

Est 14  
n<sup>o</sup> 122



R. 1  
2/12



L. 29

C. 4

Joseph H. H. H.



Joseph Alderson



CATHENA

HOMERL.

MOSES  
ΜΟΥΣΗΣ

SOLON  
ΝΟΜΟΣ  
ΘΕΟΛΟΓΟΣ

AYMONIS  
CRAVETAE  
A SAVILIANO EX NOBILISSIMA GENOLIAE FAMILIA  
IVRISCONSULTI PRÆSTANTISSIMI  
& clarissimi,

CONSILIA SIVE RESPONSA,  
*quæ quidem extant omnia:*  
NUNC DEMUM MULTO DILIGENTIVS QVAM  
vnquam antea castigata, & multis in locis illustrata.  
CVM INDICE RERVM COPIOSISSIMO.

DRACO  
ΑΙΜΑΤΟΝΟΜΟΣ

CERES  
ΘΕΣΜΟΦΟΡΑ

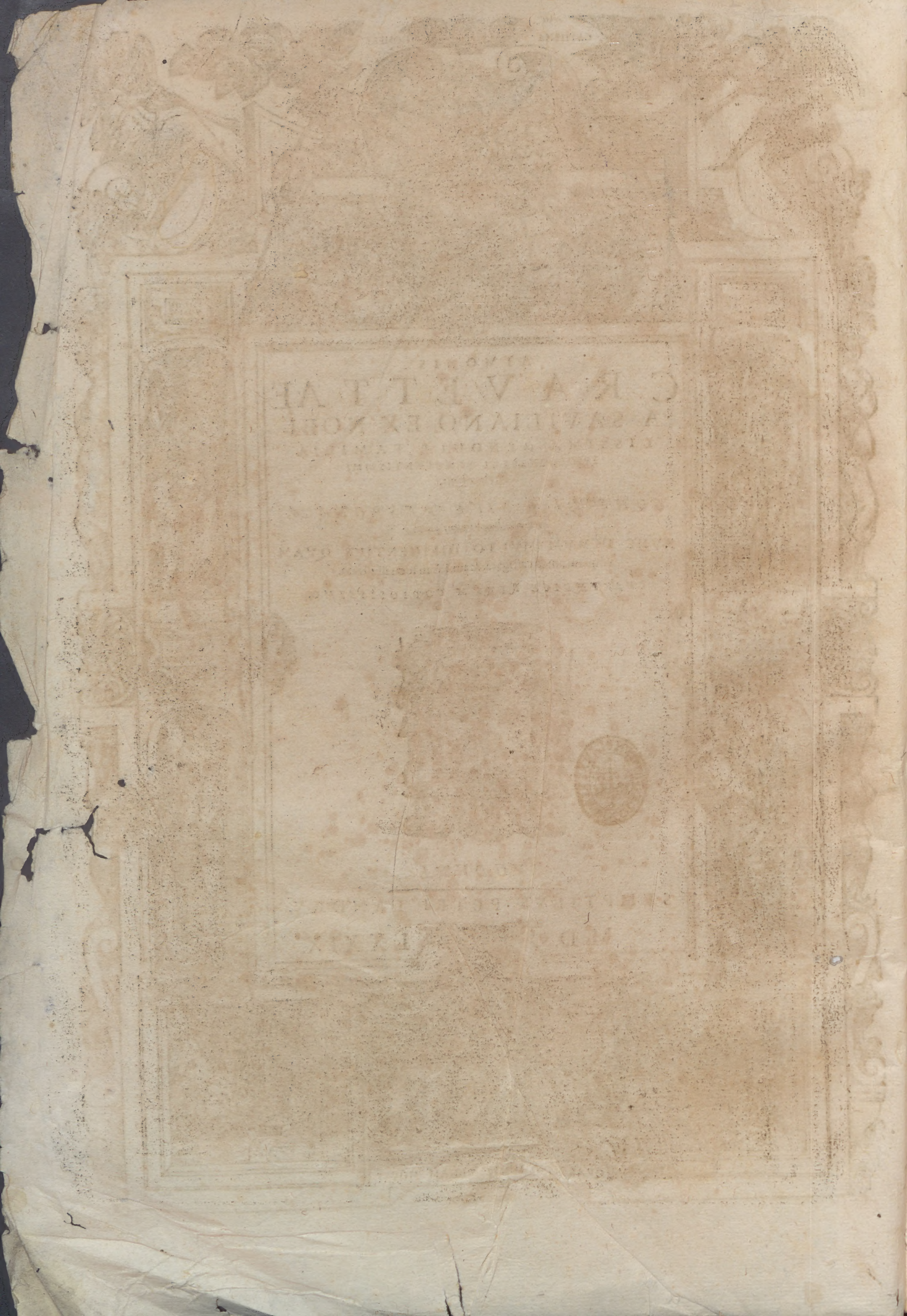


LVGDVNI.

SVMPTIBVS PETRI LANDRY.  
M. D. LXXIX.

QVAESITOR MINOS VRNAM MOVET







# INDEX CONSILIORVM D. AYMONTIS CRAVETTAE

ORDINE ALPHABETICO DIGESTVS.

LIBER PRIMVS.

<b>A</b> CCVSATVR Titius.	9	In contractu matri. celebrato.	70	Quæritur an nobilis.	17
Accusatur A.	85	In contractu matrimonij celebrato in-		Quæritur an collatio.	88
Accusatur de falso	75	ter nobiles Aynardum.	71	Quando foemina.	180
Ad primum quæsitum	131	In contractu matrimonij inter nobiles		Quamquam & abunde.	197
Ad subtilia dubia.	199	Io. Ciriserij.	127	Quando reddidi.	188
Alias respondi	50	In contractu societatis.	173	Quæritur an egregius.	125
Amedeus Berardi.	36	In hac causa non mediocriter.	118	Quæritur an nobilis.	119
Andreas Iuuenis.	188	In hac causa A.M.	140	Quæritur primò.	54
Andreas Michaelis	2	In ista causa.	108	Quia posset dubitari.	49
Antonia relicta Mengeti.	10	Ioanna Borseta.	85	Quædam homines.	45
Antonius Cofferi	107	Ioanna filia Antonij.	114	Quitatio facta.	52
Antonius Curti.	56	Ioannona vxor Ioannis.	81	Quod contractus.	20
Affertum testamentum.	28	Ioannes Demenionis & alij.	124	Quod in præfenti.	190
Auus habens neptes.	200	Ioannes Iarrandi.	38	Quondam Catharina.	79
Aymo Leyrandi.	208	Ioannes filius Symondi.	99	Rector Ecclesiæ parochialis.	90
Casus ita habet Iacobinus.	192	Ioannes Vernini Cerdo.	102	Regula quod appellatio.	83
Casus talis est egregius.	105	Iudex Ecclesiasticus.	181	Respondi.	146
Catharina Tizarde.	147	Iudex habens captiuum.	3	Reuocatur in dubium.	55
Circa substitutionem	113	Licet plurimi.	166	Scripsi alias latè.	92
Circa testam.	110	Magister Anselmus.	84	Scripsi alias pro venerabili D. Nic.	134
Circa testa. Guigone.	177	Magister Aymar.	86	Scripsi alias pro magistro Michaeli.	134
Circa testa. spectabilis Iuricons.	152	Magister Ioannes	171	Scripsi alias pro nobili.	176
Claudia Ancellina.	167	Magister Robertus	137	Scripsi iam bis.	177
Claudius de Costis.	142	Magnificus D. Gulielmus.	22	Scripsi olim.	123
Cogitur nobilis Hugo.	48	Magnificus D. Carolus.	47	Sempronius Aromatarius.	87
Confirmando opinionem.	120	Magnificus q. D. Vrbani.	144	Sorores nobilis Claudij.	65
Decessit nobilis.	37	Magnificus Senatus Taurini.	188	Spectabilis I.C.D. Aymo.	111
Decessit Martinus.	138	Michael Davidis.	21	Super pacto exhibitio.	165
De anno 1524.	77	Michael Matthei.	74	Super transactione	19
De anno 1539.	78	Minor 25. annis.	193	Testator habebat.	184
De anno 1472.	109	Neminem existimare.	102	Testator reliquit eius vxorem.	32
De anno 1336. & die 24. mensis De-		Nobilis Alisia Policarde.	162	Testator reliquit vsumfructum.	187
cembris.	122	Nobilis Aubertus.	162	Titius detentus.	23
De anno 1361. & die vltima Ianuarij.	130	Nobilis Antonia Auge arde.	148	Titius promissit.	139
De anno 1530. & die 21. mensis Iunij.	136	Nobilis Antonius de Ambello.	89	Titius Seius & Sempronius.	100
De duobus videndum est.	36	Nobilis Antonius Vachoni.	43	Tria principaliter.	11
De duobus principaliter.	168	Nobilis Balthesar.	69	Tria sunt principaliter.	5
De stylo ciuitatis.	46	Nobilis Bertrandus.	156	Venerabilis D. Carolus du Puy.	172
Dicendum videretur.	73	Nobilis domina.	164	Venerabilis D. Hugo.	49
Dominus Ant. de Boliaco.	61	Nobilis & potens.	98	Venerabilis D. Iacobus.	47
Dominus Barth. Bernardi.	82	Nobilis Gaspar.	12	Verba decreti principalis.	135
Dominus Ioffredus.	96	Nobilis Gargius Regerij.	66	Verba substitutionis Ioannis.	161
Dubia plura proponuntur.	25	Nobilis Giletus Richardi.	24	Verba testamenti.	165
Dubitatur circa testamentum.	72	Nobilis Guido Berengarij.	44	Videndum est.	163
Dubitatur an donatio.	85	Nobilis Guido de Basseis.	101	Videtur quod Iudicium.	182
Ecclesia parochialis sancti Petri.	93	Nobilis Guigo	174	Videtur esse locus.	198
Edictum regium prohibet.	175	Nobilis Gulielmus.	115	Viso processu agitato.	145
Et si abunde satis.	196	Nobilis Hugo.	53	Viso processu causæ	145
Et pluribus concludendum est.	35	Nobilis Ioannes.	95	Viso processu nobilis.	178
Ex omni capite condemnari.	10	Nobilis Vrbani.	62	Visis actis.	147
Eynimundus Bieci	7	Nobilis domicillæ Anna.	33	Visis his quæ copiose	195
Factum ita proponitur.	15	Nullo modo legiur.	57	Visis his quæ in facto	156
Gulielmeta peccate.	1	Opponitur contra testes.	169	Visis multiplicibus	103
Gulielmus Berelli.	143	Petrus Billieti.	147	Vltra iam scripta per me.	153
Guigona & Iaquema.	42	Petrus Gardini.	83	Vltra per me scripta.	57
Guigo Grossi.	97	Petrus Pollardi.	59	Vniuersitas casellarum.	195
Homines sanctæ Agnetis.	1	Plura videnda sunt.	6		
Homines & parochiani	116	Post redditum.	16		
Homines sancti Andrea.	132	Præfens consultato.	186		
Honorabilis Stephanus.	133	Præsupponitur.	4		
Honoratus Trachonis.	106	Primum dubium.	40		
Iacobus Chabassij.	149	Procurator fisci.	12		
Iacobus Neyreti.	156	Pro clariori declaratione.	27		
Inter alia.	126	Proponitur quod mulier.	30		
In casu proposito.	149	Proponitur in facto.	32		
In causa magn. D. Guigonis.	27	Proponitur in facto q. nobilis Deph.	39		
In causa mag. And.	104	Proponitur in facto quod Claudia.	56		
In causa magi. Iordani.	112	Proponitur in facto quod Capellania.	75		
In causa spoliij nobilis.	140	Proponitur in facto quod Magistri Clau-			
In causa benefi.	150	dus.	56		
In causa appellationis Ioan.	179	Proponitur in facto q. in Ecclesia.	176		
In causa egregij.	191	Proponitur q. bona	128		
In contractu matrimonij celebrato.	30	Proponitur quod nobilis.	40		
In cōtractu matri. nobilis Madalena.	64	Proponitur quod sacristia.	62		

LIBER SECVNDVS.

<b>A</b> D dubia subtilia.	260
Ad explicationem.	235
Ad primum.	213
Agit magnificus.	263
Antequam.	211
Antonius Spurlatus.	247
Antonius & catharina.	429
Ardua admodum.	293
Circa præsentem.	331
Commendabilis	269
Comparatio literarum.	216
Congregans.	224
De anno 1543.	301
De anno 1498. & die 6. Septemb.	283
Debitor census.	313

Decasse



# Index in Confil. D. Aym. Crauet.

Decessit D. Petrus.	243	In causa illustris.	318	Probatur mihi sententia.	261
Decreto Principali.	254	In causa inquisitionis.	244	Proponitur in facto.	319
Deferens iuramentum litis.	203	In causa nobilis Magdalenz.	249	Proponitur quod Magnus.	251
De pluribus.	312	In causa prohibitionis.	317	Protestor.	262
De tribus.	225	In diuisione bonorum.	304	Puto donationem.	214
De tribus videndum est.	282	In facto proposito.	300	Quando appellans.	240
Domina Abbatisa.	322	In Franchisia.	308	Queritur an executores.	323
Dominus Iacobus.	326	In hac causa beneficii.	284	Queritur an Magnus.	303
Dominus Masserani.	267	In hac causa hereditum.	277	Queritur in hac causa.	275
Dominus Neuizanus.	232	In hac causa Mariae Ginzola.	302	Queritur super testamento.	295
Dubium oritur.	278	In hac causa matrimoniali.	281	Quia Petrus Cochi.	255
Duo videnda.	242	In hac causa Monasterij.	274	Quidam Clericus.	229
Efficaciora.	258	In iusticia.	248	Quidam fratres.	264
Egregius.	290	Inquietantur plures.	208	Respondeo.	220
Ego calculorum.	223	In proposito casu dubio.	228	Responsiones.	207
Emptores.	321	In proposito casu probatur.	233	Responsiones ad dubia proposita.	204
Ex datione.	234	In proposito casu puto sententiam.	206	Reuocatur in dubium.	289
Ex verbis statuti.	239	In proposito casu videtur.	251	Requisitus de consilio.	295
Extat duplex statutum.	236	Intentio Marci Stuerdi.	128	Scripsi alias ante bellum.	285
Ferminus Didoli.	298	Ioannes Curtini de Carmagnolia.	191	Scripsi alias pro Nicolao Lerde.	279
Fiscus Caramanie.	309	Licet abunde.	226	Statutum.	307
Franciscus hospiti.	315	Licet datum nepoti.	109	Stephanus Berdagani.	245
Frater.	237	Ludouicus & Marchiotus.	286	Subtilius & copiosius.	276
Federicus de Vgho.	321	Magdalena filia q. Nicolai.	511	Testator habens.	267
Fuit in rerum natura.	217	Magnifici Domini Aymo.	324	Tex. in l. fi.	230
Iacobus Peroti.	246	Mathæus Bricij.	316	Thomas Laurentij.	320
Iaffredus regis.	227	Margareta Leuine.	288	Verba Franchisie.	259
Iam reuocatur.	250	Mulier quædam.	200	Verba institutionis.	206
Illud queritur.	314	Nobilis Bernardinus.	272	Verba legati.	297
Illustris Marchio.	265	Nobilis Cathalinus.	268	Verba pacti.	310
Illustrissimus Princeps.	209	Nobilis Domine.	273	Verba statuti Saualiani.	271
In casu proposito.	212	Nobilis Nicola.	287	Verba testamenti.	305
In casu transmissio.	256	Pater dedit.	215	Verba transactionis.	294
In causa communitatis & hominum	266	Per arbitros electos.	202	Vicarius Taurini.	238
mentis Oroxij.	266	Pernoctatio.	205	Viso instrumento.	222
In causa communitatis & hominum	270	Præsupponitur.	201	Viso testamento.	208
Villarij.	270	Princeps Illustrissimus.	241	Vniuersitas Cherij.	204
In causa communitatis Murelli	292	Plura mouentur dubia.	315		





# CONSILIA CELEBERRIMI IURISCONSULTI DOMINI

AYMONIS CRAVETTÆ A SAVILIANO,

EX DOMINIS GENOLIAE, QUAE IPSA

ad compendium maximum respiciunt cum  
iudicium, tum consulentium.

\* \* \*

In quibus casus plerique nodosi admodum clarissimè dissoluuntur, &  
nouæ quæstiones complures splendidissimè explicantur.

Summaria insuper numeris aptè distincta,  
vnicuique Consilio præpo-  
nuntur.

## SUMMARIVM

1. *Hæreditas an possit alicui adimi in casum, quo institutus nollet matrimo-  
nium contrahere de consilio, consensu, aut arbitrio alterius.*
2. *Patris erga liberos affectio magna est: & amicitia est inter patrem & fi-  
lium, qua nulla maior reperitur.*
3. *Hæres non implens voluntatem testatoris, dicitur contravenire eius testa-  
mento, & illud impugnare.*
4. *Impossibilitas iuris in vno, non nocet in alio separabili, quia in separabi-  
libus vnum non vitatur propter alterum.*
5. *Voluntas testatoris si in totum impleri non potest, impleri debet prout  
possibile est.*
6. *Privatio hæreditatis, casu quo hæres tale quid nō fecerit, operatur in vim  
fideicommissi, quia semel hæres non potest desinere esse hæres.*
7. *Negatiua, quod hæres non impleuerit voluntatem testatoris, probari de-  
bet per allegantem.*
8. *Negatiua, quod filius in contractu matrimonij non adhibuit consensum pa-  
tris, probatur probando, quod tēpore contractus pater erat absens.*
9. *Negatiua, quod pecunia numerata non fuit, probatur probando, quod  
tempore confessionis nulla interuenit numeratio.*  
*Negatiua probatio quando impossibilis est concludenti modo, sufficit eā  
probare prout possibile est ibidem num. 9.*
10. *Negatiua, tu non obtinuisti licentiam a Datario, probatur eo ipso, quod  
contrarium non probatur.*  
*Negatiuam allegans non tenetur ipsam probare, quando ipsi alleganti  
implendum quid erat, super quo allegatur negatiua. ibid. num. 10.*
11. *Tacens in iudicio censetur consentire, & qui non opponit in iudicio ius si-  
bi competens, illud censetur remittere.*

## CONSILIUM PRIMVM.

Pro Claudio Bouis, contra Iacobum  
Bouis eius filium.



IN VNO subsidio ex corde postulato, Gu-  
lielmeta Peccate ciuijs Gratianopolis in-  
stituit hæredem vniuersalem Iacobum  
Bouis eius nepotem, ita tamen, quod si ip-  
se Iacobus contraheret matrimonium  
sine consilio & voluntate Claudij Bouis  
sui patris, quod sit priuatus & exhæreda-  
tus a dicta hæreditate. Iacobus duxit vxorem, non adhibi-  
to consilio patris, ob id agit pater, vt pronuncietur filium  
esse priuatum hæreditate prædicta ad formam testamen-

ti. Quæritur quid iuris? Breuiter, super facto præmisso, tria  
videnda sunt. Primum, an valeat illa priuatio hæreditatis,  
casu quo hæres cōtraheret matrimonium sine voluntate  
& consilio sui patris. Secundum, si valeat, qualiter indu-  
tur illa priuatio, an iure directo, vel per fideicommissum.  
Tertium, a quo debeat probari illa negatiua, quod hæres  
vxorē duxit sine cōsilio patris, intellige, an pater teneatur  
probare hanc negatiuam, vel filius affirmatiuam, quod pe-  
tiit consilium? Circa primum dubium, videtur prima rō-  
te dicendū, non valere ꝑ illam priuationem hæreditatis,  
quasi impeditiuam libertatis matrimonij, quod liberum es-  
se debet. c. Gemma. de sponsa. & in specie videtur esse text.  
in l. cū tale. §. rescriptum. ff. de condi. & demon. Et licet ille  
text. loquatur in conditione, si nupserit arbitrato talis, ta-  
men idem videtur dicendum, si nupserit de consilio talis,  
vt in terminis no. Are. in consi. 67. i. col. ver. sed si ista quali-  
tas. Sed præmissis non obstantibus, contrarium putode iu-  
re verius. Et pro fundamento considero, quod voluntas te-  
statoris quamuis dura, debet obseruari. l. prospexit. ff. qui &  
a qui. iunct. text. in §. disponat. in Aut. de nup. a fortiori de-  
bet obseruari voluntas testatoris, quæ non est dura, sed hu-  
mana, respiciēs fauorem hæredis, prout ista, quod hæres in  
contractu matrimonij requirat consilium patris, nam testa-  
trix cōstitutum habebat nepotis ingeniū proclue, scilicet,  
ad eius stipendium. Rursus non ignorabat ꝑ affectionem  
patris erga liberos. l. isti quidem. in fin. ff. quod met. cau. l. nā  
& si pater. in princ. ff. de inoffi. test. l. scripto. ff. vnde li-  
be. l. nihil. §. facilius. supra, de bon. lib. l. quidam cum filium,  
in princ. cum gl. 2. ff. de hære. instit. l. si in prin. C. de cura, fu-  
rio. c. ea vine. c. 2. 3. q. 4. nec vllum consilium vincit pater-  
num. l. penul. C. de spons. & pietas paterna cōsiliū pro li-  
beris capit. l. nec in ea. ff. de adul. & enixum & ardentissi-  
mum est desiderium parentū in liberos. gl. in l. Paulo Ca-  
limacho. §. Pomponius. ff. de leg. 3. inæstimabilis enim est  
amor ardoris paterni & materni. Bal. in l. precib. col. 6. C.  
de impu. & affectio patris erga liberos præsumitur plena-  
ria. Bald. in l. mater tua. C. de ope. lib. nec ideo minus plan-  
xit David Absolonem tribus diebus & tribus noctibus, li-  
cet inuicem inimici essent. Cyn. in l. propter insidias. C. qui  
accu. nō pos. & dict. Bal. in consi. 143. super quæstione ver-  
tente inter Chrysothorum, col. 2. circa med. lib. 2. quod  
inter patrem & filium est amicitia, qua non reperitur ma-  
ior. Proinde cogitabat testatrix optimum patrem, pro filio  
cōsiliū capturum iuxta illud Virgilianum: Omnis in Af-  
canio chari stat cura parentis, & ideo tali testatrix volun-  
tati piū obsequi erat, ne iudiciū suū euacuetur. l. con-



3 *travoluntatem. C. de testament. manu. Iste vero hæres non implendo voluntatem testatrix, matrimonium contrahendo contempto patris consilio dicitur contravenisse testamento & voluntati defuncti, & ipsum impugnare. Bal. in consilio 336. Licet allegatum. colum. 1. in fin. lib. 4. Corn. in consil. 99. in prin. lib. 1. Constat autem quod hæres contraueniens voluntati testatoris dicitur indignus hæreditate. l. post legatum, vbi Bart. ff. de his, quibus ut indig. reg. ex eo. de reg. iur. lib. 6. a fortiori obtinere istud debet stante priuatione expressa. ¶ Solum superest respondere ad contraria. Ad quæ respondendum dico, quod procederet, si testatrix simpliciter mandasset hæredi, quod uxorem non duceret sine voluntate, arbitrio, aut consensu patris. nam tale mandatum non tenet tanquam impeditiuum matrimonij, cum teneretur hæres voluntatem, arbitrium aut consensum patris sequi, & ita procedit text. in d. l. cum tale. §. rescriptum. secus quando mandatur contrahi matrimonium cum consilio alterius, quia ex tali consilio non impeditur libertas matrimonij, siquidem consilium licet requirendum sit, sequendum tamen non est necessarium. Ita in terminis notat Doct. in l. turpia. ff. de leg. 1. Ias. in 3. not. Pau. de Cast. in consil. 300. Videtur dicendum, quod dicta filia libri primo. Decius in l. secunda, columna sexta, circa finem ff. de regulis iuris in l. 1. columna prima. ff. de offic. assesso. & in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 15. versiculo 3. Alb. in si quinti casus, de constit. Sed ultra Ias. & Dec. allego Ian. de Ana. in consil. 15. Circa testamentum. Amplius voluit Oldrad. in consil. 16. in 1. q. quod valeat ademptio hæreditatis casu, quo hæres non nuberet ex arbitrio aut consensu alterius, modo tale arbitrium inhonestum non sit, cum agatur de auferendo lucrum, non de poena imponenda. Idem tenet Felinus in capitulo primo, columna nona, versiculo secundo fallit, de sponsal. quem refert & sequitur Guilielmus Benedicti in capit. Raynutius, super verbo, quondam Petro, numero vndecimo, de testament. Et pro hoc est text. in l. prima, vbi Dec. in tertio notabili. C. de instit. & substitut. quod tamen ultra Decium declara, ut per Calcaneum in consil. 52. colum. 6. post med. vers. Sed etiam non valebit, si esset in casu lucri amittendi, vbi, quod illa conclusio iuris, quod spe lucri inuitari quis potest ad matrimonium, intelligitur inter extraneos, aut attinentes contrahentium matrimonium, non inter ipsos contrahentes, quia non posset alteruter contrahentium alteri quid promittere casu quo contrahat cum eo matrimonium. ¶ Non obstat dictum Aret. in d. consil. 67. quia contra eum est communis opinio, præterea Aret. fundat se in ratione impediti libertatis, matrimonij quæ ratio non est bona, vbi agitur de consilio. Ideo sublata ratione Aretin. tanquam sine fundamento corrumpit & eius opinio, quæ tali ratione innititur. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. legi. de excep. rei iud. l. nam & si sub conditione. §. rumpendo. ff. de iniur. testamen. c. cum paulus. 1. q. 1. ¶ Et si dicatur, illud mandatum testatrix erat impossibile de iure, quatenus loquebatur de voluntate patris requirenda in contractu matrimonij, ergo idem videbatur dicendum in consil. respondendo, quod ista sunt separabilia, scilicet voluntas & consilium, quia potest quis requirere consilium alterius, & tamen voluntatem eius non sequi, ut supra ostendit, sed in separabilibus vnum non vitiat propter alterum. l. §. pen. vbi Bart. & Doct. ff. de ver. obl. Itæ hic sunt duo etus distincti, videlicet consensum petere & consilium requirere, l. deo licet vnum tollatur, non censetur alterum sublatum. l. si domus. ff. de serui. vrb. præd. c. ex tuarum de auth. & vsu pallij. & in simili arguit Bald. in consil. 11. In quaestione proposita, colum. 3. circa med. lib. 4. vbi omnino videatur, qui loquitur in terminis consensus & consilij. ¶ Secundum respondeo, quod voluntas testatoris, si in toto impleri non potest, debet impleri prout possibile est. l. in testamento ita quidam, in fi. ff. de condit. & demonstrat. §. si quis ædificationem. in Auth. de eccle. titu. quæ iura hoc propositum citat Roma. in consilio 409. circa fin. tradit Deci. licet Roman. non alleget in consilio 50. colum. 1. ideo licet mandatum testatrix esset de iure impossibile circa voluntatem, erat tamen possibile respectu consilij, ob id implendum erat mandatum eiusmodi quatenus erat possibile. ¶ Ad idem adduco Fede. de Sen. in consilio 290. Quia in præsentibus colum. pen. ante med. vbi, quando mandatum continet duo si vtrumque impleri non potest, sufficit, quod alterum impleatur, per text. in c. cum dilecti. §. præterea. de dolo. ¶ Tercio responderi potest, quod imò tale mandatum testa-*

toris non videtur impossibile de iure, quando solum agitur de auferendo lucrum, non de poena imponenda, ut supra diximus, allegando Oldra. Felyn. & Guilielm. Bened. ¶ Aduertendum tamen, quia vbi in legato aut institutione esset illa conditio, tantum si nupserit arbitrio alterius, aliud videretur dicendum, quia per tale arbitrium videtur multum impedi libertas matrimonij, ex quo arbitrium necessario sequendum est: quid enim si ille nimium differat eius arbitrium, aut illud proferat non gratum mulieri? ob id text. in d. l. cum tale. §. rescriptum. ff. de cond. & demonstrat. voluit conditionem omnino reiici tanquam impeditiuam matrimonij. Aliud est quando relinquitur mulieri si nupserit tali, quia tunc inuitatur mulier ad matrimonium, non illud impeditur, ideo si ille dignus sit, ipsi nubenda est. Similiter aliud est quando apponitur conditio prohibitiua matrimonij cum certis personis, quando aliæ supersunt quibus honeste nubere possit mulier, ut habetur in l. cum ita & l. hoc modo. ff. de conditionib. & demonstrat. & in d. l. 1. C. de institut. & substitut. ¶ Sed dicet aliquis quando testator legat mulieri si nupserit Titio, valet conditio nec reiicitur, & tamen nubit mulier arbitrio testatoris, modo Titius indignus non sit tali matrimonio, quare etiam non tenet conditio si nupserit arbitrio alterius, modo ille non arbitretur de persona indigna? Respondeo, quod maius impedimentum est in conditione si nupserit arbitrio talis, quam si nupserit tali. imò conditio si nupserit Titio, nullum habet impedimentum matrimonij, cum statim possit nubere Titio, licet non alij. Ideo data dignitate Titij, aut cessante eius indignitate, tenetur mulier nubere Titio si velit legatum. Sed in conditione si nupserit arbitrio Titij adest impedimentum non solum circa personam cui nubat, sed etiam circa tempus, & posset Titius nimium differre. Similiter posset arbitrator malignè versari circa personas successue variando, si nomina te displiceant aut indignè dicantur. Alia etiam ratio potest assignari, quod conditio si nupserit tali, arguit arbitrium testatoris in specie, & sic certum & determinatum, in quo nullum videtur impedimentum, quia aut ille dignus est, & statim cum eo contrahi potest matrimonium, aut indignus est, & statim cum alio potest contrahi. Sed conditio si nupserit arbitrio talis, demonstrat voluntatem quandam illius tertij generalem & incertam, ex qua impedimentum matrimonij maius appareat. ¶ Quod ad secundum dubium communis Doct. sententia est, quod talis priuatio valeat in vim fideicommissi quia semel hæres non potest desinere esse hæres factio hominis, ideo hæres contraveniens voluntati testatoris tenetur restituere hæreditatem per fideicommissum, ita Paulus de Cast. in dicto consil. 300. in consil. 77. Visis & consideratis omnibus diligenter. colum. 2. quod est repetitum in consilio 302. lib. 1. & in consil. 332. Viso testamento Michaelis. colum. 2. lib. 1. in consil. 292. Circa primum dubium videtur quod institutio, colum. 4. in quinto dubio, & in consil. 171. Viso puncto superscripto & testamento, ad fin. lib. 2. Alexand. in consilio 57. colum. 2. lib. 2. Aret. in dicto consil. 67. in 2. dubio. ¶ Venio ad tertium dubium, in quo videtur, quidam dicendum, quod onus probandi negatiuam spectare ad allegantem, ut in terminis similibus tradit Corne. in consil. 250. ad fin. libri sexti, vbi loquitur in agente contra mulierem tanquam nupserit sine consensu Titij contra dispositionem testatoris quod probare tenetur hanc negatiuam, notat idem Corne. in consil. 12. col. pen. circa fin. in consil. 44. col. 3. in consil. 123. col. 2. circa med. lib. 2. in consil. 89. colum. 4. ad fin. lib. 3. & in consil. 145. colum. fin. vers. sic item regula est. libro quarto. & est generaliter verum, quod obijciens hæredi non impleuisse eum voluntatem testatoris, tenetur probare hanc negatiuam, ut not. Doct. in Authen. hoc amplius, maxime Sal. C. de fideicom. Bar. in consil. 137. Statuto communis Gualdi. in 4. puncto. Ant. de But. in consil. 5. in fin. dico infatis probatam fuisse hanc negatiuam ex actis dupliciter considerando. Primo, quia de tempore contractus matrimonij extra ciuitatem Gratiopolis, pater hæredis erat absens a loco matrimonij adeo quod impossibile erat consilium ipsius requiri, ideo ex tali absentia probatur negatiua non petiti consilij per glo. in l. Pantonijs. §. rei perduellionis. ff. de acqui. hered. & quod scribit Paul. de Cast. per illam glo. in conhered. & quod scribit Paul. de Cast. per illam glo. in conhered. si 380. Videtur quod dictus Iudæus. l. 2. vbi negatiua quod Titio solum non fuit probatur probando, quod tempore faciendæ solutionis Titius erat absens, licet alio tempore solui potuisset, eodem modo consilium patris peti debebat



bat de tempore contrahendi matrimonij, ideo satis ad probationem negatiue, quod eo tempore absens pater fuerit, licet alio tempore peti consilium potuisset. Pro quo facit quod tradunt Doct. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verb. oblig. & in l. si ex cautione. C. de non nume. pecu. Bald. in consilio 197. Quædam mulier, columna 2. libro 3. ubi negatiua, quod pecunia numerata non fuit, probatur probando, quod de tempore confessionis null ainteruenit numeratio, quia aliàs impossibilis esset probatio negatiue. Quia quando probatio negatiue est impossibilis concludendi modo, sufficit eam probare prout possibile est. Corn. in consilio 136. ad fin. in consi. 140. colum. fin. lib. 1. & in consil. 268. colum. 3. circa med. & colum. 7. circa med. libro quarto. Imò dicit Paul. de Castr. in consilio. 134. Pro ista muliere. libro secundo. quod ubi probatio negatiue est impossibilis, non tenetur quis eam probare, nam quomodo aliàs posset quis probare, tu non petisti consilium de contrahendo matrimonio, si esset necesse probare negatiuam de qualibet parte temporis, ob id t. reperio, quod Bald. in consi. 79. Dananti. lib. 2. voluit, quod negatiua tu nõ obtinuisti licentiam à datario cõducendi merces, dicitur impossibilis probationis, ideo probatur eo ipso, quod cõtrarium non probatur, & sic allegans licentiam tenetur eã probare. & loquitur Bald. in similibus terminis in quibus quando alleganti negatiuam non erat aliquid implendum sed in personam tertij. puta quia consensus aut consilium non erat petendum ab ipso, qui negatiuam allegat, sed ab alio tertio, secus quando consilium erat petendum ab ipso allegante negatiuam iuxta not. per Bart. & Doct. in l. in illa, de verborum obliga. & in l. 2. C. de iure emphyt. Alex. in consil. 101. ante fin. lib. 2. in consil. 41. colum. 2. ad fin. libri 3. in consilio. 79. lib. 4. & in consilio. 52. colum. 2. lib. 6. Corn. in consi. 191. colum. 2. in consil. 102. colum. 3. in consi. 113. col. 2. lib. 1. & in consil. 11. colum. pen. lib. 2. ¶ Ad vnum tamen aduerte, dum dixit probari negatiuam nõ petiti consilij à patre, ex eo quod pater erat absens, qua licet istud sit verum in se, tamen data absentia non videtur vterius requirendum patris consilium. Nam stante statuto, quod in contractu mulieris requiratur consensus alterius, si ille sit absens, potest actus geri sine eo, modo non sit absens in loco propinquo. Bald. in consi. 393. Statuto communis Papiæ. lib. 5. Corn. in consilio 416. columna 5. in tertio dubio. ver. concludit enim Paul. libro primo. ¶ Secundo probatur ista negatiua ex tacita cõfessione partis in iudicio. nam filius conuentus nunquam contradixit ad hanc negatiuam, nec vnquam proposuit affirmatiuam, quod petierit consilium, imò tacuit solum opponendo, quod ista petitio consilij reiciebatur à iure tanquam impeditiua libertatis matrimonij, sed tacens t. in iudicio habetur pro consentiente. c. 2. de accusa. lib. 6. Ias. in rep. admonendi. col. 8. post med. ver. confirmatur prædicta. ff. de iureiuran. Deci. in c. quoniam contra. colum. 19. de proba. & in c. intimasti. colum. 2. de appellat. & quando agens proponit negatiuam, & reus non opponit affirmatiuam, censetur remittere allegationem affirmatiuam. c. cum olim el. 1. de offic. deleg. ca. super literis, de rescrip. Præpositi. in c. si duobus. colum. 2. de appel. Videmus etiam, quod non opponens contra instrumentum falsi procuratoris, sed tacens, censetur illud approbare, vt habetur in l. licet. C. de procur. & profecto plusquam verisimile est, quod si patris consilium petitiu fuisse, illud si filius allegasset, non allegando autem nec opponendo, clarè videtur fateri se consilium non expectasse nec desiderasse. Quinimò apparent ex actis testimonia, quod ira concitus filius contra nouercam, dixit se matrimonium contracturum, contra omnem parentis voluntatem. Ex quibus purum, contra malè iudicatum & benè appellatum, saluo semper facto malè iudicatum & benè appellatum, saluo semper facti iudicio. Gratianopoli 1. Septembris. 1539. Aymo. Crauetta de Sauiliano, I. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus in causa criminali non est idoneus testis contra laicum.
- 2 Irregularitas in clerico idem est quod infamia Infamis infamia facti nõ facit indicium ad torturam, nec creditur tali testi sine tormentis. ibidem num. 2.
- Et quid in civilibus.
- 3 Testis in criminalibus debet rationem adducere, etiam non interrogatus, Testis deponens super negatiua, debet rationem adducere, etiam non interrogatus. ibidem. nu. 3.

- 4 Ratio testis debet esse legitima, & necessario concludens, non eadem cum dicto.
- 5 Malus in antecedenti, censetur etiam malus in consequenti. Clericus deponens sine licentia superioris, videtur, quodammodo se ingerere ad testimonium, ideo dicitur suspectus. ibid. num. 5.
- Sollicitator qui sponte se obtulit ad sollicitandum causam, non dicitur testis idoneus. ibid. num. 5.
- 6 Testis nimium animosus redditur suspectus, idem in iudice nimium animose procedente.
- 7 Testium examinatio per iudicem incompetentem redditur nulla.
- 8 Opinio aut veritas attenditur in pœnalibus aut odiosis, prout reo vtilius est ad videndum pœnam.
- 9 Testi deponenti de facto proprio magis videtur credendum. Affinis per lineam transversalem non repellitur à testimonio. ibid. nu. 9.
- 10 Ad probandum innocentiam & defensionem admittuntur testes alias inhabiles.
- 11 Testimoniis magis creditur quādo sunt consonantia & amicanaturæ.
- 12 Dolus & culpa imputatur prouocantibus, & quis dicatur prouocare.
- 13 Dolus præsumitur ratione mendacij.
- 14 Obreptio aut subreptio non vitiat gratiam, quando constat de mente principis, quod omnino alias concessisset.
- 15 Pœna corporalis non imponitur sine dolo. Rescripto magis parcitur circa vitium obreptionis & subreptionis, & an præsumatur dolus contra committentem vitium obreptionis aut subreptionis. ibidem num. 15.
- 16 Probatio semiplena sufficit ad probandum defensionem, & dubia probatio sufficit, ubi agitur de causa defensionis.
- 17 Subreptio non committitur, quando non sit mentio de inimicitia sublata. nec in rescripto gratiæ fieri debet mentio de eo, quod non fuit causa homicidij.
- 18 Honoris causa æquiparatur causæ vitæ.
- 19 Subreptio non inducitur ex taciturnitate eius, quod si expressum fuisset, facilius rescriptum concessum esset.
- 20 Pœna ordinaria homicidij puniri non debet, qui confitetur commisisse homicidium casualiter, non ex proposito.
- 21 Promptiores esse debemus in processibus irritandis, quā in extinctione corporis humani.

CONSILIUM II.

In causa interinationis gratiæ pro Andrea Michaelis de S. Quintino, patriæ Delphinatus.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Andreas Michaelis à sancto Quintino, patriæ Delphinatus impetrauit gratiam à principe de homicidio commisso, in personam Francisci Rassal. in colæ dicti loci, narrando, quod hominem occiderat, non ex proposito, aut dolose, sed casualiter, quia audito quodā rumore seu tumultu rixæ, & cognita voce Guigonis Bernardi sui cognati, dubitans ne offenderetur, exiuit è domo Ecclesiæ, ubi ludebat in die festo Innocentium, & reperto Francisco Rassalis cum lapidibus quos iaculabatur, ipsum interfecit ense vno paruulo dicto gallicè mondarcina, Modò super interinatione gratiæ opponitur ei, quod literæ gratiæ sunt obreptitiæ expressa falsitate, & tacita veritate. Expressa autem dicitur falsitas, quia Guigo Bernardi non aderat præsens ad illam rixam, neque acclamauit, super qua negatiua plures testes parte fisci examinati deposuerunt, videlicet venerabilis Doct. Michael Vnionis, præbyter Claudius Recugni, Hugo Roberti, & Claudius Pipard. Rursus opposuit fiscus non esse verum, quod Franciscus Rassalis occisus lapides proiceret, & quod esset in rixa, imò salutē tantum quæreret corporis, & quod illud homicidium fuit dolose commissum. Præterea tacuit supplicans, quod inimicitiam capitalem gerebat aduersus dictū Rassalis occisum, ob id quod iactasset se rem habuisse cum sorore supplicantis, quæritur quid iuris? ¶ Breuiter visis his quæ narrantur in facto, videtur dicendum literas gratiæ esse interinandas per curiam hanc supremam, quia tota difficultas consistit in responsione ad contraria, circa ea tantum instabimus. Et primo circa illam negatiuā, quod Guigo Bernardi abesset à rixa, Dico, quod illa non probatur, & quidem res clara est circa testimonia Claudij recugni, & Hugonis Roberti, ac Claudij Vincentij dicti Cothenat, qui testes non fuerunt semper præsentēs illi rixæ, sed solum



principio eius donec rixantes fuerunt separati, primo loco per mediatores, quinimo Claudius Vincentij non fuit praesens usque ad dictum tempus, sed de ipsa separati postea dici audiuit, ideoque solum deponunt illi testes de negatiua illius principij, de quo principio hic non quaerimus ante separationem, nec intellexit supplicans de acclamatione sui cognati sub illo principio. Patet, quia venit ad rixam post separationem & incontinenti fuit secutum homicidium. Propterea verba suppositionis & impetrationis necessario intelligenda sunt de acclamatione secuta post illam separationem. Similiter Claudius Pipard, coarctat negatiuam solum usque ad tempus separationis rixantium. ¶ Solum videtur concludenter deponere negatiuam dominus Titius presbyter, sed respondeo ad eius testimonium, 1. primo, quod clericus in causa criminali non est idoneus testis contra laicum. c. testimonium 9. q. 1. & ibi not. Inn. in c. cum P. Manconella, de accu. cum si. quae tradit. Alexand. in consilio 65. Visis processibus circa fi. lib. 2. imò etiam in causa ciuili est dubium, an possit esse testis sine licentia superioris, de quo per not. in c. 1. de iura. cal. latè Aret. in consilio 159. Longa, in octauo dubio. Guid. Papæ. q. 65. ¶ Quinimo presbyter testificans in causa criminali, ex qua mors sequi possit, aut truncatio membri efficitur irregularis. Spec. in tit. de lapsis & dispensationibus. §. 4. colum. 4. ver. item litigiosus: quæ irregularitas nihil aliud est, quam nota seu infamia. Spec. in d. §. in princ. sed in criminalibus non admittitur testis infamis, etiam infamia facti, etiam quo ad indicium ad torturam. Bart. & doct. in l. 1. C. de summa Tri. & fide cathol. vbi Ias. colum. 10. post med. vers. circa secundum, & idem Ias. in l. prator. §. cogentur. in 2. not. ff. de ed. & in l. admonendi. colum. 23. & in repe. eiusdem. l. colum. 99. nume. 300. ff. de iureiuran. Deci. in c. at si clerici, colum. 16. ad fin. vers. & praedicta conclusio, de iudi. in c. licet causam, colum. 5. vers. tertio fidei testium, de proba. vbi, quod testis infamis, de facto ex toto repellitur à testimonio, & dicit Baldus in consilio 353. Proponitur, quod dictus processus, in fin. lib. 5. quod testi infami de facto non creditur sine tormentis, & quod repellatur testis infamis, infamia facti in criminalibus, tradit Oldr. in consilio 192. Viso diligenter processu. colum. 2. & non solum repellitur talis testis in causa criminali, sed etiam in aliis causis ciuilibus grauib. ut not. Dec. in consilio 163. colum. 6. ad fin. vers. 12. contra dictos, post Bald. Alexandr. & alios. Quinimo etiam in causa ciuili non ardua, aut graui, talis testis non est omnino idoneus, imò ei multum detrahatur fidei, ut not. in d. locis. Amplius dico, quod de iure canonico infamis infamia facti repellendus est à testimonio, etiam in causis ciuilib. quia de iure canonico peccas mortaliter excluditur à testimonio. c. testimonium, de testibus. ita singulariter dicit Corn. in cons. 55. colum. 2. lib. 4. & profecto tenui religione ductus est presbyter iste, qui tam audaciter negatiuam coarctare voluit in causa criminali sine licentia superioris. ¶ Secundo repellitur iste testis, quia in criminalibus debet testis rationem adducere etiam non interrogatus. Sali. in l. fin. C. de probati. quod dictum pro notabili refert & sequitur Alexand. in consil. 15. colum. 6. lib. 1. & in consil. 63. col. 1. lib. 7. vbi loquitur in crimine falsi. Et in crimine falsi etiam tradit Ias. in consilio 62. colum. 2. lib. 1. & generaliter, quod in criminalibus debeat testis rationem adducere, etiam non interrogatus tradit Deci. in c. veniens, colum. 5. ante med. vers. secunda conclusio, de testibus. & idem Deci. in d. c. at si clerici, col. 17. ver. & pro ista conclusione, & in consilio 37. colum. 4. vers. similiter in criminalibus. Ias. in repe. admonendi. colum. 109. vers. ex ista conclusione inferuntur, ff. de iureiur. pro quo videtur gl. in l. prius. ff. ad Sillania. ¶ Quinimo etiam si ciuilitè ageretur, debebat testis rationem reddere, etiam non interrogatus, quia deposuit super negatiua. Bal. in l. si actor. colum. 3. C. de prob. Angel. in l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Alexan. in cons. 65. colum. 3. ver. vnde dicimus, lib. 1. Deci. in cons. 101. colum. 2. vers. & ad confirmationem. Ratio autem testis debet esse legitima & necessario, concludens. Bald. in l. solam. C. de testibus. Ias. in l. 1. ff. de offic. procuratoris Cæs. & ibi, quod ratio testis non debet esse eadem cum dicto. Idem tradit Bar. in l. qui interrogatus. ff. de interrogat. act. Socin. in consilio 42. colum. 2. lib. 1. sed ratio assignata per istum presbyterum, videtur eadem cum dicto, dum dicit, quod Guigo Bernardi acclamare non potuisset, quin ipse testis audiuisset, quia habebat notas eius voces, nam si dico, audiui vocem talis, quia eam notam habeo, ista ratio

non videtur bene clara, debebat testis dicere, quod habebat notas eius voces, quia fuerat cum eo saepius conuersatus, & cum loquentem & clamantem audierat. Et maxime non videtur procedere ista ratio, quia fieri potest, quod testis audierit illum Guigonem Bernardi saepius loquentem voce communi & familiari, non tamen voce clamatoria & alta, quia non ita frequenter vociferantur homines vocibus magnis & altis, & stant simul quod cognosceret testis voces Guigonis Bernardi, qui communiter & familiariter iactari consueuerunt, non tamen voces clamorosas, in quibus diuersitas reperiri solet. ¶ Ideo ista ratio non est concludens, neque proxima picto prout requiritur. Anch. in consil. 396. Visis articulis, colum. 1. in fi. Itaque cum ratio testis non concludat, dictum eius infringitur, ut notat. in d. l. solam. & in cap. culti causam, extra, de testib. Alexand. in consilio octuagesimo. colum. 3. vers. item alia ratione. libro secundo. ¶ Tertiò repellitur iste testis, aut saltem suspectus redditur, quia primo loco fatetur quod auditus fuit tumultus, & verberatio ista tumultus praesupponit aliquam acclamationem, de qua etiam deponunt alij testes, maxime dominus Claudius Telma decimus testis partis impetrantis, & tamen ex depositione istius testis apparet, quod videtur loqui de tumultu quodam incerto: vnde verisimile est quod non intellexerit voces tumultuatum, de quibus verisimiliter deposuisset, si eas notas habuisset, vnde cur magis potest deponere de vocibus istius Guigonis Bernardi negatiue quam de aliis? Et puto, quod si fuisset examinatus etiam de vocibus aliorum, quos notorium est in rixa fuisse, pariter deposuisset, quæ sua est temeritas. ¶ Quarto arguitur suspicio ex testimonio venerabilis domini Claudij Telma, quo pariter erat in eodem loco, & voces Guigonis Bernardi verisimiliter æquè notas habebat ac ipse dominus Titius, & tamen super hoc interrogatus deposuit, quod ne scit an cognouisset voces ipsius Guigonis si clamasset, & prudenter deposuit, siquidem in tanto rumore & tumultu rixantium difficile est intelligere voces clamantium, maxime de loco separato. hoc enim nos monet ipsa experientia quæ rerum est magistra efficax, in Auth. de appella. & intra quæ temp. in princ. ibi ex rerum experientia inuenimus. c. cupientes. & ca. quam sit. de elect. lib. 6. ideo verisimile est, quod iste dominus Titius sicut fuit audax & temerarius in deponendo sine licentia superioris in causa criminali, quæ petere debebat etiam in causa ciuili, ita etiam fuerit temerarius in coarctando negatiuam, quia si malus in antecedenti, videtur etiã malus in consequenti, id est, malus in omissione licentiæ, videtur etiã malus in eo quod sequitur post omissionem licentiæ: nam per antecedentia sequentia declaratur. l. sed Iulianus. §. quod dicitur. ff. ad Maced. & l. cum ciuis, ante fi. C. de natu. lib. ¶ Et iste testis deponens sine licentia superioris videtur quodammodo se obtulisse ultro ad testimonium, cum alias cogi non potest ad deponendum in causa sanguinis, etiã de licentia superioris. Innoc. in c. dilectorum. de testib. cogen. Gui. Papæ in d. q. 65. ideo est suspectus. l. quæ omnia. ff. de proc. & quod scribit Rom. in cons. 420. Proposita. q. col. 6. vbi quod sollicitator, qui sponte se obtulit ad sollicitandum causam, non est testis idoneus. Imò sollicitator indistinctè videtur suspectus. Imol. in consil. 135. colum. 2. ante med. Gemin. in cons. 142. colum. 2. in fin. vbi Gemin. quod si repellitur procurator à testimonio propter affectionem, à fortiori sollicitator, qui maiorem videtur habere affectionem ad causam quæ procurator, & de concinnatore litium, quod repellatur, tradit Rota decis. 154. in nouis Rom. in d. cons. 420. vbi tamen Rot. & Rom. quod non repellatur nisi sit salarius, quod etiam voluit Aufrer. in deci. Tolosa. q. 204. iam fuit nimium si animosus iste presbyter in coarctando negatiuam, quæ alter presbyter æquè sciens factum coarctare recusauit, ex qua animositate testis redditur suspectus. Anch. in cons. 227. Ad corroborationem, colum. 3. vers. arctius etiam Alex. in cons. 15. colum. 1. lib. 3. Corne. in cons. 342. colum. penult. post med. lib. 1. Brunus Astensis in consil. 27. ad fi. & quod de iudice animosè procedente scribit Praepositi. in c. postremo. colum. 6. post med. vers. quinquagesima octaua. de appellatio. vbi quod ex hoc potest iudex ut suspectus recusari. ¶ Quintò dico, quod testimonium istius presbyteri est omnino nullum, nam examinatio testium non potest fieri per iudicem incompetentem, nisi quando periculum est in mora. Bart. in l. 2. C. de naufra. lib. 11. Ias. in l. 2. colum. 5. post med. vers. 2. moueor. ff. de iur. om. iud. sed iste presbyter fuit examinatus per laicum sine permissione superioris, cuius laici iurisdictionem non potuit presbyter pro-



prorogare. ca. si diligenti. de foro compet. ob id depositio istius presbyteri videtur omnino nulla, Bart. & Doct. in l. admonendi. vbi las. colum. 80. num. 172. ff. de iureiuran. ex quo fundamento res videtur clara extra omnem dubitationem. ¶ Sexto considero vnam presumptionem contra istum testem, nam primò fuit examinatus pro secreta. per inquisitionem, & deposuit quòd Andreas Michaelis impetràs voluit exire domum Ecclesiæ, quia audiuiſſet clamorem Guigonis Bernardi, sed quòd ipse testis prohibebat ipsi Andream, ne exiret, propter periculum rixæ, & tamen non deponit, quòd dixerit ipsi Andream, noli exire ob causam Guigonis Bernardi, quia non est verum quòd clamauerit, & tamen cum quæreretur retinere ipsum Andream ne exiret, verisimile est quòd illam causam sustulisset, scilicet, clamoris dicti Guigonis Bernardi, & quòd dixisset, noli exire propter consanguineum tuum, aut cognatum tuum, quia ipse non clamauit, & voces eius benè cognouiſſem si clamasset idèò tacendo ad illam causam egressus, assignatam per Andream impetrantem censetur eam approbasse, reg. qui tacet, in 6. ex quibus inferitur, quòd assertum vitium obreptionis non probatur in ea parte per testes fisci, neque semiple nè aut præsumptiuè. ¶ Quinimò dico, quòd omnis præsumptio est pro ipso impetrante considerando hoc modo, nam fiscus opponit quòd impetrans commisit illud homicidium dolosè tractatè & appensatè, & quòd stetit impetrans in domo Ecclesiæ ad cautelam, ne videretur author illius homicidij: si ista oppositio fisci sit vera, oportet dicere quòd impetrans ante homicidium cogitaret modum occidendi impunè, dubitans de iustitia, & sic quòd colluisset cum ipso Guigone Bernardi, quòd ipse reperiret se in rixa, & quòd sub prætextu eum defendendi, itatim impetrans exiret, & homicidium committeret, quæ res non est verisimilis, quòd Guigo Bernardi homo inculpata vitæ & integri nominis, voluerit consentire homicidio. leg. merito. D. pro socio. & si dicas, collusit cum aliis sociis, licet non cum Guigone. Respondeo, quomodo potuit excogitare illam causam exeundi, quia eius cognatus clamaret, si nesciebat an ibi esset vel non. Benè poterat cogitare, quòd illa excogitatio de nihilo proficeret ad impunitatem comperto & probato, quòd Guigo non adfuisset, seu non probata eius præsentia per ipsum impetrantem: si autem dicas, quòd ista non fuit excogitatio præmeditata ad reperendum modum euadendi poenam futuri homicidij, ergo oportet dicere, quòd ipse impetrans casualiter exierit ob illum tumultum nullo præcedente tractatu aut deliberatione occidendi. Et sic arguendo à sufficienti partium enumeratione apparet, quòd ille exitus à domo ecclesiæ non fuit præmeditatus ad effectum futuræ euasionis, si nò fuit præmeditatus, si pro quia, cum appareat per testes fisci, quòd impetrans dixit, se velle exire ob auditas voces sui cognati apparet, quòd non fuit in dolo obreptionis supplicando principi, quòd audierat tales voces, imò fuit in bona fide, quia dapo quòd illæ voces non fuissent Guigonis Bernardi tamen ipse arbitrabatur, quòd essent eius voces, quia alias non dixisset se eas audiuisse. leg. Labeo. D. de supel. leg. & hoc modo considerando dico, quòd gratia concessa deberet interinari, licet re vera Guigo Bernardi non clamasset, quia attendi debet opinio ipsius impetrantis, qui omnino cogitabat & suspicabatur Guigonem eius cognatum esse in rixa, ex theorica Paul. de Cast. in con. 199. Licet ista sit c. col. fin. lib. 1. vbi, quado sumus in pœnalibus & qdiosis inspicimus vel veritatem vel opinionem, prout reo fauorabilius est ad vitandum poenam, per text. in linter omnes. §. rectè. D. de furt. quòd tamen intelligo, nisi quis daret operam rei illicitæ, quia tunc opinio non excusat contra veritatem, puta coit quis cum consanguinea ignorans consanguinitatem, non punitur secundum id: quòd erat in veritate, licet aliter putaret Bar. in l. si adulterium cum incestu. columna. 3. versiculo & idèò pro declaranda ista materia. D. de adulte. sed econtra veritas excusaret contra opinionem, puta stante statuto, quòd bannitus impunè offendi possit, offendit quis bannitum, quem tamen bannitum esse ignorat, nam excusatur à poena homicidij, quia ad euitandum poenam sufficit in veritate ita esse. Bar. in d. §. rectè. & in l. genero. ff. de infam. Alex. in consilio 45. Viso themate. in fin. lib. 4. Cor. in consilio 12. columna. fin. lib. 4. Dec. consil. 327. columna. 2. post med. ¶ Et quòd in casu isto opinio impetrantis inspicere debeat, apparet, quia verba suppositionis & impetrationis gratiæ non fundantur in veritate, quòd ita sit, sed in opinione, nam im-

petrans non narrauit, quòd viderit Guigonem in rixa etiam post exitum à domo ecclesiæ, sed quòd dubitabat ne, esset & offenderetur: & licet affirmauerit circa voces tamen etiam si narrasset principi, quòd credebatur se voces audiuisse, eodem modo gratiam laturus erat, vt infra ostenda n, igitur ista oppositio videtur leuior quàm vt procedat in iure. ¶ Præterea fuit probatum per testes impetrantis, quòd imò Hugo Bernardi dedit voces magnas. Primò, per ipsum met Hugonem, qui examinatus ita deposuit, cui magis videtur credendum deponat de facto suo proprio. Inn. in d. c. inquisitione, de acc. An. de But. in c. cum causam, de testib. Aret. in consilio 71. Diligenter & maturè. colum. 2. vers. 2. conuincitur. Paul. de Cast. in consilio 186. In causa quæ vertitur Pisis. colum. 3. & in cons. 331. In causa Siluestri. colum. 3. circa fin. lib. 1. quo latius dixi in consil. 1. ¶ Nec obstat, quòd sit affinis, quia ex hoc non repellitur per ea quæ habentur in l. parentes, C. de testibus, quòd sine dubio obtinet, quia non est affinitas per lineam ascendentem aut descendente, sed transuersalem, quo casu affinis nò repellitur Ang. in consilio 194. Visis processibus. colum. 2. quòd dictum dicitur esse benè notandum las. in repe. l. admonendi. colum. 64. num. 180. ff. de iureiuran. ¶ Ex alio dico, quòd iste testis est idoneus, & omni exceptione maior, quia fiscus fecit eum examinari pro se, & usus fuit in actis eius testimonio, idèò non potuit eius personam reprobare. l. si quis testibus. C. de testib. ¶ Tertio dico, quod cum impetrans tractet de defensione à poena homicidij, admitti debet testis etiam affinis per ea quæ scribit Pau. de Cast. in cons. 273. Visa relatione in fin. lib. 1. Alex. in cons. 24. col. pen. vers. item testis infamis. lib. 2. las. in rub. ff. de iureiur. colum. 3. versiculo sicut in simili. Deci. in consilio 456. colum. 2. vbi, quòd ad probandum innocentiam & defensionem admittuntur testes inhabiles, qui alias non admitterentur, & probatur innocentia per præsumptiones. Bar. in l. 1. §. de illo. ff. de his qui sibi mor. consci. Veron. in cons. 60. col. 3. post med. Similiter fauore defensionis excusatio vulnerati prodest reo, & tollit indicia ad torturam, licet eius inculpatio non noceat. Bald. sing. in l. 1. circa d. C. com. de leg. sequitur Alex. in d. con. 24. col. 4. li. 2. in cons. 124. col. 2. in fin. lib. 6. & in con. 30. ante fin. li. 7. sed impetrans vult probare innocentiam suam, & defensionem aduersus obreptionem allegatam, quòd non tractatè & appensatè occiderit, sed casualiter prout narrauit in supplicatione. Imò etiam frater admitteretur in causa criminali pro fratre ad probandum eius defensionem. Baldus in d. l. parentes per textum in capitulo literas. de præsumptio. ¶ Item probatur acclamatio per Claudium Bessonis dictum Iarret sextum testem impetrantis, & sic probatur per duos testes, qui videntur idonei, per ea quæ supra diximus. Et vbi sine præiudicio veritatis suspicio aliqua esse posset contra istos testes, illa progatur ex præsumptionibus pro eis existentibus, nam vt supra dixi, probatur fuisse factam acclamationem magnam, & maximè per d. Claudium Telmæ decimo loco examinatum pro impetrante, & qui etiam approbatus fuit per fiscum, & pro eo examinatus, nec dicunt testes per quos alios acclamatio facta sit. Vnde credendum videtur, & verisimile est, quòd ipse Guigo Bernardi acclamauerit, & fiscus qui vult dicere factam esse acclamationem per aliam personam probet, argum. glos. in l. cum de lege. D. de proba. Roman. in consilio 222. Dubitatur in fin. & in consilio 276. Visis, in fin. Alexand. in consil. 41. ad fin. lib. 3. & in cons. 71. colum. fin. lib. 4. & alibi sæpè Doct. ¶ Rursum ista testimonia Guigonis Bernardi, & Claudij Bessonis Iarret sunt verisimilia, consonantia. & amica natura, quòd clamauerit Guigo contra rixantes eos reprehendendo, & prohibendo à rixa, ob id magis videtur credendum, per ea quæ notant Inn. & Doct. in c. auditis, de præsumpt. in c. ecclesia Valterana, de elect. Abb. in c. cum P. colum. fin. de accus. Bald. in c. in nostra, in princ. de testibus. ¶ Ex alio dico non esse verum, quòd impetrans commiserit homicidium dolosè, tractatè & appensatè, quia secundum hoc esset necesse dicere, quòd illa rixa fuisset incepta per eos, qui erant contra Franciscum Rassalis defunctum, & eius fautores, & tamè constat, quòd initium rixæ processit ex parte ipsius Rassalis, aut eius socij Claudij Pipard quia associatus ipso Rassalis primitus verbis incertauit contra Antonium Rubod, de causa cuiusdā regni, infestis natalibus. & ipse Pipard, primus arripuit ipsum Rubod, & in terram prostrauit, ita deponunt Claudius Charuet de Ostinat, Claudius Bessonis, dictus Iarret, Franciscus Regnaud, & ipse Antonius Rubod, cui Pipard auxilio semper erat dictus



12 dictus Bassalis iaculando lapides contra alios, ideo t culpa & dolus imputatur prouocantibus. l. si ex plagis. §. tabernarius. vbi Bartol. ff. ad l. Aquil. nec dicitur incipere, qui ira quid facit, sed qui ad iram prouocat, secundum Aristotelem: & princeps culpæ dicitur a quo incipit malitia, ita Bald. in cons. centesimoquadragesimo tertio. Super quaestione vertente inter Chrystophorum, column. 2. lib. 2. quanto fortius dolus & culpa ascribetur parti, quæ non solum primò ad iram prouocauit, sed prior etiam ad certam descendit. ¶ Aduertendum est etiam dum pars aduersa opponit impetranti dolum, & quòd homicidium commisit tractatè & appensatè, quia videtur apertè calumniari, & ipsa in dolo esse nam proposuit, quòd Guigo Bernardi nunquã fuit in illa rixa, & consequenter acclamare non potuit, & tamen contrariū constabat per inquisitiones sumptas pro secreta, antequam esset causa suspicionis, & antequam essent literæ gratiæ impetratæ, nã fuit examinatus ipse Guigo ex parte fisci, tanquam sciens de ipsa rixa, etenim fiscus non facit sumi informationes ab ignaris facti, sed a sciencibus, & fiscus quando vult sumere informationes se informat, & inquit de personis, quæ dicuntur fuisse præsentis facti, & nisi fiscus fuisset certioratus, quòd Guigo Bernardi præsens fuisset, ad quid fecisset eum examinari? Itaque quomodo potuit pars tam impudenter proponere, quòd Guigo Bernardi semper fuit absens ab illa rixa, igitur t ratione istius mendacij dolus in parte præsumitur. l. si quis affirmauerit. ff. de dol. Bartol. in l. procurator, qui pro euictione, circa finem. ff. de procur. Imo. in cons. 78, circa princip. Præsumitur etiam dolus & calumnia in parte ratione alterius mendacij nobilissimi: nam proposuit, quòd Franciscus Bassalis non lapides iactabat, sed salutem tantum quærebat, & tamen contrarium probatur tam per testes partis, quam ipsius impetrantis, & si testis suspectus est deponens negatiuam non coarctatam, vt supra ostendi, a fortiori, suspecta dici debet pars, quæ negatiuam probandam deduxit super non præsentia & iactu lapidum, cuius testes contrarium deposuerunt. ¶ Ex præmissis apparet satis defensam esse causam impetrantis in oppositionibus aduersariorum, tamen ad maiorem cõfirmationem, & declarationem dico, quòd literæ concessæ interinari debent, etiam quòd clamor illius Guigonis nullo modo probatus esset, quia vitium obreptionis t aut subreptionis non vitiat gratiam, quando constat de mente principis, quòd gratiam omnino erat alias concessurus, vt notant canon. in c. postulasti. de rescript. Paul. de Castr. in consilio 40. Super puncto isto. column. 3. in fin. in 2. dubio. lib. 1. Anch. in consilio 195. Pro clariori. Bellamera in consilio 24. column. penultim. Calde. in consilio 2. in tit. de rescript. Socin. in consilio 63. column. 4. vers. præterea patet. lib. 3. Præpositi. in c. oblatæ. column. fin. de appel. char. 76. sed ex verbis rescripti apparet quòd princeps alias gratiam erat omnino concessurus, dupliciter considerando. Primò, dum asserit se motum ad concedendum contemplatione diei, quo gratia fuit postulata, id est, veneris sanctæ. Hic obsecro, si homicidium non erat dolosum, non magis moueri debuerat princeps ob religionem illius diei quam alterius, ex quo cessante dolo non punitur quis vt homicida, vt supra ostendi, ideo dicendo, quòd gratiam concedebat ob venerationem illius diei, apparet, quòd omnino concessurus eam erat, etiam dolo præsupposito: nam apparet voluisse principem imitari misericordiam Christi, qui simili die peccata, & scelera cõdonauit, tot, tanta, tamque nepharia, vt mille essent moribus digna: vt igitur similitudo sit bona de misericordia principis ad misericordiam Christi, debet intelligi similitudo cum suis qualitatibus, vt sit vniformis æquiparatio, iuxta ea quæ habentur in lege 1. ff. de leg. 1. l. si in l. 1. §. 1. circa fi. D. de vulg. & pup. ¶ Secundò considero mentem principis, dum remittit penam corporalem, ergo de necessitate præsupponitur dolus impetrantis, quia t line dolo non punitur quis corporaliter, Cyn. in l. si quis non dicam rapere. C. de Epis. & Cler. & in l. data. C. qui accu. non poss. cum si. quæ Dec. scribit in consil. 83. columna secunda, post med. ¶ Ideò satis est, quòd princeps in genere saltè cogitauerit aut cogitare potuerit de casu omisso, & tacitè, vt subreptio non vitiat. Pau. de Cast. in d. consil. 30. in 2. dubio. lib. 1. Corn. in consilio 201. column. 5. vers. non obstantibus adductis. li. 2. l. si in consil. 184. column. 4. lib. 2. ¶ Considero etiam, quòd iste impetrans est persona rustica, cui facilius ignoscitur circa ista vitia obreptionis & subreptionis, quando tractat de vitando damno. Bal. in con. 81. Quidam Simoninus. li. 1.

maximè, quia in dubio præsumitur commissæ subreptio per ignorantiam, non per dolum. Bald. in consil. 300. Ad euidentiam præmitto, in fin. lib. 5. per text. in l. quotiens. §. qui dolo. ff. de proba. & quando quid tacetur per ignorantiam, nec agitur de præiudicio tertij, subreptio non vitiat. c. gratia, de rescript. lib. 6. Geminia, in consil. 105. in fi. Est verum, quòd, idem Bal. in consil. 306. Proponitur, quòd quidam Antoniulus, ante fi. lib. 5. dicit, præsumi dolum in eo qui tacet veritatem, & hoc modo non obstaret d. §. qui dolo. quia imò probatur dolus præsumptione iuris ex tali taciturnitate. Sed quòd dolus non præsumatur etiam in obrepente, imò probari debeat, voluit imò. in con. 133. column. 2. Calde. in consil. 10. vers. quandoque allegatur in tit. de proba. Sed quòd dolus præsumatur ex obreptione aut subreptione, voluit Bald. in consil. 335. Statuto ciuitatis cauetur quòd nullus nobilis. col. 1. circa med. vers. Item qui tacuit se esse nobilem. lib. 3. quòd est repetitum in consil. 426. lib. 5. Rot. decis. 582. Quidam obtinuit. col. 1. in fi. in anti. Abb. in consil. 109. in 2. dubio. lib. 2. Quòd tamen multum residere videtur in arbitrio iudicis, ex personarum & causæ qualitate. Item ista gratia non fuit impetrata per ipsum Andream, sed per alium eius nomine, ideo non debet vitari ex obreptione aut subreptione. Soc. in consil. 170. circa fin. lib. 2. nisi aliter constaret de informatione principalis. ¶ Postremò considero, quòd fiscus agit vt impetrans moriatur, ipse vero impetrans agit, vt se defendat ab his, quæ fiscus opponit. sed vbi agitur t de probanda defensione, nõ requiruntur probationes ita plenæ, imò sufficit semiplena probatio, Anch. in consil. 283. Iure stricto. col. 2. circa med. vbi arguit, quòd si in ciuilibus sufficit semiplena probatio solutionis, ex parte rei, vt ei deferatur iuramentum suppletium, licet actor plenè de debito probauerit, a fortiori idem erit in criminalibus. & dubia probatio sufficit, vbi agitur causa defensionis. l. si in l. non solum. §. sciendum. column. 2. ff. de oper. nou. nun. post Bart. & Alexand. ibi Abb. & Mod. in c. in præsentia, col. 2. de probat. Soc. in consil. 67. column. 3. circa med. lib. 3. Alex. in consil. 30. column. 2. in fi. vers. quartò respondens. lib. 7. l. si in l. 1. column. 4. in fi. vers. 3. multum no. C. de ser. fug. Addo Bart. in consil. 209. Viso processu, factò contra bonum Ioannis, sed impetrans, qui deduxit defensionem aduersus dolum oppositum nõ semiplenè aut dubiè, & obscurè illam videtur probasse, sed plenè & clarè, & dubitatio si qua sit, illa est omnis in probationibus. fisci nullo modo concludentibus per supradicta. ¶ Non obstat, modo taciturnitas inimicitia, quia respõdeo pluribus modis. Primò, quòd fuerat ab ea recessum ex cibo potuque si multaneo, iuxta no. per Doct. in l. 1. ff. de pact. ideo t de inimicitia sublata mentio facienda non erat. Anch. in consil. 16. Viso processu. column. 1. vbi quòd rescriptum non redditur nullum ex taciturnitate pendentia litis, quæ sopita erat, de quo dixi in consil. 182. num. 4. ¶ Secundò respondeo, quòd impetrans non fuit motus ad occidendum Franciscum Bassalis ob illam inimicitiam, imò ob causam illius tumultus & rixæ, qui si cessasset, verisimiliter homicidium secutum non esset, vt ex præmissis apparet, ideo non erat facienda mentio de inimicitia, quæ non fuit causa homicidij, sed de eo quòd fuit in causa. ar. l. socium qui in eo. ff. pro socio. l. si mulier. ff. rer. amo. l. de die. §. planè. ff. qui fatid. cog. ¶ Tertio respondeo, quòd si de illa inimicitia, & causa inimicitia metio facta fuisset, princeps gratiam concessurus erat facilius: nam si narrasset, quòd egressus domum ecclesiæ, vidit in rixa Franciscum Bassalis eius inimicum ob id, quòd se iactasset de copula habita cum sorore ipsius Andree nubili, propterea quòd eum occidit accensus magno furoris impetu, a quo temperare difficilimum est. l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adult. maximè cum ageretur t causa honoris, quæ vitæ æquiparatur & perditio honoris mortis est similis. l. isti quidè, in fi. ff. quod met. cau. l. iusta. ff. de manu. vind. & diuinitus eligibilis est mori, q. vilipendi, vnde ait Apostolus: Expedi magis mori, quam vt gloriam meam quis euacuet. refert Bal. in consil. 312. Visi actis, col. prima in fi. li. 4. & in consil. 382. in q. in col. 2. li. 5. vbi etiam allegat, quòd nõ benè pro toto fama venditur auro. l. quisquis. C. de postu. & famam suam negligens crudelis est, c. nol. 12. q. 1. hæc inquam, si narrata fuissent, cui dubium, quòd facilius inductus esset princeps ad collationem gratiæ. Ergo t taciturnitas eius, quòd si expressu fuisset, gratia facilius fuerat impetrata, nõ potest gratiæ rescriptu nullu efficere. Ioannes Andreas in c. fin. de filiis presby. in nouel. sequitur Bald. in c. naturales. si de feud. fuer. contro. inter



inter do. & agn. Old. in conf. 299. Quidam Hugo. col. 2. vers. & est dicendum. Geminia. in conf. in. Rom. in conf. 194. in 2. dubio. Quod tamen intelligo, quando iure non cauetur, illud exprimi debere, quia tunc exprimi debet, licet eo expresso facilius concessa fuisset gratia. Socin. in conf. 169. colum. 2. vers. sed posset contra hoc instari. libro 2. ¶ Postremo ista quaestio videtur decidi in terminis, ex dicto Ang. in conf. 27. quidam victor. colum. 2. post med. ver. De tertio dico, ubi quando de homicidio non constat, nisi per confessionem, in qua fatetur quis homicidium commisisse, non ex proposito, sed casu, pro tali confessione non potest quis condemnari poena ordinaria legis Iuliae de Siciariis, sed pro culpa arbitrio iudicis, quae culpa hic remissa est a principe, imò etiam dolum considerando, ut s. ¶ Concludam igitur in iudicio hoc, cum d. Bal. in conf. 347. Ecce formata in fin. lib. 3. quod promptiores esse debemus in processibus irritandis, quam in extinctione corporis humani, & postquam principi placuit ob passionem sacratissimi illius Christi corporis veniam indulgere, satis inferiori esse debet principis ipsius imperium accipere. Et ita de iure respondeo, salvo saniori iudicio curiae huius supremæ & humanissimæ, cui me subiicio, iuxta tex. in l. Claudius Felix, in fi. ff. qui pot. in pig. hab. Aymo Crauetta Grationopoli. 2. Octobris. 1539. & ita fuit iudicatum.

## S V M M A R I V M.

- 1 Verba generalia generaliter debent intelligi, & generalis locutio nihil relinquit intactum, imò verbo generali omnia includuntur, nec debemus excipere de inhibitione generali, quod inhibito ipsa non excipit.
- 2 Statutum permittens bannitum impune occidi, generaliter debet intelligi, siue quis occidat per se, siue per alium, etiam data pecunia.
- 3 Generalis dispositio restringi debet ex ratione præsumpta & coniecturata, & ad id quod est rationis, quod sine dubio procedit, quando alias indebitè quis liberetur, vel locupletetur quis cum iactura alterius.
- 4 Prohibitio facta verbis vniuersalibus restringitur, ut non comprehendat notoriè licita.
- 5 In his quæ palam sunt cessat mala suspicio, idè accipiens pecuniam alienam palam & bona fide, furtum non committit.
- 6 Verba vniuersalia restringuntur ad id quod æquum est, ne damnum quis indebitè patiatur.
- 7 Dispositio generalis continens extensionem iuris iam concessi, restringi debet quando alias alteri præiudicium fieret.
- 8 Prohibitio generalis non comprehendit factum causa pietatis aut miserationis.
- 9 Non valet inhibito per quam opus charitatis & pietatis excluditur tanquam contraria iuri diuino.
- 10 Causa carcerati dicitur pia, & causa pia semper intelligitur excepta in quacunque dispositione.
- 11 Verba generalia aut vniuersalia ad cogitatum restringi debent.
- 12 Verba etiam præcisa restringi debent secundum mentem disponentis & ibi pulcherrimè de restrictione verborum præcisorum, & num. 22.
- 13 Dispositio generalis restringi debet quando alias inconueniens sequeretur.
- 14 Dispositio generalis restringi debet ad verisimilia.
- 15 Dispositio generalis restringitur ad ea quæ concernunt causam ipsius dispositionis, idè statutum quod pater teneatur pro contractibus filij mercatoris, intelligitur de contractibus qui sunt ob causam mercantiam, idem in consuetudine quod detur fides libris mercatorum, quia restringitur quod ad ea quæ concernunt causam mercantiam, similiter statutum quod potestas teneatur pro familia, restringitur ad ea quæ concernunt officium potestatis, si familia in eo officio delinquat.
- 16 Statutum quod vnus pro alio teneatur, restringitur quando culpa imputari ei potest.
- 17 Reservatio generalis non comprehendit ea quæ non respiciunt præiudicium reseruantis.
- 18 Dispositio generalis non trahitur ad ea in quibus evidens est iniquitas.
- 19 Dispositio generalis non trahitur ad excessiua idè permissio aut licentia de meliorando fundum, non intelligitur de melioramentis excessiuis.
- 20 Prohibitio generalis non trahitur ad ea, quæ sunt ob causam necessariam idè stante statuto quod nullus de magnatibus ingredi audeat palatium, non habet locum in medico magnate qui ingreditur causa curandi, infirmum.
- 21 Prohibitio generalis restringitur ne comprehendat casum licitum, & permissum.
- 22 Habetur de restrictione verborum præcisorum vt supra num. 12.
- 23 Interpretatio semper inest dispositioni de necessitate ex verisimilitudine aut ipsius rei natura, & dicitur interpretatio, spiritus scripturae, & duplex est interpretatio, vna necessaria, quæ fit per punctum rationis altera probabilis, quæ fit per viam æquitatis, nec iudaicè fieri debet interpretatio, & ita fieri debet ne dispositio a sapientibus reprehendit possit.

- 24 Quod simpliciter & bona fide fit, puniri debet nec etiam puniri quis debet, qui id fecit, quod sibi licere putauit.
- 25 Culpam fisci imputare non potest, quando ex ea damnum non susinet.
- 26 Dispositio generalis generaliter intelligi non debet, quando non est per ratio generaliter intelligendi.

## CONSILIUM III.



IVINO subsidio ex corde postulato. Iudex habens captivum criminis grauis accusatum, & a militib. custoditum, inhibuit quibuscunque personis sub grauibus poenis ne loquerentur ad eum aliquo modo directè vel indirectè. Mò do reperti sunt aliqui, qui captivum salutauerunt publicè præsentè custodia, hortantes vt esset bono animo, nec teritus fieret ob detentionem, quia coactus erat iudex pro officij sui munere ad eum modum procedere, sed quod finem citò causa acciperet, quæritur, an ex talib. verbis commissa sit poena prohibitionis? ¶ Videretur dicendum quòd sic, quia verba inhibitionis sunt generalia, ergo generaliter debent intelligi. l. de pretio. ff. de publicia. l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præst. cum si. & generalis locutio quò ad verba nihil relinquit intactum. Bal. in conf. 305. Verba principis. libro 1. & verbo generali omnia includuntur. Bald. in consil. 191. In testamento. lib. 1. per l. quicquid astringenda. in 2. responso. ff. de verb. oblig. Nec debemus excipere de inhibitione generali, quod inhibito ipsa non excipit, quia satis est quòd satisfiat verbis & tenori inhibitionis. l. 2. §. 1. ibi legi satisfactum sit. ff. de iud. §. oportet. in auth. de iudi. quæ iura in simili allegat Paul. de Castr. in consil. 430. Si quæritur. colum. 3. lib. 1. Facit quod scribit Bald. in consil. 401. Ad euidentiā dicendorum. colum. fin. lib. 1. ¶ Vbi quòd statutum permittens generaliter bannitum occidi, generaliter debet intelligi, siue quis occidat per se, siue per alium, etiam data pecunia. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quòd imò poenæ locus esse non debet. ¶ & pro fundamento considero, quòd omnis dispositio quantumcunque generalis, debet restringi ex ratione etiam præsumpta & coniecturata. cap. suggestum. vbi Dec. in 2. not. de app. & Bal. in Auth. ingressi. col. 1. C. de sac. sanc. eccle. vbi verba legis vel statuti generalia restringuntur ad id, quod est rationis, quòd dictum refert & sequitur Ias. in l. non dubium, colum. 7. vers. adde etiam. C. de legibus. & hoc sine dubio procedit, quando alias sine restrictione indebitè quis læderetur, vel quando ad alterum lucrum indebitè perueniret cum iactura alterius, ita Ang. in consil. 291. colum. 1. Abb. in consil. 44. colum. 2. lib. 1. in consilio 64. colum. pen. post med. lib. 1. sed consil. 1. colum. 2. circa med. lib. 1. pulchrius idem Abb. ratio præsumpta & coniecturata istius inhibitionis fuit non alia, quam ne admoneretur captivus causæ suæ & de modo procedendi & respondendi ad iudicis interrogationes, igitur ad talia verba inhibito restringi debet, maximè, quia alias simpliciter & bona fide loquentes indebitè punirentur, & fiscus indebitè locupletaretur cum iactura alterius cessante delicto. ¶ Secundo, ista verba fuerunt in publico pronunciata, in præsentia custodum & assistentium, quorum verborum tenor notorius est quòd non sonat in aliquod prohibitum nec fisci præiudicium, ¶ idè licet inhibito facta esset, etiam per verba vniuersalia, restringi tamen debet, vt non comprehendat verba, tam in publico probata notoriè licita & honesta, ex eo quòd in simili pulchrè scribit Cor. in consilio 204. colum. fi. lib. 2. vbi licet text. in Cle. vt calumniis. de re iudic. mandet, vt post tres sententias conformes nullatenus quis audiatur, restringitur tamen inhibito vniuersalis illius text. vt non comprehendat nullitatem notoriam, quæ incontinenti probetur, quia tunc si nullitas sit notoria, auditur quis aduersus tres sententias conformes, quæ decisio maximè videtur casum nostrum decidere. ¶ Pro quo facit, quia in his, quæ palam aut in publico fiunt, cessat omnis mala suspicio. l. non existimo. ff. de adm. tut. l. ita fidei. ff. de iure fisci. l. cum ipse. C. de contrahen. emp. & quòd in pulchro casu scribit Bal. in consilio 472. Super primo puncto, in quarto puncto. lib. 4. vbi, quòd accipiens pecuniam alienam, palam & bona fide, non animo contrectandi, non incidit in crimen furti, tradit idem Bal. in consil. 347. Titius gessit. lib. 4. Paul. de Castr. in consil. 285. Visis & ponderatis omnibus superscriptis, colum. 1. lib. 1. Alex. in conf. 31. ad fin. lib. 7. ¶ Tertiò verba vtunque vniuersalia restringuntur ad id, quòd æquum est, ne indebitè quis



damnum patiat, glo. & Doct. in l. fi. §. in computatione. C. de iur. delib. Bart. in l. omnes populi, in 6. q. prin. ff. de iust. & iu. Aret. in consi. 39. col. fi. Soci. in consi. 44. col. 4. ad fi. lib. 1. Ias. in l. fi. seruum Stichum. §. sequitur. in 2. not. ff. de verb. oblig. sed nonne æquitas suadet vt restringatur inhibitio, quando quis ad captiuum loqueretur in præiudiciū fisci, ne aliās sine delicto aut culpa damnum loquens sustineat? Pro hoc facit, quod Bal. scribit in l. fi. quando, in princ. C. de inoff. test. † Vbi licet dispositio generalis continens extensionem iuris iam cōcessi, restringi non debeat, iuxta doct. Bar. in l. 1. §. n. unciatio ff. de nou. oper. nunc. restringitur tamē, quando aliās generaliter intelligendo alteri præiudiciū fieret. sequitur Aret. in c. 1. col. 1. de rescri. Crotus in repe. l. 1. col. 3. ff. de legi. 1. à fortiori restringi debet ista inhibitio, quæ non continet aliquam extensionem iuris cōcessi, imò correctionem iuris communis, & quæ plurimū aliunde potest operari. ¶ Quarto, ista verba facta fuerunt causa pietatis, & miserationis animo consolandi, & hortandi captiuū sine omni fisci præiudicio, † ideo illa generalis prohibitio de non loquendo ad captiuum, non potest comprehendere locutiones eiusmodi factas ex causa pietatis, & miserationis. Fulg. in l. vnica. C. quan. imper. inter pup. & vid. Præposi. in c. dilecto, col. 43. de appella. char.

9 107. † Quinimò si mens inhibentium alia fuisset, nulla videretur talis inhibitio, tanquā cōtraria præcepto diuino, quò pietate & misericordia vti cogimur erga p̄roximum, maximè carceratū, ibi: In carcere eram, & non visitastis me. † Causa enim carcerati dicitur pia. Arch. in c. 1. de test. lib. 6. Bal. in l. quamuis. ff. solut. matr. in Auth. contra rogatus. C. ad Treb. & in Auth. res quæ. C. commu. de leg. sed causa pia semper intelligitur excepta in omni dispositione. gl. in c. 2. de reb. eccle. non alie. quæ glo. communiter ab omnib. approbatur, Ioan. de Ana. in con. 57. Calca. in consil. 13. col. 1. in fi. Soci. in consi. 121. colum. 5. ad fi. lib. 4. Itaque non est dicendum, quò intellexerit iudex comprehendere in sua generali, & ampla prohibitione verba eiusmodi prolata in nullius præiudiciū, ob causam pietatis tantum & miserationis sed dicendum est, quò cogitauerit iudex de verbis tantum, quæ fisco nocere possent ad effectum criminis occultandi, † ideo ad talem cogitatum restringi debet inhibitio. Bal. in consilio 159. Super eo quò quæritur. colum. 3. lib. 3. per leg. si quis ita, D. de test. tutela. aliās operaretur inhibitio, contra intentionem inhibentis, quò esse non debet. l. non omnis, in princ. ff. si cert. pet. † Quinimò licet verba inhibitionis sint præcisa, restringi tamen debent secundum mentem inhibentis. Paul. de Castr. in consil. 332. Viso testamento Michaelis, colum. 1. circa med. li. 1. & ibi, quò mens colligitur ex ratione ceu causa disponendi, ex qua motus quis fuit ad ita disponendum, ex qua ratione seu causa dispositio restringi debet, allegat multa iura, de quibus per eum ibi, tradit idem Pau. de Cast. in consilio 174. videtur dicendum, quò dictus Iudeus, col. 2. circa med. & in con. 438. Quantum ad primum quesitum. col. 2. lib. 2. tradit Bar. in l. stipulatus sum Damam. ff. de verb. obl. Bal. in l. fi. colum. 1. C. de contrahen. emptio. vbi licet verba habeant naturam præcisam, recipiunt tamen congruam interpretationem. Alibi scribit Bal. in Authen. nisi tricennalis. C. de bon. mater. quò licet verba statuti inducētia prescriptionem sint valde præcisa, restringi tamen debent ne currat, præscriptio non valenti agere. ¶ Quintò facit. nam verba statuti seu iudicis debet intelligi, vt quantominus fieri possit derogent iuri communi, & rationi. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de mune. & hono. l. 2. C. de noxa. c. cum dilectus, de consue. Itaque verba inhibitionis debet intelligi, quando quis loqueretur ad captiuum de iudicio suo in damnum fisci, non etiā quando quis loqueretur tanquā verus Christianus gratia cōfirmandi & consolandi infirmi, ne aliās legi & rationi diuinæ, & humanæ derogeretur in totum, & etiam circumscripto iure illo diuino, inconueniens videretur, quò iudex intellexerit inhibere etiam officium salutandi, & consolandi amici, † sed dispositio generalis restringi debet, ne inconueniens aliquod sequatur. l. omnes. C. sine censu vel reli. vbi no. Pau. in consilio 50. Viso codicillo. colum. 2. circa med. lib. 2. ¶ Sextò facit, quò scribit Alexand. in consi. 76. col. lib. 4. vbi, quò dispositio generalis restringi debet ad verisimilia. Idem tradit Deci. in consi. 532. col. 2. circa med. pro quo tex. in l. obligatione generali. ff. de pign. c. veniens. & c. quinquauallis. de iureiur. sed verisimile est talem inhibitionem factam esse, non ad effectum

excludendi officij pietatis aut charitatis, sed ne fiscus lederetur: verba igitur inhibitionis generalia ad talem verisimilitudinem restringi debent. facit quò scribit Imo. in consi. 121. in fin. primi dubij, vbi quò generalitas restringitur, quoties subest ratio restringendi, per tex. in l. sed. §. quælitum. ff. de testi. & in c. 2. de coniugio leproso. sed hic subest omnis ratio restringendi. ¶ Septimò facit quò scribunt Bal. & Salic. in l. fin. C. ad Maced. Bald. in l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nau. cau. stab. Ias. in l. age. C. de transact. vbi stante statuto, quò pater teneatur pro contractibus filij mercatoris, restringitur statutū ita generaliter loquens ad contractus filij, qui fierent ob causam mercantiæ. Tradit Alexand. in consi. 113. colum. 2. lib. 7. Angel. in consilio 346. in princ. Eodem modo dicamus, quò ista inhibitio, ne quis loqui audeat ad reum carceratū, restringatur ad causam ob quam fuit incarceratus, & ad instructionem illius causæ tantum, secus si fuerint verba alia separata respicientia ad salutationem aut consolationem proximi carcerati citra omnem instructionem. ¶ Simile videmus in consuetudine, quò fides detur libris mercatorum: nam restringitur in his quæ pertinent ad causam mercantiæ. Aret. in consi. 45. colum. 1. in consilio 44. colum. 2. & in consi. 45. col. 3. & profecto absurdum esset intelligere, quò intenderit iudex inhibere sermones, qui fierent ita notorie sine aliquo fisci præiudicio, sed ratione vitandæ absurditatis restringi debet inhibitio, ne absurdum aliquod contineat. Soc. in consilio 84. colum. 3. versicu. 3. principaliter moueor. lib. 1. alle. Imo in l. fi. verò. §. de viro. ff. solut. matr. glo. in Cle. literas, per locum ab appposito, de rescript. ¶ Octauò facit quò scribit Roma. in consilio 11. & in consi. 15. plura sunt. colum. 2. vbi stante statuto, quò potestas teneatur pro sua familia, restringitur statutum ad ea quæ pertinent ad officium, puta si familia delinqueret in officio, non si extra causam officij. simili modo dicamus, quò dicta inhibitio de non loquendo ad captiuum restringatur ad locutionem quæ fieret de causa captiuitatis, non si circa extranea & nihil facientia ad rem. ¶ Nonò facit quò scribit Aret. in consil. 57. col. 3. versicu. præterea posito. vbi stante statuto, quò vnus pro alio obligetur, intelligitur & restringitur statutū quando culpa vel negligentia imputari ei potest, qui pro alio obligatur. Simili modo & eadem ratione dicamus, quò ista inhibitio, ne audeat quis verba facere cum captiuo, restringatur & intelligatur, quando culpa sic loquenti imputari posset. Sed quæ culpa considerari in eo potest, qui ita palam & publicè loquitur verba apud omnes intelligibilia, non spectantia ad aliquod fisci dispendium? ¶ Decimò pro hac interpretatione adduco, quò Pau. de Cast. pulchrè scribit in consilio 129. Statuta Pisana non sunt. li. 1. per glo. not. in c. cōstitutus, in ver. statutū, de verb. sing. lib. 6. Vbi ciuitas Florentiæ confirmauit statuta alicuius loci sibi subditi, in qua confirmatione generaliter excepit & reseruauit illa statuta, quæ essent contraria statutis ciuitatis Florentiæ confirmantis, dicit Paul. de Castr. per illam glo. quò ista reseruatio, licet sit ita generalis, tamen non cōprehendit illa statuta contraria, quæ non concernunt præiudiciū ciuitatis Florentiæ. simili ratione dicamus, quò licet ista prohibitio loquendi sit multum generalis, non tamen comprehendat locutiones, quæ fierent sine omni fisci aut inhibentis præiudicio. ¶ Vndecimò facit quò scribit Ancha. in consi. 180. Visa diligenter narratione, colum. 2. Aret. in consil. 106. colum. penul. in 3. dubio. vbi, quò dispositio generalis nō trahitur ad ea in quibus euidentis est iniquitas. Sed ista prohibitio si traheretur ad locutiones quæ fierent causa pietatis & charitatis, sine vlllo fisci dispendio, an non iniuitatem contineret euidentem? ¶ Duodecimò facit quò scribit Bal. in consil. 372. Casus. iur. fundum lib. 3. vbi, quò permissio alteri concessa de faciendis melioramentis in fundo, non debet intelligi de melioramentis excessiuis, quia de excessiuis non censetur cogitatum. eodem modo dicamus, quò ista inhibitio generalis non contineat aliquod excessuum, sed esset inhumanitas quædam excessiua, si prohiberetur quis proximum carceratum salutare, & eius animum curis anxium & sollicitum verbis consolatoriis confirmare citra alterius præiudiciū.

20 ¶ Decimotertiò facit quò scribit Bald. in Authen. ingres. si. C. de sac. sanc. vbi stante statuto, quò nullus de magnatibus audeat palatium ingredi non habet locum statutū in medico magnate, qui palatium ingreditur causa curandi infirmum. Eadem ratione dicendum est, quò prohibitio ista



tio ista non comprehendat loquentes ad captiuum gratia non alicuius admonitionis aut instructionis, sed ob causam curadi eum ab animi languore & solitudine. ¶ Decimoquarto facit quod scribit Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obl. Bal. in l. si seruus. ff. ad l. Aquiliam. & in l. decuriones. C. ex quib. cau. in fa. irro. Pan. in c. perfodiens, de homicidio. vbi statutum priuans homicidam generaliter ab officio, intelligitur & restringitur statutum ad homicidium illicitum, secus si esset permissum, puta occiso bannito ex forma statuti. Idem dicamus, quod restringatur ista inhibitiō ad loquentes cum captiuo modo illicito, ad eius vtilitatem & fraudem fisci, secus si loquatur quis modo licito salutando & consolando. ¶ Decimoquinto adduco Bal. in consi. 460. Ioannes de Albingana, in fi. lib. 1. vbi licet statutum debeat præcisè intelligi & ad literam, tamen recipit interpretationem ex æquitate, ideò in tali statuto appellatione fratris continetur soror, ne alias sequatur iniquitas. Pariter dicamus, quod talis prohibitio licet præcisè & ampla, restringi tamen debeat ne sequatur iniquitas, quod interdicta censeantur munera pietatis & charitatis & quod locupletetur fiscus indebitè cum aliena iactura, cessante delicto & culpa omni simpliciter & ex fide bona loquentium. Facit quod scribit idem Bal. in consi. 145. Casus talis est, in quodam instrumeto. colum. fi. lib. 3. quod verbum præcisum recipit naturalem & rationabilem modificationem, sed ista modificatio & restrictio est plusquam naturalis & rationabilis ¶ Facit quod scribit Pau. de Cast. in consi. 16. Si ponderarentur. col. fi. lib. 1. vbi statutum licet præcisè loquatur, recipit tamen sanam interpretationem, ideò infert ad statutum, quod victus debeat semper in expensis condemnari, licet verbum semper, sit multum præcisum, intelligitur tamen statutum sanè, nisi victus causam habeat, iustam litigandi. argu. text. in c. ex parte, de offi. delega. sanè itaque interpretanda erit ista prohibitio, ne per eum puniatur, qui non ex dolo, sed fide ex bona locuti sunt. ¶ Ad idem adduco quod Soci. no. in l. si his, in 2. no. Digest. de condi. & demon. vbi licet statutum loquatur præcisè, tamen recipit interpretationem à regula iuris fundata in ratione naturali, per illum text. vbi conditio ascripta in persona hæredis, verificatur in persona bonorum possessoris. & hoc propter regulam iuris fundatam in ratione naturali: quod, qui sentit commodum, debet sentire & incommodum. & tamen implementum conditionis est præcisum quia conditio impleri præcisè debet, & in forma specifica. ¶ Nam interpretatio semper inest dispositioni, de necessitate ex verisimilitudine aut ipsius rei natura. Bal. in consi. 343. Examinanda sunt, in princ. lib. 1. & est interpretatio spiritus scripturæ. Baldus in consilio 275. Quod pro regula. colum. 3. circa med. lib. 2. allegat Aristo. 7. secretorum. Rursus interpretatio duplex reperitur, vna necessaria, quæ fit per punctum rationis, altera probabilis, quæ fit per viam æquitatis. Baldus in consi. 411. Quidam Mediolanensis. colum. 1. circa med. lib. 1. in casu nostro. Et punctus rationis & æquitas suadet hanc interpretationem per supradicta. Neque iudaicè intelligi debent verba istius inhibitionis. Bald. in consilio 194. Ad euentiam præmitten. est quod maleficio, ad fin. lib. 1. allegat tex. in l. quamuis. ff. de in ius voc. sed debet interpretari inhibitiō, ne mereatur à sapientibus reprehendi. l. Saluius Aristo. ff. de le. prestan. l. ex facto, in princ. ff. de vulg. & pup. Planè nemo est sapientium, qui interpretationi huic tam æquæ tamque rationabili con-  
sentire non possit. ¶ Decimosexto considero, quod talia verba prolata fuerunt simpliciter & bona fide, non mala fide, per supradicta, igitur puniri non debet, quod malafide, de non fit. l. si seruus. §. non dixit. ff. de acqui. hære. vbi gl. de non fit. l. si seruus. §. non dixit. ff. de acqui. hære. vbi gl. l. quamuis. ff. de condi. & demonst. quæ iura ad hoc propositum allegat Pau. de Cast. in consi. 205. In causa quæ vertitur, coram locum tenente. colum. fin. lib. 2. Rursus cum putauerint ita loquentes loqui sic licere, cum nihil tangerent, de meritis criminum, puniri non debent. Bald. in consilio 243. Tempore, in fi. lib. 4. Hieron. Tortus in consilio suo, quod est post cōsi. Anton. de But. colum. 8. allegat plura iura, de quibus per quib. ¶ Decimoseptimo non potest culpa sic loquentibus imputari, quando ex tali locutione fiscus damnum non sensit. l. si vehenda. §. i. versic. Paul. ff. ad legem Rhod. de iac. l. & in totum. ff. de impen. l. is qui. ff. de action. & obligat. l. si alius. §. est & alia. ff. quod vi aut clā. Bar. in l. si vt certo. §. nūc viden. §. comoda. quæ iura ad hoc propositum citat Pau. de Cast. in cōsi. 136. Vilis & cōsideratis omnibus superius enarratis. co. 2. ante med. lib. 1. Superest

ad cōtraria respondere, ad quæ ex præmissis satis quidē responsum apparet, tamen ad faciliore declarationē respondeo, quod procedunt vbi eadē est ratio omnium sub generalitate comprehensorum, quia tūc dispositio generalis generaliter debet intelligi, secus quando in omnibus non est eadem ratio. iuxta not. per Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. per Doct. in cap. quia circa, de electio. lib. 6. vbi habetur, quod oratio generalis & indefinita non æquipollet vniuersali, quādo in omnibus non est eadē ratio. Sed hic non est eadē ratio puniendi salutantes captiuum, aut verba alia cōsolatoria proferentes, quæ est in puniendo instructores vel admonitores, ergo, &c. Ex qui⁹ cōcludo in fauore reorū, saluo iudicio. Gratiopolis 24. Septēbris. 1539. Aymo Crauetta Sauilianens. l. v. Doctor.

S V M M A R I V M.

- 1 Congregatio in dubio præsumitur facta ob malam causam.
- 2 Congregatio dicitur illicita, quando per eam usurpatur auctoritas magistratus.
- 3 Licetum est in suo agere pro arbitrio, licet ex eo damnum alij inferatur, dummodo non id fiat animo principaliter nocendi.
- 4 Valet consuetudo depascendi bestias in territorio aut fundo alieno.
- 5 Ius pascuendi præscribitur spatio 40. annorum, quando tale ius acquiritur personis, non prædiis dominantibus. quod est notabile.
- 6 Debens seruitutem non potest in prædio seruienti quid agere, per quod vsus seruitutis impediatur.
- 7 Existens in possessione seu quasi, potest propria auctoritate tollere impedimentum, per quod turbatur in eius possessione.
- 8 Civiliter possidens potest propria auctoritate naturalem recuperare intra modicum tempus.
- 9 Qualibet res facilius continuat esse suam, quam de nouo fiat.
- 10 Socius impeditus ingredi domum communem, potest propria auctoritate impedimenta amouere, puta clausuram domus.
- 11 Spoliatus potest propria auctoritate ius sibi dicere.
- 12 Valet pactum aliquid occupandi seu faciendi propria auctoritate.
- 13 Vbi valet pactum, valere debet etiam consuetudo, quæ vim pacti habet, imò consuetudo pacto est fortior.
- 14 Congregationes quæ sunt ad bonum finem puniri non debent.
- 15 Qui potest aliquid facere, potest etiam homines congregare pro eo, faciendo, nec tenentur congregantes pro facto aliorum, quando initium congregationis fuit licitum.
- 16 Congregatio quæ fit contra prohibitionem superioris non dicitur enorme delictum, inspecta qualitate personarum & causæ ob quam fit congregatio.
- 17 Congregatio quæ non fit contra bonum statum terre, aut in præiudicium alterius, puniri non debet.
- 18 Congregatio & conuenticula differunt, quia congregatio fit ad bonum, conuenticula ad malum.
- 19 In congregatione vniuersitatis qualiter congregari debeat, attenditur consuetudo.
- 20 In congregatione vniuersitatis, an superioris licentia sit necessaria.
- 21 Vbi verba franchisiæ sunt clara, non est dubitandum, quia dici potest, de hoc est casus franchisiæ, nec indigemus glossa, vbi textum habemus franchisiæ, & cauillationes aduocatorum cessare debent in dispositione clara licet sit dura.
- 22 Ob formam legis non seruata puniri quis non debet licet actus sit nullus.
- 23 Pœna præsupponit culpam.
- 24 Culpa non imputatur non facienti quod facere non tenebatur.
- 25 Præsens citari non debet.
- 26 Error iuris excusat vniuersitatem, quæ minori equiparatur.
- 27 Magis præsumitur pro vna vniuersitate, quam pro particularibus.

CONSILIUM IIII.

Pro vniuersitate Goncellini contra Ioannem Guerci.

**I**n iuno subsidio ex corde postulato. Præsupponitur consuetudo in loco Goncellini, quod homines ipsius loci possunt immittere eorum animalia in prata aliena, ob depascendum à mense Augusti, vsque ad mensem Aprilis inclusiue, adeo quod si domini pratorum habeant eorum prata clausa de dicto tempore, permissum est ipsis hominibus tales clausuras destruere propria auctoritate. Modò Ioannes Guerci dictus Gubernator clausit suum pratum à tempore prædicto, quod intelligentes homines dicti loci se congregauerunt ad certum numerum, sine mandato superioris, pro obseruatione



obseruatione dictae consuetudinis, & mandauerunt destrui dictam clausuram prout factum est. ob id molestantur ipsi homines de congregatione illicita & monopolio, quaritur quid iuris. Videretur dicendum prima fronte istos homines Goncellini puniri debere de tali congregatione, quia congregationes in dubio presumuntur fieri ob malam causam Alex. in Apostillis ad Bar. in l. si in ver. non valent ff. de colle. illi allegat Abb. in c. si de testib. co-gen. Sed ultra Alex. adduco Bart. & Praposi. in c. 1. §. conuenticulas, de pace iur. fir. Bal. in l. conuenticula C. de epis. & cler. & in Auth. habita. C. ne filius pro pat. vbi, quod congregationes praesumuntur illicitae, nisi aliter licitae probentur idem in collegio quod praesumitur illicitum & reprobatur, nisi probetur licitum. Bartolus in l. 3. §. in summa, & in d. l. fin. ff. de colleg. illi. & in l. cum senatus. vbi Socinus in primo notab. ff. de rebus dub. ¶ Secundo, ista congregatio non solum praesumi potest illicita & ob malam causam imò videtur clare probari prohibita, quia factum fuit in derogatione iurisdictionis, magistratus, ut dicerent isti congregati ius sibi propria autoritate, contra l. extat. ff. quod metus cau. l. non est singulis. ff. de regul. iuris. ¶ Tertio, non solum videtur prohibita ratione derogationis imperij magistratus, sed etiam ratione iuris ipsius partis priuatae, quae in suo solo & prato potest septem facere & alia agere ad sui utilitatem, licet ex tali facto aliis noceatur, dummodo non id faciat animo principaliter nocendi. l. Proculus. ff. de damno infecto. l. 1. §. denique Marcellus. l. si in meo fundo. ff. de aqua plu. ar. & l. si tibi, in fi. C. de serui. & aqua. & iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam facultatem disponendi de rebus suis. l. 2. in fi. ff. si quis a paren. sue. manu. & ista priuatio facultatis disponendi de rebus propriis ad arbitrium, dicitur contra bonos mores. Ias. in l. nemo pacis. in princip. ff. de pac. Imò datur actio iniuriarum contra eum, qui alium turbat in possessione rei suae. l. iniuriarum. §. si quis me prohibeat, versiculo at si quis. ff. de in iu. nam in re sua quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mand. e. de his, circa fi. de sepul. c. bonae in fi. de postu. praela. etiam in abutendo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet. haredi. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò talis congregatio fieri potuerit, nec pro ea imponi debeat poena, & hoc tam ex forma iuris communis, quam ex forma statuti ipsius loci seu confessionis superioris & consuetudinis. ¶ Et primo de iure communi praesuppono, quod valet consuetudo seu praescriptio de pascendi bestias in alieno territorio seu praedio; nam valet consuetudo, per quam iuri singularium personarum derogatur. l. venditor fundi. §. primo. §. comm. praedior. Abb. in consilio tertio, columna decima octaua, quaestione vigesima secunda, & in terminis consuetudinis depascendi in praedio alieno, no. Ancha. in consilio 255. In causa & quaestione quae vertitur inter nobilem virum, colum. 2. Paul. de Cast. in consil. 113. In causa quae vertitur inter communitatem Brazani, colum. 2. lib. 2. ¶ vbi, quod tale ius pascuandi acquiritur per tempus 40. annorum & idem videtur velle ipse Pau. in consil. praeced. 112. & licet Deci. in consil. 483. col. fi. dicat necessarium tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, quia talis seruitus de pascendi in loco alieno, habet causam discontinuam. idem no. Alex. in con. 108. col. 2. circa med. li. 2. tamen ad eius rationem & dictum de facili potest responderi, quod procederet, vbi talis seruitus depascendi deberetur praedio dominanti, quia esset acquisita seruitus depascendi gratia alicuius praedij dominantis, in quo tenerentur bestiae ad utilitatem ipsius praedij, gratia fini, & pinguefaciendi, secus quando tale ius debetur personis & gratia personarum, quia tunc licet seruitus habeat causam discontinuam, possessio tamen seu quasi seruitutis est continua propter animum personarum, quibus seruitus debetur, ex quo animo continue retinetur possessio seu quasi, ita declarat. Pau. de Cast. in con. 444. In causa quae vertitur inter communitatem. col. 3. ad fi. lib. 1. in consil. 3. In causa quae vertitur coram domino Vicario potestatis Pergami. col. fi. lib. 2. vbi, quod sufficit tempus 10. vel. 20. annorum cum titulo, si vero deficiat titulus, sufficit tempus 30. annorum. idem Pau. in con. 112. Super primo videtur dicendum dictam sententiam. colu. 2. post med. lib. 2. Aret. in cōf. 153. Consultatio. col. fi. ver. 2. praemittendum. post Bar. in Iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. idem tradit Corn. in cōf. 268. col. 10. vers. nec obstat secunda ratio. lib. 4. Sed istud ius depascendi in casu nostro praesupponitur deberi homi-

nibus Goncellini, & sic personis; ideo praescriptio breuioris temporis videtur sufficere, quicquid dicat Deci. ita simpliciter & indistincte loquendo. ¶ Et hoc ita praesupposito quod valeat talis consuetudo seu praescriptio, inferitur, quod non licuit ipsi Ioanni Guerci denunciante clausuram aliquam in prato facere, per quam ius seruitutis depascendi impediretur. l. si domus, ver. quod ad stillicidium. l. si, ff. de serui. vrba. praedi. l. si eo loco. ff. si serui. vendi. l. seruitutes. §. si seruitus, & §. si vbi Bart. ff. de serui. vrba. praedio. latè Socin. in consil. 105. & in consil. 141. lib. 1. ¶ Consequenter cum homines Goncellini essent in possessione seu quasi depascendi animalia in prato denunciantis, & turbarentur in possessione seu quasi per illud impedimentum clausurae, potuerunt propria autoritate continuare eorum possessionem, seu quasi, tollendo illud impedimentum, nec fuit necessaria aditio magistratus, quia eo modo suspicari poterant se posse repelli, & priuati fuissent eorum, quasi possessione, cum perdat possessionem solo animo. l. 1. §. interdictum autem, vbi Bar. & Alexan. ff. uti poss. ideo Alex. in l. si de eo. §. si forte. ff. de acq. posse. quinimò dico, cum homines Goncellini essent & sint fortiores & longè potentiores ipso denunciante non potest dici quod suspicari possent se posse repelli ideo semper retinuerunt possessionem cuius lem, cuius ratione vbi amiserunt naturalem possessionem, prout tamen non amiserunt, poterant eam propria autoritate recuperare intra modicum tempus iuxta no. per Bart. in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi arm. Ias. in l. clam possidere §. qui ad nundinas. in 4. not. ff. de acq. pos. si poterant recuperare à fortiori continuare non amissam, quia quilibet res facilius continuat esse suam, quam de nouo fiat. l. si pluribus. ver. quod si vna. ff. de verb. oblig. Bald. in consil. 132. Dominus Iordanus. column. 2. circa med. libr. 2. ¶ Sed magis in terminis, quod licuerit hominibus Goncellini propria autoritate destruere illam clausuram de iure communi, per quam impediébatur uti seruitute praescripta aut aliter debita, adduco Paul. de Cast. in cōf. 395. In causa quae vertitur in curia domini loci tenentis. col. 2. li. 2. ¶ vbi, si vnus sociorum claudit domum communem, ne alter socius ingrediatur ad eam, potest alter socius propria autoritate aperire domum, & impedimentum clausurae amouere, ut domum ingrediatur, per text. in l. si vitem. §. qui ad ianuam ff. quod vi aut clam, si socius pro tuendo iure quod obtinet in re communi clausuram domus potest tollere propria autoritate, idem permitti videtur hominibus Goncellini pro iure eorum conseruando. Et pondero, quod de cilio Pau. de Cast. videtur esse in casu magis dubitabili, quia clausura debilis vnus prati facilius, & cum scandalo minori tolli potest, quam clausura vnus domus magis communiter fortior & potentior. Pro hoc etiam facit quod scribit idem Paul. de Cast. in consil. 399. Priusquam iura fierent. colum. 3. libro 1. ¶ vbi, quod dicens sibi ius propria autoritate non priuatur iure suo, quando antea fuerat ab aduersario spoliatus. Eadem ratione dicendum videtur homines Goncellini ingredienti propria autoritate pratum denunciantis destructa clausura, non incurrisse poenam aliquam, ex quo per talem clausuram cogitabat ipse denunciatus priuare homines Goncellini iure ipsorum, ne seruitute debita vterentur. ¶ Praeterea stante consuetudine de qua supra in themate, scilicet immittendi bestias propria autoritate prata aliena & clausuras destruendi, res videtur sine difficultate ¶ Nam valet pactum aliquid occupandi, seu faciendi propria autoritate. l. pe. C. de pig. ac. latè Bar. in l. 3. C. de pig. Ias. in l. si ex stipulatione. ff. de acq. pos. si valet pactum, ergo & consuetudo, quia consuetudo habet vim pacti. Bal. in consil. 275. Quod pro regula. colum. 1. & in consilio. 318. Quidam nobilis habens feudum. columna prima. in fin. libri secundi. imò fortior est pacta consuetudo, quia valet consuetudo vbi pactum valere non potest. Baldus in c. 1. §. filij nati, in principio, si de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. quod dictum refert & sequitur Deci. in consil. 225. colu. 2. & hoc dictum potest confirmari ex dictis mod. in l. non impossibile. ff. de pac. equiparado consuetudinem statuto, iuxta no. per Deci. in c. quae in ecclesiarum. col. 4. de const. ¶ Et his ita praemissis, & clarissime declaratis, dico quod ex tali congregatione homines Goncellini nullo modo puniri possunt de iure communi. ¶ quia de iure communi congregationes quae fiunt ad bonorum finem, seu ob causam licitam, puniri non possunt, licet fiant sine autoritate superioris. ita habetur per Doct. in d. §. conuenticulas. & d. l. conuenticulam. ¶ & sicut permissum erat destruere dictam clausuram



clausuram, ita licitum fuit congregare homines pro eius destructione. ita in terminis congregationis arguit Baldus in consilio 319. Decreto domini. libr. 2. Et considero quod loquitur Bal. in casu magis dubitabili, quando prohibita erat congregatio per statutum. & in casu Baldi aliqui ex congregatis deliquerant, & tamen vult Baldus, quod congregantes non teneantur ex quo principium fuit licitum, item loquitur Baldus in particularibus personis alios congregantibus sine autoritate superioris, nos in vniuersitate, in cuius congregatione non est necessarius superioris consensus, ut infra ostendam in sexto fundamento: itaque ista congregatio facta ob causam defensionis iurium totius vniuersitatis, & hominum Goncellini, non potest dici facta nisi ob bonum finem, igitur puniri non debet. Ad idem adduco Bar. in l. deuotum, in fi. per illum text. C. de metatis. lib. 12. & in l. prohibitum, in 3. no. C. de iure fisci. lib. 10. Bal. in l. vt vim, in sexta q. ff. de iusti. & iure. vbi si quis vult me expellere de possessione mea, amici & vicini mei, imò etiam peregrini possunt se congregare, & impunè percutere volentem me expellere, ne expellat. sequitur Ias. in consilio 20. colum. fi. & in con. 86. col. 2. post med. lib. 3. si extranei & peregrini possunt se congregare pro defensione possessionis alterius, quanto magis permessa erit congregatio his, ad quos negotium spectat? Rursus si tales congregati possunt percutere volentem expellere, quanto magis poterunt clausuram vnam destruere. ¶ Secundò principaliter adduco pro hac conclusione Bal. in consil. 262. Decretum domini. libr. 2. vbi in congregatione particularium personarum prohibita ex decreto domini, duo dicit esse consideranda, qualitatem personarum, & qualitatem causæ, quæ personæ faciunt congregationem, & ob quam causam, quia si honestæ personæ faciunt congregationem ob aliquam causam non prohibitam, licet talis congregatio fiat contra præceptum superioris, tamen non dicitur delictum graue aut enorme. vult ergo Bal. quod nisi esset expressa prohibitio superioris, ex tali congregatione puniri quis non debeat, cum de iure communi non prohibeantur congregationes, nisi quæ fiunt ob malam causam: sed hic probatum fuit de bona qualitate personarum congregatarum, & de fine ob quem facta est, igitur poenæ locus esse non debet. ¶ Tertiò adduco eundem Bal. in consil. 425. Statuto cautetur, quod nullus. lib. 5. vbi quando apparet, quod congregatio non fit contra bonum statum terre, aut in præiudiciū alterius puniri non debet, sed hic ista congregatio solum facta fuit ob publicam vtilitatem pro conseruandis iuribus vniuersitatis, nec facta fuit in præiudiciū denunciatis imò ad obuiandum, ne denunciatis iuribus derogaret ipsius vniuersitatis, ergo, &c. ¶ Quarto adduco Corn. pro hac conclusione in consilio 216. columna 2. lib. 3. vbi facit differentiam inter conuenticulum & congregationem. Dicens, conuenticulum, esse quando fit congregatio gētiū in ad malum finem, in modum consilij vel sectæ, vel fœderis. & ista fieri non potest sine permisso superioris: congregatio autem fieri dicitur ad bonum finem, puta si aliqui conueniunt in ludis, in vindemiis, in nuptiis vel solatiis, vel si aliqui attinentes audita nece conuēti concurrunt armati ad faciendam vindictam interfectori, istud non dicitur conuenticulum secundum communem vsum loquendi, sed congregatio. Idem dicit, si aliqui congregantur ad querendum possessionē, vel continuandum, vel ad expellendum alium de possessione pro ea recuperanda, adhuc ista dicitur congregatio licita, nec pro ea puniri quis debet. Ecce quā in terminis nostris loquatur Corn. quia isti homines Goncellini congregati fuerunt, nō ad aliquam sectā aut conspiracyonem, sed ad iura seruanda ipsius vniuersitatis. Ex cuius Cornei dictis, quæstio nostra posita videtur extra omnem dubitationem. ¶ Quintò facit pro ipsis reis, nam in congregatione vniuersitatis attenditur consuetudo, quia fieri debet secundum solitum morem. c. in causis, de elec. Bar. in l. obseruare. C. de decurio. lib. 10. Bal. in consil. 273. Dico & consulo. libr. 5. Abb. in consil. 3. in quæstione. in fin. lib. 2. sed probatum fuit per testes plurimos etiam per duos testes partis aduersæ, quod consules Goncellini possunt congregare vniuersitatem sine licetia superioris, quando non tractatur negotium aliquod arduū de causa principis, ergo &c. ¶ Sextò considero, quod Doct. loquentes de hac materia cōgregationis, an sit licita vel non loquuntur in congregatione particularium personarū, nos aut loquimur in cōgregatione vniuersitatis facta per cōsules, in cuius congregatione licentia superioris non

videtur omnino necessaria secundum Bar. in d. l. obseruare, & in l. vniuersa. C. de precib. impe. offer. Soci. in con. 95. col. 2. in fi. lib. 3. & vbi Doct. dicunt licentiam superioris esse necessariam. loquuntur respectu validitatis actus, sed respectu poenæ quod delinquant non accedente consensu superioris, non loquuntur: nam cum vniuersitas Goncellini sit collegium approbatum iuxta Doct. Bart. in l. fin. in 2. quæst. ff. de colleg. illi. potest collegium se congregare pro negociis pertinentibus ad ipsum collegium sine mandato superioris. Bal. in l. nulli, in secundo & quarto requisito, & ibi Bar. in 1. quæst. ff. quod cuiusque vniuers. no. imò creari potest collegiū de nouo pro causa licita sine licetia superioris. Inn. in c. delicta. de exces. prel. Geminia. in c. si qui. extra. 30. dist. refert & sequitur Felin. in c. accedentes. col. 2. de præscript. à fortiori poterit congregari ob causam licitam sine superioris licetia. ¶ Septimò ista difficultas videtur omnino cessare ex verbis securitatis ipsis hominibus concessæ, in qua cautetur inter cetera capitula, quod possint se congregare sine licentia alicuius officialis ad sonū cāpanæ, vel vocem præconis. ¶ & cum verba sint clara, nō est vltius dubitandū. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. & dici potest, de hoc est casus franchisiæ, sicut dicimus, de hoc est casus legis, ideò non dubitandū. l. ancillæ. C. de fur. nec indigemus glossa vbi textum habemus franchisiæ. Bal. in consilio 343. Examinanda sunt. col. 2. circa fi. lib. 1. alibi dicit idem Baldus in consilio 174. Casus est talis, quoddam scēnile. in fi. lib. 2. q. vbi verba statuti sunt clara, cauillationes aduocatorum locum habere non debet, etiā si lex statuti sit dura. Alibi scribit idem Bal. in consilio 452. Duo fratres. lib. 3. quod certitudo verborum declarat certitudinē intellectus. & in dubio melius est verbis franchisiæ deferuire. l. 1. §. si is qui nouē. ff. de exercito. ¶ Nec obstat, quod non fuerit seruatus modus franchisiæ, quia vniuersitas congregata nō fuit voce præconis aut sono campanæ, quia respōdeo multipliciter. Primò, quod ille modus cōgregandi fuit commissus arbitrio & potestati ipsius vniuersitatis per verbum possint, ob id nō cogitur vniuersitas illum modū obseruare si nolit. l. non quicquid. ff. de iudi. ¶ Secūdo respōdeo, quod licet ille modus seruatus non fuerit, nō tamen vniuersitas dicitur deliquisse, quia nō reperio decisum in iure, quod ob formam legis vel statuti nō seruata partes puniatur, & dicatur delinquere, si ille actus aliter in prohibitum non sonat. Benè dicitur in iure, quod ob formam non seruata actus fit nullus. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio. nibus. l. cōstitutionib. ff. ad municipa. l. certa forma. C. de iure fisci. lib. 10. Imò de iure reperitur decisum contrarium, quod pro actu nullo poena nō imponitur. l. non putauit. §. non quæuis, vbi Bart. ff. de bono. poss. contra tab. & idē Bar. in l. filium. §. si quis. ff. de lega. præst. bonus tex. in l. licet. §. l. ff. de oper. lib. Bald. in l. 2. colum. 1. C. de epi. audiē. cū simili. & per Moder. in c. ex tenore, de rescript. q. sine dubio procedit in his, quæ nō sunt de genere prohibitorum. Ripa. in l. 1. colum. 4. circa fi. ff. de vulg. Sed ista cōgregatio ad bonū finem non est de genere prohibitorum, & satis est remissam fuisse hominibus Goncellini necessitatem petendæ licentiæ ab officiali, vt puniri non possint ob licentiam non petitam, quam requirere non tenebantur. ¶ nā poena præsupponit culpam. l. si qua poena. ff. de verb. signifi. l. sed si nō data. §. fin. ff. de fide. lib. 1. fancimus. C. de poenis. c. quæsiuit. ¶ de his quæ fiunt à maio. parte c. ¶ sed culpa imputari nō potest, nō petenti licentiam, quam de iure communi. consuetudine & priuilegio, seu franchisia petere non tenebat. Areti. in consilio. 111. col. fin. vers. cum igitur potest. l. Gracch. nō est prohibitio, ibi poena cōsiderari nō potest. l. ¶ C. de adult. 2. 3. q. 4. c. qui peccat. ¶ Tertiò respōdeo, quod ille modus cōgregandi vniuersitatē per sonum cāpanæ, aut vocem præconis fuit superfluous, quādo illi de vniuersitate fuerūt præsentēs sine alio sono cāpanæ, aut præconis voce: nā videmus q. in omni actu præiudiciali debet pars citari. l. nā ita diuus. ff. de adoptio. & tamē si citandus sit præsens, citatio alia nō requiritur, quia frustra querim⁹ de modo vbi habemus effectū, sit eī citatio ad effectū, vt citatus cōpareat, sed ipso præsentē & cōparēte reddit superflua & nugatoria citatio. Bar. in l. ff. de in ius voc. & ibi Ias. col. 2. Pau. de Cast. in cōf. 382. Sup. primo pūcto dicēdū est dictū Lazarū, col. 2. ad fi. lib. 2. & alibi sæpē Doct. itaq. presentib. illis de vniuersitate, quorsū attinebat eos citare aut cōuocare ad sonū cāpanæ, aut præconis tubæ. ¶ Octauò licet causa reorū sit sole iplēdiōr, tamē vbi nodosus aduersarius vellet tergier sa, negari nō pōt, quin homines Goncellini excusari debeant cum.



cum solum inuenirentur secundum intentionem patris errasse in iure se congregando sine mandato officialis, quod necessarium non putabant ex tot fundamentis præmissis  
 26 + sed error iuris civilis excusat vniuersitatem, quæ minori æquiparatur, iuxta no. latè in l. iuris ignorantia. C. qui admitti. minori enim erranti in iure subuenitur perinde ac si erraret in facto. l. interdum. ff. de condi. indeb. Pau. de Cast. in consilio 342. Considerandum est primò. colum. 1. circa med. lib. 1. imò subuenitur minori in iure erranti, etiam vbi agitur de lucro captando. l. quamuis. C. de iuris & fac. igno. Alexand. in consil. 126. ante fin. libr. 7. idè restituitur minor in integrum etiam ad lucrum, Aretin. in l. fin. C. in quibus cau. in integ. resti. non est necess. & non solum minori in iure erranti subuenitur, sed etiam maiori, quando tractatur de vitando damno. l. iuris ignorantia. 2. & l. seq. ff. de iuris & fac. ignor. Amplius non solum excusat error iuris maiorem à damno, sed etiam illi prodest in lucro fructuum. gl. Bar. & Doct. in l. sed & si lege. §. scire. ff. de peti. hæredi. per illum tex. de quo per Fely. in c. de quarta. colum. 9. de præscr. quod qualiter intelligatur, latius dicam Deo dante alibi, quia hic non expedit. & si quælibet causa etiam iniusta excusat à pœna. l. igitur. §. illud. ff. de lib. cau. l. 1. in fin. ff. de abigeis. cū sim. quid dicemus concurrētibus tot causis tam iustis, tamq; naturalibus? & qui monopolium opposuit vniuersitati Goncellini æquiuocauit nō intelligēs naturā monopolij. ¶ Ad cōtraria satis apparet respōsum ex præmissis, tñ respōdeo in specie & ad primū argumētū respōdeo q̄ procedit in casu dubio, sed hic sumus in casu claro in quo apparet cōgregationē factā fuisse ad bonū finē, & ob iustam causam per supra dicta. ¶ Secundò respondeo q̄ procedit in congregatione particularium, sed hic agitur de congregatione vniuersitatis, in qua superioris licentia non videtur necessaria, + & quia magis debet præsumi pro vna vniuersitate, quàm pro particularibus, ex his quæ scribit Bald. in consil. 52. In primis, lib. 4. dum allegat Cyn. in l. si qua. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris. ¶ Ad secundum respondeo, quod imò non fit congregatio in derogationē iurisdictionis magistratus, ex quo in tali actu magistratus nullam habebat nec habet iurisdictionem, idè quod non erat, ei derogari non potuit. l. decem. ff. de ver. ob. ¶ Secundò respondeo, quod derogari potest iurisdictioni alterius per cōsuetudinem aut præscriptionem, cum iurisdictione præscribi possit, aut libertas acquiri aduersus iurisdictionem. ¶ Tertiò respondeo, quod illa iurisdictione fuit cessa & remissa per verba franchisiæ, & sic omissa fuit petitio licentiæ de voluntate partis, idè pœna considerari non potest. l. cum in plures. §. lege dicta. ff. loca. Bald. in consil. 342. Fuit factum com promissum. colum. 1. lib. 3. ¶ Ad tertium respōdeo, quod nō potest pars conqueri se impediri vti re sua ad arbitrium, nā cum istud ius pascendi in pratis alienis fuerit introductū per consuetudinē aut præscriptionem, dicitur interuenisse voluntas & consensus partis, qui cum præscriptus est, aut consuetudo introducta, idè damnum si quod sentit, id culpa sua accidit, ergo &c. Præterea cum valeat talis consuetudo aut præscriptio, vltèrius quærèdum non est, sed satis est factum fuisse iure permittente, quod homines Goncellini egerunt. Et ita respondeo in fauorem reorum, quod absolui debent cum victoria omnium expensarum, iuxta §. sin autem alterutra. C. de iudi. Gratianopoli. 11. Septembris 1539. Aymo Crauetta de Sauiliano. l. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Factum principis dicitur factum legis & partis. idem in facto iudicis, quod dicitur factum partis, & factum legis dicitur factum hominis, quod intelligitur, quando princeps aux iudex rite rectè que procedit.
- 2 Princeps præsumitur iustitiæ plenus, & quando in actu interuenit principis auctoritas, lesio allegari non potest, nec peti restitutio in integrum.
- 3 Princeps non ligatur solemnitatibus, meri iuris civilis, sed quid in citatione, quæ est de iure naturali, an de plenitudine potestatis possit procedere parte non citata pulchrè declaratur.
- 4 Princeps non potest alicui auferre dominium rei sue sine causa de plenitudine potestatis, causa autem requiritur, quæ respiciat vtilitatem publicam.
- 5 Causa iusta non præsumitur in principe in his, in quibus sine causa quid facere non potest.
- 6 Princeps potest possessorem non citatum priuare possessione sua, quando notoriè ei constat de non iure possessoris imò etiam inferior à principe facere id potest.

- 7 Spoliatus à principerestitui non debet, quando principi constitit de non iure spoliati, licet citatus non fuerit spoliatus clam, aut manu armata.
- 8 Spoliatus à iudice restitui non debet, quando sententia iudicis tenet, nec restitui debet spoliatus à iudice, nisi præcedente cognitione an iuste vel iniuste fuerit spoliatus.
- 9 Possessio naturalis recuperari non potest propria auctoritate, vbi etiam civilis perita est, quæ civilis statim amittitur, quando sciuit quis naturalem occupatam, nec eam statim recuperauit.
- 10 Vbi mittitur quis in possessionem auctoritate principis, prior possessor omnem possessionem statim amittit, & naturalem & civilem.
- 11 Allegans civilem possessionem tenetur eam probare, & quid requiratur ad eius probationem.
- 12 De tempore belli quo ius non redditur licitum est propria auctoritate ius sibi dicere, imò idem cessante bello, quando deficit copia iudicis, & periculum est in mora ne bona distrabantur.
- 13 Quod agit spoliatus pro recuperatione rei sue dicitur defensio.
- 14 Decretum domini ita interpretari debet, ne mereatur à sapientibus reprehendi, nec trahi debet ad iniquum intellectum, qui aut fatuus est aut callidus: nec iudaicè intelligi debent verba decreti.
- 15 Interpretatio decreti ita fieri debet, vt profit illis, quibus princeps prodesse voluit, non quibus noluit prodesse.
- 16 Possessio non probatur per testes dicentes, quod possederunt nomine talis nisi probetur de eius mandato aut ratificatione.
- 17 Ratificatio fieri debet tempore habili.
- 18 Articuli dicuntur impertinentes, ex quibus nullus effectus sequi potest.

## CONSILIUM. V.

Pro magnifico domino Marino, domino & Barone Montiscanuti, contra illustrem dominum Franciscum de Lucenburgo, vicecomitem Marticij.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Tria sunt principaliter videnda in causa magnifici domini Marini, domini & Baronis Montiscanuti, contra illustrem dominum Franciscum de Lucenburgo, vicecomitem Marticij primò, an illustris domina Ludouica de Lucenburgo eius mater dicatur cecidisse à possessione castri Theorencij facto & culpa ipsius dominæ Ludouicæ. Secundò, an mortua ipsa domina Ludouica licuerit ipsi domino Francisco ingredi possessionē dicti castri. Tertiò, an licuerit ipsi domino Marino, seu eius auctori recuperare possessionem dicti castri. ¶ Circa primum, quia acta non vidi, & dominus Marinus prætenedit, & pro certo præsupponit, quod domina Ludouica ceciderit facto suo à possessione dicti castri, propter sententiam principis. in hoc aduertendum est, + quod licet factum principis dicatur factum partis, quia factum principis dicitur factum legis. l. Cæsar. ff. de publica. sed factum legis dicitur factum hominis. Bal. in consil. 36. Proponitur, quod dominus Antonius. colum. 1. lib. 3. per tex. in l. causam. §. 1. ff. de manu missio. & si factū iudicis dicitur factum hominis. Bar. in l. si ob causam. C. de euictio. quantò fortius idem dicendum in facto principis, tamen istud procedit quando princeps vel iudex rectè & ritè procedit alias secus. Bal. in consil. 61. in ista quæstione. col. 2. post med. lib. 2. Pau. de Cast. in con. 348. Notandum quod adulterium. colum. fin. lib. 1. Soci. in consilio. 258. col. 4. vers. nec hoc casu. lib. 2. idè videndum est, an princeps rectè & ritè processerit. De rectitudine quæ respicit iustitiam causæ, non possum aliquid scribere, quia acta non vidi, super quibus pronunciauit princeps, tamen præsupponitur, quod iustè princeps processerit, + pro quo etiā in dubio præsumendum est, nam præsumitur iustitiæ plenus. Bar. in consil. 395. Pro domino Dinaldo. colum. 1. ad fin. lib. 2. & quando auctoritas principis interuenit in aliquo actu, non potest allegari læsio, nec restitutio in integrum peti, secundum Archidi. & Io. And. in c. 1. de pac. lib. 6. quod dictum refert Alex. in consil. 240. ad fin. lib. 6. facit Abb. in consil. 36. colum. 2. lib. 2. vbi quod præsentia principis facit cessare præsumptionem fraudis & deceptionis, ob id quod in donatione quæ fit coram principe, non requiritur insinuatio, quæ fuit introducta ad obuiandum fraudibus. ¶ De rectitudine quæ respicit solennitatem & ordinem procedendi, aduertendum est, quod solennitas quædam est à mero iure civili introducta, + & illa non ligatur princeps, sed illa valet



valet sententia principis sine ordine & solennitate iuris, iuxta latè no. in c. in causis, de re iudi. nam sententia principis vim legis habet. l. fi. & ibi Bar. C. de legibus. Ias. in l. cū prolatis, col. 1. ff. de re iudi. Quædam est solennitas, quæ respicit ius naturale seu rationem naturalem, prout est citatio, & in hac laborant Doct. an tolli à principe possit. Sed vera conclusio est, quod aut sumus in iure, quod princeps auferre tertio potest de plenitudine potestatis etiam sine causa, & tunc valet factum principis sine citatione partis, cui inuitæ & sine causa præiudicare potest: aut loquimur in iure, quod princeps tollere non potest tertio de plenitudine potestatis sine causa, & tunc non valet sententia principis sine citatione partis. Istam conclusionem firmat Socin. in cons. 164. col. pen. vers. & posset fortè cōtraria opi. in cons. 266. col. 16. vers. sextus & vltimus casus. lib. 2. in cōsi. 27. col. 3. post med. vers. præterea dicendum, in cons. 59. col. 6. vers. sexto & vltimo. in cons. 63. col. 6. in cons. 87. col. 9. in sexta difficultate. & in cons. 120. colum. pen. lib. 3. Deci. in cons. 528. colum. 2. ad fin. in cons. 498. ad fin. vers. 2. respondetur. ¶ Itaque videndum est an ius dominæ Ludouicæ esset tale, quod princeps tollere posset sine causa de plenitudine potestatis, in qua re considerandum est, quod si agebatur de dominio illius castri Theorencij, ¶ clarum est quod princeps non potest auferre subdito dominium rei suæ sine causa etiā de plenitudine potestatis. Cyn. & Doct. in l. fi. C. si contra ius vel vtili. pub. Inno. & Cano. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. Paul. De Cast. in cons. 317. Viso & examinato puncto. col. pen. lib. 1. Soci. in dictis cōsilijs proximè alleg. ¶ Et quando princeps vult auferre dominium subdito de plenitudine potestatis ex causa, oportet quod illa causa respiciat vtilitatem publicam principaliter. Paul. de Cast. in cons. 178. Donatio prædicta, in cons. 229. Visis & ponderatis. colum. 2. post med. & in cons. 287. Primum dubium. col. 1. ad fi. lib. 1. Felin. in d. c. quæ in ecclesiarum. col. 10. Ias. in l. Barbarius. colum. 6. ver. circa duas vltimas. ff. de off. prætoris. Deci. in cons. 361. col. pen. vers. Secundo respondetur. & in cons. 588. col. 3. circa med. ¶ Dic etiam considerandum est, quod quando princeps procedit cōtra subditum non citatum in his in quibus de plenitudine potestatis non potest subdito præiudicare sine causa, vt supra diximus, non præsumitur iusta causa in principe. Abb. in c. 1. de cau. pos. & propr. in c. cum olim, de re iud. Socin. in d. cons. 164. col. 4. ver. amplius dico, in cons. 266. col. 9. vers. quinimo ex quo princeps. lib. 2. in cons. 27. col. 3. ad fin. & in cons. 120. col. 7. ad fin. lib. 3. Deci. in cons. 544. col. penult. circa med. Gozadi. in cons. 26. col. 7. circa med. ¶ Rursus quando princeps aliquid facit, vel præcipit aut rescribit circa ea, quæ sunt de iuregentium, puta circa dominium tertij, non præsumitur in principe causa iusta. Abb. in cōsi. 3. colum. penult. quæst. 27. lib. secundo. Curti. senior in cōsi. 49. colum. penult. post med. Ias. in l. quod minus, in tertio no. ff. de flumi. in l. si testimonium col. 1. post med. C. de test. & in consil. 233. colum. fin. lib. 2. Soci. post Areti. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 8. vers. circa tertium. ff. de lib. & post. Idem Soc. inter cons. Cur. senioris, in consil. 20. col. 6. in fin. vers. confirmatur quia, in consil. 266. col. pen. vers. aliquando & tertio. lib. 2. Curti. senior in cōsi. 50. colum. 71. vers. 2. conclusio. & col. 72. in cons. 66. col. 4. post print. & in cons. 74. col. 27. circa med. vers. subiiciens. d. Anto. Gozadinus in consil. 26. colum. 7. circa med. Claud. Aquen. in l. vt vim. col. 4. ff. de iusti. & iur. Neuiza. inter cons. Bruni, in cons. 12. colum. 26. in fin. in quo tamen articulo Ias. variavit in cons. 227. col. 2. circa med. & in cons. 236. columna secunda, libr. 2. Curti. senior in d. cons. 66. col. 10. post med. variavit etiam Gozadi. in cons. 51. colum. 6. in fin. Deci. in cons. 576. col. final. & latè idem Deci. in consil. 602. colum. 3. & 4. ¶ Ex præmissis ita clarè explicatis, facilè iudicium facient, qui acta viderunt, an potuerit princeps ad eum modum pronunciare. ¶ vnū tamen nō omitto, quod si principi constabat per acta, dominā Ludouicā ius nō habere in castro Theorencij, potuit eā nō citatā possessione priuare, vt nouissimè Deci. firmat in cōsi. 191. col. 3. ad fi. post Rom. & alios p. eū alleg. Sed vltra Deci. allego Bal. in cons. 17. Factū si pponitur. col. fi. lib. 3. vbi loquitur in inferiore à principe, ergo multo fortius idē pmissū erit principi. Itaq; cōcludo, qd si defectus citationis nō obstat, tenuit sententia principis. ¶ nec pars spoliata seu priuata possessione ex tali sententia restitui debet, ita in terminis de spoliato autoritate principis tradit Bal. in cons. 345. Ad euidetiā præmittendū est, qd imperator. col. 2. circa med. lib. 1. vbi dicit hoc procedere, licet

Princeps quē expulerit de possessione clā aut manu armata, etiā sine aliquo pcessu aut citatione, quādo castrū feudū erat deuolutū ad ipsū principē & sic in principe solū cōsiderat Bal. an secundū veritatē ius expulso nō cōpeteret, nec iuris solennia requiruntur. qd Bal. dictū optimè facit cōfirmationē dicti Deci. in d. cons. 191. statim alleg. facit qd scribit idē Bal. in c. 2. de feudo sine culpa nō amitte. & in cons. 141. Thema huiusmodi. col. 2. lib. 2. vbi quādo delictū vasalli est notoriū, potest princeps feudū alteri concedere sine causæ cognitione. ¶ Et ex hoc infero ad declarationē eius, qd volunt Doct. principē nō posse auferre dominium tertio sine causa, etiā de plenitudine potestatis ipso tertio non vocato, quia istud procedit, nisi constet principi tertium ius non habere in dominio illius rei: tunc enim non dicitur auferre dominium aut ius aliquod, sed potius facto ipso declarare, & pronunciare ius nullū, tertio competere. Quæ omnia notanda videntur, quia alibi non ita clarè traduntur. ¶ Et quod pars isto casu restitui nō debeat, cōfirmatur, ¶ quia etiam spoliatus à iudice non restituitur, quādo sententia iudicis tenet. gloss. in c. præsentium. 7. q. 1. facit text. in c. notum. 2. q. & in l. iuste possidet. ff. de acq. pos. tradit Felin. in c. dilectus, de rescri. Deci. in l. non videntur data. §. qui iussu. ff. de regulis iur. nec restitui debet spoliatus à iudice, nisi præcedente cognitione an iuste vel iniuste fuerit spoliatus. Archidi. in c. hoc quippè. 3. q. 6. & in d. c. præsentium. Calca. in cons. 121. col. 2. ante med. Ergo multo minus debet restitui spoliatus à principe, qui dicitur iudex iudicum, vt no. in l. nemo iudex. C. de decurio. lib. 10. quod tamen dictum est, spoliatum à iudice non restitui, nisi præcedente causæ cognitione, intellige quādo processit, vt iudex iuris seruato ordine, secus si vt priuatus extraiudicialiter, quia tunc incontinenti fit restitutio. Hostiens. in summa in titu. de restitu. spolia. §. quādo faciendā in princip. Doct. in c. conquerente, de resti. spolia. Domini. in d. c. præsentium. Auferrius in decis. Tolosana. q. 490. columna secunda, versicul. fallit tamen. & ibidem ponit alias declarationes post Felin. in c. dilectus. 1. de rescript. Sed aduerte, quod dummodò iudex sit competens, & procedat in forma iudicij, licet extra ordinē, & sine causæ cognitione, nō tamen videtur faciendā restitutio, si perueniat res ad eū, ad quē de iure pertinet. Oldra. in cons. 224. Istæ sunt allegationes. col. 5. ver. in contrariū. Gemin. in cōsi. 146. Dominus Burgenlis. col. 1. Deci. in cons. 449. col. pen. post med. Ex quib. apparet, quod spoliato autoritate iudicis obstat exceptio, pprietatis. Quod etiā voluit Ias. in cons. 8. col. 3. in fi. lib. 3. vbi quod cōtra spoliatū autoritate iudicis admittitur exceptio, pprietatis: vel melius distingui potest, quod aut quærimus, an spoliatus autoritate iudicis sine causæ cognitione restitui possit, & ei competat possessoriū recuperandū, licet pcesserit iudex in forma iudicij, & dicendū videtur quod sic. Aut quærimus, nunquid cōtra sic spoliatū admittatur exceptio, pprietatis, & tunc aut pcessit iudex parte nō vocata, & isto casu nō admittatur exceptio, pprietatis, quia nō processum sit in forma iudicij, sed potius extraiudicialiter ad instar priuati, p l. meminerint. C. vnde vi. Aut pcessit iudex parte citata, licet quod ad alia seruatus nō fuerit ordo iuris, & tunc admittatur exceptio, pprietatis. Et hoc operatur autoritas iudicialis, vt nō sic repente reuocentur acta iudicialia, put extraiudicialia. & hoc quod ad primū dubiū. ¶ Circa secundū dubiū illud pendere videtur à primo, nam si mater domini Francisci factō suo cecidit à possessione dicti castri legitimè spoliata autoritate principali, & possessio dicti castri legitimè apprehensa per dñm Marinum seu eius authorē, non potuit ipse dñs Franciscus hæres ipsius dominæ Ludouicæ occupare possessionem dicti castri, & spoliare ipsū dñm Marinū aut eius authorē, quē priuare, ppria autoritate nō poterat, etiā qd prædo fuisset. l. colonus. & l. cū fundus. ff. de vi & vi arm. l. si quis à se fundū. C. ad leg. Iul. de vi. Bal. in cōsi. 135. In causa egregij, in principio, lib. 2. multo minus debuit spoliari possessor verus, iustus & titulatus. ¶ Nā si ipse dñs Franciscus hæres dominæ Ludouicæ restitui nō poterat ad possessionē dicti castri, etiā per viā iudiciālē, amissa possessione ex principis autoritate per supradicta, quāto minus potuit se restituere ad ipsam possessionē de facto propria autoritate? ¶ Quinimo dico, licet domina Ludouicā nō fuisset legitimè priuata possessione dicti castri, citra veritatis præiudiciū, tamen nō poterat ppria autoritate recuperare possessio, quæ recuperari nō potest ppria autoritate, nisi amittens possessionē naturalē retineat ciuilem



animo, per ea quæ habentur in l. clā possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acqui. pos. Sed in domina Ludouica nō poterat cōsiderari aliqua possessio ciuili quia vt apparet ex positionibus partis vltimo loco, pductis, ipsa fuit formidulosa & mœsta ob amissionē possessionis, intantū q̄ aberat omnino ab ea possidendi animus, iuxta nō. per Bar. in l. i. §. interdictū. ff. vi. pos. & quia ipsa erat præsens, nec quæsiuit aliter possessionē recuperare, quā sciuit ab alio occupatā, ideo statim amittit ciuile. l. quāuis. & l. si de eo. §. si fortē, in fi. ff. de acqu. pos. Paul. de Cast. in cōf. 10. si vera sunt. col. 2. lib. 1. Sed præsupsita autoritate principis, † clarum est, quod ipsa domina Ludouica per talē ingressum possessionis autoritate principis amittit omnē possessionē etiā ciuile. l. qui vniuersas. §. 1. ff. de acqui. pos. Socin. in cōf. 15. col. 2. verlic. 2. responderetur. lib. 4. ¶ Tertiū dubiū latissimē fuit explicatū per dominū consulentem, quod potuit author domini Marini propria autoritate recuperare possessionem dicti castri. etiam cum armis, & frangendo portā, ex quo per clausuram fiebat resistentia ob ciuilem possessionem, quā nunquā amittit. † Et licet allegans ciuile possessionem teneatur eam probare, Soc. in cōf. 15. col. 2. lib. 4. tamen proponitur illam fuisse probatam. Aduertat tamen dominus patronus causæ, quod non videtur sufficere ad probationem ciuili possessionis, quod ipse possessor esset absens, & ignoraret possessionem ab alio occupatam, sed etiam requiri videtur, quod neminem reliquerit in possessione, vt Soci. tradit in d. cōf. 15. col. 2. lib. 4. & ratio est, quia si aliquis relinquitur, retinetur possessio per eum quē absens reliquit, ideo eo expulso, amissa videtur omnis possessio etiam ciuili. l. si. C. de acqu. pos. vbi Bar. & Doct. c. ex parte. supra, de rescrip. gl. & Doct. in c. olim. el. 1. de rest. spo. quæ iura allegat Abb. in cōf. 10. in 1. dub. lib. 1. Idem affirmat Corn. licet præmissa non alleget in cōf. 27. col. pen. lib. 4. Soci. in cōf. 18. col. 9. ver. nec obstat si diceretur. lib. 1. per text. in l. 3. §. quod si seruus. ff. de acqui. posse. fortius voluit nouissimē Gozadinus in consilio 86. col. 2. quod vbi quis reliquit colonum, & ille expellitur, quod ex hoc non probatur amissio possessionis, nisi probetur expulsio cum tota sua familia. ¶ Sed præsupsito quod retenta fuerit ciuili possessio, vt narratur, non est dubium, quin licuerit auctori domini Marini reuerso possessionem suam recuperare, quā sciuit ab alio occupatā, & si impediatur recuperare ob clausuram portæ frangere & tollere impedimenta, cum liceat resistentes armis repellere. vt sup. dixi p̄ recuperatā naturali possessione. Bart. in l. 3. in 4. q. C. de pignor. Corn. in cōf. 193. col. 1. & in cōf. 280. col. 3. lib. 3. Curtius Iunior præceptor meus in cōf. 53. col. fi. vbi pulchrē loquitur de vtroq; id est, & de tollēdis impedimentis, & expellendo eū, qui naturaliter possidet. ¶ Et eo maximē licuit ita recuperare, quia erat tempus belli, quo magistratus copia nō erat, ideo licitū fuit p̄pria autoritate ius sibi dicere. Paul. de Cast. in cōf. 399. priusquā iura fierēt. col. 1. & 2. & in cōf. 423. Quia scio. col. 3. in 4. dubio. lib. 1. quinimo licet nō esset tēpus belli, tamen defuerat copia iudicis, vt periculū sit in destructione rerū, prout hic, potest quis ius sibi dicere p̄pria autoritate. Bal. in cōf. 452. Quia domina Catharina. lib. 4. per text. in l. ait prætor. §. si debitorē. ff. de his quæ in fraud. cred. itaque ista recuperatio, quæ facta est lege permittente, spoliatio dici nō potest. l. Gracchus. C. de adult. & in terminis adduco decissionē Oldr. in cōf. 72. An cōtra Saracenos. col. 1. in fin. † vbi, quod agit spoliatus pro recuperatione rei suæ dicitur defensio, nō inuasio. arg. l. 1. C. vnde vi. Nec decretū domini loquēs de spoliatioe notoria pertinere potest ad recuperationē huiusmodi, quæ spoliatioe nomen ignorat, imo cōsideratur spoliatio in domino aduersario per supradicta in secundo dubio. † Nā decretū dñi ita interpretari debet, ne mereatur à sapientib⁹ reprehēdi. l. Saluius. Arist. ff. de lega. præstā. Lex factō. in prin. ff. de vulg. & pup. quæ iura ad hoc citat Bald. in cōf. 91. Per statutū. col. 2. lib. 4. nec debet trahi decretū ad iniquū intellectū, qui prauus intellectus aut fatuus est aut callidus. Bal. in cōf. 105. Quæritur vtrū domina Francisca. col. 2. lib. 4. nec debet iudaicē intelligi verba decreti. Bal. in cōf. 214. Ad euidentia præmittendū est, q̄ maleficiū in fi. lib. 1. per l. quāuis. ff. de in ius vocand. glos. in l. dāni. ff. de dā. infect. Sed intelligēdo, q̄ decretū dñi voluerit iuribus derogare ciuilitē possidētū & fauere occupatib⁹ alienas possessiones, ita q̄ ciuilitē possidēs non possit suam naturālē recuperare, nōne merebitur decretū à sapientibus reprehēdi? nōne trahetur ad iniquum intellectū? profecto erit

15 ista interpretatio quadam Iudaica. † Præterea decretū ita interpretari debet, vt profit illis, quibus dominus & princeps p̄desse voluit, nō quib⁹ noluit prodesse. Paul. de Cast. in cōf. 53. Super primo puncto quanta sit legitima. col. 1. libro primo, sed princeps per suum decretum voluit fauere spoliatis, non spoliatis, sed hoc modo intelligendo, decretum faueret spoliati, non spoliato per supradicta. ¶ Postremo ista res non videtur habere difficultatē, si vera sunt quæ in facto narrantur, videlicet quod possessio illius domini Francisci nō probetur nisi per quosdam testes, qui dicūt se possidisse nomine ipsius domini Francisci. † Nam hoc modo non probatur possessio, quia licet verū sit, q̄ ipsi testes possederint nomine ipsius domini Francisci, tamen non potuerunt possessionē ei acquirere sine mandato. §. ex his itaque. Inst. per quas perso. nob. acq. l. si ego. ff. de neg. gest. l. 1. §. per procuratorem. l. possessio. §. vt si possessio. ff. de acqui. pos. Corn. in cōf. 190. in cōf. 199. colum. 4. lib. 1. in cōf. 46. col. 3. lib. 3. & in cōf. 91. col. pen. circa med. lib. 4. & in terminis quod testes ita deponentes non probent possessionem, tradit Alex. in cōf. 100. lib. 1. ferret & sequitur Gozadinus in cōf. 42. colum. 1. in fi. sed hoc intelligo nisi aliās appareat acquisitam fuisse possessionem aut eam ratificatam fuisse, quia tunc probatur per testem dicentem se possidisse nomine alterius, quia in his quæ dependēt ab animo, statur dicto deponētis de suo animo. ita las. in cōf. 185. col. 4. lib. 2. Ideo in hac re clarius videtur distinguendum, quod aut quærimus an probetur possessio per testes dicentes se possidisse nomine talis, & dicendum videtur quod sic, quia deponunt de facto eorum proprio & de animo ipsorum. Aut quærimus nunquid possessio ita probata profit, & cuius nomine possederunt, & dicendum videtur quod non, nisi appareat de initio acquisitionis eius, cuius nomine possederunt, vel nisi talis possessio fuerit ratificata. ¶ Et si dicatur, potuit ratificari talis possessio per ipsum dominum Franciscum, respondeo, † quod erat necessaria ratificatio tempore habili, antequā dominus Marinus recuperasset possessionem naturalem. l. bonorum. ff. rem ratam habe. latē Bart. & Doct. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfucapion. Corn. in consilio 292. lib. 3. & alibi sæpē Doct. ¶ Ex præmissis etiam infertur ad impertinentiam positionum ex aduerso nouissimē productarum, ideo tapquam impertinentes admitti non dicunt. l. ad probationem. C. de probat. cap. cum contingat. de offic. deleg. † & satis dicuntur impertinentes, quia ex eis nullus effectus sequi potest. Bald. in consilio 143. super quæstione vertente inter Christophorum. columna secunda, libro secundo. ex quibus concludo in fauorem magnifici domini Marini, domini mei obseruantissimi, salua substantia veritatis, quæ ab actorum inspectione, quæ ipsi caruimus, colligi potest. Gratianopoli 13. Septembris, M. D. XXIIX. Aymo Crauetta de Sauiliano Iurisconsultus. ¶ Aduerte lector, quia fuit iudicatum ad formam huius consilij per curiam Parlamenti Chamberiaci, & in diffinitione causæ plures aduerant adiuncti numero sex, duo ex Parlamento Delphinali, duo ex Parlamento prouinciar, & duo ex Parlamento Digionis in Burgundia.

## 6 V M M A R I V M.

- 1 Crimen læsæ maiestatis non committitur ex solis verbis iniurijs.
- 2 Ex diuersitate pænæ aut nominum, diuersitas arguitur criminum.
- 3 Valet argumentum à crimine læsæ maiestatis diuina, ad crimen læsæ maiestatis humana.
- 4 Blasphemans Deum an dicatur infamis de iure ciuili.
- 5 Standum videtur primo testimonio iurata & solenni, quando testis sibi contrariatur. & numero 15.
- 6 Statut dicto testis solenni & iudiciali, & non minus solenni, sed limita, vt infra numer. 45. & 46.
- 7 Baldus dicit Bartolum errasse in positione casus: & dicit assessores cæcos, qui in eo casu sequuntur Bartolum.
- 8 Præsumptio est contra aliquid occultantem, ideo contra occultantem probationes, admittitur probatio per iuramentum partis: & contra occultantem scripturam defertur iuramentum in litem: idem in lacerante instrumentum, & quot crimina considerentur contra eum, qui lacerat informationes sumptas super aliquo crimine.
- 9 Testes non idonei, qui aliās admittuntur in crimine læsæ maiestatis, non admittuntur vbi agitur de probando læsam maiestatem ex solis verbis.
- 10 Extensio fieri non potest, vbi minor ratio est in vno casu quā in altero, etiam in materia aliās extendibili.
- 11 Extensio nō fit in casib. diuersis & dissimilibus, etiā ex maioriore rationis.



- 12 Indicia ad torturam qualia esse debeant, & duo requiruntur, ut indicium ad torturam probetur per unum testem.
- 13 Quando agitur de probando indicia per plures testes, non requiritur quod sint omni exceptione maiores.
- 14 Periurus omnino repellitur à testimonio, etiam quod sit periurus circa aliqua accessoria tantum, & num. 48.
- 15 Quando testis deponit unum extra iudicium cum iuramento, & contrarium in iudicio, non videtur standum alicui depositioni, & nu. 46. & 48.
- 16 Non videtur standum depositioni in tortura, quando testis tortus est periurus.
- 17 Periurium dicitur crimen gravissimum, & gravius homicidio, quod ad Deum.
- 18 Delicti gravitas cognoscitur ex gravitate pene.
- 19 Testis dicitur periurus deponens falsum, etiam super articulo impertinenti, etiam quod deponat per verbum, credit.
- 20 Testibus non testimoniis iudicandum est.
- 21 Presumptiones non fiunt de non verisimilibus.
- 22 Dolus committi non solet contra personam non maliuolam, nec sine causa.
- 23 In materia probationis & presumptionis valet argumentum à communiter accidentibus.
- 24 Presumptio abhorret irrationabilia.
- 25 Charitas prima incipit à seipso, & apibus ille carit, qui se plus diligit vllum, & charitas ordinata plus amat se in vngue pedis, quam aduersarium in vertice capitis.
- 26 In facto proprio non presumitur ignorantia etiam data longinquitate temporis, quando factum est notabile.
- 27 Veritati omnia consonant, nec aliud est veritas quam ipsa rerum constantia & firmitudo, quae est basis & fundamentum iustitiae, qua virtute nulla praeclior.
- 28 Testis nobili magis creditur.
- 29 Testi diuiti magis creditur, quia pauper facile corrumpitur.
- 30 Ex actu subsecuto declaratur qualis fuerit animus in praeteritum: quia exitus acta probat, & cuius finis malus est, eius praedictio praesumitur dolosa.
- 31 Inimicitia etiam levis sufficit ad reddendum officialem suspectum.
- 32 Testis inimicus non facit semiplenam probationem, licet inimicitia non sit capitalis.
- 33 Propter inimicitiam domini etiam officiales redduntur suspecti.
- 34 Ex nimia festinantia & sollicitudine arguitur suspicio.
- 35 Pluralitas delictorum non presumitur, licet delictum sit reiterabile.
- 36 Fundamento sublato omnia corruunt.
- 37 Dolus arguitur ex fuga: & ex fuga mariti adminiculum vehemens fit, quod ipse uxorem interfecerit.
- 38 Ab innocentia maxima datur securitas.
- 39 Sicut praesumptio est contra fugientem, ita praesumptio est pro eo, qui non fugit.
- 40 Reus torqueri non debet, quando eius probationes sunt fortiores, pares aut in aliquo debiliores probationibus fisci aut accusatoris.
- 41 Pro defensione rei in criminalibus admittitur verborum improprietas, imò interpretantur verba secundum fictionem ne reus puniatur.
- 42 Iuris praesumptiones dicuntur probationes liquidissimae, & sufficiunt etiam ubi agitur de aliquid impugnando, & etiam sufficiunt ad probationem delicti, non tamen ut capitaliter quis puniatur.
- 43 Una praesumptio iuris pro reo facit, ut ex parte accusatoris fortiores requirantur probationes.
- 44 Quando sunt duae depositiones eiusdem testis aequae solennes, statur prima non secunda.
- 45 Statut testimonio minus solenni quando est verisimilius altero testimonio solenni, & numero 49.
- 46 Licet stetur depositioni solenni illa tamen debilitatur ex depositione minus solenni, adeo quod ex tali depositione solenni non fit indicium ad torturam.
- 47 Illa conclusio, quod statur dicto testis in tortura, quando contrariatur, procedit in civilibus, non in criminalibus contra tertium.
- 48 Testi periuro non creditur etiam in tortura.
- 49 Dictum testis in tortura non praeualeat, quando dictum sine tortura est verisimilius.
- 50 Probatio potentior confundit probationem minus potentem, similiter praeualeat probatio, quae est magis clara.
- 51 Testimonium testis infirmi videtur potentius, quia non praesumitur quod sit immemor salutis aeternae, & infirmitas tortura quadam, videtur spiritualis.
- 52 Mortui scriptura maior datur fides, quam viventis, & num. 61.
- 53 Confessio damnati ad mortem, quod usuras extorsit prauidicat fisco.
- 54 Depositioni in tortura quod stetur, intelligitur quando solum obstat defectus contrarietatis, secus si alij defectus concurrant, quia ubi disputatur de aliquo, praesumitur quod aliunde praecedent habilia.
- 55 Quando sunt plura obstantia uno sublato, non censentur sublata & alia, & num. 59.
- 56 Antiquitas temporis non est adeo potens, ut suppleat omnes defectus: sic nec etiam tortura dicitur omnipotens.
- 57 Infirmitas non impedit animi vires, ideo constitutus in extremis potest testari, matrimonium contrahere & testimonium dicere.
- 58 Testes contrarii aut periuri an admittantur in crimine laesa maiestatis.
- 59 Clausula generalis non obstantibus, non operatur quando plura sunt obstantia. Et periuro testi in uno, in nullo creditur.
- 60 Magis videtur credendum ultimae depositioni testis, per quam testis fuit condemnatus & punitus, quam precedenti.
- 61 Mors testis aut notarii fidem auget probationum, & num. 52 supra, ideo testes mortui iudicantur pro iuramento.
- 62 Testibus deponentibus contra seipso aut eorum cōiunctos magis creditur.
- 63 Testes deponentes de bonitate alicuius praeseruntur ceteris paribus.
- 64 Exculpatio vulnerati prodest exculpato, licet inculpato et non noceat.
- 65 Testibus deponentibus verisimiliora magis creditur, licet pauciores sint numero.
- 66 Testium dicta suppleantur ex praesumptionibus iuris, quae sunt pro eis. Et dictum unius testis suppletur ex aliis praesumptionibus ad plenam probationem.
- 67 Testibus non creditur quorum repelluntur authores, ne plus credatur copia quam originali. Et separatorum separata debet esse ratio.
- 68 Factum unius alteri non debet nocere mandato non probato. Et alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet.
- 69 Interpretatio in dubio fieri debet, ut delictum dicatur lenius.
- 70 In re clara cessat praesumptio, quae tollitur per contrarias probationes, & praesumptio, fortior tollit debiliorem.
- 71 Quae sit pena contra maledicentes principi, aut principem verbis tantum offendentes.
- 72 Antequam puniatur quis, quod pecuniam hosti dederit, constare prius debet, quod ille hostis esset.
- 73 Ignorans puniri non debet, ideo statutum loquens per verba ampla & pregnantia restringitur, ne ignorans puniatur, & agens contra aliquem, quod prohibitum quid fecerit, debet, articulare & probare de scientia, quod scienter illud prohibitum fecerit.
- 74 Ex scientia superuenienti puniri quis non debet.
- 75 Propter omissionem non puniatur quis pro dolo, sed pro culpa tantum.
- 76 Dolus arguitur contra scientem futuram prohibitionem aut reductionem si contra eam quid faciat, & similiter arguitur dolus contra eum, qui aliquid facit contra denunciationem sibi factam. Et ex tali denunciatione simpliciter credi debeat.
- 77 Mater hostis, hostis non dicitur, quia hostilitas non consideratur contra mulieres, quibus ius vindictae non competit.
- 78 Dolus aut culpa imputari ei non potest, qui id agit, quod alij communiter facere consueverunt.
- 79 Crimen laesa maiestatis non committitur, nisi quando principis maiestas principaliter leditur, & quid in eo qui interficit consiliarium principis.
- 80 Beneficium conferre non dicitur, id faciens ad quod tenebatur.
- 81 Fides hosti seruanda est, siue data sit ante hostilitatem, siue post.
- 82 Verecundia & pudoris habenda est ratio: ideo fideiussor soluens rebellis Ecclesiae quod promiserat pacto nudo, repetere potest à principali, quia verecundum fuisse fidem datam ledere.
- 83 Citatus à duobus iudicibus tenetur maiori obedire.
- 84 Rebellis dici non potest, qui per metum, aut coactè quid facit, quia talis dicitur rebellis passiva, non actiua, & coactè dicitur facere qui metu iniuriurandi praestiti quid agit: & valet argumentum de tortura ad iuramentum.
- 85 Ex inimicitia filij mater grauari non debet.
- 86 Altare unum detegi non debet, ut aliud contegatur.
- 87 Sine lege loqui non debemus, & bello durante subditi bellantium non liberantur à debitis, & num. 97.
- 88 Euentus sequutus nocere non debet, quando initium fuit bonum & licitum.
- 89 Quando non sumus in prohibitis agens quod sibi licere putat, puniri non debet.
- 90 Quod bona fide fit, puniri non debet.
- 91 In quacunque prohibitione generali semper intelligitur exceptus & exclusus actus, qui fieret ex necessitate.
- 92 Absolutionem à iuramento solus Papa concedit, quando est probabile dubium, an concedi debeat, vel non.
- 93 Quando quis periurum iam incurrit, solus Papa absoluit.
- 94 Soluens administratori quem sciebat de proximo remouendum, non dicitur in culpa.
- 95 Regula, quod in iuramento intelligitur reseruata auctoritas superioris procedit quando superior expresse quid iubet, secus si generaliter, quia iniussu eius generali non censetur velle, quod quis quid faciat contra iuramentum.
- 96 Dolus in eo arguitur, qui promissa non seruat, quatenus debet & potest.
- 97 Propter bellum superueniens non liberatur quis à debito, quod minus tenetur hosti soluere quod debet, & supra num. 87.
- 98 Hostes praedari non licet, quando ex ea praedatione fides data lederetur, & retentionis causa dicitur fauorabilior quam acquisitionis.



- 99 Casus belli superueniens irritare non debet, quod ab initio legitime actum est.
- 100 Homicidium non punitur pena ordinaria, nisi dolo commissum sit.
- 101 Vfurarius an puniatur de iure civili, & numero centesimoquarto.
- 102 Vsuræ an probetur per testes, qui dicunt vsuras soluisse, aut contractus vsurarios fecisse.
- 103 Consuetudo faciendi contractus illicitos an excuset, & an vsus loquendi excuset à blasphemia.
- 104 Vsuræ committitur contra scientem, ideo non videtur punibilis crimine stellionatus, supra numero centesimo primo.
- 105 Actio de dolo cessat quotiens dolus purgari potest actione ex contractu & vsuræ repeti possunt conditione indebiti.
- 106 Non videtur in dolo aut culpa, qui nummos expendit ad eum valorem pro quo eos accepit: similiter non imputari debet custodi pecunia, quodam fuerit subtrahata quando simul subtrahata etiam pecunia ipsius custodis.
- 107 Expendens pecuniam pro pluri quam valet, an puniatur: & quid de vendente rem maiori precio.
- 108 Vasallus male tractans subditos an feudo priuari debeat, & an prius requiratur admonitio superioris de bene tractando.
- 109 Vasallus quando priuatur feudo ex aliquibus causis, intelligitur de feudo vero & proprio.
- 110 Subditi dicuntur serui obedientiarum.
- 111 Conducens vel emens fundum, mercari non dicitur.
- 112 In consequentiam multa permittuntur, quæ directo aut principaliter fieri non possunt.
- 113 Conductor potest de commodis rei conductæ disponere sicut locator poterat.
- 114 Prohibitio domini non trahitur ad bona quæ sunt extra eius territorium.
- 115 Prohibitio generalis de non faciendo aliquam negotiationem intelligitur de his, qui emunt ut reuendant, non de his, qui negociantur super fructibus perceptis in proprio fundo.
- 116 Gabella solui non debet pro blado aut vino perceptis ex bonis propriis stante statuto, quod pro negotiatione bladi & vini soluatur gabella.
- 117 Contemnens mandatum superioris, non committit crimine læsæ maiestatis.
- 118 Prohibitio domini per illa verba, ne quis audeat vel presumat, præsupponit dolum.
- 119 Bona fides causatur etiam ex iniustis causis, & iuris errore.
- 120 Quod bona fide, sit an bene dicatur fieri, Ias. dubitat, sed vide hinc declaratum.
- 121 Bona fides præsumitur in eo, qui aliquid facit secundum ius naturale.
- 122 Recipiens pecuniam à monacho, quam credebat esse ipsius monachi, non tenetur monasterio restituere, si eam bona fide consumpsit.
- 123 Testis debet deponere super facto non iudicare.
- 124 Testis dubitativè deponens non probat: sed debet firmiter & constanter deponere.
- 125 Testis ut suppleat defectum alterius, debet esse invulnerabilis, & omni exceptione maior.
- 126 Verba impropriantur, & intelliguntur secundum fictionem, ut delictum fugiatur.
- 127 Iure dubia sententia certa dari non potest, & reo satis est si intentionem actoris dubiam reddit.
- 128 Contra fiscum in dubio est pronunciandum quod pulchre exornatur.

## CONSILIVM VI.



IVINO subsidio ex corde postulato. Plura videnda sunt in iudicio, hoc criminali sanè gravissimo. Primo, an dicatur crimen læsæ maiestatis, verba iniuriosa proferre contra principem. Secundo, an dicatur probatum saltem quod ad iudicium, reum accusatum verba iniuriosa contra principem fuisse locutum. Tertio, quæ sit pœna aduersus obloquentes seu maledicentes contra principem. Quarto, an dicatur probatum crimen aliquod læsæ maiestatis respectu cuius facti. ¶ Circa primum dubium puto cōcludendum, quod non dicatur crimen læsæ maiestatis ex solis verbis iniuriolis: nam Imperator in Codice posuit ista crimina maledictionis & læsæ maiestatis tanquam diuersa & separata sub titulis separatis, ergo arguitur esse diuersa crimina ex diuersitate titulorum & nominum, l. si idem. C. de codici. ita ex diuersitate titulorum arguit Abb. in conf. 57. col. 3. vers. 3. principaliter, lib. 1. Oldr. in cōf. 210. Regularis. col. 1. vbi, quod sortilegiū non dicitur hæresis, quia ponuntur in titulis distinctis & separatis. Idē quod Oldr. dicit Gemina. in cōf. 54. col. 2. & dicit Bal. in cōf. 48. super vnitate. col. 2. lib. 3. quod diuersa dicuntur delicta ex diuersitate pœnæ, vel ex genere vocabuli, quando diuersis nominibus appellantur: similiter ex diuersitate pœne diuersitatem delicti

arguit Fede. de Senis, in conf. 61. Quidam vsurarius, ante si vbi, quod vsura non dicitur rapina aut furtum propter diuersitatem pœnæ, cum grauius puniatur rapina aut furtum, quam vsura, & idem no. Fede. in conf. 18. in princ. & in cōf. 22. in prin. Alibi scribit idem Fede. in conf. 145. Ioannes Episcopus. col. 9. post med. quod visitator deputatus ad visitanda monasteria alicuius prouinciæ, non potest visitare conuentus mendicantium, sed tantum monasteria monachorum, quia diuersis nominibus appellantur monasteria monachorum & loca mendicantium. Sed hic est diuersa pœna in istis duobus criminibus, ut infra ostendemus in tertio dubio. Rursus ab Imperatore nominibus diuersis appellatur in titulis distinctis & separatis, ergo delicta sunt diuersa. ¶ Secundo arguitur ista diuersitas horum criminum arguendo quod à crimine læsæ maiestatis diuinæ ad crimen læsæ maiestatis humanæ, quod argumentum permittitur. glo. in l. Manicheos. in ver. debet. C. de hæreti. Alex. in l. si. ff. ad l. lul. maiest. Sed in Deo & Christo nostro crucifixo rege regum, & domino dominantium, crimen læsæ maiestatis, & crimen maledictionis, quæ in Deum aut Christum committuntur, ponuntur & considerantur ut diuersa: & longè diuersa est pœna vtriusque flagitij, ut patet in titulo, extrā de hæreti. & in titulo de maledi. nam peccatū leuius est, licet & illud grauissimum sit Deo aut Christo maledicere, vel eum blasphemare, quam facto lædere eius maiestatem diuinam, & istud est quod dicimus, plus esse aliquid facere quam verbis declarare. l. si tamen §. ei qui. ff. de ædil. edic. c. dilecti. cl. 2. vbi Deci. in 2. not. de appellatio. ¶ Quinimò dicit Bald. in conf. 103. Plura tanguntur. col. 1. vers. item si blasphemauerit. lib. 1. quod blasphemans Deum non est infamis de iure civili, allegat nota. in l. 1. C. de summa Trinit. & fide Catho. Et istud est quod dixit Iurisconsultus in l. famosi. ff. ad legem Iul. maiest. quod lubricum linguæ ad pœnam facile trahi non solet, ideo non ausus fuit Iurisconsultus enumerare verba maledicta aut iniuriosa contra principem inter capita læsæ maiestatis: nam esset absurdum parē esse pœnam dicentis & facientis. Infertur ex præmissis, quod non sumus in aliquo capite læsæ maiestatis respectu pœnæ impositæ ex tali crimine ob sola verba per reum accusatum prolata, sed in terminis sumus maledictionis aut iniuriæ, de cuius pœna inferius dicemus. ¶ Capiō secundū dubiū, in quo videretur dicendū prima fronte probatum esse ex testibus & præsumptionibus, quod reus accusatus locutus fuerit verba illa turpissima & iniuriosa, de quibus in accusatione: nam deponunt contra eum Claudius Grosseti, Simondus Gaffini, magister Gerentonius Falconis, & contra eum est testimonium Iacobi Rocchiæ defuncti, qui quartus examinatus tam per inquisitionem parte non vocata, quam solenniter repetitus deposuit se audiuisse à reo verba pro quibus agitur, & licet postea reuocauerit suam depositionem, tamen standum videtur primo dicto, & ipsi solenni & maxime geminato, quia contrarium testimonium videtur postea deposuisse subornatus. Bald. in conf. 101. Quidam testes. colum. 1. in fin. lib. 1. per text. in §. quia verò. in Auth. de testib. & idem Bald. in conf. 404. Præmittendum est. in 3. puncto. lib. 4. Sed ultra Bald. allego text. in cap. sicut. de testib. Innoc. in c. præterea. de testib. cog. Abb. & Doct. in c. cum in tua. col. fi. de testi. cum simi. quæ Deci. colligit in conf. 175. col. penult. & in conf. 189. col. 2. vers. 2. etiam alia ratione & col. 5. ad fi. vers. 2. principaliter. Roma. tamen in conf. 505. in fin. dicit, quod talis testis non probat tanquam falsarius. idem dicit Cor. in conf. 197. col. fi. lib. 2. ¶ Similiter non videtur obstare quod Simon. Raffini dicatur postea contrariū dixisse in comitatu prouinciæ, quia illud testimonium fuit minus solenne parte non vocata, ob id standū videtur depositioni solenni & validè factæ in forma iudicij, reprobata opin. Bart. in l. eos. ff. de falsis. ita Bald. in cōf. 486. licet assessores. lib. 3. vbi appellat assessores cæcos, qui Bart. opi. sequuntur, & dicit quod se mirari quod Bart. doctor suus tā præclarus errauerit maxime in positione casus. Contra Bartol. etiam tenet idem Bald. in conf. 171. Punctus, queritur. lib. 5. Alexand. in conf. 74. colum. 3. vers. potest etiam responderi. lib. 1. & in conf. 222. columna quarta vers. & dicti testes. lib. 2. vbi attestatur opinionem contra Bartolum esse magis veram & communem. Hanc etiam opinionem contra Bartolum dicit communiter teneri per cano. Corneus in consilio 58. columna secunda post med. libro primo & latius in consilio ducentesimo nonagesimo septimo col. fi. lib. 4. Eandē opinionem contra Bart. voluit Socin. in cōf. 153. col. 1. lib. 2. vbi generaliter vult, quod stetur depositioni validæ non



non inualida. Idem nouissime tenet Boerius. q. 108. colum. 1. part. 1. ¶ Eadem ratione videtur confirmari testimonium magistri Gerentoni Falconis, quia bis examinatus; primo ad informationem iudicis minus solenniter, & postea iudicialiter repetitus deposuit contra eum, ob id non videtur standum tertiæ depositioni, per quam à primis dictis recessit per supradicta. & maxime quia illa reuocatio non fuit spontanea, sed metu torturæ. Et quia in præsentiarum ipse approbat priores depositiones. ¶ Secundò principaliter videtur conuinci reus accusatus ex præsumptionibus vrgētib. quia dicitur quod transgessit quandam litem, quam exercebat contra dominum Vppia de quodam furno ad effectum, vt procurator fiscalis ipsius domini Vppia laceraret informationes, quas sumpserat contra ipsum reum de isto crimine læsæ maiestatis. Ex qua laceratione seu mādato lacerandi, crimen triplex videtur considerari. Primū quod sit conscius contentorum in ipsis informationibus nam laceratio fit ad effectum occultandi veritatem criminis: ¶ sed præsumptio est contra occultantem. Bald. in l. fraud. ff. de legib. l. si in l. sub pretextu. l. 2. colum. 2. C. de transact. & in l. non dubium. colum. 10. C. de legib. Deci. in consilio 399. in fin. idē contra occultantem probationes admittitur probatio per instrumentum partis. Bald. in l. si de possessione. C. de proba. & in consil. 80. Principali cura. colum. 1. libr. 3. Et dicit Bald. in consil. 152. Ad euidentiam præmittendum est, quod socius. colum. 2. libr. 3. quod contra occultantem scripturam defertur iuramentum in litem. Et de lacerante instrumentum quod iuretur in litem contra eū, tradit Bald. in l. 1. vers. sed hic dubitatur. C. de sive instrum. & in l. qui accusare. vers. quod item dico. C. de eden. vbi Alexand. in secundo not. Deci. in l. si quis id quod, colum. 7. in fi. ff. de iurisdic. omni. iud. sequitur Abb. in c. accepimus, de fide instrum. Quod procedit etiam si lacerans esset minor. Deci. in consil. 520. colum. fin. ¶ Secundum crimen proueniens ex laceratione dicitur falsitatis. Bald. in consil. 323. Præmittendum est. colum. 1. in fin. libr. 4. vbi, quod contra comburentem vel radentem scripturam ad celandum veritatem, procedi debet ad torturam. nam committit falsitatem, in qua acerrima indagatio fieri debet. tradit idem Bald. in consil. 330. Quidam notarius. lib. 2. vbi loquitur de cancellante scripturam publicam, qui falsum committit quia veritatem occultat. ¶ Tertium crimen oritur ex tali laceratione, videlicet, crimen læsæ maiestatis, nam cum loquantur informationes de probatione talis criminis, lacerans eas auxilium reo læsæ maiestatis præstat, ne crimen publicum & manifestum fiat, ob id ratione auxilij crimen læsæ maiestatis admitti videtur. l. 3. ff. ad legem Iul. ma. estā. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, & quod nullo modo probatum sit reum protulisse verba aliqua iniuriosa aut contumeliosa contra principē & pro maiori explicatione præmitto vnum, quod ab alijs declaratum hæcenus non reperio, & tamen verum puto donec efficaciora fundamenta in contrarium adducantur. ¶ Videlicet, quod vbi non agitur principaliter de crimine læsæ maiestatis, prout ex facto oritur, sed ex solis verbis perulantibus & iniurijs, non videntur admittendi testes, qui alias admitti solent in crimine læsæ maiestatis, videlicet, testes non idonei aut integri, iuxta text. in c. tanta, de si mo. & no. in cap. quoniam. & in cap. tam literis, de testib. per Abb. in cap. 1. de confes. nam illud privilegium recipiendi testes non idoneos, cum habeat locum, vbi agitur de crimine læsæ maiestatis, non videtur extendendum, vbi maiestas læditur solum ex verbis. cum enim grauius sit lædere maiestatem principis facto quam verbis, & dispositum in crimine grauiore, non videtur extendendum ad crimen leuius, in quo non est tanta ratio. Nam quando læditur maiestas principis facto, agitur de grauiissimo præiudicio non solum ipsius principis, sed totius regni & omnium subditorū secus quando verbis tantum procacibus offenditur princeps. Etenim licet offensio illa verbalis grauiissima sit, tamē non est tanti præiudicij, quantum in se habet offensio realis, idē non videtur licita extensio de casu realis offensionis ad casum verbalis iniuriæ, in quo casu ratio tanta priuilegiandi non versatur. ¶ quia vbi non eadem ratio, sed minor extensio fieri non potest etiam in materia alias extendibili. l. lege Iulia §. hoc capite. ff. de ritu nup. c. si. de transla. præl. vbi dispensatio concessa ob publicam vtilitatem, quæ alias solet extendi, non extenditur ad casum, in quo est minor ratio. Facit text. in c. super questionum. §. si verò, de offic. delega. Bald. in simili, in ca. 1. §. naturales, iuxta fin. si de

feudo fuerit controuersia inter dñm & agnatū. notat Alex. licet præmissa non alleget in cons. 29. col. 2. vers. præterea si redeuntib. li. 6. Aret. in cons. 25. Viso themate. circa fi. Dec. in cons. 261. col. 5. & in cons. 684. col. 1. ad fi. & eo maxime fieri non debet extensio, quia sumus in materia exorbitanti à iure communi, q. testib. credatur non idoneis, maxime quia sumus non solum in materia exorbitanti, sed etiam pœnalijuxta laxe not. per Bart. & Moder. in l. si constante. ff. solut. matr. Rom. in cons. 150. In proposita quæst. col. 2. vers. 3. quia sic. ¶ Quinimò cum iste casus læsæ maiestatis per verba solum sit diuersus & dissimilis à casu, quando facto ipsa maiestas læditur, non permittitur extensio de vno casu ad alterum et ex maiori ratione. Anch. in cons. 151. In quæst. prædicta posset argui in fi. Ex quibus inferri videtur, quod vbi agitur de læsa maiestate ex verbis tantum, sumus in puris terminis iuris cōmunis, id est, q. testes idonei sunt necessarij, & pro hoc optime videtur facere q. scribit Bar. in l. in quæst. ff. ad leg. Iul. maie. vbi, quod licet testes inhabiles admittantur ad probandum principaliter crimen læsæ maiestatis, d. l. in quæstionibus, & c. per tuas, de simonia, non tamē admittatur ad probanda adminicula talis delicti. sequitur Bald. in Auth. si dicatur, in fi. C. de testib. Dec. in cons. 410. col. 3. in fin. q. tñ dictum determinationi subilicio magnificorum iudicū, & alterius iudicio cuiusuis melius sentientis. ¶ Et hoc ita præsupposito & declarato, dico non esse probata aliqua indicia etiam ad torturam contra reum. ¶ Nam indicia ad torturam debent esse certa, probabilia & verisimilia. l. milites. §. oportet. C. de quæst. non autē esse debent leuia nec perfunctoria, quæ possunt pluribus modis interpretari, & debent esse tanquam luce clara in sua specie iudiciorū. Bald. in cons. 256. Verba inquisitionis. col. 1. ad fi. li. 1. Alibi scribit idem Bal. in cons. 77. Ad euidentiam præmitto. col. 1. li. 3. quod indicia ad torturam debent esse probabilia & verisimilia, adeo quod iudex sit quasi certus, quæ res suo arbitrio relinquitur. Sed talia indicia non probantur aliquo modo per assertos testes. In qua re considero, q. si agitur de probando indicium ad torturam per vnum testem tantum, duo copulatiuē requiruntur: primum, quod deponat de ipso maleficio directē & immediatē per sensum suum. Bar. in l. maritus. & l. si. ff. de quæstionibus. Baldus in consilio 429. An mandatarius. libro tertio. Corne. in consil. 101. col. 2. li. 2. Secundū requisitum: quia oportet quod talis testis sit omni exceptione maior, vt notatur in dictis locis. & dicit Bal. in cons. 259. Verba inquisitionis. col. 1. ad fi. li. 1. quod talis testis debet esse inculpatæ famæ id est, cuius persona nullo defectu possit vulnerari. & idē Bal. in cons. 41. præsupposito statuto. in fi. lib. 5. quod talis testis debet esse indubitatus, id est, de cuius fide & integritate nullo modo possit dubitari. & hoc modo considerando nullus testis legitur examinatus contra reum, qui omni sit exceptione maior: nam sunt omnes viles, pauperes, infames, contrarij & periuri, prout in actis demonstratur. ¶ Si autem agitur de probando indicio per plures testes, licet non oporteat eos omni esse exceptione maiores. Bal. in cons. 427. Quadā mulier nomine domina Mita. col. 2. vers. item ad probanda indicia. lib. 5. Socin. in cons. 54. col. 3. vers. præterea & secundū. li. 3. periuri tamen admitti non debent, ¶ nam vbi est periurium ibi de necessitate repellitur testimoniū quia tota fides testis dependet à iuramento, in tantum, q. si periurus sit in vno tātum, in totū excluditur à testimonio, et si esset falsitas circa aliqua accessoria. Inn. in c. fraternitatis. de her. Bal. & doct. in l. si ex falsis. C. de transac. Bal. in cons. 286. The ma proponitur. col. si. vers. præterea deposuerunt. li. 2. in cons. 221. Videtur mihi lib. 3. & in cons. 404. lib. 4. Aret. in cons. 71. col. 1. Deci. in cons. 105. col. 4. ad fi. idē licet cōmunis opinio sit contra Bart. quod, vbi testis deposuit vnum extra iudiciū, & cōtrariū deponit in iudicio, quod stetur secundo dicto iudiciali & solenni, vt supra ostendimus in argumentis factis, pro parte aduersa, istud tamen non procedit, ¶ quando dictū testis extraiudiciale esset iurātū, quia tūc tali testis nō creditur, nec in primo neque in secundo dicto ratio ne periurij, ob q. repellitur testis de necessitate à testimonio ita declarat Alex. in cons. 81. col. 6. vers. deponit et dictus testis, lib. 3. & in cons. 154. col. si. li. 5. Cor. in cons. 58. col. 2. post med. lib. 1. Fel. in c. cum in tua, ante fi. de testib. Boer. q. 108. col. 1. circa med. in 1. part. Aufrer. in decis. Tolosa. q. 136. in fi. ¶ Simile videmus, quod licet credatur depositioni facte in tortura quādo testis varius reperitur. l. si postulauerit. §. sed si negauerit. vbi Bar. ff. de adul. Bart. in l. eos. ff. de fals. Bald. in l. 3. C. ad leg. Iuliam, de adul. & in l. si. C. de quæstion.



Rom. in conf. 505. ante fi. Alex. in conf. 63. lib. 1. quod est re-  
 petitum in conf. 251. lib. 6. istud tamen non procedit, quan-  
 do testis esset periurus, quia contra tertium non creditur  
 testi, etiam in tortura testificanti, quia ratione periurij est  
 omnino inhabilis. ita declarat Dec. in conf. 189. col. 6. vers.  
 nec obstat, quod infamia. vbi, q. licet in causa civili per-  
 iurium aut infamia testis purgetur per torturam, & stetur  
 dicto testis in tortura, secus est in causa criminali, quia si  
 deponat in tortura contra aliquem, ei tamen non creditur  
 allegat. Bar. in l. 1. col. 6. C. de summa Trinit. & fide Cath.  
 ex qua declaratione res posita videtur extra omnem ambi-  
 guitatem, quia omnes testes contra eum deponentes sunt  
 periuri ultra alia vitia quamplurima. ¶ Nam periuri repel-  
 luntur in quilibet etiam emendati de delicto. ca. testimo-  
 nium, de testib. Corn. in conf. 21. col. fin. lib. 3. quid dicemus  
 in causa criminali, vbi probationes requiruntur luce meri-  
 diana clariore. l. fin. C. de probatio. Et istud est quod iura vo-  
 lunt, vt semel periurus ad iuramentum amplius non admit-  
 tatur. cap. paruuli, vbi glos. 22. quæst. 5. Bald. in Auth. ei qui  
 iurat, in princi. C. de bonis aut. iud. possid. Dec. c. quæstioni.  
 17 col. fi. de appel. ¶ Quod periurium quam graue sit flagi-  
 tium, ostenditur ex magnitudine poenarum, quas periuris  
 leges imponunt. l. si quis maior. C. de transact. videmus etiã  
 periurium adeo esse odiosum legi, vt non admittatur per-  
 iurus ad probandum id, in quo periurium commisit. Auth.  
 contra qui propriam. C. de non num. pecun. ca. per tuas, de  
 proba. Paul. de Cast. in consil. 463. In causa vertente coram  
 18 egregio legum doctore, col. 3. circa fin. li. 2. ¶ Nam cogno-  
 scitur delicti grauitas ex grauitate poenæ. c. non afferamus.  
 24. quæstione. 1. glos. & Doct. in l. 1. C. qui accu. non poss. Bart.  
 in l. leuia. ff. de accusa. glos. in ca. proposito. 27. quæst. 1. Bald.  
 in l. nemo, in fi. C. de summa Trinit. & fide Cath. de quibus  
 etiam periurij poenis latè tradit Ioan. Sylua in tracta. suo de  
 benefic. quæst. 2. col. 4. imò quod ad Deum, periurium est cri-  
 men grauius homicidio. Bart. in conf. 217. Ad declaratione.  
 & beatus Thomas secunda 2. quæst. 89. articu. 8. disputat, an  
 periurium sit grauius peccatum transgressionem voti: nam  
 debet iurans iuramentum suum domino reddere, Matthei  
 cap. 5. itaque quomodo credet iudex testibus periuris, qui  
 ipsi Deum inuocauerunt in falsum testem. Nam ad iuramē-  
 tum religiosè & mature accedendum est, ideo testis debet  
 19 veritatem super omnibus loqui in tantum, quod si falsum  
 deponeret, etiam super articulo impertinēti, diceretur per-  
 iurus. Bal. in Rub. de contro. inuesti. & in l. fin. in 4. oppo. C.  
 de edic. diui. Adri. tol. cum sim. quæ notat Alex. in consil. 28.  
 col. 2. circa fin. lib. 6. vbi, quod hoc procedit, licet deponere  
 testis per verbum, credit, quanto magis in istis testibus, qui  
 deliberatè, scienter & affirmatiuè periurium & falsum com-  
 miserunt. Et considerent magnifici domini iudices, quo-  
 rum arbitrio indicia & probationes committuntur. l. 3. ibi  
 tu magis, & c. ff. de testi. quanta sit habenda fides testibus i-  
 stis vilibus, nulla tenentibus, & periuris, cum omne testimo-  
 nij fundamentum a religione pendeat iuramenti, quæ reli-  
 gio nulla dici potest in testibus periuris, quia iuramentū  
 periuri nullum est, nam præsumitur pro testibus solum ra-  
 tione iuramenti. Sed ista præsumptio cessat vbi veritas in  
 contrarium apparet, quia in claris cessant præsumptiones,  
 quæ veritati cedunt. cap. quicunque. 80. dist. c. 15. qui fidem  
 de sponsal. facit tex. in l. continuus. §. cum ira. ff. de verborū  
 obli. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. sed veritas splē-  
 didissima lucet contra istam præsumptionem, quia appa-  
 ret quod isti testes iuramenti religionem violatam habue-  
 runt, periurium committendo æternæ salutis immemores  
 ergo iuramenti ratione nullo modo eis credi potest, sed iu-  
 dices, respicere oportet in materia probationis ad notabile  
 dictum Inn. Pontificis in c. tua nos, de cohab. cler. & mulier.  
 20 ¶ q. testib. non testimoniis iudicandū est, intellige, non est  
 considerandum quid testes loquatur, sed eorū personæ de-  
 bēt attēdi an sint fide dignæ, quibus credendū sit, quorū et  
 testiū vitia latius infra examinabimus, & aperiemus, respō-  
 dedo ad contraria. Ex quibus inferitur quod ista indicia nō  
 sunt clara nec certa: imò incerta prorsus & obscura, q. nul-  
 lo modo probari possunt per testes eiusmodi omnibus mo-  
 dis inhabiles. ¶ Secundo principaliter dico, q. ista indicia,  
 nō sunt verisimilia. Nā quomodo est verisimile quod vir fa-  
 cultatib. plenus, & qui operis suis laborib. & industria latè  
 diuitias cōparauit, stultus adeo fuerit vt in principem suū  
 deblaterare, & procaciter loqui ausus sit, adeo in publico &  
 corā tot testibus. Nam mortalibus hoc naturā insitum est,  
 vt nihil inferior audeat aduersus superiorem, quod ipsum

etiam in brutis videmus: nam leones & vrsi terrori sunt ca-  
 teris animalibus infirmioribus, ideo dicimus, quod vbi leo  
 figit pedes, cetera animalia conuiescūt. Profecto qui pu-  
 tant verosimile esse, quod reus accusatus ausus fuerit de-  
 bacchari ad eum modum cōtra principem suū adeo ex-  
 celsum, illud præsumunt quod prodigus esset personæ &  
 aris, id est, quod vitam & bona discrimini vellet subicere,  
 quod quid absurdius? ideo cum istud verisimile non sit, præ-  
 21 sumi non potest nec debet, ¶ quia non fiunt præsumptio-  
 nes de non verosimilibus. Bald. in cap. 1. §. si qua. de feudo  
 Guar. & in l. fi. col. 2. in vlt. not. C. de hæc. instit. Soc. in cōf.  
 164. col. 5. vers. & sic magis est verosimile. lib. 2. Corn. in cōf.  
 166. col. fi. circa med. li. 3. ¶ Ex alio non est verosimile, quod  
 accusatus protulerit verba ista iniuriosa contra tātum prin-  
 22 cipem. ¶ nam dolus committi non solet aduersus personā  
 non maleuolam. Cor. in conf. 63. col. 3. circa fi. vers. & ex quo  
 actum fuit. li. 3. Rursus committi non solet sine aliqua cau-  
 sa. Cor. in conf. 207. col. fi. lib. 4. Sed princeps accusato inui-  
 sus non erat, nec probatur quod ante illa verba fuerit in a-  
 liquo molestatus reus per principem, nec quod sustinuerit  
 a principe dānū aliquod itaque nulla causa mouere eū po-  
 tuit ad prolationem eiusmodi verborum tam turpiū. ¶ Ter-  
 tiō dico, quod non solum præsumptio non est contra reū  
 accusatum, imò est præsumptio contra partem aduersam,  
 id est, contra Nicolaum Thomæ dicti Morin, & magistrum  
 Gerentonum Falconis subornatores testium ad deponen-  
 dum contra ipsum reum accusatum. Primo considerando  
 testimonium Simonis Raffini in sua vltima depositione,  
 qui accariatus cum magistro Roberto Perreti, per quem  
 dixit se fuisse rogatum de reuocando primam depositionē  
 factam per inquisitionem, & interrogatus in quo loco ita  
 rogatus fuerit de reuocando, Respondit quod de quadam  
 fenestra in publico. Consideret iudex prudentissimus an  
 talia fieri soleant in loco publico & altis vocibus claman-  
 do & rogando ad fenestram. Etenim fieri consueuerunt ta-  
 lia in occulto & abscondito a communiter accidentibus,  
 23 ¶ a quibus valet argumentum in materia probationis &  
 præsumptionis. glos. in l. neque natales. C. de proba. Bald. in  
 conf. 70. Apparent, col. 2. li. 1. vbi, quod in materia præsum-  
 ptionū & coniecturarū est validū argumentū a cōmuniter  
 accidētibus. ¶ Alibi scribit Bal. in conf. 351. In bonis feuda-  
 lib. ad fi. li. 1. q. ex frequētia & generaliter præsumitur verū  
 esse illud quod frequēter & generaliter ita fieri consuevit,  
 nisi probetur q. aliter factū sit. Sed frequentius & genera-  
 lius imò semper delictū falsitatis clādestinè fieri cōsuevit,  
 ideo qmō est verosimile, q. magister Robertus Perreti in ta-  
 lib. versatus & expertus id est, circa scripturas & instrumen-  
 ta, nō ignarus, alieno tñ exēplo, quæ sit res, falsitatē admit-  
 tere, ausus fuerit rogare aliquem de fenestra, vt testimoniū  
 suū reuocaret. Profecto qui id fuisse credat: & illud credat  
 necesse est q. insanus esset, & planè furiosus q. flagitiū & sce-  
 lus tā grāde in publico & palā attētare. Quod omni pror-  
 24 sus ratione caret, ¶ sed abhorret præsumptio irrationabi-  
 lis. Bal. in c. 1. §. si verò Vassallus. quid sit inuest. Soc. in conf.  
 164. col. 5. vers. præterea præsumptio. li. 2. Quæ consideratio  
 maximè procedit, quia tendebat reuocatio ad vtilitatem  
 alterius, id est, rei accusati, ob id non est verosimile, quod  
 voluerit magister Robert. Perreti salutem & bona sua in di-  
 25 scrimen vocare ob causam alterius, ¶ quia prima charitas  
 incipit a seipso. l. præses. C. de serui. & aqua. cap. si non licet,  
 23. q. 5. ideo dicitur: Apibus ille cauit, qui se plus diligit vl-  
 lū. Bal. in conf. 199. Dicunt Petr. col. 1. li. 1. & dicit idem Bal.  
 in conf. 312. Visis actis. col. 1. post med. li. 4. quod charita or-  
 dipata plus amat se in vngue pedis, quam aduersarium in  
 vertice capitis. ¶ Quarto quod sit præsumptio contra su-  
 bornatores, adduco testimonium quondam Iacobi Roc-  
 chia etia antequā illud reuocauerit, sed quando deposuit  
 26 contra reum accusatum considerando hoc modo, ¶ in fa-  
 cto proprio non præsumitur ignorantia. l. fi. ff. pro suo: quod  
 procedit et data longinquitate tēporis quādo tale factum  
 est notabile. c. cum illorū. §. circa. de sent. excōica. & c. q. di-  
 citis, 16. dist. Ab. in conf. 3. col. 15. q. 17. lib. 2. Rom. in cōf. 391.  
 Vt proposita. col. 2. & in conf. 481. Præsentis, col. 1. itaq. si ille  
 testis Iacob. Rocchie fuisset rogatus & requisitus de reuo-  
 cando suum testimoniū, & ei pecunia ob eā causam fuisset  
 numerata, verisimiliter recordari debebat facti tā magni  
 & notabilis & pecuniæ acceptæ sed ille testis in vna depo-  
 sitione dixit, quod acceperat testones quatuor ob causam  
 reuocandi testimoniū, deinde in alia depositione dixit, quod  
 duos tantum acceperat. In qua varietate apparet: quod  
 præsumitur



præsumitur fuisse subornatus contra reum accusatum ad  
ita deponendum: nā si ex veritate deposuisset citra subor-  
nationem, verisimiliter constans fuisset: quia veritati om-  
nia consonant, nec aliud est veritas, nisi ipsa rerum constan-  
tia & firmitudo, quæ est basis & fundamentum iustitiæ, qua  
virtute nulla præclarior. Bal. in cons. 343. Examinanda sunt.  
col. 2. circa med. li. i. sed permittit Deus testes falsos varia-  
re, ut per talem variationem veritas prodeat ad lucem. ¶ Quinto  
arguitur subornatio, quia vir ille optimus, scilicet  
Nicolaus Thomæ dictus Morin factio appunctuameto in-  
ter do. Vppie. & ipsum reum accusatum de causa furni, ex-  
traxit de sinu illas informationes, dicens nihil eas am-  
plius proficere, ob id eas ipsas laceravit. ex quibus verbis  
quod nihil amplius proficeret ex facto lacerationis, argui-  
tur quod sumptæ essent informationes contra veritatem  
ad effectum solum, ut eo modo cogeretur reus accusatus  
ad ita transigendum & appunctuandum. Nam si ad verita-  
tem receptæ fuissent informationes illæ, non est verisimile  
quod eas lacerasset tanquam inutiles & non amplius pro-  
futuras, imò Reipublicæ & fisco erant profuturæ, & ipsi et  
laceranti procuratori fiscali, qui ex ea causa criminali mul-  
tem lucratus fuisset verisimiliter. Itaque dicendo quod ef-  
sent inutiles nec profuturæ, ostenditur non obscure quod  
receptæ essent contra veritatem ad finem tantum & effe-  
ctum, ut cogeretur reus accusatus ad transigendum. cum  
ipso do. Vppie. patrono ipsius lacerantis. Rursus cum esset  
lacerans procurator fiscalis, si illæ informationes veræ fuif-  
sent, non est verosimile, quod eas lacerasset in publico co-  
ram tot personis egregiis & nobilibus, ex qua laceratione  
incurreret crimen læsæ maiestatis & falsitatis, per supradi-  
cta dum arguimus pro parte contraria. ¶ Sexto fortiter o-  
stenditur subornatio ex testimonio nobilis Ludouici Cha-  
berti, qui deposuit se fuisse rogatum per ipsos Nicolaum  
Thomæ Morin & Gerentonū Falconis parte alterius per-  
sonæ ad deponendum contra ipsum reum accusatum, &  
protulisset illa verba, licet illud nesciret. quibus respondit,  
quod nemini seruiret ad perniciem suæ animæ, & quod  
falsum pro nullo testificaretur, cui licet ostensæ essent lite-  
ræ quædam missiue ex parte rogantis, seu eius pro quo Mo-  
rin & Falconis rogabant ipsum Chaberti, quæ tamen literæ  
ab omni suspitione alienæ postea inuentæ sunt, sed tamen  
statim fuerunt retractæ, ex quo dixit se nolle deponere. In  
qua re plura cōsidero. Primo, qualitatem ipsius testis, quia  
nobilis, cuius qualitatis ratione magis ei videtur creden-  
dū, quia pro nobilibus multum præsumitur. glo. in c. illud.  
40. d. & quæ scribit Ias. in l. si pecuniam. §. sed si accepit. cir-  
ca si. ff. de condi. ob cau. post Ioan. And. & Ang. in terminis  
quod plus credatur testibus nobilib. quam pluribus vili-  
bus vel rusticis, tradit Bal. in l. testium. col. fi. C. de testib. Cal-  
ca. in cons. 9. col. 3. circa med. Secundo cōsidero, quod est  
diues respectu testiū, qui deposuerunt contra accusatum,  
ex quibus diuitiis etiā præsumitur pro paupere, quia pro-  
pter inopiā multi deliquerunt secundum Ecclesia. & con-  
tra pauperes præsumitur, quod facile corrūpi possint, non  
sic contra diuites. Spe. in ti. de accusatore, col. 8. vers. ite ex-  
cipit & est pauper, per tex. in c. si quæst. de simo. Nam diui-  
tes si non amore Dei, saltem formidine amissionis bono-  
rū difficilior adducuntur ad similia delicta, iuxta illud Ho-  
ratij: Oderunt peccare boni, &c. & quod testes diuites præ-  
ferantur pauperibus, voluit glo. in l. 3. in princ. ff. de testib.  
Bar. in l. illicitas. §. si. ff. de off. præf. Anch. in cons. 156. Summæ  
prudentiæ. col. 2. in fi. Cal. in cons. 1. col. 3. circa med. Deci. in  
cons. 163. col. 4. circa med. Itaque cum dicti Morin & Fal-  
conis tētauerint corrūpere & subornare istū testē licet no-  
bilem & diuitem, multo facilius dicendum est ausos fuisse  
corrumpere & subornare alios testes viles inopes, & co-  
quinos ut Gallia vtar. voco. Aut. multo magis C. de sacros.  
Eccl. l. quanto magis. ff. de iureiur. & cum arguantur ipsi Mo-  
rin & Falconis mali in illa attentatione corrūpendi ipsum  
testem ita qualificatum & honestum, præsumptio est, quod  
æquæ mali & pessimi fuerint in eodē genere mali suborna-  
tionis & corruptionis aliorū testiū. regula semel malus, in  
sexto. ¶ Cōfirmatur ista præsumptio, quia narratur, & et  
alios testes voluerunt inducere ad testificandū contra veri-  
tatē, videlicet Arnaldū, Rochiam, Gulielmum laueneriæ &  
Gulielmū Flandin, qui tñ recusauerunt deponere salutis  
amatores. Ex quo istorū testiū numero alia oritur præsum-  
ptio subornationis & corruptionis istorū Morin & Falco-  
nis, id est, quod subornauerint & corrupērint testes qui de-  
posuerunt Nā si verū fuisset quod reus accusatus verba illa

locutus esset, quid opus erat subornatione & corruptione  
tot testiū? Sed cōsiderātes, quod veritas alia erat diffidētes eo-  
rum proposito iniquissimo ne effectū sortiretur, testes in-  
nu. tam multo quæsiuerunt corrūpere & subornare, quasi  
ex tāta multitudine reatus eorū occultus fieret. ¶ Septimo  
præsumitur subornatio ex laceratione ipsarū informatio-  
nū facta per Morin nā præsumendum est, quod eas lacerauerit  
cōscius falsitatis, quod eas per falsitatem sumi fecisset, potius  
ut reo accusato beneficium faceret. Etenim si veritatem co-  
tinuissent illæ informationes, nō est verisimile, quod vellet se  
submittere ponere ut reum alleuiaret, maxime cum vi-  
deret talem lacerationem ita palam. & tot coram testibus  
fieri, cum ut supra dixi, prima charitas incipiat à seipso. La-  
ceratio igitur postea secuta declarat, qualis fuerit ani-  
mus lacerantis in præteritum, & qualis fuerit informatio-  
num veritas. l. sed Iul. §. quod dicitur. ff. ad Maced. l. cum quis.  
ante si. C. de nat. li. l. si quis alij. & l. si quis adulterium. C. de  
adult. l. si concubinā. §. res amotas. ff. rer. amo. l. Aurel. §. si te-  
stator. ff. de li. leg. l. vxori. §. si. & ibi notatur. ff. de leg. 3. l. sed si  
maritus. §. si. ff. qui & à quib. cum per bellicā. 34. quæst. 2. ca.  
peruenit. i. 8. dist. c. à multis 44. d. gl. in c. scribā, de præsump-  
& quod habetur in l. posthac. §. i. C. de bonis præscript. per  
Bart. in l. post contractum. ff. de don. & facit illud vulgatum.  
Exitus acta probat. l. aut facta. §. euentus. ff. de poen. l. re nō  
nouam. §. si. C. de iud. & in prima constitutione digestorum  
in si. & cuius finis malus est, eius præordinatio præsumitur  
dolosa. dicta l. si qui adulterij. C. de adulter. & ista con-  
iectura seu præsumptio quæ sumitur ex laceratione sine  
dubio videtur procedere, quia ipse idē qui laceravit, fuit  
author sumptionis earum seu operā & ministeriū præbuit  
ut sumeretur, tanquā procurator fiscalis, qui nō ignorabat,  
quod nō ex veritate receptæ fuissent, & quia concurrunt præ-  
sumptiones aliæ efficacissimæ ad idem tendētes. ¶ Octauo  
ad probationē subornationis & corruptionis iterum addu-  
co testimonium illius Jacobi Rocchia. Et ante eius reuoca-  
tionē: nā bis deposuit, quod fuerat requisitus de reuocādo suū  
testimoniū, & quod acceperat ob eā causam testones quatuor,  
& secundo loco deponit de duob. Ex quibus verbis suspicio  
est nō modica, quod fuerit subornatus & inductus ad ita depo-  
nendum eo modo. Nam si verum esset quod fuerat requi-  
situs de reuocando suum testimonium, & quod accepisset  
ob eā causam pecuniā, oportet dicere, quod promiserit de  
reuocādo, quia alias pecunia numerata nō fuisset ut asserit  
si promississet de reuocandō accepta pecunia, verisimile est  
quod cum nō fecerit, ostēditur quod subornatus fuit per di-  
ctos Morin & Falconis: aut pecunias acceptas saltem resti-  
tuisset, cum sciret re sibi cū viro esse, quē nō derideri o-  
porteret, maxime per talē testē vilē nullatenentem. ¶ No-  
nō cōsidero quod iste Iacobus Rochia, qui vltimo loco con-  
fessus est se testimonium falsum tulisse, fuit ob eā causam  
damnatus de falso, & impleta executio contra eum per mi-  
trationem. Neque reperitur quod de tēpore executionis  
aut post vnquam lamentatus fuerit, quod iniuste ita fue-  
rat dānatus. Profecto non est verisimile, quod si per iniu-  
riā dānatum se nosceret, illud in tanta ignominia tacuisset.  
Nam solent condemnati indebitē palam profiteri iniuste  
secum agi: quicquid aliter acta loquantur. Valet aut argu-  
mentum in materia probationis aut præsumptionis ab his  
quæ cōmuniter fieri consueuerunt, ut supra ostendimus, &  
quia naturale est & commune omnium mortalium, ut infā-  
miam quærant quacunque ratione contegere. arg. l. Iul. ff. si  
quis omis. cau. test. & l. iusta. ff. de mā. vin. ¶ Decimo cōside-  
ro, quod iste informationes sumptæ fuerunt à personis male-  
uolis & inimicis ipsius rei accusati, intellige, per Nicolaum  
Morin, & Gerentonum Falconis, seu ad eorum instantiam  
qui erant serui familiares & negotiorum gestores, saltē il-  
le Morin domini loci, qui controuersiam & odium exercē-  
bat contra ipsum reum accusatum, ob causam seu litem  
quantam, prout latius ex actis apparet, ideo suspicio est cō-  
tra tales informationes. ¶ Nam ad inducendum suspicio-  
nem contra officiales, sufficit inimicitia etiam levis. Ioan.  
Andreas in addi. Specul. in titul. de offic. delegat. §. superest  
versiculus item si est inimicus. & in capitul. legitima de ap-  
pell. libro sexto. Baldus in lege si præscriptione. C. si contra  
31 ius vel vtilib. public. & adeo inducitur suspicio ex inimi-  
cita, quod licet illa nō sit capitalis, testis tñ inimicus nō fa-  
cit semiplenā pbationē. Anc. in cons. 242. in q. quæ vertitur  
32 inter Marc. col. 2. & propter inimicitia dñi, reddūtur suspe-  
cti etiam eius officiales, quia factum ab officiali censetur  
factum ab ipso domino mandare. l. ita autem. §. gessisse.  
b 4 ff. de



ff. de admin. tuto. regula iuris, qui per alium. Et quod no-  
tant Imol. & Doct. in c. insinuante. de off. dele. vbi si Episco-  
pus est suspectus, etiam eius Vicarius suspectus dicitur.  
Nam vbi caput est suspectum, etiam illi, qui caput verifi-  
miter sequuntur, dicuntur suspecti, & idem de illis quod  
de capite iudicatur, ob id propter caput collegij suspecti,  
totum collegium potest recusari. Bald. in l. 1. colum. 1. C. si  
rektor proutin. Abb. & Doct. in c. 1. de iudi. facit text. in c. ac-  
cedens. il. 1. Deci. in consil. 151. colum. 8. vers. modo sic quod  
de cetero, & colum. 12. vers. ad hoc, in quo tota difficultas,  
Ias. in consil. 16. colum. 3. in fin. lib. 3. vbi Ias. allegat text. in ca.  
quod suspecti. 3. quæst. 5. quod tamen intellige, vt per Fely.  
in d. cap. 1. de iudi. ¶ Undecimo oritur suspicio & præsum-  
ptio falsitatis assertarum informationum ex illa festinan-  
tia & sollicitudine Morin & Falconis apud nobilem Ludo-  
uicum Chaberti, Arnaldum Rochiam, Gulielmum Iaua-  
neria & Gulielmum Flandin, quod vellent testificari con-  
tra ipsum reum accusatum, ex qua sollicitudine suspicio  
34 oritur. Bald. in consil. 219. Pontius. colum. 2. lib. 3. Hippol.  
de Marfi. in l. vnus. §. seruo qui vltro. nu. 6. ff. de q. & dixi in  
consil. 134. colum. 8. in qua re duo maxime mouere iudices  
debent. Nam si isti fuerunt rogati & instanter requisiti ad  
deponendum contra accusatum tanquam scirent delictum  
ab eo commissum, postquam recusauerunt, cur non coacti  
fuerunt ad deponendum iuxta materiam, extra de testib.  
cogen. si autem nesciebant, cur fuerunt tam instanter ro-  
gati? Secundum est fortissimum quod considero. Nam plu-  
35 ralitas delictorum non præsumitur nisi probetur, licet  
delictum illud sit reiterabile, iuxta no. in l. eum qui. §. in po-  
pularibus. ff. de iureiur. & in c. cum Ioannes Eremita. de fi-  
de instrum. Bald. in consil. 378. Videtur mihi. lib. 4. Roman.  
in consil. 449. Inquiritur. colum. 1. vers. cul. 2. quia licet. Cor.  
in consil. 134. ad fin. lib. 3. Itaque vbi illa verba iniuriola pro-  
lata fuissent, quod plane negatur, per ipsum accusatum, se-  
mel tantum probarentur prolata & non pluries. Modò ar-  
guo sic, si semel tantum fuerunt prolata & isti testes requi-  
siti, intellige, nobilis Ludouicus Chaberti & alij supra me-  
morati audiuiissent illa proferri, nonne verisimile est, quod  
illi testes examinati primo loco per Nicolaum Chabroli,  
deinde per magnificum dom. Locum tenentem, & tertio  
loco per magnificum dominum Georgiū de Sancto Mar-  
cello consiliarium Delphinalem, dominum S. Stephani, &  
de Auanlone, nominassent istos sic requisiti in contestes  
sicut alios nominauerunt? Si igitur non fuerunt præsentem  
isti requisiti prolationi assertorum verborum, quare fuerunt  
rogati? Nam duorum alterum est necessarium, aut quod  
ita fuerint requisiti, quia requirentes fuerint admoniti etiā  
eos fuisse præsentem: admoneri autem non potuerunt, nisi  
per assertos testes Susannæ, qui dixerunt audiuisse illa ver-  
ba. aut est necesse, si admoniti non fuerunt, quod eos re-  
quisierint ob causam falsi testimonij dicendi. ¶ Duodeci-  
mo considero in fauorem accusati testimonium Nicolai  
Chabroli, qui scripsit ipsas informationes, dum deponit au-  
diuisse à quodam magistro Ragleti, quod casus accusati et-  
iam circa istas informationes erat appunctuatus, qui ma-  
gister Ragleti eorum etiam conscius erat. Ex quibus verbis  
ostenditur, quod iste informationes erant quid connexum  
& depedens ab illa lite, & causa ciuili, quod sumptæ essent  
ob causam & litem ipsam, & sic lis illa fuit causa sumendi  
informationes, quæ propterea processerunt non ex zelo iu-  
stitiæ, sed ex odio litis, in qua re confirmantur quæ diximus  
supra in decimo fundamento, intellige, quod sint suspectæ  
informationes ob causam odij & inimicitia, ob id motus  
fuit magister Ragleti ad dicendum, quod casus erat appun-  
ctuatus, quasi vellent dicere, causa informationum fuit illa  
lis tantum, non veritas delicti, qua lite cessante, cessauerunt  
36 & informationes, quia si sublato fundamento omnia cor-  
rumpunt. I. hætenus, in fin. cum l. seq. ff. de aqua plu. arc. l. nam  
origo. ff. quod vi aut clam. l. egi. ff. de except. rei iud. c. cum  
Paulus. 1. quæst. 1. quæ imò verba magistri Ragleti sonare vi-  
dentur, quod informationes nullæ essent, quod ad effectum  
¶ Decimo tertio multum facit pro reo accusato fuga illius  
Nicolai Thomæ Morin procuratoris fiscali, ex qua fuga  
iudicium non leue factum est, quod sit conscius falsitatis  
informationum, quod testes instruxerit ad ita deponendū,  
37 Dolus etiam ex fuga arguitur. l. impuberibus. ff. de suspe-  
rutor. Bal. in consil. 432. Casus talis est, an campfor. colum. 1.  
lib. 1. Albi scribit idem Bald. in consil. 254. Proponitur, quod  
vxor. lib. 2. quod fuga mariti vehementer adminiculatur,  
quod ipse vxorem interfecerit. latè Doct. de fuga. in l. ad-

monendi. ff. de iureiur. Nam si informationes illæ veræ fuisset,  
sent, & ex veritate receptæ, cum ipse Morin esset procura-  
tor fiscali, facile veritatem defendere potuisset. Et quidem  
multò facilius, quod potuisset ipse reus accusatus con-  
tra falsitatem tueri, maxime quia non deerant ipsi Morin  
& amicitia & fauores amplissimi; aut saltem in temporis  
interuallo tam longo curasset dictus Morin veritatem in-  
formationum, si veræ fuissent, prodire in lucem. Sed sce-  
leris conscius fugitiuus semper abfuit, & abest nec coram  
tot tamque amplissimis iudicibus sui audet copiam face-  
re. Profecto si innocens esset, non ita fugam extende-  
38 ret, nam qui fidem innocentia gerit, maximam habet  
securitatem. l. si non conuicij. C. de iureiur. l. cum fratrem.  
C. de his quib. vt indig. & maxima datur securitas ab alacri  
conscientia. Bald. in consil. 176. Cæcilia. in princip. & in consil.  
353. Examinanda sunt. colum. 2. lib. 1. Et istud est quod canit  
Poeta irrefragabilis Horatius, Integer vitæ scelerisque pu-  
rus, non eget Mauri iaculis nec arcu. & Psal. 25. Iudica me  
Domine, quoniam ego innocentia mea ingressus sum. &  
Psal. 17. & retribuet mihi Dominus secundum iustitiā meā  
& secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi  
quia custodiui vias Domini. Et maxime poterat innocen-  
tiam suam, si innocens fuisset, tueri apud senatum amplissi-  
mum, iustissimum & equissimum Grationopolitanum, qui  
clementia & mansuetudinis commendatur, potius quam  
seueritatis aut inhumanitatis argui possit, cuius diligentia  
& cura exquirendæ veritatis tanta est, vt qui innocentes se  
vident, falsa testimonia nihil formident. quod ipsum exem-  
plo compertū est in reo accusato in alia causa, in qua fuit  
in eum oppositum de falsitate instrumenti, super quo fue-  
rat pronunciatum, & contra eum deposuerant testes ali-  
qui, at videns innocentiam & agi causam apud senatum  
nunquam satis ornatum laudibus, intrepide petiit testes  
torqueri arestum sustinens, è regione testes illi abfuerunt  
semper, & vocati senatus mandata contempserunt vsque  
ad poenarum declarationem inclusiue, quæ postea causa  
euocata fuit apud magnificos & amplissimos viros domi-  
nos delegatos, à quibus tamen nihilo minor expectatur  
iustitia, qua sunt fide, sapientia, prudentia, æquitate & san-  
ctimonia. Itaque vt eo reuertar, vnde discessi non possum  
adduci vt credam, quin dictus Morin præsens astitisset, si  
se innocentem cognouisset, nam adiutores habiturus erat  
acerrimos veritatis & innocentia defendendæ tot & tan-  
tos iudices æquissimos, quorum iudicium non æque veti-  
tus fuit reus accusatus, qui ipse fugam, nūquam cogitauit,  
39 ob id sicut præsumptio est contra ipsum Morin fugien-  
tem, ita præsumptio est pro ipso accusato qui non fugit, vt  
contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui  
vel alie. iuris. l. & si contra. ff. de vulg. & pup. imò facilius &  
fortius præsumendum est pro ipso reo accusato, quia nun-  
quam fugerit, quod præsumatur contra fugientem. arg. l.  
merito. ff. de socio. l. Arrianus. ff. de actio. & regula fauora-  
biliores. ff. de reg. iuris. Itaque si lex præsumit contra Mo-  
rin fugitiuum, quod delicti falsitatis informationum con-  
scius sit, quanto fortius præsumendū erit pro accusato, qui  
ipse nūquam fugit. ¶ Decimo quarto, quod reus accusatus  
nullo modo torqueri possit, etiam quod isti testes qui de  
novo examinantur aut repetuntur contra eum in tortura  
perseuerarent contra ipsum accusatū, ostenditur sic, Reus  
40 torqueri non debet ex indiciis accusatoris aut fisci, quā-  
do probationes ipsius rei sunt vel foriores probationibus  
fisci, vel pares, aut in aliquo debiliores: ita in terminis tor-  
tura tradit Alex. pater veritatis in consil. 30. colum. fin. in  
secundo dubio. lib. 7. nam probationes rei semper præferū-  
tur probationibus actoris, quando sunt pares, vel in aliquo  
inferiores, etiam in causa ciuili. Abb. in c. ex literis, de prob.  
glo. in c. clerici. 8. di. quanto magis idem dicendum est in  
41 causa criminali, in qua pro rei defensione admittitur ver-  
borum improprietas iuxta no. per Doct. in l. 2. ff. si cer. pe. &  
in c. cum tu, extra de testibus: imò ne reus puniatur, inter-  
pretantur verba secundum fictionem. Bald. in consil. 28. In  
quodam instrumento. & in consil. 244. Dubitatur de quodā  
notario. lib. 1. Pau. de Cast. in consil. 186. In causa quæ verti-  
tur Pisis. colum. 2. lib. 1. sed in proposito dico, quod proba-  
tiones rei accusati sunt fortiores & efficaciores probatio-  
nibus accusatoris, cuius testes omnes sunt perijuri, viles, in-  
fames & pauperes, quibus credendum non est, etiam  
cum tortura contra reum accusatum, vt supra abundè pro-  
bauimus, & latius dicemus in respōsione ad contraria. Sed  
pro reo sunt, & concurrunt tot & tantæ præsumptiones iu-  
ris



ris latè supra cōmemorate, quæ omnes & singulæ præsumptiones iuris regulis & rationibus fuerunt cōprobatae. Sed iuris præsumptiones dicuntur ¶ probationes liquidissime gl. & Doct. in l. licet imperator. ff. de leg. 1. & in l. si tutor petitus. C. de pericu. tut. & sufficiunt istæ iuris præsumptiones et ubi agitur de impugnando aliquid. Paul. de Cast. in consi. 281. In causa ista quinque. col. 2. lib. 1. & in consi. seq. 232. col. 3. circa med. imò sufficiunt iuris præsumptiones ad probationem delicti. Baldus in consilio 364. quia quæstio. col. 2. lib. 3. ubi, quod ex pluribus præsumptionibus arguitur seu præsumitur reatus & delictum, allegat text. in c. illo vos. de pig. ubi ex iuris cōiecturis arguitur crimen vsurarū allegat etiā Dy. in l. 2. ff. de excu. tut. idem not. Calca. in consi. 2. col. 16. post med. licet nō sufficiat vt capitaliter quis puniatur. Old. in consi. 197. Viso diligēter processu. col. 1. Si iuris istæ præsumptiones sufficiunt ad impugnandū & condemnandum etiam pro delicto, quid dicentes ubi militat & concurrunt pro reo accusato ad eius defensionē. arg. d. l. Arrianus, & l. fauorabiliore. & l. absentem. ff. de pœ. Quinimod, & amplius dico, qd si pro reo accusato vna tantum cōstaret seu militaret iuris præsumptio, ¶ esset illa tantæ potentia & efficaciam, probationes fortiores essent necessariae in accusatore. Abb. in c. quia verisimile, per illū text. in 2. no. de præf. gl. & Doct. in l. transact. C. de trans. Soc. in consi. 263. col. 6. vers. 2. respōdeo. lib. 2. Ias. in l. si extraneus. in 6. not. ff. de condi. ob cau. & in l. sciendum. col. 5. ff. de ver. obli. Dec. in consi. 105. col. 3. in consi. 175. colum. 5. & in consi. 177. col. 1. & pondero, quod loquuntur Doct. etiam in causa civili, a fortiori idem erit in causa criminali. l. si. C. de prob. Sed quæso quas fortiores probationes præstitit accusator, pro quo nulla omnino sunt præsumptiones, imò plurimæ contra eum & pro eo sunt asserti testes deploratissimi & omnino intestabiles. ¶ Præterea si talibus testibus agenda sit causa, habet & reus ipse accusatus testes pro se Antonium de Cluso, & Ant. Morelli dictum Aureoli defunctos, qui licet primo loco & minus solenniter examinati dedosuerint cōtra reum accusatum, tamen secundo loco iudicialiter & solenniter repetiti contrarium deposuerunt, dicentes, se fuisse subornatos. in prima depositione per dictos Morin & Falconis. Cui secundæ depositioni iudiciali & solenni magis est credendum, non primæ, quæ contra accusatum non citatum fidē prorsus non facit: vt supra latè probauimus, arguendo pro parte contraria, dum allegauimus communem ipinioem esse contra Bar. in l. eos. ff. de falsis. quia de prima depositione inualida non est curandum. ¶ Et si dicas istud supra limitasti, non procedere quando vtraq; depositio est iurata, quia tunc licet vna sit minus solennis, tamen non creditur etiam solenni & iudiciali ratione periurij. Respondeo quod hoc modo cōsiderādo etiā ista limitatio cōprehēdit testes accusatoris, qui & ipsi sunt periuri, & sic si accusator velit se iuuare ista limitatione contra reum accusatum, illa etiam retorepetur cōtra accusatorem seu eius testes quod non stetur eorum depositionibus, & sic ita confutantur & eliduntur testimonia accusatoris sicut testimonia rei, consequenter in pari causa melior esse debet rei accusati conditio vt absoluatur. ¶ Rursus si talibus testibus nō idoneis certandum sit, dico, quod imò reus habet pro se plures testes & præsumptiones quā accusator nā vltra illos duos defunctos, habet etiam testimonium Claudij Grosseti, qui secundo loco iudicialiter & solenniter examinatus deposuit in rei accusati fauorem reuocando primam depositionem minus solennē dicens, deposuisse ad eum modum in illo primo testimonio non solenni subornatus per ipsos Morin & Falconis, cui secundæ depositioni solenni & iudiciali standum est potius quā primæ nō solēni per supradicta. ¶ Non obstat quod iste testis modò corā magnificis dominis delegatis reuocauerit illam secundam depositionem, & primam approbauerit, quia quando ¶ sunt duæ depositiones eiusdē testis æquē solennes, statur primæ non secundæ. c. sicut nobis. de testib. Inno. in c. præterea, de testib. cogen. et latè dixit supra in argumēto pro parte tria nu. 5. ¶ Sed dicet aliquis, accusator habet pro se etiam testimonium illius Simonis Raffini iudiciale et solenne, cui videtur stādū per supradicta. Ad istud respondeo multis modis, Primò qd staretur eius vltimo dicto iudiciali iurato et solenni, qd primum dictum non solenne in comitatu protinencia, non esset iuratum, sed quando est iuratum, dicitur periurus, ideo neutri depositioni creditur, vt supra dixi limitando illā cōmunē opinionē cōtra Bart. Secundò respōdeo, qd illa cōmunis opinio nō pcedit, quando ¶ primū testimonium licet minus solēne esset verisimilius, quia tunc

statut verisimiliori etiā non solenni, ita Bal. et Panor. in ca. literas, per illum text. de præsumptio. Soc. in consi. 253. col. 1. post med. vers. vel etiam & clarius. li. 2. & in consi. 92. col. 5. lib. 3. Alex. in consi. 127. col. 2. circa med. lib. 7. Addo Roma in consi. 505. circa med. vers. Item limitatur ista conclusio. ¶ Tertiò respōdeo, quod licet potius credatur dicto testis solenni & iudiciali, tale ¶ tamen dictum debilitatur per aliud dictum non solenne iuratum tamen, in tantum, quod indicium non facit ad torturam propter periurium. ita in terminis dicit Bal. in consi. 471. Ego Bald. lib. 2. & in consilio 38. Vnius testimonio. lib. 3. & sic Bal. amplectitur illā limitationem communis conclusionis contra Bart. que cōmunis cōclusio est, quod stetur dicto testis solēni et iudiciali, non autem minus solenni. Nam vt s. dixi, illa communis conclusio non procedit, si vtrumque dictum testis esse iuratum, quia, ppter periuriū repellitur a testimonio, quā limitationē declarat et ampliat Baldus, vt procedat etiā respectu iudicij ad torturam. Ex quibus apparet, qd ista limitatio est verissima et necessaria, quia vt supra declarauimus, et in periuro non cadit testimonium aliquod deficiente fundamento, quod est iusiurandum. ¶ Et si dicatur, ista limitatio non videtur procedere, quando testis periurus testificaretur in tortura, quia tunc standum videtur depositioni factæ in tortura, vt superius tactum est. Respondeo vt supra dixi, quod illa cōclusio ¶ quod stetur dicto testis in tortura, procedit in ciuilibus, in quib. infamia testis purgaretur per torturam, secus in criminalibus, ita limitat Deci. post Bart. per eum relatum in d. con. 189. col. 6. vers. nec obstat, quod infamia, ex qua responsione res videtur clara. ¶ Secundò respondeo, quod Doctores, qui dicunt non credi testis periuro. ¶ etiam quod ad indicium, loquuntur simpliciter et generaliter siue testificetur in tortura, siue non ergo generaliter debent intelligi. l. de precio. ff. de publicia. et quia stante periuro. eadem videtur ratio siue deponat cū tortura, siue sine tortura, nā ubi est periurus, iuramenti religio nulla in eo considerari potest, ideo sine iuramento videtur deponere. Et cui dubium, quod si testis deponeret etiam in tortura sine iuramento non probaret? ¶ Tertiò respondeo quod illa conclusio, quod stetur dicto testis in tortura, ¶ non procedit ubi dictum sine tortura est verisimilius, ita Soci. in dicto consi. 253. col. prima, post med. sequitur Deci. in consi. 175. col. penult. vers. tertiò responderi potest et in d. consi. 189. col. 5. ad fin. vers. non obstat secundum dictum. Sed in casu nostro dictum sine tortura est verisimilius ex tot coniecturis et præsumptionibus vrgentibus et efficacibus supra consideratis in fauorem rei accusati. ¶ Quartò respondeo, posito sine veri præiudicio, qd stādū esset depositioni factæ in tortura tamē adhuc non esset indicium contra reū accusatū nam accusator solum haberet testimonia duorum hominum viliū pauperum deieratiū & omni ex parte defectib. laborantiū, reus verò accusatus habet tot & tantas tāq; innumeras vrgentes & efficaces iuris præsumptiones pro se, quæ dicuntur probationes liquidissime, vt supra ostendimus, ex quibus omnino confutantur & eliduntur testimonia tā viliū personarum, & sic probationes rei adhuc sunt fortiores istis probationibus (si ita dici possint) accusatoris, nā probatio ¶ potentior confundit probationem minus potentem. l. ob carnem. §. si testes. ff. de testib. notatur in l. admonendi. ff. de iureiur. Socin. in consilio 266. col. 19. lib. 2. Rursus probationes rei accusati per tot & tantas coniecturas tā vehementes tamque efficaces, sunt magis claræ & certæ quā pbationes accusatoris omnino incertæ fundate in testibus periuris & cōtrariis, ideo præualere debent probationes rei accusati. Soci. in consi. 266. col. 19. & in consi. 270. col. 2. circa med. lib. 2. & duorum aduersariorum plenior & certior probatio præualet. Bald. in consi. 390. Tā profundē. col. 1. lib. 2. per text. in l. si. C. de edic. diui Adria. rollen. Abb. scribit idē Bal. in cōf. 14. Præcib⁹ super quo, in fi. lib. 4. qd in materia probationis potior est, qui clarius pbat. hinc videmus, qd testes deponentes in specie præferuntur testib. deponentib. in genere quia deponentes in specie loquuntur magis certē & clarē. Inn. & Doct. in c. auditis de præf. ¶ Quintò respondeo, quod ad Claudium Grosseti, quod imò præualere debet eius testimonium sine tortura iudiciale & solenne, quia eo tempore infirmus ¶ erat, & constitutus quasi in mortis articulo, quo tempore præsumēdū est, qd memor esset salutis æternæ. l. si. C. ad l. Iul. rep. c. sancimus. 7. q. 1. c. significauit, de homic. Cuius infirmitatis ratione magis videtur credendū testi qd torture nā p torturā pñtetur qd etiā incogitata præ doloris impatie tia infirmi autē Christiani solēt cogitare de trāsmutatione domicii



domicilij & animarum requie, nec tunc adduci possunt precibus, precio aut muneribus ut falsum deponant, quia putantes se morituros omnia ista facile contemnunt secundum Hieronymum, ideo infirmitas tortura quaedam videtur spiritualis, & certior ac tutior ea, quae fit per fidiculas & cruciatum corporis, sicut in simili dicit Socinus in d. consilio 253. quod iuramentum est tortura spiritualis. ¶ Et licet Baldus in titulo de pace constan. in versic. vasalli primo in fin. dicat, quod non omnis moriens est sanctus Ioannes Baptista, tamen à communiter accidētibus videmus, quod infirmantes magis querūt salutem animae, quam bene valentes, ideo infirmitas corporalis plerumque arguit fortitudinem cordis. gl. in c. fundamēta. in ver. firmitatem. de e-

52 lec. lib. 6 Hinc videmus ¶ quod scripturā mortui datur maior fides, quam scripturā viuētis, quia si scriptura vera non esset, nō est verisimile, quod eam moriens ita demississet. l. scripturas. C. qui pot. in pign. hab. Pau. de Cast. in cons. 134. In causa ser. Ludouici Bertini, col. 1. ad fi. lib. 1. Ias. in repe. l. admonendi, colum. 46. & col. 49. versic. item aduerte in prae-

53 dictis. ff. de iureiu. Pro his optime ¶ facit, quod Baldus scribit in consilio 476. Testamenta. libr. 5. vbi, quod confessio damnati ad mortem, quod vsuras extorsit, licet sit seruus poenae & testari non possit, fisco tamē praeiudicat ut restitui vsura debeant, nec praesumitur facta confessio in fraudē fisci, nisi aliter probetur fraus, quia secundum Baldum nemo praesumitur mori cum mendacio & peccato. ¶ Ad idem adduco Calderi. in consil. 25. in tit. de testa. vbi, quod non praesumitur quis metiri in vltima voluntate, & quod creditur confessioni rogati de restituendo incapaci quando ita confitetur in vltima voluntate. ¶ Alibi scribit idem Calde. in consilio 15. colum. 1. in fin. tit. de vsu. quod nō est praesumendum, quod quis mentijatur in articulo mortis. & licet Bar. & Doct. in l. ii. quis in graui. §. si quis moriens. ff. ad Syllan. velint nō stari confessioni in articulo mortis, per quam detegitur turpitudine confitentis cum praedictio alterius, puta, si iudex in articulo mortis dicat tulisse falsam sententiā vel testis falsum testimonium, & idem habetur in c. sicut, de testib. istud tamen non procedit concurrentibus aliquib. coniecturis etiam leuibus. quia tunc statur tali confessioni, ita Curtius seniot in cons. 70. & quod concurrentibus aliis coniecturis stetur tali confessioni. voluit Barb. in cons. 30. circa. fi. in lib. 1. quem refert & sequitur Deci. in l. 1. vol. 3. in fi. ff. si cer. pet. in prima lectura. Cor. etiam in cons. 186. col. 2. post med. lib. 1. quod testis dicens in articulo mortis se tulisse falsum testimonium, praebet maximam coniecturam veritatis. similiter Fede. de Senis in cons. 8. colum. 2. circa med. quod non est praesumendum quem metiri in periculo mortis, ob id quod confessio in periculo mortis maxime probat. ¶ Ex qua consideratione infertur, quod etiam reus accusatus habet pro se testes illos duos Anto. Cluso. & Anto. Moreli defunctos in eadem voluntate, quae durare praesumitur. c. maiores, de baptis. l. eum qui mutatā. ff. de prob. quorum mors sine alia reuocatione testimoniorum suorum vim minorem obtinere non debet ¶ tortura aliorum. Amplius mortuus est Iacob. Rocchia falsi punitus in corpore, etiam in eadem voluntate, & sic habet reus testimonia tria testium defunctorum in eadem voluntate, ex quorum morte fidei robur non modicum addi videtur dictis eorum. Et cū sciret & viderent ex eorum testimoniis reuocantibus priora testimonia, alios testes in discrimen adduci & fugitios abesse, tamen morientes nihil reuocauerunt, profecto si vidissent se falso reuocasse priora testimonia, non est verisimile quod illud tacuissent tanto tempore, in tam graui dispendio aliorum testium, ac etiam Mori & Falc. ¶ Sexto respondeo, quod Doctores dicentes standum esse depositioni factae in tortura, quando testis est contrarius, debet intelligi

54 ¶ quando solum obstat defectus contrarietatis, nam quando disputatur de aliquo semper praesupponitur habitas ex alio capite, puta disputatur, an legatarius possit esse testis in testamento, intelligitur & praesupponitur, quod aliunde extra causam legati sit habilis, quia si esset inhabilis, aliunde vltra causam legati frustra disputaretur, an legatarius testis esse in testamento possit. l. qui testis. in princ. ff. de test. cap. 1. de eta. & qual. ibi si aliud non obstat. cap. quia diligentia. de elec. de qua regula Dec. festum saepe facit legendo & consulendo. in proposito quando Doctores dicunt standum esse depositioni in tortura ob contrarietatem testis intelligi debet si aliud non obstat, & si aliunde sint habiles isti testes contrarii, adeo quod obstat, solum defectus contrarietatis. nā quando sunt ¶ plura obstantia licet vnū tollatur,

non censentur & alia sublata. l. si p. fure, in princ. ff. de condi. furti. facit tex. in l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. quae iura ad hoc propositum allegat Pau. de Cast. in consil. 30. Super puncto isto plura subtiliter. col. 2. circa med. lib. 1. & nisi ita intelligamus istā materiā, sequeretur mille absurda & inconuenientia. nā pone quod fuerit examinatus contra aliquem testis inimicus eius capitalis, qui ob sui contrarietatem torqueatur, dicemus, ne quod propter torturā tollatur etiā & purgetur defectus inimicitiae. Rursus sequeretur, quod socius criminis deponēs in tortura indistincte fidem faceret contra inculpatores si tortura purgaret omne vitium. Dicā igitur, put in simili de antiquitate temporis dicere solet

56 Cor. consulēdo, quod non ¶ est omnipotens antiquitas temporis ut suppleat omnes defectus, ita dicit Cor. in cons. 142. col. 3. in cons. 304. colum. 7. ad fi. lib. 3. & in cons. 24. col. 5. versic. vidi etiā lib. 4. Eodem modo & à simili ista tortura non debet supplere omnes defectus testis, sed cū torqueatur ratione contrarietatis, tortura debet supplere defectū ob quē facta est, & ad illū restringi, quia omnis dispositio restringi debet ad suā causam. l. cācellauerat. ff. de his, quae in test. del. & sic quoquoersum se vertat accusator iste, nullo modo potest obtinere etiā respectu indiciorū ad torturam, quia nullas prorsus habet probationes, aut praesumptiones, aut suspensiones contra reum accusatū, & vbi (sine veri praedictio) indicia aliqua considerari possent, illa funditus & stirpitus euelluntur & eradicantur ex probationibus rei accusati fortioribus, plenioribus, clarioribus, magis verisimilibus & probabilibus. ¶ Solum superest ad contraria respondere. Ad quae licet ad bonā eorum partē satis ex praemissis responsum apparet, tamen ad maiorem declarationem respondeo in specie. & circa testes Claudium Grosseti, Simonem Raffini, & Iac. Rocchiā, dico, quod nihil probat in fauorem accusatoris. nā circa Claud. Grosseti dico, quod probat potius pro accusato, pro quo primo loco solenniter deposuit, cui primae depositioni solenni & validae videtur standum ut supra dixi, & maxime, quia valde infirmus ita deposuit, imò ratione infirmitatis augeri videtur fides depositionis

57 non minus atque per torturam. ¶ Nec dicatur ¶ quod infirmitas impediatur vires animi aut intellectus, quia licet corpus laqueat, animi tamē non impeditur iudiciū. l. 2. §. debilitas corporis. ff. de vac. muner. c. 1. de renūci. & quod ibi Bal. imò constitutus in articulo mortis propter infirmitatē nō impeditur testari. l. quoniam & l. iubemus. C. de testa. Rursus potest matrimoniū contrahere constitutus in articulo mortis. Alex. in l. si quis posthumos. ff. de lib. & posth. Sed magis in terminis facit quod scribit Bal. in cap. 1. in vers. vasalli nostri. col. si. vers. quare vtrū, de pace const. vbi concludit, quod constitutus in extremis potest examinari in testē, sicut potest facere testamentum, & idem concludit. Bal. in l. hac consulti. fima col. pe. & ibi Alex. col. 3. C. de testa. facere poss. quae omnia refert & sequitur Dec. in c. si pro debilitate, col. 1. de off. deleg. ¶ Secundo respondeo ad istū testē, quod est contrarius & periurus, ideo omnino repellitur à testimonio, etiā quod diceret in tortura per supradicta. Nec dicatur, quod saltē videatur admitti in hoc crimine lese maiestatis vbi inhabiles admittuntur. l. in quaestionibus. ff. ad leg. Iul. maiest. quia respondeo, quod istud nō videtur procedere, quando laederetur maiestas domini in verbis tñ, ut supra ostēdimus in primo dubio. ¶ Secundo respondeo, quod in crimine laesa maiestatis, licet dispensetur circa inhabilitatē personae, nō tamen ¶ reperitur dispensatum circa inhabilitatē dictorum aut testimoniorum, quando in testibus esset contrarietas aut periurium verum est, quod text. in capitulo, accusatus. §. licet verò, de hereti. lib. 6. admitti. testes periuros, qui celauerāt veritatem quando indicis manifestis appareret, quod ex zelo fidei, non animi leuitate aut odij fomite reuelarent, quos prius celauerant. Sed iste zelus fidei non potest considerari in crimine laesa maiestatis humanae, maxime quando testis deponit in tortura, in qua non zelus, sed cruciatus consideratur. Praeterea retorquēdo illum text. quia loquitur nisi aliud obstat, & gl. declarat, intellige, quia falsum deposuisset, & sic solū admittitur periurus, quando esset periurium in tacendo veritatē non quando in loquēdo falsitatem, prout hic. ¶ Terrio respondeo, quod licet dispensetur cum testibus, in quibus sit aliqua inhabilitas, non tamen censetur dispensatū, quando essent plures defectus, quia vno impedimēto sublato, non censetur remota alia, ut supra notauimus. Ideo videmus, ¶ quod clausula generalis non obstantibus, nihil operatur, quando plura reperiuntur obstantia. Bal. in l. 1. col. penul. C. de fur. & in l. 1. C. de seruitu. Ias. in l. fin. colum. 7. ff. de consti. princ. Deci.



Deci. in consil. 502. col. 5. in 7. dubio & in terminis est tex. in d. c. accusatus. §. licet verò, de hæreti lib. 6. Sed iste testis ultra vitium periurij & cōtrarietatis est vilis persona inops, infamis, Itaque aut nullo modo credendū est huic testi, aut si credendum sit, potius credi debet solenni depositioni quā valde infirmus fecit, licet contrarium diceret in tortura per latē suprà adducta. ¶ Non obstat testimonium Simonis Raffin, etiā quod in tortura perseueraret, quia abundē suprà fuit responsum, & ultra iam responsa, dico, quod est suspectus ob fugam, quando audiuit falsitatem denudari, certē si innocens fuisset, fuga opus non erat, iuxta latē notata suprà circa fugā Nicolai Thomæ Morin. ¶ Non obstant depositiones illius quondā Iacobi Rocchiæ, antequā testimonia sua reuocaret, quia etiam ante reuocationem non probabat aliquo modo propter periurium & contrarietate, quia primò dixerat numeratos sibi fuisse testones quatuor, & postea dixit duos tantum, sed testi periuro in vino, in nullo creditur, quia fides testis est indiuidua, maxime quia deierauit in eo, quod ad causam maximè pertinet, scilicet in receptione pecuniarum. Inn. in c. fraternitatis. de hæret. & latē dixi §. considerādo & notādo pœnas periurij. ¶ Secundo respondeo, & potius stari debet vltimæ suæ depositioni, in qua reuocauit præcedētia testimonia, arguēdo a fortiori, hoc modo, dicunt Doctores, quod in causa ciuili, si testis est sibi cōtrarius torqueri debet, & statur depositioni factæ in tortura vt abundē supra tetigimus, & sic tortura purgat infamiā testis in ciuilibus etiam in præiudiciū tertij, quāto fortius purgari debet infamia per cōdemnationem & executionem, quando per talem reuocationem patitur se condemnari falsi, & executionem in corpore fieri, non executio eiusmodi torturæ par est? & si purgatur infamia per torturam vbi agitur de præiudicio tertij, quāto magis debet purgari, quando testis patitur se condemnari falsi, & cōdemnationem exequi in corpus cum tanta infamia fauorem tertij, de cuius innocentia & defensione agitur? ¶ Augetur fides vltimæ depositionis istius testis quia mortuus est sine omni reuocatione dictæ vltimæ depositionis, ex qua morte & roboris multum additur ad fidem ipsius depositionis, quia mors fidem auget probationum. & ultra adducta supra adduco etiam Deci. in consilio 42. col. 3. circa fi. ver. 6. & vlti. vbi voluit, quod fides detur maior instrumento notarij defuncti quā viuentis. nā verisimile est, quod etiam mortuus fuit non reuocata fide instrumenti, quod illud verum esset. ¶ Simile videmus si ex testib. aliqui sint mortui, & aliqui viuunt, qui deponunt contra instrumentum, iuuatur tamen & sustinetur instrumentum ex testib. mortuis. Deci. in con. 101. col. 2. ver. 4. cōsiderandū. Idem tradit Ias. in l. 2. col. 2. in fi. C. de bon. pos. sec. tab. per glo. in l. 2. in prin. in gl. 3. ff. quem. test. aper. Idem tradit Bart. in l. 1. in 3. lectu. & ibi Doct. C. de test. Deci. in c. 2. in 3. not. de fide instr. est verum, quod Ias. & Deci. in d. c. 2. non loquuntur quando aliqui testes contradicerent instr. de quo nouissimè tradit Boeri. in suis decis. Burdegalen. q. 118. nu. 19. Ex qua declinatione inferitur ad fidem aliorum testium defunctorum, qui deposuerunt in fauorē accusati, quorum mors sine alia reuocatione testimoniorum tantum saltem operari debet, quāto tortura viuentiū. ¶ Præterea considero in istis testib. accusati, & accusatoris, quod testes accusati deposuerunt contra seipsos in dedecus eorum turpissimum, in fauorē alterius, testes autē accusatoris deponunt ac eorum commodum, ne falsi videantur, ideò magis videtur credendū illius trib. testib. qui deposuerunt contra seipsos, & nam si magis creditur testibus qui deponunt contra personam coniunctā, quia non est verosimile, quod deponerent contra coniunctum nisi ita esset veritas. c. literas, de præsump. facit gl. no. in c. fi. in versi. in testē, de testib. lib. 6. quāto magis credi debet testib. loquentibus contra seipsos. arg. l. præses. C. de serui. & aqua. ¶ Ex alio magis videtur credendum testibus, qui deposuerunt pro accusato, quia deposuerunt de eius bonitate & innocentia, quod verba tā turpia non pronunciauerit contra principem suum, testes autē accusatoris deponunt de vitio accusati, quod imò ita locutus sit, Sed cæteris paribus præferuntur testes qui deponunt de bonitate alicuius, quia deponunt ea quæ sunt magis consonantia & amica naturæ. Bal. in c. in nostra, in princ. de testibus. Inno. & Doct. in c. auditis, de præscrip. Ab. in c. cum. P. columna fin. de accusa. imò testes deponentes de bona fama alicuius præferuntur aliis testibus deponentibus de mala fama. Bal. in c. 166. Proponitur quod ex quodā instrumento. in fi. lib. 2. ic consil. 77. col. 2. lib. 3. pulchrius idem

Bal. in con. 402. Quæritur an per solā diffamationem. col. 1. post med. lib. 5. Anch. in cōf. 253. in quæstione præbyteri. circa fi. Cor. in cōf. 209. col. fi. lib. 1. in con. 176. circa fi. & in con. 261. col. 9. lib. 4. ¶ Pro hoc optimè & vrgentissimè facit, & singulariter voluit Bal. in l. 1. circa fi. C. comu. de leg. vbi si vulneratus & inculpat aliquem, per quem se dicat vulneratū fuisse, talis inculpatio inculpato non nocet, & tamen si exculpat, prodest exculpatio, vt exculpatus torqueri non possit, licet alias procedat indicia legitima ad torturam, quod dictum pro sing. refert & sequitur Ias. ibi circa fin. & idem Ias. in l. de die. in prin. col. fi. ff. qui satis. cog. Alexan. in consilio 24. col. 4. lib. 2. in con. 124. col. 2. ad fi. lib. 6. & in consilio 30. circa fin. libro 7. Eodem modo dicamus magis esse credendum istis testibus exculpantibus potius quā inculpantibus, & per exculpationem tolli omnem præsumptionem in contrarium. ¶ Ex alio etiam magis videtur credendum testibus accusati, quia deponunt verisimiliora ex his quæ supra præscripsimus, sed testes qui deponunt & magis verisimilia, licet pauciora sint numero, præferuntur tamē aliis testib. plurib. numero. l. ob carmen. §. fi. ff. de testib. c. in nostra, ex eo ti. ibi. quia non ad multitudinem tantum, facit tex. in c. licet causam, de proba. tradit Alex. in con. 27. col. fi. lib. 2. & in con. 10. col. 5. lib. 6. Cur senior in con. 74. col. 5. Ias. in con. 13. col. 4. lib. 3. & in consilio 137. col. 5. in fi. lib. 4. Deci. in d. c. licet causam colum. 7. in fin. Corn. in consilio 123. colum. 2. lib. 4. quāto magis credemus istis accusati testibus, quia ultra verisimilitudinem quæ pro eis est, sunt etiam plures numero, id est tres, nam de Falconis curandū non est, vt infra ostendam. testes autem accusatoris sunt duo tantum. Præterea pro accusato sunt plurimæ atque ipse se vehemētēs & efficacissimæ iuris præsumptiones & latē supra commemoratæ, ex quibus defectus testium ipsius accusati ad integrum supplentur, ita Alex. in repe. l. sapē. col. 20. versi. plus dixit. ff. de re iudica. vbi hoc putat notandum & tenendum mente. Facit quod pulchrè scribit Veronensis in consilio 38. col. 4. post med. vbi, quod dictum vnus testis suppletur ex aliis præsumptionibus ad plenam probationem, per tex. cum ibi no. in c. cum dilectus, de success. ab intest. & per ea quæ not. Bal. in Rub. de contro. inue. Alibi scribit Dec. in l. 1. col. pen. circa med. ff. si cert. per. quod probatio quæ per se non concludit. satis est quod præsumptione iuris adiūuetur & cōprobetur, allegat Bal. in l. non hoc, col. fi. C. vnde legitimi. facit glo. not. in l. si duo patroni, in princ. ff. de iureiur. vbi quando testes sunt hinc inde pares, statur illis, pro quibus est aliqualis præsumptio. quam glo. pro notabili refert & sequitur Veronensis in con. 60. col. 4. Sed illam glo. dicit sing. Calca. in consil. 19. col. 3. in prin. & in con. 100. col. pen. in fi. dicit eam valdē notabilem post alios Doct. in d. l. si duo. ¶ Postremò dico in istis testibus, vbi causam accusatoris & accusati videretur dubia circa testes, quæ tamē ex præmissis clarissima facta est, in dubio testes accusati præferri debent testib. accusatoris. gl. in d. c. clerici. 80. di. quam pro sing. commendat Dec. in cō. 9. circa fi. & in con. 109. col. 3. quæ gl. procedit etiā si agatur causa ciuilis, quāto magis in causa criminali. Inferitur ex prædictis, quod probationes rei accusati sunt pleniores & efficaciores probationibus accusatoris, quæ nullæ prorsus sunt & inualidæ, ideò quæstioni aut tormentis locus esse non potest. ¶ Non obstat testimonium illius probi viri Gerentoni Falconis, quia non deponit de aliquo delicto cōtra reum accusatum & nō quidem deponere potuit, quia non dixit se præsentem fuisse alicui probationi iniuriôsæ aut contumeliôsæ, tantum potuit testificari, quod fuit præsens depositionibus illorum testium, qui deposuerunt in manibus Chabeoli, & potuit testificari, quod illi testes omnes deposuerunt contra reum accusatum, & hoc non negatur, nam etiam reus accusatus fatetur, quod ita deposuerunt, falso tamen, imò testimonium istius Falconis de auditu illorum testium nihil curandum est, quia sicut & non creditur illis testibus, ita nec Falconi, qui ab eis tantum audiuit ne plus credatur copiam quā originali. Authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. & quia testibus non creditur quorum repelluntur. c. licet ex quadam, de testi. c. fraternitatis, de hære. c. nullus. 3. q. 4. & quod notat. Bar. in l. admonendi. §. de iureiur. vbi, quod scriptura priuata non facit fidē pro scribente, qui est author scripturæ, quia sicut nō creditur viuæ voci scribētis pro se, ita nec scripturæ eius. Subiatis igitur testimoniis eorū, a quib. Falconius audiuit, & ipsius Falconis testimonium necesse est corrumpat Nam sicut illi testes falso locuti sunt, ita & falsum



ab eis audiuit, quatenus autem deponit, quod testes nō subornauit, deponit in sui fauorem & exonerationē, & sic in causa propria, ergo non est idoneus. l. omnibus. C. de testib. & sanē absurdissimum fieret, quod si millies deponeret, etiam in tortura se testes non subornasse, quod ei crederetur contra reum accusatum, cum non deponat, nec deponere possit de aliquo maleficio contra accusatum, sed solum de quadam exoneratione ipsius rei. Eadē ratio seu reprobatio militat contra Nicolaum Thomae Morin, si testimonium simile, fortē redderet. ¶ Non obstat secundum argumentum de laceratione informationum, quia non probatur, quod accusatus mandauerit aut curauerit eas lacerari. Nec sequitur, transigit accusatus litem de furno, ergo trahit, ut informationes lacerarentur, quia ista consequentia est multum à diuersis & separatis. diuersae enim sunt causae furni & informationum, ut per se patet, quia causa furni erat ciuilis & cum vna persona, causa autē informationum erat criminalis de alia re & contra aliam personā imò de vno ad alterum inferri non potest, etiam quod essemus in ciuilibus, quia separatorū separata debet esse ratio. l. fin. ff. de calum. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. l. si maritus. C. de do. inter vi. & vx. ob id non probato aliquo, mandato ipsius accusati ad lacerandum informationes, factum lacerantis accusato nocere non debet, l. seruus furiosi. ff. de manumiss. l. ab agnat. ff. de cura. furio. l. si. ff. qui & à quib. quae iura ad simile propositū citat Paul. de Cast. in cons. 335. Laudatio in prin. lib. 1. Facit regula iuris, quod alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet, & C. ne filius pro patre. ¶ Planē si praesumptionibus agere & certare velimus, dico fortiores & efficacissimas multo esse praesumptiones eā lacerationem factam esse ob causam falsitatis, id est, quia falso receptae fuerant. Nam si ex veritate sumptae fuissent, nō est verosimile, quod vnus procurator fiscalis vaser & callidus voluerit publicē lacerare informationes de tanto crimine, ut prodesset alteri, & sibi noceret, seq; in periculum truderet tam anceps & magnum, ideō causam lacerationis retorsumus supra contra accusatorem, dum pro reo accusato argueremus in quinto & septimo fundamento. Dicamus igitur, quod voluerit lacerans prodesse sibi, tegendo falsitatem, non sibi nocere & alteri prodesse. ¶ Aliter etiam retorqueo fundamentum lacerationis contra accusatorem. Nam iura dicūt, quod praesumptio est contra lacerantem instrumentum aut scripturam publicam, ut supra ostendimus. Itaque praesumendū erit contra Morin, quod lacerauit, non quia ipse delictum illud laesae maiestatis commisisset, sed quia falso eas sumpsisset informationes: dicere autem quod lacerauerit, ut prodesset accusato, hoc modo non fieret praesumptio contra ipsum Morin lacerantem, sed contra alium, de cuius mandato lacerandi non appareret. Praesumendo igitur delictum seu confessionem delicti contra lacerantem, necesse est fateri, quod ipse lacerans deliquisset, cuius delicti conscientia informationes lacerauit, delictum autem aliud esse non potuit, nisi quia informationes ipsas receperit contra veritatem. ¶ Confirmatur ista praesumptio arguendo de parte ad totum. l. quae de tota. ff. de rei vend. sed in dubio quando potest fieri interpretatio, quod aliquod sit delictum & non sit delictum, debet sumi interpretatio, quod delictum cesset. l. merito. ff. pro socio. Bar. & Doct. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nun. Eodem modo quando potest fieri interpretatio, quod aliquod delictum sit grauius & leuius, debet admitti interpretatio, ut iudicetur delictū leuius & minus. l. praes. & l. si de interpretatione. ff. de poen. Pro quo adduco Socin. in l. cum quaeritur. in fin. ff. de reb. dub. vbi licet in his quae sunt de genere prohibitorum praesumatur dolus & factum quid malo animo, tamen sit interpretatio ut delictum sit minus. Sed ultra Soc. adduco Are. in consilio. 31 col. pen. ver. ad secundum. & in consilio 80. col. 2. in versi. & licet praedicta satis ostendat, & pro hoc text. in l. quoties nihil. ff. de regulis iur. & in l. haec enim. ff. de suspect. tut. Ad idem adduco Fed. de Sen. in consil. 44. vbi, quod delictum praesumitur factum ea hora ex qua minor sequitur condemnatio. Modò si arguimus & praesumimus, quod iste Morin lacerauit istas informationes solum ob gratiam & vtilitatem ipsius accusati, praesumitur crimen laesae maiestatis, si autem praesumimus laceratas fuisse informationes, quia falso fuissent receptae, solum arguitur crimen falsi, quod est leuius quam crimen & offensio contra principem, imò talis interpretatio & praesumptio tanquam hu-

manior & benignior admitti debet. Sed esto sine veri praedicio, quod reus accusatus curasset lacerationē fieri, adhuc ex ea indicium non sit contra reum accusatum. Nam Doctores dicūt solū praesumptionē induci ex laceratione contra lacerantem, aut mandatē lacerationem fieri, ut sic ex laceratione solum nascatur effectus praesumptionis, nō plenae probationis, apparet quia si deferretur iuramentum parti ad supplementum probationis, non deferretur post plenam probationem. ca. 2. de pro. Sed ista praesumptio nō potest operari in re clara, ¶ imò tollitur per contrarias probationes. l. fin. in princ. ff. quod metus cau. l. nuptura, in fi. ff. de iure do. l. si chirographum. & l. cum de indebito. §. 1. ff. de prob. Imò vna praesumptio tollit alteram, & fortior tollit debiliorem. l. diuus. ff. de resti. in integr. l. non solum. ff. de ritu nupt. c. transmissa, qui filij sint legit. Sed probatio contraria sit ex testib. qui reuocauerunt eorum testimonia, ex tot tam multis, tam vehementibus, tamque efficacibus praesumptionib. de quibus supra. ¶ Non omitto, verisimile non esse, quod accusatus curauerit informationes lacerari. Nam si vera fuissent quae scripta erant ad ipsas informationes, illa celari non poterant ex tali laceratione, cum tot essent testes, qui deposuerāt & alij assistentes examinationi, profectò tenue remediū occultationis erat illa laceratio. Præterea est ne verisimile quod passus fuisset eas lacerari in publico coram tot personis & testibus, ex qua laceratione ita publica delictum magis manifestum & publicum fieret. Iudicandum & praesumendum est potius quod curasset illas informationes sibi tradi, quas ipse clam & occulte combureret. Ista igitur praesumptio, quod accusatus translegerit ob causam futurae lacerationis cum verisimilis non sit, est quaedam falsitatis imago. Bal. in l. 1. C. de seruus fugi. ¶ Non obstat, quod ex ista laceratione crimen oriatur falsitatis, quia fateor contra lacerantem aut lacerari mandatē, & sic contra Morin, sed non contra accusatum, qui non lacerauit neque mandauit. Quinimò positò, nunquam tamen concessio, quod mandasset, non posset ob id accusatus falsi condemnari, quia illa falsitas non nocebat neque nocuit, cum tenor informationum esset quodammodo notorius & postea probatus per testes eosdem qui deposuerant, & alios, nec ipse accusatus negat quin testes ita deposuerint, sed dicit, quod falso deposuerūt. l. damus. C. de falsis. ¶ Nō obstat quod ex tali laceratione inducitur crimen auxilij in maiestatem principis, quia respondeo ut supra, quod non probatur laceratio contra accusatum, sed contra Morin tantum. ¶ Secundò respondeo, quod crimen auxilij considerari non potest in ipso accusato, positò & non concessio, quod lacerationis conscius esset, quia hoc modo esset principalis delinquens & accessorius, quod esse nō potest: consideraretur aut auxilium contra ipsum Morin. Sed de istis disputare non expedit, quia immunis & innocens est accusatus à vitio illo lacerationis informationū & delicti de quo informationes loqueretur. & ex his absolutus sit secundus punctus huiusce consultationis, in quo veniā dabunt iudices magnifici si prolixius scripsi, nam causae magnitudo ipsum hoc desiderat, ut ad integrum tangantur omnia. ¶ Venio ad tertium dubium, in quo considero, quod Iurisconsultus in d. l. famosi. ff. ad legem Iul. maie. non ausus fuit declarare poenam contra maledicentes principibus, aduertens ad lubricum linguæ quod ad poenam trahi non facile solet. Nam extendere poenam laesae maiestatis ex facto ad offensionem, quae verbis tantum fieret, inhumanum & durum visum fuit Iuriscons. Imperator etiam in d. l. 1. C. si quis Impera. maledix. poenam maledicti, quod per dolum non ex lubrico linguæ fieret, noluit expressē taxare. ne fortē pro verbis tantum aut durius quis plecteretur, aut ob poenam molliorem occasio prestaretur principalem maiestatem contemnendi, ideoque constituit dolosum & temerarium latratorem ad principem ipsum quem laesisset, esse remittendum. Princeps autem ipse quā poenam constituat, extra officium est aduocatorum. Nam lex principi dici non potest, qui ipse leges subditis imperat, tanti tamen principis tam comis, leuis, suavis, tamque tractabilis in subditos, sententiam arbitriumque mallem ego potius quam scripti vindictam iuris. Abundans tamē fuit de poena eiusmodi scribere, quia offensio verbalis aduersus principem probata non fuit, scripsisse tamen non nihil volumus, ut proposito materia planior & facilior ad omnia fieret. ¶ Descendendū est nunc ad quartum dubium, an probatum fuerit reum accusatū principis maiestatem facto aliquo offendisse in quo dubio non arguen-



do ad partes ne prolixior fiam, & tedium tantis viris afferamus, puto concludendum, non esse probatum aliquod factum respiciens ad offensionem læsæ maiestatis. Nam posito citra præiudicium veritatis, probaretur quod reus accusatus miserit aureos ducentum & quinquaginta ad matrem principis. A. tempore quo princeps is erat ad hostis la-  
 72 tus, non tamen sequitur, ergo accusatus sciebat quod esset princeps. A. hostis & inimicus eius principis & dñi. Multi enim sunt qui principi alicui assident, & tñ altetius princi-  
 73 pis hostes non sunt, imò t̄ antequam puniatur quis tan-  
 quā pecuniā hosti dederit, debet cōstare ante omnia quod sciret ipsum esse hostem & inimicum dñi, putā quia serui-  
 ret in armis aut consilio contra dñm. arg. tex. in l. diuus, vbi Bar. ff. de test. mili. vbi stante statuto, quod contra instrumē-  
 tum nihil opponi possit, constare tñ prius debet, q̄ illud sit instrumentum. Facit quod multū in proposito scribit Bal. in consil. 177. col. 2. lib. 3. vbi antequam emphyteuta qui ce-  
 cidit à iure suo, expellatur de possessione, cōstare prius de-  
 bet, q̄ res sit emphyteutica, & quod agens sit dñs, quia iu-  
 dici antequā probatū aliquid sit, mādare nihil pōt, imò, p-  
 banda erat qualitas sciētīæ, quia in dubio præsumitur igno-  
 74 rantia. l. verius. ff. de prob. ignorans t̄ aut non punitur. l. fin. de dec. ob ord. fal. generali. C. de tab. lib. 10. l. genero. ff. de in-  
 fal. ex maleficiis. §. longè minus. ff. de act. & obl. l. cum ancil-  
 las. C. de incest. nup. l. quinquaginta. ff. de excu. tu. Imò statu-  
 tum loquens per verba prægnantia & ampla restringi tñ debet, ne ignorans puniatur. Soc. in cons. 122. col. 2. li. 1. Ideo qñ quis agit contra aliquem quod aliquid prohibitum fe-  
 cerit, debet articulari & probari quod sciret illud esse pro-  
 hibitum. Rom. in cons. 473. Tradit Dec. in c. 2. de excep. & in  
 cons. 328. col. 2. in fi. & col. fi. Sed vt dixi, non est bona conse-  
 quentia, sciebat reus quod talis erat apud talem principē  
 qui erat inimicus domini, ergo sciebat quod etiam talis sic  
 existens, erat domini inimicus, cum posset esse apud eum  
 ob aliam causam, & non probat hoc esse, quod ab hoc con-  
 tingit abesse. l. non hoc. C. vnde legi c. in præsentia, de pro-  
 75 batio. & licet postea sciuerit quod esset inimicus, t̄ ex tali  
 tamen scientia superuenienti puniri quis non potest. gl. in  
 Clemen. prima, in verbo scienter, de cons. & affi. ¶ Sed di-  
 cet aliquis cum ille esset apud talem principem inimicū,  
 præsumptio est quod esset inimicus, ideo antequam solue-  
 rentur pecuniæ, debebat reus inuestigare an esset ille ini-  
 micus domini vel non? Respondeo, posito quod teneretur  
 76 inuestigare, ex tali tamen omissione t̄ nō posset puniri de  
 dolo, sed pro culpa Baldus in consilio 142. Hæc quæstio.  
 colum. 2. lib. 4. ideo quotiens fit mentio de maleficio, intel-  
 ligitur de maleficio quod committitur faciēdo non omit-  
 tendo Bar. in l. aut facta, in prin. ff. de pœnis. Bal. in l. fi. C. de  
 crim. stellio. sequitur las. in cons. 49. col. penul. circa med. li.  
 3. ¶ Sed iterum obiiciet aliquis, antequam soluerentur seu  
 mitterentur pecuniæ, fuit denunciatum ipsi accusato ne  
 mitteret, quia bona illius P. statim reducerentur ad manus  
 77 domini, ideo cum sciret t̄ reductionem futuram, videtur  
 fuisse in dolo. c. constitutus, de rescrip. & c. audita, de resti-  
 spol. quæ iura ad hoc propositum allegat. Anton. de Bu. in  
 consil. 42. colum. 2. Similiter arguitur dolus faciēdo contra  
 denunciationem sibi factam. l. ait prætor. §. si quis parti-  
 ceps. ff. de his quæ in frau. cred. l. si fundum. C. de rei vendi.  
 Respondeo trib. modis. Primò, quod de ista denūciatione  
 non apparet legitimè, quia de ea deponit vnus testis tantū  
 & vox vnus vox nullius. l. iurisiuran. C. de testib. c. in omni  
 negotio. de testib. ¶ Secundò respondeo, quod non est ita  
 simpliciter credendum sic denuncianti, nisi probet verita-  
 tem denunciationis, pulchrè Pau. de Ca. in cons. 258. Viliis  
 & ponderatis omnib. col. 2. lib. 2. Cor. in cons. 329. col. 3. lib. 1.  
 & in cons. 50. col. fi. circa med. li. 2. ¶ Tertio respōdeo, quod  
 ista denūciatio diceretur facta post pecunias iam missas,  
 & sic non releuat secundum Cor. in d. cons. & si dicas pote-  
 rat nuncius reuocari, quia pecuniæ delatæ nondum erant  
 prout testis ille accusato consuluerat. Respondeo, quod ex  
 hac omissione solum argueretur culpa, nec de dolo ob cau-  
 sam omissionis potest puniri, vt supra dixi allegando Bald.  
 in cons. 142. lib. 4. & ex hoc apparet responsum ad dictum.  
 Ant. de Bu. in d. cons. 42. quia loquitur qñ quis sciēs futurā  
 prohibitionem aliquid facit contra eā, sed hic de tempore  
 missionis pecuniarū nondū fuerat denunciatum accusato  
 de reductione illa futura, sed demum post missionē. ¶ Sed  
 ponamus extra præiudicium veritatis, quod sciret reus ac-  
 cu. P. A. hostem esse dñi, adhuc dico non commississe eū cri-  
 men læsæ maiestatis, quia illa pecunia non fuit missa neq̄

soluta ipsi P. A. hosti, sed eius matri à qua reus accusatus  
 77 cōduxerat bona principatus, quæ t̄ mater non poterat ho-  
 stis dici, quia hostilitas non consideratur contra mulieres,  
 ideo videmus, quod mulieribus ius vindictæ nō competit,  
 gl. in c. 1. §. hoc autē notādum. in tit. de his qui seu. da. pos. in  
 glo. mag. in fi. Ang. in l. pro hærede. §. si. ff. de acqui. hæ. & l.  
 4. §. Cato. ff. de verb. obl. in cons. 67. & in cōf. 289. & multum  
 pondero, quod dicit Ang. in d. consil. 67. quod statutum lo-  
 quens in bannito, non habet locum in fœmina, in qua ces-  
 sat ratio statuti, nam banniti, qui ex forma statuti offendi  
 possunt dicuntur hostes ciuitatis. Bar. in l. amissione. ff. de  
 capi. dimi. las. in l. de pupillo. §. si in plurib. col. 3. ff. de oper.  
 noui nuncia. & hoc ipsa experientia cōpertū & exploratū  
 habemus, quia scūiente bello inter principes, mulieres tñ  
 iure belli non capiuntur, nec patiuntur belli duces eas of-  
 fendi, licet milites plerique mercenarij, & malè feriatī con-  
 trarium obseruet. ¶ Secūdo considero, q̄ de tēpore missio-  
 nis illarū pecuniarū erat frequēs & notorium cōmer-  
 cium inter Gallos & Burgundos, qui inuicē mercaturā &  
 negotia agebāt manēte bello prout ante bellū, vt fuit pro-  
 batum in decimo articulo articulorum defensionalium.  
 78 ideo dolus aut culpa t̄ imputari accusato non potest, si id  
 fecit quod alij passim consueuerant facere. Bar. in l. si pigno-  
 re. §. si. per illum. text. ff. de pign. actio. & in l. quis sit fugi-  
 tius. §. apud Labeonē. ff. de edil. edic. Bald. in pulchro casu  
 in cōf. 441. Quidam magister grammaticæ. col. 2. post med.  
 lib. 1. Paul. de Cast. in cons. 423. Quia scio. col. pen. post med.  
 lib. 1. Ancha. in consilio 348. Pro decisione quæsti. col. 1. A-  
 ret. in consilio 31. colum. fi. versic. præterea vt in facto. Cor.  
 in cons. 28. lib. 3. las. in l. 1. in prin. col. 1. ff. quod quisq. iuris.  
 in l. 1. in prin. col. 4. ff. si quis ius di. non obtemp. in l. domos.  
 col. 2. ff. de le. 1. & in l. certi iuris. in quarto no. C. de iud. Dec.  
 in cons. 473. col. 2. post med. & si alij eiusdem patriæ sponte  
 conuersabatur in comitatu Burgundiæ mercaturam & a-  
 lios contractus ineundo, pecunias numerando, quid dice-  
 mus in reo accusato qui non sponte & voluntate sua pecu-  
 nias misit, sed ex necessitate præcedenti contractus iurati  
 nam iura magis & facius subueniunt, facienti actū ex ne-  
 cessitate quā ex voluntate. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff.  
 qui fat. cog. ¶ Tertio arguitur in fauorem accusat. ex eo, q̄  
 Bal. scribit in l. 1. circa fi. C. de priua. carcer. vbi quod crimen  
 79 læsæ maiestatis non committitur, t̄ nisi quando principis  
 maiestas principaliter & directè offenditur quod dictum  
 pulchrè exornat do. Albertus Brunus Astensis in consilio  
 suo 69. colum. 2. circa med. Et vltra Brunum in terminis  
 nostris adduco decisionem And. de Iser. in tit. quæ sint re-  
 ga. in ver. bona committentium crimen maiestatis. col. 9.  
 vers. aduertendum est. vbi q̄ interficiēs cōsiliariū principis  
 odio ipsius consiliarij, non odio ipsius principis principa-  
 liter, non committit crimen læsæ maiestatis. Idem voluit  
 Bellamera in consilio 15. colum. 5. vbi, quod interficiens  
 consiliarios principis non vt tales, sed alio respectu, non  
 committit crimen læsæ maiestatis, quod etiam voluit Gui-  
 do Papæ. q. 344. in fi. Adduco etiam decisionem Salic. in l.  
 fallaciter. C. de abol. vbi, quod prodens patriam. non odio  
 principaliter principis: vt ei ciuitas auferatur, sed ob alium  
 finem, non incidit in crimen læsæ maiestatis, quod dictum  
 refert & sequitur Ang. de Aret. in §. interdum. Instit. de hæ-  
 red. quæ ab intest. & in §. 1. Instit. de publ. iud. Bar. Veronen.  
 in consilio 17. colum. 6. ver. præterea istud potest. Ad idem  
 adduco Calder. in cons. vlt. in titul. de accusa. vbi, quod de-  
 bellans castrum ecclesiæ non odio ipsius ecclesiæ, sed ad-  
 ministratoris qui castrum tenet, non tenetur de læsæ ma-  
 iestate, sed ista pecunia non fuit principaliter & volūtariè  
 missa ad causam alicuius offensionis principis seu maiesta-  
 tis eius, sed ob causam seruandæ fidei & implendi iuramē-  
 ti præstiti. ¶ Quarto non potest dici accusatus beneficium  
 aut auxiliū tulisse hosti: nam cum teneretur ad eā pecuniā  
 80 ex fide iurata, eam soluendo, non dicitur t̄ beneficium cō-  
 tulisse, sed debitum exoluisse. l. proximè. ff. ritu nup. l. si ser-  
 uo fideicommissaria. ff. de hære. insti. quæ iura in simili pro-  
 posita allegat. Bald. in consilio 112. de generali. col. 1. lib. 2. &  
 in consil. 501. verba Papæ. col. 2. lib. 5. vbi reputat illas LL.  
 not. ad hoc. ¶ Quinto arguo sic facilius impeditur quid de  
 nouo fieri quā vt factum tollatur. l. patre furioso. ff. de his  
 qui sunt sui vel alie. iuris vbi las. sed hosti, si durante hosti-  
 81 litate fides t̄ detur, illa seruanda est 22. q. 4. c. innocens. &  
 22. q. 1. c. noli existimare. Baldus in consilio 358. licet latron-  
 culis. lib. 2. Barto. in l. nam & seruus. ff. de neg. gest. & in not.  
 q. tradit Fulg. in l. conuentionum. ff. de pactis. quem sequi-  
 tur





tur Dec. in l. debitori. colum. 2. in fin. C. de pactis. no. etiam Guido Pap. q. 418. versiculo sed quid de salvo conductu. à fortiori seruari debet fides data ante hostilitatem. si fides seruanda est hosti, ergo reus accusatus non deliquit soluendo pecuniam debitam, vbi aperto hosti eam soluit. quod tamen negatur. ¶ Pro hoc optimè facit, quod scribit Abb. in consilio 60. colum. 1. lib. 1. vbi si fideiussor soluit re belli ecclesie quod promissum erat pacto nudo, repetit tamen quod soluit à principali, nec ei imputatur cur non opposuerit exceptionem pacti nudi principali competente, 82 quia licet opponi potuisset, verendum tamen ¶ erat opponere & fidem laderet. cuius verendum & pudoris ratione excusatur fideiussor, per l. quintus. ff. manda. Sed vltra Abb. allego Bartolum in l. pecunia. in fin. ff. de alim. & cib. leg. & in l. si fideiussor, in fin. ff. de fideiuss. Sal. in l. placuit C. de iudic. refert & sequitur Ias. in l. fideicommissum. ff. de condic. indeb. vbi tamen de Abb. mentionem non facit. & idem Ias. in l. iurifgentium §. si cum nulla colum. 3. in tertia limitatione. ff. de pactis. in l. non solum. §. morte. colum. 20. ff. de ope. noui puncia. & in l. si pœnam. col. 2. ff. de verb. oblig. quanto magis verendum fuisset reo accusato veniret contra stipulationem & religionem iurifurandi. & adeo de verecundis rationem etiam modicam, puta di aliquid facienti per verecundiam etiam modicam, puta di cit forpator atleta, nisi te obliges ad vsuram petam abs te pecuniam in ludo pecunia. te obligat ad vsuram, sed re ce repetatur in ludo pecunia. te obligat ad vsuram, sed re scinditur promissio vsuræ officio iudicis, quia promissum ob causam verecundie dicitur promissum coactè & ex cau sa metus. l. fin. §. penult. vbi Bart. ff. quod metus cau. ¶ Sexto arguitur in fauorem accusati hoc modo, quando quis citatur eodem tempore simul & semel coram diuersis iudici bus habentibus iurisdictionem contra eum tenetur ¶ obe dire maiori magistratui non minori. l. contra pupillum. §. is qui ad maius. ff. de re iudic. cap. si duobus, & c. cum parati, de appella. sed accusatus citabatur adeo, vt iuramentum redderet, & pecuniam promissam in termino solueret. Mat thæ. cap. 10. Deuter. c. 5. c. & si Christus, de iureiur. ideo licet dominus temporalis aliud forte cogitaret. Deo tamen tan quam maiori erat obediendum. ¶ Septimo arguitur sic, Re bellis dici ¶ non potest, qui per metum aut coactè quid facit. Baldus in consilio 36. Proponitur quod consuetudo ciuitatis. in fin. lib. 3. vbi quod talis dicitur rebellio passiva non actiua. Abb. in consilio 3. q. 6. lib. 2. Imol. in consilio. 34. Calcan. in consilio 81. colum. 2. sed reus coactè dicitur mis sisse pecuniam inimico domini propter iuramentum, ita arguit Pau. de Cast. in consil. 363. Circa primum quæsitum videtur mihi dicendum. colum. 1. circa med. lib. 3. per glo. in l. si pecuniam, in ver. neesse. ff. de condic. ob cau. sed pul chrius facit quod singulariter scribit Aretin. in consilio 14. in quarto dubio. vbi si quis cōtraxit per metum cum iura mento, si postea per plura tempora, & ex longo interuallo impleat promissa, non censetur purgatus metus ex tali im plemento, sed præsumitur secutum implementum coactè & metu incurrendi periurij. Ad idem facit quod scribit sing. Socin. in consilio 253. colum. 1. circa fin. libro secundo, valere argumentum de iuramento ad torturam, quia iura mentum est quædam tortura spiritualis, sed in dubio coa ctionem in tortura considerari? ¶ Octauo arguitur sic, ista pecunia erat promissa matri P. A. quæ ipsa bellum non ge rebat, nec gerere poterat aduersus dominum accusati, ob id licet filius eius hostis esset, tamen ex inimicitia filij gra uari ¶ ipsa non debebat nec damnum pati, vt in titul. C. ne filius pro patre. l. ex duobus, in fin. ff. de neg. gest. l. 1. in prin cip. ff. de alien. iur. l. si pater, in princ. ff. de libe. cau. l. 3. in fin. princ. ff. de trans. l. fin. C. de censibus & cens. lib. 11. Nec dubi tem quin si accusatus non soluit, & creditrix conuenisset eum coram aliqua ex curiis supremis Gallie producendo instrumentum iuratum, quin inquam condemnatus fuisset reus de soluendo, & si opposuisset exceptionem ho stilitatis, replicasset creditrix, ego fœmina hostis dici non possum, nec ex facto filij grauari ratione aliqua debeo, & vbi hostis essem, fidem iuratus dedisti de soluendo, ideo bellum à iuramento non absoluit. Bene fateor, quod si su perior prohiberet debitori ne soluat, non incurreret debi tor periuriu, quia in iuramento intelligitur excepta autho ritas superioris. l. finali. ff. qui satisd. cogan. Imo etiam præ ceptum iudicis excusat à periurio, si iudex præcipiat debi tori ne soluat. Fed. de Senis in consilio 191. Ratio talis est, scholaris. vbi etiam Fed. quod iussus patris excusat filium

à periurio. ¶ Nonò arguit sic, non debet detegi vnum alta re, ¶ vt aliud contegatur. l. assiduis. §. exceptis, vbi Bartol. C. qui pot. in pig. hab. c. cum causam. de præben. facit quod notatur in cap. Apostolica de dona. imò non erat offende da maiestas diuina contraueniendo iuramento, vt maiesta tis humanæ ratio haberetur, nec malum committi debet, vt fiat quod bonum est. capitulo, super eo, vbi gloss. penul tim. de vsuris. ¶ Decimo non adhuc reperi legem aut cano nem, quod constante bello inter duos principes, subditi v triusque liberentur à solutione debitorum, Ideo qui con trarium dicit legem alleget, alias erubescimus ¶ sine lege loqui. l. illam. C. de colla. §. consideremus, in Auth. de trien. & semis. & dicit Bald. in consil. 340. Et præmitto. ad fin. libr. 3. quod allegans ius, tenetur illud probare, iuxta illud, le gem pone mihi domine. & in cons. seq. dicit, quod qui legè allegat tenetur eam probare, siue se fundet in affirmatiua siue in negatiua. Iam quod expressè sancitum non est, su perstitiosis non est inuentionibus præsumendum. ca. con sultuisti. q. 5. Bene reperitur iure cautum, quod capta in bel lo iusto sunt capientium, aut fisci. l. diuus. ff. no. Ang. in cōf. 365. col. 2. in si. lib. 1. Pau. de Cast. in consil. 445. Dico, quod i ste. lib. 1. Cald. in consil. 1. col. 2. circa med. tit. de treu. & pa. sed hic captura & labor capientis considerari non potest. Præ terea ius permittens talem capturam non videtur exten dendum, vt quis liberetur à fide data ¶ Undecimo argui tur sic, qui dicit accusatum commisisse crimen læsæ maie statis, quia auxilium dederit hostibus domini, tenetur pro bare istud auxilium legitime & concludenter, idest, quod ista pecunia soluta matri P. A. conuersa fuerit in damnum & præiudicium domini, quia probationes debent conclu dere de necessitate, maxime in criminalibus. l. si. C. de pro ba. itaq; probandū erat, q. mater cui soluta fuit pecunia, eā miserit ad filium suum hostem domini, alias si mater expo suit eam pecuniam in suas necessitates, quod est verifimi lius, cum filio suo l. prouideret (vt aiunt) quomodo dici pos set latum fuisse auxilium inimicis domini Amplius dico, si cōuersa fuisset pecunia in vtilitatem inimici, adhuc reo 88 accusato id non efficeret, cuius ¶ initium bonum fuit & licitum, vt debitum iuratum exolueret, ideo euentus po stea secutus nocere non debet, quia causa principalis de bet attēdi. l. si mulier. ff. rer. amo. l. 2. §. 1. ff. vi bo. rap. Et quod per illa iura scribit Bal. in consil. 319. Decreto domini. lib. 2. vbi si aliqui iusto modo se congregauerint, licet ex tali cō gregatione sequatur postea malum, non tenentur qui eos congregauerunt, quia satis est, quod initium fuerit licitum & ob causam bonam, pro quo tex. in l. quod ait. ff. de adult. vbi Bart. ¶ Duodecimo iuuatur causa accusati ex illo testi monio accusatoris, q. fuit denunciatum accusato vt nun cium reuocaret, ne pecunias ferret ad creditricem, cui ac cusatus respondit, quod reuocare non poterat, quia fidem soluendi dederat ex qua responsione non obscure osten ditur, quod putauit accusatus bene se agere, si fidem datā implett, ideo quando sumus in his, quæ sui natura prohi bita non ¶ sunt vt est debitum promissum exolvere, qui id facit quod sibi licere putat, puniri non debet. Baldus in consilio 253. tempore in si. libro 4. Hier. Tortus in consilio suo quod est post consilia Anton. de But. colum. 8. vbi alle gat multa iura. ¶ Decimotertio facit, nam quælibet causa etiam bestialis & iniusta excusat à dolo & à pœna. l. igitur. ff. de lib. cau. glo. in lege prima in fin. ff. de abigeis in l. pla gij. C. ad legem Fauiam, de plagia. Quanto magis excusare debet accusatum causæ tot tam iustæ, tam legitimæ, ratio ne naturali & ciuili confirmatæ, etenim negari non potest, quin bona fide soluerit vt iuramentum redderet, vt fidem 90 promissam non laderet. Itaque quod bona fide ¶ sit puniri non debet. l. si seruum. §. non dixit, in ver. amouere, vbi glo. ff. de acqui. hære. l. quamuis. ff. de condi. & demon. quæ iura ad hoc propositum citat Pau. de Cast. in consil. 205. in causa quæ vertitur coram locum tenente col. fin. li. 2. ¶ Decimo quarto arguitur, in quacunque prohibitione licet genera li aut vniuersali ¶ semper intelligitur exceptuatus seu re seruatus actus, qui fieret ex necessitate. l. alienationes. ff. fa mi. erscisl. l. 1. ff. de fundo dot. l. pater filium in princip. ff. de lega. 3. Paul. de Cast. in consilio 183. In causa quæ vertitur co ram domino vicario castri Anglari. colum. 2. ad fin. lib. 1. & in consil. 405. Ad confirmationem. col. 2. ante med. eo. li. vbi stante statuto, quod mulier non possit obligari sine consen su propinquorum, non habet locum statutum in obliga tione necessaria, quæ inducitur ex lege vel statuto tradit Rom. in consil. 280. præsupposito. Alex. in consil. 215. colum. 2. lib.



2. lib. 6. Soci. in consilio 80. c. 1. si. vers. confirmatur, ibi si ergo, &c. lib. 4. Ias. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. colum. 9. ff. de pact. itaque prohibitio de non præstando aut conferendo aliquid hostibus, non habet locum in præstatione aut collatione necessaria, quæ fieret ex obligatione & vinculo iuramenti. ¶ Et si dicatur ista necessitas fuisset sublata ex reductione bonorum ad manus domini quam reus accusatus futuram sciebat. Respondeo, quod imò non probatur legitime ista scientia per assertam denunciationem, vt supra ostendimus. Secundo respondeo, si reus expectasset illam reductionem, periurium incurrisset finito antea soluendi termino, ideo non debeat expectare præceptum inferioris, per quam expectationem imperium contemneretur superioris, id est, Dei omnipotentis, cui iuramentum præstitum soluere obligabatur, neque ex reductione illa superuenienti purgatum aut remissum fuisset periurium iam commissum, à quo solus Papa absoluit, nam vbi est probabile dubium ¶ an debeat concedi absolutio vel non, solus Papa potest absolvere, iuxta not. in c. cū contingat, de iureiur. Alex. in cons. 222. col. 3. lib. 2. Soci. in cons. 115. colum. 4. lib. 1. Corn. in cons. 71. col. 2. circa med. vers. sit ergo conclusio. lib. 3. Curtius senior in consilio 66. colum. 17. in si. Ripa in l. nemo potest. col. 2. in si. ff. de leg. 1. vbi loquitur in legato à latere quod relaxare non potest. & solum allegat illud consil. Curtij senioris à fortiori solus Papa poterit absolvere. ¶ re ¶ quando non est dubium quod absolutio à iuramento concedi non debet, put est quando quis periurium iam incurrat, vt habetur in c. debitores, de iureiur. & in l. Labeo. ff. eo. tit. Nec fuisset excusatus reus nō soluendo in termino, quod ad Deū cui erat obligatus, si dixisset non solui ob futuram inhibitionē de non soluendo, nam responderi poterat, cur antē eam nō soluisti, & sic non excusatur ex impedimento, qui illud poterat amouere & non amouit. regula qui potest facere. ff. de reg. iur. ¶ Pro hoc facit q. scribit Anch. in consilio 285. Tria principaliter. col. 2. in secundum do dubio, vbi si vniuersitas erat obligata ¶ ad soluendum certam pecuniam administratori tali loci, si massarius seu thesaurarius illius vniuersitatis debitoris sciebat, q. ille administrator statim erat ab officio administrationis repellendus, & tamen soluit, nō absente illa scientia, q. per hoc nō dicitur soluens in culpa. & tamen in casu Anch. non præsupponitur aliquod iuramentum, quanto magis non imputabitur culpa huic debitori, qui iurauerat soluere in termino licet sciret creditricem amouendam ab administratione bonorum locatorum. Rursus in casu Anch. solū agebatur civiliter, an ille soluens esset liberatus, hic autē agitur criminaliter itaque si in causa civili culpa non ascribitur soluenti, quanto minus in causa criminali ne quis puniatur. ¶ Non obstat si dicatur quod in iuramento intelligitur reseruata auctoritas ¶ superioris l. si. in prin. vbi Bar. ff. ad municip. c. constitutus, de rescri. c. venientes, de iureiur. consequenter, quod fuisset reus excusatus, si non soluisset metu iussus superioris. quia respondeo, quod illa regula procedit, quando superior expresse aliquid iubet, secus si generaliter, quia in iussu generali non cõsetur vel le quod quis quid faciat contra iuramentum, ita Oldr. in consil. 93. Magister ordinis. colum. 3. circa med. à fortiori in casu nostro, vbi neque in genere, neque in specie præcesserat iussus aliquis superioris. ¶ Decimoquinto dico, quod non solum dolus aut culpa imputari reo accusato non potest, cur ita soluerit, imò verò dolus ei imputari posset, si ¶ non soluisset. ¶ Nam dolus in eo arguitur, qui promissa non seruat quatenus debet & potest. l. dolus. ff. mand. l. 1. §. est autem apud. ff. de positi. Alexan. in consilio 52. colum. 2. vers. licet. præterea etiam ex pacto nudo. & in consil. 84. colum. 2. circa si. vers. præterea dicti locatores, lib. 6. Corn. in consil. 116. ad si. lib. 1. & in consil. 128. colum. 2. ante med. lib. 3. Poterat igitur creditrix dolum obicere si nō soluisset, quia ¶ promissa non seruasset quatenus poterat. poterat autē seruare nō sustinendo expectando futurā inhibitionē. ¶ Decimo sexto arguam eo modo, quo arguit iuriconsultus in l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iuris. vbi gloss. in verbo, quibus. vbi iuriconsultus ad probandum, q. liberi nō eximuntur à patria potestate ob furorem patris superuenientem. arguit hoc modo in tit. quibus modis ius patriæ pote. soluitur, nō reperitur notatus iste modus furoris, ergo dicendum est causam furoris sufficientem non esse, vt examinantur liberi à patria potestate. & simili arguendi modo vtitur iuriconsultus in l. obligationum ferē. §. plaget, ff. de & act. obli. dicamus pariter & nos, in tit. quibus

modis tollitur obliga. insti. non reperitur notatus iste casus belli & hostilitatis, vt bello fauente inter principes, sudditi eorum inuicem liberentur ab obligationibus antea contractis, itaque si lex hoc non dicit, nec nos debemus dicere. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acquir. hæredi. sci. uisset enim lex hoc exprimere si voluisset. l. vnica. §. si aut ad deficientis. C. de cadu. tollen. c. inter corporalia, de transf. præla. Nam lex bene sciuit exprimere & cauere, quod actus qui fiunt ex mera voluntate & liberalitate reuocentur ex hostilitate aut inimicitia superueniente, quomodo videmus in legatis. l. 3. in fin. ff. de adi. lega. & in donatione pura, quæ reuocatur per ingratitudinē. l. si. C. de reuo. don. non sic voluit exprimere lex aut cauere in debitis necessariis, quorum diuersa est ratio. ¶ Sed dicet aliquis imò videtur cautum in iure, quod solui debitum non debeat ob ¶ hostilitatem superuenientem arguendo ¶ à fortiori, nam constante bello capta ab hostibus fiant capientis, modo bellum sit licitum, per ea quæ habentur in l. in bello & l. hostes. ff. de capti. si licitum est hostes prædari, à fortiori licere debet retinere debita, quia retentionis causa est fauorabilior. l. per retentionem, vbi Bal. in 3. not. C. de vsur. l. militis codicillis. §. veteranus. ff. de test. mil. l. pure. ff. de excep. doli. & l. pen. §. si. ff. de bo. poss. secun. tab. Bald. in cons. 455. Quæritur an filia familias. col. 2. lib. 2. Respondeo, quod præmissa non procedunt quoties ex prædatione hostium fides præstita laderetur, quia illa etiam hostibus seruanda est vt supra dixi. & hoc sine dubio obinet stante iuramento, quod seruari debet quotiens obseruari potest sine interitu salutis æternæ. Sed vellem scire, nunquid anima debitoris interitura sit apud inferos manes, ex eo quod hosti iuramentum seruauerit, imò peritura si non seruet dicenda ¶ est, itaque casus belli superueniens ¶ non debet irritare debitum ab initio legitime contractum. l. nec enim. ff. de itinere actūque priua. l. sancimus. C. de admini. tuto. & q. Bal. pulchrè scribit in consilio 349. Super eo quod quæritur. columna secunda, lib. 3. vbi, quod legitime factum ab initio ex superuenienti maleficio irritari non debet. allegat. tex. in l. donationes. C. de dona. inter virum & vxorem ¶ Decimo septimo arguitur sic, in fauorem rei accusati, homicidium est prohibitum ore Dei in decem præceptis, Moyse traditis, & quod sine dubio videtur delictum multo grauissimum, quàm si debitor creditori soluat quod debet, & tamen videmus, quod homicida non punitur ¶ nisi homicidium per dolum cõmittat. Baldus in l. data opera. colum. 4. C. qui accu. Baldus & Sal. in l. 2. C. de noxa. Paul. de Castr. & Alexand. in l. & si seuerior. C. de infam. & idē Paul. in consilio 277. In causa incarceratorum. colum. 1. lib. 2. Ias. in l. 1. col. 3. ff. de legibus. in l. ex quacunque. col. 10. ff. si quis in ius voc. non ierit. in l. 1. §. 1. ff. ne quis eum, qui in l. in actionibus, col. 6. ff. de in litem iur. & in l. 1. §. nunciatio. col. 5. ff. de ope. noui. nun. Deci. in cap. cognoscentes, col. 4. post med. in l. & 2. lectura, de constit. & in consilio 482. col. 1. causæ autem excusandi à dolo in crimine homicidij infinitas penē (ita dixerim) enumerant, qui de criminibus liberos & volumina scripserunt. ob id videmus, quod principes veniam homicidij donant quotiens tractatē & appensatē non committitur. Sed causæ & rationes tam multæ, tam vrgentes, tam vehementes, tamque efficaces supra explicatæ, an non reū possunt accusatum a dolo excusare imò & à culpa. hic obsecro & quæro aduertant iudices æquissimi iustissimive, an debitor conductor, qui loquanti mercedem soluit tractatē & appensatē, per dolum id facere dicatur, vt domini maiestatem offendat, vt hostibus eius beneficium conferat, equidem cessante causa necessaria æris alieni, non liberalem adeo egisset, vt pecunias pprias alij opulentiore donaret. Claudite iam riuos pueri, sat præta biberunt. Secundum crimen principale opponitur reo accusato quod vsuras egerit, seu exercuerit, sed tenendo opi. Bal. in l. improbum. C. ex quibus cau. infra. irro. cessaret ¶ ista accusatio de vsuris. nā voluit Bal. quod vsurarius ¶ nō puniatur aliqua pœna criminali de iure civili, quo iure vsuræ non prohibentur, imò permittuntur, ideo quod sit lege permittente pœnam non meretur. l. Gracchus C. de adult. nec reperitur secundum eum, quod vsurarius puniatur aliqua pœna criminali, sed pœna imponi non debet nisi lex expresse dicat, §. cum igitur, in Auth. de non elig. secun. nup. Bal. in Auth. ex testamento, colum. pen. C. de sec. nu. de iure autem canonico solum quæritur salus animæ, ob id solum punitur ad restitutionem vsurarū. & hanc opinionē Bald. late defendit Deci. in cōs. 170. & idē Dec. in ¶ 1. rogasti.



1. rogasti. §. si tibi. in ff. si cer. pe. licet Cor. in consilio 19. & in consilio 158. col. 2. libr. 3. teneat contrarium. ¶ Sed quicquid sit circa hanc opinionem, non videtur probatum, quod reus accusatus vsuras commiserit per testes dicentes vsuras soluerunt, aut quod inierunt cum reo accusato contractus vsurarios, quia videntur suspecti deponentes ad commodum eorum. Bal. in l. dictantibus. C. de testa. vbi in terminis loquitur, sequitur Alex. in cons. 72. col. 4. & in cons. 107. col. 2. libr. 1. sed ultra Alex. adduco Anch. in consilio 189. Tribus de causis. colum. 2. versiculo. sed in quaestione nostra Bal. etiam in d. l. dictantibus. sequitur Ias. in cons. 78. colum. 3. ante med. libr. 3. Idem voluit Aret. in cons. 82. factum super quo. colum. 2. versic. pro cuius declaratione. vbi Aret. q. in criminalibus repellitur testis de cuius comodo tractatur, etiam in cons. quentiam, in ciuilibus autem licet admittatur, non est omnino integer. ¶ Reperio tamen quod Bal. in cons. 361. Verba Bartoli. circa ff. lib. 5. voluit tales testes fidem facere, quando deponunt in fauorem tertij non ipforum. §. legatarius. Insti. de testa. cum sim. idem & latius voluit Angel. de Castellione inter consilia Bal. in cons. 405. Ego Ang. lib. 1. quod est repetitum in cons. 10. libr. 3. idem tenet Abb. in cons. 113. col. 4. versic. nec obstat si dicatur, lib. 2. licet idem Abb. in con. 81. col. 1. libr. 2. firmare non audeat, & quod tales testes probent vsuram, voluit Calde. in cons. 6. in tit. de testibus. Posset forte dici, quod in ciuilibus admittantur tales testes, sed non in criminalibus quid quod sit de hoc casu ex aliis sequentibus. satis defendi videtur causa accusati. ¶ Praeterea narratur & in facto proponitur, quod isti contractus passim & indistincte fieri consueuerunt, quae consuetudo excusat. ita in terminis tradit. Bart. in l. quis si fugitiuus §. apud Labeonem. ff. de edil. edic. refert, sequitur & confirmat Deci. in d. consilio. 170. columna 3. ad fin. sed ultra Dec. allego. Bal. in l. vnica, in tertia quaestione. C. de his quae poenae nomi. refert & sequitur Ias. in l. prima, columna. antepen. in quarta quaestione. C. de summa Trinita. & fide catho. li. sed ultra Iason. adduco. Abb. in consilio 15. columna 1. ad fin. versicu. quid ultra libro 1. vbi ad excludendam praesumptionem vsurarum consuetudine allegat regionis. idem voluit Oldra. in consilio 207. Vniuersis. in fin. Cald. in consilio quarto, in fin. titulo. de vsur. & dixi in consilio centesimo quadagesimo quinto. columna tertia, post med. Pro quo facit quod Baldus. scribit in consilio. quatercentesimo sexagesimo sexto. Ille qui dicit libro tertio, vbi quod communis vsus loquendi excusat quem a blasphemia. de quo per Iason. in l. tertia. §. iurari. columna penultima. ff. de iureiuran. Et illud dictum Bald. sequitur etiam Socin. in consilio. 119. columna prima ad fi. versiculo reperio tamen quod Bald. libro quarto. Nec moueatur quis, quod talis consuetudo valere non debeat tanquam contra ius diuinum, quia fateor quod non valet, vt excusetur quis apud Deum, valet tamen respectu poenae temporalis, ne puniatur quis in hoc mundo, vt Iason declarat in d. §. iurari. ex quo fundamento res videtur clara. ¶ Vnum non omitto in hac materia circa illam opinionem, an vsurarius possit puniri criminaliter. Nam ultra fundamenta Decij pro opinion. Bal. considero vnum fundamentum, quod videtur peremptorium & inuincibile. nam Cor. vult, quod vsurarius possit puniri poena stellionatus, sed hoc non videtur verum quia vsura committitur & exercetur contra scientem, quia scienter quis se obligat & contrahit, sed scienti dolus non committitur. l. domum. §. simili quoque modo. ff. de contrah. emp. l. 1. in fin. ff. de actio. empt. l. cum donationis. C. de transact. l. nemo videtur fraudare. ff. de regulis iuris regula scienti. in 60. & quando dolus committitur in scientem, non potest quis de dolo puniri etiam crimine stellionatus Bal. in consilio 250. Praesupposito statuto. libr. 2. ¶ Secundo contra opinionem Cor. videtur aliud fundamentum efficacissimum. nam quotiens dolus commissus contra aliquem purgari potest actione ex contractu in quo dolus interuenit, cessat actio & de dolo, nec punitur dolus criminaliter. l. eleganter. in princip. ff. de dolo Bal. in consilio 15. Ad euentiam libr. 1. Paul. de Cast. in consilio 41. Viso facto & dubijs. columna 2. circa med. libr. 1. sed vsurae possunt repeti conditione indebiti, vt habetur in c. Michael. de vsu. in c. debitores. de iureiuran. & in cap. si episcopum. 16. q. 6. tradit Abb. in consilio 34. ante ff. lib. 1. & in consilio 81. in vltimis verbis libr. 2. vel potest agi ex contractu vt declaratur nullus & vsurarius & sic competit aliud remedium a iure canonico introductum, ob id actio de dolo videtur cessare. ¶ Et si dicatur nonne erit inconueniens & absurdum quod

vsurarius maneat impunitus; respondeo quod periurium non videtur crimen leuius vitio vsurarum, & tamen dicitur lex iurandi contempta religio solum Deum vltorem habet l. 2. C. de reb. cred. Rursus videmus, quod multa quotidie peccata admittimus, etiam capitalia, pro quibus tamen etiam si verificarentur, poenas non damus, sed violationi diuinae referuntur. Quapropter, luxuria nonne prohibetur iure diuino in decem preceptis. Non moechaberis. Item de iure ciuili nonne prohibetur ad capitis poenam, vt in titulo. ff. & C. de adult. & tamen per consuetudinem contraria seu dissuetudine abrogata est poena illa. Nonne luxuria potest esse ita noxia & perniciofa atq; vsura, si cogatur maritus, ple aliena educari vxore adultera, cuius adulterium indicare non possit. Pleraque alia sunt vitia grauissima, quorum tamen ex vsu quodam communi, breuissima cura est vt puniantur, & diuinae tantum violationi referuntur, prout idem videmus in blasphemia contra Deum, Christum, Virginam & Sanctos, pro qua tamen nemine adhuc vidi poenas vsquam dedisse, licet frequens in ore sit in partibus certe nostris: Quae tamen blasphemia an non aequae interdicitur iure diuino atque vsuram? Immo primum illud est omnium preceptum: Vnum cole Deum. Hanc tamen non ideo scribo, quod vsurariis auxilio esse velim, & eis vsuras prosequendi occasionem praebere, sed magis hic placet Bald. opin. & sequacium propterea quod non dicitur prolatum quod reus accusatus contractus notorie vsurarios fecerit diuersos ab aliis tales qui se prohiberi videantur ab aliis, tamen passim & vulgo celebrantur, ob id optimum videretur si primo inhiherentur omnibus contractus eiusmodi sub poenis grauissimis. Audio tamen poenam esse certam pro vsuris constitutam per statuta Delphinalia, a quorum verbis non videretur recedendum. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercito. Etenim negari non potest, quin vsura crimen dicatur, licet non aequae graue vobis furtum aut rapina. Federic. de Senis in consilio 18. in princip. in consilio. 22. in princip. & in consil. 73. ante fin. nec saluus. fiet vsurarius. Psalm. 14. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Et Psalm. 54. Et non defecit de plateis eius vsura & dolus. Et Ezechiel. cap. 18. Ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit vsuram & super abundantiam non acceperit. Et non solum saluti suae odiosus est vsurarius, sed alij etiam in bonis est noxius, iuxta illud Psalm. 108. Scrutetur foenerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Ideo satius esset vsurariis poenas luere in hoc saeculo, quam animarum dispendia aeterna sustinere, ¶ Tertium crimen obicitur accusato, quod expenderit quosdam testonos Ferrarii supra eorum valorem, sed breuiter expediendo hunc articulum, quia nihil in effectu considerandum est quod non accusatur quod expenderit falsam monetam cuius materia esset adulterina, vel quod talis moneta in patria Galliae expendi esset prohibita, at solum accusatur quod plus debito expenderit. Ad quam obiectionem respondeo multis modis. Primo, si cursus illius monetae non erat tam altus pro quanto fuit expensa, & sic recipientes monetam fuerunt in eo decepti, poterant actione ex contractu dolum illum purgare: nam si vendebant bona accusato, pro quibus accusatus precium certum promittebat, si illi testoni numerati secundum verum valorem aut cursum communem non ascendebant ad precium constitutum, poterant agere actione ex vendito ad solutionem precij, ideo ob eam causam non potest agi de dolo criminaliter. d. l. eleganter. ff. de dolo, & dixi supra allegando Bal. & Paul. de Cast. in consiliis. ¶ Secundo respondeo, quod ipse accusatus receperat illos testonos Vercellis ad rationem decem solidorum pro quolibet, ideo non videtur in dolo aut culpa, si eos pro tanto exposuit, & si in causis aut negotijs alienis non magis prudens aut diligens fuit, quam in suis propriis. §. fin. Institut. pro socio. l. haeredes. §. non tantum. ff. fa. har. l. socius socio. ff. pro socio. Facit quod Deci pulchre scribit in consil. 473. columna fin. vbi, quod culpa non imputatur custodi seu depositario alienae pecuniae, si illa furto subtrahitur, quando in eodem loco erant etiam pecuniae propriae ipsius depositarii aut custodis, quae similiter fuerunt subtrahae. itaque si contrahentes cum accusato fuerunt decepti, illud factum non fuit ex dolo accusati nisi passiuo quia ipse accusatus ad eam rationem seu valorem monetae illam acceperat, quinimo iacturam fecit in illa moneta non breuem, nam quos testonos accepisset pro solidis decem, bonam eorum partem ad valorem minorem exposuit etiam ad solidos sex aut quinque tantum. ¶ Tertio respondeo, quod narratur cursum & valore extrinsecu dictorum variatos



variato fuisse in patria Gallia, vbi expendebantur quadoque maiori valore & quandoque minori, neque cursum habuerunt limitatum, ideo probandum erat precise & limitate de tempore, id est, quod tempore quo fuerunt expositi ad talem valorem, puta ad solidos octo vel decem, solum exponebantur communiter ad rationem minoris valoris: nam vbi questio est in tempore, illud probandum est precise, certum & limitatum gloss. in l. eum actum. ff. est nego. gest. Bartol. & Doctor. in l. non solum. §. sed ut p. bari. ff. de operis noui nunciat. Rursus probandum erat valor extrinsecus illorum testimoniorum secundum Bart. in l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam, quod communiter tantum valebant, & communiter tanti expendebantur & expendi solum poterant habentibus notam qualitatem doctorum testimoniorum. nec sequitur, aliqui exposuerunt de dictis testonibus ad breuiorem valorem, ergo erant illius valoris tantum, quam tamen probationem ad modum legitimum non factam esse putem, & si probatio illa valoris requiritur in causis civilibus, quid dicemus in criminalibus, & cum valor ipsorum testimoniorum fuerit difformis, difficilis est probatio illius quantum valent. Iam in Rubric. Institut. de action. columna tertia, in fin. vbi, quando contractus vniformiter fieri consuevit, semiplene is probatur ex Rubrica Prothocoli, secus quando difformiter & vario modo fieri consuevit. ¶ Quarto respondeo, quod licet contrahentibus se inuicem decipere in precio & valore rerum. l. in causa. la. 2. §. penultimo. ff. de minori. l. item si precio. §. final. ff. locat. & sic potest contrahens rem valentem decere, vendere viginti si posuit, ergo ex tali deceptione puniri quis non debet cum fiat lege permittente. l. Gracchus. C. de adult. alias circumuenirentur contrahentes sub auctoritate legis, quod esse non debet. l. prima. C. de his qui veniam aet. impet. itaque licitum fuit reo accusato exponere illos testonibus, quorum cursus erat incertus, quanto maiori valore potuit. Et nisi ita dicamus, sequeretur vnum absurdissimum & inconuenientissimum quod tota materia. l. 2. C. de rescind. vend. & actionis rehditorie quanto minoris ex titulo adilitio reduceretur ad causas criminales. Nam accusator semper irruere posset contra venditores, & obicere quod rem venderunt ultra legitimum & moderatum valorem, quod quid absurdius? & istud est quod ab initio dixi obiectionem istius criminis nihil obesse ut re vera nihil obest, & hoc dico stante illa incertitudine & varietate valoris extrinseci. ¶ Quartum flagitium acusato imponitur, quod ipse Vasallus habens feudum subditos male habuit & tractauit ob id, quod feudo priuari debet. Nescio an probatus sit tractatus aliquis malus, tamen hoc non ita simpliciter & indistincte feudo priuandus est, sed prius precedere debet trina & monitio superioris, quod subditos bene tractet cum comminatione, quod alias feudo priuabitur. text. est in cap. 1. cum gloss. de mili. vasal. qui cotu. est. & in c. 1. §. si. de pace iur. fir. & in Cle. 1. de vita & hone. cleri. Per quae iura ita declarat & concludit Ias. in Auth. qui rem, col. 2. ad fin. vers. limita tamen & intellige. C. de sacrosanct. eccles. & in c. 1. col. 22. in vltibus feud. Curtius Junior in conf. 138. col. penult. circa med. vbi multa bona & notabilia conierit in hac materia per totum illud consiliu. not. Bertachi. in secunda parte sui rectorij in verbo, Feudatarius, versic. 64. facit ultra Ias. & Curtium, quod scribit Are. in consilio 149. col. 4. circa med. vbi quando agitur de priuatione iuris iam quæsi semper requiritur monitio. allegat Bal. in Auth. hoc amplius. C. de fideicom. ¶ Ego etiam in hac materia puto considerandum esse, quod etiam precedente trina monitione non ita simpliciter priuandus sit vasallus feudo. Nam Docto. qui dicunt feudum eum priuari debere, debent intelligi in feudo vero & proprio, quod est quando gratis conceditur: nam si precio comparatum sit, non dicitur feudum proprie, sed venditio. Bal. in l. qui se patris, col. pen. vers. hoc scias. C. unde lib. & in l. si quam vers. & sic est argumentum. C. de ope. lib. & in c. significauit. col. 1. de rescrip. vbi quando feudum precio venditur, non dicitur proprie feudum, ideo vasallus non potest priuari tali feudo ex causis, ex quibus alij vasalli feudo vero & proprio priuari possunt, refert & sequitur Ias. in l. si pecuniam, columna 5. versic. Secundo amplia istam regulam. ff. de condi. ob cau. in l. si prius, col. 14. ff. de ope. noui nuncia. & in l. 1. columna 11. C. de iure emphy. Deci. in cons. 390. col. 4. post med. itaque licet vasallus possit priuari feudo & proprio, quando subditos male tractat, secus tamen in feudo improprio, quia in poenalibus non fit extensio de

casu proprio ad improprium. l. 3. §. hac verba. ff. de nega. notatur per Doct. in l. si vero. §. de viro. & in l. si constante. ff. sol. mat. Pro hoc adduco quod scribit Bald. in cons. 300. col. 2. lib. 5. vbi princeps potest tollere iurisdictionem acquisitam prescriptione propter abusum prescribentis, secus iurisdictionem si iurisdictione acquisita esset pecunia & ex contractu. ¶ Et pro hoc ultra alios pondero & adduco text. qui in terminis videtur in §. sed & maior. Instit. de his qui sunt sui vel alieni iuris. vbi si dominus sit asperior contra seruum adeo quod eius seruitia sit intollerabilis, non ob id priuatur iure suo, quia nemini ius suum detrahi debet, dicit text. sed iubetur dominus seruum suum venundare bonis conditionibus. ex quo text. clarissime videtur explicari hac difficultas, quod dominus non priuetur iure suo, imo ne quidem vendere cogatur seruum sibi subditum, nisi seruitia sit intollerabilis aut durior quam æquum sit. Itaque argumentum illius text. si reus accusatus feudum pecunia emisset, non esset priuandus iure suo ob malum tractatum subditorum, quia in re sua quilibet est moderator & arbiter, etiam in abutendo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petitione hereditaria. tamen quia Reipublice interest, ne quis re sua male vtatur, cogi posset ad vendendum feudum bonis conditionibus in casu abusus intollerabilis. Diuersa est ratio in feudo proprio, quia illud est gratuitum beneficiu, quod facilius reuocatur. l. si. C. de reuo. donat. & quia priuilegium meretur amittere, qui permessa sibi abutitur potestate. l. si quos. C. de off. p. r. p. r. o. r. i. e. n. c. p. r. i. u. i. l. e. g. i. u. m. x. i. quæst. 3. Bald. in cons. 19. col. 3. lib. 4. non sic dicuntur iura, quod rem suam mereatur quis amittere propter abusum. imo dicunt contrarium. d. §. sed & maior. & licet text. in d. §. sed & maior, loquatur in seruis: idem tamen & eadem ratio ne dicendum videtur in subditis, qui & serui dici possunt licet non plene. Bald. in l. si usufructus legatus. ff. de usufr. & dicuntur subditi serui obedientarij ratione fidelitatis quam præstant. Bald. in consilio. 410. Quæritur vtrum dominus. col. 2. versic. dominorum autem male tractat. ita Bald. in l. 2. §. sed dominorum. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. vbi, quod propter nimiam crudelitatem potest alicui auferri iurisdictione, post Gulielm. & Cyn. arg. illius text. respondet, quod istud procederet in eo, cuius esset iurisdictione ex causa lucrativa, puta in iudice vel alio officario aut magistratu, secus si ex causa onerosa, quia tunc non bene sumeretur arg. ex illo text. qui non vult quod auferatur simpliciter dominum a domino, sed quod cogatur vendere. Guid. tamen Papius, quæstio. 62. dicit, quod de stylo curia Parlamenti obseruatur, ut subditus atrociter grauatus a domino in carcere vel alias de persona, eximatur totaliter a iurisdictione & subiectione talis domini aut baronis. ¶ Addo quod subditi non tenentur obedire domino, quando intollerabiliter eos opprimit. Bald. in Rubr. digestorum ad fin. refert & sequitur Curt. Junior. in cons. 174. circa fin. li. 5. ¶ Quintum scelus oneratur accusato, quod falsè dedit contra prohibitionem dñi. Sed ista accusatio labascit simul cum aliis, quia intelligo, quod prohibitio domini loquitur de negociante circa falsum, sed reus accusatus non fuit negociatus in sale, & quia conducens vel emens fundum non dicitur mercari. Bart. in l. legatis, in princ. in penult. q. ff. de legatis tertio. Alexan. in l. diuortio, in princip. colum. 8. vers. & idem etiam dicit. ff. solut. mat. ¶ Secundo respondeo, cum accusatus conduxisset omnia bona & iura P. A. & in illis bonis inuentum fuerit falsum seu materia bona ad falsum in quodam stagno, potuit ex iure conductionis falsum illud alienare, quia non principaliter neque expresse contraxit super sale, imò super eo non fuerat cogitatum, sed illud fecit in consequentiam precedentis contractus locationis liciti. ¶ nam multa permittuntur in consequentia, & quæ Principaliter non permitterentur, videmus enim quod dolus de futuro principaliter remitti non potest & tamen in consequentiam remittitur. l. si vnus. §. illud. ff. de pactis. & iudex qui de causa status principaliter cognoscere non potest, cognoscit tamen incidenter & in consequentiam. l. 3. C. de iudi. & ibi Ias. in tertio not. plurima bona similia adducit. & idem Ias. in l. more. col. 4. versic. ite quia statutum. ff. de acquir. hered. & quod scribit Alex. in cons. 2. col. 13. vers. non obstat septimu argumentu. lib. 1. vbi, quod non inspicitur quod euenire potest, quando intentio disponetis directio ad illud non tendit semper enim inspicitur quod principaliter agitur. l. si quis nec causam. ff. si cert. petat. l. qui exceptione. ff. de condi. inde. sed intentio principalis accusati non fuit circa falsum, ad quod ne quidem fuerat cogitatum. Ad idem adduco quod



scribit Nallus de f. Gerni. in tract. bannitorum in secunda parte secundi temporis. quæstione. 13. vbi quod pro delicto graui quod committitur in consequentiam, non puni-  
tur quis tanquam de dolo & pœna ordinaria, sed de culpa tantum, puta si volens occidere bannitū transcendat mu-  
ros non enim transcendit muros principaliter, sed in con-  
sequentiam, vt bannitum occideret. quod dictum pro no-  
ta. refert & sequitur Ias. in consil. 137. colum. penult. lib. 1. hic  
tamen dico non solum cessare dolum, sed etiam culpam,  
vt ex præmissis apparet. ¶ Tertio respondeo, quod ipse con-  
ductor successit in locum & ius locantis bona, & quia per-  
sona locans habebat iura regaliū in territorio suo, ideo  
113 ¶ sicut locans poterat de illo sale ad libitum disponere, ita  
& conductor habens causam ab eo, cui locantis iura con-  
cessa erant. e. quia circa, de priuileg. & quod in conductore  
Ecclesiæ scribit Cald. inter consilia Bald. in consilio. 494.  
ad prædicta redeo. & consil. sequ. lib. 2. alias sequeretur qd  
fuiſſet coactus conductor sal illud p delicto habere. ¶ Quar-  
114 to respondeo, quod, prohibitio domini extendi nō debet  
ad bona seu sal, quod esset extra territorium domini extra  
territoriū dico sic informatus à parte considerando tēpus  
contractus, & quod eo tempore obseruabatur, iuxta latē  
no. in l. 1. C. de sum. Trinit. & fide cath. Bald. in consilio. 460.  
Ioannes de Albingana, in fin. lib. 1. in consil. 131. Circa præ-  
dicta. colum. 2. lib. 2. & in consil. 119. factum proponitur. col.  
2. lib. 3. Alexand. in consil. 16. lib. 1. Corn. in consil. 85. col. 4. &  
in consilio. 162. col. 1. ad fin. lib. 3. & maximè non extendi  
debet ista prohibitio ad sal, de quo agitur extra territorium  
quia in conductore fraus considerari non poterat, quod  
accepisset sal extra territorium causa fraudandæ prohibi-  
tionis, cum sal illud inuenisset in bonis suis seu ab eo con-  
ductis ex fortuna quadam insperata. ¶ Quinto respondeo,  
115 quod prohibitio domini generalis de non faciendo ali-  
quam negociationem salis, non debet extendi ad sal pro-  
prium ipsius conductoris inuentum & perceptum in bo-  
nis conductis, sed debet intelligi, quando quis principaliter  
emeret sal, vt illud reuēdat lucri causa, per text. in c. ci-  
ciens. 88. d. per quem text. ita dicit Abb. in consil. 6. in fi. lib. 2.  
116 vbi stante statuto, ¶ quod pro negociatione bladi, vini, o-  
lei & similium soluatur gabella, non tenetur quis soluere  
gabellam pro venditione vini, bladi, olei, & aliorum in præ-  
dictis suis collectorum & perceptorum, quia eiusmodi ven-  
ditio non dicitur negotiatio. & illud dictum Abba. refert  
& sequitur Deci. in c. Ecclesia S. Mariæ. consil. fin. versic. limi-  
ta nisi clericus. de consil. Ias. in l. cætera. §. si quis ad opus.  
col. 2. ad fin. ff. de leg. 1. ¶ Sexto, prohibitio domini in dubio  
debet intelligi sine præiudicio tertij. l. 2. §. merito, & §. si quis  
à principe. ff. ne quid in loco publ. l. nec auus. C. de emanci.  
lib. cum sim. ideo prohibitio domini debet interpretari  
quod voluerit impedire ius quærendum ne quis faciat  
quæstum aut lucrum super negociatione salis vltra formā  
prohibitionis, non autem debet intelligi, quod voluerit  
præiudicare tertio in iure iam quæſito, sed locanti erat  
quæſitum ius & dominium salis existentis in stagno suo &  
in territorio suo, ideo ipse locans non censetur prohibitus  
illud ex arbitrio vendere, consequenter nec conductor  
habens causam ab eo, esset autem locus prohibitioni, si  
prohibitum esset sal extraneum adduci in territorio domi-  
ni aut quod extranei adducentes sal in territorio domi-  
ni non possint illud vendere, nisi firmario aut conductori  
salis generali, ideo fuiſſet necesse videre, verba prohibiti-  
onis Puto tamē prout audiui, quod prohibitio ad eos solum  
pertineat, qui super sale volunt negociari & quæstum face-  
re, quod si ita sit, causa accusati clarissima videtur in eius  
fauorem. ¶ Sed posito quod esset contemptum mādaturū  
superioris, sine præiudicio veritatis, & pœna contemnentis  
bus certa expressa non sit, ob id contemptor talis mandati  
117 ¶ non potest reus dici læsæ maiestatis. Bal. pulchrè in consil.  
271. Quæritur vtrum hi. lib. 2. & ibi quod est pœna extraor-  
dinaria pro motu principis. & idem Bal. in consil. 368. Vene-  
rabilis. colum. 2. lib. 3. ¶ Septimo considero, quod si prohi-  
bitio domini loquatur per illa verba, ne quis ¶ audeat vel  
presumat, præsupponit dolum, & illud requiritur in facie  
te contra prohibitionē. Card. in Cle. in prin. quæst. 39. per  
illum text. de priuileg. Cald. in consil. 4. in tit. de sent. excom. fa-  
cit tex. in c. monasteria. de vita & hon. cler. in c. Iudæi de te-  
stib. & no. per gloss. & Doct. in c. 2. de iud. Sed conductor  
vendens sal repertum in bonis conductis quomodo in do-  
lo dici potest, nam fuit vsus re conducta ad vsum destina-  
tum quod permittitur. l. arborib. §. si nauis. ff. de vsufr. l. qui

in prin. ff. commod. Floria. in l. Sabinus. ff. communi diuid.  
vsus ei fuit salis instar aliorum fructuum in bonis condu-  
ctis collectorum, idque fecit palam & in publico, ex quo  
arguitur in bona fide. l. non existimo. ff. de adm. tuto. l. si cū  
ipse. C. de contrah. emp. & quod bona fide fit pœnam non  
meretur. l. si seruum. §. non dixit, in vers. amore, vbi glo. ff.  
de acqu. hære. l. quamuis. ff. de condi. & demonst. per quæ iu-  
ra ita dicit Paul. de Cast. in consil. 205. In causa quæ vertitur  
coram locum tenente. col. fi. lib. 2. Causatur autem bona fi-  
des ¶ etiam ex iniustis & temerariis causis. Bal. in l. 1. in fin.  
per gloss. ibi. C. vbi cau. status. quod reputat tenendum  
mente, quod dictū refert & sequitur Ias. in l. si quis id quod  
colum. 8. ff. de iurisdic. omn. iud. Hippoly. in l. patre vel  
marito num. 24. ff. de quæstion. Ad quam bonam fidem in-  
ducendam non requiritur, quod sit causata ex iusta causa,  
sed sufficit quod absit mala fides nā inducitur noua fides  
etiam ex iuris errore, & tamen iuris ignorantia non est iu-  
sta. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pe. hære. Corne. in consil. 251.  
120 col. 2. lib. 3. & dicit ¶ glo. in l. eum qui. §. in popularibus. in  
gloss. parua super verbo fuerit. ff. de iureiuran. quod benè  
fieri dicitur illud qd bona fide fit. Et licet Ias. ibi alleget pro  
& contra hæsitans initare euentis noctu sine lumine, tamē  
vera conclusio videtur, quod aut quis facit quid bona fide  
in re aliena & in qua nullum prorsus ius habet, & tunc nō  
excusetur, si inde damnum sequitur, & ita procedunt quæ  
Ias. contraria adducit. aut facit quis quid bona fide in re  
sua propria, aut in qua ius aliquod præten- dit, & tunc verū  
est dicere, quod benè fiat id quod fide ex bona fit. Et ra-  
tio diuersitatis est, quia culpa maiore dignus est, qui rei a-  
lienæ ad se non pertinenti immiscet se, quam facienti in re  
propria, cuius est moderator & arbiter, etiam abutendo, vt  
suprà diximus in alio proposito. regula culpa est. ff. de reg.  
iur. regula non est sine culpa, in 6. sed iste conductor ita  
versatus fuit in re propria nō aliena. Dicamus igitur quod  
bona fide factum, dicatur rectè factum Bald. in consil. 414.  
Verba dicunt quod planum lib. 1. ¶ Rursus præsumitur  
121 bona fides in eo ¶ qui aliquid facit secundum ius natura-  
le. Alexan. in consil. 142. colum. 2. lib. 1. vbi præscribens liber-  
tatem contra seruitutem dicitur in bona fide, quia liber-  
tas est secundum ius naturale, sed iste accusatus fecit actū  
libertatis vendēdo sal suū ex libertate, de qua loquitur tex.  
in l. in re mandata. C. mand. nam iniquum est ingenuis ho-  
minibus non esse liberam facultatem disponendi de rebus  
suis ad arbitrium. l. 2. in fin. ff. si quis à paren. sue. manu. quæ  
priuatio facultatis, disponendi de rebus suis dicitur contra  
bonos mores. l. dudum. C. de contrahend. empt. l. nemo ex-  
terus. C. de Iudæis. & d. l. in re mandata. per quæ iura ita di-  
cit Ias. in l. nemo pacis in prin. ff. de pac. & datur actio iniu-  
riarum contra eum qui alium turbat in vsu rei suæ. l. iniu-  
riarum. §. si quis me prohibeat, versic. at si quis. ff. de iniur.  
ideo videm⁹ licere vnicuique in re sua ædificare vsque ad  
cælum si possit, etiam si ex tali ædificatione vicinis noceat-  
ur, modo ne ædificet principaliter solum vt noceat. l. 1. §.  
denique Marcellus. & l. si in meo fundo. ff. de aqua plu. arc.  
122 ¶ Optime facit ¶ quod in pulchro casu scribit Bal. in consil.  
131. Procurator, lib. 3. vbi, quod recipiens pecuniam à Mo-  
nacho. quam eam credebat ipsius Monachi, non tenetur  
restituere monasterio, si eam bona fide cōsumpserit. & ta-  
men in casu Bald. præsumptio erat. contra recipientē pe-  
cuniam à monacho, qui propriū nihil habet. a fortiori præ-  
sumēda est bona fides in accusato, qui sal suū propriū alie-  
nauit, & cum crediderit accusatus ex tot causis supra me-  
moratis licere sibi sal vendere, nō debet pro tali venditio-  
ne puniri. Bald. in consilio. 253. tempore in fin. lib. 4. Hic.  
Tortus in consil. suo, quod est post consilia Ant. de But. col.  
8. ¶ Sexto obiicitur accusato, quod protulerit illa verba. Itē  
nuhc, & c. sed ista verba non probantur. Nam Gaspar Giliet  
123 deponit per verbum iudicio suo quod sibi videtur, ¶ quod  
intellexerit accusatus de matre domini, sed officium iudi-  
candi ad iudicem pertinet, non ad testem, qui ita iudican-  
do reddit se suspectum. Innoc. & Doct. in c. cum causam  
de testib. Bart. in l. qui testamento. §. si ff. de testa. & in consil.  
113. processum est. in fin. Bal. in l. solam. colum. 1. C. de testi.  
nam testis solum debebat narrare quæ verba audiuiſſet  
ab ipso accusato, non etiam iudicare debebat ob quam  
causam seu ob quā personā crederet plura esse verba illa,  
quia tale iudicium pertinet ad iudicem. ¶ Secundo repel-  
124 litur iste testis, quia non deponit firmiter ¶ & constanter,  
qd reus accusatus dixerit illa verba contra matrem domini  
sed dubitatiuè dicendo, quod ita sibi videtur, ideo non  
probat



probat. Alexand. in consil. 82. colum. lib. 4. & in terminis de teste deponente per verbum videtur, quod non probet, notat Bar. in l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arb. Alexand. in consil. 74. colum. 2. vers. item iste testis. & in consil. 109. col. 1. ¶ De secundo teste nobili Claudio de podio grosso dicitur à me quod omnino repellitur è testimonio, ideo curandum de eo non est. ¶ Nec dicatur quod defectus primi testis purgetur per alterum testem, quia illud procederet, si alter testis f. esset inuulnerabilis & indubitatus, id est, omni exceptione maior, sed cum sit vulnerabilis vndique & omnino repellatur, quomodo potuit supplere dictum alterius, imò ipse supplemento egeret. & quod requiratur idoneitas in vno, vt ex eo suppleatur defectus alterius, voluit Bal. in consil. 152. Plura tanguntur. lib. 1. & in consil. 10. in quest. quæ vertitur inter Philippum. col. 1. ad §. lib. 5. Corn. in consil. 172. colum. penult. num. 20. lib. 2. & dixi latius in consil. 99. colum. fin. & si prædicti testes non sunt idonei in causa civili p. supradicta, quid dicemus in causa criminali. ¶ Sed esto (sine veri præiudicio) verba illa probarentur, non tamen videtur sonare ad aliquam iniuriam aut maledictionem, sed essent potius demonstratiua gaudij alienæ infelicitatis, & sic pertinerent illa verba ad vitium illud inuidiæ, quæ dupliciter consideratur, vel contristando de commodo alieno, vel gaudendo de incommodo quod vitium licet capitale si respectu animæ, sit in eo quis dolose p. seueret, tamen quod pœnam temporalem non ausim dicere idem esse. Nā licet in manu & potestate superioris sit, vt à subditis timeatur metu pœnarum, non æquè in facultate sua sit, ab omnib. vt ametur. iam Deus ipse ab inuitis amari nō vult, sed milites sibi voluntarios eligit. cap. non est. 2. §. q. 1. Rursus ex talibus verbis considerari posset vitium temeritatis & contēptus cuiusdā si probarentur. Sed in istis posito (citra præiudiciū veritatis) ita p. nunciata dicerentur: ergo considero quandam verborum celeritatem seu lingue lapsum quendam subitanum & improuifum, Sed dicit lex ignoscendum esse, si ex lubrico linguæ quid iactetur. d. l. 1. C. si quis imper. maled. ¶ Possent etiam verba ista in bonū interpretari hoc modo, quod mater filiū suū tenerimè diligeret, ac si lac adhuc suggeret ob id quod grauissimè vexaretur de eius infelicitate & incommodo, ideo poterat quis pietate duci & moueri, dicēdo per complorationem eat nunc, quasi dicat, iam modò lactare non poterit vt ante solebat. & cum verba sint dubia, interpretari debēt testes de eis loquētes contra accusatorē. glof. Bart. & Doct. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verborum obligat. latē Mod. in c. in præsentia, de prob. las. in l. sciendum. columna 10. 126 ff. de verborum obligat. imò videmus f. quod improprian tur verba vt delictum fugiatur, iuxta ea quæ habentur in c. cum tu. extrā, de testib. in l. 2. §. creditum. ff. si cert. per. imò intelligitur verba per fictionem ad excludēdum præsumptionem delicti. Bald. in consil. 28. In quodam Instrumento & in consilio 244. Dubitatur de quodam notario. libro 1. Paul. de Cast. in consil. 186. in causa quæ vertitur. Pisis. col. 2. lib. 1. & quando verba testium aliquo modo possunt interpretari in bonam partem, secundum eam debent intelligi. Bal. in consilio 98. Bethonus de Couo. colum. 2. ad fin. libro 1. vbi si quis iactauerit se de expellēdo aliquem de possessione, & ita testes deponant, verba testium debēt intelligi in bonam partem, id est, quod intenderet expellere per viam iuris, non autē de facto. Idem voluit Alexand. in cōsil. 188. colum. 3. lib. 7. vbi si testis dicat quod Titius dixit: ego vlciscar de tali; verba testis debēt intelligi de vindicta licita. ¶ Alibi scribit Bal. in consil. 250. in quæstione li. 1. quod est repetitum in consil. 382. lib. 5. quod si probetur colloquium occultum inter aliquos, illud in dubio præsumitur 127 & interpretatur in bonā partem. Et profecto f. graue satis est & indecens, vt in re dubia, certa detur sententia. c. graue. 11. quæstio. 3. in re enim dubia absolutum non debet esse iudicium, ne veritas offendatur. c. fi. 33. distinct. & dicit Bald. in consil. 79. Dauanti. col. 2. lib. 2. quod reo satis est si actoris intentionem dubium reddat, quanto fortius satis erit accusato, si accusatoris iudicium incertissimum & anceps vndique præstet. l. final. C. de probat. ideo in casu dubio 128 f. voluit lex pronuciari contra fiscum. l. non dubito. ff. de iure fisci. & potius vult princeps ampliari imperium hominum adiectione quā pecuniarum copia, posthabita ratione fisci. l. cum ratio. §. si plures. ff. de bonis damna. Nec vult princeps videri vt fisci rationem habeat. l. 1. C. de secū. nup. quinimò reputat princeps commodum subditorum proprium ipsius principis. l. vnica, circa fin. C. de cadu.

tollen. & thesaurus principis non est fiscus suus, sed subditi bene habentes. §. cognitio. in Auth. vt iud. sine quoquo suffra. nam subditi pingues, nerui dicuntur principis. l. 2. C. de omni agro desert. libro 11. versic. sunt. Bald. in consilio 410. Quæritur vtrum dominus. colum. 3. lib. 5. iam illud præstat potius nocentem absoluere quā innocentē condemnare. l. absentem. ff. de pœnis. & consequitur curia maiorem honorem absoluendo quā condemnando. Paulus de Castr. in consilio 219. Visa inquisitione. ad fin. lib. 2. alibi. dicit pulcherrimè Bal. in consil. 347. Ecce formata. in fin. lib. 3. quod promptiores esse debemus in processu irritatione q. in extinctione corporis humani; & beatissimus est rex, qui sedet super cathedram æquitatis, dummodò lex naturæ consentiat. Bal. in consil. 364. Quia quæstio. colum. 2. lib. 3. & misericordiæ laus maxima est, quā qui negat, Christum negat. c. omnis qui 7. quæst. 1. de qua scribit Cor. in cō. 296. colum. 1. lib. 4. vbi plura adducit. Ex quibus secundum ea quæ proponuntur, quia ad partis informationem scribo puto concludendum in fauorem accusati, vt absoluator contra accusatorem, & ita de iure respondeo, saluo seniori iudicio magnificorum patrum & iudicum amplissimorum quibus causa commissā est, quos ipsos rogatos velim, vt si quid scriptum offenderint auribus aut oculis tatorum, vi- rorum, tanti splendoris nominis, tanteque virtutis & sapiē- tiæ ingratum aut indignum, veniam hanc mihi velint con- donare pro eorum mansuetudine incredibili. Deliberatū erat scriptis temperare in causa tam ardua, sed nunciatum fuit mandasse dominos meos dominos delegatos rei accu- sati litem defendi, vna spe adductus sum vt scriberem, quo- rum ipsorum dominationibus mancipium me auidissimè dedo. Gratianopoli vltima Septembris, 1539. Relaxatus fuit reus à carceribus multa imposita pecuniaria per magnifi- cos dominos delegatos. Ayino Crauetta de Sauiliano Iu- risconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Ineptitudo libelli cognoscitur quando aptè non concluditur.
- 2 Pro lesione enormi competit remedium ordinarium. l. 2. C. de rescin. ver- nec intentari potest remedium extraordinarium restitutionis in inte- grum, quando lesio solum est in precio non in contractu quia non ex- pediret minori alienare.
- 3 Restitutio in integrum tollitur per iuramentum minoris. Absolutio à iuramento, minori concedi non debet sine causa. & quæ sit iusta causa ibidem num. 3.
- 4 Minor iurans non contrahere contractui ratione minoris ætatis, aut a- lia quacunque causa, perdit beneficium. l. 2. C. de rescin. vend.
- 5 Quando lesio vltra dimidiam est nimis excessiua, iuramentum maioris non tollit remedium. d. l. 2. C. de rescin. vend.
- 6 Minor quando simpliciter iurat non contrahere contractui non expri- mendo ex causa minoris ætatis, aut alio non perdit beneficium. d. l. 2.
- 7 Absolutio à iuramento limitata ad fines agendi aut excipiendi, non tollit vires contractus.
- 8 Papa nō potest absoluere à iuramento in præiudicium tertij, cui ius qua- situm est non subsistente causa legitima.
- 9 Princeps non potest vti plenitudine potestatis contra non subditum.
- 10 Princeps sine causa non potest auferre dominium quæsitum etiam de in- re civili, puta additione hereditatis, sententia aut præscriptione etiam de plenitudine potestatis.
- 11 Absolutio à iuramento vitatur ex vitio obreptionis aut subreptionis.
- 12 Periurus audiri non debet in causa in qua periurium commisit.
- 13 Beneficium iuris nemini auferri debet.
- 14 Implorās beneficiū restitutionis in integrū restituere debet quod accepit.
- 15 Restitutio in integrum & remedium. l. 2. C. de rescin. ven. an competat cō- tra tertium possessorem.
- 16 Vbi est iuramentum minoris non curatur de auctoritate curatoris.

CONSILIUM VII.



IVINO subsidio ex corde postulato. Eynimon- dus Bieci habitator Eybeni patriæ Delphinatus, proposuit remediū restitutionis in integrum cō- tra Guigonem Mermeti alias Michal, tanquam possidentem de bonis alienatis per ipsum actorem mino- rem, allegando enormē lesionem vltra dimidiam iusti præcij, petendo condēnari reū ad relaxationē ipforū bono- rū produciendo quādā absolutionē à iuramēto concessam ad effectum agendi & excipiendi, quæritur, an petita i- plius actoris fieri debeāt. ¶ Visis actis & meritis hui⁹ causæ puto



puto rem conuentum seu eius hæredes absolui debere à petitis actoris sequentibus fundamentis. Primo, quia petitio agentis fuit inepta concludendo in remedio restitutionis in integrum. Nam libelli ineptitudo ꝑ cognoscitur & arguitur quando aptè non concluditur. c. cum dilecti vbi Doct. de emp. & vend. gloss. inst. de obl. ti. generali, in verbo, secundum. & in l. 2. §. circa. ff. de excep. doli. Paul. de Cast. in consil. 65. Viso quodam libello porrecto per dominam Andriolam. columna 3. versicul. nunc ergo viso. lib. 1. & in consil. 113. in causa quæ vertitur inter communitatem Brazani. col. 2. circa med. vers. posset etiam opponi. lib. 2. Corn. in consil. 91. colum. 2. & in consil. 127. colum. 2. vers. & ex his consequenter. lib. 4. sed iste libellus agentis aptè non concludit, nam proposuit & narrauit læsionem enormem vltra dimidiam iusti precij, ex qua læsione ꝑ competit remedium ordinarium. l. 2. C. de rescin. ven. ergo non potuit intentari remedium extraordinarium restitutionis in integrum, ita in terminis dicunt gloss. & Bart. in l. 1. C. si aduersus fiscum. Cor. in consil. 72. colum. 3. ad fin. lib. 3. & ideò restitutio in integrum ad appellandum non datur quamdiu appellare quis potest. Rota dec. 224. Si contra absentem. in nonis. & ista opinio sine dubio videtur ꝑcedere in casu nostro, in quo læsio solū allegatur respectu precij, id est, ꝑ in pretio læsus est vendendo aut alienando precio longè minori nō aut dicit se læsum ex contractu, id est, quia non expediret rem alienare, cum nulla alienandi causa subesset, quo casu quando minor læditur solū respectu precij non respectus contractus, non competit remedium extraordinarium restitutionis in integrum, sed ordinarium. d. l. 2. C. de resc. ven. Pau. in c. constitutus, col. fi. de restitu. in integrum. Socin. in consil. 57. colum. 9. ad fin. lib. 4. & nouissimè Gozadinus, licet Socin. non alleget in consilio 44. ¶ Ex alio nullo modo potuit intetari remedium restitutionis in integrum, quia illud ꝑ tollitur per iuramentum ipsius minoris. Authen. sacramenta, puberum. vbi latè Doct. C. si aduer. vend. Nec tale iuramentum tolli aut relaxari potest per iudicem ecclesiasticum sine causa: quæ causa consideratur quando in iuramento intèrvenit dolus patris ex proposito, quia dolose induxerit minorem ad ita alienandum, vel quando intèrvenit dolus re ipsa ob læsionem enormem vltra dimidiam iusti precij. not. Doct. in dicta l. 2. & in dicta Authen. sacramenta puberum. & quòd, absolutio concedi non debeat, nisi allegetur causa iusta absolutionis voluit glo. in c. quanto, de iureiur. Bald. in consil. 474. Vicarius Episcopi. lib. 5. Roman. in consil. 437. in ultimo dubio. ¶ Amplius volunt Docto. quod si minor iurat non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, ꝑ aut alia quacunque causa, non debeat absolui, nec possit contrauenire ob dolum re ipsa ex enormi læsione vltra dimidiam iusti precij, ita habetur per Doctores in capit. cum causam, de empt. & vend. Imolen. in capit. cum contingat, colum. 28. de iureiur. glo. & Bar. in dicta l. 2. C. de rescin. vend. Paul. de Cast. in consil. 428. Visis & consideratis. colum. 2. in fin. vers. si verò attendamus. libro 1. Alexand. in consilio 127. columna 2. vers. pro hoc etiam benefacit. lib. 2. Guido Pap. quæstion. 367. in fin. la. in l. sciendum. colum. 2. in fin. vers. istam glo. inducit Dyn. ff. de verborum obligat. Crotus in l. stipulatio hoc modo concepta, colum. 10. ff. de verborum obligatio, Alexandrinus in consil. 12. colum. 4. Corne. in consil. 17. colum. 6. post med. num. 11. & in consil. 236. columna 2. post med. li. 4. Decius in consil. 403. colum. 6. vers. 4. respondetur. licet contrarium voluerit idem Decius in consil. 180. colum. 5. versiculo & idem tradit Anto. de But. in consil. 181. colum. 1. & in consilio 349. colum. 4. versic. & ista conclusio comprobatur. sequendo. Ant. & Abb. in dicto c. cum contingat. de quo etiam dixi in consilio 188. colum. 2. Nam quando minor iurat, iuramentum representat cum maiorem, ideò si iurat simpliciter respectu minoris ætatis perdit priuilegia minorum, & reducitur ad instar maioris. d. Auth. sacramenta puberum. ideò minori ita iuranti solū competunt remedia quæ dantur maioribus, & sicut maiori competit remediū. d. l. 2. cessante iuramento. ita etiam minor quando solum iurat non contrauenire ratione minoris ætatis, quia agendo ex remedio. d. l. 2. non contrauenit ratione minoris ætatis, sed ratione enormis læsionis ex qua etiam maioribus succurritur, sed quando iurat minor non contrauenire ratione minoris ætatis aut alia quacunque causa, tunc eius iuramentum ita ampliatur extenditur etiam ad remedium. dicta l. 2. cui censetur renunciatum, & sicut maior renunciās. d. l. 2. aut simpliciter iurās nō potest agere ex be-

neficio. dicta l. 2. ita nec minor qui tam amplè iurauit, & sic isto casu minor & maior quò ad omnia æquiparantur. Nec tunc potest subueniri minori, nisi eo casu quo succurritur maiori. & quòd hoc sit verū, ostenditur, quia stante tali iuramento minoris qui iurauit non contrauenire ratione minoris ætatis aut alia quacunque causa, solū subuenitur minori quādò læsio vltra dimidiā esset minus excessiua. Paul. de Cast. in consil. 155. Viso puncto & allegationibus. ad fin. li. 1. Corne. in consil. 133. colum. penult. versic. itaque restat alia dubitatione. in consilio 214. colum. 1. & 2. in consil. 288. colum. 9. in fin. versic. facit etiam ad prædicta. lib. 3. in consilio 27. colum. 5. vers. & in læsione plurimum excessiua, &c. in consil. 17. colum. 7. versicul. obstat etiam ad impediendum. & in consilio 258. columna 5. post med. lib. 4. & ratio est, quia quando læsio vltra dimidiā est nimis excessiua, ꝑ tunc subuenitur etiam maiori non obstante iuramento quod relaxari debet, quia ex tanta tamque excessiua læsione præsumitur dolus ex proposito, cum non sit verisimile passum quem fuisse se lædi adeò enormissimè quin intèrveniret dolus partis, vt per Cor. in dict. consil. Itaque in iuramento minoris & maioris solū reperio vnam differentiam, quia iuramentum minoris quando est limitatum ad contrauentionem fieret ex causa minoris ætatis, non extenditur ad contrauentionem, quæ fieret ex alia causa, putà enormis læsionis, ob quam succurritur etiam maioribus cessante iuramento. sed quādò iuramentum minoris non est limitatum, sed prægnans & extensiuum ad omnem causam, tunc per omnia æquiparatur minor & maior, nec magis eo casu subuenitur minoribus quàm maioribus. Quinimò licet iuramentum minoris non sit ita amplum, ꝑ adhuc dubitabant Doct. an iuramentum tollat remedium. d. l. 2. & relaxari. debeat ex his, quæ latè scribit Alexan. in consil. 222. lib. 2. Abb. in consil. 12. col. fi. li. 1. vbi loquitur in dubio fortè succurrèdū esse minori. Putarem isto casu succurrèdū esse minori, quia simplex iuramentum minoris non tollit remedium. d. l. 2. vt vbi per Doct. Bald. in Rubric. C. de rerum perm. circa. fi. c. 1. §. item sacramenta. colum. 4. de prohi. alie. seu. per Fed. Cal. in consil. 8. duæ puellæ. in tit. de iureiurand. Socin. in consil. 48. ad fi. li. 4. Cor. in consil. 189. col. 3. lib. 1. in consil. 11. col. 5. in consil. 72. colum. 3. lib. 3. in consil. 124. in consil. 133. colum. penult. in consil. 214. colum. 2. lib. 7. & in consil. 23. colum. 4. latè la. in consil. 133. lib. 4. Ripa. lib. 3. respon. de dona. reuocand. cap. 15. Deci. in consil. 45. in consil. 349. col. 3. post med. vers. secundo principaliter. in consil. 180. colum. 4. in consil. 379. col. fin. & in consil. 403. colum. 5. post med. Cur. iunior in consil. 53. colum. 3. in secundo dubio, & in consil. 141. col. 2. ¶ Cessante autem dolo ex proposito aut re ipsa, quia non sit læsio vltra dimidiā iusti precij, clarum est quòd iuramentum minoris ligat eum. nec relaxari debet per Episcopum, si non contineat aliquam turpitudinem, & seruari possit sine interitu salutis æternæ: nec relaxari debet ex eo, ꝑ contineat læsionem infra dimidiā iusti precij, vt habetur per Doct. in locis suprā alleg. quia vbi est læsio infra dimidiā iusti precij, tunc maioribus non succurritur, sed tantum minoribus ratione minoris ætatis remedio extraordinario restitutionis in integrum, sed illud remedium seu beneficium minoris ætatis tollitur & excluditur per simplex iuramentum minoris. text. est in d. Auth. sacramenta puberū & Doct. loquentes seu scribentes, quòd minori contrahenti aut renunciāti subueniatur non obstante iuramento, semper loquitur subsistēte causa iusta doli ex proposito, aut re ipsa, ob enormem læsionem vltra dimidiā, vel ob metū saltē reuerentialem, aut ob turpem causam, putà super vsuris vt patet ex his, quæ abundè Deci. scribit in consil. 180. col. 4. quibus causis cessantibus concludunt Doct. communiter non relaxari iuramentū à minore præstitum, quia si relaxaretur, fieret contra text. in d. Auth. sacramenta puberū, quæ mandat contractus minorum iuratos inuiolabiliter obseruari, & illa Authen. esset verbalis, tantum seruans de ventito si absolutio concederetur ob quamlibet læsionem minoris, contra l. 2. in fi. C. com. de leg. l. si prætor. ff. de iud. l. si ne quid in loco publ. ff. l. fin. §. non autem. C. de bo. quæ lib. c. commissæ. §. porro, de elec. lib. 6. ¶ Et si dicas, licet absolutio à iuramento concedi non debeat, tamen hic concessa fuit, ideò multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. lege patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. respondeo quòd illa absolutio fuit limitata ꝑ ad fines agendi & excipiendi, tantum sine metu periurij, ob id limitatum debet producere effectum. l. in agris. ff. de acquiren. rer. domi. nec actus iuris ecclesiastici concedentis valem absolutionem potuit



potuit operari ultra eius intentionem, quia etiam sententia iudicis intelligitur & interpretatur secundum eius intentionem. l. si ex testamento, in fin. l. si cum argentum, in fi. princ. ibi, neque iudex. ff. de except. rei iud. l. qualem, in princ. ff. de arbit. l. quia arbiter. & ibi not. ff. eodem titulo intentio autem iudicis non fuit auferre & tollere vires iuramenti, & eius robur & efficaciam, sed solum habilitare iurantem, ut in iudicio comparere posset sine metu periurij, & allegare ac ostendere an contractus essent rescindendi & reuocandi non obstante iuramento, puta probato dolo ex proposito aut re ipsa, prout fuerat allegatus, quam rem minor iurans facere non poterat citra illam habilitationem à iuramento, vnde per talem absolutionem ita qualificatam & limitatam iuramentum non perdit suas vires & eius effectum, quem habebat ante relaxationem. Pulcherrimè tradit & clarius ceteris Paulus de Castr. in consilio 259. Circa primum quæsitum dubitatio videtur. col. 3. post med. lib. 2. vbi, quod talis habilitatio potest concedi parte non vocata, quia est modici præiudicij. nã aut probatur, causa relaxationis allegata, id est, læsio enormis, & tunc operatur absolutio, aut non probatur, & tunc nihil operatur talis absolutio, sed iuramentum remanet in suo robore. Idem in effectu voluit Bald. in consil. 474. Vicarius Episcopi, & quod in tali absolutione non requiratur citatio, voluit Curt. senior, in consil. 66. col. finali qui tamen variavit in consil. 44. col. 6. in fin. in secundo dubio, & in fi. illius consil. & quod citatio non requiratur, voluit Rota decis. 767. sciendum in antiq. Anch. inter consil. Cald. in consil. 1. in tit. de feriis. Calca. in consil. 18. col. penult. ante med. Dec. in c. qua frôte, col. pen. in fi. de appel. lib. 5. decisio Neapoli. decis. 220. col. 5. in 5. dubio. quando autem simpliciter cõceditur absolutio à iuramento, an tollantur vires contractus, tradit Soc. in l. hæc scriptura, col. 2. ff. de cond. & dem. & in consil. 115. col. pe. lib. 1. Cor. in consil. 6. col. penult. in consil. 189. col. 1. in fi. lib. 1. in consil. 45. col. 2. in consil. 60. col. 2. & col. fin. lib. 2. in consil. 71. ad fi. in consil. 72. col. 1. & 2. in consil. 214. col. 1. & 2. in consil. 288. col. pen. lib. 3. in consil. 112. circa fin. & in consil. 287. col. pen. post med. lib. 4. & ultra eos addo Abb. in consil. 71. col. fin. lib. 1. & in consil. 107. in 3. dubio, lib. 2. & profecto si per talem absolutionem aliquo modo vires iuramenti læderentur, non concederetur parte nõ vocata ad simplicem allegationem aut assertionem impetrantis, sed quia iudex ecclesiasticus videt eam non esse præiudicalem, facile cõcedit in absentia partis. ¶ Secundo respondeo ad istam absolutionem à iuramento, quod fuit conditionalis, fiet quatenus de iure possumus, sed respectu extinctionis virium iuramenti non potest Episcopus, imò etiam summus Pontifex ¶ absolvere à iuramento in præiudicium iuris tertio quæsitum mediante iuramento, non subsistente causa legitima aliqua ex causis supra memoratis. Abb. in consil. 12. in ultimo dubio. & in dicto cõf. 71. col. fin. lib. 1. & in c. constitutus, de rescript. glo. in c. quanto de iureiurand. Card. in Clem. 1. §. fin. q. penult. de iureiur. Paul. de Castr. in consil. 290. Visa superscripta facti narratione, col. 2. circa med. lib. 2. Decius in c. significasti, col. 5. ad fin. de electio. Ias. in l. Labeo, in fin. ff. de iureiurand. Quod procedit etiam ¶ si Papa absolueret de plenitudine ¶ potestatis, quãdò ageretur de præiudicio tertij nõ subditi summo Pontifici in temporalibus, quia princeps non potest vti plenitudine potestatis cõtra non subditum. Ant. & Imol. in Clem. pastoralis, de iud. Ant. in Cle. ne Romani, de iureiur. Soc. in consil. 164. col. 6. vers. quartus casus, in consil. 266. col. 16. vers. quartus casus, lib. 2. in consil. 27. col. 3. ad fin. & in consil. 120. col. 8. ad fi. lib. 3. idem si vtatur ista plenitudine potestatis cõtra subditum cui ex iuramento partis seu ex contractu iurato esset ¶ acquisitum dominium, ¶ quod est de iure gentium, quod princeps subdito sine causa auferre non potest, licet fuerit acquisitum per actum iuris civilis, puta aditionem hæreditatis aut sententiam, secundum communem opin. reprobata opin. Baldus & Paulus de Castr. ita concludit Soc. in consilio 63. colum. 6. in dict. consil. 120. colum. 6. vers. aliquando & secundo, lib. 3. in consil. quod est positum inter consilia d. Alberti Bruni Astensis in consil. decimo, columna 6. ad fin. vers. tertia conclusio. Ias. in l. Gallus, §. & quid si tantum, col. 20. vers. istam limitationem, ff. de lib. & posthum. in l. si is qui pro emptore, col. 54. vers. quartum facit, & colum. 56. vers. 4. principaliter, ff. de vfu cap. & in l. si in septima limitatione. C. si cõtra ius vel vtil. publ. Decius in consilio 343. colum. 3. vers. & quia post aditam, facit idem Dec. in consil. 284. colum. 6. vers. 3. communis opinio. addo Abb. in consilio 111. columna fin. libro 2. Curt. senior in

consil. 50. col. 72. in fi. vers. tertia resultat conclusio. ¶ Et licet adducatur Paul. de Ca. contrariū tenere, tamen ultra Mod. addo, quod ipse Paul. in consil. 34. Super primo dubio videtur dicendū q̃ legitimatio. col. pe. lib. 2. dubitat de hoc, an princeps sine causa possit tollere dominium quæsitum mediante iure ciuili, quia licet modus acquirendi sit de iure ciuili, effectus tamen acquisitionis est de iure gentium, & sic de opin. Paul. non videtur curandum, cum eam consulendo firmare non audeat, vel satis est quod reperiatur de ea dubitare, quia perindè est ac si ignoraret veritatem illius articuli, quia dubitans & ignorans æquiparatur. l. manifestissimi, §. fin. autem dubius. C. de furtis. Est verū q̃ super hoc articulo Docto. variarū, vt latè alias dixi in quodā consilio facto super interpretatione vnus decreti Marchionalis. est in cõf. 135. nu. 20. & nu. 22. Ex quibus concludo illam absolutionem à iuramento non nocere, tam ex defectu voluntatis, quam potestatis absoluentis. ¶ Tertiò respondeo, ad istā absolutionem, quod fuit impetrata per obreptionem expressa falsitate. ¶ nam fuit narratum quod impetrās læsus fuerat in illis contractibus iuratis ultra dimidiam iusti precij, & tamen istud non fuit iustificatum, imò probatum contrarium, etiam ex testibus ipsius impetrantis, nam primi testes nõ deponunt de læsione ultra dimidiam, sed vsque ad dimidiam. Alij verò vltimo loco examinati deponunt de læsione ultra dimidiam æstimatis rebus sine oneribus, sed fuerunt probata onera census & laudimij ascendentia, etiam pro sola rata ipsorum de meritis alias Michal. ad florenos septuaginta moneta, quib⁹ oneribus consideratis longè infra dimidiam læsio contigisset, constat autem vitium obreptionis impetrationem vitare. l. si quis obrepserit, ff. de falsis mo. in l. præscriptione C. si contra ius vel vtil. pub. & maius vitium est obreptionis in exprimendo falsum, quam subreptionis in tacendo veritatē. Alexā. in consil. 60. ad fin. lib. 2. & dicit decisio Neapolitana decis. 220. in quinto dubio, quod iudex secularis non tenetur obedire absolutioni à iuramento, quæ reperitur subreptitia, à fortiori quãdò est obreptitia obtenta per falsas preces. Itaque ex vitio obreptionis apparet, quod agens est periurus non suffragante illa absolutione nulla & omnino inualida, ideo ratione periurij ¶ audiri non debet, cum sit periurus in causa ob quam agit, iuxta not. in l. alias ff. de iureiurand. Baldus in cõfilio 118. Præmittendum est, columna 2. lib. 4. capitu. dilecti, vbi Decius in tertio nota de exceptio. ¶ Itaque reuertendo ad principalem conclusionem, dico quod petitio actoris est inepta, dum implo- ratur beneficium restitutionis in integ. pro læsione ultra dimidiam, quia erat proponendum remedium ordinariū, dicta l. secunda. C. de rescind. vendi. per latè supra deducta, & quando libellus est ineptus, nihil supplet iudex, nisi illum vt laceraret. l. prima ff. de off. asse. capitulo sacerdotib⁹ 2. quæst. 1. Innoc. in capitulo 1. de off. vicar. Abb. in consilio 88. col. 2. lib. 1. Bal. in consil. 54. Casus breuis, col. 2. circa med. lib. 1. nec exceptio est necessaria contra libellum ineptum. Baldus in consilio sentesimosexagesimo libellus, & in cõf. 238. col. prima, libro secundo, Nec cõfedi debet restitutio p læsione, quæ est infra dimidiam iusti precij, quia illa fuit subblata per iuramentum, vt supra abundè ostendimus. Ex quibus infertur, quod licet agens probasset læsionem ultra dimidiā (quod omnino negatur tanquam penitus falsum) adhuc tamè obtinere non debet ob ineptā eius petitionem. ¶ Et si dicas, quæ vis est an fuerit intentatum remediū. d. l. 2. C. de rescin. vend. vel restitutionis in integrū, Respondeo quod maxima vis est, quia in remedio. l. 2. concluditur alternatiuè, vel ad restitutionem rei precio restituito per actorē, vel vt preciū iustum suppleatur, sed in restitutione in integrum concluditur præcisè, vt reponatur agens in pristinum statum. Vnde cum reus in remedio d. l. 2. habeat electionem, vel supplendi iustum preciū, vel restituendi rem precio suo recepto, beneficiū ¶ huius electionis & facultatis auferri ei non debet. l. 4. C. si ex testamento ff. de re. iud. cap. de his, in fin. 37. dist. c. indultum de reg. iur. lib. 6. ¶ Sed posito & non concessio, quod intentatum fuisset remediū ordinariū. d. l. 2. C. de rescin. ven. adhuc agens obtinere non posset, quia læsio ultra dimidiā probata non fuit, imò longè infra dimidiā etiā secundū testimonia partis, vt supra ostendimus in vltima responsione ad absolutionem à iuramento, & quia sunt detrahenda melioramēta in rebus facta secundum probationes factas. ¶ Secundo principaliter absolui debet rei, quia posito & nõ concessio apud actū & cõclusum esse tamē etiam quando imploratur ¶ beneficium



34 **¶** beneficium restitutionis in integ. debet agens restituere precium acceptum, si integrum restitui vult. l. quod si minor. §. restitutio. l. intra utile. ff. de minor. l. cum te fundum. C. de pac. inter empt. & vend. d. l. 2. C. de rescin. vend. c. 1. & quod ibi po. de in integ. rest. c. cum olim, de censib. Abb. in consil. 62. ad fin. lib. 1. Corn. in consil. 188 ad fin. lib. 2. vbi concluditur, quod agens vt restituatur aduersus aliquem contractum, debet prius implere pro parte sua, & restituere quicquid accepit ex illo contractu, sed iste agens non solum non restituit precium acceptum, imo ne quidem obtulit. **¶** Tertio principaliter debent rei absolui, quia vbi com-  
 35 peteret restitutio in integrum, illa non datur contra tertium possessorem ignorantem nisi in subsidium, quando primus emptor soluendo non esset. l. in causa. la. §. fin. ff. de mi. glo. in l. mi. in prin. in ver. fuerit. ff. de euctio. declarat Alex. in consil. 67. lib. 5. sed regulariter presumitur ignorantia, id est, quod secundus vel tertius emptor ignorauerit contractum factum esse cum damno & læsione minoris. l. verius. ff. de proba. regula presumitur ignorantia, in sexto. Similiter si factum esset remedio. d. l. 2. C. de rescin. vend. illud non datur contra tertium possessorem. Alex. in consil. 92. col. 3. vers. & ad hoc etiam adduco. lib. 1. Ias. in l. fin. col. 2. circa med. ff. de op. no. nunc. & idem Ias. in l. 1. §. si hæres. col. 1. post med. ff. ad Treb. & in casu quo cõpeteret contra tertium, solum competit. vsque ad quatuor annos. Cyn. in d. l. 2. q. 11. **¶** Non obstat modo qd iste minor. haberet curatorem, sine cuius autoritate contraxit ob id, quod contractus videantur nulli, quia **¶** vbi est iuramentum non curatur de autoritate curatoris. glo. 1. in d. Authen. sacramenta pube- rum. & est communis opinio Doct. quæ vbiq. obseruatur de consuetudine, vt ibi attestatur d. las. col. 7. post med. Corne. in consil. 72. in prin. lib. 3. Crotus in l. frater a fratre, col. 10. vers. 4. quæritur. ff. de cond. indeb. Alex. in consil. 102. Cum statutum. col. 2. vers. 9. probatur. lib. 4. in consil. 27. col. pen. in fin. vers. 9. confirmatur. lib. 1. in consil. 38. col. 4. vers. quibus tamen non aduersantibus. & in consil. 53. col. 5. ver. aut non interuenit. lib. 3. & alibi sæpè Doct. **¶** Postremo considero lapsum esse tempus quadriennij post minorem etatem, intra quod petenda erat restitutio in integrum. l. si. C. de temp. in integ. restitutio. Nec obstat assertum rescryptum illustris. domini gubernatoris, quia dico, quod illud rescryptum fuit conditionale constituto de supplicante, ideò probanda erant omnia narrata in suppositione, quod procedit licet in rescritto non esset illa clausula constituto de supplicante. c. vbi gl. & Doct. de rescip. Corn. in consil. 201. col. 2. in fin. lib. 3. Deci. in cap. constitutus, col. 1. de rescip. in consil. 142. col. 4. in consil. 154. post princ. & alibi sæpè sed non iustificauit neque probauit impetrans omnia narrata per eum, si bene aduertantur. Aduerte tamen lector circa proximè dicta, quod remedium l. 2. C. de rescin. vend. non competit cõtra tertium & singularem successorem: quia in casibus, in quibus restitutio in integrum datur contra tertium, in eisdem videtur competere & illud remedium d. l. 2. tanquam ordinarium & magis fauorabile. Similiter competit remedium d. l. 2. contra tertium, qui rem habuisset iure contractus cõfortus, aut accurrimenti stãte statuto, quod veditio debeat fieri proximiori agnato, aut vicino. Bald. & Ioan. Fab. in d. l. 2. q. 8. sequitur Boer. in decis. Burdegalsibus. q. 143. **¶** Aduertendum etiam videtur circa dicta suprà, quod iuramentum minoris tollit remedium. d. l. 2. C. de rescin. vend. quando iurat minor non contrauenire ratione minoris ætatis aut alia quacunque causa, quia in hoc multum videtur necessaria prudentia iudicis, considerata qualitate minoris & cõtrahentibus cum eo. quid enim si sit minor ingenio imbecilli, qui non intelligat efficacia talium verborum, & qui faciliè inducitur ad renunciandum, sicut inducitur ad contrahendum. Gratianopoli, 26. Octobris. 1539. Aymo Crauet-  
 36 ta de Sauliano. l. V. Doct.

## SUMMARY.

- 1 Dolus non presumitur, sed probari debet indicis perspicuis, aliis perspicacibus.
- 2 Verba debent impropriari potius quam dolus presumatur.
- 3 Sine pecunia impossibile est viuere, ideò eam naturaliter omnes appetunt.
- 4 Non presumitur quis dolum committere in sui audium & damnum.
- 5 Presumitur quid factum ex causa verisimili, quia verisimilitudo dicitur secundum ius naturale, & dicitur cognata natura.
- 6 Presumptio abhorret irrationabilia, & non fit de non verisimilibus.
- 7 Illa probatio & presumptio praualeat, per q. arguitur bonitas alicuius.

- 8 Inimicitia non presumitur, nisi probetur.
- 9 Vna presumptio tollit alteram, & fortior tollit debiliorem, & illa dicitur fortior, quæ est pro reo.
- 10 Ignoranti & dubitandi dolus imputari non potest, & non dubitans dicitur esse in bona fide.
- 11 In re dubia sententia certa dari non potest, nec in dubio absolutum debet esse iudicium.
- 12 Quod quis dubitauerit de aliquo, standum videtur eius iuramento, cum dependeat ab animo.
- 13 Dolus committi non solet sine animo lucrandi, & aduersus personam non maliuolam nec sine causa.
- 14 Causa quando vna tantum considerari potest, illa pro expressa habetur.
- 15 Dolus ei imputari non potest, qui sui iuris conseruandi causa quid egit.
- 16 Dolum committere non dicitur, qui se plus altero diligit.
- 17 Charitas ordinata incipit a seipso, & plus amat se in vngue pedis, quàm aduersarium in vertice capitis. Apibus enim ille canit, qui se plus diligit vllum.
- 18 Dolus imputari non potest faciendi actum permissum, licet ex eo actu veniatur ad actum prohibitum.
- 19 Dolus aut fraus presumi non debet, quando doli aut fraudis causa nulla verisimiliter potest imaginari.
- 20 Culpa in dubio non presumitur, imò ad vitandum presumptionem culpa presumitur quis fecisse, quod alius verisimiliter faceret, & probari debet culpa certa & clara.
- 21 Culpa ei imputari non potest, qui aliquid facit pro vitando damno futuro.
- 22 Culpa non imputatur consulenti, vt quis id faciat, quod alij facere consueuerunt.
- 23 Culpa ei imputari non potest, qui primus facere incipit, quod aliis consuluit faciendum.
- 24 Culpa vltima nocet, & damnum attribui debet culpe proxima & immediata non remota.
- 25 Culpa imputatur vocanti alium non idoneum ad onus aliquod.
- 26 Puniri quis non debet ex ea culpa, ex qua damnum secutum non est, & culpa vnius alij nocere non debet.
- 27 Quando agitur contra aliquem, quod culpa sua præcesserit casum, articulare & probari debet quod nisi fuisset illa culpa, casus ille non euenisset.
- 28 Culpa maior est ineptè aut imprudenter quid agere, quàm illud omittere.
- 29 Vt ex culpa præcedenti teneatur quis de casu, requiritur, quod culpa ad casum fuerit ordinata.
- 30 Vbi sumus in dubio an culpa fuerit commissa vel non, nunquam potest quis pro culpa condemnari.
- 31 Pena imponi non debet pro eo, quod fide bona fit, nec puniri debet faciens quod sibi licere creauit.

## CONSILIUM VIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Aymo Leyrandi portitor portus Iurriæ molestatur coram spectabili domimo Claudio Michaelis iudice ordinario magnifici domini de Campis, quod recu-  
 lauerit admittere in portum quosdam bubulcos cum curribus onustis Gipo venientes Gratianopolim, ob quam recusationem coacti fuerunt aquarum furori se committere in quarum transit dicitur submersus quidam iuuenis Petrus Calliard, conductor bouum simul cum bobus duobus. Fiscus instat vt delatus puniatur veluti causa secuti interitus. Ex aduerso excipit reus, quod recusauit admittere currus tantum onustos ob periculum navis vetustæ & attritæ, & quod mors secuta fuit imperitia bubulcorum circa regimen bouum cum alij bubulci illac transitum fecissent sine villo discrimine, & quod ipse reus semper antecedeat ipsos bubulcos indicans iter aquarum quod tuto tenerent. Fuerunt examinati testes ab vtraque parte, tandem instructa causa ad definiendum, quæritur quid iuris? **¶** Breuiter non arguendo ad partes, ne rem claram apud me obscuram aut difficilem facere videar, puto ipsum reum accusatum absolui debere sequentibus fundamentis. Primò aut reo accusato obicitur dolus aut culpa non admittendo, bubulcos in nauim portoriam, si dolus **¶** ille non presumitur, l. quotiens. §. qui dolo. ff. de prob. c. 2. de renuncia. libr. 6. non quilibet presumitur bonus non dolosus. l. merito. ff. pro socio. l. omnimodo. C. de inoffic. testam. cap. fin. de præsump. Sed probari debet dolus indicis perspicuis, id est, clavis & manifestis. l. dolum. C. de dolo. Baldus autem in consilio 250. In quaestione. col. 2. lib. 1. quod est repetitum in consilio. 382. lib. 5. quod probari debet dolus indicis perspicacibus, id est, perfecte efficacibus. & credo quod in tex. Bald. d. l. dolum, esset verbum perspicacibus, sed nulla sunt indicia perspicua aut perspicacia contra ipsum reum ad arguendum dolum, etenim  
 non



non sequitur reus noluit in nauim recipere bubulcos & currus oneratos, ergo id fecit per dolum, id est, animo & intentione nocendi bubulcis, & eos circumueniendi, quod requiritur ad esse doli, ut patet ex eius diffinitione. l. 1. §. 1. de dolo. Quinimo quotiens alia præsumpcio capi potest, illa recipienda est potius quam dolus præsumat, etiam verba impropriando iuxta not. in cap. cum tu. extra, de testib. Imol. in consil. 101. column. 2. circa med. vbi, quod verba impropriantur, ut cesset falsitas. Idem voluit Soc. in l. serui electione. §. 1. columna tertia, post princip. versiculo & hic text. ita declaratus. ff. de lega. 1. & per Mod. in l. 2. §. creditu. ff. si cert. petat. & quod not. Bart. & Doct. in l. non solum §. sed ut probari. ff. de oper. no. nuncia. sed potest præsumi recusationem esse factam ob aliam causam, quam ut bubulci damnum sustinerent, considerando fundamentum. vñ efficacissimum hoc modo: Fiscus obiicit etiam accusato fordes, auaritia, quod ductus cupiditate pecunie tenebat duos portus, vbi vnicus satis fuisset, quo duplex, scilicet, portorium exigeret transeuntibus. & sic secundum proposita fisci, erat reus lucri & quæstus auarissimus etiam supra modum legitimum iam naturale est & commune mortalibus, ut omnes pecuniam appetamus, sine qua impossibile est viuere. l. si chorus. ff. de leg. 3. quem tex. ad hoc propositum citat Baldus in consilio 449. lus naturale. columna 2. libro 3. lucrum autem istius rei consistebat in operis suis traiciendo transeuntes super portu. Itaque non est verisimile, quod sine causa recusauerit traicere illos bubulcos, & eos naui portoria transducere, quia illa recusatio tendebat in damnum & detrimentum ipsius portitoris qui iacturam faciebat illius pecunie, quæ fuerat numerata portorij nomine, ideo dici non potest, quod dolus reus in eo commiserit, quod tendebat in sui odium & damnum. Soc. in consil. 277. columna 2. versiculo non enim possumus dicere. libro secundo, & dicit Bald. in consilio 34. Statuto seu cap. colum. 3. in fi. lib. 5. quod ommissio lucri suspicionem fraudis repellit, per text. in l. 1. C. de his qui sibi ascri. alibi scribit idem Bal. in consilio 250. In quaestione. columna 3. lib. 1. quod est repetitum in consilio 382. lib. 5. quod ex receptatione alicuius personæ vel rei non præsimitur dolus quado ad receptationem commodum non peruenit, pro quo etiam adduco Fed. de Senis in consilio 125. Super eo quod queritur. circa fi. vbi quod præsumpcio doli cessat in eo, qui ex dolo commodum non consequitur nam utilitas dicitur causa doli. sed causa cessante, cessat effectus. Idem voluit Alexan. in consilio 127. colum. 3. lib. 4. vbi, quod nunquam præsimitur delictum ex actu quem quis facit, nisi quando delictum esset facienti fauorabile, per glossam singularem in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiuran. idem voluit Ias. in consil. 167. colum. 2. post med. lib. 4. vbi, quod verosimile non est voluisse quem excitare seditionem, ex qua commodum non consequitur. tradit etiam Marfil. in consilio 77. col. 2. Rubeus Alexandrin. in consil. 15. fortius voluit Imol. in consil. 129. in fin. quod non præsimitur quis dolo fecisse, quod non cedit ad sui commodum nec incommodum. igitur verisimilius est quod recusauerit traicere ob aliam causam, quam ipse allegauit, id est, propter vetustatem nauis, & ex periculo & damno, quod accidit ex impulsu & saltu bouum & curruum onustorum in nauim portoriam, ex quo saltu meatus nauis aperiuntur, per quos ingreditur vnda ad naufragium paratissima. quæ causa cum sit verisimilis, illa præsumi debet. arg. l. ob carmen. §. fin. ff. de testi. capit. in nota, ibi, quia ad multitudinem tantum extra co. tit. & cap. licet causam, de prob. & quando aliquid est verisimile, illud dicitur esse secundum ius naturale. quia verisimilitudo dicitur cognata naturæ. Baldus in consilio 180. Mortuo filio. lib. 3. Alia autem præsumpcio, id est, quod non ex causa vetustatis nauis & periculi recusauerit currus onustos traicere sine causa est penitus irrationabilis & omni verisimilitudine carens ob amissionem lucri, sed abhorret præsumpcio irrationabilia. Bal. in c. 1. §. si vero vasallus. quid sit inuesti. refert Soc. in consil. 164. col. 5. versicul. præterea præsumpcio. libro 2. Neque sunt præsumptiones de non verisimilibus. Bal. in l. fin. col. 2. in vltimo not. C. de hæredi. insti. & in c. 1. §. si qua. de feu. Guar. refert Corn. in consil. 156. colum. fin. circa med. lib. 3. Socin. in dicto consil. 164. colum. 5. versic. & sic magis est verisimile. Rursus in materia probationis & præsumptionis, illa probatio seu præsumpcio, præuallet, ex qua inducitur bonitas alicuius, ob id quando in testibus reperitur varietas, statim testibus qui deponunt de bonitate alicuius reiectis testibus deponentibus de ma-

litia quia dicta testium loquentium de bonitate sunt magis consona & amica naturæ. Innocen. & Doctores in capit. auditis, de præsumpt. in cap. Ecclesia Vulerana, de electio. Abbas in capit. cum P. colum. fin. de accusa. Corneus in consil. 219. col. fi. lib. 1. in consil. 176. circa fin. & in consil. 261. col. 9. libro 4. Sed ista præsumpcio, quod reus noluerit recipere in nauim currus onustos ob periculum naufragij & ipsius nauis vetustatem, non ex odio aut inimicitia bubulcorum est consona & amica naturæ, ideo præferri debet cuicumque alij præsumptioni, per quam ipse reus malus aut iniquus argueretur, præsertim, quia non probatur aliqua inimicitia præcedens inter ipsas partes, nec præsimitur inimicitia, nisi probetur cum in facto consistat. l. vnica. C. de man. princ. cap. cum in iure. de officio deleg. capitulo Raynaldus, & capitulo, Raynaldus, extra, de testam. Vna enim præsumpcio tollitur & eliditur per alteram. l. diuus. ff. de restitutio. in integ. l. non solum. ff. de ritu nup. capitulo, transmissa, qui filij sint legit. & præsumpcio fortior tollit debiliorem. l. cum de indebito. vbi Bartol. ff. de probationib. sed præsumpcio quæ est pro reo, dicitur fortior præsumptione accusatoris, quia probationes rei præferuntur etiam in ciuilibus probationibus actoris. gloss. sing. in cap. clerici. 81. distinct. Abbas & doctores in cap. ex literis, de proba. Mord. in regula fauorabiliores. ff. de regulis iuris. vbi ampliant, licet probationes actoris in aliquo excederent probationes rei, quanto fortius idem dicemus in causa criminali, vbi præsumpcio, quæ est pro reo, fortior est præsumptione actoris seu accusatoris. ¶ Secundo principaliter excluditur præsumpcio doli in reo accusato nam eodem tempore traiecerat alios bubulcos cum curribus onustis, ideo verisimile est, quod allegat, id est, quod noluerit alios currus traicere, quia ex transitu aliorum considerauerit probabile & futurum periculum, & sic dubitabat ex tali traiectione de periculo nauis sed habeo quod dubitans & ignorans æquiparantur. l. manifestissimi. §. fin. autem dubius. C. de fur. sed ignorantia clarum est, quod dolus imputari non potest. l. genere. ff. de infami. l. ex maleficiis. §. longè minus. ff. de act. & obligat. l. quinquaginta. ff. de excus. tut. l. cum ancillis. C. de incest. nupt. l. generali. C. de tabul. lib. 10. ergo nec dubitanti imputari dolus poterit: ideo dicimus, quod dubitans dicitur esse in bona fide. Corneus in consilio 130. columna secunda. libro quarto. & dicit Baldus in l. leges sacratissimæ. C. de legibus quod ita parcitur dubitanti sicut ignorantia. quod dictum refert & sequitur Ias. in l. si per errorem, col. 2. in prin. ff. de iur. omni. iud. Sed magis in terminis facit, quod scribit bellamera in consil. vltimo, colum. 12. in fi. vbi, quod causa probabilis dubitationis causam iustam præstat aliquid recusandi per tex. in l. illud. ff. de peti. hære. & in l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. & facit ratio in conuincibilis: nam probatio debet esse clara & necessario concludens. l. non hoc. C. vnde legi. c. in præsentia, de prob. sed in dubitatione animi rei accusati circa futurum nauis periculum probatio doli clara & concludens considerari non potest, & istud est, quod Canon dicit: grave satis esse & indecens, ut in re dubia, certa detur sententia, capitulo graue. n. quæst. 3. nec in re dubia absolutum esse iudicium, ne veritas offendatur. cap. final. 33. distinct. super qua dubitatione cum in animo consistat deferri reo potest iuramentum, id est, an ideo recusauerit currus traicere, quia dubitaret, de futuro periculo, iuxta gloss. vbi latè Mod. in §. alie. institut. de actio. itaque ratione dubitationis prædictæ licet citè potuit transitum recusare. ¶ Tercio dolus committi non solet sine animo lucrandi, & aduersus personam non maliuolam. Corneus in consilio 63. col. 3. circa fin. versic. & ex quo actum fuit. lib. 3. nec solet committi dolus sine aliqua causa. Corneus in consil. 217. colum. fin. lib. 4. sed hic ex tali dolo nullum lucrum faciebat reus, imò iacturam portorij, ut supra ostendi, cessabat inimicitia, nec alia causa recusandi poterat considerari, nisi quæ allegatur per acta, id est, metus periculi, ideo suspicio doli cessare omnino debet, & cum illa causa tantum periculi considerari possit, pro expressa habenda est. Bal. in l. maximum vitium, colum. 4. C. de libe. præte. in l. quamuis. C. de fideicommiss. & in consil. 433. Domina Ioanna. colum. 2. in fin. lib. 3. cum suis simil. ¶ Quarto dolus ei imputari non potest, qui sui iuris conseruandi causa aliquid egit. lib. 1. §. quod ait prætor. ff. de in sen. rui. nau. reg. nullus videtur facere. ff. de reg. iur. sed iste accusatus recusauit traiectionem curruum onustorum causa portus conseruandi, ne collisa nauis fieret, & ne secutum esset naufragium, ergo in dolo dici non potest. ¶ Quinto dolum,



dolum committere non dicitur, qui se plus altero diligit. Anch. in consil. 1.1. Factum super quo petitur consilium. col. 3. Paul. de Castr. in consil. 192. Verba apposita. col. 2. ad fin. lib. 1. Itaque dolum accusato ascribi non debet, si se & nauim dilexit plus quam bubulcos, & currus eorū prospiciendo futuro discrimini ordinata enim charitas † incipit à seipso l. preccs. C. de serui. & aqua. c. si non licet. 2. 3. q. 5. & charitas ordinata plus amat se in vngue pedis, quam aduersarium in vertice capitis. Bald. in consil. 312. Visis actis. colum. 1. post med. lib. 4. Nam apibus ille canit qui se plus diligit vllum. Bal. in consil. 299. Dicunt Petrus. colum. 1. circa med. lib. 1. ¶ Sexto, dolum accusato impingi non potest facienti actū permissum, † id est, recusanti traicere currus onustos ob duetationem futuri periculi. lib. 1. §. non fuit. ff. de dolo. l. nemo dānū. ff. de regul. iur. l. sancimus. C. de admittuto. quod procedit licet ex eo actu perueniatur ad aliud prohibitum. Paulus de Castr. in dicto consilio 192. Verba apposita. columna secunda, ad finem libri primi. Itaque non est habendum in consideratione, quid acciderit ob eam recusationē, cū illa fuerit licita & permissa. ¶ Septimo, dolum aut fraus præsumi non debet, † quotiens doli aut fraudis causa nulla verisimiliter imaginari potest. l. si mulier, in princ. ff. rer. amo. Auth. sed iam necesse. C. de donat. ante nup. Barto. in consil. 65. Aret. in consil. 65. colum. 3. vers. in contrarium arguitur. Corne. in consilio 189. ad fin. libri secundi. & in consilio 203. colū. 2. post med. lib. 3. sed. quia causa verisimilis imaginari potest, quod accusatus dolo se recuauerit bubulcos cū curribus onustis traicere, nō apparen-  
20 fente aliqua inimicitia inter eos, vt nec apparere poterat. Perfecto si nauis firma erat, nulla nisi p. digalitaris, & amissionis lucri, quo quid absurdus? Ex quibus facile apparet doli præsumptionem omnino cessare. ¶ Culpa etiam considerari in reo non potest, nam etiam culpa † in dubio nō præsuntur. gl. & Doct. in l. si quis argentariis. §. si. ff. de ed. gloss. & Bart. in l. si creditor. C. de pig. act. quinimo ad vitandū præsumptionē culpe præsuntur quis fecisse, q. alius verisimiliter faceret, quia alias præsumeretur in culpa, quē probari debet, Bartol. in l. si cū venderet. §. final. ff. de pigno. ac. Deci. Neapoli. decis. 13. col. 14. & probari debet culpa clara & certa. Alexand. in consil. 100. col. 1. lib. 1. & in consilio 136. columna 2. libro. 7. las. in l. domos colum. fin. ff. de leg. 1. sed ex multis causis excusatur accusatus à culpa. ¶ Prima  
21 causa, quia non dicitur in culpa, † qui aliquid facit vt vitaret damnum futurum. Abb. in consil. 60. ante fin. lib. 6. vbi, quod culpa non imputatur non euitanti excommunicatū quando ex tali vitatione damnum fortunarum aut rerum suarum incurrere poterat, quod dicit probari per text. in cap. si verē. de sen. excom. sed accusatus recusauit traicere currus onustos, quia dubitabat de nauis periculo & dāno ergo &c. Secunda causa excusandi à culpa, quia per idem vadunt transierant alij bubulci cum curribus onustis nihilo minoribus, vt probatum est. igitur consulendo † istis bubulcis, vt illud facerent, quod alij facere consueuerant. in culpa dici non potest. Bart. in l. si pignore. §. fin. per illum text. ff. de pign. act. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de edil. edic. l. 3. ff. ad Maced. l. 1. C. de pign. act. Paul. de Castr. in consilio 423. quia scio columna penult. post med. libri primi. & quod in pulchro casu scribit Bald. in consilio 441. quidam magister Grammaticæ. col. 2. post med. lib. 1. de committente custodiam pecorum puero, quod in culpa non dicitur quando ita erat consuetudo custodiendi per pueros. ¶ Tertia causa excludende præsumptionis culpæ arguitur, quia nihil consuluit accusatus illis bubulcis, quod  
22 prius in seipso expertus non fuerit, † nam vt intelligerent tantū esse vadi iter, & illud non ingredi dubitarent, primus ipse vadunt ingressus est æquē sedes, & vadi iter bubulcis ostēdens, ob id in culpa dici non potest. arg. §. si. Instit. pro socio. l. h. xredes. §. non tantum. ff. fam. ercis. l. socius socio. ff. pro socio. in quibus iuribus probatur, quod culpa ei non adscribitur, qui in rebus suis non magis diligens fuit, q. in alienis. Eodem modo cū iste accusatus non magis fuerit cautus, & diligens circa personam propriam quam aliorum, quia ipsum se etiam aquis commisit, dicendum est cessare in eo culpam, Pro quo facit quod dicitur cessare malam præsumptionem ratione æqualitatis adhibita. las. in l. si. nu. 99. C. de iure emphy. sed hic secuta est æqualitas, imò plusquā æqualitas, quia accusatus prior aquas tentauit. ¶ Ex quo fundamento probatur satis veritas causæ per eum assignata, quod recusauerit traicere currus ob metum & periculum portus, quia alias non est verisimile, quod voluerit se

aquis credere cum amissione lucri & periculo personæ. Ex hoc etiam probatur, quod odio nullo prosequeretur illos bubulcos, nam si exosos habuisset, verisimiliter non ostendisset eis vadi iter tutum, quod vnicum fundamentum videtur realissimum & efficacissimum ad victoriam causæ. ¶ Quarta causa excusandi reum, est, quia ille bubulcus Gulielmus Pagesij ipse in culpa fuit, qui nesciuit iuga bouum bene ligare, ex qua ligandi imperitia boues inter se irretiti fuerunt, ideò posito quod accusatus in culpa dici posset ex tali recusatione, quod tamē negatur, ipse tamen bubulcus fuit in vltima culpa nō bene ligando boues, quæ  
24 vltima culpa nocet, l. si. per emptorē. ff. de act. empt. Abb. in consil. 3. col. 7. circa si. septimæ quæst. lib. 2. Bal. in consil. 53. Quædam domina Ricchabella. col. 2. lib. 5. Rursus culpa istius bubulci fuit immediata & proxima, ex qua damnum secutum est, culpa autem accusati multum remota, ideò damnum secutum attribui debet culpæ immediatæ & proximæ, non etiam remotæ. l. socium qui in eo. ff. pro socio. l. si mulier. ff. rer. amo. gloss. in l. cū quis. ff. de dolo, & in l. 3. §. ex pluribus, in gloss. quæ incipit not. duas. ff. de acqui. pos. Ex alio etiam culpa proxima, immediata deprehenditur in isto bubulco, quia ille Petrus Talliard submersus ipse portu vehabatur, & tutò transducebatur, sed iste bubulcus ebrius aut fatuus de medio aquarum itinere iussit eum ascendere currum, & boues regere, cū iuuenis esset annos ad summū quindecim natus, verisimiliter rudis, & expers talis bouum in aquis furentibus regiminis, ob id imputandum est † ipsi bubulco improvido, qui adolescentem non idoneum ad tale onus vocauit. l. 3. in si. l. cū mādato. in si. ff. de min. l. sed & si quis. §. si. ff. de instit. Itaque posito & nō concessio, quod culpa aliqua in accusato considerari posset, ex ea tamen teneri aut puniri non debet, quia ex culpa  
26 † illa damnum non contingit, sed ex culpa bubulci imprudentis circa ligaturam bouum, & vocationem pueri. l. si vehenda. §. 1. vers. Paulus. ff. ad l. Rho. de iac. l. & in totum ff. de impen. l. is qui. ff. de oblig. & act. & l. si alius. §. est & alia. ff. q. vi aut clam. quæ iura ad hoc propositum citat Paul. de Castr. in consil. 136. Visis & consideratis omnibus superius enarratis. col. 2. ante med. lib. 1. & cū ipse bubulcus in culpa fuerit, illa accusato nocere nō debet. l. ex duobus, in si. ff. de neg. gest. l. 1. in princ. ff. de alie. iud. mu. cau. fac. l. si pater, in princ. ff. de lib. cau. l. 3. in si. princ. ff. de transac. l. si. C. de censib. & censito. lib. 11. regula non debet. ff. de reg. iur. ¶ Quinta causa sumitur hoc modo, hic agitur contra accusatū, quod teneatur, & puniri debeat criminaliter ex casu mortis secutæ tanquam culpa ipsius accusati præcesserit illum casum, † sed quando agitur etiam ciuilitè contra aliquem ob casum, quod euenerit culpa sua, debet articulari & probari, quod nisi fuisset illa culpa, casus ille non euenerit. Bar. in l. si vt certo. §. sed interdum. ff. commo. Alexand. in consilio 74. col. si. vers. 4. confirmantur prædicta lib. 6. sed hoc probatum non fuit vt probari non poterat. fortè enim si currus in nauim recepti essent, periculū maius futurum erat personarum & rerum. Et si dicas, alij bubulci traieci fuerunt incolumes. Respondeo, quod Imò causa ipsorum illa fuit, quæ ipsum portitorem accusatum mouit, ne alios traiceret, considerans futurum periculum ex transitu priorum bubulcorum, ob quem deliberatum habebat non alios traicere. ¶ Sexta causa excusationis adducitur, nam vbi culpa in reo considerari posset, illa fuit in omittendo culpa aut bubulci fuit ineptè faciendo, id est, nō bene ligando boues, in vocando satis imprudenter illū  
28 puerū de portu, sed maior est culpa † illius bubulci ineptè & imprudenter agentis, quam ipsius accusati omittentis. Anc. in consil. 362. De iurib. aditionis. col. 1. per text. in Cle. constitutionem. de Elec. Itaque insurgere debebat fiscus contra illum bubuleum potius quam contra reum. ¶ Septima causa clarissima ostēditur, † quia vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad casum, requiritur quod culpa illa ad casum ordinata fuerit. l. non omne. ff. de statu lib. l. is qui ff. de oblig. & act. c. quia diuersitatem, de concess. præb. Bar. in l. 2. §. si. ff. si quis cau. & in d. l. si vt certo. §. sed interdū. ff. comm. ista recusatio accusati non admittentis currus operatos in portum non fuit ordinata ad casum submerisionis sed ad effectum ne portus in periculum & damnum veniret ex illo onere saltuque, & impulsu corruum, quando in portum descendunt seu immittuntur. Et puto, quod si admissi fuissent currus in nauim, & periculum aliquod accidisset, eodem modo actum fuisset contra reum, cur admiserit currus in portum, quem non firmum & validum  
arbitraretur



arbitraretur. ¶ Octava causa excusationis à culpa, quia ipse reus non immisit currus in aquas, nec eos gubernavit, sed solum consuluit bubulcis, ut aquas illas ingrederetur, dicendo tutum esse vadum, per quod alij iter fecissent, & sanè consilium dolosum & fraudulentum non fuit, cum ipse prior transitum fecerit, & alij antea fecissent, ob id ex tali consilio teneri non debet regula consilij, ubi latè Mod. ff. de reg. iur. & ubi aliqua culpa in consulendo dici posset, quod negatur maior tamè fuit culpa bubulcorum, consilium illud exequetium, si periculum futurum dubitabāt. Nec, ppter recusationem accusati aquis se debebāt committere, sed protestari contra reum, & agere ad interesse, ubi sine causa recusasset currus in portum recipere. ¶ Non causa adducitur nam ex præmissis saltem illud negari non potest, dubium esse an reus culpam comiserit, sed ubi sumus in dubio ¶ an commissa sit culpa, nunquam potest quis pro culpa condemnari. Bal. in l. si creditor. C. de pig. act. quod dictum pro notabili refert & sequitur Alexan. in cōsilio 183. col. 2. post med. vers. quinimò in contrariū. lib. 7. ¶ Decima causa proponitur, cum accusatus prior ipse a quarum discrimen ingressus sit ut aliis iter ostenderet, negari non potest, quin fide ex bona ita egerit, sed quod fide bona sit, ¶ pœnam non meretur. l. si seruum. §. non dixerit, in verbo. amouere. ff. de acqui. hæ. l. quamuis. ff. de condi. & dem. nam benè fieri dicitur, quod bona fide sit. glo. in l. eū qui. §. in popularibus. in glo. parua super verbo, fuerit. ff. de iureiū. Bal. in consilio 414. Verba dicunt, quod planū. lib. 1. Rursus cum crediderit sibi licere traiectionem negare illis bubulcis ob nauis debilitatem, & quia existimabat flumē transiri posse sine portu, cum alij ante transissent ipso saltem ostendente iter puniri nullo modo debet. Baldus in consilio 243. tempore. in fin. libro quarto Hieronymus Tortus in consilio posito post cōsilia Ant. de But. colūna octaua Postremò faciunt pro reo illa generalia, quod in dubio pronunciari debet contra fiscum. l. non dubito. ff. de iure fisci. & promptiores esse debemus ad absoluendum, quam ad condemnandum, iuribus vulgaribus. Laus Deo, Virgini, ac diuo Iohanni Euangelistæ patrono meo. Gratianopoli 25. Octobris. 1539. Aymo Crauetta de Sauliano. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Homicida non est testis idoneus sine tortura, imò etiam cum tortura licet sit emendatus de delicto.
- 2 Delictum dicitur grauius ratione presbyteratus, & dignitatis persona delinquentis, & contra quam delictum committitur.
- 3 Homicidium dicitur crimen grauissimum, & infamia repellit à testimonio in causa criminali, in tantum, quod testis infamis infamia facti non facit indicium.
- 4 Religiosus non seruans regulam, non dicitur testis idoneus.
- 5 Restitutio principis an operetur extra eius territorium.
- 6 Inimicus non admittitur ad testimonium etiam in criminalibus exceptis, etiam quod sit reconciliatus.
- 7 Testis deponens negatiuam dicitur falsi suspectus, & puniri debet extra ordinem.
- 8 Testis deponenti de bonitate alicuius, magis creditur quam deponenti de contrario.
- 9 Testis dicens se non recordari de quo verisimiliter recordari debet, dicitur de falso suspectus.
- 10 Testi in vno falso, in nullo ei creditur.
- 11 Testis vnus ut faciat indicium ad torturam debet esse inuulnerabilis.
- 12 Quando vnus testis est omnino inhabilis, eius dictum non potest suppleri ex testimonio alterius habilis.
- 13 Ut vnus testis suppleat defectum alterius requiritur, quod sit omni exceptione maior.
- 14 Vilitas, ebrietas, & paupertas repellunt à testimonio.
- 15 Testes coniungi non possunt quando dictum vnus elidit dictum alterius.
- 16 Testimonio impugnato uti licet ad effectum declarandi contrarietatem testimonij.
- 17 Diferentia in tempore reddit testes singulares.
- 18 Testes singulares circa idem factum dicuntur contrarij.
- 19 Testes in causa criminali debent deponere de loco & tempore.
- 20 Interpretatio in criminalibus semper debet fieri in bonum si fieri possit, de quo pulchra ponuntur exempla.
- 21 Verba debent intelligi eo respectu, quo prolata sunt.
- 22 Verba debent intelligi secundum subiectam materiam.
- 23 Verba captiose intelligi non debent in damnum proferentis.
- 24 Verba debent intelligi improprie, & secundum fictionem, ut delictum fugiatur.
- 25 Copula natura est perfectè, & circa idem copulare non circa diuersa, &

- copula natura est ampliare dispositionem.*
- 26 Coniunctus non presumitur voluisse coniuncto iniuriam facere, nec etiā subditus presumitur voluisse principi aut domino suo iniuriam facere.
  - 27 Verba debent intelligi de actu vniformi, non diformi.
  - 28 Suspicio iniuriæ aut criminis cessat quando in publico quid dicitur aut fit.
  - 29 Dolus committi non solet contra personam non maliuolam, & sine causa.
  - 30 Verba in dubio intelligi debent prolata secundum loquendi consuetudinem.
  - 31 Puniri non debet dicens aut faciens, quod sibi licere patat.
  - 32 Ex ordine principij interpretatur finem, & talia presumuntur esse subiecta, qualia predicata demonstrant.
  - 33 Multiplex intellectus parit obscuritatem.
  - 34 Statut declarationi delinquentis circa eius confessionem, & confessio rei in dubio interpretari debet in eius fauorem.
  - 35 Voluntas disponentis interpretari debet secundum id, quod est verisimile, quia verisimilitudo dicitur cognata naturæ, & habetur pro lege.
  - 36 Pro iniuria condemnari quis non debet, quando animum iniuriandi non habuit, licet verba dicantur iniuriosa, & an dolus requiratur in actione iniuriarum.
  - 37 Princeps debet tractare subditos tanquam filios & nepotes.
  - 38 Princeps potius debet habere rationem priuatarum quam fisci.

C O N S I L I V M I X.

Consilium in causa criminali, & in materia iniuriarum.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Accusatur Titius quod maledixerit domino suo, contra quem accusatum testes duo deposuerunt, quorum vnus deponit eū dixisse, quod eius dominus dicebatur dominus bestiarum. P. verò est dominus hominum. Alter verò testis deponit accusatum dixisse, quod P. appellatur dominus hominū. I. verò appellatur dominus hominum & bestiarum: in qua re duo videnda sunt. Primum an pbetur crimen obiectum, secundum an pro talib. verbis pœna imponi debeat. ¶ Circa primū breuiter puto concludendum, quod oppositum crimen nō pbetur per assertos testes, nam primus testis est homicida, cuius homicidium probatur. ex eius confessione, ¶ idè non est idoneus testis saltem sine tortura, Bart. in l. lege Julia. ff. de test. Bal. in Auth. si dicatur. C. eo. tit. Hippo. in prac. cau. crimi. §. diligenter, nu. 61. quinimò non videtur idoneus etiam cum tortura. Io. An. in add. ad Spe. in tit. de teste. §. 1. & quod dicitur de socio criminis, quod solus non facit indicium ad torturam etiam in casibus, in quib. de confociis interrogari potest. Alex. in conf. 89. col. 2. li. 3. Dec. in cōf. 189. col. 6. vers. 2. etiam respondetur. Hippo. in d. §. diligenter, nu. 60. addo Alex. in conf. 2. col. 1. vers. & posito, li. 1. ubi, quod vnus testis non idoneus non facit indicium ad torturam etiam in crimine læsæ maiestatis. Quò ad condemnationem verò etiam plures criminosi non videntur idonei etiam cum tortura, quia solum admittuntur in subsidium ad torturam, ut per Doct. in l. 1. C. de sum. Trin. & fid. cath. Fel. in d. c. testimonium, col. 3. post med. Quod procedit licet esset emendatus de delicto. c. testimonij. extra eo. tit. ubi probatur, quod emendatiq. testis nihil operatur in causa criminali. Idem no. glo. in c. episcopi. 2. q. 7. & maxime est repellendus iste testis, quia presbyter homicidiū commisit, ¶ idè ratione presbyteratus delictum dicitur grauius. nam omne animi vitiū tantò cōspectius in se crimen habet, quāto maior qui peccat habetur secundum poetam Satyricum. Et pro hoc est text. in c. 1. §. iudices. ubi Bal. de pact. iuri. fir. in vlib. feu. tradit Calcanes in consi. 1. col. 11. circa med. & in specie de presbytero, quod propter presbyteratum acius delinquat, est text. in l. presbyteri. C. de epis. & Cleri. quæ lex est registrata. §. quæst. vlti. c. presbyteri, sicut etiā dicitur maius delictū ratione personæ cōtra quā cōmittitur. glo. in c. fi. in verbo sacrilegij. de pœnis, li. 6. Quinimò cū agatur de causa grauissima, nō solū crimē homicidij debet repellere à testimonio, ¶ q. dicitur crimē grauissimū & atrocissimum omni iure prohibitum. Ang. in consilio 217. In causa actionis. columna 2. sed etiam repelleretur ex alio crimine multo leuiore, quia in iudicio criminali repellitur quis à testimonio ob solam infamiam facti, in tantū, q. ne indicij quidem facit, secundum Bar. in l. 1. ubi Mod. C. de sum. Tri. & fid. cath. Alex. in consi. 152. col. 4. lib.



14. lib. 5. Deci. in c. licet causam, col. 6. de proba. Ias. in l. prætor. §. cogentur, in 2. not. ff. de eden. vt in l. admonendi. col. 25. ff. de iureiur. ¶ Facit contra testimonium istius presbyteri, quod scribit Cor. in consilio 261. col. 4. post med. lib. 1. & in consil. 217. col. pe. post med. libr. 4. quod religiosus non seruans regulam suæ religionis nō est testis idoneus, etiam in causa ciuili, quanto magis repelli debet à testimonio iste presbyter violator non solū religionis, sed omnis iuris diuini & humani in iudicio criminali. Pro hoc quod scribit. Anch. in consilio 415. Primū dubium est tale. vbi, quod in causa criminali ad repellendum testem sufficit quod sit reprehensibilis vitæ & fidei, per text. in c. criminationes. 2. q. 7. & sufficit quod sit grauata opinio testis, vel quod per exceptionem conuincatur de crimine, per tex. in ca. fin. de testi. sed de teste cuius opi. grauatur, melius facit tex. in d. c. testimonium Dicitur autem grauata opi. testis quando est infamis infamia facti, vt per Fel. in d. c. testimonium. col. 9. vers. septima & vltima conclusio. ¶ Non obstat quod dicatur restitutus iste testis ad bonam famam per reuerendissimū dominum Legatum summi Pontificis, restitutus autem ad famam videtur testis idoneus. Pau. de Leaza. in c. in testimonium. col. pen. de testib. quē refert & sequitur Alex. in cons. 112. lib. 2. ¶ quia illa restitutio effectum operari non potest extra territorium ecclesiæ in præiudicium aliorum, qui nō sunt subditi ecclesiæ, & qui tali restitutioni non consenserunt. arg. text. in c. per venerabilem, qui filij sint legi. vbi legitimatio Papæ non trahitur ad bona temporalia laici. Et quod per illum tex. tradit Bar. in d. l. 1. in 7. q. C. de sum. Trinit. & fide catho. vbi statutū habitas aliqū ad succedendū, non habet locum respectu bonorum, quæ non sunt suę iurisdictionis. Eodem modo ista restitutio Legati à latere nō debet operari contra personas non subditas, & in causis alienę iurisdictionis. ¶ Hoc tamen non videtur tutum, quia fama est indiuidua, ideò restitutio ad famam operari debet etiam extra territorium statuentis, ita Bal. in terminis in cons. 40. Imperator. col. 1. lib. 4. allegat tex. in l. 1. §. de qua ff. de posthu. & in c. cum test. de re iudi. faciunt quæ Decius scribit in l. fin. col. 2. ff. de iu. om. iu. & in consilio 207. col. 2. vbi quando solum agitur de habilitate personæ illa extendit effectum suum etiam extra territorium habilitatis, Ideò venio ad alios obiectiones. ¶ Secundò repelli debet iste testis à testimonio, quia fuit confessus se fuisse inimicū ipsius accusati. l. 3. in princip. vbi Bartol. & Alexand. ff. de testibus. Inno. & Doct. in c. cum i. & a. de re iudi. ¶ & adeò repellitur testis inimicus vt nō faciat probationem etiam semiplenam, licet inimicitia non sit capitalis. Ancha. in consilio 249. In q. quæ vertitur inter Marcum. columna 2. Amplius licet in crimine læsæ maiestatis testes aliās non idonei admittantur l. in quæstionibus. ff. ad l. Iuliam maie. c. in fidei fauorem, de hære. lib. 6. testis tamen inimicus etiam in tali crimine excepto, non admittitur. c. per tuas. de simo. Bar. in d. l. in quæstionibus. Alex. in cons. 127. in fi. lib. 4. Hippoly. in cōf. 26. col. 6. ¶ Nec obst. quod dixerit se amplius inimicum non esse, licet olim fuerit, quia inimicitia præsumitur de præsentī, durare, nisi probetur reconciliatio. l. in ipso, vbi Bal. per illum tex. C. fami. ercif. & idē Bal. in d. Auth. si dicatur. C. de testi. Inn. in c. cum oporteat, de acc. A lex. in d. l. 3. ff. de testi. Sed posito non concessō, quod facta esset reconciliatio, vt asserit testis, tamen inimicus etiam facta reconciliatione non dicitur idoneus in causa criminali, quia de inimico reconciliato non confides in æternum. ita Io. de Ana. in cons. 17. col. 2. & ibi Bologni. in addi. col. 3. Idem tradit Pau. de Cast. in cons. 273. Vifa relatione. col. 2. post med. lib. 1. ¶ Preterea inimicitia præsens non obscure probatur ex testimonio ipsius presbyteri dum deposuit negatiuam, quod accusatus dixit principem suum esse dominum bestiarum tantum, & quod si dixisset esse dominū hominum & bestiarum, illud audiuisset, & sic voluit deponere negatiuam, ¶ ex qua depositione arguitur suspectus de falso, etiam non præcedente aliqua inimicitia. Bal. in l. actor. col. 3. C. de prob. Ias. in l. 1. col. 4. post med. ff. si quis ius dicen. non obtem. vbi, q. puniri debet de falso extra ordinem. Corn. in consil. 105. col. pen. lib. 3. & in cons. 125. col. 2. circa med. lib. 4. multo fortius dicendus est suspectus præcedente inimicitia. ¶ Quinimò apertissimè ostenditur eius falsitas, quia ausus fuit coarctare negatiuam & tamen alter testis deponit affirmatiuam in contrarium cui testi deponenti affirmatiuam sine dubio magis credendum est, quia cæteris paribus magis creditur vni testi affirmanti quàm mille negantibus. glos. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arb. & in c. i. de præscrip. lib. 6. Alexand. in cons. 169. ad fi. lib. 5. Ias. in Rub. ff. de iureiurando. col. 4. si vnus testis deponens affirmatiuam præferri debet mille negantibus, quanto magis erit præferendus vni tantum testi neganti, maxime cum testis negas sit infamis infamia iuris, & facti, & inimicus rei accusati. ¶ Ex alio etiam magis est credendum testi deponenti affirmatiuam, quia illa affirmatiua, respicit fauorem, & bonitatem rei accusati, negatiua verò tendit in eius odium, ¶ sed testis deponens de bonitate alicuius præferri debet testi deponenti de cōtrario. Inno. & Doct. in c. auditis, de præsum. & in c. ecclesia Vulerana de elect. Bald. in cap. in nostra, in princ. de testibus. in consilio 166. proponitur, quod ex quodam instrumento ad fin. libro 2. & in consilio 77. col. 2. libro 3. Corn. in consilio 219. col. fin. libro 1. in consilio 176. circa fin. & in cons. 261. col. 9. lib. 4. Dec. in consil. 163. col. 8. & in consil. 448. col. 2. post med. ¶ Rursus præferri debet iste testis deponens affirmatiuam, quia loquitur magis verisimiliā. l. ob carmen §. si. ff. de testi. nam quomodo est verisimile, quod subditus tanti principis voluerit appellare principem suum dominum bestiarum. Ex qua etiam re ille presbyter testis de falso suspectus est, quia falsitatis imaginem habet quod à verosimili est alienum. Bald. in l. 1. C. de ser. fugi. ¶ fortificatur suspicio istius testis ex eo, quod scribit Corn. in consilio 56. col. fin. libro 1. vbi quod testis dicens se non recordari eius cuius verisimiliter recordari debet, dicitur suspectus, similiter suspectus dicitur testis dicens, se non recordari eorum quæ eodem contextu gesta sunt. Bald. in l. presbyteri. col. 1. C. de Epi. & Cle. Deci. in cons. 105. col. 4. in fin. Ias. in l. præscriptione. columna 2. in fin. C. si cōtra ius vel util. pub. quanto magis suspectus dici debet iste testis audens coarctare negatiuam in eo super quo alter testis deponit affirmatiuam, cum eius facile debuerit recordari ob temporis breuitatem. ¶ Infertur ex præmissis, quod iste testis presbyter deponens negatiuā est falsus, tam ex iuris præsumptione nequam ex inimicitia, & testimonio alterius testis, ¶ Ideò isti testi in nulla parte sui testimonij credendum est. Inno. in capi. fraternitatis, de hære. Bart. in cons. 88. In. q. inter Frāciscum. columna 2. Bal. in l. si ex falsis. col. 1. de transa. in cons. 286. col. 1. ver. præterea deposuerunt. lib. 2. in cons. 221. Videtur mihi. lib. 3. & in cons. 404. col. 4. lib. 2. Aret. in cons. 71. col. 1. Cor. in consilio. 197. circa fin. lib. 2. Dec. in consilio. 105. col. 4. ad fi. Ob id superest vnus testis tantum cui licet magis credi debeat ad effectum impugnandi testimonium illius presbyteri per supra dicta tamen contra ipsum accusatum non potest probare etiā respectu alicuius indicij, ¶ quia vt vnus testis faciat indicium ad torturam, debet esse inuulnerabilis, id est, qui nulla exceptione vulnerari possit seu omni exceptione maior. Bal. in consil. 359. Verba inquisitionis. col. 1. ad fin. lib. 1. Alex. in consilio 124. col. 2. lib. 6. Soci. in consilio. 54. columna 2. post med. lib. 3. Cor. in consilio 101. col. 2. lib. 2. Ias. in repeti. l. admonendi. col. 69. versiculo benè facit. ff. de iureiurando. Deci. in c. 3. loco. col. pe. de proba. in consilio. 37. col. 4. & in consilio 363. col. 1. sed iste alter testis non est inuulnerabilis, aut omni exceptione maior, vt infra ostendam. ¶ Nec dici potest, quod isti duo testes coniungantur ad faciendum vnā probationem, ¶ quia ista coniunctio fieri non potest, quando vnus testis est omnino inhabilis seu omnino repellitur à testimonio, quia eius testimonium omnino nullum suppleri non potest ex testimonio alterius testis, etiam omni exceptione maioris, quia quod nullum est suppleri, non potest, l. sed si manente. ff. de precar. vbi quod nullum est progari non potest. & in teste omnino inhabili quod per alios suppleri non possit, tradunt Bald. & Doct. in l. si quis ex argentariis. ff. de eden. Bal. in l. 1. C. de test. Alex. in cons. 57. col. pen. in consilio. 177. col. 1. & in consilio. 181. col. penult. lib. 7. Feli. in d. c. testamentum. col. 2. in 2. not. de test. Cor. in consilio 42. col. 1. lib. 1. & in cons. 172. col. penult. num. 20. lib. 2. vbi vult, quod defectus vnus testis ita demum suppleatur ex integritate alterius testis, quando talis defectus non annullat in totū testimonium sed debilitat tantum, sed hic testimonium presbyteri est omnino nullum ideo per alterum testē suppleri non potest. ¶ Secūdo, ita demum defectus vnus testis per alterum suppletur, quando alter testis est omni exceptione maior seu idoneus. Bal. in cons. 152. Plura tanguntur. libr. 1. Cor. in consiliis proximè allegatis, sed hic alter testis non est idoneus, aut omni exceptione maior, imò sustinet multos defectus, quia probatur ex confessione eius, quod est



14 est vilis persona, pauper & communiter ebrius, & vilitas autem repellit à testimonio. §. si vero ignoti, in Auth. de hare. & falc. Bart. in consilio 111. queritur & in dubiū reuocatur. col. 2. in fin. Fed. de Sen. in consilio 220. veritatis. col. 2. vers. item Bart. Cor in cons. 157. colum. 2. ad fi. lib. 4. Anch. in cons. 74. in causa quæ vertitur inter Phil. col. 2. post med. & in cons. 227. Ad corroboracionem. col. 2. Arc. in cons. 71. ad fin. Similiter repellitur testis propter ebrietatem. Anch. in d. cons. 61. vbi etiam idem dicit de paupertate, & de paupertate etiam loquitur Are. in d. cons. 71. ad fi. Deci. in cons. 310. col. fi. & alibi sæpè Doct. & licet singuli isti defectus nō sufficerent in civilibus, tamen cum simus in criminalibus & omnes cōcurrant, res videtur sine dubio. ¶ Tertiū nō possunt coniungi isti testes, quia dictum vnius elidit dictū alterius. Alex. in cons. 32. col. 2. lib. 6. nam vt supra ostēdimus, vnus contendit super negatiua, alter verò super affirmatiua. Nec obstat quod videatur hoc modo contrarietas in accusato, qui modò vitur testimonio alterius testis ad impugnandum testimoniū illius presbyteri, modò ipsum testimoniū, quo ita vnus est, impugnet, & quia respondeo, q̄ permittitur vti testimonio impugnato ad effectum declarandi contrarietatem & falsitatem alterius testis presbyteri, quod permissum est de iure. Rom. in cons. 79. Amplissime Doct. col. 2. vers. non obstat secundum, licet si testimoniū alterius testis verum esset, iniuria tamen considerari nō pōt, vt infra latè ostendam. ¶ Et si dicatur fieri potest, quod vterque testis loquatur veritatem, quia sumus in actu reitabili, id est, in confessione quæ reiterari potuit, & vno tempore fieri secundum depositionē vnius testis, & altero tempore secundum depositionem alterius testis. Ad istud facillimè respondetur, quod secundum hanc intelligentiam isti testes essent singulares, & quia diuersitas temporis vel loci reddit testes singulares, quia necesse est quod loquatur de diuersis actib. Bald. in cons. 39. Proponitur quod celebratus. col. 2. li. 3. Pau. de Ca. in cons. 137. In causa quæ vertitur Pergami. ad fin. & in cons. 155. In causa quæ vertitur coram domino vicario. ad fi. lib. 2. Anchar. in cons. 64. col. 2. & in cons. 147. col. 1. si testes singulares repelluntur in civilibus, quid dicemus in criminalibus. Præterea si repelluntur testes singulares ob solā singularitatem, licet aliunde sint idonei, quid dicemus in istis testibus, qui vltra vitium singularitatis quam plurimos patiuntur alios defectus. ¶ Secundo respondeo, quod proponitur licet testes non videam, quod isti testes deponunt de vna & eadem confessione non reiterata, idē ex illa singularitate circa negatiua & affirmatiua reddunt testes contrarij. Alex. in cons. 21. col. 2. lib. 4. videndū est etiā, nunquid isti testes deponentes contra accusatum deponant de loco & tempore confessionis ipsius accusati, quia alias nō probant in causa criminali. Bal. in cons. 399. Præsuppono quod in ciuitate. li. 1. latius in consilio 410. quia non probatur, lib. 4. & in consilio 353. Proponitur quod dictus Procellus. circa fin. lib. 5. idem est de mente Bar. in consilio 172. Dubita. col. 2. circa fi. in septimo dubio. facit idem Bartolus in consilio 177. Catharina. vbi, quod confessio accusato non nocet, nisi contineat locum & tempus commissi delicti. licet Cald. in consilio 4. in tit. de testibus, voluerit quod nō sit necesse testes deponentes super homicidio deponere de loco & tempore nisi fuerint interrogati. ¶ Itaque nullo modo probatur obiectum crimen per assertos testes, ad quorum depositiones iudices respicere non debent, scilicet quod loqui videantur contra accusatum, sed ipsorum testimonij personæ considerandæ sunt, quia testibus non testimoniis iudicandum est. c. tua nos, de cohab. cle. & mul. quamquam respiciendo etiam ad testimonia, illa non probant ex causis supra memoratis. ¶ Circa secundum, posito & non concessio, verba illa probarentur, an pōna imponi debeat, respondēdo quod non, quia ex illis verbis iniuria aliqua considerari non potest. ¶ Et considero pro fundamento, quod verba quæ possunt interpretari ad bonum & ad malum, in dubio debent intelligi in bonam partem, vt excludatur præsumptio delicti. Bar. & Doct. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de ope. no. nun. idē scribit Bal. in cons. 98. Bethonus de Couo. col. 2. ad fin. lib. 1. quod si aliquis iactauerit se de expellendo aliquem de possessione, verba iactationis debent intelligi de expulsiōe legitima per viam iustitiæ, & ibidē col. seq. subdit idem Bal. quod verba testimonij in bonum, si possunt, debent interpretari. ¶ Alibi scribit Alex. in cons. 183. col. 3. lib. 7. quod si probetur per testes aliquem dixisse, ego v̄ciscar de tali, debent intelligi ista verba de vindicta lici-

ta per viam iuris & iustitiæ. ¶ Alibi scribit Old. in cons. 291. hæc sunt rationes. col. 3. quod si monialis vnus monasterij dicat se ascetiam alterius monasterij, præsumitur præcessisse dispensationem Apostolicam, vt fugiatur delictum, cum nō possit monialis vnus monasterij priorissam agere in alieno monasterio sine licentia P̄tificis, & sic ad fugiendum delictum præsumitur factū extrinsecum. ¶ Alibi scribit Veronensis in cons. 60. col. 3. quod in dubio præsumitur quis fuisse in rixa animo mediandi & separandi rixantes potius quam animo offendendi, vt delictum fugiatur. ¶ Et in terminis iniuriæ tradit Alexan. in casu magis dubitabili, in consilio 233. col. 2. lib. 6. quod si reperitur liber Iudeorum, in quo sint scripta verba pertinentia ad iniuriam & ignominiam Christi crucifixi, si non appareat, quo tempore talis liber sit editus, non præsumitur scriptus post aduentum Christi ad eius iniuriam, sed ante aduentū vt cesset delictum iniuriæ. Si Iudeus Christi inimicus in dubio non præsumitur aliquid dixisse seu scripsisse ad iniuriam Christi, quanto minus præsumi debet crimen iniuriæ in vasallo & subdito contra suum dominū. Sed illa verba est dominus hominum & bestiarum, possunt & debent intelligi in bonam partem, imò in laudem ipsius, vt infra ostendam, igitur de iniuria quari non debet. ¶ Quod illa verba possint intelligi in bonam partem, & referri ad laudē domini ostenditur nā ille Aegyptius seu Saracenus volebat extollere P. & cum præferre idicēdo esse P. dominū hominum, per contrarium accusatus voluit defedere & tueri decus & splendorem I. sui domini, idēo verba prolata debent intelligi ad laudem & gloriam ipsius I. secundum mentem & intentionem proferentis. l. Neratius. ff. de reg. iur. c. 21 intelligentia, de verb. signific. & verba prolata respectu laudandi I. debent intelligi secundum illum respectū quo fuerunt prolata. l. si quis domum. §. quid tamen. ff. locati. l. profectitia. §. fin. ff. de iur. dot. l. debitor. §. fin. ff. ad Trebel. quæ iura ad hoc propositum citat Dec. in c. si pro debilitate, col. 5. de offic. deleg. & in cons. 283. col. 1. item cum ille Aegyptius vellet fauere P. verisimile est, quod accusatus tanquam subditus. l. voluerit fauere suo domino. l. merito. ff. pro soc. Idēo subiecta materia suadet, quod verba prolata per ipsum accusatum accipiatur in bonam partem, & secundum quam materiam subiectam verba debent intelligi. l. proculus. ff. de usufruct. l. infulam. ff. de præscript. verbis Et tunc perfectè enunciamus, cum loquimur secundum subiectam materiam ait Philosophus primo Ethico, quem refert Bal. in l. data opera, col. 9. C. qui accus. nō pos. ¶ Nec intelligi debent verba captiose in damnum proferentis, sed secundum ipsius proferentis mentem. l. penul. ff. ad exhib. Itaque illa verba, quod I. videtur dominus hominum & bestiarum, debent intelligi in bonam partem, & in gratiam & honorem I. id est, quod habeat imperiū non solum in ipsos homines eius subditos, sed etiam in bonis ipsorum, intelligendo per verbum bestias ipsa bonam antiquitus diuitia mortalium in bestiis consistebant, inde pecunia dicta est a pecudibus secundum grammaticos. ¶ Quinimò licet verbum bestiarum secundum propriam significacionem ad bona generaliter referri nō posset, deberet tamen impropriari ad fugiendum præsumptionem delicti, iuxta ea, quæ habentur in c. cum tu. de testibus, in l. 2. §. creditum. ff. si cert. pet. ¶ Amplius intelliguntur verba secundum fictionem iuris vt delictum fugiatur. Bal. in cons. 28. in quodam instrumento, & in cons. 244. Dubitatur de quodā notario. lib. 1. ¶ Neque iniuria dici potest allegando I. imp̄e iū obtinere etiam in bestiis, imò illud conformē est iuri diuino, quo dicitur. Omnia subieciisti sub pedib. eius oues & boves vniuersas insuper & pecora campi. Præterea pōderanda est illa copula, & dum dicitur esse dominum hominum & bestiarum, & cuius copule natura est perfectè & circa idē copulare, nō circa diuersa. Bal. in cons. 243. Visis, col. 2. lib. 3. per tex. in l. Seia. §. Gaio. ff. de fun. instru. Rursus natura copulæ est ampliare dispositionē. l. ea tamē adiectio. ff. de leg. 3. Sed clarum est, q̄ illa prima verba, est dominus hominū, non possunt intelligi, nisi in bonam partē, ergo alia verba simul copulata debent intelligi etiam in bonā partem, vt fiat perfectā copulatio circa eundē sensum. Imò illa verba sequentia debent intelligi ampliatiuè secundū naturā copulæ, vt intelligatur, plata gratia ampliacionis & augmēti dominationis. l. q. d. tu dicis, q̄ P. est dominus hominum, & ego dico, quod I. est maior dominus, quia non solum est dominus hominum vt P. sed etiam bestiarū, vt sic censeantur plata verba ex magna cordis affectione, & ad cōfutandum gloriam



26 gloriam alterius dominum suum extollentis. ¶ Secundo principaliter, quod ista verba non censeantur prolata causa iniuriandi, arguitur sic: coniunctus non praesumitur aliquid dixisse gratia iniuriandi coniuncto. glo. in l. vestem. ff. de iniur. pro hoc bonus text. in l. vxor. §. fin. ff. de adulter. & ibi glo. ubi non probans accusationem excusatur a calumniaratione coniunctionis. l. in senatusconsultum §. eos. ff. ad Turpil. multo minus praesumendum est, quod subditus & vasallus voluerit pronunciare verba animo iniuriandi domino suo. ¶ Tercio verba debent intelligi de actu vniformi, non difformi. Ancha. in consil. 291. Super pluribus articulis. columna 4. ideo verba prolata per ipsum accusatum debent intelligi vniformiter, id est, omnia in laudem & deus domini sui, non difformiter partim in laudem, & partim in vituperium. ¶ Quarto, ista verba dñr palam & in publico pronunciata, ideo cessare debet suspicio iniuriandi & criminis arg. l. non existimo. ff. de adm. tu. l. fin. ff. de ritu nup. c. fin. de clandest. spon. c. vt nostrā, vt eccle. benef. Nec est verisimile, quod si animum habuisset iniuriandi, verba illa protulisset ita in publicū, cum non ignoraret magnitudinem poenae sequi solere domino iniuriantes aut malè dicentes, & a communiter accidentibus, qui aliquid in dominum dicere aut facere audent, illud non in publico, sed clandestinè agunt. Valet autem argumentum in materia probationis aut praesumptionis a communiter accidentibus. gl. in l. neq. natales. C. de prob. Bal. in consil. 70. Apparēt. col. 2. in consil. 351. In bonis feudalibus. ad fil. lib. 2. Quod maxime procedit in ipso accusato, qui alias per falsos testes, & de falso conuictos fuerat molestatus de crimine laesae maiestatis, ideo non est verisimile quod ausus fuerit verba iniuriosa contra dominum pronunciare tanquam memor praeteritae molestiae tam acerbae, nam praesumitur quis memor facti proprii & maxime tam notabilis Rom. in consilio 481. praesentis. colum. 1. post med. ¶ Quinto, dolus committi non solet aduersus personam non maliuolam. Cor. in consil. 63. colum. 3. circa fi. vers. ex quo actum fuit. lib. 3. Rursus committit dolus non solet sine causa. Cor. in consil. 217. col. fi. lib. 4. sed hic dici non potest quod dominatio esset odiosa ipsi accusato, aut quod moueri posset accusatus ex aliqua causa ad iniuriandum domino, imò ad benedicendum tantum prout fecisse existimat, si quidem ab ipso domino beneficium grande tulit, nam cum reus accusaretur laesae maiestatis, & missae essent informationes ad l. dominum suum, illae fuerunt remissae ad Senatum, per quem tanta indagatio contra testes falsarios facta est, vt honore incolumi accusatus exierit, falsitate probata, cum potuisset l. causam retinere apud se cum dispendio multo grauissimo ipsius accusati, & difficultate longè maiori falsitatem aperiendi, itaque quis putet subditū, & vasallum, ausum fuisse maledicere de domino suo tam officioso, iusto, & humano. ¶ Sexto communiter dici consuevit, quod l. maiorem obedientiam obinet in subditis suis quam P. ideo dicendum est, quod verba prolata per ipsum accusatum, intelliguntur & interpretantur non ad malam partem, sed secundum illam loquendi consuetudinem ad demonstrandum magnitudinem & amplitudinem dominationis l. Alex. in consil. 9. col. 1. lib. 5. ¶ Et cum putauerit accusatus licitum sibi fuisse ita loqui, ob illam consuetudinem puniri non debet. l. quis sit fugitiuus, §. apud Celsum. vers. idem Celsus. ff. de edil. edi. l. qua sub conditione. §. fin. ff. de condic. institut. l. si quis aliquid, §. testamentum. ff. de poenis. quae iura ad hoc propositum allegat Hieron. Tortus in consil. suo quod est post consilia Ant. de But. col. 8. ¶ Septimo facit in fauorem accusati dictum. Bal. in l. quamuis. C. de fideicommiss. relatum per Socin. in consil. 52. col. 5. ad fin. l. 1. quod ex ordine principij interpretamur finem, sed principium, istorum verborum fuit, quia ille Aegyptius voluerit fauere P. accusatus vero dominationi l. ideo verba ista prolata per accusatum intelligi debent secundum principium, id est, in fauorem dominationis. l. ¶ Pro quo facit quia talia praesumuntur esse subiecta, qualia praedicata demonstrant. l. si defensor. ff. de interd. actio. l. si vno. ff. local. l. 3. vbi Bart. ff. de fun. instru. l. qui videtur. ff. de vino tri. ol. quae leg. c. inter dilectos. versiculo ceterum de fide instrum. sed praedicatum fuit contentiosum disputatiuum, quia vnus voluit fauere P. alter l. ideo postea subiecta & secuta eodem modo debent intelligi. ¶ Octavo, ista verba saltem negari non possunt, quin dicantur obscura, & quia possunt intelligi duobus modis, in bonum & in malum gratia benedicendi aut maledicendi per 33 supra dicta. ¶ Nam multiplex intellectus possibilis parit ob-

scuritatem, quia quod multipliciter exponitur, eius veritas ignoratur, secundum Boerium. Bal. in consilio 218. Petita venia. colum. 1. post med. lib. 1. sed ultra Bal. allego gloss. in l. veteribus. ff. de pac. probatio autem obscura non releuat etiam in ciuilibus. cap. in praesentia, de proba. multo minus in criminalibus. l. fin. C. de proba. ¶ Nonò, cum dicat accusatus se protulisse ista verba animo commendandi l. dominum suum, ¶ standum est declarationi ipsius confitentis, vt fugiatur delictum. cap. cum dilecti, de accusat. quem text. ad hoc propositum & in casu longè magis dubitabili in defensionem accusati allegat Dec. in consil. 256. colum. pen. post med. vers. & pro exoneratione. & verba confitentis interpretari debent in dubio in fauorem ipsius confitentis. Anto. de But. in c. ex literis. el. 1. in fi. de sponsa. Bal. in consil. 247. Ad euidentiam praemittendum est, quod quando statutum. colum. 2. lib. 5. Deci. in consil. 25. colum. pen. vers. confirmatur hoc, in consil. 118. colum. fi. & in consil. 278. col. penul. post med. vers. non obstat quod praedicti ne potest. ¶ Decimo ista interpretatio, quod ista verba fuerint prolata in bonam partem est magis verisimilis, quia vt supra dixi, non est verisimile, quod subditus vasallus domino suo voluerit iniuriari, maxime qui ab ipso domino beneficia maxima tulit, ideo ista verisimilitudo attendi debet non possibilitas, id est quod possibile sit voluisse accusatum domino suo iniuriari. Bal. in l. scriptura, columna 2. C. de fid. instrum. ¶ & voluntas deponentis interpretari debet secundum magis verisimile. Alexan. in consilio 76. colum. 1. lib. 4. sed quis neget magis verisimile esse voluisse accusatum dominum laudare potius quam vituperare? Quam verisimilitudinem maxime considerare debent iudices magnifici in veritate deprehendenda. Aret. in consilio 9. col. 2. Est enim verisimilitudo cognata naturae. Bal. in consilio 180. Mortuo filio. lib. tertio. & habetur verisimilitudo pro lege. Old. in consil. 13. cum quaestio. in fin. ¶ Undecimo quod ista verba prolata fuerint in bonam partem, maxime moueor ex testimonio illius presbyteri homicidae, qui videns secundum tenorem verborum factorum inter ipsum accusatum, & illum Aegyptium, quod verba prolata per ipsum accusatum nullo modo iniuriam sonabant cum illis verbis dominus hominum illa tacuit, non veritus negatiuam coarctare contra omnem veritatem, ne constare posset per expressionem illorum verborum de bono animo pronunciantis, nam si vidisset iniuriam oriri etiam additis illis verbis rex hominum, verisimile est quod illa expressisset citra discrimen falsitatis cui se submittit quis negatiuam coarctando contra rei veritatem, & sic plurimum ponderanda est illius presbyteri taciturnitas in illis verbis, dominus hominum, & causa ipsa tacet, quae causa non alia fuit, nisi quia videret expressiorem causam accusati in eius fauorem liquidam facere. ¶ Ex praemissis facile ostenditur, quod accusatus iniuriandi animum non habuit, ideo pro iniuria condemnari non debet posito sine veri praedicio verba illa iniuriosa dici possint. l. illud. ff. de iniur. l. si non conuictij. C. eo. titulo Alexand. in consilio 212. columna tertia versiculo item iste testis deponit libro secundo ¶ pulchrè Roma. in consilio 96. columna 2. post med. Deci. in consilio 487. colum. fin. vbi omnino videatur. Ideo videmus, quod in actione iniuriarum dolus requiritur. Old. in consil. 53. consuevit dubitari. col. 2. post med. vers. sed quid si opponitur. Bald. in consilio 230. omne factum in fin. lib. 3. & in consilio 443. Coram vobis, in fin. lib. 4. Corn. in consilio 280. columna 2. circa med. lib. 4. fortius voluit Bal. in consilio 277. In causa Gulielmi. lib. 5. quod in actione iniuriarum lata culpa non aequiparatur dolo. ¶ Postremo considero, quod dominus debet tractare subditos suos tanquam filios & nepotes. l. si quis filium, vbi Ias. circa princip. C. de inoffi. test. Bal. per illum text. in col. 460. Ioan. de Albingana. colum. 2. lib. 1. Ideo cum graue & indecens sit, vt in re dubia certa detur sententia. ca. graue. 11. q. 3. non videtur praesumendum esse de voluntate dñi quod subditus & vasallus puniatur pro talibus verbis dubijs, imò quod stantibus praemissis, prolata fuerunt in commendationem ipsius domini, ¶ Ideo diuus Adrianus dicere solebat malle se ampliari imperium hominum adiectione potius, quam pecuniarum copia. l. cum ratio. §. penultim. ff. de bon. damna. similiter in l. 1. C. de secund. nupt. potius vult haberi rationem priuatorum, quam vt fiscus locupletetur. & in l. vnica. §. penult. C. de cad. tol. reputat princeps commodum priuatorum proprium esse ipsius principis. & iste videtur verus intellectus. lege non dubito. ff. de iure fisci. quod in casu dubio pronunciari debet contra



contra fiscum, & melius est nocentem absolueri, quam innocentem condemnare. l. absentem. ff. de pœnis. iam curia honorem maiorem consequitur in absolendo quam in condemnando. Paul. de Castr. in consilio 299. Visa inquisitione, ad fin. lib. 2. Protestor tamen quia acta non vidi sed præmissa scripsi ad informationem partis quod si constare possit accusatum verba illa aut alia pronunciasse ex animi malignitate ut iniuriam euomeret aduersus dominum suum, causam accusati prorsus tueri non intendo. plane ita scripti admonitus à parte seu pro ea agentibus, quod verba illa pronuntiata fuerunt solum ad laudem & commendationem domini sui ad monstrandum maiorem obedientiam, quam à subditis suis accipit, quo casu iniuriæ crimen videtur cessare, licet stulti loquiij culpa considerari fortè possit. Gratianopoli 14. Augusti. 1539. Aymo Crauetta de Sauriliano Iuriconsultus.

SUMMARIVM.

1. Ultima electioni sepultura standum est.
2. Verba sententia debent intelligi civiliter secundum terminos iuris communis.
3. Sententia dicitur stricti iuris: ideo restringi debet quotiens restringi potest, salva ratione recti sermonis.
4. Sententia operari non debet ultra intentionem iudicis.
5. De sententia non executâ & quæ vsu recepta non est, non videtur curandum.
6. Sepeliri quis debet in loco maiorum suorum, & vir & uxor in eodem sepulchro poni debent.
7. Cui conueniunt verba, conuenire debet & dispositio & ubi est sententia dici potest, est casus sententia: idem in instrumento, quod est casus instrumenti, sicut dicitur de casu legis.
8. Sententia lata contra rectorem ecclesiæ præiudicat eius successoribus.
9. Obseruantia præsumitur subsequente ex titulo sententia præcedentis.
10. Prescrip. 40. annorum cum titulo sufficit contra ecclesiam & sententia dicitur titulus legitimus ad præscribendum.
11. Prescriptio æquiparatur conceptioni principis ex quo principis auctoritate introducta est, & habet præscriptio vim contractus & pacti, immò habetur pro veritate.
12. Sepultura electio facta ad suggestionem alterius non valet: quia debet esse spontanea.
13. Testis qui super aliquo semel deposuit, super eo amplius interrogari non debet, & an valeat testamentum factum ad interrogationem alterius.
14. Dummodo dictio importat conditionem quando venit quod implendum ante perfectionem actus & idem in aliis verbis modum significantibus de sui natura.
15. Ius non competit ante conditionis euentum, & executio actus conditionalis fieri non potest ante euentum conditionis.
16. Avaritia animos execat clericorum & clericorum genus auarissimum est.
17. Metus arguitur ex importunitate & persuasione, quæ vim coactionis habet.
18. Metus arguitur ex conditione statim secuta.

CONSILIVM X.

Circa materiam sepulturæ pro curato ecclesiæ Vallis, contra curatum ecclesiæ Vallis Adextrorum.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato, Antonia relicta Mengeti Comitissæ de vniuerso primo interrogata ubi vellet sepeliri, respondit quod in ecclesia parochiali loci Vallis, ubi iacebant maritus eius & sui maiores. Rursus interrogata, an valet sepeliri in ecclesia parochiali Adextrorum respondit quod sic, dummodo ex hoc Maximus Comitissæ eius filius damnum nullum sustineret, ut aliqui testes deponunt. Deinde ipsa defuncta fuit in ecclesia Adextrorum, curatus ecclesiæ Vallis egit contra curatum Adextrorum etiam interueniente procuratore fiscali curiæ episcopatus Gratianopolis per iuris fiscalibus ad restitutionem cadaueris & interesse, produciendo quandam sententiâ satis antiquâ alias latâ inter prædecessores ipsarum partium, per quâ fuit declaratum capita domorum de vniuerso sepeliri debere in ecclesia aut cimi-

terio Vallis, oppositum fuit contra ipsam sententiâ, quod est res inter alios acta, quæ non præiudicat successoribus in curia Adextrorum & præterea quod illa sententiâ nunquâ fuit executioni demedata. Quæritur quid iuris. ¶ Videretur dicendum prima fronte rectorem ecclesiæ Adextrorum absolui debere à petitis vicarij ecclesiæ Vallis, quia proponitur quod Antonia defuncta ultimo loco eligit sepulturâ in ecclesia Adextrorum cum ultimâ electioni videatur standum non primâ, quia ultima dispositio testatoris derogat priori. ca. vlti. voluntas 13. q. 2. l. si quis, in prin. test. ff. de leg. 3. & in sepultura est tex. in c. 1. de sepul. lib. 6. ibi vel iâ electâ non immutetur, & præsupposita ista electione non videtur ob stare memorata sententiâ, ab agente producta, quia debet intelligi civiliter secundum terminos iuris communis scilicet electione sepulturæ non facta l. miles. §. decem. ff. de re iud. Bar. in l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pig. Veronensis in cons. 57. col. 5. in prin. Alex. in cons. 35. in l. dubio. lib. 5. immò ista interpretatio sententiæ est omnino necessaria, qui alias sequeretur, quod iudex voluerit derogare iuri communi quod facere non potest, quia inferior legem superioris tollere non potest. cum inferior de maior. & obe. ideo non est præsumendum, quod iudex in sententiâ sua voluerit aliquid impossibile apud ipsum iudicem. l. quanquâ. ff. de rit. nup. l. si pater. ff. de his quæ in frau. cre. l. Lucius. §. pe. ff. ad muni. gl. in l. ff. de offi. eius. in gl. quæ incipit, nota argumentum triplex. Rursus agebatur iudicium inter duos curatos duarum ecclesiarum, ob id non potuit iudex pronunciare nisi super iure ipsorum curatorum, non etiam super iure parochianorum, quia persona extranea non subintelligitur in dispositione. l. si ita stipulatus. §. Crisogonus. ff. de verbor. obligat. & cum sententiâ sit stricti iuris. l. 1. C. si plures vna sen. fuer. condemnati. l. si iudex. & ibi no. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si inter me, & te. ff. de excep. rei iud. l. diui fratres. ff. de li. cau. verba sententiæ non debent extendi ad iura aliarum personarum. l. quicquid astringenda. ff. de verborum obligat. & adeo est sententiâ stricti iuris. ut restringi debeat quotiens restringi potest salva ratione recti sermonis. Paul. de Castr. in consilio 295. Viso superscripto puncto, columna tertia circa med. libro 1. Præterea sententiâ non debet operari ultra intentionem iudicis. l. si ex testamento. in fine & l. si cum argentum, in fi. princ. ibi neque iudex. ff. de except. rei iud. l. qualem, in prin. & l. quia arbiter. & ibi no. ff. de arb. sed intentio iudicis fuit declarare de iure ipsorum rectorum circa sepulturas, non autem intenderat iudex restringere, immò auferre libertatem parochianis eligendi sepulturam ubi vellent, quia etiam si hoc iudex fatuus cogitasset, non tamen potuisset, ut supra ostendi. ¶ Secundo principaliter in fauorem rei conuenienti facit, quia cadauer illud humanum fuit in eius ecclesia patiente ipso rectore agente, ex quâ patientia videtur præiudicasse iuribus suis, si quæ obtinebat iuxta not. in l. quæ dotis. ff. solut. matr. per Bart. & Doct. quod maxime procedit, quia non agitur de præiudicio iuris quæ sit, sed quærendi & de lucro, quo calu tacens censetur consentire. Bart. in l. non solum. §. morte. col. 6. versic. si verò esset obligatio, quæ non contrahitur verbis. ff. de nou. ope. nun. Sequitur Curt. senior in consilio 82. columna 1. in fi. Ex alio videtur hic rector tacendo consensisse, quia agitur de exhumatione cadaueris, nam ubi agitur de rei destructione, censetur tacens consentire saltem quoad hoc ne actus destruat, quicquid sit de recuperatione damni aut interesse. l. Labeo. ff. de aqua plu. arc. ¶ Tertiò etiâ quod Antonia defuncta sepulturâ non elegisset tamen rectè videtur sepulta in ecclesia Adextrorum, quæ præsupponitur ecclesia parochialis ipsius defunctæ, ad quâ pertinet ius sepulturæ de iure cõ. c. 1. c. in nostra, de sepul. c. is qui. eo. ti. in 6. Nec tunc videtur ob stare sententiâ producta quia ut dictum est, res est inter alios acta, & quia non proponitur executâ, ideo dici potest de ea quod dicitur de statuto, quod nunquâ fuit obseruatum, nâ perinde est ac si nunquam statutum fuisset. gl. in c. 1. de treu. & pac. Ol. in cõ. 359. Impugnatur electio. col. 2. ver. 2. quia illud statutum. Alex. in cons. 132. lib. 1. & alibi sæpè Doct. ¶ Quarto, ubi res esset dubia videtur in dubio pronuciandum in fauorem rei conuenienti. §. comodum. Inst. de interd. regula fauorabiliores. ff. de reg. iur. & maxime quia ista contentio circa ius sepulturæ videtur de lacte & lana, scilicet acquirenda, ideo si vnus non lucratur æquo animo ferre debet. Anc. in cons. 210. Inter contraria, col. 1. post med. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrariam opinionem arbitror de iure veriore. Quam primo fundabo, deinde respondebo ad contraria, ex quorum responsione



sione clarissima fiet res in fauorem agentis. ¶ Fundatur itaque ista opi. prim. de iure communi, quo iure vbi moritur ¶ quis nulla facta electione sepulturae, humari debet in sepulchro maiorum suorum, & maxime vir & vxor in eodem sepulchro poni debent. c. 1. & c. Ebron. 13. q. 2. c. de vxore, de sepul. & c. is qui eo. tit. libro sexto. sed maritus & maiores istius defunctae sunt sepulti in ecclesia Vallis, in qua ipsa primo loco dixit velle sepeliri, ergo ibidem & ipsa ponenda est nulla facta electione. ¶ Secundo fundatur ista conclusio in fauore agentis ex sententia producta, quia pponitur in facto, quod ipsa Antonia faciebat caput domus, & sic verba sententiae ¶ conueniunt ipsi Antoniae, ergo & eius dispositio l. 4. §. totiens. ff. de dam. infe. l. ita autē, in princ. ff. de admi. tu. arguendo ab oppositis, & potest dici de hac quaestione, est casus sententiae, ideo dubitandum non est. l. ancillae. C. de fur. sicut in simili dicimus de instrumento, quod, vbi est casus instrumenti, ibi dubitari non oportet. Bal. in consilio 215. Proponitur, quod inuestiturae. col. 2. circa fi. lib. 2. imò habetur pro veritate ista sententia, cum transitum fecerit in rem iudicatam. l. res iudicata. ff. de reg. iur. l. ingenuum. ff. de sta. hom. ¶ Nō obstat, quod dicitur ex aduerso istam sententiam latam, contra rectorem ecclesiae non nocere successoribus ecclesiae, sed esse rem inter alios actā, quae aliis non praedicit, quia istud non est verum in iure, imò sententia lata ¶ contra rectorem ecclesiae, praedicit ecclesiae, & per consequens successoribus. Abb. in cōf. 62. col. 2. ver. & maxime praedicta procedunt. lib. 1. allegat no. in c. edoceri, de rescrip. Addo Old. in cōf. 94. Eleganter, col. pen. allegat no. in c. cum inter, de rei iud. & in c. cum olim, de praescrip. sed ultra Old. habetur de hoc in c. reprehē sibilis, de app. not. Franciscus de Rampo. inter consi. Cald. in cōf. 5. in tit. de confes. & si vim sententia lata contra tutorem aut curatorem legitime constitutum, & minori praedicit, iuxta ea quae habentur in l. non eo minus. C. de p. cu. & in l. cum & minore. C. si aduer. rem iud. quare sententia lata contra legitimum rectorem ecclesiae nocere non debet ecclesiae, in qua rector maiorem habet potestatem quam tutor in bonis pupilli. c. cum nobis, in fi. de elec. glo. in c. fi. 5. q. 3. Abb. in d. cōf. 62. & in cōf. 10. lib. 2. iam si sententia lata contra rectorem aut praelatum ecclesiae non noceret successoribus, ad quod opus est disputare, an ecclesia possit restitui in integrum probata laesione. c. tum ex literis, de in inte. resti. Profecto si lata sententia contra ecclesiam successoribus nō noceret, superflua essent scripta Doct. in d. c. edoceri, de rescript. an praelatus possit agere vel contineri pro ecclesia, & sequeretur, quod ecclesia cultrix esset iniquitatis & iniustitiae, si ecclesiarum rectores semper possent venire contra sententias. Itaque cum illa sententia transitum fecerit rem iudicatam, nec laesio aliqua contra eam allegeretur, & minus probetur, imò finitum sit tempus omne petendae restitutionis in integrum, concludendum est ipsam sententiam nocere omnibus successoribus in ipsa ecclesia, sicut etiam dicitur in sententia lata contra vniuersitatem, quod praedicit successoribus in ea. Guido Papius. q. 279. ¶ Nō obstat, quod ista sententia non fuerit executioni mandata, quia ista oppositio aequē calūniosa est atque praecedens. si quidē ad executionem istius sententiae alia executio necessaria nō erat, nisi vt praeepto iudicis obtemperatum esset, quod factum est, nam post latam sententiam capita domorum morientia in locis, de quib. in sententia sepulta semper fuerunt cessante electione in ecclesia Vallis, & hoc aperte fateatur oēs testes partis aduersae, imò ipsa pars aduersam in suis articulis exceptionalibus hoc non negauit, tantum contendit super electione, quod ea facta competat ius sepeliendi ad formam ipsius electionis. Ista autem obseruantia ¶ postea secuta post ipsam sententiam secundum formam & tenorem ipsius sententiae, facta praesumitur ex titulo & causa ipsius sententiae, & ob eius executionem. l. quaedam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir. pos. l. si à te. ff. si serui. vendi. l. pradia. ff. de acquir. pos. A primordio enim tituli posterior formatus euentus. l. 1. circa fi. C. de impo. lucr. descr. lib. 10. ¶ Tertiò fundatur ista conclusio in fauorem agentis ex iure praescriptionis titulatae. Nam clarum est, quod praescribitur ¶ contra ecclesiam longissimo tempore quadraginta annorum cum titulo, vt in c. si diligenti. illud, de praescrip. & c. 1. eo. tit. lib. 6. latē Doct. in c. de quarto. eo. tit. & in antiquis. Abb. in cōf. 101. col. 3. in 2. dubio. l. 1. sed hic probatus & productus fuit titulus sententiae qui dicitur legitimus ad acquisitionē dominij seu quasi & ad praescribendum iuxta no. in §. fi. Instit. de offi. iud.

Alex. in cōf. 90. col. 3. lib. 2. Rursus probatum fuit de tempore non 40. ann. imò antiquissimo, cuius initij memoria extat in contrariū. per quod tempus personae facientes capita domorum in locis de quib. in sententia decedentes sine electione sepulturae, semper fuerunt sepulta in ecclesia Vallis. ob id legitime praescriptum est aduersus ius in ecclesia Adextorū, si quod aliud pinguius obtinebat, nā perinde est ac si Romanus Pontifex priuilegiū concessisset ecclesiae Vallis ita sepeliendi, nam praescriptio ¶ equiparatur concessioni principis, ex quo auctoritate principis introducta est. Bald. in cōf. 439. Amplius col. 4. lib. 3. sed ultra Baldū allego text. in c. duo simul, de off. ord. quem text. ad hoc didici à Pau. in cōf. 94. col. 1. in fi. lib. 1. & habet praescriptio vim contractus & pacti. Bald. in cōf. 315. Ponitur, quod antiquitus. col. 1. circa med. lib. 3. & in cōf. 24. Subtiliter. col. 2. lib. 4. per l. si pupillus, in fi. ff. de admi. tut. l. h. ff. rem ra. hab. & no. in l. 2. C. de dot. promiss. imò habetur praescriptio pro veritate. Bald. in d. cōf. 24. allegat no. in l. 1. C. de serui. & aqua. ¶ Quarto firmatur ista conclusio, ex electione sepulturae primo loco facta sponte & deliberate in ecclesia Vallis, quae electio, vt s. ostendimus, seruari debet. ¶ Non obstat. illa electio secundo loco facta quia nō fuit vltronea aut spontanea, sed ad suggestionē illius presbyteri dñi Claudij Iordani, vt apparet ex eius testimonio, ideo non valet talis electio. c. 1. de sepul. lib. 6. nā vt vidit & cognouit iste presbyter q. sepulturae elegerat ex animi voto in ecclesia, vbi sepulti essent eius maritus & maiores qd amplius interrogauit & institit apud laquentē extrema valetudine grauata, an vellet humari in ecclesia Adextorū, conando voluntatē iacentis cōmutare? ¶ Pro hoc facit quod dicimus, ¶ testem qui super aliqua re semel deposuit, non debere super eadem amplius sine causa interrogari. l. produci. ff. de testi. l. fi. C. eo. tit. quae iura ad hoc propositum citat Deci. in consilio 175. columna pe. ves. 3. respōderi potest. & in consi. 189. col. 6. vers. quarto & vltimo. ¶ Simile videmus in testatore, quod interrogari non debet antalem velit heredem instituere quando aliter nō apparet quod velle testari, & si ad interrogationem alterius hereditatem instituit, non valet testamentum, quasi non ex libera voluntate, sed alterius instigatione factum, qui hereditatē affectabat. Paul. de Castr. in liubemus, C. de testa. & in consi. 155. Viso pūcto & allegationibus. col. 2. post med. lib. 1. Cor. in consi. 73. col. pen. in consi. 103. col. pen. ad fi. in cōsilio 232. col. 3. ad fin. in consilio 304. ad fi. lib. 1. & in consilio 319. col. 3. lib. 4. in quibus locis dicit suspectum esse, qui se ingerit ad interrogandum testatorem an heredem talem velit instituere quando non apparet de voluntate eius quod velle testari. l. quae omnia. ff. de procur. Profecto si Pau. de Castr. Cor. & Doct. fuissent interrogati de casu isto, à fortiori idē respondissent, quia in casu Pau. & Cor. nō apparebat de contraria voluntate testatoris, & tamen arguunt suspicionē ex tali interrogatione, quanto magis praesumi debet suspicio in casu isto, in quo apparebat de contraria voluntate laquentis, quod sepeliri volebat in tumulto mariti & maiorum suorum, idque verbis clarissimis explicauerat, sed argre id ferens presbyter, iste tentauit animum infirmantis corrumpere vt aquas diuerteret ad suum molendinū. Quade re contra eum assurgere fiscus deberet, vt discat in posterum voluntates morientium in sua libertate dimittere. l. 1. C. de sac. fan. eccle. Nam est contra bonos mores talē facultatem hominibus eripire. l. nemo. ff. de pac. ¶ Secundo respondeo ad vltimam electionem, quod non fuit simplex & praecisa sed conditionalis, dummodo ex tali sepultura filius ipsius eligentis nihil expenderet, nam posita ista electio dummodo ¶ de sui natura modum importaret, tamen quando adiungitur ei q. venit implendum antequam actus perficiatur, significat conditionē, non modum. l. Thays. §. Stichus. ff. de manu. testi. l. quib. diebus. §. Terminus. ff. de condi. & demon. vbi Bart. & Doct. Ant. de But. in cōf. 48. Absq. diffusionē, in princ. Paul. de Castr. in cōf. 5. Quicquid dicatur. col. 1. lib. 1. latius in cōf. 292. circa primū dubiū videtur quod institutio. col. 1. & 2. lib. 2. Bal. in cōf. 219. Peppus Nicolutij. circa fi. lib. 2. Alex. in consilio 119. col. 1. lib. 1. & in consilio 20. col. 2. lib. 6. Aret. in consi. 93. circa fi. versic. forte etiam dici posset. Sed de necessitate erat necesse ad electionem talis sepulturae, q. ante eā cōstaret, q. filius nihil expenderet ei occasione, q. aliter ibi nolebat sepeliri, q. si aliqua expēsa opus erat, & sepulta iam esset, fuisset necesse cadauer extrahere & extumulare, q. est contra naturā modi, ex cuius defectu actus non reuocatur, sed agitur ad implementū, vt no. in d. locis. quod tamen intelligio in iam factis



factis quæ retroactionem non patiuntur, secus in his quæ reuocari possunt, quia modo non impleto, agitur ad reuocationem. l. liberto. §. Lucius. ff. de annuis leg. l. i. vbi gl. & Doct. C. de his quæ sub modo. Pau. de Cast. in cons. 292. Circa primum dubium videtur, quod institutio. col. i. lib. 2. Aret. in consil. 149. Visis diligenter. col. 3. vers. 2. principaliter. Deci. in l. i. col. 5. in fin. C. de insti. & subst. Itaque cum illa electio fuerit conditionalis, prius apparere debebat conditionem esse purificatam antequam sepeliri possit, quia ante conditionis euentum ius non competit. l. bouem. §. sub conditione. ff. de ædil. edic. l. i. in fi. ff. quæ dies vsusfr. leg. ced. l. qui hæredi. ff. de cond. & demõ. l. i. C. de insti. quæ sub mo. l. cedere die. ff. de verb. sig. nec executio actus conditionalis fieri potest ante purificatam conditionem. Bal. in l. per diuersas. in 10. q. C. mand. in consil. 383. Primo tria. col. fi. lib. 4. & in consil. 242. Super primo puncto. libr. 5. vbi loquitur in instrumento conditionali, sed illa purificatio conditionis non solum probata non fuit, sed etiam contrarium videtur probari iuris præsumptione, quia hodie præbyteri recusant gratis sepelire, iuxta illud. Pauperis ad funus vix vadit clericus vnus. ¶ Et si dicas quæ fuit ratio seu causa illius conditionis? Respondeo, quod causa fuit quia videns Antonia morbo laborans, quod tentabatur vt alibi sepulturam eligeret contra animi votum & expectationem, & contra electionem iam factam, considerans quod ista instigatio fiebat solum ex avaritia, quæ animos clericorum excitat. c. avaritiæ, de ele. lib. 6. & clericorum genus avarissimum est gl. in c. si plurib. in verbo maioris, de præben. lib. 6. & in c. nonnulli, de cle. non resi. loã. An. in c. peruenit, de censu. volens fraudare tantam auiditatem illius præbyteri, acquieuit eius petitioni dicendo, quod erat contenta sepeliri in ecclesia Adextrorum, dummodo illa sepultura sumptum nullum afferret filio suo cogitans quod eo modo præbyter instigator & illè rector ecclesiæ Adextrorum talem sepulturam respiceret, atque ita cum marito & maioribus suis condicam paterentur. ¶ Secunda causa potuit mouere ipsam Antoniam ad apponendum illam conditionem, quia suspicari poterat quod illa instigatio fieret ad instantiam eius filij, qui fortè videbat, quod sumptus minor fieret in sepeliendo cadauere ad ecclesiam Adextrorum ob maiorem loci commoditatē quā pars aduersa deduxit, ideò videns mater filij ingratitude, quod ob modicum compendium resistere vellet matris desiderio, respondit, se ita velle sepeliri in ecclesia Adextrorum, si eo modo filius nihil expenderet, considerans difficultatem rei, & quod omnino esset expensa necessaria circa sepulturam, ob id voluit obuiare in iusto filij desiderio, vt ex animi voto quiescerent ossa simul cum mariti & maiorum ossibus, igitur de tali electione curandum non est. ¶ Tertiò respondeo, quod ista vltima electio cesset facta ob metum ex illa importunitate præbyteri & filij quærentium, vt sepeliretur in ecclesia Adextrorum, quia infirma mulier dubitans in extremis derelinqui faciliè annuit petentium votis, ex qua importunitate & metus arguitur Inno. in c. petitio, de iureiuran. Bart. in trac. de tyrann. q. 6. Iaf. in §. quadrupli. col. 8. nu. 66. Instit. de act. ideò dicit decisio Neapoli. Deci. 69. col. 3. & sequi. quod legatum non valet factum marito ad importunas eius preces. Rursus arguitur metus ex illa persuasione, quod vellet Antonia sepeliri in ecclesia Adextrorum, quæ persuasio vim coactionis habet. l. i. §. 2. in verbo persuadere. ff. de seruo corru. l. 4. §. si quis volente verific. sed & si volentem. ff. de lib. homi. exhib. quæ iura hoc propositum citat Soc. in consil. 273. col. 2. post med. libr. 2. sed vltra Soc. allego Oldr. in consilio 36. infra scripti col. i. vbi, quod suasio plus est quam compulsiõ. Adde etiam Pau. de Cast. in consilio 174. Contra superius consultat. col. i. lib. 1. Calca. in consilio 25. col. 13. in princ. tradit Curt. lun. in consil. 141. col. pen. & maximè istud procedit in muliere, in qua minor sufficit metus, & maximè quando ita morbo torquetur. gl. & Doct. in c. cum locum, de sponsa. ¶ Tertiò arguitur metus, quia post recessum illius præbyteri instigantis mater irata fuit contra filium, quod quæreret eam alibi sepeliri, dicendo, quod nihil proficeret, quia volebat sepeliri in ecclesia Vallis cum marito & maioribus suis. ex qua conditione & statim secuta facilius arguitur metus. Oldr. in con. 35. Factum tale est, quidam Ioannes Anch. in consil. 299. Vifa supra dicta facti narratione. col. i. post med. versic. & hanc præsumptio-

nem. Alexan. in consilio. 99. col. 4. lib. 3. Ex quibus conclusio domini agentis facta videtur luce meridiana clarior. ¶ Solum superest ad contraria respondere, quib. ex præmissis satis quidem responsum apparet, tamen ad maiorem declarationem respondeo in specie & ad primum, quod Antonia defuncta elegit sepulturam in ecclesia Adextrorum. Respondeo, pro vt iam responsum est supra abundè, retorquendo fundamentum, quod imò sepulturam elegit in ecclesia Vallis. neque curandum est de alia electione, quia illa fuit vitiosa facta per metum & instigationem alterius, non ex libera & spontanea voluntate. & præterea fuit conditionalis, cuius conditio non probatur verificata, imò defecit vt supra latè pbauimus. agēs. ¶ Ad secundum argumentum respondeo, quod rector non patientiam præstitit vt illa Antonia alibi sepeliretur, imò filio licentiam petenti expresse contradixit. Præterea non probatur scientia domini agentis, quod sciret cadauer illud alibi sepeliri, in dubio autem præsumitur ignorantia l. verius. ff. de probation. regula præsumitur ignorantia, in 6. sed patientia non cadet in ignorante. cap. 2. & cap. quia diuersitatem, de concess. præben. ¶ Ad tertium argumentum respondeo, quod imò ecclesia Vallis est parochialis, nec hoc negatur, licet ob maiorem commoditatem addita fuerit in coadiutricem ecclesie Adextrorum, & in signum huius præminentie ad demonstrandum, quod ecclesia Vallis est caput parochie lata fuit illa sententia, quod capita domorum sepelirentur in ecclesia ipsa principali, id est in parochia Vallis. ¶ Secundo respondeo posito, & non concessio, quod ecclesia Vallis non esset parochialis, tamen sine electione sepeliri ibi debebat virtute illius sententie & præscriptionis, de qua s. & facta electione multo magis erat defuncta ibi sepelienda per supra dicta. ¶ Non obit. quartum & vltimum argumentum, quia non sumus in casu dubio, imò clarissimo in fauorem domini agentis. Pro quo omnino debet pronunciari iuxta petita & conclusa. Laus Deo. Gratianopoli die 20. Octobris. 1539. Aymo Crauetta de Sauliano I.V.D.

SUMMARIUM.

- 1 Remissio bonorum maternorum facta per filiam matre adhuc viuente non videtur valida, matre non consentiente.
- 2 Sufficit interuenire consensum in promissione de quitando, licet non interueniat in ipsa quitatione, & sic executione actus.
- 3 Quæ incontinenti sunt, cessantur correspectiua vni factu propter alterum.
- 4 Consensus eius de cuius hereditate agitur, satis est quod ex post superueniat, & ibidem quando sufficiat consensus ex post superuenire.
- 5 Cessio etiam de bonis futuris, intelligitur de futuris ex causa de præsentis aut de præterito, & quando dicatur causa de præsentis aut de præterito. num. 6. & 8. vbi subtiliter.
- 6 Interpretatio cessat vbi verba sunt clara.
- 7 Bonorum, & hereditatis appellatio idem significat.
- 8 Bona acquisita post testamentum veniunt in institutione.
- 9 Tempus existentis conditionis inspicere debet.
- 10 Lesio in quitatione quam facit filia viua matre, considerari non potest, nisi respectu legitime.
- 11 Remedium l. 2. C. de rescind. vend. tollitur iuramento.
- 12 Metus reuerentialis cum enormi lesione sufficit ad rescindendum contractum.
- 13 Legitima non debetur filie quæ seipsam exclusit ab intestato.
- 14 Filia quæ quitauit an possit petere supplementum congruæ dotis, & an augeri debeat dos auctis facultatibus, & quid quando filia excluditur a statuto propter dotem.
- 15 Dos minor legitima an dicatur congrua.
- 16 Partes maiorem potestatem habent disponendi de earum bonis, quam princeps aut statutum.
- 17 Ex lesione superuenienti restitutio in integrum concedi non debet.
- 18 Quod legitime ab initio factum est, ex casu superuenienti irritari non debet.

CONSILIUM XI.

Pro magnifico domino Tallardi, contra magnificam dominam Franciscam eius sororem.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Tria principaliter videnda sunt in causa magnifici domini Tallardi contra magnificam dominam Franciscam eius sororem. Primum, an valeat cessio



seu quitatio facta per ipsam dominam Franciscam eius patri de bonis paternis, maternis & fraternis, saltem respectu bonorum maternorum. Secundum, an præsupposita eius validitate extendatur ad bona materna, quæ mariti postea accesserunt ex opulenta quadam successione. Tertium, an saltē possit ipsa domina Franciscam contrahere ex capite enormis læsionis. ¶ Circa primum videretur dicendum quitationem prædictam non valere quod ad bona materna, quia non videtur constare de aliquo consensu ipsius matris in tali quitatione, & remissione qui tamen consensus erat necessarius. Alexand. post Barto. in l. stipulatio hoc modo concepta. columna quinta. ff. de verbor. oblig. & in consilio 155. columna fin. libr. 7. Socin. in consil. 73. col. 2. libr. 3. Deci. in l. pactum quod dotali, in 6. limitatione. C. de colla. Calca. in consil. 33. colum. pen. post med. vbi quod requiritur consensus expressus. Sed ex inspectione ipsius quitationis apparet, quod ille consensus matris non interuenit. nam probatur negatiua per inspectionem instrumenti aut scripturæ. l. Titia textores, vbi Bart. & Doct. ff. de leg. 1. l. fin. C. de reb. cred. cum simi. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrariam opinari bitror. de iure veriore, quod imò valeat quitatio prædicta, in qua dico, quod interuenit consensus matris considerando hoc modo: In contractu matrimonij fuerunt constitutæ dotes ipsi dominæ Franciscæ per eius patrem & matrem simul, & promisit ipsa domina Franciscam, quod quitaret bona paterna & materna eius patri contracto matrimonio, & eo consummato, & sic interuenit præsentia & consensus matris in promissione de quitando, quod sufficit, nec requiritur postea nouus consensus matris in executione illius promissionis seu in ipsa quitatione, quæ facta est ad implementum & executionem dictæ promissionis. Bald. in l. si. §. fin. autem, in fin. C. de bon. quæ lib. Socin. in consil. 82. col. 3. ad fin. libr. 3. & in consilio 80. colum. 4. libr. 4. Corn. in consilio 81. colum. 4. libr. 4. Decius in consilio 542. colum. 1. Amplius dico, cum illa dotis constitutio facta etiam per matrem & promissio de quitando facta fuerint incontinenti in eodem instrumento, vna post alteram censentur correspectiuæ, id est, vna facta propter alteram, adeo quod nisi fuisset illa promissio de quitando mater non constituisset dotem. Ea enim quæ fiunt incontinenti censentur correspectiuæ, & vnum factum propter alterum. Bal. in l. petens. C. de pac. Anch. in consil. 434. & narratis superius. colum. 2. vers. præterea aduertendum. latè & pulchrè Corn. in consilio ultimo. libr. 1. in consilio 10. col. 3. post med. libro secundo, & in consil. 36. colum. 2. eo lib. Itaque qui consensus clarior aut splendidior in matre probari potest, quàm hoc modo, si dotem constituit ad finem vt filia quitaret patri & fratribus bona materna & paterna. ¶ Secundò præsupponitur in facto, quod etià consensit mater in ipso implemento promissionis, id est, in quitatione postea facta per ipsam dominam Franciscam quod si verum sit, posita est res extra omnem ambiguitatē. ¶ Tertio dicitur, quod ex postfacto ipsa mater verbis & facto approbavit ipsam quitationē, ideò sufficere videtur consensus postea superueniens. Bal. in l. si. circa fi. vers. credo tamē. C. de pac. refert & sequitur Decius in consil. 31. col. 3. versiculo præterea & posset dici vbi amplius voluit sufficere solam scientiam superuenientem cum taciturnitate, & quod sufficere debeat consensus postea superueniens, facit, quia iste consensus solum requiritur ratione præiudicij personæ, de cuius hereditate agitur, ne fortè illi, quibus renunciatur hereditas, aliquid moliantur aut machinentur contra eum, & sic ne inducatur votum captandæ mortis, ideò non videtur referre, an consensus præcedat vel sequatur. l. in concedendo. ff. de aqua plu. arcen. l. iubemus. C. de eman. lib. quæ iura ad hoc propositum citat Decius in consil. 144. colum. 1. no. Paul. de Cast. in consil. 406. satisfaciendo col. 3. in sexto dubio. libr. 1. clarius & pulchrius in consil. 329. Circa primum notandum quod quando emphyteuta in primo dubio, libr. 2. & dicit Ange. in l. per fundum. ff. de serui. rusti. præd. quod vbi requiritur consensus alicuius ad firmandum actum sufficit consensus quomodocunque, adhiberi. allegat Innoc. in c. cum consuetudinis, de consuetud. not. Bart. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæc. Abb. per illum text. in c. cura. in vlt. no. & in c. suggestum, etiam in vlt. no. de iure patro. facit tex. in l. licet. ff. de iudi. & in c. cum nos, de his quæ fiunt à præla. sed iste consensus matris, est huiusmodi, quia scilicet requiritur ad firmandum quitatio-

nem, ergo &c. ¶ Capiō secundum dubium, in quo videtur dicendum prima fronte illam quitationem non extendi ad hereditatem quæ matri postea obuenit, & licet verba renunciationis seu quitationis repetantur extensa etiam ad bona competitura, quia talis quitatio videtur intelligenda de bonis competituris, ex causa tamen de presenti aut de præterito. Bart. & Doct. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. idem Bar. in l. si vxor. §. diuus. ff. de adult. Bald. in l. pactum quod dotali. q. 12. C. de coll. Alex. in consil. 189. col. 3. vers. nec etiam per dicta verba. lib. 2. Corne. in consil. 11. colum. 1. 3. libr. 3. & in consil. 133. col. 2. libr. 4. Decius in consilio 230. colum. fin. & in consil. 379. col. 4. ad fin. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariū puto de iure verius, & quidē pro fundamento istius conclusionis verba renunciationis videntur clara, quia cessit & quitauit domina Franciscam bona materna competentia & competitura, ideò à verbis clariis non videtur recedendum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. cap. estote. de reg. iur. & vbi verba sunt clara dici potest quod habemus textum. ideò Gloss. non indigemus. ita Bald. in consilio 343. Examinanda sunt. col. 2. circa fi. libr. 1. Alibi scribit idem Bald. in consilio 174. Casus est talis, quoddā scēnile. ad fin. libr. 2. quod vbi verba sunt clara cauillationes aduocatorum non debēt habere locum etiam si lex sit dura. ¶ Difficultas consistit in responsione ad contraria, ad quæ respondeo, quod non procedunt in casu nostro, in quo ista bona materna non possunt dici prouenisse ad filiam ex aliqua causa noua, aut de nouo superueniente, imò ex causa quæ suberat de tempore quitationis subesse poterat, si casus successionis accidisset per mortem matris. nam filia quæ quitauit si de tempore quitationis mater fuisset mortua, habuisset bona materna pro parte sua ex causa legitimæ successionis ab intestato, nullo condito testamento. Eodem iure & titulo vult venire nunc nec aliam nouam causam succedendi adducit, putā quod illa bona fuerunt ei donata post quitationem, vel quod post quitationem fuerit substituta aut aliter vocata ad ipsa bona ex aliqua noua causa. ¶ Neque obstat quod post quitationem superuenerint alia bona ipsi matri: quia respondeo multis modis. Primo quod etiam ad bona superuentura extenditur quitatio concepta per verba prægnantia & vniuersalia de futuro, cum ad illa ipsa filia quæ quitauit, non fuerit vocata post quitationem ex nouo iure. Nam ista noua causa posset considerari contra eius matrem si viueret, & ipsa quitasset alicui etiam bona futura, nam posset mater dicere: superuenerunt mihi ista bona ex causa de nouo superueniente, quæ non suberat de tempore quitationis. Sed ipsi filia quæ quitauit non superuenerunt ista bona ex noua causa aut ex nouo iure imò ex iure de præterito, quia erat filia, quæ matri ab intestato succedit, quæ causa ita suberat de tempore quitationis, sicut nūc, quia de tempore quitationis ita erat filia & successura dato casu succedendi atque nunc. ¶ Secundò pro responsione considero, quod appellatio hereditatis & bonorum & idem sonant, nam idem est dicere bona quod hereditas, modò proferatur verbum bona simpliciter sine illa adiectione mobilia vel immobilia. l. nam quod. §. si. & l. cogi, in princ. & §. 1. ff. ad Trebellia. Bart. in l. Quintus. la. 2. ff. de aur. & argen. leg. in §. argento, & in l. 3. in princ. ff. de bon. possess. Bald. in consil. 234. Statuto cauetur quod mariti. lib. 2. ideò dum filia quitauit bona materna perindè est ac si quisasset hereditatem maternam, sed hereditas est ius quoddam vniuersale recipiens augmentum & diminutionem, iuxta no. in Rubr. ff. sol. matr. ideò licet bonis maternis factæ fuerint accessiones & aucta illa fuerint, bona tamen dicuntur materna, & ea mortua dicitur hereditas materna, quitatio igitur licet simpliciter facta esset de hereditate materna, intelligeretur tamen de tota hereditate etià aucta secundum naturam suam secundum quam naturam dispositio quælibet intelligenda est. l. si stipulatus. §. verum. ff. de vsuris. l. damni. ver. & quod in stipulatione. ff. de damn. infect. ¶ Pro hoc facit & nam si testator post coditum testamentum, in quo heredem instituit, bona plurima acquisiuerit, illa tamen veniunt in institutione. Bal. in consil. 196. super eo quod queritur. colum. fi. libr. 4. Eodem modo exclusus ab hereditate alicuius ex facto suo proprio, id est, per suam renunciationem censeretur debet exclusus, siue hereditas augeatur siue deminuat, vt contrariarum eadem sit disciplina. l. ff. de his qui sunt sui vel alie.



alio iur. ¶ Preterea non debet quis petere id, cuius contrarium non esset postulaturus. l. si quod rem & precium. ff. de peti. hered. l. pen. C. de sol. sed pone quod hereditas matris fuisset deminuta in tantum, quod ista filia dotata reperiretur plus habere de bonis maternis quam eius fratres, nunquid si fratres repeterent ab ea de istis dotibus vallet restituere, certe non ergo nec debet ipsa reclamare aduersus quitationem bonis auctis maternis. quod aliter etiam respondeo. nam attenda ista ratione, quod renunciatio non extendatur ad bona futura, quia de nouo superuenerunt, sequeretur quod nulla renunciatio trahi posset ad bona futura, quia illa sepe de nouo superueniunt, sed hoc non inspicitur, an bona de nouo acquirantur seu accedant, sed an ex causa noua, & nouo iure. Finge enim quod ista filia non quitasset iura sua, & matri ab intestato successisset, nunquid in bonis auctis, seu quæ postea matri obuenerunt, diceretur succedere alio & diuerso iure, seu ex alia causa, quam in bonis aliis, quæ de nouo non superuenerunt, certe non. ideo nescio videre aliquam nouam causam, seu aliquem nouum titulum in istis bonis respectu filiarum quæ quitauit. ¶ Considero etiam quod ista quitatio habet in se tacitam & necessariam conditionem, si filia matri superuiveret, quia viuam matrem nullum ius competit filiarum in bonis maternis, etiam respectu legitimæ. l. i. §. si impubiri. ff. de colla. bo. & sic effectus istius quitationis de necessitate confertur in tempus mortis matris, si eo tempore ius competere filiarum quitanti quia (vt dixi) ante illud tempus ius competere non poterat. ¶ tempus igitur mortis matris, & sic existentis conditionis inspicendum est, non tempus quitationis. l. cum qui post apertum. ff. de cod. & demonstr. l. i. §. serui. ff. ad Syllaniam. l. sed si in conditione. §. solemus. ff. de hered. insti. l. i. ff. de regul. car. Sed de tempore existentis conditionis non potest considerari notia causa seu nouus titulus aut nouum ius in acquisitione istorum bonorum imò idem ius & eadem causa in omnibus bonis maternis non considerato, quo tempore bona illa matri obuenerint. ¶ Venio ad tertium dubium an saltem subueniri filie debeat ex capite enormis læsionis, in quo dubio aut consideramus læsionem ex tempore quitationis & secundum quantitatem bonorum maternorum, quæ erant de illo tempore, aut consideramus læsionem ex postfacto propter bona postea obuenta, & addita bonis maternis. Primo loco breuiter & resolutiue concludo, quod læsio igitur considerari non potest, nisi quatenus mater fuisset obligata relinquere filiarum, id est, respectu legitimæ. nam in aliis bonis ultra legitimam, de quibus mater poterat ad libitum disponere, filia non potest læsionem prætere, quia læsio præsupponit competentiam, quo iure cessante, cessat & læsionis nomen. arg. l. decem. ff. de verborum obligat. & in terminis ita tradit Veronensis in consilio 17. col. 3. vers. secundo modo. Gozadinus in consilio 9. colum. 11. in fin. licet Veronensem non allegat. Idem voluit Ias. in cons. 133. colum. 11. libr. 4. vbi Ias. quod filia renunciens patri non potest allegare læsionem. Considerando igitur legitimam solam & præsupposito quod non interuenerit aliquis dolus ex proposito nec re ipsa, quia non interuenerit læsio ultra dimidiam eius, quod pro legitima debitum erat, clarum est, quod filia reclamare non potest non ex capite minoris ætatis, quia ætas minor considerari hic non potest, cum sit filia quadragenaria, & præterea tollitur illud remedium minoribus competens ex iuramento Authen. sacramentum puberum. C. si aduersus. non etiam ex remedio l. 2. C. de rescin. vend. quia illud cessat præsupposito, quod non sit læsio ultra dimidiam. & posito quod tunc esset læsio ultra dimidiam, tamen illud remedium tollitur ex iuramento maioris, vt not. Barto. & Doct. in d. l. 2. Abb. in consilio 71. colum. penult. in secundo dubio, libr. 1. Socin. in consilio 48. ad fin. libr. 4. Corne. in consilio 147. colum. 2. & in consilio 179. colum. 2. post med. lib. 4. quod sine dubio procedit, quando læsio ultra dimidiam non esset nimis excessiua, qui excessus nullo modo considerari hic potest. ¶ Hic tamen aduertendum est, quod si esset læsio ultra dimidiam, licet non excessiua, tamen videretur succurrendum huic filiarum ob metum reuerentialem parentum, nam quotiens concurrat læsio enormis ultra dimidiam simul cum metu reuerentiali paternum succurrendum videtur liberis contrahentibus cum paternis non obstante iuramento. Paul. de Cast. in consilio 174. Contra superius consulta. colum. 1. post med. lib. 1. Are. in consilio 24. Quatuor dubia. colum. 2. post med. vers. in contrarium ultra allegata. Socin. in consilio 263. col. 2. post med. vers. confirmantur præmissa. libr. 2. Dec. in l. pactum; col. 3.

in fin. C. de colla. Curtius iunior in consilio 141. col. 2. ad fin. Ripa. libr. 3. respons. de donat. reuo. cap. 15. num. 8. Corn. in consilio 124. & in consilio 140. ad fin. libr. 3. ¶ Aut volumus considerare læsionem ex postfacto propter bona postea matri obuenta, in qua re discutere oportet illam quæstionem, an huic filiarum debeat legitima secundum facultates auctas à tempore mortis matris, aut secundum facultates, quæ erant à tempore quitationis. Non est obscurum quam sit difficilis quæstio, tamen considero, quod hic non videtur tractandum de legitima: nam cum filia seipsam excluderet à successione intestati per eius quitationem, non videtur tractandum de legitima, quæ non debetur ei, qui ab intestato succedere non potest, secundum communem opin. Bald. in consilio 329. Circa primum dubium. libr. 3. & in consilio 49. Statuto cauetur quod mater. libr. 5. Alexand. in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & posthum. in consilio tertio columna penultima, & in consilio 168. libr. 7. Socin. in consilio 89. columna finali circa med. & in consilio 126. colum. 2. circa med. libr. 4. vbi dicit quod est communis opinio ferè omnium Doct. excepto domino Bartholomæo de Salyc. hanc etiam opinionem communem. Corne. in consilio 316. libr. 1. in consilio 1. col. penult. in consilio 107. in consilio 150. colum. 3. libr. 2. in consilio 290. libr. 3. & in consilio 1. col. 4. libr. 4. Eandem opinionem communem firmat Decius in consilio 296. colum. 2. vers. similiter in consilio 299. colum. 2. vers. est ergo videndum in consilio 276. col. 2. & in consilio 303. circa fin. Eandem opin. tenendam esse Ias. admonet in l. si quando. §. & generaliter. colum. si. C. de inoff. testam. Eandem opin. post longam disputationem tandem sequitur Brunus Astenis in tractat. suo de statu. exclu. fœmi. artic. 9. q. 1. in primo casu, char. 43. & artic. 13. q. 3. colum. 1. post med. char. 73. Gozadinus in consilio 43. colum. penult. Itaque cum legitima solum debeat post mortem matris, & tempore mortis matris filia esset exclusa à successione intestari per suam renunciationem, non poterat legitimam petere. Nec etiam iusto casu videtur peti posse supplementum congruæ dotis ob auctas facultates matris; nam videmus, quod ubi filia excluditur à successione parentum propter dotem, & statutum mandat eam contentam esse dote data vel promissa, non debet augeri dos filiarum auctis facultatibus parentum, nec potest petere supplementum congruæ dotis. Bald. in l. fin. colum. 2. C. de dot. prom. & in Authen. res quæ. col. secun. C. de commu. de leg. Bald. nouellus in tract. de dote, in 8. parte priuilegio. 17. colum. 3. Paul. de Cast. in consilio 210. Ego Paulus, libro 1. hoc enim casu, quando statutum excludit filiam à successione, & mandat eam dote esse contentam, dos congrua dicitur etiam minor legitima. Cor. in consilio 197. columna 3. post med. vers. quod maximè dicendum videtur. in consilio 210. circa fin. in consilio 316. colum. 4. libr. 1. in consilio 100. col. 2. circa med. vers. & licet. Bal. in consilio 115. col. si. in consilio 123. ad fin. in consilio 249. col. 2. ad fin. & in consilio 290. col. 13. vers. item quod debeat, libro 3. Dec. in consilio 276. col. pen. Bald. nouellus in tract. de dote, in sexta parte priuilegio. 17. colum. 2. ad fin. & col. seq. Curtius iunior in consilio 10. in princip. in qua tamen re soleo dare quatuor limitationes, quas hic explicare non expedit. Ergo idem videtur in exclusionem proueniente ex facto proprio ipsius filiarum seipsam excludentis per suam renunciationem imò fortius, quia partes habent maiorem potestatem disponendi de rebus suis quam princeps aut statutum. Ias. in l. i. §. fin. colum. 4. ff. de verborum obligat. Decius in consilio 11. colum. 3. vers. non obstat quod contrarium. arg. l. si constante. §. si maritus. ff. solut. matr. & in terminis nostris ac in indiuiduo quæstionis nostræ ita tenet d. Alex. in consilio 180. & in consilio seq. libr. 5. vbi, quod stante renunciatione filij vel filiarum iurata, non potest aliquid peti ratione legitimæ ex eo, quod auctas dicantur facultates patris vel matris, dummodo datum filio vel filiarum de tempore quitationis sufficeret pro legitima. idem affirmat Ias. licet de istis consiliis Alexand. mentionem non faciat in Auth. nouissima, col. 3. ad fin. vers. illud tamen. verum est. C. de inoff. test. Corne. in consilio 1. col. 5. ad fin. vers. si enim competent. libr. 4. Curtius senior in consilio ultimo, quem simpliciter refert & sequitur Curtius iunior in consilio 21. circa fin. ¶ Ego autem pro ista opin. considero vnum fundamentum ultra alios iudicio meo efficacissimum, nam nimor de tempore contractus non læditur; restitui in integrum non debet, licet superueniat læsio post contractum. l. verum. §. sciendum ff. de min. l. si voluntati, in fi. C. de resc. vend. l. ad rescindendam. C. eo. tit. l. 3. §. diui. ff. de iure fisci. Alberic. de Rosa. in l. & si sine. §. quæstio. ff. de minor. refert & sequitur decis. Neap.



Neap. decisio. 340. idem voluit Paulus de Castr. in consil. 101. ad primum quæsitum, in fin. lib. 2. vbi, quod Ecclesiæ non datur restitutio in integrum ob probationes de nouo superuenientes, & sic ob læsionem ex post. causatam quæ nõ suberat tempore sententiæ, nam in læsione vtrūque quis sit læsus vel non semper inspicitur tempus contractus seu actus celebrati, non etiam quid acciderit post ipsum contractum vel actum. Bald. in consil. 475. Quidam Ioannes. Abb. ad fin. lib. 1. Ange. in consilio 312. colum. 3. Socin. in consil. 48. colum. 2. lib. 4. Cor. in consilio. 181. columna. 22. circa med. vers. ex quo demonstratur. lib. 2. in consilio. 201. col. 4. ad fin. lib. 3. & in consilio 15. colum. fin. lib. 4. idco si in re vendita thesaurus inueniatur, non rescinditur venditio ex capite læsionis. Roma. in l. si quis cum aliter. ff. de verbor. oblig. Anch. & Imol. in c. cum dilecti, de enip. & vend. sequitur Socin. in consil. 48. colum. 2. lib. 4. & hoc quod consideretur læsio de tempore contractus locum habet etiam in personis priuilegiatis, vt in Ecclesia. c. ad aures, vbi gloss. fin. de rebus eccles. non alie. d. e. cum dilecti, de emp. & vend. Calder. in consilio. 5. in titu. de rerum permut. Idem in minore. d. l. verum. §. sciendum. ff. de minor. Idem in fisco. Alber. de Rosa. in d. l. & si sine. §. quæsitum, ff. de minor. decisio Neapoli. decis. 340. Non tamen placet dictum Paul. de Castr. in d. consil. 101. in fin. lib. 2. quod ex probationibus superuenientibus non detur restitutio, quia declarant læsionem causatam iam ab initio: itaque ad considerandam læsionem istius magnificæ domicellæ, debemus inspicere quid & quatum esset in bonis matris tempore contractus, id est, quitationis non etiam debemus respicere ad tempus superueniens  
18 & ad facultates postea ampliatas. Quia t̄ quod legitime ab initio factum est, ex casu superuenienti irritari non debet. In nec e. si n. ff. de itin. auctuque priua. l. sancimus. C. de admin. tut. l. qui furere, & ibi Bart. ff. de statu homi. l. 2. & l. qui in potestate. §. fin. ff. de testa. c. discretionem, de eo qui cogn. consang. vxor. suæ. vbi gloss. in versic. officere. & dicit Bald. in consil. 19. Factum sic proponitur, col. 3. lib. 4. quod illud quod legitime factum est, ex casu superuenienti ad imperfectum reduci non debet, per l. si Gaudentius. C. de contrahend. emp. Gratianopoli. 18. Nouembris, 1539. Aymo Crauette, IV. Doctor.

## S V M M A R I V M.

- 1 Obligatus ad factum cum iuramento an precise obligetur.
- 2 Forma quando seruari non potest, valet actus ea non seruata, idem in mandato.
- 3 Quando actus intra terminum impleri non potest sufficit perfici post terminum.
- 4 Consensus mariti requisitus in contractu vxoris non est necessarius, quando adhiberi non potest propter absentiam mariti in longinquo.
- 5 Fideicommissarius agere potest ad vendicationem bonorum ante restitutam hereditatem, quando non est qui restituat, quia hæres grauatus decesserit sine liberis, & alia pulchra exempla similia.
- 6 Emens cum promissione reuendendi his, quibus venditor erat obligatus reuendere, non potest conueniri ab his in quorum fauorem promissio facta est, quando fuerunt absentes, nec vllus pro eis stipulatus est.
- 7 Obligatio personalis non transit ad singularem successorem, nec curandum de auctoritate Paul. de Castr. in l. si cum venderet. ff. de pig. ac. quia Paul. fuit sibi contrarius, quæ contrarietas ab aliis animaduersa non est.
- 8 Quando certius possessor comparuit in causa, & defendit, sententia lata contra principalem mandatur executioni contra ipsum successorem & tertium possessorem.

## CONSILIVM XII.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Gaspar de Rama emit quoddam pratū a Claudio & Bartholomæo Gellioni fratribus certo precio, deinde promisit pratū illud reuēdere iplis venditoribus eodē precio intra quatuor annos. Postea idē nobilis Gaspar vendidit dictū pratū magistro Ioanni Cretij sub eisdē pactis, & cōditionibus, & cū illa necessitate reuēdendi, qui magister Ioānes Cretij, & ipse alienauit dictū pratū Marchioni Maronis liberē & simpliciter sine vlla reservatione pacti de reuendendo. Modō illis de Bessonis primi venditores agunt contra ipsum nobilem de Rama, & magistrum Ioannem Cretij ac Marchionem Maronis virtute dicti pacti de reuendendo quæritur quid iuris super præmissis omnibus quomodo & qualiter teneatur ipsi rei

cōuēti virtute dicti pacti de reuendendo. ¶ Circa personā nobilis Gasparis de Rama videretur qd̄ precise cogi possit t̄ ad reuēdendū, nec liberetur præstādo interesse ratione iuramenti præstiti, iuxta gloss. in l. si pecuniam, vbi. Mod. ff. de cond. ob cau. Alexand. in consil. 89. colum. 2. lib. 7. Abb. in consil. 42. in fin. lib. 2. Socin. in consil. 16. ad fin. & in consil. 90. col. 2. lib. 4. Decius in l. fin. in princ. col. 3. ff. si cert. petat. Guido Pap. q. 627. las. in cōf. 9. col. 6. post med. lib. 1. vbi las. quod ista est cōmunis & vera sententia. & idē las. in consil. 41. col. 2. in fin. lib. 3. in cōf. 128. col. 8. ante med. in cōf. 134. col. 2. post med. lib. 4. Gōzadin. in consil. 24. col. 3. in consil. 32. col. 2. in consil. 69. col. 1. & in consil. 100. col. fi. in quibus locis habetur, quod obligatus ad factum cum iuramento precise cogitur facere nec releuatur præstādo interesse. Sed in casu isto contrarium videtur dicendū, quod imō liberari debeat nobilis Gaspar de Rama præstādo interesse, Per regulā iuris generalē, quod obligatus ad factum liberatur ex præstatione interesse. l. si quis ab alio, in fin. ff. de re iud. l. stipulationes non diuidenter. versic. Celsus. ff. de verborum obligat. Non obstat virtus iuramenti, quia illa decisio non procedit sine dubio, & cōtrarium tenet decisio. Neapolitā. decis. 295. Eam etiam pro dubia tenet Corn. in consilio 256. colum. 1. libro 4. Sed posito quod illa decis. sit vera, dico eam intelligi debere in casu possibili, quando factum præstari potest, secus vbi præstari nõ potest vt hic vbi dominus de Rama prauum tradere non potest tāquam existens penes tertium possessorem, & dominum qui tradere non vult, comprobatur ista conclusio ex eo, t̄ quod scribit Ioannes Andr. super regula in toto, de reg. iuris. lib. 6. vbi licet formæ solennitas debeat precise & ad vnguē obseruari, istud tamen non procedit, quando talis forma obseruari non potest, nam valet actus forma illa non seruata. refert & sequitur Abb. in consil. 25. columna 2. ad fin. vers. secundus modus, lib. 2. Alexan. in consilio. 206. in ultimo dubio, lib. 6. vbi refert quod non attenditur solennitas, quæ adhiberi non potest. ¶ Similiter mandatum debet precise & ad vnguē impleri in forma specifica. l. diligenter. ff. mand. c. cōdilecta, vbi Moder. de rescrip. istud tamē nõ habet locum quando precise, & in forma specifica impleri non potest, quia sufficit illud impleri, vt possibile est. Abb. in consil. 65. in secundo dubio, lib. 2. ¶ Similiter t̄ actus debet impleri & explicari intra terminū constitutū & tamen si intra talē terminum perfici non potest, sufficit explicari post terminum. Abb. in consil. 64. col. 1. lib. 2. per text. in l. fin. C. de adult. c. ex ratione, de appell. ¶ Simile videmus si ex forma statuti in contracta vxoris requiritur t̄ cōsensus mariti, intelligitur quando maritus est præsens, cuius consensus haberi possit, secus si maritus est absens in longinquo, cuius consensus haberi non possit, nam tunc valebit contractus sine consensu mariti, & sic non seruata forma & solennitate statuti. Bald. in consil. 488. sequen. quæstio. lib. 1. & in consil. 394. statuto communis Papiæ, lib. 5. ¶ Videmus etiam quod fideicommissarius t̄ agere nõ potest ad bona subiecta fideicommissio ante restitutam hereditatē re vel verbo l. i. C. cōmu. de leg. gl. in l. si sine C. ad Trebellia. & tamen si hereditas restitui nõ possit, quia hæres grauatus qui debebat restituere, decesserit sine hæredib⁹ potest fideicommissarius agere sine alia restitutione. l. penult. vbi Bart. C. ad Trebell. ¶ Simile videmus, q̄ in casu, in quo agere non potest quis sine cessione actionum, puta dominus ex contractu procuratoris, tamen agi potest, quando actiones cedi non possunt propter absentiam vel mortē procuratoris sine hæredibus. Bald. in consilio 238. Licet sint diuersæ. lib. 5. per text. in l. i. ff. de instit. ¶ Similiter stante statuto, quod partes litigantes teneantur compromittere in communes consanguineos, non habet locum statutum in his, qui cōmunes consanguineos non habent. Bartol. & Ange. in l. i. §. lex Fal. ff. ad leg. Fal. Alex. in consil. 81. col. 2. lib. 6. ¶ Facit quod scribit Bald. in consil. 193. Statuto ciuitatis. Alex. col. 1. lib. 2. vbi statutum excludens procuratorem ante litem cōtestatam debet intelligi quando potest cōtestari, lis secus si cōtestari non potest, quia reus principalis non compareat. ¶ Alibi scribit idem Bald. in consilio 198. Statutum ciuitatis Tergesti. in fin. lib. 2. quod licet statutum puniens crimen loquatur copulatiue, tamen si cōcursus copulatum verificari nõ potest, debet puniri crimen vt possibile est, non attenda natura copulæ. Alibi scribit Oldr. in consil. 254. quia tota. col. penul. vers. præterea ad illud obiectū, q̄ vbi scriptura requiritur ad p̄bationē actus, intellegitur quādo potuit adhiberi, alias per testes fieri potest p̄batio. Alibi.



Alibi scribit O<sup>l</sup>. in c<sup>o</sup>ps. 277. quod Abb. in prin. quod non valens soluere propter inopiā nō incurrit excommunicationem, licet iussus fuerit soluere per superiorem ad certū terminum. ¶ Ex quibus conclusionibus satis inferri potest ad casum nostrum, quod licet iuramentum obliget præcise ad factum, istud tamē intelligatur quando factum illud possibile est alias sufficiat iuramentum impleri & observari prout possibile est, & sic in præstatione interesse. ¶ Venio nunc ad personam magistri Ioannis Cretij, in quadicē dum est, quod aut convenitur per ipsum nobilem de Rama, a quo emit sub eadem necessitate reuēdendi, & isto casu idem dico, quod supra conclusi in persona ipsius nobilis de Rama, id est, quod solum teneatur ad interesse & releuare indemnem ipsum de Rama, ex quo pratum tradere non potest existens penes tertium, qui cogi non potest ad tradendum. ¶ Aut convenitur ipse magister Ioannes Cretij per ipsos veditores id est, Claudium & Bartholomæum

6 Bessoni fratres, & non videtur quod ab eis cōueniri possit nam posito quod promiserit nobili Gaspari de Rama, reuēdere pratum primis venditoribus, tamen ex tali promissione non videtur quæsitum ius ipsis primis venditoribus absentibus contra ipsum promissorem. l. 2. C. de hered. vel ac. vend. vbi licet emptor hæreditatis promiserit satisfacere creditoribus hæreditariis, tamen ex tali promissione non potest inuitus conveniri a creditoribus hæreditariis. ¶ Quinimō si ipsi primi venditores fuissent præsentis tali promissioni, vel notarius pro eis recepisset, tamen non posset ulterius cogi promissor, quam ut præstet interesse, ex quo facultatem rei tradendæ non habet, licet promissio eius sit iurata, per ea, quæ supra abundē diximus circa personam nobilis Gasparis de Rama. ¶ Restat videre qualiter teneatur ipse Marchium Maronis, qui purē & simpliciter emit sine aliqua promissione de reuēdendo. Breuiter cōcludendum videtur, quod ipse non teneatur ex illa promissione notabilis Gasparis de Rama & magistri Ioannis Cretij, quia obligatio personalis non transit ad singularem successorem. l. fin. §. fin. ff. de contrahen. empl. l. quædam. §. is autem. ff. de edendo. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. l. fideicommissum. §. tractatū. ff. de iudi. l. hæres alieni. C. de dona. l. fin. C. de hæred. action. & in terminis pacti de reuēdendo latē tradit Alexan. in cons. 10. lib. 1. & in cons. 332. ante fin. lib. 6. Rom. in cons. 417. col. 2. circa med. las. in cons. 149. colum. fi. lib. 4. & licet allegetur in contrarium Paul. de Castr. in l. si cum venderet. ff. de pign. acti. tamen vltra Alexand. & alios Doct. de hac materia loquentes addo, quod idem Paul. de Castr. fuit sibi contrarius, nam contrarium tenuit in cons. 306. quāquam longa. in fin. lib. 2. idē de opin. Paul. curandum non est. l. qui falsa. vel varia. ff. de testib. ¶ Benē verum est, quod si in iudicio instituto contra notabilem de Rama & magistrum Ioannem Cretij ipse Maronis tertius possessor citatus est si sua putauerit interesse, & ipse litem prosecutus fuerit, quod sententia lata contra principales, id est, notabilem Gasparem de Rama, & magistrum Ioannem Cretij mandabitur executioni contra ipsum tertium possessorem, vt nouissimē Decius tradit in cons. 187. col. 2. post med. & in l. 2. col. 9. circa med. C. de edē. quæ opinio saltem videtur procedere præsupposita scientia ipsius Maronis, id est, si sciebat de tempore cōtractus, quo emit pratum ipsum subiaccere necessitati retrouendendi, quia tunc ob eius scientiam censetur emissē cum illo onere reuēdendi, vt ibidem prosequitur Decius in isto casu euicta re ab ipso Maronis non posset agere ad interesse contra ipsum Cretij venditorem, quia imputandum est sibi, cur scienter emerit rem subiectam resolutioni. l. si fundum. C. de euict. frustra etiam tractatur, an possit agere ad restitutionem præcij, quia illud recipit a primis venditoribus redimentibus. An autem tertius possessor possit conveniri ex pacto de retrouendendo ratione Hypothecæ generalis & iuramenti, scripsi alias latius in consilio reddito pro magnifico viro domino Theodoro Muleti regio aduocato fiscali generali, in patria Delphinatus, Gratianopoli. 2. Decemb. 1539.

S V M M A R I V M.

- 1 Inuitus dicitur testificari deponens in iudicio, ex quo cogi potest ad testificandum.
- 2 Iniuria non committitur sine dolo & animo iniuriandi, & agens actione iniuriarum dolum allegare debet.
- 3 Quando testis deponit se audiuisse quid dici ab alio, & ille a quo dicit audiuisse, negat se dixisse, non probatur falsitas contra testem, idem si testis dicat se non deposuisse vt notarius scripsit quia vbi agitur cri-

iminaliter neutri creditur contra alterum.

- 4 Tortura inchoari debet a magis suspecto, & tortura subrogatur loco testium, ideo dicitur arbitraria iudici.

CONSILIVM XIIII



IVINO subsidio ex corde postulato. Michael Daudis alias Philippi loci Vilarij arenarū proposuit actionem iniuriarum contra Reymundū Baiuli, quod diffamauerit ipsum agentem, deponendo in manibus iudicis se audiuisse a Ioanne Daudis Abbasson, quod idem Abbasson viderat ipsum agentem, & cognoscentem carnaliter filiam propriam, qui tamen Abbasson iudicialiter examinatus, & confrontatus sed accariatus cum ipso Reymundo Baiuli semper negavit se dixisse talia verba, & quod nunquam vidit ipsum agentem in tali actu tam turpi, imō nec cogitare posse quod tantum facinus ausus fuerit. Quæritur an sit probata diffamatio contra ipsum reum, vt cōdemnari debeat pro crimine iniuriarum. ¶ Puto stantibus actis vt stant & alio non probato, quod reus conuentus condemnari non possit. Quia talis diffamatio non probatur spontanea, cum deposuerit in iudicio ad interrogationem iudicis. Nam cum non sit de personis priuilegiatis quæ testificari non coguntur, deponendo in iudicio dicitur inuitus deponere ex quo cogi poterat ad deponendum, iuxta tit. de testib. cog. coactē enim facere quis dicitur, qui cogi poterat ad illud faciendum, licet coactus non fuerit. l. nouissimē, in princ. ff. quod falso tut. Authen. l. 3. ff. de neg. gest. per quæ iura ita in terminis nostris dicit Bald. in cons. 351. Ioan. & Federic. col. 3. circa med. vers. nec obstat lex. lib. 5. itaque cum inuitus & coactē ita diffamauerit alio non apparente, non potest dolus aut crimen iniuriæ ipsi deponeti imputari. Nam crimen iniuriarum non committitur sine dolo & animo iniuriandi. l. 1. §. 1. l. 3. §. penult. & §. fin. & l. seq. ff. de iniur. l. si non conuicti. C. eod. tit. Bald. in cons. 230. Omne factum in fine lib. 3. in cons. 443. Coram vobis. in fi. li. 4. & in cons. 277. In causa Gulielmi. lib. 5. vbi etiam, quod in actione iniuriarum lata culpa non æquiparatur dolo, sed dolus imputari non potest testi deponenti contra aliquem in iudicio, licet ex tali depositione sequatur diffamatio, alias sequeretur, quod actio iniuriarum proponi posset contra omnes testes deponentes contra aliquem in iudicio criminali, quando crimē plenē non probaretur quod est absurdum, quia vnusquisque tenetur deponere veritatem eius quod scit, licet talis depositio non sit sufficiens ad probandum. ¶ Esset autem iniuria si iste testis deposuisset falsum contra ipsum actore & esset duplex crimen falsitatis & iniuriæ. Sed falsitas non videtur probata contra ipsum Reymundum Baiuli ex testimonio dicti Ioannis Daudis Abbasson, negantis se dixisse illa verba ipsi reo conueto, ex eo quod scribit Spec. in tit. de instrum. edi. §. restat vers. sed quid si vnus. vbi si testis dicat se non deposuisse vt legitur scriptum per notarium, si agitur de pœna falsi, neutri creditur contra alterum neque testi neque notario. Tradit Pau. de Castr. in cons. 371. præmittendum est ad euidentiam dicendorum. col. 3. post med. lib. 1. Alex. in cons. 70. colum. 2. vers. 2. respondeo. in cons. 74. col. fin. vers. fortificantur prædicta. lib. 1. & in cons. 65. lib. 2. Quod tamen nō procedit quā cum notario præsens fuisset iudex, quia tunc magis creditur notario. Bald. in addi. Spe. in tit. de teste. versiculo si iudex commisit. & in tit. de instru. edi. ver. accusatus testis de falso. & in cap. ad audientiam, de rescr. Sali. in l. si quis decurio. C. de fals. iac. de Bel in authen. in medio litis non fieri sacras. ius. in fin. & sentit Bart. in l. curent. per glos. ibi. ff. de testibus. refert & sequitur Cur. senior, in cons. 56. colum. 9. post med. vers. secundo potest: & optimē dici & fieri posset, quod dictus Ioan. Daudis Abbasson ita esset falsus in suo testimonio, negando se dixisse illa verba de turpitudine patris cum filia, licet obiicitur ipsi reo conueto. Nec vlla est ratio cur magis credi debeat testimonio ipsius Abbasson, quā ipsius Reymundi Baiuli. Quid enim si dictus Abbasson pro veritate dixisset illa verba, sed modō negaret. ¶ Ideo si iste actor velit iustificare crimen propositum iniuriarū, alio medio opus est. Nam si prætendat ipsum reū falso diffamasse ipsum actore, debet articulare & probare, quod ipse reus spontē se obtulit domino iudici & spontē denunciavit ipsum actorem, dicendo se audiuisse talia verba de eo, quia non debebat denunciare crimen, quod probare non poterat, iuxta ea quæ habentur in l. 1. ff. ad Tur. Secundo bonum erit articulare & probare.



probare inimicitiam præcedentem inter ipsos actorem & reum, ex eo quod ipse actor capi fecerit in executionem iudicari quandam domum ipsius rei, ex quibus probationibus saltem fiet indicium ad torturam contra ipsum reum. Etenim necesse est, quod alteruter ipsorum Abbasson & Baiuli falsum dicat, cum inuicem contrariantur, & sic falsi crimen probatur de necessitate, & licet videatur incertum ex qua parte sit falsitas, tamen verisimile est ex illa oblatio ne spontanea, quod potius sit falsitas in ipso Baiuli, quia suspectus dicitur qui se ingerit. l. quæ omnia. ff. de procur. & qui non probat, quod allegat, etiam dicitur suspectus. dicta l. prima. ff. ad Turp. similiter inducitur suspicio ex inimicitias præcedentibus. ¶ Ex quibus omnibus rectus iudex videns crimen falsitatis necessario commissum esse per alterutrum istorum testium, inchoare debet ¶ torturam à teste magis suspecto, ex his quæ in similibus de teste contrariate notario scribit Bal. in consilio 385. Ex quadam scripturalib. 5. tortura enim subrogatur loco testium, ideò est in arbitrio iudicis sicut & probatio testium. l. 3. §. tu magis. ff. de testi. ita Bald. in consilio 427. Quadam mulier. colum. 2. post med. lib. 5. Bart. in l. fin. versic. sed quæro. ff. de q. Decius in l. magistratibus. colum. 3. post med. ff. de iurisd. omn. iud. Bal. tamen in consilio 515. quidam fuit interfectus. colum. 2. libro 5. quod hoc procedit respectu qualitaris testium non respectu depositionum. q. d. est in arbitrio iudicis an persona testis dicatur idonea, sed eius depositio non æquè pendet à iudicis arbitrio, & loquitur ibi Bald. in terminis torturæ, sed iudex quomodo aliter arbitrari potest. Iam cum sit duplex crimen tam atrox falsitatis, & iniuriæ tam detestanda, non debet iudex crimen inultum & impunitum relinquere. l. ita vulneratus, in fin. ff. ad legem Aquil. sed omnib. viribus studere & conari vt veritatem perquirat. Gratiano poli vltima Octobris 1539. Aymo Crauetta de Sauilliano, l. V. Doctor.

## S U M M A R I U M.

- 1 Cumulari possunt iudicium civile & criminale.
- 2 Tertius potest interuenire in causa criminali pro interesse suo ciuili.
- 3 Tertius quo tempore possit in causa interuenire, & lex loquens de tempore indeterminatè, intelligitur de quocunque tempore.
- 4 Tertius quando interuenit in causa status, processus renouari non debet.
- 5 Tertio in scienti litem motam an imputetur, quo minus in causa interuenire non possit.
- 6 Index non debet nocentem relaxare, nisi prius satisfaciatur parti priuata.
- 7 Taciturnitas in iudicio habetur pro consensu, & vbi tertius interuenit in causa necessaria non videtur alia & noua litem contestatio.
- 8 In dubio index debet facere quod est minus damnosum vtrique parti.

## CONSILIVM. XIII.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Procurator fisci curiæ Grayfinodani proposuit iudicium criminale contra Amedeum & Benedictum Myardi fratres de loco Muræ tanquam falsarios, quia amedeus procurauerit apud Magistrum Iacobum Fabri notarium, qui receperat quadam acta missionis in possessionem in fauorem d. Benedicti, vt apponeret in copia ipsius missionis quadam bona, quæ in actis originalibus non reperiabantur apposita nec descripta, dicens ipsi magistro Iacobo, ne dubitaret apponere, quia in rei veritate illa erant descripta in scriptura originali, & licet ipse magister Iacob. semper recuset ita agere, nisi vidisset prius originalem scripturam existentem penes ipsum Amedeum, tamen adeò importunè egit dictus Amedeus persuadendo ita esse in primis actis, quod inductus fuit dictus Fabri ad apponendum dicta bona, Quæ postea scriptura ita ampliata vltus dicitur in iudicio d. Benedictus Myardi, & idem quod Benedictus fuit ille, qui infletit apud Amedeum eius fratrem, vt procuraret apponi illa bona in dictis actis missionis in possessionem per ipsum Fabri, qui tempore ipsius missionis erat seruus & scriba ipsius Amedei. Quo iudicio criminali ita pendente, & publicis testibus fisci ac ipsorum reorum de falsitate accusatorum factisque accariationibus seu confrontationibus reorum & testium, interuenit in causa dictus magister Iaco. Fabri pro suo interesse, proponens quod ex assertionem seu appositionem bonorum scriptam & notatam esse in actis

originalibus, quæ ipse legerat, & quod non dubitaret illa bona apponere in copia qua Benedictus eius frater vsurus esset sub fide, & verbo ipsius Amedei, damnificatus fuerat ipse magister Iacob. qui ob eam causam fuerat carceratus, & tandem condemnatus in curia Grayfinodani, ob id petebat indemnem se seruari per ipsum Amedeum, cuius dolo & culpa dispendium tam graue tulisset, æstimando iniuriam & damnum aureos solares mille. Quæ sanè interuentio magistri Iacobi Fabri primo loco admissa fuit per dominum vice Baylium, deinde reiecta, & quod ageret idem Fabri eorsum & separatim si sua interesse putauerit, & tandem confirmata fuit illa reiectio & repulsio interuentio de consilio duorum assessorum, quos elegerat. A qua interlocutoria fuit legitime appellatum ad curiam supremam. Gratianopolis. Quæritur nunc an benè vel malè fuerit appellatum? ¶ Ad maiorem & clariorem totius questionis explicationem de tribus principaliter videndum est. Primo, quia causa principalis fuit criminaliter instituta super crimen falsitatis, contra ipsos reos, an cum ea cumulare potuerit magister Iacob. Fabri tanquam tertius actionem ciuilem pro suis damnis & interesse recuperandi. Secundo, an potuerit ipse tertius in ea causa interuenire post publicatas attestaciones. Tertiò, an ex interuentione prædicta status causæ inter fiscum & reos potuerit alterari aut renouari. Quibus dubiis explicatis splendidissima fiet præpositæ questionis difficultas. ¶ Circa primum. dubium ¶ breuiter concludo cumulari potuisse iudicium ciuile cū causa criminali. Primo ex regula iuris generali, quod omnis cumulatio censetur permessa. quæ expressa prohibita non reperitur. Roma. in cons. 240. Visto themate. colum. 2. versic. 6. quia. Sed ista cumulatio in terminis nostris expressè prohibita non reperitur, ergo permessa censi debet. ¶ Secundo admitti debet ista cumulatio per doctri. Bart. in l. interdum. §. si furem. ff. de furtis, vbi, quod latrunculator, cuius iurisdicatio est limitata ad causam criminalem tantum, potest tamen incidenter cognoscere de causa ciuili descendente ex eodem facto criminaliter, & incidenter petitur eum condemnari ad restitutionem rei furtiue vel ad satisfaciendum damna & interesse. sequitur Deci. in l. edita. colum. 13. versiculo & retenta ista regula. C. de edend. Ias. in §. ex maleficiis. colum. 13. Institut. de actio. quia isto casu non dicitur cumulari actio ciuilis cum criminali, sed incidenter imploratur officium iudicis, vt furtum restitui faciat, Pro qua Bart. doctrina facit optimè tex. in §. oportet. in Authen. vt iud. sine quoquo suffra. & in §. illud videlicet circa si. tituli in Auth. vt liceat matri & auia. vbi, quod captus ex causa furti relaxari non debet, donec furtum restituerit. Ad idem faciunt quæ scribit Alexan. post Imol. in l. diuus, in vlt. not. ff. de re iud. vbi si accuso aliquem, quod testes falsos produxit, possum incidenter petere & cumulare ciuile iudicium, quod retractetur sententia lata prætextu ipsorum testium falsorum, sequitur Socin. in consil. 60. colum. 1. lib. 4. si iudex maleficiorum habens iurisdictionem limitatam, quod ad causas criminales potest & debet cognoscere etià de causa ciuili incidenter, & simul cumulata cū causa criminali, quanto magis iudex habens amplum imperiū, & habenas latiores circa causas tam criminales quam ciuiles poterit & debet admittere cumulationem iudicij ciuilis & criminalis. ¶ Et si eadem persona potest vtrunque iudicium cumulare ciuile & criminale, saltem incidenter implorando officium iudicis, quare non tertius ¶ videns agitari, & tractari causam criminalem de crimine falsi inter fiscum & reos poterit in causa interuenire pro suo interesse ciuilitè, & petere se indemnem præstari pro damnis, quæ sustinet dolo & culpa ipsorum reorum? Permittunt enim iura vt possit tertius de cuius, interesse agitur in causa interuenire pro illo suo interesse, & illud docere & illius ob causam actiones sua proponere, per ea quæ habentur in l. si per lusorio. & in l. a sententia. ff. de appel. & in terminis ita tradit Bal. in Authen. nunc si hæres, col. 1. vers. iuxta prædicta quæro. C. de litig. ¶ Venio ad secundum dubium ¶ quo tempore possit tertius interuenire in causa pro interesse suo, in quo etiam dubio videtur breuiter concludendum, quod possit quocunque interuenire ante latam sententiam per regulam iuris quod vbiunque loquitur lex de tempore generaliter & indeterminatè non limitando tempus sufficit actum quocunque tempore fieri l. qui fundum. ff. de contrahen. empt. l. 1. §. meminisse. ff. de vend. inspi. l. in venditione. §. de tempore. ff. de bonis auet. iud. poss. not. Bar. in l. 1. in princ. per illum tex. ff. de aleato. Bal. in cons.



consil. 2. § 6. Præmittenda sunt lib. 4. Rom. in consil. 340. In primo dubio. facit idem Rom. in consil. 137. Corne. in consil. 221. col. 2. circa med. lib. 1. in consil. 3. col. 3. post med. in quarto dubio. lib. 2. & in consil. 241. col. 1. vers. item non requirit statutum. lib. 3. Iac. in l. Gallus. §. videndum. in prin. ff. de li. & posth. & in l. ait prætor. §. si iudex. colum. fin. ff. de re iudi. in proposito nostro permittunt iura tertio. ut possit in causa interuenire nec tempus certum determinant aut limitant intra quod interuenire debeat. ergo poterit interuenire quandocunque. ¶ Secundo. pro hoc adduco text. in l. si parentes a contrario sensu. C. de euiet. vbi tertius pro interesse suo non admittitur post pronuntiationem aut sententiam iudicis. ergo si interueniat ante sententiam seu pronuntiationem quandocunque audiri debet. Ad idem adduco Felin. in cap. cum super. col. 7. vers. sciatis etiam. de re iudic. vbi voluit posse tertium interuenire in causa. etiam post causæ conclusionem nam istud Felin. clarè ibi præsupponit. dum dicit quod ex tali interuentu. retardari tñ non debet causa inter alios principaliter litigantes. ¶ Tertio. pro hoc adduco ¶ no. per Bar. in l. si per luforio. §. 1. & in l. a sententia. ff. de appel. Anch. in Cle. constitutionem. per illū tex. de elect. & in consil. 183. Pro clariori intellectu. col. 1. vers. 2. hoc probat Alex. in consil. 82. col. 1. vers. 2. quia dicta causa. lib. 1. in quibus locis notant memorati patres & Doct. reuerendi. q. vbi tertius interuenit in causa. renouari non debet status processus. sed admitti debet tertius in eo statu. in quo reperitur causa inter ipsos principaliter litigantes. ideò si principali litiganti præclusa erat via opponendi aut probandi. vel publicata erant & didiscita attestaciones. non poterit tertius interueniens opponere. excipere aut probare. & sic clarissime volunt & præsupponit Doct. quod possit tertius in causa interuenire post publicatas attestaciones & præclusionem viæ ad opponendū. excipiendū aut. probandū. alias enim frustra Doct. quærerēt an possit tertius testes producere post didiscita testificata. aut aliter. processum renouare. ¶ Quarto dico. quod in casu nostro posset interuenire iste tertius etiam post sententiam in causa appellationis. cum eadem sit causa impugnationis vtriusque id est. fisci & ipsius tertij. quia vterque eodē modo deducit falsitatem. quo casu appellatio fisci prodesset & ipse tertio. ita Old. in cōf. 25. §. 2. prouisione. col. 2. vers. præterea nullum dubiū est. &c. ¶ Non obstat modo vna ratio assignata per d. iudicē & eius assessores in illa interlocutoria. per quā reiecta fuit interuētio. videlicet quia interueniens sciuit ¶ litē pendere causamq. contra dictos Myardi reos. persecutos fuit. Nam cum bona reuerētia domini iudicis & eius assessorum. ista ratio non sufficiebat ad repellendū istam interuentionem. benè erat sufficiens ad repellendū nouas probationes aut producciones. quas actor principalis amplius facere non poterat. quia imputatur ipsi sciētī & causam prosequenti. cur tempore debito non interuenerit. & probationes fecerit intra dilationes principali concessas. sed quod minus posset interuenire in causa & liti assistere in eo statu. in quo erat tempore interuentionis illa ratio nihil impediēbat. ita declarat Bar. in d. l. si per luforio. §. 1. col. 2. vers. 2. est videndū Bar. & Imol. in d. l. a sententia. Inn. in d. c. cum super. Cor. in consil. 9. ad fi. li. 3. itaq. ob illā rationē sciētīæ & persecutionis causæ benè poterant iudex & assessores articulos nouos seu nouas probationes repellere. sed interuentionem omninò reicere nullo modo id facere debebant. Ratio diuersitatis est. quia si ex eisdem actis & tēcūdū eundem statum causæ tempore interuentionis citra nouas probationes causa interuenientis liquida & iusta apparet. nihil est quod imputari possit interuenienti. cur tardius interuenerit. cum nihil de nouo velit proponere. q. antea proponi debuisset. Tantum enim petit. ut ex eisdem actis cōdemnentur rei ad præstationem indēnitatis. quā re potuisset iudex facere. etiam sine aliqua petitione. quia. ¶ ut supra dixi. non debet iudex nocentem relaxare. quod ad fisci. nisi prius satisfecerit parti priuatę. d. §. oportet enim in Aut. ut iud. sine quoquo supra. & §. illud. videlicet in Auth. ut liceat matri & auia. no. Bal. in consil. 497. Dubium. lib. 2. est. fer enim circuitus quidā iniquus. si iudex. cui ex actis causæ criminalis constat de damno partis priuatę reum nocēte relaxet. & partem cogat interuenientē. ut alio & separato processu agat. Secus quando agitur de nouis probationib. faciendis. aut aliquo alio de nouo deducendo. quia tūc scitāte sciētia interuenientis est quid ei imputetur. cur non ab initio id probauerit. aut de nouo deduxerit. quia ex tali noua probatione principalium processus retardaretur. &

sumptū dispēdiis afficerentur quæ ratio retardationis aut sumptuum cessat in sola interuentione. & ex hoc moti fuerunt Doct. ad dicendum. q. ex tertij interuentione causæ status renouari non debet. Itaq. non debebat excludi & repelli interuentio magistri Iacob. Fabri. licet articuli de nouo per eum exhibiti repelli & reici debuiſſent. Nam aut ex eisdē actis causæ criminalis apparebat iustificata & probata intentio ipsius interuenientis. quō ad damna & interesse petita. & cōdēnari debebant rei ad præstationē talium damnorum & interesse. aut intentio interuenientis nō apparuisset iustificata & probata. & absoluti fuissent rei a causa interuentionis causam aut interuentionis omninò repellere illud videtur iuri repugnare. ¶ Ex præmissis dissolutū apparet tertium dubium q. videlicet status processus renouari non deberet ex tertij interuentu. & q. tertius ipse interueniens nouas probationes facere nō posset. quas ipse fisci facere non poterat. propter sciētiam ipsius tertij cui ob id imputari debet. iuxta latē §. deducta & allegata. tamen vt dixi. causa interuentionis ob id excludēda aut repellēda nō erat. Amplius dico. q. etiam articuli ipsius tertij interuenientis probari potuissent. nam iudex eos admiserat parte reā nō contradicente. nec appellante. cuius ¶ taciturnitas circa admissionē ad probandum in iudicio habetur p. consensu. Car. in l. 1. C. de rel. no. Mod. in l. quæ dotes. ff. sol. ma. Nec obstat quod lis contestata non esset. quia in causa interuentionis non videtur necessaria alia litis contestatio. si cū parte principali contestata iam erat. quia. vt dixi. processus renouari nō debet ob causam interuentionis. & cum tertius interueniens alleget falsitatem. quam ipsi rei prius negauerant. quis putet eos confessuros crimen falsitatis iam ante & tam sapē negatam. ¶ Postremo vbi res dubia fuisset. an interuentio admitti deberet. quæ tamen clarissima erat. in dubio ¶ admitti debebat. quia ista admissio vtrique parti minus erat damnosa. Bald. in consil. 192. proponitur quod in quadam ciuitate. col. 1. lib. 2. Pau. de Cast. & Mod. in l. 1. ff. si quis cautio. nam per talem admissionem non damnabantur rei delati. quia si vera erat causa interuentionis etiam in processu separato fuissent condemnati. neque patiebantur iacturam ex processu simultaneo causæ principalis & interuentionis. quia ob eam interuentionem non alterabatur neque renouabatur processus. Illa autem reiectio interuentionis fuit nimium præiudicialis & damnosa ipsi interuenienti. quia in processu separato necesse haberet producere tantam multitudinem actorum in causa criminali. in qua re sumptus immodici sunt necessarij. ex quibus cōcludo benè appellatum. & malè iudicatum. salvo saniori iudicio. Gratianopoli. 18. Decembris. 1531. Aymo Crauetta de Sauiliano. I. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Index propter peccata nescit causarum dubia soluere.
- 2 Reseruatō iuris tertij nihil operatur. quando tertio ius nullum competit.
- 3 Conditio importatur per illa verba. quando matrimonio collocabitur. & deficiente conditione perinde est ac si actus factus non esset.
- 4 Ex pacto reseruatō in fauorē tertij absens ipsi tertio ius non queritur.
- 5 Onus de legitima reici qualiter intelligatur.
- 6 Donatario decedente sine liberis an bona donata reuertantur ad donatorem.
- 7 Voluntas & mens contrahentium attendi debet.
- 8 Ex reseruatione appōsa in donatione præsumitur quod voluerit quis donare etiam bona futura.
- 9 Interpretatio lata fieri debet ratione donationis. & donatio præsumitur fauore dotis etiam inter extraneos.

C O N S I L I V M X V.

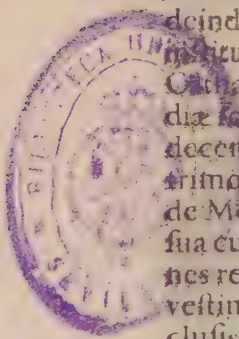
Consilium decisuum in causa nobilis Catharinæ Cauagnæ. contra nobilem Claudium de Morestello.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Factū ita proponitur. Petrus Brasæ reliquit Claudię filię suæ florenos centum cum vestibus nuptialibus soluendos. videlicet. florenos quadraginta cum vestibus nuptialibus tempore nuptiarum. reliquos autem

c per





per annuas solutiones. Duos autem liberos masculos hæredes vniuersales instituit, videlicet, Ioannem & Petrum, deinde memorati Ioannes & Petrus hæredes vniuersales instituerunt hæredem vniuersalem in eorum testamentis Catharinam Cauagnæ eorum matrem. dictæ autem Claudia sorori legauerunt florenos viginti, videlicet cuilibet decem. Postea memorata Catharina Cauagnæ iunxit matrimonio aliam filiam Michaletam Brasæ nobili Claudio de Morestello, Cui Claudio genero donauit omnia bona sua cum certis reservationibus, sed inter alias reservationes reservatis scutis quinquaginta pro dicta Claudia cum vestimentis nuptialibus honestè secundum eius statum inclusis in dictis scutis quinquaginta summis legatis dictæ Claudie per eius patrem & fratres, vt supra quas pecunias reservatas solui voluit per terminos & solutiones, de quib⁹ in prædictis testamentis patris & fratrum, dum & quando matrimonio collocabitur. Quibus ita absolutis, post temporis spacium decessit dicta Claudia non contracto matrimonio, qua defuncta dicta Catharina Cauagnæ eius mater petiit iudicialiter dictos quinquaginta aureos reservatos, vt supra prædicto Claudio de Morestello eius genero, corā spectabili viro domino Abel de Buffaento vice Bayliuo Grayfinodani, dicens ipsos scutos quinquaginta solui debere ipsi agenti tanquā reservatos. Contrarium allegante ipso genero, tandem post consumptas litis expensas satis graues, commiserunt ipsæ partes causam memoratam decidendam & finiendam in iure mihi Aymoni Crauettæ de Sauiliano, I.V. Doct. aduocato consistoriali in curia suprema & splendidissima Delphinatus. Itaque quæritur quid iuris circa præmissam difficultatem. ¶ Repetito diuino subsidio, quo sine difficultates explicari non possunt, nam ¶ vt inquit Bald. in c. quia procurator, col. 6. de electio. nescit iudex propter peccata causarum dubia soluere, refert decis. Neapo. de cis. vlt. ad fin. Videtur mihi præfatum Claudium de Morestello absolui debere sequentibus fundamentis.

1. ¶ Primo ex regula iuris generali quæ habet, ¶ quod vbi in concessione aut dispositione aliqua reservatur ius tertij, seu alij competens, si reperiatur quod tertius ius non habeat, talis reservatio nihil operatur. l. si in veditioe, in fi. ff. comm. prædior. vbi si venditor ædium excipiat seruitutem, quam dixit Titio deberi, si in veritate Titio seruitus non debeatur, talis reservatio seruitutis nihil operatur, de quo tex. facit mentionem Alexā. in cons. 28. col. 2. lib. 1. Ad idem faciunt quæ scribunt Bar. & Doct. in l. si quis legauerit, per illum text. ff. de legat. 1. vbi si venditor fundi reseruet in veditioe ius coloni, qui medietatem fructuum percipere debet, si nullus reperiatur colonus præter venditorem, talis reservatio nihil operatur, ideo omnes fructus cedunt emptori. no. las. in d. l. si quis legauerit, in prin. & in l. admonendi, col. 3. vers. 4. videndum est. ff. de iureiur. Natura enim reservationis est, vt operetur si subit ius reservatum: si autem non subest, nihil operatur: ideo si iudex pronunciat appellationē esse desertā, & reservat exceptiones quæ cōpetere possunt, talis reservatio nihil operatur. quia post appellationem desertam exceptiones competere non possunt Bal. in cons. 100. Egregie & honorande domine. lib. 1. Alibi scribit no. Old. in cons. 214. Factum tale est in instrumento qd si pater in emancipatione filij reservat sibi vsum fructū in bonis per filium acquirendis, talis reservatio nihil operatur, cum in bonis quælitis per emancipatū post emancipationem non debeatur vsusfr. patri, & natura reservationis non est ius tribuere, vbi non competit, sed solum competens conseruare. Ad idem tex. in c. dudum. 2. in fin. de elect. & in c. si gratiosè, in fin. de rescr. lib. 6. vbi si Papa dispensat cum Episcopo aut alio prælato, vt non obstante promotione beneficia priora retinere possit, talis dispensatio intelligitur de beneficiis canonicè collatis quia non intelligitur Papa ius aliquod de nouo tribuere, sed antiquum, si qd cōpetit conseruare. quæ duo iura ad hoc citat Aret. in cons. 7. col. 2. vers. patet igitur ex præmissis, in proposito nostro ius reservatum fuisse conditionale, quia nō fuit reservatum & conuentum, vt teneretur gener statim soluere illos scutos quinquaginta Claudie filie reservantis, sed in tempus nuptiarum, dum & qñ collocaretur in matrimoniū, est enim insertum an sequatur matrimonium vel non, sed tempus incertū conditionē importat. l. dies incertus. ff. de cond. & dem. & illa dictio quando matrimonio collocabitur, ¶ de sui natura conditionem significat. l. cum vir. ff. de cond. & dem. l. qd pupil. ff. quam. dies leg. ced. & in terminis nostris est tex. in l. sancimus. C. de nup. ideo defecta cōditione quia

nuptiæ Claudie ob eius mortem secuta non fuerunt, per inde est ac si reservatio nulla omnino facta esset. l. hæc veditio. ff. de contrahen. emp. l. necessario. §. illud. ff. de pericu. & commo. rei vend. l. item quia. ff. de pac. ibi nuptiis non secutis ipso iure euanesceat stipulatio. l. i. ff. de reg. cato. l. qui hæred. in fi. ff. de cond. & dem. l. iubemus. §. pen. C. ad Treb. & dicit Paul. de Cast. in cōf. 292. Circa primum dubium videtur quod institutio. col. 2. vers. item testator lib. 2. quod institutus sub conditione ea deficiente, non dicitur priuari hæreditate, sed haberi pro non instituto, si reservatio habetur pro non facta, si pro quia deficiente conditione sub qua facta est, cui dubium non teneri generum ratione illius iuris reservati, nam perinde est ac si reservatio nulla omnino facta esset. & cū ius reservatū nō debeatur Claudie, in cuius fauorē reservatio facta fuit deficiente conditione, tale ius reservatū cedere debet cōmodo ipsius generi non Catharinæ Cauagnæ eius socru reservanti per iura & decisiones Doct. de quibus supra. ¶ Secundo considero, quod ex illo pacto reservatiuo ¶ nullum ius quæsitum fuit dictæ Claudie absenti in cuius fauorem reservatio facta fuit, nec potuisset Claudia si vitā egisset matrimoniū cōtra xisset agere ex illa reservatione cōtra ipsum Claudium de Morestello, per tex. in l. 2. C. de hæ. vel actio. ven. sed tantum agere potuisset ipsa Catharina Cauagnæ, vt releuare indemnitas erga ipsam Claudiam ratione suarum dotiū, vt ibi dicit text. Cōsequenter Claudius de Morestello ex illa reservatione non erat obligatus ipsi Claudie, sed tantum ipsi Catharinæ ad seruandū eam indemnē ac ipsi Catharinæ nō erat obligatus, purē & simpliciter, sed conditionaliter si nuptiæ filie secuta essent. ob id cessante cōditione agere nō potest Catharina contra ipsum de Morestello promissorē. ¶ Ex qua consideratione respondetur vni fundamento ipsius Catharinæ dum ait: illam cōditionem nuptiarum adiectam per partem detrahi debere legato ¶ filie tanquam onerosam legitimæ, iuxta l. quoniam nouella, & l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testa. consequenter, quod illa reservatio fuit pura quatenus concernit ipsam legitimam, ob id, quod ipsa Catharina Cauagnæ tanquam hæres filie videtur posse petere istam legitimam, quæ ei ex causa noua postea superuenit, cum maximè donatio per eam facta nō comprehendat bona futura, sed præsentia tantū, si donationis verba diligenter considerentur. Nā istud fundamentum procedere nō potest, quia locum haberet si ipsa filia Claudia viuens ageret cōtra hæredes patris ad suam legitimam nam excipientibus hæredibus de conditione posset replicari, quod conditio apponi legitimè non potuit, sed si ipsa Claudia esset in humanis, & ageret contra ipsum Claudium, de Morestello posito cōueniri posset ob illam reservationē ipse tamen exciperet quod illa reservatio fuit conditionalis & limitata in tēpus nuptiarū od id, qd vltra formam conuentionis & reservationis teneri non potest, quia limitata obligatio & reservatio, limitatū debet, pducere effectū. l. in agris. ff. de acq. rer. dom. nec potest quis obligari vltra limites eius consensus. l. non omnis, in prin. ff. si cert. pet. l. consensu. ff. de act. & oblig. Nec posset Claudia replicare cōtra ipsum Claudium de Morestello, quod omnis cōditio reiicitur de legitima, quia respondere Claudius de hoc nihil ad me agas cōtra hæredes patris, ego nō teneor tanquā hæres, sed ex cōtractu & ex reservatione prædicta limitata & cōditionali quæ cōditio defecit. Similiter si Catharina Cauagnæ cōuenta peteret se releuari indēnē aduersus Claudiam eius filiam quæ tēpus nuptiarū expectare nollet, posset respondere de Morestello, quid ad me, qd Claudia nolit expectare tēpus matrimonij, satis mihi est qd sum obligatus in tēpus matrimonij tantum & cōditionaliter, & qd defecerit cōditio. ¶ Aliter etiā responderetur ad fundamentū partis, nā posito non tñ cōcesso, quod Claudia Brasæ in cuius fauorē reservatio facta est, agere potuisset contra ipsum de Morestello ante diē nuptiarū, sicut agere potuisset cōtra hæredes patris ex causa legitimæ, in qua grauare nō potuerat per appositionē illius cōditionis, ipsa tamen Catharina mater ita agere non potest nam aut vult agere tanquā hæres filie & non potest, quinimò ex eo, quod esset hæres teneretur obseruare illā appositionē conditionis in reservatione prædicta, licet Claudia defuncta si viueret obseruare non teneretur, per reg. l. veditatē. ff. de euct. nempè vbi conueniri posset de Morestello per Claudiam Brasæ ante conditionis euentū vltra formā reservationis, agere posset contra ipsam Catharinā p obseruatione promissorū aut cōuentionum cū ea factarū, multo magis ipsum agentē posset excipiendo repellere



repellere. Præterea tanquam hæres agere Catharina non potest saltim infolidum, quia etiam Michaela Brasæ p. parte successisset, iuxta text. in Auth. defuncto. C. ad Tertul. Aut vult agere Catharina tanquam illi scuti quinquaginta fuerint donati Claudie sub conditione, & quod ea defecta remanere debeant penes ipsam donatricem, & non potest hoc modo agere, quia considerandum, quod ipsa Catharina Cauagna pure & simpliciter donauit omnia bona sua ipsi de Morestello eius genero, sed in donatione apposuit onus, quia voluit quod adueniente tempore nuptiarum Claudie eius filie, teneretur ei soluere scutos quinquaginta cum vestimentis nuptialibus quod onus soluendi scutos quinquaginta & vestes nuptiales fuit conditionale, si matrimonium sequeretur, & sic noluit ipsum donatarium, de Morestello obligari ad præstationem illius oneris, nisi in euentum conditionis, ideo conditione defecta onus habetur p. non appposito, & perinde est ac si facta esset donatio sine illa reservatione. consequenter reperitur donatio facta pure & sine aliquo onere, ideo ridiculum esset dicere, quod bona donata Claudie Brasæ reuerti debent ad ipsam donatricem quia ut dixi, illa donatio facta Claudie habetur pro non facta, defectu conditionis sub qua facta est, in tantum, quod solum considerari potest donatio pura & simplex in persona ipsius de Morestello. Neque verum est quod simpliciter dicitur, quod donatario decedente sine liberis bona donata reuertantur ad donantem, per l. quod scitis. C. de bonis quæ lib. quia excepto casu illius. l. ratione patriæ potestatis, si fiat donatio inter viuos donatario non existenti in potestate donantis, dico quod bona donata deferuntur ad hæredes donatarii tanquam bona eius hæreditaria, non autem reuertuntur ad donatorem nisi aliud cautum sit. iura enim actiones & pacta transmittuntur ad hæredes. l. si pactum. ff. de prob. gl. in l. 2. C. de pactis inter emp. & vend. & in donatione tradit Bald. in consilio 262. Recolo. columna 2. libro 1. ubi quando fit donatio alicui, ita quod nulli alij ius quaratur, non transmittitur ad hæredes, ergo restante illo pacto prohibitorio transmissionis, fiet transmissio. sed frustra de hoc tractamus, quia ut dixi, perinde est ac si donatio facta fuisset illi Claudie, ex quo conditio defecit illius donationis ex quo defectu bona remanent apud ipsum donatarium de Morestello per late supra adducta. Tertiò principaliter ista quaestio non videtur habere difficultatem, quatenus continet reservatio summam donatam de proprio ipsius matris & fratrum dictæ Claudie, quia in bonis propriis ipsius matris & fratrum apponi potuit conditio temporis nuptiarum quia fratres non tenentur relinquere legitimam sorori, turpi persona non instituta, iuxta l. fratres, & l. fratris. C. de inoff. test. similiter legitima non debetur in bonis matris viuentis. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bonorum, ideo respectu legatorum à fratribus relictorum, & respectu pecunie donatæ de proprio ipsius matris in tempus nuptiarum non potuisset Claudia dicere, quod reici debet conditio de illa reservatione, & statim petere illa bona reservata, multo minus id poterit mater donatrix, quæ promissit cum iuramento obseruare promissa per eam in contractu donationis, sed remanere debet ista bona penes ipsum de Morestello donatarium ex titulo ipsius donationis. ¶ Quarto considero, quod intentio ipsius de Morestello videtur fundata ex verbis claris donationis, quia donauit socrus omnia bona sua intentio autem donatricis fundatur solum in illa reservatione conditionali, quæ operari non poterat nisi conditione purificata. l. cederé diem. ff. de verb. sig. quid autem futurum esset cundonatione defecta nihil expressum fuit igitur iste casus omissus remanere debet in dispositione iuris communis. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. l. si cum dotem, in princ. ff. solut. matr. Sed iure communi cauetur quod actus conditionalis deficiente conditione habetur pro non facto ut s. abunde probauimus. Sed ista reservatio si facta non esset, non est dubium, quod molestari non posset donatarius ad solutionem istorum scutorum quinquaginta, ergo nec nunc conditione defecta. ¶ Quinto saltem negari non potest dubium ex præmissis esse quid tacite actum si casus iste deficientis conditionis eueniret, & sic probatio iuris Catharinæ agentis, quæ probatio sumitur ex illa reservatione redditur dubia, sed dubia probatio non releuat. l. non hoc. C. unde legiti. c. in presentia, de proba. Rursus facienda est interpretatio contra actricem, quæ se fundat in verbis reservationis dubiis in casu deficientis conditionis imò est, verba sunt clara in fauorem rei. l. veterib. ff. de pact. ¶ Sexto in contractibus inspicere debet voluntas & mens contrahen-

tium glo. in l. blanditus. C. de fideiuss. & causam verborum magis quam verba inspicere debemus, ut not. gloss. in l. in venditione. ad fin. ff. commu. prædior. imò in contractibus magis inspicitur mens contrahentium quam verba. l. sed etiam Celsus. §. si fundus. ff. de contrahen. empt. l. in conuentionibus. ff. de verb. sig. §. fin. C. quæ res pign. oblig. pos. cum simi. sed voluntas & mens matris constituentis dotem pro filia fuit donare omnia bona sua, & fortè etiam futura inspecta illa reservatione de scutis viginti, de quibus posset disponere tam in vita quam in morte, quæ reservatio non consuevit fieri, nisi quando donatur omnia bona presentia & futura, ex qua reservatione viginti scutorum ostenditur mens & voluntas donantis, quod de aliis non reservatis nolebat eam disponere, quia exceptio in vno casu firmat regulam in casibus aliis non exceptuatis. Bartol. in l. quaesitum. §. denique. ff. de fundo instru. cum simi. quæ no. Moder. in l. ff. de reg. iuris. quod maxime obtinet, quia facta est donatio verbis vniuersalibus, quæ futura comprehendunt. Bart. in consil. 59. commune Spoleti. in secundo dubio. Bald. in consil. 306. Distinguendum. lib. 4. sed tamen hoc declara, ut per Rotam decis. 847. colum. 2. & sic intentio fuit istius Catharinæ, quod ad eum quod gener & filia haberent omnia bona ipsius matris, dummodo posset disponere de scutis viginti, & haberet pensionem ac manum, de quibus in donatione, in tantum quod cessante respectu illius Claudie aut spe futurarum nuptiarum verisimiliter reservatio alia facta non esset, itaque cessante causa reservationis per mortem illius filie Claudie, cessare debet omnis reservationis effectus. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. c. cum cessante, de appellatio. non intelligo tamen quod donatio nec alia dispositio concepta etiam verbis vniuersalibus trahatur ad futura, quando eo modo viciantur. ¶ Septimò & vltimò considero, quod hic agitur de causa fauorabili, multiplici ex capite: primò respectu donationis, in qua fauore liberalitatis lata debet interpretatio fieri. cap. cum dilecti, de don. inest enim donanti. laus. l. munus propriè. ff. de verb. sig. Secundò ratione dotis cuius causa donatio præsumitur etià inter extraneos. l. vni. §. accedit. C. de rei vxor. ac licet aliàs donatio non præsumatur. l. cum de indebito. ff. de cond. indeb. l. si cum aurum. ff. de solu. l. Campanus. ff. de ope. lib. Tertiò ratione coniunctionis sanguinis, quia facta donatio pro dote filie, constat autem inter descendentes præsumi donationem ab ascendentibus factam etiam cessante causa dotis, iuxta ea, quæ habentur in l. Nefennius. ff. de neg. ge. & in l. quæ dotis. ff. sol. matr. pro quo etiam text. in l. alimenta. C. de neg. gest. l. donationes. §. species. & §. si. ff. de don. l. Publia in prin. ff. de pos. l. liber captus. ff. de capti. ideo si pater patitur filium fructus percipere bonorum aduentitiorum, præsumitur illos donare. l. cum oportet. §. si autem. C. de bonis quæ lib. Alex. in consil. 38. col. 2. circa med. lib. 5. Quarto, quia facta est donatio non simpliciter, sed ob causam dotis & matrimonij pro supportandis eius oneribus ex qua re noluit mater donans statim grauare ipsum generum ad solutionem illius quantitatis reservata, sed voluit eum tantò minus grauare quam fieri posset, id est, si nuptiæ filie sequerentur, consideras fieri posse quod deficeret illa conditio, & consequenter onus & grauamen iniunctum, si enim voluisset, quod in omnem euentum teneretur gener ad illam quantitatem reservatam quinquaginta scutorum, non fuisset appositae illa conditio nuptiarum. & ita de iure videtur respondendum, saluo faniore iudicio pro veritate & iusticia. Gratianopoli, 16. Decemb. 1539. Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæres grauatus qualiter teneatur ad præstationem legatorum.
- 2 Tempus euenientis conditionis inspicere debet & qualiter detrahatur Trebellianica, quando fideicommissum est conditionale, an detrahatur etià habito respectu ad bona legata etiam soluta.
- 3 Verba debent intelligi eo respectu, quo prolata sunt.
- 4 Ea quæ sunt correspondentiua, non debent diuerso iure censer.
- 5 Dispositio quælibet restringitur ob sui causam finalem, & restringi debent verba ad rem, super qua exprimuntur.
- 6 Titulis pluribus iurare quis se potest, & res semel mea de nouo aut ex nouo titulo mihi acquiri potest, si primus titulus sit dubius.
- 7 Agens ex pluribus causis copulatiue sufficit quod vnam probet, quæ concludat ad inuentionem agentis.
- 8 Actiones competentes ex diuersis causis contra eandem personam possunt cumulari & pulchre decumulatione.



- 9 *Actiones plures ubi competunt ex diuersis causis, una euectia, altera non tollitur.*  
 10 *Hæres grauatus quando detrahit duas quartas, an fructus imputentur in Treb. in quo articulo Doct. si biipsi non constituerunt, & an liberis primi gradus Treb. possit probiberi.*  
 11 *Minus licere debet ei, cui licet quod est plus.*

## CONSILIUM XVI.

Pro nobili Stephano de Monteorse  
 tio istud cōsiliū re vera pertinet  
 ad causam magnifici domini Ant.  
 de Claromonte primi Baronis pa-  
 triæ Delphinatus, licet mutatis no-  
 minibus factum propositū fuerit.

**I**N VNO subsidio ex corde postulato. Post red-  
 ditum consiliū in causa nobilis Stephani de  
 Monteorferio fuit dubitatum, qualiter ꝑ hæres  
 grauatus sub conditione teneatur ad præstatio-  
 nem legatorum. in quo dubio considerandum est: quod si  
 legata essent pura & restituta esset hæreditas, hæres non  
 teneretur ad legata etiam pro rata Trebellianicæ, sed tene-  
 tur ad ea fideicommissarius, in quem transeunt actiones  
 hæreditariæ actiue & passiue. l. fin. C. ad Trebel. Ratio est,  
 quia hæres in Trebellianica est potior legatariis & fidei-  
 commissariis. l. Titia, in fin. ff. ad legem Falcid. si autem fi-  
 deicommissum nondum sit restitutum, potest hæres gra-  
 uatus etiā a legatariis conueniri, gl. & Doct. in l. i. §. i. sed si  
 quadringenta. vbi Ias. col. 2. ff. ad Trebellia. est verum q̄ si  
 hæres soluerit legata de suo proprio, poterit in restitutio-  
 ne retinere quatenus soluit: vel si restituerit non facta de-  
 tractione poterit repetere a fideicommissario. Rom. in  
 cons. 276. visis dubiis in 7. dubio. & isto casu quando fidei-  
 commissum est purum Trebellianica non diminuitur per  
 legata aut fideicommissa particularia, imò consideratur  
 Treb. computatis etiam legatis & ante aliquam eorum de-  
 tractionem. Ratio est, quia cum purum sit fideicommissum,  
 & sic statim detrahi debeat Treb. nisi dicamus quòd Treb.  
 detrahatur etiam computatis legatis, sequeretur quòd  
 melior esset conditio seu causa legatorum, quàm quarte  
 Treb. quod esse non debet, vt suprā dixi. præmissa tamē  
 non procedūt quādo legata essent ab hærede nominatim  
 relicta. id est, expresso hæredis proprio nomine, quia tūc ad  
 eorum præstationem tenetur hæres non fideicommissarius  
 vniuersalis. Raph. Cu. & Ias. in d. l. i. §. sed si quadringenta.  
 ff. ad Treb. & idem Ias. in l. qui quadringenta. col. 3. in fi. in  
 i. no. & in l. Marcellus, in prin. in 3. no. ff. eod. tit. Ex hoc tamē  
 quòd hæres teneatur & conueniri debeat pro legatis no-  
 minatim ei iniunctis non intelligo præiudicium hæredi  
 fieri respectu Treb. id est, quò minus eam consequatur  
 equè plenam atque si legatorum solutio ad hæredem non  
 fectaret, sed tamen in hoc vltimo contrarium vult Rota,  
 decis. 870. quædam mulier. columna secunda, vers. quid di-  
 cendum, in antiq. vbi quādo onus legatorum pertinet ad  
 hæredem, legata non onerant fideicommissum, nec de eo  
 quòd restituitur, detrahatur Trebellia. habito respectu ad  
 legata, idem dicit Rota, quādo testator mandauit restitui  
 residuum bonorū deductis legatis. Quā autē dicatur onus  
 legatorum pertinere ad hæredem, vbi testator ab hærede  
 expressè non relinquit. Dic quòd vbi testator primò voluit  
 legatum præstari, quàm fideicommissum vniuersale, sine  
 dubio videtur hæres teneri, putà, testator moriente filio  
 herede instituto sine liberis substituit filiam in certa sum-  
 ma pecuniarum, in reliquis autem bonis dedit alios substi-  
 tutos. cum enim dederit substitutos in reliquis bonis tan-  
 tum, & noluit quòd ad eos venirent pecuniæ, in quib. filia  
 fuit substituta, non enim p̄sumuntur grauati substituti  
 in eo in quo nullo modo fuerunt honorati, & ita respon-  
 di super testō nobilis Stephani Fizoris de loco Braidæ die  
 19. Augusti, 1546. ¶ Sed dubitatio maior constat quādo  
 legata quidē sunt pura, fideicommissum verò est conditiona-  
 le, quo casu clarū est quòd hæres grauatus ante restitutio-  
 nem fideicommissi tenetur ad solutionē legatorum an eue-  
 niēte casu restitutionis fideicommissi Treb. detrahatur solū  
 de bonis quæ supersunt, an verò etiā de bonis legatorum,

ita quod teneantur etiam legatarij cōtribuire in solutio-  
 ne quartæ Treb. in qua re Bar. & Doct. communiter in d. l.  
 Marcellus. §. idem Pomponius, concludunt detrahi debe-  
 re Treb. de bonis tantum fideicommissi, quæ supersunt de  
 tempore restitutionis fideicommissi. & licet Mod. ibi refe-  
 rant nonnullos tenere contrarium, tamen ab ista cōi opi.  
 non videtur recedendum, q̄ ego confirmo. nam cum fi-  
 deicommissum sit conditionale quid & quantum illius  
 occasione debitum sit hæredi pro sua Treb. inspicitur debet ꝑ  
 tempus euenientis conditionis, quantum tunc sit in hæ-  
 reditate non tempus mortis testatoris. l. sed & si in condi-  
 tione. §. solemus. ff. de hære. insti. l. i. §. serui. ff. ad Syllania. l. i.  
 ff. de reg. catonia. l. cum qui post apertum. ff. de condit. &  
 demonst. quod not. Alexan. in consilio 26. in fi. libro 3. nec  
 ista conditio fideicommissi postea eueniens retrahitur  
 debet ad tempus mortis testatoris in præiudicium lega-  
 tatorum, quib. medio tempore ius quæsitum est. l. bono-  
 rum. ff. rem ratam hab. & quia in vltimis voluntatib. con-  
 ditio regulariter retrò non trahitur. d. l. i. §. i. ff. ad Sylla. no.  
 in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. ¶ Secundo confir-  
 matur ista communis opinio. nam qualitas adiecta verbo  
 debet intelligi secundum tempus verbi. l. in delictis. §. si  
 extraneus. ff. de noxa. Bar. & Doct. in l. ex facto. ff. de vulga.  
 itaque lex concedens hæredi grauato deductionē Treb.  
 in restitutione fideicommissi debet intelligi secundum  
 tempus ipsius restitutionis, & sic de bonis quæ sunt seu  
 supersunt tempore ipsius restitutionis, non autem debet  
 intelligi lex secundum tempus mortis testatoris aut præ-  
 stationis legatorum, quò tempore fideicommissum debi-  
 tum non erat. ¶ Tertio Doct. tenentes contra Bar. volunt,  
 quòd legatarij quib. legata pura præstatur, teneatur cauere  
 hæredi grauato soluenti de restituendo quatenus plus  
 accepisse reperientur ob Treb. hæredis, sed hoc videtur  
 absurdum, vt solutio legatorū legitimè facta ex voluntate  
 testatoris irritari debeat ex casu superuenienti. arg. l. nec e-  
 nim. ff. de itinere actūq; priu. l. fancimus. C. de adm. tutor.  
 Nec ob iura alegata in contrarium, in quib. apparet quòd  
 sit defalcatio legatorum iam solutorum, quia illud proce-  
 dit ex voluntate testatoris, qui voluit legata omnia æqua-  
 liter præstari, tam pura quàm conditionalia, ideò non ini-  
 rum si conditione eueniente sit defalcatio, sed hic non  
 apparet de voluntate testatoris, quòd ob Treb. hæredis  
 voluerit legata iam soluta deminui, imò potius de cōtra-  
 ria voluntate apparet, tenendo illam opi. quòd Treb. detra-  
 hatur contra voluntatem testatoris vt voluit Soc. in l. i. §. si  
 heres. col. 2. in vlt. not. & in l. Marcell. §. i. col. 3. circa med. ver.  
 & maximè quia dicit. ff. ad Treb. Sed tamen ad præsens  
 hoc non firmo, quia contrarium voluit Io. de Ana. in con.  
 67. Corn. in consil. 305. col. 4. lib. 4. Imo in l. i. ff. de leg. 1. Deci.  
 in consilio 257. col. 1. & colum. fi. Curt. in cons. 76. col. 5. Ripa  
 in l. nemo potest. col. 10. in princ. ff. de leg. 1. & in l. i. in  
 princ. col. 3. in fi. ff. ad Treb. in quib. locis assignant Doct. ra-  
 tionē, quia potest testator prohibere deductionem Treb.  
 ergo si non prohibuit censetur consentire eius deductio-  
 ni. sed ista ratio nō procedit in testatorib. ignaris nescienti-  
 bus de Treb. ¶ Quarto arguo sic, ad sciendum quanta sit  
 legitima filiorum inspicitur tempus mortis parentum. l.  
 cum queritur. C. de inoff. test. ratio est, quia eo tempore in-  
 cipit deberi legitima, non ante, quia viuis parentib. nulla  
 debetur legitima. l. i. §. si impuberi. ff. de colla. bon. & sic ad  
 sciendum quanta sit legitima inspiciedū est tempus quo  
 illa debetur, non quo tēpore deberi non potest: eodē mo-  
 do dicamus quòd ad sciendum quanta sit Treb. inspiciri  
 debeat tempus quo illa debetur, & sic tempus eue-  
 nientis conditionis fideicommissi, non tempus mortis te-  
 statoris quo illa non debetur. Pro quo optimè facit deci-  
 sio Old. in cons. 58. quidam impetrauit: vbi quidam impe-  
 trauit beneficium quòd vacaret in diocēsi valentina va-  
 lens. c. libras tempore impetrationis erat quoddam bene-  
 ficiū in illa diocēsi excedens valorem. c. librarū, sed tem-  
 pore vacationis non excedebat illā summā, decidit Old.  
 quòd inspicitur tempus vacationis eò tempore quòd eo  
 incipit deberi, non autē tempus impetrationis quo non-  
 dum erat debitum. ¶ Quintò, nisi ita dicamus sequi posset  
 absurdum, quòd fideicommissum elusorium facile fieret  
 contra voluntatem testatoris, nam pone quòd legata sint  
 magna quæ integra solui oportet, si in considerata Treb.  
 haberetur respectus ad totum substantiam testatoris for-  
 tē, nihil superesset ad fideicommissi restitutionem. ¶ Sextò  
 arguo sic, lex per quam deductio Treb. inducta est, voluit  
 magis



magis fauere fideicommissario quam heredi grauato, quia voluit quod fideicommissarius haberet tres partes pro fideicommissio, haeres autem quartam partem tantum pro sua Treb. ex qua inuitaretur ad agnoscendum hereditatem, sed tenendo q. haeres posset detrahere quartam totius hereditatis prout erat tempore mortis testatoris, facile fieri posset quod quarta heredis grauati esset maior toto do-  
3 drante fideicommissarij. ¶ Septimo t. verba debent intel- ligi eo respectu quo prolata sunt. l. debitor. §. si. ff. ad Treb. l. si quis domum. §. quid tamen. ff. loca. l. profectitia. §. si. ff. de iure do. quae iura ad hoc propositum citat Deci. in consi. 283. col. i. sed Treb. consideratur & inducitur a lege respec- tu bonorum fideicommissi restitutioni subiectorum, non eorum quae restitutioni subiecta non sunt, sed legata solu- ta, seu quae pro solutis haberi debent, non continebantur sub fideicommissio, ergo in computatione Trebellianica non debet haberi respectus ad ea bona, quae non continen- tur sub fideicommissio, sed solum ad bona fideicommissi. Octauo probatur ista conclusio ex ratione Bar. in d. §. idem Pompon. nam dicit Bart. ideo non fieri contributionem legatorum & fideicommissi conditionalis, quia testator qui legata pure reliquit, voluit legata integraliter praestari, & fideicommissum eueniente casu ipsius fideicom. & sic in- tentio testatoris ita fuit quod solueretur fideicommissum eueniente eius casu sicut fuit quod solueretur legata, & tamen si in Trebellianica detractio respectus habe- retur ad totam hereditatem fideicommissum non solue- retur secundum intentionem testatoris, imo nimium de- minutum & forte quarta Trebellianica esset maior ipso fi- deicommissio, & sic pars maior esset suo toto, quod vide- tur monstruosum, imo hoc modo quarta Trebellianica pos- set absorbere totum fideicommissum, si solutis legatis ni- hil superesset ultra quartam. ¶ Nono, quarta Trebelliani- ca & fideicommissum vniuersale dicuntur correspectiua, aut saltem Trebellianica correspondetur ad ipsum fidei- commissum, quia cessante fideicommissio, vniuersali non  
4 est dare quartam Trebellianicam, sed t. ea quae sunt corre- spectiua, non debent diuerso iure censi. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. si. ff. de acceptila. censerentur autem diuerso iure si minueretur fideicommissum ob quartam Trebel- lianicam considerando & computando in quarta Trebel- lianica etiam alia bona ultra bona fideicommissi. ¶ Deci- mo habemus t. quod quaelibet dispositio restringitur ob sui causam finalem. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. i. in si. cum glo. ff. de fonte. sed causa inductionis quartae Tre- bellianicae est fideicommissum & grauamen. ergo detrahi debet Trebellianica habito respectu ad suam causam, & sic ad bona in quibus fideicommissum & grauamen iniun- ctum est. Pro hoc facit, quia verba sunt restringenda ad re- super qua exprimuntur, puta lex vocat agnatos ad tutelam ab intestato, licet quis fecerit testamentum, tamen sit de tutoribus non prouiderit, dicitur intestatus decessisse re- spectu tutelae, quia verbum intestatus prolatum circa tute- lam restringitur ad ipsam tutelam. §. quod autem. Insti. de legi. agn. tu. similiter ius inductiuum Trebellianicae proce- dit respectu fideicommissi vniuersalis, ergo ad bona ip- sius fideicommissi restringi debet. ¶ Undecimo priuatio praesupponit habitum. §. seruus autem, Insti. de cap. dimi. l. decem. ff. de verb. obl. igitur lex permittens detractio- nem Trebellianicae intelligi debet de bonis existentibus tempore detractio- nis, quia de aliis quae non existunt, & sic de lega- tis iam solutis detractio fieri non potest. Nec est verisimi- le quod voluerit lex detrahi posse Trebellianicam de bo- nis quae esse desierunt in hereditate, & quae restitui non de- bent. ¶ Duodecimo, ante purificatum fideicommissum te- stator magis dilexit heredem grauatum quam fideicom- missarium, sed eo purificato magis dilexit fideicommissa- rium quam heredem grauatum, sicut dicitur in simili de donatione causa mortis. §. & in summa, Insti. de dona. Sed hoc modo, si Trebellianica detrahatur habito respectu et- iam ad bona legata, de facili sequi posset, q. haeres grauatus magis commodum reportare quam fideicommissa- rium post fideicommissum purificatum, satis enim heredi debet esse, quod medio tempore commodum receperit respectu fructuum. ¶ Ex praemissis apparet, quod licet Soc. in d. §. idem Pomponius, teneat cum Bart. & communio eo respectu, quod non fiat contributio legatorum & fideicom- missi conditionalis, tamen videtur male locutus in quan- tum reprobatur opi. Paul. de Castr. & vult, quod ista commu- nis opinio tota cedat in damnum fideicommissarij, & q.

detrahatur Trebellianica habito respectu, etiam ad bona legata de reliquis bonis quae supersunt, & ex praemissis ap- pareret quod aliqua ex fundamētis Soci. retorqueri possunt contra eum. ¶ Nec obstant illae considerationes Soci. dum allegat Bartolum & Ang. volentes, quod integra aut tota Trebellianica detrahatur de reliquis bonis quae supersunt quia probatio debet esse clara & certa. c. in praesentia, de p. ba. sed non probatur necessario, clare aut certe tota, quod & integra Trebellianica detrahatur super bonis fideicom- missi, ergo etiam habito respectu ad bona legata, quia licet quarta sit minor vno modo quam alio, semper tamen di- citur quarta integra & tota. & si Bar. & Ang. sensissent illud Soc. intellectum bene sciuisent exprimere. l. vni. §. in autē ad deficientis. C. de cadu. toll. c. ad audientiam, de decim. ¶ Non obstant alia consideratio Soc. ponderando Bar. in d. §. i- dem Pompon. dum dicit, quod legata soluuntur integra si vires hereditatis patiuntur, quia istud refertur ad legata, non ad Trebellianicam, nec voluit Bar. in illis verbis q. Tre- bellianica detrahatur habito respectu etiam ad bona lega- ta, & quod in detractio- ne Trebellianicae solum habeatur respectus ad illud quod restituitur. voluit Deci. in consilio 236. col. pen. in octauo dubio allegat Barb. in consilio 58. lib. 3. istud etiam deciditur ex dictis Rotae in d. deci. 870. vbi quando onus legatorum pertinet ad heredem, legata non onerant fideicommissum vniuersale, nec detrahatur quar- ta pro legatis ex ipso fideicommissio, sed vt supra dixi, haeres grauatus tenetur ad legata conditionalia, ergo & c. & cum habeamus auctoritatem Rotae, non videtur vltius dubitandum, & miror quod Moder. non aduerterint ad Ro- tae decisionem. ¶ Ex quibus puto opin. Paul. de Cast. esse ve- riorem & equiorem, ac testatoris voluntati magis amicam & ex praemissis concludendo dico, quod haeres quidem grauatus directo non tenetur ad legata pro sua rata seu Trebel- lianica, sed tantum per indirectum, quia diminuitur ma- gis sua Trebellianica, quam si haberetur respectus ad om- nia bona etiam legata. ¶ Et si dicas, quare magis dimini- tur Trebellianica quando grauatur sub conditione, quam vbi pure? Respondeo, quod vbi grauatur sub conditione in- terim percipit fructus, & fieri posset quod deficeret totum fideicommissum conditione deficiente, & sic cum hono- retur in vno grauatur in alio, secus quando grauamen est purum. arg. l. eum qui, in princ. ff. de iure iur. ¶ Secundo quaeritur, quae maior utilitas futura sit nobili Stephano de Mo- teorferio, an agere ex transactione, an ex testamento no- bilis Ainardi de Monteorferio? Respondeo, q. utilitas satis percipitur ex priori consilio, quia si agatur ex transactio- ne tantum non tenebitur Stephanus ad onera hereditaria ip- sius Ainardi, nec erit locus detractio- ni Trebellianicae vt in iure probauimus, secus si agatur ex testamento Ainardi, quia fideicommissarius tenetur ad onera, declarando vt in ipso consilio & in dubio praecedenti. Tamen fieri posset, q. bona quae pertinerent ad ipsum Stephanum ex testamento dicti Ainardi essent plura & maiora, si forte alia acquisiuis- set quam ea quae continentur in transactione, adeo q. etiam deductis oneribus maius commodum consequeretur esset Ste- phanus ex testamento Ainardi, q. ex transactione praedicta ideo ista quaestio plurimum facti habet, de quo facto ple- nius se informabit pars. ¶ Tertio quaeritur post consiliu, an nobilis Stephanus possit cumulare illa duo remedia com- petentia ex transactione, & ex testamento Ainardi? Respo- deo, q. hic non tractatur de cumulatione remediorum, quia siue agatur ex transactione siue ex testamento, aut agitur rei vindicatione saltē utili, aut actione personali, tanq. co- tra heredem transigentium, vel testatoris ad obseruandum con- tenta in transactione vel testamento, sed ad confirmationem talis remedij producunt plures tituli ad idē tendentes, & se- cundus titulus testamēti Ainardi v. quādam approbatio & confirmatio ipsius transactionis. Potest t. enim quis se iuuare ex pluribus titulis, & res semel mea pot. mihi acquiri de no- to si prima acquisitio sit dubia vel secunda sit plenior. vt no. Domi. post Ioan. Mona. & Io. And. in c. cum personae. §. quod si talis. de priuileg. lib. 6. Old. in cōf. 23. Vidi quaestio. in si. Deci. in l. nemo ex his. §. i. ff. de reg. iur. faciunt quae no. idē Deci. in c. bonae memoriae. in 4. no. de appella. nec repe- ritur prohibitum quominus agere quis possit ex pluribus causis modo eas probet, imo si quis agat ex pluribus. t. cau- sis copulatiue, & vna ex eis probata concludat ad intentio- nem actoris sufficit, & illa copulatiua resoluitur in alternati- uam. Bar. in l. Fulcinius. §. cum hoc edictum. ff. quib. ex cau- in pos. ca. & in cōf. 193. Commune Lignani. Bal. in l. si ma-  
7  
c 3 ter tua





ter tua. C. de rei ven. cum simi. quæ Dec. no. in cōf. 2. 12. col. fi. & in l. edita, col. 12. ante fi. C. de eden. ideò si nobilis Stephanus ageret ex transactione & testamento, & sic ex duplici causa satis esset, quod ex vna obtinere possit, & quod ex vna concludatur eius intentio. ¶ Amplius dico, quod etiam si tractaretur de cumulatione ¶ remediorum seu actionum, quod si essent plures actiones ex diuersis causis, contra eandem personam competentes adhuc cumulari possent. Bar. in l. hæredes. §. plurib. ff. fami. ercisc. & in l. non est nouum, in princ. ff. de actio. empti. Dec. in d. cōf. 2. 12. col. fi. Facit quod scribit Pau. de Cast. in cons. 391. in causa quæ vertitur in ciuitate Massæ. col. 2. lib. 2. vbi, quod petitio hæreditatis, rei vindicatio & publiciana possunt in eodē libello cumulari, & tamen remedia sunt diuersa habentia separatam naturam, facit quod dicimus, actionem personalem & hypothecariam cumulari posse in eodem libello cōtra debitorem. §. sed neque, in Auth. de fideius. Rom. in cons. 240. Viso themate. col. 2. in 2. dubio. Deci. in l. edita. col. 14. in fi. C. de eden. Amplius voluit Paul. de Cast. in cons. 447. Ad primū respondetur, quod virtute dicti libelli. col. 1. lib. 2. quod cumulari possunt actio personalis & hypothecaria in diuersis libellis & diuersis temporib. sequendo opi. Bar. in l. edita. C. de eden. Faciunt no. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acqui. poss. cumulatione petitorij & possessorij, de quo etiam per Soc. in cons. 98. lib. 2. & tamen constat nihil commune habere petitorium & possessorium, nā cum nulla resultet contrarietas ex tali cumulatione, & tendant remedia ad eundem finem, nec vnum sit præiudiciale ad alterum, admitti debet cumulatio, iuxta no. in d. l. edita. & facit dictum Rom. in d. cons. 240. col. 2. vers. 6. quod omnis cumulatio censetur permessa quæ expressè prohibita non reperitur. Amplius voluit Alex. in cons. 58. col. 1. lib. 5. quod cumulari possunt in eodem libello via ordinaria & executiua successiue etiam contra diuersas personas. ¶ Quarto quæritur, qua actione seu via inchoadū sit iudiciū? Respondeo, quod si agatur ex transactione contra hæredes mediatos transigentium agi debet actione personali ad obseruantiam transactionis seu promissorum in ea, & etiam posset agi vtili rei vindicatione tam contra ipsos hæredes. ¶ tertios possessores, cōtra quos etiā intentari posset hypothecaria secundū ea quæ diximus in priori consilio nō tamen est opus hodie exprimere nomen actionis, quia sufficit factum aptè narrare, deinde concludere simpliciter ad relaxationē bonorū, & petere declarari bona pertinere ad actorem, iuxta no. per Cano. in c. examinata, de iudi. & per Doct. in d. l. edita. consuevit etiam apponi clausula illa salutaris, ius & iustitiam ministrari, de qua per Mode. in §. omnium. Insti. de actio. ¶ Quinto quæritur, si nobilis Stephanus eligat agere ex vna causa, puta ex causa transactionis possit postea agere ex alia causa testamenti & econtra? Respondeo q̄ sic, quia si agat ex vna causa & succumbat, potest agere ex alia causa, nec obstat tūc exceptio rei iudicata, quando agitur ex alia causa. l. & an eadem. ff. de except. rei iudi. iā vbi agenti ¶ actiones plures competenter, illæ competunt ex diuersis causis & factis, ideò vna electa altera non tollitur nam competunt ex transactione & testamento diuersarum personarum, vt no. Deci. in l. nunq̄ plures actiones. ff. de reg. iur. Soci. in cons. 255. in fi. lib. 2. Sexto & vltimo quæritur, ¶ an fructus percepti per Lantelmū grauatum in testamento Ainardi sui patris computentur ipsi Lantelmo in quartam Trebellianicam, attento quod detrahit duas quartas. Paul. de Cast. voluit quod sic in cōf. 188. quia dubia. in vltimo dubio. & in cons. 393. Primū quæsitum, ad fi. lib. 2. Alex. in l. mulier quæ. §. cum pponeretur, col. 5. post med. super gl. fi. ff. ad Treb. Curt. senior in cōf. 52. col. pe. in princ. sed idē Alex. in cons. 150. lib. 6. dicit, quod ista est decisio noua, ideò eam pro cōstanti non ponit, & idem Alex. in l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad leg. Falc. tenet contra Paul. de Cast. & cōtra eū tenet etiam Cor. in cons. 180. in 10. q. in ver. alius scupulus. lib. 4. vbi refert ipsum Pau. in l. iubemus. C. ad Treb. dicentem, quod in practica nō est recedendum ab hac opi. contra Paul. & quod fructus non imputentur, tenet Ripa in lin. fideicommissaria, col. 5. ff. ad Treb. reperio tamen quod Alexandrinus præceptor meus nouissimè sequitur opi. Pau. in cons. 2. ad fi. sed parcat mihi præceptor, quia mouetur autoritate d. Alex. in d. cōf. 250. vbi vt dixi Alex. nihil firmat, & licet firmet in d. §. cum pponeretur, quem præceptor non allegat, fuit tamen Alex. sibi contrarius, in d. §. quod auus. ideò super eius opinione fundamentū fieri non potest. l. qui falsa vel varia. ff. de test.

Ego tamen pro opinione præceptoris dico, quod videtur benè dicere eo modo quo loquitur, quia nō dicit simpliciter q̄ fructus imputentur in Trebellianicā quando detrahuntur duæ quartæ, licet Doct. per eū allegati ita loquantur, sed dicit, quod testator potest disponere vt fructus imputentur in Trebellianicam, & q̄ possit testator hoc disponere, videtur sine dubio tenēdo opi. eorū qui dicūt posse testatorē Treb. phibere etiā in liberis primi gradus, q̄ opi. multi voluerūt relati per eundē Alexandrinū in d. cōf. 2. col. fi. & in cons. 43. col. 3. post med. si enim potest Treb. in totum prohiberi, a fortiori poterit disponi, q̄ fructus in eā imputentur, quia ¶ cui licet q̄ est, plus a fortiori quod est minus. l. iuris gentiū. §. adeo. vers. nā si potest. ff. de pac. l. cui pacto. ff. de feruis expor. l. videamus. §. pen. & l. in actionib⁹, ff. de in litē iur. l. qui plures. ff. de vulg. l. fin. C. de offic. diuer. iud. c. accepimus, de æta. & quali. c. gest. 88. d. gl. fi. in c. l. de torneia, regula cui licet de reg. iur. lib. 6. Si verò teneamus opi. quod in liberis primi gradus prohiberi non possit, quā sequitur Dec. tanquam veriore & æquiore, dico q̄ illa opinio non procedit, quando filius detrahit duas quartas, ita limitat idē Dec. de quo præceptor mentionē non facit in cōf. 480. col. pen. in 3. dubio. & nouissimè Gozadinus in cons. 45. col. 6. sed contrarium tenet idē Gozadi. in cons. 81. col. pen. circa med. in cons. 92. in princ. & in cons. 104. col. 6. in fi. & sic adhuc militat fundamentū præcedens. quia si isto casu potest Trebellianica in totū prohiberi, a fortiori mandari potest, quod fructus imputentur in eam, & vt dixi multum diuersa sunt dicere, quod fructus imputentur absque alio mandato testatoris, vel quod testator mander imputari idē tamen Alexandrinus in cons. 73. col. 3. ad fi. simpliciter sequitur opin. Pau. quod fructus imputentur in Trebellianicā quando detrahuntur duæ quartæ. Pau. etiā opi. sequitur Ias. in cons. 231. col. 2. post med. lib. 2. & in cons. 43. col. pen. in fi. lib. 3. sed contrarium tenet idē Ias. in cons. 99. col. 8. post med. vers. nec p̄dictis. & col. seq. lib. & in cons. 146. col. 5. lib. 4. opi. etiam Pau. quod fructus imputentur tenet nouissimè Gozadi. in cons. 45. col. pe. vbi hoc audacter firmat, & plerosque allegat idē tenere: tamen idē Goza. in cons. 81. col. pe. circa med. dicit contrariā opi. esse veram & communē, imò super eius autoritate fundamentū fieri non potest, sicut dicitur de teste contrario. l. qui falsa varia. ff. de testi. similiter Pau. Alex. & Cor. fuerunt varij circa idē subiectū, vt apparet ex dictis Goza. in d. cōf. 45. col. pe. ideò in hac varietate Doct. standum videtur obseruantia curiarum, id est, iudicandum vt est hactenus consuetum. l. minimè ff. de legibus. Ab ista autem varietate studendū est nobis vt temperemus, ne rei quā veritatis audiores taxemur. Ego tamen sequerer in consulendo & iudicando opi. cōtra Pau. quod fructus non imputentur tanquam magis veram, communem & æquam. Gratianopoli, 14. Decembris. 1539. Aymo Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Trebellianica an perdat ob inuentariū non confectum, in quo articulo Bar. Bal. Pau. de Cast. Corn. & alij plerique Doct. sibiipsis fuerunt contrarij, & pulcherrimè ac subtiliter hic declaratur.
- 2 Extensionis materia tota fundatur in rationis identitate, qua cessante, cessat extensio, & cessat extensio, vbi minor ratio est in vno casu q̄ in alio.

## C O N S I L I V M X V I I.

Attende lector ad nodosum iuris articulum, an perdat Trebellianica ob inuentarium nō adhibitum, quem abundè & clarè hic explicatum inuenies, & suppositis nomini bus redditum fuit consilium, pro magnifico domino & Barone Clarimontis Vicecomite Talardi.



IN VNO subsidio ex corde postulato. Quæritur an nobilis Ant. de Villeta, filius & hæres quondam nobilis Ludouici & grauatus de restituendo hæreditatē nobili Catharinæ eius sorori per-

diderit



diderit quattam Trebellianicam ob inuentarium non confectum? Profunda & alta est quæstio, in qua Doctores non solum alij alijs, imò sibi ipsi contrarij fuerunt. & in primis Oldr. fuit sibi contrarius, nam in consil. 134. Satis credo. tenet quòd perdatur. in consil. autem 242. Tota præsens. columna fin. vers. tertio obiicitur, tenet quòd non perdatur. ¶ Bart. etiam fuit sibi contrarius, vt referunt Modern. in l. Marcellus, in princ. in vltima quæst. Bar. ff. ad Trebel. Deci. in consil. 236. in 5. q. in consil. 480. colum. fin. & in consil. 495. colum. 6. ¶ Similiter Bald. fuit sibi contrarius, nam in Auth. sed cum testator. C. ad leg. Falc. tenuit quòd perdatur: & idē dicit esse de iure, licet de consuetudine seruetur contrarium, in consil. 101. Super primo quæsito. colum. 2. lib. 4. vbi quòd consuetudo contraria est inducitur propter errorem opinionum. & quòd illa opinio quòd perdatur, non est fundata in iure, sed in æquitate canonica. Sed idem Bald. in consil. 403. in substitutione fideicommissaria, colum. 2. lib. 2. tenet quòd non perditur Trebel. ex omissione inuentarij secundum magis communem opin. & q. ita magis obseruatur de cōsuetudine. & idem tenet ipse Bal. in consil. 219. In primo articulo. lib. 3. & in consil. 354. Ad euidentiam præmittendū, quòd primum testamentum. col. 2. lib. 5. vbi sequitur opi. Bar. in d. Auth. sed cum testator. ¶ Paul. etiam de Castr. fuit sibi contrarius, nam in consil. 387. pro declaratione. col. 2. lib. 1. in consilio 77. Visa facti narratione, in 2. dubio. in consil. 198. Super primo quæsito, in vltimo dubio, in consil. 268. in quæstione quæ vertitur super hæreditate dominæ Iulianæ, in 3. dubio. & in consil. 398. & circa primū. lib. 2. tenet cum opin. Bart. quòd non perdatur Trebellianica, quam opin. dicit esse communem, sed in cōf. 292. Circa primū dubium, col. pen. lib. 2. non audet decidere. in consil. autem 188. quia dubia colum. fin. in 3. dubio, & in consilio 445. Circa primū quæsitum dicendum puto colum. 2. circa med. libro 2. tenet opi. Bal. in d. Authentica sed cum testator, quòd perdatur Trebellianica, & ibi Anto. de Rosellis in subscriptione ad illud consilium. Paul. de Castr. idem tenet, dicens plerumque se consuluisse secundum illam opi. ¶ Cor. etiam fuit sibi contrarius, nam in consilio 180. colum. 6. ad fi. in 8. dubio, lib. 4. tenet opi. Bart. quòd non perdatur Trebellianica, in consilio. autem 303. colum. 2. in quinto dubio. lib. 1. tenet contrariam opin. quam examinat per quinque col. & idem Corn. in consil. 22. col. 8. lib. 2. & in consil. 168. col. 4. in 3. dubio. lib. 3. vbi dicit hanc esse communem opi. Alias etiam Doct. contrarietates referunt Mod. in locis supra memoratis. ¶ Decius etiam in d. consilijs dicit communem & veriore opin. esse quòd perdatur Trebellianica. idem dicit Curtius Junior præceptor meus in consil. 54. col. 3. & in consil. 120. col. 5. Ias. aut in Rub. ff. ad Trebel. in fi. & in l. Marcell. in princ. col. 12. in vltima q. Bar. eo. tit. dicit communem opi. esse in contrarium, quòd imò non perdatur, à qua opi. dicit recedendum non esse in consulendo & iudicando, & idem Ias. in consil. 114. in secundo dubio. lib. 4. vbi etiam refert Sphōdratum idem consuluisse, eandem opin. tenet Bened. de Perusio in consilio 7. in fin. Guido autem Papius q. 53. in hærede extraneo tenet quòd perdatur, secus dicit in filio. Socin. autem in Rub. ff. ad Trebellia. in fin. sentit quòd perdatur Trebellianica, vt clarè idem dicit Socin. in l. Marcellus. §. quòd autem, columna penultima in fin. ff. ad Trebellianum. ¶ Quid tenendum, mihi magis placet opin. quòd non perdatur, & quia potissimum fundamentum tenentiū cōtrariam opi. cōsistit in illa ratione tex. in §. sancimus, in Auth. de hæ. & Falc. quòd ideò perditur Falc. ex non confectio- ne inuentarij, quia præsumptio est contra hæredem non facientem inuentarium quòd subtraxerit res hæreditarias, quæ ratio ita militat secundū eos in Trebellianica sicut in Falc. & cum illa sit expressa argui potest de Falc. ad Trebell. etiam in correctorijs. Ad istam rationem respondet Ias. in d. l. Marcellus, q. non militat in Trebel. quæ detrahitur licet hæreditas sit soluendo. & opulenta, Falcidia autē nō detrahitur nisi in subsidiū qñ hæreditas legatis nō sufficit. & sic secundū Ias. illa ratione Doct. tenentiū cōtra Bart. retorqueri pōt cōtra, eos declaro latius, nam præsumi non potest quòd hæres occultauerit bona hæreditaria vt locus esset Treb. quia licet non occultet semper locus erit, quòd secus est in legatis. Rursus si hæres occultet de bonis hæreditarijs, talis occultatio potest esse damnosa hæredi in detractio- ne quartæ, quæ minor detrahitur quàm bona pau- ciora inueniuntur. Item Treb. est magis debita hæredi q̃ Falcidia, patet quia detrahitur in omnē euentū siue hæreditas sit soluendo siue nō Felc. aut demū in subsidiū, ideò argue-

re de vna ad alterā videtur argui ex diuersis & diuersam rationem habentibus. l. Papin. exuli. ff. de minor. l. fi. ff. de calū- nia. Præterea est magis imputandum hæredi cur in uenta- rium non faciat, quādo est locus Falc. quā quando est locus Trebellianicæ, quia quādo est locus Falc. agitur de præstādis certis legatis habentib. certam & determinatam præstationem, ideò si hæres videat hæreditatem, non suffi- cere ad illa legata & suam Falcidiam, debet conficere in- uentariū, per q̃ appareat de facultatib. & virib. hæreditatis, & p̃prie tunc consulitur hæredi, vt faciat inuētariū quādo videt hæreditatem damnosam, sed quādo agitur de quar- ta Treb. quæ trahitur ex fideicommissio vniuersali, non agi- tur de præstatione certæ & determinatæ rei, quia solum re- stituitur hereditas, vt est cum suis honorib. & onerib. ideò non militat illa causa seu necessitas faciendi inuentarij, quæ necessitas demū militat, vbi dubitatur hæreditatem non sufficere omnib. oneribus, sed quò ad restitutionem fideicommissi semper dicitur sufficere, quia, vt dixi, non requiritur quòd restituatur certum quid & determinatum liberum ab oneribus, sed hæredi satis est quòd restituat hæ- reditatē vt eam habet, nec ipse hæres habet curare de in- uentario vt saluā habeat quartam Trebel. quia semper po- test putare hæres, quòd hæreditas sufficiat ad suā quartam nam licet quòd minimū supersit semper ex eo detrahitur quarta, ideò respectu fideicommissi vniuersalis tātum hæ- reditas nūquā damnosa dici potest vt dici potest respectu legatorum, sed quādo hæreditas non est dānosa, cessat ra- tio legis de inuentario loquentis, cōsequenter cessare de- bet legis effectus. l. adigere. §. quis. ff. de iure patro. c. cū ces- sante, de apella. & in terminis nostris reperi ex post, q̃ ita arguit Old. in d. consil. 242. Tota præsens, col. fi. vers. tertio obi- icitur ad responsionem. gauisus sum autem vehementer cum ratione tanti viri concurrisse. Præterea attenta opi. te- nentiū cōtra Bart. sequi posset absurdū, & quidē, sepē nam à communiter accidentibus maior pars hæreditatis esse consuevit in bonis immobilibus, maximè in hæreditatibus nobiliū, adeò quòd bona mobilia rarò sufficiunt ad quartā Finge igitur esse in hæreditate plurima bona immobilia, ex quib. quarta magna detrahi debet, certè attenta ista ra- tione sequeretur quòd hæres indebitè priuaretur iure suo Quod tamen absurdum non æquè considerari potest in le- gatis, in quib. demū priuatur hæres Falcidia ob non con- fectionem inuentarij quādo illa non superest in bonis, & sic qñ hæreditas reperitur non soluendo. ¶ Postremo retor- queo fundamentum Doctor. tenentium contra Bartol. ad- uersus eos, nam dicunt licitam esse extensionem de Falc- dia ad Trebellianicam, & sicut hæres priuatur Falc. ob in- uentarij omissionem, ita priuari debet Trebellianica. Sed istud fundamētū reflectitur & retorquetur in eos hoc mo- do nā in Falcidia hæres ea non priuatur quādo hæreditas est soluendo, quia si deductis legatis remaneat hæredi de bonis pro sua quarta Falcidia, hæres bona illa retinet, licet inuentarium non fecerit, sed in fideicommissio vniuersali semper hæreditas dicitur esse soluendo quò ad Trebelliani- cā habito respectu ad fideicommissum tātum, vt supra de- clarauimus, ergò hæredi salua esse debet Trebellianica si- cut & Falcidia. Rursus dum Doct. ita arguendo de Falcidia ad Trebellianicam volunt istas duas quartas ad iuris æqua- litatem reducere, magnam inducunt inæqualitatem nam ita arguendo nunquā hæres detraheret Trebellicam non facto inuentario, & tamen Falcidia sæpissimè detrahi posset etiā non facto. ¶ Ad hæc sub autoritate legis decipi nemo debet. l. i. C. de his qui veni. æta. impe. Sed lex cōsulit inuentarium fieri quādo hæreditas est damnosa, ne teneat- ur hæres ultra vires hæreditarias, aut lucrum hæreditariū amittat, sed vt dixi, respectu fideicommissi & detractio- nis Trebellianicæ, hæreditas nō dicitur damnosa, quia sem- per restituitur quod est in hæreditate, & secundum illius vires Trebellianica detrahitur, nec potest imputari hæredi cur inuentarium non fecerit, quia semper cogitare poterat ius suum saluum esse, & quartam semper detrahi ex eo qd restitueret. l. sicut §. nō videtur. ff. quib. mod. pig. vel hy- po. sol. & si diceremus isto casu hæredem priuari quarta Trebellianica, deciperetur sub autoritate legis consulen- tis inuentarium fieri demum in casum necessitatis, quæ necessitatis causa consideranda hic non videtur, vt mili- tat in legatis, quæ certo & determinato modo præstantur, ideò cum diuersa sit ratio in legatis & fideicommissio vni- uersali, & sic in Falcidia & Trebellianica, non videtur bo- na argumentatio de vna ad alteram, maximè in materia



2 † priuationis nam materia extentionis tota fundatur in rationis identitate, qua cessante cessat extensio. l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. Titio. ff. de verb. obl. cum sim. Imò cessat extensio non solum ubi ratio est diuersa, sed etiam si minor ratio sit in vno casu q̄ in altero, etiā in materia alias extensiuā l. Iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nupt. cum simi. quæ Soci. not. in consi. 9. colum. 2. in fi. lib. 3. Aret. in consi. 25. circa fi. Deci. in consi. 261. colum. 5. & in consi. 684. colum. 1. ad fi. addo Alex. in consi. 29. colum. 2. lib. 6. & hanc opin. quod non perdat Trebellianica ob inuentarium non confectum, dicit esse communem Calca. in consil. 37. colum. 4. in fin. Bolognignus in addi. ad consilia Ioan. de Ana. in consil. 61. & istam opi. sine dubio dicit procedere in liberis primi gradus Alexandrinus in consil. 43. colum. 3. Curtius autem Iunior in cōs. 54. col. 3. in fi. voluit quod etiam in liberis primi gradus perdat si aliud concurrat, quia expresse fuerit prohibita, opin. etiam Bart. quod non perdat Trebellianica, tenet Ang. Aret. in tract. testa. in gl. item prohibuit deduci Trebellianicā, ubi dicit semel se ita consuluisse, & vidisse plura consilia de Padua & Ioan. de Pu. secundum hanc opin. Aufre. etiam in deci. Tolosa. q. 314. in fi. dicit se credere opi. Bar. quod nō perdat Trebellianica, seruari in praxi propter eius auctoritatem, & quod ita alias fuit seruata opin. Bar. in curia parlamenti Tolosani Bart. etiam opi. sequitur & dicit communem Capra in consil. 143. circa fi. ¶ Sed ista difficultas cessare videtur in casu nostro, in quo hæres gra uatus decessit minor, & sic intra tempus petendæ restitutionis in integrum, quod beneficium restitutionis ad hæredes transmittitur. l. non solum. ff. de restitut. in integ. no. Doct. in l. Pantomimus. ff. de acqui. hæred. & alibi sæpè Doct. Gratianopoli, 13. Decemb. 1539. Aymo Crauetta de Sauiliano, I. V. Doctor.

## S V M M A R I V M.

- 1 Mater transiens ad secunda vota ipso iure tutrix esse definit triplici ratione, & solus princeps matrem secūdo nubentem ad tutelā admittit.
- 2 Iudex inferior intromittens se de eo quod pertinet ad solum principem, reus videtur læsæ maiestatis.
- 3 Pupilla educari non debet apud vittricum.
- 4 Exitus acta probat.
- 5 Matre transeunte ad secunda vota, tutela in solidum remanet apud tutorem testamentarium, nec potest iudex alium adiungere, si testamentarius solus sit sufficiens.
- 6 Tutor propria auctoritate potest pupillam eripere de manu alterius quando cessat timor scandali, & resistentia verbis tantum fit.
- 7 Dominus potest emphyteutam propria auctoritate expellere, quādo rem emphyteuticā alienauit sine eius consensu.
- 8 Spoliatus potest ius sibi dicere propria auctoritate, & spoliatus à iudice nulliter restitui debet.
- 9 Violentiæ pœna teneri non debet qui fecit, quod sibi licere credidit.
- 10 Congregans viros armatos ad actum licitum, non tenetur de violentia inde secuta.
- 11 Pupilla non debet alii apud auiam, quæ ei nuptias procurauit.
- 12 Quod malafide non fit, puniri non debet, & bene fieri dicitur quod bona fide fit, quod qualiter procedat hic declaratur, tollendo dubitationem Iasonis.
- 13 Rusticitatis habetur ratio circa pœnas, & similiter simplicitatis & fide omnino.
- 14 Dolus præsumitur contra iudicem in iure errantem.
- 15 Tutor falsus non debet esse melioris conditionis quàm verus.
- 16 Mater agens contra officium pietatis priuatur successione filij, & faciēs quod sibi licere credidit, puniri non debet.
- 17 Vis publicæ pœna quæ sit.
- 18 Iudex temperare debet à pœna treremium quotiens alia imponi potest.
- 19 Suspectus dicitur affectans tutelam sibi decerni.
- 20 Vittricus an tutor esse possit.
- 21 Doli præsumptio cessat ratione coniunctionis sanguinis & præsumitur dolus ex nimia festinantia.
- 22 Dolus non præsumitur exactus, ex quo commodum quis non sentit.
- 23 Præsumitur quid factum ob causam licitam & potius ob causam coniunctionis sanguinis, quam ob aliam causam.

## CONSILIVM XVIII.

Pro Andrea Iuuenis de loco Ruppis  
supra Granam.

**I**N VNO subsidio ex corde postulato. Andreas Iuuenis de loco Ruppis supra Granā erat tutor testamentarius Marię Iuuenis eius neptis ex fratre cum

matre pupillæ, qua transeunte ad secunda vota iudex ordinarius constituit ipsum Andream tutorem bonorū pupillæ matrem verò tutricem personæ, stultè quidem & ineptè satis. Deinde mater voluit tractare de matrimonio aut spō salib. istius pupillæ cum fratre secūdi mariti viro paupere & inæquali ipsi pupillæ. Quam rem considerans & ferens indignè patruus & tutor pupillæ, dicitur pupillam quodam sero à manibus matris rapuisse, & domum suam abduxisse, ob id fuit accusatus à matre pupillæ de vi publica, & ob eam causam mater ipsa prægnans partū edidit immaturum. Iudex ordinarius condemnauit ipsum accusatum ad triremes per quinquēnium cum exilio perpetuo, & pœna triginta librarum Turonen. soluendarū parti accusanti pro illata iniuria. Fuit appellatū ad curiā supremam Gratiāpolis, quæritur quid iuris? ¶ Puto illud iudicium iuri repugnare sequentibus fundamentis, & primò considero, 1 † quod illud decretum tutelæ in fauorem matris quæ trāsierat ad secunda vota fuit nullū, nam per transitū ad secūda vota mater ipso iure definit esse tutrix. §. si autem tutela, in Auth. de nup. Ang. per illum tex. in Aut. vt sine prohibi. ma. in ver. mox. c. ex parte. vbi gl. & Doct. de appel. Ratio est triplex, prima ratione morū inhonestorū, secūda ratione immutatae affectionis, tertia rōne præsumptæ de cætero dilapidationis. Bal. in consi. 96. hic plura. col. 1. lib. 4. ideo cum ipso iure cadat à tutela per secundas nuptias, & tutrix esse prohibeatur, iudex ordinarius non potuit eam tutricē personæ decernere, imò hoc ad principem spectabat. l. si. ff. de tutel. Et iudex ordinarius † loci Ruppis qui ausus fuit principis potestatem assumere, reus videtur læsæ maiestatis. l. ad legem Iul. maie. Paul. de Cast. in consi. 423. quia scio. col. pen. ante med. lib. 1. Abb. in consi. 3. col. 5. in quinta quaestione. lib. 2. In qua re iudex errauit multipliciter. ¶ Primò dum constituit Andream Iuuenis tutorem pupillæ respectu bonorum tantum, cum tutor non bonis, sed personæ detur. Instit. de tutel. in prin. ¶ Secundo dum matrem secūdo nuptam tutricem personæ constituit contra prohibitionem iuris, faciendo actum ad solum principem pertinentem, nam leuius peccasset, si totum contrarium fecisset decernendo tutelam personæ Andree patruo & bonorum matri secūdo nuptæ, quia facilius fuisset occursum & subuentum incōmodis pupillæ per satisfactionem rationum q̄ eo modo, nam vt apparuit voluit filiam præcipitare iungendo eam in matrimonium viro pauperrimo & inæquali. 3 li. ¶ Tertiò dum voluit † educari filiam apud matrem, quæ vittricum induxerat, quod erat prohibitum. l. 1. C. vbi pup. edu. deb. Pau. de Castr. in consi. 127. Ex capite. lib. 1. quod si ne dubio procedit, quando mater filia pupillæ ab intestato esset successura. Curtius Iunior consi. 94. col. 2. post med. & dicit Bal. in consil. 487. ser. Franc. lib. 5. quod iudex in decernendo apud quem puella educetur, debet assumere partes patris, & facere quod ipse de filia propria verisimiliter faceret, non permittendo eam morari apud eum qui infidiaretur castitati, vitæ animæ, bonis moribus, nuptiis, aut sponsalibus vel patrimonio ipsius pupillæ sed quis pater filia propriam vellet morari apud matrem secūdo nubentem, quæ ex eo præsumitur affectionem ad filios immutat se vt supra dixi, quam affectionem effectu ipso compertū fuit immutatam fuisse in ista Ioanna Bernarde matre, dum filiam iūgere voluit matrimonio tam infelici, nam exitus acta. §. euentus. ff. de pœnis. l. rem non nouam. §. si. C. de iud. & cuius finis malus est, eius præordinatio præsumitur dolosa. l. si qui adulterij. C. de adulte. & regulariter suspicio est contra matrem secūdo nubentem, quod filios primi matrimonij excoriaret propter virum. l. lex quæ tutores. C. de admi. tutor. Bart. in Aut. matri & auia. colum. 3. circa med. C. quan. mul. tutelæ offi. fungi. po. ¶ His ita præsuppositis & consideratis, dico quod illa tutela personæ pupillæ in matrem collata nulla fuit & inualida omnino. Ideo † tutela tota & in solidum remansit penes ipsum patruum tutorem testamentarium, in tantum, quod si solus erat sufficiens administrationi tutelæ, non potuisset iudex alium tutorem datiuum cōstituere in locum matris remotæ à tutela persequens matrimonium. glo. in l. 1. C. de testam. tutel. Socin. in consilio 193. in 1. q. lib. 2. & licet in testamento tutores plures dati essent, quilibet tamen in solidum administrare poterat. l. si plures. la. 1. in princip. & ibi Bartol. ff. de administ. tut. not. in l. 1. C. de transactioni. si ipse Andreas, si pro quia ius tutelæ in solidum obtinebat, ergo potestatem habebat in capite ipsius pupillæ, vt patet ex tutelæ diffinitione. Instit.



Instit. de tute. in prin. Cuius potestatis ratione cum videret pupillam personam in discrimine vocari simul cum bonis eius ex futuro illo matrimonio tam infelici & inaequali, de quo iam edicta facta essent in ecclesia parochiali, ut late probatum fuit per testimonia appellantis, licitum & permittum dici potest ipsi tutori pupillam eripere de manibus matris ad effectum fugiendi matrimonij eiusmodi. Nam videmus quod maritus potest uxorem suam fugitivam propria auctoritate capere, similiter dominus servum fugitivum, ut not. las. in §. 1. colum. 9. post med. Instit. de actio. ¶ Secundo facit pro hac parte quod dicemus de domino directo, ¶ Tercio qui potest emphyteutam propria auctoritate expellere quando notorie constat, quod rem emphyteutam alienavit sine consensu domini, & hoc ratione directi dominij & iuris, quod habet dominus directus, & quando ius directi dominij in dubium non reuocatur. Bal. in c. 1. in fi. per quos si inuesti. & in c. 2. de feu. line. cul. non amit. Fulgo. in consilio ultimo circa fin. Socinus in consilio. 167. in 1. q. secunda difficultatis. lib. 2. & hoc sine dubio procedit, quando domino ita expellenti solum sit resistencia verbis & cessat timor scandalis. Corn. in consilio. 193. & in consilio. 271. lib. 3. addo Abb. in consilio. 67. colum. 2. lib. 2. Eodem modo videtur dicendum, quod licuerit huic appellanti vero & legitimo soli, que tutori propria auctoritate recuperare pupillam a manibus matris, quam notorie constabat ius tutelae non habere ob transitum ad secunda vota, cum leges illud disponentes dicantur notoria. l. leges sacratissimae. C. de legibus ideo error iuris dicitur lata culpa. l. lata culpa. ff. de verb. sig. & hoc ratione iuris quod obtinet tutor in capite pupillae ut supra dixi, & quia nulla probatur resistencia facti sed verbalis tantum inter mulieres. ¶ Quarto cum esset appellans in possessione seu quasi dictae tutelae fuit & spoliatus per illud iudicis decretum nullum omnino & inualidum, ut supra ostendi. ideo ratione talis spoliationis potuit auctoritate propria ius sibi dicere & pupillam eo modo recuperare. Paul. de Cast. in consilio 399. Priusquam iura fieret colum. 3. lib. 1. Nec dicatur diuersum esse in spoliacione iudicis, quia spoliatio iudicis aequiparatur spoliacioni priuati, quando iudex nulliter & minus legitime processit. gl. in c. in summa. 3. q. 1. Bart. in l. iuste possidet. ff. de acqui. pos. Bald. in consi. 357. In iustissima. lib. 2. in consi. 133. Copiose, in consilio 147. Spoliatus. & in consi. 149. Proponitur, quod quaedam tutela. in fin. lib. 3. Ant. de But. in consilio 62. hic de duobus col. 1. Roma. in col. 158. Circa articulum. col. 2. vers. tertio quia iniuste. Soci. in consi. 12. col. 2. ad fi. in consi. 18. colum. 10. vers. nec obstat. quod Chinus. lib. 1. Deci. in consi. 125. col. fi. in consi. 200. col. 1. & in l. factum a iudice. ff. de reg. iuris & in l. fi. col. 10. C. de edic. diui Adr. tollen. Veronen. in consi. 11. & in spoliato a iudice nulliter & possit recuperare possessionem propria auctoritate no. Doct. in l. a diuo Pio. §. si post additum. ff. de re iud. Bal. in consi. 135. In causa egregij. colum. 1. lib. 2. Imol. in consi. 55. in secundo dubio usque ad finem consilij. Socin. in consi. 158. colum. 6. post med. libro 2. ¶ Quarto posito sine veri praedicio, quod non licuisset huic appellanti pupillam eripere propria auctoritate, tamen ex quo & credidit sibi ita licuisse ex causis praemissis, id est, quia ipse verus & solus tutor esset & quia pupillae persona & bona in discrimen vocabantur ob illud matrimonium adeo perniciosum excusari debet a poenis violentiae, vbi de ea constare posset quia qualibet causa etiam iniusta excusat a dolo. l. igitur. ff. de lib. cau. gloss. in l. 1. ff. de abig. Ita in terminis violentiae arguit Socinus in consi. 131. colum. 4. circa fi. vers. amplius etiam ex quo haeredes. lib. 1. Deci. in consi. 565. in fin. Quod procedit licet probatum esset congregasse & appellantem viros armatos ad actum illum ereptionis. nam qua ratione credidit sibi licere pupillam eo modo recuperare, eadem etiam ratione putare potuit licere sibi socios & amicos congregare, ut in terminis violentiae tradit Bartol. Veronen. in col. 4. sed ultra eum allego Baldum in consi. 319. Decreto domini. lib. 1. vbi puniri non debet congregatio quae fit ad bonum finem, & latius dixi in consi. 4. columna tertia. post medium, & hic etiam ultra Socin. & Deci. quod excusari debeat appellans a poenis violentiae adduco. Ang. in l. 2. §. hac actione. ff. vi bono. rapt. vbi quod rapiens servum fugitivum ab alio possessum vel rem suam de manibus exteri aut incogniti excusatur a poena violentiae, quia putauit sibi ita licere, & quia qualibet causa colorata excusat a dolo & a poena secundum eum & profecto istud habet summam aequitatem, nam vis seu violentia sine dolo esse non potest. d. l. 2. §. doli. & §. hac a-

ctione. sed quomodo considerari dolus potest in tutore qui pupillam eripuit de manibus matris & victrici ne personae indignae & pauperi per matrimonium iungeretur, ex quo matrimonio non suspicio sed dolus clarissimus probatus erat contra matrem quae in aetate filiae tam tenerrima matrimonium eiusmodi procurare non debuerat, maiorem exhibens ad secundum maritum affectionem quam ad sanguinem proprium. Pro his & facit quod Socin. scribit in consilij. 193. in 2. q. lib. 2. vbi, quod pupilla debet ali apud auunculum potius quam apud auia, quae nuptias pupillae procurauit. In hac autem matre sunt duo quae eam condemnant. Primum, quia victricum induxit, qua ratione Imperator in l. 1. C. vbi pup. edu. deb. matrem habuit pro suspecta, nec pupillam ali voluit apud ea Secundum, procuratio immaturi matrimonij, & quidem plus facti infelicitis & inaequalis. ¶ Quinto, ex praemissis apparet, quod appellans pupillam ita recuperavit non mala fide sed bona nam dici potest, quod eam rapuerit causa administrationis bonorum, quia illa administrabat, itaq; solum ea rapuit ex causa verificata, ne amplius esse apud victricum, & procuratio illa immaturi coniugij irrita fieret, sed quod mala fide & non fit, poenam non meretur. l. si servum. §. non dixi, in vers. amouere, vbi gl. ff. de acqui. hare. l. quamuis. ff. de codit. & dem. quae iura ad hoc propositum citat Pau. de Ca. in consi. 205. In causa quae vertitur coram locum tenente. col. fi. lib. 2. & dicit Bal. in col. 414. verba dicunt, quod planum. lib. 1. quod bona fide factum dicitur rite factum. per d. l. quamuis. & dicit gl. in l. eum qui. §. in populari. in gl. parua super verbo fuerit. ff. de iureiur. quia bene fieri dicitur, quod bona fide fit. quod sine dubio procedit, quando bona fide quid agitur in re, in qua agens ius praetendit ut hic, ob potestatem quam obtinet tutor in capite pupillae, secus si quis quid ageret bona fide in re aliena, aut in qua ius nullum omnino praetendit, quia teneatur si malum inde secutum sit, & hoc modo soleo ad concordiam reducere decisiones, quas las. adducit contrarias in d. §. eum qui licet ipse las. aliter non soluat. ¶ Et tanto maxime ista procedunt in appellante viro rustico, & cuius rusticitatis circa poenas ratio habetur. l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iudi. potius enim dicendum est peccasse per simplicitatem credens ex causis praemissis licitum fuisse eum actum factum aut ex simplicitate puniri non debet. Bal. in col. 229. proponitur in facto. ad fi. lib. 5. & dicit Old. in consi. 183. Factum tale est, vacante ecclesia. col. 3. in fin. quod in atrocibus leuitas non punitur. Fortius scribit idem Old. in col. 210. Regularis. colum. 1. post med. quod licet aliqua haeresim sapiant manifeste, crimine tamen detrahitur propter simplicitatem militarem. Et si causa qualibet etiam iniusta & bestialis simplicitate excusat a dolo & a poena etiam viros alioquin caidos & scios, ut supra dictum est, quanto magis causa tam colorata rusticum hunc & simplicem excusabunt a poena tam dura & immiti? maxime cum tali facto occasionem praestiterit cum iudicis ordinarij error tum matris impietas & nouercalis affectio. Etenim si iuste iudex iudicium pronunciasset. ex praepcepto. l. 1. C. vbi pup. edu. deb. nihil praemissorum secutum esset. In iudicem igitur & matrem poena verius referenda sit, nam contra iudicem & in iure tam vulgato tamque noto errante dolus praesumitur. l. 2. vbi Doctor. ff. quod quisque iuris. Contra matrem etiam dolus praesumitur ex illo matrimonio immaturo, nam cum esset decreta tutrix personae filiae licet nulliter & iniuste, debebat tamen filiae utilitatem procurare sicut debet verus & legitimus tutor, ne & tutor falsus melioris sit conditionis quam verus. l. 3. §. 1. ff. de don. inter virum & vxor. Pau. de Cast. in consi. 154. Pro ista dicitur. col. 2. post med. lib. 2. sed procurando danum & incommodum filiae, iugendo eam viro pauperrimo in ea aetate, in qua ignorat arguitur, quia fide videt. l. 1. C. de falsa mone. in dolo aperto arguitur, quia fide fallit promissionis. l. dolus. ff. mada. l. 1. est autem apud. ff. de pos. & facit ista mater contra officium maternae pietatis, ex qua & vna causa quando mater contra officium maternae pietatis voluerunt iura priuatam, eam esse filij, successione. ut patet in l. matres. & l. omnem. C. ad Tertul. Bart. in l. 2. ff. qui pet. tut. Ipse autem appellans qui id fecit quod sibi licere credidit, puniri non debet. Baldus. in consilio. 243. tempore in fi. libro quarto. Hiero. Tortus in consilio suo, quod est post consilia Ant. de But. columna octaua allegat multa iura de quibus per eum ibi. ¶ Sexto considero, quod exactis coram suprema curia non apparet de aliqua violentia per testes aut confessionem, prout iudex asseruit in sententia sua: cuius assertioni credendum non est, nisi aliter legitime probetur capitulo quoniam contra falsam



falsam, de probatio. no. Doct. in Auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. ¶ Septimo, posito & nō concessio, probata essent quæ iudex asseruit adhuc pœnæ tam acerbe loci non esset, nam ¶ pro vi publica de iure communi est pœna deportationis, sed quia deportatio non est in usu, sed loco eius successit bannimentum. Bar. in l. mathematis. C. de epi. audi. Guid. Papius. q. 422. q. 423. & q. 437. col. 3. similiter de iure communi licet pro vi publica sit pœna publicationis bonorum, tamen publicatio bonorum hodie sublata est, per Authent. bona damnatorum. C. de bonis dam. ita in vi publica dicit Guido Papius in d. q. 422. 423. & 437. columna tertia. vel dici potest, quod pro vi publica pœna est arbitraria, & secundum varios casus illa alterari debet, ut not. Corne. in consilio 175. colum. 3. ad fin. lib. 3. si alterari debet secundum varios casus, profecto causa alterandi iustissima & vrgentissima erat in casu nostro, vbi iudicis culpa & matris impietas causam dederant vniuerso malo, vbi factum appellantis non erat dolosum & sine causa, imò cū causa iustissima licet causa etiam bestialis ipsum excusasset. Præterea ¶ licet ex arbitrio possit iudex imponere pœnam tiremium, tamen ab illa temperare debet quotiens alia imponi potest. pulchrè Bal. in cons. 443. Cechus confecit venenum. col. 2. post med. lib. 2. ¶ Non obstat modò si dicatur, quod tempore capturæ pupillæ Andreas iuuenis nō erat amplius tutor, sed remotus à tutela, ob malam bonorum administrationem, quia respondeo, quod ab illa sententia remotionis fuit appellatum, quæ appellatio videtur legitima, quia tutori coniuncto datus erat coadiutor seu adiunctus. l. si tutor. ff. de susp. tu. & quia fuit remotus ad instantiam foci, & secundi mariti ipsius matris, qui foci tutelam ipsam adeo affectabat, ut paratum se obtulerit nutrire pupillam propriis sumptibus, modò administratio bonorum in solidum ad eum collata esset, ut acta docent ¶ ex qua re facile arguitur maxima contra eum suspicio, nō enim educare volebat, nisi administrator in solidum fieret, & sic pupillam facilius expilaret. l. quæ omnia. ff. de procurat. & ista erat liberalitas sumptuum, qua uti volebat erga pupillam. & in terminis petentis tutelam sibi decerni, ita arguit Corne. in cons. 163. colum. si lib. 4. iam iste iudex tutelam abstulit à patruo tanquam suspecto, & eam personæ contulit magis suspectæ etiam ex sola petitione. iustissimam scilicet ¶ tutelæ collationem in victricem, victrici partem & uxorem, qui ex matrimonio prædicto pupillam non bonis solum, sed etiam in persona offenderunt. amplius dico, quod victricus tutor dari non potuit, nisi per inquisitionem Guil. & Cyn. in l. nonnunquam. ff. de adop. Bal. in consilio. 310. In primis. libro 4. quæ inquisitio non solum non præcessit, imò ex sola affectatione & procuratore tutelæ apparebat de suspicione. amplius voluit Baldus in consil. 334. columna 1. libro 4. quod victricus tutor dari non potest, licet datus antequam esset victricus tutor esse non definat. ¶ Secundo respondeo, quod post remotionem prædictam maior arguitur bona fides ipsius Andreæ, nam si puellam rapuisset ante remotionem à tutela obici poterat quod hoc fecisset lucri alicuius spe seu pretextu, sed postquam hic egit priuatus tutela, apparet quod gratia pupillæ tantum illud ausus est sanguinis coniunctione motus, ex qua ¶ sanguinis coniunctione doli cessat præsumptio. l. si vxor. §. fin. vbi glo. ff. de adulter. l. in senatusconsultum. §. eos. ff. ad Turpil. vbi si coniunctus accusans coniunctum accusatione non probet, excusatur à calumnia, quia non est verisimile voluisse eum calumniari aduersus coniunctum. facit text. in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tut. ibi contra naturalem stimulum. & in l. qui cum maior. §. si patris. ff. de bonis libe. Facit glo. in l. vestem. ff. de iniur. vbi, quod ratio sanguinis tollit præsumptionem inferendæ iniuriæ, ideo dicendum est capturam filiæ commissam esse non animo iniuriandi, aut violentiam committendi, sed ad commodum & vtilitatem ipsius pupillæ, amplius dolus non modo præsumitur, sed etiam probatur contra partem ex illa festinantia matrimonij ante tempus. Bal. in cons. 219. Pontius. col. 2. lib. 3. Postremo cōsidero in fauorē istius appellantis quod ista captura per eum facta non cedebat ad eius vtilitatem, quia ipse nec alij coniuncti in uxorem eam habere non poterant, sed cedebat in vtilitatem pupillæ, quæ libera fiebat à discrimine futuri matrimonij tam damnosi. A contrario illa retentio pupillæ per illos tutores ita egregios vtilissima erat tutoribus si ita dici possunt, nam iugebatur fratri secundi mariti pauperi, ideo ¶ dolus contra assertos tutores non contra appellantem

considerari poterat, ex eo quod Bald. scribit in consil. 250. In quaestione col. 3. lib. 1. quod est repetitum in cons. 382. lib. 5. vbi, quod ex receptatione alicuius personæ vel rei non præsumitur dolus contra receptantem, quando ex tali receptatione commodum ad eum non peruenit, per l. quod si cum sciens. ff. de dolo. eadem ratione cessare debet doli suspicio contra rapientem pupillam, quādo ex raptu commodum non sentiebat, imò ex eo personæ raptæ declinatur incommodum. ¶ Et si dicas, vbi apparet quod motus fuerit appellans ad rapiendum pupillam ob ipsius pupillæ commodum. Respondeo, quod probatur ex testibus appellantis de attentatione illius coniugij immutari cū persona paupere & vili, ideo præsumendum est ¶ raptum commissum fuisse ob eam causam, per quam pupillæ vtilitati prospicitur, & appellantis euitatur delictum, præsumitur enim quid factum ex causa quæ præcessisse apparet. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir. poss. & cum capi licet pupilla non posset, nisi ob eam causam ut ipsius pupillæ commodum cōsultum esset, præsumi debet captam eam fuisse ob eam causam, iuxta no. in l. cum seruus. ff. de verb. oblig. maximè ut delictum fugiatur. l. merito. ff. pro socio. faciunt no. per Bart. & Doct. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de ope. noui. nuncia. sed magis in terminis facit quod Soc. scribit in consil. 200. col. 2. lib. 2. vbi quod in dubio præsumitur quis motus ad aliquid faciendum potius ratione sanguinis, seu ex causa coniunctionis, quam ob aliam causam. facit Bald. in consil. 70. Apparent. colum. 1. in fin. lib. 1. Circa partum immaturum non scribo, quia non solum non probatur, imò per testes appellantis de contrario clarissimè apparet. Ex quibus concludo sententiam primi iudicis fuisse & esse iniquam, & fortè nullam tanquam latam post appellationem, sed non scribo, quia suprema curia cognoscit etiam de negotio principali, & vbi excessus aliquis in appellante deprehendi possit, pœna alia mitiori castigandus erat, & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 9. Decembris. 1539. Aymo Crauetta de Sauliano, iuris vtriusque Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Donatio iurata inter patrem & filium valet secundum communem opin.
- 2 Donatio inter patrem & filium confirmatur morte patris, etiam ante aditam hereditatem, & sufficit iuxta traditio per constitutum.
- 3 In pacto de hereditate viuentis sufficit consensum eius, de cuius hereditate agitur ex post superuenire.
- 4 Diuisio nulliter factum per minorem sensetur de nouo facta quando post maiorem aetatem longo tempore tacuit possidendo bona iuxta formam ipsius diuisionis.
- 5 Quando in eadem dispositione fit pactum de hereditate viuentis, & donatio de bonis propriis contrahentium ex pacto de hereditate viuentis, donatio non vitatur.
- 6 Hereditas cur pacto dari non possit.
- 7 Pactum de succedendo in certis bonis inuicem factum inter aliquos valet, dummodo non fiat sub nomine quota hereditatis, imò valere videtur etiam sub nomine hereditatis simpliciter quando non veniunt bona futura, nec fit mentio de quota, quia impropriatur verbum hereditas, & intelligitur pro bonis.
- 8 Substitutio fieri potest etiam in contractibus.
- 9 Substitutio in contractu donationis dominium acquiritur etiam sine traditione, & in tali substitutione non requiritur stipulatio, secus in aliis contractibus, sed quod requiratur traditio adducitur Bellamera contra Decium.
- 10 Liberis nascituris acquiri ius potest.
- 11 Ius quaesitum absenti ex notarij stipulatione non videtur reuocabile, quod late hic probatur.
- 12 Fideicommissarius an possit vendicare bona alienata per heredem grauatum ante restitutionem sibi factam re aut verbo.
- 13 Institutio vniuersalis non comprehendit bona alij restituenda post mortem testatoris, etiam si de illis bonis dispenere testator potuisset.
- 14 Legitima elegi non potest in bonis, in quibus alius fuit substitutus.
- 15 Trebellianica non detrahatur de fideicommissio particulari, per heredem in re certa contra Curtium Iuniorem.
- 16 Fideicommissarius non faciens inuentarium tenetur ad onera ultra vires hereditatis, & heres tenetur ad onera pro rata Trebellianica, non tamen tenetur heres ad legata, nisi essent annua.
- 17 Fideicommissarius non tenetur ad onera heredis grauati, licet contracta ex causa hereditaria aut occasione hereditatis.
- 18 Bona subiecta fideicommissio obligari non possunt pro dotibus vxoris quatenus legitima aut bona propria suppetunt, sed in subsidium tantum.



19 *Tex. in Aub. res qua. C. commu. de lega. non habet locum in prohibitione alienandi inter viuos.*

CONSILIUM XIX.

Pro nobili Stephano de Monteorserio, Aduerte lector, quia ex veritate exhibitum fuit factum sub nomine de Monteorserio, cum pertineret causa ad magnificum & potentem dominum & Baronē Clarimontis Vicecomitem Talardi, & materia hic tractatur, vt subtilis & ardua, ita non mediocriter vtilis.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Super transactione nobilium quondam & potentum virorum Lantelmi & benedicti de Monteorserio fratrum plura dubia proponuntur. Primo, quod videtur continere pactum affirmatiuum de succedendo & de futura successione, ac de bonis & hereditate viuentium. Secundo, quod facta fuerunt substitutiones in actu inter viuos. Tercio, quod non obstante prohibitione alienandi, ex contractu tenet alienatio facta contra ipsam prohibitionem. Quarto queritur, an nobilis Lantelmus vltimo defunctus potuerit de bonis contentis in dicta transactione relinquere nobili Annæ de Rama, quam hæredē vniuersalē instituit, & quantum relinquere potuerit. Quinto & vltimo queritur, quia præfatus nobilis Benedictus reliquit Stephanum eius filium hæredem adhuc superstitem, in cuius persona purificata sunt substitutiones adiectæ in testamento nobilis Aynardi filij dicti Lantelmi, qui Lantelmo decedenti sine liberis substituit ipsum no. Stephanum eius consanguineum seu fratrem, patruelem, si ipse Stephanus acceptet fideicommissum prædictum, ad quæ onera teneatur. ¶ Ad primum dubium respondeo quod hic non agitur de hereditate viuentium parentum, nam nobiles Antonius de Monteorserio pater, & Elisabet de Vlissieris mater ipsorum transigentium donauerant quædam eorum castra & bona ipsis filiis, deinde erat cōtrouersia de ipsis bonis inter eos, & dubitabatur vter donatarius potior esset, & ad quem pertinerent. quorum bonorum respectu clarum est, quod transactio tenuit, quia transegerunt super bonis donatis, quæ erant propria ipsorum filiorum, non super bonis parentum viuentium, de quorum patrimonio exiuerant ipsa bona per titulum donationis. 1. non reuocando ¶ in dubium illam donationem patris iurata, quæ valet secundum communem opi. de qua per Cano. in c. cum cōtingat, de iureiuran. per moder. in l. frater à fratre. ff. de conditio. indeb. & in l. pacta quæ contra. C. de pact. Pau. de Cast. in consilio 345. Circa bona colum. 2. ad fin. lib. 1. & hanc esse communem opin. nouissimè attestatur Deci. in consilio 216. colum. 1. & in consil. 688. in vltimo dubio. & licet allegetur Cor. tenere contrarium in con. 108. & in con. 273. col. pen. ad fi. & in consil. 289. col. 9. lib. 4. tamen idem Corn. in con. 306. col. 3. lib. 3. fuit sibi contrarius tenendo, ibi cum opi. communi, ob id de opin. Cor. non videtur curandū ob sui variationē. l. qui falsa vel varia. ff. de testib. & vbi quispiam pertinaciū veller contendere contra hanc communem opin. Cessat ista difficultas ¶ in casu nostro, quia mortui sunt parentes in eadem volūtate, & sic morte eorū cōfirmatæ sunt donationes l. donationes quas parentes. C. de donat. inter virum & vxor. Cor. in con. 152. lib. 3. & in d. consil. 108. lib. 4. Dec. in con. 239. col. 2. vbi etiam quod sufficit ficta traditio per constitutum vt fiat confirmatio. quod etiam tradit idem Deci. in consilio 202. colum. 4. vers. tertio etiam fundamento, & in consil. 296. in princ. & confirmatur talis donatio etiam hereditate patris. Ias. in l. filium quem, circa fi. C. fami. erc. In donatione etiam matris nulla cadit difficultas, quia valeret etiam sine iuramento. itaque quatenus transegerunt fratres de Monteorserio super bonis donatis caret res difficultate. quia non dicun-

tur transegisse de bonis parentum viuentium, sed de bonis ipsorum filiorum. ¶ Difficultas solum consistit quatenus. transegerunt super legitima debita in bonis Antonij patris post mortem suam. sed ad istud respondeo, quod illa transactio fuit ratificata per ipsos parentes, & sic accessit eorū consensus, quo interueniente valet pactum super bonis viuentium. l. fi. C. de pact. qui ¶ cōsensu postea interueniens videtur sufficere, secundum Bal. in d. l. fi. circa fi. sequitur Deci. in con. 31. col. 3. vers. præterea & posset dici. Nam iste consensus non requiritur ratione solennitatis, sed quia agitur de præiudicio parentum viuentium, & induci videtur votum captande mortis, quo casu sufficit consensus adhiberi quocunque tempore siue ante siue post actum. l. in concedendo. ff. de aqua plu. ar. l. iubemus. C. de emanci. lib. quæ iura ad hoc propositum citat Deci. in consil. 144. col. 1. Secundo respondeo, quod post ratificationem parentum ipsi filij & eorum heredes quandiu vixerūt, tenuerunt & possederunt ipsa bona paterna & materna iuxta formā & tenorem ipsius transactionis, sine omni molestia aut contradictione. Ideo posito non valuisse illa transactio, nec fuisset confirmata ex ratificatione superuenienti, tamen à tempore illius ratificationis censerentur de nouo ita transegisse facto ipso, tenendo & possidendo ipsa bona secundum formam & tenorem ipsius transactionis. I. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratam hab. 3. Pro qua responsione ¶ optimè facit quod Baldus scribit. in consilio 45. Quandoque contractus, & in consilio 282. proponitur quod minor. libr. 2. vbi si minor post diuisionē nulliter factam maior factus longo tempore taceat possidendo bona secundum formam & tenorem ipsius diuisionis, ex tali possessione & taciturnitate censetur ipsam diuisionem de nouo ita fecisse. eodem modo cum isti nobiles fratres, & eorum successores post ratificationem prædictam obseruauerint contenta in ipsa transactione, dicendum est quod ipsam transactionem censeantur de nouo fecisse vbi à principio nulla dici possit, & tanto magis idem dicendum in casu nostro, quia in ratificatione interuenit præsentia & cōsensu expressus nobilis Benedicti de Monteorserio, ad cuius requisitionem ratificatio facta est etiam nomine nobilis Lantelmi sui fratris, qui postea ratum habuit saltem ipso facto ex longissima possessione & taciturnitate, de qua supra. vnde si transactio ab initio nulla fuisset, tamen cum in ratificatione illius interuenerit etiam consensus partis transigentis, saltem ex tunc videtur de nouo ita transactum. Faciunt quæ scribunt Doct. in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. de confirmatione actus inualidi quod videtur noua datio, quæ incipit valere vt ex tunc à tempore confirmationis. ¶ Tercio respondeo, posito & non concesso, ¶ non valeret talis transactio quatenus concernit legitimam, valeret tamen respectu aliorū bonorū, quæ iam erant facta propria ipsorum filiorum iuxta supradicta, nam ista sunt separabilia, ideò vtile non vitiatur per inutile. l. & si his. C. de præd. mino. Bart. in l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuss. & in terminis tradit Alexan. in consil. 83. colum. 6. lib. 2. ¶ Ad aliud contentum in primo dubio, quod ista transactio videtur continere pactum affirmatiuum de succedendo, & consequenter nō valere, quia hereditas pacto dari ¶ non potest. l. hereditas. C. de pac. conuen. lex eo. C. de inuti. stip. ratio est, quia non potest quis auferre sibi liberam facultatem testandi. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. oblig. l. fi. C. de pac. quod fieret si hereditas pacto dari posset, cū pacta reuocari non possint. l. licet. C. de obli. & act. istam rationem assignat Rom. in consil. 293. præsupposita, in primo dubio. Ad istud inquam respondeo, ¶ quod hic nō fuit transactum de hereditate ipsorum fratrum, sed de quibusdam castris particularibus, quæ per pactum & transactionem dari & conferri potuerunt, quia per talem transactionem de quibusdam bonis particularibus tantum non fuit sublata libera testandi facultas, nec prohibetur quis in morte certa bona donare, seu donationem aut pactum conferre in tempus mortis, dummodo non fiat conuentio super quota aut sub nomine quorū hereditatis. ita Old. declarat in consil. 139. Ad habendam aliqualem notitiā refert & sequitur Alex. in d. cōf. 83. col. 2. vers. & in proposito nostro. lib. 2. & consil. 20. lib. 3. sequitur Dec. consil. 203. col. 1. & in consil. 225. col. 3. vers. concludendo tamen, in consil. 578. col. 3. & in consil. 613. colum. 2. post med. Amplius si facta esset transactio sub nomine hereditatis, si tamen non comprehendantur bona futura, valere videtur, quia tūc vt actus valeat improprieatur verbū hereditas, & intelligitur, ad est,



id est bona. Bart. in l. quæsitum. §. si seruis. ff. de leg. 1. Calca. in cons. 12. col. 4. post med. Deci. in d. l. si. col. fi. C. de pactis Gozadinus in cons. 87. col. 4. in fi. ¶ Similiter videtur pactum valere super certa parte hereditatis, quia non auferit liberam facultatem testandi. Bal. in l. si. col. fi. C. de pac. sequitur Alex. in cons. 29. col. 5. vers. videntur etiam valere. lib. 5. Deci. in cons. 293. col. pen. Curt. Junior in cons. 1. col. 6. dum simpliciter sequitur Alex. in cons. 29. ¶ Sed tamen istud non placet, quia licet non tollatur libera facultas testandi, militat tamen alia ratio prohibitionis, quia hereditas pacto non datur, & quod non valeat pactum super certa parte hereditatis, videtur text. in l. pactum quod dotali. C. de pac. tradit Bart. in cons. 212. promitto tibi sequitur Deci. sibi contrarius in cons. 300. col. 2. in d. l. pactum. col. fi. in secunda limitatione, in cons. 184. col. pe. in. fi. & in cons. 613. col. 2. post med. Ideo quando sonaret pactum in quodam hereditatis, non videtur cadere impropriatio, fecus si fieret pactum de succedendo in certis bonis particularibus, vel de quorundam bonorum. Gui. Papius in q. 267. Deci. in cons. 225. col. pe. & alibi sæpe. Venio ad secundum an valeat transactio quatenus videtur continere substitutionem, quod vno ipsorum fratrum præmoriens sine liberis, aut liberis eius sine liberis præmorientibus bona eius perueniant ad superstitem, & eius liberos, & liberorum liberos, primogenitum semper masculinum præferendo, in quo dubio breuiter respondetur etiam in contractibus substitutionem fieri posse. l. v. hereditibus. ff. de leg. 2. Bal. in cons. 249. Verba inuestitura. col. 2. post med. lib. 2. sed ultra Bald. melior text. in terminis in l. quotiens. C. de dona. in fi. vbi, quod ex tali substitutione facta in donatione acquiritur utilis actio absenti substituto contra regulam iuris, quod alteri stipulari quis aut acquirere non potest. §. si quis alij. Instit. de inut. stipu. & q. substitutio in contractibus fieri possit, tradit Pau. de Cast. in cons. 347. quia circa donationem. col. 1. lib. 1. vbi loquitur in casu magis dubitabili, & idem Pau. de Cast. in pulchro casu in cons. 384. Si quæritur, eo. lib. 1. vbi voluit quod facta substitutione in contractu donationis, licet reuocetur donatio quod ad primum donatarium, non tamen censetur quod ad substitutos & de tali substitutione no. Doct. in l. qui Romæ. §. Flavius. ff. de verb. obli. Imò est aliud speciale in tali substitutione quæ fit in contractu donationis nam dominium regulariter acquiri non potest sine traditione. l. traditionibus. C. de pactis, & tamen substituto in contractu donationis dominium acquiritur sine traditione. Ideo purificata conditione substitutionis potest ita substitutus agere rei vindic. ad consequendum bona, in quibus fuit substitutus, licet illæ res traditæ nūquam fuerint. ita Deci. post Spec. in cons. 139. col. pen. vers. nec obst. si dicatur, & in l. traditionibus. col. pen. ad fi. C. de pact. Amplius fieri potest talis substitutio in donatione etiam sine stipulatione. Socin. in cons. 125. col. li. 3. in aliis autem contractibus requiritur stipulatio. Old. in cons. 110. Pro examinatione circa tamen dictum Deci. in l. traditionibus. vide Bellameram in contrarium in cons. 39. ¶ Non obst. quod liberi substituti in transactione prædicta nondum erant in rerum natura tempore ipsius transactionis, quia etiam liberis nascituris acquiri ius potuit. l. si quis operas. ff. de ope. lib. l. Gallus. §. ille casus, vbi, Bar. & Doct. l. placer. ff. de lib. & posth. l. seruos ad custodiā. ff. de alim. lega. §. posthumo. Instit. de lega. §. ei qui Instit. de inut. stip. l. quod dicitur. 2. ff. de verb. obli. Oldra. in cons. 95. col. 1. Guido Papius. q. 257. Pactum factum est. refert. & sequitur Deci. in d. cons. 225. col. 2. in cons. 245. col. 1. in fin. vers. solum ergo & in cons. 216. col. 1. latissime Bellamera in cons. 17. & idem voluit Pau. de Cast. in d. cons. 348. quia circa donationem. col. 1. lib. 1. & hæc quod ad secundum dubium. ¶ Capiō tertium dubium, illud in facto non bene explicatum fuit, tamen potest formari dubium dupliciter. Primo, quod in transactione illi nobiles fratres transigentes expresse conuenerint de non alienando bona, & isto modo intelligi non potest, quia in transactione nulla reperitur prohibitio expressa de non alienando. Secundo igitur modo potest & debet intelligi in tacita prohibitione alienandi inducta ex illis substitutionibus, nam ex quo eueniente casu substitutionum bona erant peruertura ad substitutos, tacite actum censetur, quod alienari non possent in præiudicium substitutorum, quo casu quæritur, an potuerint alienari bona in præiudicium ipsorum substitutorum & hic distinguendum est, aut enim quæritur de alienatione facta per grauatos inter viuos, aut in vltima voluntate si inter viuos, aut quæris nūquid ipse Lantelmus

primus qui transigit, potuerit disponere de ipsis bonis in præiudicium descendendum Benedicti sui fratris, & hic sumus in illa quæstione Bart. & Doct. de qua in d. l. qui Romæ. §. Flavius. ff. de verborum obligat. de eo, qui re donauit alicui, ut eo mortuo perueniat ad alterum, an possit reuocari illa substitutio facta in fauorem alterius, & certe videtur quod non, quia Benedictus frater & notarius videntur stipulati & acceptasse, etiam pro liberis suis ipsius Benedicti, quia dicitur in instru. quod ipsi fratres pro se & suis legitimis stipulati sunt, quo casu ius ita acquisitum per expressam stipulationem & acceptationem non videtur reuocabile. Bal. in l. cum a locero. col. fi. C. de iure dot. Sali. in d. l. quotiens. C. de donat. quæ sub mo. Decius in consilio. 58. columna 1. in fin. vers. non obst. quod ius quæsitum fuit in consilio 239. col. 4. in cons. 293. col. 2. circa fin. & in cons. 607. col. 3. in fin. in secundo dubio. Socin. in cons. 137. col. fin. lib. 1. in cons. 127. col. 4. vers. tertia. nam ex quo lib. 3. & in cons. 115. col. 3. post med. vers. præterea videmus lib. 4. sed ultra Deci. adduco Corn. latius comprobantem, in cons. 68. col. 2. ad fin. vers. quarto prædicta confirmantur lib. 4. Roma. in cons. 94. col. 2. vers. clara autem. Alexan. in cons. 204. lib. 7. vbi tamen Alexan. limitat, nisi interueniat consensus vtriusque partis promittentis & stipulantis, quia tunc posset tolli ius tertio quæsitum ex tali conventionione aut substitutione. sed in cons. 27. lib. 3. simpliciter sequitur hanc opin. nouissime tenet Alexandrinus in cons. 117. Gozadin. in cons. 87. col. 3. post med. las. in d. §. Flavius, col. 9. in secunda limitatione, licet Decius sæpius variauerit sequendo in plerisque locis legendo & consulendo opin. Pau. de Cast. in cons. 195. Visis his quæ narrantur. col. 3. lib. 2. ¶ Et si Lantelmus primus ipse solus tales substitutiones reuocare non poterat per supradicta, multo minus eius hæredes reuocare poterunt, l. omnimodo. C. de inoff. test. l. fin. C. de reuo. dona. cap. fin. eodem titu. no. in l. rei iudi. ff. solut. matr. ¶ Sed dicet aliquis: licet tale ius quæsitum substitutis reuocari non potuerit per Lantelmum nec eius hæredes, tamen videtur quod alienatio bonorum facta in contrarium teneat, quia licet prohibitio alienandi fuisset expresse facta in transactione prædicta, ex ea tamen non impeditur translatio dominij. l. ea lege, vbi glos. & Bart. C. de cond. ob cau. no. Doct. in l. filiusfam. §. diui. ff. de leg. 1. si non impeditur translatio dominij ex prohibitione expressa, multo minus ex tacita inducta ex talibus substitutionibus. l. qui ad certum. ff. loca. Respondeo, quod tenendo opin. Spec. & Decij, de qua supra, videlicet quod ita substitutis ex causa donationis dominium acquiratur sine traditione, eueniente casu substitutionis, res videtur clara, quia hoc modo competeret substitutis rei vindicatio saltem utilis, quæ datur contra quemlibet possessorem. l. officium. ff. de rei vind. l. 1. C. de alie. iud. mu. cau. fac. sicut & dicimus in bonis subiectis fideicommissis ex vltima voluntate alienatis per hæredem grauatum, quod fideicommissarius vindicare potest à tertiis possessoribus, iuxta Auth. res que eum ibi not. C. commu. de leg. quia dominium talium bonorum statim re transfertur in ipsum fideicommissarium eueniente casu fideicommissi, adeo quod necessaria non est restitutio aliqua faciēda per grauatum seu eius hæredem re vel verbo, ut declarat Corne. in cons. 234. lib. 3. in cons. 101. ad fi. & in cons. 133. in prin. lib. 3. ¶ Secundo respondeo, dato & non concessio, agi non posset contra tertios possessores actione reali, agi tamen posset actione personali contra hæredes primi Lantelmi immediatos vel mediatos, qui contrauenerunt ad interesse, quia promissit Lantelmus obseruare contenta in transactione pro se & suis hæredibus, sine qua etiam promissione obligatur hæres ex promissione defuncti, ut in tit. C. de hæred. ac. ¶ Tertiò respondeo, quod non præsupponitur fuisse alienata aliqua de bonis subiectis restitutioni ex tenore dictæ transactionis, & licet Lantelmus nepos primi Lantelmi & hæres eius mediatas instituerit hæredem eius vxorē in omnibus bonis suis, tamen in tali institutione non censentur comprehensa bona, quæ post mortem ipsius testatoris alij erant restituenda, & in quibus ius ipsius testatoris finiebatur per eius mortē. Arc. in cons. 74. col. 8. in quarto dubio. Corne. in cons. 165. col. 3. post med. nume. 21. lib. 2. las. in l. qui post, col. 3. C. de lega. vbi loquuntur Doct. etiam si testator de illis bonis disponere potuisset, puta si erant bona donata causa mortis, quæ donatio potest ad libitum reuocari. facit Bald. in consilio 239. Laurentius. columna prima, in fin. lib. 2. vbi quod in dubio dispositio testatoris non trahitur ad bona hæredis, licet de eis possit disponere, ¶ Quarto



¶ Quarto respondeo, quod nobilis Anna de Rama vxor & hæres vltimi Lantelmi tanquam hæres primi Lantelmi mediata tenetur obseruare contenta in trāsfactione prædicta, & restituere nona subiecta restitutioni ex substitutionibus dictæ trāsfactionis cum illa possideat, & facultatem restituendi habeat, etiam quod nobilis Lantelmus eius maritus specialiter bona illa reliquisset ipsi nobili Annæ, ex quo conditio substitutionum euenit, sicut dicimus de hærede grauati in testamēto, quod tenetur restituere hereditatem fideicommissario re vel verbo. l. 1. C. cōmu. de lega. gl. in l. si sine. C. ad Trebellianum. ¶ Quinto respondeo, quod si nulli essent hæredes primi Lantelmi, qui cogi possent ad obseruantiam trāsfactionis prædictæ, agi posset hypothecaria contra tertios possessores facta discussione bonorum & hereditatis ipsius Lantelmi iuribus vulgaribus. ¶ Sexto & vltimo respondeo, quod res videtur clara, si agatur ex testamento nobilis Aynardi & ex substitutione facta per eum, quia etiam quod bona subiecta fideicommissio alienata essent in tertios Possessores, tamen post purificatam fideicommissi conditionem nobilis Stephanus substitutus agere potest rei vindicatione contra eos etiā citra aliam restitutionem fideicommissi, re vel verbo, vt supra dixi, quando scienter fuerunt alienata per grauatum. Eadem fundamenta militant si alienatio facta est per grauatum in vltima voluntate. ¶ Descendo ad quartum dubium, de quo & quanto potuerit disponere Lantelmus vltimo defunctus. in quo dubio breuiter concludendum est, quod si ageret nobilis Stephanus ex testamento dicti nobil. Aynardi, & ad fideicommissum vniuersale in eo relictum, potuisset Lantelmus grauatus filius testatoris disponere de legitima & Trebellianica, & sic de dimidia Parte totius hereditatis ipsius Aynardi secundum communem opinionem, per text. in cap. Raynu. & c. Raynal. de test. Si autem agatur ex tenore transactionis prædictæ, & vltra bona, in quibus est facta substitutio illa mutua, superant adhuc alia bona, primo Lantelmo transigenti pro legitima filiorum nihil detrahi potest de ipsis bonis, in quibus Stephanus fuit substitutus per transactionem prædictam, nec posset legiti-  
14 gitima eligi aut capi in bonis, in quibus substitutio facta est, si alia bona supersunt. Alexan. in cons. 12. lib. 5. Cor. in cons. 109. colum. fin. lib. 2. & in consil. 180. col. 5. ad fin. in quarto dubio, libr. 4. vbi tamen limitat nisi bona aliis legata aut relictæ essent de melioribus rebus hereditatis, si autem vltra bona prædicta non sufficiebant ad legitimam illa detrahi potest, de Trebellianica autem non videtur tractandum, quia non agitur de fideicommissio vniuersali omnium bonorum testatoris, qui inter viuos non potuisset disponere de omnibus bonis. l. stipulatio hoc modo  
15 concepta. ff. de verbo. oblig. Trebellianica tamen non detrahitur, nisi de fideicommissio vniuersali, ideo hæres ex re certa non detrahit Trebellianicam. l. lex Falcid. §. nunquam. ff. ad leg. Falcid. l. 1. §. inde Neratius. ff. ad Trebell. Bald. in consil. 281. Viso testamento. in fin. lib. 1. in cons. 9. ad fin. lib. 2. & in consil. 221. lib. 5. Corne. in consil. 40. colum. 3. lib. 3. Curtius tamen iunior in consil. 160. latè tenet contrarium. Bolog. etiam in addi. ad consil. Ioan. de Ana. in consil. 79. in fi. non audet decidere, refert tamen Abb. in c. Raynutius, in vers. legitimam. de testa. sequentē opin. Bal. colum. 4. C. fam. ercif. Guido papius, quæst. 466. Pater filiam de quo latius dixi & disputauī infra in cons. 186. Restat quintum & vltimū dubiū, in quo aut querimus de oneribus primi Lantelmi transigentis, & dico, quod licet Stephanus veniat ad eius bona vigore dictæ transactionis, tamen non tenetur ad illa onera, quia non venit tanquam hæres aut successor vniuersalis, sed tanquam donatarius particularis, qui non tenetur ad onera. l. æris alieni. C. de donat. tamen puto, quod non queratur amplius de istis oneribus. Aut queritur de oneribus nobilis Aynardi. & tunc si nobilis Stephanus agat ex testamento ipsius Aynardi ipse tenetur ad onera pro sua dimidia, quā consequitur iure fideicommissi, & hæres grauatus tenetur pro quarta Trebellianica: nam facta restitutione hereditatis actiones actiue & passiue trāseunt in fideicommissarium, l. 1. in prin. l. facta restitutione. §. 1. & l. ex asse. ff. ad Trebell. Imo si fideicommissarius tamen non facit inuentariū tenetur ad onera testatoris, qui fideicommissum reliquit etiam vltra vires fideicommissi. Bart. in l. in ratione. §. q. vulgo. q. pe. ff. ad leg. Falcid. l. 1. §. si is qui. 400. ff. ad Trebell.

& q. etiā hæres grauatus tenetur ad onera pro sua Trebellianica, pbatur, quia Trebellianica dicitur quota hereditatis. l. 1. & 2. C. ad Trebell. tradit Corne. in cons. 168. col. 3. lib. 3. & in cons. 324. col. 2. circa med. lib. 4. Non tamen tenetur hæres grauatus ad legata pro rata Trebellianica, quia illa insolidum debentur a fideicommissario. l. 1. §. si vbi l. as. ff. ad Trebellia. ¶ Quod tamen intelligo nili esset legatum annuum, quia pro tempore præterito, quo hereditas stetit apud hæredem, fideicommissarius non tenetur, Pau. de Cast. in cons. 16. Viso dicto puncto & dubiis col. 2. ad fin. in tertio dubio, lib. 2. quod est notandū. nec de hoc l. as. mentionem facit in d. §. si. ¶ Si autem nobilis Stephanus omittere hereditatem nobilis Aynardi, & ageret ex transactione tantum, clarum est, quod non teneretur ad onera Aynardi pro aliqua parte. Pro oneribus verò vltimi Lantelmi etiam clarum est, quod nobilis Stephanus non tenetur in omnem euentum, licet acceptaret hereditatem no. Aynardi ex causa fideicommissi, quia fideicommissarius solum tenetur ad onera testatoris, qui fideicommissum reliquit, cui fideicommissarius dicitur succedere. 17 re. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. non autem t tenetur ad onera hæredis grauati, licet illa onera sint cōtracta ex causa hereditaria aut occasione hereditatis. Corn. in cons. 146. ad fi. lib. 2. per text. in l. cum hereditas. ff. ad Trebell. ideo ad debita cōtracta per ipsum Lantelmum tenetur nobilis Anna de Roma eius hæres. ¶ Vltimò post formationem dubia præmissa, fuit quæsitum an bona subiecta restitutioni prædictæ potuerint obligari aut hypothecari pro dotibus vxorum. Breuiter si agatur de fideicommissio relicto per Aynardum, clarum est quod Lantelmus eius filius potuisset t obligare pro dote & donatione propter nuptias eius vxoris, quatenus bona propria non suppete-  
18 rent in subsidium Auth. res quæ. cum ibi no. C. cōmu. de lega. ideo si legitima & Trebellianica sufficiat p. dote aut donatione propter nuptias alia bona obligari nō potuerunt. Bal. in cons. 468. Quidam habes duas filias. l. 4. Pau. de Cast. in cons. 387. Pro declaratione primi dubij. col. 2. lib. 1. & dicit l. as. in cons. 231. col. 3. in fi. l. 2. quod vbi mulier potest se dotare de suo, cessat d. Auth. res quæ. allega. per Cuman. in l. mulier. §. cum proponeretur, circa fi. ff. ad Trebell. Cui autem incumbat, onus probandi, quod non superessent alia bona, dic quod dicens fuisse alia bona tenetur probare Curtius senior in cons. 27. col. 9. vers. Sed contra præmissam conclusionem, per gloss. in l. cum de lege. ff. de proba. & quod idem sit in donatione propter nuptias, q. in dote. tradit Soci. in cons. 23. lib. 3. si autem agatur ex transactione prædicta, adhuc idē videtur dicendum, si ista bona specialiter fuerint obligata, quasi illa tacita prohibitiq. alienandi causata ex substitutione facta in transactione prædicta, & sic in actu inter viuos non impedit trāsfactionem iuris hypothecæ in alterū, sicut nō impedit trāsfactionem dominij, sed tenendo opinio. Specu. & Decij, q. vbi sit substitutio in donatione seu per viā donationis statim re transferatur ipso iure dominij in substitutū, vt supra dixi, nō videtur t tunc habere locū dispositio. d. Auth. res quæ. quæ nō habet locū in prohibitione alienandi inter viuos, per q. dominij trāsfactio impeditur. Bal. per gloss. ibi in l. nulla, circa fi. C. de iure dotiū, sequitur Alex. in consil. 103. col. 5. vers. 2. respondeo, li. 2. Soc. in cons. 75. col. 3. versic. contrarium tamen. lib. 1. l. as. in l. filiusfamilias. §. diui, col. 9. vers. istud assumptū. ff. de lega. 1. Ex quibus patet respōsio ad omnia dubia & quæsitā ne quidē leuis. Gratianopoli, 6. Decēbr. 1539. Aymo Crauetta de Sauliano, I. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus talis indicari debet, qualis in sui figura apparet.
- 2 Voluntas hominis non presumitur esse aliena a verbis, quod pulchre exponitur.
- 3 Verba debent intelligi secundum naturam contractus.
- 4 Verbo contractus expresso standum est, licet alia presumptiones preponderent in contrarium.
- 5 Contractus iudicatur & denominatur ab effectu contra formam verborum, quando effectus repugnat verbis & non aliter.
- 6 Denominatio potius fit habito respectu ad formam & solennitatem actus quam ad effectum.
- 7 Voluntas contrahentium declaratur ex eo, quod solidum est fieri.
- 8 Voluntas disponentis quo iure actū facere voluerit, declaratur ex modo & forma procedendi.
- 9 Verba cōtractus intelligi debet, vt aliquid operetur, etiā improprie do.



- 10 Promittens recognoscere censum super molendinis censetur ipsa molendina obligare & hypothecare.  
 11 Ex recognitione probari videtur directum dominiū eius, cui sit recognitio.  
 12 Interpretatio capi debet, quæ pariformiter omnibus conveniat.  
 13 Dominatio contractus in dubio fieri debet à proprietate verborum.  
 14 Contractus emphyteuticus dicitur, quando conceditur res titulo perpetua locationis.  
 15 Contractus censualis dicitur, quando in contractu exprimitur, quod contraheas possit disponere uti de re sua propria.

CONSILIUM. XX.

Pro nobili Gulielmo Guarnerij.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quod contractus albergamenti facti nobilibus Francisco de S. Prædicto & Isabellæ Allamandæ eius uxori, iudicari debeat contractus emphyteuticus potius quam censualis, arguitur sequentibus fundamentis.  
 1. Primo, quia contractus talis iudicari debet, qualis in sui figura apparet. Bald. in cap. i. in prin. de feud. dato in vicem leg. communi. Alexan. in consil. 3. col. 2. lib. 1. Abb. in consil. 15. in fin. lib. 1. & in consil. 49. col. 2. eod. lib. vbi nisi probetur de usura aut simulatione contractus, talis esse præsumitur, qualis denominatur à contrahentibus. sed iste contractus semper denominatur contractus albergamenti perpetui, quod secundum commune vulgare idem est quod emphyteusis, & bonum erit super ipso communi usu loquendi probationes facere, ideò à verbis & denominatione contrahentium recedendum non videtur aliis coniecturis in contrarium non apparentibus. l. non aliter. ff. de leg. 3. voluntas enim hominis non præsumitur dicere esse aliena à verbis, quia non nemo præsumitur dicere quod mente non cogitauerit. l. Labeo. §. idē Tubero. ff. de suppl. leg. c. 2. requiris. de appel. ff. de verb. signif. cap. is autē. 22. quæst. 2. Et id quod verbum non sonat, certè nec sentit, & hoc quia proprietas sermonis nō porrigit se ad illud. Bald. in consilio 490. Ponitur quod idem Nicodemus. col. 2. lib. 1. in ore enim & mente præsumitur esse vnum & idem Bald. in consil. 472. In causa prioris. col. 1. circa med. lib. 2. & voluntas hominis consistit in verbis, sicut facies in speculo. Bald. in cōf. 102. omnis potestas. col. 3. post med. lib. 3. itaq; cum semper fuerit expressus titulus albergamenti in eodē contractu & in instrumento, dicendum est quod senserint partes de ipso albergamento perpetuo, nō de contractu censuali penitus diverso ad albergamentū, quia per cōtractū censualem transfertur omne ius in eum, cui sit concessio. cap. constitutus. vbi no. de religio. dom. sed per albergamentū seu locationē perpetuā nō transfertur omne ius, imò dominium utile tantum. l. 1. in fin. ff. si ager vec. vel emphy. per. unde exponere verba contractus titulo albergamenti, id est, in contractum censualem, esset exponere, id est, titulo omnimodæ alienationis & translationis, & sic esset violare & impropriare verba aliter non probata voluntate contrahentium in contrarium, quod dicendum non est per supradicta. Nam à verbis contrahentium recedi nō debet. l. prima. §. si is qui nauem. ff. de exercito. Et maximè ista procedunt, quia contrahentes semper & sæpius vti fuerunt isto verbo albergamenti. ex qua reiteratione deliberatio & efficacior arguitur voluntas ipsorum, quod voluerint esse contractum veri & proprii albergamenti non censuale. gloss. in c. si quis iratus. 2. quæst. 3. l. Balista. ff. ad Trebel. cum simil. ¶ Secundo arguitur sic, quia verba debent intelligi secundum naturam contractus cui adiciuntur. l. si stipulatus. §. verum. ff. de usur. l. damni. versic. & quod in stipulatione. ff. de damno infect. sed natura locationis perpetuæ aut albergamenti perpetui est, quod solum transferatur dominium utile, remanente directo apud concedentē, ut supra diximus ergo per istum contractū albergamenti perpetui dicendū est, quod solum translatum fuerit dominium utile in albergatarios secundum naturam contractus. ¶ Tercio, quando 4. verbum cōtractus est expressum, standum est illi verbo ita expresso, licet aliæ præsumptiones præponderent in contrarium. Oldr. in consil. 159. Ex præsentī themate. in primo dubio, vbi quando princeps in cōcessione sua vitur verbo donamus, iudicatur donatio, non feudum, licet aliquæ præsumptiones suadeant in contrarium, quod voluerit feudū concedere. refert & sequitur Decius in consil. 32. colum. 2. quātō fortius standum erit in casu nostro verbis cōtractus expressis, quæ sonant in albergamentum, cum illæ coniecturæ contrarium suadeant, quod voluerit no. Guli. Guar-

nerij concedere ista molendina ex causa contractus censualis, quia in nulla parte contractus reperitur scriptum, quod transferetur in nobiles albergatarios ius omne ipsorum molendinorum, ita quod nihil iuris remaneret penes ipsum Guarnerij albergatorem: imò coniecturæ contrariū suadent, ut infra monstrabimus. ¶ Quarto ita demum contractus iudicatur & denominatur ab effectu contra formam & sonum verborum, quando effectus repugnat & aduersatur ipsi verborum formæ, nam tunc consideratur effectus omissis verbis. l. Lucius. 1. vbi Doct. ff. depositi. facit text. in l. vnica. §. simili modo. C. de lati. lib. tollen. vbi si dominus nomet seruū filiū suū, non propterea facit eū filiū no. per Bartol. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & in dispu. incip. Publicanus. & magis in specie in l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mor. Socin. in l. Gallus. §. etiam si parente. colum. 2. post med. ff. de lib. & posthu. in consil. 88. in primo dubio. lib. 1. & in consil. 156. in princip. lib. 2. Decius in l. si pascenda. colum. 2. post med. C. de pac. in Authen. ex testamento. colum. 2. post med. & in l. si donatione. col. 1. & latius col. 7. C. de collatio. sed in casu isto si verba cōtractus albergamenti perpetui benè considerentur, nō reperitur aliqua repugnantia circa formam verborum, quō minùs iudicari possit contractus puri & veri albergamenti perpetui ut sonat, imò effectus contractus consonat & conuenit cum ipsa denominatione, ut inferius demonstrabitur. Probatur istud fundamentum ex eo, quod Ang. scribit in consil. 114. col. 2. ad fin. vbi quod sententia de exequendo, licet habeat effectum & vim sententiæ diffinitiuæ, tamen dicitur interlocutoria, quia in ea omittitur forma & solennitas diffinitiuæ; & sic potius attrahitur forma quàm effectus: quia licet secundum aliquem effectum, videatur diffinitiuæ, tamen secundum alium defectum, qui est circa solennitatem & formā, dicitur interlocutoria, quātō fortius dicemus in casu nostro iudicari istum contractum à forma verborum, vbi omnis effectus istius contractus concordat & consonat cum albergamento perpetuo, non cum censuali contractu, ut statim ostendemus. ¶ Quinto probatur ista conclusio ex verbis contractus, in quibus dicitur solutos fuisse scutos quingentos pro introgiis ipsius contractus, quæ res est de natura contractus emphyteutici, imò de substantia secundū aliquos, ut per Ias. in l. 1. in princ. C. de iure emphy. & sic iam arguitur vnus effectus concordans & conueniens. contractui emphyteusis, non censuali: quia in contractu censuali non consuevit aliquid solui pro introgiis, sed tantum promittitur & soluitur annuus census concedendi ac transferenti rem, per ea, quæ habentur in d. c. constitutus, de relig. dom. Itaque ex illa solutione quingentorum scutorum pro introgiis, quæ fieri consuevit in contractu emphyteutico iudicari debet contractus emphyteuticus, quia 7. ex eo quod solitum est fieri, voluntas declaratur contrahentium. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edil. edic. l. si. C. de fideiuss. l. semper in stipulationib. ff. de reg. iur. l. si de interpretatione. ff. de legibus, & dicit Alex. in consil. 9. colum. 1. lib. 5. quod voluntas hominis potius declaratur secundū consuetudinem, quàm secundum statutum loci. ¶ Sexto ex modo & forma procedendi arguitur & declaratur voluntas disponentis, quam viam amplecti voluerit Bart. in l. si societatem. §. arbitrorū. colum. 4. ff. pro socio. Ancha. in consil. 269. Pro declaratione primi dubij. Alexand. in consilio 55. colum. 2. libro 5. ideò ad cognoscendum an fuerit cōpromissum in aliquem, ut arbitrum vel arbitratorem inspicitur modus procedendi coram eo quia si seruetur modus necessarius coram arbitro præsumitur compromissum ut in arbitrium, ut habetur in d. locis. eodem modo dicamus, quod ex modo & forma paciscendi cognoscatur & iudicetur qualitas & nomen contractus sed iste modus paciscendi dando pecuniam pro introgiis consuevit fieri & adhiberi in contractu veri albergamenti perpetui, & contractus emphyteutici, ergo iudicari & censi debet contractus emphyteuticus. ¶ Septimo, nullum verbum contractus debet intelligi, ut sit superfluum, si alius intellectus sanus commodari possit. l. 1. in prin. & ibi not. ff. quod metus caus. l. 1. in fin. cum ibi no. ff. ad municipi. l. 3. §. 1. qui incipit, non frustra. ff. de iureiurand. & dicit Bald. in consilio 51. generali statuto, in fin. lib. 5. quod singula verba debent habere aliquid ponderis, & aliquem effectum trahi per tex. in l. item veniunt. §. aptanda. ff. de peti. hære. imò ut aliquid operetur verba impropriari debent, quando aliās sine impropriate nihil operaretur. l. sed & si possessori. §. sed si reum. ff. de iureiur. no. in l. 1. C. de usur. Paul. de Cast. in consil. 227. Licet multa.



multa.col.2.ante med.lib.1, sed in contraditu albergamenti  
prædicti dicitur, quod ipse Guarnerij albergator reseruat  
sibi censum, onus & præstationes annales, cum aliis iuribus  
ipforum censu, oneris & præstationum. quæ verba cū aliis  
iuribus aliter operari posse non videntur, nisi quod censea-  
tur reseruatum albergatori dominium directum, ergo de  
illo iure intelligi debet. argu. l. fundus qui locatus. ff. de fun-  
instrum. & l. 2. ff. de lib. & posthum. Ad idem pondero alia  
verba instrumenti, dū promittit albergator quitare & re-  
mittere censum, onus & præstationes prædictas, median-  
tibus scutis quingētis, & insuper omnia alia iura & omnes  
actiones, quas & quæ præstendit habere super dictis molē-  
dinis albergatis. Profecto, si contractus censualis fuisset,  
nulla alia iura præstendere poterat ultra censum, onus & præ-  
stationes annuas, ut igitur verba pacti operentur dicendū  
est, quod remanserit directum dominium penes ipsum al-  
bergatorem, bene fateor quod si talis reseruatō in alio ve-  
rificari posset, ex ea fundamentum fieri nō posset tanq̃ ge-  
nerali & obscura. l. Titia textores. ff. de leg. 1. & in terminis  
tradit Alexan. in cons. 40. col. 2. lib. 6. saltem negari non po-  
test non bene probari ex toto tenore contractus, & maxi-  
mē ex verbis præmissis vniuersum ius istorum molēdino-  
rum translatum fuisse in ipsos albergatorios, imō potius  
probatur contrarium, ergo contractus censualis probari  
10 non potest. ¶ Octauo, plurimum pondero ꝑ alia verba dicti  
contractus, in quibus promittunt albergatarij recogno-  
scere primò censum, onus & annuas præstationes super ip-  
sīs molendinis. quæ verba important, quod ipsa molē-  
dina censeantur obligata & obnoxia pro ipsis annuis præ-  
stationibus. l. codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. Bar. in l. fun-  
dus. ff. de annuis lega. Bal. in cons. 182. Casus talis est, text.  
Cypri. col. 2. lib. 5. Postea & incontinenti albergatarij ipsi re-  
cognouerunt dicta molendina, & confessi fuerunt se illa  
tenere cum iuribus & pertinentiis eorundē ab ipso Guar-  
11 nerij albergatore, & suis. ex ꝑ recognitione & confessione  
clarissima videtur res, quod remanserit directum dominiū  
penes ipsum Guarnerij albergatorem, nam si contractus  
esset censualis bona censualia non tenentur, neque possi-  
dentur ab eo, qui ea concessit, imō per contractum censua-  
lem omne ius transfertur in alium tam respectu domini  
quā possessionis, adeo quod nihil iuris apud conceden-  
tem remanet excepto censu, ideō bona censualia non te-  
nentur ab altero, sed à seipso & nomine suo proprio, sed  
quando bona recognoscuntur & possidentur ab altero ne-  
cessario infertur de iure & superioritate alterius in ipsis  
bonis. Bal. in l. censualis. C. de donat. Guido Papius, q. 277. &  
in cons. 177. Curt. Iunior in cons. 110. col. 2. Ripa lib. 2. respō-  
sorū. cap. 28. nu. 3. vbi ex eo, quod quis recognoscit se te-  
nere castrum ab aliquo, censetur omnem superioritatem  
in eum transulisse. Ad idem adduco las. in cons. 65. col. 1. in  
fi. lib. 3. vbi quod recognoscere est confiteri se rem aliquā  
ab aliquo tanquam superiore tenere. c. 2. de rebus eccles.  
nō alien. lib. 6. Clem. 1. col. pe. de iureiu. Ideo dicemus quod  
rex Franciæ superiorem non recognoscit. c. per venerabi-  
lem. §. insuper, qui filij sint legitimi. & hic pondero illam  
copulam, & insuper cuius natura est ampliare dispositio-  
nem. l. ea tamen adiectio, vbi Bar. ff. de lega. 3. & sic non so-  
lūm voluerunt albergatarij recognoscere annuas præsta-  
tiones super molendinis albergatis, sed etiam molendina  
ipsa se tenere ab ipso albergatore, ex qua recognitione ef-  
fet acquisitum ius de nouo ipsi albergatori, vbi nullum re-  
mansisset apud eum per supradicta, & not. in l. si rem ali-  
quam ff. de acqui. posses. à fortiori ius retentum & reserua-  
tum conseruatur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel a-  
12 lien iuris. ¶ Nonò, quando ꝑ agitur de interpretatione a-  
ctus debet assumi illa interpretatio, quæ pariformiter om-  
nibus conuenit. l. iam hoc iure. ff. de vulg. l. quamuis. C. eo-  
dem titul. sed assumendo interpretationem quod contra-  
ctus sit censualis, ista interpretatio non conuenit vniformi-  
ter omnibus, nam non conuenit naturæ albergamēti per-  
petui, quo nomine semper contrahentes vsi sunt, quia per  
contractum censualem non albergatur res, imō pleno iu-  
re transfertur & conceditur. Rursus non conuenit ista in-  
terpretatio illi solutioni quingentorum aureorum pro in-  
trogiis, quæ solutio in contractu censuali fieri non consue-  
uit. Item non conuenit reseruatione aliorum iurium ultra  
annuas præstationes, quia in contractu censuali nihil re-  
seruatur ultra censum. Itē talis interpretatio omnino ad-  
uersatur & repugnat illi recognitioni factæ per ipsos alber-  
gatarios. sed intelligendo quod si contractus emphytheu-

ticus, erit interpretatio vniformis, conueniens omnibus  
dispositis & contentis in ipso contractu, & nullā repēien-  
tur conuentiones repugnare tali contractui emphytheu-  
tico: ista igitur interpretatio tanquam conuenientior & v-  
niformior admitti debet per supradicta. ¶ Decimò saltem  
ex præmissis negari non potest, quin dubium sit qualis sit  
iste contractus an emphytheuticus vel censualis, sed quā-  
do dubitatur, ꝑ qualis contractus fuerit celebratus, deno-  
minari debet contractus à proprietate verborum. l. fin. vbi  
las. in secundo no. ff. de condi. ob. cau. nam quando contra-  
ctus potest inclinare ad duplicem speciem, quia sunt hinc  
inde qualitates, quarum quædā respiciunt vnum contra-  
ctum, & quædam alia, denominatur aut iudicatur contra-  
ctus, ut denominatur à partibus Bartol. in d. l. cotem. §. qui  
maximos, in quinta quæst. ff. de publica. Aret. in cons. 55. in  
fin. & dicit Curtius senior in cons. 53. in princ. quod deno-  
minatur contractus secundum proprietatem verborum:  
sed proprietas verborum contractus sonat in albergamē-  
tum perpetuū, ergo emphytheuticus dici debet, quia con-  
ueniunt effectus rei emphytheuticæ, non autem effectus  
contractus censualis, nec simplicis locutionis: aut saltem  
magis assimilatur iste contractus naturæ contractus em-  
phytheutici, ob id regulari debet secundum naturam cō-  
tractus emphytheutici cui assimilatur. l. 1. §. si quis seruū.  
ff. de depo. las. in l. 1. col. 16. versic. ult. ut nihil omittatur. C. de  
14 iure emphy. & in terminis ꝑ pro hoc adduco Alex. in cōf.  
117. col. fin. vers. tamen in veritate. lib. 4. vbi quando in con-  
tractu dicitur, quod conceditur res titulo locationis per-  
petuæ, dicitur contractus emphytheuticus, licet, de em-  
phytheusi non fiat expressa mentio: & licet fiat mētio loca-  
tionis, tamen secundū Alex. largè dicitur locatio, ex quo  
fit in perpetuū. & ibid. d. Alex. ponderat etiam quod solua-  
tur pensio in alia re quā in pecunia, quia in locatione re-  
quiritur merces in pecunia, ergo cum soluatur pensio in  
alia re & locatio sit perpetua, dicitur emphytheusis, & pō-  
dero fortius, quod in casu Alexan. erat pactum de renouā-  
do locationem nouenni in nouennium, quod adhuc dicitur  
contractus emphytheuticus, licet repugnet illud pactū  
renouandi, quanto fortius idem dicendum in casu nostro,  
vbi concurrunt tot aliæ coniecturæ, maximè illa recogni-  
tio. & tradit idem Alexand. in cons. 112. in princ. lib. 1. Non  
15 obstant illa verba, ꝑ quod possint albergatarij facere de i-  
psīs molendinis, ut de re sua propria, ex quibus verbis ar-  
gui videtur contractus censualis, ut in terminis Soc. tradit  
in cons. 266. col. 3. vers. confirmatur hoc idem. lib. 2. Decius  
in consil. 164. col. 2. vers. & quia dicitur. quia illa verba de-  
bent intelligi, ne sit contrarietas in verbis instrumenti. c.  
inter dilectos, vers. ceterum, de fide instrum. Bald. & Doct.  
in l. cum falsa. C. de iuris & fac. igno. & sic debent intelligi  
ut de re propria, saluis tamen præmissis & sequentibus, &  
secundum naturam contractus, & quod ita debeant intel-  
ligi apparet, quia alias sequeretur quod etiam pro ipsis bo-  
nis aliquod onus solui non debeat, nec teneantur alber-  
gatarij recognoscere ab ipso Guarnerij bona alberga-  
ta, quia pro bonis propriis verè & liberè non cogitur quis  
soluere censum, nec illa ab alio recognoscere. potuerunt  
igitur facere, ut de bonis proprijs respectu vtilis domini,  
cum suis tamen oneribus & qualitatibus. Gratianopoli, 4.  
Decembris. 1539. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Decima debetur etiam de paleis, & consuetudo non valet, per quam ma-  
teria datur delinquendi. & an valeat consuetudo, quod decima solua-  
tur in orreis.
- 2 Priuilegiū concedere potest Papa aliquib. locis, ne teneantur ad decimas.
- 3 Inferior tollere non potest priuilegium à superiore concessum, nec eius  
factum immutare, nisi ex causa, & quæ dicatur in ista causa renocan-  
di priuilegium.
- 4 Fraus dicitur delictum, ideò in ea requiruntur probationes luce meridi-  
na clariores.
- 5 Qualitas probari non potest, nisi prius probetur substantia nec imputa-  
tur culpa tutori, cur pecuniam pupilli in emptiones prædiorum non  
conuerterit, nisi probetur prius, quod essent prædia venalia, quæ tutor  
emere potuisset.
- 6 Testes præferri debent qui deponunt de bonitate alicuius.
- 7 Culpa cessat vbi mora non est, mala fides argui non potest in eo qui sol-  
uit ibidem.
- 8 Vniuersitas puniri non debet ex facto particularium.
- 9 Presumptio delinquendi cessat contra homines bonæ famæ.  
Valeat statutum quod fides detur libris mercatorum. ibid. nu. 9.



10 Culpam imputatur ei, qui remedio sibi competenti non utitur, imò dolus tunc imputatur.

11 Ius quæsitum dicitur favorabilius iure quærendo, seu causa tractantis de iure quæsito conservando favorabilior dicitur causa eius, qui tractat de iure quærendo.

12 Consuetudo antiquissima non requirit approbationem principis. Consuetudo antiquissima præsumitur rationabilis, & consuetudine simpliciter sublata, non censetur sublata consuetudo antiquissima. ibidem numero 12.

13 Non omnis consuetudo contra Ecclesiam nulla est, sed illa quæ magnum præiudicium affert, aut nulla ratione fulcitur.

14 Privilegium non esse revocandum, in dubio pronunciandum est.

# CONSILIVM XXI.

## Pro vniuersitate sanctæ Agnetis, patriæ Delphinatus, contra venerandum Capitulum Ecclesiæ cathedralis Gratianopolis.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Homines sanctæ agnetis, patriæ Delphinatus, sunt in consuetudine soluendi decimas de grano recondito in horreis per tempus antiquissimum, cuius initij memoria non extat in contrarium. Modò Capitulum Ecclesiæ cathedralis Gratianopolis, ad quod pertinet decimæ, petit eas solui in gerbis & in fundis ratione fraudis commissæ, & quæ committi potest quæritur quid iuris? Videtur dicendum prima fronte solui debere decimas in gerbis & in fundo, quia etiam de palea debetur decima, ut not. Spec. in tit. de decimis. §. 1. in fin. & ibi quòd non debet observari consuetudo, per quam datur materia subripiendi ipsas decimas. §. quia verò, in Auth. ut nulli iudici. & est generaliter verum in omni materia, quòd servari non debet consuetudo, per quam detur occasio delinquendi. cap. fin. de consuetud. c. si. de præscrip. c. quod super his, in fin. de consang. & affin. cap. sicut pro certo, de simo. consuetudo enim dicitur lex non scripta. §. ex non scripto, Instit. de iure na. gen. & ciui. sed lex non valet, per quā datur materia delinquendi. l. convenire. ff. de pactis dotal. no. Bart. & Bald. in l. cum lex. ff. de leg. Bart. & Doct. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. lex enim debet esse sancta, iusta & honesta. c. erit autem lex. 4. distinct. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium in casu nostro puto de iure verius, & pro fundamento confidero, quòd ista consuetudo soluendi decimas in horreis est de iure valida: nam consuetudo tanti temporis habet vim privilegij. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. c. super quibusdam. §. præterea, de verborum signif. facit tex. in c. 1. in fin. de præscrip. lib. 6. sed ¶ privilegium à Papa concedi potest aliquibus locis, ne teneantur ad decimas, licet in totum quòd ad omnia loca tolli non possint, ut not. Decius in c. cum ordinem, in princ. de rescript. à fortiori valebit privilegium super modo soluendi, scilicet quòd solvantur in horreis aut aliter, regula cui licet, de reg. iur. lib. 6. l. videamus. §. penulti. & l. in actionibus. ff. de in lit. iur. l. cui. pacto. ff. de seruit. expor. cum simil. & quòd valeat consuetudo alterans modum soluendi decimas tradit Cardin. in consil. 146. Notum. Felin. in c. cum ex offi. col. 5. in prima limitatione, de præscri. sequitur las. in consil. 19. col. fin. lib. 3. Itaque perindè est ac si summus Pontifex privilegium concessisset hominibus sanctæ Agnetis, ne teneantur soluere decimas nisi in horreis, quòd ¶ privilegium à superiore concessum inferior sine causa tollere non potest. l. minor autem magistratus. ff. de minor. leos. §. ne liceat. C. de vsu cap. cum inferior, de maiori. & ob. Clem. ne Romani, de electio. ex causa autem iusta benè posset inferior factum superioris immutare. Roma. in consil. 428. colum. 3. Præpo. in c. constitutus & primò. colum. penult. de appell. ¶ Causa autem iusta revocandi privilegium dicitur, vel quando superueniret læsio enormis. c. dilecti filij. & c. suggestum, de decimis. no. in c. novit, de iud. vel quando privilegiatus abutitur privilegio. l. si quo. C. de offi. præfec. præto. orien. ca. privilegium. 11. quæst. 3. c. tuarum, de priuil. circa enormem læsionem, illa considerari non potest, quia ex tali privilegio non magis læditur nunc Ecclesia quàm in præteritum. Circa fraudem aut abusum, licet de fraude articulatum fuerit parte

4 ipsius Ecclesiæ, illa tñ probata nō fuit fraus ¶ enim dicitur delictū, ideò requiruntur probationes luce meridiana clariores. Ancha. in consilio 383. Licet pridè. col. 2. vers. item quia fraus probari debet indicij perspicacibus, id est, perfecte efficacibus. Bald. in consilio 250. in quæstione. colum. 2. lib. 1. quòd est repetitum, in consil. 382. libr. 5. sed fraus aliqua probata non fuit legitime, neque concludenter, nam ad probandum fraudem erat necesse probari quantitatem grani seu bladi collecti, quid & quātū collectū fuisset, quia aliàs sciri non potest, an integraliter vel diminutè soluta fuerit decima, qualitas ¶ enim probari non potest, nisi prius probetur substantia. Bald. in consil. 465. Visis dictis articulis, in principio lib. 4. Decius in consilio 508. colum. fin. faciunt not. per Bart. in l. diuus. ff. de testa. mili. Ange. in l. certum. ff. de confes. & quòd dicimus non imputari culpam tutori, ¶ pecuniam pupillarem non converterit in emptionem prædiorum, nisi probetur quòd essent prædia venalia, quæ emere tutor potuisset. Bart. in l. tutor qui repertorium. §. si post depositionem, in fi. ff. de admini. tut. Aret. in consil. 31. ad fin. Decius in consil. 562. colum. 2. in fin. sed in specie non fuit probatum contra aliquem particularem sanctæ Agnetis. ¶ haberet certam quantitatem grani, ideò nullo modo probari potuit. quòd fraudem commiserat circa solutionem decimarum. Quinimò testes ipsius Ecclesiæ videtur ¶ pbare in fauorē hominū sanctæ Agnetis. ¶ benè & fideliter soluerint ut latius deductū fuit in processu. ¶ Et licet aliqui testes deponant contra ipsos reos, tamen cum deponant generaliter tantum & potius de quodam auditu, præferri debent ¶ testes ipsorum reorum deponentes de bonitate & fidelitate ipsorum circa solutiones decimarum. Innoc. & Doct. in c. auditis de præsumpt. in capit. Ecclesia Vulterana, de elect. Oldra. in consil. 183. columna 4. vbi quòd statuer literis Episcopi testificantibus de bona fama potius quàm literis testificantibus de mala fama not. Ancharanus in consil. 253. In quæstione presbyteri circa fin. Abbas in cap. cum. P. col. final. de accusa. Barba. inter consilia Calca. in consilio 66. colum. 6. post med. Curtius in tractat. de testib. conclus. 48. ¶ Neque probatur fraus, quòd asseratur solui decimas circa tempus carnis priuij, quo tempore multi debitores decimarum iam granum totum cōsumpserunt, quia fuisset necesse probari, quòd ante ipsum tempus fuissent interpellati ad solutionem decimarum, cum antea in mora dici nō possint, iuxta no. in l. q. te. ff. si cert. petat. & in l. si ex legati causa. ff. de verborū obligat. cessante ¶ autē mora, cessat & culpa. l. edicto. §. cum autem. ff. de iure fisci, & l. forem. C. de his quibus ut indi. quæ iura ad hoc propositum allegat Bald. in consilio 34. Statuto seu capitulo. col. secunda post med. lib. 5. si cessat culpa à fortiori cessat dolus, & maxime quia testes Ecclesiæ deponunt, quòd grano cōsumpto soluebantur decimæ in pecunia, ideò mala fides argui non potest in ipsis hominibus pecuniam soluentibus. l. nemo prædo. ff. de regulis iuris. imò culpa videtur imputanda ipsis exactoribus decimarum, cur non citius decimas exegerint cum possent. ¶ Secundò principaliter confidero, quòd istud privilegium soluendi decimas de grano in horreis recòdito, competit totæ ¶ vniuersitati sanctæ Agnetis, quæ ex facto aliquorum particularium pœnam sustinere non debet, nec privilegio suo priuari, cum ipsa vniuersitas non reliquerit, iuxta not. per Innoc. in c. grauem, de sent. excò. Bart. in l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. & in terminis privilegij competentis vniuersitati tradit Oldra. in consil. 65. hic arribiles personas & innocentes puniri ob factum aliquorum tantum particularium. & licet Ecclesia sit privilegiata ei tamen sic debitores sumus ne aliis iniustitia fiat. cap. ex tenore. de foro compe. maxime cum Ecclesia cultrix dicatur iustitiæ. c. 1. §. 1. de alien. feud. iam ipsa vniuersitas sanctæ Agnetis æquè videtur privilegiata atque Ecclesia glossa in c. 1. de restit. in inte. ¶ Non obstat allegata supra in contrarium. & primò non obstat, quòd solui debet decima etiam de palea, quia illud procedit de iure communi, non apparenre aliquo privilegio in contrarium, de quo privilegio hic apparet ex consuetudine tēporis antiquissimi quòd tēpus vim habet privilegij per supradicta. ¶ Non obstat, quòd ista consuetudo valere non debet tanquam nutritiua peccati, quia bonus quilibet præsumitur. l. merito. ff. pro socio. cap. estote misericordes. de regulis iur. ideò non potest dici nutritiua peccati, nec dare materiam delinquendi, imò potius benè agendi, quia videntes debitores decimarum sibi donatam paleam, facilius & fidelius decimas præstabunt



bunt in grano. arg. l. fed & si lege. §. cōsuluit. ff. de pet. hered. Iā cessat præsumptio doli aut fraudis ratione cōiunctionis sanguinis l. si vxor. §. fin. vbi gloss. ff. de adul. in senatusconsultum. §. eos. ff. ad Turpil. si contra coniunctum non præsimitur quis per dolum aut fraudem quid agere, quanto minus cōtra decem, cum nemo immemor præsumat salutaris ternæ. l. fin. C. ad legem Iul. repet. capit. sancimus. i. 9 quæstione. 7. ¶ Secundo respondeo, quod ista occasio seu præsumptio delinquendi non potest considerari cōtra homines sanctæ Agnetis bonæ vocis, conditionis & famæ, ex eo, quod scribit Bald. in l. cunctos populos, columna quarta vers. quintum exemplum. C. de summa Trinit. & fide Cath. vbi quod valet statutum, vt credatur libris mercatorum, & stante tali statuto dabitur fides libris mercatorum, nisi sit aliquis marcor infamis & suspectæ vitæ. quod dictum refert & sequitur Ias. in l. admonendi, columna 18. versiculo limita dictum statutum. ff. de iureiuran. & tamen tale statutum posset dare materiam & occasionem delinquendi maiorem & faciliorem, quàm ista consuetudo, quæ tamen occasio non consideratur, nisi stante infamia aut suspitione mercatoris, eodem modo non probata aliqua fraude cōtra homines sanctæ Agnetis, priuari nō debet eorum priuilegio, eo pretextu, quod præitari posset occasio delinquendi. ¶ Posset autem considerari occasio delinquendi, quando talis consuetudo esset indifferens & indiscreta, puta, quod homines sanctæ Agnetis possint soluere decimas in grano quando eis placuerit, & ad eorum arbitrium, sicut dicunt Docto. de scriptura priuata in locis suprā alleg. quod nō valet statutum aut consuetudo, quod indifferenter credatur omni scripturæ priuatæ, de quo etiam per Moder. in cap. 2. de pbatio. ¶ Tertio respondeo, quod vbi timor fraudationis decimarum aliquis cōsiderari posset, de tali timore curandum non est, quia facile omni timori occurrere potest describendo numerum & quantitatem messium, qua descriptione facta facile scitur, quid & quantum grani percipi potuerit ex communi cursu illius anni, quia à communiter accidentibus messes vnus loci æqualiter sunt redditus, ideo cōsiderari nō debet timor fraudationis decimarum, qui de facili tolli potest medio descriptionis. regula, qui potest facere. ff. de reg. iuris, & in terminis de tali remedio nō. Specu. in loco suprā allegato. pro parte contraria, quo t remedio si pars aduersa non vtatur, dicitur esse in culpa, imò in dolo. l. idemque §. si ignorantes. ff. manda. l. fin. §. illud in verbo summa opin. C. de temp. appella. quæ iura ad hoc ppositum citat. Bald. in consil. 395. Pro do. Dinaldo, columna secunda, libri secundi. ¶ Et si dicatur: nō debet creditor decimarum grauari hoc onere descriptionis. respōdeo, quod ppter eam decimam ipsæ non minoris locabuntur, nec ille erit grauis labor exactoribus decimarum. ¶ Secundo respondeo, quod ex parte hominum sanctæ Agnetis agitur 10 t de iure quæsito cōseruando ne perdat paleas decimarum ex priuilegio superioris sibi concessas, vt suprā declarauimus, ex parte verò Ecclesiæ agitur de lucro quærendo vt paleas lucrifaciant, ideo causa ipsorum hominum sanctæ Agnetis est fauorabilior. l. iuris ignorantia, & l. regula, in principio. ff. de iuris & fac. igno. l. Proculus. ff. de damno infecto, l. si is cui. §. fin. ff. de furtis. l. fin. C. de codicill. l. fin. §. licentiam. C. de iure delib. & melius est Ecclesiam onere descriptionis grauare, quàm totam vniuersitatem iure suo quæsito priuare, ob assertam fraudem trium vel quatuor particularium. lat. si quis. §. sed si addita. ff. de relig. Paul. de Castr. in consilio. 106. Circa ea, quæ suprā scripta & consultata sunt, ad fin. lib. 1. ¶ Nō obstat dictum spec. suprā allegatum in contrarium, quia si benè & diligenter consideretur, facit pro hominibus sanctæ Agnetis, nam Specu. primò decidit quæstionem quod creditor decimæ potest petere, vt indicatur domino fundi, ne fructus asportet vel colligat, nisi præsente ipso creditore, vel nuncio, ne fraus committi possit, postea decidit quod solui debet decima prius quàm granum à palea separatur, deinde limitat illas decisiones, nisi consuetudo sit in contrarium, quæ limitatio refertur ad omnia præcedentia, & sic quod colligi possint fructus & asportari de fundo in absentia creditoris decimarum, & solui decimæ in grano ita stante consuetudine à principe approbata, deinde sublimitat illam limitationem, nisi talis consuetudo occasionem pareret subripiendi. vnde intentio Specu. est, quod si obuiari potest futuræ fraudi ex præsentia creditoris decimarum vel eius nuncij, illa præsentia adhiberi debeat, & quod non valeat consuetudo in contrarium quando apparet occasio delinquendi sed quando potest

adhiberi remedium contra fraudes, præsupponit Speculator, quod illud adhiberi debeat, quod remedium in casu nostro potest adhiberi. ¶ Secundo respondeo, dum Speculator dicit, valere consuetudinem colligendi fructus, & eos asportandi in absentia creditoris decimarum, vel soluendi decimas in grano à palea separato, clarè præsupponit, quod talis consuetudo non dat simpliciter & omnino materiam delinquendi: quam si daret, nulla omnino esset talis consuetudo. igitur dum subiungit Speculator talem consuetudinem non valere, quando apparet occasio delinquendi, necessariò debet intelligi præcedentibus causis, ex quibus de tali occasione delinquendi timeatur, puta quia compertum fuerit multos fraudasse decimas, quæ causæ hic probatæ non fuerunt, vt suprā ostēdimus. ¶ Tertio respondeo, quod Speculator non loquitur de consuetudine antiquissima, patet quia loquitur de consuetudine approbata à principe, 12 quæ t approbatio nō est necessaria in consuetudine antiquissima. gloss. prima. & in dicta l. hoc iura. §. ductus aqua. vbi Ange. Alexandrin. in consil. sexto, columna secunda libri primi. Ias. in l. imperium, columna 9. ff. de iurisdic. omni. iudi. Dec. in consil. 85. col. 2. & in consil. 341. columna pen. post med. & talis consuetudo antiquissima habet præsumptionem iuris, & de iure pro se, adeo q cōtra eam non admittitur pbatio in contrarium Felin. in cap. cum nobis, columna 2. vers. scias, de testib. alleg. Anto. de Butr. in cap. peruenit, de censibus refert Alexandrinus in consilio. 13. col. tertia. ideo arguere de consuetudine longi vel longissimi temporis, de qua loquitur Specu. ad consuetudinem temporis antiquissimi, cuius initij memoria non extat in contrarium, esset arguere à diuersis & separatis. nam videmus quod talis consuetudo antiquissima semper præsimitur rationabilis, nec censetur sublata, quando simpliciter tollitur consuetudo. Abbas in consilio 7. columna quinta, & in consilio 26. col. secunda, versicu. sed prædictis. libro secundo. Et profecto non est verisimile, quod per tantum tempus tolerata fuisset consuetudo ista, si Ecclesiæ fuisset onerosa, vt ex aduerso 13 asseritur. Et dici potest t quod scribit Abbas in consilio septuagesimo secundo circa fin. lib. primo, quod non omnis consuetudo contra Ecclesiam est nulla sed illa quæ magnum præiudicium affert, & nulla ratione fulcitur. Sed ista consuetudo fulcitur ratione, vt homines sanctæ Agnetis qui prædia parua tenent, lucri paleas faciant, nec est magni præiudicij cum hodie Ecclesia abundet diuitiis, ipsi autem homines in paupertate vitam agant, cuius paupertatis ratione decimæ remittuntur secundum ea, quæ not. Panorm. in c. cum homines, columna secunda, de decimis. quæ paupertas satis probatur ex testibus Ecclesiæ deponentibus, quod multi ex hominibus S. Agnetis grana omnia reperiuntur consumpsisse ad victum de mense Februarij. iā si fraudes commissæ fuissent circa decimas, non est verisimile quin per tantum tempus aliquid auditum fuisset de talibus fraudibus, & tamen sunt aliqui testes partis aduersæ, qui deposuerunt nunquam audiuisse de aliqua fraude, ideo minimè mutanda sunt quæ tamdiu certam interpretationem habuerunt. Per magni hoc enim habent homines locorum suas sibi consuetudines obseruari. l. 2. ff. de offic. procon. ¶ Quarto respōdeo, quod fraus de facili nō præsimitur. Ideo stante statuto, quod de quolibet contractu soluatur gabella, si quis quid emat precio declarando per alium, non debetur gabella antequam declaratum sit precium nec ex hoc præsimitur fraus, sed deferri debet iuramentum purgationis, quod nihil simulatum sit in fraudem gabellæ. Bad. in consil. 444. quoniam substantia. libro 4. similiter prohibito vno contractu, non statim censetur prohibitus alius, ea ratione, quod fraus fieri possit. Corne. in consil. 166. col. 6. circa med. versic. nec obst. quod aliàs de facili. libro secundo. similiter ex eo, quod alienat quis maiorem partem bonorum suorum, non semper præsimitur fraus. Cor. in consil. 178. col. 6. post med. versicul. insuper videtur posse dici. lib. secundo. similiter statutum prohibens contractum, non extenditur ad contractum, qui fieret extra territorium, licet hoc modo de facili fiat fraus, vt habetur per Docto. in l. 1. C. de summa Trinit. & fide Cathol. Corne. in consil. 89. columna quarta. libro tertio. ¶ Præterea homines sanctæ Agnetis grauantur in vno circa decimas vini, quas soluunt in vino defecato & quieto, ideo releuari debent in alio. l. eum qui in principio, ff. de iureiurando grauatur etiam in decimis agnorum, quas soluunt ultra legitimum modum, vt verbo narrauerunt, licet obliti fuerint in actis proponere. ¶ Postremo vbi res dubia esset, quæ tamen



14. men ex praemissis videtur clarissima, in casu tunc dubio pronuntiandum est privilegium ipsorum hominum sanctae Agnetis non esse reuocandum. Federic. in consilio 233. circa fin. vers. sed in dubio. Paul. de Castr. in consilio 278. passus iste dubitabilis. col. fin. lib. 1. Alexand. in consilio 157. columna 1. libro septimo. Decius in consilio 165. post med. vers. non obstat quod Bald. facit. Corn. in consilio 155. libr. 2. & quia ipsi homines sanctae Agnetis sunt rei, pro quibus in dubio est pronuntiandum regula favorabiliores. ff. de regul. iuris. Accedit etiam quod tractant de damno vitando id non perdendo iure quaesito ex consuetudine tanti temporis Ecclesia vero de lucro captando, ut supra ostendimus Neque dicatur quod tractant de lucro captando, id est defraudando decimas cum iactura Ecclesiae, quia cessat suspitio fraudis, ut supra fuit ostensum. Et maxime ex oblatione acta in actis, quod sunt parati decimas solvere in verbis, dummodo relinquuntur paleae sine precio tamen, ex qua oblatione videtur apparere de fide plus quam bona ipsorum hominum sanctae Agnetis & causa ipsorum plus quam iusta, quod animum non habeant fraudandi decimas, sed tantum conservandi iura sua. Gratianopolis, 13. Martij. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, Iuriconsultus.

## SUMMARIUM.

1. Suorum appellatione qui veniant in substitutione, quando testator substituit aliquem & suos.
2. Substitutio facta de aliquo & suis, intelligitur ordine successivo.
3. Verba ordine successivo an intelligantur per viam vulgaris aut fideicommissi, quod subtiliter & pulchre hic tractatur.
4. Quando plures substituantur per nomen collectivum, intelliguntur vocati ordine successivo per viam fideicommissi.
5. Nomen suorum & liberorum dicitur collectivum ibid. nu. 4.
6. In dubio praesumitur quid factum ob causam necessariam.
7. Instituto Colam, & eius descendentes, censentur vocati descendentes per fideicommissum.
8. Substitutio habens tractum temporis in futurum intelligitur per fideicommissum, siue fiat per nomina appellativa siue collectiva. & nu. 9. ubi quando dicatur habere tractum temporis in futurum.
9. Clausula codicillaris operatur, quod substitutio quae facta censetur ordine successivo, intelligatur per viam fideicommissi. quod subtiliter hic deducitur contra Decium, contra quem etiam adducitur Curtius Iunior.
10. Substitutio facta de aliquo & suis heredibus, in dubio intelligitur per viam fideicommissi.
11. Vbi feminae excluduntur, an deficientibus masculis, descendentes ex masculis admittantur masculis descendentes ex feminis. & concluditur quod non.

## CONSILIUM XXII.

## Pro magnifico domino Breyfiaci.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Magnificus dominus Gulielmus de Medullione instituit haeredes universales nobiles Gulielmum & petrum eius filios, quibus decedentibus sine liberis masculis substituit nobilem Beatricem eius filiam & suos. Circa praemissam substitutionem quaeritur de tribus: Primo quia personae veniant appellatione suorum. Secundo, an sui dicantur vocati simultaneè cum ipsa Beatrice aut ordine successivo. Tertio, si ordine successivo, an admittantur in defectu ipsius Beatricis casu quo ipsa nolit vel non possit admitti ad substitutionem, aut ipsa admissa adhuc censeantur vocati sui ad substitutionem per fideicommissum ita quod Beatrix censeatur grauata restituere bona suis, & deinceps sui proximiores censeantur grauati bona restituere aliis remotioribus? Quod ad primum tunc dubium Paulus de Castr. in consilio 374. Visis omnibus punctis mihi traditis. colum. 2. ad fin. vers. item dicit aliquis & in consilio 404. Duo videnda sunt. colum. 1. lib. 1. concludit quod intelliguntur illa verba de venientibus ab intestato secundum gradus prerogativam. Idem dicit Brunus Astensis in consilio 43. col. 2. post med. allegat. Alex. in l. Gallus §. etiam. ff. de lib. & posthu. idem etiam quod Paul. de Castr. voluit Alexand. in consilio 141. col. 2. circa med. addo ultra Alexandrinum Ias. in consilio 189. colum. pen. vers. ultra praedictas. libr. 2. ubi quod in talis substitutione facta de suis veniunt omnes ab intestato succedentes etiam cognati. Decius autem in consilio 217. circa fin. in consilio 228. col.

1. & in consilio 253. col. 2. tenet quod intelligantur illa verba de descendentes filiorum, allegat. Alexand. in consilio 26. columna tertia lib. 5. sed minus perfecte refert. Alexand. quia dicit Alexan. intelligi illa verba de liberis vel haeredibus secundum subiectam materiam. Sed ultra Decium quod ista verba & suos in materia substitutionis restringantur ad descendentes filiorum voluit Bart. in consilio 52. Salubensis Ioannelli Guido Papae, quaest. 306. generale. ubi tamen non allegat illud consilium Bar. & illud consilium Bar. refert & sequitur Ias. in d. §. etiam si parente, col. 6. in si vera. sic. 5. adde. Sed dictum Bart. videtur dubium ex his, quae scribit Ias. in d. §. etiam si parente, col. 8. vers. ista decisio Bart. redditur etiam dubium ex his, quae scribit Soc. in l. cum avus. col. 1. post med. & col. 2. circa med. ff. de cond. & demon. ubi quando verbum sui ponitur respectu ad extraneos ad ostendendum quod non habetur ratio extraneorum intelligitur de agnatis & cognatis usque ad septimum gradum. Idem voluit Bald. in consilio 80. Descendentibus. lib. 4. Alex. in consilio 32. col. 1. in fin. libr. 6. est verum quod Doct. conveniunt in hoc, ut intelligantur per prius de liberis seu descendentes tanquam proximioribus in causa intestati. Ideo cum ageretur in casu nostro sint de descendentes & proximioribus in causa intestati sine dubio comprehenduntur sub illis verbis & suos. Circa secundum tunc dubium concludo ista verba & suos, debere intelligi ordine successivo, ita quod liberi Beatricis non veniant ad substitutionem simul cum ipsa Beatrice, sed ipsa Beatrix prius admittatur duplici ratione. Prima, quia agitur de personis, inter quas cadit ratio necessitatis causatiue, ne testamentum rumpatur praemortua filia & superstitibus ex ea descendentes praeteritis. ita tenent Bart. & Doctores communiter in dicta l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posthu. ista tamen ratio non me valde movet, quia in casu isto cessare videtur necessitas & consilium Galli, ut infra ostendimus in tertio dubio. Secunda ratio, quia istud verbum, suos, est collectivum, continens plures gradus, & sic personas quas post mortem testatoris impossibili est simul admitti posse cum persona primo vocata seu nominata, ideo cum testator habuerit affectionem ad omnes vocatos seu comprehensos sub nomine collectivum, & omnes simul admitti non possint, necessario dicendum est censerem eos vocatos ad modum possibilem. & sic ordine successivo: primo proximiores & deinceps caeteri. l. peto. §. fratre. & ibi not. & in l. cum ita §. in fideicommissum, & ibi no. ff. de legat. secundo l. finali. C. de verborum significationibus. ideo isto casu licet ageretur de substitutione facta per transversalem in qua non cadit ratio necessitatis, adhuc intelligerentur ista verba ordine successivo. Socinus in d. §. quidam recte, columna quinta ad fin. versiculo secundo principaliter in consilio nonagesimo circa finem. libro primo & in consilio octuagesimo sexto, columna tertia, post med. vers. aliquando vocatur plures, lib. tertio. Decius in consilio 205. columna prima, versiculo secunda ratione. & in consilio 662. columna finali licet contrarium in hoc voluerit idem Decius in consilio ducentesimo trigesimo sexto versiculo tertio videtur planus intellectus, sed male. Venio ad tertium dubium difficillimum, in quo videretur tunc dicendum prima fronte, quod in casu nostro ista verba ordine successivo non debeant intelligi etiam per viam fideicommissi, id est, quod Beatrix censeatur grauata de restituendo suis liberis, & deinceps, sed in modum vulgaris, id est, quod liberi Beatricis non censeantur vocati, nisi in defectum ipsius Beatricis casu, quo ipsa Beatrix non posset vel nolit admitti, primo ex doctrina Bartol. & Doctor. in dicta lege Gallus §. primo ubi volunt, quod si pater substituit filium & nepotes, talis substitutio dicitur directa, ideo filio semel admissio, nepotes excluduntur, quia substitutio censeatur facta ex consilio Galli, & ob causam necessitatis. Secundo quia in dubio substitutio debet iudicari, ut si directa. capitulo si pater, de testam. libro sexto gloss. & Doctor. in l. verbis civilibus. ff. de vulg. Baldus in consilio trigesimo quinto, libro secundo, & de tali substitutione, quae intelligitur ordine successivo, quod debeat interpretari in modum vulgaris, tradit Paulus de Castr. in consilio 159. Super primo quaesito respondeo. colum. fin. lib. 1. & in consilio 352. Vis attestacionibus. in fin. lib. 2. Socin. in consilio 73. colum. 4. & in terminis substitutionis factae de filio & suis not. Decius in consilio 205. colum. 2. & seq. & in consilio 228. columna 1. & in consilio 253. Sed praemissis non obstantibus, contrariam opinionem arbitror de iure verior, quod imò in casu nostro



nostro ista verba ordine successiuo, seu substitutio facta de Beatrice & suis, debeant intelligi non solum per modum vulgaris substitutionis, sed etiam per viam fideicommissi, quæ conclusio probatur iuribus, rationibus & auctoritatibus. Iuribus ꝑ per text. in l. cum ita. §. fina. & l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. vbi quando aliqui substituuntur per nomen collectiuum, puta illi de familia, mortuis proximiorib. sequentes in gradu veniunt ad substitutionem per fideicommissum, & sic prioribus admissis remotiores non censentur exclusi, quod esset si talis substitutio diceretur facta in modum vulgaris, & tamen intelligitur talis substitutio ordine successiuo. ¶ Et si dicatur in casu nostro substitutione non fuisse facta per nomen collectiuum familiæ aut agnationis, sed per verbum suos. Respondeo, quod Doct. parificant ista duo, quando fit substitutio per nomen collectiuum familiæ aut agnationis, vel per verbum suos. Respondeo, quod Doct. parificant ista duo, quando fit substitutio per nomen collectiuum familiæ & quando fit per nomen collectiuum suos aut liberos, vt probatur ex his, quæ supra diximus in secundo dubio. & quod parificatio procedat, clarius infra demonstrabitur in proximo fundamento. ¶ Secundò probatur ratione ista conclusio. nam quando pater substituit Beatricem & suos, quod verbum exponitur, id est, descendentes per prius, vt supra diximus in primo dubio, apparet de voluntate eius, q̃ habuit affectionem ad omnes descendentes, sicut quando vocantur illi de familia, dicitur apparere de voluntate testatoris, quod habuit affectionem erga omnes de familia, ideo sicut inducitur fideicommissum illorum de familia, vt seruetur affectio testatoris, ita induci debet in fauorem descendentium quia alias affectio & voluntas testatoris non seruaretur. ¶ Et si dicatur attenta ista ratione, sequeretur quod idem iuris esset etiam, vbi aliqui vocantur nomine appellatiuo puta quando testatur substituit filium & nepotes ex eo. nam videtur apparere de voluntate testatoris, & eius affectione erga nepotes, quod voluerit bona ad eos venire, & tamen Doctores communiter concludunt, quod nepotes solum censeantur substituti vulgariter, & directè in defectum filij. Respondeo, quod imò diuersa est ratio, an aliqui appellentur seu vocentur ad substitutionem nomine appellatiuo vel collectiuo nam pater quando vocat nepotes ex filio præsumitur id facere ex consilio Galli & ex necessitate causatiua, ne testamentum eius rumpatur præteritione nepotum, quia in dubio ꝑ præsumitur quid factum ob causam necessariam. d. l. Gallus. §. 1. not. in l. cum seruus. ff. de verborum oblig. Bald. in consilio 351. Ioannes & Federicus. colum. 3. lib. 5. ideo nepotes solum censeantur vocati eo casu quo suberat necessitas, seu eo casu, quo præteriti rumpent testamentum. quæ necessitas seu qui casus considerari non potest, nisi quando filius non admitteretur ad substitutionem. Ideo nimirum si in eum tantum casum censeantur vocati. sed ista causa necessitatis considerari non potest, quando vocantur plures sub nomine collectiuo, puta sui liberi, vel descendentes, quia tunc vocantur personæ remotioris gradus, quæ de necessitate etiam causatiua vocari non debebant, ideo dici non possunt vocatæ ob aliquam causam necessariam, ergo necesse est dicere fuisse vocatas tales personas sub nomine collectiuo ex affectione duntaxat testatoris, cuius affectionis ratione inducitur fideicommissum, vt supra declarauimus. ¶ Ex alio etiam dici non potest fuisse vocatos descendentes Beatricis ob causam necessariam, iuxta consilium Galli, quia quando fit substitutio nepotum aut posteriorum ex consilio Galli, tales nepotes aut posteriores vocantur sine aliqua conditione causali vel mixta alias autem dicerentur præteriti. sed isti descendentes & Beatrix eorum mater vocati fuerunt sub conditione & post mortem institutorum sine liberis masculis, ita in terminis considerat Dec. in d. cons. 236. col. 1. vbi etiam considerat non posse dici factam esse substitutionem de filia, & suis ex aliqua necessitate, quando filia reperitur particulariter instituta, ex qua particulari institutione apparet, quod testator in generali substitutione non habuit rationem illius necessitatis, quam si habuisset, vocasset descendentes ex filia in illa institutione, itaque ex plurib. ostenditur vocatos fuisse descendentes Beatricis solum propter affectionem testatoris. ¶ Tertiò probatur auctoritatibus ista conclusio. & primò, ꝑ auctoritate Bal. in consil. 305. Non est dubium. lib. 3. vbi si testator instituit Nicoleam & eius descendentes, qui tempore testamēti nondum erant nati, isti descendentes dicuntur vocati per fideicommissum, quia cū

nondum nati essent in vita testatoris, non potuerunt aliter succedere quàm per fideicommissum. & pondeo quod Bal. ibi loquitur in casu magis dubitabili. quādo facta fuit substitutio per verbum merè directum. idem Bal. voluit Ioan. de Ana. in consil. 46. in princip. ¶ Ad idem adduco auctoritatem Socin. & Deci. in locis supra allegatis. in secundo dubio nam qua ratione voluerunt substitutionem factam sub nomine collectiuo intelligi debere ordine successiuo, eadem ratione dicendum est ita substitutos, sub nomine collectiuo vocatos censeri per fideicommissum, & ita declarat idem Soc. in d. l. Gallus §. 1. col. 7. vers. quartus casus, ibi, sed testator relinquendo, &c. Et pondeo quod Socin. ibi loquitur, quando fit substitutio in fauorem familiæ vel liberorum, & fortiori quando fit substitutio in fauorem suorum, quorum appellatio plures gradus comprehendit q̃ liberorum, vt patet ex not. supra in primo dubio. ¶ Et licet Dec. in cons. 228. col. 1. & in cons. 253. in terminis nostris teneat contrarium, tamen non videtur de eo curandum: primo, quia in hac materia quando fit substitutio sub nomine collectiuo, Dec. fuit sibi contrarius. nā in cons. 205. col. 1. & in cons. 662. col. fin. voluit, quod vbi plures vocantur sub nomine collectiuo, censeantur vocati ordine successiuo etiam cessante causa necessitatis, & tamen contrarium voluit in cons. 253. col. 2. & in cons. 236. col. 2. ¶ Secundò respondeo, quod Dec. ibi tenet istam substitutionem, quæ intelligitur facta ordine successiuo, interpretari debere in modum vulgaris non per fideicommissum, allegat Socin. pro se in d. §. quidam rectè, versic. tertius casus, qui tamen Soc. facit contra Decium quia loquitur Socin. & Doct. quos allegat, quando fit substitutio sub nomine appellatiuo, sed nos loquimur quando facta est substitutio sub nomine collectiuo, quo casu idem Soc. contrarium expresse determinat in vers. quartus casus, vt supra ostendi. & rationem diuersitatis supra assignati. ¶ Præterea Dec. mouetur inter alias causas, quod non videtur apparere de voluntate testatoris, q̃ voluerit vocare tales personas per fideicommissum. nam imò videtur apparere de voluntate testatoris, quando plures vocantur sub nomine collectiuo, vt supra abundè probauimus. ¶ Quarto principaliter fundatur ista conclusio. nam Doctores omnes conueniunt ꝑ in hoc, q̃ vbi talis substitutio habet tractum temporis in futurum, ista verba ordine successiuo intelliguntur iure fideicommissi, siue fiat per nomina appellatiua siue collectiua. Socin. in consil. 12. in tertio dubio. & in cons. 43. col. 5. post med. vers. aliquando quinto & vltim. lib. 3. Decius in d. consil. 205. col. 3. versiculo & istam conclusionem, in cons. 228. col. 1. ad fi. vers. & quia etiam & in consil. 258. columna 3. Sed ista substitutio habet tractum temporis in futurum, quia non simpliciter facta fuit filiis meis seu hæredibus institutis substituo Beat. & suos, sed facta fuit substitutio post mortem hæredum institutorum, & sic cum tractu temporis. ¶ Et si dicatur, iste tractus temporis solum reperitur appositus, quod ad personam Beatr. in qua non est dubium, quod vocatur per fideicommissum, sed nō reperitur tractus temporis in personis suorum, qui respectu Beatr. non reperiuntur vocati in tractu temporis, sed simpliciter. Respondeo, quod satis est ille tractus temporis in persona Beatricis, vt not. Decius in cons. 236. colum. 2. versicul. & istorum opinio. nam qua ratione ipsa Beatrix fuit vocata per fideicommissum, non est absurdum quod etiam sui positi in eadē oratione vocati censeantur per fideicommissum, quod inducitur ex solis coniecturis. l. cum proponebatur. ff. de leg. 2. & licet Socin. in consil. 113. colum. 3. in fin. versic. sed iste rationes, lib. 1. reprobet huiusmodi fundamentum, quando fit substitutio sub nomine appellatiuo, approbat tamen quando fieret substitutio sub nomine collectiuo, vt in casu nostro. ¶ Quintò principaliter probatur ista conclusio clausula codicillari appositā in testamento, ꝑ quæ refertur ad omnia contenta & disposita in ipso testamento, & operatur vt substitutio, quæ si non potest valere iure directo, valeat iure codicillorum, vt not. Baldus & Doctores, in l. verbis ciuilibus. ff. de vulga. & in terminis, nostris tradit Ancharan. in consilio 27. non seruato ordine, in secundo dubio. Socinus in consilio 12. in tertio dubio, libro tertio. Sed ista substitutio facta in fauorem suorum, non potuit valere iure directo, semel admissa Beatrice ad fideicommissum, ideo valere debet iure fideicommissi virtute clausulæ codicillaris, & licet Deci. in dicto consilio 218. colum. 2. & in dicto consilio 248. colum. penult. reprobet istam opinionem, tamen mouetur Dec. malo fundamento, faciendo vnum præsuppositiuum, quod



est falsum. nam presupponit quod ista substitutio sit vulgaris, quo casu clausula codicillaris nihil operatur, quia si operatur, fieret contra voluntatem testatoris. Idem ultra Decium in substitutione pupillariter expressè facta ita quod appareat de voluntate testatoris, quod voluit pupillo solum substituere non maiori, quia tunc licet non possit valere ut pupillaris, non tamen valebit ut fideicommissaria contra voluntatem testatoris. l. 2. §. sed si extraneum. ff. de vulg. Socin. in l. Centurio. columna 18. post med. consil. vel secundo dicamus. ff. de vul. nam ista reprobatio Deci. procederet, vbi esset substitutio vulgaris expressè facta, sed in casu nostro non fuit facta substitutio vulgaris expressè, sed quaedam substitutio generalis & incerta, quam Doctores in dubio interpretantur directam, quia testator in dubio censetur substituere directo potius, quam per fideicommissum, sed ista interpretatio Doct. cessat, vbi est clausula codicillaris, per quam in contrarium apparet de voluntate testatoris, quod si substitutio non valeat iure directo valeat per fideicommissum. & in terminis nostris terminantibus reperi longè post consideratam istam responsionem Curtium iuniorem ita respondentem & declarantem in consil. 48. col. 3. ad fin. vers. nec obstat si quispiam dixerit plurimum verò gaudeo concurrisse cum ingenio viri tam celebris præceptoris mei, & idem notat Curtius ipse in consil. 139. ad fin. licet eius verba habeantur aliquantulum corrupta. ¶ Ideò non videtur curandum de ista opinione Deci. contra quem dicit esse communem opinionem Galliaula in d. §. quidam rectè, & idem tenet Soc. ibi in ultimis verbis. & hic aduertendum, quia videtur obliquari substitutio directa per clausulam codicillarem, licet non habeat substitutio tractum temporis in futurum Barto. si benè ponderetur in l. Lucius, columna fin. ff. de vulg. dum respondet ad l. Scauola. ff. ad Trebel. quæ responsio non erat necessaria, si substitutio breuiloqua haberet tractum temporis, quia illa continet fideicommissariam licet fiat in testamento, ut ibi per Bartol. ex quibus satis videtur comprobata & declarata ista conclusio. ¶ Non obstat modo allegata in contrarium, quia ex præmissis satis apparet responsum, ad quæ tamen specialius respondeo, & ad primū dico, quod Doct. tenentes ista verba ordine successiuo debere intelligi per modum vulgaris substitutionis, loquuntur & intelligi debet quando sit substitutio per nomen appellatum, secus si sub nomine collectiuo per supradicta. ¶ Non obstat quod ista substitutio dicatur facta in casu necessitatis secundum consilium Galli, & sic quod intelligi debet per modum vulgaris, quia abundò supra ostendimus, quod imò ista substitutio non fuit facta ob aliquam necessitatē. ¶ Non obstat quod substitutio in casu dubio debet interpretari ut sit directa, quia non sumus in casu dubio, imò claro ex tot & tantis coniecturis supra memoratis. ¶ Non obstat quod Decius in terminis nostris tenuerit contrarium in consil. supra allegatis, quia abundè supra responsum fuit. ¶ Circa testamentum magnifici domini Petri de Medullione, & substitutionē in eo factam, per quam vocauit nobilem Aymarum dictū Lou Reynard in certis, bonis & post eundē eius fratres, & suos & hæredes masculos ipsorum fratrum, res non videtur habere difficultatem quod hæredes masculi substituti veniunt ordine successiuo per viam fideicommissi, quia ista verba nullo modo patiuntur intellectum vulgaris substitutionis, nam viuētis nulli sunt hæredes. l. 2. ff. de hæ. vel ac. ven. l. in suis. ff. de lib. & posthu. l. quis superstitis. ff. de acq. hæ. l. nec nos. C. de capti. cōsequenter etiā exclusis primo loco vocatis, puta per repudiationem aut aliam incapacitatem, ipsi hæredes admitti non possent, ideò necesse est intelligere censerī vocatos hæredes per fideicommissum. Quod sine dubio procedit, quia verba substitutionis habent tractum temporis in futurum, nam ut dixi, hæredes non possunt dici vocati nisi post mortem primo loco vocatorum. quia antea non sunt hæredes, quo casu vbi est tractatu temporis in futurum, Doctor. omnes conueniunt substitutionem factam ordine successiuo intelligi per fideicommissum. Et in terminis nostris ita tenet Soc. in consil. 12. col. 3. in tertio dubio. lib. 3. est etiam alia dictio significans tractum tēporis, scilicet dictio post, ibi, & post eundē &c. ut no. Soc. in d. consil. 12. & in consil. 44. col. 5. post med. Cur. lun. in d. cōf. 48. col. 2. ad fi. ¶ Circa testamentum & substitutionem magnifici dom. Hugonis de Brasiaco dubitatur, quia fœminæ excluduntur, & solum vocatur filij masculi, an deficientib. masculis, descendentib. ex masculis admittantur filij masculi descēdentes ex fœmi-

nis? Breuiter puto quod non, ex Doct. Bar. in l. liberorum, col. 5. in fi. ver. quæro quid si filia. ff. de ver. sig. Bal. in l. venia. C. de in ius voc. Ant. de But. in cōf. 46. Rectè decisum est à Paul. de Castr. in consil. 191. Nouiter reuocatur in dubium. col. 2. circa med. & in consil. 300. Viso quodam processu agitato coram arbitris, col. 2. lib. 2. Cor. in consil. 57. colum. pen. ad fin. in consil. 124. col. 4. & in consil. 146. col. 3. lib. 2. Brunus Astenis in consil. 10. col. 2. latè Ias. in l. Gallus. §. nunc de lege colum. 7. versicu. vltim. posset dubitari. ff. de lib. & posthum. Socin. in consil. 251. colum. 8. versicul. confirmatur ista conclusio, lib. 2. & in consil. 63. colum. 10. circa med. lib. 3. Dec. in consilio 85. ad fin. & in consil. 311. colum. 2. versicul. & quod non veniant. ¶ Benè fateor, quod si masculi descēdentes ex fœminis possent succedere de iure communi citra vocationem testatoris, & eius bona tenerentur per extraneos non vocatos ab ipso Hugone, quod tales masculi possent admitti non obstante exclusionē aut non vocatione ipsius Hugonis. ita declarat Dec. in consil. 182. col. fi. sed quod masculi descēdentes ex fœminis exclusi admitti possint ex testamento Hugon. iure defendi non potest per supradicta Gratianop. 9. Martij. 1540. Aymo Crauetta de Saul. l. V. Do.

## S V M M A R I V M.

- 1 Sententia ferrinon potest sine causa cognitione.
- Index appellationis ab interlocutoria, qui cognouit de negocio principali, an debeat super eo pronunciare, ibidem nu. 1.
- 2 Sententia in dubio præsumitur lata ex causa, ex qua proferri debebat.
- 3 Elusorium actum non censetur quis facere.
- 4 Articuli omnino impertinentes admitti non debent: etiam cum clausula saluo iure impertinentium.
- 5 Opponens subreptionem contra rescriptum tenetur illam probare.
- 6 Quando quis dicatur index in causa propria.
- 7 Assignatio ad ordinandum super tota causa dicitur sententia interlocutoria.
- 8 Interlocutoria nunquam transit in rem iudicatam respectu iudicis: & quando honestas suadet index eam reuocare debet, licet pars hoc petere non possit.
- 9 Index in casu dubio eligere debet partem minus præiudicalem partibus.

## CONSILIVM XXIII.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Titius de-  
tentus ad instantiam procuratoris fiscalis Seij  
appellauit à denegatione relaxationis median-  
te cautione ad curiam supremam Gratianopo-  
lis, deinde in causa appellationis petiit se relaxari, & diffini-  
ri negocium principale simul cum articulo appellationis  
cuius rei gratia obtinuit rescriptum ab illustri domino gu-  
bernatore, quod cognosceretur etiam de negocio princi-  
pali ob causas in rescripti impetratione expressas, & articu-  
los dedit ad negocium principale respicientes, qui articu-  
li fuerunt admissi & examinati testes super eis, quibus pu-  
blicatis cum peteretur ordinari super relaxatione facta fuit  
assignatio ad ordinandum super relaxatione in diem cra-  
stinum. Cæterum, quia præcedunt aliæ assignationes ad or-  
dinandum super tota causa quæritur an prius & ante om-  
nia debeat ordinari super relaxatione iuxta nouissimam  
assignationem, an vero debeat pronunciari super tota cau-  
sa secundum assignationes præcedentes. ¶ Breuiter consi-  
dero, quod assignatio ad ordinandum super tota causa, nō  
potest intelligi de negocio principali, super quo plenariè  
cognitum non fuit, sed summarie tantum sententia & au-  
tem ferri non debet nisi præcedente plena causæ cogni-  
tione. l. 2. & l. fin. C. de sente. ex peri. reci. l. 4. C. de accus. l. me-  
minerint. C. vnde vi. l. fi. C. si per vim vel alio mo. c. ecclesia  
sanctæ Mariæ. de const. c. nos in quenquam. 2. q. 1. ideò tota  
causa necessario intelligitur de articulo appellationis, de  
quo articulo appellationis non debet separatim & dunta-  
xat pronunciari, sed simul cum negotio principali sequen-  
tibus fundamentis primò per reg. l. de qua re. ff. de iud. vbi  
iudicem oportet pronunciare de eo, de quo cognouit, sed  
iam cognitum fuit de negocio principali saltem summa-  
riè per admissionem dictorum articulorum, quæ interlo-  
cutoria omissionis articulorum transiuit in rem iudica-  
tam. ideò ex ea quæsitum fuit ius ipsi appellanti. l. res iu-  
dicata. ff. de regulis iuris. ¶ Et si dicatur illi articuli non  
fuerunt admissi in hoc, ut cognosceretur de negocio prin-  
cipali, sed ad effectum ut intelligeret curia an esset locus  
relaxationi petita, respondeo, quod etiam necessario dicē-  
dū est fuisse admissos articulos ut cognosceret de negotio  
principali,



2 principali, considerando hoc modo: sententia † in dubio præsumitur lata ex causa ex qua proferri debebat, iuxta nota. in l. si quis ad exhibendū. ff. de excep. rei iud. Pau. de Cast. in cons. 136. Visis & consideratis omnibus. col. fi. lib. 1. Corn. in cons. 126. columna 3. circa med. li. 4. sed articuli prædicti non poterant admitti solum ob causam relaxationis nisi voluisset curia etiam de negotio cognoscere ut statim probabo. igitur in dubio debent censi admitti ob eam causam, ob quā admitti potuerunt, id est, respectu cognitionis principalis negocij. ¶ Quod autem ob causam relaxationis tantum admitti non possent, ostenditur, nam articulus appellationis nihil aliud continebat, & continet quā iniustitiā vel iustitiam denegatā relaxationis, ideo non poterat concedi relaxatio in causa appellationis, quin reuocarentur gesta primi iudicis, nec poterat denegari relaxatio in causa appellationis, quin ordinatio primi iudicis confirmaretur itaque si curia in admissione articulorum solum habuisset respectum ad causam relaxationis vtrum esset concedenda vel non, illa admissio non videretur legitima, quia erat appellatum ab interlocutoria, quæ ex nouiter deductis, aut probatis impugnari non poterat neque iustificari. Clem. appellanti. de appel. proinde interpretanda est illa admissio articulorum, ut lata dicatur seu facta ad effectū ut cognosceretur etiam de negotio principali, aliās esset præsumere iniustitiam in ordinatione curiæ, quod est absurdum. ¶ Et si dicatur, curia si voluisset cognoscere de negotio principali, utiq; admisisset etiam primos articulos datos in prima instantia concernentes negotium principale & defensiones ipsius appellantis. Respondeo clarè & realiter, quod petebatur relaxatio statim & incontinenti pēdēte iudicio appellationis, sed curia videns grauitatem criminum oppositorum licet calumniosè, noluit ita repente & subito relaxationem concedere. & quia grauiora crimina referebatur in articulis datis in causa appellationis, voluit prius fieri quandam summariam examinationem testium super ipsis articulis, ut cognosceretur an ex veritate vel calūnia talia crimina fuissent opposita. noluit autem plenariam cognitionem facere de negotio principali, & primos articulos admittē, quia eo modo causa relaxationis longius differerebatur. & istam puto fuisse intentionem curiæ, maxime cum alia esse non posset, ut sup. ostendimus. ¶ Et si dicatur potuerunt admitti articuli ob aliam causam, scilicet ad iustificationem rescripti impetrati per appellantem seu ad probandum narrata in eo. Respondeo, quod istud posset, procedere respectu articulorum primo loco datorū in causa appellationis solū expresse ad causam iustificationis dicti rescripti. sed vltimi articuli nullo modo respiciunt causam iustificationis ipsius rescripti, sed principaliter facti & dati fuerunt ob causam defensionis ipsius appellantis, & sic respectu negocij principalis. ¶ Secundò principaliter considero, q̄ isti articuli nullo modo admitti potuerunt solum ob causam relaxationis etiam omissa illa dispositione iuris Clem. appellanti. de appellationibus. nam posito & non concessio, q̄ iudex à quo bene pronunciaffet & relaxationem petitam, iuste denegasset secundum tenorem actorum, eius ordinatio non poterat reuocari in causa appellationis ex nouis probationibus etiam apparente innocentia ipsius appellantis per nouas probationes, eò quia primus iudex nō simpliciter & omnino denegauit relaxationem, sed ad tempus, dñec probationes factæ essent, & sic donec constaret de veritate vel mendacio oppositorum criminum. itaque intentio primi iudicis erat relaxare reum non probata criminum grauitate. Quò ita præsupposito, si curia admittendo illos articulos solum habuisset respectum ad causam relaxationis magna iniuria videretur affectus primus iudex, quia ex probatione articulorum per curiam admissorum nulla probari poterat iniustitia primi iudicis, cuius intentio clarissima ostenditur, quod etiam in eum casum factarum probationum reum ipse relaxasset, ideo non apparente iniustitia primi iudicis ex nouis probationibus factis in causa appellationis, erat remittenda causa ad primum iudicem. c. ut debitis, de appella. consequenter illa admissio articulorum erat omnino superflua & elusoria, si dicamus, q̄ curia in illa admissione articulorum solum habuerit respectum ad causam relaxationis. Sed non est verisimile, † quod curia voluerit actum elusorium facere. l. si prætor. ff. de iud. l. fin. ff. ne quid in loco publ. l. 1. §. exceptiones. ff. quarum re. ac. nō da. l. cum aliis, in fin. C. de cura. furio. l. fi. §. non autem. C. de bonis quæ liber. Ex præmissis infertur necessario dicendum esse, quod curia voluerit cognoscere

de negotio principali, sequendo formam rescripti, quia alias sequerentur duo absurda: primum, quod voluisset ferre interlocutoriam contra ius partis, secundum, quod voluisset facere actum elusorium, quæ duo absurda & inconuenientia clarè suprà explicauimus. Adde nunc tertium absurdum & inconueniens, quia argueretur contrarietas in procedendo, nam inficiari non possumus, quin admitendo articulos pertinentes ad principale negotium cœperit curia cognoscere de ipso negotio principali, & tamē si nunc pronūciaret duntaxat super tota causa, id est, super articulo appellationis, & negotium principale fortè remitteret ad primum iudicem, apertè sibi contraria esset nam affirmaret se iudicē incōpetentē respectu negocij principalis, cum prius affirmauerit se cōpetentē admittendo articulos negotium principale cōcernentes. quæ absurda in tanto senatu præsumi non debent. ¶ Et si dicatur, isti articuli non fuerunt simpliciter admissi, sed cum clausula saluo iure impertinentiū, quæ clausula operatur ut admissio nō habeatur in consideratione, qñ articuli sunt impertinentes. Bar. in l. si duo patroni. §. idē Iul. in fi. ff. de iureiur. Bal. in l. fi. in fin. C. qui legi. perso. Respondeo, † quod vbi articuli sunt omnino impertinentes, admitti non debent etiam cum illa clausula saluo iure impertinentiū. gl. Bal. & Doct. in c. cum contingat, in gl. 3. de offi. dele. las. in d. §. Idem Iul. col. fi. sed articuli cōcernentes principale negociū erant omnino & euidenter impertinentes respectu relaxationis tantum, ut sup. abundè ostendimus, ideo non est verisimile quod curia voluerit admittē articulos omnino & euidenter impertinentes. Itaque ut illa admissio dicatur iusta, concludē dū est, quod curia intenderit cognoscere de negotio principali, sequendo formam rescripti, quod per acta ipsa legitur sufficienter & legitime iustificatum. ¶ Tertio principaliter considero. posito & non concessio, quod illa admissio articulorum facta fuisset gratia relaxationis tantum, tamē ista relaxatio nō petebatur in causa appellationis principaliter, ut per eam diffiniretur causa appellationis, sed petita fuit relaxatio incidenter, ut pendente cognitione principalis negocij appellans relaxaretur, curia autē super tali incidenti pronunciauit semel, denegando relaxationem etiā ob honorem festorum natalium, in qua pronuntiatione apertè declaratur animus ipsius curiæ, quod intenderet cognoscere de negotio principali, quia articulus appellationis satis videbatur diffinitus denegata relaxatione: vnde si non intendisset vltius procedere negotium principale, statim remisisset causam ad primum iudicē. ¶ Quarto pronunciari nō debet super articulo appellationis separatim à negotio principali, & minus remitti causa posito & non concessio benè fuit processum per iudicem à quo, quia petitur remissio ad instantiam partis aduersæ, in qua probata est calumnia ex oppositione falsorum criminum. nam opposita fuit vis publica contra appellantem, quod aggressus fuerit in via publica Sempronium, & tamen ex testibus appellantis constat totum contrarium, q̄ imò ipse fuit insultatus in publico itinere per ipsum Sempronium. Rursus oppositum fuit crimen raptus contra Iannam Vallinæ, & tamen ex testibus appellantis & processu dictæ Vallinæ contra ipsum appellantem satis probatur raptum nullum fuisse commissum. Similiter oppositum fuit furtum contra illam Gayetæ, quæ ipsa furtum commiserat contra ipsum appellantem. ¶ Præterea fuerunt renouata crimina de quibus pendebat, & pendet lis coram suprema curia & aliis iudicibus, ideo si remitteretur causa ad instantiam calumniosi accusatoris, reportaret calūniator commodū ex sua malitia cum obuiari debeat calumniis Clem. i. de re iud. proinde odio accusatoris calūniosi retineri deberet causa. ¶ Quinto satis videtur probari iniustitia iudicis à quo, dū relaxationē denegauit donec factis probationibus. ergo videtur præsupponere, quod nullæ præcederent probationes contra ipsum reum, & sic quod iniuste fuerit captus. ¶ Et si dicas, intellexit iudex de probationibus solenniter factis, respondeo, q̄ ex informationibus sumptis parte non vocata, satis poterat iudex videre, an esset locus relaxationi vel nō ideo iniuste videtur prorogasse causam relaxationis in tempus futurarum probationum. sed est verisimile, quod ideo expectaret futuras probationes, quia videret illas informationes esse leues & modici effectus, quæ verisimilitudo satis arguitur ex probationibus factis in causa appellationis parte ipsius appellantis, per quas apparet de falsitate & calumnia plurium criminum oppositorum per accusatorem seu procuratorem fiscales. & si fuissent admissi etiam



etiam articuli dati in prima instantia, idem fuisset probatū circa alia crimina calūniose opposita. ¶ Planè licet admissi non fuerit illi articuli primæ instantiæ, tamen præsumendū est de calumnia contra ipsum procuratorem fiscalem, etiam circa alia crimina. regula, semel malus. de reg. iuris. lib. 6. & in specie de calumniatore tradit Spe. in titu. de acc. versum quod est semel. ¶ Sexto, non videtur diffiniendus articulus appellationis separatim à negotio principali propter formam rescripti producti, quod rescriptum non videtur impugnatum ex vi obreptionis aut surreptionis, quia exactis apparet non fuisse expressam aliquam falsitatem, & si pars velit dicere aliquid fuisse tacitum quod ex primi debuisset, illud tenetur probare. Abb. in consil. 70. col. 2. lib. 2. quæ rescripti impetratio maximè fundatur in causis suspicionum, & inter ceteras quia dominus loci esset iudex in causa propria respectu domus fortis, de qua principaliter agitur, quinimo etiam respectu criminum oppositorum diceretur iudex in causa propria constitui procuratorem, & nomine ipsius iudicium totum tractari. ita in terminis tradit Oldrad. in consilio 301. Breues allegationes. circa princ. & in consilio 303. Breuis responsio. versic. ad id quod dicitur. & hæc causa ex eo autem solum quod exactio pœnæ ad dominum pertinet ratione officij, non potest dominus recitari ut suspectus. Oldr. in consilio 302. hæc sunt breues. colum. 1. ubi secus si exactio pœnæ pertinet ad aliquem, ut priuatū non ratione officij. ¶ Nec obstat illa renunciatio instantiæ facta per ipsum dominum in causa appellationis respectu homagij dictæ domus fortis, quia respondeo duobus modis Primo, quod non potuit renunciari instantiæ solum, nisi renunciaretur toti iuri respectu dicti homagij, ut habetur in l. postquam liti. C. de pac. Secundo respondeo, quod illa renunciatio fuit facta nimium tardè post impetratum rescriptū & quesitum ius ipsi impetrati, quod ius tolli non potest ex facto & renunciatione partis aduersæ. l. si. ff. de pac. regula, ius nostrum. ff. de reg. iuris. Quinimo ex tali renunciatione grauior nascitur suspicio contra partem aduersam, quæ videns causam homagij sibi nocere quod ad remissionem causæ, cupiens omnibus modis causam remitti, ad renunciationem illam conuolauit. ¶ Non obstat modò assignatio præcedens ad ordinandum super tota causa, quia fuit reuocata per sequentem assignationem ad ordinandum super relaxatione in crastinum quæ reuocatio fieri potuit & debuit, quia illa assignatio ad ordinandum super tota causa fuit quædam interlocutoria reuocabilis de sui natura, ut in terminis no. Alex. in l. quod iussit, colum. pen. ff. de re iudi. & in consilio 72. col. 2. lib. 3. Dec. in c. quoniam contra, col. 14. super gl. in verbo productiones. de proba. l. ad monendi, col. 11. in rep. col. 29. ff. de iure iur. in l. patre furioso, col. 4. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. & in l. cum procurator. §. 1. colum. pen. ff. de op. no. nūcia. in quib. locis habetur, quod si iudex post conclusionem in causa fecerit aliquem actum contrarium conclusioni, tacite censetur illam conclusionem reuocare. & quod iudex possit & debeat talem assignationem aut conclusionem in causa reuocare, tradit Rota decis. 758. in antiq. sequitur Aufser. in decis. Tolosa. quæst. 14. ubi Aufser. quod si pars petit reuocari conclusionem in causa, quia velit producere iura, iudex debet mandare quod producat, & si videat iura producta facere ad causam, debet reuocare conclusionem. ¶ Nec dicatur, quod illa assignatio ad ordinandum super tota causa transierit in re iudicatam, quia respectu iudicis interlocutorio nunquam transit in rem iudicatam quinimo quando honestas suadet, debet iudex talem interlocutoriam reuocare, licet pars hoc petere non possit. Corn. in consilio 274. col. 1. lib. 3. pulchrius in consilio 197. col. 2. lib. 4. a fortiori si iam reuocauerit, talem reuocationem tollere non debet. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Honestas autem reuocandi illam assignationem factam ad ordinandum super tota causa latissimè supra fuit demonstrata. Ex quib. concludendum videtur esse pronuntiandum ante omnia super relaxatione petita, deinde plenariè cognoscendum de negotio principali, admittendo omnes articulos etiam datos in prima instantia pro defensionibus ipsius appellantis. Et ita de iure respondeo, saluo iudicio curiæ huius supremæ, quæ in casu dubio negotium principale retinere debet, quia ista retentio est minus damnosa utrique parti. Baldus in consilio 193. Proponitur quod in quadam ciuitate. col. 1. lib. 2. Pau. de Cast. & Moder. in l. si quis cautio, Dec. in consilio 162. columna 2. Gratianopoli. 7. Martij. 1540. Aymo Crauetta de Saviiliano, Iuriconsultus.

- 1 De euictione non agitur quando euincitur res ex facto authoris agētis de euictione, vel quando euincitur res secundum naturam suam.
- 2 Repudiatio hereditatis inducitur ex verbis enunciatiuis.
- 3 Per diuisionem contrariam testamento inducitur renunciatio ipsius testamenti.
- 4 Renuncians redire non potest ad ius renunciatum.
- 5 Impugnare dicitur testamentum, qui non seruat in eo disposita.
- 6 Hereditas adita repudiari potest in præiudicium repudiantis. Renunciatio beneficii ecclesiastici minus legitime facta nocet renunciati. ibidem numero. 6.
- 7 Onere multiplici grauari quis non debet.
- 8 Fideicommissio censetur renunciatum per diuisionem, in qua alter alteri potestatem dat alienandi bona diuisa.
- 9 Consentiens alienationi rei suæ sibi præiudicat.
- 10 Consensus semel præstitus amplius reuocari non potest.
- 11 Prohibitio alienationis feudi est fortior quam sit prohibitio alienationis fideicommissi, quia feudum alienari non potest ex causa dotis, secus in fideicommissio.
- 12 In restitutione fideicommissi solum veniunt bona quesita iudicio testatoris.
- 13 Positus in conditione censetur vocatus ex coniecturis. Res præsumitur acceptata ex causa magis utili. ibidem num. 13.
- 14 Noua causa dicitur ratione alterationis quando antiqua alteratur.
- 15 Euicto fideicommissio ex facto authoris agitur de euictione, quando fideicommissum fuerat r. missum.

## CONSILIUM XXIII.



IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Giletus Richardus de sancto Præiecto, instituit Antonium eius filium heredem particularem in castro de Vaulx, cui decedenti sine liberis substituit Ludouicum etiam eius filiū & heredem vniuersalem, qui Antonius decessit relictis Petro & Francisco eius filiis & heredibus testamentariis, videlicet Petro heredem particulari in dicto castro de Vaulx, & Francisco heredem vniuersali, quæ tamē institutio vniuersalis videtur elusoria, si quidem non possidebat Antonius alia bona præter castrum prædictum de Vaulx, similiter decessit dictus Ludouicus frater Antonij institutis seu alias substitutis prædictis Petro & Antonio eius nepotibus ex Antonio fratre, qui Petrus & Antonius post mortem Antonij patris, & Ludouici patris venerunt ad diuisionem bonorum hereditariorum, in qua diuisione castrum de Vaulx cum quibusdam aliis bonis peruenit ipsi Petro, & alia bona peruenierunt ad ipsum Franciscum, postea mortuus Petrus sine liberis, cuius bona possidentur per magnificam dominam Annam de Albigni dominam Vallis causam habentem ab ipso Petro: quo mortuo nobilis Franciscus eius frater egit coram magnifica curia Gratianopolis ad bona eius fratris defuncti contra ipsam dominam Vallis, ex substitutione apposita in testamento dicti nobilis Antonij sui patris, in quo iudicio lata fuit sententia in fauorem dicti nobilis Francisci, & declaratum ac pronuntiatum esse locum substitutioni prædictæ. Modo in causa executionis dictæ sententiæ ipse nobilis Franciscus intendit recuperare & consequi castrum prædictum de Vaulx. ¶ Excipitur quod ipse nobilis Franciscus respectu dicti castri de Vaulx tenetur de euictione ex forma & tenore instrumenti diuisionis, ideo quod repelli debet per regulam. l. vindicantem. ff. de euictione. quaritur quid iuris? Videretur dicendum prima fronte, quod ipse nobilis Franciscus de sancto præiecto non teneatur de euictione, duplici ratione. prima, quia istud castrum videtur euinci ex facto & substitutione authoris ipsius nobilis Petri, id est, ex substitutione facta per nobilem Antonium eius patrem, quo casu cessat obligatio de euictione. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in 1. quæstione ff. de verb. obl. ubi etiam per alios Doct. Secunda ratio, quia istud castrum de Vaulx videtur euictum secundum naturam suam, quia erat subiectum restitutioni fideicommissi, de quo notitiam habebat ipse Petrus de tempore diuisionis, ideo non videtur locus iudicio euictionis. gl. Bart. & Doct. in l. si familia. C. famil.erci. latè Alex. in consilio 1. libro 5. Are. in consilio 3. Dec. in consilio 411. col. 2. ¶ Quibus tamen non obstantibus cōcrarium puto de iure verius, quia castrum prædictum de Vaulx restitutum non debet ob causam dicti fideicommissi sequentibus fundamentis. Primo, quia in diuisione prædicta fuit renuntiatio per ipsum Franciscum testamento paterno expressè & tacite expressè per verba enunciatiua, in quibus declarauit



rauit quod non tenebatur acceptare hæreditatem paternam, ¶ quæ verba enunciatiua præiudicant, cum repudiatio hæreditatis pendeat à potestate partis. Bart. in Authen. si quis in aliquo documento, colum. fin. vers. iuxta prædicta quæro. C. de eden. in l. sciendum. colum. 2. ff. de verb. oblig. & in l. si fortè. ff. de castren. pecul. quod sine dubio procedit, quia solum agitur de declaranda voluntate ipsius Francisci nolentis acceptare hæreditatem patris, quæ voluntas optime declaratur ex verbis enunciatiuis. Bart. in l. gerit. col. 4. vers. circa secundum. ff. de acquir. hæred. Mathæila. not. 34. Dec. in consil. 35. colum. 2. ¶ Tacite etiam fuit renunciatum testamento paterno ex facto diuisionis contrario ipsi testamento nam per testamentum Antonij patris, Franciscus erat hæres vniuersalis & in solidum tenebatur ad onera hæreditaria, Petrus autem erat hæres particularis, qui respectu onerum habetur loco legatarij. l. quotiens. C. de hære. insti. Sed per diuisiones factas inter ipsos fratres vnusquisque factus est hæres pro dimidia æqualiter & onera hæreditaria æqualiter inter ipsos diuisa, quod factum diuisionis nullo modo se compatitur cum ipso testamento, ideo ¶ per talem diuisionem contrariam testamento, renunciatum censetur ipsi testamento. l. 1. C. de furtis. l. 1. C. seruus exte. Bald. in consil. 52. Literis, col. fin. lib. 5. Rom. in consil. 350. colum. 4. in secundo dubio. nam Franciscus hæres in solidum admittendo Petrum fratrem ad hæreditatem pro dimidia, in necessarium antecedens censetur renunciare testamento patris, similiter Petrus obligando se ad onera hæreditaria pro dimidia, ad quæ non tenebatur ex forma testamenti, per quod fuerat relictum castrum de Vaux, sine oneribus, necessario censetur renunciare fauori suo & testamento paterno: nam ex contrafactione inducitur renunciatio. c. ex literis, de transact. cap. ex ore, de his quæ fiunt à maio. par. ea. c. dilecto, de præben. quæ etiam renunciatio necessario arguitur, quia loco dicti castri de Vaux, quod in solidum tenere poterat ex testamento patris, plura bona remisit Francisco eius fratri de aliis bonis permanentibus ad ipsum Petrum ex alia causa, in tantum quod effectu considerato ipse Petrus dici potest solum habuisse dimidiam partem in castro prædicto de Vaux, quæ res fieri non potuit citra renunciationem iuris competentis ex testamento paterno vtrique fratri pro quo videtur text. in terminis in l. illud. ff. de acqui. hære. vbi si hæres institutus ad quem etiam ab intest. pertinet hæreditas, adeat hæreditatem ab intest. censetur testamento renunciare. tradit Corne. in consilio 88. colum. pen. lib. 1. similiter videmus, quod recipiens secundam præbendam in eadem ecclesia censetur primam renunciare, cum duas præbendas in eadem ecclesia habere non liceat. c. literas, de præben. c. 1. de consil. lib. 6. Idem in aliis beneficiis incopatibilibus, quia per adeptionem secundi censetur primo renunciatum. c. de multa, de præb. Cle. gratiæ, de rescri. quod procedit etiam si illicitè secundum beneficium recipiatur. Oldr. in con. 218. Gratia. col. 2. itaq; cum renunciauerit ¶ ipse Franciscus testamento paterno, non potest ad illud redire, & fideicommissum ex eo petere. l. quæritur. §. si veditor. ff. de edil. æd. l. si maritus. §. si negauerint. ff. de adul. l. nō videtur. ff. si quid in fraudē patro. l. postquam liti. C. de pact. l. si. C. de remis. pigno. c. ex transmissa, de renuncia. c. ex ore, de priuile. & isti ¶ fratres non seruando iudicium paternum in suo testamento, dicuntur illud impugnasse. Baldus in consilio 356. Licet allegatum columna 1. in fin. lib. 4. per text. in l. ex his. ff. de excusa tut. proinde non potest nobilis Franciscus se iuuare testamento impugnato. l. post legatum, vbi Bar. ff. de his quibus vt indi. regula ex eo, de reg. iuris, lib. 6. & si dicatur iam fuit iudicatum esse locum substitutioni, respondendo, quod fuit appellatum seu recursum. ¶ Amplius dico, quod si isti fratres antea audiuerint ¶ hæreditatem patris ex eius testamento, potuissent tamen eam repudiare ex testamento in eorum præiudicium, licet non in præiudicium creditorum aut legatariorum. Ange. de Perusino inter consilia Bald. in consilio 403. Ioannes columna 3. in tertio dubio, lib. 3. simile videmus in eo, qui renunciat beneficium ecclesiasticum in fauorem alterius, nō seruata solennitate, nam valet renunciatio in præiudiciū renunciatis, licet non valeat in fauore eius, cui fit renunciatio. Paul. de Cast. in consil. 271. Viso tenore superscriptæ bullæ. colum. 2. lib. 1. ¶ Secundo principaliter arguitur non esse locum substitutioni prædictæ nam Petrus fuit grauatus in diuisione, de qua supra, communicando effectualiter castrum de Vaux, eius fratri modo supra considerato, & obligando se ad onera hæreditaria sui

patris, ad quæ non tenebatur, vt supra, ostendimus, ideo releuari debet in alio, vt portio eius oneri restitutionis non subiaceat. l. eum qui, in prin. ff. de iureiur. neq; ¶ grauari quis debet onere tam multiplici. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. l. nauis. §. cum autem. ff. ad legem Rhodiam de iac. l. incola. & l. si. §. item rescripserunt. ff. ad municipa. ¶ Tercio, posito & non concessio, quod fuisset locus substitutioni prædictæ & fideicommissio, de quo supra tamen ipsum fideicommissum ¶ per instrumentum diuisionis factæ inter ipsos fratres in qua post factas adiudicationes bonorum vnique ipso rum fratrum, alter alteri potestatem dedit alienandi ipsa bona ipsis adiudicata seu quæ ad eos peruenierunt, quo casu censetur remissum fideicommissum secuta alienatione, in tantum, quod bona alienata reuocari non possunt ab eo, in quem fuerunt alienata. Bart. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres, in octaua q. vbi etiam alij Doct. ff. de verbo. ob. Bald. in consil. 89. do. Thomas Aflinarius, in quarto puncto. lib. 1. Alexan. in consilio 188. columna 5. lib. 2. & in consil. 8. lib. 5. latè Soci. in consilio 43. libro 4. Cor. in consil. 144. columna fi. libro 3. Dec. in consil. 1. i. colum. 3. circa fi. vers. & discurrendo, quicquid aliter notissimè teneat Gozadinus in consil. 36. colum. fi. & in consil. 45. colum. 3. in fine secundi dubij, cuius opinionis ratio naturalis & fundamentalis est, quia cōsenties ¶ vditioni seu alienationis re suæ sibi præiudicat vt alienatione eiusmodi reuocare nō possit sed perdit iura sua per talē consensum l. si seruus cōmunis. ff. de dona. inter virum & vxor. l. apud Celsum. §. quæsitum. ff. de exce. dol. l. si fideiussor. §. pater. ff. de fideiuss. l. omnibus. §. nihil. l. si fundum per fideicommissum. ff. de leg. 1. l. codicillis. §. infulam ff. de leg. 2. l. mater. C. de rei vendi. l. secunda. C. de remis. pig. c. 1. §. Titius et si de feu. fuer. contro. inter dom. & agna. c. 1. §. præterea quibus mod. feudum amit. ideo, si vterque frater alteri consensit circa alienationem aut dispositionem partis suæ, iniquum videretur si res ita alienata ex consensu fratris, per ipsum fratrem reuocari posset, nam quod ¶ semel placuit amplius displicere non potest. regula, quod semel de reg. iuris, lib. 6. nec potest reuocari cōsentus semel præstitus. l. per feudum. ff. de seru. rusti. prædio. l. in diem. ff. de aqua plu. ar. l. de accessionibus §. si. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. §. prodest autem vers. vnde si quis. ff. quorum leg. fin. C. commu. prædio. gl. in c. cum non ignores, in gl. pen. de præben. & in c. requisisti, de sponsal. ¶ Ex quibus apparet istam opinionem esse de iure veram & cōmunem, quam etiam tenet Curt. senior in consil. 64. colum. 8. in fin. & licet mordeatur per Aret. tamen de eo non est curandum, maxime quia fuit sibi contrarius, & contrariū tenuit in consil. 3. colum. 2. vbi loquitur in diuisione bonorū feudaliū, & sic subiectorū restitutioni in fauore agnatorū ex ipsa natura feudi, & tamen vult q. censetur remissum ius, feudum alienatum reuocandi, quando in diuisione bonorum feudaliū, quam faciunt agnati inter se mutuo potestas seu consensus conceditur bona diuisa alienandi, per text. in d. c. 1. si de feudo fuer. cōtro. inter do. & agna. & c. 1. §. præterea, quibus, mo. feu. amit. & tamen nulla ratio diuersitatis assignari potest inter bona feudalia & alia subiecta fideicommissio, imò facilius debet censi remissum ius fideicommissi quàm feudi, quia prohibitio ¶ alienationis feudi est fortior quàm sit prohibitio alienationis fideicommissi. patet quia feudum alienari non potest etiam ex causa dotis. cap. 1. §. donare, in tit. qua olim feudum alie. po. c. nuper. de dona. inter virum & vxor. Soci. in consilio 19. columna 4. vers. nec obstat secundum Bal. lib. 1. Dec. in consilio 586. in princ. & tamen bona subiecta fideicommissio possunt alienari ex causa dotis. Auth. res quæ. C. commu. de leg. itaque si potestas data circa alienationem bonorum feudaliū in contractu diuisionis præiudicat, vt per eam remissum censetur ius feudi secuta alienatione, quanto fortius præiudicabit potestas data circa alienatione bonorum fideicommissio subiectorum, quæ facilius alienantur. ¶ Amplius dico, quod licet in diuisione nō detur potestas alienandi, si tamen verba remissionis sint aliundè ampla & prægnantia, puta quia diuidentes remittunt iura quomodo cunq; & qualitercunq; competentia & competitura, aducensetur remissum ius fideicommissi conditionalis. Dec. in con. 287. col. pe. Cur. Iunior in consil. 49. col. 5. Soc. in d. consil. 43. lib. 4. colum. 2. Ex alio censetur remissum fideicommissum ex illis verbis tam prægnantibus, quia alias nihil operaretur. Barto. in d. §. duo fratres, in sexta q. Alexan. in consil. 102. columna 1. in fi. lib. 6. Curt. senior in consil. 64. columna 19. Soc. in consil. 43. columna 2. vers. item & 2. multum operaretur. lib. 4.



lib. 4. Dec. in consil. 187. in fi. & in consil. 345. Cur. Iun. in consil. 49. colum. 5. Ex quo fundamento res videtur clara, & extra omnem dubitationem ¶ Quarto,posito & non concessio quod locus esset substitutioni predicta, nec fideicommissum remissum diceretur, adhuc tamen in restitutione asseriti fideicommissi non veniret castrum predictum de Vault, quia in restitutione fideicommissi solum veniunt bona quaerita iudicio testatoris, qui fideicommissum reliquit non autem bona aliunde quaerita & obuenta. l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. l. 3. §. vxor. ff. de dote prele. l. debitor. §. si. ff. ad Trebel. Pau. de Cast. in consil. 77. Vila facti narratione. in 2. dubio, lib. 2. Alexand. in con. 201. in princ. & latius in consil. 207. colum. 3. libri sexti. sed istud castrum de Vault fuit quaeritum ipsi Petro non ex testamento sui patris sed ex testamento nobilis Giletti aut paterni in quo fuit vocatus f. tanquam positus in conditione & concurrentibus aliis coniecturis, de quibus per Moder. maxime dominum de Ripa in l. Centurio. ff. de vulg. curia Gratiano polis dec. 299. ex quo testamento nobilis Giletti praesumitur petrum acceptasse castrum ipsum de Vault, tanquam ex causa magis utili & minus onerosa. Alex. in consil. 8. colum. 4. versiculus. hec etiam probatur agnitio. lib. 3. arg. l. ff. de solutione. nec dici potest acceptatum ipsum castrum ex testamento paterno, a cuius forma & tenore recessum fuit in diuisionibus predictis. ¶ Rursus dici non potest castrum predictum fuisse quaeritum ex testamento Antonij etiam cessante substitutione & vocatione dicti nobilis Giletti, sed diceretur quaesitum ex titulo diuisionis factae inter ipsos fratres nam alterata f. forma dicti testamenti Antonij per contractum diuisionis dicitur haberi res ex nouo iure, & ex titulo diuisionis, non autem ex testamento alterato. l. ius autem civile, vbi gl. & Doct. ff. de iusti. & iure. c. de causis, vbi not. de offi. delega. Soc. in consil. 27. colum. 3. post med. versiculus. 3. probatur. lib. 1. in quibus locis habetur, quod vbi prima dispositio aliquid addit vel detrahatur, dicitur noua dispositio. In proposito aliquid multa fuerunt addita, & detracta testamento Antonij per diuisionem predictam circa castrum de Vault, ergo illud dicitur haberi ex causa diuisionis tanquam ex titulo nouo, non etiam ex testamento paterno, quod ad praedictum ipsorum fratrum diuidentium & ita alterantium formam & tenorem testamenti paterni. ¶ Superest, vt respondeamus ad contraria, quae ex praemissis satis quidem apparet sublata, tamen ad maiorem declarationem respondeo in specie. & ad primum argumentum respondeo, quod istud castrum positum & non concessio, comprehenditur in fideicommissio, de quo supra, non tamen diceretur euinci ex facto authoris ipsius nobilis Petri nam euinceretur ex testamento patris ipsius Petri secundum formam sententiae prolatae, per magnificum senatum Delphinatus, si in castro predicto Petrus haberet causam ab eius patre, & ex eius testamento, sed nobilis Antonius super cuius testamento fundatur sententia non dicitur author ipsius Petri quia Petrus ab eo causam non habet, sed a Giletto vel ab eius fratre diuidente, seu ex causa diuisionis predictae, vt supra ostendimus. ¶ Secundo respondeo, f. quod argumentum non procedit facta remissione fideicommissi nam tunc agi potest de euictione licet euincatur res ex facto authoris. Cor. in consil. 150. colum. fin. lib. 3. facit idem Corn. in consilio 42. ad fil. 4. ¶ Non obstat secundum argumentum, de natura rei, quia negatur istud castrum de Vault esse subiectum fideicommissio per ea quae supra diximus. Secundo respondeo, quod argumentum istud non procedit, quod natura rei fuit alterata, & ab ea recessum ex consensu praestito circa alienationem talis rei, vt abunde supra declarauimus maxime allegando Aret. in d. consil. 3. colum. 2. Ex quibus concludo in fauorem ipsius dominae Vallis, & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli. 5. Martij. 1540. Aymo Crauetta de Sauiiano, Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Clausula appositae in testamento debent intelligi rebus & terminis sic statutis & quando ipsum testamentum non renouatur.
- 2 Refringi debent clausulae generales & ampla secundum naturam actus.
- 3 Clausulae accessoriae non mutant naturam principalis dispositionis.
- 4 Odiosa dicitur dispositio & contra bonos mores, per quam libera testandi facultas restringitur.  
In casu dubio non est praesumendum voluisse testatorem aliquid odiosum.  
ibidem nu. 4.
- 5 Per clausulas generales non censetur quis velle seipsum ligare,

- 6 Dispositio testatoris ita intelligi debet vt minus recedatur à iure communi quam sit possibile.  
Voluntas testatoris est ambulatoria vsque ad extremum vitae spiritum.  
ibidem nu. 6.
- 7 Interpretatio capi non debet per quam actus vitatur.
- 8 Satis est habere regulam iuris pro se, & allegans exceptionem à regula, tenetur eam probare.
- 9 Sine lege loqui non debemus, & ius allegans, illud tenetur probare, suo sinu in affirmatiua sine negatiua.
- 10 Clausula derogatoria non intelligitur in testamento nisi inter liberos.
- 11 Satis est constare de voluntate testatoris, vt per secundum testamentum tollatur primum habens clausulam derogatoriam, & vbi primum testamentum habet clausulam derogatoriam tacitam facilius tollitur per secundum, quam si haberet clausulam derogatoriam expressam.
- 12 Quando testator scribit & subscribit secundum testamentum manu propria, cessat timor instigationis & subornationis. ideo facilius tollitur primum testamentum habens clausulam derogatoriam.
- 13 Argumentum valet à communiter accidentibus, etiam vbi agitur de crimine civiliter.  
Scribens & subscribens manu propria non potest allegare ignorantiam, imò sola subscriptio excludit allegationem ignorantiae. numero 13.
- 14 Renouatio testamenti requirit eandem solennitatem, quam ipsum testamentum.
- 15 Probatio semiplena non sufficit in testamentis, etiam si vnus tantum testis deiceret.
- 16 Maritus donauit quaedam bona extraneo reseruato usufructu sibi & uxori suae, an valeat reseruatio in fauorem uxoris.  
Donatio inter virum & uxorem non valet etiam respectu fructuum, licet conferatur donatio post mortem donatoris. ibidem nu. 16.
- 17 Tertio acquiritur sine acceptatione in casu. l. quotiens. C. de dona. quae sub modo.  
Donatio causa mortis absenti fieri non potest. ibid. nu. 17.
- 18 In contractu innominato partis praesentia non requiritur.
- 19 Institutio generalis non comprehendit bona heredis, nec bona alteri donata etiam renouabiliter, nisi expresse dicatur.
- 20 In dubio non censetur quis sensisse de re aliqua illicita aut prohibita.  
Renouatio facta in ultimis codicillis non trahitur ad bona alteri donata in primis codicillis cum iuramento. ibid. nu. 20.
- 21 Proprietas an censetur relictæ quando testator legat uxori victum & vestitum, ita quod teneatur bene regere, & administrare bona nec ea alienare possit, nisi in casu maxime necessitatis.
- 22 Denominatio legati sit à verbis, modo effectus non repugnet.
- 23 Alimentarius tenetur operari ad utilitatem & fauorem heredis, in cuius domo percipit alimenta.
- 24 Legatum interpretari debet, vt haeres censetur minus grauatus quam sit possibile.
- 25 Voluntas testatoris dubia interpretatur secundum id, quod est verisimilius.
- 26 Verba ita tamen, vim habent limitatiuam, & restrictiuam ad praecedentia.
- 27 Quando testator relinquit usufructum uxori pro sua indigentia, vxor solum usum consequi potest.
- 28 Quando testator relinquit usufructum alicuius rei alicui, deinde committit custodiam ipsius rei alteri, solum censetur vsus legatus.
- 29 Dispositio testatoris interpretari debet, vt trahatur ad casum magis necessarium.
- 30 Omnia verba legati intelligi debent secundum eius principium, quia talia sunt subiecta, qualia praedicata demonstrant.
- 31 Quando fructus non sufficiunt pro alimentis an bona alienari possint.  
Verba satis dicuntur operari quando tollunt dubitationem. ibi. nu. 31.

## CONSILIVM. XXV.

Pro nobili Ioanni Gulielmo Fauzono  
cui Montisregalis, contra nobilem  
Georgiam de Banquetis de  
Chamberiaco.



IN O subsidio ex corde postulato. Dubia plura proponuntur in causa spectabilis domini Ioannis Gulielmi Fauzonis cuius Montisregalis, contra nobilem Georgiam relictam nobilis Iacobi de Banquetis ex Chamberiaco. ¶ Primum dubium est, an primum testamentum dicti Iacobi, in quo ipsa Georgiam fuit instituta haeres, dicatur habere aliquam clausulam derogatoriam ad sequentia testamenta expressam vel tacitam



ita quod non fuerit reuocatum persequens testamentum in quo institutus fuit hæres dictus dominus Ioan. Guliel. ¶ Super quo dubio puto concludendum nullā esse clausulam derogatoriam expressam nec tacitam in testamento predicto. de expressa probatur ista negatiua ex inspectione ipsius testamenti, in quo nulla legitur derogatio sequentium testamentorum, sed præcedentium tantum, per quā testamenti inspectionem negatiua probatur. l. Titia Textores. vbi Bar. & Doct. ff. de leg. 1. l. si. C. de reb. credi. no. Doct. in l. illa. ff. de verbo. obli. Neque obstant clausule appositæ in ipso testamento, ex quibus testator voluit illud valere in omni meliori modo, quo fieri posset siue iure codicillorum siue donationis causa mortis, siue alterius cuiusvis ultimæ voluntatis, quia respondeo multis modis. Primo, quod debent intelligi rebus & terminis sic statibus, & dummodo non superueniat aliqua reuocatio ipsius testamenti. l. q. feruius. ff. de condi. ob cau. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. l. continuus. §. cum quis, in fi. ff. de verb. obli. l. cum quis. ff. de solu. c. cum inter P. de renuncia. & c. ne quis. 22. q. 2. ideò reuocato testamento tales clausule nihil operantur. ¶ Secundo respondeo, quod istæ clausule licet generales & amplæ, debent tamen restringi & intelligi secundum naturā ipsius testamenti, id est, dummodo testamentum non reuocetur per aliud sequens testamentum. Bald. in l. a procuratore. C. manda. & in Rubr. C. de contrahen. emp. in 9. quæst. Innoc. in cap. ex literis, de iure patr. Bald. in consil. 67. quia ex facto col. 1. post medium. lib. 3. & quod in pulchro casu scribit idem Bald. in consilio 434. Pactum inter locatorem. libro 1. Alexand. in consilio 60. ad finem. lib. 7. Socin. in consilio 47. colum. 3. libro 1. Ias. in l. non omnis. colum. 2. ff. si cer. pet. Dec. in c. cum venerabilis. colum. 4. de except. ¶ Tertiò respondeo quod istæ clausule fuerunt accessorie positæ pro sustinenda dispositione ipsius testatoris, ideò non possunt nec debent alterare aut immutare naturam ipsius dispositionis, quò minus possit reuocari si sit reuocabilis. Clem. 1. in fi. de præben. Anto. de But. & Imo. in c. quoniam Abb. de offic. deleg. late Ias. in l. ex pupillari. col. 1. & 2. ff. de vulg. sed alterarent & immutarent istæ clausule naturā testamenti, si dicamus per eas testamentum præcedens non reuocari, nisi cum solēni derogatione, quæ regulariter non est necessaria. ¶ Quartò respondeo, quod istæ clausule fuerunt appositæ ad confirmationem & validitatem ipsius testamenti respectu solennitatis, vt si fortè esset aliquis defectus circa solennitatē ipsius testamenti, valeret omni meliori modo de iure possibili, non autem fuerunt appositæ gratia tollendæ aut restringendæ facultatis circa mutationem aut reuocationem ipsius testamenti, ideò clausule appositæ in ipso testamento ad vnum effectum non debent operari præter intentionem testatoris. l. non omnis, in principio. ff. si certū pet. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. ¶ Quintò respondeo, quod dispositio per quam restringitur libera facultas testandi dicitur odiosa. l. cum duobus. §. idē respondet el. 1. ff. pro soc. ibi, nec libertatem de supremis iudiciis constringere quis poterit. l. pactum quod dotali. C. de coll. no. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. vbi quod talis restrictio dicitur contra bonos mores, ideò in casu dubio non est præsumendum, quod testator voluerit aliquid odiosum. l. Lucius Titius. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2. l. 3. in fi. cum l. seq. ff. de adi. leg. rursus istæ clausule ita generales ¶ in dubio intelligi non debent, quod per eas testator voluerit seipsum ligare, & testandi facultatē restringere. l. si miles. ff. de testa. mili. l. si peculium. §. sicut autē. ff. de pecul. leg. faciunt no. in c. petitio, de iure iur. c. de forma. 20. q. 5. l. inquisitio. C. de solutio. l. qui insulā. §. si. ff. loca. Bald. in consil. 102. Omnis potestas. col. 3. circa prin. lib. 3. Pau. de Cast. in consil. 50. si dicta reformatio. post med. lib. 1. ¶ Sextò respondeo, quod dispositio testatoris in dubio ita intelligi debet, vt minus recedatur à iure cōmuni quàm sit possibile, iuxta not. per Bartol. & Doct. in l. hæres mei. §. cū ita. ff. ad Trebel. sed de iure cōmuni voluntas testatoris est reuocabilis, & debet esse ambulatoria vsque ad extremum vitæ spiritum. l. cum hic status. §. ait oratio. ff. de don. inter vir. & vxor. l. 3. §. si. ff. de adi. l. 1. C. de sac. sanct. eccle. c. cum Martha, de celebra. missitem de iure cōmuni præcedens testamentum persequens reuocatur citra aliā derogationem. §. posteriore. Insti. quib. mo. test. infir. ideò in casu dubio non est dicendum, quod testator voluerit recedere à dispositione & permissione iuris communis, & sibi restringere liberam facultatem testandi. ¶ Septimò, cum

iura faueant ultimo testamento ad reuocationem & annulationem priorum testamentorum, non debemus in dubio interpretari ¶ illas clausulas, quod habeant vim derogationis, per quam interpretationem ultimum testamentum vitaretur. l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbo. obli. Pau. de Cast. in consil. 197. Visis & examinatis omnibus suprascriptis, col. 1. post med. lib. 1. ¶ Similiter non potest dici habere dictum testamentum clausulam aliquam derogatoriam tacitè à iure sub intellectam, nā ipse dominus Ioan. Gulielmus Fauzoni habet regulam iuris pro se, quod ultimum testamentum rumpit præcedentia, licet expressè præcedentibus non derogat ideò ¶ pars aduersa allegans exceptionem à regula tenetur eam probare & allegare legē quæ caueatur regulam non procedere, quando in primo testamento esset instituta vxor testatoris. Bar. in l. quotiens ff. si quis cautio. & in l. 2. in princip. colum. 1. ff. si quis in ius vocan. non ierit. Anchar. in consilio 368. Dubium principale est, colum. 2. Corn. in consilio 272. colum. 2. ad finem, libro 4. Ias. in l. cætera, in tercio notabili. ff. de legatis primo. & alibi sæpè Doct. sed non allegatur aliqua lex ponens exceptionem in vxore, ideò ¶ erubescimus siue. l. loqui. §. cōsideremus, in Auth. de triente & semisse. facit text. in c. consuluisti. 2. q. 5. vbi quod non est expressè sancitum, superstitiosis non est inuentionibus præsumendum. & dicit Bald. in consil. 340. & præmitto, ad fi. lib. 3. & in consil. 440. secundū ea. col. 1. lib. 5. quod allegans ius, tenetur illud probare, siue simus in affirmatiua, siue in negatiua, iuxta illud: Legē pone mihi domine. & dici potest contra partem aduersam allegantem talem exceptionem, quod dicit Bal. in consil. 184. Municipali lege. col. 1. lib. 5. quod non est lex sub cœlo, quæ hoc dicat. ¶ Quinimò ex lege ¶ probatur contrarium, nā speciale est in testamento inter liberos & ad pias causas, quid tacitè intelligatur clausula derogatoria. Auth. hoc inter liberos, cum ibi no. C. de test. ergo in cōtrarium est ius commune, respectu vxoris & aliarum personarum. l. ius singulare, & l. quod verò cōtra. ff. de leg. 1. in fi. ff. ad municip. ¶ Postremo, posito & non concesso, tale testamentum cōditum in fauorem vxoris, tacitè contineret clausulam derogatoriam, tamen dico fuisse sufficienter derogatum per tot & tam prægnantes clausulas in secundo testamento appositæ, quòt & quatenus habet primum testamentum, ideò satis est si interuenerint in reuocatione primi testamenti & assertæ clausule derogatoriæ in eo intellectæ secundum intentionem patris, quæ interuenerunt in primo testamento, & ex quib⁹ dicit pars aduersa tacitè induci clausulam derogatoriam. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. vbi late Mod. ex quib. clausulis tam amplis & prægnatibus satis apparet de voluntate testatoris, quod voluit secundum ¶ testamentum valere. ¶ quo casu quando de voluntate testatoris ita constat, non requiritur alia derogatio magis specialis, sed satis dicitur, derogatum ex tali voluntate. Old. in consil. 117. Bonæ memoriæ. Bal. in cōf. 226. Reperitur, quod quidam. lib. 1. quod est repetitum in cōf. 389. lib. 5. & in cōf. 280. quæstio mouetur, lib. 4. Dec. in cōf. 475. col. 2. post med. vers. 4. respondetur. & dicit Soci. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. col. pen. ff. de leg. 1. quod vbi iudici constare potest, quod mens. testatoris fuerit per secundum testamentum reuocare primum, tunc secundum semper præualeat primo, quid fuit dictum Io. An. in c. i. de constit. lib. 6. idē voluit Io. de Ana. in cōf. 56. ¶ Rursus considero, quod vbi sub intelligeretur tacita clausula derogatoria in primo testamento, talis tamen tacita clausula non est adeo potens ac expressa, ideò non requiritur illa specialis derogatio, quæ dicitur necessaria, vbi in primo testamento esset clausula derogatoria expressa, ita in terminis tradit Soci. in cōf. 163. col. pe. & fi. l. 2. q. maximè pcedit, quia ratio cur derogatio specialis requiratur contra clausulam derogatoriā expressam est vt appareat omnino de voluntate testatoris, quod voluerit ultimum testamentum valere, nec dici possit instigatus aut subornatus in faciendo ultimum testamentum, cuius subornationis timore apponi consueuerunt istæ clausule derogatoriæ expressæ. Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. non obstantibus. ideò testamentum sequens non caret suspicione, quando aliud præcedit cum clausula derogatoria. Soc. in d. l. si mihi & tibi. §. in legatis, col. 4. circa med. & hac ratione notarius non potest apponere clausulam derogatoriam, nisi expressè rogatus sit, etiā quod apponi consueuerit. Soci. in l. Gallus. §. idem credendum. in 2. no. ff. de lib. & posthu. quæ ratio timoris subornationis hic cessat,



quia fuit institutus hæres dominus Ioan. Gulielmus, longè  
absens à loco vbi factum est testamentum, adeò, quòd so-  
lùm dici potest motū fuisse testatorē ad reuocandū primū  
testamentū ex affectione tātūmodo q̄ haberet erga ipsū  
hæredem, circa omnem instigationem aut subornatio-  
nem. quinimò declaratur † voluntas deliberata ipsius te-  
statoris, quòd voluerit secundum testamentum valere,  
quia proponitur quòd fuit scriptum & subscriptum manu  
propria ipsius testatoris, ideò dici non potest, quòd fece-  
rit dictum testamentum subornatus, aut ex ignorantia:  
nam si fuisset instigatus aut subornatus, non est verisimile  
q̄ illud scribere & subscribere voluisset manu propria, ar-  
guēdo à cōmuniter accidentibus, quia testatores, qui inuti  
subornantur ad testandum in fauorē alterius, nō cōsueue-  
rūt tantum laborem sustinere, vt scribāt & subscribāt testa-  
mēta manu propria, sed iste actus scribēdi & subscribēdi  
totū vnū testamētū manu propria cōmuniter fieri consue-  
uit ab his, qui ex voluntate & corde aliquid faciunt: con-  
stat † autem valere argumētū à cōmuniter accidētib. l. pri-  
ma, cum ibi not. C. de arb. not. in capitulo primo de cle. non  
resist. Quod procedit etiam vbi agitur de crimine liuili-  
ter. Abbas in consilio centesimodecimo tertio columna,  
tertia, libro secundo, similiter dici non potest, quòd testa-  
tor per ignorantiam fecerit secundum testamentum at-  
tenta scriptura, & subscriptione facta manu propria, quini-  
mò sola subscriptio impediret allegationem ignorantiae.  
Baldus in consilio centesimoseptuagesimo quinto. Factum  
proponitur in hac forma. columna secunda, versiculo ex  
his apparet. libro primo, Paulus de Castro in consilio du-  
centesimosexagesimo sexto. Confirmando, in tertio dubio.  
libro primo iam ista scriptura cum subscriptione testatoris  
& notarij, videtur quidam actus reiteratus seu verius tripli-  
catus, ex quo actu maior arguitur deliberatio volunta-  
tis. capitulo & si Cristus, de iureiurando. gloss. finali. in ca-  
pitulo si quis iratus. secunda quaestione tertia, cum simili-  
bus. ¶ Secundò dubitatur, an istud secundum testamen-  
tum dicatur reuocatum ex assertis verbis testatoris, in vl-  
tima sua infirmitate, quòd intendebat primum testamen-  
tum fortiri suum plenum effectum. breuiter dico, † quòd  
reuocatio testamenti requirit eandem solennitatem, quā  
ipsum testamentum, ideò probari debet reuocatio testa-  
menti per septem testes. & doct. in l. cum proponebatur. ff.  
de leg. secundo. Socin. in consilio ducentesimo uigesimo  
nono. in fin. libro secundo. Deci. in capitulo cum omnes,  
columna quarta, circa fin. versicul. & pro opinione. Roma.  
de consti. & in lege nihil tam naturale. Digest. de reg. iu.  
Sed narratur, & ita verum est, quòd asserta reuocatio non  
probat per septem testes, quia primus testis deponens  
de assertis verbis testatoris, quòd volebat primum testa-  
mentum valere, est singularis. sextus autem, septimus, octa-  
uus, & nonus testes non deponunt de aliqua reuocatione,  
sed tantum de tenore primi testamenti, quæ probatio non  
erat necessaria, quia primum testamentū non reuocabatur  
in dubio respectu tenoris, sed tantum respectu reuocatio-  
nis. Quintus etiam testis solum deponit de quadam le-  
ctura primi testamenti, concordans cum notario quarto  
teste, itaque solum reperiuntur quatuor testes contestes,  
qui deponunt de assertis verbis testatoris sonantibus in  
reuocationem secundi testamenti, qui quatuor testes non  
sufficiunt. ¶ Neque dici potest, † quòd faciat semiplenam  
probationem, quia in testamentis non sufficit probatio se-  
miplena, vt Ias. no. in lege admonendi, columna vigesima-  
prima, versiculo tertio. fallit. & in repe. columna septuagesi-  
ma prima, versiculo iuxta hanc fallentiam. ff. de iureiurad.  
addo Calca. in consilio nonagesimo prima, columna pri-  
ma, alleg. Baldus in lege secunda, in fine, & ibi gloss. C. de  
bon. poss. sec. tab. vbi, quòd hoc procedit etiam si vnus tan-  
tum testis deficeret, & quòd non deferatur iuramentum  
suppletium in probatione testamenti, voluit Socin. in con-  
silio nonagesimo secundo, col. 3. circa med. libro 3. Deci. in  
consilio centesimo quinto, col. tertia, post med. ¶ Tertiò dubi-  
tatur, quia dictus testator ante primum testamētum vendi-  
dit quædam bona ipsi domino Ioanni Gulielmo, cui do-  
nauit plurisualentiam ipsorum bonorum, licet esset in ma-  
xima quantitate, reueruato tamen † usufructu ipsorū bo-  
norum ipsi venditori, & eo mortuo eius vxori, an illa refer-  
uatio facta in fauorem vxoris sit valida, & posito valida ef-  
fer, an valeat in vim donationis inter viuos aut causa mor-  
tis, & an potuerit reuocari, & reuocata censeantur per te-

stamentum ipsius venditoris, in quo reuocata fuerunt om-  
nes donationes causa mortis. ¶ Breuiter talis reueruatio  
non potest valere tanquam donatio inter viuos, quia pro-  
hibetur inter virum & vxorem etiam respectu fructuum.  
lege si fructus. C. de don. inter vir. & vxor. etiam quòd confe-  
ratur donatio post mortē donantis. lege vbi ita donatur. ff.  
de dona. cau. mor. Baldus in lege eam quam, columna pe-  
nultima, versiculo dicet aliquis. C. de fideicommiss. nec di-  
catur talem donationem confirmari morte, cum nulla in-  
teruenerit traditio in fauorē vxoris vera vel ficta, iuxta. le-  
ge Papinianus. ff. de dona. inter virum & vxorem. ¶ Non  
tamen facio fundamentum, quòd talis reueruatio non fue-  
rit † acceptata per vxorem, quia sumus in terminis. lege  
quotiens. C. de dona. quæ sub modo, in quibus non requiri-  
tur acceptatio. Bartolus in lege stipulatio ista. §. si stipuler  
circa finem. ff. de verborum obligationibus. Decius in con-  
silio ducentesimo decimo sexto, columna secunda, Iason in  
lege: qui Romæ. §. Flavius. col. decima, circa finem. secunda  
limitationis. ff. de verborum obligationibus. ¶ Non etiam  
dici potest, quòd valeat talis reueruatio vt donatio causa  
mortis, quæ absenti fieri non potest. lege inter mortis. C. de  
donationi. causa mortis not. in lege prima. C. eodem ti-  
tulo. Alexand. in consilio quinquagesimo tertio, columna  
penultima, ad finem versicul. præterea contradicit. libro  
septimo. Socinus in consilio centesimodecimo secundo co-  
lumna tertia versicul. succedit nunc tertia difficultas. libro  
primo, igitur valet talis reueruatio in vim cuiusdam con-  
tractus innominati do vt facias, id est, dono tibi pluries va-  
lentiam bonorum venditorum vt permittas me vtifruī istis  
bonis, & post mortem meam vxorem. in quo contractu †  
non requiritur præsentia partis cum habeat vim vltimæ  
voluntatis, vt Ias. declarat in dicto. §. Flavius, circa finem  
secundæ limitationis. vbi etiam post Bartolum & alios do-  
ctores tenet, quòd talis donatio potest reuocari, quando  
nullus fuit stipulatus aut acceptauit nomine absētis. ¶ Sed  
maior cadit difficultas, an ista donatio comprehensa in illa  
reueruatione, & quæ vt dixi, ex reuocabilis de sui natura,  
censeantur reuocata per testamentum, in quo fuerunt re-  
uocabiles, vt est vltima voluntas, & donatio causa mortis.  
Breuiter considero, quòd illa generalis seu vniuersalis in-  
stitutio facta in fauorem domini Ioannis Gulielmi de om-  
nibus bonis testatoris non trahitur ad illa bona quæ antea  
erant vendita & donata ipsi hæredi, & sic quæ de tempore  
testamenti erant hæredis non ipsius testatoris, quia † te-  
stator in dubio non censetur disponere de bonis hæredis.  
ita Baldus in consilio ducentesimo trigesimo nouo. Lau-  
rentius, columna prima, ad finem libro secundo. ¶ Am-  
plius si illa bona non fuissent vendita aut donata inter vi-  
uos, & sic translata titulo irreuocabili, sed titulo reuocabili,  
puta donationis causa mortis, adhuc bona ita donata non  
comprehenduntur in tali institutione vniuersali, nisi ex-  
pressè dicatur. Aretinus in consilio septuagesimo quarto,  
columna octaua, in quarto dubio. Corneus in consilio cen-  
tesimosexagesimo quinto, columna tertia post med. nume-  
ro vigesimo primo, libro secundo, quòd maxime procedit,  
quia testator in venditione, & donatione dictorum bono-  
rum iurauit non contrauenire ideò si dicamus voluisse te-  
statorē disponere in suo testamento etiam de bonis do-  
natis & venditis cum iuramento, præsumeremus delictum  
in testatore, scilicet periurium quòd non est dicendum, †  
quia in dubio nō censetur quis intellexisse de re aliqua pro-  
hibita & illicita. lege tertia. §. si is pro quo. ff. quod quisque  
iur. lege si procurator. ff. de condi. inde. lege pater. ff. de his  
quæ in frau. cre. cum simi. hoc tamen fundamentum non  
videtur tutum, quia si hæres in cuius fauorem iuratum est  
adeat hæreditatem, censetur iuramentum remittere & cō-  
trauentionem iuramentum aut actus iurati approbare. Ri-  
pa. libro tertio respon. de don. reuoc. capitulo decimo sexto,  
columna finali. Sed & magis in terminis facit quòd  
scribit Corneus in consilio trecentesimo decimo sexto, co-  
lumna quarta, versiculo ex quibus omnibus. libro quar-  
to vbi, quòd reuocatio facta in vltimis codicillis non tra-  
hitur ad bona donata in primis codicillis cum iuramento  
itaque talia bona donata & vendita ante testamentum re-  
manferunt, & remanent apud hæredem ex titulo venditio-  
nis & donationis cum suis oneribus & qualitatibus, conse-  
quenter usufructus talium bonorum pertinet ad vxorem  
ipsius testatoris virtute reueruationis, de qua supra, quæ re-  
ueruatio non potest dici reuocata per testamentum, quia  
ipsius



ipsum testamentum & omnes clausula in eo generaliter appositae non possunt operari, nisi respectu bonorum, de quibus testator disposuit, sed de illis bonis venditis & donatis non disposuit nec censetur disposuisse, ut supra dixi, igitur ad talia bona clausula testamenti referri non possunt. frustra enim testator, an per clausulas reuocatorias in testamento appositae censetur reuocatus contractus venditionis & donationis, de quo testator non censetur sit, neque praesumitur sensisse. ¶ Quarto dubitatur, testator in secundo testamento praedicto legauit eius vxori victum & vestitum naturales, ita tamen quod teneatur bene regere & gubernare omnia bona sua mobilia & immobilia eius vita durante, nec alicui distribuere, vendere & alienare, imò ipsa, ut supra bene regere & gubernare ad opus quorum intererit, nisi in casu maxime necessitatis, quod Deus auertat. An per ista verba censetur relicta proprietates, aut vsusfructus talium bonorum ipsi vxori videbatur dicendum prima fronte, quod censetur relicta proprietates bonorum testatoris ex illis verbis, quod vxor non possit vendere & alienare, ne alias talis prohibitio sit superflua. Baldus in lege. Proculus. ff. de vsufru. Alexand. in lege, si constante, in princip. columna prima, ff. solut. matrim. & in consilio centesimoquingentesimo, columna prima, libro septimo, aut saltem videbatur relicta vsusfructus ex verbis tam praegnantibus. ¶ Quibus tamen non obstantibus concludendum puto, non censi legatam proprietatem neque vsusfructum, sed alimenta tantum sequentibus fundamentis. Primo, quia a proprietate verborum testatoris non est recedendum, nisi aliter appareat de eius voluntate. l. non aliter. ff. de legatis tertio, capit. finali, de verborum significationibus capitulo in ciuitate, de vsuris. sed verba testatoris sunt clara, quia solum legauit victum & vestitum, non autem aliqua bona generaliter vel particulariter, neque vsusfructum aliquem, ideo a talibus verbis non est recedendum, sed iudicari debet quod qualitas istius legati ex tenore verborum, l. ad probationem, l. prima. C. de probationibus. l. sancimus. C. de fideius. quod si ne dubio procedit, quando effectus legati concordat cum eius nomine, quia si non concordaret, fateor, quod denominaretur legatum ab effectu, non a nomine. Baldus in Rubrica. C. de iure emphytheutic. & in l. secunda. C. commo. sed hic effectus legati concordat cum eius dominatione, nam testator, quia legauerat alimenta vxori in domo testatoris, voluit quod ipsa vxor bene regeret & gubernaret omnia bona ipsius testatoris, & sic voluit vxorem operari circa gubernationem & administrationem bonorum, quae res convenit legato alimentorum, ut is, cui debentur alimenta in domo haereditis, teneatur operari ad fauorem & utilitatem ipsius haereditis, Ang. in l. quamuis. C. de le. no. in l. diuortio. ff. solut. matrim. quae etiam conuenientia effectus cum denominatione legati latius infra ostendetur. ¶ Secundo probatur ista conclusio, quia in legatis interpretatio stricta fieri debet, ut haeres censetur minus grauatus quam sit possibile. l. apud Iulianum. §. scio. l. si ita ad scriptum, in fine. ff. de leg. primo. l. nummis. lege qui concubinam. §. cum ita. ff. de leg. tertio. quod procedit etiam in legato facto vxori maxime alias honorata. Decius in consilio nonagesimosecundo, columna secunda, sed vxor fuit honorata per reservationem factam in instrumento venditionis & donationis, ut supra demonstraui. ideo in dubio dicendum est, quod testator solum voluerit legare alimenta vxori, non proprietatem aut vsusfructum. ¶ Tertio, ubi voluntas testatoris est dubia, debet interpretari ex eo quod est verisimilius. l. semper in stipulationibus ff. de regulis iuris. regula in obscuris, eo. titulo lib. sexto, lege tale pactum. §. si. ubi Baldus. ff. de pac. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & posth. l. si. C. de post. haere. insti. Sed testator mandauit & cauit in testamento suo, quod legata quaecunque & debita soluerentur per eius haereditem, ideo non est verisimile, quod voluerit legare vsusfructum omnium bonorum vxori, & minus proprietatem: nam si haeres nihil percipiat de fructibus, non potest implere legata & debita solvere, nisi alienando bona haereditaria, iuxta not. per Alexand. in lege vsusfructu. ff. ad legem Falcidiam. Paulus de Castro, in consilio ducentesimo nonagesimoquarto. In causa quae vertitur Bononia. columna secunda ad finem, & duabus columnis. seq. libro secundo, sed apparet de vo-

luntate testatoris, quod noluit bona alienari, sed ita regi & gubernari, quod haeredi conseruentur, ideo verisimile est sensisse testatorem, quod haeres percipiat fructus bonorum haereditariorum, ex quibus legata & debita satisfieri possent, & quod vxor solum haberet alimenta cum illa praeminentia, & potestate gubernandi & administrandi ipsa bona alias autem tenendo, quod vxor habeat proprietatem aut vsusfructum, argueretur contrarietas in testatore, nam noluit bona alienari per vxorem in fauorem haereditis, qui tamen fauor censetur sublati, si statim dicatur coactus haeres alienare de bonis haereditariis pro soluendis legatis & debitis. Quinimo si dicemus relictam proprietatem vxori, cogeretur haeres soluere legata & debita de suo proprio, & sic instituto haereditis posset fieri inutilis ipso praemoriente vxori, quod non est praesumendum testatorem voluisse. lege si quando, in princip. ff. de legatis primo. ¶ Quarto pondero illa verba, ita tamen, apposita statim post legatum victus & vestitus, quae verba habent vim limitatiuam & restrictiuam ad praecedentia. lege Lucius. §. qui habebat. ff. ad Trebell. Baldus in consilio quatercentesimo nonagesimosecundo. In causa vertente inter Blasium. columna secunda, circa med. libro tertio. Bartolus in lege quibus diebus. §. Terminus. columna secunda. ff. de cond. & dem. Decius in consilio centesimo nonagesimoquarto, ante finem, & in consilio ducentesimo vigesimo septimo columna tertia, post med. versicul. ad hoc etiam feruiunt. ex quibus verbis clarissime demonstratur voluntas testatoris, quod voluit limitare & restringere legatum victus & vestitus nam considerando quod vxor haberet victum & vestitum in dono, voluit eam obligare per illud verbum teneatur & ex verbis ita tamen, ad bene regendum & gubernandum bona testatoris ad opus haereditis. & quod ipsa alienare non posset. sed tenendo, quod ex illa prohibitione alienandi censetur relicta proprietates aut vsusfructus, verba sequentia apposita ad limitationem & restrictionem legati, operabuntur ampliatiuam, & sic contrarium effectum, contra voluntatem & mentem testatoris, & verba sonantia in obligatione & onus vxoris operabuntur in eius fauorem & commodum, quod non est dicendum. lege legata inutiliter, in princip. ff. de legatis primo. ¶ Quinto adduco quod scribit Paulus de Castro in consilio tricentesimo septuagesimo primo. Viso pacto supra scripto & testamento, columna prima, versiculo, secunda ratio. libro secundo, ubi voluit, quod licet testator relinquat vxorem vsusfructuariam, tamen si talis vsusfructus fuerit relictus vxori pro eius indigentia seu necessitate, vxor solum habebit vsus in bonis testatoris, non autem plenum vsusfructum, ex quo apparet, quod testator solum habuit respectum ad necessitates vxoris, sed in casu nostro testator legando victum & vestitum vxori solum videtur habuisse respectum ad eius necessitatem, quia alias non limitasset legatum ad victum & vestitum, sed generaliter reliquisset totum vsusfructum, quinimo non simpliciter habuit respectum ad necessitatem vxoris, nisi esset maxima, dum noluit posse vxorem aliquid alienare, nisi in casu maxime necessitatis. ¶ Sexto adduco quod scribit idem Paulus de Castro in consilio quatercentesimo decimosesto. Ad primum quaesitum videtur, quod videatur relictus. libro secundo, ubi si testator reliquit vsusfructum alicui, deinde committit custodiam rei alteri, tale relictum non continebit plenum vsusfructum, sed vsus tantum, quia si sensisset testator de pleno vsufructu, non commisisset custodiam rei alteri personae. eodem modo dicamus in casu nostro, quod ex quo testator voluit vxorem regere & gubernare bona ad opus haereditis, seu quorum intererit, non censetur voluisse legare plenum vsusfructum vxori, quia si haberet plenum vsusfructum, ad suam non alterius utilitatem bona gubernaret. Et pondero istas duas decisiones Pauli de Castro, a fortiori, nam in decisionibus Pauli erat relictus vsusfructus, & tamen ex coniecturis solum praesumitur legatus vsus, quanto magis in casu nostro legatum victus & vestitus intelligitur secundum naturam suam & proprietatem verborum concurrentibus coniecturis concordantibus & conuenientibus cum tali legato. ¶ Septimo dispositio testatoris in dubio interpretari debet ut trahatur ad casum magis necessarium. Baldus in consilio trigesimo quinto, pater filio columna secunda,



libro secundo per text. in lege prima. §. quid ergo. Digest. de ventre in spi. lege quod Labeo. ff. de carb. edic. sed causa alimentorum dicitur magis necessaria, quam pleni ususfructus. ergo de alimentis tantum intelligi legatum debet. ¶ Octauo totum legatum ¶ seu omnia verba legati debent intelligi secundum eius principium. lege regula. §. finali. ff. de iuris & facti igno. a primordio enim tituli posterior formatur euentus. lege prima circa finem. C. de impo. lucra. descrip. libro decimo. Oldr. in consilio centesimo decimotertio. quæstio sed principium legati loquitur de victu & vestitu, ergo de victu & vestitu debent intelligi verba sequentia, quia talia sunt subiecta, qualia prædicata demonstrant. lege tertia vbi Bartol. Digest. de fundo instr. lege qui vinum, ff. de vino, oleo, tritique lega. ¶ Ex præmissis satis apparet responsum ad contraria. Ad quæ tamen specialius respondendo, dico quod decisio Baldus in dicta lege. Proculus non procedit quando aliter apparet de voluntate testatoris, vt in casu nostro ex fundamentis supra memoratis. quia illa prohibitio alienandi potius intelligi debet vt sit superflua, quam operetur contra voluntatem testatoris. lege verbis ciuilibus. vbi Alexandr. in secundo notabili. ff. de vulg. Arerin. in lege à Titio, columna finali. ff. de verb. obligationibus. Decius in consilio trecentesimo sexagesimosecundo ad finem. Secundo respondeo quod Bald. & doct. in contrarium allegati loquuntur, quando relinquitur ususfructus cū prohibitione alienandi sed casus noster est diuersus, & diuersam habens rationem, quia fuit relictus victus & vestitus, quo casu prohibitio alienandi potest operari ad tollendum dubitationem, an si ¶ fructus non sufficiant ad alimenta, possint alienari bona pro alimentis. de quo per Alexandr. in lege si marito. ff. solu. matrim. & sic satis dicitur operari illa prohibitio alienandi, cum tollat hanc dubitationem etiam si exprimitur illud quod tacite inerat. Alexandr. in consilio trigessimotertio, columna secunda, libro primo. Roma. in consilio centesimo decimoseptimo Ex præmissa, columna secunda. Corneus in consilio ducentesimo primo, columna penultima, versiculo & licet quidam, libro tertio. Decius in capitulo at si clerici. §. de adulteriis, columna quarta de iudicio. ideo arguere ex decisione Baldus ad casum nostrum esset arguere a separatis, quod fieri non debet lege finali. ff. de calumnia. lege. Papinianus exuli. ff. de mino. Tertio respondeo, quod vna præsumptio tollit alteram. lege penultima. ff. de restitutione in integrum sed in legato prædicto licet sit prohibitio alienandi, est tamen etiam permissio alienandi, in casu maxime necessitatis, quæ permissio in terminis nostris operatur, quod proprietates legata non censeatur. Socinus in consilio centesimo trigessimoprmo, columna penultima ad finem, libro primo & quod dicta lege Proculus. ff. de usufruct. non procedat quando aliter apparet de voluntate testatoris, tradit Alexandr. in consilio penultimo in fine, libro secundo. Socinus in consilio centesimo secundo columna quarta in fine, & seq. libro tertio. Corneus in consilio decimonono, columna secunda circa med. ver. & per hæc euitentur libro primo. In quo tamen loco aliqua dicit Cor. quæ non videntur vsquequaque vera Gratianopoli, 4 Martij. 1540. Aymo Crauetta de Saul. Iurisconsultus.

## S Y M M A R I U M.

- 1 Societas vniuersalis omnium bonorum non inducitur ex communi habitatione & negotiatione ac lucrorum communicatione. & numero 4.
- 2 Ex eo quod vnus sociorum acquirit nomine proprio arguitur quod non esset societas vniuersalis omnium bonorum.
- 3 Scientia arguitur ex communi habitatione. Scientia præsumitur ex productione instrumenti quod aducens sciret contenta in eo, ibidem num. 3.
- 4 Societas vniuersalis an ideo non præsumatur quod vnus tantum sociorum negotietur.
- 5 Societas vniuersalis omnium bonorum an tacite induci possit.
- 6 Reservatio seu retentio aliquorum bonorum facta per vnum ex sociis repugnat societati vniuersali omnium bonorum, similiter quando vnus sociorum non communicat omnia lucra sed aliqua tantum societas vniuersalis argui non potest.

- 7 Derogatum non consetur precedentibus conventionibus per sequentes, nisi quatenus de necessitate inferatur.
- 8 In societate vniuersali an veniant bona obuenta ex titulo hereditario
- 9 Socius vniuersalis non tenetur communicare bona acquisita nomine proprio sciente & non contradicente altero socio.
- 10 Diuisio erronea debet renocari, etiam quod ex alia causa posset susineri.

CONSILIVM. XXVI.

Pro Francisco Pasqueti de Mandato  
burgi Oysentij contra Clau-  
dium Chabert eius gene-  
rum. De eadem mate-  
ria habetur in  
consil. 123.

**I** V I N O subsidio ex corde postulato. De duobus videndum est. Primo, an dicatur probata societas vniuersalis omnium bonorum inter Franciscum Pasqueti & Claudium Chabert. Secundo, an bona quæ obuenerunt prædicto Francisco Pasqueti ex successionebus aut ex acquisitionibus factis nomine proprio ipsius Pasqueti, debuissent communicari ipsi Chabert. ¶ Circa primum dubium puto non esse probatam societatem vniuersalem, de qua supra, quia testes examinati pro parte dicti Chabert solum deponunt ¶ de communi habitatione & victu ipsorum Pasqueti & Chabert, & de communicatione lucrorum, quæ faciebat dictus Chabert negociando, ex quibus actibus non inducitur societas vniuersalis omnium bonorum, sed solum fructuum & lucrorum Salic. in l. si patruus. C. commu. vtr. iudi. Alexandr. in consilio quadragesimooctauo, columna secunda, versiculo tertio. Comprobatur. & in consilio centesimo trigessimotertio, columna prima post medium, libro secundo. in consilio septuagesimosexto, columna finali. in tertio dubio. libri 4. Decius in consilio vigessimoprmo, columna tertia, post medium versic. benefacit quid no. dixit Salic. in consilio sexcentesimo quinquagesimoprmo, columna prima. ¶ Idem voluit Baldus in consilio quatercentesimo octuagesimosecundo. primo videtur dicendum, columna prima in fine, libro quinto. Angelus in consilio octuagesimoquinto. pater habens in fin. Corneus in consilio quinquagesimooctauo, columna prima, libro quarto. Etiam licet Iason in l. prima, columna quinta. C. qui testament. facere possunt. limitat istud non procedere in pluribus & diuersis, seu difformibus negotiationibus, tamen non videtur Ias. bene loqui, quia societas tacita non extenditur, nisi ad ea, in quibus communicatio facta est, quia actus nostri voluntarij non extenduntur ultra quam gerantur. l. prima. §. Julian. ff. de itinere actusque priua. vbi Bartolus l. finali. C. ne vxor pro marito. Et in societate tradit Bartolus in l. Titium & Marium. §. altero. ff. de admin. tutor. ideo licet socij communicarent lucra plurium & diuersarum negotiationum, non sequitur tamen voluisse contrahere societatem vniuersalem etiam extra causam negotiationum, puta in donatis, legatis aut hereditatibus. Et in terminis quod ex diuersitate aut difformitate negotiationum non inferatur ad societatem vniuersalem ultra causam quæstus & lucri, adduco Romanus in consilio ducentesimo nonagesimoprmo, cum isti fratres, columna secunda, in secundo dubio. Socinus in consilio centesimo nonagesimosecundo, columna quarta, in tertia quæstione, libro secundo. Corneus in consilio centesimo nonagesimosexto in principio, libro tertio, & hoc modo intelligo quod scribit Alexandr. in consilio quadragesimooctauo, columna prima, libro secundo, vbi quod in tacita societate omnium bonorum non veniunt, nisi ea quæ acquiruntur ex actibus quæstuariis aut negotiationibus, quod etiam voluit Alexandr. in consilio centesimo quinquagesimoquarto, columna prima in fine, libro secundo. Socinus in d. consilio 192, in 3. quæst. libr. 2. Decius in consilio 21, colum.



21. colum. penult. in tertio dubio. & in consil. 442. colum. penult. circa medium. nam istud intelligo, quando solum fuerunt communicata obuientia ex lucris aut quæstibus negotiationum diuersarum & difformium, quia ex talibus negotiationibus difformibus non inducitur societas vniuersalis vltra causam ipsarum negotiationum, secus si habita esset communicatio vltra obuientia ex quæstu & negotiationibus, quia tunc ageretur ad societatem vniuersalem omnium bonorum. Socin. in d. consilio 192. in 3. quæst. Decius in consilio 68. colum. 4. & in consil. 304. col. 2. ¶ Secundo, quia durante illa communi habitatione ipse pasqueti omnia quæ acquisiuit, nomine proprio t acquiuit, ex quibus acquisitionibus nomine proprio factis declaratur voluntas eius, quod non intenderet societatem contrahere omnium bonorum, quia si ita contrahere voluisset, vtique nomine proprio non acquisiuiisset, sed communi. Et istam rationem ad excludendum societatem omnium bonorum considerat Bart. in l. Titium aut Mæuii. §. altero. ff. de admini. tut. & in d. l. si patruus. Bal. in consil. 482. Primo videtur dicendum. col. 2. lib. 5. Corne. in consil. 299. colum. 2. lib. 4. Alexand. in consil. 76. col. fin. in tertio dubio. lib. 4. & licet Ancha. in consil. 302. Materia de qua quaritur in secundo dubio. Roma. in consil. 291. cum isti fratres col. 3. vers. nunc ergo videndum. Socin. in consil. 160. col. 3. in fin. vers. nec præmissis refragatur. lib. 2. mordeant istam considerationem Bar. tamen loquuntur Ancha. & alij concurrentibus aliis cōiecturis, ex quibus in casu suo probatur societas vniuersalis omnium bonorum, & coniectura hic cessant rursus loquuntur Anchar. & alij, quando stante societate vniuersali omnium bonorum, vnus sociorum clandestinè & socio altero ignorante aliquid acquirit nomine proprio, & sic malitiosè versatur, quæ suspitio malitiæ hic cessat aliter non probata societate vniuersali. Item cessat suspitio malitiæ, quia multa etiam acquisiuit dictus Pasqueti nomine proprio ipsius Claudij Chabert, vt apparet ex instrumentis producti. ¶ Ex quibus etiam acquisitionibus factis nomine proprio ipsius Chabert, declaratur animus & voluntas ipsius pasqueti, quod non intenderet societatem contrahere omnium bonorum, quia si illud intendisset, vtique nomine communi non proprio tantum ipsius Chabert acquisitiones fecisset ¶ præterea cum ipsi Pasqueti & Chabert simul habitarent, t & communiter viuerent, & dictus Pasqueti plures acquisitiones fecerit aliquas nomine suo proprio, & aliquas nomine proprio dicti Chabert, præsumptio est quod dictus Chabert notitiam habuerit de talibus acquisitionibus. L. cōsensu. §. serui. C. de repu. l. ad instruendum. ff. de admini. tut. Bal. in consil. 295. Petrus Lombardi. colum. 1. lib. 3. Anchar. in consilio Principaliter colum. fin. Aretin. in consil. 291. columna 4. vers. aliquando tutor, ibi, maximè ex quo venetiis Socin. in consil. 264. col. 5. ad fin. vers. confirmatur hoc idem. ¶ Quæ etiam scientia ipsius Chabert probatur ex productione instrumentorum talium acquisitionū facta per ipsum Chabert. l. non est ferendus. ff. de transact. Paulus de Cast. in consil. 24. Clarum est in iure. colum. 2. & in consil. 382. Super primo puncto dicendum est dictum Lazarum. col. 2. Ancha. lib. 2. in d. consil. 170. colum. 2. Abbas in consilio 19. col. 1. lib. 2. Aretin. in consil. 15. ad fin. Decius in consil. 267. colum. fin. idè cum sciuerit iuris præsumptione de istis acquisitionibus nec contradixerit, non potest dolum aut malitiam imputare ipsi Pasqueti, cur fecerit acquisitiones nomine proprio, quia scientia doli aut iniuria non infertur. l. nemo videtur fraudare. ff. de reg. iur. reg. scienti, cod. titul. lib. 6. imò ex tali scientia cum taciturnitate videtur declarari animus ipsius Chabert, quod non intelligeret contractam esse societatem omnium bonorum. ¶ Tertio non videtur contracta societas omnium bonorum ex illa communicatione fructuum & lucrorum, t quia negotiatio, ex qua lucra fiebant, solum exercebatur per ipsum Chabert, non etiam per ipsum Pasqueti, quod tamen videbatur necessarium. Bar. in d. l. si patruus, in fin. & in dicto §. altero. Alexand. in consil. 134. colum. 2. vers. & licet vnus eorum, lib. 5. ¶ Contrarium tamen in hoc tenet Anchar. in d. consil. 302. colum. 2. vers. quò ad primum Soc. in consilio 160. colum. 2. vers. & si dicatur. & in consil. 192. colum. 2. post med. vers. quinimò etiam si vnus. Sed aduertendum, quia præfari Doct. non videntur contrariari Barto, sed dictum eius limitare, vt non procedat, quado alter frater, qui non negociatur, aliquid aliud ageret, putà vocaret circa opera rustica vel salaria sua, aut alios suos redditus, putà præbendo com-

municaret, ita Ias. in l. 1. colum. 4. vers. tertius casus. C. qui testamen. face. poss. ¶ Et quod ex communicatione lucrorum non inducatur societas vniuersalis, tradit Corne. in consilio 167. colum. 1. lib. 1. ¶ Quarto, ista quæstio nō videtur habere difficultatem, tenendo t opinionem Paul. de Cast. in consil. 349. Ex die. colum. fin. lib. 1. vbi voluit, quod societas vniuersalis omnium bonorum non contrahatur, nisi expresse conuentum sit, non autem tacitè ex coniecturis. quæ tamen opinio Paul. de Cast. videtur contra alios Doct. communiter, vt Socin. attestatur, licet de Pau. mentionem non faciat in consil. 291. col. 2. lib. 2. tradit Roma. in consil. 168. Circa primum in secundo dubio. & in consil. 191. Cum isti fratres. colum. 2. in secundo dubio. Decius in consil. 68. col. 4. vers. vltimò non obstat. in consil. 304. colum. 2. & in Auth. quod locum, colum. fin. C. de coll. Ias. in consil. 2. colum. 11. post med. & in consil. 3. col. 4. circa med. lib. 3. vbi, quod ita est communis & vera conclusio, allegat Barb. in consil. 22. colum. 9. & in consil. 37. colum. 10. lib. 2. Idem tenet Corn. in consil. 61. colum. 1. lib. 1. & in consil. 58. colum. 2. lib. 4. Reperio tamen, quod Alexand. in consil. 76. col. 2. in secundo dubio. & in consil. sequent. in tertia subscriptione lib. 4. sequitur illam opinionem, quod societas vniuersalis non contrahitur, nisi expresse actum sit. Quam etiam sequitur Veronensis in consil. 42. col. 3. circa med. malè tamen per prædicta. ¶ Quinto considero fundamentum vnum iudicio meo efficacissimum. nam iste Pasqueti de tempore contractus matrimonij inter eius filiam & ipsum Chabert eius generum, donauit ipsi Chabert dimidiam partem bonorum suorum pro indiuisio exceptis tamen & reueruatis quibusdam bonis, deinde statim simul & communiter habitauerunt & vixerunt, quæ communis habitatio & bonorum communicatio debet intelligi secundum titulum præcedente donationis, id est, quod solum censentur communicata bona secundum formam & tenorem ipsius donationis. l. quædam mulier. ff. de rei vind. l. 2. C. de acquir. posses. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. 1. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. sed considerato titulo præcedente donationis non potest inferri aliqua societas vniuersalis omnium bonorum etià futurorum cum illa donatio solum respiciat bona præsentia, & quia tilla reueruatio seu retentio aliquorum bonorum facta per donatorem repugnat naturæ societatis omnium bonorum, vt considerat Corn. in dicto consil. 299. colum. 2. lib. 4. Et quod scribit idem Corne. in consil. 9. col. 1. lib. 1. de eo qui communicat omnia lucra, sed aliqua retinet, quod tunc non censetur contracta societas vniuersalis, repugnante illa retentione aliquorum lucrorum. ¶ Præterea, si dicimus censeri contractam societatem vniuersalem omnium bonorum ex illis actibus postea secutis inter ipsos Pasqueti & Chabert, oportet dicere, quod fuerit recessum ab illa reueruatione & retentione facta in donatione de aliquibus bonis, & ab ipsa donatione, in quantum solum comprehendit bona præsentia. Quod non est dicendum, quia t præcedentibus conuentionibus nunquam censetur derogatum per actus sequentes, nisi quatenus de necessitate inferatur. l. sancimus. C. de test. l. præcipimus, in fin. C. de appell. l. alumna. §. qui filias. ff. de ad. lege. Oldr. in consil. 190. Thema tale est, fratres eremita. ¶ Quinimò vbi sequentia aliqua distinctione intelligi possunt, ne derogent præcedentibus nunquam præcedentibus censetur derogatum. Alex. in consil. 170. lib. 6. & potius restringi debent actus sequentes secundum præcedentia quàm quod præcedentibus derogent. l. quotiens, vbi glossa. C. famil. creil. sed ista communis habitatio & lucrorum communicatio necessariò non repugnat præcedenti donationi & retentioni in ea facte imò se inuicem compatiuntur, quia potuerunt simul viuere, & bona omnia communiter possidere communicando fructus tantum ipsorum bonorum nō etiam proprietates nisi secundum formam & tenorem dictæ donationis. ¶ Similiter illa communicatio lucrorum necessariò non inducit societatem vniuersalem omnium bonorum, quia potuit fieri negotiatio ex fructibus & redditibus ipsorum bonorum vt supra, communicatis, citra omnem communicationem proprietatis. & polito, ipse Chabert solus negociaretur & operas exerceret, tamè loco istarum operarum ipse Pasqueti operas alias præstabat circa curam & administrationem bonorum. Et præterea habebat ipse Pasqueti plura bona quàm haberet ipse Chabert, quorum fructus etiam communicabat, idè fructus talium bonorum debent compensari cum operis ipsius Chabert. ¶ Circa secundum du-



- 8 bium,† posito & non concessio, contracta diceretur societas vniuersalis tacite, tamen ob talem societatem tacitam non tenetur ipse Pasqueti communicare ipsi Chabert bona sibi obuenta ex testamento & substitutione Ioannis Pasqueti. l. coiri. cum pluribus legibus seq. ff. pro socio Alexad. in conf. 48. colum. 1. versic. 2. comprobatio. lib. 2. in conf. 76. colum. 2. in 2. dubio lib. 4. vbi declarat hanc esse differentiam inter societatem vniuersalem expressam & tacitam, licet hoc precise firmare non audeam, quia si talis societas tacita vniuersaliter contracta sit per communicationem omnium vndecunque obuientium, non solum ex quaestu negociationum, sed etiam aliunde, tunc omnia videntur venire, quia talis communicatio fieri non potuit citra ius & nomen societatis vniuersalis, & perinde est ac si contracta esset. expresse societas vniuersalis omnium bonorum, vt declarat Dec. in Auth. quod locum, colum. final. C. de colla. in d. consil. 68. colum. 4. & in dicto consil. 304. colum. 2. ¶ Secundo etiam si ageretur † de societate vniuersali expresse contracta, adhuc non teneretur ipse Pasqueti communicare bona acquisita nomine proprio, praesupposita scientia saltem praesumpta dicti Chabert circa ipsas acquisitiones vt supra ostendimus. ita Bald. in l. si socius. ff. si cert. pet. vbi Moder. Alexan. in conf. 49. columna fin. vers. idem etiam voluit Bal. lib. 1. Roman. in conf. 291. Cum isti fratres. colum. 3. secus vbi socius vniuersalis quid acquirit nomine proprio altero socio ignorante, quia tunc non potest socius acquirens solus dissolvere societatem acquirendo proprio nomine, cum in tali dissolutione sit necessarius consensus alterius socij ob id tenetur communicare, vt per Roman. in d. consil. 291. colum. 3. Anto. de But. in consil. 71. Ancha. in d. conf. 302. Materia. colum. 3. in secundo dubio. Socin. in conf. 161. col. 5. versicu. nec praemissis refragatur. lib. 2. Cor. in conf. 61. in fi. lib. 1. ¶ Ex praemissis videtur inferri, quod illa diuisio facta inter ipsos Pasqueti & Chabert fuerit erronea & ex falsa causa, in quantum fuerunt diuisa bona insoludum pertinentia ad ipsum Pasqueti, ideo tanquam erronea debet reuocari. Paul. de Cast. in l. fin. §. idem quaesit. ff. de condi. indeb. in conf. 125. Dubitatur primo. colum. 3. in 6. dubio lib. 2. Bald. in consil. 386. Preponitur quod frater. lib. 1. Ancha. in conf. 291. Super pluribus articulis. colum. 3. vbi ampliat istud procedere, licet ex causa posset diuisio sustineri, & de diuisione erronea, quod debeat reuocari, tradit Corne. in consil. 278. colum. penult. lib. 4. Decius in conf. 180. colum. 3. & in conf. 351. colum. penult. circa fin. Gratianopoli, penultima Februar. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano, Iurifconsultus.

## SUMMARIUM.

- 1 Subditus de iure communi tenetur iurare fidelitatem secundum formam. Quando praescribens habet praesumptionem iuris contra se, requiritur in praescriptione tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium. ibidem num. 1.
- 2 Habens ius plura respiciens, si vtatur in aliquibus, conseruat sibi ius in totum, ideo praescribi non potest, quod ad alia per non vsum.
- 3 Error iuris impedit praescriptionem. Sed an hoc procedat in praescriptione longissimi temporis hic vide, nec impeditur praescriptio ex iuris errore, quando pro ea aequitas adest naturalis.
- 4 Libertas non iurandi fidelitatem non praescribitur ex eo, quod per centum annos fidelitatem non iurauerit.
- 5 Libertas aduersus subiectionem non praescribitur quandiu quis obediuit iussibus officiariorum domini.
- 6 Obligatio legalis dicitur fortior obligatione hominis.
- 7 Vnus solus de vniuersitate recusare non debet, quae alij de vniuersitate faciunt, quia membra a capite recedere non licet.
- 8 Maior pars vniuersitatis praediuicat minori, quando est actus necessarius aut utilis ipsi vniuersitati.

## CONSILIVM XXVII.

De eadem materia habetur infra  
in consilio 55.

IVINO subsidio ex corde postulato. In causa magnifici domini Guigonis. Guiffredi domini de Botieres militis & equitis celebratissimi contra Enymondum Girodi de duobus principaliter videndum est. Primo, an teneatur ipse

Enymondus ad iuramentum fidelitatis. Secundo, an teneatur ad alia onera petita puta coruatarum, & quartae auenae non obstante exceptione praescriptionis allegatae per ipsum Enymondum Girodi. ¶ Circa primum puto concludendum ipsum Enymondum Girodi teneri ad iuramentum fidelitatis non obstante praescriptione opposita sequentibus fundamentis: primo, quia habet ipse Girodi praesumptionem iuris contra se † nam de iure communi tenetur subditus iurare fidelitatem iuxta nouam formam, scilicet vitam membrum, mentem & rectum honorem, vt in titulo de noua forma fide. ideo cum habeat praesumptionem iuris contra se requiritur in praescriptione tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium cap. 1. de praescript. lib. 6. §. 1. in Auth. vt nulli iud. Bal. in consil. 370. Verba rescript. col. 1. lib. 3. quod tamen tempus minimè probatum fuit, neque probari potest. ¶ Secundo considero, quod omnes subditi ipsius domini de Botieres tenentur ad iuramentum fidelitatis: & illud praestiterunt excepto Enymondo Girodi. ideo ex iuramento praestito per alios subditos conseruatum fuit ius subiectionis etiam contra ipsum Enymondum, quia † habens ius plura respiciens, si vtatur illo iure in vno vel in pluribus, conseruat sibi ius in totam etiam quod ad alia ad impediendum praescriptionem. l. si is qui vsum fructum. ff. de vsum fruct. facit l. vt pomum, in fi. ff. de serui. l. vna est via. ff. de serui. rust. praed. l. stillicidij. §. si. ff. quae ad serui. amit. Paul. de Castr. in consilio 179. in causa quam magnificus. colum. quarta, ad fin. lib. 1. Cor. in consilio 268. columna prima, ad fin. libro 4. ¶ Tertiò, iste Enymondus Girodi dicitur in mala fide, cum sciat se teneri tanquam subditum ad iuramentum fidelitatis, ideo ob malam fidem praescribere non potuit reg. possessor malae fidei. de reg. iur. libro 6. & posito errasset in iure, tamen † error iuris impedit praescriptionem. l. nunquam. ff. de vsum fruct. gloss. & Doct. in cap. de quarta, de praescript. Alex. in consilio 73. columna fin. lib. 2. & in consilio 46. in secundo dubio, libro tertio. Paul. de Castr. in consilio 70. quia frustra. columna fi. in consilio 429. In quadam informatione, libro primo, Soc. in consilio 29. columna septima, in secundo dubio, libro 1. Bellamera in consilio 10. columna 12. versiculo tertio, oppones. Abbas in consil. 34. columna prima, libro primo, & in consilio 19. columna secunda, libro secundo. Curtius Iunior in consil. vltim. columna tertia, ad fin. vbi dicit hanc esse communem opinionem, & hoc videtur procedere in casu isto, vbi non agitur de praescriptione longissimi temporis, multi tenent contrarium, vt Bald. in consilio 511. Quidam praetatus. in fin. libro quinto. Paul. de Castr. in consilio 44. Circa praesentem casum notandum. colum. 2. circa fin. lib. 2. Alexand. in conf. 75. columna 2. ad fin. & in consilio 154. ad fin. vbi attestatur ita esse communem opinionem. non omitto dictum vnum singulare. Bald. in consilio 179. quando sapiens, in fin. libro 4. vbi quando praescriptio habet aequitatem naturalem, error iuris non nocet, puta si quis praescribit relicta sibi in testamento minus solenni, de qua tamen materia an & quando error iuris impediatur praescriptionem, latius alibi dico. ¶ Quarto in terminis adduco † Abb. in consilio 82. colum. tertia. vers. ad secundum respondeo: libro primo, vbi voluit quod licet steterit quis per centum annos, quod fidelitatem non iurauerit, ex eo tamen non praescribit, quod minus teneatur iurare, causis & rationibus, de quibus per eum ibi. ¶ Quintò considero, quod iste Enymondus Girodi stetit iam longo tempore in loco sancti Vincetij subditus iurisdictioni ipsius domini de Botieres agendo aut comparando coram eius castellanis & officariis, ideo non videtur considerabilis praescriptio aduersus subiectionem, nisi à tempore denegatae ipsius subiectionis. argum. l. male agitur. C. de praescription. triginta annorum, vbi possidens nomine alterius non praescribit, nisi à tempore interuensa possessionis, seu negatae pensionis. tradit Paulus de Castr. in consilio 213. Viso puncto supra scripto. columna prima, ad fin. & in consilio. 298. Ad primum quaesitum. columna 2. circa med. libro 2. satis enim dicitur iste Enymondus Girodi possedisse nomine ipsius domini de Botieres, ex quo eius iurisdictionem recognouit, vt supra. & cum se gesserit pro subdito, non potest modò recusare iuramentum fidelitatis, quod venit in consequentiam ipsius subiectionis. l. illud. ff. de acquirend. haeredi. cum similibus. ¶ Et pro hoc, quod scribit Ias. post anti. in l. is qui putat, columna secunda in fin. ff. de acquirend. haered. vbi, quod subditus non praescribit aduersus obedientiam, nisi à tempore, quo incipit se gerere pro non subdito, & est in quasi possessione libertatis



libertatis. ¶ Sexto, ista obligatio, ex qua tenetur quis ad iuramentum fidelitatis ratione subiectionis dicitur obligatio legalis, quia per legem cogitur subditus ad sacramentum fidelitatis, † quæ obligatio legalis dicitur fortior obligatione hominis. Bald. in l. frater à fratre, in ultimo notab. ff. de condi. indeb. Alexan. in consilio 88. colum. fin. vers. sed posito, lib. 6. Socin. in consilio 112. lib. 1. & in cons. 206. col. 2. lib. 1. sed contra obligationem hominis non præscribitur minori spacio triginta annorum. l. sicuti. C. de præscript. triginta annorum ergo tantundem tempus necessarium ad præscribendum contra obligationem legalem: sed iste Enymodus Girodi solum allegat cursum temporis viginti aut viginti quatuor annorum, ideo præscriptioni locus esse non potest. ¶ Circa secundum dubium illud videtur decisum ex præcedentibus fundamentis, quæ pariter videntur militare in isto secundo dubio saltem pro maiori parte. Et ulterius cum ista onera coruatarum & auenæ debeantur ratione commodi seu boqueragij, quod percipiunt ipsi subditi in bonis seu nemoribus ipsius domini, & ipse Enymondus participet in tali commodò equum est, quod sustineat & onus. l. vni. §. pro secundo. C. de cadu. tollen. l. secundum naturam. ff. de reg. iuris. gloss. fina. in c. si Episcopus. de offic. ordin. libro 6. ¶ Secundo, cum alij de vniuersitate † sustineant & soluant ipsa onera coruatarum & auenæ, ipse Enymondus solus illa recusare non debet, quia sequi debet totum caput vniuersitatis, à quo membra discedere non debent. ca. cum non debeat, de præscrip. c. si diligenti, vbi glo. in verbo tota Sardinia, cod. ti. & dignum est, vt ipse Girodi, qui cum alijs subditis vitam similem ducit, similem sentiat in legibus seu oneribus disciplinam. cap. recolentes, de statu mona. & alias absurdum foret, quod vna particula suo non congrueret vniuerso. cap. qui contra. 8. distinct. ¶ Tertiò confidero, quod iste actus soluendi † onera coruatarum & auenæ dicitur necessarius & etiam utilis ipsis subditis ratione commodi quod percipiunt, ideo factum maioris partis ipsorum subditorum præiudicat ipsi Enymodò Girodi, iuxta not. in c. cum omnes. de constit. & in c. humilis, de maio. & obe. Bal. in consilio 85. Considerare. & in cons. 462. Punctus quidam homines. lib. 4. Corneus in cons. 181. columna 2. vers. præterea dicta concessio. & colum. 10. numero 31. lib. 2. ideo cum alij omnes de vniuersitate sustineant & soluant ista onera, iste Enymodus solus illa recusare non potest, sed ex facto & solutionibus maioris partis, imò totius ferè vniuersitatis obligatur, pro quo optimè facit quod scribit Oldr. in consilio 204. Prima quæstio, in fin. vbi quando in eodem corpore vniuersitatis sunt plura indiuidua, quod superior in maiori parte indiuiduorum seruauit, hoc in omnibus obseruabit. c. sopita, de censibus. ca. 1. de religio. domibus, quia vna & eadem res non debet diuerso iure cèferi. l. eum qui ædes. ff. de vsucap. itaque cum in vniuersitate sancti Vincentij sint plura indiuidua & plures personæ, potest dominus loci obseruare in persona Enymodi, quod in omnibus alijs indiuiduis obseruat, & eum cogere ad onera, quæ alij sustinent, ne eadem vniuersitas diuerso iure censeatur, quò ad personam istius Enymondi. Pro hoc facit, nam vbi agitur de iure vniuersitatis, etiam in odiosis cõprehenduntur personæ futuræ, puta nascituri aut venientes de nouo ad habitandum, puta populo interdicto. nam censenter interdicti etiam nascituri ad mille annos, interdicto non sublato. Ioan. And. in cap. si sententiam, de sent. excom. lib. 6. Feder. de Senis in cons. 32. colum. 3. ante med. versicu. & secus est quando populus, ideo non potest Girodi dicere, quod ipse non erat subditus aut de vniuersitate tempore transactionis habitæ inter dominum & vniuersitatem aut subditos, Gratianopoli. 12. Februarij, 1540. Aymo Crauetta, Iuriconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 In falsitate scripturæ consideranda maximè attendi debet verisimilitudo quia quod verisimile non est, est quædam falsitatis imago.
- 2 Testis deponens non verisimilia dicitur de falso suspectus, similiter instrumentum continens verisimilia, dicitur suspectum de falso. ibid. nu. 1.
- 3 Suspicio arguitur contra instrumentum testamenti, in quo quid legatur personæ mortuæ.
- 4 Falsitas arguitur quando testamentum de antiquo sumptum recentibus literis legitur registratum.  
Memoria hominis est labilis, & ex quanto tempore inducatur obliuio.
- 5 Falsitas arguitur quando notarius in registratione instrumenti non seruauit solitum suum stylum.

- 6 Falsitatis suspicio arguitur ex longa tarditate, quando notarius diu stetit antequam registraré instrumentum, & similiter ex tarditate producentis instrumentum, suspicio oritur contra producentem.
- 7 Falsitas instrumenti arguitur quando testes in eo descripti omnes reperiuntur mortui.
- 8 Falsitatis suspicio arguitur, quando in prothocolo reperitur incisio alicuius folij.
- 9 Falsitatis suspicio operatur, ne fides detur instrumento suspecto.
- 10 Opponens falsitatem per modum exceptionis, non tenetur se inscribere ad penam talionis.

CONSILIUM XXVIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Assertum testamentum nobilis Guigonis Blosseti suspectum videtur de falso sequentibus fundamentis

Primò in † consideranda falsitate scripturæ maximè attenditur verisimilitudo, quia quod verisimile non est, est quædam falsitatis imago. Bald. in l. 1. colum. 3. C. de seruis fugit. ideo quando testis deponit non verisimilia, dicitur suspectus de falso. Abb. in c. quia verisimile, circa fin. versiculo nota quod contra testes, de præsump. Dec. in cõf. 94. colum. 2. vers. secundo in dictis testium. & in cons. 684. ad fin. ¶ Addo Imolam in cons. 134. in fin. las. in l. si extraneus. in quarto not. ff. de conditio. ob cau. ¶ Idem est in instrumento quod dicitur falsi suspectum, quando continet non verisimilia. Abb. in consilio nonagesimonono ad fin. libro primo. Curtius Iunior in consilio decimosextimo columna secunda post med. & in consilio 178. columna secunda verisimilitudo enim habetur pro lege. Oldr. in consilio decimotertio cum quæstio. in fin. & dicitur verisimilitudo cognata naturæ. Bald. in consilio 180. Mortuo filio. libro tertio & quod instrumentum dicatur suspectum de falso, quando continet verisimilia tradit Bal. in l. scriptura, circa med. C. de fid. instrum. Curtius senior in consilio septuagesimoquarto columna fin. in princip. Decius in consilio 11. columna quarta in fin. versicul. nam quod non possibile. in consilio nonagesimoquarto columna secunda post med. versicul. & in probationibus, in consilio 189. columna quarta versiculo secundo ad hoc facit. in consilio 399. columna tertia post med. versicul. sic etiam concludit Bal. Idem in alia scriptura quod dicitur suspecta de falso, quando continet non verisimilia, puta liber rationum. Alex. in consilio octuagesimoquarto columna prima post med. versicul. præterea dicta scriptura. libro septimo allegat not. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus, & in cap. quia verisimile, de præsumption. sed testamentum de quo agitur, continet non verisimilia. ¶ Primò ex legato facto sorori mortuæ tempore testamenti, cuius mortem frater non ignorabat, ideo non est verisimile, quod testator aliquid reliquerit personæ mortuæ, nisi dicamus fuisse testatorem mentis insanæ & infirmæ. ¶ Secundo, assertum testamentum † legitur factum anno millesimoquingentesimodecimosextimo tamen apparet registratum seu prothocolatum recenter ex literis recentibus, ideo præsumitur falsum, quia si verè cõditum fuisset tempore prædicto, verisimile est, quod eodem tempore fuisset prothocolatum ita in simili præsumptionem falsitatis arguit text. in capit. inter dilectos. §. secundo quia. & §. rursus, de fide instrumen. ¶ Tertiò, cum assertum testamentum legatur factum anno prædicto 1512. & registratum recenter non est verisimile quod notarius potuerit registrando recordari totius tenoris ipsius testamenti, cum † sit labilis hominum memoria. l. peregrè. ff. de acquirend. posses. & saltem præsumitur obliuio ex lapsu decem annorum. gloss. in lege prima. C. de seruis fugitiuis. & in §. penultimo. Institut. de vsucapio. imò inducitur obliuio etiam ex minori tempore. gloss. in l. furtum. §. fin. ff. de vsucap. Socinus in consilio secundo, columna tertia, libro tertio. Amplius scribit Oldrad. in consilio centesimo octuagesimotertio. Factum tale est vacante ecclesia. columna penultima, versiculo & si aliqui dicerent, quod præsumitur obliuio etiam post annum. ¶ Quarto oritur suspicio falsitatis † ex ordine registrationis. nam assertum testamentum factum dicitur die quarta mensis Martij anni prædicti 1512. & tamen reperiuntur plura alia instrumenta recepta eodem anno & mensib. Septēbris & Nouēbris, & sic longè post assertū testamentū registrata & prothocolata literis antiquis ante ipsum testamentum ideo verosimile est, quod ipsum testamentum veritatem



contineret, seu ex veritate factum esset, quod suo loco & ordine collocatum & registratum fuisset, arguendo à solitis seu à consuetudine ipsiusmet notarii, qui in aliis instrumentis ita erat solitus facere. l. vel vniuersorum. ff. de pign. act. quæ etiam consuetudo similiter seruatur per alios notarios. ideo talis registratio insolita inducit suspensionem falsitatis. Bald. per gloss. ibi in l. si quis sub conditione, in fin. ff. de condit. inst. Et ita ex modo insolito falsitatem arguit. tex. in c. quam graui. de crim. falsi. tradit Dec. in c. 2. in 3. no. de rescrip. & in cap. ad nostram, in 3. not. de confir. utili vel inutil. Ias. in l. 1. colum. 2. ff. si quis cau. in l. vt liberis. col. 3. C. de colla. Et in l. testamentum. col. 1. C. de testam. ¶ Quinto oritur suspicio ex tanta tamque longi temporis tarditate circa registrationem asserti testamenti, quod si ex veritate receptum fuisset, non est verisimile, quod notarius tanto tempore tardasset illud in acta referre. arg. c. 3. loco. de proba. l. cōsensu. §. super plagiis. C. de diuor. & ita rati & ne tarditatis suspensionem arguit Paul. de Castr. in consil. 281. In causa ista quinque. colum. 1. lib. 1. & in consil. 182. colum. 3. eodē lib. 1. Ancha. in consil. 234. Casus talis est post præceptum. colum. 1. Bald. in consil. 37. quidam tabellio, in fin. lib. 1. ¶ Ex qua etiam tarditate arguitur suspicio contra partem aduersam, quæ tandiu distulit assertum testamentum producere, vt not. Paul. de Castr. in d. consiliis post Cyn. in l. 1. C. vt quæ defunt aduoc. sed vltra Paul. & alios allego tex. in l. si quis forte. §. 1. ff. de pœn. ibi nec enim debebant tam magnā rem tandiu reticere. & quod per illum tex. in pulchro casu arguit Oldra. in consilio 183. Factum tale est, vacante Ecclesia, colum. 3. ¶ Sexto oritur suspicio, quia præsupponitur quod testes descripti in asserto testamento omnes sunt mortui, ideo præsumuntur descripti, ne falsitas posset manifestari. iuxta not. per gloss. & Doctor. in l. 1. §. fina. ff. quem admodum. test. aperian. Alexand. in consilio 62. columna 1. vericulo secundum concurrat indicium, lib. 3. Corn. in consil. 226. colum. fin. lib. 3. & in consil. 70. colum. 2. vericulo. auger diminutionem. lib. 4. Imò idem si vnus tantum testis sit mortuus & alter viuus, qui dicat se non fuisse præsentem, Alexand. in consil. 77. colum. 1. lib. 1. & quod instrumentum reddatur suspectum, quando testes in ea descripti omnes sunt mortui, tenet Curt. senior in consilio 56. ante fin. allegat Bald. in l. 1. C. de fideicommissis. ¶ Septimo oritur suspicio ex incisione illius folij prothocoli immediatè sequentis vnum instrumentum, quæ incisio in libro prothocoli de sui genere est mala & prohibita, quia non debet notarius in prothocolo suo aliquid mutare, variare, aut incidere sine auctoritate iudicis. Bald. in l. cum proponeretur. ff. de leg. 2. & in l. fin. C. de eden. Alexand. in consil. 89. columna 2. vers. confirmantur hæc, lib. 3. ideo præsumitur dolose facta incisio, quia omne male actum prauè præsumitur factum lib. 1. C. de falsis. & l. 1. C. de sicar. Quæ incisio ob duplicem causam fieri potuit, vel quia in folio inciso apparebat, quod ibi erat finis illius prothocoli, & quod de eo anno nulla alia instrumenta fuerant recepta, vel ad excusandum illam oppositionem papyri recentis, quod ideo apposita fuerit, vt ostenderetur papyrus antiquam non sufficere ad registrationem asserti testamenti. ¶ Ex præmissis negari non potest, quin assertum instrumentum testamenti dicatur suspectum falsi, ideo non probat, nisi veritas eius aliter comprobetur. l. iubemus. C. de proba. Bald. in consil. 444. Ad euentiam præmittendum est quod aliud. colum. 2. lib. 1. & in consil. 402. Quæritur, an per solam diffamationem. colum. 1. lib. 5. Paul. de Cast. in consil. 103. Ponitur in factis in secundo dubio. lib. 2. Alexand. in consil. 2. Alexand. in consilio 77. colum. penultim. versiculo corroborantur prædicta. libro 1. quod est repetitum in consil. 62. lib. 3. Socin. in consil. 98. columna 2. vers. item præsuppono, lib. 2. Roma. in consil. 376. Quæstio est, colum. fin. Deci. in porrecta, colum. 2. versicul. tertio illud dictum de confir. util. vel inutil. post redditum consilium fuit dubitatum, an opponens falsitatem dicti testamenti per modum exceptionis & defensionis teneatur se inscribere ad pœnam talionis. Breuiter concludo quod non, ex doctri. Bartol. si cui, in princip. colum. 2. ff. de accusa. & ibi in addi. Angel. de Aretin. in tract. malefici. in versicul. & ad quærelam, colum. 2. sed vltra not. in dictis locis benè facit quod scribit Oldra. in consil. 299. Principium, vbi quod obiciens defectum contra electionem Episcopi per modum defensionis, non tenetur seruare formam, cap. vt circa de elect. li. 6. & quod illa forma obseruari debet solum quando opponitur contra electionem per modum accusationis. Et verum, quod si iudex suspicaretur de calumnia oppo-

nentis & excipientis de falsitate contra instrumentum posset imponere pœnam extraordinariam ita opponenti & excipienti casu quo non probet, vt no. Alexand. & Moder. in lege 1. §. editiones. ff. de eden. Gratianopoli, 24. Februarij, 1540. Aymo Crauetta, Jurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Verba enunciativa probant dominium inter ipsas partes. Confessio & verba enunciativa auctoris prædicant singularibus successoribus. ibid. num. 1.
- 2 Verba enunciativa in his, quæ sunt iuris, non præiudicant, ideo non præiudicat confessio, quod quis furtum commiserit, vbi furtum non est, nec nocet generalis confessio, quod quis sit usurarius nisi aliter usura probetur, idem si quis fateatur executionem legitime factam.
- 3 Verba enunciativa vt operentur, necesse est enunciationem fieri specificè nec sufficit aliquid simpliciter enunciarum aut generaliter. Verba enunciativa incidenter emissa non præiudicant, quando de enunciatum principaliter contingit disputari. ibid. num. 3.
- 4 Executio an vitietur ob enormem lesionem, & an remedium. l. 2. C. de rescin. vend. locum habeat in re vendita sub hacia.
- 5 Dolus ex proposito arguitur quando lesio est multum excessiua.
- 6 Vt actus nullus confirmetur ex confessione aut consensu partis, requiritur consensus expressus, nec sufficeret consensus tacitus aut pactum nudum.
- 7 Verba enunciativa obligationem non inducunt, sed probationem tantum.
- 8 Reservatio in nullum de nouo tribuit, sed conseruat tantum sit quod sit.
- 9 Quamdiu possessio est penes aliquem, contra eum præscribi non potest, Prescriptio facile non presumitur, sed probari debet per allegantem, & in dubio iudicandum est contra præscriptionem. ibid. num. 9.

## C O N S I L I V M X X I X.

**D** I V I N O subsidio ex corde postulato. Pro clario-ri declaratione præsentis difficultatis de pluribus videndum est. Et primo an dicatur probatum dominium nobilium Iffoardi agētium super castro Bastide de Malligayo, super quo dubio concludendum videtur quod sic. Nam ista bona fuerunt capta in pignus pretorium seu iudiciale tanquam de bonis nobilis quondam Antonij Iffoardi, & ad instantiam nobilis Fabricij de Gaieta tanquam creditoris ipsius Iffoardi, vt narratur in proemio & verbis enunciativè transactionis initæ, inter dictum nobilem Fabricium de Gaieta siue eius procuratorem, ac dictum nobilem Antonium Iffoardi, & Bonifacium eius filium. ¶ Ex quibus verbis enunciativis probatur dominium dicti Iffoardi inter ipsas partes, vt in terminis concludit Alexand. in consil. 112. colum. 1. lib. 6. Et ista verba enunciativa sicut probant contra ipsum de Gaieta, ita probant contra omnes singulares successores, & habentes causam ab ipso de Gaieta. Socin. in consilio 11. colum. 1. in consil. 13. col. 2. versicul. & illa probatio. & in consil. 82. colum. 2. versiculo secunda conclusio lib. 3. Aretin. in consil. 112. Consideratis, circa fin. versicul. de successore etiam singulari. nam ista confessio dominij facta fuit per ipsum de Gaieta ante translationem istorum bonorum in ipsos successores singulares ideo omnibus præiudicat causam habentibus ab ipso confitente, iuxta doctrinam Bartol. in l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb. alias absurdum videretur, quod successores habentes causam ab alio essent melioris conditionis quam author eorum. l. fin. §. 1. ff. ad Velleia. iuncto quod notat. in l. cum res. C. de proba. in gloss. magna, circa med. Paul. de Castr. in consilio 247. In causa quæ vertitur sanè. colum. 2. lib. 1. Dec. in regula, aliud est vendere. §. fin. ff. de regul. iur. ¶ Secundo videndum est, an ipsi Iffoardi seu de Materonis causam habentes ab eis dicantur domini dictorum bonorum nõ obstante executione prædicta, adeo quod eis competat rei vindicatio contra detentores ipsorum bonorum ad eorum recuperationem, in quo dubio abundè scripserunt dicti aduocati Aquenses, concludendo non fuisse admissum dominium per assertam executionem duplici ratione. Prima, quia non legitur facta executio seruatis solennitatibus iuris, & respondent ad verba enunciativa dictæ transactionis, in qua assertitur factam fuisse executionem. ¶ Et bona ipsa incantata seruatis de iure seruandis, quia verba enunciativa videbantur præiudicare ipsis Iffoardi transigentibus nec cōtradictibus, per nota. supra in 1. dubio. ¶ Sed vltra responsiones ipsorum dominorum Aquensium clarior & efficacior responsio videtur accommodari, videlicet, quod illa

2 verba enunciativa & emissa sunt circa ea quæ in iure consistunt



sistunt videlicet, q̄ fuerint obseruata debite solennitates iuris. Sed confessio in his, quæ sunt iuris præiudicare non solet. l. ornamentorū. ff. de aur. & arg. leg. Bar. in l. i. ff. si cer. pet. ideo si quis confiteatur se furtum commisisse, & reuera furtum non commiserit, talis confessio non præiudicat, puta si res, quam dicit se substraxisse, erat propria ipsius cōfiteatis, cuius rei propriæ furtum committi non potest, quia non potest confessio iuris dispositionem immutare, & facere furtum vbi furtum non est. Roman. in conf. 113. pro declaratione. columna 2. versicu. quinimō. idem euidenter tradit Ang. in conf. 22. ad fin. & in consilio 403. ¶ Alibi scribit Bal. in cons. 98. Betonius de Couo. col. 1. lib. 1. Quod est repetitū in consilio 383. lib. 5. quod si quis fateatur se esse vsurarium generaliter, talis confessio non præiudicat, quia quod quis sit vsurarius hoc in iure consistit, ideo non statim simplici confessioni, nisi aliter exprimantur actus, Ex quibus inferatur ad iuris decisionem super vsuris. Simili modo quod executio dicatur legitime facta, hoc in iure consistit, ideo si quis fateatur simpliciter & generaliter executionem esse legitime factam, talis confessio præiudicare non potest, quia si in rei veritate executio legitime facta non fuerit, non potest confessio priuati hominis iuris dispositionem immutare, & facere executionem legitimam, quæ legitime non processit. Ideo opus erat, quod enunciaretur in transactione totum factum executionis, qualiter facta fuisset, & quod specificè & singulariter expressæ fuissent omnes solennitates adhibite in ipsa executione, tunc enim posset iudex cognoscere, an illa verba enunciativa sint vera, quod facta fuerit executio, seruatis de iure seruandis. ¶ Et istud est quod voluit Paul. de Cast. in conf. 139. Pro declaratione eius, de quo queritur. col. 2. post med. versu. præterea instrumentum transactionis. lib. 1. vbi post Bar. & Bald. concludit q̄ ad hoc, vt verba enunciativa operentur, necesse est enunciationem fieri seu aliquid enunciari specificè, nec sufficit simpliciter aut generaliter aliquid enunciari. idem & magis in terminis voluit Old. in conf. 262. In quæst. col. 2. versu. sed prædictis ob stare videtur vbi si instrumento vnionis dicatur, quod vnio facta cum omnium iurium solennitate, talia verba non probant solennitates præcessisse, nisi in specie exprimantur omnes solennitates ad vnionem necessarias, nec sufficit generaliter hoc enunciari. Ad idem adduco Rot. decis. 190. Quod ad reuocationem, in nouis. vbi, q̄ non sufficit confessio appellati, quod fuerit appellatum, nisi si probetur fuisse appellatum infra decem dies, & per habentem potestatem interponendi ipsam appellationem. Ad idem adduco Fede. de Sen. in conf. 64. Pridie, vbi quod confessio generalis & incerta non probat, dixi in cons. 157. col. 3. nam generalitas parit obscuritatem & incertitudinem. l. cum Stichus. ff. de solutio. lita fidei, in princ. ff. de iur. fil. sed probatio obscura aut incerta non releuat. cap. in præsentia de prob. Respondeo etiam aliter ad ista verba enunciativa quod fuerunt incidenter emissa ad effectum transactionis prædictæ incundæ, ideo non debent probare in hoc iudicio, in quo principaliter disputatur de validitate vel inualiditate ipsius transactionis. Anton. de Butr. in c. illud, de præsump. Alex. in conf. 136. col. fin. lib. 1. & in conf. 202. col. 2. lib. 2. Mathæ. fillano. 79. Dec. in conf. 118. col. 2. ad fi. & in conf. 310. colum. pen. Corneus in consilio 269. colum. 2. post med. versu. quinimō & verba, libro 3. ¶ Secunda ratio nullitatis dictæ executionis assignatur per dominos aduocatos Aquenses, quia in illa executione ¶ interuenit læsio non solum enorinis, sed enormissima, iuxta text. cum ibi not. in l. si quos. C. de rescin. vend. & per alia iura. de quibus per eos. ¶ Addo quod ista ratio videretur sufficiens ad reuocandū ipsam executionem. licet legitime processisset factis debitis subhastationibus ex remedio legis secundæ. C. de rescin. vend. Quæ lex locum habet etiam in re vendita. ad subhastationem. Bald. in conf. 375. Casus super quo consilium petitur. ad fi. lib. 1. Paul. de Castr. in conf. 156. Visis actis & actitatis coram domino locum tenente. col. 1. ad fin. lib. 2. Et ita magis communiter tenetur secundum Alex. in consil. 117. circa fi. lib. 7. Idem tenet Calea. in conf. 25. col. 16. ante med. Contrarium tamen tenet Curt. senior in conf. 66. col. pen. circa med. versu. & per istas rationes allegat Bal. in l.ordo. C. de execu. rei iud. Alex. in l. si quis cum aliter. ff. de verborū oblig. Addo Bal. in conf. 513. iudex lib. 5. Guid. Pap. q. 22. in fi. vbi fortius voluit quod etiam minori non succurratur, sed in minore reprobat. 161. in addit. quæ opinio maxime procedit in casu nostro, vbi ex sola lectura instrumentorū dictæ transactionis, & locationum probatur excessus, ma-

xime in læsione vltra dimidiam ex his, quæ scribit Corn. in conf. 56. ad fi. lib. 3. nam ¶ vbi læsio vltra dimidiam est multum excessiua, præsumitur dolus ex proposito. Cor. in cōf. 236. col. fi. in conf. 258. col. 5. post med. versu. tamen licet quando. & in conf. 283. col. 3. circa med. lib. 4. imō ex tali excessu dolus arguitur manifestus. Curt. sen. in conf. 27. col. pen. post princ. ¶ Inferunt & rectè d. aduocati Aquenses, quod ex tali executione nulla & inualida non fuit translatum dominium istorum bonorum in ipsum de Gaieta, consequenter ipse de Gaieta alienando ista bona in alias personas, eorū etiam dominium transferre non potuit, cum illud non haberet, igitur remansit dominium penes ipsos Iffoardi, quod stante proponi potuit actio realis contra detentores istorū bonorum. ¶ Sed vltra rationes inualiditatis seu nullitatis dictæ executionis adductas per d. aduocatos Aquenses, cōsidero vnum fundamentum, q̄ videtur tollere omnē difficultatem. Nam pars aduersa nititur instrumento transactionis ad probandum validitatem ipsius executionis ex illis verbis enunciativis, in quibus dicitur factam executionem seruatis de iure seruandis. Ponamus (citra præiudicium veritatis) ista verba ¶ enunciativa præiudicare posse, non tamen possent confirmare executionem, vt executionem iudicialem; sed in vim pacti, iuxta gloss. in l. 2. C. com. vtr. iudi. Et in c. examinata, de confir. vti. vel inuti. Sed dico, quod illa gl. non procedit, nisi interueniat consensus expressus circa approbationem actus iudicialis inualidi, neque sufficeret consensus tacitus aut pactum nudum. Cal. in conf. 8. in ti. de re iud. refert, & sequitur Soc. in conf. 104. col. 3. in cōf. 105. & in conf. 220. colum. 3. versu. nec huic conclusioni. li. 4. in casu aut nostro non pōt cōsiderari aliquis consensus expressus circa approbationem dictæ executionis inualidæ fuisset enim consensus expressus si nobilis Antonius Iffoardi & Bonifacius eius filius expressè approbassent & ratificassent dictam executionem licet inualidā: quæ approbatio expressa facta non fuit. Sed pars aduersa tantum videtur colligere tacitum cōsensum ex eo, quod dicti Iffoardi præsentibus prolationi illorum verborum enunciativorū non contradixerint, sed tacuerint. ¶ Præterea posito & non cōcesso, quod ipsi Iffoardi expressè dixissent, quod illa executio facta fuerat seruatis de iure seruandis, tamen ex talibus verbis ¶ merè relatiuis nullum resultat pactum, nulla nascitur promissio vestita nec nuda, ex qua ius acquiri possit ipsi nobili Fabricio de Gaieta aut causam habentibus ab eo etenim illa verba fuissent prolata ad effectū inducendæ probationis validitatis ipsius executionis, non ad effectum obligandi ipsos Iffoardi ad obseruandum ipsam executionem tanquam validam, vbi valida non fuisset, ideo verba enunciativa prolata ad vnum effectum non possunt operari alium effectum vltra intentionem ipsorum proferentū. l. non omnis, in princ. ff. si cer. pet. Jam Doct. loquentes circa ista verba enunciativa solum illud disputant, an inducant probationē vel dispositionē. de obligatione aut nihil dicunt pro claro & expedito præsupponentes ex confessione seu verbis enunciativis obligationē non nasci, sed tantum probationem vel dispositionē. l. Publ. in fi. ff. de po. ¶ Præterea illa verba enunciativa & tota ipsa transactio secuta fuerūt ad effectum, vt recederetur ab illa executione, vt recessum fuit, ideo absurdū esset dicere, quod ex ipsius verbis enunciativis approbata fuerit ipsa executio. Et quod inducta ad vnum effectum contrarium effectum operentur. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. ¶ Ex præmissis inferitur ad clarissimam resolutionem vnus difficultatis, super qua magnopere laborarunt præstant. d. aduocati Aquenses. Nam in transactione prædicta cōuentum fuit, quod omnes & quicunque processus literatorij, & alij actus eiusdem nobilis Fabricij de Gaieta creditoris instantis contra eosdem nobiles patrem & filium debitores sic vt præmissum est facti, remaneant in eorum robore & firmitate, donec & quousque dictum debitum & expensæ propterea factæ eidem nobili Fabricio de Gaieta integraliter fuerit solutum & solutæ. Ex qua conuentione pars aduersa sumit maximum fundamentum allegando defectum solutionis debiti principalis & expensarum consequenter, quod vigore ipsius transactionis, quæ obseruata non legitur recessum non fuerit ab ipsa executione, sed remanserit dominium dictorū bonorum penes ipsum de Gaieta. Et illud deinde translatum fuerit in emptores ipsorum bonorum. Nam respondetur ad istam obiectionem posito & non cōcesso, quod ipsa transactio obseruata non fuerit tamen ex illa reservatione, quod executio remaneat in suo robore, nihil validi-



tatis aut firmitatis, de nouo adicitur ipsi executioni, nec illa redditur valida, si antea erat nulla ob illam referuationem, quia reseruatio fit ad conseruandum ius, reseruatis non etiam ad acquirendum ius de nouo. Lat si quis. §. plerique ff. de religionib. & fump. fume. lege tertia §. primo ff. quibus mod. pignor. vel hypol. fol. l. 3. §. penultimo. ff. de lib. ho. ex h. l. penultim. ff. de aqu. quot. & aesti. ibi, sine praiudicio, & ex l. idem fiet. ff. de testam. tutel. ibi sine litis praiudicio tradit Veronensis in consilio vigesimo quinto, columna penultima ad fin. vbi, quod reseruatio nihil iuris de nouo tribuit, sed intelligitur si de iure competat ius reseruatum, allegat Angel. & alia, de quibus per eum ibi. habetur in lege si quis legauerit, per illum textum. ff. de legatis primo. Soci. in consilio ducetesimo septuagesimo septimo, columna secunda. libro secundo. Decius in consilio quingen tesimodecimo sexto, columna quinta circa med. Propterea non obstante illa reseruatione, & posito non tamen concessio, recessum diceretur ab ipsa transactione, & essemus in puris terminis ipsius executionis, tamen ipsa executio parti aduersa auxiliari non potest, tanquam nulla & inualida ex causis supra memoratis. Itaque tanquam nulla perinde est, ac si nunquam facta fuisset, quia nihil & inualidum aequiparantur. lege si aut. nullum. C. de legib. hared. Institut. de haredum quali. & disse. in princip. Constat autem quod si executio praedicta nunquam facta fuisset, dominium istorum bonorum sine dubio pertineret ad ipsos Isoardi aut alios habentes ab eis, consequenter quod vendicari possent actioni reali. Tertio principaliter videndum est de exceptione praescriptionis extra opposita, in quo dubio latissime instetit praestantissimus dominus Bonifacius Sequirani doctor & aduocatus Aquensis celeberrimus, ideo non multum insistam, sed illud solum addam, quod per instrumentum transactionis praedictae conuentum fuit, quod locatio facta per nobilem Antonium Isoardi, Andreae de Castronouo remaneret in suo robore, nec illi derogatum, censeretur. Modo arguitur sic ille Andreas conductor possi debat bona praedicta nomine ipsius Isoardi locatoris. lege quamuis. §. primo. ff. de acquirend. possess. Proinde possessione & existente penes ipsum Isoardi nullo modo potuit praescribere ipse de Caieta. lege male agitur. C. de praescrip. triginta vel quadraginta annorum. l. cum notissimi. C. cod. tit. l. si is cuius. ff. ex quibus cau. maio. Baldus in consilio ducentesimo secundo. Ad euidentiam praemittendum est quod dictum pactum. columna secunda, libro secundo & in consilio 50. viso testamento. columna prima, lib. quinto. Praeterea in casu dubio fieri debet interpretatio contra opponentem exceptionem praescriptionis, quia allegans praescriptionem tenetur eam probare. Baldus in consilio quatercesimo quinquagesimo, lib. quarto. Et dicit Abbas in consilio octuagesimo secundo, columna tertia, libro primo quod praescriptio de facili praesumi non debet, quia esset praesumere negligentiam alterius, sed probatio dubia non releuat. cap. in presentia, de proba. Quod maxime procedit in materia praescriptionis, quae dicitur odiosa tanquam absorbens ius alterius cap. potest. l. 6. q. 3. Abb. in consilio 71. columna prima, libro secundo. Et dicit decisio. Neapolitana, decis. 265. columna vigesima prima, quod iuuans se ex lapsu temporis, dicitur se iuuare ex circumuentione, per tex. in §. volumus, in Auth. de his qui ingre. ad appe. ideo infert quod licet vasallus non petierit inuestituram intra annum & diem ad eam tamen ex benignitate admitti debet. Puto tamen ex allegatis per dominum Sequirani, quod sumus in casu claro circa hanc difficultatem praescriptionis. Gratianopoli, 17. Ianuarij, 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Consuetudo patriae Borbonexij quod acquisita constante matrimonio inter virum & uxorem sint communia, an extendatur ad bona sita extra patriam aut territorium Borbonexij.
- 2 Consuetudo quod acquisita constante matrimonio sint communia inter virum & uxorem, dicitur odiosa, quia omnis recessus a iure communi dicitur odiosus.
- 3 Statutum aut consuetudo non operatur extra territorium, vbi sumus in odiosis.
- 4 Consuetudo principaliter disponens super bonis, an restringatur ad bona existentia in territorio, non distinguendo an sit fauorabilis vel odiosa.
- 5 Consuetudo dicitur stricti iuris, & in ea nihil suppleri debet ultra solitam

obseruationem, & vbi consuetudo de aliquo non disponit, nec nos debemus disponere.

- 6 Consuetudo simpliciter disponens super contractibus non ligat subditos contrahentes extra territorium.

## CONSILIVM XXX.



IVINO subsidio ex corde postulato. In contractu matrimonij celebrato inter nobiles Ioannem Sanuage & Magdalenam Cadiere conuentum fuit, quod quantum ad specialiter non disposita in ipso contractu obseruarentur vsus & consuetudines patriae Borbonexij, quibus cauetur omnes acquisitiones constante matrimonio factas inter maritum & uxorem esse communes. Deinde nobilis Ioannes Sanuage bona plurima acquisiuit in patria Delphinatus, quaeritur an vxor in bonis ipsis medietatem pretendere possit ex vi dictae conuentionis & consuetudinis? Quastio consistit in hoc, an extendatur consuetudo praedicta ad bona existentia extra patriam, vbi consuetudo viget. Super qua dubitatione concludendum puto, ad talia bona consuetudinem praedictam non pertinere sequentibus fundamentis. Primo ex doctrina Bartol. in l. i. columna 15. versiculo sed contra videtur. C. de summa Trinitat. & fide Cathol. vbi, quod simplex dispositio non intelligitur, nisi de bonis quae sunt intra territorium disponentis, per l. cum vnus §. is qui ff. de bonis autho. iudic. possi. & capitulo per venerabilem, qui filij sint legitimi. ergo consuetudo patriae Borbonexij non intelligitur nisi de bonis existentibus intra ipsam patriam non extra. Secundo facit doctr. d. Barth. de Sal. in d. lege prima, versiculo postquam vidimus, de statutis, vbi ponit questionem de ciue Lucano decendente in Angliam, vbi habebat domicilium, & concludit quod in bonis existentibus Lucae in loco originis, seruentur statuta Lucana, & in bonis Anglicanis consuetudo Angelicana. argumen. l. incola. ff. ad municip. & l. rescripto. §. fin. ff. de muneribus & honor. refert, sequitur & comprobat Socinus in consilio 292. columna prima in fin. & seq. not. Corneus licet de Sal. mentionem non faciat in consilio 115. columna prima, libro secundo. Eodem modo dicendum videtur & in bonis existentibus in patria Delphinatus seruentur iura & consuetudines ipsius patriae, & in bonis existentibus in patria Borbonexij iura & consuetudines illius patriae. Tertio facit quod scribit Bart. in d. l. i. in quarta quest. vbi, quando est questio de aliquo iure decendente ex re, inspicitur statutum seu consuetudo loci vbi sita est res, & sic vult Bartol. quod vbi statutum vel consuetudo disponit non solum super re, sed super iure ex re decendente, inspicitur statutum vel consuetudo loci, vbi existit res, a fortiori idem dicendum est, quando disponit statutum vel consuetudo super re ipsa, nedum super iure ipsius. Quarto videmus, quod si minor alienat praedium, requiritur decretum iudicis illius loci, vbi sita est res, licet minor sit alibi oriundus. l. si praedium. C. de praed. minor. similiter in dando tutore pupillo iudex loci, vbi pupillus possidet bona dicitur competens, quod ad illa bona, licet alibi sit oriundus pupillus. l. i. C. vbi pet. tuto. refert Roman. in consilio 250. horum bonorum. Et si iudex pupilli det tutorem expresse in bonis sitis in alieno territorio, talis datio est nulla ipso iure. l. iuris peritos. §. cum oriundus. & l. illud. ff. de excu. totor. Roman. in consil. 39. in secundo dubio. Ex quibus l. facile apparet locum spectari, vbi existunt bona, quotiens de bonis questio tractatur: non locum vbi oriundus quis sit aut domicilium habet. In proposito nostro cum de bonis acquisitionis questio disputetur, consuetudo inspicere debet patriae Delphinatus, vbi sunt bona, non patriae Borbonexij originis ipsorum contrahentium, & quod inspicere debeat consuetudo aut statutum loci vbi sita est res, tenet Bar. in d. l. i. in 7. quest. C. de summa Trinitat. cuius opin. dicit communem l. i. in consilio 163. columna 3. lib. 2. Quinto ista consuetudo inducens communionem acquilitorum inter virum & uxorem dicitur contraria iuri communi, quo iure acquisita per vnum ad alterum pertinere non debent, sed acquirentis praecipua fiunt. Inst. per quas personas nob. acq. §. i. & de iure communi certae sunt personae per quas aliis ius quaeritur, veluti per seruos: filios familias, monachos, & alias id genus inter quas non referuntur maritus, & vxor: ideo talis consuetudo dicitur odiosa, quia omnis recessus a iure communi dicitur odiosus. l. ius singulare. l. q. vero contra. ff. de legib. l. aduersus. C. de nupt. l. 2. C. de noxa. capitul. cum dilectus. de consuetud.



consuetud. cap. quod dilectio, de consang. & aff. cap. 1. & 2. de fil. presby. libr. 6. & ita ad probationem odij arguit Bald in l. non sine. C. de bonis quæ lib. Abbas in consil. col. 2. li. 2. & in cõs. 117. col. 2. li. 2. Cor. in consil. 89. col. 3. lib. 3. & in consil. 371. lib. 4. sed ubi ¶ sumus in materia odiosa, clarum est, quod dispositio statuti aut consuetudinis non trahitur ad bona existentia extra territorium. Barto. in d. l. cunctos populos, in 6. quæst. princip. cuius opinionem dicit esse magis communem Alexand. in consil. 16. colum. 3. versic. præterea contra dictam conclusionem. libr. 1. sed ultra Alexand. adduco Bald. in consil. 460. Ioan. de Albingana, ad fin. lib. 1. in consil. 131. circa prædicta, colum. 2. lib. 2. & in consil. 119. Factum proponitur. colum. 2. lib. 3. idem sequitur Ias. in l. re coniuncti, colum. 49. versic. vndecimus casus est. ff. de leg. 3. & in consil. 163. lib. 2. Corne. in consilio 115. colum. 1. lib. 2. in cõs. 85. colum. 4. & in consil. 162. colum. 1. ad fin. lib. 3. Dec. in l. fin. colum. 1. ff. de iurisdic. omni. iud. in consil. 276. col. 3. & in consil. 314. circa fin. ubi dicit esse communem opin. & quod ab ea in iudicando & consulendo recedendum non est eandem opinionem tenet Alexandr. in consil. 71. in ultimo dubio. & in consil. 136. Curtius iunior in consil. 108. col. 8. post med. versic. præterea & secundo. Gozadinus in consilio 49. Quinimò cum ista consuetudo ¶ principaliter disponat circa bona, non videtur distinguendū, an sit odiosa vel fauorabilis, sed indistinctè restringenda ad bona quæ sunt in territorio, ubi cõsuetudo viget, quia illa distinctio an consuetudo sit fauorabilis vel odiosa, solum videtur consideranda, quando statutum seu consuetudo disponit principaliter circa personam, quam statutum vel consuetudo facilius ligare potest, quando est subdita, secus in bonis non subditis territorio aut iurisdictioni statuentium vel consuetudinis, ita patet ex his, quæ scribit Bartol. in d. l. 1. colum. 16. circa fin. 7. quæst. versic. mihi videtur. quod ultimum tamen in præsentiarum firmare non intendo. ¶ Sexto, ¶ consuetudo dicitur stricti iuris. Barto. in l. 1. si quis hoc interdicto, in fin. ff. de itin. acti. que priua. & in Authent. qui rem, in fin. C. de sacrosanct. Eccles. Innoc. in c. tua nos, de decimis. Paulus de Castr. in consil. 340. quia supra colum. 2. ad fi. lib. 2. & dicit Bald. in consil. 275. quod pro regula circa fin. libr. 2. quod in consuetudine nihil debet suppleri ultra solitam obseruantiam, & si consuetudo de aliquo non disponit, nec nos disponere debemus, ideò tãquam stricti iuris restringi debet ista consuetudo ad loca & patriam in quibus viget, non etiam extendi ad alia loca aut bona extra ipsa loca consuetudinis existentia. Innoc. & Doct. in c. fin. de offic. archid. Aret. in consil. 44. in propositione cõsultatione, in consil. 115. Clarissimè. & in consil. 133. colum. 3. versic. non obstat. secunda ratio. Decius in consil. 389. colum. penult. circa fi. ¶ Septimò, ¶ si quis veller obicere (contra veritatem tamen) istã consuetudinem non disponere principaliter de bonis, sed de cõtractibus cum loquatur de acquisitionibus, adhuc isto casu idem est concludendū, quia consuetudo simpliciter disponens super cõtractibus non ligat subditos contrahentes extra territorium Barto. in d. l. cunctos populos, in 7. q. Socin. in consil. 202. colum. 2. versic. prima conclusio. lib. 2. ¶ Octauò, istam quæstionem in terminis ac in indiuiduo ita determinat Anch. in cõsilio 163. Visis diligenter inspectis. colum. 1. versic. quandoque consuetudo concernit principaliter bona, ubi post Ioan. Anton. & Oldr. concludit consuetudinem hanc gallicanam non extendi ad bona existentia extra territorium in quo viget ipsa consuetudo. Ita etiam in terminis firmat Curt. senior in consil. 44. colum. 7. in tertio dubio, in quo consil. pondero, quod participauit Cur. cum Lancello Decio fratre Philippi. Pro hoc facit quod scribit Oldr. in cõs. 248. præsupposita cõsuetudine. col. 2. in 2. q. ubi quod Forensis existens Parisiis non potest testari secundum consuetudinem ipsius loci, in quo non seruatur solenitas iuris scripti. Pariter videtur dicendū, quod in consuetudine vnus loci nõ cõprehendatur bona Forensia existetia extra ipsum locum prædicta tamen Old. deci. ad præsens non firmo, quia contrarium tenet Abb. in consil. 52. in primo dubio lib. 2. ¶ Ex quibus cõcludo & ex quo cõtrahentes expressè se retulerunt ad ipsam consuetudinem, & sic noluerunt obligari ultra formam ipsius consuetudinis, quod non tenentur ad eius obseruantiam, nisi quatenus consuetudo ipsa extenditur, & cum in bonis existentibus extra territorium consuetudo non disponat, ad ea bona pactum contrahentium non extenditur, sed limitatur & restringitur pactum ad limites consuetudinis, ad quam sit relatio. l. affe. toto. ff.

de hare. inst. l. si ita scripsero. ff. de cond. & demonst. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de lega. 1. Et hoc modo arguit Paul. de Cast. in consil. 364. Viso instrumento quæritur. col. 2. lib. 1. Gratianopoli, 25. Ianuarij, 1540. Aymo Crauetade Sauliano.

S V M M A R I V M.

1. Restitui an debeat vxor marito, pendente lite inter eos, quando vxor agit contra maritum ad persecutionem aliquorum bonorum.
2. Paria sunt quod agatur lis de omnibus bonis aut maiori parte bonorum, ideò utroque casu dicitur causa grauis.
3. Inimicitia oritur ex lite. ibidem nu. 2. Imò dicitur inimicitia capitalis si sit lis de omnibus bonis aut maiori eorum parte.
4. Inimicus præsumitur testis, qui testimonium contra aliquem deposuit in causa criminali.
5. Testis dictum præsumitur verum sicut instrumentum ibi. nu. 5.
6. Cautio sufficiens considerari non potest, ubi odium est capitale.
7. Ratio naturalis sola sufficit, cuncta rectè respondet, habetur pro titulo, seruanda est etiam si lex deficeret, & vix reperitur aliquid contra cõscientiam naturalem, quod cõscientiam non remordeat.
8. Quando maritus & vxor seorsum habitant culpa mariti, priuatur maritus fructibus bonorum dotalem, aut saltem tenetur ad alimenta vxori necessaria.
9. Vbi est casus instrumenti non videtur dubitandum, sicut ubi est casus legis, habet enim instrumentum vim diffinitionis causa, & de eo dici potest: noli me tangere.

CONSILIVM. XXXI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur ¶ quod mulier quædam experiri intendit aduersus maritum ad persecutionem bonorum mobiliū egregij valoris. Planè dubitat ne maritus agat possessorio coram iudice laico vel ecclesiastico, vt prius omnibus restituatur vxor, & cogatur ad abitandum cum ipso viro, quæritur an restitutio fieri debeat in possessorio saltem mediante cautione de non malè eam tractando iuxta text. in cap. literas, de resti. spolia. ¶ Puto respondendum quod non, & considero, quod illa lis de summa tam notabili dicitur & præsupponitur quæstionem continere de maiori ¶ parte bonorum ipsius vxoris, quæ causa ita grauis dicitur, ac si ageretur de omnibus bonis. l. propter litem. ff. de excu. tu. sed ex tali lite præsumitur maritus inimicus vxoris, maxime si vt in puncto & facto narratur lis ipsa habet crimen annexum, scilicet fracturam archarum, in quibus essent ipsa bona. c. item cum quis, in fi. de restitutio. spol. Bal. in consil. 351. Ioan. & Feder. col. 2. in fi. lib. 5.

imò ¶ præsumitur quis inimicus ex eo solum, quod testimonium tulit cõtra aliquem in causa criminali. c. meminimus, ubi gloss. de accusa & tamen pro teste præsumitur qd veritatem dicat, imò præsumitur verū dictū testis sicut instrumentū nisi probetur falsum. Bal. in consil. 273. Factū dicitur esse tale. col. 2. post med. lib. 1. & in consil. 328. an vulnus, col. 1. ad fi. lib. 2. quanto magis præsumi debet inimicus vxoris maritus, qui eam maiori parte bonorum spoliavit. ¶ Et in terminis qd inimicitia capitalis probetur, ubi est quæst. omnibus bonis vel maiori eorum parte. no. glo. & Doct. in Auth. si dicatur. C. de testib. glo. in c. cum oporteat, in vers. inimicos, de accusatio. refert & sequitur Alex. in consil. 99. col. 1. versic. constat autem, lib. 1. idem dicit. Cur. senior in consil. 69. col. 12. in princip. in l. Athletæ. §. de remissione. ff. de excusa. tutor. addo Roman. in l. 2. §. hoc rescriptum. ff. ad Sillaniam. quem refert & sequitur Rolandus de Curte inter cõsilia Calca. in consil. 64. col. 4. in princip. Sed addo ultra tantos patres, Ioan. de Ana. in consil. 59. col. 2. in fin. ¶ Hoc ita præsupposito, & considerato, dico quod restitui viro mulier non debet etiam sub cautionis securitate nam ubi ¶ odium est capitale, non tenetur, nec debet quis confidere fragilitati cautionis nam hoc casu cautio sufficiens considerari non potest. cap. accedens. el. secundo ubi gloss. in verbo, inimicis. vt lite non contesta. cap. literas, in fine de restitutione spol. glossa fin. in capitulo ex parte, el. primo ubi Decius columna tertia, de appella. Aretinus in consilio decimosexto, columna tertia, versiculo & licet domini de Rota. Alexandrinus in l. nam quod. §. non omnis, columna prima. ff. ad Trebell. Ias. in l. secunda §. quod diximus, columna tertia, in tertio notab. ff. si quis cautio. Calcaneus in consilio secundo, column. finali, & iterminis adduco Bald. in consil. 240. Sicut sapientissimè lib. 3. ubi quando timetur de fauilitia mariti, non tenetur vxor ad eum redire, licet iuret aut cauea tde non ostendendo, & faciunt quæ pulcherrimè scribit Bellamera



- 5 Bellamera in cons. 16. & profecto si ad rationem & naturalem velimus respicere, quæ sola satis esse debet. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tut. quæ ratio naturalis cuncta recte respondet. Bald. in cons. 38. dominus Thomas. col. 2. lib. 1. habetur etiam pro titulo ratio naturalis. Bal. in cons. 401. Casus talis asseritur. lib. 5. & seruanda est ratio naturalis etiam si lex deficeret. cap. secundo requiris, in fin. de appellat. Abbas in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. 5. de consuet. & dicit Bald. in dicto consilio 38. quod vix reperitur aliquid contra rationem naturalem, quod non remordeat conscientiam, allegat gloss. in l. in hac. ff. de tritica. si inquam ad rationem naturalem solam spectare velimus, cuius recti iudicis arbitrio visum fuerit, par esse uxorem cum viro, agere oportere, quo cum inimicitias & odium capitale exercet, quod maxime obtinet constante seu durante iudicio usque ad causæ decisionem. d. c. ex transmissa. Planè idem arbitrer etiam post decisionem, quia inimicitia & odium grauius & acerbius futurum videtur lite finita in fauorem vxoris. Cui si cogitur maritus ad integrum satisfacere odiosior sanè futurus sit, itaque quis cogitet maritali eum affectu uxorem habiturum, & quando post decisionem causæ vrget eadem ratio, quæ antè militabat lite durante, idè iuris esse debet. l. illud. ff. ad legem Aquiliam, tradit Abbas in dicto cap. ex transmissa. ¶ Secundo quæritur, si stante separatione thori ex causis præmissis, an maritus priuari debeat fructibus bonorum dotialium, cum onera matrimonij non ferat? videtur concludendum quod sic, ex quo ipsius viri culpa factum est, quod minus cum eo vxor habitet, ex his quæ scribit Alexand. in cons. 78. col. 1. lib. 5. quod est repetitum in cons. 26. lib. 6. tradit Soci. in cons. 64. lib. 4. Aut saltem negari non potest, quin teneatur maritus ad alimenta necessaria ipsi vxori seorsum habitati ab ipso marito eius culpa & vitio. Pau. de Cast. in cons. 65. Viso quod libello porrecto per dominam Andriolam, colum. penulti. lib. 1. & si vxor seorsum habitans seipsam aluerit, potest tales expensas a marito repetere. gloss. in cap. significasti, de diuor. Bald. in l. quod in uxorem. C. de nego. gest. Soci. in l. 2. in princip. col. 4. in fin. ff. solut. matrim. ¶ De aliis quæ per instrumentum contractus, de quo agitur expresse & clare cauta sunt, nihil scribo, quia si vbi est casus instrumenti non videtur dubitandum, sicut dicitur de casu legis. Bal. in cons. 215. proponitur quod inuestituræ, col. 2. circa fin. lib. 2. & habet instrumentum publicum vim diffinitionis causæ. Bal. in consilio 223. Si per instrumenta. lib. 1. iam dici potest de instrumento publico, noli me tangere. Baldus in consilio 249. Super libris. ad finem. libro primo quod est repetitum in consilio 400. libro 5. Gratianopoli, 24. Ianuarij, 1540. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Testator si specialiter provideat vxori de alimentis, & deinde reliquid eam tutricem, dominam & gubernatricem bonorum, qualiter intelligatur tale relictum, & pulchre hic habetur de materia Auth. hoc locum. C. si secund. nup. mul.
- 2 Expressum facit cessare tacitum.
- 3 Testator in dubio censetur minus grauare heredem quam sit possibile, imò potius toleratur quod legatum sit inutile, quam quod censetur testator grauare heredem.
- 4 Onere duplici circa eandem rem grauare quis non debet.
- 5 Voluntas testatoris declarari debet secundum id, quod est magis verisimile, & restringi debent verba testatoris ad id, quod est verisimile.
- 6 Compensandi animus colligitur ex coniecturis. Voluntas testatoris colligitur ex modo seu forma legandi. ibid. nu. 6.
- 7 Voluntas testatoris vbi est dubia, fundamentum super ea fieri non potest.
- 8 Consuetudo Bulgari in Auth. hoc locum. C. si secund. nup. mul. an habeat locum in testamento principis, & quando vxor constituit maritum dominum & usufructuarium bonorum suorum.

## C O N S I L I V M XXXII.

## De materia Auth. hoc locum. C. si secund. nup. mul.



IVINO subsidio ex corde postulato. Testator reliquid suam vxorē tutricem, dominam & gubernatricem personarum & omnium bonorum heredum suorum vniuersalium, quandiu cum

ipsis manere & viuere voluerit, Item legauit eidem vxori a secundis nuptiis abstinenti cameram vnam pro sua residentia, quam eligere voluerit in domo ipsius testatoris, & de guarnimentis domus ad debitam sufficientiam sibi necessariam, quo tunc etiam legauit eidem vxori de annua pensione duodecim sextaria frumenti, & duodecim somatas vini, & pro omnibus aliis rebus sibi ipsi vxori necessariis viginti scuta auri annis singulis sibi soluenda in Festo omnium Sanctorum. Deinde mortuo testatore hæres vniuersalis semper aluit vxorem prædictam eius matrem usque ad eius mortem. Ea defuncta alij cohæredes patris particulares qui matri ab intestato æqualiter successerunt petunt ab eorum fratre hærede patris vniuersali legatum pensio, nis prædictæ pro tempore vitæ eorum matris post mortem patris. Hæres vniuersalis excipit de victu & alimentis præstitis dictæ vxori opponendo compensationem. Replicat agentes quod tenetur hæres vniuersalis ad vtrūque, id est, ad victum seu alimenta ex illo relicto, quo fuit constituta domina & gubernatrix iuxta consuetudinem Bulgari, de qua in Authent. hoc locum. C. si secund. nup. mul. & etiam tenetur ad legatum annuæ pensionis. Quæritur quid iuris. ¶ Puto vtrunque legatum & non deberi sequentibus fundamentis. Primo, quia legatum quod debetur ex illa consuetudine Bulgari dicitur legatum generale, comprehendens generaliter omnia necessaria ad alimenta vxoris. sed circa ipsa alimenta testator specialiter prouidit, relinquendo vxori habitationem, supellectilem, frumentum, vinum & pecuniam: ideo per legatum illud speciale censetur recessum a consuetudine illa generali. l. vxorem. §. felicissimum. ff. de leg. 3. regula generi, de reg. iur. lib. 6. neque illa consuetudo Bulgari extendi debet ad casum, in quo circa alimenta specialiter prouisum fuit, quia generalis prouisio non trahitur ad specificata. l. doli clausula. ff. de verb. obli. l. sanctio legum. ff. de pœnis. ¶ Amplius videtur dicendum, quod si testator primo legasset alimenta in genere, deinde aliquas res pro alimentis in specie, ex tali legato speciali recessum censeretur a legato generali, cum vtrunque legatum consistat in eodem iure alimentorum, iuxta doctrinam Bar. l. quæsitum. §. si. ff. de fun. iustit. a fortiori cum nullum præcesserit legatum alimentorum expresse factum, dicendum erit nihil aliud censi relictum pro alimentis quam quod expressum sit. ¶ Secundo illa consuetudo Bulgari introducta & recepta fuit ex tacita & præsumpta voluntate testatoris, quia non est verisimile quod testator voluerit relinquere eius vxorem dominam aut usufructuariam, verbum sonat in præiudicium liberorum, sed ista voluntas præsumpta & tacita cessare debet vbi apparet de voluntate expressa, quia si expressum facit cessare tacitum. l. cum ex filio. §. filio, vbi gloss. & Doct. ff. de vulga. Baldus in cons. 472. In causa prioris. col. 2. lib. 2. & in consilio 194. Præmissis verbis. ad fin. eodem lib. Itaque cum voluntas testatoris circa alimenta vxoris sit clara, quid & quantum relinquere voluerit, frustra ambulamur per coniecturas, quod alimenta relinquere voluerit sub illis verbis dominam, &c. iuxta consuetudinem Bulgari. ¶ Pro hoc facit quod scribit Paul. de Cast. in cons. 218. quod vxor. lib. 1. vbi si maritus in testamento legauit alimenta vxori, deinde in codicillis reuocauit legatum alimentorum, & eorum loco reliquid usufructum, tunc cessat consuetudo Bulgari, quia expresse apparet de voluntate testatoris. ¶ Ad idem facit quod scribit Corn. in consilio 5. libro primo, vbi si testator in vna parte testamenti relinquit alimenta vxori, deinde in alia parte relinquit eam dominam & usufructuariam, cessat consuetudo Bulgari, quia expresse apparet de voluntate testatoris. Ex quibus decisionibus facile ostenditur verum esse quod dixi, id est, illam Bulgari consuetudinem solum fundari in tacita & præsumpta voluntate testatoris, & in illa re cessare vbi de voluntate testatoris aliter apparet, ut hic per supradicta. ¶ Tercio dico, quod in casu nostro nullo modo locus esse potest consuetudini Bulgari interpretatiuè nam consuetudo Bulgari solum habet locum, quando testator relinquit vxorem suam dominam & usufructuariam bonorum suorum, & voluit Bulgarus, quod vxor ex tali relicto solum consequatur alimenta, non autem plenum usufructum fauore liberorum, sed in casu nostro non reperitur oppositum illud verbum usufructuariam, & sic sumus extra casum Bulgari, nec hoc casu conueniunt verba consuetudinis Bulgari, ideo cessare debet dispositio dictæ consuetudinis. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec. l. 1. §. loquitur. ff. de aqua quoti. & arti. l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrim. l. seruum.



feruum. §. nō dixit prætor. ff. de acqui. hære. Sed tamē quod sit locus consuetudini Bulgari, licet non sit verbum usufructuarium, tenet Pau. de Cast. in con. 160. considerandum est, quod filij, in secūdo dubio li. 2. vbi loquitur, quādo vxor relinquitur domina & gubernatrix. Idem si vxori relinquitur regimen & administratio domus. nam veniunt alimenta etiam institutis extraneis. Ias. in consil. 65. in vltimo dubio libr. 1. sed hic. ¶ Ex verbis sequentibus expresse apparet de voluntate testatoris quid senserit in præcedentibus dum liberauit vxorem à redditione rationum, & sic apparet, quod in illis verbis, in quibus relinquit eam tutricem, dominam, gubernatricem &c. non intellexit testator de aliquo legato alimentorum aut usufructus, sed solum de iure administrandi & gubernandi personas & bona hæredum quia ex sequentibus præcedentia declarantur. l. si seruus plurium. §. si. & l. qui filiabus. Digest. de leg. 1. glo. in l. quisquis. ff. de leg. 3. ¶ Quartò, illa consuetudo Bulgari inducta & recepta fuit ob fauorem liberorum deminuendo legatum vxoris, ne consequatur plenum usufructum, sed alimenta tantum. Modò in casu nostro si dicamus, censeri relicta alimenta sub illis verbis, relinquit eam tutricem, dominam, gubernatricem &c. vigore illius consuetudinis Bulgari, talis consuetudo operabitur & retorquetur in damnum & præiudicium filiorum & hæredum, quia obligatur hoc modo ad alimenta, & ad aliud legatum annuæ pensionis, quod fieri non debet. l. quod fauore. C. de legi. reg. 3. quod ob gratiam, de regu. iur. libr. 6. ¶ Quintò, testator in dubio præsumitur minus grauare hæredē quā sit possibile. l. si seruos. §. qui Margaritam. Digest. de lega. 1. l. vnum ex familia. §. si rem. Digest. de leg. 2. quinimò potius toleratur, quod legatū sit inualidum quā quod testator, censeatur grauare hæredem. l. Mæuius, in princ. in verbo sanē constitutio principis. ff. de leg. 2. Paul. de Cast. in con. 121. Visa petitione porrecta cōtra hæredes col. 3. circa med. li. 1. Ias. in l. in rerum. §. in l. no. in l. si ita sit ascriptum, in vlt. no. & in l. si tibi homo. col. 3. ff. de leg. 1. & in l. vxor patruī. col. fin. C. de leg. Sed intelligēdo, quod testator primò censeatur egasse alimenta, & deindē annuam pensionem frumenti, vini & pecuniarum vltra habitationem instructam supellectilibus diceretur testator nimium grauasse hæredem, imò duplici

4. ¶ onere circa eandem rem, quod videtur iniquum. l. nauis §. cum autem. ff. ad l. Rhodiam, de iac. Bar. l. interdum. §. quotiens. ff. de publica. ¶ Sextò, licet voluntas testatoris esset dubia (quæ tamen ex præmissis clarissimè ostenditur in fauorem liberorum) in casu dubio interpretari debet voluntas testatoris, secundum id quod est magis verisimile reg. in obscuris, de reg. iur. li. 6. l. semper in stipulationibus. ff. eo. tit. quinimò vbi verba testatoris sunt generalia restringi debet ad id quod est verisimile. Alexand. in consilio 76. col. 1. lib. 4. verisimilitudo enim dicitur cognata naturæ. Bald. in consil. 180. Mortuo filio. lib. 3. Sed non est verisimile, quod si testator existimasset se primò legasse vxori alimenta, eidem postea reliquisset habitationem cum mobilibus, annuam pensionem frumētī, vini & pecuniæ pro suis necessitatib⁹, quas certè necessitates sustinere poterat stāte legato alimentorū, quorū appellatione veniunt omnia necessaria ad victum iuxta no. per Bar. in l. legatis, & in l. libertis. la. 2. ff. de alimen. & ciba. lega. ¶ Septimò, posito & non concesso, quod testator primò loco censeatur legasse alimenta vxori, tamen sequens legatum non potest dici factum nisi ob eandem causam alimentorū, quia habitatio frumentum & vinū parantur ob alimenta, similiter pecunia fuit relicta ob necessitates. ideò eadem res diceretur bis legata vni personæ, quo causa semel tantum peti potest l. planē. §. i. vbi Doct. ff. de leg. 1. & posito frumētum, vinum & pecunia legata non sufficerent ad alimenta, tamen saltē videretur compensanda cum alimentis, ita vt solum teneatur hæres ad supplementum quatenus desit ad ipsa alimentā, animus enim interpretandi in testatore colligitur ex coniecturis. Pau. de Cast. in consil. 193. Super isto puncto. columna 3. in 2. dubio li. 2. Abbas in consilio 81. col. 2. ad fi. li. 1. Corn. in con. 115. colum. pen. post med. li. 4. Sed ex quo legauit testator habitationem cū garnimentis necessariis granum, vinum & pecuniam pro necessitatibus, euident coniectura ostēditur, quod voluerit legare pro alimentis, cum illa alimentorum causa parata sint, ex forma enim seu modo legandi voluntas declaratur testatoris. l. si fundo sub conditione. §. si libertus, vbi Ias. in l. no. ff. de leg. 1. sed iste modus legandi conuenit alimentis, ideò ob causam alimentorum, dicendum est factum esse legatum. ¶ Et in terminis

quod vbi testator relinquit vxorem dominam & usufructuariam, & vltra prædicta legat pertinentia ad alimenta putā victum & vestitum, quod vxor solum possit petere alimenta, tradit Io. de Ana. in consil. 37. circa fi. Soc. in consil. 279. in secundo dubio li. 2. vbi tamen de Io. de Ana. mentionem non facit, sed adducit Soci. rationem stringentem valde. quia si intelligeretur legatum de pleno usufructu, frustra fieret legatum alimentorum eodem modo si primò cencerentur legata alimenta, frustra factum esset legatum sequens alimenta concernens, & licet dictis Io. de Ana. refragari videatur Bart. in consil. 216. Addelandus, colum. 2. tamen si benè considerentur verba Bar. loquitur in causa multum diuersa à casu nostro, & præterea pro hac conclusione adduco eundem Bar. in consil. 9. Super eo quod quæritur, in si vbi si testator relinquit vxorem dominam & usufructuariam ei prouidendo de alimentis, si testator specialiter ei prouidet de habitatione, non potest aliam habitationem petere virtute generalis legati, in qua vxor relinquitur domina tutrix & gubernatrix, &c. nulla sit mentio de alimentis, nec isto casu adaptari potest consuetudo Bulgari per supradicta, in tantum quod verba videntur clara. quid testator senserit, vt supra declarauimus. Sed posito dubietatio aliqua esse posset an possint importare legatum alimentorum, tamen super tali voluntate dubia pars se fundare non potest. l. si duo. ff. de testa. tu. l. si alij fundum. ff. de usufruc. lega. l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. Paul. de Cast. in consilio 324. Super secundo puncto, ad fi. libr. 1. Cor. in consilio 30. colum. 2. lib. 1. An autem testator consuetudo Bulg. locum habeat in testamento principis, quando princeps constituit vxorem dominam & usufructuariam, vide Bal. pulchrè in consilio 294. Dicta particula. lib. 5. & an habeat locum è contrā, quando vxor constitueret maritum dominum & usufructuarium, vide Curtium iuniorem, in consilio 6. columna 2. ad finem. & colum. 9. versic. non obft. aliud. de materia istius consuetudinis Bulgari, vide nouissimè per Gozadinum in consil. 47. Gratianopoli, 5. Ianuarij. 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideicommissarius acceptans restitutionem fideicommissorum generaliter, an censeatur adire hæreditates omnium substituentium.
- 2 Allegans aditionem hæreditatis tenetur eam probare.
- 3 Mandatum in quo dicitur, quod canonici talis ecclesie constituerunt talem procuratorem non valet, quia potest verificari in duobus canonicis tantum.
- 4 Generalis acceptatio fideicommissorum, non comprehendit fideicommissa acceptandi damnosa. & num. 5.
- 5 Generalis impugnatio non trahitur ad ea quæ sunt impugnanti fauorabilia.
- 6 Inutile & nullum equiparantur & esse non dicitur quod inutile est.
- 7 Generalis acceptatio fideicommissorum non comprehendit fideicommissum inutile.
- 8 Generalis dispositio non comprehendit tertij præiudicium, multò minus ipsius disponentis.
- 9 Generalis dispositio restringitur ex ratione tacita & coniecturata, maxime quando alias indebitè quis damnum pateretur. Restringi debent verba ad cogitatum disponentis. ibid. num. 9.
- 10 De actu inualido & elusorio non censetur in dubio cogitatum.
- 11 Aditio hæreditatis non inducitur quando possidens probat se possidere ex alia causa quā hæreditaria, & censetur quis possidere ex causa vtiori, an & possiderit quis ex alia causa, standum videtur eius iuramento.
- 12 Aditio hæreditatis non præsumitur ex possessione rerum hereditariarum modici valoris. Aditio hæreditatis facile præsumitur in hæreditate lucrosa, secus in damnosa. ibid. num. 12.
- 13 Voluntas præcedens declaratur ex facto sequenti, maxime ex his quæ incontinenti fiunt.
- 14 Adiectio hæreditatis arguitur quādo quis plus reperitur possidere, quā ad eum pertineat ex causa non hæreditaria.
- 15 Oratio generalis & indefinita non tantum operatur quantum specialis vbi diuersa est ratio.
- 16 Indefinita non equipollet vniuersali in materia probationis.
- 17 Reseruatō conseruat ius reseruantis.
- 18 Dispositio contrahentium intelligi debet secundum dispositionem iuris communis.
- 19 Consensus non obligat consentientem ad dandum aut faciendum de suo, sed tantum ne possit contrahere actui, nisi consentiens venditioni precium recipiat.



- 20 Reservatio operari non potest, nisi prius appareat de iure reservato, & quatenus illud competit.
- 21 Mens in contrahentibus inspicitur.
- 22 Interpretatio de necessitate inest, aut secundum verisimilitudinem aut secundum ipsius rei naturam.
- 23 Voluntas disponentium talis esse praesumitur, qualis de iure esse debet, & spectandum est, quia disponentes verisimiliter respondissent si de casu illo fuissent interrogati.
- 24 Interpretatio fieri debet ut minus praediciatur partibus quam sit possibile.
- 25 Interpretatio admitti non debet per quam quis in damno aut deceptus remaneret.
- 26 Verba debent intelligi eo respectu quo prolata sunt.

## CONSILIUM XXXIII.

Pro magnifico domino Talardi, &  
Clarimontis primo Barone  
Delphinatus.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobiles domicellae Anna & Philiberta de Claromonte sorores restituerunt fideicommissa antecessorū & dominorum de Claromonte, magnifico domino Antonio de Claromonte primo Baroni Delphinatus & Vicecomiti Talardi salvis iuribus ipsarum sororum & domicellarum restituentium. Super qua restitutione quaeritur de duobus. Primo, an dominus Antonius cui restitutio fideicommissorum facta est, censeatur adiuvise hereditatem nobilis Claudij de Claromonte novissime defuncti fratris dictarum domicellarum, qui instituerat heredem magnificam dominam Annam de Pictavia eius matrem, & ei substituerat ipsum dominum Antonium, qui casus substitutionis evenit ob mortem ipsius dominæ Annæ. Secundo quaeritur, si hereditas dicti Claudij adita censeatur ex illa restitutione fideicommissorum acceptata an dominus Antonius substitutus faciendo inventarium adhuc teneatur ipsis nobilibus domicellis ultra vires hereditarias ad relicta in testamento Claudij earum fratris, ob illam reservationem factam per ipsas domicellas salvis iuribus ipsarum. ¶ Circa primum dubium videretur dicendum prima fronte hereditatem nobilis Claudij aditam cenceri ex illa restitutione generali, acceptata per ipsum magnificū dominum Anto. substitutū, quia generalis dispositio seu restitutio fideicommissorū tantum videtur operari quātum specialis. l. si duo. ff. de administra. tutor. l. si chorus. ff. de lega. 3. sed hereditas Claudij, si in specie restituta fuisset, non est dubiū quin adita diceretur per substitutū acceptantē, quia talis acceptatio fieri non potest circa ius & nomen heredis aut substituti. l. pro herede. ff. de acqu. hered. latē Bar. in l. gerit. ff. eo. tit. Secundo, restitutio generalis & indiffinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus ybi Bar. ff. de leg. 2. ideo quando nobiles domicellae restituerunt bona & fideicommissa dominorum de Claromonte & antecessorum, perinde est, ac si dictum esset, quod restituebant omnia fideicommissa, & omnium antecessorum & sic etiam fideicommissum nobilis Claudij, nam qui totum dicit nihil excludit. l. Iulia. ff. de leg. 3. la procuratore C. man. c. nos Romanorum. 19. distin. c. solita, de maiori. & obed. Quod maxime obtinet, quia sciebat dominus substitutus tenorem testamenti & substitutionis ipsius nobilis Claudij, ideo sibi videtur imputandum, cur ita generaliter & indistincte acceptauerit restitutionem fideicommissorum, nam qui effuso sermone loquitur, in promptū incidit periculum. l. fin. C. de dotis promiss. no. Bal. in l. pactū quod dotali. q. 16. C. de colla. & in consilio 46. Verba institutionis. colum. 2. post med. lib. 1. Debebat enim repudiare hereditatem illam si displicebat ut damnosa. ¶ Sed praemissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrariam sententiam arbitror de iure potiorē, quod imò hereditas Claudij adita non censeatur sequentibus fundamentis.

¶ Et primo aditio hereditatis est quid facti, ideo non praesumitur, sed eam allegans tenetur probare. l. 2. & 3. ff. de interrog. actio. Bar. in l. is potest. ff. de acqu. hered. Baldus in consilio 273. Factum dicitur esse tale. colum. fin. lib. 1. in consilio 31. Angelus columna 2. in consilio 224. super eo quod quaeritur, an domina Simona. l. 2. in consilio 382. pro

parte. columna 2. post med. & in consilio 437. Super dubia lib. 3. Roma. in consilio 224. Ista captura colum. 1. Probatio autem debet esse clara & certa, ac necessario concludens. l. non hoc. C. unde legi. l. non nudis. & l. non epistolis. C. de probat. c. in praesentia, extra eo. tit. sed necessario non sequitur neque concludenter: dominus Antonius substitutus acceptavit restitutionem fideicommissorum suorum antecessorum & dominorum de Claromonte, ergo ipsi nobilis Claudij, quia illa restitutio fideicommissorum & eius acceptatio potest verificari in duobus fideicommissis, seu in duabus substitutionibus antecessorum de Claromonte, regula, pluralis locutio, de regu. iur. li. 6. ideo t. Doct. in c. quanto, de his quæ fiunt à praela. maxime Pet. de Anch. & Ioan. de Imol. dicunt, non valere mandatum in quo dicitur quod canonici talis ecclesiae constituerunt talem procuratorem, quia dictio canonici potest verificari in duobus canonicis tantum, cum requiratur saltem maior pars canonicorum. ¶ Secundo, ista restitutio & acceptatio generalis fideicommissorum dicitur obscura, quia genus parit obscuritatem. l. ita fidei, in princ. ff. de iure fisci. l. prator edixit, in princ. Digest. de iniur. sed probatio obscura non releuat. d. c. in praesentia. Quis enim certo scire potest de animo domini Antonij substituti, in illa acceptance generali restitutionis fideicommissorum, quod intenderit acceptare etiam fideicommissum ipsius Claudij, cum fieri possit, quod solum cogitauerit de antiquis substitutionibus, ex quibus bona omnia consequi posset, citra illam substitutionem ultimo loco factā per Claudium. ¶ Tertio, generalis acceptatio fideicommissorum non debet trahi ad fideicommissum, quod in specie quis verisimiliter acceptaturus non fuisset. arg. leg. obligatione generali. ff. de pign. sed non est verisimile, quod dominus substitutus in specie acceptasset fideicommissum no. Claudij damnosum omnino, ar. l. cum de indebito. ff. de probat. ergo nec sub generali acceptance comprehendi illud debet. ¶ Quarto in generali acceptance fideicommissorum non cencetur cogitari de fideicommissis, quæ acceptanti damnosa essent. arg. leg. si peculium. §. sicut autem. ff. de pecul. lega. & l. si procurator. vbi latē Mod. ff. de cond. indeb. sed fideicommissum nobilis Claudij est eiusmodi scilicet damnosum, ideo de eo cogitatum censerī non debet. Faciunt no. per gl. & Doct. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. quod generalis dispositio restringi debet, ne damnum quis indebitè patiat. ¶ Quinto, nos habemus quod generalis improbatio aut impugnatio non trahitur ad ea quæ sunt fauorabilia ipsi impugnanti aut improbant. Sal. in l. cum precum. C. de lib. cau. Alex. in l. etiam. §. licet in dotalibus, col. si. ff. sol. mar. Eodem modo generalis approbatio aut acceptatio fideicommissorum trahi non debet ad fideicommissum, quod ipsi acceptanti perniciosum foret ut contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. & si contra. ff. de vulg. & ut idem operetur oppositum in obiecto opposito quod propositum in proposito. l. si. §. si. ff. de leg. 3. ¶ Sexto, ista bona nobilis Claudij iam olim fideicommissis subiecta erant ex testamētis antecessorum, in tantum quod fideicommissum ipsius Claudij inutile erat omnino, reliquit enim quod auferre non poterat, sicut quū debitor legat creditori. §. econtrario. Instit. de lega. & licet teneret alia bona fideicommissis non subiecta, illa tamen aut ari alieno erāt obnoxia, aut aliis legata. Praesupposito igitur, quod fideicommissum ipsius Claudij esset inutile, ut dicitur re vera fuisse, frustra tractamus, an illud fuerit restitutum, & eius restitutio acceptata. nam t. cum esset inutile, perinde est ac si nunquam relictum fuisset, quia nullū & inutile æquiparantur in iure. l. 1. §. pen. ff. quod cuiusq. vni no. Bal. in consil. 162. col. 3. lib. 2. Est enim non dicitur quod inutile est. cap. fraternitatis, vbi glo. in vers. de erat, de frigi. & maleficia. no. las. l. quibus, colum. 10. ff. de legibus. & in l. si is, qui pro emptore, colum. 45. ff. de vsucap. Itaque si nobilis Claudius nullum fideicommissum reliquisset, non tractari posset de eius acceptance, ergo nec eo inutiliter & nulliter relicto. & posito t. expressa acceptatio fideicommissi inutilis & inualidi nocere posset, quod tamen non conceditur, tacite tamen per generalem acceptancem fideicommissorum non potest censerī acceptatum fideicommissum inutile, per tex. optimum in l. legata inutiliter, in princ. ff. de leg. 1. vbi si testator fecit legata vtilia & inutilia, non expresse tempore quo ea praestari vellet, si postea in codicillis generaliter dicat, legata quibus diē non apposuit, praestari velle annua, bima, triuma, diē illa expressio tēporis refert ad legata vtilia tantū non



ad ea quæ essent inutilia & inualida. & profecto absurdum & fatuum esset dicere intellexisse substitutum acceptare etiam fideicommissum inutile & inualidum per acceptationem simplicem & generalem. ¶ Septimo, nos habemus  
8 ¶ q. in generali dispositione non venit, ut l. sum censetur ius alterius. l. 2. §. merito. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. Bar. in l. totiens. ff. de pollicita. & in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. fac. multo minus dicendum est, quod in generali dispositione censetur quis lædere ius suum proprium, q. fieret si acceptatum diceretur etiam fideicommissum Claudij damnosum. Facit quod dicimus generalem liberationem non extendi ad ea, in quibus posset esse captio seu læsio liberantis. l. cum Aquiliana. ff. de transac. Alex. in consil. 46. col. 3. vers. pro hoc etiam, li. 1. sed esset læsio & deceptio ipsius domini Antonij substituti, si acceptatio generalis comprehenderet etiam fideicommissum Claudij dispendiosum. ¶ Octauo, illa restitutio fideicommissorum facta fuit in fauorē & comodū ipsius substituti, ut iura substitutionū cōsequi posset, ergo in eius odiū & dānū retorqueri non debet. l. nulla. ff. de legibus. l. quod fauore. C. eod. titu. sed retorqueretur in odium eius & damnum, si acceptasse censeretur etiam fideicommissum damnosum & inutile.  
9 ¶ Nonō, dispositio generalis restringitur ex ratione tacita & coniecturata, c. suggestum. vbi Deci. in 2. nota. de appella. l. as. in l. non dubium columna 7. C. de legib. quod sine dubio procedit, quando alias sine restrictione damnum quis indebitē pateretur. Angel. in consil. 281. columna 1. Abb. in consilio 100. columna 2. pulchrius in consilio 44. columna 2. & in consilio 64. columna. pen. lib. 1. sed ratio & causa verisimilis & coniecturata istius acceptationis fideicommissorum non alia fuit, nisi ut conditio substituti melior fieret & ampliarentur facultates eius, non etiam ut patrimonio suum diminueretur, aut se incommodis litium sine utilitate aliqua vexaret. ideo secundum talem rationem coniecturari & restringi debet acceptatio, ne trahatur ad fideicommissum Claudij, quod si acceptatum diceretur, conditio acceptantis deterior fieret, & operaretur acceptatio contra metem & voluntatem acceptantis, quod esse non debet, imō restringi debent verba ad cogitatum disponentis. l. si quis ita ff. de testa. tu. l. non omnis, in princ. ff. si cert. pet. Bald. in consil. 159. Super eo quod queritur. columna 3. lib. 3. l. as. in consil. 171. columna 4. circa med. lib. 2. similiter restringi debet generalis dispositio ratione vitandæ iniquitatis, ne ad lucrum quis indebitē admitteretur. l. Marcellus, in prin. vbi Soc. in 2. no. ff. ad Trebel. no. Bar. in l. omnes populi, in 6. q. princ. in materia interpretationis restrictiue. ff. de iusti. & iur. sed hic nobiles domicellæ admitterentur indebitē ad lucrum fideicommissi inutilis cum iactura hæredis, qui ipse teneretur præstare de suo proprio. ¶ Decimo, restitutio facta fuit de bonis & fideicommissis dominorum de Claromonte, & sic verba restitutionis necessariō præsupponunt fuisse bona & fideicommissa quæ restitui possent, quia quod nō est, restitui non potest. l. 2. ff. de usufru. l. 4. loca. l. si seruum. §. si modus. ff. de actio. emp. l. adeo. §. quod si toto. ff. de acq. rer. domin. sed quō ad fideicommissum relictum per nobilem Claudium nulla erant, nec sunt bona quæ restitui possent deductis bonis subiectis fideicommissis per antecessores eius, legatis relictis per ipsum Claudium, & are eius alieno  
10 itaque non est dicendum ¶ sensisse partes de fideicommissis ipsius Claudij inualido. nam præsumuntur partes velle actum validum & efficacem facere non inualidum & elusorium. l. si prætor, in prin. ff. de iud. l. 3. ff. de testa. mili. l. quatiens. ff. de rebus dub. c. Abbate, de verb. sig. cum simi. Rursus cum operari abundē possit restitutio circa alia fideicommissa valida & efficacia, trahi non debet ad fideicommissum inefficax, nec curandum est de nudo nomine fideicommissi, quando in eo nulla sunt bona, ut dicunt Doct. in l. stipulatio hoc medo concepta. ff. de verb. obl. quod non valet donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, quia aufert liberam testandi facultatem, & licet hæreditas considerari possit sine corporibus hereditariis, tamen de tali hæreditate nuda curandum non est, quia non inuenitur qui eam adire velit sine aliquo effectu & commodo. ¶ Undecimo arguitur sic ex possessione ¶ rerum hereditariarū non inducitur aditio hæreditatis, si probet possidens se possidere ex alia causā quā titulo hereditario. Bart. & Doct. in d. l. gerit. Baldus in consilio 224. Super eo quod queritur an domina Simona libro secundo imō censetur quis tenere bona hereditaria ex eo titulo, qui sibi utilior est. Paulus de Cast. in consil. 351. Pro fundamento columna tertia cir-

ca med. lib. 1. allegat iura de quibus per eum ibi, imō statuit declarationi & iuramento eius, qui dicit se possedisse bona ex alia causa quā hereditaria. Bartol. in d. l. gerit, colum. 6. & 7. Baldus in consilio 306. Sententia, libro tertio & in consilio 405. protestatio, lib. 5. Cor. in consilio 308. col. secunda. in consilio 337. columna 2. lib. 1. & in consilio 312. columna 2. lib. 4. eodem modo, cum dominus Antonius posset tenere bona ex pluribus substitutionibus antecessorum de Claromonte, poterit declarare ex quibus substitutionibus teneat, & quidem a fortiori, quia ex substitutione Claudij nihil possidere posse narratur ex causis supra memoratis, & cum potuerit acceptare restitutionem omnium fideicommissorum aut aliquorum tantum, standum similiter videtur eius declarationi an intellexerit de omnibus fideicommissis aut aliquibus tantum. ¶ Duodecimo probatur ista conclusio, ¶ ex his quæ l. as. scribit in l. 1. §. veteres, col. 9. ff. de acquir. poss. Hippol. in l. furem, nu. 32. ff. de fidei. vbi, quod aditio hæreditatis non præsumitur ex possessione rerum hereditariarum pauci valoris quia non est verisimile, quod pro modico voluerit quis se obligare ad onera hereditaria a fortiori dicendum est, quod ex acceptatione fideicommissorum generali noluerit quis agnoscere fideicommissum vndique damnosum, in qua respondeo, quod si ex facto, id est, ex possessione bonorum hereditariarū simpliciter non inducitur hæreditatis aditio, multo minus induci debet ex solis verbis generalibus quæ obscuritatem pariunt, & quia fortiora sunt facta ad ostendendum voluntatem alicuius, quam verba. l. si tamen. §. ei qui. ff. de ædil. edic. c. dilecti filij. el. 2. vbi Deci. in 2. not. de appella. & istud est quod voluit Cor. in consil. 310. columna 2. ad fin. lib. 3. quod in hæreditate lucrosa de facili præsumitur aditio, secus autem in damnosa. ¶ Decimotertio, arguitur pro hac conclusione ¶ ex facto sequenti declaratur qualis fuerit voluntas & animus præcedens etiam in brutis. §. Pauonum. & §. Ceruos, Insti. de rer. diu. l. reprehendenda. C. de insti. & substitut. & maxime declaratur animus ex his quæ postea incontinenti fiunt. l. ventri. §. si. ff. de priuileg. cred. c. officij. de electio. Bart. in l. post contractum. ff. de dona. Modo sic, post factam illam restitutionem fideicommissorum dominus substitutus statim apprehendit possessionem bonorum fideicommissis subiectorum, quæ quidem possessio non excedit bona antiquarum substitutionum, ut in facto præsupponitur. Ideo ex facto isto apprehensionis bonorum statim secuto declaratur animus domini substituti, quod solum intenderit adire hæreditatem ex titulis antiquarum substitutionum, non ex vltima substitutione inualida prorsus & inutili. Pro hoc facit  
14 ¶ quod Baldus scribit in consil. 272. In causa egregia. col. 2. lib. 5. per l. duo fratres. ff. de acq. hærit. vbi si scriptus hæres prætendat se possidere bona hereditaria ex alio titulo quā hereditario, & reperiat plus possidere, quā prætendat ad se pertinere ex alio iure, ratione possessionis illius plurius inducitur aditio hæreditatis. Ergo si prætendens bona ad se pertinere ex antiquis substitutionibus non plus possidere reperiat, quā debitū sit ex antiquis substitutionibus dicendum erit non audiuisse eum hæreditatē ex nouissima & vltima substitutione, ut idem operetur oppositū in obiecto quod propositum in obiecto. d. l. fin. §. fin. ff. de leg. 3. & vs contrariorum eadem sit disciplina, ut supra dictum est. ¶ Decimoquarto, si nobiles istæ domicellæ velint se fundare in verbis restitutionis, & ex eis probare aditam fuisse hæreditatem nobilis Claudij earum fratris, ipsis imputandum est, cur legem apertius non dixerint, & in specie declarauerint intendere se restituere etiam fideicommissum ipsius Claudij. vbi veteribus. ff. de pactis. ¶ Illud solum superest, ut respondeamus ad contraria, ad quæ respondendo, ¶ quod oratio generalis & indefinita non tantum operatur quantum specialis. vbi ratio est diuersa, Bar. in d. l. si plurib. ff. de leg. 2. not. in c. quia circa, de elec. li. 6. Paul. de Cast. in consilio 187. Notandum est. colum. penult. post med. libro 2. sed est valde diuersa ratio in fideicommissis nobilibus Claudij damnosis, & in aliis fideicommissis lucrosis & vtilibus, ideo sermo generalis & indefinitus ad omnia fideicommissa referri nō debet, nec vim habet specialis dispositionis. ¶ Secundo respondeo, q. hic sumus in materia probationis, & agitur de probando aditionem hæreditatis, sed  
15 in materia ¶ probatoria, oratio generalis & indefinita non aequipollet vniuersali. Innoc. in c. auditis, de præscript. Alexand. in consilio 110. libro 1. Cornus in consil. 105. columna quarta. libro 3. & in consilio 224. columna 7. libro quarto Decius regula contractus. in 3. nota. ff. de regul. iur. & in  
h 2 consilio



consilio 61. columna 2. versic. & dictum Oldra. & alibi sæpe Doct. Ratio est, quia sermo generalis negari nō potest quin sit dubius & obscurus, vt supra diximus; probatio autem dubia non releuat vt supra etiam ostendimus. Tertiō respondeo, quod hic agitur de materia stricta & odiosa, in qua indefinita non æquipollet vniuersali. l. r. vbi Soc. in tertio & quinto no. ff. de lib. & posth. no. Soci. in consi. 278. colum. 3. versic. confirmatur ista intelligentia, li. 2. ¶ Non obstat scientia domini substituti, quia etiam in d. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. testator notitiam habebat de legatis omnibus ab eo relictis, & tamen scientia illa non obstantē designatio temporis in codicillis adiecta non trahitur ad legata omnia, sed ad vtilia tantum. ¶ Secundō respondeo, quod ista scientia nocere posset, si in specie agnitum & acceptatum fuisset fideicommissum ex testamento nobilis Claudij quia excusari non posset substitutus ex capite ignorantie sed cum in specie nihil dictum fuerit de illo fideicommissio dico, quod generalis acceptatio ad illud trahi non debet per rationes & fundamenta de quibus supra meminimus nam in exemplis & fundamentis supra adductis necessario præsupponitur scientia, qua cessante frustra de tot dubiis fieret disputatio, quia in ignorante non cadit cōsensu nec obligatio. l. nec ignorans. C. de dona. l. si. C. de condi. indeb. cum sim. ¶ Venio ad secundum dubium, in quo omissa disputatione ad partes puto breuiter concludendum, quod licet do. Antonius substitutus diceretur adiuisse hæreditatem ex testamento nobilis Claudij quod omnino negatur, & cuius contrarium latē supra probauimus, tamē si faciat inuentarium, non tenebitur nobilibus domicellis vltra vires hæreditarias ex illa reseruatione & clausula saluis iuribus ipsarum domicellarum restituentium fideicommissa. Nam ista reseruatō facta fuit ad conseruandum iura ipsarum domicellarum, puta circa legitimam & Trebellianicam, quas prætere de possent ex persona sui fratris hæredis grauati in testamento patris, quibus ne præiudicium fieret adhibita fuit illa reseruatō iuris conseruatua. l. at si quis. §. plerique. ff. de religio. l. 3. §. 1. ff. quibus mo. pign. vel hypo. fol. l. 3. §. pen. ff. de lib. hom. exhib. l. pen. ff. de aqua quoti. & esti. ibi, sine præiudicio. l. idem fiet ff. de test. tute. ibi, sine vilo litis præiudicio. l. litibus. §. huiusmodi. C. de agrico. & censu. l. 1. l. si pater exhæredato. ff. de bonis. lib. l. si fideiussor in prin. ff. qui satis. cog. l. si. §. item si prædixerit. ff. nau. caup. stabu. c. Pontifices. 6. q. 1. c. nihil cum scandalo, de præscript. c. Cumana. & c. ecclesia, de electio. Itaque clausula reseruationis appositā ad conseruandum non debet operari augmentum & ampliationem vltra naturam suam, quia intelligi debent verba secundum naturam actus cui adiciuntur. l. si stipulatus. ff. de vsur. l. si vno in prin. ff. loca, sed si illa reseruatō operaretur, quod dominus substitutus teneatur vltra vires hæreditarias operabitur augmentum & ampliationem cum antea non obligaretur vltra vires hæreditarias. facit regula. l. legata inutiliter. ff. de lega. 1. quod inducta ad vnum effectum, ad illum restringi debent, nec vltra eum debent operari. ¶ Secundō

17 ¶ verba & dispositio contrahentium in dubio debet intelligi secundum dispositionem iuris communis. l. si duo. ff. de acq. hæ. Barto. in l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. ideo illa reseruatō iurium intelligi debet, quatenus de iure salua esse possunt, & quatenus patiuntur vires hæreditarie, non vt cogatur dominus substitutus de suo satisfacere. ¶ Tertiō, si dicimus q. ex illa reseruatione hæres teneatur vltra vires hæreditarias, oportet & illud dicere in necessariū antecedens, quod renunciauerit hæres aut substitutus beneficio inuentarij, sed renunciatio iuris sui in dubio præsumi non debet. l. cum de indebito. ff. de prob. c. super hoc, de renuncia. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hypo. fol. & profectō absurdum esset dicere, quod illa reseruatō facta solū ad conseruandum iura nobilium domicellarum operaretur effectum renunciationis in odium domini substituti. ¶ Quartō, licet dominus substitutus cōfencerit illi reseruationi, facta tamen per simplicem cōsensum non obligatur quis ad faciendum aut præstandum de suo, sed operatur cōsensu ne possit cōsentiens contrahere actui cui cōsensum adhibuit. Alex. in consi. 131. colum. 2. vbi cōsentiens compromisso, non censetur se obligare ad obseruandum ea, quæ arbitrarie pronunciauerit. Alibi scribit Cor. in consi. 22. colum. 7. versic. tertium ex alio. li. 3. quod licet communitas cōfencerit aliquid alicui dari, tamen ex tali cōsensu non obligatur ad illud dandum, quia licet cōfencerit dari, non tamen promisit dare

& sic verba non sonant in promissionem aut obligationem aliquam, & quod verba sunt interpretanda contra eum qui se fundat ex eis. Alibi scribit idem Cor. in consi. 41. colum. fi. li. 3. quod licet quis cōfentiat venditioni rei suæ tamen ex tali cōsensu non obligatur de euictione, quia verba cōsensu non sonant in obligationem, & istud est quod dicit lex aliud esse vendere, aliud venditioni cōfentire. l. aliud est vendere. ff. de reg. iur. Sed vltra Alexan. & Cor. adduco. 211. quidam sibi filios. col. 1. Bal. in consilio 227. quādō pro Bart. in consi. debito. colum. 1. li. 5. vbi tamen limitat nisi cōfentiens venditioni recipiat precium. Aliam limitationem ponit Ang. in l. habebat. §. si duo. ff. de instito. in eo qui tenetur cōfentire seu cuius cōcensus est necessarius qui allegatur de euictione ex cōsensu puta, quando dominus directus cōfentit alienationi emphyteusis. Aliam limitationem ponit Alex. in consi. 80. colum. 3. versic. verum est, quod si ego. li. 4. vbi quod non procedet in eo, cuius nomine fit actus, quia cōfentiendo censetur actum ratificare, ob id tenetur de euictione. In proposito licet dominus substitutus cōfenserit illi reseruationi, non tamen promisit, aut se obligauit ad præstandū aliquid de suo, & eum verba nulla sonant in promissionem aut obligationem, illa induci non debet. l. quicquid astringenda. ff. de verb. obl.

¶ Quintō, ista quæstio videtur de indubitabili cōsiderando hoc modo. Reseruatō fuit generalis de iuribus competētibz ipsius domicellis sine aliqua specificatione talium iurium, quia non fuit expressum quæ & qualia iura competere, sed posito ex testimonio nobilis Claudij aliquid relictum fuisse ipsis domicellis, illud tamen consequi insoludum non possunt, nisi pro viribus hæreditariis confecto inuentario, ob id illa reseruatō operari non pōt, nisi prius appareat quæ & qualia sint illa iura confecto inuentario, per ea quæ no. Bar. & Doct. in l. si sic. ff. de leg. 3. Alex. in l. locus. ff. de acq. poss. vbi cessio de iuribus quæ quis habet in tali loco non operatur nisi quatenus apparet de illis iuribus. ¶ Sextō decidi videtur ista quæstio ex eo quod scribit Bald. in consi. 100. Egrege & honorāde domine. lib. 1. vbi si iudex pronunciat appellationē desertā, & reseruat exceptiones quæ competere possunt appellati talis reseruatō exceptiones quæ nihil reperit q. reseruari possit, ex quo desertā appellatione exceptionis cōpetere nō amplius possunt, & sic nō operatur reseruatō, nisi quatenus apparere potest de cōpetentia iuris reseruati. Eodem modo dicamus, q. ista reseruatō facta per nobiles domicellas operari non possit, nisi quatenus constet de iuribus reseruatis, quæ non ampliōra esse possunt quā patiuntur vires hæreditariæ factō inuentario. Pro hoc optimē facit text. in l. si in venditione, in fi. ff. cominu. prædio. vbi si venditor ædium excipiat & reseruet feruitutem, quam dixit Titio deberi, licet emptor cōfenserit tali reseruationi, tamen si in veritate cōperiatur nullam feruitutem deberi Titio, talis reseruatō nihil operatur. Ad idē facit quod scribunt Bar. & Doct. in l. si quis legauerit, per illum text. ff. de leg. 1. vbi si venditor fundi reseruat ius colonij, qui medietatem fructuum percipere debet, si nullus reperitur colonus fundi præter ipsum venditorem, talis reseruatō nihil operatur, ideo pertinent fructus ad emptorē insoludū. Alibi scribit Old. in consi. 214. Factum tale est in instrumento, vbi pater tempore emancipationis filij reseruauit sibi vsum fructum in bonis quærendis per filium, dicit Old. quod talis reseruatō nihil operatur, cum vsum fructus patri non cōpetat in bonis filij emancipati, & sic in totū corrui reseruatō, quando non apparet de iure aliquo reseruato, ergo licet iura reseruata per nobiles domicellas in specie fuissent expressa, tamen si illa insoludum deberi non possunt non sufficientibus facultatibus hæreditariis, talis reseruatō solū operabitur pro illa parte, pro qua solui possunt, quia idem iuris est de parte quō ad partem, quod est de toto quō ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vind. ¶ Septimō, in contractibus mens est inspicienda contrahentium, l. sed etiam. Celsus. §. si fundus. ff. de contrahen. empt. l. in conueniētiōibus. ff. de verb. sign. l. si. C. quæ res pign. oblig. pos. glo. in l. blanditus. C. de fideiuss. & dicit gl. in l. in venditione, ad fi. ff. com. præd. quod causam verborum inspicere debemus, potius quā ipsa verba. Sed mens istarum domicellarum fuit solū reseruare iura competentia, ne fortē simpliciter restituendo illa fideicommissa cōfencerent sibi præiudicare & renunciare iuribus suis. mens autem earum non fuit obligare sibi dominum substitutum, cui fiebat restitutio ad præstandum aliquid de suo, similiter mens domini substituti fuit nolle derogare iuribus ipsarum domicellarum, illud



illud verò nunquam cogitavit, vt se obligaret ad præstandum de suo ideo restringi debent verba reservationis ad mentem contrahentium. Octauo, interpretatio þ dispositionis semper de necessitate inest, aut de verisimilitudine aut ipsius rei natura. Baldus in consilio 343. Examinanda sunt, in princ. lib. 1. sed siue consideremus verisimilitudinē, illud verisimilius est non sensisse partes per illam reservationem simplicem renunciatum esse beneficio inuentarij siue consideremus naturam rei, agebatur de reservatione iurium hæreditariorum, quæ pro viribus hæreditariis duntaxat præstari debent facto inuentario. ¶ Nonò quando hæres facit inuentarium, solum tenetur pro viribus hæreditariis, dicere autem, quòd dominus substitutus intenderit se obligare ultra vires hæreditarias non obstante futuro inuentario ex illa reservatione generali, esset inducere nouationem obligationis in persona substituti, quæ nouatio præsumi non debet, nisi expressè actum sit. l. fin. C. de noua. & cum nihil mutatum fuerit in illa reservatione circa beneficium inuentarij cur stare id prohibetur. l. præcipimus, in fi. C. de appella. ¶ Decimò, nos habemus quòd interpretatio ita fieri debet, vt minus corrigatur ius commune quàm sit possibile. l. si quando in princ. C. de inoff. test. l. 2. C. de noxal. c. cum dilectus, de cõsue. Eodem modo ista reservatio intelligi debet, vt minus recedatur à beneficio iuris communis de inuentario loquentis quàm sit possibile. & sic quòd salua sint iura ipsarum domicellarum quatenus patiuntur vires hæreditariæ. ¶ Undecimò, ista quæst. videtur clarè determinari ex verbis ipsius reservationis. nam reservatione fuerunt iura competentia super hæreditate & bonis restitutis, & sic limitata fuit reservatio ad iura competentia in bonis restitutis, ergo ad illa bona restringi debet. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. l. in agris. ff. de acqui. rer. domi. consequenter extendi non debet reservatio ad bona propria ipsius domini substituti, quæ tamen extensio fieret, si teneri eum dicamus ultra vires hæreditarias. ¶ Duodecimò, voluntas þ disponentium talis esse præsumitur, qualis de iure esse debet, & si disponentes interrogati fuissent de tali casu, quid verisimiliter tunc respondissent, illud spectandum est. Baldus in consil. 473. Circa quæst. col. 2. in fin. lib. 5. sed voluntas domicellarum de iure esse non debet, quòd teneatur substitutus ultra vires hæreditarias, & si substitutus tempore illius reservationis fuisset interrogatus, an intenderet in solidum teneri ultra vires hæreditarias verisimiliter respondisset quòd non ergo talis voluntas verisimilis pro expressa haberi debet. glo. in l. tale pactum. ff. de pact. vbi Bald. ¶ Decimotertiò interpretatio þ fieri debet, vt minus præiudicetur partibus quam sit possibile. Abbas in consil. 7. in fin. lib. 1. per tex. in l. 3. ff. de suspect. tu. sed interpretando hoc modo minus præiudicabitur partibus, nam substitutus tractat de damno vitando, ne teneatur ultra vires hæreditarias facto inuentario. Domicellæ autem tractant de lucro, vt in solidum legata accipiant, sed maius est præiudicium substituti, si cogitur de suo soluere quàm domicellarum lucrum captantium. l. Proculus. ff. de damn. infec. l. si is cui. §. si ff. de furtis. l. iuris ignorantia. & l. regula. in princ. ff. de iuris & facti igno. l. fin. C. de codicill. l. fin. §. licentiam. C. de iure delib. & melius est aliquem non lucrari, quàm alium damno affici. l. at si quis. §. sed si adita. ff. de religionib. & sumpt. fune. Paul. de Cast. in consil. 106. Circa ea quæ supra scripta & consulta sunt, ad fi. lib. 1. Nec admitti debet alia interpretatio þ per quam dominus substitutus remaneret deceptus & in damno. l. 3. §. i. ff. de arbi. l. sed si pupillus. §. sed si alias. ff. de instito. l. 1. §. magistrum. ff. de exercito. l. si idem cum eodem. versiculo ne in potestate. ff. de iurisd. om. iudic. & l. si quis in conscribendo, circa med. C. de pact. ¶ Decimoquartò þ verba intelligi debent eo respectu quo prolata sunt, puta lex dicit, quòd in testamento sufficiunt septem testes, istud intelligitur respectu solennitatis testium tantum, non tamen excluduntur aliæ solennitates. Decius in c. 1. in 13. no. de postula. præla. Ideò verba reservationis intelligi debent ne censeantur nobiles domicellæ iuribus earum præiudicasse, non vt exclusum censeatur beneficium inuentarij in persona substituti & hæc sufficiant quò ad secundum dubium laus Deo, Virgini ac diuo Ioanni Evangelistæ patrono meo Gratianopoli penultima Decemb. 1539.

S V M M A R I V M.

- 1 Clausula codicillaris, an sustineat testamentum in quo posthumus est præteritus.
- 2 Clausula codicillaris an intelligatur in testamento inter liberos: & an

clausula codicillaris tacitè intellecta sit tanta potentia, quanta est expressa.

- 3 Tacitus actus non ita latè interpretatur sicut expressus.
- 4 Clausula codicillaris non operatur, nisi concipiatur, per verba futuri temporis.
- 5 Dicitio & cetera, operatur quod censetur appositum consuetum apponi per ipsum notarium specialiter, non per alios notarios generaliter.
- 6 Dicitio & cetera non operatur vt illud quod per eam subintelligitur, la beatur pro expresso, sed cogi potest notarius vt extendat.
- 7 Dicitio & cetera, solum comprehendit ea quæ veniunt ad complementum orationis non separata ab ipsa oratione.
- 8 Dicitio & cetera, nihil operatur, nec extendi potest, quando instrumentum non exprimit conceptum & intentionem partium ad plenum.

CONSILIVM. XXXIIII.

Pro Gasparo Alberti, alias Magdal.  
de Talardo in materia clausula  
codicillaris.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Proponitur in facto, quòd decessit nobilis Antonius Garini de Talardo patriæ Delphinatus condito testamento, in quo filium posthumum præterit, quæritur þ an sustineatur ipsum testamentum virtute clausula codicillaris, ita quòd dictus filius præteritus censeatur rogatus restituere hæreditatem aliis liberis scriptis hæredibus. ¶ Videretur dicendum prima frõte quòd sic, iuxta not. per gl. & Doct. in l. ex testamento. C. de fideicom. Bar. tol. in l. 1. ff. de iure cod. Alexand. in consil. 9. colum. penult. lib. 1. in consil. 12. li. 2. & alibi sæpè Doct. Et non solum debet restitui hæreditas hæredibus scriptis, sed etiam fideicommissa relicta in testamento inualido. l. eam quam, & d. l. ex testamento. C. de fideic. Socin. in consil. 140. col. 4. lib. 1. & in consil. 93. colum. 1. lib. 4. quæ clausula þ codicillaris licet expressè appositum non fuerit in testamento prædicto, tamen videtur subintelligenda duplici ratione Prima, quia factum fuit testamentum inter liberos, iuxta gl. & Doct. in l. cohæredi. §. cum filie. in verbo, non valuit. ff. de vulg. Dec. in consil. 242. col. pen. vers. secundo potest responderi. ¶ Secunda ratio est, quia in testamento prædicto adest clausula. Et si fortè, & c. hoc esse vult suum vltimū, & c. ex qua dictione & c. ita abbreviata videntur comprehendere omnia consuetum apponi in testamentis, iuxta no. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posthu. Baldus in consil. 389. Duo instrumenta. lib. 3. Rom. in consil. 343. colum. 2. & alibi sæpè Doct. & potest extendi ista dicitio, & c. per notarium secundum interpretationem iuris vel consuetudinis aut communis intellectus. Pano. in c. cum P. tabellio, de fide inst. Cur. sen. in consil. 56. col. 9. in princ. & extendi potest per eundem notarium, secundum eius statum aut consuetudinē sine auctoritate iudicis. Bal. Ang. Imo. Cuma. & Doct. in d. l. Gallus. §. idem credendum. Alex. in consil. 163. col. fi. li. 7. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrariam opinionem arbitror de iure in casu isto veriorē, & pro fundamento considero maximam esse difficultatem inter Doct. an clausula codicillaris expressè appositum in testamento operetur, quādo posthumus fuit ignoranter præteritus, ex his quæ scribunt Moder. in Auth. ex causa. C. de lib. præte. adeò vt facillè discerni non possit, quæ sit magis communis opi. in qua difficultate Cor. in consil. 158. col. 8. in quarta limitatione. li. 2. in consil. 150. lib. 3. & in consil. 225. col. pen. & fi. eodem lib. 3. nouissimè tenet post præceptorem suum, quod si proberetur, quòd testator non solum ignorabat de posthumis, sed etiam cogitabat se postumos habere non posse, clausula codicillaris nihil operetur. Dec. etiam in consil. 490. col. 2. post Doct. per eum allegatos, tenet, quòd clausula codicillaris non operetur posthumo ignoranter præterito, nisi concipiatur per verba futuri temporis. Ex quib. dictis modernorum inferri videtur, quòd clausula codicillaris non ita distinctè subintelligatur in testamento inter liberos, imò pbari videtur quòd subintelligatur quā posthumus fuit ignoranter præteritus, nā isto casu si subintelligeretur & operaretur, quòd opus esse distinguere an concipiatur per verba futuri temporis vel presentis. Itaq; dū requirunt Doctores vt concipiatur clausula codicillaris per verba futuri temporis, apertè sentiunt, quòd requiratur expressio ipsius clausula, nam si taceatur, sciri,

h 3 non



non potest quibus verbis concepta dicatur, quia non entis nullae sunt qualitates. l. 2. ff. de usufruc. ¶ Similiter ample extendendo considerationem Cor. & sui praeceptoris frustra videtur laborandum, an testator apponendo clausulam codicillarem ignorauerit de posthumo, & cogitauerit se posthumum habere non posse, quia talis consideratio Corn. videtur praesupponere expressionem ipsius clausulae codicillaris. ¶ Praeterea quando testator apponit clausulam codicillarem expressae apparet de eius voluntate, quod voluit testamentum valere saltem in vim codicillorum, etiam in praedictum posthumum ignoranter praeteriti, quando concipitur clausula codicillaris per verba futuri temporis, sed quando talis clausula non exprimitur, de voluntate testatoris expressae non apparet, nec illa videtur praesumenda seu conjecturanda in praedictum posthumum ignoranter praeteriti quia hoc modo voluntas quae a iure praesumitur in fauorem ipsorum liberorum retorqueretur in eorum odium. contra. l. quod fauore. C. de legib. l. nulla. ff. eo. tit. ¶ Rursus considero, quod actus seu voluntas tacita non ita late interpretatur sicut expressa. Paul. de Cast. in consilio 334. Vis appellacione, columna tertia post med. lib. 1. Ias. in repe. l. cum quid. colum. 3. versicul. quarta conclusio. ff. si cer. per. Et dicit Deci. in c. praesentia, colum. 12. versu. alia tamen fuit solutio, de proba. quod conditio quae tacite a lege subintelligitur, restringi debet, nec extenditur sicut conditio expressa. In proposito nostro arguere de clausula codicillari expressa ad clausulam codicillarem tacitam, in odium & exclusionem posthumum ignoranter praeteriti, esset arguere de casu extendibili ad casum restringibilem, quod in materia odiosa videtur iniquum & absurdum. ¶ Pro quibus facit qd scribit Bald. nouel. in tract. de dote, in 6. parte privilegio. 66. ad finem, vbi tacitum non est aequale potens ad inducendum aliquam specialitatem contra regulas iuris communis ac expressum. Itaque clausula codicillaris tacita, quae subintelligitur in testamento inter liberos contra regulas iuris communis non debet esse tantae potentiae ad inducendum fideicommissum in odium posthumum ignoranter praeteriti ac clausula codicillaris expressa. ¶ Considero etiam quod lex consulit parentibus, ut aequalitatem seruent inter liberos. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. vt liberis. C. de colla. l. cum oportet, in princ. C. de bonis quae lib. sed si lex praesumeret clausulam codicillarem in testamento patris inter liberos ad inducendum fideicommissum, ista praesumptio esset inductiua inaequalitatis, & sic praesumeret lex contra eius consilium, quod videtur absurdissimum. ¶ Restat vt respondeamus ad contraria, & primo non obstat quod venientes ab intestato censeantur grauari de restituendo hereditatem haeredibus scriptis in testamento virtute clausulae codicillaris, quia illud procedit vbi clausula codicillaris legitur expressa, quando posthumus fuit ignoranter praeteritus per supradicta. ¶ Secundo respondeo, quod istud argumentum non obstat tenendo opin. Bartol. & sequacium tenentium, quod clausula codicillaris expressa nihil operatur, quando posthumus fuit ignoranter praeteritus, ergo multo minus debet operari tacita. ¶ Tercio respondeo, quod clausula codicillaris non operatur nisi concipiatur per verba futuri temporis. Bartol. in l. 1. in 7. quaest. ff. de iure codicil. Bald. in consilio 424. Praesupposito, quod dictus testator. libro quarto. Ang. in §. siue igitur, in fin. in Authen. vt cum de appel. cogn. Paul. de Cast. in consilio 200. Clarus est testamentum praedictum. columna secunda. libro 1. Socin. in consil. 140. colum. 4. post med. lib. 1. Corn. in consilio 297. colum. 2. circa med. lib. 4. Deci. in consilio 242. colum. pen. circa med. & in consil. 652. ad fin. sed vbi clausula codicillaris expressae scripta non legitur, scire non possumus per quae verba dicatur concepta, an per verba futuri temporis vel praesentis igitur ratione incertitudinis clausula tacite subintellecta operari non potest. ¶ Non obstant illae clausulae, & si forte, &c. quod vltimum, &c. Primo, quia posito dictio, &c. abbreviata importet, vt appositae censeatur consueta apponi in dispositione, tamen non fuit probata aliqua consuetudo specialis per notarium, qui rogatus fuit de ipso testamento, quod consueuerit apponere clausulam codicillarem post illa verba & si forte, &c. quod vltimum, &c. nec sufficeret probari consuetudinem generalem aliorum notariorum circa appositionem clausulae codicillaris in testamentis, sed probari debet consuetudo specialis illius notarii, qui de testamento ipso rogatus fuit, Anch. in consil. 339. Pro maiori intelligentia, col. 5. versicul. ad secundam rationem Alexand. in consil. 196. colum. 3. versiculo quia dicti

testes nihil probant. libr. 2. d. Baptista de S. Blasio inter consil. Bruni Astensis in consil. 66. colum. 2. circa fin. sed tamen de stylo notarii apparere non posset, fieret extensio secundum consuetudinem generalem aliorum notariorum, Alex. in d. consilio 163. colum. fin. lib. 7. & in consil. 28. colum. 3. lib. 2. ¶ Secundo respondeo, quod licet illa verba ita abbreviata importare possent clausulam codicillarem, tamen non probatur necessario, neque concludenter per quae verba importetur talis clausula, an per verba futuri temporis vel praesentis, & sic negari non potest, quin talis clausula codicillaris sit dubia respectu temporis, sed probatio dubia non releuat. c. in praesentia, de proba. ¶ Tercio respondeo, quod illae clausulae ita abbreviatae, vbi clausulam codicillarem significare possent, non tamen talis clausula habetur pro expressa, sed virtute illarum clausularum ita abbreviatarum conceptarum, cogi posset notarius ad extendendum illas clausulas sic abbreviatas, & ad apponendum clausulam codicillarem ex his, quae Bald. scribit in consil. 309. Decreto magnifici. lib. 7. ¶ Quarto respondeo, quod dictio, &c. abbreviata concepta solum importat ea quae desunt ad complementum orationis, non autem ea quae comprehenduntur sub oratione separata, ideo licet post clausulam constituti immediate consueuerit apponi clausula apprehendendi possessionem propria autoritate, tamen si notarius apposuerit clausulam constituti cum illa dictione, &c. non censebitur appositae clausula accipiendi possessionem propria autoritate, cum habeat orationem separatam, Paul. de Cast. in consil. 10. Si vera sunt colum. 3. lib. 1. sed clausula codicillaris habere conuenit orationem separatam, ideo comprehensa dici non potest sub illis clausulis ita abbreviatis conceptis. Quinto & vltimo respondeo, quod quando instrumentum non exprimit conceptum & intentionem partium ad plenum dictio, &c. nihil operatur, nec tunc extendi potest. Calca. in consilio 48. columna 9. in princip. & in consilio 70. columna 3. in fin. per text. in l. si is qui. ff. de testam. & in l. fideicommissa. §. 1. ff. de legat. 3. sed in casu nostro nullus conceptus mentis, nulla intentio testatoris exprimitur circa hanc clausulam codicillarem, ergo, &c. Dicit etiam potest, quod ista clausula codicillaris diuerso modo apponi consueuit, quandoque per verba praesentis temporis, & quandoque futuri quo casu apponi non potest per alium notarium, licet consueta sit apponi, Alexand. in d. consilio 28. columna secunda. libro secundo, sed super hoc non facio fundamentum, quia recurrendum videtur ad consuetudinem specialem ipsius notarii diffiniti, an consueuerit apponere per verba praesentis temporis vel futuri, & si de tali consuetudine speciali non appareat, recurrendum est ad consuetudinem generalem aliorum notariorum. Ex quibus concludendum videtur pro Gasparo Alberti alias Magdal. reo conuicto. saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 13. Ianuarij. 1540. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Mina cum inimicitia faciunt indicium ad torturam.*
- 2 *Dominus potest agere actione iniuriarum pro vexatione sui subditi.*
- 3 *Inimicus praesumitur dedisse damnum, vbi de malefactore non constat & vbi concurrat.*
- 4 *Minis odio & maleficio statim secuto concurrentibus, delictum plene probatur.*
- 5 *Praesumptio vincitur a probatione.*  
*Dolus praesumitur contra eum, qui eodem instanti omnia fieri procurauit ibid. nu. 5.*
- 6 *Voluntas hominis ex verbis declaratur, & consistit voluntas in verbis sicut facies in speculo, & in ore & mente praesumitur esse vnu & idem.*  
*Testis singularitas suppletur ex aliis praesumptionibus ibid. nu. 6.*
- 7 *Testi non idoneo creditur quando deponit verisimilia.*  
*Congregatio in dubio praesumitur illicita, ibid. num. 7.*
- 8 *Excusatio probari debet per eum qui eam proponit.*
- 9 *Exitus secutus declarat qualis fuerit animus in praecedentibus.*
- 10 *Dolus praesumitur contra eum qui aliquid facit, quod sibi non prodest, & alteri nocet, licet illud faciat in re sua propria.*
- 11 *Dolus arguitur ex qualitate temporis contra eum, qui aliquid agit de tempore nocturno.*
- 12 *Minoribus, mulieribus, militibus & rusticis clandestine quid agentibus non subuenitur, licet tractent de euitando damno.*
- 13 *Praesumptio est contra dominum tepentem famulum male conditionis, quod etiam ipse dominus similis sit vitae.*  
*Tortura facilius permittitur contra hominem male conditionis ibidem. num. 13.*



- Conuersatio quæ eū malis sit facile mouet iudicem ad torturā. *ibid.* nu. 13.
- 14 Operam dans rei illicitæ tenetur pro maleficio quod inde sequitur, licet illud committi non mandauerit.
- 15 Testes singulares faciunt semiplenam probationem aut saltem præsumptionem, & potest iudex induci ad plenè credendum testibus singularibus, & pulcherrimè de probatione testium singularium.
- 16 Factum quid præsumitur in executionem minarum præcedentium.
- 17 Indicium ad torturam minus est quàm semiplena probatio, imò minus quàm præsumptio.
- Torqueri quis potest ex præsumptionibus.
- 18 Indicium vnum sufficit ad torturam.
- 19 Indicium quando probatur per plures testes, non requiritur quòd sint omni exceptione maiores.
- 20 Tortura subrogatur loco testium, ideò committitur arbitrio iudicis.

CONSILIUM XXXV.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Ex pluribus concludendum est probata fuisse indicia ad torturam contra N. de P. accusatum incendij. ¶ Primo ex minis & iactationibus ipsius rei & eius famuli, de quibus minis testificantur quinque testes, qui deponunt ipsum reum fuisse minatum de imponendo ignem, nisi dominus loci combusti faceret tale quid ad petitionem ipsius rei, quæ minæ etiam probatur per A.P.M. & alios testes fisci, qui deponunt ipsum reum dixisse custodibus dicti loci quod facerent bonam custodiam, & licet Doct. in l. metum. C. quod met. cau. & alij relati per Hippo. de Marf. in prac. causa crimi. §. diligenter, nu. 36. non ita simpliciter admittant induci seu probari indicium ad torturam ex solis minis: quia sæpè minus faciunt homines, qui magna minantur. pro quo text. in c. quod dicitur, de verb. sig. tradit las. in l. i. col. 10. in fin. vers. vltra alios. ff. de off. eius. tamen in casu isto videntur minæ sufficere, quia reus accusatus odio persequebatur dominum loci combusti ob detentionem dicti O.M. subditi ipsius rei, quæ causa detentionis propria dici poterat ipsius rei, cuius intererat ipsum subditum ab alio nō detineri, ideò & dominus potest agere nomine proprio actione iniuriarum propter vexationem sui subditi. Old. in conf. 206. In causa Carnocen. col. 1. quod tamen intellige quando vexaretur subditus intuiti domini, quia alias nō agit dominus pro iniuria subditi. gl. fi. in c. autoritate, de priuileg. lib. 6. cum simi. vt per Deci. in c. dilectis, in quarto no. de appel. & latè dico in conf. 65. videmus enim communiter dominos indignari, & difficillimè sustinere subditos suos in aliena iurisdictione puniri. ¶ Propterà summopere affectabat ipse reus sic detentionem sibi restitui, ad quod etiam faciendum sæpius fuerat requisitus per P. N. ¶ Quod odium præcedens maximè grauatur ipsum reum, quia & in dubio damnum præsumitur datum ab inimico, vbi de delinquente non constat. Spe. in tit. de præsum. §. 1. col. 3. Bart. in l. fi. ff. de quæstio. Rom. in conf. 7. in princ. Deci. in conf. 64. col. 3. post med. vers. sed ista ratio. ideò ista duo simul iuncta, id est, odium præcedens, & minæ subsequentes sufficere videntur ad probationem indicij, vt quæ non profunt singula, multa iuuant. l. 2. in princ. cum sua. gl. ff. de excusa. tutor. & hoc procedit licet inimicus talia facere consuetus non sit. si enim esset consuetus sola inimicitia faceret plenam probationem. Calca. in cōf. 63. col. 3. & fin. & licet in conf. seq. quod est Rolandi de Curte, videatur esse aliqua contrarietas. colum. 3. circa fin. tamen concluditur, quod minis præcedentibus fiat indicium ad torturam, licet non esset consuetus talia facere. ¶ Rursus videntur sufficere istæ minæ, quia statim post ipsas minas incendiū securum fuit ex eo, quod scribit Bar. in l. si ventri. §. fi. ff. de priuileg. credito. vbi si probetur aliquē fuisse locutum homicidæ, qui postea incontinenti homicidium commisit, præsumitur contra loquentem, vt consilium aut mandatum dederit vt homicidium committeretur. ¶ Quinimò & istis tribus concurrentibus, videlicet odio, minis & incendio incontinenti secuto, videtur plenè probatum delictum contra reum, ex his quæ scribit las. in l. i. columna sexta. in §. limitatione. C. de fer. fugi. & pondero, quod sumus in casu minus dubitabili, quia las. post Bar. & alios loquitur, quando concurrunt inimicitia capitalis, secreta locutio ad aurem famuli, & delictum incontinenti secutum, nam minæ plus debent operari quàm locutio secreta, quia ex locutione secreta solū infertur ad suspicionem seu præsumptionem voluntatis eius, qui secreto locutus est, sed vbi interueniunt minæ sumus in vera &

expressa probatione voluntatis & in casu claro. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbor. obli. ideò sicut & præsumptio vincitur à vera probatione. l. fin. in prin. ff. quod med. cau. l. nuptura, in fi. ff. de iure dotium. l. cum de indebito. §. 1. ff. de proba. c. quicunq; 80. disti. c. is qui fidem, de sponsali. eodem modo verba expressa minarum plus operari debent, quàm secreta locutio, ideò videmus, quòd dispositio expressa facit cessare tacitam. l. cum ex filio. §. 1. ff. de vulg. ¶ Confirmantur præmissa ex eo quod scribit Paul. de Cast. in conf. 174. Contra superius consulta. colum. 2. in fin. lib. 1. vbi, quòd præsumitur dolus contra eum, qui eodem instanti omnia fieri procurauit per iura per eū allegata sic etiam dolus præsumi debet in casu nostro contra reum, quia eodem instanti minæ factæ sunt, & combustio secuta. ¶ Secundò principaliter arguitur suspicio contra ipsum reum ex testimonio C.B. deponentis reum sibi dixisse tempore dicti incendij, & paulo antè ipsum incendium quòd locum totum igne consumpsisset, nisi impeditus fuisset amore talis personæ. Ex quibus verbis clarè satis arguitur malus animus ipsius rei contra dominum loci combusti, quia & ex verbis hominis voluntas declaratur. l. Labeo. vers. idem Tubero, ff. de supel. leg. c. 2. requiris, de appella. c. is autem. 22. quæstione 2. c. fi. de verb. signif. in ore enim & mente præsumitur esse vnū. Et idem Bal. in conf. 472. In causa prioris. col. 1. circa med. lib. 2. ¶ Alibi scribit idem Baldus in conf. 102. omnis potestas. col. 3. post med. lib. 3. quòd voluntas hominis consistit in verbis, sicut facies in speculo. Et licet istæ testis videatur singularis, tamen eius testimonium suppletur ex aliis præsumptionibus & testibus, ex quibus etiam apparet de malo animo ipsius rei contra dominum prædictum, iuxta dictum Alex. in l. sæpè colum. 20. vers. plus dicit. num. 70. ad fin. ff. de re iud. & dicit Bal. in conf. 136. proponitur quòd Titius, ante finem, lib. 2. quòd persuadentes præsumptiones cum vno teste de veritate, concludunt iudici. alleg. no. in c. oues pastorum. 6. q. idem Bal. in l. ea quidem, col. 2. C. de accus. & in conf. 3. Casus talis est, quidam Petrus, in fi. lib. 3. dicit quòd vehemens præsumptio seu adminiculum supplet defectum probationis. sequitur Soc. in conf. 89. col. 6. vers. probatur hoc manifestè. lib. 1. Dec. in conf. 146. col. pen. circa med. addo Veronensem in cōsilio 38. col. 4. post med. vbi, dictum vnus testis suppletur ex aliis præsumptionibus quòd ad plenam probationem. Alibi scribit Bal. in l. nō hoc, col. fi. C. vnde legitimi, quòd probatio quæ de se non concludit, satis est quòd præsumptione iuris adiuvetur, quòd dictum refert & sequitur Dec. in l. i. col. pe. circa med. ff. si cert. pet. & in terminis nostris quòd dictum testis singularis iuuatur ex aliis præsumptionibus, tradit Paul. de Castr. in conf. 250. Viso puncto supradicto. col. 2. post med. vers. & licet videantur. lib. 2. maximè istud procedit, quia solum agitur de indicij ad torturam, in quibus facilius fit coniunctio probationum quàm vbi agitur de plena probatione, ideò plures probationes semiplenæ etiam diuersi generis coniunguntur vt fiat indicium ad torturam. Sali. in l. ea quidem, columna pen. vers. sed tunc. C. de accusa. Socin. in conf. 54. col. 2. vers. 3. & vlti. lib. 3. las. in rep. l. admonedi, nu. 257. ff. de iure iur. Ideò Bart. in l. fi. ff. de quæst. dicit quòd in materia indiciorum vna præsumptio iuuat aliā. quòd Bart. dictum sequitur Alexan. in conf. 77. col. fi. lib. 1. Rursus dispositio istius mulieris est verisimilis, quia reus ipse confessus est se locutum fuisse tempore prædicto cum ipsa teste, quo tempore odiosum & inuisum habebat ipsum dominum loci combusti vt supra ostendimus, ob id verisimile est, quòd verba protulerit odij & inuidiæ demonstratiua, & sed quando testis deponit verisimilia, credendum est ei, licet alias non idoneo. Ang. in consilio 267. col. fi. vers. secū dū ea quæ vidi. ¶ Tertiò principaliter præsumi debet contra ipsum reum ex illa congregatione hominum armatorum in magno numero, quorum ductor erat absque aliquo mandato alicuius superioris, quæ congregatio in dubio præsumitur facta ob malam causam. Baldus & Præpositi. in c. 1. §. couenticulas, de pac. iura. fir. idem Bal. in l. conuenticulam. C. de epis. & cler. & in Auth. habita. C. ne filius pro patre. Alexand. in Apostillis ad Bart. in l. fin. in verbo, non valent. ff. de coll. illicitis. ¶ Nec releuat excusatio ipsius rei, quòd facta fuerit illa congregatio ad bonum finem, ad resistendum armigeris, quia & talis excusatio debet probari, cum sumus in prohibitis, seu in his quæ sunt de genere prohibitorum. l. i. C. de fidei. l. i. & l. si non conuicij. C. de iniur. c. 1. de præsumptio. no. Doct. in l. vt vim. ff. de



iust. & iure de eo, qui dicit se commississe homicidium ad sui defensionem, quod tenetur probare ipsam defensionem, ideo Bal. in conf. 79. Dauanti. in fi. lib. 2. dicit, quod excusatio quæ fit circa actum illicitum, debet liquidò probari. idem voluit Pau. de Castr. in conf. 418. præmitto, colum. 3. ante med. lib. 1. itaque probandum erat, quod tempore illius congregationis, & in loco prædicto necessaria erat talis congregatio pro tutela & defensione ipsius loci, quæ tamen probatio non solum facta nõ fuit, imò nec fieri quidem posset, quia aut fiebat cõgregatio pro defensione loci combusti, aut aliorum locorum, in quibus habitabant ipsi congregati. Respectu ipsius loci combusti defensio cõsiderari non potest, quia non fuerant requisiti ad illius defensionem, vnde absurdum & ridiculum est dicere, quod accesserint ad dictum locum ob eius defensionem, imò ex testibus apparet aduentum istorum congregatorum multum displicuisse agentibus in ipso loco, etiã ante combustionem. Proinde arguitur suspicio contra ipsos congregatos, qui non vocati ad ipsum locum profecti sunt. l. quæ omnia, in prin. ff. de procura. Rursus non est verisimile, quod ipse reus inimicus domini loci combusti voluerit tantam prouinciam assumere in fauorẽ & vtilitatem eiusdẽ, quia, vt supra dixi, inimicus præsumitur dare damnum, nõ prodesse, & exitus ¶ incendij postea secutus satis declarat, quod

9 animo & qua voluntate accessit ipse reus ad locum combustum, in prima conf. ff. in fi. l. aut facta. §. euertus. ff. de pœnis. l. rem non nouam. C. de iud. & quando finis est malus, eius præordinatio præsumitur dolosa. l. si qui adulteri. C. de adult. ¶ Similiter dici non potest, quod venerit reus ad locum combustum cum tantis armatis, vt defenderet alia loca à transitu armigerum, quia locus ipse non erat aptus ad talem defensionem, ob eius distantiam, & in omnẽ euertum si accessisset ad locum combustum ex causa alicuius defensionis, verisimile est, quod temperatum fuisset ab incendio tam horribili. Nec operati fuissent defensores effectum contrarium offensionis. arg. l. meminerint. C. vnde vi

10 & l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. ¶ Quarto, ¶ cum accessus ad locum prædictum non esset profuturus ipsi reo, nec aliis congregatis, quò ad eorum bona & loca, vt supra dictum est, ex hoc arguitur dolus & malignitas contra ipsum reũ & alios congregatos, quod illuc accesserunt animo nocendi tantum & faciendi quod postea fecerunt, ex is quæ scribit Alex. in conf. 174. col. pe. lib. 2. & in conf. 9. col. 1. lib. 6. vbi, præsumitur dolus & malignitas contra eum qui id facit, quod sibi non prodest, & alteri nocet. Stringo illud dictum, quia loquitur Alex. post alios in eo, qui aliquid facit in re sua & sumptib. suis, puta, qui domum tulit vel pistrinum ædificat item loquitur quãdo quis faciat id quod de sui natura nõ est de genere malorum aut prohibitorum, imò permissorum, quãto fortius præsumetur dolus contra reum, qui armatos conduxit in locum alienum, vbi sumptib. alienis eo tempore vixerunt citra omnem vtilitatem ipsius rei & aliorum cõgregatorum, attentado rem iure omni prohibitam & malam. ¶ Quinto præsumitur dolus ¶ contra reũ & eius complices ex qualitate temporis scilicet nocturni, nam venerunt ad locum prædictum per tempus nocturnũ, vt testes deponunt, ex quo tẽpore suspicio inducitur, quia qui male agit, odit lucẽ. c. consiluit, de offi. dele. glo. in c. vnico, in vers. occulta. vt eccle. benefi. Abb. in c. 1. de cland. despo. Bal. in c. 2. de fide instr. suspicio enim est vehemens, quod ideo venerint de nocte, ne cognosceretur, qui ignẽ immitterent. Rursus ne futuro incendio occurrì posset, & adeo

12 præsumitur ¶ contra eos, qui clandestinẽ quid agunt per temporis suspectũ, vt eis non parcatur, licet minores, milites, mulieres, aut rustici existant, etiam si tractent de damno vitando. l. si. ff. de rit. nup. l. 1. C. de interdic. matr. Rom. in conf. 406. col. 1. Profectò illud tempus defensionis aptũ nõ erat, quia non solent milites de tali tempore à solito itinere tam longẽ euagari timentes à rusticis, nec probatur q̃ eo tempore armigeri in proximo essent, cur tanta congregatio armatorum de tempore illo suspecto fieret in loco minimẽ necessario? ¶ Sexto apparet ex testib. de minis & insolentis serui ipsius rei, qui etiã occidere voluit. l. B. credens ipsum esse ex hominibus dicti loci, dicẽdo, tu ex hominibus es inimici nostri, ideo præsumptio ¶ est contra ipsum reum tenentem famulum tam peruersum & malignum, q̃ etiã ipse reus similis sit cõditionis, & q̃ committat famulus facinora de voluntate ipsius domini. Card. in Cle. ne in agro. §. porro, in quarto no. de statu mona. Dec. in regula nullum crimen. ff. de reg. iur. & in l. seruus, col. 1. post

med. C. de pactis. & in facto proponitur, quod ipse reus est malæ conditionis, & crimina alia quamplurima perpetravit: quod si ita sit, facilius præsumitur contra eum vt torqueri possit. Bar. in l. si. ff. de quæst. Alex. in conf. 133. in quinto dubio, lib. 7. Quinimò inducitur suspicio ex sola cõuersatione malorum, quando quis cum malis conuersatur, ex qua re multum mouetur animus iudicis circa indicium ad torturam. Bald. in conf. 95. Regula iuris. circa finem lib. 1. operatur enim conuersatio tam ad malum quàm ad bonũ. Bal. in conf. 311. quidã Thomæus de laude. col. 2. circa med.

14 lib. 2. ¶ Septimò, ex præmissis apparet, ¶ quod iste reus operam dedit rei omninò illicitæ congregando armatos sine mandato superioris, & eos ducendo ad locum nõ necessariũ tempore suspecto, ideo posito & non concesso, incendiũ illud commissum fuisse sine expresse mādato ipsius rei, pro eo tamen ponere debet. Bar. in l. diuus. ff. de sicar. Bal. in l. respiciendum. §. delinquent, in fi. ff. de pœnis. Pau. de Castr. in consilio 199. licet ista sit quæstio. col. 1. lib. 1. l. si pater tuus. col. 3. C. de hære. instit. ¶ Octauò, multæ aliæ præsumptiones colligi possunt ex depositionibus aliorum

15 testium, qui licet videantur singulares, ¶ tamen omninò repellì non debent, imò faciunt semiplenam probationẽ, secundum Bal. in conf. 37. quidã tabellio, vers. sequitur ergo, lib. 1. Bar. Veronensis in conf. 3. col. pe. circa med. Corne. in conf. 307. col. 4. vers. & licet, lib. 3. quod sine dubio procedit, quãdo tendunt ad eundem finem, licet per diuersa media. Calca. in conf. 19. col. 4. ante med. saltem faciunt præsumptionem. Alex. in conf. 77. ad fi. lib. 1. Cor. in cõs. 101. col. 3. post med. vers. tamen satis. in conf. 135. col. fi. lib. 1. & in cõs. 242. col. 3. post med. vers. & licet isti testes, lib. 3. alibi scribit Pau. de Castr. in conf. 281. In causa ista quinque, col. pen. circa fin. lib. 1. & in conf. 109. Visa petitione, col. 2. post med. lib. 2. quod testes singulares faciunt magnum indicium & coniecturam, per text. in c. fi. de succes. ab intest. Alibi scribit idem Paul. de Castr. in conf. 342. in causa fratale, col. 2. vers. 4. dicitur, lib. 2. quod testes singulares adminiculantur. Alibi scribit Bal. in conf. 287. & primò, col. 1. post med. lib. 3. quod testes singulares faciunt indicium. idem voluit Curt. Iunior, licet Bald. non referat in consilio 163. col. 5. post med. quinimò potest iudex testibus singularibus plenam fidem adhibere, si ex illis inducitur ad credulitatem. Paul. de Castr. in l. Lucius. ff. de inf. & in l. admonendi, col. 7. ff. de iureiurand. quod dictum pro eleganti refert & sequitur Socin. in conf. 262. col. 5. ad fi. vers. & pro certo. lib. 2. sed vltra Socin. adduco dominum Bar. Veron. in d. conf. 3. in fi. idem sequitur Curt. Iunior in conf. 16. col. 1. post med. & col. 3. ante med. de qua testiũ singularitate latius dico in tracta. meo de antiquitate temporis, vbi clarissimẽ explicatur materia singularitatis testium. ¶ Et maximẽ considerandum est testimonium domini Bar. qui deposuit, quod illa die commissi incendij & circa meridiem venerunt ad locum prædictum viri plures armati, petentes relaxationem illius detenti, qua negata minati fuerunt se reuersuros illuc ante noctem in numero longẽ maiori, propterea quod ipsi denegantes relaxationem se bene seruarent si vellent,

16 ideo ¶ verisimile est quod ipsi congregati venerint ad locum prædictum ad faciendam executionem talium minarum præcedentium. argum. l. quædam mulier. ff. de rei vindica. l. 2. C. de acquir. possess. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fi. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10. & talia præsumuntur esse facta subsecuta, qualia prædicata demonstrant. l. 3. vbi Bart. ff. de fundo. instr. l. qui vinũ ff. de tritico, vino oleoque lega. l. si vno. ff. loca. l. si defensor. ff. de interro. actio. c. inter dilectos, vers. cæterum, de fide instr. ¶ Nonò considero, ¶ quod indicium ad torturam minus est quàm semiplena probatio. Bald. in conf. 364. Quia quæst. columna secunda, libro tertio, imò indicium minus est quàm præsumptio. Baldus in lege secunda, in princip. ff. de excusa. tuto. sequitur Deci. in cap. tertio loco, columna penulti. vers. ficul. secundo. Abb. insistit, de proba. & dicit Cornecus in consilio centesimoprimum, columna secunda, post med. libro secundo, quod indicium & suspicio idem sunt. Itaque si torqueri quis potest ex suspicionib. aut saltem ex præsumptionibus. Paulus de Castro, in cõsilio 348. Notandum quod adulterium, in fi. libro primo, quid dicemus in casu isto, vbi concurrunt tot præsumptiones tam vehementes & violente, quæ videntur sufficere etiam ad plenam probationem in causa criminali. Abb. in conf. 113. col. 3. lib. 2. & dicit Bal. in d. consil. 364. quia q. col. 2. lib. 3. q̃ ex pluribus præsumptionib. præsumitur reatus, quod tamen indistincte



indistincte non affirmem, vbi agitur de puniendo corporaliter, & si ad torturam sufficit vnum indicium Bart. in l. fin. col. fin. ff. de quæst. Alex. in cons. 77. in fin. lib. 1. Decius in d. cap. 3. loco ante fin. de proba. quid dicemus in casu nostro, vbi tanta concurrunt indicia, tam graua, tamque efficacia, vt ex præmissis apparet. ¶ Decimo considero, quod testes examinati pro parte fiscali videntur omni exceptione maiores tanquam expresse approbati ab ipso reo, qui confrontatus & accariatus cum ipsis testibus, aut magna eorum parte, dixit se non habere oppositiones aliquas contra ipsos testes, licet ad probationem indiciorum non requiratur, quod testes sint omni exceptione maiores, nisi ageretur de probando indicium per vnum testem tantum. Bald. in cons. 427. Quædam mulier. colum. 2. vers. item ad probanda indicia. lib. 5. Socin. in cons. 54. columna 3. vers. præterea & 2. lib. 3. ideo concurrente testimonio multitudine non videtur dubitandum. ¶ Undecimo considero, quod agitur hic de delicto difficilis probationis, quia incendium occulte committi consuevit, ideo facilius fit probatio. But. in cap. veniens, el. 1. de testib. sequitur Alexand. in cons. 24. colum. fina. lib. 2. vbi, quod probationes diuersæ speciei coniunguntur in criminalibus in his, in quibus probatio non est facilis. ¶ Postremo considero, quod tortura fuit inuenta, vt subrogaretur in defectum testimonii, per quos veritas criminis plenè probari non potest, ideo tortura tanquam species probationis committitur arbitrio iudicis, cuius fidei & authoritati negotium discutiendū relinquitur. Bald. in dict. cons. 427. colum. 2. post med. lib. 5. Bart. in l. fin. vers. ficulo sed quæro. ff. de quæstionib. Decius in l. magistratibus. columna 3. post med. ff. de iurisdic. omni. iudic. quod tamen intellige, vt per Bald. in cons. 515. Quidam fuit interfectus. colum. 2. libr. 5. sed iudicium neminem esse arbitror, qui præmissis consideratis non putet consciū esse reum incendij prædicti. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

1. Pænæ mulieris transeuntis ad secunda vota non sunt sublata, quatenus concernunt fauorem liberorum primi matrimonij, quibus non existentibus cessant ipsæ pænæ.

CONSILIVM. XXXVI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Amedeus Berardi de Burgo Oysensi legauit Catharinæ Iuuenellæ eius vxori florenos centum & quinquaginta, deinde ipsa Catharina transiit ad secunda vota infra annum luctus, quæritur, an sit priuata dicto legato? Breuiter respondeo, quod omnes pænæ impositæ mulieri propter eius odium, quia nimis festinanter contrahat secundum matrimonium sunt sublata de iure Canon. per dictum Apostoli? Mulier mortuo viro nubat in domino. Inno. Abb. & Doct. in c. fin. de secun. nup. Bar. in l. liberorum. ff. de his qui notantur infamia. Paulus de Cast. in c. 1. 366. Super primo puncto videretur. lib. 1. Alexan. in cons. 68. col. 1. lib. 4. latè Dec. in Rub. C. de secun. nup. col. 2. ad fin. itaque mulier transiens ad secunda vota infra annum luctus, solum sustinet pœnas introductas in fauorem filiorum primi matrimonij secundum Doct. in locis proximè allegatis. & tradit Decius in consilio 230. in primo dubio, sed istæ pænæ introductæ in fauorem liberorum primi matrimonij non habent locum liberis non extantibus. l. fœminæ, in princ. & §. fi. C. de secun. nup. Bar. in Auth. ex testamento. C. eod. tit. cum simili. quæ Decius scribit in d. Rub. C. de secun. nup. ad fin. ideo concludo, quod ista Catharina consequi debet legatum sibi relictum pleno iure, tam respectu proprietatis quam vsusfructus. Gratianopoli, vltima Maij. 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

1. Pater transiens ad secunda vota, non succedit liberis primi matrimonij nisi respectu vsusfructus, & patitur easdem pœnas quas mater.
2. Illud quod dicitur patrem aut matrem transeuntem ad secunda vota non succedere liberis primi matrimonij, nisi respectu vsusfructus, intelligitur, quod ad bona, quæ liberi primi matrimonij habuerunt ab eorum patre aut matre, in aliis autem bonis fit successio pleno iure.
3. Extensio intelligitur facta cum omnibus suis qualitatibus.
4. Hereditas descendens non adita, non transmittitur per ascendentem ad ius liberos.

5. Aditio hereditatis probari debet per allegantem. ibid. nu. 4.
6. Pater succedens filio simul cum fratribus aut sororibus defuncti non habet vsusfructum in portionibus aliorum fratrum aut sororum.

CONSILIVM XXXVII.

De materia huius consilij habetur infra in alio consil. 176.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Decessit nobilis Gasparus de bona Vappincensis diocesis relicto nobili Honorato de bona domino de Rochetta eius patre, & relictis quatuor sororibus, quæritur de successione ipsius Gaspari. Respondeo quod pater Honoratus successit cum sororibus defuncti æqualiter. Authen. defuncto. C. ad Tertul. & licet Honoratus transierit ad secunda vota, non priuatur successione filij nisi respectu proprietatis, quia de proprietario efficitur vsusfructuarius existentibus liberis primi matrimonij, Authen. ex testamento. C. de secun. nup. qui text. procedit etiam in patre, licet in matre loquatur secundum Bart. & Doct. in l. fœminæ. C. eod. tit. Old. in cons. 33. Quidam habuit vxorem, circa fin. Paul. de Cast. in consilio 252. Viso puncto superscripto, & narratis in eo. colum. 2. circa med. vers. item aliam tertiam, lib. 1. Aret. in consilio 72. in secundo dubio. Corn. in consil. 242. colum. 3. circa med. lib. 2. Decius in l. 1. in princ. C. de secun. nup. in consil. 87. colum. 2. & in consil. 230. in primo dubio. Quod tamen intelligendum est respectu bonorum, quæ prouenerunt ex materna substantia, quia in aliis bonis succedit pater pleno iure. nam mater propter transitum ad secunda vota non priuatur proprietate bonorum filij, nisi quod ad bona, quæ prouenerunt ex substantia paterna, vt loquitur text. in d. Aut. ex testamento Ioan. de Ana. in consil. 73. in fin. & in consil. 101. in fin. Roma. in consil. 405. in quarto dubio. Socin. in consil. 34. colum. 3. vers. si intelligo tamen prædicta, lib. 1. si ergo illa Auth. extenditur etiam ad patrem, vt extensio sit æqualis, debet intelligi vt priuatur pater proprietate respectu bonorum, quæ prouenerunt ad filium ex materna substantia, esset enim iniquum, quod lex extendens durius quid ageret, quam contineatur in lege extensa. & hoc est quod dicimus, quod extensionem factam intelligi cum omnibus suis qualitatibus, late Rom. in consil. 345. colum. penul. Decius in consil. 78. col. 1. vers. cum ergo gloss. Rursus ista extensio, quæ fit de matre ad patrem inducta est ex rationis identitate, ergo si eadem sit ratio in patre quæ in matre, eodem omnes modo puniri debet, non etiam pater acrius atque mater, & ita tradit Socin. in d. consil. 34. ¶ Secundo quæritur, dictus Honoratus de bona instituit heredem vniuersalem. Carolus eius filium ex secunda vxore, quantum accepturus sit dictus Carolus de bonis dicti Gaspari. Respondeo, quod si Honoratus adiuuit hereditatem Gaspari sui filij pro eius quinta parte, Carolus eam quintam partem accipere poterit, si autem non adierit, non potuit transmitti hereditas filij per Honoratum patrem ad eius liberos, quia ascendens non transmittit hereditatem descendens non aditam. l. quoniam sororem. C. de iure delib. quem text. ad hoc citat Paul. de Cast. in consil. 304. Primum dubium, ante fin. libro primo tradit Socin. in l. qui duos. §. cum in bello; in primo not. ff. de rebus dub. allegat gloss. in l. cum antiquioribus. C. de iure delib. Idem tradit Corneus in consilio 1. colum. 2. circa med. libr. 2. ideo si Carolus agat pro dicta quinta parte in bonis Gaspari tenetur probare hereditatem ipsius Gaspari aditam fuisse per patrem, quia aditio hereditatis consistit in facto, nec præsumitur nisi probetur, & probari debet per eum, qui in ea se fundat. l. 1. & 2. ff. de inter. actio. Bal. in consil. 273. Factum dicitur esse tale. colum. fin. lib. 1. in consil. 31. Ange. colum. 2. in consil. 224. Super eo quod quæritur, an domi. Simo. na. lib. 2. in consil. 382. Pro parte, colum. 2. post med. & in consil. 437. Super dubia. lib. 3. Rom. in consilio 224. Ista captura, col. 1. circa med. ¶ Tertio quæritur, dictus Gasparus fuit hæres institutus à nobili Alisia eius matre & prima vxore dicti Honorati, an dictus Carolus aliquid possit accipere de bonis maternis ipsius Gaspari? respondeo quod non, etiam si Honoratus pater Caroli adiuisset hereditatem Gaspari, quia in istis bonis maternis solum successisset, quod ad vsusfructum, & eo mortuo pertinet ad liberos primi matrimonij pleno iure. d. Authentica ex testamento. Romani



Rom. in cons. 405. Præsuppositis, in finalibus verbis. ¶ Quarta quæritur, si præsupposito quod Honoratus adierit hereditatem Gaspari sui filij simul cum sororibus ipsius Gaspari, an debuerit habere vsumfructum in portionibus ipsarum sororum? Respondeo quod non. §. si verò cum ascendentibus, in Authen. de hæred. ab intest. venien. Alex. in consilio 198. col. 4. lib. 6. latè Socin. in terminis nostris, in d. cons. 34. in 3. q. lib. 1. Aret. in cons. 72. in tertio dubio. Gratianopol. 28. Maij, 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Conditio si sine hæredibus decesserit, intelligitur, id est, sine liberis.*
- 2 *Verba sine hæredibus à suis corporibus procreatis aut vtriusque sexus non conueniunt hæredibus extraneis, etiam in materia transitoria ad hæredes extraneos.*
- 3 *Substitutio facta de aliquo superflite & eius hæredibus, intelligitur de descendentes.*
- 4 *Verbum, hæredes, in testamentis intelligitur, id est, de liberis secundum communem vsum loquendi.*
- 5 *Hæredes masculi intelliguntur, id est, descendentes etiam in materia transitoria ad hæredes extraneos.*

## CONSILIVM XXXVIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Ioannes Iarrandi de loco Ebreduni instituit Claudium Marcellinum & Oroncium eius filios hæredes & casu quo contingeret alterum ipsorum Marcellini & Oroncij mori in pupillari ætate, aut alias sine hæredibus à suis corporibus procreatis, eodem casu voluit idem testator, quod hereditas ipsorum reuertatur ad superstites vel superstitem dictorum Marcellini & Oroncij, & ad eorum hæredes cum rebus sibi prælegatis, deinde decessit Marcellinus relictis Ioanne & Andrea eius liberis & hæredibus. Postea mortuus est Oroncius sine liberis relictæ Franciscæ eius sorore, quam hæredem instituit. Modò liberi dicti Marcellini agunt contra Franciscam prædictam vigore substitutionis prædictæ, cuius casum dicunt euenisse per mortem Oroncij sine liberis, quæritur quid iuris. ¶ Breuiter puto esse locum substitutioni prædictæ, nam facta fuit substitutio si sub conditione casu, quo contingeret alterum ipsorum decedere sine hæredibus à suis corporibus procreatis, quæ verba necessario debent intelligi, id est, sine liberis, ratio est, quia conditio dicitur quando se habet ad esse, & non esse. l. cum ad præsens. ff. si cert. pert. sed si ista conditio intelligeretur etiam de hæredibus extraneis, qualis est soror nunquam posset conditio deficere. l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebel. vbi gloss. & Doct. Bart. & Doct. in l. Gallus §. etiam. vbi Ias. colum. 6. in tertia fallentia. ff. de liberis & posthum. Paul. de Castr. in consilio 453. Ego Paulus, libro 2. Decius in cap. in præsentia, colum. 19. versic. 2. conclusio supradicta non habet locum. extra de probationib. in consil. 294. colum. 2. post med. versic. confirmatur hoc, in consil. 208. colum. 4. ad fin. versic. & specialiter. benefacit. Corn. in consil. 179. colum. 1. libro 3. si verbum hæredibus positum in conditione restringitur ad liberos, ergo non venit soror, quæ non est de liberis, sed de transuersalibus. ¶ Secundo principaliter moueor, posito & non concesso, verbum hæredibus positum in conditione posse intelligi de transuersalibus, & sic etiam de sorore, tamen in casu nostro de ea intelligi non potest propter illa verba à suis corporibus procreatis. si quæ adeo sunt clara, vt de liberis intelligantur, quod tergiuersari non possunt, etiam si simus in materia transitoria ad omnes hæredes extraneos. ita nouissimè dicit Decius in consilio 395. colum. 2. ad finem. & colum. sequen. facit quod scribit idem Decius in consilio 208. colum. 4. vbi quando fit mentio de hæredibus natis & nascituris vtriusque sexus, intelliguntur ista verba de liberis, quia non conueniunt hæredibus extraneis, imò in eis nihil operantur, quanto minus conueniunt hæredibus extraneis illa verba sine hæredibus procreatis à suis corporibus, imò ista verba nullo modo conuenire possunt, nisi de descendentes. addo Socinus in consilio 12. libro 3. ¶ Tertio moueor ex clara & euidenti mente testatoris, qui in substitutione magis dilexit liberos ipsorum hæredum quam filias proprias, dum substituit si superstitem alteri præmoriæti, & eius hæredes, quod verbum intelligitur de descendentes substituti, non de hæredibus extraneis, ne cenceatur prædilexisse hæredes extraneos substituti, hæredibus ex-

traneis eius cui substitutio facta est. Bar. & Doct. in d. l. Gallus. §. etiam. Bald. in cap. 1. de natu. success. feudi. & in consil. 267. Proponitur quod Manfredinus. lib. 5. Paul. de Castr. in consilio 114. procedendo breuiter. columna 2. post med. in secundo dubio. in consilio 378. Primò videndum est vtrum recognitio. columna 2. circa med. libro 1. in consilio 45. Videtur dicendum quod dicti hæredes. & in consilio 453. Ego Paulus, ad finem lib. 2. Alexandr. in consilio 139. col. 1. lib. 6. Curtius senior in consilio 45. columna 2. post med. & in consilio 52. col. 2. in fin. itaque si testator prætulit descendentes hæredum filiabus propriis, inconueniens videretur quod in substitutione descendentes Marcellini excludantur per sororem Oroncij minus dilectam. ¶ Ex alio apparet de voluntate testatoris, quod magis dilexit masculos quam fœminas, quia masculos instituit hæredes vniuersales, filias autem particulares in certa summa. Rursus filias decedentes sine hæredibus procreatis à suis corporibus grauauit fideicommissio in fauorem masculorum, non sic grauati fuerunt masculi in fauorem ipsarum filiarum, quæ vocatæ non reperiuntur ad hereditatem masculorum decedentium sine liberis, ex quibus clarè satis apparet habuisse testatorem maiorem affectionem ad masculos quam ad fœminas. ¶ Quarto moueor si ex dict. Bartol. in consilio 52. Salubensis Ioannelli. vbi, in testamētis verbum hæredes intelligitur de liberis secundum communem vsum loquendi, sequitur Decius in consilio 38. colum. 5. Ias. in d. l. Gallus. §. etiam, colum. 6. ad fi. vers. 5. adde Guido papiu. quæst. 457. & q. 591. ex quibus apparet, quod si testator simpliciter mentionem fecisset de hæredibus, intelligerentur verba de liberis, quanto fortius vbi dicitur de hæredibus à suis corporibus procreatis, & licet hoc dictum Bar. ita simpliciter intellectum non transeat sine dubio ex his, quæ scribit Soc. in consilio 12. & in consilio 57. colum. 3. lib. 3. vbi tamen de Bar. mentionem non facit, tamen in casu nostro res clara videtur. ¶ Quinto Doctores communiter dicunt, si quod vbi fit mentio de hæredibus masculis intelligitur, id est, de descendentes etiam in materia alias transitoria ad quoscunque hæredes extraneos. Alexand. & Mod. in d. l. Gallus. §. etiam. vbi Socinus colum. 4. & Ias. colum. 6. versic. quarto vltra Barto. Alexandrin. in consilio 105. columna 2. lib. 1. & in consilio 139. colum. 2. libro 6. Decius in consilio 78. colum. 1. & alibi sæpius, itaque si testator dixisset: si filij mei decesserint sine hæredibus masculis, sine dubio intelligerentur ista verba, id est, sine descendentes, quanto magis de descendentes intelligi debent illa verba si decesserint sine hæredibus à suis corporibus procreatis, in quibus magis clarè apparet de voluntate testatoris, quo argumento in terminis vtitur Decius in dicto consilio 395. colum. 3. ¶ Ex præmissis concludo purificatam esse conditionem substitutionis per mortem Oroncij sine liberis, nec defecisse conditionem per existentiam Franciscæ sororis, quæ de liberis Oroncij non est, consequenter pertinere fideicommissum ad hæredes Marcellini. Gratianopol. 26. Maij, 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Filia an possit donare dotem viuente patre.*
- 2 *Filius potest disponere inter viuos de bonis aduentitiis, in quibus pater non habet vsumfructum.*
- 3 *Pater potest donare filio vsumfructum bonorum aduentitiarum. ibid. nu. 2.*
- 4 *Donatio filij de bonis, in quibus pater habet vsumfructum, an reconualecat mortuo patre. & num. 10.*
- 5 *Dos quando dicatur proprium mulieris patrimonium.*
- 6 *Argumentum à contrario sensu non sumitur ad correctionem iuris communis quando in sensu directo operari potest.*
- 7 *Mater non dicitur administratrix persona nec bonorum filij.*
- 8 *Argumentum à contrario sensu non sumitur, quando in sensu contrario est eadem ratio, quæ in sensu directo.*
- 9 *Argumentum à contrario sensu non sumitur, quando inducta ad vnum operarentur effectum contrarium.*
- 10 *Pater in dubio non censetur donare filio, sed potius in peculium concedere.*
- 11 *Donatio filij de bonis aduentitiis, in quibus pater habet vsumfructum, an confirmetur morte patris. supra num. 3.*
- 12 *Prodigi contractus non reconualecit cessante prodigalitate.*
- 13 *Executio non fit in peculio aduentitio pro delicto filij etiam respectu proprietatis tantum contra patrem.*
- 14 *Actus nullus conualidari non potest ex consensu alterius partis tantum.*
- 15 *Alienatione prohibita non censetur prohibita donatio, quæ fieret personis coniunctis.*



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur in facto, quod nobilis Delphina Audereæ loci auripetræ donavit bona sua dotalia patre vivente quibusdam suis filiis, quaeritur, an valeat talis donatio? videretur dicendum quod sic quia dos dicitur proprium patrimonium mulieris. l. 3. §. sed utrum. ff. de mino. in re autem propria quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. & in terminis ita tenet Bald. in l. quod scitis. colum. 2. versicul. & idem mulier. C. de bonis quæ lib. & in l. pen. C. de falsa cau. adiec. lega. quod maxime procedit stante pacto apposito in contractu matrimonij, per quod cautum fuit, ut decedente Stephano Bardelli marito ipsius Delphinæ sine liberis, Claudius Auderij pater ipsius Delphinæ esset administrator personæ & bonorum ipsius Delphinæ, ergo à contrario sensu decedente marito sine liberis actum videtur, quod pater non esset administrator personæ & bonorum suæ filiae, consequenter, quod non habeat vsumfructum in ipsis bonis dotalibus, sed quando pater non habet vsumfructum in bonis filij adventitiis potest filius de illis bonis disponere inter vivos. Paulus de Castr. in consilio 381. Primo videndum est qualis, in secundo quaesito, lib. 1. Roma. in consil. 512. colum. 2. versicul. fallit secundo, maxime etiam præmissa procedunt, si ista filia mortuo marito habitavit seorsum à patre bona dotalia administrando, quo casu pater censetur remisisse vsumfructum & cum filia donasse, quod facere potuit. l. cum oportet. §. 1. C. de bon. quæ lib. Bald. in l. si uxorem. col. 1. versicul. ite C. de condi. in ser. Bald. nouel. in tracta. de dote, in sexta parte privilegio. 36. col. 2. Cor. in consil. 275. col. 4. lib. 1. in consil. 79. circa fin. & in consil. 130. circa fin. lib. 2. ¶ Et posito quod pater habuisset vsumfructum in istis bonis, saltem videretur confirmata donatio post mortem patris tanquam cessante ratione propter quam talis donatio prohibetur, scilicet, ne fiat præiudicium patri in vsumfructu, ita in terminis tenet Crotus in repeti. l. frater à fratre quaest. 20. ff. de condit. indeb. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium in casu isto, puto de iure verius, quod imò talis donatio non valuerit, & præsupponendo, quod pater haberet vsumfructum in istis bonis, res videtur clara quia non potest filius vel filia donare bona adventitia, in quibus pater habet vsumfructum, etiam cum iuramento. Bald. Ang. Paul. de Castr. & Sali. in l. fin. §. filiis autem. C. de bon. quæ lib. latè Curt. Junior præceptor meus in consilio 152. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad contraria ad quæ respondeo, & ad primum quod dos est proprium patrimonium mulieris, dico quod procedit, quando in dote pater non haberet vsumfructum, sed pleno iure pertineret ad filiam. Item potest dici proprium patrimonium mulieris respectu propter privilegia, quæ habet filia in dote, in qua speciale est, quod valet donatio inter patrem & filiam. l. Pompon. Philadelphus. ff. famil. erc. vel quia constante matrimonio pater in dote ius non habet, sed tanquam mulieris deseruit oneribus matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure dot. ¶ Non obstat decisio Bald. in d. l. quod scitis. C. de bon. quæ lib. & in d. l. penult. C. de falsa cau. adiec. leg. quia debet intelligi Bald. quando pater non habet vsumfructum in bonis dotalibus quod probatur ex dictis eiusdem Bald. in d. l. fin. §. filiis autem. C. de bon. quæ lib. & satis hoc suadet ex ratione ipsius Bald. quia dos est proprium patrimonium mulieris, ergo debet intelligi dictum Bald. quando dos verè & proprie est patrimonium mulieris, etiam quod ad vsumfructum. ¶ Non obstat pactum quod decedente marito sine liberis, ipse pater sit administrator personæ & bonorum ipsius filiae arguendo à contrario sensu, quia respondeo, quod tale argumentum à contrario sensu sumi non debet ad correctionem iuris communis, quando in sensu directo potest operari, iuxta not. in l. 1. ff. de offi. eius. Bart. in l. omnes populi, in 6. q. in principi. ff. de iust. & iur. Bal. in l. obseruare. §. proficisci, in 3. q. ff. de offic. procons. Paulus de Castr. in consilio 175. Casus præfens valde dubitabilis. colum. 4. ad fin. lib. 1. & in consil. 83. Præfens casus. columna 3. circa med. lib. 2. sed in casu nostro potest operari istud pactum in sensu directo respectu matris ipsius Delphinæ, de qua conuentum etiam fuit, quod esset administratrix personæ & bonorum ipsius Delphinæ, quæ mater de iure communi non habet administrationem in persona nec bonis filiorum. l. qui aliena. §. quamquam. ff. de neg. gest. l. filia. ff. de sol. Bald. in Authent. matr. & auia. C. quando mul. tute. offic. fungi po. in consil. 137.

Quidam nobilis filius familias colum. 2. lib. 1. & in consilio 230. Viso testamento gentilis. in princip. lib. 4. ¶ Secundo respondeo, quod argumentum à contrario sensu non sumitur, quando in sensu contrario est eadem ratio, quæ in sensu directo. Bald. in l. qui testamentum. §. mulier. ff. de testa. Cor. in consil. 173. lib. 1. in consil. 22. colum. 4. in consil. 80. in prin. lib. 2. & idem Cor. in consilio 150. colum. fin. lib. 4. In quibus locis dicit Corn. quod argumentum à paritate rationis est fortius quam argumentum à contrario sensu, allegat Imol. in l. si verò. §. de viro, circa fin. ff. solut. matrim. sed nulla videtur diuersitas rationis, cur pater non ita habeat administrationem in persona & bonis filiae extratribus liberis ex filia sicut non extantibus modò alantur ipsi liberi per annum. ¶ Tertio respondeo, quod argumentum à contrario sensu sumi non debet quando inducta ad vnum effectum, operaretur effectum contrarium. Bald. in l. 1. C. de inuti. stip. Alex. in consil. 17. lib. 4. Deci. in consil. 110. col. 2. sed istud pactum fuit ad effectum ampliandi potestatem parentum, patet quia actum fuit quod competeret administratio etiam matri, ergo non debet operari deminutionem. ¶ Non obstat quod pater censeatur donasse vsumfructum filiae, quia de tali donatione non constat, & quatenus intelligere potuit, filia non habitavit seorsum à patre, & posito quod passus fuisset pater fructus à filia percipi, talis patientia potius operaretur quandam concessionem & administrationem peculij. Bald. in consil. 394. Notandum est, lib. 3. quod est repetitum in consil. 484. lib. 5. Dec. in Auth. ex testamento. columna secunda, post med. & in l. si donatione, col. 1. & colum. 7. post med. C. de coll. istud tamen non videtur sine dubio, quia ascendens præsumitur donare descendenti. l. Nescennitus. ff. de neg. gest. l. alimenta. C. eodem titul. l. Publia. in princip. ff. de pos. l. donationes. §. species. & l. fin. §. fin. ff. de dona. l. liber captus. C. de captiuis. las. in l. quæ dotis, columna 5. in fin. ff. sol. mat. & in terminis, quando pater patitur filium percipere fructus bonorum aduentitiorum, quod censeatur illos donare, est text. in l. cum oportet. §. fin. autem. C. de bonis quæ lib. tradit Alex. in consil. 138. col. 2. circa med. lib. 5. Cor. in consil. 285. col. 4. lib. 1. Ideo aliter respondeo ad argumentum, quod non sequitur, pater remisit vsumfructum non petendo, ergo perdidit ius vsumfructus, quia illa remissio fructuum restringitur ad terminos patientiæ, quatenus pater passus est. ¶ Non obstat, quod ista donatio censeatur confirmata morte patris, quia contrarium tenent Bald. & Doct. in d. l. fin. §. filiis autem. C. de bonis quæ lib. Curtius Junior in d. consil. 153. declaro secundum eos. nam talis donatio non prohibetur ratione præiudicij circa vsumfructum patris, sed ratione præsumptæ prodigalitatis, ut optimè probatur ex d. §. filiis autem, ubi prohibitum est filio alienare bona aduentitia, etiam quod ad proprietatem solam ratio est, quia cum filius alimentetur à patre, nulla vrget ratio ad alienandum, nisi prodigalitas aut iuuenilis calor. si enim prohibita esset alienatio solum ratione præiudicij paterni, non prohiberetur filius alienare nudam proprietatem, quia per talē alienationem nullum datur præiudicium patri, qui in proprietate ius nullum habet. Itaque necessario, dicendum est, prohibitam esse talem alienationem ratione tantum præsumptæ prodigalitatis, quæ lex appellat iuueniles calores, ex quibus nascitur ipsa prodigalitas, sed constat quod contractum prodigi, cui bonis interdictum est, ut hic, ubi interdictio fit à lege, esse nullum, nec reconualescere cessante prodigalitate, iuxta not. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. quod enim ab initio nullum est omnino, tractu temporis conualescere non potest. regula, quod ab initio. ubi latè Moder. ff. de reg. iur. Rursus natura prohibitionis legis est, ut sit perpetua. Bald. in l. dudum. C. de contrahen. emp. Bart. in l. fin. ff. ad Tertul. cum simili. lex igitur prohibens alienationem bonorum aduentitiorum in filiis familiis debet intelligi, quod effectus ipsius prohibitionis sit perpetuus, & sit quod talis alienatio facta contra prohibitionem perpetuo sit nulla. Pro quo facit, quod Abb. scribit in consil. 66. lib. 2. ubi quod ex delicto filij non fit executio contra patrem in peculio aduentitio, in quo pater habet vsumfructum etiam respectu proprietatis, profecto si morte patris confirmaretur alienatio, posset executio fieri vel litura saltè à tempore mortis patris. Postremò considero, quod ubi actus est nullus, convalidari non potest ex consensu alterius partis tantum. Corn. in consil. 71. colum. 2. lib. 2. per l. contractus. & quod ibi Cy. C. de fide instrum. §. in his. Instit. de contrah. emp. l. donatio. C. de donat. igitur donatio facta per filiam, per legem annullatur, convalidari non potuit ex solo



solo consensu filiorum, quibus donatum est patre mortuo, sed filia etiam donatricis necessarius consensus videbatur quæ tamen patre mortuo in consensu non perseveravit, imò donationem reuocavit. Consulerem tamen concordiam in casu isto, si fieri posset, quia præsumptio p̄dgalitatis videtur cessare, ex quo donatio facta est inter liberos reser-  
 14 uato usufructu matri donatrici, & quia † alienatione prohibita non censetur prohibita donatio, quæ fit personis tã coniunctis. Bald. in consilio 407. Præsupponendum est. lib. 2. vbi statutum quod mulier non possit donare sine consensu proximorum, non habet locum quando mulier donat filiis, & not. Bald. in consilio 37. Decreto, colum. 1. in fin. lib. 3. pro hoc text. in cap. 1. §. sed & rei. per quos si. inuesti. & in c. 1. de alie. feud. vbi quod feudum regulariter prohibitum alienari, potest alienari in personas coniunctas, ad quas peruentum erat post mortem alienantis. ad idem text. in l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. & in l. fin. C. de fideicommiss. & quod per illa iura consuluit Roma. in consil. 199. colum. fina. Præterea considerandum est, quod hic non agitur de bonis aduētitiis sed p̄fectitiis donatis à patre, in quibus de iure cōmuni pater nō est legitimus administrator, nec habet usufructum. Ias. in l. 2. §. q̄ si in patris, col. penult. in fi. super glos. in verbo, sui iuris. ff. solut. matrim. idē in talibus p̄fectitiis factū filio sibi præiudicat ea facta sui iuris. d. §. quod si in patris, versicul. item si voluntate, & licet in casu isto pater dicatur administrator & usufructuarius, istud est ex pacto & reservatione patris non ex dispositione iuris, & sic cessat prohibitio alienandi introducta de iure communi in bonis aduētitiis. & licet stante pacto filia non possit alienare in præiudicium patris, poterit tamen in præiudiciū sui. Gratianopoli, 25. Maij. 1540.

## S V M M A R I V M.

- 1 Confessio mariti de recepto ante contractum matrimonium non præsumitur de facili facta animo donandi. & post nu. 3.  
 Confessio mariti de dote recepta præcedente constitutione aut promissione dotis, non præsumitur facta animo donandi, sed animo liberandi promissoris, & virtute ipsius promissionis. ibidem num. 1. & ibidem quid si fiat talis confessio constante matrimonio.
- 2 Argumentum à communiter accidentibus validum est in materia præsumptionum & coniecturarum.
- 3 Ratificare cõsetur vniuersitas laudum prolaturum inter eius syndicum & aliam vniuersitatem ex longa taciturnitate quia præsumitur quod habuerit copiam instrumenti ipsius laudi.
- 4 Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio non censetur facta animo donandi, quando maritus postea vxori tanquàm dotate alimenta exhibuit.
- 5 Confessio mariti quod fundum emit de pecunia vxoris, non dicitur suspecta aut facta animo donandi, quando est verisimilis, quia maritus aliunde habuit de bonis vxoris, verisimilitudo enim tollit suspicionem fraudis.
- 6 Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio præiudicat etiam creditoribus, quando mulier agit hypothecaria cōtra tertios possessores lapso tempore ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis.
- 7 Confessio mariti iurata suspecta argui non potest.
- 8 Confessio, quæ fit de modica summa, simulata dici non potest.
- 9 In materia l. hac edictali, quantum consequi possit mulier aut vir secundo nubens, habetur ratio legitime liberorum primi matrimonij, id est quatenus ascendit legitima vnius licet minus legitima relictum sit.  
 Si maritus in donatione, quam fecit secunde vxori, non excessit legitimam filiorum primi matrimonij, si postea legitima minuat, quia nascantur alij liberi ex secundo matrimonio, deminui non debet donatio secunde vxoris, quæ ab initio non fuit excessiua. ibid. nu. 9.
- 10 Superueniens euentus non debet irritare, quod ab initio legitime factum est, & ad sciendum an donatio sit inofficiosa, inspicitur tempus ipsius donationis.
- 11 Mater an possit plus relinquere liberis secundi matrimonij quàm primi, & quid in marito.

## CONSILIUM XL.

Pro nobili Chatarina domina  
Montifionis.

IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur quod nobilis Guido Bereugarij miles, & dominus Morgiarum ac Rippetæ promissit florenos qua-

tuor mille & ducentum nobili Antonio de Vesco domino Montifionis pro dotibus nobilis Chatharinæ Bereugariæ filia ipsius Guidonis, de quibus florenis confessus fuit dictus nobilis Antonius de Vesco habuisse florenos duodecim centum seu mille & ducentum, deinde post contractum matrimonium, & eo constante recognouit dictus Anto. se habuisse quasdam catenas auri à dicta eius vxore, quas conuertit in eius vtilitatem, ob id promissit restituere earum æstimationem, & amplius per aliud instrumentum recognouit se habuisse in deminutionem dictarum dotium florenos quinquaginta. Modò liberi primi matrimonij dicti Antonij eo mortuo contendunt summas prædictas recognitas solui non debere ipsi Catharinæ Bereugariæ secunde vxori dicti Antonij tanquàm illa recognitio sapiat donationem facta contra formam l. hanc edictali. C. de tecun. nup. & quod sapiat donationem seu facta censeatur animo donandi, tradunt Bartol. & Doct. communiter in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. Alexand. in consilio 45. col. 2. lib. 1. & alibi sæpè. quod maximè procedit, quia dicitur renunciatiū exceptioni non numeratæ dotis, ex qua renunciatio-  
 1 clare videtur apparere de animo renūciantis, quod voluerit donare aut saltem donandi animus præsumitur ex tali renunciatione. Aret. in consil. 86. columna fi. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium in casu nostro dicendum videtur, & in primis, quod ad illos florenos mille & ducentum, res videtur clara, quia † confessio facta est ante matrimonium consummatum, quo tempore non ita facile præsumitur donatio. Aret. in d. consilio 86. columna penultim. versicul. & idē pro veritate. Socin. in l. 1. colum. 14. versicul. tertia conclusio. ff. solut. matrim. Aufer. in decisio. Tolosa. q. 317. ¶ Secundo, quia ista confessio facta fuit virtute promissionis seu constitutionis dotium præcedentis, quo casu non censetur confessio facta animo donandi, sed pro liberatione foci, qui dotes constituit & promissit, vt notat Paul. Castr. in consilio. 383. Circa primum quo quaritur, an dicta confessio. columna 1. vers. secundus casus. lib. 2. per text. in l. in contractibus. §. 2. C. de non numerat. pecun. allegat etiam Ioan. Andr. vt per eum ibi. Idem tenet Socin. licet Paulus non alleget in d. l. 1. colum. 14. in tertia limitatione. ff. solut. matrimo. & col. 19. in octaua limitatione, vbi latius probat, dicens, quod ab ista opinione non est in iudicando & consulendo recedendum. & ibidem Socin. columna penultima vers. hanc tamen conclusionem Bald. Nouell. in tract. dotis in decima parte, colum. 9. in fi. versicul. aut confessio-  
 2 nem dotis constante matrimonio, & c. decisio Neapo. decis. 402. num. 2. Idem tenet Alex. in consilio. 78. colum. fi. fortius voluit Ancha. in consil. 307. nulli dubium, quod licet fiat talis confessio constante matrimonio, non tamen censeatur facta animo donandi. & licet Aret. in dicto consil. 86. colum. fin. dicat istud non procedere, quando fuit renunciatum exceptioni non numeratæ dotis, tamē ista distinctio Aret. non videtur tuta, quia donandi animus non præsumitur quotiens alia coniectura capi potest. l. si cū aurum. ff. de solutionibus l. Campanus. ff. de op. lib. 7. sed potest præsumi facta confessio ex causa numerationis ipsius dotis, quia ex veritate fuerit numerata, ergo ista præsumptio debet præualere, & si dicas istud procederet in personis non suspectis, sed in suspectis prout hic, lex facilius donationem præsumit ratione fraudis euitandæ. Respondeo, quod fraus in dubio præsumi non debet, nisi ex coniecturis. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. sed hic non solum non adsunt coniecturæ fraudis, imò constant coniecturæ ad repellendum suspicionem fraudis, nam confessio facta est tempore contractus matrimonij, quo tempore dotes constitui solent, & pro parte saltem numerari secundum communiter † accidentia, à quibus licitum est arguere & præsumptiones facere. gloss. in l. neque natales. C. de proba. & dicit Bald. in consil. 70. Apparent. col. 2. lib. 1. quod in materia præsumptionum & coniecturarum validum est argumentum à communiter accidentibus. idem Bald. in consilio 351. in bonis feudalibus, ad fin. lib. 1. dicit, quod ex frequentia & generalitate præsumitur veritas, id est, quod verum sit quod frequenter & generaliter fieri solet, nisi probetur consuetudo deformis, id est diuersa in eo articulo. sed generaliter & frequenter istud accidit, vt dotes constituentur quādò matrimonia contrahuntur, nec solent viri indotatas mulieres accipere, itaque vera dicenda est illa recognitio, nisi probetur contrarium aut consuetudo deformis. Idē Bal. in consil. 390. Tam profundè, columna 1. ad lib. 2. quod locus à communiter accidentibus in dubiis causis præsumptiue concludit



cludit. alibi scribit idem Bald. in cons. 351. Ioannes & Federicus, colum. 2. ante med. lib. 5. quod præsumptio inducitur ex communi cursu. facit ¶ quod in pulchro casu per hanc regulam scribit Abb. in consilio 18. columna 4. vers. 3. dixi lib. 2. vbi quod vniuersitas censetur ratificare laudum prolatum inter eius syndicum & aliam vniuersitatem ex taciturnitate vniuersitatis, quia secundum eum à communiter accidentibus præsumitur, quod vniuersitas acceperit copiam instrumenti laudi per manus ipsius syndici, ex qua receptione sine contradictione inducitur ratificatio, si contra totam vniuersitatem præsumitur à communiter accidentibus, & in casu tam præiudiciali, quāto magis præsumi debet contra priuatam personam non ita priuilegiatam. ¶ Ali bi scribit idem Bald. in cons. 113. col. 3. lib. 2. quod valet tale argumentum à communiter accidentibus, etiam quando agitur de crimine ciuilitate, à fortiori, vbi nullius criminis quæstio tractatur. Benè fateor, quod fraus & donatio præsumi possit, quando maritus confessus esset habuisse & recepisse totam illam dotem ex magnitudine confessionis, & ita procedat opinio & dictum Baldi Nouelli in tract. de dote, in decima parte, in septima fallentia, versiculo aut quærimus, sed ex confessione vnius quartæ partis tantum, fraudis suspicio cessare debet ex his, quæ scripsi in præcedenti consilio. ¶ Tertio respondeo ad dictum Areti. quod procederet, vbi maritus constante matrimonio nulla præcedente constitutione aut promissione dotium recognosceret se habuisse & recepisse dotes, & isto casu proprie loquitur Aret. in sua distinctione, quo casu ideò magis præsumitur donatio & fraus inter coniuges, quia faciunt illud, quod à communiter accidentibus & secundum communem cursum fieri nō solet, siquidem dotes non solent constitui aut promitti demum post contractum matrimonium, imò longè ante contractum matrimonium, hodie enim primus tractatus matrimonij, in dotium quantitate consistit: nec est verisimile, quod eo demum contracto dotes constituentur. & ista ratio est diuersitatis inter confessionem, quæ fit ante contractum matrimonium vel in ipso contractu matrimonij, & eam quæ fit eo constante nulla præcedente constitutione aut promissione dotium. pro hoc text. optimus in §. aliud quoque. in fin. in Authent. de æquali. dotis, colla. 7. vbi dicitur, quod enim ab initio factum est, in toto sine suspicionem est, quod autem postea machinatum est contra creditores, hoc ipso introducit meditationem, qui text. loquitur in materia & terminis nostris, & de confessione facta tempore nuptiarum. Idem post alios plures tenet Socin. in cons. 65 col. 3. vers. 15. probatur. lib. 1. Itaque licet renunciatur exceptioni nō numeratæ pecuniæ, quando fit confessio ante matrimonium, aut in eius contractu, non tamen præsumi debet donatio, cum illa confessio sit omnino verisimilis, sicut quando fit confessio post matrimonium, nulla præcedente dotium constitutione aut promissione: si enim argueretur donatio in utroque casu esset arguere à casu diuersam & separatam rationem habente, quod fieri non debet. i. Papi. nianus exuli. ff. de minor. i. fin. ff. de calumnia. l. si maritus. C. de dona. inter vir. & vxor. l. naturaliter. §. nihil. commune. ff. de acquir. poss. cum simili. ¶ Quarto principaliter, respondeo, & dico, quod decisio Doct. volentium præsumi donationem ex confessione mariti de recepto, nō procedit quando ultra confessionem, concurrunt alia indicia seu coniecturæ, ex quibus veritas confessionis coadiuuatur, puta, quando maritus vxorem retinuit, & ei tanquam dotata alimentis præstitit. Bald. in l. i. C. de priuileg. do. colum. 3. vers. vnde quæritur. quod dictum refert & sequitur Decius in consilio 536. colum. 3. circa med. vers. & ad hoc etiam facit. Idem sequitur Socin. concurrente lapsu decennij in dict. l. prima, columna 15. versiculo sed ista opinio. ff. solu. matrim. quinimò idem Socin. in consil. 122. colum. 3. post med. lib. 3. simpliciter sequitur illud dictum Bal. concurrentibus coniecturis à communiter accidentibus, imò idē Socin. in cons. 82. colum. 2. ante med. lib. 3. dicit ab ista opin. Bald. nō esse in iudicando recedendum, & quod est communis. eandē opinio. sequi. ur Gozadinus in cons. 43. col. 3. Addo Curium senio rem in cons. 70. colum. 1. vbi quod semper magnificet illam decisionem Bal. sed dictum Bal. mordet Bal. Nouel. in tract. dotis, in 10. parte, colum. 7. in fin. vers. 4. limita. Socin. in d. l. i. col. antepenult. ff. solut. matr. Gozadi. in cons. 28. col. 4. vers. 7. fortius, & col. 6. post med. vers. ad sextum dico, sed in casu nostro vxor semper & longo tempore fuit retenta & alimentata tanquam dotata, ergo confessio illa præsumitur vera, quia non est verisimile, quod maritus semper voluerit

vxorem retinere per sumptum tam magnam sine dote aliqua. Confirmo hoc ¶ dictum Bal. ex eo, quod scribit Sal. in l. si mater. C. de contrah. empt. vbi voluit, quod licet confessio mariti, quod fundum emit de pecunia vxoris, dicatur suspecta propter donationem, quæ prohibetur inter virum & vxorem, tamen si verisimilis sit talis confessio, ei statur, puta, quia maritus aliunde habuisse de bonis vxoris, quod dictum refert & sequitur Alex. in cons. 18. colum. 1. lib. 3. Decius in consil. 96. col. 2. Socin. in consil. 65. colum. 4. versicu. vigesimo probatur libro 1. ecce quod verisimilitudo tollit suspicionem fraudis, sed in casu nostro ista confessio de florenis mille & ducentum est verisimilis ex communiter accidentibus & communi cursu, vt supra ostendimus. & illa etiam dotis constitutio est verisimilis inspecta qualitate coniugum & facultatibus dotantis & mariti, ergo attendi debet verisimilitudo, non fraudis suspicio aliqua. non omitto tamen quod contra dictum Bal. in d. l. vnica. C. de priuileg. dotis tenet Bald. Nouell. in tract. de dote. in 10. parte, col. 6. in 4. limitatione, quem refert & sequitur Gozad. sibi contrarius in cons. 28. columna 4. vers. 7. fortius, & colum. 6. versiculo ad sextum dico, vbi quod dictum Bald. solum procederet, quando facta esset confessio ante contractum matrimonium post Socin. in d. l. i. colum. antepenult. vers. secundum corollarium est. ff. solut. matr. & quidem coniectura Bald. sola videtur debilis, nisi aliæ concurrant. ¶ Quinto posset responderi ex eo quod voluit Bar. in l. assiduis. C. qui potio. in pig. hab. vbi, quod confessio mariti de dote recepta præiudicat etiam creditoribus, quando mulier agit hypothecaria contra tertios possessores lapsa tempore opponendi exceptionem non numeratæ dotis, quod dictum refert & sequitur Alex. in cons. 25. colum. 2. vers. pro hoc etiam allegat. lib. 2. quod est repetitum in consil. 90. libro 3. & idem Alexan. in consil. 123. colum. 1. circa si. vers. pro hoc etiam allegat. libro 6. Aret. in consil. 86. col. 2. Alex. in consil. 142. colum. 3. vers. hoc modo procedit, lib. 5. quam opinionem dicit communem Alex. in consil. 78. col. 3. vers. 3. stringit, vbi latè probat eandē opinionem esse communem, attestatur Soc. in d. consil. 82. columna 1. libro 3. sequitur Gozadinus in dicto consil. 42. colum. 3. addo Calde. in consil. 3. in fin. in titu. de donat. inter virū & vxorem. facit quod scribit Curt. senior. in consil. 70. col. 1. vbi ¶ confessioni statur. vbi aliās non staretur, quando pro ea concurrat aliqua coniectura etiam leuis. sed hic elapsus dicitur tempus opponendi exceptionem dotis non numeratæ, ergo confessio præiudicare debet etiam filiis primi matrimonij creditoribus ex dispositione legis. Contrariū tamen quod tempus opponendi exceptionem nō numeratæ pecuniæ non currat creditoribus conuentis hypothecaria, contra quos mulier agit pro dote confessa, tenet Roman. in cons. 445. in ultimo dubio. Ias. in §. fuerat, colum. 15. Insti. de acti. sequitur Gozadin. sibi contrarius, in d. cons. 28. colum. 3. post med. Idem tenet Socin. sibi contrarius, in l. i. colum. 15. in fin. vers. Tertio limita. & col. 18. vers. postremo ad ea quæ dicta sunt. ff. solut. matr. sed opin. Bart. tenet & dicit magis communē Bald. Nouel. in tract. dotis. in 10. parte, colum. 7. in princip. vbi pro Bart. allegat duas rationes: Prima ratio, quia creditor & singularis successor habens causam à marito, non debet esse melioris conditionis quàm ipse maritus, ideò sicut maritus opponere nō potest, ita nec creditor habens ab eo causam. Secunda ratio, quia res transit cū sua causa, & sic bona transeunt in creditore mariti cum sua causa, vt opponi non possit exceptio, quæ per maritum opponi non poterat, accedat tertia ratio assignata per Bald. Nouel. quod in dubio pro dote videtur iudicandum, & ista opinio Bart. videtur omnino & necessariò tenenda, quicquid contra eam aliqui somniauerint. nam habemus, quod confessio cedentis aut authoris nocet cessionario vel singulari successor, quādo fit confessio ante cessionem. Bart. & Doct. in l. facta. §. si hæres. ff. ad Trebel. ergo videtur quod confessio mariti ante contractum debitum, quæ nocet marito lapsa tempore vel facta renunciatione, præiudicet creditoribus causam à marito habentibus. Quod ipsum tamen intelligo, quando creditores habuissent causam à marito post lapsum tempus opponendi, si enim intra tempus & ignorabant talem confessionem, videtur concedenda restitutio ad opponendum ex capite ignorantie, quæ restitutio cessat quando habuerunt causam lapsa tempore, quia tunc nunquam competiit eis talis receptio. ¶ Sexto, plurimum adiuuatur veritas istius ¶ confessionis ex iuramento præstito per ipsum nobilem Antonium in instrumento constitutionis dotiū & confessionis de recepto. Nō enim verisimile



verisimile est, quod immemor fuerit salutis æternæ & falsum iurauerit. l. fin. C. ad legem Iuliam, rep. c. ad audiendam, ubi gloss. in versicul. iuratus, de præscript. c. literas. de præsumptio. c. significauit, de homicidio. c. sancimus. l. q. 7. & in terminis ita iuramentum ponderat Soci. in d. conf. 82. col. 1. & in conf. 122. col. 4. in fi. lib. 3. Alex. in conf. 18. col. 1. vers. quato magis, lib. 3. ¶ Septimo, ex sequentibus præcedentia declaratur. l. sed Iulianus. §. quod dicitur. ff. ad Maced. l. cum quis, ante fin. C. de natu. li. cum simil. sed prosequentibus solutionibus dotis quas, pater vxoris promiserat in annos singulos facere, non apparent aliqua quitationes, quia solum nihil dicitur, ergo præsumi debet & verisimile est, quod illa confessio de florentis mille & ducentum facta fuerit, quia ex veritate fuerit numerata summa illa, ex quo de sequentibus solutionibus non factis nullæ apparent confessiones, nisi vna de florentis quinquaginta, in qua cessat omnis suspicio ob summæ modicitatem. lege cum si. §. modus. ff. de transact. cap. & c. si quæstiones, de simonia, ex qua confessione de florentis 50. arguitur verisimilitudo & bona fides mariti confitentis. Profecto si non bona fide confessio fieret, sed animo donandi, non verisimiliter facta esset confessio de summa tam modica. verisimilitudo autem in vno arguit verisimilitudinem & in alio. Paul. de Cast. in consilio 301. Ad bene examinandum dubia columna 1. ad fin. libro 1. la. in rep. admonendi, columna 49. nu. 105. in quinta limitatione. ff. de iureiurand. & in terminis nostris ita arguit Socin. in d. consilio 82. colum. 2. ¶ Octauo, si pro dote nihil fuisset numeratum, sed animum donandi maritus habuisset, est-ne verisimile, quod consensisset illi pacto de quitando bona paterna & materna, & sic quod voluerit habere vxorem indotatā, & præterea quod omnia iura paterna & materna remissa essent. ¶ Non dico, quod si animum donandi maritus habuisset & fortè fraudandi filios primi matrimonij, verisimiliter aliud consilium captum fuisset, quomodo talis fraus tutè committi posset, & potius pecunia aliqua simulatè supposita & numerata fuisset, ¶ Decimo considero vnum fundamentum iudicio meo efficacissimum de tempore illius confessionis, quo tempore nondum erant liberi ex secundo matrimonio, potuisset maritus donare secundæ vxori illam summam duodecim centum florentinorum habito respectu ad legitimam filiorum primi matrimonij, quæ verisimiliter ad tantum ascendere poterat, non computatis liberis postea natis cuius legiti-  

habetur ratio in materia. d. l. hac edictali, quia secunda vxor tantum cōsequi potest, quanta est legitima filiorum primi matrimonij, licet minus legitima relictum sit. Bal. in d. l. hac edictali, in princ. vers. ita tamen sequitur Aret. in l. ex facto, col. 18. ff. de vulg. Cor. in cons. 82. colum. 52. lib. 3. Decius in l. humanitatis, col. 4. ad fin. vers. 2. quia de supplemento. C. de impub. & aliis substi. in l. quamuis. col. 2. circa. prin. eod. tit. in l. 2. col. fin. C. de Inst. & subst. & in l. fin. col. 6. in fin. versicul. præterea & secundo. C. de edic. diui Adrian. toll. Alexan. in cons. 115. sed vltra Moder. allego Ioan. de Anan. in consil. 67. & ibi latè Bologninus in additionibus, & licet alij liberi postea nascantur, non debet ex tali natiuitate superuenienti impugnari, quod legitime ab initio factum est. l. nec enim. ff. de itin. act. priu. l. sancimus. C. de admi. tutor. & pro hoc in terminis allego gloss. in l. 1. in 9. quæst. C. de inoffi. dona. vbi ad iudicandum, an donatio sit inofficiosa, inspicitur tempus donationis, nec reuocatur, licet fiat inofficiosa ex post. facit quod dicimus ex euentu superuenienti non crescere æstimationem damni præteriti. l. omnis hæreditas. §. nunquam crescit. ff. de reg. iur. Bald. in consilio 182. Locata fuit, col. 2. circa med. libr. 1. vbi si detur damnum in messe nondum matura, æstimator damnum vt erat tempore quo datum est, non habito respectu quod messis matura fieri poterat, quia multa euenire poterant ne matureceret, sic etiam in casu nostro non debet haberi respectus, quod legitima filiorum primi matrimonij diminui poterat ob liberos natiuros, quia multa incidere poterant ne nascerentur. ¶ Postremo, ista bona domina & vidua desolata rogauit, vt scriberent, an potuerit & maritus plus relinquere filiis secundi matrimonij quàm primi. super quo dubio puto dicendū quod sic ita tenet Paul. de Castr. in consil. 150. Viso casu & allegationibus. col. 3. post med. lib. 2. Deci. in cōf. 246. quod sine dubio videtur procedere in casu nostro, quia ex tali relictu aut donatione nihil quæritur secundæ vxori, quæ filios in potestate non habet, licet maius sit dubium: econtra, quando vxor relinquit filiis secundi matrimonij existentibus in potestate pa-

tris per ea, quæ dicit Paul. in consil. proximè alleg. & Franc. de Albergotis de Arc. inter consilia Paul. de Castr. in cons. 261. Mihi videtur. & Io. de Ligna. ac Ricardus de Sal. in duobus consil. seq. lib. 1. contra opin. Bald. qui in consil. 161. Quædam nobilis domina Agnexina. lib. 1. mutauit opin. videns quod Ricardus de Sal. iudicauerat contra eum, sed idē Bal. in cons. 11. Casus talis est quædam munitia. col. fi. lib. 3. tenet primam opin. & in cons. 22. Quædam domina Nicolina. li. 5. dicit quod Ricardus de Sal. fulminauit perperam contra opinionem ipsius Baldus. & hanc vltimam Bal. opin. sequitur Deci. in Authen. præterea, colum. 3. circa med. C. unde vir & vxor, & in d. cons. 246. licet ad Bald. contrarietatem nō aduerterit, nec præmissa alleget. Sed aduertendum, quia videtur differentia, an mater immediate plus donet aut relinquat liberis secundi matrimonij, an mediatè, id est, mediante facto patris stipulantis pro se & liberis secundi matrimonij nam primo casu permissum videtur matri statim & immediate plus donare aut relinquere liberis secundi matrimonij, modo relinquatur legitima filiis primi matrimonij, nec istud videtur negare Francisc. de Albergo. Ioan. de Lignano, & Ricard. de Sal. si earum dicta & rationes accuratius considerantur, secus videtur, quando pater stipulatur pro filiis secundi matrimonij, quia tunc magis suspicatur de fraude propter interpositam personā patris, cui donari aut relinqui ad libitum non potest. Gratianopoli, 20. Maij, 1540. Aymo Crauetta de Sauliano, Doct. præclarus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Fama vt probetur, debet originem habere à personis honestis & fide dignis.
- 2 Testis sicut non creditur, quando deponit in causa propria, ita nec aliis testibus dicentibus dici auduisse ab eo, ne plus credatur copia q̄ originali.
- 3 Iniuria facta vni respicit omnes de eius familia aut cognatione.
- 4 Testis debet deponere super facto, non iudicare, & iudicando redditur suspectus.
- 5 Fama non probatur per testes simpliciter deponentes, quod quis est diffamatus de tali crimine, nisi deponant quod est diffamatus apud maiorem partem populi.
- 6 Fama non sufficit ad torturā, sed solum ad inquirendū aut ad carcerem.
- 7 Testes singulares non probant, quia vbi est singularitas, ibi est varietas, & vnitatis & singularitatis testium diuidit testimonia, & ea lacerat, & testes singulares dicuntur diuisi & lacerati.
- 8 In penis imponendis inspicitur debet consuetudo.
- 9 Tortura haberi non debet pro crimine, pro quo pena tantum pecuniaria imponitur.

## C O N S I L I V M X L I.

**I** V I N O subsidio ex corde postulo. Venerabilis dominus Iacobus Sarreti iussus fuit per Reuerendissimum dominum officialem. Gratianopolis causas dicere: cur torqueri non debeat pro criminibus oppositis, quæ ad incestum, stuprum aut adulterium pertinent, quæritur an sint probata contra eum indicia legitima ad torturam. ¶ Breuiter puto quod non, quia testes contra eum examinati solum deponunt de quadam diffamatione, quæ tamen non est probata. Primo quia fama debet originem habere à personis honestis & fide dignis. Ancharanus in consilio 253. In quæstione presbyteri. columna secunda. Decius in consilio 575. columna secunda, versiculo & cum prædictis, sed ista diffamatio non habuit originem à personis honestis, vt probabitur circa obiectiones testium, nec etiam illæ personæ à quibus originē habuit, sunt fide dignæ, quia multi testes dicunt se audiuisse à quibusdam mulieribus, quod reus accusatus voluit eas cum eis habere commercium aut cognouit, quibus mulieribus in causa propria deponentibus, sicut nō crederetur. l. omnibus. C. de test. cap. nullus, extra eodem tit. ita credi nō debet testibus dicentibus se ab eis audiuisse, quia testibus non creditur, quorum repelluntur authores. cap. licet ex quadam de testib. cap. fraternitatis, de hæreti. cap. nullus. 3. quæst. 4. Old. in cons. 69. col. 2. post med. Pau. de Ca. in cōf. 284. Viso quodam tali quali processu. co. 1. post med. & in consilio 299. Visa inquisitione superscripta. colum. 2. circa med. lib. 2. esset enim quàm absurdissimū, quod si nō creditur originali, id est, alicuius famæ, quod credatur eius copiam, id est, his qui ab authore dici audierunt. l. 1. ff. de fide inst. c. 1. extra eod. tit. §. ex hoc insuper, in Authent. vt spons. largi. ¶ Rursus habuit originem ista fama à testibus



4 a testibus seu personis coniunctis istarum mulierum, quæ personæ similiter sunt suspectæ, quia iniuria facta vni respicit omnes de eius familia aut cognatione. Bart. in l. lex Cornelia. ff. de iniur. Alex. in cons. 24. col. 7. lib. 2. Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, col. 8. ad fin. versic. 5. adde tex. ff. de ope. no. nuncia. & in l. si ita stipulatus. §. Crisogonus, col. pen. ff. de verbor. oblig. ob id etiam tales coniuncti & affines videntur deponere in causa propria. ¶ Ex alio isti testes aut plerique eorum non probant, quia ¶ iudicant, non testificantur, dicentes ipsum reum esse suspectum ratione conuersationis in tali loco, & cum tali persona, ex quo iudicio reddunt se affectionatos, quia testis solum debet deponere super facto, non etiam iudicare. Bart. in l. qui testamento. §. fin. ff. de testam. Bal. in l. solam, columna prima. C. de testib. Innoc. & Doctor. in cap. cum causam, de testib. Ol. in consilio 210. Regularis. col. 2. vbi loquitur in testibus religiosi deponentibus contra aliquem in crimine hæresis quod repelli debent quando iudicant, quia excedunt officium, testis, quanto magis repelli debent isti testes rustici & suspecti aliunde testis enim debet discernere iuxta materiam sensuum, non decernere. Bal. in cons. 81. In causa ista lib. 3. in consilio 324. Præmittendum est, in fin. libro 4. Alibi scribit idem Bal. in consilio 425. Statuto cauetur quod nullus. libro 5. quod si testis dicit, quod ita cognouit, dicitur iudicare, ideo non probat, & maxime sunt suspecti in casu nostro isti testes velut redempti quia eorum iudiciū est iniquum & iniustum, dum male iudicant & suspicantur contra reum, quia conuersaretur in quodam hospicio publico, vt alibi solent conuersari & conuenire comedendo & bibendo, de qua conuersatione ob eam causam confessus est ipse reus accusatus. Præterea si presbyter conuersatur in aliqua domo, & loquatur ad mulierem, non statim præsumi debet contra eum. c. absit, cum sua gloss. n. q. 3. l. merito. ff. pro socio. cum simil. ¶ Præterea non probant isti testes famam seu diffamationem contra reum accusatum quia solum & simpliciter dicunt, ¶ quod fuit & est diffamatus de tali & tali discrimine, q. testimonium non sufficit, quia potuit esse diffamatus apud aliquos tantum, non apud totum populum, aut maiorem eius partem. Bar. in l. 3. §. eius quoq. ff. de testib. in l. de minore. §. pluriū, col. 5. versic. sed quid si dixi. ff. de quæstio. Ang. in l. 3. ff. ad Maced. Alex. in cons. 20. col. 6. lib. 4. Imol. in l. hæreses palam, in princip. ff. de testa. vbi dicit, quod ita communiter tenetur. Rosellus inter consilia Bal. in cons. 445. Super prædictis, col. 1. ad fin. lib. 2. Decius in l. 1. colum. penul. post med. ff. si cert. pet. Veronenfis in consil. 31. colum. 4. post med. Corn. in consil. 84. colum. si. lib. 1. in cons. 68. col. 1. & 2. lib. 2. vbi dicit, quod obtinuit contra Capram in facto proprio. idem dicit ipse Corn. in cons. 304. colum. 6. lib. 3. Alibi scribit idem Corne. in cons. 128. columna fin. lib. 4. quod licet testis nominet vnum, a quo audiuit publicè dici, & dicat & a pluribus aliis non probat nisi dicat, quod audiuit publicè dici a maiori parte populi. idem dicit Decius in consilio 210. colum. fin. Alibi scribit idem Corne. in consil. 176. colum. 3. lib. 4. quod fama non probatur, licet testes dicant audiuisse a multis. Alibi & fortius scribit Bal. in consilio 447. Ad euidentiam præmittendum est, quis dicatur vsurarius manifestus. col. 3. ad fin. lib. 5. quod fama non probatur, licet testes dicant, quod audiuerunt dici de aliquo a maiori parte hominum habentium notitiam de eo. Alibi scribit Decius in consilio 429. circa fin. quod non probatur fama per testes dicentes quod ita publicè dicitur, etiam si dicat quod a maiori parte, quando non recordantur, a quibus dici audiuerunt, quanto minus probatur diffamatio in casu nostro, vbi testes non dicunt seu non deponunt tam plenè, quia deponunt de publica diffamatione, & si præmissa ad probationem famæ procedunt in ciuilibus, quanto magis in criminalibus. l. si. C. de proba. ¶ Sed posito ¶ & non concesso, probata esset talis diffamatio, illa non sufficit ad torturam, sed solum ad inquirendum aut ad carcerem. Cyn. in l. nullus. C. de exhib. reis Bald. in consil. 364. quia quæstio, colum. 1. in fin. lib. 3. & dicit idem Bald. in consilio 447. Ad euidentiam præmittendum est, quis dicatur vsurarius manifestus, col. 3. circa si. lib. 5. quod fama sufficit solum circa præparatoria introductoria iudicii, non circa decisoria, & quod sola fama nõ sufficiat ad torturam, est communis Docto. sententia, vt Ias. attestatur in rep. admonendi, col. 88. versic. nunquid ergo in criminalibus, nu. 214. ff. de iureiur. quod sine dubio videtur procedere in casu nostro, in quo fama non ita vehemens adducitur. ¶ Et licet testes aliqui videantur

7 deponere de aliquibus aliis actibus, tamen non concludunt & propterea sunt ¶ singulares, qui non probant. Iurisiura di. C. de testi. c. licet causam. vbi latè Moder. de proba. vbi enim est singularitas, ibi est varietas & vnitas, quia quilibet est solus, & contra ius diuinum & humanum est, quod credatur dicto vnus tantum. ita Bal. in cons. 406. In causa Vincentij. lib. 1. & singularitas testium diuidit testimonia, & lacerat ea quia omne diuisum laceratum est, ideo testes singulares tanquam diuisi & lacerati non probant. ita Bal. in cons. 25. punctus infra scripti consilij. col. prima, in fin. lib. 3. ¶ Postremo ad euitandum torturam considero vnum fundamentum iudicio meo æquissimum & efficacissimū hoc modo, in pœnarum ¶ impositione attenditur consuetudo quæ pœna apponi consueuerit pro tali crimine. l. hodie. ff. de pœnis. Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior, colum. 3. ff. de his qui no. infa. Decius in c. ex literis, col. fin. versic. 6. gl. prædicta, de constitu. & in ca. inter cæteras, colum. pen. de præscript. sed de consuetudine pro talibus criminibus ad Venerem pertinentibus, in quæ lapsi sunt & labuntur etiam viri alioquin integerrimi, sanctissimi & religiosissimi, pœna tantum pecuniaria imponi consuevit. ergo ¶ torturæ locus esse non debet, ne modus probandi talia crimina plus acerbatis & vindictæ habeat, quam pœna ipsa principalis. arg. l. diuus. ff. de quæstionib. & ita audio observari per curiam supremam Gratianop. esset enim absurdum, quod si pœna delicti esset pecuniaria tantum, quod affligeretur corpus ad probationem criminis, quæ corporis afflictio excedit omnem pœnā pecuniariam. l. in seruorum. §. 1. ff. de pœnis. Ideo Mediolani extat statutum, quod torqueatur quis in casu tantum, quo inferenda sit pœna corporalis, vt Ias. testatur in cons. 188. ante fin. lib. 2. & istam rationem considerat Hippoli. in l. maritus. col. 2. ff. de quæst. in parua impressione, vbi assignat istam rationē, cur in causa ciuili, in qua agitur ad priuatum interesse, non sit locus torturæ, & idem Hippol. in præc. cau. crim. §. expedita, num. 58. Gratianop. 20. Maij, 1540. Aymo Crauetta de Saualiano Iuriconsultus.

SUMMARIUM.

- 1 Filia habens fratrem & sororem, renunciauit patri bona materna tempore matrimonij, deinde præmoriatur frater, postea decedit pater relicti filiabus tantum ab intestato, an noceat renunciatio filie, quod minus cum aliis sororibus possit ab intestato succedere, & quid si tempore quitationis solum extabant alie sorores.
- 2 Renunciations filiarum sunt odiosa, & restringi debent.
- 3 Quitationis verba generalia restringi debent ex intentione partium, & restringitur generalitas ex ratione præsumpta vel considerata.
- 4 Reuocari difficilis debet quod longo tempore fuit obseruatum.
- 5 Renunciatio de bonis maternis non præiudicat, nisi mater fuerit præsens renunciationi.

CONSILIVM. XLII.

Pro Guigona & Iacobæa de Antoniis loci Goncellini in materia c. quamuis, de pactis, libro 6.



IVINO subsidio ex corde postulato. Guigona & Iacobæa de Antoniis loci Goncellini quitaue runt Antonio carum patri tempore, ¶ quo locobantur matrimonio bona paterna & materna, quo tempore erat in rerum natura filius vnus masculus, & duæ aliæ sorores impuberes, deinde decessit Antonius pater intestatus, quæritur an filia, quæ quitaue runt, possint succedere patri æqualiter cum aliis sororibus (nam filius patri præmortuus est) dotes earum conferendo non obstantibus quitationibus. ¶ Videretur dicendum istas filias, quæ renunciauerunt, succedere non posse, quia talis renunciatio operatur etiam ab intestato, quando supersunt alij liberi quorum fauore facta præsumitur, vt latè notat Aluberi in consilio 29. libro tertio, sed ista renunciatio facta videtur contemplatione aliorum liberorum, & sic etiam filiarum, quæ non quitaue runt, ergo &c. ¶ Sed contrarium in casu nostro dicendum arbitror. & quidem si filius masculus erat superstes tempore vtriusque quitationis istarum duarum filiarum res clara est, quia præsumuntur factæ istæ quitationes solum contemplatione ipsius filij mascululi.



sculi, non aliarum filiarum, ideo eo præmortuo filia admittuntur, non obstantibus quitationibus tanquam cessante causa & ratione quitationum eo deficiente, propter quem factæ erant: ita concludit Alexan. in d. consilio. 29. col. pen. lib. 3. sed ultra Alexan. addo Bald. in consi. 437. Quædā puella, lib. 1. sequitur Deci. in consi. 230. in fin. in consi. 309. col. 3. vers. & hoc idem suaderi videtur, & in consi. 370. col. fi. facit Bald. in consi. 396. quidam habens vnum filium. lib. 3. si autē extabat masculus solum tempore alterius quitationis similiter res clara videtur, quod ad illam quitationem. ¶ Sed quid si tempore quitationum nullus extabat masculus secundum opin. Alex. vbi supra præiudicarent quitationes. Idem quod Alex. simpliciter tenet Guido Papius, quæst. 192. non reperitur. decisio Neapo. decis. 161. colum. 2. vbi allegat Ang. in consi. 52. dominus Ziglius, circa fi. sed contrarium puto concludendum, nam Alexan. mouetur ratione & autoritate. Ratione, quia talis quitatio cum iuramento est potens ad excludendum ab intestato, per text. in c. quāuis, de pac. lib. 6. quæ ratio non obstat, quia fateor quod est potens ad excludendum ab intestato sed dico quod non debet excludere ultra intentionem & præsumptam voluntatem patris, cui fit quitatio. l. tale pactum. §. fin. vbi gloss. & Doct. ff. de pactis. sed præsumpta ac verisimilis mens & intentio patris, quando facit quitare filias, est vel quod possit disponere de bonis ex arbitrio, vel quod filia non succedant, sed masculi aut iam nati, aut nascituri: dicere autē quod pater voluerit excludere filias renunciātes propter alias filias, ista præsumptio iuri non conuenit, cum præsumatur æqualiter filias omnes diligere. l. cum pater. §. euitis. ff. de leg. 2. Bal. in l. i. in 2. not. C. de pact. est verum quod extantibus masculis præsumitur eos magis diligere ratione agnationis conseruandæ secundum Doct. considero etiam quod istæ renunciationes filiarum sunt odiosæ, & restringi debent quantum fieri potest. Bal. in d. consi. 437. Paulus de Cast. in consi. 86. Dubitatio vertitur, in secundo dubio lib. 1. Arct. in consi. 161. Verum est quod comicus. col. pen. circa med. ideo restringi debent istæ quitationes, vt facte intelligantur, vel vt pater posset ex arbitrio disponere de bonis testantibus, vel contemplatione masculorum nasciturorum, non etiam vt filia filias excluderent, quia nulla ratio naturalis hoc suadet. & licet verba quitationum sint generalia, restringi tamen debent ex mente & intentione patris. l. emptor. §. si ancilla. ff. de rei vend. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. ff. de vfuris. l. si is qui animo. ff. de acquir. poss. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. l. nomen debitoris. §. fin. ff. de lega. 3. quæ iura ad tale propositum allegat Paulus de Cast. in consi. 332. Viso testamento Michaelis, circa princip. lib. 1. in consi. 174. videtur dicendum, quod dictus Iudeus, col. 2. circa med. & in consi. 438. quātum ad primū quæsitū. col. 2. circa prin. lib. 2. idē est in lege vel statuto generali, in quo restringitur generalitas ex ratione vel mente coniecturata c. suggestum, vbi Decius in secundo notab. de appel. l. as. in l. nō dubiū, col. 7. vers. adde etiam. C. de legibus. & dicit Baldus in consi. 159. Super eo quod quæritur. col. 3. ante med. lib. 3. quod verba restringi debent ad suum cogitatum, per l. si quis ita. ff. de testa. tutela. sed non est verisimile cogitasse patrem de excludendis filiabus ob alias filias sine aliqua causa aut ratione itaque ratio Alex. non videtur sufficiens & concludens per supradicta, & ea attemptata ita generaliter sequeretur, quod excluderetur filia renunciantes, etiam deficientibus, masculis, qui extabant tempore quitationum. ¶ Non obstat autoritas per Alexan. allegata, quia mouetur ex decisione Sal. sed contra eū est autoritas Bal. in d. consi. 437. col. 2. vers. sequitur secunda quæstio: vbi vult quod soror quæ renunciauit, succedat patri ab intestato simul cum sororibus, quæ nō renunciauerunt conferendo dotes, quod Baldi dictū sequitur Deci. in consilijs supra alleg. & idē Deci. in consi. 353. col. 2. in fi. sed ultra Deci. addo, quod Cor. idē tenet, licet de Baldi cons. mentionem non faciat, in consi. 291. lib. 4. vbi late insistit. idem tenet Rota decisio. 850. Vtrum filia dotata, in antiq. & illam decisio. Rotæ refert & sequitur Aufre. in dec. Tolosa. q. 456. Idem videtur tenere ipse Aufre. quæst. 458. in fi. Rotam etiam nouissimē sequitur Boerius in suis decis. q. 204. col. 10. ante med. in 2. parte. Rursus dico, quod si Sal. intellexit de liberis fœmini sexus, vt excludant sorores renunciantes, quod de eo curandum non est, quia fuit sibi contrarius, & contrarium consuluit in eodem themate, in quo Bald. consuluit, vt refert Bal. in d. consi. 437. in 2. q. ¶ Postremo cōsidéro, quod mortuo Antonio patre, bona eius

fuerunt æqualiter diuisa inter ipsas sorores, collatis dotibus nuptiarum, quæ renunciauerant, postquam diuisione istæ sorores, quæ renunciauerant, partem eorum possederunt iam annos quatuordecim. & sic agitur de rescindenda diuisione, in quo iudicio ipsæ sorores quæ renunciauerunt sunt reæ, pro quibus in dubio est pronunciandum. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. regula, fauorabiliores. ff. de reg. iur. 4 Rursus cum ista diuisio longo iam tempore fuerit obseruata, difficilius reuocari potest. cap. contingit, de transa. ibi si fuit aliquot annis obseruata, facit text. in cap. audita, de rest. spol. vbi non præsumitur derogatum sententiæ longo tempore obseruata, & quod dicitur de statuto obseruato longo tempore, quod transit in contractum, vt per Alex. in consi. 101. lib. 1. Deci. in consi. 335. circa prin. quod maxime procedit, quia agitur inter coniunctos, inter quos facile præsumitur donatio. l. si seruus. communis. ff. de dona. in ter vir. & vxor. no. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. & quia per talem diuisionem sorores ad æqualitatem reducuntur, quæ inter liberos seruari debet, vt supra diximus. ¶ Circa bona materna clarissima res est, quod si mater nō fuit præsens, quando filia renunciauerunt bonis maternis, non nocent renunciationes, vt no. Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. ob. & in consi. 155. col. fi. lib. 7. Soc. in consi. 73. col. 2. li. 3. Deci. in l. pactum quod dotali, in sexta limitatione. C. de colla. Calca. in consi. 33. col. pe. post med. vbi, quod requiritur consensus expressus, & dixi in consi. 127. col. 2. vers. 3. responderi potest. Gratianopoli, 15. Maij. 1540. Aymo Crauetta de Sautiliano Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Duplicitas vinculi an attendatur in substitutionibus, vt vtrunque coniunctus præferatur coniuncto ex altero latere tantum.
- 2 Ius accrescendi iunctum cum substitutione, facit quod præferantur in substitutione illi, in quibus cadit ius accrescendi.

## CONSILIVM XLIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Anto. Vachoni senior de Viriaco instituit nobiles Petrum & Antonium Vachoni fratris eius filios legitimos & naturales ex prima vxore pro medietate, nobiles Aymarum, Carolum & Franciscum etiam eius filios legitimos & naturales ex secunda vxore, pro alia medietate, & si contingeret alterum dictorum quinque fratrum ab humanis decedere sine liberis legitimis & naturalibus a suis propriis corporibus & de legitimo matrimonio procreandis, eodem casu sibi substituit alios superuenientes, & sic de vno ad alium vulgariter, pupillari, ac per fideicommissum. Deinde decessit nobilis Ant. filius primæ vxoris sine liberis, in cuius persona euenit casus substitutionis, quæritur, an liberi ex secunda vxore simul admitti debeant ad substitutionem, aut præferantur alij liberi primæ vxoris tanquam vtrunque coniuncti. ¶ Videtur dicendum quod prima fronte, quod omnes liberi simul admitti debeant tam primæ quam secundæ vxoris, nec attendatur ista duplicitas vinculi in liberis secundæ vxoris, per Doct. Bar. communiter approbatam in l. Lucius, col. fi. vers. quæro quidam, ff. de vulg. vbi Alex. & Ias. Deci. in consi. 304. colum. 1. Soci. in consi. 86. colum. 4. in prin. lib. 3. & quidē vbi agitur de substitutione vulgari aut fideicommissaria, ratio in promptu est secundum Doct. quia per eas succeditur testatori substituēti, qui ad omnes filios æqualē habet affectionem ideo omnes æqualiter admitti debet, & licet Ias. ibi dubitet in pupillari substitutione, per quod succeditur pupillo in pupillari etiā, quod attendatur duplex vinculum, tenet Goza. in consi. 53. col. pe. in prin. tamen idē est in pupillari secundū Are. ibi. sed ultra Are. & Ias. addo, quod idē in pupillari tenet Bal. in consi. 424. an in substituto. li. 5. Crotus in rep. l. re. coniuncti, col. 49. ff. de leg. 3. quem refert & sequitur Alex. in consi. 126. & hanc opi. dicit magis communē Ripa in d. l. re. coniuncti, col. 43. in fi. nu. 215. & col. seq. ff. de leg. 3. licet contrariū teneat Curtius Iunior in consi. 125. col. 1. post med. nā cum permissum sit patri pupillo substituere, & sic possit substituere pater quos velit, patris ipsius substituētis, non filij pupilli affectio consideranda est. & istud patet sensui quia sæpē substituit pater aliquem, quem filius ipse testatus esset in ætate adulta vocaturus non fuerat. ¶ Sed tamen in casu nostro præferendi videntur in substitutione liberi primæ vxoris, quod



quod sint utrinque coniuncti, sed propter ips accrescendi, nam ubi cum iure substitutionis coniunctum est ius accrescendi, praferuntur illi, in quibus cadit ius ipsum accrescendi. text. est in l. cohæredi. §. qui discretas, ubi Ias. in 2. not. ff. de vulg. latè Deci. in consilio 186. Ias. in l. 1. columna secunda. C. de impu. & aliis subst. quod autem liberi sint coniuncti respectu iuris accrescendi, patet, quia fuerunt separatim & per se instituti in dimidia, & sic in ea sunt coniuncti re & verbis, & ita coniunctionem ponderat Dec. in consilio 304. in primo dubio, dum responderet ad contraria. ¶ Non obstat modò allegata in contrarium, quia procedunt ubi omnes liberi simul & simpliciter instituuntur absque aliqua separatione portionum, adeò quod omnes simul coniunguntur in tota hereditate re & verbis, sed in casu nostro non fuerunt omnes simul coniuncti in tota hereditate, imò separatae fuerunt portiones, quia duo liberi ex prima vxore vocati fuerunt in vna dimidia, tres autem alij liberi secundæ vxoris vocati fuerunt ad aliam dimidiam si enim testator æqualem ad omnes affectionem habuisset, nò plus reliquisset liberis primi matrimonij quàm secundi. quod autem plus reliquerit patet, quia duo tantum habent quantum tres rursus in illis tribus seu in portionibus eorum multa fuerunt inclusa & compensata, quæ non fuerunt inclusa in aliis duobus, ex quibus apparet, quod liberos primi matrimonij magis dilexerit in eorum dimidia quàm alios & similiter dicendum est, quod alios filios secundi matrimonij magis dilexerit in eorum dimidia, quàm liberos primi matrimonij ideò cum separatim ratio habita fuerit istorum liberorum, separata in eis ratio esse debet circa modum succedendi ex substitutione, & hic còsidero circa ius istud accrescendi, quod liberi coniuncti ex utroque parente dicuntur coniuncti, non solum per testatorem, sed etiam per legem quia dicuntur coniuncti coniunctione legali: ideò data paritate coniunctionis praferuntur in iure accrescendi coniuncti legaliter, Baldus in còsilio 37. Proponitur, quod domina Margarita. lib. 4. & quod scribit idem Baldus in còsilio 116. Considerato. libro quarto, & ita concludo. Gratianopoli, 12. Maij. 1540. Aymo, Crauetta de Sauiliano. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio mariti de dote recepta non ita praesumitur facta in fraudem respectu futurorum creditorum sicut praeteritorum. sed de fraude constare debet ex aliquibus coniecturis, & quæ coniecturae sufficiant.
- 2 Fraudis suspicio cessat in his quæ sunt ex intervallo.
- 3 Confessio mariti non praesumitur facta in fraudem, quando fit de parua summa.
- 4 Fraudis suspicio cessat contra personam coniunctam.
- 5 Fraudis suspicio cessat in his quæ solita sunt ita fieri, quando aliquid fit iuxta solitum.

C O N S I L I V M X L I I I I.

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Guido Berengarij, dominus Morgiarium, còstituit dotes nobilis Catharinæ eius filia florenorum quatuor mille & ducentum nobili Antonio de Vesco domino Montisionis, de qua summa confessus est ipse dominus Montisionis habuisse florenos mille & ducentum, deinde nobilis Petrus de Vesco filius dicti Antonij contraxit matrimonium cum nobili Charlota de Astarciis, de anno 1519. & die 15. Maij, cuius dotes dicuntur realiter numeratae ipsi Antonio socero. Modò in perceptione dotium istarum nobilium domicillarum oritur quaestio praerelationis, quæ cui praerferri debeat, quia praesupponitur, quod bona allodialia dicti Antonij non sufficiunt pro dotibus utriusque, ex parte nobilis Charlota. allegatur quod praerferri debet, quia dotes eius fuerunt realiter numeratae, ob id quod confessio soceri de receptione illorum florenorum mille & ducentum ipsi Charlota praerjudicare nò debet tanquam facta in fraudem, quaeritur quid iuris. ¶ Puto causam nobilis Catharinæ esse iustiore, nam ipsa est prior in tempore, ergò potior in iure. regula, qui prior, in sexto. Non obstat quod illa confessio praesumatur facta in fraudem creditorum, & sic ipsius nobilis Charlota, quia ¶ istud procederet in creditoribus praeteritis, qui erant creditores ante illam confessionem, quibus talis confessio indistinctè nò praerjudicat, sed respectu futurorum confessio nò ita simpliciter praesumitur facta in fraudem, sed de tali frau-

de constare debet ex aliquibus coniecturis, iuxta no. per gl. Bar. & Doct. in Authen. sed ià necesse. C. de dona. ante nupt. coniecturae autem sumuntur, quando breui tempore post confessionem contrahitur debitum cum aliis creditoribus vel quando confessio fieret in summa magna & nimium excessiua, ut in terminis tradit Alex. in consil. 86. lib. 7. Cor. in consil. 120. colum. 2. vers. & licet ille tex. & in consil. 183. col. 2. & dicit Alexand. in d. consil. 86. quod aduertere debet aduocatus fraudem allegans, ut deducat & probet, quod habito respectu ad futuros creditores saltem de proximo creatos bona contentis non sufficebant. & quod ita sciebat verè vel praesumptiue, alias non videtur sufficienter probatum de fraude, allegat Bar. & alios in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. in casu autem nostro cessant omnes coniecturae fraudis, quod nobilis Antonius ita confessus fuerit animo fraudandi creditores, aut ipsam nobilem Charlota. Primò, quia confessio facta fuit de anno 1508. & die 16. Februarij, creditum autem nobilis Charlota. contractum fuit longè post de anno 1519. & sic per intervallum annorum vndecim, ideò sicut ¶ arguitur fraus ex breuitate temporis, ita fraudis cessare debet suspicio ex temporis intervallo, ut idem operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. l. si. §. si. ff. de leg. 3. & ut in contrariis eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris, cum sim. & in terminis, ¶ suspicio aut praesumptio aliqua fraudis allegari non possit in his quæ fiunt ex intervallo, tradit Bart. in l. pacta nouissima, col. 1. vers. & per hoc dicebat. C. de pact. Abb. in consil. 69. col. 2. vers. tertio me mouet. li. 2. Alexand. in consil. 28. col. 2. vers. nec ad hoc obstat. lib. 5. Cor. in consil. 133. in còs. 241. col. 3. & in consil. 266. col. pe. lib. 1. & alibi Doct. sapissimè, & istud sine dubio videtur procedere in intervallo temporis tam longi, secus videtur in intervallo modici temporis, quia ex eo non cessat nec tollitur suspicio fraudis. l. si mulier. C. ad Vel. le. Alexa. in consil. 119. circa. si. & in consil. 120. col. 1. in fin. lib. 4. ¶ Secundò cessat suspicio ¶ fraudis, quia cum esset constituta dos florenorum quatuor mille & ducentum, solū confessus est habuisse florenos mille & ducentum, & sic modicam summam si enim intendisset fraudare futuram creditricem, utique de tota summa promissa confessus esset, ob id sicut arguitur fraus quando fit confessio de magna summa, ita cessare debet fraudis suspicio omnis, quando confessio fit de summa parua. ut contrariis eadem sit disciplina, per supra dicta. ¶ Tertio cessat suspicio ¶ fraudis, quia non est verisimile, quod pater cogitauerit tempore confessionis fraudare suum filium Petrum, & eius vxorem futuram. l. cum in adoptiuis. §. si verò. C. de adop. Oldr. per illū text. in consil. 94. Eleganter. colum. 1. in si. sed ultra Oldr. ¶ cesset suspicio fraudis aut doli contra personam coniunctam, adduco text. in l. si vxor. §. si. ubi, gl. ff. de adult. l. in Senatusconsultum. §. eos. ff. ad Turpilia. ubi, quod nò probas accusationem excusatur à calumnia ratione coniunctionis sanguinis. ¶ Quarto, nos ¶ habemus quod arguitur fraus ex his, quæ fieri non solent. gl. in l. si quis sub conditione, in si. ff. de cond. insti. latè Ias. in l. testamentum, col. 1. C. de testa. ergo cessare debet fraudis suspicio ex his quæ solita sunt fieri, ut contrariis eadem sit disciplina, ideò videmus nò imputari alicui si id fecerit, quod solitum sit fieri. Bart. per illum text. in l. si pignore. §. si. ff. de pign. actio. & in l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de edil. edic. sed ista confessio facta fuit secundum solita & communiter accidentia, quia viri non ducunt vxores sine dotibus, & quando promittuntur dotes secundum communem cursum, illæ solent numerari saltem pro patre: itaque dicendū est confessionem factam esse ex veritate, quia illa summa verè fuerit numerata non animo fraudandi, & si nobilis Catharina esset in tempore probatorio, de facili probare posset, q. de ea pecunia satisfactum fuit creditoribus còsentis in ciuitate Auinionensi, Gratianopoli, 12. Maij. 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiubēs pro accusatis per vniuersitatem prosequenti iniuriā particularium, si vniuersitas causam persequi nolit, an possit ipsos particulares conuenire, ita quod fideiussio praestita vniuersitati profit singularibus. Vniuersitas equiparatur domino & patri, ideo potest agere pro iniuria particularium, sicut pater pro iniuria filij, & dominus pro iniuria subditi. ibidem. num. 1.
- 2 Rescriptum concessum vni ex consortibus litis alteri prodest, licet de eo in rescripto mentio non fiat.
- 3 Responso facta ad vnam ex duabus quaestionibus, trahitur ad vtranque quaestionem.



- questionem, modo utrique sit applicabilis.
- 4 Relatum dicitur esse in referente verè & propriè, & cum omnibus suis qualitatibus.
  - 5 Sententia intelligi debet secundum intentionem iudicis, & mens iudicialis talis esse intelligitur, qualis de iure esse debet.
  - 6 Fideiussor videtur intercessisse in omnem casum & causam, quæ ex natura negotij procedit.
  - 7 Audiri non debent quorum non interest.
  - 8 Vniuersitas non potest remittere iniuriam illatam particularibus personis, imò nec decuriones possunt remittere ius competens vniuersitati pro iniuria ipsi vniuersitati illata.
  - 9 Vniuersitas quæ causam instituit etiam pro particularibus, si sit negligens in prosequendo, possunt particulares causam prosequi.

## CONSILIVM XLV.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quidam homines patriæ Delphinatus vocati fuerunt in iudicium coram magnifico senatu Gratio. per consules homines & habitantes loci Lunis pro iuribus & interesse priuatis, quia plerisque particularibus dicti loci iniuriæ factæ essent dum exactio fieret quorundam censuum. inter cæteras autem iniurias propositum fuit crimen abortus ex percussione factis contra uxorem Petri Rochoni, quæ iniuriæ taxatæ fuerunt ad scutos tres Mille, habito respectu tam ad rempublicam quam ad singulos subditos mandamenti de Lunis. Deinde ipsi rei accusati relaxati fuerunt mediante cautione, & pro eis fideiusserunt nobilis Simo de Montealbano & honorabilis vir Claudius Vachoni, videlicet de iudicio sisti & iudicari soluendo pro his, de quib. rei accusati fuerant intitolati, & acceptata est fideiussio per syndicos ipsius loci de Lunis. Modo quia vniuersitas dicti loci non prosequitur causam contra ipsos reos, vxor dicti Petri rochoni vult eam prosequi & agere pro sua iniuria, & in causam instituit cōtra fideiussores. Opponitur quod fideiussio præstita fuit syndicis dicti loci, & pro causa vniuersitatis non singulorum, idè quod fideiussores à singularibus personis conueniri non possunt. Quæritur quid iuris? Breuiter puto fideiussores conueniri potuisse. & considero pro fundamento quod fit iniuria illis de vniuersitate, si talis iniuria respiciat vniuersitatem, quia factum quid fuerit in contemptum ipsius vniuersitatis. Potest vniuersitas iniuriarum dupliciter agere, videlicet nomine suo, & nomine particularium, quibus iniura facta est nam æquiparatur vniuersitas domino qui agere potest pro iniuria subditis illata, ita Oldr. in conf. 66. An ex delicto. Adde quod vniuersitas patri comparatur. Bal. in conf. 283. Visa inquisitione contra commune. colum. 1. ad fi. lib. 1. vbi, quod sicut paritur patri filium bannitum receptanti, ita paritur vniuersitati ciuem aut subditum receptanti, sed pater sine dubio agere potest iniuria filio illata. sed & si vnus. §. ait prætor. ff. de iniur. ergo poterit vniuersitas agere iniuriarum pro singularibus de vniuersitate instar patris. Sed tamen non potest vniuersitas agere pro iniuria particularium, nisi illa facta sit in contemptum ipsius vniuersitatis, Bar. in l. 1. §. fi. ff. de iniur. Ad idem facit Rot. decis. 388. Præpositus. & decis. seq. in nouis. vbi, quod prælatus vel dominus non potest agere pro iniuria subditi nisi committatur iniuria in odium & contumeliam ipsius domini. Idem voluit Rot. decis. 17. Nota. quod prælatus nō agit pro iniuria subditi, nisi dicat sua interesse. ¶ Ad idem facit Ioan. Fab. in §. sed si. Instit. de iniur. quem refert & sequitur Aufre. in deci. Tolosa. q. 145. vbi, quod dominus non agit pro iniuria famuli liberi hominis, nisi fiat in contumeliam ipsius domini, puta exequendo eius officiū. Sed Oldr. in conf. 66. indistinctè voluit, quod vniuersitas agit iniuriarum, licet non fiat iniuria in contumeliam ipsius vniuersitatis istud enim clarè præsupponit, dum subdit, quod si iniuria respicit contumeliam vniuersitatis, potest hunc vniuersitas agere etiam nomine suo, quasi dicat, si non respicit contumeliam vniuersitatis, tunc aget nomine subditi tantum, & illud consi. Oldr. refert & sequitur Gui. Pap. q. 465. & præmissa intelligo quando agitur iniuriarum ciuilitè ad æstimationem contumeliæ nam si agatur criminaliter ad pœnam fisco applicandam, iuxta text. cum. gl. in §. in summa, Instit. de iniur. non est dubium, quod indistinctè potest vniuersitas vindicare iniuriam vnus de vniuersitate, siue respiciat contumeliam ipsius vniuersitatis, siue nō, Bart. in d. l. 1. §. fi. facit idem Bart. in l. lex. Cornelia, in prin. col. 1. post. med. vers. nō tamen dicitur fieri. ff. de iniur. vbi quod

coniuncti possunt agere iniuriarum pro iniuria coniuncti criminaliter, sed non ciuilitè, imò etiam amicus intimus potest accusare pro iniuria amico illata. Baldus in l. 1. C. qui accu. non poss. sequitur Alexand. in l. non solum. §. qui alic. no. ff. de procu. Bertach. in ver. amicitia. vers. 17. Soci. autem in Rub. ff. solu. mat. col. 3. circa med. vers. dicebam etiam, indistinctè videtur velle, quod dominus possit agere pro iniuria subditi. Dec. autem in c. dilectis, in 4. no. de appella. quod dominus non agit pro iniuria subditi, nisi fiat iniuria intuitu domini. Sed Fed. de Senis in conf. 35. columna prima. simpliciter dicit, quod sicut dominus agit pro iniuria serui ita Abbas pro iniuria monachi. potest dici quod in seruo, manacho & filio, non fiat distinctio, an fiat iniuria in contemptum domini, Abbatis, aut patris, ratione maioris iuris, quod in talibus habetur, secus quando fit iniuria ciuis aut famulo, homini libero, vel subdito. Quibus ita præsuppositi dico quod vniuersitas de Lunis egit iniuriarum tam nomine ipsius vniuersitatis, quam nomine aliorum priuatorum, seu singularium ut patet ex articulo vigesimoprimo, vbi in taxatione iniuriarum expressè habetur respectus tam reipublicæ quam subditorum particularium mandamenti de Lunis, imò magis videtur habita ratio singularium personarum, quod ipsius vniuersitatis ut patet ex proœmio articulorum ex eorum conclusione, vbi agitur pro iuribus & interesse priuatis fideiussio autem expressè refertur ad acta, quia fideiussores informati de negotio pro quo rei principales erant intitolati, ut legitur ex tenore cautionis pro ipsis reis fideiusserunt, & se principales constituerunt in fauorem hominum de Lunis, idè cum fiat expressa relatio ad acta & ad causam in qua rei erant intitolati, & in dicta causa actum esset etiam pro iuribus & interesse singularium personarum necessario dicendum est, quod obligati fuerint fideiussores pro talibus iuribus & interesse singulorum. pro hoc text. optimus in l. prima. C. de diuer. rescript. vbi si in cōmuni causa communiter per duos fratres instituta, alteri fratri rescriptum cōcedatur, in quo ipsius solius fratris mētio fiat, operatur tamen rescriptum etiam in fauorē alterius fratris ratione communionis causæ, ad idem facit text. in l. minorib. vbi Ias. in 3. nota. C. de his quib. ut indig. vbi, quod appellatio vnus ex pluribus condemnatis aliis prodest, quando omnium eadem est causa defensionis. facit quod scribit Alex. in conf. 186. ad fi. lib. 2. vbi quod sententia lata in fauorem vnus prodest alij qui in re communionem habet, per text. in l. res hæreditarias. ff. de crimi. expi. hære. eodem modo in casu isto, licet fideiussio præstita fuerit syndicis tantum loci de Lunis, tamen ex quo casu pro qua fideiussum fuit, erat communis tam vniuersitatis quam singulorum, pro quorum iuribus & interesse agebat vniuersitas, trahi debet fideiussio etiam ad commodum & fauorem singulorum, facit quod scribit Ang. in §. hinc nobis, in fi. in Auth. de hære. & Falc. vbi si propositis duabus quæstionibus ad vnā tantum respondeatur, trahitur responsio ad utrāque quæstionem modo sit applicabilis responsio. quod dicto pro optimo refert & sequitur Ias. in l. in substitutione, colum. fin. ff. de vulg. sed ultra Ias. allego Alex. in conf. 225. columna finali, libro sexto, vbi tamen de Ang. mentionem non facit. in proposito agebatur duplex quæstio, vna, pro republica, altera pro iuribus & interesse priuatorum fideiussio igitur secuta in fauorem hominum de Lunis ad vtranque causam trahi debet, & fortius quidem in casu nostro, quia licet ageretur de iuribus & interesse tam reipublicæ quam priuatorum aut singulorum. tamen sola reipublica pro omnibus agebat, quod facere poterat, ut supra ostendimus. idè quod fideiussio præstita in fauorem hominum de Lunis, & ita simpliciter acceptata, censetur præstita & acceptata eo modo quo agebatur, & quo ad omnes qualitates ipsius causæ, ad quā relatio fit expressa. Bartolus in l. prima in princip. ff. de receptato. in l. finali. ff. si fami. fur. fecit. dic. & in l. si quis seruum. §. finali. ff. de legatis secundo, & dicit Baldus in consilio 212. Ea quæ libro quinto, quod relatum dicitur esse in referente verè & propriè idè quando dictum fuit in fideiussione, quod præstabatur pro causa ex qua rei erant intitolati coram curia, perindè est ac si omnes qualitates illius causæ fuissent expressæ in ipsa fideiussione, & sic perindè est, ac si expressè promississent fideiussores de iuri stādo, iudicio sisti & iudicatum soluendo, etiam pro iuribus & interesse singulorum aut priuatorum, ut actum fuit & agebatur, quinimò dico, quod non agitur hic detrahendo fideiussione ad aliquas qualitates causæ sed ad principale negocium



negocium ipsius causæ, in qua principaliter agebatur pro iuribus & interesse tam reipublicæ quam singulorum bene fateor, quod si factum esset per syndicos nomine vniuersitatis tantum, tunc ex facto vniuersitatis particularibus personis ius quæsitum non esset. Abb. in consil. 1. col. 2. versic. non obstat prædictis. lib. 1. vbi loquitur in pulchro casu. Cor. in consil. 148. colum. 3. in fi. lib. 1. ¶ Secundo principaliter considero, quod ista fideiussio præstita fuit ex mandato curiæ, quæ ita ordinauerat fideiuberi, sed ¶ ordinatio curiæ debet intelligi & interpretari secundum mentem & intentionem ipsius curiæ. l. si ex testamento in fin. & l. si cū argentum, in fi. princ. ibi neque iudex. ff. de excep. rei iud. l. qualem, in princ. ff. de arb. Paul. de Cast. in consil. 337. Primo quæritur. col. 4. & in consil. 356. Primo videndum est. col. 2. post med. li. 1. Mens autem curiæ talis videtur fuisse qualis de iure esse debet, sicut dicitur de voluntate principis. l. ex facto, in princ. vbi Ias. in 4. no. ff. de vulg. sed de iure cum rei essent intitulati etiam pro iuribus & interesse singulorum relaxari non debebant, nisi cautum esset etiam pro talibus iuribus & interesse, ergo ad ea referri debet fideiussio ex mente & intentione curiæ. ¶ Tertio, istud videtur determinari, ¶ ex eo quod scribit Paul. de Cast. in consil. 23. Solet aro matum. col. 3. ad fi. lib. 1. vbi, quod fideiussor videtur interesse in omnem casum & causam, quæ ex natura negocij procedit, per tex. in l. si seruum. §. nunc videamus. & l. mora rei. ff. de verb. obl. & in l. quæro. ff. loca, ideò infert Paul. de Cast. quod fideiussor dotis soluendæ, cuius declaratio commissa est arbitrio tertij tenetur quando receditur à persona tertij, & recurritur ad iudicem pro quantitate à iudice postea declarata, quanto fortius teneri debent in casu nostro isti fideiussores pro iuribus & interesse, priuatorum, pro quib. expresse agebatur in causa cum simpliciter fideiussissent pro negotio illius causæ. ¶ Quarto probatur ista conclusio ¶ ex regula iuris, quod audiri non debent, quorum non interest. l. 1. in prin. ff. quorum appella. non recip. l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia. c. cum inter R. P. de electio. c. veniens, el. 2. de testib. not. in c. super his, de accusa. sed istorum fideiussorum non interest opponere, quod non fideiussissent ipsis particularibus. de Lunis. Pone enim, quod non conueniatur à particularibus, sed ab vniuersitate, nonne condemnabuntur etiam habito respectu ad iura & interesse ipsorum particularium, si de eis probetur cum pro eis egerit vniuersitas, igitur quid interest fideiussorem an condemnentur pro talibus iuribus & interesse ad instantiã vniuersitatis vel singulorum. ¶ Nec dicatur considerari posse interesse si forte ¶ vniuersitas remittat iniuriam, quia nõ reperio iure cautum, quod vniuersitas possit remittere iniuriam singularibus illatam, & ius auferre singulariũ personarum, maximè sine causa nam speciale est in patre habente filium in potestate, quod remittere possit iniuriam filio illatam, nisi pater esset vilissima persona, filius autem honesta. d. l. sed si vnus. §. filiofamilias. ff. de iniur. ergo in aliis secus dicendum est. l. quod verò contra. ff. de legib. l. 1. in fin. ff. ad municip. & illud est ratione patriæ potestatis, ideò aliud esset si filius esset emancipatus, vt innuit ille tex. dum loquitur in filiofamilias, sed vniuersitas non habet in potestate singulos de vniuersitate. Amplius dico, quod non possent soli consules aut decuriones loci de Lunis donare seu remittere ius competens ipsi vniuersitati pro iniuria concernente ipsam vniuersitatem, iuxta Doct. Bart. in l. ambrosia. ff. de decre. ab ord. facien. Alex. in consil. 43. col. 3. versic. nec obstat quod donatio. li. 3. & si dicatur sicut factum vniuersitatis particularibus non nocet, ita videtur, quod nõ prodest ob id quod particulares vti non possint fideiussione præstita vniuersitati, respondeo quod diuersa est ratio commodi & damni, quia res inter alios acta facilius alij prodest quam noceat. l. si hæres. ff. famil. ercisl. quamuis indubitati, in fi. C. de adult. l. si desiderium, vbi Bal. C. depo. iuncta l. si. de codic. tradit Paul. de Cast. in consil. 139. Pro declaratione. col. 2. & in consil. 148. Super 1. dubio. col. 2. circa fi. lib. 1. secundum impressionem nouissimam. Sed dicet ¶ aliquis postquam vniuersitas ipsa causam instituit etiam pro iuribus & interesse priuatorum non videtur quod ipsi priuati possint nunc experiri, sed quod ipsa vniuersitas debeat iudiciũ seu litem illam peragere. Respondeo quod ex quo vniuersitas negligens est, & in causa desistit, singuli quorum interest causam prosequi nam idem est in filio emancipato, qui patre negligente prosequi causam finire potest. d. l. sed & si vnus. §. sed & si pater. Amplius dico quod etiã cessante negligentia potest is cuius nomine alter iniuriarũ e-

git nomine proprio iniuriarum agere, modo non sit in potestate agentis, vt videmus in vxore, cuius nomine vir iniuriarum actionem proposuit. l. eum qui nocentem, versic. & ideò si nupta. ff. de iniur. Gratianopoli, 10. Maij. 1540. Aymo Crauetta de Sautiliano Iurisconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Falsitas considerari non potest in scriptura omnino priuata quæ fidem nullam facit, adeò vt pena etiam extraordinaria locus non sit.
- 2 Preparatio in delictis non sufficit, sed requiritur consummatio.
- 3 Falsitas non dicitur quando quis facit scripturam quitationis, deinde adit notarium dicendo vellem quod leuares mihi instrumentum ex ista quitatione, de qua rogatus es, & notarius id facere recuset.
- 4 Falsificatio sigilli considerari non potest, nisi prius constet de substantia sigilli.
- 5 Sigillum vt fidem faciat, oportet quod sit alicuius personæ iurisdictionem habentis, ideo sigilla inferiorum ab episcopo parum operantur.
- 6 Sigillum quando est corruptum, aut non bene apparet, priuilegium ita sigillatum fidem non facit.
- 7 Carceratus nulliter relaxari non debet quando vbi carceratus non esset, de nouo deberet carcerari.
- 8 Errorem corrigens sine auctoritate superioris dicitur leuiter delinquere. Falsum non dicitur quod primordiorum aliquod habuit veritatis, ibid. num. 8.
- 9 Puniri non debet, qui taliter non deliquit vt accusatur.
- 10 Lex intelligi debet secundum mentem potius quam verba, etiam faciendū vim verbis quibuscumque coniecturis mens colligi possit. Temeritas grauiter puniri non debet. ibi. nu. 10.
- 11 Penitentia permittitur in crimine falsi etiam in causa appellationis, ideò qui falso instrumento usus est prima instantia, potest in causa appellationis penitere & dicere, nolle eo vti.
- 12 Falsitas in re modica leue dicitur delictum, etiam quod dolus interuenit quod pulchre exornatur.
- 13 Parum & nihil equiparantur.
- 14 Causa quælibet etiam bestialis excusat à dolo.
- 15 Pena delicto metiri, debet.

CONSILIVM XLVI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. De stylo ciuitatis Gratianopolis pro modica summa non conceduntur literæ capturæ contra debitorem condemnatum sed fit præceptum de soluendo intra horas vigintiquatuor, alias conceduntur incarcerationiæ si præcepto non paretur ob contemptum ipsius præcepti. Modò egregius dominus Thomas Mittaterius ciuis & aduocatus consistorialis Gratianopolis habebat literas præcisas & compulsorias contra Antonium & Hubertum Platellum fratres de summa vnus floreni, seu duodecim solidorum Turonensium. Rursus habebat alias literas compulsorias & præcisas contra eosdem Platelli de summa tredecim florenorum, & super vtriusque literis habebat literas incarcerationarias, vt fiscus prætendit deinde proponitur parte fisci, quod ipse dominus Thomas fecit exequi literas incarcerationarias vnus floreni, sed quia illa executio erat contra stylum supradictum, & ita reuocari debebat, dicitur quod idem dominus scribi fecit executionem illarum literarum super aliis literis tredecim florenorum per eius famulũ, & quod in processu facto vigore literarum vnus floreni falso suppositæ fuerunt aliæ literæ præceptoriaræ de soluendo dictum florenum intra horas viginti quatuor, alias quod concedebantur incarcerationariæ. quæ suppositio dicitur facta, ne appareret de nullitate executionis, si literæ purè incarcerationariæ fuissent executæ pro vno floreno nulla præcedente contumacia, & nullo præcedente præcepto de soluendo ipsam modicam summam. Modò accusatur falsi ipse dominus Mittaterius, primò quia scribi fecit relationem nunciorum super executione literarum vnus floreni in aliis literis incarcerationariis pro florenis tredecim cum tamen executio facta non esset prætextu illarum literarum 13. florenorum, sed aliarum vnus floreni, quæ nunciis dicuntur traditæ, & in quibus dicitur scriptam esse relationem nunciorum per grapharium seu secretarium causæ prout retulerunt secretarius & nuncij. Secundo obicitur falsitas ex illa suppositione literarum præceptoriarum de soluendo intra horas 24. alias quod concedebantur incarcerationariæ, quæ literæ dicuntur suppositæ in processu vnus floreni, cum impositione ceræ vt esset loco ligi li. quæritur, an ex præmissis falsitatis pœna locum habeat li. Breuiter



¶ Breuiter circa primam obiectionem falsitatis, puto omnino cessare falsi obiectionem. Posito enim ita factum esset citra veritatis praedictum, tamen falsi condemnari non potest accusatus duplici fundamento. Primo, quia illa scriptura relationis nunciorum facta per famulum, ut dicitur, accusati, est scriptura priuata nullam omnino fidem faciens a persona priuata sine omni solennitate publica scripturae ideo ex tali scriptura falsitas argui non potest. Salic. in l. damus. C. de falsis. Corne. in consilio 182. columna 3. libro 4. & adeo in tali scriptura priuata, quae nullo modo probat falsi crimen cessat ut accusatus puniri non debeat etiam extraordinarie. Paul. de Castr. in consilio 130. videtur dicendum, quod dictus presbyter. lib. 1. Secus in scriptura quae facit aliquam probationem etiam indicantem, ut per Bar. in l. 1. §. in rationibus. ff. ad legem Cor. de falsi. Curtius senior in consilio 56. colum. 10. in princ. Sed istud videtur intelligendum in falsitate quae nocere posset secus si nemini noceat. Ias. in consilio 153. colum. 4. lib. 2. vbi quod falsitas in libro mercatoris quae nemini nocet non punitur. Balt. tamen in consilio 106. in fi. lib. 1. dicit, quod dictum testis falsum punitur extraordinarie, licet illud producenti non patrocinetur nec patrocinari possit. Secundo, in delictis ut puniantur, requiritur consummatio, nec sufficit preparatio ad ipsa delicta. Bar. in l. 1. §. diuus. ff. ad legem Cor. de sicar. Ang. in l. 3. §. haec verba §. quod quisque iuris. Sal. in l. is qui cum telo. in 3. not. C. de sicar. cum sim. quae Alex. notat in consilio 15. lib. 1. & in consilio 140. col. 2. lib. 2. sed falsitas consummata dici non potest in tali scriptura relationis nunciorum solum enim esset preparatio quaedam ad falsum, nam facta talis scriptura, quia illa non probabat aliquo modo, delata fuit ad secretarium causae pro subscriptione, qui subscribere & signare recusa uit, ob id remansit scriptura priuata penitus nullius fidei, & consequenter damnū nemini dedit nec dare potuit ut priuata. Pro hoc adduco decisionem Alex. in terminis in consilio 74. in ultimo dubio. lib. 1. vbi si quis faciat aliquam scripturam vnius quitationis, deinde adeat notarium & dicat, vellem leuare seu facere mihi vnum instrumentum publicū quitationis, de qua rogatus es exhibendo illam scripturam, si notarius recuset scripturam illam authenticare, dicit Alexand. quod falsi cessat crimen, licet illa quitatio in rei veritate facta nunquam fuerit per rationes praedictas. Ideo ex hoc capite calūniola redditur accusatio falsitatis. ¶ Similiter cessat crimen falsi in asserta suppositione literarum praepTORIARUM, & primo falsa dici non possunt tanquam non exierint de grapharia, sed falso per alium fuerint fabricata, quia proponitur, quod ex rei veritate facta fuerunt in grapharia subscripta & signata per grapharium. Similiter falsa dici non possunt ex illa impositione cerae, quasi sigillum fuerit falsificatum, quia fiscus fatetur, quod in illa cera deest sigilli impressio, seu desunt sigilli characteres, adeo ut remaneat cera rudis & informis, ergo nulla sigilli falsificatio praeteriri potest etenim antequam sigilli falsificatio aut suppositio considerari possit, constare prius debet de qualitate & substantia sigilli, quod & quale sit illud sigillum quo quis usus est, alias impossibile est iudicare vnum sigillum loco alterius esse impositum. l. diuus. ff. de testa. mili. vbi Bar. dicit stante statuto, quod contra instrumentum nihil opponi possit, constare tamen prius debet illud esse instrumentum. Ad idem facit tex. in l. si quando. vbi Ias. in 4. no. C. unde vi. & in c. consuluit. el. 1. vbi Dec. in 2. not. de appell. si enim cera illa sigilli qualitates aut characteres non habet, quomodo est possibile dicere sigillum Retterendisimī domini episcopi Gratianopolis falso fuisse appositum. Ad cuius rei declarationem faciliorem, finge quod aliquis priuatus exponat vnam petiam argenti aut auri informem sine aliquibus signis scuti aut testoni, nunquid dicetur monetā falso fabricasse, aut principis auctoritatem usurpare voluisse, licet illa petia argenti aut auri sit rotunda & lata instar scuti aut testoni. profecto nemine arbitror iudicaturum poene locum esse. Iam si simplicis ac informis cere impositio sigilli, nulla prorsus signa habet, atque adeo sigillum dici non potest ipsius domini Episcopi illud necesse est dicere, talem ceram nullam sigilli fidem facere, debet esse veluti signum priuatum, quod fidem non facit, ut dicitur de scriptura priuata. sigillum enim, ut ut fidem faciat, debet esse sigillum alicuius personae iurisdictionem habentis, alias contra tertium fidem non facit. Inno. & Doct. in c. 2. de fide instrum. vbi, quod sigillum authenticum est Episcoporum & magnorum dominorum. refert & sequitur Socin. in consilio 208. colum. 3. versic. praeterea & secundo

respondetur. lib. 2. ideo scribit Pau. de Cast. in consilio 337. Primo quaeritur. col. 2. post med. li. 1. quod sigilla inferiorum ab Episcopo parum operantur. Planē, si istud non probatur vere sigillum domini Episcopi Gratianopolis fidem nullam facit, ergo falsitas in eo considerari non potest, sicut dictum est supra in scriptura priuata, & vbi esset aut considerari falsitas posset, illa tamen puniri non debeat, cum nemini noceat, & quod talis cera impositio fidem non faciat, ac nemini noceat, adduco tex. in fortiori casu in c. inter dilectos, de fide instrum. vbi priuilegia antiqua fidem non faciunt, quando sigilla sunt corrupta, aut non bene apparent alias mille fraudes committi possent, ut dicit Soci. in d. consilio 258. allegando illum tex. si priuilegia antiqua non probant ob corruptionem sigillorum, vel quando sigilla non bene apparent, quanto minus probabit recens cera impositio, sine omni forma & figura sigilli, cum in rebus antiquis probationes faciliores multo admittantur. c. cum causam, de probal. cum aliquis. C. de iure deliber. vbi latē Doctor. & alibi sapissimē, itaque de hac cera impositione falsa tanta facienda non erat vis, cum ex fisci dictis falsi crimen in ea auferatur. ¶ Sed ex alio obicitur falsitas, quia licet istae literae praepTORIAE vere reperiantur factae in scribania seu grapharia domini Episcopi Gratianopolis, tamen non erant factae pro causa ipsius accusati, sed forte pro alio, & quod falso fuerunt suppositae in hoc processu super quo erant concessae literae incarcerationis simpliciter licet contra stylum, & propterea ad euitandum earum reuocationem quod fuerunt ipsae literae incarcerationis detractae a processu & suppositae loco earum literae praepTORIAE, quibus accusatus usus est. ¶ Ad istud respondeo multis modis, Primo, posito ita sit sine veritatis praedictio, potuit accusatus renunciare fauori suo, & abstinere ab usu literarum incarcerationiarum, ex qua re conditio debitorum deterior facta non est considerando hoc modo. Pone quod fuissent incarcerationati vigore literarum vnius floreni, & quod illa incarcerationis fuisset in ciuile, tanquam contra stylum huius ciuitatis, & quod propterea petissent se relaxari, potuisset accusatus dicere, relaxationem concedi non debere, quia vbi incarcerationati non essent, de nouo tamen incarcerationari deberent vigore aliarum literarum tredecim florenorum. allegatur communiter dictum Ang. in l. si finita. vbi etiam Alexandr. ff. de damno infect. vbi, quod tenuta minus rite concessa reuocari non debet, quando si concessa non esset de nouo, tamen esse concedenda, quod dictum refert & sequitur. Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione, columna 3. ff. de re iudic. & in l. si pacto, in quinto not. C. de pact. Dec. in ca. cum cessante, ad fi. de appel. in consilio 19. ad fin. & in consilio 449. colum. 3. versic. & ista conclusio. sed ultra Ias. & Decium allego Paul. de Cast. in consilio 472. In causa capturae Iacobi ad fin. libro 1. vbi, quod captura debitoris non legitime facta reuocari non debet, quando de nouo esset faciendae & quod scribit idem Paul. in consilio 16. Viso dicto puncto & dubiis elicitis, colum. fi. versic. & ex his inferitur, li. 2. Anc. in consilio 115. secundum ordinem dubiorum, in fi. Abb. in consilio 29. in fi. li. 2. Soc. in consilio 13. ad fi. lib. 3. Curt. Iunior in consilio 127. colum. 3. versic. accedunt ad confirmationem. Goza. in consilio 21. col. 7. ante med. vbi attestatur hanc esse communem opinionem, licet non ita confirmet. & hoc dictum soleo tenere & sequi, quando ex actis notorie constat, quod actus de nouo ita fieri deberet, vbi factus non esset nam tunc etiam spoliatus non restituitur, quando ex actis notorie constat spoliatum ius non habere. c. ad decimas, de resti. spo. Inno. in c. constitutus, de filiis presby. Alex. in l. naturaliter. ff. nihil commune, col. 16. in decima fallentia. ff. de acq. pos. Secundo respondeo, quod posita ita sit, ut fiscus praetendit, illa executio literarum vnius floreni facta praesumitur per errorem, ex quo pro debito tam modico literae incarcerationis executioni mandari non poterant, sed pro tali debito procedendum erat per literas praepTORIAS. ideo si quid peccasset accusatus in eo solum peccauit, quia errorem corrigere voluit sine auctoritate iudicis producendo in actis literas praepTORIAS loco literarum incarcerationiarum, sed huiusmodi delictum correctionis erroris siue auctoritate magistratus dicitur delictum leue continens culpā non solum, ita Paul. de Cast. in consilio 364. Incipiendo ab ultimo. lib. 2. in qua re iudex rectus consideret falsum dici non posse, quod primordium habuit veritatis. l. cum filius. §. haeres. ff. de leg. 2. sed ista suppositio literarum praepTORIARUM, quae allegatur primordium habuit veritatis, id est, facta non fuit mutando veritatem ob debitum falsum, imo verum pro quo

licet



literæ præceptoriaræ nullo modo negari poterant, similiter verè præcedebat debitum, ob q̄ literæ incarcerationiaræ omnino executioni mandari debebant, ideò vellè allegaretur aliqua causa probabilis per accusatorem, ex qua per talem prætenfam falsitatem damnum aliquod datū fuerit. Esset autem falsitas omni punitione digna, si literæ aliquæ suppositæ fuissent ad finem consequendi rem indebitam, itaq; cum falsitas si quæ sit, tota commissæ fuerit ad finem corrigendi erroris executionis, non ut facti seu debiti alicuius veritas mutaretur, illud non videtur crimen grave, sed leue, ut sup. dixi allegando Pau. de Ca. ¶ Tertiò respōdeo ¶ ex eo, quod scribit Hieronymus Tortus in consilio suo, quod est positum post consilia Ant. de But. col. 8. circa med. ubi loquitur in crimine gravissimo de his, qui occiderant unū Cardinalem, & excusat eos à pœna, quia taliter deliquisse dici non poterant, id est, ut committeret crimē læsæ maiestatis allegat Bal. & Sal. in l. Gracchus. C. de adul. Bal. in l. vt vim. ff. de iust. & iure. In proposito nostro accusatus dici nō potest taliter deliquisse ut accusatus, quia nihil fecit animo immutandi veritatem facti, & indebitum consequendi, sed animo solum errorē reparandi, ut suprà dixi in proxima responsione. ¶ Quartò respōdeo, ¶ lex intelligi debet secundū eius mentem potius q̄ secundum verba. l. benignius ff. de legib. l. non dubium. C. eo. ti. & dicit Paul. de Cast. in cōsil. 83. præfens casus. col. fi. lib. 2. quod debet attendi mēs legis potius quàm verba, etiam faciēdo vim verbis quibuscunq; cōiecturis mens colligi possit, sed mens legis puniētis falsarios fuit, ut mala prohiberentur, quæ ex falsitatibus sequi solent, ex quibus innocentes quandoq; puniuntur, & qui non debēt ut soluant, condemnentur, vel aliās iure suo quis per falsitatem priuetur legis enim virtus hæc est, imperare, vetare, permittere & punire. l. legis virtus. ff. de legib. ista autem ratio puniendi falsarios cessat, quando per falsitatem nemini damnum affertur, seu debiti aut facti principalis veritas non mutatur, sed temeritas tantum considerari potest circa erroris correctionem propria autoritate Quæ temeritas per legem non grauitur adeò punitur. l. eū quem temerē. ff. de iudi. imò temeritati quandoque in totum parcitur. l. famosi, ver. quamquam. ff. ad legem Iuliam maiesta. ubi loquitur text. quando committitur temeritas contra ipsum principem immediatē. Nec punitur temeritas, nisi pœna extraordinaria crimine stellionatus, Ang. in l. plagij, ver. similiter attende. C. ad legem Fal. de plag. refert & sequitur Dec. in l. 2. col. 2. post med. ff. quod quisq. iur. & temeritatem à dolo separat Alex. in l. in iuris ignorantia. col. 1. in fi. C. qui admitti. ubi, quod non consulere Doctore peritiorē, sed alium minus doctum non ascribitur dolo, sed temeritati & culpæ, sed tamen secundum subiectam materiam quod temerariē sit, quādoque dolosē fieri dicitur. Soc. inter con. Cur. Sen. in cōs. 20. col. 17. in prin. allegat Ioan. And. in c. 1. §. si quis autem, de sen. excom. li. 6. ¶ Quintò respōdeo, iste accusator in hoc conqueritur de duob. primò de suppositione istarum literarum præceptoriarū, secundo de extractione literarum incarcerationiarum. De primo lamentari non potest, quia talis suppositio nullo modo nocuit, nec nocere poterat, ex quo literæ præceptoriaræ non habebant sigillum authenticum iuxta solitum, ut suprà ostendimus, & quia non apparebat de aliqua executione dictarum literarum præceptoriarum, de secundo etiam conqueri non potest, quia ex ea extractione damnum non sustinuit, nec sustinere poterat, imò potius commodum, quia per eam finita fuit lis ex literis illis descendens, adeo quod necesse non habuit disputare & litigare an essent ciuiles vel non, cum tacitè illis fuerit renunciatum per asseritam extractionem, & aliarum suppositionem, & sic licet executio ipsarum nocere potuisset, si rei debitores fuissent incarcerationati, aut alter eorum, extractio tamen non nocebat sed proderat. ¶ Sextò respōdeo, quod omnis difficultas videtur cessare ex respōsione ipsius accusati, qui dixit nolle uti ipsis literis præceptoris, quatenus bonæ aut veræ nō essent. Nā ¶ in crimine falsi licita est pœnitentia etiā in causa appellationis, ideò qui falso instrumento in prima instātia vltus est, potest in causa appellationis dicere se uti eo nolle. Bald. in l. alia, colum. fin. ver. extra quæro, nunquid in causa appellationis. C. de his quib. ut indig. quod dictum pro notabili refert & sequitur Alex. in cons. 108. col. fi. lib. 6. à fortiori pœnitere potuit accusatus in prima instātia. Sed super ista responsione non facio vim, quia pœnitentia circa vsum instrumenti non habet locum in eo, qui scripturā falsam fecit, aut fieri fecit, tūc enim punitur quis ex eo so-

lum quod fecerit aut fieri fecerit, licet scriptura illa non vatur. l. si falsos. C. de falsis. ¶ Septimò respōdeo, posito nō concessio falsitas commissæ esset, & quod illa nocere potuerit, imò quod nocuerit, tale tamen præiudicium fuit in re minima vnus floreni, tantum, & sic commissæ esset ¶ falsitas in causa minima, ideò tale delictum diceretur leue & modicum, etiam quod dolus interuenisset Bar. in l. non solum. §. si mādato. colum. 2. ver. item est delictum leue. ff. de iniur. & in l. leuia. col. 1. ver. sed potes intelligere. ff. de accusa. Franci. Brunus in tracta. de iudiciis & tortura. colum. 21. in 3. princ. quæstione. ver. item dicit Barto. Addo Abb. in cōsil. 25. in tertio dubio. lib. 1. Confirmatur ista responsio per tex. in c. & si quæstiones, de simonia, ubi si detur quid modicum ordinatori vel collatori beneficii simonia non committitur, & tamen simonia est crimen grauissimum & hæresis dicitur. cap. quisquis, & c. eos qui. q. 1. glos. in ca. firmisimè, de hæreti. & sic modicitas rei excusat etiā in criminibus grauioribus. ¶ Ad idem optimè facit tex. in l. si oleū, in fin. & duab. legibus seq. ff. de dolo. ubi si committitur dolus in re modica vsque ad aureos duos, non tamen datur actio de dolo, quantò magis in casu nostro cessare debet accusatio doli in crimine falsi, ubi agitur de minima summa vnus floreni. ¶ Ad idē facit quod scribit Paul. de Cast. in cons. 377. Quantum ad illa. col. prima. in fi. lib. 1. ubi, quod ex transgressionē in re modica puniri quis non debet per tex. in l. quamuis rationes. ff. de condi. & demon. idem dicit Cor. per illum tex. in cons. 67. col. 2. lib. 2. allegat etiam Bald. in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. Alibi scribit idem Cor. in cons. 113. colum. penul. lib. 2. quod nocere non dicitur id quod parum nocet, ideò dicimus ¶ quod parum & nihil æquiparantur. l. illud. §. minus. ff. de tributo. l. minus. ff. de verb. sig. unde dicunt Doct. in Auth. præterea. C. unde vir & vxor, quod paria sunt mulierem nullam dotem habere, vel paruam. videmus etiam, quod solennitas requisita in alienatione bonorum ecclesiæ non habet locum quando alienatur res modica. cap. terrulas. 12. q. 2. faciunt similia quæ Ias. cumulat in l. sciendum in prin. colum. 3. ff. qui satis. cog. & in d. Authen. præterea. col. 2. Hyppol. de Marfi. in l. furem, numero 8. vsque ad nu. 37. ff. de fidei. & in pract. cau. crim. §. & quia. nu. 6. In qua re considero posito citra præiudicium veritatis ita esse, ut fiscus contendit, quod falso literæ præceptoriaræ suppositæ sint aliis exemptis de processu, moueri ad id potuit accusatus, quia de modico ageretur, nec credebatur iudicium aut litem de re modica fieri, ideò ¶ excusari videtur, quia causa quælibet etiam bestialis excusat à dolo. l. 1. in fi. ff. de abigeis. Ligitur. ff. de lib. cau. cum simi. quæ Ias. not. in l. si quis id quod in octauo. not. ff. de iurisd. om. iud. in l. ex quacunque, in quinto not. ff. si quis in ius voc. non ier. in l. 1. §. fi. colum. 5. ff. si quis in ius di. non obtemp. & in l. si quis maior, col. 1. circa fi. C. de trans. Dec. in cons. 170. col. 3. in fin. ver. & ad hoc facit. in cōs. 197. col. 1. in consil. 256. col. 4. & in cons. 277. ad fin. ¶ Et si dicatur nōne furtum committitur in vno ouo & punitur. glos. in §. gallinarum, Institu. de rer. diui. respōdeo, quod licet sit furtum, tamē dicitur leue furtum, de quo parum curatur per supradicta. ¶ Ex quibus infero posito & non concessio ita esse, ut asseritur parte fisci, quia acta non vidi, tamen cum agatur solum de temeritate quadam in corrigendo errorē propria autoritate, non autem commissæ sit in facto principali, ita quod voluerit accusatus exigere quod sibi non deberetur, quia re vera creditor erat, & illud q̄ fecit propria autoritate, nullus rectus iudex, si requisitus fuisset, denegare poterat, quin obtineret literas præceptorias pro vno floreni & incarcerationarias, p florenis tredecim. Cum et illa temeritas nemini attulerit dānū, & ubi dānū aliqd cōsiderari possit, illud est minimū, q̄ p nullo habetur, infero & cōcludo in quā, q̄ pœna omnis ¶ cessare debet, aut in omnē deteriorē euentū modica esse debet, & ad delictū cūmensurāda. c. quæ sunt, de his quæ fiunt à maiori parte c. felicitis. §. illud, de pœnis, libri sexti. & c. non asseramus. 24. q. 1. sed delictum prætensum est modicum, quia commissum in re modica, imò minima vnus floreni. ¶ Reliqua quæ ad processum & acta pertinent, an sit probatum crimen obiectum studio & curæ relinquo præstantissimi domini patroni causæ, & ita de iure respōdeo saluo saniore iudicio Gratiano. 9. Maij, 1540. Aymo Crauetta de Sauil. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

1 Pecunia quando solui debet in genere, puta in libris aut florenis, an debeatur



- debeatur valor extrinsecus, seu an debeat fieri solutio secundum valorem qui erat tempore contractus.
- 2 Interpretatio cessat in re clara, nec indigemus glossa ubi textum habemus, & ubi verba sunt clara, cessare debent cavillationes aduocatorum.
  - 3 Similitudinis ubi generaliter fit mentio, generaliter intelligi debet similitudo quo ad omnia.
  - 4 Relativum debet intelligi respectu substantiae actus & omnium eius qualitatum, & relatio in dubio vera fieri debet.
  - 5 Ubi aliqua pecunia est in obligatione non in facultate soluendi, sine dubio debetur augmentum monetae.
  - 6 Pecunia quando variatur in valore ob deteriorationem intrinsecam bonitatis monetae, solutio fieri debet, aut de antiqua moneta aequè bona, aut de noua ad estimationem antiquae.
  - 7 Usura suspicio cessat ratione dubij euentus.

## CONSILIUM XLVII.

Pro magnifica domina Anna Dalbigni  
domina Vallis, in materia monetarum,  
contra nobilem Merandum du Fay.

- D**IVINO subsidio ex corde postulato. Magnificus dominus Karolus Allamandi emit castrum Terracie, à nobili Merado du Fay, precio librarum duodecim mille, in sex mille scutis regis auri ad marcham solis. Deinde promisit castrum illud venditori reuendere, soluendo tamen & restituendo per eundem venditorem dicto emptori, vel suis iam dictam summam duodecim mille librarum Turonensium in simi. sex scutis auri regis ad marcham seu signum solis, in quibus ipsa summa soluta fuit, &c. Quæ promissio de reuendendo facta fuit 19. Maii. 1526. Modò venditor vult redimere ipsum castrum, sed quia scutus creuit de solidis quinque, vellet soluere illas duodecim mille libras ad valorem scuti à tempore solutionis, quaeritur quid iuris? Domini aduocati partis aduersae consuluerunt pro venditore, & possit soluere scutum ad rationem valoris currentis tempore solutionis, seu quòd sufficiat venditori soluere libras duodecim mille, allegant Bart. in l. Pau. ff. de solutio. & nituntur dare quasdam solutiones ad verba pacti, quibus cautum est restitui precium debere in similibus sex mille scutis, quòd similitudo debeat sumi respectu valoris correspondentis ad dictum precium in libris duodecim mille Turonensibus, & quòd nisi ita intelligantur, sequeretur quòd emptor faceret quæstum usurarium, quia in effectu consequeretur ultra ipsas libras duodecim mille, quia nunc scuti sex mille faciunt maiorem quantitatem. Quibus tamen non obstantibus contrariam opinionem arbitror de iure veriorè, & pro ea dico esse decisionem Barto. in d. l. Pau. in fin. ubi si constituitur precium aut pecunia in libris, debetur tamen valor extrinsecus florenorum seu scutorum, quando fuit actum quòd redderetur pecunia in eadè estimatione, quæ erat tempore contractus, & sic opinio alia procedit, nisi fiat pactum in contrarium sed in casu nostro pactum ipsum sonat, & clarè loquitur, quòd reddantur illæ libras duodecim mille in scutis, & in eadem estimatione multipliciter considerando verba pacti. Primò ibi, in simi. sex mille scutis, quæ verba non possent esse magis clara, quia dominus emptor expresse & clarissimè sibi prouidit, quòd reddatur precium in eadem estimatione, dum dixit sex mille, &c. & sic voluit non solum quòd fieret restitutio in scutis, sed etiam quòd summa scutorum esse sex mille. Profectò si modò restituerentur scuti sex mille secundum conditionem partium, quia hodiè libras duodecim mille non constituunt sex mille scutos, dicant quæso qui contrarium sentiunt, quid aliud est dicere restituas mihi sex mille scutos à tempore redemptionis, quàm dicere restituas mihi duodecim mille libras, secundum eandem estimationem scutorum, quos solui pro precio rei emptæ? Mihi sanè videtur, quòd ista verba, restituas sex mille scutos, sint magis clara quàm illa, restituas mihi duodecim mille libras secundum eandem estimationem. Itaque cum verba sunt adeò clara, non videtur præsupponi locus aliquibus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. ob. l. ille aut ille. §. cum in verbis ff. de lega. 3. l. fin. C. de indij. vidui. toll. c. estote misericordes,

de reg. iur. Nec indigemus glossa ubi textum habemus Bald. in cons. 343. examinanda sunt. col. 2. circa fin. lib. 1. & dicit idem Baldus in consilio 174. Casus est talis quoddam foenile. ad fi. lib. 2. quòd, ubi verba sunt clara, cauillationes aduocatorum non debent habere locum, etiam si lex sit dura in dubio enim melius est verbis contrahentium deferre. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercito. verborum enim certitudo declarat certitudinem intellectus. Baldus in consilio 452. Duo fratres li. 3. itemus igitur certitudini & expressioni verborum quòd debeantur scuti sex mille nò minor summa. ¶ Secundo considero & pondero illa verba, in similibus sex mille. scutis, &c. quæ sunt similitudo cum generaliter debet intelligi. l. de precio. ff. de publica. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstan. sed similitudo generalis non esset, si scuti qui restituuntur sint maioris valoris, quàm illi qui ab initio soluti fuerunt. Quinimò dico, quòd istud verbum similibus, esset superfluum, & nihil operaretur nisi referatur ad similitudinem estimationis & valoris, & ad idèritatem numeri quòd totidem in numero restituerentur. Dicere enim, quòd referatur similitudo ad marcham seu signum tantum, esset dicere, quòd partes habuerint affectionem ad figuram numerorum, contra l. numis. ff. de in lite iura. Dicere etiam quòd referatur similitudo ad precium, ita quòd restituantur duodecim mille libras istud videtur ridiculū, quia satis intelligebatur, quòd minor summa restitui non poterat itaq; ut similitudo sit bona & generalis debet intelligi, quòd sit similitudo respectu bonitatis valoris & numeri. ¶ Tertio pondero illud relativum, in quibus ipsa summa soluta fuit, &c. quòd relativum debet intelligi respectu substantiae actus & omnium eius qualitatum. l. a filio. §. testator. ff. de alimen. leg. Paul. de Castr. in consilio. 283. Visis & ponderatis dictis ordinamentis. columna 6. ad fin. libro primo, & relatio in dubio vera fieri debet. l. Iulianus, ubi Bartol. ff. de hære. instit. Itaque ut relatio sit vera & fiat quo ad omnia, debet intelligi quòd fiat restitutio precij in similibus scutis, in quibus solutum fuit respectu bonitatis qualitatis & etiam respectu numeri, ut totidè numero restitueretur & sic sex mille. Alias enim relatio vera non esset si scuti numero pauciores restituerentur. ¶ Quarto dico, quòd respectu pacti de retrouendendo, & respectu precij quòd ob redemptionem solui debet, ipsi scuti sex mille sunt in obligatione, quia expresse obligauit se venditor ad restituendum precium in simi. sex mille scutis, in quibus solutum fuit, nec est verum, quòd scuti sint in facultate soluendi, quia si non essent in obligatione, sed solum in facultate soluendi, posset venditor precium soluere in alia pecunia quàm in scutis, contra verba expressa ipsius obligationis, imò cum sint in obligatione ad certum & taxatum numerum, in eodem & simili numero restitui debent. Effet enim absurdum quòd si teneris ad soluendum mihi scutos sex mille, libereris soluendo quinque mille, & isto casu saltem fateretur dominus aduocatus partis aduersae, quòd debeatur precium habito respectu ad augmentum valoris extrinseci, sed negat præsuppositum, quòd scuti sint in obligatione, cuius tamen contrarium apparet ex verbis contractus. ¶ Quinto dico, quòd etià cessante isto pacto expresso, quòd totidem scuti restitui debeant, adhuc teneretur venditor ad istum valorem extrinsecum, nam quòd scutus creuerit in valore extrinsecum de solidis quinque, istud factum est, ut sapius audiui ob deteriorationem bonitatis intrinsecæ monetarum, quia hodiè testoni & solidi, & alia moneta non sunt neque cuduntur de argento ita bono & precioso cuiusmodi erat tempore præterito, vnde esset absurdum, quòd duæ libras testonorum vel solidorum deterioris argenti ita valerent hodiè vnum scutum boni auri, sicut olim valebant duæ libras melioris argenti. Sed quando variatur valor extrinsecus scutorum respectu deteriorationis monetarum conclusio Doct. communis est quòd debeat solui precium, vel de pecunia aequè bona vel de noua ad estimationem antiquæ, ita nò communiter scribentes in l. cum quid. ff. si cer. per. ubi focer meus Purpuratus. Old. in cons. 250. Factum tale est, Bonifacius. in l. q. Aret. in cons. 11. Cor. in cons. 181. col. 25. lib. 2. & in cons. 321. col. pen. li. 3. Dec. in l. q. te. col. 3. ff. si cer. per. Calca. in cons. 15. per totum, sed maximè col. pe. & fi. & nouissimè Alexandrinus. in cons. 148. idem esset si scuti qui hodiè cuduntur, non sint de liga ita bona, cuius erat de tempore contractus, quia posset emptor dicere, restituas mihi scutos de auro ita bono cuiusmodi erant illi, quos tibi solui, ita clarè sentit Cur. Iunior. in consil. 24. col. 3. vers. nec est habendum in consideratione, super



super quibus relatio haberi poterit a magistris monetarum aut aliis expertis. ¶ Restat ad contraria respondere, & ad primum, quod precium consistat in libris duodecim mille. imò quod satis videtur, si libræ totidē restituantur. Respondeo, quod est fallacia in accidenti. nam argumentum procederet, si in pacto postea sequuto de retrouendendo non fuissent conuentum de aureis solaribus, quia vt supra dixi, respectu retrouenditionis non fuit conuentum de libris, sed de scutis. ¶ Secundo respondeo, quod licet precium consisteret in tot libris, tamen solutæ fuerunt in tot scutis solis, & conuentum fuit, quod in casum redemptionis scuti totidem restituantur quot solui fuerant, ideo contractus ex conuentione legem accipiunt. l. i. §. si conueniat. ff. de positi. & quod valeat tale pactum, allegauimus supra decisionem Bart. in d. l. Paul. ¶ Non obstat, quod emptor faceret quæstū illicitum si scuti restituantur secundum valorem à tempore contractus, quia ¶ non dicitur quæstus illicitus ratione dubij euentus. c. in ciuitate. de vsuris. vbi Doct. no. Doct. in l. de fideicommissio. C. de trans. Ias. in l. si pater puellæ. C. de inoff. testam. quod sine dubio videtur procedere. quotiens nō agitur contractus mutui. Dec. in l. rogasti. §. si tibi, in fin. ff. si cer. pet. Fieri enim poterat, quod decreuisset valor scuti & sic in damno fuisset dominus emptor, in qua re considero, quod si valor scuti fuisset diminutus, adeo quod scuti sex mille non facerēt libras duodecim mille, profecto noluisse venditor redimens restituere pro precio redemptionis vltra ipsos scutos sex mille, & diceret verba pacti esse clara, ideo non debet petere nunc illud, cuius contrarium postulaturus non fuisset l. pen. C. de solutio. ¶ Secundo respondeo, quod imò vsura posset considerari contra partē seu quæstus illicitos. Quæ enim honestas suadet vt acceptis scuti sex mille, non eos totos restituat, sed longè minorem quantitatem, & si dicatur, dominus emptor loco istius incommodi percepit commodum fructum. Respondeo quod etiam ipse venditor percepit vtilitatem ex pecuniis & si dominus emptor non emisset istud caltrum, potuisset alia bona emere & ex eis commodum percipere. Ex quibus concludo in fauorem magnificæ dominæ Annæ Dalbigni dominæ Vallis relictæ præfacti magnifici domini Karoli Allamandi & commatris meæ Gratianopolis, 27. Aprilis. 1540. Aymo Grauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Principi attestanti de crimine alterius, quod tale crimen commiserit, non creditur.  
Iudicis assertioni non creditur ex qua sententia eius iustificatur. ibidem num. 1. ibidem quid in assertionem vnius parlamenti.
- 2 Iudicis assertioni quando creditur, intelligitur quando in specie quid exprimit.
- 3 Variatio quæ est circa aliqua accidentia, non circa substantiam non nocet. similiter non nocet variatio in verbis narratiuis, dummodo in conclusionem nulla sit variatio.
- 4 Probatio vbi deficit perinde est, ac si illud quod non probatur, non esset. & qui non probat iure, carere dicitur.
- 5 Productio statuti non est necessaria coram iudice loci vbi statutum viget, secus coram iudice appellationis.
- 6 Variatio coram iudice incompetenti non nocet.
- 7 Tars non potest confitendo facere delictum, vbi delictum non est, puta si quis fateatur se commisisse furtum in re quæ sua sit, idem si quis fateatur fecisse contractus vsurarios, nisi aliter de vsuris appareat.  
Statutum non potest facere contractum vsurarium, qui verè vsurarius non sit. ibid. num. 7.
- 8 Vsura non præsumitur in foro contentioso, imò in dubio contractus debet iudicari licitus, nisi quis solutus sit feneratori.
- 9 Vsura non dicitur, fructus ante tempus emere.

CONSILIUM XLVIII.

Pro nobili Hugone Boniparis thesaurario generali patriæ Prouinciæ, contra Lazarum Guigonis, & Honoratum Francisci.



IVINO subsidio ex corde postulato. Cogitur nobilis Hugo Boniparis dominus de Maygnam in festus esse scripta scriptis cumulando, sed venia dignus videtur. Nam honoris & famæ causam

cuetur. Non videtur fides habēda verbis enunciatiuis sententia, quod fuerit cōdemnatus vsurarum nomine ob eius variationes, nisi aliter constet ex actis. c. quoniam contra falsam, de probatio. imò ¶ ne ipsi quidem principi fides haberetur attestanti super crimine alterius, quod alter seu talis crimen commiserit. Card. in consilio 128. in princ. Socinus in consilio 127. libr. 2. Deci. in consil. 410. colum. 2. ad fi. & de verbis iudicis, ex quibus sententia eius iustificatur quod credi eis non debet, tradit Soci. in consilio 47. col. 3. post med. lib. 4. ideo dicit Bal. in con. 402. li. 1. quod assertio iudicis factū partium non probat. & licet in parlamento sint plures iudices, eorum tamen assertioni sine iuramento credendum non videtur. l. i. iusiurandi. C. de testi. quod locū obtinet etiam in religiosis. c. tuis, de testibus, idem in Episcopo. c. fin. de iura. cal. Idem in Cardinali. gloss. in c. cum olim, el. 1. in verbo fratrum & ibi Abb. de priuil. & idē Abb. in ca. nuper, de testibus, ideo Doct. dicentes credi assertio, ni plurium iudicum, intelliguntur & loquuntur, quando vt testes iurati deponunt Bartolus in l. ne in arbitris. C. de arbitris. Paul. de Castr. in consilio 464. Viso laudo & arbitramento. col. 2. ver. item non obstat quod dicti arbitri, lib. 1. Alex. in con. 16. ad fin. lib. 3. in consilio 192. colum. 5. ver. & quod non stetur l. 6. & in con. 21. col. 1. li. 7. Ex alio credi non debet assertioni, de qua in dicta sententia, quia ¶ in casibus in quibus creditur dicto iudicis intelligitur, dummodo iudex in specie quia exprimat. Aret. in consilio 68. columna penult. vers. præterea posito. pro quo facit quod scribit Paul. de Castr. in consilio 139. Pro declaratione. col. 2. post med. vers. præterea instrumentum transactionis. li. 1. vbi, quod in calib. in quibus creditur verbis enunciatiuis, intelligitur quando in specie quid enunciatur, non si in genere. Ideo necesse fuisset exprimi in sententia specie variationis, quomodo & qualiter variauerit ipse Boniparis, quod factum non fuit, sed simpliciter dicitur attētis variationibus, quæ verba vt sunt generalia ita obscuritatem pariunt. l. in tradendis. ff. commun. prædio. l. certum. ff. si certum. petatur. l. cum Stichus. ff. de solutio. l. ita fidei. ff. de iure fisci. Potest ¶ enim fieri, quod illæ variationes essent circa aliqua accidentia non substantiam actus, quo casu non nocerent Alex. in consilio 105. columna fin. versicu. item non obstat si dicatur. libro 2. Aret. in consilio 60. colum. fin. Facit quod dicimus non nocere falsitatem circa accessoria, dummodo in ipsa substantia sit veritas. Anto. de Butri. in c. exhibita, de iudi. cum simi. quæ Deci. cumulat in c. licet causam, colum. 15. de probatio. & in consil. 142. colum. 2. Rursus fieri potest, quod esset variatio in verbis narratiuis, & quod circa conclusionem nulla esset varietas, quo casu sine dubio non nocet variatio. Baldus in consilio 20. Super primo puncto queritur an relictum. colum. 1. circa med. lib. 5. Itaque curia hæc magnifica Gratianopolis in causa appellationis non potest se fundare in aliquibus variationibus, de quibus non apparet, quia scire non potest, an essent sufficientes ad condemnationem vel non, & cum de eis nō ¶ constet perinde est ac si nullæ omnino essent. l. in l. ff. de contrahen. empt. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutela. cap. solennitas, el. 1. de consecrat. distinct. ideo qui non probat dicitur carere iure. l. argentarius. §. cum autem. ff. de eden. l. quidam tabularum. ff. de furtis. quæ iura ad hoc propositum citat Baldus in consilio sexagesimo septimo. quia ex facto. columna secunda. circa medium libro tertio. & posito istæ variationes notoriæ fuissent primis iudicibus hoc nihil releuat nisi probentur, & de eis appareat coram iudicibus appellationis seu euocationis causæ. nam ¶ videmus quod primus iudex potest iudicare ex statuto loci non producto, quia in loco habetur pro lege scripta, ideo ius productio non est necessaria, & tamen coram iudice appellationis fieri fides debet de tali statuto, super quo fundata est sententia primi iudicis, alias iudex appellationis omnia reuocabit, nisi etiam iudex appellationis esset in loco statuti, adeo quod scientiam illius præsumeretur habere iuxta doctrinam Barto. & Docto. in l. omnes populi. col. pen. ad fin. de iustitia & iure. & Bald. in consil. 238. Ad veritatem, col. prima in fine libro. 1. Alexan. in consil. 37. in 2. dubio. lib. 2. Ias. in l. cum prolatis, col. 2. ff. de re iud. Dec. in cap. 1. col. 36. versic. ultimo notandum est, de probat. vbi limitat & dicit Bald. in consil. 250. Viso isto processu. colum. 1. libro 4. quod non sufficit aliquid productum esse coram iudice a quo, nisi illud producat coram iudice appellationis per text. in §. illud, in §. uth. de his qui ingred. ad appellan. ibi, dum dicit victores non alias potiantur sententiis, nisi eas recte se habere docuerint. ¶ Præterea, vbi



Pro nobili Hugone Boniparis the-  
saurario generali patriæ  
Prouinciæ.

Vbi de variatione aliqua constare posset, illa facta esset coram iudice incompetenti de cuius delegatione quo ad definitionem causarum non constat. & præsupponitur in facto, quod eius mandatum pertinebat solum ad reformationem illius curiæ, idè ¶ talis variatio coram iudice incompetenti nocere non debet. Baldus in consilio 410. in causa & questione Antonij. colum. 1. libr. 2. latè Modet. c. at si clerici, in princ. de iudic. ¶ Postremo ¶ non est in potestate partis facere delictum vbi delictum non est. Idè si quis fateatur se furtum commisisse in re quæ sua probetur, talis confessio nihil nocet, quia rei suæ furtum non committitur. Roma. in consilio 113. pro decisione, colum. 2. vers. quimodò. idem euidenter Ang. in consilio 22. ad fin. & in consilio 403. idè si contractus sit permissus de iure communi, confessio partis non potest iuris dispositionem immutare, & eum vsurarium efficere. l. ornamentorum. Digest. de auro & arg. lega. & in terminis quod confessio super vsuris non præiudicat, nisi aliter appareat de veritate vsurarum, tradit Baldus in consilio 98. Bethonus de Couo. libro primo. quod est repetitum in consilio 383. libri quinti. allegat Fede de Senis. Alibi scribit Pau. de Castro. in consil. 31. Clarum videtur. colum. 1. libro primo quod si quis mandet restituit vsuras, quas apparebit etiam extorsisset, non præiudicat talis confessio, nisi vsurarum veritas aliter probetur. Amplius dico, quod nec statutum potest facere, vt contractus dicatur vsurarius ex aliquo facto, qui verè vsurarius non sit Pau. de Cast. in consilio 210. Visis & ponderatis omnibus colum. 1. ad finem lib. 2. Corneus. in consil. 328. colum. penul. lib. 1. no. in c. ecclesia sanctæ Mariæ vbi Decius colum. 16. de consti. Itaque magnifici domini ad ipsos contractus respiciant an vsuras sonent vel non, & sic ad rei veritatem non ad variationes aliquas, ex quibus contractus alioquin bonus malus iudicari non potest. Considero ¶ etiam in fauorem domini thesaurarij quod, vbi sumus in foro contentioso allegans vsuram tenetur probare, quia in dubio illa non præsumitur. Baldus in consilio 39. proponitur quod celebratus. in fi. & in consilio 210. Quæritur de tali casu. libro 3. vbi etiam quod contractus qui potest interpretari in bonam partem in malam iudicari non debet, per l. si ea pactione. C. de vsuris, licet in foro conscientiæ opinio eligi debeat. in dubio, quæ animæ sit tutior, idè quod ad animam in dubio iudicabitur contractus vsurarius, Baldus. in con. 453. Committere. in fi. li. 3. In foro autem contentioso donec probetur de vsuris standum est formæ contractus cap. in ciuitate, de vsuris. Abb. consil. 15. in fi. & in consilio 49. colum. secundà. lib. 1. nisi quis solitus esset scenerari, quia tunc in dubio iudicaretur contractus vsurarius. Dec. in l. rogasti. §. si tibi, in fin. ff. si cer. pe. Sed forma contractus vsuram non sapit, quia ¶ non dicitur vsura fructus aliquos ante tempus emere, vt latè deduxerunt domini consulentes, quibus addo Baldum in consilio 277. inquisitio. libr. 3. quod tamen intelligo nisi fiat emptio viliori precio, iuxta no. in c. nauiganti, & in c. in ciuitate, de vsur. ¶ Illud etiam magnoperè aduertendum est, quod dicitur fuisse deductam consuetudinem scenerandi contra dominum thesaurarium, & tamè probatam non fuisse, in qua re calumnia patris non probantis clarissimè ostenditur. Bart. in l. 1. in princ. ff. ad Turpillia. & cum non probetur consuetudo scenerandi, sed bona fama ipsius thesaurarij, & quod tales contractus soliti sunt exerceri, sine dubio concludendum videtur talem contractum non dici vsurarium iuxta latissimè allegata per dominos aduocatos Aquenses, & ita concludendum puto in fauorem domini thesaurarij, saluo tamen iudicio curiæ huius supremæ, cui me subiicio. Gratianopoli, 26. Aprilis, 1540. & ita fuit iudicatum. Aymonis Crauetta de Sauiliano, Iurisc.

## S V M M A R I V M.

- 1 Metus arguitur ex minis habito respectu ad qualitatem personæ minantis.
- 2 Metus reuerentialis sufficit precedentibus minis vel verberibus.
- 3 Metus arguitur ex vultu terribili alicuius potentis.
- 4 Metus arguitur quando quis remittit iura sua.
- 5 Metus probatur per locum à verisimili.
- 6 Metus arguitur ex eo, quod non esset quis in libertate ad arbitrium faciendi.
- 7 Metus arguitur ob periculum amissionis honoris.
- 8 Metus probatio multum adiuvatur ex eo, quod de metu protestatus quis fuit.
- 9 Metus probatur ex euentu secuto, quando ita actum est, vt minatus quis fuerat.



IVINO subsidio ex corde postulato. Quia posset dubitari in causa nobilis B. quod censeatur confessus crimen vsurarum transigendo cum fideiussore, cuius bona data fuerant in solutum pro debito principali. Respondeo ad istam transactionem, quod facta fuit per metum, qui metus probatur multis modis.

- 1 Primò, ex minis ¶ domini P. qui minatus fuit ipsi domino B. quod nisi transigeret, omnia eius instrumenta in publico lacerarentur, & contractus vsurarij pronunciarentur, qui metus verborum excusat. gloss. in cap. fuerunt. 7. distin. & in cap. cum dilectus, quod metus cau. Decius in cap. 1. col. 2. de offic. deleg. quod sine dubio sufficiunt sola verba aut sola minæ, habito respectu ad qualitatem personæ minantis, an esset consuetus per iniuriam aut iniustitiam quid agere. Abbas in d. cap. 1. & in consil. 3. colum. 6. in 6. quæst. lib. 2. per glo. no. in cap. penult. quod metus cau. Constat autem pleaque tunc temporis gesta fuisse per iniuriam, vt plenè deduxit per exempla dominus aduocatus ipsius B. Pro hoc adduco quod scribit Bellamera in consil. 9. col. 5. vbi quod tribus concurrentibus minæ inducunt iustum metum. Primò, quod periculum comminatum sit magnum, puta de persona vel bonis. 2. quod persona minans damnum verisimiliter possit inferre, cui resisti non possit. 3. quod minans solitus sit minas exequi. quæ omnia hic concurrunt: potestas enim minantis nota est periculum comminatum grauius esse non poterat, quia de honore agebatur, imò ex solis minis mortuis potentioris induci videtur iustus metus. glo. in l. 3. ff. quibus ex cau. maior. Ioan. Andre. in cap. si verò, de iureiur. refert & sequitur Gemin. in consil. 152. sed minæ amissionis honoris æquipollent minis mortis. ¶ Secundò probatur metus ex eo, quod dicunt ¶ Doctor. sufficere metum reuerentialem precedentibus minis vel verberibus. Philipp. in c. quamuis. in tertio not. de pact. lib. 6. Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore, col. 3. ff. sol. matr. Aret. in consil. 24. colum. 3. vers. videamus modò. Si sufficit solus metus reuerentialis maioris, puta patris, fratris aut patrui minis precedentibus, quantò magis sufficiet reuerentia vnus P. tantam potestatem obtinentis. Pro hoc quod scribit Anch. in consil. 260. In questione quæ vertitur inter nobilem virum. col. fi. circa med. vbi quod præsumitur metus reuerentialis in subditis, qui non exegerunt collectas à domino.
- 3 ¶ Tertiò ¶ arguitur metus ex vultu terribili ipsius domini P. qui ostendebat & ostendit contra ipsum dominum T. vt mihi proposuit, quia testes non vidi. Bald. in cap. 1. iniuria, de pace iura. fir. Ang. in l. qui in aliena. §. fin. ff. de acquir. hared. l. 1. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. colum. 7. in 5. quæst. Bart. ff. de oper. no. nunc. Dec. in d. c. 1. col. 2. de offic. delega.
- 4 ¶ Quartò ¶ arguitur ista transactio facta per metum, quia B. remisit bona ad se pertinentia ex titulo donationis in solutum. Non enim præsumitur, quod sponte quis renunciaret iuri suo, ita metum arguit tex. vbi Doct. in c. sollicitè, de rest. spolia. vbi, quando spoliatus renunciat ius suum, præsumitur per metum id facere, & in terminis ita impressionem officialis arguit Ang. in consil. 218. Visa narratione facti. col. 2. versic. 2. probatur. Aret. in d. consil. 24. col. 2. versic. videamus modò. ¶ Pro quo ¶ facit quod Bald. scribit in consil. 364. quia quæstio. col. 1. in fi. lib. 3. vbi, quod metus probatur per locum à verisimilibus, allegat Ioan. And. in cap. bonæ, de appel. sed non est verisimile, quod creditor, cui debitum solutum est, velit à solutione discedere, & illud ex integro petere litibus ac iudiciis se vexando. Quæ verisimilitudo ex alio deducitur, quia non solum remissa fuerunt bona data in solidum, sed etiam de proprio soluit creditor fideiussori debitoris florenos centum. Profectò necesse est dicere inductum fuisse B. metu aliquo ad ita faciendum, si non eum omnibus modis fatuum arbitrari velimus. ¶ Quintò ¶ arguitur metus, quia B. non erat in libertate faciendi defensionem. nam cum causa ad ius instructa non esset, & vellet proponere ac probare de innocentia obiecti criminis vsurarum, id facere non potuit. Idè videns sibi negatam libertatem proponendi & probandi iura sua secundum solitum morem



morem coactus fuit transigere argumen. I. qui in carcere. ff. quod metus cau. & quod Baldus scribit in consilio 117. Præmittendum est ad euidenciam, quod quando in libello libro 3. & in consilio 364. Quia quæstio columna prima, eodem lib. ¶ Sexto arguitur metus, quia nisi fieret transactio, periculum imminerebat ¶ sed amissionis, honoris & famæ ipsius B. ex illis verbis minacibus de pronunciando contractus usurarios & lacerandis instrumentis in propatulo, quod periculum æquiparatur amissioni vitæ. l. iusta. ff. de mand. vind. l. isti quidem, in fin. quod met. cau. Nec bene pro toto fama videtur auro. l. quisquis. C. de postula. Bal. in consilio 382. In quæstione. columna secunda, lib. 5. Delectari enim debemus in odore bonæ famæ. cap. licet in beato Petro. de accusatio. & diuinitus eligibilis est mori quam vilipendi. vnde Apostolus expedit magis mori, quam ut gloriam meam quis euacuet, refert Bald. in consilio 212. Vis actis. columna prima, in fi. libro quarto, & dicit Eccle. c. 41. Curam habe de bono nomine, quia magis perseverabit tibi quam mille thesauri magni preciosi. refert Oldr. in consilio 93. Magister ordinis, colum. 2. circa med. ¶ Septimo ¶ multum saltem adiuuatur probatio metus ex protestatione facta per ipsum B. quod per metum ita transigeret etiam quod clandestine protestatus sit, iuxta not. in d. l. qui in aliena. §. si. ff. de acquir. hæred. Bald. in consilio 165. ad fi. lib. 2. Soc. in cons. 263. colum. 4. post med. lib. 2. & in consilio 27. colum. fin. lib. 3. vbi. amplius voluit, quod sufficiat talis protestatio. Sed hoc non placet, quod protestatio clandestina sufficiat ad probationem metus. Bart. Paul. & Doct. in d. l. qui in alieno. §. si. ff. de acq. hæred. Ang. in cons. 218. Visa narratione. colum. 2. versic. 3. quia tempore compromissi. Alexan. in cōs. 16. lib. 3. Dec. in l. in omnibus causis. ff. de reg. iur. De qua tamen materia clandestinæ & apertæ protestationis latius dico in cons. pro magnifica domina Anna de Arianis contra magnificum dominum Bonifacium de Saulucis. ¶ Octavo probatur metus ¶ arguendo ab euentu secuto, quia secutum fuit quod timebat B. quia licet transigerit ob minas illatas, pronunciatio tamen facta est plus satis ignominiosa, quod contractus essent usurarij, & condemnatur ipse B. erga fiscum. Profecto talis pronunciatio secure demonstrat, an haberet animum ipse dominus P. minator faciendi, quod verbis minacibus iactabat se facturum, si non transactio fieret. Exitus enim acta probat. in prima constitutione forum. in fin. l. qui res, in 1. 2. & 3. respon. ff. de solu. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœ. l. iure nostro. §. si. ibi, euentus iudicata rei declarabit. ff. de testa. tutel. l. quædam. ff. de rebus dub. l. rem non nouam. C. de iudi. nam quando finis est malus, eius præordinatio præsumitur dolosa. l. si qui adulterij, C. de adulte. & quod per hanc regulam pulchre decidit Oldr. in cons. 22. Ad quæstionem. Bal. in cons. 515. quod procedit. lib. 4. Gratianopoli, 19. April. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano, Doctor clarissimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Legitima & Trebellianica, quas detrahit filius grauatus, sub conditione absorbent dimidiam totius hæreditatis. & quia si legitima ascendit ad dimidiam, an etiam Trebellianica detrahi possit.

CONSILIUM I.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Alias respondi & respondeo impræsentiarum nobili Ludouicæ de Auriaco, quod legitima ¶ & Trebellianica, quas detrahit filius grauatus sub conditione absorbent dimidiam totius hæreditatis, nam legitima absorbet quatuor vncias de duodecim, quia ut minimum est triens secundum iura nouissima, iuxta tex. in Auth. nouissima. C. de inoff. test. Et sic supersunt octo vncia, ex quibus detrahitur quarta Trebellianica, quæ est duarum vnciarum, quæ duæ vncia quartæ Trebellianicæ cum aliis quatuor vnciis pro legitima faciunt dimidiam partem totius hæreditatis. & miror fieri dubitationem super hoc. & ultra rationem naturalem, ne autoritas deesse videantur, ita tenent & declarant Ang. in cons. 125. substitutiones. in fi. & in cons. 307. Testator de Verona. in fi. Alex. in cons. 68. li. 4. Dec. in cons. 203. colum. 1. in fin. vers. & hoc saltem in casu isto, in cons. 228. colum. 2. circa fin. vers. hæredes tamen ex eius persona, in cons. 236. col. 4. clarius. Idem Dec. in cons. 299. col. 2. vers. secunda conclusio. & in cons. 419. colum. 1. & in l. cum proponas. 1. colum. 2. in 2. no. C. de pact. l. as. in l.

Centurio, in prin. ff. de vulg. & pupill. Et ita tenendum est de iure, in qua re neminem legi discrepantem. Sed dubium est an legitima & Trebellianica, quas detrahit filius grauatus sub conditione, excedere possint dimidiam hæreditatis in casu, quo legitima est semis pro numero liberorum ultra quatuor. istum casum habui de facto in causa magnifici domini Clarimontis primi Baronis Delphinatus, tempore quo magnificus dominus Aymarus Riualius erat in arce sancti lorij cum sex aduocatis ipsarum partium, & coram eo tanquam arbitratore contra aduocatos partis aduersæ allegauit Bal. in cons. 94. Punctus quæstionis. li. 2. vbi voluit, quod quando legitima ascendit ad dimidiam partem hæreditatis, filius grauatus solum detrahit legitimam, ne plus habeat rogatus quam honoratus. De qua decisione domini aduocati partis aduersæ cœperunt redire, dicentes, communem opinionem esse in contrarium, & præfatus dominus Riualius arbitris semotis interrogauit me, quid sentirem super illo dicto Bald. in conscientia. respondi, quod ex fide bona neminem alium legeram, qui id in specie tangeret. Tandem causa illa utcumque ardua transacta fuit. opera memorati domini Riualij Iuriconsulti sapientissimi & senatoris Regij splendidissimi, ipsi etiam aduocatis non pertinacibus, in qua transactione ratio habita non est illius Bald. opinionis, & contra eum sentire videtur Oldr. in cons. 171. in fi. Cur. senior in cons. 52. col. 10. in fi. vers. & nihil omittatur, in cons. 76. col. 4. in fi. vers. sed quid plus. clarius Ang. in cons. 307. Testator, in fi. vbi Ang. quod legitima & Trebellianica punctualiter faciunt dimidiam portionis de lata hæredibus grauata. & sic licet tota legitima omnium hæredum faciat dimidiam, tamē vult Ang. quod legitima & Trebellianica singulorum faciat dimidiā portionis eorum singulis delata. Sed pro Bal. tenere videtur Alex. in cōs. 68. col. 1. vers. sed inspecta. lib. 4. Dec. in cons. 220. circa fin. in casu Alex. & Decij numerus liberorum excedebat quatuor, & tamen dicunt detrahi dimidiā per filiū grauatum si casus iterum accideret latius ac profundius cogitarem, satis sit in præsentiarum occasione tribuisse latius meditandi in casu satis nouo & difficili. Gratianopoli, 22. Aprilis. 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio inter virum & uxorem ante contractum matrimonium valet, quando fit in compensationem ætatis, puta, quia mulier agnosa donat iuueni, quod qualiter intelligatur late hic & subtiliter declaratur.
- 2 Mens verisimilis contrahentium attendi debet in donatione.
- 3 Maritus stipulans sibi alimenta, censetur stipulatus etiam pro uxore, ratione vnitatis & affectionis.
- 4 Refringi debent verba etiam præcisa secundum mentem disponentium.
- 5 Donator tenetur alere donatarium inopem.

CONSILIUM LI.

Pro Claudia martinetæ loci Vignacij Patriæ Delphinatus.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur in facto, quod Claudia Martinetæ loci Vignacij donauit Ioanni Bergerandi eius futuro marito, & contemplatione matrimonij attenta & considerata iuuenili ætate & personæ qualitate præfati Ioannis Bergerandi tres partes de quatuor omnium bonorum suorum deinde quod decessit præfatus Ioannis Bergeradi donatarius. Quo defuncto ipsa Claudia Martinetæ egit coram ordinario magnificæ dominæ Vignacij ad reuocationem dictæ donationis, Tandem iudex ordinarius adhibito consilio duorum assessorum reuocauit, seu nullam pronunciauit dictam donationem, & condemnauit Iacobum Bergerandi fratrem & hæredem dicti donatarij. ad restituendum ipsi mulieri bona prædicta donata. Quaritur modò bene an malè fuerit pronunciatum? Videretur dicendum prima fronte malè fuisse pronunciatum, quia licet ¶ donatio inter maritum & uxorem si prohibita etiam ante perfectum matrimonium, quando confertur in tempus consummati matrimonij. l. 4. C. de dona. ante nup. cum concord. in gloss. alleg. tamen istud non procedit, quando fit talis donatio ex causa alicuius remunerationis, puta, quia mulier annosa donat viro iuuenili in compensationem ætatis, ut in casu nostro. Bartol. & Docto.



& docto. in l. si diuortio. ff. de verborum obligat. per text. in l. quod autem. §. si vir. ff. de donat. inter virum & vxorem. l. si voluntate. C. de dot. promiss. Paulus de Castr. in consilio 383. Circa primum, quo quaeritur, an dicta confessio. colum. 1. ad fin. versic. tertius casus. lib. secundo. Decius in consilio 232. colum. 2. post med. versicu. accedit etiam quod donatio. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò benè fuerit pronunciatum. Et quia tota difficultas consistit in respondendo ad contraria supra allegata. Respondeo, & dico, quod donatio remuneratoria inter virum & vxorem non indistinctè & omnino valet, sed cum distinctione & modificatione, de qua in l. cū hic status §. q. ait oratio. ff. de donat. inter virum & vxorem, qui text. declarat tex. praecedentem in dicta l. quod autem. §. si vir. secundum gloss. ibi. Pro quorum iurium intelligentia & faciliori declaratione considero aliquos casus. Primus casus est, quando post factam donationem remuneratorem vterque coniunx est factus locupletior, & conseruauit bona donata, nec ea consumpta sunt, & iste casus est clarus, quia semper valet donatio remuneratoria, nec reuocari potest siue soluat matrimonium per mortem, siue per diuortium. Secundus casus est, quando facta tali donatione remuneratoria, alter coniugum conseruauit bona sibi donata, & sic factus est locupletior, alter verò consumpsit. Et isto casu talis donatio remuneratoria non omnino & indistinctè valet in fauorem eius, qui conseruauit & locupletior factus est, sed distinguitur, quia aut soluitur matrimonium morte aut diuortio, si diuortio, valet talis donatio remuneratoria, nec potest aliquo modo reuocari. nam si ille, qui consumpsit, repeteret ab altero qui factus est locupletior, posset alter conuentus aut eius haeres obicere exceptionem compensationis de bonis donatis ipsi repetenti & consumptis. Et iste est casus in dicto §. si vir. aut matrimonium soluitur per mortem, & tunc distinguitur, aut ille qui consumpsit bona sibi donata praemoritur ei, qui locupletior factus est & bona sibi donata conseruauit, & isto casu valet omnino donatio, nec reuocari potest tanquam plenè confirmata per mortem consumptis. Aut praemoritur is, qui locupletior factus est, & bona donata non consumpsit, & isto casu non valet donatio in fauorem istius locupletior seu eius haeredum, imò ille, qui consumpsit, repetit bona donata ab haeredibus eius, qui locupletior factus est, iste est casus in dicto §. quod ait oratio, vbi gloss. assignat rationem diuersitatis, an soluat matrimonium morte vel diuortio. ¶ Ex quibus iuribus ita declaratis iunctis eorum glossis infertur necessariò, quod donatio remuneratoria secuta consumptione ex parte alterius coniugum æquiparatur simplici donationi non remuneratiae factae inter coniuges, & in tali donatione remuneratoria, quando alter coniugum consumpsit bona donata, locum habet oratio Antonini Imperatoris, per quam donationes simplices inter virum & vxorem morte confirmantur. Ideo sicut donatio simplex inter virum & vxorem non valet, sed confirmatur morte donatoris, ita talis donatio remuneratoria stante consumptione, non valet in personam alterius coniugis non consumptis, seu qui non consumpsit, nisi praemortuo coniuge consumptis. ¶ Modò inferendò ad propositum, dico quod sumus in terminis. d. §. quod ait oratio. Nam in casu nostro ista donatio fuit reciproca & remuneratoria, quia vxor donauit bona, maritus autem iuuentutem suam. Rursus vxor quae donauit, consumpsit bona donata, id est iuuentutem mariti quam perdidit, maritus autem factus est locupletior, nec bona donata consumpsit, ideò praemortuo ipso marito donatario, donatio videtur nulla & inualida. ad cuius confirmationem opus videbatur morte vxoris, quae consumpsit ex forma & tenore dictae orationis diui Antonini Imperatoris. ¶ Amplius ille text. in d. §. quod ait oratio loqui videtur in casu magis dubitabili quam sit casus noster. nam ibi praesupponitur facta consumptio generaliter & indefinitè, siue per culpam consumptis siue cessante culpa, ita vult text. in sui generalitate l. de precio. ff. de publicia. l. i. §. generaliter. ff. de leg. praest. itaque vult text. quod licet alter coniugum consumpsit bona sibi donata facta & culpa sua possit tamen repetere bona donata alteri coniugi existentia & non consumpta, nec valeat talis donatio in personam eius qui non consumpsit, sed tamen morte confirmetur, id est, praemortuo eo qui consumpsit. Quanto magis repetitioni bonorum donatorum locus debet esse in casu nostro, vbi secuta fuit consumptio cessante omni culpa ipsius vxoris, sed per casum fortuitum, id est, per

mortem ipsius mariti. ¶ Considero etiam in fauorem istius miserabilis mulieris, quod in tali donatione attendi & inspicere debet mens verisimilis ipsorum contrahentium. l. in conuentionibus. ff. de verborum sign. l. fin. C. quae res pig. oblig. pos. glo. in l. in venditione, in fin. ff. communia praedi. & in l. blanditus. C. de fideiuss. sed voluntas verisimilis contrahentium fuit, vt fieret talis donatio, quia existimabant quod ipsa vxor antiquior praemorereetur secundum naturam cursum, ideò verba donationis ita simpliciter concepta fuerunt si autem cogitatus fuisset casus postea secutus, id est, quod vxor superuivere, cui dubium quod talem donationem vxor non fecisset, quia certissimum erat, quod noluisse hostiatim mendicare in aetate adeò senili & defecta, quinimò ne ipse quidem maritus verisimiliter tantam calamitatem passurus fuerat, cum istud cederet in turpitudinem & dedecus tractati matrimonij. l. vnum ex familia. §. penul. ff. de leg. 2. Benè facit quod scribit Oldra. in consil. 95. ex forma colum. 2. in fin. vers. verisimilitudo etiam. vbi quod maritus stipulans sibi alimeta, censetur stipulatus etiam pro vxore ratione vnitatis coniunctionis & affectionis, quae est inter maritum & vxorem. Contra Oldra. tamen facit Calder. in consil. 3. circa fin. in titu. de testa. vbi quod obligatus alimentare aliquem, non tenetur alere eius vxorem, quia sunt duae personae distinctae, similiter contra Oldr. videtur facere Corn. in consil. 128. ad fin. lib. 3. vbi priuilegium socij ne teneatur ultra quam facere possit, non extenditur ad eius vxorem nec liberos, vt fiat deductio eius, quod est necessarium pro victu vxoris & liberorum, ratio tamen Oldr. multum stringit ad decisionem casus nostri. Praeterea Oldra. allegat pro se gloss. in c. admonere. 33. q. 2. cuius gloss. autoritas quanta sit, nemo est qui nesciat, illam etiam gloss. refert & sequitur Crotus, in l. si constante, in princip. colum. penul. circa medium. ff. solu. matrim. in secunda lectura. Gloss. tamen loquitur in eo, qui excipit aut reseruat alimenta sibi, quod videtur etiam reseruare pro vxore & liberis, quae reseruatio videtur fauorabilior quam noua acquisitio. arg. l. per retentionem. C. de vsur. & sic non videtur bonum argum. de reseruatione ad stipulationem, cum in reseruatione non agatur de alio obligando. & contra Oldra. videtur text. ratione sui in l. ceterum. §. mulieri. ff. de vsu & habi. & in l. si stipulatus fuero per te non fieri quò minus. ff. de verbo. oblig. vbi si legatur aut promittatur habitatio viro, debetur etiam vxori, ne inducatur separatio inter coniuges, & careat vir matrimonio, ergo secus vbi cessat ista ratio separationis, similiter ne inducatur separatio saluus conductus concessus marito trahitur ad vxorem. Bald. in consil. 414. Concessus. libro 5. de quo per Ias. in l. non tantum, colum. 1. & 2. ff. de re iudic. Considerandum tamen videtur in hac materia, an agatur de praedicio tertij. Proinde non est verisimile, quod intellexerit maritus, vt vxor mendicaret casu isto adueniente, igitur interpretari debet ista donatio ex verisimili mente ipsorum contrahentium. gloss. & Bald. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. & posito ista verba donationis sint simplicia & praecisa, restringi tamen debent secundum mentem ipsorum disponentium. Paul. de Cast. in consilio 332. Viso testamento Michaelis. col. 1. circa med. lib. 1. per l. cum quaestio. in fi. C. de lega. l. si stipulatus sum decem. ff. de verb. oblig. & gloss. in l. 3. §. in admittenda. ff. de acquiren. poss. ¶ Illud in omnem euentum certum est, quod tenetur donator seu eius haeres alere donatarium inopem. gloss. in l. si. C. de reuo. donat. cuius autoritate in decisuiis dicit recedendum non esse. Corn. in consil. 120. libro 1. Gratianopoli, 15. April. 1540. quo tempore ocium erat aduocatis ab agendis causis ob mutatum stylum iudiciorum per vniuersum Delphinatum secundum Regias constitutiones nouissimè promulgatas. Aymo Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Pactum de non succedendo sine iuramento an valeat,
- 2 Interpretatio in dubio fieri debet vt actus valeat, & princeps praesumitur vt plenitudine potestatis, quando alias actus non valeret.
- 3 Praesumitur praecessisse, quod est posterius in ordine vt actus valeat, & sententia arguitur diffinitiva vel interlocutoria, vt melius valere possit.
- 4 Donatio indicatur inter viuos vel causa mortis, vt melius valere potest, imò si verba donationis sonent inter viuos, si tamen vt inter viuos valere non potest, sed solum vt donatio causa mortis, valebit vt donatio causa mortis.
- 5 Vsufructuarius cedens alicui vsufructum, intelligitur cessisse commoditatem ipsius vsufructus, non ius vsufructus, vt cessio valeat & a iure



iure suo non cedat.

Interpretatio, quod actus valeat, fit etiam in materia odiosa & stricti iuris etiam verba impropriando.

CONSILIUM LII.

Pro nobili Claudia de Ingeniis ex loco Casenatici prope Gratianopolim in materia. l. pactum quod dotali. C. de cola. &c. quamuis, de patris, libro 6.

- D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quitatio facta per nobilem Antonium de ingeniis nobilibus Reymundo eius patri & Ioanni de Ingeniis eius fratri sine aliquo iuramento, videtur prima fronte nulla & inualida. l. pactum quod dotali. C. de cola. cap. quamuis, de pact. lib. 6. Decius in consil. 86. colum. 4. Sed tamen in contrarium videtur veritas, quia illa iura procedunt, quando quitatio seu renunciatio aut pactum de non succedendo fit soli patri vel matri, quorum bona quitantur seu renunciantur, secus quando fieret quitatio à fratre fratri interueniente consensu patris, de cuius bonis fit ipsa quitatio, quia tunc videtur potius pactum de hæreditate patris certo modo disponenda, quod pactum valet patre consentiente, ita declarat Paulus de Castr. in consil. 441. Viso puncto & allegationib. in primo dubio. lib. 2. idē sentit Calca. in consilio 33. columna penult. post med. vers. & si dicatur, imò fuit facta quitatio. Addo in consilio 437. Quædam puella. colum. 2. ante med. lib. 1. Sed in casu nostro pactum quitationis non fuit factum soli patri, imò fratri & etiam patri, & sumus in terminis Paul. de Castr. quia in effectu fuit pactum de hæreditate patris certo modo disponenda, id est, quod ipse Ioannes frater habeat totam hæreditatem, ipse autem Antonius quitans solum florenos centū. ¶ Confirmatur ista opinio Paul. de Castr. quia in dubio fieri debet interpretatio, ut quitatio sustineatur. l. si prator, in princ. ff. de iudi. l. 3. ff. de test. mili. l. quoties. ff. de rebus du. biis. c. Abbate. de verborum significat. idē videmus, quod princeps præsumitur uti plenitudine potestatis, quando alias actus non valeret. Paul. de Castr. in l. ex imperfecto, in fin. C. de testa. & in consilio 414. in facto præsent. col. 3. circa med. lib. 1. Alexand. in l. quamquam. C. de testa. mili. Similiter quod est posterius in ordine, præsumitur prius, ut actus valeat. Bald. in l. cum in testamento. §. hæc verba. ff. de hæred. instit. vbi si instrumentum dicit quod pater donauit filio, & quod eum emancipauit, præsumitur emancipationem præcessisse, ut donatio valeat, sequitur Alexand. in l. 2. §. si prius. ff. de vulg. Decius in c. constitutus, colum. 2. de rescript. in c. quoniam Abb. col. 5. de offi. deleg. & in l. si donatione, columna 3. C. de collatio. ¶ Simile videmus in sententia, quando dubitatur an sit diffinitiva vel interlocutoria, quia interpretatur, ut sit vel diffinitiva vel interlocutoria, ut melius valere potest, id est, si interpretando eam diffinitiuam non valeret, interpretabitur quod sit interlocutoria, quando interlocutoria, valere potest, & è contrà. Corne. in consil. 262. columna 3. lib. 4. ¶ Idem est in donatione, quando dubitatur an sit donatio inter viuos vel causa mortis, quia interpretatur ut melius valere potest, id est, quod sit inter viuos quando valere non potest ut donatio causa mortis, & è contrà. Corn. in consilio 259. columna 3. libro 4. Amplius si verba donationis sonent inter viuos, quæ tamen ut inter viuos valere non potest, sed solum causa mortis valebit ut donatio causa mortis. Bald. in consilio 103. Domina Ioanna. columna fin. libro 3. Socin. in consilio 130. columna 3. vers. nec secundo loco. & in consilio 137. columna 2. lib. 1. allegatur Paul. de Castr. in consil. 75. libro 2. sequitur decisio Neapolitana, decisione 338. colum. 3. ¶ Similiter si usufructuarius cedit alicui usufructum, intelligitur cessisse commoditatem usufructus, ut cessio valeat, & ne cadat à iure suo. Bal. in consil. 335. Quædam mulier relicta. lib. 1. Curtius iunior in consilio 142. columna penultima. ¶ Item si fiat donatio absenti, licet ut donatio valere non possit, valebit tamen ut fideicommissum modo adfit legitimus numerus testium. Corne. in consilio 254. libro tertio. ¶ Quæ

interpretatio ut actus valeat, fit etiam in materia stricti iuris. Bald. in consilio 493. In primis videamus. columna 1. lib. 1. vbi quod laudum interpretari debet ut valeat, licet sit stricti iuris. ¶ Imò impropriantur verba in laudo seu sententia, ut actus valeat. gloss. in l. & puto. §. i. ff. famil. ercisc. quam gloss. dicit singularem Bald. in consilio. 316. Casus talis est, cum quidam Lanfrancus in fin. libro quinto. ¶ Alibi scribit Abbas in consilio 63. columna sexta, libro secundo. quod verba sunt intelligenda largissimo modo & omni meliori modo quo fieri potest ut actus valeat. ¶ Alibi scribit idem Abb. in consilio 86. columna secunda, libro secundo, quod impropriantur verba etiam in odiosis, & in his quæ sunt stricti iuris, ne actus corruat Per text. in capitulo si sententia, de senten. excommu. libro sexto. l. si stipulatus fuero, per te. ff. de verborum obligation. ¶ Alibi scribit Baldus in consilio. 46. Verba institutionis. columna prima, ad fin. libro primo quod interpretationes ad hoc inuentæ sunt, ut actus roboretur non ut perimatur, per text. in l. fin. ff. de manumissio. ¶ Alibi scribit idem Baldus in consilio 129. Domida Fracisca, colum. secunda, post med. lib. 1. quod crudelis est interpretatio, quæ fit ad subuertenda iudicia disponentium. ¶ Itaque cum interpretari possit istud pactum, ut voluerint isti fratres disponere inter se de bonis patris viuentis & consentientis, id est, quod Ioannes in solidum esset hæres respectu ipsius Antonij. & si fortè cōtingeret superesse alios liberos tempore mortis ipsius Reymundi patris, quod ipse Ioannes haberet etiam portionem ipsius Antonij, quo casu tale pactum sine dubio valet. dict. l. fin. C. de pact. ad hunc modum interpretari debet ipsum pactum, ut sustineatur & valeat, maxime, quia in tali interpretatione non cadit aliqua impropriatio verborum, quæ tamen toleratur ut actus valeat per supradicta. Quæ autem sit ratio diuersitatis, cur pactum de non succedendo factum patri super eius hæreditate non valeat sine iuramento, secus vbi sit pactum alteri fratri patre consentiente. Dico quod ratio est, quia quando fit patri, solum continet remissionem aut repudiationem hæreditatis viuentis, sed hæreditas viuentis sicut pacto non datur, ita nec remittitur, ut per Deci. in l. pactum quod dotali. C. de cola. Sed quando fit pactum fratri consentiente patre dicitur factum pactum de hæreditate patris certo modo disponenda, reuocabiliter tamen si pater in eadem voluntate perseueret, & sic non dicitur tunc hæreditas pacto dari, quia intelligitur pactum in casu, quo datur hæreditas à lege patre intestato decedente. Gratianopoli, 8. April. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, I. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 In iuriarum dupliciter agi potest, criminaliter & ciuilitur, & quando dicatur agi criminaliter aut ciuilitur.
- 2 In crimine priuato, pro quo ciuilitur agitur, potest iudex in eodem processu condemnare reum etiam pro crimine.
- 3 Fur relaxari non debet, nisi furto restituto, licet ciuilitur actum non fuerit ad furti restitutionem.
- 4 Accusatus alicuius criminis potest accusatorem reaccusare, quando prosequitur suam vel suorum iniuriam.
- 5 Testis falsum deponens in causa ciuili potest puniri criminaliter per iudicem causæ.

CONSILIUM LIIII.

Pro nobili Hugone Boniparis thesaurario generali patriæ Prouinciæ.

- D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Hugo Boniparis dominus de magnam thesaurarius patriæ prouinciæ diffamatus de crimine vsurarum per reos cōuentos in modum exceptionis, protestatus fuit de iniuria, & petiit etiam super iniuria ius & iustitiam sibi ministrari. Quæritur, an eodem processu debeant rei conuenti pro iniuria condemnari, si talis diffamatio indebita & iniuriosa probetur. ¶ Breuiter puto quod sic, nam pro iniuria agi potest ciuilitur & criminaliter. Roman. in consilio 97. ad finem criminaliter, quando concluditur ad pœnam fisco applicandam, & tunc venit imponenda pœna arbitraria, & potest iudex arbitrari pœnam k 2 corporalem



corporalem vel pecuniariam fisco applicandam. Aufser. in decif. Tolosa. q. 145. circa fin. per text. cum gloss. in §. in summa; Infit. de iniur. ciuilitur duobus modis. Primo, quando agitur ad persecutionem damni per iniuriam dati, aut ad persecutionem rei familiaris per iniuriam ablata seu occupata. In actione enim iniuriarum venire potest restitutio rei & etiam interesse. Bart. in litem apud Labeonem. §. si quis bona, ff. de iniur. Innoc. in c. contingit, de senten. excom. Capel. Tolosa. q. 145. addo Ang. in conf. 250. domina Liberina. colum. 1. vers. 2. potest probaliter dubitari. Secundo quando solum agitur ad vindictam & ad estimationem iniuriae datae, puta si quis dicat se maluisse perdere magnam pecuniarum quantitatem, quam iniuriam talem sustinuisse, vt declarat Bar. in l. prator edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. Rursus, quando concluditur in actione iniuriarum ad emendam honorabilem, agi videtur etiam ciuilitur & quasi ad persecutionem seu restitutionem honoris, veluti quando agitur ad restitutionem rei familiaris, licet respectu facientis emendam crimen sapiat, ideo istud crimen iniuriarum dicitur priuatum, quia eius actio quando ciuilitur intentatur, concernit vtilitatem priuatam partis iuxta not. in l. ti. ff. de priua. delict. & in Rubrica. ff. de pub. iudi. vbi Bart. Imo etiam quando criminaliter agitur, dicitur crimen priuatum. l. fin. C. de iniur. gloss. in l. si ff. de priua. delict. quam sequitur Bald. in cap. r. §. iniuria, colum. 1. vers. an accusatio de pace iur. fir. vbi Bal. tenet contra Bartol. & idem Bald. in l. aduersus. C. de fur. cuius Bal. opin. dicit communem Roman. in consil. 152. praesens accusatio. colum. 1.

2. Sed quando crimen est priuatum, & non agitur ad poenam criminalem, videtur quod iudex causae ciuilis possit in eodem processu condemnare etiam pro tali crimine, ita videtur esse de mente Bald. in l. Quod euitandi. C. de cōdit. ob turp. cau. dum refert ad intellectum Nicol. de Mat. Et licet dicat primam lectionem esse veriore, tamen loquitur quando agitur pro crimine criminaliter, sed hic agitur ciuilitur vt supra declarauimus, quia non fuit petitum ius, & iustitiam ministrari parte fisci aut ad eius vtilitatem, sed parte ipsius nobilis Boniparis, & ad eius vtilitatem. Secundo principaliter probari videtur ista conclusio nam Doctores loquentes, an ex eodem processu ciuili possit aliquis de crimine puniri, dum concludunt quod non, loquuntur quādo super crimine actum non fuit, sed illud incidenter apparuit, vt declarat Bal. in l. mercalem. C. de condi. ob turp. causam. Sed hic statim opposita exceptione iniuriosa de vsuris, facta protestatio iniuriarum, deinde petitum fuit super iniuria ius & iustitiam ministrari, ideo super ipsa iniuria videtur pronuntiandum maxime considerato rescripto regio ad eum finem impetrato. ¶ Terrio nos videmus, quod captus pro furto relaxari non debet, nisi furto restituto, licet ciuilitur actum non sit ad furti restitutionem. §. oportet enim. in Auth. vt iud. sine quoquo fuffit. & illud videlicet, circa fin. titu. in Auth. vt lic. matri & auia. Bald. in d. l. quod euitandi, & in consil. 497. dubium. lib. 2. quod procedit, licet procedat iudex per inquisitionem, Bald. in cōf. 251. posito. lib. 4. imo si iudex per negligentiam non faciat restitui factum patri, ipse tenetur in solidum. Bal. in l. mancipia. C. de fur. Aufser. in decif. Tolosa. q. 22. in fi. sed isti reuerti praesupposita diffamatione indebita, satis dicuntur fures honoris & bonae famae ipsius nobilis Hugonis. ideo curiae manus euadere non debent ante factam restitutionem ipsius honoris & bonae famae, per emendam honorabilem & satisfactionem estimationis iniuriae. ¶ Quarto, ista conclusio videtur probari per text. in l. neganda. C. qui accusa. non poss. vbi accusatus alicuius criminis potest recusare accusatorem in pari vel minori crimine, quando persequitur suam vel suorum iniuriam, a fortiori diffamatus de crimine vsuratum poterit in modum defensionis petere, vt temerarius diffamator iniuriam satisfaciatur. ¶ Quinto nos videmus, quod testis falsum deponens in causa ciuili, potest puniri criminaliter per iudicem ipsius causae iuxta not. per Doct. in l. nullum. C. de testibus, & in l. p. C. de pb. q. procedit etiam contra clericum deponentem coram iudice seculari, quem punit iudex secularis in bonis vel distinguendo eius fideiussorem, si vero facienda sit executio in personam illa reseruat Episcopo. Cyn. in d. l. nullum. sequitur Fede. de Sen. in conf. 93. Factum q. proponitur. col. 3. circa med. a fortiori poterit iudex ciuilitur condemnare iniuriosum diffamatorem in causa vertente coram ipso iudice, & ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 2. April. 1540. Aymo Crauetta de Sauilliano Iuriconsul.

## S V M M A R I V M.

1. Dominium non consideratur in castro solito infeudari, seu castrum solitum infeudari non dicitur esse de dominio.
2. Rex donationes facere potest regiam dignitatem grauiter non ledentes, quas successor in regno tenetur obseruare.
3. Subditi inuiti alienari non possunt.
4. Approbare censetur subditi infeudationem, quando non contradixerunt, sed tacerunt.
5. In mandato generali non venit, quod procurator agere quid possit contra factum ipsius mandantis.
6. In mandato generali non censetur comprehensum illud, per quod mandans argueretur de fide rupta, etiam quod hoc in mandato dicatur.
7. Geminatus consensus fortius operatur.
8. Geminatio consensus tollit remedium. l. 2. C. de rescind. vend. ibi. num. 7.
9. Regalia & principi reseruata praescribuntur per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, imò concurrente scientia superioris praescribuntur spacio quadraginta annorum, qua etiam scientia cessante praescribuntur tanto tempore 40. annorum in odium priuatarum personarum, licet non in odium principis.
10. Pertinentia an probentur ex verbis concessionis, quando conceditur castrum cum suis iurisdictione, pascuis, bannis, tasquis, censibus, montibus, nemoribus, &c.
11. Castro concesso cum pertinentiis veniunt omnia, quae sunt in territorio ipsius castri, nisi aliter probentur exempta, sed an comprehendantur ratione iurisdictionis tantum aut particularis domini, hic vide nu. 9.
12. Instrumenta de antiquo habent vim probationis famae.
13. Instrumenta antiqua non solum probant dominium, sed etiam possessionem.
14. Verba enunciativa laudi praedictant partibus, quae non contradixerunt.
15. Assertioni iudicis aut arbitrorum creditur, quando est verisimilis.
16. Possessionis probatio super principali trahitur ad accessoria.
17. Praescriptio super principali trahitur etiam ad accessoria. ibi. nu. 14.
18. Instrumentis antiquis magis creditur, quam testibus, quia instrumentis antiquis lux veritatis assistit, amplius magis creditur instrumentis antiquis de decem annis solum quam testibus, in quibus ex lapsu decem annorum praesumitur obliuio.
19. Dominus male tractans subditos, an feudo priuetur, remissum.

## C O N S I L I V M. L I I I I.

## Pro nobili Petro Pugeti domino de Pratis, de Bligeriis, &amp; de Chenolla patriae Pronincia.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Queritur primo in causa nobilis Petri Pugeti domini de Pratis, an tenuerit infeudatio facta nobili Jacobo Pugeti per regem Renatū de Castris, de Pratis, de Bligeriis & de Chenolla? Breuiter puto q. sic primo, quia ista castra erant solita infeudari, & ante fuerant infeudata per reginam Ioannem, & donata pro patre per regem Berengarium, ideo non dicuntur esse de demanio regni, & potuerunt infeudari. Soci. in conf. 4. colum. 4. ad fi. vers. ex quibus omnibus, lib. 3. ¶ Secundo quia potest Rex donationes vel alienationes facere regiam dignitatem grauiter non ledentes, ad quarum obseruationem obligantur successores in regno. cap. intellecto, de iurciurand. cap. Abbate, de sen. & re iud. lib. 6. Old. in conf. 94. Eleganter. col. pen. post med. vers. sed quid in casu praesenti. Barto. in l. prohibere. §. si ff. quod vi aut clam. Sed infeudatio non dicitur simplex alienatio, sicut dicitur de manumissione serui, quia non videtur totaliter desuisse esse manumittētis, qui de seruo factus est libertus, ita Oldrad. in conf. 159. Ex praesenti thēmate, circa fin. ideo videmus, quod etiam praefatus potest infeudare bona Ecclesiae solita infeudari. c. 2. de feudo. Anchar. in consil. 156. Propter tria. colum. 1. vers. dixi secundo. ¶ Terrio, posito & non concesso, ista castra fuissent de demanio regni adhuc potuissent infeudari, quando ex tali infeudatione dignitas regia grauiter non leditur, etiam si ista bona non essent solita infeudari. Quod probatur ratione necessaria, nam quando bona sunt solita infeudari, potest princeps ea infeudare, licet ex tali infeudatione dignitas regia grauiter ledatur, unde videmus magnos principes infeudare ducatus & marchionatus solitos infeudari, ideo Iura & Doctores dicentes, posse principem alienare vel donare, quando dignitas ipsius principatus grauiter non



non leditur, necessario intelligi debent, licet talia bona essent de dominio, nec solita infeudari, quia si solita essent infeudari aut de dominio essent, non fieret ista distinctio, an dignitas principatus graueret latur vel non, ut patet ex praemissis. Quarto, posito & non concessio, ista bona fuissent de dominio, tamen Doctores non simpliciter dicunt, 3 † talem alienationem aut infeudationem esse nullam, sed quod fieri non potest talis infeudatio contra voluntatem subditorum, qui inuiti transferri in alium dominum non possunt. gloss. in l. inuitus. ff. de fideiuss. lib. Bald. in consilio 324. Quæritur vtrum Papa. columna secunda. in consilio 326. Rex Romanorum. columna 2. lib. 1. & in consilio 410. Quæritur vtrum dominus. columna tertia, lib. 5. Paulus de Castr. in consilio 70. quia frustra disputaretur. columna 3. circa fin. versic. sed & posito, lib. 1. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum, colum. 17. ff. de lib. & posthum. & in l. debitorum, colum. 2. C. de pact. Decius in c. 1. col. 4. de prob. Soci. in dicto cons. 4. columna 5. lib. 3. Curtius Iunior in cons. 174. col. 4. & penult. ad fin. Ripa lib. 2. respon. de rescript. c. 25. vbi late. Sed subditi nunquam contradixerunt in feudationibus factis per reges Berengarium Renatum & reginam Ioannem, imò tales infeudationes facto ipso approbauerunt per tempus antiquissimum & immemoratum obediendo ipsis dominis, in quos tales infeudationes factæ fuerunt. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem rat. habe. imò † ex eo solum, quod non contradixerant talibus infeudationibus, censeretur eas probasse, sicut dicitur de eo, qui non contradixit sententiæ latæ contra eum, l. 1. de postu. l. 1. C. si sapius in inte. resti. postu. cap. quod ad consultationem, de re iudica facit Abb. in cons. 18. colum. 4. vers. tertio dixi. lib. 2. & quod scribit Ange. in l. 1. §. si quis tutor. ff. quan. app. sit de exempto, qui patitur se describi in extimo, quod tacendo sibi præiudicat, nisi appellet infra decem dies, de quo per Moder. in l. falso. C. de diuer. rescript. & in cap. cum accessissent, de constit. Sed magis in terminis adduco Dec. in cap. super eo, columna tertia, in fin. ver. nec obstat quod tacens, de offic. deleg. vbi quod tertius, de cuius præiudicio agitur, præsens & tacens in concessione principis censeretur consentire, quod tamen dictum simpliciter non admitterem, si ex cōiecturis apparere posset, quod metu reuerentiali principis taceret quis. Sed hic res videtur sine dubio, quia ultra taciturnitatem interuenerunt actus plurimi longissimi temporis ipsorum subditorum iurando fidelitatem & obediendo ipsis infeudatis, & quia contradicendo poterant impedire, per not. in l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. ¶ Quinto, posito & non concessio, castra prædicta fuissent de dominio ipsius regni, tamen non licuit procuratori regio petere, ut ipsa castra auferantur ipsi nobili Petro Pugeti & regno vniantur, quia hoc modo venit procurator contra factum & mandatum expressum ipsius regis & domini nam serenissimus & modernus rex Franciscus donauit ista bona magn. gloss. do. Guigoni Guisfredi d. de Bottieres, cum quo postea composuit ipse nobilis Petrus Pugeti, cui bona sua remissa fuerunt precio quingentorum scutorum, quæ compositio & remissio expressæ fuit 5 approbata per ipsum regem Franciscum. † Ideo in mandato generali concessio procuratori ipsius regis non censetur data potestas veniendi contra factum ipsius regis. l. si hominem. ff. manda. Bartol. in l. ambitiosa, columna quarta, vers. item ratione arbitri. ff. de decre. ab ordi. fac. vbi inquit, quod illi, qui habent arbitrium à ciuitate, nō possunt aliquid facere, quod sit contra statuta populi, à quo habet potestatem. nec † in generali mandato concessio procuratori censetur comprehensum illud, per quod text. mandās argueretur de fide rupta. Anchor. in consilio 366. videtur primò communitatem, & in consilio sequen. Ias. in l. si procurator, columna tertia. ff. de condi. indeb. ¶ Amplius, si in mandato fieret specialis mentio veniendi contra fidem ipsius mandantis, adhuc idem videretur, quia temerarium est venire contra fidem datā, ita Paul. de Cast. in cons. 295. Viso supra scripto puncto. col. pen. lib. 1. itaque nō potuit procurator generalis venire cōtra voluntatē expressam ipsius principis mandantis sine aliquo speciali mandato. ¶ Sexto cōsidero, quod circa infeudationes seu alienationes istorū castrorum adest duplex & geminatus consensus, imò triplicatus moderni principis & regis. Primò dū declarauit intentionis suæ nō esse nec fuisse, ut reuocetur alienationes seu infeudationes factæ per antiquos principes seu comites Prouinciæ, antiquam comitatus esset vnitus coronæ Franciæ. Secundo, dū ista castra & iura fuerūt remissa præfato dom-

de Bottieres. Tertio, dū fuit approbata remissio ipsorum bonorum facta per ipsum dominum de Bottieres ipsi nobili Petro Pugeti, ut supra ostendimus. ex qua. † geminatione seu verius triplicatione consensus roborati & confirmati videatur omnino & fortius ius ipsius nobilis Petri Pugeti. l. cum fidem. C. de nō numer. pecū. & l. si mulier. C. ad Velleia. Qua geminatione cōsensus ita stante læsio aliqua allegari potest. Ideo tunc cessat remedium. l. secūda. C. de rescind. vend. Abb. in cons. 76. col. pe. in secūdo dubio, libri primi. Paul. de Cast. in cons. 386. Factū sic se habet. colum. 2. ad fin. lib. 2. Decius in consilio 181. colum. 2. ad fin. & in consilio 216. colum. fin. versic. & præsertim ista conclusio facit. Baldus in consilio 464. Videamus. colum. 2. lib. 3. vbi, quod stante geminatione contractus cessat omnis præsumptio simulationis, de hoc tamen an remedium. d. l. 2. C. de rescind. vend. tollatur, vbi adest consensus geminatus, lazius aliās scripsi, quia plerique contradicunt, & Doct. fuerunt sibiipsum contrarij, ut alibi dixi in consilio 151. numero 31. ¶ Non omitto, quod legitur etiam facta declaratio super eadē re per Carolū Francorū regē serenissimum, quia etiā declarauit, quod intendebat valere alienationes seu infeudationes factas per comites Prouinciæ ante incorporationē dicti comitatus ad coronā Franciæ, ideò durissimum videretur venire cōtra eiusmodi infeudationes seu alienationes totiens approbatas. ¶ Septimò cōcurrit præscriptio tēporis antiquissimi, cuius initij memoria non extat in contrariū, quia ipse nobilis Petrus Pugeti, & eius antecessores possederunt ista castra per tantum tēpus, quæ præscriptio † sufficit ad querendum etiam regalia aut principi reseruata. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. cap. super quibusdam. §. præterea, de verborum significat. quinimò interueniente scientia & patientia principis, præscribuntur talia iura per tempus quadraginta annorum in præiudiciū ipsius principis. Bald. in consil. 242. Antiqua quæstio. lib. 2. & in consil. 370. Verba rescripti. col. secunda, lib. 1. vbi etiam quod cessante scientia & patientia principis, præscribuntur talia iura regalia seu principi reseruata spacio quadraginta annorum in præiudiciū priuatarum personarū, licet respectu principis requiratur tempus cuius initij memoria non extat in contrarium cessante eius scientia & patientia Ex quo capite præscriptionis res videtur extra omnem dubitationem. ¶ † Secundo principaliter quæritur, quia donatio facta per comitem Berengarium nobili Laurentio de Pratis, & venditio facta per nobiles de Grimaldis nobili Reymundo Pugeti, & infeudatio facta per regem Renatū loquuntur de castro de Pratis cū suis iurisdictione pascuis, bannis, Pasquis, cēsis, mōtib, nemoribus, defensionibus, &c. An probetur eiusmodi iura & bona fuisse & esse de pertinentiis ipsius castri de Pratis & possessa per dictū nobilē Reymundum Pugeti, cuius testamento nititur ipse nobilis Petrus Pugeti. ¶ Super qua quæstione puto respondendum quod sic. Primò, quia ista bona sūt in territorio ipsius castri de Pratis, ideò comprehenduntur in concessione facta de ipso castro cum pertinentiis, nisi aliter probentur exēpta. Andreas de Ifern. in capit. primo, §. quidam tamen. colum. 1. versic. ea verò, de contro. inter masc. & fœmin. facit etiam. nam quicquid est intra fines comitatus. præsumitur esse de comitatu. Bald. in l. insulæ. ff. de iud. & in Rub. C. de contrahen. empt. quæst. 2. Socin. in consil. 166. colum. 2. versic. tertia conclusio. lib. 2. Deci. in consilio 517. ad fin. ergo ista bona, quæ sunt intra fines ipsius castri, præsumuntur pertinere ad ipsum castrum. ¶ Secundo probatur ista conclusio nam aliud est an concedatur castrum cum suis iuribus & pertinentiis sine alia expressione aut specificatione talium iurium & pertinentiarum, aliud an concedatur castrum cū suis iuribus & pertinentiis in specie declaratis & expressis ut hic, vbi facta est expressio de nemoribus, montibus, pascuis, defensiuis, &c. quo casu bona ita specificata, & quæ reperiuntur intra fines, & territorium ipsius castri, præsumuntur ad ipsum castrū pertinere. Aret. in consilio centesimo sexagesimo quarto. Magnifici. columna prima, versiculo primum probatur. Curtius Iunior in consilio centesimo quadragesimo, columna fin. & in consilio centesimo octuagesimo quarto, columna 3. post med. sed in casu nostro iura & bona pertinentiarum fuerunt in specie declarata & expressa, ergo &c. In hoc tamen non facio magnum fundamentum, quia Curtius Iunior fuit sibi contrarius, in consil. 158. columna finali. versic. tertio possunt intelligi. vbi quod licet specificentur bona, non tamen infertur ad probationem feudi aut domini, sed iurisdictionis tantum. idē voluit decisio



decisio Neapolitana, deficio. 267. aut saltē videretur neces-  
saria specificatio bonorum per confines ex his, quæ scribit  
Brunus in consilio. 1. Ego tamen in hac materia latius aliàs  
scripsi in causa dominorum Liagnaschi contra subditos, v-  
bi teneo quod talis specificatio iurium & pertinentiarum  
probet contra concedentem & eius successores, rursus cō-  
tra eum, cui concessio facta sit, & habentes causam ab eo,  
sed non contra tertium, qui esset in possessione talium iu-  
rium seu quasi. Idem si tertius non sit in possessione, nisi  
probetur saltem præsumptiue, quod talia bona semper fue-  
rint de iuribus & pertinentiis castri. Amplius specificatio  
iurium non videtur sufficere, etiam vbi aliàs videretur suf-  
ficere, quando dicitur de talibus iuribus pertinentibus ad  
castrum, nisi probetur quod ad castrum pertineant, quia  
illud participium, pertinentibus, resoluitur in relatiuum  
& verbum, id est, quæ pertinent, debet ergo probari quod  
pertineant, contra ipsum tamen concedentem talia verba  
videntur sufficere, ex quo vedit omnia iura, quæ sunt intra  
10 confines castri. ¶ Tertiò arguitur sic instrumenta de an-  
tiquo habent vim probationis famæ. Baldus, Salic. & Paul.  
de Castr. in l. cum aliquis, de iure delib. Socin. in consilio 82.  
In causa agitata inter Iacobum. columna tertia, versic. præ-  
terea ista conclusio libro 1. & in consilio 194. col. penult.  
versic. sed ad primum responderetur. lib. 2. Per famam autem  
probat dominium in antiquis. cap. cum causam. vbi De-  
cius in secundo notab. de proba. Doct. in d. l. cum aliquis. &  
in l. admonendi. ff. de iure iur. & de instrumentis antiquis in  
terminis nostris tradit Aret. in cons. 164. Magnifici. col. pe-  
nult. ad fi. versic. si tamen isti nobiles. ergo satis videtur pro-  
bari bona & iura expressa in dictis instrumentis antiquis  
pertinere ad ipsum castrum de Pratis. Quæ probatio cla-  
rior arguitur ex instrumentis locationū, ex quibus apparet  
taliam bona seu iura fuisse locata per ipsos nobiles & domi-  
nos de Pratis tanquam de pertinentiis ipsius castri. Ex qui-  
11 bus & instrumentis ita antiquis non solum probatur domi-  
nium ipsorum de Pratis, sed etiā possessio. Paul. de Castr. in  
cons. 81. in causa quæ vertitur inter Reuerendum patrē col.  
2. ad fin. versic. patet etiam ex instrumento. lib. 2. Decius in  
cons. 36. colum. 4. & in consil. 302. colum. 3. post med. versic.  
& in dicto instrumento concessionis. Curtius Iunior in cōf.  
90. col. fi. versic. super hoc laborat. Panorm. lib. 2. Amplius di-  
co quod probatur possessio, ut est facti ex solo instrumen-  
to etiam non antiquo. Oldra. in cons. 199. Pro fundamentō.  
colum. 2. ¶ Quartò probatur dominium & possessio talium  
bonorum & iurium ex verbis laudi prolati inter nobilem  
Iacobum Pugeti & ipsos homines de Pratis, in quo laudo  
enunciatur ipsos dominos de Pratis solitos esse percipere  
12 comoda talium iurium & bonorum quæ verba & enun-  
ciatiua laudi præiudicant ipsis hominibus de Pratis, qui nō  
contradixerunt. Bart. in Authen. si quis in aliquo documē-  
to, ad fin. C. de eden. Imol. & doct. in l. sciendum. ff. de verbo-  
rum oblig. Corne. in consilio. 17. colum. 1. ad fin. lib. 1. & in cō-  
silio 125. colum. 1. post med. lib. 2. Decius in cons. 13. colum.  
6. versic. 2. hoc deducitur, nam præsumptio est pro arbi-  
tris ita asserentibus, nisi probetur contrarium. Paul. de Cast.  
in consil. 19. Superscriptæ exceptiones satis callidæ. colum.  
1. libro 1. & in terminis de verbis enunciatiuis laudi aut ar-  
bitratoris, quod præiudicent præsentibus & non contradi-  
centibus tradit Abb. in consil. 60. colum. fin. libro 2. Vero-  
13 nē. in consil. 63. col. 3. & 4. Et maximè & credi debet tali asser-  
tioni arbitratorum, quia est verisimilis ex præsumptionibus  
suprà memoratis, cuius verisimilitudinis ratione creditur  
assertionis iudicis aut arbitri, vbi aliàs non crederet. Anch.  
in consilio 277. Ex prædicta facti narratione. columna fin.  
quod est repetitum in consil. 439. facit idem Anch. in cons.  
436. In his dubiis. colum. 2. versic. quorum dicto. Aret. in cō-  
silio 160. colum. 3. versic. intentio tamen Bald. ¶ Quintò,  
14 & cum ista bona seu iura dicantur esse de pertinentiis ca-  
stri de Pratis, & sic sint accessoria ipsius castri, & præfatus  
nobilis Reymundus Pugeti dicatur sine dubio possedisse  
ipsum castrum de Pratis, ergo præsumitur possedisse etiā om-  
nia accessoria ipsius castri, iuxta nō. in l. 3. in princip. ff. de ac-  
quirend. possess. & quod pulchrè scribit Bald. in consil. 439.  
Amplius. col. penult. circa fin. lib. 3. vbi quod præscriptio in  
principali trahitur etiam ad accessoria, & tamē præscriptio  
requirit possessionem. l. sine possessione. ff. de vsucap. & sic  
loquitur Bald. in terminis nostris. Idem tradit Bart. in l. de  
quibus, columna 2. ff. de legibus, vbi quod præscribens fun-  
dum censetur etiam præscribere seruitutem ad ipsum fun-  
dum tanquam accessoriam, per l. si alienas. §. l. ff. de vsucap.

tradit Ias. in consilio 185. colum. 3. in fin. lib. 2. Docto. in l. qui  
fundum. §. 1. per illum text. ff. de vsucap. Roman. sing. 579. Tu  
habes, regulam, quicquid aliter dixerit Socin. in l. multa, in  
15 primo nō. ff. de condi. & demon. ¶ Non obstat, & quod ali-  
qui testes partis aduersæ ausi fuerint contrarium depone-  
re, quia vbi sumus in antiquis, magis creditur instrumentis  
quàm testibus, etiam deponentibus de fama, quibus, in-  
strumentis antiquis lux veritatis assistit. Bald. in consil. 109.  
Ad sciendum in princip. lib. 4. Quinimò etiam in factis an-  
tiquis decē annorum magis creditur instrumentis quàm  
testibus, quia in testibus præsumitur obliuio ex lapsu decē  
annorum. Bald. in consil. 37. Quidam tabellio. circa fin. lib. 1.  
Quinimò in talibus testibus præsumitur falsitas, quia depo-  
nūt rem non verisimilem, & contra veritatem tot in instru-  
mentorum antiquorum. Abb. in c. quia verisimile, in fin. per  
16 illum text. de præsum. Tertiò & principaliter queritur præ-  
supposito citra præiudicium veritatis, quod ipse nobilis Pe-  
trus Pugeti subditos suos malè tractauerit, an ex hoc de-  
beat feudo priuari. Breuiter puto quod non ex his quæ latē  
scripsi in consilio reddito pro nobili Ludouico Saluagni  
domino Chalarij ad quod me remitto. Gratianopoli. 5. A-  
pril. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, Iuriconsultus. Ista  
causa fuit decisa per arestum curiæ Parlamenti Delphi-  
nus. 23. mēsis Decembris, 1544. per quod arestum dominus  
pcurator regius fuit repulsus ab eius petitiōe & cōclusiōe.

## S V M M A R I V M.

- 1 Præscriptio extenditur ad alias personas & ad alios actus, quādo agitur de præscriptione iuris vniuersalis.
- 2 Vniuersitatis promissio aut obligatio præiudicat aliis patiētibus & tole-  
rantibus talem promissionem aut obligationem seruari.
- 3 Negatio calumniosa rem dubiam non facit.
- 4 Dictio iurato statuit quando sunt duo dicta contraria.
- 5 Ratificatio transactionis syndici facta sencetur per vniuersitatem soluēdo  
ad formam ipsius transactionis.
- 6 Consuetudo an requiratur quod sit obtenta in cōtradictorio iudicio, & an  
sufficiat contradictio extraiudicialis.

## C O N S I L I V M I V.

Resolutiones dubiorum in causa ma-  
gnifici domini Guigonis Guifredi  
domini de Bottieres cōtra Enymō-  
dum Girodi. De eadem materia ha-  
betur suprà in consilio 27.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Reuocatur  
in dubium causa magnifici domini Guigonis  
Guifredi domini de Bottieres circa præscriptio-  
nem coruatarum, & quæ non videtur extenden-  
da, contra quem non reperitur facta aliqua exactio. l. 1. §.  
Iulianus, & §. hoc interdicto. ff. de itin. actūque priua. In-  
noc. in capit. dilectus, de cap. mona. & in cap. tua, de deci-  
mis. Bart. in l. cum de in rem verso, in fin. ff. de vsur. Bald. in  
consilio 257. Questio vertens. libro secundo Paulus de Cast.  
in consil. 412. quia breue spacium in fin. libro 1. Sed respon-  
deo, quod præmissa non procedunt, quando agitur de præ-  
scriptione iuris vniuersalis, quia talis præscriptio extendi-  
tur etiam ad alias personas & ad alios actus, dummodò nō  
diuersos ab actibus, in quibus inducta fuit præscriptio. Ol-  
dra. in consil. 172. quia omnes col. fin. versic. deinde opponitur  
& in consil. 254. Quia tota columna 5. versic. 5. opponitur. Ro-  
man. in consilio 368. Præfens, columna fin. Alexand. in con-  
silio 68. colum. 5. versic. non obstat, quod quod ad onera. lib.  
2. vbi loquitur magis in terminis nostris. Soci. in consilio 111.  
col. fin. versic. sed diligenter aduertendum, lib. 1. licet de Ol-  
drad. mentionem non faciat. In proposito cum agatur de  
præscriptione iuris vniuersalis, seu contra totam vniuersita-  
tem & omnes particulares ipsius vniuersitatis, operari de-  
bet præscriptio etiā contra personas, quæ nunquàm solue-  
runt, nec dicitur fieri extensio cōtra diuersos personas, ex  
quo ipsæ cōprehenduntur. sub vniuersitate, quæ vniuersitas  
cum sit nomen iuris vniuersaliter omnes cōprehendens,  
extēditur etiā ad personas futuras habiles ad recipiendum  
augmentum



augmentum & diminutionem, sicut dicitur de hereditate & dote, iuxta not. per Bar. & Doct. in Rubric. ff. solut. matrim. bonus tex. in l. proponebatur. ff. de iudi. alias sequeretur vnum absurdum, quod talis consuetudo non extendetur contra nascituros ipsius vniuersitatis, quia possent al legare non fuisse prescriptum contra eos, & se nunquam soluisse. Item sequeretur quod venientes de nouo ad habitandum in loco, essent immunes & exempti ab oneribus, quæ alij municipales sustinent ex causa consuetudinis aut prescriptionis, quia semper allegarent talem consuetudinem aut prescriptionem eos non comprehendere, cum nunquam aliquid soluerint, contra tex. in l. incola. ff. ad municipa. qui tex. generaliter loquitur de omnibus publicis muneribus. Iste enim Enymundus. Girodi transferendo domicilium in locum sancti Vincentij videtur se obligasse ad omnia onera, ad quæ tenentur alij de ipsa vniuersitate, dicta l. incola. ff. ad municip. ideo ex tali translatione domicilij, causata fuit obligatio legalis ad onera coruatarum virtute consuetudinis, quæ dicitur lex non scripta, contra quam obligationem non potuit prescribere ob malam fidem causatam ex iuris errore, vt latè probauimus in prioribus allegationibus. Et vbi prescribere potuisset, necessaria fuisset prescriptio saltem triginta annorum, vt ostendimus in dictis allegationibus. Sed in terminis nostris adduco Bal. in l. si quis diuturno. ff. si ferui. vendi. vbi quod prescriptio iuris realis extenditur ad omnes, ideo qui prescripsit iurisdictionem in aliquo territorio, potest punire aduenas ibi delinquentes, licet quo ad eos nunquam fuerit vsus iurisdictione. ¶ Bene fateor, quod si alius esset in possessione, siue quasi istius Girodi quo ad iurisdictionem & alia onera, quæ ab eo petuntur, non extenderetur prescriptio aut iurisdictione contra eum, per tex. in dict. cap. tua, de decimis. tradit Innoc. in cap. dilectus, de religio. domi. vbi quod exercens vnum actum iurisdictionalem in loco, animo acquirendi iurisdictionem vniuersalem, in totum videtur acquirere etiam quod ad alios actus, dummodo aliud non sit in possessione generali. sequitur Abb. in consilio 71. columna secunda, lib. 2. Socin. in consil. 7. colum. 2. post med. in consilio 74. col. 3. post med. libro 1. ¶ Secundo principaliter obligatur ipse Girodi ad onera coruatarum ex transactione facta inter dominum Toueti & vniuersitatem sancti Vincentij, per quā transactionem vniuersitas sancti Vincentij se obligauit ad ipsas coruatas, nam posito & non concessio, homines sancti Vincentij non fuissent obligati ad ipsas coruatas, tamen promissio de prestando & soluendo, & solutiones subsequenter preiudicant omnibus & singulis de vniuersitate, licet aliqui tantum particulares soluerint. Abbas in consilio 18. colum. 2. versicu. 3. & ultimo; lib. 2. vbi, quod imputatur vniuersitati exemptæ ab oneribus, cur passa fuerit solui talia onera per ipsos particulares, & sic obligatur tota vniuersitas ex eius patientia & tolerantia. Si factum & solutiones aliquorum particularium tantum preiudicant toti vniuersitati, quanto magis factum & solutiones omnium de vniuersitate preiudicabunt vni particulari tantum, & sic ipsi Enymundo Girodi. Istud tamen intelligerem, quando habitæ essent solutiones à maiori parte hominum ipsius vniuersitatis, ne factum minoris partis toti vniuersitati preiudicaret. Imò non præcedente titulo legitimo ad obligandum factum maioris partis non preiudicaret alijs, qui tali facto non consensissent, cum tale factum obligationis non sit secundum naturam officij ad obligandum vniuersitatem. l. 1. §. 1. ff. de magi. conuenien. Bal. in l. per fundum, in fi. ff. de ferui. rusti. præd. Imol. Dec. in consil. 437. col. 2. & in consil. 672. colum. 2. voluit, quod taciturnitas & patientia non obliget vniuersitatem, in qua requiritur consensus collegialiter. Sed istud dictum Decij ita simpliciter & generaliter non placet, quia in his, quæ habent tractum successuum, & quæ per homines vniuersitatis legitime congregatos ignorari non possunt, satis dicitur vniuersitas legitime congregata pati & consentire. ¶ Non obstat, quod est verbis narratiuis ipsius transactionis videatur inferri, quod possessio domini Toueti non esset pacifica circa actionem talium coruatarum, quia respondeo clarè, posito & non concessio, dubium fuisse tale ius exigendi coruatas, in casu dubio potuit ipsa vniuersitas transigere, præiudicat talis transactio omnibus de vniuersitate etiam, qui præsentem non fuerunt seu non consenserunt ipsi transactioni. l. præses. vbi latè Doctores. C. de transact. ¶ Secundo respondeo, quod ipse Girodi tempore ipsius transactionis non erat adhuc incola, & de vniuersitate ipsius loci sancti Vincentij, quia ponitur in facto,

quod coepit habitare in loco sancti Vincentij ab annis viginti-quatuor & citra transactio autem facta est ante annos viginti, & sic solum habitauerat annis quatuor in ipso loco, cum decem requirantur ad constituendum domicilium. glossa & Doct. in l. lex Cornelia. §. domum. ff. de iniur. præcedens tamen responsio ex clarior, & tollit omnem dubitationem. ¶ Tertio respondeo, quod licet homines sancti Vincentij in verbis narratiuis illius transactionis negarent ius coruatarum, ex tali tamen negatione ius ipsius domini Toueti non potest dici dubium, ex quo de eius iure clare apparet per testes examinatos super consuetudine exigendi coruatas, ex quibus testibus clare apparet, quod illa negatio iuit calumniosa. Abbas in consilio 33. columna secunda, lib. 1. allegat gloss. no. in cap. fina. de offic. delega. lib. 6. addo Bald. in consilio 383. Primo tria. colum. fina. libro 4. vbi, quod negatio facit rem dubiam, quæ probanda sit, non quæ probata est. sed in casu nostro ista consuetudo est probata per plurimos testes deponentes contra seipsos, qui ideo fortius probant c. literas, de præsumpt. igitur dubia dici non potest talis consuetudo ex negatione facta in verbis narratiuis transactionis, maxime, quia illa negatio non fuit iurata, ideo standum est affirmationi ipsorum testium cum iuramento cap. sicut, de testib. gloss. & Doct. in c. eum causam, de testibus Baldus in consilio 486. licet assessores, lib. 3. & in consilio 171. Punctus. lib. 5. Alexandrin. in consil. 74. columna tertia, versicul. potest etiam responderi, lib. 1. Et quod illa negatio esset calumniosa, probatur ab effectu quia non obstante illa negatione obligauerunt se ad onera coruatarum. Profecto si coruata debita non fuissent, non se ad eas obligassent. l. cum de indebito. ff. de probat. maxime, quia non fuit allegatum & minus probatum, quod dominus Toueti esset homo terribilis, solitus facere concessionem & impressionem contra subditos. ¶ Non obstat, quod non appareat de aliquo mandato ipsius vniuersitatis ad transigendum, quia respondeo, quod illa transactio fuit ratificata ex solutionibus secutis ad formam ipsius transactionis. Specul. in titu. de syndico, versiculo sed pone, quod vniuersitas vbi si vniuersitas soluit expensas factas per syndicum non legitime constitutum, videtur ratificare gesta per eum sequitur Alexand. in consilio 127. columna prima. & in consilio 175. in fin. libro quinto. ¶ Non obstat, quod consuetudo allegata per dominum Toueti non reperiatur obtenta in iudicio contradictorio, quia istud non est necessarium secundum communem opinionem Doctorum & Baldi, in consilio 210. Casus talis est, quidam A. colum. 2. libro 1. Socin. in consil. 99. colum. 2. versicul. & licet illa consuetudo. lib. 1. vbi dicit hanc esse communem opinionem Cor. in consilio 293. colum. 3. ad fin. versic. non enim obstat, quod non fuit obtenta. lib. 1. & in consilio 155. colum. fin. lib. 4. Abb. in consil. 73. colum. penultim. in tertio dubio, lib. 2. Veronenlis in consil. 31. in fin. Ias. in consil. 46. colum. 2. lib. 1. Postremò considero circa istam consuetudinem, quod Doctor. tenentes esse necessarium, vt sit obtenta in iudicio contradictorio, volunt tamen sufficere contradictionem extraiudicalem, puta quod fuerit contradictu solutioni coruatarum, & quod inducta fuerit consuetudo non obstante tali contradictione vt hic nam homines sancti Vincentij, contradicebant præstationibus istarum coruatarum, quæ tamen contradictione non obstante illas promiserunt per transactionem. Alex. in consil. 173. colum. 2. post med. vers. rursus etiam constat. lib. 5. & licet transactio sola sufficeret, tamen post ipsam transactionem inducta fuit consuetudo ex solutionibus longi temporis, ideo contra talem consuetudinem titulatam seu titulo transactionis roboratam nihil opponi potest. Ex quibus puto abundè subblata dubia omnia, quæ mota dicebantur contra magnificum dominum actorem, cuius intentio reperitur iustificata per testes, instrumenta & iuris præsumptiones. Et ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, vigesima Martij, 1540. Et ita fuit iudicatum in curia Graylinodani. Aymo Crauetta de Sauiliano, LV. Docto.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum sine testibus non probat.
- 2 Instrumentum reprobat per duos testes, quando non remanent alij testes, instrumentarij in numero sufficienti ad validitatem instrumenti.
- 3 Instrumentum vt reprobetur per testes, requiritur quod testes sint omni exceptione maiores. & nu. 9. vbi declaratur.
- 4 Aduocatus non dicitur testis oī exceptione maior. & nu. 13. vbi limitatur.



- 5 Persona inspicitur ad quam effectus, non ad quam verba diriguntur.
- 6 Instrumentum non reprobatur per testem limitatè deponentem super tēpore, quia potuit res geri alio tempore.
- 7 Instrumentum non videtur reprobari, quādo duo testes deponunt contra instrumentum & unus pro instrumento. & num. 15. vbi declaratur.  
Testis mortuus iudicatur pro instrumento. ibidem num. 7.
- 8 Instrumentum non reprobatur per testes singulares, quando quilibet deponit de sensu suo tantum, quod non fuit præsens instrumento non nominando testes, sed contrarium dicitur. num. 7.
- 9 Instrumentum quod reprobari debet per testes omni exceptione maiores, intelligitur de testibus non instrumentariis.
- 10 Testes instrumentarii esse possunt etiam inhabiles.
- 11 Præsumptio vbi est contra aliquem, requiruntur probationes fortiores, & efficaciores, imo debent esse probationes apertissima, & testes, tales de quibus nulla verisimilis sit dubitatio.
- 12 Falsitas dicitur de criminibus, quæ occultè committuntur, ideò ad probandum falsitatem admittuntur testes alias inhabiles.
- 13 Aduocatus admittitur in testem in his, quæ per alios facile probari non possunt.
- 14 Falsitatis suspicio cessat in re modica.
- 15 Instrumentum reprobatur per duos testes instrumentarios, licet unus testis sit pro instrumento, quod tamen intellige, vt hic pulchrè & subtiliter declaratur.
- 16 Instrumentum quando habet quinque testes cum duo sufficiunt, si tres deponant contra instrumentum non sustinetur instrumentum ex aliis duobus, nisi expressè deponant pro ipso instrumento. quod nota tanquā singulare & vtilissimum in practica.
- 17 Testes deponentes de eorum sensu tantum reprobant instrumentum.
- 18 Falsitas instrumenti cassationis & renocationis alterius instrumenti arguitur quando notarius expediuit in forma solenni instrumentum, quod allegatur cassatum & renocatum. Notarius instrumentum edere non debet, nisi ei cuius interest. ibid. nu. 18.
- 19 Falsitatis suspicio contra instrumentum arguitur, quando continet non verisimilia.
- 20 Instrumentum facilius reprobatur ne probet, quàm vt falsum arguatur.
- 21 Instrumenti probatio dicitur miraculosa, vt credatur testimonio pellis mortuae.

## CONSILIUM LVI.

In causa hæredum Helenæ Selotæ, contra hæredes Antonij Curti consilium decisuum vt subtilissimum in iure, ita pulcherrimum ac vtilissimum in praxi, circa materiam reprobationis instrumenti.



IN O subsidio ex corde postulato. Antonius Curti ciuis Gratianopolis emit quandam officiam ab Helena Selotæ & Petro Frassimi eius marito precio scutorum 70. cum pacto de reuendendo. Deinde ipse Curti emptor reuendit dictam officiam ipsi Helenæ & Bartholomæo Vachonis eius secundo marito, de anno 1528. & die 12. mensis Maij. Eadem die reperitur factum aliud instrumentum cassationis & annulationis dictæ reuenditionis inter easdē partes coram eisdem testib. & notario. Modò hæredes dictæ Helenæ vendicant ipsam apothecam, vt supra reuenditam quæ adhuc possidetur per hæredes dicti Antonij Curti. Excipitur contra illam reuenditionē de instrumento cassationis & annulationis ipsius reuenditionis. Replicatur contra illam cassationem de falsitate super articulis replicatoriis fuerunt examinati duo testes instrumentarii, egregius dominus Ioannes Chantareli aduocatus cōsistorialis Gratianopolis, & Petrus Ollat, qui deposuerunt se non recordari de illa cassatione, & quod de ea recordarentur, si facta fuisset vt recordantur de contractu reuenditionis. Quæritur an eo modo dicatur reprobatum ipsum instrumentum cassationis. ¶ Videretur dicendum sic primò aspectu, nam ¶ instrumentum non probat, nisi habeat testes in eo descriptos. in Auth. de fide inst. §. sed si instrumenta, & §. si verò nec. gloss. in l. in donationibus. C. de dona. & in l. generali. C. de tabul. lib. 10. Bal. in cons. 55. Anno domini. col. 2. post med. lib. 2. Alex. in cons. 166. col. pe. lib. 6. Cor. in cons. 214. colum.

2. li. 1. & in cons. 220. col. 2. lib. 2. Sed illud instrumentum cassationis non habet nisi tres testes, quorum duo deponunt contra instrumentum, tertius est mortuus, ideò non reperitur habere nisi vnum testem mortuum, qui vnicus testis nō sufficit. l. vbi numerus. ff. de testib. & in terminis ¶ quod reprobetur instrumentum per duos testes instrumentarios quando non remanet sufficiens numerus testium, ex quo instrumentū sustineatur, tradūt Bar. & Doct. in l. 2. §. si quis neget. ff. quem testa. aper. canoni. in c. cum Ioannes Eremita. de fide instru. iuuari videtur ista reprobatio ex quadam cōparatione producta in iudicio contra conductorem dictæ apothecæ, qui euocari fecerat ipsum Curti locatorem ad eum manutenendum aduersus ipsam Helenam Selotæ quæ agebat contra ipsum conductorem, in qua cōparatione oppositum fuit parte ipsius locatoris, quod defendere non poterat conductorem propterea quod apotheca ipsa fuisset reuēdita ipsi Helenæ Selotæ ad formam promissionis & obligationis de reuendendo. Ex qua cōparatione & confessione in ea facta inferri videtur, quod cassata non fuerit ipsa reuenditio nam si cassata fuisset, reuendita dici poterat apotheca. l. non videtur. ff. de acqui. pos. facit. l. debitor. ff. ad Treb. & stante cassatione potuisset locator conductorem defendere, cuius tamen contrarium assertum fuit. ¶ In contrarium potest allegari, quod imò non reprobetur instrumentum cassationis seu annulationis prædictæ ex testimoniis illorum duorum testium. ¶ Primò, quia vt reprobetur instrumentum per testes necessarium videtur, vt sint omni exceptione maiores. Bar. in d. l. 1. §. si quis neget. col. 6. Bal. in l. in exercendis. C. de fid. instr. & in cons. 37. circa fi. li. 1. Ioan. de Ana. inter consilia Pau. de Cast. in cō. fi. 261. visis & consideratis. col. 2. lib. 2. Cor. in cons. 261. col. 5. lib. 4. Ias. in cons. 124. col. 3. post med. lib. 1. in cons. 153. colum. 6. & colum. seq. ver. 12. facit lib. 2. & in consilio 13. columna pen. post med. lib. 3. & dicit Ioan. de Ana. in cons. 97. col. 2. q. testes deponentes contra instrumentum debent esse omni exceptione maiores in personis & dictis etiam, q. probationes reprobatoriæ debēt esse manifestissimæ in superlatiuo per text. in §. item verborum. in ver. manifestissimis, insti. de inu. stip. amplius tales testes debēt reddere causam eorum dicti, licet non interrogati. Alex. in cons. 53. col. 1. lib. 2. Ias. in cons. 62. col. 2. lib. 1. & est generaliter verum testes in criminalibus debent rationem adducere etiam non interrogati. Sal. in l. fin. C. de proba. quod dictum pro notabili sequitur Alex. in consilio 15. colum. 6. lib. 1. Dec. in ca. veniens, col. 5. versi. similiter videmus, de testibus in c. at si clerici in princ. col. 17. ver. & pro ista conclusione, de iud. in cons. 37. colum. 4. versi. similiter in criminalibus. Ias. in repe. l. admonendi. col. 109. ver. ex ista inferuntur. ff. de iureiur. & videtur gloss. in l. prius. ff. ad Syllania. sed dominus I. C. qui deposuit contra instrumentum non videtur omni exceptione maior, quia fuit aduocatus ipsius Selotæ contra Antonium Michaelis conductorem ad relaxationem dictæ apothecæ in qua causa ipsius Selotæ solum fundabatur in instrumento reuenditionis prædictæ. Constat autem ¶ aduocatum non esse testem omni exceptione maiorem ratione affectionis quam habere præsumitur erga partem suam, c. fin. de testibus. lib. 6. ad quem tex. Bart. se remittit in l. deferre. in fi. prin. ff. de iure fisci. no. Spec. in titu. de teste. §. 1. colum. 23. versic. item quod fuit aduocatus. Nec refert quod non fuerit aduocatus contra Antonium Curti, sed contra conductorem, quia respondetur, quod si erat aduocatus contra conductorem, satis aduocatus dici poterat contra Antonium Curti locatorem, ex quo damnum illius causæ pertinebat ad locatorem obligatum conductori ex forma contractus, & ex dispositione iuris communis, & quia cessabat commodum pensionis apothecæ locatori condemnato conductore, ideò ¶ non inspicimus contra quam personam dirigatur iudicium. l. isti quidem. §. si ff. quod met. cau. l. seruo legato. §. si testator. ff. de leg. 2. vbi Bartol. l. 1. §. nunc de effectu. & l. si reum. §. 1. ff. de libe. leg. ¶ Similiter alter testis Petrus Ollati ¶ nō videtur concludenter deponere contra instrumentum cassationis, quia limitat & arctat depositionem suam ad tempus instrumenti reuenditionis, quod eo tempore non meminit alicuius instrumenti cassationis, quod si factū fuisset, ita esset memor de eo sicut de instrumento reuenditionis, & quod non vidit nec fuit præsens nec audiuit de ipso instrumento vēditionis, vnde ex tali testimonio ita limitatio nō videtur impugnari instrumentum cassationis, quia potuit fieri alio tēpore ex interuallo post ipsam reuenditionem, vt no. Barto. in d. §. si quis neget. col. fin. ver.



fi. ver. aduerte tamen Alexand. in consil. 93. colum. 2. in fin. ver. nam licet dicat. l. 1. Dec. in consil. 101. col. 2. versi. prædi-  
 7. eta comprobantur. ¶ Secundo principaliter ¶ comprobari videtur illud instrumentum cassationis & annulationis ex d. Imo. in d. c. cum Ioan. Eremita. vbi quando duo testes deponunt contra instrumentum, & vnus pro instrumento, statur vni testi deponenti pro instrumento, quia concurrunt fides notarij. quod dictum refert & sequitur Alexan. in d. c. si. 93. colum. per ver. item respondeo. lib. 3. Dec. in d. consil. 101. colum. fin. ver. & hoc quidem in proposito. Cor. in consilio 261. colum. lib. 4. Itaque licet isti duo testes deponant contra instrumentum, illud tamen sustineri videtur ex alio teste instrumentario mortuo, qui iudicatur pro ipso instrumento. Dec. in d. consil. 101. colum. 2. versi. 4. considerandum est. ¶ Tercio facit pro hac conclusione, quia instrumentum habet præsumptionem pro se. l. eum precibus. C. de proba. diu. iur. §. quod ferè. vbi l. in 2. not. ff. de pact. no. Doct. in l. sciendum. ff. de verb. obl. ¶ Quarto considero ¶ pro instrumento cassationis vnam aliam responsionem contra testimonia l. c. & Petri Ollat. quod videntur singulares, nā quilibet deponit de sensu suo tantum & de seipso, quod non fuit præsens instrumenti cassationis, nec illud fieri vidit aut audiuit, nec vnus nominat alterum in contestem, puta quod eo tempore quo dicitur receptum & rogatum ipsum instrumentum, ipsi ambo testes non essent in loco rogati instrumenti sed alibi, quod tamen videbatur necessarium, vt no. Inno. & Abb. in d. c. cum Ioan. Eremita, sequitur Bal. in d. consil. 37. lib. 1. Alex. in consil. 44. col. 4. versi. Paschalis quintus testis. lib. 4. ¶ Et tenendo hanc opi. non videtur obstare illa comparatio facta contra Antonium Michaelis, quod apotheca esset reuendita, quia illa fuit quædam confessio voluntaria procuratoris, quæ domino non præiudicat. l. certum. §. sed an ipsos. vbi Bar. ff. de confess. Præterea illa confessio probatur erronea ex instrumento cassationis, ideo præiudicare nõ debet. l. error. vbi latè Mod. C. de iur. & fac. igno. ¶ Sed tenendo primam partem, quod imò istud instrumentum cassationis non probet. Responderi potest ad argumenta facta in contrarium, & ad primum quod videatur necessarium vt testes deponentes contra instrumentum sint omni exceptione maiores, dico quod illud procedit, quando agitur de reprobando instrumentum per testes non instrumentarios. ita loquuntur Bar. & Doct. allegati supra. & in terminis ita declarat Cur. senior in consil. 56. col. 2. in fin. & duabus col. seq. allegat. Bart. in d. §. si quis neget, col. fin. idem tenet Cor. in consil. 232. colum. 3. ver. nec etiam obstat, quod testes lib. 1. Cõfirmo istam responsionem fundamento naturali, tamen testes instrumentarij esse possunt etiam alias inhabiles, tanquam approbati a contrahentibus. gloss. in §. & licet, in versi. supplicis, in Auth. de testibus cum simil. quæ l. as. not. in l. 1. colum. 3. ff. de fer. & in l. 1. §. fin. colum. 4. ff. de ver. obl. & in l. 1. columna 6. C. de testa. Soc. in consil. 17. circa fin. ver. & licet. gloss. ibi lib. 1. ergo videtur, quod per tales testes etiam inhabiles, reproberetur testamentum, vt contrarium eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. & si contra. ff. de vul. & pup. & idè operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. l. si. ff. de leg. 3. Quod tamen intelligerem in pluribus testibus instrumentariis deponentibus contra instrumentum secus si vnus tantum testis instrumentarius deponeret contra instrumentum, quia in vno teste requireretur quod sit omni exceptione maior. Baldus in consil. 166. Proponitur, quod ex quodam instrumento. columna secunda, versi. in contrarium. libro 2. Ias. tamen in d. consil. 13. columna penul. post med. lib. 3. quod etiam testes instrumentarij debent esse omni exceptione maiores, vt reproben instrumentum, sed non bene videtur loqui. ¶ Et si dicatur, ista ratio non videtur concludere, quod ad personam l. c. cuius inhabilitas supervenit post instrumentum, quia fuit aduocatus partis, ideo contrahentes qui rogant testes bene censentur remittere habilitatem testium, qui erat tempore instrumenti, non tamen censentur cogitare de futuro defectu. Imol. in l. testium. §. conditionem. ff. de testa. Alexan. in consil. 91. lib. 7. Respondeo, quod pars aduersa non videtur posse obicere huic testi quod fuerit aduocatus, quia istud processit ex voluntate & facto ipsius Antonij Curti, id est, ex reuenditione facta per eum per quam consensit quod posset pars redimens aduocare apothecam a conductore. ¶ Secundo respondeo, quod diuersa est ratio, quando reprobat instrumentum per testes instrumentarios, & quando per alios non instrumentarios, nā quando reprobat per testes

non instrumentarios, ideo requiritur, quod sint omni exceptione maiores, & omni exceptione maiores, quia instrumentum habet maiorem præsumptionem pro se, cum sustineatur ab omnibus testibus instrumentariis. & sic præsumptio ¶ est contra partem reprobantem tale instrumentum ideo requiruntur probationes fortiores & efficaciores, vt instrumentum ipsum reproberetur. Abb. in c. quia verisimile, per illum text. in 2. no. de præsump. & in consil. 11. col. 2. in 2. dubio. l. 1. vbi in isto casu probationes debent esse apertissimæ, & testes tales de quibus non sit aliqua verisimilis dubitatio, quod debeant deierare. no. gl. & Doct. in l. transactione. C. de trans. Soci. in consil. 263. colum. 6. ver. 2. respondeo. lib. 2. Ias. in l. extraneus. in 6. no. ff. de cond. ob. cau. & in l. sciendum. col. 3. ff. de verb. obl. Dec. in consil. 105. col. 3. in consil. 175. colum. 5. & in consil. 177. colum. 1. sed quando ipsimet testes instrumentarij deponunt contra instrumentum, non habet instrumentum tantam præsumptionem iuris pro se. Quod ex alio patet, quia vbi agitur de reprobando instrumentum per testes instrumentarios non requiritur tantus numerus testium quantus requiritur in testibus non instrumentariis, vt not. in d. c. cum Ioan. Eremita. Paul. de Cast. in consil. 231. In questione quæ veritur inter Sopranam. col. fin. l. 2. Itaque nimirum videri non debet, si idoneitas tanta non requiritur in testibus instrumentariis quanta in non instrumentariis. ¶ Tercio ¶ respondeo, quod falsitas dicitur de criminibus, que occultè committuntur, nec facile manifestari potest, nisi per testes instrumentarios, ideo facilius admittuntur testes alias inhabiles. l. consensu. C. de repud. c. veniens, el. 2. in fi. de test. & in terminis est tex. in c. 3. loco, de prob. vbi quando producit instrumentum de alienatione bonorum vniuersitatis, & quæ alienatio legitur facta sub nomine vniuersitatis, illi de vniuersitate admittuntur, ad probandum contra instrumentum, quod imò vniuersitas non fecit talem alienationem nec illi consensit, eo, quia res & falsitas instrumenti non facile per alios probari potest, quia in cõfectione instrumenti non consueuerunt adhiberi alie persone quam partes contrahentes, notarius & testes, & pondero illum tex. in c. 3. loco. Nam ibi illi de vniuersitate tractant de commodo proprio, & tamen admittuntur in testes ad reprobationem instrumenti, quanto fortius admitti debet aduocatus, qui commodo proprio non tractat, & in terminis ¶ de aduocato quod admittatur in testem in his quæ per alios facile probari non possunt, no. Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de teste. §. 1. colum. 24. sequitur Aret. in consil. 137. versi. præterea sicut iste testis. ¶ Quarto respondeo ratio quare aduocatus repellitur a testimonio est propter affectionem præsumptam, quæ ratio affectionis non videtur considerabilis in casu nostro, quia si instrumentum istud cassationis & annulationis verum fuisset, non est verisimile quod ipse testis vir doctus & bonæ famæ, & conditionis voluisset patrocinari prætextu, illius reuenditionis apotheca, cuius annulationi præsens fuisset. Sciuisset enim quod aduersus instrumentum reuenditionis fuisset oppositum de reuocatione & cassatione illius, in qua ipse fuisset testis, ex qua re euident calumnia & turpitudine ipsius testis detecta & manifestata fuisset, cum tamè famæ, & honoris sui immemor quis præsumatur. Isti quidem, in fi. ff. quod met. cau. l. iusta. ff. de manu. vind. ideo necesse esset dicere, quod cogitaret de tempore patrocini instrumenti illud cassationis per falsa testimonia repellere seu impugnare quod non est præsumendum, maxime quia tota res de qua agebatur solum valebat scutos septuaginta, & agebatur inter partes. nõ ita diuites, imò potius pauperes. Ideo nõ est verisimile quod fuerit corruptus tantus vir ad ferendum falsum testimonium, in ipso igitur ¶ teste Doctore & multo locupletiore ipsis partibus cessare debet suspicio falsitatis. pro re modica, quod ad eum hi. §. modus. ff. de trans. c. & si questiones, de simonia. gl. fi. 13. q. 5. Old. in consil. 162. Thema tale est. P. condidit testamentum, in fin. Alexan. in consil. 74. col. 2. lib. 1. & in falsitate not. Dec. in c. super literis, columna tertia de rescrip. Ex quibus apparet fortiorem & efficaciorẽ esse istam præsumptionem, quod noluerit iste dominus testis falsum dicere testimonium, illa præsumptione quæ sumitur ab affectione, quia non potuit cadere affectio tam magna in re modica in teste Doctore, quod iacturam facere voluerit, & animæ & honoris, ideo præsumptio fortior tollit & elidit aliam præsumptionem debiliorem. l. cum de debito. vbi Bartol. ff. de prob. l. diuus. vbi Bart. ff. de testi. in integr. l. non solum ff. de ritu. nupt. cap. ex transmissa, qui filij sint legi. ¶ Non obstat, quod alter testis Petrus Ollat refringat



restringat testimonium suum ad tempus illius reuenditionis nam ideo locutus fuit de eo tempore, quia instrumentum cassationis legitur factum eodem tempore, in eodem loco & coram eisdem testibus & notario, ideo dicit iste testis, quod sicut audiuit de reuenditione, ita audiuit de eius cassatione. ¶ Secundo respondeo, quod ideo locutus fuit de illo tempore, quia clare praesupposuit, quod in loco dictae cassationis & de tempore quo legitur facta, ipse testis non fuit praesens nisi illi reuenditioni, ideo dixit, quod eo tempore non fuit praesens alicui cassationi ideo autem noluit deponere de alio tempore, quia cum alio tempore praesens non fuerit, in loco non poterat deponere negatiuam quod actus cassationis factus non fuerit, & sic restrinxit se ad tempus reuenditionis, quia de eo tempore tantum poterat negatiuam coarctare quod ad actum de alio autem tempore non poterat coarctare negatiuam actus, cum praesens in loco non esset. ¶ Tercio respondeo, quod in teste attenditur ratio, ut no. Bal. in l. solam. C. de testibus, sed in ratione quam assignat iste testis, clare apparet, quod nunquam fuerit praesens alicui instrumento cassationis. ratio enim testis est illa, quae declarat & restringit eius dictum. Inno. & Doct. in c. cum causam quae de testib. Alex. in consil. 20. colum. 2. circa med. lib. 2. Soc. in l. sed in illo. §. sed & circa. versic. sed ista ratio. ff. de rebus dub. & in consil. 42. colum. 3. lib. 1. & potius statur rationi quam dicto testis. Baldus in consilio 219. Testes. li. 4. & in consilio 385. Ex quadam scriptura. lib. 5. & ratio testis est illa quae dat esse rei, id est, eius testimonio Bal. in d. l. solam. Abb. in consil. 105. colum. 2. lib. 1. ¶ Non obstat ¶ dictum Imolae in d. c. cum Ioannes Eremita. quod unus testis deponens pro instrumento, praefertur duobus testibus deponentibus contra ipsum instrumentum, quia respondeo, quod illud dictum Imolae videtur intelligendum, quando duo testes deponentes contra instrumentum non essent instrumentarii, secus in duobus testibus instrumentariis ut sunt isti duo. ita declarat Corn. in consilio 232. columna secunda li. 1. nam Cor. in prin. consilij arguendo pro parte contraria allegauerat illud dictum Imolae, & tamen in conclusionem suam vult, quod illud non procedat, quando plures testes instrumentarii contradicunt instrumento, ¶ Secundo respondeo, quod dictum Imolae posset procedere, quando remaneret numerus sufficiens ad validitatem instrumenti tunc enim licet contradicentes instrumento sint numero plures, tamen praefertur pauciores deponentes pro instrumento, secus autem quando non remaneret numerus sufficiens, quia tunc impossibile est, quod instrumentum sustineatur ex vno tantum teste, aliis omnibus contradicentibus, itaque aut dictum Imolae debet intelligi, aut alias de iure procedere non potest. ¶ Tercio respondeo, quod dictum Imolae debet intelligi, quando testis qui stat pro instrumento examinatur, & expresse approbat contenta in eo, secus si non examinatur ut hic, quia tertius testis est mortuus. Ratio diuersitatis est, nam quando testis expresse deponit super veritate contentorum in instrumento sumus in casu claro, scilicet quod approbatur instrumentum ex testimonio vnius testis, sed quando non examinatur, sumus in dubio. licet enim testis mortuus praesumatur stare pro instrumento, tamen praesumptio non est plena probatio, nec habetur pro veritate, imo praesumptio consideratur in casu dubio, quia in claris cessant praesumptiones. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obl. ideo dubium est, si testis mortuus viueret & examinaretur, an instrumentum approbaret unde esset absurdum, quod praesumptio quae insurgit ex morte vnius testis instrumentarii, habeat tantam efficaciam & vim, quantum habent duos testes viui expresse deponentes. semper enim praesumptio cedit legitimae probationi. l. fin. in prin. ff. quod metus cau. l. nuptura, in fi. ff. de iure dotium. l. si chirographum. & l. cum indebito. §. i. ff. de proba. ca. is qui fidem. de spōsal. & in terminis ¶ hanc declarationem voluit Bald. in consilio 228. in quodam instrumento. li. 2. vbi si instrumentum habet quinque testes cum duo sufficerent, & sic tres sint supernumerarii, licet dicatur, quod instrumentum non reprobatur ex contradictione testium supernumerariorum, tamen dicit Bal. quod si illi tres supernumerarii contradicunt instrumento non sustinetur instrumentum, nisi alij duo fidem dederint contractui. & sic requirit Bal. quod alij duo debeant expresse examinari pro instrumento, alias si non examinantur, sumus in dubio, an essent approbaturi instrumentum vel non. & esset absurdum, quod illa praesumptio quae habet instrumentum ex illis duobus testibus expresse non

contradicentibus instrumento habeat eandem vim clara probatio quae fit per testimonia expressa illorum trium testium. ¶ Non obstat tertium argumentum quod instrumentum habet praesumptionem pro se, quia §. responsum est, quod probatio est fortior praesumptione, sed ¶ instrumentum facta est probatio per duos testes, & remanet instrumentum habere praesumptionem solum ex vno teste mortuo, quod se viueret, forte deponeret ¶ instrumentum & ei contradiceret ¶ ut alij. ¶ Non obstat ¶ quod isti duo testes contradicentes instrumento videantur singulares, ut dicitur in quarto argumento, quia imò non sunt singulares ut declarat Bart. in d. §. si quis neget, cuius Bar. opinionem dicit communem Soc. in consil. 28. colum. 2. circa fi. versic. sed ad hoc clare respondetur. li. 3. ¶ Considero etiam ad reprobationem iustius instrumenti cassationis vnam praesumptionem non leuem, nam ista duo instrumenta reuenditionis & cassationis leguntur facta eodem tempore per eundem notarium, & coram eisdem testibus. Profecto si instrumentum cassationis & annulationis secutum fuisset, non est verisimile, quod notarius instrumentum reuenditionis expediuisset in forma solenni parti illi, cuius non intererat, quia non debet notarius edere instrumenta ei, cuius non interest. Bar. in l. instrumenta, in fi. C. de fideicom. Paul. de Cast. Alex. & Ias. in l. prator ait, in prin. ff. de eden. & verisimile est, quod saltem in exhibitione illius instrumenti mentionem fecisset de cassatione secuta, ne ex tali exhibitione simplici laderetur pars in cuius fauore secuta erat cassatio. ¶ Rursus considero ¶ quod ista cassatio allegata non est verisimilis, id est, quod pars cui reuenditio facta erat, voluerit ab ea incontinenti recedere. l. non ad ea. ff. de condi. & demon. quod autem verisimile non est, falsi imago est. Bald. in l. 1. col. 3. C. de ser. fug. & instrumentum non probat, quando continet non verisimilia. Abb. in consil. 99. in fin. lib. 1. Curt. iunior in consil. 17. colum. 2. post med. & in consilio 178. colum. 2. Nec obstat vna responsio quae ex aduerso datur ad hanc considerationem, id est, quod per instrumentum cassationis sumus in casu claro, ideo quod cessat praesumptio, quia istud est de quo principaliter agitur, quod imò non sumus in casu claro quia cassatio ipsa clare non probatur attentata contradictione duorum testium instrumentariorum, & ista contradictio iuuatur ex consideratione memorata, quod non sit verisimile statim fuisset recessum ab ipsa reuenditione. ¶ Potestremo considero ¶ quod licet praemissa fundamenta non sufficerent ad reprobandum instrumentum cassationis de falso, sufficere tamen debent in hoc, ne detur fides tali instrumentum, seu ut non probet tanquam suspectum, quae reprobatio ne fides detur facilius sit, quam ut falsum arguatur. Sal. in l. in exercendis. C. de fide instrumento. Soci. in d. consil. 28. col. 2. ver. respondeo etiam & secundo. & in consil. 92. colum. 2. versic. 2. ipse respondet. lib. 3. sala enim suspicio falsitatis habetur pro falsitate, quod ad hoc ne instrumentum ¶ probet. l. iubemus. C. de proba. quod maximè procedit ¶ in suspitione quae militat contra instrumentum, cuius probatio dicitur miraculosa, ut credatur testimonio pellis mortuae. Inno. in c. cum P. tabellio, de fide instru. Oldr. in consilio 75. Baldus in consilio 447. Ad euidenciam praemittendum est quis dicatur usurarius manifestus. circa fi. lib. 5. imò talis probatio dicitur contra ius diuinum, quo iure cautum est ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, ita de instrumento dicit Corn. in consil. 32. col. 2. & in consil. 55. colum. 8. lib. 3. nam per instrumentum creditur voci mortuae, & sic non stat verbum in ore duorum vel trium. Ista causa fuit commissa iudicanda spect. domino Felici de Cruce aduocato consistoriali curiae Gratianopolis celeberrimo & famosissimo, qui solus pronunciare noluit, sed me in laboris participium elegit, ipse autem rei magnitudinem considerans ne tantus labor irritus fieret, non potui praemissa fundamenta non scriptis commendare, quibus visis & consideratis in sententiam nostram Venit memoratus dominus Felix de Cruce iudex, & ita pronunciauimus. Gratianopoli, 18. Martij. 1540. Aymo Crauetta Iurisconsultus.

SUMMARIUM.

1. Vnus alium obligare non potest sine mandato, onus reale sequitur possessionem. ibi. nu. 1.
2. Onus reale imponi non potest, nisi per habentem ius aut dominium in ipsa re, cui onus imponitur.
3. Titulus non probat dominium, sed causat ius aliquid accipiendi aut consequendi.



- 4 Tituli productio in emptore aut creditore non sufficit nisi probetur de iure authoris.
- 5 Presumptio vna non sufficit, sed plures requiruntur vbi agitur de iudicando ex presumptionibus.
- 6 Presumptio. l. merito. ff. pro socio, procedit in reo vt absoluitur, non in actore ad fundamentum eius intentionis.
- 7 Identitas bonorum probari non potest nisi testes habeant notitiam antiquorum modernorum confinium.
- 8 Prescriptio aduersus solutionem census inducitur spacio. 40. annorum, seu ex cessatione, per illud tempus.
- 9 Prescriptionem libertatis contra onera allegans non tenetur probare negatiuam quod non soluerit in prateritum, sed illa presumitur.
- 10 Scientia presumitur in his de quibus est fama.

CONSILIUM LVII

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nullo modo legitur iustificata intentio nobilis Ioannis de Valle contra Iacobum Orandi, & alios reos conuentos de Glandagio. nam actum fuit principaliter, vt recognoscerent ipsi rei quosdam census, alias recognitos per diuersas personas Iordano & Huberto Pier fratribus anno 1386. & die 6. mensis Martij, sed ipsi rei non possunt obligari ex facto illorum recognoscentium, nisi probentur eorum heredes, quia vnus alium obligare non potest. l. inter stipulantem, in l. 2. & 3. responso. ff. de verb. obliga. Auth. si quando, ver. cum aut. C. de costi. pecu. vel nisi probetur bona possessa per ipsos reos esse affecta onere reali ipsorum censuum, quod onus sequitur possessores. l. si pedetes. §. si quid. ff. de usufr. l. siue. & l. sequē. §. si fundus. ff. de pign. ac. l. neq. ff. de impen. l. omnes. C. sine censu vel reli. l. 1. C. de mul. & in quo loco. l. i. o. c. cum non sit.

2 de decimis. c. ex literis. c. de pign. Clem. 1. de censu. quod onus reale non potuit imponi ipsis rebus seu bonis possessis per ipsos reos nisi probetur quod illi recognitores censuum haberent ius seu dominium in talibus bonis. l. si aliena. ff. de pign. ac. rei enim alienę seruitus imponi non potest. l. 2. ff. de seruitu. de quo iure seu dominio ipsorum recognoscentium nihil omnino probatum fuit, solum enim fuerunt producti tituli antiqui talium recognitionum, ex quibus titulis solis non probantur iura ipsorum censuum, sed tantum causatur ius accipiendi ipsos census si de eis probetur. Cor. in cons. 333. col. 7. vers. quia non reperio. lib. 1. & in cons. 16. col. 3. vers. solus autem titulus. lib. 2. & hoc nisi tertius contra quem agitur ex instrumēto recognitionis, causam haberet a recognoscente. Sal. in l. si. colum. fi. C. de iure emphy. per text. in Authen. qui res iam dictas. C. eo. tit. tradit. Soc. in cons. 50. col. 2. & in cons. 68. col. 3. lib. 4. Ripa in l. si rem aliqua. col. 13. vers. intellige vt non probet. ff. de acqui. poss. & in l. 1. col. fi. ff. de pign. similiter probaret instrumentum recognitionis in praiudicium tertij, probando quod tempore recognitionis recognoscens teneret & possideret bona recognita. Guido Papium. q. 272. per text. in l. censualis, vbi Bald. C. de donatio. similiter & tertio probaret instrumētum recognitionis in praiudicium tertij probando prastationem census aut pensionis in vim talis recognitionis, vt habetur in addi. ad Gui. Papium in dicta q. 272. Neque releuat asserta deductio, quod tales recognitiones fieri non soleant nisi per dominos rerum, quia nusquam reperitur scriptus iste modus probandi dominium, scilicet quod recognoscens presumatur dominus rei recognita ex eo solum quod recognouit, quasi talis recognitio fieri non soleat nisi per dominum, & pars aduersa dicens probari dominium ex tali presumptione, tenetur per legem illud probare, quia erubescimus sine lege loqui. §. considere. mus, in Authen. de triente & semi. l. illam. C. de colla. ¶ Secundo respondeo, quod contrarium probatur ex ipsis recognitionibus productis, nam producta fuit vna recognitio in qua maritus sine aliquo mandato recognouit rem vxoris, & sic rem alienam, & quę non erat dotalis, licet etiam dotalem recognoscere non potuisset in preiudicium vxoris. ¶ Tertio, respondeo, quod regulariter non confuevit quis rem alienam vendere aut pignorarē, & tamen

4 non sufficit emptori aut creditori producere titulum solum emptionis aut pignoris, nisi probetur de iure & dominio venditoris aut debitoris, quia ex talibus presumptionibus, quod quis rem alienam vendere aut pignorarē non confuevit, tertio possessori praiudicari non debet. lege quę nondum. §. quod dicitur. ff. de pigno. & l. cum res. C. quę res pign. oblig. poss. Pau. de Cast. in consilio 406. Satisfaciendo. colum. 2. post med. lib. 1. & in consil. 330. ¶ Libellus istorum agentium. colum. 2. circa med. lib. 2. ¶ Quarto respondeo, si talis presumptio sufficeret ad probandum do-

minium, frustra laborarent Doct. circa modum probandi dominium in antiquis, de quo in l. si arbiter. ff. de proba. in l. cum aliquis. C. de iure delib. & c. cum causam, eo. tit. semper enim sufficeret producere titulos antiquos, & allegare, quod contenta in ipsis titulis fieri non consueuerunt, nisi per eos qui ius habeant ita faciendi. ideo de tali presumptione curandum non est quia, non est presumptio iuris seu a iure approbata, sed quędam presumptio hominis per ipsum authorem excogitata. ¶ Quinto respondeo, quod vbi agitur de iudicando ex presumptionibus, non sufficit vna presumptio sed plures requiruntur Bal. in consilio 154. Instrumentum sic dicit, in fi. libro 2. sed circa probationem dominij illorum recognoscentium nulla alia allegatur presumptio prater istam friuolam, ergo & c. ¶ Sexto & vltimo respondeo, quod ista asserta presumptio tota fundatur in l. merito. ff. pro socio, quia bonus quilibet presumitur, ideo non est verisimile, quod rem alienam velit quis regnoscere. sed dico quod ille tex. non procedit in actore, vt ex illa presumptione fundetur eius intentio, sed solum procedit in reo vt absoluitur. gl. in l. si pater, alias est. l. qui iurasse. §. si pater. vbi Ias. col. fin. post Bar. ff. de iure iur. Anc. in cons. 415. Primum dubium, col. 2. ver. adhuc aduertendum Rom. in cons. 304. Plura sunt, col. 1. ver. nec refragetur. Soc. in cons. 57. col. 5. lib. 4. Dec. in l. non hoc, col. fi. C. vnde legi. in l. si emancipati, col. 3. C. de colla. in c. super literis, colum. 4. de rescript. & in c. Osius, col. 2. de electio. ¶ Similiter non fuit probatum, quod ipsi rei conuenti sint heredes ipsorum recognoscentium itaque nullo modo compelli possunt ad solutionem censuum, neque vt heredes neque vt possessores bonorum subiectorum alicui oneri reali. ¶ Secundo principaliter non fuit iustificata intentio ipsius actoris, nam egit tanquam heres mediatu dictorum Iordani & Huberti Pyer, quibus factę dicuntur assertę recognitiones, & tamen nullo modo probauit talem titulum hereditarium, neque ex testamento, neque ab intestato, quia nullus testium deponit, quod aliqui antecessores ipsius actoris successerint dictis Iordano & Huberto Pyer, ideo non potest se iuuare ex assertis titulis & recognitionibus factis in fauorem aliarum personarum, a quibus causam non habet neque vniuersalem neque particularem, quia recognitio facta aliquibus personis aliis prodesse non debet. l. si actionem, & ibi not. C. de transact. toto tit. C. res inter alios acta. quod vnicum fundamentum sufficit ad victoriam causę. ¶ Tertio, principaliter vbi premissa cessarent, quę tamen efficacissime virgent, adhuc non diceretur probata intentio ipsius actoris, quia non fuit probatum, quod bona possessa per ipsos reos sint illamet bona, quę leguntur descripta in assertis recognitionibus, nam ad probandum identitatem bonorum oportet, quod testes habent notitiam de antiquorum & modernorum confinium, iuxta doctri. Bart. in l. demonstratio falsa, in prin. ff. de condi. & demon. & in l. 1. C. si vnus ex pluribus, etenim si quis ignoret confines antiquos, impossibile est quod intelligat identitatem rei. quod voluit Bal. in con. 265. Verba laudi. lib. 2. vbi quando res sunt confusę & intricate propter tempus, non potest probari identitas nisi per famam, ideo ista identitas non potuit probari per illos duos testes Petrum, & Antonium Bouet, qui temerarię ausi sunt deponere super identitate, cum tamen de antiquis confinibus notitiam habere non possent, id est, de tempore annorum fere ducentum. ideo omnes alij testes ipsius actoris aperto ore confessi sunt se nescire identitatem allegatam, eo quod ignoraret ipsos antiquos confines, licet sint longe maioris ætatis quàm illi duo testes adeo temerarij. Profecto si identitas sciri potuisset, facilius & securius super ea deponere potuissent alij testes seniores eiusdem actoris. Contra quos etiam testes fuit oppositum quod ipsi instigauerunt ipsum actorem ad mouendum huiusmodi litē, promittendo futuram victoriam opera & medio ipsorum, testium & quod ipso actore testificaretur. ¶ Quarto, principaliter posito & non concesso, aliquid probatum fuisse de iure ipsius actoris, tamen reperiretur prescriptum

8 aduersus tale ius per cessationem solutionis censuum in tanto tempore. Bar. in con. 59. Commune Spoleti. col. 2. ver. Præterea hoc certum est. vbi, quod sufficit tempus quadraginta annorum ad prescribendum libertatem aduersus talia onera quando quis iusta ratione motus ea non soluit vt hic iuste enim excusantur rei a solutione istorum censuum non facta aliqua fide de obligatione. idem voluit Bal. in con. 112. De generali, colum. fin. in quarto puncto. & in consilio 257. Quæstio vertens. lib. 2. & in cons. 315. Ponitur quod antiquitus. col. 1. ad fi. lib. 3. Paul. de Castr. in consilio 313. Postremo



res ista. libro 1. quæ libertas hoc modo præscribitur etiam contra ecclesiâ. Paul. de Castr. in consil. 213. Vñ puncto 9 superscripto. colum. 1. post med. lib. 2. ¶ neque tenetur ¶ al legans præscriptionem libertatis cōtra talia onera probare negatiuâ, id est, quod non soluerit ipsa onera per tantū tēpus, imò tenetur aduersarius probare affirmatiuam, id est, ipsa onera fuisse soluta. Bart. in d. consil. 59. Bal. in consil. 315. Ponitur quod antiquitus, colum. 1. in fin. lib. 3. Ang. de Castr. filius pauli inter consilia Pauli. de Cast. sui patris in cōs. 293. Ad primum videtur respondendum. col. 2. in quarto dubio. & in consil. 298. Ad primum quesitum. col. fin. lib. 2. Cor. in consil. 142. col. pen. vers. præterea hoc est certum. lib. 3. & in consil. 268. colum. 7. vers. accedat etiam ad probationem lib. 4. sed actor nullas probauit solutiones istorum censuum per assertos testes, nam primus testis ultra quod solum deponit de auditu incerto & generali, nescit etiam per quas personas solutum fuerit, ideò nihil omnino probat. ¶ Sextus etiam testis solum deponit de auditu alieno, alij autem testes nihil omnino deponunt de aliquibus solutionibus, itaque probatur libertas non soluendi ex cursu temporis antiquissimi, cuius initij memoria non extat in contrarium, ex quo aliter non docetur de aliquibus solutionibus. Et profectò non est verisimile, quod si ista bona essent affecta onere censuali, quin reperirentur aut testes aut scriptura ad probationem ipsius census. ¶ Non obstant asserti testes deponentes de asserta fama, quod ista bona mouentur de feudo, quia respōdeo multis modis. Primò, quod nō probatur fama debito modo iuxta doctri. Bart. in l. de minore. §. plurium. ff. de quæstio. ¶ Secundò respondeo, quod ista probatio est generalis & incerta, quia non sequitur, audiui quod ista bona mouentur de feudo, ergò sunt affecta oneribus petitis, maximè quia illa onera non conueniunt naturæ feudi, ideò talis probatio generalis & incerta non releuat. l. non hoc. C. unde legi. c. in præsentia, de proba. ¶ Tertiò respondeo, quod multi ex testibus actoris deposuerunt se nihil scire de tali fama, ideò dici non potest, fuisse aut esse istam famam apud maiorem partem populi. nam quibus tres tantum deposuerunt de auditu, & quod ista fuerunt examinati decem testes pro actore, ex bona mouentur de feudo, alij autem septem testes dixerunt se nihil scire. Profectò si talis fama ¶ per locum & apud maiorem partem populi dispersa fuisset, verisimiliter de ea alij testes deposuissent, & de ea notitiam habuissent. l. regula. ff. de iuris & facti igno. c. 1. de posth. præla. glos. in l. si tutor. C. de pericu. tutor. vbi, q. non præsumitur ignorantia eorum, quæ publicè per famam sunt nota, itaque ex auditu tantum ab aliquibus personis præiudicari non potest ipsis reis, vt eorum bona dicantur subiecta assertis censibus ab actore petitis. ¶ Postremò vbi res dubia esset, quæ tamen ex præmissis clarissima facta videtur, in casu dubio pronuntiandum est pro casu libertatis, quæ naturaliter præsumitur nisi probetur seruitus. l. altius. C. de serui. & aqua Bald. in consilio 400. Super primo puncto, columna prima. in fin. lib. 4. Gratianopoli, 16. Martij. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano. I. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Tertiū de cuius interesse agitur potest interuenire in causa criminali pro iuribus suis priuatis.
- Argumentum valet de causa ciuili ad criminalem, & statutum corrigēs in vna extenditur ad alteram. ibid.
- 2 Cumulatio iudicij ciuilis & criminalis admittitur.

## CONSILIVM LVIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Accusatur A. de S. reus incendiij per fiscum regium, ¶ modo dominus villæ combustæ vellet interuenire in iudicio criminali pro iuribus suis & interesse priuatis, quæritur an hoc facere possit. ¶ Breuiter puto respondendum quod sic, nam valet argumentum de causa ciuili ad causam criminalem. l. absentem. ff. de pœnis. l. as. in l. magistratibus. colum. 2. ff. de iurisd. omn. iudi. quod adeò procedit, vt statutū corrigens in causa ciuili, extendatur etiam ad causam criminalem. Aret. in consilio 109. col. 2. sed in causa ciuili potest tertiū de cuius interesse agitur interuenire causæ & liti assistere, & probationes facere pro iuribus & interesse suis. l. si suspectu, in prin. ff. de inoff. testa. l. si per-

lutorio. §. 1. vbi Bar. ff. de appella. no. Doct. in c. cum super, de re iudi. ergò idem videtur dicendū in causa criminali, cum ratio diuersitatis considerari non possit. l. illud. ff. ad legem Aquil. l. 1. ff. de fonte, cum similibus. & in terminis nostris ita decidit Bal. in Auth. nunc si hæres, colum. 1. ver. iuxta prædicta quæro. C. de litigio. ¶ Pro quo facit doctrina Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. vbi quod iudex causarū criminalium, cuius iurisdicção est limitata ad causas criminales tantum, potest tamen incidenter cognoscere de causa ciuili descendente ex eodem facto criminali, & ob id ¶ libellus admittitur, in quo accusatur quis de furto, criminaliter & incidenter possunt eum condemnare ad restitutionem rei furtiue, vel ad satisfaciendum damna & interesse. ¶ Facit optimè tex. in §. oportet enim. in Auth. vt iudi. sine quoquo suffragio. & in §. illud videlicet, circa si. titu. in Auth. vt liceat matri & auia. vbi, quod captus ex causa furti relaxari non debet, donec furtum restituerit. Ad idem faciunt quæ scribit Alexan. post Imol. in l. diuus, in vlti. not. ff. de re iudi. vbi si accusetur quis, quod testes falsos produxit, potest incidenter peti, vt retractetur sententia lata prætextu falsorum testium. Et sic cumulari potest iudicium ciuile cum iudicio criminali, scilicet iudicium criminale principaliter, & ciuile incidenter implorando super ciuilitate officium iudicis, sequitur Socin. in consilio 60. colum. 1. lib. 4. Deci. in l. edita, colum. 13. versicu. & retenta ista regula. C. de edendo. l. si latrunculator habens iurisdiccionem limitatam quò ad causas criminales potest, & debet agnoscere etiam de causa ciuili incidenter, & simul cumulata cum causa criminali, quanto magis magnificus Senatus amplum habes imperium in omnibus causis, poterit talē cumulationem admittere. & si vna & eadē persona talem cumulationem facere pōt q, prohibet accusationem per fiscum institui, & iudicium ciuile incidenter cumulari per tertium, cuius interest. Certè nescio videre rationem diuersitatis. Præterea iura dicentia furem relaxari non debere nisi furto restituto, satis clarè videtur probare posse dominum rei furtiue interuenire in iudicio criminali de furto pro iuribus & interesse suis, tanquā in necessarium antecedens. lex enim præcipiens furti restitutionem in iudicio criminali in necessarium antecedens videtur permittere iudicium ciuile ad furti petitionem. l. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de procur. cum similibus. Gratianopoli, 3. Iunij. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Condicio an importetur per illa verba, cum pacto & conditione. Condicio quando dicatur, & quando modus. ibi. num. 1.
- 2 Hæres priuari non debet hereditate ob modum non impletum quando est modus qui respicit merum fauorem ipsius hæredis. Modi non impleti oppositio cessat quando opponentis non interest modum fuisse impletum. ibi. num. 2.
- 3 Ad discordiam faciles sumus naturaliter. Modi implementum quando est dubium, an commodum vel damnum asferre possit, nunquam opponi potest exceptio modi non impleti. ibi. num. 3.
- 4 Modo non impleto hæres priuari non debet hereditate, nisi modus causa finalis fuerit institutionis, & quæ dicitur causa finalis.
- 5 Dispositio testatoris satis est quod impleatur quo ad effectum, licet non quò ad verba.
- 6 Modi defectus non inducit priuationem hereditatis, quādo testator omnino aliās erat relicturus.
- 7 Monitio an sit necessaria vt hæres priuetur hereditate ob modum non impletum.
- 8 Hærede mortuo qui modum implere debebat, eius hæres hereditate priuari non potest ob modum non impletum.

## CONSILIVM LIX.

## Pro hæredibus Petri Martini.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Petrus Pollardi instituit hæredem Petrum Martini & eius liberos naturales & legitimos, cum pacto & conditione, quod infra annum obitus ipsius testatoris teneatur vxorem ducere, & moram continuam facere cum testatore & eius vxore, & illis seruire filialiter, & per ipsum hæredem voluit omnia per ipsum testatorem disposita de puncto in punctum seruari, deinde fecit



fecit quasdam substitutiones, de quib⁹ ad præsens nõ quæ-  
ritur, quo testatore mortuo Petrus Martini hæres conti-  
nuè habitauit cum vxore testatoris, vxorem tamen non  
duxit, sed mortuus est sine liberis. Modò hæredes legitimi  
petūt hæreditatem prædictam ab hæredibus ipsius Petri,  
allegantes ipsum Petrum priuatum fuisse dicta hæredita-  
te quia non impleuit conditionem adiectam ab ipso testa-  
tore nulla ducta vxore, quæritur quid iuris? ¶ Puto hæ-  
res dicti Petri Martini absolui debere sequentibus funda-  
mentis. ¶ Et primò considero, quod illa verba, cum tamē  
1 pacto & conditione, non solent importare conditionem a-  
liquam, quia de natura cōditionis est, vt impleatur seu pu-  
rificetur ante executionem actus, sed quando aliquid ve-  
nit implendum post executionem ipsius actus, dicitur mo-  
dus, & non conditio iuxta doctrin. Bart. in l. quibus. §. Ter-  
milius. ff. de conditio. & demoustr. Bal. in cons. 261. Pepus Ni-  
colutij, circa finem libri secundi. Anto. de Butri. in consilio  
43. Abique diffusionē. in prin. Paul. de Cast. in consilio. 5.  
Quicquid dicatur. colum. 1. latius & pulchrius in consilio  
292. Circa primum dubium videtur, quod institutio. col. 1. &  
2. lib. 2. nec attenditur quod testator vsus fuerit illo verbo  
conditione, quia considerari debet effectus, nõ autem ver-  
ba, vt no. Doct. in locis præallegatis. & tradit Alex. in consi.  
119. col. 1. lib. 1. & in consi. 20. colum. 2. lib. 6. Aret. in consi. 93.  
Visto legato, circa fi. Dec. in l. cum mota. colum. 3. post med.  
C. de transactio. itaque cum non teneretur heres vxorem  
deducere ante aditam hæreditatem, & sic ante executio-  
nem seu consummationem actus, sed demum hæreditate  
adita necessariò dicendum est quod illa verba sub pacto  
& conditione, importent modum, non conditionē. ¶ Qui-  
2 bus ita præsuppositis dico, quod hæres priuari non de-  
bet hæreditate, quando modus & impletum concernit  
merum fauorem ipsius hæredis. l. Titio cētum, in princip.  
ff. de condi. & demon. l. 2. §. si. ff. de dona. Alexand. in cōs. 127.  
col. 1. post. med. vers. nec dicatur quod attentio. lib. 7. Decius  
in consilio 452. colum. 2. circa med. sed quod hæres duce-  
ret vxorem, hoc non poterat concernere fauorem ipsius  
testatoris, sed hæredis tantum, ne fortè sine vxore in pec-  
cato vitam ageret fortè fornicando. Neque testator aut ve-  
niens, ab intestato dici possunt interesse aliquod sustinere,  
quia Petrus vxorem non duxerit, ideò cessat oppositio de  
modo non impleto. Bald. in consi. 127. Quidam nobiles rece-  
perunt. lib. 1. vbi, quod ecclesia non potest vasallo oppone-  
re, tu non impleuisti pro parte tua, quando ex defectu im-  
plementi ecclesia damnum non sustinet, & eius non inte-  
rest. ¶ Preterea si hæres institutus vxorem duxisset, fortè nõ  
potuisset vxor testatoris concorditer cum ipso hærede &  
eius vxore viuere, imò videmus à communiter accidētib.  
raro fieri posse, vt plurimum vxores amicè conueniant in-  
3 ter se, & naturaliter faciles sumus ad discordias. gloss. in  
c. prudentiam, in verbo duobus, de offi. delega. Ideò illa du-  
ctio vxoris verisimiliter futura erat damnosior vxori testa-  
toris. Sed quando dubium est, an implementum modi pos-  
sit afferre damnum vel cōmodum, nunquam opponi po-  
test exceptio modi non impleti. Dec. in d. consi. 452. colum.  
4 2. circa med. ¶ Secundò, quod principaliter dico, quod ex modo  
non impleto hæres non debet priuari hæreditate, nisi ille  
modus causa finalis fuerit ipsius institutionis. Bald. in d. cō-  
silio. 219. Pepus Nicolutij, col. 2. lib. 2. sed causa finalis confi-  
deratur quando respicit fauorē, aut ipsius testatoris, aut al-  
terius tertij. Ang. in cōsilio 124. Iolus domini Dalmacij, col.  
pen. circa med. vers. circa quod considero. Soc. in consilio  
26. colum. fin. circa med. lib. 3. Cor. in consilio 101. colum. pe-  
ad fin. lib. 1. Deci. in consilio 238. ad fin. sed iste modus non  
potest respicere aliquem fauorem ipsius testatoris aut e-  
ius vxoris, ergo non importat causam finalem, sed impul-  
suam tantum, ergo ob talem modum non impletum pri-  
uari quis hæreditate non debet. ¶ Tertio, vbi talis modus  
concernere posset fauorem vxoris testatoris, iste fauor ex  
alio considerari non potest, nisi vt eo medio cogeretur hæ-  
res cum vxore testatoris habitare, & ei filialiter seruire, quia  
videmus quod viri vxores non habentes vagari frequentis-  
simè solent, cui causæ continuæ habitationis satisfactum  
fuit, quia habitauit hæres cum vxore testatoris quandiu vi-  
5 xit, eidemque filialiter seruiuit, ideò quod modo prædicto esse  
etualiter satisfactū videtur, quod videtur sufficere ex his,  
quæ in fortioribus terminis scribit Alexand. in cōsilio 100.  
libro quarto, vbi si relinquitur fideicommissum sub condi-  
tione, si hæres efficiatur presbyter, locum habet fideicom-  
missum, si hæres decedit sine liberis aliter non factus pres-

byter, considerato effectu talis conditionis, nam testator  
opponendo talem conditionē cogitauit, quod hæres gra-  
uatus liberos non haberet, ideò satis est voluntati testato-  
ris effectualiter esse satisfactū. ¶ Pro quibus facit quod scri-  
bit Oldr. in consilio. 257. Factum tale est, dominus Nico-  
laus. columna tertia, vbi, quod sufficit dispositionem in ef-  
fectu impleri, licet verba lædi videantur. Itaque licet secū-  
dum verba testatoris hæres institutus vxorem non duxe-  
rit, satis tamen videri debet, quod ipsius testatoris volunta-  
tem impleuerit effectualiter. ¶ Quarto, quod defectus modi nõ  
6 impleri non debet inducere priuationem hæreditatis quā-  
do apparet, quod testator alias omninò erat relicturus. A-  
ret. in consilio 94. colum. 3. vers. pro his facit. vbi loquitur  
in fortiori casu, id est, in legato relicto sub conditione. Sed  
in casu nostro satis videtur apparere, quod testator esset  
omninò instituturus. patet, quia cum grauasset hæredem  
multis fideicommissis, ea tamen omnia reliquit eius arbi-  
trio, ita quod esset in potestate hæredis ipsa fideicommissa  
reuocare, rursus quia ipsi hæredi nunquam apposuit ali-  
quam pœnam casu quo modum prædictum nõ impleverit.  
7 ¶ Quintò non videtur esse locus alicui priuationi hære-  
ditatis, tanquam hæres non impleuerit, quia nunquam pe-  
titum fuit vt impleverit, neque per hæredes legitimos, neq;  
per aliam personam. ideò remissa censetur ista oppositio  
de modo non impleto. Corn. in consilio 208. columna pen-  
ad finem. lib. 1. Nec obstat terminus appositus à testatore,  
quia eo non obstante adhuc erat necessaria monitio iudi-  
cis, ex quo testator pœnam non apposuit. §. si quis autem,  
in Authen. de eccles. titu. Paul. de Cast. in consilio 292. Cir-  
ca primum dubium videtur, quod institutio, in octauo du-  
bio. lib. 2. & in consilio 271. Visto puncto. col. 2. post med. eo-  
dem li. tradit nouissimè Gozadinus in consi. 34. col. 2. circa  
med. vers. nec obstat quod voluit, ex quo fundamento res  
8 videtur clara. ¶ Sextò, quod ex quo hæres ipse dum vixit, non  
fuit molestatus vt priuaretur hæreditate tanquam indig-  
nus non impleto modo imposito per testatorem, remissa  
censetur omnis indignitas, vt contra eius successores agi  
non possit, per gloss. in c. fin. in fine. de dona. & in l. si. C. de  
reuocan. dona. Abb. in consi. 3. in 9. q. lib. 2. Alexandrinus &  
Doct. in l. rei iudicata. ff. soluto matrim. & licet Bart. in con-  
silio 29. pponitur, quod in testamento Francisioni, quod est  
repetitum in consi. 240. voluerit, contrarium tamen repre-  
henditur ibi in additionibus. Gratianopoli, 6. Iunij. 1540. Ay-  
mo Grauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Diuisioni præscribi non potest, licet res steterit communis per tempus an-  
tiquissimum, cuius initij memoria non extat in contrarium.
- 2 Diuisa res non est æquè potens ac vnitā.
- 3 Communis rei commoditas percipi debet pro modo & mensura portionū  
singulorum.  
Pasuo communi vti quis debet solum pro modo possessionum quas ibi in  
vicino habet. ibi. num. 3.
- 4 Diuisio inter aliquos cohæredes aut socios tantum fieri potest, licet aliis  
absentibus non noceat.
- 5 Parte non opponente continentia causa diuidi potest.
- 6 Sociorum vnus nõ potest excipere contra agentem iudicio diuisorio, quod  
contra omnes eodem libello agi debet.
- 7 Præsumptio quæ est contra aliquem, transfert in eum onus probandi.  
Bonus in dubio quilibet præsumitur. ibidem num. 7.
- 8 Reus quando non possidet, debet actor declarari dominus probato eius iu-  
re, & reus ipse absolui ab obseruatione iudicij.
- 9 Sociorum vnus quando solus causam defendit in solidum debet condemnari.
- 10 Sententia ferri potest contra vnum ex pluribus indiuiduis.

C O N S I L I V M L X.

Pro magistro Petro Tonduti, contra  
Nicolaum Boueti loci  
scalarum.



IVINO subsidio ex corde postulato. Ex omni  
capite condemnari debebat Nicolaus Boueti lo-  
ci scalarum, ad diuisionem bonorum commu-  
niū, de quibus in actis iuxta petita magistri Petri  
Tonduti. Aut enim vult se tueri exceptione præscriptionis,  
& non



1 & non potest, quia si licet res aliqua steterit communis per tempus antiquissimum, cuius initij memoria non extat in contrarium, ex hoc non praescribitur aduersus diuisionem, quominus fieri debeat, Bart. & Doct. in l. 1. §. ad hanc reprobata. gloss. ibi. C. de anna. exce. Bald. in l. fin. C. finium regun. Angel. in consilio 55. ad finem. Iason in l. si non sortem. §. si centum, in secundo notab. ff. de condit. indeb. & in §. quadam, numero 31. Instit. de action. Bertachin. in prima parte sui repertorij, in verbo diuisionis, versic. 112. Curtius senior in consil. 53. col. 3. circa med. versic. & ideo dicimus. in consil. 69. col. 12. circa med. Amplius licet diuisionis prohiberi possit per pactum aut in vltima voluntate ad certum tempus, illa tamen fieri debet propter discordiam aut scandalum. Iacob. de Aret. in fin. §. Lucius. ff. de leg. 2. Bar. & Bald. in l. si conuenierit. ff. pro socio. Alexan. in consil. 18. colum. 1. post med. lib. 2. Socin. in consil. 67. Vilis inuestituris. colum. 11. versic. decimo & vltimo. li. 1. sed hic de discordia inter fratres apparet, ideo satis inaduertentur opposita fuit exceptio praescriptionis. ¶ Aut vult se iuuare, quia ista bona post diuisionem essent modicae utilitatis, & ista exceptio similiter non obstat, quia tali casu fieri debet diuisionis per adiudicationem assignando rem totam vni, qui aliis precium soluat. iuxta l. ad officium. C. commu. diuid. gloss. & Doct. not. Mode. in l. nam & si fur. §. si seruus communis. ff. si cert. peti. cui autem socio adiudicatio totius rei potius fieri debeat not. Cor. in cō. si. lib. 2. contra quem tamen plerique Doct. tenent, sed non est praesentis considerationis. ¶ Secundo dico, quod ista exceptio videtur inepta, etenim ea attentata, sequeretur quod

2 raro vel nunquam diuisionis fieri posset, cum semper res diuisa modicam utilitatem afferat habito respectu ad rem totam vnitam. in Authen. de triente & semisse post principi. vbi, quod nihil tam magnum quod per diuisionem paruū non fiat virtus enim vnita fortior est secundum philosophū, & dicit veritas, quod omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. ¶ Tercio respondeo, quod ista modica utilitas futura ex diuisione retorqueri debet contra partem, nam ponit in facto, quod ista bona communia non ascendunt, nisi ad iugera decem quas sexterias appellat, in quibus ipse agens habet iugera circiter septem alij autem omnes socij seu consortes solum ius habent pro residuo, & tamen praedio communi promiscue vtuntur, & tantam ex eo utilitatem percipiunt, quantam ipse agens, quod iniquissimum

3 videtur, quia si comoditas rei communis debet percipi pro modo & mensura portionū singulorum. l. si partem, in ff. de serui. rust. praed. & quod scribit Alb. de Rosa. summus practicus in l. Imperatores. ff. eo. ti. & in l. testatrix. §. si. ff. si serui. vend. Calca. in consil. 34. col. 3. circa med. vbi quando sunt plures vicini habentes praedia prope pascuum commune, si vnus habens modica praedia teneat magnam quantitatem bestiarum, possunt alij habentes magnas possessiones intendere vtile iudicium communi diuidendo, quod ille vtatur pascuo solum habita ratione ad modicitatem praediorum suorum, quanto magis in casu nostro cum appareat de partibus singulorum poterit agens qui maiorem partem habet in re communi intendere iudicium communi diuidendo ad effectum, ne alij consortes plus debito vtantur. & ista responsio maximam in se aequitatem habet. ¶ Aut reus forte iuuare se vult, quia agens preces obtulit contra omnes consortes, & tamen causam prosecutus non fuit nisi contra

4 reum, & ista similiter exceptio si nulla est. Primo per tex. in l. coheredib. C. famil. ercisc. arguendo a contrario sensu. vbi, quod diuisionis facta inter aliquos coheredes tantum aliis coheredibus absentibus non praediuicat ergo ipsis diuidētib⁹ bene praediuicat, & sic fieri potest diuisionis inter aliquos socios tantum in eorum praediuicium. & licet ille text. loquatur in diuisione quae fit extraiudicialiter & voluntarie, idem tamen in ea quae fit per iudicē, quae inter pauciores fieri potest, secundū Bal. ibi per tex. in l. 2. §. dubitandum. ff. famil. ercisc. idem voluit gl. in l. bona. C. eo. ti. vbi quando sunt plures coheredes possunt fieri plures diuisiones & diuersis temporibus. ¶ Secundo respondeo, quod reus hoc non opposuit, imo ipse solus iudicium suscepit se defendendo & allegando diuisionem fieri non debere propter praescriptionem, ideo ex tali fundamento iudex a quo moueri non debuit, iuxta not. per Doct. in l. nulli. vbi Ias. in 2. not. C. de iudic. vbi licet continentia causae diuidi non debeat, tamen si ista exceptio a parte non opponitur iudex procedit in causa. & concludit Ias. quod opponi debet ante litem contestatam, sed in casu nostro nunquam fuit oppositum in aliqua parte iudicij, quod continentia iudicij communi di-

uidendo separari non debeat contra singulos socios. ¶ Tercio respondeo, quod ista exceptio non potuisset opponi per ipsum reum, sed per alios consortes simul nominatos in eodem libello, quia si agens voluisset agere separatim aduersus eos potuissent dicere negociū comune est, ideo simul cognosci debet, sed ipse reus hoc opponere non potest, quia sua non interest, ita videtur decidere Ang. in Authen. hanc si debitor. C. de duobus reis. Socin. in consil. 120. col. 4. versic. & pro hoc facit. lib. 1. quid enim interest ipsius rei, quod simul agatur contra alios, contra quos autor prosequi nolit. ¶ Et si dicatur, quomodo poterit diuisionis fieri aliis non vocatis, qui in re ius pariter habent? respondeo, quod poterit fieri diuisionis ad praediuicium ipsius rei, licet non aliorum, vt supra dixi. ¶ Secundo respondeo, quod actor non debet agere communi diuidendo nisi contra eos qui reculant diuidere, quia contra volentes non redditur iudicium l. inter stipulantes. §. si Stichum. ff. de verbo. obliga. ideo si reus intendebat se tueri ex eo quod alij consortes nollent, diuidere, debebat probare talem dissensum aliorum consortium, quia illud erat fundamentum suae exceptionis. l. in exceptionibus. ff. de proba. l. 1. ff. de except. quod si maxime procedit, quando reus habet praesumptionem iuris contra se, quae praesumptio transfert onus probandi in aduersarium contra quem militat. l. fin. in princip. ff. quod metus cau. l. nuptura. in fin. ff. de iure dotium. l. si chirographum. l. verius. & l. ab ea parte. ff. de probatio. l. generaliter. §. si petitum. ff. de fideicom. liber. l. siue possidetis. C. de probatio. quod autem praesumptio iuris sit contra reum probatur, quia quilibet in dubio praesumitur bonus. l. merito. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio. l. omni modo. C. de inoff. testam. c. fin. de praesumptio. c. vna. de rescript. ideo non est verisimile, quod alij contra quos agens prosecutus non fuit iniuste voluerit diuisioni contradicere, sed verisimile est, quod ideo contra eos non egerit, quia parati essent diuisionem implere si enim recusassent verisimile est quod etiam contra eos fuisset actor causam prosecutus non ignorans aliter diuisionem impleri non posse, ideo contra reum tantum iudicium prosecutus est, quia ipse solus obstinatus semper opposuit diuisionem fieri non debere quae obstinatio perdurat etiam nunc in iudicio appellationis.

8 ¶ Quarto respondeo, quod posito & non concesso, ista exceptio admitti posset, ob eam tamen reus absolui non debebat, sed declarari diuisionem petitam fieri debere in casum concordiae aliorum consortium. per gl. singul. quam Bart. ibi dicit scribendam literis aureis in l. si a te. §. 1. ff. de except. rei iudic. vbi si agens rei vindicatione probet dominium, sed non possessionem contra reum debet agens declarari dominus & absolui reus ab obseruatione iudicij, quae declaratio operatur, quod si postea probatur rem peruenisse ad manus rei fiet contra eum executio absque alia sententia, in proposito nostro erat probatum ius actoris, apparebat de temeraria oppositione rei allegantis praescriptionem, & contententis diuisionem fieri non debere, nonne fuit iniquum reum ipsum absolvere ex eo (vt audio) quia contra alios consortes actor prosecutus non est.

9 ¶ Quinto respondeo, quod posito & non concesso, res communis indiuidua esset non accedente consensu aliorum consortium, tamen ex quo ipse reus solus & insolidum iudicium sustinuit causam defendendo, poterat & debebat iudex eum condemnare. Bartol. in l. 5. §. fin. colum. 2. versic. pone quod vnus. ff. de verbor. oblig. & postquam iudex cognouerat contra eum, an teneretur diuidere vel non, & viderat exceptiones suas friuolas esse, debebat eum condemnare ad diuidendum. l. de qua re. ff. de iudi. ¶ Sexto respondeo, quod hic non agebatur, an res diuidi posset inter aliquos tantum aliis non vocatis, sed simpliciter, an etiam aliis interuenientibus esset locus diuisioni, patet quia reus opposuit praescriptionem quae exceptio ita militat aliis vocatis, sicut non vocatis, ideo agebatur, an reus pro parte sua teneretur consentire diuisioni, qui consensus est diuiduus, cum possint singuli consensum suum separatim praestare, & tot sunt consensuum quot personae ex quo non agitur de re aut praediuicio alicuius collegij aut vniuersitatis, sed singulorum consortium iuxta doctr. Bartoli in l. omnes populi, columna septima, versic. tertio dixi omnes vocandos. ff. de iusti. & iure tradunt Canon. 3. c. cum omnes, de constitutio. sed indiuiduis clarum est, quod potest ferri sententia contra vnum ex pluribus. l. non idcirco. ff. de iudi. Bartol. in l. 2. C. si aduersem iudi. Proinde poterat & debebat iudex condemnare reum ad diuidendum seu ad consentiendum diuisioni



pro parte sua, ex quibus concludo bene & optima ratione appellatum, male autem iudicatum, & ita de iure respondeo. Gratianopoli, 8. Iulij, 1540. & ita fuit iudicatum in curia Grayfinodani. Aymo Crauetta de Sauilliano.

SUMMARIUM.

- 1 Rubrica generalis habens orationem perfectam attendi debet, licet verba sequentia videantur specialia.
- 2 Possidere presumitur quis iure familiaritatis quando apparet de titulo alterius licet ille titulus sit inualidus.
- 3 Confessione sua contravenire quis non potest, & confessio maior est quocunque publico instrumento, & quibuscunque depositionibus testium, & ubi est confessio, ibi est relaxatio omnis probationis, nec potest iudex confessionem nullam pronunciare, & habet confessio vim scripturæ & instrumenti.
- 4 Testes quando deponunt bona de quibus litigatur fuisse talium coniugum, intelligitur quod essent ipsorum coniugum aequaliter, & quod quilibet coniugum haberet suam dimidiam, idem si testes dicant, quod viderunt possideri bona per tres filios, quia intelligitur, quod quilibet possederit pro sua tertia parte.
- 5 Testis deponens super dominio debet rationem adducere etiam non interrogatus.
- 6 Fideicommissarius tenetur probare, quod bona quæ petit, essent in dominio testatoris.
- 7 Vxor quando presumatur acquisivisse de bonis propriis non mariti, & pulsare de intellectu. l. quintus. ff. de donatio. inter virum. & vxor.
- 8 Filius an presumatur negociatus & acquisivisse de bonis patris.
- 9 Verisimilitudo maxime attenditur in materia probationis habetur enim pro lege, & dicitur cognata natura, & vnum verisimile additum pluribus verisimilibus inducit plenam probationem.

CONSILIUM LXI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Dominus Antonius de Boliaco agens in vim substitutionum suorum antecessorum in pede libelli apposuit parcellam bonorum quæ petebat hoc modo, sequuntur bona quæ erant petri de Boliaco & Benedictæ de Lyone coniugum, & primo quædam domus, &c. item adiecit plura alia bona, quæ dixit fuisse tenta per dictum Petrum excepta domo primo loco designata, quam non dixit Petrum tenuisse, sed simpliciter fuisse designata domus testes examinati super dicta parcella deposuerunt, quod ipsa bona parcellata erant de bonis communia inter ipsos coniuges, aut propria mariti tantum. ¶ Videretur dicendum prima fronte, quod presumantur fuisse præcipua & propria mariti per regulam. l. quintus. ff. de dona. inter viri & vxor. quia licet fuissent acquisita etiam per vxorem, tamen acquisita presumantur de bonis mariti, ad evitandum turpem suspensionem, & super hoc tota fundatur intentio partis agentis. Secundo, quia verba parcellæ dicuntur quod Petrus bona illa tenebat & possidebat, nec aliquid dicitur de vxore, ergo vxor ius nullum in ipsis bonis iuste videtur prætere, si per maritum in solidum possessa fuerunt, quo tamen fundamento non obstante contrarium in casu nostro puto de iure verius, & imò talia bona communia dicantur ipsorum coniugum sequentibus fundamentis. ¶ Primo arguo quod ex Rubrica ipsius parcellæ quæ est generalis ad omnia bona parcellata, ergo generaliter debet intelligi, etiam quod verba sequentia ipsius parcellæ videantur specialia, in quibus dicitur, quod Petrus bona illa tenebat & possidebat, ex quo verba Rubricæ habet orationem perfectam. l. 1. vbi gl. & Bar. C. de capi. ciuium cessi. ex lib. 11. Paul. de Cast. in consil. 83. Præsens casus col. 2. ad fi. lib. 2. Alex. in consil. 1. col. 2. vers. præterea posito quod in nigro. lib. 4. in consil. 89. col. 2. ad fi. vers. pro hac etiam adducit. lib. 6. & in consil. 6. col. 1. ad fin. vers. secundo præsuppono lib. 7. Soci. in con. 128. col. 2. circa med. lib. 4. Cor. in consil. 67. col. 2. in consil. 184. col. 3. in consil. 273. col. 2. lib. 1. in consil. 82. col. 2. in consil. 126. colum. 3. num. 11. in consilio 133. col. 3. num. 12. in consilio 213. col. 1. lib. 2. & in consilio 121. colum. pen. lib. 4. Deci. in l. 1. ff. si cert. pet. & in consilio 527. col. 3. ad fin. Ias. in consilio 198. columna fin. libro 2. Curt. Senior. in consilio 81. Recte. columna penultima circa med. Curtius iunior in consilio 5. post med. in consilio 65. columna 2. & in consil. 107. colum. 3. Alexandrinus in consilio 16. col. 3. post med. vers. secundo principaliter quod maxime procedit, quia non sumus in materia pœnali correctoria iuris communis aut ir-

rationabili per ea, quæ dicit Cor. in d. consil. 126. & in consil. libro 2. & licet requiratur etiam quod habeat Rubrica generalis vim decisivam, ut illa attentatur nec stringatur per nigrum, ut per Alex. in d. l. 1. ff. si cert. pet. Ias. in con. 32. col. pe. lib. 1. & in consil. 205. col. 8. post med. lib. 2. tamen dico, quod Rubrica de qua agitur, non posset habere vim magis decisivam quam habeat, dicendo, sequuntur bona quæ erant patri de Boliaco & Benedictæ de Lyone. ista enim sunt verba dispositiva & clarissima. ¶ Et si dicatur, hic videtur esse repugnancia inter verba Rubricæ, & verba nigri, quia verba Rubricæ dicunt quod erant de bonis ipsorum coniugum, verba autem nigri quod Petrus ea bona tenebat. Respondeo, quod imò non est repugnancia, quia verba Rubricæ expresse loquuntur de dominio, verba autem nigri de nostra possessione, unde statim simul quod bona essent communia utriusque coniugis, & tamen solum possederentur per Petrum, dominium enim & possessio causam habent separatam. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. ¶ Secundo respondeo, quod cum per verba Rubricæ appareat, quod ista bona erant communia ipsorum coniugum, & sic, quod vxor ius & titulum habebat in istis bonis, pro parte illa possessio mariti intelligi debet iure familiaritatis, quatenus attinet ad partem vxoris, iuxta no. per Bar. & Doct. in l. qui iure. ff. de acqui. poss. latè Socin. in consil. 131. lib. 1. quod procedit. licet titulus vxoris esset inutilis. Soc. in consil. 13. col. 3. post med. lib. 4. quæ responsio maxime admitti debet, quia per eam vitatur contrarietas. c. inter dilectos §. ceterum, de fide instrum. Bal. & Moder. in l. cum falsa. C. de iuris & fac. ignor. Ad idem facit quod scribit Bart. in consil. 72. Ex facto proponitur. colum. 3. ver. in contrarium. vbi, quod per sequentia non censetur derogatum præcedentibus nisi expressum sit. arg. l. præcipimus, in fin. C. de appella. & dicitur Doct. in l. pacta nouissima. C. de pactis. quod sequentia non derogant præcedentibus, nisi quatenus resultaret incompatibilitas, sed in casu nostro & Rubrica & Nigrum possunt simul stare absque aliqua incompatibilitate, quia ut dixi, statim simul quod ista bona essent communia inter coniuges, & quod Petrus illa teneret. Itaque, cum pars in Rubrica parcellæ confessio fuerit ista bona ita communia fuisse, non potest nunc discedere à tali confessione. l. generaliter. C. de reb. credi. c. per tuas, de probatio. c. si cautio, de fide instrum. c. Lotharius. 30. q. 2. confessio enim est maior quolibet publico instru. & quibuscunque depositionibus testium. Bal. in consil. 192. proponitur, quod in quadam ciuitate. col. 2. circa fin. lib. 2. Alibi dicit idem Bald. in consil. 354. Quæritur, utrum in priuata scriptura. col. 1. lib. 3. quod ubi est confessio, ibi est relaxatio omnis probationis, & adeo efficax est confessio partis, ut iudex non possit eam nullam pronunciare. Abb. in consilio ultimo, colum. 1. lib. 2. Alibi scribit Bald. in consil. 511. Quidam prælatus. colum. 2. post med. lib. 5. quod confessio vim habet scripturæ, ideo in casibus, in quibus requiritur scriptura, sufficit probatio per confessionem, & habet confessio vim instrumenti. l. cum te. 2. vbi Dec. in quarto not. C. de transac. ¶ Secundo principaliter, quod ista bona essent communia inter ipsos coniuges probatur quod ex depositionibus testium partis aduersæ qui deposuerunt, quod bona de quibus in parcella erant de bonis ipsorum coniugum, ergo debent intelligi, quod essent pro dimidia mariti, & pro dimidia vxoris ex eo quod Ang. scribit in d. l. qui iure. ff. de acqui. poss. vbi si vir. & vxor pariter probat se inhabitasse domum, quilibet intelligitur pro dimidia possedisse, arg. l. si duo. ff. uti possid. nisi aliquæ appareant coniecturæ, ex quibus præsumere debeamus, res ad alterum solum pertinere. argum. l. 2. C. ne vxor promar. & l. 1. C. de priuilegiis fisci. & subdit Ang. audi hoc, quia ceteris practicanit, quod dictum sequitur Paul. de Cast. ibi decidens notabilem quæstionem, & hoc dictum Ang. in singulari refert & sequitur Soci. in consil. 128. iustissime iudex. col. 2. vers. præterea licet. lib. 1. sed ultra Soc. dico, quod ista intelligentia Ang. est omnino necessaria, quia talia testimonia aut sunt nulla tanquam generalia & incerta non specificata, pro quora parte essent communia bona inter coniuges. l. non hoc. C. unde legi. c. in præsentia, de probatio. aut si valent, debent intelligi quod essent communia æqualibus portionibus. l. nomē filiarum, in fi. fide verb. sig. rursus cum simul coniugantur maritus & vxor in istis depositionibus debent intelligi equaliter coniuncti. reos. §. cum in tabulis. ff. de duo. reis. l. 1. C. si plures vnā sent. fuerint. pro his adduco Deci. in terminis in consil. 252. col. 2. ad fin. vbi si testis dicat, quod vidit bona possideri per tres filios sed nescit pro quibus partibus, intelligitur, quod quilibet.



quilibet possederit aequaliter pro sua tertia parte, stringo decisionem Decij a fortiori quia in casu Decij testis nesciebat pro quota parte vnusquisq; possederet. sed in casu nostro testes hoc non dicunt, & idem dicit Deci. in l. non hoc colum. 3. ante medium. C. vnde legitimi. vbi etiam las. colum. penult. in fi. tradit idem Decius in dicta l. prima, columna penult. circa medium. ff. si certum petatur. ¶ Et si dicas, istae depositiones non videntur probare, quia producti fuerunt testes super probatione dominij istorum bonorum, sed testes deponentes super dominio debent rationem adducere etiam non interrogati. Innoc. & Docto. in cap. cum causam, de testib. Bald. in consilio 166. a libello, in fi. lib. 4. Old. in cons. 311. Allegationes. col. 3. versic. praeterea nec Innocentius. las. in rep. admonendi, col. 107. vers. ex ista ratione Bal. ff. de iureiur. dixi in cons. 157. col. 2. circa med. testes enim solum debent deponere super facto, ex quo dominium causatur, non autem simpliciter debet deponere bona fuisse talium, quia hoc magis in iure consistit. Respondeo, quod si dominium non probatur per istos testes, ergo pars rea debet absolui, ¶ quia fideicommissarius agens ad fideicommissum, tenetur probare quod bona, quae petit, essent in dominio testatoris; qui fideicommissum reliquit Bal. in cons. 84. Res prohibita, circa fi. in cons. 89. Dominus Thomas Almarus. lib. 1. & in cons. 4. In causa Basilij lib. 4. Paulus de Cast. in cons. 94. Clarum est in iure, in ultimo dubio, lib. 2. & in cons. 102. Videndum est primo de ipso Alarico. col. 2. ante med. lib. 2. dum allegat l. in fideicommissaria. §. ff. ad Trebell. Areti. in cons. 110. colum. penult. post med. versic. sed dato quod probaretur. Alexan. in cons. 82. columna fin. libro 2. & in cons. 139. colum. 3. circa med. lib. 6. itaq; aut probatur dominium, & illud intelligitur aequaliter & communiter tam vxoris quam mariti. Aut non probatur, & pars rea debet absolui. sed an sufficiat fideicommissario probare de possessione testatoris tempore mortis. Bal. in consilio 352. Materia feudorum. in fin. lib. 1. determinat quod sic, quia ea, quae testator tenuit plena possessione de tempore eius mortis, praesumuntur fuisse sua propria, nisi contrarium probetur. ¶ Solum superest ad contraria respondere. ¶ Ad primum, id est, ad l. quintus, respondeo quod illa l. fundatur in praesumptione, sed vbi per veras probationes constare potest de contrario, quod mulier non adquisierit de bonis mariti, sed aliunde, quia aliunde bona haberet, cessat dispositio illius l. gl. in c. manifestae. 12. q. 1. Bald. in cons. 67. lib. 5. cessat etiam dispositio illius l. quando maritus non est industrius, nec habet facultates maxime si vxor habet paraphernalia. Bal. in cons. 70. apparent. col. 2. circa med. lib. 1. Cone. in cons. 27. colum. 2. circa fi. lib. 1. sed hic sumus in vera probatione resultante ex confessione partis, quod ista bona erant mariti & vxoris communiter, quae confessio excedit omne genus probationis, vt supra dixi quam confessione stante nihil obstat. d. l. quintus, vt volunt Ang. Imol. & Rom. in d. l. qui iure familiaritatis, vbi, quod per priuatam scripturam mariti probari potest, quod res fuerint vxoris potius quam mariti. sequitur Soci. in d. cons. 128. colum. 2. ad fin. versic. accedit etiam, sed magis in terminis adduco Salic. in l. cum propria. C. si quis alteri vel sibi vbi, quando vxor in instrumento acquisitionis dicit se acquirere de pecunia propria marito consentiente seu patiente cessat praesumptio. d. l. quintus. quod dictum refert & sequitur Socin. in cons. 61. col. 1. ad fi. lib. 4. & vltra Socin. idem voluit Salic. in l. mater. C. de contrahen. emp. refert & sequitur Alex. in cons. 24. col. 2. lib. 1. in cons. 23. Visis dubiis. lib. 4. in l. quod ait. ff. de diuor. in Apostillis ad Bar. & in cons. 42. lib. 5. Ripa lib. 3. respons. de dona. reuoc. cap. 4. sed vt supra dixi, sumus extra terminos praesumptionis, & sumus in vera & clara probatione, quod ista bona erant vxoris pro dimidia per confessionem partis, quae confessio reuocari non potest, aliter errore non probato, ideo de l. quintus curandum non est. ¶ Secundo vltra confessionem partis addest etiam alia probatio per testes, per quos probatur, quod vxor habebat alia bona, quo casu omnino cessat dispositio. d. l. quintus, vt supra diximus. ¶ Tercio dicitur, quod maritus quando contraxit matrimonium non erat ex hac ciuitate Gratianopolis, & venit inhabitatum in domum vxoris, quo casu cessat. d. l. quintus. & bona praesumuntur pertinere potius ad vxorem. Salic. in l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. sequitur Soc. in d. cons. 128. colum. 2. versic. pro hoc accedat. lib. 1. ¶ Quarto dico, quod dispositio. d. l. quintus solum habet locum in bonis, quae obuenerunt vxori post contractum matrimonium, secus si ante ipsum

matrimonium. Bald. in l. vxorem. C. de condi. infer. & in l. super hypothecis. C. de pig. Alexand. in consilio 42. libro 5. ideo pars aduersa debebat probare, quod ista bona obuenerunt vxori post matrimonium contractum cum hoc sit fundamentum suae intentionis. ¶ Non obstat. quod in nigro parcella dicitur quod Petrus illa bona tenebat, quia repolium fuit supra satis abunde, & vltius clarissime respondetur, quod ascensionem partis aduersae credi non debet in eius fauorem. l. omnibus. C. de testibus. ¶ Secundo dubitatur, quia Franciscus de Boliaco filius Petri & grauatus per ipsum Petrum fideicommissum exercuit quandam apothecam panorum, an praesumatur prouenisse apotheca ex bonis patris, ita quod veniat in fideicommissum, aut praesumatur habita ex bonis filij aduentitii, aut ex eius industria, ita quod in restitutione fideicommissi non veniat. Breuiter respondeo, ¶ quod fideicommissarius agens tenetur probare erectam fuisse istam apothecam de bonis patris, quae probatio fit ex coniecturis, vt Abbas tradit in consilio 36. col. 1. lib. 2. Alexan. in cons. 23. colum. 1. lib. 4. & in cons. 171. colum. 2. post med. lib. 6. Corne. in consilio 182. columna 1. circa med. lib. 1. in cons. 247. colum. 2. post med. lib. 3. & in cons. 54. ad fin. lib. 4. nam secundum istos Doctores & partes, quando sumus in dubio, ex quibus bonis filius quid adquisierit potior est conditio possidentis, ideo si filius possideat & conueniatur agens & dicens eum adquisiuisse de bonis paternis, tenetur id probare, si autem filius ipse agat & dicat se adquisiuisse de bonis aduentitiis tenetur istud probare. Probationes autem fiunt ex coniecturis, quas tradunt Doctores in locis memoratis, & Soci. in consilio 61. col. 1. lib. 4. Coniecturas etiam late discurret & considerat Calca. in consilio 19. per tres colum. ¶ Secundo proponitur in facto, quod iste Franciscus erat industrius, ideo praesumitur erexisse apothecam de bonis propriis seu ex eius operis & industria, non ex bonis paternis. Bal. in cons. 259. Factum sic se habet. in fi. lib. 5. ¶ Tercio ¶ in materia probationis & praesumptionis maxime consideratur verisimilitudo, nam iudex in deprehendendo veritate debet imprimis attendere quid sit verisimile. Areti. in consilio 9. columna 2. quod enim verisimile non est, falsitatis imago est. Bald. in l. 1. columna 3. C. de seruis fugitiuis. Alibi scribit idem Bal. in l. scripturae colum. 2. C. de fide instrum. inspicere debere non quod possibile est, sed quod verisimile sit. Alibi scribit idem Bald. in consilio 180. Mortuo filio. libro tertio. quod verisimilitudo dicitur cognata naturae, & adeo potes est ista verisimilitudo vt pro lege habetur. Oldra. in consilio 13. cum quaestio. in fine sed inspicendo librum rationum apothecae plus satis verisimile est erectam & administratam fuisse apothecam de bonis filij, & alterius sui socij. primo, quia exercebatur apotheca nomine proprio ipsius filij non habita mentione patris. Profecto si pater pecuniam donasset ad apothecam, verisimile est, quod etiam patris nomine fuisset administrata, arguendo a communiter accedebat secundum gloss. in l. neq; natales. C. de proba. ¶ Secundo considero istam verisimilitudinem, quia totum capitale amborum sociorum non erat valde magnum, & filius solum immittebat medietatem capitalis. Rursus merces fuerunt acceptae ad creditum seu habita fide de precio, & filius antequam laborauerat in exercitio mercaturae, ideo plus satis verisimile est, quod dimidia pars illius capitalis procedere potuerit ex bonis & operis ipsius filij Francisci, imò tot verisimilitudinibus concurrentibus istud videtur plene & sufficienter probari, quia vnum verisimile additum pluribus verisimilibus inducit plenam probationem. Socin. in consilio 149. colum. 7. lib. 1. allegat Bald. in l. si creditoris, in antiqua lectura. C. de fideicommissis imò illa sola verisimilitudo videretur sufficiens, quod merces emptae fuerunt habita fide de precio, nam qui apothecas voluit erigere, & capitale mercibus quaestum facere, vnde creditoribus soluant, itaq; verisimile est, quod satisfactum postea fuerit creditoribus ex quaestu apothecae, non ex pecuniis aut bonis paternis. ¶ Ex quibus concludo, quod in omnem euentum res clara videtur in fauorem Francisci grauati seu eius haeredum, tum quia pars non probauit, quod aliunde apotheca erigere non poterat, quod tamen facere tenebatur, vt supra ostendimus, tum quia probatum fuit ex parte haeredum ipsius Francisci, licet non tenerentur id probare, quod erecta fuit apotheca ex eius bonis & industria per coniecturas supra relatas. Gratianopoli, 10. Iunij, 1540. Aymo Crauetta de Sauiiano, I. V. Doctor.



S V M M A R V I M.

- 1 *Conditio si decesserit sine liberis, deficit quando quis decedit relicto vno filio.*  
*Conditione substitutionis deficiente deficit substitutio, nec tunc dicitur quis priuari iure substitutionis, sed habetur pro non substituto, & talis conditio si decesserit sine liberis appositam in compendiosa, facit eam deficere, licet institutus non possit esse hæres, quia decedat vno testatore relicto filio, & sic facit deficere etiam vulgarem comprehensam in compendiosa. ibidem num. 1.*
- 2 *Conditio si decesserit sine liberis, deficit liberis existentibus, licet ipsi non succedant.*
- 3 *Substitutio habens tractum temporis in futurum dicitur compendiosa.*  
*Substitutio compendiosa continet vulgarem, quæ locum habet instituto decedente in vita testatoris.*
- 4 *Ius accrescendi locum habet inter duos cohæredes verbis tantum coniunctos, quando in rebus non sunt omnino disiuncti, quia eadem hæreditas æqualiter pro indiuiso relicta sit.*
- 5 *Substitutus in parte admittitur ad totum, quando alias testator decederet pro parte testatus & pro parte intestatus, & text. in l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæred. instir. locum habet etiam in substitutione directa.*
- 6 *Filij positi in conditione, licet non dicantur vocati secundum magis communem opinionem. Doct. ab ista tamen opinio facile recedit ex aliqua leui coniectura.*
- 7 *Dilectus quis magis dicitur à testatore ex eo, quod prior vocatus aut nominatus est.*
- 8 *Voluntas testatoris ita interpretari debet, ne sequatur absurdum.*  
*Voluntas testatoris interpretari debet secundum eius affectionem, ut eum præferre voluerit quem magis dilexit, quæ affectio attenditur etiam contra proprium significatum verborum. ibidem num. 8.*
- 9 *Filij masculi positi in conditione censentur vocati quando filiabus certum quid relictum est.*
- 10 *Transmissio fideicommissi conditionalis inducitur ex coniectura, quando testator vocauit liberos alterius substituti minus dilecti, tunc enim substitutus transmittit ad eius liberos, quando fuit magis dilectus.*
- 11 *Voluntatis declaratio in vna parte testamenti trahitur ad alias partes eiusdem testamenti, & declaratio voluntatis cum vna persona præiudicat etiam quod ad alias.*
- 12 *Substitutio compendiosa facta per verba communia continet pupillarem, quando testator in aliqua parte testamenti accepit verbum commune pro directo.*  
*Filiorum appellatione veniunt nepotes, quando testator habuit filios & liberos pro eodem, quia de eis promiscue usus est. ibidem num. 12.*
- 13 *Testator quando in aliqua parte prætulit extraneos filiis, verisimile est quod etiam in aliis partibus idem voluerit facere.*
- 14 *Casus omissus non dicitur in quo eadem est ratio, ideo ad eum fit extensio.*
- 15 *Substitutio directa etiam ex coniecturis induci potest.*
- 16 *Transmissio fideicommissi conditionalis facilius induci debet quam fideicommissum.*

CONSILIVM LXII.

## Ex patria Sabaudia.

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Vrbani de Molario ex ciuitate sancti Ioannis de Muriana patriæ Sabaudia, instituit hæredes vniuersales nobiles Hieronymum Fornerij & nobilem Ioannem de Molario eius consanguinem germanum facta speciali assignatione bonorum vnique hæredi, & casu quo Hieronymus Fornerij decederet sine liberis masculis legitimis & naturalibus, eidem substituit nobilem petrum Rochia & eius liberos masculos naturales & legitimos, & ipsi Petro Rochia decedenti sine liberis masculis naturalibus & legitimis substituit propinquiorem in genere suo ipsius testatoris, dicto vero Ioanni de Molario fecit testator duplicem substitutionem: Primo enim casu, quo ipse Ioannes nollet acceptare hæreditatem cum oneribus & qualitatibus apposis in institutione fuit substitutus dictus Hieronymus cohæres, ita quod ipse Hieronymus vel sui teneantur acceptare ipsam hæreditatem sine cõfectione inuentarij, & casu quo Hieron. nollet sic acceptare, substituit propinquiorem de genere suo ipsius testatoris. ¶ Secundo casu, quo Ioannes de Molario decederet sine liberis masculis, eidem substituit ipsum Hieronymum Fornerij & prædictum petrum Rochia nepotes ipsius testatoris æqualiter, deinde mortui sunt præfati Ioannes de Molario sine liberis masculis, & Hieron. Fornerij relicto vno filio superstitite d. Petro Rochia, postea mortuus est testator. Modo hæredes legitimi petunt hæreditatem à filio dicti Hieronymi

Fornerij tam ex causa successionis ab intestato, quam ex causa cessionis sibi factæ per dictum petrum Rochia, queritur quid iuris? ¶ Primo videndum est de persona nobilis Petri Rochia, an ipse admitti possit ad ius aliquod substitutionis, & quidem circa substitutionem de eo factam nobili Hieronymi Fornerij res clara videtur quod admitti non potest, quia fuit substitutus sub conditione, si Hieronymus decederet sine liberis masculis, quæ conditio defecit, quia reliquid Hieron. filium vnum masculum. l. non est sine liberis ff. de verb. sign. l. pater Seuerinam. §. ita fidei cõmisso. ff. de condi. & demonst. l. 1. C. de condi. infer. vbi Doct. deficiente igitur conditione substitutionis deficit substitutio. l. iubeamus. §. pen. C. ad Treb. l. 1. ff. de reg. catol. l. qui hæredi, in fin. ff. de condi. & demon. & deficiente conditione substitutionis nõ dicitur substitutus priuari iure substitutionis, sed habetur pro non substituto. Paul. de Cast. in consil. 292. Circa primum dubium videtur quod institutio. col. 2. vers. item testator. li. 2. ideo licet substitutio facta Hieronymo de Petro Rochia sit compendiosa, quæ continet vulgarem, pupillarem & fideicommissariam, iuxta not. per Doct. in l. Centurio. ff. de vulg. & continet substitutio compendiosa vulgarem, licet fiat verbis cõmunib. Paul. de Cast. in consil. 152. præsens dubium. col. 2. in fi. lib. 1. & casus vulgaris videatur accidisse ex capite impotentia, quia non potuit Hieronymus hæres fieri, cum decederet ante testatorem, tamen quia conditio defecit, sub qua substitutio facta est, non potest substitutus modo aliquo ad talem substitutionem admitti, ita in terminis decidit Oldrad. in consil. 139. sequitur Socin. in l. 1. columna 13. post med. vers. & per prædicta his diebus cõsului. ff. de vulg. & ita consuluit Socin. in consil. 76. columna fin. lib. 3. tradit idem Socin. in l. cum auus, columna 8. ff. de condi. & demon. & nouissimè tradit Alexandrinus in consilio 26. & vltra eum adduco Curtium iuniorem in consilio 33. columna 2. vers. stantibus præmissis. in quibus locis habetur, quod illa conditio si decesserit sine liberis expressa in compendiosa, refertur etiã ad causam vulgaris substitutionis, adeo q̃ deficiente conditione deficit etiam vulgaris substitutio in ea comprehensa, & posito ¶ filij Hieron. ipsi non succedant si dicamus eos non vocatos, adhuc tamen eorum existentia facit deficere conditionem. l. filius familias. §. cum quis. ff. de lega. 1. Paulus de Castr. in consilio 14. Si contingat, in secundo dubio, in cõsil. 152. Præsens dubium. colum. penult. libr. 1. & in cõsilio 280. Præsupposito statuto. colum. 2. ad fin. libr. 2. latè Corne. in cõsilio 180. columna 4 libr. 4. Calca. in consil. 69. columna 3. qui tamen declarationes plurimas considerat quæ non sunt præsentis cõsiderationis. ¶ Circa substitutionem verò factam nobili Ioanni de Molario vltimo loco de ipsis Hieronymo Fornerij & Petro Rochia, similiter res clara videtur, quod Petrus Rochia in omnem euentum admittatur ad illam substitutionem pro dimidia, quia ¶ illa substitutio facta si Ioannes de Molario decederet sine liberis, dicitur compendiosa, tãquam habens tractum temporis in futurum. l. generaliter, in principi. vbi Arerin. in 2. no. C. de insti. & substi. Bart. in d. l. Centurio, col. 12. vers. 2. opponitur ad prædicta, & ibi Ias. col. 2. 1. vers. secunda conclusio. Decius in consil. 205. colum. 2. in consil. 384. in principi. in cõsilio 572. in principi. & in consil. 643. in principi. quæ compendiosa (vt dixi) continet etiam vulgarem substitutionem expressam verbis generalibus, & habet locum etiam instituto decedente viuo testatore, ita in terminis decidit Bald. in consil. 408. Factum tale est, Nicholus. lib. 2. Corne. in consilio 199. col. 2. & 3. lib. 2. & in consilio 236. in principi. lib. 3. ¶ & hic si diceremus suos ipsius Hieronymi non esse vocatos seu ad eius hæreditatem transmissum non esse, iste Petrus Rochia consequeretur alteram dimidiam, in qua Hieronymus fuit substitutus per ius accrescendi, quia licet sint coniuncti verbis tantum in rebus, tamen non sunt omnino disiuncti, ex quo eadem hæreditas pro indiuiso relicta fuit æqualiter. l. huiusmodi. §. quibus. ff. de leg. 1. Bar. in l. re. coniuncti, in 2. q. prin. ff. de leg. 3. Bal. in consil. 362. Queritur à me lib. 1. quod est repetitum in consil. 211. libr. 2. ¶ Similiter ¶ si teneremus suos Hieronymi aut vocatos nõ esse, aut ad eos transmissionem non fieri, consequeretur iste Hieronymus totam reliquam hæreditatem, in qua Hieronymus institutus fuit nõ tanquam substitutus Hieronymo, quia (vt supra dixi) defecit illa substitutio ex defectu conditionis sed quia testator non potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus habetur perinde ac si solus & insolidum fuisset substitutus. l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæred. instir. qui text. locum habet etiam in substitutione directa. Bald. in consil. 13.



in consil. 170. Pater instituit. lib. 1. in consilio 196. Super eo quod quaeritur, col. 2. in consil. 223. Substitutio in consil. 296. pramittendum est. in consil. 432. proponitur, in fi. & in consil. 449. punctus talis est, libr. 4. Bart. in consil. 27. Visa facti narratione, in fin. Angel. in consilio 93. columna fin. Paulus de Castr. in consil. 114. Procedendo breuiter. columna fin. libro 1. vbi declarat, quando fit substitutio per verba directa. Corne. in consilio 35. colum. tertia, lib. 2. ¶ Sed videamus, an sui Hieronymi dici possint vocati per testatorem cum solum positi fuerint in conditione, & si vocati dici non possint an saltem venire possint ex iure transmissionis. Mihi videtur in casu isto, quod vocati dici possint saluo semper sanio  
6 ri iudicio. licet enim Doct. magis communiter sequi glo. videantur in l. Lucius. ff. de hæred. institu. quod filij positi in conditione non dicantur vocati, tamen cum tot & tantæ sint autoritates in contrarium faciliè receditur ab illa communi opin. ex aliquibus coniecturis. Corn. in consil. 101. col. 2. lib. 4. vbi, quod sufficit levis coniectura, & idem Corne. in consil. 97. lib. 1. & in consil. 119. col. penul. lib. 2. Deci. in consil. 242. circa fin. sed in casu nostro videntur coniecturæ, ne quidem leues, & vna quidem grauis, quæ sola videtur sufficere nam testator magis dilexit liberos Hieronymi Fornerij, quam ipsum Petrum Rochiæ tripliciter considerando, ¶ primo, quia prius nominati fuerunt per testatorem quam ipse Petrus Rochiæ, ex qua priori nominatione maior arguitur affectio. l. Publius. §. finali. ff. de conditione & demonstratione. iuncta l. Lucius, circa finem. ff. de hæred. instit. & argumen. l. libertus. §. ab hæredibus. ff. de ali. & ciba. lega. facit. l. quotiens. ff. de usufruct. l. hæredes mei. §. peto. ff. ad Trebel. l. cum pater. §. à te peto. ff. de legatis 2. secundo, quia donec extarent tales liberi noluit testator admitti Petrum Rochiæ ad substitutionem, quod ex alio factum non est, nisi quia liberi magis dilecti erant testatori quam ipse Petrus Rochiæ, vt videmus in statuto, per quod extantibus masculis fœminæ non succedunt, nam masculi dicuntur magis dilecti quam fœminæ. Tertiò fuerunt magis dilecti in prima substitutione facta Ioanni. in qua ipse Petrus Rochiæ vocatus non fuit, sed tantum ipse Hieronymus vel sui. Hoc ita pro vero & certissimo præsupposito. quod liberi Hieronymi fuerunt magis dilecti quam ipse Petrus Rochiæ dico quod nisi isti liberi dicantur vocati, sequeretur absurdum, imò absurdissimum, quod ipse Petrus Rochiæ minus dilectus à testatore totam hæreditatem consequeretur ex  
8 clusis ipsis liberis magis dilectis, voluntas autem testatoris interpretari ita debet, ne absurdum aliquod sequatur. l. nam absurdum. ff. de op. lib. c. clericos, de off. vicar. cum sim. & de voluntate testatoris ita interpretanda, tradit Decius in consilio 433. colum. fin. imò ne absurdum sequatur multotiens aliquid contra rationem disputandum fateri habemus. l. ita vulneratus, ante fin. ff. ad legem Aquil. Paulus de Castro. in consilio. 120. Super primo quaesito videtur dicendum quod dictus populus. colum. 3. circa med. lib. 1. Rursus voluntas testatoris declarari & interpretari debet secundum eius affectionem, vt eum præferre voluerit quæ magis dilexit, seu ad quem maiorem affectionem habuit. l. Aurelius. §. Titius testamento. ff. de lib. lega. l. cum auus. ff. de condit. & demõ. l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. tradit Imol. in consil. 113. colum. 2. Roman. in consil. 480. col. 1. idè si testator habens duas Ecclesias parrochiales legat Ecclesiæ parrochiali non exprimendo cui debetur legatum illi Ecclesiæ, quam magis diligebat. Socin. in l. quæ conditio. §. 1. ff. de condit. & demonst. imò attenditur ista affectio testatoris contra proprium significatum verbi. l. seruus plurium. §. finali. ff. de legatis primo. Socinus in consilio 26. columna 2. circa med. libro 4. facit bonus text. in ratione sui, in l. si viua matre, versicu. nam licet. C. de bonis mater. vbi, quod filij, ad quos testator maiorem habet affectionem, non debent esse deteriores conditionis quam nepotes itaque si Petrus Rochiæ, ad quem testator tantam affectionem non habuit, fuit vocatus, quanto magis dicere debemus fuisse vocatos liberos Hieronymi magis dilectos. ¶ Ex ista ¶ coniectura affectionis in terminis nostris consideratur per Cor. in consil. 208. colum. 3. versic. quantum autem ad codicillos. lib. 2. vbi, quod filij masculi positi in conditione censentur vocati, quando filiabus relictum fuit certum quid, & sic quando apparet, quod testator maiorem habuit affectionem ad masculos quam ad fœminas, & idem quod Corne. tenet Curtius iunior, licet Corn. non alleget in consil. 87. colum. 2. nam isto casu, quando testator habuit maiorem affectionem ad masculos, apparet quod rationem habuit agna-

tionis, quo casu filij positi in conditione censentur vocati. Curtius senior in consil. 76. dominus Ludouicus. vbi loquitur quando deficientibus masculis substituitur extraneis cum onere deferendi cognomen & arma testatoris. sequitur Ripa in l. 1. colum. 4. C. de pactis. similiter quando filia excluduntur propter masculos, filij positi in conditione censentur vocati. Paulus de Cast. in consil. 359. Supra scriptus dominus consultor. colum. 1. lib. 2. sequitur Ias. in consil. 108. colum. 3. circa med. & colum. 5. ante med. versic. item glos. lib. 4. Curtius iunior in consil. 43. colum. 4. idem voluit Guido Papius quaest. 299. vbi loquitur quando filia expressè excluduntur, & mandatur eas maritari per masculos positos in  
10 conditione. ¶ Secunda coniectura ¶ sumitur, quia testator in substitutione, quam fecit de ipso Petro Rochiæ, vocauit etiam liberos eius, idè verisimile est, quod idem voluerit & de liberis ipsius Hieronymi. nam si Hieronymum & eius liberos magis dilexit quam Petrum Rochiæ & eius liberos, sicut vocauit ad substitutionem liberos Petri Rochiæ, ita verisimile est idem eum voluisse & in liberis Hieronymi, argumento sumpto à ratione maioris affectionis, & quia vna pars testamenti secundum aliam declaratur. l. vtrum. ff. de petit. hæred. & in terminis substitutionis, ita arguit Decius in consilio 95. colum. 3. versic. 2. dicit ipse, vbi quod pars vna substitutionis debet intelligi & declarari per aliam, allegat Bartol. in l. Centurio. ff. de vulg. sed in terminis terminantibus istam coniecturam ad vocationem seu transmissionem fideicommissi conditionalis, considerat Curtius iunior in consilio 16. colum. 3. post med. versic. sed quid fortius, vbi appellat hanc coniecturam fortissimam. ¶ Tertia coniectura, ¶ quia in substitutione facta Ioanni de Molario casu quo nollet acceptare hæreditatem sub illis qualitatibus & oneribus, de quibus in testamento testator solum substituerat Hieronymum Fornerij & tamen in sequentibus declarauit, quod intellexerat etià de liberis ipsius Hieronymi, ibi dum dixit, & casu quo Hieronymus vel sui nollet acceptare ipsam hæreditatem, &c. Ex quibus verbis clarissimè ostenditur vocatio suorum. nisi enim sui dicerentur vocati, & possent hæreditatem accipere, frustra dictum esset casu, quo sui nollet acceptare hæreditatem, quia eius est nolle, cuius est velle, & è contra. l. 3. ff. de reg. iur. idè testator prouidendo in casum voluntatis clarè præsupponit casum voluntatis tanquam antecedens necessarium, & sic quod sui possint hæreditatem acceptare, si velint talis itaque declaratio apposta in medio substitutionum trahi debet ad omnes substitutiones tam præcedentes quam sequentes, cum ratio diuersitatis considerari non possit. l. 3. §. sed etiam inter duos. ff. de lib. & posthu. præterea, sicut declaratio voluntatis facta cum vna Persona, præiudicat etiam quoad alias personas. Bart. in l. is potest. colum. 4. versic. nunc videamus. ff. de acquirend. hæred. in l. si. ff. de interro. actio. Ang. in l. sicut. C. de repud. hæred. Bald. in l. si. C. de peti. hæ. cum sim. eodem modo declaratio voluntatis testatoris facta in vna parte testamenti debet extendi ad omnes alias partes  
12 eiusdem testamenti. ¶ Pro hoc ¶ adduco quod Bart. scribit in dicta l. Centurio, colum. 9. in princip. versic. quid enim si dicit testator, vbi si testator in aliqua parte testamenti declarauit se accipere verbum commune pro directo, talis declaratio voluntatis locum habet etiam in aliis partibus testamenti, idè substitutio cõpendiosa facta per verba communia, erit directa infra tempora pupillaris ætatis, sequitur Corn. in consil. 316. lib. 3. in consil. 28. & in consil. 297. col. pen. lib. 4. ad idem facit quod scribit Curt. iunior in consil. 111. col. 6. vbi quando testator in aliqua parte testamenti locutus fuit de filiis vel liberis, ex hoc dicitur apparere de voluntate eius in aliis partibus, vbi de filiis simpliciter mentionem fecit, quod habuit verbum filios & liberos pro eodem, &  
13 sic appellatione filiorum veniunt nepotes. ¶ Pro his ¶ etiam facit quod in fortiori casu scribit Roman. in consilio 438. In causa, in primo dubio, vbi quando testator in aliqua parte testamenti prætulit extraneos, filiis ita verisimile est quod preferre voluerit etiam in alia parte, quanto magis in casu nostro, vbi non agitur de præferendo extraneos filiis, isti liberi Hieronymi expressis verbis prælati ipsi Petro Rochiæ in prima substitutione facta Ioanni, præferri etiam debent Hieronymo. ¶ Sed licet aliquis, testator vbi voluit vocare liberos Hieronymi, istud expressit, ergò vbi non expressit dicendum videtur vocatos eos non fuisse, quia bene sciuisset eos vocare, si voluisset, sicut fecit in illa parte, in qua vocauit, l. ynica. §. sin autem ad deficientis. C. de cad. tollen-



c. inter corporalia, de transla. praela. Respondeo duobus modis: primo, quod testator in verbis dispositiuis substitutionis facta Ioanni de Molario, expresse non vocauit suos ipsius Hieronymi, sed tantum declarauit se intellexisse etiam de suis ipsius Hieronymi, quae declaratio extenditur ad omnes partes ipsius testamenti, vt supra ostendimus ideo cessat argumentum, quod sciuit expresse etiam in aliis partibus satis enim dicitur expresse per talem declarationem. ¶ Secundo respondeo, quod illa regula non procedit, quando in casu omisso est eadem ratio, quae in casu expresso, quia tunc dicta in casu expresso, extenduntur etiam ad casum omisum Oldrad. in consilio 224. Istae sunt allegationes. columna septima, Post medium. Bald. in consil. 95. Primo statuto. lib. quarto. & in consil. 331. Quidam fuit inuentus. libro 5. in l. per diuersas, colum. 3. C. mandati. ¶ Alibi scribit idem Bald. in consil. 324. Omnis opinio. lib. 5. q. vbi est eadem ratio, & eadem mens, dicitur idem casus. allegat l. his solis, C. de reuoc. don. Dyn. in cap. si. de reg. iur. legat l. his solis, C. de reuoc. don. Dyn. in cap. si. de reg. iur. Bartol. in l. ff. vt possideris. ¶ Alibi scribit idem Bal. in consil. 384. Statuto ciuitatis cauetur quod nullus. columna 2. lib. 5. quod ea, quae sunt eiusdem rationis, includuntur sub dispositione ex significatione, id est, habentur tanquam expressa proprie, non tacite aut extensiuè, tradit Abbas in consilio 75. colum. 3. lib. 1. vbi pulchre loquitur. ¶ Alibi scribit Oldrad. in consil. 263. colum. 2. circa si. quod vbi est eadem ratio, quod verbis legis omisum est, non omittetur religione iudicantis, per text. in l. quæsitum scio. ff. de testi. sed in casu nostro ratio diuersitatis nulla considerari potest, quare testator magis voluerit vocare suos ex Hieronymo in prima substitutione facta Ioanni de Molario, quam in aliis partibus testamenti ideo dicendum est semper eos vocatos censer. ¶ Quarta coniectura sumitur, nam existentibus liberis masculis ipsius Hieronymi noluit testator Petrum Rochiae substitutum aliquo modo admitti ad bona Martini de Vltra arcu, in quibus ipse Hieronymus Fornerij fuit institutus & minus haeredes legitimos ipsius testatoris, qui ultimo loco vocati fuerunt, & tamen si dicamus suos Hieronymi vocatos non fuisse, ipse Petrus Rochiae aut alij propinquiores testatoris admittentur ad bona praedicta, etiam existentibus liberis ipsius Hieronymi contra expressam & euidentem voluntatem ipsius testatoris ideo cum voluntas testatoris seruari possit tenendo liberos Hieronymi esse vocatos, dicendum est ipsos vocatos fuisse nam etiam

15 ¶ substitutio directa induci potest ex coniecturata mente testatoris. l. iam hoc iure. ff. de vulg. l. ex facto. ff. eodem tit. Soc. in l. haeredes mei. §. cum ita, columna secunda, in fin. vers. & adde quod imo. ff. ad Trebell. Ias. in consil. 41. col. pen. post med. lib. 1. & c. vt not. Ias. in l. potest. ff. de vulg. Dec. in l. pen. in quarto not. C. de impub. & aliis substi. qui tamē Dec. fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit in consil. 211. col. 2. post med. contrarium etiam tenuit Soc. in consil. 140. col. 1. lib. 1. Ias. in consil. 33. lib. 1. ¶ Quinta coniectura sumi potest tenendo illam opinionem, quod filij masculi positi in conditione censeantur vocati, quam opinionem tenet dictus Guido Papius. quæst. 184. sequitur Dec. in consil. 270. col. pen. in consil. 313. in consilio 506. colum. 2. ad fin. in consil. 645. ad fin. in consilio 646. in consilio 574. colum. 1. post medium. in consilio 578. columna quarta, post medium. & in consil. 655. colum. 1. & in l. 1. columna quarta. C. de pac. Hanc etiam opinionem videtur tenere Socin. si bene ponderetur in consil. 116. col. 3. post med. lib. 3. Corne. in consil. 74. colum. 2. lib. 2. in consil. 20. col. pen. lib. 4. Curt. iun. in d. l. 1. nu. 14. C. de pact. in consil. 69. col. 2. consil. 43. col. 3. ad fin. vers. quod autem nepotes. in consil. 48. col. 4. in consil. 96. col. 1. in consil. 87. in princip. & in consil. 113. col. 3. vbi dicit, quod eo anno ita consultum fuit per multos celeberrimos Doct. idem tenet Ias. in consil. 232. lib. 2. Alexandrinus in consilio 28. col. 2. ad fin. in consil. 31. col. 2. in prin. in consil. 120. col. 2. post med. & in consil. 143. col. 4. circa med. & dicit Curt. iunior in d. consil. 87. quod fuit iudicatum Brixiae secundum istam opinionem, & confirmata sententia per illustrissimum Senatum Venetum. eandē opin. tenet Goxadinus in consilio 26. colum. 4. in consilio 64. col. 2. & in consilio 87. colum. 4. licet idem Goxadinus contrarium teneat in consilio 29. col. 3. post med. & colum. 1. eandem opin. quod filij masculi positi in conditione censeantur vocati, tenet nouissime Boer. quæst. 155. colum. 12. & seq. in prima parte, vbi etiam pro ea allegat Alberic. in l. 1. C. de condit. infer. Soci. in l. haeredes mei. §. cum ita, col. 4. post med. vers. secus si expresse. ff. ad Trebell. ¶ Circa haeredes legitimos ipsius testatoris, an possint venire ab intestato, ex

praemissis apparet quod non, quia cessat causa intestati, quamdiu ex testamento succedi potest. l. quamdiu. ff. de acquir. hæred. ¶ Concludo itaque quod ad bona, in quibus institutus fuerat nobilis Hieronymus fornerij, illa in solidum pertinere ad filium ipsius Hieronymi tanquam vocatum & substitutum, quoad bona verò, in quibus fuit institutus Ioannes de Molario, illa pro dimidia pertinere ad filium Hieronymi, & pro altera dimidia ad petrum Rochiae iuxta formam substitutionis facta ipsi Ioanni de Molario in casum sui decessus sine liberis, qui casus euenit. ¶ Circa transmissionem, an Hieronymus transmissit ius substitutionis ad eius liberos, aliter non expedit scribere, stantibus praemissis, dico tamen, vbi praemissa coniectura non sufficerent ad effectum vocationis aut inducendae substitutionis, sufficere tamen deberent ad effectum transmissionis, quae facilius induci debet, nā per substitutionem agitur de grauamine hæredis instituti. ¶ Et ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Gratianopoli, die 12. mensis Iunii, anno Domini 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, I. V. Doctor.

S V M M A R I V M.

- 1 Maior pars non requiritur, quod simul conueniat & consentiat in his, quae sunt communia pluribus vt singulis, sed possunt singuli aut maior eorum pars separatim consentire, ideo vbi plures sunt patroni, singuli separatim possunt presentare.
- 2 Text. in c. si. de electio. lib. 6. procedit etiam in institutione rectoris.
- 3 Patroni laici nunquid possint in presentando variare, & pluries presentare.
- 4 Praeferrī debet primò institutus, licet secundo institutus prius adeptus sit possessionem.  
Presentatio facta à maiori parte de indigno scienter, non valet. ibidem nume. 4.
- 5 Presentatio & institutio contra formam fundationis sunt nullae.
- 6 Ius patronatus quando dicatur laicum, & quando ecclesiasticum, & an legatus de latere possit iuri patronatus derogare.
- 7 Princeps ita potest exercere plenitudinem potestatis per alium sicut per seipsum.
- 8 Iuri patronatus laicorum derogari potest per Papam.
- 9 Patroni presentantes aliis compatronis non vocatis, non priuantur potestate presentandi pro ea vice.  
Pena priuationis imponi non debet nisi culpa procedenti. ibid. num. 9.  
Culpa non imputatur non facienti id, quod de iure facere non tenetur: ibid. num. 9.
- 10 Presentans nulliter non priuatur potestate presentandi, sed potest iterum presentare.

C O N S I L I V M L X I I I.



I V N O subsidio ex corde postulato. Primum dubium proponitur vtrum vocatio facta à compatronis de procedendo ad praesentationem capellania patronata vacante sit valida, facta solum in personas aliquorum compatronorum, an verò requiratur, quod ipsa vocatio fiat nominatim in personas omnium compatronorum. ¶ Super hoc dubio tamen dico illud cessare, quia istud ius patronatus pertinet ad patronos, vt singulos, non vt collegium aut vniuersitatē, ideo possunt patroni singuli & separatim presentare aliis non vocatis. Cardin. in Clem. 2. §. & vt facilius, col. 2. de iure patron. Cald. in consil. 15. Duo in titu. de iure patr. Quod praedit etiam si agatur de praedudicando minori parti patronorum ex praesentatione maioris partis, quia satis est, quod habetur consensus maioris partis separatim, nec requiritur, quod maior pars patronorum simul conueniat & consentiat. Abb. in consil. 76. in septimo dubio, lib. 2. vbi dicit hanc esse communē opinionē, & licet Rochus de Curte in tract. de iure patro. in verbo honorificum. q. 60. teneat contra Abbatem tamen rationi & fundamento Rochi, licet de eo mentionem non faciat, respondet Decius in cap. cum omnes, columna octaua, vers. retenta tamen, de constitutio. vbi etiam Deci. allegat hanc esse communem opinionem, vbi autem vniuersitas esset patrona, qualiter fiat praesentatio, tradit Fedc. de Senis in consilio sexagesimo quinto. Infra scriptae quaestiones. in quarto & quinto dubio Cald. in consilio nono in titulo de iure patron. & quid vbi pertinet praesentatio ad Abb. & capitulum simul Rota decisione 105. in antiquis.

2 ¶ Bene fateor, quod licet in praesentatione talis vocatio non sit necessaria, tamen in ipsa institutione quae fit per Episcopum aut ordinarium de praesentatione, debet fieri citatio & vocatio interesse praecedentium per edictum de quo,



- in c. fin. de elect. lib. 6. qui text. procedit etiam in institutione rectoris, ut ibi dicit gloss. 2. communiter approbata. Bal. in cons. 17. Factum sic proponitur. colum. 2. circa fin. lib. 5. Ioan. Sylua. in tertia parte tracta. de benefic. quest. 53. Rochus. de Curte in d. tract. in verbo. honorificum. q. 2. & q. 38. derogari tamen potest solennitati, d. c. fi. per consuetudine. Imol. in cons. 132. colum. 2. circa med. ¶ Secundum dubium
- 3 est, ¶ nunquid patroni laici trina vice presentare poterint attento, quod duo primo & secundo loco presentati fuerint instituti per Episcopum & possessio adepta? Breuiter respondeo, quod iidemmet patroni laici non possunt variare, nisi semel in presentatione. Calde. in cons. 16. an laicus Rochus de Curte in dict. tract. in verbo honorificum. quest. 10. ideo non licuit presentare trina vice iidemmet patronis, quinimo non possunt patroni variare derogatiue ut per secundam presentationem recedatur a prima, sed cumulatiue cumulando secundam presentationem primae, & tunc ex pluribus presentatis eligit Episcopus magis idoneum. cap. cum autem, de iure patron. gloss. & Docto. in Clem. plures. eodem titul. Rochus in d. tract. in verb. honorificum. q. 3. ex quibus apparet, quod tertia presentatio fuit nulla, tamen variatio aut cumulatio presentationum fieri non potest, quando iam litigatur inter presentatos. Cald. in cons. 1. ut lite penden. Rursus variari non licet, quando patronis laicus iurauit non variare. Rochus de Curte in d. tract. iuris patron. in verbo ius. quest. 12. Similiter ¶ non potuit Episcopus duos instituere in eadem capellania, sed primo loco institutus preferri debet, dummodo rite & iuste fuerit institutus, etiam quod secundo loco institutus prius esset adeptus possessionem. c. capitulum sanctae crucis. vbi plenè not. de rescrip. c. qui a cunctis, & c. si tibi, de concess. praben. lib. 6. cum simili. quae las. tradit in l. quotiens. c. 3. in quarta limitatione. C. de rei vend. Non tamen dico, quod prima institutio indistinctè valeat. Pone enim, quod sit facta a minori parte compatronorum, certè non valebit modo pars maior indignum scienter non presentet, ut notat Rochus in d. verb. honorificum. questio 16. vel pone, quod sit facta institutio non seruata forma. d. c. fi. de election. lib. 6. certè non valebit etiam prima institutio, quia (ut dixi supr.) requiritur, quod sit iuste & rite facta secundum iuris dispositionem. ¶ Tertium dubium accessorium proponitur in ordine, nunquid Episcopus seu eius vicarius poterit validè facere dictas tres institutiones ad presentationem dictorum patronorum tam variè presentantium. Istud dubium fuit resolutum supr. in secundo dubio, ideo aliter non repeto. ¶ Quartum dubium proponitur, ¶ quia per foundationem capellaniae praedictae presentandus debet esse presbyter missam actu celebrans de genere fundatoris, de parrochia loci vbi capellania fundata est presentati autè & instituti non habent qualitates praedictas verbis foundationis expressas, an ex hoc presentatio & institutiones secutae sint nullae? Breuiter tales qualitates apponide iure potuerunt tempore foundationis, ut not. Domi. in c. cum Ecclesia, in ultimo no. de rescript. quod intelligo de consensu superioris, quando apponitur omnis concernens spiritualitatem, secus si concernat temporalia. Dec. in c. significatum, colum. 3. de praben. & dicit Corn. in cons. 317. colum. 1. post med. lib. 3. quod non potest apponi onus, quod tales presententur sine consensu dioecelani ideo presentatio facta contra formam talis foundationis dicitur nulla, in tantum, ut Episcopus non possit instituendo tali formae derogare, etiam pro vna vice tantum. Rochus de Curte in d. tract. in verbo pro eo, quod de dioecelani consensu. q. 15. ¶ sine dubio procedit inuitis aliis compatronis. Corn. tamen in d. cons. 317. lib. 3. voluit presentationem non fieri nullam ex eo, quod fiat contra voluntatem fundatoris. ¶ Quintum dubium, ¶ quia curatus illius loci, vbi est dicta capellania, est compatronus cum pluribus laicis, an reuerendissimus dominus Legatus Auinionensis potuerit derogare iuri patronatus dicti curati ecclesiastici? Breuiter respondeo, ¶ si istud ius patron. fundatum fuit per laicas personas, & de patrimonio laicorum, dicitur ius patronatus laicale, nec consideratur persona compatroni, quod sit clericus aut ecclesiasticus, ideo tali iuri patron. legatus de latere derogare non potuit, ut not. Rochus de Curte in d. tract. de iure patro. in verbo, ius. q. 7. & duabus quest. accessoriis. quod tamen intelligo, quando ius patronatus est acquisitum fundatione vel dotatione, secus si ex priuilegio aut praescriptione, quia tunc Legatus de latere potest derogare tali iuri patro. laicorum. Alexand. in consilio 74. columna penul.
- circa fin. lib. 4. Decius in consilio 117. colum. 2. in cons. 126. colum. 2. in cons. 149. col. pen. & in cons. 573. colum. 2. si autè tale ius patron. esset fundatum de bonis Ecclesiae dicere- tur ecclesiasticum, non obstat, quod in eo sint plures compatroni laici, ideo Legatus de latere potuisset derogare, ut not. Rochus in loco praallegato. ¶ Sextum dubium nunquid reuerend. dominus Legatus Auinionensis in totum potuerit derogare dicto iuri patrona. posito, quod esset ius patron. laicale? Respondeo quod non de iure communi, nisi esset acquisitum priuilegio aut praescriptione, ut dixi in proximo dubio, sed istud ius patron. fuit acquisitum fundatione, ut narratur in puncto fin. autem ¶ potestas domini Legati esset ampliata per mandatum summi Pontificis, ita quod possit ea, quae posset summus Pontifex circa iura patronatus laicorum, tunc ita posset dominus Legatus si testatis ita exercere per suos Legatos & Vicarios sicut per seipsum. Bald. in cons. 359. Quemadmodum, lib. 3. in cons. 457. colum. 1. ad fi. libro 5. de summo ¶ autem Pontifice dubium non est, quin iuri patronatus laicorum possit derogare, ut not. Archidia. in c. hortamur. 71. distinct. in princip. domini. in c. 2. de praben. lib. 6. Decius in cons. 124. col. fin. Periculosa tamen videtur derogatio & nimium prauidicialis Ecclesiae, quia per eam detrahuntur deuoti Christiani a foundationibus. ¶ Septimum dubium, ¶ an patroni, qui presentauerunt, aliis compatronis non vocatis, sed contentis fuerint priuati potestate ulterius presentandi pro ea vice. Ad istud dubium patet responsio ex scriptis supra in primo dubio quod non: si enim non tenentur patroni alios vocare, quando ad eos pertinet ius patron. ut ad singulos, quomodo poterunt priuari iure presentandi nam poena priuationis imponi non debet nisi culpa praecedente. l. qui occidit, in fin. l. si putator. ff. ad legem Aquil. l. sed si non data. §. fin. ff. de fideicommiss. lib. 1. si qua poena ff. de verbo rum signification. cap. quae sunt, de his quae fiunt a maiori parte capitulo sed culpa imputari non potest patronis, si non vocauerunt compatronos, quos de iure vocare non tenebantur. l. Gracchus. C. de adulter. Aret. in consilio 110. columna finali, vers. cum igitur nondum. ¶ Octauum & vltimum dubium, ¶ an saltem dicantur priuati isti patroni iure presentandi, quia nulliter presentauerunt contra formam foundationis, per quam cautum erat, ut presentatio fieret de persona presbyteri missam celebrantis, de genere fundatoris, ac de loco, vbi capellania fundata est. Respondeo quod non, quia patronus, qui nulliter presentauit, potest variare recedendo a prima presentatione nulla, ut notat Rochus de Curte in d. tract. de iure patron. in verbo honorificum. quest. 9. & tertia accessoria. simile videmus in electione, quae competit alicui iure proprio, quia eligens nulliter iterum potest eligere, ut not. Bartol. in l. secunda. ff. de optio. lega. not. Doct. in l. serui electione, in princip. ff. de lega. 1. Moder. in l. qui per salutem. ff. de iureiuran. valet autem argumentum de electione ad presentationem, ut not. Moder. in Rubric. extra, de elect. pro hoc facit quod tradunt Doct. in l. vbi pactum. C. de transact. quod ex actu nullo poena non imponitur, quod tamen qualiter intelligatur latius alibi scribo in tract. meo de antiquitate temporis, & consulendo. ¶ Ex quibus concludo, quod si dominus Legatus non habebat potestatem derogandi dicto iuri patronatus, & illae presentationes factae reperiantur minus rite & iuste, quod ex praemissis facile cognosci poterit, nullam ipsarum presentationum tenere, sed potestatem conferendi aut instituendi ad ordinarium esse deuolutum, iuxta textum in cap. si verò, & c. eam te, de iure patronatus. Gratianopoli, 14. Iunij, 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, l. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Moram committit obligatus ad factum sine interpellatione ex eo, quod non praestitit diligentiam in faciendo, quod procedit vbi agitur de interesse, secus si de poena.
- 2 Mora committitur sine interpellatione, vbi adest iuramentum.
- 3 Euictio debetur in donatione remuneratoria.
- 4 Euictio an ideo minus debeat, quod scienter quis contraxerit super iure alieno.
- 5 Casus fortuitus imputatur, quando culpa illum praecedat.
- 6 Culpa imputatur ei, qui a principe aliquid non postulauit, licet illud reputetur impossibile.



Pro nobili Gulielmo Bardelli domino Montisfortundi.

**I**UVINO subsidio ex corde postulato. In contractu matrimonij nobilis Magdalene de Nepherris cum nobili Gulielmo Bardelli domino Montisfortundi, magnifica domina Catharina de Claromonte, domina de Misono, volens remunerare ipsum nobilem Magdalenam ob grata & longa servitia ac merita ab ea accepta immunitatem & exemptionem concessit pro omnibus praediis quae ipse nobilis Gulielmus Bardelli tenebat & possidebat in ipso loco & territorio de Misono, & quia ipsa domina Catharina solum erat usufructuaria ipsius loci de Misono, promisit procurare quantum in ea est, quod generosa domina Francisca de Boleris domina fundi dicti loci de Misono praemissa omnia ratificabit & approbabit, deinde mortua est praefata domina Catharina de Claromonte, nulla facta diligentia, quod appareat de ratificari faciendo concessionem immunitatis praedictae quaeritur an eius haeredes teneantur ad interesse? Puto breviter concludendum quod sic nam in obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudic. l. stipulationes non diuiduntur, versicul. Celsus. ff. de verbor. oblig. l. i. in princip. cum gloss. ff. de actio. empt. sed & domina Catharina obligata ad factum, id est, ad procurandum, quod domina Francisca de Boleris ratificaret & approbaret ipsam concessionem immunitatis fuit in mora, ex quo non probatur aliqua diligentia, nec procuratio facta de ratificari faciendo, quam tamen diligentiam adhibere tenebatur sine aliqua interpellatione ipsorum coniugum, quibus promissio facta est, satis est enim quod sciret se obligatam ad faciendum & curandum, quod ratificatio fieret. Bal. in c. domino Guerram. §. ad haec, in tit. hic finitur lex Cora. quod dictum pro notabili & egregio refert. & sequitur Alexand. in consilio 157. circa prin. libro 6. & in consil. 148. in prin. lib. 7. Aretin. in consil. 143. col. 4. las. in l. quod te, col. 8. vers. secundum adduco. ff. si cert. pet. Curtius Iunior in consil. 74. col. 4. Ripa in l. 4. §. Cato, col. 23. num. 59. ff. de verborum oblig. Alexand. in consil. 152. ad fin. & licet istud dictum Bal. mordeatur per Deci. in d. l. quod te. ff. si cert. pet. & in consil. 2. tamen ab impugnationibus Decij videtur posse defendi, quia in exemplis Decij, in quibus requiritur interpellatio, agitur de poena, hic autem de interesse, quod est favorabilius, ideo de vno ad alterum non arguitur, ut not. las. in l. insulam, col. 2. ff. de verborum oblig. & in terminis nostris reperio Socin. ita declarantem & distinguentem in consil. 133. col. 1. lib. 1. & dixi in consil. 192. colum. 7. vbi, latius quae responsio maximam habet aequitatem nobilis enim Magdalenam iam impleverat pro parte sua praestando operas suas ipsi dominae Catharinae per tantum tempus, quo casu mora committitur sine aliqua interpellatione respectu interesse, quod is patitur, qui implevit, ut ibi per Soci. quam distinctionem postea reperi tenere Gozadinum in consil. 27. col. 3. circa med. Ex alio interpellatio non erat necessaria, si probari possit, quod praefata domina Catharina de Claromonte iuraverit promissa per ea observare, quia ex verbis instrumenti istud clare apparere non potest nam stante iuramento interpellatio alia non est necessaria, ut notant Doct. in c. breui, de iureiurand. Moder. in d. l. quod te. ff. si cert. pet. Curtius Iunior & Alexandrinus in consiliis supra allegatis Gozadi. in d. consil. 27. col. 3. in consil. 31. col. 1. in fin. & in consil. 57. colum. 3. circa med. ideo videndum est, si probari possit per testes iuramentum praestitum per ipsam dominam Catharinam de Claromonte. Postremo considero in omne eventum, quod ista concessio immunitatis non est proprie donatio, nec processit ex mera liberalitate sed ex meritis & servitiis ipsius nobilis Magdalene praecedentibus, quo casu tenetur ipsa domina, Catharina de euictione, si euincatur ista immunitas ab ipsis coniugibus per dominam Franciscam de Boleris proprietariam. Bart. in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verbo. oblig. & in l. idemque. §. si. ff. mandata. Refert & sequitur Alex. in consil. 47. col. 2. ad fin. vers. confirmantur praedicta. lib. 3. las. in l. ex hoc iure, col. pen. in 18. effectu. ff. de iust. & iur. in l. si non sortem. §. libertus. col. 6. ad fin. in 17. effectu. ff. de condit. indeb. & in d. l. Iulianus. §. qui fundum, col. 5. vers. ex ista limitatione, ff. de verb. obl. Sed

4 dicet aliquis, isti nobiles coniuges sciebant istud ius concedente immunitatis ad aliam personam pertinere ergo non videtur esse locus euictioni alicui. l. si fundum. C. de euict. vbi, quod non agitur de euictione etiam quoad precium. no. gloss. in c. ad audientiam, de rebus eccles. non alie. Dec. in consil. 411. circa fin. Ad istud respondeo, quod istud non procedit, quando sciens aliter sibi per pactum prouidit, ut d. l. si fundum, sed isti nobiles coniuges hic sibi per pactum prouiderunt nam videntes ius istud pertinere ad praefatam dominam Franciscam de Boleris, cautum fuit, ut procuraret ipsa domina Catharina de obtinendo ratificationem & approbationem ipsius concessionis, ideo cum ipsa domina Catharina non impleverit pro parte sua obligata, videtur de euictione tanquam euicta re culpa ipsius dominae Catharinae. Pro quo facit quod dicimus, licet quis non teneatur de casu fortuito, pro eo tamen tenetur quando culpa praecedat illum casum. l. si ut certo. §. sed interdum. l. in rebus. §. i. ff. commodat. videamus. §. si hoc. l. si merces. §. culpa. ff. locat. pen. in prin. ff. sol. mat. & l. cum proponas. C. de nau. fen. itaque licet domina Catharina non obligaretur de euictione regulariter pro ea, tamen teneri debet, quia contingit euictio facto & culpa ipsius dominae Catharinae si enim procurasset de habendo ipsam ratificationem, ut promiserat, verisimiliter illam impetrasset ob coniunctionem & amicitiam, quam habebat erga ipsam dominam Franciscam, & posito forte istud impetrari non potuisset, in culpa tamen fuit ipsa domina Catharina, quae non quaesivit, an istud obtineri posset, ex eo quod Bald. scribit in consil. 395. pro domino Dinaldo. colum. 1. lib. 2. vbi, licet reputetur impossibile, quod dependet a voluntate principis, culpa tamen imputatur ei, qui a principe illud non postulauit & quaesivit quantum in se erat, an illud obtineri posset vel non idem dicit Pau. de Cast. in consil. 433. Visis omnibus superscriptis, colum. 3. circa med. lib. 1. Roma. in consil. 332. colum. 2. si culpa ei imputatur, qui aliquid a principe non postulauit, quanto magis culpa ascribetur dominae Catharinae, quae ratificationem non postulauit apud priuatam personam coniunctam & beneuolam. Gratianopoli, 15. Iunii, 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes post publicatas attestaciones examinari possunt super eo, super quo pars diuinare non potuit ante publicationem.
- 2 Testes recipi possunt publicatis attestacionibus parte non opponente.
- 3 Testes recipi debent publicatis attestacionibus, quando producuntur simul cum scriptura.
- Minor restituitur in integrum ad examinandum, etiam post attestaciones publicatas. ibidem numero 3.
- 4 Reuocari non debet quod si factum non esset, de nouo fieri deberet.
- 5 Testamentum fuisse factum probatur duobus testibus, licet ad probandum solemniter illud fuisse factum, aut ad probandum voluntatem testatoris septem requirantur.
- 6 Res inter alios acta licet aliis non praedictet, probat tamen ita fuisse actam.
- 7 Scire praesumitur instrumentum, qui de eo mentionem facit.
- 8 Silentium longum inducit suspicionem contra tacentem.
- 9 Periuus non dicitur iurans falsum quod credit verum, & error excusat a periuio.
- 10 Variatio testis non vitiat testimonium, quando sit per errorem.
- Oblivio praesumitur de facili circa tempus, & testis deponens dubitans circa tempus fortius probat. ibidem numero 10.
- 11 Falsitatis praesumptio cessat quando quis vigore instrumenti, quod falsum allegatur longo tempore stetit in possessione bonorum.
- Copia instrumenti probat, quando secundum eius tenorem fuit observatum. ibidem numero 11.
- 12 Falsitatis praesumptio cessat ex qualitate & bona fama testium instrumentariorum.
- 13 Falsitatis praesumptio cessat ex multitudine & numero testium, qui deposuerunt.

CONSILIVM LXXV.

Pro nobili Claudio Clerici de Tullino contra eius sorores.



IUVINO subsidio ex corde postulato. Sorores nobilis Claudij Clerici egerunt petitione hereditatis contra ipsum Claudium pro bonis paternis tanquam mortuus sit pater ab intestato.

ipso



ipse Claudius produxit testamentum nobilis Claudij Clerici, in quo institutus fuit haeres vniuersalis, sed quia instrumentum testamenti non erat authenticum, fecit examinari testes instrumentarios, qui deposuerunt super tenore & veritate instrumenti. Verum legitur factum testamentum anno 1529. & die 20. Septembris, quo tempore testator iam erat mortuus, & tamen testes instrumentarii dixerunt ipsum testamentum conditum fuisse tempore scripto per notarium, postea videns reus erratum fuisse per notarium circa appositionem dici, proposuit errorem notarii, & quod ipsum testamentum conditum fuit die vndecima Septembris, super quo errore deposuerunt ipsimet testes primo loco examinati se referentes ad quasdam literas seu attestatoris notarii, qui ante eius mortem attestatus fuit se recepisse instrumentum testamenti praedicti die vndecima mensis Septembris. fuit etiam examinatus vnus testis instrumentarius, qui primo loco examinatus non fuerat, qui etiam deposuit pro ipso testamento. Opponitur per actrices, quod testibus deponentibus pro testamento credi non debet tanquam examinatis contra formam iuris post publicatas attestaciones ob timorem subornationis, & quia ipsi testes dicuntur varij & periuri. nam primo loco deposuerunt praecise de certa die facti testamēti, postea repetiti dixerunt se non bene recordari de die, sed referunt se illi attestacioni notarii. Quæritur quid iuris? ¶ Circa primum ¶ dubium, quod isti testes fuerint examinati post publicatas & intellectas attestaciones, dico illud non ob stare, quia cum testamentum in veritate conditum fuerit, non poterat cogitare pars supplicans, quod eius sorores opponerēt testatorem fuisse mortuum tempore conditi testamenti, licet reperitur erratum in appositione dici, ideo testes repeti potuerunt, etiam publicatis attestacionibus. c. ex tenore, de testibus, vbi Doct. ¶ Secundò respondeo, ¶ quod pars aduersa non opposuit aduersus istam repetitionem testium, sed tantum obiecit contra eorum personas post publicationem. ideo parte non opponente repeti potuerunt, & repetiti probant. Imol. in Clemen. testibus, de testib. Corn. in consilio 27. colum. 3. post med. lib. 3. Ias. in l. 1. colum. 3. ad fin. versic. tu dic fortius. ff. de feriis. Quinimò dico, quod non solum non opposuit pars aduersa isti repetitioni aut examinationi testium post publicationem, sed ei etiam consensus tacendo, quando propositum erroris fuit admissum ad probandum, vt apparet folio processus 168. quæ taciturnitas in iudicio vim habet consensus. Bart. in l. vnica. C. de relatio. & est text. in cap. 2. de appell. lib. 6. tradūt Doct. in l. quæ dotis. ff. solu. matrim. stante autem consensu partium non est dubium valere tales attestaciones. Bart. in Authent. at qui semel, in fi. C. de probat. Alexan. & Ias. in l. 1. ff. de feriis. ¶ Tertio respondeo, ¶ quod producti fuerunt isti testes post eorum publicationem simul cum scriptura attestacionis notarii, ideo videntur probare. cap. series, vbi Doct. de testib. no. Moder. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. Alexan. in consil. 213. colum. fin. lib. 2. & in consil. 46. colum. penult. lib. 6. ¶ Quarto respondeo, quod vbi illa repetitio facta non esset de nouo, tamen fieri deberet ob minorem ætatem ipsius Claudij clerici, qui propterea deberet in integrum restitui aduersus omissam probationem erroris non obstante publicatione testium. l. minor 25. annis omissam, secundum expositionem glos. ff. de minorib. Alexan. in l. vbi exigitur. ff. de eden. Dec. in c. licet causam, colum. 13. super glos. in versic. post sententiam, de probat. allegat Innoc. & Bald. in c. vltra tertiam de testibus, ideo reuocari non debet ¶ talis testium repetitio, ex quo si facta non esset, de nouo esset faciēda ex eo, quod scribunt Ang. & Alexan. in l. si finita, in princip. ff. de damno infecto. vbi quod tenuta non rite concessa reuocari non debet, quando de nouo esset concedenda. & idem Alexan. in consil. 81. colum. 2. post med. versic. & posito quod dictus Masarius. lib. 7. idem voluit Abb. in consil. 29. in fi. lib. 2. Socin. in consil. 13. ad fin. lib. 3. & idem Socin. in l. 2. §. voluntatem. colum. 3. ad fin. versic. & ad rationem. Aret. ff. solu. matrim. Decius in consil. 191. ad fin. in consil. 449. col. 3. & in cap. cum cessante, ad fin. de appell. Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione, colum. 3. ff. de re iudic. & in l. si pacto quo poenam, in 5. notab. C. de pactis. Curt. iunior in consil. 127. colum. 3. versic. accedunt ad confirmationem. Facit Paul. de Cast. in consil. 472. In causa capturae Iacobi, ad fin. libro 1. vbi quod captura debitoris non rite concessa reuocari non debet, quando de nouo esset debitor capiendus. & licet aliqui teneant contrarium, vt per Det. in l. fin. colum. 10. C. de edic. diui Adria. toll. ego

tamen puto istud dictum sine dubio procedere, quando ex actibus constaret sine alia probatione de nouo faciēda, actum nullum de nouo esse faciēdum, sicut dicamus, quod spoliatus non restituitur ante omnia, quando ex actis materia non constat de iure suo, & sic contra spoliatum non admittitur exceptio dominij probandi, secus si iam probatum sit, & de eo constet ex actibus. c. 1. de restit. spolia. cap. ad decimas, eod. tit. Innoc. in c. constitutus, de filiis presbyt. cum simil. vt per Alexan. in l. naturaliter. §. nihil commune. colum. 16. in decima fallentia. ff. de acquiren. poss. Socin. in consil. 87. colum. fin. lib. 3. Decius in consil. 191. colum. 4. in fi. sed in casu nostro constat ex actibus de minori ætate, ergo &c. Rursus circa istud dictum puto aduertēdum, quod aut actus est nullus, quia iudex processit vt priuatus & extraiudicialiter parte non vocata, & tunc non possit confirmari actus nullus ex probatione de nouo faciēda, aut non processit iudex vt priuatus sed parte vocatus, tamen omisit aliquam iuris solennitatem, & tunc confirmari possit actus nullus, etiam ex nouis probationibus, sicut dicitur, quod spoliatus autoritate iudicis non procedentis vt priuatus, non restituitur, nisi cognito de iustitia vel iniustitia spoliacionis, Gemin. in consil. 146. dominus Burgenfis. Decius in consil. 449. colum. penult. post med. ¶ Circa secundum dubium, quod isti testes videantur periuri, dico cessare in eos periurium. & pro fundamento considero, ¶ quod licet ad probandum tenorem vnus testamenti requirantur septe testes, tamen ad probandum ipsum testamentum esse factum sufficiunt duo testes, iuxta no. per Bart. & Doct. in l. 2. C. de bon. pos. secun. tab. vbi quando agitur de probando ipso facto, an testamentum conditum fuerit sufficiunt duo testes, secus vbi agitur de probando voluntatem defuncti, & sic tenorem ipsius testamenti, vel vbi agitur de probando illud solenniter factum, quando venientes ab intestato confitentur factum, quando venientes ab intestato solenniter. Pro hoc facit ratio naturalis. si enim nolo probare testamentum aliquod validum aut solenne, sed solum istud factum, quod testator fecit vnum testamentum, & quod talis notarius fuit de eo rogatus, quare non sufficiunt duo testes. Pro hoc ¶ facit quod scribit Paul. de Cast. in consil. 281. In causa ista quinque. col. penult. ante med. & in consil. 240. Effectus primi dubij. lib. 1. vbi, quod sententia lata inter alias personas probat inter alios sic fuisse sententiatum. idem in instrumento, quia probat inter alios ita factum instrumentum, licet effectus, de quo in sententia vel instrumento aliis non noceat. allegat Bart. in l. 2. C. de eden. Modò in proposito si duo testes deponant talem. fecisse testamentum, & illud scriptum fuisse per talem notarium, satis & legitime probatur istud factum, licet effectus talis testamenti aliis non noceat non probata alia solennitate. ¶ Hoc ita praesupposito dico, quod testamentum fuisse factum probatur, primò ex confessione vnus ex sororibus ipsius Claudij, videlicet Claudie Clericæ vxoris Claudij Pyneti, quæ anno 1533. & de mense Iunij egit contra ipsum Claudium Clerici eius fratrem tanquam heredem vniuersalem sui patris ad consecutionem 800. florenorum sibi legatorum in testamento sui patris, pro quo scribi petiit ipsi de Montargiaco notario, qui illud recepit, & deinde illud produxit super eo sententiam retulit in sui fauorem, ex qua re cēsetur ipsa soror approbasse testamentum sui patris, & renunciasse successionem ab intestato. l. filio, præterito. ff. de iniusto test. l. Clodius Clodianus. ff. de acquir. hæred. Rursus probatur per vnum testem instrumentarium omni exceptione maiorem, qui semel tantum fuit examinatus. item probatur per duos testes contestes, qui deposuerunt quod magister Eynardus Callygnonus maritus vnus ex sororibus interrogauit vnum testem instrumentarium Ioannem Fortunæ dicendo: nonne fuisti præsens testamēto mei soceri? ergo apparet factum fuisse testamentum per eius socerum, ex quo de eo mentionem fecit, & ¶ præsumitur sciuisse de ipso testamento faciēdo de eo mentionem. Ang. in l. qui Romæ. §. duo fratres, in 2. quæst. ff. de verb. oblig. Alex. in consil. 39. colum. 2. ad fin. lib. 2. & in consil. 118. col. 2. ad fin. lib. 7. & alibi saepe Doct. Quarto probatur per testes, qui deposuerunt dici audiuisse a testatore, quod fecerat testamētum, in quo instituerat heredem vniuersalem ipsum Claudium Clerici, ¶ Quintò probatur ex præsumptione iuris, qua nemo præsumitur iactare suum. l. cum indebito. ff. de probat. l. si cum aurum. ff. de solu. l. Campanus. ff. de oper. liber. sed non est verisimile, si testamentum nullum conditum fuisset, quod istæ sorores tanto tempore tacuissent, imò tacerent adhuc nisi



nisi ipsi frater causam inchoasset petendo examinari testes super testamento. imò nec nunc quidem omnes sorores se opposuerunt huic publicationi testamentis, sed aliqua tantum, ex quo ¶ silentio tam longo suspicio oritur contra partem. l. si quis forte. §. 1. ff. de pœnis, & quæ scripsi in consilio 75. colum. 2. post med. ex quibus apparet, probatum fuisse testamentum esse factum. ¶ Restat videre, an probeatur nunc factum esse testamentum validum & solenne, & sic de effectu ipsius testamenti super q̄ dico & cōcludo q̄ sic, quia fuit probatū per testes septē instrumentarios, solum restat respondere ad obiectionē, quod videantur periuri & varij, sed dico ¶ nullum esse periurium aut variationem nam periurus non dicitur qui iurat falsum, quod credit esse verum cap. quantō. de iureiurand. c. beatus Apostolus. 22. quæst. 2. Bald. in l. de tutela. colum. 2. C. de in inte. testi. similiter periurus non dicitur, qui asserit cum iuramento quod non vidit, sed pro certo tenet & credit. Geminia. post Archid. in c. beati. 2. quæst. 7. per text. in c. Iulianus. ii. q. 3. no. Inno. in c. cum causam, de testib. sequitur Ias. in l. certū. col. 2. circa med. ff. si cer. perat. itaque cum testamentum ex veritate factum esset, ut supra ostēdimus, non fuerunt periuri testes, qui dixerunt testamentum esse factum. & licet falsū dixerint circa diem, tamen illud dixerunt per errorem nā scientes testamentum esse factum credebant, quod notarius apposuisse diem, qua conditum erat, nec putabant q̄ notarius errasset circa diei appositionem, ideò sicut notarius erravit in diei appositione, ita erraverunt & ipsi testes credentes ita esse, ergo periurium considerari non potest. sed error tantum, qui error excusat à dolo & à periurio, ut supra diximus. Pro quo facit quod scribunt Innoc. & Doct. in c. cum venerabilis, de exceptio. vbi Deci. col. 15. vers. 3. contra istam conclusionem. vbi produciens instrumentum falsum Ignorāter non censetur fateri contenta in eo, quia produxit credens ita esse ut notarius scripserat, & sic iuste quis inducitur ut credat notario. facit quod scribit Alexā. in cons. 92. col. pen. in fin. lib. 1. Veronen. in cons. 18. col. 2. post med. vers. 2. posito, vbi quod periurium non committitur sine dolo nam periurium committi non solet sine aliqua causa aut animo lucrādi aliquid, aut euadendi aliquam pœnam aut incommodum, sed ex tali depositione circa diem testamenti nihil lucrabantur testes. nec aliquid amittebant, nec interesse aliquod prætereendere poterant pro hoc, quod scribit Marfil. in cons. 77. col. 2. vbi, quod cessat præsumptio falsitatis, quando ex ea nullum, qui reportat commodum, idem voluit Alex. in cons. 15. de quo latius dixi in cons. edito pro nobili domino Sebastiano Pensa domioo Marfiliz. Pro hoc adduco ¶ Ancha. in terminis, in consilio 361. Visa plena facit narratione. col. 2. vbi quod variatio testis non vitiat testimonium, quando committitur variatio per errorem non ex dolo, sed isti testes non variaverunt circa diem ex dolo aliquo, sed per errorem, ut supra ostēdimus, & maxime considerari debet error in casu nostro attenta longitudine temporis annorum quasi decem, in quo tempore facile præsumitur obliuio, Inno. Ioā. Andre. & Doct. in c. qualiter & quando, el. 2. de accusa. Barthol. Veronen. in cons. 5. col. 3. Cor. in cons. 324. col. 5. lib. 3. & istud videmus experientia ipsa quia lapso mense vix recordari solemus diei actus gesti, ideò dicit Alexan. in cons. 65. colum. 2. lib. 2. quod testis, quid deponit dubitativè de tempore, magis probat quā deponens affirmativè aut præcisè. ¶ Amplius dico, quod non solum præsumere debemus testes ita dixisse per errorem, sed necessariò ita cogimur dicere. nam cum appareat testamentum esse factum ex rei veritate, & testes deposuerint de die, qua testator mortuus iam erat, ergo necessariò dicendum est testes ipsos post notarium errare circa diem ipsam conditi testamenti quomodo enim clarius probari error posset? ¶ Præterea istæ sorores opponendo contra istud testamentū, & dicēdo earum patrem decessisse ab intestato in effectu volunt inferre, quod istud testamentum sit falsum, & quod testes qui deposuerūt, super eo falsum deposuerint, sed ista ¶ præsumptio falsitatis cessat, ex quo hæres institutus stetit in possessione bonorum hæreditariorum longo tempore vigore ipsius testamenti. Baldus in consilio 37. Quidam tabellio. lib. 1. facit quod scribit Cy. inter consilia Bal. in allegationibus suis, quæ sunt post cōf. 400. Super 1. puncto, col. 1. lib. 4. vbi copia instrumenti probat, qū secundum eius tenorē aliquid fuit observatū, quia ex tali observatiā cēsetur approbata ipsa copia idē voluit Bal. in cōf. 402. Queritur, an per solā diffamationē, in fin. li. 5. codē modo in casu

nostro filius non poterat possidere totam hereditatem, nisi ex titulo testamēti prædicti, ergo cum totā possederit sciētibz, videntibus & patientibus ipsis sororibus, dicendum est approbatum fuisse tale testamentū ex observantia huiusmodi. ¶ Secundo ¶ cessat præsumptio falsitatis ex qualitate & bona fama testium instrumentariorum, quæ bona fama operatur, ut præsumi debeat pro eis non contra eos, ita in terminis falsitatis. not. Baldus in lege 2. C. de falsis, in l. quotiens. §. sed si non in corpore. ff. de hæred. instit. & in l. ea quidem, columna penultima. C. qui accu. non pos. & dicit idem Bald. in l. 1. C. loca. quod præsumptio delicti tollitur ex probatione bonæ famæ. Facit quod not. Doct. in l. properandum. §. sin autem alteruta. C. de iudi. & in c. finem litibus, de dolo & contu. vbi, quod propter qualitatem personæ cessat præsumptio calumniæ. facit dictum Bart. in l. 1. §. pen. per illū text. ff. de re milita. vbi, quod probatio bonæ vitæ minuit indicia, quæ sunt contra malefactorem. sequitur Bal. in l. si. col. si. C. de prob. & in con. 410. In causa & quæstione Antonij. colum. 2. post med. versic. & multum prodest. lib. 2. Paul. de Cast. in consil. 284. Viso quodam tali quali processu, ad fin. lib. 2. Corn. in consil. 134. col. fin. post med. lib. 4. Ias. in l. 1. in fi. C. commu. de leg. quomodo enim est verisimile, quod viri septem boni nominis & vitæ probatæ voluerint falsum testimonium pro alio dicere sine aliquo eorum commodō? ¶ Tertiò ¶ cessat suspicio falsitatis ex multitudine & numero testium qui deposuerunt. l. hac consultissima, in fi. vbi Bald. C. qui testa. fac. poss. Ias. in l. licet Imperator, colum. 4. ff. de leg. 1. vbi, quod multitudo in proposito nostro dicitur, quando sunt septem vel octo. ¶ Quartò dico cessare suspensionem falsitatis ex persona hæredis minoris, qui nunquam sciuisse cogitare de fabricari faciendo vnum testamentum falsum, concurrat etiam bona fama notari pro quo in dubio præsumitur. l. cum præcibus. vbi Bal. C. de prob. cuius error in appositione diei parti nocere non debet. l. Imperator. ff. de statu homin. l. si librarius. ff. de reg. iur. Gratianopoli. 17. Iunij, 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Tempus reluendi bona capto in executionem indicati, à qua fuit appellatum, quando incipiat currere, an à tempore ipsius executionis, aut à tempore confirmata sententiæ in causa appellationis.
- 2 Pœna non imponitur, nisi præcedente culpa.
- Appellatio arguitur temeraria ex eo, quod appellans fuit mulctatus ibidem. num. 2.

C O N S I L I V M L X V I.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Georgius Rogerij ciuis Gratianopolis obtinuit sententiam contra nobilem Guigonem Rogerij eius patrum de certa summa pecuniarum, in cuius executionem missus fuit in possessionem quorundā bonorum ipsius Guigonis, à qua executione idē Guigo appellavit ad supremam curiam Delphinatus, per quam confirmata fuit ipsa executio & mulctatus appellans in libris decem Turonensibus modò quæritur de tempore reluendi ipsa bona iuxta formam statutorum Delphinalium quando incipiat currere, an à tempore missionis in possessionem, aut à tempore sententiæ latæ in causa appellationis? ¶ Videretur dicendum ¶ prima fronte, quod incipiat currere à tempore sententiæ latæ in causa appellationis quia appellatio suspendit sententiam seu eius effectum, iuxta not. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis, in l. 1. ff. de re iud. & in Rubrica, extra de appel. itaq; videtur q̄ effectus dictæ executionis steterit in suspensio, donec confirmata fuit ipsa executio, & ita tenet practicus Papiensis in forma sententiæ in causa appellationis, in verbo causis vers. amplius quæritur. vbi si primus iudex cōdēnet reū ad aliquid dandū infra certos dies sub certa pœna, & reus appellet, q̄ tēpus soluendi incipit currere à die confirmationis sententiæ. ¶ Sed præmissis nō obstantibus cōtrariū puto de iure verius, quod imò currat tempus à die missionis in possessionem, nam verba statuti sunt clara, ideò non est dubitandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obl. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria, ad quæ respondeo, quod nō præcedūt, vbi appellatio est frustratoria aut euidenter calūniosa, quia tunc non suspendit effectum primæ sententiæ, sed



sed habetur perinde ac si nunquam fuissent appellatum. Bar. in l. 2. ver. fateor tamen. C. de usuris rei iudi. pro quo videtur tex. in l. tutor, in prin. ff. de usuris. quem text. allegat Bal. in d. l. 2. in quibus locis habetur, quod ubi appellatio est frustratoria, currunt tempora à die primæ sententiæ confirmatæ in causa appellationis, tradit Alexa. in consi. 36. in princ. li. 4. Socin. in consi. 76. col. 2. lib. 1. ¶ Quod autē Guido Rogerij frustratoriæ & calumniosæ appellauerit, probatur ipso effectu, quia fuit multatus pœna decem librarum, & quæ pœna non fuisset imposita, nisi præcedente calumnia aut culpa l. qui occidit. §. fin. l. si putator. Digest. ad legem Aquiliam. l. sed si nõ data. §. si. ff. de fideicomis. lib. 50. si qua pœna. ff. de verb. signi. l. sancimus. C. de pœnis. c. quæsiuit. de his quæ fiunt à maio. parte. c. sine culpa de reg. iur. lib. 6. qd maximè procedit, quia imposita fuit pœna ante publicatas nouas constitutiones regias, quo tempore appellantes non multabantur nisi argueretur in eis calumnia euidentis. Et ita in terminis nostris culpam in appellante arguunt Doct. in c. ex ratione, de appell. vbi Dec. columna octaua. versic. & in prædicta quæstione. ¶ Non obstat dictum practici Papiensis, de quo supra, quia intelligitur & intelligi debet, nisi appellatio sit frustratoria aut calumniosa, alias sequeretur inconueniens, quod ex eodem facto appellationis consequeretur, & pœnam, & præmium seu commodum reportaret ex sua malitia, quod esse non debet. c. intelleximus. de iudi. c. sedes, de rescript. cum similibus. Gratianop. 22. Iunij. 1540. Aymo Crauet. de Sauliano.

## S V M M A I V M.

- 1 Transmissio fideicommissi conditionalis an fiat ad suos filiarum quando vocauit testator suos extraneorum.
- 2 Imputandum videtur testatori quando superuixit, & potuit mutare testamentum nec mutauit.
- 3 Agnationis iura retinent filia.
- 4 Filius intrat in locum matris etiam quando agitur de hereditate matertere.
- 5 Filius an intret in locum patris ubi agitur de fideicommissio aut dispositione hominis.
- 6 Extensio non fit ubi minor ratio est in vno casu quam in altero, etiam in materia alias extendibili, imò non fit extensio quando dubitatur an sit eadem ratio in vno casu, quæ est in altero.
- 7 Extensio non fit de vno casu ad alterum in dispositione, in qua rationes plures possunt assignari.
- 8 Fideicommissum inunctum filiis non extenditur ad nepotes vt grauatis filiis censeantur grauati nepotes, licet maior sit ratio grauandi nepotes quam filios.
- 9 Prescriptio contra fideicommissum an indicatur aut currere incipiat antequam fideicommissi casus euenerit.

## CONSILIVM LXVII.

### Allegationes iuris pro nobilibus fratribus de Mirabello & Redorterio, contra dominum de Falcone.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ultra per me scripta in causa nobilium Petri, & Petri Tarques fratrum dominorum de Mirabello & Redorterio in patria Prouinciæ, ad demonstrandum quod nobilis Ludouica de Falconerio non transmissit ius fideicommissi conditionalis ad eius liberos ex coniecturis allegatis per nobilem Petrum de Glandeues dominum de Falcone. Addo & ad consultationem illius coniecturæ, quod si vocati fuerunt sui extraneorum, à fortiori censeari debent vocati sui filiarum testatoris, quod istud argumentum potest retorqueri contra partem hoc modo, nam si testator cogitauit de suis extraneorum, & in eis prouidit, à fortiori censetur cogitasse de suis filiarum, quia maior præsumptio scientiæ aut memoriæ est circa suos quam circa extraneos. argu. l. Octauij. ff. vnde cogn. & l. de tutela. C. de in inte. resti. mino. & quod cogitauerit de suis filiarum apparet codicillis, in quibus legauit florenos mille nobili Honoratæ suæ nepti ex Ludouica filia. Item ibi dum ordinauit, quod si contingeret Ludouicam habere filium masculum qui institueretur vel alias succederet in castro de Viencio, quod talis filius deferret cognomē & arma ipsius testatoris. Et tamen suos filiarum

non vocauit, ergo non est præsumendum quod tacitè voluerit vocare, nam sciuisset vocare expressè si voluisset sic vocauit suos extraneorum, de quibus tamen tantam memoriam verisimiliter habere non debebat. tota enim ratio extensionis fundatur in verisimili mente testatoris, quod si cogitasset de casu omisso, aut de eo fuisset interrogatus, verisimiliter idem disposuisset. iuxta gl. in l. tale pactum. §. fin. vbi Bald. ff. de pactis. sed in casu nostro cessat ista ratio, quia testator expressè cogitauit de suis Ludouicæ, & verisimiliter magis memor eorum fuit, quam de suis extraneorum, ideo extensio fieri non debet de vno casu ad alterum, quia sumus in claris non in coniecturis, clarè enim apparet, quod cogitauit de suis filiarum & tamen eos non vocauit, ideo cessare debent omnes coniecturæ, quod si cogitasset testator de tali casu verisimiliter idem disposuisset. l. cõtinuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. l. illæ aut illæ. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. sed imputandū est testatori cogitati de tali casu cur in eo expressè nõ prouidit. pro quo optimè facit text. in l. athlere. §. dat remissionem. ff. de ex. cu. tutor. vbi gloss. no. dicit imputari testatori quæ superuixit post testamentum, & sic potuit prouidere & non prouidit. facit etiam text. no. in l. tractabatur. ff. de testa. milit. & quod per illa iura decidit Paulus de Castr. in l. i. C. de posthum. hæred. inst. Moder. in Auth. ex causa. C. de lib. præter. Deci. in consilio 490. colum. 3. versic. venio ad secundum fundamentum, vbi, quod rupto testamento. natiuitate posthumi ignoranter præteriti fideicom. vniuersale sustinetur ex clausula codicillari quando testator superuixit, & potuit mutare testamentum nec mutauit, cum enim sciret se posthumum habere, nec aliter eum vocauerit, videtur voluisse testamentum valere saltem in vim fideicommissi. Eodem modo cum testator sciret de suis filiarum nec vocauerit, sed tantum vocauerit suos extraneorum, censetur voluisse, quod sui filiarum non essent vocati nec ad eos fieret transmissio, quæ transmissio cessare debet, quia apparet, quod testator noluit esse locum transmissioni alicui, quando suos extraneorum expressè vocauit, sed dicendū est, quod etiam vocasset expressè suos filiarum si voluisset. Istud tamen fundamentum solum simpliciter non admittem, per ea quæ dixi in consi. 62. col. 2. in fi. sed alia hic concurrunt. ¶ Secundò principaliter considero, quod non erat tanta ratio vocandi suos filiarum, quanta erat in vocandis suis extraneorum hoc modo. Nam testator habuit maiorem affectionem ad masculos quam ad filias, quia filias non instituit nisi in defectum masculorum, & masculis deficientibus, quia & filia renunciant iuri agnationis. §. i. Insti. de leg. agna. succes. l. lege duodecim tab. & l. fi. C. de leg. hæred. clarior tex. in §. nos verò, ibi, ex agnatis autem mulieribus. Institui. de leg. agna. succes. voluit vocare ipsas filias quibus viuentibus bona essent in agnatione. ¶ De suis autem filiarum non curauit, eò quia descendentes ex filiarum non retinent iura agnationis maternæ, sed patrisfamiliam sequuntur. l. pronuntiatio, in fi. & l. seq. §. i. & vtrouique no. ff. de verb. signi. l. si spurius. ff. vnde cogn. §. vulgo, Insti. de succes. cogn. ¶ Rursus ideo noluit vocare suos filiarum, quia si vocasset, sequi poterat absurdum, quod si vna filiarum decessisset sine liberis, superstitibus sorore & liberis alterius præmortuæ successissent simul cum eorum matertera. §. cum filius, Insti. de hæredi. quæ ab inte. defer. qui text. procedit etiam ubi agitur de successione materteræ. Bal. in consi. 171. lib. 5. Alexand. in consi. 44. colum. fin. ver. cum ergo Florius. lib. 5. Ias. in l. 2. colum. 2. C. de succes. edic. Deci. in consi. 527. colum. 1. & in consi. 553. col. 1. in fin. ¶ Et licet Bal. in l. cum ita. §. in fideicommissis. ff. de leg. 2. limitet istud non procedere quando agitur de successione hominis, quia tunc consideratur affectio testatoris quæ est ad proximiores, ideo tunc filius fratris nõ intrat in locum patris. sequitur Dec. latè in consi. 1. in consi. 408. col. fin. in consi. 478. col. fi. in consi. 480. col. 3. ad fi. & in consi. 484. col. 2. Ias. in d. l. 2. col. 2. versic. Itē adde quod per ea. C. de succes. edic. Alexan. in consi. 36. & quatuor consiliis sequentibus quæ sunt consilia aliorum Doct. qui in eodem casu consuleuerunt, videlicet Ias. Croti. & Caroli Ruini. tamen loquuntur Bal. & Doct. in terminis illius. §. cum ita, quando relinquitur fideicommissum familiæ vel proximioribus, vel salua gradus prærogatiua, & quando non agitur de successione aui vel patris aut materteræ, vt hic agitur, non autem quando sui simpliciter vocatur. Ratio diuersitatis colligi potest, quia magis enixè videtur apparere de volūtate testatoris vno casu quam alio. Præterea illa decisio Bal. non est sine dubio



dubio, vt patet ex contrariis allegatis per Dec. & alios in d. consiliis, per Dec. in consil. 217. vbi videtur sibi contrariari, per Curtium Iuniorem in consil. 57. colum. 4. ad fin. in 2. dubio, in consil. 58. in consil. 128. col. 2. ad fin. in consil. 154. colum. 3. & in consil. 161. colum. 2. imò Gozadinus in consil. 4. colum. pen. in princ. dicit quod Deci. in d. consil. 1. loquitur contra communem opi. licet idem Gozadinus in consil. 29. colum. 4. circa med. ver. Corroboro, sequatur Decium in d. consil. Adde vltra Gozadi. Ias. in consil. 215. colum. 4. post med. & pluribus. colum. seq. lib. 2. & in consil. 159. col. 2. & duabus. col. seq. lib. 4. vbi sequitur glo. in d. l. cum ita. §. in fideicommissis, & quod est communis opinio cum glo. & seq. contra Decium. ¶ Et in terminis nostris est decisio Ang. in l. Gallus §. quidam rectè. ff. de lib. & posthu. vbi si quis recipiat emphyteusim pro se & suis & nepotibus, licet nepotes videantur vocati ordine successiuo respectu parerum suorum, tamen mortuis parentibus respectu patruorum non censentur vocati ordine successiuo, sed simul admittuntur. quam Dec. sequitur Alexan. ibi col. 6. vers. & ista faciunt, quod si quis in consil. 26. col. 2. ad fin. vers. ita ergo in proposito. lib. 3. in consil. 124. lib. 5. & in consil. 124. col. 1. circa fin. vers. bene faciunt. lib. 7. Carolus Ruinus inter consilia Alexan. consil. 40. in proposito nostro, si testator vocasset suos filiarum, licet respectu matrum essent vocati ordine successiuo, tamen respectu materterarum potuissent simul admitti contra affectionem testatoris, quæ est ad proximiores, quæ absurditas cessat in sequentibus substitutionibus factis de extraneis, in quibus sui non poterat concurrere cum proximioribus ex forma & tenore ipsarum substitutionum, scilicet cum patruis aut materteris. Nisi respondeamus ad Angel. decisionem, quæ loquitur in nepotibus vocatis nominatim sub nomine appellatiuo, secus in suis, quod est nomen collectiuum, quo casu pluribus vocatis sub nomine collectiuo, admittuntur qui sunt proximiores grauato, non primo testatori, vt supra dixi allegando consil. Ias. Ruini, Croti, & Alex. sed adhuc istud nõ obstat. tenendo opi. Ruini, de qua supra post Areti. Alex. & Soci. per eum allegatos. ¶ Tertio principaliter considero aliam rationem diuersitatis inter suos Iacobi de Forcalquerio & suos filiarum. Nam iste Iacobus erat de cognomine testatoris, seu de eius agnatione, cuius suos testatoris, familia poterat cõseruari, ideò voluit vocare suos Iacobi ad perpetuationem & cõseruationem agnationis, ne forte Iacobus in extraneos disponderet, & familia seu agnatio paupertate fordesceret. quæ ratio cõseruandæ agnationis cessabat in suis filiarum, vt sup. alleg. est, ideò nõ curauit testator vocare suos filiarum, & videmus à communiter accidētibus, quod de posteritate fœminarum parum curant parentes, quia transeunt in alienas familias. Imò ipsis filiabus ea ratione, qua trãseunt in domos alienas constituantur dotes, quanto breuiiores possunt. ¶ Sed dicet aliquis, nõne vocauit testator suos domini falconis de agnato, qui non erat de agnatione testatoris, in quibus cessabat ratio cõseruandæ agnationis? Respondeo, quod iste dominus Falco erat vocatus vltimo loco ad substitutionem, & verisimile erat, quod tempore euenientis casus substitutionis iam amplius futurus non esset in rerum natura ex communi cursu, & à communiter accidentibus, ob id, ne substitutio eius fieret elusoria, substituit testator, sui ipsius Falconis. arg. l. 3. ff. de test. mili. l. si prætor. ff. de iud. l. fin. ff. ne quid in loco pub. l. cum aliis, in fi. C. de cura. furio. l. si. §. non autem. C. de bonis quæ liber. c. commissæ. §. porro, de elect. l. 6. ¶ Secundo respondeo, quod non erat tanta affectio testatoris erga illum dominum Falconem, nec etiam dominum Iacobum de Forcalquerio quanta ad filias testatoris, ideò nimirum si voluit simul cum ipsis vocare suos ipsorum substitutorum, & eos non tantum honorare quantum filias proprias. Et hoc modo retorquetur fundamentum contra partem considerando communem Doct. conclusionem. in d. l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posthu. vbi volunt quod cessante causa necessitatis substitutio facta de aliquo suis, non intelligitur ordine successiuo, sed imò admittuntur sui simul cum nominatis primo loco per tex. in c. Raynaldus, & c. Raynaldus, de testam. de qua materia latè alias scripsi in duobus consiliis, vt patet in consilio 22. Modò si sui filiarum fuissent etiam vocari, pariter admissi fuissent cum matribus eorum, quia illa substitutio reciproca nullo modo respiciebat ad causam aliquam necessitatis cum fieret inter ipsas filias. Nam diceretur facta in casum necessitatis respectu matrum, quibus sui essent substituti. sed respectu materterarum nulla cogebat necessitas, nec præcisa

nec causatiua suos eis substituere. Itaque non est bona cõsequencia, testator vocauit suos extraneorum, quos minus dilexit simul cum patribus, ergo etiam vocare voluit suos filiarum simul cum matribus magis dilectis, tale enim argumentum esset valdè à remotis & omninò separatis habētibus diuersam & separatam rationem, & si testator cõfetur magis diligens filias quam nepotes, ex eis vt apparet ex not. per Bald. in d. l. cum ita. §. in fideicommissis. ff. de leg. 2. & per Doct. eum sequentes, quanto magis debemus dicere quod voluerit magis diligere filias, & eas plus honorare in substitutionibus quam extraneos, ita vt filia solæ & insolidum admittantur, extranei verò simul cum suis & sic pro parte tantum. ¶ Ex quibus inferitur, quod non est licitum argumentum de suis extraneorum ad suos filiarum, nec licita extensio de vno ad alterum: quia cessat ¶ extensio & argumentum, quando minor ratio est in vno casu quam in altero, etiam in materia alias extendibili. l. lege Iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nupt. c. fin. de transla. præl. c. super quæstionum. §. si verò. de offic. deleg. ¶ Amplius dico, licet expresse non appareret de rationis diuersitate vt apparet, adhuc nõ fieret extensio, quando solum dubitaretur an esset eadem ratio in vtroque casu maximè in his quæ sunt contra ius commune. Sali. in l. 2. circa 8. columna C. de noxa. sequitur Alexand. in consilio 207. columna quarta libro sexto. Sed ista transmissio est contra ius commune & de iure speciali cum nulla substitutio de iure communi transmittatur ad hæredes, siue sit vulgaris siue pupillaris, siue reciproca, siue fideicommissaria, vt nota. Alexandrinus in consilio 36. columna 2. vers. confirmantur prædicta. lib. 3. quanto magis cessare debet extensio in casu nostro, vbi apparet de rationis diuersitate. ¶ Ideò ¶ dicit Corn. in consilio 253. col. 2. post med. lib. 4. quod vbi in aliqua dispositione rationes plures assignari possunt, non potest fieri extensio de vno casu ad alterum, sed in casu nostro apparet ex præmissis rationes plures assignari posse, cur suos extraneorum vocauerit nõ suos filiarum. ¶ ¶ Quarto principaliter argue, posito & non concesso, quod eadem esset ratio vocandi suos filiarum quæ erat in suis extraneorum, ex hac tamè ratione fideicommissi iniunctum à testatore ad suos filiarum extendi non debet in odium & grauamen filiarum, quibus substitutio facta est. Probatur hoc ex eo quod scribit Oldra. consilio 21. vbi si testator facit substitutionem filio decedenti sine filiis masculis, natis filiis deficit substitutio, licet ipsi filij postea moriantur sine filiis: & tamen maior ratio erat grauandi nepotes remotiores quam ipsos filios. ¶ Si igitur fideicommissi iniunctum filiis non extenditur ad nepotes etiã ex maiori ratione, sed casus omissus habetur pro omissis, quanto minus fideicommissi onus iniunctum filiabus extendi non debet ad casum omissum, in quo non solum est maior ratio nec eadem, imò longè minor, vt supra ostendimus, quam Oldr. Dec. Doct. communiter sequuntur, vt patet ex scriptis per Dec. in consil. 284. colum. quarta. & alibi Doct. sepissime, ex quorum cumulationibus chartam totam possem infarcire. ¶ Quinto turti videntur rei conuenti per exceptionem præscriptionis etiam detracto tempore minoris ætatis, vt latè deduxit clarissimus dominus Guilielmus Sequirani, cuius dictis addo, ¶ quod scribit Corn. in consil. 304. colum. 11. circa medium, vers. vltim. dictus reus. lib. 3. vbi voluit quod præscriptio aduersus fideicommissum inducitur tempore longissimo triginta vel quadraginta annorum, etiam ante purificatum fideicommissum, ita declarando textum. in l. si. §. si autem auaritia. C. communia de leg. licet hoc vltimum firmare non audeam in præsentiarum, istud dictum videtur, quod currat præscriptio ante purificatum fideicommissum in præiudicium substituti non valentis agere, contra. l. in fin. C. de annal. excep. simile videmus, quod fundus alienatus non præscribitur in præiudicium agnatorum remotiorum, qui agere non potuerunt stantibus proximioribus agnatis. glo. in c. 1. §. hoc quoque. vbi And. de Iser. de success. seu. Paul. de Cast. in consil. 44. Circa præsentem casum, ad fi. lib. 2. Deci. in consil. 445. colum. 5. circa fin. & col. 8. circa med. Ias. in consil. 7. col. pe. ver. vlti. non obstat. l. 3. Aymo Craueta de Sauilia. no. l. V. Doct. sub correctione, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Subreptio an tollatur ex clausula non obstantibus, quando apparet de voluntate principis quod omninò alias concessisset. & nu. 6.
- 2 Subreptio vitiat ipso iure in beneficialibus seu rescriptis gratiosis licet à m parte



- parte non opponatur.
- 3 Subreptio committitur quando confusè aut in genere quid dicitur, quia expressio debet esse explicita & specialis.
  - 4 Ius patronatus dicitur laicale quando acquiritur de pecunia fundatoris, licet fundator sit persona ecclesiastica.
  - 5 Obreptionis vitium maius est quam subreptionis.
  - 6 Clausula non obstantibus, restringitur ad casus expressos, & solum declarat mentem rescribentis quò ad eos, ideo non tollit vitium subreptionis.
  - 7 Subreptio non tollitur per clausulam pro expressis habentes, quòdo princeps aliquid concedit ad petitionem partis.
  - 8 Subreptio vitiat quando tacetur id de quo mentio facienda erat in specie, licet princeps alias concessurus fuisset, etiam quòd illud quòd tacetur, sit quid modicum.
  - 9 Obreptio dicitur crimen, ideo clare probari debet per opponentem.
  - 10 Subreptionem committens dicitur similis infirmo, qui vulnus celat.
  - 11 Subreptio arguit dolum.
  - 12 Subreptio vitiat licet per ignorantiam aut simplicitatem commissa sit, nec excusatur rusticus in vitio subreptionis.
  - 13 Subreptitium rescriptum non causat titulum iustum ad prescribendum. Subreptionis exceptio non censetur sublata, licet per rescriptum principis tollantur omnes exceptiones. ibid. nu. 13.

## CONSILIUM LXVIII.

## Pro venerabili domino Claudio Bernardi presbytero de Ebredimo.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Proponitur, quòd Sacristia prioratus de Balmis, fundata fuit per priorem dicti prioratus, & de bonis propriis ipsius fundatoris, in qua fundacione caueatur, quòd conferatur ipsa Sacristia quoties eam vacare cõtigerit sacerdoti missam celebranti, qui teneatur facere residentiam in dicto prioratu. Deinde quòd venerabilis dominus Andrelinus Marie impetrauit ipsam Sacristiam. In qua impetratione seu collatione dicitur etiam si in dicti prioratus fundacione inter alia caueatur expresse quòd occurrerent ipsius Sacristiæ vacatione etiam per resignationem in manib. summi Pontificis, illa nisi seniori & magis sufficienti ipsius prioratus canonico ordinè ipsum expresse professo cõferri possit ac valeat. Rursus appositum fuit derogatio etiam, q̃ ipse impetrans non esset qualificatus iuxta statutas consuetudines, nec non priuilegia, & indulta ac fundacionem prædictam. Queritur an collatio prædicta impugnari possit ex vitio subreptionis. ¶ Videretur prima fronte dicendum talè collationè impugnari non posse ex aliquo vitio subreptionis. Nam apparet fuisse narratum ipsam Sacristiam seu prioratum habere fundatorem dum fuit derogatum qualitatibus aut conditionibus ipsius fundacionis, & sic satis videtur facta mentio de iure patro. quia per fundacionem acquiritur ius patro. c. filiis. c. frequentius vbi bona gl. & c. piæ mentis. 6. q. 7. c. Abb. 2. 8. q. 2. c. quoniam in quibusdam. & cap. nobis, de iure patro. ¶ Secundo ¶ fuit appositum clausula non obstat. sub verbis prægnatibus & amplissimis, per quam clausulam tolli videtur vitium omne subreptionis. Nam ex istis verbis ita prægnatib. videtur apparere, quòd etiam summus Pontifex contulisset istud beneficium, si sciisset illud esse de iure patr. laicorum, sed quò apparet de voluntate Papæ, quòd omnino alias concessisset, nõ potest cõsiderari vitium obreptionis aut subreptionis. Rota decis. 340. Item si reus. Præposi. in c. oblata. col. fi. de appella. Soc. in cons. 63. col. 4. lib. 3. Anc. in cons. 295. Pro clariori. Gozadinus in cõf. 25. col. 5. post prin. & in cõf. 85. col. pen. circa med. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariū in casu isto puto de iure verius, quòd imò ista collatio sit ipso iure nulla, quia ¶ in beneficialibus seu rescriptis gratiosis subreptio vitiat ipso iure, etiam si à parte non opponatur: c. ad audientiam, 2. de rescript. c. si eo tempore, eodè tit. lib. 6. c. 1. & 2. de filiis presby. lib. 6. l. 1. ff. de nat. resti. Abb. in consil. 34. col. 3. lib. 2. Roma. in consil. 330. colum. 2. Modern. in ca. constitutus, de rescript. Reperio autem tripliciter commissum fuisse vitium subreptionis. Primo, quia non fuit narratum Papæ, quòd ista Sacristia esset de iure patro. laicorū sed simpliciter facta est mentio fundacionis, quòd non sufficit, sed in specie dicendum erat quòd esset de iure patro. laicorum, licet ex fundacione præsumatur ius patr. quia in dubio intelligitur, quòd Papa solum voluerit derogare iuri

ri patro. ecclesiæ non laicorum, ita pulchrè determinat Felyn. in suo tracta. quando literæ Apostolicæ noceant patro. eccles. columna 3. post med. in 3. ampliari. post Lapum alleg. 84. colum. 5. sed ultra. ¶ Felyn. ratio huius dicti videtur posse assignari, quia vbi vnum ad plura referri potest, non sufficit illud confusè & generaliter exprimere, sed in specie & explicitè debet cõmemorari, aliàs impetratio efficitur subreptitia tanquàm incerta & obscura. Oldra. in consilio 81. quòd processus. Bald. in consilio 359. proponitur, quòd inter agnatos. colum. 1. lib. 1. Roma. in cons. 272. commissio, ad fin. & in consil. 326. in fin. Anch. in consil. 16. Viso processu. colum. fin. Geminia. in consil. 12. circa fin. in consil. 63. col. 2. in fin. in consil. 89. colum. 1. in fin. Curt. senior in consil. 50. colum. 73. in fin. in consil. 74. colum. 6. in fin. versi. & ideo cū imperator. col. 31. in fin. Soc. in consil. 273. ad fin. lib. 2. in consil. 59. col. 3. post med. & in consil. 65. col. 3. post med. lib. 3. Sed ius patro. aliud est laicorum, aliud clericorum, ideo in specie facienda erat mentio de iure patro. laicorum, maxime quia difficilius ei derogari consuevit, vt no. Felyn. in d. tract. nec satis fuit in specie narrare de fundacione. ¶ Quòd autem ius patro. dictæ Sacristiæ dicatur laicale, probatur, quia ponitur in facto, quòd acquisitum fuit de pecuniis aut bonis propriis fundatoris, quo casu dicitur laicale, licet fundator esset persona ecclesiastica. gl. in Clem. plures, in verbo præsentare, de iure patro. Rochus de Curte in tract. de iure patro. in ver. ius. in 7. q. vbi alios refert. ¶ Secundum vitium subreptionis, quia tacitum fuit quòd ex forma fundacionis dictæ Sacristiæ cautum erat vt præsentaretur ad eam presbyt. missam celebrans, qui ibi residentiam facere teneretur, & narrata fuit alia qualitas, de qua in fundacione nihil caueatur, imò isto casu commissum fuit vitium obreptionis, ¶ quia expressa est falsitas & tacita veritas, & narratum fuit vnū pro altero, quæ obreptio est odiosior, & fortius vitiat quàm subreptio, quæ committitur in tacendo Alex. in cons. 60. ad fi. li. 2. sed ultra Alex. allego Bal. in cõf. 252. quærulæ præces. col. 2. li. 1. vbi, q̃ magis vitium est, vitiosè quid exprimere, quàm illud omnino tacere, idem dicit Veronen. in consil. ult. col. 22. in principio quinti dubij. Quòd maxime procedit, quia qualitas tacita videtur maioris importantiæ quàm expressa, siquidem pluris refert, quòd derogatur ecclesiæ per vnum sacerdotem celebrantem, & continuè residentem, quàm per vnum simplicem canonicum, qui licet dignus aut senior, non tamen fortè celebrabit aut continuè residebit, ex actu enim celebrandi & residentis apparet de voluntate testatoris, qui voluit consulere eius animæ. Cui non æquè consuli videtur per vnum simplicem canonicum, ideo Papa potest moueri ad derogandū qualitati expresse, nõ ita leuiter ac verisimiliter derogaturus alij qualitati tacite. ¶ Nec obstat. quòd si in sequentibus simpliciter sit mentio licet impetrans non esset qualificatus ad formā fundacionis, quia vt sup. dictum est, debebat in specie fieri mentio talis qualitatis, non in genere & confusè. ¶ Tertium vitium subreptionis, imò potius obreptionis quia fuit expressum solum de fundacione prioratus, & tamè narratur in puncto, quòd Sacristia ipsa est de iure patro. de prioratu etiam nihil dicitur. ideo si ita sit, quòd sola Sacristia sit de iure patro. dico fuisse obreptum Papæ. Si enim narratum fuisset de iure patro. non ita leuiter Papa derogasset. Ratio est, quia si totus prioratus sit de iure patro. faciliter moueri potuit Papa ad derogandum tali iuri quò ad Sacristiam tantum, quia conseruabatur ius patro. reliquis partibus & membris dicti prioratus, sed si Sacristia tantum erat de iure patro. illud pro illa vice in totū peribat, adeò quòd patronus fortè mortuus fuisset ante casum nouæ præsentationis, nec tanta est ratio derogandi in toto, quanta est in parte tantū, cū facilius quid minuatur q̃ tollatur in totum, vt patet in legitima, quam omnes Doct. cõfissent minui posse, sed quòd tollatur in totum plures dissentiunt, iuxta no. per Moder. in l. iuria sanguinis. ff. de reg. iur. ¶ Solum restat vt respondeamus ad contraria, & ad primum respondeo, quòd licet ex fundacione arguatur ius patro. licet expressum nõ sit, tamè impetrans debebat in specie exprimere qualitatem ipsius iuris patro. an esset clericale vel tēporale seu laicale, & etiam qualitates & condiciones appolitas in ipsa fundacione, & quòd ipsa Sacristia tantum erat de iure patro. non totus prioratus, vt abudè supra probauimus. Quib. tacitis & aliis expressis quæ vera non sunt, clare apparet de vitio obreptionis & subreptionis, ex quo vitio collatio ipsa sit ipso iure nulla vt allegatum fuit. ¶ Nõ obstat ¶ clausula non obstantibus, quia ex ea non tollitur vitium



vitium obreptionis nec subreptionis. Bald. in consilio 490. Ponitur, quod quidam Nichodemus. colum. 2. circa med. li. 1. vbi, quod ista clausula declarat intentionem rescribentis, & eam restringit ad casus expressos, ideo in non expressis nihil operatur, idem Bald. in consilio 405. Dominus Mediolani. lib. 5. dicit, quod ista clausula, non obstantibus, solū tollit vitium subreptionis, quando est specialis derogans in specie, his quæ tacita dicuntur, ita quod appareat de intentione & scientia principis, sed in casu nostro non fuit in specie derogatum his, quæ pars impetrans tacuit, vt ex præmissis apparet, ideo nihil operatur talis clausula ad tollendum vitium subreptionis. & quod non operetur ista clausula circa vitium obreptionis aut subreptionis, tradit Cor. in cons. 245. col. 2. ad fi. lib. 1. ¶ Amplius dico, ¶ licet in collatione esset expressa clausula pro expressis habes, quæ tacita sunt, adhuc talis clausula nihil operaretur ad tollendum vitium subreptionis, quando Papa aliquid concedit ad petitionem partis sine causæ cognitione, vt hic Ang. in l. sed si quis. §. quæsitū, in fin. ff. si quis cautio. Roma. in cons. 327. Istæ sunt rationes. colum. pe. Dec. in consilio 165. col. pe. & in cons. 541. circa fin. quicquid aliter & nimium generaliter voluerit Gemin. in cons. 120. col. 2. ¶ Non obstat, quod ex verbis prægnantibus appositis in illa clausula, non obstantibus, apparere videtur de intentione Papæ, quod omnino alias erat collaturus istam Sacristiam, licet narrata fuissent, quæ supra tacita demonstraui, quia ¶ dico & respondo, quod vbi tacetur aliquid de quo mentio facienda erat in specie, tunc talis taciturnitas vitiat collationem, licet princeps alias cōcessurus fuisset, text. est cum gloss. pe. in c. si motu proprio, de præben. lib. 6. tradit Fely. in c. super literis, col. 2. in limitatione de rescrip. Soci. in cons. 169. col. 2. circa med. lib. 2. Neuizanus olim vicinus noster Thaurini inter consilia d. Alberti Bruni Astensis in consilio 12. col. 4. post med. licet de Socino mentionem non faciat. q. adeo verum est vt procedat, licet illud quod exprimi debebat, sit quid modicum. c. non potest, vbi gloss. 2. de præben. lib. 6. gloss. in d. c. si motu proprio. Geminia. in consilio 82. col. 3. circa med. Corn. in consilio 12. col. 2. in fi. li. 2. Quod sine dubio procedit, quādo agitur de præiudicio alterius: quia de quocunque iure alterius mentio fieri debet, alias rescriptum redditur subrepticium. c. si proponente, de rescrip. & d. c. si motu proprio, in 2. respon. Paul. de Cast. in cons. 287. Primum dubium. in fi. lib. 1. Alex. in cons. 3. colum. 2. ante med. lib. 5. quod est repetitum in cons. 11. li. 6. vbi Alex. quod hoc procedit, licet tale ius tertij non esset omnino efficax. allegat Cardi. Ant. de But. & Doct. in c. in nostra, de rescri. allegata verò supra in contrarium procedunt, quando tacetur tale quid, de quo mentio in specie facienda nō erat. sed in casu nostro apparet, quod in specie fieri debet mentio qualitatis iuris partiū. an sit laicale vel clericale, vt s. deductum est: ideo non valet argumentum quod Papa alias concessurus fuisset. Preterea contraria solum videtur procedere in vitio subreptionis, quando aliqua tacentur quæ exprimi debeant, sed in casu nostro fuit etiam vitium obreptionis expressa falsitate, quod vitium est grauius subreptione vt sup. diximus, allegando Bal. & Alex. ideo ¶ dicit Old. in cons. 209. In causa hospitalis. col. fi. q. obreptio dicitur crimen. l. debuit. ff. de infam. l. si quis obrepserit. ff. de falsis. ob id tale crimen debet clarè probari per opponentem secundum eum, quia in criminalibus probationes requiruntur luce meridiana clariores. l. si. C. de probatio. ¶ Ex quibus concludo ¶ quod iste impetrans similis fuit infirmo seu vulnerato, qui chirurgus vulnus detegere noluit, ob id mortuus est. detegere enim debebat impetrans vulnus omne summo Pontifici, id est, omnia obstantia ipsi impetrationi, ita quod appareret de voluntate rescribentis, & eum intellexisse rem omnem clarè & specificè, alias nō intelligeretur rescribens dispensasse, sicut medicus non puidet infirmitati quæ tacetur, aut chirurgus vulnere non ineditur q. ignorat, ita arguit Bal. in cons. 204. Longum thema. in fi. lib. 3. ¶ ¶ Iam cū dolus præsumatur in eo, qui principi subreptit. Bald. in cons. 335. lib. 3. quod est repetitum in cons. 426. Statuto cauetur quod nullus nobilis. col. 1. in fi. li. 5. & in cons. 306. proponitur, quod quidam Antoniolus. ante. fi. lib. 5. Abb. in cons. 109. in 2. dubio. lib. 2. nonne absurdū esset quod iste impetrans ex dolo suo commodum reportaret. l. ne ex dolo. ff. de dolo. l. 1. §. 1. ff. de excep. doli. l. itaque fullo. ff. de furtis. c. sedes. & c. seq. de rescrip. Sed posito ¶ & non concesso, probaret aduersarius quod non per dolum subreptio commissa sit, sed per ignorantiam aut simplici-

tatem, adhuc talis subreptio collationem vitaret. Old. in cons. 257. factū tale est dominus Nicolaus, col. 9. ad. fi. Soci. in cons. 164. col. 2. in cons. 273. col. fi. in li. 2. & in cons. 115. post prin. lib. 3. Cor. in cons. 201. col. 2. post med. in 2. dubio. lib. 2. & in cons. 67. col. 3. ante med. lib. 3. Quod tamen videtur procedere, quādo agitur de præiudicio alterius, tunc enim ignorantia aut simplicitas non excusat. c. constitutus. de rescript. secus vbi de alterius præiudicio non agitur. c. gratia, de rescript. li. 6. Gemi. in cons. 105. in fi. Quinimò nō excusatur etiam rusticus in vitio subreptionis, quia error iuris non subuenit rusticis, vbi agitur de lucro, ita Bald. in consilio 81. quidam Simoniacus. lib. 1. & adeo ¶ odiosa est ista subreptio, quod ex priuilegio aut beneficio subreptitio non causatur titulus aliquis ad præscribendum. Bal. in cons. 300. Ad euidentiam præmitto. in fi. lib. 5. Amplius dico, q. licet per rescriptum principis tollatur omnes exceptiones, nunquam tamen sublata censetur exceptio ista subreptionis. Paulus de Aret. in c. ex parte. 2. de offi. dele. quod dictū pro singulari refert & sequitur d. Bartholo. Veron. in cons. 64. col. 7. vers. plus etiam dico: & vitiat ista subreptio licet rescriptum subrepticium sit alias iuri consentaneum. Old. in cons. 275. Factum tale est, dominus Nicolaus. colum. 8. per l. & si legibus. C. si contra ius vel vtil. pub. l. priuilegia. C. de sacr. eccle. Amplius vitiat subreptio, licet impetrans esset vir sanctus. c. 1. in fi. vt lite penden. vbi impetrans erat beatus Thomas Canthuariensis. ita illum tex. pōderat Cur. senior in cons. 74. colum. 31. circa med. las. in l. qui iurisdictioni. colum. 3. ff. de iurisd. om. iud. Sed certè ista ponderatio non videtur procedere, quia vir ante beato Thoma Canthuariensi sanctus dici non poterat, in militante enim finis attenditur, iuxta illud: Dicique beatus ante obitum nemo supremæque funera debet: & illud Iudæ: laudantur exordia. Pauli verò, commendatur finis. Itaque apparente de subreptione iniquæ tractionis cessabat præsumptio sanctionis ipsius impetrantis, cū esset præsumptio in re clara. l. cōtinuus. §. cū ita. ff. de verb. obl. Laus Deo, Virgini, ac diuo Ioanni Euangelistæ patrono meo. Gratianopoli. 21. Iunij. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano Doctor præclarus.

S V M M A R I U M.

1. Clausula codicillaris concepta per verba presentis temporis, non operatur circa vitium nullitatis postea superueniens seu quando testamentum postea rumpitur, & quid quando concipitur talis clausula per verba presentis temporis subiunctiu modi.
2. Fideicommissarius possidens bona in duobus casibus potest opponere hæredi petenti se mitti in possessionem bonorum exceptionum dolo, facis petere, quod restitutus es.

C O N S I L I U M L X I X .



I V I N O subsidio ex corde postulato. Nobilis Balthasar de Parario, cuius Diensis in testamento suo apposuit clausulam codicillarem per verbū presentis temporis subiunctiu modi, si testamentum non valeat iure testamenti, valeat iure codicillorum, deinde decessisset ante testatorem, vna ex eius filiabus particulariter instituta, relictis filiis & eisdem nepotibus dicti testatoris. deinceps mortuus est testator præteritis dictis nepotibus: Quæritur an possit sustineri dictum testamentum in vim fideicommissi vigore dictæ clausulæ codicillaris ita conceptæ. ¶ Breuiter videtur dicendū, q. nō, ¶ quia communis opinio Doctorū est, q. vbi concipitur clausula codicillaris per verba presentis temporis, illa non operatur, quando testamentum sit nullum ex post facto, vt hic vbi ab initio testamentum fuit validum, sed factum fuit nullum ex post, propter nepotes qui successerunt in locū matris, quo casu debuerāt institui aut exheredari. ideo clausula codicillaris concepta per verba presentis temporis non potest trahi ad tempus futurum, seu ad vitium nullitatis testamenti quæ postea superuenit. Bar. in l. 1. in 7. q. ff. de iure codicill. Bal. in cons. 424. Præsupposito, q. dictus testator, lib. 4. Pau. de Cast. in cons. 200. Clarum est testamentum prædictum. colum. 2. lib. 1. Philip. Franc. in c. si pater, col. 39. de testa. lib. 6. Soc. in cons. 140. colum. 4. post med. lib. 1. Cor. in cons. 217. col. 2. circa med. lib. 4. Dec. in cons. 242. col. pe. circa med. & in cons. 652. ad fin. si quod tamen non procedit, vbi agitur de fauore piæ causæ. Bald. in consil. 264. Ad euidentiam est præmittendū, q. quando hæres, col. 2. post med. lib. 1. ¶ Et licet ista clausula codicillaris nō fuerit con-



cepta per verbum praesentis temporis indicatiui modi tamen idem videtur in verbo praesentis temporis subiunctiui modi. Si enim dicitur praesentis temporis, ergo sequitur quod ad futurum referri non potest. Istud probatur ex his, quae scribunt Bart. in d. l. i. in 7. q. ff. de iur. codicil. Paul. de Cast. Alex. & Ias. in l. cum stipulamur. ff. de verb. ob. Soc. in conf. 94. col. 1. lib. 4. Cor. in conf. 307. col. 2. lib. 3. in conf. 244. in prin. & in d. conf. 217. colum. 2. lib. 4. Deci. in d. conf. 2. col. 2. in quibus locis quaerunt praefati Doctores, an clausula codicillaris concepta per verba praeteriti imperfecti subiunctiui modi operetur respectu futuri temporis, & concludunt communiter quod non, quando testamentum ab initio fuit nullum, & sic clausula codicillaris potuit operari. Ideo licet testamentum reconualescat de iure pretorio, & deinde iterum expugnetur, talis tamen clausula codicillaris nihil operabitur, ex quo ab initio potuit operari. Ratio est secundum Doct. praedictos, quia verba praeteriti imperfecti subiunctiui modi in dubio debent intelligi secundum tempus praesens. Ecce, Doctores solum formant dubitationem, quando concipitur clausula codicillaris per verba praeteriti imperfecti subiunctiui modi. & ea ratione posse eam referri ad futura nullitatem, quia tale verbum praeteriti imperfecti subiunctiui modi perfectionem non habet. Ideo clare aliud esse praesupponit in verbis praesentis temporis subiunctiui modi, in quibus imperfectio illa non cadit. Et verisimile est, quod si Doctores idem sensissent in verbis praesentis temporis subiunctiui modi, etiam super eis mouissent dubitationem, quam solum mouerunt in verbis praeteriti imperfecti & praeteriti perfecti subiunctiui modi, quia illud praeteritum perfectum magnam habet conformitatem cum futuro etiam subiunctiui modi, itaque dicendum videtur, quod ideo doctores non formauerint dubitationem quando concipitur clausula codicillaris per verba praesentis temporis subiunctiui modi, quia habuerunt pro expedito, & indubitato, quod illud tempus praesentis temporis subiunctiui modi nullo modo ad futurum trahi possit. Et in terminis clausulae codicillaris conceptae per verba praesentis temporis subiunctiui modi, quod non trahatur ad futurum tempus, seu ad futuram testamenti nullitatem, adduco decisionem Bald. in d. col. 424. Praesupposito, quod dictus testator. lib. 4. quicquid aliter scripserit Cor. in conf. 320. circa fi. lib. 4. ubi satis perfunctorie loquitur. & licet d. Alex. in d. l. stipulamur, idem videatur velle, quando concipitur clausula codicillaris per verbum valeat, tamen credo, quod aut fuit vitiū scriptoris, aut inaduertenter locutus est, nam Alex. refert Ang. & Paul. de Cast. ita loqui, qui tamen Doct. nullo modo loquuntur, quando concipitur clausula codicillaris per verbum valeat, sed per verbum valere praeteriti imperfecti subiunctiui modi. hic tamen aduerte, quia multi Doct. talibus verbis praesentis temporis subiunctiui modi tribuunt vim futuri temporis ut patet in verbo cedat, quod Doct. multi dicunt, non significare ipso iure tanquam verbum futuri temporis, ut per Bellameram in conf. 9. col. 10. post med. Mathesil. nota. 112. Ias. in l. quae nobis, col. 7. in fi. ff. de acqui. pos. gl. & Doct. in l. si quis in rata, in ver. amittat. C. vnde vi. no. Ias. in l. fi. col. 31. nu. 104. C. de iure emphy. & perfectio si ad sensum respicere velimus quando testator dicit, valeat iure codicillorum, licet istud dicitur verbum praesentis temporis, tamen videtur testator etiam ad futurum se referre, ideo opi. Cor. contra Balforte videtur melior, & tenenda saltem, quando aequitas suaderet operationem & validitatem in clausula codicillari.

¶ Secundo principaliter queritur posito sine prauidicio, quod talis clausula codicillaris possit operari, aut haeres institutus, & idem fideicommissarius virtute dictae clausulae codicillaris possit opponere istis nepotibus agentibus tanquam ab intestato, & petentibus se mitti in possessionem bonorum hereditariorum pro eorum rata, exceptionem dolo satis petere quod restitutus es? Breuiter respondeo quod sic, in duobus casibus. Primo, si isti nepotes rogati de restituendo hereditatem virtute clausulae codicillaris nolint satisfacere de restituendo fideicommissum. Secundo, si iste fideicommissarius probet incontinenti, vel paratus sit incontinenti probare de iure suo, id est, de eo quod restituendum venit ipsi fideicommissum. Pau. de Cast. in con. 137. col. pe. in 4. dubio. li. 4. Gratianopoli, 7. Augusti. 1540. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

1 Aequalitas seruanda est inter contrahentes, & in dubio interpretatio fieri debet, ut contrahentium aequalis sit conditio.

- 2 Relatio fieri non debet ad capitula separata, nec ad ea quae sunt specialiter determinata.
- 3 Argumentum a contrario sensu locum habet etiam in contractibus. Relatio fieri non debet ad id, per quod correctio induceretur voluntatis. ibid. num. 3.
- 4 Relatio fieri non debet quando per eam dispositio infirmaretur aut inutilis fieret.
- 5 Contrarietas fugienda est in omni materia, etiam verba impropriando.
- 6 Reservationis natura est conseruare ius reservatum, non ut de nouo acquiratur.
- 7 Relatio fieri non debet per quam inducta ad vnum effectum operantur effectum contrarium.
- 8 Correctio voluntatis induci non debet per subauditos intellectus.
- 9 Relatio nunquam fit ad omnia praecedentia contra seu ultra intentionem disponentis.
- 10 Relatio non fit ad omnia quando in omnibus non militat par ratio, sed fieri debet ad eum tantum casum, in quo maior est ratio, ut ad eum fiat potius quam ad alia.
- 11 Relatio ad remota fieri debet potius quam sequatur absonus intellectus, & relatio cessat ubi per eam resultaret absurdum.
- 12 Interpretatio voluntatis dubiae fit secundum consuetudinem patriae, aut loci in quo fit dispositio, & potius fit interpretatio secundum consuetudinem, quam secundum statutum loci.
- 13 Interpretatio in contractibus fieri debet, ut seruetur bona fides & aequitas naturalis. Intestatus decedens an videatur disponere de rebus suis, ut transmittat ad heredes ea, de quibus in contractu cautum erat ut posset disponere ibid. num. 13.
- 14 Interpretatio ita fieri debet, ut ex multis sensibus scriptura infior accipiat.
- 15 Derogatum non censetur statuto antiquo per statutum nouum, quando per distinctionem simul stare possunt.
- 16 Derogatum non censetur legi speciali praecedenti per legem generalem sequentem etiam habentem clausulam derogatoriam, quando vtraque potest aliquo modo saluari.
- 17 Derogatum non censetur legi antiquae per legem nouam, nisi quatenus dictum sit expresse.
- 18 Derogatum non censetur pactis in contractu apposis per quaecunque verba contractus.
- 19 Derogatione si fiat actus sequens restringitur secundum praecedentem, potius quam quod ei derogare censeatur.
- 20 Generalitas parit obscuritatem.
- 21 Restrictio fieri debet verborum generalium quando alias inconueniens sequeretur.
- 22 Restrictio fieri debet verborum generalium quando alias induceretur correctio.
- 23 Restrictio fit verborum generalium ut aequalitas seruetur.
- 24 Restrictio fit verborum generalium ratione aequitatis.
- 25 Restringeri debet generalis dispositio ex verisimili mente & intentione disponentium, quod procedit, licet verba sint praecisa.
- 26 Restringeri debet dispositio generalis, ne alias indebitum quis ad lucrum admittatur.
- 27 Generalis dispositio generaliter intelligi non debet, quando non est par ratio omnium, quae sub generalitate comprehendi possunt.
- 28 Generalis dispositio non extenditur ad casum, in quo posset esse captio seu lesio.
- 29 Verba sacris dicuntur operari quando remouent dubitationem. Verba potius nihil operantur, quam ut indebitum quis damnum patiat, vel quam ut inducatur iniquitas, aut aliquod illicitum, vel quam ut aliquid fiat contra mentem disponentis. ibid. num. 29.
- 30 Verba quandoque geminantur ut plenius quis sibi provideat, non ut aliquid operentur.

## CONSILIVM LXX.

Pro nobili Ludouica Marceriae, contra nobilem Ioachimum de Arzago Vicebaliuum sancti Marcellini.



IVINO subsidio ex corde postulato. In contractu matrimonij celebrati inter nobiles Guilielmum de Arzago Vicebaliuum sancti Marcellini, & Ludouicam Marceriae conuentum fuit primo, quod praecedente ipso nobili Guilielmo, Ludouica eius uxor lucraretur scutos ducentum sibi donatos in contractu matrimonij secundo conuentum fuit, quod praecedente ipsa Ludouica, dominus Guilielmus eius maritus lucraretur



lucraretur dimidiam partem bonorum & iurium sibi in dotem constitutorum. Tertiò conuentum fuit, quòd licet ipsa vxor præcederet marito, posset tamen disponere de scutis centum ex illis ducentum, tam in vita quam in morte. Quarto loco & ultimo conuentum fuit, q̄ eueniente casu restitutionis dotum morte aut alio inopinato casu teneatur maritus dotem restituere ipsi Ludouicæ, aut illi vel illis, ad quæ seu ad quos spectabit in futurum restitutio modo & forma, quibus apparebit dictam dotem recepisse, medietate tamē medietatis ipsius dotis eidem Guilielmo remanente in casu prædicto. Deinde post moram temporis prædecessit ipse Guilielmus superstitē ipsa Ludouica vxore. Modò heredes ipsius Guilielmi dicunt medietatē dictæ dotis ad eos pertinere ex ultimo pacto de lucranda medietate dotis adueniente casu restitutionis dotum. Quæritur quid iuris? ¶ Videretur dicendum prima fronte lucrum dictæ medietatis pertinere ad hæredes mariti. Primò, quia verba ultimi pacti videntur clara nam conuenit maritus de lucrando medietatem dotis adueniente casu restitutionis dotum morte vel alio inopinato casu: sed casus restitutionis dotum dicitur euenire, siue præmoriatur maritus siue vxor, ergò etiam præmortuo marito locus videtur pacto de lucrando: idè cum verba clara videantur, nō videtur ulterius dubitandum. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum oblig. l. illa aut illa. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. ¶ Secundò casu, quo vxor præmoreretur marito, conuentum tamen fuit quòd posset disponere de scutis centum, tam in vita quam in morte, ergò idem videtur dicendum in marito, quòd licet præmoriatur, lucratur tamen dimidiam partem dotis, vt seruetur æqualitas inter cōiuges. In dubio ¶ enim interpretatio fieri decet, vt contrahentium æqualis sit conditio. l. si id quod. §. fin. ff. de rescind. vend. l. pen. in fi. C. cōmuni diuid. & in cōiugibus est text. in Auth. æqualitas. C. de pactis conuentis. ¶ Tertiò, in isto contractu matrimonij sunt plura capitula separata, idè illud vltimum capitulum seu pactum non videtur referendum ad secundum pactum, & secundum illud intelligi, scilicet, vt vltimum pactum intelligatur casu, quo vxor præcedat, iuxta doct. Bar. & Doct. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Abb. in conf. 75. col. 2. li. 2. Deci. in consil. 213. columna 2. circa med. Rursus cum iste casus præmorientis vxoris sit iam specialiter determinatus. in 2. pacto capitulum illud vltimi pacti non debet referri ad casum specialiter determinatum. l. 1. §. deinde, vbi gl. ff. de postull. l. cohæredi. §. qui patrem, vbi Imol. & Alexan. ff. de vulg. Bar. in l. prætor. 2. §. eritque differentia. ff. vi bo. rap. Roma in consilio 152. Præsens accusatio. columna prima post med. cum simi. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariam opin. putò de iure veriore, quòd imò hæredes mariti lucrari non debeant dimidiam partē dotis marito præmortuo de sequētib. fundamētis. Primò in illo secundo pacto conuentum fuit, quòd præcedente vxore lucraretur maritus dimidiam partem dotis, ergò à contrario sensu censetur conuentum, quòd superuiuente vxore maritus eam dimidiam non lucraretur. ¶ quòd argumentum à contrario sensu locum habet etiam in contractibus. l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pactis dotalibus. notant Mod. in lege. prima. ff. de offic. eius. Planesī diamus in vltimo pacto fuisse conuentum de lucranda illa dimidia, etiam in casum quo vxor superuiueret, correctio induceretur prioris voluntatis declarata in illo secundo pacto, sed vltimū pactum referri non debet ad eū casum præmorientis mariti, per quam relationem correctio inducitur voluntatis. gl. in l. si idem. §. si. ff. de iuris. om. iu. Bal. in conf. 357. Clausula. lib. 4. Alex. in conf. 48. colum. 4. lib. 1. & in conf. 213. lib. 2. Itaque verba vltimi pacti, per quæ reseruatur lucrum dimidiæ partis dotis, ibi in casu prædicto, vel debent referri ad casum secundi pacti, vel si referuntur ad proxima, debent intelligi, ne sequatur cōtrarietas scilicet vxore præmoriētē. ¶ ¶ Secundò arguitur sic, si verba vltimi pacti intelligantur indistinctè & generaliter, siue præmoriatur vxor, siue superuiuat, illud secundū pactū de lucro dotis in casum præmorientis vxoris remanet ineptū & inutile, si quidē non opus erat pacisci de lucranda dimidia dotis vxore præmoriēte, si illud intendebāt contrahentes, quòd idem iuris esset etiam vxore superuiuente, sed istud vltimum pactū ita interpretari debet, ne secundū pactū fiat ineptum & inutile. arg. l. quotiens. ff. de verb. ob. l. quoties. ff. de reb. dub. ¶ Nec debet verba vltimi pacti referri ad casum superuiuentis vxoris, per quam relationē secundū pactū in effectu infirmaretur seu nullū & ineffi-

cax fieret. l. cum vulgari, vbi gl. & Bart. ff. de dote. prælega. Bart. & Doct. & in d. l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Roma. in cōf. 94. Visis, col. pen. & in consil. 12. Visa dubitatione. Card. in cōf. 68. in q. præmissa. Deci. in c. 2. requiris. col. 2. de appella. in cōf. 14. col. 4. & in cōf. 77. col. 4. Iafin l. quoties in stipulationib. col. 1. in l. stipulatus. §. Grifogonus, in octauo notab. in l. Titia. §. 1. ad fi. ff. de verb. obl. & in l. si creditori, in 5. notab. ff. de leg. 1. ¶ Tertiò, verba vltimi pacti expressè nō dicunt, q̄ maritus lucratur dimidiam dotis vxore superuiuente, imò solum dicunt, q̄ maritus lucratur dimidiam dotis, seu q̄ dimidia dotis salua marito remaneat in casu prædicto. Ista verba necessariò non inferunt, q̄ maritus lucratur partē dotis vxore superuiuente, imò potius videntur prolata solum ad effectum demonstrandi, ne per vltimū pactū cēferetur recessus à secundo pacto. nam quia dictum fuerat in vltimo pacto, q̄ soluto matrimonio dos restitui debere modo & forma quibus recepta erat, si aliud cautum non esset, dubitari, an vltimum pactum derogaret secundo. l. pacta nouissima. C. de pact. & idè, ad tollendum illam dubitationem & difficultatem, & ad declarandum generalitatem illius vltimi pacti, voluit maritus protestari & reseruare ius sibi competens ex secundo pacto dicēdo, medietate tamen medietatis salua inanēte ipsi Guilielmo in casu prædicto, scilicet secundo pacto, vbi conuentū fuerat de lucro partis dotis. ¶ Et cum ¶ isto modo verba pactorum intelligi possint circa omnem. contrarietate aut correctionē voluntatis disponentium admitti debet talis intellectus & interpretatio, quia in omni materia dispositio debet reduci ad concordiam quantum fieri potest. Cy. Bald. & Doct. in l. cum falsa. C. de iuris & facti igno. c. inter dilectos. §. ceterum. de fide instrum. Quod procedit etiam, si necesse sit pro tali concordia verba impropriare. Bart. & Doct. in l. 2. §. creditum. ff. si cert. pet. sed hic admitti potest huiusmodi intellectus circa verborum improprietatem. Dicamus igitur, quòd verba vltimi pacti non referantur ad casum, per quem resultaret contrarietas in dispositione nā cessat relatio quotiens per eam contrarietas inducitur. gloss. in l. si idem cum eodem. §. fin. ff. de iuris. om. iud. Bald. in consilio 357. Clausula. lib. 3. Alex. in conf. 48. colum. 5. lib. 1. & in consilio 213. lib. 2. ¶ Quarto, verba vltimi pacti non sonant in lucrum aliquod de nouo, si benè considerentur, sed in reseruatiōem tantum, dum dicitur, medietate tamen medietatis dotis prædictæ ipsi Guilielmo salua remanente, istud verbum, salua, expressè sonat in reseruatiōē, & præsupponit necessariò, quòd iam esset quæsitū ius in illa medietate purificata cōditione per mortem vxoris, aliàs enim medietas illa salua dici nō poterat, sed de nouo acquiri. Igitur ¶ verba prolata ad effectū & finem reseruadi, non debent operari aliquam acquisitionem de nouo, quia natura reseruatiōis est conseruare ius cōpetens, non ius de nouo tribuere. Ang. in l. scripturas. C. qui potio. in pign. hab. in l. omnes. C. de præscript. 30. an. & in l. si. C. de tēp. appella. refert. & sequitur d. Bartholo. Veronensis in conf. 25. colum. penult. ad fin. addo tex. vbi Moder. in l. si quis legauerit. ff. de leg. 1. Oldra. in consil. 214. Factum tale est in instrumento. vbi loquitur in pulchro casu, tradit Soci. in cōf. 287. libri secundi. Deci. in consilio 516. colum. 5. circa med. Dicamus igitur, quòd intentio mariti in pacto illo vltimo fuit protestari de reseruatiōe & cōseruatione iuris sui, ad acquisiti ex secundo pacto, non autem vt nouum ius acquireret ex eo vltimo pacto. ¶ Quintò, si verba, vltimi pacti referantur ad casum superuiuentis vxoris, per illam relationē ampliabitur ius mariti contracta verba ipsius pacti, quæ vt supra dixi, solum sonant in reseruatiōem, sed ¶ relatio fieri non debet ad præcedentia, quando per eā inducta ad vnum effectum operarentur contrarium. Roma. in consil. 363. Petitur à me. Areti. in consil. 121. col. 2. versi. 2. moueor. ¶ Sextò, vt sup. dixi, verba ista vltimi pacti expressè non dicunt, quòd maritus lucratur partē dotis superstitē vxore, sed istud allegat pars aduersa per subauditos intellectus dicēdo, quòd verba vltimi pacti sunt generalia generaliter loquentia de morte. Sed ¶ dico, & respondeo, q̄ per istos subauditos intellectus nō debet induci correctio voluntatis contrahentium. gloss. sing. in c. cupientes. ff. quòd si per viginti, de electio. lib. 6. quam ita p. singulari refert & sequitur Iafin l. si arrogator. col. 19. post med. versi. ¶ ¶ Septimò arguo. Relatiō nunquam fit ad omnia præcedentia contra seu ultra intētionem disponentium. Old. in conf. 152. Factū tale est, dominus Clemens Papa. col. 2. Abb. in conf. 75. in fi.



libro secundo Alexandr. in consilio 48. libro primo Sed ista relatio si fieret in ultimo pacto ad casum superuiuentis vxoris fieret contra expressam intentionem disponentium considerando hoc modo: in primo pacto conuentum fuit quod marito præmoriēte lucraretur vxor scutos ducen- tum donatos in contractu matrimonij, sed quod lucrum esset istud, si in eodē casu maritus aut eius hæredes lucra- rentur dimidiam partem dotis ascendētem ad scutos sex- centum, vt in facto proponitur, profectō nō istud esset lu- crum facere, sed damnum maximū sustinere. & cum fuerit intentio contrahentium prouidere vxori casu quo super- uiueret, & e contra prouidere marito casu quō maritus su- peruiueret, fieret totum contrarium, & effectus omninō contrarius sequeretur, quia in effectu non vxori superui- uenti, sed mariti hæredibus aut eorum commodo consul- tum esset, quod vnicum fundamentum videtur efficacis- simum. Et hic pondero, quod intelligendo verba vltimi pa- cti secundum intentionem partis aduersæ nō solū inuali- dum & inutile redderetur secundum pactum, vt supra p- bauimus, sed etiam primum pactum inefficax fieret, ideo in ultimo pacto relatio fieri non debet circa lucrum dotis ad casum vxoris superuiuentis, vt sup. ostendimus in secū- do argumento facto pro parte nostra. ¶ Octauo arguitur sic, vbi est diuersitas rationis, cur relatio non fiat indistin- ctē ad omnia præcedentia, seu quando maior est ratio, cur relatio fiat ad vnum casum potius quā ad alterum, tunc relatio fieri debet ad eum tantū casum, in quo maior est ratio, cur ad eum fieri debeat, gloss. in c. statutum, in vers. locis, de rescript. lib. 6. & in c. 1. de postula. prazla. eo. lib. Aret. in d. l. talis scriptura, col. 5. ff. de leg. 1. Bal. in l. in actionibus. in 3. nota. ff. de in litem iur. & alibi sæpē Doct. Sed in ultimo pacto licet verba videantur generalia, maior tamen ratio est referendi verba de lucro dotis ad casum præmoriētis vxoris, quā ad casum quo superuiueret, vt patet ex præ- missis, quia alias, vt supra dixi, induceretur cōtrarietas, cor- rectio voluntatis, primum & secundum pactum fierent inutilia, intentio & voluntas contrahentium læderetur, er- go ad eum tantū casum relatio fieri debet quo vxor su- peruiueret. ¶ Nonō, si alicui mirum videatur, quod illa ver- ba vltimi pacti ibi in casu prædicto, & c. referantur ad cō- tenta in secundo capite tanquam remota, dico ¶ tolerari debet, vt fiat relatio ad remota potius quā intellectus ab- solutus sequatur. Abb. in cons. 78. col. 3. lib. 2. allegat nota. in Clemen. ne in agro. §. cæterum, de statu regular. Cessat etiā relatio, vbi per eam absurdum resultaret. Bar. & Doct. in d. l. talis scriptura. Bal. in d. cons. 357. Clausula. lib. 4. Dec. in d. c. 2. requiris. columna secunda, de appella. in cōsilio 213. col. 2. ad fi. & in cōsilio 299. col. 4. Sed de absurditate & absōno intellectu satis apparet, si relatio fieret per dicta supra in octauo & proximo fundamento in fin. Dico tamen, quod cessare debet administratio faciēda relaxationis ad remo- ta, considerando & interpretādo eo modo relationē, quo supra dictum est, considerari debere in tertio fundamēto. ¶ Decimō, quod etiam mens mariti fuerit sibi prouidere in ultimo pacto, in casu tantū, quo vxor præmoreretur, apparet ex illis verbis, medietate tamen medietatis ipsi Guilielmo salua remanente, dum dicitur, ipsi Guilielmo apparet, quod cogitauit casum quo ipse superuiueret, quia si alius casus fuisset cogitatus, scilicet, quo ipse Guilielm⁹ præmoreretur iam non ipsi Guilielmo sed hæredib. eius salua esset medietas medietatis. ¶ Undecimō, vbi volun- tas disponentium est dubia, illa interpretatur secundum consuetudinem patriæ aut loci, in quo fit dispositio, iuxta doctri. Bart. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. & ita arguit Alex. in cons. 9. col. 1. lib. 5. vbi, quod voluntas homi- nis potius interpretatur secundum consuetudinem quā secundum statuta loci, sed de generali consuetudine non solum loci de Romanis, sed totius patriæ Delphinatus, ista pacta de lucranda dotē eius partē fieri consueuerunt, vxor- ibus demūm præmoriētib. ipsis autē superuiuentibus fieri consueuerunt pacta de lucrandis donationib. propter nuptias factis per maritos, & ita secundum istam consuetu- dinem generalem isti domini coniuges conuenerunt in primo & secundo pacto, itaque non est verisimile, quod v- nico verbo in ultimo pacto recedere voluerint ab ista ge- nerali consuetudine & priori eorum voluntate, de qua in primo & secundo pacto. ¶ Duodecimō tñ contractibus interpretatio ita fieri debet, vt seruetur bona fides & æqui- tas naturalis. Bal. in cons. 112. Quæritur qui intelligatur, ad fi. lib. 1. & sit interpretatio ex bono & æquo. l. Meuiā, §. vxor-

rem. ff. de ann. lega. l. si fuerit, in fi. ff. de reb. dub. l. in his, vbi Soci. ff. de condi. & demon. Sed interpretando aliter verba vltimi pacti sequeretur mala fides & iniquitas: nam vxore superuiuente maritus aut eius hæredes lucrarentur dimi- diam partem dotis, ascendētem ad scutos sexcentum, vt supra dixi: marito autem superuiuente vxor solum posset disponere de scutis centum, iuxta conuēta in tertio pacto. Et pondero quod si vxor præmoriens de eis non dispone- ret, non transirent ad eius hæredes vt transirent illi scuti sexcentū, & verisimile est, quod præcedēte vxore, super- uiuente marito, non auderet ipsa vxor maritō displicere, & de eis disponere, ideo cū ministerio solum fuit data po- testas de eis disponendi, non autem generaliter conuentū quod cederent lucro vxoris præmoriētis. istud tamen fun- damentum non videtur tutum: nam licet putem istā fuisse mentem mariti, tamen de iure communi illi scuti centum videtur, quod transmittantur ad hæredes mulieris, quia sa- tis dicitur disponere qui decedit ab intestato. l. conficiun- tur. ff. de iure codicil. & ita in terminis tenet Bal. Nouellus in l. cum filio. ff. de leg. 1. quod dictū refert & sequitur Cur- tius Iunior in consilio 4. col. 2. ad fi. & col. seq. addo Soci. in 14 cons. 252. col. pe. in 3. q. lib. 2. ¶ Decimotertio, ex multis sensibus scripturæ iustior accipiendus est. Bald. in consilio 208. Petita venia. col. 1. circa fi. lib. 3. sed iste sensus vltimi pa- cti, quod vbi sit reseruatō de lucro partis dotis illa refera- tur ad casum præmoriētis vxoris est omninō iustior, æ- quior & bonæ fidei magis cōueniens, ergo sensus iste præ- ferri debet. ¶ Decimoquarto, ¶ ista quæstio videtur decidi ex doctri. Anch. in c. canonum statuta, in 14. q. princi. in pri- mo membro de constitu. Ioan. And. in addi. Spec. in titulo de executione sententiæ. §. postremo & pe. quam doct. re- fert & sequitur Corn. in consilio 199. col. 22. numero 67. lib. 2. vbi si statutum antiquum loquitur distinctē, nouum au- tem indistinctē, per nouum non derogatur antiquo, sed di- stinguitur secundum antiquum. puta statutum antiquum dat certum modum sententias ferendi, nouum autem di- cit, quod sententiæ indistinctē mandentur executioni, i- istud nouum distinguitur modō in sententiando fuerit ser- uata forma requisita ex antiquo statuto. idem videtur di- cendum. in casu nostro nam licet vltimum pactum loqua- tur generaliter de morte, reseruatō tamen in eo facta de lucro partis dotis debet intelligi & distingui secundū for- mam secundi pacti, scilicet casu, quo vxor præmoriatur. ¶ Decimoquinto adduco doctri. Bar. in extrauag. ad re- primendū in vers. non obstantibus, in l. sciendum, in prin. ff. qui satisf. cog. & in l. omnes populi, in 3. q. princ. circa fi. ff. de iusti. & iure. quam sequitur Aret. in cons. 163. Visa con- sultatione, col. 2. post med. Corn. in consilio 135. col. 1. & in cons. 172. col. 2. post med. lib. 4. vbi quando procedit lex spe- cialis, & sequitur altera generalis, si prima pōt aliquo mo- do saluari, & similiter secunda sequens in aliquo casu, tunc lex sequens nunquam cēsetur derogare primæ, sed sem- per limitatur & restringitur a præcedenti. etiam si lex se- quens habeat clausulam generalem, non obstantibus, & di- cit Paul. de Cast. in cons. 21. Primum dubium oritur ex tri- bus statutis. col. 3. ante med. li. 1. quod per clausulam dero- gatoriam sequentem non censetur derogatum, his quæ nō sunt omninō contraria, sed possunt concordari cū aliqua distinctione. in proposito nostro illa reseruatō generalis sequens in ultimo pacto non debet derogare primo & se- cundo, pactis specialibus præcedentibus, sed debet limita- ri & restringi secundum ipsa pacta specialia præcedentia, cum ex tali restrictione & limitatione nulla sequatur con- trarietas, imō illa euitetur & tantō maximē in casu nostro fieri debet ista restrictio, quia in reseruatione facta in vlti- mo pacto nulla est clausula derogatoria ad pacta præce- dentia: vt loquitur doctri. Bar. supra allega. ¶ Decimosexto adduco quod scribit Old. in cons. 190. Thema tale est, fratres Eremitæ. vbi, q. per legē nouā nō sensetur derogatū antiquæ nisi quatenus dictū sit expresse, per l. alumnæ. §. q. filias. ff. de adim. leg. l. sancimus. C. de testa. l. precipimus. C. de appella. idē dicit Anch. in cons. 261. Ex tenore, in fi. Eodē modo per reseruationē istā factā in ultimo pacto, nō debet censeri derogatū prioribus pactionib⁹, cum expresse dictū nō fuerit, & aliter possit & debeat intelligi ista reseruatō, q. vt per eā derogatū cēsetur primo & secūdo pacto vt sup. ostendimus. ¶ Decimosseptimō adduco, q. Bald. scribit in cōs. 465. Hæredi. col. 2. lib. 5. vbi, q. per quæcūq; verba cōtra- ctus nunquā censetur derogatum pactis in ipso contra- ctu appositis, eodem modo dicamus, quod per quæcūque verba



verba reservationis factæ in illo ultimo pacto, derogatum non censeatur primo & secundo pacto, quæ tamē derogatio fieret, si reservatio referretur ad casum superuiuentis vxoris, quia eo casu in primo pacto cōuētū fuit, quod vxori lucraretur scutos ducentum, quod tamen lucrum non faceret, imò damnum ingens sustineret, si eo casu lucraretur maritus vigore vltimi pacti scutos sexcentum, vt suprà ostendimus. ¶ Decimo octauo adduco tex. cum sua gl. in l. quotiens. C. fam. erci. vbi probatur, quod actus sequēs potius restringitur secundū præcedentem, quàm quod ei derogare censeatur Itaq; reservatio sequens in vltimo pacto potius restringi debet secundum formā primi & secundi pactorum præcedentium, quàm quod eis derogare censeatur, & sic restringi debet reservatio ad casum præmorientis vxoris, & alias sequeretur, qd vltimū pactū generale derogaret pacto speciali præcedenti. ¶ Hac sentētia ita cōfirmata, solum illud superest, vt respōdeamus ad cōtraria. Ad quæ licet ex præmissis responsiones colligi possint, respōdeo tamē in specie. Itaque veniēdo ad primum fundamētum, quod verba clara videantur, respōdeo, quod clara dicerētur si dictum esset, quod saluum esset lucrum marito, etiā vxore superuiuente, quod dictum nō fuit, sed generaliter, tantum sit mentio de morte in vltimo pacto, quæ ¶ generalitas parit obscuritatem. l. in tradendis. ff. com. præd. l. prætor edixit. §. quod aut prætor ait. ff. de iniur. l. cum Stichus. ff. de solutio. l. ita fidei, in prin. ff. de iure fisci. ¶ Secūdo respondeo, quod licet ista verba generalia vltimi pacti sui natura possint & apta sint comprehendere casum superuiuentis vxoris, restringi tamen debent & limitari ad casum præmorientis vxoris, ne alias derogatum censeatur primo ¶ & secundo pacto, iuxta latē supra deducta & allegata. ¶ Tertiō respondeo, quod verba generalia restringi debent, quando alias inconueniens sequeretur. Pau. de Cast. in cōsil. 50. Viso codicillo. col. 2. circa med. libro 2. allegat no. in l. omnes. C. sine censu vel reliq. Idem dicit Soci. in consil. 84. col. 3. ver. 3. principaliter moueor. lib. primi. allegat Imol. in l. si verò. §. de viro. ff. solu. matr. gl. in Clemen. literas, per locū ab opposito de rescript. Sed in casu nostro, nisi reservatio ista generalis restringatur ad casum præmorientis vxoris, sequitur inconueniens & absurdum, quia mulier seu vxor quæ lucrari intendebat casu quo marito superuiueret, non solū & non lucrabitur, verū & etiā iacturā patietur in scutis ¶ 22 sex cētū, quo quid absurdius aut inconuenientiū? ¶ Quarto respondeo, quod generalia verba reservationis restringi debent ad casum præmorientis vxoris, ne alias correctio inducatur primi & secundi pacti. Roman. in consilio 399. Vt præfens. colum. 3. post med. Alex. in cōsi. 167. colum. 5. libro 7. quæ correctio induceretur, vt suprà latē ostendimus ¶ 23 ¶ Quinto respondeo, quod restringi debet ista reservatio ad casum prædictum ratione æqualitatis seruandæ. Areti. in consil. 6. col. 6. in consil. 153. ver. confirmatur ista conclusio. Soc. in consil. 98. col. 3. lib. 1. nisi enim restrictio fieret sequeretur inæqualitas, quia vxore præmoriēte lucraretur maritus partem dimidiam dotis valoris scutorum sexcentum, è contra marito præmoriēte vxor nihil lucraretur, sed amplius de suo perderet, vt suprà dictum est sæpissimè. ¶ Sex- ¶ 24 tō ¶ respondeo, quod verba reservationis generalia restringi debent, vt suprà ratione æquitatis. Bald. in pulchro casu in consil. 434. Pactum inter locatorem. lib. 1. Soc. in cōsilio 44. ad fin. verfic. & dicta verba. lib. 1. Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditione. col. 3. ff. de re iud. & in l. si feruum Stichum. §. sequitur. in 2. not. ff. de ver. obl. sed æquitas omnis suadet restrictionem fieri per rationes & fundamenta, de quib. suprà, maximè quia alias decepta vxor inueniretur. ¶ Septi- ¶ 25 mō respōdeo, quod reservatio generalis restringi debet ex verisimili mēte & intentione coniugum contrahētiū. Dec. in consil. 532. col. 2. sed vltra Dec. adduco Pau. de Cast. in cōsi. 333. Viso testamēto Michaelis. col. 1. circa med. li. 1. vbi amplius voluit, quod verba etiam præcisa restringi debeāt secundum mentem disponentis, allegat iura, de quib. per eū ibi. adduco etiam Ang. consil. 248. Philippus ciuis Florē. col. 2. vbi quod nulla est dispositio tam generalis, quæ vnquam referenda sit ad ea, de quib. verisimile non est disponentē cogitasse. Sed quæso dicat mihi pars aduersa, fuit ne intentio partium, quod maritus lucraretur vxore præmoriēte, ipsa verò vxor non solum nihil lucraretur præmoriēte viro, sed etiam de suo multum perderet? Profectò si maritus aliam fortē intentionē habuit, quod non arbitror illud cogitasset, vxorem sub verborum generalitate circumuenire. Et si sit restrictio ex mente disponentis, vbi verba sunt præ-

cisa quid dicemus in casu nostro, vbi nulla sunt verba præcisa, sed generalia tantum? ¶ Octauo respōdeo, quod ista generalis reservatio restringi debet ad casum præmorientis vxoris, ne alias maritus indebitè ad lucrum admittatur, l. Marcellus, in prin. vbi Ias. in 4. not. ff. ad Trebel. Bar. in l. nō est dubium. col. 2. C. de leg. sed aliter intelligendo maritus indebitè lucrum faceret, & cōtra expressam voluntatem vxoris declaratam in primo pacto, vbi apparet, quod eo casu quo superuiueret lucrari, voluit nō de suo dare. Indebitè etiā lucrum faceret maritus, quia eo casu quo ipse maritus superuiueret, vxor in effectu nihil lucraretur, sed maritus tantum, & tamen maritus vxore superuiuente lucrum ingēs faceret, & sic in omnē casum soluti matrimonij maritus admodum lucraretur, vxor verò nihil. ¶ Nono respōdeo, quod generalis reservatio non debet generaliter intelligi, quando nō est eadem ratio omnium quæ sub generalitate comprehendī possunt, iuxta no. per Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. per Cal. in c. vt circa, de elec. li. 6. Pau. de Cast. in consil. 187. Notandum est. col. pen. post med. libr. 2. Sed in isto casu quo vxor superuiueret nō est eadem ratio lucrāde dotis, aut eius partis quæ est in casu quo vxor præmoriēretur, imò in casu vxoris superuiuentis si maritus lucrū faceret, resultaret iniquitas, inæqualitas, correctio & derogatio præcedentium pactorum & alia absurda, de quibus suprà, igitur extendi non debet ista reservatio ad casum vxoris superuiuentis. ¶ Decimo respondeo, quod generalis reservatio facta in illo ultimo pacto non debet extendi ad eū casum, in quo posset esse captio aut læsio. l. cum Aquiliana. ff. de transac. l. tres fratres. ff. de pact. l. obligatione generali. ff. de pig. per quæ iura ita arguit Alexand. in consilio 46. colum. 3. lib. 1. Etenim animus contrahentium nō videtur fuisse, vt pars altera remaneret decepta & in damno. d. l. si idem cum eodem. verfic. ne in potestate. ff. de iuris. om. iud. l. 3. §. 1. ff. de arbit. l. sed si pupillus. §. sed si alius. ff. de institut. cum simi. vt per Pau. de Cast. in consil. 205. Ego Paulus in fi. in consil. 285. Visis & ponderatis omnibus supra scriptis. col. 3. circa med. & in consilio 317. Viso & examinato puncto, colum. penulti. post med. lib. 1. Imò adeo fugienda est talis interpretatio, per quam altera pars remaneret decepta & in damno, licet verba tali interpretationi videantur repugnare. Cald. in pulchro casu in consil. vltimo col. 1. post med. ver. itē quia si teneremus, in ti. de donatio. ex cuius Cald. dictus casus noster decidi videtur. facit tex. in l. penul. ff. ad exhib. vbi, quod lex captiosa interpretari non debet, tradit Ant. de But. in consil. 9. in fi. sed extēdēdo reservationem istam generalem ad casum superuiuentis vxoris remaneret vxor decepta, & summopere læsa. Nam cum ipsa superuiuens bonis necesse habeat ad victum suum viro orbata, illa mariti hæredib. cogeretur derelinquere. Esset etiā decepta, quia apparet ex primo pacto, qd eo casu lucrari intēdebat, quò suis necessitatibus, quæ viduis plurimæ incumbunt, facilius subuenire posset, & tamen nō ipsa sed mariti hæredes lucrum facerent cum suæ ipsius vxoris iactura graui. ¶ Ad secundum argumentum respondeo quod imò maxima resultaret inæqualitas & iniquitas extēdendo reservationem hanc generalem ad casum superuiuentis vxoris, vt latē supra probauimus, & si dicatur, quare factum fuit illud tertium pactum, quod posset vxor disponere de cētum scutis licet præcederet? Respōdeo, quod illud fieri potuit ad compensandū vxorem, quæ marito superuiuenti dabat medietatem dotis valentem scutos 600. ipsa verò vxor solum lucrabatur aureos ducentum. ¶ Secundo respōdeo, quod illud tertium pactum fieri potuit ad reddendū vxorem magis beneuolam, cum sciret maritus illud pactum sibi non nocere, ex quo illi centum scuti non transmittabantur ad hæredem vxoris, sed erant vxoris si de eis disponderet, & cogitare maritus verisimiliter poterat, quod ipso superuiuente vxor de eis non disponderet, nec marito quæreret displicere, arguēdo à cōmuniter accidētib. & quocunque sit, satis est quod induceretur maxima inæqualitas, quia vxor solum poterat disponere de dimidia parte donationis propter nuptias, quamuis totum lucrabatur marito præmoriēte, vir autem seu eius hæredes lucrarentur vxore superuiuente totum id quod lucrabantur vxore præmorta. Præterea bene potuit maritus concedere talem facultatem vxori ita disponendi, qui etiam eo casu maritus admodum lucrabatur. ¶ Non obstat, quod capitula istorū pactorum sint separata, quia respōdeo, quod sit relatio etiam ad capitula remota & separata, quando alias sequeretur absurdum, vt suprà dictum fuit



fuit in nouo fundamento. ¶ Secundo respondeo, quod fieri debet ratio ad capitulum remotum & separatum, quia ita apparet de voluntate mariti referuantis declarando eo modo, quo dictum est supra in tertio & quarto fundamento. ¶ Tertio respondeo, quod licet ista referuatio referatur ad proxima seu ad quartum & vltimum pactum, restringi tamen & limitari debet ad casum, quo vxor pramoreretur non superuiueret, vt patet ex his, quæ latissime dixi in noueni responsionibus ad primum argumentum factum pro parte contraria. ¶ Et si dicatur, quid operabitur ista referuatio generalis facta in quarto pacto, nisi comprehendat casum superuiuentis vxoris, quia circa casum pramorientis vxoris iam prouisum erat marito in secundo pacto? Respondeo, quod multum operabuntur, vt supra notauimus in tertio fundamento facto pro parte nostra operatur enim quia tollunt omnem dubitationem, an per vltimū pactū simplex, derogatum censeatur præcedentibus. Et satis dicuntur verba operari, quando remouent dubitationem quæ fieri poterat. Roman. in consil. 117. Ex præmissa, col. 2. Alex. in consil. 33. colum. 2. lib. 1. Corne. in consil. 201. col. penul. post med. vers. & licet quidam lib. 3. Dec. in c. at si clerici. §. de adulteriis. col. 4. de iud. quod maxime dicendum est in casu nostro quia satis est, quod dispositio quid minimum opere tur potius, quam correctio inducatur præcedentiū pactorum, imo potius tolerat quod referuatio nihil operetur, quod ipsa vxor damnū tam grande sustineat. Ba. in l. fi. §. in computatione. C. de iure delib. Cor. in consil. 275. col. 2. post med. lib. 3. & in consil. 191. col. 3. lib. 4. Dec. in consil. 37. colum. 3. circa med. versicul. præterea etiam si statutum. ¶ Secundo respondeo, quod potius toleratur, vt verba nihil operentur, quam iniquitas inducatur seu aliquod illicitum. Paul. de Castr. in consil. 257. Viso puncto supra scripto. col. 1. libro 2. Corne. in consil. 119. col. 2. ad fin. lib. 2. sed si ista referuatio operaretur etiā eo casu, quo vxor superuiueret, maxima re fultaret iniquitas, vt sæpissime supra dictum est, ideō potius tolerari debet, quod ista referuatio sit superflua. ¶ Tertio respondetur, quod potius tollerari debet, vt ista referuatio nihil operetur, quam quod fiat contra mentem disponentis. l. verbis ciuilibus, vbi Alex. in 2. notabili. ff. de vulga. Aretin. in l. à Titio, colum. fin. ff. de verbor. obi. Deci. in consil. 362. ad fin. sed si ista referuatio generalis referretur ad casum vxoris superuiuentis fieret contra expressam voluntatem contrahentium declaratam & in primo & secundo pacto, vt supra declarauimus in septimo fundamento, ergo &c. ¶ Quarto respondetur, geminantur quinque verba in instrumentis, vt plenius quis sibi provideat, non vt aliud operentur. Abb. in consil. 117. col. fi. versic. nec obstant, lib. 2. ideō verisimile est, quod maritus adhibuerit illam referuationem, non vt aliquid operaretur de nouo, sed quo plenius ac tutius sibi cautū esset omni remota dubitatione, q̄ per vltimum pactum lucro suo derogatum non cerneretur. ¶ Quinto respondeo, quod toleratur superfluitas verborū potius, quam absurdum aliquid inducatur. Bald. in l. terminato, circa fin. C. de fructu & lit. expen. Cur. senior in consil. 79. col. 7. in prin. Sed hic absurdum maximum sequeretur, nam perderet mulier marito pramoriēte, quæ in eum casum lucrari voluit. Ex quibus apparet abunde responsum ad omnia contraria, ex quorum confutatione clarissima videtur facta res. Laus Deo, Virgini, ac diuo Ioanni Euangelistæ patrono meo. Gratianopoli, 29. Augusti, 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Prescriptio triginta annorum sufficit contra pactum de reuendendo, non obstante quod emptor promiserit reuendere totiens quotiens voluerit reuenditor.
- 2 Iuramentum habet vim contestationis litis, & perpetuat actionem ad quadraginta annos.
- 3 Prescriptio non currit contra possidentem, etiam si quis possideat per constitutionem.
- Prescriptio interruptitur per apprehensionem possessionis. ibid. nu. 3.
- 4 Prescriptio an inducatur contrarius offerendi, & dicitur quod non quando est sequela exceptionis.

## C O N S I L I V M L X X I.



IN VINO subsidio ex corde postulato. In contractu matrimonij celebrato inter nobiles Aynardum de Arzago & Catharinam Marceriæ nobilis Ludouica Marceriæ soror ipsius Catha-

rina tradidit pro scutis trecentū certam grangiam ac certum redditum annuum ob causam dotium dictæ Catharinæ cum pacto, quod posset redimere illa bona totiens quotiens vellet, deinde solutum fuit dictum matrimonij morte vxoris, à quo tempore dicitur, quod ipsa Ludouica Marceriæ multo tempore possedit ipsam grangiam, deinde illa possessio peruenit ad spectabilem d. Ioachimū de Arzago Vicebaliū, scilicet, Marcellini. Nunc ipsa nobilis Ludouica vult redimere dicta bona virtute dicti pacti, quaritur nunquid possit attenta oppositione facta de lapsu triginta annorum? ¶ Videretur dicendum quod non, quia aduersus tale pactum de reuendendo aut restituendo bona præscribitur spacio triginta annorum, non obstantibus illis verbis totiens quotiens, vt nouissime tradit Dec. in l. petentis, col. 3. & ibi Ias. col. 4. vers. circa istam materiam. C. de pact. & magis nouissime tradit domi. Ioan. Ant. Rubeus Alexand. præceptor meus, in consil. 3. & in consil. 75. col. 2. circa med. ¶ Quibus non obstantibus, quæ verè non obstant, puto esse locum pacto de reuendendo seu redimendo, & quia verba pacti sunt clara, solum versatur difficultas in respondendo ad contraria seu ad oppositionem præscriptionis. Respondeo igitur quod præsupposita opinione Mode. pro vera, illa tamen non procedit in casu nostro, quia negotio præscriptionem aliquam triginta annorum fuisse completam contra pactum istud de redimendo. Et primo considero quod in isto contractu matrimonij, & pactis in eo adiectis fuit appositum iuramentum, quod habet vim cōtestationis litis, & perpetuat actionem ad quadraginta annos. l. nam & postea. §. si is qui temporali, vbi Bar. & mod. ff. de iur. iur. Ias. in §. item si quis. 2. col. 1. versic. hinc sumpta occasione. Inst. de act. tñ annorū quadraginta nō probatur finitum. ¶ Secundo narratur in facto, quod à tempore contrahentis dicti matrimonij vsque ad tempus mortis dictæ Catharinæ: solum intercessit tempus annorū viginti, vel circa, & q̄ post mortem ipsius Catharinæ, dicta Ludouica possedit multo tempore dicta bona, adeo quod post breue tempus memoratus dominus Ioachimū de Arzago reperitur in possessione dictorum bonorum, dico igitur, quod durante tempore, quo ipsa Ludouica fuit in possessione dictorum bonorum nulla contra eam concurrit præscriptio. l. male agitur & l. cum notissimi. C. de præscription. triginta vel quadraginta annorum. l. si his cuius. ff. quibus ex cau. maior. Bald. in consil. 202. Ad euidenciam præmittendum est quod dictum pactum. col. 2. lib. 2. & in consil. 50. Viso testamento. col. 1. lib. 5. quod procedit etiam si quis possideat per constitutum. Bal. in consil. 369. Venditor libr. 5. nam apprehensione possessionis rei, super qua alius incœperat præscribere interruptitur præscriptio inchoata tam contra personalem actionem quam realem. d. l. cum notissimi. §. imò vbi Bal. ¶ Tertio, ista difficultas videtur decidi ex doctri. Bal. in l. pignori, in secundo membro distinctionis. ff. de pigno. vbi voluit, quod quando ius offerendi est, sequela exceptionis, nullo tempore præscribitur, per tex. in l. Paulus. §. l. ff. quibus mod. pig. vel hypo. solu. vbi si possideo pignus, habeo ius offerendi, & ad conseruandum retentionem, possum perpetuò offerre in proposito nostro si tempore, quo Ludouica possidebat ista bona fuisset interpellata ad relaxandum, potuisset offerre præcium, pro quo tradita fuerat & offerendo perpetuò conseruare ius retinendi illa bona, ergo. necesse est dicere, quod durante tempore, quo possessa fuerunt bona per ipsam Ludouicam, & ius offerendi habebat in modum exceptionis & retentionis, nullo modo præscriptum fuerit contra eam. Et illam doctrinam Barto. refert & sequitur Dec. alios referens in c. si autem, col. 3. vers. si. & retenta præmissa conclusione, de rescrip. & in consilio 164. colum. fina. ¶ Ex quibus apparet præscriptionem nullā posse allegari contra nobilem Ludouicam Marceriæ, & ita de iure respondeo saluo iudicio magnifici senatus Delphini natus. Gratianopoli, 1. Septemb. 1540.

## S V M M A R I V M.

- 1 Notariatus consistit in facto, ideò probari debet, quando negatur qualitas notariatus.
- 2 Qualitas probari debet, quæ non inest à natura, ideò allegans se esse clericum, tenetur probare clericatum, quia clericus nemo nascitur.
- 3 Instrumentum an debeat scribi manu notarij.
- 4 Signum notarij est de substantia instrumenti saltem de generali consuetudine.
- 5 Testes inhabiles an sint idonei in testamento.



6 Tertij ius opponi potest contra agentem vt heredem insolidum, quando alij supersunt simile ius obtinentes.

CONSILIUM LXXII.

- I** VINO subsidio ex corde postulato. Dubitatur circa testamentū Magdalene Vagnonæ loci Mansi parochiæ sancti Arigij, an fidem faciat tantquam receptum per assertum notarium apostolicum, de cuius notariatu non constat, & aliundè non reperitur scriptum, nec signatum manu ipsius notarij, & in eodem testamento reperiuntur descripti tres testes consanguinei tã ipsius testatricis, quàm Guilielmonæ eius filiæ, quæ reperiuntur instituta hæres vniuersalis. ¶ Breuiter concludendum videtur, dictum testamentum non esse publicum nec legitimum alio nõ apparente, ¶ notariatus enim in facto consistit, quod non præsumitur nisi probetur. l. quæcunque. ff. de Publica. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. l. i. C. de proba. l. asfeueratio. C. de non num. pecun. l. si emancipati. C. de collatio. ibi, tẽque emãcipatũ esse probaueris. l. vnica. C. de mada. princ. cum in iure, de offic. delega. c. i. de pcur. c. in præsentia de prob. c. Raynu. & c. Raynal. de testa. & in terminis notariatus, q̃ probari debeat quãdo opponitur contra instrumentum, quod non est authenticum, tradit Spec. in tit. de instru. edi. §. restat. vers. si scias, & versic. illud autem notandum, plenè no. in c. i. de fide instr. Oldr. in consil. 227. De toto themate. col. 2. ad fin. vers. quartò obicit. Alexand. in consilio 198. circa princip. libro 7. Socin. in consilio 33. Prosequendo. columna 2. versic. secunda conclusio, libro. i. Ias. in l. Barbarius, columna 11. ff. de offic. prætor. ¶ Rursus ista qualitas notariatus non inest à natura, quia notarius nemo nascitur, idèò probari debet, sicut dicimus de clericali, satis est enim opponere, tu non es clericus, quia opponens habet intentionem fundatam de iure communi & naturali, ob id allegans quem esse clericum tenetur probare. Innoc. in c. super his, in fin. de accusa. sequitur Abb. in c. bonæ. el primo, columna antepenultima de electio. in c. 1. de litis contestatio. & in capitulo quoniam contra, de probatio. Decius in c. cum adèò, columna 2. de rescript. & in consil. 125. columna 3. idèò pars aduersa, quæ nititur ex testamento prædicto, tenetur probare de notariatu, nec in tali probatione creditur assertioni eius asserenti se notarium. Socin. in d. consilio 33. & in consilio 96. in princip. lib. 3. ¶ Secundò non probat testamentum prædictum, quia non fuit scriptum manu propria asserti notarij, qui illud dicitur recepisse, nam ab initio actus quando notarius rogatur, non potest alij committere, vt scribat, iuxta notata in §. nos autem, in Authen. de tabellio. Bald. in consilio 307. Proponitur quòd notarius. columna 2. lib. 5. latè Paulus de Castr. in consil. 209. Viso quodam instrumento. col. 2. lib. 1. Alex. in consil. 166. colum. 2. vers. vnde quando prædicta negantur. lib. 2. & in d. consil. 198. col. 1. lib. 2. sed assertum prothocollum testamenti prædicti apertè legitur scriptũ aliena manu, ergò non valet seu non probat, & vbi posset alius scribere instrumentum, illud facere debet de mada. to notarij, & notarius ipse debet se subscribere. Ange. in consil. 400. colum. 2. idem voluit Abb. in c. inter dilectos, col. 4. de fide instr. sequitur Dec. in cõf. 447. col. 2. post med. vbi tamen de Bald. Paul. & Ange. mentionem non facit, de quo mandato hic non apparet, nec etiã de aliqua subscriptione notarij. ¶ Tertio non probat assertum instrumentum testamenti, quia in eo non est appositũ signum asserti notarij, qui illud dicitur recepisse, sed aliud signũ incognitum, quod tamen signum est de substantia. Bal. in consil. 476. ad fi. lib. 1. quod saltem procedit de generali cõsuetudine, vt latè per Decium in c. 1. col. 5. in nono requisito, de fide instr. Imò idem Deci. in cõf. 447. col. 2. indistinctè videtur velle, quòd signum sit de substantia. Idem tenet Ias. in l. si ita stipulatus. §. Grisogonus, col. 14. super glo. parua in vers. assignante. ff. de verborum obli. & posito & non cõcesso signum aliquo modo de substantia non esse, tamen in casu nostro erat omninò necessarium, quia ex quo instrumentũ erat scriptũ manu aliena, requirebatur subscriptio aut signum notarij, ex quo appareret instrumentum fuisse scriptum per alium de eius voluntate. ¶ Quarto nõ probat assertum testamẽtum, quia fuerunt in eo descripti testes tres minùs idonei affines & consanguinei Guilielmonæ hæredis institutæ. Soci. in consil. 229. colum. penult. versic. quartò. Vincilaus. lib. 2. & istud videtur fuisse etiam de mente Ias. in l. 1. col. 6. ad fin. versic. secundo & fortius. C. de

testa. dum dicit, quòd testes fuerunt rogati à testatore, non autem à venientibus ab intestato, qui opponunt contra testamentum, & sic clarè vult. Ias. quòd inhabilitas aut vitium testium nõ suppleatur in præiudicium venientium ab intestato ex eo, quòd à testatore fuerunt rogati, licet Bal. voluerit contrarium in l. parentes. C. de testib. & in cõsilio 481. infra scripta. colum. fin. lib. 4. hanc tamen Soci. opinionem non pono nunc pro constanti, quia pro opinio. Bald. videtur tenere Abb. in consilio 11. circa fin. libro 1. vbi quãdo agitur de probando testamẽtũ per testes tantum, in quo notarius non sit adhibitus, testes coniuncti non sunt omninò idonei, sentit ergò quòd si agatur de probando per scripturam, notarij sint omninò idonei. idem & clarè voluit Alex. in consil. 54. ad fin. lib. 3. Bellamera consilio 42. col. pen. circa med. versic. impugnatur præterea, & in consil. seq. col. 3. in fin. quod est consilium alterius Doct. Ioan. de Armonia. ¶ Ex quibus infertur quòd Magdalena mater dictæ Guilielmonæ dicitur decessisse ab intestato, & cum reliquerit octo liberos, successerunt eorum matri æqualiter quilibet p octaua parte, cõsequenter ¶ dicta Guilielmona nõ potuit experiri contra hæredes Christophori vignonis ad cõsecutionẽ legitimæ debitæ dictæ Magdalene in bonis dicti Christophori sui patris, nisi p octaua parte, idèò hæredes dicti Christophori potuerunt & possunt opponere & excipere cõtre ipsam Guilielmonã insolidum agẽtẽ, tibi ius non cõpetit nisi pro octaua parte, quia supersunt septem alij liberi. ita in terminis tradit Paul. de Castr. consil. 454. Viso & examinato processu. col. 2. versic. secundo principaliter, lib. 1. in consilio 77. Visa facti narratione, ad finem septimi dubij, lib. 2. & replicante ipsa Guilielmona de asserto testamento, triplicabitur, quòd illud non probatur solenne, nec authenticum ex causis præmissis. Et ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 3. Septemb. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Apocha scripta, & subscripta per tertium de voluntate aut mandato alterius, perinde est ac si per eum sic volentem aut mandantem scripta aut subscripta esset.  
Scriptura tertij facta vtraque parte mandare plenè probat, non obstante statuto, quòd non credatur scriptura tertij ibid. num. 1.
- 2 Iudeus non potest esse testis contra Christianum. vide num. 18.
- 3 Usurarius non arguitur contractus ex eo solum, quòd quis sit consuetus fenerari. vide num. 8. 9. 7. 28.  
Usurarum solutio non probatur ex eo solum, quòd quis sit solitus fenerari. ibid. num. 3.
- 4 Usurarius an probetur per testes deponentes, quòd ipsi acceperunt ab eo mutuum sub usuris. & num. 29. 31. vbi Bald. & Alexand. visi sunt si biipsi contrariari.
- 5 Vsuran an probetur per testes singulares.
- 6 Iudei dicuntur persone viles & infames.
- 7 Vsuran est difficilis probationis, idèò sufficiunt probationes possibiles per coniecturas etiam leues, & sufficit probatio semiplena.  
Vsuran probatur per duas coniecturas. ibid. num. 7.
- 9 Usurarum solutio probatur in solito fenerari probando mutuum, & quòd debitor retinuit mutuum per aliquod tempus.
- 10 Vsuran arguitur etiam ex qualitate debitoris, cui mutuatur, puta si Christianus mutuet Iudeis.  
Iudeorum conuersatione Christiani vti non debent, nec eis beneficia conferre, nisi elemosynam tempore necessitatis. ibid. num. 10.
- 11 Iudeus factus Christianus rediens ad opera Iudeorum fidei Christianus arguitur.  
Voluntas hominis ex eius factis declaratur, quòd procedit etiã in brutis. ibidem num. 11.
- 12 Conuersationis ratione inducitur præsumptio tam ad bonum quàm ad malum, & ex conuersatione in domo alicuius fit indicium ad torturam in homine male fame.
- 13 Nominis iudaici retentio arguit iudaismum in Iudeo facto Christiano. Reconciliatus inimicus non est testis omni exceptione maior. ibid. nu. 13.  
A nomine turpi cauendum est. ibid. num. 13.  
Socij si post diuisionem retinent bona communia, inducitur inter eos tacita renunciatio. ibid. nu. 13.
- 14 Nominis retentio arguit retentionem effectus, & valet argumentum à nomine, etiam in probatione domini, puta ex eo, quòd res appellatur talis, præsumitur quòd sit illius.
- 15 Rasura non nocet quando ea non obstante legi potest, quòd prius scriptum erat.  
Recognitio scriptura priuata inducit plenam probationẽ. ibid. num. 15.
- 16 Vsuran probatur arguendo à verisimili, quando non est verisimile, quem mutuassee



- mutuasse sine usuris.
- 18 Testes Iudaei contra Christianum, licet non sint testes idonei, suppleuntur tamen ex aliis presumptionibus.
- 19 Presumptionum plurium concursus inducit plenam probationem, maxime in his, quae sunt difficilis probationis.
- Presumptiones multum urgentes faciunt plenam probationem etiam in materia criminali modo non agatur de puniendo capitaliter.
- 20 Probationes aut presumptiones diuersae speciei coniungi debent ad plenam probationem in materia difficilis probationis idem quando unaqueque species probationum tendit ad eundem finem.
- Probatio perfecta quid sit. ibid. nu. 20.
- 21 Iudex non debet applicare animum suum ad unam speciem probationis.
- 22 Probationum fides multum debilitatur, quando agitur contra personam grauem.
- Probationes leuiore suffiunt, quando agitur contra personam vilem. ibid. nu. 22.
- Indicium unum ad torturam sufficit, quando agitur contra personam vilem. ibid. nu. 22.
- Falsitas probatur per verisimiles coniecturas, quando agitur contra notarium aliqualem suspectum, cuius fama non est in totum bona. ibid. num. 22.
- 23 Probationes leuiore suffiunt quando proceditur sola facti veritate inspecta.
- Probationes leuiore suffiunt, quando agitur coram arbitratore, & an arbitrator possit dare fidem scripturae priuatae, super quo Doct. diuersitas ostenditur. ibid. nu. 23.
- 24 Iuramentum suppletium defertur super usuris, quando est aliqua praesumptio contra usurarium.
- Iuramentum suppletium defertur in causa matrimoniali, & aliis causis arduis, quando probatum est plus quam semiplene. ibid. num. 24. & num. 26.
- 25 Iuramentum suppletium an deferatur Iudeis contra Christianum. & num. 26.
- Christiani privilegio dignus non videtur, qui Christiani abutitur nomine. ibid. nu. 25.
- Iudeus minor si leditur, restituitur in integrum. nu. 26.
- 27 Testium defectus suppletur ex numero & qualitate aliorum testium.
- 30 Testibus deponentibus de facto eorum proprio sine eorum interesse magis creditur, & an uni tantum credatur ita deponenti, Doctores dissentiunt, non aduertentes ad Pauli contrarietatem. & nu. 31.
- 32 Usura aut consuetudo fenerandi, an probetur per testes singulares, in quo articulo Bal. & Abb. variantur, & similiter variavit Dec. an admittantur testes ad probandum quid in genere, variavit etiam Hyppol. & pulchra hic vide de singularitate testium.
- 33 Testes singulares admittuntur ad probandum praesumptam voluntatem alicuius.
- Testes singulares probant suprum, famam, vitam & malam fidem. ibid. num. 33.
- 34 Testes plures singulares an probent unum indicium.
- Testes deponentes de veritate facti, alij de confessione, an coniungantur ad plenam probationem. ibid. nu. 2.
- 35 Testes singulares saltem faciunt praesumptionem, magnum indicium, imò semiplenam probationem.
- Iudex induci potest ad credendum plenè testibus singularibus. ibid. nu. 35.
- 36 Singularitas testium suppletur ex aliis praesumptionibus.
- 37 Iuramento praestito aliud quæri potest, quando de periurio constat ex aetis vel confessione partis.
- 38 Pluralitas causarum aut debitorum non praesumitur.
- 39 Scire praesumitur contenta in aliqua papero, qui in ea quid scribit.
- Scire praesumitur quis contenta in scriptura, quae fuit apud eum. ibid. num. 39.
- 40 Subscribens alicui scripturae eam impugnare non potest, nisi doceat se fuisse deceptum aut inductum ad ita subscribendum.
- 41 Verisimilitudo maxime attenditur in materia probationum.
- Testes quando sunt hinc inde pares, statur illis, pro quibus sunt praesumptiones. ibid. nu. 41.
- Liber rationum probat, qui alias non probaret propter verisimilitudinem. ibid. num. 41.

## CONSILIUM LXXIII.



IVINO subsidio ex corde postulato. Dicendū videretur prima fronte causam magistri M. C. potiore & iustiore esse tam in iudicio conuentionali quam reconuentionali contra Vitalem & Abraham Foa Iudeos nam in causa conuentionis & eius intentio videtur fundata per apocham scriptam, & subscriptam manu institoris ipsorum Iudeorum, ac de eorum voluntate & mandato, ut ex actis probatum est: Quo casu perinde est, ac si ipsi Vitalis & Abraham scripsissent,

& subscripsissent, iuxta not. per Doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. Imol. & Panor. c. 2. de fide instrum. Corn. in conf. 174. colum. fin. versic. illud autem dico. lib. 3. & dicit Bal. in conf. 98. Nam probant. li. 2. quod scriptura tertij facta vtraque parte mandante plenè probat non obstante statuto, quod non credatur scripturae tertij. ¶ Neque videtur obflare exceptio solutionis usurarum pro isto mutuo ducentum scutorum, quas Iudaei conuenti petunt in sortem computari, quia ista solutio usurarum solum probatur per testes Iudeos, qui non videntur probare contra ipsum magistrum agentem & Christianum. cap. Iudaei, de testibus, vbi Doct. decisio. Neapoli. decisio. 214. ¶ Rursus non videtur obflare, quod dicatur ipsum agentem consuetum esse fœnerari quia non valet consequentia, quis est consuetus fœnerari ergo contractus est fœneraticius, quia etiam usurarij possunt facere contractus veros & licitos, & aliae coniecturae requiruntur. Paulus de Castr. in consilio 66. In causa, quae vertitur coram domino Vicario. columna 2. in consil. 109. Visa petitione. col. 1. & in consil. 114. In causa quae vertitur coram domino Vicario Episcopi Tridentini. col. 2. lib. 2. Abb. in consil. 113. col. 2. libro 2. nec sufficit alleganti solutionem usurarum probare hanc fœnerandi consuetudinem, ut not. Cyn. & Bal. in l. 1. C. de probation. Paulus de Cast. in conf. 26. Visis & ponderatis omnibus. col. secunda. in d. conf. 113. col. fin. in sexto dubio. & in consilio 210. Visis & ponderatis omnibus. colum. 2. circa med. libro 2. ¶ Præterea & testes deponentes de eiusmodi consuetudine fœnerandi omnes videntur deponere in causa eorum propria, quod ipsi acceperunt pecunias mutuo sub usuris ab isto magistro M. & sic non videntur idonei l. omnibus. C. de testibus, & in terminis tradit Bal. in l. dictantibus. C. de testamen. Alexand. in conf. 72. colum. 4. & in consilio 107. colum. 2. lib. 1. Ancha. in conf. 189. Tribus de causis. colum. fin. Hippol. in conf. 2. colum. 4. in fin. Addo Federic. de Senis. in consil. 64. Pridè, circa fin. vbi etiam quod non admittuntur testes singulares. idem dicit ipse Federic. in consilio 17. iam isti & deponent omnes de diuersis mutuis & solutionibus usurarum, nec in aliquo mutuo, aut aliqua usurarum solutione sunt aliqui testes, consequenter sunt testes singulares, qui non videntur probare. cap. cum dilecti, de electio. c. tam literis, de testi. l. iurifurandi. C. eodem tit. ibi Bald. quod minus probant mille quam unus. Et idem Bald. in l. de quibus. colum. na antepen. ff. de legibus. latè Moder. in c. licet causam, de proba. & in l. admonendi. ff. de iureiurand. vbi enim est singularitas, ibi est varietas & vnitas, quia quilibet est solus, & contra ius diuinum & humanum est si credatur dicto vnus tantum. ita Bal. in consilio 406. In causa Vincentij. lib. 1. Alibi scribit idem Bald. in consilio 25. Punctus infra scripti consil. col. 1. in fi. li. 3. quod singularitas testium diuidit testimonium & lacerat ea, quia omne diuisum laceratum est. ¶ Accedat quod iste magister M. videtur persona grauis & honesta pro medico se gerens inter Christianos. Iudei & autem tanquam Iudaei sunt viles personae usuras notoriè exercentes. l. improbum. C. de infam. vbi Bald. & idem Bald. in l. qui accusare. col. 1. C. de eden. & in l. 1. q. 7. C. de testamen. not. in d. l. admonendi, circa illam quaestionem, quod usurariis non defertur iuramentum suppletium ob eorum infamiam & in specie quod Iudaei dicantur infames, tradit Soc. in conf. 62. col. pe. vers. 2. hæc opi. li. 1. alibi scribit Soc. in conf. 86. col. penult. in fin. libro quarto, quod Iudeus dicitur persona vilis & abiecta. ¶ Postremò super solutione usurarum fuit oblatum iuramentum litis decisiuum ipsi magistro M. qui negauit cum iuramento, se usuras accepisse, ob id praestito iuramento, nihil vltius quaerendum est. l. non erit. §. data. ff. de iureiurand. ¶ Similiter in causa reconuentionis, in qua Iudaei dicunt se tradidisse pignora ipsi agenti pro istis pecuniis mutuatis, non videtur probata ista traditio pignorum, quia prodixerunt quandam parcellam, in qua sunt descripta certa pignora, quam negauit ipse reconuentus, ideo non videtur probare, cum sit scriptura priuata. l. nuda. ff. de donatio. vbi latè Bartolus, & idem Bartolus, & Doct. in dicta l. admonendi. in testibus autem vnus tantum loquitur de pignoribus, sed vox vnus vox nullius. c. in omni negotio. de testibus. l. vbi numerus. ff. eodem titulo: neque videtur locus esse iuramento suppletio, quod non defertur Iudaeis contra Christianos, ut not. Mod. in dicta l. admonendi, tum quia agitur de magna summa, in qua similiter iuramentum eiusmodi deferri non consuevit, ut ibid. not. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius quod imò iustior sit Iudeorum causa. Et pro fundamentum



quod imò iustior sit Iudæorum causa. Et pro fundamento  
 7 † considero, quod crimen vsurarum est difficilis probatio-  
 nis, quia vsurarij contractus clandestinè & occultè fieri cō-  
 sueuerunt; ideo admittit lex probationem possibilem se-  
 cundum naturam rei & subiectam materiam. l. consensu. §  
 feruus, ibi, quoniam non faciliè. C. de repud. & quod not.  
 Bartol. in l. si quādo, in fin. C. vnde vi, & in l. Lucius ff. de in-  
 fam. Bald. in l. non hoc. C. vnde cognat. Et in terminis cōtra-  
 ctus vsurarij scribit Alexand. in cons. 46. colum. 1. lib. 3. & in  
 consil. 54. col. 1. lib. 6. quod ad eius probationem sufficiunt  
 probationes leuiores, quæ in alia causā non sufficerent  
 propter cauillationes, fœneratorum, & hoc fit, ne alias pe-  
 reat veritas, cui semper locus esse debet. l. fina. in fi. ff. de p-  
 batio. l. 3. §. fin. ff. de iureiurand. ita arguitur Paulus de Ca-  
 stro in consilio 58. Visis his quæ superius. colum. 2. in consil.  
 74. In causa mota per dominam Dorotheam, colum. 2. ad  
 fin. & in consilio 109. Visa petitione prædicta. colum. 2. lib.  
 2. quinimò ad probandum contractum vsurarium suffi-  
 ciunt duæ coniecturæ seu verisimilitudines etiam ad con-  
 demnandum. cap. illos vos, ad fin. ibi ex duobus tamen, de  
 pig. latè Calca. in cons. 26. col. 9. & sequent. & in consilio 27.  
 colum. secunda, quod est consil. Bartol. Cor. in cons. 23. col. 1.  
 ad fi. & colum. sequent. in consil. 41. colum. 2. circa med. lib. 3.  
 & latè dixi in consil. 156. circa illum articulum. an cōtractus  
 arguatur simulatus ex illis duobus, pacto de retrouendend-  
 do, & modicitate precij. ¶ Alibi scribit idem Corne. in cō-  
 silio 288. colum. 6. circa med. lib. 3. quod contra vsurarios fit  
 probatio debilis per argumenta & præsumptiones seu cō-  
 iecturas, not. Deci. in consilio 18. in princ. addo Ioan. de A-  
 na. in consil. 49. vbi, quando agitur de vsuris ciuilitè, suffi-  
 cit probatio per coniecturas, & propter fraudes inconuin-  
 cibles vsurariorum sufficit probatio semiplena. Guilielm.  
 de Môte Laud. in Clem. & graui. §. cæterum, de vsur. refert  
 & sequitur Calca. in cons. 26. colum. 11. in princip. & in con-  
 silio 85. colum. fin. Gemin. in consil. 16. col. 2. ante med. versu.  
 præterea vbi est dubium. & dicit Calca. in d. consil. 26. col. 11.  
 quod relinquitur arbitrio iudicis, quæ coniecturæ sufficiāt  
 ad probandum cōtractum vsurarium. ¶ His ita præsuppo-  
 sitis, dico ex pluribus probari solutas fuisse vsuras hic ma-  
 gistro M. agenti, & quod mutuum pro quo agitur, fuerit v-  
 8 surarium. Primò † arguendo à communi consuetudine i-  
 psius agentis soliti fœnerari passim & indistinctè, vt proba-  
 tum fuit per testes, ex qua cōsuetudine validum est argu-  
 mentum. l. vel vniuersorum. ff. de pig. act. facit text. in l. 1. cū  
 ibi not. C. de arbi. vbi, quod sumitur argumentum à com-  
 munitè accidentibus, sed in ipso agente communiter il-  
 lud accidit, vt pecunias mutuet ad vsuras, & in terminis v-  
 surarum hanc consuetudinem fœnerandi ad arguendum  
 contractum vsurarium, ponderat gloss. in l. cum allegas. C.  
 de vsur. vbi, quod contractus præsumitur vsurarius in per-  
 sona solita fœnerari, qui in alia non præsumeretur, in tan-  
 tum quod aduersus hanc præsumptionem non admitti-  
 tur probatio in contrarium, secundum gloss. ibi tradit Ro-  
 ma. in consil. 238. Pro habēda substantia. colum. 1. versu. quin-  
 9 to præsupponendum. decisio. Neapol. decis. 91. col. 5. vbi, †  
 quod solutio vsurarū probatur ex eo, quod probatur mu-  
 tuum, quando creditor consuevit mutuare sub vsuris, &  
 debitor retinuit mutuū per aliquod tempus. allegat Ioan.  
 And. in c. ex literis, de iureiurad. & in c. 2. de vsur. addo Ge-  
 mina. in consil. 59. volum. 1. post med. Alibi scribit Roman. in  
 consil. 423. pro pleniori, col. 2. versu. vltra dubitatur, quod vbi  
 persona est solita fœnerari, præsumitur contractus vsura-  
 rius, quoties vltra sortem quid accipit, licet in alia persona  
 non ita præsumeretur. Addo Ioan. de Ana. in c. in ciuitate,  
 col. 2. de vsur. vbi, q. in dubio contractus præsumitur vsu-  
 rarius in eo, qui est solitus fœnerari, refert & sequitur De-  
 ci. in l. rogasti. §. si tibi, in fi. ff. si cert. pet. Itaque ex hoc solo  
 fundamento satis videretur probata vsurarum solutio, cū  
 per testes plurimos, pbata sit fœnerandi consuetudo in i-  
 sto magistro M. mutuū autē, pbatur ex eius confessione, &  
 similiter retetio mutui ex data ipsius apochæ vsque in tē-  
 10 pus præsens. ¶ Secundò principalitè arguitur mutuū v-  
 surariū ex qualitate personarū, quibus mutuū factū est. nā  
 sunt Iudæi notoriè negociantes in pecuniis, aut mutuādo  
 vsuris, aut accipiendo, quibus non est verisimile, q. ipse a-  
 gens mutuauerit sine vsuris, cū ipsi aliis sub vsuris mutua-  
 re consueuerūt. nā Christiani nō debent habere nimia cō-  
 uersionem cū Iudæis, gloss. & Doct. in c. 1. de Iudæis. Cor.  
 in consil. 65. circa fi. lib. 2. neque debēt Christiani Iudæis be-  
 neficia conferre, nisi fortè elemosynas tempore necessi-

tatis. Alexan. in consil. 99. ad fi. lib. 6. & in consilio 130. colū. 2.  
 libro 7. itaque quis non suspicabitur contra hunc agentē  
 pecuniam non exiguam mutuante Iudæis, quis non fir-  
 miter existimet mutuasle pecuniam tam magnam sub v-  
 suris? nam si aliis Christianis mutuare consuevit sub vsuris,  
 quid credēdum est aduersus Iudæos factum, nisi Iudæos  
 amet magis quā Christianos? Profectò iste actus mutuā-  
 di Iudæis non potest non illicitus iudicari viro Christiano,  
 ideo in prohibitis de facili præsumitur malus animus &  
 dolus. l. si non conuitij. C. de iniur. l. si diuus. ff. de sicar. cum  
 similibus. & vbi præsumeretur pro mutuante, quādo Chri-  
 stiano mutuaret, secus tamen dicendum sit, quando pro-  
 hibita personæ mutuat, sicut dicimus in iudice, pro quo  
 præsumitur quādo procedit seruato iuris ordine, secus  
 quando inordinatè contra iuris præcepta, capitulo, con-  
 querente, de restitutione spoliatorum. Corn. in consilio vl-  
 timo, colum. fin. lib. 4. imò præsumi debet fraus vsurarum  
 ex hoc solum, quod factum est mutuum personis prohibi-  
 tis. l. qui testamentum. ff. de probatio. l. si fortè. ff. de Cast. pe-  
 cul. l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de lega. 3. illud. C. de sa-  
 crofan. Eccl. & l. si donatione, vbi latè Moder. C. de collatio.  
 11 ¶ Secundò arguitur contra istum agentem. Nam primò  
 fuit Iudæus inter Iudæos natus, educatus, & multo ex tē-  
 pore conuersatus, & licet venerit ad Baptismum, tamen  
 suspicio est contra eum, qui opera Iudæorum retinuit, vsu-  
 ras exercendo, ex quibus arguitur, quod minus verè Chri-  
 stiani nomen assumpsit, licet in Baptismate mutatum fue-  
 rit nomen, & prohibitum ne vteretur nomine, quo adhuc  
 Iudæus vocabatur. Nam ex factis subsequētis animus eius  
 & voluntas declaratur. l. duo fratres. ff. de acquiren. hæred.  
 l. reprehendenda. C. de institutio. & substitution. vbi gloss.  
 dicit, quod facto datur voluntas intelligi etiam in animalibus  
 brutis. §. ceruos, Institut. de rerum diuisio. Alibi scribit  
 Innocentiū in capit. bonæ, secundo, de postulatione præ-  
 latorum, quod ex qualitate actuum præsumitur animus;  
 refert Ancha. in consil. 302. Materia de qua quæritur, col. 1.  
 & licet nomine dicat se Christianum, tamen factum con-  
 trarium Christianæ religioni potentius ac fortius est ad  
 arguendum fictionem Christianismi, id est, quod fictè Chri-  
 stianus sit, quā nomen solum, ad ostendendum veritatē.  
 l. si tamen. §. ei qui. ff. de ædili. edicto. c. dilecti filij, secundo,  
 vbi Decius in secundo notabili, de appellationibus. Rursus  
 12 † instat præsumptio contra ipsum agentem, quod non ex  
 animo & fidē Christianus sit redeundo ad Iudæos per cō-  
 uersionem cum eis contrahendo, & pecunias mutuo nu-  
 merando. c. ad hæc, de Iudæ. facit text. in l. si plures. §. si pa-  
 rens, & §. quamuis. ff. de administratione tutorum, vbi Bar-  
 tol. alibi scribit Bald. in consil. 95. Regula iuris, circa fin. li-  
 bro 1. quod ex mala conuersatione multum mouetur ani-  
 mus iudicis ad torturam rei, & quæ de malorum conuer-  
 satione fugienda scribit Oldra. in consil. 62. & circa colum. 1.  
 Alibi scribit Roman. in consil. 8. col. 1. versu. quātum quidē  
 indicium, quod ex domesticitate & conuersatione in do-  
 mo alicuius sit indicium ad torturā in crimine furti, quod  
 sine dubiō procedit in homine malæ famæ. Corn. in con-  
 sil. 134. col. fin. post med. lib. 4. sed hic apparet de mala fama  
 aduersarij, vt infra ostendam, ideo quis credet hominem  
 infamem & diffamatum de crimine vsurarum mutuasle  
 13 sine vsuris aureos ducentum viris Iudæis? ¶ Augetur ista  
 suspicio vehementer, quia factus Christianus retinuit no-  
 men, quo Iudæus appellabatur, & eo sapissimè vsus est, &  
 vtitur in suis scripturis in actis productis, licet in Baptis-  
 mate mutatum fuerit nomē, & prohibitū ne vteretur no-  
 mine, quo adhuc Iudæus vocabatur. Nam argumentum  
 valet ex reliquis præcedentibus, prioris Iudaismi nomen  
 retinēdo, sicut dicimus in hoste reconciliato, quod nō est  
 omni exceptione maior ob reliquias præcedentis inimi-  
 citiæ. capit. accusatores, vbi gloss. quæst. 5. Ioan. de Ana. in  
 consilio 17. colum. 2. faciunt quæ de reliquis præcedentibus  
 scribit Felyn. in capit. quæ in Ecclesiarum, columna 34. de  
 constitutio, cuius dicta transplantauit. Ias. in l. si ita stipula-  
 tus. §. Grifogonus. ff. de verborum oblig. ¶ Adhæc si cauere  
 debemus à nomine turpi. l. aut facta. §. in danda. in glo. ff. ad  
 Trebellia. Ias. in Rubric. ff. solut. matrim. colum. 4. Decius in  
 capit. 1. columna 12. de iudic. à fortiori cauere debet recens  
 Christianus factus à priore Iudæi nomine. optimè facit q.  
 Roman. scribit in consilio 418. In eo, quod quæritur, vbi  
 quando socij post diuisa bona illa cōmuniter adhuc possi-  
 dent, inducitur inter eos tacita bonorum communicatio.  
 Eodem modo in isto agente licet per Baptismum videatur  
 diuisus,



diuifus & feparatus à fecta Iudæorum, tamen iterum ad eos reuertendo cum eis communicando, cōuerfando, pecunias non tenuis quantitatis mutuando, ex istis factis, videtur etiam ad mores & fectam Iudæorum redire, & magis hoc videtur præfumendum ex istis factis, quàm si verbis expresse loqueretur, quia, vt dixi, fortiora verbis sunt facta. ¶ Præterea vtendo nomine Iudaico, ipsum iudaifmum cenfetur approbare. l. si quis testibus. C. de testibus, vbi approbare cenfetur quis personas. & dicta testium quibus vtitur, & ex retentione nominis arguitur ad retentionem effectus. l. à nullo, in fin. de feriis, arguendo ab oppositis. rei enim qualitas & effectus cognoscitur ex nomine. l. i. ff. de offic. præfec. vrb. l. defensores nihil. C. de defenso. ciuita. quæ iura ad hoc propositum citat Baldus in consilio 183. Statuto ciuitatis Veronæ. columna fecunda, lib. 2. & valet argumentum à nomine, etiam in probatione dominij Calca. in consil. 32. columna quarta, in fi. in consil. 36. col. 5. in consil. 56. colum. pen. post med. & in consilio 100. colum. tertia, in fin. Corne. in conf. 282. columna quinta, libr. 4. addo Bald. vltra eos in conf. 205. In causa quæ vertitur inter procuratorem, columna 1. lib. 3. vbi quando hospitale vocabatur hospitale sancti Andreæ, apparet quod est de membris sancti Andreæ seu illius Ecclesiæ. ¶ Quarto probatur vsurarum solutio ex apocha producta, in qua scriptum erat à tergo de receptione pecuniarum verbis Hebraicis pro reua, quod significat interesse, sed quia aduertit agēs quod ex hoc denudabatur eius flagitiū, curauit abradi verbum illud, reua, & loco eius scriptum fuit aliud verbū yachion ineptū, & nullius significationis in proposita materia, & cum appareat, quod prius erat scriptum verbū reua, per testes & secretarium causæ, qui ita legerunt, adhuc probatur receptio vsurarū nō obstante rasura Bart. in l. fin. C. de edic. diui Adrian. toll. vbi Deci. colum. 2. & in l. si vnus. C. de testam. Veronensis in consil. 63. colum. 4. post med. Rursus probatur ista receptio vsurarum pro isto mutuo ex literis missiis ipsius agentis in actis productis & ab eo recognitis, quæ recognitio inducit probationem. l. Publia. ff. de depo. l. cum de indebito. §. fina. de probati. Bartol. in l. & si contractus. C. de fide instrum. Paul. de Cast. in consil. 312. Ad primum respondetur, in secundo dubio, lib. 2. Bald. in consil. 476. colum. 2. ad fin. lib. 1. notatur in l. admonendi. ff. de iureiurā. Quod autem verbum, reua, significet interesse, probatum fuit ex testimoniis interpretum, qui iurati deposuerunt. ¶ Quinto probatur solutio vsurarum arguendo à verisimilitudinē iste magister Martinus notoriē exercebat, & exercet negotiationem tenēdo apothecam Thaurini, sed quomodo verisimile est, quod homo solitus negociari, & ex negociatione quæstum facere, etiam per vsuras voluerit gratis mutuare Iudæis aureos ducētum: quomodo pecuniis suis carere per tantum tempus? Profecto qui ita cogitant, nihil aliud quàm donationem & dissipationem sui præsumunt in negociatore ad gratiam & fauorem Iudæorum, contra l. cum de indebito in fi. ff. de cōdi. inde. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. action. l. si cum aurum. ff. de solut. l. Campanus. ff. de op. lib. quæ res cum verisimilis non sit, allegatio istius agentis dicitur quædam falsitatis imago. Bald. in l. i. col. 4. C. de feruis fugitiuis. & ita in mutuo vsuram arguit Bald. in consil. 133. Quædam mulier filiafamilias. col. 2. circa med. lib. 1. per text. in l. cum allegas. C. de vsur. dicens, quod in mutuo facilius præsumitur vsura quàm in aliis cōtractibus quia nō præsumitur mutans velle iactare inter vsurium mediij temporis. Alibi ¶ in terminis scribit idem Bald. in consil. 229. Verbā dicūt. col. 2. circa fin. lib. 2. quod in feneratorē non est præsumendū quod gratis mutuet, vt in regula. semel malus, nec habet locum in eo nobilis præsumptio, de qua in l. meritō. ff. pro socio, quia mores eius contrarium indicant, imò clare ostendunt. l. non omnes. §. à barbaris ff. de re mili. c. illo vos, de pign. ¶ Sexto fuerunt examinati multi testes Iudæi, qui deposuerunt de solutione vsurarū facta huic magistro M. agenti, & licet ¶ testimonium Iudæorum non admittatur contra Christianum, vt supra dictum est illud procedere quando solum adesset ipsorū testimonium, sed hic vltra testimonium Iudæorum cōcurrunt infinitæ præsumptiones supra consideratæ, ex quibus videtur suppleri defectus in testimoniis Iudæorum, vt quæ non prorsus singula multa iuuent. l. 2. & l. ob carmen §. fin. ff. de testib. l. si stipulatum. ff. de vsur. l. 2. in princ. vbi gloss. ff. de excusa. tutor. l. indicia. C. de rei vēdi. l. instrumēta rationes. l. nō nudis. l. nō epistolis. C. de probatio. c. præte-

rita. de testib. c. illo vos, de pign. & cap. ad nostram, de empt. & vend. & quod testium defectus suppleatur ex aliis præsumptionibus tradit Bald. in l. ea quidē, col. 2. C. de accusa. arg. l. queritur. §. fin. ff. de ædil. edic. & c. cum dilectus, de success. ab inte. Veronensis in cōsil. 38. columna 4. post med. vbi quod dictum vnus testis suppleatur ex aliis præsumptionibus ad plenam probationem, tradit etiam Socin. in consilio 89. columna 6. versic. probatur hoc manifestē, lib. 19. ¶ Decius in consilio 146. columna 7. ¶ Quinto induci potest plena probatio ex concursu plurium præsumptionum. Roman. in consil. 7. colum. 1. in consil. 54. Visis, ad fin. Calca. in consil. 77. columna 1. in fin. & colum. sequen. quod sine dubio obtinet in his, quæ sunt difficilis probationis quia potest iudex condemnare ex pluribus præsumptionibus. Paulus de Castr. in consilio 143. Viso processu & attestationibus, colum. 2. & in consilio 169. Viso puncto, colūna 3. circa med. lib. 2. vbi pulchrē loquitur, tradit Socin. licet Paulus non alleget in consilio 187. columna 5. ad fin. versic. nam ex pluribus, lib. 2. per text. in l. qui sententiam. C. de pœnis. allegat etiam Bald. in cap. cum causam, de probatio. Nam tales iuris præsumptiones dicuntur probationes liquidissimæ. gloss. & Docto. in l. licet imperator. ff. de leg. 1. & in l. si tutor. C. de pericu. tut. pulchrē Paulus de Castr. in consilio 281. In causa ista quinque. col. 2. in consil. sequen. columna 3. lib. 1. latē Deci. licet Paulus non alleget in Rubric. extra de proba. col. 15. & duabus columnis sequentibus Iason in l. manifestæ, in secundo notabi. ff. de iureiurand. in l. si fundum in secundo notab. ff. solut. matrimo. & in l. prima col. 3. ff. de testamen. militat. ¶ Quod procedit etiam in materia criminali, in qua præsumptiones faciunt plenā probationē quando sunt multum vrgentes. Abb. in consil. 113. col. 2. lib. 2. Bald. in cōf. 314. quia quæstio, col. 2. lib. 3. Calca. in consil. 2. col. 16. post med. Cald. in con. 22. in titu. de constitutio. quod tamen non procederet, vbi ageretur de puniendo capitaliter. Oldr. in consil. 192. Viso diligenter processu, col. 1. habetur in c. afferte, de præsumptio. ¶ Et posito ista probationes seu præsumptiones ¶ dicerentur esse diuersæ speciei, tamen debet coniungi ad inducendam plenam probationē, cum simus in materia difficilis probationis Alexan. in consilio 24. colum. penult. lib. 2. pulchrē Anch. in consil. 276. Viso diligenter. Roma. in d. consil. 7. Visis necessariis. Decius in d. consil. 116. colum. 7. quod sine dubio procedit, quia vnaquæque species probationum ad idem tēdit, ad eundem finē, & ex vnaquaq; inferri potest ad probationem eius, de quo agitur. Socin. in consil. 89. colum. 6. vers. sed reperio. lib. 1. not. Aret. in cōf. 65. colum. 3. vers. ergo videtur, notatur in l. admonendi. ff. de iureiurand. ¶ Confirmantur præmissa. Nam probatio perfecta nihil est aliud quàm inducere animum iudicis ad perfectē credendum aliquid ita esse. l. quinquaginta. ff. de probation. notatur in d. l. admonēdi, per Bart. & Doct. Sed quis iudex rectus nō crediderit faciliē hunc magistrum M. nouum Christianū mutuassee Iudæo aureos bis centum nomine vsurarum ex tot coniecturis suprā memoratis? Profecto neminem esse putem, qui aliter induci possit, vt credat contrarium, maxime, ¶ quia non debet iudex applicare animum suum ad vnā speciem probationis. l. 3. ff. de testibus. Bald. in consil. 270. Ad euidentiam præmittendum est. colum. 1. lib. 1. Ioā. de Anan. in consilio 94. columna tertia. Anchoran. in cōsilio 316. In causa quæ vertitur inter Iacobum, circa principium. Paulus de Castr. in consilio 193. in causa & quæstione quæ vertitur in curia potestatis Pisarum. circa finem. pulchrius in consilio 380. Iudex est minister. Decius colum. 2. lib. 1. & in consil. 302. Ego pau. lib. 2. Calca. in consil. 8. columna 6. in princip. & in consilio 19. colum. 3. post med. quod tamen superius dictum est suppleri testimonia Iudæorum ex aliis præsumptionibus affirmare non ausim contra naturam Christianum, sed cōtra authorem natum Iudæum, cōtra quem Iudaismi suspicio est, contendere non vereor. ¶ Septimo, sicut fides probationum multum debilitatur quando agitur contra personam grauem & honestam Bartol. in l. i. §. penult. per illum text. ff. de re mili. Bald. in l. fin. columna fin. C. de probat. Corne. in consilio 134. colum. fin. post med. libro 4. Ias. in l. i. in fin. C. commu. de lega. Decius in consilio 175. col. pen. ad fi. in consil. 189. col. pe. post med. & in consilio 256. col. pen. post med. ita quando agitur contra personam vilem, sufficere debent probationes leuiore, vt cōtrariorū eadem sit disciplina. l. i. ff. de his qui sunt sui vel alieni Juris. l. etsi contra. ff. de vulg. l. si. §. fin. ff. de leg. 3. & in terminis not. Alexan. in l. si. ff. de quæstio. vbi quando



quando agitur contra personam vilem, sufficit vnum indicium ad torturam. Et scribit Ang. in l. in arenâ. C. de inoff. testa. quod testis infamis admittitur contra personam infamem. Alibi scribit Ioann. de Ana. in consilio 49. versic. est etiam multum ponderandum, quod ubi persona notarij est aliquantulum suspecta, & fama eius non in totum bona, tunc probatur falsitas contra eum per verisimiles coniecturas allegat. not. per Cyn. in l. si quis decurio. ad fin. C. de falsis sed iste magister Martinus satis videtur vilis & infamis, quia factus Christianus nomine proprio Iudæi sapissime usus est & vitur, rursus vsuras exercet contra Christianos & Iudæos, vt supra ostendimus, quanquam hic concurrunt præsumptiones, quæ etiam personam honestam fortissime grauarent. ¶ Octauo ¶ considerandum est, quod agitur coram magnifico & famosissimo Taurini Senatu, qui ex forma principalium decretorum procedit sola facti veritate inspecta: ideo sufficiunt probationes leuiiores & verisimiles. Bald. in l. solam, in vltima quæst. C. de testibus. refert & sequitur Arret. in consilio 84. colum. pen. in consilio 127. col. 2. versic. nã probatio. Deci. in c. dilecti, col. 3. de indi. in consilio 595 colum. 2. post med. in consil. 631. ad fin. & in consil. 699. ideo coram arbitratore, qui procedit sola facti veritate inspecta sufficiunt leuiiores probationes. Arret. in consilio 41. columna fina. versic. præterea dato, quinimò potest arbitrator dare fidem scripturæ priuatæ. Rom. in rep. Rubr. de arb. col. 12. refert & sequitur Corne. in consil. 211. circa fin. lib. 2. Fortius scribit Cald. in consil. 333. Considerato compromisso. lib. 2. quod arbitrator non tenetur recipere probationes nisi velit, quod tamen dictum est in arbitratore, non videtur sine dubio ex his, quæ scribit Veronensis in consil. 61. col. 6. vbi, quod arbitrator non potest dare plenam fidem vni testis etiã idoneo, quia coram arbitratore non censetur remissa solennitas iuris diuini vel naturalis, qua cautum est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Matthæi cap. 18. imò quod si causa sit maxima, nõ potest arbitrator deferre iuramentum suppletium ex dicto vnius testis quantumcunque idonei. similiter Corn. in consil. 170. colum. final. lib. 3. voluit, quod coram arbitratore non probet testamentum sine legitimo numero testium, de quo latius dico in tract. meo de antiquitate temporis, quodcunque tamẽ sit, negari non potest, quin sufficiant probationes leuiiores, sed hic nõ sunt probationes leues aut persuasivæ, sed persuasiones violentæ & efficacissimæ contra istum agentem, quod ipse negociator solitus fœnerari tantam pecuniæ quantitatẽ gratis & liberaliter Iudæis mutuare noluerit. ¶ Nono ¶ & vltimò saltem videtur deferendum iuramentum suppletium ipsius, Iudæis conuentis super solutione vsurarum, ex eo quod scribit Corne. in consil. 23. colum. 3. vbi quod defertur iuramentum suppletium super vsuris, quando est aliqua præsumptio contra vsurarium allegat text. in cap. ex literis, de iureiuran. Ioannes Andr. in d. c. 2. de vsur. lib. 6. hic sanẽ non vna præsumptio vsurarum est sed plurimæ vrgent. ¶ Videmus in simili, quod in causa matrimonij non defertur iuramentum suppletium, vt habetur in c. licet mulieri, extra de iureiuran. & tamen si sit probatum plus quàm semiplenẽ illud defertur. Bald. in con. 122. & consil. sequen. lib. 2. Panorm. in d. c. licet mulieri Gózadinus in consil. 11. colum. 4. in fin. similiter in aliis causis arduis & magnis regulariter non defertur tale iuramentum, vt habetur in d. l. admonendi, & tamen illud defertur, quando vltra semiplenam probationem est aliqua præsumptio contra partem. Paul. de Castr. in consilio 87. Quantum ad contenta. colum. 2. lib. 2. Franc. de Alberg. de Arret. inter consil. Bald. in consilio 401. colum. 2. circa fin. lib. 3. Corne. in consil. 135. ante fin. lib. 1. ¶ Nec obstat, quod tale iuramentum non defertur Iudæis, quia illud posset procedere contra verum Christianum, sed iste agens videtur suspectus retinendo affectum Iudæismi circa negociationem vsurarum & usum prioris nominis, quod adhuc Iudæus vocatur, quia priuilegio Christiani dignus non videtur, qui Christiani nomine & effectu abutitur. l. a nullo. C. de fer. vbi a quo remouetur effectus remouetur & nomẽ. Pau. de Ca. in con. 27. Visa inquisitione facta contra Benedictum. colum. 2. circa med. lib. 1. nam propter abusum perditur priuilegium. cap. priuilegium. 11. quæst. 3. c. tuarum, de priuilegiis. ¶ Secundo ¶ respondeo, quod illud procederet, quando solum constaret semiplena probatio, non quando probatum esset plus quàm semiplenẽ: nam in causis magnis & arduis non defertur iuramentum suppletium, & tamẽ quando probatum est plus quàm semiplenẽ, illud defertur.

Paul. de Cast. in d. consil. 87. Quantum ad contenta. colum. 2. lib. 2. Ias. in d. l. admonendi, colum. 25. versic. limita omnes istos casus. & in l. ait prætor, 1. in principi. colum. penult. ff. de iureiur. Corneus. in d. consil. 135. colum. fin. lib. 1. ¶ Secundo illa opinio, quod Iudæis non deferatur iuramentum suppletium, non videtur sine dubio, quia vtuntur Iudæi iure communi regulariter. l. Iudæi. & ibi Bartol. in summano. C. de Iudæ. ideo dicuntur de populo Romano, habent filios in potestate, & immunitas concessa hominibus alicuius loci trahitur ad Iudæos ibi habitantes. Alexand. in consil. 74. lib. 3. in consil. 99. lib. 6. & in consil. 3. lib. 7. Socin. in consil. 6. colum. 4. circa fi. & seq. lib. 1. Alibi scribit Corne. in consil. 260. ad fi. lib. 3. quod Iudæus minor restituitur in integrum, quando læditur, & tamen restitutio in integrum fuit introducta ex æquitate. l. i. ff. de minor. l. denique, & l. nec vtilem. ff. ex quibus caus. maio. licet etiam si iuramento suppletio videatur res plenẽ & ad integrum probata. ¶ Ex præmissis satis apparet responsum ad contraria; tamen ad maiorem demonstrationem respondeo singulatim, & ad primum quod agens habet intentionẽ fundatam super apocha, respondeo quod etiam rei conuenti habet intentionẽ fundatam super exceptione solutionis vsurarum ex supradictis. ¶ Non obstat, quod solutio vsurarum nõ potuit probari per testes Iudæos, quia illud procederet, quando Iudæi solum solutionẽ probarent sed vltra eorum testimonia concurrunt præsumptiones efficacissimæ contra agentem, vt supra ostendimus, ex quibus suppletur defectus in personis testium, vt supra probauimus, ¶ sicut ¶ dicimus, quod suppletur defectus in personis testium, numero aliorum testium, vt not. Doct. in l. prætor. §. cogetur. vbi Ias. in 2. not. ff. de eden. Dec. in c. licet causam. colum. 7. de probat. similiter defectus vnius testis suppletur ex integritate & idoneitate aliorum testium. Bal. in l. si quis ex argentariis. §. i. ff. de eden. Rom. in consil. 486. ad fin. Ias. in Auth. si verò cõtigerit. col. 2. C. de Iud. Dec. in c. causam quæ. col. 1. de offi. deleg. Corne. in consil. 42. col. fi. lib. 1. in consil. 172. co. pen. lib. 2. in consil. 288. col. 5. ad fi. in consil. 319. col. pen. circa med. lib. 3. & in consil. 40. colum. 3. lib. 4. ¶ Non ¶ obstat, quod non valet cõsequẽtia, agens consuevit fœnerari, ergo iste cõtractus est fœneratitius, quia istud procederet quando solum constaret ista præsumptio. sed hic plurimæ aliæ cõcurrunt quæ sufficiunt, vt supra ostendimus. Secundo respondeo, quod imò videtur sufficere ista præsumptio, quando probatur mutuum & eius retentio per aliquod tempus vt supra docuimus, allegando decis. Neapol. decis. 91. col. 5. pro quo facit quod scribit Alex. in consil. 50. col. 4. lib. 1. vbi quod præsumitur contra emptorem rei furtivæ, quod fuerit conscius furti, quando eiusmodi emptiones facere consuevit, quia semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali. regula, semel malus, de reg. iur. lib. 6. & in terminis vsuræ allegauit supra Io. de Ana. in ciuitate, Deci. in l. rogasti. §. si tibi, cum similib. de quibus in primo fundamento, & supra num. 17. ¶ Non ¶ obstat, quod illi testes videntur deponere in causâ propria, quod ipsi soluerint vsuras, quia illud procederet, quando ex tali depositione possent sentire commodum repetendo vsuras. sed hic tali commodum renuntiauerunt protestantes, quod ex eorum testimoniis nõ intẽdunt commodum consequi, quo casu, eis creditur iuxta consilium Bald. in dict. l. dictantibus, quem refert & sequitur Dec. in consil. 342. col. 3. versic. accedit etiam illud. Ias. in consil. 78. colum. 3. lib. 3. post Alex. in con. 174. lib. 2. imò ¶ magis ¶ eis videtur credendum, cum deponant de facto proprio sine eorum interesse. innoc. in c. inquisitione, de accusa. Anton. de But. in cap. cum causâ, de testibus. Arret. in consil. 7. Diligenter & maturẽ. colum. secunda, versic. secundò conuincitur. Paulus de Castr. in consil. 336. In causa quæ vertitur Pisis. co. 3. & in consilio 331. In causa Syluestri. col. 3. circa fin. lib. 1. Amplius voluit idem Paulus in l. quicumque. C. de seruis fugitiuis. in consilio 34. Ego Paulus. columna secunda, post med. in consilio 84. Visa dicta facti narratione ex his quæ copiose. columna tertia, circa fi. in consilio 287. quia per primum egregiũ, ad fin. lib. 1. & in consilio 109. Visa petitione, col. 1. post med. lib. 2. quod plenẽ creditur vni testi deponenti de facto suo proprio sine aliquo eius interesse, sequitur Alexandrinus in consil. 197. col. final. versic. quia respondeo. lib. 7. Socin. in consil. 28. columna tertia, circa med. lib. 3. hoc tamen vltimum non approbo, quia contrarium determinat idem Alexandrinus sibi contrarius, in l. 2. §. 1. vbi Ias. ff. si ex nox. cau. ag. & in consil. 192. col. 4. ad fin. lib. 6. Ias. in d. l. admonendi. colum. 19. versic.



ultra alia scripta, & in l. nec is, in princip. ff. de acquir. hæred. vbi dicit, quod nunquam voluit consulere pro opin. Pau. de Cast. Reperio etiam q̄ contrarium tenet idē Paul. de Cast. in consilio 337. Primo quæritur. colum. 2. post med. versicul. itē nō obstat, quod hæc confessio. lib. 1. vbi, quod nō creditur testi deponenti de facto suo proprio sine eius interesse in præiudicium tertij, & mirandum est, quod Alex. & Ias. non aduerterint ad hanc cōtrarietate Paul. cuius etiā Pauli opinionē ferē sequitur Deci. cōsulendo sed malē: sed licet nō credatur vni testi ad plenum, quādo deponit de facto suo proprio sine eius interesse, negari tamen nō potest, quin fortius probet vt supra probauit, allegando Innoc. 31. Ant. de But. Aret. & Pau. de Cast. ¶ Secundo respondeo, quod imō testes deponētes se vsuras soluisse vidētur idonei quia principaliter nō consequuntur commodū ex eorū testimoniis, sed in cōsequentiā, nec ex eo, quod magister Martinus pronunciaretur vsurarius obueneret eis aliqua vtilitas, quia dicitur res inter alios acta, ita in terminis decidit Ange. de Castellione inter consilia Baldi in consilio 405. Ego Ang. lib. 1. quod est repetitū in consil. 10. lib. 3. & idē Ange. in dispu. sua, incip. Astenis miles. Bald. in consil. 361. Verba Barto. circa fin. lib. 5. licet contrarium dixerit in dict. l. dictantibus. & quod admittantur testes huiusmodi tenet Alexand. sibi contrarius in consil. 172. col. secūda, versicul. licet plura, lib. 2. quod est repetitum in consil. 41. lib. 4. dum allegat Ange. in dict. dispu. Astenis miles. idem tenet Abb. in consil. 113. colum. 4. versic. nec obstat. si dicatur, lib. 2. licet dubitauerit idem Abb. in consil. 81. lib. 2. vbi tamen quod plurimum adminiculantur. Idem tenet Cald. in consil. 6. in tit. de testibus. pro hoc facit quod scribit Bal. de laboratore, in consil. 293. colū. final. lib. 3. & istam opinionem teneo in casu isto ob concursum aliarum præsumptionum, de quibus supra. ¶ Non obstat, quod testes deponentes super consuetudine fœneradi dicuntur singulares, quia cū agatur de probando quid in genere, id est, cōsuetudinē fœnerandi, non autē actus particulares fœnerationis admittuntur testes singulares dictum est originale Jacob. de Areti. in l. testium. C. de testib. & in vsura tradit Bald. in consil. 406. In causa Vincentij. colū. 1. lib. 1. in consilio 192. Proponitur, quod in quadam ciuitate, colum. fin. lib. 2. in consil. 161. Proponitur quod per commune, colum. 2. post med. lib. 3. in consil. 465. Visis dictis articulis. lib. 4. & in consil. 514. Ad euidentiā præmittendum est quod in inuentario. lib. 5. & istam opinionem semper tenuit Bal. quādo agitur de probando, quē vsurariū simpliciter, secus quādo agitur de probando quem vsurarium manifestū, tunc enim variavit, vt patet in consil. 459. Vis dicta petitione. col. 2. & col. 3. post med. vers. reducendo ergo omnia. & consil. lib. 4. & in consil. 447. Ad euidentiā præmittendum est, quis dicatur usurarius manifestus, colum. 2. post med. lib. 5. & quod vsura probetur per testes singulares voluit Abb. in dict. consil. 81. col. 1. & in dict. consil. 113. colum. 3. lib. 2. licet contrarium tenuerit idem Abb. in consil. 33. colum. 2. vers. item dico. & in consil. 42. lib. 1. eādē opinionem, quod probetur vsura per testes singulares, tenet Veronen. in d. consil. 3. col. 4. Ange. in d. disput. Astenis miles. Corne. in consil. 91. colū. 13. vers. tamen dū agitur. in consil. 134. col. 2. versic. & ad probandum. lib. 1. in consil. 247. colum. 7. in fi. vers. dato autem sine præiudicio. latius in consil. 34. lib. 2. & in consil. 185. colum. 2. in fin. vers. & dato. & in consil. 286. lib. 3. in quibus locis attestatur Corn. hanc esse cōmunē opinionē, eandē opinionē ultra Moder. quod vsura probetur per testes singulares tenet Cald. in consil. 5. in tit. de testibus. idem in possessione tenet Guido Papius in statuto, si quis per literas, in vers. & electione, in fi. Alexad. in consil. 118. colū. 2. vers. itē probatur per plures testes, lib. 2. Idē in iurisdictione & electione sepulturæ tenet Guido Papius quæst. 544. Idem in additione hæreditatis, quia consistit ex pluribus actibus tam in verbis quam in factis, & non factis, & habet tractum successiuū, ideo nō nocet singularitas testiū circa illos actus Paul. de Cast. in consil. 113. contra superius consultata. col. 2. lib. 1. Socin. in consil. 295. colum. 2. vers. postremo & si omnia prædicta. lib. 2. vbi Socin. idem voluit quādo agitur de probanda possessione, vel quasi iurisdictione, aut alijs iuris vniuersalis sequendo Inno. in d. c. qualiter, de accusatio. Inno. etiam sequitur Aret. in cōf. 42. visis. cōf. col. 2. vers. 2. principaliter dicimus. Boer. q. 23. col. 14. post med. qui tamen fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit. q. 342. in secunda parte opin. etiā Inno. sequitur Ang. in consil. 333. col. 3. circa med. versic. nec dicat quis eos singulares. Paulus de,

Cast. in consilio 51. In causa spectabilium. colū. 2. circa med. versicul. nec obstat. quod isti testes. lib. 2. Boer. quæst. 239. colum. 9. post med. & licet Ias. in rep. l. admonendi, colū. 90. in fin. vers. nota etiam diligenter. ff. de iureiurand. dicat tutius esse tenere contrarium, tamen ad rationem Ias. clarē respondet Corne. in d. consil. maximē in d. consil. 34. & 185. eādē opin. quod sufficiant testes singulares ad probandum quid in genere, modo non agatur de probando actus aliquis temporis limitati, tenet Socin. in consil. 95. colum. pen. ad fin. & in consil. 103. col. 2. lib. 3. idem quod sufficiant testes singulares, vbi agitur de probando quid in genere, tenet Curt. iunior in consil. 64. colum. 3. in fin. Rochus de Curte in repe. c. fi. colū. 106. in quinta dubitatione, extra de consuetut. Cald. in consilio. 9. colum. 2. circa med. in consil. 19. colum. 5. post med. & in consil. 76. col. 6. circa med. Hippol. de Marfil. in consil. 1. columna 5. versicul. & quod isti testes qui tamen Hippol. variavit in consil. 109. colum. 2. circa med. sed ultra Moder. allego Paul. de Castr. in consil. 380. Iudex est, in fi. lib. 1. vbi amplius voluit quod cōfessio debiti, p̄betur per testes singulares. & hoc vltimū de confessione debiti sequitur Deci. in consilio 650. colū. 2. post med. fortius ¶ scribit idem Paulus in consilio 395. In causa, quæ vertitur in curia domini locum tenentis. colū. 3. lib. 2. quod testes singulares admittuntur ad probandum præsumptam voluntatem aliquis, putā quod testator instituerit fratrem eo animo, vt hereditatem alteri communicaret: nam valet testimonium testium singularium deponētium, quod ita dici audiuerūt à testatore vel ab hærede. Alibi scribit Bald. in cōsilio 207. quia dicta domina. libro 4. quod testes singulares probant stuprum. idem videmus in fama, quod probatur per testes singulares. Bart. in l. de minore. §. si pluriū, versic. sed quid si testes diuersi. ff. de quæstio. Bal. in l. 1. C. de testa. refert & sequitur Curtius iunior in consilio 54. colum. 3. in fin. vbi idem dicit in mala fide. ¶ Idem in vita, quæ probatur per testes singulares, puta si vnus testis deponit, quem natum esse viuū ex vno signo, alij testes ex alijs signis. Veronen. in d. consil. 50. colum. 4. ¶ Alibi scribit Socin. in consilio 54. columna prima, lib. 3. quod plures testes singulares loquentes de diuersis præsumptionibus faciunt vnum indicium ad torturam, sed morderi potest dictum illud Socin. ex d. Bald. in consilio 479. Tres sunt casus. in princip. & in consilio 515. Quidam fuit interfectus, colum. 1. post med. lib. 5. vbi quod indicium non probatur per duos testes singulares, sed diligentius considerando nō aduersatur Bald. quia loquitur super vno & eodem indicio. Socin. autem diuersis præsumptionibus. Alibi & fortius scribit Gozadinus in consilio 79. colum. 3. quod si vnus testis deponit de facto, alter de confessione, plenē probant, & tamen sunt singulares, sed hoc vltimum dubium videtur, quia contrarium tenet Paul. de Castr. in consilio 258. Si benē consideretur, ad fin. lib. 1. Corne. in consilio 90. columna secunda, ad fin. lib. 2. in consilio 58. columna 3. versiculo quinimō si vnus. in consilio 261. columna 2. ad fin. in consilio 291. columna tertia, circa fin. lib. 3. & in consilio. 153. columna fin. libro. 4. sanius fuisset locutus Gozadinus, si dixisset, quod faciunt semiplenam probationem quod voluit Bald. in cōsilio 240. donatio, lib. 1. Calca. in d. consil. 19. colū. 4. circa med. Decius in d. consilio 650. colū. 2. post med. Benē verū est, quod si vnus testis deponeret de veritate facti, alij de confessione etiam absente parte, alij de fama quod probarent. Veronen. in consil. 3. colū. penult. Curt. iunior in d. consilio 168. columna 7. versic. secundus principalis est articulus, vel saluari posset dictum Gozadini, quādo vnus testis deponit de veritate actus, alij de confessione, quæ facit semiplenam probationem, putā, quia præsentē parte vel quia geminata. Curtius iunior in d. consil. 168. columna 7. allegat Bartol. Alexand. & Cor. & sic quādo confessio probatur per legitimū numerum testium, secus quādo vnus tantum testis deponit super cōfessione, ut loquitur Gozad. cuius dictum in casu suo saluari nō potest, ex præmissis apparet opin. quod testes singulares admittantur ad probandum, quid in genere magis esse communem, licet aliud tenuerit Decius in c. licet causam, de prob. & in consil. 215. colum. 3. circa med. vbi tamen non allegat tot & rātos patres, de quibus supra, ad quos si aduerrisset, aliud (arbitror) dixisset. Præterea de autoritate Decij nō videtur curādū, quia fuit sibi cōtrarius, & cōtrariū tenuit in d. consil. 650. col. 2. in fin. Præterea Decius allegat pro se Alex. in cōfiliis, de cuius etiā Alex. autoritate nō videtur curādū, quia idem Alex. fuit sibi contrarius, quod imō admittantur testes



testes singulares ad probandum quid in genere, voluit idē Alex. in d. consil. 17. col. 2. vers. idē probatur per plures testes, lib. 2. in consil. 85. col. 1. vers. prater ea testes singulares. eodē lib. 2. in consil. sequē. 86. col. 3. vers. nec haberet obstare. in consilio 92. col. 4. vers. nec obst. si dicatur. lib. 5. in consil. 10. col. 2. post med. lib. 6. & ad fin. consilij. quod consil. 10. habetur in consil. 141. lib. 1. & idē Ale. in consilio 147. colum. penul. in fin. lib. 7. & istā opinionem dicit veriorē idē Alexan. in consil. 172. col. 2. in fin. vers. opponitur etiā cōtra dictos testes lib. 2. in consil. 41. Visis & optimē discussis. col. 3. vers. opponitur etiā cōtra dictos testes. lib. 4. eadē opin. sequitur idē Alex. in consil. 122. in causa & lite, an. fi. lib. 4. eandē opinionē dicit cōmunē idē Alex. in consil. 12. col. 1. lib. 7. idē sequitur Rochus de Curte in repe. c. fi. col. 106. in 5. dubitatione, de consuetu. vbi loquitur Rochus in cōsuetudine, idē dicam cū Bal. in consil. 218. præsупposito statuto irritante. lib. 1. quod nō quālibet singularitas reddit testes singulares, sed ea quę differt in substantia nec didit testes singulares, quādo cōueniunt in eundē rei finem. Bald. in con. 39. Proponitur quod celebratus col. secūda & in consil. 150. Quidā Gasparonus. lib. 3. sed dicta istorū testium nō differunt in substantia, imō cōueniunt in eundē rei finem. Alibi scribit Paul. de Castr. in consil. 143. Viso processu & attestationib. col. 1. post med. lib. 2. q. testium singularitas solū nocet, quādo probatio pōt esse dubia, quia pōt se habere ad esse & non esse, secūs quādo omnia tendunt ad eundem finem sine quacunque dubitatione, sed quādo testes deponunt, quem esse vsurarium in genere, nō super facto certę vsurę tantum, & omnes loquuntur de vsuris ab eo commissis licet diuersis, eorum depositiones semper se habent ad vnum esse, quod vsuras commiserit, & licet deponant de diuersis vsuris, vsurę tamen sunt, nec hoc nocet quia nō agitur de probando certam vsuram tantum, sicut quādo agitur de probando vnum certum debitum, vel vnam certā confessionē vnius debiti tantum, testes enim singulares nō sufficerent, quia possent intelligi de alio debito aut de cōfessione alterius debiti quā illiusde quo ageretur. & ista opin. sine dubio videtur procedere in casu nostro, quia nō agitur hic criminaliter, vt condemnetur & puniatur tanquā vsurarius, sed ciuilitē tātū, vt arguatur quē esse solitū scenerari, & quia in casu isto plurimę aliz & ipsę efficaces & vrgentes concurrunt coniecturę, quibus omnibus simul iunctis probatio sufficiens colligi videtur etiam in causa criminali. ¶ Secundō t. respondeo, quod licet testes singulares plenē nō probent, saltē inducunt præsumptionem. Alexandri. in consil. 77. ad fin. lib. 1. Paulus de Castr. in consil. 281. In causa ista quinq. colum. pen. circa fin. lib. 1. in consil. 109. Visa petitione. colum. 2. post med. lib. 2. vbi. quod faciunt magnum indicium & cōiecturā per text. in c. fin. de suc. ab inte. & in consil. 342. In causa fratales. col. 2. vers. quartō dicitur. lib. 2. quod adminiculantur, tradit Cor. in cōf. 101. col. 3. post med. vers. tamē satis, in cōf. 135. col. 1. lib. 1. & in cō. 242. col. 3. post med. vers. & licet isti testes. lib. 3. ¶ Quinimō idem Corn. in consil. 307. col. 3. vers. & licet lib. 3. dicit, quod testes singulares faciunt semiplenam probationem. idem dicit Bald. in consil. 37. Quidam tabellio. circa med. vers. sequitur ergo, lib. 1. Veronensis in consil. 3. col. penult. circa med. Calca. in d. consil. 19. colum. 4. ¶ Fortius voluit Paulus de Cast. in l. Lucius. ff. de infam. & in l. admonendi, columna septima. ff. de iureiuran. quod potest iudex fidem plenam adhibere testibus singularibus, si ex illis inducitur ad credulitatem, vbi dicit hoc Bart. velle, quod dictum pro eleganti refert & sequitur Socin. in consilio 262. colum. 5. ad fin. vers. & pro certo. lib. 2. idem voluit dictus Bartholomæus Veronensis in dict. consil. 3. in fin. Curtius iunior in consil. 106. columna prima, post med. & columna 3. ante med. Hippol. in consil. 39. colum. 3. in fin. & in consilio 73. columna 3. circa med. ¶ Nec obstat, quod quādo testes sunt singulares, huius probāt mille. quā vnus, quia illud procedit, nisi aliter iudex inducatur ad credendum ex qualitate negocij per supradicta, cū omnes probationes sint arbitrarię. l. 3. §. tu magis. l. ob carmē. §. fi. ff. de testibus, de quo tamen latius dixi in tract. meo de antiquitate tēporis. ¶ Secundō illud t. possit procedere, quādo fieret probatio per testes singulares tantū, secūs quādo concurrerent aliz præsumptiones, vt hic Pau. de Castr. in consil. 250. Viso puncto suprascripto. columna. 2. post med. vers. & licet videantur. lib. 2. vbi, quod defectus singularitatis testium suppletur ex aliis præsumptionibus, & maximē procedunt prēmisa contra vsurarium, contra quem

facile præsūmitur, quod ei soluta sit vsurā, qua ei nihil dulcius. Ancharā. in consilio 40. Visa petitione. columna prima, ad fin. vers. de leui igitur. ¶ Non obstat, quod iste agens videatur persona grauis, idē quod requiruntur probationes pleniores, quia suprà probatum fuit contrarium, quod imō dicitur vilis & infamis, idē sufficiunt probationes leuiores & persuasivę, cū agatur etiam de re difficilis probationis, & pcedatur sola facti veritate inspecta. ¶ ¶ Non obstat, quod dato iureiurando nihil aliud quæratur, quia illud nō procedit, quādo de periurio constaret ex actis, secundum Alexandrin. in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. sed ex actis constat de receptione vsurarum per testes examinatos, & tot alias coniecturas vrgentes suprà ostēdimus. Secundō respōdeo, quod potest probari contra iuramentū ex confessione partis. Paulus de Castr. in l. qui iurasse. §. 1. ff. de iureiura. l. 1. in l. 1. duo patroni. §. idem Iulia. ff. eo. ti. Boer. q. 306. col. 1. in fin. in 2. parte. sed hic apparet de confessione partis ex recognitione apochę vbi scriptum erat verbum, reua, significās interesse, & vsuram apud Iudęos ex his, quę suprà notauimus. ex quibus apparet satis videri defensatam causam Iudęorum in iudicio conuentionis. ¶ Venio ad causam pignorum reconuentionalem, in qua intentio iudęorum reconuentionum videtur fundata ex scriptura ipsius agentis vltimo loco producta & ab eo recognita, ac etiam ex testibus examinatis deponentibus, de traditione pignorum & t. licet agens dicat illam scripturam pertinere ad aliam causam, tamen pluralitas causarum non præsūmitur nisi probetur. l. si diuortio. ff. de verborum obligatio. notatur in l. triticum, eodem titu. Paulus de Castr. in consilio 405. Primō quærro. lib. 1. facit idem Paulus in consilio 128. Viso dicto instrumento, ad fin. & in consilio 360. Circa primum videtur quod tenor. columna secunda, lib. 2. gloss. & Doctores in l. omnium. C. de testam. Decius in cap. in præsencia, in not. no. de probat. Decisio Neapolitana decisione 198. & maximē præsūmitur ista identitas causę in ista scriptura, id est, quod loquatur de pignoribus, de quibus agitur, quia ista scriptura recognita est in ipsa papyro seu charta, in qua sunt descripta & designata ipsa pignora. scribendo t. autem ad parcellā pignorum censetur habuisse scientiā & noticiam omnium contentorum in ipsa parcella, iuxta not. per Bartol. & Doctores in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de verborum oblig. Alexand. in consil. 4. colum. 9. in consil. 39. colum. 2. lib. 2. & in consilio 118. col. 2. ad fin. lib. 7. Deci. cōf. 217. col. 1. & in consilio 328. col. 3. imō ex eo solū, quod illa parcella descriptionis pignorum fuit apud ipsum magistrū Martinum, præsūmitur, quod de ea noticiam habuerit. Aret. in cōf. 15. ad fin. Anch. in consil. 170. Principaliter contra istos legatarios. col. 2. Paul. de Cast. in consil. 94. Clarum est in iure. col. 2. lib. 2. per l. nō est ferēdus. ff. de trāsa. & per not. in Auth. at qui semel. C. de proba. vbi præsūmitur quis didicisse testificata, quādo attestations fuerunt apud eū, itaq; cū ipse agens scripserit in foliato seu parcella pignorum, præsūmitur approbasse cōtēta in ipsa parcella, id est, quod re vera tradita ei fuerint pignora descripta in ipsa parcella, quia facto ipso inducitur approbatio. l. Paulus re. spō. nō tātū verbis. ff. rem rat. hab. & t. magis in terminis faciunt quę scribunt Bart. & Doct. in l. 1. §. Lucius, per illum text. ff. de pact. de eo, qui subscribit alicui scripturę, vt censeatur approbare omnia contenta in ipsa scriptura, ac si totam scripturam fecisset, in tātū, quod subscribens nō potest talē scripturam impugnare, nisi doceat se fuisse deceptum aut inductū ad ita subscribendum. Ang. in con. 400. Pau. de Cast. in con. 216. confirmando. col. 2. in 3. dubio lib. 1. similiter de traditione pignorum deponunt plures testes, & licet videantur singulares, & Iudęi ex maiori parte, tamen videtur probare cū habeant præsumptionē p se, quia non est verisimile, quod agens mutuauerit tātā quantitātē pecuniarum Iudęis immobilia nulla possidentibus sine cautela pignorum, cū sit solitus scenerari. sceneratores autē a cōmuniter accidentib. nō temerē pecunias credunt, nisi eis cautū sit aut per hypothecam bonorū stabilium, aut pignorum traditionem. In materia autem probatoria valet argumentum a communiter accidentibus. p. & Doct. in l. neq; natales. C. de proba. Mod. in c. in præsencia, de proba. ¶ Rursus maximē t. omnium attenditur verisimilitudo in materia probationum. l. si duo, in p. c. & ibi notatur. ff. de iureiur. l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. c. licet causa. vbi Doct. de proba. idē quādo testes hinc inde sunt examinati, illi præsferuntur pro quibus sūt cōiecturę &



praesumptiones. Paul. de Cast. in cons. 162. Visis & ponderatis omnibus. col. 2. ad fi. lib. 2. notat Ias. in l. si extraneus, in 4. no. ff. de cond. ob. cau. Alibi scribit Paul. de Cast. in cons. 301. Abb. bene examinandum dubia. col. 1. ad fi. lib. 1. quod propter verisimilitudinem datur fides libro rationum, qui alias non probaret. refert & sequitur Ias. in l. admonendi, columna 17. ff. de iureiuran. sed ultra Ias. tradit Bal. in Rub. C. de fide instr. Cor. in cons. 319. col. 10. vers. & hinc est. lib. 3. Dec. in cons. 510. colum. 1. circa med. & in cons. 240. col. 5. ad fin. vers. 4. & ult. lib. 2. Cor. in cons. 81. col. pe. & fi. lib. 4. itaque cum omnia arguant hanc verisimilitudinem traditionis pignorum, qualitas mutuantis, quia solitus foenerari & pignora accipere, solitus negociari, qui pecunias tam multas in discrimine non collocaret, qualitas Iudeorum recipientium, nihil stabile possidentium, quantitas pecuniae mutuatae, plusquam verisimilis est allegatio Iudeorum, quod pignora tradiderint, ideo saltem videtur locus esse iuramento suppletivo, ex his quae abunde collegimus circa articulum causae conventionalis. ¶ Nemo putet me auidē consilium reddere in gratiam Iudeorum, pro quibus agētibz & vsuras petentibus patronū non ago contra Christianos. Planē pro ipsis reis causam ago contra hominem non breui ex parte suspitione laborātem, licet pro iudeis etiam vsuras petentibus consuluerit, Paul. de Cast. in cons. 174. Videtur dicendum, quod dictus Iudaeus lib. 2. licet in fin. consilij se excuset. Laus Deo, Virgini, ac diuo Ioanni Euāgelistae patrono meo. Thaurini, Aymo Crauetta de Sautiano Iurifcon.

## S V M M A R I V M.

- 1 Pater potest transigere de bonis aduentitiis filij in re dubia dummodo non donet, cum habeat maiorem potestatem quam tutor.
- 2 Scientia partis arguit scientiam totius, ideo qui scit de parte instrumenti praesumitur de toto scire.  
Scientia praesumitur ex vicinitate temporis & loci. ibid. num. 2.
- 3 Testis examinatus si dicat se non dixisse ut notarius scripsit, cui magis credatur testi, an notario pulcherrime, hic vide.
- 4 Testes admittuntur publicatis attestacionibus, quando proponitur tale quid quod ab initio cogitari non potuit.
- 5 Testes recipiuntur publicatis attestacionibus super facto nouo & diuerso, licet ex eo partis reprobetur intentio.
- 6 Testis quando vnum deponit in iudicio, aliud extra iudicium, licet fletur dicto iudiciali, tamen ex tali testimonio iudex ad sententiam procedere non debet, quia talis testis dicitur de falso suspectus & torqueri potest.
- 7 Donationi insolutum censetur renunciare petens debitum aut pecuniam. Renunciantibus iura sua regressus non datur. ibid. num. 7.
- 8 Variari non potest in iudicio, ideo qui semel viam vnam elegit, ab ea recedere non potest.
- 9 Sententia interpretatur secundum ius, ideo iudex condemnans reum in petitis simpliciter, censetur eum condemnasse ut de iure debebat.
- 10 Sententia in dubio interpretari debet in fauorem condemnati, ut minus censetur condemnatus quam sit possibile.

## C O N S I L I V M LXXIII.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Michael Matthæi Mathinoati de Bardonecchia, patriæ Brianzonensis, egit tanquam pater & administrator nomine suorum liberorum contra Antonium Orcelleti tanquam filium & heredē Ioannis Orcelleti petendo florenos centum & sexaginta, vigore vnius instrumenti recognitionis factae per dictum Ioannem Orcelleti Ludouicū eius filio, ex causa dotium maternas, pro qua summa obligauit quaedam bona de quibus mentio habita in ipsa recognitione. Dictus vero Antonius Orcelleti reus opposuit vnam quitationem factam per dictum Ludouicū Orcelleti Ioanni eius patri de dicta summa, eadem die qua factum fuit instrumentum recognitionis, id est, duodecima Iunij. 1528. Replicauit actor, quod illa quitatio fuit facta eo mediantē, quia Ioānes pater Ludouici dedit in solutum ipsi Ludouico bona mentionata in dicto instrumento recognitionis, & super hoc deposuerunt quatuor testes. Antonius reus in prima instantia produxit vnum instrumentum transactionis factae lite pendente inter eum, & dictum Michaelē patrem agentem nomine filiorum, offerens se paratum implere contenta in eo. Contra quam transactionem filij ipsius Michaelis opposuerunt quod fieri non potuit, tanquam de re clara post

publicatas attestaciones, fuit reus condemnatus in petitis & expensis non obstante quitantia. Deinde in causa appellationis coram domino Vicebaliuo Brianzoni reus produxit aliam quitationem de florenis triginta & quinque ex causa deminutionis maioris summae dotis, quae quitatio facta fuit per ipsos agentes patre consentiente, anno 1535. die 19. Iunij, contra quam quitationem oppositum fuit per actores, quod fuit ex causa augmētī dotis facti per Ioannem Orcelleti Catharinā suā primā vxoris. quod tamen augmentum reperitur factum de florenis triginta & sex, qua tamen quitatione non obstante, dominus Vicebalius pronunciauit, benē iudicatum & malē appellatum, condemnando reum in expensis, & emenda iuxta nouas ordinationes regias. ¶ Ex praemissa narratione processus oriuntur dubia sequentia. Primo, an valeat dicta transactio facta per patrem nomine administratorio filiorum. Secundo, quia in libello originali actorum fuit conclusum alternatiuē ad soluendum florenos centum & sexaginta, aut ad restituendum bona designata in instrumento recognitionis, an censeantur actores ab illa petitione recessisse, dicendo, quod illa bona data fuerūt in solutum, & posito recesserint, an ita recedere potuerint. Tertio, an iudex primus qui in petitis reum condemnauit, censeatur eum condemnasse in petitis iuxta primam conclusionem, aut ad bona praecise. Quarto, an secundus iudex benē pronunciauerit stante illa quitatione de florenis trigintaquinque. ¶ Circa primum dubium de transactioe, puto breuiter concludendum, illam tenere, quia potest pater transigere super bonis aduentitiis filiorum in re tamen dubia. Alexand. in cons. 176. circa fi. lib. 2. imo potest etiam alienare bona filiorum immobilia ex causa & sine decreto iudicis, ut notant Mod. post alios in l. praes. C. de transact. & ultra Alex. de patre quod possit transigere de bonis aduentitiis filiorum, retinendo tamen, sed non donando, no. Bal. in l. i. C. de bon. mater. quod dictum simpliciter refert & sequitur Ias. in l. nulli, ad fi. ff. de transact. & si tutor potest transigere de re dubia pupilli, ut in d. l. praes. a fortiori poterit pater, habens maiorem potestatem in bonis filij, quorum est administrator quam tutor in bonis pupilli, ut probat Ias. in l. filiusfamilias, colum. fi. ff. qui satis. cogan. Quod autē causa filiorum esset dubia, apparet. nam praesumptio est, quod agentes scirent de illa quitatione facta per Ludouicū eius patri, cum facta fuerit eodem tempore coram eisdem testibus & notario ex scientia tenim patris arguitur ad scientiam totius negocij, l. non est ferendus. ff. de transact. vbi Doct. in l. cum haeres. ff. de lib. leg. & in l. qui Romae. §. duo fratres. ff. de verbor. obli. rursus praesumitur scientia quitationis ex vicinitate temporis, sicut dicimus de vicinitate loci, cum sit eadem ratio. Bal. in cons. 295. Petrus Lombardi. colum. 1. lib. 3. non est enim verisimile, quod notarius qui recepit ambo instrumenta, simul vnum ostenderit alterum si sciebant, si pro quia, & dicunt, quod erat facta cum illa qualitate, quod bona cederent in solutum, cur non praecise petierūt bona pluris valoris, ideo faciendo petitionē alternatiuē, praesumptio est, quod dubitabant de illa quitatione, quod esset facta eo modo, quo testes deposuerunt, id est, cum datione in solutum. ¶ Secundo erat dubia res contra actores, quia illi testes, qui ita in iudicio deposuerunt, postea moniti per censuras ecclesiasticas deposuerunt se non dixisse in eorum testimoniis de illa datione in solutum, sed solum recognouisse & obligasse illas res, ut continetur in ipso instrumento recognitionis, quo casu magis videtur credendum ipsis testibus quam notario, qui aliter scripsit. licet enim vnus tantum ex pluribus testibus diceret, se non dixisse, ut notarius scripsit, potius crederetur notario, quam testi, vbi ciuilitur ageretur, ut not. Alex. in cons. 70. col. 2. in consilio. 74. col. fi. lib. 1. Dec. in c. cum parati, col. fi. de appel. secus tamen videtur, quando omnes testes contradicunt scripturae notarij, quia praeferrī debent, cum sint plures numero & notario non inferiores. l. 3. §. 1. ff. de testib. c. in nostra. eo. tit. extra. & in terminis istud sensit Bal. in cons. 385. Ex quadam scriptura, l. 5. dū dicit, quod si vnus testis tantum contradicit scripturae notarij, quod magis creditur scripturae notarij, cum habeat vim duorum testium, ergo praesupponit Bal. clarē, quod si plures testes contradicunt eius scripturae, illi non stentur. Idē voluit Curt. senior, in cons. 56. col. 9. circa med. vers. & miror, quod allegata fuerint, quinimō etiam, vbi vnus testis tantum contradicit scripturae notarij, non videtur probare illa scriptura ciuilitur, nisi iudex aut alius fuerit etiam praesens examinationi testis, ita tenet Alexand. post Specu.



Specu. in cons. 65. col. 2. vers. idem quò ad casum nostrum. lib. 2. ¶ Non obstat modo, quòd isti testes non fuerunt solenniter examinati, quia dico quòd fuit petitiu[m] eos repeti solenniter, quòd iudex facere recusauit & malè, nec obstat testiũ publicatio, ¶ q[uod] n[on] poterat diuinare pars rea, quòd notarius falsum scriberet, & aliter quàm testes dixissent aut dicerent, istud enim sciri non poterat, nisi testib. publicatis, & visa notarij scriptura. quo casu quando post publicatos testes p[ro]ponitur tale quid, q[uod] ab initio cogitare quis n[on] potuit, admittuntur testes iuxta no. in c. cum clamor. in c. cum in tua & in c. extenore, de testib. Veroneñ. in cons. 55. col. 2. Ias. in rep. l. admonendi, col. 15. vers. tu ergo potes planè. ff. de iureiuran. ¶ Secundo ¶ respondeo, quòd factũ probandum post publicationẽ testium, n[on] erat idem factũ aut contrarium, quia nolebat reus probare c[on]trariũ factum, quòd quitatio non esset facta mediante insoludum datione, sed erat factũ diuersum, quòd testes n[on] deposuerunt eo modo, quo notarius scripserat, quo casu admittuntur testes post publicationem, vt in Auth. qui semel, cum ibi no. C. de probatio. solum enim tendebat istud factũ ad probandum delictũ notarij, & sic ad rem diuersam & notariam, & licet similis reprobetur intentio partis, hoc non habetur in c[on]sideratione, vt per Bar. in d. Auth. qui semel, col. 3. ad si. vers. item quid requiratur vt testis dicatur falsus. Aliter etiam respondeo ad illud argumentũ, quòd isti testes n[on] fuerunt solenniter examinati, quia licet ¶ quando reperitur testes deposuisse vnum in iudicio aliud extra iudiciũ, videtur standũ depositioni iudiciali & solenni. Bal. in cons. 486. licet assessores. lib. 3. & in cons. 171. Punctus. lib. 5. cum sit ex tali tamẽ testimonio iudiciali n[on] debet iudex procedere ad sententiã, quia multũ deminuit de fide testis. Alexan. in cons. 124. col. 2. lib. 6. & in cons. 127. col. 2. lib. 7. imò talis testis tanquã suspectus torqueri debet. Bal. in d. cons. 171. lib. 5. & licet loquatur Baldus sub dubio, istud tamen firmat Alexand. in cons. 251. lib. 6. in consil. 63. lib. 1. & idem Alexand. in consilio 237. colum. 2. lib. 6. quòd talis testis est suspectus de falso. ¶ Tertio principaliter causa filiorum erat dubia propter quitationem productam, in causa appellationis, per quã apparet, quòd filij trãsgentis de eius consensu & licentia receperunt à patre rei conuerti florenos triginta & quinque ex causa deminutionis maioris summe dotis debite ipsi filijs, si illa bona fuissent data insoludũ, quomodo acceperissent partem? ecuniarũ? praterea quomodo fuisset debita illa summa ex causa dotis? quia donatione insoludũ fuisset sublatum debitum, Insti. quib. mod. sol. obliga. Nec valet obolum resp[on]sio data per aduersarios ad hanc quitationem, quòd illa solutio facta fuit ex causa augm[en]ti dotis, quia tollitur ista cauilliosa resp[on]sio duobus modis. primo, quia est c[on]tra verba quitationis, quibus dicitur ex causa dotis, n[on] augm[en]ti dotis, aliud enim est dos, aliud dotis augm[en]tũ, Secundo tollitur, quia quitatio dicit ex causa deminutionis maioris summe dotis, si esset facta ex causa augm[en]ti, n[on] esset ad deminutionẽ maioris summe, cum summa restans solum esset de vno floreno, vt patet ex lectura instrum[en]ti matrimonij ab ag[en]tib. producti. ¶ Quarto n[on] erat dubia res, imò clara contra actores, quia posito & n[on] concessio, q[uod] illa quitatio fuisset facta mediante datione insoludũ de illis bonis, tamen ¶ ab illa datione actores reuocauerunt in conclusionẽ eorum libelli: dum petierunt bona aut pecuniã, & sic dederunt reo electionẽ soluendi pecuniã, quã solutio fieri n[on] potuerat nisi renunciando dationi insoludũ, ideo qui vult consequens, id est, pecuniã, c[on]setur velle omne necessarium antecedens ad illud, id est, renunciationẽ dationis insoludũ, qua non sublata, pecunia peti poterat. l. ad r[ati]o[n]em. l. ad legatum. ff. de procu. l. illud. ff. de acqui. hæred. & in terminis ita tradit Alex. in cons. 110. li. 5. ideo sublata datione insoludũ per renunciationem frustra ad eam reuerti pars voluit, quia renunciantibus iura sua regressus non datur. l. queritur. §. si venditor. ff. de ædil. edict. l. fin. de remis. pig. c. ex transmissa, de nuncia. c. ore, de priuile. ex quibus apparet, quã malè & iniuste reiecta fuerit exceptio istius transactionis, per quam conditio actorum facta erat melior vltra tertiam partem debiti, & vltra. ¶ Circa secundum dubium breuiter respondeo, quòd actores non poterunt recedere ab eorum petitione in preiudiciu[m] partis ree, cui ius quæsitum fuit. regula, quòd semel placuit, de reg. iur. li. 6. c[um] ibi no. & maximè hoc procedit, q[uod] pars rea opposuit, quòd emendatio fieri non potuit post litem contestatam, iuxta materiam. l. edita. C. de edendo, dico

tamen, quòd hic non cadit materia emendationis, quã considerari posset quãdo quis ineptè egisset, & vellet emendare libellum, qui aliàs sustineri de iure non posset, sed iste libellus non erat ineptus, adeo quòd de iure sustineri non posset. Posito enim & non concessio, quòd illa quitatio facta esset Ioanni Orcelliti p[er] Ludouicum filium, mediante illa insoludum datione, liberum tamen fuit, ipsis actoribus causam à Ludouico habetibus recedere ab illa datione insoludum, & dare electionem reo conuento, quia licet vnicuique fauori suo renunciare. l. pen. C. de pact. cum simili. ideo infero, quòd etiam si actores voluissent expensas soluere, vt à petitione alternatiua recederent, hoc tamen facere non potuissent. & de agente ¶ in iudicio, quòd non possit variare, quando semel elegit vnam viam, est text. in l. fin. vbi Ias. col. secunda. C. de codicil. & profecto esset absurdum, quòd si regi semel alternatiuè, admittat ad variandum vt alterum præcisè petam. Ex quibus infero, quòd si agentes non potuerunt variare, multo minus per illam oppositionem, quòd quitatio facta fuit mediante datione insoludum censeantur petitione iam facta discessisse, ne tacitè permittatur, quòd expresse fieri prohibetur. leg. qui ad certum. ff. loca. ¶ Venio ad 3. dubiũ, in quò c[on]cludo, ¶ quòd iudex, qui reum simpliciter condemnauit in petitis, censetur cum condemnasse, vt de iure debebat. quia intelligitur sententia secundum ius commune. l. Herennius. ff. de euictio. l. miles. §. decem. ff. de re iud. cap. dilectus de offic. ordi. Bar. in l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pig. Bart. Veron. in consilio 57. colum. 5. in prin. ideo cum de iure aliter condemnare non posset, quã iuxta illam conclusionem alternatiuam, vt supra ostendimus in 2. dubio, sequitur, præsumendum esse quòd voluerit condemnare, vt de iure debebat, & non poterat. ¶ Secundo istud probatur ¶ quia sententia in dubio debet interpretari in fauore rei, vt minus censeatur condemnatus quàm sit possibile. l. hæ enim causa. ff. de suspect. tutor. Alexan. in consilio 46. colum. 1. lib. 5. Socin. in cons. 134. col. 2. lib. 1. Dec. in cons. 43. columna 1. ad fin. sed condemnato vtilius est, quòd solum censeatur condemnatus in petitis alternatiuè, quã præcisè, igitur &c. & hoc maximè procedit, quia licet actores opposuerint contra quitationem factam per Ludouicũ q[uod] facta fuerit mediante datione insoludũ, tamẽ nunquam in specie petierunt illa bona, neq[ue] reuocauerunt ab eorũ petitione alternatiua. ¶ Circa quartũ & vltimũ dubiũ dico, quòd secundus iudex omnino malè pronunciauit, d[um] ratione n[on] habuit illius quitationis de florenis triginta quinque solutis ipsis actorib. cum essent detrahendi, vt abundè supra probauimus. Primus tamẽ iudex benè pronunciauit, si eius intentio fuit talis qualis esse debebat, vt ostendimus in 3. dubio est verũ, quòd ex quitatione nouiter producta in causa appellationis, retractari debebat eius sententia, quò ad illã summam florenorũ triginta & quinque, iuxta l. per hanc. C. de temp. appel. consulerem tamen, quòd haberetur declaratio à primo iudice qualiter intellexit sententiam suã, dum in petitis condemnauit. & ita respondeo de iure, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 18. Nouembris. 1540. Ay-mo Crauetta Iuriconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Ineptus dicitur libellus, quando ex narratis non elicitur actio, seu non deprehenditur causa idonea, ex qua actio eliciatur, vel quando ex narratis apparet, quod iniuste quis, aut sine actione experitur.
- 2 Notarius censetur rogatus, vt verba ita concipiat quod ex eis voluntas disponens susciatur.
- 3 Princeps præsumitur vti plenitudine potestatis quando aliàs actus non valeret.
- 4 Falsum non committit notarius apponens clausulam consuetam, licet de eo rogatus expresse non fuerit.  
Notarius potest apponere in testamento clausulam codicillarem, licet testator eum non rogauerit, nec ipse notarius virtutem eius intelligat. ibid. num. 4.
- 5 Testator censetur velle quod ius disponit.
- 6 Notarius non apponens instrumento quod tenetur apponere, tenetur falsi, idem si apponat aliquid prohibitum.  
Dolus præsumitur contra eum, qui id non fecit quod facere tenetur. ibid. num. 6.
- 7 Ineptus libellus recipi non debet, sed dentibus lacerari, & contra libellũ ineptum exceptio aliqua non est necessaria.
- 8 Notarius habet præsumptionem iuris pro se, adeo quod li quidiſſimè constare debet de falsitate contra eum.



- 9 Dolus praesumitur ex tarditate, quando quis distulit falsi accusationem proponere.
- 10 Dolus praesumitur contra accusatorem qui id obicit, quod sibi non prodest, sed alteri tantum nocet.
- 11 Inimicitia praesumitur ex lite.
- 12 Praesumptio ubi est contra aliquem, fortiores in eo requiruntur probationes, imò apertissime, & tales testes de quibus non sit aliqua verisimilis dubitatio quod debeant deierare.
- Praesumptio qua pro aliquo est, operatur quod leuioribus pro eo sufficiant probationes. numero 12.
- Probationes leuioribus sufficiunt quando agitur de pena vitæ. ibid. nu. 12.
- 13 Falsitas committi non solet sine aliqua causa, idè falsitas non consideratur, ubi falsitatis causa nulla considerari potest.
- Dolus non solet committi sine animo lucrandi, & aduersus personam non maleuolam. ibid. num. 13.
- 14 Doli causa cessante, cessare debet doli praesumptio, & ubi causa doli verisimilis nulla imaginari potest, cessare debet ipsius doli praesumptio.
- Praesumptio non fit de non verisimilibus. ibid. num. 14.
- 15 Causa facti considerari debet in qualibet materia potius quam ipsius factum.
- 16 Falsitatis praesumptio cessat in re modica.
- 17 Falsitatis praesumptio cessat, quando ex ea nullum quis reportat commodum.
- 18 Dolus non praesumitur contra facientem id quod cedit ad sui damnum.
- Falsitatis praesumptio cessat in eo quod fit coram multitudine.
- 19 Instrumentum non probat quando continet non verisimilia, sed dicitur suspectum, licet testes contra illud non deponant.
- Instrumentum continens rem verisimilem probare debet, licet testes contra ipsum instrumentum deponant. ibid. num. 20. quod est singulare.
- 21 Praesumptio illa praefertur, per quam arguitur bonitas hominis, idem in testibus, quia praefertur qui deponunt de bonitate alicuius.
- 22 Testibus plenè deponentibus super re non verisimili potest iudex non credere.
- 23 Testibus non idoneis creditur quando deponunt verisimilia.
- Liber sociorum probat in fauorem scribentis, in his quæ sunt verisimilia. ibid. num. 23.
- 24 Verisimilitudo dicitur cognata naturæ & habetur pro lege, & verisimilius dicitur quod magis consonat rationi & iuri communi.
- 25 Testes coarctantes negatiuam de facili non coarctabilem redduntur de falso suspecti.
- Oblivio de facili praesumitur circa tempus. ibid. num. 25.
- 26 Suorum appellatione qui veniant, remissiuè.
- Testes redduntur suspecti deponentes super his, quæ sunt iuris. ibidem numero 26.
- 27 Antecedenti destructo corrumpit consequens.
- 28 Instrumentum ut reprobetur per testes, debent testes deponere de toto eius tenore.
- 29 Instrumentum an reprobetur per testes, quorum quilibet deponit de sensu suo se non auduisse proferri tale quid per disponentem.
- 30 Testis quando unum deponit extra iudicium, aliud in iudicio, ex tali testimonio iudiciali non potest ad sententiam diffinitiuam perueniri, imò torqueri debet testis.
- 31 Depositioni extraiudiciali potius videtur standum quam iudiciali, quando habet plures praesumptiones pro se.
- 32 Depositio extratorturam pro qua sunt plures praesumptiones praefertur depositioni in tortura.
- 33 Testis deponens circa id super quo prius dixerat se non recordari, redditur suspectus, nisi alleget causam cur magis nunc recordetur quam prius.
- 34 Instrumentum ut reprobetur per testes, debent esse omni exceptione maiores.
- 35 Puniri non debet, quod non mala fide fit.

## CONSILIUM LXXV.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Accusatur falsi magister Bartholomæus Claudij notarius, ex mota Chalanconis patriæ Delphinatus, per Catharinam Arpaione ex duplici capite. Primo, quia apposuerit in testamento quondam Ludouici Arpaionis patris ipsius Catharinæ, & in relicto eidem Catharinæ facto de solidis quinque, verba illa, iure institutionis, allegando in accusatione nunquam fuisse dictum per testatorem iure institutionis. Secundo, quia in eodem testamento scripsit notarius, quod vocauit testator hæredem vniuersalem Ludouicum Romerij & suos: opponendo etiam quod testator de suis nihil dixit, super quibus titulis seu causis assertæ falsitatis praesupponitur, testes ausos fuisse negatiuam coarctare, quaritur quid iuris? Breuiter quò ad primum caput falsitatis satis probatur de calumnia accusationis & iniustitia processus super eodem capite nam ex hoc

- capite accusatio probatur euidentissime inepta. ineptus enim dicitur libellus, quando ex narratis non elicitur actio, seu non deprehenditur causa idonea ex qua actio eliciatur. gloss. & Doct. in l. i. in princip. ff. de eden. Cor. in consilio 121. colum. fin. lib. 1. & in consilio 302. colum. 2. lib. 2. & dicit Inno. in c. i. de offi. vica. quod libellus arguitur ineptus, quando ex narratis in eo apparet, quod iniuste quis vel sine actione experitur. quod refert & sequitur Bald. in cons. 34. In causa ista allegantur plura. col. 2. lib. 2. sed ex narratis in accusatione euidenter apparet de iniustitia accusationis & defectu actionis: nam pars fatetur & eius etià testes dicunt quod pater reliquit filiae solidos quinque tantum, quibus mediantibus voluit eam esse exclusam à bonis, considerata dote eidem constituta, & sic apparet ex lectura accusationis, quod voluntas patris fuit, filiam esse exclusam mediantibus dotibus & relicto solidorum quinque: si hoc testator voluit, ergo in necessarium antecedens illud etiam voluit, & notarius ita conciperet verba relicti, quod voluntas testatoris seruaretur, & sine quibus verbis filia ad voluntatem patris exclusa non fuisset. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de procu. l. illud. ff. de acq. hæred. & idè si testator instituit seruum proprium hæredem in necessarium antecedens: censetur ei libertatem relinquere, quia alias sine libertate institutio non valeret. Insti. de hære. inst. in princ. l. pen. C. de neces. seru. hære. inst. Nec est verisimile, quod testator voluerit rogare notarium ad concipiendum verba relicti, ex quibus testamentum corrueret. l. 3. in princip. ff. de testam. mili. l. si prætor. ff. de iud. l. quotiens. ff. de reb. dub. c. Abbate, de verbor. sign. idè si videmus, quod princeps in dubio licet non praesumatur plenitudine potestatis uti velle, istud tamen non procedit, quando sine plenitudine potestatis actus non valeret. Paul. de Cast. in l. ex imperfecto. in fi. C. de testa. Alex. in l. quanquam C. de testa. mili. Paul. de Cast. in cons. 414. In facto praesenti. colum. 3. circa med. lib. 1. Dec. in c. quoniam Abbas. colum. 5. de offic. delega. & in cons. 11. col. pen. post med. & alibi sæpè Doct.
- ¶ Secundo, circa hoc primum caput accusationis probatur ineptitudo eius, quia notorium est, quod in omni parte mundi, ubi scripto iure viuitur, consueuerunt notarii, vel infra mediocritatem petiti apponere titulum institutionis in relictis quæ liberis fiunt. ergo si notarius accusari falsi non potuit apponendo clausulam consuetam notariæ, licet de ea rogatus non fuerit: quia semper dicitur rogatus, ut apponat clausulas consuetas, idè notarius potest apponere clausulam codicillarem, licet testator eum non rogauerit, imò nec virtutem eius intelligat. Barba. in c. quò ad translationem. ff. de offic. dele. Alex. in cons. 1. col. 6. lib. 1. Soc. in cons. 93. colum. 6. circa med. lib. 4. Dec. in l. vt liberis, colum. 3. circa med. C. de colla & in cons. 490. col. pe. ad fin. & quæ scribit Ias. in l. certi conditio. §. si nummos. in 3. no. ff. si cert. pet. Dec. in c. cum M. in 5. not. de consti. similiter non tenetur notarius falsi apponendo hypothecam bonorum consuetam apponi, licet de ea nihil dictum fuerit, Bald. in l. 1. colum. fi. ff. solut. mat. sequitur Ias. in consilio 153. col. 3. lib. 2. si notarius potest apponere clausulas consuetas, etià sine quibus testamentum potest sustineri, ut clausulam codicillarem, quanto magis potuit & debuit notarius apponere illa verba iure institutionis, sine quibus testamentum valere non poterat. & in terminis quod apponens verba in testamento necessaria ad validitatem actus, non puniatur falsi, licet de eis rogatus non fuerit, tradit Alex. in cons. 53. col. 4. vers. similiter non potest dici. lib. 7. Cor. in cons. 261. col. 5. ad fi. vers. & maxime quia faciens. lib. 4. & istud probatur ratione inconuincibili: si enim permittitur notario apponere clausulas consuetas in testamento, ergo eas apponendo poenā non incurrit. l. Gracchus. C. de adul. poena enim locum habet in prohibitis non in permissis. c. qui peccat. 23. q. 4. ¶ Tertiò dico, posito & non concesso, quod ista verba iure institutionis non essent consuetæ apponi, ut tamen sunt notariæ, adhuc notarius non puniretur falsi si quia testator in dubio censetur velle quod ius disponit. l. si duo. vbi Baldus. ff. de acquirend. hæred. Bartolus & Doct. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. cum sim. sed ius vult, quod filiis relinquatur legitima titulo institutionis, alias rumpitur testamentum. §. aliud quoque capitulum, in Authen. vt cum. de apel. cogno. gloss. in Auth. nouissima. C. de inoff. testa. ergo censetur testator voluisse legitimam relinquere ut ius disponit, & sic titulo institutionis: notarius igitur apponens illa verba iure institutionis ex voluntate testatoris falsi puniri non debet. ¶ Quarto dico, quod in isto primo



primo capite lapidatur notarius de bono opere, nō solum enim potuit & debuit apponere illa verba titulo institutionis, vt supra ostendimus, sed amplius dico, q̄ si omisisset ea apponere cum teneretur, posset falso puniri. Imol. in l. si post. C. de iuris & fac. igno. vbi quando notarius apponit in instrumento aliquid de iure prohibitum, vel omittit apponere quod sibi incumbit, debet de falso puniri quod dictū sequitur Soci. in consil. 97. colum. 2. lib. 1. Pro quo facit, quia præsuntur dolus contra eum qui id non facit, quod facere tenetur. tutor qui repertorium. ff. de admini. tutor. l. dolo. ff. ad legem Fal. Anch. in consilio 306. In causa quæ vertitur inter Iacobum. colum. 2. Corn. in consilio 116. ad fin. lib. 1. & alibi sæpè Doct. sed notarius tenetur apponere clausulas consuetas, vt supra ostendimus, ergo non apponendo præsuntur in dolo, sicut etiam dicitur de notario omittendo debitas solennitates instrumenti, quod præsuntur falsarius. l. inbemus, in fi. & l. volumus. C. de testa.

¶ Quinto dico, quod falsitas notario imputari non potest, quando posuit in instrumento quod tacitè & effectualiter intelligebatur, licet expressum non fuerit à partibus, sed aliter ex precedentibus aut sequentibus apparebat, puta, testator dixit, quod voluit testamentum valere iure codicillorum, aut in vim cuiuscunque ultimæ voluntatis. notarius apposuit, quod voluit valere in vim donationis causa mortis, certè nō tenetur falsi, quia donatio causa mortis cōprehenditur sub illis verbis, aut in vim cuiuscunque ultimæ voluntatis, ita Alexa. in consil. 53. colum. 1. lib. 7. & quod scribit las. in consil. 153. lib. 2. contra quem tamen consuluit

7 Curt. senior in consil. 56. ¶ Inferitur ex præmissis, q̄ quod accusatrix in hoc primo capite omnino egit sine omni iure & actione, ideò iudex non debebat recipere hoc primum caput accusationis, sed dentibus lacerare. c. sacerdotibus. 11. q. 1. gl. ff. de offic. assessor. Imol. in c. 1. de offic. vica. Bald. in consilio 54. Casus brevis. col. 2. circa med. lib. 1. & idem Bal. in consil. 160. Libellus. lib. secundo. quod exceptio aliqua non est necessaria contra libellum ineptum, ideò dolus & calumnia probatur cōtra istam mulierem temerariam, quæ contra iuris præcepta ineptam accusationem proposuit, regula, qui contra iuris, de regu. iuris. lib. 6. & absolui debet reus à crimine falsi ex hoc primo capite: & melius fecisset iudex si reum fatigari non sustinisset ex capite prædicto. ¶ Venio ad secundum caput circa oppositionem illius verbi, & suos, in quo etiam puto non esse probatum crimē falsi contra notarium, & primò q̄ cōsidero, quod præsumptio iuris est pro notario, adeò quod liquidissime constare debet de falsitate contra eum. gl. & Doct. in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis. las. in l. singularia. colum. 20. versic. confirmo etiam prædicta. ff. si cer. pe. cōsidero etiam, quod per contrarium suspitio doli & calumniæ est contra istam mulierem temerariam circa istam accusationem falsi. Primò quia euidenter calumniata est in primo capite sue accusationis, ideò idem præsumi debet contra eam in altero secundo capite. regula, semel malus, in 6. Secundo, q̄ quia distulit proponere accusationem falsi post sententiam latam cōtra eā in fauorē hæredis vniuersalis, p̄ remedio. l. fi. C. de edi. diui Adrian. tollē. ex qua retardatione dolus contra eā præsuntur. Ita in maternis, de eo qui distulit falsi accusationē proponere, tradit Bal. in consil. 37. Quidam tabellio. in fin. lib. 1. & generaliter de eo, qui tardat exceptiones, pponere, q̄ in dolo præsuntur, tradit Anch. in consil. 234. casus talis est præceptum. col. 1. Paul. de Cast. in consil. 81. In causa ista quinque. colum. 1. post med. & in consil. seq. colum. 3. ante med. lib. 1. Addo Feder. de Senis in consil. 23. colum. 2. in princ. & colum. 3. in princ. vbi, quod suspitio est contra parrochianum accusantem prælatum criminis, & petentē eū immoueri, quando non se opposuit statim cum potuit, ob id, quod admitti non debet ad accusandum, per c. cum in tua, qui matr. accu. pos. & quod scripsi in consilio 65. col. penult. in princip. vbi, quod ex longo silentio suspitio oritur. in consilio. 28. columna 2. post med. tradit idem Feder. in consilio. 93. Factum quod proponitur. col. 2. post med. Præsumptio enim iuris est, quod si venisset ad accusationē falsi, ex veritate pro confirmatione iuris sui illud verissimiliter fecisset antequam pateretur cōdemnationem, sed differendo post eam, præsumptio est quod illud fecerit ad

10 vindictam. ¶ Tertiò arguitur q̄ dolus contra istam accusatricem, quia accusat notarium in eo, quod nec accusanti nec hæredi vniuersali, qui contra eam obtinuit sententiam prodest, sed notario tantum nocet. Alexan. in consil. 174. col. pen. lib. 2. & in cōf. 9. col. 1. li. 6. quod ipsi accusatrici

non prodest accusatio patet, quia de veritate testamenti, q̄ factum fuerit, quod ipsa mulier fuerit exclusa ab hæreditate vniuersali probatur per testesmet ipsius mulieris, & ipsa mulier hoc nō negat, imò fatetur, solum enim impugnatur testamentum in ea parte, qua sui vocati reperiuntur, sed ista vocatio mulieri ipsi neq̄ nocet, vt per se patet: similiter non prodest hæredi vniuersali, imò ei nocet. ob id mirandum est, quomodo voluerit ista mulier curare vtilitatem hæredis vniuersalis sui aduersarij, & probare quod grauatus non fuerit, profectò qui naturali ratione viuunt non induci poterunt ad credendum, quod mota fuerit mulier ad accusandum notarium sine aliqua vtilitate ipsius mulieris, quam nullam consequi potest, esto milies pronunciaretur instrumentum falsum in ea parte: sed solum ad vtilitatem hæredis vniuersalis, quem q̄ verissimiliter odio prosequitur propter litem quam egit contra eum ex qua inimicitia præsuntur cum esset lis de tota vna hæreditate. Alexan. in consil. 99. columna 1. lib. 1. Rom. in l. 2. §. hoc rescriptum. ff. ad Syllania. Io. de Ana. in consil. 59. col. 2. in fin. Rolandus de curte. inter consilia Calca. in consil. 64. colum. 4. in prin. & cum ipsa mulier fuerit spoliata illis bonis, licet authore prætoris, suspitio tamen inimicitie vitari non potest. c. item cum quis. de resti. spoli. quid dicemus igitur mouisse istam mulierem ad accusandum notarium nisi vindictam & amaritudinē quandam, vt saltem vexaret notarium, postquam voluit aduersarium suum iurare citra opine cōmodum ipsius mulieris. ¶ Et si dicatur, qd̄ moueri potuit amore reipublicæ vt falsitas puniretur, respondeo, q̄ cessat ista præsumptio cum appareat de clara & euidenti calumnia in primo capite accusationis, quocasu lex præsuntur cōtra eam, regula, semel malus, & quia nullum reip. interesse considerari potest ex prætensa falsitate, vt apparebit ex infra dicendis circa criminis obiecti

12 cōsutationem. ¶ Infero q̄ ex præmissis, quod ex quo præsumptio iuris est, contra istam mulierem improvidā & temerariam, fortiores pro ea probationes requiruntur cōtra notariū quam alias essent necessarie cessante ista præsumptione. c. quia verissimile, vbi Abb. in 2. not. de præsumptio. idem Abb. in consilio 11. colum. 2. in 2. dubio. lib. 1. quod probationes debēt esse apertissimæ, & tales testes, de quibus non sit aliqua verissimilis dubitatio, quod debeant deierare. Quādo contra aliquem iuris est præsumptio. notat gl. & Doct. in l. transactione. C. de transact. Soc. in consil. 236. columna 6. versic. 2. respondeo. lib. 2. las. in l. si extraneus, in 6. nota. ff. de cond. ob. cau. & in l. sciendū. col. 5. ff. de verb. ob. Dec. in consil. 105. col. 3. in consil. 175. col. 5. & in consil. 177. col. 1. Curt. iunior in consil. 52. col. 3. circa med. idem in eo contra quē est suspitio, quia ad tollendū hanc suspensionē fortiores requiruntur probationes. Aret. in consil. 64. Diligēter, col. 4. circa med. versic. itē ex clausulis. Per contrariū cum habeat notarius præsumptionē iuris p̄ se, leuiore pro eo probationes sufficiūt, vt cōtrariorū eadē sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. iuuatur enim probationes notarij ex iuris præsumptione, quæ dicitur probatio liquidissima. gl. & Doct. in l. licet imperator. ff. de leg. pri. & l. si tutor petitus. C. de princ. tutor. & tradit Aret. ita arguendo ab oppositis, in cōf. 64. col. 5. versic. vndē requiritur. ex alio etiā sufficiunt leuiore probationes pro notario, quia agit de pœna euitanda. Dec. in consil. 650. col. 2. ¶ Quib. sic præmissis dico falsitatis crimē notario imponi non posse ex eo, q̄ scripserit testatorem vocasse hæredē & suos. Primò, q̄ quia falsitas committi non pōt sine aliqua causa, nam delictorum cum plura sint genera, nō solet quis moueri ad delinquendū sine aliqua causa eum impellente, & licet hoc pateat rationi naturali, quam solā sufficit allegare. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tutor. adduco Cor. ita considerantē in consil. 207. col. 1. lib. 4. Alibi scribit, idē Cor. in con. 63. circa fi. versic. & ex quo actū fuit. lib. 3. dicit, quod dolus non solet committi sine animo lucrandi, & aduersus personam non maleuolam, sed quæ causa potuit mouere istum notarium ad opponendū, dolose istud verbum & suos, nū vt noceret huic mulieri accusanti, quæ in hoc interesse nō habet, siue vocentur sui siue non? nū etiam moueri potuit vt p̄desset hæredi vniuersali, quia vocatio suorum, est ei dāno. fa & onerosa ratione fideicommissi. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulga. ipse etiam hæres de hoc non conquæritur, qui tamen si videret falsitatem, verissimiliter falsi accusationē potius instituisset, notarius etiam ex tali appositione cōmodum nullum consequitur, nec considerari potest, non quidē ex testamēto in quo notarius nō vocatur, nō per manus



hæredis vniuersalis, quia non est verisimile, quod voluerit aliquid donare notario in sui præiudicium, nõ per manus accusatricis; quæ ei molestias exhibet ob talem appositionem: quid igitur mouere potuit notarium ad ita apponendum? num dolus aliquis, cuius præsumptio nulla considerari potest, cessante. ¶ enim causa doli, cessare debet doli præsumptio: Abb. in conf. 69. col. 2. lib. 2. vbi quod cessante causa simulationis contractus, cessare debet simulationis præsumptio vbi enim causa simulationis aut doli nulla verisimilis excogitari potest, cessat doli & simulationis præsumptio. Areti. in conf. 65. col. 4. Cor. in conf. 189. ad fin. lib. 2. & in consilio 203. col. 2. post med. li. 3. & in terminis nostris ad excusandum notarium, ita arguit Soc. in consil. 277. col. 1. vers. & super hac varietate. lib. 2. qui omnino videatur. Præsumptiones enim fieri nõ possunt de non verisimilibus. Bald. in l. fi. in ult. nota. C. de hered. institut. & in c. 1. §. si quæ de feudo Guard. idē Bald. in l. siue possidetis, ad fi. C. de probatio dicit præsumi non debere, quod verisimile non est, tradit etiam Soc. in conf. 164. col. 5. vers. & sic magis est verisimile. lib. 2. Cor. in consil. 156. col. fi. circa med. lib. 3. ¶ Ex quibus infero in hac materia vnum ad quod iudex summopere debet aduerrere, posito milies & nõ concessio, probatū fuisse testatorem suos non vocasse, ex hoc tamen dolus aliquis contra notarium considerari nõ possit, ex quo doli causa nulla verisimilis imaginari potest per supradicta; sed præsumeretur notarius apposuisse de suo per simplicitatem aut errorem, & sic deliquisset per culpā & non per dolum. Pro hoc facit ¶ regula iuris, quod in qualibet materia considerari debet causa facti potius quam ipsum factum. l. verum. 2. ff. de furtis. c. eum dilecti. de accusa. c. occidit. 23. q. vlti. c. intelligentia, vbi gloss. in versic. ex causis, de verb. sig. idē posito milies & non concessio, factū ipsum, id est, vocationem suorum falso esse appositam, hoc tamen factum considerari simpliciter non debet, sed facti ipsius causa, quæ causa potuerit mouere notarium ad apponendum vocationem suorum per dolum, & sic causa facti huius quod ad dolum nulla considerari potest, dolus etiam considerari non debet. ¶ Fortius facit ¶ quod scribit Alexan. in conf. 74. col. 2. lib. 1. quod in re modica cessat præsumptio falsitatis & doli. similiter dicit Old. in conf. 162. Thema tale est P. condidit testamentum, in fi. quod in re modica cessat suspicio fraudis per text. in l. cum hi. §. modus. ff. de transact. Ratio est, quia non subest causa verisimilis, quod pro modico voluerit quis falsum aut fraudem committere, & sic volunt isti patres, quod cessante causa præsumptio falsitatis aut doli, cesset falsi & doli præsumptio.

17 ¶ Sed magis in terminis ¶ adduco Hippo. de marfil. in consilio 77. col. 2. vbi, quod cessat præsumptio falsitatis, quando ex ea nullum quis reportat commodum. sequitur Alex. preceptor meus, in conf. 15. Addo Imol. in conf. 129. in fine. Guido Papius. q. 455. sed vt dixi de commodum notarij considerari non potest, non quidem quod fuerit quicquam consecutus ab accusatrice vt falsum committeret, quia ipsa seipsam nõ accusaret, si causa falsitatis fuisset, nõ ab aduersario ipsius accusatricis, quia ista falsitas ei noceret ratione oneris fideicommissi, iuxta no. in l. Gallus. §. 1. ff. de lib. & posthu. de institutione facta de aliquo & suis, per nomē collectiuum, quod intelligitur per viam fideicommissi secundum communem opin. & latissimè alias consului, pro magnifico domino Barone Bressiaci in conf. 22. ¶ Nec dicat aliquis considerari posse commodum suorum per testamentum vocatorum, quia nullo modo verisimile est, quod liberi hæredis vniuersalis istud procurauerint: satis enim parat liberi si quid parentibus relinquatur, quorū votum est, vt bona ad filios perueniant. l. nam & si parentibus, in prin. ff. de inoffi. test. l. scripto. ff. vnde li. l. nihil. §. facilius. ff. de bonis li. l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. nescio tamē an iste heres liberos habeat, aut saltem iam adultos, qui auderēt notarium corrumpere, vel qui modum haberent tantam pecuniam aut aliud conferendi ad inducendum notariū vt delinqueret. ¶ Etiam non obstat si dicatur, poterat prodesse patri vocatio suorum, si fortè præmortuus esset testatori, filia superstitē, quia licet præmortuus esset testatori, nõ tamen sequitur, ergo filia successura erat patri ab intestato, cum potuisset pater aliud testamentum condere & filiam excludere, & sicut dilexerat testator hæredem vniuersalē, ita verisimile est, quod eius posteritatem & suos dilexisset. ¶ Preterea testamentum istud fuit grossatum & traditū heredi demum testatore mortuo, nec antea tradi potuisset, ergo impossibile est dicere, quid mouere potuerit notariū

ad apponendum vocationem suorum eo respectu, si fortè heres præmortuus fuisset testatori, quo mortuo cessat omnino iste respectus: idē mortuo testatore, verisimiliter nõ scripsisset de suis, nisi vocati fuissent. ¶ Secundo principaliter arguo in fauorem notarij ad excludendum præsumptionem doli in eo. Non ¶ præsumitur quis dolo fecisse quod cedit in sui damnum. l. præses. C. de seru. & aqua. & in terminis nostris ita arguit Soc. in d. conf. 277. colum. 1. post med. vers. ad instantiam autem fratrum. lib. 2. sed, vt sup. dixi, ista falsitas opposita solum concerneret damnum notarij, non partis accusantis, ergo cessare debet doli suspicio. ¶ Tertiò ¶ non est verisimile, quod ausus fuerit notarius falsitatem committere, coram multitudine hominum in testamento publice facta. l. hac consultissima, in fi. C. qui test. fac. pos. facile enim cogitare poterat, quod in tanta multitudine occulta falsitas esse nõ posset: idē si falso quid ascribere voluisset, verisimiliter secretius & occultius factum id esset, puta adhibendo aliquos testes alios doli participes. ¶ Quarto ista vocatio suorum est verisimilis, quia sicut dilexit testator hæredem, ita verisimile est, quod dilexerit & suos. Rursus, quia nulla causa verisimilis excogitari potest, cur eos apposerit si vocati non fuissent, vt latè sup. probauimus itaque ¶ sicut instrumentum continens, nõ verisimilia non probat, sed redditur falsi suspectum, licet testes contra illud non deponant. Bald. in l. scriptura, circa med. C. de fide instr. Abb. in conf. 99. in fi. lib. 1. Curtius iunior in consilio 17. col. 2. post med. & in consilio 178. col. 2. ita a contrario, quando continet instrumentum rem omnino verisimilem, in qua doli causa nulla considerari potest, probare debet & præsumi pro eo, licet testes contra illud deponant: quia præsumi debet contra testes deponentes non verisimilia, potius quia contra instrumentum omni roboratum verisimilitudine, arguendo ab oppositis: & quidem fortius. si enim præsumitur contra instrumentum, quando continet non verisimilia, a fortiori præsumi debet pro eo, quando continet verisimilia, quia ¶ ista præsumptio conuenit naturæ & bonitati ac probitati hominis. arg. l. merito. ff. pro socio. idē videmus, quod testes deponentes de bonitate hominis præferuntur testibus deponentibus de malitia aut iniquitate. Inno. & Doct. in c. auditis. de præscript. Bald. in c. in nostra, in princ. de testib. Abb. in c. cum P. col. fi. de accusa. & quod scribit Old. in consil. 183. col. 4. vbi quando reperiuntur literæ Episcopi contrariæ statur illis ex quibus fama bona probatur. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad testimonia assertorum testium, qui negatiuum ausi sunt coarctare, ad quæ respondeo multis modis.

22 ¶ Et primò dico, ¶ quod testes instrumentarij sunt suspecti deponentes rem nullo modo verisimilem, cum nulla causa verisimilis excogitari possit, cur notarius dolum & falsitatem commiserit in sui tantum præiudicium, vt latè sup. probauimus, idē non probant sicut dixi suprà de instrumento continente rem possibilem, sed non verisimilem, quod non probat, ergo idem in testibus, cum a pari procedat instrumenta & testes. l. in exercendis. C. de fid. instr. & in terminis adduco Bart. Bald. Ang. & Paul. de Cast. in l. Lucius. ff. de infam. vbi, quod potest iudex ex causa testib. plenè deponentibus fidem non adhibere: iusta autem causa nõ credendi talibus testibus dicitur quando deponunt rem non verisimilem, ita declarat & intelligit Feli. in c. auditis. col. 13. de præscript. refert & sequitur Curtius iunior preceptor meus, in consil. 17. col. 2. circa fin. & in consil. 52. col. 3. circa med. vers. puto igitur. ¶ Videmus econtra, ¶ quod creditur testibus non idoneis, quando deponunt verisimilia. Ang. in consil. 367. col. fin. vers. secundum ea quæ vidi. Rursus sociorum liber probat in fauorem scribentis, quando continet verisimilia. Baldus in Rub. C. de fide instr. sequitur Cor. in consilio 319. colum. 10. vers. & hinc est. lib. 3. Dec. in l. 1. col. 1. in fin. C. de eden. in consilio 510. columna 1. circa med. &

24 in consilio 596. columna 2. post med. verisimilitudo ¶ enim dicitur cognata naturæ. Bald. in consil. 180. Mortuo filio. lib. 3. & habetur pro lege verisimilitudo. Old. in consil. 13. cum quæstio. in fin. illud autem dicitur verisimile, quod magis consonat iuri communi & rationi. Inno. in d. c. auditis, post med. & ibi Doct. de præscript. Io. Ant. & Anto. de Butr. in c. in nostra. de testibus. & in c. licet causam, de proba. Bald. in l. qui accusare, colum. fin. C. de edendo. refert & sequitur d. Bartho. Veronensis in consil. 60. col. 3. Curtius iunior. in consilio 150. col. 5. ad fin. sed præsumptiones quæ sunt pro notario magis consonant iuri communi, quod bonitatem præsumit. l. merito. ff. pro socio, ob id præferri debent assertis testibus



25 testibus suspectis. ¶ Secundo redduntur suspecti asserti testes, quia deponunt negatiua non facile coarctabile. Bald. in l. actor, col. 3. C. de proba. Cor. in consil. 105. col. pe. lib. 3. & in cōf. 125. col. 2. circa med. li. 4. Ias. in l. 1. col. 4. ff. si quis ius dic. non obtemp. facile autem coarctari non potest talis negatiua. primo ex lapsu temporis, in quo tempore facile præsuntur obliuio. Inno. Ioa. And. & Doct. in c. qualiter & quando, 2. de accusa. Veronensis in consil. 5. col. 3. Corn. in consil. 324. colum. 5. circa med. lib. 3. quomodo enim est verisimile, quod isti testes rustici & literarum ignari, post tantum tempus recordati fuerint, an testator post heredem vocauerit suos vel non. ¶ Tercio redduntur suspecti isti testes. Nam terminus suos, est terminus iuris, super cuius intellectu Doct. laborant, ut patet ex his, quae scribit Paul. de Cast. in consil. 374. Visis omnibus punctis mihi traditis. col. 2. ad fin. versum dicit aliquis. & in consil. 454. Duo videnda sunt. col. 1. lib. 1. Alex. in consil. 26. col. 3. lib. 5. Dec. in consil. 217. circa fin. in consil. 228. col. 1. & in consil. 253. col. 2. Brun. Astensis in cōf. 43. col. 2. post med. Alex. in cōf. 141. col. 2. circa med. & plusquam verisimile est, quod isti testes rustici non intelligant istum terminum, & suos, quid importet, et si Gallice pferatur, itaq; quomodo verisimile est, quod memoria labili & tempore tam longo tenuerint quod non intelligunt? p quo facit q scribunt Bar. & Doct. in l. ff. si cert. pet. q testis deponens super mutuo illud non probat qn interrogatus quid sit mutuum respondit se nescire. quo enim possunt testes deponere super eo quod ignorat? dum enim dicunt suos vocatos vel non vocatos, in necessariu antecedens præsuntur intelligere qui dicantur, sui. ¶ destructo igitur antecedenti, quia illud ignorant, corrumpit & consequens testimonium. l. 1. §. huius. ff. de offi. eius. Bal. in c. i. in ver. æqualiter, col. 5. de his, qui feudum dare poss. Probo istud exēplo magis euident. Pone quod notarius scripserit reciprocam substitutionem & testes rustici dicant, substitutionem reciprocam factam non esse, nunquid fides eis dabitur, cum etiam mediocriter periti non omnino istud intelligant, quæ suspicio clare etiam arguitur, dū dixerunt aut dicere ausi sunt, quod testator non dixit in relicto facto filiae titulo institutionis, in qua præsuntur se iurisperitos, & scire differentiam an relinquatur simpliciter vel iure institutionis. Profecto si quis dicat, quod ego non intelligam, impossibile videtur, q post teporis lapsum dicti illius rationem reddam. Ex quib. apparet, q ista negatiua non facile per testes rusticos coarctari potest, imò difficilimum id videtur, & si iudex laborauit ex officio pro innocentia rei, ut tenebatur, credo quod testes interrogauerit, an intelligerent quid esset verbum, suos, seu quō illud intelligerent. ¶ Quarto redduntur suspecti, nam audio, quod isti testes primo loco examinati, nullo modo coarctauerunt negatiua, sed demum in repetitione, ideò suspicio, nescio qua videtur scatere contra accusatricem & testes istos, sicut dicitur de notario, qui addit in margine instrumenti iuxta no. in l. si vnus. C. de test. ¶ Quinto oritur suspicio, nam puto & præsuntur, quod iudex interrogauerit istos testes de toto tenore instrumenti, quod facere debuit, postquam extraordinarie processit metu ordinationum principalium, quæ ad causam istam minimè tamen pertinebant, & puto, quod testes non deposuerint super toto tenore, dicentes, se memoriam non habere. Quod si ita sit, cur magis potuerunt recordari, an sui essent vocati vel non? ¶ 28 quæ de aliis partibus testamenti? ideò dicit Doct. q ad hoc testes reprobent instrumentum in aliquo, necesse est, quod deponat super toto eius tenore. Bald. in consil. 2. Punctus questionis vertentis. col. 2. li. 4. Alex. in consil. 33. col. fi. vers. & etiam tertius testis. li. 3. per tex. cum. gl. in l. Lucius. ff. de infamib. aliis enim si de toto tenore non recordatur, ita videtur obliuisci potuisse de suis sicut de aliis partibus. ¶ Sexto, 29 ¶ isti testes deponentes negatiua dicuntur singulares, quia deponit quilibet de sensu suo, quod non audiuit vocari suos, ideò probare non videntur contra instrumentum. Bal. in consil. 37. Quidam tabellio. lib. 1. Alex. in consil. 43. col. 4. vers. Paschalis quintus testis. lib. 4. Cor. in consil. 22. col. 2. li. 4. ubi in terminis nostris loquitur, licet hoc ab aliquib. mordeatur, ideò omnino non firmo. ¶ Septimo fuit capitularum & articulatum contra aliquos testes, quod fuerint confessi extraiudicialiter suos vocatos fuisse, fursus quod omnes isti testes prius quam responderent in manibus iudicis, deliberauerant se referre ad instrumentum, quia non bene recordarentur, & creditur probatum istud fuisse, quo casu sine dubio nihil nocent notario, & in primis considero, 30 ¶ contra illos testes, qui extraiudicialiter confessi sunt suos

fuisse vocatos, quod licet in iudicio aliter deposuerint tamen ex tali depositione iudiciali non potest ad sententiam diffinitiuam perueniri contra notarium. quia ex tali confessione extraiudiciali multum deminuitur de fide testium. Alexand. in consil. 124. col. 2. lib. 6. & in consil. 127. colum. 2. libro 7. imò tales testes torqueri debent. Bal. in consilio 171. Punctus. li. 5. & licet loquatur Bal. ibi dubitatur, istud tamen firmat Alex. in cōf. 53. li. 1. & in cōf. 251. li. 6. & dicit idē Alex. in cōf. 237. col. 2. li. 6. q tales testes sunt suspecti falsi. ¶ Rursus ¶ in casu isto videtur potius standum confessioni extraiudiciali quam testimonio iudiciali istorum testium, quia confessio extraiudicialis habet plures presumptiones pro se, de quib. late supra tractauimus, in hoc secundo capite pretenfa falsitatis, quo casu confessio extraiudicialis inuatur ex illis præsumptionibus, ita Panor. in cap. literas, de præsump. ubi etiā Bal. quod dictum refert & sequitur Soc. in consil. 253. col. 1. post med. ver. vel etiā & clarius. li. 2. facit idem Soc. in consil. 92. col. 5. lib. 3. confirmatur ¶ istud dictum Bal. & Panor. Nam videmus in simili, quod ubi testis est varius, statur depositioni factæ in tortura. l. si postulauerit. §. sed si negauerit. ubi Bar. ff. de adult. Bart. in l. eos. ff. de falsis. Alex. in d. consil. 63. li. 1. & tamen istud non procedit, quando depositio facta extra torturam, inuaretur plurib. præsumptionibus, ita Soc. in d. consil. 253. li. 2. Dec. in consil. 175. col. pe. vers. 3. responderi potest. & in consil. 189. col. 5. ad fin. ver. non obstat secundum dictum, & col. seq. quantum autem ¶ ad omnes istos testes, qui prius extraiudicialiter dixerunt, q volebant se referre ad testamentum eò, quia non recordabantur, an sui essent vocati vel non, ex hoc etiam clare redduntur suspecti. Nā apparet deposuisse eos circa id, de quo non meminerunt, nisi in depositione iudiciali allegassent causam aliquam, cur magis recordati fuerint tunc, quam alias extraiudicialiter quando deliberauerant velle se ad instrumentum referre. Bar. Alex. & Doct. in l. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. de dam. infe. So. in cōf. 28. col. 3. post med. lib. 3. ideò prudentius egit ille testis instrumentarius, qui dixit, se non recordari, & ad instrumentum se retulit. ¶ Cōsideret ¶ igitur iudex, an isti testes rustici vitis tam multis laborantes contra quos, tantæque præsumptiones clamant, in omni dicantur exceptione maiores, quod tamen requiritur ad instrumenti impugnationem. Alex. in consil. 53. col. 1. lib. 7. & in consil. 43. col. 5. li. 4. Ias. in consil. 124. col. 3. post med. lib. 1. in consil. 153. col. 6. lib. 2. & col. seq. vers. 12. facit & in cōf. 16. col. pe. post med. li. 3. super quo tamen videnda sunt quæ scripsi in cōf. 56. col. 3. circa med. ¶ Iam falsum sine dolo committi non potest. l. nec exemplum. C. de falsis. doli autem suspicionem abunde supra purgauimus, ob id falsi pœnam cessare oportet. Puto enim milies non concesso, tamen sui vocati non fuissent, eorum tamen appositio mala fide facta non est. Quod ¶ autem fide mala non sit pœnam non meretur. l. si seruum. §. non dixit, in vers. amouere. ff. de acqui. hered. l. quamuis. ff. de condi. & demon. & ita per illa iura in simili arguit Paul. de Cast. in consil. 205. In causa quæ vertitur coram locumtenente. col. fi. lib. 2. ¶ Ex quib. concludo in fauorem rei accusati quod absolui debeat, & ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Gratianopoli. 21. Notembris. 1540. Aymo Crauetta de Sauiiano Iurisperitus, & ita in fauorem notarij fuit pronunciatum per curiam Parlamenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Reuocatio procuratoris constituti ad renunciandum beneficium an operetur antequam fuerit intimata ipsi procuratori, seu antequam ad eius notitiam deuenierit. & nu. 3.
- 2 Presentatus a pupillo ceteris patribus præsertur presentato a tutore.
- 3 Notificatio reuocationis procuratoris quando sit necessaria.
- 4 Velle præsuntur superior quod de iure debet.
- 5 Facto ipso inducitur presentatio ex mandato ad presentandum. Vendere & promittere de vendendo an sint diuersa, similiter soluere & petere terminum, ad soluendum, an sint diuersa. idem nu. 5.

C O N S I L I V M L X X V I.

Scripsi istud consilium ad instantiam Ioannis Alberti de Ebreduno, tanquam tutoris Ioannis Ymberti, licet scripserim contra eum.

D I V I N O



**I** VINO subsidio ex corde postulato. Proponitur in facto Capellania quædam, scilicet Marcellini in ecclesia Cathedrali Ebrudeni, mouetur de iure patronatus Ioannis Ymberti pupilli, qui primò dicitur cõstituisse procuratorem ad præsentandum dominum Franciscum Gacini. Deinde quod dictus eius tutor non habens notitiam de dicto procuratorio alium præsentauit, videlicet dominum Ludouicum Helisij, qui prior fuit admissus & institutus, modò oritur quæstio inter istos duos institutos vter præferatur, dicendum prima fronte præferri debere præsentatum a tutore tanquàm primò inuestitum, nam per constitutionem procuratoris ad præsentandum, non videtur reuocata potestas tutoris, quò minus præsentatio facta per eum valeat, antequàm reuocatio potestatis eius circa actum præsentationis fuerit ei denunciata. glos. in c. de renuncia. & in c. 2. de procu. lib. 6. Bal. & Paul. de Cast. in l. eius qui, vers. quas verò. ff. si cer. pet. & pro hoc videtur facere text. in Clem. cum illusio. de renuncia. vbi reuocatio procuratoris ad renunciandum beneficium ecclesiasticum debet deuenire ad notitiam procuratoris vel superioris, qua notitia non secuta tenet renunciatio facta per procuratorem reuocatum, & maximè istud videtur præcedere in beneficiis ecclesiasticis, vbi qui prior est tempore, potior est iure. nec consideratur quis prius acceperit possessionem, vt notant Moder. in l. quotiens, in 4. limitatione. C. de rei vindica. Rursus non videtur verum, quòd pupillus prius præsentauerit, licet constituerit procuratorem ad præsentandum, quia aliud videtur præsentare, aliud procuratorem constituere ad præsentandum. sicut dicimus, quòd aliud est vendere, aliud promittere de vendendo. aliud est vendere. ff. de verb. sign. latè Mod. in l. in bonafidei. ff. de eo quod cer. loco. ¶ Sed præmissis non obstantibus cõtrariam opinionem arbitror de iure veriolem, & quòd imò præferatur præsentatus a pupillo data paritate, quòd æquè sit idoneus, vt no. Rochus de Curte in tracta. suo de iure patro. in ver. competens, in tertia & 4. q. & Paul. de Citadinis allegatus per D. consulentem, itaque præsentatus a pupillo habet intentionem iuris fundatam pro se. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria. Ex quorum responsione veritas splèdidior fiet, ita non obstat primum argumentum, quòd potestas tutoris non videtur effectualiter reuocata ex mandato pupilli ad præsentandum ante notificationem factam ipsi tutori aut instituti, quia talis notificatio non est necessaria, nisi quando ageretur de reuocando constitutum ad negociationem aliquam certi & determinati loci, & certa est persona quæ lædi posset: ita Bar. & Bal. in l. vnica. C. de satisfda. cano. in c. ex parte decani, de rescript. Alexan. in consilio 83. colum. 3. libro 5. sed potestas tutoris non limitatur ad certa bona, nec ad certas personas, imò est generalis cū libertate, vt habetur in l. præses. C. de transact. Secundo respondeo, quòd notificatio non requiritur nisi in casibus a iure expressis. Cardi. in Cle. i. colum. fi. q. 31. de appella. quod dictum pro notabili refert & sequitur Deci. in consilio 169. col. 3. ver. & quia notificatio, ideò pars aduersa fundans se in notificatione nõ facta, tenetur probare necessitatem notificandi in casu isto. ¶ Tertio respondeo, quòd notificatio reuocationis mandati non est necessaria, nisi quando sine tali notificatione mandatarius damnum pateretur, vt habetur in d. l. i. C. de satisfda. in c. ex parte decani, de rescri. Ias. in l. si quis mihi bona. §. si. ad fi. ff. de acq. hære. sed iste tutor ex tali reuocatione potestatis præsentandi, quæ fit per constitutionem procuratoris, ad præsentandum damnum nullum sustinet, ergò &c. & quod scribit Rota deci. 171. no. quòd vbi aliquis facit procuratores, in antiq. vbi, quòd non requiritur notificatio reuocationis mandati ad acceptandum beneficia, cum solum agatur de præiudicio constituentis. similiter Dec. in d. cons. 169. col. 2. in fi. vers. 3. non obstat, dicit, quòd notificatio absenti fieri non debet, quado de absents præiudicio considerabili nõ tractatur. ¶ Quarto in terminis, quòd non requiritur notificatio, quando reuocatur potestas cõstituti ad præsentandum, adduco Paul. de Cast. in cons. 361. Venerabilis vir. col. 3. ad fi. lib. 1. secundum nouissimam impressionem, ex cuius dictis decisio aperta sumi potest ad calum nostrum. ¶ Quinto respondeo, notificatio reuocationis mandati non est necessaria in actibus extraiudicialibus qui possunt reiterari. Ioan. de Ana. in consilio 25. sed iste actus præsentandi dicitur extraiudicialis, quia non fit in forma iudicij, per citationem alicuius personæ, & potest reiterari, quia permittitur variatio, vt dixi in consilio 63. in 2.

dubio. ¶ Non obstat text. in d. Clem. 1. de renuncia. quia est speciale in casu illo, vt tradit Paulus de Cast. in d. cons. 361. colum. 4. ¶ Non obstat, quòd in beneficialibus, qui prior est tempore, potior est iure: quia retorqueo fundamentum, cū pupillus prior præsentauerit. Nec obstat, quòd institutio præsentati a tutore sit prior, quia cum præferri debeat præsentatus a pupillo institutio facta de præsentato per tutorem, debet intelligi sine præiudicio tertij, id est, præsentati a pupillo, cui iuri non censetur superior voluisse derogare cum illud ignoraret, l. 2. §. merito, & §. si quis a principe. ff. ne quid in loco pub. cap. licet, de constitu. cum sim. quòd procedit, licet posset superior tali iuri derogare, vt habetur in d. locis. & si habuisset superior notitiã talis præsentationis facta a pupillo, verisimiliter illi non derogasset, quia ¶ præsumitur superior in dubio id velle, quòd de iure debet. l. ex facto, vbi Ias. in 4. no. ff. de vulg. Bald. in consilio 121. Proponitur, quòd ex forma statuti. columna 2. lib. 1. quòd non intelligitur superior velle nec sentire, quòd nõ potest de iure vel æquitate scripta; sed ius & æquitas volunt, quòd factum a domino præferatur facto tutoris vel administratoris, quia ius æquè potes non obtinet. facit tex. in l. in re madata. C. manda. satis est enim, quòd respectu huius actus præsentandi pupillus tutore necessario non indiget. ¶ Secundo respondeo, quòd istud argumentum in specie tollitur per dictum Pau. de Ca. in d. cons. 361. col. 3. ad fi. lib. 1. si enim vult, quòd reuocatio mandati ad præsentandum tenet, etiam non facta notificatione, ergò clarè vult, quòd licet fiat præsentatio per procuratorem reuocatum, & sequatur institutio, talis tamen præsentatio & institutio non teneat, ex quo neque de procuratoris neque instituentis præiudicio tractatur, nec habetur in cõsideratione præiudicium præsentati, quia non dicitur damnum pati, sed lucrum non facere. ¶ Non obstat, quòd ex mandato ad præsentandum non inducitur præsentatio, quia respondeo, quòd imò videtur induci præsentatio, sicut dicimus, quòd ex mandato procuratoris inducitur ratificatio ante gestorum. l. Iulianus. ff. qui sat. cog. cū ibi no. ¶ Nec obstat, quòd aliud est vendere, aliud promittere de vendendo, quia illud procedit quòd ad inducendum effectum obligationis quæ obligatio hic cessat, quia præsentans non obligatur præsentato, imò patronus laicus potest a præsentatione recedere, & aliter præsentare, ideò ex hoc facto cõstitutionis ad præsentandum, satis declaratur animus constituentis. l. Paul. respondet non tantum verbis. ff. rem ratã haberi. verisimile videmus, quòd aliud est soluere, aliud petere terminum ad soluendum & tamè quòd ad perfectionem & approbationem actus paria sunt soluere, vel petere terminum ad soluendum Ang. in l. cū te. C. quod metus cau. idem in eo qui petit terminum ad soluendum iudicatum, quia censetur approbare sententiam. l. ad solutionem. C. de re iud. ¶ Secundo respondeo ad istud fundamentum, quòd nos nõ quærimus, an per mandatũ ad præsentandum cõseatur facta statim præsentatio, sed an cõseatur reuocata potestas tutoris, quòd ad actũ istũ præsentandi, & dicimus, quòd sic etiam ante notificationem per supradicta. & ideò respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 22. Nouemb. 1540. Aymo Crauetta de Sauilliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Pater & mater simul promittentes dotem pro filia, an quilibet teneatur pro sua virili, & an mater censeatur promississe animo repetendi a marito.
- 2 Rei duo debendi tacite consentur se in solidum obligasse, quando bona eorum in solidum obligauerunt, & cautum est, quòd illa per creditorem in solidum retineri possint vsque ad integram satisfactionem debiti.
- 3 Nomine proprio censetur se obligare administrator, quando bona propria obligat.
- 4 Regulam iuris satis est quòd quis pro se habeat, & allegans exceptionem a regula tenetur eam probare.
- 5 Soluendo quem non esse probatur per discussionem.
- 6 Obligatio non inducitur sine consensu nostro, fallit in obligatione legali.
- 7 Superueniens mariti paupertas obligationem vxoris quæ dotem simul cum marito promiserat, non auget.
- 8 Producent instrumentum, an censeatur fateri etiam quæ incidenter aut enunciativè in eo continentur.
- 9 Presumitur quis in dubio se obligare vt ius disponit.
- 10 Animus qualis fuerit in præcedentibus, declaratur ex postea gestis.
- 11 Diligentia in dubio presumitur, non negligentia.
- 12 Affectio maior habetur ad nominatos in specie quàm in genere.
- 13 Interpretatio contractus fieri debet secundum consuetudinem potius quàm secundum statutum loci.



- 14 Donatio non presumitur, sed saluetur potius aut error in facto proprio.
- 15 Hypotheca dicitur indiuidua licet actio ut obligatio personalis super qua interposita est sit diuidua.
- 16 Hypothecam generalem & specialem habens, an cogatur eligere specialem.
- 17 Excussionis exceptio censetur reiecta per iudicem procedendo ad vltiora, & opponi debet ante litem contestatam.
- 18 Excussionis beneficium perdit emens rem alteri hypothecatam, & ibi alia exempla, quibus scienti imputatur.
- 19 Excussio non videtur necessaria contra coruum, qui censetur promississe animo fidei iudendi.

CONSILIVM LXXVII.

Pro nobili Ioanne de Beduel, contra  
nobilem Guilielmum  
Guarnerij.

**I**N VNO subsidio ex corde postulato. De anno 1524. & die 15. Augusti, nobiles Claudius de Lay dominus Bellegardæ, & Peroneta de Montecanuto eius vxor constituerunt dotem librarum decem mille nobili Mariæ eorum filię & sponsę futurę nobilis Io. de Beduel. Pro qua dote hypothecauerunt eorum bona specificando castrum & dominationem Bellegardæ. Et conuentum fuit inter cætera, quod vbi alter ipsorum coniugum dotem constituentium transire vellet ad secundas nuptias, possint cogi ipsi coniuges ad solutionem reliquarum octo mille librarum (nam duarum mille præsupponitur iā facta solutio,) & q̄ liceat ipsi no. Ioanni de Beduel & eius coniugi, retinere castrū & signoriā dicti castri Bellegardæ, vsq; ad integram satisfactionē dotis totius. Modò defuncto præfato Claudio, Peroneta coniugibus, & Maria eorū filia Ioannes de Beduel, vti pater & administratorio nomine Deodati, & Ioannæ suorū liberorū, ex dicta quondā Maria, agit actione hypothecaria contra nob. Guilielmū Guarnerij, possessorem dicti castri Bellegardæ, pro cōsecutione dictarū octo mille librarū cōcludendo in forma. Aduersus quā petitionē primò oppositū fuit de discussione nō facta, pponēdo, q̄ dictus no. Claudius de Lay, reliquit plura alia bona sufficientia ad solutionem dotis. Secundò opposuit, q̄ dictus Claudius, non censetur promississe totam dictam dotem insolidum, sed pro dimidia, tantum, & dicta Peroneta eius vxor pro altera dimidia. Requisitus sum, vt scriberem super secūda oppositione tantum quid sentiam. ¶ Videretur dicendum prima fronte dictam oppositionem procedere, nam cum duo pariter se obligant viriliter, & æqualiter videntur obligari. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. l. duobus. §. si. ff. de leg. 1. l. vnica. §. si ita. C. de cad. tol. & maxime istud videtur pcedere fauore dotis, cuius causa præsumitur donatio. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & quia ascendēs facile præsumitur donare descendēti, & maxime istud videtur pcedere in casu nostro, in quo pars aduersa præsupponit, q̄ facultates patris non sustinerentur onus tantæ dotis, quo casu Bal. nouel. in tract. in dote, in 6. parte priuileg. 3. in fin. dicit, quod mater promittēs dotē simul cū patre, censetur promittere de suo quaten⁹ pater soluēdo nō est, tūc enim cessat præsumptio, quod habuerit animū repetendi à patre, cum sciret repetere hō posse ppter inopiā. ¶ Sed præmissis non obstantib. contrariam opinionem arbitror de iure veriore, quod imò mater censetur cōstituisse dotē animo repetendi à marito, & præsuppono ¶ pro fundamēto, quod isti duo coniuges, Claudius & Peroneta, qui dotē constituerūt, censentur duo rei debendi, & vnusquisque obligatur insolidum, si non expressis verbis saltem tacitē, nam quilibet ipsorum obligauit bona sua insolidum, & voluit posse retinere vsq; ad integram totius dotis satisfactionem, & maxime id specificatū fuit de castro & signoria Bellegardæ. Profecto si noluisent coniuges insolidum obligari, bona eorum insolidum nō obligassent, & si bona alterius tantum possunt detineri vsq; ad integram satisfactionē dotis, ergo in necessarium antecedēs censetur ille insolidū obligatus, quia alias bona eius insolidū detineri nō possent, sed vsq; ad concurrentē debiti quantitatem, & satis esset domino bonorum soluere pro parte sua ad soluendum pignus, cuius tamen contrarium cautum est,

scilicet, quod volens recuperare pignus, dotem integram cogatur satisfacere, itaq; per talem hypothecam alteratur natura obligationis pro parte tantum. videmus ¶ in simili, quod vbi quis præsumitur de iure se obligare alterius nomine, tamen si bona propria obligat, alteratur natura obligationis ex tali hypotheca, & obligatur promittens nomine proprio. Soc. in consil. 100. col. 2. circa med. vers. 2. quia astrinxit. libro 3. Idem si administrator bonorum alterius quid promittat pro se & hæredibus suis. nam obligando hæredes censetur promittere nomine proprio, quia excedit limites administratoris. Bar. in l. post mortē. §. 1. ff. quādō ex facto tutor. Bal. in l. ei serui. C. quod cum eo. Anch. in consil. 23. verba stipulationis, col. 2. in fi. vers. 3. hoc probat. Idem si executor mandat distribui bona post mortem vxoris suæ. nam intelligitur mandasse distribui de bonis propriis nō executorio nomine, quia illa distributio post mortem vxoris repugnat officio executoris, & sic excedit in eo terminos executoris aut administratoris. Anch. in consil. 172. col. fi. vers. 3. ratio est, pactū enim cōtra naturam contractus alterat ipsum cōtractum. l. cum præcario. ff. de præcario. l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mort. sed est contra naturam obligationis particularis, quod bona eius obligata possunt retineri pro debito alterius, & quod si sim obligatus ad 200. possint retineri bona mea pro 200. & si purē velit quispiā dicere, q̄ bona hypothecata possint retineri pro toto debito, licet actio personalis sit diuidua, dico q̄ habeo tunc intentū, vt infra ostēdimus. ¶ Hoc ita præsupposito, q̄ Claudius & Peroneta essent duo rei debendi, & obligatus vnusquisque insolidum, istud procedit quod ad personam creditoris, qui potest eligere quem malit ex duob. correis, sed quod ad ipsos correos, ille ad quem onus negocij nō pertinet, censetur promittere animo fidei iudendi pro altero correo, ad quem pertinet negotiū, & doctri. est Bart. in l. reus ff. de duobus reis, per text. in l. vir vxori. §. fin. ff. ad Velleia. vbi Fulgo. Paul. de Cast. & in promissione dotis facta per duos, ita tenet Corne. in consilio 124. libro 1. & in consilio 316. lib. 4. & in terminis de patre & matre dotem promittentibus, ita tenet Bald. Nouellus in dict. tract. de dote. in sexta parte. priuilegio. 3. siue etiam dicamus, quod pater & mater non essent duo rei debendi, sed simpliciter dotē promississent, ita quod obligans esset vnusquisque pro dimidia tantum, adhuc mater se obligans simul cum marito censetur promississe animo repetendi à marito, vt notat Cor. in dicto consil. 316. lib. 4. Bal. Nouellus, vbi supra. ¶ Tota difficultas consistit in responsione ad contraria. Pro quorum solutione ¶ dico, quod mater habet regulā iuris pro se, quod censetur promississe animo repetendi à marito. pars aduersa fundans se in exceptione à regula, quod istud non procedit, quando pater soluendo nō esset, tenetur hanc exceptionē probare, id est, quod Claudius de Lay pater soluendo non esset, & quod facultates eius non sufficerent ad dotem constitutam. Bartol. in l. 1. in princip. colum. 1. ff. si quis in ius vocat. nō ier. & in l. quotiēs. ff. si quis cautio. Anchar. in consil. 368. Dubium principale est. colum. 2. Corne. in consilio. 272. colum. 2. ad fin. libro 4. & alibi sæpē. Doct. ¶ Sed probatum non videtur, ¶ quod Claudius de Lay soluendo non esset, ad cuius probationē excussio erat necessaria in bonis ipsius Claudij. Bald. in Auth. sed hodiē, colum. 1. vers. 2. quæro. C. de actio. & obligat. sequitur Deci. in l. nemo dubitat, in fi. ff. de reg. iur. notatur in l. decem. ff. de verb. oblig. Socin. in consil. 55. colum. 2. lib. 1. sed vltra Socin. & Decium allego Bald. in consil. 416. Casus talis est per sententiam. lib. 5. quod est repetitum in consil. 500. eodem lib. quam discussionem legitimē factam non puto. ¶ In qua discussione illud etiam aduertendum est, quod debebat probari tempus, id est, quod soluendo nō esset Claudius tempore promissionis dotis, iuxta gloss. in l. eum actum. ff. de neg. gest. Bar. & Doct. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de operis noui nunci. quam etiam probationem circa tempus factam non puto. ¶ Nec sufficeret si post promissionem factus esset pater non soluendo, quia si ab initio promissionis mater respectu patris nō erat obligata, quod minus pater in solidum teneretur solus temporis cursus, quo pater factus est non soluendo, non potuit obligationē inducere. l. obligationum ferē. §. placet. ff. de actio. & obligat. Nec ¶ pōt quis sine consensu suo actione personali obligari. l. quēcūque gerimus. ff. eodē tit. & licet obligatio legalis induci possit absque facto nostro. l. obligamur. in princ. ff. eod. tit. talis tamen obligatio legalis non fuisset causata de tempore promissionis, quo tempore mater non



non obligabatur dotare filiam patre soluendo existente, sed demum cœpta esset obligatio legalis ex tempore paupertatis patris, sed eo tempore paupertatis, obligatio matris non fuisset tam dura, quia lex cogit matrem pro modo facultatum. l. quæro. ff. de iure dot. sed matris facultates non sufficiebant ad eam dotem. ¶ Et si diceremus ¶ ex superuenienti paupertate mariti uxorem de suo obligari, quæ tempore promissionis dotium de suo obligata non erat, sed repetere à marito poterat, sequeretur absurdum, quod esset in potestate mariti bona dilapidantis, uxorem inuitam obligare, contra text. in l. inter stipulantem, in 1. 2. & 3. responsio. ff. de verbo. obli. Auth. si quando. versic. cum autem. C. de consti. pecu. l. in causâ, post prin. ff. de procura. ¶ Et quod paupertas marito superueniens uxorem de suo obliget, quod ad maritum, quod minus repetere ab eo possit, probari videtur ex regula iuris, quæ habet, quod causa, quæ ab initio impedit actum fieri, si ex post facto superueniat, non impedit effectum eius, quod de iure procedere poterat. l. si constante. §. fin. ff. solut. matri. l. post finitam. ff. de suspens. tutor. ideo licet paupertas mariti si ab initio fuisset tempore promissionis dotium, impediuiisset obligationem mariti in solidum, ut solum teneretur quatenus soluendo esset, tamen si ex post facto superueniat causa ista paupertatis, non debet impedire obligationem mariti, ut in solidum erga uxorem teneatur, ex quo de iure istud procedere poterat ab initio cessante paupertate. Itaque bene erit aduertendum an probata fuerit paupertas Claudij de Lay à tempore promissionis dotium, quia testes non vidi, si autem probatio partis circa hanc suam exceptionem esset aliquo modo dubia, interpretari deberet contra eam. capit. in præsentia, de probatio. cum simi. ¶ Sed hic dico impossibile videri, quod probata fuerit hæc exceptio paupertatis, nam præsupponitur in facto probatum esse, quod dictus Claudius de Lay tempore promissæ dotis saltem possidebat castrum Bellegardæ & terram sancti Martini valoris librarum decemseptem mille & trecetum, & sic multo plus possidebat, quam dotes filiarum ascenderent, ergo dici non potest, quod soluendo non esset usque ad summam dotium de valore ¶ autem dictorum bonorum apparet ex documentis Camera computorum, quæ impugnari non potest, cum illa produxerit etiam, quoad ea, quæ enunciatiue aut incidenter in actis productis exprimuntur. cap. cum olim, de censibus. Abb. in consil. 52. in 2. dubio, lib. 2. de quo per Dec. in c. cum venerabilis, col. 13. vers. prædicta conclusio. de except. ¶ Sed posset aliquis dicere, licet Claudius de Lay possideret bona excellentia quantitatem dotium, tamen facultates eius non patiebantur constitutionem tantæ dotis, deductis necessariis ad vitam ipsius Claudij, & taxando dotem secundum vires facultatum ipsius patris, ideo videtur quod constituerit pater tantam dotem fretus auxilio promissionis uxoris, quæ simul cum eo se obligabat, & quod aliter dotem tantam verisimiliter constitueretur non esset. ¶ Respondeo ¶ ad hoc, quod si pater in animo hoc gerebat, explicare debuerat, propositum enim mente retentum nihil operatur. l. si repetendi. C. de conditio. ob cau. mater enim in dubio censetur contrahere & se obligare, ut ius disponit. l. sed nisi. & ibi. glo. ff. de iure dot. l. curatores. §. fin. ff. de admini. rer. ad ciui. perti. Paulus de Cast. in consilio 271. Viso tenore superscriptæ bullæ, colum. 1. ad fin. lib. 1. & in consil. 371. Viso puncto superscripto & testamento. colum. 2. post med. li. 2. ius autem disponit quod patre soluendo existente, censeatur mater se obligare animo repetendi, ideo ex solo patris proposito damnum mater sustinere non debet. ¶ Secundò respondeo quod ista differunt inter se, obligari aliquem, quatenus soluendo est, vel quatenus facere potest, deducto ne egeat, ut pater ex l. sunt qui. ff. de re iud. & ex notatis supra, quando dicatur quis soluendo non esse. sed in materia ista Doctor. dicentes, patrem promittentem dotem simul cum matre obligari quatenus soluendo sit, non dicunt quatenus facere potest deducto ne egeat, sciuiissent enim hoc exprimere & declarare, si voluissent. l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de cad. toll. c. inter corporalia, de transla. præla. ¶ Tertio respondeo, quod detegi non debet vnum altare ut alterum contegatur. l. assiduis. §. exceptis. vbi Bartol. C. qui potior. in pig. hab. c. cum causam, de præbe. quod fieret si diceremus matrem promississe de suo dotem. Nam pars istud vult præsumere, eo quod facultates mariti non sufficerent deducto ne egeat, sed modo grauabitur mulier, & dotem constitueret reperiretur multo magis ultra suas facultates quam maritus, quia præsupponitur, quod dos Peronetæ solum erat

de libris nouem mille, ideo si dicamus eam promississe mediante de suo, solum remanebunt ei librarum quatuor mille, marito autem remanebunt septem mille, & ultra detracta dote integraliter, & sic fundamentum istud retorquetur contra partem, quia fortius læsa inuenietur mulier quam vir, tenendo quod dotem promiserit de suo pro dimidia. ¶ Et si dicatur mulieris interesse non videtur, ex quo maritus onera sustinet matrimonij. Respondeo, quod cessat ista ratio non mortuo marito. Secundò respondeo retorquendo fundamentum, quod etiam mariti non videtur interesse, ex quo dominus est rerum dotialium. l. in rebus. C. de iure dot. l. doce ancillam. C. de rei vind. ob id referre non videtur, quod tota dos cedat oneri mariti, & bona uxoris salua fiant, cum fructus, percipiat rerum dotialium. ¶ Quartò respondeo, quod cessat istud fundamentum, dum dicitur, quod maritus dotem tam magnam verisimiliter constitueretur non erat, nisi auxilio fretus uxoris. Nam si matrimonij instrumentum diligenter consideretur, licet dos promissa fuerit decem mille librarum, eius tamen solutio pro maiori parte differebatur post mortem parentum, aut in casum secundarum nuptiarum. dum dicitur quod in casum secundarum nuptiarum constringi possint parentes ad integram dotem, ergo contrario sensu cessantibus secundis nuptiis conuentum est, quod dotem integram soluere non tenerentur ante eorum mortem, quod argumentum valet etiam in contractibus. l. inter socerum. §. cum inter. ff. de patris dota. ob id nihil curabat pater de promissione tantæ dotis, postquam viuēs bonis frueretur. ¶ Confirmatur ista responsio, ¶ quia ex euentu subsequuto declaratur, qualis fuerit animus in contractu præcedenti, nam ex postea gestis prius gesta declarantur. l. sed Iulianus. §. proinde. ff. ad Maced. l. sed si maritus. §. fin. ff. qui & à quibus. l. Aurelius. §. si testator. ff. de liber. lega. c. cum per bellicam. 34. q. 2. c. peruenit. 18. di. c. à multis. 44. di. gloss. in c. scribam. de præsumptio. & quod dicimus exitus acta probat. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis, in prima consti. digestorum, in fin. & l. rem non nouam. §. fin. C. de iudic. sed viuētibz parentibus Claudio & Peroneta dos ista petita non fuit, sed nunc demum petitur per maritum nomine liberorum. uxore iam mortua. Ergo ex hoc euentu apparet actum fuisse inter partes de dote non petenda viuīs parentibus, & si peti potuisset, non est verisimile quod expectasset maritus onera ferens matrimonij in hanc usque diem. l. cum de indebito. ff. de probatio. l. si cum aurum. ff. de solutio. l. Campanus. ff. de ope. liber. & quia ¶ diligētia præsumitur in dubio non negligentia. c. nisi. de præben. c. ad audientiam, de præscripti. c. deputati. de appella. Cyn. in l. si quis. decurio, C. de falsis. Abb. in consilio quadragesimo primo columna. 3. libro 1. Itaque præsumptio est, quod diligens fuisset maritus in dotibus recuperandis, si viuīs eas parentibus exigere potuisset. Videmus enim à communiter accidentibus maritos, cum primum matrimonij onera sustinere incipiunt, statim ad cumulationem bonorum animos applicare, quæ sanè præsumptio fortissima est ad explicationem huiusce difficultatis. ¶ Quintò considero, quod cessare videtur ista difficultas ex confessione partis reæ folio processus quinto, vbi ponit quod nobilis Claudius de Lay possidebat bona, ex quorum redditibus poterat honestè viuere, licet postea cœperit contrariari, vidēs, quod illud sibi nocebat respectu constitutionis dotium. ¶ Sextò respondeo, quod si instrumentum matrimonij diligenter attendatur, licet vterque se obligauerit maritus & vxor, & bona eorum hypothecauerint, tamen principalis intentio contrahentium fuit circa castrum Bellegardæ, quod illud esset hypothecatum patet, quia in specie nominatur, alia autē bona in genere tantum. Ex qua ¶ speciali denominatione apparet, quod principalis affectio & intentio erat circa ipsum castrum Bellegardæ, arg. l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de lega. 2. l. Titius, cum gloss. vbi Alexan. in col. 2. ad fin. ff. de libe. & posthum. per quæ iura dicit Alexan. in consilio 123. Discussis, libro 1. quod testator censetur habere maiorem affectionem ad nominatos in specie quam in genere. Refert & sequitur Curtius iunior præceptor meus in consil. 57. colum. fin. consil. 2. & in consil. 161. colum. 3. itaque cum haberetur maior affectio, imò tota, puto, ad castrum Bellegardæ, ut esset securitati coniugum Ioannis de Buduel, & Mariæ pro dotibus suis, dubitantes Ioannes & Maria, ne spe sua ac securitate frustrati fierent ob iura & hypothecam Peronetæ matris in bonis mariti, quæ potissimum consistebant in castrum Bellegardæ, voluerunt ad eorum cautelam, ut etiam Peroneta



acta se obligaret, non autem facta est obligatio Peroneta  
 animo donandi marito, & eum exonerandi a constitutio-  
 ne dotium, quò minus ab eo repeteret, si quid pro eo solu-  
 13 tum esset. Confirmatur ꝑ ista responsio ex regula iuris, q̃  
 interpretatio contractus in dubio fieri debet secundum  
 consuetudinem, id est, vt consuetum est fieri in simili casu  
 l. quod si nolit. §. assidua. ff. de ædil. edic. l. semper in stipula-  
 tionib. ff. de reg. iur. c. ceterum, de don. & dicit Alexand. in  
 consilio 9. columna 1. lib. 5. quòd voluntas disponentis po-  
 tius interpretatur secundum consuetudinem quàm secun-  
 dum statutum loci, sed de cōsuetudine videmus commu-  
 niter obseruari, quòd contrahentes cum marito, cuius vx-  
 or dotes habet competentes, illud quarunt, vel quòd vx-  
 or simul cū marito, se obliget, vel quòd hypotheca do-  
 tium suarum renunciaret, ne alias decepti inueniantur con-  
 trahentes cum marito vxore pro dotium hypotheca agē-  
 te, itaque dicamus quòd se obligauerit Peroneta cū Clau-  
 dio marito, non vt marito donaret, sed pro cautela & secu-  
 14 ritate filia & generi, vt de communi consuetudine. vide-  
 mus obseruari. Iuuatur ista ꝑ responsio ex alia iuris regu-  
 la, quòd vbicunque sumi potest alia coniectura quàm do-  
 nationis, nunquam præsumitur donatio. l. eleganter. §. qui  
 reprobos. ff. de ping. act. captiosam enim liberalitatē inter-  
 pretatio prudentum fregit. l. cum Aquiliana. ff. de transact.  
 & potius præsumitur fatuitas quàm donatio. Bald. in l. ge-  
 neraliter. C. de nō num. pec. imò præsumitur potius error  
 quàm donatio. Bald. in cons. 189. Creditor, in fi. lib. 2. potius  
 etiam præsumitur error in facto proprio & iuris error q̃  
 donatio. l. & si me putem, in princ. cum gloss. ff. de condi.  
 indeb. iuncta. l. i. cod. tit. & iuncta l. cuius per errorem. ff. de  
 regul. iur. per quæ iura ita dicit Curtius iunior in cons. 56.  
 col. 3. circa med. sed in casu nostro non est opus considera-  
 re errorem aliquem ad tollendum præsumptionem dona-  
 tionis, sed capi potest alia coniectura probabilis verisimi-  
 lis à communi cursu, cur ita vxor Peroneta simul se cum  
 marito obligauerit ex alia causa, quàm vt marito donatū  
 vellet, id est, vt filia & genero pro dotibus cautum esset in  
 futurum, & ne per ipsam Peronetā aut eius hæredes mo-  
 lestari possent ratione prioris hypothecæ. stante igitur ista  
 coniectura probabili, verisimili & consueta, cur dicemus  
 voluisse Peronetā marito donare? ¶ Septimò, posito & non  
 15 concessio, mater obligata diceretur de suo, pro parte tamē  
 adhuc procederet agentis petitio quia ꝑ licet actio perso-  
 nalis sit diuidua, hypotheca tamē dicitur indiuidua, & po-  
 test insolidum intentari. Soc. in cons. 135. col. 2. vers. postre-  
 mō ni fallor lib. 1. & maximè istud procedit, quia agens ha-  
 bet duplicem hypothecam pro restitutione dotium, vide-  
 licet, generalem in omnibus bonis debitorum constituen-  
 16 tium dotem, & specialem in castro Bellegardæ, ideo ꝑ agi  
 prius debet ad bona specialiter obligata. l. 2. C. de pig. Rom.  
 consil. 137. In re præsent. Cor. in cons. 246. col. pen. lib. 1. de  
 quo per Soc. in cons. 198. col. fin. lib. 2. ¶ Infertur ex præmis-  
 sis, quòd onus istius dotis insolidū pertinet ad ipsum ma-  
 ritum, ob id, q̃ Claudius de Lay insolidum conuenire po-  
 terat pro ista dote tanquā principalis debitor, cum vxor,  
 quæ simul cum eo se obligauit, solum censeretur obligata  
 nomine fideiussorio ipsius mariti, & ad cautelam credito-  
 rum, vt suprà declarauimus. Itaque agi potuit hypotheca-  
 ria ad bona mariti insolidum, tum quia maritus insolidum  
 tenebatur, tum quia posito & non concessio pro parte tan-  
 tūm esset obligatus, eius tamen bona insolidum fuerunt  
 obligata, & maximè castrum Bellegardæ. ¶ Sed dicit aliq̃s,  
 posito quòd ista Peroneta se obligauerit tanquā fideiu-  
 bens pro marito & animo repetendi ab eo, tamē antequā  
 agatur hypothecaria contra tertium possessorem, necessa-  
 ria videtur discussio, & in bonis fideiussoris & eius bona  
 excuti debent, vt habetur per Doct. in Auth. hoc si debi-  
 tor. C. de pign. & in Auth. sed hodie. C. de act. & oblig. ideo  
 non videtur sufficere factam esse discussionem in bonis  
 Claudij de Lay patris, sed etiā discutienda videbantur bo-  
 17 na eius vxoris. ¶ Respondeo ꝑ ad hoc multis modis. Primò  
 quòd ista exceptio excussionis videtur reiecta per curiam  
 procedendo ad vteriora in meritis causæ principalis, ita  
 in terminis tradit Corne. in cons. 85. col. 2. & seq. lib. 4. imò  
 etiam pars aduersa videtur renūciasse huic exceptioni, ꝑ-  
 cedendo ad merita causæ. nam ista exceptio dicitur dua-  
 toria, & opponi debet ante litem contestatā ad impediendū  
 processum in meritis. Cyn. Bal. & Sal. in l. exceptionē. C. de  
 probatio. latē Alex. in cons. 32. lib. 4. Moder. in l. fin. in princ. ff.  
 si cer. pet. itaque non potuit pars aduersa procedere super

meritis negocij principalis, quin renunciauerit huic ex-  
 ceptioni, cuius natura est impedire processum, sed quo-  
 modò impedit cum pars aduersa ipsa processerit super  
 meritis, ob id postquā de meritis cognitum est, graue ni-  
 mis videretur si non pronunciaretur super eis. l. de qua re.  
 ff. de iudi. aliās sequeretur absurdum, q̃ iudex sustinuisset  
 fieri tot & tantas expensas frustratorias circa merita cau-  
 sæ. Si autem pars vterius non processisset in meritis, & ta-  
 citè, renūciasset exceptioni discussionis, fortè opponi pos-  
 set talis exceptio, etiam post litem contestatā in vim perem-  
 ptoriæ. vt voluit Bald. in cons. 150. Casus actualiter emer-  
 gens. col. 1. lib. 2. quòd tamen est cons. Sing. de Homed. Idē  
 voluit Calca. in cons. 29. col. 6. circa med. ¶ Secundò respō-  
 18 deo, præsupponitur ꝑ in facto, quòd sciebat reus tempore  
 emptionis castri Bellegardæ illud fuisse hypothecatū spe-  
 cialiter pro dotibus Mariæ filia Claudij, ideo videretur  
 exclusus auxilio discussionis. l. fi. §. fi. ff. de leg. 2. vbi emens  
 ignoranter rem fideicommissio subiectam potest oppone-  
 re contra fideicommissarium exceptionem discussionis,  
 agas prius contra alienantem vel eius heredem ad pretiū,  
 quæ tamen exceptio non competit datā scientia empto-  
 toris, quòd sciret bona esse subiecta fideicommissio tradit  
 Paul. de Cast. in consilio 318. aliās ad fi. lib. 2. Alex. in consil.  
 184. circa fi. lib. 2. Corne. in cons. 234. & lib. 3. in cons. 133. col.  
 2. lib. 4. Dec. in cons. 236. col. 5. in 7. dubio. Curt. iunior præ-  
 ceptor meus in cons. 88. col. 2. post med. ¶ Simile videmus,  
 q̃ conductor sciens tempus belli imminere, non petiit re-  
 missionem mercedis sibi fieri ob causam belli. Bald. in cōf.  
 247. Si propter Guerras, lib. 3. ¶ Videmus etiam, q̃ decep-  
 tus vltra dimidiam iusti pretij non habet remedium. l. 2. C.  
 de rescin. ven. si rei pretium sciebat. vt habetur per Doct. in  
 d. l. 2. & alibi sæpissimè per Doct. tam legendo quàm consu-  
 lēdo. ¶ Simile videm⁹ quando quis vedit eandē rē duobus  
 is præfertur, cui prius traditur res. l. quotiens. C. de rei ven.  
 Istud tamen non procedit, quando secundus venditor sci-  
 uit rem prius alteri venditam, tunc enim apparet de fide  
 eius mala, q̃ voluerit fraudare priorem emptorem. Ita Ias.  
 in d. l. quotiens, in nona limitatione. addo Ferrarium cau-  
 tela 48. Simile videmus, quòd emens rem alienam aut al-  
 teri obligatam scienter, non agit de euictione, nisi aliter si-  
 bi prouiderit. l. si fundum sciens. C. de euictio. ager tamen  
 ad restitutionem pretij. l. emptorem. §. fi. ff. de actio. emp. q̃  
 tamen non procedit in fratribus diuidentibus, & sciētibus  
 rem alienā aut alteri obligatam, quia nō agunt de euictio-  
 ne etiam ad pretium nisi aliter fuerint stipulati. gloss. Bart.  
 Bald. Doct. in l. si familia. C. fam. ercisc. Curt. senior in cōf.  
 64. col. 18. post med. itaque si sciebat reus castrū illud Bel-  
 legardæ fuisse prius hypothecatū in specie pro dotib⁹ Ma-  
 riæ de Lay, & q̃ venditor facultates non ita amplas possi-  
 deret ad solutionem illarum dotium, castro ipso Bellegar-  
 dæ alienato, apparere videtur de culpa ipsius emptoris, cur  
 emere voluerit castrum prædictum in perniciem credito-  
 ris, vt eum postea fatigaret per iudicia ista discussionis.  
 19 ¶ Tertiò respondeo, ꝑ quòd imò excussio non videtur ne-  
 cessaria in bonis dictæ Peroneta correa etiā quòd animo  
 intercedendi pro marito dotem simul constitueret. Bal. in  
 cons. 149. proponitur quòd ex causa depositi, ad fi. & in cō-  
 sil. 158. Ad intelligentiam. col. pe. lib. 1. quòd est repetitū lo-  
 quitur. & licet Barto. in l. 2. C. quo quisque ordi. quæ. lib. 11.  
 hanc difficultatem indecisam relinquat, tamen opin. Bald.  
 licet eum non alleget, inclinatur Alex. in cons. 73. col. 2. ma-  
 ximè in vers. item dici potest, lib. 7. ¶ Non obstat modò al-  
 legata suprà in contrarium, quia satis ex præmissis respon-  
 sum apparet. non omitto tamen in quantum dicebatur fa-  
 cile præsumi donationem in ascendente erga descenden-  
 tem, q̃ hic non agitur de donando descendentem id est, Ma-  
 riæ filia, sed de donando marito Claudio de Lay, quò mi-  
 nus ab eo repeti possit, quòd pro eo solutū sit, vel quò mi-  
 nus insolidum teneatur ad dotem præmissam. filia enim  
 interest, an mater se obligauerit animo donandi vel inter-  
 cedendi pro marito, quia in omnem euentum dotes suas  
 consequitur, & pro hoc adduco text. in l. si quis à liberis. §.  
 si mater. ff. de lib. agnoscend. vbi q̃ mater repetit à patre  
 alimenta præstita filio, quem pater tenebatur alere, not.  
 Doct. in l. alimenta. C. de nego. gest. Socin. in cons. 5. col. pe.  
 in princ. lib. 4. Bal. Nouel. in tract. de dote, in 6. parte priuileg. 3.  
 Corn. in cons. 165. in fi. lib. 4. & ita de iure respondeo, saluo  
 saniore iudicio curia huius supremæ. Gratianopoli, 24.  
 Nouem. 1540. Aymo Crauetta de Sautiliano iuriscōf.



- 1 Testes redduntur singulares ex diuersitate loci. & num. 3.
- 2 Singularitas non obstatina, sed adminiculatiua non nocet.
- 3 Testes singulares in loco vel tempore non videtur repellendi, nisi quando locus vel tempus essent de substantia actus.
- 4 Presumitur facile pro aliquo, non apparente de iure alterius.
- 5 Singularitatis defectus suppletur ex aliis presumptionibus.
- 6 Singularitas testium non nocet, ubi agitur de probando aliquid in genere & pulchre, quando repellantur testes singulares.
- 7 Testibus singularibus potest iudex plenam fidem adhibere, si ex eis inducatur ad ita credendum.
- 8 In arbitrariis iudex de eo quod fecit, redargui non potest.
- 9 Testes in dubio presumi debent contestes, si congrua interpretatione hoc fieri potest, licet in contestes se non nominent, de quo pulchre hic vide.
- 10 Testes non redduntur singulares ex sola dissonantia in cortice verborum, modo concordent in effectu.
- 11 Testes deponentes sub eadem formalitate verborum redduntur suspecti.

## CONSILIUM. LXXVIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. De anno 1539. & die 15. Iulij. Michael Davidis, alias Philippi, proposuit iudicium iniuriarum contra Raymundum Baiuli de loco Villarij Arenarum mandamenti Oysencij, quod diffamasset ipsum actorem deponendo in manibus iudicis aut eius secretarij se dici audiuisse a Ioane Davidis, alias Abbasson, quod ipse Michael Davidis actor filia propriam carnaliter cognouisset, negante ipso Ioanne Davidis talia verba iniuriosissima protulisse. Aduersus quae excipiebat dictus Raymundus Baiuli, quod ipse non protulit illa verba animo iniuriandi aut diffamandi ipsum actorem, sed coacte tanquam testis iuratus, quod videns ipse agens iudicium iniuriarum, diuertit contra dictum Ioannem Davidis Abbasson tanquam primum autorem & seminatore talium verborum, in quo iudicio plures testes fuerunt examinati, qui deposuerunt dici audiuisse ab ipso Ioanne Davidis, illa verba tam turpia, deinde fuerunt confrontati illi testes cum ipso Ioanne Davidis, qui eorum testimonia in rei facie fortiter defenderunt ipso reo fortiter, etiam persistente in negatione sua, tandem dominus iudex ordinarius Oysencij pontius Athuerij sententiam diffinitiuam dixit, per quam Raymundum Baiuli primo loco reum absoluit, condemnando dictum Ioannem Davidis erga actorem ad emendam honorabilem retractando verba illa diffamatoria, & veniam ab agente diffamato deprecando. Rursus condemnauit eum in libris centum Turonensibus pro damnis & interesse, ac demum & in expensis litis etiam, quas sustinuit dictus Raymundus Baiuli. Ab ea sententia fuit appellatum ad curiam Graysiuodani, quaritur bene an male fuerit pronunciatum? ¶ Videretur dicendum prima fronte bene fuisse appellatum, & qd Michael Davidis agens non probauerit intensionem suam contra ipsum Ioannem Davidis Abbasson, id est, qd ipse Ioannes Davidis protulerit verba illa diffamatoria, nam super istis verbis deposuerunt quatuor testes, videlicet, Raphael Donnier, Catherinus Retourant, Hilarius Baiuli, & Ioan. Fabri, qui testes, licet dicant dici audiuisse illa verba diffamatoria a Ioanne Davidis alias Abbasson, tamen videntur omnes singulares deponentes de diuersis locis. Raphael enim Donnier deposuit, qd verba illa fuerunt prolata in domo ipsius Ioannis Davidis, Catherinus Retourant deposuit de verbis prolati in domo ipsius Raymundi Baiuli prandendo vel cenando. Ioannes autem Fabri qd audiuit illa verba ante domum ipsius Ioannis Davidis, & sic aperte discordant in loco loci. Hilarius autem Baiuli non deponit de aliquo loco loci, constat tamen qd diuersitas loci reddit testes singulares. Bal. in conf. 39. Proponitur quod celebratus. col. 2. lib. 3. & in conf. 459. Visa dicta petitione, col. 3. post med. vers. 1. quia testes, lib. 4. Anch. in conf. 64. col. 2. & in conf. 147. col. 1. ideo testes dicuntur singulares, quando vnus dicit quid factum in domo, alter in hostio. Alex. in conf. 116. post med. lib. 1. Ias. in l. cetera. §. hoc senatusconsultum. circa. ff. de leg. 1. ratio assignatur p Doct. quia quando testes deponunt de verbis prolati in diuersis locis, videntur deponere de factis nouis & diuersis, unde cum non inueniatur aliqui testes contestes in vno facto, non videntur probare testes singulares. l. Marcellus, post princip. ff. rer. amo. l. iururan. C. de testibus. cap. cum dilecti, de elect. c. licet causam, de probatio. cum similibus, quod maxime videtur p-

cedere in criminalibus. l. fi. C. de probatio. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò bene fuerit pronunciatum, & quod isti testes probent intensionem agentis, licet singulares videantur. ¶ Primo, t quia ista singularitas non est obstatina & a iure reprobata, ita quod per eam testes reddantur suspecti, cum simus in actu reiterabili, quia potuit iste reus sapius reiterare & proferre illa verba diffamatoria coram pluribus, & diuersis personis, quo casu quando singularitas non est obstatina, sed adminiculatiua testes singulares non repelluntur, Bald. in Rubr. de controuers. inuesti. Veronensis in conf. 3. col. pe. Quod sine dubio videtur procedere, quando ex tali singularitate non resultat diuersitas factorum, ut hic, quia semper est eadem diffamatio. & hic dicitur adminiculatio & cumulatio probationis, non diuersitas effectus, & dicuntur testes conuenire in vnum & eundem rei finem, ideo probare. l. qui sententiam, vbi Bald. C. de pœnis. Bal. in conf. 39. Proponitur quod celebratus. columna secunda, ver. nunc videndum & in consilio 80. Principalis cura. col. 1. in fin. & in conf. 150. quidam Gasparonus. lib. 3. de quo latissime dixi in tract. meo de antiquitate temporis. ¶ Secundo, t quia diuersitas in loco vel tempore non videtur inficere dicta testium concordantium in substantia, nisi quando tempus vel locus esset de substantia actus. Rom. in conf. 30. Viso casu. Corne. in conf. 247. col. 8. lib. 2. sed quocunque loco vel tempore verba ista prolata fuerunt, hoc ad rem non facit, quia semper ex talibus verbis inducitur diffamatio. ¶ Tertio, crimen diffamationis in genere probatum est, qd ipse actor est diffamatus de re tam nepharia: unde necesse est, quod initium & origo tate diffamationis ab aliquo processerit, sed non est verisimile, quod processerit ex testimonio ipsius Raymundi Baiuli, quia fuit examinatus secretè, nec est verisimile, quod officiales illud manifestaerint, rursus non fuit examinatus aliquis testis parte ipsius Ioannis Davidis Abbasson, qui audierit dici ab ipso Raymundo Baiuli de ista diffamatione, & tamen verisimile est, quod ipse Raymundus Baiuli voluisset eum diffamare, qd pluribus personis id ipsum declarasset, ob id cum plures personae deposuerint dici audiuisse ab ipso Ioanne Davidis, nullus autem ab ipso Raymundo, verisimile est quod potius processerit ista diffamatio ab ipso Ioanne Davidis, quam ab ipso Raymundo Baiuli. t argu. text. in c. 1. de relig. domib. vbi qd facile presumitur pro aliquo non apparente de iure alterius, de quo textus sapius festum facit. Abb. cōsulendo in conf. 54. col. 2. vers. ad idē optimè facit. in cōf. 82. col. 3. vers. ad praedicta adde. li. 1. & in conf. 52. in fil. lib. 2. eodem modo arguendo ab oppositis cum necesse sit ipsum agentem fuisse diffamatū, vel ab ipso Raymundo Baiuli, vel ab ipso Ioanne Davidis, & non appareat diffamationem processisse ab ipso Raymundo secretè tantum examinato, sed potius ab ipso Ioanne Davidis, de quo plures testes dici audierunt, licet isti testes videantur singulares, eorum tamen testimonia iuuari videtur ex praesumptione praedicta, & qd t vitiū singularitatis testium suppleatur ex aliis praesumptionibus, tradit Paul. de Cast. in conf. 250. Viso pueto suprascripto. col. 2. post med. vers. & licet videatur. lib. 2. ¶ Quarto cōsidero, qd intētio actoris non est probare in specie verba prolata, vel in domo Raymundi Baiuli, vel ipsius Ioannis Davidis vel ante eius domū, sed tantū probare se fuisse diffamatū per ipsum reum Ioannē Davidis quocunque tempore, vel quocunque in loco verba illa protulerit. ideo t testes etiā singulares videntur probare hanc diffamationē in genere, quia ex talibus verbis inducitur diffamatio, vbiunque & quocunque prolata fuerit, sicut dicimus, quando agitur de probando possessionē in genere, qd probatur per testes discordantes circa actus possessorios particulares, quia aliqui dicant qd viderunt arare, aliqui qd seminare, aliqui quod vites putare, nam tales testes singulares probant possessionem in genere, cum omnes isti actus inferant necessariō possessionem. idem quando agitur de probando iurisdictionem in genere, quae probatur per testes singulares circa actus particulares iurisdictionis, quia aliqui testes dicant, quod viderunt capite multari homicidas, aliqui fures suspendi, aliqui de aliis actibus diuersis. quia licet actus sint diuersi, omnes tamē inferunt necessariō probationē iurisdictionis. similiter quando agitur de probando aliquē esse haeticū, in genere, sufficiunt testes singulares deponentes de diuersis actibus heresis, quia ex illa diuersitate actuum non fit, quod minus quis sit hereticus. glos. in l. Arriani. C. de here. Inno. & Doct. in c. qualiter & quando. l. 2. de accu. Bald. in consil.



406. in causa Vincentij, col. 1. lib. 1. ubi, quod crimen in genere probatur per testes singulares, idem in consilio 270. quia dicta domina, lib. 4. ubi quod stuprum probatur per testes singulares. & idem Bald. in consil. 92. proponitur q. in quadam ciuitate. colum. 1. lib. 2. & in consil. 161. proponitur quod per commune. colum. 2. post med. lib. 4. in consil. 465. Visis dictis articulis. lib. 4. & in consil. 514. Ad euentiam premittendum est, quod in inuentario. lib. 5. Abb. in consil. 81. columna 1. & in consil. 113. col. 3. lib. 2. Alexan. in consil. 141. col. 2. vers. preterea testes. lib. 1. & in consil. 92. columna 4. vers. nec obstat si dicatur. lib. 5. ubi loquitur Alex. etiam in terminis nostris, quando agitur de probando, quem esse infamem in genere, & sic diffamationem tradit Calca. in consil. 9. colum. 2. circa med. in consil. 19. colum. 5. post med. & in consil. 76. colum. 6. circa med. Veronen. in consilio 3. col. 4. in fi. & in consil. 50. col. 4. Corne. in consil. 91. col. 11. in consil. 133. colum. 1. lib. 1. in consilio 34. colum. 1. & sequen. in consil. 247. colum. 8. lib. 2. in consilio 185. colum. 2. & in con. 236. colum. 4. lib. 3. Socin. in consil. 95. colum. penult. ad fin. libro 3. Curtius iunior in consilio 64. columna 3. ad fin. & latius dixi supra consilio. 73. colum. 8. & sequen. ideò dicit Paul. de Cast. in consil. 143. Viso processu. & attestationibus. colum. fin. post med. lib. 2. quod testium singularitas solum nocet quado pbatio pot esse dubia, & pot se habere ad esse, & non esse, secus quado omnia tendunt ad eundem finem sine quacunque dubietate. sed in casu nostro posito isti testes loquuntur de diuersis confessionibus. Ioan. Dauidis, & de verbis platis in diuersis locis & diuersis temporibus. omnes tamen & singulae confessiones diffamant ipsum agentem sine aliquo dubio, imò tanto magis diffamatur. quò sapius verba illa fuerunt reiterata. & istud est etiam, quod voluit Baldus in consilio 217. presupposito statuto irritante. libro primo ubi, quod non qualibet singularitas reddit testes non idoneos, sed ea, quae differt in substantia, sed in substantia isti testes non sunt singulares, quia conueniunt in diffamationis effectu, diceretur autem singularitas differre in substantia, quando non tenderent testes singulares ad eundem finem, verbi gratia: Volo probare mutuum per confessionem debitoris in qua confessione testes sunt singulares circa locum vel circa tempus. nam talis singularitas differt in substantia, quia potest esse, quod loquantur testes de diuersis confessionibus. & diuersis mutuis, quorum aliqua sint soluta & extincta, vel quae peti adhuc non possint, quia restitutio fit in diem, vel sub conditione aliqua, sed in casu nostro non pot cadere ista diuersitas, quia semper est eadem diffamatio & idem effectus. Et ex hoc apparet sublatum illud argumentum, quod ubi testes sunt singulares, dicuntur deponere nouis & diuersis factis, nec in vno facto testes reperiuntur contestes, quia illud procedit, quando ex tali singularitate resultare possunt plura & noua facta, puta plura mutua, plures obligationes, plures & diuersae confessiones, sed hic non potest resultare, nisi vnicum factum seu vnicus effectus diffamationis, in quo facto omnes testes sunt contestes, esto milies sint singulares in loco & tempore. Quintò, etiam si essemus in materia, in qua testes singulares non recipiuntur, tamen pot iudex testibus singularibus plenam fidem adhibere, si ex eis inducitur ad credulitatem. Paul. de Cast. in l. Lucius. ff. de infam. & in l. admonendi, col. 7. ff. de iureiurand. quod dictum pro eleganti refert & sequitur Socin. in consil. 262. colum. 5. ad fin. vers. & pro certo. lib. 2. Curt. iunior in consil. 106. colum. 1. post med. & col. 3. ante med. sed ultra Socin. & Curtium idem sequitur Veronen. in dict. consil. 3. in fi. sed potuit iudex induci ad plenè credendum istis testibus per rationes supra allegatas, & ex alio etiam fundamento non leui, quia reperio quod isti quatuor testes, bis fuerunt solenniter examinati, primo loco in fauorem Raymundi Baiuli, & secundo loco in fauorem ipsius Michaelis Dauidis agentis. Sed quando primo loco deposuerunt, fuerunt examinati contra ipsum agentem, contra quem alia etiam deposuerunt suggestantia eius decus & fama: ob id non est verisimile, quod voluerint deponere in fauorem ipsius agentis, secundo loco contra ipsum Ioannem Dauidis, nisi veritas ita se haberet. Itaque si ius committit arbitrio & potestati iudicis, quod possit singularibus testibus fidem plenam adhibere, si ei videatur, & ex testibus ad plenam credulitatem inducitur, & iudici visum fuit ex causis supra memoratis talibus testibus fidem plenam adhibere, non videtur vltius laborandum de efficacia probationis, sed contenti esse debemus de tali iudicis arbitrio, quia in arbitriis iudex de eo quod fecit, redargui non potest,

sed semper praesumitur moueri ex iusta causa. Paulus de Cast. in consilio 299. Visa inquisitione superscripta, colum. fin. libro 2. allegat Innoc. in cap. qualiter, de accusa. Vtrum igitur iudex bene fecerit fidem praebere talibus testibus, hoc conscientiae suae relinquendum videtur, iudex autem appellationis non deberet reuocare sententiam primi iudicis vitio probationis, quia lex iudicis ipsius commisit arbitrio. Sextò considero, quod hic videntur duo testes, contestes, videlicet, Ioannes Fabri & Hilarius Baiuli. nam Hilarius Baiuli non deponit de loco loci, de quo deponit Ioannes Fabri, ideò in dubio praesumi debent contestes. nam in dubio interpretatio fieri debet, quod testes sint contestes, si congrua interpretatione hoc fieri possit. Paul. de Castr. in consilio 126. non sequendo ordinem, in fin. & in consilio 342. in causa fratralia, columna tertia, libro 2. Aret. in consil. 36. columna secunda, post med. versicu. nec potest dici. Socin. in consilio 143. columna quarta, vers. conseruantur hec lib. 1. Alexandrinus in consil. 47. colum. secunda, post med. versicu. non omitto etiam. libro 2. ideò quando testes non deponunt de loco vel tempore intelliguntur contestes. Innocen. in cap. qualiter & quando, ultimo, colum. 2. de accusa. Bal. in l. de quibus, colum. penult. ff. de legib. refert & sequitur Alexandrin. in consilio 146. colum. 4. versicu. viso ergo, lib. 5. Amplius si vnus testis deponit de vno tempore, alter de altero tempore diuerso videri suo, dicens se non bene recordari, sed quod credit de tali tempore diuerso a primo, puta si vnus testis deponit quid factum mense Augusti, alter quod non bene recordatur, sed credit factum esse mense Iulij, isti dicuntur contestes. Alexandrinus in consilio 156. colum. 3. versicu. non obstat etiam si diceretur. libro 5. & latius in consilio 185. colum. 2. lib. 7. Nec requiritur vt testes contestes dicantur, quod in contestes se nominent. imò contestes praesumuntur, licet de contestibus non recordentur. Bald. in l. 2. C. de bonorum possess. secundum tab. quod dictum sequitur & commendat Paulus de Castr. ibi Soci. in consilio 143. col. 4. versicu. confirmantur haec. lib. 1. Corn. in consil. 7. colum. 2. lib. 4. Ex quo inferitur ad impugnationem eius, quod Cor. sapius dicit consulendo, testes repelli non solum quando singulares, sed etiam quando singulares esse possunt. nam licet singulares esse possint, interpretatio tamen fieri debet, vt sint contestes. Nec etiam requiritur vt sint contestes, quod concordent in cortice aut formalitate verborum, quia ex sola dissonantia in cortice verborum non redduntur testes singulares, modò concordent in effectu. c. dudum, cum glos. in verbo, substantia, de conuersio. coniuga. Inno. in cap. 3. de verborum significat. Ioan. de Anan. in consil. 55. columna 1. in fin. & in consil. 76. in princip. Alexandrinus in consil. 74. colum. 2. lib. 2. Corn. in consil. 2. colum. 1. & colum. fin. in consil. 63. colum. 2. ad fin. in consil. 68. in princip. lib. 1. in consil. 149. ad fin. in consil. 172. colum. 2. lib. 5. ad fin. num. 15. lib. 2. in consilio 77. colum. 3. & in consil. 319. col. 2. lib. 4. imò dicunt Doct. ubi supra, quod testes deponentes sub eadem formalitate verborum dicuntur suspecti, quasi deponentes per vnum & praemeditatum sermonem. Oldr. in consil. 210. Regularis. col. 2. Bal. in consil. 455. quis melius. lib. 4. Imol. in consilio 134. in fin. ob id mirandum est, quod obiciat pars aduersa singularitatem testium ex eo, quod non conueniant in formalitate verborum, cum circa effectum omnes concordent, & profectò effectus quid magnum & incredibile, quod quatuor testes voluerint deierare & falsum deponere. Postremo in re dubia pronunciandum est pro sententia iudicis. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio. Gratianopoli, 26. Nouemb. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, Iuriscosultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Res iudicata habetur pro veritate, & naturalia vincula sanguinis mutata & falsum mutat in verum non essentialiter, sed quò ad effectum.
- 2 Subreptio committitur, quando in genere quid narratur non in specie.
- 3 Sententia approbatur, & transit in rem indicatam petendo pronunciari male appellatum & bene iudicatum. Imò ex eo solum quod non appellatur, quod procedit etiam in causa criminali.
- 4 Antecedens qui vult, censetur velle consequens necessarium, etiam in materia stricti iuris vt in sententia.  
Sententia qua quis declaratur debitor, operatur quod censetur condemnatus ad soluendum, similiter si iudex declarat bona hypothecata, censetur condemnare possessorem ad restituendum, & si iudex dicat, Titius furtum commisit, censetur eum condemnare ad penam furti ex forma statuti. ibid. num. 4.



- 5 Perplexitas magis vitiat actum quam impossibilitas, & perplexitas in testamento illum suspectum reddit.
- 6 Impossibilitas siue iuris siue facti reddit sententiam nullam.
- 7 Preiudicialis articulus in iudicio prius tractari debet, alias processus & sententia annullantur, & quando vnum dicatur praeiudiciale ad alterum.
- 8 Subreptio non committitur, quando praesumptiue quid exprimitur, nec quando rescribens in genere saltem scire potuit, quod tacitum est.
- 9 Subscriptionis exceptio dilatoria est, & apponi & probari debet ante litteram contestatam, & sublata censetur per clausulam, remota quibuscumque exceptionibus.

## CONSILIUM LXXIX.

## Pro magistro Guilielmo Cordis causidico Brianzoni.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Quondam Catharina Alberte egit iudicio communi diuidendo contra Iacobum Peironi eius filium dato libello, illico dictus Iacobus coepit reconuenire matrem de tutela administrata. Mater petiit, quod tractaretur causa reconuentionis processu separato tanquam agēs indagine altiori, & ne ob eam causam conuentionis liquida per instrumentum publicum dationis insolutum de parte bonorum in longius extenderetur, & quia calumioiose reconueniebatur mater senio & annis 80. consumpta, in hoc solum vt facta impleter lite non exacta, qd & factū est. nam ē viuis excessit filio exheredato iusto dolore percussa. Iudex Brianzoni aut eius locum tenens pronunciauit causas conuentionis & reconuentionis simul esse tractandas die sexta Iulij, 1534. quae ordinatio in rem transiuit iudicatam. Quod mater considerans preces dedit illustrissimo domino Gubernatori Delphina. narrando statū causae, aetatem suam, calumniā filij bona interim dissipantis, ob id petiit causas separari, etiam non obstāte ordinatione illa. Rescriptum impetrauit cum clausula solita, si preces veritate nitantur. Contra illud rescriptum Iacobus filius opposuit de obreptione & subreptione dādo articulos, & narrādo talia in facto, ex quib. obreptio & subreptio probaretur. E regione mater articulos alios protulit ad rescripti & narratorum in eo probationem pertinentes, petēdo ad eos articulos responderi. Filius opponebat nō esse respondēdū. sed libello suo reconuentionali, nō obstāte rescripto illo obreptio & subreptio. Die 28. Nouēbris, 1539. locum tenens iudicis, pronunciauit esse respondēdum libello reconuentionali & litem contestandam super eo. Quō verō ad separationem causarum articulum illum & ordinationem super eo faciendam iudici Brianzoni remisit. tandem instante matre, vt responderetur ad articulos suos pertinentes ad verificationem & iustificationem rescripti, instante etiam filio, vt responderetur libello reconuentionali, dominus iudex Brianzoni ordinationem tulit capita duo continētē. Nam ordinauit primō quod responderetur ad articulos matris tendentes ad iustificationem rescripti, & in causam negationis quod fierent probationes. secundo pronunciauit, quod executioni mandaretur ordinatio sui locum tenētis lata die 28. Nouēbris 1539. qua fuerat ordinatum litem esse contestandam super libello reconuentionali. A qua ordinatione Catharina mater appellauit ad curiam hanc supremam & magnificam Delphinatū. Queritur quid iuris? Istam causam pro appellante voce egimus ad stylum Gallicum apud Barram (vt aiunt) sed quia super campo absoluta non fuit, rogatus sum a cliente nostro magistro Guilielmo Cordis causidico Brianzoni sententiā meā vt scriptis commendarem. ¶ Videretur dicendum prima fronte benē fuisse iudicatum respondendum esse libello reconuentionali, non obstante rescripto impetrato, quia super hoc iam latae fuerant duae ordinationes supra in narratione facti memoratae, quae in rem iudicatam videntur transiisse, ideo ¶ res iudicata pro veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iuris, & est tantē potētia, quod naturalia vincula sanguinis mutat, & falsum mutat in verum non essentialiter, sed quō ad effectum. Baldus in cap. praesentia, de renuncia. Ideo nō videtur amplius disputandum super tali rescripto post rem iudicatam, maxime, quia impetrans rescriptum tacuit transitum huiusmodi in rem iudicatam, ob id ¶ rescriptum videtur subreptitium, quia non sufficit narrare in

genere de ordinatione, sed debet in specie exprimi, quod transierit in rem iudicatam. Oldrad. in consilio 81. quod processus. Ancharanus in consil. 404. Tria dubia. columna 4. Romanus in consilio 272. Commissio, ad finem. & in consilio 326. ad finem. latē Alexandrinus in consilio 195. libro secundo, Socinus in consilio 273. ad fin. libro 2. in consilio 59. columna tertia, post medium, lib. 3. Ratio est, quia generalis expressio parit obscuritatem, & paria sunt aliquid non exprimere vel obscure. l. de aetate. §. ex causa. ff. de interro. action. nec ita facile rescripsisset princeps, si de tali qualitate mentio facta fuisset. ¶ Sed praemissis non obstantibus puto malē & nulliter, ac contra aequitatem pronunciatum circa secundum caput dictae ordinationis, quod responderetur libello reconuentionali, & praemitto quod ¶ ordinatio iudicis, a qua fuit appellatum, transiuit in rem iudicatam, quoad primum caput, quo fuerunt admissi articuli matris continentes iustificationem rescripti, cum pars aduersa acquireret ipsi ordinationi in totum petendo pronunciari benē iudicatum & malē appellatum. l. fin. C. de temp. appell. facit text. in l. 2. C. quod metus causa. & in l. ad solutionem. C. de re iudicata. imō ex eo solum, quod pars aduersa non appellauit ab illa ordinatione dicitur transiisse in rem iudicatam. l. 1. C. de postula. l. 1. C. si scius in integr. restitui, post cap. quod ad consultationem, de re iudicata, quod procedit etiam in causa criminali. l. non tantum. ff. de appell. lib. 1. §. fin. ff. de quaestio. l. diui. ff. de poenis. Nec etiam mater appellauit ab illo primo capite, cum esset & sit ei fauorabile, imō in conclusione libelli appellatorij expressē id declarauit, quod solum insistere intendebat circa secundum caput. ¶ Hoc ita praesupposito quod fuerit ordinatum responderi articulis rescriptum iustificantiibus, dico quod in necessarium consequens iudex ordinauit causas esse separandas rescripto iustificato, quia ¶ etiam in sententia qui vult antecederes, censetur vel le consequens necessarium. & e contra. Socinus in consil. 134. columna tertia, libro primo. Aret. in consilio 156. columna 9. & lata sententia super vno extenditur ad aliud, siue illud super quo lata est, esset nullius effectus. l. fin. C. de usuris rei iudicatae cum similibus, vt per Angel. in consilio 257. columna penultima, in fin. vers. superest autem videre, vbi loquitur in pulchro casu: ideo si iudex declarat quem esse debitorem, in necessarium consequens censetur eū cōdemnare ad soluendum debitum: & si declarat bona esse hypothecata, censetur condemnare reum ad eorum restitutionem, vt habetur in dictis locis. similiter si iudex in sententia dicit, Titius furtum commisit, & ex hoc censetur eum cōdemnare ad poenam statui pro furto. Crotus in rep. l. Gallus. §. & quid sit tantum, columna 3. de libe. & posthum. Si enim iudex animum non habuisset separandi causas, frustra & in perniciem matris articulos eius admississet ad ipsam separationem, & nō ad aliud pertinentes. itaque si causae debent separari verificato rescripto, nullo modo potuit ordinare, & simul & semel responderetur libello reconuentionali. Ex quo mandato ad respondendū ordinatio illa redditur nulla sequētib. fundamentis. ¶ Primo ratione ¶ perplexitatis, quae magis vitiat dispositionem quam impossibilitas, patet quia in vltimis voluntatibus impossibilitas vitiat non vitiat. l. impossibilis. ff. de verborum obligatio. Perplexitas autem vitiat vltimam voluntatem, non vitiat. l. si Titius. ff. de conditio. institut. l. si quis a filio. ff. de leg. 1. imō perplexitas in testamento reddit illud suspectum. Oldrad. in consilio 242. Tota praesens, in fine. & in sententia, quod vitietur ex perplexitate notat Bartolus in consilio 285. considera. libro quinto. Quod autem contineat perplexitatem illa ordinatio, probatur quia admittendo articulos concernentes verificationem, rescriptum in consequens necessarium ordinat super separationem causarum rescripto verificato, & tamen interea ordinat, quod procedatur processu simultaneo, profecto ista est euidentis perplexitas & repugnantia, quod procedatur processu separato simultaneo. ¶ Secundo redditur nulla illo ordinatio ¶ ratione impossibilitatis. nam vt statim dixi iudex admisit separationē causarū rescripto verificato, sed quomodo poterit facere, quin processus simultaneus agatur, simultaneus dicatur habitus, cum facta pro infectis haberi non possint secundū Philadelphū, & est text. in l. in bello. §. facta. ff. de capti. impossibilitas autē siue iuris siue facti vitiat sententiā Bal. in consil. 274. lib. 4. ¶ Tertiō redditur ¶ nulla ratione praediudicialitatis. nam quotiens in processu duo incidunt, quorū vnū est praediudiciale ad alterū, prius



prius tractari debet articulus præiudicialis, aliàs processus sit nullus & sententia. l. quæritur. ff. de eo qui pro tutore. Bar. in l. multum interest. ff. de condi. & demonstr. Bal. in cõsi. 275. præmisso statuto communis Veronæ. libro 5. Paul. de Cast. in consilio 281. in causa ista quinque. colum. 5. libro 1. Gemi. in consi. 120. columna fin. & quando quæstio. præiudiciali alia admiscetur, dicitur procedi contra iuris ordinem, & sit intricatio processuum ideo potest appellari. Federic. de Senis in consilio 71. Satis videtur. Dicitur autem aliquid præiudiciale ad alterum ratione conflictus, quando si ambo deducantur ad actum, vnum tollit alterum. Bal. in l. per minorem, circa fin. ff. de iudi. sed ista duo, super quibus iudex ordinavit, sunt talia ut si ad conflictum deducantur vnum tollit alterum, quia si rescriptum verificatur, tollitur processus simultaneus, & separatim procedetur, ergo prius discutiendus erat articulus separationis & verificationis rescripti. Rursus vna causa dicitur præiudicialis ad alteram ratione perplexitatis, quando si procederetur super vtraque simul, induceretur perplexitas. l. fundum, & l. fundi. ff. de except. Corne. in consi. 30. col. 4. ad fin. lib. 3. sed in casu nostro ex concursu istarum causarum verificationis rescripti & reconventionis in eodem & simultaneo processu clara arguitur perplexitas, ergo prius impleri & diffiniri debebat quæstio verificationis rescripti tanquam præiudicialis, aliàs enim esset intricare negocium & causas confundere, dicit text. in c. tuam, de ordi. cogni. quæ enim intricatio, & quæ confusio, si post actam causam reconventionis processu simultaneo rescriptum verificetur, atq; ita separentur causæ, nonne ex hoc aperta arguetur iniustitia iudicis, dum ordinavit responderi processu simultaneo, cum essent causæ separandæ rescripto verificato? Ex quo fundamento infertur, quod illa ordinatio in hoc secundo capite est contra æquitatem. Pone enim quod expensas consumpserit partes circa causam reconventionis in processu simultaneo, deinde quod causæ separentur, nonne ille processus simultaneus arguetur frustratorius, & parres frustra simultaneè litigauerint, & expensas consumpserint, & posito à nullitate defendi posset illa ordinatio, expressis tamen rationibus licitum fuit appellare, in qua re omnes Doct. conveniunt, ut tradit Aret. in consi. 107. colum. 2. ver. tertius casus. ¶ Quarto nos habemus, quod vna & eadem res non debet diverso iure censi. l. eum qui ædes. ff. de usufructu. l. si sine. ff. de condi. & demonstr. c. cum ita tua, de decim. in c. cognovimus. 12. Clemen. 1. de electio. & tamen secundum istam ordinationem processus unus & idem censeretur diverso iure, quia causa reconventionis pro parte temporis tractabitur processu simultaneo usque ad verificationem rescripti, & post rescripti verificationem processu separato, quæ res ultra, quod est contraria iuri communi, aduersatur etiam verbis menti rescripti, quo mandatur causas separari constituto de supplicatis, & sic indiffinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. vbi. Bartol. ff. de lega. 2. & sic debet intelligi rescriptum, quod causæ separentur in totum non pro parte temporis tantum. ¶ Quinto actus legitimi non possunt stare in suspensio. l. actus legitimi. ff. de regul. iuris, quod tamē iudex voluit facere in illa sua ordinatione. nam validitas processus simultanei in causa reconventionis stabit in suspensio, donec rescriptum verificetur vel nō. Eo enim verificato & causis separatis processus simultaneus reddetur nullus, tanquam factus contra formam rescripti. cap. cum dilecta, vbi latissime Modern. de rescript. ¶ Sexto illa ordinatio non reperitur conformis petitioni alterutrius partium. nam mater petebat ordinari non esse respondendum causæ reconventionali in eodem & simultaneo processu, quod iudex non fecit. similiter filius petebat articulos concernentes verificationem rescripti repelli, quod etiam iudex non fecit, ergo ordinatio nulla. l. ut fundus. ff. communi diui. l. fin. C. de fideicommiss. lib. c. licet Hely, de simonia, cum simil. ¶ Itaque debebat alterum duorum facere, vel repellere articulos concernentes separationem causarum, & admittere causam reconventionis in eodem & simultaneo processu, vel admittendo articulos illos tendentes ad separationem causarum, debebat causam reconventionis, quoad simultatē processus in suspensio tenere, vtrunque autem simul facere non potuit nec debuit, quia vtrunque faciendo resultant perplexitas, repugnantia, impossibilitas, iniquitas & alia absurda, de quibus supra. ¶ illud solum superest, ut respondeamus ad contraria. itaque non obstat primò quod nō fuit facta mentio in rescripti impetratione, quod illa ordinatio lata sex-

ta Iurij transitum fecerat in rem iudi. quia respondeo multis modis: & primò, quod ex ea expressione princeps non reddidisset se difficiliorem ad concedendum rescriptum, patet, si enim volumus dicere, quod ex transitu in rem iudi. erat acquisitum ius parti, dico quod etiam erat acquisitum de iure communi sine illa ordinatione, cum de iure communi causæ conventionis & reconventionis debeant processu simultaneo tractari per ea, quæ habentur in Auth. cõsequenter. C. de sentent. si igitur voluit princeps derogare iuri communi ex causa, à fortiori derogasset vni interlocutorie, quæ si respectu iudicis nunquā transit in rem iudi. multo minus respectu superioris. ¶ Secundò respondeo, quod pars aduersa renunciauit illi ordinationi, & alij postea lata die 28. Nouembris, 1539. nam illę ordinationes fuerunt reuocata per ultimā ordinationem, à qua fuit appellatū, & in primo illius capite. si enim si pro quia admissa fuit mater ad verificandum rescriptum, & in necessarium antecedens aut consequens ordinatum, causas separari debere rescripto verificato, ergo necessariò dicendum est reuocatas fuisse præcedentes ordinationes, quibus mandabatur procedi simultaneè, etiam in causa reconventionis, nec poterat iudex matrem admittere ad verificationem rescripti, quin prius reuocaret illas ordinationes, secundum quas causæ separari non poterant. Rursus pars aduersa acquieuit huic ultimæ ordinationi non appellando ab ea, imò petendo eā confirmari, ergo in necessarium antecedens renunciauit pars ordinationibus præcedentibus, quomodo igitur potest nunc pars aduersa reuerti ad eas ordinationes, quibus necessariò renunciauit. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edic. l. postquam liti. C. de pactis. l. fin. C. de remissio. pign. cum simil. ¶ Secundò respondeo, quod pars aduersa ita opponendo est sibi contraria, nam ista oppositio tendit ad finem impugnandi rescriptum, quod causæ non separentur attempta subreptione rescripti, & tamen consentiendo ordinationi lata, & eam approbando consensit separationi causarum rescripto verificato, quia nihil aliud continet primū caput ipsius sententiæ, ideo tanquam contraria audiri non debet. l. 1. C. de furtis. ¶ Tertio respondeo, posito millies & non concesso, rescriptum esset subreptitium, ut pars contendit, istud posset opponi solum ad effectum, ne causæ separentur, sed ex hoc non tollitur, quod minus illa ordinatio contineat perplexitatem, repugnantiam, impossibilitatem & alia vitia, de quibus supra. Nam ista oppositio partis, quod rescriptū sit subreptitium, tendit ad impugnationem sententiæ in primo capite, quod malè fuerit ordinatū causas separari debere rescripto verificato, sed quomodo potest hoc allegare, nunc voce, cum per acta petierit ordinationem confirmari. Benè fateor, quod si appellatus ipse etiam appellasset à primo capite illius ordinationis, vel iuuare se voluisset appellatiōe nostra, posset ad impugnandū primū illud caput ordinationis subreptionem obicere, sed approbata ordinatione non potest hoc opponere, quin sibi contrarietur manifestè. ¶ Quarto respondeo, quod non est facienda vis in illa ordinatione lata die 28. Nouembris, 1539. quia est nulla, & laborat eisdem morbis, quibus ultima ordinatio. nam continet perplexitatem repugnantiam, impossibilitatem & intricationem, dum primò mandat litem contestari simultaneo processu in causa reconventionis, & postea super causarum separationem remittit se ad futuram iudicis ordinationem, quid enim si iudex ordinasset causas separari, ut ordinavit in effectu, si rescriptum verificetur, nonne iniustum apparet præceptum de contestando litem super causa reconventionis processu simultaneo? ergo de ista ordinatione nulla ratio haberi debet. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. cum similibus. Dico etiam circa istam ordinationem, quod etiam cessante nullitate non potest dici transiisse in rem iudic. quia factō ipso petendum fuit eam reuocari petendo responderi articulis matris, & causam reconventionis separatim tractari. ¶ Quintò respondeo cessare vitium subreptionis ex eo, quod tacitum fuerit ordinationem latam die sexta Iulij transitum fecisse in rem iudic. quia satis est quod fuerit facta mentio de illa ordinatione. & petendum causas separari, non obstante illa ordinatione, quia saltem facta est mentio de transitu in rem iudic. præsumptiue, cum non soleat peti derogatio sententiæ, nisi post transitum in rem iudic. quo casu quando præsumptiue quid exprimitur, cessat subreptionis vitium. Socin. in consilio 188. ad fi. lib. 2. nec committitur vitium subreptionis, quando scribēs saltem in genere scire potuit quod tacitum est.



Corne. in consilio 201. columna quarta, ad fin. num. 14. lib. 2. sed exprimendo in narratione non obstante ordinatione, satis potuit cogitare & scire princeps in genere, quod transitum fecisset ordinatio in rem iudic. ¶ Sexto respon-  
 9 deo, quod ista exceptio subreptionis ex dilatoria, & op-  
 poni debet ante litē contestatam, imò etiā & probari ante  
 litem contestatā. pulchrè & latè dictus Bartholomæus Ve-  
 ronensis in consilio 64. & dicit Bald. in consilio 517. Post  
 diuersa rescripta, in fin. lib. 5. quod quia est dilatoria exce-  
 ptio subreptionis, censetur sublata per clausulam remotis  
 quibuscunque exceptionibus. Contrarium tamen in hoc  
 tenet Veronensis in dicto consilio 64. columna septima,  
 versic. plus etiam dico, ut dixi suprā in consilio 68. in fin.  
 Et q. sit dilatoria, & opponi debeat ante litē contestatā te-  
 net Præposi. in cap. per tuas, columna prima, circa med. de  
 appell. ob id mirandum est, quomodo opponatur nunc  
 post ultimam ordinationem, quæ transitū fecit in rem iu-  
 dica. quò ad primum caput. Aduertendum tamen quia i-  
 stud videtur procedere, quando opponitur exceptio sub-  
 reptionis in vim dilatoriæ ad impediendum litis ingres-  
 sum, tamen videtur quod opponi possit etiam in vim pe-  
 remptoriæ, & sic post litem contestatam. Geminia. in con-  
 silio 65. colum. fi. circa med. Gratianopoli, vltima Nouemb.  
 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano, iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Substitutio facta in codicillis reuocat substitutionē factam in testamento.
- 2 Conditione sublata, censetur sublatum conditionatum, quando ita appa-  
 ret de mente disponentis.
- 3 Noua dicitur substitutio ex diuersitate formæ & conditionis.
- 4 Paria sunt quid factum non esse, vel factum quidem, sed reuocatum.
- 5 Producent in iudicio instrumenta ad causam faciendā præsumitur pro-  
 curator, ut saltem admittatur cum cautione de rato, & quid si pro-  
 ducens erat persona domestica domini an sit vera. Roman. distinctio.
- 6 Productio instrumenti reuocari non potest.
- 7 Productus liber in iudicio probat contra producentem, licet producat  
 in parte & passibus, &c.
- 8 Productio instrumenti nihil addi aut detrahi potest virtute illius clausu-  
 læ dictamine sapientis.
- 9 Renunciare non potest quis fauori tertij.
- 10 Appellatus potest uti appellatione appellantis, licet appellans illi re-  
 nunciauerit.
- 11 Conditio de voluntate aut consensu talis apponi potest dispositioni, quā-  
 do non agitur de pœna, sed de lucro non faciendo.
- 12 Parentum appellatione qui veniant.
- 13 Copulare requirit concursus omnium, idè vbi in aliquo actu requiritur  
 consensus fratrum & parentum disponentis, omnium consensus est  
 necessarius.
- 14 Consensus aliquorum vbi requiritur in aliquo actu agens ex eo, quod  
 consensus non interuenerit, tenetur probare quod extarent personæ,  
 quarum consensus requirebatur.
- 15 Omnes, dictio operatur, quod si testator legat omnem rem, quam commu-  
 nem cum alio habebat, censetur legare etiam partem socij.
- 16 Derogati censetur primo pacto ex alio pacto diuerso, facto ex intervallo.
- 17 Agens ex vna causa si illam non probat, debet succumbere, licet ex alia  
 causa agere & obtinere potuisset, etiam quod alia causa probetur.
- 18 Testamentum nō opitulatur agenti ex eo, nisi impleta testatoris voluntate.
- 19 Substituto repudiante bona remanent apud heredem grauatum. Pana  
 appositā non implēti voluntatem testatoris remitti potest per eos, in  
 quorum fauorem erat implendum. ibid. num. 19.

## C O N S I L I V M L X X X.



IN VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis  
 Alisia Policardę instituit Guilielmum Odoar-  
 di eius maritum heredem vniuersalē, cui de  
 medio sublato substituit Franciscum Odoar-  
 di nepotem ipsius Guilielmi hæredis, & Mar-  
 garitam de Augusta neptem ipsius testatricis ex sorore,  
 cum hac tamen conditione, quod ipse Frācisus teneatur  
 accipere in vxorē dictā Margaritā, & eōuerso dictā Mar-  
 garita teneatur accipere in maritum dictum Franciscum  
 Odoardi. & casu quo alter ipsorum desponsare re-  
 cusaret, ita quod matrimonium inter eos culpa ipsius re-  
 cusantis nō fortiretur effectū, voluit ipsa testatrix eo casu  
 q. talis recusans excludatur penitus ab huiusmodi substi-  
 tutione & à bonis substitutis, & quem ex nunc ut ex tunc  
 & eōuerso excludit & exclusum esse voluit, & quod di-

cta bona substituta deueniant, spectent & pertineant  
 pleno iure ad alium non recusantem, ut latius continetur  
 in ipso testamento. Deindè in codicillis dicta, testatrix sub-  
 stituit præfatā Margaritam insolidum, ita quod non pos-  
 set se nubere, nisi de consensu & voluntate fratrum, &  
 parentum ipsius nobilis Alisiæ codicillantis. & casu quo  
 aliter faceret. eidem Margaritæ reliquit scuta centum au-  
 ri, substituendo in eum casum fratres ipsius testatricis.  
 postea decessit præfatus Guilielmus Odoardi hæres insti-  
 tutus, quo defuncto dictus Franciscus Odoardi & Marga-  
 rita de Augusta iudicium instituerunt contra hæredes di-  
 cti Guilielmi Odoardi ad restitutionē fideicō. Super quo  
 facto, de duobus principaliter dubitatur. Primò, an ipsi a-  
 gentes potuerint experiri ex substitutione facta in testamē-  
 to non obstantibus codicillis, quorū productionē reuoca-  
 uerunt dicendo se illis nolle iuuare. Secundò, an potuerit  
 fieri substitutio sub conditionibus adiectis in ipso testa-  
 mento & codicillis. ¶ Circa primum dubium breuiter  
 videtur concludendum, illam substitutionem factam in  
 testamēto fuisse reuocatē in codicillis, quatenus pertinet  
 ad personam ipsius Frācisus Odoardi, cum ipsa Margarita  
 fuerit substituta per codicillos in omnibus bonis ipsius  
 testatricis, igitur necessariò dicendum est sublata esse  
 substitutionem factam de Francisco, aliās enim non pos-  
 set dici substituta ipsa Margarita in omnibus bonis, sed in  
 parte tantum. l. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de procu.  
 l. illud. ff. de acq. hæred. cum similibus. Amplius, licet sub-  
 stitutio non esset facta in codicillis de omnibus bonis, sed  
 simpliciter substituta fuisset ipsa Margarita, adhuc cen-  
 seretur reuocata substitutio facta in testamento de ipso  
 Francisco Odoardi. Primò, quia substituendo ipsam Mar-  
 garitam censetur exclusisse ipsum Franciscum Odoardi.  
 l. cum prætor. ff. de iudi. l. maritus. C. de procura. ¶ Secun-  
 dò, quia vbi de eadem re duplex reperitur vltima volun-  
 tas seu dispositio, vltima attenditur non prima. l. translatio.  
 §. fin. ff. de adim. lega. l. cum hic status. §. ait oratio. ff. de do-  
 nat. inter virum & vxorem. l. prima. C. de sacrosanctis Ec-  
 clesiis. cap. cum Marthæ, de celebra. missa. sed circa substi-  
 tutionem duplex reperitur facta prouisio, vna in testamē-  
 to, altera in codicillis, idè attendi debet dispositio facta  
 in codicillis, tanquam vltima, in qua cum sola Margarita  
 reperiatur substituta ipsa sola admitti debet excluso Fran-  
 cisco Odoardi. ¶ Tertiò, quia sublata conditione cen-  
 setur sublatum conditionatum, quando ita apparet de vo-  
 luntate disponentis. l. tertia. §. conditio. ff. de adimen. lega.  
 Aret. in consilio 93. ad fin. latè Bald. in consilio 478. Qui-  
 dam Franciscus. libro primo, sed conditio adiecta substi-  
 tutioni factæ in testamento fuit sublata in codicillis, quia  
 ex testamento obligabantur substituti inuicem contrahe-  
 re matrimonium, sed per codicillos aliter prouisum fuit,  
 quod teneretur ipsa Margarita contrahere matrimonium  
 ex consensu & voluntate fratrum ipsius testatricis, de ipso  
 autem Francisco nihil dictum fuit, igitur recessum vide-  
 tur à substitutione facta de ipso Francisco, cum ita appa-  
 reat de voluntate testatricis, quæ in casum, quo nuberet  
 Margarita sine consensu & voluntate fratrum ipsius te-  
 statricis substituit ipsos eius fratres, profectò si intentio  
 testatricis fuisset, non reuocare substitutionem factam de  
 ipso Francisco Odoardi, Franciscum ipsum appellasset,  
 non eius fratres. ¶ Inferitur ex præmissis, quod reuocata  
 substitutione facta in testamento non potuerunt agentes  
 experiri virtute ipsius testamenti, quoad eam partem sub-  
 stitutionis, & quidè quoad ipsum Franciscum res clara est,  
 quod experitur sine actione, cum non reperiatur vocatus  
 ad substitutionem: similiter ipsa Margarita ex testamen-  
 to agere non pōtest, quia etiam respectu ipsius Margaritæ  
 recessum fuit à substitutione facta in testamēto, cum fue-  
 rit substituta in codicillis sub diuersa & noua conditione  
 idè illa substitutio facta in codicillis sub diuersa forma  
 & conditione dicitur noua substitutio. l. ius autem ciuile.  
 ff. de iusti. & iure. per quem textum dicit Socin. in consilio  
 27. columna quarta, lib. 1. quod nouum dicitur compromif-  
 sum ex adiectione alterius formæ & qualitatis, quæ non  
 erat in primo compromisso, & in terminis substitutionis,  
 q. dicatur noua & diuersa substitutio ex diuersitate con-  
 ditionis, ita arguit Corne. in consilio 238. columna quinta,  
 vers. ex quibus apparet. lib. 4. itaque cum noua & diuer-  
 sa sit substitutio facta in codicillis à substitutione facta in  
 testamento, substitutio facta in testamento, fuit in codicil-  
 lis reuocata. etiam quoad ipsam Margaritam, cum inuicè  
 non



non compatiuntur ambæ substitutiones, quo casu etiam in contractibus vltima derogant prioribus. l. pacta nouissima C. de pactis. cum ibi notatis per Modern. nullo modo dicendum est agi potuisse per ipsam Margaritam ex substitutione adiecta in testamento, quæ fuit reuocata per substitutionem factam in codicillis. paria enim sunt substitutionem in testamento factam non esse, vel esse quidem, sed tamen reuocatam. l. i. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuer. not. l. creditores. ff. de verborum significatio. ¶ Nec obstat, quod productio codicillorum fuerit reuocata, quia respondet, quod ex quo procurator produxit codicillis, verisimile est, imò plus quam verisimile, quod illos habuerit ab ipsis agentibus, & quod eos produxerit de mandato eorum, imò

5 ¶ ex eo solum, quod quis producit in iudicio instrumenta ad causam facientia, præsumitur procurator, vt saltem admittatur cum cautione de rato. Bartol. in l. vulgo. in fin. ff. de adm. tut. notant Cano. in cap. coram, de offic. delega. quod sine dubio procedit, quando producendo talia instrumenta, non probaretur persona domestica domini, adeo quod sine domini traditione aut voluntate potuisset talia instrumenta producere, Roman. in consilio 446. Primus. columna tertia, in secundo dubio. quæ tamen Romani distinctio non videtur præsumptio delicti, aut quod domesticus contra voluntatem domini quid attentauerit. Bene fateor, quod si dominus instrumentorum probaret illa instrumenta fuisse sibi substracta, tunc ex eorum productione non præsumeretur mandatum, ideò Abbas in consilio septimo, columna tertia, lib. 2. simpliciter dicit mandatum præsumi in eo, qui instrumenta producit. idem dicit Bologninus in addit. ad consilia Ioannis de Anan. in consilio 82. columna fin. Ecce quod adeo præsumitur productum instrumentum de voluntate & consensu domini, quod ex tali productione etiam domini mandatum præsumitur, & tamen mandatum expressum sine domini consensu induci non potest expresso vel tacito. lege consensu, in princip. ff. de actioni. & obligationi. Pro hoc facit quod scribit Bar. super ea materia in l. quoniam iudices. C. de appel. vbi voluit quod factum à potestate præsumatur factum de consilio sui assessoris, quanto fortius dicendum est instrumentum præsumi debere productum à procuratore de voluntate & mandato domini. Itaque si ex consensu agentium producti sunt, codicilli, si pro quia talis productio amplius reuocari non potuit inuitis reis. regula, quod semel placuit

6 libro sexto. & in terminis productionis instrumenti, quod reuocari non possit, tradit Roman. in consilio 433. Quod ad primum, quod sufficit in vltimo dubio, vbi duplicem rationem assignat: prima est, quia productio instrumenti est de actis, quæ vnius tantum litigantis voluntate tolli aut mutari non possunt. Secundò, quia instrumentum, postquam est productum dicitur commune vtrique parti, ideò si appareat illud facere contra producentem, vel pro eo, contra quem producitur, non potest ius ei quasitum ex tali productione auferri, productionem ipsam reuocando. Idem voluit Guido Papius quæstio. 131. in fin. & quæstio. 243. Pro

7 quo facit quod scribit Paulus de Cast. in consilio 331. In causa Syluestri. columna secunda, ante med. libro primo: quod liber productus in iudicio dicitur communis vtrique parti, ideò probat contra producentem, licet produxerit, in parte & passibus. Alibi facit idem Paulus in consilio 415. Viso & examinato dicto puncto, in vlt. dubio, libri secundi. quod postquam instrumentum productum est in iudicio simpliciter sine aliqua reservatione, sapiens nihil addere aut detrahere potest, licet rogatus fuerit notarius, vt reciperet instrumentum ad consilium sapientis. Ad idem adduco Bal. in cons. 323. Præmittendum est, col. 1. lib. 4. vbi, quæ ea, quæ in iudicio producta sunt, non dicuntur amplius in potestate producetis, sed iudicis, ideò mutare ea aut falsificare non potest, similiter quoniam scriptura semel est producta in iudicio simpliciter illa amplius qualificari non potest, vt dicatur producta in parte & passibus, vbi ab initio cum tali protestatione produci potuisset. Bal. in l. vnica, col. 4. C. de confess. & in cap. cum dilectus, columna penultima, in fine, versicul. item incipiunt diuisionem, de consuet. Fel. in capit. cum venerabilis, columna sexta, versic. quintus & vltimus casus, de except. quod tamen intelligerem, nisi producat vellet probare de errore scripturæ productæ, quia tunc productio posset reuocari. Bald. in consilio 307. Proponitur quod notarius. libro quinto. Guido Papius in dicta quæst. 131. & q. 503. vers. sed iuxta præmissa quero, sed hic cessat error. Ob id dici potest contra istam Margaritam, quod

potui, nolui, quod volui, adimplere nequiu. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi, id est. poteram agere ex codicillis & nolui, volo nunc agere ex substitutione testamenti, & non possum, quia recessum ab ea fuit. ¶ Secundò respondet ad istam reuocationem productionis codicillorum facit licet possit quis renunciare fauori suo. l. pen. C. de pact. non tamen renunciare potest fauori tertij, Abbas in consil. 61. col. 1. libri secundi. ideò potuit Margarita renunciare productioni istorum codicillorum in sui præiudicium, sed non in præiudicium reorum, quod minus codicillis productis vti possint, non enim facti fuerunt codicilli ad vtilitatem tantum ipsius Margaritæ, sed aliorum etiam. & posito quod nunquam producti essent codicilli per ipsos agentes, possent tamen rei illos producere ad eorum vtilitatem quatenus pro eis faciunt, & sicut possent illos producere, ita si aperte producti sunt eorum productione vti possunt, cum instrumenta & alia quæ in iudicio producuntur communia dicantur vtrique parti, vt supra probauimus. Pro his facit text. in cap. 1. de appella. lib. 6. vbi licet appellans renunciet appellationi, & ab ea recedat, potest tamen appellatus tali appellatione vti, quia solum potuit appellans renunciare appellationi in sui præiudicium, sed non in præiudicium appellati. no. Bartol. in l. si quis libello. C. de appellat. ¶ Clarè itaque inferunt ex præmissis, quod agere non possunt Franciscus & Margarita ex substitutione testamentaria, quia probatur reuocata per codicillos. Similiter agere non possunt ex codicillis, quorum productioni renunciauerunt: quod facere potuerunt in eorum tantum præiudicium, non reorum. Similiter Franciscus Odoardi agere non potest aliquo modo, ex testamento, quia substitutio in eo facta reuocata est in codicillis, quia in eis non legitur nominatus, imò exclusus: itaque Franciscus in omnem euentum agere non potest. ¶ Sed posito & non concesso, agi posset, saltem ex codicillis, & quod productioni eorum renunciatum non esset, dico veniendo ad secundum dubium, quod ex eis obtinere agentes non possunt. Non quidem Franciscus, quia vt sæpius dictum est, ipse per codicillos excluditur:

11 non ipsa Margarita de Augusta, quia non impleuit conditionem sub qua fuit substituta, id est, non nupsit de voluntate aut consensu fratrum ipsius testatricis, quæ conditio tenet, quando non agitur de aliqua poena, sed solum de non faciendo lucrum, aut de lucro perdendo allegatur per dominos & præstantissimos consulentes, Felyn. in cap. 1. columna nona. versicul. 2. fallit, de sponsa. Gulielmus de Benedictis in ca. Raynutius, super verbo, cuidam Petro. nu. 11. de testamen. sed vltra eos adduco Old. in consilio 16. Thema tale est, Titius. in l. q. & est text. in l. vbi Deci. in 3. not. C. de insti. & substi. quod tamen declarandum est, vt per Calca. in consilio 3. colum. 6. post med. versiculo sed etiam non valebit. De quo tamen vide quod latius dixi in consilio 1. ¶ Nec obstat, quod ex aduerso opponitur defunctos esse fratres testatricis quorum consensus requirebatur per codicillos, quia responsum fuit, & bene per D. consulentem dominum Nicolaum de Boneton, quod viuere præsumuntur. Secundò, quod necessarius erat consensus, non solum

12 fratrum testatricis, sed etiam parentum suorum. quod verbum, parentum, necessariò intelligendum est secundum materiam subiectam pro coniunctis testatricis, cum patre & matrem non haberet. Abb. in c. fraternitatem, in secundo notabili, de sepulturis. Ang. in §. æconomus, per illum tex. in Authen. de alien. & emphy. ideò stante statuto: quod parentes rebellium non possint habere aliquod officium in communi, intelligitur statutum generaliter de omnibus coniunctis ipsorum rebellium. Iaf. in l. 2. §. 1. in 2. nota. ff. de in ius vocand. not. Dec. in cons. 427. col. 2. circa prin. Itaque

13 quod cum necessarius esset consensus fratrum & parentum ipsius testatricis, non satis erat fratrum duntaxat consensus ob naturam copulæ. l. si hæredi plures. ff. de cond. inst. cum simili. vt per Ol. in cons. 262. In q. col. 1. Bal. in cons. 318. Ita captura, in fil. 4. Pau. de Ca. in cōf. 44. Videtur dicendum, col. 2. li. 1. &

14 alibi sæpè. ¶ Consulo tamen istis reis conuictis, quod deducant & probent, quod tempore quo nupsit ipsa Margarita, erant fratres aut saltem parentes ipsius Alitiæ testatricis, quorum consensus haberi poterat. Cum enim pars rea impugnet substitutionem ipsius Margaritæ, ex eo, quod consensus & voluntatem non habuit fratrum & parentum ipsius testatricis, tenetur probare illud, quod est fundamentum sue impugnationis, id est, quod essent seu extarent fratres aut parentes testatricis, ita arguit Paul. de Cast. in cons. 124. In causa quæ vertitur coram domino potestate ciuitatis Aretij, columna 2. in secundo dubio. libro 1. refert &



sequitur Cor. in cons. 316. col. 5. in 3. dubio. lib. 1. in cons. 241. col. 3. lib. 2. in cons. 131. col. 2. in cons. 151. colum. 2. & in cons. 242. colum. 2. lib. 4. ¶ Circa conditionem appositam in substitutione facta in testamento superfluum videtur scribere ex quo ab illa substitutione fuit recessum in codicillis, vt  
 15 abunde supra probauimus. Vnum tamen ¶ non omitto inquantum dixi reuocatam esse substitutionem factam in testamento in persona Francisci per substitutionem factam Margaritæ in codicillis, ponderando, quod substitutio facta in codicillis de persona Margaritæ, legitur in omnibus bonis ipsius testatricis, istud probari ultra iam allegata per doctri. Bar. in l. ferui electione. §. fin. ff. de lega. 1. vbi quando testator simpliciter legat rem quam communem cum alio habet, solum censetur legare ius quod habet in re, secus si legat rem, vniuersaliter legando rem omnem vel totam, quia tunc censetur legare etiam partem socij per l. si ex toto, in princ. ff. de leg. 1. quæ Bart. doct. approbatur per Doct. ibi. tradit Deci. in cons. 69. columna. 3. circa med. ¶ Eodem modo substituendo testatrix in codicillis neptem suam Margaritam in omnibus bonis vniuersaliter, dicendum est, qd voluerit eam substituere etiam in parte bonorum in qua fuerat substitutus Franciscus Odoardi in testamento. & tanto fortius idem dicendum est in casu nostro, quia hic non agitur de grauando heredem ad redimendum rem alienam aut soluendum eius æstimationem vt quando agitur de præstando partem socij inclusam in legato facto de tota re vniuersaliter. ¶ Præterea, si intentio testatricis fuisset, non reuocare substitutionem factam Francisco, ita sciuisset eum nominare & vocare in codicillis, sicut vocauerat in testamento, & sicut in codicillis etiam vocauit fratres ipsius testatricis. l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. c. inter corporalia. de traslat. prælato. ¶ Rursus nos videmus, quod facilius derogatur vltimæ voluntati per aliam posteriorem voluntatem, quam derogetur contractibus, quia vltima voluntas dependet à potestate vnius tantum: contractus autem à potestate duorum, vt patet ex l. 1. C. de fac. sanct. eccle. iuncta l. sicut. C. de act. & obligat. & tamen  
 16 ¶ videmus in contractibus, quod vbi quis ex interuallo facit pactum diuersum à primo, censetur à primo recedere. Bar. in l. item quia. §. si. ff. de pact. & in l. pacta nouissima, col. 2. C. de pact. Alexand. in consil. 122. lib. 2. & in consil. 28. col. 2. lib. 5. refert & sequitur Dec. in cons. 464. colum. 1. ad fin. à fortiori dicendum est in vltima voluntate, quod per secundam substitutionem factam in codicillis ex interuallo, & eam diuersam à substitutione facta, in testamento iacta, quod autem sit diuersa secunda substitutio à prima probatur: primo quia in testamento Margarita solum fuit substituta pro dimidia parte, & æqualiter cum Francisco Odoardi, in codicillis autem sola Margarita fuit substituta & insolidum in omnibus bonis. Secundo, quia in testamento fuit substituta sub vna conditione, in codicillis autem sua alia. Tertiò, quia in testamento in casum non impletæ conditionis bona substituta deferrebantur ad alterum substitutum implentem conditionem, in codicillis autem bona substituta deferuntur ad fratres testatricis, Margarita non implente conditionem appositam. ¶ Infertur ex præmissis, quod cum agatur ex testamento seu substitutione in eo facta, ex quo testamento agi nullo modo potest, vt supra probauimus, succumbere agentes debent, posito numquā  
 17 tamen concessio, agi ex codicillis potuisset, ¶ quia agens ex vna causā, si illam non probet succumbere debet, licet ex alia causā agere & obtinere potuisset, etiam quod alia causā proberetur. l. non possumus. ff. si pars here. pet. l. habebat, in princ. ff. de institoria, & l. quidam. ff. de in rem verso. & l. Bebbius. ff. de pact. dotal. c. Abbate, de re iud. lib. 6. Pau. de Cast. in cons. 81. In causā quæ vertitur inter reuerendum patrem, colum. 2. & in consil. 136. Viso libello. lib. 2. Cor. in consil. 13. colum. 2. lib. 1. vbi rationem assignatam. ¶ Exprimendo enim vnam causam videtur illam tantum in iudicium deduxisse l. fin. C. de anna. except. respectu autem alterius causæ opus est nouo libello & noua instantia. d. c. Abbate, Soc. in consil. 39. colum. 6. versic. circa tertiam principalem quæstionem. li. 1. Ideo iudex non supplet, si plus est probatum quam petitum. glos. aurea in l. verbum oportere. ff. de verb. sig. quam pro aurea citat Bal. in c. 1. de mili. vasal. qui contu. est. Curt. senior in cons. pen. colum. penult. circa med. & quod agens ex vna causā, & probans aliam debeat succumbere, tenet decisio Neapoli. decif. 60. vbi, quod ita fuit iudicatum per curiam. Idem tenet nouissimè Boe. in suis deci. Burdegale, q. 42. colum. 5. & seq. Quod ipsum tamen plures recipit de-

clarationes, sed latius instare non expedit. Et si dicatur, aduerte, quia isti rei conuenti videntur opponere de iure tertij, id est, substitutorum in casum, quo ipsa Margarita nuberet sine eorum consensu. Respondeo, quod istud ius tertij videtur exclusiuum iuris Margaritæ, cui aurei centum tantum fuerunt legati casu quo nuberet sine consensu fratrum & parentum ipsius testatricis, & sic eo casu excluditur Margarita à petitione hereditatis seu fideicommissi, & agendo ad hæreditatem seu fideicommissum agit sine actione, unde non tam dicitur opponi de iure tertij, quam de non iure ipsius agentis, iuxta doct. Bar. in l. 2. ff. de except. rei iudic.  
 18 Qui enim ¶ beneficium consequi vult ex testamento alienius, debet voluntatem eius implere. Auth. hoc amplius. C. de fideicom. & ita arguit Bal. in consil. 346. quando quis priuatur. lib. 4. testatrix enim casu, quo Margarita nuberet sine consensu eius fratrum & parentum solum legauit scutos centum ipsi Margaritæ, ita quod nihil amplius petere posset in bonis ipsius codicillantis. itaque verba testatricis sunt clara, quod experitur Margarita sine actione ad fideicommissum contra expressam voluntatem testatricis, hoc tamen semper intellige & declara, vt dixi supra in consil. 1.  
 ¶ Secundo respondeo, quod imò rei conuenti videtur excipere de iure suo, non tertij, quia ¶ recusantibus ipsis substitutis fideicommissum, remanet bona heredibus grauatis. l. vnica. §. vbi autem legatarij. ibi vel si omnes noluerint. C. de cad. tol. ¶ Benè fateor, quod fratres aut parentes testatricis, ad quos spectat emolumentum substitutionis possent remittere ipsi Margaritæ penam in testamento appositam, Old. in d. cons. 16. in vltima q. idem tenet Abb. in cōs. 11. in 1. dubio. li. 2. vbi, qd pot renūciari dispositioni testatoris concernenti fauorem renunciantis per tex. in l. 1. & l. cum proponas. C. de pact. & l. quotiens C. de fideicom. Nisi dicamus, quod ista dispositio codicillantis videatur facta non in fauorem fratrum & parentum suorum, sed etiam ad refrenandum cupiditatem istius Margaritæ, ne arbitrio suo nuberet, & quod censeatur codicillans voluisse se conformare cum dispositione iuris communis, id est, quod ipsis substitutis repudiantibus ius suum, illud ad hæredes perueniat. sed magis placet, qd possint substitui fauori suo renunciare, nam si agerent ex testamento ad fideicommissum, possent de bonis ad arbitrium disponere, & ea conferre ipsi Margaritæ, eadem ratione videtur, quod possint penam remittere. l. illud. ff. ad legem Aquil. cum simi. Gratianopoli. 5. Decemb. 1540. Aymo Crauetta de Sauiliano Iurifconsul.

## S V M M A R I V M.

- 1 Confessio vxoris constante matrimonio in fraudem donationis non firmatur iuramento.
- 2 Cause falsitas actum non vitiat quando scitur talis falsitas.
- 3 Iuramentum assertorium non validat confessionem constante matrimonio factam, secus in impromissorio.
- 4 Vxor presumitur acquisiuisse de bonis mariti, ideo vxor acquirens nomine proprio tenetur restituere precium marito aut eius heredibus.

## C O N S I L I V M L X X X I.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Ioannona vxor Ioannis Stephani de Ebreduno emit quandam vineam nomine proprio, precio florenorum ducentum & nonaginta quatuor, deinde anno 1537. & die septima mensis Augusti, confessa fuit ipsa Ioannona, se emisse dictam vineam pecuniis mariti, cui propterea vineam ipsam remisit cum iuramento. Quæritur an valeat talis remissio? ¶ Videretur dicendum prima fronte, quod talis confessio vxoris facta constante matrimonio non valeat, tanquam facta inter personas suspectas, quibus donatio interdicitur, cum facta censeatur animo donandi, iuxta nota. per Bartol. & Doct. in lege. si diuortio. ff. de verborum obligationibus per Moder. in l. 1. ff. solut. matrim. nec talis confessio videtur firmari iuramento tanquam simulata & facta in fraudem donationis. Cyn. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. Roma. in consil. 48. colum. 2. & in consilio 293. in 2. dubio. Socin. in d. l. 1. columna 19. versiculo, secunda conclusio sit. ff. solut. matrim. in consil. 61. columna tertia versiculo nec obstat quod vir iurauerit. in consilio. 65. col. 7. ver. sed tamen quicquid sit. in consil. 66. colum. 6. versicul. 2. principaliter respondetur. lib. 1. Dec. in consil. 403. colum. 6. ad fi. Curtius iunior in consil. 95. colum. 2. circa med. Ripa libro tertio responsorum, de dona. reuoc. c. 6. ad fin. ¶ Sed, præmissis



premissis non obstantibus contrarium puto de iure verius quod imò valeat talis remissio etiam quod sapiat donationem, quia donatio inter virum & uxorem firmatur iuramento secundum communem opinionem, ut notant Moderni in l. pacta quæ contra. C. de pactis. ¶ Solùm superest respondere ad contraria: ad quæ respondeo, quod procedunt in confessione simulata, quæ fit animo donandi tacito donationis nomine, nimirum si talis actus simulatus iuramento non firmatur, sed hic non sumus in actu simulato, imò in actu vero donationis, quia expressè vxor donavit & remisit dictam vineam eius marito, nec fuit tacitum nomen donationis aut remissionis, ideò talis donatio tanquam clara & vera iuramento firmari debet. Et posito tamen causa donandi vera non esset, quod emptæ fuisset vinea de pecuniis mariti, talis tamen falsitas causæ, donationem vitare non debet, cum sciret mulier de veritate vel falsitate causæ, iuxta notata in l. ff. de condi. inde. & l. cuius per errorem. ff. de regulis iuris. vbi, quod imputandum est soluti scienter indebitum. ¶ Secundo respondeo, quod procedunt contraria in iuramento assertorio, quando maritus vel vxor asserit se aliquid recepisse à marito vel ab uxore, ex quo iuramento non firmatur talis confessio, quia fieri potest quod tale iuramentum assertorium sit falsum & contineat mendacium, ob id non debet esse iuramentum vinculum iniquitatis, & mendacium seu falsitatem tueri. c. quanto. de iureiur. c. inter cætera. 12. q. 2. sed hic agitur de iuramento promissorio & obligatorio, quia ista vxor se obligavit & promisit observare remissionem vineæ factam marito, quod iuramentum valet & ligat mulierem firmatque contractum, cum tale iuramentum sit licitum, nec foueat mendacium aut falsitatem, sed veritatem tantum, cum mulier verè remissionem fecerit, & eam observare promiserit, quo casu, quando iuramentum est promissorium, Docto. supra allegati pro parte contraria aliter loquuntur quam in iuramento assertorio. Et ita etiam declarat Bal. novel. in tract. de dote, in 10. parte. colum. 5. ver. insuper vidi dubitari. Socin. tamen in d. l. colum. pen. in fin. ver. 4. & ultimo limita. ff. solut. matr. dicit totum contrarium, quod iuramentum confirmatorium non validat talem confessionem factam constante matrimonio, sed bene assertorium quando quis asserit omnia esse vera. Sed puto, quod Socin. ibi malè loquatur. Nec obst. quod iuramentum assertorium videtur ligare, quia alias allegaret iurans turpitudinem suam, quia istud procederet in materia aliàs non suspecta nec prohibita. Et si dicas, donatio inter coniuges non est prohibita cum iuramento, fateor quando quis promittit observare cum iuramento, secus vbi tantum asserit esse vera, quia tunc non extenditur iuramentum ad confirmationem donationis. Est verum quod Socin. vbi supra postea arguit, quod etiam non obstante tali iuramento assertorio, possit opponi de simulatione confessionis. Adde Paul. de Cast. in consil. 383. Circa primum quo queritur, an dicta donatio. col. 2. & 3. lib. 2. vbi simpliciter voluit, quod talis donatio tacita firmetur iuramento, non distinguendo inter iuramentum assertorium & promissorium, idem etiam simpliciter voluit Anchar. in consil. 307. Nulli dubium. ¶ Tertiò respondeo, quod contraria procedunt, vbi sumus in personis prohibitis, & in actu suspecto aut simulato, secus vbi agitur de actu vero aut verisimili, nec cadit aliqua prohibitio ut hic, vbi sumus in actu verisimili & à iure præsumpto. Nam ista vxor præsumitur acquisivisse vineam pecuniis mariti nisi probet, quod aliunde haberet bona, ex quibus acquirere potuerit. l. Quintus. ff. de dona. inter virum & uxorem, ideò tenebatur ista mulier restituere marito nomine precium ipsius vineæ, licet vinea acquisita esset nomine ipsius vxoris. Bart. in l. vxor marito. C. de dona. inter vir. & vxor. refert & sequitur Bal. in consil. 358. Super eo quod queritur. col. 2. lib. 3. igitur remittendo dictam vineam marito non fecit actum aliquem prohibitum aut suspectum vel simulatum, imò actum de iure permissum dando vineam in solutum cum pecuniis non haberet, & quem invita facere tenebatur. itaque faciendo quod debuit, prohibitio aliqua considerari non potest. l. Gracchus. C. de adult. c. qui peccat. 24. quæst. 4. nec dici potest donasse marito faciendo quod de iure tenebatur, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. l. si quis pro vxore. ff. de dona. inter vir. & vxor. ibi. non enim ei donat qui necessariis oneribus succurrit. lege. rem legatam in fi. ff. de adimen. leg. ¶ Malè igitur sibi persuadet ista mulier remissionem per eam factam esse nullam, tanquam de iure prohibitam, nam ex premissis apparet, quod

imò non solum permittitur, sed etiam necessario de iure fieri debet. & ita respondeo, salvo saniori iudicio. Gratiano poli. 6. Decembris. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano. Ad vnum etiam aduerte circa præmissa vtilissimum in praxi, quod talis tacita donatio resultans ex confessione coniugum, ita confirmatur morte tacite donantis, sicut donatio expressa. Aretin. in consil. 86. colum. fin. ver. nec distat si dicatur. Socin. in consil. 79. colum. 1. lib. 4. & licet in tali confirmatione donationis requiratur traditio vera vel ficta, ipsa tamen confessio vim habet traditionis. gloss. in l. 2. C. de dote cau. non nune. Bar. in l. Papinianus. ff. de dona. inter vir. & vxor. Alexan. in consil. 45. colum. 3. libro 1. Socin. in d. consil. 60. colum. 1.

S Y M M A R I V M.

- 1 Permutatio valet in beneficialibus, nec requirit vocationem patronorum, & num. 2.
- Presentatio fieri non potest quandiu aliquis est in possessione beneficii licet priuandus sit per sententiam. ibi. nu. 1.
- 2 Permutatio beneficii impeditur ex iusta patronorum contradictione, imò si facta sit, irritatur.
- 3 Fraus permutationis beneficii arguitur ratione infirmitatis, quando fit ab infirmo.
- 4 Fraus in permutatione beneficiorum arguitur ex dissimilitudine, quando vnum est pinguius altero.
- 5 Fraus arguitur ratione coniunctionis sanguinis, quando fit permutatio inter coniunctos.
- Permutatio beneficii facta per fraudem dicitur nulla. ibi. nu. 5.
- 6 Pacta & leges appositæ in fundatione beneficii seruari debent, quando episcopus tali fundationi consensit.
- 7 Incapacitatis vitium non purgatur ex lapsu temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium.
- 8 Permutatio beneficiorum principaliter fieri debet in utilitatem ecclesiæ super qua superior debet inquirere.
- 9 Subreptio non committitur ex eo quod non fit mentio de actu nullo.
- 10 Iuri patronatus laicorum derogari non potest per legatum de latere.

C O N S I L I V M. L X X X I I.

De eadem materia habetur in consilio. 153.

Pro hæredibus domini Claudij de Pignano ciuitatis Ebreduni.



I V I N O subsidio ex corde postulato. Dominus Bartholomæus Bernardi rector Capellaniæ sancti Marcellini in ecclesia Cathedrali Ebreduni permutavit dictam Capellaniam, cum alia Capellania cuiusdam sui nepotis ex fratre vocatis patronis hæredibus quondam domini Claudij de Pignano, & non consentientibus, nisi quatenus de iure astringi possent. deinde dicti patroni præsentauerunt in dicta Capellania, & in eius Rectorem Rochum Matthei clericum, qui fuit admissus & institutus per reuerendissimum dominum legatum Auinionensem. Qua institutione facta, fuit confirmata præfata permutatio per eundem dominum, queritur de validitate vel invaliditate dictæ permutationis. ¶ Videretur dicendum prima fronte dictam permutationem valere, quia illa permittitur in beneficialibus. Clemens. vnica, de rerum permut. nec redditur nulla permutatione ex eo solum, quod facta dicatur patronis non vocatis, ut Fel. tradit post dominos de Rota, quos allegat in c. cum Bertoldus, colum. 5. in quinta limitatione, de re iudi. Guido Papius. q. 374. Adde Geminia. in consil. 45. in quinto dubio, a fortiori videtur valere, quando patroni fuerunt vocati, licet contradixerint. Nec videtur obstare institutio secuta post ipsam permutationem ad præsentationem patronorum, quia si permutatio valebat, Capellania ipsa non vacabat. c. si de cõces. præbendæ. Dec. in consil. 615. in prin. imò fieri non potest presentatio quandiu aliquis est in possessione beneficii, licet priuandus sit per sententiam. Innoc. in c. qualiter & quando 2. in versic. credimus, in fine de accusatio. refert & sequitur Roma. in consil. 465. in fin. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius quod



quod imò ¶ non valeat talis permutatio facta patronis cō-  
tradictionibus sequendo dominos de Rota & Fel. in d.c. cū  
Bertoldus, & Roch. de Cur. in tracta. de iure patro. in vers.  
honorificum. q. 3. vbi concluditur, permutationem factam  
patronis non vocatis irritari ex contradictione patronorū  
facta cum causa, & sic licet talis permutatio valeat mero  
iure, ab initio tamen irritatur ex iusta contradictione su-  
peruenientia, a fortiori impediri debet validitas ipsius per-  
mutationis, quando talis contradictio iusta interuenit ab  
initio, cum facilius impediatur quid fieri quā quod factū  
tollatur l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur.  
¶ Quod autem iusta fuerit contradictio, probatur ex plu-  
ribus, primò ¶ quia fiebat permutatio per ipsum Rectore  
grauiter infirmantem, quo casu militat præsumptio frau-  
dis, quod permutaret animo fraudandi patronos, vt vacā-  
te Capellania prædicta per mortem ipsius Rectoris, fructu  
priuarentur præsentationis quærendo potestatem patro-  
norum sibi assumere nepotem suum in effectu præsentan-  
do, seu in locum sui subrogando, ita fraudem ratione infir-  
mitatis arguit tex. in c. 2. de renuncia. lib. 6. & in l. filia meæ  
emancipata. ff. solut. matrim. pulchrè Old. in consil. 324. Fa-  
ctum tale est, dominus noster Papa. colum. 2. post med. ver.  
5. renunciatio fraudulenta. Bald. in consil. 332. ad fin. libro 1.  
Ancha. in consil. 430. Fuiſſet expediens, & in terminis per-  
mutationis ita fraudem arguit Rota, decif. 361. nota præſu-  
mitur, in antiq. ¶ Et nouissimè Boe. in suis decif. q. 2. colum.  
3. in 1. parte, & dicit Fed. de Sen. in consilio 65. infra scriptæ  
quæstiones, circa si. quod talis permutatio in articulo mor-  
tis non est multum honesta nec secura. ¶ Secundo, quia  
narratur, quod beneficium istius Capellaniæ est pinguius  
altero beneficio permutato, ob id verisimile est. quod vo-  
luerit permutare iste Rector solum cogitatione & metu  
futuræ mortis, & vt post eum potius haberet beneficium  
eius nepos, quā alius extraneus præsentandus à patronis  
ita fraudem ex disparitate beneficiorum permutatorum,  
arguit, Ancha. in consilio 388. columna prima, versic. 1. ex  
disparitate, & columna secunda versicu. præterea & tertio.  
Non enim est verisimile, quod si vidisset se sanum & posse  
beneficio frui, illud cum altero magis tenui & exiguo per-  
mutasset. & licet ista sola cōiectura non sufficiat, Rota de-  
cif. 129. nota quod non vitiatur, in antiq. tamen cum aliis  
iuncta multum potest, vt declarat Feder. de Sen. in tractat.  
permut. q. vltima, imò quod sola ista cōiectura sufficiat, ar-  
guit Rota. d. decif. 361. nota præſumitur, in antiquo. ¶ Et pro  
ea facit tex. in c. 1. de cler. non resi. c. quia verisimile, de præ-  
sumpt. & c. 2. de renun. libri sexti. quæ tria iura ad hoc citat  
Boer. in suis decif. q. 2. columna quinta, in fin. & sequitur in  
prima parte. vbi tamen, quod plenè fraus non probatur, sed  
præstant tales cōiecturæ legitimam causam inducendi  
purgationem seu aliter procedendi, allegant Abb. in d. ca.  
quia verisimile. Ioan. Sylua. in tertia parte, tract. de benefic.  
q. 18. sed certè Abbas id non dicit, ad quod allegatur per  
Boerium, sed tantum dicit, quod vnica cōiectura non suf-  
ficit, secus vult vbi plures concurrunt. similiter dum Ioan.  
Syl. requirit, quod nepos cum quo fit permutatio non sit  
idoneus, miror de eo, quia vbi non esset idoneus non valet  
permutatio etiam cessante fraude. ¶ Tertio arguitur fraus  
¶ ratione cōiunctionis personarum, quia facta fuit permu-  
tatio cum nepote, ob id præſumptio est, quod ideò permu-  
tauerit iste Rector, fretus quod si euaderet infirmitatem  
beneficium suum possideret, aut saltem pluris valentiam à  
nepote suo consequeretur, ita fraudem ratione cōiunctio-  
nis arguit tex. in l. lata. C. de dona. Barto. in l. post contractū  
ff. de donat. & in terminis permutationis beneficij, tradit  
Rota in dicta dec. 361. in antiq. Ex quibus apparet iustè fuisse  
motos patronos ad contradicendum permutationi præ-  
dictæ cognoscentes fieri talem permutationem in fraudē  
ipsorum patronorum vt præſentandi facultas ab eis aufer-  
retur. infertur etiam ex præmissis, quod talis permutatio  
fuit & est nulla, ratione fraudis, de qua supra, quia benefi-  
ciorum permutatio fraude omni carere debet, capit. vnico  
de rerum permuta. li. 6. & ita nullitatem permutationis ra-  
tione fraudis arguit Oldra. in consil. 257. factum tale est, do.  
Nicolaus. in fin. Boe. in dicta. q. 2. columna sexta. circa fin. &  
sic nulla fuit illa permutatio duplici ratione, prima ob ius-  
tam contradictionem patronorum, secunda propter frau-  
dem prædictam. ¶ Secundo principaliter habuerunt iustā  
causam contradicēdi ipsi patroni, quia iste nepos cui per-  
mutabatur Capellania prædicta erat omnino incapax at-  
tētis qualitatibus requisitis in fundatione Capellaniæ præ-

dictæ, maxime quia non poterat promoueri iste nepos ad  
sacerdotium intra tempus requisitum ex lege fundationis  
¶ quæ lex & aliæ qualitates per fundationem iuris patro-  
natus requisitæ seruari debent, cum episcopus consense-  
rit. Ioan. Andr. & Doct. in c. nobis, de iure patr. Ant. de But.  
in consilio 4. Socin. in consil. 258. columna secunda. itaque  
nulla probabilior aut efficacior causa contradicēdi tali  
permutationi excogitari possit, quā ista ratione incap-  
citat. ¶ Quæ incapacitas adeo est odiosa, vt non tollatur  
tempore longissimo, cuius initij memoria non extat in cō-  
trarium. Doct. in ca. 2. de præbend. lib. 6. vbi habetur, quod  
mulier incapax ad conferendum beneficia ecclesiastica,  
non efficitur capax ex lapsu seu præſcriptione antiquissi-  
mi temporis. ¶ Tertio, principaliter iusta fuit contradicē-  
di causa, quia permutatio beneficiorum principaliter fieri  
debet in vtilitatem ecclesiæ. Anchar. in Clemen. 1. colum-  
na secunda versic. 2. quæro, de rerum permutatione. not. in  
c. quæſitum, vbi Abb. colum. 1. de rerum permutatio. Ge-  
minia. in consilio 105. colum. 2. post med. & dicit Anchara.  
in consil. 279. alias 280. Quæſtio proponitur, quod in permu-  
tatione beneficiorum superior principaliter debet inqui-  
rere de vtilitate ecclesiarum sed permutatio prædicta erat  
damnosa Capellæ prædictæ sancti Marcellini, in qua nepos  
incapax & adoleſcens subrogabatur, nimirum igitur, si ius-  
tè moti fuerunt patroni ad contradicēdum tali permuta-  
tioni. & de causis legitimis permutandi beneficia habetur  
in c. ad supplicationem, de renuci. in c. mutationis, & ca.  
scias frater. 7. q. 1. in c. 2. de arbit. glo. fin. in c. fin. de cler. non  
residen. imò isto casu, quando non fit permutatio ex causa  
necessitatis aut vtilitatis ecclesiæ, dicitur ipso iure nulla,  
quando fit contempto patrono, aut his quorum interest.  
Bellamera in tract. permutatio. benef. eccles. in 1. parte. q.  
2. & q. 3. in fi. ¶ Infertur ex præmissis, quod stante nullitate  
permutationis prædictæ præferri debet institutio facta ad  
præſentationem patronorum contra ¶ quam opponi non  
potest de subreptione, ex eo, quod in ipsa institutione mē-  
tio facta non fuerit de permutatione prædicta, quia de a-  
ctu nullo mentio fieri non debet. c. dilectæ, vbi Anton. de  
except. c. bonæ, de confir. vtili vel inutili. Ioan. Andr. in cap.  
ex parte, de rescript. Oldrad. in consil. 299. Quidam Hugo.  
colum. 2. versic. 2. electio prima. Bald. in consilio 375. Vide-  
tur dicendum, quod dicta electio. & in consil. penultim. Post  
diuersa rescripta. lib. 5. Alexan. in consil. 42. lib. 4. Socin. in cō-  
sil. 169. colum. 1. lib. 2. in consil. 47. colum. 2. post med. & in  
consil. 120. colum. 2. circa med. lib. 4. Benè redderetur subre-  
ptitia confirmatio dictæ permutationis, si in ea expressum  
non sit, quod facta fuerit talis permutatio patronis dissen-  
tientibus. ¶ Amplius dico, quod stante nullitate permuta-  
tionis prædictæ ex causis supra memoratis, non potuit le-  
gatus de Latere talem permutationem confirmare in præ-  
iudicium patronorum ¶ cum agatur de iure patronatus  
laicorum, cui legatus de Latere derogare non potest. Ale-  
xan. in consil. 74. colum. penult. lib. 4. Cor. in consil. 47. ad fin.  
lib. 3. Deci. in consil. 117. colum. 2. in consil. 126. colum. 2. in cō-  
sil. 149. colum. penultim. & in consil. 573. colum. 2. nec dicatur  
aliud esse quando legatus voluntariè derogat iuri patrona-  
tus illud conferendo, aliud quando necessariò confirman-  
do permutationem factam de beneficio patronali, quia di-  
co, quod ista confirmatio fuit merè voluntaria stante eius  
nullitate quam confirmare non tenebatur, nec debebat  
in præiudicium patronorum laicorum per supradicta. Ex  
quibus concludo in fauorem dicti Rochi Matthæi saluo  
saniori iudicio. Gratianopoli, 7. Decembris. 1540. Aymo  
Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Recedi non potest à contractu re non integra nisi restitutus iam datis & acceptis.
  - 2 Obiicere non potest quis alteri id, in quo causam præbuit. ideò non potest reus obiicere auctori, debetque se interpellare ad defensionem rei quādo molestia processit facto & culpa ipsius obiicientis.
  - 3 Dolus arguitur ex taciturnitate quando quis quid tacet in sui commo- dum in damnum alterius.
  - 4 Interpellatio ad defendendum solum est necessaria, quando quis ageret ad interesse, secus si vt saluum sit ius primæum.
  - 5 Culpa imputari non potest non facienti aliquid cum si illud factum esset nihil tamen profuisset.
- Culpa non imputatur non facienti aliquid quod erat dubium, an esset profuturum vel non. ibid. num. 5.



- 6 Venditor conuentus iudicio euictionis per emptorem, non potest obicere se non fuisse interpellatum ad defendendum ipsum emptorem, nisi ostendat, quod si fuisset interpellatus, habebat modum & facultatem ipsum defendendi.
- 7 Presumitur quid factum ob causam, ob quam fieri poterat, non ob causam impossibilem.

CONSILIUM LXXXII.

Pro Petro Gardini de Tullio, contra Antonium Bruni.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Petrus Gardini de Tullio locauit pistrina Albicij Antonio Bruni seniori, loci Rippariae mandamenti Armeni, per quatuor annos sub pensione octoginta & octo sestartiorum frumenti, cum dimidio in singulos annos, videlicet anno 1529. & die 17. mensis Iunij, incipiente locatione in festo sancti Ioannis Baptistae. Deinde die 21 dicti mensis Iunij, memoratus Antonius Bruni relocauit ipsa molendina Francisco Bruni alias Doy, dicto Garrot madamenti Polenalisij, etiam per quatuor illos anos & pro pensione sextartiorum nonaginta vnus cum dimidio frumenti. Pro quo Francisco Bruni fideiussit Petrus Columbati de Treiria mandamenti Vignaici, Postea die 22. Iulij eiusdem anni praefati, Franciscus Bruni, & Petrus Columbati remiserunt molendina praedicta Guilielmo Munerij dicti loci Albicij, per eosdem quatuor annos detracto solum modico tempore praeterito a festo S. Ioan. Bapt. usque ad die 22. Iulij. & hoc cum omni onere & honore, ita quod teneretur prestare indenes ipsos Franciscum Bruni, & Petrum Columbati erga ipsum Antonium Bruni. Successiue anno 1532. die 19. mensis Maij memorati Petrus Gardini, & Antonius Bruni inuicem transegerunt, per quam transactionem dictus Antonius Bruni conductor, remisit ipsi Petro Gardini locatori dicta molendina & ius suum cōductionis, pro quarto & ultimo anno, & remisit eisdem forma & modis, quibus ipse Gardini habebat ipsa molendina a tempore, quo ea locauit ipsi Antonio Bruni, qua remissione mediante dicta Gardini quitauit ipsum Anton. Bruni a pensione illi<sup>9</sup> quarti & ultimi anni, & promisit idē Bruni defendere & manutenere ipsum Gardini, in dictis molendinis pro illo quarto & ultimo anno erga & contra omnes, mediātibus praemissis voluerūt ipse partes, quod instrumentum locationis factae ipsi Antonio Bruni esset nullum & irritū. Rursus in executionem dictae transactionis & remissionis molendinorum dictus Antonius Bruni remisit clauēs, & alia instrumenta molendinorum Ioanni Gardini fratri ipsius Petri Gardini, & tanquam eius procuratori, sed post horas duas superuenit dictus Guilielmus Munerij, qui abstulit clauēs famulo molendinorū deputato, per ipsum Ioannem Gardini, qui etiam Guilielmus Munerij fecit quasdam solutiones pensionis illius ultimi anni, ipsi Petro Gardini, praesente ipso Antonio Bruni, tandem vidēs dictus Petrus Gardini non esse solutam pensionem ultimi anni, in integrū, obtinuit literas compulsorias, a curia magnifica & suprema Delphinali, contra ipsum Antonium Bruni, pro summa restati sestartiorū quadragintaquinque, cum dimidio, cum clausula iustificatiua, & quod in casum oppositionis citaretur ipse Bruni dicturus causas oppositionum suarum. Comparuit Antonius Bruni virtute illius citationis, & opposuit de transactione praedicta, per quam allegabat se liberatū ab onere pensionis illius ultimi anni: replicatē ipso Petro Gardini, quod non obseruauerat idem Bruni formā ipsius transactionis, ob id, quod obstabat exceptio & regula, frangenti fidem, &c. Quæritur quid iuris? Videatur dicendū, prima fronte agi non potuisse contra ipsum Antonium Bruni. Primo, quia actio quae cōpetebat contra eum ex instrumento & contractu locationis fuit sublata per instrumentum transactionis, in qua expresse fuit liberatus ipse Bruni ab illa pensione. Inst. quib. mod. tolli. obli. §. item per acceptilationem, & post remissum ius illius pensionis, nō pot. Gardini remittēs ad illud redire. l. quæritur. §. si venditor. ff. de edil. edict. l. postquam liti. C. de pact. l. fin. C. de remissionis pigno. cum sim. ¶ Secundo, quia voluerunt partes, illud instrumentum locationis mediante remissione praedicta esse nullum & irritum, sed ex instrumento nullo agi non potest, sicut nec ex sententia

nulla. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. cum simil. ¶ Tercio, quia Petrus Gardini confessus est in eodem instrumento, se habuisse & recepisse pensionem illius ultimi anni, ergo non videtur nunc audiendus, veniens contra propriam confessionem. l. generaliter, in fin. C. de non nume. pecu. ca. per tuas, de probatio. c. si cautio, de fid. instrum. c. Lotarius 30. q. 2. ¶ Nec videtur ob stare, quod ipse Bruni non impleuerit pro parte sua, id est, molendina non remiserit pacifice ut promisit pro illo ultimo anno, stante molestia illius Guilielmi Munerij, quia responsum fuit per aduocatum ipsius Bruni, dominum Petrum Ponati imputandum esse ipsi Petro Gardini actori, cur non interpellauerit ipsum Antonium Bruni ad defendendum & manutenendum ipsum actorem in usu ipsorum molendinorum iuxta promissa, sicut dicitur de emptore, cui imputatur, si non denunciauerit motam venditori, & cum interpellauit ut causam defenderet. l. emptor. l. si controuersia. l. si parentes. & l. empti. C. de euictio. l. 1. C. de periculo & commo. rei vend. cum sim. imo dolus praesumitur in emptore, qui non denunciauit litem motam venditori. l. si fundo. §. fin. ff. de euictio. Socin. in l. 2. §. voluntatem, colum. penultim. in princ. ff. solut. matr. ¶ Quibus tamen non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod agi potuerit & debuerit contra ipsum Antonium Bruni, virtute primi instrumenti locationis, & quia ex ipso instrumento satis clarè fundatur agentis intentio, solumque obstat transactio allegata & producta, tota difficultas consistit in respondendo ad ipsum transactionis instrumentum, & alia supra adducta pro parte contraria, ad quae respondeo multis modis. ¶ Et primo ad instrumentum transactionis dico, quod reus volens se iuare ipso instrumento transactionis debebat prius probare se impleuisse pro parte sua omnia contenta in ipsa transactione, cum sit vltro citroque obligatoria. l. Iul. §. offerri. ff. de acto. empt. latē Moder. in l. cum propoas 2. C. de pact. sed iste reus promisit, quod agēs cui remittebat molendina, illa haberet pro illo ultimo anno eisdem modis & forma, quibus habebat ante locationem factam ipsi Antonio Bruni, quā tamen promissionem reus non impleuit, imo expresse iam contraxerat. agēs enim ante locationem factam ipsi Antonio Bruni habebat illa molendina libera & nemini conducta. quod patet, quia nunquam fuerunt molestati ipsi Antonius Bruni, & alij habentes causam ab eo, ab aliqua persona, sed tempore illius transactionis & remissionis illa molendina non erant libera in libertate, nec in potestate ipsius Antonij Bruni remittentes cum alij locasset, & alij habentes causam ab eo ius prætenderent in ipso molendino, ergo ex tali transactione non impleta iuare se reus nō potest. ¶ Secundo respondeo, quod illa remissio molendinorum valere non poterat, nisi prius cassatis & annullatis aliis locationibus subsequens, id est illa facta per ipsum Antonium Bruni, Franciscum Bruni, & altera facta per Franciscum Bruni dicto Guilielmo Munerij per text. in l. ab emptione. ff. de pact. vbi ut recedatur a contractu celebrato re non integra, requiritur, quod interueniat actus retrosimilis, & si aliqua data sint, quod restituantur, alias contractus non resoluitur. in proposito nostro de tempore cassationis & annulationis dicti instrumenti locationis res non erat integra, ut posset ipse Bruni molendina ipsa remittere cum aliis locasset, ergo remissio aliter fieri non poterat, re integra non existente, nisi prius cassatis & annullatis illis locationibus subsequens, quibus stantibus remissio non valuit, ut in d. l. ab emptione, vbi gloss. & Docto. tradit Anchar. in consilio 34. In hac columna fina. decisio. Neapolitana decisione 220. in secundo dubio. ¶ Tercio respondeo, quod licet promiserit ipse Bruni amplius se non impedire de ipsis molendinis post illam remissionem, tamen in effectu considerando se impediuit, arguendo hoc modo, his vititur, cuius nomine alius vititur. l. quamuis. §. 1. & l. quod meo. ff. de acquirend. poss. sed post remissionem praedictam Guilielmus Munerij usus fuit illis molendinis nomine Francisci Bruni, Franc. autem Bruni utebatur nomine ipsius Antonij, ergo necessario dicendum est, quod non obstante, remissione praedicta Antonius Bruni reus adhuc usus fuerit molendinis praedictis, & sic quod promissa per eum non obseruauerit, imo ab ipsa remissione facto ipso recesserit, & ei renunciauerit necessario. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem rat. hab. cap. dilecti filij. 2. vbi Decius in secundo notabili. de appellationibus. ¶ Non obstat confessio facta per agentem in dicta transactione de receptione pensionis illius ultimi anni, quae apparet ex le-



ex lectione ipsius transactionis, quod illa confessio facta fuit non ex veritate, quod re vera pensio soluta fuit, sed quia promiserat agens non petere illam pensionem à reo ob illam remissionem. quod istud sit verum, euidenter probatur, quia si ex veritate soluta fuisset illa pensio, non fuisset reus adeò fatuus, vt voluisset & pensionem soluere, & fructuū perceptionem remittere ipsi actori. l. cum de indebito. ff. de probat. l. si cum aurū. ff. de solutio. Nec fundat se reus super illa confessione, nec allegat aliquā solutionem factam pro illo ultimo anno, sed solum quod fuit liberatus à conductione, & onere illius pro illo quarto & ultimo anno, & quod solutio peti debet à Gulielmo Munerij. ¶ Non obstat, quod videtur imputandum actori cur non interpellauerit reum ad manutenendum ipsa molendina, contra illum Gulielmum Munerij, quia respon-  
2 deo multis modis. ¶ Et primò, quod illa molestia illata actori in usu molendinorum, processit ex facto Francisci Bruni, habentis causam ab ipso Antonio Bruni reo, qui Franciscus Bruni locauit dicto Gulielmo Munerij, consequenter videtur illata molestia per ipsum Antonium Bruni seu eius culpa, quia nisi aliis locasset, vtique ea molestia secuta non fuisset, ob id, ¶ cum illata fuerit molestia culpa ipsius Antonij Bruni, nō potest nunc obiicere actori, quod debebat interpellare ipsum reum ad defendendum. l. i. §. si omnes, in fin. ff. de ventre in spi. vbi mulier quæ fuit causa vt visitaretur per obstetrices, non potest obiicere marito de tali visitatione, nec agere cōtra eum actione iniuriarum. quādo mulier ipsa fuit in causa talis visitationis, vt quia persuaserat marito pręgnantem se esse. ad idē gloss. in l. i. §. si alias. in l. 2. in gloss. si. Digest. quā actio. de pec. est annalis, vbi nō potest quis obiicere alteri errorem, quādo causam erroris obiiciens prębuit. Ad idē tex. in l. i. §. quod autem. Digest. quorum lega. vbi, quod non potest quis obiicere alteri de incertitudine libelli, quādo obiiciens ipse causa fuit talis incertitudinis. Eodem modo cum iste reus Antonius Bruni fuerit causa molestiæ secutæ, quæ secuta nō fuisset, si aliis nō relocasset, non potest nunc obiicare ipsi actori culpā, cur nō interpellauerit ipsum reum ad suscipiendum defensionem contra illum Gulielmum Munerij. ¶ Amplius dico, ¶ quod non solum fuit in culpa  
3 iste Antonius Bruni, sed etiam in dolo, reticendo tempus illius transactionis & remissionis relocationem per eum factam Francisco Bruni, & aliam factam per Franciscum Bruni ipsi Gulielmo Munerij, & ita dolum ex taciturnitate arguit Baldus in consilio 306. Proponiturq; quidam Antoniolus, colum. 2. post med. lib. 5. vbi, quod tacens veritatem in impetratione rescripti, pręsumitur esse in dolo. Abbas etiam in consil. 68. colum. prima. li. i. quod pręsumitur fraus in tacente verum in sibi commodum & deceptione alterius. Alibi scribit Pau de Cast. in consil. 411. Viso facto & dubiis. colum. 1. ad fin. lib. 1. quod pręsumitur dolus contra tacentem, nec certiorantem alium de beneficio sibi cōpetenti. Alibi scribit Alex. in consil. 14. col. si. & in consilio 95. lib. 5. quod pręsumitur dolus in vendente rem, si taceat eam feudalem, vel si dicat, se vendere ius quod habet in re sciens nullum se habere. & in terminis nostris de eo qui tacet contractum quem fecit, quod pręsumatur in dolo, tradit Corn. in consilio 190. col. 6. lib. 2. ¶ Secundò respondeo, ¶ quod illa interpellatio fuisset necessaria, quādo  
4 ageret Petrus Gardini, contra ipsum reum ad interesse ex eo, quod molendinis vti non potuerit ad formam illius transactionis, & remissionis sibi factæ, puta, quia plus frumenti fuisset recepturus, quā esset pensio locationis: sed hic nō agitur contrā reum ad interesse ex instrumento transactionis, sed agitur actione primæ ex instrumento locationis, quo casu nō erat necessaria alia interpellatio, ita declarat Alexandrinus in consilio 67. lib. 3. refert & sequitur Deci. in consilio 102. columna fin. versic. item diligenter considerandum est. Nec erat necessaria interpellatio, vt posset agens redire ad primam obligationem, quia satis fuit quod videtur ipsum reum non impleuisse pro parte sua, imò tale quid fecisse quod minus implere posset vt abundè suprā monstrauius. ¶ Tertiò respondeo, ¶ non  
5 posse imputari culpam ipsi actori, cur reum non interpellauerit vt eum defenderet aduersus illum Gulielmum Munerij, cum si interpellasset, nihil tamen profuisset talis interpellatio, ex quo defendere non poterat, obstante locatione facta per ipsum reum Frā. Bruni, à quo causam habebat ille Gulielmus Munerij. l. fin. §. 1. versic. sed quid notat. ff. quis ordo in bono. pos. serue. quē text. ad hoc propo-

fitum allegat Paul. de Cast. in consilio 174. Contra superius cōsulta, ad fin. in consilio 322. Viso puncto supra scripto & dubiis. colum. 2. & in consil. 425. Super primo quæsito, col. 2. circa med. lib. 1. Alibi scribit Baldus in consilio 145. Causa talis est, in quodam instrumento, colum. 4. lib. 3. quod non imputatur alicui culpa, cur talem expensam non fecerit, quæ nihil profuisset. & amplius subdit Bald. vnum quod est singulare, quod non tenetur quis id facere quod dubium est, an sit profuturum vel non. sed vltra Bald. & Paul. allego text. in l. 2. §. pen. versic. ego etiam si mater. ff. ad Tertulia. vbi, quod non imputatur matri, cur non petierit tutorem pupillo inopi, quia illa tutela profutura non  
6 erat. ¶ Tertiò respondeo, quod non sufficit reo opponere, quod debebat interpellari sed etiam debebat ostendere & probare, quod si fuisset interpellatus, habebat modum & facultatem defendendi ipsum actorem aduersus illum Gulielmum Munerij. Imol. in c. fin. columna fin. de empt. & vend. quod dictū pro singulari refert & sequitur Alex. in l. non solum. §. morte, col. pen. num. 47. ff. de ope. no. nun. & idem Alexan. in consilio 63. colum. fin. lib. 6. & generaliter videtur cessare actio de euictione quoties cessat interesse. Alex. in consil. 21. col. pen. circa med. lib. 5. Sed in casu nostro non solum iste reus hoc non allegauit neq; probauit, imò ex instrumentis productis constat de contrario, quod nullo modo defendere poterat obstante locatione facta per eum. Aduertendum tamen, quia contra dictum Imol. in d. c. fin. tenet Socin. in l. 2. §. voluntatem, columna 4. Digest. solut. matr. Sed vide Ripam in d. §. voluntatem, vbi distinguit. ¶ Non obstat etiam si dicatur, quod iste Petrus Gardini agens sibi pręiudicauit recipiendo solutiones ab ipso Gulielmo Munerij, quia retorqueo fūdamētum, quod imò ex solutionibus per eum factis apparet, quod non fuit recessum à prima locatione, nam cēfere-  
7 tur recessum à prima locatione, si iste Gulielmus Munerij soluiisset frumentum tanquam famulus ipsius Gardini, & non sub nomine alicuius pensionis, sed tanquam haberetur ratio eius, quod ex molendinis percipiebatur. sed cum acceperit ad rationem pensionis debitæ ex prima locatione apparet de perseueratiā ipsius primæ locationis. ¶ Secundò respondeo, nam apparet, quod iste Gulielmus Munerij remansit in molendinis tanquam conductor habens onus releuandi indemnes Franciscū Bruni, & Petrum Columbatī, ideò quod soluit, pręsumitur soluisse virtute illius obligationis præcedentis. argu. l. quædam mulier. ff. de rei vind. l. 2. C. de acqui. poss. Ergo non soluit ipsi Gardini, tanquam cassata prima locatione, quia ea rescusa non potuisset subsistere illa locatio facta Francisco Bruni, & alia per eum isti Munerij. l. lex vectigali. ff. de pigno. ergo necesse est dicere, quod soluerit isto Munerij pro ipso Antonio Bruni, cum tenebatur soluere ex promissione facta Francisco Bruni, & Petro Columbatī. ¶ Tertiò respondeo, vt ex facto subsequenti derogetur cōtractui præcedenti necesse est quod illud factum sequens non sit compatibile cum contractu præcedenti, quia aliās probatio nō concludit, vt notant Doct. maximè Mod. in l. pacta nouissima. C. de pact. sed istæ solutiones factæ per Gulielmum Munerij non sunt incompatibiles cum prima locatione, neq; eis repugnat, imò concordant cū ea, cum factæ fuerint tanquam ob causam pensionis debitæ per ipsum Munerij, & soluerit pro Francisco Bruni, qui tenebatur soluere Antonio Bruni, ob id satis dicitur soluisse pro ipso Antonio Bruni. l. singularia. Digest. si cert. per. ¶ Quartò respondeo, quod virtute transactionis factæ, nō erat amplius soluēda pensio agentis, sed omne commodum proueniens ex molendinis, sed cum omne commodum restitutum nō fuerit, imò dictus Munerij illud retinuerit tanquam conductor Francisci Bruni, & illud quod soluit ipse Gardini solutum fuerit tanquam debitum pensionis promissæ Francisco Bruni aut Antonio Bruni. ergo impossibile est dicere quod receperit Gardini illas solutiones approbando transactionē & remissionem sibi factam, cum illæ solutiones repugnent ipsi remissioni & transactioni. necessariò ¶ igitur decendum est, factas esse solutiones, ob causam qua fieri poterant, non ob causam impossibilem. l. cum seruus. ff. de verb. obli. vbi not. sed non poterat fieri, nisi ex causa primæ locationis, ergo ob eam factæ pręsumuntur. facit tex. in l. fundus qui locatus. ff. de fund. instr. Gratio-  
8 nopoly, 13. Decembris. 1540. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

1 Dotis profectitia vsumfructum pater habet. &amp; nu. 15.

2 Filia



- 2 Filia non potest disponere de dote, in qua pater habet vsumfructum, neque inter vivos, neque in ultima voluntate.
- 3 Dos in solidum acquiritur filiae, quando pater fuit stipulatus eam filiae reddi.
- 4 Pater quando dat certam dotem filiae pro omnibus bonis & iuribus paternis, maternis, fraternis, & sororinis, quae bona & iura filia cedit & renunciat ipsi patri, non censetur eam dotasse de bonis paternis tantum, nec tunc procedit text. l. si. C. de dotis promiss.
- 5 Dos quando constituitur filiae pro omni iure quod habere posset in bonis patris, succedit loco legitimae, nec in ea dote procedit text. in l. dos à patre. C. solut. matr.
- Renunciatio filiae an praedictet nepotibus venientibus ex propria persona, quando filia dotem accepit pro omni iure quod petere & habere posset. ibid. num. 5.
- 6 L. si. C. de dot. promiss. non procedit, quando filia consentiret declarationi patris dicentis se eam dotare de bonis paternis & maternis.
- 7 Pater non habet vsumfructum in dote aduentitia filiae.
- 8 Pater non habet vsumfructum in bonis filij emancipati quæstis post emancipationem.
- 9 Filius familias potest disponere inter vivos de bonis in quibus patri vsumfructus non quaritur.
- 10 Pater non potest consequi dotem filiae quam ipsi donauerat, seu ipsi filiae reddi stipulatus erat, nisi ut hæres ipsius filiae.
- 11 Pater quando fuit stipulatus dotem reddi filiae, aut ius & actionem habentibus ab ea, censetur consensum præstitisse circa alienationem ipsius dotis.
- Feudum quando conceditur pro se & quibus dederit, potest alienari sine consensu domini. ibid. num. 1.
- 12 Verba ita intelligi debent ne sint superflua, aut sine dubio.
- 13 Tempus ubi generaliter & indeterminate apponitur in dispositione, generaliter debet intelligi, ut sufficiat quocunque tempore fieri.
- 14 Generalia verba restringi non debent non subsistente aliqua ratione restringendi.
- 15 Pater an habeat vsumfructum in dote filiae profectitia, quando dos in totum & pleno iure filiae acquiritur.
- 16 Filia quando donat bona, in quibus pater habet vsumfructum, an reconualescat donatio mortuo patre.
- 17 Relatio fieri debet ad proxima ratione maioris conformitatis.

CONSILIUM LXXXIII.

Pro magistro Hugone Beraudi ciue Viennensi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Magister Anselmus Malliardi ciuis & notarius Viennæ, anno 1539. & die sexto Iunii, constituit dotes librarum mille & ducentum magistro Hugoni Beraudi, cui etiam & notario dictæ ciuitatis pro Claudia Malliardæ filia ipsius magistri Anselmi, quas dotes promisit maritus restituere ipsi Claudie, aut ius & actionem habentibus ab ea: deinde anno 1540. & die 23. Octobris, dicta Claudia donauit prædicto Hugoni Beraudi libras vndecim centum inter vivos, qua donatione facta decessit ipsa donatrix superstiti præfato Anselmo Malliardi eius patre, qui actionem proposuit contra ipsum Hugonem Beraudi ad restitutionem ipsarum dotium non obstantibus donatione prædicta, quam dicit non valere tanquam factam sine consensu patris. Queritur quid iuris? Videretur dicendum ꝑ prima fronte donationem prædictam non valere, quia licet illa dos fuerit acquisita ipsi filiae per stipulationem iuxta doct. Bartoli in l. post dotem, in quarta. q. ff. solut. matrimo. tamen in tali dote profectitia pater habet vsumfructum. Bar. in l. 2. §. quod si in patris. vers. venio ad versiculum ceterum. ff. solut. matr. vbi Aret. col. 4. attestatur hanc esse communem opinionem, idem ꝑ in tali dote, in qua pater habet vsumfructum, filia existens in potestate patris, non videtur potuisse dispositionem aliquam facere, neque inter vivos, neque in ultima voluntate. l. si. §. filiis autem. C. de bonis quæ lib. Quod procedit, licet filia iuret super tali dispositione secundum gloss. ibi in verbo, voluntate, vbi Bal. Paul. de Cast. & Sal. & in terminis nostris, quod talis donatio non valeat per supradicta, ita tenet Curt. iun. præceptor meus in cons. 152. idem videtur tenere Alexandrinus præceptor meus in cons. 166. ¶ Quibus tamen non obstantibus contrariam opinionem in casu de quo agitur, arbitror de iure veriorum, quod imò valeat donatio prædicta sequentibus fundamentis. ¶ Et primo, ꝑ quia ius istius dotis in solidum

fuit acquisitum ipsi filiae ex stipulatione paterna, per quam stipulatus fuit pater dotem reddi filiae, quo casu talis dos in solidum acquiritur filiae, l. si cum dotem, in princip. ff. solut. matr. & est casus in d. l. post dotem, secundum sextam lectu. Dy. & Bar. ibi. & tenent Bal. Imol. & Mod. in d. l. 2. §. q. si in patris. ff. solut. matr. Idem si pater stipulatur dotem sibi reddi nomine tamen filiae, nam tunc actio de dote filiae soli competit, nec est communis patri & filiae, licet dos sit profectitia. Bart. in d. l. post dotem, colum. 7. vers. quarto quæro. ff. solut. matrimo. cuius doctri. dicit communiter approbatam Curt. iunior in consilio 152. colum. 2. Imò idem videtur quando pater stipulatur dotem reddi simpliciter, quod videtur stipulatus nomine filiae, idem restitui dos debet filiae aut eius hæredibus. Paul. de Cast. in consilio 367. Quantū ad illam partem. colum. prima. lib. 1. quod tamen Pau. dictū in presentiarum non firmo, sed non videtur dubium in casu nostro, in quo stipulatio filiae facta est. & tali casu proprie procedit, quod dicitur dotem esse proprium patrimoniū mulieris, l. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. l. pater filiam, in princip. ff. ad l. Falci. l. si. in fi. ff. de colla. dotis, idem de tali dote potest filia ad libitum disponere inter vivos, etiam patre non consentiente, ita in terminis tradit Bald. in l. quod scitis, colum. secunda. C. de bon. quæ lib. & in l. pen. in fin. arguendo à cessante ratione. C. de falsa cau. adie. lega. ¶ Secundo, ista dos non videtur tota profectitia, imò etiam aduentitia, quia fuit constituta dos dictæ quantitatis pro omnibus, & quibuscunque iuribus, actionibus, querelis & petitionibus presentibus & futuris respectu legitimæ & eius supplementi aut quartæ Trebellianicæ. Quæ iura ipsa Claudia, aut sui habere possent in bonis paternis, maternis, fraternis & sororinis, etiam pro 200. libris legatis ipsi Claudie per eius patrum magistrum Stephanum Malliardi. Quæ iura & bona ipsa Claudia cessit, remisit & quitauit mediante dote prædicta, quo casu stante tali quitatione non potest dici filia dotata de bonis paternis tantum, iuxta text. in l. si. C. de dotis promiss. ex quo enim filia quitauit bona materna, fraterna, sororina & patruelia ob dotem constitutam, nec potest amplius petere bona materna, fraterna, sororina & patruelia obstante tali quitatione, dici non potest censi dotatam filiam de bonis paternis tantum, imò dicendum est, habuisse filiam portionem etiam eorum bonorum, qua portione mediante bona aliqua quitauit: istud probatur necessariò per tex. in d. l. finali, vbi vult textus, q. filia quam pater dixit se dotasse de bonis paternis & maternis, non obstante tali donatione, possit adhuc petere bona materna, & solum censeatur dotata de bonis paternis, quando pater erat idoneus ad illam dotem. Sed vbi filia mediante tali donatione quitauit bona materna, fraterna & sororina, talia bona quitata amplius petere non potest obstante quitatione, ergo cessat dispositio dictæ. l. si. & hoc in terminis voluit Alexandr. in consil. 149. columna. 3. post med. vers. denique in casu. d. l. lib. 7. licet videatur Alexandr. dubitare dum subdit, quod priores responsiones minus sunt scrupulosæ, Pro hoc ꝑ facit quod scribit Paul. de Cast. in consilio 372. Quantū ad illam partem, in fin. lib. 1. vbi quando dos constituitur filiae pro omni iure, quod habere posset in bonis patris, dicitur habita dos loco legitimæ, idem quæritur soli filiae, & in eo succedunt hæredes filiae, id est, liberi ab intestato, nec habet locum text. in l. dos à patre. C. solut. matr. nec etiam capiunt liberi illā dotem, tanquam ex consuetudine Martini. eodem modo in casu nostro, cum fuerit constituta dos filiae computatis iuribus maternis, fraternis, patruelibus & sororinis, dicendum est, q. habita fuerit ipsa dos, tanquam de ipsis bonis, & quod de ea potuerit filia disponere, idem voluit ipse Paul. in consil. 419. Viso puncto & aliis, ad fin. lib. 2. vbi, quod isto casu renunciatio filiae nocet nepotibus, licet filia viuo patre moriatur, quia habetur perindè, ac si ipsa filia patri successit, nec possunt nepotes dicere, se venire ex propria persona, sed veniunt ut hæredes filiae. idem voluit Bald. in l. pactum q. dotali, in 2. q. & ibi Alexan. col. pen. C. de colla. Deci. in consilio 181. colum. 3. vers. 2. responderi potest. Alexandrinus latius confirmans in cons. 42. colum. si. Contrarium tamen in hoc ultimo nouissimè tenet Gozadinus in consilio 75. col. penult. in fin. dicens, quod Dec. in d. consilio 182. consuluisset contra communem. contrarium etiam videtur tenere ipse Dec. in d. l. pactum, col. pe. & puto, quod in practica seruaretur, q. renunciatio non noceat. & in terminis q. non procedat. d. l. si. C. de dotis promiss. quando pater constituit dotem filiae, computato in ea omni eo quod pater



fili & deberet ex bonis aut dotibus matris, vel ex alia causa, voluit Socinus in l. 1. columna sexta versicu. ex quib. deciditur alia quaestio, & ibi Ias. in columna 5. versicul. adde quod per illum text. & Ripa. colum. 18. ff. solu. matrim. idem voluit Socin. in c. tua. de spon. Corn. in consil. 16. colum. fin. lib. 3. quicquid aliter voluerit Bal. nouel. in tract. de dote, in 6. parte, in sexto priuilegio. ¶ Ex alio etiam non videtur procedere illa l. fin. in casu nostro, quia solum videtur procedere, quando pater solus & sine consensu filiae declarat se constituere dotem de bonis paternis & matris, secus videtur dicendum quando filia expresse consentit tali declarationi, quia stante eius consensu, quod fuit constituta dos etiam de aliis bonis quam paternis, non potest filia tali consensui contravenire, & dicere constitutam fuisse dotem de bonis paternis duntaxat. l. per fundum. ff. de seruit. rusti. praed. l. 1. §. prodest autem, versicu. vnde si quis. ff. quorum lega. l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. l. de accessionibus. §. fin. ff. de diuer. & temp. praescript. regula quod semel placuit. libri sexti. & in terminis istam declarationem sentit Ias. in §. fuerat, columna 20. post med. ver. ego adduco, Instit. de actio. ¶ His ita praesuppositis, quod ista dos dicatur aduentitia quatenus ascendunt iura materna, fraterna, patruelia & fororina, succedit vera & communis conclusio Doctor. quod in dote aduentitia pater non habet vsumfructum, vt not. Doctor. in l. 2. §. quod si in patris. vbi Socin. in secundo not. ff. soluto. matrim. in Authent. quod locum. vbi Dec. in 4. no. C. de coll. Bal. Nouel. in tract. de dote. in 6. parte priuilegio. 33. ergo potuit filia de tali dote aduentitia sine dubio disponere donatione inter viuos cessante ratione prohibitionis, idest, acquisitione vsumfructus. ¶ Tercio etiam, quatenus ista dos esset profectitia, adhuc in tali dote pater non habebat vsumfructum, nam fuit donata dos constante matrimonio, quo tempore clarum est, quod pater non habet vsumfructum, sed maritus pro oneribus matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure dotium, ideo etiam in ista dote profectitia cessat ratio prohibitiua donationis, & Doct. dicentes patrem habere vsumfructum in dote profectitia expresse loquuntur soluto matrimonio per mortem mariti. ¶ Et si dicatur talis donatio facta per uxorem infirmam, videtur facta in fraudem futurae acquisitionis ipsius vsumfructus in fauorem patris, arg. l. filiae meae emancipatae. ff. solut. matrim. cap. 2. de renun. libri sexti. respondeo, quod iste vsumfructus qui acquiritur patri in bonis filij aduentitiis vel profectitiis acquiritur ratione patriae potestatis. Instit. per quas personas nobis acquir. §. 1. ideo pater non habet vsumfructum in bonis filij emancipati quae sitis post emancipationem. l. si filius. ff. de verb. oblig. l. fin. ff. de stipu. seru. itaque dici non potest factam esse donationem in praedictum vsumfructus patri acquirendi mortua filia, quia morte filiae soluebatur patria potestas. §. deinceps, in Authent. de nuptiis. consequenter filia mortua, non erat tractandum de acquisitione vsumfructus ratione patriae potestatis, sed de dotali successione bonorum ipsius filiae, quae successio locum habere non potest in bonis donatis per defunctum, cum amplius non essent in eius hereditate. l. hereditas. ff. de verb. sig. Ex quo fundamento res ista creditur clara, quia Doct. communiter contineant, quod non solum in dote, sed etiam in aliis bonis, in quibus patri vsumfructus non quaeritur, filius familias habet potestatem disponendi inter viuos sine consensu patris, vt habetur in l. nemo. C. qui testamen. facer. poss. per text. in Authen. vt lice. ma. & auia, in fi. prin. in verbo, quae volunt modò disponere. latissime Alexandrinus in consilio 46, a fortiori igitur videtur permissa talis dispositio inter viuos in rebus dotabilibus, in quibus filia ius fortius obtinet, quam in aliis bonis profectitiis aut aduentitiis. Amplius dico in dote profectitia, quod ex quo fuit donata filiae, & ei acquisita, pater, filia mortua, non potest eam habere nisi vt haeres filiae, ex quo non fuit expresse stipulatus eam reddi ipsi patri. Bart. in l. post dotem. columna septima. post med. ver. non ob q. no. in §. 1. & c. ff. solu. matrim. sed tanquam haeres non potest contravenire donationi factae per filiam. l. cum a matre. C. de rei vindica. cum simi. ¶ Quarto considero, posito & non concessio, quod pater haberet vsumfructum, aut habiturus esset in ista dote consequenter quod talis dos alienari non posset sine consensu patris, dico pater quod interuenit patris consensus in ista donatione ex clausula adhibita in contractu matrimonij circa stipulationem restituendae dotis, dum fuit stipulatum dotem reddi filiae, aut ius & actionem ab ea habentibus. Quae verba important consensum patris

circa dispositionem ipsius per text. in cap. 1. de feudo non habent. pro natu. feudi. vbi quando conceditur feudum aliqui pro se, & quibus dederit, potest alienari feudum sine consensu domini contra feudi naturam, eo, quia satis est, quod talis consensus fuerit datus ab initio in ipsa concessione feudi, per illa verba, & quibus dederit, tradunt Alberic. & Modern. in l. fina. columna secunda C. de iure emphy. Baldus in consilio 70. Punctus, testator, columna secunda libro 2. Alexan. in consilio 188. columna quinta libro secundo & in consilio 228. columna secunda ad fin. libro sexto. Decius in consilio 171. columna secunda & in consilio 390. columna quarta in fin. eodem modo dicendum est per illa verba, aut ius & actionem habentibus ab ea censi datam facultatem ipsi filiae, ius & actionem ipsius dotis, & consequenter ipsam dotem in alium transferendi. si enim (si pro quia) consentit pater, quod posset quis ius & actionem habere a filia in ipsa dote, ergo in consequens necessarium censetur consensisse, quod ipsam dotem habere posset, regula qui actionem habet. ff. de regulis iuris. Rursus stipulando dotem reddi filiae aut ius & actionem habentibus ab ea necessario praesupponitur, quod ipsa filia tale ius aut talem actionem in alium transferre posset: alias enim impossibile esset habere aliquem ius aut actionem a filia, cum acceptio seu habitatio necessario praesupponat dationem, nec potest quis aliquid ab alio habere nisi illud ab alio donetur, aut aliter transferatur, quia ista est natura correlatiuorum, quod vnum sine altero esse non potest, iuxta late not. per Modern. in l. fina. C. de indicta vidui. tollen. ¶ Et si dicatur illa verba, aut ius & actionem habentibus ab ea, possunt intelligi de habentibus ius aut actionem mortuo patre aut ipso consentiente: respondeo, quod hoc modo intelligendo, illa verba essent superflua & nihil operarentur, quia sine illis verbis non est dubium, quod dos etiam profectitia, & in qua pater communionem habet consolidatur in ipsam filiam, & ad eam pertinet pleno iure. l. vnica. §. videamus. C. de rei vxor. actionib. similiter sine illis verbis non est dubium posse filiam non solum de dote, sed etiam de aliis bonis profectitiis vel aduentitiis disponere, patre consentiente tam inter viuos quam donatione causa mortis, ideo pater restringi non debent illa verba ad eum casum, in quo essent superflua, quia nullum verbum debet esse superfluum, si alius intellectus sanus possit accommodari. l. secunda in principi. & ibi nota. ff. quod met. cau. lege. prima in fin. cum ibi not. ff. ad municip. l. tertia §. primo qui incipit, non frustra. ff. de iureiura. & dicit Baldus in consilio quinquagesimo primo, generali statuto, in fin. libro quinto quod singula verba legis, & singula verba priuilegij debent habere aliquid ponderis, & ad aliquem effectum trahi, per litem veniunt. §. aptanda, ff. de pet. heredi. Alibi scribit Abbas in consilio octuagesimo quinto columna tertia libro primo quod verba semper reduci debent ad casum dubium, per text. in l. prima in fin. ff. de administratio. tuto, & in l. Labeo. ff. de carbo. edic. itaque debent intelligi ista verba, aut ius & actionem habentibus ab ea, in casu, in quo dubium esse poterat aut filia posset ius aut actionem dotis in aliud transferre, id est, patre viuento, non autem post mortem patris aut eo consentiente quo casu dubium aliquod cadere non potest. ¶ Secundo respondeo, quod ista verba aut ius & actionem habentibus ab ea, sunt generalia circa tempus, nec distinguuntur in eis de aliquo tempore, quando habeatur tale ius seu talis actio, ergo generaliter debent intelligi, quocumque tempore habeatur tale ius siue viuo patre, siue eo mortuo. l. qui fundum. ff. de contrahen. empt. l. in venditione. §. de tempore. ff. de bon. aut. iud. poss. l. 1. §. meminisse. ff. de ventre inspi. Baldus in consilio 256. praemittenda sunt. libro quarto Paul. de Cast. in consilio 337. Si prima duo statuta, columna secunda circa med. libro secundo. Roma. in consilio 340. in primo dubio. Cornueus in consilio 221. col. secunda libro primo. in consilio tertio columna tertia in quarto dubio. lib. 2. & in consil. 241. col. fin. ver. item non requirit statutum. lib. 3. facit regula vulgata, quod dispositio generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. de pretio. ff. de publi. ¶ Tercio respondeo, quod restringendo illa verba, aut ius & actionem habentibus ab ea post mortem patris, aut quando pater consentiret, fieret contra verba & mentem contrahentium, nam si partes ita intellexissent, & nolisset pater posse filiam de dote disponere eo viuento, vtique verisimiliter stipulatus fuisset dotem reddi ipsi patri, non autem filiae: sed stipulando dotem filiae reddi, aut ius & actionem habentibus ab ea, expresse apparet de mente

contra



contraherem, quod voluerit posse filiam ex arbitrio de do-  
 14 te disponere. ¶ Quarto, verba generalia restringi non de-  
 bent, subsistente ratione aliqua restringendi. Baldus in con-  
 silio 48. quia verba libro quarto: sed in casu nostro non so-  
 lum nulla constat ratio restringendi ista verba, imò subest  
 ratio naturalis, ea potius ampliandi aut saltem generaliter  
 intelligendi. Nam ista filia pro vna dote remisit bona pa-  
 terna, materna, fraterna, patruelia & sororina, ideò conue-  
 niens fuit, quod in alio releuaretur, vt priuata tot & tantis  
 iuribus, de eo saltem quod acceperat, posset ad libitum di-  
 sponere. Item qui, in princip. ff. de iureiu. Et istud est quod  
 voluit Paul. de Cast. in d. consil. 372. quantum ad illam par-  
 tem, in fi. lib. 1. quod vbi dos constituitur filiae pro omni iu-  
 re, quod habere posset in bonis patris, dicitur habita dos  
 loco legitime, & queritur filiae ac eius heredibus, a fortiori  
 idem dicendum est in casu nostro, vbi filia remisit pro ista  
 dote bona paterna, materna, fraterna, patruelia, & sororina.  
 ¶ Solum superest respondere ad contraria, ad quae licet ex  
 premissis satis responsum appareat, in specie tamen respō-  
 deo, quod imò ista dos non dicitur in totum profectitia,  
 sed aduentitia, quatenus ascendunt iura materna, fraterna,  
 patruelia, & sororina, in qua dote aduentitia, pater non ha-  
 bet vsumfructum, vt supra late probauimus. ¶ Secundo re-  
 spondeo, quod etiam quatenus ista dos dici potest profec-  
 titia, in ea tamen tempore donationis pater non habebat  
 vsumfructum sed maritus, nec poterat considerari ius, vsum-  
 fructus mortua filia, vt supra ostendimus, igitur cessante  
 vsumfructu paterno, cessat prohibitio donationis inter vi-  
 uos, ergo valida est donatio secundum omnes Doctores.  
 ¶ Tertio respondeo, posito & non concesso, habuisset pa-  
 ter vsumfructum in tali dote, adhuc dico valuisse dona-  
 tionem tanquam factam de voluntate & consensu patris,  
 ponderando illa verba stipulationis de dote restituenda i-  
 15 pti filiae, aut ius & actionem habentibus ab ea, vt supra la-  
 te demonstrauimus. ¶ Quarto respondeo, quod illa opi-  
 nio Curtij iunioris, quod in dote profectitia pater habeat  
 vsumfructum, quando dos in totum acquiritur filiae non  
 videtur vera, nam patri acquiritur vsumfructus in casibus,  
 in quibus de iure antiquo proprietatis plena acquiratur  
 in solatium amissae proprietatis, vt patet Instit. per quas  
 perso. nob. acqui. §. 1. & sic istud ius acquisitionis vsumfru-  
 ctus, solum introductum fuit circa bona aduentitia: circa  
 profectitia autem nihil fuit immutatum, quia illa etiam  
 hodie patri acquiruntur pleno iure, igitur cum in bonis  
 profectitiis nihil fuerit immutatum, nos habemus, quod  
 de iure antiquo dos profectitia poterat acquiri filiae pleno  
 iure, si pater ei donabat. l. Pomponius Philadelphus. ff. fam.  
 erc. l. 1. si cum dotem. in princ. ff. solut. mat. Bar. & Doct. in d. l.  
 post dorem. ff. solut. matrim. Itaque cum pater donauerit  
 filiae illam dotem, stipulando eam filiae reddi, nullo modo  
 videtur dicendum, quod in tali dote, pater habeat vsum-  
 fructum, ita in terminis terminantibus tenet Soc. in consil.  
 100. col. 2. lib. 3. ¶ Idem tenet Ias. in l. 2. §. quod si in patris,  
 & columna penultim. in fin. super gloss. in vers. sui iuris. ff.  
 solut. matrim. vbi, quod in profectitiis donatis a patre, non  
 dicitur pater legimus administrator, nec habet in eis vsum-  
 fructum, ideò in talibus profectitiis si factum sit sibi praeiud-  
 icat, postquam fuerit sui iuris, & quod pater non habeat v-  
 sumfructum in dote profectitia, cuius actio ad filiam inso-  
 lidum pertinet, tenet Ripa in d. §. quod si in patris, colum.  
 3. in fin. & col. sed. quicquid aliter voluerit Soc. sibi con-  
 trarius in d. §. quod si in patris, Curtius iunior in consil. 152.  
 16 col. 2. ¶ Postremo in omnem euentum posito nunquam  
 tamen concesso, talis donatio videretur inualida ratione  
 vsumfructus paterni, istud procederet in praeiudiciū ipsius  
 patris, & quandiu viuit, sed eo mortuo efficax videtur do-  
 natio, ita in terminis decidit Corn. in consilio 310. colum.  
 pen. lib. 4. contrarium tamen in hoc tenet Paul. de Cast. in  
 consil. 381. Primò videndum est, qualis lib. 1. Alexan. in consil.  
 127. in fi. Bertachi. in 1. parte reperto. in vers. Bona aduenti-  
 tia, vers. 3. ¶ Post scripta, fuit dictum moueri dubitationem  
 per nonnullos super illa clausula, aut ius & actionem ha-  
 bentibus ab ea, quae clausula est Gallicè concepta in hac  
 verba: Et laquelle somme deffus donnee pour & a raison de  
 l'augmentation que deffus ensemble la somme & consti-  
 tution de dote & verchiete deffus donnee ledict Beraud  
 promet par ses soy & sermet. encas de restitution aduenat  
 payer a icelle Claude sa femme ou a ceux ayans d'icelle  
 droit & action: videlicet, quod illa verba, ou a ceux ayans  
 d'icelle droit & action, debeant exponi hoc modo, q pro-

misit maritus restituere dotem & donationem propter nu-  
 ptias ipsius Claudiae, aut aliis habentibus ius & actionem  
 ipsius dotis, quae satis interpretatio videtur dura & inimi-  
 ca literae. ¶ Primò, quia illud relatiuum, d'icelle, debet refer-  
 ri in dubio ad proxima. Idem cum eodem §. fin. vbi glo. &  
 Doct. ff. de iurisdic. omnium iud. ¶ Secundo, quia est ma-  
 ior conformitas, quod fiat relatio ad proxima quam ad re-  
 mota cum enim statim & immediate dictum sit, quod pro-  
 misit maritus restituere dotem ipsi Claudiae, & statim sub-  
 iiciatur ou a ceux ayans d'icelle droit & action, magis  
 consonat, quod verbum, d'icelle, referatur ad ipsam Claudiam,  
 cum enim verbum, dos, esset remotum, si intellectum fuisse-  
 set de dote, verisimiliter dictum fuisset, ayans d'icelle do-  
 te, &c. quia secundum sensum naturalem & vulgarem sa-  
 tis poterant cogitare contrahentes quod verbum, d'icelle  
 non repeteret dotem, de qua longius facta erat metio, ideò  
 17 ratiōe maioris cōformitatis fieri debet relatio ad pro-  
 xima. Cor. in consil. 158. col. 5. nu. 24. lib. 2. ¶ Tertio dico, nullo  
 modo fieri potest relatio ad remota, nec ad dotem, quia  
 maritus promisit remittere non solum dotem, sed etiam  
 donationem propter nuptias, ideò si intentio contrahen-  
 tium fuisset repetere verbum, dotem, vbi fuissent numero  
 plurali, dicendo, ayans d'icelle droit & action, cum agere-  
 tur de restitutione plurium rerum, ideò non debet fieri re-  
 latio ad remota, ex qua relatione ratio recti sermonis salua  
 esse non potest. l. Plautius. ff. de auro & argento leg. ¶ Quar-  
 to dico, quod sicut donatio propter nuptias solum erat re-  
 stituenda filiae, & de ea potuisset filia disponere sine con-  
 sensu patris, cum habeat priuilegia dotis, ita dicendum est,  
 q intentio contrahentium fuerit, quod dos restitueretur  
 soli filiae. Item hoc iure. ff. de vulg. ¶ Non obstat, quod hoc  
 modo corrigeretur ius commune, quia istud negatur qua-  
 tenus dos est aduentitia & sic retorqueo fundamentum.  
 ¶ Secundo quia esset correctio iuris communis, quatenus  
 dos est profectitia, si primò pater fuisset stipulatus dotem  
 sibi reddi, sed cum fuerit stipulatus reddi filiae cessat illud  
 inconueniens. ¶ Tertio dico, quod etiam in dubio facile  
 praesumitur donatio ascendentis erga filiam. Bar. & Doct.  
 in l. quae dotis. ff. soluto matrimonio. pro hoc text. in l. Ne-  
 fennius. ff. de neg. gest. in l. alimenta. C. eodem tit. l. donatio-  
 nes. §. species. l. fin. §. si. ff. de donat. l. Publia, in princip. ff. de  
 posit. l. liber captus. C. de capti. quod ipsum tamen multas  
 patitur declarationes. ¶ Quarto a communiter accidenti-  
 bus, quando pater non vult recedere a dispositione iuris  
 communis aut consuetudinis, promittitur restitutio illi  
 vel illis, quibus de iure restitui debet, sed, ista clausula re-  
 stitutionis est omnino aliter concepta, ideò satis apparet  
 de intetione contrahentium. ¶ Quinto ista dos erat pro ma-  
 iori parte aduentitia, quia fuit constituta pro iuribus mater-  
 nis, fraternis, sororinis, & pro ducentum libris legatis ipsi  
 Claudiae per eius patruum, ideò cum maior pars esset ad-  
 uentitia, quae erat restituenda filiae, de qua posset ad ar-  
 bitrium disponere, vt supra probauimus, dicendum est,  
 quod etiam quatenus erat profectitia eodem modo resti-  
 tuti deberet per reg. cum qui edes. ff. de vfu. l. iam hoc iure.  
 ff. de vulg. & quia maius trahit ad se minus. l. per minorem.  
 ff. de iud. Gratianopoli, 14. Decembris, 1540. Aymo Crauet-  
 ta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Collatio an fiat de bonis donatis in contractu matrimonij, quando filius donatarius vult succedere parenti donatori simul cum fratribus aut sororibus ab intestato, & concluditur quod non, quia dicitur donatio simplex.
  - 2 Donatio ob causam dicitur, quando causa respicit fauorem donantis, ita quod excludatur liberalitas.
  - 3 Donatio arguitur simplex ex illis verbis donatione pura & irrevocabili.
  - 4 Donatio propter nuptias verè & propriè quae dicatur.
  - 5 Denominatio contractus fit a verbis, quando effectus non repugnat, alias fit ab effectu.
  - 6 Donatio ob causam in materia collationis dicitur, quae in se necessitatem habet, seu ad quam faciendam donator cogi potest.
  - 7 Collatio donationis cessat, quando effectus donationis confertur post mortem donantis.
  - 8 Collationis ius regulatur ex tacita & praesumpta mente donantis ideò cessat collatio, vbi de mente apparere potest, quod voluerit donans eam cessare.
- Collatio donationis cessat, quando per eam donatio fieret elusoria. ibid. num. 8.



## Pro Marineto Borseti de Vxellis.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ioanna Borseta de Vxellis, donavit Marineto eius filio & sponso futuro Antoniae Borsetae, si ipsum matrimonium in domino compleatur, medietatem omnium bonorum suorum presentium & futurorum, reservatis sibi vñibus fructibus, dum vixerit in humanis, deinde decessit mater donatrix ab intestato, relicto dicto Marineto donatario, & vna filia nomine Antonia. Queritur nunc, an in successione matris dictus filius Marinetus volens succedere cum sorore teneatur conferre donationem praedictam? ¶ Videretur dicendum prima fronte, quod sic, per tex. in l. v. liberis. C. de colla. vbi expressè dicit, quod donatio propter nuptias etiam à matre facta conferri debet in causa intestati, sed ista donatio videtur huiusmodi, quia mater expressè dixit, se donare propter nuptias. qualitas enim donationis ex tenore verborum demonstratur. l. ad probationem. i. C. de prob. l. sancimus C. de fideiuss. & cum verba donationis sint clara, non videtur ulterius dubitandum. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. l. non aliter. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. ¶ Quibus tamen non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò conferri non debeat donatio praedicta, quia in materia collationis habemus veram conclusionem, quod donatio simplex facta à matre conferri non debet. l. illud. §. si. C. de colla. Bar. in l. i. §. nec Castrense, col. pen. vers. sed contra praedicta facit, ff. de colla. bono. Alex. & Moderni in Auth. ex testamento. C. de colla. sed ista donatio facta dicto Marineto fuit & est donatio simplex, quod probatur ex pluribus.

¶ Et primò dici non potest donatio ob causam, quia donatio ob causam tunc dicitur, quando causa respicit favorem donantis, quae excludit liberalitatem, secus si sit alia causa extrinseca, quae non impediat, quò minus dicatur donatio ex liberalitate procedere, Ang. in l. sed hoc ita. ff. de re iud. Ioan. Fabri, & Ioan. de Platea, in §. praeterea, vers. sed & si quis. Instit. de action. l. as. in l. inter eos, in secundo notabili. ff. de re iudica. ideò dicit Paulus de Castr. in d. l. v. liberis, colum. penultim. C. de colla. quod donatio facta à patre in praemium emancipationis dicitur donatio simplex, nec consideratur, quod fiat ob causam emancipationis, quia illa causa non excludit liberalitatem. Pro quo tex. in l. fina. vbi Bald. C. de emancip. lib. Bar. in l. i. §. nec Castrense, col. penultim. ff. de colla. bono. Alex. in consilio 142. colum. 6. in fi. vers. pro hoc facit quia donatio lib. 2. Alibi scribit idem Paul. in l. i. ff. de donatio. quod donatio dicitur simplex, licet fiat sub conditione, si navis ex Asia venerit, quia illa conditio non excludit liberalitatem. ita etiam declarat Areti. in cõf. 17. col. 5. vers. secundae autem obiectioni. refert & sequitur Decius in l. diuus Pius, col. i. ff. de regu. iur. sed ultra Decium adduco Angelum in consilio 124. Iolus domini Dalmatij, columna penultim. vers. circa quod considero, vbi causa respiciens commodum eius, cui aliquid relinquitur vel donatur, dicitur impulsiva non finalis, ex qua dispositio non restringitur nec alteratur, idem tradit Cor. in consil. 101. columna pen. ad fi. lib. i. Decius in consil. 238. ad fin. sed causa assignata in donatione, de qua agitur, solum respicit commodum & merum favorem ipsius filij donatarij. Ergo donatio ob causam dici non potest, sed simplex, & pro hoc quod scribit Old. in cons. 5. Titius. vbi, quod donatio facta contemplatione matrimonij dicitur simplex non ob causam, quia illa causa matrimonij fuit impulsiva, non finalis, sequitur Soc. in cons. 53. colum. 2. vers. optimè etiam lib. i. Dec. in cons. 216. col. 2. ad fin. ¶ Secundo, quod ista donatio dicatur simplex, probatur ex verbis ipsius donationis, dum dicitur donatione pura & irrevocabili, nam illud verbum, pura, denotat, quod donatio sit simplex, & contrariatur donationi ob causam. l. as. in d. l. inter eos, in secundo notabili. ff. de re iudic. Socinus in consilio 295. col. 4. vers. quintus casus. lib. 2. ¶ Non obstat, quod dicatur in instrumento de donatione propter nuptias, quia pro responsione considerandum est, quod ista donatio non potest dici donatio propter nuptias verè & propriè, vt loquitur tex. in d. l. v. liberis, quia donatio propter nuptias vera & propria fit mulieri & ad eius utilitatem & securitatem. §. est & alius, vbi gloss. in verbo, exequuntur, Instit. de dona. sed ista donatio facta fuit non ipsi mulieri, sed ma-

rito, & solum ad utilitatem & commodum mariti, quod matrimonij onera facilius posset sustinere. Rursus donatio propter nuptias vera & propria iam facta fuerat per maritum uxoris de scutis duodecim auri, ideò non est dicendum, quod duplex donatio propter nuptias facta fuerit, ideò illa verba, propter nuptias, debent censi appposita demonstratiue seu impulsivè, id est, quod mota fuerit mater ad donandum favore nuptiarum, & contemplatione matrimonij, vt illius onera facilius sustinerentur, non autè quod vellet mater facere donationem propter nuptias, ad quam mariti tenentur in favorem vxorum. ¶ Non obstat, quod supra dictum est, contractus denominationem fieri secundum formam & tenorem verborum, quia istud intelligitur, quando effectus rei potest convenire cum ipsis verbis, secus si effectus verbis repugnet, quia consideratur effectus, non tenor verborum. l. insulam. ff. de praescript. verb. Bald. in l. 2. C. commoda. not. in c. constitutus, de religio. domib. & alibi saepe, sed hic effectus contrariatur verbis, vt supra dixi, cum effectus verè & propriae donationis propter nuptias considerari non possit in donatione, de qua agitur.

¶ Tertio, quod ista donatio dicatur simplex, & non ob causam probatur, quia in materia ista collationis, illud, quod dicitur donationem ob causam conferri debere, intelligitur de tali causa, quae in se necessitatem habet. vt est causa dotis vel donationis propter nuptias, ad quam tenetur, pater vel maritus respectivè, quia pater tenetur dotare filiam, & maritus tenetur facere donationem propter nuptias seu pater pro filio marito, sed vbi cessat necessitas illius causae dicitur donatio simplex, vt declarat Decius post Pau. de Cast. in d. Auth. ex testamento, colum. 4. C. de colla. sed ista donatio facta per matrem non habebat in se aliquam causam necessariam, nec coquebatur mater donationem illam facere si nolisset, maxime quia posito & non concessò cogi posset mater ad faciendum donationem propter nuptias, istud tamen in casu nostro considerari non poterat cum donatio propter nuptias iam facta esset per filium futuræ uxori, ideò fuit merè voluntaria ista donatio & consequenter simplex, ergo conferri non debet, & quod requiratur, vt donatio habeat causam necessariam, vt dicitur, ob causam, in materia collationis. ultra Decium allego Calc. in cons. 19. col. 6. ante med. ¶ Ex alio principaliter conferri non debet ista donatio, quia tunc voluerit mater, quod haberet effectum demum post eius mortem reservando sibi vñ fructum apparet de voluntate & mente ipsius donatricis, quod vellet ipsum filium habere illam donationem precipuam sine opere collationis. Nam conferendo effectum seu executionem ipsius donationis post mortem ipsius donatricis, satis consideravit tempus successionis ipsius, donatricis, id est, quod ei succederetur, & tamen voluit eo tempore, quod donatio sortiretur effectum seu executionem. Ergo non videtur voluisse nec sensisse, quod teneretur filius ad conferendum donationem, quia praesupposita necessitate conferendi, illa donatio non habuisset effectum seu executionem, ex quo facta collatione soror aequaliter successisset etiam in bonis donatis, ideò dicimus, quod donatio facta filio in potestate quae morte confirmatur, non confertur, eo quia habet vim relicti in testamento & non confertur, quia non reliquisset testator, si conferri voluisset, vt habetur per Doc. in d. Auth. ex testamento. vbi Dec. col. 2. Eodem modo si ista donatrix animum habuisset, quod eueniente casu successionis suae, teneretur filius donationem conferre, non contulisset effectum seu executionem ipsius donationis in ipsum tempus successionis, sciens quod eo tempore executionem non haberet ipsa donatio, ex quo facta collatione altera filia aequaliter successisset, vt supra diximus. ¶ Et si dicatur, intentio matris donantis fuit, quod ipse filius esset contentus donatione, & reliqua bona pertinerent ad alteram filiam, respondeo, quod hoc modo donatio facta filio in eius favorem retorqueretur, in eius odium, & operaretur exheredationem quoad alia bona, quod dicendum non est. l. quod favore. C. de legib. Rursus considerando hoc modo, intentio matris donantis laederetur, nam donavit vt filius matrimonij onera facilius supportaret, considerans quod filia postquam nupta est, ad eam non pertinent onera matrimonij, sed ad maritum, ideò intentio matris fuit, quod filius haberet donationem precipuam ultra ius successionis in reliqua parte bonorum. Praeterea nos videmus à communiter accidentibus, quod matres si habent liberos masculos & feminas, solent magis diligere filios masculos eos instituendo haeredes universales, filias autem particulares, quam dilectionem satis ostendit



ostendit mater in donatione, de qua agitur. & tamen si filius teneretur conferre istam donationem, nihil amplius haberet quam ipsa filia, quæ res repugnare videtur voluntati & intentioni ipsius matris donantis, ꝑ ob id dicendū est cessare collationem ex tacita & præsumpta mente matris donatricis, quæ mens tacita & præsumpta attendi debet in materia collationis, ut pulchre Socinus tradit in cōf. 127. col. 8. lib. 3. sed ultra Soci. adduco Bal. in cōf. 210. Sciendum est. col. 1. lib. 4. allegat text. in l. ex parte. §. testamento moriens. ff. famil. ercisc. ius enim collationis introductum fuit causa æqualitatis seruandæ inter liberos, ideo cessare debet inter eos, inter quos à communiter accidentibus videmus inæqualitatem seruari per parētes. Præterea nemo præsumitur velle actum elusorium facere. l. si prætor. ff. de iudi. l. si. ff. ne quid in loco pub. c. commissi. §. porro, de electio. lib. 6. cum simil. sed ista donatio fuisset quodammodo ridicula & elusoria, si conferri debeat, cum viua matre filius ex tali donatione commodum percipere non posset referuato matri vsufructu, ea autē mortua conferri debeat donatio, ob id verisimile nō est, q̄ intellexerit mater talem donationē conferri oportere, ex qua collatione donatio inutilis quodammodo fieret. ¶ Et si dicatur, potest esse utilis, q̄a ex donatione filius habebit bona sine oneribus hæreditariis. Respondeo, quod nō est verisimile cogitasse matrem in illa donatione de ista utilitate tantum, maximè, quia proponitur in facto, quod ista mater donatrix nulla reliquit onera hæreditaria. Gratianopoli, 2. Decēbris. 1540. Aymō Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Compensandi animus non præsumitur in debitore ex contractu vel quasi.
- 2 Donandi animus non præsumitur in fratre erga fratrem, nisi in alimentis.
- 3 Donandi animus non præsumitur in ascendente erga descendente, in eo ad quod non tenetur, nisi expensa sit modica.
- 4 Generale mandatum de subueniendo fratribus, non trahitur ad eos fratres, in quibus reperitur facta specialis prouisio.
- 5 Generalitas sequens restringi & limitari debet secundum præcedentia.
- 6 Vniuersalia verba sunt maioris potentie quam generalia.
- 7 Legatum strictè interpretari debet, ut hæres censeatur minùs grauatus quam sit possibile.
- 8 Generalia verba restringi debent, ne sequatur absurdum.
- 9 Legati verba ambigua debent declarari ex coniecturis considerata qualitate persona legatarij, & habito respectu ad præcedētia & sequētia.
- 10 Testator adeo non censeatur grauare heredem, quod potius toleratur, ut verba nihil operentur, quam quod hæres censeatur grauatus.
- 11 Verba sæpius apponuntur causa demonstrationis, non ut aliquid operentur.

CONSILIUM LXXXVI.

Pro magistro Guilielmo de Nantis de Lemps.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Magister Aymar de Nantis notarius & grapharius de Lemps, instituit Ioannem, Felicem, Sebastianū & Paulum eius filios legitimos & naturales, & quemlibet ipsorum in florenis centum & quinquaginta soluēdis, dum fuerint ætatis legitimæ annorū viginti quinque, & interim quod Guilielmus & Petrus de Nantis, hæredes vniuersales ipsius testatoris, teneantur dictos Ioānē, Felicem, Sebastianum & Paulū vestire & nutrire, & tenere in scholis, & addiscere facere sumptibus ipsorum heredum, rursus idem testator prælegauit dicto Guilielmo eius filio primogenito, ratione primogenituræ eius, officium graphariatus Castellaniæ de Lemps vnā cū papyris & protocolis ipsius testatoris, quibus mediantibus teneretur subuenire aliis necessariis domus & aliis suis fratribus, deinde mortuo testatore dictus Guilielmus plures pecunias ministravit Ioanni de Nantis eius fratri ultra rationem victus & artis addiscendæ. ¶ Quæritur nunc ex præmissis themate de duobus. primò, an dictæ pecuniæ, ut supra ministratæ, debeant compensari cum summis relictis iure institutionis, an verò censeantur ministratæ ex causa donationis. Secundo an teneretur dictus Guilielmus pecunias ipsas ministrare vigore illius oneris apppositi in prælegato graphariatus, quod eo mediāte teneretur subuenire aliis suis fratribus? ¶ Circa primū quæsitum videretur prima fronte di-

cendum, compensationem fieri non debere nam Guilielmus erat obligatus ad legatum prædictum florenorū centum & quinquaginta ex quasi contractu, qui inducitur ex additione hæreditatis. §. hæres quoque. Institut. de obligat. quæ ex quasi contractu. naf. sed debitor ꝑ ex contractu, vel quasi, seu ex dispositione hominis si donet vel leget, non censeatur donare aut legare animo compensandi. l. credito. rem. ff. de leg. 2. l. vnica. §. 2. C. de rei vx. ac. aliàs enim non diceretur donatio, neque legatum, si compensare censeatur. Alex. in cōf. 12. col. 2. lib. 2. & in consilio 7. colū. penult. in ultimo dubio. libro 6. ¶ Quibus tamen non obstantibus cōtrarium puto de iure verius, quod imò fieri debeat cōpensatio, cum vtrūque debitum consistat in quantitate, & liquidū sit. toto titulo. ff. & C. de cōpensa. vniuersa difficultas consistit in respondendo ad cōtrarium supra formatum. ¶ Ad quod respondeo, quod procederet, si apparet, quod iste Guilielmus frater donare voluisset Ioanni eius fratri pecunias, ut supra ministratas, tunc enim constituto de donatione seu donandi animo cessaret compensatio, sed dico ꝑ quod non censeatur iste Guilielmus ministrasse pecunias prædictas animo donandi, sed potius repetendi. l. si negotium. Vbi Paul. de Cast. C. de nego. gest. gloss. in l. si paterno. C. eodem tit. Alex. in consilio 99. ad fi. & in consilio 133. circa fin. lib. 2. Dec. in consilio 21. col. penult. circa med. in cōf. 442. colum. penult. & in consilio 628. colum. 2. ad fin. vbi concludit, quod frater non censeatur expendere pro fratre animo donandi, nisi fiat expensa ob causam alimentorū, quia tunc cēsetur facta intuitu pietatis, q̄ sine dubio procedit in istis expensis non modicis, consideratis facultatibus ipsius Guilielmi, ut habetur in dictis locis, & tradit Corne. in consilio 214. columna fin. lib. 4. imò ꝑ etiam ascendens noc censeatur expendere pro descendente animo donandi, quando ad talem expensam non tenetur, nisi expensa esset modica. Corne. in consilio 165. ad fi. lib. 4. facit Paulus de Cast. in cōf. 415. Viso & examinato dicto puncto, in secundo dubio, lib. 2. Addo Bart. in l. alimenta. C. de nego. gest. Aret. in cōf. 159. Longa, col. 2. vers. pro ista conclusio. ne. Soc. in cōf. 64. lib. 4. vbi, quod hoc procedit etiam in alimentis præstitis per ascendentem descendenti, quando onus alimentandi ad alium pertinebat. idem tradit Bald. Nouel. in tract. de dote, in sexta parte priuilegio. 3. colum. 2. vers. hæc tamen non procederent. & ratio huius est, quia vbi alius tenetur ad huiusmodi expensam, præsumitur ascendens expēdere tanquam gerens negocia illius, qui tenetur ad ipsam expensam, & sic animo repetendi actione nego. gest. & quia isto casu, si præsumeretur donatio, illa non cederet ad commodum descendens, sed alterius obligati ad ipsam expensam, idem tradit Socin. in consilio 5. col. pen. in princip. lib. 4. ¶ Venio ad secundum quæsitū, in quo puto concludendum obligatum non fuisse hæredem ad ministrandum pecunias prædictas vigore illius oneris adiecti in prælegato graphariatus, sequentibus fundamentis. ¶ Primò, ꝑ quia illud mandatum de subueniendo aliis fratribus, non debet referri ad eos fratres, in quibus facta erat specialis prouisio circa modum subueniēdi. l. alimenta. §. Basilica l. Stichus nutricijs, in prin. ff. de ali. & cib. leg. vbi legatum alimentorum generaliter factum libertis & libertabus testatoris non comprehendit libertū aut libertam, cui circa alimenta specialis prouisio facta est. ideo intelligi debet illud mandatum de subueniēdo, quod ad alios fratres, de quibus cautum non fuerat circa modū subueniendi, id est, de Petro cohærede, & de altero fratre spurio, qui maximè subuentione indigebat tanquam incapax. ¶ Secundo, ꝑ posito & non concessio, illud mandatū de subueniendo referri posse etiam ad eos fratres, in quibus specialiter prouisum erat, tamen ex tali mādato non videtur ampliatur legatum factum dictis fratribus, imò tale mandatum generale de subueniendo aliis fratribus, debet limitari & restringi secundum præcedentia, ut in simili nō, gloss. in Authen. offeratur. C. de litis contest. & in l. sciendū, in princip. ff. qui satis. cog. facit l. non est nouum, & l. nam & posteriores. ff. de legibus, & quod scribit Decius in cōf. 179. colum. fin. vers. nec obstat dictum Baldi, vbi quod generalitas sequens distingui debet secundum præcedentia, ideo mandatum illud de subueniendo debet intelligi & declarari secundū præcedentia, id est, circa vestitum, nutritionē & artis discendę disciplinam. ¶ Pro quo facit text. in l. hæres meus. §. 1. ff. de leg. 3. vbi ex verbis generalibus sequentibus non ampliatur indiuidua specialiter enumerata in præcedentibus. puta, testator legauit duas statuas



marmoreas & omne marmor, non tamen debentur plures statuae marmoreæ quàm duæ. & pondero, quòd in d. l. hæres meus, §. primo, sunt verba vniuersalia & omne marmor, quæ tamen non ampliât specialiter enumerata, à fortiori induci t non debet ampliatio in casu nostro, vbi nulla sunt verba vniuersalia, sed generalia tantum aut indefinita, quæ non sunt tantæ potentia. cap. sicut nonnulli. 1. quæst. 1. gloss. in c. pastoralis, de dona. Bart. in l. si ita, ff. de auro & arg. lega. & in l. generali. §. vxori. ff. de usufructu. lega. ¶ Terriò, istud mandatum de subueniendo generaliter factum, dicitur ambiguum & obscurum, quia genus parit obscuritatem & incertitudinem. Lin tradendis, ff. commu. prædio. l. cum Stichus. ff. de solutio. l. prætor edixit. §. quod autem prætor ait. ff. de iniur. l. ita fidei. ff. de iure fisci, sed in dubio legatum debet strictè interpretari, vt censeatur legatum, quod est minimum, l. apud Iulianum. §. scio. ff. de leg. 1. l. si ita scriptum, in fin. ff. eodem tit. l. nummis. l. qui concubinam. §. cum ita, ff. de leg. 3. ratio est, quia testator in dubio censeatur minus grauare hæredem, quàm sit possibile. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de lega. 2. & quòd in legato stricta fieri debeat interpretatio, not. Corne. in consil. 71. in primo dubio, & in consilio 160. columna 3. lib. 4. Ias. in l. manumissiones, in fin. ff. de iusti. & iure. in l. non dubium, columna nona, vers. sed aduerte. C. de legibus, & in l. venia, columna 2, in fin. vers. nota istam regulam. C. de in ius vocan. ergo mandatum istud de subueniendo limitari & restringi debet secundum præcedentia, vt supra, vt censeatur hæres minus grauatus, quàm sit possibile. ¶ Quarto, t verba quantumcunque generalia restringi debent, quando alias sequi posset absurdum. gloss. in Clem. literas, per locum ab opposito, de rescript. Imola, in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matrim. refert & sequitur Soc. in consilio 84. columna 3. vers. tertio principaliter moueor. lib. 1. sed vltra Socinum. allego Paul. de Cast. in consil. 50. Viso codicillo. columna 2. circa med. libr. 2. in proposito nostro, nisi istud mandatum generale de subueniendo restringeretur secundum præcedentia, sequi posset absurdum & inconueniens, quòd filij minus dilecti à testatore essent longè melioris conditionis, quàm filius primogenitus magis dilectus. nã possent alij minus dilecti dicere, frater mi indigemus tanta pecunia pro obtinendo beneficio aut prædiis emendis aut conducendis, ideò ministres nobis pecuniam, quia teneris nobis subuenire ex mandato & præcepto testatoris, & eo modo possent consequi maiorem vtilitatem, quàm filius primogenitus considerata tenuitate hæreditatis ære alieno onusta. ¶ Quinto, istud verbum subuenire, sonat in causam necessitatis, quando alij fratres constituti essent in necessitate, quæ tunc subueniri eis debeat, sed iste pecuniæ de quibus agitur, non fuerunt ministratæ ex causa necessaria, sed voluntaria aut vtili, de qua vtilitate non videtur testator sensisse, quia si diceremus sensisse testatorem de causa vtilitatis, sequi posset absurdum & inconueniens, de quo supra dictum est, igitur quòd istud mandatum de subueniendo restringatur ad casum necessitatis. ¶ Sexto, t istud mandatum de subueniendo est ambiguum ob eius generalitatem, sed verba legati ambigua debent declarari ex coniecturis considerata qualitate personæ legatarij, & habito respectu ad præcedentia & sequentia. Alex. in consil. 169. col. 2. lib. 5. per text. in l. si seruus plurius. §. si. ff. de leg. 1. l. pen. ff. de alimentis leg. sed hic considero in isto mandato generali, quòd comprehendendo omnes fratres ad intentionem partis aduersæ, comprehenditur etiã cohæres vniuersalis, & frater spurius, quibus non est verisimile, quòd testator voluerit subueniri, nisi in casum necessitatis: ergo idem dicendum est & de aliis fratribus, vt equalis fiat determinatio. l. iam hoc iure. ff. de vulg. l. quauis. C. de impub. & aliis sub. ¶ Rursus, cū in præcedentibus declarauit testator, in quibus vellet subueniri Ioanni, Felici, Sebastiano & Paulo suis filiis, non est verisimile, quòd in mandato generali sequenti de subueniendo aliis fratribus voluerit testator, quod magis subueniretur cohæredi vniuersali, & filio spurio, quàm aliis filiis. nã cohæres vniuersalis fuerat magis honoratus, & verisimiliter poterat sibi facilius subuenire, quàm alij minus honorati, de spurio autem dubitandum non videtur, quòd noluerit testator æqualem eum facere proli legitimæ, itaque si restrinxit testator causam subuentionis in Ioanne, Felice, Sebastiano, & Paulo in præcedentibus: à fortiori dicendum est, quod voluerit restringere in Petro cohærede vniuersali & altero filio spurio, sed talis restrictio debet vniformiter operari, etiã quò ad Ioannem, Felicem, Sebastianum & Paulum, vt

10 æqualis fiat determinatio. ¶ Sed dicit t aliquis restringendo istud mandatum generale de subueniendo ad casum necessitatis, nihil videtur operari in personis ipsorum Ioannis, Felicis, Sebastiani & Pauli, quibus circa necessaria prouisum iam erat. Respondeo, quòd potius tolerari debet, vt illud mandatum nihil operetur quàm quòd censeatur testator grauare hæredem. l. quòd in rerum. §. 1. vbi Ias. in primo notab. ff. de leg. 1. l. Mæuius, in prin. in vers. sanè constitutio principis. ff. de leg. 2. Paulus de Cast. in consilio 121. Vifa quadam petitione porrecta contra hæredes, colum. 3. circa med. lib. 1. Ias. in l. si tibi homo, colum. 3. ff. de legat. 1. ¶ Secundo respondeo, quòd istud mandatum generale de subueniendo satis dicitur operari respectu aliorum fratrum quibus in præcedentibus prouisum non fuerat circa causam subuentionis, maximè tenendo, quòd non referatur, nisi ad Petrum cohæredem & filium spurium, vt supra dictum est. ¶ Terriò respondeo, quòd istud verbum, subuenire, videtur magis providere in casibus necessitatis, quam prouisum esset in præcedentibus, in quibus specialiter dictum fuerat de vestitu & nutritione, ideò satis dicitur operari mandatum de subueniendo, latius pertinens ad casus necessitatis quàm legatum præcedens: possunt enim accidere alij casus necessitatis, in quibus fratrem fratri subuenire oporteat vltra casum vestitus & nutritionis. ¶ Quarto t respondeo, quòd verba sepius apponuntur demonstratiue, non vt aliud operentur. Bald. in l. Centurio, columna 11. vers. sed quid si dixi. ff. de vulg. & in l. cum pater. §. mese. ff. de leg. 2. ideò illa verba, de subueniendo, censi debent apposita demonstratiue. nam quia testator in præcedentibus grauauerat hæredes suos de subueniendo fratribus particulariter institutis, donec venissent ad annum vigesimum quintum, voluit demonstrare ipsi Guilielmo, quod causam haberet subueniendi, attento illo prælegato facto de officio graphariatus ratione primogenituræ. ¶ Postremo cõsiderandum est circa quæstionem istam, quia proponitur in facto, quod ista hæreditas dicitur onusta ratione æris alieni & legatorum, ob id non est verisimile, quòd testator non ignarus facultatum suarum tam grauiter hæredes suos vniuersales voluerit onerare. Gratianopoli, die 29. Decembris. 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Prædo dicitur tenens rem alienam, non docendo, ex qua causa teneat.
- 2 Prædo perdit expensas, & melioramenta facta in re de facto occupata. Prædo non perdit expensas factas gratia quærendorum fructuum, quas deducit cum fructibus compensando. ibidem num. 2.
- 3 Renouatio contractus in terminis. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. restringitur ad contractum locationis & precarij, nec fit renouatio in fauorem eius, qui non impleuit pro parte sua.
- 4 Opponere quis debet de iure sibi competenti, alias opponendo renunciare illi videtur.
- 5 Vsurarius dicitur in mercatore pacifcente de interesse ante moram restituenda pecuniæ, etiam quòd ipse mercator in loco mutui tantum lucrum verisimiliter facturum esset.

## CONSILIVM LXXXIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Sempronius Aromatarius Gratianopolis reus conuentus per Seiam de Sappei ratione vini percepti, ex vinea ipsius Seie, opposuit exceptionem melioramentorum in vinea factorum tam fimigando quàm cultiuando, & exceptionem pacti de non petendo ratione pecuniarum mutuatarum ipsi Seie, quas diutius retinuit sine aliquo cõmodo ipsius Sempronij. Quæritur de efficacia istarum exceptionum. ¶ Circa primum t de melioramentis aduertendum est, quia Seia agens dicit, quòd ista vinea pertinebat & pertinet ad eam, nec reus hoc negat, & dicit ipsa agens, quòd reus tenuit vineam duobus annis de facto sine aliqua causa, nec reus ipse docet de causa aliqua ita tenendi ipsam vineam, ideò videtur prædo, nisi aliter causam suam iustificet. l. sed & si lege. §. quod autem ait senatus. ff. de peti. hæredi. Prædo t autem perdit expensas & meliorationes factas in re, quæ de facto occupat. Ange. in l. ex argento. ff. de cõdi. furti. refert & sequitur Decius in l. nemo prædo est. ff. de reg. iur. sed tamè istud dictum Ange. non pcedit in casu isto, quia ista melioramenta, seu istæ expensæ proponuntur factæ circa culturam vineæ & gratia fructuum quærendorum, quo casu etiã prædo tales expensas deducere



deducere potest eas cum fructibus compensando. l. si à domino. §. si. ff. de peti. hare. l. fundus qui in prin. ff. famil. erisc. Bartol. in l. cum quæritur. §. prædiis. ff. de lega. 3. itaque æstimari debet valor seu expensa simi & cultura, pro qua expensa fructus possunt retineri. Reliquos autem fructus, qui supersunt deducto sumptu tenetur restituere: si autem expensa alia facta sit, quam gratia fructuum quærendorum, aut cõseruandorum, puta in prouanis aut in nouis vitibus conferendis, illa diceretur perdita, præsupposita mala fide ipsius rei conuenti per d. Ang. §. alleg. nam possessor malæ fidei solum recuperat expensas necessarias, non etiam utiles & voluntarias, nisi expensa utilis fiat in reficiendo: & eo casu, quo expressas recuperat, illud intelligitur per viam retentionis implorando officium iudicis. l. dominum, cum ibi not. C. de rei vendi. ¶ Sed dicat aliquis, ¶ imò non videtur prædo iste reus conuentus, quia ab initio licite tenuit istam vineam ex titulo emptionis fructuum vnus anni, ideò cum lapso tempore remanserit emptor in possessione vineæ sciente & patiente ipsa Seia videtur renouatus contractus emptionis fructuum litem quæritur. §. qui impleto. ff. locati. Respondeo, quod dispositio illius. §. qui impleto, restringitur ad contractum locationis præcarij secundum Bal. ibi, refert & sequitur Alexand. in consilio 76. colum. 2. lib. 3. respondeo, quod reus allegare nõ potest renouationem aliquã contractus, cum præciũ nõ soluerit, & sic pro parte sua nõ impleuerit. ita in terminis dicit Alexand. in d. consil. 76. colum. 2. Gozadin. in consil. 94. colum. 12. post med. & profectò verisimile est, quod si reus animum habuisset, vt contractus reuocatus cõferetur, impleuisset quod debebat tenore ipsius contractus. Rursus, ¶ nõ opposuit neque allegauit reus istam renouationem, ergò illa considerari nõ debet. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acquirend. hæred. l. vnica. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. & non opponendo ius renouationis, vbi illud competeret, renunciassè ei videtur, c. cum olim, l. de offic. delega. cap. super literis, de rescript. quæ iura ad hoc propositum allegat Præposi. in c. si duobus, col. 2. in princip. de appell. & facit regula vulg. q. iudex debet iudicare secundum allegata & probata tantum. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. nec potest iudex supplere in facto, præsumendo interuenisse, q. pars non allegat Bellamerà in consil. 10. col. 19. vers. & pro hoc benefacit, & quod scribit Paul. de Cast. in l. si per errorem. ff. de iurisdic. omnium iudi. q. non opponens exceptionem priuilegij censetur priuilegio renunciare. imò allegauit remissos sibi fuisse fructus vineæ, tam ob causam reparationum, quam ob pecunias mutatas, sed ista remissio necessariò præsupponit debitũ fructuum. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. l. dec. ff. de verborum obli. c. si simil. ergò renouatio primi contractus considerari non potest, quia ex primo contractu nõ erat obligatus ad fructus, sed ad eorum præciũ. ¶ Circa secundum, ¶ quod illi fructus fuerint remissi ob pecunias mutatas, quas agens retinuit diutius sine aliqua utilitate ipsius rei mercatoris, inferendo quod licitum fuerit ipsi reo percipere illos fructus p. interesse suarum pecuniarũ, dico quod talis remissio dicitur facta ex causa vsurarum, quia non est licitum, etiam mercatori pacisci de aliquo interesse ante moram restituendæ pecuniæ, etiam quod ipse mercator in loco mutui tantum lucrum fuisset verisimiliter facturus, secundum communem opinionem, q. attestatur Aret. in consil. 151. Viso themate, colum. fi. in secundo dubio, & in consil. 156. Visis diligenter, ad fin. & ratio huius est. nã etiam solito negociari non debetur interesse ante morã. Aret. in consil. 9. in tertio dubio. Decius in cap. cum venerabilis, colum. 6. de excep. in consil. 116. ad fin. & in consil. 441. ad fin. si non debetur de iure ante moram, ergò in pactum deduci non potest. ita arguit Dec. in consilio 119. colum. 4. vers. in oppositum, ibi, quia demum, &c. Reperio tamen, q. contra Aret. licet eum non alleget, tenet Decius in consil. 111. colum. 4. ad fin. vers. non obstant quædam responsiones, sed nõ puto Ias. & Decium ita ausos dicere, si de Aret. meminissent, nec obstat, quod simile adducit Deci. de veditore & genero paciscente ante moram, quia diuersa videtur ratio lucri cessantis & damnis emergentis. Nam venditor & gener tractant de damno. Præterea non videtur expeditum, quod veditore & gener possent taxare & liquidare interesse ante moram ex his, quæ dixi in consilio 189. opinionem etiam Aret. licet eum non alleget, tenet Alexandrinus in consilio 20. columna secunda. & in consil. 65. sed posito non concessio, tamẽ contraria opinio sustineri posset,

adhuc illa non procederet in casu nostro, in quo non proponitur factum esse pactum aliquod de lucrãdis fructibus ratione mutui, q. uo casu, effante pacto, Docto. omnes cõueniunt, nõ deberi interesse mercatori ante moram, ideò non probata mora aliqua illa remissio fructuum dicitur cõtinere causam vsurariam sine dubio, ex quibus concluditur in fauore Seia actricis etiam alio non probato, & ita respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, penultima Decembris, 1540. Aymo Crauetra de Sathiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Apostilla vt fidem faciat requiritur, quod notarius rogatus de instrumento, attestetur in sua subscriptione se fecisse ipsam Apostillam & debet habere omnes solennitates requisitas ad instrumentum, cui apposta est.
- 2 Apostilla quando constat eam rescriptam manu eiusdem notarij fidem facit, & num. 4.
- 3 Dicitur, vt supra, refertur ad omnia precedentia.
- 4 Relatio fieri debet ad omnia precedentia, quando per eam actus suslineatur, ibidem numero tertio.
- 4 Apostilla quando est scripta manu eiusdem notarij, nec hoc in dubium reuocatur, non requirit aliam attestationem notarij. & num. 2.
- 5 Apostilla fieri potest sine consensu aut licentia iudicis de voluntate partium.
- 6 Apostilla reddit instrumentum suspectum, quando legitime facta non est, scilicet si legitime.
- 7 Suspectio scripturæ aut Apostillæ, an arguatur ex diuersitate attramenti, & ex diuersitate manus.
- 8 Mandatum ad resignandum finitur morte mandatis non obstante ignorantia mandatarij, ideò resignatio facta post mortem dicitur nulla, & vacat beneficium per obitum, non per resignationem.
- 9 Regula Cancellariæ de nõ verisimili, non obstat, quando beneficium principaliter impetratur, tanquam vacans per resignationem, licet verè per mortem vacaret.
- 10 Clausula quomodocunque vacet, comprehendit omnem vacationis modum.
- 11 Ratione legis correctæ, censetur correctæ lex, quando ratio legis est finalis.
- 12 Regula Cancellariæ de non verisimili, solum procedit, vbi votum imminet captandæ mortis.
- 13 Fama excusat impetrantem beneficium viuientis, quando fama erat de morte.
- 14 Voluntas attenditur in delictis, ideò dormiens nõ dicitur delinquere, & voluntate sublata omnis actus probatur indifferens.
- Opinio præfertur veritati in his, quæ consistunt in animo. ibid. num. 14.
- 15 Voluntas testatoris interpretatur secundum eius opinionem, non secundum veritatem.
- 16 Opinio aut veritas attenditur in odiosis & penalibus, vt reo fauorabilius est ad vitandum penam.
- 17 Fraus renunciationis arguitur ratione infirmitatis.
- 18 Absentes Canonici vocari debent in collatione faciendâ per Capitulum, modo non sint absentes ciuitate.
- Absentia Canonici in dubio non præsumitur, quia esset præsumere delictum cum residere teneatur. ibid. num. 18.
- 19 Notarij verba dubia interpretantur contra eum, qui eius scripturam producit.
- 20 Notario non creditur, nisi de his, quæ geruntur in eius præsentia.
- 21 Notario non creditur, nisi de his, quæ geruntur inter partes tempore actus.
- 22 Notario non creditur de his, quæ tempore actus interuenire non potuerunt, quod tamen limitatur non procedere in factis antiquis.

C O N S I L I V M. L X X X V I I I.

Pro domino Michaelē de Bona contra dominum Laurentium Simon-di. De eadem materia in eodem factò latius cõsuluit autor in consil. 134.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quæritur an collatio capellanie sub titulo sancti Marcellini. & in altari sancti Eligij Ecclesiæ cathedralis Ebreduni facta in fauorem domini Laurëtij Simon-di per nonnullos Canonicos dictæ Ecclesiæ vitietur, seu non dicatur probata ex quadam Apostilla facta in ipsa collatione, perquam Appostillam additus fuit vnus ex Canonicis dictæ Ecclesiæ. in hoc quæsito duo videnda sunt, primò an Apostilla prædicta fidem faciat. Secundò, an



instrumentum dictæ collationis reddatur suspectum de falso ex Apostilla prædicta. ¶ Circa primum, ¶ videtur dicendum prima fronte Apostilla prædictam fidem non facere. Primo, quia requiritur in Apostilla ut fidem faciat, quod notarius rogatus de instrumento attestetur se fecisse dictam apostillam in sua subscriptione. Ias. post Paulum de Cast. in l. si vnus, circa fin. C. de testamētis. Corn. in consil. 60. colum. 2. versic. nec obstat, quod in margine. lib. 4. sed in subscriptione dicti instrumenti, collationis notarius nihil loquitur de Apostilla prædicta, quod ipse eam fecerit, ergo probare non videtur. ¶ Secundo Apostilla ut fidem faciat, debet habere omnes solennitates requisitas ad instrumentum, in quo adiecta reperitur Apostilla. Bal. & Paul. de Cast. in d. l. si vnus. Socin. in consil. 277. columna 5. versic. nec obstat dicta Apostilla. lib. 2. Decius in consil. 399. colum. 3. post med. versic. & augetur suspicio falsitatis. Sed ista Apostilla non videtur habere debitas solennitates, cum tantum legatur in ea, illa clausula datum, ut supra, ex qua videtur inferri solum ad solennitatem temporis & loci. ¶ Tercio non videtur permissum notario Apostillas facere ad instrumentum propria autoritate siue licentia iudicis, ut habetur per Barto. in l. Imperator. ff. de statu homi. & in l. si librarius, vbi Modern. ff. de regul. iur. ¶ quibus tamen non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò Apostilla prædicta fidem faciat sequentibus fundamentis. ¶ Primo, ¶ quia non reuocatur in dubium, quin Apostilla prædicta scripta fuerit manu eiusdem notarii, quo casu plenè videtur probare. Bald. in l. Labeo. §. 1. de pact. in l. nostram. C. de testam. & in Rubrica. C. de fide instrum. columna 13. versic. modò hic incidit questio: refert & sequitur Alexand. in consilio 59. columna secunda, versic. non obstat secundum eum. & in consilio 147. columna 3. lib. 2. in consil. 14. colum. fin. lib. 6. & in consil. 104. columna 2. versic. nec debet attendi. lib. 7. & vltra Alexand. adduco Paul. de Cast. in consil. 131. dubium facit, colum. 2. lib. 2. ¶ Secundo, quia Apostilla prædicta reperitur habere omnes solennitates ipsius instrumenti, dum statim subiicitur in ipsa Apostilla, datum ut supra, ¶ quæ dictio, ut supra, refertur ad omnia præcedentia contenta in illa clausula, datum, ad extensum apposita. Bart. in l. §. hoc edito, in fin. ff. de postulan. item queritur. §. item Iulianus. ff. loc. vbi, ut supra diximus, facit tex. §. sanè, in proc. mio decreta. & maximè fieri debet relatio ad omnia contenta in illa clausula, datum, quia per talem relationem actus sustinetur, & Apostilla fidem facit, nam videmus, quod non fit relatio ad omnia præcedentia, vbi aliàs fieret secundum naturam suam, quando ex tali ratione actus non valeret. gloss. & Bart. in l. cum vulgari. ff. de dote præleg. Barto. & Doct. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Moder. in c. 2. requiris de appella. à fortiori fieri debet relatio secundum naturam suam ad omnia præcedentia, quando ex tali relatione actus sustinetur, sed in illa clausula datum, ad quam fit relatio, reperiuntur appositæ omnes solennitates necessariae ad instrumentum, ergo apparet, quod Apostilla facta fuit cum eisdem solennitatibus, ad quas fit relatio. Ias. toto. ff. de hæred. instit. l. 4. §. si iudex. ff. de re iud. cum simil. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria, ad quæ respondeo in specie. Et ad primum, quod notarius non fuerit attestatus in sua subscriptione se fecisse dictam apostillam, respondeo duobus modis. ¶ Primo, quod illa attestatio requiritur, quia aliàs reperiretur Apostilla sine solennitatibus instrumenti, ita considerant Doct. supra allegati. pro parte contraria, si ista ratio cessat in casu nostro, in quo apparet factam fuisse Apostillam cum debitis solennitatibus, ponderando illa verba, datum ut supra, ut in præcedentibus demonstratum est. ¶ Secundo respondeo, ¶ quod illa attestatio notarii non est necessaria, quando apparet factam esse Apostillam manu eiusdem notarii, tunc enim requiritur attestatio, cum aliquid reperitur Apostillatum, de quo ignoratur, à quo factum fuerit ad tollendum suspicionem, secus quando constat à quo factum fuerit, ita declarat Paulus de Castro in dict. consil. 131. Dubium facit. col. 2. versic. nec nocet quod notarius. lib. 2. Alexand. in consil. 14. colum. fin. lib. 6. & in consilio 104. col. 2. versic. nec debet attendi. lib. 7. eadè declaratione sentit Corn. in dicto consilio 60. col. secunda, versic. nec obstat quod in margine. lib. 4. dñ dicit, quod literæ plerunque assimilantur. Præsupponit ergo, ¶ si non sit dubium Apostillam factam esse manu eiusdem notarii, non requiritur alia attestatio in sua subscriptione, & facit ratio naturalis & inconuincibilis: nam ad alium fi-

nem non requiritur talis attestatio, nisi ut sciatur, an ipsemet notarius fecerit talem Apostillam, vel alia persona, sed vbi de hoc constat etiam per confessionem partis, ut hic superflua videtur talis attestatio, argum. l. i. in fi. ff. de actio. empt. ¶ Ad secundum argumentum respondeo, quod imò ista Apostilla reperitur habere solennitates necessarias ad fidem instrumenti, ut supra latè ostendimus. item quia vbi constat Apostillam factam manu eiusdem notarii, ut hic omnes solennitates instrumenti censentur repetitæ in ipsa Apostilla, dummodò non appareat de diuersitate temporis, id est, quod Apostilla facta fuerit alio tempore quam instrumentum, ut voluit Alexandrinus in d. consilio 59. col. 2. lib. 2. ¶ Ad tertium, ¶ quod notarius non debet aliquid instrumentum addere sine autoritate iudicis: respondeo, ¶ quod non procedit, quādò fit additio de consensu partiū: ut in casu isto, quia sicut potest notarius recipere totum instrumentum, secundum consensum partium sine aliqua licentia iudicis, ita etiam potest additiones facere. l. quæ de tota. ff. de rei vind. cum simil. contrariū autè procedit, quando notarius aliquid instrumentum vellet addere à seipso, absentibus partibus aut eis non consentientibus. & quod istud sit verum, patet, quia Doctores communiter tenent, quod Apostilla fidem faciat, dummodò habeat solennitates necessarias ad instrumentum, & sic non requirunt, quod fiat Apostilla de licentia iudicis, quia illa non annumeratur inter solennitates instrumenti, de quibus per gloss. in l. generali. C. de tabula. lib. 1. ¶ Circa secundum ¶ quæsitum, breuiter respondeo, quod instrumentum collationis non redditur suspectum ex Apostilla prædicta, quia si probat Apostilla, ut supra probatum est, absurdum esset dicere, quod ex ea redderet suspectum instrumentum. tunc enim redditur instrumentum suspectum propter Apostillam, quando in ea deficiunt solennitates iuris. Decius in d. consil. 399. col. 3. post med. vel quando esset facta Apostilla diuersa manu. Abb. in consil. 10. colum. 2. versic. non obstant verba, lib. 1. Alexand. in consil. 41. col. 1. lib. 1. ¶ Non obstat, ¶ quod in illa Apostilla videatur aliqua diuersitas attramēti, quia ista suspicio non videtur ob stare, ut Socin. tradit in consil. 94. col. fi. versic. circa tertium dico, lib. 1. & licet Curtius iunior in consil. 52. ad fin. alleget suspicionem falsitatis ex additionibus factis diuerso attramento, tamen nihil allegat, & præterea in casu suo concurrebant illa, nec apparebat factas additiones ab eodem notario, esset autem suspicio, quando facta esset Apostilla diuersa manu. Abb. in consil. 10. colum. 2. versic. non obstant verba, lib. 1. & idem Abb. in consil. 34. col. 2. post med. lib. 2. quod Apostilla reddit instrumentum suspectum, sed de validantibus aut corroborantibus. de quo vide quæ scripsi in consil. 134. colum. 7. nū. 27. ¶ Sed quia ¶ dominus Arnaldus Leuesiæ vltimus Rector dictæ capellaniam constituit procuratores ad resignandum ipsam cappellaniam, deinde ante factam resignationem ipsam cappellaniam, an resignatio postea facta per vnū procuratorem ignoratur an resignatio postea facta per vnū procuratorem ignatur mortis mandantis teneat? Breuiter puto cōcludendū, quod non, quia mandatū prædictū finitū fuit morte mandantis, non obstante ignorantia mandatarij, & illud beneficiū dicitur vacasse per obitum, non per resignationem, ita in terminis decidit gloss. in Clemen. 1. in verbo, quomodo libet, de renuncia. per tex. in c. dudū, de præben. lib. 6. ¶ Sed hic ¶ queritur, quia reuerendissimus dominus Legatus Auinionensis cōtulit beneficium prædictum quocunque modo vacaret, & re vera illud per mortē vacauerit, an obisset domino Michaeli de Bona, cui collatio facta est regula Cancellariæ de non verisimili noticia, cum impossibile esset tempore collationis, quod conferens noticiā haberet obitus ipsius Leuesiæ. ¶ Puto breuiter cōcludendum non ob stare, à cessante ratione illius regulæ, nā fundatur regula super ambitione & cupiditate impetrantiū beneficia vacantia per obitum antequam noticiam de eo habeant, & sic videntur ambire beneficia adhuc viuentium, quæ ambitio maximè in beneficiis reprobat. cap. cum iam dudū, de præben. cap. 1. 61. distin. Sed ista ratio ambitionis cessat in casu nostro, in quo beneficium non fuit principaliter impetratum tanquā vacans per mortem, sed tanquā per resignationem virtute mandati ad resignandum, & licet ¶ non vacaret per resignationem finito mandato, ut supra, debet tamen valere collatio facta quomodocunque vacaret beneficium, quæ verba comprehendunt omnem vacationis modum, ut sonat. gloss. in cap. susceptū, in verbo, expresse, de rescrip. lib. 6. vbi Ioan. Andre. tradit Socin. in consil.



consil. 32. colum. 4. ad fin. versic. nec obstat si diceretur. lib. 1. Felin. in c. in nostra, in 37. correlario, de rescript. cessante igitur ratione regulæ Cancellariæ, cessare debet & eius dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrō. c. cum cessante, de appel. ideo ¶ videmus, quod correctæ ratione legis, censetur correctæ lex gloss. sing. vbi Bar. in l. in princ. in verbo prouidentia. ff. de leg. tutor. quæ gloss. communiter approbatur, vt testatur in l. si conuenerit. colum. tertia. ff. de re iud. & in l. posthumo, columna 4. versic. & pro ista sententia. C. de bon. posses. contra tab. quod sine dubio procedit, quando ratio legis est finalis. Dec. in c. 1. colum. 5. versic. tertia conclusio. gloss. de constitutio. sed in casu nostro ratio ambiōis finalis fuit, quia eo cessante nō fuisset ita dispositum contra seu præter formam iuris. Communis iuxta not. per Bartol. & Doct. in §. fin. ff. de donat. ¶ Secundo ¶ dico, quod illa regula Cancellariæ, quæ est 28. in ordine solum procedit, vbi votum imminet captandæ mortis, vt ibi habetur in gloss. dictæ regulæ. colum. 4. in fi. versic. itē q̄a ista regula, sed in casu nostro cessat istud votū captandæ mortis, quia non fuit impetratum beneficium per obitum principaliter, sed per resignationem, licet casus acciderit, quod vacauerit beneficium per obitum, satis tamen est quod vitium ambitionis considerari non potest, nec votum captandæ mortis in ipso impetrante. Pro hoc facit regula iuris etiā q̄d in delictis inspicitur mens & propositum delinquentis, quia voluntas & propositum distinguunt maleficia. l. qui in iure, in prin. ff. de furtis. l. 1. §. diuus. ff. de sicar. cap. cum voluntate, in prin. de senten. excom. esto igitur, simus in regula Cancellariæ edita ad tollendum fraudes & ambitionem, dico considerandam esse voluntatem & mentem impetrantis alienam à vitio ambitionis, & voto captandæ mortis, cum impetrauerit principaliter beneficium tanquā vacans per resignationem, & licet, ¶ vt supra dixi, non vacaret per resignationem, sed per obitum, tamen illud mandatum ad resignandum excusare debet ipsum impetrantem ex eo, quod scribit Oldrad. in consil. 304. Infra scriptæ allegationes. col. 2. post med. vbi quod excusatur impetrās beneficium viuentis, de quo fama erat, quod esset mortuus, de quo per Decium in con. 398. quanto fortus excusari debet iste impetrans, seu à vitio ambitionis, & voto captandæ mortis defendi, qui virtute mandati & ad resignandum impetravit. ¶ Tertiō considero, ¶ quod vitium ambitionis & votū captandæ mortis consistunt in animo & voluntate, quia sine voluntate ambitio, aut votum captandæ mortis considerari non possunt, nec delictum vllum committi: tolle enim voluntatem & omnis actus erit indifferens secundum Philosophum. ideo videmus quod dormiens si alium occidit, non tenetur de homicidio. Clement. 1. de homicid. not. Moder. in l. 1. §. adipiscimur. ff. de acq. posses. ratio, quia in dormiēte cessat voluntas & animus occidēdi. Modō arguo sic in his, quæ consistunt in animo, attenditur opinio, non veritas. l. is qui putat, & l. hæres institutus, in princip. ff. de acquirend. hæred. Bart. in l. 2. §. sed si sub conditione. ff. pro emptore, ideo ¶ quando agitur de interpretanda dispositione testatoris, illa intelligitur secundum eius opinionem, non secundum veritatem, quia dispositio testatoris dependet à sola eius voluntate. l. seruo manumisso. vbi Ias. in secundo notabili. ff. de condi. indeb. l. quo loco. §. 1. vbi Imola ff. de hæred. institu. Crotus in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 9. ad fin. ff. de verborum obligatio. itaque inspicendo opinionē impetrantis cessat omnino vitium ambitionis & votum captandæ mortis, cum opinaretur & putaret impetrās vacare beneficium per resignationem, non per obitū. & posito putare posset de morte Rectoris, tamen principaliter motus non fuit ad impetrandum ex causa mortis sed resignationis. ¶ Quarto, ¶ vbi sumus in odiosis & pœnallibus inspicimus opinionem vel veritatē, & reo favorabilius est ad vitandum pœnam. Paulus de Castro in con. 109. licet ista sit quæstio. colum. fin. lib. 1. per text. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis. sed illa regula Cancellariæ, de non verisimili dicitur exorbitas, odiosa & pœnalis, vt per gloss. ibi, ideo cum sit vtilius domino Michaeli de Bona inspicere eius opinionem & animum ad vitandum pœnam illius regulæ, opinio spectari & attendi debet, quod putaret vacare beneficium per resignationem, nō per obitum. Sexto, reperi ex post, quod ita in terminis tenet gloss. pragm. in titu. de colla. §. neque. in vers. faciendas. refert & sequitur Ioan. Sylua. in tract. de benefic. in tertia parte. quæst. 46. versicu. q̄ dicta regula nō procedit. Rebuff. super concor-

da. in titu. de manda. Apostol. §. declarantes. vers. intellig hanc prauentionem, pag. 149. Istud tamen, quod in pœnallibus inspicitur veritas aut opinio, vt reo favorabilius est non procedit quando operam quis daret rei illicitæ Bart. in l. si adulterium cum incestu, colum. tertia, versic. & ideo ¶ pro declaranda ista materia. ff. de adult. ¶ Sed vnum est, ¶ quod videtur nocere domino Michaeli de Bona quia ista resignatio facta fuit per vltimum Rectorem grauissimè languentem, qui post breue tempus decessit, ideo facta videtur in fraudem Capituli ad impediendum eius collationē, per text. in cap. 2. de renuncia. lib. 6. in l. filia mea. ff. soluto matrim. vbi Alexan. & latè in glo. regulæ Cancellariæ, regula 18. sed tamē cessare istud videtur ex derogationibus superioris circa dictam regulā Cancellariæ, aliās sequeretur, q̄ nulla renunciatio infirmi breui postea decedentis cū derogatione superioris teneret. ¶ Puta tamen, q̄ collatio facta domino Laurentio Simondi sit nulla, aut saltem annullanda. nam præsupposito, ¶ q̄ collatio pertineret ad Capitulum seu Collegium Canonicorum, licet maior pars posset conferre, absentes, tamen erāt vocandi, modō non essent absentes à ciuitate. gloss. & cōmuniter Doct. in cap. cum omnes. de constitut. vbi Felyn. colum. 8. & Dec. colum. 6. versic. tertia conclusio. imò in collationibus beneficiorum etiam absentes à ciuitate vocari debent. Oldrad. in consil. 259. impugnatur, colum. fin. quod tamen non procedit, quando periculum esset in mora, quia timeret Capitulum praueneri per Papam aut Legatum in conferendo. gloss. pragm. in tit. de colla. §. item vñ sum, in vers. nō valeant. chart. 88. in dubio autē non præsumitur, q̄ Canonicus sit absens ab ecclesia, in qua tenetur residere, q̄ hoc modō esset præsumere delictum, ita Oldrad. in consil. 198. Circa primum punctum, colum. fin. ideo Clericus absens præsumitur malitiosè abesse, ex quo tenetur residere. Innoc. in c. fin. de eo qui mittitur in pos. Ioan. Sylua. in consil. 4. parte tract. de benefic. q. 5. col. 2. circa fi. in magna impressione, ergo collatio videtur nulla, cum nō appareat de vocatione absentiu Canonici à loco Capituli, qui tamē præsumuntur fuisse præsentis in ciuitate per supradicta. ¶ Nec obstat, ¶ q̄ notarius attestatur, q̄ alij Canonici essent absentes, quia respondeo, q̄ illa verba sunt ambigua, cum nō dicatur, an essent absentes à ciuitate vel à loco Capituli, vbi fiebat collatio, ideo præsumendum est in dubio de absentia à loco collationis, non à ciuitate ne delictū præsumatur in Canonicis, qui tenentur residere per supradicta. & præterea verba notarij dubia interpretantur contra eū, qui eius scripturam producit. Oldrad. in con. 304. Infra scriptæ allegationes. col. 1. Secundo respondeo, ¶ quod etiam non esset credendum notario attestanti de absentia à ciuitate, quia notarius non potest attestari, nisi de his, quæ geruntur in eius præsentia. Innoc. & Doct. in c. quoniam cōtra, de proba. Barto. & Doct. in Auth. si quis in aliquo, col. pen. C. de eden. & in l. sciendum. ff. de verb. oblig. sed quod Canonici alij essent absentes à ciuitate Ebreduni, hoc nō subiiciebatur oculis notarij. ¶ Tertiō, ¶ notario non creditur, nisi de his, quæ geruntur inter partes tempore actus. Feder. in con. 199. An domina Margarita. refert & sequitur Alexan. in consil. 10. colum. fi. lib. 6. Ias. in l. si duo. §. idem Iulianus, colum. 3. ff. de iureiurando. & in l. Senium, colum. 2. C. qui testamentum facere possunt, sed inter partes solum agebatur de actu collationis, non autē an alij Canonici essent absentes à ciuitate vel nō. ¶ Quarto ¶ ad sciendum, an alij Canonici essent absentes à ciuitate vel non, necessaria erat cognitio & inquisitio, quæ tempore collationis interuenire non potuit, ergo notario de tali absentia asserenti credendū non est. Bart. in l. 1. C. de fide instr. & iure ha. fisc. lib. 10. Paulus de cast. in consil. 428. Visis & consideratis. col. 2. lib. 1. & in consil. 38. Super eo quod quæritur. lib. 2. Alexan. in consil. 98. lib. 1. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, col. 12. ff. de offic. proconsil. in d. l. sciendum, colum. 6. ff. de verb. obligat. Quod sine dubio procedit, quia agitur de facto recenti, quod per testes facile probari potest, in factis autem antiquis, quæ per testes probari non possunt, statueretur asserenti notarij etiam de his, quæ geri non poterunt in eius præsentia. Paulus de Castr. in consilio 202. In causa cōfinium. colum. 2. circa fin. versic. secundus casus fallentia, libr. 1. Gratianopoli, 4. Ianuarij, 1541. Aymo Crauetta de Saualiano, Iusconsultus. Aduertendū tamen circa præmissa, dū dixi absentes Canonicos vocari deberi in collatione præbendarum aut beneficiorū, quia licet istud verum sit, contemptus tamen Canonici absentium non reddit collationem



collationem nullam, sed annullandam. Oldra. in consilio 259. Impugnantur. colum. fin. Feder. de Senis in consil. 148. Casus talis est, aliqui sunt Canonici. colum. 1. post. med. i. deo nisi Canonici absentes instant & persequantur contemptum, firma fiet collatio, ut dixi in consil. 134. col. 4.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Vsura dicitur quando testator mandat, ut legatarius percipiat fructus rei hypothecatae, donec solutum sit legatum pecuniae.*  
*Naturae filius ali debet a patre, aut eius haerede de iure Civili, de iure autem Canonico etiam furius ali debet. ibid. num. 1.*
- 2 *Vsura non dicitur, quando disponitur super eo, quod de iure Communi conceditur.*
- 3 *Vsura an dicatur, quando vidua non habens aliunde, unde se alat, paciscitur cum haeredibus mariti de dando certum quid annuum, donec solvatur dos.*
- 4 *Mora committitur per interpellationem.*  
*Interesse allegans quod si pecuniam habuisset, praedium comparasset, & ex eo fructus percipisset, tenetur probare, quod erat fundus venalis, quem emisset. ibid. num. 4.*
- 5 *Mora non committitur ante liquidationem.*
- 6 *Inventarium non nocet nominatim non citatis, quando erant certi.*

## C O N S I L I V M LXXXIX.

### Pro Iacobo & Petro de Ambello ex loco Muræ patriæ Delphinatus.

- I**N O subsidio ex corde postulato. Nobilis Anthonius de Ambello instituit Iacobum & Petrum eius filios naturales in scutis quadringentis pro quolibet, pro quibus hypothecavit in specie quaedam bona, & quae possideri voluit per ipsos filios donec soluta esset fors, fructibus in sortem minimè computatis. quaeritur an fructus dictorum bonorum cedere possint lucro filiorum, ita quod in sortem non computentur ad mandatum testatoris. ¶ Videretur dicendum prima fronte fructus in sortem debere computari, quia tale mandatum testatoris videtur inductivum vsurarum, cōsequenter inualidum, ut in terminis latè tradit Aret. in consil. 152. Viso themate. Soci. in consil. 56. colum. 1. lib. 3. Ias. in l. 1. colum. 3. C. de his, quae poenae nom. ¶ Quo tamen non obstante, contrarium in casu isto puto de iure verius, & considero pro fundamento, quod isti filij naturales debeant alimentari a patre, seu ab eius haerede, etiam de iure Civili gloss. in l. si quis. §. idē rescr. in versic. iustē. ff. de lib. agnoscend. de iure autem Canonico etiam spurij ali debent, c. cum haberet. de eo, qui duxit in matrem quam poll. per adulter. ideò mandato testator fructus percipi per filios donec soluta sit fors, videtur facere id ad quod de iure communi tenetur, id est, providere filiis de alimentis, quo casu cessare videtur vsura, praesupponendo quod filij non habeant aliunde, ex quo se alant, cessat & enim vsura quoties disponitur super eo, quod de iure communi cōceditur. Petr. de Ancha. in regula peccati venia. in sexta charta, versic. octauo quaero, de regu. iur. lib. 6. vbi refert Calde. in cap. nauiganti, in 5. quaest. de vsur. refert. & sequitur Deci. in con. 119. col. 3. quanto fortius cessare debet vsura in casu nostro, vbi nō solum disponit pater super eo, quod de iure permittitur, sed etiā super eo ad quod de iure omnino tenebatur. facit quod scribit Roman. in consil. 395. Vt res clarior. columna secunda, vbi quod non imputatur culpa facienti, quod debebat, per text. in l. vtique, §. culpa. ff. de rei vend. ¶ Secundo, principaliter & pro hoc adduco auctoritatem Abb. in consil. 39. col. fin. lib. 2. vbi refert Cyn. in l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. actio. dicentem multos tenere, quod licet vidua non habeat unde se alat, non tamē potest pacisci cum haeredibus mariti de dādo certum quid annuum, donec solvatur dos. dicit Abb. quod licet illa opinio videatur de iure verior, contraria tamen videtur æquior, & sic Abb. videtur inclinare licitam esse conventionē de dando certum annuum ratione alimentorum, donec soluta sit fors, quando aliunde quis ali non potest, in eandem Abb. opin. inclinare videtur Soci. in dicto consil. 56. col. 1. lib. 3. ¶ Sed quia in puncto iuris ista opinio non videtur tuta, cō quod licet pater teneatur ad alimenta filiorum naturalium, tamen responderi potest quod satis prouidit circa alimenta relinquen-

do summam de qua in testamento. & posito illa statim nō solvatur imputandum videtur filiis, cur eam non petierint ab haerede, sicut dicunt glo. & Doct. communiter in l. diuortio, in princip. vbi Ias. columna quarta, versic. quinta conclusio. & colum. 6. versic. circa quintam conclusionem. ff. solut. matrim. vbi finito anno luctus licet mulier non habeat unde se alat, tamen nō potest alimenta petere, donec solvatur dos, sed imputatur ei, cur dotes non petat. ¶ Ideo cōsulo istis filiis, quod statim interpellent iudicialiter nobilem Joannem Comborseri haeredem vniuersale dicti Antonij de Ambello pro solutione dictae summæ filiis ipsis legatae, ex qua & interpellatione constituetur in mora. l. si penum. ff. quant. dies lega. ced. Bart. in l. ita stipulatus, in 6. quaest. ff. de verborum obligat. cum simil. quae habentur in l. quod te. ff. si cert. petat. & in l. si ex legati causa. ff. de verborum oblig. Post quam moram Doct. conueniunt teneri morosum ad interesse, ut plenè habetur in d. l. quod te. & in l. vinum. §. si cert. petat. interesse autem poterit considerari, quia potuissent filij ponere istas pecunias ad negociandum, vel in comparationem praediorum. & inde ex lucro seu fructibus alimentari, esset tamen necesse probari, quod habebant fundum quem emere potuissent, vel quod pecunias ad negociandum posuissent, ut not. Paul. de Cast. in d. l. diuortio. Alexand. in consil. 200. colum. 1. versic. tamen praemissis. lib. 6. ¶ Sed dicet aliquis haeres vniuersalis, adiui hereditatem cum beneficio inventarij, ideò & ex sola interpellatione nō videtur in mora constitui ante quam liquidatum sit, an hereditas soluendo dicatur, quia ante liquidationem mora non committitur. Bar. in l. acceptam, colum. 3. in sexta oppositione. C. de vsuris, in consil. 461. Super primo puncto dicendum est, quod substitutio, circa fin. lib. 2. Socin. in consil. 109. colum. 3. ad fin. versic. confirmatur hac pars, lib. 1. Ias. in l. si ita stipulatus essem, in quarto notab. ff. de verborum oblig. Decius in consil. 2. col. 3. ad fin. versic. secundo quantum ad alios. Respondeo, satis esse ipsis haeredibus, quod fecerint quantum in eis fuit, id est, curauerint pecuniam legatam habere, adeo ut imputari eis non possit, cur eam non petierint, nam ratio Doct. cur non liceat aliquid percipere singulis annis nomine alimentorum, donec soluta sit fors, etiam vbi nō habet quis unde se alat, fundatur in culpa & negligentia non petētis ipsam sortem, ut supra ostendimus, cessante igitur ista ratione finali, cessare debet dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. c. cum cessante, de appella. cum simil. ¶ Itaque facta liquidatione inventarij aut hereditas inuenietur soluendo, & filij non tenebuntur ad fructus perceptos pro alimentis, quia licet haeres non fuerit in mora ante liquidationem, tamen debebant alimenta filiis non habentibus aliunde, ex quo ali possent, nec valentibus legatum consequi ante ipsam liquidationem, adeo quod culpa aliqua imputari eis non potest. Aut hereditas reperietur soluendo facta liquidatione & discussionem per inventariū, & tunc res etiam clara videtur, quia detrahetur de legato, quanto minùs consequi filij poterunt, quatenus tamen consequi poterunt eatenus de fructibus poterunt lucrari ratione alimentorum. In omnem itaque euentum bonum erit, quod fiat interpellatio iudicialis per istos filios contra haeredem, protestando quod habent fundum quem emāt, aut alia bona, vel quod parati sunt pecunias ad lucrum ponere apud aliquem mercatorem, petendo acta seu testimoniales de ipsa protestatione. ¶ Circa inventarium & heredis si isti filij nominatim citentur, poterunt protestari de nullitate eius, si autem nominatim nō citentur, cōsulo ut taceant, quia inventarium eis non praedudicabit, etiam si generaliter citentur voce praconia. Barto. in l. fin. §. cum igitur. C. de iure delib. quam opinionem tanquam veriore & communem sequitur Alex. in d. l. si in princip. columna penult. Decius in consil. 251. colum. 3. ad fin. versic. nec obstat, quod fecerit inventarium. & in consil. 633. col. 3. circa med. Gratianopoli, 5. Ianuarij, 1540. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Minor viginti quinque annis potest renunciare beneficio ecclesiastico sine curatore.*  
*Alienare & renunciare potest, qui in iudicio actiones mouere potest, & contra. ibid. num. 1.*
- 2 *Vacare non dicitur beneficium ex renuntiatione nulla.*  
*Lex vbi aliquid non disponit, de eo opponi non potest, valet enim argumentum*



mentum hoc, lege cautum non reperitur. ibid. num. 2.

- 3 Beneficium habens ecclesiasticum, dicitur procurator non dominus.
- 4 Minor renunciens beneficio ecclesiastico non restituitur in integrum post collationem alteri factam de ipso beneficio.
- 5 Clausula derogatoria apposta in codicillis operatur, quod non reuocatur per sequentes codicillos, non facta mentione illius clausule derogatorie, imò non reuocatur etiam per sequens testamentum, nisi reuocetur illa derogatio.

CONSILIUM XC.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Rector Ecclesie parochialis sancti Ioannis de Vallib. minor 25. annis renūciauit benef. dicte Ecc. de quo alteri prouisum fuit per reuerendissimum dominū Legatū Auinionensem, quāritur, an vitietur renunciatio ob minorem aetatem, aut saltem restitutio in integrum concedi debeat. ¶ Circa primum dubium, an vitietur renunciatio, puto breuiter concludendū quod non, per text. in c. si annū, de iudi. lib. 6. vbi expresse dicitur, quod in spiritalibus & beneficialibus potest minor annis 25. maior tamen quatuordecim in iudicio agere vel defendere per se vel per procuratorem suum sine alia solennitate, & sic sine aliquo curatore, ergo etiam poterit beneficio renunciare, & aliud à se abdicare. à pari enim procedunt actiones mouere & alienare seu renunciare, ideò prohibitus alienare, non potest actiones mouere in iudicio, quia eo modo per indirectum alienatio sequi posset. l. ait prator, vbi Barto. ff. de iure delib. Andr. de Ifern. in c. 1. §. si vasallus, col. 2. si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatum, refert & sequitur Deci. in conf. 445. col. 5. post med. sed vltra eū adduco Bal. in conf. 250. Viso isto processu. col. 1. lib. 4. Calca. in consil. 116. in fi. Quod tamē nō ita simpliciter videtur intelligendū nā vasallus non potest alienare feudū sine consensu domini, & nō tamē potest stare in iudicio agēdo & se defendēdo sine consensu domini in ipsius vasalli praiudicium, licet nō in praiudiciū domini. Bal. in conf. 370. Ad euentiā pramittendū est, q. licet spoliatus, lib. 5. fortius videtur, quod vasallus posset stare in iudicio agendo & excipiendo sine consensu domini, etiam ad praiudicium domini ratione vtiles dominij, cessante tamē malafide ipsius vasalli, c. 1. §. si vasallus. 3. si de feudo fuerit controuersia inter dom. & agnat. c. 1. de controuers. inter vasallum & alium. Similiter praelatus non potest alienare bona Ecclesie sine conuentu, & tamen solus potest in iudicio stare sine conuentu, vt per Doct. in cap. edoceri, de rescriptis. Ideò t. opponi non potest, quod per renunciationem nullū beneficium vacare non dicitur, Paulus de Castro in consilio 271. Viso tenore suprascriptae bullae. columna secunda, lib. primo, similiter non inducitur vacatio beneficii ex sententia nulla, quando quis nulliter priuatur beneficio. c. in primis, vers. de Episcopi persona. 2. q. 1. Gemini. in consil. 88. col. 2. ante med. & in consil. 141. col. 8. ante med. ¶ Secundò valet argumentum, hoc lege cautum non reperitur, ergo opponi non potest. l. in prauaricationis. §. fin. de prauari. l. dissentientem. C. de diuor. l. illam. C. de colla. §. optimum, in Auth. de non elig. secun. nub. c. illa, ne sede vacan. & hoc modo arguit Oldra. in consilio 202. Quidam monachus, vbi arguit nō incurri irregularitatem ex dimissione habitus, quia iure id cautum non inuenitur, hoc etiam modo arguit dom. Bartho. Veronen. in consilio 16. col. 2. ad fi. vers. sexto, quia agitur pars aduersa opponens de nullitate renunciationis beneficii ecclesiastici, ob minorem aetatem allegare legem debet, qua id cautum sit, sicut enim allegans factum probare illud debet. l. in libello. §. facta. ff. de capti. c. cum in iure. de offi. dele. cum sim. etiam allegans ius aliquid velle probare illud debet adducendo legem aut text. iuxta illud, Legem pone mihi Domine. ita Bald. in consil. 340. & pramitto, ad fin. in consil. 341. libr. 3. hoc etiam modo arguit idem Bal. in consilio 184. Municipali lege. col. 1. lib. 5. dicens, non est lex sub cœlo quæ hoc dicat. & idem Bal. in consil. 440. Secundum ea, col. 1. lib. 5. facit tex. in c. consuluisti. 2. q. 5. vbi, quod expresse sancitum nō est, superstitiosis non est inuentioibus præsumentum & si velit pars arguere de bonis temporalibus ad beneficia ecclesiastica, quod in remissionibus beneficiorum requirantur solennitates, quæ in remissionibus bonorum temporalium, dico tolli istud argumentum per text. in d. c. si annū, de iud. lib. 6. vbi diuersum ius statuitur inter ista bona. & vltra illū text. suadet hoc ratione naturali, aut saltem ciuili. nam

- 3 † in beneficiis ecclesiasticis non habet minor dominium, sicut in bonis temporalibus. patet, quia habens beneficium ecclesiasticum, dicitur procurator non dominus. c. 2. de dona. Paul. de Cast. in consil. 287. Primum dubium procedit. col. 2. lib. 1. sed vltra Paul. adduco tex. in c. si 42. q. 1. ibi, procuratorem quodammodo gerimus non proprietatem in c. edoceri, vbi Doct. in 3. nota. de rescrip. ideò arguere de bonis temporalibus, in quib. minor ius & dominium plenum habet, ad bona ecclesiastica, in quibus solam administrationem aut procuratorem habet, esset arguere à casibus separatis, separatam & diuersam rationē habentibus, quod fieri non debet. l. fin. ff. de calumnia. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. cum sim. ¶ Circa † secundum dubium, an competat restitutio in integrū, dico hoc esse inutile disputare, quia mortuus est minor, qui renunciavit, nec expedit tractare, an saltem transmissum sit ius petēde restitutionis ad hæredes ipsius minoris, quia in beneficiis non cadit titulus hæreditarius, imò expresse reprobat. c. ex transmissa, in fi. c. ad extirpandas. c. seq. vbi gl. fi. & c. ad abolēdum. de filiis presby. cum similib. Amplius dico, quod minor ipse qui renunciavit, si viueret non posset in integ. rest. ex quo beneficium istud iam reperitur collatū alteri ita decidit gloss. in terminis in c. ex parte, in gloss. super verbo quamuis minor, de rest. spolia. gl. in l. ait prator, in princ. ff. de minor. vbi Bart. se refert ad glo. in d. c. ex parte, qua etiā gl. apparet solutio primi dubij. cum enim tractet de restitutione in integrum præsupponit renunciationem valere, quia si nulla esset, frustra de restitutione tractaretur. & quod minor renunciens beneficio non restituatur in integrum, postquam illud iam alteri collatū est, tenet Ias. in consilio 192. col. 5. post med. lib. 2. gl. pragma. in tit. de pacificis poss. in princ. in verbo impedimenti. col. 5. in fi. fol. 135.
- 5 ¶ Circa † illud dubiū super primis codicillis nobilis Claudie de Mondor, an censeantur reuocati per alios codicillos sequentes, concludo breuiter q. non, ex quo primi codicilli habent clausulam derogatoriam ad sequentes codicillos, aut aliam vltimam voluntatem, cui clausulæ derogatorie non reperitur derogatum, neque in genere neq. in specie, ideo firmi manēt primi codicilli, ex defectu voluntatis codicillantis in sequētib. codicillis. si quis in prin. testam. vbi Bar. & scribentes. ff. de le. 3. quod maximè procedit, quia fuit expressa causa in primis codicillis illius clausulæ derogatorie, id est, propter metum & minas nobilis Ioannis de Chamberaco, secundi mariti ipsius Claudie cogentis eā ad sibi relinquendū, ob id verisimile est factos sequentes codicillos, ad coactionem secūdi mariti, & non solum per sequentes codicillos reuocati primi non fuerunt, imò si mulier ipsa fecisset aliud testamentum, in quo non esset reuocata derogatio codicillorum, adhuc per tale testamentum reuocati non fuissent codicilli. Bald. in consilio 233. Verba statuti sic dicunt. libri secundi. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M

- 1 Maritus & vxor quando consentunt habuisse pecuniā, an præsumat peruenisse ad quemlibet pro dimidia, aut ad maritum tantum, pulcherrime & late hic tractatur.
- 2 Rei duo habendi quando constituuntur in casu, in quo negotium ad alterum tantum perinet, is principaliter & in solidum obligatur, alter autem censetur promississe animo intercedendi seu fideiubendi.
- 3 Pater & filius quando consentunt habuisse dotes, si pater in solidum administrabat negotia domus & onera matrimonij supportabat. an præsumat tota dos ad patrem peruenisse. Fortè dictio, in doctore intelligitur assertiue seu affirmatiue.
- 5 Præsumptio est quod scholaris accipiens pecunias mutuo illas vtilliter expenderit in necessitates scholasticas, & pater accipiens pecunias mutuo tempore carissime præsimitur illas expendisse pro alimentis familiae.
- 6 Contemplatio potius attenditur quàm sermo, id est, potius attenditur, cuius contemplatione fiat actus, quàm ad quem dirigantur verba.
- 7 Practica attenditur & vera interpretatio dicitur, quæ sumitur à practica.
- 8 Interpretatio fieri debet vt actus intelligatur factus secundum dispositionem iuris communis.
- 9 Præsumptio est quod actus sequens factus sit secundum causam præcedentem.
- 10 Voluntas hominis declaratur, etiam ex non facto.
- 11 Interpretatio admitti non debet, per quam altera pars remaneret decepta & in damno.



Pro nobili Antonia Rostagne, contra nobilem Ioannem de Chamberanco.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobiles Ioannes de Chamberanco, dominus Castri Bruyer, & Claudia quondam de Mondor eius vxor, confessi fuerunt habuisse libras vndecim cetum Turonenses à nobili Antonio de Mondor, domino Doyrien, fratre dictæ Claudie. Modo soluto matrimonio morte dictæ Claudie, nobilis Antonia de Rostagno, filia dictæ Claudie ex primo marito, nobili Philippo Rostagni vult repetere dictam summam à memorato Ioanne de Chamberanco, tanquam hæres vniuersalis suæ matris, opponit dictus de Chamberanco, quod ipse non recepit totam illam summam, sed dimidiam partem tantum, & quod ita de iure præsumitur, quæritur quid iuris? ¶ Videretur tamen dicendum, quod dimidia pars illius summæ præsumatur peruenisse ad manus vxoris virtute copulæ, & cuius natura est attribuere cuilibet actum pro dimidia. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. & ita in terminis decidit Bar. in cōf. 124. Punctus quæstionis talis est, domina P. sequitur Pau. de Cast. in cōf. 296. Visis actis & agitatibus coram domino Astorgio. colum. 1. in cōf. 340. Bar. lib. 1. & in cōf. 361. super primo dubio præsupposita cæcitate, ad fin. l. 2. Alex. in cōf. 38. lib. 2. & quod scribit idem Alex. in l. si cum dotem. §. transgrediamur, colum. 2. ff. solut. matr. vbi quando pater & filius confitentur habuisse dotes, quilibet tenetur pro dimidia. idem tenet Rom. in cōf. 472. colum. 1. versiculo secunda conclusio. ¶ Quibus tamen non obstantibus contrariam opinionem, arbitror in casu nostro de iure & æquitate veriorē, quod imò tota dos præsumatur ad maritum peruenisse. Nam dos constante matrimonio pertinet ad maritum pro oneribus matrimonij, & dicitur in eius dominio. l. doce ancillam. C. de rei vendic. l. in rebus. & l. pro oneribus. C. de iure dotium. sed quando reperiantur duo rei in casu, in quo negocium spectat ad alterum tantum, is principaliter & in solidum obligatur, alter autem ad quem negocium non pertinet, videtur promittere animo intercedendi pro eo, ad quem spectat negocium, & pro securitate & cautela alterius partis. Bar. in l. reos. ff. de duobus reis, per tex. in l. vir & vxori. §. si ff. ad Velleia. vbi Fulgo. & Paul. de Cast. & per alia iura, de quibus per eum ibi. Cor. in cōf. 124. lib. 1. & in cōf. 316. lib. 4. & dixi supra in cōf. 77. colum. 2. in proposito cum dos pertineret ad maritum, vxor in ista confessione dotis videtur interuenisse ad cautelam & securitatem tantum eius fratris solventis dotes, ne in futurum à sorore aut eius hæredibus molestari posset, dicendo dotes non fuisse solutas ipsi mulieri creditrici, sed alij, ideò ad mulierem nihil præsumitur peruenisse, cum ad eam non pertineret dos, sed ad maritum. ¶ Secundò confirmatur ista conclusio ex eo, quod in casu magis dubitabili tradit Cyn. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. solut. matrim. vbi quoniam pater & filius confitentur habuisse dotes, si pater in solidum administrabat negocia domus & onera matrimonij supportabat, præsumitur quod tota dos ad eum perueniret. & licet Alex. ibi videatur contrarium velle, tamen idem Alex. in l. in duobus. §. vbi duo. in addi. ad Bar. col. pen. in addi. incip. ibi, & eisdem verbis. ff. de duobus reis. distinguit, quod aut quærimus, nunquid filius pro patre obligetur ei, in cuius fauorem confitetur, & dicendum est, quod sic & ita procedunt non in d. §. transgrediamur. Aut quærimus, nunquid tota pecunia præsumatur venisse ad manus patris & fortè dicit Alex. standum erit distinctioni Cyni, & licet loquatur Alex. sub dubio fortè, tamen dictio fortè, intelligi debet assertiuè, vt no. Socin. in cōf. 28. col. 1. post med. lib. 1. & dicit Ang. in l. in substitutione, per illum text. ff. de vulga. & pup. quod licet Doctor consulat per verbum fortè non minus tamen dicitur quæstionem decidere, sequuntur Moder. ibi Soc. in cōf. 93. col. 8. vers. postremò hanc partē. lib. 1. Præterea non opus erat dubitationem facere in hoc, quia est doctri. Barto. in l. reos, nam quoad eum cui sit promissio, benè voluit Bar. & Doct. quod is ad quem negocium non pertinet nihilominus obligetur, quia pro eius securitate intercedit, tamen respectu eius ad quem negocium

pertinet, ille in solidum tenetur, & si quid pro eo solutum sit, repeti potest. Eodem modo dicendum est: quod ista mulier respectu sui fratris dotes solventis obligetur, quia ab eo nihil amplius poterit exigere, tamen respectu mariti, cum quo simul confessa est, nihil obligatur, quod minus tota pecunia præsumatur venisse ad ipsius mariti manus, nec ratio diuersitatis inter istos duos casus considerari potest, scilicet quando duo rei promittunt aliquid vel confitentur. Itaque tota pecunia præsumitur venisse ad manus patris, quando ipse negocia solus administrat, licet filius simul cum patre confessus fuerit dotes recepisse. cum tamen dotes pertineant ad filium tanquam maritum, quanto fortius dicendum est, præsumi debere peruenisse pecuniam ad manus mariti, ad quem dotes magis pertinent, quàm ad patrem. & dictum Cy. in d. §. transgrediamur, sequitur Cur. sen. in cōf. 54. vbi dicit, quod fundatur in iure & æquitate, & quod ab eo in iudicando non est recedendum, quod etiam sequitur Ang. in d. §. transgrediamur. ¶ Tertiò facit quod scribit Bar. in l. si per illum text. ff. de Maced. vbi quod scholaris accipiens pecunias mutuo, præsumitur illas expendisse utiliter in necessitates scholasticas, ex quo dicit Soc. in cōf. 16. col. 2. post med. lib. 3. quod pater accipiens pecunias mutuo tempore caritatis, præsumitur illas expendisse pro alimentis suæ familiæ. eodem modo, cum maritus sustinuerit continè onera matrimonij, præsumptio est, quod id factum fuerit mediante pecuniis dotalibus quia alias sine dotibus integris non est verisimile quod voluerit tanta matrimonij onera sustinere. ¶ Quartò, non tam videntur attendenda verba confessionis, quam persona cuius contemplatione fit actus. l. isti quidem. §. si ff. quod metus cau. l. seruo legato. §. si testator. ff. de leg. 2. l. 1. §. nunc de effectu. & l. si quis reum. §. 1. ff. de lib. leg. sed iste actus numerationis dotis, verisimiliter factus est contemplatione mariti, vt dotes, reciperet, ideò præsumi debet, quod dotes integras ipse receperit. ¶ Quintò nos habemus, quod vera interpretatio sumitur à practica, seu ab eo quod fieri consuetum est. l. minime. ff. de legib. c. cum dilectus, de consuetu. Bald. in c. 1. in princ. de feudo sine culpa non amittit. & dicit Bald. in l. illud. per illum text. ff. de excu. tutor. quod ab antiqua practica recedendum non est, sed ex communi practica & consuetudine videmus, quod mariti accipiunt pecunias dotalis, & eas administrant propter onera matrimonij, & non solum pecunias dotalis, sed etià alia bona paraphernalia aut non dotalia. ¶ Sextò, actus in dubio præsumitur factus secundum dispositionem iuris communis. l. si duo. vbi Bald. ff. de acquir. hæred. l. quero. §. inter locatorem ff. locati. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de li. & posthum. sed de iure communi pecunia dotalis pertinet ad maritum, & ei solui debet pro oneribus matrimonij, ergo numerata præsumitur pecunia in fauorem & commodum mariti, secundum iuris dispositionem. ¶ Septimò actus qui sequitur, præsumitur factus secundum causam præcedentem. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir. possess. ideò cum vxor promississet marito dotes, præsumptio est, quod illa pecunia fuerit numerata, & soluta ad effectum extinguendæ illius promissionis & obligationis, & quod eo respectu tota perueniret ad manus mariti. ¶ Octauò, cum maritus nunquam probetur petiisse aliquid ab vxore pro causa dotium præsumptio est, quod eas ipse acceperit, licet etiam mulier cum eo ita confessa fuerit, quia voluntas hominis ita declaratur ex non facto, quia dotes petite non sunt sicut ex facto. Bar. in disputatione incip. debitor in diem, vbi quod cessans soluere quod soluere teneretur si hæres non esset, ceteretur hæreditatē adire, similiter moriens nihil cōquerens de iniuria sibi illata, censetur eam remittere. Bal. in Aut. ex testamento, col. 2. C. de secun. nupt. Alexan. in cōf. 63. lib. 5. similiter minor non se immiscens hereditati paternæ, censetur se abstinere ab ea. l. 1. C. si minor ab her. absti. & simpliciter se abstinere à tutela, censetur se excusare. Dy. per illum text. in l. quid autem, ff. de excu. tuto. vbi Baldus. & Alberi. & est glo. in l. qui tutelam, in vers. excusatio. in l. fin. ff. de test. tutela. & profectò plusquam verisimile est, quod reliquam partem dotis aliquando maritus petiisset, si non eam recepisset. arg. l. cum de indeb. ff. de probat. c. super hoc. de renuncia. cum similib. ¶ Nonò interpretatio admitti non debet per quam altera pars remaneret decepta, & in dam. l. 3. §. 1. ff. de arb. l. sed si pupillus. §. sed si alias. ff. de instito. l. 1. §. magistrum. ff. de exercito. l. si idem cum eodem. vers. ne in potestate. ff. de iurisd. om. iud. l. si quis in conscribendo, circa med. C. de pact. quæ iura ad hoc propositum citat Paulus de Cast.



De eadem materia habetur supra  
in consilio 84.

de Cast. in consilio 205. ego Paulus, ad fin. in consil. 285. Vis & ponderatis omnibus superscriptis. columna tertia. circa med. & in consilio 317. Viso & examinato puncto. colū. pen. post med. lib. 1. & latius dixi in consilio 70. col. 6. versu. 10. respondeo, sed tenendo, quod dimidia pars pecuniæ præsumatur peruenisse ad uxorem facile uxores remanebunt deceptæ & in damno, quia facile inducuntur à maritis ad ita confitendum, non cogitantes ad futurū aliquod damnum ex talibus confessionibus. ¶ Decimo, istam questionem determinat Bald. in Authen. si qua mulier. C. ad Velleia. vbi quando maritus & vxor confitentur habuisse precium rei dotalis venditæ, totum precium præsumitur peruenisse ad manus mariti. sequitur Saly. ibi eandem opi. sequitur Spec. Imol. & alibi Doct. relati in Apostillis ad Bar. in d. consilio 124. ad Bald. in l. 1. C. de duobus reis. Eandem opi. tenet Bertachinus in prima parte reperto. in verbo, confessio. de recepto. versu. 19. & in secunda parte repertoriij, in verbo maritus alienare nō potest. versu. 6. & in tertia parte dicti repertoriij, in verbo, precium, versu. 26. Hanc etiam opinionem sequitur & attestatur esse communem, Bald. Nouellus in tract. de dote, in septima parte priuileg. col. 7. post med. Campezius in tract. de dote, in quarta parte. q. 10. & secundum hanc opinionem. iudicauit curia Neapolitana, vt patet in decisione Neapolitana. 209. secundum hanc etiam opin. iudicatum fuit Bononiæ, vt Imol. attestatur in c. cum contingat, de iureiur. vt habetur in d. consil. Bart. 124. in additionibus. Eandem opin. nouissime tenet Boerius in suis decis. q. 23. columna 1. & 2. vbi Doct. latè refert in 1. parte, ex quibus apparet hanc esse communem opinionem, adeo, quod nefas & temerarium videretur ab opinione ratorum patrum, & pro qua in curiis tam illustribus iudicatum est discedere. ¶ Solum superest ad contraria respondere. & primò non obstat regula. l. reos. §. cum in talibus. ff. de duobus reis, quia non procedit in casibus, in quibus negocium spectat principaliter ad alterum contrahentem tantum, vt in casu nostro. Nec vbi verisimiliter ex aliis coniecturis præsumi potest, quod pecunia ad alterum tantum contrahentium peruenerit, vt abundè supra probauimus. ¶ Non obstat autoritas Bart. Paul. de Cast. & Alex. primò, quia communis est contra eos. vt sup. ostensum est, à qua communi opin. recedi non debet in iudicando. c. ne innitatis, de constitutio. & iudicare contra communem opin. est contra stimulum calcitrare. Dec. in consil. 248. colum. 2. maximè quia opinio communis fulcitur rationibus efficacibus, vrgentibus & æquissimis, vt ex præmissis apparet. Præterea quod ad auctoritatem d. Alexand. illa ob stare nō videtur, quia contrarium tenet in d. l. in duobus. §. vbi duo rei. ff. de duobus reis, vt supra ostendimus. ¶ Rursus opinio Bar. Pau. & Alex. fundatur super regula. d. l. reos. §. cum in tabulis. quæ in casu nostro non procedit, etiā ex doctrina eiusdem Bart. vt supra deductum est. ideo sublato fundamento Bart. & sequacium, eorum etiam opinionem corrumpere necesse est. l. haftenus, in si. cum l. seq. ff. de aqua plu. arc. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. egi. ff. de except. rei iud. c. cum Pau. q. 1. Gratianopoli. 7. Ianuarij. 1541. Aymo Crauetta de Saniilano l. v. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Filiusfamiliæ potest disponere inter viuos & de bonis aduentitijs in quibus patri vsusfructus non quaritur, & concluditur quod sic, secus in donatione causa mortis.
- 2 Baldus nullum textum ignorauit.
- 3 Expressum facit cessare tacitum.
- 4 Generalis dispositio generaliter debet intelligi, etiam quod maior ratio sit in vno casu quam in alio.
- 5 Verba debent intelligi vt aliquid operentur, & potius toleratur correctio iuris communis quam verba sint superflua.
- 6 Feudum quando conceditur alicui ob causam legitimam habenti ab eo, an possit alienari domino irrequisito.
- 7 Causam habere ab aliquo quando quis dicatur.
- 8 Alienatione rei prohibita censetur prohibita cessio actionū super ipsa re.
- 9 Similitudo satis est, quod sit in casu de quo agitur, licet in alijs sit dissimilitudo.

CONSILIUM XCII.

Pro magistro Hugone Beraudi ciue  
Viennensi, & procuratore consistoriali  
in curia suprema Delphinatus

**D**IVINO subsidio ex corde postulato: Scripsi alias latè in fauorem magistri Hug. Beraudi ciuis Viennensis circa validitatem donationis inter viuos sibi factæ per eius vxorē sine cōsensu patris, sed postea reuocata fuerūt in dubiū scripta mea, & in cōtrariū ostensæ quædam allegationes magnifici quondā Petri Monerij cōsiliarij regij & Delphinalis, dum viueret, vbi contēdit satis animo, se dictū Bal. in l. pe. C. de falsa cau. adiecta leg. esse erroneū, & contra tex. in l. filiusfamiliæ. ff. de don. & in l. 3. C. de dona. inter vir. & vxor. ¶ Quibus tamē nō obstantibus vt verè nō obstant, persisto in opinione mea, quæ cōmunis est, & à nemine reprobat quæ viderim, nec reprobari potest, quia pro ea est tex. ad literā autē. vt liceat matri & auix, in prin. ibi, res autē ita relicta, &c. vbi text. expressè dicit, q. de rebus donatis vel relictis filiisfam. sub ea cōditione, vt patri vsusfructus nō quaratur, possunt ipsi filiisfam. quo volunt modò disponere. Per quē tex. voluit ibi Bart. q. filiusfam. possit donare causa mortis sine consensu patris bona aduentitia, in quibus patri non quaritur vsusfructus. idem Rom. in consil. 12. quò ad primū. col. 1. versu. fallit secundo in aduentitijs, vbi p. hoc allegat etiā text. in l. si. §. filiis autē. C. de bonis quæ lib. ponderado dictionē taxatiuā, eandē opinionē tenet Rapha. Cu. in l. tā is. §. 1. ff. de dona. cau. mor. Paul. de Cast. in l. senium. C. qui testa. facere pos. vbi las. col. 8. versu. hinc est quod hodie. & idem las. in l. nemo. col. 4. versu. retēta communi sententia. C. eo. ti. ¶ Sed posito in donatione causa mortis sit dubiū, an fieri possit sine cōsensu patris in talibus bonis, in quibus patri non quaritur vsusfructus ex his quæ scribit Soc. in consil. 112. lib. 1. & in consil. 172. lib. 2. latè Alex. in consil. 46. & in consil. 127. tamē in donatione inter viuos nemo est qui dubitet, imo Doct. omnes tenētes, q. filiusfam. nō potest donare causa mortis bona, in quib. patri nō quaritur vsusfructus, volentes respondere ad tex. in Authen. vt liceat matri & auix, in princ. supra allegatū. qui fortissimè obstat, respondēt q. intelligi debet ille tex. de dispositione inter viuos, ita respondet Alex. in d. l. nemo. C. q. testa. facere pos. & alij Doct. latè relati per Alex. in dictis cōsilijs. & licet vbi est text. vltimè dubitari nō debeat. l. ancillæ. C. de furtis, nec sint allegandæ glossæ vbi tex. habemus, gl. in l. sed licet. ff. de offi. præsi. tamē quo magis elucescat veritas istius sententiæ, pro eo adduco Bar. in l. nō solū. col. 1. versu. & per hoc potest determinari quæstio. & col. 2. post med. versu. itē inducitur ad aliā quæstionē. ff. solut. matr. Pau. de Ca. in cōf. 38. Primò videndū est qualis. col. 1. lib. 1. Bertachi. in secunda parte repertoriij in verbo filius alienat. in princ. eandē opinionem tenent, vt dixi, omnes Doct. quos latè Alexandr. refert in dictis cōsilijs, ideo non possum nō mirari, quo modo ausus fuerit Doctor tā præclarus dicere, q. dictū Bal. est erroneū. & voluissim, q. excellentia sua respondisset ad tex. in d. Auth. vt liceat matri & auix, in prin. quē tamē nō allegauit, nec vllū ex Doctoribus, qui quæstionē prædictā latè disputant, circa donationē causa mortis: profecto si aut tex. prædictū aut aliquē ex memoratis Doctoribus, aut vidisset aut de eo meminisset, non ita Bal. dictū reprobare citasset. ¶ Nec obstat iura allegata in contrariū, quia nō est verisimile, q. Bal. illa iura ignorauerit, de quo Bal. dicitur, q. tex. nullū ignorauerit, vt dicit las. in l. lecta. col. 8. ff. si. ceter. pet. in l. quicquid astringendæ, col. pe. ad si. versu. idē p. ista gl. ff. de verb. obl. in l. diuortio. §. q. in anno, in tertio notab. ff. sol. mar. & in l. si cōstāte, nu. 132. ff. eo. tit. ¶ Respondeo itaq; ad illa iura duobus modis, primò, q. debet intelligi in bonis, in quibus pater ius aliquod obtinet, secus quando pater ius nullū habet in ipsis bonis, etiā ratione vsusfructus, quia de talibus bonis potest filiusfam. ad libitū disponere inter viuos per text. supra allegatū in Auth. vt liceat matri & auix, in prin. & in d. l. si. §. filiis autē. C. de bonis quæ lib. quæ intelligētia est necessaria, vt iura iurib. cōcordetur. l. vnica, C. de inoffi. dot. c. cum expediat. de elect. lib. 6. ¶ Secundo respondeo, q. si quis velit illa iura, generaliter intelligere, dico q. sunt correctæ per ius nouissimū Authenticorū, quatenus pertinet ad bona, in quib. patri non quaritur vsusfructus, text. est clarus s. allegatus in d. Auth. vt liceat matri & auix. & istud est q. voluit las. in d. l. senium, col. 8. dum dicit, hinc est q. hodie nō ignarus, & præsupponēdo, q. de iure antiquo aliud esset circa donationē causa mortis.



mortis. ¶ Sed mouetur alia difficultas in quibusdam aliis dubitationibus respondendo ad text. in d. l. §. filiis autem. C. de bonis quæ libe. & ad textum in dicta Authen. vt liceat matri & auia. in principio videlicet, quod licet tempore donationis factæ per filiam familias pater non haberet vsumfructum, tamen erat habiturus ea mortua, quia successisset filia simul cum sorore, iuxta text. in Authen. defuncto. C. ad Tertulianum. Ad istam difficultatem fuit abundè responsum in prioribus scriptis, si diligenter cōsiderentur, id est, in consilio 84. sed tamē voto partis satisfaciendo ex integro respondeo duobus modis: primò, quod qualitas adiecta verbo debet adesse tēpore verbi. l. in delictis. §. si extraneus. Digest. de noxal. Bar. in l. ex facto. Digest. de vulg. & ideò satis est ad validitatem donationis, quod pater non haberet vsumfructum tempore ipsius donationis. ¶ Secundò respondeo, quod attenda ista ratione text. in di. Authen. vt liceat matri & auia, in princip. esset ridiculosus & verbalis, quia semper dici posset, quod pater habiturus erat vsumfructum mortuo filio. Rursus si cōsideretur ista causa successionis ab intestato, sequeretur vnū absurdum, quod nullus posset disponere de rebus suis, quia ab intestato essent deuentura ad hæredes legitimos. ideò quando iura dicunt posse filium disponere de bonis aduentitiis, in quibus patri non quæritur vsumfructus, sine cōsensu ipsius patris, clarè præsupponunt, posse præiudicari patri in causa successionis ab intestato, ¶ Et si dicatur, imò iura ita disponentia non fient elusoria, quia saltem poterit filius disponere mortuo patre. Respondeo, quod mortuo patre cessat omnis difficultas, & sumus extra terminos questionis nostræ, quia tunc nullū subest impedimentū patriæ potestatis. ¶ Alia mouetur difficultas, quod tacita & præsumpta stipulatio dotis restituendæ idē operatur quod expressa. l. vnica in prin. C. de rei vxor. ob id cum virtute tacite stipulationis dos esset reditura ad patrem mortua filia sine liberis. l. dos à patre. C. sol. mat. perindè est ac si pater expressè fuisset stipulatus dotē sibi reddi, sed quādò pater stipulatur dotē sibi reddi, clarum est qd filia de tali dote nō potest disponere in præiudiciū ipsius patris. ¶ Ad istud respondeo multis modis, primò quod ille text. in l. dos à patre, solū procedit in dote profectitia, nos verò loquimur in dote aduentitia, quæ filia acquiratur, nec ad patrē redire debet nisi mortua filia ab intestato & sine liberis, & sic in ea tacita & præsumpta cessat stipulatio. ¶ Secundò respōdeo, quod nos sumus in dote aduentitia, cuius vsumfructus patri nō quæritur, de qua potest filia inter viuos ad libitū disponere, vt suprà ostendimus, ideò nulla intelligi potest tacita stipulatio ad impediendum talem facultatem ita disponendi, nā hoc modo esset corrigere text. in d. Authen. vt liceat matri & auia, in princip. & in l. §. filiis autem per tacitam, & præsumptam stipulationem, quod esse non debet. gl. sing. & in c. cupientes. §. quod si per viginti, de electioni, li. 6. ¶ Tertiò respōdeo, quod tacita & præsumpta stipulatio considerari non potest in casu nostro, in quo expressè conuentum fuit de modo restituendæ dotis, quæ expressio facit cessare tacitam stipulationē. l. cum ex filio. §. si ff. de vulg. l. si ita. ff. de lib. & posthum. l. Clemens patronus. ff. de hæred. instit. Bal. in l. in multis, circa si. ff. de statu homi. & in l. fin. C. de donat. ante nupt. Itaque frustra laboramus circa tacitam aut præsumptam stipulationem, vbi habemus expressam, maximè quia aliter exprimitur stipulatio quam insit tacita iuris præsumptione, vt habetur in l. 3. Digest. de lega. 1. ¶ Sed enim, circa expressam stipulationem dum dixi in prioribus scriptis, quod illa verba, promissit restituere dotem sponsæ, aut ius & actionem habentibus ab ea, important, quod pater consenserit filia circa facultatē disponendi de ipsa dote, mouetur difficultas, quod per talia verba nihil iuris de nouo tribuitur ipsi filie, sed videtur referri simpliciter ad ius ipsum tale quale erat, non autem quod ipsa filia possit alienare aliter, quā iure permitteretur. ¶ Respondeo multis modis. Primò, quod secundū hanc intelligentiā verba illa stipulationis nihil operabuntur, contra text. in l. si quādò, in prin. ff. de lega. 1. c. si Papa, de priuileg. lib. 6. ¶ Secūdo respondeo, quod illa promissio dotis restituendæ modo supradicto est generaliter cōcepta, ergò generaliter debet intelligi, etiam si maior ratio sit in vno casu quā in alio. l. 1. §. quod autem. ff. de alea. l. in fraudem, in fi. & quod ibi Bald. ff. de testa. mili. Soci. in l. 2. §. ex his, in princ. ff. de verb. obli. Dec. in Rubr. ff. si cer. pet. colu. 3. ad fi. in secunda lectura in Rubr. extra de iud. columna. 7. in c. 1. col. 3. de proba. & alibi sæpe, quod maximè procedit nulla subsistente

ratione restringendi talem promissionem, vt latius ostendimus in priori consil. ¶ Tertiò respondeo, quod ista interpretatio videtur contra text. in c. 1. de feudo nō habent. propriā natur. feud. de quo scripsi in priori consilio, vbi quādò conceditur feudum pro aliquo & quibus feudatarius dederit, potest alienari feudum in extraneos domino irrequisito, quia per illa verba, quod quibus dederit, censetur dominus consensisse futuræ alienationi feudi, & tamen secundum istā interpretationem deberent restringi illa verba ad capaces & agnatos, ad quos feudum de iure pertinet, maximè quia satis viderentur operari illa verba tenendo, quod possit fieri alienatio in agnatos remotiores in præiudiciū proximiorum. ¶ Et si dicatur, hoc modo induci videtur correctio iuris communis tenendo, quod filia possit disponere de tali dote in præiudiciū patris. Respondeo, quod imò intelligitur promissio secundū dispositionem iuris communis, quatenus dos est aduentitia, in qua pater non habet vsumfructum, vt probauimus in priore consilio. Secundò respōdeo, quod etiam quatenus dos est profectitia, ista verba promissionis debet intelligi ad correctionem iuris communis, potius quā vt nihil operentur, Authen. ex testamento, vbi Fulgo. Roma. & Mod. iuncta. l. 1. C. de colla. vbi vt verba aliquid operentur, sumitur argumentum à contrario sensu, etiam ad correctionem iuris cōmunis. tradit Paul. de Cast. in consilio 175. Casus præsens valdè dubitabilis. colum. 4. ad fi. lib. 1. & in consil. 83. præsens casus, colum. 3. circa med. lib. 2. latè Mod. in l. 1. ff. de offi. eius. ¶ Sed audio moueri aliam difficultatem. quod casus istius promissionis non videtur similis casui. d. c. 1. de feu. non habent. propriam natu. feu. & quod nō videntur paria dicere, concedo tibi aliquid, & quibus dederis, & concedo tibi aut ius & actionem habentibus à te, respondeo, quod imò ista sunt paria apud eos, qui effectum non verba respiciunt, & in terminis ¶ adduco Curtiū iuniore in prin. vbi fortius voluit, quod si conceditur feudum alicui, aut causam legitimam habenti ab eo, potest alienari feudum domino irrequisito per text. in d. c. 1. de feu. non habent. propriam natu. feu. & tamen in casu Curtij erat longè maius dubium propter illud verbum causam legitimam, ex quo verbo, legitimam, verba concessionis probabilius & verisimilius restringi poterāt. Ideò idem Curt. iunior in consilio 130. colum. 3. voluit non posse alienari feudum irrequisito domino quādò dicitur in concessione pro se & quibus legitimè dederit. Idem tenet Campezius inter consil. Bruni Astenfis in consilio 11. col. 2. ad fi. vers. 2. ex hoc. & licet Campezius dubitet vbi est illud verbum, causam legitimā, tamen cessante illo verbo, legitimam, hoc habent pro expedito & claro, ex quibus apparet, nō esse vim faciendam in formalitate verborum, sed in effectu. Itaque si illa verba pro se, aut causam legitimam ab eo habente, important licentiam, & consensum alienandi feudum irrequisito domino secundum Curt. in d. Consilio 1. quantò magis istud dicendum est in casu nostro vbi sunt verba ampliora & significatiua maioris cōsensu, id est, promitto restituere dotem vxori, aut ius & actionē habentibus ab ea. ¶ Et quod illa verba, aut ius & actionem habentibus ab ea, istud important, quod possit filia de dote disponere, adduco Alex. in consilio 198. colum. 2. ad fin. versic. sed constat quod. dictus Michael, lib. 7. vbi in proposito dicit, quod ille videtur causam habere à me, qui re habet ex aliquo titulo à me cōcesso. & sic virtute istorum verborum possum titulū in re alij concedere: itaq; si promissum fuit per stipulationem dotis, quod posset quis ius & actionem in dote habere ab vxore, ergò concessum fuit in necessarium antecedens, quod posset vxor ius & actionē alteri concedere, quia ista est natura correlatiuorum, vt vnum sine altero esse nō potest. ¶ Postremò arguitur sic, à pari procedunt rem alienare, & iura aut actiones ad rem competentes cedere, ideò prohibitus alienare non potest iura aut actiones cedere. l. 1. & 2. C. si aduersus transact. Bal. in consil. 349. Qui litem. & in consil. 450. In pupillo. lib. 2. Cor. in consilio 236. colum. penult. post med. libr. 4. itaque si promissum fuit vxori iura & actiones cedere in bonis dotalibus per illa verba, aut ius & actionem habentibus ab ea, ergò etiā censetur promissum ipsas dotes alienare, & inter viuos donare. ¶ Audio quod quidam aduocatus Viennensis respondet ad text. in c. 1. de feud. non habente propriam natu. feud. quod loquitur in feudo, nos autem in dote, sed parcat mihi reuerentia ipsius, ista respōsio nihil est, quia solum diuersificat casus sine aliqua ratione diuersitatis. contra gl. in lege. sed & si lege. §. item si rem distraxerit,



distrahere, ff. de pet. heredi. reueratio diuersitatis nulla potest assignari, posito enim, quod maior prohibitio alienandi esset in vno casu quam in altero, quod non concedo, tamen satis est quod filius ita potest donare & alienare bona profectitia aut aduentitia, in quibus pariter habet vsumfructu consentiente patre, sicut potest vasallus alienare feudum de consensu domini, ideo sicut consensus domini alienatione feudi arguitur ex illis verbis, & quib. dederit, pariter & eodem modo arguitur consensus patris circa alienationem bonorum dotaliu ex illis verbis, aut ius & actio-  
 9 ne habentibus ab ea, ideo & satis est, quod sit similitudo inter ista duo in casu de quo agitur: posito in aliis esset dissimilitudo, vt no. Abb. & Moder. in c. translato, de constit. Ias. in l. creditori, col. fin. ff. de oper. no. nunciatio. Gratianopoli, 13. Ianuarij. 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Beneficium ecclesiasticum obtinere quis non potest, nisi sit clericus. Clericatus an probetur ex confessione partis. ibid. num. 1. Confessio non prodest nec nocet in his quae a potestate consentientis non dependent. ibid. num. 1.
- 2 Prior in tempore collationis beneficij potior est in iure, licet superior alteri postea concedat cum clausula non obstante collatione alteri facta, quia intelligitur de collatione inuvalida.
- 3 Conditione deficiente, nulla redditur collatio sub ipsa conditione facta.
- 4 Clericatus probatur confessione partis vbi agitur possessorio, in quo sufficit leuior tituli probatio.
- 5 Antiquitas temporis quo quis toleratus fuit in celebratione missarum, operatur quod presumitur legitime ordinatus.
- 6 Collatio secunda, an valeat, prima non cassata, & pulchre de intellectu text. in c. inter dilectos, de excess. prela.
- 7 Tang impositio contra facientem aliquem actum an reddat actum nullum.

CONSILIUM XCII.

**I**N VNO subsidio ex corde postulato. Ecclesia Parrochialis sancti Petri de Rubbe Arnaudoru vacauit, per obitum venerabilis domini Ioannis Fortolis, die vltima Martij, 1540. qua die reperitur institutus dominus Ioannes Garcini presentatus ab asserto procuratore reuerendi domini Claudij de Reuiglasco, Prioris dictae Ecclesie, & patroni curae eiusdem Ecclesie, non constito de aliquo mandato ad presentandum. Eadem die fuit presentatus dominus Franciscus Lagerij a vero procuratore ipsius patroni, & secuta institutio per reuerendum dominum Vicarium Episcopi Vappincensis, qui virtute ipsius institutionis missus fuit in possessionem dictae curae, & in ea perseverauit dies complures. deinde die sexta mensis Aprilis eiusdem anni, 1540. eadem cura fuit collata domino Ioanni Flote, per reuerendissimum do. Legatum Auinionis cum derogatione dicti iuris patronatus, cuius collationis vigore idem dom. Ioan. Flote, missus fuit in possessionem dictae curae, in qua perseverauit spoliando ipsum Lagerij antiquiorem possessorem, ob id dictus Lagerij instituit iudicium possessorium reintegranda contra dictum Flote, quaritur vtra partium iura meliora obtineat. Videretur dicendum prima fronte reintegrationem petitam fieri non debere, nam beneficia Ecclesiastica sine Canonica institutione obtineri non possunt. c. l. de reg. iuris, l. 6. sed & Canonica institutio considerari non potest in eo, qui non sit clericus, aut alias legitime ordinatus. c. ex literis. de transact. c. 2. de instit. tradit Doct. in c. cum adeo, de rescript. de Clericatu autem, & aliis ordinibus dicti domini Francisci Lagerij non videtur legitime constare ex actis per confessionem solam ipsius domini Ioannis Flote, quia confessio partis non videtur nocere neque prodesse in his, quae a potestate ipsius consentientis non dependent. l. confessionibus. ff. de interro. acti. l. qui seruum. & l. inde Neratius. §. fin. ff. ad legem Aquil. Roma. in consilio 260. In proposito casu breuiter. colum. 2. versic. nec praemissis refragatur. Areti. in consil. 13. colum. penult. ver. potest etiam dici. Decius in c. quoniam contra, colum. 21. versic. vltius tamen contra istam limitationem. & in c. si. col. si. de proba. sed quod quis sit clericus, aut alias legitime ordinatus, non dependet a potestate partis, quae Clericatum aut alias ordinationes conferre non potest, ideo eius confessio non videtur sufficere, & in terminis quod non releuet confessio in beneficialibus, vt ex ea probetur titu-

lus. no. Geminia. in consil. 38. Pro clariori. colum. 2. Barba. in consil. 10. col. 2. lib. 3. ideo confessio rei, quae ius non habet in beneficio, actori non prodest, nisi aliter probet actor de iure suo. Deci. in c. dilecto, col. 2. versic. beneficiat dictum copo. de appel. ¶ Secundo principaliter posito legitime constaret de capacitate aut habilitate ipsius Lagerij, adhuc non videtur reintegrandus, quia fuit institutus per dominum Vicarium Episcopi Vappincensis, qui eadem die alium instituerat, ideo secunda institutio fieri non potuit, prima non reuocata, imo faciendo secundam institutionem ante cassationem aut reuocationem prioris institutionis, videtur priuatus facultate instituendi pro illa vice. c. inter dilectos, de excessibus prelati. per quem textum dominus Vicebalinus Vappincensis iudicauit contra ipsum dominum Lagerij, a cuius sententia appellatum fuit ad curiam supremam Gratianopolis. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imo praferri, debeat dominus Franciscus Lagerij. nam & ipse reperitur per ius institutus & prouisus de benef. per ordinariu, ideo tanquam prior in tempore praferri debet reg. qui prior, de reg. iuris. lib. 6. quadeo procedit quod si superior tale beneficium alteri postea conferat cum clausula non obstante collatione, alteri facta, intelligitur de collatione, inuvalida, ne alteri prauidicium inferatur. dictum est notabile Compositum communiter approbatum in c. causam, quae vbi Mod. de rescript. sequitur Ias. post alios in l. si. col. 5. versic. fortius dicunt. ff. de consti. princip. Decius in c. 1. col. 5. versic. tertio bene facit. de rescript. in consil. 191. col. 2. in consil. 236. circa fi. & in consil. 292. colum. 2. sed istud est indubitatum in casu nostro, in quo superior expresse reseruauit ius tertij per illam clausulam, dummodo tempore datae praesentium non sit alij ius quaesitum, itaque & cum esset quaesitum ius ipsi Lagerij per collationem ordinarij, & apprehensionem possessionis, illa collatio superioris fuit nulla tanquam deficiente conditione, sub qua collatio ipsa facta fuit. l. pecuniam. ff. si cer. pe. l. hac venditio. ff. de contrahen. empt. l. necessario. §. illud. ff. de pericu. & como. rei vend. l. ite quia, ibi, nuptiis non secutis, ipso iure euanescit stipulatio. ff. de pact. l. iubemus. §. pe. C. ad Treb. ¶ Secundo principaliter reintegrari debet ipse Lagerij, quia dictus Flote reperitur occupasse possessionem dicti beneficij, non vocato ipso Lagerij notorio possessore, quae tamen vocatio erat necessaria per textum in c. licet Episcopus, de praebend. lib. 6. ¶ Solum superest ad contraria respondere ad quae respondeo, & ad  
 4 primum, quod Clericatus & alij ordines non videntur probari ex confessione partis, a cuius potestate non dependent, respondeo, quod istud procederet quando ageretur petitorio ad effectum adiudicationis beneficij habenda, secus in casu nostro, vbi agitur possessorio, in quo sufficit leuior tituli probatio, quae est possessionis, collatio: quod maxime procedit in odium spoliatoris: ita in terminis decidit Rota decisio. 408. Fuit dubitatum & quaesitum, & decisio. 421. Fuit dubitatum vtrum confessio, in nouis, sequitur gloss. pragma. in titu. de pacifi. poss. §. ordinarij, in versic. inquirant, columna quinta. in si. fol. 139. ¶ Secundo respondeo, quod iste Lagerij, ex tempore longissimo missas celebrat, palam  
 5 & publice sciente & patiente superiore, ideo & ex tali antiquitate temporis, quo toleratus fuit in celebratione missarum presumitur legitime ordinatus. Io. An. But. & Doct. in c. illud, de praesump. Paul. de Cast. in consil. 202. In causa confinium, columna secunda lib. 1. Dec. in consil. 135. col. 1. & in consil. 152. colum. penult. ¶ Tertio respondeo, quod confessio partis in beneficialibus licet non sufficiat vt adiudicetur beneficium alteri, sufficit tamen ad imponendum silentium consentienti, Rota decisio. 245. Nota quod vbi posito: in antiq. similiter sufficit talis confessio ad coadiuuandum tit. gl. sing. in c. pen. versic. si non appareat, de rescript. lib. 6. quae pro sing. no. Barb. in c. tua, colum. 10. vt lite non conte. Feli. in c. olim, colum. pen. & sequ. de rescript. ¶ Non obstat text. in d. c. inter dilectos, de excessibus prelati. quia respondeo duobus modis: primo, quod procedit quando prima institutio esset ipso iure nulla, vt ibi declarat Panor. nam tunc ad validitatem secundae institutionis non est necessaria reuocatio aut cessatio primae, & ratio est ultra Abb. quia quod nullum est, cessari aut reuocari non potest. l. nam & si sub conditione, in versic. post perfectum. ff. de iniusto testam. cap. ad dissoluendum, de despon. impub. sed prima institutio arguitur ipso iure nulla tanquam facta sine praesentatione, cum reperiatur facta asserta praesentatio per falsum procuratorem. l. licet. C. de procu. & ultra Panor. in d. c. inter dilectos, adduco Bellameram in terminis in con-



ro. colum. eo. circa si. ver. & facit quia praecedens electio. allegat no. per Inno. & scribentes in c. consideramus, de electio. ¶ Secundo respondeo, quod ille text. in c. inter dilectos, solum procedit, quando agitur de praedicio ipsius instituentis aut conferentis tantum, secus ubi agitur de praedicio alterius tertij per doctrinam Bar. in l. praetor, in ff. de operis no. nuncia. ubi quando imponitur poena facienti aliquem actum, talis actus, non redditur nullus, quando nullitas concernit praediciu alterius, quam eius cui imponitur poena, per text. in l. filiusfamilias. §. si. ff. de fal. & in l. nemo videtur dolo facere, ubi gl. no. ff. de reg. iuris, in proposito nostro, licet imponatur poena privationis conferendi beneficium eis, qui secundam collationem fecit priore non cassata, collatio tamen aut institutio in contrarium facta nulla fieri debet, quia talis nullitas non praedicaret ipsi conferenti aut instituenti, cui poena privationis conferendi aut instituendi, per illa vice imponitur, sed praedicaret annullatio ipsi patrono qui nihil deliquit. & in terminis illa doctrinam Bart. ad hoc propositum allegat Imol. in c. auditis, de electi. & profecto absurdum & iniquum foret, quod patronus qui nihil peccavit patiatur hanc poenam nullitatis praesentationis & institutionis ex facto & culpa ipsius Vicarij instituentis, & priuatur fructu iuris patronatus, cum poena suos auctores tenere debeat. l. sancimus. C. de poenis. c. si copromissarius, de electio. lib. 6. non tamen considero in hac materia praediciu eius, cui secunda collatio facta est, quia in eo non tractatur de praedicio, sed de cessatione lucri, sed praediciu & damnum consideratur respectu patroni ius praesentandi habentis. Ex quibus concludo male fuisse iudicatum, & bene appellatum, & ipsum dominum Franciscum Lagerij reintegrandum esse in sua possessione. Gratianopoli, die 22. Ianuarij. 1541. & ita fuit iudicatum per curiam die 14. Augusti. 1541. Aymo Crauetta de Sauliano Iurisconsultus.

## S U M M A R I U M.

- 1 Aedificare non potest quis in solo suo quando per tale aedificium via publica deterior fieret.
- Aedificare non potest quis in solo suo immittendo aliquid in locum privati iura ius servitutis. ibid. num. 1.
- 2 Aedificare potest quilibet in solo suo usque ad caelum, licet ex tali aedificatione alteri noceatur, dummodo non fiat animo principaliter nocendi.
- 3 Testes deponentes in specie praeseruntur testibus deponentibus in genere.
- 4 Oppositio quae non est verisimilis attendi non debet.
- 5 Consuetudo vicinorum attenditur etiam in onerosis.

## C O N S I L I U M . X C I I I .

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Venerabilis dominus Hugo Mazeti de Villario Aymonis mandamenti Oysentij molestatur in iudicio per Petrum Bray, & Andream Dilderij nuntiatores noui operis, praetendentes non licere ipsi domino Hugoni aedificij formam mutare, primo, ob futurum periculum ex eo aedificio, ex quo niues in viam publicam ob vim ventorum possent excidere in maxima copia. Secundo, quia iter viae publicae incommodius & deterius fieret, Ipse vero reus excipit & offert se aedificaturum ad iudiciu & arbitriu architectorum, ita quod nullu neq; periculum neq; incommodu possit accidere. Quare quid iuris? ¶ Videretur prima fronte dicendum non licere ipsi reo etiam in solo aedificare, per quod aedificium via publica deterior fiat. l. 2. §. item Labeo scribit, si quis in suo. ff. ne quid in loco publico, cum simi. imo non licet privato in suo facere per quod aliquid in locum privati immittatur citra ius servitutis. l. vbi Ang. ff. de serui. vrb. refectionis. §. si. arguendo a speciali ff. commu. praedi. Soc. in consi. 141. colum. 6. q. 1. ergo multo minus videtur licere, quid in publicum locum immittere, maxime quando ex tali immisione vsus viae publicae incommodior redditur, quia tunc publica laedi videtur utilitas, quae priuata est utilitati anteposenda. l. vnica. §. si. vbi Bar. C. de cadu. tollen. l. utilitas. C. de primip. libro 12. cum simi. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, & praemitto pro fundamendo, quod dominus Hugo reus conuentus habet intentione fundatam, & regulam iuris pro se quod in suo liberu est unicuique aedificare usque ad caelum si possit. l. alius. C. de seruit. etiam si ex tali aedificatione alteri noceatur, dummodo non faciat ani-

mo principaliter nocendi. l. Proculus. ff. de dam. infec. l. 1. §. deniq; Marcel. & l. si in meo fundo. ff. de aqua plu. arcen. l. si tibi, in fin. C. de seruit. cum si. ¶ Secundo superest ad contraria respondere, quib. sublati res ipsa clarissima fiet. Respondeo itaque ad tex. in d. l. 2. §. item Labeo. ff. ne quid in loco pub. Primo negado, quod ex tali aedificatione vsus viae publicae deterior fiat, & minus periculum ex ea vllum futurum sit, nam vt dixi in themata, paratus est Reus aedificare ad arbitrium architectorum, ita quod periculi metus omnino cessat appositis clauis quibusdam magnis & ferreis, quibus niues detineantur, ne praecipites, aut ad cumulum decidant, & ulterius paratus est cautionem praestare de damno infecto, quo casu res clara videtur, admittitur enim talis cautio vbi periculum incumbit, toto titulo ff. de dam. infec. a fortiori, vbi periculi cessat suspicio. ¶ Nec obstat responsio domini Aduocati partis aduersae, quod per talem cautionem satisfieri non potest futuro damno, si aut homo aut bestia ex niuium casu pereat. Ista enim responsio videtur ridiculosa, & ea attentata, nulla aedificia fieri possent etiam in vrbibus, quia vbique periculum, nec talis casus insolitus debet considerari. l. nam ad ea. ff. de legibus, ¶ Secundo respondeo, quod ex quo periti in arte & plurimi deposuerunt nullu ex tali aedificatione futurum esse periculum, ipsis credendum est. l. semel. C. de re militari. libro 12. septimo mense. ff. de statu. homi. l. 1. §. fin. vbi Bart. de ventre inspi. ¶ Nec obstat, quod etiam periti partis aduersae deposuerunt contrarium, quia dico quod imo testes partis non sunt contrarii, sed diuersi, id est, loquuntur in casu diuerso, videlicet si ita simpliciter aedificetur vt solet & vt pars aduersa articulauit, sed non fuerunt interrogati, an futurum sit periculum, etiam appositis clauis illis ferreis & magnis, ad continendum niues, ideo non concludunt tales testes, quia non loquuntur in specie, quando aedificaretur additis talibus ferramentis, sed generaliter tantum deponunt, quae generalitas vitiat testimonia. c. in praesentia, de proba. l. non hoc. C. vnde legitur. & in pulchro casu tradit Gemina in consi. 48. col. 5. post. princ. & quando testes deponunt in genere facile possunt equiuocare. Aret. in consi. 83. quia multa. col. pen. ob id praeferrunt debet testes Rei, qui in specie deponunt. l. noc. & Doct. in c. auditis, de praescri. Alex. in consi. 88. col. 2. & in consi. 150. col. 7. li. 5. Aret. in consi. 83. col. pe. vers. aduertat etiam iudex ad vnu. semper enim species derogat generi, regula, generi. l. 6. & ratio est, quia probatio quae fit in specie dicitur certior & clarior, cum genus pariat obscuritatem. l. in tradendis. ff. commu. praedio. l. ita fidei. ff. de iure fisci. probatio autem clarior & certior semper praevalet. l. si. C. de edict. diui Adria. tollen. Bald. in consi. 14. Punctus super quod. in fi. lib. 4. & in consi. 390. Tam profunde colum. 1. lib. 2. Socin. in consi. 266. col. 19. & in consilio 370. colum. 2. circa med. lib. 2. ¶ Tertio respondeo, quod ista allegatio seu responsio videtur calumpniosa & contra rationem naturalem, si enim immineret periculum ex aduerso allegatum, illud magis propere respiceret ipsum aedificatum, & suos, quam alios vicinos non habitantes in domo, ob id non est verisimile, quod velit aedificare ad sui danum & perniciem. l. praes. C. de serui. ita ¶ pars aduersa allegat & opponit quod verisimile non est, ergo fides eius oppositioni dari non debet, sicut nec testibus deponentibus non verisimilia, qui de falso redduntur suspecti. Abb. in c. quia verisimile, in fi. de praesump. per illu text. Bald. in l. 1. colum. 3. C. de seruis fugi. & in l. scripturae, col. 2. C. de fide instrum. ¶ Non obstat, quod ex tali aedificatione vsus viae publicae incommodior redderetur, quia istud negatur, nec probatur per testes partis, quia vt dixi, testes partis solum loquuntur eo casu, quo ex futuro aedificio niues ad copiam magnam conciderent, sed Reus ita vult aedificare, quod a niuium casu periculum non erit. ¶ Similiter non fiet via deterior ex aquis stillicidiorum, cum omnino etiam aliae aquae per viam illam defluant, & in ea immittantur, ideo negari Reo non debet, quod aliis conceditur, cum locus publicus omnium vsibus seruire debeat. Insti. de rerum diuisione. l. flumina. §. riparum. & §. littorum. l. quominus. ff. de flum. vbi late Bart. & Doct. ¶ si attenditur consuetudo vicinorum etiam in onerosis. l. venditor. §. si constat. ff. commu. praedi. l. Christianos proximos. C. de Episcopo. aud. quae iura ad hoc propositu citat Old. in con. 267. q. domino Episcopo. circa si. quanto magis attendi debet consuetudo vicinorum in comodis & non onerosis, itaq; si aliis vicinis, licet aquas cadentes ab aedificiis in viam illam publicam immittere, cur idem hoc non aequè & Reo licebit

Præterea.



Præterea obtulit Reus paratum se fistulas aut canale extruere, per quas aquæ fluant sine incommodo vllæ viæ publicæ, ex qua re videtur causa hæc extra omnem difficultatem. ¶ Non obstat, quod non licet in alienum quid immittere citra ius seruitutis, quia hic nihil immittitur in alienum, sed in locum publicum, cuius usus omnibus communis est, ut supra ostendimus. ¶ Non obstat, quod utilitas publica præferri debet priuatæ, quia hic nihil fit contra publicam utilitatem, ex quo via non redditur deterior, & cessat periculum. Gratianopoli penultima Ianuarij, 1541. & ita fuit iudicatum. Aymo Crauetta de Sauliano.

S Y M M A R I V M.

- 1 Casus fortuitus dicitur factum principis.
- 2 Casus fortuitus insolitus non comprehenditur in dispositione licet obligauerit se quis ad casum fortuitum, idem in casu fortuito extraordinario, & quis dicatur casus fortuitus insolitus.
- 3 Remissionem petit conductor gabellæ licet promiserit eam non petere quando res non manet in eo statu in quo erat tempore contractus, & quando superuenit casus verisimiliter non cogitatus ex verisimili vulgi opinione.
- 4 Dispositio etiam iurata intelligi debet stantibus rebus ut erant tempore positionis.
- 5 Casum fortuitum promittens intelligitur promisisse de casu fortuito generali, non qui specialiter accidit ex potestate principis.
- 6 Casus fortuiti promissio intelligitur de casu fortuito pure, & simpliciter ab utraque parte, secus si sit casus fortuitus ex altera parte tantum.
- 7 Princeps, licet quia faciat ob publicam utilitatem, tamen si ex ea damnum priuatis inferatur illud restituere debet.  
Restringi debet dispositio concernens publicam utilitatem, quando agitur de præiudicio tertij. ibid. num. 7.
- 8 Casuum fortuitarum renunciatio non trahitur ad casum prouenientem ex facto proprio alterius contrahentis, etiam quod illud factum sit iustum.
- 9 Principis contractus non debet interpretari instar contractuum priuatorum, sed magis liberaliter & gratiosè, & princeps dicitur mundi dominus quoad bonum, non quoad malum, & præsumitur princeps iustitie plenus.
- 10 Generalis clausula non debet referri ad maiora expressis

C O N S I L I V M X C V.

Pro Benedicto Bassi, & Petro Coing.  
mercatoribus Lugduni.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Visis his, quæ copiosè & subtiliter allegata fuerunt per clarissimum Iurisconsultum & aduocatū Vienneensem, circa dationem in solutum graphariatus dicti loci factam per serenissimum & Christianissimū dominum nostrum Regē, Benedicto Bassi & Petro Coing. mercatoribus Lugdunensibus per annos nouem, pretio quatuordecim mille librarum debitarum, ex causa venditionis vnus horologij, quem graphariatum acceptauerunt dicti mercatores suis periculo & fortuna, promittentes de non petendo remissionem aliquam ex causa alicuius belli, pestis, sterilitatis, aut alterius infortunii, etiam quod tale esset cui præuideri non posset. An pacto isto non obstante peti possit remissio ex causa nouarum ordinationum, ob utilitatem publicam æditarum ad lites finiendas, & omnium calumnias extirpandas, ex quibus ordinationibus factum esse proponitur, ut commoda dicti graphariatus admodum fuerint diminuta, quia non implentur tot processu & actorum volumina ut antea. ¶ Super quo dubio non arguendo ad partes, sed sententiam tantum cōfirmando domini consulenti, puto remissionem petendam fieri debere sequentibus fundamentis, & primò præmitto, ¶ quod iste casus nouarum constitutionum dicitur casus fortuitus. nam omne factum principis dicitur casus fortuitus. l. Lucius. ff. de euictio. Pau. de Cast. in con. 22. Proponitur in facto, quod quidam. colum. 2. lib. 1. Alexan. in consilio 220. lib. 1. decisio Neapolita. deci. 54. sed ultra istos patres adduco Bald. in consilio 395. Pro domino Dinaldo. lib. 2. vbi, quod non potest quis se obligare contra tale factum principis, etiam cum iuramento, quia talis obligatio contineret peccatum, & daret materiam delinquendi. ¶ Secundo considero, quod licet isti mercatores se obliga-

uerint ad casus fortuitos, non tamē tenentur pro isto casu fortuito & insolito, dicitur enim casus iste insolitus nō solum, quia rarissimè solet euenire, sed etiā quia nunquam eueniendū Delphinatus patria iure scripto uti cœpit, iuxta not. per Bar. in l. sed & si quis. §. quæsitū. ff. si quis cautio, & in l. Seio. §. medico. ff. de annuis lega. Cor. in cons. 128. col. pe. ad fi. lib. 2. & in con. 282. col. 4. lib. 4. in con. 12. col. 2. eodē lib. 4. similiter obligans se ad casum fortuitum nō tenetur de casu fortuito extraordinario. Bal. in l. falsus. col. pe. C. de furtis. refert & sequitur Alex. in cons. 180. col. pen. in fi. lib. 3. Soc. in cons. 123. col. fin. lib. 4. vbi etiam post Bar. declarat, quod casus fortuitus insolitus dicitur, qui verisimiliter contingere non consuevit, iste autem casus plusquam insolitus & extraordinarius dici potest, ex quo in patria Delphinatus antea nunquam euenerat. ¶ Pro hoc facit quod scribit Old. in consil. 266 quod autem, col. 1. in fi. vbi, quod reuocatio gratiarum facta per Papam debet intelligi secundum cursum solitum Romanorum Pontificum, nec debet includere casum insolitum aut à Papa inexcogitatum: eodē modo in casu nostro verba contractus principis intelligi debent secundum solitum suorum antecessorū, nō autem de tempore mutationis istius styli, quam mutationem verisimile est non fuisse excogitatum per ipsum principem tempore ipsius contractus. casus enim fortuitus insolitus dicitur quando communiter contingere nō consuevit, vel quando verisimiliter de eo cogitatum non fuit, Alexan. in cons. 108. colum. pen. in fi. vers. & licet quidam dicunt. lib. 3. & quod scribit. Deci. in cons. 74. colum. 4. circa med. vbi, quod casus fortuitus dicitur, quando iudex procedit ordine iuris omnino prætermisso, quia de tali omnimoda prætermissione ordinis verisimiliter cogitatum non fuit, & licet Bar. in l. Seio. §. medico. ff. de annuis legatis. dicat, quod casus fortuitus dicitur, qui semel in mille annis contingere consuevit, tamen illud est gratia exempli, exempla autem regulam non restringunt, secundum Alex. in d. consil. 108. quicquid aliter voluerit Ias. in consilio 107. columna 3. libro 1. ¶ Secundo principaliter ad decisionem istius difficultatis & quæstionis adduco, quod in fortioribus terminis, & maximè in proposito nostro scribit Pet. de Anch. in consil. 402. Pluribus rationibus. vbi pulchrè & notabilissimè decedit quæstionē de eo qui emerat gabellam à communitate Pistorij per plures annos cum omnibus commodis & incommodis. ita quod remissio aliqua peti non posset ratione alicuius damni emergentis. dicit Anch. quod si tempore emptionis Papa residebat Pistorij, deinde alio cōmigraverit, & ex eo commoda gabellæ admodum fuerint diminuta, quod remissio mercedis peti potest, non obstante conuentione prædicta, mouetur, quia contractus ille emptionis gabellæ, licet habeat in se incertitudinē, tamen intelligi debet secundū quod vulgi opinione, & cōmuniter consuevit est percipi: sed quod ex vulgi opinione residentia Papæ erat in mētibus hominum, quod ea melior esset gabellæ, & illa spes residentie fuit causa finalis, quæ impulit emptorē ad emendum gabellā, qui aliter empturus non fuisset sub ea mercede, & quod nō videtur imputandū emptori cur ita conuenerit, quia illa spes residentie Papæ erat probabilis iudicio indubitata, & quod subueniri debet emptori, si aliter euenit præter omnium spem, & quod per illud pactū promissit remissionē non petere, debet intelligi, reb. sic se habentibus ut erant tempore contractus, non aut contra vtriusque cōtrahētis & totius vulgi opinionē, mutationē & variationē. de hoc enim nō fuit cogitatum, sed probabilis iudicio totum contrariū. & præterea dicit Anch. saltem. subueniri debere huic emptori ex capite læsionis enormissimæ, licet illa ex post superuenerit, nec esset tempore contractus. ex quib. Anch. elegantissimè dictis facillimè patet decisio quæstionis nostræ. nam nō solum tempore contractus cōmunis erat vulgi opi. quod graphariatus in nihilo mutaretur, neque causarum stylus, sed etiā multo post tempore, etiā postquā de styli mutatione verba fieri cœperūt. Rursus plusquam clarissimū est, quod solita cōmoda graphariatus illius causa finalis fuerunt inducendi mercatores istos ad ita contrahendum, qui si styli mutationē aliquā cogitassent, nullo modo ad eas cōpentiones descēdissent, ideo susceptio illa periculi & casuum fortuitarum intelligi debet, reb. tamen manentibus, ut erant tempore contractus, id est, stylo causarum & graphariarū nō mutato, & casibus fortuitis euenientibus. in graphariatu, citra tamen eius mutationem: de læsione autem enormissima remitto me ad testimonia quæ non legi: Proponitur tamen eam ad integrū fuisse



fuisse probatam. ¶ Tertiò adduco text. in l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. vbi promissio locatoris de non expellendo conductorem habet tacitam conditionem, si condutor soluerit pensionem, eodem modo dicendum est, quod ista promissio de non petendo remissionem debet intelligi, dummodo princeps dimiserit graphariatum in eo statu, in quo erat tempore contractus. ¶ Quartò adduco quod in pulchro casu scribit Dec. in con. 335. vbi, quod statutum iuratum, & longo tempore obseruatum inter ciues & homines de districtu, & comitatu super solutione indictionum, debet intelligi rebus stantibus, ut erant tempore ipsius statuti, si autem superueniat aliqua mutatio status ciuitatis, ex qua ciuitas multum depauperetur, recedi debet & potest à tali statuto ob talem inopinatam mutationem. & rogo videatur illud consiliū Decij, quia ex decisionibus per eum allegatis, clarissima fit quaestio ista, & ultra Dec. adduco Pau. de Castr. in cons. 8. Ista bona paterna. col. fi. lib. 1. vbi quod mutato rei statu receditur ab antiqua consuetudine, & quod po. Bal. in pulchro casu in cons. 396. Quidam habens vnum filium li. 3. eodem modo dicamus, quod ista promissio de non petendo remissionem mercedis, intelligi debeat statu graphariatus non mutato. ¶ Quintò verba contractus circa renunciationem casuum fortuitorum debet intelligi de casibus fortuitis, qui communiter & generaliter omnibus accidunt, non de his, qui ex plenitudine potestatis principis aliquibus tantum particulariter & specialiter accidunt, quia tale ius speciale in consideratione haberi non debet, nec de eo censetur cogitatum. l. 4. §. 1. vbi Bart. ff. de fideicod. liber. Deci. in l. ea quæ ratio. ff. de reg. iuris. ideo illa renuntiatio casuum fortuitorum debet intelligi de casibus fortuitis, qui generaliter & communiter omnibus accidunt, puta de bello, peste, sterilitate, non de mutatione graphariatum, quæ ex plenitudine potestatis principis obuenit, & particulariter nocet conductoribus graphariatum. ¶ Sextò, renuntiatio casuum fortuitorum in casu nostro debet intelligi de casibus fortuitis pure & simpliciter, id est, quibus ipsi contrahentes prouidere non possunt. l. hoc legatum, vbi Bar. ff. de leg. 3. c. statutum, de electio. li. 6. sed istud factum principis circa mutationem styli, licet dicatur casus fortuitus ex parte subditorum, non tamen dicitur fortuitus ex parte principis, qui prouidere poterat si voluisset, licet hoc facere maluerit ob publicam utilitatem. ¶ sed licet princeps quid faciat ob publicam utilitatem, tamen si ex ea damnum priuatis infertur, illud restitui debet, iuxta notata in l. ite si verberatum. ff. de rei ven. & in l. Lucius. ff. de eucti. ideo videmus, quod licet dispositio cõcernat publicam utilitatem, restringi tamen debet, quando agitur de præiudicio tertij. l. 2. in fi. ff. ad municip. iuncta l. Lucius. ff. de adm. tuto. quæ iura ad hoc citat Soc. in con. 275. col. 5. versi. nam licet aliàs lib. 1. ¶ Septimò dico quod ista renuntiatio casuum fortuitorum non debet intelligi de casu fortuito eueniente ex facto proprio ipsius principis contrahentis. Anch. in cons. 414. Viso instrumento venerationis. de quo est tex. in l. cum proponas. C. de nauti. feno. quæ tex. ad hoc per singularem citat las. in l. 1. col. 2. circa fi. vers. cõfirmatur ista solutio. C. de insti. & subst. Nec obstat. quod istud factum principis dicatur iustum, & ad publicam utilitatem, quia responsum est suprà, quod factum ex causa publicæ utilitatis tertio præiudicare non debet, quod minus damnum ei restituatur, aliàs ista publica utilitas claudicaret quia alios quidem daret, alios ad inopiam reduceret, quæ claudicatio & inæqualitas in omnibus est fugienda. l. si id quod, in fi. ff. de rescind. v. c. cum inter, vbi Deci. in 6. no. de except. & in terminis, quod vbi damnum cõtingit facto locatoris etiam iusto, illud restitui debeat, tradit lo. de Ana. in cons. 74. col. 3. post med. ¶ Octauò, quicquid sit in contractibus priuatorum, præmissa tamē sine dubio procedere debet in contractu principis, in quo verba magis liberaliter & gratiosè accipi debet. l. fi. ff. de cõst. princ. vbi latè Moder. ideo tex. in §. illud, in Auth. const. quæ de dignita. dicit, quod actus principis debet esse ab omni malitia & diminutione alienus. quasi dicat, ex eo ius alterius diminui non debet, ne inde nascant iniuriæ, vnde nasci debet iura. ideo princeps dicitur mundi dominus quoad bonum, non quoad malum. Bal. in cõ. 327. Pridiè enim cõsului. col. 1. ad fi. li. 1. & præsumitur princeps iustitiæ plenus, Bal. in cons. 395. Pro domino Dinaldo. col. 1. ad fi. li. 2. per tex. in l. 2. §. meritò. ff. ne quid in loco publi. & l. ex facto, in prin. ff. de vulga. & vbi contractus cum principe non est strictè procedendum, quia contractus principis omnes dicuntur bonæ fidei. Bal. in tit. de pace constā. §. si qua verò. las. in §. actionum, circa princip. Insti. de actio. ¶ Non

obstat, quod ultra specificationem aliquorum casuum fortuitorum subiecta est clausula generalis aliorum casuum, quia præmissa fundamēta satisfaciunt etiā ad hanc clausulam generalē. & vltiò respondeo naturaliter & secundum æquitatem, quod illa clausula generalis non debet intelligi de casibus maioribus expressis. ita in terminis respon. Soc. in d. cons. 123. ad fi. lib. 4. sed iste casus mutationis styli est longè maior aliis expressis. nam casus belli, pestis & sterilitatis non habent causam perpetuā, sed durant aliquo tempore tantum. iste autem casus mutationis styli in æternū durat, ideo non est verisimile, quod de tali casu fuerat cogitatum. ¶ Postremo, res ista non videtur habere difficultatem aliquam, quia postquā princeps ipse humanissimus recepit preces istorum mercatorum, & mandauit informationes summi super damno, clarissimè constat de voluntate eius, quod si preces veritate nitatur, remissio fiat, aut aliter damnum restituatur, si enim princeps uti voluisset renunciatione illa casuum fortuitorum, non iussisset informationes summi. Gratianopolis, 6. Februarii, 1541. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Clerici seculares in monasterio regulari esse non debent, nec debent homines diuersa professionis in eodem officio sociari. Substitutus aut subrogatus in aliquo officio debet esse eiusdem qualitatis, cuius est substituens. ibid. num. 1.
- 2 Consuetudo contra substantiam regulæ non valet.
- 3 Consuetudo irrationabilis non valet, & quando dicatur irrationabilis.
- 4 Consuetudinem generaliter probari non sufficit, sed probari debet specialiter in casu de quo agitur.
- 5 Consuetudo non inducitur in his, quæ vario modo obseruata fuerunt.
- 6 Consuetudo & statutum an requirant scientiam superioris.
- 7 Consuetudo non inducitur ex simplici tolerantia contra debitum iuris.
- 8 Consuetudo habens causam discontinuam requirit tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium.
- 9 Consuetudo an per superiorem tolli possit.
- 10 Renunciare censetur quis consuetudini ipso actu aut facto, non utendo ipsa consuetudine, sed alio iure diuerso.

## CONSILIVM XCVI.

Pro domino Nicolao Grosseti Rectore prioratus Visilliarum, contra dominum Gotofredum Dornin Sacristam dicti prioratus. De eadem materia habetur infra in cons. 121.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Dominus Gotofredus Dornin Sacrista prioratus Visilliarum subrogauit in locum sui ad officium Sacristæ venerabilem dominum Aymarum Siluestri presbyterum secularem, quem tamen dominus Nicolaus Grosseti in substitutum recusat accipere tanquam Rector dicti prioratus, dicens ipsum prioratum esse regularem, & officium prædictum Sacristæ esse claustrale, cui propterea presbyter secularis inferuire non potest. Tractatur causa coram spec. domino Vicebailiuo Graisiuodani, in qua abundè & subtiliter scripsit pro memorato domino Grosseti Rectore, egregius Doctor dominus Ioanes Maro collega noster. Queritur etiā à nobis, quid de causa prædicta sentiamus. ¶ Placet mihi sententia domini collegæ nostri. Pro cuius cõfirmatione considerandum est, quod præfatus Grosseti Reus cõuentus habet intentionem suam fundatā de iure cõmuni, quo iure Clerici seculares in monasterio regulari esse non possunt. c. 3. de regula. nec debet homines diuersæ professionis in eodem officio sociari. c. in noua. 16. q. 7. ne ex dispari obseruantia in eodem loco scandalum generetur. c. Deus qui, de vita & honest. clericorum. c. cum causam, & c. cum in magistrum, de electio. c. intelleximus, de ætate & qualitate. Clem. 1. de electio. tradit Calde. in consilio 28. in tit. de regul. nam ex tali societate regularibus occasio præstatur relaxandi rigorem solitæ vitæ, quod esse non debet. c. nolo. 12. q. 1. & quod per dicta iura scribit Decius in consilio 640. ad fi. ideo habens beneficiū regulare, posito



posito per substitutum possit beneficio deferuire, talis tamen substitutus debet esse eiusdem qualitatis cuius est substitutus, id est, monachus regularis. l. i. de prepos. agen. in reb. lib. 2. facit rex. in c. statutum §. in nullo, in fin. de rescri. lib. 6. & in Clem. i. de offic. Vicar. quæ duo iura ad hoc citat Deci. in c. decernimus, colum. antepen. versicu. secundo inferitur de iud. nō. Bar. in l. pen. C. de mancip. & colo. patri. li. 11. Bald. in l. parabolani. C. de Episcop. & Cler. Pro quo facit rex. in c. recolemes, de statu monacho. vbi dicitur dignum esse, ut qui cum aliis vitam similem ducunt, simile sentiant in legibus disciplinam. & ultra ius commune habet etiam intentionem fundatam ex præcepto Abbatis seu superioris, cui reuerenter obediendum est. ca. cum ad monasterium, circa fin. vers. Abbas vero, de statu monacho. maximè, quia tale præceptum dicitur iustum & honestum conforme iuri communi, de quo supra, & quia cum separata sit vita & religio regularium, à religione clericorum secularium, separata etiā esse ratio debet. l. ff. de calūnia. l. Papinianus exuli ff. de minor. ¶ Itaq; tota vis & difficultas consistit in quadam consuetudine allegata per actorem, quod deferui possit officio sacristie per Clericum secularē. Ad quā respōdeo, dico, quod talis consuetudo vbi probata esset, non valeret. Secundo, quod nullo modo probata fuit. Tertiō, vbi probata esset, quod fuit sublata per superiorem. ¶ Circa primū quod non valeat arguitur sic & ista cōsuetudo videtur cōtra honestatem, quod religiosi diuersæ professionis simul habitent per supradicta, sed consuetudo contra honestatē non valet. c. cum dicerem. & c. cum ab omni, de vita & honest. Cler. Decius in c. cum dilecta, columna 5. circa med. de conscri. utili vel inutil. Secundo videtur ista consuetudo cōtra ius Diuinum, & contra id, quod habetur Deuterono. ca. 22. Non arabis in boue & asino simul. & ius Diuinum talem disparitatem videtur reprobare, sed non valet consuetudo contra ius Diuinum, cum non valeat contra Canones præceptiuos aut prohibitiuos, Innoc. in Rubric. de consuetud. Cald. in consilio 4. in titulo. de consuetud. Tertiō talis consuetudo dicitur contra substantiam regulæ. dict. capit. 3. de regularibus, sed consuetudo contra ea, quæ sunt regulæ, nō valet. gloss. in cap. 2. in versicu. officiali. de consuetud. libro 6. Decius in consil. 280. circa fin. Bald. & Modern. in Authent. ingressi. C. de sacrosan. Eccles. vbi propterea quod Monachus per consuetudinem habilitari non potest ad testandum, & quod scribit Roman. in consilio 356. columna 1. in fin. vbi quod non valet consuetudo, ut in Ecclesia curata cōstituantur vicarius ad tempus, tanquam fiat contra substantiam & naturam Ecclesiæ curatæ. Rursus, ¶ non valet ista consuetudo tanquam irrationabilis. cap. 1. vbi gloss. de consuetu. lib. 6. quod maximè procedit, quando talis cōsuetudo est contra ius Canonicum. cap. fin. de consuetud. vbi late scribit. Cor. in consilio 293. columna 3. libro 1. & in consilio 155. columna penult. libr. 4. Præsumitur autem irrationabilis consuetudo quando est contraria iuri. Aret. in consil. 44. colum. 2. Facit Roman. in consilio 299. colum. 2. circa fin. versu. quod autem irrationabilis; similiter dicitur irrationabilis, quando contrariatur æquitati naturali. Aret. in cōsili. 92. col. 3. versu. tertiō confirmatur. & in consil. 145. col. 2. idem quando consuetudo à lege vel statuto reprobatur. Fed. de Senis in consil. 17. col. 4. post med. vbi, quod consuetudo irrationabilis dicitur, quam ius expresse reprobatur, vel quæ obuiat Canonicis institutis. notat etiam Alex. in consil. 196. col. 3. lib. 2. & quando dicatur consuetudo rationabilis vel irrationabilis, relinquitur arbitrio iudicis, Hostien. in summa de consuetud. §. quid sit consuetudo, circa princ. refert & sequitur Old. in consil. 220. Supposita consuetudine. Frederi. in d. consil. 17. colum. 4. post med. & dixi in consil. 116. colum. 2. sed quis iudex arbitrabitur rationabile esse, quod Clerici seculares misceantur Monachis regularibus, & cū eis vitam agant. ¶ Circa secundum, quod talis consuetudo non videatur probata, ¶ considerandum est, quod cōsuetudo non debet probari generaliter, sed specialiter in casu de quo agitur Oldra. in consilio 237. Perlectis, colum. 1. Ancharan. in consilio 339. Pro maiori intelligentia. columna 5. versu. ad secundam rationem. Alexan. in consilio 196. columna 4. versiculo quia dicti testes nihil probant. lib. 2. & in consil. 6. lib. 5. Curt. iunior in consil. 26. columna penultim. versu. ex præmissis. Baptista de sancto Blasio inter consilia Bruni Astensis in consil. 66. columna 2. circa fin. in proposito nostro, cum Reus opposuerit, quod Clericus secularis subrogari non potest ad officium Sacristie sine licentia superioris, & in hoc habeat intentionem fundatam de iure

communi, ut supra diximus, debebat actor probare consuetudinem esse in contrarium in illo casu speciali, id est, quod imò subrogari potest Clericus secularis, etiam sine licentia superioris, quod tamen non solum non probauit, sed ne quidem allegauit. Tātum allegauit in genere, quod alias Clerici seculares fuerunt subrogati, sed nō sequitur, ergo sine licentia superioris, imò præsumendum est de iure licentiam fuisse obtentam, quia alias esset præsumere delictum & in obseruantia regulæ, contra. marito. ff. pro socio. cum simil. ¶ Secundo aduertendum est, an aliquādo fuerint subrogati in officio Sacristie, etiam religiosi seculares. Nam tunc ¶ non esset necesse tractare de consuetudine, quæ non inducitur in his, quæ vario modo leguntur obseruata. Bar. in l. 2. in prin. ff. solu. matrim. Docius in consil. 8. col. 3. versu. secundo, quia ut narratur in consil. 1. colum. 7. & in consilio 129. columna 1. hic etiam non inducitur cōsuetudo ex sententiis difformibus, quādo vario modo fuit iudicatum. Alber. de Rosa. in l. quæsitum. §. si quid eodem ff. de fundo instruct. & quod ex actibus difformibus non inducatur consuetudo, tradit Socin. in consilio 92. columna 7. circa princip. versicu. sed ad hoc fundamentum. libr. 4. Alexan. in consilio 5. colum. 2. & in consilio 127. circa fin. lib. 5. & facit ratio, quia super actibus difformibus præsumptio capi non potest. Iacob. de Aret. Cyn. Bal. & Doctor. in l. 1. C. de proba. gloss. in cap. per tuas, in gloss. de condi. appo. Calca. in consil. 121. columna penultim. in fin. ¶ Tertiō non legitur probata scientia superioris in ista consuetudine, quæ tamen videtur necessaria, quia consuetudo induci non potest sine scientia eius, sine cuius consensu statutum fieri non potest. glo. & Doct. in d. c. si de consuetudine. Corn. in consil. 293. columna penultim. libro 3. sed clarum est quod isti Monachi Visillie non possent aliquid statuere contra ius Canonicum, & contra eorum regulam sine licentia superioris, imò crederem Pontificis cōsensum esse necessarium, iuxta not. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Socin. in consilio 272. col. 4. versu. quinto principaliter, lib. 2. Innoc. & Cano. in c. cum accessisset. de constit. late Alex. in consilio 106. libro 2. quod sine dubio procedit, quando tale statutum concernit ius superioris seu eius auctoritatem, quo casu non valet statutum sine eius confirmatione. Bal. in consilio 407. Præsupponendum est. libro 2. Paulus de Castr. in consilio 256. Videtur manifestè. colum. secunda, post med. libr. 2. sed hic agitur de præiudicio superioris, quod sine eius consensu aut licentia Clericus secularis substitui possit, ergo sicut non valet statutum, ita nec consuetudo, cum à pari procedant, ut habetur in l. de quibus. ff. de legibus. Imò generalius videtur dicendum, quod vbi consuetudo contradicit legi, indistinctè requiratur scientia superioris. Oldra. in consil. 172. quia omnes, columna 1. in fin. in consil. 237. Perlectis, columna prima in consil. 244. Ad obiectus, col. 2. in fin. versu. quinto opponebatur. & in cōsilio 254. quia tota. col. 3. versu. 5. opponitur. sed ista consuetudo repugnat legi Canonice, ut supra dixi, ergo & c. non tamen intelligo, quod omnis consuetudo requiratur scientiam superioris per ea, quæ scribit Aret. in consilio 153. colum. 3. in consil. 159. in octauo & nono dubiis. Corne. in consilio 268. colum. 4. lib. 4. Curtius iunior in consil. 162. colum. 3. in fine. ¶ Quartò dico, licet Rectores prioratus Visillie tolerauerint aliquos substitutos in officio Sacristie contra debitum iuris & regulæ, ex tali tamen tolerantia consuetudo non inducitur, quia multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium exigente iustitia tolerari nō debent. c. cum iam dudum, de præben. Old. in consil. 14. Cum quæritur, col. fin. Idem si toleret Papa, quod princeps habeat iurisdictionem in clericos, quia ex tali tolerantia non inducitur consuetudo contra clericos. Rota decis. 840. Vtrum valeat consuetudo in antiq. & quod ex tolerantia nō inducatur consuetudo, tradit Ias. in consil. 192. in fin. lib. 1. Quod tamen videtur procedere in his, super quibus consuetudo induci non potest, ut per Boerium in decis. Burdgalen. quæst. 32. col. 1. post med. ¶ Quintò, ista consuetudo dicitur habere causam discontinuam, quia non continuè tenentur Clerici seculares ad curam & officium Sacristie, sed quotiens Sacristam cōtingit abesse, ut ex aduerso proponitur, sed isto casu ad inducendum consuetudinē requiritur tēpus lōgissimū, cuius initij memoria nō extat in cōtrarium Inn. in c. cum dilectus, in glo. fin. de consuetudine. refert & sequitur Alex. in consil. 173. col. 1. li. 6. De quo tamen tempore non modò non fuit probatum, sed ne articulatum quidem. ¶ Venio ad tertium, posito & non concessio,



probata esset consuetudo allegata, & illa valeret, an dicatur sublata per reformationem superiorum religionis Cluniacensis, qua inter cetera expresse cautum reperitur, ut ne tolleretur substituti eiusmodi seculares ad officium Sacristiae, super quo satis abunde scriptum est per memoratum dominum Ioannem Maronis, quod sic, cuius dictis addo Abb. in consil. 67. in quarto dubio, lib. I. ubi, quod Episcopus cum Capitulo tollere potest consuetudinem Ecclesiae, modo Ecclesia honorabilis non sit, allegat text. in cap. cum consuetudinis, de consuet. Inn. in c. accedentibus, de priuilegiis. Bar. tamen in consil. 136. Capitaneus, in si. quod Legatus de Latere non potest consuetudinem tollere, sed limitare, sed in casu isto aliud videtur dicendum, cum per derogationem consuetudinis ad ius commune, ex eo, quod scribit Abb. in c. veniens, colum. 8. de praescript. quod potest praelatus praedicare Ecclesiae, quando per tale praedictum reditur ad ius Commune. quod dictum refert & sequitur Gozadinus in consil. 26. colum. penult. circa med. bene facit quod Ias. scribit in l. properandum, in principi. colum. penult. versic. ego teneo, C. de iudi. ubi quod partes possunt contrauenire statuto, quando ex tali contrauentione reditur ad ius Commune. ¶ Rursus tali consuetudini videtur actor renunciasset petendo licentiam a quodam praetense locum tenente domini vicarij Abbatis Cluniacensis sicut dicitur de privilegiato vidente iure Communi, quod privilegio censetur renunciare. l. fin. C. de pact. dotal. Old. in consil. 101. quia cuiuslibet. colum. in si. qua tamen licentia iuari non videtur non apparente de potestate concedentis, & ubi de ea appareret, non potuit inferior dispensare contra factum & prohibitionem superioris. l. minor autem magistratus. ff. de minor. l. eos. §. ne liceat. C. de usuris. Clemens. ne Romani, de electio. Abb. in consil. 1. colum. 2. lib. 2. Gratiano. poli. 17. Februarij. 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano.

CONSILIVM DE SUMMARIVM.

- 1 Culpa imputatur incipienti.
- 2 Damnum debetur licet culpa leuissima datum sit, quando est culpa in faciendo.
- 3 Culpa leuissima dicitur non prauidere, quod quocunque modo prauideri potuit.
- 4 Culpa imputatur non cogitanti, quod de facili euenire potest.
- 5 Culpa levis dicitur ratione desidia & negligentiae, & non facere in re aliena, quod in sua quis faceret.
- 6 Culpa lata dicitur non facere, quod consuetum est fieri.
- 7 Dolus imputatur ei, qui non utitur remediis opportunis.
- 8 Gladium, quis ita portare debet, ne alteri nocere possit, & dolus praesumitur contra deferentem gladium aliter quam deferre debeat, similiter dolus praesumitur in prohibitis.
- 9 Pronocanti non imputatur culpa in his, quae sunt de genere permissorum.
- 10 Vultus an imputetur deferenti gladium, si eum non deposuit videns alium ad eum venientem causa ludi.

CONSILIVM, XC VII.

### Pro Guigoni Grossi contra Laurentium Collini.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Guigo Grossi de Latrôchia prope Gratianopolim proposuit iudicium civile contra Laurentium Collini Bollangerium seu venditorem panis in ciuitate Gratianopoli vico sancti Laurentij ad persecutionem damnorum, & interesse, quae sustinuit culpa ipsius Collini Rei deferentis vnum cultellum, quo fuit percussus idem Grossi actor, scilicet luctando cum ipso Collini quadam die dominica. Excipit reus quod actor prius luctationem inchoauit, ob id quod actor ipse in culpa videtur. Causa assignata est ad ius coram Specul. domino Alexandro Andheri iudice regio & ordinario praedictae ciuitatis, quaeritur quid iuris? ¶ Videretur dicendum prima fronte Reum absolui debere, & quod imputanda videtur culpa ipsi actori prius incipienti. l. si ex plagis. §. tabernarius. ubi Bart. ff. ad legem Aquilianam. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paup. se. dic. l. quoniam multa facinora. C. ad legem Iul. de vi pub. c. fin. de iureiur. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò condemnari Reus debeat ad damna, & interesse petita, & pro fundamento ¶ considerandum est,

quod hic fuit actum ciuiler actione legis Aquiliae ad persecutionem damni, in qua actione venit culpa etiam leuissima. l. in lege Aquilia, 2. ff. ad legem Aquilianam. quod sine dubio procedit, quando talis culpa committitur in faciendo. l. si cuius. §. denique. ubi Bar. ff. de usufruct. & idem Bart. in l. qui bona. §. cum inter ff. de damno infecto. Alexand. in consil. 50. colum. 4. versic. nec obstat ad hoc si dicatur. lib. 1. Soc. in consil. 54. colum. fin. lib. 4. Sed negari non potest, quin saltem in omnem euentum iste Reus dicatur in culpa leuissima, deferendo vnum gladium continue ad latus more Bollangeriorum in vaginalacera & perforata. Culpa ¶ enim leuissima dicitur, quando quis quocunque modo potuit prauidere, & non prauidit. glo. in §. praeterea, in versic. debet. In sti. quibus mod. re. contrahi. obli. Bar. in l. quod Nerua. ff. de pos. & istam culpam leuissimam Bald. in consil. 404. in isto contractu, lib. 2. appellat, quando quis non adhibet sollicitissimam diligentiam. Sed cui dubium, quod iste Reus poterat prauidere damnis petitis, non deferendo gladium ita denudatum sine vagina debita, & cui dubium, quod si adhibuisset diligentiam sollicitissimam, non detulisset gladium ad eum modum. Poterat enim cogitare danum aut incommodum aliquod facile posse accidere ex tali delatione gladij sine vagina integra. Culpa enim ¶ imputatur ei, qui id non cogitat, quod facile potest euenire. l. qui bona. §. cum inter. & l. in hac. ff. de damno infecto. l. si idem cum eodem. §. fin. ff. de iur. omnium iud. l. habitatores. §. fin. ff. loca. quae iura ad hoc propositum citat Alex. in consil. 52. colum. 2. post med. versic. cum ergo mutatio. libro 6. ¶ Secundo leuissima, sed de leui, ¶ quae culpa levis dicitur ratione desidia & negligentiae secundum glossam in d. §. praeterea, & dicit Bal. in dicto consil. 404. lib. 2. quod levis culpa dicitur, non facere in re aliena, quod in sua quis faceret. Idem dicit Roman. in consilio 426. negotiorum, in secundo & tertio dubio. sed cui dubium, quod iste Reus, si quid in causa propria acturus fuerat, in qua re gladius ille ita detectus, & vagina exutus, damnum fuisset allaturus, eum ipsum gladium pra omnibus depositurus erat, si non eum fatuum aut vitae suae prodigum velimus omnino probare. Itaque cur non eodem modo ante luctationem aliquam gladium ipsum deposuit, aut de gladij ipsius discrimine actorem premonuit? hoc enim non ad diligentissimum pertinet, sed vigilantibus etiam incumbit. ob id non est tractandum de culpa leuissima, & an commissa fuerit faciendo vel omitendo: sed enim agitur de culpa leui, pro qua sine dubio punitur quis indistincte lege Aquilia, non habita distinctione agendo ne, vel omitendo commissa fuerit. ¶ Tercio dico quod ex consuetudine generali, quando aliqui inuicem volunt luctari, arma quaecunque nocitura solent deponere, quod rerum experientia videmus. tunc arguo sic, non facere quod fieri consuetum est, species est non levis, sed lata culpa. l. doli mali. §. fin. ff. de nouatio. quem textum ad hoc propositum allegat Bald. in consilio 463. Statuto communis papiae. colum. 1. lib. 3. quod est repetitum in consil. 436. lib. 5. itaque Reus iste in culpa videtur lata, potius quam leui aut leuissima. ¶ Quarto dico, quod imò dolus considerari potest contra Reum. Nam ¶ in dolo dicitur qui non utitur remediis opportunis ad actum, sed ea omittit, Baldus in consil. 395. Pro domino Dinaldo. columna secunda, libro secundo, per text. in l. idemque. §. si ignorantes. ff. mand. l. fin. §. illud versic. summa ope. C. de temporis appella. sed remedium opportunum in Reo erat, ut gladium tute contereret, non vaginam laceram & perforatam deferret ad futurum aliorum discrimen. Finge luctationem factam non esse, sed casu aliquo Actorem in corpus Rei impulsus, ob id ex occurso & ictu gladij percussus, an non tenebitur Reus tam imprudens & improvidus, qui gladium ita detulit? Profecto iste Reus satis dicitur non fecisse, quod omnes facere debent, nec excusari potest saltem a lata culpa: vnusquisque enim facile potest intelligere, quod eiusmodi inconsiderata delatio gladij denudati damnum potest afferre. ¶ Quinto, ¶ nemo illud negabit, quin gladium ita quod portare debeat, ne alteri nocere possit. argum. text. in leg. 1. §. quod si cum suspenderetur. ff. de his, qui deiecer. vel effu. ergo aliter deferendo quam deferri debeat, praesumitur in dolo Reus. l. dolo. ff. manda. Bartol. in l. tutor qui repertorium, per illum tex. columna 3. ff. de admini. tuto. Similiter nemo negabit delationem gladij denudati esse prohibitam iure naturali, ne alicui damnum inferatur, sed in prohibitis praesumitur dolus. lege prima. & si non conuicij. C. de



de iniur. l. i. C. de Sicut. cap. i. de præsumpt. ¶ Sexto, maxime procedunt quæ scripti, quia testes Rei dicunt, quod est solitus deferre gladium, ideo non potest allegare ignorantiam aut obliuionem tempore luctationis, quod gladij non recordaretur, quem haberet continuè. ¶ Solum superest respondere ad contraria, videlicet, quod culpa videatur imputando actori tanquam prouocanti ad luctationem, quia posito & non concessio, ita sit, dico quod ex hoc culpa imputari non potest, cum luctatio sit de genere permissorum. l. qua actione. §. si quis in collatione. ff. ad legem Aquil. in præmissis autem culpa aliqua considerari non potest. l. Gracchus. C. de adulter. cap. qui peccat. 23. quæst. 4. leges enim supra in contrarium allegatæ loquuntur in prohibitis, in quibus primo incipienti culpa adscribitur, ideo culpa & dolus imputari debent Reo, qui rem prohibitam fecit, id est, gladium ita inconsideratè & stultè portauit, alias sequi posset absurdum, quod si ego incepissem rem permissam, puta ad prandium tecum me obtulissem, quod licitum sit tibi rem prohibitam facere, & noxios mihi cibos ministrare, aut aliter me offendere per dolū aut culpam. & in terminis terminalibus adduco text. secundū vnum intellectum. in c. cōtinebatur, vbi Panor. col. 2. vers. alius intellectus, &c. extra de homicidio, vbi ludus erat licitus, & Laicus qui in clericū insiliit, ipse incēpit, & a falce quam Clericus deferrebat rediens a labore vulnus mortale accepit, dicitur ibi quod Clericus fuit in culpa non deponendo falcem, ideo sine licentia Romani pontificis ad superiorem gradum ascendere, aut in diaconatus officio ministrare non potest, si culpa adscribitur non de deponenti falcem, rem notoriam, & quam insiliens faciliē videre poterat, quid dicemus in eo, qui non deposuit gladium, quem alter videre ita non poterat? Præterea in dicto cap. continebatur laicus, insiliit in Clericum habentem falcem. hic autem nullus fuit insultus impræmeditatus, bene fateor, quod si reus habuisset gladium in bona vagina, ut ferre tenebatur, fortè res habere posset dubitationem. ¶ Non obstat, quod Reus operam dederit rei licitæ, luctando, ob id, quod teneat videtur, si socium percussit præter animi votum, quod respondet, quod licet luctatio permissa sit, delatio tamen gladij sine custodia vaginæ non æquè permissa est per supradicta. Ideo licet operā det quis rei licitæ, tenetur tamē lege Aquilia pro culpa leuissima. Ita Deci. in l. vt vim, col. 4. in si. ff. de iusti. & iure, per text. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. vbi si quis proiciat lapidem in aduersarium animo defendendi, & non aduersarium percutiat, sed alium, tenetur lege Aquilia, quia debebat cautius proicere aut mittere lapidem, ne alium feriret præter offendendum. eodem modo cautius luctari debebat Reus deponendo gladium denudatum, ut ne socium luctantē feriret, ex quo text. decidi videtur præsens difficultas. ¶ Concludo igitur Reum dupliciter aut tripliciter peccasse: primo, quia detulit gladium eo modo. secundo, quia non denunciavit actori, ut cauere ab eo. tertio, quia non deposuit ante luctationem, maxime, quia non fuit probatum, quod coactus fuerit Reus ad luctandum, illa enim posicio manus super humeros abhorret ab omni coactione. 18. Februarij, 1541. & ita fuit iudicatum & confirmata sententia per curiam supremam Delphinatus, die 14. Augusti. 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Cōditio si decesserit sine liberis apposta in substitutione deficit liberis natis, licet ipsi postea moriantur sine liberis, quod qualiter procedat hic omnino vide. & num. 4.
- 2 Affectio maior habetur ad natos quam ad nascituros.
- 3 Grati censentur expressè vocati, quando testator aliter procedit faciēdo plures gradus substitutionum.
- 5 Substitutio non extenditur ad alias personas, vbi sunt verba restrictiua.
- 6 Verba in casu predicto sunt restrictiua, & impediunt extensionem fieri ad alium casum.
- 7 Grauiamen nominatim iniunctum vni ad alios non extenditur.
- 8 Distis, est verbum restrictiuum, ideo vbi fit mentio de dictis heredibus, non veniunt heredes heredum.
- 9 Nepotes non veniunt appellatione filiorum, quando testator se retulit ad filios certos aut nominatos.
- 10 Substitutio compendiosa facta pupillo restricta ad bona testatoris non comprehendit pupillarem.
- 11 Relatio debet fieri ad præcedentia, referendo singula singulis.
- 12 Substitutio facta in ultimo gradu modis præmissis refertur ad omnes

substitutiones præcedentibus referendo singula singulis.

- 13 Extensi censetur prohibita de persona ad personam, quando non agitur de trahendo verbum ad sensum, quem comprehendere potest.
- 14 Restrictiua verba restringunt dispositionem etiam fauorabilem.
- 15 Remotior quandoque est melioris conditionis quam proximior.
- 16 Substitutio generaliter facta trahi non debet ad casum, in quo prouiso specialis facta est.

CONSILIUM XCVII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis & potens Fraciscus de Bellacomba, alias de Podio domus Murinesij condidit testamentum anno 1463. & die 9. Iunij, in quo instituit nobiles Gileum & Brunellū seu Gabrielem eius filios heredes vniuersales, & eorū filios masculos substituendo ipsis heredibus, si decederent sine liberis. superiūventes suos liberos masculos, & si ambo decederent sine filiis, Gilletto substituit Antoniam eius filiam, & Brunello substituit Catharinam, etiam eius filiam, & earum liberos masculos. & ipsis ambabus decedentibus sine liberis, primo reliquit vsumfructum ipsorum bonorū cuidam dominæ Abbatisse eius forori, & vni eius filiarū moniali, & post decessum earundem Abbatisse & monialis, in casu prædicto adueniente dictis Antonie & Catharinæ, substituit nobiles Hennerium & Florimundum de Podio & suos filios masculos in certis bonis, & in aliis bonis nobile Antonium Bonifacij & suos filios masculos & successiue fecit plures substitutionum gradus & vltimo loco substituit hoc modo: & si contingeret omnes supra nominatos ab humanis decedere modis præmissis, idem testator eisdem substituit & substitutum esse voluit propinquiorē in genere & gradu parentelæ suæ. Contingit casus, quod filij testatoris omnes decesserunt sine liberis, similiter decessit Catharina eius filia sine liberis: Antonia autē soror Catharinæ & filia testatoris reliquit nobilem Ioannem Robbe dominum Miribelli. Deinde decessit dictus Ioannes sine liberis. Queritur, an per mortem dicti Ioannis locus esse dicatur sequentibus gradibus substitutionum. ¶ Breuiter non est hic tractandū, an euenerit substitutio per mortem Catharinæ, quæ decessit sine liberis iuxta materiam. l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. & l. pen. C. de impub. quia cum superuixerit Ioannes Robbe expressè vocatus ipse admissus fuit, itaque solum videndum est, an etiam, ipse Ioannes Robbe dicatur grauatus in fauorem aliorum in sequentibus gradibus vocatorum. ¶ Videretur dicendū quod sic nam licet Oldrad. in cons. 1. velit, quod vbi sit substitutio alicui, si decesserit sine liberis, illis natis deficiat, licet liberi postea moriantur sine liberis, de quo per modo. in l. in substitutione. ff. de vulg. & pup. & in l. cum quis. C. de insti. & substi. & alibi sapissime. Istud tamen non procedit, quando tales liberi fuissent vocati, quia tūc etiam ipsi liberi dicuntur grauati. Guido Papius decis. 531. Decius in cons. 270. circa fin. in cons. 95. ad fin. Similiter non procedit opinio Old. quando agitur de bonis, quæ ad extraneos heredes transmitti non consueuerunt. Paul. de Cast. in cons. 343. quia ex allegationibus. col. 2. circa med. lib. 1. vbi idem quando apparet de mente testatoris, quod noluit res seu bona ad heredes extraneos transmitti, idem voluit Curt. iunior, licet Paulus non alleget, in cons. 121. colum. 7. vbi, quod opinio Old. non procedit, quando in vltimo gradu substitutionis sunt vocati agnati, vel quando esset prohibitio de non alienando. Sed in casu nostro enixè videtur apparere de voluntate testatoris, quod noluerit transire bona ad heredes extraneos, patet: quia primo consuluit agnationi, secundo in defectum agnationis vocauit cognatos, & post plurimos substitutionum gradus vocauit propinquiorē de parentela seu genere suo, ergo apparet, quod voluit bona inter coniunctos conseruari, quod fieri non potest, nisi liberi filiarum dicantur grauati. ¶ Præterea si grauauit pater filias in fauorem cognatorum, a fortiori t. censendū est grauasse filios filiarum remotiores & nondum natos, ad quos affectionem tantam verisimiliter non habebat. l. qui filiabus. ff. de leg. 1. l. Titius, & l. idem prætor. ff. de suis & legitimis. & si de tali casu fuisset testator interrogatus verisimiliter idem deposuisset, ergo pro expresso haberi debet. gl. & Bal. in l. tale pactū. §. si. ff. de pact. l. Titius. §. Lucius, vbi Paulus de Cast. & Alexand. ff. de lib. & posthum. l. finali. C. de posthum. hered. instit. ¶ Postremo t. considero, quod iste testator facit (ut dixi) plurimos substitutionū gradus, & vbi aliquos vocauit, semper vocauit etiam eorum liberos,



liberos, quibus tamen liberis expressam substitutionem nullam fecit, & tamen satis videtur constare de mente testatoris, quod voluit gravare etiam liberos, alias tot & tantos substitutionum gradus non verisimiliter fecisset. Proinde satis est, quod de mente testatoris videatur expressis apparere. I. in conditionibus primum locum. ff. de condi. & demonst. l. 1. C. de lib. prater. cum similibus. & praevisse considerationes in terminis istis videntur esse de mente Socin. in consilio 250. in secundo dubio, lib. 2. ¶ In contrarium vero argui potest, quod imò Oldrad. opinio locum habeat, & etiam in casu, de quo arguitur, non obstantibus memoratis limitationibus aut declarationibus ad illud Oldrad. dictum. & in primis ¶ considero, quod dictum illud Oldrad. communiter tenetur, ut patet ex not. per Moder. in locis supra allegatis. & idem voluit Paulus de Cast. licet Oldrad. non alleget, in consilio 324. super secundo puncto, columna 2. post med. lib. primo. & in consilio 97. Ne improprie lib. 2. Decius in consilio 205. column. penulti. in consilio 208. columna 3. in consilio 269. column. 6. in consilio 270. column. 2. in consilio 237. column. 1. & alibi sapientissime. ¶ Itaque solum restat confutare allegata in contrarium, imò quod istud non procedit, quando filij positi in conditione essent etiam honorati, quia ipsi etiam censentur gravari, sed ¶ dico, quod ista limitatio seu declaratio non procedit, quando apparet testatorem se restrictisse ad vocatos primo loco, tunc enim non extenditur substitutio ad eorum liberos, licet etiam vocatos, ut probatur ex his, quae Decius scribit in consilio 63. col. 1. in consilio 89. col. 3. vers. postremo praedicta conclusio. in consilio 227. column. 2. in consilio 287. column. 4. in consilio 291. column. 3. vers. his praemissis. in consilio 384. column. fin. vers. cul. tertio non obstat. & in consilio 314. in l. fi. co. 1. in fin. C. de instit. & subst. & in l. quamvis, col. 1. circa med. C. de impub. Socin. in consilio 259. col. 3. libro 2. Alexand. in consilio 31. col. 2. circa fin. in quibus locis habetur, quod ubi substitutio extenditur ad casum non expressum, seu ad personas non expressas, cessat tamen extensio, quando apparet testatorem se restrictisse ad certum casum, ideo substitutio vulgaris licet de sui natura comprehendat duplicem casum voluntatis & impotentiae, istud tamen locum non habet, quando testator substituit vulgariter in vno casu per verba restrictiva, puta tunc aut eo casu, notatur per Moder. in locis supra memoratis, allegat Anch. & Roma. & alia, de quibus per eos. Sed in proposito nostro dico testatorem substituisse Antoniae & Catharinae filiabus suis per verba restrictiva, ut infra ostendat, igitur talis substitutio ad liberos earum extendi non potest

6 per supradicta. ¶ Quod autem substitutio facta Antoniae & Catharinae habeat verba restrictiva, probatur primo ex illis verbis, in casu praedicto eveniente, quae verba sunt restrictiva, & impediunt extensionem fieri in substitutionibus. Ancharan. in consilio 356. Ex serie testamenti, column. 2. vers. 1. hoc probat. Roman. in consilio 131. Prima dubitatio. & in consilio 138. Noua superuenit, quae consilia allegantur per Deci. in dictis consiliis, sed ultra Decium allego Bald. in consilio 57. Item instituto, col. 2. lib. 2. Socin. in consilio 5. column. 2. ad fin. lib. 3. Ioan. de Ana. in consilio 66. col. 3. post med.

7 ¶ Secunda restrictio arguitur, quia testator non simpliciter substituit post mortem Antoniae & Catharinae, casu quo decederent sine liberis, sed gravamen ipsum nominatim iniunxit eisdem Antoniae & Catharinae eas propriis nominibus gravando, ergo ad earum liberos tale gravamen extendi non videtur, iuxta not. per Doct. maxime Moder. in l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. circa illum articulum, cui censeatur iniunctum gravamen, an pupillo an venientibus ab intestato ac, sciendum an in legitima apponi gravamen potuerit, in qua difficultate concludunt Doct. communiter, quod in dubio censentur gravati venientes ab intestato, nisi gravamen ipsum pupillo nominatim iniunctum sit, quia tunc pupillus tantum censeatur gravatus. Eodem modo in proposito nostro, licet in dubio censeantur gravati, etiam liberi Antoniae & Catharinae, quando expresse fuerunt vocati, tamen ex quo filiae ipsae Antonia & Catharina nominatim & expresse gravatae fuerunt, extendi non debet gravamen ad earum liberos, quia verba gravaminis videntur clara, à quibus recedi non debet. I. non aliter, ff. de leg. 3. ¶ Tertia restrictio sumitur ponderando verbum illud, dictis, dum substituit dictis Antoniae & Catharinae, quod verbum, dictis, est restrictivum, iuxta not. per Doct. in l. fi. C. de her. inst. ubi licet appellatio heredu veniat heredes heredu istud tamen fallit, quando testator prius nomi-

nasset aliquos heredes, & deinde aliquid in eis disponeret appellando dictos seu superscriptos heredes, non de heredibus heredu. idem habetur in l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulgari. igitur cum substitutio expresse & nominatim facta fuerit dictis Antoniae & Catharinae, ad earum liberos extendi non videtur, ubi alias venirent liberi in substitutione. ¶ Quarto, ¶ pro restrictione considero, quae habentur per Doct. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. ubi circa illum articulum an veniant nepotes appellatione filiorum, ita quod gravatis filiis censeantur gravati nepotes, concludunt communiter appellationem filiorum ad nepotes non extendi, quando testator se retulit ad filios certos & nominatos, vel nomine proprio, vel arctatiue, puta, instituo filium, qui mihi infra decem menses nascetur. idem tradit Bal. in consilio 202. Non continetur. l. 4. Iacobus But. inter consilia eiusdem Bal. in consilio 364. Paterfamilias. lib. 4. dictus Bar. Veronensis in consilio 7. col. penult. circa med. Cur. iunior praeceptor meus in consilio 57. sed in casu nostro nomina filiarum gravatarum expresse ac in individuo descripta fuerunt, ergo gravamen eis ita iniunctum ad nepotes testatoris extendi non debet. ¶ Quinto, ¶ nos habemus quod substitutio compendiosa simpliciter facta pupillo comprehendit omnes substitutiones vulgarem, pupillarem & fideicommissariam, expresse verbis generalibus, in tantum ut pupillaris in ea contehta matrem excludat. Bart. & Doct. in l. Centurio. ff. de vulg. & in l. precibus. C. de impub. Istud tamen locum non obtinet, quando substitutio talis restringitur ad bona testatoris, quia tunc non comprehendit pupillarem. Bal. in l. praecib. col. 1. 2. in si. vers. praeterea attende. C. de impub. Anchara. in consilio 8. column. 2. Alez. in consilio 45. column. 5. ante med. vers. cul. fortificantur praedicta. lib. 1. Aret. in consilio 154. Periculosum. column. 7. circa med. vers. cul. nec obstat doctri. Bart. Socin. in l. 1. col. 7. post med. vers. cul. aliquando & quinto. & col. 1. vers. cul. ne obstat, quod talis substitutio. ff. de vulgari. Decius in l. pen. in l. no. C. de impub. Corn. in consilio 262. col. 2. lib. 1. in consilio 95. column. 3. in consilio 152. column. 5. num. 26. & column. sequen. num. 31. lib. 2. in consilio 93. column. 2. ad fin. lib. 3. & in consilio 205. column. 2. lib. 4. Eodem modo licet substitutio possit comprehendere, etiam filios filiarum honoratus a testatore, tamen ex quo fuit restricta ad filias tantum, quae nominatim gravatae fuerunt ad filios earum extendi substitutio non debet. ¶ Sexto considero, quod testator in ultimo gradu substitutionis dixit, si contingeret omnes supra nominatos ab humanis decedere modis praemissis &c. ex quibus verbis declaravit testator voluntatem suam, quod intenderet esse locum sequentibus gradibus substitutionum, si omnes supranominati modis praemissis decederent, quae ¶ verba modis praemissis debent referri ad omnia praecedentia referendo singula singulis. glossa in l. si negotium. C. de negot. gest. in l. §. si autem sub conditione. C. de cadu. tollen. & in l. fin. ubi Ange. C. de fideicommiss. & sic intelligi debet ultima substitutio, modo praecedentes substitutiones fuerint purificatae iuxta earum formam & tenorem, & sic purificatis conditionibus apposis in praecedentibus substitutionibus, sed praecedens substitutio facta Antoniae & Catharinae deficit, quia Antonia reliquit filium, nec potest dici evenisse casum substitutionis per mortem Catharinae sine filiis, quia, ut dixi, eo casu purificata fuit substitutio in favorem Antoniae, si supervixit, aut eius filij Ioannis Robbe in favorem aliorum posteriore loco vocatorum ad substitutionem, itaque cum secundum modos praemissos substitutiones purificatae non fuerint ad verba & mentem testatoris, cessare debent sequentes substitutionem gradus, & quod ¶ ista verba modis praemissis, apposita generaliter in ultimo gradu substitutionum debeant referri ad omnia praecedentia, referendo singula singulis, & considerando, ut supra dictum est, in terminis substitutionis, tradit Dec. in consilio 186. col. 3. & in terminis nostris tradit idem Dec. in consilio 211. col. 4. vers. non obstant allegata, in consilio 384. column. 2. circa fin. ¶ Septimo considero, ¶ quod hic agitur de extendendo substitutionem factam filiabus ad nepotes, & sic de personis ad personas, quae extensio videtur de iure prohibita. c. sane, de priuil. c. petiisti. 7. quae st. 1. Abb. in consilio 57. col. penult. libro 1. Aret. in l. Gallus. §. & quid si tantum, column. 2. ff. de libe. & posthum. las. in l. cum res, column. 3. in sexto notab. ff. de leg. 1. Decius in consilio 85. column. 4. in consilio 291. column. 3. in consilio 218. col. 4. in consilio 314. column. 2. & in consilio 387. column. 2. ad fin. Alexand. in consilio 31. column. 2. ad fin. ubi quod extensio non fit de



fit de persona ad personam, etiam ex tacita & verisimili mente disponentis, & ista conclusio sine dubio procedit, quando non agitur de trahendo verbum ad sensum, quem comprehendere potest. Curtius iunior in cons. 113. colum. 4. sed hic verbum, filiarum nominibus propriis expressarum nepotes comprehendere non potest, ergo ad eos substitutio extendi non debet. ¶ Octavo ¶ confidero, quod ubi in aliqua dispositione sunt verba restrictiua, illa restringunt ipsam dispositionem, etiam fauorabile. l. penult. C. de leg. per quem tex. ita dicit Bald. in consilio 262. Recolo, in fin. lib. 1. quod est repetitum in cons. 456. lib. 5. sed hic sunt verba multiplicia restrictiua, ergo substitutio ita restrictiue facta filiabus ad earum liberos extendi non videtur. ¶ Tenendo hanc opinionem solum superest ad contraria respondere, ad quae satis apparet responsum ex praemissis, sed respondeo specialiter & ad primum, quod dictum Oldr. non procedit, quando filij positi in conditione essent vocati, respondendo, quod illa limitatio non procedit quando in substitutione essent verba restrictiua, quia limitatur & restringitur substitutio ad limites suos, ut supra dictum est, ubi etiam ostendimus de verbis ipsis restrictiuis. Secundo respondeo, quod dictum Guid. Papij & Decij non videtur verum, quia Oldrad. non fundat eius dictum, quod filij positi in conditione non fuerint vocati aut onerati, sed ex eo solum quod ad eos grauamen relatum non est. argumentum enim Guid. Papij & Decij bene infert, quod ubi tales filij sunt vocati, ergo possunt grauari, sed non infert, quod ex eo solum, quod sunt vocati, censeantur grauati, & profecto si videantur Guid. Papius & Decius pro eorum dicto & limitatione nihil allegant. iam Deci. dum eo modo vult restringere dictum Oldr. aperte illud destruit, quia in casu Oldr. filij heredum erant expresse vocati & substituti, ut apparet ex eius themate & narratione facti. Imo Decius fuit sibi contrarius, ut patet in eius cons. 208. col. 2. post med. ver. ulterius omissis generalibus. in cons. 269. columna 5. in fin. vers. venio igitur ad secundum. in cons. 287. in primo dubio. in consilio 292. columna tertia, post med. vers. venio igitur ad substitutiones. & in consilio 585. in quibus consil. Deci. sequitur dictum Oldr. in consilio 21. & tamen in casibus illorum consil. Decij, filij positi in conditione erant vocati, si bene videantur verba facti. nec obst. Bar. in l. Centurio, alleg. per Guid. Papium, quia Bartol. non dicit, quod substitutio extendatur post mortem filiorum positorum in conditione, nisi expresse id dicatur, quia in casu Bart. substitutio facta erat, etiam post mortem filiorum. ¶ Ad secundum, quod dictum Oldr. non procedit, ubi aliter apparet de voluntate testatoris. respondeo & fateor verum id esse, sed dico non apparere hic de voluntate testatoris, quod voluerit grauare filios filiarum, imo apparet de voluntate contraria, ex quo grauamen nominatim filiabus imposuit, & ex quo verbis restrictiuis in substituendo usus est per supradicta. ¶ Non obstat tertium, quod testator in ultimo gradu substitutionum vocauit propinquiorem de genere aut parentela sua, quia istud obstat, ubi simpliciter vocasset, sed hic vocauit, si omnes supra nominati decederent modis praemissis. Ex quibus verbis arguitur voluntas testatoris, quod voluerit conditiones ipsarum substitutionum omnino & praecise impleri declarando, ut supra. ¶ Non obstat quartum, quod si grauauit filias, a fortiori dicendum est, quod grauare voluerit nepotes remotiores, quia istud argumentum nullo modo considerari potest in hac materia fideicommissi odiosa, patet, quia attento hoc fundamento sequeretur, quod dictum Oldr. in dict. cons. 21. raro vel nunquam procederet, & quod extensio fieri posset de personis ad personas, & quod grauamen iniunctum filiis extenderetur ad nepotes. ¶ Secundo respondeo, quod vna coniectura tollit alteram, & fortior tollit debiliorem. l. diuus, ubi Bar. ff. de rest. in integ. c. accedentes, de crim. falsi. sed hic apparet de contraria & fortiore coniectura ponderando verba restrictiua, de quibus supra. ¶ Tercio ¶ respondeo, non esse semper inconueniens, ut remotior melioris sit conditionis quam proximior. Alexand. in consilio 38. col. fi. lib. 6. Brunus Astensis in cons. 10. col. 2. Alexandr. in consilio 22. ¶ Ad quintum & vltimum potest responderi negando voluntatem testatoris fuisse, quod liberi expresse grauatorum ipsi etiam censeantur grauati, ex quo locutus fuit testator per verba restrictiua. ¶ Ista causa fuit disputata, postea inter aduocatos vtriusque partis sub tractatu concordiae coram dominis arbitris, & pro parte domini actoris dicebatur, quod veniebat ex vltima substitutione, quia omnes alij

decessissent, sed respondebatur, quod vltima substitutio facta erat post mortem domini actoris, ob id impossibile esset eum venire ex vltima substitutione. ¶ ¶ Secundo, quod ipse actor specialiter fuerat vocatus tanquam de liberis nobilium Henerij & Florimondi de Podio, ideo quod substitutio generalis vltimo loco facta non trahitur ad causam, in quo specialis prouisio facta est. l. doli clausula. ff. de verb. oblig. & in terminis substitutionis, tradit Dec. in l. precibus, col. 1. post med. C. de impub. ubi quod substitutio compendio sa generaliter facta non comprehendit vulgarem, de qua prouisio specialis facta est. ¶ Tercio, posito & non concesso, venire posset agens ex vltima substitutione, adhuc videbantur ob stare considerationes supra factae circa illa verba modis praemissis. ¶ Iste casus difficilis est, quia arguitur de interpretando voluntatem testatoris, circa cuius interpretationem sepe numero erratur cum illa non videatur. Bald. in l. precibus, col. 7. C. de impub. Ias. in l. licet Imperator, ad finem quarti notabilis. ff. de leg. 1. illa tamen interpretari debet ex arbitrio & opinione viuientium, dicit tex. in l. quoniam. C. de natu. lib. ideo considerandum est, an viuens agentem vocaturus esset, si testatoris loco sit positus, & bonum esset ad concordiam descendere. & pro alia parte, quod imo etiam liberi liberorum dicantur grauati, facit fundamentum supra factum. vltimo loco pro alia parte, vers. postremo confidero. nam ex quo testator digressus est ad plures gradus substitutionum, videtur apparere de mente testatoris, quod voluerit tales liberos grauare, sicut dicitur, quod filij positi in conditione censeantur vocati, quando testator digreditur ad plures gradus substitutionum. Anch. in cons. 74. Contra Philippum. Alex. in cons. 64. col. fi. lib. 5. Barb. in repe. l. cum acutissimi, chart. 27. vers. aggredior nunc secundam dubitationem. C. de fideicommiss. Cur. senior in cons. 52. col. 9. vers. si ita est ut conclusimus. Ias. in cons. 40. in fi. lib. 3. & in cons. 108. col. 3. in fi. lib. 4. Curt. iunior in l. nu. 14. C. de pactis, ubi focer meus Purpura. circa fin. & idem Curt. iunior in cons. 16. col. 3. in fi. Gozad. in cons. 64. col. 2. post med. Ioan. Ant. Rubeus, Alex. in cons. 28. col. pe. in fi. & licet contra Ancha. teneant multi Moder. & de eius dicto dubitet Ias. Curtius iunior, imo illud reprobet. Cur. senior. consulendo & sibi contrariando, tamen concurrentibus, aliis coniecturis, de quibus supra, sine dubio illud videatur procedere. Gratianopoli, 19. Febr. 1541. Aymo Craucta de Sauliano.

S V M M A R I V M

- 1 Indicia ad torturam quae & qualia esse debeant.
- 2 Testis dicitur deponere in causa propria, quando commodum vel incommodum ad eum pertinere potest, vel quando tractat de exonerando.
- 3 Testis dicens se ab aliquo verberatum aut iniuriatum praesumitur eius inimicus.
- 4 Indicium ad torturam ut probetur per vnum testem, debet esse testis omni exceptione maior inuulnerabilis & indubitatus, & cui nulla coniectura resistat.
- 5 Mulier in casibus, in quibus ad testimonium admittitur, non dicitur omni exceptione maior.
- 6 Testis attestanti de facto suo proprio sine aliquo eius interesse magis creditur.
- 7 Periurus dicitur testis deponens super eo, quod ignorat.
- 8 Periurium circa extranea, aut ea, quae negotium principale non respiciunt, inficit testimonium, quando iurauit testis dicere veritatem super interrogatoriis faciendis.
- 9 Testis deponens de actu, facto de nocte ad lumen luna, facile fallitur.
- 10 Testis defectus suppleri non potest per alterum testem, etiam defectuosum.
- 11 Fama bona rei inquisiti aut accusati tollit suspensiones contra eum existentes.

CONSILIUM XCIX.

Pro Ioanne Comitis de Rocheta



IN VINO subsidio ex corde postulato. Ioannes filius Simondi Comitis de Rocheta diocesis Vappincensis detinetur in carceribus portae troynae Gratianopolis ad instantiam domini Prioris de Rometa & aliorum consortium ob causam asportationis bladi decimarum tempore nocturno, & aliorum criminum, de quibus in actis. Contra quem reum deposuerunt



deposuerunt Iacobus Meyronis & Maria vxor Arnulphi Eynaudi. Pars fiscalis & denunciatus petierunt reum torqueri, quæritur an probata dicantur indicia ad torturam, ¶ Puto breuiter concludendum quod non, & præmitto, 1. ¶ quod indicia ad torturam debent esse certa, probabilia & verisimilia. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. nec sufficiunt indicia leuia perfunctoria, quæ pluribus modis possunt interpretari, & debent esse indicia tanquam luce clariora in sua specie indiciorum. Bald. in consil. 259. Verba inquisitionis. colum. 1. ad fin. lib. 1. Alibi scribit idem Bald. in consil. 72. colum. 1. lib. 3. quod esse debent indicia probabilia & verisimilia, adeo quod iudex sit quasi certus, quod suo arbitrio relinquitur. idem Bal. in consil. 402. Quæritur an per solam diffamationem, colum. 2. lib. 5. dicit, quod indicia debent esse clara non perfunctoria, & quod ex diuersis non surgit indicium vnum perfectum. & dicit idem Bald. in consilio 515. Quidam fuit interfectus. colum. 1. ad fin. libro 5. quod esse debet indicia certa, verisimilia, & probabiliter concludentia, sed ex istis duobus testibus surgere non videntur indicia eiusmodi, & primo quoad testimonium Iacobi Meyronis illud multipliciter reprobatur. Primo, quia deponit in facto suo proprio, & in causa propria laturus commodum ex suo testimonio, si crimen probetur, cum agere possit actione iniuriarum contra ipsum reum, a quo percussus & vulneratus se asserit, ob id repelli debet. l. nullus. ff. de testibus. l. omnibus. C. eodem titulo & quod ¶ talis testis dicatur deponere in causa propria, ex eo, quod commodum vel incommodum ad eum pertinere potest, tradit Bald. in consil. 227. Quando pro debito. lib. 5. imò dicitur testis deponere in causa propria, ex eo solum, quod tractat de se exonerando, vt repellatur. l. deferre. §. idem decreuerunt, vbi Barto. ff. de iure fisci. Paulus de Cast. in consilio 301. Ad bene examinandum. in ultimo dubio, lib. 1. ¶ Secundo ¶ repelli debet iste testis, quia ex verbis suis ostendit se inimicum istius rei, a quo se verberatum & iniuria affectum asserit, sed inimicus repellitur a testimonio, ita in terminis terminantibus de teste, qui ab aliquo percussus se dicit, tradit Alexan. in consil. 99. lib. 1. Aretin. in consil. 122. colum. 2. versic. & vnus est inimicus inquisiti. & idem Alexan. in consil. 152. col. 3. versic. diminuitur etiam de fide. lib. 7. ¶ Tertiò repelli debet iste testis tanquam mercenarius ipsius partis denunciantis pro colligendis & custodiendis decimis. glo. & Doctor. in c. in literis, de offic. delega. ¶ Quartò non est testis idoneus iste Iacobus Meyronis, quia tractat de se exonerando. Nam obligabatur ratione reddere de istis decimis tanquam locator operarum circa ipsas decimas, & nisi ita esset vt deposuit, ipse teneretur, quo casu succedit qd dixi supra de teste, qui tractat de se exonerando, allegando tex. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci. ideò super isto teste vis aliqua fieri non debet. Admittitur tamē testis tractans de se exonerando in odium dolosi administratoris non exhibentis librum rationum, puta serui laboratores in facturas pupilli contra tutorem. Bart. in consilio 150. colum. 2. in fin. ¶ Solum superest testimonium illius Mariæ Eznaudæ, sed non disputando, an mulier de iure ciuili possit esse testis in causa criminali, de quo per Socin. in consil. 54. colum. 2. lib. 3. latè Decius in l. 2. ff. de reg. iur. num. 27. & pluribus sequen. dico quod ex pluribus testimonium istius Mariæ non facit indicium ad torturam. Primo, ¶ quia vt vnus testis faciat indicium ad torturam, debet esse omni exceptione maior. d. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. vbi Bal. & idem Bal. in d. consilio 259. verba inquisitionis. colum. 1. ad fin. lib. 1. quod vnus testis vt faciat indicium ad torturam, debet esse inuulnerabilis, id est, qui nulla exceptione vulnerari possit, idem Bal. in consil. 41. Præsupposito statuto, in fin. lib. 5. quod testis vnus, vt indicium ad torturam faciat, debet esse indubitatus. idem voluit Angel. in l. fin. C. de quæstio. Alexan. in consil. 124. col. 2. versic. in proposito etiam dicit. lib. 6. vbi licet vnus bonus testis faciat indicium ad torturam, istud tamen fallit, quando aliqua alia coniectura resisteret, tradit Dec. in c. tertio loco, colum. penult. de probat. in consil. 37. colum. 4. Iaf. in rep. admonendi, colum. 69. versic. benefacit, quod in simil. ff. de iureiuran. prope num. 147. sed ista ¶ testis ex eo solum, quod est mulier, non dicitur testis omni exceptione maior. Veronensis. in consilio 32. Quidam rustici. colum. 2. Alexan. in d. consil. 99. lib. 1. & in consil. 176. lib. 2. refert & sequitur Deci. in l. 2. columna quarta, versic. & casu quo mulier. ff. de regulis iur. ¶ Secundo dici non potest testis omni exceptione maior, quia ex depositione sua reputat sibi illatam iniuriam per

reum & prætenfos eius socios, ex his, quæ scribit Alexan. in d. consilio 99. lib. 1. ¶ Tertiò ista mulier reperitur periura, nam deposuit, quod ea nocte cognouit ad voces Iaymonam vxorem Ioannis Ferrandi, quæ interrogauerat ipsam testem, si viderat eius porcos, & tamen ipsa Iaymona interrogata super hoc, illud negauit, & pondo quod fuit producta in testem ista Iaymona ad instantiam partis denunciantis, quæ propterea eam reprobare non potest. l. si quis testibus. C. de testibus. Cui ¶ Iaymonæ attestanti de seipsa, & de facto suo proprio magis credendum est, quam ipsi Mariæ attestanti intrepidè de persona aliena, & de facto alieno, & maxime quia ipsa Iaymona in eius depositione nullum prætenso interesse. Innocen. in c. inquisitione, de accusa. Anton. de Butr. in cap. cum causam, de testibus. Paulus de Castro in consilio 186. In causa quæ vertitur Pissis. colum. 3. & in consilio 331. in causa Syluestri. columna 3. circa fin. lib. 1. Aretin. in consilio 71. Diligenter & mature. columna secunda, versic. secundò conuincitur. ipsa autem Maria testis prætenso interesse ratione iniuriæ & obmetum sibi incussum, & verisimile est, quod vlcisci vellet si posset. facile enim mulierum ingenium ad vindictam tollitur, quod ipsa rerum experientia videmus, & sicut fuit nimium audax & temeraria ista Maria testis affirmando omnino & præcisè, quod Iaymonam prædictam ad voces cognouisset, ita præsumendum est, quod temeraria affirmauit de ipso reo quem antea non nouerat, regula, semel malus, libro 6. ¶ Et si dicatur ex hoc ista mulier periura dici non potest, ¶ quia fieri potest, quod crederet illam mulierem petquirentem porcos esse Iaymonam. Respondeo, quod ex hoc a periurio excusari non potest, quia testis deponens circa id, quod ignorat, dicitur periurus. Socin. in consilio 56. colum. 3. versic. secundum quod videtur obstare. lib. 4. Corne. in consilio 105. colum. 3. versic. constat enim. num. 9. lib. 3. in consil. 157. columna 2. circa med. lib. 4. Pro hoc bonus text. in l. Iulianus, ibi, sed non debuit falso quod ignorabat asserere. ff. de acti. empti. ex quo text. optimè probatur, quod arguitur dolus contra asserentem illud, quod ignorat, & illum text. ad hoc citat Paulus de Cast. in consil. 429. in quadam informatione. colum. 6. circa prin. lib. 1. est verum quod Anchar. in consil. 24. Visa inquisitione, colum. 2. voluit talem testem excusari a falso, si aliàs verum dicat, & quod solum dicitur temerarius & nimium credulus, cuius dictum sequitur Soci. in l. si is qui 200. §. vtrū, col. pen. in fin. ff. de reb. dub. & sequuntur Anch. & Socin. in eo, qui deponit & affirmat, quod ab alio dici audiuit, credens ita esse, aliàs autem arguitur dolus & temeraria assertio. glof. & Doct. in l. 2. ff. quod quisqu. iur. Calca. in consil. 25. col. 3. in fi. ¶ Sed dicit aliquis, ista falsitas seu istud periurium non est circa negocium principale, quia nihil ad causam principalem, an illa Iaymona porcos perquireret vel non. Respondeo, ¶ quod periurium testis inficit eius testimonium, licet committatur circa extranea, & ea quæ ad negocium non pertinent, quando iurauit dicere veritatem super interrogatoriis faciendis. Innoc. & Doct. in c. fraternitatis, de hæreti. habetur in l. si ex falsis. C. de transact. Alex. in consil. 8. col. 3. versic. præterea dictum & testimonium Deodati, lib. 6. ¶ Quartò non est ista testis omni exceptione maior, nam fateretur quod antea non sapè viderat ipsum reum, nec appellari audierat, & sic in effectu, quod reum ipsum cognitum non habebat, itaque non est verisimile, quod tempore noctis, quo se turbatam videbat reum ipsum ita perfecte (vt asserit) cognoscere potuerit etiam quando luna luceret. Benè fateor, quod si antea cognitum reum habuisset, in lunæ claritate facile intelligere de eo potuisset. Sed quod extraneum & incognitum per noctis tempus ad lunæ lumen turè & verè possum intelligere, & omnino cognoscere hoc difficile est, maxime in muliere, cuius animus ad leuia quæq; mouetur, & quæ, vt supra dixi, audacter nimium & temerariè affirmauit de Iaymona prædicta. Pro ¶ hoc adduco Corn. in consil. 217. col. 2. circa med. lib. 1. vbi, quod testis deponens de actu facto, de nocte ad lumen lunæ facile fallitur. ¶ Et si dicatur, defectus istius testis videtur suppleri ex testimonio Iacobi Meyronis per ea, quæ habetur in l. prætor. §. cogentur. ff. de eden. Respondeo, ¶ quod Iacobus Meyronis est omnino inhabilis ad testimonium, quia in causa propria, & quia inimicus, vt supra dixi, quo casu ex eius testimonio iuari non potest testimonium alterius imperfectum aut defectuosum. Effet enim absurdum, quod vnus testis omnino inhabilis, & qui ipse auxilio & suppletionem aliorum indiget vitia & defectus possit



fit supplere. quomodo enim fidem aliis testibus addere poterit, quam ipse non habet? regula, nemo plus. & in terminis adduco Alex. in consilio 93. vers. nec potest dici. lib. 6. vbi ad hoc, ut vnus testis suppleat defectum alterius, requiritur quod sit bene idoneus & integer, imò valde dignus, idem dicit Corn. in cons. 172. col. pe. nu. 20. lib. 2. Deci. in c. causam quæ, col. 1. de offi. delega. & dixi supra in cons. 6. col. pen. post med. Idem tradit Dec. in cons. 133. col. 3. vers. nec prædictæ conclusioni obstat. Ias. in l. si constante, col. 7. in si. vers. ego ultra scribentes. ff. solut. mat. vbi Ias. quod requiritur, ut testis sit valde dignus & magnæ fidei. Ideò videmus, quod dictum vnus testis non coadiuuatur, nec suppletur ex aliis testibus sibi contrariantibus. Alex. in cons. 32. col. 2. in prin. & in fine cons. li. 6. Similiter testium defectus non suppletur per numerum, quando sunt testes, qui omnino repelluntur. Alex. in cons. 57. col. pen. in cons. 177. col. fi. & in cons. 181. col. pen. lib. 7. Cor. in cons. 333. col. 7. in si. vers. item sunt multi ibi, non autem dico. lib. 1. quod procedit etiam in causa non magna, quando testes omnino & ipso iure repelluntur. Ias. in l. prætor. §. regentur, col. 2. ff. de ede. & si bene considerentur omnes Doct. loquentes de hac materia, semper dicunt & loquuntur, quod inhabilitas vnus testis suppletur ex habilitate aliorum itaque cum isti duo testes sint inhabiles, alter alterum iuuare non potest, quia, ut supra dixi, nemo dat quod non habet. ¶ Sed ultra inhabilitatem & defectum istorum testium præsumptio magna pro reo est ex testimonio primi testis partis aduersæ hospitis ancillæ, qui de reo nihil loquitur, licet alios mali conscios indicare videatur. Verisimile enim est, quod & ipse reus simul cum aliis participasset in grano si mali conscius fuisset, & quod noluisse se subiicere tanto discrimine ad aliorum utilitatem. ¶ Concurrit etiam bona fama ipsius rei, ex qua tolluntur suspiciones, si quæ essent contra eum. Bart. in l. §. pe. per illum tex. ff. de re milita. Bald. in l. si. col. fin. C. de probat. in cons. 410. In causa & questione Antonij. col. 2. post med. vers. & multum prodest. lib. 2. Pau. de Cast. in cōf. 283. Viso quodā tali quali processu, ad si. lib. 2. Corn. in cōf. 134. col. fi. lib. 4. Ias. in l. in si. C. commu. de lega. Dec. in cōf. 175. columna penultima, ad finem. in consilio 179. columna penultima, post medium. & in consilio 256. col. pen. post med. ¶ Postremo alias petitum fuerat torqueri reum, & tamen curia nihil voluit pronunciare vides torturæ locum non esse, ideò pars denunciāns ad alias probationes animum applicuit, sed nullas tamen fecit, ut apparet ex confrontationibus, in quibus reus constans semper persistit. Concludo igitur cum iurisc. in l. absentem. ff. de pœnis. melius esse nocentem absolvere, quam innocentem condemnare, saluo curiæ saniori iudicio. Gratianopoli, 22. Febr. 1541. Fuit reus dimissus à carceribus per arrestum curiæ expensis compensatis tortura postposita. Aymo Crauetra de Sauliano, Iurisc. & Aduocatus consistorialis curiæ Delphinalis.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio de associando aliquem in officio intelligitur, quando promittens teneret officium nomine suo proprio.  
Statutum loquens de artifice mercatore, intelligitur de eo, qui facit artificium aut mercaturam nomine suo proprio non alieno. ibid. nu. 1.  
Prohibitio de non contrahendo intelligitur, quando proprio nomine quis contraheret, non alieno. ibid. nu. 1.
- 2 Factum non dicitur quod reuocatum est, & verba debent intelligi de actu non reuocabili.
- 3 Fraus directè probari non potest, sed ex coniecturis tantum.  
Fraus arguitur ex minis præcedentibus. ibidem nu. 3.
- 4 Fraus arguitur ex solutione maioris precij.
- 5 Fraus probatur per locum à verisimili.  
Fraus arguitur ex eo, quod solutum est fieri. ibid. nu. 5.
- 6 Simulatio arguitur in contractu facto nomine vxoris, quando precium soluitur de pecunia mariti, & marito res traditur tunc enim vxoris nomen simulatè præsumitur accommodatum.
- 7 Fraus præsumitur in repudiatione hereditatis, quando repudiāns remanet in possessione bonorum hereditariorum.
- 8 Fraus arguitur ex his, quæ breui postea tempore sunt.
- 9 Dolus præsumitur contra eum, qui promissa non seruat quatenus debet & potest.
- 10 Socius tenetur de dolo, lata culpa & leui.
- 11 Ex dolo aut culpa sua lucrari nemo debet.
- 12 Suspicio oritur contra se opponentem & recusantem aliquid facere, similiter suspicio est contra iudicem, qui parti se opponit.

13 Testi vni creditur ex conventionione partium.

Testis semel approbatus, amplius reprobari non potest. ibid. nu. 13.

C O N S I L I V M . C .

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Titius, Seius & Sempronius pacti fuerunt, quod casu, quo officium graphariatus loci in subhastatione expediretur ipsi Seio vsque ad certam summam, illud commune esset ipsorum paciscentium, & casu, quo precium subhastationis maius foret, esset in facultate ipsorum Titij & Sempronij deliberare vsque ad certam diem, an vellent societatem habere in ipso graphariatus officio. Deinde subhastatum fuit officium prædictum & dimissum ipsi Seio pro libris duabus mille centum & viginti, quod precium excedebat summam declaratā per ipsos paciscentes, qua subhastatione ita facta requisitus fuit ipse Seius per dictum Titium de ipsum associando in dicto graphariatu ad formā prædictarum pactationum, sed idem Seius hoc facere recusavit, expresse declarando coram spec. dominis Cameræ computorum Delphinalium, quod ipsum graphariatum infolidum teneret, & quod nunquā contraheret cum ipso Titio. Postea quidam nominatus Præpositi. tertium dicitur graphariatum vigore consuetudinis, quod post librationem ipsius graphariatus tertius possit interuenire, & precium augere infra tres menses, qui Præpositi precium auxit de libris centum singulis annis, quo non obstante idem Seius mansit in possessione dicti graphariatus per dies 19. & donec idem Præpositi remansit ipsum graphariatum dicto Seio, & abinde etiam semper tenuit & possedit, dictus Titius videns recusationem dicti Seij circa associationem prædictā, egit contra eum ad interesse coram suprema curia Delphinatū. Queritur an iuste ad interesse egerit. ¶ Videretur dicendum et prima fronte, quod non, quia illa promissio de associando videtur intelligenda casu, quo ipse Seius teneret ipsum graphariatum nomine proprio, seu ei nomine proprio expediretur, sicut dicimus de statuto loquente de mercatore aut artifice simpliciter, quia intelligitur de eo, qui proprio nomine mercaturam agit, non quā alieno. Ange. in l. quamuis, in princip. ff. de acqui. poss. sequitur Dec. in cons. 268. colum. 1. similiter prohibitio de non contrahendo intelligitur, quando proprio quis nomine contraheret, non alieno. Corne. in cons. 16. col. 2. lib. 4. Ias. in l. more, col. pe. ff. de acquir. hered. Sed Seius non tenuit ipsum graphariatum virtute librationis sibi primo loco factæ, & tanquā nomine proprio, sed alieno nomine tanquā habens ius ab ipso Præposito. ¶ Secundo, et verba conventionis dicunt casu, quo libretur officium graphariatus ipsi Seio, sed non dicitur ei libratū, ex quo reuocatum ab eo fuit per tertiam etiam dicti Præpositi. l. non videtur. ff. de acqui. poss. l. qui sic. ff. de solutio. cum simil. Rursus, verba conventionis debent intelligi de libratione aut expeditione non reuocabili, & sic lapsis tribus mensibus, qui dantur ad tertium, ex his, quæ late Socin. scribit in cons. 76. Visa facti contingentia. col. 3. vers. sed his non obstantibus. lib. 1. ¶ Tertio, conventio prædicta solum videtur limitata, quando graphariatus libraretur precio librarum duarum mille, ideò limitatum debet producere effectum, non etiam extendi ad librationem maioris precij, in qua partes non consenserunt. l. in agris. ff. de acquir. rerum. domi. l. age. C. de transact. eū simil. & licet Titius voluerit deducere, quod ultra scripta in conventionione producta actum fuit, quod ascendente libratione ad maiorem summam esset in facultate ipsorum Titij & Sempronij deliberare vsque ad certam diem Sabbati, an vellent associari in dicto graphariatu, talis tamen conventio non videtur legitime probata. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariam opinionem arbitror de iure veriorem, quod imò condemnari debeat Reus ad interesse petitum, & quia præsupposita conventionione allegata pro vera, Actor habet intentionem fundatam de iure Communi, quia pactorum fides seruanda est. l. 1. ff. de pactis, eū simil. tota difficultas consistit in respondendo ad contraria, quibus confutatis clarissima fiet præsens difficultas. ¶ Non obstat igitur duo prima fundamenta, quod ipse Reus non tenuerit ipsum graphariatum tanquā nomine proprio, & sibi libratum, sed tanquā cessum & remissum per dictum Præpositi, & quod non dicitur libratum graphariatum prædictum ipsi Seio, ex quo ab eo fuit reuocatus, quia respondetur ad omnia ista, quod procederent, si ex veritate & fide bona processissent, sed Titius agens semper respondit & respondet, quod illud assertum



assertum tertiamentum secutum fuit in fraudem ipsius Titij, ne communionem & commodum haberet in ipso graphariatu, & quia probari non potest frans directè, sed ex coniecturis tantum. gloss. in l. apud Celsum, in princip. ff. de excep. doli. c. 2. in princip. de renuncia. lib. 6. Plurimæ allegantur coniecturæ per ipsum Actorem ad probationem fraudis. ¶ Prima coniectura, quia ante tertiamentum aliquod quater fuit requisitus ipse Seius de associando ipsum Titium in dicto graphariatu, quod non solum recusavit facere, imò expressè dixit, quod nunquam cum eo contraheret, & quod solus & insolitum tenebat ipsum graphariatu, ut apparet ex supplicationibus ipsius Seij, folio processus 20. & fol. 21. Ex quibus verbis clarè arguitur, quod suppositus fuerit dictus Præpositi ad tertiamendum ex eo, quod scribit Alexand. in consilio 174. col. 2. vers. quærit circa hoc. Io. de Imo. lib. 2. & in cons. 10. col. 1. vers. tertio probatur. lib. 6. vbi quod ex minis præcedentibus præsumitur quis quid facere in fraudem aut ad emulationem itaque cum minatus fuerit dictus Seius, quod nunquam contraheret cum ipso Titio, & quod solus & insolitum graphariatum tenebat plus quam verisimile est supposuisse eum dictum Præpositi ad tertiamendum quod minas exequeretur. ¶ Secunda coniectura fraudis & quidem vrgens nam factò tertiamento per ipsum Præpositi, qui obtulit libras centum de pluribus singulis annis, Seius ipse aliquid addere noluit, & tamen factò tertiamento dicit se emisit iura ipsius tertiantis cum suis oneribus & honoribus, & ultra se soluisse libras ducentum & quinquaginta ipsi Præpositi, & quidam Còbe asserto socio eiusdem Præpositi, in qua re considerandum est, quod recusavit Seius tertiare pro illis centum libris de pluribus singulis annis, & tamen factò tertiamento non solum se obligavit ad illas libras centum annuas, sed etiam de pluri ad libras 250. quis non videat id totum factum esse, ut Titius fraudaretur? nisi velimus dicere Seium ipsum prodigum contra l. cum de indebito. ff. de probat. c. super hoc, de renuncia. cum similibus. & ita ex solutione maioris precij fraudem arguit. Abb. in consilio 76. columna 2. lib. 1. & quod Bal. scribit in consilio 155. Quæritur, ecce veditores. lib. 1. ¶ Tertia coniectura, quia de consuetudine antiquissima, quando fiunt tertiamenta, semper citantur qui prius obtulerunt, & quibus libratio antè facta est, de quorum interesse agitur, ut videant, an ipsi velint tantum offerre quantum tertius, quæ citatio non solum facta non fuit, imò tempore tertiamenti dictus Seius simul comparuit cum ipso Præpositi tertiantem non contradicens ad eius tertiamentum, imò pro eo fideiubens. Ex eo enim, quod Seius non citatus spontè comparuit, præsumptio est, quod essent inuicem concordēs, & quod sine citatione satis scirent ipsi Seius & Præpositi rem omnem, ut erat, & nisi illud tertiamentum factum esset ad instigationem & suppositionem ipsius Seij, non est verisimile, quod Seius fideiussisset pro suo inimico, qui utilitatem ipsius Seij ab eo auferret, quia non dicitur amicus noster, qui bona nostra tollit. cap. idem cum quis, de resti. spol. vbi Bald. columna 1. in fine. Hosti. Ioan. And. Anto. de But. & Doct. in c. accedens. 2. ut lite non cõtest. Probatur autem quod fraus per locum à verisimili. Pau. de Cast. in cons. 68. Visis his, quæ superius, col. 2. post med. vers. item resultat tertia. lib. 2. Decius in cons. 644. col. 1. ad fin. Rursus non consueverunt primi emptores graphariatus, quando fiunt tertiamenta simul comparere cum tertiantibus minis pro eis fideiubere, imò contra eos contendere si possunt itaque ex actu isto insolito fraudis suspicio arguitur. glo. Bart. & Doct. in l. si quis sub conditione. ff. de condi. instit. latè Moder. in l. testamentum. C. de testamen. Bald. in cons. 311. In quæstione Galuagini. col. 2. vers. octauo arguitur. lib. 5. ¶ Quarta coniectura, quia secuto tertiamento dictus Seius semper remansit in possessione graphariatus, etiam antequam fieret asserta remissio aut cessio per ipsum Præpositi, ex qua re iura fraudis suspicionem inducunt. l. si cut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. Bart. & Doct. in l. post contractum. ff. de donatio. Profectò ex hoc solum, quod Ferrandi in possessione remansit graphariatus, verisimile est, quod ante assertum tertiamentum collusissent. Pro hoc, quod scribunt Bald. & Salic. in l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi. vbi licet emptio fiat nomine vxoris, si tamen precium soluitur de pecunia mariti, & res marito traditur, nomen vxoris præsumitur simulatè accommodatum, & re vera dicitur contractus celebratus nomine mariti, idem voluit Roman. in consilio 291. Cum isti fratres. columna fin. Socin. in consilio 129. column. 4. lib. 4.

Deci. in consil. 543. column. 3. post med. in proposito nostro, licet graphariatus fuerit libratus in tertiamento dicto Præpositi, tamen ex quo Seius ipse pecuniam omnem soluit, pro eo fideiussit ipse in possessione remansit etià ante cessionem sibi factam, præsumptio est satis violenta, quod Præpositi nomen tantum accommodauerit ad effectum excludendi ipsum Titium actorem à societate graphariatus & magis in terminis facit quod scribit Bart. in l. 3. per illū tex. C. de natu. lib. Bal. in l. 2. C. de repu. hær. Areti. in l. si is q. bonis. ff. de acq. hær. vbi, quod repudiatio hæreditatis præsumitur dolosa & fraudulenta, quando repudians remanet in possessione, quid dicemus de Seio reo, qui repudiavit graphariatum in tertiamento ob augmentum 100. librarum singulis annis, postea autem ultra illud augmentum libras 250. dixit se soluisse, & in possessione semper mansit, etiam ante remissionem sibi factam per Præpositi. ¶ Quinta coniectura fraudis, quia post factum tertiamentum, ipse Præpositi graphariatum cessit & remisit ipsi Seio reo conueniento, ideo verisimile est, quod secutum fuerit tertiamentum solum ad effectum, ut diceretur reus illum graphariatum habere ex titulo cessionis, & eo modo actorem à societate repelleret. Ex his enim, quæ postea secuta sunt, declaratur, qualis animus fuerit in præcedentibus, & fraus arguitur maximè, quando breui tempore post aliquid sequitur. l. si ventri. §. eorū. ff. de priuil. credi. c. officij, de electio. Paul. de Cast. in consilio 337. Primò quæritur. column. 3. post med. lib. 1. Ioan. de Ana. in consilio 23. Non enim verisimile est, quod si Præpositi pro seipso tertiare voluisset graphariatu, quod illum alteri remisisset. Rursus nisi Seius actorem ipsum quæsiuisset expellere à societate graphariatus, non illi tertiamento ita facile consensisset, nec emisisset eum carius ab ipso Præpositi, cum vilius habere potuisset. ¶ Sexta coniectura, quod nam dolus præsumitur contra eum, qui promissa non seruat quatenus debet & potest. l. dolus, cum gl. si. l. si procuratorem. §. dolo. ff. mand. l. dolo. ff. ad legem Falci. quæ iura ad hoc propositum citat Alexand. in consilio 52. columna 1. ad fin. & in consilio 84. column. 2. ad fin. lib. 6. Corne. in consilio 116. ad fin. lib. 1. & in cons. 128. col. 2. lib. 3. pro quo text. optimus in l. 1. C. de dolo, & in l. vendicatem. ff. de euct. sed iste reus etiam ante tertiamentum aliquod sapius requisitus fidem seruare nunquam voluit, imò, ut dixi supra, protestatus expressè fuit, quod ipsum actorem nunquam haberet in socium, ergo dolus contra eum præsumitur, quod tertium supposuerit ad ita tertiamendum in damnum ipsius actoris, maximè attento consensu rei ad ipsum tertiamentum, fideiussione per eum præstita, comparitione spontè subsecuta, & aliis de quibus supra cõsideratis. ¶ Septimò confidero, quod quod agit actor contra reum vigore societatis, seu ex pacto de associando, in quo pacto venit dolus, lata culpa & leuis, quia celebratur societas gratia vtriusque contrahentis. l. si ut certo. §. nunc videtur. ff. de vbi. ff. commodat. l. socius socio. l. cum duobus §. 1. ff. pro socio. §. fin. Instit. pro socio. Alexand. in cons. 102. column. 5. libro 2. leuis autem culpa dicitur non adhibere diligentiam in rebus alienis, quam quis adhibet in suis propriis. gloss. in §. præterea. Insti. quibus mod. re contrah. obligat. Bart. & Doct. in l. quod Nerua. ff. de posi. Modò arguo sic, probatur, quod iste Seius omnino volebat graphariatum obtinere ratione lucri futuri nam præsupposito illo tertiamento pro vero & non simulato, adhuc voluit redimere graphariatum precio cariore itaque virtute contractus præcedentis de associando ita tenebatur quærere utilitatem ipsius conuenti, consequenter debebat se opponere aduersus illud tertiamentum, nec pati ut vinceretur à tertiantem, nec potest allegare, quod precium tam magnum suppleret nolle, ex quo precio postea maiore redemit, quod vnicum fundamentum si accuratè pensetur, sufficere videbatur ad victoriam, sed reus non solum non fecit quod debebat, & sic culpam omittendo commisit, sed etiam deliquit faciendo, id est, colludendo, cum illo tertio per supra dicta. ¶ Octauo, iste reus allegat, quod tenuit graphariatu, non nomine suo proprio, sed tanquam sibi cessum per tertiu, cui libratus fuerat. sed dico ex quo stetit per ipsum reum, ne ei remaneret non opponendo ad ipsum tertiamentum & precium non augendo, cum omnino obtinere decreuisset, & sic culpam & dolum in ea re iuris præsumptione commiserit, perinde est ac si ipsi reo & proprio nomine delibatus fuisset graphariatus. l. Labeo scribit, si mihi Bibliothecæ, in si. ff. de contrahen. empt. Liure ciuili. ff. de cõdit. & demonstra. l. in iure ciuili, vbi latè Moder. ff. de regulis iuris alias



11 alias absurdum sequeretur, quod ex dolo aut culpa sua lucrum quis faceret, quod esse non debet, & de dolo textus in l. ne ex dolo. ff. de dolo. l. itaque fullo. ff. de furtis. l. i. §. i. ff. de exce. dol. c. sedes. de rescript. & de culpa tradit Corne. in consilio 256. colum. i. lib. 3. arg. l. si hominem. ff. manda. l. re. legatorum. §. potest alicui. ff. de interdic. & relega. sequere. tur etiam absurdum, quod esset in facultate alterius contrahentium contractum ipsum clusorium facere supponendo alium ad tertium. ¶ Nonò considero, quod in conventionione, de associando, sapius cautum & dictum fuit de futura observatione ipsius conventionis omni fraude cessante, quæ verba clarè indicant, quod alter alteri fidem non habebat, ideo non poterat reus ita concordare cum tertiantie sine vehemèti suspitione fraudis & debebat reus ad purgandum suspitionem citari facere ipsum Titium, si quid opponere vellet contra ipsum tertiamentum, citatus enim vel collusione detegere poterat, vel ipse tertiamentum tollere, pretium augendo. sed quomodo fecisset Reus Actorem citari, cum ante expresse declarasset, nolle cum actore societate neque comunione habere? & ultra quod supra allegata, quod oriatur suspicio contra Reum ex eo, quod ante tertiamentum aliquod se opposuerit contra Actorem recusando associationem, adduco gl. in cap. statutum, in fi. prin. in verb. copia, in fi. de rescri. lib. 6. Cor. in con. 232. col. 2. post med. li. 3. vbi quod arguitur suspicio contra iudicem quando parti se opponit, & est dictum Innoc. in cap. ex parte, primo. de verborum signif. not. Abb. in cap. sollicitudinem, col. pen. de appe. las. in cons. 53. col. fi. lib. 3. similiter testis dicitur suspectus, quando stetit in disputatione cum parte. Dec. in con. 256. col. 2. circa med. Rursus per illa verba omni fraude cessante, debebat Reus grapharium accipere ad communem utilitatem, non patiendo se vinci per tertiamentum etiam, vbi non fide illud processisset, non autem ita collusivè cum tertiantie concordare. ¶ Nec obstat, quod illa conventio verbalis deliberando casu, quo subhastatio graphariatus fieret ad maius precium non videtur iustificata quia respondeo quod imò videtur iustificata per iuramentum dicti quondam Sempronij coram domino

13 Vicebailo quod cuius iuramento ipse Reus dixerat velle stare, quo casu creditur vni testi tantum. Alexan. in l. i. §. fin. ff. de verb. oblig. in l. i. iurandum quod ex conventionione, in prin. col. 2. ff. de iureiuran. nec potest contra talem testem opponi ex quo semel fuit approbatus, ideo videmus opponi non posse contra testes instrumentarios approbatos a partibus. Bal. in l. parentes. C. de testibus. & in con. 481. Infra scripta. col. fi. lib. 4. Alexan. in con. 54. ad fi. lib. 3. Soci. in consil. 17. colum. fi. lib. 1. Gratianopoli. 24. Februarij, 1541. Aymo Crauetra.

S V M M A R I U M.

- 1 Dotis legatum factum ab extraneo dicitur conditionale si nuptia sequantur, ideo ad hæredes non transmittitur, quod qualiter intelligatur, hic quaeso vide.
- 2 Conditionale legatum non debetur ante eventum conditionis.
- 3 Interpretatio precedentium seu dispositionis ambiguae precedentis sumitur ex observantia postea secuta, quia presumitur ita fuisse cogitatum ut observatum postea fuit, nec requiritur prescriptio in tali observantia quod longo tempore ita fuerit observatum.
- 4 Instrumentum minus solenne fidem facit quando secundum illius tenorem fuit observatum.

C O N S I L I U M . C I .

Pro Guigone Baietti, alias Beyodi,  
contra Margaritam Flandine  
de sancto Georio.



IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Guigo de Basseis Castellanus sancti Georij, legavit quoddam pratum Georgiæ eius sorori, ad vitam suam naturalem duntaxat, ita quod ea defuncta eveniat Antonia & Margarita filiabus ipsius Georgiæ, quibus pratum suum dat & donat pro ipsis dotandis & matrimonio collocandis. Mortua est Georgia, à cuius morte Antonia pratum ipsum tenuit & possedit pro eius parte. Deinde mortua est Antonia sine matrimonio. Queritur an transmiserit ad hæredes pratum prædi-

ctum? ¶ Videretur quod prima fronte dicendum quod non, quia illud legatum factum pro dotandis & maritandis filiabus Georgiæ, videtur conditionale si matrimonium sequatur, ideo mortua Antonia ante eventum conditionis, ad hæredes non transmittatur, ita in terminis, quando sit legatum pro dote ab extraneo decedit Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demost. Paul. de Castr. in consilio 322. Viso puncto superscripto & dubiis. in princip. libri primi. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium in casu isto puto de iure verius, quod imò istud legatum dicatur purum, & transmittatur ad hæredes. Primò, quia illa verba pro ipsis dotandis & matrimonio collocandis, non fuerunt adiecta substantiæ legati, sed eius executioni & præstationi, quo casu tale legatum dicitur purum. Bald. in consilio. 286. Super primo puncto, in tertio puncto. libro. tercio. Socin. in consil. 92. colum. 5. versic. confirmatur hoc ex alia coniectura, lib. 1. vbi tamen Bald. non allegat, quod autem illa verba dicantur adiecta executioni & præstationi legati apparet. nam substantia legati aut fideicommissi particularis consistit illis verbis, ita quod ea defuncta deueniat Antonia & Margarita, illa autem verba sequenti, quibus pratum suum dat, & c. potius respiciunt executionem, quam substantiam legati. ¶ Secundo, quia illa verba, pro ipsis dotandis & matrimonio collocandis, videtur respicere quædam præparatoria, quæ animi cogitatione solent nuptias prævenire & sonare, quod mediante legato illæ filiæ nubere possint, quo casu tale legatum dicitur paruum, Baldus in consilio 249. an legatum libro quarto, illa enim verba pro ipsis dotandis, non concernunt titulum dotis, id est, quod relictum sit pratum pro dote ut esset dotale, sed potius concernunt facultatem quandam ad matrimonium contrahendum. Paria enim videntur dicere, relinquere pratum, ut nubere possint, vel pro ipsis dotandis & matrimonio collocandis, & sic videmur esse in casu Bald. in d. con. 249. ¶ Tertio Bar. in d. §. Titio genero dicit tale legatum esse conditionale, nisi aliud ex coniecturis appareat sed hic apparere videtur coniectura, quod noluerit testator legatum esse conditionale si enim quod voluisset esse conditionale, illud non erat præstandum ante conditionis eventum. l. cedere diem. ff. de verbor. signif. l. legata sub conditione, & l. qui hæredi. §. fi. ff. de conditio. & demonstratio. Oldr. in consilio 175. Thema tale est, Titius impetrauit, co. prima, in fin. & tamen voluit testator, quod tale legatum statim mortua Georgia eius sorore deueniret ad eius nepotes & filias ipsius Georgiæ, non expectata alia conditione, ergò necesse est dicere, quod illa verba pro ipsis dotandis & c. non fuerint appposita ut conditionem importarent, sed ad demonstrandum voluntatem testatoris circa faciliorem exitum nuptiarum aut matrimonij mediante ipso legato. & pro hac coniectura adduco Cor. in consil. 40. col. pen. lib. 3. vbi legatum dotis non dicitur conditionale, quando testator filia decedente in pupillari ætate voluit dotes ad alium peruenire, quia in pupillari ætate non potest esse matrimonium, & tamen per pupillarem succeditur pupillæ. idem si testator maderet dotes peruenire ad manus hæredis filia decedente in pupillari ætate, quia præsupponitur, quod manserit apud filiam. ¶ Quarto alia colligitur coniectura. nam testator legavit prius sorori suæ iam nuptæ, in qua nullo modo habita fuit ratio nuptiarum, sicuti igitur cessante causa nuptiarum legavit sorori, ita pariter dicendum est legatum eum fuisse filiabus sororis cessante causa matrimonij ob solam sanguinis coniunctionem, sed quando apparere potest aliqua coniectura, quod alias testator fuisset relicturus, non dicitur tale legatum conditionale, secundum Bartolū in dicto §. Titio genero. ¶ Quinto, quod ex observantia secuta declaratur ambiguitas, quæ in precedentibus esse poterat. leg. minimè. l. si de interpretatione. ff. de legibus c. cum dilectus de consuetu. Ex his enim quæ postea fiunt, declaratur qualis fuerit animus in precedentibus. l. sed & Iulianus. §. proinde. ff. ad macedo. l. si servus pluriū. §. finali ff. de legatis primo, ideo cum mortua Georgia matre, Antonia & Margarita statim ceperint possidere bona ita legata, apparet quod legatum non erat conditionale si matrimonium sequeretur, quia alias ante matrimonium bona ita legata possideri non potuissent per legatarias. Rursus cum Marg. etiā post matrimonium passa fuerit Antonia possidere, satis declaratur animus ipsius Marg. quod nunquam intenderit legatum ipsum esse conditionale l. qui in aliena. versic. sed si non aderit ff. de acq. hered. l. cum post. ff. de iure dotiū. l. si filius. C. de petitio. hered. per quæ iura ita arguit



guit Rom. in con. 271. Vis tota, col. 2. versic. 3. non est dubiū  
facit. † q̄ dicimus instr. minus solenne fidem facere, quā  
do secundum illius tenorem fuit obseruatum. Cyn. in alle-  
gationibus suis inter consilia Bald. post consilium 400. Su-  
per puncto. col. 1. lib. 4. Bald. in consilio 402. Quæritur an  
per solam diffamationem. in si. lib. 5. Ias. in consilio 161. col. 4.  
in prin. lib. 2. licet Cy. & Bal. non allegat. Addo tex. in l. 2. & l.  
si veritas. C. de fideicom. Rom. in consilio 222. Dubitatur. &  
vide quæ scripsi in tractatu meo de antiquitate temporis  
parte prima. nume. 199. & seq. & adeo potens est obseruan-  
tia postea secuta ad declarandum voluntatem ambiguam  
in præcedentibus, quod non requiritur præscriptio in tali  
obseruantia, id est, quod longo tempore ita fuerit obserua-  
tū est enim obseruantia interpretatiua in qua præscriptio  
aliqua non requiritur. ita Pau. de Cast. in consilio 347. quia  
circa donationem. col. si. lib. 1. Aret. in consilio. 11. col. 3. vers.  
sed tamen ex superabundanti. Soc. in consilio 111. col. finali,  
vers. sed certo possumus dicere. lib. 1. Corn. in consilio 188.  
columna finali, libro quarto. Decius in c. cum M. col. 2. vers.  
& ex supradictis infertur, de constit. & in consilio 156. col. si.  
Itaque cum legatum prædictum semel fuerit acquisitum  
ipsi Antonia, & ipsa illud possederit pro parte sua quandiu  
vixit, mirandum est, quomodo margarita eius soror velit  
nunc allegare legatum ipsum fuisse conditionale, nec trās-  
mitti potuisse ad hæredes ipsius Antonia. ¶ Ex quibus cō-  
cludo læsionem nullam allegari posse per Margaritam in  
transactione facta cum Guigone Baietti, alias Beyodi ha-  
bente iura dictæ Antonia. Gratianopoli, 2. Martij, 1541. Ay-  
mo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Donatio iurata inter patrem & filium, an habeat tacitam conditionem, si filius donatarius patri superuiuat, ita quod filio præmortuo reuertatur ad patrem, & quid in donatione iurata inter virum & uxorem, & concluditur quod non, contra Deci.
- 2 Superueniens euentus infirmare non debet actum qui effectum sortitus sit.
- 3 Pacta & contractus transeunt ad hæredes.
- 4 Donatio iurata conferri debet per filium in potestate, quia statim valet.
- 5 Pater succedit filio ut hæres etiam in bonis profectitiis, quæ patri non acquiruntur.
- 6 Pater occupans bona iure peculij, tenetur satisfacere creditoribus filij infra annum quatenus est in peculio.
- 7 Iuramentum quod recipiat omnes condiciones actus super quo interponitur, qualiter intelligatur, pulchre hic tractatur. & latè.

## CONSILIUM CII.

Pro Ioanne Vernini ciue Vappincensi  
contra Iulianum Meyfredi ciuem  
Vappincensem.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Ioannes Vernini credo in ciuitate Vappinci, obtinuit literas præcisas à curia suprema Delphinatus, contra Ioannem Meyfredi, & Ioannam eius matrem, pro summa centum & viginti duorum florenorum cum dimidio, in quarum literarum executionem missus fuit idem Vernini in possessionem vnius domus sitæ in dicta ciuitate, pro concurrenti quantitate debiti. Qua executione ita facta comparuit Iulianus Meyfredi, pater dicti Ioannis debitoris, dicens domum ad se pertinere, & gesta in eius odium reuocari petens, dicto Vernini respondente & exequente, quod ipse Iulianus donauit prædicto Ioanni eius filio, in contractu matrimonij, & eius contemplatione florenos quatercentesimo, capiendos super bonis ipsius Iuliani. Aduersus quam exceptionem replicat dictus Iulianus, quod Ioannes eius filius decessit sine liberis, & quod bona donata reuersa sunt, ad ipsum Iulianum patrem donatorem. Quæritur quid iuris? ¶ Videretur † dicendum prima fronte, quod dicta donatio facta per patrem filio, habeat tacitam conditionem si filius superuiuat patri, & quod filio præmortuo resoluator, sicut dicitur de donatione facta uxori per maritum, ut Decius tradit in consilio 240. & in consilio quingentesimotrigesimosexto, columna 2. circa medium istæ enim donationes à pari procedunt. l. donationes. C. de donat. inter virum & uxorem. & ita in ter-

minis de donatione facta à patre filio, tradit idem Decius in consilio 659. ad si. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariam opinionem arbitror de iure veriore, quod imò talis donatio habet effectum etiam filio donatario præmortuo & pro fundamento considero, quod valet donatio inter patrem & filium, vbi adest iuramentum secundum communem opin. de qua per Mode. in l. pacta quæ cōtra. C. de pact. latè Deci. in cōsilio 202. & alibi sæpissime Doct. si valet donatio, si pro quia, potuit filius donatarius de bonis donatis ad libitū disponere ea alienando aut hypothecando, prout hypothecauit. l. in re mandata. C. mand. l. 2. in fin. Digest. si quis à paren. sue manu. c. de his, circa fin. de sepul. c. bone, in fin. de posth. præla. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad cōtraria, quibus sublati clarissima fiet præsens dubitatio. itaque non obstat dictum Decij, quod ista donatio resoluator morte donatarij. præmorientis, quia illud dictum Decij semper putavi, & puto non esse iuridicū  
2 Primò, † quia si talis donatio inter patrem & filium, inter virum & uxorem, ab initio valet ratione & virtute iuramenti, ut Doct. communiter tenent, ergo ex casu superuenienti vitari aut resolui non debet, quia euentus superueniens, non debet infirmare actum qui effectum sortitus sit. l. nec enim. Digest. de itinere actūq; priua. l. sancimus. C. de admini. tutor. ideò videmus, quod furor superueniens non vitiat prius gesta. l. qui furere, & ibi Bart. ff. de statu homi. l. si quis alicui & ibi Bar. ff. de acqui. hæred. l. qui in potestate. §. fin. ff. de testamen. sic etiam affinitas superueniens, non dirimit matrimonium. antea cōtractum. c. discretionem de eo, qui cogno. consang. vxor. suæ. vbi gl. in ver. afficere. sic etiam maleficium superueniens nō potest irritare quod legitime factum est. Bal. in cons. 349. Super eo quod quæritur. col. 2. li. 3. Itaq; nulla ratio suadere potest, quod donatio ab initio firma & valida reuocari debeat ob mortem filij donatarij patri donatori præmorientis. ¶ Secundò, † ista opi. Decij videtur cōtra text. in l. si pactum. ff. de probatio. l. sine cessarias. §. de vendēdo. ff. de pigno. actio. & quod nor. Bart. in l. sic. ff. de verb. obl. vbi, quod pacta & contractus transeunt ad hæredes. Idem voluit gl. in l. 2. C. de pac. inter empt. & vend. quare igitur ista donatio valida ab initio ratione iuramenti, ad hæredes filij donatarij transire non debet? & in donatione, quod transmittatur ad hæredes, tradit Bald. in consilio 262. Recolo. columna 2. libr. 1. vbi quando sit donatio alicui ita, quod nulli alij ius quærat, illa non transmittitur ad hæredes, ergo secus cessantibus illis verbis. Quod generaliter procedit in alijs contractibus & obligationib. quia omnis obligatio in dubio videtur realis, & ad hæredes transmittitur. l. iuris gentium. §. pactorū. ff. de pact. Bar. in l. qui in futurum. §. 1. ff. eo. tit. Deci. in consil. 123. in fin. qd procedit etiā in contractu stricti iuris, cuius effectus transmittitur ad hæredes actiue & passiue. l. stipulatio ista, post princ. & §. sicut autem, iuncta. l. quicquid adstringendū. ff. de verb. ob. Anch. in consil. 393. Visa diligēter gratia. colum. 1. circa med. Amplius illud procedit non obstante fauore matrimonij, ideò de dote competente extreneo, qui stipulatus est dotem sibi reddi, transit ad eius hæredes. Soci. in l. sed & in illo, in fine secundi nota, ff. de rebus dubiis.  
4 ¶ Tertio † contra Decium adduco, quod Socin. scribit in consilio 91. columna 4. lib. 1. vbi, quod filius in potestate tenetur conferre donationem sibi factam cum iuramento sicut tenetur filius emancipatus, ratio est secundum eum, quia vtrq; donatio ab initio valet, & tamē si nō esset iuramentum, illa donatio conferretur, apparet ergo, quod iuramentum non recipit naturam nec conditionem ipsius donationis inter patrem & filium si enim reciperet, conferretur donatio. Contra Decium etiam adduco decisionē curiæ Delphinalis, deci. 147. vbi donatio quæ alias reuertebatur ad donantem, ad eum non redit vbi est iurata. ¶ Quarto contra Decium considero, † quod hodiè de iure nouissimo Authenticorū in tit. de hæred. ab inte. veni. & Auth. defuncto. C. ad Tertulian. pater succedit filio, ut hæres in bonis quæ patri non acquiruntur. & tradunt Bartol. & Moder. in l. si infanti. C. de iure deliberā. Ias. in l. qui se patris, colum. 26. C. vnde lib. sed ista bona donata cum iuramento nō acquiruntur patri, imò filio ratione iuramenti, licet à patre profecta sint, ergo in talibus bonis pater succedit, ut hæres filij ab intestato consequenter tenetur ad onera hæreditaria, & ita in terminis tradit Bart. in l. post dotem, colū. 7. circa fin. versic. non obstat, quod nor. in §. 1. de hæredibus, & c. ff. soluto. matr. vbi Bartol. expresse dicit, quod filius familias habet hæredem etiam in profectitiis, quæ patri



§ patri non quærentur ut hic. Amplius dico, & posito & non concesso, quod pater occupasset ista bona donata iure peculij, non autem successisset tanquam hæres, adhuc teneretur satisfacere creditoribus infra annum quatenus est in peculio, toto titu. ff. quan. actio de pecul. est annalis. tradit Ias. in d.l. qui se patris, & in d.l. si infanti, sed filius decessit pendente lite inter patrem & Ioannem Vernini, cōsequenter venit Vernini infra tempus anni, ergo, &c. & sic tenetur pater satisfacere creditori in omnem euentum. ¶ Quinto & ultimo contra Decium retorqueo text. per eū allegatum, nam ideò in l. a marito. C. de donatio. inter vir. & uxorem. donatio reuertitur ad donatorem superstitem, quia ab initio non valebat, sed morte demum confirmabatur, sed morte confirmari non potest superuiuente donatore, clarè ergo præsupponit ille textus, quod si donatio ab initio valuisse, ad donantem reuersa non esset, quia renunciantibus iura sua amplius regressus nō datur. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edict. l. postquam liti. C. de pact. cū sim. ¶ Solū superest respondere ad fundamēta Decij, & primò ad text. in l. a marito. C. de donationibus inter virum & uxorem. quod donatio facta vxori habet tacitam conditionem, si vxor superuiuat, dico, quod arguere ex illo text. ad casū nostrū, est arguere à diuersis & separatis habētibus rationē diuersam & separatā, quod fieri nō debet. l. fin. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. posses. l. inter stipulantem. §. sacram. ibi, sed hæc dissimilia sunt. ff. de verb. oblig. quod autem sit diuersitas rationis patet. nam loquitur ille text. in donatione inter coniuges nō iurata, quæ nulla est ab initio, sed morte confirmatur, superuiuente donatario, & quæ ad arbitrium reuocari potest. nos autem loquimur in donatione iurata ab initio valida, quæ confirmatione nō eget, & in qua propterea non est necesse mortem expectare donatoris ut præmoriatur, ideò de vno casu ad alterum argumentum procedere non potest, quia arguit Decius de valido ad inualidum, & contra. ¶ Secundo respondeo, quod donatio iurata inter patrem & filium, inter virum & uxorem expressè reuocari non potest sine causa, cum sit valida donatio. l. in commodato. §. sicut. ff. cōmoda. l. sicut. C. de actio. & oblig. si expressè reuocari non potest, ergo multò minus tacitè donatario præmoriante, l. qui ad certum. ff. locati. ¶ Nec obstat aliud fundamētum Decij, quod iuramentum recipit omnes conditiones ipsius actus, super quo interponitur iuramentū, quia istud procedit, nisi illa conditio insit ad validandum seu confirmandum actum inualidum & nullum, talem enim conditionem iuramentum recipere non potest, cum statim confirmet & validet actū, ideò frustra expectatur alia conditio ad eius confirmationē. l. aliquando. ff. ad Velleia. & quod istud sit verum, probatur contractus & alienatio minoris sine solennitatibus iuris ab initio nō valent, confirmantur tamen lapsu tēporis, si minor factus maior taceat per quin quennium in alienatione onerosa, aut per decennium in alienatione ex titulo lucratiuo. l. si. C. si maior factus alie. fac. sine decre. ratam habu. & sic alienatio minoris ab initio nulla, habet in se conditionem ad eius validitatem, si post maiorem ætatem alienans nihil dicat. attēta ratione Decij sequeretur, quod si minor alienet cum iuramento, habeat talis alienatio conditionem, si factus maior tacendo ratificet, contra tex. in Authen. sacramēta puberum. C. si aduer. venditio. ¶ Secundo respondeo, quod illa regula, quod iuramentum intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur, procedit quādo in principali dispositiōe deficit consensus vel actus, est certo modo limitatus, tunc eodem modo intelligitur iuramentum, aliās secūs. Bart. in l. si quis pro eo, colum. pen. in octauo mēbro. ff. de fideiuf. Bal. in l. i. in secunda q. C. comoda. Ioan. de imo. in c. per tuas, de arbit. & in c. i. de iudi. refert & sequitur Ias. in l. insulā colum. 20. in quinta q. Bartol. versic. quid tenendum, in l. si ita quis. §. ea lege, col. 8. versic. septimò ad idem facere videtur. ff. de verb. obli. & in l. i. qui colum. 4. ad finem. versic. nec obstat quod iuramentum. ff. de acquiren. hereditate in aliis autem actibus iuramentum non intelligitur secundum naturam actus, imò ei addit, & cum efficaciorē reddit, ut per plura probat idem Ias. in l. si conuenerit, colum. 2. ad fin. ff. de iurisd. omnium iudic. & in l. si pecuniam, colum. si. ff. de condit. ob cau. Sed in donatione de qua agitur, nō deest consensus, nec ille limitatus reperitur, ideò dicendum est, quod indistinctè firmetur donatio per iuramentum siue donatarius superuiuat siue præmoriatur. ¶ Tertio respōdeo

quod attenta ratione Decij sequeretur vnum absurdissimum, quod talis donatio iurata posset reuocari, nam text. per eum allegatus in d. l. a marito, vult, quod donatio talis possit reuocari, & sic habet tacitam conditionem donatio, nisi reuocetur, & tamen quis istud dicere audeat reuocari posse huiusmodi donationē iuratam. nam omnes istæ conditiones insunt respectu inualiditatis donationis, quæ inualiditas tollitur per iuramentū, ideò absurdum & ridiculū esset dicere, quod sublata inualiditate remaneant cōditiones & qualitates ob ipsam inualiditatem introductæ. l. 3. ff. de vsufu. regula, cū principalis. ff. de regulis iuris. ¶ Quarto respondeo, quod illa regula ut iuramentum intelligatur secundum naturam actus, cui adiicitur, procedit in his quæ sunt de natura actus primordiali, non accidentalis, ut tradit ipse Dec. in c. i. col. 16. de iudi. Ias. in d. l. si conuenerit. sed natura primordialis donationis inter virum & uxorem inter patrem & filium est, quod donatio sit nulla, nec omnino confirmetur morte donatoris præmorientis, sed accidentaliter si donationem non renouauerit, ergo secundum talem naturam accidentale iuramentū intelligi non debet. ¶ Quinto respōdeo, quod illa regula allegata per Decium procedit in cōditionibus quæ insunt contractui de voluntate & cōsensu partium. nam intelligitur iuramentū secundum naturam actus, & recipit eius conditiones attēto verisimili consensu partium, sed ultra partiū consensū operari non potest. l. fin. C. de non numera. pecu. Bald. in l. i. in 2. q. C. comoda. Arct. in consilio 24. quatuor dubia. col. 2. & alibi sæpè Doct. sed dico, quod si iuramentū in casu nostro reciperet conditionem cōsideratam per Decium, id est si donatarius superuiuat, fieret contravoluntatem & mentem contrahentium, qui voluerunt facere donationem perpetuò valituram, & in omnem ipsorū cōtrahentū: nec inuenietur in iure, quod in casibus, in quibus donationes valēt inter patrem & filium, inter virum & uxore ab initio, illæ intelligantur & conditionē recipiant, si donatarius superuiuat. Rursus illa regula procedit. ne propter iuramentum in plus quis obligetur, ut nouissimè declarat Gozadi. in consil. 37. colu. pen. in fin. sed in casu nostro ex tali iuramento donator in plus non obligatur, ergo operari debet iuramentum, ut actus fiat irreuocabilis expressè & tacite. ¶ Sexto, quod si opinio Decij vera esset, deciperetur quis sub autoritate legis, quod esse nō debet. l. fin. C. de his qui veniam ara. impe. nā lex dicit donationem eiusmodi iuramento firmari, ego fretus autoritate legis emo talia bona sic donata precio legitimo, & tamen si venditor & idem donatarius præmoriatur, damnum patiar, & bonis priuabor donatario decedente sine hæredibus qui mihi satisfaciant. ¶ Septimò, si Decij opinio procederet, iuramentū esset elusorium & nihil operaretur, quia etiā sine iuramento valebat seu confirmabatur donatio præmortuo donatore donatione non reuocata, contra l. si quando. ff. de leg. i. c. si Papa, de priuileg. lib. 6. ¶ Ex præmissis puto, quod opinio Decij sit falsa, & maxime perniciosa, contra quam iudicarem, si casus occurreret, aut causa mihi cōmissa foret, maxime cū facta fuerit donatio cōtēplatione matrimonij pro eius oneribus, quorum nomine filius donatarius se obligauit, & aliās requisitus pro Decij opinione ut consulerem, ipsum illud facere recusavi & memini, quod Socer meus Purpuratus, & Antonius de la Ripa collega meus honorandus & placidissimus, iurisconsulti non obscuri dictum illud Decij in dubiū maxime reuocauerūt Thaurini, dum essem in ocio suauissimo. Gratianopoli, 5. Martij, 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano. l. V. Doct. sub correctione, &c. & ita fuit iudicatum per curiam supremam Gratianopolis, die 14. Augusti. 1543.

S V M M A R I V M

- 1 Sententia transit in rem iudicatam, non solum quando ab eam appellatur, sed etiam quando minus legitime appellatur. Et qui non appellat, Catonis carmen male didicit: Foro te para, secundum Baldum.
- 2 Legatus de Latere nihil potest contra formam iuris communis.
- 3 Princeps ius quasitum ex sententia tollere non potest, etiam de plenitudine potestatis.
- 4 Sententia contraria sententiæ quæ transiit in rem iudicatam, non valet, nec potest tunc se iudicem quis competentem pronunciare.
- 5 Index appellationis ante omnia debet pronunciare, an appellatio sit admittenda vel non.
- 6 Appellatio ab interlocutoria eximit appellantem à iurisdictione iudicis à quo.



- 7 Contumax non dicitur qui comparere non tenetur, nec consideratur contumacia coram eo, qui iurisdictionem non habet.
- 8 Ob contumaciam priuari non debet quis iure suo.
- 9 Priuatio iuris sui inferri non debet, nisi tria citatione precedente aut saltem bina.
- 10 Breuitas termini iniquitatem arguit iudicantis.
- 11 Insolitam penam iudex apponere non debet, alias arguitur affectionatus & suspectus.
- 12 Sententia approbata transit in rem iudicatam, & si ab ea erat appellatum, appellatio prosequi amplius non potest.
- 13 Appellationi censetur renunciare qui promittit stare sententiae.
- 14 Voluntas superioris talis esse intelligitur, qualis de iure esse debet, nec intelligitur princeps sentire nec velle id quod non potest de iure vel equitate scripta.
- 15 Princeps de plenitudine potestatis tollere non potest ius quasitum de iure gentium puta ex consensu partis.
- 16 Tacite non censetur quis id velle, quod expresse non potest.
- 17 Subreptio vitiat omnia gesta virtute rescripti subreptitij, etiam quod tale rescriptum esset alias iuris consentaneum.

## CONSILIUM CIII.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Visis multiplicibus processibus & actis reuerendi domini prioris & conuentus Durbonis ordinis Carthusiensis Vappincensis diocesis Actoris contra reuerendos dominos religiosos sancti Antonij Viennensis diocesis, & alios particulares litis consortes reos conuentos, ob causam decimae & tachiae debitarum pro fructibus, qui percipiuntur in quibusdam locis descriptis & praemissis in libello inserto in magno processu, fol. 723. de pluribus videndum est. Primo de sententia lata, per reuerendum dominum officialem Gratianopolis Ruffum Ploueri, nunc Delphinalem & regium consiliarium famosissimum. Secundo de sententiis latis, per do. Io. de Hasteduno Decanum Valentiae. Tercio de sententiis domini Sebast. Aquini Canonici Gratianopoli. Quarto de sententiis domini Officialis Viennae. Quinto de sententiis dom. Francisci Orandi, etiam Canonici Gratianopoli. ¶ Circa primum, de sententia domini officialis Gratianopoli, per q̄ eodemnati fuerunt rei ad soluendum decimam & tachiam, dicto conuentui Durbonis, & absolutus conuentus a petitione religiosorum, scilicet Antonij, qui tanquam euocati ad defensionem reorum petitionem dederant aduersus ipsum conuentum Durbonis, dico, q̄ illa sententia transiit in rem iudicatam, quia non fuit appellatum in scriptis, cum ex interuallo appellatio fuerit interposita. l. 3. ff. de appell. l. eos. §. si autem. & ibi Bar. C. eo. tit. cum simil. ideo sicut sententia, a qua non appellatur, transit in rem iudicatam. l. 1. C. de postul. l. 1. C. si saepius in integ. restit. postul. c. quod ad consultationem, de re iud. & de eo qui non appellat, dici potest, quod male didicit versum Catonis: Foro te para. Bal. in cons. 277. In causa Gulielmi. lib. 5. ita etiam transit in rem iudic. sententia a qua minus legitime appellatur, quia paria sunt non appellare, vel minus soleniter aut legitime. l. quoties. ff. qui satisd. cog. cum simi. Idem quando legitime appellatur, sed non legitime fit, p̄secutio ipsius sententiae, ut etiam tunc in rem transeat iudicata. l. si contra. C. de appell. l. fin. §. illud. C. de temp. appe. Alex. in cons. 135. in prin. l. 2. ¶ Non obstat q̄ rescriptum reuerendissimi domini Legati Auinionensis, per quod releuata fuit pars aduersa aduersus defensionem quia legatus de Latere nihil potest contra formam iuris communis. Anto. de But. in cons. 62. hic de duobus. col. 2. Abb. in cons. 1. col. 2. lib. 2. Soc. in cons. 27. col. 3. circa med. lib. 3. & posito in mandato seu potestate sua concessum esset, quod possit dispensare & rescribere contra formam iuris communis, tale tamen q̄ ius quasitum parti, ob sententiam qua transiit in rem iudic. non videtur quod tollere possit, quia etiam princeps ius quasitum ex sententia non videtur posse tollere etiam de plenitudine potestatis. Nam licet modus acquirendi sit de iure ciuili cui potest princeps sine causa derogare. cap. proposuit, de concess. prae. l. princeps. ff. de legi. l. digna. vox. C. eo. tit. tamen ipsum ius quasitum mediante sententia, id est, dominium seu quasi decimarum & tachiarum dicitur de iure gentium, cui princeps sine causa derogare non potest, etiam de plenitudine potestatis, secundum communem opin. de qua per Doct. in l. fin. C. si contra ius vel util. pub. vbi Ias. colum. si. in septima limitatione. & idem Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum, colum. 20. vers. istam limitationem. ff. de lib. & posthu. in l. si is qui pro emptore. col.

54. vers. quarto facit. & colum. 56. vers. quarto principaliter. ff. de vsuca. Soci. in cons. 120. colum. 6. vers. aliquando & secundo, in cons. 63. col. 6. lib. 3. & idem Soc. inter consilia Bruni Astensis in consilio 10. colum. 6. ad fin. vers. tertia conclusio. Dec. in cons. 343. col. 3. vers. & quia post aditam. & in consilio 284. colum. 6. vers. 3. communis opin. Sed ultra istos patres adduco Abb. in cons. 111. colum. fin. lib. 2. & licet Aliqui Doct. teneant contrarium, sequentes opin. & auctoritatem Pau. de Cast. tamen dico, quod super opi. Pauli fundamentum fieri non potest, quia idem Pau. in cons. 34. Super primo dubio videtur dicendum, quod legitimatio, colum. penult. lib. 2. dubitauit de hoc, nec ausus est decidere per rationem, de qua supra, ideo ex hoc primo capite res monasterij Durbonis satis videretur clara, sed tamen durum videretur, quod princeps non posset quem restituere ad audientiam causae. Abb. in cons. 77. col. 2. vers. princeps autem lib. 2. tunc enim non videtur tollere ius quasitum principaliter & directo, sed in quandam consequentiam quod potest Innoc. & Ant. de But. in c. 2. per illum text. de voto. Dec. in c. quae in ecclesiarum, col. 12. vers. praeterea & secundo, de constitutio. de quo late scripsi in cons. 135. col. 6. ¶ Venio nunc ad sententias domini Decani Valentiae. Prima fuit interlocutoria, qua iudicem competentem se pronunciauit. Secunda fuit diffinitiva, aut vim habens diffinitiva, quia priuauit monasterium Durbonis commodo sententiae ob contumaciam in non respondendo libello appellatorio. ¶ Circa primam sententiam interlocutoriam duplici ratione impugnatur, prima quia lata fuit post allegatas causas suspicionum, quo casu non debebat iudex delegatus pronunciare se competentem, sed arbitros eligere, qui de causis suspicionum cognoscerent. c. secundo requir. §. 3. de appell. vbi gl. & Doct. in l. apertissimi. C. de iudiciis.

4 Secunda ratio, q̄ quia prima sententia transierat in rem iud. cui Legatus de Latere nec superior poterat derogare, ideo non potuit delegatus in causa procedere, & competere se pronunciare. sicut enim non valet sententia contraria sententiae, qua transiit in rem iud. l. 1. C. quan. prouoc. non est nec. Bart. & Doct. in l. si diuersa. C. de transa. Cor. in cons. 216. Multum lib. 1. ita nec valet sententia super competentia, per quam perueniri posset ad reuocationem ipsius sententiae. l. oratio. ff. de sponsa. regula, cum quid vna via. lib. 6.

¶ Circa secundam sententiam, illa multipliciter impugnatur.

5 Primo, q̄ quia iudex appellationis ante omnia debet pronunciare an appellatio sit admittenda vel non, antequam partes cogat ad procedendum in meritis, alias eius sententia dicitur nulla tanquam iste articulus sit praedudicialis. gl. Bar. & Doct. in l. 1. in fi. C. quorum appel. non reci. Paul. de Cast. in cons. 281. In causa ista quinque. col. 5. li. 1. Aret. in cons. 20. col. 5. in secundo dubio. ideo ante omnia debebat delegatus aduertere ad defensionem appellationis, & videre an esset appellatio admittenda, non ita ex abrupto partem appellatam cogere ad respondendum libello appellationis.

¶ Secundo impugnatur ista sententia, quia priuata fuit pars appellata commodo sententiae ob contumaciam in non respondendo libello appellationis, sed nulla erat contumacia, quia iam erat appellatum, postquam appellationem non tenebatur amplius appellans comparere. Nam si comparuisse renunciaisset appellationi, c. gratum. de off. deleg. sed iuribus suis nemo cogitur renunciare. l. nec emere. C. de iure delibe. Rursus appellatio q̄ ab interlocutoria eximit appellantem a iurisdictione iudicis, a quo ipso iure. cap. ad audientiam. c. dilectus, de appell. c. per tuas, de sen. excom.

7 c. licet. eo. tit. lib. 6. itaq; q̄ cum pars appellata esset exempta a iurisdictione delegati post interpositam appellationem ab eius interlocutoria, nec teneretur amplius comparere coram eo contumax dici non poterat. l. non videtur. ff. de iud. l. contumacia. §. contumaces. ff. de re iud. l. eo tempore. ff. de peculio. quae iura ad hoc propositum allegat Ol. in cons. 301. Breues allegationes, in prin. vbi, quod contumacia considerari non potest coram eo, qui iurisdictionem non habet, idem tradit Cor. in cons. 203. colum. 2. post med. num. 6. lib. 2. Dec. in c. ex tenore, colum. 4. de rescrip. & absurdissimum fieret dicere, quod procurator Durbonis contumax diceretur, non respondendo libello appellatorio, cum post interpositam appellationem comparere non teneretur, ita Bal. in cons. 245. Visis dictis statutis, in fin. lib. 5. allegat Innoc. in c. praeterea, de dilatio. ¶ Tercio q̄ impugnatur illa sententia, quia posito & non concesso contumacia considerari posse in monasterio Durb. tamen ob talem contumaciam priuari non debuit iure suo, id est, commodo sententiae glo. in



glo. in l. i. §. hoc iudicium, in gloss. magna. ff. si quis iurisd. non obtemp. Bal. in l. & in multis, circa. ff. C. de appella. Dec. in c. i. colum. pen. ad fin. vers. in 3. casu, de probatio. & in c. ex literis, colum. 5. in princip. de constitutio. & profecto crudelitas fuit nimia priuare monasterium Durbonis comodo sententia ratione conrumacia, vbi contumacia, dici posset, quæ tamen nulla est per supra dicta. ¶ Quarto impugnatur t illa sententia, quia vbi agitur de priuatione alicuius iuris, trina requiritur citatio, vt possit quis priuari. l. impuberibus. §. si. ff. de susp. tuto. cum simi. quæ Ias. notat in l. i. §. i. colum. pen. nume. 12. ff. si quis ius dic. non obtemp. saltē requiritur bina monitio, vt quis per lapsum termini puniatur, Ang. in §. si quis verò non implens. in Authen. de hæred. & Falsi. Ias. in l. 2. columna 3. vers. ego ultra scribes. C. de eden. & in l. rem quæ nobis, ad fi. ff. de acqui. poss. sed iste delegatus, non solum non obseruauit istam iuris formam, sed terminum dedit ad respondendum quatuor dierum tantum, & sic nimium breuem considerata locorum distantia, adeo quod procurator Durbonis in termino tam breui non poterat responsum accipere à parte sua, ex qua t breuitate termini iniquitas arguitur iudicatis. c. ad petitionē, de accusa. Inno. & Doct. in c. i. de dilatio. & profecto nescio quo iuris præscripto duceretur iudex ad ita procedendū. ¶ Quinto, t ista pœna fuit insolita, q̄ appellatus priueretur commodo sententia non respondendo ad libellum appellationis, quia contumacia in non respondendo consueuit mulctari vt habeatur non respondens pro confesso, sed iudex pœnas insolitas apponere non debet. Ang. Imol. Paul. de Cast. Alexandrinus & Aret. in l. si quis mihi bona. §. i. ff. de acqui. hære. & licet Cuma. Roma. & Ias. ibi teneant contrarium, quod imò possit iudex apponere pœnam insolita, tamen etiam tenendo opin. ipsorum, illa nō facit, quò minus arguatur affectio iudicis. præterea illa opi. non videtur procedere, quando opponeretur pœna contra prohibitionem iuris, vt in casu isto, in quo pœna priuationis iuris imponi non potest pro simplici contumacia, idē apponendo talem pœnam insolitam, satis arguit affectionem suam ex qua suspicio oriatur. glo. & Doct. in l. si quis sub conditione. ff. de conditio. instit. facit tex. in c. quam graui. de crim. falsi. cum simili. quæ Ias. scribit in l. testamentum. C. de testam. in l. vt liberis, col. 3. C. de collatio. & alibi sæpē Doct. ¶ Venio ad sententias domini Sebastiani Aquini, quarum prima fuit super competentia, secunda per quam reuocata fuerunt gesta iudicis à quo, id est, Decani Vallentia. ¶ Circa quas t sententias dico, quod transitum fecerūt in rem iudicatam per approbationem expressam dominorum religiosorum, scilicet Anto. nam lata secunda sententia per ipsum dominum Aquini adiudicatione expensarum vtriusque instatiae comparauit procurator ipsorum religiosorum cum mandato speciali: dicens & protestans, quod compareret coram ipso domino Aquini, & recederet à duabus appellationibus interpositis à memoratis duabus sententiis, modò ipse dominus Aquini reuocaret cōdemnationem expensarum, aut eas saltem in fine litis reseruaret, quod fecit idem dom. Aquini. nam de consilio Reuerēdi quōdam dom. Claudij Boneti, Prioris de Ripperiis. reseruauit ipsas expensas in fine litis. Per quam approbationem clarum est, quod ambæ illæ sententiæ transiuerunt in rem iud. à quibus post approbationem appellari non potuit, & si erat appellatum, non potuerunt proseguire appellantes causam appellationis. l. fi. C. de tempo. appellatio. Effet enim contrarietas acquiescere sententiis, & ab eis appellare, aut appellationes antea interpositas proseguire, & ita de eo qui approbat sententiam arguit Soc. in consil. 45. col. pe. post med. vers. 2. concludendum. lib. 1. Dec. in consil. 22. col. 1. & t de eo, qui post latam sententiam promittit ei stare, quod censeatur appellationi renunciare, licet in specie appellationi nō renunciet, tradūt Doct. in c. ad hæc. el. 2. de appella. per tex. in l. ad solutionem. C. de re iudi. Itaque postquam fuerunt approbatæ istæ duæ sententiæ, de his vterius dubitari non debet, nec possunt domini religiosi, scilicet Antonij eas reprobare. l. sicut. C. de actio. & obli. regula, quod semel placuit, lib. 6. ¶ Secundo dico, circa istas sententias domini Aquini, quod pars aduersa nunquā fuit prosecuta appellationem à secunda sententia, sed solū appellationem à prima interlocutoria super competentia, idē cum secunda sententia transitum fecerit in rem iudicatam, per eam præiudiciū fit primæ appellationi. si enim, si pro quia, valet reuocatio gestorum Decani Vallentia facta per dom. Aquini in eius secunda sententia, ergo in ne-

cessarium antecedens apparet de eius competentia, consequenter quod superfluum fuit causam proseguire appellationis à prima illa sententia interlocutoria. ¶ Videamus modò de gestis & pronunciatis per dom. Officialem Viennæ in causa appellationis à gestis per memoratum dom. Sebast. Aquini, in qua re dico, q̄ ex præmissis apparet de nullitate & iniquitate gestorum per ipsum dom. Officialem. Nullitas enim arguitur, quia rescriptum delegationis causæ directum ipsi domino Officiali est euidenter subreptitium, in quo mentio facta non fuit de illa approbatione sententiarum dom. Aquini. cui enim dubium. quod si narratum fuisset superiori de tali approbatione, non solum superior rescriptum non concessisset, imò si concessisset, illud etiam fuisset inualidum. de primò, t q̄ superior tale rescriptum delegationis nō concessisset, apparet, quia voluntas principis talis esse intelligitur, qualis de iure esse debet. l. ex facto, vbi Ias. in 4. notab. ff. de vulg. & pup. nec intelligitur princeps sentire, nec velle istud quod nō potest de iure vel æquitate scripta. Bald. in consil. 121. proponitur q̄ ex forma statuti, colum. 2. lib. 1. allegat text. in c. audita, de restitutione spoliatorum. sed de iure non debet princeps ius suum alteri auferre, imò reddere quod suum cuique est hæc enim inter iuris præcepta princeps ipse commemorauit. §. pe. Inst. de iustitia & iure. l. 2. §. meritò, & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. de secundò, t q̄ si princeps tale rescriptum concedere voluisset, illud tñ facere nō poterat, probatur, quia monasterio Durbonis erat quesitum ius ex approbatione prædicta de iure gentium ex cōsensu partis aduersæ. l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. maximè quia talis consensus præstitus fuit in iudicio, idē fortior est iudicij calore. l. cum ostendimus, in fi. ff. de fideiuss. tuto. no. repetentes in Rub. ff. de verb. obl. tale autem ius. quasi-tum de iure gen. mediante cōsensu partis tollere princeps non potest, etiam de plenitudine potestatis, & in hoc conueniunt omnes Doct. nemine discrepante, vt habetur in d. l. fi. C. si contra ius vel vtili. pub. in c. quæ in Ecclesiis, de constitutio. Pau. de Cast. in consil. 317. Viso & examinato puncto, col. pe. lib. 1. Soc. in cōf. 164. col. 6. vers. 5. casus in cōf. 216. col. 16. vers. 6. & vlti. casus. & col. 18. vers. cōfirmantur præmissa. lib. 2. in consilio 63. colum. 6. in consil. 87. colum. 7. vers. Ex quibus patet solutio. & in consilio 120. col. pen. vers. sed præmissis, li. 3. itaque t si princeps tale expresse tollere nō poterat, nullo modo dicendū est, q̄ tacitè istud intellexerit. l. qui ad certū. ff. loca. l. quamquam. ff. de ritu nup. l. si pater. ff. de his, quæ in frau. cred. l. Lucius. §. pen. ff. ad municipa. gl. in l. i. ff. de offi. eius. in glo. quæ incipit, nota argumentum triplex. ¶ Hoc ita præsupposito, quod tale rescriptū dicatur subreptitium, & quidem maximè dico, quod omnia gesta vigore talis rescripti sunt nulla & effectu carent, c. tua. de offi. vica. c. ad audientiam, de rescript. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. quæ iura ad hoc propositū citat Old. in consilio 257. Factum tale est, dominus Nicolaus. colum. 8. vbi amplius subdit, hoc procedere, licet tale rescriptum esset aliis iuri cōsentaneum, quid dicemus in casu nostro, vbi ab omni iure abhorret stante approbatione prædicta? & quod subreptio vitiet non solum gratiam, sed etiam processum indē securum, tradit idem Oldr. in consilio 71. q̄ processus, in princip. Gemina. in consilio 117. columna tertia circa med. in consilio 128. in principi. Calca. in consilio 78. columna fin. & vitiatur rescriptum eo vitio subreptionis, etiam quod sanctus esset impetrans. Bald. in c. i. in fine. per illum text. vt lite pend. vbi impetrans. erat beatus Thomas Canthuariensis, & tamē vitiatur impetratio ex subreptione, refert Ias. in l. qui iurisdictioni, columna tertia, ff. de iurisd. iud. Curtius senior in consilio 74. columna 31. circa med. sed aduerte, quia sanctitas in viuente considerari nō potest, & licet quia habeatur pro bono & sancto, talis tamen præsumptio cedit veritati, quando verè appareat de subreptione. Præterea quando agitur de præiudicio tertij qualitas impetrantis nihil facit, quia tunc vitiat subreptio, licet committatur per ignoratiam aut simplicitatem. cap. constitutus, de rescript. Gemina in consilio 105. in fine, idē mirandum est, quomodo potuerit dominus officialis Viennæ procedere in causa eo modo. Nec obstat rescriptum impetratum à summo Pontifice lite pendente, coram præfato domino Officiali, quia rescriptum illud laborat eodem morbo subreptionis, quo laborat rescriptum delegationis, non facta in eo mentione de approbatione sententiarum domini Aquini. Malè etiam processit idem do. Officialis, admittendo articulos super materia iā deducta,



deducta, super qua testes fuerant examinati & publicati. Ex praemissis inferitur ad gesta dom. Francisci Orandi, q. sancte & religiose pcessit reuocando gesta ipsius dom. Officialis Viennae, tanquam nulla & iniqua, quae nullitas & iniquitas ex praedictis apparent. Restat modo videre, quae sint partes do. Guilielmi de Malobecco, Canonici Viennensis iudicis delegati, in causa appellationis interpositae, a gestis memorati do. Francisci Orandi. dico, quod rescriptum delegationis factae ipsi domino de Malobecco, est etiam subreptitium non facta mentione de sententiis dom. Aquini approbatis, ut super consequenter, quod vigore talis rescripti in causa procedere non potest, ideo debet iudex pronunciare, se non esse iudicem, vel sibi non constare de iurisdictione, & monasterium appellatum absolvere ab observatione indicij. Bal. in cons. 308. Super praedicto puncto. li. 5. Et posito & non concessio rescriptum non esset subreptitium, ut est euidentissimum, tamen deberet pronunciare bene iudicatum, per do. Franciscum Orandi, & male appellatum cum expensis ex causis supra memoratis, & ita de iure rescribendum videtur saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 9. Martij, 1540. Aymo Crauetta de Sauitiano, Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Legitimitas personae necessaria est etiam in iudicio summano.
- 2 Clausula, suppletes omnes defectus, & exceptione quacunque non obstante, non operatur, quod minus opponi possit contra personam quod non sit legitima aut inhabilis ad actum.
- 3 Impetrans beneficium aut rescriptum, tenetur probare omnia narrata per eum in sua impetratione.
- 4 Clericatus prima tonsura probari debet in beneficiis Ecclesiasticis.
- 5 Assertioni Cardinalis non creditur in alterius praedictum.
- 6 Text. in Clem. literis, de probatio. solum procedit in Papa.
- 7 Text. in Clem. literis, de probatio. solum procedit quando attestatur princeps de facto suo proprio, non si de alieno ex aliorum assertione.
- 8 Text. in Clem. literis, de probatio. non procedit in praedictum non subditi principi attestanti.
- 9 Super notorio potest iudex officio se informare.
- 10 Exceptiones quae incontinenti probari possunt, admittuntur in iudicio summano.
- 11 Incertitudo vitiat privilegium & collationem, imò etiam confessionem.
- 12 Subreptio an committatur quando non sit mentio de Ecclesia annexa aut accessoria, & dicitur quod sic.
- 13 Subreptio committitur ex eo quod non sit mentio sancti, in cuius honore Ecclesia fundata est.
- 14 Possessio vitiosa non prodest, & dicitur vitiosa, quando acquiritur seu accipitur non vocato possessore.
- 15 Possessio beneficii ecclesiastici acquiri non potest sine speciali mandato.
- 16 Instrumentum redditur suspectum ex eo, quod aliquid reperitur scriptum manu aliena sine attestatione notarii.
- 17 Apostilla instrumenti manu aliena non probat, quando notarius de ea non attestatur.
- 18 Reus absolui debet Actore non probante etiam in materia beneficii.

## CONSILIUM. CIIII.

### Pro magistro Andrea Decosu, contra magistrum Franciscum Apostoli.

- I**N VINO subsidio ex corde postulato. In causa Magistri Andrea Decosu rei conuenti, contra magistrum Franciscum Apostoli, super Ecclesia Parrochiali, loci de Reibbereto. Placebit t. curiae huic supremae aduertere, q. licet agatur de iudicio seu possessorio summano Gallice appellato, la recreace, tamen etiam in tali iudicio legitimari debent personae, quia in quacunque materia primo de personis querendum est, an sint legitima aut habiles ad actum. l. si queramus. ff. de testa. tradit Bart. in l. 2. C. de edic. diui Adr. tolle. imò t. si superior tollat omnem exceptionem, & apponat clausulam supplementem omnem defectum, adhuc opponi potest contra personam, in cuius fauorem rescribitur, quod non sit legitima aut habilis ad actum, de quo agitur, ut notant Moder. in c. ex parte, 2. vbi Dec. col. 4. vers. 4. fallit. de offic. deleg. & ultra Moder. ibi allego tex. in l. tutor, & ibi Ias. in 2. nota. ff. de iureiur. vbi licet iuramentum habeat executionem paratam, adeo quod co

prestito nihil ulterius queri potest, semper tamen potest obici de inhabilitate personae, quae iuramentum detulit. tradit. idem Ias. l. 1. §. Inuincio. columna 4. ff. de oper. nou. nuncia. & in l. 1. §. si quis ita. column. penult. ff. de verbor. obl. Anch. in consilio 167. Visis diligenter omnibus column. 2. Hoc ita praesupposito, quod etiam in iudicio recedentia persona debeat esse legitima, & habilis ad actum, dico, quod fuit oppositum contra actorem eum non esse legitimum, nec habilem ad beneficium curatum. & hic aduerrendum est, t. quod impetrans beneficium aut rescriptum aliquod, tenetur probare omnia narrata per eum in sua impetratione, ratio est, quia omne rescriptum habet in se tacitam conditionem, si preces veritate nitantur, ideo rescriptum dicitur conditionale, si ita est, quae conditio nisi probetur, actus effectum non sortitur, imò rescriptum dicitur tunc subreptitium, ex quo non apparet de veritate. c. 2. vbi gloss. & Doct. de rescriptis. Abb. in consilio 70. column. 2. lib. 2. Cor. in consil. 201. col. 2. ad fi. lib. 3. vbi ita declarat. Dec. in c. constitutus, column. 1. de rescript. in c. porrecta, column. 3. de confir. utili. vel inutili. in consilio 142. col. 4. & alibi saepissime, sed actor narravit se esse aetatis legitima ad beneficium curatum, quod tamen non probauit, licet in specie fuerit oppositus aetatis defectus, imò ex inspectione praetensi sui clericatus videtur praesumendum, quod non sit aetatis legitima nam prima tonsura accipi consuevit sub teneris annis, quae data legitur anno 1531. & de mense maij, & collatio facta est anno 1537. ideo non est verisimile, ut eo tempore natus esset. agens annos 25. quod tempus est necessarium in Rectore Parrochialis Ecclesiae. c. licet Canon. de electio. lib. 6. Secunda arguitur inhabilitas personae ipsius agentis, quia non probauit se esse Clericum tonsuratum, quae probatio est necessaria in omnibus beneficiis Ecclesiasticis. c. ex literis, de transact. c. 2. de institutio. not. Doct. in c. cum adeo, de rescript. c. fin. de praeb. lib. 6. Clem. ut hi qui. de aetate & qualitat. c. si quis Episcopus, & c. saluator, pri. q. 3. Anto. de Butr. in c. in nostra, column. 5. q. 2. de rescript. Anch. in Clem. per literas, de praeben. quod procedit licet Papa conferat beneficium alicui tanquam clerico, quia non sufficit talis nominatio Papae, nisi probetur Clericatus, Io. An. in reg. non licet actori, de reg. iur. lib. 6. Boer. in decis. Burdegalen. q. 171. col. 2. post med. similiter non sufficit destinatio ad clericatum & incessus cum tonsura, quod quis incedat in habitu & tonsura. Archid. in c. quorundam, de electio. lib. 6. Feder. de Senis in consilio 290. quia in presenti, col. 5. post prin. vbi etiam Feder. quod non sufficit clericatus superueniens post impetrationem beneficii. nec obstat asserta litera Clericatus in actis producta, quia t. solum in ea habetur quaedam assertio reuerendissimi dom. Episcopi Parisiensis, quod Franciscus Apostoli agens fuit per alium tonsuratus de eius licentia, & voluntate, cui assertioni credi non debet, tam ex forma iuris communis, quam ex tenore & forma concordatorum. de iure communi clarum est, quia etiam Cardinali non creditur in alterius praedictum. gl. vbi Abb. in c. sicut, de sent. ex communi. quam gl. pro notabili ad hoc refert & sequitur Dec. in c. causam quae. ad fi. de offic. delega. tradit Ias. in l. cum filius familias Stichum, in princ. col. pe. ad fi. vers. 2. quia etiam Cardinali. ff. de verb. obl. vbi loquitur in Cardinali legato. in l. necis, in princ. col. 2. vers. 3. facit. ff. de acqui. hære. & latius in repe. l. admonendi. col. 76. vers. adde etiam, quod dicto Cardinali. ff. de iureiur. tradit Abb. in cons. 94. in 2. dubio. lib. 2. text. enim t. in Clem. literis, de proba. solum procedit in Papa, non in alijs inferioribus. Alex. in cons. 112. lib. 7. Soc. in cons. 127. lib. 1. Felin. in c. cum a nobis. col. 2. de testibus. refert & sequitur Curtius iunior Praeceptor meus in consilio 61. col. 5. post med. Praeterea t. etiam, si ageretur de assertione Papae, aut alterius principis, adhuc credendum non esset, quia tex. in d. Cle. literis. procedit, quando attestatur princeps de facto suo proprio, non alieno ex aliorum assertione. c. ad hæc. vbi Ant. de Butr. de rescip. facit tex. in c. iuravit. vbi Dec. in princ. de prob. Alex. in d. cons. 112. col. 2. li. 7. Are. in d. c. cum a nobis de test. & in con. 163. sicut Ioannes, column. 3. vers. 2. ratio. Socin. inter consilia Francisci de curte, in cons. 20. Dec. in consilio 602. & in consilio 606. col. pe. sed dominus Episcopus Parisiensis attestatus fuit de facto alieno, id est, q. tonsuratus fuit agens per alium de sui licentia & mandato, ideo ei credi non debet, cum praesens non fuerit tonsurationi. nã si Episcopus aut Cardinalis deponeret iuratus in iudicio de facto alieno, aut alieno auditu, ei non crederetur per ea, quae habentur in c. licet ex quadam, de testibus. multo



multò minùs credi debet voci eius mortuæ sine iuramento de facto alterius. Benè poterat attestari dominus Episcopus de facto suo proprio, quòd licetiam dederit auctori tōfuram accipiendi ab Episcopo alieno, sed quòd ei credatur in eo quod scire non poterat, nisi relatu aliorum, hoc durum videtur. ¶ Rursus ¶ text. in d. Clem. literis. solum procedit in præiudicium subditi Papæ attestanti. Alexan. in consil. 11. colum. 4. lib. 7. Socin. in consil. 27. colum. 2. libr. 3. ideò posito & non concesso text. ille procederet etiam in Episcopo, tamen istud haberet locum inter subditos Episcopo Parisiensi, quòd ad eius iurisdictionem, sed Magister Andreas Decosu Reus conuentus non est, nec vnquā subditus fuit in spiritualibus nec temporalibus Episcopo Parisiensi, sed Episcopo Gratianopolis, ergo attestatio Episcopi parisiensis reo conuento nō subdito nocere non debet ex quibus apparet clarum esse de iure Ciuili assertionem prædictam fidem non facere. Idem & multò magis procedit ex forma concordatorum, quibus tex. in d. Clem. literis, expressè fuit sublatus. ¶ Tertia arguitur inhabilitas personæ Actoris, quia per concordata prædicta beneficium curatum existens in villa murata conferri nō potest, nisi graduato in aliqua scientia diuina aut humana, puta Theologiae aut iuris Ciuilis vel Canonici, sed actor nō est eiusmodi qualitatis, ergo factus est inhabilis & incapax cū Ecclesia curata de Reibbereto, sub titulo beatæ & sanctissimæ Virginis, Christi nostri redemptoris, matris purissimæ in villa murata claudatur, vt notorium ¶ est, & pro nobis notorium haberi petitur, super quo potest curia ex officio se informare, tāquam super re notoria quæ oculis subiicitur, sicut dicitur de consuetudine notoria. Bartol. in l. lege Julia, in ff. de testib. Bal. in l. 1. in fi. C. vt quæ defunt aduo. & in l. filius familias. §. Veterani, colum. fin. ff. de procur. cum sim. quæ tradit Alex. in consil. 14. li. 5. & in notoriis generaliter, quòd iudex possit & debeat se informare, tradit Dec. in consilio 275. col. 5. & in consilio 284. columna quinta, vbi loquitur in communi vsu loquendi notorio, & de omnibus notoriis generaliter, itaque cū non habeat pars qualitatem requisitam, ad obtinendum tale beneficiū collatio fit nulla. Card. & alij in Clem. vt hi qui. §. illi verò, de ætate & qualitate. vbi quòd Episcopus non potest conferre beneficium sacerdotale non sacerdoti, de quo per Felin. in c. cū accessissent, num. 19. de constitutio. quod procedit etiam in collatione Papæ, quæ dicitur nulla, si impetrans non habeat qualitatem requisitam per statutum Ecclesiæ in qua est beneficium, collatum, puta si sit statutum, quòd recipiendus in Ecclesia debeat esse in certo ordine. Feder. de Senis in cōf. 69. Casus talis est, Bindus. colum. 2. post med. per text. in ca. constitutus, de rescrip. & in c. 1. de constit. lib. 6. Dicit tamen Feder. in Papa istud non procedere, quando derogaret Papa tali statuto, & hæc quoad inhabilitatem & incapacitatem personæ ipsius Actoris. Secundò ¶ principaliter considero, quòd etiam in iudicio summario vt est istud recredentia, admitti debent exceptiones, quæ incontinenti probari possunt, & quæ altiore non requirunt indaginem, vt not. Bar. in extrauag. ad reprimendū, in verb. summaria. & idem Bar. in l. 4. §. cōdemnatum. ff. de re iud. vbi, ¶ exceptio nullitatis opponi potest contra executionem sententiæ, quando probatio nullitatis incontinenti offertur. tradit idē Bar. in l. fi. C. si ex falsis instr. Alibi scribit Old. in cōf. 106. ¶ litera, quòd tex. in Clem. vt calumniis, de re iud. prohibens opponi exceptionem nullitatis contra tres sententias cōformes locum non habet, quādo talis nullitas incontinenti probatur, Alibi scribit Abb. in consil. 31. col. fi. lib. 2. quòd statutum tollens exceptiones legitimas, contra sententiam non habet locum, quando talis exceptio probaretur incontinenti tradit enim Abb. in cōf. 55. col. 2. lib. 2. ¶ Hoc ita præsupposito, dico, quòd multæ aliæ sunt exceptiones, per quas recredentia impediri debeat, & quarum probatio incontinenti probatur per solam actorum inspectionem, citra aliam cognitionem aut indaginem altiore. ¶ Primò probatur ex actis & confessione partis, quòd in loco de Reibbereto sunt duæ Ecclesiæ Parochiales, vna extra muros, altera intra muros, vt pars confessa est, satis ipso facto faciendo se mitti in possessionem ambarum Ecclesiarum, vt ex actis apparet, & tamen in sua impetratione mentionē non fecit, nisi de vna Ecclesia loci de Reibbereto generaliter nec apparere potest de mente concedentis, de qua Ecclesia senserit, cū de vna tantum mentio facta sit generaliter & incertè ¶ ob id ratione incertitudinis corrui collatio. l. duo sunt Titij, ff. de test. tutel. & in priuilegio, ¶

vitietur ratione incertitudinis tradit Ol. cōf. 258. Inn. circa fi. & in prouisione beneficij Ecclesiastici, quod vitietur ratione incertitudinis, quando agitur de efficacia promissionis, tradit idem Old. in consil. 229. hæc sunt dubia. col. 2. domini. in c. dudū, in fi. de præb. li. 6. Fel. in c. cū cōtingat, col. pe. de offi. deleg. & vitiat incertitudo etiam confessionem, si quis fateatur se occidisse Antonium, nec appareat, de quo Antonio Io. de Ana. in consil. 17. col. 1. in fi. & infinita, si vellē, cumulare possem de materia ista incertitudinis. ¶ Et si dicatur, ¶ istæ duæ Ecclesiæ Parochiales, loci de Reibbereto non sunt æquæ principales, sed vna accessoria aut annexa alteri. Respondeo, quòd de hoc non apparet, & posito appareret etiam impetrans tenetur facere mentionem de Ecclesia annexa, alias impetratio redditur subreptitia. Roma. in consil. 362. in 3. dubio. quod tamen Roma. dictum tutū non videtur, quia contrarium tenet Rota decis. 319. Nota, quòd vbi beneficium, in antiqui. & quod scribit Rota decis. 449. Quidam habens. in fi. in nouis. Anc. in cōf. 114. pro impetrante. Dec. in c. ad aures, col. 3. vers. circa secundum articulum, de rescript. & in c. præterea, circa fin. de offi. deleg. 13 ¶ Rursus ¶ arguitur subreptitia illa impetratio Actoris, quia expressum non fuit nomen sancti, in cuius honorem fundata est Ecclesia, quod requiritur in istis Ecclesiis inferioribus, alias gratia sit subreptitia, ita glos. in c. quamuis, in verbo, extendit. de præben. lib. 6. Fel. in c. cū accessissent, col. 1. de constitutio. ¶ Non obstat ad hoc responsio partis, quod hic constat de corpore, quia respondeo, quòd imò hic non constat de corpore, cū sint duæ Ecclesiæ, & sit incertum, de qua superior senserit, vt supra ostendimus. ¶ Secundò respondeo, quod fundamentum partis procederet, quādo erratum fuisset in nomine, quia expressum fuisset vnū pro altero. Nam error non vitiat, quando cōstat de corpore. §. si quis in nomine. Instit. de leg. plenè Docto. in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. sed hic non agitur de errore aliquo, sed de totali omissione sancti, quæ ommissio vitiat prouisionē secundum gl. & Doct. vt sup. allegatū est. Posito igitur & non concesso, de corpore constaret, istud tamē nō sufficit nisi & sancti nomē expressum fiat, alias enim attēta ista responsione partis, dictum illud gl. in d. c. quamuis, & Doct. nūquam procederet, & esset dictū illud ridiculosum, & sine dubio intelligēdo, ¶ pcedat quādo de corpore nō cōstat, cui enim dubium, quòd collatio beneficij nō valet, si non constet de corpore ipsius beneficij. nam paria sunt conferre beneficium, quod nō est in rerū natura, vel de quo aliter nō cōstet. l. in l. ff. de contrah. emp. c. solennitates 1. de consecra. di. 1. & gl. in d. c. quamuis quando dicit exprimi debere nomen sancti in impetratione, non hoc dicit ad effectum, vt ex tali expressione constet de corpore, quia si gl. ita intellexisset, nō magis de nomine sancti locuta esset, quā de aliis demonstrationib. iuxta l. forma. ff. de cēf. de corpore enim satis est, quomodocūq; cōstet. l. 1. cū ibi nō. ff. de lib. & posth. ¶ Altera exceptio opponitur contra prouisionem partis, quia non probauit quòd beneficium istud vacaret per mortē Magistri Gulielmi Decosu vt narrauit, quæ tamen probatio erat necessaria, quia tenetur impetrās, ¶ bare omnia narrata per eum, & in quibus fundamentum consistit suæ intentionis: fundamentum autem consistit in morte, cū non teneat collatio beneficij viuentis. ca. 2. de concess. præben. tradit Moder. post gl. ibi in l. fi. C. de pactis. & adeò est nulla collatio beneficij viuentis, quòd ex aliquo casu superuenienti confirmari non potest. Bal. in consil. 335. Proponitur, quòd quidam dudum dominus Guidentinus. col. 1. post med. lib. 5. imò permittens se ordinari ad beneficium viuentis deponi debet ab omni ministerio Ecclesiastico. c. in primis. 2. q. 1. c. hæc quippe. 3. q. 6. Geminia. in consil. 88. columna 2. ante med. ¶ Adhuc ¶ possessio Actoris fuit vitiosa, quia accepta non vocato ipso Decosu possessore pacifico dictæ Ecclesiæ de Reibbereto iam per tres menses contra dispositionem tex. in ca. licet Episcopus. de præben. li. 6. sed possessionem vitiosam & illicitam prætor non tuerur. l. communi diuid. §. inter prædones. ff. communi diuid. l. æquissimum. ff. de vsufu. l. 2. & l. si duo. ff. vt possid. Ol. in consil. 1. colum. 2. post med. & in consilio 209. In causa hospitalis. columna 2. in fin. Bartolus. in l. filiam fratribus. ff. ad Trebellian. Bald. in consilio 330. Statuto cauetur, quòd conductor. ad fin. lib. 1. & in consil. 337. Statum. lib. 5. ¶ Præterea certū est, ¶ quòd possessio beneficij ecclesiastici acquiri non potest per procuratorem sine speciali mandato, vt no. Abb. & Doct. in c. accedens, de præb. Geminia. & Perusini. in c. si tibi absenti. de præb. lib. 6. quod tamen intellige in posses-





in possessione, quæ multum iuris habet, per quam ius trāsfertur. Rota decis. 290. in nouis, Capella Tolosa. q. 486. sed possessio Ecclesiæ existentis infra locum de Reibbereto apprehensa fuit per quendam non habentem mandatum, nec generale, nec speciale, cuius ꝑ nomen additum fuit instrumento manu aliena sine attestatione notarij, quo casu instrumentum redditur suspectum Bal. Sal. & Doctor. in l. contractus. C. de fide instrum. per text. in §. & quod scāpē, in Auth. de trien. & semisse. cum sim. quæ Alexan. tradit in consilio 41. columna 1. lib. 1. Nullus enim potest aliquid addere aut scribere ad instrumentum receptum, per alium notarium sine mādato ipsius notarij, quo casu de tali mādato debet notarius mentionem facere in sua subscriptio-  
 17 ne. Ange. in consilio 400. columna 2. & cum illud ꝑ nomen probetur additum manu aliena clarum est, quod additio non probat, quando de ea notarius mentionem non facit, vt habetur per Doct. in l. si vnus. C. de test. Paul. de Cast. in cons. 131. Dubium facit. col. 2. lib. 2. Alex. in cons. 14. col. fi. li. 6. in cons. 104. col. 2. ver. nec debet attendi. lib. 7. ¶ Nec obst. q. fuerit dimissum spacium ad effectum attendi alia nomina procuratorū, quia dico, quod ista additio fieri debebat per ipsum notarjū rogatum de instrumento non per alium, aut saltem debebat notarius facere mētionem in sua subscriptione de illa additione, aliās enim illa additio dicitur quædam scriptura priuata non habens solennia instrumēti, vt potē facta per priuatum, ideò tali additioni & scripturæ priuatæ fides haberi non debet, aliās falsitates plurimæ eo modo committi possent: itaque illa possessio ita apprehensa, haberi debet pro non apprehensa, ob id interdicto retinēdæ locus esse nō potest, sed agi debet interdicto adipiscendæ in quo iudex laicus cognitionem nō habet, tanquā mixtam habeat naturā proprietatis, vt no. Guid. Pap. q. 1. ¶ Alia etiā obstat parti exceptio præscriptionis introductæ ex nouissimis & regiis constitutionib. quibus annus indulgetur in materia de cōplaincte. Nec obstat, quod infra annum dicat se egisse, quia actum fuit per falsum procuratorem mandatum non habentem, de quo semper & oppositum & litigatum est, ideò cum falso procuratore iudicium considerari non potest. l. licet. C. de procura. Non etiam obst. ratificatio superueniens, quia illa superuenit post lapsum temporis, & præscriptionem finitā, ob id non proficit. l. bonorum. ff. rem rat. hab. latē Bart. & Modern. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfucapio. ¶ Et si dicatur multas ex præmissis exceptionib. militare etiam contra reum conuētum, respondeo, ꝑ quod actore non probante reus absolui debet, etiam quod nihil ipse præstiterit. l. qui accusare. C. de eden. quæ regula procedit etiam in causis beneficialibus de iure communi. Oldra. in consil. 1. colum. 2. vers. vn. de & si tam meus. in cons. 218. Gratia. colum. 2. versic. cum ergo dominus & in cons. 312. Thema quæst. est tale. col. 2. & ad finem consilij per tex. in c. si à sede Apostolica, de præb. li. 6. & licet olim iuri communi in hoc derogatum esset per stylum curiæ, hodiè tamen per constitutiones domini Renati attenditur ius commune: ideò dicere potest reus cōtra actorem, Amice, quod ad te liberam ædes habeo. ¶ Nō ē obstat petitio sequestri nouissimè facta, quia facta est per viam supplicationis causa iam instructa ad diffiniendū super cāmpo, vt aiunt, ob id admitti non debet noua petitio, vt plenè habetur in l. edita. C. de edend. Ex quibus de iure respondeo in fauorem rei, quod absolui debeat, saluo tamē saniori iudicio curiæ huius supremæ & splēdidissimæ. Gratianopoli, 12. Martij. 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano, Iuriconsultus.

## S V M M A R I U M.

- 1 Venditio simpliciter facta comprehendit omnia existentia intra confines rei venditæ, nisi nominatim fuerint excepta.  
 Legatum comprehendit quicquid est intra confines rei legatæ, quando tota res confinata est in dominio testatoris, ibid. nu. 1.
- 2 A verbis contractus recedi non debet, & verba contractus habentur pro textu, cui credendum est magis quā glossæ.
- 3 Verba vniuersalia omnia comprehendunt quæ excogitari possunt.
- 4 Geminatio verborum fortius operatur.
- 5 Post verbum iunctum infinitiuo comprehendit futura etiam in materia stricti iuris.
- 6 Seu, dictio, est ampliatiua aut saltem copulatiua.
- 7 Verba debent intelligi vt aliquid operentur, imò debent impropriari & intelligi contra eorum naturam potius quā nihil operentur.
- 8 Venditio comprehendit destinata ad vsum rei venditæ.

- 9 Præcij quantitas arguit quid, & quantum veniat in venditione.
- 10 L. hereditatum. ff. ad legem Falcid. procedit etiam ex post facto, quia habetur ratio vitæ longioris, de qua apparet, licet ab initio de vita tam longa non fuerit cogitatum.
- 11 Vsurā toleratur tanquam interesse in venditione & emptione, & commensurari debet interesse ad valorem fructuum, non ad præcij quantitatem.
- 12 Seruitus censetur constituta per clausulam cum suis introitibus & exitibus.

## CONSILIUM CV.

Pro nobili Ioāna Marchæ, relicta quōdam spect. domini Claudij Falconis Vicebailiui, dum viueret curiæ Graisiuodani, contra egregium dominum Andreā Bottini ciuem & Doctorem Gratianopolis,

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Casus talis est, egregius do. Andreas Bottini Doctor & ciuis Gratianopolis, an. 1523. & die. 23. Septembris, vendidit egregio domino Claudio Falconis, Doctori & Vicebailiui Graisiuodani Camerā seu angulare vnius domus ipsius domino venditoris & hoc in quantum & quatenus se extendit, & extendere potest in altum cū suis iuribus, pertinentiis, introitibus & exitibus precio sexaginta scutorū, saluo tamē vsufructu Bonæ Morardæ materteræ ipsius venditoris, quādiu vixerit ipsa Bona. Modò defuncta Bona vsufructuaria nobilis Ioanna Marchæ, relicta dicti do. Falconis emptoris, tanquā tutrix suorum liberorum consequi intendit totum dictum angulare, etiam cum membris existētib. desuper istam cameram, venditor opponit, quod non intēdit vendidisse nisi cameram tantum, agitur causa apud spectabilem virum do. Alexandrum Auderi, iudicem Regium Gratianopolis, quæritur quid iuris? ¶ Breuiter videtur dicēdum, venditionem prædictam pertinere etiam ad alia membra existentia desuper dictam cameram sequentibus fundamentis.  
 1 ¶ Primo, quia ꝑ confines appositi rei venditæ conueniunt non solum cameræ, sed etiam residuæ parti superioris seu membris existentibus supra ipsam cameram, ergo cōprehendi debent in venditione omnia existentia intra ipsos confines, nisi nominatim fuerint excepta. l. ædes sacra. §. 1. ff. de contrahen. emp. l. si fines. vbi Angel. de cuiusd. Bart. in Rub. C. de contrahen. emp. q. 22. Dec. in cons. 347. col. 3. post med. versicu. & ad hoc facit Aret. in consil. 63. ad fin. itaque cū venditum fuerit totum angulare, & nihil fuerit exceptum, omnia includuntur tanquam comprehensa sub cōfinibus rei venditæ, idem videmus in legato, in quo venit quicquid est intra confines rei legatæ, quando tota res cōfinata est in dominio testatoris. Old. in cons. 198. Alexan. in cons. 54. lib. 4. Alex. præceptor meus in cons. 95. col. pen. ad fin. ¶ Secundo, ꝑ ista venditio concepta fuit per verba clara, importantia etiam membra superiora per illa verba, & hoc in quantum & quatenus se extendit, & extendere potest in altum. istud verbum altum, est clarum, comprehendēs totam altitudinem angularis, ideò in claris cessant interpretationes. l. continuus. §. cū ita. ff. de verb. obli. l. non aliter. l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de lega. 3. & vbi verba sunt clara, cauillationes aduocatorum locum habere non debent, licet talia verba dura sint. Bal. in cons. 174. Casus est talis quoddam fœnile. ad fin. lib. 2. verba enim contractus habentur pro textu, cui credendum est magis quā glossæ, Old. in consilio 258. Innoc. colum. 2. Bald. in consilio 343. Examinanda sunt. columna secunda circa fin. lib. 1. Pro hoc facit quod scribunt Doct. in c. humilis, de maio. & obediē, quod vbi datur potestas arbitro pronunciandi alte & basse potest arbiter enormiter lādere, dum tamen dolus malus absit, & sic apparet, ꝑ lata sit significatio huius verbi altū facit tex. in l. altius. C. de seru. & aqua. ¶ Tertiō ꝑ pōdero q. ista venditio facta fuit per verba vniuersalia geminata, in quantum & quatenus se extendit, & c. quæ idem sonant, ac si dictum esset, vendo totum angulare quātum est vsque ad altum



altum: verba autem ita vniuersalia omnia comprehendunt quæ excogitari possunt. l. Iulianus. ff. de leg. 2. l. a procuratore. C. manda. l. in fideicommissis. §. cum Pollidius. ff. de vfuris. l. cum virum. vbi Bal. in secunda oppo. C. de fideicom. multo magis ita operari debent, quando sunt geminata. l. Balista. ff. ad Treb. Bal. in l. cum scimus. C. de agrico. & censu. l. Italia enim verba geminata prolata censentur cum maiori deliberatione. c. & si Christus. de iureiur. gloss. fin. in cap. si quis iratus. 2. q. 3. & vbi verba sunt geminata magis enixe dicitur apparere de voluntate disponentium, ne verba superfluo censeantur apposita. Paul. de Castr. in consilio 115. Super primo videtur dicendum, quod dictus Symon. colu. secunda. circa med. lib. 1. ideo videmus, quod licet verba, videatur & placeat, importent arbitrium boni viri sigillatim aut per se prolata, si tamen gementur & simul ponantur important liberam voluntatem. Corneus in consil. 302. columna 3. circa med. libro 4. sed tamen contra hoc dictum Corne. tenet Ias. in consil. 4. colum. 4. versiculo nec obstant illa verba libro tertio. ¶ Quarto pondero copulam, & ibi & extendere potest. & c. cuius natura est ampliare dispositionem. l. ea tamen adiectio. vbi Bartol. ff. de lega. 3. Pondero etiam illa verba, & extendere potest. significatio enim verbi potest quando iungitur infinitiuo lata est, & comprehendit etiam futura, licet apponatur in materia stricti iuris, puta in renunciatione, si quis renunciaret iuribus sibi competentibus. vel quæ competere possunt, vt not. Bar. & Doct. in l. qui Romæ §. duo fratres. in 6. q. ff. de verbor. obligat. latè Curt. iunior præceptor meus in consil. 23. columna 2. & 3. ¶ Quinto pondero illa verba, Camera seu angulare. natura enim dictionis, seu est, vt stet ampliatiue in dubio. l. si quis ita, vbi Bar. ff. de auro. & argen. lega. Bald. in consil. 218. statuto ciuitatis Florentiæ. colum. 1. lib. 2. ant. saltem stat copulatiue. Bald. in consil. 179. Anno domini, in fin. libro 5. vbi loquitur in statuto excludente filias propter fratres seu liberos eorum, & sic in materia stricta, igitur per illa verba dicendum est, vtrumque fuisse venditum & Camera & angulare. si enim intentio contrahentium, fuisset intelligere de Camera tantum, ad quid subieciissent verbum illud seu angulare? Rursus quomodo est verisimile, quod apposuissent verba illa tam ampla & pregnantia, & hoc in quantum se extendit & extendere potest in altum. Profecto ista verba repugnant omnino restrictioni, quam dominus aduersarius captat. ¶ Sexto, verba contrahentium debent intelligi secundum communem usum loquendi. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. l. cum delationis. §. asinam. ff. de fundo instrum. habetur per Doct. in Rubric. ff. de operis noui nuncia. sed de communi usu loquendi, & etiam de propria significatione vocabulo, quando fit mentio de angulari, intelligitur de toto eo, quod sub angulari continetur, quia indiffinita æquipollet vniuersali, etiam in materia stricta, iuxta not. per Bart. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. & secundum communem usum loquendi, quando quis intelligit de vna Camera tantum, non consuevit mentionem facere de angulari, quia verbum, angulari, est latius. ¶ Septimo, verba in contractibus debent intelligi, vt aliquid operentur. l. in princ. & ibi not. ff. quod metus caus. l. 1. in fin. cum ibi not. ff. ad munic. l. 3. §. 1. qui incipit, non frustra. ff. de iureiuran. nisi enim verba operentur, elusorie dicerentur apposita, quod esse non debet. l. cum aliis, in fi. C. de cura. furio. l. si. §. non autem filio. C. de bonis quæ lib. c. commissa. §. porro, de elect. lib. 6. imò intelligi debent verba, etiam contrahentium naturam, & impropriari, potius quam nihil operentur. l. si stipulatus fuero per te. ff. de verbor. obligat. l. stipulatio ista. §. sed si seruus. & §. possidere. ff. eo. tit. ca. si sententia, de senten. excommu. lib. 6. Bald. in c. 1. de capita. qui curiam vend. & sumitur argumentum à contrario sensu in statutis, etiam ad correctionem iuris Communis, quando alias verba statuti nihil operarentur. Authen. ex testamento, vbi Roma. Fulgo. & Modern. iuncta l. 1. C. de collatio. Corneus in consilio 91. colum. 5. libro 1. Decius in consil. 626. colum. 2. post med. & dicit Bald. in d. Rub. C. de contrahen. empt. q. 9. quod in contractibus nullum verbum etiam minimum ceteri debet appositum sine virtute aliquid operandi: itaque dicere quod Camera tantum vendita censeatur, verba illa ampliatiua & pregnantia nihil operarentur, & inducta ad vnum effectum ad ampliandum, operarentur contrarium effectum restrictionis, contra tex. in l. legata in iuriliter. ff. de leg. 1. cum similibus. & pondero, quod verba ita ampliatiua in contractu venditionis considerat Bald. in dict. Rubric. q. 9. ¶ Octauo, vbi verba contractus dubia esse possent, quæ

tamen clarissima videntur, in dubio fieri debet interpretatio. contra venditorem. l. veteribus. ff. de pactis. l. in lege. l. ea quæ §. fina. & l. Labeo. ff. de contrahen. emptio. Ioan. de Anan. in consilio 98. ad fin. ¶ Nonò, ista questio decidi videtur per Roma. in casu magis dubitabili, in consilio quinto. vbi erat facta venditio de quodam cluso per verba non ita ampliatiua, vt hic, & tamen decidit Roma. comprehendit in dicta venditione reliquam partem domus superiorem vsque ad tectum. allegat aliqua ex fundamentis supra memoratis, & vltius considerat, quod pars superior destinata esset ad usum clusi, vt hic, quia pars superior Camera erat pro usu ipsius Camera, quod apparet, quia ex Camera seu gradibus in ea existentibus non etiam aliunde iter erat ad partem ipsam superiorem, cuius rei celandæ causa venditor mortua usufructuaria gradus ipsos euerit. ¶ Sed vltra Roman. magis in terminis adduco dictum Bald. in l. quod conclauis, per illum tex. iuncta gloss. 2. in fi. ff. de dam. vbi, quod vendita domo intelligitur vendita Camera, quæ erat ad usum illius domus conuersa, etiam si erat paries in medio duarum domorum. quod dictum refert & sequitur Ias. in l. fina. columna tertia, versiculo adde quod vult Bald. ff. de constitut. princ. Quod dictum videtur ponere falcem ad radicem. Decimo proponitur, quod quantitas precij videtur sufficiens pro toto angulari, etiam comprehendendo partem domus superiorem habita ratione illius usufructus reservari Bonæ Morardæ, quæ post venditionem anni vixit decem & octo, ideo ratione æqualitatis precij, totum comprehendere debet. Bald. in l. meminisse, ad fin. de offic. procons. & in l. semper in stipulationibus. ff. de regulis iuris. Socinus in l. 1. in quarto notabili. ff. de rebus dub. Curtius iunior in consilio 80. columna secunda. ¶ Sed dicit aliquis, tempore venditionis non cogitabat emptor de vita tam longa dictæ Morardæ iam annosæ. Respondeo, quod ex quo tantum superuixit, sumus in casu claro, ideo non est opus coniecturis, quid cogitauerint partes ab initio contractus, ita in terminis. l. hæreditatum. ff. ad legem Falcid. decidit Veronensis in consilio 13. columna fina. ¶ Undecimo & vltimo, si venditor læsionem pretendit, illa videtur sublata ex oblatione agentis, de recedendo à contractu venditionis restituto precio & interesse precij. Nec obstat, quod tale interesse usuram videtur sapere. quia istud non procedit in contractu emptionis, in quo usura toleratur ratione interesse, quia iniquum videtur, quod venditor re & precio fruatur. tex. est in l. curabit. C. de actio. empt. tradit Alexan. in consil. 121. colum. fin. lib. 5. latè Socin. in consil. 176. lib. 2. Cora. in consilio 113. lib. 3. Decius in cap. cum venerabilis. colum. 7. de exceptio. in consil. in. col. pen. & in consil. 119. Est verum, quod tale interesse commensurari debet ad valorem fructuum, non ad precij quantitatem, vt habetur in d. locis itaque videndum est quanti locari potuisset singulis annis angulare venditum. ¶ Secundo principaliter dubitatur de seruitute eundi ad Camera venditam, quia negat venditor accessum, vt narratur. Respondeo, quod per illam clausulam cum suis introitibus & exitibus seruitus constituta censetur & tenetur venditor permittere accessum & exitum per eius domum arbitrio boni viri. Corn. in consil. 154. lib. 2. Hac scribo ad tenorem instrumeti. De conscientia autem an in rei veritate ita senserint contrahentes, viderint ipsi, quia super eos. Ad iudicem autem de conscientia iudicare non est, sed secundum allegata & probata. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsidis. Aduocatus etiam quid aliud potest scribere, nisi secundum ea, quæ proponuntur in facto more Scauolæ Iurisconsulti. Gratianopoli, 18. Martij, 1541. Ay-mo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Depositum non integrum nihil releuat.
- 2 Recipiens depositum minus integrum, censetur illud approbare, & recipiens partem precij censetur renunciare resolutioni contractus, quæ inducitur ex solutione integraliter non facta, & alia plura exempla hic ponuntur, in quibus ex receptione quis sibi præiudicat.
- 3 Renunciare censetur venditor resolutioni contractus, quæ inducebatur ex solutione precij suo tempore non facta protestando, quod nisi emptor impleat pro parte sua, ipse etiam venditor non obseruabit.
- 4 Recipiens pignus non idoneum, sibi non præiudicat, quo minus residuum summam possit petere.
- 5 Mutuum considerari non potest, nisi pecunia sit in dominio mutuantis.
- 6 Generalis dispositio nunquam refertur ad illud, quod in specie prohibetur.



- 7 Depositarius mutans pecuniam depositam furtum committit.  
 8 Accus in dubio praesumitur factus ob causam necessariam potius quam voluntariam.  
 9 Praesumitur in dubio quid factum; prout utilius est facienti.  
 10 Praesumitur quid factum ob causam precedentem.  
 11 Pecunia alicui simpliciter tradita, praesumitur tradita ob causam, ex qua minor inducitur iactatio tradentis.  
 12 Turpitudinem suam allegans audiri non debet.  
 13 Declaratio ex intervallo non admittitur in praedictum alterius.  
 14 Penitentia non amittitur post ius alij quesitum.

## CONSILIUM CVI

Pro Honorati Franconis ciui Ebre-  
 dunensi contra dominum Ludo-  
 uicum Bernardi Iurium  
 professorem

**D**IVINO subsidio, ex corde postulato. Honora-  
 tus Franconis ciuis Ebreduensis volens redime-  
 re quadam domum venditam domino Ludoui-  
 co Bernardi Iurium professori cum pacto de re-  
 trouendendo precio scutorum tercentum & quinquaginta, deposuit iudicialiter in manibus Antonij Nicolai  
 scutos tercentum & triginta tantum, quos tamen postea  
 accepit dictus Bernardi ab ipso depositario, sed post tem-  
 poris intervallo restituit. Queritur, an dictum depositum  
 dicatur sufficiens, ut teneatur emptor ad retrouendendum.  
 1 Videretur dicendum ¶ prima fronte, dictum depositum  
 non reuelare tanquam non integrum. gloss. in l.2. C. de v-  
 suris, Alexand. in consilio 75. colum. 2. versic. 3. responde-  
 tur lib. 7. & quod scribit Decius in c. de appellationibus,  
 colum. 2. versic. 4. casus. de appella. nec videtur obstare il-  
 la rescriptio dicti depositi, quasi ex ea videatur depositum  
 approbatum, quia pars aduersa respondit accepisse illas  
 pecunias ex causa mutui. ¶ Sed praemissis non obstanti-  
 bus contrarium puto de iure concludendum, quod imo  
 2 ¶ tale depositum censeatur approbatum ex illa receptione,  
 quod ad hoc, ut teneatur emptor retrouendere, facta tamen  
 suppletionis residuo summe ex hoc enim facto receptionis  
 pecuniae arguitur consensus ipsius emptoris, quod volue-  
 rit retrouendere, licet depositum non esset sufficiens,  
 cum sint paria verbis aut facto aliquid declarari. l. Paulus  
 respondet non tantum verbis. ff. rem ratam habere. imo  
 plus est aliquid facere quam dicere. l. si tamen. §. ei qui. ff.  
 de adil. edic. lat. Decius in c. dilecti filij, el. 2. in secundo  
 notab. de appel. ideo vita & exemplo prelati quis magis  
 instituitur quam verbis. c. in sacerdotibus. 16. dist. similiter  
 filiatio efficacius probatur ex tractatu quam ex simplici  
 nominatione. Bald. in l. non ignorat, colum. 1. C. qui accu-  
 non pos. las. in consil. 102. colum. 1. lib. 4. similiter plus est re-  
 signare beneficium facto quam verbo. Feder. de Senis in  
 consilio 156. colum. 2. post med. & dicit Bald. in c. super li-  
 teris, colum. 5. de rescrip. quod nullum est maius mentis  
 nostrae testimonium quam qualitas inspecta factorum quae  
 sine loquela se intelligunt, & per solum aspectum impri-  
 munt suam voluntatem, ideo recipiendo pecuniam deposti-  
 tam vigore illius promissionis de retrouendendo, cense-  
 tur emptor approbasse ipsam promissionem, & sic obligat-  
 se ad retrouendendum non obstante imperfectione ipsius  
 depositi. l. quidam ex parte. ff. de euictio. l. si tibi arex, in fin.  
 ff. de praescript. ver. l. si id quod, in fin. prin. ff. pro socio. l. ad  
 solutionem. C. de re iud. quae iura ad hoc propositum in si-  
 mili allegat Paul. de Cast. in consil. 330. Libellus istorum a-  
 gentium, col. 2. ad fi. lib. 2. ¶ Sed magis in terminis: quod  
 iste emptor recipiens partem precij censeatur renunciare  
 resolutioni pacti de retrouendendo, quae inducebatur ex  
 lapsu termini de retrouendendo, & precij solutione inte-  
 graliter non facta, adduco text. in l. de lege. §. fin. ff. de lege  
 commis. vbi venditor accipiendo partem pecuniae seu  
 precij post lapsum termini, censeatur renunciare resolutio-  
 ne contractus, quae inducitur ex pacto legis commissio-  
 nis. tradit Aret. in consil. 149. Visis diligenter. colum. 6. ad  
 fin. versic. sed queritur consequenter. ¶ Alibi scribit An-  
 ge. post Bart. in l. qui sibi. §. qui Stichum, circa fin. ff. de so-  
 lutio. quod comodator equi recipiens ipsum magnatum

sciēter sibi praedictat. ¶ Alibi scribit Bal. in consil. 131. Casus  
 est talis, quidam nobilis. col. 1. lib. 1. quod si locator promi-  
 sit tradere conductori praedia seminata, & conductor re-  
 cipiat frumentum pro semine sibi praedictat, ut opponere  
 non possit praedia seminata tradita non fuisse. alibi scribit  
 Abb. in consil. 18. colum. 3. lib. 2. quod communitas recipien-  
 do laudum, in quo syndici interuenerunt, censeatur ipsum  
 3 laudum approbare. ¶ Fortius ¶ scribit Ange. in consil. 373.  
 col. pen. versic. 3. quia solutio. quod vbi lapso termino solu-  
 tionis precij venditor protestatur, quod non intendit obserua-  
 re emptori, nisi emptor obseruet venditori, ex tali prote-  
 statione censeatur venditor renunciare solutioni contractus,  
 quae alias fieri poterat, non soluto precio, suo termino. si  
 ex simplici protestatione inducitur renunciatio resolutio-  
 nis contractus, quanto fortius induci debet ex receptione  
 precij, cum facta sint fortiora verbis, quod ad reuocationem  
 aut renunciationem actus. l. nostram. C. de testam. ¶ Facit  
 ad praedicta text. notabilis in Clemen. 1. de procur. vbi si  
 quis sciēter recipit instrumentum, in quo constituitur  
 procurator, videtur tacite se obligare ad illud officium, nec  
 potest amplius illud recusare. ¶ Ad idem text. in l. si filius;  
 la. 2. ff. ad Maced. vbi pater recipiens epistolam filij cense-  
 tur approbare contenta in ipsa epistola, & quae scribunt  
 Moder. in l. 2. C. de iure emphy. de domino recipiente pen-  
 sionem ab emphyteuta, postquam res ceciderat in commis-  
 sum, quod censeatur remittere caducitatem. & quod pul-  
 chre scribit Bellamera in consil. 9. in secundo dubio. vbi q  
 recipiens implementum transactionis post commissas pec-  
 nas. l. si quis maior. C. de transactio. censeatur illis penis re-  
 nunciare. De quo tamen vide quae Corne. scribit in consil.  
 40. colum. 1. in fi. & col. pen. lib. 4. vbi, quod istud non pro-  
 cedit in recipiente precium ex contractu iurato, quia in  
 terminis. d. l. si quis maior, & precij debetur, & nihilomi-  
 nus contractus rescinditur. ¶ Ex quibus concludo, quod  
 iste emptor non potest nunc allegare aliquam imperfe-  
 ctionem depositi, quo ad hoc, ne teneatur retrouedere, quia  
 tali imperfectioni censeatur renunciare acceptando & re-  
 cipiendo pecuniam depositam, ut late patet ex praemissis.  
 4 Bene ¶ fateor, quod potest petere reliquos viginti scutos,  
 sicut dicitur de creditore recipiente pignus non idoneum, q  
 sibi non praedictat, quod minus residuum possit petere. l.  
 creditor qui non idoneum. ff. si cert. pet. ¶ Restat nunc respo-  
 dere ad allegationem partis aduersae, videlicet, quod non ac-  
 ceperit istam pecuniam ex causa ipsius depositi, sed ex causa  
 mutui. Quae sane allegatio videtur puerilis & nimis friuola.  
 5 Ad quam respondeo multis modis. ¶ Et primo, ¶ quia mu-  
 tuum considerari non potest, nisi pecunia sit in dominio  
 mutuantis. l. 2. §. appellata. ff. si cert. pet. ideo non habens do-  
 minium pecuniae mutuae non potest: sed iste Antonius  
 Nicolai depositarius non erat dominus pecuniae, sed custos  
 tantum, adeo, ut si expresse mutuae voluisset, istud facere  
 non poterat, ideo numerando pecuniam simpliciter, non  
 6 est verisimile, quod voluerit eam mutuae, quia ¶ sim-  
 plex & generalis dispositio nunquam refertur ad illud, q  
 in specie prohibetur. l. quamquam. ff. de ritu nup. facit text.  
 in c. a nobis, de senten. excom. & in c. 1. de iure iur. lib. 6. tra-  
 dit Bart. in l. si quis sub conditione, in fi. ff. de condi. instit.  
 Bal. in l. si. §. in computatione. C. de iure delib. Paul. de Castr.  
 in consil. 317. Viso & examinato puncto. col. 3. post med. lib. 1.  
 & in consil. 23. Visis & consideratis omnibus. col. 1. circa med.  
 lib. 2. Alex. in consil. 95. col. 2. lib. 6. & in consil. 10. ad fi. lib. 7.  
 Corn. in consil. 181. col. 2. versic. illa autem verba, lib. 3. las. in  
 l. filius a patre. §. si in 2. notab. ff. de lib. & posthum. ¶ Secundo  
 7 ¶ respondeo, quod cum dominium istius pecuniae deposti-  
 ta non esset translatum in ipsum depositarium, qui ipsas pec-  
 unias depositas promiserat custodire, si dicamus, quod  
 tales pecunias numerauerat ex causa mutui, furti crimen  
 commisit. l. pen. in fin. ff. de fur. de cod. ob cau. l. falsus. §. 1. ff.  
 sed non ex aliquo modo, verisimileq; iste depositarius vo-  
 luerit concedere pecunias ex causa mutui quod crimē in-  
 curritur. l. merito. ff. pro socio. & dicit Bal. in consil. 425. Statu-  
 to cauetur quod nullus. lib. 5. quod quotiens sunt alia in-  
 dicia animi, cessant ea, quae crimen inducunt, tradunt Bart.  
 & Docto. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operis no.  
 nunc igitur praesumi debet traditam fuisse istam pecuniam ani-  
 mo potius expediendi depositum, & sic ob causam licitam, quam  
 ob causam mutui de iure prohibita. ¶ Tertio respondeo,  
 8 ¶ quod causa mutui dicitur voluntaria, quia regulariter  
 nemo cogitur mutuae. l. sicut. C. de actio. & oblig. causa au-  
 te expediendi depositum dicitur necessaria, quia depositarius  
 expresse



expresse se obligauit ad restituendum depositum ipsi emptori, igitur in dubio dicendum est, quod iste depositarius censeatur numerasse pecuniā ob causam necessariā, nō autem voluntariā. l. si. C. de alim. pup. præstan. vbi Bar. & idē Bart. in l. cum seruus. ff. de verb. oblig. Abb. in cons. 116. ad fin. lib. 2. Rom. in cons. 247. Primò dici potest. colum. 2. vers. igitur videndum. Paul. de Cast. in cons. 133. Iste Martinus, col. 2. & in cons. 410. Viso & examinato puncto superscripto. ac etiam visa sententia. col. 1. circa med. lib. 2. Cor. in cons. 316. col. 5. lib. 2.

9. ¶ Quartò ¶ respōdeo, quod vbi aliquid duobus modis fieri potuit, in dubio præsumitur factū, vt vtilius est faciēti. Alex. in cons. 55. col. 2. & col. 3. vers. quartò respōdeo. lib. 5. sed multò vtilius est depositario, quod dicatur dedisse pecuniā, vt se liberaret ab obligatione depositi, quam si eam mutuauerit. ¶ Quintò respōdeo, ¶ q̄ actus, qui sequitur in dubio, præsumitur factus ob causam præcedētē. I. quædam mulier. ff. de rei vind. l. 2. C. de acquirend. poss. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fin. de imp. lucra. descrip. libr. 10. ergo cum iste depositarius esset obligatus restituere depositū ipsi domino Ludouico Bernardi illa traditio pecuniarū præsumi debet facta ex causa illius obligationis præcedentis. ¶ Sextò, ¶ quando pecunia alicui simpliciter datur, in dubio præsumitur data ex causa, ex qua inducitur minor iactatio dantis. Anton. de Butr. in cons. 65. Primò aspectus, sed in isto depositario minor imò nulla iactatio est, si dicatur pecuniam dedisse, vt libraretur ab obligatione depositi, quam si dicatur dedisse pecuniam in causam mutui. ¶ Septimò dico, quod hic non sumus in casu dubio, imò claro, quod noluerit depositari⁹ tradere pecuniam ob causam mutui, patet, quia volebat q̄ emptor cancellaret illud instrumētū depositi, ergo apparet quod dederat pecunias eo animo, vt se liberaret ab illa obligatione. ¶ Postremò ¶ audiri non debet iste emptor tanquam allegans turpitudinem suam. l. transactioe finita. C. de transactioe. l. cum profitearis. C. de reuoc. donat. l. filios. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. Est enim turpitudine, quia si acceperit in causam mutui, cum sciret pecunias non esse depositarij mutantis, furtum commisisset, idē cum de tempore acceptionis ipsarū pecuniarum non declarauerit, ex qua causa ipsas pecunias acciperet, in dubio dicendum est, q̄ acceperit in causam licitā non illicitam, nec recipiēda ¶ est declaratio ista, quam facit emptor ex interuallo in præiudicium venditoris, quod pecunias acceperit causa mutui, quia talis declaratio fieri debebat ab initio acceptionis pecuniarum, cū sit præsumptio contra ipsum declarantem ex causis supra memoratis, ita arguit Ang. in consil. 209. vbi quando pater dotem pro filia simpliciter promissit, non auditur, si ex interuallo velit declarare, se dotē promississe de bonis maternis, quia talis declaratio fieri debebat ab initio promissionis, nō postea ex interuallo, cum sit præsumptio contra ipsum patrem. ¶ Non obstat, ¶ quod emptor restituerit pecunias depositario quia neque emptor neq; depositarius auferre potuerunt ius quæsitū ipsi venditori ex illa acceptione pecuniarū. l. fin. ff. de pactis. nec potuit emptor pœnitere Post ius quæsitum ipsi venditori. Ange. in cons. 364. col. penult. post med. vers. i. quia dictus A. facit text. in c. 1. de appel. lib. 6. vbi qui semel appellauit, non potest pœnitere & renunciare appellationi in præiudiciū appellati, quod min⁹ appellatione interposita vti possit. eodē modo emptor iste, qui semel depositum accepit, non potest pœnitere & renunciare illi acceptioni in præiudicium venditoris, cui ius quæsitum est ex illa receptione pecuniarum Gratianopoli, 11. Maij, 1541. Aymo Crauetta, & ita fuit iudicatum.

SVMMARIVM.

1. Possessio longissima ius in re tribuit.
2. Constitutio effectus transit ad hæredes constituentis.
3. Possessio probatur ex perceptione fructuum. ibid. num. 2.
3. Spoliatio arguitur ex eo, quod pars denegat possessionem restituere, vel remientem ad possessionem non admittit.
4. Colonius seu conductor non potest prætereā ius in re ex eo, quod dominus seu locator permittit eū manere in conductione longo tempore, nec consideratur possessio in actibus voluntariis.

CONSILIUM CVI.



IVINO subsidio ex corde postulato. Antonius Gofferi egit possessorio reintegrandæ contra Antonium Brunerij de Tullino pro octo fossieratis

vineæ venditis per patrē ipsius rei cum clausula constituti, & vterius probauit actor possessionem, quia tam pater venditor quam eius filij semper dederunt dimidiā partē fructuū ipsius vineæ emptori, & habentibus causam ab eo. Dicitur autem Brunerij reus hoc nō negat, sed allegat, quod ex quo tā pater venditor, quam ipse reus & eius frater semper tenuerunt dictam vineam, licet tanquam coloni spacio annorum trigintā, fuit eis quæsitum ius in re, vt expelli non possit de ipsa vinea offerendo se præstaturum partem fructuum ipsi agenti iuxta solitum, quæritur quid iuris?

1. ¶ Videretur ¶ dicendum ipsum reum expelli non posse, quasi habentē ius in re ex longissima possessione. l. 1. §. fin. cum lege sequen. ff. si ager veſti. Bar. in l. 1. §. quod autem. ff. de superficie, cum similib. quæ Decius congerit in consil. 204. & in cons. 292. col. 2. Ias. in l. diuortio. §. si fundum. col. 2. ff. solut. mat. & in l. 2. colum. 11. C. de iure emphyteut. & ita arguit dominus Aduocatus ipsius Brunerij in curia Bailiatus sancti Marcellini. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariū puto de iure verius, licet requisitus esse, vt cōsilio essem huic Anto. Brunerij reo, qui postea iratus ad me rediit conquerens, quod scripsissem contra eum. & principio agens habet intentionē fundatā de iure cōmuni, dupliciter considerando. Primò ratione constituti, per quod vera transfertur possessio, vt plenē habetur in l. quod meo. ff. de acquirend. possess. & licet ¶ venditor constituens sit mortuus, eius tamen virtus transit ad hæredes, & sic ad ipsum reum. l. quæsitum. §. fin. ff. de precario. ¶ Secundo, quia probata est possessio agentis ex perceptione fructuum ipsius vineæ pro sua parte dimidia. l. Titia. vbi Dyn. & Bart. ff. de solu. l. litibus. C. de agri. & cens. lib. 11. nota. in l. qui vniuersas. §. quod per colonum, & in l. quamuis. §. si conductor. ff. de acquirend. possess. idē probata possessione reintegrari agens debet considerata spoliatioe facta per eum denegantem possessionem restituere, ex qua ¶ denegatione inducitur spoliatio. Bald. in consil. 177. columna 2. libro 3. vbi emphyteuta, qui cecidit à iure suo, si dominum ad possessionem non admittit, dicitur eum spoliare. & pro hoc est text. in l. fin. vbi Bart. ff. de preca. Alexand. in l. si quis rem. ff. de acquirend. possess. & dicit Anch. in consil. 127. Ad dubia elicitā, in si. quod non admittens venientem ad possessionem dicitur eum expellere, idem dicit Cor. in cons. 207. columna fin. lib. 2. ¶ Non ¶ obstat modò, quod colonus dicatur habere ius in re ex possessione longi aut longissimi temporis, quia respondeo, quod hic non apparet de tali locatione facta ad longum tempus, sed tantum de permissione voluntaria, quia dominus permisit colonum manere ad culturam vineæ, ex qua permissione voluntaria nullum ius prætendi potest, alias sequeretur, quod si dominus tenuerit familiam per tempus longissimum, non possit eum expellere à seruitio suo, vt habetur in c. significante, de appella. Cyn. in l. 1. & 2. C. de serui. & aqua. Ant. de Butr. in cons. 3. col. 2. ad fin. quod est repetitum in consil. 51. Abb. in consil. 101. col. penult. lib. 1. quod est repetitum in consilio 57. lib. 2. Corn. in consilio 296. colum. penult. lib. 4. latē Rochus de Curte in rep. cap. fin. col. 56. in septimo requisito, de consue. & alibi sæpē Doct. ¶ Prætereā etiam quod reus diceretur habere ius in re, tamen istud ius solum posset considerari durante locatione, quæ locatio non potest durare vltra voluntatem locatoris, qui non reperitur obligatus ad non expellendum istū reum colonum. Prætereā non est bona consequentia, colonus habet ius in re, ergo expelli non potest nam si locauero rem ad decem annos, conductor dicitur habere ius in re, & tamen lapsis decē annis expelli potest, & etiā antē si pensionē nō soluit, aut re cōducta malē vtatur Sed tamen verius videtur, quod licet conductor aut colonus nō præscripserit rem conductā ante interuersionem possessionem, tamen præscripserit ius colonix. vt non possit expelli ab ipso iure colonix, in qua steterit spatio longissimi temporis soluendo singulis annis eēdem pensionē vniiformiter. Ita Bald. in l. malē agitur, colum. 3. vers. si verò conductor, & in l. omnes, colum. 2. vers. cul. exemplum colonus. C. de præscriptione triginta vel quadraginta annorum. Alexand. in litē quæritur. §. qui impleto, in 1. additione. ad Bart. ff. locati. Bertachi. in prima parte repertorij, in vers. colonus, vers. 11. Gratianopoli, 13. Maij, 1541. Aymo Crauetta.

SVMMARIVM.

1. Mandatum non productum in prima instantia produci potest in causa appellationis, & talis productio conualidat retrogesta in prima instantia.

Mandatum



- Mandatum satis est producere, quando pars opponit. ibid. nu. 1.*  
 2 *Verba narrativa sententiae probant, quando transiit sententia in rem iudicatam.*  
*Sententia quae transiit in rem iudicatam, an habeat praesumptionem in-  
 ris pro se, etiam quod ad ea, quae in sententia non narrantur. ibid. nu. 2.*  
 3 *Sententia censetur approbata ex eo, quod ab ea non appellatur.*  
 4 *Nullitas sententiae perpetuo opponi potest usque ad triginta annos.*

## CONSILIUM CVIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. In ista causa magnifici domini Guigonis Guiffredi domini de Bottieres regij militis & equitis, ingenio, hasta & gladio acerrimi exercitatisimique contra magnificum dominum Bellimontis, quaeritur de duobus principaliter. Primo, an illae duae sententiae latae in fauorem ipsius domini de Bottieres, aut nobilis quondam domini Philippi de Bellacomba eius autoris, per spectabilem dominum Vicebailium Grayuodani viribus subsistant, non facta productione mandatorum in prima instantia, & an sufficiat ipsa mandata fuisse producta in causa appellationis? Secundo, quia in causa appellationis solum fuit productum instrumentum dictarum sententiarum sine actis, super quibus fuerunt pronuntiatum, an hoc sufficiat, & an credatur verbis narratiuis ipsarum sententiarum super ipsis actis? Circa primum dubium breviter puto concludendum satis esse, quod mandata fuerint producta in causa appellationis interpositae a diffinitiva, in qua produci possunt non producta vulgata, l. per hanc, C. de temp. appell. & talis productio mandatorum in causa appellationis conualidat retro gesta in prima instantia. Ange. in consil. 292. Visis his, quae supra narrantur. col. pen. post med. versic. secunda, quia & si alia lib. 1. & dicit Bald. in consil. 122. Vtrum dictus processus. col. 1. lib. 3. quod valet processus non facta fide de mandato, quando non fuit oppositum, & sufficit docere de mandato, quando opponitur exceptio procuratoria & quod mandatum possit produci in causa appellationis tenet Bertachi. in prima parte sui repertorii, in verbo, appellans, vers. 146. ibi 21. procurator, & c. idem videntur velle domini de Rota, deci. 248. nota quod ubi ad requestam, in antiquis ubi dicunt valere, quod fit ab eo, qui re vera est procurator, licet tunc de eius mandato non constet, idem etiam voluit Bertachi. in tertia parte sui repertorii, in verb. procurator appellat, ver. quicquid aliter voluerit. Soc. in l. multum interest, col. pen. ff. de condi. & dem. ubi voluit, quod produci debet mandatum ante sententiam, sed certe non negat Soc. conualidari acta, si postea productio fiat. praeterea allegat Socin. d. decis. Rotae, in antiq. ergo secundum eam debet intelligi. Ex quibus puto concludendum circa hoc primum dubium non esse dubitandum de validitate dictarum sententiarum ob assertum defectum procuratoriorum, & praemissa intelligo, quando mandatum iam erat factum ante latam sententiam in prima instantia, secus si post sententiam, quia tunc ratificari non possunt gesta falli procuratoris in praedictum partis. Rota deci. 12. nota quod gesta, in antiquis. Circa secundum dubium videretur prima fronte dicendum non esse credendum verbis iudicis in sententia super actis, nisi aliter de eis constet. c. quoniam contra. ubi late Doct. de proba. maxime quia dicitur appellatum ab illis sententiis, quo casu sine dubio talia verba narrativa non videtur probare, ut per Bar. & Doct. in Aut. si quis in aliquo documento, C. de eden. Sed praemissis & non obstantibus contrarium in casu isto puto de iure verius, nam istae duae sententiae transitum fecerunt in rem iudicatam, a quibus appellatum non apparet, & posito fuisset appellatum fatalia tamen decursa sunt, adeo, quod appellatio esset deserta, ideo credendum est verbis narratiuis ipsarum sententiarum super ipsis actis, licet illa non producatur, ut plene habetur per Doct. in c. cum inter, de re iud. Amplius quam sententia transiit in rem iudicatam, praesumitur pro ea, quod omnia fuerint sollemniter acta, & illa interuenerit, licet de ipsis actis mentionem non fiat in sententia saltem in antiquis. Pau. de Cast. in consil. 203. In causa confinium. col. 3. lib. 1. allegat Innoc. in c. cum in re, de offi. dele. & licet idem Paulus in consil. 76. In facto isto, quatuor. col. 2. lib. 2. voluerit contrarium, tamen reperio, quod istud tenet Veronensis in consil. 26. in secundo dubio. & in consil. 63. col. 4. versic. ultra etiam praedicta, ubi, quod in antiquis post decursa fatalia praesumitur per sententiam etiam in his, de quibus non fit mentio in sententia, sed ista diffinitio ultas cessat in casu nostro, in quo de ipsis

actis mentio specialis facta est in ipsis duabus sententiis, quo casu nemo contradicit, quin praesumatur pro sententia, quae transiit in rem iudicatam, licet non simus in antiquis absque alia actorum productione, ut notat Inno. in c. bonae, in vers. praesumitur, de electio. sequitur Paul. de Cast. in consil. 16. Si ponderarentur, col. 2. vers. restat nunc respondere. lib. 1. Qui tamen a sententia non appellat, censetur eam approbare. l. 1. C. de postul. l. 1. C. si saepius in integr. rest. postule. c. quod ad consultationem, de re iudic. quae iura ad hoc propositum allegat Abb. in consilio 73. col. 2. lib. 1. ideo post sententiam approbatam reprobari amplius non potest. regula, quod semel placuit, in 6. Sed dicitur aliquis, licet ab illis sententiis non fuerit appellatum, aut appellatio deserta, dici tamen potest de nullitate perpetuo usque ad triginta annos. gloss. in ca. unde quaeritur, in fin. glo. magna, 35. quest. 9. Bald. in l. scire oportet. §. si. ff. de excu. tutor. in l. data opera, col. 26. C. qui accu. non poss. & in c. saepe, col. pen. de appella. Ange. in l. sicut, per gloss. ibi. C. de praescriptione triginta vel quadraginta annorum. Alexan. in consil. 59. col. 4. lib. 4. Socin. in consil. 10. columna fin. circa med. lib. 4. las. in l. 1. in fin. princ. ff. de feriis. & in consil. 21. col. 2. circa fin. lib. 1. Corn. in consil. 302. col. 2. libro 1. sed nullae videntur istae sententiae tanquam latae sine actis de quibus non apparet, latae enim videntur ordine iudicario non seruato. l. prolatam, cum ibi not. C. de senten. Respondeo, quod ex hoc capite de nullitate dici non potest, & quod imo apparet de ipsis actis iuris praesumptione, quae dicitur probatio liquidissima. l. licet Imperator, cum ibi not. ff. de leg. 1. ius enim praesumit omnia sollemniter fuisse acta, quod & acta praecesserint, ex quo pars non appellauit, aut aliter transiuerunt sententiae in rem iudicatam per supradicta. Nec videtur praesumendum, quod iudex fulminauerit duas sententias velo ita leuato, sine actis grauando eius conscientiam & animam. Acta autem si inueniri possent, clarius apparere posset de iustitia vel iniustitia ipsarum sententiarum. Gratianopoli, 8. Maij. 1541. & ita fuit iudicatum per curiam supremam Delphinatus, die 30. Martij, 1542. Aymo Crauetta.

## SUMMARIUM.

- 1 *Substitutio facta post mortem plurium, an habeat locum eueniente casu substitutionis in persona vnius tantum.*
- 2 *Filij positi in conditione, an dicantur praedilecti substitutis.*
- 3 *Praedilectus quis dicatur ad exclusionem substituti.*
- 4 *Coniunctus licet pro coniuncto agat ei tamen praedilectus non potest.*
- 5 *Legitima supplementum peti potest conditione ex lege in rem scripta, & an peti possit petitione hereditatis, & an competat contra legatarios, fideicommissarios, aut alios tertio possessores.*
- 6 *Legitima non debetur in rebus alij legatis, nisi testator leget omnes res meliores hereditatis.*
- 7 *Legitima qualiter debeatur, quando in hereditate non sunt corpora hereditaria, sed solum iura & actiones pro consequendis bonis pertinentibus quae ad testatorem.*
- 8 *Cessio actionum liberat debitorem obligatum ex eo solum, quod actiones habeat.*
- 9 *Heres quando alienauit bona, an possit conueniri pro legitima.*

## CONSILIUM CIX.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. De anno 1472. & die 18. mensis Augusti, nobilis Ludouicus de Villeta dominus de Crotis & Podij sanguinarum & condominus mandamenti Sabinae instituit nobiles Martinum & Ludouicum posthumum eius filios haeredes vniuersales, quibus reciproca fecit substitutionem, & si ipsi Martinus & Posthumus decederent sine liberis substituit Margaritam & alias filias ipsius testatoris, deinde mortuo testatore decessit Ludouicus Posthumus relictis liberis, & postea decessit Martinus sine liberis. Quaeritur, an dicatur purificata substitutio facta in fauorem Margaritae & filiarum testatoris? Videretur tamen dicendum prima fronte quod non primo, quia filiae testatoris fuerunt substitutae sub illa conditione, si Martinus & Posthumus decederent sine liberis, ideo illa copula deberet verificari in persona vtriusque haeredis. l. si heredi plures, ff. de cod. insti. cum similib. Secundo, ponendo testator liberas filiarum in conditione ad exclusionem filiarum substitutarum, videtur ipsos liberos praedilexisse filiabus, ideo licet regula habeatur, quod ubi fit substitutio pluribus, habeat locum eueniente



eueniente casu substitutionis seu purificata conditione in persona vnus tantum. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebellian. istud tamen locum non habet. quando superest persona, quæ ex verisimili mente testatoris præfertur substituto. l. pe. C. de impub. & aliis sub. sed in casu nostro testator videtur habuisse maiorem affectionem in liberos filiorum quàm in filias, ergo liberi filiorum tanquàm prædilecti videntur excludere ipsas filias. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò Margarita filia testatoris admitti debeat ex substitutione, & pro ea est casus in terminis in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. qui tex. loquitur in fortioribus terminis. nā ibi testator instituit duos filios, quos inuicem substituit, & si vterq; decederet sine liberis, substituit Claudiā neptē testatoris: deinde decessit vnus relicto filio in quo substitutio defecit, postea moritur alter sine liberis dicitur quod Claudiā substituta admittitur ad portionem vltimi decedentis sine liberis. Stringo illum tex. à fortiori, & induco ad decisionē quæstionis nostræ nā ibi facta erat substitutio, si vterq; decederet sine liberis, ideò altero tantū moriente sine liberis nullo modo locus esse videbatur substitutioni, quia repugnat natura & significatio illius dictionis vterque, & tamen violatur ibi proprietas verbi in fauorē Claudiæ substitutæ ex præsumpta mente testatoris, nam voluit, quod vtroque moriente sine liberis Claudiā haberet portionem vtriusque à fortiori cencetur voluisse, quod altero tantum moriente sine liberis, haberet portionem illius tantum, idē dicendum in casu nostro. nam testator voluit, quod Martino & Posthumo decedentibus sine liberis, filiæ eius haberent portiones vtriusque Martini & posthumi, à fortiori cēsetur voluisse, quod haberent portionē alterius tantum, id est, Martini. regula, cui quod plus. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. cum simil. ¶ Solū superest ad contraria respondere, & ad primum, quod conditio nō fuerit purificata secundum naturā copulæ, dico, quod in isto casu nō attenditur natura copulæ, neque proprietas verborum, sed mens testatoris, ita est casus in d. §. cum ita. ¶ Nō obstat ¶ quod liberi filiorum videantur prædilecti tanquàm positi in conditione ad exclusionem filiarum, quia respōdeo, quod fuerūt prædilecti in portionibus suorum parentum ab intestato, sed nō fuerunt aliquo modo vocati ex testamento, quia positi in conditione non cēsentur vocati secundum gloss. communiter approbatam. in l. Lucius. ff. de hære. insti. filiæ autem fuerunt vocatæ, tã titulo particularis institutionis quàm vniuersalis substitutionis, & sic rectorquetur fundamentum prædilectionis, quia imò filiæ fuerunt prædilectæ tanquàm bis vocatæ. ¶ Secundò respōdeo ¶ ad hoc, vt aliquis dicatur prædilectus ad exclusionē substituti in materia nostra, requiritur quod talis persona sit proximior substituto in succedendo ab intestato ei de cuius hereditate agitur, seu per cuius mortem euenit casus substitutionis. ideò nisi ab intestato excludat substitutum, non dicitur prædilectus secundum Bar. in d. §. cum ita in fi. quem Doct. communiter sequuntur, tradit Alex. in consi. 11. col. 4. ver. & hoc procedit. lib. 3. Soci. in consi. 94. col. 3. ver. sed ad hanc rationem, lib. 4. Cor. in consi. 30. col. 1. ad fi. & seq. in consi. 55. col. pe. ver. & q. fœmina. in consi. 97. col. 5. ver. & quidē circa hoc, in consi. 283. col. 3. ver. & ideò ad dictā theoricā. lib. 1. in cōf. 22. col. 5. in consi. 124. col. 2. in cōf. 138. col. 1. lib. 2. in consi. 93. col. fi. in consi. 186. col. 1. in cōf. 202. col. 2. in consi. 229. col. 2. in consi. 276. col. 2. ver. confirmari videtur; li. 3. in consi. 159. col. 5. & in consi. 298. col. 2. lib. 4. Bologni. in addi. ad consi. 10. de Ana. in consi. 66. col. 4. Deci. in d. l. pe. col. 4. C. de impub. cū sim. sed liberi Ludouici Posthumi nō excludūt ab intestato filias testatoris sororis dicti Martini & proximiores ipsi liberis. licet hoc casu vbi agitur de successione patris filij intrēt locū patris, ergo dici nō potest, quod excludantur filiæ testatoris à substitutione per liberos Ludouici Posthumi tanquàm prædilectos. Ex quibus concludo rectē egisse Margaritā ad ius illud substitutionis, & quod ipsius substitutionis casus euenit in personā ipsius Margaritæ præmortuis sororibus. Aduerte tamen quod ad exclusionem substituti, vt nō admittatur ex substitutione, satis videtur quod inter cohæredes detur ius successionis ab intestato, & sint de descendētibz, vt per Soci. in l. 1. col. 71. in fi. ver. & pro hac opi. ff. de vulg. & in d. l. hæredes mei. §. cum ita. col. 13. in prin. ver. ex qua cōsideratione infertur. Ideò licet cohæres descendens in totum nō excludat substitutum, sed simul cū eo admittatur ab intestato, istud tamē videtur sufficere, arg. l. quæ de tota.

ff. de rei vindi. ¶ Secundò quæritur, quia decessit ipsa Margarita relicta nobilibus Catharina & Ludouica filiabus hæredibus particularibz. Gaspardo, Balthasare & Melchior filijs hæredibus vniuersalibus, qui iura dictæ substitutionis cesserunt, & remiserunt nobili Gasparo de Rama, an in illa cessione & remissione comprehendatur ius ipsarū Catharinæ & Ludouicæ, breuiter ista quod non multum accuratè videtur formata, quia posito iura ipsarum filiarum cessa fuissent, talis tamen cessio nō valeret facta sine earū mandato & voluntate quod enim inuito me actum est, mihi nocere non debet. l. in causæ, post prin. ff. de procura. l. 1. C. quibus res iud. non necet. nec factum vnus alij. præiudicat sine eius mandato. l. serui furiosi. ff. de manumiss. l. ab agnato. ff. de cura furio. l. fi. ff. qui & à quibus. l. licet. ff. de iud. 4. licet. C. de proc. & licet ¶ cōiunctus agere possit pro cōiuncto, ei tamen præiudicare nō potest nisi sequatur ratificatio. l. 3. §. sed & si fortè. & ibi Bar. ff. iudi. solui. Paul. de Ca. in cōf. 100. in causa mihi cōmissa, ad fi. lib. 1. Nec potest vnus alium inuitū obligare l. inter stipulantem, in 1. 2. & 3. responso. ff. de verbo. oblig. Auth. si quādp. ver. cum autem. C. de consti. pecu. ¶ Dico tamen circa hoc dubiū, quod cessa fuerunt iura omnia dictæ Margaritæ competentia vigore dictæ substitutionis, & licet illa cessio ita vniuersalis non præiudicet ipsis Catharinæ & Ludouicæ, tamē si molestetur cessionarius per ipsas filias Margaritæ, tepebit cedens de euictione ex forma & tenore ipsius instrumenti cessionis, in quo de euictione promissum est per verba ampla & prægnantia. ¶ Tertiò quæritur, quia Catharina & Ludouica agere intēdunt ad supplementum legitimæ debite in bonis Margaritæ matris, quomodo agere poterūt respectu istorum bonorum substitutorum? Puto concludendum, quod agere possint contra hæredē vniuersalem pro bonis hereditariis ab eo possessis, seu quatenus possidet, & pro bonis ab eo non possessis, nec etiam à matre defuncta, sed quæ ab ea petebantur, agi possit contra tertios possessores nam ¶ pro supplemento legitimæ, competit conditio ex lege in rem scripta, cum debeat de substantia bonorum testatoris, ideò dicitur onus reale, vt not. Bart. in l. in quartam, col. pen. post med. ff. ad legem Falcid. Corn. in consilio 148. & in consilio 289. col. quinta, in secūdo dubio libri 4. vbi amplius voluit, quod detur petitio hereditatis, sed hoc non firmo per ea, quæ latius scribit Ias. in §. actionum, columna 29. post med. Insti. de actio. quod tamen cōpetat petitio hereditatis, voluit Bal. in rep. l. pater filium, col. sexta, ff. de inoffi. test. in l. si quis in suo, versiculo quæro ergo. & in l. si quis filium, columna tertia, vers. tertio quia secundum alios. C. de inoffi. test. sequitur Corn. in d. consilio. Idem sentit Paul. de Cast. in consilio 416. Ista domina Sancta. in fi. lib. 1. & in consilio 204. Super primo dubio lib. 2. Quod sine dubio videtur procedere quādo filius in aliquo fuit institutus, quia tunc dicitur hæres, licet particularis, ideò competit petitio hereditatis. ita Curt. senior in consilio 13. colū. quarta, in fi. licet idem Curt. variauerit in consilio vltimo, in fi. vbi, q. pro legitima aut eius supplemento non competit petitio hereditatis, neque actio ex testamento, sed solum conditio ex l. quo tamen videntur procedere, quādo peteretur legitima in pecunia non hereditaria, quia pro re non hereditaria nō potest competere petitio hereditatis, sed quomodocūque fit, satis est q. actio cōpetens pro supplemento legitimæ sequatur res hereditarias. Pau. de Cast. in consilio 416. Ista domina Sancta. circa fi. libri primi, per text. in l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. test. & in l. iubemus. C. ad Trebell. quod etiam voluit Bart. in d. l. in quartam, dū dicit istud esse onus reale. ¶ Et verum quod Dec. in consilio 633. sequi videtur illam distinctionem, quod si hereditas sit soluendo, agi debeat pro supplemento legitimæ cōtra solum hæredem vniuersalem, si verò non sit soluendo, etiam contra legatarios fideicommissarios, quod etiā voluit Guido Papius. q. 32. sed certè loquitur Dec. in casu multū diuerso, & habente rationem diuersitatis, Nam ideò agi debet contra solū heredē, vbi hereditas est soluendo, quia ¶ legitima non debetur in rebus alij legatis & relictis, quādo supersunt alia bona in hereditate, nisi fortè legasset testator omnes res meliores ipsius hereditatis. Alexā. in d. l. in quartā, col. 13. & in consilio duodecimo libri quinti. Corn. in consilio 106. col. fi. libri secundi, & in consilio 180. columna 5. ad fi. in quarto dubio libri quarti. Deci. in consi. 81. columna pen. versic. septimò quæritur. Crotus de mōte ferrato in repe. §. diui. l. filius familias, columna 4. ff. de leg. 1. secus in bonis hereditariis



non legatis, sed possessis aut occupatis per alios, contra voluntatē testatoris, de quibus tanquam de bonis quæ pertinent ad ipsum testatorem, filiis debetur legitima, et cum illa bona non possideantur per hæredem vniuersalem, durum videretur quod ipse pro eis teneatur. Bene fateor quod istæ filiæ possent agere contra hæredem vniuersalem, quatenus accepit de istis iuribus substitutionis, nec tamen cogentur agere cum acceperit pecuniam. i. scutos ducentos supra mille, & legitima debeat in corporibus hæreditariis & de ipsa substantia. ¶ Sed dicitur aliquis, ista bona nunquam fuerunt in hereditate & substantia bonorum Margaritæ, quæ ea nunquam possedit, ergo in eis non videtur debita legitima. Respondeo, quod saltem reliquit Margarita in hereditate, sua iura & actiones cōpetentes ad consequendū bona illa substitutioni subiecta, & licet legitima dicatur quota bonorum non hæreditatis, vt latè per Ias. in d. §. actionum. idē actiones hæreditariæ non videantur cōpetere filio ratione & pro rata legitimæ ipso iure, tamen agere potest filius cōtra hæredē vniuersalem, vt sibi cedat actiones contra detinentes bona prædicta, quatenus ad filium pertinent pro supplemento legitimæ, quod sensit Corn. in d. consilio 148. circa fin. ibi magis autem inclino & c. lib. 4. Nam cum in hereditate solum sint actiones cōpetentes ad ipsa bona fideicommissi, quæ actiones dicuntur esse in bonis hæreditariis. l. qui actionē habet, vbi Dec. ff. de reg. iur. non debet obligari hæres ad supplendum legitimā, nisi quatenus est in hereditate, & sic tenetur solum ad cedendum illa iura & actiones pro quantitate legitimæ. quādo enim tenetur quis ex eo solū quod actionē habet, cedēdo actionē. liberatur. l. q. si in diē. §. Iulian. ff. de pet. hæ. l. quod debetur, ff. de pecul. l. si sic. §. primo, in fi. l. nam quocunque. §. qui Gaium. ff. de lega. primo. l. Titius. §. cum ita, & l. Lucius. §. ciuibus. ff. de legat. secūdo, & si hæres actiones cedere non possit, quia eas remisit, obligatur ad interesse. l. stipulationes non diuiduntur, versiculo, Celsus. ff. de verb. obligation. cum ibi plenè nota. ¶ Si autem illa bona fideicommissi fuissent in bonis & dominio Margaritæ, vt quia hereditas fuisset restituta re aut verbo, iuxta text. in l. qui quadraginta, & l. postulant. §. sed in huiusmodi. ff. ad Trebel. §. restituta, Institution. de fideicommiss. hæred. vel si bona fuissent alienata per hæredem grauatum, quo casu, eueniente conditione fideicommissi resoluitur alienatio, & transit dominium ipso iure in fideicommissarium. l. fin. §. si autem sub conditione, & Auth. res quæ. C. commu. de lega. in istis casibus agi posset pro supplemento legitimæ contra ipsos possessores, cum talia bona dicantur hæreditaria, & de substantia bonorum testatoris. Nec tunc agi posset contra hæredem vniuersalem, non quidem vt legitimam suppleat in illis bonis, cum ea non possideat: non vt actiones præstet, quia filius pro supplemento legitimæ actionem habet realem aut in rem scriptam, vt cessio alia necessaria non sit, in casu tamen nostro non puto quod dominium rerum fideicommissi translātū esset in ipsam Margaritā. idē tutius esse credo, si agatur contra hæredem vniuersalem ad cedendum actiones, vt supra, & ita de iure concludendum videtur in hac materia satis difficili & scabrosa, ad correctionem tamen cuiusvis rectius sentientis. Gratiopolis, 21. Maij, 1541 Aymo Crauetta, Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Ascendens grauatus, an ita possit detrahere duas quartas sicut descendens, in quo dubio concluditur quod sic, contra Alex. & Ias.
- 2 Hæres grauatus qualiter teneatur ad legata, & an Trebellianica detrahatur habito respectu ad legata soluta.
- 3 Legitima debita ascendenti quanta sit.

## C O N S I L I V M C X.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Circa testamentum Richardi Bergerij ex loco Breisiaci, super quo dubitatur, an Peroneta Florete, mater testatoris & hæres vniuersalis grauata restituere post eius mortem bona hæreditaria Margaritæ Faure vxori testatoris, possit detrahere duas quartas, id est, legitimā & Trebellianicam, sicut dicitur de filio grauato, iuxta text. in c. Raynutius, & in cap. Raynaldus, de test. ¶ Videtur dicendum primo aspectu quod non, sequendo opi. Alex. qui in terminis ita tenet in l. in ratione. §. quod vulgo,

col. 7. vers. potest dubitari. ff. ad legem Falcid. sequitur Ias. in Auth. si qua mulier. col. 10. vers. secūdo quia filij. C. de sacros. Eccles. in l. filium, col. 5. C. de inoffic. test. in l. qui se patris, col. pen. vers. quāto facit, C. vnde, liberi, & in l. generaliter. §. cū autem, col. 4. ad fin. septimæ limitationis. C. de institu. & substitu. Idem tenet Socin. in l. cum auus, co. 4. vers. septimo adducit. ff. de condi. & demon. Ioan. de Garribus, in repe. Auth. ex testamento. num. 17, C. de secun. nup. ¶ Quibus non obstantibus contraria opinio videtur de iure verior, quam tenet Ange. & Cuma in l. miles. §. si, ff. de testa. mil. quos refert & sequitur Crotus de Mote fer. rato in rep. l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 22. vers. nunquid autem idem sit contra. ff. de verb. oblig. & in rep. l. re coniuncti, col. 63. quæst. 21. vers. ex quo inferebam. ff. de lega. 3. vbi dicit, quod ista opinio communiter tenetur, & quod pro ea sæpius consuluit. Sed vltra Crotum allego Paulum de Castr. in cōsi. 366. Super primo puncto videretur dicendum, col. 2. in secundo dubio, iib. 1. Barb. in rep. c. Raynutius, chart. pen. col. 2. de testa, eandem opin. tenet Capra in cons. 99. col. fin. ¶ Non obstat autoritas Alex. & Ias. quia Ias. simpliciter refert & sequitur Alex. Alex. autem mouetur malo fundamento, ad quod respondet Crotus in dictis locis, eodem modo respondetur ad autoritatem d. Sthepha. Bertrā. simpliciter sequentis Alexan. in cons. 19. in tertio dubio consiliorum nouissimè impressorum per, de port. ¶ Secundo queritur circa legata relicta vxori dicti testatoris, quomodo & qualiter præstari debeant. breuiter, quo ad legatum terræ seu prædij, quia illud fuit purum & fidei cōmissum cōditionale, illud debetur ab hærede grauato, & in detractioe Trebellianicæ non habetur ratio illius terræ, sed ea detracta de residuis bonis capietur Trebellianica. ¶ Quo verò ad legatum ducentorū aureorum relictum in diem, si dies venit ante mortē hæredis grauati, idem dicendum est, quod supra in legato terræ: si verò venit dies post mortē hæredis, tunc Margarita fideicommissaria solū petet restitutionem fideicommissi, per quam confundetur actio, quo ad illos scutos ducentos, & detrahatur Trebellianica de omnibus bonis, ac si aurei illi ducenti legati non fuissent, & præmissa ita videtur determinari per Bart. & Doct. in l. Marcellus. §. idem Pomponius. ff. ad Trebellianum. & latius aliās consuli in facto mihi proposito nomine nobilis Stephani de Monte Orferio, licet re vera pertineret ad magnificum dominum Antonium de Claromonte, primum Baronem patriæ Delphinatus, vt patet cons. meo 16. ¶ Circa legitima debita dictæ Peronetæ matri testatoris quanta sit, transeo cum opin. domini consulētis, quod sit triens, & vltra Docto. alleg. per ipsum dominum consulētē, adduco Paul. de Ca. in cons. 286. Quoniam fundamentū. col. 2. lib. 1. Bald. in cons. 35. In consulendo, col. 2. lib. 4. Soc. in cons. 75. col. 2. ad fin. lib. 3. Crot. in d. l. re coniuncti, col. 45. vers. quarta fit conclusio, Gratiopolis, 23. Maij, 1541. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Collecta exactio sit executiue, idē si quis collectam recuset soluere, auferuntur ab eo fructus, quod qualiter procedat, vide num. 19.
- 2 Possessio libertatis non soluendi onera, qualiter acquiratur, & quot requirantur, vt inducatur talis possessio. & num. 21. vbi mordetur Alex. & num. 25.
- 3 Libertas non soluendi onera, acquiratur ex non vsu taleandi, quando tributorum casus euenit.
- 4 Libertas aduersus onera probatur, quando dominus habens plura prædia, aliqua registrarit, & aliqua non, quia pro prædiis non registratis arguitur libertas.
- 5 Taciturnitas præiudicat, quando vltra taciturnitatem factum aliquod posituum intercessit.
- 6 Libertas non soluendi onera pro bonis, acquiratur, quando pro aliquibus bonis soluta fuerunt, pro aliquibus non, quo ad ea bona, pro quibus solutum non fuit.
- 7 Collectam soluere non tenetur, qui pro bonis suis certum quid annuum vniuersitati soluit.
- 8 Onere duplici grauari quis non debet pro eadem re.
- 9 Libertas bonorum præsumitur, nisi probetur seruitus.
- 10 Forensis collectari potest ex consuetudine aut præscriptione. Libertas aduersus onera facilius præscribi debet quam seruitus. ibidem num. 10.
- 11 Negatiua quod quis onera non soluerit, probari non debet per eum, qui præscriptionem libertatis contra onera allegat, sed probare sufficit temporis cursum 40. annorum, & negatiuam allegare.

Libertas



- 12 Libertas aduersus onera quanto tempore præscribatur pulchrè hic vide.
- 13 Libertas præsumitur aut probatur ex inspectione registri, in quo non appareat de aliqua registratione bonorum nec solutione onerum.
- 14 Libertas non soluendi onera perditur quando liber ab oneribus bona libera registrat.
- 15 Consuetudo collectandi forenses restringi debet ad eos quibus exactum est.
- 16 Consuetudo specialis derogat generali.
- 17 Exemptio castri arguitur quando dominus ipsius castri non visitat ipsum superiorem aut eius legatum, nec cum ut talem recognoscit.
- 18 A nomine bonum est arguere, puta quando aliqua res appellatur res talis, nam præsumitur quod sit illius. & nu. 19.
- 20 Præscriptio non requirit possessionem quando agitur de extinguendo iure alterius tantum, non de acquirendo, similiter non requiritur possessio in præscriptione triginta annorum. & nu. 21.
- 22 Præscriptio in actibus merè voluntariis quid requirat, puta quod quis cogi possit ad coquendum in furno alterius, vel molendum in molendino alterius.
- 23 Præscriptio currit in actibus merè voluntariis quando sunt talia quæ in iudicio deduci possunt.
- 24 Obligatio legalis dicitur fortior obligatione hominis.
- 26 Interpretatio in dubio fit contra collectam.

CONSILIUM CXI.

Pro auctore contra homines & communitatem Ripæ prope Cherium, consilium pulcherrimum & utilissimum in materia collectarum. Attende igitur aures lector & animû studiûmque tuum adiunge ad consilij huius efficaciam, in quo ipso nouis, verissimisque interpretationibus ocium licet oblectare.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Spectabilis iurifconsultus dominus Aymo Crauetta de Sauiliano emit quandam grangiam super ultimis finibus Ripæ prope Cherium tanquam liberam ab oneribus precio scutorû vndecimcentum & tredecim, cuius grangie prædia nunquam fuerunt registrata nec descripta in registro Vniuersitatis dicti loci Ripæ tanquam libera & exempta. Pro quibus solitû est solui certum quid singulis annis, simul cum pluribus aliis nobilibus, qui prædia plurima possident, super eisdem finibus eiusdem qualitatis & libertatis, & appellantur ipsa prædia terræ conuentionatæ, quia ex conuentione inter dictos nobiles & vniuersitatem Ripæ solum tenentur ad certû quid annuû in singulos annos, nec per hominû memoriâ alia onera soluta vnquâ fuerunt. Modò absente ipso domino Aymone à patria Pedemontiû, ob discrimina bellica, & Gratianopoli agente cû vxore & liberis, vniuersitas dicti loci Ripæ de facto & velo leuato dicitur alienasse iuger. vnû ex prædiis ipsius domini Aymonis eo non citato neq; vocato, quæritur, an reintegrari debeat ad possessionem rei ita alienatæ? ¶ Videretur t dicendum prima fronte q non in exactione onerum publicorum, ut sunt collectæ, proceditur summarie & executiue. §. coges, in Aut. de manda. prin. Bal. in conf. 238. Ad veritatem. lib. 1. & in conf. 438. Licet index. li. 3. & dicit idê Bal. in l. etiam. C. de execu. rei iudi. quod si quis noluerit soluere taleas, auferetur ab eo res vel fructus, ob id non videtur esse locus reintegrationi ob defectum solenitatis iuris. ¶ Secundo t reintegratio præsupponit possessionem, quod dominus agēs esset in possessione libertatis non soluendi onera, quæ possessio non videtur considerabilis in factis negatiuis, nisi à tempore interpellationis & negationis seu contradictionis secuta, iuxta latè no. in c. significante, de appel. las. in §. æquè, col. 6. vers. circa tamen hanc partem. Institui. de actio. ideò in terminis collectarum Alex. in conf. 136. col. pen. lib. 2. dicit, quod ad hoc ut quis præscribat libertatem aduersus onera collectarum requiritur, quod aliquândo fuerit interpellatus ad sol-

uendum & contradixerit, & quod à tempore contradictionis finitum sit tempus sufficiens ad præscriptionem per ea, quæ scribit Bar. in l. in filiis. C. de decurio. lib. 10. & in l. cum scimus. C. de agric. & cens. li. 11. cum simili. Ad idem faciunt not. per Ioan. And. in c. Ioannes, de cler. coniuga. vbi quod ex non vsu legis non inducitur consuetudo negatiua, nisi interueniat actus contrarius legi, puta ex eo quod non fuit præstita cautio de dâno infecto, licet domus minetur ruinam, non tollitur lex mandans cauere nec inducitur consuetudo negatiua q non cauetur. similiter licet aduocati nunquam iurauerint de calumnia, non tollitur lex mādās iurari, nisi aliquando fuerit petita talis cautio damni infecti & præstatio iuramenti calumniæ, & non obstante petitione, nunquam cautum fuerit & nunquam iuratum, sequitur Alex. in conf. 196. colum. 3. in fin. libri 2. not. etiam Guido Papius. q. 631. colum. 12. ¶ Quibus tamen & aliis similibus quæ adduci possent non obstantibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure verius, quod imò probetur possessio seu quasi libertatis ipsius domini Aymonis aduersus obligationem aut solutionem talearum, ex pluribus & sequentibus fundamentis. Primò, t quia sæpissimè casus euenit, quo vniuersitas dicti loci Ripæ coacta fuit taleas seu collectas imponere, etiam tempore armigerorum Cesareæ maiestatis, qui patriam Pedemontium longo tempore, infestauerunt, maximè tempore ducis Borbonis, & tamen possessores & domini dictorum prædiorum nunquā reperiuntur collectati neque grauati aliquibus oneribus, ergo ex non vsu taleandi seu collectandi inducta fuit præscriptio libertatis aduersus talia onera. Abb. in confil. 101. colum. quarta, vers. quinimò posset attentari. libri primi. q. est repetitum in consilio 57. libri secundi. allegat doctri. Bart. d. l. cum scimus. C. de agric. & cens. libro vndecimo, latè Moder. in l. fin. columna decima, in 3. q. principi. ff. de constitutione principi. in l. de quibus, in sexto no. ff. de legib. in l. falso. C. de diuer. rescri. in l. rem non nouam. C. de iudiciis. & in l. si filius qui in potestate. colum. 5. in ultimo nota. ff. de lib. & posthum. habetur etiam per Moder. in c. cum accessissent de constitut. vbi si ciuitas sit obligata mittere exercitum pro alia ciuitate, & non miserit per longum tempus quia casus aut necessitas mittendi non euenierit, non præscribit libertatem, quo minus mittere in futurum teneatur, si autem casus necessitatis euenit, libertas præscribitur quia est quod imputetur alteri ciuitati, cur exercitum à ciuitate obligata non requisierit, sed negligens fuerit longo tempore, ex qua negligentia inducitur præscriptio. Ad idê quod scribunt Docto. in c. i. §. licet vasallus, si de feudo fuerit controuersia inter dom. & agnat. vbi, quod vasallus præscribit seruitia contra dominû, modò dominus talibus seruitiis aliquando indiguerit, & illa non petierit per tempus sufficiens præscribendum. not. Abb. Imol. & Felin. in ca. ad audientiam. de præscri. & nouissimè Boer. quæst. 132. in prima parte. Ad idem adduco Abb. in confil. 106. colum. 2. in fin. vers. & præterea, lib. 2. vbi, quod præscribitur libertas cōtra ius patronatus, si patronus per tempus antiquissimû iure suo patronatus non vtatur. Eodem modo dicendum est in casu nostro inductam fuisse præscriptionem libertatis aduersus onera, quorum casus & necessitas sæpissimè euenit, & tamen petita illa non fuerunt à dominis & possessoribus prædiorum, de quibus agitur per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, si inducitur præscriptio ex tali non vsu, si pro quia, ergo per prius & in antecedens necessarium acquisita est possessio, seu quasi libertatis non soluendi, quia alias sine possessione, seu quasi præscriptio considerari non potest. l. sine possessione. ff. de vsucapio. Secundo t fortissimè & efficacissimè probatur ista quasi possessio libertatis. Nam ipse dominus Aymo in grangia prædicta habet nonnihil prædij registratum in castro Ripæ, & pro eo onera sustinet alia autem prædia nūquam fuerunt registrata, nec pro eis soluta onera, ergo ex hoc probatur libertas in prædiis non registratis, quia vnus inclusio. alterius est exclusio. l. cum prætor. ff. de iudic. Pro hoc, quod pulchrè Corne. scribit in confil. 221. col. fin. lib. 2. vbi, qui reclamatione aduersus vnâ partem laudi, & in alia tacet, censetur approbare laudum in ea parte, in qua tacet, ut inclusio vnus exclusio sit alterius. itaque cum vniuersitas Ripæ acceptauerit registrationem prædiorum in certa particula tantum, in aliis autem tacuerit, censetur cōsensisse & acquiescisse libertati eorû prædiorum, quod illa registrari non debeant tamque libera & acceptando communitas illam registrationem partis tantum simpliciter, de aliis autē



bonis per tēpus omne tacēdo, videtur sibi præiudicasse, si-  
cut dicitur de acceptate legatum & testamētum, quod il-  
lud impugnare non potest, licet ex tali impugnacione lō-  
gē magis consequi posset. l. nihil, in prin. ibi Bart. l. si pars. §.  
1. ff. de inof. test. & magis in terminis adduco doct. Bart. &  
Doct. cōmuniter in l. quē dotis. ff. sol. mat. vbi Ias. col. 14. in fi.  
vers. decimus & vltimus casus est vbi qñ vltra taciturnitatē  
actus aliquis facti & positius intercessit, sine dubio præ-  
iudicat taciturnitas, in proposito nostro vltra id, quod ta-  
cuit semper vniuersitas Ripæ, quoad alia prædia non regi-  
strata, nec registrari petiit, & minus pro eis onera recupe-  
rauit, interuenit actus facti, quia (vt dixi) facta est registra-  
tio de aliquib. bonis & prædiis, ergo indistinctē & sine dubio  
præiudicat taciturnitas in prædiis nō registratis, & præ-  
missæ quidem rationes ex generalibus collectæ validiores  
quidē vidētur, sed quia sermones circa vniuersalia aut ge-  
neralia dicuntur faciliores, sed circa particularia veriores  
secundum Philosophū relatum per Are. in cons. 13. col. 2. in  
cons. 29. col. 12. vers. his breuiter præmissis. & in cōf. 106. col.  
5. in tertio dubio, vers. & vt non stemus. in terminis ¶ addu-  
co Bar. in l. si Publicanus. §. in vectigalibus, ad fi. ff. de publi.  
vbi, si quis exegerit vectigal. de certis rebus, pro aliis non  
potest in futurum illud exigere pro aliis rebus, pro quibus  
exactum non fuit eodem modo vniuersitas Ripæ, quæ ta-  
leas exigit à Forensibus, id est, ab ipso domino Aymone &  
suis autoribus pro certis prædiis tantum registratis pro a-  
liis exigere non poterit, & licet loquatur Bart. in vectigali,  
idem tamen, & eadem ratione dicendum est in collectis, &  
ita in terminis terminantibus in collectis, tradit Cor. in cō-  
f. 142. col. 2. in cons. 199. col. 3. vers. & si fuerat exactum, lib. 1.  
& in cons. 268. col. 6. vers. & si probatur q̄ exigit, li. 4. ex quo  
vnico fundamento res videtur clara & splendida. ¶ Tertio  
¶ fortissime arguitur. Nam vt in themate presentis cōsulta-  
tionis dictum est, ipse domin. Aymo pro illis prædiis non  
registratis soluere consuevit simul cū aliis nobilibus certā  
& annuā quantitātē pecuniæ, ob id prædia illa appellante  
terræ conuentionatæ, ergo ad alia onera compelli non de-  
bet, ita in terminis collectarum tradit Bar. in cons. 59. Com-  
mune Spoleti, col. 1. in fi. vers. quæ autem immunitas. sequi-  
tur Pau. de Cast. in cons. 363. circa primum quæsitum vide-  
tur mihi dicendum, col. fin. lib. 1. secundum nouissimam im-  
pressionem. Anch. in cons. 437. Ista sententia Socin. in l. si ex  
toto, ad fin. prin. ff. de leg. 1. & in cons. 74. colum. 3. li. 1. Corn.  
in cons. 321. col. fi. lib. 4. Decius in consil. 360. colum. 4. opti-  
mē facit, quod in terminis nostris collectarum scribit De-  
cius in cons. 285. colum. 2. vers. sed prædictis. vbi si apparet  
quod per decēnium aliquid certo modo solutum sit, aliud  
inquirendum non est, nec molestari quis amplius potest  
pro collectis, allegat Bal. & alios, de quibus per eum ibi, sed  
vltra tot & tantos patres allego Cyn. in allegationibus suis  
inter consilia Bald. post consilium 400. vbi qui per tempus  
longissimum triginta aut quadraginta annorum soluit an-  
nuam quantitatem vniformē pro oneribus, non potest vl-  
terius collectari. Ex quo etiam vnico fundamento clarissi-  
ma redditur quæstio ista, & hic applicari possunt scripta su-  
pra in secundo & proximo fundamento, quod vniuersitas  
acceptando singulis annis illam annuam quantitatem pro  
oneribus censetur sibi præiudicasse, quoad alia onera non  
petita, & quia vltra taciturnitatem interuenit actus facti,  
id est, receptio annuæ quantitatis, & sic duplex factum vl-  
tra taciturnitatem interuenerit, primū registratio de parte  
prædiorum, secundum acceptatio annuæ quantitatis pro  
aliis prædiis non registratis. ¶ Quarto ¶ pro eadem re, onere  
duplici grauari quis non debet. l. naus. §. cum autem. ff.  
ad legem Rho. de iactu. Lincola. & l. si. §. item rescripserunt  
ff. ad municip. l. si cum dote. §. si pater. ff. solut. matr. l. qui  
dotem. ff. de leg. 2. sed grauaretur dominus Aymo multiplici  
onere pro eisdem prædiis, si vltra annuam quantitatem &  
ad collectas teneretur. ¶ Quinto ¶ fauorabilior est causa li-  
bertatis quam seruitutis. l. libertas. ff. de reg. iur. ideo bona  
libera præsumuntur nisi probetur seruitus. Hostien. & Ioā.  
Andre. in ca. nimis, de iure iur. Bald. in consilio 351. in bonis  
feudalibus columna secunda, libri primi. Paulus de Castr.  
in consilio 129. In causa quam magnificus. columna prima  
ad fin. libro 1. Alex. in cons. 129. colum. prima, libri primi, &  
& in consilio 54. columna 15. libri 4. Curtius iunior præcē-  
ptor meus in consilio 41. columna quarta. & in consil. 184.  
columna prima. Brunus Astenfis in consil. 83. decisio Neap.  
10 decisio. 277. col. fi. & alibi sapissime Docto. Modò ¶ arguo

fic, præscriptione aut cōsuetudine induci potest, quod fo-  
rensis collectæ imponantur ab eis exigendo, vt not. Bar.  
in l. 1. per illum tex. C. de auro coro. lib. 10. Dec. in consil. 358.  
col. 2. circa med. Ias. in l. placet, col. 2. C. de sacrosan. Eccles.  
ergo à fortiori consuetudine vel præscriptione induci aut  
acquiri libertas potest aduersus seruitutem & obligationē  
collectarum, ita in terminis nostris arguit Abb. in cons. 94.  
li. 1. & in cons. 26. col. 2. vers. sed prædictis. li. 2. vbi, quod præ-  
scriptio libertatis contra onera est fauorabilior quam præ-  
scriptio ipsorum onerum, ideo si quis per longissimum  
tempus non soluit onera alias debita, præsumitur quod ex  
aliqua causa fuerit exemptus. allegat Ioan. de Lignano in  
c. accedens, de præscrip. ¶ Alibi scribit Paul. de Cast. in cōf.  
314. Postremò res ista. lib. 1. quod sicut filius efficitur sui iu-  
ris, quando pater longo tempore permittit eum stare in  
quasi possessione libertatis, ita acquiritur libertas non sol-  
uendi onera qñ cōmunitas patitur stare aliquē lōgo tēpore  
absque solutione ipsorum onerum. Idem tradit Barb. inter  
consil. Alexan. in cons. 135. quod est consil. vltimum, colum.  
4. versic. & accedat ad prædicta. lib. 4. ¶ Alibi scribit Corne.  
in cons. 49. colum. 1. lib. 2. & in cons. 22. col. 5. vers. similiter &  
aduersus. lib. 3. quod sicut acquiritur ius collectandi in fu-  
turum per longissimam præstationem collectarum, ita vi-  
detur acquiri libertas per cessationem præstationis tanto  
tempore idem & latius tradit idem Cor. in cons. 142. colum.  
11 pen. vers. præterea hoc est certum. lib. 4. & ibidem ¶ quod  
præscribens libertatem aduersus solutionem collectarum  
non tenetur probare negatiuam, quod non soluerit, sed  
sufficit probare solum temporis cursum 40. annorum, & q̄  
negatiua probari non debeat, voluit idem Corne. in consil.  
263. col. 7. versic. accedat etiam ad probationem, lib. 4. ¶ Sed  
vltra Cor. quod negatiua probari non debeat in casu isto,  
adduco Ang. de Cast. filium Pauli inter consilia sui patris,  
in consil. 298. Ad primum videtur respondendum. colum.  
2. in quarto dubio, & in consil. 298. Ad primum quæsitum.  
colum. fi. lib. 2. secundum nouissimam impressionem. idem  
voluit Bal. in cons. 315. Proponitur quod antiquitus. colum.  
1. ad fin. lib. 3. vbi quod in præscriptione census sufficit solus  
12 cursus temporis. ¶ Et considero ¶ in ista materia, quod in  
præscribenda libertate aduersus solutionem onerum non  
requiritur tempus antiquissimum, cuius initij memoria  
non extat in contrarium, sed sufficit tempus 40. annorum,  
vt patet ex consiliis Corn. supra alleg. idem voluit Bald. in  
consilio 112. De generali. col. fina. in quarto puncto, lib. 2. &  
clarius in consil. 257. Quæstio vertens, eodem lib. 2. imò suf-  
ficere videtur lapsus 30. annorum, ita in terminis voluit  
Curtius iunior in consil. 42. colum. pen. & in cons. 177. col.  
4. ad fin. dicens, quod facilius præscribi libertas debet quā  
seruitus. Fortius voluit Corn. in d. cons. 268. colum. 6. quod  
consuetudo collectandi forenses, quia est contraria iuri  
communi, & sic competit de iure speciali, tollatur cursu  
10. annorum. ¶ Sexto dico, quod saltem allegando conten-  
tionem factam inter nobiles prædictos, & vniuersitatem  
Ripæ, tutus esse debet idē dominus Aymo probando cur-  
sum 40. annorum. vt aliud ei onus imponi non possit. l. fina.  
C. de fundis patri. lib. 10. per quem text. ita decidit Roman.  
in cons. 198. Non est dubium hæc onera gabellarum. col. 1.  
versic. vltimò ad idem, & in cons. 275. Quo ad primum, an  
Abb. colum. 2. circa med. vers. nunc igitur ad propositum.  
quod Rom. dictum refert & sequitur Corneus in consil. su-  
pra alleg. si tempus sufficit 40. annorum, quid dicemus in  
casu isto, in quo nunquam solutæ fuerunt collectæ per tē-  
pus antiquissimum, cuius initij memoria non extat in cō-  
trarium. ¶ Septimò ¶ multum probatur ista exemptio aut  
præscriptio aduersus collectas, quia si videantur libri cō-  
munitatis Ripæ, in quibus bona registrari consueuerunt  
& solutiones onerum describi, nunquam inuenientur regi-  
strata prædia ipsius domini Aymonis, nec solutiones a-  
liquæ collectarum, sed illius tantum annuæ quātitatē, ergo  
præsumptio est quod prædia ipsa sint exempta. ita in ter-  
minis collectarum arguit Curt. iunior in cons. 106. col. 1. ad  
14 fi. & col. 3. Cōfirmo ¶ istud dictum. nam sicut non subditus  
aut liber ab oneribus ad ea se obligat registrando bona li-  
bera. l. pe. & fi. C. sine censu vel reli. Brunus Astenfis in cōf.  
90. col. 2. in consil. 94. & in consil. 103. col. 2. ad fin. Curt. iu-  
nior in consil. 174. col. 1. eodem modo bona registrata non  
reperiuntur vt contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de  
his qui sunt sui vel alieni. iuris. l. & si contra. ff. de vulg. cum  
sim. & quia, vt dictum est, facilius acquiri debet ius liber-  
15 tatis quam seruitutis. ¶ Octauò ¶ multi sunt alij forenses,  
possidentes



possidentes prædia super finibus Ripæ, qui exempti non dicuntur à quibus communitas collectas exegit, à domino autem Aymone & suis actoribus nunquam exegit communitas tales ergo cum solum habeant ius collectandi forenses ex consuetudine, quia de iure cōmuni non tenentur. l. rescripto. §. fin. ff. de muner. & hon. latè Alexan. in cōf. 68. lib. 2. restringi debet consuetudo ad eos tantum forenses qui soluerunt, cum talis cōsuetudo si stricti iuris, ita in terminis terminantibus arguit Baldus. in consil. 257. Quæstio vertens. lib. 2. Corn. in d. consil. 268. colum. 6. circa fi. vers. 26 & si pbat quod exegit. lib. 4. & licet in Italia de generali consuetudine collectetur forenses in loco, ubi prædia possident, tamen cum in loco Ripæ sit cōsuetudo specialis in contrariū, quia aliqui forenses collectantur, aliqui nō: talis cōsuetudo specialis derogat illi generali. regula, generi, libri sexti & in cōsuetudine ita arguit Bal. in cōf. 172. Ad euidenciam præmittendum est, colum. 2. lib. 2. Anch. in consil. 255. In causa & quæstione. colum. 2. post. med. ubi Anch. q. consuetudo vniuersalis vnius territorij non habet locum in particula ipsius territorij, in qua reperitur alia & diuersa consuetudo specialis, quia semper species derogat generali. ¶ Nonō fama publica est, & fuit apud omnes notitiā habentes de istorum prædiorum, & aliorum nobilium, qui prædia ibi habent eiusdem qualitatis, quod ista prædia sunt libera à collectis, & appellatur prædia cōventionata, ideo ex ista fama concurrentibus tot & tantis aliis coniecturis & præsumptionibus, de quibus supra plenissime videtur exemptio probari, iuxta latè no. per Bartol. & Doct. in l. admonedi. ff. de iureiur. ¶ Decimo facit quod scribit Anch. in consilio 310. Tres domini magnifici. columna 2. ad fin. versic. vlt. ad præsumendum, ubi quando dominus alicuius castri non visitat legatum alicuius principis, & eū non recognoscit tanquam legatum superioris, præsumptio est, quod illud castrum sit exemptum à iurisdictione illius principis, maxime si legatus nihil egit contra talem castrum dominū neq; ad eum misit. Eodem modo, cum dominus Aymo & sui autores nunquā recognouerint prædia prædicta, seu illa nūquā registrauerint, neq; ad illud faciendū fuerint interpellati, præsumptio est, quod illa prædia essent & sint libera & exempta, quia alias verisimiliter interpellati fuissent ad registrandum. arg. l. cum de indebito. ff. de probatio. l. si cum aurum. ff. de solu. cum sim. non tamē exemptio propriè considerari hic potest, sed contractus ex quo soluitur certum quid annuum, ita Alexan. in consilio 71. ad fin. lib. 6. ¶ Undecimo ex eo, quod illa prædia fuerunt appellata, & appellantur terræ conuentionata, probatur, q. initæ fuerint conuentiones ob causam ipsorum prædiorum, & quod collectæ non fuerint solutæ pro eis, nec registratio aliqua secuta virtute talium conuentionū, quia etiam à nomine licitum est arguere. Bald. in consil. 205. In causa quæ vertitur inter procuratorē. col. 1. lib. 3. ubi quando hospitale vocatur hospitale sancti Andreæ, apparet, q. est de membris Ecclesiæ sancti Andreæ, & ex eo, q. turris fuit appellata turris talis arguitur quod esset illius. Cor. in consil. 282. col. 5. li. 5. quorsum enim appellaretur prædia cōventionata, nisi conuentiones præcessissent, ideo act⁹ libertatis postea secuti præsumuntur, ita secuti causam taliū cōuentionū. l. quādā mulier. ff. de rei vind. l. 2. C. de acqui. poss. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fi. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. ¶ Solum superest ad cōtraria respondere, quibus cōfutatis clarissima fiet vniuersa difficultas. Itaque non obst. t. primum argumētū, quod in exactione collectarum proceditur summarie & executiue, quia illud procedit contra eos, qui tenentur ad ipsas collectas, sed dominus Aymo ad eas nō tenetur, vt ex præmissis apparet. ¶ Secundo respōdeo, quod licet executiue procedatur, bona tamen ita ex abrupto vendi non debet. Bald. in consil. vltimo, Talis est consuetudo. colum. 2. lib. 5. ideo ista communitas Ripæ plus satis inciuiliter & rigorose processit contra ipsum dominum Aymonem longè absentem, ob causam Belli distrahendo eius bona putans neminem esse qui aduersus eam tueri se posset, sed durum tamen offenderit aduersarium. ¶ Non obst. quod possessio non videtur cōsiderabilis in facto negatiuo, quod quis nō teneatur ad collectas, nisi interueniente aliquo facto hominis, quia respondeo, q. hic interuenit multiplex factū, primo illa registratio de parte bonorū tantum, quod factum sufficit, vt supra ostēdimus in secundo fundamento. Secundo, quia soluit dom. Aymo certam annuam quantitatem pro bonis nō registratis, quod etiam sufficit, vt supra ostē-

dimus in tertio fundamento. ¶ Respondeo, t. etiam, q. in præscriptione non requiritur possessio, quando agitur de extinguendo iure alterius, putā quādo debitor præscribit contra creditorem, debitor enim nihil possidet, ita declarat Old. in consilio 234. quia in tota. in prin. eodem modo, quando agitur de extinguendo iure communitatis circa exactionem talearum, necessaria non videtur aliqua possessio, sed inducitur præscriptio ex solo temporis cursu. Rursus non requiritur possessio, ubi agitur de præscriptione. 30. ann. Bar. in l. fi. ff. de eo per quē fac. erit. & in l. fi. C. de edic. diui Adria. toll. refert & sequitur Dec. in l. petens, col. 2. post. med. C. de pactis, sed hic agitur de præscriptione non solum 30. ann. sed tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium. ¶ Secundo respondeo, quod etiam debitor dicitur possidere, seu quasi possidere debitū seu ius alienū. glo. in l. regulariter. ff. de peti. hered. quam gl. pro multum notabili in specie & in terminis adducit Guido Papius in d. q. 631. colum. 13. & hic in tali præscriptione dicitur interuenire factum hominis, id est, retentio debiti talearum impositarum. ¶ Non obstat t. dictum Alexan. in d. consil. 136. quod, vt præscribatur libertas aduersus collectas necessaria videtur interpellatio, quia salua reuerentia tati patris, illud fuit nimium audacter affirmatum, nec Bart. & Doct. per eum allegati ita dicunt, solum dicunt q. ad hoc, vt præscribatur libertas ex non vsu seruitutis, requiritur quod euenerit casus pro iure illo seruitutis, uti quis posset, qui casus in pposito nostro sæpissime accidit, vt supra ostendimus, ideo cum casus imponendi collectas sæpissime acciderit, & sæpissime illæ fuerint impositæ in loco Ripæ, nunquā autem exactæ ab ipso do. Aymone nec suis autoribus, nec pariter ab aliis nobilibus causam consimilem habentibus, dicendum est ex tali non vsu præscriptæ esse libertatē aduersus solutionem collectarū vt supra ostendimus in primo fundamento. Ex tali enim non vsu iuris, cum uti quis posset, ius omne perditur, imò etiam lex vel statutum tollitur per talem non vsu, vt habetur in locis alleg. in dicto primo fundamento. Ex quib⁹ apparet, quod fundamentum Alexan. retorquetur contra eum, quia Doct. per eum allegati non dicunt, quod requiratur interpellatio & sequatur contradictio, sed solum q. casus acciderit, quo eo iure uti quis posset. ¶ Illud autē 22 t. quod dixit Alex. de interpellatione & cōtradictione pcedit, ubi agitur de præscribendo in actibus merè voluntariis, putā de iure altius non tollendi domū, hoc enim est merè volūtariū, an velim altius tollere vel nō, ideo licet steterim per mille annos, domum altius ædificare ex hoc tamen non præscribit vicinus ius, quod minus altius tollere possim, sed requiritur factum hominis, quod alias volenti mihi ædificare fuerit cōtradictum, & quod à tempore contradictionis tenuerim domū depressam per tempus sufficiens ad præscribendum, similiter actus coquendi in furno alterius, vel molendi in molendino alterius est merè voluntarius, ideo si quis velit præscribere seruitutem, vt cogat alium ad coquendum in furno suo, vel molendum in suo molendino, requiritur interpellatio, & quod quis tali interpellationi consentiat, ita loquuntur Doct. in d. c. significante, de appella. & Ias. in d. §. æquē. Cyn. in l. 1. & 2. C. de feruit. & aqua. Rochus de Curte in rep. c. fi. col. 56. in septimo requisito, de consuetu. Ias. in l. quo minus, colum. 5. ff. de flumi. Dec. in consilio 8. colum. 3. ad fin. vers. quarto & vltimo. in consil. 175. colum. 6. & in consil. 215. col. 2. sed iste actus exigendi collectas, aut eas imponendi, non potest dici actus merè voluntarius, imò necessarius tam ex parte imponentis, quam ex parte debentis soluere, iuxta not. in l. 4. §. Actor. ff. de re iudi. & in l. etiam. C. de execu. rei iudi. ideo argumentum Alex. de actu merè voluntario, ad actū merè necessariū non procedit, tanquā ex omnino separatim diuersam & separatam rationem habentibus. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. ¶ Amplius dico, t. q. etiam in his quæ in facultate & volūtate alicuius cōsistunt, currit præscriptio, quando sunt talia quæ in iudicio deduci possunt, vt habetur in l. quandiu. C. qui adm. vbi Ias. col. 2. nu. 15. Paul. de Cast in consilio 220. Ego Paulus, li. secundo. Cor. in consilio 305. columna pen. lib. 3. Dec. in consilio 164. colum. pen. in proposito nostro, licet impositio & exactio talearum, dicatur esse in facultate vniuersitatis, talis tamen facultas in iudicium deduci potest tam ex parte communitatis, quæ cogitur imponere, quā ex parte eorum, qui soluere tenentur, ergo in talibus collectis induci pot. præscriptio libertatis sine alio facto hominis, & p hoc adduco



adduco dictum Ange. in consil. 55. Gulielmus & Franciscus. vbi, q̄ iuri consistenti in mera facultate alicuius praescribitur 30. annis, quando cum tali iure nata est actio, seu quando pro eo iure consequendo actio competit, puta, p̄mittit quis rem vendere quādocunq; solvatur certa quātitas. & si est in mera facultate eius, cui fit p̄missio, an velit rem emere, & tamen dicit Ange. tali facultati praescribitur, quia is cui promissio facta est pro consequendo eo iure habet actionem contra promissorem, sed omnis actio tollitur praescriptione temporis longissimi, quod Ange. dictum sequitur Feli. in c. cum accessissent, col. 12. vers. secundò declaratur, de constituto. Brunus Astensis in consil. 95. col. 2. Sed pro exactione talea competit actio aut conditio ex lege statuto, vel consuetudine, ergò illa praescribi potest, quod fundamentum est incōvincibile, & nisi ita dicamus sequi posset absurdum, quod debitor nunquam posset praescribere aduersus creditorem, nisi post interpellationem creditoris cui contradixerit, & à tempore contradictionis lapsum sit tempus legitimum ad praescribendum. Nā ita posset creditor dicere, quod erat in sua facultate exigere debitum sicut cōmunitas, quod erat in sua facultate exigere collectas, vel posset creditor allegare, quod ideò non petiit debitum, quia necessitas non suberat illud petendi sicut cōmunitas in collectis. Praefectò inter istos duos casus nullam inuenio rationem diuersitatis, nisi quod in debito cōtrahitur obligatio personalis, & in collectis obligatio legalis, quia lex vel consuetudo obligat ad collectas, sed ista obligatio legalis reputatur fortior obligatione hominis. Bal. in l. frater à fratre, in ultimo notab. ff. de condit. inde. Soc. in consil. 117. lib. 1. & in consilio 206. colum. 2. lib. 2. Dec. in consil. 104. col. 2. vers. 6. & ultimo. itaq; si in collectis maior consideratur obligatio nullo modo dici potest, quod petitio collectarum sit merè facultatis, quin ita peti possint in iudicio sicut debita cōtracta ex dispositione hominis, igitur ita induci debet praescriptio contra collectas, sicut contra alia debita, & ita imputari potest negligentia cōmunitati non exigenti collectas, sicut creditori non petenti debitum. ¶ Ex quibus infertur, quod arguendo à sufficienti partium enumeratione dictum Alex. nullo modo potest procedere. Aut enim fundatur autoritate Doct. quos allegat, & illa nihil facit, quia non loquuntur de necessitate alicuius interpellationis & contradictionis in materia nostra, sed tantum q̄ non inducitur praescriptio ex non usu, nisi euenerit casus, quo quis iure illo uti potuerit, & hoc modo retorquetur autoritas Doct. cōtra Alex. per ea quae sup. dicta sunt. Aut arguit Alex. quod requiratur interpellatio & sequatur cōtradictio, quia actus collectarum sit merè facultatis aut voluntarius, & dico, quod imò est actus necessarius, tam ex parte imponentis, q̄ eorū contra quos imponitur, & qui ad eas tenetur, & praeterea posito & non concessò dici posset collecta actus facultatis, tamen talis facultas in iudicium deduci potest, nam cogi pōt cōmunitas vt imponat collecta ob es alienū, & similiter cogi possunt illi de cōmunitate, aut aliās obligati de consuetudine ad eam soluendum, ergò ex lapsu temporis induci potest praescriptio. ¶ Praeterea contra dictum Alexan. sunt infinitae Doct. decisiones, quas suprà allegaui in quinto fundamēto, quae omnes decisiones tantorum patrum & legum principum corruerent, si Alex. dictum verū esset. Nec dicūt illi patres necessaria & esse interpellationē aliq̄ in cōtradictionē in tali praescriptioe, sed solum se fundāt in lapsu tēporis, cū cessatiōe solutionis, & aliqui veluti Roma. & Corn. in allegatione tituli absque tamen necessitate productionis, aut alterius probationis, & quod ex cessatiōe sola non soluēdi inducatur praescriptio saltem concurrente lapsu temporis, cuius initij memoria nō extat in contrariū. voluit Ang. in cō. 337. col. pen. circa fi. & col. fi. Soc. in consil. 257. colum. 4. vers. praeterea aduertendum est lib. 2. Abb. in consil. 82. columna 1. post med. lib. 1. vbi loquitur de eo, qui per tempus praedictum fidelitatem pro castro feudali non praestitit, quod ex cessatiōe sola temporis tam antiqui praescribit libertatē, allegat gloss. & Bal. in c. 1. de capi. qui curiam vend. & quod hoc videtur probari in c. si diligenti, & in c. ad audientiam, de prescri. Alibi scribit idem Abb. in consilio 31. in tertio dubio, & in consilio 37. in tertio dubio, lib. 1. quod non soluens quartam debitam Episcopo per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, praescribit libertatem, lapsus enim tanti temporis vim tituli habet & priuilegij, & perinde est, ac si princeps priuilegium aut titulum immunitatis & exemptionis concessisset circa onera eius.

modi collectarum. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quod tid. & asti. c. super quibusdam. §. praeterea. de verbo. signif. Eandem. etiam opi. quod sufficiat sola cessatio solutionis per tempus antiquissimum ad praescribendum libertatem voluit Dec. in cō. 496. col. 2. circa med. vbi loquitur in eo, qui non soluit gabellam per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, quod ad eam cogi non potest. ¶ Si verum esset quod dicit Alex. de interpellatione & cōtradictione, profectò non esset necessarius cursus tanti tēporis, vt habetur in d. c. significante. aut si interpellatio esset necessaria, impossibilis quodamodò esset talis praescriptio, cū interpellatio probari testibus nō posset ex tēpore tam antiquo, & p̄ utem, quod si Alexan. ad tot & tantas autoritates Doct. aduertisset, non ita audacter locutus esset. ¶ Praeterea quid adhuc egemus testibus in hac materia? dico, quod idem Alexan. fuit sibi contrarius, quod imò sufficiat cessatio solutionis 40. annorum, si durante dicto tēpore factae fuerint impositiones collectarum, & solutū non sit per tantum tempus. 40. annorum, ita Alex. in consil. 30. col. pen. in quinto dubio, lib. 5. refert & sequitur Ias. in consil. 210. in fin. lib. 2. in consilio. 25. col. 2. in fi. lib. 3. & in cō. 101. col. fin. lib. 4. Addo eundem Alexan. inter consilia Calca. in consilio 49. col. 2. vbi quod praescriptio inducitur cōtra exactionem honorantiae per cessationem soluendi per tempus 30. annorum. ¶ Ex praemissis infertur, quod dictum Alexan. non sit verum, nec procedere de iure possit, & posito (sine prauidicio veritatis) procedere posset tamen in isto casu nihil nocet, quia in ista praescriptione interuenit factum hominis ultra cessationem soluendi, id est, illa registratio de aliquib. bonis tantum. Solutio annua quātitatis similiter interuenit illud factū, quia cōmunitas Ripae sepius imposuit collectas & onera, & tamē eas nunq̄ exegit ab ipso dño Aymone neq; autoribus suis. ¶ Nō obstat dictum Io. And. in d. c. Ioannes, de Cler. coniu. & Alexan. in dicto consil. 196. col. 3. lib. 2. quia respondeo, quod loquuntur Ioan. And. & Alexan. quando non interuenit aliquis actus cōtrarius, seu aliquod factum hominis, sed hic interuenit factum hominis multipliciter considerando, vt suprà. Secundò respondeo, quod in exemplis Ioan. And. & Alexan. allegans consuetudinem aut praescriptionem negatiuam nihil possidet seu quasi qui non cauens de damno infecto, aut non iurans de calumnia, non detinet ius aliquod alienum, sed debitor talea post eam impositam dicitur detinere seu quasi detinere ius & debitum talea, & pecunias debitas pro talea, & sic ex parte debitoris praescribētis dicitur interuenire factum hominis, id est, ipsa detentio seu quasi vt suprà dictum est, per gloss. in d. l. regulariter. ff. de peti. haredi. Guido Papius. q. 631. col. 3. ¶ Postremò nihil est quod iudicem magis moueat in re dubia quā verisimilitudo. l. ob carmen. §. si. ff. de testi. c. in nostra. extra eodem tit. quā verisimilitudinē cognatam naturā appellat Baldus in consilio 180. Mortuo filio. lib. 3. sed considerat iudex rectus, an verisimile sit cōmunitatem Ripae tanto tamq̄ antiquo tempore tacuisse, nisi de iure causa domini Aymonis & autorum suorum defendi posset, praesertim cū plurima acciderint onera, & plurimae habitae fuerint impositiones talearum: consideret item iudex, an verisimile sit particulam tantum bonorum passam esse cōmunitatem registrari, si nō alia libera fuissent praedia: confideret porro causam. annua illius praestationis. ¶ Deniq; vbi res esset dubia, quae tamen luce videtur splendidior, in dubio fieri debet interpretatio cōtra collectā tanquam re odiosam. Bart. in l. si pupillus. ff. ad legē Falc. & licet loquatur. Bart. in gabella, idem tamen in collecta, & ita in collecta arguit Cor. per illud dictum Bart. in consil. 199. col. 4. li. 1. & in consil. 104. col. 3. lib. 4. & ultra eum allego Abb. in cō. 20. col. 2. lib. 2. & in gabella tradit Soc. in l. fructus, in prin. ff. solut. matr. ¶ Ex quibus concludo agi posse per ipsum do. Aymonem possessorio reintegrando, ad quasi possessionē libertatis contra solutionem collectarum, qua fuit priuatus & spoliatus ab vniuersitate Ripae, ita praecipitanter & velo leuato, quod possessorium instituetur aduersus ipsam cōmunitatem. Rursus proponi poterit possessorium reintegranda aduersus detēctorem illius iugis, qui in fide bonae dici non potest tanquā mercatus contra iuris regulas nō seruatis seruadis, cū re sciret ad aliū pertinere. regula, cum qui contra, lib. 6. Gratianopoli, 25. Maij, 1541.

S V M M A R I V M.

1 Rei sua potest quis onus reale ad libitum imponere.



- 2 Onus reale transit ad quemlibet possessorem.
- 3 Identitas rei probari debet per confinia, aut alias demonstrationes.
- 4 Pluralitas factorum non presumitur.
- 5 Identitas rei satis dicitur probata, confito quod in illa re tantum dispositio verificari poterat nulla alia existente re.
- 6 Negativa probari debet per eum cuius fundamentum in negativa consistit siue agendo siue excipiendo.
- 7 Negativa quod aliud instrumentum receptum non fuit per notarium, non probatur ex eo quod in eius protocollo aliud instrumentum non reperitur.
- 8 Scriptura requiritur ad probationem emphyteusis, imò etiam ad probandum solutiones factas pro ipsa re emphyteutica.
- 9 Confessio facta post terminum datum ad deliberandum, an possit revocari tanquam erronea, allegatur Roma sibi contrarius.
- 10 Testis non probat quando tractat de se exonerando, quod ampliatur procedere, etiam si agatur de exonerando patrem ipsius testis.
- 11 Emphyteuta vendens rem emphyteuticam, non exprimendo quod sit emphyteutica, cadit à iure suo, idem vasallo alienante rem feudalem pro libera.
- 12 Declaratio ex intervallo fieri non potest in praiudicium alterius.
- 13 Testibus non creditur qui dicunt dici audivisse ab eis, quibus non crederetur.
- 14 Libera presumitur res de iure communi, nisi probetur servitus.
- 15 Edere tenetur quis non solum instrumentum quo se innuat, sed alia etiam in eorelata.
- 16 Presumptio est contra nolentem edere instrumentum.
- 17 Res quæ semel fuit apud aliquem, presumitur adhuc esse, nisi probetur amissio.

CONSILIUM CXII.

Pro Magistro Iordano Gallandi, Notario & Ciue Dyensi, contra Archileum David, ex eodem loco.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. In causa Magistri Iordani Gallandi Notarii Dyensis, contra Archileum David, in qua agitur, an dictus Gallandi teneatur recognoscere quoddam Chasale emptum ab Antonio Alberti, alias Nixe, & pro eo inuestituram petere, & pensiones solvere. Vniuersa difficultas consistit circa vnam inuestituram factam per Gulielmum Valensani, in qua dicitur, quod recognouit se tenere de directo dominio ipsius Archilei David, seu Ludouici David eius patris, quoddam Chasale retrouenditum, an intelligatur illa recognitio de Chasali, de quo agitur. si enim probaretur identitas, id est, quod Chasale emptum per ipsum Gallandi ab Antonio Alberti, alias Nixe, sit illud quod fuit recognitum per dictum Gulielmum Valensani, res non haberet difficultatem, quia præsupponitur in facto, quod dictus Valensani tempore recognitionis erat dominus & possessor ipsius Chasalis, ideo potuit illud recognoscere & asserere onere reali annuæ pensionis vnius solidi, & ei apponere legem quam voluit. l. cum esset. §. si. ff. de seruit. rusti. prædio. l. ob res. ff. de pact. Doct. l. Theopompus. ff. de dote præleg. c. de monachis, de præben. gloss. in c. generali, de elect. lib. 6. & in c. cum Bertoldus, de re iudi. l. legem C. de pact. & tale est onus rei appositum transit postea ad quemcumque successorem in re. Cle. de censib. l. Marcellus. ff. ad Trebel. l. fiscus. ff. de iure fisci. l. si aquæ ductus. ff. de contrah. empt. l. in venditione. ff. de actio. empt. l. via constitui. §. quicumque ff. de seruit. vrb. præd. l. 1. §. fin. & l. sequenti. ff. si seru. vendi. ¶ Videndum est igitur, an dicatur probata identitas Chasalis recogniti per dictum Valensani, an sit illud quod possidetur nunc per ipsum Iordanum Gallandi, super quo dubio dicendum videtur, quod non. nam dicitur quod recognouit Chasale retrouenditum, & sic ista recognitio de per se certa esse non potest, nisi per relationem ad aliud, id est, ad venditionem ipsius Chasalis retrouenditi, quæ quidem relatio est incerta & obscura, quia non dicitur per quam personam fuerit retrouenditum, & cui personæ, & quod Chasale fuerit retrouenditum, ad hoc enim, ut res dicatur esse certa, confinibus & aliis demonstrationibus declarari debet, de quibus in l. forma. ff. de censibus. Nec potest dici certum esse Chasale per relationem ad aliud, id est, ad venditionem retrofactam, quia etiam ipsum relatum est incertum, cum sit generale non facta declaratione in specie de

venditione retrofacta à quo facta sit, cui personæ & quo tempore, ideo ipsum relatum incertum impossibile est, quod relationem certam faciat: nec probant verba relatiua, nisi appareat de tenore relati. Authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. facit text. in l. in testamento, la. 1. ff. de cõ. & demon. Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo vi, & in l. admonendi. ff. de iurciur. ¶ Nec sequitur, quod retro reperitur venditum vnum Chasale, ergo est illud de quo loquitur inuestitura, quia debet probari identitas per confinia, aut alias demonstrationes per dictum Io An in c. auditis, de præscript. de conductore equi, quod non sufficit si probet equum mortuum in itinere, sed debet probare, quod equus mortuus in itinere, erat illemet equus quem conduxerat, quod dictum in notabili quæstione, refert & sequitur Alex. in cons. 118. & in cons. 119. lib. 1. Dec. in cons. 91. col. 2. in cons. 129. col. 2. & in cons. 146. colum. 7. in proposito licet in protocollo notarij reperiat vnum instrumentum, de venditione vnius Chasalis facta ipsi Gulielmo Valensani non sequitur, ergo est illudmet de quo loquitur inuestitura, quia in rebus seu corporibus præsumitur pluralitas, nisi probetur identitas, per dictum illud Io. And. approbatum, ut supra, & tradit Bart. in l. demonstratio falsa. ff. de cond. & demõ. ¶ Sed dicitur aliquis, licet præsumatur pluralitas rerum aut corporum, non tamen præsumitur pluralitas factorum. Dec. in c. in præsentia. colum. 6. in nono notabili. extra de probatio, ideo cum inuestitura referatur ad factum, id est, ad venditionem Chasalis retrofactam, & in libro notarij non reperiat, nisi vna venditio Chasalis in præcedentibus, facta illi Gulielmo Valensani, ergo præsumitur, quod sit illa, de qua loquitur inuestitura. Respondeo, quod argumentum procederet probata identitate rei seu corporis, quia tunc non præsumitur, quod illud corpus pluries venditum sit, nisi probetur, sed non probata identitate corporis, non sequitur, non præsumitur, quod illud pluries venditum sit, ergo illud quod venditum est, est illudmet de quo inuestitura loquitur. ¶ Sed iterum dicit aliquis, ex quo retro in præcedentibus non reperitur, nisi vna venditio Chasalis, facta ipsi Gulielmo Valensani, ergo satis videtur probata identitas, argum. l. fundus qui locatus ff. de fundo, instrum. l. 2. ff. de lib. & posthum. vbi dispositio, quæ in vno tantum verificari potest, habetur pro certa, & acsi de illo in specie & nominatim mentio facta sit Respondeo, quod illud procedit, quia in dictis iuribus euidenter constabat & apparebat, quod dispositio in vno tantum poterat verificari: nam in l. 2. de lib. & posthu. præsupponitur pro indubitato, quod testator solum haberet vnicum filium, ideo dicendo, filius ex hæres esto, perinde est, acsi nominatim seu nomine proprio fuisset ex hæredatus, similiter in l. fundus qui locatus, quando testator legat fundum cum instrumento, intelligitur legare instrumentum Coloni, quando constat quod testator nullum in fundo instrumentum haberet, sed in casu nostro non constat de ista negativa, quod Gulielmus Valensani nullum aliud Chasale haberet, sed illud tantum de tempore inuestituræ, quæ tamen negativa probanda erat per ipsum Actorem. nam cum ad eum spectet onus probandi identitatem, & ad eius probationem necessaria esset probatio negativæ, illa probanda erat, iuxta latè not. per Bar. & Doct. in l. in illa. ff. de verb. obl. Innoc. & Doct. in c. super his de accusatio. in quibus locis habetur, quod vbi fundamentum alicuius consistit in negativa, illa probari debet, siue agendo, siue excipiendo negativa opponatur. tradit Alex. in consilio 42. columna 2. lib. 6. & in consilio 136. lib. 7. Decius in c. 2. colum. 6. de rescript. & in c. licet causam, colum. 17. de probatio. in consilio 177. colum. 2. & in consilio 192. col. 1. & alibi sæpissimè. ¶ Amplius ista negativa, quod Gulielmus Valensani tempore recognitionis non haberet aliud Chasale, non solum probata non fuit, sed nec etiā allegata, quæ tamen allegatio omnino erat necessaria, licet de iure negativa præsumeretur. l. si adulterium cum incestu. §. idè Pollioni. ff. de adult. Bart. & Doct. in l. cum, quid. ff. si cer. per. ¶ Tantum tamen allegata fuit negativa, quod in protocollo notarij non reperitur aliud instrumentum Chasalis pro Gulielmo Valensani, quæ tamen negativa sufficeret eo modo probari non potest, quia non sequitur, in protocollo notarij, non reperitur protocolatum aliud instrumentum venditionis Chasalis quàm istud, ergo aliud receptum non fuit, quia potuit recipi aliud instrumentum, & non protocolari, vel si fuit protocolatum, potuit subtrahi, & sic probatio illa negativæ necessario non concludit, ita in terminis terminantibus responderet Corneus in consilio



210. circa fin. lib. 4. ¶ Præterea etiam, quod illa negatiua probaretur ex inspectione protocoli, quod aliud instrumentum venditionis ex Chafalis notarius non recipit, non tamen sequitur, ergo solum vnum Chafale recognouit ille Valensani, potuit enim plura Chafalia habere, vnum quidem subiectum, & alia libera. ¶ Rursus non probatur, quod Chafale recognitum per ipsum Valensani sit illudmet quod nunc possidet Magister Iordanus Gallandi Reus, hæc enim identitas nullo modo probari potest ex tenore illius inuestiturae non enim sequitur, Gulielmus Valensani recognouit vnum Chafale retrouenditum, ergo est illud quod possidet reus, id est, dictus Gallandi. ¶ Tantum de ista identitate deponunt duo testes, videlicet Antonius Alberti, alias Nixe, & Petrus Valensani filius Gulielmi sed primus testis in quantum deponit dici audiuisse à Petro Valensani non probat. c. licet ex quadam, de testi. habetur in l. testium. C. de testibus.

8 Similiter tamen in quantum dicit quod ipse testis alias fuit inuestitus de isto Chafali, non probat ipsum Chafale esse emphyteuticum, quia emphyteusis probari debet per scripturam. l. 1. C. de iure emphy. gloss. in c. 1. de censibus, lib. 1. in glo. magna, Alexan. in consil. 136. colum. 4. lib. 1. quod ampliatur procedere in solutionibus pensionum pro ista emphyteusi, quæ solutiones probari debent, similiter per scripturam. Baldus in consil. 220. Proponitur, quod à libro Est verum quod tali dispositioni iuris requiretis scripturam in tractatu emphyteutico derogatum videtur per contrariam consuetudinem. Roma. in consil. 103. Vifo. colum. secunda. Socin. in consil. 169. col. pen. post. med. lib. 2. ¶ Nec dicatur agi hic de contractu censuali non emphyteutico, quia istud est impossibile, cum Actor dicat Chafale moueri de eius directo dominio, quod non consideratur in contractu censuali, in quo ius omne transfertur in accipientem, ut nota in c. constitutus, de religio. domib. Ias. in c. 1. col. 5. in vrbis feud. Deci. in Authen. qui rem, colum. tertia. circa fin. C. de sacrosanct. Eccle. ¶ Quinimò ex testimonio istius testis videtur argui diuersitas potius Chafalis, quia deponit audiuisse à Petro Valensani, quod soluit florenos quatuor pro laudimio, & tamen inuestitura solum cantat de vno scuto. ¶ Ex alio videtur probari diuersitas, quia in venditione facta per ipsum testem Gulielmo Valensani, dicitur, quod ipsum Chafale facit de pensione annua sex denarios, & tamen inuestitura ipsius Valensani loquitur de pensione vnius solidi, qui facit quindecim denarios in ciuitate Dye, ut in facto proponitur. Nec est verisimile, quod Valensani voluerit obligare ipsum Chafale ad maiorem pensionem quam deberet. Non etiam est verisimile, quod venditor testis errauerit circa quantitatem pensionis, nam si Chafale venditum erat emphyteuticum, & pro eo soluebat pensionem annuam in facto proprio, verisimiliter non cadit error. l. quamquam. ff. ad Velleia. & maxime in facto proprio totiens reiterato per solutiones sapientius factas, ex qua reiteratione maior deliberatio arguitur. c. si quis iratus. 2. quæst. 3. vbi glossa fin. Baldus in consilio scismatis posito in Rub. si quis ali. test. prohib. char. pen. vers. porro, quia vero consonat. ideo tamen confessio facta post terminum datum ad deliberandum non potest tanquam erronea reuocari, secundum Rom. in consil. 366. colum. 2. contrarium tamen voluit idem Roma. in consil. 391. Vt proposita. colum. 2. ¶ Ex alio non probatur identitas per istum testem, quia licet dicat, quod reus possidet Chafale venditum per ipsum testem ipsi Reo, & quod ipse testis venditor habuit ex causa permutationis à dicto Gulielmo Valensani, non tamen sequitur, ergo Chafale recognitum per ipsum Valensani est illudmet quod tradit ex causa permutationis dicto testi. Potuit enim habere plura Chafalia, vnum seruum & alia libera, ideo (ut supra dixi) probanda erat negatiua, quod dictus Valensani non habeat nisi vnum Chafale, quæ tamen negatiua non modo probata non fuit, imò ne quidem allegata, ut supra ostendimus. Et cum ipsa recognitione aut inuestitura non fuerit continuatum Chafale, nec aliter specificatum, & relatio facta ad venditionem retrofactam sit certa, non potuit iste testis scire identitatem rei, an Chafale recognitum esset illud, quod ipse vendiderat ipsi Gulielmo Valensani, & quod identitas prædij non probetur per testem, qui non deponit de continuis tradit Alex. in consil. 20. col. 2. lib. 4. ¶ Præterea non apparet, quod iste testis venditor vendiderit ipsum Chafale Magistro Iordano Gallandi, tanquam liberum vel seruum, & sic an teneatur de actione vel non, casu quo seruus reperiatur, ideo testimonium ipsius testis post venditionem ab eo factam non videtur nocere emptori,

iuxta doct. Bar. in l. facta. §. si hæres, columna 2. ff. ad Treb. ¶ Itaque solum superest alter & secundus testis, cui tanquam unico & singulari non videtur credendum. l. vbi numerus. ff. de testibus. Iusurandi. C. eo. tit. cum sim. Rursus tamen iste testis videtur tractare de commodo proprio & de se exonerando, ideo non probat. l. omnibus. C. de testib. Bar. in l. de ferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci. Paul. de Castr. in consilio 301. Ad bene examinandum, in ultimo dubio. lib. 1. Alexan. in consilio 44. colum. 3. vers. item non probat, lib. 2. quod est repetitum in consil. 28. lib. 11. & idem Alexan. in consilio 32. colum. 2. vers. quinimò dictus franciscus, eodem lib. 6. quod ampliatur etiam, si ageretur de exonerando patrem ipsius testis Alexan. in consil. 71. col. 1. vers. & idem dico de quarto teste, lib. 7. Etenim talis testis tractans de se exonerando dicitur deponere in causa propria. Imol. in consil. ante si. q. autem tractet iste testis de se exonerando probatur, quia nisi Chafale recognitum per eius patrem sit istud, quod tenet Magister Iordanus Gallandi Reus, ipsi testis tenebitur, si aliud sit Chafale recognitum, & quia tamen poterit imputari, tam ipsi testi, quam dicto Antonio Alberti, alias Nixe, cur in alienationibus per eos factis expressis non declarauerint de onere & seruitute ipsius Chafalis, ex his quæ scribit Veronensis in consil. 8. col. pen. ad fin. vbi quod emphyteuta simpliciter vendens rem emphyteuticam non exprimendo, quod esset emphyteutica, cadit à iure suo, licet secus dicat in donatione. similiter scribit decisio Neapolitana decisione 255. quod vasallus alienans rem feudalem pro libera, amittit ius suum, & auocari potest res ab emptore. ¶ Præterea tamen ista declaratio identitatis fieri debebat ab initio recognitionis non postea ex tam longo intervallo in præiudicium ipsius Magistri Gallandi, ex eo quod scribit Ang. in consil. 209. vbi, quando pater dotem pro filia simpliciter promittit, non potest ex intervallo declarare, quod promiserit, de bonis maternis, sed ista declaratio fieri debebat ab initio. in proposito nostro, cum pater istius testis simpliciter recognouerit vnum Chafale retrouenditum, audire non debet, eius filius testis si velit declarare, quod illud esset Chafale, quod nunc possidetur per ipsum Magistrum Gallandi Reum ad operationem ipsius Rei, & exonerationem ipsius testis. ¶ De aliis testibus tamen non curo, quia deponunt de auditu aut ipsius Valensani aut Alberti, ideo non creditur ipsis Valensani & Alberti, ita credi non debet testibus, qui ab eis dici audierunt, quia testibus non creditur, quorum repelluntur autores. c. fraternitatis, de hæreti. c. nullus. in 3. q. 4. & quod not. Bar. in l. admonenda. de iureiur. vbi quod non creditur scripturæ priuatae in fauorem scribentis, sicut non creditur testimonio ipsius scribentis posse, & si crederetur istis testibus, qui dici audierunt ab ipsis Valensani & Alberti, sequeretur absurdum, quod maiorem fidem faceret copia quam originale, & materia fraudandi præberetur, quia is, cuius testimonio non creditur rem ipsam publice diceret, & testes inuenirentur, qui ab eo audiuissent, ita fraudem in terminis considerat Dec. in consil. 81. colum. 1. vers. nam licet testis, & in consilio 210. circa fin. ¶ Postremo, quia iudex animum aduertere debet ad veritatem & æquitatem, & acta ipsa iudices sapè fallunt, quibus veritas plerumque aduersatur, vnum est quod me ad scribendum impulit in causa ista, quia ut dictum est supra, emphyteusis per scripturam probari debet, & in fine illius inuestituræ seu recognitionis factæ per Gulielmum Valensani, dicitur quod de accessamento ipsis Chafalis, constat instrumentum recepto per talem notarium, & c. similiter filius ipsius Gulielmi Valensani, examinatus in testem dicit quod Actor ostendit ei instrumentum, per quod apparebat de eius directo dominio. Ex parte autem Rei petitum fuit accessamentum illud exhiberi, ut de iure fieri debet, quia tamen vbi quis negat se esse emphyteutam, tenetur agens probare istam seruitutem emphyteusis, cum de iure communi res quælibet præsumitur libera, ut not. Ioan. And. & Doct. in c. nimis, de iureiur. & in c. si super, vers. respondere, de iudi. quod probatur in c. 2. si de feudo sue. contro. inter domi. & agna. & in c. 1. iuncta gloss. 2. in tit. de cōtrouer. inter mascul. & foem. de benef. tradit Bald. in consil. 351. In bonis feudilibus. colum. 2. lib. 1. Paul. de Castr. in consilio 179. In causa quam magnificus. colum. 1. ad fin. lib. 1. & alibi sapè Doct. & quia tamen tenetur quis exhibere non solum instrumentum quo se iuuat, sed etiam alia instrumenta in eo relata. Bald. in l. in ciuile, circa fin. ff. de legib. Alex. in consil. 3. col. 1. lib. 2. refert & sequitur Deci. in l. edita, colum. pen. circa fin. C. de eden. Addo Rom. pulchrè in consil. 305. quod ad septimum, in



ultimo dubio. Aret. in conf. 68. columna. 1. & 2. ubi quod non sufficit edere instrumentum referens nisi edatur & relatū. Nulla autem probatio istius emphytheusis illustrior fieri poterat, atque per exhibitionem ipsius accensamenti seu  
16 primi albergamenti. itaque ꝑ præsumptio est non medio-  
cris contra ipsum Actorem nolentem exhibere ipsum ac-  
censamentum. l. fin. C. de fide instrum. Baldus in conf. 406.  
Præmittendum est, in fin. libri quarti. Nec potest se excusa-  
re agens, si dicat ipsum instrumentum non esse penes eum  
17 nam ꝑ cum illud ostenderit dicto Petro Valensani, quem  
in testem produxit, præsimitur quod adhuc sit apud eum,  
nisi prober amissionem. l. si quis ex argentariis. §. fin. cum i-  
bi nota. ff. de eden. l. non ignorabit. C. ad exhiben. quæ iura  
ad hoc propositum citat Paulus de Cast. in dicto consilio  
301. Ad bene examinandum, in quarto dubio, lib. 1. tradit  
Alexand. in consil. 58. columna secunda. lib. 1. Soc. in consil.  
190. columna 4. vers. secundo posito, lib. 2. Quid igitur præ-  
sumet iudex contra Actorem non exhibentē ipsum instru-  
mentum, nimirū vel quod suspectum sit, vel quod isti Va-  
lensani & Alberti laboratores & agricolæ ad seruitutem a-  
liquam duriorem coacti fuerint atque deberetur per i-  
psam instrumentum accensamenti. Quod satis videtur ve-  
rissimile considerato tenore venditionis factæ per dictum  
Alberti Gulielmo Valensani, in qua dicitur Chasale esse  
obnoxium ad pensionem sex denariorum nam præsup-  
posita (citra præiudicium) identitate illud postea recogni-  
tum est, tanquam obnoxium ad pensionē quindecim de-  
nariorum. ¶ Ex quibus cōcludo, vel quod absolui Reus de-  
bet, vel cogi Actor ad exhibendum accensamentum præ-  
dictum, ad tollendum omnem ambiguitatem & veritatē  
indagandum, quod ipse facturū essem, si causa mihi com-  
missa foret, & ita de iure respondeo, salvo saniori iudicio.  
Gratianopoli, 28. Maij, 1541. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Substitutio reciproca non inducitur inter eos post quorum mortē fit sub-  
stitutio, nisi fiat ultimo morienti, & in tota hereditate secundum cō-  
munem opinionem a qua tamen facillè recedi debet ex aliquibus con-  
iecturis.
- 2 Agnationis censetur habita ratio ex eo quod filij masculi semper fuerūt  
vocati.
- 3 Extensio est licita de vno casu ad alterum etiam in materia correctoria,  
quando ratio est expressa in dispositione.
- 4 Substitutus non excluditur per personam magis dilectā, quando grauatus  
fecit testamentum per quod persona illa magis dilecta non succedit.
- 5 Agnationis favore inducitur fideicommissum.
- 6 Voluntas testatoris declaratur etiam ex primo testamento facto ex inter-  
uallo, & an declaratur voluntas ex testamēto imperfecto aut reuocato.

C O N S I L I V M C X I I .

Pro nobili Aymaro de Ambello, cō-  
tra nobilem Ioannem Comborse-  
rij dominum Bellimontis.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Circa substi-  
tutionem scriptam in testamento, nobilis quondā  
Ioannis de Ambello, non nego ꝑ substitutionē re-  
ciprocā regulariter non induci inter eos, post quorum  
mortem alius substituitur, nisi fiat substitutio ultimo mo-  
rienti, & in tota hereditate, vt habetur per Doct. in l. potest.  
ff. de vulg. Alexand. in consilio 38. colum. fin. in consilio 91.  
lib. 1. in consilio 11. colum. 4. & in tribus. col. seq. lib. 3. Soc. in  
consilio 77. colum. 5. in consil. 81. colum. 4. & in consil. 113. col.  
pen. lib. 1. Curt. senior, in conf. 43. colum. 12. in fin. & alibi sæ-  
piissime Doct. quos retuli in consilio reddito in fauorē ma-  
gnificæ dominæ Annæ Dalbigni, dominæ Vallis, cōtra do-  
minum Franciscum de sancto Proiecto. ¶ Sed tamen con-  
siderandum est, quod licet ista videatur communis opi-  
nio, tamen contrarium tenent plerique Doct. quos refert  
& sequitur Curt. iun. in conf. 11. col. 3. & col. 5. in conf. 16. col.  
3. in conf. 43. in conf. 111. col. 9. & in conf. 129. col. 2. & 3. sed  
vltro Curti. allego Ioann. de Ana. in conf. 22. & fuit opi. Pau.  
de Cast. qui pro ista opinione contraria sæpius consuluit,  
vt patet, in consil. 404. Duo videnda sunt. lib. 1. in conf. 271.  
quamquam multa, in consilio 321. Visis & ponderatis his

columna secunda. in conf. 433. Præsupposito, quod dictæ  
sorores. lib. 2. idē cū ista communis opinio multos ha-  
beat contradicentes, qui rationib. mouentur non parū ef-  
ficacibus, ab ista cōmuni opinione facillè recedi potest ex  
aliquibus coniecturis. sicut dicitur in simili circa illam cō-  
munem opin. quod filij positi in conditione non cēsentur  
vocati, nam ab ista communi opin. facillè receditur ex leui  
coniectura, quia multos habet contradicentes. ita Corn. in  
conf. 97. lib. 1. & in consilio 101. colum. 2. lib. 4. Deci. in consil.  
242. circa fi. ¶ Itaque in casu nostro dico esse coniecturas,  
ex quibus personæ quibus substitutio facta est, dicatur in-  
uicem substituere, prima ꝑ & efficax coniectura est, quia ex  
testamento prædicto apparet, quod testator habuit ratio-  
nem agnationis & familiæ, dum semper prætulit hæredes  
masculos, ita arguit Paul. de Castr. in consilio 421. quod i-  
sta mater, columna 2. ad fin. & sequ. lib. 1. Socin. in consil. 12.  
in primo dubio, in conf. 63. colum. 8. circa fi. lib. 3. & in conf.  
73. colum. 3. lib. 4. Deci. in consilio 371. colum. 3. post med. &  
in conf. 516. columna. 4. Quæ etiam ratio agnationis clariùs  
exprimitur in illis verbis substitutionis, ibi ab ipso Claudio  
ex recta linea descendentes, & de cognomine & armis de  
3 ambello. ¶ Quo casu quando ratio exprimitur in disposi-  
tione, licita est extensio de vno casu ad alterum, etiam in  
materia correctoria. Ias. in Authen. quas Aet. C. de sacros.  
Eccl. in l. Marcellus. columna 11. ff. ad Trebel. & in §. sequens  
columna 3. Insti. de act. vbi dicit hanc esse communem o-  
pi. sequitur Curt. iunior in conf. 54. colum. 3. post med. ergo  
si testator fauore agnationis conseruadæ, grauauit Ioannē  
eius filium, hæredem vniuersalē & magis dilectū, quia pri-  
mo loco vocatum, & heredem institutum, eadem & fortio-  
ri ratione dicendum est, quod voluerit grauare ipsum An-  
tonium minùs dilectum, quem nisi grauasse censeatur, de-  
uenirent bona ad extraneos, contra mentem & voluntatē  
testatoris. ¶ Ad cuius coniecturæ probationem adduco, qđ  
scribit Cur. sen. in conf. 52. vbi, quod inducitur fideicom-  
missum, quando alias sequeretur absurdum, putā quod neptis  
remotior esset melioris conditionis quā filia. idem in si-  
mili voluit idem Curt. in conf. 76. colum. 8. vers. condescen-  
do modò ad secundum & vltimum quesitum, vbi, quod in-  
ducitur fideicommissum, quando alias sequeretur absur-  
dum, quod filia testatoris exclusæ in præcedenti substitu-  
tione, propter masculos essent melioris conditionis, quā i-  
psi masculi in sequenti substitutione. eadē ratione vitandæ  
absurditatis induci debet fideicommissum in casu isto, quæ  
ipsa etiam ratio vitandi absurdi feruit & ad sequentes cō-  
iecturas, de quo etiam dixi in consilio 130. columna penult.  
¶ Secunda coniectura, quia testator moriēte Ioanne hære-  
de vniuersali sine liberis, substituit Antoniū prædictum, si  
nō esset in sacris, & casu quo esset in sacris, substituit Clau-  
diū, de ambello & suos legitimos masculos, &c. & sic casu,  
quo Antonius esset mortuus ciuilitè per ingressum reli-  
gionis, voluit testator, qđ eius bona deuenirent ad suos de-  
scendentes masculos, portantes nomen & arma ipsius te-  
statoris, à fortiori dicendum est, idem voluisse testatorē ca-  
su, quo Antonius esset mortuus naturaliter sine liberis, qđ  
post mortem naturalem non indigebat amplius bonis &  
hereditate testatoris, quibus tamen indigere poterat ciui-  
liter tantum mortuus. ¶ Tertia coniectura, nam si Iacobus  
Donatus, seu naturalis, aut illi de Polliniaco essent in rerū  
natura, & nullus superesset ex descendētib. testatoris, qui  
ex præsumpta mente defuncti excluderet substitutū, ipse  
substitutus extraneus admitteretur, licet cōditio substitu-  
tionis solum euenisset in persona ultimo morientis, vt est  
casus in l. hæredes mei. §. cū ita. ff. ad Trebell. vbi Bart. &  
Doct. & habetur in l. pen. C. de impub. nec isto casu extan-  
tibus substitutis extraneis potuisset Antoni⁹ instituere no-  
bilem Ioannem Comborserij dominum Bellimontis in  
præiudicium substitutorum. itaque si grauauit testator (si  
pro quia) Antonium in fauorem vnus naturalis, & aliorū  
extraneorū, quantò fortius dicendū est, quod intellexerit  
testator grauare ipsum Antonium in fauorem descendē-  
tium de cognomine & armis ipsius testatoris ¶ Quarta cō-  
iectura quia mortuo Ioanne hærede vniuersali sine liberis  
noluit testator substituere Margaritam eius filiam, nisi  
mortuis & deficientibus omnibus masculis, & sic quamdiu  
super esset aliquis masculus ex descendētib. testatoris  
noluit hereditatem eius deuenire ad filiam propriam, si  
nullo casu voluit filiā propriā venire ad bona ipsius testa-  
toris, existente aliquo masculo, quantò minùs dicendum  
est, voluisse testatorem illum Iacobum Donatum aut alios  
extraneos



extraneos substitutos admitti ad substitutionem, existente ipso Aymaro de Ambello, nepote ex filio ipsius testatoris. ¶ Et si dicatur isto casu, ille naturalis, aut alij extranei substituti, si essent in humanis, non admitterentur ad substitutionem, quia superesset persona nepotis testatoris, quæ ex verisimili eius mente excluderet substitutum, per dicta supra in tertia coniectura. ¶ Respondeo, quod imò substituti extranei admitterentur, ex quo Antonius grauatus fecit testamentum instituto extraneo, cui propterea Antonius grauatus non posset Aymarus nepos ab intestato succedere quo casu talis persona magis dilecta impedimentum præbere non potest substituto extraneo. Baldus in consilio 271. Substitutio fideicommissaria. lib. 3. Alexan. in cons. 38. ad fin. lib. 1. Corn. in consilio 31. in cons. 330. colum. 1. lib. 1. in consilio 186. colum. 1. ad fin. in consilio 202. colum. 5. vers. idem considerat. lib. 3. in consilio 20. colum. 2. in cons. 180. colum. 5. & in cons. 226. col. pe. lib. 4. & sic apparet quam magnum absurdum sequi posset, nisi dicamus Antonium & alios descendentes testatoris inuicem fuisse grauatos. ¶ Potestremo considero, circa primam coniecturam supra allegatam, quod ratione agnationis induci debet fideicommissum, ex quo ipsius agnationis fuit expressa, quod in terminis ad fideicommissi inductionem, ita agnationem considerat. Corn. in cons. 229. colum. 5. vers. tertia via. lib. 3. Deci. in cons. 315. col. 2. post med. vers. preterea à tali ratione Curt. iun. in cons. 121. colum. 6. & latius dixi in dicto cons. 130. colum. pen. ¶ Considero etiam, quod testator in alio precedenti testamento expressè grauauerat dictum Antonium in fauorem aliorum descendendum, ex quo testamento declarari videtur voluntas ipsius testatoris, quod senserit in sequenti testamento, licet facto ex interuallo. l. vxori. §. fin. ff. de leg. 3. Paul. de Cast. in consilio 343. quia ex allegationibus, ad fin. lib. 1. Alexand. in cons. 52. col. 6. lib. 4. Soc. in cons. 126. colum. 2. circa med. lib. 3. Deci. in consilio 190. colum. 3. Barba. inter consilia domini Alex. in consilio 94. colum. 1. lib. 3. in quibus locis habetur, quod contractus qui sequitur etiam ex interuallo, sumit interpretationem à primo præcedente, & secundum eundem declaratur eadem ratione idem videtur dicendum in testamento præcedenti, quod per illud declaratur testamentum sequens. & licet testamentum præcedens fuerit reuocatum, tamen etiam ex actu nullo declaratur voluntas. l. fin. ff. de reb. eorum. l. filij. & l. si. C. familia erci. Bartol. in l. gerit. colum. 4. ff. de acq. hæred. Similiter declaratur voluntas testatoris ex testamento eius imperfecto. Abb. in c. 1. in 3. notab. in fi. de succel. ab intest. refert & sequitur Deci. in consilio 159. colum. 2. not. Ias. per illum tex. in l. dominus. in 3. nota. ff. de condi. indebi. ¶ Aduertendum tamen, quia aliud videtur, quod declaratur voluntas ex testamento imperfecto aut nullo, aliud quod ex testamento reuocato, ex quo non videtur arguendum ad interpretandum voluntatem disponentis, ita tradit Barba. in cons. 60. colum. 6. lib. 1. quod dictum refert & sequitur Deci. in c. 1. columna quinta. de constitu. in prima lectione, & in secunda lect. colum. 3. Sed tamen in casu nostro aliud puto, cum talis voluntas sit verisimilis, & quia testator solum reuocauit præcedens testamentum ob natiuitatem posthumi. ¶ Et quod voluntas testatoris declaratur etiam ex testamento reuocato, tradit Decius in cons. 555. col. 2. vers. & hoc idem confirmatur. allegat. Cor. in cons. 275. col. 2. lib. 4. idem voluit Ias. in cons. 143. col. 2. circa prin. lib. 2. per glo. in l. 1. in princip. vbi Bart. ff. de coniungen. cum eman. lib. & hoc confirmatur, quia reuocatio non impedit declarationem, sed solum respicit principalem dispositionem hinc videmus, quod interpretatio declaratiua semper potest fieri, licet statutum interpretationem prohibeat Paul. de Cast. in cons. 467. Super hoc puncto, col. 3. vers. sed his non obstantibus, lib. 1. sequitur Deci. in c. ex tenore, col. 3. in fi. de rescript. ¶ Ideo cum inducatur fideicommissum ex coniecturis. l. cum proponeretur, in fin. & l. qui solidum. §. 1. ff. de leg. 2. præmissæ coniecturæ satis videntur sufficere ad probandum fideicommissum, & ita videtur concludendum considerata mente testatoris saluo saniori iudicio. Gratianopoli, pen. Maij, 1541. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Metus reuerentialis cum læsione enormi sufficit ad rescindendum contractum, nec requiruntur minæ aut verbera maxime in filia.
- 2 Metus præsumptio cessat ex præsentia iudicis.
- 3 Metus præsumptio cessat ex præsentia mariti aut amicorum.

- 4 Metus allegari non potest per filiam, quæ de tempore actus seorsum à patre habitabat. & num. 7.
- 5 Metus præsumptio cessat in his quæ fiunt ex interuallo.
- 6 Metus præsumptio cessat, vbi de metu protestatus quis non fuit.
- 7 Metus non præsumitur in actu geminato aut reiterato. & nu. 8.
- 9 Iuramentum tollit remedium. l. 2. C. de rescin. vend. & quid in minore iurante.
- 10 Læsioni enormissima, an possit renunciari, & dicitur quod sic, vbi renuncians donandi animum verè habuit.
- 11 Denominatio contractus fit à verbis.
- 12 Læsio in donatione considerari non potest, idè in ea cessat remedium. l. 2. C. de rescin. vendi.
- 13 Læsio non consideratur in filia renunciente bona patris viuentis.
- 14 Ius querendum facilius tollitur quam ius quæsitum.
- 15 Minor renuncians ius querendum non restituitur in integrum.
- 16 Læsio inspicitur debet habito respectu ad tempus contractus. Legitima an debeat augeri auctis facultatibus patris, quando filia renunciat bonis paternis. ibid. num. 16.
- 17 Donatio facta contemplatione matrimonij dicitur simplex, idè filio in legitima imputari non debet.
- 18 Læsio an consideretur in remissione geminata, & an cesset remedium. l. 2. C. de rescin. vend. vbi actus est geminatus.

## CONSILIUM CXIII.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Ioanna filia Antonij Chaysij fecit duplicem quitationem tam prædicto Antonio eius patri, quàm Michaeli Chaysij eius fratri. modò mortuis patre & fratre, filij dictæ Ioannæ ex primo matrimonio agunt ad supplementum legitimæ, cōtra filios & hæredes dicti Michaelis ex cessione facta ipsis agentibus, per dictam Ioannam eorum matrem non obstantibus dictis quitationibus, cōtra quas opponunt metum reuerentialem & læsionem enormissimam. Quæritur an rescindi debeant dictæ quitationes. ¶ Videretur dicendum prima fronte quod sic, quia metus reuerentialis sufficit ad rescindendum contractum concurrente enormi læsione. Aret. in consilio 24. colum. 4. vers. in contrarium ultra allegata. Soc. in consilio 263. col. 3. lib. 2. Cor. in cons. 124. & in consilio 140. ad fin. lib. 3. Curt. iunior in consilio 141. colum. 2. ad fi. Quod sine dubio videtur procedere in filia contrahente metu reuerentiali patris, in qua non requiritur, quod præcedant minæ aut verbera patris, sed sufficit enormis læsio. Pau. de Cast. in cons. 174. Contra superius consulta. col. 1. post med. & colum. 2. circa med. lib. 1. ¶ Quibus tamen non obstantibus contrariū puto de iure verius, quod imò rescindi non debeant quitationes prædictæ & quia intentio reorum est fundata per ipsa instrumenta quitationum. l. cum precibus. C. de prob. solum insistam circa confutationem eorum, quæ in cōtrarium adducuntur, videlicet circa metum reuerentialem & enormem læsionem, ad quæ respōdeo multis modis. ¶ Et primo, quod metus allegari non potest, cum prima quitatio facta fuerit in præsentia iudicis, seu domini Viceballiui Brianfoni, ex qua iudicis præsentia cessat omnis præsumptio metus. Bart. in l. 1. per illum text. C. de præd. decur. lib. 10. latè Mod. in l. transactionem. C. de transact. Soci. in cons. 59. in principi. lib. 3. Ias. in l. pacta nouissima. in 3. not. C. de pac. & in c. 1. col. 3. qui feudum dare poss. in quibus locis habetur etiam, quod ex tali præsentia iudicis cessat præsumptio læsionis aut deceptionis. vt tradit Bald. in consilio 447. cōtrahentes. lib. 1. Anch. in cons. 388. in casu præmisso ad fin. Curtius iunior in cons. 34. col. 2. & in cons. 67. columna 2. ad fi. ¶ Secundo respondeo, quod cessat præsumptio metus ex præsentia maritorum ipsius Ioannæ, quæ viros duos habuit, sicut dicitur de præsentia coniunctorum aut amicorum. Ang. in consilio 215. colum. 5. Alexan. in l. si cum dotē. §. eo autem tempore, col. 3. ff. solut. matr. Aret. in d. cons. 24. colum. 4. Socin. in cons. 263. col. 6. lib. 2. ¶ Fortius scribit Ancha. in cons. 382. Retento ordine, in sexto dubio, quod metus non præsumitur, vbi fit actus in præsentia amicorū, licet præcefferit protestatio de metu. Similiter cessat suspicio fraudis & læsionis ex tali præsentia amicorum aut propinquorum, vt not. in d. l. transactionem, & in l. Polla. C. de his quib. vt indig. Decius in consilio 232. col. 2. ¶ Tercio respondeo, quod metus allegari non potest in istis quitationibus, quia de tempore ipsarum quitationum filia habitabat cum marito seorsum à patre & fratre, idè non est verisimile, quod metu aliquo reuerentiali induceta fuerit ad quitandum. Anch. in cons. 433. Postquam ista domina. col. 2. facit



facit Aret. in d. consil. 24. col. 3. vers. secunda dubitatio est. & videmus ipsa rerum experientia, quod ubi filia sunt nupta, & maiores aetate cum maritis habitantes, non facile induci solent per parentes aut fratres ad cedendum earum iura: dicendum est igitur quitationes istas geminatas spondere omnino factas fuisse non per metum. ¶ Quartò respondeo, quod ista quitationes non fuerunt factae ab initio contracti, matrimonij, sed longè postea ex magno intervallo, ex quo intervallo cessare videtur omnis suspicio metus ex his quae tradunt Bar. & Doct. in l. nemo potest, ff. de leg. 1. ubi, quod ab initio renunciari non potest exceptioni simulationis, & tamen si fiat renunciatio ex intervallo, tenet renunciatio. ¶ Et in terminis metus, quod cessat eius praesumptio in actu, qui fit ex intervallo, tex. in l. 1. §. quae onerandae, ff. quarum rerum actio non datur. videmus in simili, quod ubi pactum de retrouendendo apponitur ex intervallo, non ita de facili praesumitur contractus simulatus. Bar. & Doct. in l. pacta nouissima. C. de pactis. Abb. in con. 69. col. 2. ver. tertio me mouet. lib. 2. Alex. in consil. 28. col. 2. lib. 5. Cor. in consil. 133. in consilio 241. column. 3. & in consilio 266. col. pen. lib. 1. quod tamen intelligo, modò non sit intervallum in modico temporis. secundum ea quae dixi in consil. 44. post med. ¶ Quintò in ista materia metus, Doct. multum considerant, an metum allegans fuerit protestatus de ipso metu, quae protestatio multum iuuat probationem metus. Bart. & Doct. in l. qui in aliena, §. fin. ff. de acqui. hæredi. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nun. Soci. in consil. 27. col. fi. lib. 3. Alex. in consilio 99. col. 4. lib. 3. Sed ista Ioanna nunquam fuit protestata de aliquo metu, ergo ex tali omissione protestationis induci debet praesumptio, quod spontè & liberè quitationes fecerit, vt contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. & si contra. ff. de vulg. non tamen dico, quod in metu sit necessaria protestatio, modò alias probari possit. Alex. in l. qui in aliena, §. si. ff. de acqu. hæred. Deci. in l. in omnibus causis, nume. 11. ff. de reg. iur. & in c. fi. col. 3. de appell. l. as. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, col. 4. ff. de ope. no. nun. Sed licet protestatio metus non sit necessaria, illa tamen multum confert ad probationem ipsius metus. c. 1. quod metus cau. Ioan. And. in d. c. fin. ubi Decius col. 3. de appell. & idem Deci. in d. l. in omnibus. nume. 11. ff. de regu. iur. tradit Aret. in consilio 161. Verum est quod Comicus. columna secunda. post med. ¶ Similiter Doctor. considerant metum, quando contrahens non erat in sua libertate, Bal. in consil. 117. Præmittendum est ad euidenciam, quod quando in libello. & in consil. 364. quia questio, col. 1. lib. 3. Veronen. in consilio 2. colum. 2. vers. tertia coniectura, ergo per contrarium cessare debet praesumptio metus, quando contrahens erat in sua libertate, sed ista filia Ioanna tempore quitationum erat in sua libertate habitans cum marito, cuius praesentia & auxilio facile secura erat ab omni perturbatione & cogitatione metus, ideo ridiculum videtur dicere, quod metu aliquo reuerentiali inducta fuerit ad ita quitandum. ¶ Sextò, nullo modo est verisimilis ista allegatio metus reuerentialis, quia ista filia bis quitauit & ex intervallo, imò ter, quia in vltima quitatione fit mentio, de vna alia postea de perdita propter incendium, vnde non est verisimile, quod ista filia totiens quitasset praesente & consentiente marito, si metum aliquem reuerentialè passa fuisset, sicut dicitur de eo, qui bis confessus est pecuniam vel dotem ex intervallo recepisse, quod opponere non potest exceptionem non numeratam pecuniam seu dotis, quia non est verisimile, quod sapius ita confessus esset, si pecuniam vel dotem non recepisset. Abb. in c. cautio, in fin. de fide instrum. no. per gloss. & Doct. in l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non nu. pecu. l. as. in l. 2. §. si. colum. 4. & in l. qui pecuniam, in secunda fallentia. ff. si cert. pera. Decius in consilio 181. tales enim quitationes sapius reiteratae. factae praesumuntur cum maioris deliberatione. c. & si Christus. de iureiuran. gloss. fin. in c. si quis iratus, secunda q. 3. ¶ Et nemini venit in dubium, quod repetita praelectio probauit hoc satis validum samolumque esse, dicit tex. C. de emen. iusti. cedice in secunda eius editionis circa finem constitutionis. Facit tex. in Clem. vt calumniis, de re iud. ubi, quod post tres sententias cõformes opponi non potest exceptio nullitatis. Alibi scribit Oldr. in consil. 263. Factum tale est domina. in fi. quod geminatio seu reiteratio actus ostendit perseverantiam mentis, & tollit suspicionem deceptionis. Alibi scribit Pau. de Cast. in consil. 115. Super primo videretur, quod dictus Simon. col. 2. circa

med. lib. 1. quod ex geminatione verborum magis enixè dicitur apparere de voluntate disponentis, quanto fortius idè dicendum est in geminatione actuum diuersis temporibus, & ex intervallo factorum, ideo dicitur, quod in actu geminato error non praesumitur. gl. in c. ex literis, in verbo, admonita de diuor. Deci. in d. cõf. 181. col. 2. ad fi. intelligo tamen cessare praesumptionem metus in actu reiterato, nisi daret eadè causa metus. ¶ Ex quibus abundè satis responsum apparet ad oppositionem metus reuerentialis. Solum superest respondere ad oppositionem enormissimae læsionis. Ad quā etiam respondeo multis modis. ¶ Primò, quod ex quo ista filia Ioanna tempore quitationum erat maior viginti quinque annis, & iuramentum praestitit, tale iuramentum maioris. tollit remedium. l. 2. C. de rescin. ven. secundum cõmunè opp. vt ibi habetur per Doct. tradit Abb. in consil. 71. col. pe. in 2. dubio. lib. 1. Soc. in consil. 48. ad fin. lib. 4. Cor. in in consil. 189. col. 3. lib. 1. in consil. 11. col. 2. in consil. 71. col. 2. in consil. 72. col. 3. in consil. 124. col. 1. in consil. 133. col. pen. in consilio 224. col. 3. in consil. 288. colum. 9. libr. 3. & in consil. 17. colum. 6. in consilio 27. col. 4. in consil. 147. colum. 2. & in consilio 179. colum. 2. post med. lib. 4. Imò idem in minore, quando iurat non contravenire ratione minoris aetatis, aut alia quacunque causa, vt habetur per doct. in c. cum causam, de empt. & vend. Imola. in c. cum contingat, columna 28. de iureiuran. gloss. Bart. & Doct. in d. l. 2. C. de rescin. ven. Cor. in consil. 236. column. 2. post med. & in consil. 258. col. 3. lib. 4. Dec. in consil. 403. col. 6. vers. quartò respondetur. de quo tamen latius dixi in cõf. 7. ¶ Secundò respondeo, quod fuit renunciatum omni læsioni enormi & enormissimae, ideo renunciantibus iura sua regressus dari non debet. l. quæritur §. si venditor. ff. de ædil. edic. l. si maritus sit. §. si negauerint. ff. de adult. l. non videtur. ff. si quid in frau. patro. l. postquam liti. C. de pact. c. ex transmissa, de renun. c. ex ore, de privileg. & licet multi Doct. teneant talem renuntiationem non tenere, ubi læsio est enormissima, tamè in casu nostro læsio enormissima considerari non potest, vt apparebit ex infra dicendis. Præterea illa opinio, quod non noceat talis renunciatio, locum non habet, quando constaret, quod renuncians verè habuisset animum donandi. Corn. in consil. 288. col. 9. circa med. lib. 3. & in consil. 258. col. 4. lib. 4. ¶ Sed in casu nostro satis apparet de animo istius filiae erga patrem & fratrem quod voluerit donare, quia verba ita expressè expresse rat in donatione inter viuos, à quibus verbis non est recedendum. l. non aliter. ff. de leg. 3. c. si. de verb. signi. c. in ciuitate, de vsuris. qualitas enim pectus ex tenore verborum demonstratur. l. ad probationem. la. i. C. de prob. l. sancimus. C. de fideius. quæ iura ad hoc propositum citat Dec. in consil. col. 2. Secundò videtur apparere de animo donandi, quia ista Ioanna ter quitauit, vt supra ostendimus, ideo ex quitationibus totiens repetitis & reiteratis clarè videtur apparere de eius animo deliberato, quod ita donare voluerit ex his quæ supra diximus de efficacia geminationis respondendo ad oppositionem metus. Præsupposito tamen igitur animo donandi cessare omnino videtur remedium. d. l. 2. C. de rescin. ven. quod in donatione locum non habet, vt ibi habetur per doct. not. Alex. in consil. 53. col. 6. lib. 3. Anch. in consil. 433. postquam ista domina, circa fi. ubi loquitur in terminis renuntiationis seu quitationis. Soc. in consil. 48. colum. 2. circa med. vers. secundò possunt. li. 4. aliàs enim sequeretur, quod nulla esset donatio quæ reuocari non posset. ¶ Tertiò respondeo, quod læsio aliqua enormis aut enormissima considerari hic non potest, quia ista filia non quitauit ius aliquod sibi quæsitum, cum in bonis patris viuētis nullū haberet ius etiam respectu legitime. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bon. solum habebat spè iuris quæredī patre præmoriēte, in quo iure quærendo læsio non videtur considerabilis. primò, quia potuisset præmori patri ordine turbato. secundo, quia fieri poterat, quod facultates patris fuissent deminutæ, & quod eius dos excederet legitimam, ob id considerato dubio euentu læsio non videtur considerabilis. l. de fideicommissis. C. de transac. l. si pater puelle. C. de inoffi. test. ubi latè Moder. ¶ Et in terminis quod læsio considerari non possit, quando filia quitauit bona paternā patre ipso viuente, tradit Pau. de Cast. in consil. 174. contra superius cõsulta. col. 2. post med. lib. 1. ubi considerat aliam rationem, quia pater viuens potuisset bona cõsumere, & de eis ad arbitrium disponderet, ideo filia fit iniuria, quia dicere pater poterat, meū non tuum tibi denegando auxiliū, cū in bonis mei patris viuētis ius nō habeas. eadè ratione, & per eadè verba autore tamè tacito cõsideret Ve-



ronensis in terminis nostris in cōf. 17. col. 3. circa. med. vers. secundo modo potest responderi. Idem dicit Soci. in cōf. 263. col. 2. post med. ver. & ad c. quamuis. lib. 2. Ripa, li. 3. respon. de dona. reuocan. c. 15. col. 7. circa med. vers. non obstat itaque prima ratio. char. 18. Idem & latè voluit nouissimè Alex. in cōf. 11. Gozadinus. in cōf. 9. col. 11. in fin. Facit Curtius iunior in consilio 47. col. 3. vbi, quod renunciatio iuris quærendi non dicitur propriè donatio. † Ideò generaliter videmus in omni materia, quod facilius tollitur ius quærendum quàm ius quæsitum. l. si sponsus. §. si maritus, el. 2. ff. de don. inter vit. & vxor. l. qui autem. in prin. ff. de his quæ in frau. cred. l. 1. §. confertur. ff. de col. la. bon. l. filius paciscendo. C. de pact. vbi latè Mod. & pulchra similia cōgerit Curt. iuni. in consilio 147. col. fi. & dicit Paul. de Cast. in cōf. 171. In casu præsentis, li. 2. quod mulier quæ ex forma statuti iuribus suis renunciare non potest, potest tamè renunciare iuri quærendo. & quod † non consideretur læsio in eo, qui renunciat iuri quærendo apparet, quia ex tali renunciatione minor non restituitur in integrum. Fel. in c. 2. col. 5. vers. ad idè quod not. Pau. de Cast. de consti. refert & sequitur Curt. iun. in consil. 120. colum. 3. post med. ergo læsio non consideratur in tali renunciatione quia si consideratur, minor restitueretur in integrum. toto tit. ff. de mino. Itaque si minor renunciens iuri quærendo non restituitur in integrum, quomodo restituetur ista Ioāna maior ætate, cum facilius subueniatur minoribus quàm maioribus. Ex quo vnico fundamento res ipsa videtur clarissima. † Quartò respondeo, quod in considerata læsione inspicere debet tēpus contractus. l. si voluntate. C. de rescin. vend. l. 3. §. diui. ff. de iure fisci. gl. & Doct. in c. cum causam, de testib. Bal. in cōf. 475. Quidam Ioannes Abb. ad fin. lib. 1. pulchrè Ang. in cōf. 312. col. 3. sed proponitur in facto, quod considerato tempore quitationum læsio nulla prætendi potest, quia bona donata ipsi Ioānæ erant sufficientia ad eius legitimā, & posito quod facultates patris, auctæ & ampliatæ postea fuerint, adeò quod inspecto tempore mortis ipsius patris, bona donata filiz non ascēderent ad legitimā, hoc tamen in consideratione haberi nō debet, vt in terminis terminantibus tradit Alex. in cōf. 180. & in cōf. seq. lib. 5. Ias. in l. quod Seruius. col. 4. vers. aut verò Bal. loquitur. ff. de con. ob cau. & Auth. nouissima, col. 3. ad fin. vers. illud tamen verum est. C. de inoffi. test. Cor. in cōf. 1. col. 5. ad fin. ver. si enim competenter. li. 4. Curt. senior in cōf. vult. quæ simpliciter refert & sequitur Curt. iun. in cōf. 21. circa fi. Quam opi. latius alias confirmaui in cōf. 2. col. 4. in fi. edito in fauorem magnifici domini Antonij de Claromonte primi Baronis Delphinatus & Vicecomitis Tellardi, contra magnificam dominam Francesiā eius sororē. † Quintò respondeo, quod læsio ex alio considerari non potest, nam pater donauit Michaeli eius filio in contractu matrimonij quartam partem bonorum suorum contemplatione ipsius matrimonij, quæ donatio dicitur simplex, nō obstante causa matrimonij, vt in terminis ac indiuiduo tradit Old. in cōf. 5. Titius dedit. refert & sequitur Soci. in cōf. 53. col. 2. vers. optimè etiam, lib. 1. Deci. in cōf. 216. col. 2. ad fi. ideo cum sit donatio simplex, in legitimam filio imputari non debet, sed habere debet ipsa bona donata præcipua vltra legitimam, vt habetur per Bart. & doct. in l. in quartam. ff. ad legem Falcidiam, latè Soc. in cōf. 18. & cōf. seq. lib. 4. & alibi sæpè Doct. † Sextò respondeo, quod læsio allegari non potest in istis quitationibus geminatis & reiteratis, in quibus cessat remedium l. 2. C. de rescin. vèd. ita Paul. de Cast. in cōf. 386. factum sic se habet. col. 2. ad fi. libr. 2. Abb. in cōf. 71. col. pen. in 2. dubio. lib. 1. Deci. in cōf. 281. col. 2. ad fin. & in cōf. 216 col. fi. ver. & præsertim ista conclusio. Alexan. in cōf. 133. colum. 3. post med. in consil. 139. & in consil. 147. col. 5. vbi latius. Hoc tamen vltimum fundamentum non videtur benè tutum. nam Deci. fuit sibi contrarius, quod imò non tollatur remedium d. l. 2. ex geminatione actus, in consilio 60. ad fin. & quod non tollatur, voluit Soc. in cōf. 86. col. 4. lib. 1. Cor. in cōf. 11. & clarior in con. 140. lib. 3. ideo pro declaratione videnda sunt quæ dixi in cōf. 151. col. fi. † Ex quibus concludo quitationes prædictas rescindi non debere, neque ex causa metus, neque ex capite læsionis, quæ nulla considerari potest, & ita de iure respondeo, saluo saniore iudicio. Gratianopoli, vltima Maij, 1541. Aymo Crauetta de Sauilliano Iuriscons.

S V M M A R I V M.

- 1 Velligal. vbi fraudatur, bona ipso iure sunt confiscata.  
Gabella fraudatio probatur ex coniecturis. ibid. num. 1.

- 2 Dolus arguit ex sciētia, & quādò quis nō facit illud ad quod scit se teneri.  
3 Culpa imputatur non inuestiganti, an in loco debeatur gabella, imò culpa lata dicitur non inquirere consueuerunt.  
4 Forensis excusatur, si non soluit gabellam debitam contra ius commune ex forma statuti, allegando ignorantiam ipsius statuti.  
5 Dolus arguitur contra transeuntem per viam non rectam, sed inusitatā  
Dolus præsumitur contra minorem, mulierem, militem & rusticum, quando occultè quid agunt. ibidem num. 5.  
6 Dolus arguitur ex tractatu præcedenti,  
7 Nihil & inualidum equiparantur.  
8 Testis se referens ad depositionem inualidam non probat.  
Testes in criminalibus debent specificè deponere, nec audiuntur si se referant ad alias depositiones. ibid. num. 8.  
9 Testis interrogatus de causa sciētia & eam non reddens, dicitur deponere vt pecus.  
10 Testes in causa criminali tenentur rationem reddere etiam non interroganti.  
11 Testis redditur suspectus, quando dicit, se non recordari eorum quæ eodem contextu gesta sunt.  
12 Testis deponens non verisimilia dicitur falsi suspectus.  
13 Metus non præsumitur nisi probetur.  
14 Metus non præsumitur in officiali contra non subditum.  
15 Metus non arguitur ex mandato principis, cui obedire quis non tenebatur in illo casu.  
16 Dolus & culpa non imputantur facienti aliquid quod & si factum non esset, idem tamen futurus erat euentus.

### CONSIUM CXV.

Pronobilibus Gulielmo Bardelli domino Montisrotundi, & Ioanne de Capris iudice dicti loci, ac Georgio Brunelli graphario eiusdem loci, contra quosdam particulares de sancto Iuliano in valle Beuchanæ & Fiscū.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Gulielmus Bardelli dominus Montisrotundi, nobilis Ioannes de Capris iudex, & Georgius Brunelli grapharius dicti loci, accusantur de indelita cōfiscatione sexdecim boum, ratione fraudatæ gabellæ, per quosdam particulares ad renunciandum appellationi interponendæ à sententia dictæ cōfiscationis. Quæritur, an intentio fisci dicatur iustificata, breuiter putò respondendum quod non. † Et veniendo ad primum caput accusationis, considerandum est, quod boues prædicti confiscari potuerunt ratione fraudati pedagij, imò talis cōfiscatio inducitur ipso iure l. commissæ, vbi Bart. ff. de publica. l. 1. & 2. C. de vecti. & commiss. & licet gabellam fuisse fraudatam probetur per coniecturas. Alexand. in cōf. 188. post princip. lib. 7. in casu isto probatur fraudatio gabellæ per veram probationem, & per confessionem dominorum & conditorum animalium, qui confessi fuerunt transiisse per territorium dicti loci Montisrotundi, cum bobus prædictis gabella non soluta, licet scirent illam deberi & solui solitam in loco prædicto. Profectò nescio clariorem aut efficaciorē modū probandi fraudationē gabellæ seu pedagij, quā per cōfessionē eiusmodi, cum enim scirent † deberi pedagium in loco Montisrotundi, & se iter facere per territorium ipsius loci, & pedagium ipsum non soluerint, à dolo & fraude excusari non possunt. dolus enim probatur ex tali sciētia. c. cōstitutus, de rescript. c. audita. de resti. spol. quæ iura in simili ad probandum fraudem allegat Anto. de Butr. in cōf. 42. col. 2. † Rursus cum scirent se teneri ad solutionem pedagij, & illud non soluerint, dicuntur esse in dolo. l. si procuratorē. §. dolo. & l. dolus. ff. manda. l. dolo. ff. ad l. Falc. & quod scribit Bar. in l. tutor, qui reperiuntur. ff. de administ. tut. vbi quod probatur dolus contra tutorem, qui non posuit in inuentario quod ponere tenebatur. † Amplius in casu isto cōfiscari potuissent animalia, etiā non probata sciētia dictorum particularium, quia saltē fuissent in culpa non inuestigando neque explorando de consuetudine dicti loci Montisrotundi, & in eo pedagium exigi consueuisset, ita in terminis decidit Bald.



Bal. in l. 3. colum. 2. vers. item in quibusdam locis. C. de nau-  
tico fœno. per tex. in l. 2. §. diui. el. 1. ff. de publica. Imò nō in-  
quirendo de eiusmodi consuetudine, super qua mercato-  
res & negociatores inquirere cōsueuerunt metu amissio-  
nis mercium, arguitur quis in lata culpa. Bal. in consi. 463.  
Statuto communis Papiæ, colum. 1. lib. 3. quod est repetitū  
in consilio 436. lib. 5. per tex. in l. doli mali. §. fin. ff. de noua.  
4 ¶ Faciunt quæ scribunt Anch. in consilio 264. Præmittē-  
dum est quod ista pedagia. & Alex. in consilio. 86. col. fin. li.  
4. vbi forensis excusatur non soluendo gabellam debitā  
contra ius commune ex aliquo statuto, puta de rebus quæ  
deferuntur sui vsus causa, si alleget ignorantiam talis sta-  
tuti. volunt ergo præfati Doc. quod si agatur gabellam de-  
bitam secundum ius cōmune, non excusari forenses præ-  
textu alicuius ignorantia, quia tenetur inuestigare & ex-  
plorare. ¶ Secundò ¶ principaliter probatur dolus, si fraus  
contra istos particulares qui transitum fecerunt per viam  
nō rectā & inusitatam sed per transuersum, vt apparet ex  
eorum confessionibus. l. qui fiscales. C. de nauicula. li. 1. v-  
bi Bartol. l. cum proponas, vbi Bartol. Baldus & Salice. C. de  
nautico fœno. imò isto casu præsumitur dolus etiā con-  
tra minorem, militem, mulierem & rusticum, quibus non  
parcitur quando occultè quid agunt, licet tractent de dā-  
no. vitādo l. 1. C. de interdic. ma. l. si. ff. de ritu nup. Rō. in cōf.  
6 lib. 406. col. 1. ¶ Tertiò probatur dolus, quia isti particula-  
res verba fecerūt de solutione dictæ gabellæ in loco Guey-  
riæ antequā venirent ad territorium Montisrotundi, & ibi  
tractauerunt de modo cuitati dictam gabellam seu peda-  
gium, ex quo tractatu arguitur dolus quod dolosè peda-  
giū non soluerint, sequendo tractatum prædictū. glo. in l.  
apud Celsum, in l. 2. ff. de excep. doli. & quod scribit Vero-  
nensis in consi. 2. col. 2. vers. prima coniectura. vbi, quod  
præsumitur metus ex tractatu præcedēti, si probetur inter-  
uenisse tractatum de cogendo aliquem per metum ad cō-  
trahendum matrimoniu, quia ex tractatu præsumitur ad  
actum sequentem allegat Bal. in l. multū, ante fi. C. si quis  
alteri vel sibi. ¶ Ex quibus infertur ad iustitiam confisca-  
tionis prædictæ, qua iustitia considerata malè opponitur i-  
pſis accusatis, quod partiti fuerint inter se boues cōfiscā-  
tos nam cum dominium ipſorū bouum acquisitū esset ipſo  
iure domino dicti loci Montisrotundi ratione fraudati peda-  
gij, vt sup. ostendimus, potuit ipse dominus de bobus præ-  
dictis ad libitū disponere, maximè secuta sententia. l. in re  
mādata. C. mādati. l. 1. §. nō vsque adeo. ff. si quis a parē. fue-  
rit manu. nec potest dolus aut culpa imputari ipſi domino  
Montisrotundi facienti talem diuisionem tanquam re per-  
missam & licitam. l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur. l. nemo dam-  
nū. l. nullus videtur. ff. de regu. iur. l. sancimus. C. de admi-  
nistratio. tut. l. Gracchus. C. de adulter. l. 1. C. de delato. lib. 10.  
cum simili. ¶ Restat videre de secundo capite accusationis  
an dicti particulares coacti fuerint ad renunciandū appel-  
lationi. Super quo dubio breuiter videtur concludendum  
nihil probatū fuisse contra ipſos accusatos quod poenam  
aliquam mereatur. ¶ Et primò considero, quod testes exa-  
minati contra ipſos accusatos se referunt, vt in facto pro-  
ponitur, ad quasdam informationes, secretè sumptas per  
personā priuatā, potestatem, nullam habentem, ita infor-  
mandi seu inquirendi, quo casu tales informationes dicū-  
tur omnino nullæ. toto titu. C. si a non cōpeten. iudi. & nul-  
la maior nullitas, quā ea quæ inducitur ex defectu iuris-  
dictionis. gl. fi. in Cle. 1. de seque. pos. & fructu. Itaque præ-  
supposita nullitate dictarum informationum, perinde est  
7 ac si nullæ informationes sumptæ fuissent, quia ¶ nihil &  
inualidum æquiparantur. l. 1. §. 2. vbi Deci. in quarto. not. ff.  
q. quisque iur. l. si aut nullū. C. de legi. hæred. quali. & differ.  
8 in prin. consequenter ¶ testes se referentes ad assertas in-  
formationes, de quibus non apparet, quo ad iuris effectum  
nullo modo videtur probare. Bal. in l. 1. in fi. C. de episco. &  
cle. Bar. & Doc. in l. admonendi. ff. de iure iur. & in Auth. si  
quis in aliquo documēto. C. de eden. ¶ Et in terminis de te-  
stibus se referentibus ad depositiones inualidas quod non  
probet, tradit Aret. in l. legata inutiliter. ff. de le. 1. Soc. in cō-  
fi. 40. col. 1. circa fi. l. 3. Amplius cum simus in criminalib. de-  
bent testes specificè deponere, non autē se referre ad alias  
depositiones. Cor. in cō. 56. col. fi. post ver. itē testis qui se re-  
fert. lib. 1. ¶ Aduerte tamē circa dictū illud Aret. in d. lega-  
ta inutiliter & Soc. in d. cōf. 40. quia nō puto illud, pcede-  
re, quādo in secūda depositione relatiua ad primā inuali-  
dā fieret mētio, q. omnia contenta in prima fuerūt testi le-  
cta & declarata, qui tūc fides depositionis videtur sumi ex

referente. & licet attestatio relata non probet, tamen satis  
est quod probet secunda referens, nec obstat quod non vi-  
detur constare de relato ex quo illud non probat, quia  
satis est constare quod cōtenta in relato nō solenni fuerūt  
testi lecta & publicata. Rursus quando relatum inseritur  
in processu autētico, & notarius actorum & testis illud ap-  
9 probant, satis videtur constare de relato legitimè. ¶ ¶ Secū-  
dò isti testes interrogati de causa scientiæ se referunt ad  
præsentas informationes, & aliter dicunt se non recordari  
vt in facto narratur, quia testes nō vidi, in quibus tamē in-  
formationibus nullam rationem aut causam assignāt suo-  
rum dictorū, ideò non pbant. gl. & Doc. in l. solā. C. de test.  
Bal. in consi. 219. Testes, lib. 4. & in cōf. 385. Ex quadam scri-  
ptura, li. 5. Abb. in cōf. 105. col. 2. li. 1. Ias. in l. fin. col. 1. ff. de offi.  
procu. Cæsar, imò tales non assignantes causam scientiæ  
dictorum suorum dicuntur deponere vt pecora non vt ho-  
mines. Bal. in l. edita, col. 32. C. de eden. quem refert Alexā.  
10 in consi. 150. col. fin. lib. 6. ¶ ¶ Et maximè istud procedit in  
hac causa criminali, in qua testes tenentur reddere ratio-  
nē dictorum suorum etiam, non interrogati, aliās non pro-  
bant. Sal. in l. fin. C. de proba. Alexan. in consi. 15. col. 6. lib. 1.  
quod dictum pro notabili refert & sequitur Deci. in consi.  
37. col. 4. ver. Similiter in criminalibus, & in c. at si clerici, in  
prin. col. 17. vers. & pro ista conclusione, de iud. Contrarium  
tamen in hoc tenet idem Deci. in consi. 109. colum. 1. alle-  
gando Bal. in c. præterea de testibus. de quo latius dixi in  
11 consi. 2. colum. 2. in fi. ¶ Tertiò, isti testes videntur suspe-  
cti, dicentes omnes se aliter non recordari de causis sciē-  
tiæ aliter quā cōtineatur in ipſis informationibus, si-  
cut enim recordantur de vno, ita verisimiliter recordari  
dicunt de aliis, quæ contextu gesta sunt, ita suspicionem  
in testibus arguit Bal. in l. presbyteri. col. 1. C. de epif. & cler.  
refert & sequitur Deci. in consi. 105. col. 4. Ias. in l. præscri-  
ptione. col. 2. ad fi. C. si contra ius vel vtili. publicam, dicit  
Corn. in d. consi. 56. col. fi. vers. remanet astulphus. lib. 1. q.  
tales testes maliciosè & dolosè asserunt se non recordari  
12 ne contingat eos variare. ¶ Rursus cū loquātur isti testes  
non verisimilia, videntur de falso suspecti. Abb. in c. quia  
verisimile, in fi. per illam tex. de præsump. idem in instru-  
mento, quod redditur suspectum quando continet non  
verisimilia. Bal. in l. scripturæ, circa med. C. de fide inst. Ab.  
in consi. 99. in fin. lib. 1. Cur. iun. in consil. 17. col. 2. post  
med. & in consi. 178. col. 2. non enim verisimile est, quod  
nullus ipſorum testium recordatus fuerit de his, super  
quibus fuerunt interrogati. Augetur ista suspicio non me-  
diocriter ex testimonio illius qui dixit se non recordari  
ob decessum cuiusdā sui affinis vir sane tenerrimò corde,  
cui perierit memoria p affinis interitu. ¶ Quartò arguitur  
cōtrarietas in istis testibus, q. vnus deposuit renunciatio-  
nē appellationis factā fuisse in coquina, alij in via publica,  
ideò ratione cōtrarietatis, veniūt repellēdi. l. q. falsa vel va-  
ria. ff. de testib. ¶ Sed esto, nō cōcesso tamē, pbata fuisset re-  
nunciatio appellationis ex tali renūciatione crimen nullū  
arguitur, quia talis renūciatio est de genere permissorū. l. si  
quis libellos. C. de appel. l. fi. in fi. C. de tempo. appel. imò va-  
let renūciatio in causa capitali in odiū condēnati renūciā-  
tis, licet non noceat appellatio quō ad extraneos. Bar. in l.  
addictos. C. de appel. & in l. q. vltimò. ff. de poen. ideò ob ta-  
lē renūciationē de iure permissam puniri quis non debet  
13 l. Gracchus. C. de adalte. c. qui peccat. 23. quæst. 4. ¶ Sed  
dicet aliquis, istud procederet si talis renunciatio spontē  
facta esse. trespōdeo q. nō: pbatur metus aliquis cōtra istos  
particulares ad ita renunciandū appellationi, neque est in  
verbis, neque in factis, nec præsumitur met⁹ nisi pbetur. l.  
merito. ff. pro soc. l. quotiēs §. qui dolo. ff. de dolo. & in me-  
ru. tradit Bal. in consi. 62. Facta in primo dubio. li. 1. ¶ Et si  
14 isti fraudatores pedagij velint arguere metum ex eo, q. ac-  
cusati essent, in officio & potestate constituti, dico quod i-  
stud nō sufficit, ex quo ipſi accusati secuta illa cōfiscatio-  
ne in nihilo vltius nocere neque impetrare poterāt ipſis  
particularibus, q. nō erāt nec iunt subditi ipſis accusatis. l.  
pe. ff. de condi. ob turpē cau. l. 2. C. q. met. cau. q. iura ad hoc  
ppositū allegat Pau. de Ca. in cōf. 282. Super isto negotio  
quatuor. col. 2. ad fi. li. 1. vbi, q. metus nō inducitur ex man-  
dato iudicis, cui obtrēperare quis nō tenebatur. ¶ Fortius  
15 scribit Bal. in consi. 457. quod dominus Arnāldus. col. 1. lib. 2.  
quod allegans metam ob mandatum principis non audi-  
tur, quādo mandatum non astringebat in illo casu.  
Quāto fortius dicendum est, cessare præsumptionem  
metus in isto casu, vbi de mandato nullo probatur. & si  
dicatur,



dicatur, præsumi videtur metus ob dispendium expensarum, quas coacti fuissent soluere isti particulares, nisi renunciascent appellationi, ob quam renunciationem dicitur remissas fuisse ipsas expensas. respondeo, quod imò non fuissent coacti soluere dictas expensas, si appellassent, etiam ante aliquam inhibitionem superioris, ad quem fuisset appellatum, cum ageretur de appellatione à diffinitiva, c. non solum, de appellatione. libr. 6. ¶ Ex alio dolus aut culpa imputari non potest ipsis accusatis, nam ut dictum est, isti particulares confessi fuerunt fraudationem pedagij, ideò appellare non poterant. l. 2. C. quorum appellationes non recipiuntur, ideo culpa aliqua imputari non potest in tali renunciatione, cum etiam sine illa renunciatione appellatio interponi non poterat. l. si alius. §. est autem, ibi, æque perituris ædib. ff. quod vi aut clam. l. & in totum, in fi. ff. de impen. in rebus dota. l. fin. §. 1. & quod ibi Bar. ff. ad le. Rhodiam, de iac. quæ iura ad hoc propositum in simili allegat Paul. de Castr. in conf. 471. Viso superscripto puncto, col. 1. ad fi. l. 1. & in consi. 136. Visis & consideratis omnibus superius enarratis, colum. 2. eodem libr. 1. tradit Deci. licet Paul. non alleget in l. quod te, col. pen. ad fi. ff. si cer. pe. ¶ Postremò confidero, quod si isti particulares vidissent se innocentem, nec fraudasse pedagium, & renunciationem appellationis iniuste fuisse secutam, verisimile est, quod de tali iniustitia fuissent protestati, nec permisissent tanto tempore ius eorum indefensum manere, maximè quia receti adhuc negotio facilius erat iura eorum edocere. Ex quibus concludo causam reorum esse in casu victoriæ & absolutionis, salvo saniore iudicio curiæ huius magnificæ & supremæ. Gratianopoli, 13. Iunij, 1541. & ita fuit iudicatum. Aymo. Crauetta Iuriconsultus.

## SUMMARY

- 1 Redditi Ecclesiæ qualiter debeant dispensari.
- 2 Consuetudo non valet, quod Prælatus non teneatur facere eleemosynam pauperibus de redditibus Ecclesiæ. Alimentis renunciari non potest. ibidem numero 2. Consuetudo contraria iuri naturali non valet. ibid. nu. 2.
- 3 Consuetudo non inducitur de iure Canonico, ex eo quod aliquid tolleratur contra debitum.
- 4 Consuetudo nutritiva peccati, seu dans materiam delinquendi non valet
- 5 Consuetudo irrationabilis contra ius canonicum non valet, & dicitur irrationabilis quando contrariatur æquitati naturali.
- 6 Præscriptio non inducitur nisi cum bona fide, & quando dicatur quis in bona fide, & quando in mala fide.
- 7 Consuetudo non potest immutare ea quæ sunt regula.
- 8 Præscriptio non currit contra non valentem agere, licet verba statuti inducentia præscriptionem sint valde præcisa.
- 9 Obligatio in futurum non inducitur ex eo quod voluntariè in præteritum gestum est.

## CONSILIUM CXVI.

Pro vniuersitate loci Eruncij in triuiis contra dominum Petrum de Alphaciis Priorem B. Mariæ dicti loci.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Homines & parochiani loci de Eruncio in triuiis interpellauerunt extraiudicialiter venerandum virum dominum Petrum de Alphaciis Priorem prioratus beatæ Mariæ dicti loci de Eruncio, ad conferendum pauperibus eleemosynam de redditibus dicti prioratus & ad reparandum Ecclesiam iuxta dispositionem iuris. Qui dominus Prior præmissa implere recusat, allegando quandam consuetudinem, quod nec ipse nec sui antecessores vnquam contribuerint, aut aliquid contulerint circa onera prædicta eleemosynæ & reparationis. Queritur quid iuris. ¶ Breuiter puto concludendum, ipsum dominum Priorem teneri ad onera prædicta, non obstante quacunque consuetudine in contrarium, & confidero quod pauperes & ecclesia habent intentionem fundatam de iure communi, quia redditus beneficiorum diuidi debent in quatuor partes, quarum vna relinquitur Prælato, altera Clericis deseruiantibus Ecclesiæ, reliquæ duæ conuerti debent in fabricam Ecclesiæ & pauperum eleemosynas. c. concessio. c. quatuor. & c. de redditibus. l. 4. q. 1. & licet hodiè talis di-

uisio non fiat, sed omnes debeantur rectori ecclesiæ, ut per Abb. in c. 1. de Ecclesiæ. adi. Deci. in consi. 118. col. 2. in fi. talis tamen rector debet diuidere ipsos redditus, seu eos dispensare pauperibus & fabrica ecclesiæ, ut habetur in dictis locis. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad consuetudinem allegatam, ad quam respondeo multis modis: 2 & primò circa eleemosynas pauperum, quod talis consuetudo videtur contra ius naturale, quia alimenta debentur de iure naturali, ideò sicut filius non potest renunciare alimentis debitis à patre de iure naturali, Bar. in l. si quis, à liberis. §. parens, in fi. ff. de li. agno. ita videtur quod pauperes renunciare non possint alimentis sibi debitis de redditibus ecclesiæ, cum sit eadem ratio. & si alimentis expressè renunciare non potest, multò minus tacitè ipsa alimenta non petendo ex lapsu temporis. l. qui ad certum. ff. loca. ideò talis consuetudo valere non debet tanquam contraria iuri naturali, ut no. Decius in l. singularia. col. fi. ff. si cer. pet. Hippo. in l. si quis ne quæstio. & in practica cau. crim. §. quoniam. nu. 102. ¶ Addo. Rot. deci. 440. Nota vtrum valeat consuetudo, in antiq. vbi, quod non valeat consuetudo, quod in instrumento non ponatur locus aut dies, quia tolleretur defensionem quæ est de iure naturali, similiter non valet consuetudo contra votum tanquam contra ius naturale. Calde. in consi. 4. in ti. de consuet. & quod consuetudo contra rationem naturalem non valeat, tradit Are. in consi. 23. in fi. in consi. 144. licet statuta post med. Sic etiam non valet statutum contra ius naturale, puta quod mater non possit relinquere filiam, vel neptem. Bal. in consi. 126. Præmissis verbis. col. 2. li. 5. ¶ Secundò respondeo, quod de iure canonico non inducitur consuetudo ex eo quod aliquid tolleratur contra debitum, quia multa per patientiam tollerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium exigente iustitia, tollerari non debent, puta si Prælatus tenuerit aliqua beneficia contra ius, & in eis toleratus fuerit. c. cum iam dudum, de præb. & quod scribit Old. in c. 14. Cui queritur. col. fi. de Abbate tolerato ut retineat priora beneficia usque ad benedictionem, quod ex tali tolerantia non inducitur consuetudo. Eodem modo non potest dominus Prior allegare consuetudinem non faciendi eleemosynam ex eo, quod diutius fuerit toleratus eam non faciendi. ¶ Tertiò respondendo, cum ius canonicum mandet distribui redditus Ecclesiæ ad modum super dictum, & sic adiudicet pauperibus quartam portionem, Prælatus illam portionem retinere non potest sine peccato, ideò consuetudine aut præscriptionis iure non potest c. 1. de præscrip. & talis consuetudo præberet materiam delinquendi non erogando eleemosynam, quæ est de iure diuino, & retinendo quæ pauperibus assignantur, ideo valere non debet. l. conuenire. ff. de pac. dota. c. fi. de consue. c. mala. 8. distinc. Rursus ista consuetudo dicitur contra bonos mores canonicos, & per eam daretur occasio personis ecclesiasticis animum ad auaritiam applicandi, ob id admitti non debet consuetudo eiusmodi. Bartol. in l. omnes populi, in 3. q. prin. ff. de iustitia & iure. l. as. in l. 2. in princ. in primo not. ff. de vulg. ¶ Quartò dico, quod ista consuetudo est contra ius canonicum & irrationabilis tanquam contraria æquitati naturali, ita consuetudinem arguit irrationabilem Are. in consi. 92. col. 3. ver. tertio confirmatur, & in consi. 145. col. 2. sed consuetudo contra ius canonicum & irrationabilis non valet, quia dicitur abusus non consuetudo. Cle. 1. vbi Card. de pæ. & remis. Facit tex. in c. 2. de prob. notat Soci. in consi. 92. col. 7. ver. secundum quod videbatur ob stare. lib. 3. addo Calde. in consi. 4. in tit. de consue. vbi quod omnis consuetudo irrationabilis est abiicienda, per tex. in c. mala. 8. dist. & c. seq. c. fi. de consue. Imò in dubio præsumitur irrationabilis consuetudo ex eo solo quod est contraria iuri, ut not. Are. in consi. 44. col. 2. Facit. Rom. in consi. 299. In proposita consultatione. col. 2. circa fi. vers. quod autem irrationabilis, committitur arbitrio iudicis. Oldr. in consi. 120. Supposita consuetudine, post Hostien. per eum alleg. & dixi in consi. 96. col. 2. Sed quis iudex tam impius inuenietur, qui non hanc habeat consuetudinem retinendi quod pauperum est, 6 irrationabile omnino arbitretur? ¶ Quintò dico, quod dominus prior & sui antecessores præscribere non potuerunt cessante bona fide, regula, possessor malæ fidei. de reg. iur. lib. 6. requiritur enim quod præscribens credat illud ius ad se pertinere, ita quod aliquid faciat, vel non faciat credens iure suo vti. c. si virgo. 34. q. 2. tradit Abb. in consilio 101. col. 4. lib. 1. quod est repetitum in consi. 57. lib. 2. & idem Abb. in consi. 94. col. 2. lib. 2. Quæ bona fides considerari non potest in isto domino priore, nec suis antecessoribus, imò malati-



malafides quæ præsumitur in eo qui scit vel scire debet re ad alium pertinere. l. fi. C. unde vi & quod ibi Bar. circa fi. & idē Bar. in l. illud. ff. de petitio. har. & in l. fur enim. §. fundi. ff. de vluca Bal. in consi. 12. Super eo quæritur, circa fi. lib. 1. Sed cui dubium quod prælati sciunt & scire debent reditus beneficiorum distribui debere in pias causas & vñs pauperum pro portione prædicta, & si ignorantiam velint allegare obici posset, turpe est patritio & nobili viro, & causas oranti ius in quo versatur ignorare. l. 2. §. Seruius autem Sulpitius. ff. de orig. iur. ¶ Sexto consuetudo vel statutum non potest immutare ea quæ sunt regulæ, vt habetur per Modernos in Authentica, ingressi. C. de sacrosan. eccl. vbi Ias. col. 2. & deci. col. 3. Sed pro regula prælatorum videtur constitutum, vt reditus beneficiorum ad rationem prædictam distribuere teneantur, idē tali regulæ derogari non potest statuto vel consuetudine. & in terminis de tali consuetudine quod non valeat tanquam irrationabilis, tradit Abb. in d. capit. 1. de eccl. ædifi. sequitur Aufre. in decis. Tolosa. q. pe. ¶ Septimò consuetudo aut præscriptio iudici non potest contra non valentem agere. l. in fi. C. de anna. exce. sed pauperes quibus debetur elemosyna, clarū est quod agere nō potuerunt nec possunt propter inopiā. ¶ Et si dicatur quare magis possunt nunc agere quam in præteritum, respondeo quod ipsi non agunt, sed vniuersitas, corū nomine ducta pietate & ratione humanitatis. Pro hoc q. scribit Bald. in Auth. nisi tricennalis. C. de bon. mater. vbi, q. licet verba statuti inducētia præscriptionē sint valde præcisa, non tamen currit præscriptio non valenti agere, quod dictum refert & sequitur Curt. iun. in consi. 181. col. 2. ante fi. ¶ Circa fabricā aut reparationē ecclesiæ, præscriptio aut consuetudo considerari non potest nisi probe tur, quod aliās casus ædificandi aut reparandi euenit, & tamen priores ecclesiæ nihil contulerunt circa eam expensam iuxta doctri. Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & celi. lib. 11. tradit Alex. in consi. 136. lib. 2. Ad quod videnda sunt quæ latius scripsi in consi. 11. Imò si parochiani voluntariē aliquando totam expensam fecissent nō interpellatis prioribus, ex hoc in futurū cogi non possent. l. solēt. in fi. ff. de offi. procōs. habetur per Doc. in l. si certis annis. C. de pac. nec enim animus obligandi præsumitur in eo qui ex mera liberalitate & gratis aliquid fecit. Corn. in consi. 296. col. pe. post med. lib. 4. & quod scribit Aret. in consi. 92. vñs consultatione, col. fi. ver. nec obstat quod iste nannes. vbi quid quis voluntariē fecit in vno casu non est trahendū ad consequentiam, vt teneatur facere in alio casu, quod etiam voluit gl. 2. in c. bonæ, de postu. præla. quā ad hoc citat Paul. de Ca. in cōsi. 32. Proprietarius, circa med. lib. 1. Similiter præstatio quæ fit ex deuotione fidelium seruituti ascribi non debet Host. in c. fi. de postu. præla. Ang. in c. 1. de natis ex lib. ven. vbi loquitur de tributo vnus denarij, quod præstāt Angelici Romanæ ecclesiæ pro quolibet capite. Sed tamē fauore piæ causæ videtur obligatio induci ex præstatione decennali, licet fiat præstatio ex mera liberalitate. Feli. in c. ad apostolicam, de simonia, no. Abb. in consi. 6. col. 4. lib. 2. per tex. in l. pe. vbi Bar. C. de sac. sanc. eccl. Gratiopolis, 23. Iunij, 1541. Aymo. Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum an valeat in quo hæres instituitur ad interrogationem alterius, latē hic & pulchrē declaratur.
- 2 Rogitus testium testamenti satis est quod fiat notario: rogitus autem notarij fieri debet à testatore aut à partibus contrahentibus.
- 3 Negatiua quod notarius rogatus non fuit, vel quod pecunia numerata non est, qualiter probetur,

CONSILIVM CXVII.

Pro magistro Philippo Goguetti contra  
Sufannam & Claudiam  
eius sorores.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Circa testamentum Guigone Goguetti relictæ quondā magistri Benedicti de Bous procuratoris consistorialis dum viueret in parlamento Gratiopolis, in quo quidem testamento hæres nominatim non

vocauit: sed interrogata a notario, an vellet magistrum philippum Goguetti eius fratrem, Sufannam & Claudiam eius sorores esse hæres vniuersales, dicitur respondisse quod sic. Queritur an valeat talis institutio? ¶ Breuiter licet communis opi. gloss. & Doc. videatur esse quod valeat, vt habetur in liubemus. C. de test. tradit Deci. in consi. 489. col. pe. ista tamen communis opinio Doctorum sanē debet intelligi, dummodò constet de voluntate testatoris quod testari vellet, puta quia testator rogauerit notarium & testes pro testamento vel quia aliter verbis declarauit quod testari vellet, vel si ante interrogationem notarij scriptum fuit testamentum de voluntate ipsius testatoris: nam istis casibus, quia apparet de voluntate testatoris iura nihil mali suspicantur, contra notarium aut aliam personam, quod testatorem voluerit subornare & inducere ad ita instituendum, idē valet institutio facta ad interrogationem notarij testatorem interrogantis tales esse hæres, si respondeat testator quod sic. idem si post talem interrogationem & responsionem testamentum legatur testatori, qui illud agnoscat & approbet, vt nouissimē Boer. tradit. q. 35. col. 2. circa me. in 1. parte. secus si non appareat quod testator vellet testari, quia non rogauerit notarium neq; testes, nec aliter verbis declarauerit quod testari vellet. nec mandauerit testamentum scribi ante interrogationem ipsius notarij, ita declarat Corn. in consi. 73. col. pe. in consi. 103. colu. pen. ad fi. in consi. 232. col. 3. ad fi. in consi. 304. ad fi. lib. 1. & in consi. 319. colu. 3. lib. 4. Soci. in consi. 229. colu. 5. lib. 2. Quod sine dubio procedit quando testator infirmitate grauatur, ita quod respondeat ad interrogationem notarij potius & euitet vexationem interrogantis & eum instantium seu molestantium, quā quod ita velit disponere. Soci. in consi. 20. col. 1. in consi. 28. col. 5. post med. & in consi. 92. columna 8. ad fi. lib. 3. sed vltra Soci. idem voluit Paul. de Cast. in consilio 155. Vñs puncto & allegationibus. col. 2. circa med. lib. 1. ex quibus dictis apparet quod Boer. nimium generaliter locutus est, & quid enim si non constito de voluntate testatoris quod testari omnino voluerit, statim post talem interrogationem & responsionem legatur testamentum, & testator taceat, procedere autem posset dictum Boerij, quando testator post lecturā testamenti à seipso illud expressē approbaret. Modò in proposito proponitur in facto, quod si testes testamētarij examinentur, non poterunt deponere pro veritate, q. testatrix rogauerit notarium, neque ipsos testes ob causam ipsius testamenti, nec quod aliter intellexerint de voluntate ipsius mulieris, quod omnino testari vellet, sed solum testificari poterunt quod ipsa mulier respondit, vt supra ad interrogationem notarij. In qua re est aduertendū, q. quod licet sufficiat rogari testes testamētarios ab ipso notario. Alex. in consi. 33. col. pe. li. 3. Cor. in consi. 304. col. 2. lib. 1. in consi. 148. col. fi. & in consi. 176. in ultimo dubio, li. 3. tamen ipse notarius rogari debet ab ipso testatore, seu à partibus, inter quas conficit instrumentū, Alex. in cōsi. 38. lib. 7. Alexandrinus in consi. 35. ad fi. idē q. si testes dicant, quod de tempore testamenti nō viderunt neq; audierunt rogari notarium pro testamēto prædicto, probabitur negatiua, quod ipse notarius rogatus non fuerit per ipsum testatorem, sicut dicitur de negatiua, quod pecunia numerata non fuerit, quæ negatiua probatur probādo, quod tempore confessionis de recepto, nulla pecunia fuerit numerata, gl. & Doct. in l. si ex cautione. C. de non nu. pecu. Bar. in l. post dotem, in 1. q. ff. solu. matri. in l. prædia. ff. de acqui. poss. & in l. si ita stipulatus §. Chrisogonu, vbi Ias. colu. 5. ff. de verbo obliga. Bal. in consi. 197. Quedam mulier. colu. 2. lib. 3. Corn. in consilio 143. colu. 1. lib. 5. Ange. in l. lecta. col. 1. ff. si certum petatur. ¶ Rursus. proponitur in facto, quod ista mulier multum grauabatur infirmitate, adeo quod primo loco interrogata per notarium nihil respondit, sed demum respondit importunata per secundam interrogationem. idē probata tali grauitate infirmitatis, sine dubio testamentum valere non videtur per supra dicta. Et magis sine dubio videtur hoc procedere, præsupposito eo quod dicitur in facto, videlicet quod tanta esset infirmitas, vt curati recusauerint ministrare mulieri prædictæ corpus sacratissimum domini nostri Iesu Christi. Et enim periculosa esset iuris decisio & materiam delinquēdi præbens, si valeret testamentū valde infirmatis ad simplicem interrogationem notarij antea non rogati, & aliter non probato de voluntate disponentis, quod testari omnino vellet, videmus enim ipsa rerum experientia, quod ita



infirmates de facili interrogantibus annuunt & cōsentiūt dubitantes ab eis deferri in eorū infirmitate. ¶ Et prædicta etiā sine dubio procederent, si probetur quod de tempore talis responsionis facta per ipsam mulierē ad interrogationē notarij, mulier ipsa amplius articulātē loqui non poterat, per tex. in d.l. iubemus, & tradit Soci. in consilio 20. lib. 4. ¶ Multum etiā confert ad prædicta, quod ista mulier prius fecerat testamentum, in quo fratrem suum heredem vniuersalem instituerat, ut bona in domo & agnatione remanerēt, idē nō ita de facili præsūmitur mutata voluntas ex tali responsione ad interrogationem alterius non rogati seu nō adhibiti per ipsam mulierem ad eū actum faciendū ita considerat & ponderat Corne. in cōsil. suprà allegatis post Pau. de Cast. per eum relatum. De ista materia an valeat institutio hæredis aut fideicommissum ad interrogationem alterius, habetur etiā per Pau. de Cast. Alex. & Moder. in l. 1. §. si quis ita, vbi Ripa col. 2. ff. de verb. obli. Gratianopoli, 23. Iunij, 1541. Aymo Crauetta

## SUMMARIVM

- 1 Insinuationis defectus tollitur iuramento secundum communem opinionem.
- 2 Observantia subsecuta optimè declarat dubium consuetudinis, nec requiritur ita fuisse observatum longo tempore.
- 3 Consuetudo vicinorum attenditur circa declarationem aut interpretationem actus.
- 4 Consuetudo potius recipit interpretationem ab alia consuetudine quàm à iure scripto.
- 5 Rei sue traditioni potest quilibet apponere legem quam vult.
- 6 Consuetudo contra ius commune stricte debet intelligi ut minus ledatur ius commune quam sit possibile.
- 7 Consuetudo vniuersalis totius patriæ, prohibens facultatem testandi videtur fauorabilis.
- 8 Ratio quando vna tantum potest assignari, illa habetur pro expressa.
- 9 Fauorabile aut odiosum quid dicitur inspecta causa principali ob quā introductum est, quod pulchre hic habetur.
- 10 Fauor & odium vbi cōcurrunt, quia dispositio partim sit fauorabilis, partim odiosa, in totum iudicatur fauorabilis.
- 11 Fauorabilis dicitur dispositio quæ sit ad obuiandum fraudibus.
- 12 Interpretatio proueniens ex proprietate verborum admittitur, etiam in materia odiosa & penali.
- 13 Genus à quo remouetur, remota etiam censetur qualibet eius species.
- 14 Generalis dispositio generaliter debet intelligi etiā in materia odiosa.
- 15 Extensio fieri non dicitur vbi eadem est ratio.
- 16 Restrictio verborum generalium fieri non debet non interueniente ratione restringendi.
- 17 Restrictio fieri non debet propter æquitatem, quando dispositio aliàs est bona publicam concernens vtilitatem.
- 18 Ratio legis generalis non restringit dictum legis generalis quando ex tali generalitate nemo patitur damnum.  
Restrictio admittitur solum vbi quis aliàs sustineret damnum non ob cessationem lucri, etiam si generaliter intelligēdo indebite quis lucrum perderet. ibidem num. 18.
- 19 Verba potius intelligi debent improprie, & contra eorum naturam, quam ut nihil operentur.
- 20 Restrungi non debet consuetudo introducta vniuersaliter & pro communi quiete.
- 21 Fauorabilis materia aut dispositio ita interpretari debet ut fauor extendatur.
- 22 Lex interpretanda est latius, quàm dispositio hominis.
- 23 Dispositio vulgaris & materni sermonis interpretari debet crassa minerua & improprie.
- 24 Interpretatio consuetudinis ita fieri debet, ne consuetudo fiat elusoria.
- 25 Interpretatio consuetudinis ita fieri debet, ut prosit illis quibus auctores ipsius consuetudinis prodesse voluerunt, non quibus prodesse non uerunt.
- 26 Cōluctu oī interpretari debet naturaliter & secundum factum, non secundum ius, idem in statuto.

## CONSILIVM CXVIII

Consilium in causa ardua, quæ Lotoringia tractabatur.



IVINO subsidio ex corde postulato. In hac causa nō mediocriter graui magnificarum dominarū Antonia de nouo Castro Ringressin, & Annæ etiā de nouo Castro domine, de Fōtenoy, nec nō magni

ficorū dominorū Gulielmi de Ribault Pirre Baronis & domini dicti loci, militis ordinis de Toizō dor, Gerard de Viēna militis ordinis Frāciæ, domini de Ruffey, ac hæredū domini Francisci de Vienna domini, dū vueret de Listenay agentium ex parte vna, contra magnificū dominū Salentinū, dominum de Disemborg, comitem dicti loci & Baronē montis sancti Ioannis Reum cōuentum ob causam hæreditatis quondam magnificæ dominæ Elisabeth domine dum viueret castri de Surmuzel in patria Lotoringie. ¶ Viso diligenter processu dictæ causæ in quo ex parte Rei producta fuit donatio facta per dictam dominam Elisabeth, vniuersa difficultas consistit circa validitatē vel inualiditatem ipsius donationis, cōtra quam opponitur ex parte agentium. Primò, defectus insinuationis, cū excedat legitimā summam, & valeant bona donata scutos centum mille. Secundò, quod ista donatio dicitur facta contra formā consuetudinis antiquissimæ & indubitata totius patriæ Lotoringia, quod donner & retenir ne vault, sed quod donatrix retinuit bona donata, dum viueret saltem respectu vñusfructus, & quod ista donatio facta fuit in fraudē alterius cōsuetudinis, per quam prohibetur quis testari de bonis non acquisitis, sed deferuntur bona ad proximores ab itestato, quæ cōsuetudo vulgariter appellatur, quæ le mort saylit le vis, quæ consuetudo dicitur conformis aliquibus statutis Italia, per quæ possessio defuncti cōtinuatur in heredes, contra quas oppositiones multa adducuntur in processu, ex parte Rei pro responsionibus, super quibus omnibus queritur à nobis infra scriptis & sub signatis quid iuris. ¶ Breuiter circa defectū insinuationis visum fuit non obstare propter iuramentū, quod firmat donationem non insinuatam secundum communem opinionem, quam ita nouissimè attestantur Mod. maximè Dec. in con. 239. col. 2. vers. præterea in casu isto, & in cons. 432. col. 2. ad fi. & seq. Soci. in consilio 79. alias 80. colum. fi. lib. 1. Curt. iun. in cons. 141. colum. fin. Ripa lib. 3. respons. de dona. reuo. c. 5. col. 3. & c. 11. ad fi. Hyppolitus de Marsyl. in practi. cau. crim. §. secūda quæstio. num. 65. Gozadinus, in cō. 87. col. 3. circa med. Addo las. in cons. 15. col. fi. lib. 1. in con. 5. col. 7. in fi. lib. 3. in cons. 118. colum. 2. & in cons. 169. colum. 6. libr. 4. Bertrād. in cons. 173. in secūdo dubio impressionis nouissimæ de portuariis, licet in hac difficultate Gozad. fuerit sibi contrarius in cons. 88. colum. pen. post med. sed Feder. de Sen. in cons. 281. hoc intelligit, quando in specie renūciatur insinuationi. Sed loquitur Feder. quando insinuatio debet fieri intra certum tempus, idē iuramentū generale intelligitur, si fiat insinuatio ad formam statuti. ¶ Circa consuetudinis, quod nō possit quis donare & retinere, ista quæstio difficultatem habet non mediocrē, quia agitur de interpretatione consuetudinis apud nos, qui versati sumus in patria scripti iuris tantum, in qua res vidēdū esset, an in patria istius consuetudinis casus similis aliquando acciderit, & quid in eo iudicatum seu obseruatū fuerit, ex qua obseruantia subsecuta optimè declaratur consuetudo ipsa. I. minimè, & I. si de interpretatione. ff. de legib. & vera est interpretatio quæ à practica sumitur. Bald. in c. 1. in princip. de feudo sine culpa non amit. nec requiritur in tali obseruatia interpretatiua spaciū longi temporis, id est, quod longo tempore ita fuerit obseruatū, sed sufficit aliquādo ita fuisse obseruatū. Pau. de Cast. in cons. 347. quia circa donationem, colum. fi. lib. 1. Aret. in cons. 11. col. 3. vers. si tamen ex superadundanti. Socinus in cons. 111. colum. fi. vers. sed certè possumus dicere, li. 1. Corn. in cōsi. 188. col. fi. lib. 4. Deci. in c. cum. in colum. 2. post med. vers. & ex supra dictis infertur, de consti. & in cons. 155. col. fi. ¶ Rursus si talis obseruantia constare nō possit in patria ipsa, recurrēdum est ad patrias vicinorū, qui & ipsi iure consuetudinarij vtuntur & reguntur, nam circa declarationē aut interpretationem actus etiā vicinorum cōsuetudo inspicitur. Paul. de Cast. in cons. 437. Super dictis quæstis, in secundo dubio, libr. 2. clarius decisio Neapolita. decis. 247. colum. 4. facit Old. in con. 267. quod domino Episcopo, circa fi. vbi, quod attenditur consuetudo vicinorū etiam in onerosis, allegat tex. in l. venditor. §. si constat. ff. cōmu. præd. & in l. Christianos proximos. C. de epis. audiē. Vix enim fieri potest quin casus similis interdum acciderit, aut in patria ipsa Lotoringia, aut in locis aliis vicinis, quæ nō scripto iure vtuntur. ¶ Istud tamē de cōsuetudine vicinorum inspicieda limitat Pau. de Cast. in cōsilio 310. In instrumēto in fi. & in consilio 473. Viso superscripto puncto. in fi. lib. 1.



ut non procedat in consuetudine contra ius. Sed tamen idem Paul. de Cast. in consilio 372. Quantum ad illam partem. colum. 2. lib. 1. voluit attendi consuetudinem vicinorum, etiam contra ius, ubi fortius loquitur, etiam in consuetudine dispositiva nedum declaratiua, sed in consuetudine nedum declaratiua, sed in consuetudine dispositiua aut inductiua de nouo, non ita simpliciter extenderem, nisi probaretur ex consuetudine generali vnius territorij, quæ tamē non probatur in specie obseruata in aliqua particula ipsius territorij, nam illa seruanda esset, etiam in illa particula, sed hoc non in virtute extensionis, sed quia præsumitur obseruata etiam illa particula. Ancha. in consilio 255. in causa & quaestione. col. 2. post med. sed dico, idem esse virtute extensionis ex eo, quod scribit Fede. de Sen. in consil. 155. Quæstio an laici, in si. vbi, quod consuetudo maioris partis ad pauciores extenditur, quia quod maior pars ecclesiarum seruat, pauciores tenentur seruare, per tex. in c. si. de offi. archi. ¶ In qua re considerandum est, quod ista consuetudo potius recipit declarationem aut interpretationem ab vna alia consuetudine, quam à iure scripto, ut dicitur de statuto, quod interpretationem recipit ab alio statuto potius quam à iure scripto. Ang. in consil. 356. col. pe. ad fi. dicit Alex. in consil. 9. col. 1. post med. lib. 5. quod voluntas alicuius potius interpretatur secundum consuetudinem quam secundum statutum loci, & intelligimus quod in patria Aluerniæ extat consuetudo scripta per quam talis donatio in irritum deducitur. ¶ Sed posthabitis præmissis, si queratur de interpretatione memoratæ consuetudinis ad punctum rationis & iuris scripti formam, videretur dicendum prima fronte, donationem prædictam valere non obstante consuetudine. nam talis consuetudo est contra ius commune, per quod licitum est vnicuique & simpliciter & conditionaliter & modaliter donare toto titu. C. de don. quæ sub modo. & quia in traditione rei suæ potest tradens legem ex arbitrio imponere. l. in traditionibus. ff. de pac. l. 1. ff. de solutio. l. 1. C. eo. tit. l. cum esset. §. si. ff. de feruit. rusti. præd. l. ob res. ff. de pac. dora. l. Theopompus. ff. de dote præleg. cum si. Imò videtur iniqua consuetudo ista, iniquum est enim ingenuis hominibus non esse liberam facultatem disponendi de rebus suis l. 2. in fin. ff. si quis à paren. sue. man. & priuatio facultatis ita disponendi dicitur contra bonos mores. l. 1. ff. de pac. ideò talis consuetudo tanquam odiosa strictissime debet interpretari, ut tanto minus lædatur ius commune, quam sit possibile. l. si quando, in princ. C. de inoffi. test. l. 1. §. hæc autem verba ff. de nego. gest. l. si verò, §. de viro, ff. de iniuriis. c. 1. & 2. de filiis presby. lib. 6. Ideò consuetudo prædicta prohibens donationem, quæ fieret simul cum retentione, intelligenda videtur, quando quis retineret bona donata iure proprietatis, vel quando donator retineret bona, & illa consideret iure proprio, sed ista domina donatrix non retinuit bona iure proprietatis, sed ratione vsusfructus tantum, similiter non possedit bona donata aut iure proprio, sed domini donatorij si propter constitutum. l. ab emptione. Digest. de pact. & l. quod meo. ff. de acqu. poss. similiter per retentionem vsusfructus possessio civilis acquiritur ipsi donatario. l. naturaliter, in princip. ff. de acqu. poss. & l. quisquis. C. de dona. ¶ Sed præmissis non obstantibus contraria opinio & interpretatio videtur de iure verior, & pro fundamento consideranda est consuetudo quæ prohibens facultatem testandi in patria illa, nec videtur odiosa, sed fauorabilis, si quidem non est verisimile, quod vniuersi populi totius patriæ voluerint inducere illam consuetudinem in sui damnum & odium. argum. l. præses. C. de feruitu. l. si peculium. §. si. cut autem. ff. de pecu. lega. Dicendum est igitur cum illa consuetudo sit vniuersalis, & vniuersaliter omnes liget, quod in fauorem vniuersi fuerit introducta, videlicet ut bona remaneant in agnationibus & coniunctis proximioribus. argum. l. j. §. si seruus. Digest. de ventre in spi. Bart. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. Baldus in consilio 228. Statuto ciuitatis Florentinæ, columna prima. libri secundi. & in consilio 176. Statuto cauetur. colum. 1. post med. lib. 5. Pau. de Cast. in consil. 175. Casus præfens valde dubitabilis est. col. 3. ad fi. lib. 1. & in con. 83. Præfens casus. columna 1. lib. 2. & cum ista ratio tantum assignari possit, habetur pro expressa, ut no. Bal. in l. maximum vitium. colum. 4. C. de fideic. Paul. de Cast. in consil. 251. Visa quadam securitate. colum. 1. post med. lib. 1. Bal. in con. 433. Domina Ioanna. col. 2. in fi. lib. 3. & alibi sæpe Doct. Imò ista ratio dicitur expressa consuetudine, per quam prohibentur personæ illius

patriæ testari, ut deueniant bona ad proximiores ab intestato, ideò cum ista consuetudo fuerit introducta principaliter fauore venientium ab intestato, ut domus legitimorum heredum conferuentur, non odio morientium, ut testandi facultate odio eorum priuentur, dicitur consuetudo fauorabilis, non odiosa, inspecta causa principali, ob quam consuetudo ipsa introducta est. l. qui exceptionem, in princ. ff. de cond. indeb. Cald. in consil. 14. in titu. de verbor. sig. Deci. in l. venia, colum. 2. ad fin. C. de in ius voc. Ideò dicit Baldus in consilio 473. Circa quaestionem. col. 2. circa med. lib. 5. quod statutum odiosum dici non potest, nisi persona contra quam aliquid statuitur, tale odium demeruerit, ob id statutum excludens matrem propter agnatos non dicitur odiosum, quia mater tale odium non demeruit, sed dicitur fauorabile editum principaliter fauore agnatorum. Idem voluit Alex. in consil. 41. columna fi. libri quinti, vbi Alex. quod statutum dicitur odiosum ex qualitate personæ contra quam id statuitur, quia illa persona sit odiosa, ut forensis non sustinens onera in loco. Alibi scribit Aret. in consilio 29. columnæ septimæ. versiculo, quarto præmitto quod statutum quo pater sciens filium mercari teneatur pro contractibus filii non dicitur odiosum, quia non factum ob odium patris, sed fauorabile tanquam factum ob fauorem & statum publicum. Diceretur enim consuetudo prohibitiua testandi odiosa, si simpliciter prohiberentur testamento & propter se, secus quando prohibentur fauore aliorum, id est, venientium ab intestato. tunc enim prohibitio dicitur fauorabilis. Bal. in consil. 439. Super primo puncto. col. 1. in fi. lib. 4. & positum si ista consuetudo haberet causam mixtam fauoris & odij, fauoris, respectu venientium ab intestato, odij, respectu eorum qui testari prohibentur, iudicari tamen debet in totum fauorabilis, ut no. Crotus in rep. l. omnes populi, col. 46. vers. vltima conclusio. ff. de iusti. & iur. & pater in statuto excludente cognatos propter agnatos, quod continet fauorem & odium, fauorem quoad agnatos & odium cognatorum, & tamen secundum commune opinionem iudicatur fauorabile, ut tradit Deci. in d. l. venia. ¶ Hoc ita præsupposito, quod ista consuetudo dicatur fauorabilis, maxime quia permittit testari de acquisitis, dico quod altera consuetudo prohibens donationes quæ fiunt cum retentione, dicitur etiam fauorabilis tanquam introducta ad obuiandum fraudibus, quæ committi possent contra alteram consuetudinem prohibitiuam testandi, quia loco testamenti de facili vnusquisque donare posset cum pactis & retentionibus, ideò in tali consuetudine introducta ad obuiandum fraudibus interpretatio lata fieri debet. l. 1. §. pecuniæ. ff. de calumnia. l. sed & Iulianus, in prin. & §. mutui datio. ff. ad Macedoniam. c. quanto, de priuile. c. si ciuitas, de senten. excõ. lib. 6. tradit Deci. in consil. 196. ad fi. in eõ. 7. col. 1. in consil. 27. col. 2. & in consil. 301. col. 2. Si lata fieri debet interpretatio in materia fauorabili, à fortiori admitti debet interpretatio, quæ est secundum potentiam & significationem verborum ipsius consuetudinis, quia etiam in materia odiosa & pœnali non excluditur interpretatio quæ ex proprietate verborum descendit, l. cum lege. ff. de testa. vbi Aret. c. si quam, de sen. excom. gl. in c. contra Christianos, de hæreti. lib. 6. Calde. in consil. 1. in prin. in tit. de consangu. & affi. & in consil. 24. in titu. de præben. Alex. in Auth. ex testamento. C. de collatio. Deci. in c. 1. nu. 23. in c. cum accessissent, colum. 7. de consti. in c. cum ordinem, col. 2. & in c. sedes, col. 2. de rescri. in c. at si clerici. §. de adulteriis, colum. decimateria, de iudi. in consil. 5. ad fi. in consil. 13. col. 3. in consil. 76. colum. 2. & alibi sæpissimè. Sed proprietates verbi retinere generaliter prolata est apta comprehendere omnem retentionem, siue retineatur quid iure proprietatis, siue ratione vsusfructus, nam cum loquatur consuetudo, generalitas æquipollet vniuersali, & intelligitur de omni retentione quoquo modo fiat, iuxta doctri. Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. & si in donatione remouetur retentio in genere, remota etiam censetur quælibet species ipsius generis. l. si causa cognita. & ibi no. C. de transac. l. in fi. ff. de suis & legitimis. l. si. & ibi no. C. de vsuris rei iudic. quæ iura ad hoc propositum allegat Pau. de Ca. in consil. 112. Viso tenore supra scripti instrumenti. columna 1. lib. 1. ideò consuetudo prohibens retentionem bonorum donatorum in genere, censetur etiam prohibere omnem speciem ipsius retentionis, & sic retentionem vsusfructus qui dicitur pars domini. l. 4. Digest. de vsufructu. nam generalis locutio quoad verba nihil relinquit intactum Bal.



Bal. in consil. 305. Verba principis. libr. 1. Alibi scribit idem Bal. in consil. 191. In testamento. libr. 1. quod verbo generali omnia includuntur, per tex. in l. quicquid astringenda, 14 in secundo responso. ff. de verbo. obligat. Quæ omnia ꝑ procedunt etiam in materia odiosa, in qua interpretatio lata fieri debet, vt si generaliter loquatur, generaliter debeant intelligi. Ange. in l. si. colum. si. versic. tertio quaritur. ff. de constitut. princ. quod dictum pro notabili refert & sequitur Deci. in d. c. consil. 5. ad si. ¶ Secundò, vt supra dixi, ratio istius consuetudinis quæ prohibet donare & retinere, alia considerari non potest, nisi vt obuietur fraudibus circa aliam consuetudinem prohibitiuam testamentorum, sed ista ratio ita militat in retentione vsusfructus, sicut in retentione proprietatis, ergo idem ius esse debet in vtroque casu retentionis. l. illud ff. ad legem Aquiliam. & isto casu ꝑ vbi est eadem ratio, non dicitur consuetudo extendi, sed casus iste retentionis vsusfructus sub eiusdem consuetudinis dispositione includi. l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. Digest. de verbo. signi. l. his solis. C. de reuoc. dona. ibi, satis etiam tacite tantum putamus, quem text. ad hoc propositum dicit meliorem de iure Bald. in Rubri. C. de nau. sceno. addo gl. in c. 1. de tem. ordi. libri sexti. quid enim refert an retineat donator in vita sua bona donata iure proprietatis vel vsusfruct. quod hoc vt fraudetur consuetudo prohibitiua testandi, cum eodem modo fraudari possit 16 per vtranque retentionem. ¶ Tertio ꝑ verba generalia consuetudinis restringi non debent, non interueniente ratione restringendi. l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. l. Aurelius. §. Titius testamento ff. de lib. lega. l. actione. C. de transact. quæ iura ad hoc propositum allegat Bal. in consil. 48. quia verba. libr. 4. sed nulla ratio restringendi dictam consuetudinem generalem interuenire potest per dicta supra in 17 proximo fundamento. ¶ Quarto dico, ꝑ quod licet æquitas suadere videatur restrictionem fieri in tali consuetudine, tamen etiam propter æquitatem talis consuetudo restringi nõ debet, cum sint bona concernens publicam utilitatem totius patriæ Bald. in consilio 178. Concessum fuit. libri quinti, vbi quod statutum puniens confortes non repræsentantes delinquentem, comprehendit etiam confortes innocentes, licet æquitas contrarium suadeat, ex quo tale statutum factum fuit ob publicam utilitatem. ¶ Quinto ꝑ arguitur fortiter, nam ratio legis generalis non restringit dictum ipsius legis generalis, quando ex tali generalitate nemo patitur damnum l. prospexit. ff. qui & a quibus. Bar. Bal. & Doct. in l. non dubium. C. de legib. Corne. in consilio. 177. colum. 3. ad si. libr. 4. solum enim admittitur restrictio quando sustineret quis damnum, non etiam ob cessationem commodi, etiam si generaliter intelligendo indebitè quis lucrum perderet. Alex. in consil. 101. col. pe. lib. 3. & in consil. in. colum. pe. lib. 7. Aret. in consil. 133. colum. 6. versicu. quinimò quando. & in consil. 144. colum. 7. versic. si enim ista restrictio. Sed ex tali generalitate istius consuetudinis, nemo damnum patitur, quia nemini res sua auferatur aut diminuitur, sed tantum facultas denegatur donandi cum retentione, ideo restringi non debet consuetudo. Aliunde damnum considerari non potest, quia talis consuetudo habet se ad lucrum & incommodum, nam si donari posset cum retentione, fortè ista bona non peruenissent ad dominam donatricem, quia præcedens dominus bonorum donatorum fortè de eis disposuisset donando cum retentione, ideo cum habeat se talis consuetudo ad commodum & ad incommodum, damnum in ea considerari non potest. l. de fideicommissis. C. de transactionibus. vbi late Modern. ¶ Sexto, ista consuetudo ita debet intelligi, vt aliquid operetur addendo iuri communi, ne aliàs sit superflua. Bar. in l. 2. ff. de vsucap. & in l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infecto, ideo vt verba statuti aliquid operentur, sumitur argumentum à contrario sensu, etiam ad correctionem iuris communis. Auth. ex testamento. vbi Fulgo. Roman. & Modern. iuncta l. 1. C. de collatio. late Modern. in l. 1. ff. de officio eius. sed de iure communi satis arguitur simulatio donationis & fraus contra aliam consuetudinem prohibitiuam testati ex eo, quod donator remanet in possessione, bonorum donatorum. l. licet. §. supernacuum. ff. quibus modis pignus vel hypo. sol. Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. ideo vt ista consuetudo prohibens donationem quæ fit cum retentione aliquid operetur & addat iuri communi, debet intelligi etiam si donator remaneat in possessione ratione solius vsusfructus: verba ꝑ enim 19 potius intelligi debent improprie, & contra eorum naturam,

quam vt nihil operentur. c. si sententia, de senten. excom. libri sexti. l. si stipularus fuero per te. l. stipulatio ista. §. sed si seruus. & §. possidere. ff. de verbo. obligat. Bal. in cap. 1. 1. de cap. qui curiam vend. Abb. in consilio 32. columna 1. libr. 2. Deci. in consilio 48. columna secunda, & in consilio 69. columna tertia, quanto magis intelligi debent verba istius consuetudinis, vt aliquid operentur in casu isto vbi nulla cadit impropriatio, nec intellectus contra naturam 20 verborum ipsius consuetudinis. ¶ Septimò ꝑ cum ista consuetudo fuerit introducta vniuersaliter pro communi utilitate & quiete, & pro conseruatione bonorum inter proximiores, illa restringi non debet, iuxta not. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. Veronensis in consilio 48. columna secunda, circa med. ¶ Octauò ꝑ ostensum fuit supra, quod ista consuetudo dicitur fauorabilis, sed in materia fauorabili admitti debet interpretatio per quam fauor extenditur. c. cum dilecti, secundum intellectum Inno. de dona. per quem tex. ita arguit Alexan. in consilio 213. colum. 4. libr. 2. refert & sequitur Deci. in consilio 69. colum. 3. versic. cum igitur concurrat. & in consilio 76. columna secunda. quanto fortius in casu nostro admitti debet interpretatio 21 suprascripta, per quam non agitur de extensione facienda, sed de intelligendo verba generalia consuetudinis generaliter secundum eorum significationem. ¶ Nonò ꝑ considero, quod hic agitur de interpretatione legis nõ scriptæ, in qua latius proceditur quam vbi agitur de interpretando dispositionem hominis Bal. in l. quisquis. C. ad legem Iuli. maiest. Imo. in l. Gallus. l. 1. & quid sit tantum. ff. de liber. & posthum. refert & sequitur Deci. in consilio 258. columna 4. circa fin. latius idem Deci. in l. prima, columna secunda. C. de transactio. ¶ Decimò ꝑ considero, quod hic agitur de interpretando verba consuetudinis prolata in vulgari sermone, id est, quod donner & reteneri ne vault. quo casu verba debent intelligi crasso modo etiam improprie. Bal. in l. lege. colum. si. C. de legib. hæredi. refert & sequitur Deci. in l. si tibi pecuniam, columna prima. ff. si cer. pe. ideo illud verbum reteneri, non debet subtiliter accipi vt intelligatur de retentione iure proprietatis, seu generaliter intelligi debet & crasso modo, prout rustici intelligerent, sed cui dubium quod crasso modo intelligendo bona donata retinere dicitur, etiam qui retinet ratione tantum 24 vsusfructus. ¶ Vndecimo, ꝑ consuetudo ita interpretari debet, ne fiat elusoria. l. si prætor. ff. de iudi. l. si. ff. ne quid in loco publico. l. 1. §. exceptiones. ff. quarum rerum actio non dat. l. cum aliis, in fi. C. de cura. furio. l. si. §. non autem. C. de bonis quæ liber. c. commissæ. de electio. libr. 6. Sed tenendo valere donationem cum retentione vsusfructus, nonne elusoria redditur altera consuetudo prohibitiua testandi, quia prohibitus testari facile induceretur ad donandum, modo retineat vsusfructum dum viuit. ¶ Duodecimò, 25 consuetudo ita interpretari, debet, vt profit illis, quibus auctoritas ipsius consuetudinis, prouidere voluerit, nõ illis quibus noluerit prouidere. Paul. de Cast. in consil. 52. Super primo puncto quanta sit legitima. columna prima, libri primi. Sed ista consuetudo introducta fuit ad prouidendum proximioribus ab intestato, ne fraudes committantur aduersus alteram consuetudinem prohibitiuam testandi, sed restringendo verbum retinere ad ius proprietatis, iam nõ proximioribus ab intestato prouisum esset, sed ipsis potius 26 consuetudinem fraudantibus. ¶ Decimotertio, ꝑ consuetudo interpretari debet naturaliter & secundum factum, non secundum ius: ideo consuetudo loquens de morte, intelligi debet de morte uaturali non ciuili. Oldra. in consil. 284. In quodam monasterio. in fi. idem in statuto cuius intellectus magis versatur circa ea quæ facti sunt, quam circa ea quæ sunt iuris. Bar. in consil. 228. Cavetur statuto, quod qualibet. col. 1. post med. allegat. tex. in c. 1. de consil. li. 6. ideo infert Bar. quod statutum loquens de filiis simpliciter, intelligi debet etiam de naturalibus, considerando factum nõ ius. Itaque ista consuetudo loquens de retentione bonorum donatorum, intelligi debet de retentione facti, & naturali, non ciuili, quando bona pleno iure retinerentur. ¶ Ex præmissis satis abundè videtur comprobata intentio dominorum agentium & sublata fundamenta supra adducta pro parte contraria, ad quæ tamè in specie responderetur, & ad primum, quod ista consuetudo videtur odiosa & strictè intelligenda, responderetur, quod imò videtur fauorabilis & late interpretanda per supradicta. ¶ Præterea etiam dispositio odiosa generaliter debet intelligi, vt generaliter loquitur, maxime vbi est eadem ratio, vt supra diximus. nec potest aliquis



aliquis conqueri, quod priuatur facultate disponendi de rebus suis, cum talis priuatio solum cadat in bonis non acquisitis, & præterea asserere potest priuatio eiusmodi ita commodum sicut incommodum, ergo odiosa aut damnoſa dici non potest. ¶ Postremo omnia fundamenta ſuprà adducta in fauorem agentium, accomodari poſſunt ad reſponſiones eorum, quæ adducta ſunt ſuprà pro parte contraria, ideò ad ibi dicta remiſſio habeatur. ¶ Iſtud cõſilium compilatum ſeu compositum fuit per me Aymonem Crauetam de Sauiliano, ſed prius materia tractata & diſputata fuit per magnificum & iuriſconſultiſſimum virum dominum Aymarum Riualium, conſiliarum Regium in Parlamento Delphinatus, militem & dominum Argenteria, necnon perſpectabiles dominos Ioannem Maſonis & Gulielmum de portes, aduocatos conſistoriales & famoſiſſimos in memorato Parlamento, & cæt. Cui conſilio memorati domini vno conſenſu ſe ſubſcripſerunt. Gratianopoli, 28. Iunij, 1541.

S V M M A R I V M

- 1 Iniuria facta vni, & videtur facta omnibus de eius domo. In iuriarum actione venit damnum aut inter eſſe contumelia pro quanto nollet iniuria affectus, talem contumeliam pati. ibidem numero primo.
- 2 Iniuria æſtimatio committitur arbitrio iudicis qui eam taxat, conſideratis omnibus qualitatibus & circumſtantijs, rursus fit æſtimatio iniuriæ ex communi opinione vulgi, & probatur æſtimatio iniuriæ per teſtes deponentes per verbum credit. ibidem numero primo.
- 3 In iuriatus non poteſt petere damnum contumeliæ, pertinet ad vindictam publicam, quando iniuria fuit remiſſa per principem. Princeps ea quæ ſunt de mero iure civili, tollere poteſt de plenitudine poteſtatis, etiam ſine cauſa. ibidem nu. 2.
- 4 Pro iniuria illata coniuncto non poteſt coniunctus agere actione iniuriarum. Hæres occiſi tenetur perſequi in morte deſuncti ibidem nu. 3.
- 5 Coniunctus poteſt accuſare occiſorem coniuncti ſi velit ad vindictam publicam. ibidem numero tertio.
- 6 In iuriarum actio præſupponit dolum, quia ſine dolo iniuria non committitur.
- 7 Damnum corporis occiſi aut deformitatis membri peti nõ poteſt actione legis Aquilia.
- 8 Damnum operarum amiſſarum ob hominem occiſum petere non poſſunt niſi hi, quibus ex talibus operis acquirerebatur, aut qui ex eis ali debebant.
- 9 Deſenſionis cauſa dicitur factum homicidium quando occidens prior fuit inſultatus & percuſſus pugno, cui turpe erat talem percuſſionem ſuſtinere, vel quando occidens erat debilior corpore quàm eſſet occiſus.
- 10 Deſenſionis cauſa an conſideretur quando iam percuſſus percuſſorem occidit, & dicitur quòd ſic, ſi percuſſor non auſugit ſtatim cum percuſſit.
- 11 Deſenſio probatur etiam per teſtes coniunctos, fœminas, & per præceptiones.
- 12 Occidendi aut non occidendi animus præſumitur ex modo & qualitate percutiendi.
- 13 Damniſicans alium non tenetur pro damno quando damnum habet admixtam culpam partis. Periculum in ſe ſuſcipiens non tenetur quando culpa partis illud euenit. ibidem numero.
- 14 Culpa imputatur incipienti aut prouocanti. ibidem nu. 11.

CONSILIVM CXIX.



IVINO ſubſidio ex corde poſtulado. Queritur an nobilis Orontius Raymundi teneatur ad aliquã dāna aut intereſſe propinquis quondam nobilis Spiritus de Fonte occiſi per dictum Orontium, videretur dicendum prima

fronſte quòd ſic, ¶ quia ex illo homicidio videtur facta iniuria omnibus de domo ipſius occiſi. Bartol. in l. lex Cornelia. ff. de iniur. Bald. in l. prima columnæ ſecundæ. C. de rap. virg. Alexandrinus in conſilio 24. columnæ ſeptimæ. libr. ſecundi. Sed in actione iniuriarum venit damnum contumeliæ, pro quanto noluiſſent coniuncti ipſius occiſi talem iniuriam aut contumeliam pati. l. ſed & ſi quemcunque. §. 1. ff. ad legem Aquil. Bartol. in l. prætor edixit. §. ſi dicatur. de iniurijs. Roman. in conſilio 97. Viſo themate, in ſecundo dubie cuius iniuriæ æſtimatio committitur ar-

bitrio iudicis, qui conſideratis omnibus qualitatibus & circumſtantijs quæ poſſunt augere vel minuire, æſtimationem iniuriæ ſuo iudiciali arbitrio taxat certam ſummam, vt infra illam & non vltra pars per ſuum iuramentum huiusmodi æſtimationem declarat. Rota deciſ. 152. Ad æſtimationem. & latius deciſio. 486. Ad æſtimationem, in nouis. Admittitur etiam probatio circa æſtimationem iniuriæ, ex communi opinione vulgi, quando communiter homines ſimilis conditionis ad tantum iniuriam ſuam æſtimarent, imò admittuntur teſtes deponentes per verbum, credit, ob difficultatem probationis. Socinus in conſilio 146. columnæ quinta. libr. 1. Corn. in conſilio 80. column. 2. poſt medium libr. 3. & aduerte, quia Socin. & Corn. conſuluerunt in eodem caſu. ¶ Sed præmiſſis non obſtantib. contrarium puto de iure verius, quòd imò non teneatur dictus Orontius pro aliquibus damnis. & primo ¶ aut cõiuncti dicti occiſi prætendunt damnum non pecuniarium, prout conſideratur in actione legis Aquiliæ, ſed dānum iniuriæ tantum, quòd dicant ſe paſſos iniuriam, quā pro maximo auro pati noluiſſent, quòd dicitur dānum contumeliæ. d. l. ſed & ſi quemcunque. §. 1. & illud petere non poſſunt, quia in effectu tale damnum dicitur pena, & cernit vindictā, quando agitur iniuriarum ſolum reſpectu contumeliæ, ex eo quòd maluſſet quis perdere magnam pecuniam potiùs quàm iniuriam talem pati. l. prætor. §. 1. vbi Bartolus ff. de iniur. & idem Bar. in l. 1. C. quando actio civil. præiud. criminali. Alex. in conſilio 212. col. 2. libr. 2. Sed ea quæ concernunt vindictam & pœnam remiſſa fuerunt à principe, qui gratiā homicidij prædicti liberaliter & ex cauſa occidenti condonauit. ¶ Nec in dubium reuocari poteſt de poteſtate principis, circa eiſmodi remiſſionē, nam quòd agere quis poſſit actione iniuriarum, ad vindictam pro iniuria illata, alicui de domo, & damnum iniuriæ aut contumeliæ conſequi, hoc introductum fuit de mero iure civili, ſed ea quæ ſunt iuris civilis, tolli à principe poſſunt etiam ſine cauſa de plenitudine poteſtatis. l. princeps. ff. de legibus. l. digna vox. C. eodem titu. c. propoſuit, de conceſſ. præben. c. 1. de conſti. lib. 6. c. ſtatutum, & c. ſi. de reſcript. eodem libro. c. 1. de tranſact. no. in l. fin. C. ſi contra ius vel vtil. pub. & in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtitutio. & ſi dicas, ſi princeps non tollit damnum aut intereſſe pecuniarium intrinſecum quòd quis paſſus eſt propter iniuriam, puta in curatione vulnerati aut operis amiſſis, quanto minus remittet dānum contumeliæ, quòd debetur vt honor emendetur, cum damnum honoris ſit grauius damno pecuniario. Iſti quidem, in ſi. ff. quòd metus cau. l. ſi in duabus. ff. de reg. iur. reſpondeo, quòd honori iniuriati videtur ſatiſfieri ex eo, quòd iniuriatus veniam à principe petit, quam petendo reatum ſuum agnoſcit. l. cum precum. C. de lib. cau. ¶ Secundo poſito ¶ & non conceſſo, gratia in principe conceſſa non eſſet, adhuc nõ poſſent coniuncti agere actione iniuriarum pro iniuria illata coniuncto, quia talis actio non competit, niſi ratione patriæ aut dominicę poteſtatis. Bartol. in d. l. lex Cornelia. bene fateor, quòd hæres occiſi poſſet, imò deberet accuſare de morte deſuncti. gloſſ. & Bald. in l. 1. C. de hijs, quibus vt indignis. Bald. in conſilio 171. Queritur, vtrum de raptu. in fine libri quarti. Alij autem coniuncti non hæredes poſſunt, ſi volunt, vindicare mortem deſuncti accuſando occiſorem. l. Cornelia. de ſicarijs. proſequendo ſuam ſuorumque iniuriam. l. hi tamen. ff. de accuſa. l. ſi fœmina. C. ad Turpiliana. l. vxor. l. non prohibentur. l. de crimine. & l. cum omnibus. C. qui accu. non poſſ. Per quam tamen accuſationē non poſſunt prætereſſe aliquam condemnationem, pecuniariam in eorum fauorem, ſed tantum vt occiſor puniatur, & vindicta publica conſequatur. & vbi eſſet caſus in quo pro iniuria imponeretur pœna pecuniaria, licet coniuncti agere poſſint iniuriarum criminaliter pro iniuria coniuncto illata, Bar. in d. l. lex Cornelia. columnæ 1. poſt med. verſiculo, non tamen dicitur fieri. facit idē Bar. in l. 1. §. ſi. ff. eod. titu. de iniur. tamen talis pœna quæ imponitur in actione iniuriarum criminaliter intentata fiſco applicatur. glo. in §. in ſumma, Inſti. de iniur. Aufre. in deciſ. Tolofa. quæſtio. 145. Nec obſt. quòd ſcribit Angelus in conſil. 95. Domina liberina. colum. prima. poſt med. vbi, quòd pœna applicatur parti agenti, quia loquitur Ang. quando agitur iniuriarum civiliter ad pœnam aut æſtimationem contumeliæ, puta noluiſſem pati talem iniuriam pro centum aureis, nam talis pœna æſtimationis contumeliæ applicatur agenti. ita vult gloſſa. in dicto §. in ſumma, Specul. in titu.



titul. de iur. in princip. allega. per Angelum, & sic arguendo à sufficienti partium enumeratione pars aduersa nullum hic interesse pecuniarium potest prætere.

4 ¶ Tertiò iniuriarum ¶ agi non potest, quia actio iniuriarum præsupponit dolum, cum sine dolo iniuria non committatur. l. 2. §. pen. & §. si. & l. sequen. ff. de iniur. l. si. nō conuitij. C. eodem titu. Oldr. in consilio 35. Consuevit dubitari. colum. 2. post med. vers. sed quid si opponitur. Bal. in cōsi. 230. Omne factum, in fi. libr. 3. in consilio 443. Coram vobis, in fi. lib. 4. conf. 277. in causa Guilielmi libro quinto. vbi fortius, voluit quod in causa iniuriarū lata culpa nō æquiparatur dolo, sed in casu isto dolus in occidente cōsiderari non potest propter causam defensionis, vt inferius ostendam, ergo de iniuria quærendum non est. ¶ Aut coniuncti occisi prætendunt aliquod damnum aut interesse pecuniarium ob mortem defuncti, & illud consequi intendunt actione legis Aquiliæ, tanquam hæredes ipsius defuncti, quia aliàs non competeret actio legis Aquiliæ cum domino tantum detur. l. item Mela. §. legis. ff. ad legem Aquil. & isto casu dico nullo modo agi posse actione legis Aquiliæ, nam ¶ aut volunt agere pro æstimatione corporis occisi, & istud facere non possunt, quia liber homo æstimationem non recipit. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliam. Amplius dico, si vulneretur quis nec occidatur, & ex vulnere sequatur deformitas mēbri, adhuc ipse vulneratus pro tali deformitate agere non posset ratione prædicta, quia liber homo æstimationem non recepit. Spec. in tit. de iniuria, & damno dato. §. secundo. vers. sed nunquid. Roman. in consilio 278. Hic Dominicus. Aut volunt agere hæredes occisi pro aliis damnis, puta in medicinis & curatione defuncti, & non possunt, quia statim vulneratus expiavit. Aut ¶ volunt agere ratione operarum amissarum, quibus carituri sunt ob mortem occisi, & adhuc agere nō possunt pro talibus operis, quia defunctus erat nobilis viuens ex redditibus non solitus operari. Præterea vbi defunctus solitus fuisset operari prout non erat, tamen damnum talium operarum cessantium solum considerari posset in persona eius, cui ex talibus operis acquirebatur, puta in patre cui acquiritur ex operis filij respectu usufructus, vel in domino cui ex operis serui plenè acquiritur. Specul. vbi supra. vel etiam considerari posset damnum operarum cessantium in personis liberorum, aut vxoris defuncti, quas personas pater & maritus occisus alere tenebatur de iure naturali & ciuili respectiue, sed in aliis coniunctis quos defunctus alere non tenebatur, & quibus ex operis defuncti nihil acquirebatur, damnum cessantium operarum nullo modo considerari potest, siquidem dicitur damnum diminutio patrimonij. l. 3. ff. de dam. infect. sed diminutio præsupponit habitum. l. manumissione. ff. de iustitia & iure. l. decem. ff. de verb. obligat. quia quod non est, diminui non potest. l. 3. ff. de usufruct. l. eius qui. ver. quas verò. ff. si cer. pet. itaque damnum cessantium operarum nullo modo possunt prætere, quibus ex ipsis operis acquisitio nō habet. Ob id cum defunctus nullos reliquerit cōiunctos, quibus ex operis suis acquisitio fieret, aut ius competere, agi non potest actione legis Aquiliæ, ratione aliquarum operarum cessantium, ex qua declaratione res posita videtur extra omnem difficultatem. & pro hoc adduco Masueri. in sua practica. in titu. de expensis, interesse & damnis. folio. 101. columna secunda, vers. item propter homicidium. vbi quod ad petendū interesse ciuile admitterentur certæ personæ tantum propter homicidium, primò vxor, secundo pater, maxime si filius occisus non erat emancipatus, tertiò liberi si qui sint, alij verò consanguinei non admittuntur, licet secus sit interesse publico, vt possint accusare. similiter quod admittitur ad interesse ciuile socius bonorum, vel alicuius artificij aut mercantiæ, sequitur Boerius in suis decis. q. 233. colum. 2. in fin. in 2. parte. ¶ Secundo posito & non concessio, damnum aliquod pecuniarium cōsiderari posset ratione cessantium operarum aut aliter, adhuc pro tali prætenso damno non agi posse videtur, quia ¶ proponitur in facto, quod defunctus erat robustior corpore ipso vulnerate, & quod defunctus prior verba fecit minatoria contra ipsum vulneratē, & eum prior pugno percussit, & quod vulnerans erat, & est nobilis. Rursus quod defunctus erat cinctus ferro aut ense, quibus ita præsuppositis dico, quod homicidium secutum præsumitur ad defensionem occidentis, quia cum esset & sit nobilis, cui turpe futurum erat talem pugni offensionem sustinere & videret aduersarium

armatū ense, & robustiore corpore, non debebat expectare quod fortius iterū percuteretur, sed pro defensione honoris & corporis licet potuit aduersariū vulnerare, per id quod scribit Bal. in rep. l. 1. col. 5. vers. sed pone quidā. C. vnde vi. sequitur Alexan. in consil. 76. colum. 2. versiculo, & nestemus in verbis. in consilio 109. columna 3. versic. ex quo infero ad secundum fundamentum libri primi, in consilio 114. col. fin. libr. 3. & in consilio 209. col. 2. libr. 7. in quo consil. 119. in specie videtur decipere casum istum. idem sequitur etiam Deci. in consilio 676. & in consil. 673. ¶ Et si dicatur, ¶ istud homicidium dici posset commissum ad defensionem, si vulnerans occidisset antequam pugno percussus esset, licet postquam pugno iam percussus erat, nō videtur vulnerasse ad defensionem sed potius ad vindictā. Bar. in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad legem Aquiliam. & in l. 1. columna si. versic. tertium moderamen. C. vnde vi. Respondeo, quod Bar. loquitur, & intelligi debet, quando percussus statim post percussione aufugit, tunc enim si percussus eum persequatur, videtur facere ad vindictā, secus quando percussus non aufugit, quia percussus potest probabiliter dubitare ne iterum percutiatur, & ita etiam declarat Pau. de Cast. in consilio 277. In causa incarceratorum. columna si. libri secundi. Deci. in consilio 459. colum. 1. versic. nec obstat, quod respectu filij. quod maxime procedere debet in casu isto, quia aduersarius erat fortior & magis armatus quā ipse qui occidit per supra dicta. ¶ Et si dicatur, quod testes qui deponunt defunctum prius insultasse aut fecisse verba minatoria, sunt coniuncti ipsius Orontij, respondeo, ¶ quod vbi agitur de probando causam defensionis admittuntur etiam testes coniuncti. Alex. in d. c. consilio 119. columna secunda, post med. libri septimi. Deci. in d. consilio 459. columna 2. versic. & in probando. & in consilio 469. columnę primę, post med. l. as. in Rub. ff. de iureiura. consil. tertio. imò etiam fœminę admittuntur ad probandum innocentiam. Paul. de Cast. in consilio 273. Visa relatione, ad fi. libri primi. & probatur innocentia per præsumptiones. Bar. in l. 1. §. de illo. ff. de his qui sibi mortem conscii. Veronem in consilio 60. columna 3. post med. sed arguendo à præsumptionibus, dico quod omnis præsumptio est pro ipso Orontio, primò, quia non erat armatus ense, prout erat defunctus, sed solum habebat vnā dagam. secundo, quia erat indutus vna veste pellicea. tertio, quia non erat corpore ita robusto. Profecto quando debilius vult offendere fortiozem, non ad eum modum insultauit, nisi prorsus insaniret. Ex istis enim coniecturis arguitur quod in ipso Orontio animus ostendendi non erat, sicut ¶ dicitur, quod ex modo & qualitate percutiendi præsumitur, quod quis animum occidendi non habuerit. l. eum. que. C. de sica. Bartol. in l. prim. §. diuus, per illum textum. ff. de sica. Bart. & Doct. in l. prim. C. eo. tit. Deci. in consilio nono, columna secunde, & in consil. 234. columna secunda, & alibi sepe. ¶ Præsuppositis igitur quod defunctus fuerit in culpa incipiendo rixam, dico ¶ quod vulnerans nō tenetur pro aliquo damno, quia dannificans non tenetur, quando damnum habet admixtam culpam dannificati. Soci. in consilio 156. columna fin. lib. secundi. Et quod dicitur de eo qui suscipit in se periculum, quod non tenetur quando culpa partis illud euenit. l. cum proponas. vbi Bart. & Bal. C. de nauti. fœno. Alexandrinus in consilio 84. columna secunda, versic. nec verba instrumenti, libri sexti, Cornęus in consilio 203. columna pen. libr. 2. fuit enim in culpa defunctus, iactando verba superba contra ipsum vulnerantem, dicendo, quod caueret ab emptione talium bonorum, licet vulneras respondisset, quod ipse prius emerat, rixam eo modo incipiendo. d. l. si ex plagis. §. tabernarius vbi Bar. ff. ad legem Aquil. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrupes pau. fec. dic. l. quoniam multa facinora. C. ad legem Iul. de vi pub. c. si. de iureiur. Secundo, fuit in culpa percutiendo pugno, aut sufflato virum nobilem. ¶ Hęc tamen de culpa defuncti ex abundanti scripta sunt, quia posito & non concessio, ipse Orontius fuisset in culpa, adhuc non esset tractandum de aliquibus damnis & interesse, quia damna aut interesse cōsiderari hic non possunt, ratione diminutionis alicuius patrimonij, aut lucri cessantis per supradicta. & ita de iure respōdeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, Aymo Grauetta.

## S V M M A R I V M

Metus mariti contra uxorem an præiudicet tertio contrahenti cum uxore



- uxore & metu ignoranti, idem in metu illato testatori quod non praeiudicat heredi instituto ignorantem de tali metu.*
- 2 *Damni causa favorabilior est quam lucri, ideo facilius subuenitur tra-*  
*ctanti de damno quam lucro.*
  - 3 *Protestatio clandestina de metu non releuat, ubi palam protestari quis*  
*potuit.*  
*Metus non videtur probabilis, ubi de metu protestatus qui s non fuit,*  
*nec clandestine nec palam. ibid. num. 3.*
  - 4 *Verbis quibuscunque sufficit voluntatem declarari.*
  - 5 *Clandestina protestatio dicitur, de qua contrahens certificatus non est*  
*& quando dicatur clam quid fieri.*
  - 6 *Protestatio clandestina non releuat, quando agitur de praeiudicio tertij,*  
*& obligatio non est contra bonos mores, licet metus esset probabi-*  
*lis cur publice protestari quis non auderet.*  
*Iniuria facta uni, alij nocere non debet. ibidem. num. 6.*

CONSILIVM CXX.

- D**IVINO subsidio ex corde postulato. Confirmando opinionem spectabilis domini Georgij Fiqueli, in causa Magistri Andreæ Clementis, Notarii de Villario sancti Pâcratii in patria Briâ lione, contra Magdalenam relictam quondam Magistri Gregorii Rolandi, quæ impugnare nititur obligationem per eam factam simul cum eius viro, allegando metum & violentiam eiusdem viri, contra ipsam uxorem ut se obligaret, dico quod etiâ præsupposita probatione ipsius metus, qui tamen in casu isto probatus non videtur, ut ostensum fuit per eundem dominum consulentem. ¶ talis tamen metus præiudicare non debet tertio ignorantem de ipso metu, nec in eo aliquo modo participantem. l. nō interest. C. quod metus cau. Bart. in l. nam & Seruius, in princip. ff. de neg. gest. ubi notabiliter tradit, quod metus adhibitus, uni non præiudicat tertio, nisi prouenerit metus factus ipsius tertij ad metum ordinario. Sed iste prætextus metus quem uxor allegat, non processit ex facto ipsius Andreæ Clementis ordinato ad ipsum metum, quia merces non credidit marito & uxori ad hoc metus aliquis sequeretur, nec poterat verisimiliter cogitare de metu mariti contra uxorem. argum. l. merito. ff. pro socio. ¶ Sed ultra prædicta fortius stringit gloss. in l. 2. & ibi las. qui eam legit simul cum l. 1. C. si quis ali. testa. prohib. ubi, quod metus adhibitus testatori, non nocet tertio instituto ignorantem de tali metu. licet institutus prætendat causam lucratiuam. Idem sentit Cor. in consilio 209. columna penultima, in fin. versicul. confert etiam, libro secundo. quanto fortius dicendum est in casu nostro non nocere assertum metum ipsi Andreæ Clementis prætendenti causam onerosam, cum tamen subueniantur tractanti de damno quam de lucro. l. Proculus. ff. de damno infect. l. si is cui. §. fin. ff. de furti. l. iuris ignorantia. & l. regula. in princip. ff. de iuris & facti igno. l. at si quis. §. sed si adita. ff. de reli. l. fin. C. de codicil. l. fin. §. licentiam. C. de iure delib. ¶ Secundo principaliter considero tamen in fauorem ipsius Andreæ Clementis, quod ubi quis palam potuit de metu protestari, non sufficit protestatio clandestina, ut notant Bar. & Doct. in l. quæ in aliena. §. fin. ff. de acqui. hære. Anton. de Butr. & Abb. in c. tua nos. de sponsal. Soc. in consilio 27. ad fin. lib. 3. & in consilio 263. lib. 2. si protestatio clandestina non releuat protestantem, qui protestari palam potuit, quid dicemus de ista uxore quæ nullo modo fuit protestata, nec palam, nec clandestine. ¶ Sed dicet aliquis, satis protestata de metu ex quo testes deponunt, quod recusabat se obligare simul cum marito, & quod verbis minacibus ipsius mariti inducta fuit ad se obligandum, protestatio enim nihil aliud est quam declaratio voluntatis, ut habetur per Bartol. & Doctorem in l. non solum. §. morte. ff. de ope. no. nun. sufficit tamen declarari voluntatem quibuscunque verbis, quia non refert quibus verbis aliquid dicatur dummodo clarè. l. quoniam indignum. C. de testamen. sed clarius voluntatem suam declarare non poterat, quod inuita & per metum se obligaret, quam per illa verba, de quibus testes deponunt. ¶ Respondeo, retorquendo fundamentum, quod sicut ista mulier non fuit meticulosa apud maritum, declarando voluntatem suam, & resistendo futuræ obligationi, ita debebat & poterat & voluntatem suam dicere apud ipsum Andream Clementem, quod inuita & per metum cogebatur se obligare, tunc enim imputandum fuisset ipsi Clementi, cur admisit obligationem mulieris non spontè se obligantis, itaque semper vrget funda-

mentum, quod non releuat, protestatio aut declaratio voluntatis ipsius mulieris clandestina facta. ¶ Dicitur tamen clandestina protestatio, quia ipse Clemens, ad quem negocium pertinebat, de ea certificatus non fuit, ut habetur in d. l. qui in aliena. §. si. cum aliis supra adductis. & tradit Bal. in cons. 330. Stuto cauetur, quod conductor. colu. 2. lib. 1. ubi, quod clam possidere dicitur, qui dominum non certificauit. Alibi scribit idem Bald. in cons. 359. proponitur, quod inter agnatos. column. 1. lib. 1. quod clam fieri dicitur, quod fit aduersario non citato. per tex. in l. si. ff. de nata. resti. in l. si deserta. C. si propter pub. pensi. in l. meminerint. C. unde vi. & in l. si. C. si per vim vel alio modo. & tradit idem Bal. in consilio 430. Formata fuit. lib. 5. itaque illa declaratio voluntatis facta in absentia ipsius Clementis, & eo ignorante, nullo modo dici potest palam aut publice facta. ¶ Tertio tamen principaliter dico,posito & non concesso, non causa fuisset ista mulier publice protestari, quia metus esset probabilis cur publice protestari non auderet, adhuc non releuaret protestatio clandestina, cum agatur de præiudicio tertij, & ipsa obligatio secuta non sit contra bonos mores, ita Bal. in l. clari. C. de fideicom. quod dictum pro notabili refert & sequitur Alex. in cons. 16. column. si. lib. 3. Curtius innuit in consilio 126. column. 2. ad si. Addo Decium in c. causam matrimonij, column. 3. vers. & retenta communi conclusione, de offi. delega. pro quo facit regula iuris generalis, quod iniuria facta uni alij nocere non debet. l. si per imprudentiam. ff. de euct. l. exceptione. ff. de fideius. l. si de bonis. C. de iure delib. Oldr. in consil. 218. Gratia. column. 2. Pau. de Castr. in consil. 50. Si dicta reformatio. ad si. lib. 1. Veronensis in consil. 12. column. 3. ad si. Aduertendum tamen circa præmissa dum dictum fuit tertium ignorantem non teneri ex metu alterius, quia istud non videtur ita simpliciter verum, cum actio quod metus causa dicatur in rem scripta, & competit contra tertium possessorem ignorantem, & habentem causam onerosam in subsidium, quando metum inferens soluendo non esset. l. si cum exceptione. §. in hac. ubi gloss. in ver. lucrum. & §. aliquando. ff. quod metus cau. nec dictum las. in d. l. 1. C. si quis aliq. te. prohi. videtur verum, quia glo. in d. l. 2. C. eo. tit. reprobat per Bar. & Doct. in Rub. ff. eo. tit. si quis aliq. te. prohi. post gloss. ibi Cor. in consilio 150. column. si. lib. 2. Illud igitur quod dicitur tertium ignorantem non teneri ex metu alterius videtur procedere, quando metum patienti, & cum tertio contrahenti, aut actum gerenti imputari potest, quia poterat de metu protestari & non fecit, si verò nihil imputari posset, quia protestari non auderet propter metum potentis, videtur subueniendum metum passo etiam contra tertium ignorantem, de cuius præiudicio agitur, quando etiam agitur de præiudicio metum patientis, & hoc nisi fieret contractus cum tertio, ob causam metus, ut ab eo quis liberetur. l. metum. §. licet autè. ff. quod metus cau. similiter metus præiudicaret tertio quando ipse tertius verisimiliter cogitare poterat de tali metu, ut quia contraheret cum marito, viro notoriè, terribili, aut prodigo. nam tunc factum tertij diceretur ordinatum ad talem metum. ¶ Ex quibus concludo, quod Magister Andreas Clementis obtinere debeat, modo sit tutus in conscientia, quia ignoraret metum prædictum, & quod uxor spontè se non obligaret, ideo conscientie suæ ipse consultat. Gratianopoli, 2. Iulij. 1561. Aymo Crauetta.

SUMMARIUM.

- 1 *Incertitudo non vitiat, quando ex aliqua, verisimilitudine potest certificari.*
- 2 *Notorium dicitur quod publice fit, & quod fit coram decem testibus*
- 3 *Scire præsumitur quilibet de prouincia factum in vna parte prouinciae,*  
*quando illud factum concernit totam prouinciā.*
- 4 *Non opponens exceptionem sibi competentem censetur illi renunciare,*  
*& incertitudo non vitiat de qua oppositum non fit.*
- 5 *Certum quid dicitur quod uniformiter semper fit.*
- 6 *Incertum dici non potest, quod in vno tantum potest verificari.*
- 8 *Litteræ diffinitorum religionis sigillatæ fidem faciunt, etiam sine vllis.*  
*testibus.*
- 7 *Consuetudo aut stylus Ecclesie Romanae non extenditur ad alia loca.*
- 9 *Solennitas iuris non attenditur, quando de consuetudine non observatur.*
- 10 *Culpa imputatur non petenti licentiam, etiam quod talis licentia de fa-*  
*cili concedi non soleat.*  
*Impossibile licet dicatur, quod à principis voluntate dependet non ta-*  
*men excusatur quis, nisi illud à principe postulauerit, & fecerit*  
*quod*



quod in se est. ibid. num. 10.

11 Inuitus nemo cogitur alij benefacere.

Negativa quod malefactor non inuenitur, probari debet per vniuersita-  
tem quae malefactorem capere tenetur. ibid. num. 11.

12 Humilitas commendatur, & superbia deprimitur.

13 Sociari non debent homines diuersae professionis.

14 Ecclesiam non cogitur princeps habere in feudatariam sed permittitur  
Ecclesiae, ut feudi commoda percipiat in vita vassalli ingressi re-  
ligionem.

### CONSILIVM CXXI.

Pro venerabili domino Nicolao Gros-  
seti, contra dominum Ioffredum  
Dormin. De eadem materia habe-  
tur supra in consi. 96.

**I**N O subsidio ex corde postulato. Scripsi  
alias pro venerabili domino Nicolao Grosseti  
Rectore Prioratus visiliarium, contra dominum  
Ioffredum Dormin Sacristam dicti Prioratus,  
sed post scripta illa nonnulla in dubium reuocantur. ¶ Et  
1 primo, contra inhibitionem factam, per diffinitores re-  
ligionis Cluniacensis, opponitur, quod in literis inhibito-  
nis non sunt expressa nomina ipsorum diffinitorum: sed  
ad istud respondeo, quod incertitudo diffinitorum non  
vitiatur literas, quando ex aliqua verisimilitudine potest cer-  
tificari. Crotus in l. si insulam, col. 1. ff. de verb. obli. per tex.  
in l. triticum, eodem titu. sed non est verisimile quod lite-  
rae inhibitionis fuissent sigillatae & subscriptae sigillo pu-  
blico & authentico, nisi à veris diffinitoribus processissent.  
2 ¶ Secundo respondeo, quod isti diffinitores eliguntur  
& creantur in capitulo generali, ideo dicuntur notorii tā-  
quam publicè electi. Bald. & Doctor. in l. cum quidam. §.  
quod dicitur. ff. de acqu. hered. idē Bald. in l. Titius. §. Lu-  
cius. ff. de lib. & posthu. glo. & Bar. in l. si tutor. C. de pericu-  
tutor. Rursus notorium dicitur, quod fit coram decem te-  
stibus. Cyn. in l. ea quidem. C. qui ac. non poss. sequitur Bal.  
in l. si vero. §. qui pro rei. & ibi las. col. 2. ff. qui satis. coga. sed  
ista electio diffinitorum fit publicè coram maiori numero  
personarum, ergo plusquam notoria dici potest, ideo per-  
sonae diffinitorum tanquam notoriae necessario exprimi  
non debuerunt, sicut in personis videmus vnius collegij  
aut curiae, satis est enim, quod actus fiat sub nomine cu-  
riae, citra expressionem nominum curiam representan-  
tium. ¶ Tertio respondeo, quod vbi aliquod factum con-  
cernit totam prouinciam, licet fiat in vna parte prouin-  
ciae tantum, tamen quilibet de prouincia praesumitur il-  
lud scire. Abb. & Deci. in c. 1. de postula. praela. super gloss.  
in ver. allegans. tradit las. in l. Titius. §. Lucius, in 2. not. ff. de  
lib. & posthu. & in l. is potest, columna nona. ff. de acqu.  
hered. sic etiam omnes de regno praesumuntur scire illa,  
quae publicè & notoriè fiunt in regno Geminia. in consilio  
144. columna secundae. ante med. per textum. in d. c. 1. de  
postula. praelato. & in c. illud. de Cler. excommu. ministran.  
Imò secundum Geminian. ibi etiam vicini regni praesu-  
muntur talia scire, per tex. in c. quosdam. & in c. quanto,  
de praesump. in proposito nostro factum & electio diffini-  
torum concernit totam religionem ordinis Cluniacensis,  
quia eorum potestas ad omnia monasteria illius religio-  
nis ostenditur, ergo omnes monachi illius ordinis de ipsis  
diffinitoribus notitiam habere praesumuntur, qui & qua-  
les sint, ob id expressio nominum necessaria non fuit,  
quia certus certiorari non debet. l. 1. in fin. ff. de actio. em-  
pti. ¶ Quarto respondeo, quod de tali incertitudine pars  
aduersa in processu non opposuit, sciens, quod facile decla-  
rata fuisset incertitudo omnis, ideo talis incertitudinis ra-  
tio haberi non debet, quia pars de ea non opponendo cen-  
setur renunciasse exceptioni incertitudinis. c. super lite-  
ris, de rescrip. c. cum olim, el primo. de offic. deleg. Deci. in  
l. si per errorem, col. 2. versic. quinto fallit. ff. de iurisd. om.  
iudi. & in terminis incertitudinis tradunt Doct. in l. 1. ff. de  
edep. & in l. edita. C. de eden. las. in §. curare, columna 4.  
post med. Institutu. de actio. vbi, quod admittitur libellus in-  
certus & generalis parte non opponente, & licet talis incer-  
tutudo in bello declarari possit debet, illud est quia sen-

tentia valere non potest nisi sit certa. d. §. curare. sed ista  
ratio certitudinis cessat in casu nostro, quia licet non decla-  
retur nomina diffinitorum, ob id sententia incerta non reddi-  
t. Nec refert ad validitatem aut certitudinem sententiae, quibus  
nominibus diffinitores appellentur, cum pro eis aut contra  
5 eos pronunciari non debeat. ¶ Quinto respondeo, quod ex-  
pressio nominum non requiritur ob aliam causam, nisi ut  
certè sint aut appareant personae ipsorum diffinitorum,  
sed istae personae semper sunt certae, quia diffinitores vni-  
formiter eliguntur in capitulo generali, qui generaliter  
praesunt omnibus monasteriis, & imperant supra ipsum  
Abbatem, ideo ratione officij & vniuersitatis certi dicun-  
tur, ut si dicatur de praeside Delphinatus, de Episcopo Gra-  
tiano polis, talis enim locutio incerta dici non potest. simili-  
ter quando dicitur de Poeta certus dicitur sermo, quia  
apud Latinos intelligitur de Virgilio, apud Graecos de Ho-  
mero. §. sed quotiens. Insti. de iure natu. gen. & ciui. & tamē  
multi alij sunt Poetae, quanto fortius certi dicendi sunt  
diffinitores in casu nostro, quorum nomen non aliis tot  
8 conueniat atque Poetae vox. ¶ Sexto respondeo, quod  
certum quid dicitur per relationem ad aliud. l. 4. §. si iudex. ff.  
de re iud. l. vbi autem. §. illud. ff. de verb. obligat. l. pen. C. de  
sen. quae sine cer. quanti. pro. sed cum dicitur de diffinito-  
ribus ordinis aut religionis Cluniacensis, sit relatio ad re-  
certam, quia certum est in ea religione qui sint diffinito-  
res. Eset enim incerta locutio si diceretur simpliciter nos  
diffinitores, sed cum fiat relatio ad monasterium Clunia-  
cense personae diffinitorum clarè satis explicatur, nec ge-  
neralis aut incerta locutio ista dici possit, cum verificari  
non possit nisi in personis electis ad tale officium. argu. l.  
2. ff. de libe. & posthu. l. fundus qui locatus. ff. de fundo in-  
7 strumen. ¶ Septimo, in istis literis inhibitoriis adest sigil-  
lum publicum & authenticum ipsius religionis, per quod  
fides datur scripturae in pertinentibus ad officium ipso-  
rum diffinitorum, etiam sine vllis testibus, ut habetur per  
Doctor. maximè Modern. in c. post cessionem, de proba-  
las. in repeti. admonendi, columna 41. versic. ex praedictis  
omnibus. ff. de iure iur. quicquid aliter & nimium genera-  
liter dixerit Soci. in consilio 253. columna tertia. versic. ter-  
tio etiam respondetur. libri secundi. ob id verisimile non  
est appositum fuisse sigillum tam authenticum scripturae  
inhibitoriae, si inhibentes diffinitores non fuissent quales  
ibi asseruntur. Octauo, in talibus literis inspicitur consue-  
tudo, ideo probant literae Episcopi etiam in non pertinen-  
tibus ad eius officium & in alieno foro, si ita consuetudo  
habeat, imò solum sigillum sine alia scriptura probat stan-  
te consuetudine, ut per Decium in d. c. post cessionem,  
columna octaua. sed de consuetudine in literis diffinito-  
rum non consueuerunt exprimi eorum nomina & cogno-  
mina. ergo, & c. & si probat solum sigillum sine scriptura  
ex consuetudine, quanto fortius literae sigillatae cum nomi-  
ne appellatio diffinitorum. ¶ Sed dicit aliquis, praemissa ra-  
tiones militat etiam in literis Papae aut alterius Principis, &  
tamen in eis exprimitur nomen proprium Pontificis &  
Principis. Respondeo, quod ex hoc non sequitur, ergo si  
8 non exprimeretur nomen proprium, literae essent nullae.  
¶ Secundo respondeo, quod non sequitur, consuetudo est  
talis in literis Papae & principis, ergo illa seruari debet,  
etiam in literis aliorum, consuetudo enim dicitur stricti  
iuris, & ad alia non extenditur. l. 1. §. Iulianus. ff. de iti. actu-  
que priua. Ideò videmus, quod stylus Ecclesiae Romanae  
non extenditur ad alia loca, nisi dictum sit expresse aut  
mandatum per legem. Rom. in consilio 367. colum. 3. Ter-  
tio respondeo, quod diuersa est ratio literarum vnius Pa-  
pae aut Principis, & literarum diffinitorum, quia literae  
principis fundantur in vna persona tantum, sed literae dif-  
finitorum fundantur potius in vniuersitate aut collegio,  
& quando actus fit sub nomine collegij aut vniuersitatis,  
non curatur de nominibus propriis, sed ipsius vniuersita-  
9 tis aut collegij. & profecto narratur mihi, quod in literis  
huiusmodi diffinitorum nunquam eorum nomina expri-  
mi consueuerunt, ideo posito sine praedictio exprimi de  
iure deberent, talis tamen solennitas iuris non attenditur,  
cum de consuetudine non seruetur. Ancha. in consi. vlti-  
mo. col. 4. versic. praeterea nec etiam. Roma. in c. 103. colum.  
2. facit text. in l. minimè. ff. de legibus. ¶ Secundo mouetur  
dubitatio in causa praedicta, quia impossibile est huic do-  
Gotofredo Dormin religiosum inuenire eiusdem regu-  
lae, qui pro substituto deseruiat in officio praedicto Sacri-  
stiae, cum ipso Prioratu Visiliarium duo tantum sunt mona-  
chi,



monachi, qui officio prædicto operam dare non possunt, monachi autem aliorum monasteriorum sine licentia superioris exire non possunt. Ad istud ¶ respondeo, culpam imputari debere ipsi aduersario, cur talem licentiam non petierit, etiam quod talis licentia facile concedi non foret. Baldus in consi. 395. Pro domino Dynaldo, col. 1. lib. 2. Paul. de Cast. in consi. 433. Visis omnibus superscriptis, col. 3. circa med. libr. 1. vbi habetur, quod factum dependens à voluntate principis, licet impossibile reputetur, non tamē ob id excusatur quis, nisi illud à principe postulauerit, quanto magis imputandum est huic domino Goffredo qui nō postulauit à longē inferiore à principe, quod cōcedi facile solet. l. 3. §. quid ergo. ff. de contra. iud. tu. ibi, siquidem nō postulauerit à prætorē sibi imputet. l. 1. §. pen. ff. de aqua quoti. & æsti. l. sed & si per prætorē. §. 1. ver. sed nec eos, vbi gloss. in verbo. permittere. ff. ex quibus cau. maio. l. qui cū maior. in princip. ff. de bonis liber. ¶ Tertiō principaliter dubitatur, quia dicitur, quod dominus aduersarius obtulit se paratū subrogare ad officium Sacristæ religiosum, vñ eiusdem regulæ & professionis, modō inueniatur, & ei exhibeatur, ob id q̄ imputandum videtur ipsi domino Nicolao Grosseti, cur monachū aliquē idoneum nō proposuerit, per quē officium exerceretur. Sed ad istud respondeo multis modis. Primō, q̄ cura inueniēdi monachū qui subrogetur, nō pertinet ad ipsum dominū Grosseti, ¶ quia inuitus quis non cogitur alteri benefacere. l. inuitus nemo. in prin. ff. de reg. iur. facit tex. in l. tutori. suprā, de neg. gest. ¶ Secundō respōdeo, q̄ ista oblatio videtur sonare, quasi ipse offerens idoneū reperire non potuerit ad officium illud, sed ista negatiua debet probari per ipsum Dormin, qui eam allegat iuxta Doct. Bar. in l. in illa. ff. de verb. obli. & magis in terminis adducto Corn. in 21. l. 2. col. 2. lib. 1. vbi stante statuto, q̄ communitas teneatur pro malefactore, quando malefactor non inuenitur, si quis agat contra cōmunitatem pro maleficio, tenetur probare hanc negatiuam, q̄ malefactor non inuenitur. Eodem modo, si iste Dormin dicat velle subrogare Clericum secularem in officio Sacristæ, contra prohibitionē superioris & præcepta regulæ, quia monachus eiusdem regulæ idoneus nō inueniatur, debet probare hanc negatiuā, q̄ alius idoneus non inueniatur. Alibi scribit idem Cor. in consi. 210. circa fi. lib. 4. quod non sequitur in protocollo notarij, non reperitur tale instrumentum, ergo de eo notarius rogatus nō fuit, quia potest fieri, quod non protocolauerit, vel quod fuerit substractum in proposito nostro, quod dicit aduersarius non reperiri monachū idoneū ad officiū prædictum, istud fieri potest, quia non inuestigauerit aut curauerit habere, vel si inuenit, noluit cōdigne de mercede satisfacere. Alibi scribit idem Corn. in cōf. 323. col. 1. lib. 4. quod vbi statutū aliquid disponit, quando extraneus nō inuenitur in ciuitate, fundans se super tali statuto tenetur probare hanc negatiuam, quod forensis in ciuitate nō inueniatur. ¶ Tertiō respondeo, posito & non concessio, idoneus non inueniatur, qui ad officium illud subrogetur, non ob id licitum fuit propria autoritate presbyterum seculare subrogare, contra inhibitionem superioris & regulæ sanctionem, sed habenda erat à superiore licentia. l. nō est singularis. ff. de regu. iuris. & maximē hoc procedit in monacho, qui mundo mortuus dicitur. l. Deo nobis. C. de Epi. & Cler. & profectō signū videtur arrogatiæ & magnæ inobedientie, contra præscriptionem regulæ, & superioris inhibitionem propria autoritate rem prohibitam agere. Potissimū enim religionis meritum inobedientia constat, cui cōtraria est contumacia, quod crimen grauissimū reputatur. l. omne delictū, in prin. & §. contumaciā. ff. de re militari. videtur enim aduersarius de pari cum superiore contendere posthabita humilitate, ¶ cū nihil sit quod in Pontificali seruire refulgeat humilitate splendidius. c. cōtra morem. 100. dist. humilitas enim sursum superbia ad inferiora demergit. cap. quoniā. 10. dist. ideō Saluator Matthæi c. 11. ait. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. & Iacobi 4. Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiā. & Saul quandiu fuit humilis, placuit Deo, & electus fuit in Regē, sed quando superbiuit, Dominus eum abiecit, vt habetur regum. c. 15. & Psal. 58. & cōprehendantur in superbia sua. & Psal. 101. Respexit orationem humiliam. & Prouerb. c. vigesimonono, humilem spiritu suscipiet gloria. ideō dicitur, meliorem esse obedientiā victima, quia per victimam aliena caro, per obedientiam verō propria voluntas mactatur. 8. q. 1. cap. sciendum, de maiori. & obed. c. illud. ideō

promptus debet esse Prælatus, vt puniat inobedientes. ca. 1. vbi Dec. in 19. nota. de postula. præla. & cōtra inobedientes loquitur Propheta Psalm. 80. & non audiuit populus meus vocē meā, & Israel nō intendit mihi. ¶ Quarto ¶ respondeo, posito & nō cōcesso, potuisset subrogare aduersarius presbyterum secularem officio sacristie, non tamē cogi debent monachi prioratus, vt illum recipiant ad viuendum cōmuniter cum eis, quia homines diuersæ professionis in eodem officio sociari nō debent. c. in noua. 16. q. 7. & multum imō in fortioribus terminis adduco Calder. in consi. 28. in tit. de regular. vbi, quod Clericus secularis non potest deferuere capellæ in monasterio regulari, nisi de consensu Episcopi, Abbatis & conuentus. quod si ne dubio procedat, quādiu religiosi eiusdem professionis possunt inueniri, secus in defectum, ex ea enim societate rigor monasticæ vitæ alteratur & relaxatur, & ex dispari obseruantia in eodem loco scandalum generatur. c. Deus qui de vita & hone. cleri. tradit Calca. in consi. 38. col. fi. & in consi. 123. col. 3. in prin. Præstari autē occasio nō debet relaxandi rigorem solitæ vitæ c. nolo. 12. q. 1. sed solum cogi possent ad dimittendum redditus & prouentus officij prædicti. ¶ Et si sacristie ipsi sic substituto aut subrogato. sicut ¶ in simili dicitur, quod vbi vasallus ingreditur religionem, non cogitur princeps habere Ecclesiam infeudatariam, sed permittitur Ecclesiæ vt percipiat cōmoditatē feudi in vita vasalli, iuxta nota per Moder. in c. in præsentia, de probat. Bal. in cōf. 291. col. fi. lib. 2. Veronenlis in cōf. 22. & in cōf. 36. Deci. in Authen. ingressi. col. fi. C. de sacros. Eccles. in qua re nihil impediūt monachi Visilliarum, quominus percipiat substitutus presbyter secularis redditus sacristie, illud solū recusant, ne simul & communiter cum eis vitam agat. ¶ Non obstat, quod ex aduerso opponitur dominum Grosseti nihil aliud querere, quā vt sententiam latam in fauorem dicti Dormin, super possessorio dicti officij aut beneficij inanem & elusoriam præstet, quia apparet ex actis de inhibitione facta per diffinitores ante litem inchoatā super possessorio. Rursus ista obiectio cessat ex eo, quod offerat dimittere redditus beneficij, sed tantum recuset communionem vitæ cum presbytero seculari, tanquā viro diuersæ religionis & qualitatis, & aduertant facturi iudicium, ne occasione præstent subditis contumaciter agendi contra superiores. ¶ Aduertendum est etiam, quia aduersarius post conclusum in causa dicitur aliqua ad partē produxisse, non edita copia domino Grosseti, ideō super talibus productis fundamentum aliquod fieri non potest. Roma. in consilio 519. Gratianopoli, 5. Iulij, 1541. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Simoniaca an dicatur constitutio procuratoris ad resignandum beneficium in manibus superioris in fauorē illius qui placuerit, & videbitur ipsi procuratori, & concluditur quod sic.
- 2 Renunciatio beneficij fieri debet omnino, id est, liberē, totaliter, simpliciter & absolute.
- 3 Actus attribuitur mandanti aut committenti non exequenti.
- 4 Resignatio libera dicitur, in qua alterius excluditur requisitio.
- 5 Liberē verbum importat totalitatem. puta si princeps mandat condemnationes liberē cancellari quia intelligitur quod ad omnia.
- 6 Liberum dicitur quod est liberum omni libertate & absolutum ab omni seruitute.
- 7 Conditionale dicitur quod remittitur arbitrio alterius, quia intelligitur si ille arbitratus sit.
- 8 Simonia vitium occultē committitur, ob id leuiore in ea probationes sufficiunt.
- 9 Simonia committitur ex solis precibus, quando sunt pro indignatione amicitie, consanguinitatis aut lucri gratia.
- 10 Fraus arguitur ex interpositione personæ, & prohibitus. quid facere per seipsum, censetur etiam prohibitus per alium.
- 11 Interpretatio lata admitti debet, quando agitur de repellendo fraudē.
- 12 Simonia vitium purgatur autoritate Papæ quando est simonia de iure positiua, secus in autoritate Legati de Latere.
- 13 Instrumentum notarij sine testibus fidem non facit.
- 14 Liere Episcoporum & aliorum dignitatem obtinentium sine testibus fidem faciunt, quando sunt sigillo munita.
- 15 Instrumenti probatio dicitur contra ius diuinum & contra naturam.
- 16 Notarius probari debet vbi negatur.
- 17 Citatio redditur inutilis quando actus fit alia hora quā citationis, ideō talis actus redditur nullus.



- 1 **I** VINO subsidio ex corde postulato. De ꝑ anno 1536. & die 24. mensis Decembris, reuerendus quondam Dominus Franc. Chomardi Prior. dū viueret Prioratus. S. Erigij. de Medullione Vapincensis dioecesis, cōstituit procuratorem ad resignādū memoratum Prioratum, videlicet dominū Robertū Chomardi eius fratrem, in manib. reuerendissimi domini Legati Auinionensis, & in fauorem illius, qui placuerit & videbitur suo procuratori. Quæritur an talis resignatio dicatur
- 2 simoniaca & vitiosa. ¶ Puto respondendum quod sic, ꝑ & pro fundamento considero, quod renunciatio beneficij Ecclesiastici debet fieri omnino, id est, sine aliqua pactione, conditione vel modo. c. ex parte. el. 1. & ibi glo. de offic. deleg. sed illud verbum omnino, latius interpretatur. Old. in consil. 324. Factum tale est, dominus noster Papa. columna tertia. versic. 2. in aliis, vbi, quod resignatio beneficij omnino fieri debet, id est, liberè, totaliter, simpliciter & absolute. Itaque resignans beneficium Ecclesiasticum nihil omnino reseruare debet, quia dicto omnino, omnē reseruatiōnem excludit, vt habetur in d. cap. ex parte, sed resignatio de qua agitur, fuit cum reseruatiōne, quia non liberè resignauit constituens, sed in fauorem eius, qui procuratori placeret, & ei videretur, quod per inde est, ac si ipse constituens personam certam nominasset, in cuius fauorem fieret renunciatio. quia ꝑ quando nominatio aut electio personæ committitur procuratoris arbitrio, si procurator eligit aut nominat, talis electio aut nominatio dicitur facta à domino non ab ipso procuratore. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vni. nomi. l. vnum ex familia. §. fin. de Falcidia. ff. de leg. 2. l. apertissimi. & quod ibi not. vltima glo. C. de iudi. c. literis. vbi Abb. de rescript. bonus tex. in c. cum aliquibus. de rescript. libro 6. & ista est ratio cur non appellatur ab exequutore, quia grauamen non imputatur exequenti, sed deputanti, ita Ant. de Butr. in consilio 74. Visis statutis. columna 2. ad fin. Cum igitur electio aut nominatio attribuitur domino constituenti, non procuratori eam exequenti, apparet, quod dominus constituens & resignans reseruatiōem esse voluit facultatem eligendi aut nominandi personam in cuius fauorem fieret renunciatio, ob id talis resignatio reseruatiua libera dici non potest. ¶ Secundo vitium simoniæ, nam resignatio beneficij libera esse debet, vt supra dictum est, sed posito & non concessio, facultas nominandi aut eligendi personam, in cuius fauorem resignatio fieret, nō attribueretur domino, sed ipsi procuratori, cuius tamen contrarium supra, ostendimus,
- 4 adhuc simoniaca diceretur talis resignatio, quia ꝑ libera dicitur resignatio, in qua alterius excluditur requisitio. An to. de Butr. in c. 1. in tertio nota. de offi. ordi. facit tex. in c. sta tuimus vt Abb. de regula. Bal. in consilio 288. Omnis colum. 2. lib. 4. Anch. in consil. 56. Ioannes Andreas. Areti. in consil. 14. colum. 2. & in consil. 76. colum. 2. versic. secundo probatur. Dec. in consil. 360. col. 2. in fin. sed hic resignatio libera dici non potest, quia noluit resignans, quod superior liberè conferret cui vellet, sed ad requisitionem, nominationem aut electionem procuratoris, dum resignat in fauorem eius, qui procuratori ipsi placeret, & ei videretur, & sic facultas eligendi aut nominandi, non superiori, sed procuratori remissa est. ¶ Tertio ꝑ ad hoc facit quod scribit Anch. in consil. 408. Probata. colum. 2. versic. & certè non videtur dubiū, vbi si princeps faciēs gratiam alicui mandat condemnationes liberè cancellari, verbum liberè intelligitur id est generaliter, & quoad omnia contenta in condemnationibus, ita quod nihil remaneat, & sic verbum liberè importet, quod totalis sit, & nihil omnino remaneat apud resignantem, sed hic remansit apud eum potestas nominandi aut eligendi personam cui beneficium conferretur declarando, vt supra dictum est, quod nominatio attribuitur cōstituenti procuratori exequenti. & posito & non concessio attribueretur procuratori, adhuc remansit apud resignantem hoc, quia voluit vt procurator eligeret & nominaret.
- 6 ¶ Quarto, ꝑ liberum quid dicitur, quādō est liberum omni liberalitate, & absolutū ab omni seruitute & onere. Old. in consil. 334. Factum tale est, quidam miles. colum. 2. sed ista resignatio non potest dici libera omni libertate, quia noluit dominus, quod procurator liberè & simpliciter resignaret, sed in fauorem eius quem ipse eligeret aut nominaret. ¶ Quinto dictum est supra, quod resignatio beneficij debet omnino fieri, id est, sine aliqua conditione, secū-

- dum expositionem gloss. in d. c. ex parte, quā Doct. sequitur, sed dico ꝑ in casu nostro, quod ista resignatio fuit cōditionalis, ex quo facultas nominandi aut eligendi cum, in cuius fauore renunciatio fieret remissa fuit arbitrio & voluntati procuratoris, nam quoties aliquid remittitur arbitrio alterius, illud dicitur cōditionale, si is cuius arbitrio cōmissum est arbitratus fuerit. l. fin. C. de contrahen. emp. §. precium, versic. sed nostra. Insti. de emp. & vend. vbi quādō præcium venditionis remittitur arbitrio tertij, dicitur venditio cōditionalis, si tertius precium fuerit arbitratus, quo non arbitrante resoluitur venditio. & quod not. Bar. in l. centesimis. §. si. versic. si verò, column. pen. ff. de verb. obli. vbi quando iudex ponit aliquem ad confinia ad beneplacitum suum, iste non dicitur confinatus, nisi iudex declarauit se ita velle, quia illa verba ad beneplacitum suum important conditionem, similiter quando quid promittitur ad arbitrium boni viri, dicitur promissio cōditionalis, si bonus vir fuerit arbitratus. l. post dotem, secundum quintam lectionem. ff. solu. matr. Alexa. in consil. 72. circa fin. lib. 5. in proposito nostro intento resignantis non fuit purè & liberè resignare nulla habita ratione alicuius personæ, cuius fauore fieret renunciatio, sed fecit constituens vnā resignationem cōditionalem, si procurator nominaret personam cui beneficium conferretur, ita quod eo non nominante, non intentebat cōstituens resignare. ¶ In qua re cōsiderandum est, quod cum procurator esset frater constituentis ratione coniunctionis sanguinis facile præsumitur fraus. l. data. C. de don. Bar. in l. post contractum. ff. eo. titu. i. deo dubitans constituens de vitio simoniæ, si ipse nominaret personam, in cuius fauorem resignaret confusus fratri ei nominationē & electionem personæ reseruauit, & maxime præsumi ꝑ debet fraus in casu nostro, quia agitur de crimine simoniæ, quæ occultè solet committi, ob id leuiore in ea sufficiunt probationes. ca. per tuas, de simonia. c. 1. de testibus. lib. 6. Cor. in consil. 340. col. pe. ad fin. lib. 1. ¶ Sexto, ꝑ ego habeo quod solæ preces inducant simoniā, quādō sunt pro indigno ratione amicitiae, aut consanguinitatis, aut lucri gratia. glo. in c. tuam. & ibi latè Pano. de a. & qual. Dec. in c. cum M. in tertio nota. & ibi latius Ripa in 23. not. de constitu. quādō magis induci debet simonia ex eo quod resignans simpliciter & præcisè voluit resignationē habere locum in fauorem eius qui ipsi procuratori placeret, non ignarus personæ, in cuius personam fieret resignatio. ideo Abb. in c. quæsitum, in fi. de rerum permuta. dicit, quod vbi partes quid agunt, quod simoniam potest sapere, omnia referre debet ad arbitrium & beneplacitum superioris. ¶ Septimo non est dubium, quod quādō fit resignatio, vt beneficium certæ personæ conferatur, talis resignatio efficitur simoniaca. & vitiosa, vt no. glossa, in c. ordinationes. l. q. 1. in c. dilecto, de præbend. & in d. c. ex parte, el. 1. vbi Dec. col. 1. de offic. delega. quod adeo præcedit. vt rō inoeat resignanti talis resignatio. Rebus. in tracta. de paci. si. poss. num. 154. pag. 22. vbi, quod ita fuit iudicatum in Senatu Parisiensi anno 1513. nec admitti potest talis resignatio per Legatum de Latere. Rebus. in d. tracta. de paci. si. poss. num. 198. allegat Boeli. in tracta. de digni. lega. q. vltima, ergo idem quādō potestas nominandi personam datur procuratori quia qui per alium facit, ipse fecisse videtur. l. ita autem §. gessisse. ff. de admi. tuto. l. 1. §. deieccisse. ff. de vi & vi arm. & sicut ꝑ prohibetur quis per seipsum tali modo resignare beneficium, ita ceteri debet prohibitus hoc facere per procuratorem & omnem interpositam personam, alias materia daretur delinquendi & fraudandi legem. l. vir vxori. §. fina. ff. ad Velleia. l. pupillus. §. & si per interpositam ff. de autori. tutor. l. hac edictali, in princip. C. de secun. nup. per diuersas. §. exceptis. C. manda. quod vnicum fundamentum videtur sufficiens ad iudicandum istam resignationē
- 11 simoniacam. ¶ Octauo, ꝑ hic agitur de repellendo fraudē, ne dominus prohibitus resignare beneficium per se cum pacto, vt certæ personæ conferatur hoc per alium facere possit legem fraudando, & simoniæ crimen committendo, ergo interpretatio lata admitti debet. l. §. pecuniam. ff. de calumnia. l. sed & Iulianus, in princip. & §. mutui datio. ff. ad Macedo. per quæ iura ita in simili arguit Decius in consil. 5. ad finem in consilio 277. columna 2. & in consil. 196. colum. 1. Dicamus igitur prohibitum esse dominum resignare beneficium admodum quo hic resignatum est ne fraudibus præstetur occasio, & via illis aperiatur. ¶ Hoc ita
- 12 ꝑ præsupposito, qd ista resignatio dicatur simoniaca, dico, quod non purgatur vitium simoniæ ex autoritate Legati de Latere,



Latere, quia licet ista sit simonia de iure positio, tantum, tamen Legatus de Latere non potest dispensare contra ius positum. Ant. de But. in consilio 62. hic de duobus. col. 2. Abb. in cons. 1. col. 2. & in cons. 77. col. 2. lib. 2. & ubi posset dispensare, illud esset ex causa euidenti & necessaria. Ias. in omnes populi, in fi. ff. de iusti. & iure. secus est in autoritate summi Pontificis, qui potest dispensare contra ius positum etiam sine causa. c. proposuit, de concess. praebe. ideo eius autoritate purgatur vitium simoniae. Deci. in d. c. ex parte col. secunda. & in consilio 141. colum. fin. & ibidem in quarto dubio, quod autoritate inferioris vitium simoniae non purgatur, nisi ex causa dispenset inferior contra vitium simoniae, puta pro bono pacis vel Ecclesiae utilitate. ubi autem esset aliquid simoniacum de iure diuino, etiam Papa dispensare non posset, nec in eo conditionem apponere. Deci. post Abb. in c. significasti, colum. 5. de electio. puta in ordinibus & sacramentis. ¶ Secundo principaliter dubitatur, quia licet Clericatus domini Gulielmi de Gratimonte, dicitur concessus a quodam domino Guidone Episcopo Troiano, in quibus non repetitur sigillum aliquod, nec testes aliqui ascripti tantum reperiuntur subscriptae per quendam I. Picardi, an litera huiusmodi fidem faciant. 13 Breuiter concludendo puto quod non, & considero. ¶ q. in scriptura notarij, ut fidefaciat, testes regulariter sunt necessarii. §. sed si instrumenta, & §. si vero nec, in Authen. de fide instrum. gl. in l. generali. C. de tabula. li. 10. & in l. in donationibus. C. de dona. Bal. in cons. 55. Anno domini. col. 2. post med. li. 2. Alexan. in consilio 166. col. pen. li. 6. Cor. in consil. 214. colum. 2. lib. 1. & in consilio 220. col. 2. lib. 2. in 14 literis ¶ autem Episcoporum & similium in dignitate constitutorum specialiter introductum est, quod fidem faciant sine testibus, quando sunt munitae eorum sigillo publico & autentico ob autoritate sigilli, ut no. Moder. in c. per cessionem, maxime Deci. columna septima. versicul. Prima conclusio. de proba. sed q. credatur literis vnus Episcopi sine testibus & sine sigillo, hoc non tam iuri contrarium est quam 15 periculosum, maxime, ¶ quia etiam probatio per instrumentum publicum habens solennia iuris, dicitur contra ius diuinum, quod in ore duorum vel trium stet omne verbum. Per instrumentum autem creditur voci mortuae vnus tantum notarij, imo talis probatio dicitur contra naturam, ut creditur chartae animalis mortui. Innoc. in c. cum P. Tabellio, de fide instr. refert & sequitur Old. in cons. 75. Bal. in cons. 447. Ad euidentiam praemittendum est, quis dicatur vsurarius manifestus, circa fi. li. 5. Cor. in cons. 32. col. 2. in cons. 55. col. 8. & in cons. 64. col. pen. ad fi. lib. 3. ideo infert Cor. valere statutum quod probatio per instrumentum fieri non 16 possit. ¶ Secundo, ¶ non apparet quod ille I. Picardi esset notarius, qui tamen notariatus videtur probandus, ubi fuit oppositum q. non sit notarius. Alex. in con. 166. col. 2. lib. 2. & in cons. 101. lib. 4. & habetur in l. Barbarius. ff. de offi. praetoris. maxime cum non simus in antiquis, per ea quae scribit Deci. in consilio 36. colum. 2. & alibi saepe Doct. nec super notariatu creditur assertioni ipsius notarij, quod sit notarius, Soc. in consilio 33. columna 1. versicul. secunda conclusio, lib. 1. & in consilio 95. in princip. lib. 3. ¶ Tertio, ¶ im 17 pugnantur dictae literae Clericatus, quia pars aduersa obtinuit literas a curia pro exemplo dicti Clericatus extrahendo parte vocata, & citatus fuit Magister Franciscus Bernardi procurator venerabilis fratris Oluierij de Cario ad videndum fieri extractum die vigesima Octobris, 1540. hora meridiei, & tamen extractus factus dicitur ante meridiem per tres horas, & sic alia hora quam assignationis, ergo exemplatio nulla tanquam facta parte non citata, cum non esset citata ad horam illam factae extractionis. l. aut qui aliter, in princip. l. fi. ff. si is qui. & vtrouque Bartolus, ff. quod vi aut clam. c. consuluit, cum ibi nota. de offi. deleg. Paul. de Castr. in consilio 254. Viderur, dicendum dictam sententiam, in fi. lib. 2. Alex. in cons. 213. col. 2. vers. praeterea isti tres testes. lib. 2. Fel. in d. c. consuluit, & in cap. 1. col. 8. de indi. ¶ Ex quibus concludo in fauorem memorati domini Oluierij de Cario, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 7. Iulij, 1541. Aymo Crauetta Iurisconsultus.

SUMMARY.

- 1 Scientia praesumitur in his qui simul habitant & communiter viuunt
- 2 Scire praesumitur quis de bonis communiter possessis, quomodo & qualiter obuenerint.
- 3 Scientia praesumitur ex qualitate facti, quando est tale factum quod

verisimiliter solet in notitiam deuenire.

- 4 Scire praesumitur quis testamentum alterius ex eo, quod possidet bona eius hereditaria, quando illa alias licite possidere non possit.
- 5 Scientia arguitur ex his, quae communiter fieri solent.
- 6 Scire praesumitur instrumentum qui illud producit, id est, quod antea de eo notitiam haberet.
- 7 Societas vniuersalis omnium bonorum censetur distracta & soluta, quando vnus sociorum quid facit nomine proprio alijs scientibus & parentibus.
- 8 Contrauenire non potest quis sententiae quam pro se obtinuit.
- 9 Obijcere non potest quis alteri id, quod & ipse fecit.
- 10 Culpa imputari non potest facie in re aliena, quod in re sua propria fecit.
- 11 Societas tacita extendi non potest ultra actus ipsius societatis.
- 12 Tacitus actus non ita extenditur sicut expressus.
- 13 Societas vniuersalis inducitur ex actibus difformibus.

CONSILIVM CXXIII.

Pro Francisco Pasqueti Parochiae sancti Christophori Oysentij, contra Claudium Chaberti eius generum. De eadem materia habetur in consilio 26.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi olim pro Francisco Pasqueti Parochiae sancti Christophori mandamenti Oysentij, contra Claudium Chaberti eius generum, quod non dicitur contracta inter eos societas vniuersalis omnium bonorum, & ita fuit pronuntiata perspecta, dominum Pocium Athueri iudicem ordinarium totius mandamenti Oysentij. A qua sententia appellatum fuit per dictum Claudium Chaberti, ad curiam Grayliuodani. Requisitus, ut aliqua adderem pro confirmatione in causa appellationis, sequentia duximus cumulanda. ¶ Et primo, in quantum dixi in prioribus scriptis, quod non censetur contracta societas vniuersalis omnium bonorum, quia Franciscus Pasqueti bona aliqua acquisiuit nomine proprio, ut apparet instrumentis productis per aduersarium, & q. acquisitiones verisimiliter factae fuerunt sciente ipso Chaberti, cum simul habitarent & communiter viuerent, addo ad probandum scientiam dictarum acquisitionum, ratione istius communis habitationis & domesticitatis, q. scientiam ita arguit Bal. in cons. 392. anno col. 2. lib. 1. & in cons. 29. li. 3. Abb. in cons. 19. col. 2. lib. 2. ¶ Rursus probatur scientia, quia dictus Chaberti in articulis suis exceptionalibus incipitib. acceptat, allegat, q. ipse partes non solum simul & communiter habitauerunt, sed etiam bona communiter coluerunt, laborauerunt, fructus communiter perceperunt & recollegerunt, ideo ¶ de talibus bonis ita communiter possessis, non potest dictus Chaberti ignorantiam praetendere, quomodo obuenerint post contractum matrimonij cum filia ipsius Pasqueti. arg. l. fin. C. arb. tutelae, Bal. in con. 312. Si ita est. li. 2. ¶ Ex alio ¶ probatur scientia ex qualitate facti, quando est tale factum, quod verisimiliter solet in notitiam deuenire. c. q. de translatio, Prae. c. illud, de Cleric. excommu. Cor. in consilio 268. colum. secunda. ad fi. lib. 4. sed in casu nostro cum bona fuerint acquisita, postquam ipsae partes iam simul & communiter habitabant, & post acquisitionem bona alia sic acquisita coeperint possidere, non est verisimile, quin dictus Chaberti intellexerit, quomodo & qualiter obuenerint illa bona esse sola facti qualitate, cum non sit praesumendum, quod voluerit dictus Chaberti occupare bona aliena, & ea colere, quin sciret ex qua causa id ei permisum foret. ideo ¶ dicit Corn. in consilio 250. col. fi. circa medium, lib. 4. quod possidens bona hereditaria alicuius, quae licite possidere non potest, nisi vigore testamenti illius, praesumitur notitiam ipsius testamenti habuisse. Eodem modo, cum Claudius Chaberti non posset versari in cultura istorum bonorum licite, nisi ex titulis acquisitionum, praesumitur quod de talibus titulis & acquisitionibus notitiam habuerit. ¶ Quarto ¶ probatur & arguitur scientia ex his, quae communiter fieri solent, ut habetur in l. si tutor petitur. C. de pericu. tutor. Deci. in cons. 323. col. 2. sed a communiter accidentibus, quando sunt plures simul habitantes & communiter videntes, & vnus eorum







Pro Ioanne Demenioni & litis con-  
sortibus, contra Hylarium Brenierij  
de sancto Nazario Bailiuatus sancti  
Marcellini.



IVINO subsidio ex corde postulato. Ioannes Demenionis & alij litis consortes mouerunt iudicium aduersus Hylarium Brenierij de sancto Nazario, ob causam cuiusdam clusæ ipsorum agerium in riuo de Cholleton & Aglinigra, diruptæ per dictum Brenierij petendo se reintegrati ad possessionem dictæ clusæ coram Spec. domino iudice ipsius loci sancti Nazarij, quæritur de iure dictorum agentium. ¶ Videretur tamen dicendum prima fronte, Reum conuentum absolui debere, nam Actores non tenuerunt clusam prædictam in dicto riuo, nisi per dies nouem aut decem, ideò in tempore tam breui non videtur quæsitæ possessio tenendi ibi clusam. arg. tex. in l. i. §. hoc interdicto. ff. de itin. act. priu. vbi requiritur vsus vnus anni, aut ad minus triginta dierum, vt quis dicatur in possessione seu quasi seruitutis. ¶ Secundo tamen Reus conuentus dicit riuum in ea parte, in qua clusæ constructa fuit, ad eum pertinere, producendo quoddam albergamentum de eo factum, ideò videtur licuisse ipsi Reo destruere illam clusam propria autoritate, tanquam constructam super aqua aliena. l. quæadmodum. §. i. ff. ad legem Aquil. Bar. & doct. in l. i. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. Paul. de Ca in conf. 334. incipiendo à secundo, col. 2. lib. 2. Deci. in consilio 221. col. 2. versic. est ergo videndum. ¶ Tertio allegat Reus præscriptio. nem temporis longissimi. quo in dicto loco clusæ aliqua constructa non fuit, ideò licet videtur clusam de nouo factam dirupisse tanquam nullo iure extructam, sicut tamen dicitur de quarta debita Episcopo, quæ præscribitur contra eam si cessatum fuerit in eius solutione per tempus longissimum aut antiquissimum, vt no. Bald. in l. si quis ad declinandum in secunda quæstione. C. de Epi. & Cler. Curtius iunior in consilio 20. columnæ secundæ, circa med. imò talis seruitus habendi clusam in riuo alieno perditur ex non vsu decem annorum. l. sicut. C. de seruitu. & vbi seruitus haberet causam discontinuam amittitur tempore duplicato, id est 20. ann. vt habetur in l. sic. ff. quemadmodum serui amittuntur. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quòd imò agentes obtinere debeant in possessione intentato. & primo tamen habent ipsi regulam iuris pro se, quòd spoliatus ante omnia est restituendus. l. si quis ad se fundum. C. ad legem Iul. de vi publ. vbi, quòd hoc procedit, etiam si possessor spoliatus iniuste possideret. ad idem textum in l. colonus. & l. cum fundus. ff. de vi & vi arma. c. in literis, de restit. spol. quòd procedit etiam si à iudice quis spoliatur sine causæ cognitione, nulliter. gl. in c. summa. 3. q. 1. Bart. & Doct. iniuste possidet. ff. de acquir. pos. Bal. in consilio 147. spoliatus. in conf. 134. copiose. in conf. 149. Proponitur, quòd quædam tutela. in fi. lib. tertij, & in consilio 357. In iustissima. libri secundi. Oldra. in consilio 227. De toto themate. colum. primæ, versiculo secunda regula & versic. si ergo tali commissione. Anto. de Butr. in conf. 62. hic de duobus. columnæ primæ. Veronensis in consilio 19. Soc. in consilio duodecimo, columnæ secundæ, ad fi. libri primi. Roman. in consilio 158. circa articulum, columna 2. versic. 3. quia iniuste Abb. in cap. ex insinuatione, in tertio no. de procura. Deci. in consilio 125. columna fin. in consilio 200. colum. 1. & in l. factum à iudice. ff. de reg. iur. ideò cum haberent agentes clusam in riuo prædicto, & eam possiderent, non licuit aduersario eos spoliare, & clusam distumpere propria autoritate & sine causæ cognitione, quia etiam magistratui ipsum hoc permissum non erat. ¶ Secundo tamen considerandum est pro istis ageribus, quod riuus prædictus de Cholleton & Aglinigra non est fluuius nauigabilis, nec aliud facit nauigabile, ob id non dicitur de regalibus, vt habetur in l. quo minus. vbi Ias. in sexto no. ff. de fluminibus, ideò ex tali riuo licitum est vnicuique aquam ducere ad prædia sua, latè Bal. in conf. 463. Quatuor sunt libri quarti. Pau. de Cast. in conf. 75. In quæstione aquæ. libri secundi, & in consilio 337. Notandum est, quòd dicta prima feriola. eodem libro secundo. Ideò cum de iure comuni licet aqua

bonorum, alteri ex sociis obuentorum dici non potest, contractam societatem vniuersalem ex aliis actibus communium negociationum, aut communicationis fructuum, quia potuerunt socij communiter negociari, & fructus communicare absque intentione comunicandi bona acquirenda nomine proprio aut alteri obuictura ex titulo donationis, hæreditatis, aut legati. ¶ Postremo considero vnum fundamentum efficacissimum, ad tollendum præsumptionem societatis vniuersalis: nam iste Pasqueti habet intentionem fundatam, ex instrumento ipsius associationis, quæ legitur limitata non vniuersalis, & sic ex parte ipsius Pasqueti adest probatio expressæ societatis, quæ contracta fuit in illo contractu matrimonij. Ipse autem Claudius Chaberti solum nititur ex præsumptione, & ex tacita societate, sed dico, quod in declaranda voluntate, seu in declarando actu expressum fortius est tacitum, vt supra dictum est, dum probauimus tacitum non ita extendi sicut expressum, & quia adest expressio cessant præsumptiones. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. & istud quod dicimus, quod expressum facit cessare tacitum. l. si ita. ff. de lib. & posthum. l. cum ex filio. §. fin. ff. de vulg. l. Clemens patronus. ff. de hæred. instituend. ¶ Rursus habet ultra expressum, etiam præsumptionem fortioiorem pro se ipsi Pasqueti, posito enim & non concesso, nulla esset societas expressa seu declarata in contractu matrimonij vt est, sed esset disputandum de tacita societate, cum nulla acquisitio communi sociorum nomine facta sit, dici non potest, contractam esse societatem in acquirendis, imò totum contrarium ex eo, quòd propriis nominibus semper acquisitiones factæ fuerunt, ideò nullo modo audiri debet aduersarius dicendo, contractam fuisse societatem vniuersalem, ex tacitis actibus. Bene fateor. ¶ quòd si nullæ aliæ acquisitiones antea factæ essent, forte dici posset, quòd ex actibus promiscuis & difformibus, in quibus communicatio facta esset, contractam esse societatem omnium bonorum, ex his quæ Dec. scribit in Auth. quod locum, col. pen. & fi. C. de colla. vbi arguit societatem omnium bonorum, ex talibus actibus difformibus & promiscuis, ideò quod filia vnus sociorum dotari tunc de communi licet antea actus dotationis non euenerit. Sed tamen Dec. ibi idem vult quòd Roma. & Soci. in d. conf. quia vult Dec. quòd extra causam negociationum difformium aliqua fuerint communicata, quia aliàs dici non potest contractam esse societatem vniuersalem, etiam extra causam negociationum, & idem voluit Deci. in consilio 68. col. 4. post med. & in conf. 304. columna secunda. ¶ Ex quibus apparet, quòd asserta diuisio fuit omnino erronea, & ex falsa causa, ideò reuocari debet, vt ostensum fuit in prioribus scriptis. Gratianopoli, 9. Iulij, 1541. Aymo Crauetta.

SVMMARIVM.

- 1 Seruitutis possessio seu quasi quanto tempore acquiratur.
- 2 Destruere quis potest propria autoritate quod super suo edificatum est, & num. 13. vbi declaratur.
- 3 Præscriptio quartæ Episcopo debita inducitur quando tempore longissimo soluta non fuit.
- 4 Seruitus habens causam continuam & discontinuam quanto tempore perdat. ibidem numero. 3.
- 5 Spoliatus ante omnia restitui debet, etiam si spoliatur à iudice nulliter & sine causæ cognitione.
- 6 Riuus non nauigabilis, nec alium faciens nauigabilem, non dicitur de regalibus, ideò licitum est vnicuique ex tali riuo aquam ducere ad prædia sua.
- 7 Possessio faciendi clusas in riuo non perditur ex eo, quòd clusæ perierint, quia aliæ fieri possunt.
- 8 Possessio seruitutis aquæ acquiratur ex eo, quòd semel quis aqua sit vsus.
- 9 Aquæ cursus immutari non debet in præiudicium alterius.
- 10 Possessio regulariter acquiratur ex vnico actu.
- 11 Destruere non debet quis propria autoritate opus quod ipso & vidente & sciente factum est.
- 12 Inuestitura probat titulum, sed non ius inuestientis, ideò non sufficit producere inuestituram, nisi probetur de iure inuestientis.
- 13 Successor in iure alterius tenetur probare de iure sui autoris.
- 14 Præscriptio longissimi temporis sufficit ad possessorem reintegrandum seu ne agi possit tali possessore.
- 15 Præscriptio non inducitur ex non vsu, quando quis pro parte iure suo vsus est, quia vsus in parte conseruat ius in totum.
- 16 Præscriptio non inducitur ex non vsu, nisi probetur casum euenisse quo quis iure illo vti posset.



duci posset ex illo riuo, non debuerunt eo vsu fraudari per ipsum Reum. ¶ Tertiò probauerunt agētes per testes, quod eorum autores erant in possessione faciendi clusas in riuo prædicto, & in ea parte, in qua clusa destructa fuit ad eorū arbitriū, vt vsus & necessitas postulabant, quæ autorū possessio agētibus prodesse debet, in quos iura autorū trāsata sunt. l. Pomponius. §. cum quis. & §. quæsitum. ff. de ac. poss. quod autorum possessorium continuatū fuit per ipsos agentes clusam prædictam extruendo, ideo tali possessorio tamque antiquo de facto & sine causæ cognitione priuari non debuerūt. & licet clusæ ab autoribus factæ per temporum spacia postea perierint, non propterea amissa est possessio clusas faciendi, quia aliæ fieri potuerunt & possunt, decisio Neapo. deci. 392. col. 3. ad fi. ¶ Solum superest ad contraria respondere, quibus confutatis clarissima fiet res. Respondeo ¶ itaq; ad primū argumentū, quod possessio seruitutis non quærat minorē tempore 30. dierū, quod illud non procedit in seruitute aquæ. l. 1. §. quod autem scriptum test. ff. de aqua quori. & æsti. vbi sufficit semel vsus quæ aqua fuisse, vt quærat possessio aquæ, & cōpetat illud interdictum. tradit Alexa. in consilio 142. col. 1. l. 1. & ratio diuersitatis est inter seruitutem aquæ & alias seruitutes, quia in aliis seruitutibus pōt quis aliquo iure itineris aut viæ vt iure familiaritatis, quæ ratio cessat in iure aquæ, quia non consuevit quis ratione familiaritatis aquam ex riuo alieno ducere, ita declarat Bartolus in d. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itin. actūque priua. ¶ Secundò respondeo, quod argumentum procedit, quando agitur de possessione seu quasi alicuius seruitutis, sed hic non agitur de iure seruitutis, imò agitur de iure facultatis, & rei propriæ seu comunis, quia negatur, quod riuus de quo agitur sit aduersarij iure domini directi aut vtilis, imò dicitur, quod est iuris publici, & quod liceat vniciui que pro vsu suo aquam ex eo ducere, & cum ¶ autores ipsorum agentium longo & longissimo tempore fuerint in vsu & possessione habendi, & faciendi clusas in riuo memorato, non licuit aduersario aliquid immutare circa ipsam aquam in præiudicium ipsorum agentium. l. 1. in fin. ff. de aqua pluui. ar. l. vsus aquæ. C. de aquæ duc. libro decimo. Bartolus in l. quod minus. q. 14. ff. de flumi. Baldus in consilio 241. libr. 2. quod incipit & videtur. Calc. in consilio 50. column. 2. ante med. & in consilio 150. libr. 2. & circa med. col. 6. post med. latè las. in consilio 150. libr. 2. & in con. 84. column. 4. ante med. libr. 3. ob id ¶ cum nō simus in materia aut iure seruitutis, standum est dispositioni iuris communis, quod regulariter acquiritur possessio, etiam ex vnico actu, vt nō in c. cum Ecclesia sutrina. & in c. cum olim, de cau. poss. & proprie. & est tex. in c. consultationibus, de iure patr. vbi, quod ex vnica presentatione acquiritur possessio seu quasi iuris patro. not. Abb. in consilio 4. Videtur primò, columna 2. libr. 1. Deci. in consilio 117. col. 2. post med. in consilio 124. column. 1. & alibi sæpius. ¶ Tertiò respondeo, ¶ nam proponitur et narratur, quod ista clusa facta fuit sciente, vidente, & patiente ipso aduersario, ideo censetur consensisse & remisisse ius, quod præten debatur in eo riuo quantum ad clusam prædictam, per ea quæ scribit Ang. in consilio 1. poterat enim pars contradicere nunciando nouum opus, aut saltem ob talem patientiam, nō debebat euertere clusa de facto & propria autoritate. Paul. de Castr. in consilio 317. Super primo quæsito respondeo. columna secunda. in tertio dubio. libr. 2. imò cum dicatur facta clusa super riuo publico aut communi, nullo modo destrui potuit aut debuit attentata scientia & patientia aduersarij. Bal. in consil. 478. Super hoc puncto. libr. 2. imò non videtur locus demolitioni data patientia aduersarij, licet nō in solo publico aut communi opus fiat, sed tantum agi posset ad damnum. l. Labeo, cum glossa. ff. de aqua pluuiar. arcen. Pau. de Cast. in consilio 314. Omissio primo. columna secunda. post medium libri secundi. ¶ Ad secundum argumentum respondeo, ¶ quod ex illo albergamento benè probatur titulus albergamenti, sed non probatur ius albergantis, quod ius haberet ita albergandi, cum de iure communi riuus iste non sit de regalibus, sed iuris publici, vt supra diximus. & pro hoc adduco Paul. de Cast. in terminis in consilio 133. Iste Martinus, in principi. libri secundi. vbi, quod fundans ius suum in inuestitura alterius debet probare de iure inuestientis, imò si plura albergamenta fuissent producta de aqua illius riuus, ex eis tamen non probaretur dominium albergantis in ipsa aqua in fauorem ipsius albergantis, vt nouissimè tradit Curtius

iunior in consilio 41. column. quarta, versicul. quinimò & fortius: & in consilio 158. columna secunda post medium. 12 & istud ¶ est. quod dicimus, quod successor tenetur probare de iure sui autoris, quia non sequitur, talis vendidit vel donauit mihi rem, ergo erat dominus illius rei, vel in ea ius habebat. l. quæ nōdum. §. quod dicitur. ff. de pignor. l. cum res. C. quæ res pign. oblig. poss. Paulus de Castr. in consilio 406. satisfaciendo. column. 2. post med. libr. 1. & in consilio 330. Libellus istorum agentium. columna secunda. circa med. libr. 2. quod maximè procedit, quia præsumptio iuris est contra albergantem, quod ius non habeat in riuo prædicto, cum sit publici iuris, & non de regalibus per supradicta. ¶ Secundò respondeo ad istud argumentum, quod non procedit in casu isto, vbi agitur possessorium recuperandæ, cui non obstat exceptio domini, vt in d. l. si quis ad se fundum. latè per Doct. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqu. poss. ¶ Non obstat ¶ textus in l. quemadmodum. §. 1. ff. ad legem Aquil. quia loquitur in eo qui erat dominus soli, sed iste Reus aduersarius non erat dominus riuus directus nec vtilis. Secundò, non loquitur ille tex. quando quis esset in possessione ita ædificandi prout hic, vt supra ostendimus de possessione agentium & suorum autorum. Tertiò solum procedit ille text. in eo qui est domus in solidum soli, vt not. per Doct. in d. l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. no. nun. sed iste Reus non erat nec est dominus huius riuus, cū sit publici iuris per supradicta. ¶ Non obstat tertium argumentum de præscriptione. Primò, quia talis exceptio præscriptionis non obstat agenti possessorio 14 cū sapiat dominū. ¶ benè fateor, q̄ vbi quis fuisset priuatus possessione, & per tempus longissimum fuisset negligens in ea recuperanda, quod præscribi posset iuri agendi ad possessionem, vt per Paul. de Castr. in consilio 105. In quæstione quæ speratur moueri. column. 1. libr. 1. Alexandr. in consilio 6. column. 5. in princ. libr. 3. Soc. in consil. 39. columna tertia. & in consil. 106. col. 2. circa med. libr. 3. Deci. in consil. 302. column. penult. post med. aliud est quando non opponitur præscriptio aduersus ius agendi ad possessionem, sed ad rem ipsam, quando quis dicit se rei dominiū præscripsisse prout hic, quia talis præscriptio opponi nō potest, cum pertineat ad exceptionem domini, quod non obstat vbi agitur possessorio. & interminis præscriptionis quod nō obstat agenti possessorio, tradit Alexandr. in consilio 92. column. pen. in fi. libri quinti. Deci. in consilio 57. in fi. ¶ Secundo ¶ dico, q̄ nullo modo allegari pōt præscriptio, quia agentes semper fuerunt vsi aqua istius riuus, & in eo habuerunt clusam vnā in alia parte, ideo per vsus partis retinetur & cōseruatur ius in toto. l. si is qui vsus fructum. ff. de vsu fruct. facit l. vt pomum, in fin. ff. de serui. l. vna est via. ff. de serui. rusti. præd. l. stillicidij. §. si. ff. quemadmo. serui. amitta. Roma. in consil. 198. Non est dubium. column. 4. ad fi. libr. 1. quod sine dubio obtinet, quia non probauit Reus q̄ ipse vsus fuerit ea parte riuus in qua clusa prædicta constructa fuerat, per ea quæ scribit Cor. in consilio 268. columna 1. ad fi. libri 4. ¶ Tertiò respondeo, quod clusæ non fiunt in riuo prædicto nisi pro necessitate vsus secundum varietatem temporum nam secundum mutationem cursus aquarum, aut clusas aliorum, oportet facere clusas in vna parte riuus, quandoque in alia vt agentes probauerunt, ideo licet longissimo tempore clusa facta non fuerit in loco de quo agitur, ob id non dicitur præscriptū contra eos, quia necessitas illud non desiderabat, sed satis 16 erat alia clusa, quo ¶ casu ex non vsu nunquam inducitur præscriptio nisi probetur, quod casus euenerit quō quis iure illo vti poterat. vt per Bart. in l. cum scimus. C. de agrico. & centib. libr. 1. l. las. in l. de quibus, in sexto nota. ff. de legibus. in l. si. col. 10. ff. de cōst. prin. in l. falso. C. de diuer. rescri. & in l. rem non nouam. col. 1. in fi. & col. seq. C. de iudi. ideo antequam necessitas ita ferret voluntarium erat clusam in ea parte facere, sed in actibus voluntariis non inducitur præscriptio, vt habetur per Cy. in l. 1. & 2. C. de serui. & aqua. per Doc. in c. significatē, de appellat. Rochum de Curte in rep. c. si. col. 56. in septimo requisito, de consue. & alibi sæpè Doct. Gratianopoli penul. lul. 1541. Aymo Crauetta de Sauiilano.

S V M M A R I U M.

1 Conferre anteneatur frater Doctor expensam in studio factam, &amp; quid in libris.

Confessione



- 2 Confessione defuncti heres contravenire non potest.
- 3 Animus alicuius declaratur ex eius scriptura privata.
- 4 Expensa doctoratus consumpta conferri debent quando expresse apparet quod pater donare eas noluit.
- 5 Collatio fit, vel non fit ex mente disponentis, ubi alias non fieret aut fieret.
- 6 Turpitudinem auctoris successor allegare non potest, quod procedit etiam in singulari successore habente causam lucrativam.
- 7 Collatio fit ubi alias non fieret quando ea non facta, magna surgeret inaequalitas.
- 8 Pater an teneatur ad expensas studij.
- 9 Collatio expensarum studij fieri debet habita ratione alimentorum, quae filius domi percepturus fuisset.
- 10 Filius qui negociatur cum pecunia paterna, an aliquid consequi debeat.

CONSILIUM CXXV.

Pro Bertrando de Auriaco ex oppido  
Tullini, contra spec. dominum Ioan-  
nem de Auriaco eius fratrem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quæritur  
† an egregius dominus Ioannes de Auriaco ar-  
tium & medicinæ Doctor, ex loco Tullini, tenea-  
tur conferre Bertrando de Auriaco eius fratri ex-  
pensam in studio factam. ¶ Aut quæritur de expensa stu-  
dij quæ adhuc extat, puta de libris aut de pecuniis con-  
sumptis, puta in doctoratu & similibus. Circa libros ex  
quo filius peruenit ad doctoratum viuentis patre viden-  
tur effecti peculium quasi castrense, ideò non videntur  
conferendi, vt per Alex. in l. si donatione. vbi Dec. colum.  
fi. C. de collat. Pau. de Cast. in consil. 252. Videtur dicendum  
quod dicti libri, in prin. lib. 2. ¶ Sed tamen in casu nostro  
contrarium videtur dicendum, quia imò conferri debeant tan-  
quam existētes de peculio profectio, & de hereditate pa-  
tris, iuxta l. filiae dotem. C. de collat. cum simil. & quia polito  
quod tales libri conferrentur donatio, talis donatio statim  
valuit ab initio fauore studij, ideò conferri debent, vt ha-  
betur in l. illud. C. de collatio. & in Authen. ex testamento,  
eodem tit. Non obstant allegata supra in contrarium, quia  
procedunt quando pater expresse donasset libros filio, vel  
essemus in dubio, quo casu præsumitur donatio, quæ va-  
let inter patrem & filium Doctorem tanquam ex cau-  
sa castrensis peculij, sed hic sumus in casu claro, in quo  
apparet, quod pater voluit donare filio ex parcella ipsius  
patris, in qua describuntur expensæ factæ pro ipso filio, &  
in qua declaratur animus ipsius patris, quod donare non  
intendebat, dum in proemio ipsius parcellæ dicitur, sequi-  
tur aurum & argentum mutuatum & expensum pro meo  
filio domino Ioanne de Auriaco pro faciendo eum medi-  
cum, & eum ad honorem in quo est ponendo, qui semper  
promisit tam verbis quàm scripto eiusdem auri & argenti ra-  
tionem mihi facere. Quæ tamen quidem verba scripta sunt ma-  
nu propria ipsius patris, ideò contra ea venire non potest  
ipse dominus Ioannes de Auriaco, hæres pro dimidia. l.  
cum à matre. C. de rei vindi. regula, ex qua persona. ff. de  
regul. iur. & in terminis confessionis tradit Bal. in consil. 89.  
Dominus Thomas Asmarius. colum. 1. lib. 1. Soc. in consil.  
249. columnæ fin. libri 2. Deci. in consilio 184. ad fi. Ex quo  
† infertur ad duo. Primum, quod ex illis verbis parcellæ  
declaratur animus patris, quod donare non intendebat. l.  
Nesennius. ff. de nego. gest. Bartol. in l. admonendi. ff.  
de iureiuran. & in l. nuda. ff. de dona. Abba. in consil. 67. col.  
3. lib. 2. ideò cum donare non intenderet, collatio fieri de-  
bet. & ita in terminis decidit Pau. de Cast. in d. consil. 242.  
secundum est quod infertur, quia ex illa scriptura proba-  
tur obligatio & promissio ipsius domini Ioannis de Au-  
riaco, quod promiserit rationem facere de ipsis pecuniis,  
quæ verba idem sonant, quod rationem reddere de ipsis  
pecuniis, est eas restituere, ideò cum obligauerit se ad faci-  
ciendum rationem de ipsis pecuniis, non videtur vterius  
laborandum, an de iure communi tales pecuniæ, aut libri  
empti, ex eis conferri debent vel non posito enim de iure  
conferri non deberent tamen fieri debet collatio attē-  
ta illa obligatione & promissione de faciendo rationem  
talium pecuniarum, per quam promissionem cēsetur re-

nunciatum iuri communi, ubi de iure communi aliud sta-  
tutum esset, vt non est. Ex quo vnico fundamento res vide-  
tur clarissima. ¶ Circa alias expensas † Doctoratus & simi-  
les, quæ amplius non erant, sed omnino consumptæ sunt,  
an pro eis teneatur dominus Ioannes de Auriaco, dubium  
videtur facere quæ scribit Bar. in l. 1. §. nec castrense, col.  
3. versic. idem si pater. ff. de collatio. bon. Bal. in Auth. ex te-  
stamento. col. pen. vers. 15. capitulum. C. de collatio. in con-  
si. 347. Quæritur, pater. lib. 2. Pau. de Cast. in d. con. 242. col-  
latio. 2. vbi, quod tales expensæ conferri non debent, quia  
non extant. & istam opi. videtur tenere Alexand. in consil.  
142. col. fin. in quarto dubio, li. 2. quod est repetitum in consil.  
50. libri 6. dum se remittit ad Bar. & Bald. in d. locis. ¶ Sed  
præmissis non obstantibus contrarium in casu isto arbi-  
tror de iure verius sequentibus fundamentis. ¶ Primo per  
tex. clarum in l. quæ pater, la 2. ff. fam. ercisc. vbi, quod tales  
expensæ non computantur filio, sed præsumuntur dona-  
tæ aut factæ ratione pietatis, nisi credendi animo pater eas  
subministraverit. & sic vbi apparet de voluntate patris,  
quod animo credendi non donandi fuerunt ministratæ pe-  
cuniæ & expensæ, illæ in iudicio famil. ercisc. computari de-  
bent in portionem filij, sed hic apparet ex parcella prædi-  
cta, quod credendi animo ministratæ fuerunt pecuniæ, er-  
go, &c. ¶ Secundo nos videmus, quod in casibus in quibus  
collatio fieri debet, illa tamen cessat ex coniecturata  
mente patris disponentis, quod noluerit collationem fie-  
ri, vt per Soc. in consil. 127. colum. 8. & seq. lib. 3. addo Bal. vl-  
tra eum in con. 210. sciendum est col. 1. lib. 3. vt idem dicit  
per tex. in l. ex parte. §. testamento moriens. ff. famil. ercisc.  
Eodem modo dicendum est, quod in casibus in quibus col-  
latio fieri non debet, illa tamen facienda sit, vbi ita apparet  
de voluntate disponentis, vt priorum eadē sit disciplina. l.  
1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. si. ff. de lega. 3. cū simil.  
sed hic apparet de voluntate patris ex parcella prædicta, igitur  
in claris cessant dubia. l. continuus. §. cū ita. ff. de verb.  
obl. l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de leg. 3. ¶ Tercio, vbi  
de iure communi collatio fieri non deberet, nec tenetur  
pars ad restitutionem istarum expensarum, dico quod ex  
alio hic sumus in casu claro, & cessare debet omnis diffi-  
cultas, quia renunciavit pars huic iuri cōmuni, vbi ita es-  
set vt non est, se obligando ad faciendum rationem de  
istis expensis, de qua obligatione apparet per scripturam  
patris, ipsorum fratrum Stephani quondam de Auriaco,  
cui scripturæ & confessioni aut verbis in ea contentis cō-  
trauenire non potest, ipse dominus Ioannes de Auriaco  
per suprascripta. si enim † pars aduersa dicere vellet, se non  
promississe rationē facere de pecuniis à patre habitis de-  
scriptis in parcella prædicta, argueret patrē cuius est heres  
demendacio, & turpitudinē eius allegaret, quod de iure non  
potest. l. filios. C. de his quæ in fraud. alie. sunt. l. si credito-  
rib. C. de seruo ping. da. manu. l. re alienam. ff. de pig. actio.  
Bar. in con. 65. Factum est tale, Petrus incolæ. col. 1. Paul. de  
Cast. in con. 306. Quanquā longa. col. 2. circa med. li. 2. Cor.  
in con. 147. colum. 3. post med. ver. & hæred. non licet. libri  
1. & non solum hæres allegare non potest turpitudinem sui  
auctoris, imò nec etiam successor singularis causam habēs  
lucratiuam. Bald. in consil. 253. Viso puncto prædicto. libri  
4. ¶ Quarto † confirmatur ista conclusio, quia si aliter di-  
ceremus, sequeretur magna inæqualitas inter fratres, cū  
ascendunt istæ expensæ ad aureos septingentos quadra-  
ginta & quatuor. Rursus Bertrandus ipse multum auxit  
patrimonium industria & operis. uis circa exercitiū apothecæ  
aromatariæ, ipse verò dominus Ioannes Medicus in cō-  
mune nihil contulit, imò quæstum suum præcipuum sem-  
per habuit, quo casu quando surgeret magna inæqualitas,  
vbi collatio non fieret, illa fieri debet. licet alias de iure fie-  
ri non deberet. l. pe. §. si. C. de collatio. Bar. in d. l. 1. §. nec ca-  
strense. colum. pe. versic. fallit in tribus casibus. ff. de collat.  
bon. & hoc nisi apparet de voluntate patris, quod noluit  
æqualitatem seruari inter liberos, quia tunc cessat collatio.  
Soci. in d. consil. 127. colum. 8. lib. 3. dixi in consilio 85. co-  
lumnæ 2. in fi. ¶ Quinto † maximè procedit ista opinio re-  
nendo, quod pater Stephanus non esset obligatus ad ex-  
pensas studij & doctoratus, vt per Bart. in d. §. nec castren-  
se, colum. fin. Bal. in l. filie. colum. 4. in fi. in quarta q. C. famil.  
ercisc. Alex. in d. consil. 142. colum. fi. in quarto dubio, libri  
2. & in d. con. 50. lib. 6. Sed posito pater teneatur postquā  
filius studere cœpit de voluntate patris, quod voluit Pau.  
de Cast. in d. con. 242. Deci. in d. l. si donatione, col. fi. C. de  
collatio. idem sentit las. in Aut. res quæ. col. pen. in deci.



ma limitatione. C. commu. de leg. non tamen sequitur, pater tenetur ad expensas studij, ergo tenetur eas donare, quominus in partem filij possit imputare, ita arguit Pau. de Ca. in d. con. 242. colum. 9. Dec. in d. l. si donatione, col. fin. Preterea posito & nō concessio, teneretur pater ad donandum expensas prædictas, tamē ex quo apparet, quod noluit donare ex procēmio parcellæ prædictæ. si dominus Ioannes velit eius hæreditatem, non potest voluntati patris contrauenire. videmus in simili, quod pater de iure scripto feudorum alienare feudum non potest in præiudicium filij, vt in tit. de prohi. alie. feu. & tamen si filius sit hæres patris, tali alienationi contrauenire non potest, vt per Alex. in consil. 26. & in consil. 28. libr. 5. ¶ Non obstant modò allegata in contrarium, videlicet quod ratio haberi nō debeat expensarum, quæ consumptæ sunt, seu non extant, quia illud procedit in dubio, quādō non apparet, an pater fecerit eas expensas animo donandi vel non. quia præsumuntur donatæ, & cum non existant conferri nō possunt, sed hic apparet quod non habuit pater animum donandi ex eius parcella, ideò ratio haberi debet talium expensarum. d. l. quæ pater. la. 2. ff. famil. ercisc. Secundo contraria procedere non possunt in casu nostro, in quo filius expressè promisit de faciendo rationem talium expensarum, quæ promissio probatur ex assertione paterna contrauenire non potest ipse dominus Ioannes filius & hæres per supradicta. ¶ Ex quibus concludo quod recognita parcella prædicta per ipsum d. Ioannē, & constituo quod fuerit scripta manu propria ipsius quondam Stephani de Auriaco eius patris, tenebitur idem dominus Ioannes rationem reddere seu facere de omnibus pecuniis descriptis & contentis, in ipsa parcella. ¶ benè fateor, quod ratio haberi debet alimentorum, quæ ipse dominus Ioannes domi facturus erat, & ad quæ pater tenebatur de iure naturali, per ea quæ Bald. scribit in consil. 363. Verba Rizardi Malumbre. lib. 3. ¶ Secundo ¶ principaliter quæritur, quia ipse Bertrā-  
10 dus de Auriaco consumpsit tempus iuuentutis suæ circa exercitium apothecæ prædictæ, ex cuius operis paternum patrimonium ampliatum dicitur, an aliquid consequi debeat ratione talium operarum. Breuiter ista quæstio tractatur per Bart. in d. l. 1. §. ne castrense. ff. de colla. bo. Bal. in con. 259. Factum sic se habet. lib. 5. per Deci. in l. illud, col. 3. in fi. & seq. C. de colla. in quibus locis concluditur, quod dimidia pars lucri attribuitur pecuniæ, & altera pars labori & industrie, & quod de consuetudine ita obseruatur. Hoc tamē nō procedit quādō filius negociatur nomine patris secundum Deci. post Doct. per eum relatos in d. l. illud, col. fi. & notat Ang. in con. 85. col. 2. circa med. latē Calca. in con. 19. col. 7. & seq. Gratianopoli, 1. Augusti, 1541.

## S V M M A R I V M.

- 1 Derogatio quæ & qualis requiratur, quādō præcedit dispositio habēs clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones.
- 2 Clausula de plenitudine potestatis non derogat præcedenti dispositioni habenti clausulam derogatoriam ad sequentes.
- 3 Clausula de plenitudine potestatis nihil operatur in his quæ sunt facti, de quibus princeps informatus non fuit.
- 4 Dispositio non valet habēs clausulam derogatoriam potentia ad sequētes dispositiones, quo minus tali dispositioni præcedenti possit derogari.
- 5 Derogatio specialis dicitur quando de mente constat quod quis voluerit derogare dispositioni præcedenti, & quando dicatur constare de mente latē hic vide.
- 6 Speciale mandatum ad vendendum dicitur, licet nō exprimatur res super qua venditio fieri debeat, & quomodo dicatur mādātum speciale ad petendum restitutionem in integrum.
- 7 Specialia verba quæ dicantur, & quæ generalia. ibidem nu. 6.
- 7 Clausula quorum tenores haberi volumus pro expressis, vim habet derogationis specialis.

## CONSILIVM CXXVI.

Pro monasterio sancti Ruffi extra  
muros Valentie.

IVINO subsidio ex corde postulato. Inter alia priuilegia concessa monasterio S. Ruffi extra muros Valentie illud tributum est prioratus & membra ipsius monasterij aliis quam Ca-

nonicis eiusdem monasterij conferri non possent cum clausula derogatoria, nisi huiusmodi statuto derogaretur specificè, nominatim & expressè, illius etiam incerto tenore. deinde proponitur reuerendissimus dominus Legatus Auinionis contulit vnum ex dictis membris, contra formam dicti priuilegij cum clausula non obstantibus quibuscunque priuilegiis monasterio S. Ruffi forsan cōcessis, etiam si talia forent, de quibus oporteret mentionem de verbo ad verbum fieri, cuius tenores præsentibus pro expressis haberi volumus. quæritur an sufficiat talis derogatio? ¶ ista est alta & profunda quæstio, in qua Doct. vario modo locuti, & Moder. ipsi inter se dissentiunt, nam Ias. in l. 1. col. 5. ver. secundo notabiliter limita. ff. si quis in ius voca. non ierit. in l. sed & si quis. §. quæsitum, col. 2. ff. si quis cautio. & in l. actione, col. 4. ver. limita tamen prædicta. C. de trāsa. voluit, q. in lege vel statuto aut rescripto Papæ vel principis sufficiat illa derogatio nō obstatib⁹ cōtrariis quibuscunque etiam si talia essent de quibus oporteret mentionem specialem etiam in indiuiduo facere, secus autem sit in priuatis personis. Sed quod requiratur derogatio singularis, voluit idem Ias. in consil. 120. col. 1. in fi. & seq. lib. 4. Gozad. in consil. 9. col. 5. post mod. Dec. autem in consil. 10. col. pen. ver. secundo dicta prouisio. in consil. 165. in consil. 168. colum. 2. ad fin. & seq. & in consilio 373. in fi. tenet contrarium, dicens, quod in contrarium est magis communis opinio, & quod imò debeat formaliter & indiuiduo derogari. & aduertendum, quia Deci. allegat pro se Pau. de Cast. in con. 3. quoniam additione. columnæ 2. & in consilio 278. Passus iste dubitabilis videtur. libri 1. secundum nouissimā impressionem licet Dec. allegat sub alio numero. & tamen Paul. non dicit id ad quod allegatur, imò distinguit Pau. triplicem expressionem generalem, specialem & singularem seu indiuiduam, & concludit non sufficere generalem, sed specialem, & multò magis singularem aut indiuiduam, & ultra Deci. allego eundem Paul. idem distinguentem in consilio 206. In facto præfenti. in consilio 284. In facto præfenti ponam primò conclusionem. columnæ 1. libri primi, in consilio 125. Dubitatur primò. columnæ 2. in secundo dubio. & in consilio 408. Dubitatur an per dicta verba. libri secundi. Reperio etiam quod Deci. in consilio 475. col. 2. post med. versic. quartò respondetur, videtur sibi contrarius, nam ibi non erat derogatio singularis, imò nec specialis, & tamen videtur velle quod illa sufficiat, sequendo Bal. in consil. 280. quæstio mouetur. libr. 4. & quod nō requiratur derogatio singularis, aut indiuidua, sed sufficiat specialis, voluit Bar. in con. 21. vt dicit & asseruit Old. in con. 117. Bonæ memoriæ. & in con. 322. Attento themate. vbi Oldr. fortius voluit sufficere derogationem generalem, & quod sufficiat derogatio specialis, voluit Calc. in consil. 78. columna 4. post med. Alex. in consilio 7. colum. 2. lib. 4. in consil. 134. lib. 1. in consilio 187. colum. pe. & fi. lib. 5. in consilio 111. col. pe. ver. non obstat etiam dum dicebatur. et in consil. 155. col. 2. lib. 6. Soc. in consilio 47. columna 6. libr. 4. et in l. 1. col. 9. in prin. ver. hanc tamen regulam. ff. de vulg. Cor. in consil. 185. col. 2. post med. lib. 2. in con. 67. col. pe. lib. 3. et in consil. 136. col. 1. libri 4. in quibus locis attestatur hanc esse magis communem opi. hanc etiam quæstionem tangit Dec. in l. certum, col. 2. ff. si cer. pe. sed ibi noluit decidere, quia causa penderet de facto, & sibi commissæ esset iudicanda. Eandem opi. latē disputat Ioan. Sylua. in tertia parte tract. de beneficio. q. 14. & tandem amplectitur opi. quod requiratur singularis, aut indiuidua derogatio, licet non ita explicet, licet confusè satis & generaliter loquatur, allegando etiam Pau. de Ca. pro se in dictis duobus consiliis alleg. per Dec. qui non ita loquitur indistinctè aut simpliciter. & Ioan. de Sylua. refert & sequitur Neuizanus inter consilia Bruni Astensis in consilio 12. columna 30. ad fi. eandem opi. quod derogatio singularis sit necessaria tenet Calderi. in consilio 11. in titul. de priuileg. Fel. in c. accedentes, columna 3. de præscriptio. sed ibi Fel. allegat Paul. de Cast. in d. consilio, vbi Paul. non ita loquitur, vt proximè ostendimus. Reperio etiam in hac materia, quod Alex. fuit sibi contrarius, nam in consilio 216. columna 5. versic. octauò fortificantur. lib. 2. voluit, quod sufficiat derogatio generalis, licet dispositio præcedens habeat specialem clausulam derogatoriam. Rursus Deci. fuit sibi contrarius, nā in con. 341. col. 1. vbi videtur tenere, quod sufficiat illa derogatio cum clausula pro expressis habētes, & licet dicat in hoc esse opiniones, tamen in con. 367. col. pe. ad fi. & col. seq. ver. tertio allegata in contrarium, sequitur opi. Io. de Ana.



Ana. in cons. 56. vbi voluit, quod non requiratur singularis aut indiuidua derogatio. & quod non requiratur singularis aut indiuidua mentio seu derogatio, voluit Soc. in cons. 169. col. 5. ver. respondeo aliter. & in cons. 266. ad fi. lib. 2. ¶ Reperio ¶ etiam in hac materia Hipp. de Marfi. modernum audaciorem ceteris in pract. caus. crimina. §. quæritur, nu. 16. vsque in fin. §. vbi voluit, quod semper sufficiat derogatio generalis, licet præcedens dispositio habeat clausulam derogatoriam ad sequentia, & ibi refert & sequitur illud consil. Alex. 216. lib. 2. & subdit Hippo. dicta per eum esse lucri & honoris plena, & ita notanda quod nihil supra, & ab omnibus non sunt cognita, nec recitata, sed dico quod eius dicta sunt notabilia per contrarium, nam mouetur falso fundamento, quod vbi est clausula de plenitudine potestatis sine dubio derogatur dispositioni præcedenti, etiam habenti clausulam derogatoriam, ergo idem secundum eum licet non exprimat ista clausula, quia princeps censetur in dubio uti plenitudine potestatis, vbi alias actus non valeret pareat mihi reuerentia Hippo. quia non procedit iure eius præsuppositum, quod clausula de plenitudine potestatis derogat præcedenti dispositioni etiam habenti clausulam derogatoriam, contrarium enim in hoc tenet Abb. in c. nonnulli. de rescrip. post Ant. & Ioan. And. in c. 1. de excess. præla. libri sexti, refert & sequitur Soci. in consil. 120. col. 6. lib. 3. itaque si clausula de plenitudine potestatis expressa nihil operatur isto casu quantominus tacita. l. qui ad certum. ff. loca. ¶ Secundò respondetur ¶ ad istud argumentum Hippoly. nam talis clausula de plenitudine potestatis nihil operatur in his quæ sunt facti, de quibus princeps informatus non fuit, ideo si princeps rescribit contra sententiam cum clausula de plenitudine potestatis, non operatur rescriptum contra sententiam quæ transiisset in rem iudicatam. quādò princeps de hoc informatus non fuisset. Bal. in l. fi. C. senten. rescin. non pos. Panor. in c. pastoralis. §. præterea, de off. del. & in ca. ad aures, colum. fi. de rescrip. Soci. in d. consilio 120. col. 6. versic. respondetur etiam. lib. 3. Deci. in consil. 198. col. pen. ad fi. Brunus Astensis in consil. 87. col. 65. in prin. ob id dici nõ potest quod tacite princeps voluerit uti plenitudine potestatis ad derogandum priuilegio quod est facti, de quo verisimiliter notitiam non habet, cum etiam sic expresse vtatur ista plenitudine, illa tamen non operatur in his quæ sunt facti, & in quibus probabilis cadit ignorantia. Ex quibus puto hanc nouam Hippoly. considerationem à iure abhorrere. ¶ Quid tenendum in hac & tanta difficultate? Breuiter placet mihi opinio Paul. de Cast. & sequacium, quod non sufficiat generalis derogatio, nec etiam singularis aut indiuidua requiratur, sed sufficiat specialis, quæ conclusio probatur fundamēto efficacissimo. ¶ nam Doc. in hac materia conueniunt, quod non valet dispositio præcedens habens clausulam derogatoriam potentia ad futuras dispositiones, id est, quod nõ possit quis in præiudicium disponere, quia non pōt quis talē legē sibi imponere à qua recedere non liceat, sed valet dispositio præcedēs habens clausulam derogatoriā voluntatis ad sequētes dispositiones, id est, quod non intendit disponens esse derogatum suæ dispositioni, nisi adhibeatur tale quid & altera. Ita habetur per Bar. in l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. Bal. in cons. 226. libri primi, quod est repetitum in consil. 389. reperitur, libri 5. Paul. de Cast. in d. consil. 284. In facto præsentis. col. 2. circa med. lib. 1. Cor. in d. consil. 86. colum. 4. in consil. 84. lib. 3. & in consil. 161. colum. 1. lib. 4. itaque si Papa aut Princeps concederet priuilegium, ita quod illud reuocari aut ei derogari non posset, non valeret tale priuilegium, seu talis derogatio potentia, secus si declaret voluntatem suam esse, quod tali priuilegio derogatum non censeatur, nisi de verbo ad verbum fiat de eo mentio, & eius tenor in derogatione inferatur. Ex quibus apparet totam vim & difficultatem in eo consistere, an appareat de voluntate Principis aut Papæ, quod voluerit derogare priuilegio, si enim appareat de voluntate hoc sufficit, quia de potestate non est dubitandum, cum etiam si voluisset Papa aut Princeps talem potestatem sibi auferre, illud tamen non potuisset per supradicta, itaque si ex verbis appareat voluisse Principem derogare priuilegio, etiam habenti clausulam derogatoriam, istud sufficere debet, nec aliter requiritur quod singulariter aut indiuiduo derogatum sit præcedenti priuilegio habenti clausulam derogatoriam. & istud est ¶ quod voluit Bald. in d. con. 226. libr. 1. & in con. 280. quæstio mouetur. lib. 4. vbi voluit, quod dicatur specialiter de-

rogatum præcedenti priuilegio habenti clausulam derogatoriam, quando de mente constat quod voluerit Princeps derogare. idem voluit Soc. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, col. pen. ff. de leg. 1. vbi voluit, quod quando iudici constare potest, quod mens testatoris fuerit per secundum testamentum tollere primum, tunc secundum semper præualeat primo, & fuit dictum originale Ioan. And. in cap. 1. de consil. lib. 6. idem voluit Ioan. de Ana. in d. consil. 56. Idem voluit Alex. in d. consil. m. colum. 4. in fi. versic. plus voluit, li. 6. vbi licet procedat constitutio habens clausulam derogatoriam, tamen si contra eam rescribatur ex certa scientia Principis, de cuius mente apparet quod voluit ei derogare, sufficit rescribere ex certa scientia sine alia speciali derogatione, allegat Io. And. in c. nonnulli, de rescrip. Bald. in l. humanum. C. de legibus. & dicit Alex. quod ita seruat curia Romana. Idem voluit Pau. de Cast. in d. consilio 102. Videndum est primò de ipso clerico columnæ fi. lib. 2. Idem voluit Guido Papæ. q. 128. in fi. vbi voluit, quod sufficit certa scientia cum clausula non obstantibus generali. ¶ Videndum est igitur in casu isto, an fuerint expressa verba specialia, ex quibus dicatur constare de voluntate superioris, quod voluerit derogare priuilegio dicti monasterij Sancti Ruffi. & videretur dicendum, quod derogatio de qua in themate præsentis consultationis dicatur specialis, ex quo derogatur in specie priuilegiis concessis monasterio Sancti Ruffi, etiam si talia forent &c. non enim requiritur indiuidua derogatio aut singularis. quoad verba, sed satis est quod in specie fiat mentio de ipso monasterio aut priuilegiis ei concessis, sicut ¶ dicitur, quod mandatū ad vendendum aut transigendum debet esse speciale, & tamen dicitur speciale quādò alicui datur potestas vendendi aut transigendi, licet non exprimat res super qua venditio aut transactio fieri debeat, iuxta doct. Bar. in l. filiuf. fa. §. fi. ff. de donatio. Dec. in consilio 27. columnæ 51. & in consilio 36. colum. 6. versiculi 4. principaliter non obstat, sed ultra eum adduco Alex. in consilio 18. columnæ 2. circa med. lib. 7. ¶ Similiter mandatum ad petendum restitutionem in integrum dicitur speciale, quādò constituitur procurator ad petendum restitutionem in integrum, licet nõ exprimat actus & causa super quibus restitutio peti debeat. Bal. in l. illud. §. 1. ff. de minor. refert & sequitur Ias. in l. 1. col. 4. ver. tertio adde. ff. si quis in ius voca. non ierit. & ibidem Ias. refert eundem Bal. in cap. cum dilecta, ad fi. de rescrip. vbi quod specialia dicuntur verba quæ certum significant, licet multa contineant, generalia verò dicuntur, quæ prædicantur de pluribus differentibus specie, ideo obscuritatem pariunt in proposito nostro. ista verba derogatoria non videntur generalia, quia non possunt prædicari de pluribus priuilegiis differentibus specie, quia solū prædicantur de priuilegiis vnius & certi monasterij, licet ista priuilegia multa possint continere, & sic differre numero, non in specie. Rursus, ut dicatur derogatio specialis, non videtur necessarium exprimere in quibus actibus & causis competat priuilegium, sed satis videtur quod derogetur priuilegiis cōpetentibus ipsi monasterio, & quia ipsa priuilegia clausulā habēt derogatoriā, satisfactū illi videtur per illā clausulā etiā si talia forent, de quibus &c. ex quibus verbis satis videtur cogitatū de clausula derogatoria ipsorum priuilegiorum, & quod per ista verba de quibus in themate dicatur specialiter derogatum ipsis priuilegiis, voluit Fede. de Senis in consil. 46. Habitum. Alex. in d. consil. 7. col. 2. versic. & idem videtur esse de mente Bald. lib. 4. in con. 155. col. 3. vers. plus dicit. Ang. lib. 6. idem videtur velle Ias. in locis supra in principio consilij allegatis. & clare hoc vult Ias. in consil. 99. col. fi. lib. 1. in consil. 184. col. 3. in consil. 227. col. 12. lib. 2. in consil. 11. col. 4. libri 3. & in consil. 110. colum. 6. lib. 4. Soci. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, circa fin. ff. de leg. 1. & Gozadi. in consilio 5. co. pen. in prin. in consilio 6. colum. 7. post med. & in consilio 12. col. 62. circa fi. pro quo videtur tex. in c. vt officium. §. denique vt circa, de hæret. libr. 6. ¶ Sed tamen contrarium in hoc voluit Pau. de Cast. in d. consilio 3. in consilio 206. in consil. 273. col. pen. in consil. 284. col. 1. et latius columna 4. in quarta oppositione libr. 1. et in d. con. 408. libr. 2. in quibus consiliis voluit, quod mentio specialis dicitur fieri, quādò fit mentio non solum de priuilegio aut testamento, sed etiam de eius qualitate, id est, de clausula derogatoria, putā nõ obstante quidcunque priuilegio etiam habente clausulam derogatoriam, licet non sit necesse exprimere singulariter verba ipsius clausulæ derogatoriæ, et sic vult Pau. quod non sufficiant



ficiant illa verba non obstantibus privilegiis sub quacunque verborum conceptione conceptis, quia secundum eum maxime in d. consilio 206. col. 1. forma seu conceptio verborum potest esse diuersimoda, sed non quod habeat clausulam derogatoriam, de qua clausula derogatoria mentio fieri debet, licet non indiuiduo eam totam exprimendo, sed saltem specialiter, sed in casu nostro Legatus de Latere nullo modo, nec in genere, nec in specie fecit mentionem de clausula derogatoria privilegij monasterij S. Ruffi. quia specialiter non dixit, non obstantibus privilegiis, etiam habetibus, clausulam derogatoriam, & minus singulariter expressa sunt verba ipsius clausulae derogatorie, nec verba derogatoria ipsius legati necessario aut concludenter praesupponunt, quod privilegium praedictum haberet clausulam derogatoriam. Idem quod Pau. de Ca. in d. con. tenet Ias. sibi contrarius in con. 121. & in con. 165. col. 1. in fi. & col. seq. libri 4. ¶ Sed tamen in casu isto concludendum puto quod satis dicatur facta mentio specialis, etiam de clausula derogatoria in illis verbis, etiam si talia forent de quibus mentionem fieri oporteret de verbo ad verbum, ista enim verba necessario praesupponunt, quod privilegium habeat clausulam derogatoriam, ut ei derogari non possit nisi de verbo ad verbum fiat de eo mentio nec est necesse facere mentionem alicuius privilegij de verbo ad verbum nisi tale privilegium habeat clausulam derogatoriam, nec ob aliam causam, aut ob alium finem apponuntur ista verba in privilegio, quod de eo fiat mentio de verbo ad verbum, nisi quando in privilegio apponitur clausula derogatoria, & quod per talia verba satis videatur facta mentio specialis de clausula derogatoria, voluit Pau. de Ca. in d. consil. 125. ad finem secundum dubij. li. 2. & alij Doct. supra pro hac parte allegati. idem voluit Soc. inter consil. domini Alberti Bruni Astensis in consil. 10. co. 9. ad fi. ver. praeterea dicitur specialis. Cor. in consil. 67. col. 6. ver. sed posito lib. 3. Cur. lu. in consil. 1. col. pe. Crotus de Monteferrato in rep. l. omnes populi, col. 20. versic. iuxta hoc est dubium. ff. de iusti. & iure, ubi sequitur Bar. in l. fi. C. si contra ius vel vtil. pub. & ultra istos patres adduco Anto. de But. in con. 2. ad fi. quod est repetitum in con. 49. ¶ Accedit etiam ad confirmationem huius conclusionis illa clausula, quorum tenores haberi volumus pro expressis quae clausula vim habet specialis derogationis. Bal. in c. cum dilecta, col. fi. de rescrip. Bal. & Ang. in l. omnes, in prin. C. de praescrip. 30. an. An. in l. sed si quis. §. quae situm. col. fi. ff. si quis cautio sequitur Ias. in l. fi. C. si contra ius vel vtil. pub. ubi dicit hoc tenendum fixum cordi. & idem Ias. in locis supra alleg. in prin. huius consilij. & idem Ias. in l. praetor ait, in prin. col. 2. in fi. ver. quid autem de clausula. ff. de oper. no. nun. Crotus in repeti. d. l. omnes populi, col. 21. versic. quinta conclusio. ff. de iure. & ultra Mode. allego Anto. de But. in d. consil. 2. in fi. Gemi. in consil. 15. col. 2. post prin. & in consil. 120. colum. 2. circa med. Alex. in consil. 30. colum. 3. versic. & ita etiam colligitur ex verbis. li. 1. quae quidem clausula apponi non consuevit, nisi ut per eam derogetur clausulae derogatorie praecedenti, quia sine clausula derogatoria, usus talis clausulae pro expressis habetibus non videtur necessarius, ideo ex illis clausulis geminatis & ita amplis, satis videtur constare de voluntate superioris, quod voluerit derogare dictis privilegiis etiam habentibus clausulam derogatoriam cessante enim clausula derogatoria sufficiens erat derogatio generalis non obstantibus privilegiis quibuscunque, sed hic videtur triplex expressio specialis. Primo, dum in specie fit mentio de privilegiis concessis ipsi monasterio S. Ruffi. Secundo, dum dicitur etiam si talia forent, quod de eis mentionem speciale fieri oporteret. Tercio, dum voluit superior quod tenores ipsorum privilegiorum haberentur pro expressis, ac si de verbo ad verbum mentio facta esset. quae clausula ac si de verbo ad verbum &c. habet vim singularis expressionis. Alex. in consil. 30. col. 3. ante med. lib. 5. Ex qua expressione ita reiterata enixe videbitur apparere de intentione rescribentis. arg. l. Balista. ff. ad Trebellia, cum simili de potestate autem legati non est dubitandum inspecto tenore suae legationis, in qua datur potestas ita derogandi, & praemissa videntur procedere, licet rescriptum motu proprio non concedatur. est verum quod Ias. ista videtur intelligere, quando rescriptum conceditur motu proprio ita refert Ias. in d. §. quae situm. col. 2. Dec. etiam in locis supra alleg. hoc videtur habere pro indubitato, & rationem diuersitatis pulchre assignat Pau. de Ca. in consil. 357. Dicendum videtur probabiliter. col. 1. in fi. ver. item, ibi, in constitutionibus. lib. 1. Sed tamen Pau. ibi vult quod sufficiat spe-

cialis derogatio etiam quod rescriptum concedatur ad patris instantiam, & sic singularis aut indiuidua non requiratur, & praemissa fundamenta quibus probatur communis opinio procedere videntur, licet ad partis instantiam rescribatur aut prouisio fiat. Gratianopoli, 8. Augusti, 1541.

## S V M M A R I V M.

- 1 Renunciatio matris non praedicit filijs viuentibus ex eorum personis non ut haeredes matris.
- 2 Filius intrat locum matris quando agitur de hereditate auunculi aut matertera.
- 3 Filius filij aut fratris tantum intrat locum patris secus in pronepote.
- 4 Exclusio extenditur ad omnes descendentes exclusi.
- 5 Renunciatio matris non praedicit filijs viuentibus ex proprijs personis, licet concurrant cum patris vel auunculis ibi. nu. 4.
- 6 Factum de non succedendo fratribus non valet, quando fratres tali pacto non consenserunt, & requiritur consensus expressus.
- 7 Filij non intrant locum parentum, qui adhuc viuunt.
- 8 Reservatio ius de nouo non tribuit, sed competens tantum conseruat.
- 9 Superfluitas toleratur, id est, quod verbanihil operentur potiusquam excludatur filia a successione patris per nepotes transuersales.
- 10 Filia in quitatione reseruauit ius succedendi casu quo fratres morerentur sine liberis, an tale ius reseruatum transmittatur ad haeredes, & concluditur quod sic. nu. 12.
- 11 Hereditas non adita transmittitur ad haeredes quando ipsius hereditatis aditio dilata fuit in certum tempus per testatorem.
- 12 Filia exclusa per statutum quando masculus superest, si decedit relicto masculino & liberis, deinde decedit masculus sine masculis, an transmittat ius succedendi ad eius liberos.
- 13 Implemento cessionis non secuto, cessio resoluitur.
- 14 Implementi non secuti exceptio dicitur litis finita, & nunquam censetur exclusa per statutum quod nulla exceptio opponi possit.
- 15 Cessio fieri potest de iure competenti, siue de iure communi siue speciali, ideo ius impugnandi cessionem ex capite implementi non secuti alteri eedi potest. idem in beneficio restitutionis in integrum.
- 16 Absolutio a iuramento non videtur necessaria in eo qui vult impugnare contractum ex capite implementi non secuti.
- 17 Mors probatur ex fama quando non est de recenti, similiter probatur mors quando quis pro mortuo est habitus per coniunctos & consanguineos, qui vestes lugubres detulerunt, & probatur mos per testes consanguineos et amicos, et quid in eo qui fuit absens annis 20. an ex hoc praesumatur mortuus.

## CONSILIVM CXXVII.

Pro venerando domino Francisco Ciferisij & nobili Bona eius sorore ex loco Sallini in patria Tarëtasie, aut contra nob. Ioannem de Salino eius haeredes.

**I**N O subsidio ex corde postulato. In contractu matrimonij inter nobiles Ioanem Ciferisij filium quondam magnifici domini Urbani Ciferisij militis & praesidis consilij residetis & Antoniam de Sallino constituta fuit dos dictae Antoniae aut eius viro pro omnibus iuribus, actionibus, rationibus, deiectionibus, partibus, fratrechiis legitimis & successionibus, quae & quas eadem nobilis Antonia sponsa futura habet, haberetque potest nunc & in futurum in omnibus & singulis bonis, rebus & hereditate dictorum quondam nobilis Nicodii de Sallino eius quondam patris, & dictae domine Peroneae eius matris, ac nobilis Ioanis de Sallino eius fratris, exhibi fortè in futurum peruentura, quae legalis echeuta minime peti possit per mortem dictorum suorum nobilium parentum, nec non dictorum nobilium Petri, Urbani, Francisci, & Nicodii suorum fratrum, superius nominatorum, excepto quod per mortem ultimi dictorum suorum fratrum ab humanis siue liberis masculis decedentis. Deceperunt parentes dictae Antoniae, deinde, Nicodus & Franciscus fratres ipsius Antoniae sine liberis masculis. Postea decessit ipsa Antonia relicta venerando domino Francisco, Monacho & nobilibus Bona & Stephana suis liberis, successiue & ultimo loco decesserunt nobiles Petrus & Vrba.



Vrbanus de Sallino fratres dictæ Antonia sine liberis masculis, quorum bona detinentur per vnam filiam dicti Vrbanum ultimi defuncti. ¶ Quæritur primò ex premisis, an dicta legalis echeuta reseruata per dictam Antoniam modo præmissis vendicet sibi locum in personis liberorum eiusdè Antonia, Breuiter ¶ illa renunciatio facta per dictam Antoniam de bonis paternis, maternis & fraternis, solum videtur præiudicare ipsi Antonia aut eius filiis, quando vellèt succedere ex persona matris tanquā eius hæredes secus si filij Antonia vellèt succedere eorū auunculis ex eorum personis & iure eorum proprio, Baldus. in l. finali. colum. 4. C. de pactis. in l. pactum quod dotali. in 2. q. vbi etiam Alex. & Mod. C. de collatio. Paul. de Cast. & Aret. in l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. Alex. in consilio 75. col. fi. libri 1. Aret. in consilio 91. col. 2. versic. ex quibus. & in consil. 143. Visa cōsultatione. columnæ pe. Soc. in cōs. 183. col. 1. li. 2. & in cōs. 61. col. 1. ad fi. li. 1. Cor. in consil. 11. col. 13. lib. 3 & in cōs. 258. col. 2. lib. 4. ideò cum tēpore mortis Petri de Sallino Antonia eius soror esset mortua, ipsa succedere non poterat, sed successio ¶ ab intestato erat deuoluta ad Vrbanum fratrem & liberos ipsius Antonia tanquam intrantes: locum eorum matris præ mortuæ, cum ageretur de hæreditate auunculi, iuxta tex. in §. cum filius. Insti. de hæredi. quæ ab. inte. de fer. Authen. cessante. C. de legiti. hæred. quæ iura etiam locum habent in filiabus aut filiis sororum, vt intrent earum locum quando agitur de hæreditate auunculi, amitæ aut materteræ. Alex. in con. 44. col. fi. ver. nec obst. si quis diceret, lib. 5. Dec. in consil. 527. col. 1. & in consil. 553. addo vltra eos Abb. in con. 86. colum. 1. lib. 1. ¶ De gregorio ¶ autem Chappoti nepote dictæ Antonia, clarū est quòd ipse nō succedit in locū Stephanæ suæ matris, vt succedat simul cum filiis ipsius Antonia nā Georgius Chappoti respectu Petri de Sallino defuncti, erat pro nepos ex sorore Antonia, in quo pronepote non habent locum dicta iura, in §. cum filius. & Auth. cessante. imò solum filius filij aut fratris intrat locum sui patris aut matris. Authen. post fratres, la 2. C. de legitim. hæred. §. reliquum. & ibi Ang. in tertio nota. in Authen. de hæred. & falc. Bart. in consil. 13. Ex facto proposito. colum. 3. in fi. in 4. dubio. Pau. de Ca. in consil. 119. Hereditas prædicta. col. 1. libri 1. & in consilio 387. ad primū respondetur, quòd dicta domina Sophia, in primo dubio, lib. 2. Dec. in consil. 217. col. 2. circa med. las. in consilio 124. colum. 4. Curtius iunior præceptor meus in cōs. 58. col. 3. post med. versic. nam istud fundamentum. ¶ Ex quibus apparet, quòd liberi Antonia potuerunt & possunt succedere dicto Petro auunculo non obstante renunciatione matris, cum non veniant ex matris persona seu tanquam eius hæredes, sed dicet aliquis, filij Antonia intrant locū matris ergo sicut mater erat exclusa superstite Vrbanò, ita videtur exclusi filij ipsius Antonia qui in matris locū subrogantur. arg. l. eum qui iniuriarū, ff. si quis cautio. & si mater non fuisset admissa, quæ erat proximior, à fortiori censeretur debent exclusi eius filij tanquam remotiores. l. si viua matre. C. de bonis mater. & quia ¶ excluso aliquo, etiam omnes descendentes ab eo cēsentur exclusi. Ang. in §. reliquum, in Authen. de hæred. ab inte. venien. Dec. in l. illam, colum. 3. C. de collatio. ¶ Respondeo, quòd licet filij intrent in locum matris eo respectu, quia nō plus capiunt quàm habitura fuisset mater, sed stirpes succedunt non tamē succedunt ex persona matris, sed ex personis ipsorum filiorum, & tanquam vocati à lege simul cum patris vel auunculis, ideò mater facto suo tale legis beneficium auferre non potuit, ita in terminis respondet Bar in d. l. qui superstitis, colūna 2. ff. de acq. hære. sequitur Ale. in d. consil. 75. col. fi. lib. 1. illa enim cōclusio quòd renunciatio filia non præiudicat nepotibus venientibus ex propria persona, locum habet etiam si concurrant nepotes cū eorū patris vel auunculis, vt no. in d. locis. ¶ Scundò respondeo, quòd etiam si ipsa Antonia viueret, non excluderetur à successione bonorū Petri, quia illa renunciatio per eam facta, fuit limitata ad vitam parētū & fratrum sed per mortem vltimi sine liberis masculis cautū est, quòd successio salua esset seu peti posset, ideò mortuo Vrbanò vltimo loco sine liberis masculis, sicut posset ipsa Antonia petere successionem Petri pro eius rata, ita & multò magis videtur quòd illa peti possit per eius liberos qui nō renunciauerūt, & quia admitti possunt ad successionē, etiā vbi eorū mater excluditur per eius renūciationē. ¶ Tertiò ¶ respondere potest, quòd illud pactū filia de non succedēdo fratribus qui

erant absentes tempore illius pacti seu renūciationis nō valet, vt per Alex. in l. stipulatio. hoc modo concepta. colū. 6. ff. de verbor. obligat. & in consil. 155. colum. fin. lib. 7. Soci. in consil. 73. colum. 2. lib. 3. Dec. in l. pactum quod dotali, in sexta limitatione. C. de collat. Addo Ancha. in consil. 39. p. clariorū colum. 1. post med. ver. vltius etiam aduertendū imò requiritur quòd fratres expresse consentiant. Calca. in consil. 33. col. pe. post med. ideò quoad fratres qui non erant præsentēs & consentientes ipsi renūciationi, nō videtur valida renunciatio, nec firmatur iuramento tanquā p. eā iudicatur votū captādē mortis, vt habetur in d. locis, & si dicatur, imò fratres ipsius Antonia cōsenserūt illi renūciationi opera & organa nob. Peronetæ Duyno eorū tutoris. Respō. quòd de tali tutela nullo modo apparet, ideò perinde est ac si tutor non esset. L. argentarius. §. cum autē ff. de eden. l. in lege. ff. de contrahen. emp. l. duo sūt Titij. ff. de test. tut. l. quidam tabularum. ff. de furtis. c. 1. de presbyt. nondum bapt. ministr. Contrariam tamē opi. quòd in pacto de non succedendo non requiratur consensus eius de cuius hæreditate agitur, tenet Capel. Tolosa. q. 458. itē similiter cuius opi. sæpenuerò dicit se vidisse obseruari de facto Autr. ibi licet contra Capel. allegēt Bal. Sali. Ful. Domi. & Anch. idē quod Capella, tenet Imol. in con. 1. col. 3. in prin. & ibidem quòd sufficit consensus tutoris eius, de cuius hæreditate agitur. ¶ Secundò principaliter quæritur de successione aliorum fratrum premortuorum ipsi Antonia. Breuiter ipsa Antonia non potuit succedere, quia solum reseruauit ius succedendi post mortem vltimi morientis quo tempore non erat in rerum natura similiter ¶ filij Antonia. ea viuentē, non potuerunt succedere cum auunculis, text. in d. §. cum filius non habet locum viuentibus parentibus & in quorum locum voluit intrare filij. Auth. post fratres la 1. in ver. iā decesserint C. de legi. hære. vbi Salice. in prin. Dec. in consil. 1. colū. fi. in consil. 87. col. pe. & fi. & in con. 412. col. 2. Est verum quod in hæred. Petri inueniuntur bona fratrum suorum premortuorum pro rata, pro qua ipse Petrus aliis suis fratribus successerat, an autē Antonia transierit ad quos liberos successionē dictorū suorum fratrum premortuorum tangetur inferius. ¶ Tertiò quæritur, an liberi Antonia possint succedere dicto Vrbanò vltimo loco defuncto relicta vna filia. Puto breuiter concludendum quòd non. aut enim liberi Antonia volūt succedere Vrbanò eorum auunculo de iure comuni, & non possunt quia excluduntur per filiā ipsius Vrbanum, quia prima successio est descendentiū Auth. in successione. C. de sui & legiti. Aut volunt ¶ succedere virtute reseruatiōis factæ in d. contractu matri. & dico quòd illa reseruatio nihil iuris de nouo tribuit, sed ius competens tantum reseruatur, & si nullum ius competat, reseruatio nihil operatur. Old. in consil. 214. Factum tale est in instrumento. vbi si pater tēpore emācipationis reseruatur sibi vsum fructum in quærendis per filiū, talis reseruatio nihil operatur, cum vusufructus patri non competat in bonis filij emancipati, & pro hoc est tex. in l. si quis legauerit. vbi Mod. ff. de leg. 1. tradit Alexan. in consilio 28. col. 2. lib. 1. Veronēsis in consilio 25. colum. pe. ad fi. Soci. in consilio 287. colum. 2. libri 2. Deci. in consil. 516. col. 5. circa med. itaque cum per reseruatiōē ius de nouo non tribuantur neque ampliatur, dicendum non est, quòd per talem reseruatiōem nepotes transuersales excludant descendentes. ¶ Et si dicatur quid operabitur talis reseruatio. Respondeo, quòd sine reseruatiōe Antonia etiā superstes tempore mortis vltimi decedentis nihil potuisset petere, quia omnia bona fratrum premortuorum vnita fuissent cum patrimonio & bonis vltimo loco defuncti, in quibus filia successisset, sed stante reseruatiōe si ipsa Antonia esset superstes, fortē posset petere bona omniū fratrum ab intest. prædefunctorū pro eius rata, à quibus non fuit omnino exclusa, sed tamen dilata & prorogata eorū petitio in diem vltimi decedētis sine libe. masc. ¶ Secundò respondeo, quòd non est inconueniens, vt reseruatio nihil operetur vbi ius reseruandum non competit per supradicta. ¶ Tertiò respondeo, ¶ quòd potius tolerari debet vt reseruatio nihil operetur quā vt filia excludatur à successione patris per nepotes transuersales. arg. no. per gl. Bar. & Doct. in l. fi. §. incomputatione. C. de iure delib. Cor. in cōs. 275. col. 2. post med. lib. 3. & in con. 191. col. 3. hb. 4. Deci. in consil. 37. col. 3. ver. præterea etiam si statutum. ¶ dicet aliquis, ¶ tu vis quòd si Antonia fuisset superstes tempore mortis Vrbanum vltimò defuncti, potuisset petere bona omniū fratrum ab intestato defunctorū virtute reseruatiōis



seruationis prædictæ, & sic quod omnino non fuerit exclusio à successione fratrum, sed conditionaliter casu quo relinquerent liberos masculos, nunquid tale ius conditionale fuerit transmissum ad liberos ipsius Antonia, ita quod eueniente conditione reservationis petere possint bona avunculorum etiam viua matre defunctorum pro rata matrem spectantem videretur dicendum quod sic, quia talis conditionale debitum erat ex contractu & ex reservatione prædicta, sed ius conditionale competens ex contractu transmittitur ad hæredes. §. ex conditionali. Insti. de ver. obl. & quod videmus quod est in ultima voluntate hæreditas non addita transmittitur ad hæredes, quando additio dilata fuit in certum tempus à testatore. Old. in conf. 108. Titius veniens ad mortem col. 2. in fi. in 3. q. sed in casu nostro Antonia non fuit omnino exclusio, sed tantum petitio dilata fuit in tempus, quo ultimus fratrum decederet sine liberis masculis. ¶ Sed tamen quod dictum est de transmissione non videtur de iure procedere, quia cum hæreditas nunquam fuerit delata Antonia extantibus fratribus, non videtur transmitti potuisse, ut no. Bar. in l. fi. co. fi. ff. ad Tert. subdit tamen Bar. quod si nepotes velint venire ex eorum personis quod admittentur, & loquitur Bar. quasi in terminis nostris quod statutum excludit filiam donec masculis superest, & filia decedit relicta liberis ante masculum, & postea decedit masculus sine masculis ut hic & opi. Bar. quando persona de cuius successione agitur decessisset ab intestato, sequitur Ale. in l. si auus, colum. 3. vers. dicebat tamen Bar. C. de lib. præter. & aduerte, quia Bar. & Alex. isto casu loquuntur, quod nepotes admittantur ex eorum personis, licet tempore delatae successionis mater esset superstes, & eos præcederet, & hoc est, quia exclusio fuit limitata quandiu masculi superessent, ideo eis deficientibus intentio contrahendum fuit, quod Antonia aut eius descendentes admitterentur. ¶ Sed dicet aliquis, Bar. & Alex. ubi supra loquuntur, quando talis exclusio inducitur à statuto, hic autem quando à contrahentibus, inter quæ videtur esse differentia, quia in statuto illud potest facere, quod quis sit hæres ad tempus, & post tempus alius. id est, quod quandiu superest masculus ipse sit hæres, & eo deficiente filia, quod per contractum fieri, non potest, ut per ipsum Bar. in d. l. fi. col. 2. vers. non obstat lex Imperator. Respondeo, quod saltem hæredes ultimo defuncti censentur rogati per fideicom. restituere hæreditatem Antonia aut eius descendentes. ut illa reservatio valeat eo modo quo fieri poterit. l. quoties. ff. de ver. obl. & quoties. ff. de rebus dub. ¶ Amplius dico quod in casu isto, quod licet Bar. in d. l. fin. colum. fin. ff. ad Tertul. dicatur transmissionem non fieri, & supra hanc opi. tenere visus fuerim, tamen adhuc videtur procedere fundamentum meum, quia istud ius conditionale debetur in vim pacti, ideo videtur transmissibile per tex. in d. §. ex conditionali, & ita ex post reperi Soc. idem in terminis tenentem in cōf. 147. col. 5. circa med. vers. secundo quod cogitauerit, lib. 1. Ex quibus dissolutum apparet hoc tertium & difficilimum dubium. ¶ Hic tamen advertendum circa doct. Bar. in d. l. fi. ff. ad Tert. nam Bar. vult, quod cessante masculo non veniat nepos ex filia ex propria persona, nisi fuerit conceptus tempore mortis aui, ex iure autem transmissionis æquè venire non possit, quia hæreditas delata non transmittitur. l. ventre. ff. de acqui. hære. l. cum antiquis. C. de iure deliber. sequitur Ale. in d. l. si auus, & quod cessat transmissio isto casu, voluit Bal. in cōf. 132. Quamquam super puncto, col. 2. post. med. lib. 2. Contrarium quod imò fiat transmissio, latè disputat & tenet Bal. in cōf. 69. cum statutum civitatis Perusij. col. 2. in 2. dubio, li. 1. quod est repetitum in cōf. 426. li. 3. sequitur Ias. in cōf. 105. col. pe. lib. 4. Addo Bal. in cōf. 13. circa prædicta in fi. lib. 2. sed contra Bald. quod imò transmissio non fiat, latè disputat & tenet Cor. in cōf. 7. lib. 2. Sed idem Cor. in consilio 126. colum. 4. lib. 2. non ausus est passum decidere reputans dubium. Similiter non ausus est decidere idem Cor. in consilio 233. colum. pen. in fin. & seq. lib. 4. Soci. autem in consilio lib. 3. sequi videtur opi. Bart. in d. l. fi. ff. ad Tertul. nisi aliud appareat de mente statuti, quod deficientibus masculis voluerit vocare etiam nepotes ex filia, quia tunc venirent nepotes etiam non concepti vivente aui. & ibidem dicit Soc. apparere de mente statuti, quando statutum excludit temporaliter non solum filiam, sed etiam descendentes ex ea, nam tunc sicut excluduntur nepotes extantibus masculis, ita eis deficientibus videtur vocari. ¶ Quarto Quæritur, quia unus ex liberis dictæ Antonia & religiosus cessit iura sua præfato nobili Georgio Chappoti eius nepoti ex Stephana forore, an possit tali cef-

fioni contravenire. Breuiter si cessit iura quæ prætendebat in hæreditatibus viuentium sine eorum consensu, talis cessio etiam iura est nulla. l. fi. vbi latè Doct. C. de pact. si autem cessit sunt iura competentia in hæreditatibus iam defunctorum, talis cessio facta cum autoritate superioris mero iure valet sed, quæ proponitur eam factam mediante pensione viginti florenorum annualium, quos cessionarius minimè soluit, hoc capite implementi non secuti, cessio resolui potest, ut habetur per Doct. in l. si pecuniam. ff. de condi. ob cau. in l. pecuniam. C. eo. ti. Bal. in cōf. 219. Pepus Nicolutij. col. 2. li. 2. Cor. in cōf. 121. ad fi. lib. 1. & in cōf. 102. col. 4. post med. lib. 2. Dec. in l. 1. col. 5. in fi. C. de inst. & subst. ¶ Super qua resolutione non oportet, quod primò & ante omnia sequatur sententia contra ipsum cessionarium, sed si opponatur quod cessio facta, poterit excipere de implemento non secuto ex parte cessionarii per tex. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empti. per quem tex. dicit ibi Pau. de Ca. quod talis exceptio implementi non secuti, dicitur exceptio litis finitæ impediens litis ingressum, sequitur Ias. in §. actionum col. 18. nu. 139. Insti. de actio. imò stante statuto, quod nulla exceptio opponi possit nunquam censetur sublata exceptio implementi non secuti. Rō. in cōf. 244. col. 2. Cor. in cōf. 311. col. fi. in cōf. 317. col. 2. lib. 3. & in cōf. 245. col. 2. lib. 4. Dec. in c. ex parte, el. 2. col. 5. in decima fallētia, de offi. dele. itaque si cessionarius interueniat in causa pro iuribus cessis, opponi poterit de implemento non secuto, quæ exceptio multo magis opponi poterit contra filiam dicti vrbani, si velit opponere de iure tertij, id est, de cessione prædicta. ¶ An autem tale ius veniendi contra cessionem prædictam cedi possit per ipsum dominum Franciscum Ciriserij cedentem. non puto dubitandum quin cedi possit, nam talis facultas impugnandi talem cessionem ex causa implementi non secuti competit de iure communi. d. §. offerri. & habetur in locis supra allegatis, ergo videtur cessibilis. l. 1. §. fin. vbi Bar. & Doct. ff. de op. noui. nū. cum etiam restitutio in integrum quæ competit de iure speciali alteri cedi possit. l. quod si minor, in prin. ff. de mino. & l. si minorem. ff. de adm. tu. Bar. in d. l. 1. §. fi. ff. de ope. no. nū. Ias. in l. si constante, col. fi. ff. sol. ma. ¶ Nec isto casu quod necessaria videtur absolutio à iuramento, quia iuramentum habet in se tacitam conditionem, si cessionarius impleat pro parte sua, quæ deficiente deficit consensus iurantis, unde absolutio non est necessaria. Bal. in l. fi. C. de non pecu. Dec. in cōf. 350. ante fi. & in cōf. 351. etiam ante fi. & dicit Old. in cōf. 241. Factum tale est, pater familias. quod intelligitur iuramentum perseverante eadem causa, seu eodem statu, & re ob quam præstitum fuit, & secundum verisimilem intentionem disponentis, sed præstitum fuit iuramentum ob causam illius pensionis, ergo ea cessante, cessare debet iuramenti effectus. & magis in terminis adduco Cor. in cōf. 11. col. 7. vers. in casu autem nostro lib. 3. vbi, quod absolutio non est necessaria, quando quis vult contravenire iuramento ratione falsæ causæ aut causæ non secutæ. ¶ Quinto, quæritur quod de morte nob. Francisci de Sallino. an sufficienter probari possit ex communi voce & fama. Breuiter dicendum videtur, quod sic. cum talis mors non sit recēs, sed triginta ann. Bal. in cōf. 398. per solam famam. li. 2. Bar. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemadmo. testa. aper. Ias. in l. cum ea, col. fi. C. de trans. Alex. in cōf. 25. col. 2. & in cōf. 17. colum. 1. lib. 4. Cor. in consilio 204. columna 2. in fin. versic. item probatur vita. libri tertij. vbi etiam ponderat ad probationem mortis, quando quis fuit habitus pro mortuo per coniunctos & consanguineos, qui detulerunt vestes lugubres. idem & latius ac pulchrius ponderat Alex. in consilio. 27. columna 2. libri. 7. & facit, quia probatur mors per testes consanguineos & amicos Ioann. Andr. in addi. Spec. in titu. de confess. §. postremo. versic. certum alias, & versic. sequi refert & sequitur Veronensis in cōf. 50. col. 3. imò Bal. in cōf. 90. lib. 2. voluit, quod filius absens per 20. annos mortuus præsumatur. Gratianopoli, 11. Augusti. 1541. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M:

1. Confiscatio bonorum alicuius subditi vasallo principis siue bonorum existentium in territorio alicuius vasalli, an pertineat ad principem aut ad vasallum.
2. De territorio principis dicitur locus principi subditus.
3. Dominus castri percipere debet omnem utilitatem provenientem ex iurisdictione ipsius castri.
4. Regalia cui concessa sunt iura etiam fiscalia habet. De regalibus dicuntur bona provenientia occasione delicti, ibidem nu. 4.



- 5 Bona confiscata pertinent ad dominum castri in cuius territorio sunt, licet confiscatio præcesserit concessionem castri, dummodo executio facta adhuc non sit.
- 6 Bona confiscata quæ mouentur de directo dominio alterius, reuertuntur ad dominum directum, ideò bona clerici condemnati per episcopum applicantur domino temporali de cuius dominio mouentur.
- 7 Bona confiscata ob crimen læsæ maiestatis humanæ principaliter, quia immediatè offensa sit maiestas principis, pertinent ad ipsum principem, non ad vasallum in cuius sunt territorio.

CONSILIVM CXXVIII.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur quòd bona Ioannis quondam Rostagni de Romanis fuerunt publicata per arrestu curiæ Delphinalis. Rursus quod dictus Rostagni habebat bona in territorio & mandamento Pisanzoni, quæritur ad quem pertineant, an ad fiscum Principis, ad dominorum dicti loci Pisanzoni. ¶ Super puncto præmissis consilium Spec. & præstantissimus dominus Carolus Vellen aduocatus celeberrimus in oppido de Romanis tenendo pertinere bona ad dominos ipsius loci Pisanzoni per regulam iuris, quòd ubi bona confiscata sunt in diuersis territoriis, pertinent ad dominos territoriorum respectiue, licet confiscatio alibi facta sit. arg. l. quicquid. §. vniuersi. ver. quod si fecerint, ibi in cuius territorio est. C. de hæreti. l. fi. C. de bonis vacan. lib. 10. l. tutores. §. hæres. & ibi Bar. ff. de admi. tut. Bar. & Doct. in l. cunctos populos. col. pen. C. de sum. Tri. & fide catho. latè Alex. in consil. 31. lib. 1. quicquid aliter dicat Paul. de Ca. in consil. 319. Primò quæsitum col. 1. lib. 1. secundum impressionem nouissimam. ¶ Sed ista opinio dubitabilis visa est prima facie, quia responderent forte principis patroni & aduocati, quòd locus & mandamentum Pisanzoni situm sit infra principis territorium, ex eo enim quòd vnus locus subditus est alicui Principi dicitur esse de eius territorio, ideò ciuitas Pisanum dicitur de territorio Floretiæ cui subiicitur. Cor. in consil. 151. col. 1. lib. 3. ob id etiam dicimus quòd iurisdictio Cæsaris & Pontificis non restringitur ad limites alicuius territorij. Soc. in consil. 237. col. fi. lib. 2. refert & sequitur Alexandrinus in consil. 77. col. 1. ad fi. ¶ Sed præmissis non obstantibus placet mihi sententia domini consulentis, quòd bona sita in territorio Pisanzoni pertineant ad dominos ipsius loci. ¶ Nò proponitur, quòd ipsi domini Pisanzoni sunt vasalli regiæ maiestatis inuestiti de ipso loco cum omnibus iuribus etià regalibus, habentes vtile dominium ipsius loci, ideò omnis utilitas proueniens in ipso loco aut eius territorio ad ipsos dominos pertinere debet. Bal. in l. fi. col. 2. ff. de consti. prin. vbi quòd Princeps donat alicui iurisditionem castri, videtur donare omnem iurisditionem, ideò omnes redditus causarum ciuiliu & criminaliu ad eum pertinent refert & sequitur Ias. in l. Imperium. col. 5. ver. ex hoc ultra alios. ff. de iur. om. iud. Sed ultra Ias. adduco Pau. de Cast. in consil. 353. còmodum lib. 1. vbi latissimè & pulcherrimè ostendit, quòd omnis commoditas redditus vel prouetus castri vel territorij pertinere debet ad ipsum feudatariu ratione vtilis dominij, & sicut ista pertinerent ad usufructuariu, multò fortius ad feudatariu, cum usufructuarius dominium vtile non habeat sicut feudatarius, quòd omnia iura quæ erant penes concedentem in dicto castro cum suis dependentibus & accessorij, pertineant ad ipsum feudatariu. ¶ Verum est igitur quòd dicunt patroni fisci talè confiscationem ad Principem pertinere regulariter, sed dico quòd Princeps potuit de ea disponere, vt disposuit concedendo castrum Pisanzoni aliis personis, cum omnibus suis iuribus & accessorij, cuius concessio virtute ipsa confiscatio pertinere debet ad feudatarios, quòd bona sita in territorio dicti castri. Faciunt etià quæ scribit idè Pau. in consil. 63. quod dicti redditus. li. 1. quæ Pau. consilia rogo videantur, quia optimè concludunt pro parte dominorum Pisanzoni. Faciunt etiam quæ scribit Alex. in d. consil. 31. col. 2. li. 1. vbi quòd is conceditur regalia, habet iura fiscalia in proposito nostro bona de quibus agitur confiscata pertinere debet ad dominos Pisanzoni habentes iura regalia & fiscalia in castro Pisanzoni, & toto eius territorio. Nec dubium quòd bona proueniens occasione delicti dicuntur esse de regalibus. Ab. in consil. 6. col. 3. ver. idem in bonis proueniens, li. 2. sint igitur talia bona apud eos quib. Princeps regalia concessit. eandè opinionem, quòd talia bona confiscata pertinere debeant ad vasallum habentem iura fiscalia, non ad superiorem, tenet decisio

Neapolitana decisione 282. in secundo dubio. Guido Papius q. 76. Si in terra. ¶ Secundò principaliter, dico, quòd si castrum Pisanzoni concessum fuisset istis dominis post confiscationem dictorum bonorum, & ante eius executionem, adhuc ista bona confiscata pertinerent ad ipsos dominos feudatarios, ita pulchrè & fundamentaliter per plura decidit Bal. in consil. 306. Distinguendum. & in consil. 619. Dominus noster Papa. libri 4. cuius rationes superfluum duxi hic referre, & aduertendum, quia loquitur Bal. licet condemnatio & confiscatio facti fuerit per iudicem alterius territorij, & vult bona existentia in territorio castri in feudatariu pertinere ad ipsum feudatariu seu dominum castri. ¶ Tertiò principaliter & ex alio, dico, ista bona pertinere ad dominos Pisanzoni, quia narratur in facto quod ista bona mouentur de directo dominio ipsorum dominorum Pisanzoni, ideò facta confiscatione vtile dominium consolidatum fuit cum directo, & ad ipsum dominium directu reuersum est, ita Oldr. in consil. 17. Thema tale est, quidam clericus. col. 3. versic. nec obstat. quòd eadem ratione, vbi quòd bona clerici condemnati per episcopum applicantur domino temporali, de cuius dominio mouetur, aliàs enim absurdum sequeretur, quòd dominus directus poenam patiatur ex delicto emphyteutæ, quam poenam pateretur si bona emphyteutica Principi applicarentur, qui ipse ea ab inferiore recognosceret, nec ab eo investiri pateretur. & tradit Aufre. in rep. Clem. de offi. ord. in quarta regula. in secunda fallè. Bellamera in consil. 23. quidam Bastardus. Boer. q. 264. col. 5. parte secunda. ¶ Nec obstat. quæ in contrarium adducuntur per dominos fisci aduocatos, quod ista bona publicata fuerunt ob crimè læsæ maiestatis humanæ, quia posito ita sit, ob id non sequitur quin Princeps omnem utilitatem aliàs ad eum Perueturam trāstulerit in dominos Pisanzoni per supradicta. ¶ Secundò respondeo, quòd maiestati humanæ maior prærogatiua tribui non debet quàm maiestati diuinæ, imò ne tanta quidem, sed ubi confiscantur bona pro crimine læsæ maiestatis diuinæ, domini feudatarij nò fraudantur eorum iure pro bonis existentibus in eorum territorio. c. cū secundum. in princ. de hæreti. li. 6. ¶ Tertiò respondeo, quòd ista opinio aduocatorum fisci nullo modo procedere potest in bonis quæ non sunt allodialia, sed mouetur de dominio dominorum Pisanzoni per supradicta. ¶ Quarto & amplius dico, quòd licet ista bona essent allodialia, nec mouetur de dominio dominorum Pisanzoni, tamen ex quo principaliter fuerunt confiscata ob crimè hæresis, licet etiam in consequentiā ob contempnū maiestatis principis, vasallis applicari debent in quorū sunt territorio non ipsi Principi. And. de iher. in c. quicquid. in ver. hæreditatem. de pace tenen. & ibi Præpo. in princ. titu. col. 3. refert & sequitur Brunus Astenfis in consil. 31. col. 3. & 4. in secundo dubio, vbi tamen præmissa omnia non adducit, sed satis ausus est pedes firmare in hac materia. ¶ Quintò dico, quòd Docto. dicentes bona confiscata pertinere ad feudatarios in quorum sunt territorio, necessariò debent intelligi quando fit confiscatio ob crimè læsæ maiestatis diuinæ aut humanæ, cū aliàs confiscatio nò permittatur. Auth. bona damnatorum. C. de bonis proscriptio. quod fundamentum tetigit Brunus in d. consilio 31. columnæ 4. ¶ Sextò dico & respondeo, quòd opinio contraria posset procedere in crimine læsæ maiestatis contra ipsum Principem, vt scilicet dominus habeat suæ iniuriæ vltionem. c. i. §. denique. quæ fuer. pri. cau. benefi. amitten. secus in crimine hæresis, quod immediatè & principaliter committitur contra Deū, nò contra Principem humanum, quia tunc cessat ratio vltionis suæ iniuriæ, quod probari videtur, imò expresse probatur. in d. c. cum secundum. & istud si benè consideretur, voluit Bellamera in consilio 15. col. 5. versic. quartò quæritur. nam ibi Bellamera postquam recitauerat quinque opiniones super hac difficultate, determinat, quod ubi agitur de alio crimine nò commissio in personam principis, aut magistratus, seu collateralis, seu officarij ipsius, si bona publicantur, illa reuertuntur ad dominum immediatum. sed istud crimen hæresis nò est commissum contra personam Principis, nec eius officariorum, ergo &c. quinimò etià, quādo persona Principis immediatè offēditur, adhuc videtur dubium, vt patet ex his quæ scribit Guido Papius. q. 341. supra. ¶ Nò obstant adducta supra in contrarium, quòd ista bona non videntur existere extra territorium Principis cuius iurisdictio non limitatur in toto suo regno, quia fateor respectu superioritatis, & directi dominarij, sed non respectu vtilis dominij pertinentis



tis ad dominos Phisanzoni, quod utile dominium prauale-  
lere debet in casu nostro per supradicta. & aduertendum,  
quod in hac difficultate duo essent principaliter videnda.  
Primum, an in confiscatione bonorum veniat feudum aut em-  
phyteusis. Secundum, si veniat, cui deceat applicari. Circa  
primum. Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus, colum. 13.  
ff. de dam. infect. concludit post Rom. & Imo. quod venit  
quando est transitorium feudum ad haeredes extraneos, ta-  
men non manebit apud fiscum, nisi in vita vasallum, qui deli-  
quit, eo autem mortuo redibit ad agnatos, quibus vasallus  
delinquens praedudicare non potuit, quando feudum est anti-  
quum, nisi vasallus deliquisset contra dominum directi,  
quia tunc publicatis bonis vasalli feudum applicatur do-  
mino directo, vi habeat dominus suae iniuriae ultionem. c.  
1. §. denique. quae fue. pri. cau. bene. am. quo casu non puto ex-  
pectadam mortem vasalli ut feudum domino applicetur.  
¶ Sed hic aduerte, quia videtur repugnantia in dictis Ale-  
xand. si enim feudum sit transitorium ad haeredes extra-  
neos, illud antiquum proprie dici non potest, sed haeredi-  
tarium & qua ratione in haeredes extraneos perpetuo  
transferri potest. eadem & in fiscum, ideo non videtur con-  
siderabile praedudicium agnatorum, videtur igitur quod  
transeat in fiscum cum sua tamen causa, ut teneatur ad ea  
domino directo ad quae teneretur alius haeres extraneus,  
vel teneantur fiscus feudum remittere alicui priuato qui  
iura vasalli, praestet, vel quod vendatur feudum & domino  
praestetur aestimatio iuris sui directi, & fisco valor domini  
vtilis secundum opi. Spec. in tit. de fca. §. quoniam. vers. 40.  
Bellamera deci. 725. ante fi. ¶ Si vero feudum non sit transi-  
torium ad haeredes extraneos, non veniat in confiscatione  
bonorum, sed illud remaneat vasallo si post sententiam cri-  
minalem, & bona publicata honeste stare possit in curia do-  
mini. si vero honeste stare non possit, nec officia, & iura va-  
salli implere, & tunc si delictum vasalli respicit personam do-  
mini directi, ad eum feudum pertinet. d. §. denique qui tamē  
text. patitur aliquas limitationes, ut per Abb. conf. 3. in sex-  
ta q. li. 2. Deci. in conf. 352. col. pen. Gozadi. in con. 84. col.  
pan. post me. Deci. confil. 444. col. pen. iu. si. quod est repe-  
titum in con. 606. ¶ Circa secundum cui feudum applicari  
debeat, dic, quod si non venit in publicatione, tamen va-  
sallus delinquens illud restituere non potest, illud applica-  
tur domino directo quando offensa eum respicit, vel agna-  
tis aut filiis secundum praemissa, si vero venit in publica-  
tione quia sit transitorium ad haeredes extraneos, si offensa  
non respicit dominum fisco applicatur secundum praemis-  
sa, sed istud intelligitur nisi dominus directus habeat iura  
fiscalia vel regalia, quia ad eum tunc videtur pertinere, &  
ita procedant dicta in hoc conf. & aduerte dum Alex. in d.  
§. si de vectigalibus, voluit, quod ubi feudum transit ad  
haeredes extraneos, fiscus possit illud retinere in vita vasal-  
li, quia imò videtur quod fiscus debeat restituere viuente  
vasallo quando feudum est antiquum nec transitorium ad  
extraneos, ut per Bellameram decisio. 725. col. 3. versic. tertia  
opi. ubi vero est transitorium ad extraneos, fiscus perpetuo  
videtur capax secundum praemissa, & ita de iure respondeo  
saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 8. Augusti, 1541. Aymo  
Grauetta de Sauiliano.

## SUMMARIVM.

- 1 Socius non censetur habere mandatum à socio, nisi in his quae societati  
expediunt.
- 2 Solutio in dubio praesumitur facta de pecuniis propriis soluentis, nisi  
aliud ex coniecturis suadeatur.
- 3 Administrator non valde diues, praesumitur soluisse de pecuniis eius,  
cuius bona administrat.
- 4 L. 2. C. pro socio. an procedat in extraneo acquirente pro alio, & con-  
cluditur quod sic, contra Roma.
- 5 Administrator, creditor illius cuius bona administrat, praesumitur quod  
sibi satisfecerit.
- 6 Praesumptio colligitur ex qualitate personae, ideo persona diligens pra-  
sumitur fecisse quae ad diligentis officium pertinent.
- 7 Melius est non soluere quam solutum repetere.
- 8 Solutio praesumitur facta de pecuniis communibus, quando ita facile  
fieri poterat.
- 9 Debitum an praesumatur solutum quando creditor creditori soluit, &  
de intellectu l. si cum dos ff. rerum amo.
- 10 Culpa imputatur voluntarie se obliganti pro alio.
- 11 Claustrine actum arguit praesumptionem contra facientem.
- 12 Socius non tenetur ex obligatione socii, quae non cedat ad utilitatem so-  
cietatis

- 13 Praesumptio quando est contra aliquem fortiores in eo requiruntur pro-  
bationes, quae debent esse apertissima, & requiruntur tres testes ido-  
nei, aut duo saltem excellentes.

## CONSILIVM CXXIX.



- IVINO subsidio ex corde postulato. Propo-  
nitur in facto, quod magister Claudius Ferrandi  
& Claudius Alieri confirmarij seu conductores  
graphariatus S. Marcellini anno 1523. & die  
24. mensis Octobris. obligauerunt se erga magnificum d.  
Riuallium iuriconsultum & consiliarium Delphinalem in  
summa septuagintaque librarum Turonensium respon-  
sorio nomine domini Thesaurij Delphinalis, ad cuius onus  
pertinet stipendia soluere ipsis dominis consiliariis. De-  
inde proponitur, quod tam dictus Claudius Ferrandi, quā  
Ioānes eius filius soluerunt dictam summam memorato  
domino Riuallio. Modò dictus magister Ioannes Ferrandi  
tanquam haeres sui patris repetit à magistro Iacobo Pay-  
ni tanquam socio in dicta conductione graphariatus ter-  
tiam partem dictae summae coram magnifica & suprema  
curia Delphinali. Quæritur an dictus Payni teneatur ad  
petita? ¶ Breuiter non arguendo ad partes puto conclu-  
dendum, quod non. primò aut repetuntur istae expensae  
actione pro socio, aut actione negociorum gestorū, si actio-  
ne pro socio tāquā illi duo socij cēseantur habuisse mā-  
datum mutuum interdico se, quod illud intelligitur in his  
quae expediūt societati, iuxta gl. in l. nemo ex sociis. ff. pro  
socio. no. Coder. in l. de pupillo. §. si plurium. ff. de ope. no.  
nunc. Roma in confil. 3. 8. Ut clarior, column. 1. sed dico,  
quod illa obligatio non fuit expediens societati, ut infra ostē-  
dā, aut repetitur actione negociorum gestorū, & similiter requi-  
runtur quod negociū fuerit utiliter gestum saltem ab initio. l.  
sed an ultro. §. 1. ff. de nego. gestis. Quod autē istud nego-  
ciū obligationis utiliter gestū non fuerit, probatur, quia ut  
probetur utilitas necesse est ostendere, quod per eam obli-  
gationē & solutionē secutā, ipse Payni reus fuerit libera-  
tus pro illa tertia parte erga Thesaurarium Delphinalem,  
pro sua rata illius summae promissae, quae liberatio non pro-  
batur aliquo modo. Nec obst. quod dominus Riuallus tra-  
diderit Apochā quitationis, scriptā manu Thesaurarij illi?  
summe quia dicta Apocha, durante societate nunquā fuit  
tradita dicti Payni, nec de ea notitiā habuit, ideo non potuit  
idem Payni de tempore solutionis pensionis facere fidem  
de ipsa Apocha, & ostendere ipsi domino Thesaurario,  
cui solutiones fieri debebant, quod soluisset eam sum-  
mā praefatō domino Riuallio, aut quod pro ea esset ei obliga-  
tus & delegatus. nec probatur ex aduerso, quod dominus  
Thesaurarius, de ea summa rationem habuerit in utilita-  
tem totius societatis, nec sequitur, dominus Thesaurarius  
dedit illā quitantiā domino Riuallio, ergo summa contē-  
ta in ipsa quitantiā intrauit ipsi Payni, maxime, quia idē  
Payni de ea quitantiā notitiā non habebat, cui tradita  
non fuerat, nec de eo negotio admonitus. ¶ Secundò, po-  
sito & non concesso, quod per eam obligationem & solutio-  
nem secutam, negocium ipsius Payni utiliter gestum fue-  
rit, adhuc cessare debet repetitio, quia pecunia soluta do-  
mino Riuallio, praesumitur soluta de pecuniis communi-  
bus, licet enim in dubio praesumatur quis soluere de pe-  
cuniis propriis. l. & magis. ff. de solutio. l. 2. vbi Bartol. & Bal.  
C. pro socio, & idē Bal. in l. pe. C. si quis alteri vel sibi. Bartol.  
in l. si patruus. C. commu. vtr. iud. istud tamen non procedit,  
stantibus aliis praesumptionibus in contrarium. Bartol. &  
Doct. in l. cum oportet, in princip. C. de bonis quae libr.  
Alexan. in confil. 82. colum. fin. versic. & regulariter licet. li.  
2. sed in casu nostro dico, coniecturas & praesumptiones  
esse, ex quibus praesumi debeat factam esse solutionem de  
pecuniis communibus. ¶ Primò, quia ipse Ferrandi  
pro parte sua gerebat & administrabat negocia societatis,  
pecunias à debitoribus exigebat, & exactas in arca com-  
muni seruabat, ob id verisimile est, quod soluerit de pecu-  
niis communibus potius quam de propriis. Corn. in con-  
filio 103. col. 2. versic. si autem non apparet. li. 1. & in confil. 98.  
col. 4. ver. aut neutro casu. lib. 4. vbi quando quis admini-  
strat negocia aliena & non est adeo diues quod praesuma-  
tur habere pecuniam, praesumitur eam soluisse de bonis  
eius, cuius negocia administrat, sed apparet, quod Ferran-  
di non erat valde diues, & quod prole onustus erat, ob id,  
cum habere posset pecunias communes, non est verisimile,  
quod soluere voluerit debitū societatis de pecuniis propriis  
Imò



Imò Roma. in conf. 426. Negociorum colum. 2. simpliciter voluit, quòd administrator præsumitur acquisiuisse, aut fecisse de pecuniis illius, cuius bona administrat per l. Nescimus. vbi Bar. ff. de neg. gest. & per l. fin. vbi gloss. in vers. officio. C. de dōtis promiss. idem voluit Dec. in consilio 66. colum. pen. post med. vers. non obstat secundum eum. sed tamen contra Roma. adduco Ancha. in consi. 31. quia quæstio. col. 2. vbi quòd etiam administrator præsumitur negotiari, quærere & lucrari cum pecunia propria nō communi, vel eius cuius bona administrat, per l. si vtri, in fi. ff. de priu. cred. l. si defunctus. C. arbit. tute. Idē tenetur Corn. in cōf. 167. col. 2. lib. 1. In hac difficultate putò distinguendum, quòd aut administrator facit actum nomine illius, cuius bona administrat, & tunc præsumatur etiam expendisse de pecuniis illius quas habebat, quia non est verisimile, quòd voluerit expendere de proprio pro alio. aut actum gerit nomine proprio, & tunc præsumitur acquisiuisse de proprio, quia alias argueretur delictum in eo, & hoc, nisi ex coniecturis posset apparere, quòd acquisierit de pecuniis alienis. ¶ Secundo regula d. l. 2. C. pro socio, procedit in cōiuncta persona solvente pro alia, extraneus autem acquirens aut solvens pro extraneo, præsumitur soluere de pecuniis ipsius extranei, nisi aliud probetur. l. si. C. de pign. quem text. ad hoc citat Roma in consi. 3. colum. 2. idē cum nulla probetur coniunctio inter istos Payni & Ferrandi, non est præsumendū, quòd Ferrandi adeò ipsum Payni diligere, vt pro eo de pecuniis propriis soluere voluerit. maximè, cum de pecuniis communibus facilè solui posset. Putò tamen, quòd Roma. non benè aduerterit ad intellectum d. l. si. quia loquitur in alio casu diuerso habēte rationem diuersam, an acquisitio præsumatur facta per debitorem de pecunia creditoris mutuantis debitori acquirenti, aut de pecunia eius, pro quo acquiritur, & sic ibi præsupponitur clarè, quòd acquirens non soluisset de pecuniis propriis, quia ipse hoc non dicebat, sed erat dubiū inter duos tertios, & si in casu d. l. si. fuisset contentio inter solventem, & cum pro quo solutum erat, quia solvens cōtenderet se soluisse de pecuniis propriis. text. ille non negat, quin præsumeretur ita solutum, sed vt dixi, hoc ibi nō allegabatur. & profectò si opinio Roman. vera esset, mille Doctor. decisiones corruerēt, quæ indistinctè loquuntur, siue in coniunctis siue in extraneis. ¶ Tertiò, pro ista parte efficacissimè vrget, quòd scribit decisio Neapolitana decisio. 13. columna septima. vbi quando administrator est creditor illius, cuius bona administrat, præsumitur suum exigi fecisse, aut sibi satisfecisse. eodem modo iste Ferrandi creditor Payni ex illo. obligatorio, quatenus erat rata ipsius Payni, præsumitur, quòd sibi satisfecerit de pecuniis communibus, maximè cum nunquam interpellatus fuerit ipse Payni, nec in causa euocatus, imò nec in obligatorio, per ea, quæ inferius dicemus. ¶ Quartò præsumptio sumitur ex qualitate personæ, idē persona diligens præsumitur fecisse, quæ pertinent ad officium diligentis. gl. & Bald. in l. si prædici. C. de dona. ante nupt. decisio Neapolit. d. decisione. 13. colum. 14. ad fin. Sed iste Ferrandi erat persona diligens, maximè circa custodiam rei familiaris & ampliationem patrimonij, idē verisimile non est, quòd debitum alienum dissoluere voluerit de pecuniis propriis, cum posset de communibus. & vbi non posuisset à seipso, poterat à consociis petere, vt de communi solutio fieret, dicere enim quòd voluerit soluere de pecunia propria animo repetendi ab aliis cōsociis istud est ridiculum, nec vilo modo verisimile, cū melius sit non soluere, aut soluere quidem, sed de communi, quam solutum de proprio repetere. l. i. ff. de compensa. l. si stipulatus. ff. de fideiuf. l. si debitor. ff. de liber. lega. glo. in l. i. §. penult. in vers. patronus. ff. quar. rer. actio non datur. ¶ Quintò proponitur, quòd iste Ferrandi facilè poterat soluere de pecuniis communibus, quas exigebat, idē in dubio præsumendum est, quòd de ipsis communib. pecuniis soluerit. Corn. in consi. 267. col. pen. vers. quantum verò ad pecuniam. lib. 1. & licet loquatur ibi, quando solvens non erat diues nec indutritiosus, tamen illud in consideratione haberi debet, quia tunc necessariò dicendum est, non præsumptiuè, quòd de alieno soluerit, & res esset sine dubio. ¶ Sextò isti tres socij venerunt ad diuisionē societatis, in qua diuisione dicti Ferrandi & Alleri facti sunt debitores ipsius Payni, egregiæ quantitatē pecuniarum. Profectò si Payni fuisset debitor dicti Ferrandi, & soluisset idem Ferrandi debitū societatis de pecuniis propriis, verisimile est, q̄ de tali solutione

mētio habita esset in ipsa diuisione, & quòd ea summa soluta fuisset compensata, maximè quia recens erat solutio, & summa septuaginta quinque librarum non erat modica respectu ipsarum partium: concurrat etiā, quòd ante diuisionem, ipsi Ferrandi & Alleri se obligauerunt, pro dicta summa tacito omnino nomine ipsius Payni, imò quando creditor, id est, dominus Riuallius vexabat iudicialiter ipsum Ferrandi faciēdo eū pignori in executionē literarū præcisarū, dictus Ferrandi nihil vnquā dixit aduersus ipsum Payni, nec eum euocauit in causa pro indēnitātē præstāda Ex quibus omnibus simul iunctis iudicatis animus facile inclinari pōt, vt credat quòd habuisset dictus Ferrandi de pecuniis cōmunibus pro illo debito. arg. l. Procula. ff. de proba. & eorum quæ scribit Deci. in consi. 267. col. 1. in fi. vers. & cum habere scientiam. & col. seq. ¶ Faciūt etiā nō. per Bart. & Mod. in l. si quidem. C. de trasac. vbi licet ex eo solum quòd quis alteri soluit, non præsumatur soluentem non esse creditorem eius cui soluit, secus tamen est, quū concurrunt aliæ coniecturæ, quia tunc cessat text. in l. si cū dos. ff. rer. amo. sed in casu nostro plures sunt aliæ coniecturæ vitra istam, quia primò dictus Ferrandi obligauit se erga ipsum Payni, in cōtractu diuisionis. secundo, quia proponitur quòd summā illā soluit. Rursus concurrūt innumeræ aliæ coniecturæ suprā expressæ. Imò ex sola solutione vrgens surgit præsumptio, q̄ is cui soluitur debitor non esset soluentis. Ancha. in consi. 434. Ex narratis, col. 2. circa medium, vers. accedit huic præsumptioni. ¶ Septimo, illa obligatio Ferrandi & Alleri fuit voluntaria, quia inuiti non cogeantur se obligare ipsi domino Riuallio, alio non apparente, q̄ dominus Thesaurarius cesserit ius pro illa summa contra ipsos promissores, imò vbi ius aliud quod cessum esset, illud fuit contra ipsum Payni, cū igitur voluntariè se obligauerint, imputandū eis videtur. l. ex duobus. l. si quis negocia. 1. & 2. ff. de neg. gest. Rom. in cōf. 426. Negociorum. in fi. & in consi. 475. ad fi. Veronensis, in consi. 35. col. 6. ad fi. & col. seq. & si dicatur, licet obligatio fuerit voluntaria, commodo tamen cessit & vtilitate ipsius Payni, idē cum iactura aliena locupletari non debet. Respōdeo, quòd de tali vtilitate non constat, vt suprā in principio dictum est, imò ¶ præsumptio est cōtra ipsos Ferrandi & Alleri, q̄ clandestinè se obligauerint pro ea causa, pro qua ipse Payni potius se obligare debebat, eo inscio & ignorante. l. si. ff. de ritu nup. l. non existimo. ff. de admini. tu. l. 1. C. de interdict. matr. per quæ iura dicit Roma. in consi. 406. col. 1. quòd error iuris nō prodest minori, mulieri & rustico, vbi occultè quid agunt, licet tractent de dāno euitādo. Quomodo enim in bonum præsumi pōt pro ipsis Ferrandi & Alleri, nā cessio facta erat domino Riuallio contra ipsum Payni, & tamē ipsi Ferrandi & Alleri se obligauerunt, nulla de Payno facta mentione eo inscio & ignorante, licet esset in loco celebrati cōtractus, quæso qua de causa ipsi Payni celauerunt de tali obligatione, cur non eum certiores esse voluerunt? Arbitror ego, quòd si Payni de re illa certior factus esset, statim de pecuniis cōmunibus satisfactū esse, voluisset ipsi domino Riuallio iuxta formam suæ quantitiæ habitæ à domino Thesaurario loco cessionis iurū contra ipsum Payni, cæterum ipsi Ferrandi & Alleri noluerunt pecuniam præsentē soluere, sed eius interūsuriō vti, idē culpa imputanda est ipsi Ferrandi, cur nō denunciauerint ipsi Payni, præmissa omnia, id est, quantitiā prædictā domini Riuallij obligationē secutā literas compulsorias & præcisas eiusdem domini Riuallij cōtra ipsum Ferrandi. Etenim admonitus de præmissis idē Payni sciuisset, quomodo & qualiter ea omnia processissent, & quomodo satisfactū esset illud debitum, & an ipsi Ferrandi & Alleri recepiissent pecunias cōmunes pro debito illo, & quāo calculare cum domino Thesaurario ratione illius debiti. Videmus in simili, q̄ imputatur emptori à quo res euincitur, si non litem venditori denunciauerit. l. emptor. C. de euictio. ¶ Bart. in l. denunciaſſe in principi. ff. de adult. cū simi. ¶ Octauo & vltimò dico q̄ ex quo dicti Ferrandi & Alleri obligauerunt se nomine proprio, nulla facta mētionē ipsius Payni, nec aliter appareat, q̄ illa obligatio & solutio secuta, cesserit in vtilitatem societatis, non teneatur Payni ad tale debitū, etiā quòd inter ipsos esset societas, vt determinat Alexan. in consi. 76. colum. fin. lib. 4. & in consi. vltimò. colum. pen. lib. 7. Dec. in l. si socius, col. 2. vers. & hoc declaratur. ff. si cert. pera. imò etiam quòd nomine societatis obligatio facta esset, adhuc non potest vnus sociorum alterum obligare. d. l. si socius. vbi idem Decius in l. notab. alias



facile posset vnus sociorum alterum fraudare, & dāno af-  
ficere. ¶ Ex quibus concludo in fauorem dicti Payni, alio  
non apparente, quod dicta obligatio & solutio cesserit ad  
eius vtilitatem, in qua re fortiores probationes requirun-  
tur ex parte ipsius Ferrandi agentis, quia praesumptio est  
contra eum, qui talem obligationē contraxit clandestinē  
ipse Payni non admonito, licet praesens esset per praedicta,  
13 ob quam praesumptionem ¶ efficaciores & fortiores re-  
quiruntur probationes. Abb. in c. quia verisimile, per illum  
tex. in 2. notab. de praesumptio. & in con. ii. col. 2. in 2. dubio.  
lib. i. vbi, q. isto casu probationes debent esse apertissimē,  
& quo dicit Specu. in titu. de proba. §. fi. ver. fi. vbi quando  
quis vult aliquid probare contra illud quod lex praesumit,  
requiruntur tres testes idonei, vel saltem duo excellentes,  
quod dictū pro singulari refert & sequitur Curtius iunior.  
in conf. 52. col. 3. circa med. Addo Alex. in cōf. 99. in fi. li.  
3. vbi, quod non creditur testibus deponentibus contra  
praesumptionem iuris, nisi sint tales & tāta fidei, q. non sit  
praesumptio, quod debeant iurare falsum. per tex. in l. fi. ff.  
quod me. cau. in c. quia verisimile, de praesump. & in c. super  
hoc, de renun. & posito, solutio ipsa cesserit etiam ad vtili-  
tatem ipsius Payni, tamen praesumptio est, quod facta fue-  
rit de pecuniis cōmunibus per supradicta Gratianopoli,  
24. August. 1541. Aymo Grauetta de Sautiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Liberorum appellatio ad omnes descendentes in infinitum extenditur.
- 2 Filij positi in conditione sub qualitate masculinitatis an vocati cen-  
sentur.
- 3 Filij positi in conditione censentur vocati quando expresse grauantur.
- 4 Filij masculi positi in conditione censentur vocati, quando pluri-  
bus certum quid relinquitur, & à reliqua hereditate excluduntur.
- 5 Filij positi in conditione quando censentur vocati, illud intelligitur vt  
succedant eorum parentibus grauatis, non vt dicantur substituti  
coheredi dato ipsis parentibus.
- 6 Substitutio reciproca inducitur inter heredes grauatos ex coniecturis  
quae hic explicantur.
- 7 Casus omissus non dicitur in quo eadem aut maior viget ratio.
- 8 Voluntas testatoris ita interpretari debet, ne sequatur absurdum. etiam  
verba impropriando.
- 9 Agnationis ratione inducitur fideicommissum. & agnatio videtur con-  
siderata ex eo, quod masculi fuerunt praedilecti.
- 10 Fideicommissum inducitur ex prohibitione alienationis, quia voluerit  
testator bona in familia remanere.
- 11 Substitutio facta à filiofamilias in contractu patre consentiente valere  
non potest in vim fideicommissi, valet tamen in vim donationis cau-  
sa mortis interueniente stipulatione.  
Trebellianica non detrahatur de donatione causa mortis. ibi. num. 11.
- 12 In dubio actum censentur remedio vtiliori.

## CONSILIVM CXXX.

Pro nobilibus Philippo & Michaelē  
de Comeriis, contra nobilem Mar-  
garitam de Comeriis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Anno 1361.  
die vltima Ianuarij, nobilis Gulielmus de Co-  
meriis miles & dominus Stapparū & Vorlij, in-  
stituit Hugonem & Ioannem eius filios heredes  
vniuersales, & eos inuicem substituit. Quibus deceden-  
tibus sine liberis masculis, substituit Gulielmū etiā eius fi-  
lijum, si verò contingeret ipsos Hugonem, Ioannē & Gu-  
lielmū decedere sine liberis masculis. vltimo decedētī sub-  
stituit Guigonē etiā filiū testatoris. Si verò Hugo, Ioannes,  
Gulielmus & Guigo, & eorū liberi masculi decederēt sine  
liberis masculis, substituit Hugonem, Gulielmum & Gui-  
gonem nepotes ipsius testatoris in bonis declaratis, in ip-  
sa substitutione cū onere, vt praedicti Hugo & Gulielmus  
nepotes, casu substitutionis praedictae adueniente tenean-  
tur soluere certam pecuniā Rodolpho de Comeriis eo-  
rum fratri. Rursus si dictus Hugo nepos testatoris, & eius  
liberi masculi decederent sine liberis masculis, substituit  
Gulielmum, Guigonem & Rodolphum, fratres dicti Hu-  
gonis, et si praedicti Rodolphus, Gulielmus Guigo, & eorū

liberi masculi decederent sine liberis masculis, substituit  
liberos masculos filiarum ipsius testatoris, et casu quo li-  
beri masculi filiarum decederent sine liberis masculis, ius-  
sit bona vendi, et pretiū pauperibus distribui. Ex Hugone  
filio testatoris nulli impresentiarum supersunt liberi ma-  
sculi. Ex Guigone filio testatoris substituto in tertio ordi-  
ne substitutionum supersunt liberi masculi, Philippus et  
Michael, pronepotes ipsius Guigonis, qui Hugonem filiū  
habuit Hugo Rodolphum. Rodolphus autem praedictos  
Philippum et Michaelē. Similiter superest Margarita de  
liberis dicti Guigonis pronepotis eiusdem Guigonis, filia  
Antonij nepotis Guigonis, ex altero Guigone filio eiusdē  
Guigonis. Ista Margarita fuit instituta haeres per Christo-  
phorum eius fratrem, cuius institutionis virtute Vorlium  
tenet. Praedicti Philippus & Michael pronepotes masculi  
dicti Guigonis, agunt contra memoratam Margaritam,  
petētes ab ea Vorliū virtute testamēti praedicti. Queritur  
an dicatur vocati? ¶ Breuiter, ista difficultas reducitur ad  
hoc, an liberi Guigonis primi dicantur vocati à testatore,  
si enim vocati cēseantur, cū appellatio ¶ liberorum in infi-  
nitū extendatur ad omnes descendentes. l. liberorū. ff. de  
verb. sig. l. sed si hoc. §. liberos. 2. ff. de in ius vocan. Alber. de  
Rosa. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam.  
Cor. in conf. 22. col. 6. lib. 2. Dec. in consilio 205. column. 1. &  
in consilio 223. col. 2. post med. vers. 2. idem dicendum est,  
necesse est dicere, q. primi masculi censeantur grauari or-  
dinē successiuo restituere sequentibus in gradu, iuxta latē  
no. in l. Gallus. §. quidē rectē. ff. de libe. & posthu. Idē si quis  
vocet liberum in singulari, q. veniunt omnes descendentes  
in fauorabilibus Soc. in l. 1. secundo not. ff. de liber. & po-  
sthu. ¶ In hac difficultate puto omnes liberos masculos  
dicti Guigonis fuisse vocatos ex testamento praedicto. Pri-  
mo, quia positi in conditione sub illa qualitate masculini-  
tatis sequēdo opi. Mod. nam istam opi. semper secutus est  
Dec. legendo & consulendo, vt patet in l. 1. columna 4. C.  
de pact. in conf. 270. col. pe. in cōf. 516. col. 2. in fi. in cōf. 545.  
ad fi. in conf. 546. in consilio 574. circa fi. in conf. 578. col.  
4. post med. & in consil. 655. column. fi. Eandem opi. sequi-  
tur Soc. si benè ponderetur in conf. 116. column. 3. post med.  
lib. 3. Cor. in consil. 74. column. 2. circa med. lib. 2. Eādem opin.  
tenet Ias. in conf. 232. lib. 2. Curtius iunior in conf. 43. col. 3.  
ad fi. vers. quod autem nepotes, in conf. 48. col. 4. in consil.  
69. column. 2. in consil. 96. col. 1 in consilio 87. in prin. vbi  
dicit, quod ita fuit iudicatum Brixiae, & confirmata sen-  
tentia per illustrissimum Senatum Venetum. & idē Cur-  
tius in consilio 113. column. 3. dicit, quod eo anno ita consul-  
tum fuit per multos celeberrimos Doct. Eandem opin. se-  
quitur nouissimē Alexand. in consil. 28. col. 2. ad fi. in conf.  
31. column. 2. in prin. in conf. 120. column. 2. post med. & in cō-  
f. 143. col. 4. circa med. Goza. in conf. 64. column. 2. & in  
consil. 87. column. 4. in princ. qui tamen Gozad. contrarius  
sibi fuit, & cōtrarium tenuit, in conf. 29. column. 4. post med.  
versic. 3. nepotes. & latius. column. fi. contrarius etiam sibi  
fuit Dec. in consil. 29. circa fi. & licet curia Delphinalis te-  
neat indicando contrariam opi. vt pater decis. 59. tamen  
alijs concurrentibus facili ab ea opi. recedi debet, cū tot  
solennes Doct. ita teneant. ¶ Secundo cēseri debent vo-  
cati, quia non solum liberi masculi positi fuerunt in cōdi-  
tione, sed etiam expresse fuerunt grauari, vt patet in pe-  
nul. subst. facta de filiis masculis, filiarum ponderando illa  
3 verba, eiusdē & cuiuslibet eorundē, quo casu ¶ quando posi-  
ti in conditione expresse grauantur, cēseri debēt vocati,  
secundum opi. Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. sequitur Ale-  
xand. in consil. 64. lib. 5. Soc. in l. cum filio, column. 3. vers. &  
ista possunt induci. ff. de leg. 1. in l. cum auus, column. fi. vers.  
folet etiā dici. ff. de cond. & demon. in conf. 62. column. 3.  
versic. 6. probari videtur. lib. 3. & in conf. 104. column. 5. post  
med. eodē lib. 3. Cor. in conf. 117. column. 3. vers. sed possent  
respondere. lib. 1. in consil. 22. column. 2. col. in conf. 59. column.  
3. in consilio 74. in cōf. 111. column. pen. vers. & licet quidā.  
in consil. 146. column. 5. in consil. 207. column. 2. ad fi. lib. 2. in  
consil. 229. col. 3. ad fin. in consil. 258. column. pen. post med. li.  
3. in consil. 303. columna 2. in consil. 273. column. 1. & in consil.  
320. column. 2. ad fi. lib. 4. Curtius iunior in d. consil. 87. column.  
fin. Idem videtur tenere Deci. in d. l. 1. column. 4. C. de pactis.  
& hanc opi. vt audio, sequitur curia suprema Delphinalis  
in iudicando, vt patet etiam in decisione 39. Eandem opi.  
sequitur Ripa in d. l. 1. col. 4. C. de pactis. vbi, quod ita cō-  
sultuit & obtinuit. Idem tenet Gozadi. in consil. 26. column.  
4. Curtius senior in con. 52. col. 9. ante med. vers. si ita est,



vt conclusimus. Addo Bald. in consil. 216. Verba testamenti lib. 1. & dicit Socin. in d. l. cum filio. q. ista opin. multo tempore circa canonizata fuit consulendo per Doct. Perusinos, & quod ita alias per infinitos Doct. totius Italiae consultum vidit, & an requiratur grauamen in specie iungi filiis positus in conditione, vide Sic. latè distinguentem, in consil. 218. lib. 2. ¶ Tertiò, ista opin. omnino videtur procedere in casu isto, in quo testator filiabus certum quid reliquit ab aliis bonis eas excludendo, ergo censetur vocasse liberos masculos positos in conditione, quia vnus exclusio alterius est inclusio. l. cum pretor. ff. de iu. & ita in terminis considerat Curtius iunior in d. consil. 87. col. 2. Cor. in consil. 207. col. 3. versic. quantum autem ad codicillos. lib. 2. de quo tamen Curtius mentionem non facit, & q. filij positi in conditione censeantur vocati, quando eis extantibus testator filias excludit, voluit Paulus de Cast. in consil. 359. Supra scriptus dominus consultor. lib. 2. refert & sequitur Ias. in consil. 108. col. 3. circa med. & col. 5. ante med. versic. item gl. lib. 4. Guido Papius q. 299. Curtius iunior in consil. 43. col. 4. quanto fortius istud procedit in casu nostro, vbi excluduntur filiae non solù extantibus masculis, sed etiam eis deficientibus, quo casu voluit testator bona eius vendi, & precium distribui pauperibus. ¶ Sed dicit aliquis, quando liberi positi in conditione censentur vocati, illud intelligitur, quod succedant eorum parentibus grauatis non autem quod videantur substituti cohæredi, dato patri vel matri. Paul. de Cast. in l. filiusfamilias. §. cum quis. ff. de leg. 1. Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. colum. 1. ff. ad Trebel. Curtius iunior in consil. 97. col. pen. post med. & in consil. 135. colum. pen. versic. postremo aduertendum. Galiaula in repet. l. Centurio, colum. 24. versic. tertia utilitas. ff. de vulg. Itaque licet liberi Guigonis positi in conditione vocati censeantur, istud tamen videtur intelligendum respectu eorum parentum, id est, quod Philippus & Michael censeantur substitui Rudolpho patri, aut Hugoni auo, nō autem Christophoro fratri Margaritæ prædictæ. ¶ Ad istud respondeo, q. quod liberi filiorum testatoris videntur inter se inuicem substituti, tam ex verbis quam ex voluntate testatoris. Ex verbis, quia si tenor testamenti diligenter inspicatur, noluit testator, q. eius bona deuenirēt ad eius filias, sed semper ad masculos, & vbi deficerent masculi masculorum, vocauit masculos filiarum ipsi filibus, licet proximioribus exclusis: ergo si bona inter masculos conseruari voluit, necesse est dicere, q. liberi inter se mutuo & inuicē censeantur substituti, quia alias filiae admitti possent contra verba testamenti, sicut in simili dicitur, quod filij censentur inuicem substituti, quando sit substitutio vltimo morienti, & in tota hæreditate, quia alias substitutus vltimo loco succedere non posset in tota hæreditate, nisi per prius facta dicatur substitutio reciproca, vt habetur per Doct. in l. potest. ff. de vulg. & in d. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. ¶ Secundo considero, q. testator potius dilexit masculos filiarum, quam ipsas, vt supra dictum est, & per prius vocauit masculos filiorum, ergo clarissimè apparet de mente testatoris, quod extantibus masculis masculorū fœminas admitti noluit, sed si dicamus liberos inter se substitutos inuicem non videri, fieret contra mentē testatoris, & fœminarū remotioris gradus præfereretur liberis masculis masculorum, itaque vt voluntas testatoris conseruetur, dicendum est substitutionem reciprocam inductā esse, cum inducatur fideicommissum ex sola & nuda testatoris voluntate. l. cum proponerentur. ff. de leg. 2. ¶ Tertiò considero, quod testator Ioannem & Gulielmum filios & hæredes vniuersales primo loco vocatos, & sic magis dilectos inuicem substituit & grauauit, quanto magis dicendū est, q. voluerit grauare inuicē alios liberos remotioris gradus. l. quanto magis. ff. de iureiur. Authen. multo magis C. de sacros. Eccles. alias sequeretur inconueniens, q. remotiores in gradu essent melioris conditionis, & magis liberi in disponendo quam proximiores, contra l. Publius. §. si. ff. de condi. & demon. & l. si viua matre. C. de bonis mater. ¶ Et si dicatur, sicut testator expressè inuicem substituit Ioannem & Gulielmū, ita alios liberos inuicē sciuiſſet substitui si voluisset. l. vnica. §. si. autem ad deficientis. C. de cad. tol. casus igitur omissus in aliis liberis remotioribus haberi debet pro omissio. l. si cum dotem, in principio. ff. solut. matrimo. l. commodissimè. ff. de libe. & posthum. Respondeo, q. quod non dicitur omissus casus in aliis liberis, in quibus viget eadē. imo maior ratio inuicē substituendi. Oldr. in consil. 224. istæ sunt allegationes colum. 7. post

med. vbi, quod casus omissus non habetur pro omissio, quando est similis expressio. Alibi scribit Bald. in l. per diuersas, colum. 3. C. mand. quod casus omissus non dicitur, in quo eadem militat ratio, idem dicit ipse Bald. in consil. 95. Primo statuto. lib. 4. Ioan. de Ana. inter consilia Paul. de Cast. in consilio 261. Vilis & consideratis his, col. 2. ad fil. lib. 2. Alibi scribit Baldus in consil. 331. Quidam fuit inuestitus. lib. 5. quod casus omissus non dicitur, qui ex mente intelligitur repetitus. Alibi scribit idem Bal. in l. vnica. C. de his, qui ante aper. tab. q. casus dicitur omissus, & habetur pro omissio, quando non est deuētum ad aliquā prouisionem, tunc enim dicitur omissus à mente & à verbis, sed quando testator fecit aliquā prouisionē, in vno casu debet fieri extensio ad aliū casum, in quo verisimiliter idē disposuisset, si de eo fuisset interrogatus, in proposito nostro testator fecit expressam prouisionē substitutionis reciprocae in personis Ioannis & Gulielmi, eadē & maior ratio inuicem substituendi militat in personis aliorū liberorum, apparet de mente testatoris, q. noluit bona ad fœminas peruenire. satis igitur & tot & tantis coniecturis, dicitur substitutionē reciproca fecisse inter alios liberos, & idē expressè alios liberos inuicē non substituit, quia satis putabat substituisse præferendo semper liberos masculos, & ordinando, q. bona distribuerentur pauperibus, potius quā ad fœminas peruenirent. ¶ Quarto considero, q. testator grauauit liberos masculos masculorū descendentes sine liberis masculis in fauorem masculorū, reperiuntur grauati, non solum restituere descendantibus masculis, sed etiam transuersalibus grauatorū descendantibus ex filiabus testatoris, quanto magis dicendū est, q. censeatur grauati restituere transuersalibus masculis ex masculis descendantibus, & sic illa conclusio, q. positi in conditione solum censeantur vocati respectu parentum grauatorū, nō aliorum cohæredū nullo modo procedere potest in casu isto, in quo testator expressè grauauit liberos masculos in fauorem descendantium ex fœminis, licet pro cohæredibus dati non fuerint tales descendentes ex fœminis aliis liberis masculis testatoris. ¶ Quinto voluntas testatoris ita interpretari debet, ne sequatur absurdum l. nā absurdum. ff. de bonis. liber. c. clericos, de offic. vica. Imo impropriantur verba, vt absurdum euitetur. Alex. in consil. 52. col. 2. lib. 1. & in consil. 85. col. 3. lib. 4. Aret. in consil. 66. col. 1. versic. si ergo actus. Deci. in c. cum inter, col. 2. de except. & ne absurdum sequatur, multoties contra rationem aliquid disputandum habemus. l. ita vulneratus, ante ff. ad legem Aquil. Paul. de Ca. in cōf. 110. Super primo quæsito videtur dicendū, q. dictus populus. col. 3. circa med. lib. 1. Sed dico, quod nisi substitutio reciproca intelligatur inter istos liberos, nō absurdum, sed absurdissimū sequeretur. Finge mori masculum line masculis, & extare masculum ex filia testatoris transuersalem masculo defuncto, equidem masculus iste ex filio vocabitur & admittetur, & tamen non admittetur masculus ex masculo tam vehementer à testatore dilectus, ne igitur absurdum tantum inducatur, dicamus liberos masculos inuicem substitutos, & ita vt absurdū euitetur fideicommissum considerat Curt. senior in consil. 52. vt dixi in consilio 113. ¶ Sexto dico, quod testator habuit semper rationem agnationis, quantum potuit masculos præferendo. Paul. de Cast. in consil. 421. quod ista mater. col. 2. ad fin. & seq. libr. 1. Socin. in consil. 12. in primo dubio. in consil. 63. colum. 8. circa fil. lib. 3. & in consil. 73. col. 3. lib. 4. Deci. in consilio 371. colum. 3. post med. & in consil. 516. columna quarta Ex eo igitur, quod omnino voluit testator bona eius ad masculos & agnatos peruenire, induci debet fideicommissum reciprocum, quia alias facili transirent bona ad fœminas, & ad alios extraneos, contra expressam testatoris voluntatem, ita fideicommissum considerat. Corn. in consilio 229. colum. fin. versic. tertia via lib. 3. Dec. in consil. 315. col. 2. versic. præterea à tali ratione. Curtius iunior in consil. 121. col. 6. Pro hoc faciunt q. no. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. obligatio. vbi quando testator prohibet alienari bona, qui vult ea in familia remanere, inducitur simplex & absolutum fideicommissum in fauorem illorum de familia, etiam non secuta conuentione, quia aliter voluntati testatoris satisfieri non potest, latè Deci. in consilio 23. colum. 2. & sequi. in consilio 38. in consilio 182. colum. 23. versic. sed ad hoc respondetur in consil. 425. in consil. 431. in consilio 513. in tertio dubio. & in consilio 584. licet in hoc articulo Deci. variauerit, sed vltra Deci. Addo Paul. de Cast. in consilio 447. Si iste masculus. col. 1. post med.



lib. I. latè Curtius iunior in consilio 22. colum. 6. in 2. dubio. in cons. 43. colum. 4. post med. vers. secundo principaliter puto. in cons. 111. ad fin. in cons. 114. colum. 5. post med. in cons. 115. colum. 4. ad fin. in cons. 116. colum. 3. in cons. 146. colu. 5. in 2. dubio. & in consilio 167. in quibus locis voluit etiam Curtius, quod ubi testator non prohibet bona alienari, sed simpliciter declarat, velle bona in familia conferuari, inducitur simplex & absolutum fideicommissum, & quod inducatur fideicommissum ex prohibitione alienationis, adiecta ista causa voluit nouissimè Gozadinus, in consilio 30. col. pen. in fi. in consilio 52. In proposito nostro nescio quomodo melius potuisset testator voluntatē suā declarare, q̄ vellet bona in familia remanere quam fecit, masculos semper antepōdō, quibus cessantibus voluit precium bonorū conferri pauperibus, potius quā venirent bona ad fœminas. Patria enim sunt verbis aut facto quid exprimi. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratā hab. imò plus est factis voluntatē declarari quā verbis. l. si tamē. §. ei qui dicit. ff. de ædil. edict. & licet circa hunc articulū, an ex sola ratione agnationis fideicommissum inducatur, multadici possent, vt patet ex his quæ scripsi in cōf. reddito pro magnifica. d. Anna Dalbigni domina Vallis, contra magnificū dom. de S. Preiecto, tamē in casu isto istud videtur de iure procedere, cū testator prætulerit masculos remotiores propriis filiabus, imò etiā masculos filiarū prædilexit, à fortiori dicendū est, q̄ masculos masculorū semper & omni casu præferre cogitauerit, vt in simili arguit Curt. iunior in d. cons. 121. colum. 6. ¶ Septimò, posito & nō cōcesso, memorati Philippus & Michael agere non possent ex testamento prædicto, dico, quod agere potuerunt ex substitutione appposita in instrumento diuisionis, de quo in actis, in qua diuisione expressè dictum fuit, q̄ si cōtingeret alterū dictis Hugone & Guigone, filiis dicti Guigonis, filij testatoris ab humanis decedere sine liberis masculis, & eorum liberos nullis etiam superstitibus liberis eo casu superuiuens, & eius libri succederent, quæ verba substitutionis clariora esse nō possent. & qui casus substitutionis euenit, quia Christophorus qui erat de liberis Guigonis nominati, in dicta diuisione decessit sine liberis masculis, ideò successerūt liberi Hugonis expressè

11 vocati per substitutionem prædictam. & licet talis substitutio valere nō potuerit in vim fideicommissi, tanquā facta à filiis familiis. l. 2. ff. de leg. 1. valuit tamen in vim donationis causa mortis, cū interuenerit stipulatio, vt in terminis tradit Dec. in cons. 245. col. 4. in secundo dubio, nec isto casu locus esset detractiōi Trebellianicæ, quando quis grauatur vt donatarius nō vt hæres. l. 1. §. inde Neratius. & l. mulier. §. si. ff. ad Trebellia. & in donatione causa mortis per illa iura, ita dicit Alex. in con. 248. ad fi. lib. 6. idem in donatione inter viuos, ex qua Trebellianica non detrahatur. Cur. iunior. in cons. 15. colum. pe. ver. quod quidem ex alia

12 coniectura. & licet agi potuerit testamēto & instrumēto diuisionis, in dubio tamen actū censetur remedio vtiliori. Alex. in cons. 55. col. 2. ante med. & colu. 3. post med. vers. 4. respondeo. li. 5. Gratianopoli, 8. Octobris, 1541. Aymo Crauetta de Sauliano. LV. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Substitutio facta de superstitibus & eorum hæredibus, intelligitur ordine successiuo, sed an per modum vulgaris vel fideicommissi, vide per totum primum dubium, maximè numero 10.
- 2 Hæredem non habet viuens. ibidem nu. 1.
- 3 Vocati sub nomine collectiuo, censentur vocati ordine successiuo, quando inter eos cadit ordo charitatis & affectionis. Liberos nomen dicitur collectiuum comprehendens omnes descendentes in infinitum. ibi num. 2.
- 4 Ordine successiuo aliquos vocatos esse respectu primo loco vocatorum, intelligi potest duobus modis, per modum vulgaris, & per modum fideicommissi, quod qualiter procedat, hic vide, vbi Paul. varietas ostenditur. Transmissio non fit in substitutionibus, etiam substitutione vulgari. ibi. numero. 3. & numero. 6.
- 5 Substitutio facta ordine successiuè intelligitur per viam fideicommissi, quando in ea sunt verba habentia tractum temporis in futurum, & num. 10.
- 6 Ordo successiuus in substitutione intelligitur etiam per viam fideicommissi, quando ita apparet de voluntate testatoris, & quando dicatur de ea constare.
- 7 Hæres non tenetur ratificare factū defuncti, nisi pro ea parte pro qua est

hæres.

- 7 Hæres verbum quando accipitur pro filiis, an requiratur quod filij sint hæres, ibi. nu. 7. vbi pulcherrimè habetur, & Paul. varietas ostenditur.
- 8 Hæredem masculorum appellatione vel hæredum vtriusque sexus, aut ex suo corpore procuratorum, an veniant filij, licet non sint hæres, & concluditur necessarium esse quod sint hæres contra Decium.
- 9 Hæredum appellatione quando veniunt soli filij, non requiritur quod filij sint hæres, quando ita apparet de voluntate testatoris.
- 11 Trebellianica non detrahatur per secundum fideicommissarium, nisi hæres rogatus coactè adiunxisset, nam cū hæres coactè adiens eam non detrahit, detrahit fideicommissarius.
- 12 Societas vniuersalis omnium bonorum non inducitur ex communi habitatione. Socius emens prædium nomine proprio, non tenetur communicare socio, quando non est societas omnium bonorū vniuersalis. ibi. nu. 12. Socius acquirere præsumitur de pecunijs proprijs, nisi aliud probetur, puta quia non haberet alia bona, nec esset industrius. ibi. dem. numero 12. Socius licet acquirat prædium de pecunia communi, nomine proprio, non tamen tenetur communicare ipsum prædium, sed tantum restituere partem precij socio, quando non est societas vniuersalis. ibi. dem. num. 12.
- 13 Filius hæres particularis grauatus non detrahit legitimam & Trebellianicam, sed legitimam tantum contra Curtium iuniorem.
- 14 Compensandi animus an presumatur in hærede donante vel legante eo casu, quo debitum erat necessarium in persona defuncti, quasi in hærede spontè aduente videatur voluntarium, & concluditur, quod etiam in hærede dicatur necessarium, quoad compensationem, inducendum contra Corneum, contra quem in terminis adducuntur Anchar & Paul.
- 25 Causa prima & originalis attendi debet.
- 16 Compensatio an presumatur in hærede grauato relincente substituto aut fideicommissario. Ioan. de Ana. voluit quod sic, sed arguitur eius dictum.
- 17 Compensatio fit ex coniecturis, vbi aliàs non fieret.
- 18 Compensandi animus presumitur in fratre donante sororem, cuius gerebat negocia.

## CONSIVM CXXXI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ad primum quæsitum respondeo, quod illa substitutio de superstitibus & eorum hæredibus intelligitur ordine successiuo, id est, quod primo ad substitutionē admittatur superstitibus filij, & eis mortuis eorum hæres. Bart. in l. Gallus. §. quidam rectè. col. 3. vers. quæro quid si testator dicat. ff. de liber. & posthu. & ibi Ias. col. 8. Paul. de Castr. in consilio 344. Substitutio ista facta Oguabeno, ad fi. libr. 2. Soc. in d. l. Gallus. §. etiam si parente, in secundo not. latè Curtius senior in consil. 74. colum. 2. & 3. vbi Curt. quod hoc procedit, licet cum verbo hæredibus misceatur verbum filiis, tradit etiam Dec. in consilio 320. colum. fin. nam cū fiat mentio hæredum, impossibile est, quod simul & pro dimidia admittantur hæres, quia viuens hæredem non habet. l. 2. ff. de hære. vel ac vend. l. in suis. ff. de liber. & posthu. l. qui superstitis. ff. de acqu. hæred. l. nec nos. C. de capti. & l. fin. C. de acti. vel hæred. vend. Rursus verbum hæres est collectiuū nomen, plures personas sub se colligens, sed t̄ quādo plures vocantur sub nomine collectiuo, censentur vocati ordine successiuo, quādo cadit inter eos ordo charitatis & affectionis, iuxta no. in d. §. quidam rectè. vbi Ias. columna septima. Socin. in consilio 86. colum. 3. post medium. libr. 3. vbi idem quando aliqui vocantur sub nomine libero. rum. Paul. de Castr. in l. fin. C. de verb. signifi. Cor. in consilio 268. colum. 2. post med. lib. 1. & ratio est, quia etiam nomen liberorum dicitur collectiuū, sicut nomen descendētū continens omnes descendentes in infinitum. vbi agitur de eorum favore. l. liberorum. ff. de verborum signifi. Corn. in cons. 22. colum. 6. lib. 2. Dec. in con. 205. colum. 1. versic. secunda ratione. & in cons. 223. colum. 2. post med. versic. secundum idem dicendum est. Alexandrinus in cōsilio 164. columna tertia circa med. Quod tamen dictum est hæres censeri vocatos ordine successiuo post mortem primo loco vocatorū, intelligitur, nisi fiat substitutio de aliquo & suis hæredibus, & constat, quod testator voluit eos vocare in vita, quia tunc censentur vocati liberi existentes in primo gradu, vt per Soc. in d. §. etiam si parente, in secundo notab. versic. secundum corrolarium. Sed ista



ista inuestigatio in casu nostro non est necessaria, videlicet quod ipsi hæredes inter se censeantur vocati ordine successiuo, secundum ordinem successionis, vt primò proximiores admittantur: sed illud ¶ necessarium est videre, quomodo censeantur vocati ordine successiuo respectu primo loco vocatorum, quorum respectu ista verba ordine successiuo possunt intelligi duobus modis. Primo modo tanquam in modum vulgaris substitutionis, id est in defectum vocatorum primo loco, & ipsis deficientibus tempore euenientis casus substitutionis, quia substitutio ad hæredes an transir ititur. gloss. communiter approbata in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. quod pcedit in omni substitutione. Alexandrinus in consilio 36. colum. 2. post med. lib. 3. vt sic voluerit testator, etiã hæredes admitti tollendo illud obstaculum. Secundo modo possunt intelligi mortuis ipsis vocatis primo loco, vt sic censeantur vocati hæredes per modum fideicommissi, itaque censeantur rogati primo loco vocati restituere eorum hæredibus, vt istos duos modos intelligedi, ista verba ponit Paul. de Castr. in d. §. quidam rectè, sed contra Paul. circa hunc secundum modum intelligendi tenent Aret. & Moder. ibi quia in dubio debent intelligi verba eiusmodi substitutionis per modum vulgaris, & ista opinio Aret. contra Paul. videtur magis comunis, quando in substitutione nõ sunt verba habentia tractum in futurum, quia tunc intelligitur facta substitutio in modum vulgaris. Alexandrinus in consilio 22. col. 2. lib. 3. Socin. in consilio 113. colum. 3. versic. sed posito lib. 1. in consilio 249. colum. 14. versic. nam quando dicitur. lib. 2. & in cons. 73. col. 4. ad fin. versic. nam quando plures. lib. 4. idem voluit ipsemet Paul. de Castr. in cons. 159. Super primo quæsito respondeo. columna fin. lib. 1. & in consilio 352. Visis attestationibus. ad fin. lib. 2. & sic Paul. videtur in hoc articulo variasse, & idem Pau. in consil. 434. Istud relictum, in princ. lib. 2. Corn. in consilio 17. in 1. dubio. lib. 4. Deci. in consilio 228. colum. 2. in consilio 236. col. 2. & in consilio 253. etiam colum. 2. Addo Bald. in cons. 492. Non est dubium. lib. 2. & in cons. 305. non est dubium. lib. 3. ¶ Et licet eiusmodi substitutio possit intelligi per viam fideicommissi, quando in ea sunt verba habentia tractum temporis in futurum, tamen aduertendum est, quod iste tractus in futurum debet esse in substitutione, quæ respicit vocatos ordine successiuo, puta si dicatur substituo Titium, & post eum eius filios, tractus autem temporis respiciens personam primò vocati ad aliam personam extendi non debet. arg. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. & quia in dubio substitutio fideicommissoria induci non debet, cum sit onerosa. leg. coheredi. ff. cum filia. ff. de vulg. Socinus in cons. 113. columna pen. ad fin. versic. vnde ex præmissis lib. 1. ¶ Sed Socin. in consil. 12. colum. 3. in 3. dubio, lib. 3. limitat & declarat hoc non procedere, quando aliter constaret de mente testatoris, quia tunc ista verba ordine successiuo intelliguntur per modum fideicommissi, & ibi dicit constare de voluntate testatoris, quando testator substituit illos de familia, quia voluit bona in familia remanere. l. cum ita. §. in fideicommissio. & l. peto §. fratre. Digest. de legatis secundo. nam vocando illos de familia, non habuit respectum ad certas personas, sed ad omnes eos, per quos familia conseruatur, idem quod substitueret testator aliquem & eius hæredes, quia vocando hæredes necessario intellexit post mortem primo loco nominatorum, cum viuens hæredem non habeat. ¶ Sed ista consideratio Soc. in hæredibus non videtur vrgere, quia bene fateor intelligi necessario de hæredibus post mortem nominati primo loco, sed necessario non sequitur, quod censeantur vocati hæredes ex causa fideicommissi, quia potuerunt vocari hæredes ex causa substitutionis vulgaris mortuo eo, qui primo loco vocatus est ante aditam seu acceptatum fideicommissum, seu ante purificatam eius conditionem, quia potest intelligi de hæredibus ex substitutione vulgari, quæ alias ad hæredes transmissa nõ fuisset. l. totiens. ff. de acqu. hæred. l. sic expluribus. ff. de suis & legi, per quæ iura ita etiã dicit Alex. in d. consil. 36. colum. secunda. lib. 3. & ita in modum vulgaris interpretatur Paul. de Castr. in consil. 434. Istud relictum. in princ. lib. 2. ¶ Considerabam non videri aliquo modo interesse hoc casu, qualiter intelligantur ista verba, siue primo siue secundo modo, nam aut primo vocatus relinquit hæredes aut non, si relinquit hæredes, satis ipsi admittuntur ad bona testatorum, ex quo sunt hæredes hæredis. l. si. C. de hæred. insti. aut non sunt hæredes, & tunc non possunt petere aliquod fideicommissum, in qui

bus nõ est qualitas, sub qua vocati sunt. Et si dicas potest interesse si sunt hæredes, si fortè primò nominatus alienasset bona fideicommissi, aut in eis aliud instituisset. Respondeo, quod tanquã hæredes non possunt cõuenire facto defuncti. l. cum à matre. C. de rei vind. regula, ex qua persona. ff. de reg. iur. nisi dicas, quod possit cõtrauenire facto inuentario, iuxta nota in l. fin. §. in computatione. C. de iure de lib. vel nisi ¶ dicas, quod hæres non tenetur ratificare factum defuncti, nisi pro ea parte, pro qua est hæres. l. si vxor. C. de bonis auctori iud. pos. l. licet. C. ad legem Falc. glo. & Doct. in l. debitori. C. de pact. ¶ Rursus videtur obstare dictum Ias. in d. §. quidam rectè. columna 8. versicul. ite querit Bartol. quid si testator dixisset. vbi quando fit substitutio de aliquo & eius hæredibus, intelligitur de filiis, nec requiritur quod sint hæredes, & idem dicit ipse Ias. in l. si filius qui patri. in fin. ff. de vulg. in consil. 7. col. 9. post med. lib. 3. & in consil. 118. colum. 3. lib. 4. & sic secundum Ias. posset interesse, quia hic fuit dictum de hæredibus simpliciter, quo casu intelligendo de filiis licet hæredes non sint, non procedit consideratio supra facta. Sed illud dictum Ias. est falsum, quia licet verbum hæredibus intelligatur de filiis, tamen requiritur, quod filij. sint hæredes. Bar. in l. vt iurisiuradi. §. si liberi. ff. de ope. liber. Baldus in l. liberi libertæque. C. eo. titu. in consilio 455. Primò considerandum est. lib. 3. in consil. 200. Feudum. & in consilio 202. inuestitura. colum. 2. lib. 5. Paul. de Castr. in consilio 259. Omnis difficultas. columna 2. ad fin. in consilio 302. Visis & diligenter consideratis. colum. pen. ad fin. lib. 1. in consil. 93. In causa quæ vertitur coram nobili viro. col. fin. in consil. 146. Viso puncto supra scripto. col. 1. & in consil. 244. Viso & examinato. colum. pen. in 4. dubio. lib. 2. qui tamen Paul. fuit sibi contrarius in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebellianic. quem sequitur Crotus in l. qui Romæ §. duo fratres. colum. 41. ff. de verbor. obl. Sed idem Paulus in consil. 410. Viso facto & dubiis mihi traditis. colum. 2. in 3. dubio. lib. 1. declarat hoc procedere, quando testator in vna parte testamenti vocaret liberos simpliciter, & in alia parte hæredes, nã tunc appellatione hæredum veniunt filij, nec requiritur quod sint hæredes. eandem opinionem quod vbi appellatio hæredum intelligitur de filiis, requiratur tamen quod ipsi filij sint hæredes, tenet Alex. in consil. 10. lib. 3. & in consil. 26. col. 2. lib. 5. Cor. in consil. 199. col. 14. versic. & propterea non obstat. lib. 2. Deci. in l. vnica, colum. 2. post med. C. quando non petentium partes, & in consil. 208. colum. 3. ad fin. Curt. iunior in consil. 138. colum. 4. ad fin. & sequi. vbi expresse reprobat Paul. & Ias. idem tenet nouissimè Gozadinus in consilio 26. columna quarta, circa medi. Addo quod idem tenet Ias. sibi contrarius in consilio 180. colum. 5. lib. 2. Idem tenet Collegium Doct. Bononiensium inter consil. Curtij. seni. in consil. 51. colum. 8. Idem Cur. sen. in consil. 74. col. 4. circa medi. versic. licet enim. & in consil. pe. col. 4. in fin. & sequi. Guido Papius q. 458. & dixi in consil. 197. col. 2. ¶ Et si dicas Ias. expresse non dicit, quod tunc non requiratur, quod filij sint hæredes. respondendo, quod imò vult hoc expresse dum limitat dictum. Bart. quia aliàs limitatio eius esset inepta. & clarè hoc voluit idem Ias. in l. si non sortem. §. libertus, colum. fin. ff. de condi. indeb. ¶ Possit fortè procedere opinio Ias. si testator faceret mentionem de hæredibus masculis vel vtriusque sexus, vel de hæredibus ex suo corpore descendantibus. nam possent intelligi ista verba de filiis, licet hæredes non sint. Deci. in consil. 185. columna secunda. in consilio 395. columna 2. ad fin. & columna sequent. & in consil. 78. colum. 2. & 3. vbi idem voluit etiam sine illo verbo masculis, si benè ponderetur. & sic Deci. videtur sibi contrarius, & quod non requiratur quod filij sint hæredes, quando dicitur de hæredibus masculis, tenet Alexandrinus in consilio 85. colum. 2. in consilio 110. colum. 1. post med. & in consilio 164. in tertio dubio. Gozadinus in d. consil. 26. colum. 5. circa medi. vbi Alexandrinus & Gozadinus expresse sequuntur. Deci. in consilio 185. & in consilio 395. sed tamen idem Alexandrinus variavit in con. 18. vbi quod communis opinio est contra Dec. & profectò non video differentiam, an dicatur de hæredibus simpliciter an de hæredibus masculis in materia In qua verbu hæredibus intelligitur de liberis, nisi quod in vno casu excluditur femina, in alio nõ similiter quando dicitur de hæredibus de cõdētib⁹ ex suo corpore, illa verba apponuntur exclusiue ad extraneos, nõ quod non requiratur, vt liberi hæredes non sint, si enim disponens intellexisset, quod liberi esset hæredes, quorsum attinebat de hæredibus meminisse, nõne adest nomen filiorum aut libertorum



rorum vel descendendum magis naturale & vſitatum, itaque dici nō debet de haredibus dictū eſſe ſine miniſterio cū nullū verbū debeat eſſe ſuperfluum quotiens alicui intellectus ſanus accommodari poteſt. l. i. in princ. & ibi no. ff. qd̄ metus cau. l. i. in fi. cū ibi no. ff. ad munici. & quod no. in c. ſolita, in verſa quā. de maiori. & obed. cū ſimi. Eadem ratione nō videtur bona differētia Soci, in d. l. ſi fili⁹ qui patri, col. ſi. ff. de vulgari. vbi qñ ſit mētiō de haredibus ſim pliciter in materia nō trāſitoria ad extraneos, intelligitur de haredibus ſanguinis, nec requiritur q̄ ſint haredes, ſecus vbi dicitur de filiis haredibus, quia tūc oportet, q̄ filij ſint haredes, nā talis differētia videtur cōfundi per prādicta. Probabilius videtur dictū Deci. in conſ. 38. col. quinta. vbi, q̄ non requiritur, q̄ filij ſint haredes, licet vocentur ſub nomine haredum, quando ita apparet de voluntate diſponentis, puta quādo teſtator voluit bona ſua omniū deuenire ad haredes filij ipſius teſtatoris. Poſſent enim nō venire ſi alienentur per filiū, & requiratur filios eſſe haredes, qui talibus alienationibus contrahere nō poſſent.

¶ Quid tenendum in hoc principali articulo, quādo ſit ſubſtitutiō de aliquo ex ſuis haredibus, an haredes cenſeantur vocati ordine ſucceſſiui per viam fideiſcomiſſi, breuiter non audeſcem recedere ab opinione Soci, q̄ intelligantur iſta verba ordine ſucceſſiui per viā fideiſcomiſſi, quia negari non poteſt, quin habeant tractū temporis in futurum ſubſtituēdo enim haredes, habetur reſpectus ad tēpus poſt mortē inſtituti, cui ſit ſubſtitutiō de eius haredibus, cū, vt dixi, viuētis nulli ſint haredes, de quo caſu quādo verba habent tractum temporis in futurum, ſine dubio intelligitur ſubſtitutiō ordine ſucceſſiui per viā fideiſcomiſſi. Soc. in conſ. 12. col. 3. in terio dubio, & in cōſilio 43. col. 1. quinta, poſt med. verſic. aliquando quinto & vltimo. lib. 3. Decius in cōſilio 236. col. 2. & idem videtur velle Deci. in d. conſ. 205. col. pen. ſi benē ponderetur. idē voluit Curtius iunior in cōſilio 48. col. 2. vbi etiā declarat, quādo dicatur ſubſtitutiō habere tractum temporis in futurum, ex cuius declaratione prēſens difficultas clariſſimē videtur explicari. & latius dixi in conſ. quod reddidi pro magnifico domino & Barone Breſicaci, vbi etiam ponderaui clauſulam codicillarem contra Decium, & ibidem oſtendimus Deci⁹ ipſius varietatem in hac materia. ¶ Nec obſtat, quod vocatio haredum poſſit intelligi ordine ſucceſſiui per viam vulgaris, vt ſuprà dixi, quia reſpondeo, quod hoc modo nimium reſtringeretur ſubſtitutiō, nam cū verba habeant tractum temporis in futurum, & ſic apta ſint comprehendere ſubſtitutionem fideiſcomiſſariam, nulla videtur ratio, ipſam ſubſtitutionem reſtringendi, reſtrictio autem fieri non debet ceſſante ratione reſtringendi. Baldus in conſ. 43. quia verba, ſi. 4. omnis enim interpretatio reſtrictiua eſt contra literalem ſermonem. Bald. in cōſilio 371. in volumine, columna ſecunda, libri quinti. Imō etiam ipſa vulgaris ſubſtitutiō eſſet reſtricta ad caſum impotentiae per mortem, cū antea haredes dici non poſſint. ¶ Ex quibus apparet, q̄ iſta verba ordine ſucceſſiui, quoad ipſos vocatos ſecundo loco cōſiderantur duobus modis, aliter quā ſuprà dictum ſit. Primō videlicet, quod inter ipſos ſecundo loco vocatos ſeruetur ordo ſucceſſionis, id eſt, quod proximior in ſuccedendo admittatur, iuxta nota. in l. ſi. C. de verborum ſignifi. Secundō, quod ipſi vocati ſecundo loco, & qui proximiores ſunt, admittantur ordine ſucceſſiui, vel in modum vulgaris, vel fideiſcomiſſariae declarando vt ſuprà. ¶ In proſpectu igitur, cū euenerit caſus ſubſtitutionis, in perſona dicti Antonij defuncti ſine liberis filij Gabrielis admittentur ad dimidiam bonorum, quae habuit dominus Antonius ab eius patre, quia fuerunt pariter vocati ad illud fideiſcomiſſum mortuo Gabriele, nec ex parte ſeu perſona Gabrielis detrahenda eſt aliqua Trebellianica, quia ipſe Gabriel non cenſetur grauatus, ſed dominus Antonius. Baldus in l. precibus, col. penul. poſt med. C. de impu. & aliis ſubſtitut. & ¶ quia fideiſcomiſſarius licet grauatus ſit reſtituere, tamen non detrahit Trebellianicam. l. 1. §. in de Neratius. l. mulier. §. ſi. ff. ad legem Falcidia. §. de legatariis. l. mulier. §. ſi. ff. ad legem Falcidia. Paul. de Caſt. in nunquā. l. penales. §. ſi. ff. ad legem Falcidia. Paul. de Caſt. in conſ. 341. Mater iſta, col. ſecunda, li. 1. niſi hares rogatus coactē adiuſſet. l. Marcellus, in prin. ff. ad Trebel. Corn. in cōſ. 197. col. ſin. lib. 1. in conſ. 96. col. 2. lib. 2. notat Bal. in l. cum virum. column. 3. C. de fideicom. Concludo quod filij Gabrielis habent dimidiam bonorum, quae habuit dominus Antonius à Gulielmo Canauoxij ex titulo

fideiſcomiſſi: de altera dimidia habebunt dimidiam tanquā haredes matris, cui dominus Antonius donauit in dimidia bonorum ſuorum parte. ¶ Circa ſecundum dubium, quod per curam non mediocrem rogatus ſum, vt accuratē diſſoluerem. Reſpondeo, ¶ quod ex communi cohabitatione fratrum non praſumitur ſocietas omnium bonorum, ſed tantum in viuendo communiter & communibus ſumptibus. ideo ſi vnus fratrum emat pradia nomine proprio, non tenetur communicare aliis fratribus, ſed ſunt illius, & in dubio ea praſumitur acquiſiſſe de pecuniis propriis, niſi aliud probetur, puta, quia non habebat alia bona, niſi communia, nec erat induſtrioſus ad parandum pecunias in comparationem pradio- rum quo caſu non tenebitur quidem communicare pradia, ſed reſtituere precium pro parte alterius ſocij, hac omnia notantur per Barto. in l. Titium aut Meuium. §. altero. ff. de adm. tut. per Bald. in l. ſi patruus. C. commu. vtriuſque iudici. Roman. in cōſilio 291. cum iſti, in ſecundo dubio. Soci. in cōſilio 162. column. pen. libr. 2. & in cōſilio 192. col. 4. eo. libr. 1. in l. ſocius. ff. ſi cer. per. Deci. in conſ. 256. in conſ. 430. & in cōſilio 652. & alibi ſaepe Doct. ſi ergo Gabriel nulla bona habebat praeter communia, & artem nullam exercebat, praſumitur acquiſiſſe de bonis communibus, conſequenter erat obligatus reſtituere dimidium precij domino Antonio, illa ergo dimidia precij, quae pertinebat ad dominum Antonium, pro dimidia pertinebat ad Ioannam vxorem Gabrielis, & ſic dimidia dimidia illius precij pertinet ad filios & haredes Ioannae. ¶ Circa tertium dubium dico, quod in eo contenta ſunt detrahenda tanquā aſ alienum, exceptis legatis, quia ſi ſunt exceſſiua, eſſet locus legi Falcidia. ¶ Circa quartum quaſitum conſiderandum eſt, ſi portio Catharinae erat vltra legitimam, quia in legitima grauari non potuiſſet, ſi autem vltra legitimam fuit ei relictum, non poterat detrahere niſi legitimam, non autem detrahet dimidiam, quia illud obtinet in haredē vniuerſali, non particulari. Baldus in l. filium column. 11. C. famil. erciſ. & ibi laſ. col. 5. & idem Bald. in conſ. 281. Viſo teſtamento ad ſin. libr. 1. & in conſ. 221. ad ſi. lib. 2. & in conſ. 221. libri quinti. Corn. in conſ. 40. column. 3. verſicul. ſed videndum eſt. libr. 3. laſ. in l. Lucius. col. 12. ff. de vulg. in l. quotiens. col. 3. C. de haredi. inſti. & in Authen. res quae in ſecundo nota. C. communia de lega. ¶ Non omitto, quod Curtius iunior in cōſ. 160. late tenet, quod etiam filius inſtitutus de re certa, & grauatus detrahit duas quartas, ſed non videtur recedendum ab opini. Bald. & ſequacium, quā etiam tenet Abb. in cap. Raynuius, in verſic. legitimam, de teſta. quem refert Bologni. in addi. ad conſilia Ioan. de Ana. in cōſilio 79. in ſi. licet Bologni, non audeat decidere, & quod hares particularis non detrahat. Trebellianicam, tenet curia Delphinalis quaſt. 466. pater filiam. & late de hoc ſcripſi reſpondendo ad fundamenta. Curtij in cōſ. 186. duae ergo partes de tribus veniunt ad fideiſcomiſſariam, ſi erant liberi non vltra quatuor, legitima autē quae eſt tertia pars, pertinet ad donatarium, & in legitimam debent imputari bona alienata per donationē, & fideiſcomiſſarius conſequetur bona reſeruata. l. Marcellus. §. res quae. vbi notatur. ff. ad Trebellianicam. ¶ Circa quintum dubium, ſi iſta Ioanna non eſt ſeu erat mater iſtarū ſororum, ſed nouerca, non video quomodo poſſunt petere ſupplementum legitimae in bonis nouercae, circa ſtatutum neceſſe eſſet eius verba legere. ¶ Ad vltimum dubiū reſpondeo, q̄ ex quo Ioan. Chriſtophorus erat debitor neceſſarius ipſarum ſororum, reſpectu legitimae, quae debetur ex diſpoſitione legis ſine facto voluntario hominis, illud pradium datum filiabus inter viuos, cenſetur donatum animo compenſandi cum ſupplemento legitimae, iuxta nota. in Authen. praeterea. C. vnde vir & vxor. tamen reperiō Corn. contrarium in conſ. 292. libr. 1. vbi, quod hares adiens hereditatem voluntariē ſe obligat ad onera hereditaria, ex quo adire non cogeatur, conſequerer tanquam debitor voluntarius, ſi quid legatariis relinquit, non cenſetur debitor voluntarius, ſi quid legatariis tamen cōſideratio Corn. non videtur procedere in cauſa legitima, quia hares vitur iure defuncti, cū cenſetur eadem perſona. §. 1. in Authen. de iureiur. a mor. praſti. ſed teſtator tenebatur relinquere legitimam filiabus ergo conſiderando perſonam teſtatorum iſtud debitum videtur neceſſarium. & in ſpecie contra Corn. adduco Anchar. in cōſilio 26. In quaſtione ſupradicta viſis ſubtiliter.



subtiliter. column. 2. in secundo dubio, ubi debitum quod erat necessarium in persona defuncti, dicitur etiam necessarium in persona hæredis, quia ex persona hæredis conditio obligationis non mutatur, licet hæres sponte se obliget adeundo hæreditatem. l. 2. §. ex is. ff. de verbo. obliga. nec propter contractum qui oritur ex additione, censenda est obligatio hæredis diuersa ab obligatione defuncti, imò dicitur eadem numero quia eadem persona reputatur cum defuncto allegat Cynum in l. pacto successor. C. de pact. ¶ Contra Corn. etiam adduco Paulus de Castr. in consil. 35. Videtur dicendum quod vtrunque legatum columna secunda, circa med. versicu. sed ad hoc respondetur lib. 2. ubi, quod testamentum hæredis reputatur testamentum defuncti, & debitum hæredis reputatur debitum defuncti, quantum ad hoc, ut censeatur quid relictum animo compensandi, sed relictum à defuncto censetur relictum animo compensandi cum debito ex causa necessaria, ergo idem videtur in relictio ab hærede. Confirmatur ista conclusio, quia causa prima & originalis attendi debet. l. tutor datus. ff. de fideiussio. ibi non titulus actionis sed debiti causa recipienda. l. si id quod in princip. ff. de dona. l. 2. §. paruique refert. ff. de priuileg. cred. l. si filius familiars, in fi. C. ad Macedo. facit text. in l. 1. circa fin. C. de impo. lucra. descri. lib. 10. ubi quod à primordio tituli posterior formatur euentus. l. si hæres testamento. ff. de actio. empt. & Bartol. not. in l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. Itaque licet istud debitum legitimæ in persona hæredis videatur voluntarium, quia hæres voluntate sua adeundo sponte se obligauit, tamen respiciendo primam & originalem causam istius debiti, legitimæ in persona defuncti, dicitur debitum necessarium necessitate legali, quæ causa tanquam prima & originalis spectanda est per supradicta. ¶ Fortius & amplius voluit Ioannes de Ana. in consilio 3. columna secunda, post med. versu. non obstat aliud argumentum, quod si hæres grauatus instituit fideicommissarium, censetur relinquere animo compensandi, & quod talis hæres dicitur debitor ex causa necessaria, sequitur Bologni. ibi in addi. & tamen in persona defuncti debitum non erat necessarium, & sic vult Ioannes de Ana. quod debitum hæreditarium magis dicitur necessarium in persona hæredis, quam defuncti. Sed tamen subsistendum videtur super hoc dicto Ioan. de Ana. aut enim hæres grauatus reliquit substituto eademmet bona, quæ tenebatur restituere, & res videtur sine dubio, nec est tractandum de aliqua compensatione aut reliquit alia & diuersa bona, & res non videtur sine dubio, quia conditio debiti voluntarij in persona defuncti, non debet alterari in persona hæredis per supradicta. Dictum tamen Ioan. de Ana. posset procedere stantibus aliquibus coniecturis, ex quibus videatur apparere de animo compensandi fit enim compensatio ex coniecturis, ubi alias non fieret. Paul. de Ca. in consil. 193. Super isto puncto. col. 3. in secundo dubio. lib. 2. Abb. in consil. 8. col. 2. lib. 1. Capra in consil. 164. col. 2. circa med. versu. quod intellegendum est. Deci. in d. Auth. prætereà col. 7. post. med. C. unde vir & vxor. Cor. in consil. 115. col. pe. post. med. lib. 4. ubi volunt Doct. induci compensationem ex illa coniectura, quod iubeatur legatarius legato contentus esse, vel quando ita legatur, ut plus peti non possit, idem dicerem, si ex aliis coniecturis apparere posset de animo & intentione testatoris, quod voluerit compensare. ¶ Præsens tamē difficultas omnino cessaret in casu nostro, præsupposito, quod dictus Ioan. Christophorus gereret negocia fororum nã dã. do prædium in dotem vni ex fororibus, censetur dare animo compensandi cum eius legitima. l. vxor. §. pater naturalis. ff. de leg. 3. Cor. in consil. 175. col. 2. post. med. li. 4. Taurini.

S V M M A R I V M.

- 1 Maior pars vniuersitatis non potest reuocare gesta per totam vniuersitatem nemine discrepante, quod qualiter procedat, declaratur numero octauo.
- 2 Administrator reipublicæ fidem bonam debet agnoscere, & si temerè litiget, condemnari debet in expensis nomine proprio, quod qualiter intelligatur, vide nu. 14.  
Administrator non debet aggredi negocia insolita, alias tenetur de suo proprio. ibid. num. 2.
- 3 Syndicatus dicitur munus personale, ad quod inuitus quis tenetur.  
Negligens in officio remoueri ab eo debet, ibid. nu. 3. quod exemplificatur in tutore, procuratore, executore testamenti, in Prelato & Medico.

- 4 Negligentia dicitur dolus, & peccatum mortale in his, qui ex officio ad diligentiam obligantur.  
Negligentia probatur quando quis expressè recusat quid agere, vel remediis opportunis non utitur cum possit. ibid. nu. 4.
- 5 Negligentia in omittendo dicitur dolus, quando habet admixtum aliquod factum, puta contemptum iudicis vel partis.
- 6 Negligentia conuincitur ex vnica interpellatione, perseverantia delictum aggrauat, quia humanum est peccare, diabolicum perseverare. ibid. num. 6.
- 7 Suspectus dicitur recusans officium suum, in quo est exercere, idem in syndico dicente aduersarium fouere iniustitiam.
- 8 Interesse publicum ubi versatur, admittitur quilibet de populo, etiam is cuius non interest.
- 9 Administrator reipublicæ dici potest suspectus per quemlibet de populo sicut dicitur de tutore.  
Respublica pupillo æquiparatur. ibid. num. 9.
- 10 Libertas ab oneribus præsumitur, nisi probetur seruitus.
- 11 Censuræ extirpandus est cuius causa ignoratur, nisi sit præscriptus.
- 12 Præscriptio est quid facti, idem probari debet.
- 13 Culpa lata dicitur non inquirere de eo, de quo alij communiter inquirere consueuerunt.  
Culpa imputatur ei, qui non inuestigauit, an is cum quo beneficium permutauit, iuste illud obtinere. ibid. num. 13.
- 14 Administrator vniuersitatis non debet eius negocia indefensa relinquere ratione dubij expensarum.
- 15 Dubia efficitur res per negationem, quando allegatur causa probabilis ipsius negationis.
- 16 Præsumptio maior est pro vna vniuersitate, quam pro aliquibus particularibus.  
Suspicio arguitur contra eum, qui tractat de se exonerando, ibidem numero 16.
- 17 Suspicio arguitur contra iudicem ex breuitate temporis, quando per tempus nimium breue negocium dirimit.
- 18 Præsumptio bonitatis, de qua in l. merito. ff. pro socio, solum procedit in fauorem rei ut absoluitur, non in fauorem actoris.
- 19 Pro subditis præsumitur contra dominos.
- 20 Exemptio dicitur stricti iuris, & restringi debet ad suam causam.
- 21 Exemptio generalis non comprehendit illud, quod eximens facere non poterat si voluisset.  
Exemptio ab oneribus concedi non potest ab eo, qui superiorem recognoscit. ibid. nu. 21.
- 22 Acceptans simpliciter aliquod officium, censetur se obligare ad omnia onera ipsi officio annexa.
- 23 Utilitas publica præferri priuata debet, etiam cum incommodo aliquorum particularium.
- 24 Patria obedire quis debet, & vasallus veniens contra patriam feudo priuari debet.
- 25 Coram iudice suspecto litigare periculosum est.

CONSILIUM CXXXII.

Pro vniuersitate sancti Andreæ Vallis Beuchanæ, cōtra Gasparum Morelli ex eodem loco.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Homines sancti Andreæ Vallis Beuchanæ soliti sunt creare syndicos tres aut consules pro administrandis negociis reipublicæ, in his erat vnus nomine Gasparus Morelli. contingit quod vnus ex consulibus fuit arrestatus in castro dicti loci ad instantiam dominorum, ob causam quorundam onerum, quæ domini prætendunt sibi deberi, ob id vniuersitas dicti loci quærebat relaxationem ipsius arrestati, & quia ea cura potissimum spectat ad syndicos aut consules, requisitus fuit memoratus Gasparus morelli, quatenus operam & diligentiam præstaret circa relaxationem prædictam. Qui Morelli respondit, quod illud non faceret, propterea, quod onera petita per dominos essent de iure debita ex tempore antiquissimo. & prætereà quod ipse erat de liberis & exemptis à talibus oneribus, ob id, quod minimè tenebatur ad aliquam diligentiam circa relaxationem prædictam. Res in iudiciū deducta est coram ordinario, & petitiū parte dictæ vniuersitatis ipsum Morelli ab officio syndicatus aut consularis remoueri ob causam memoratæ negligentie & recusatationis, tandem pronunciatum fuit in gratiam & fauorem dicti Morelli, & confirmata sententia per dominum Vicebailium



in uniuersa patria Vappincensis. Appellatum fuit ad sena-  
 tum antequam Delphinatus, quaritur de iustitia aut  
 iniustitia appellationis praedictae interpositae per ipsam v-  
 niuersitatem sancti Andreae ¶ Videretur dicendum pri-  
 ma fronte bene fuisse iudicatum, nam ut allagant domi-  
 ni ad hanc partem appellatae, iste Morelli fuit creatus cau-  
 dydus, & tota vniuersitate nemine dissentiente, sed illi  
 qui petunt eum remoueri, non constitunt totam vniuersi-  
 tatem, licet faciant maiorem partem, ideo maior pars in  
 isto casu non videtur sufficere, sed eadem solennitas vide-  
 tur necessaria in reuocando, quae adhibita est in constitu-  
 endo. regula, nihil tam naturale ff. de reg. iur. vbi late Moder.  
 habetur per Doct. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. in c.  
 cum omnes de consti. no. Roma. in consilio 352. colum. 2.  
 in 3. dubio, quod consilium Roman. in tertium reperitur  
 inter consilia Paul. de Castr. in consilio 228. lib. 2. secundum  
 nouissimam impressionem, sed ultra id quod instantes ad  
 remotionem ipsius Morelli, totam vniuersitatem non implent  
 sunt etiam alij complures adhaerentes ipsi Morelli conten-  
 dentes contra maiorem partem. ¶ Secundum, cum ista o-  
 nera dicantur debita tempore antiquissimo & immemo-  
 rato, iusta videtur recusatio ipsius Morelli, quia admini-  
 stratores reipublicae fidem bonam dicunt agnoscere, non  
 quod debitum est denegare. l. quotiens. §. sicut. & ibi Bart.  
 ff. de admi. tut. imò si administrator temerè litigaret, ipse  
 expensis condemnari posset nomine proprio, & de suo  
 soluere teneretur. l. non est ambigendum. C. de admi. tut.  
 Barto. in l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. Bald. in l. Polla.  
 colum. 1. versic. & adde quod tutor. C. de his, quibus ut  
 indi. Rursus non debent administratores in solita aggre-  
 di negocia, alias de suo tenentur domino. l. si negocia. ff.  
 de nego. gesto. vbi Doct. Curtius iunior in consilio 19. col.  
 prima. sed istud videtur insolitum in loco sancti Andreae  
 quod onera per omne tempus praestita modò denegentur  
 ¶ Tertio allegatur pro parte ipsius Morelli, posito, quod  
 onera ista ratione aliqua possent euitari, tamen ipse Mo-  
 relli ad litem prosecutionem non vrgendus videbatur tan-  
 quam notoriè liber & exemptus, ob id negocium eiusmo-  
 di ad eum pertinere non debetur, cum nullum ex litis vi-  
 ctoria sit commodum relaturus, onus enim à commodò  
 regulatur regula, secundum naturam. ff. de regul. iur. absur-  
 dum enim esset, quod quis sustineret onus sine emolu-  
 mento. l. is qui in potestate. §. fina. ff. de leg. praestan. facit  
 text. in §. illud. Insti. pro socio. ¶ Sed praemissis & similib.  
 quae in contrarium adduci possent, non obstantibus con-  
 trarium de iure & aequitate puto verius quod imò fuerit  
 male pronuntiatum, & bene appellatum. & pro fundamentò  
 confidero, quod officium syndicus dicitur mu-  
 nus personale, ad quod inuitus quis compellitur. l. mune-  
 rum. per totam l. maxime, in §. defensores. ff. de mune. &  
 honor. inquitur, quod officium huiusmodi recusare ne-  
 mo potest. Confidero etiam, quod vbi quis officium ali-  
 quod agit, si in eo negligenter versetur, potest & debet ab  
 officio remoueri ut videmus in iudice. Bald. in l. i. §. quies.  
 in fi. ff. de offic. praefec. vrbis. Ang. in l. omnibus. C. de spor-  
 tul. Dec. in l. pe. in sexto no. C. de pact. idè est in tutore ne-  
 gligente circa administrationem bonorum pupillarum. l. fi.  
 ff. vbi pup. edu. d. l. tin. C. de administ. tut. Roman. in consilio  
 80. confirmanda & in consilio 428. in terminis, in secundo  
 dubio. Corn. in consilio 183. colum. prima. lib. 4. idem in  
 executore testamenti. Roman. vbi supra Paul. de Castr. in  
 consilio. 332. Viso testamento Michaelis, in tertio dubio. lib.  
 1. & in consilio 437. Super dictis quesitis, in tertio dubio.  
 lib. 2. idem in simplici procuratore, quem iudex remoue-  
 re debet ab officio procuratoris, ob negligentiam, etià  
 ex officio nemine petente. l. eum qui res agit haeredum. C.  
 de procu. quem text. pro notabili ad hoc citat Rom. in d.  
 consilio 428. in 2. dubio. idem in Praelato, qui à Praelatura  
 remouetur ob eius negligentiam, ut per las. in d. l. eum qui  
 res. colum. 2. C. de procur. Similiter medicus negligens  
 circa curam infirmi tenetur lege Cornelia de sicariis. Ang.  
 in l. necessarios. §. vbi quis. ff. ad Syllaniam. in his ¶ enim qui  
 ex officio obligantur quid facere, si negligenter se ha-  
 beat in dolo praesumuntur. Anch. in consilio 158. Ex narra-  
 tis in facto colum. 6. Soc. in consilio 2. colum. 2. lib. 1. vbi, q-  
 talis negligentia dicitur peccatum mortale. Amplius pro-  
 pter negligentiam priuatur quis iure suo, puta si dominus  
 directus sit negligens in puniendo subditum vasallum aut  
 emphyteutam, nam priuatur dominio directo, c. ad abolē-  
 dam, de hare. 10. Fabri. in Auth. bona damnatorum. q. pen.

C. de bonis damna. Fely. in c. excommunicamus, columna  
 2. versic. notab. ibi saluo iure; de hare. negligens enim in  
 puniendo delinquentem dicitur fautor eius c. quanto, de  
 senten. excom. c. nec regiminis. l. q. 7. c. negligere. 2. q. 7. & c.  
 error. 23. dist. & ad dictum Soc. quod negligentia dicatur  
 peccatum mortale in eo, qui ex officio obligatur quid fa-  
 cere. Addo Calde in consilio quarto in fin. in titu. de con-  
 sue. vbi quod negligentia in Praelato dicitur peccatum  
 mortale per text. in cap. dicta. 81. distinct. & in capit. cu-  
 ra 1. q. 1. ¶ In proposito nostro fuit probata negligentia, imò  
 dolus contra istum appellatum, ex eo quod recusauit  
 negocium publicum & relaxationis illius arrestati agere,  
 hoc enim modo negligentia probatur iuxta doctrinam  
 Bar. in cōf. 102. Charissime domine isti nostri nucerni. Bald.  
 in l. mancipia. C. de seruis fug. Dec. in d. l. pe. in 6. no. Co. de  
 pactis. similiter arguitur negligentia in eo, qui cum reme-  
 diis oportunis ad actum uti posset, id non fecit. Soc. in cōf.  
 273. columna 4. libr. 2. allegat text. in c. licet episcopus, de  
 praeben. lib. 6. in c. commissa, de elec. eo. lib. glo. in c. si cleri-  
 cus, in vers. negligenter, de praeben. lib. 6. Amplius ¶ dico,  
 quod hic fuit probatus dolus contra istum appellatum, ne-  
 gligentia enim in non faciendo quadoque non stat in puris  
 finibus negligentiae quae est in omittendo, sed habet ad-  
 mixtum factum & dolum, ut quando ordinatur ad contē-  
 ptum partis vel iudicis, ita Ang. in consilio 72. columna 1.  
 post med. qui contemptus sine dubio fuit in isto appellato  
 contemnente interpellationes & requisitiones aliorum con-  
 sulum seu syndicatorum, in quo contemptu semper perseue-  
 rauit & perseuerat dicendo se nolle procurare onerum causam  
 necteneri ad id procurandum, cum ¶ tamē vnica sufficiat in-  
 terpellatio ad constituendum aliquem in negligentia. Rō.  
 in consilio 427. columna 1. Alex. in consilio 31. columna 1.  
 lib. 4. Ratione cuius perseuerantiae delictum negligentiae  
 arguatur, quia humanum est peccare, diabolicum perseue-  
 rare. l. Polla. §. ut autem. vbi Bart. C. de his quae ut indig. l. ca-  
 pitalium. §. solent. ff. de pœnis. l. 1. in fin. C. de super. exact. li.  
 10. facit text. & ibi Bart. in l. nemo. C. de epi. audi. & in l. Papi-  
 nianus §. meminisse. ff. de inoffic. testā. no. Rochus de Cur-  
 te in rep. c. fin. in 1. no. de consuetu. & profecto ¶ negari non  
 potest quin dicatur suspectus aduersarius recusando offi-  
 cium syndicus ad modum requisitum agere, ita suspi-  
 cionem in tutore arguit Aret. in consilio 29. col. 6. versicu-  
 l. praterea si ibi ageret, & in consilio 68. vers. praterea si ibi  
 ageret. Cor. in d. consilio 183. colum. 1. lib. 4. Ex alio etiā cla-  
 rissima arguitur suspicio contra istum appellatum, nam li-  
 cèt sit rusticus literarum & iuris ignarus, ausus tamen est  
 iudicis partes assumere dicendo & iudicando dominos fo-  
 uere iustitiam, sicut dicitur de teste qui est suspectus quan-  
 do iudicat. Inn. in c. cum causam, vbi Bal. columna 2. de te-  
 sti. Old. in d. cons. 210. regularis. col. 2. Bart. in consi. 113. pro-  
 cessum est, in fin. Bal. in consi. 81. in causa ista. lib. 3. & alibi  
 saepe Doct. & maxime quia temerarium fuit eius iudiciū  
 nullo apparente titulo ipsorum dominorum. Ex quibus ap-  
 parer intentionem vniuersitatis S. Andreae abundè esse iu-  
 stificatam in iure & in facto. ¶ Solū superest respondere  
 ad contraria, quibus confutatis splendidior & clarior fi-  
 et praesens difficultas. Ad primum itaque argumētum re-  
 spōdeo duobus modis. Primo, quod est erroneum in facto  
 quia iste appellatur non fuit creatus consul ab omnibus  
 de vniuersitate nemine discrepante, quia apparet de con-  
 trario ex lectura instrumenti syndicus, in quo probatur  
 & legitur de expressa contradictione Guilhoni Menasciē  
 miror ob id partem aduersam ita impudenter factum hoc  
 falso proposuisse. ¶ Secundo ¶ respondeo, quod contrariū  
 procedit vbi agitur de reuocando per vniuersitatem fa-  
 ctam ab ipsa vniuersitate, nam tunc maior pars non posset  
 reuocare quod concorditer ab omnibus actum esset, sed  
 agitur hic de reuocando & remouendo ipsum Morelli ap-  
 pellatum via iustitiae & autore praetore ratione doli & ne-  
 gligentiae, quo casu non consideratur, quomodo & quali-  
 ter creatus quis fuerit ad aliquod officium, quod probatur  
 nam tutor testamentarius creatur à testatore pro eius ar-  
 bitrio cuius voluntati nihil contradicit. §. disponat, in Aut.  
 de nup. & tamen si tutor negligentia arguatur, potest &  
 debet ab officio remoueri. Similiter praelatus constituitur  
 per summum Pontificem ad arbitrium, & tamen iudex  
 inferior potest eum praelatura priuare ratione negligentiae  
 idem videmus in executore testamenti & simplici procu-  
 ratore. Potentior est enim iudex ad puniendum aut pri-  
 uandum quam sit vna vniuersitas, imò non posset vniuer-  
 sitas



fitas officialem aliquem eligere, ita quod per magistratū reuocari non possit, quia esset disponere contra in superioris c. cum inferior, de maiori, & obed. & hoc modo daretur materia delinquendi. l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pactis l. conuenire ff. de pact. dotal. Præterea, quando quis eligitur ad aliquod officium, semper intelligitur tacita conditio iuris, si illud bene exerceat, nec in eo negligenter se habeat, ex quo propter negligentiam ab officio quis remouetur, idem probato dolo aut negligentia non tam videtur reuocari officialis ab vniuersitate, quā à iure ex natura actus. imò isto casu non solum maior pars vniuersitatis posset hoc petere, vt syndicus aut officialis tollatur de officio, sed etiam vnus tantum de populo, cum agatur de interesse publico, imò et admittitur etiam is cuius non interest quotiens agitur de interesse publico. Deci. in l. si qs id quod, col. 3. ff. de iuris. om. iud. allegat no. in l. vbi pactum. C. de transact. sed dico quod de hoc est text. in l. 3. in fi. ff. de populari actione præferatur is cuius interest, quando plures in agendo concurrunt, cessante igitur concursus, agere potest etiam is cuius non interest, quātō magis admitti debet ad agendum maior pars vniuersitatis cuius maximè interest. Et magis in terminis facit tex. in l. 1. §. cōsequens. in l. impuberibus. in prin. ff. de suspect. tuto. & in l. pietatis. §. si. C. eo. titu. vbi quod causa suspecti tutoris dicitur quasi publica, & qualibet admittitur ad accusandū de suspecto, modō pupillus non sit aut impubes. idem dicendum videtur in administratore reip. suspecto, cum vniuersitas æquiparetur pupillo. l. nihil. ff. ad munic. l. respub. C. ex quib. cau. maio. l. rempub. C. de iure reip. lib. 10. Bart. in l. nulli. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. Ex quibus abunde responsum apparet ad hoc primum argumentū. ¶ Nō obstat secundum argumentum, quod administrator agnoscere debeat bonā fidem, non temerè litigare, & quod onera petita per dominos iusta videantur, ob id quod causa illius attestationis consulis iusta videretur, quia respōdeo quod pars fundans excusationem suam in iustitia aut rectitudine illius arrestationis, pbare debebat suam excusationis causam, sicut enim actor tenetur probare suam intentionem, ita Reus suam exceptionem. l. 1. & 2. ff. de except. nam in cōtēto vniuersitatis requirentis Reum, vt operam præstaret circa relaxationem consulis arrestati erat iustificata, quia facta erat arrestatio ob causam concernētem totam vniuersitatem, idem ad vniuersitatem pertinebat cōsulē liberare, & cū Reus esset Procurator seu syndicus vniuersitatis partes eius erant illius arrestati liberationem querere. Rursus et qualibet villa præsumitur libera ab oneribus, nisi probetur, contrarium l. altius. C. de seru. & aqua. Host. Ioan. And. & Doct. in c. nimis. de iureiur. Bal. in consilio 35. In bonis feudalibus. col. 2. lib. 1. Cy. in allegationibus suis quæ sunt inter consilia Bal. post consil. 400. Super primo puncto. colum. 1. ad fin. lib. 4. Itaque non facta fide aliqua nec plenè nec summarie de tali seruitute aut onere, satis est ipsi vniuersitati, quod iuris præsumptionem & regulam pro se habebat. Bart. in l. quotiens. ff. si quis cautio. & in l. 2. in princip. colum. 1. ff. si quis in ius voca. non ier. ¶ Non obstat quod domini S. Andreæ sint in possessione seu quasi percipiendi onera petita, quia de tali possessione nō apparet. & posito apparet, ista excusatio appellati retorquetur contra eum, quia pro suo officio & fide quam promiserat in negociis vniuersitatis querere & inuestigare debebat, an talis possessio esset iusta vel vitiosa, quæ vitiosa possessio nemini prodesse debet l. 2. l. si duo. vbi Bart. ff. vt possid. l. communi diuidēdo. §. inter prædones. ff. communi diuid. l. æquissimum. ff. de usufruct. cum multis simi. stant enim simul quod quis sit in possessione seu quasi percipiendi aliquem sensum, & tamen is debitus non sit, putā si non ostenditur causa seu titulus, cur sensus eiusmodi debeat, & istud est et quod dicimus extirpandum esse sensum cuius causa ignoratur, vbi agitur petitorio. Bal. in consilio 368. Nunc venio. col. 1. in fi. lib. 1. Anch. in consilio 10. videtur efficaciter. columna 1. in fi. Ioann. de Lignano inter consilia Bal. in consilio 425. Visis actis. columna 2. lib. 3. ¶ Et si dicatur, debetur census etiam cuius causa ignoratur, quādō legitime præscriptus est, vt habetur in d. locis, respondeo et quod præscriptio est quid facti nec præsumitur nisi probetur. l. in bello. §. facta. ff. de captiu. l. denique. ff. ex quibus cau. maid. l. quæcūque. ff. de publicia. l. vnica. C. de manda. prin. l. 1. C. de probatio. l. asseueratio. C. de non nume. pecu. l. si emancipati. ibi, tēque emancipatum esse probaueris. C. de colla. c. cum in iure petitus,

de offic. deleg. c. ia præsentia, de proba. c. Rayna. & c. Rayna. de testa & in terminis præscriptionis, quod eam allegans teneatur probare, tradit Bart. in l. Celsus. ff. de vfucap. Cor. in consilio 436. colum. fin. lib. 2. & adeo probari debet præscriptio per allegantem, quod testis super ea deponens debet rationem adducere etiam non interrogatus Alex. in consil. 36. col. pe. circa prin. lib. 1. ¶ Amplius dico, quod ista allegatio censum deberi dominis ex causa præscriptionis, retorquetur contra appellatum hoc allegantem, cum enim domini titulum nullum ostendant istorum onerum, sed præscriptionem tantum allegant, ad cuius probationem multa sunt necessaria, non debebat reus acquiescere allegationi dominorum, nec credere præscriptioni allegatæ alio non apparente, sed cum promississet iura vniuersitatis tueri per iuramentum, cogere debebat dominos via iuris ad probandum præscriptionem allegatam, cum regula & præsumptio iuris esset pro ipsa vniuersitate. Vnusquisque enim quando molestatur vt aliquid soluat, cuius debitum aut causam ignorat, inquirere consuevit, an teneatur ad illud, & se totis viribus defendere ne soluere cogatur, hoc enim videmus ipsa rerum experientia, cum etiam efficaciter obligati per titulos & instrumenta subterfugia sapienter finem querat syndicus et igitur vniuersitatis videns inquietari vniuersitatem ob aliqua onera, quorū causa prorsus ignoratur, non inquirens, an teneatur communitas, & ex qua causa ad illa onera, & an verè probetur cōtra eā præscriptio, dicitur esse in lata culpa. ita culpam latam arguit Bal. in consil. 463. Itatuto communis Papiæ. col. 1. lib. 3. q. est repetitum in consil. 436. li. 5. Facit q. Soc. scribit in consil. 168. col. 4. lib. 2. vbi quod culpa imputatur ei qui non inuestigauit, an is cum quo beneficium permutauit, iuste illud obtineret: inuestigare igitur debebat iste appellatus, an iuste deberentur dominis onera ab eis petita, & instare q. fides fieret de causa & titulo eiusmodi onerum, non autē eorum desiderio & expectationi consentire, ex eo q. præterderent se esse in quasi possessione percipiendi ipsa onera aut census petitos, quia ex hoc non sequitur de vero debito, quia potuit esse possessio vitiosa vel cum mala fide. rursus potuit probari ex parte communitatis de interruptione præscriptionis, aut aliqua iusta causa restitutionis in integrum cū pupillo æquiparetur, vt supra diximus. ¶ Et posito, et causa esset dubia, an censu petiti deberentur vel nō & fortē domini probassent de eorū iure, ob id expēsæ inutiles factæ essent in damnum vniuersitatis, tamen ex quo nullus ostensus fuit nec ostenditur titulus ex parte dominorum, cur census petiti debeantur, dico quod metu futurarum expensarum non debet administrator vnus vniuersitatis ius eius indefensum relinquere. l. illud §. 1. ff. de petitione hered. l. qui solidum. §. etiam ff. de leg. 2. Per quæ ita dicit Bellamērā in consil. vlti. colum. 12. in fin. quod probabilis causa dubitationis probabilem causam præstat aliquid recusandi, quod efficacissimè facit ad propositum nostrum. alias occasio præberetur malignādi, & vniuersitates aliasque personas miserabiles decipiendi, & ad onera inde bite obligandi, quia possent administratores colludere accepta fortē pecunia, & petentibus consentire sub prætextu alicuius possessorij: idem frustra allegatur ex aduerso, quod administrator reipub. fidem bonam decet agnoscere. nam fateor vbi omnino cōstat quid deberi, sed vbi hoc constat? dico quod in re dubia nō debet administrator fidē bonā agnoscere, quia non esset fides bona, sed mala, in casu dubio minorem aut vniuersitatē obligare. probatur, quia permittunt iura vbi causa est dubia, quod possint administratores transigere. l. præses. C. de transact. transactio autē fit aliquo dato vel recepto, & à communiter accidentibus pro minori dispēdio vtriusque partis, non autē permittunt iura, q. in tali dubio aut incertitudine administratores faciāt quod aduersarij petunt. ¶ Et quod fides bona considerari hic non possit probatur, nam vt dixi, domini S. Andr. nunquam ostenderunt neque ostēdunt titulū aliquē circa ista onera tantum allegant possessorium, subditi autem negāt cēsus & onera petita deberi, sed et per negociationē res efficitur dubia. l. 3. C. quibus ad lib. procl. non li. glo. nota. in. c. fi. de offic. de le lib. 6. quod sine dubio procedit, quando allegatur causa probabilis talis negationis. Abb. in consil. 33. columna 2. libri 1. sed hic causa negationis est probabilissima, quia à communiter accidentibus non consueverunt deberi census huiusmodi, quin de eis fiant instrumenta, & scripturæ & causæ debiti inferantur, sed hic simpliciter petuntur onera nulla omnino expressa causa, nulla exhibita



exhibita scriptura. Quis igitur adeo fatuus & bonorum suorum prodigus, ut ad simplicem aduersarij assertionem & ob simplex aliquod possessorium in perpetuum se obligare velit ad onera petita tā graua, & posito causa sit dubia, in dubio nemo statim soluit quod petitur, imò litigare potius amat, quia in dubiis causa Rei est fauorabilior. l. Arrianus. ff. de actio. & obligat. ¶ Iam cum aduersarius alleget se exemptum, præsumptio est contra eum, quod noluerit causam vniuersitatis tueri, non quod velle fidem bonam agnoscere, sed ne dominis displiceret. & potius ¶  
 16 præsumendum est pro maiori parte vniuersitatis quam pro diuersario, & quibusdam particularibus simul cum eo conuenientibus, cæteris enim paribus standum est & credendum maiori numero l. 3. §. 1. gl. in l. ob carmen. §. si. ff. de testib. inaximè quia ultra numerum, præsumptio iuris est pro vniuersitate aut maiori eius parte, quod sit libera ab oneribus, & præsumptio est cōtra dominos qui titulū nullum ostendunt onerum petitorum. Facit quod scribit Oldr. in col. 313. thema tale est contra promissionem. col. si. vbi quod vnum capitulum præsumitur habere maiore zelum & affectionem quam vnus particularis. Alibi scribit Dec. in consil. 615. col. 2. circa med. quod magis præsumitur pro consilio alicuius collegij, quā in vnus. particularis. Idem voluit las. in consil. 43. col. 2. post med lib. 3. post Abb. in c. prudentiam, in prin. in 3. not. de off. dele. ¶ Ex alio præsumptio est contra appellatum, dum asserit se exemptum ab oneribus, ob id sua non intererat inquirere an onera petita essent debita vel non, ideo cum tantopere instet vt exoneretur ab hac causa contra dominos, à quibus immunem se præstendit, arguitur suspectus, sicut dicitur de teste qui tractat de se exonerando quod est suspectus. l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci. Pau. de Castr. in consilio. 301. Ad bene examinandum. in vlt. dubio. lib. 1. Alex. in con. 44. colum. 3. lib. 2. quod est repetitum in consil. 28. lib. 6. & idem Alex. in consil. 71. col. 1. lib. 7. ¶ Rursus arguitur suspicio contra istum appellatum si enim ideo recusabat causam illam vniuersitatis tractare aut tueri quod crederet vniuersitatem causam iniustā habere, non simpliciter & temerè respondere debebat, nolo me intrinicare de hac causa, sed benignus agendū erat & humanius respondēdū, cōsulam⁹ peritiores an quæ domini petunt, iuste debeant, cōsulam⁹ peritiores an quæ peritorum consilio tractandæ sunt, non etiam ex rustici vnius affectionati opinione & si ¶ suspicio & præsumptio  
 17 est contra vnum iudicem ex breuitate temporis, quando negocium & litem diffinit in tempore breui. Bar. in l. prolata C. de sent. quia sententia dici non potest quæ præcipiti festinatione fertur l. 2. & l. si. C. de sent. ex pericul. reci. l. 4. C. de accu. l. meminerint. C. vnde vi. l. si. C. si per vim vel alio modo ecclesia S. Mariæ de consti. c. nos in quenquā. 2. q. 1. quāto maior suspicio erit contra istū rusticum temerariū, qui requisitus causam vniuersitatis vt ageret cōfestim & subinde respōdit, & pronunciauit causam illā esse iniustā Profecto nisi non se exemptū putasset, ad eum modū non vtique respōsum dedisset, ob id non vndique suspectus & affectionatus dici non debet contra vniuersitatē iste appellatus, non veritus condēnare vniuersitatem vnicō verbo. Equidē si consules aut syndici plurium vniuersitatum aliarum ad eum modum respondissent, non earū libertatem vindicasset aduersus onera eiusmodi, quod ipsum tamen præstiterunt non obstante possessorio quocunque in contrarium allegato testes sunt inter alias, vniuersitas de Lunis & Glandagij, in quarum fauorem curia  
 18 pronunciauit saltem pro parte maiori ¶ Nec moueri debebat appellatus ad recusandū onus causæ illius, quasi præsumptio sit pro dominis quod sint boni, nec iniuste quid petat, quia illa præsumptio bonitatis, de qua in l. merito. ff. pfo socio, solum procedit in fauore rei, vt absoluitur, non in fauorem actoris, vt iudicium dicatur pro eo gl. in l. si pater, alias est l. qui iurasset. §. si pater. ff. de iureiur. vbi las. col. si. Anch. in consilio 415. Primum dubium tale est, 2. ver. ad hoc aduertēdū. Ro. in con. 304. Plura sūt col. 1. ver. nec refragatur Cor. in cōf. 61. col. 5. ad si. lib. 1. Dec. in c. super literis. col. 4. ver. itē q. quis præsumatur, de rescrip. in c. Ofius. col. 2. circa med. de elect. in l. non hoc. col. si. C. vnde legitimi, & in l. si emancipati. col. 4. ante med. C. de collatio. Itaque cū domini sint Actores vniuersitas autem Rea, præsumptio bonitatis capi debet Pro vniuersitate  
 19 Rea, & quia alias p subditis cōtra dominos præsumitur Ang. in cōf. 377. col. 1. allegat tex. in l. si quis pcuratore. C.

de his qui per metū iud. non appella. & quæ scribit Neui-  
 zanus inter cons. do. Alberti Bruni Astenfis in con. 12. col. 10. & seq. & interminis exactionū, q præsumatur contra dominos exigētes onera à subditis, & q per violētiā præsumatur exigere, tradit Spec. in titu. de resti. spolia. §. nunc dicamus. ver. sed si quis & ver. pone. rusticus. Inno. in c. bonæ. 2. de postul. prela. loa. Fabri. in §. æquē. Insti. de actio. vbi q hoc maximè procedit quando dominus pignorus vel arreat subditos. sequitur Guido Pap. q. 407. col. 2. Gemin. in c. 1. col. 2. in prin. & ibi Lāfrā. col. 4. de præscriptio. li. 6. vbi q. præsumptio iuris est contra Prælatos exigentes seruitia à subditis, quia præsumuntur præstare ex timore potiusquā ex debito, ob id in talibus præstationibus non currit præscriptio. Ex quibus apparet non militare argumentū ex aduerso factū, q causa dominorū esset iusta, & q Syndicus aut administrator vniuersitatis temerè litigare non debeat quia imò temerè faceret vniuersitas, si se absque causa & titulo alio non apparēte in perpetuū absoluedū obligaret. ¶ Nō obstat tertiū argumētū q ipse Morelli non teneatur ad persecutionē huius talis tāquā exēptus ex qua lite commodū nullū laturus sit, quia respondeo, q imò est obligatus, cū sit Syndicus, qui causas vniuersitatis generaliter agere & tueri cogitur, nec consideratur an Syndicus in specie sit commodū habiturus, cū officiū syndicatus sit onus publicū quod inuitus quis accipere cogitur, & vbi accepit, inuitus cogitur administrare, vt supra dictū est. Cōtrariū enim pcedūt in oneribus priuatis, quæ vnus priuatus alij priuato vellet imponere, quod fieri nō potest cessāte cōmodo, secus in oneribus publicis, quæ inuitis iniunguntur etiā post habito cōmodo ¶ Secundo ¶ respondeo, quod exēptio allegata dicitur stricti iuris & restringi debet ad suam causam. Inno. in c. dudum, de priuileg. Abb. in consil. 101. col. 3. lib. 1. ideo restringi debet quando exemptus cogitur ad contribuendum in oneribus pro quibus exemptus est, de qua contributione hic non agitur, non autem debet extēdi exemptio extra causam suā, id est, ad munus syndicatus aut cōsulatus, quominus ad integrū & generaliter illud implere & sustinere non debeat cū ab eo onere non fuerit exemptus. ¶ Tertio ¶ respondeo, quod exemptio generalis non potest comprehendere illud quod eximēs facere nō poterat si voluisset l. quāquā. ff. de iur. nup. l. si pater. ff. de his quæ in frau. cred. l. Lucius. §. pe. ff. ad municip. gl. in l. ff. de eius. in gl. quæ incipit. not. argumentū, sed dominus recognoscēs superiore nō potest immunitatē aut exēptionē cōcedere. loa. And. in c. 2. de immuni. eccle. Bal. in l. omniū, in vltimis verbis. C. de vestig. & commiss. in consil. 483. Visa immunitate. lib. 2. in consil. 458. Lata fuit, in lib. 3. quod est repetitū in cōf. 406. lib. 5. Abb. in consil. 61. col. 2. lib. 2. Itaque domini S. And. bene potuerūt subditos liberare ab his, quæ ipsis dominis debita erant, l. in re mādāta. C. mādā sed ab aliis oneribus publicis nō debitis ipsis dominis liberare aut eximere expresse non potuissent, ergo dicēdū non est, quod tacitè voluerint facere quod expresse non poterāt l. qui ad certū. ff. locati. sed istud onus syndicatus introductū est in fauorem vniuersitatum, vt habeant procuratores aut syndicos, per quos earū iura seruetur defendātur, à tali igitur onere liberatio aut exemptio allegari non potest ¶ Quarto ¶ respondeo, quod iste Morelli qui officiū syndicatus simpliciter & pure acceptauit, cēsetur se obligasse ad omnia onera tali officio annexa. l. si legatario, & l. generaliter. §. si quis alienū. ff. de fideicom. lib. 1. l. 1. & 2. ff. de acquir. hæc. l. si cui. ff. de cond. & dē. l. sed si non seruus in princ. ff. ad legē Fal. c. officij. de testam. imò idem licet quis acceptet aliquod officiū limitate, & quo ad aliqua tantū, quia adhuc tenetur ad omnia quæ ipsi officio incūbunt. ita Rota singulariter dec. 303. Licet procurator, in nouis, & licet stante limitatione aut protestatione res posset habere dubiū ex his quæ scribit Rota dec. 32. in antiq. tamen cessante limitatione clarissima videtur res. Itaque conqueratur de seipso appellatus, qui officiū syndicatus spontē acceptauit, nec requisitus ab eo discedere voluit. ¶ Quinto respondeo. atretā ista excusatione appellati, quod exemptus sit ab oneribus, sequeretur vnum absurdissimū, quod officiales publici nunquam tenerentur negocia publica tractare, nisi ageretur de priuato aut particulari interesse ipsorum officialium semper enim dicerent & excusarent, mea non interest quorsum cedat negocium illud, quæ sanè excusatio plūsqū absurda est, quia non solum curanda est publica vtilitas, vbi curantis interesse nō videtur particulariter, sed etiam



etiā si ita curando fieret contra propriū ipsius curantis cō  
pendiū, cū vtilitas publica priuato cōmodo sit anteferēda.  
l. vnica. §. si vbi Bart. C. de cadu. tolli. l. vtilitas. C. primipi. lib.  
12. imō incōmodum aliquod pati quis debet, p vtilitate vi-  
cinorū l. 1. §. sunt q putāt. ff. ne quid in flumi. pub. Old. in cō  
si. 227. q. fratres, col. 2. in si. vers. 4. obicit, quātō magis t su  
stineri incommoda oportet, p patria sua cui parere tene-  
mur. l. veluti. ff. de iust. & iure. l. minimē. ff. de relig. & sumpt.  
fun. contra quā patriā mirandū est, quemodō venire possit  
aut audeat appellatus iste. Grauiissimum siquidē scelus est  
venire cōtra patriā in tantū, q vasallus veniens contra eā  
fēudo priuari debet. Veronenis in cons. 58. col. 6. ad si. vers.  
sed certū est, q dictus dñs Ioa. & col. seq. vere immisericors  
est appellatus iste, patriā inuidēs commodis, modo ipse be-  
nē habeat. ¶ Non obst. etiā si dicatur, q agi debebat contra  
appellatum recusantem negocium illum vniuersitatis age-  
re, vt cogeretur ad agendum & administrandum, non vt  
ab officio remoueretur ante tempus finiti officij. quia res-  
ponderetur ad hoc q plusquā fatua fuisset vniuersitas pe-  
tendo, quod persona adeo suspecta & affectionata contra  
vniuersitatem illius negōcia gerere cogeretur, non e-  
nim reipub. bono eo modo consuli poterat, neque iura  
ita consulunt. vt suspectus, administrator cogatur vt admi-  
nistret, sed imō vt agatur cōtra eum, vt ab officio priuetur  
tanquā suspectus, durum enim & periculosum esset nego-  
cia publica per suspectos gubernari, sicut dicitur t pericu-  
losum esse coram iudice suspecto litigare, & tristissimos e-  
uētus indē sequi solerē. c. quia suspecti. 3. q. 5. gl. in l. apertis-  
simi. in vers. libello. C. de iudi. lā laborasset vniuersitas con-  
tra propria commoda instando geri negocium publicū p  
suspectā personā vt in simili dicitur de mulieribus, q labo-  
rant sēpē contra propria commoda. l. 4. in si. C. de spons. lā  
enim satisque ostenderat affectionem suam iste appellat⁹  
dicēdo causā vniuersitatis iniustā esse seq; non teneri ad  
curandū eā causā tanquā exemptū. ¶ Ex quibus puto malē  
fuisse pronuntiātū, & benē appellatū, saluo saniori iudicio  
Gratianopoli, vltima Octobris 1541. Aymo Crauetta de Sa-  
uiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Dispositio testatoris quod eius filiis stantibus in cōmuniōe bona acqui-  
renda sint inter eos communia, an intelligatur de acquirendis post  
mortem ipsius testatoris, aut etiam eo viuente.
- 2 Societas non consideratur inter fratres patre viuente.
- 3 Testator ita potest disponere de bonis haredis, sicut de suis propriis.
- 4 Testator legans rem simpliciter in qua hares ius aliquod habet, cense-  
tur legare etiam ius haredis.
- 5 Generalis dispositio generaliter debet intelligi, quia generalis locutio  
nihil relinquit intactum, & verbo generali omnia includuntur.
- 6 Restringeri non debet generalis dispositio, nulla subsistente ratione re-  
stringendi.
- 7 Interpretatio admitti debet per quam seruatur equalitas.
- 8 Restrictio admittitur dispositionis generalis vt equalitas seruetur.  
Extensio sit de vno casu ad alterum vt seruetur equalitas, ibid. nu. 8.

CONSILIVM CXXXIII.

Pro Bertrando de Auriaco ex Tulli-  
no contra egregium do. Ioānem de  
Auriaco eius fratrem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Honorabi-  
lis t Stephanus de Auriaco in suo testamēto cō-  
dito anno. 1524. die 6. mēsis Augusti ordinauit in-  
ter cetera, quod eius filiis viuētib; & existen-  
tib; in cōmuniōe, videlicet egregio domino Ioanne  
de Auriaco medico, & Bertrando de Auriaco bona acqui-  
renda sint inter eosdē fratres communia. Quæritur de in-  
tellectu dispositionis eiusmodi, an intelligatur de bonis  
acquirendis post mortem patris, aut etiam de acquirēdis  
patre viuente? ¶ Pro parte dicti dñi Ioan. allegantur verba  
illa debere intelligi de acquirēdis post mortē testatoris tā-  
tū nā cū testamētū capiat robur post mortē testatoris. c. cū  
Marthæ. de celebra miss. dispositio ipsius testatoris intelli-  
gi debet de bonis acquirendis post mortē. Rursus loquitur  
testator de bonis acquirēdis ipsis fratribus viuētib; &

2 existentib; in cōmuniōe, sed t viuēte patre nulla videtur  
esse societas inter fratres. Rō. in cons. 471. Luctū autē, in 1.  
dubio. Deci. in cons. 670. col. 2. Ias. in l. 1. col. 5. circa med. C. q  
testā. facere pos. ¶ Sed præmissis nō obstatibus cōtrariū pu-  
to de iure verius, quod imō intelligatur dispositio testato-  
ris etiā de acquirendis in vita ipsius testatoris, & post eius  
testamentū per Doct. Bar. in l. si ita. ff. de auro & argēto le-  
gato. vbi quādo verba testatoris referuntur ad futurū, cō-  
prehenduntur bona futura & acquisita post testamentum  
ante ipsius testatoris mortē, sed in casu nostro verba testa-  
menti sunt clara quod ad futurū referuntur, ideō a verbis  
nō est recedendū, quod sine dubio procedit quādo nō cō-  
stat de contraria intentione disponentis. l. non aliter. ff. de  
leg. 3. c. si. de verb. sig. c. in ciuitate, de vsuris, de qua inten-  
tione contraria hic non solum non constat imō de inten-  
tione q voluerit cōprehendi bona acquirēda ante mortē  
ipsius testatoris, vt infra ostendam. ¶ Secundo t testator i-  
ta potest disponere de bonis haredis sicut de suis propriis. l.  
vnū ex familia. §. si rē. l. cū filius. §. dñs. ff. de leg. 2. Bal. in l.  
1. col. si. ff. solu. mat. sed quādo testator disponit de rebus  
suis cōferendo eius dispositionē ad futura bonā, nō est du-  
bium q intelligitur dispositio testatoris de bonis futuris  
ante eius mortē ergo idē si disponat de bonis haredis fu-  
turis. cū vtrōque sit eadē ratio volūtatis & potestatis l.  
illud. ff. ad legē. Aquil. cū similibus. ¶ Tercio t probatur ista  
cōclusio, quādo testator legat rē in qua hares ius aliquod  
habet, censetur legare etiam ius haredis, modo nō fiat cō-  
memoratio iuris ipsius testatoris sed simpliciter, res lege-  
tur Bar. & Doct. in l. serui electione §. fin. ff. de leg. 1. Cor. in  
cons. 212. col. 2. post med. lib. 1. latē in cons. 84. lib. 2. in consi.  
51. col. 9. vers. iterū dñi nostri. in cōf. 114. col. 2. in cons. 155. col.  
pe. ad si. in cons. 195. col. 2. in 3. dubio. lib. 3. & in cons. 103. col.  
2. lib. 4. imō idē si fiat cōmemoratio iuris sui, quādo aliās  
ex coniecturis pōt apparere q voluit testator legare etiā i⁹  
haredis. putā si leget totā rē aut omnē. l. Iulianus. ff. de leg.  
3. vel si delectet mensurā fundi quā cōprehendat etiā par-  
tē haredis. Pau. de Ca. in cons. 413. Præmittendum est. col.  
1. lib. 1. si tacitē testator censetur disponere etiā de iure hā-  
redis q competit de præsentī, licet de eo iure mentionem  
expressē non faciat, quāto magis dicendum est verba ex-  
pressa testatoris loquentis de bonis haredis acquirendis,  
intelligi debere de omnibus bonis indistinctē, siue acqui-  
ratur in vita testatoris siue post eius mortē. ¶ Quarto t ver-  
ba testatoris sunt generalia non distinguendo an bona ac-  
quirantur in vita vel post mortē testatoris ergo generaliter  
debēt intelligi. l. 1. §. q. ait. ff. de aleato. l. 1. §. generaliter. §. de  
lega. præstā. l. de prætio. ff. de publicia. locutio enim genera-  
lis quoad verba, nihil relinquit intactum. Bal. in cons. 205.  
Verba principis. lib. 1. & verbo generali omnia includuntur  
Bal. in cons. 191. In testamento lib. 1. & cū de tempore acqui-  
sitionis taliū bonorū nihil dicatur in testamento, nec nos  
dicere debemus. l. in vendition. §. de tempore. ff. de bonis  
auto in pos. ¶ Quinto t dispositio generalis restringi non  
debet nulla existente ratione restringendi. Bal. in cons. 48.  
quia verba. lib. 4. Abb. in cons. 1. col. 2. in cons. 44. colum. 2. in  
cons. 51. columna fin. in cons. 64. columna pen. libro primo  
& in consilio 55. col. 2. lib. 2. Ang. in cons. 281. col. 1. & vide-  
mus generaliter, quod vbi tractatur de restringendo dispo-  
sitionem generalem, semper recurritur ad aliquam causā  
feu rationem, cur talis restrictio fieri debeat: sed in casu  
nostro nulla ratio considerari potest, cur verba testatoris  
de bonis acquirendis restringi debeant ad bona acquirē-  
da post mortem testatoris, imō maior ratio est vt compre-  
hendantur bona acquirenda in vita patris quā eo mor-  
tuo, pater, quia viuente patre filij non habent ius ita firmū  
& efficax, sicut eo mortuo, ppter iurā patri debita ratione  
patriæ potestatis, & maximē hoc procedit, quia pater non  
ita disposuit infirmus sed validus, qui annos quindecim  
superuixit post testamentum. ¶ Sexto t pater ita disposuit,  
æqualitas seruaretur inter liberos, & quia dictus domin⁹  
Ioannes plurima studendo expenderat, ista ratio æqualita-  
tis ita limitat in bonis acquirendis ante mortem patris  
sicut eo mortuo, ideō cū per talem interpretationem æ-  
qualitas maior seruetur, illa admitti debet, nam propter æ-  
qualitatem seruandum aliquid venit & includitur in dis-  
positione quod aliās non includeretur. l. quæsitum. §. sed  
& ipse Papinianus. ff. de fundo instruct. & quod notat Bar-  
tolus in lege si pater, in principio per illum textum. ff. de  
donatione Baldus in l. filia, cuius in septima oppositione  
C. familiæ eriscundæ. Soci. in consilio nonagesimo octauo  
y col.



col. 3. lib. 1. Dec. in cōf. 4. col. 2. in cōf. 47. ad fi. & in cōf. 122. circa fi. imò ¶ restringitur dispositio generalis, vt equalitas feruetur. Soc. in d. cōf. 98. col. 3. Aret. in cōf. 6. col. 6. & in cōf. 152. col. 2. ad fin. versicu. confirmatur ista conclusio. Si restringitur dispositio generalis pro æqualitate seruanda, quæ restrictio derogat naturæ generalitatis, quātō magis dispositio generalis generaliter intelligetur, vt ista feruetur æqualitas, ¶ Quinimò sit extēsiō de vno casu ad alterū ratione æqualitatis seruandæ. §. illud. Instit. pro socio. l. fin. C. de fruct. & litium expen. Anch. in cōf. 350. In quæstione prædictæ arguitur. col. 1. post. med. versic. 4. quia prouisio, quātō magis intelligi debent generaliter ista verba generalia, cū talis intellectus fiat secundum proprietatē & naturam ipsorum verborū, sine alia extensione aut restrictione. ¶ Septimò, quando verba dispositionis sunt clara, non recipiunt restrictionē, nisi inueniatur alia dispositio illā restringens & limitans. Ang. in l. si mihi & Titio. §. 1. ff. de verbor. obli. per illū text. cū ibi not. per glo. & idē Ange. in l. quicquid astringēda. ff. eo. titu. q. Ang. dictum prosignādo refert & sequitur Curt. senior in cōf. 79. Domina Francischina col. 2. post. med. sed hic verba testamēti sunt clara, vt suprà dictū est, ergo &c. ¶ Solūm superest ad contraria respondere. & ad primum, quod testamētū capit robur post mortē testatoris, fateor, & q. antea valere non potest, sed per hoc non infertur ad intellectū aut interpretationē verborū ipsius testamēti ista enim sunt prorsus diuersa quādo testamētū valeat, & quomodo & qualiter intelligantur verba ipsius testamēti: testator enim non potest facere, q. testamētū in vita valeat, & reuocari non possit. l. si quis in princip. testamēti. ff. de leg. 3. & tamē de bonis suis aut hæredis disponere potest ad arbitriū. §. dispo. in Authen. de nupt. l. 1. C. de sacrosanctis Ecclesiis. idē ex istis separatis inferri nō potest. l. si. ff. de calūnia. l. Papinianus exuli. ff. de mino. ¶ Secūdo respōdeo, q. ista ratio cōfunditur tex. p. in d. l. si ita. ff. de auro & argēto, leg. v. bi quādo testator vtitur verbis præstis tēporis, dispositio eius intelligitur secundū tēpus testamēti, & solū veniunt bona, quæ erant tempore testamēti, & tamē attenta ratione partis sequeretur, q. dispositio testatoris semper deberet intelligi de bonis quæ essent post mortē testatoris, quo tempore testamētū capit vires, q. quā absurdū sit nemini nō patet. ¶ Nō obstat q. testator locutus fuit de bonis acquirēdis ip. fratribus existentibus in cōmunionē, quia respondeo quod testator habuit respectū ad dictū simultaneū non ad societatem, & quod istud sit verū probatur quia si habitus esset respectus ad societatem, nihil opus erat tali ordinatione testatoris, quia satis sibi ip. prouidissent dicti fratres per eorū societate. ¶ Amplius ista ratio partis aduersæ retorqueri potest contra eam & dico q. si verba testatoris diligenter considerētur, clarē videtur apparere de eius intentione q. intellexerit de bonis acquirēdis patre ipso viuente, dum mandauit bona acquirēda cōmunicari, & q. dominus Ioannes allegare non posset talia acquisita ex arte medicinæ præcipua & propria sua esse, talis enim allegatio solū fit vivēte patre, quia eo mortuo nulla est differentia an peculiū sit castrensē vel quasi aut paganicū sed simpliciter lucra quæ fiunt mortuo patre bona appellantur sine qualitate peculij, & illa negocianti, aut aliter laboranti acquirūtur, etiam cessante militia vel doctoratu, ex qua declaratione iudicio meo subblata videtur omnis dubitatio, & ita de iure respondeo saluo faniore iudicio. Gratianopoli die 10. Nouēbris, 1541. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Testibus publicatis potest pars dare nomina testium iudici & se absentare, iudex enim ex officio potest tales testes sic nominatos examinare, quia in eo timor cessat subornationis, sed non debet index mādare parti quod hoc faciat  
Post conclusum in causa recipiuntur probationes ex officio iudicis. ibidem nume. 1.
- 2 Index votum animi sui declarare non debet ante sententiam, imò ex hoc vt suspectus recusari potest.
- 3 Præsumptio est quod quis fecerit probationem meliorem & pleniorē quā haberet.
- 4 Collatio beneficij non tenet, nisi conferens sciat de potestate sua quod ius haberet conferendi, idem in iudice ignorante fundamentum suæ iurisdictionis.
- 5 Congregatio vniuersitatis aut capituli fieri debet legitimè ad sonū cam-

- pana & more solito, aliās gesta non valent.
- 6 Consuetudo non probatur per testes dicentes consuetudinem ita esse, sed debent deponere de actibus & de tempore, ex quibus consuetudo inducitur, imò etiam articuli generales super consuetudine non videntur admittendi, nisi in specie actus exprimantur super quibus consuetudo inducitur.
  - 7 Testis simpliciter deponens quem esse malæ famæ, non probat nisi in specie dicat causas cur sit malæ famæ. ibid. numero 6.
  - 8 Consuetudo non apponendi nomen Imperatoris in instrumentis non probatur ex eo quod testes dicant notario consueuisse publicare instrumenta sine nomine Imperatoris, nisi deponant de actuum frequentia.
  - 9 Verba enunciativa instrumenti probant contra producentem, quod sine dubio procedit quādo sunt necessaria ad actum.
  - 10 Consuetudo probatur ex pluribus instrumentis in quibus appareat ita solitum esse fieri.
  - 11 Præsumptio quæ est pro aliquo facit quod in aduersario fortiores requiruntur probationes.
  - 12 Maior pars Capituli nihil potest facere nisi alij qui præsentēs in loco erant, fuerint vocati.
  - 13 Absentes Canonici vocari debent in materiā electionis aut collationis beneficiorum.
  - 14 Testis dicitur suspectus, quādo dicit se non recordari de omnibus, quæ eodem contextu gesta sunt, sed de aliquibus tantum.
  - 15 Collatio beneficiorum de iure communi pertinet ad Episcopum, non ad Capitulum.  
Præscriptio iuris incorporalis requirit scientiam & patientiam eius cui ius tale competit, ibidem numero 14. nec in dubio præsumitur scientia numero 18.
  - 16 Bona fides requiritur in præscriptione, quæ licet præsumatur allegari tamen debet.
  - 17 Malafides præsumitur in eo qui aliquid facit contra iuris dispositionem.
  - 18 Præsumptio est contra non producentē scripturam quod faciat contra non producentem.
  - 19 Præscriptio Capituli circa collationem beneficiorum interrumpitur per collationes Episcoporum.  
Præscriptio iuris aquæ ducendæ interrumpitur per obturationem foraminum, ex quibus aqua duceretur, ibidem numero 19.
  - 20 Præscriptio considerari nō potest in his quæ vario modo fuerint obseruata.
  - 21 Titulus solus non probat iura sed ius tantum accipiendi aut acquirēdi præbet idē non sufficit producere titulos quibus Capitulum contulit beneficia, nisi probetur quod hi quibus collatio facta est beneficia illa tenuerint & possederint.
  - 22 Executor ante præsentationem rescripti exequendi non habet.
  - 23 Possessio vitiosa dicitur quæ propria autoritate acquiritur.
  - 24 Collatio sola non sufficit nisi indicatur quis in possessionem ex mandato & voluntate titulum concedentis.  
Intrusus dicitur apprehendēs possessionē bullis non leuatis, ibid. nu. 24.
  - 25 Consuetudo contra ius induci non potest ab his qui contra ius expresse statuere non possunt.
  - 26 Falsitatis suspicio sola habetur pro falsitate quādo opponitur falsitas ciuilitate ne instrumento fides detur, quia instrumentum falsi suspectum non probat.
  - 27 Falsitatis suspicio arguitur ex Apostilla diuersi attramenti in parte substantiali.
  - 28 Falsitatis suspicio contra scripturam oritur quādo ex pluribus testibus descriptis in ipsa scriptura aliqui tantum examinantur.
  - 29 Suspicio est contra eum qui se opponit monitorio ne publicetur.
  - 30 Falsitatis suspicio est contra eum qui respondit se nolle instrumentum vti, sed rem testibus probare voluit. & numero 35.
  - 31 Oblitio non præsumitur in facto multum notabili, etiam ex antiquitate temporis.
  - 32 Suspicio arguitur ex nimia festinantia & solitudine.
  - 33 Fictio ab homine induci non potest sed à lege tantum.
  - 34 Instrumentum factum à notario non boni nominis licet in totum non reprobetur ex hoc suspectum tamen redditur.  
Falsitas vbi est manifesta, ab ea quis excusari non potest vbi aliās excusaretur verba inappropriando. ibidem numero 34.
  - 35 Falsitas arguitur ex non verisimili, idē instrumentum continens rem non verisimilem non probat, idē in testibus loquentibus non verisimilia.
  - 36 Testibus plene deponentibus potest iudex ex causa fidem non adhibere, causa autem dicitur quādo deponunt non verisimilia.
  - 37 Confessio non nocet quādo non est verisimilis.
  - 38 Falsitas plene probatur ex duabus præsumptionibus.  
Delictum probatur ex pluribus præsumptionibus modò capitaliter non agatur, ibidem numero 39.
  - 39 Clericatus est necessarius vt quis beneficij sit capax, nec sufficit quem esse destinatum ad clericatum nisi verè sit Clericus, nec sufficit Clericatus præsumptus quod quis sit repertus in habitu & tonsura Clericali.



- 41 Clericatus litera sine sigillo non brobat.
- 42 Antiquitas temporis inducit presumptionem.  
Clericatus, quando quis longo tempore Missas celebravit.
- 43 Testis indicans redditur suspectus.
- 44 Antiquitas non inducit presumptionem pro actu quando vere probatur de contrario puta si ex productione instrumenti de antiquo verè appareat minus solenniter actum quid esse.
- 45 Clericatus non presumitur ex eo quod probetur de ordinibus maioribus  
Consequens qui vult, quod censeatur velle omne antecedens necessarium ad illud, intelligitur in his quæ dependent à mera voluntate disponentis tantum, ibidem numero 45.
- 46 Testibus publicatis non licet declarare in specie quod in genere deductum est, quia per declarationem non dicitur nouum factum proponi.
- 47 Testibus publicatis non possunt recipi testes super articulo qui prius in cludebatur super facto iam proposito.
- 48 Testes non publicati non probant etiam semi plene.
- 49 Retardans processum tenetur ad interesse partis.
- 50 Causa falsa vitiat etiam sententiam Principis.

CONSILIVM CXXXIIII.

De eadem materia consuluit Autor  
in consil. 88.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi alias pro Magistro Michael de Bona contra Magistrum Laurentium Simondi super Capellania S. Marcellini in Ecclesia Cathedrali Ebreduni, & super altari S. Helij. Deinde obtinuit dictus de Bona super possessione summario quod recedentiam appellant. Postea in pleno possessione pars aduersa deduxit potestatem Capituli Ebreduni circa collationem dicti beneficii, seu dicte Capellanie, quotiens eam vacare contingit, & publicatis testibus, produxit quoddam collationes factas per Capitulum predictum de ipsa Capellania. Sed quia in maiori Ecclesia Ebreduni sunt alie Capellane eiusdem tituli S. Marcellini, deduxit pars identitatem quod Capellania de qua in dictis collationibus productis, & Capellania de qua agitur, est eadem Capellania. Rursus quia collatio vtriusque partis est eiusdem date id est 25. Martij, 1540. & dictus de Bona fecit examinari testes super anterioritate horæ in ciuitate Auenionis, pars aduersa voluit probare contrarium per instrumentum de hora rogatum, ut ait parte eiusdem de Bona in dicta ciuitate Auenionis, ob id scribi petiit ut haberetur instrumentum eiusmodi, iudex Ebredunij coram quo iudicium agebatur iudicium dixit in fauorem dicti Simondi admittendo factum illud identitatis ad probandum & mandando scribi pro instrumento horæ, & amplius ex officio ordinauit quod idem de Bona latius iustificaret per testes eius anterioritatem de hora. Ab ea pronuntiatione appellatum fuit à parte eiusdem de Bona. Quæritur nunc de iusticia vel iniusticia apellationis predictæ.

¶ Capiō primo illā partē ordinationis qua iudex ex officio mandauit prefato de Bona ut testes nominaret ad pleniorē probationē anterioritatis horæ, & puto quod iudex voluerit sequi cautelam. Bal. in l. ampliore. C. de appella. vbi quod publicatis testibus licet pars amplius per testes probare non possit, tamen potest dare nomina testium iudici & se absentare, iudex enim ex officio tales testes sic nominatos examinare poterit quia in eo cessat timor subornationis. sequitur Rom. in consil. 479. In eo quod quaeritur, in fi. laf. in l. vbi pactum col. 5. versicu. 2. confirmo. C. de transactio. Corse. sing. 273. Cautelam. Hippoly. in practica cau. crimina. §. sequens num. 46. & in repet. l. vni numero 165. C. de raptu virgi. facit Deci. in c. 1. in 2. not. de exceptio. vbi, quod post conclusum in causa probationes ex officio iudicis recipiuntur, allegat Abb. in c. cum dilectus, de fide instrum. ¶ Sed puto, quod malè obseruauerit iudex illam cautelā quia Bal. & Doct. non dicunt, quod iudex ex officio debeat mandare parti, ut testes dicat per quos negociū plenius iustificetur. Benè dicunt Doct. quod si pars spontè testes nominet, iudex officio recipere eos poterit, & ratio diuersitatis est inter istos casus nā si iudex madat parti quod testes nominet, non videtur in hoc agere partes iudicis, sed potius partis aut aduocati, & instruere partē de modo procedendi. Rursus ita agēdo post publicatos testes & didicita testificata, iudex reddit se suspectū detegēdo & aperiendo votū animi sui præsupponit enim in tali

mandato, quod pars sufficienter non probauerit anterioritatem horæ, illud autem certissimum in iure est, quod non debet iudex votum animi sui ante sententiam declarare. l. obseruandum, ibi cuius animi motum & c. ff. de off. præsidis l. vbi falsi. C. de falsis. vbi Albe. & Petrus de Bellapertica pulchrè notant, imò ex hac causa potest iudex ut suspectus recusari. Veronen. in consil. 30. col. 3. circa med. allegat Innoc. in c. irrefragabili, de off. ordi. & tamen ipse de Bona putat horæ ipsas anterioritatem sufficienter iustificatam, idē iudex nō debebat eum grauare onere superfluo vterioris probationis. argum. text. in c. 2. de prob. vbi reprobat consuetudo quod pars teneatur iurare postquam plenè probauit. Præterea verisimile est quod pars quæ aliquit probare voluit, fecerit probationem meliorem & pleniorē quam haberet. Bellame. in consil. 10. col. 18. post med. verisimile est etiā quod si dictus de Bona habuisset alios testes qui fortè superuenissent, illud allegasset, & iudici ipse testium nomina dedisset, idē iudex madando testes alios nominari, cogere videtur ipsum de Bona ad impossibile, & quasi cogi videtur ut fateatur probationes suas esse debiles, testes alios non nominādo, cū alios testes nō habeat. Quæ omnes rationes cessant quando pars ipsa testium nomina spontè iudici offert, idē puto Bal. & Doct. cautelā nō diligenter fuisse animaduersam & intellectā.

¶ Venio nūc ad aliā partē ordinationis per quam admissus fuit aduersarius ad probandum identitatem & horæ anterioritatem, & similiter dicendum videtur talem admissionem fieri non debuisse tanquam impertinentem & irreleuatōriam sequentibus fundamentis.

¶ Primo posito & non concesso potestas conferendi Capellaniā de qua agitur ad Capitulum pertineret collatio, tamen facta viribus nō constat, nam ad validitatem collationis requiritur, quod conferens sciat potestatem & ius conferendi sibi competere, quia si hoc ignoraret, collatio non teneret, sicut dicitur de iudice ignorante fundamentū suæ iurisdictionis, quod getta per eum non valent, licet in veritate sit iudex. Bart. in l. multum. ff. de cond. & demon. & in l. hæc autem. §. non defendi. ff. ex quibus cau. in poss. eatur. Corn. in consilio 165. colum. 9. ad fin. & seq. lib. 2. Dec. in c. prudentiam, in prin. in fi. versicul. vltimo Abbas concludit. de offic. deleg. & in c. quoniam contra. colum. 12. versic. 3. secundum Abb. colligitur de probatio. addo Soci. vltra Deci. in consilio 37. colum. final. versic. & quia habiles. lib. 1. vbi generaliter dicit, quod vbiunque ignorat quis fundamentum potestatis suæ, non valet quod agit per text. in c. ex parte Astensis, de concess. præben. tradit Aret. in consil. 68. col. 1. sed ex præsens collatoribus duo fuerunt examinari pro parte aduersa & ad eius instantiā, qui pro certo nō sciebant nec sciunt, an Capitulum haberet ius conferendi Capellaniā de qua agitur, licet vnus Magister Sebastianus Chabastolis dici audierit de tali potestate, & Magister Florentius Mestirel. credat Capellam istam esse pertinentibus ad collationem Capituli, sed ex tali credulitate non infertur ad scientiam. l. testium. C. de testibus, quod maxime videtur procedere, quando nō exprimat causa talis credulitatis, nec personæ nominantur à quibus quis dici audiuit, iuxta tex. in c. licet ex quadam de testibus, cum ibi not. scire enim, est rem per causam cognoscere, secundum Philosophum, quem Bart. refert. in l. admonendi, col. 4. ff. de iureiur. & in l. pupillus si fari, in prin. ff. de acquir. hære. idē causa aliqua talis scientiæ idonea & sufficiens erat alleganda, non in genere & in confuso, alias enim sequeretur quod semper quis diceretur scire fundamentum suæ potestatis allegando crudelitatem aut auditum. & quando ratio testis nō concludit, dictū eius infringitur ut nō. in l. solā. C. de testibus, & in c. cū causam, extra eod. titu. Alex. in consil. 80. col. 3. versic. item alia ratione. lib. 2. itaque satis leuiter & ex abrupto, imò temerè processum fuit ad collationem beneficii per eos qui omnino certi non erant an potestatem haberent ita agendi.

¶ Secundo corruic ista collatio ex effectu solennitatis, nam Capitulum seu Vniuersitas legitime congregari debet in loco solito & more solito ad sonū campanæ vel tubæ, alias gesta non valent. glo. in l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. Barto in l. obseruare. C. de decurio lib. 10. Soci. in col. 95. col. 3. lib. 3. & si alia sit consuetudo circa congregationem Vniuersitatis illa similiter debet obseruari. Bal. in consilio 278. Dico & consulo lib. 5. Abbas in consilio 38. lib. 2. itaque si loquamur de iure communi eius solennitas seruata non fuit, quia fuit habita congregatio citra omnē campanæ sonitū, qui si auditus esset,



effect, alij forte Canonici praesentes fuissent & vidissent de meritis collationis, an esset profutura Ecclesiae vel non. Si loquimur de consuetudine etiam illa non fuit observata, quia congregari consuevit Capitulum ad sonum campanae, ut attestantur dictus dominus Sebastianus Chabastolis Canonicus, & Magister Andreas Morelli testes partis aduersae, quos reprobare non potest. l. si quis testibus. C. de testibus. & licet alij plures videantur contrarium loqui, tamen potius standum est istis duobus testibus affirmantibus de sono campanae, quam aliis negantibus etiam si mille essent, iuxta glo. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de iurand. col. 4. & alibi sapientissime Doct. Istud tamen fundamentum non videtur tutum, quia ista negatiua quod soleat congregari vniuersitas citra campanae sonitum, ita videtur cadere in sensum testis sicut affirmatiua, quo casu testes loquentes affirmatiuam non praeseruntur Bar. in d. §. si plures, in fin. pro quo bonus text. in c. cum in tua, de testib. quem tex. pro bono ad hoc citat Soc. in consil. 96. col. pen. verfic. & praeterea ex alio capite. lib. 1. Ideo Bal. in c. 1. in fin. in titu. de contentis inter me & domi, dicit, quod glo. in d. §. si plures, procedit quando cum difficultate cadit negatiua in noticiam testis, quod Bal. dictum refert & sequitur Curt. senior in consil. 73. colum. 5. in fin. ¶ Secundo magister Michael de Bona habet regulam & praesumptionem iuris pro se, quod in congregatione Capituli requiritur sonus campanae ut per glo. in d. l. aliud. §. refertur. Soci. in d. consil. 95. Pars ergo aduersa contendens quod de consuetudine illa solennitas non erat necessaria, debebat probare talem consuetudinem, quae tamen probata non legitur per assertos testes, dicentes, quod congregari consuevit etiam sine campanae clamore. testes tamen ad probandum consuetudinem debent deponere de actibus & de tempore ex quibus consuetudo introducit, nec sufficit si dicant de consuetudine ita esse vel ita observari, talis enim probatio dicitur generalis, incerta & obscura: ita de probatione consuetudinis tradit Cyn. in l. 2. columnae 12. verfic. sed quare quid deponant. C. quae sit longa consue. Bal. in l. de quibus, colum. 15. verfic. postremo qualiter consuetudo probetur. ff. de legibus. Alexan. in consilio 45. col. 1. & in consilio 131. colum. pen. lib. 2. allegat text. in argu. in §. ex non scripto. Institut. de iure natu. gent. & ciuili tradit Corn. in consil. 293 colum. 4. lib. 1. Curtius iunior in consil. 184. col. fi. Alias enim facile probaret quis consuetudinem, si admitterentur testes dicentes consuetudinem ita esse: & magis hoc modo videretur testes deponere super iure quam super facto. an enim consuetudo sit inducta vel non, hoc iuris est, & ad iudicem spectat cognoscere, non ad testes, qui tantum deponere debent super actum frequentia ac temporis diuturnitate, & sic super facto ex quo consuetudo inducitur & causatur non super iure. Amplius dico ultra memoratos patres quod non solum non probatur consuetudo per testes ita deponentes, imò nec etiam admitti debent articuli generales, in quibus simpliciter deducitur consuetudinem ita esse, nisi in specie exprimantur actus super quibus consuetudo seruata sit cum temporis diuturnitate, ita Oldr. in consil. 254. Quia toto. colum. 2. sed pulcherrime omnium hoc tradit Bellamira in consilio 27. Vtrum prior colum. 2. in 2. dubi. Pro hoc facit quod scribit Bald. in consilio 77. colum. 2. in consilio 78. Textus. col. 2. post med. libri 3. vbi q. testis deponens, quae esse malae famae non probat, nisi in specie dicat causas cur sit malae famae, quia alias probatio dicitur incerta & obscura tanquam generalis.

7 Alibi scribit idem Bal. in Auth. si dicatur, in fin. C. de testi. quod non sufficit articulos incertos specificari aut declarari per probationes, sed oportet fieri specificationem aut declarationem in ipsis articulis. Sed tamen Oldr. in hoc fuit sibi contrarius nam in consil. 244. Ad obiectos. col. 2. voluit admitti articulum in quo deducitur consuetudinem ita esse, quia intelligitur de consuetudine ut est facti, non ut est iuris & satis est declarari articulum ex probationibus. Alibi scribit idem Oldr. in consil. 285. Allegationes. col. 2. verfic. ad secundum. q. articulus non repellitur propter incertitudinem quando per text. potest declarari. Idem voluit Rota decis. 257. si quis dicat in no. uis. Calder. in consil. in titu. de exceptio. Sed hic aduerte, quia si pars opponat de incertitudine articulorum non videtur admittendi nisi specificentur, nam libellus generalis aut incertus non admittitur parte opponente, ut plene not. per Doct. in l. ff. de eden. ergo multo minus admitti debent

articuli incerti parte autem non opponente sufficere eos liquidari ex probationibus. ¶ Rursus tamen non probatur consuetudo contraria per istos testes ex eo, quod dicant consueuisse congregari Capitulum etiam absque campanae sono, quia fieri potest quod bis aut ter congregatum fuerit Capitulum citra sonitum campanae, & tamen ob id non erit derogatum solennitati iuris, quia requiritur actuum frequentia, ita in terminis decidit Abb. in consil. 53. col. fin. lib. 2. vbi ex eo quod testes dicunt, quod notarij. consueuerunt publicare instrumenta sine nomine imperatoris, non probatur consuetudo ita faciendi nisi deponant de actu frequentia, quia verbum consueuerunt verificari potest in bino vel trino actu. ¶ Praeterea ultra dictos testes partis aduersae deponentes affirmatiuam, quod congregari Capitulum consuevit ad campanae sonum adest etiam alia & efficax probatio ex productis ipsius partis aduersae, nam in duobus instrumentis collationum ab ea productarum dicitur & legitur, quod Capitulum congregari consuevit ad sonum campanae, quae verba enunciatiua probant contra partem producentem. c. cum olim de cenlibus. Abb. in consil. 52 in 3. dubio. lib. 2. quod sine dubio procedit, quando talia enunciata sunt necessaria ad actum. Deci. in c. cum venerabilis, col. 13. verfic. praedicta conclusio. de excep. sed illa assertio quod Capitulum more solito fuerit congregatum plusquam erat necessaria, ob id cum dicatur de sono campanae, apparet quod illud erat non solum de iure, sed de consuetudine. ¶ Amplius tamen posito & non concessio, quod producentis instrumentum fateri non censeatur quae in eo enunciatiue dicuntur, tamen quando producuntur plura instrumenta in quibus legitur aut apparet de aliqua obseruatione, ex talibus instrumentis probatur consuetudo. Ang. in l. vetustissima. C. de iure domi. impet. Soci. in consil. 94. col. 4. verfic. circa secundum fundamentum lib. 1. Dec. in consilio 11. col. 6. post med. verfic. ad hoc fundamentum & in consil. 163. col. 6. post med. verfic. & cum talis consuetudo. Curtius iunior in consil. 106. col. 2. itaque obseruatiua istius solennitatis probatur efficaciter per duos testes partis aduersae, per instrumenta duo ab ea producta in iudicio, & alij testes partis contrarii affirmantes nihil probant, ut supra dictum est & ultra haec habet dictus de Bona praesumptionem & regulam iuris pro se, ex qua tamen praesumptione fortiores requiruntur probationes in parte aduersa. Abb. in c. quia verisimile, per illum tex. in 2. nota de praesumptio. imò hoc casu probationes debent esse apertissimae, & tales testes de quibus non sit aliqua verisimilis dubitatio, quod debeant de iurare, ita Abb. in consil. 11. colum. 2. in 2. dubio, lib. 1. per tex. in l. non est verisimile. ff. quod metus cau. sed an probationes partis sint eiusmodi ex praemissis apparet. Praesumendum est igitur quod talis solennitas obseruata non fuerit, ne veniret congregatio in notitia aliorum Canonicoz quos suspicabantur contradicuros. Aduertendum tamen dictum est probari consuetudinem ex inspectione plurium instrumentorum, quia sola instrumenta non videntur sufficere, nisi probetur quod talibus instrumentis fides data sit, & quod venerint in noticiam maioris partis Notariorum imò notitia videtur necessaria maioris partis populi, puta si volo probare consuetudinem, quod talia instrumenta consueuerint fieri sine tali solennitate, & ad hoc probandum produco instrumentum, in quibus talis solennitas non legitur obseruata, ita Abb. in consil. 53. & in consil. 73. col. 4. in fi. lib. 2. sed opi. Abb. posset producere quando instrumenta produceretur in breui numero & ipsa recetera, sed in plurimis instrumentis & de antiquo aliud videtur, quia in antiquis praesumptio est quod venerint in noticiam populi. ¶ Tercio tamen impugnatur ista collatio posito & non concessio, facta fuerit a maiori parte Capituli, tamen alij Canonici quos constat in ciuitate fuisse erant vocandi. d. l. 2. C. de decurio. lib. 10. Bart. in l. nulli in fi. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. habetur in c. 1. de his quae fiunt a maiori par. capi. nam in quatuor casibus Canonici absentes vocandi sunt, primo in electionibus, secundo in collatione praebendarum vbi ad Capitulum pertinet, tertio in receptione in Canonicum, quarto in cessatione a diuinis. Oldr. in consil. 259. Impugnatur. col. fi. Feder. de Se. in consil. 148. Casus talis est aliqui sunt Canonici. col. 1 post med. Geminia in consil. 84. col. 2. est verum quod annullandum, si contempti insistent in tribus primis casibus, ut per Oldr. in d. consil. 259. colum. 2. fina. Feder. in d. consil. 148. & dixit in consil. 88. in fin. nec obstat quod vnus ex eis non intraret Capitulum, ob litteram quam habebat cum



eo, similiter alius ob quædam crimina, quia de talibus non apparet, & præterea nihil dicunt testes quod essent priuati isti Canonici, aut suspensi ab introitu Capituli, sed quod voluntariè abstinebant, & ipsi non intrabant, sed ob id non ideo minus erant citandi, quia non sequitur, noluerunt intrare in præteritum, ergo tunc non intrassent actus enim nostri voluntarij non extenduntur, ultra quam gerantur. l. i. §. Iulianus. ff. de itinere actûque priua. Cy. in l. voluntariè, C. de excusat. tutor. Bar. in l. Titium aut Meuiû. §. altero. ff. de admi. tuto & attenda ista ratione sequeretur quod si alicui de Capitulo aut Vniuersitate aliquando se excusauerint, quod ob id nunquam essent vocandi, satis est enim quod quis sit de Capitulo aut Vniuersitate non priuatus nec suspensus ob officio aut iure dandi vocem, vt vocari debeat, nec inspicitur qd se excuset aut intrare nolit, quia talis excusatio nõ egreditur limites suos, nec in futurum extendi debet. Quis enim reuelauit parti aut Canonici cõferentibus, qd si alij, præsentibus in ciuitate vocati fuissent, nõ capitulo adesse voluisset. ¶ Quarto currit collatio ista, nã quicquid fit in aliis actibus in materia electionis aut collationis beneficiorû, vbi ad Capitulum pertinet, etiã absentes Canonici vocandi sunt. Oldr. in cõf. 259. Impugnatur. col. fi. ¶ Quinto pars aduersa videns qd eius collatio & illius executio aperte impugnabatur falsi, dixit se nolle iuari falsis instrumentis. ob id collatione & missionem in possessionem voluit probare per testes per quos tamen nõ probatur, quia testes non deponunt quod facta fuerit collatio per maiorem partem Canonicoꝝ, imò contrarij tacite videtur inferri, nã de ista collatione deponunt primus, tertius, quartus, quintus & duodecimus testes, & tamẽ nihil dicunt de numero cõferentiũ imò ¶ primus testis tantũ deponit de domino Sebastiano Chabastolis, de aliis autẽ Canonici non recordatur, quare magis recordatus fuit de vno quã de aliis. Rursus agitur de re brevis temporis, & de maiori parte Canonicoꝝ, quomodo est verisimile quod de vno tantum recordetur? profecto ex hoc suspensissimus redditur Bal. in l. presbiteri. columnæ 1. de Epis. & cle. las. in l. præscriptione, columnæ 2. si contra ius vel vtil. pub. Deci. in cõf. 105. col. 4. vbi qd redditur testis suspectus, quando dicit se non recordari de his quæ eodẽ cõtextu gesta sunt quanto magis quando dicit se non recordari de personis quæ simul dicuntur fuisse præsentibus, facilius enim obliuiscitur quis verba quã persona, vt patet per rerum experientiam. ¶ Sexto collatio beneficiorum de iure communi pertinet ad Episcopum nõ ad Capitulum. vt habetur per Doct. in c. ea noscitur, de his quæ fiunt à Præla. Bellamera in consilio 10. columnæ fi. Capitulum igitur ius conferendi prætereendere non potest, nisi aut ex concessione superioris, aut ex prescriptione de concessione aut priuilegio superioris nullum ostenditur. De prescriptione illa non probatur, nam in tali prescriptione iuris conferendi quod est incorporale plura requiruntur quasi possessio, quæ acquiri non potest nisi ex scientia & patientia Episcopi. l. 2. vbi Doct. C. de serui. Inno. in c. bonæ. 2. de postulat. Præla. in c. conuertere, de offic. ordi. & in c. 2. de restit. in inte. Abb. in cõf. 23. columnæ 1. lib. 2. las. in l. Barbarius. colum. 11. versicul. 2. communem sententiam. ff. de offi. Præto. pulcre Bellamera in d. cõf. 10. colum. 4. versicul. circa tertium dubium. sed super ista scientia aut patientia dominorũ Archiepiscoporum Ebreduini testium nullus. deponit, ergo quasi possessio considerari non potest, cõsequenter, nec præscriptio quæ sine possessione non procedit. l. sine possessione. ff. de vfuca. ¶ Secundo requiritur bona fides in tali quasi possessione & præscriptione. Bella. in d. cõf. 10. col. 3. in fi. & seq. & pulchrius col. 17. versicul. circa quintum dubium quæ bona fides non solum probata non fuit, sed ne quidẽ allegata, quæ tamen allegatio saltem erat necessaria, vbi aliàs de iure præsumeretur. Ang. inter consilia Bal. in cõf. 403. Ioannes. col. 3. lib. 3. Alex. in cõf. 94. col. 3. in cõf. 136. colum. pen. lib. 2. & in cõf. 69. colum. 3. lib. 3. Deci. in l. non hoc in secundo no. C. vnde legitim. in l. illam. col. 2. de colla. & in cõf. 167. colum. pe. Multo magis alleganda erat bona fides in casu isto, in quo præsumitur potius mala fides contra illos de Capitulo, nam cum pertineret de iure collatio ad Episcopum, ipsi conferendo venerunt contra iuris dispositionem, ideo in fide mala versati sunt nam cum omnes teneantur credere iura esse benè condita & continere veritatem, & se teneri ad obseruationem eorum. c. 1. de cõsti. l. leges sacratissimæ. C. de legibus. faciẽdo cõtra iura non possunt in malafide non esse, nec possunt cum sana

conscientia credere licere sibi facere contra iuris dispositionem, nisi adsit aliqua bona ratio, causa vel titulus ita agendi, de quibus hic non apparet, & ista est ratio illius reg. qui contra iura mercatur lib. 6. quod contrahens contra iuris dispositionem dicitur in malafide, nam cum iura ignorare non liceat, qui facit contra ius facit rem prohibitam scienter. Similiter ista est ratio cur error iuris prescriptionem impediatur, videlicet quia errans in iure dicitur in malafide. l. nunquã. ff. de vfu capio. late habetur in c. de quarta, de prescrip. & in terminis quod arguatur malafides in possessore contra quem est iuris præsumptio, not. Bart. in l. i. §. hoc interdicto. ff. de itin. actûque priua. Cy. & Bald. in l. i. C. de seruitu. sequitur Aret. in consilio 133. In causa. columnæ 3. ante med. & in materia beneficii tradit Alex. in consilio 75. colum. pen. post. med. lib. 4. vbi quod malafides aperta & manifesta probatur contra possessorem beneficii. sine titulo, maxime in beneficiis quando ius comune restitit possessori. ¶ Tertio requiritur in tali præscriptione titulus, cum agatur de prescriptione rei spiritualis aut ecclesiasticæ, & habeat præscribens presumptionem iuris contra se, cum pertineat collatio ad Episcopum, cap. 1. de præscrip. lib. 6. sed nullus hic neque probatur neque allegatur titulus ita conferendi. Nec dicatur titulum nõ requiri, vbi est præscriptio temporis antiquissimi, cuius initij, memoria non extat in contrarij, quia nec de tanto tẽpore nec multo minori testes deponunt, imò octauus testis solũ deponit de 20. annis, sextus testis de triginta, alij testes de tẽpore nihil deponunt, imò plures sunt testes qui dicant se nescire, an capella ista pertineat ad collationem Capituli, veluti secundus, septimus & nonus, quartus etiam & duodecimus testes nihil affirmant, sed dubitatiue potius loquuntur, & qd non pertineat collatio istius capellæ ad Capitulum, induco testimoniũ tertij testis dicentis. qd pertinet collatio ad capitulum, & quod credit capellam istam esse scriptam in libro Capituli tanquam de pertinentibus ad eius collationem. Ex quo dicto infertur, quod Capitulum habet suum librum, in quo descriptæ sunt capellæ ad eius collationem pertinentes, ideo ¶ præsumptio est. quod si ista capella esset de illis, liber ipse, fuisset productus, qd cum factum non sit, præsumptio est contra partem, quod non reperiatur ista capella in libro Capituli, & quod non pertineat ad eius collationem, ita in simili præsumptione arguit tex. in l. fi. C. de fide instrum. Bal. in cõf. 406. Præmittendum est, in fi. lib. 4. Dec. in Auth. si quis in aliquo documento, col. 4. ante fi. C. de edendo, vbi, quod præsumptio est contra nõ producendum instrumentum. ¶ Sed dicet aliquis ¶ de tempore antiquissimo probari videtur ex collationibus productis, respondeo quod non apparet collationes illas venisse in notitiam dominorum Archiepiscoporum Ebreduini, quæ tamẽ notitia & scientia necessaria requiritur ad acquirendũ quasi possessionem cõferendi, nec talis scientia præsumi debet nisi aliter probetur, vt in terminis nostris tradit Bellamera in d. cõf. 10. col. 10. in fi. versicul. quoad primam difficultatẽ, & col. 13. in prin. imò ex aliis collationibus productis per ipsum de Bona, in quibus apparet factam esse collationem Capellæ huius per dominos Archiepiscopos, pbari videtur de ignorantia, quia vbi sciuerunt Cappellaniã vacare ipsi contulerunt. Rursus ex talibus collationibus apparere videtur de dissensu dominorum Archiepiscoporum, qd non intenderent consentire ¶ Capitulum ius haberet conferendi, quia aliàs ipsi non contulissent. Et quibus ¶ Archiepiscoporum collationibus etiã probatur interrupta præscriptio Capituli, vbi de ea cõstare posset. Bal. in l. si aqua, in quarto nota. C. de seruit. Rursus probatur ex collationibus Archiepiscoporum, qd præterita quasi possessio Capituli non fuit continua, quæ tamen continuata possessio seu quasi necessaria est, vt per Bar. in l. Celsus. ff. de vfuca. ¶ Non omitto circa interruptionem præscrip. qd scribit Pau. de Cast. in cõf. 235. Viso puncto supra scripto. col. 2. circa fi. lib. 2. vbi quod præscriptio iuris aqua ducendæ interruptitur per obturationem foraminum ex quibus aqua duceretur, per l. hoc autem, in fi. ff. de serui. rusti. prædio. in proposito nostro satis videtur obduratus modus conferendi beneficia contra Capitulum, ex quo superior modum illum destruxit ipse conferendo. ¶ Præterea ¶ illud saltem negari non potest, quin vario modo obseruatũ fuerit circa hanc collationem istius Capelle quia quãdoque superior, quãdoque Capitulum contulit, sed in eis quæ vario modo obseruata sunt præscriptio cõsiderari nõ pot, sicut dicitur de cõsuetudine. Bar. & Doct. in



1.2. in prin. ff. solu. matr. vbi quando consuetudo vario modo obseruata est, recurritur ad ius commune, & in casu nostro ratio est, quia contra possidentem præscriptio currere non potest, imò possidens ipse est qui præscribit contra alios, itaque cum per collationes probetur de possessione seu quasi dominorum Archiepiscoporum, non potuit Capitulum contra eos præscribere. l. malè agitur. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. itaque non probato iure capituli in collatione Capellæ de qua agitur frustra tractatur de probatione identitatis & horæ, maximè quia pars non deduxi: in suis articulis diuersitate, id est, quod Capella non minata in collationibus Archiepiscoporum, & altera, de qua in collationibus Capituli, sint diuersæ. ¶ Amplius, ¶ asserta instrumenta collationum solam non videntur proficere nisi probetur quod personæ quibus Capellania collata est, eam tenuerint, quia titulus solus non confert nec probat iura, sed ius tantum accipiendi causat. Old. in consilio 222. Super eo quod quaeritur. Corn. in consilio 333. columnæ 7. ante med. vers. quia non reperio. lib. 1. & in cons. 16. column. 3. post med. vers. solus autem titulus, lib. 2. sed de tali tenuta nihil omnino probatum fuit. nec amplius probari potest testibus publicatis & dedicatis testificatis. Præterea quomodo est verisimile quod domini Archiepiscopi habuerint notitiam de assertis titulis, non probato quod prouisi tenuerint, ideo sine scientia quasi possessio aliqua induci non potuit. ¶ Septimo dico ¶ quod illa executio præsentæ collationis facta per magistrum Andream Fortolis fuit nulla nam ipse non habebat potestatem ita exequendi & mittendi in possessionem ante præsentationem rescripti seu literarum collationis, c. super eo. 2. vbi Dec. col. 3. in ult. notab. de appellat. Aret. in consil. 33. column. 3. in 3. dubio, latissimè. Rota dec. 159. circa tertium, in not. sed reperitur facta executio seu missio in possessionem sine præsentatione literarum, vt apparet ex depositione Gasparis Marronis qui in hoc veritatem celare noluit, ob id ¶ possessio partis aduersæ videtur vitiosa tanquam non legitimè acquisita, sed propria potius autoritate. l. si ex stipulatione. ff. de acqui. poss. l. improba. C. eodem tit. c. pastoralis, de priuileg. c. placuit. 19. q. 7. quæ iura ad hoc propositum citat Old. in consil. 1. columnæ 2. post med. nec excusat titulus collationis à vitio possessionis, nisi aliter inducatur quis in possessionem ex mandato & voluntate titulum concedentis. Decius in l. fin. col. 13. vers. & quia virtute tituli. C. de edicto di. Adria. tollen. imò intrusus dicitur aduersarius apprehendens possessionem beneficii bullis suis aut literis non leuatis Fel. in c. veniens, de accusa. sequitur Dec. in consilio 219. columnæ 5. in quinta quaestione, addo Rotam dec. 458. circa secundum, in nouis. vbi quod gratia non dicitur perfecta ante consecrationem literarum, nec potest executor gratiam exequi ante ipsam literarum consecrationem, ex qua intrusione iure omni si quod habebat priuilegium fundamentum qui. de præben. lib. 6. Ad quod illud efficax est ad vitium operè est aduertendum, quia illud efficax est ad vitium causæ. Gemin. tamen in consilio 106. columnæ 2. circa med. voluit, quod signatura sola absque leuatione literarum excuset à vitio intrusionis. ¶ Non obstat modo asserta consuetudo acquirendi possessionem etiam bullis non leuatis, quia respondeo dupliciter, primo quod talis consuetudo nullo modo probatur per assertos testes dicentes, Capitulum esse in consuetudine facienditales executiones ad solum mandatum verbale sine leuatione literarum, quia vt supra dixi circa illum articulum, an probata sit consuetudo congregandi Capitulum etiam non adhibito campanæ strepitu, consuetudo non probatur per testes dicentes consuetudinem ita esse, sed debet testes deponere de frequentia actuum & diuturnitate temporis, ex quibus adducta sit consuetudo, sed in casu nostro nullus testium deponit in specie de aliquo actu in quo apprehensa fuerit possessio beneficii bullis non leuatis, nec etiam deponunt de aliquo tempore ipsius consuetudinis, sed simpliciter & animosè deponunt consuetudinem ita habere. ¶ Secundo respondeo, posito & non concesso, probata esset talis consuetudo, dicitur statutum tacitum, nec induci potest ab his, qui in eo actu statutum expresse condere non possunt. Bart. in consilio 136. Capitaneus Bellamera in consilio 27. col. 2. circa med. sed Capitulum non potest statuere contra ius commune superioris. c. cum inferior. de maior. & obed. habetur in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. ergo nec tacite id facere aut inducere potuit. l. qui ad certum. ff. loca. maximè quia non allegetur & minus proba-

tur inductam esse talem consuetudinem sciente & patiente superiore, qui si de hoc scire talem corruptelam verisimiliter extirparet, sed de hoc an inducatur consuetudo per eos, latius dixi in tract. meo de antiquitate temp. vbi declaro, quia non ita simpliciter procedit, maximè vbi talis consuetudo esset præscripta. ¶ Tertio pro responsione considerandum est, quod pars aduersa vidit se errasse in duobus principaliter. Primo, quia Capitulum non legitur congregatum legitimè in actu collationis præsentæ. Secundo, quia alterius collationis non leuatis statim & auidè ad missionem in possessionem cogitauit, ob id nesciens errorem consuetudinem in contrarium allegare, quæ ita leuiter probata est, vt facile in iudicio proposita legitur, & ista quia verisimilia sunt, iudicantium mentes maximè debet permouere. ¶ Octauo principaliter impugnatur ista collatio, quia de falso suspecta & accusata cum inscriptione solenni, in qua ¶ re considerandum est, quod vbi agitur de falso ciuilitate, vt in instrumento fides non detur, sola suspicio falsitatis habetur pro falsitate, ita procedit dictum Archidia in c. in memoriam 19. di. Dec. in c. porrecta, de confirm. vtili vel inutili. Curtius iunior in consilio 64. columnæ tertia. in consilio 132. columnæ fin. in consil. 166. columnæ tertia. & in consilio 178. columnæ tertia circa medium. & quod instrumentum suspectum falsi non probet, voluit Soc in consilio 194. columnæ 6. vers. præterea dico. lib. 2. in consilio 28. columnæ secunda, post medium. in consil. 92. column. 2. circa medium. & in consilio 98. columnæ secunda, ante med. libro tertio, addo vltra istos patres Ioann. de Ana. in consilio 49. dubium de quo quaeritur. ¶ Quod autem ¶ litteræ collationis arguantur suspectæ falsi apparet multipliciter. Primo, ex illa Apostilla facta diuerso atramento in parte substantiali, id est, circa appositionem dom. Sebastiani Chab. pro vno ex collatoribus, ita suspicionem arguit Curt. iunior in consil. 52. ad fin. ex hac enim diuersitate atramenti apparet, quod dicta Apostilla ex intervallo facta est, sed notarius ex intervallo nihil addere debet instrumento sine autoritate superioris, vt habetur per Bart. in l. Imperator. ff. de statu homi. in l. si librarius. ff. de reg. iuris & in consilio 208. Ex facto proposito column. 2. & si dicas, hoc fieri potuit de consensu partium, respondeo, quod hoc præcederet quando solum ageretur de præiudicio partiū, sed hic agitur de præiudicio tertij, cui superior contulit beneficium, & vltra Curtium, quod ex diuersitate atramenti arguatur suspicio scripturæ, adduco Anch. in consil. 431. Premissa. column. 2. vers. descendendo. ergo singulariter allegat text. in c. inter dilectos, vers. secunda quia. & vers. rursus, de fide instru. non puto tamen, quod sola diuersitas atramenti sufficiat ad suspicionem, nisi esset diuersitas manus scribentis, aut alia concurrentia per ea quæ dixi in consil. 88. col. 2. in fi. ¶ Et si dicatur non est opus tractare de ista suspicionem, quia per testes partis apparet de veritate actus, quod Chabastolis erat præsens, respondeo, quod illa testimonia elidi videntur per testes appellantis, imò etiam testes partis in hoc videntur contrarij, quia duodecim deponit, quod Chabastolis tempore collationis parabat se more solito pro lauandis alatribus, quintus verò testis, quod erat etiā industriis habitu rubro ad altaria ipsa lauanda, tertius autem testis, si bene memini dicit, quod reuestiuit statim facta collatione. ¶ Secunda suspicio in assertis literis collationis reperiuntur descripti quinque Canonici collatores, & cum opponeretur de falso pars dixit velle probare collationem per testes, & tamen solum examinari fecit tres ex collatoribus, quæso cur non alios duos curauit examinari, profecto magna ex hoc arguitur contra partem suspiciōem arguit Aret. in consil. 13. columnæ nona, vers. præterea, cum matrimonio. & in consil. 82. col. tertia. Arbitrer, quod ideo examinati non fuerint, quia dixerint se nolle contra veritatem deponere. Quæ ¶ sanè suspicio non mediocriter augetur, quia appellans obtinuit monitorium à reuerendissimo domino Legato Auinionensi, contra quod oppositum est ne publicaretur, Et quidem si instrumentum illud collationis verum esset, quid oppositione opus erat. Ex hac sanè oppositione suspicio euitari non potest, sicut dicitur de muliere se opponente ad sequestrum sui corporis ne ab alio corrumpatur, aut nec custodes sibi adhibeantur, quod suspecta est in tantum, quod si pariat, non tenetur maritus partem agnoscere. l. 1. § si maritus. ff. de liber. agno. Pau. de Cast. in consil. 277. quia per primum columnæ penult. circa med. libr. 1. vbi ita in simili arguit per illum text. Simile videmus



videmus in iudice, quod suspectus est, quando parti se opponit ne aliquid faciat. glo. in c. statutum, in fi. principi. in vestr. copia, in fi. de rescri. lib. 6. Cor. in consilio 232. colum. 2. post med. lib. 3. ideo parti consulo, ut acta oppositionis memorata producat. ¶ Tertia suspicio, quia pars aduersa dixit, se nolle uti literis falsis, & rem testibus probare voluit, profecto si scriptura vera esset, utique ab ea recedere nolisset, cum instrumentum dicatur probatio probata. l. cum precibus. C. de probatio. ita suspensionem in simili arguit Cur. iunior in consilio 64. colum. 3. maxime ibi in versi. profecto ista coniectura. vbi, quod instrumentum presumitur falsum, quando pars illud non produxit, sed rem testibus probare voluit, quia si verum esset, verisimiliter fuisset productum, cuius probatio facilius & tutior est quam probatio testium, & quod arguatur instrumentum falsum, ex eo quod producit eo uti noluit, licet ipse producit falsi non teneatur, est tex. in l. si aduersarius. C. de fide instrum. notat. in l. si falsos. C. de falsis. ¶ Quarta suspicio, quia testes examinati, qui dicunt, se fuisse presentes illi collationi, nihil deponunt de aliis duobus collatoribus, quod fuerint presentes imò primus testis solum deponit de presentia dom. Sebastiani Chabastolis, de aliis dicit, se non recordari, ex qua re suspicio arguitur per ea, quae scripsi supra in quinto principali fundamento, cum enim ageretur de facto satis notabili, id est, de vna collatione beneficii per Capitulum, & factum illud recens esset, cessabat presumptio obliuionis, gl. in l. furtum. §. fin. ff. de vsucap. imò in facto multum notabili non presumitur obliuio, etiam ex antiquitate temporis. c. cum illorum. §. circa. de senten. excomm. c. quod dicitis 16. di. facit. quod no. Inno. in c. ex literis, de iureiur. refert Abb. in consilio 3. columna 15. q. 17. & in consi. 41. col. 3. lib. 2. similiter quando factum est notabile non presumitur. nec toleratur error in facto proprio ob longinquitatem temporis. Rō. in cōf. 361. Vt opposita. col. 2. post med. in consi. 481. presentis col. 1. post med. & ista sine lege ipso rerū experimento patet. ¶ Quinta suspicio colligitur ex illa iniuria, in stantia & sollicitudine partis, illo mane diei iouis sanctae curando habere collationem à Capitulo congregato sine capana sono, aliis canonicis presentibus non vocatis, & illico sine alio interuallo, & literis non leuatis apprehensa possessione, ita ex nimia festinantia & sollicitudine suspensionem arguit Hippolit. in l. vni. §. seruo q. vltro, nū. 6. ff. de qō. adduco Bal. in consi. 219. Pontius. col. 2. lib. 2. Decium in consi. 189. colum. 8. versic. item dicitur, quod adest coniectura, & dixi in consi. 6. colum. 8. ¶ Sexta suspicio arguitur ex qualitate personae quae dicitur recepisse literas collationis. nam eadem persona recepit acta missionis in possessionem, in quibus assertuit, quod literae collationis fuerunt executori praesentatae, & tamen in testimonio suo fatetur praesentationem factam non esse, sed quod executos confusus de probitate & fide ipsius testis, literas ipsas pro praesentatis habuit profecto ex hoc verum non erat literas collationes fuisse praesentatas, nec t. notarius rogatus de actis missionis in possessionem potuit fictionem inducere, quod fingerentur praesentatae ex illa confidētia, quia fictio à lege non ab homine induci potest Bar. per illum tex. in l. si fore. ff. de Castren. peculio. in l. si is qui pro emptore. in 1. q. circa fin. ff. de vsucap. Paul. de Cast. in consilio 81. Viso quodam processu in curia potestatis Pisarum. in fin. lib. 1. ideo argui hic potest ex regula, semel malus, cum agatur de eodem genere mali, ideo t. instrumentum factum à notario non boni nominis, licet ex eo solo in totum non reprobetur, suspectum tamen redditur. Bald. in consilio 402. Queritur, an per solam diffamationem. col. 1. lib. 4. & dicit Ioann. de Ana. in d. consilio 49. quod contra notarium suspectum sufficit probatio per coniecturas, similiter redditur instrumentum suspectum, quando notarius sollicitus est similia facere, vel quando producit est persona vilis aut deplorata, ut sit locus poenae extraordinariae. Curt. senior in consi. 56. colum. penul. in fi. Nec excusari potest notarius aliquo modo, ex eo, quod haberet literas in sinu, imò id facit contra eum, nam si retinuit in sinu, ergo non praesentauit, & vbi falsitas est manifesta, ab ea quis excusari non potest, vbi alias excusaretur verba improprie. Anch. in consi. 297. Visis articulis. Rom. in consi. 301. refert & sequitur Dec. in l. 2. §. creditum, columna 2. circa med. ff. si cert. pet. ¶ Septima suspicio oritur ex eo, quod aduersarius protestatus est nolle uti literis falsis, sed rem velle per testes probare. l. si aduersarius vbi glo. & Doct. C. de fide instrum. Cor. in consi. 223. colum. 2. lib. 2. Profecto si vidisset literas collationis veras & validas, talem protestationem non

36 fecisset, sed de hoc supra dictum est ¶ Octaua suspicio sumitur à non verisimili, nam in materia falsitatis maxime attenditur verisimilitudo, ideo si instrumentum publicum continet rem non verisimilem non probat. Baldus in l. scriptura circa med. C. de fide instrum. Abb. in consilio 119. in fin. lib. 1. Curtius iunior in consilio 17. columna 2. post med. & in consilio 178. columna 2. de quo latius dixi in consi. 28. colum. 2. idem in testibus, quod non probant deponentes non verisimilia, imò de falso dicuntur suspecti. Abb. per illum tex. in c. quia verisimile, in fin. de praesumpt. refert & sequitur las. in l. si extraneus. in quarto no. ff. de condi. ob cau. Dec. in consilio 94. colum. 2. in consilio 100. columna 5. in consi. 163. colum. 10. & in consi. 272. colum. fin. & alibi saepe, & istud t. est quod dicitur, posse iudicem testibus plenè deponentibus fidem non adhibere ex causa, causa autem iusta non credenti talibus testibus est, quando deponunt non verisimilia. Feli. in c. auditis, colum. 13. de praescript. sequitur Curt. iunior in d. consi. 17. col. 2. post med. & in consilio 52. colum. 3. circa med. versic. puto igitur Amplius t. etiam propria confessio partis non nocet, quando non est verisimilis. Bald. in l. si quis in hoc genus. versi. deinde noto. C. de Episc. & Cler. Ant. de Butr. in c. si. colum. 5. de consuetu. cum sim. quae. Dec. scribit in l. cum te. 2. colum. 2. C. de transact. sed in proposito nostro non est verisimile, quod collatio ista facta fuerit à maiori parte Capituli, & quod interfuerint in ea quinque Canonici, quia si ita esset alij duo Canonici descripti pro collatoribus verisimiliter fuissent examinati & de eorum praesentia deposuissent. Rursus verisimile est, quod testes qui dicunt se fuisse praesentes, deposuissent de praesentia illorum Canonicorum per ea, quae supra dixi in secunda & quarta suspensionibus. Præterea rogarus de asserta collatione, dicit quod tempore missionis in possessionem habebat literas collationis in sinu, si velit intelligere quod haberet ipsas literas leuatas in forma, hoc non solum non est verisimile, imò nec possibile, quia asserti actus collationis & missionis in possessionem facti fuerunt in continenti vnus post alterum, ut supra dictum est, si intelligit de literis non leuatis, dico, quod illae non sufficiunt imò quando apprehenditur possessio virtute literarum, eiusmodi intrusionis vitiū committitur, ut supra dictum est, quod sine dubio procedit in casu nostro, quia in abbreviatura aut prima nota assertae collationis multa deficiebant ad substantiam & validitatem actus, maxime praesentia illius Chabastolis, quod dempto reperiebatur facta collatio à minori parte. ¶ Amplius aut in prima abbreviatura erat descriptus d. Sebastianus Chabastolis aut non si erat descriptus, non est verisimile, quod in leuatione literarum per obliuionem aut errorem omisum fuerit nomen eius si non erat descriptus, verisimile est quod ideo non fuerit descriptus tanquam non esset vnus ex collatoribus, posito quod tempore collationis potuerit esse praesens, quia potuit esse praesens in loco, non tamen intelligens ad eum actum, tanquam occupatus ad curam lauandorum altarium, & quod non esset descriptus argui videtur, quia additum fuit nomen eius ex interuallo ob diuersitatem attrahenti. ¶ Ex praemissis t. praesumptionibus & suspensionibus inferitur, quod literae assertae collationis fidem nullam faciunt, cum etiam duae solum praesumptiones sufficiant ad plenam probationem in crimine falsitatis ut scriptura non probet Ioann. de Ana. in d. consi. 49. tot autem & tantis praesumptionibus concurrentibus res videtur sine dubio, quia etiam vbi agitur criminaliter ex pluribus praesumptionibus reatus praesumitur. Bal. in consi. 364. quia q. col. 2. lib. 3. quod sine dubio procedit quando non agitur, ut capitaliter quis puniatur. Old. in consi. 192. Viso diligenter processu. col. 1. ¶ Non t. principaliter impugnatur ista collatio, tanquam facta personae non capaci, quia aduersarius non probatur Clericus tonsuratus. c. ex literis, de transact. c. 2. de insti. nec sufficienter quod esse destinatum ad Clericatum, nisi verè sit Clericus Dec. in c. cum adeo. col. 2. de rescript. nec sufficit, quod sit Clericus praesumptus repertus in habitu & tonsura, nisi verè sit Clericus. Ceid. in c. si eo tempore. de rescript. lib. 6. Fede. de Senis in consi. 290. quia in praesenti. col. 5. post princ. Io. Sylua in tertia parte tract. de beneficio q. 6. sed quod valeat collatio beneficii facta, non Clerico existenti in habitu & tonsura, tenet Rota deci. 312. Nota quod Clericus in antiquo. Sed Rota vult hoc procedere in possessore beneficii, in quo sufficit quasi possessio Clericatus, ut quis manuteneatur in possessione beneficii, secus in actore, ut ei beneficiū adiudicetur. & idē dicit Rota deci. 343. not. quod non praesumitur in antiquo. quod tamen Rota dictum non puto procedere



in quasi possessione Clericatus longi temporis, quia illa videtur sufficere, etiam in actore per no. in c. illud, de præsumptio. de quo statim dicitur. ¶ Nec obstat, si asserta litera Clericatus in actis producta, quia fidem nullam omnino facit solum enim Vicarius & Officialis Ebrudini attestatur, quod in registro quondam Magistri Andreæ Gignani Secretarij Archiepiscopalis Ebrudini continetur, quod an. 1517. die vigesima Nouemb. Franciscus Guiramandi, Episcopus Dignensis, visitator, per Nicolao de Fisco, Cardinale & Archiepiscopum Ebrudini, tonsurauit Laurentium Simundi, sed ista attestatio non probat literam Clericatus, quia non disputando nunc, an credi debeat assertioni ipsius domini Vicarij & Officialis Ebrudini, dico quod etiam si ipsum registrum illius Secretarij esset in actis productum, ex eo solum non probaretur litera Clericatus, nisi in tali scriptura Secretarij adfuit sigillū Episcopi, maxime cum non appareat illū Secretariū fuisse notariū, nec registrum illud continere testes ad probationem tonsuratus, ita in terminis terminantibus. decidit

42 Bellamera in d. conf. 10. colum. 2. ¶ Non obstat si quod testes dicunt ipsum Laurentiū Simundi esse presbyterū Missas celebrantē, quasi ex hoc præsumatur ritē & rectē ad ordines institutus, quia ad istud respondeo duobus modis. Primo quod præcederet, si testes deponerent de temporis diuturnitate, quod ex tempore longo Missas celebrat, iuxta not. in c. illud, de præsumptio. Pau. de Ca. in cōf. 202. In causa conf. niū, col. 2. lib. 1. Dec. in conf. 135. col. 1. & in conf. 152. col. pe. post med. de quo tempore longo nullus testium deponit, sed simpliciter dicunt, quod est presbyter Missas celebrans.

43 ¶ Nec obstat si quod deponant eum idoneū ad beneficia, tale iudicium ad eos non pertinet sed ad iudicem, imò ex eo, quod ita iudicant, redduntur suspecti. Innoc. & Doct. in c. cum causam, de testibus. Oldr. in conf. 210. Regularis. col. 2. Bar. in conf. 113. Processum est, in fin. Bal. in l. solam. col. 1. C. de testib. in conf. 81. In causa ista, lib. 3. & in conf. 323. Præmittendum est, in fin. li. 4. vbi, quod testis non debet decernere sed discernere iuxta materiā sensuum. ¶ Secundo si respondeo posito & non concesso, deponerent testes de temporis antiquitate, adhuc ex ea non præsumeretur pro Clericatu, quia præsumptio, quæ insurgit ob temporis antiquitatem, præcedit indubio, secus vbi essemus in casu claro, quia in claris cessant coniecturæ. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obl. & istud est quod dicimus, vinci & tolli præsumptiones per contrarias probationes. l. si. in prin. ff. quod metus causa. l. nuptura, in fi. ff. de iure dotium. l. si chirographum. & l. cum de indebito. §. 1. ff. de probati. c. is qui fidem. de sponsal. in proposito nostro apparet de veritate & probatione in contrarium, quod ausus est Missas celebrare virtute asserti Clericatus inualidi, & nullius fidei. ¶ Pro hoc quod scribit Bellamera in d. conf. 10. colum. 10. in prin. vbi quod non præsumitur titulus, etiam ex lapsu temporis antiquissimi, cuius initij memoria non extat in contrariū, quando producit titulus expressus, qui sit nullus & inualidus, tunc enim statim expresso. ¶ Ad idem quod scribit Paul. de Cast. in cōf. 81. In causa quæ vertitur inter reuerendum patrem. colum. 3. ad fin. lib. 2. vbi, quod ex antiquitate temporis non præsumitur pro solennitate instrumenti, quando ex eius inspectione probatur contrarium, refert & sequitur las. in l. 1. col. 5. in quinta limitatione. C. qui admitti. Dec. in conf. 13. col. 1. in conf. 36. colum. 3. ad fin. vers. secundo responderi potest Curt. iun. in conf. 131. colum. 2. ad fin. sed ultra Moder. allego Abb. in conf. 61. colum. fi. vers. item antiquitas. li. 1. vbi, quod contra istam præsumptionem antiquitatis admittitur probatio in contrarium, itaque nihil est opus instare circa præsumptionem, an aduersarius præsumatur tonsuratus, ex quo titulum Clericatus produxit, qui nullus est & fidem non facit, stemus igitur certo & claro, omittis præsumptionibus.

45 ¶ Non obstat si etiam si dicatur ex quo probatur de ordine maiori & sacerdotali præsumi debet, quod præcesserint ordines minores ex regula, qui vult consequens, censetur velle omne necessarium antecedens ad illud. l. ad legatum l. ad rem mobilem. ff. de procura. quia respondeo, quod illa regula procedit in his quæ dependent a mera voluntate disponentis, secus in aliis, idcirco si produco sententiam, non sequitur, quod præcesserint acta necessaria ad eam nisi probetur, ut habetur per Bart. & Doct. in authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. per Cano. in c. quoniam contra. de probat. sed collatio ordinum non dependet a mera voluntate ordinantis, nisi præcedant requisita iuris, ergo, &c. & in terminis nostris, quod ex maioribus ordinibus non præsumantur minores, tradit Bellamera in cōsilio 30.

colum. 2. circa fin. allegat Innoc. in c. 1. de Cleric. peregr. sed ultra Bellamerā hoc expressè tradit Bar. in l. illud. ff. de acqu. hæred. per text. in c. 2. de Cler. peregr. & ibi per Innoc. Sed tamen quod ex ordinibus maioribus inferatur ad minores, voluit Abb. in c. nisi, in primo no. de præben. Bertahc. in secunda parte repertorij, in vers. ordinare, vers. 42. Puto quod ex ordinibus maioribus inferatur ad minores interueniente spacio longi temporis. si quis probet se toleratū in sacerdotio spacio 10. aut 20. anno. ita Gemin. in conf. 9. colum. 2. in princip. vbi, quod cessante diuturnitate temporis non præsumitur ex maioribus ordinibus ad inferiores, quod potest quis de facto & par saltum promoueri ad ordines, maiores prætermittis minoribus. ¶ Ex alio fuit grauatus appellans, nam pars appellata deduxerat in suis articulis potestate Capituli, quod esset in consuetudine & quasi possessione conferendi Capellaniam de qua agitur, super quo testes fuerunt examinati, & ante admissionem facti propositi super identitate, iam pars didicerat testificata suorum testium, ut ex actis apparet, modo dico, quod factum identitatis respicit materiā iam deductam, nec dicitur nouum factum, nam primum factum cōcernens potestatem & consuetudinem Capituli in conferendo Capellaniam de qua agitur, non aliter probari potest, nisi probetur, quod Capitulum Capellaniam ipsam aliquibus Capellanis contulerit, qui quidem Capellani in vim talium collationum Capituli eandem Capellaniam tenuerint & rexerint, sed identitas allegata aliter etiam probari non potest, nisi probetur, quod personæ nominatæ in collationibus productis per Capellanum tenuerint & rexerint capellaniam, de qua agitur in vim ipsarum collationum, & velle, quod aliquis ostenderet mihi, quia alia ratione identitas allegata probari possit, & sic in effectu & realiter considerando, ista identitas non dicitur nouum factum, nisi respectu nudi & solius nominis effectualiter autem considerando dicitur idē factum cum antiquo cum intendat pars probare, quod nominati in assertis instrumentis collationum tenuerint & possederint Capellaniam hanc litigiosam, quod factum generaliter fuerat deductum in prioribus articulis. ¶ Et si quis cōtēdat tale factum admitti debere, quia in prioribus, articulis generaliter solum erat deducta potestas Capituli & eius consuetudo in conferendo hanc Capellaniam, modo autē generaliter hoc non deducitur, sed in specie tantum proponitur, quod nominati in assertis collationibus tenuerint Capellaniam prædictam, dico & respondeo, quod absurdum sequeretur, quod si quis generaliter articulasset, & super eo testes produxisset, posset etiam post publicationem & didicita testificata, videns quod sui testes nihil probant, in specie deducere de iure suo & super eo probationes facere, nonne hoc casu timor militat subornationis? præterea imputandum est parti, cur non apertius & expressius articulauerit, & pro hoc adduco quod scribit Oldr. in conf. 244. Ad obiectum. colum. 4. vers. quinto & ultimo opponatur. vbi qui species in genere comprehensas enumerat, declarare dicitur, & exempla ponere, non nouum factum proponere, idcirco publicatis attestationibus tale factum admitti non debet, & quod non possint produci testes super facto tendente ad declarationem prioris facti testibus publicatis & didicitis testificatis, tradit Rom. in conf. 479. In eo quod quaeritur. Idem si quis velit producere testes ad declarandum attestationes obscuras. Rota decis. 885. Obtinēs in antiq. ¶ Præterea instrumenta collationum non continent aliquod nouum factum, sed idem illud quod prius erat deductum, nam prius deduxerat appellatus, quod alias Capitulum contulerat Capellaniam de qua agitur, & ex talibus collationibus erat in consuetudine, aut quasi possessione conferendi, istud idem cantant illa instrumenta collationum, nec aliud continent, velle modo didicitis testificatis probare identitatem, est admittere partem ad declarandum attestationes suas imperfectas, nec concludētes, quod de iure prohibetur, ut supra dictum est. ¶ Ex alio admitti non debebat factum istud identitatis, quia tacite saltem includebatur sub prioribus articulis, nam deducendo potestatem & consuetudinem Capituli in conferendo de necessitate includebatur quod Capitulum Capellaniam, de qua agitur, contulisset, quia sine hoc talis potestas aut consuetudo induci non poterat, modo si habeo, quod publicatis testibus, & didicitis testificatis non possunt recipi testes super articulo, qui prius includebatur super facto iam deducto. Ioan. And. post Innoc. in c. fraternitatis, de testibus. Paul. de Castr. in consilio 193. In causa & quaestione quæ vertitur in curia



curia potestatis Pilatum. colum. circa med. lib. xvi si testes examinati super articulo prescriptionis decesserunt super possessione tantum de tempore autem possessionis nihil dixerunt, per quantum tempus prescribens possedit, seu super titulo quo titulo possedit prescribens, non poterunt testes recipi super titulo didicisti testificatis, quia ille titulus tacite includebatur super articulo prescriptionis, sed parti imputatur, cur non latius aut in specie magis articulauerit, contrarium tamen videtur velle in hoc. Cor. in consil. 128. col. 2. lib. 4. ¶ Rursus admitti non debebat factum istud identitatis, nam per constitutiones regias partes debent proponere eorum facta, super quibus probare voluit ante publicationem testium, sed pars appellata istud factum identitatis proposuit in ipso tempore publicationis nam eodem tempore petiit testes publicari, & factum identitatis proposuit, & ante receptionem illius facti testificata didicit, confidero hic, quod superior in dicta constitutione duplicem rationem aut causam cogitare potuit ita statuendi, vel quia omnino vellent cessare metum subornationis, vel quia vellent vnicam tantum publicationem testium fieri, sed quaecumque causam consideremus, illa militat contra factum identitatis debebat enim pars abstinere saltem a scientia attestatorum, si volebat super identitate probare.

48 re. ¶ Non omitto ¶ circa testes partis, quod illi non leguntur per iudicem publicari, & tamen pars testificata eorum didicit & percunctata est, cum attestaciones multo tempore apertas habuerit & habeat, ideo sine publicatione legitima non probant. Bar. in l. solam. C. de testi. Bal. in l. bonam dei col. 3. ver. item queritur. C. de rebus credi. vbi, quod non probant etiam semiplene tradit Soc. in consil. 105. colum. 1. post med. lib. 4. las. in l. 2. colum. pen. vers. Item adde ad secundum casum C. de eden. modo si testes partis non probant, si, per quia, apparet, quod illud factum identitatis est omnino irrelevatorium, nam presupposita identitate, & quod Capitulum habeat potestatem conferendi, non tamen sequitur ergo capitulum legitime contulit Capellam, de qua agitur parti appellata nam pars videns vitia asserti instrumenti collationis, ea per testes probare voluit, similiter voluit probare per testes assertam consuetudinem congregandi Capitulum absque campana sono, & inducendi in possessionem absque leuatione bullarum, sed posito & non concessio, testes super premissis omnibus concludenter deponerent, illae tamen attestaciones non probant, quia non reperio ex actis quod fuerint publicatae, tantum reperio publicum examen ipsius appellantis sub die 21. Maij, 1541. in qua publicatione nihil dicitur de publicatione testium partis, super quo maxime est aduertendum, tanquam fundamentum sit non mediocriter efficax. ¶ Ex alio ¶ etiam fuit appellans grauatus, nam negari non potest, quin appellatus retardauerit processum proponendo identitatem praedictam, eodem tempore, quo publicationem testium petiit, cum factum illud antea posset proponere, & haberet instrumenta assertorum collationum, ob id ratione retardati processus tenebatur ad interesse appellantis non ignoraret. C. de fructibus & litium expen. vbi Baldus & las. in l. properandum. §. si autem alterutra, columna quinta, C. de iudi. ideo procurator appellati considerans ad retardationem illam, consensit, quod factum, illud identitatis admitteretur, dummodo liceret parti suae deducere & probare contrarium sumptibus partis aduersae, quae petitio erat legitima, & admitti debebat ratione interesse, si enim pars aduersa ab initio aut ante publicationem testium deduxisset identitate illa, appellans in eodem examine probasset contrarium, nec adeo fuisset laesus aut damnificatus, & videmus quod curia ita consuevit facere etiam parte non petente, quod vbi aliqua partium aliquid tarde probare, etiam per rescriptum superioris illud interinari consuevit cum illa qualitate, ita quod liceat alteri parti deducere & probare contrarium sumptibus partis rescriptum impetrantis. ¶ Praeterea illa ordinatio iudicis, a qua fuit appellatum, fundatur in falsa causa, quod admissio facti identitatis transiisset in rem iudicatam, nam procurator appellantis dixit, quod volebat allegare causas, cur factum illud admitti non deberet, & iudex eum admisit ad allegandum, quae causarum allegatio postea secuta est, quomodo potuit intellocutoria transiisse in rem iud. quae iudex recesserat, & quam tacite reuocauerat ipso facto admittendo appellantem ad docendum, quod illud factum 50 admitti non debebat causa ¶ autem falsa vitiat etiam sententiam Principis. Clem. pastoralis. vbi Cardinalis. & Ioan-

nes de Imola. de re iudicata. Hieronymus Tortus. in consilio suo quod est post consilia Anto. de Butr. columna septima ad finem. ¶ Postremo fuit grauatus appellans, nam opposuit falsum contra assertam collationem partis inscribendo se ad formam constitutionum principalium, secundum quas Reus falsi accusatus causam in vinculis aut carceribus dicturus erat, & tamen admissus est ad processum ordinarium in libertate, super quo aliter laborare non expedit tanquam clarissimo in iure & in facto, ideo puto male fuisse pronunciatum, & bene appellans in saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 19. Nouembris, 1541. Aymo Crauetta de Sauliano.

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

- 1 Primogenitus non praefertur in feudis nisi maioribus, quae diuidi non possunt, puta Ducatus, Marchionatus, Comitatus & Baronie.
- 2 Marchio in suo Marchionatu habetur loco Principis, ideo potest statuta condere etiam contra Ius commune, similiter rescriptum potest concedere Iuri communi contrarium cum clausula non obstantibus.
- 3 Clausula de plenitudine potestatis vti potest inferior a Principe, quando ea usus est per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium.
- 4 Plenitudine potestatis vti potest Princeps per suos Vicarios sicut per seipsum.
- 5 Princeps de plenitudine potestatis non potest tollere Ius quassitum ex contractu, cum Principe ipso celebrato numero septimo vbi declaratur.
- 6 Testamentum dicitur de Iure gentium, licet testandi solennitas sit de Iure Ciuili. Legitimare potest Princeps in praedictum substituti ibidem numero sexto.
- 7 Princeps tollere potest Ius quarendum ex contractu, aut alias de Iure gentium, secus in Iure quassito.
- 8 In feudo nouo potest pater filiis praedictare relinquendo illud vni ex filiis tantum.
- 9 Minuitur quid facilius, quam quod in totum tollatur.
- 10 Donans rem Titio, vt post eius mortem deueniat ad Ecclesiam, potest illud pactum Titio remittere antequam Ecclesia Ius perfecte quassitum sit.
- 11 Praesumitur quid factum ob causam & necessitatem praecedentem.
- 12 Praesumitur quid factum ob causam necessariam potius quam voluntariam.
- 13 Actus sequens veniens ad executionem actus praecedentis, non alterat naturam ipsius actus praecedentis, sed debet intelligi eo modo, quo ipse actus praecedens.
- 14 Repetita censetur in actu sequenti, dicta in actu preparatorio ad ipsum actum sequentem.
- 15 Repetita censentur in actu confirmante omnia contenta in actu confirmato. Repetita censentur in lege interpretante omnia dicta & contenta in lege interpretata. ibid. nu. 15. Repetita censentur in declaratione dicta & contenta in disputatione declarata. ibid. num. 15.
- 16 Repetitio sit ne derogatum censeatur actui praecedenti.
- 17 Repetitionis virtus ea est, vt quae repetita censentur, habeantur pro expressis, perinde ac si expressa essent in dispositione in qua repetita dicuntur.
- 18 Disputando veritas clarius ostenditur.
- 19 Princeps dominium vtile vasallo sine eius culpa auferre non potest de plenitudine potestatis.
- 20 Princeps non potest tollere dominium quassitum mediante ministerio Iuris Ciuilis & nu. 22.
- 21 Causa iusta auferendi dominium alterius dicitur, quando respicit utilitatem publicam, sed alia etiam causa considerari potest, de qua num. 27. & nu. 40. in fin.
- 22 Restrictiua interpretatio est contra literalem sermonem, ideo verba generaliter loquentia restrictionem non recipiunt nisi in casibus in iure expressis, maxime in materia quae non est odiosa aut restringibilis.
- 23 Verba ita intelligi debent vt aliquid operentur, quod pulcherrime hic exornatur per iura & exempla.
- 24 Interpretatio ita fieri debet ne dispositio reddatur elusoria. Extensio fit etiam in poenalibus, quando alias dispositio fieret elusoria. ibid. nu. 25.
- 25 Vti non potest quis iure inuestiturae nisi vtatur cum omnibus suis qualitatibus.
- 26 Ius quassitum mediante facto alterius facilius quam ius per eum, cuius facto quassitum est, tollitur proprio facto quassitum.
- 29 Aliqua



- 29 Aliqua diffio verificatur in quolibet etiam minimo.
- 30 Princeps non potest ius alij quæsitum sine causa auferre, quando particulariter vni aut aliquibus tantum auferret. secus si generaliter conderet legem generalem.
- 31 Princeps legi per eum condita potest apponere qualitates & reservationes, sicut priuatus, traditioni rei suæ apponere potest legem quam vult.
- 32 Ratio generalis & finalis ampliat dispositionem loquentem in casu speciali.
- 33 Interpretatio fieri debet aut secundum verisimilitudinem aut secundum naturam.  
Verisimilitudo habetur pro lege & dicitur cognata natura ibidem numero 33.  
Interpretatio ita fieri debet, ut minus ligetur disponens quam sit possibile, ibid. num. 33. ad fin. nu.
- 34 Interpretatio ita fieri debet ut trahatur dispositio ad casum magis necessarium.
- 35 Exceptio à regula latè debet interpretari, quando regula exorbitat à Iure communi & per exceptionem reducitur res ad Ius commune, ut minus corrigatur Ius commune quam sit possibile.
- 36 Interpretatio fit latior in dispositione Principis quam priuati hominis, nec in actu Principis glossandum est.
- 37 Interpretatio alia necessaria quæ fit per punctum rationis, alia probabilis quæ ex æquitate seu per viam æquitatis.
- 38 Favorabilis dicitur suspicio per quam redimus ad Ius commune.  
Prælati præiudicare potest Ecclesiæ, quando eo modo reducitur res ad Ius commune. ibid. nu. 38.  
Interpretatio admitti debet per quam extenditur materia fauorabilis. ibid. nu. 38.
- 39 Interpretatio statuti Principis ad ipsum Principem spectat.  
Interpretatio Principis vim habet legis generalis quoad omnes. ibid. numero 39.  
Interpretatio legis aut statuti fieri debet ex arbitrio boni viri. ibid. num. 39.
- 40 Opiniones Doct. vbi sunt dubia potest index inclinare in quam partem malit.
- 41 Causa iusta an præsumatur in Principe.
- 42 Assertio Principis, an sufficiat ad probationem causæ per eum expressæ, quando agitur de præiudicio tertij.
- 43 Dispenfatio quomodo & qualiter concedi debeat, & quid considerare Princeps debeat antequam dispenfet.
- 44 Causa iusta non præsumitur in dispensante, quando conceditur ad importunitatem postulanti.  
Principis actus debet esse ab omni malitia & deminutione alienus. ibid. num. 44. & pulchra de Principe & quæ in eo requirantur.
- 45 Primogenitura Ius probatur Iure Diuino, Canonico & Ciuili.

## CONSILIVM CXXXV.

In causa ardua in qua tractatur de interpretatione vnius decreti Marchionalis, & de potestate Marchionis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Verba decreti principalis ita habent, licet iura dicant non posse diuidi iurisdictiones & filios pariter succedere debere parentibus, tamen cum melius familiæ conseruentur per primogenituram, ut experientia multis in locis docet, & cum iurisdictionum exercitia certis modis diuidantur, & in locis subditis Marchionatui propter multitudinem personarum complures controuersie quotidie oriantur, & ipsa feuda ferè annihilentur, statutum & decretum fuit perpetuo valituro decreto, quod in iurisdictionalibus feudis, quæ à Marchionatu recognoscuntur, nullus succedere queat nisi duntaxat filij primogeniti, aut aliqui de linea illius descendentes, ita tamen quod primogenitus sic succedens debitum victum personarum qualitate cæteris præstare teneatur, &c. & hoc ex causis præmissis, & aliis animi Marchionalis motuibus ex certa scientia, motu proprio & de plenitudine potestatis. Reseruata tamè facultate dispensandi in præmissis, circa præmissa, si forte alij primogenitus sapietior videatur & aptior, vel aliqua causa superueniat dispensandi, ita statutum est 1503. Quæritur modò an decreto non obstante possit dominus dispensare, ut liberi vnius vasalli æqualiter om-

nes succedat, etià non obstante, quod pater horum liberorum inuestitus fuerit pro se & filiis primogenitum semper antefendo. ¶ In hac difficultate de pluribus quæri potest, primò an valeat statutum prædictum, secundo, præsupposita eius validitate, an possit dominus derogare iuri quæsito primogenito ex inuestitura, tertio, si primogenitus possessionem bonorum iam adeptus sit, an eo non obstante possit dominus uti iure dispensandi, de quo in decreto prædicto. Quarto, si dominus alleget aliquam causam, cur ita dispensare velit, an talis causa sufficiet probetur ex sola domini assertione, citra aliam probationem ipsius causæ. ¶ Circa primum dubium videbatur prima fronte dicendum, statutum aut decretum eiusmodi non valere, nam de Iure communi feudorum non habetur ratio primogenituræ, nisi in feudis maioribus, puta Ducatus, Marchionatus & Comitatus c. imperialem. §. præterea Ducatus, de prohib. alien. feud. per Feder. no. Abb. in conf. 3. in secundo dubio. lib. 2. Dec. in conf. 269. col. 2. in prin. vers. & cum agatur de dignitate. idè in Baroniis quæ non diuiduntur, sed ad primogenitum spectant. Old. in conf. 237. Perleclis. Curt. in conf. 69. Alexand. in conf. 133. col. 4. in aliis autè feudis inferioribus secus est ut habetur in d. locis. Modò non videtur, quod dominus inferior Ius scriptum superioris tollere possit aut contra illud statuere. I. minor autè Magistratu s. ff. de minor. l. eos. §. ne liceat. C. de vfuris. c. cum inferior, de maiori. & obed. Clè. ne Rō de electio. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò tale statutum Marchionis valeat, & considero per fundamentum, quod de Iure communi Marchiones possunt statuta cōdere, ut per Bart. in l. omnes populi, in 4. q. primæ q. prin. ff. de iusti. & iure. & licet Bar. non aperiat, an possint statuere contra Ius commune, tamè istud clarè decidit Pau. de Ca. in conf. 34. Super primo dubio videtur dicendum, quod legitimatio. col. 2. circa prin. & etià col. 3. lib. 2. vbi, quod Duces, Comites Barones, & similes habentes dominium temporale & perpetuum, habent loco Principis in eorum territorio, & in eo possunt facere omnia, quæ potest Imperator per vniuersum orbem, & possunt facere statuta generalia derogatoria Iuri communi, & concedere rescripta contra Ius commune cum clausula non obstantibus, & illud conf. Pau. refert & sequitur Alex. in conf. 1. col. 7. vers. insuper dico, quod non est bona comparatio. li. 5. Soc. in conf. 3. col. 5. & latius in conf. 66. col. 6. li. 3. Fel. in c. cum nobis, col. 3. vers. tertia declaratio, de præscriptio. Curt. senior in conf. 49. col. 10. in fi. vers. siue dicamus, quod Dux Mediolani. in conf. 50. col. 32. post med. vers. non ostenditur. in cōf. 66. col. 4. circa med. in cōf. 74. col. 28. in fi. vers. quinto principaliter. Dec. in c. pastoralis, col. 2. vers. imò quod plus est. de appella. & in conf. 191. c. 1. 2. Curt. iunior in conf. 1. col. 10. circa prin. vers. Duces enim vel Comites. & in secunda parte tract. feud. char. 17. in 2. q. prin. sed ultra Moder. adduco Calca. in conf. 2. col. 8. per totam col. facit idem Calca. in conf. 7. colum. 16. ante med. vbi, quod Marchiones, Comites & Barones habent plenam iurisdictionem, & possunt statuta cōdere. Alibi scribit idè Calca. in conf. 26. colum. 4. in fi. vbi, quod disposita in Papa & Imperatore locum habet in quolibet alio Principe habere regale ex privilegio aut consuetudine, cuius initij memoria non extat in contrarium, allegat glo. in Clè. sapè, de verb. sig. & in c. fi. de hæreticis. li. 6. Alibi scribit idè Calca. in conf. 67. col. 2. quod quilibet habes supremam potestatem alicuius ciuitatis vel loci, siue plenam iurisdictionem in loco illo, & inter subditos suos habetur loco Principis, sicut Imperator est Princeps omnium & in omni loco. ¶ Idè tradit Rom. in conf. 59. in quinto & sexto, dubio. Brunus Asten. in conf. 45. col. pe post med. Purpuratus in Ruc. ff. de iuris. om. iud. col. 3. & in l. imperiū, nu. 151. & nu. 152. eo. tit. licet hoc mordeat Cor. in conf. 200. col. 4. vers. dato etià sine præiudicio. lib. 1. sed hoc dictum approbat idè Cor. in conf. 299. col. pe. lib. 1. & in conf. 315. in prin. lib. 3. quicquid aliter etiam voluerit Barba. inter conf. Curtij senioris in conf. 67. col. 7. in fi. primi dubij. ¶ Secundo & principaliter considero in fauorè illustrissimi domini Marchionis, quod tam ipse quam sui prædecessores per tempus antiquissimum, cuius initij memoria non extat in contra-riū, vbi sunt hac facultate statuendi etià contra Ius commune, idè perinde est, ac si expressè concessum esset per superiore Ius ita agendi. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quo ti. & est. c. super quibusdam. §. præterea, de verb. sig. cū simili. & per hoc adduco Bal. in terminis in conf. 267. Ad euentiā. præmitto. col. 2. post med. lib. 1. quod est repetitum in cōf. 457 lib. 5. vbi licet Princeps superiore recognoscens clausula de plenitudine potestatis uti non possit de iure communi, istud tamen locum non habet, quod talis potestatis plenitudine vltus



us esset per tempus, cuius initij memoria non extat in co-  
 4 trariū. ¶ Tertiū tū puto, q̄ in cōcessione Marchionatus ex-  
 pressē caueatur, quōd concessio sit cum potestatis plenitu-  
 dine, quo casu sicut superior tali plenitudine uti potest per  
 se, ita & p̄ eius Vicariū. Bal. in d. conf. 267. lib. 1. & in cōf. 457.  
 lib. 5. & idē Bal. in conf. 359. Quēadmodum lib. 3. ¶ Nō obstat  
 modō allegata in contrariū, quia ex prēmisis responsum  
 apparet, quōd nō procedunt in inferioribus habentibus ta-  
 lem iurisdictionē & dignitatem perpetuam cum tanta ex-  
 cellentia, sed p̄cedunt in dominis & vasallis simplicibus &  
 inferioribus, q̄ neque de Iure communi, neque de consue-  
 tudine, aut ex speciali concessione statuere possunt cōtra  
 Ius commune, sicut possunt Duces, Marchiones, & similes.  
 5 ¶ Videndū nūc tū de secūdo dubio, an Marchio possit de-  
 rogare Iuri quāsitū primogenito ex inuestitura, in quo du-  
 bio argui posset primo loco negatiuē. q̄ Princeps tali Iuri  
 derogare non possit nam tale Ius dicitur quāsitū de Iu-  
 re gentium. l. ex hoc Iure. ff. de iusti. & Iure. Rursus dicitur  
 quāsitū Ius ex contractu cum Principe celebrato con-  
 tractus enim propriē dicitur, quādo vltro citroque nasci-  
 tur obligatio. l. Labeo, la 2. ff. de verb. sig. sed per inuestiturā  
 obligatur Princeps ad obseruandum, q̄ concedit, similiter  
 obligatur vasallus erga Principem ad ea quā sunt fidelita-  
 tis ergō tale Ius quāsitū ex contractu nō videtur, q̄ Prin-  
 ceps auferre possit. c. 1. de probatio. vbi latē Mode. fortius  
 dici potest, quōd vbi acquiritur Ius ex contractu cū Prin-  
 cipe celebrato, illud Princeps tollere non possit, etiā cum  
 clausula de plenitudine potestatis, vbi aliās de tali plenu-  
 dine tollere posset Ius quāsitū ex cōtractu alterius. Bal.  
 in l. qui se patris. col. pe. C. vnde legi. & in c. 1. §. ad hāc. col. 5.  
 de pace iura. fir. Pau. de Ca. in l. digna vox. C. de legibus. re-  
 fert & sequitur Dec. in conf. 286. col. pe. sed contractus, qui  
 cōtinetur in inuestitura, cōtrahitur cū ipso Principe, idē  
 absurdum videretur Ius quāsitū, ex tali contractu à Prin-  
 cipe ipso tolli posse. ¶ Sed prēmisis non obstantibus con-  
 trariū de iure concludendum puto per tex. in c. naturales.  
 si de feudo sue. contro. nam licet feudum solum debeat  
 legitimis & naturalibus, tam ex consuetudine feudorum, q̄  
 ex tenore inuestiturarū, potest tamen princeps spurius ad  
 feuda legitimare, & sic prāiudicare Iuri legitimorū & na-  
 6 turaliū. ¶ Secundō probatur ista conclusio nam tū testamē-  
 tum dicitur de iure gentium, licet solennitas testandi intro-  
 ducta fuerit Iure Ciuili, iuxta nō. in l. qui testamento. §. ser-  
 uus. ff. de testa. Bart. & Doct. in l. ex hoc Iure. ff. de iusti. & Iu-  
 re & in l. interdum. ff. de cond. indeb. Abb. in conf. 1. col. 2. ad  
 fi. lib. 2. & tamen si testator hāredi decedenti sine filiis le-  
 gitimis & naturalibus aliū substituerit, potest Princeps spu-  
 riū legitimare in prāiudiciū substituti, vr habetur per A-  
 lex. & mode. in l. generaliter. §. cum autē. C. de instit. & sub-  
 stit. Bal. in conf. 416. lib. 3. Pau. de Ca. in conf. 102. Videndum  
 est primō de ipso Alarico. ad fi. lib. 2. amplius voluit idē Pau.  
 in conf. 30. Super puncto isto pulchra subtiliter. lib. 1. quōd  
 etiam dispensatus, vt succedat ab intestato excludit substi-  
 7 tutū. ¶ Ex prēmisis tū infertur longā esse differētiā, an ex  
 contractu aut aliter de Iure gentium Ius quāsitū sit de pre-  
 senti aut quārendum sit in futurum, quia tali Iuri de futu-  
 ro Princeps derogare potest de plenitudine potestatis, &  
 terminis nostris, quādo agitur de Iure quārendo ex teno-  
 re inuestiturā, q̄ Princeps de plenitudine potestatis dero-  
 gare ei possit, tradit Dec. in conf. 269. colum. 4. Curt. iunior  
 in conf. 1. colum. 11. vers. prāterea & fortius. Brunus Astēsis  
 in conf. 1. col. 8. vers. item ad id quod dicitur Soc. inter con-  
 filia eiusdem Bruni in conf. 10. col. 8. vers. sed ad prādicta  
 respondeo. Gozadinus in conf. 9. colum. 8. tertia conclusio.  
 & istud est quod dicitur differētiā esse inter Ius in re, &  
 Ius ad rem, facilius enim tollitur Ius ad rem, quā Ius in  
 re, vt habetur per Moder. in c. super eo, de offi. delega. ¶ Ad  
 idem quod scribit Alex. in conf. 15. colum. fin. lib. 5. vbi quōd  
 Princeps potest dare licentiam vasallo testandi de feudo  
 etiam in prāiudiciū agnatorum, quādo expressē hoc di-  
 cit, aut tertio derogat, sequitur Ias. in conf. 63. col. 3. in prin. li.  
 3. in conf. 72. col. 2. ante med. vers. & quōd reuerendissimus.  
 lib. 4. Sed aduerte, quia Alex. in d. conf. 15. dicit totum con-  
 trarium, quōd imō vasallus non potest de feudo testari etiā  
 de consensu Principis in prāiudiciū agnatorum, quibus  
 Ius quāsitū est ex inuestituris, & hoc sequitur Ias. sibi cō-  
 trarius, in conf. 168. colum. 7. in princip. lib. 4. idem voluit Ias.  
 in consilio 152. colum. fin. lib. 4. vbi, quōd dominus directus  
 non potest confirmare feudum in filiam vasalli agnatis nō  
 consentientibus, per tex. in c. 1. de alie. feu. pater. Alibi scri-

bit Paul. de Cast. in consil. 164. In causa quā vocatur maio-  
 ris. colum. 7. ante med. lib. 2. quōd Princeps aut pater nō po-  
 test auferre Ius quāsitū primogenito ex inuesti. Similiter  
 Rubeus Alexandrin. in consilio 130. in vltimo dubio tenet,  
 quōd Princeps non potest confirmare dispositionem testa-  
 mentariam vasalli in prāiudiciū agnatorum. ¶ Tertiū di-  
 co, quōd non solum Princeps derogare potest Iuri perfe-  
 ctē non quāsitū, imō etiam priuatus, idē si quis vendat re-  
 vni, deinde ante traditionem eandem rem vendat alteri,  
 & tradat, prāfertur secundus. l. quotiens. C. de rei ven. eodē  
 modō, licet Princeps inuestiat vnum pro se & primogeni-  
 to, antequā Ius quāsitū primogenito, quōd est viuente  
 patre. poterit Princeps Iuri primogeniti derogare. ¶ Quar-  
 8 to, tū nos videmus, quōd in feudo nouo potest pater prāi-  
 dicare filiis, quādo pater illud acquiuit relinquēdo vni  
 tantū ex filiis. Alex. in conf. 18. colum. 2. vers. & potuit etiā  
 lib. 5. in conf. 28. colum. 1. & 4. vers. accedit, quia eodem. lib.  
 5. Ias. in l. 2. col. fin. C. de Iure emphyteu. Curt. in consilio 83.  
 Deus pius. Veronēsis in conf. 31. colum. 4. ad fin. & col. seq.  
 Gozadinus in consilio 47. colum. pe. post med. & in consilio  
 75. columna 3. circa med. versicu. quartō adduco, quod si-  
 ne dubio videtur procedere, quādo tale feudum esset ac-  
 quisitū pecunia. Cor. in consilio 199. colum. 18. lib. 2. in cō-  
 silio 37. colum. 5. & in conf. 51. colum. 1. lib. 3. si priuatus ac-  
 quirens feudum pro se & filiis, potest filiis prāiudicare, q̄  
 bus tamen Ius in spe & ad rem ex contractu patris quāsi-  
 tum erat, & sic de Iure gentium, cur non tātundem licebit  
 Principi nam Ius primogenito quāsitū erat in spe, & ad  
 rem ex facto Principis, qui sequendo formam statuti sui in-  
 uestituram concesserat patri, pro se & filio suo primogeni-  
 to, ob id tale Ius à Principe videtur, quōd tolli possit, imō  
 fortius in casu nostro, quia non agitur de tollendo Iure in-  
 totum, sed de illo minuendo, & fratres ad æqualitatem re-  
 9 ducendo, constat tū autem facilius quid minui posse, q̄  
 quōd in totum tollatur, quod patet ex not. per Moder. n  
 regula, iura sanguinis. ff. de reg. iur. circa illū articulum, an  
 legitima tolli possit per statutū, in quo articulo Docto. con-  
 ueniunt minui eam posse, cāterū quōd in totū tollatur,  
 10 nō mediocriter contendunt Docto. inter se. ¶ Quintō tū fa-  
 cit doct. Bar. in l. qui Romā. §. Flavius. ff. de verb. obl. vbi do-  
 nans rem Titio. ita quōd post eius mortem res ad Ecclesi-  
 am veniat, potest illud pactum Titius remittere vt res ad  
 Ecclesiam non deueniat eo mortuo, sed possit Titius de re  
 donata ex arbitrio disponere, quod dictum sine dubio vi-  
 detur procedere antequā Ecclesiā Ius perfectē quāsitū  
 sit, per acceptationem Ecclesiā aut stipulationē notarij, &  
 illa Bar. de cōtr. videtur magis communiter approbari. Alex.  
 in conf. 204. col. fin. lib. 7. idē loquendo de iure inuestitu-  
 ræ tantum non considerando plenam eius acquisitionem  
 mortuo patre, dicendū videtur, tali iuri per Principem, cui  
 facto quāritur tolli potuisse, nec posse de hoc primogeni-  
 tum conqueri. ¶ Aduertēdum tamen circa dictum Bar. in  
 d. §. Flavius nam licet Alex. dicat illud magis communiter  
 approbari tamen imō videtur reprobari, quādo notarius  
 pro Ecclesia aut tertio acceptasset. Bal. in l. cum à socero.  
 col. fi. C. de iure dot. Alex. in conf. 27. lib. 3. Aret. in conf. 74.  
 col. 4. in tertio dubio, vers. sed tamen his non obstantibus.  
 Soci. in conf. 177. col. pe. circa fi. vers. secundō & vltimō. lib.  
 1. & in conf. 127. col. 4. vers. tertio nam ex quo. li. 3. latē Cor.  
 in conf. 68. li. 3. Guido Papius. q. 49. Dec. in conf. 58. col. 2. post  
 med in consilio 239. col. 4. in consilio 293. col. 2. post med. &  
 in consilio 607. colum. 4. circa med. Ias. in d. §. Flavius, col. 9.  
 vers. secundo limita. Gozadinus in consilio 87. col. 3. post  
 med. vers. sexto dico. Rubeus Alexandrinus in consil. 117.  
 Imō Paulus. de Castr. in consilio 164. In causa quā vocatur  
 maioris. col. 7. ante med. lib. 2. simpliciter reprobat Bar. in d.  
 §. Flavius, non distinguendo an interuenerit stipulatio nota-  
 rij, vel non, & in casu nostro quādo agitur de feudo an-  
 ti-  
 quo, quōd acquirens aut notarius stipulatus est pro pri-  
 mogenitis, prior videtur opi. quōd tale Ius tolli possit, e-  
 tiam per Principem, cum sit iam acquisitum Ius ex con-  
 tractu inuestituræ, licet non actualiter, secus videtur in  
 feudo nouo, quia acquirens non censetur voluisse sibi liga-  
 re manus, nisi etiam notarius fuisset pro filiis aut agnatis  
 stipulatus. Sed licet de iure ita dicendum videatur, tamen  
 aliud hic concludi potest propter reservationem faculta-  
 tis dispensandi appositam in decreto. ¶ Sextō tū dico, quōd  
 illa inuestitura facta patri pro se & filio suo primogenito,  
 ita facta est ad executionem & obseruantiam decreti Mar-  
 chionalis prācedentis, per quod primogeniti prāferuntur,  
 vt a



ut à primordio tituli posterior formetur euentus. l. 1. circa fi. C. de impo. lucra descrip. libr. 10. & quia in dubio præsumitur quid factum ob causam præcedentem. Lquædā mulier. ff. de rei vindi. l. 2. de acq. poss. & cū ex necessitate iuris aut constitutionis Marchionalis primogenitus esset præferendus, in dubio inuestitura subsecuta præsumitur facta ob causam illam necessariam potiusquā q̄ Marchio aut pater voluntariè voluerint fauere primogenito, Nā ꝑ quotiens in aliquo actu concurrere possunt duæ causæ, vna volūtaria & altera necessaria, in dubio præsumitur actus factus ob causam necessariam l. fi. vbi Bart. C. de ali. pup. præstā. & idē Batt. in l. cum seruus ff. de ve. reb. obl. Bal. in cons. 351. Ioannes & Federicus col. 3. lib. 5. Paul. de Castr. in cons. 133. Iste Martinus col. 2. lib. 2. Abb. in cons. 116. in fin. lib. 2. Roman. in cons. 247. Primo dici potest. col. 2. vers. est igitur videndū. Corn. in cons. 283. col. 2. ad fi. libr. 4. ¶ Hoc ita ꝑ præsupposito, q̄ illa inuestitura veniat ad executionem & implementum decreti Marchionalis præcedentis, dico, quod ipsa inuestitura non habet alterare naturam aut substantiam ipsius decreti, quod minus Marchio possit dispensare circa successione sicut poterat ante inuestiturā prædictam. Clem. 1. in fin. de præben. Ias. latè in l. ex pupillari. column. 1. & 2. ff. de vul. & alibi sapissimè Doct. sed ipsa inuestitura veniens ad executionem dispositionis legalis, seu decreti Marchionalis, debet intelligi eo modo, quo intelligitur ipsum decretum, & sic cum potestate tamen aliter dispensandi. l. si pecuniam. §. 1. in fin. ff. de condi. ob cau. quem text. ad hoc propositum allegat Paul. de Castr. in consilio 64. licet plura.

14 column. fin. post med. lib. 2. imò ꝑ illa reseruatō facultatis dispensandi apposita in decreto domini repetita ceteri debet in omnibus inuestituris postea secutis ad formam ipsius decreti nam decretum est præparatorium & declaratorium sequentium inuestiturarum, quomodo fieri debeant, id est in fauorem primogenitorū, sed dicta in actu præparatorio repetita censentur in actib. postea secutis Anch. in consilio. 242. præmittendum est, quod in traditione Alex. in consilio 94. column. 1. ad fin. lib. 3. Præterea

15 ꝑ talis inuestitura dicit confirmatoria decreti præcedentis tanquam facta ad eius formam & tenorē, modo illa facultas dispensandi adiecta in decreto confirmato ceteri debet repetita in inuestitura confirmate. Pau. de Castr. in cons. 162. Visis & ponderatis omnibus column. 1. lib. 2. sicut etiam dicimus, quod dicta in lege interpretata, censentur repetita in lege interpretante, §. si vero in Auth. de fil. ante dot. instr. na. l. nihil. ff. de coniung. cum eman. li. & tradit Paul. de Castr. in d. consilio 162. column. 1. ad fi. facit quod scribit Oldr. in consilio 263. Dominus Aegidius. column. 2. in fi. vbi, quod dicat in dispositione, censentur repetita in declaratione ipsius dispositionis, sed ista inuestitura censetur facta, ad declarandum dispositionem decreti Marchionalis præcedentis, & ad ostendendum quemadmodum virtute ipsius decreti primogenitus erat aliis liberis antefecturus, ergo &c. ¶ Ex alio ꝑ ceteri debet facta repetitio illius reseruationis & facultatis dispensandi, quia alias sequeretur absurdum, quod dominus inuestiendo vasallum pro se & filio primogenito, si dicamus per talem inuestituram ademptam esse dispensandi facultatem derogare voluerit illi reseruationi appositæ in decreto suo, quod præsumi non debet, imò ne derogatum censeatur, dicendum est illam facultatem dispensandi repetitam ceteri in ipsa inuestitura, ita arguit Baldus in consilio 339. Pater filius. column. 2. lib. 2. Rursus sequeretur aliud absurdum quod illa inuestitura facta ad obseruandum & exequendum decretum prædictum in fauorem primogeniti, operaretur contrarium effectū, & derogat dispositioni ipsius decreti, auferendo potestatem dispensandi, quod fieri non debet. l. legata inutiliter. ff. de adim. lega. cum simi.

17 ¶ Hoc ita ꝑ præsupposito, quod illa facultas dispensandi apposita in decreto repetita censeatur in ipsa inuestitura dico, quod cessant omnes difficultates, nec tractatur, an Princeps tollere possit Ius alterius, quia dico, q̄ filio primogenito nō fuit quesitū Ius simpliciter & absolute sed conditionaliter nisi Princeps aliter dispensare virtus enim repetitionis hoc operaretur, ut illa facultas dispensandi expressa dicatur in ipsa inuestitura. ita Oldr. in cons. 132. Titius habens filiam. col. 2. post med. vers. nec obstat q̄ confessione vbi quod expressū dicitur, quod virtus subintellecte repetitionis inducit seu quod venit ex virtute repetitionis ¶ Infero ex premisis circa hoc secundū dubium, quod licet feudū dicatur esse contractus. c. de forma. 22. q. 5. Abb. in

c. quæ in Ecclesiariū col. 2. de constitu. ob id ex inuestitura feudi Ius quesitum dicatur ex contractu, tamen hoc Ius solum & per se consideratum, non est adeo efficax, quin Princeps in casu nostro illi potuerit derogare, ut latè probatum est, stante reseruatione potestatis dispensandi, quæ cessante aliud fortè dicendum sit. ¶ Descendo nunc ad tertium & ipsum difficultum dubium præsupposito quod primogenitus iam in feudo successerit, & possessionem bonorum feudaliū apprehenderit, & actus feudi & iurisdictionis nomine ipsius primogeniti tantum gesti fuerint, an eo casu liceat Marchioni Iuri eiusmodi derogare in hoc dubio arduo & difficili, ob reseruationem prædictam, arguam ad vtramque partem, disputando ꝑ enim & opponendo, veritas clarius elucescit. l. fi. §. mixta. ff. de muner. & honor. l. diui. ff. de Iure patro. l. Offilius. ff. de leg. 3. opposita enim Iuxta seposita magis elucescunt, secundū Philosophū, quæ refert Corn. in cons. 5. in prin. lib. 3. & sicut aromata magis redolent, quo magis cōteruntur, ita veritas quanto magis cōteritur & oppugnatur, tanto clarior expulsi nebulis in lucem progreditur. Paul. de Castr. in consilio 23. Solet aromatum, in princip. libri primi. ¶ Et primo ꝑ videtur dicendum, quod Marchio tale Ius quesitum & perfectè radicatum tollere non potuerit, quia utile dominium bonorum feudaliū, vasallo sine culpa eius auferre Princeps non potest, etiam de plenitudine potestatis. Bald. in consilio. 326. Rex Romanorum. column. 2. ad fi. in consilio 345. Ad euentum præmittendum est, quod Imperator. column. 2. ad fin. libr. 1. in consilio. 182. Casus talis est, Rex Cypr. column. 2. vers. præterea quid plura. 1. libr. 2. vbi quicquid sit in aliis rebus, feudum auferri non potest sine culpa feudatarij, idem tenet Paul. de Castr. in consilio. 229. Visis & ponderatis. column. 2. post med. & column. seq. vsque in finem consilij, lib. 1. & in consilio. 46. Viso & examinato puncto, ad fin. lib. 2. idem tenet Abb. in consilio 3. column. 18. q. 19. & column. penult. libr. 2. per tex. in c. 1. de feudo sine culpa nō amitt. & in c. vnico, de natu. feud. Curt. iunior in d. consilio 1. column. 10. Alexandrin. in consilio 130. in ultimo dubio, idem videtur Deci, velle in consilio 410. column. 3. in consilio 445. column. 11. in consilio 544. column. 2. & in consilio. 606. column. 3. Gozadin. in consilio. 9. column. 7. in fin. & in consilio 26. column. 7. in quibus locis memorati Doctor. expressè loquuntur in seu.

20 ¶ Secundo ꝑ probari videtur ista conclusio nam dominium quesitum mediante ministerio Iuris Ciuilis Princeps de plenitudine potestatis sine causa auferre non potest, quia licet modus acquirendi sit de Iure Ciuili, & Princeps sit supra Ius Ciuile, & illud possit tollere & iam sine causa. l. Princeps. ff. de legibus. l. digna vox. C. eo tit. c. proposuit, de concess. præben. Iste tamen effectus acquisitionis seu domini est de Iure gentium. l. ex hoc Iure. ff. de iusti. & Iure. & ita Doct. concludunt, ut Socin. refert inter consilia Bruni Astenfis in d. consilio. 10. column. 6. ad fi. vers. sic. tertia conclusio. & idem Socin. in consilio 120. column. 6. vers. aliquando & secundo. & in consilio 63. column. 6. libr. 3. Abb. in consilio 111. column. fin. libr. 2. Decius in consilio. 343. vers. & quia post aditam. & in consilio 284. column. 54. vers. 3. communis opi. Ias. in l. si is qui pro emptore column. 4. vers. 4. facit. column. 6. vers. 4. principaliter. ff. de vsu. in l. Gallus. §. & quid si tantum column. 20. vers. istam limitationem. ff. de lib. & posthum. & in l. fin. in septima limitatione. C. si contra Ius vel vili pub. Curtius senior in cons. 50. col. 72. in fi. vers. tertia resultat. conclusio & licet multi Doct. quos inferius referā. teneant partē contrariā, tamē de eis nō videtur curādū, nā sequitur Paul. de Castr. volūtate tale Ius à Principe tolli posse, cum fuerit acquisitū, mediāte auxilio Iuris Ciuilis, putā in Iure quesito ex lege feudali aditione hæreditatis ꝑ sententiā, ꝑ vlucapionē aut præscriptionē, ita voluit Paul. in cons. 178. Donatio prædicta col. 2. post med. lib. 1. sed dico, q̄ de opin. Pau. nō erat curādū, quia Paul. fuit. sibi cōtrarius & cōtrariū voluit aut saltē de hoc dubitauit in cons. 34. Sup primo dubio videtur dicendū, q̄ legitimatio. col. pe. lib. 2. & miror q̄ Doct. maximè Mod. illud consiliū nō allegauerint nihil enim opus erat tātō labore circa impugnationē Pau. sed satis erat allegare. l. q̄ falsa vel varia. ff. de testib. ideo stāte & ꝑsupposita tali acquisitione domini in bonis feudali.

21 bꝑ nō videtur tale Ius in potestate Principis. ¶ Et si dicas ꝑ Doct. cōcludūt posse dominū à Principe tolli ex causa, sed hic Marchio ex causa iusta eum mouente vult dispensare, q̄ bona ista feudalia ex æquo inter fratres diuidantur.

Respondeo



Respondeo, quod causa iusta auferendi ius alterius in hac materia consideratur per Doct. quod est talis causa, quæ respicit utilitatem publicam principaliter. Bar. in l. quicunque. C. de iure fisci. lib. 10. Old. in cons. 224. istæ sunt allegationes. col. 7. Paul. de Cast. in d. cons. 178. Donatio prædicta in cons. 229. Visis & ponderatis. col. 2. post med. & in consilio 387. Primum dubium. col. 1. in fi. lib. 1. Dec. in cōs. 361. col. pen. versic. 2. respondetur, & in cons. 588. col. 3. circa med. las. in l. Barbarius. col. 8. ver. circa duas ultimas. ff. de offic. prætoris. sed in casu nostro quod feudum de quo agitur, æqualiter inter fratres distribuatur nulla vertitur utilitas publica principaliter nec secundario, sed tantum priuata seu particularis aliorum fratrum, ergo &c. ¶ Tercio probatur ista conclusio, decretum Marchionale primo ponit regulam, quod in feudis iurisdictionalibus nullus succedere queat, nisi duntaxat filius primogenitus postea ponitur exceptio à regula dum reseruatur domino facultas dispensandi, modo arguitur sic, regula loquitur de successione, quod nullus succedere queat, &c. ergo etiam exceptio intelligi debet, vt loquatur in casu regulæ, & sit de regula Bart. in l. in his. ff. de legibus. in l. in fin. ff. de regu. iur. vbi latè Moder. vt ergo reseruatō seu exceptio dispensandi sit de regula, dicendum videtur, quod licet ex regula decreti primogenitus debeat succedere, Marchio tamē possit dispensare, ne succedat, aut in totum non succedat, non autem possit dispensare, quod vbi primogenitus semel successisset, & dominium utile bonorum feudalium acquisitū haberet, Princeps illud auferre possit, aliud est enim dispensare ne quis succedat, aliud auferre successionem iam impletam & absolutam, & cum exceptio nō loquatur de auferendo successionem iam quæsitam, nec nos loqui debemus. l. si seruū. §. non dixit prætor. ff. de acqui. hæred. l. vni. ca. §. sin. autē ad deficientis. C. de cadu. toll. Sed iste casus tollendi successionē iam quæsitam omissus in decreto remanere debet in dispositione iuris cōmunis. l. cōmodissimè. ff. de lib. & posthu. l. si cum dotem, in prin. ff. solut. matrim. sed de iure communi Princeps non potest vasallo feudi dominium auferre cessante vasalli culpa, vt supra ostendimus, ergo &c. ¶ In contrarium, quod Princeps possit dispensare etiam post Ius quæsitum in casu isto, plurimis 22 modis argui potest. ¶ Primo, quia tale Ius acquisitum videtur primogenito mediante ministerio Iuris Ciuilis, id est, per illud decretum à Principe Marchione editū, ideo cum Marchio in suo Marchionatu sit supra ipsum Ius Ciuile, & decretum ab eo conditum, vt supra ostendimus, tale Ius ita acquisitum videtur, quod auferre potuerit, tenendo opin. Pau. de Cast. in cons. 178. Donatio prædicta. col. 2. lib. 1. post Dyn. in cons. 10. & idem Pau. in cons. 180. Super eo quod primo loco quæritur qd succedat. col. 1. post med. lib. 1. idem tenet Abb. sibi contrarius in cons. 134. Videtur primo. col. 5. lib. 1. & in cons. 77. col. 2. in fi. versic. Princeps autem lib. 2. vbi, quod Princeps potest tollere dominium quæsitum mediante sententia, maximè restituendo ad audientiam causæ, quia dicitur quæsitum Ius mediante iure Ciuili, quæ fuit opinio. Bald. in l. si. C. sent. rescin. nō posse. idē tenet ipse Bal. in cons. 214. casus est talis, quidam habet uxorem. in fi. lib. 2. idem tenet Alex. in cons. 229. li. 2. idem tenet Soc. sibi contrarius in cons. 87. col. 7. versic. postremo ista conclusio. lib. 3. Bologni. inter consilia Pan. in consilio ultimo. col. 3. lib. 1. & idem Bologni. in additionibus ad consilia Ioan. de Ana. in cons. 81. idem tenet Decius sibi contrarius in cons. 198. columna secunda. in cons. 252. col. fin. in cons. 269. col. 5. in cons. 390. col. 5. post med. in cons. 498. col. pen. in fin. & in cons. 624. col. fin. idem Dec. in Rubr. ff. si cert. per. col. 2. post med. in secunda lectura. & in l. in fin. C. de secund. nup. & in c. quæ in Ecclesiis, col. 12. versic. quintus casus. de constitutio. Eandem opin. tenet Curt. iunior in cons. 1. col. 7. post med. in cons. 138. col. 2. in cons. 158. col. 4. ad fin. & col. seq. & animosius in cons. 173. column. 3. vbi dicit, hanc esse communem opinionem. Eandem opi. tenet Gozadinus in cons. 5. col. 5. post Deci. in c. quæ in Ecclesiis, de constit. collega meus honorandus dominus N. in tract. suo de pactis. nu. 14. dixi etiam supra in consilio 103. columna prima. post med. Ex quibus patet, quā vasto versemur pelago, cum summi legum Principes sibi ipsis non constet, sed mutata opinione dissideant. Ad hoc tamen primum fundamentum huius partis affirmatiuæ responderi posset, quod procederet vbi primogenito quæsitum Ius esset ex decreto Marchionali tantum, quod est merè Iuris Ciuilis aut Prætorij, iuxta not. per Doct. in l. 5. in

prin. ff. de verbo. obl. sed hic Ius quæsitum est primogenito etiam ex inuestitura & contractu feudi, vbi de iure gentiū tractandum est, ideo venio ad alia fundamenta pro hac 23 parte affirmatiua. ¶ Secundo, igitur arguitur ex illa reseruatione ad scripta in decreto domini, quod liceat dispensare, quæ reseruatō videtur generalis, siue primogenitus nondum successerit siue successerit, ergo generaliter videtur intelligenda. l. de precio. ff. de publicia. cum simi. nec restringenda videtur illa reseruatō, quia omnis interpretatio restrictiua est contra literalem sermonem. Bal. in cōs. 371. i. vol. col. 2. circa med. li. 5. & verba generaliter loquentia restrictionem non recipiunt præter casus in iure expressos, maximè in materia quæ non est odiosa aut restringibilis. Bellamera in consilio 33. columna 4. ante med. sed ista materia in qua hoc agitur, vt redeatur ad Ius commune, vt æqualitas seruetur inter fratres, non dici potest odiosa aut restringibilis, imò fauorabilis & latè interpretanda, vt inferius dicam. ¶ Et si dicatur, quod ista reseruatō dispensandi non videtur generalis, sed restricta & limitata ad tempus successionis, vt in præcedentib. dictum est in tertio fundamento factō pro parte negatiua. Respondeo, quod imò illa reseruatō videtur generalis, & erit de regulā referendo eam ad tempus acquisitæ successionis per primogenitum, nam regula decreti dicit, quod nullus succedat præter primogenitum, & sic vult regula, quod primogenitus succedat, & successionem acquirat. Postea reseruatō & excipitur casus dispensationis, quod liceat domino contra regulam dispensare, itaque cum regula comprehendat successionem, & ipsius successionis acquisitionem in reseruatione dispensationis, clarè videtur apparere de mente domini reseruantis, quod possit dispensare in omni casu, in quo per regulā Ius primogenito datur. Rursus fundamentum supra factum, solum videtur respicere personam primogeniti, quod ipse succedat, sed verba reseruationis respiciunt personas aliorum fratrum, quod cū ipsis possit dispensari vt succedant, quæ verba possunt intelligi, siue primogenitus iam successit siue non. ¶ Tercio 14. pro ista parte affirmatiua arguitur sic, verba reseruationis ita intelligi debent, vt aliquid operentur. l. si quando in prin. ff. de le. i. c. si Papa, de priuileg. lib. 6. imò nullum verbum debet esse superfluum, si alius intellectus sanus possit accommodari. l. in prin. & ibi no. ff. quod metus cau. l. 1. in fin. cum ibi not. ff. ad municip. & quod no. in c. solita, in versic. tanquā, de maior. & obed. Paulus de Castr. in consilio 57. Primo videndum est de intellectu. column. 1. lib. 1. alias enim si verba non operentur, ludibrio censebuntur apposita & elusorie, quod fieri non debet. l. si. §. non autem filio. C. de bonis quæ lib. l. cum aliis, in fin. C. de cura. furio. c. commissa. §. porro. de elect. lib. 6. & dicit Bal. in cons. 51. generali statuto. in fi. lib. 5. singula verba legis, & q. singula verba priuilegij debent habere aliquid ponderis, & ad aliquem effectū trahi, per litem veniunt, §. aptanda. ff. de peti. hæredi. Alibi scribit Aret. in con. no. col. fi. quod statutum comprehendit fiscum & causam priuilegiatam, quando alias nihil operaretur, imò intelligi debent verba improprie & contra eorum naturam potius quā vt nihil operentur. l. si stipulatus fuero per te. l. stipulatio ista. §. sed si seruus. & §. possidere. ff. de verbor. obl. c. si sententia. de sent. excom. lib. 6. quæ iura ad hoc propositum citat Abb. in cons. 32. column. 1. lib. 2. tradit Dec. in consilio 48. column. 2. post med. & in consilio 69. column. 3. ad fin. Ad idem text. in l. quibus diebus. §. dominus quod ibi Bar. ff. de condi. & demon. Alibi scribit Oldr. in consilio 300. Factum tale est Magistro col. fin. quod vt dispositio aliquid operetur multa in ea veniunt quæ alias non venirent, putā veniunt debita in legato quando alias nihil operaretur, nec aliud esset quod venire possit, similiter priuilegium concessum Clerico studenti super fructibus percipiendis, extenditur ad quotidianas distributiones, quando nulli alij sunt fructus, vt ibi per eum. Ad idem adduco Bald. in l. 1. q. 34. ff. de rerum diui. vbi, quod appellatione hæredis venit legatarius, quando alias verba nihil operarentur. sequitur Deci. in consil. 48. col. 2. in fi. Alibi scribit Abb. in cons. 14. columna 3. lib. 2. quod statutum tollens exceptionem præscriptionis, censetur tollere etiam præscriptionem longissimi temporis, quando alias nihil operaretur. Alibi scribit Bartol. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. quod generalis renuntiatio trahitur etiam ad casum fortuitum, quando alias nihil operaretur, refert & sequitur Curt. iun. in consil. 68. col. fi. Alibi scribit Abb. in cōs. 85. col. 3. lib. 1. q. verba sem-



per reduci debent ad casum dubiū, ut aliquid operentur, quia in claris nō opus est disputare aut insistere. Alibi scribit Alex. in conf. 24. col. 3. lib. 4. quod statutum quod ea, quę sunt domi, probentur per testes domesticos, intelligitur de domesticis etiam scēminis, ut aliquid operetur, refert & sequitur Gozad. in conf. 74. colum. 2. Modō in proposito nostro, si illa reservatio dispensandi appositā in decreto, intelligatur ante acquisitam successionem primogenito, quod operabitur illa reservatio, nonne & sine ea poterat Princeps dispensare, ut sup̄a abundē probauimus, ut ergo verba reservationis ludibrio aut elusoriē appositā non cēseantur, ut intelligatur in casu dubio nō in clarō, in quo nulla esset difficultas, dicendū est referri debere potestātē dispensandi ad casum istū, quo ius quęsitum iā esset. Sed ad istud respōderi potest, q̄ imō multū operatur reservatio dispensandi, tenendo illam opin. q̄ sine facultate dispensandi non possit Princeps derogare iure quęsito ex inuestitura

25 licet inuestiturę casus nondum euenierit. ¶ Quarto, ¶ ista reservatio dispensandi ita interpretari debet, ne reddatur elusoria. l. si prator. ff. de iud. l. si. ff. ne quid in loco publ. l. i. §. exceptiones. ff. quarum rer. actio non datur. nec esse debet in potestate partis eludere statutum reformationem vel dispositionē. arg. l. 2. §. sed si agant, in si. ff. de iudi. l. ne in potestate. ff. de arbit. imō extensio fit etiam in pēnali- bus, ne dispositio reddatur elusoria. c. si ciuitas & ibi Do- mini. in 2. nota. de sent. excomm. l. 7. Ias. in l. talis scriptura, col. 4. circa med. ff. de lega. 1. Deci. in regula factum suū. §. si. in tertia limitatione. ff. de reg. iur. sed tenendo q̄ dominus dispensare non possit, post successionem acquisitā facillē primogeniti, statim mortuis parentibus possessionem bo- norum apprehendent, ut priuatur dominus potestate di- spensandi, maximē, quia uiuis parentibus non tractari cōsue- uit de iure succedendi. l. si. cum ibi not. C. de pact. Respon- deri potest, quod cessat argumentum elusionis, si fiat di- spensatio uiuis parentibus, & de eorum voluntate. ¶ Quinto in decreto fit reservatio dispensandi, si alijs fortē filius sapientior, aut aptior inueniatur, aut alia iusta causa super- ueniat dispensandi. Pondero verbum superueniat, quod presupponit causam futuram & superuenientem, cur di- spensatio fiat, & sic decretum in illa reservatione nō vide- tur habere respectum ad tempus, quo tempore dispensatio fieri debeat, sed ad causam dispensationis, quod tunc ius dispensandi exerceri possit, quando dispensandi causa ius- ta superuenierit, pro quo facit, quia qualitas adiecta verbo debet adesse tempore verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. satis est ergo, quod fiat dispensatio tempore verbi, cum iusta causa superuenierit dispensandi. Sed retorqueri posset fundamentum, quod tempus verbi dispensandi in- telligitur quando casus euenit successionis, aut ante eius euentum, volente patre aut vasallo ante ius perfectē quę- situm, nisi post quęsitū ius superueniret inhabilitas. ¶ Sexto, si primogenitus iuuare se vellet inuestitura, qua primo- genitus vocatus est, dico, quod inuestitura censetur repe- titā illa reservatio & facultas dispensandi, ut sup̄a abundē probauimus in secundo dubio, & in sexto fundamento fa- cto circa ipsum dubiū, iob id ¶ uti non potest primoge- nitus iure illius inuestiturę, quin eo utatur cum omnibus suis qualitatibus, & sic cum facultate illa dispensandi. l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. pos. l. si. autem. ff. de pact. & quod dicitur de Clerico vrente statuto Laicorum, quod eo uti debet cum omnibus suis qualitatibus. Bald. in l. omni nouatione. C. de sacros. Eccle. & in l. i. in vltima q. C. de contrahen. empt. Deci. in l. i. col. 3. post med. ff. de iuris. om. iud. & in c. Ecclesia sanctę Marię. col. pe. de consti. ita- que allegare non potest primogenitus ius sibi simpliciter quęsitum esse, quod qualificare concessum est effectuali- ter, nisi aliter Princeps dispensaret, ex qua facultate dispē- sandi apparet, quod istud ius primogeniturę erat reuoca- bile ideo primogenitus conqueri nō potest, quod ius suū sibi auferatur, sicut dicitur de iure quęsito toria reuocē- toria iudicis, quod auferri potest si interlocutoria reuocē- toria. l. quod iussit. ff. de re iud. quia erat quęsitum tale ius reuocabiliter secundum naturam interlocutorię, & si pri- mogenitus cōqueratur de domino, quod ius suum aufer- re ei videatur, respondere pōt dominus, amice non facio tibi iniuriā, si vtor iure meo, id est facultate dispensandi quā mihi reseruauī. l. 3. §. is tamen. ff. de li. hom. exhi. l. in iu- riarū. §. i. ff. de iniu. l. nullus videtur. ff. de re iu. c. cū Ecclesia Valterana. de elect. Rursus respondere pōt dominus, ami- ce ita dispēfando, meū potius tibi, non tuū denego auxiliū.

gl. magna in l. assiduis. C. qui potio. in pign. hab. & in §. sue- rat. in ver. creditoribus. in si. instit. de actio. ¶ Septimō ¶ cō- munis Doct. conclusio est, quod Princeps de plenitudine potestatis auferre pōt ius quęsitū de iure gentiū, ex causa ut sup̄a demonstratū est in secundo dubio, itaq; solū vidē- dum est, an in casu isto subsit iusta causa dispēfandi in prę- iudiciū primogeniti, in qua re s. dictum est, quod causa talis esse debet quę respiciat vtilitatem publicā, sed dico quod alia etiā causa iusta cōsiderari pōt, putā si in tali prę- iudicio concurret voluntas eius, penes quem potestas erat de bonis disponendi, verbi grā, pater viuens & spurīū ha- bens declarauit voluntatē suam, q̄ vellet eū legitimari, cer- tē constituto de tali voluntate poterit Princeps mortuo pa- tre & adita hēreditate per agnatos spurium legitimare, & ius hēreditatis agnatis quęsitū ab eis auferre. nā cū bo- na essent patris & appareat de voluntate eius erga spurīū, iusta arguitur causa ita legitimandi & agnatis pręiudican- di, ita Pau. de Cast. in d. col. 174. Donatio prędicta. l. i. Soci. in d. conf. 120. col. 7. ver. aliquādo & tertio. lib. 3. ista aut cer- tē nō dissimilis rō militat in casu nostro. nā potestas ad- mittendi vel non admittēdi primogenitū, ex arbitrio pen- debat ipsius Marchionis, poterat. n. decreto illo in fauorē primogeniti abstinere & illud non condere, sed ex eausa motus est ad ita statuendū, ita statuit quidē, sed non simpli- citer & pręcisē, sed declarauit voluntatē suā esse q̄ dispen- sare posset p̄tra vires illius decreti. Proinde cū in ipsa vo- catione & pralatione primogenitorum, de qua in decreto illo p̄testatus fuerit, q̄ & primogenitos liceret postponere aut aliter contra eos dispensare, an non ista causa iusta est auferendi dominium, etiā quęsitum de iure gentium, qđ acquiri non poterat nisi mediante facto ipsius domini, &

28 p̄r eius constitutionē Marchionalē, & istud est ¶ q̄ dici- mus ius quęsitum mediāte facto alterius facilius tolli pos- se per eum cuius facto quęsitū est, quā simpliciter acqui- situm esset sine facto illius, cū firmitus sit quod acquiri- mus facto nostro, quā q̄ facto alieno. l. si filius. §. erit diffe- rentia. ff. de fideic. l. i. l. si quid in bello. ff. de capti. Bar. in l. si insulā, in sexta oppo. partis. ff. de verb. oblig. Pau. de Ca. in conf. 57. Primo videndū est de intellectu, circa si. & in cōf. 440. ista qđ. ad si. lib. 1. §. Ex quibus infero, q̄ cessante ista di- spensandi reservatione causa iusta dispensandi considera- ri non posset, nisi quę respiceret vtilitatem publicā, sed stā- te reservatione ipsa per quam apparet de volūtate eius in cuius manu & potestate erat primogenitum non vocare, dico, q̄ ipsa voluntas sola causa iusta videtur auferendi ius tertio quęsitum, saluo tñ eo quod infra dicam in quarto & vltimo dubio. ¶ Et q̄ in casu isto necessariō confide- randa non sit causa vtilitatis publicę apparet, quia reser- uauit Princeps facultatem dispēfandi casu quo alius filius sapientior aut aptior esset ad regimen bonorū feudalium, ista causa non pertinet ad publicam vtilitatem principaliter, quia non tractatur de regimine aut totius Marchiona- tus. aut vnius reipublicę, sed vnius domus tñ. ¶ Et si dicas imō illa cā videtur respicere vtilitatē publicā totius castri seu villę, cui vasallus primogenitus debeat dominari, re- spondeo, ergo si subsit ista causa in aliis fratribus, poterit dominus dispensare non obstāte iure quęsito, et q̄ dispen- sandi facultas expresse reseruata non esset. Secūdo respō- deo, q̄ dominus intellexit in sua reservatione etiā de alia cā quę ad publicā vtilitatē nō respiceret, ponderando illa verba, vel aliqua causa superueniat dispensandi, quę verba ut aliquando operentur vltra causam iā expressam intelli- gi debet etiā de causa priuatę vtilitatis faciunt, quę s. latē dixi in tertio fundamento huius partis affirmatiuę. Prę- terē ¶ ponderandum est verbum aliqua, cuius natura est ut verificetur in quolibet et minimo, & sic verbū aliqua cā debet generaliter intelligi, nō restringi ad causam publicę vtilitatis. Gl. in Cle. 1. in ver. aut earū parte, de foro cōpet. cū simil. quę l. as. scribit in l. legitima, col. 3. ff. de pac. & in l. eū qui, in prin. ff. de iuris. om. iud. iam si dñs intellexisset de dispensatione quę fieret ob publicā vtilitatē, tamen nihil opus erat reservatione illa facultatis dispensandi, cū de iure cōmuni permissum id esset, itaq; dicendum est, q̄ vo- luerit dominus dispensare posse ex causa, quę sibi iusta vi- deretur, etiā q̄ ad publicā vtilitatē non respiceret, facien- da igitur videtur conclusio hoc modo, quod primogeni- tus ante decretum illud ius nullū haberet. ex eo aut decre- to, & inuestitura secuta in vim decreti illius ius acquisierit, sed reuocabile tñ ex causa, quę causa in decreto satis vide- tur expressa ut sufficiens esset, licet ad publicū non spectet compen-



30 cōpendiū. ¶ Et hic ¶ considero fundamentū vnum non mediocriter efficax iudicio meo, illud quod dicitur Principem auferre non posse Ius alij quāsitum sine causa, verū est quādo Princeps vni personæ particulariter Ius suū auferre vellet, secus si generaliter legē cōdēdo generalē, quē nō magis respiciat prēiudiciū vnius quā alterius, tūc. n. per legē itē generalē Ius alij quāsitū auferri potest. Bar. in cōf. 172. Dubia. col. 1. modō per istā reservationē facultatis dispensandi inducitur lex domini generalis cōtra primogenitos non magis contra vnū quā cōtra alium, ideo potuit Princeps talem reservationē generaliter facere, quod dispensare liceret, etiā quod causa ista disponēdi ad priuatū cōmodum pertineret. ¶ Sed hic insurget aliquis & diceret, ergo poterit Princeps per legē statuere, q̄ Ius alij quāsitū de Iure gentium auferri possit etiam ob causam priuatā, sicut Princeps hoc à seipso facere nō pōt, ita videtur quod legem condere non valeat per quā id ita possit facere, & talis lex videatur iniqua. Respondeo, ¶ quod argumentum procederet, si simpliciter lex ita fieret, sed hic Princeps primō facit legē in fauorem primogeniti, deinde apponit reservationē, quā reservatio videtur appōita quodāmodō traditioni rei suæ, sua enim dicitur lex sine qua primogenitus admitti in solidum non poterat ob id talis reservatio aqua & iusta cēferi debet, sicut dicimus in pactis priuatorum quæ quis apponit traditioni rei suæ, quod illa seruari debent. l. in traditionibus. ff. de pac. l. 3. in fi. C. de cōtrahen. empt. c. verum, de condi. apposi. & sic contrarium suprà formatum procederet, quādo Princeps legem faceret de auferendo Ius alterius aliundē quāsitum quā ab ipso Principe, putā ex titulo emptionis, donationis, testamenti, aut alio simili, secus quādo Princeps reservando disponit de auferēdo Ius primogenito quāsitum ex factō ipsius principis, & ex eius ordinatione in qua reservationē apponit. ¶ Octauo ¶ considero, q̄ causa finalis illius decreti primogenitos præferentis colligitur ex eius procēmio aut præfatione. l. 1. vbi Bar. ff. ad Maced. l. fi. & quod ibi Bar. ff. de hered. insti. sed in præfatione illius decreti ratio assignatur, quia ex multitudine personarū discordiæ oriebantur, & feuda ferē irrita fiebāt & melius conseruantur feuda per primogenituram, ideo si in feudo de quo agitur & illud primogenito dimittendo non satisfiat menti decreti, sed dominus cōtrarium videat expedire qui fratrum personas cognitās habeat, & pacem inter fratres ac toti villæ futuram prospiciat ex æquali successione omnium potius quā ex Iure primogenituræ, dico, quod ex illa ratione finali existente in contrariū, verba reservationis extēdi & ampliari debent, vt intelligatur facta reservatio facultatis dispensandi etiam post successionē acquisitā, quia rō finalis & generalis ampliat dispositionē, etiam quod loquatur de spoliatio in casu speciali. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. Bar. in l. pater. §. fundum. ff. de lega. 3. no. in l. cum mulier. & in l. si verō. §. de viro. ff. solut. mat. Soc. in cōf. 249. col. 15. ad fi. in tertia q. lib. 2. si enim ratio legitima dispensandi subsit post acquisitam successionē, & dominus generaliter dispensandi facultatem sibi reservauit non magis vno tempore quā alio, ipsa dispensandi ratio inspicenda videtur, non etiam spectandum tempus ipsius dispensationis. ¶ Nonō, ¶ interpretatio istius reservationis fieri debet, aut secundū verisimilitudinem, aut secundum naturam rei. Bal. in cōf. 343. examinanda sunt, in prin. libr. 1. verisimilitudo enim habetur pro lege. Oldr. in cōf. 13. cū questio. in fi. & dicitur verisimilitudo cognata naturæ. Bal. in cōf. 180. Mortuo filio. lib. 3. itaque circa interpretationē istius reservationis facultatis dispensandi inspicere & considerari debet, quē verisimiliter fuerit mēs reservatis, sed ex quo apparet de eius intētionē, quod voluit saluum Ius esse dispensandi ex causa, nōne verisimile est voluisse eū, quod ita posset dispensare vno tempore sicut in alio causa iusta subsistente ita dispensandi, iam cum per talem reservationē appareat, quod noluit dominus manus ligatas habere, quominus dispensare posset, admittenda videtur ista interpretatio, quod possit dispensare etiam post acquisitā successionē, vt hoc modo minus ligetur dominus. arg. l. si quid venditor, in fi. ff. de adi. edict. l. si peculium. §. sicut autē. ff. de peculio. ¶ Decimō, ¶ dispositio in dubio interpretari debet, vt trahantur ad casum magis necessarium Bal. in cōf. 35. Pater filio. col. 2. lib. 2. per tex. in l. 1. §. quid ergo. ff. de ventre in spi. & in l. quod Labeo. ff. de carbo. edic. sed dico, quod ex quo cōstat de volūtate dñi, q̄ voluit posse dispensare, ista potestas referri debet ad tempus quo magis

necessaria est, sed illa est magis necessaria mortuo patre & acquisita successione quā patre viuo, siquidem patre viuento non audēt liberi de tali dispensatione loqui, quāsi videantur solliciti de bonis viuentis. Ideo viuēte vasallo & sine eius consensu feudū alij concedi nō debet. c. 1. §. si qs fecerit. quo temp. miles, cum simil vt per Deci. in cōf. 144. in primo dubio. similiter patre mortuo, primogenitus statim verisimiliter reperitur in possessione bonorū, ob id casus dispensandi magis videbatur necessarius post apprehensam possessionem bonorum, ergo de illo casu cogitatum cēferi debet. ¶ Undecimō, ¶ istud decretum Marchionale ponit regulam exorbitantem à iure cōmuni, quod primogenitus præferatur aliis exclusis. deinde ponit exceptionē à regula, sed dico quotiens ponitur exceptio contra regulam sic exorbitantem à Iure communi, talis exceptio latē debet interpretari, vt minus corrigatur Ius cōmune quā sit possibile. Cū. in cōf. 30. Statuto cauetur. col. 2. vbi statuto, quod maritus nihil possit relinquere vxori præter vsufructum medietatis bonorum, ista exceptio vsufructus latē debet interpretari, vt comprehendat etiam legatū alimentorū, refert & sequitur Curtius in iur. in cōf. 7. col. 4. & in cōf. 102. col. fi. pro hoc optima gl. in c. statutum, in ver. numerandum. de præben. lib. 6. Modern. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. Itaq; ista exceptio seu reservatio facultatis dispensandi contra decretum exorbitans latē debet interpretari & intelligi, etiam quod successio iam primogenito fuerit acquisita. ¶ Duodecimō, ¶ dico q̄ hic agitur de interpretando exceptionem dispensandi factam à Marchione, ideo latius interpretari debemus reservationem ab eo factam quā si ageretur de interpretando dispositionem vnius priuati hominis. Bal. in cōf. 294. dicta particula. col. 1. lib. 3. & dicit idem Bal. in cōf. 301. Ad euidētiā præmittendum est quod Princeps lib. 5. quod in actu Principis glossandum non est, & ratio est naturalis, nam cū Principum potestas sit maior potestate priuatorum, conueniens est actum Principis latius interpretari vt plura comprehendat, sed maior inducitur potestas ex illa interpretatione, quod possit dispensare etiam post quāsitum Ius, ergo &c. maximē quia prēiudiciū tertij non videtur considerabile, ex quo tertius Ius illud habuerat ex factō ipsius Principis, id est, ex eius decreto in quō facultas illa dispensandi appōita erat. ¶ Decimotertio ¶ interpretatio altera dicitur necessaria quæ fit per punctū rationis, altera dicitur probabilis quæ fit ex æquitate seu per viam æquitatis. Bal. in cōf. 411. Quidā Mediolanensis. col. 1. circa. med. lib. 1. quod per punctum rationis illa reservatio facultatis intelligi debeat ad modum supradicti, abūde suprà ostēsum est, quod ex æquitate ita fieri debeat arguitur: finge patrē vasallū decedere relictis pluribus liberis pupillis, qui ignorāt quicquid vidēt. l. 1. C. de falsā mone. si dicamus talem dispensationē peti debere ante quāsitum Ius, sequeretur quod talis dispensatio nunquā fieri poterit ad fauorē pupillorū, qui nesciunt quid petant. ¶ Decimoquarto, ¶ ista reservatio facultatis dispensandi dicitur fauorabilis, quatenus agitur de dispensando vt filij æqualiter succedant, quia per talem dispensationem redimus ad Ius cōmune. gl. in c. statutū. in ver. numerandū, de præben. lib. 6. pulchrē Rom. in cōf. 318. Queritur an ipse Christophorus. in fi. Feli. in c. cū accessissent, col. 2. de consti. Dec. in c. cū omnes, col. 1. in d. c. cū accessissent. col. 3. eo. tit. & in c. causam quæ. col. 3. de rescript. & alibi sæpissimē Doct. nō omitto tamen quod scribit Abb. in c. veniens, col. 8. de præscrip. vbi, quod potest Princeps concedere priuilegium in prēiudiciū alterius, quādo per illud reducitur res ad suum antiquum statum, per gl. in c. ab exordio. 35. di. & per eam dicit Abb. quod Prælatus prēiudicare potest Ecclesiæ, quādo ex tali prēiudicio reducitur res ad Ius commune, itaque cum talis facultas dispensandi dicatur fauorabilis, interpretatio ista admitti debet per quam extenditur materia fauorabilis, quod dominus dispensare possit etiā post acceptatā successionē. c. cū dilecti, secundum vnū intellectum de dona. per quem tex. ita arguit Alex. in cōf. 213. col. 4. refert & sequitur Deci. in cōf. 69. col. 3. post med. & in cōf. 76. col. 2. circa med. facit reg. l. cū quidam. ff. de libe. & posthu. quod fauores conuenit ampliari, odia autē restringi. Decimoquinto ¶ vbi in verbis decreti & ambigua considerari posset, ad ipsum Marchionem pertinet illud interpretari. Bar. in l. oēs populi. in 3. quæstione sextæ quæstionis prin. ff. de iusti. & iure. Bart. & Bald. in Lomni. C. de sacrosanct. Eccles. habetur per Doct. in l. ex factō, in



prin. per illum tex. ff. de vul. & pro hoc est text. in c. inter alia. de sen. excom. & in c. cū venissent, de iudi. tradit Pau. de Ca. in l. heredes palā. §. si quid post. ff. de test. Ang. in cōf. 273. non est dubium. col. 2. Alex. in l. quia tale. ff. solu. ma. & talis interpretatio Principis habet vim legis generalis quo ad omnes. Rom. in consilio 260. in proposito casu breuiter. circa princ. & in hac interpretatione debet Princeps aduertere, q̄ fieri debet ex arbitrio boni viri, quotiens enim dubitatur de interpretatione legis vel statuti, recurritur ad arbitrium boni viri. Bal. in consil. 348. in fin. libr. 2. considerandum igitur erit, an causa ex qua petitur dispensatio  
40 cōueniat arbitrio boni viri, & si Princeps super hoc dubio varias forrē Doct. opiniones habeat, & dubius sit apud seipsum cui potius opinioni inhæreat, poterit inclinare in quam partē maluerit. Alex. in consil. 1. col. 3. in fi. lib. 2. ¶ Et tenēdo hanc opi. affirmatiuam ad contraria supra formata satis ex prāmissis respōsum apparet. Repetam tamen in specie & summarie responsiones, Ad primum igitur q̄ vtile dominiū vasallo auferri nō potest sine causa aut eius culpa, respondeo quod illud procedit, quādo Princeps auferre illud vellet de facto & de plenitudine potestatis, quā sibi vēdicaret, sed hic agitur de auferēdo tale dominiū nō de facto, sed de iure, id est, virtute dispensationis, cū Princeps sibi reseruauit, quā primogenitos ipse vocauit per de cretū suū, sicut si priuatus in traditione rei suę faceret aliquod pactū resolutiuum contractus, vt videmus in pacto legis commissoria, & adiectionis in diem. & prāterea tollitur hoc fundamentū considerando omnia alia argumēta supra facta pro hac parte affirmatiua. ¶ Non obstat secundū argumētū q̄ Princeps de plenitudine potestatis nō potest auferre dominiū quāsitū mediāte ministerio Iuris Ciuili sine causa, quia respondetur vt supra proximē. Secūdo responderi posset, q̄ illa cōclusio de qua in secūdo argumento nō videtur benē tuta, cū Doct. eā firmātes variauerint vt sup. ostēdimus in primo fundamento huius partis affirmatiue, ego tamē adhærere potius opinioni negatiuæ, q̄ tale ius à Principe tolli non possit, ne humana negocia cōfundantur. est verū q̄ illa opinio negatiua nihil obstat ī casu isto, quia Princeps ius illud tollit ex facultate sibi reseruata in decreto, quo mediāte ius acquiritur, & quę facultas cēsetur repetita in inuestitura postea secuta, vt abundē supra probauimus, Nō omitto tamen circa hanc materiā an Princeps tollere possit ius quāsitū mediāte iure ciuili, quod nō irrationabiliter distingui posset: aut enim Princeps simpliciter & absolutē vult tollere tale ius, & nō possit, aut nō simpliciter, sed restituēdo quē in integrū ad audientiā causę & possit, quia hoc fieri videtur ex causa si quē videat iniuste cōdemnatum, aut si causam videat restituendi cōtra prāscriptionē. ¶ Nō obstat tertiū argumentum, quia ad illud abundē supra respōsum fuit in secūdo fundamēto facto p̄ hac parte affirmatiua. ¶ En lector conflictati sumus in quāstione hac lubrica sanē & intractabili, atque humeris fateor grauiore. Dignū adēpol, onus in quo omnes neruos animi, ingenij, industrięq; cōtēdas. Deū optimum maximū precibus per multa tētaui, meum sitientis vt animum ad fontē veritatis appelleret, quæ ex legalis Philosophiæ thesauro decerpere licuit, ea ipsa scripto, ex fide & animo certē mandata curauimus. illud reliquum super est, quando impar materiæ ingenium, rei altitudinem & sublimitatē sustinere non potuit, ipsa legentis humanitas comitasq; veniā ad omnia donet. ¶ Re  
41 stat quartū & vltimū dubiū, cuius dissolutio ex veritate tertiū dubij depēdet, nā in casibus in quibus Princeps sine causa potest aliquid facere, puta in iure positiuo, cui Princeps ex arbitrio derogare pōt de plenitudine potestatis, prāsumitur causa in Principe, licet non probetur nec allegetur, tūc enim causa iusta dicitur eius volūtas, iuxta no. in l. relegari. ff. de penis, tradit Ioā. de Ana. in consil. 81. col. 2. in fi. Soc. in d. consil. 120. col. pen. versic. quintus casus, lib. 3. Curtius Iunior in consil. 1. col. 7. & duabus colum. sequentibus si autē sumus in casibus in quibus Princeps aliū derogare non potest sine causa etiā de plenitudine potestatis, tūc causa in Principe non prāsumitur, imō illa exprimi debet & iusta. Abb. in consil. 3. colum. pe. q. 27. lib. 2. Ias. in l. si testamentum, colum. 1. de testa. & in l. quominus in tertio nota. ff. de flumi. Deci. in consilio 576. col. fin. & in consil. 602. colum. 3. & col. 4. Claudius de Aquis in l. vt vim. col. 4. ff. de iusti. & iure Neuizanus inter consilia Bruni Astenfis in consil. 12. colum. 26. ad fi. Gozadinus in consil. 26. colum. 7. circa med. qui tamen in hoc variavit, vt patet in

consil. 51. col. 6. in fi. licet colum. pe. post med. dicat se hoc intelligere quando Princeps motu proprio quid agit.  
42 ¶ An autem probetur talis causa ex sola Principis assertionē? Breuiter Doct. dicūt, q̄ prāsumitur causa quādo exprimitur & iusta, talis tñ prāsumptio nō est p̄batio, sed solū hoc videtur operari prāsumptio q̄ trāsfert onus probandi in aduersariū. l. fi. in prin. ff. quod metus cau. l. nuptura, in fi. ff. de iure dot. l. si Chirographum. l. verius. & l. ab ea parte. ff. de proba. l. generaliter. §. si petitum. ff. de fideicom. l. 1. siue possideris. D. de probat. c. vni. vt Ecclesia. benefi. & in terminis de assertionē Principis, quod solum operetur quodā prāsumptionem in prāiudiciū tertij tradit Angel. in consilio 368. Rom. in consil. 369. colum. 8. in nono dubio. Cor. in consil. 312. col. 5. versic. & maximē cū Pontifex. lib. 1. & q̄ talis assertio Principis non habeat vim plenæ probationis facit, quia assertioni Principis standum nō videtur quādo agitur de prāiudicio tertij. Anch. in consil. 399. prāmitto. col. fi. Pau. de Ca. in consil. 46. Vifo & examinato puncto supra dicto. col. pe. li. 2. Cor. in consil. 199. col. 7. ad fi. ver. nec obstat q̄ etiam text. lib. 2. Dec. in consil. 220. circa fi. in consil. 357. col. pe. post med. & in con. 576. col. fin. Curtius Iunior in cōf. 357. col. pe. post med. in con. 170. colum. 7. circa med & probari videtur ista conclusio, nam si omnino stādū esset assertioni Principis in prāiudiciū tertij in casu in quo tertio prāiudicare nō potest sequeretur q̄ per indirectum semper posset Princeps tertio prāiudicare, auferēdo aliquā causam iustam ex sui inspectione, ex qua causa iusta potest Princeps de plenitudine potestatis auferre ius aliq̄ quāsitum etiam de iure gentium, imō isto casu quādo agitur de auferēdo ius tertij quāsitū de iure gentium, vel q̄ aliās à Principe tolli nō potest, non putarē standum assertioni Principis, etiam quoad prāsumptionē, quia Doct. simpliciter dicunt, nōn credi tunc assertioni Principi. Andr. de Iser. in c. 1. in fi. prin. quo tēp. mil. 6. emina in consil. 53. colum. 3. circa med. versic. vel tertio posset dici. Cardi. in consil. 128. in prin. Alex. in consil. 124. col. 2. ver. nec prādictis. li. 1. Curt. senior in consil. 49. col. pe. post med. in consil. 50. col. 70. circa fi. & colum. 72. in prin. & in fi. eiusdem colum. Deci. in c. quæ in Ecclesiis, colum. 1. versic. non ob Clemen. 1. de constitu. in consil. 198. col. pen. in fi. versic. item & tertio dici potest, in consil. 220. circa fi. versic. & ad hoc specialiter facit in consil. 410. colum. 2. in fi. in consil. 445. col. 11. in consil. 544. col. 2. & in consil. 606. col. 3. Cor. in consil. 22. colum. 3. libr. 3. Ias. in consil. 86. colum. 5. lib. 3.  
¶ In casu nostro ex quo domus non reseruauit sibi facultatem dispensandi simpliciter, sed causa iusta dispensatione exprimere, quæ sit iusta, & aduertere t̄ debet Princeps in dispensatione vt habeat rationē circa bonū publicū aut prārogatiuam personæ, alias non dicitur dispensatio, sed dissipatio, mutato nomine. c. scias. 7. q. no. in c. in causis, de re iud. Ioan. Sylua in 3. parte tract. de benefi. q. 39. col. 2. in fi. & in 4. parte. q. 8. col. 3. ad fin. & col. 4. post med. Roc. de Curt. in repet. c. fi. colum. 20. post med. de consue. & benē  
44 ¶ aduertendū est ne fiat dispensatio ad importunitatem postulantium, quia tunc causa iusta nō prāsumitur in dispensante. l. 1. & ibi Bart. C. de peti. bon. sublat. lib. 10. Deci. in consil. 576. circa fi. Curt. iunior in consil. 170. colum. 6. circa med. & consideret Princeps, q̄ eius actus debet esse ab omni malitia & deminutione alienus, §. illud. in Auth. cōstitit quē de digni. Bal. in consil. 24. ius abbatialis. lib. 2. Non igitur dispēset vt postulantium tēdia discutiāt, nisi causam iustam aut æquam viderit dispensandi, iuxta dictum Apostoli ad Collosen. c. vltimo, Principes quod iustum est & æquum seruis prāstate, scientes. q̄ & vos dominum habetis in cœlis. refert Old. in consil. 264. Illa col. 2. ideō in Principe maximē requiritur cōsiliū & intellectus. c. duo ista. 23. q. 4. Bal. in consil. 389. Consuetudo est. colum. 2. post libr. 2. & quanto maior Princeps est, tanto in eo esse debet prāstantior intellectus, quia intellectus fecit Reges ab initio, & eisdem artibus imperium conseruatur, quibus ortum est, quoniā ex eisdē nutrimur & sumus secundum Philosophum, quem refert Bal. in consil. 217. Ego puto. col. 2. ad fi. libr. 3. & Princeps qui tenet supremam potestatem, seruare debet summam honestatem & æquitatem tantū regulam, nā ratio à capite edi debet. ita Bal. in consil. 19. Factum si proponitur. colum. 3. post med. lib. 4. Alibi scribit Oldr. in consil. 59. col. 1. quod in vero Principe tria requiruntur, potentia, sapientia, & diuinus cultus plus tamen cōfidere debet in diuino cultu & sapientia quā in potentia,



potentia, quia Deum ultorem habet, & qua mensura metitur alios, eadem ipse remeitur. l. rem non nouam. C. de iudi. Bal. in consil. 311. Præmittendum est ad euidentiā q̄ priuilegia. lib. 1. ¶ Putarem tamen circa reſeruationem iſtā diſpenſandi, quod ſi mortuo patre primogenitus iam cōpoſuiſſet rem communem cum aliis fratribus, putā pro eorum alimentis, & aliis eorū iuribus, non amplius ſit locus diſpenſationi, alia cauſa de nouo poſt talem compoſitionem non ſuperueniente. Cæterum re integra licet primogenitus mortuo patre reperiatur in poſſeſſione, ſtanti- bus etiam cum eo eius fratribus, tunc verò ex cauſa locū eſſe facultati diſpenſandi, imò ſi primogenitus tēpore ali- quo conſiderabili poſſeſſiſſet feudum, nō putarē locū eſſe diſpenſationi etiam ceſſante cōpoſitione. ¶ Conſiderandū item eſt, quod ſi ex cauſa non vrgenti fieret diſpēſatio de- cretum illud principale editum ob bonū publicū in irri- tum deducetur, paſſimque alij ad ſimiles diſpenſationes exemplo eiufmodi cogitabunt, atq; ita ¶ ius primogenitu- ræ in diſſuetudinem abierit, quod tamen iuri diuino con- forme eſt, Genēſis cap. 27. & ca. 27. & ad Hæbræos ca. 12. Old. in conſil. 237. Perfectis. cōprobat̄ etiam de Iure Ca- nonico. c. licet, de voto. iuuatur etiam lege Federici Impe- ratoris ſecundum quam Ducatus, Marchionatus & Comi- tatus non diuiduntur, ſed deferuntur primogenito. c. Im- perialem. §. præterea Ducatus. de prohib. alie. feud. per Fe- der. & de vtilitate primogenituræ tradit Oldr. in conſil. 64. Eleganter. col. 4. poſt med. & col. ſeq. Abb. in conſil. 3. in 2. du- bio lib. 2. Barb. inter conſil. Curt. ſenioris in conſil. 67. col. 2. & ſeq. vbi pulchrè magis igitur aduertendum eſt ad cauſam diſpenſandi, quā ad poteſtatis plenitudinē, & ita de Iure reſcribendum putauī, ſaluo ſaniori iudicio, Gratianopoli 21. Nouembris, 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 In legitimam an imputetur donatio facta filio contemplatione Clericatus. In legitimam computatur aut imputatur donatio ob cauſam, ibid. nu. 1.
- 2 In legitimam non imputatur donatio ſimplex facta filio cum iuramen- to, quæ ab initio ſtatim valet. Donatio quando dicatur ob cauſam in hac materia imputationis in le- gitimam, ibidem nume. 2. Donatio ob cauſam non dicitur propriè donatio nec liberalitas. ibid. nume. 2.
- 3 In legitimam quando imputetur militia filio quaſita per patrem.

CONSILIVM CXXXVI.

**D**IVINO ſubſidio ex corde poſtulado. Anno 1530. die 21. Menſis Iunij. Antonius Sacheti Pa- rochiæ vallis Sancti Stephani donauit inter vi- uos cum iuramento Noë Sacheti ſuo filio futu- ro Clerico victum & veſtitum ſuper bonis ipſius donato- ris. pro quo victu & veſtitu hypothecauit in ſpecie qua- dam bona ſeu iornalia terræ, ac donauit vnam Cameram pro eius manſione, deindè memoratus Antonius Sacheti donator in teſtamento ſuo condito anno 1532. & die 22. menſis Iunij confirmauit dictam donationem. & vltèrius inſtituit dictum Noë eius filium in duabus ſomatibus vini annuæ penſionis iubendo eum eſſe tacitum & contentum Modò dictus Noë petit legitimam in bonis & ſubſtantia patris. quaeritur an in legitimam imputari debeant bona, vt ſuprà donata. ¶ Videbatur dicendum quod ſic dupli- ci fundamento, primò per tex. cum ibi nō. in l. omnimodò. §. ſi. C. de inoffi. teſt. vbi, quod militia empta filio per patrē, imputatur filio in legitimam, ſed ex donatione prædicta videtur acquiſita filio militia Clericatus, quia in patria Delphinatus Clericus ſeu Presbyter quis fieri non poteſt niſi patrimonium aliquod habeat, ne ordo Sacerdotalis in vituperium aut infamiam veniat, quod etiam eſt de iure communi, quia non debet quis ordinari Clericus etiam in maioribus ſine aliquo beneficio patrimonij aut clericali. c. neminē. & c. ſeq. 70. diſt. c. Episcopus, de præben. Cald. in conſil. 1. col. 1. in titu. de vita & hone. Cleri. ¶ Secundò, quia talis donatio non videtur ſimplex, ſed ob cauſam factam per patrē filio vt peruenire poſſet ad officium clericatus vt narratur in verbis donationis, ſed donatio ob cauſam facta filio imputatur ei in legitimam. l. quoniam nouella. C. de inoffi. teſt. habetur in l. 1. quando. §. & generaliter. C. co. tit. Alex. in conſil. 50. col. 7. in 3. dubio. & in conſil. 117. col. ſi.

lib. 6. latè Soci. in conſil. 18. & in conſil. ſeq. lib. 4. ¶ Sed præmiſ- ſis non obſtantibus cōtrariū videtur de iure verius, & pro fundamento ¶ huius conſuſionis conſidero, quod dona- tio ſimplex facta filio in poteſtate cum iuramento, quo caſu ab initio valet ſecundum communem opin. non imputatur filio in legitimā per tex. in d. l. ſi quando. §. & ge- neraliter. & habetur in locis ſuprà allegatis. ¶ Itaque tota difficultas conſiſtit in hoc, an donatio de qua ſuprà dica- tur ſimplex vel ob cauſam. & dico, q̄ eſt donatio ſimplex, non ob cauſam, nam donatio vt dicatur ob cauſam in ma- teria noſtra requiritur, quod illa cauſa habeat in ſe neceſ- ſitatē, vt eſt donatio ex cauſa dotis, quia pater tenetur do- tare filiam, vt eſt donatio propter nuptias, quam pater te- netur pro filio facere, ſecus ſi fiat donatio ob cauſam ad quam pater nō tenebatur. ita Pau. de Ca. in l. vt liberis. col. pen. in ſi. C. de collat. & ibi Deci. col. ſi. circa. ſi. & idem Dec. in Auth. ex teſtamento. col. 4. in prin. C. eo. tit. & ibidē ſub- dit Deci. q̄ in alia materia donatio ob cauſam dicitur q̄n cauſa reſpicit cōmodum donantis, allegat Aret. in conſil. 17. Conſideratis. col. 5. ſed iſta donatio facta filio pro Clerica- tu non habet cauſam neceſſariam, quia non repetitur in Iure cautum, q̄ cogatur pater donare filio vt Clericus effi- ciatur, ſimiliter iſta cauſa non reſpicit cōmodum ipſius patris ſed filij, ergò donatio ob cauſam pacto aliquo dici non pōt, ſed vltra Pau. & Decium dico, q̄ iſta intelligentia eſt neceſſaria, quia iura & Doct. dicunt, quod donatio ob cauſam nō eſt propriè donatio nec liberalitas. l. 1. vbi. gl. ff. de do. Bar. in l. Aquilius. ff. eo. ti. imò dicitur donatio ob cau- ſam quædam potius permutatio. l. ſed & ſi lege. §. cōſuluit, in ſi. ibi velut genus quoddā genus permutationis, vbi Bal. expreſſe nō. ff. de peti. hered. & illū tex. ad hoc propoſitum dicit meliorē de Iure d. laſ. in l. inter eos. col. 2. in 2. not. ff. de re iudi. ſi in donatione ob cauſam ceſſat liberalitas, nec illa donatio propriè dicitur, ergò donatio ob cauſam dici nō poteſt niſi talis cauſa ſit neceſſaria, quia ſi neceſſaria non eſſet, ſed voluntaria, cui dubiū quod eſſet mera liberalitas, itaque in donatione de qua agitur cū ſit mera patris libe- ralitas, nullo modo donatio ob cauſam dici pōt. ¶ Nō ob- ſtat ¶ q̄ per talē donationē videtur acquiſita filio militia Clericatus quæ in legitimā imputatur, quia tex. in d. l. om- nimodò. §. ſi. & ibi doct. loquuntur in militia, quæ aut ad hæredes trāſmittitur aut vendi poteſt, latè Calca. in conſil. 74. col. 5. poſt med. & ſeq. iſte Clericatus nō eſt eiufmodi, quia neq; trāſmittitur ad hæredes neque vendi pōt aliquo mo- do, niſi vellet iſte Clericus corpus ſuū vendere ad preciū participandū. ¶ Secundò reſpōdeo, quod non ſumus in ter- minis acquiſitionis alicuius militia, quia Doct. loquuntur in hac materia, quādo pater ſimpliciter acquirit militia filio, an debeat in legitimam imputari, non autē loquun- tur Doct. quando pater talē militiā filio donaret expreſſe, nam ſi pater donet expreſſe militiam filio, habenda eſt diſtinctio, an fiat donatio ſimpliciter aut ob cauſam, lo- quor de cauſa habente neceſſitatē, quia primo caſu non ſit imputatio, ſecundo autē caſu ſic Secus eſt quādo pater non donat expreſſe militiam filio, ſed eam ſimpliciter ac- quirat, quia tunc imputatur in legitimā quando eſſet talis militia quæ ad hæredes trāſmittatur vel vendi poſſit, & ratio diuerſitatis inter acquiſitionem & donationem eſt, quia quando pater expreſſe & ſimpliciter donat, apparet de eius voluntate, quod voluit bona donata eſſe præcipua filij, ſed ſi filius imputaret in legitimā potius haberet bona donata à lege quā ab ipſo patre, nec diceretur habere ex mera liberalitate patris, cū pater neceſſe habeat relinque- re legitimam filio, & in neceſſitatibus nemo liberalis exi- ſtit. l. 4. ff. de adim. leg. ſecundo quādo pater expreſſe non donat, ſed ſimpliciter acquirit, aut ſimpliciter quid dat fi- lio, nō expreſſa cauſa donationis, tunc enim nō apparet de eius animo exercendæ liberalitatis. ¶ Conſulo tamē quod nō ad iuris rigore, ſed ex bono & æquo cauſa iſta inter fra- tres componatur, ipſum quod dominū arbitriū facturum exiſtimo pro fide & prudentia ſua. ¶ Aduertendum circa præmiſſa, quia fortè tentari poſſet, q̄ ſicut pater cogitur fa- cere donationem propter nuptias fauore matrimonij car- nalis, ita cogatur facere donationem filio aſſumentī Cle- ricatum, arguendo de matrimonio carnali ad ſpirituale, iuxta tex. in c. inter corporalia, de transla. præla. & in c. tuē, de ſpōſa. ideò diſpoſitio Auth. res quæ. C. com. de lega. lo- cum habet etiam in dote ſpirituale. ſecundum Doct. ibi & hoc modo talis donatio diceretur ob cauſam. Gratiano po- li, 22. Nouembris, 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano.



## SUMMARIVM.

- 1 Consuetudo an valeat quod adulterium capitaliter non puniatur.  
Consuetudo non valet per quam materia datur delinquendi, ibidem nu. 1.  
Consuetudo non valet ut detur fides omni scripturae mercatoris, quia materia daretur fabricandi falsum, ibidem nu. 1.
- 2 Statutum non valet per quod materia datur delinquendi.  
Spurij non possunt habilitari per statutum ad succedendum, quia tale statutum materiam daret delinquendi, ibidem nu. 2. valet tamen statutum quod spuris succedatur.  
Statutum non valet quod pro homicidio pena imponatur pecuniaria, ibidem nume. 2.
- 3 Consuetudo non valet ubi statutum valere non potest.
- 4 Consuetudo qua corruptelam continet tempore firmari non potest.  
Consuetudo contra honestatem non valet, ibidem nu. 4.
- 5 Consuetudo generalis & notoria probatione non indiget nec allegatio eius est necessaria in loco in quo viget.  
Productio statuti non est necessaria in loco in quo statutum viget, ibidem nume. 5.
- 6 Pena imponi debet secundum consuetudinem, non secundum dispositionem iuris, idem in pena statuti.
- 7 Pena consuetudinis minor & mitior derogat pena iuris communis.
- 8 Consuetudo nulla qua a superiore tolleratur, per iudicem inferiorem tolli non potest.  
Inferior non potest se intromittere in eo, super quo superior manum apposuit, licet factum superioris sit nullum, ibidem nu. 8.
- 9 Consuetudo iniusta & peccati nutritiva qua de facto observatur a iudice tolli non potest.  
Nullitas actus non attenditur quando ita de facto observatur, ibidem nume. 9.
- 10 Consuetudo minuens penam in adulterij non videtur iniusta introducta favore multitudinis conservanda.  
Multitudini parcitur in penarum impositionem, ibidem nu. 10.  
Consuetudo dicitur rationalis ex eo solum quod a superiore tolleratur, ibidem nu. 10.
- 11 Tortura locus esse non debet ubi pena tantum pecuniaria imponitur, ne grauior sit modus probandi modo ipso condemnandi.
- 12 Torqueri non debet homo liber in causa civili, ubi de commodo tantum pecuniario agitur.  
Tortura cessat ubi de crimine civiliter agitur, ibidem nu. 12.  
Medij & finis idem debet esse iudicium, ibidem nu. 12.
- 13 Trebellianica sicut non detrahatur de relicto facto ad pias causas immediate, ita nec de relicto facto pia causa mediate.
- 14 Finis natura attendi debet, ideo ordinata ad aliquem finem debent regulari secundum naturam ipsius finis.

## CONSILIVM CXXXVII.

## Pro magistro Roberto Barnierij, ex loco Pantaysij prope ciuitatem Dyē.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Magister Robertus Barnierij Notarius de Pontaysio prope ciuitatem Dyē, confessus est coram Iudice Cresti, se adulterium commisisse cum Antonia uxore Berthonis Pilonij ex loco sancti Stephani, Procurator fisci attenta confessione instat Reum capitaliter puniri ad formam Iuris communis. Reus vero allegat consuetudinem generalem & notoriam per quam pena adulterij in dissuetudinem abiit, iuxta illud Satyrici: Lex Iulia dormis. in dissuetudinem abiit, iuxta illud Satyrici: Lex Iulia dormis.

1 Quæritur, quid Iuris? ¶ Videretur dicendum prima fronte talem consuetudinem non valere, quia per eam materia datur delinquendi. l. cōuenire. ff. de pact. dota. fecit tex. in c. fi. de consuetu. & in c. mala. 8. distin. quæ iura in terminis consuetudinis per quā delinquēdi datur materia allegat Dec. in c. dilecti. col. 3. de appel. & in consuetudine tradit idē Deci. in c. cognoscētes, in 2. not. de cōsti. allegat tex. & ibi Abb. in c. Ex parte, de constit. & in consuetudine dāte materiā delinquendi tradit Roma. in conf. 90. in fi. Bellamera in c. Romana, in prin. col. 4. post med. & col. 6. circa fi. de foro cōpe. lib. 6. allegat etiam tex. in c. nos consuetudinem. 12. di. vbi, q̄ consuetudo occasione malignandi inducere non debet, tradit Ias. in l. admonēdi. col. 18. ff. de iur. iur. vbi, quod non valet consuetudo ut credatur omni scripturae mercatoris, quia daretur materia fabricandi falsum. idem ¶ in statuto quod non valet quando per illud materia datur delinquendi, statutum enim fauorabile delinquendi dicitur odiosum legi naturæ & sacris moribus,

nec à Principe confirmari potest. Bal. in c. ad nostram, de proba. quod dictum pro egregio refert & sequitur Ias. in l. centelimis. §. 1. col. pen. circa fi. versic. hinc est quod statuta. ff. de verb. obli. & in statuto dante materiā delinquendi tradit idem Ias. in l. ait prator. in prin. in 4. no. ff. de iur. iur. & in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 22. ver. ad idem & fortius. ff. de lib. & posth. vbi, quod statutum non valet, ut spurij succedant patri, quia daretur materia fornicandi & adulterandi, & de tali statuto quod nō valeat, tradit Fede. de Sen. in contilio 275. Statuto cauetur quod filij. & tribus aliis consiliis sequen. quæ alia tria con. sunt Iaco. Butriga. Recuper. de Sancto nominato. & Pauli de Butrigariis. Idē in tali statuto tradit Rom. conf. 102. col. 2. in prin. versic. & eleganter Pau. de Cast. in conf. 34. Super primo dubio. col. 1. in fi. & latius in conf. pen. col. 1. & col. 6. lib. 2. secundum nouissimam impressionem. Bal. in conf. 267. Ad euiden. tiam. col. fi. lib. 1. quod est repetitum in conf. 457. lib. 5. Calca. in conf. 59. col. 3. post med. Alex. in conf. 129. col. 3. in versic. accedit quia. lib. 6. Soc. in conf. 47. col. 10. post med. lib. 4. Cur. senior in conf. 74. col. 34. ante med. Deci. in c. præsential. col. 15. in fi. versic. prædictæ tamē limitationes, de proba. licet econtra valeat statutum quod spuris succedatur. Bologni. in addi. ad consilia Ioan. de Ana. in consi. 95. col. fi. Ripa tamen in l. ex facto. §. si quis rogatus, col. 5. in fi. ff. ad Trebellia. tamen valere statutum habilitas spurios ad succedendum non extantibus legitimis. ¶ Similiter non valet statutū, quod pro homicidio pecunia imponatur, quia daretur materia delinquendi. Ioan. de Ana. & Felin. in Rubr. extra de homici. Dec. in l. 1. in princip. ff. quod quisque iur. & in cap. cognoscentes. columnæ 1. de constit. in 1. lectione.

3 vbi attestatur hanc esse communem opin. si ¶ non valet statutum imponens penam pecuniariam, vbi de iure est pena corporalis, ergo & consuetudo valere nō debet, quia consuetudo dicitur statutum tacitum populi. §. ex nō scripto, inst. de iure natu. gen. & ciuili. & absurdum videretur q̄ plus posset statutum tacitum quam expressum. l. qui ad certum. ff. locati & quod non valeat consuetudo ubi statutū non valeret, tradit Bar. in conf. 136. Capitaneus. q̄ vbi consuetudo cōsideratur circa id super quo populus expressē si voluisset, potuisset statuere. ¶ Idē dicit Bellamera in cōsi. 27. col. 2. circa med. vbi clarē dicit, quod consuetudo nō valet in his quæ statuto fieri non possunt. Itaq; ¶ nō videtur ista consuetudo, sed corruptela potius. c. quod super his, in fi. de consangu. & affi. c. sicut pro certo, de simonia, nec talis corruptela tēpore firmari potest in. §. 1. in Auth. ut nulli iudi. colla. 9. maxime cum sit ista consuetudo contra honestatē, quo casu à iure reprobat. c. cum decorē, & c. cum ab omni. de vita & hone. Cler. & est contra bonos mores, ob id etiam reprobat. Bar. in l. oēs populi, in 3. q. prin. ff. de iust. & iur. refert & sequitur Ias. in l. 2. in prin. col. 1. ff. de vulg. & pup. & generaliter verum est in omni materia, quod occasio illiciti aut delinquendi dari non debet. l. 1. in prin. ff. nau. cau. po. stab. l. 1. §. fi. & quod ibi no. ff. quem seru. ui. amit. c. emendari. l. q. l. l. si vnus. §. pac. Ideo non valet lex aut statutum permittens præscriptionem cum malafide, quia per eam induceretur quis ad detinendum rem alienam. c. fi. de præscrip. & sicut prohibetur peccatū aut delictum, ita censetur prohiberi statutum per quod ad delictum aut ad peccatum peruenitur. l. oratio. ff. de sponsal. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, quod imò reus confessus adulterium corporaliter puniri non possit, sed pecuniariter tantum extraordinarie secundum ¶ consuetudinem generalem & notoriā quæ probatione non indiget. Bal. in l. filiusfamilias. §. veterani. ff. de procu. in l. iubemus. C. de iudi. & in l. si fugitiui. col. 1. C. de ser. fugi. & cum talis consuetudo dicatur Ius nō scriptum, & sit etiam aut vigeat in loco iudici, non est necessaria eius allegatio, sicut etiam non est necesse allegare statutum quod est in loco iudicij, cum iudex de tali Iure certus esse debeat. Bar. in l. omnes populi. col. pe. in fi. ff. de iust. & iur. in l. in ciuile. ff. de legib. & in l. præscriptione. col. fi. C. si contra Ius vel vtil. pub. Bal. in conf. 238. Ad veritatem. col. fi. libr. 1. stante igitur ¶ tali consuetudine tā vniuersali & notoria dico, q̄ iudex in penæ impositione sequi debet ipsam consuetudinē, nō iuris dispositionē. gl. & Bar. in l. quid ergo. §. pena grauior. col. 3. ff. de his qui no. inf. idem Bar. in l. seruum quoq; §. publice col. 2. ff. de procurator. cum simi. quæ Deci. scribit in c. ex literis, col. fin. versic. 6. gl. prædicta. de cōstit. & in c. inter ceteras. col. pe. ad fi. de rescrip. Simile videmus in statuto imponente penam diuersam



diuersam à iure communi, quòd iudex in condemnando sequi debet pœnam statuti non iuris communis, vt habetur per Cy. in l. qui sepulchro. C. de sepul. viola. Alex. in l. sanctio. ff. de pœn. addo Bal. in consilio 250. in q. columnæ pœ. post med. libr. 1. Hyppol. in pract. cau. crimi. §. quæritur. 7 nu. 5. & 6. & cum pœna consuetudinis sit minor, & mitior illa derogat pœnæ maiori impositæ à iure communi. l. quod senatus. ff. de iniur. l. senatus censuit. ff. de accu. l. 1. C. quan. ciuil. ac Cy. in l. nullum. C. de testa. refert & sequitur Bal. in cons. 415. quòd procedi. lib. 4. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contrarium suprâ formatum, quòd talis consuetudo non videatur valere tanquam nutritiua peccati, & materiam dans delinquendi. Ad quod 8 ¶ resppndeo, posito non valere talis consuetudo, tamen cum illa ex omni tempore obseruata sit & obseruetur scientibus, videntibus ac patientibus superioribus, dicitur ius non scriptum à superiore approbatum, ob id tale ius licet nullum esset inualidum, ab vno tamen iudice inferiore tolli aut nullum declarari non potest. l. minor. autem magistratus. ff. de mino. l. eos. §. ne liceat. C. de vsur. c. cum inferior, de maio. & obe. Clemen. ne Romani. de elec. non debet inferior violare auctoritatem à superiore concessam. l. si. ff. de leg. Pau. de Ca. in consil. 423. quia scio. colum. 7. libr. 1. Pro hoc facit quòd dicimus inferiorem non posse manum apponere in eo super quo superior iam manum apposuit, licet factum superioris sit nullum. Inno. in c. inter dilectos, de excels. prælar. Anc. in consil. 57. Circumscriptis. Roma. in consil. 335. circa primum. colum. 2. ver. cæterum. Bellamera in cons. 34. col. 4. vbi pulchrè declarat. ¶ Secundò resppndeo, licet ista consuetudo videatur iniusta, & nutritiua peccati, tamen ex quo de facto obseruatur apud omnes, etiam superiores pro iusta haberi debet, & pro lege, quoad hoc vt iudex inferior eam sequi debeat. Cardi. & Imol. in c. peruenit, colum. 6. versic. tertio casu. de fideiussor. Alexan. in consil. 107. colum. 6. vers. benè facit. libr. 2. facit glo. not. in l. qui habebat in glo. si. ff. de manu. test. tradit Ias. in l. vbi pactum. colum. si. C. de trās. fac. Deci. in l. 1. in princip. colum. ff. quod quisque iur. vbi, quòd nullitas statuti non attenditur quando de facto obseruatur. & idè Deci. in l. si auia. col. pen. C. de succe. edic. & in c. ex tenore. col. 4. de rescript. Cur. iun. in consilio 173. colum. 2. Idem dicamus in consuetudine quòd eius nullitas aut iniustitia considerari non debeat quando de facto obseruatur, & postquam superior ita tolerat, etiam nos tolerare debemus licet malum sit, vt in simili, arguit Calca. in cons. 58. col. 4. ver. 6. ad idem. ¶ Tertiò resppndeo, quòd imò ista consuetudo non videtur nulla nec iniusta, imò per rationem introducta & ad bonorum finem, quia aliàs maxima hominum multitudo periret, agitur enim de vitio Veneris ad quod natura procliuiores omnes sumus, & quòd si ad eam acrimoniam plecteretur, non mediocriter mortalium numerus longe minor esset: itaque iusta est consuetudo minuens pœnam fauore multitudinis conseruandæ, iuxta illud: ob populum multum, crimen pertransit multum, l. pe. in si. C. de sicar. l. cum ratio. §. si. ff. de bon. damna. quæ iura ad hoc allegat Bellamera in consil. 20. col. 1. post med. Seueritati enim detrahendum est vbi strages multorum iacet, secundum Augustinum, quem refert Bal. in consil. 367. Venerabilis. colum. 2. libr. 3. tradit Cor. Dec. in c. 1. colum. 10. de iudi. rursus cum superior toleret talem consuetudinem, ex hoc solum dicitur, rationalis. Innoc. in c. si. de consue. refert & sequitur Calcan. in cons. 58. col. 4. in si. & quòd ista consuetudo debeat obseruari per iudices in terminis adulterii, clarè præsupponit Bal. in consil. 629. Super eo quòd à me quæritis. l. 1. Idem præsupponit Roma. in consil. 167. Antonius. col. 2. vbi ad excusationem rei adulterij allegat quòd adulterij factum erat de voluntate mulieris, præsupponit ergo cessare pœnam iuris in adulterio, modo violèter commissum non sit iniusta muliere, quòd violentum adulterium etiā consuetudo ipsa non excusat. Et memini aliàs audiuisse à spect. domino Petro Rebuffi aduocato consistorialis Gratiopolis, quòd de consuetudine huius patriæ adulterium consuevit puniri in solidis decem & octo Turonensibus, quòd dictum retulit in causa cuiusdam Andreæ Michaelis de sancto Quintino detenti in carceribus portæ Troynæ pro homicidio, qui etiam adulterij conuincebatur, sed gratiam obtinuerat à Principe, contra quam opponebatur de subreptione non facta mentione adulterij, & tamen curia hoc non obstante literas interinavit, in qua

causa ego consului die secunda Octobris, 1519. & est consil. 2. non tamen sentio, quòd adulteria ciuismodi leuiter castigantur, sed multam pecuniariam cæteris exemplo futuram esse iudicem, aut aliter pro qualitate personarum. Paul. de Cast. in consil. 277. In causa incarcerationum. col. 3. ante med. lib. 2. quòd vtilitas reputatur prosequi iniuriam adulterij via iustitiæ, quia non solet proponi querela coram iudice nisi per viles personas, quæ non curant de verecundia penes homines & vulgus, quia secundum iudicium vulgarium reputarentur viles & cornuti, qui non propriis manibus se non vendicant de tali iniuria, sed expectant per iudicem vindicari, sed nec iudices solent de talibus ius reddere, sed truffari & cachinari & ridere. Ego autem opin. Paul. in hoc minimè assentior, per quam iter fit primum ad vulnera & homicidia. ¶ Secundò principaliter accusatur iste Robertus Reus, quòd vulnerauit dictum Berthonum Pilosij in talo quòd Reus negat, sed dicitur conuinci per aliquos testes. procurator fisci instat eum torqueri, quæritur an pœna torturæ locus esse possit. Breuiter etiam quòd indicia esset legitima non videtur torquendus Reus, & considero quòd etiam crimine vulneris ad plenum probato, Reus non plecteretur corporaliter pro simplici vulnere, sed pecuniariter tantum actione legis Aquiliæ. l. si seruus seruum. §. rupisse. ff. ad legem Aquiliam. Rursus cōsidero, quòd tortura est pœna grauissima corporalis, & quòd quælibet minima pœna corporalis est maior quacunque pœna pecuniaria l. in seruorum. ff. de pœnis. ideo absurdum foret, quòd ad probandum crimen pro quo pœna tantum pecuniaria imponitur, quæstionibus quis subiceretur, quia ex modo probandi grauius puniretur Reus quam ex modo condemnandi. ¶ & hanc absurditatem habuerunt iura in consideratione. dum noluerunt torqueri hominem liberum in causa ciuili, vbi de commodo pecuniario tantum agitur. l. diuus, & l. ex libero. ff. de quæst. nec similiter tortura locum habet quando crimine ciuilitè agitur, vt habetur in l. maritus. ff. de quæst. Bal. in consilio 6. Factum tale, quidam nomine Blasius. in si. lib. 5. ¶ Confirmatur ista conclusio, medijs & finis idem debet esse iudicium. ar. l. oratio. ff. de sponsa. quem text. ad hoc propositum citat Deci. in Rub. extra, de iudi. col. 9. versic. an autem istud tale principium. sed finis istius causæ criminalis concluditur sine pœna corporali, ergo idem & in medio ipsius causæ. quòd cessare debet pœna corporalis. ¶ Ad idem facit iuris regula, quòd prohibitum fieri immediatè, mediatè fieri non potest. l. auia. §. Titio. ff. de condi. & demon. quem text. ad hoc propositum allegat Ias. in l. 2. in prin. colum. 6. versic. & tenendo istam partem. ff. de vulg. ergo sicut immediatè non potest iudex Reum condemnare corporaliter pro vulnere, ita nec mediatè, s. volens probare crimen tortura median- 13 tē. ¶ Pro hoc facit quòd scribit Rom. in rep. Auth. similiter. colum. 78. C. ad l. Falci. vbi sicut de relicto immediatè facto ad pias causas non detrahatur Trebellianica, ita nec de relicto facto alicui priuato, qui postea sit rogatus piæ causæ restituere, & sic in relicto facto piæ causæ mediatè, refert & sequitur Cor. in consilio 330. ad si. lib. 1. Ias. in l. Marcellus, in princip. colum. 8. ff. ad Treb. in consil. 10. col. 2. in si. lib. 1. & in consil. 140. colum. 9. circa med. versic. 10. fa- 14 cit. libr. 2. Deci. in consilio 504. colum. 2. ¶ Præterea ista probatio per torturam ordinatur ad finem veniendi ad condemnationem, sed illa quæ ordinantur ad aliquem finem, debent regulari secundum naturam ipsius finis. Bal. in consil. 115. Verba dicunt. colum. 2. lib. 1. sed natura istius finis non potest sapere pœnam corporalem, ergo nec modus per quem veniri debet ad ipsum finem pœnam corporalem debet sapere, aliàs sequeretur, quòd medium per quod ad finem peruenitur excedat ipsum finem, contra text. in l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de aur. & arg. leg. vbi quòd finis est dignior omni eo quod ordinatur ad ipsum finem. & audio quòd curia suprema Delphinalis ita obseruat, vt nunquam quis torqueatur pro aliquo crimine, pro quo pœna corporalis imponi non debet. de quo dixi in consil. 41. in fin. Multò magis istud procedere debet in casu nostro in quo (vt audio.) indicia legitime probata non sunt. Scripsi in hac causa non visis actis ad informationem alterius, itaque si per actorum inspectionem grauius probetur crimen informati imputetur, Gratiano. peli 26. Nouembris 1541. Aymo Crauetta de Sauilliano.

S V M M A R I V M.

Naturalis in dubio quis præsumitur nō spurius, inter naturales ius cognitionis



- gnationis est non agnationis, ibidem. num. 1.
2. Fiscus non succedit nisi ultimo loco ubi nullus alius iure aliquo potest succedere.
  3. Naturalis propriè sumptus Ius agnationis non habet nisi respectu patris etiam si legitimetur per oblationem curiae, imò nec ipsi patri agnatus efficitur, & num. 7. & nu. 11.  
Naturalis non succedit coniunctis ex latere aut persona patris, ibidem num. 3.
  4. Legitimus per rescriptum Principis consequitur iura agnationis, & succedere potest agnatis patris, saltem quādo ita dicitur in legitimatione, in quo articulo Ias. variavit.
  5. Negativa probatur ex inspectione scripturae.
  6. Inter spurios natos ex coitu damnato cessat Ius etiam cognationis, & de intellectu l. hac parte. l. si spurius, & l. Modestinus. ff. vnde cognat.
  8. Exclusus à successione alicuius, censetur etiam exclusus à successione descendendum ab eo, & num. 10.
  9. Naturalibus ita succeditur sicut naturalibus aliis succedunt.
  11. Querela de qua in l. fratris, & in l. fratres. C. de inoffi. testam. non competit fratri coniuncto ex latere patris tantum contra testamentum fratris naturalis.
  12. Cognatio non consideratur inter natos aut coniunctos ex diuersis matribus.

## CONSILIVM CXXXVIII.

Consilium pulcherrimum in materia scissionis spuriarum & naturalium tam actiue quam passiue. Animum igitur aduerte lector, si non proprii sis pro digus commodi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Deceffit Martinus Durandi ab intestato relicta nobili Alisia Combe eius consanguinea ex quondā nob. Beatrice Foresiæ sorore Ioannæ Foresiæ matris dicti Martini, quæ Ioanna erat filia bastarda quondam nob. Antonij Foresij. Quo Martino mortuo fiscus occupavit possessionem bonorum tanquam præstendens in eis Ius. Quæritur quis sit potior in hæreditate prædicta?

1. ¶ Videretur prima fronte ipsam nobilem Alisiam præferri debere. & in primis considerandum est, quod dicta Ioanna Martini in dubio præsumi debet naturalis nō spuria quia non est præsumendum quod fuerit nata ex coitu damnato & accusabili, de Iure Ciuili. arg. l. meritò. ff. pro soc. l. quotiens. §. quid dolo. ff. de dolo. l. omnimodò. C. de inoffi. test. c. vna, de rescrip. c. si de præsumpt. & in terminis ita Bal. in consilio 448. Quæritur in primis. colum. 2. in 3. dubio. libr. 1. Modò cum dicta Ioanna habere Beatricem sororem, legitimam tamen & naturalem, inter eas Ius esse videbatur cognationis, licet non agnationis. l. spurius. l. hac parte. l. Modestinus. ff. vnde cognati. habetur per Doct. in l. si qua illustris. C. ad Officia. §. nouissimè. Insti. eo. titu.
2. §. vulgo. Insti. de legi. agna. sucef. ¶ Secundo ¶ proponitur in facto, quod iste Martinus nullos alios coniunctos reliquit ex aliqua linea aut ex aliquo latere præterquam præfatam Alisiam, ergo illa videtur admittenda & fisco præferenda, cum fiscus non admittatur nisi ultimo loco ad successionem ubi nullus alius Iure succedere potest. l. 1. §. diuus. ff. de Iure fis. §. 1. ff. de sucef. edic. l. vacantia. & l. si vacantia. C. de bon. vac. lib. 10. & per totum illum titu. in Rubro & nigro. Cor. in cons. 324. colum. 4. lib. 4. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, quod imò fiscus præferri debeat ipsi Alisiam, & dico, quod Alisia ipsa nullo Iure & nullo titulo succedere potest huic Martino, arguendo à sufficienti partium enumeratione, quod argumentum est optimum in Iure. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi Ias. in 1. nota. ¶ Aut enim vult succedere ex testamento ipsius Martini, & istud est impossibile, quia nullum conditum est. Aut vult succedere ab intestato, & similiter non potest, non ex capite vnde liberi, quia ipsa non est de descendens, similiter non potest succedere tanquam ex ascendens, quia de illis non est, Aut vult venire ex capite vnde legitimi tanquam agnata, & non potest, quia etiam naturalis propriè sumptus non habet iura agnationis nisi respectu patris, etiam

si talis naturalis legitimetur per oblationem curiae. l. communium. C. de natu. lib. §. filium. in Auth. quib. mod. natu. effi. sui. idè naturales licet patri ab intestato succedant in duabus vncis non existente sobole legitime & coniuge. Auth. licet. C. de natu. lib. non tamen reperitur, quod succedant aliis attinentibus ex parte patris. puta transuersalibus. Imò contrarium expresse statuitur in d. l. communium. & d. §. filium. vbi dicitur, quod etiam post legitimationem per oblationem curiae non efficiuntur agnati, aliis coniunctis ex parte patris, sed tantum ipsi patri. Ex quibus iuribus fortius etiam probari videtur, quod nec ipsi patri naturalis efficitur agnatus nisi legitimetur, si enim esset agnatus & iura agnatorum consequeretur, ipsi patri æqualiter succederet cum aliis legitimis, aut saltem non obstante sobole legitima in solidum posset succedere, & tamen dicitur in d. Auth. licet, quod solū potest succedere in duabus vncis non extante sobole legitima & coniuge. Præterea text. in d. l. communium, & d. §. filium, dicunt, quod naturalis consequitur legitima iura per oblationem curiae, ergo necessario probatur ex illis iuribus, quod cessante tali limitatione naturalis non habeat iura legitima.

4. ¶ Istud etiam probatur per aliam conclusionem Doct. quod ubi naturalis legitimetur per rescriptum principis consequitur iura agnatorum & aliis agnatis patris succedere potest, saltem quando hoc dicitur in legitimatione. Pau. de Ca. in cons. 34. Super primo dubio videtur dicendum quod legitimatione. colum. 2. in fi. lib. 2. Abb. in consilio 86. colum. 2. lib. 1. Soci. in consil. 63. columnæ 12. libr. 3. Deci. in consil. 275. colum. 4. in consil. 317. columnæ pe. in consil. 316. col. 3. & in consil. 367. col. pe. clarè ergo præsupponit Doct. quod cessante legitimatione naturalis non habet iura agnatorum. quia si haberet, frustra disputarent, an illa ex legitimatione consequatur Fortius voluit Ias. in l. fratres. col. pe. versic. quarto limita. C. de inoffi. test. quod etiam legitimi per rescriptum Principis non consequuntur iura agnationis nisi respectu patris, sed in hoc inaduerterenter Ias. locutus est, nam contrarium & melius tenet idem Ias. in l. si is qui pro emptore. col. 53. ver. 8. legitimati. ff. de vsucapio. ¶ Tertio principaliter probatur ista conclusio arguendo hoc modo in titulis. ff. & C. vnde legitimi. & Insti. de legi. agna. sucef. non ponitur successio naturalium, ergo probatur, quod naturales non habent iura agnatorum, si enim haberent, verisimiliter dictum fuisset in dictis titulis, & hoc arguendi modo vtitur iurisconsultus in d. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iur.
5. Pro hoc ¶ facit regula iuris, quod negativa probatur ex inspectione scripturae. l. Titia textores. vbi Bar. ff. de leg. 1. l. si. C. de reb. cred. Pau. de Ca. in consilio 81. In causa quæ vertitur inter reuerendum patrem. colum. 3. ad fin. libr. 2. Deci. in l. iustum, in 3. nō. C. de eden. Sed inspiciendo omnes titulos Digestorum. C. & Insti. in quibus tractatur de successione & vocatione agnatorum, non apparet, quod naturales in eis admittantur aut inuitentur, ergo probatur negativa iurisque tales filij naturales iura agnatorum non habeant. ¶ Quarto, probatur ista conclusio per text. in l. hac parte, in l. si spurius. & l. Modestinus. ff. vnde cognati. in quibus iuribus expresse dicitur, quod spurij iura agnationis non obtinent, sed cognationis tantum, & si dicas illa iura loquuntur in spuriis, nos in naturalibus. respondendo, quod in illis legibus verbum spurius capitur generaliter pro omnibus qui nascuntur ex coitu non damnato à iure, & sic etiam pro naturalibus. Bar. in l. si. col. 1. versic. quæro an succedat matri. ff. de his quib. vt indi. clarus Iacobus de Puteo inter consilia Calca. in consil. 62. col. 2. Alex. in consil. 174. in fin. libr. 5. Capra in consilio 108. colum. 3. in fi. in consil. 136. in fi. & est ¶ ratio necessaria quod dicta iura ita intelligi debent, quia capiendò spurios propriè pro natis ex coitu damnato, inter eos seu in eis etiā iura cognationis considerari non possunt. §. si. in Authen. quib. mod. natu. effi. sui. gl. & Doct. in l. si qua illustris. C. ad Officia. Alex. in d. consilio 174. colum. 2. lib. 5. Ioan. de Ana. de quo Alex. non meminit in consil. 95. col. 2. Abb. in consil. 50. col. 2. libr. 2. & nouissimè Deci. in consilio 211. circa princ. vbi tamen solum allegat Alex. in d. consilio 184. Capram & Calcan. consulendo & ultra Deci. etiam allego Alex. in consilio 57. in fi. libr. 4. & licet aliqui Doct. teneant quod etiam inter natos ex coitu damnato habeant locum iura cognationis, vt inter se succedant. veluti Cor. in consilio 234. columnæ pen. libr. 4. Curt. iun. in consil. 123. decisio. Neapolita. deci. 96. quæ opinio fortè procederet



ret in spuris natis ex coitu damnato, sed non punibili, per ea quæ no. Soci. in l. Gallus. §. quid si is, in fi. ff. de liber. & posthu. vbi, quod ad hoc vt spurius dicatur insuccessibilis, oportet quod sit natus ex damnato, punibili & accusabili, tamen † Doct. conueniunt in hoc, quod spurij siue ex coitu damnato non habent inter se iura agnationis. & Cor. met in d. consil. 234. vult, quod illa iura loquentia de spuris intelligatur de omnib. spuris generaliter, quod habet iura cognationis, sed nõ agnationis. Istud etiã voluit Deci. in consil. 316. colum. 1. dum dicit, quod naturalis vel spurius non habet iura agnationis, idem voluit Alex. in d. consil. 57. colum. fin. libr. 4. Ioann. de Ana. in d. consil. 95. colum. 2. idem voluit Bald. in consil. 239. Laurentius, in fin. libr. 2. vbi, quod voluit, quod descendentes ex filio naturali non succedant attinentes ex latere patris. per text. in l. hac parte. ff. vnde cog. & §. nouissimè, Insti. de oficio. vult ergo Bal. clarè, quod in naturalibus non est dare ius agnationis, dum vult, quod attinentes ex latere patris non succedant descendentes ex filio naturali. istud etiam clarissime dicit d. Alex. in d. consil. 57. circa fin. libr. 4. Sed quomodo clariùs hoc decidi posset, quàm per text. in d. l. si spurius. ff. vnde cogn. dum dicitur, si spurius intestatus decesserit, hereditas eius iure consanguinitatis aut agnationis ad nullum pertinet. Dictio nullus, est vniuersalis negatiua, vult ergo tex. apertissimèque nullus coniunctus ex parte patris spurio potest succedere, quod verbum spurius generaliter intelligitur pro omni illegitimo excepto eo qui nascitur ex coitu damnato, vt sup. probauimus. & † sicut coniuncti ex latere patris non succedant spurio, ita nec descendentes ab eo. l. si in fin. C. de nat. lib. vbi sicut filius naturalis ab intestato non succedit patri, ita nec descendentes ab eo, tradit Deci. in l. illam. colum. 3. C. de colla. Eodem modo sicut descendentes ex filio naturali auo paterno, & aliis ex eius latere attinentibus non possunt succedere, ita auus paternus, & alii ex eius pater coniuncti descendentes ex filio naturali succedere non possunt, † quia in hac materia eo modo succeditur filio, naturali & ab eo descendentes, quomodo naturales & descendentes ab eo succedunt aliis. vt æqualitas sequetur. Bart. in l. si. col. 1. in fi. versi. quærò quid cõtra. ff. de his quib. vt indig. allegat Azo in summa. C. de legi. hæ. red. Bal. in consil. 267. Ad euidentiam præmittit. col. 2. in fi. lib. 1. Abb. in d. consil. 50. in prin. lib. 2. Hyppoly. de Marfi. in l. si quis viduam. num. 18. ff. de quæst. & in l. seruo. nu. 8. ff. de fidei. & dicit Bal. in consil. 218. colum. 1. in fi. libr. 2. quod exclusus à successione alicuius censetur etiam exclusus à successione descendentes, tradit Ang. per illum text. in §. reliquū, versi. ex diuerso, in Auth. de hære. ab intest. esset enim absurdum, quod descendentes ab aliquo qui sunt remotiores, melioris sint conditionis quàm is proximior à quo descendunt. l. si viua matre. C. de bon. mater. † Et vltra præmissa quod in filiis naturalibus non sit dare consanguinitatem aut agnationem, & quod coniuncti ex latere patris tantum naturalibus non succedant, adduco Ang. de Are. Insti. de inoffi. test. colum. 3. circa glo. in verlic. soror. vbi, quod fratri coniuncto ex latere patris tantum non competit quærela contra testamētum fratris naturalis, instituta turpi persona, de qua in l. fratris, & l. fratres. C. de inof. test. quia tales fratres iura agnationis non habent, nec inuicem succedunt ab intestato. refert & sequitur Cur. iun. in con. 37. colum. 1. † Ad idem vltra Curtium adduco Imol. in con. 105. colum. fi. in prin. vbi coniuncti ex latere patris non succedunt spurio. per text. in d. §. filium, in Aut. quib. mod. nat. effi. sui allegat etiam Cy. in Auth. Itaque circa fi. C. de legi. hære. Dy. in tract. succes. ab intest. dum tractat de successione collateralium qui non sunt legitimi. † Ex quibus latissimè probatum apparet, quod memorata Alisia coniuncta huic Martino Durandi descendenti ex matre naturali aut Bastarda nullo modo succedere ei potest ex capite vnde agnati cessante omni iure agnationis & consanguinitatis. † Similiter prosequendo argumentum sumptum à sufficienti partium enumeratione, dico, quod præfata Alisia etiam succedere non potest huic Martino ex capite, vnde cognati, quia ius cognationis oriatur à matre d. l. si spurius. §. vulgo, Insti. de cognat. succe. sed inter istas personas nulla sunt cognationis iura, quia inuicem non coniunguntur ex parte matris sed patris tantum, nam Alisia coniungitur huic Martino mediante perna Beatricis eius matris, quæ Beatrix erat soror Ioannæ Foresiæ matris ipsius Martini, sed Beatrix & Ioanna non

erant sorores aut coniunctæ ex parte matris natæ ex eadem matre, sed ex parte patris tantum natæ ex eodem patre & matribus diuersis: itaque si Beatrix & Ioanna non erant inuicem cognatæ, impossibile est, quod descendentes ab eis iura habeant cognationis, quæ iura cognationis considerari non possunt nisi inter natos ex eadem matre. d. l. si spurius, vbi clarissimè hoc dicitur, & no. glo. in d. l. hac parte, in verbo, nascuntur, ff. vnde cognat. † Itaque enumeres diligenter singula succedendi capita, ex nullo eorū Alisiam vocatam probaueris. & ex præmissis satis responsum apparet ad contraria, ad quæ tamen specialius respondeo. † Et ad primum quod Ioanna Foresiæ Mater Martini præsumeretur naturalis, non spuria, fateor, sed dum dicitur ergo inter Ioannam & Beatricem iura erant cognationis, nego istam consequentiam. cum essent. natæ ex diuersis matribus, vt sup. ostendimus, † Non obstat quod fiscus non admittitur nisi vltimo loco, & deficiente omni alia successione, quia fateor, & retorqueo fundamentum contra ipsam Alisiam, nam si iste Martinus nullum alium reliquit proximiorē ipsa Alisia, dico, quod ipsa nullo modo potest succedere ex aliquo capite successione per vnde liberi, vnde legitimi, nec vnde cognati, ergo fiscus admitti debet loco nouissimo. † Et quia super hac materia aliqua in contrariū scripta vidi tacito tamen scribentis nomine in quibus ad exclusionem fisci induci videtur quoddam argumentum ab absurdo aut ab admiratione, quia absurdum videretur fiscum admitti extante Alisia coniuncta, licet ex latere patris tantum, respondeo ad istam absurditatem retorquendo fundamentum, & quod imò maius absurdum sequeretur, si fiscus non admittitur. nam coniuncti ex parte patris tantum ad successionem naturalium non vocantur, vt sup. dictum & probatum est, quando lex dicit eos non admitti, præsupponit, quod essent aut sint proximiores, quia alias ex alio excluderentur, quia. s. remotiores, itaque si agnati licet proximiores excluduntur ergo necessariò cessantibus cognatis fiscus admittitur, quia si dicas eū excludi, eò quod super sint alii agnati remotiores. & quod demum admittatur, quando nullus alius agnatus superest, ergo sequeretur absurdum, quod voluerit excludere agnatos proximiores propter alios remotioris gradus. † Præterea in hac successione naturalium lex præcisè & simpliciter excludit coniunctos ex parte patris, nõ quod eis cognatos præferat, & in quo cognati supersint, sed quia nullū est agnationis ius cū naturalibus, ista rō militat, siue ad sint cognati, siue nõ, quæ cessatio cognatorū nõ potest facere q̄ inter naturales detur vinculum agnationis, & in terminis nostris in fauorem fisci ita decidit Capra in d. consilio 136. † Ex quibus concludo, quod veniendo ad rationes & fundamenta iuris, & etiam considerando decisiones expressas tam textuum, quàm doctorum, fateri necesse est Alisiam memoratam nullo modo succedere posse in bonis & hæreditate Martini prædicti, & si qui diuersam sententiam probent, eos ipsos rogatus velim ad præmissa fundamenta responsionem vt afferant. Ego quidem molestè fero in gratiam ipsius nobilis Alisiæ rescribere non potuisse, vt pote matris magnifici & nobilissimi viri domini Theodori Muleti compatri mei regij & Delphinialis patroni generalis. Sed enim amicus Plato, amicus Cicero, magis autem amica veritas Gratianopoli 15. Decembris 1541. Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio bonorum post mortem promittentis an valeat. Bonorum appellatio & hæreditatis idem est, ibidem num. 1. & num. 2. vbi declaratur.
- 2 Hæreditas pacto dari non potest.
- 3 Promissio bonorum non valet per quam aufertur libera testandi facultas, ibidem nu. 2. vbi quod non firmatur iuramento.
- 4 Bona futura quæ sita post testamentum in institutione.
- 5 Bonorum appellatio non comprehendit vniuersitatem, ideo non venit ius patronatus, Successor bonorum non hæreditatis non tenetur ad res alienas vltra vires hæreditarias, licet inuentarium non fecerit, ibidem num. 5.
- 6 Donatio hæreditatis valet si quis dicat, dono tibi hæreditatem meam, quia intelligitur, id est, dono tibi bona mea præsentia, vt actus valeat, quod pulcherrimis decisionibus hic confirmatur.
- 7 Bonorum appellatione futura non veniunt quando agitur de graui præiudicio.

Donatio



- 8 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum an firmetur iuramento.
- 9 Iuramentum ut dicatur illicitum & seruari non debeat, requiritur quod utraque salus periclitetur spiritalis scilicet & temporalis aut saltem alteratantum.
- 10 Donatio inter viuos iurata de omnibus bonis presentibus & futuris, licet ut inter viuos valere non possit, valebit tamen ut donatio causa mortis, si adsit numerus quinque testium, quod bene nota tanquam utilissimum in practica.
- 11 Donatio facta absenti licet non valeat ut donatio, valebit tamen ut fideicommissum, si adsit numerus testium sufficiens aut fideicommissum.

## CONSILIVM CXXXIX.

Pro spectabili domino Ioanne Barberrij ciue & doctore Gratianopolis, consilium pulcherrimum & utilissimum.

**I**UVINO subsidio ex corde postulato. Titij<sup>9</sup> promisit bona sua Seio post mortem ipsius Titij cum iuramento quam, promissionem sapientius confirmavit sub eodem iuramento coram eisdem testibus, imò rogatus per tempus infirmitatis suae ut faceret testamentum, respondit, feci quod volui, & volo facere, nec aliud faciam, nec est quod me ulterius molesteris, quia aliud non disponam. Queritur, an valeat talis promissio, & an ut donatio inter viuos vel causa mortis? Videtur prima fronte dicendum talem promissionem non valere, quia per eam in effectu videtur conferri hereditas, dum promittuntur bona post mortem bonorum enim & hereditatis appellatio idem videtur significare. In nā quod. §. si. & l. cogi. in prin. & §. 1. ff. ad Treb. Bar. l. Quintus, la. 2. §. argento. ff. de au. & arg. leg. & in l. 3. in prin. ff. de bon. poss. Bal. in consil. 234. Statutò cautetur quod mariti. lib. 2. Deci. in consil. 425. colum. pen. post med. Sed hereditas pacto aut promissione dari non potest. l. hereditas. C. de pac. conuē. Rom. in consil. 293. præsupposito, in 1. dubio. Alex. in consil. 28. colum. 2. ad fi. lib. 3. Quod procedit etiam inter filios Deci. in consil. 475. colum. 3. ad fi. in filiis tamen aliud tenet Alex. in l. licet. C. de pactis, & in consil. 168. colum. fi. lib. 5. Secundo per talem promissionem auferri videtur libera facultas testandi, cum quis donat aut promittit omnia bona sua post mortem, ideò non valet tanquam contra bonos mores. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. oblig. l. si. C. de pactis. ideò tale pactum non firmatur iuramento, ut per Bar. & Doct. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Bal. in consilio 22. quidam fecit testamentum, circa fi. lib. 1. Pau. de Cast. in consilio 75. Notandum est, quod præfatum statutum. colum. 2. & in consil. 82. In ista donatione, ad fi. lib. 2. Abb. in consil. 48. in fi. lib. 2. Cald. in consil. 9. in tit. de iureiuran. Cor. in consil. 60. colum. 2. lib. 2. Deci. in consilio 225. col. 2. post med. Curt. iunior. in consil. 25. Alex. in consil. 30. in 1. dubio. Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure verius, quod imò valeat donatio prædicta. & pro fundamento considero, quod in materia nostra illud pactum dicitur esse reprobaturum & invalidum, per quod tractatur de futura successione, tale enim pactum dicitur contra bonos mores, cum tollat liberam facultatem testandi, & quia cum viventis nulla sit hereditas, pro absurdo habuerunt, iura, quod pacto daretur hereditas, ut habetur per Rom. & Doct. in locis supra alleg. si autem pactum non contineat futuram successionem, sed donationem & personalem obligationem, quæ incipiat in personis hæredum, illud valet & efficax dicitur, ratio est, quia quando pactum aut promissio incipit habere efficaciam in personis hæredum tunc non dicitur continere futuram successionem. si enim, contineret futuram successionem, efficacia ipsius pacti non inciperet in personis hæredum, sed eius cui ex pacto hereditas datur, & quem hæredem aut successorem paciscens, aut promissor facere cogitauerat, sed quando per pactum non constituitur aliquis hæres aut successor, imò heres aut successor alius efficitur, vel iure testamenti aut successionis legitimæ ab intestato, verum per pactum talis hæres testa-

mentarius aut legitimus obligatur tradere bona alteri, cui defunctus promisit, tunc nescio videre rationem, quare tale pactum valere non debeat sicut enim potest quis se obligare, & hæredes suos ad dandum & tradendum certa bona alteri particulariter, ita & vniuersaliter, dummodo ex tali obligatione non auferatur libera facultas testandi: ita in terminis tradit Bart. in consil. 212. Promitto tibi, & tu mihi, de cuius declaratione sapientius festum facit Curtius iuni. consilendo, ut patet in consil. 15. colum. 2. in consil. 25. ad fin. & in d. consilio 81. Istam etiam declarationem Bart. licet non ita clare explicet, refert & sequitur Deci. in l. pactum quod dotali. col. 2. post med. versic. & ex his inferitur. C. de colla. vbi dicit cautelam esse, quod verba pacti concipiantur per viam donationis, promittendo & obligando bona presentia, subdens facientes huiusmodi contractus consilulare debere peritiores à principio ne decipiantur, idem tradit ipse Deci. in consil. 225. col. 3. versic. concludendo tamen. & in consil. 236. columna fin. sicut enim potest quis donare statim ab initio omnia bona sua presentia aut eorum partem, ita ut donatio statim habeat effectum, vel demum post mortem donatoris, ita & eadem ratione promittere potest omnia bona sua presentia, aut eorum aliqua post mortem ipsius promissoris, quia paria sunt promittere & soluere. l. fin. C. ad l. Falci. Secus esset quando ageretur, quod aliquo præmoriens bona sua etiam presentia tantum deuenirent aut pertinerent ad alium, & quia tunc non agitur de obligando hæredem promittentis, ut det aut donet, sed agitur de obuentione bonorum, ut sine aliqua obligatione bona deueniant in alterum, & sic agi dicitur de successionem. & quod quis capiat bona tanquam hæres aut successor, non tanquam ex iure alicuius obligationis hereditariae, de qua obuentione aut successionem hic non agitur, ut is, cui promissio facta est immediate, habeat & capiat bona, tanquam hæres aut successor, sed quod agere possit contra hæredes promissoris, ad tradendum & donandum bona promissa per defunctum, & si nulli sint hæredes legitimi, decernetur curator hereditati iacenti, contra quem donatarius experietur actione personali, quæ nascitur ex illa promissione, & condemnabitur curator ad obseruantiam promissorum, iuxta titulum, de curato. bonis dando. Hac conclusione ita firmata, & clarissime declarata solum superest ad contraria respondere, & licet ex præmissis satis responsum appareat, tamen ad maiorem explicationem & dissolutionem totius difficultatis respondeo in specie. Et ad primum, quod hic videtur promissa hereditas, quia bonorum & hereditatis appellatio idem sonat. respondeo, quod licet ista duo habeant in se aliquam conformitatem respectu æris alieni, ut is cui obueniunt bona, teneatur ad æs alienum, ut habetur in locis supra alleg. pro parte contraria, tamen in multis differunt, quia ubi fit mentio hereditatis viuentis aliquo, veniunt etiam bona futura, quia hereditas comprehendit omnia bona existentia tempore mortis, etiam acquisita post testamentum. Baldus in consil. 196. Super eo quod queritur. col. fin. lib. 4. fecit tex. in l. nihil aliud ex heredita. ff. de verbor. sig. secus in eo disponit de bonis simpliciter, quia intelligitur de presentibus, non futuris: ideò si quis donet omnia bona sua, valet donatio, quia restringitur ad presentia tantum, ut habetur in d. l. stipulatio hoc modo concepta. & in l. si. C. de pac. Præterea, verbum bonorum prolatum ab homine non comprehendit propriè vniuersitatem, ideò non venit ius patronatus. Bal. in consil. 1. An mulier. lib. 3. hereditas autem propriè dicitur ius vniuersale. l. hereditas. in prin. ff. de pet. hære. & habetur in l. i. in prin. ff. de eden. in Rub. ff. solut. matr. Similiter obligatur ad æs alienum tanquam successor bonorum, licet inventarium non fecerit, secus autem in successore hereditatis, ita Bart. in consil. 157. Super his, quæ supradicta sunt. col. 2. & quod appellatio bonorum & hereditatis idem non significet, tradit Dec. in l. 1. colum. 3. ff. si cer. pet. dum allegat Spe. postremò. quod non sit idem dicere, promitto tibi bona mea & hereditatem meam, volunt. Bart. & Doct. supra allegati, dum volunt, valere pactum per quod promittit quis bona sua post mortem suam. quod tamen pactum non valeret, si verbum bona intelligeretur, id est, hereditatem, quia hereditas pacto dari non potest. Amplius dici posset, quod etiam si quis diceret, dono tibi hereditatem meam, valeat donatio, & intelligatur facta de bonis presentibus tantum ut actus valeat, ita Deci. in d. l. si. colum. fi. C. de pact. allegat Bar. in l. quæritum. §. si seruus. ff. de



ff. de leg. 1. Sed vitra Deci. adduco quod scribit Paul. de Castr. in consil. 347. quia circa donationem. lib. 1. vbi, quod valet pactum in donatione appositum. quod donatarius faciat eius liberos nascituros heredes in rebus donatis, quia intelligi debent verba pacti, quod donatarius teneatur restituere bona eius liberis, exponendo verbum heredes, id est, dominos vel successores particulares. ¶ Adduco etiam Bellameram in consil. 48. column. 6. vbi si testator faciat aliquem dominum aut heredem bonorum suorum, quando vixerit alio vniuersaliter instituto, per illa verba non importatur institutio. Facit etiam quod scribit Soci. in consil. 102. column. 2. ad fi. lib. 3. vbi, quod verbum hereditare in contractu accipitur, id est, singulariter succedere, quando non sunt testes sufficientes ad ultimam voluntatem, ut actus valeat. Facit quod scribit Bald. in consilio 136. Viso testamento Blalini, column. 2. libr. 3. vbi, quod paria sunt dicere, facio te heredem meum, vel facio te dominum meum, vel in manibus tuis pono omnia bona mea, ideo etiam quod promissor dixisset, promitto tibi hereditatem meam post mortem meam, adhuc valida promissio videretur exponendo hereditatem, id est, bona mea vel dominium meum bonorum presentium. & idem quod Deci. in terminis terminantibus voluit Calca. in consil. 12. column. 4. post med. Quæ omnia si Decius vidisset, an putes eum Missa fecisse in difficultate tam elegant, sed non omnia possumus omnes. Idem quod Dec. & Calca. tenet nouissimè Gozadi. in consil. 87. column. 4. in fin. ¶ Non obstat secundum argumentum, quod per talem promissionem auferri videtur libera facultas testandi, quia nego, quod auferatur testandi facultas, cum intelligatur facta promissio de bonis presentibus, tantum existentibus tempore promissionis, ut supra dixi, nam appellatione bonorum nunquam veniunt futura, quando agitur de graui præiudicio. l. si. C. quæ res pign. obl. poss. arguendo ab opposito. Bal. in consil. 370. Magnifica & illustris. lib. 1. in consil. 112. Quæritur qui intelligantur, eo. lib. Dec. in consil. 502. col. 3. circa med. tradunt Bar. & Doct. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur. ff. de verb. obl. bonus text. vbi Hosti. & Doct. in c. pe. de iureiur. Præterea ¶ etiam, quod comprehenderet promissio, bona futura adhuc valida videretur ratione iuramenti, quia tale iuramentum seruari potest sine interitu salutis æternæ, licet auferatur libera testandi facultas, & ita tenet Abb. sibi contrarius in consil. 18. col. 3. versic. & plus dico. lib. 1. Corn. sibi contrarius in consil. 252. column. 3. ad fi. versic. & ista pars. lib. 3. Dec. sibi contrarius, in consil. 655. column. 2. ad fi. & idem Dec. in l. pactum quod dotali. column. 1. C. de pact. dicit hanc opin. esse de iure veriore, licet alia sit communis, eandem opin. tenet Veronensis in consil. 8. column. 4. Pro hoc ¶ quod scribit Oldr. in consil. 90. Quidam iurauit. vbi ad hoc ut iuramentum dicatur illicitum, & seruari non debeat, requiritur, quod utraque salus periclitetur, spiritualis scilicet & temporalis, aut saltem altera, sed hic ex tali iuramento, per quod auferatur libera testandi facultas, nulla salus periclitatur, non spiritualis, quia ob id iurantia anima ad inferos non trahitur, non temporalis, quia vitæ discrimen non versatur, adeo ut tale iuramentum contrarium tantum videatur moribus Ciuilibus non Canonis, & licet durum sit contra communem opin. scribere, istud tamen dixisse voluit ad maiorem confirmationem presentis consultationis, quæ aliunde satis comprobatur. ¶ Ex quibus concludo promissionem de qua supra in themate valere in vim donationis inter viuos. ¶ Amplius ¶ dico, quod si talis promissio facta sit coram quinque testibus, qui sufficiunt in donatione causa mortis, licet sonet ut inter viuos, quia actum sit de non reuocando cum iuramento, tamen si ut inter viuos valere non posset, quia facta esset de omnibus bonis presentibus & futuris, & sic auferret liberam testandi facultatem, valebit tamē ut donatio causa mortis, ita pulchrè Pau. de Cast. in consil. 75. Notandum quod præfatum statutum. lib. 2. refert & sequitur Socin. in consil. 130. column. pen. & in consil. 137. col. 2. lib. 1. decisio Neapolit. decisione 338. col. 3. Ioan. Crotus de Monteferrato in Rub. ff. de leg. 1. column. 7. circa prin. sed vitra Mod. & tantos patres, addo quod idem voluit Bal. in consil. 108. Domina Ioanna, column. fi. lib. 3. & hoc ex illa nobilissima Iuris dispositione, quod semper interpretatio fieri debet, ut actus valeat, non pereat. l. quotiens. ff. de verb. obl. l. quotiens. ff. de rebus dubiis. ¶ ¶ Videmus in simili, quod si fiat donatio absenti quæ non valet. l. absenti. ff. de dona. l. nec ambiguo. C. eo. tit. tamen si adsit

numerus testium sufficiens ad fideicommissum, valebit talis donatio ut fideicommissum. l. cum pater. §. donatio. nis. l. miles ad sororem. in princ. ff. de leg. 2. l. si donatio. vbi Bart. ita summat. C. de don. Rom. in consil. 171. pro decisione col. 2. Cor. in consil. 254. libro tertio decisione in col. 196. column. 2. in fi. Ad idem quod scribit Ias. in consil. 5. col. 7. lib. 3. vbi, quod valet pactum, quod masculi succedant in bonis immobilibus, quia intelligitur scilicet inter viuos fortius & mirabilibus voluit Curti. iun. in consil. 81. column. 2. versic. reducendo igitur, quod valet pactum iuratum de futura successione saltem inter viuos, sed durum videtur hoc dictum, licet idem velit Guido Papius. q. 510. versic. & pro hoc benefacit iuramentum. & tenendo quod sit donatio causa mortis, idem est effectus, cum donator præmortuus sit non reuocata donatione, imò illa confirmata, ut in themate est narratum. Promissio de qua supra facta est per venerabilem presbyterum dom. Ioannem Balferdi spec. & egregio domino Ioanni Barberi aduocato Consistoriali, in curia parlamenti Delphinatus. Gratianopolis, vltima Decembris, 1541. Aymo Grauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Spoliatus tenetur probare duo possessionem ipsius spoliati, & deiectionem seu spoliationem. Spoliatio probatur ex eo, quod recusat quis alium in possessione admittere. ibidem num. 1. quod procedit, licet sponte quis de possessione recesserit. Spoliari dicitur creditor, quasi possessionem percipiendi censum annuum ex eo, quod debitor census recusat soluere. ibid. num. 1.
- 2 Spoliatus restituere ante omnia debet, licet iniuste possideret. Spoliatus a iudice nulliter & Iuris ordine non seruato, restitui debet. ibid. num. 2.
- 3 Spoliatus restituere debet non solum respectu possessionis sed etiam respectu fructuum & omnium accessorium usque ad minimum quadrantem, adeo quod si vnus numerus deficeret, non cogitur spoliatus in petitorio respondere. Spoliatus antequam respondeat super petitorio debet stare in possessione tanto tempore, quantum stetit spoliatus. ibid. num. 3.
- 4 Interlocutoria dicitur reintegratio possessionis in summario possessorio, iudicio pendente. Sententia in iudicio summario valet, licet non recitetur in loco iudicii. ibid. num. 4. Renunciare dicitur pars solennitati iudicii, quando de ea nihil opposuit. ibid. num. 4.
- 5 Assessor capi non debet, nisi vbi esset difficultas in iure.
- 6 Extensio fieri non debet, quando per eam induceretur contrarietas.
- 7 Nulla an reddatur sententia, quando iudex non seruat mandatum legis.
- 8 Sententia nulla reformari potest per iudicem appellationis, quando nullitas non respicit omnia acta vniuersim, etiam in fauorem eius qui non appellauit.
- 9 Reuocari non debet nulliter factum, quod vbi factum non esset, de nouo fieri deberet.

C O N S I L I V M C X L.

Pro nobili ac potente domino Gasparo de Glandeues, domino Reilhanetæ, contra reuerendum dominum Claudium de Glandeues, militem Hierosolymitanum eius fratrem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa ipolij nobilis & potentis domini Gaspari de Glandeues, domini Reilhanetæ & Montisfortis, contra reuerendum dominum Claudium de Glandeues, militem Hierosolymitanum eius fratrem. Breuiter videtur concludendum iuste & religiosè fuisse pronunciatum per iudicem a quo super interrogatione ipsius Gasparis spoliati. ¶ Nam probata fuerunt extrema necessaria ad obtinendum in causa spoliationis, videlicet possessio ipsius agentis, & deiectio seu spoliatio ipsius Rei, iuxta



iuxta gl. in l. 1. §. interdictum. ff. de vi & vi arm. c. consultationib. vbi Deci. in 2. not. de offi. deleg. & spoliatio seu deiectio ultra testes ipsius agentis, satis probatur ex eo, quod Reus semper recusauit & recusat admittere ipsum agentem ad eius possessionem, imò noluit obedire præcepto nunciij & executoris ipsam restitutionem præcipientis ad mandatum iudicis, ex qua recusatione aperta probatur spoliatio. Bald. in consilio 77. column. 2. lib. 3. Anch. in consil. 127. Ad dubia elicita. in fi. Cor. in consil. 207. column. fi. lib. 2. quod procedit etiam, si quis de possessione spontè recessisset, quia si reuersus non admittitur, dicitur spoliari, vt habetur in c. intelleximus, in ver. spontanea, de adulter. in c. literas, de resti. spol. & in c. significasti, de diuor. Alexandrin. in consilio 78. column. 1. lib. 5. Simile videmus in eo, qui in iudicio recusat soluere quod debet singulis, annis, quia dicitur creditorem spoliare, quasi possessione percipiendi suum annum censum. Compo. in c. mandato, de rescript. Inno. in c. olim, el. tercio, de resti. spolia. c. suborta, de re iudi. vbi Inno. & c. querelam, de ele. Abb. in consil. 23. circa fi. lib. 2. Ioan. de Lignano intercolilia Bal. in consil. 425.

2 Visis actis. column. 2. post med. lib. 3. ¶ Probata igitur spoliatio non potuit iudex aliter facere, quin ipsum agentem spoliatum restitueret, etiam quod iniuste possideret aut possideret. l. colonus. & l. cum fundus. ff. de vi & vi arm. l. si quis a se fundum. C. ad l. Iulia. de vi. c. in literis, de resti. cum simi. quod procedit etiam in causis, in quibus ex forma statuti proceditur summarie, simpliciter, siue sitreptu & figura iudicii. las. in consil. 162. lib. 4. Rursus istud procedit in simplici detentore, qui priuari non debet possessione ordine Iuris non seruato. Bal. in consil. 366. Quamquam lib. 3. Amplius istud procedit, etiam si autoritate iudicis spoliatus quis esset, nulliter tamen & Iuris ordine non seruato ca. ex insinuatione. de procu. capitu. conquirente. de resti. spol. Hostiensis in summa, de restitutione spoliati. §. quando facienda, in princi. Bartol. in l. iuste possidet. ff. de acqu. poss. Oidra. in consilio 227. De toto themate. columna prima. versicul. secunda regula, & versu. si ergo tali commissione. Baldus in consilio 357. In iustissima. lib. 2. in consilio 134. Copiose, & in consilio 149. Proponitur, quod quedam tutela. in fin. lib. 3. Roma. in consil. 158. Circa articulum. column. 2. versu. tercio. quia iniuste. Anto. de Butr. in consil. 62. Hic duobus. column. 1. Socin. in consil. 18. column. 10. versu. ne obstat, quod Chinus. & in consil. 12. column. 2. ad fin. lib. 1. Deci. in l. fi. col. 10. C. de edict. diui. Adri. toll. Veronensis in consil. 19. & alibi sapissimè Doct. Idem si quis spoliatur à Principe sine causæ cognitione. decisio Neapo. decis. 361. nu. 24. versicul. tertia ratio, & numer. 35.

3 versu. nec obli. quarta ratio. ¶ & ista restitutio spoliati fieri debet, non solum respectu possessionis, sed etiam fructuum & omnium accessorum, vsque ad vltimum quadrantem, adeo, quod si vnus nūmus deficeret, non cogitur spoliatus alteri in petitorio respondere. Bal. in d. c. conquirente, in prin. de resti. spol. Pan. in c. accedens. 2. column. 2. vt lite non contestata. las. in consil. 162. column. 2. in fin. lib. 4. Imò non solum spoliatus restitui ante omnia debet, verum etiam antequam conueniatur petitorio, stare debet in possessione tanto tempore, quanto licet spoliatus, ita Panor. in c. venerabili. column. secunda. de offi. de leg. quod dictum pro singulari refert & sequitur Curti. iunior consil. 41. ad fin. Quod tamen videtur intelligendum in spoliato omnibus bonis vel maiori eorum parte, ita Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune, col. 8. post med. ff. de acqu. poss. vbi, quod in istis terminis loquitur iura allegata per Panor. & quod ad ista videlicet circa restitutionem fructuum, damnorum expensarum & interesse prouisum est etiam nouissime per regias & Delphinales constitutiones, art. 285. vbi amplius mandatur etiam spoliatores arbitrariè mulctari.

¶ Restat videre de quibusdam friuolis exceptionibus aut oppositionibus, quas audio, partem mouere contra sententiam primi iudicis. & primò opponitur, quod illa reintegratio non est pronunciata in loco iudicij, ideò nulla tanquam contra formam dictarum constitutionum. articul. 277. sed illa constitutio retorquetur contra partem, quia expressè loquitur in sententiis diffinitiuis, ergo secus videtur in interlocutoriis. argum. l. cum prætor. ff. de iudi. l. maritus C. de procu. cum sim. sed ¶ reintegratio primi iudicis est mera interlocutoria super summario possessorio pendente iudicio. de quo pulchrè per Paul. de Castr. in consilio 3. In causa quæ vertitur coram domino Vicario potestatis pergami. lib. 2. Rursus de Iure communi quan-

dò agitur tale iudicium summarium, in quò de plano proceditur, valet sententia, licet in loco iudicij non recitetur. Bar. in l. nec quicquā. §. de pleno, ff. de offi. procons. Præterea tali solennitati circa locum iudicij, possunt partes renunciare, intantum vt de consensu partium posset iudex pronunciare etiam extra territorium. Bar. Alexandrin. & Doct. in l. pen. column. 2. ff. de iusti. & iur. Satis autem renunciavit pars huic solennitati, ex quo de ea nihil opposuit. c. cū olim el. 1. de offi. dele. c. super literis, de rescri. Præpositus in ca. si duobus. column. 2. in prin. de appell. Calca. in consilio 16. column. 2. circa med. & column. seq. Dec. in l. si per errorem. column. 2. versu. quinto fallit. ff. de iuris. om. iudic. & in l. 1. ff. de fer. licet præmissa omnia non alleget.

¶ Secundo opponitur contra sententiam, quod pronunciauit iudex sine assessoribus nec mandauit cautionem præstari iuxta formam dictarum constitutionum, arti. 290. & 293. sed illæ constitutiones loquuntur in possessorio summario causarum beneficialium, ideò extendi non debent, ad causas Prophanas quatenus aduersantur Iuri communi, ¶ quo Iure assessores capi non debent, nisi vbi esset difficultas in Iure, ita quod Iudex eis indigeat. c. statutum. §. assessorem. de rescript. lib. 6. late Calca. in consilio 38. column. 3. similiter ex forma ipsarum constitutionum Delphinalium assessores capi non debent in casu claro, vt patet art. 272. & seq. ergo illa constitutio loquens de assessoribus in causis beneficialibus extendi non debet ad alias causas prophanas. l. ius singulare. & l. quod verò contra. ff. de legi. regula, ea quæ à Iure communi de reg. iur. lib. 6.

6 imò si fieret extensio, esset contrarietas inter ipsas constitutiones, ob id talis extensio fieri nullo modo debet. gl. in l. si idem. §. ff. de iuris. om. iud. Bal. in consil. 357. Clausula. lib. 4. Alex. in consil. 48. column. 4. lib. 1. & in consil. 213. lib. 2. ideò cum in casu isto res esset plusquam clara & notoria, & notorium esset de spoliatioe commissâ cōtra agentem, non debuit iudex addere afflictionem afflictio, & agentem gratuite dispendio superfluo, circa salaria assessorum. Eadem responsio satisfacit ad omissionem cautionis. Præterea posito & non concesso, cautio fuisset necessaria, illud procedit quoad executionem, non autem requiritur per constitutionem regiam, quod in sententia fiat mentio de ipsa cautione, & quod expressè dicatur in sententia de cautione præstanda, itaque cum constitutio stricti Iuris hoc non dicat, nec nos dicere debemus, l. quicquid astringenda, ff. de verb. obli. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acqu. hæred. Itaque posset opponi contra executionem si facta esset, quod cautio præstita nō est, vbi illa esset necessaria, vt tamen non est, sed contra sententiam, inepta esset oppositio dicere, quod sententia sit nulla non præstita cautione, quia cautio non requiritur ad validitatem sententiæ, sed executionis. ¶ Non omitto circa oppositionem de assessoribus non adhibitis vnā responsionem efficacem, & peremptoriam iudicio meo. Posito & non concesso, electio assessorum fuisset necessaria, eorum tamen omisio non redderet sententiam nullam, quia verba constitutionis loquentis de assessoribus diriguntur ad iudicem, quod appellet & adhibeat tres aut quatuor ex aduocatis postulatis in eorum sedibus, vt assistant sententiis ferendis, &c. quo casu, quando verba legis aliquid mandatis diriguntur ad iudicem, si iudex illud mandatum non obseruet actus non fit nullus. Bartol. & Doct. in l. properandum, in prin. C. de iud. vbi quando tempus instantiæ præfigitur ipsi iudici, si iudex pronunciat post tempus instantiæ præfigitur ipsi iudici, si iudex pronunciat post tempus, sententia non efficitur nulla: idē dicamus in casu nostro, in quo præceptum de assessoribus expressè dirigitur ad iudicem, secus si constitutionis verba respicerent ipsas sententias, puta & volumus pronunciari sententias adhibitis quatuor aut tribus consiliariis. ¶ Postremò ad maiore saturitatem partis aduersæ dico, posito & non concesso, sententia illa nulla dici posset, quæ tamen & valida & sancta probatur, quæ iudex appellationis sententiæ nullā debet & pōt reformare, ex quo præterea nullitas allegata nō respicit omnia acta, puta libelli oblatione, summptionem informationum aut ipsas probationes, sed tantum respiceret ipsum actum sententiæ tanquam latēbentur in l. si expressim. ff. de appel. in c. cum dilecti. de empt. & vendi. Ioan. de Ana. in consilio 9. column. 2. circa med. & in consilio 26. column. 2. Alex. in consil. 79. in consilio 122. ad fin. lib. 2. & in consilio 53. columna tertia. versu.



versu. præsupposito ergo lib. 5. Moder. in Rubr. extra, de appell. vbi Deci. colum. 6. versic. 2. Abb. hic concludit, & idem Deci. in cons. 483. colum. 2. in prin. Corn. in cons. 35. colum. 4. ad fi. lib. 1. Feli. in c. cum causa. colum. 2. versic. 2. fallit de re iud. Nec obstat quod ipse dominus Gaspar non appellauerit, quia reformari potest sententia etiam in fauorem eius qui non appellauit. Alex. in consilio 183. colum. 2. ad fi. lib. 6. Et istud est quod dicitur reuocari non debere nulliter factum, quando de nouo esset faciendum vbi factum non esset. Ange. & Alexandrin. in l. si finita, in princ. ff. de dam. infe. & idem Ang. in §. quadrupli. Insti. de act. Pau. de Cast. in cons. 472. In causa capturæ Iacobi, in fi. lib. 1. Abb. in cons. 29. ad fi. lib. 2. Alex. in l. si tibi. C. de Carbo. edi. Socin. in consilio 113. ad fin. lib. 3. Dec. in consilio 191. ad fin. in cons. 449. colum. 3. & in c. cum cessante, ad fin. de app. Iaf. in l. à diuo Pio. §. in venditione. colum. 3. ff. de re iudi. & in l. si pæto, in §. not. C. de pact. Curt. iunior in cons. 127. colum. 3. ver. accedunt ad confirmationem. Purpuratus in l. more, colum. 9. nume. 70. ff. de iuris. om. iudi. de quo tamen latius dixi in cons. 65. colum. 2. ¶ Ex quibus concludo in fauorem ipsius domini Reilhanetæ saluo saniori iudicio. Gratiano. poli, 4. Ianuarij, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano. I. V. Do.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio inter patrem & filium sine iuramento non confirmatur morte patris donatoris, nisi interuenerit traditio, sufficit tamen traditio facta per constitutum aut reservationem vsusfructus.
- 2 Actus qui fit ex duplici causa licet ex vna sustineri non possit, sustinetur tamen ex altera.
- 3 Actus sustinetur ex capite, ex quo sustineri potest vbi est clausula omni meliori modo, &c.
- 4 Legitima non minuitur ob legata facta pro restitutione malè ablatorum, aut in recompensatione seruitiorum, nisi aliter de malè ablatis aut seruitiis probetur.
- 5 Legitima non minuitur per donationes.
- 6 Aius non habeat priuilegium quod matri competit, vt substitutio compendiosa facta impuberi per verba communia, non contineat pupillarem auo materno existente in medio.
- 7 Substitutio pupillaris omnino tacita matrem excludit, quando substituitur filius testatoris, à fortiori excludi mater debet per substitutionem compendiosam factam pupillo per verba communia sine distinctione temporum.  
Substitutio compendiosa facta pupillo verbis communibus sine distinctione temporum matrem excludit, quando substituitur frater testatoris. ibid. nu. 7. ad fi.
- 8 Substitutio compendiosa facta pupillo verbis communibus sine distinctione temporum interpretatur directa, & continet pupillarem matrem in medio existente quando facta reperitur in bonis & hereditate ipsius pupilli.

CONSILIVM CXLI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iacobus Chabbasij mercator ciuitatis Diensis, in testamento suo condito anno 1523. die septima mensis Martij, donauit inter viuos Ioanni Chabbasij eius filio totum capitale ipsius testatoris & suæ domus consistens in pecunia numerata, debitis mercantiis & mulis, ita quod bona illa donata sint præcipua ipsius filij donatarij absque onere collationis. Modò mortuo testatore Guigo Chabbasij eius filium vult agere ad supplementum legitimæ, quæritur an in computatione legitimæ ratio haberi debeat bonorum, vt supra donatorum, an verò detrahi illa debeant tanquam æs alienum? ita in facto dubium & punctus proponitur. ¶ Super hoc dubio, primò videndum est, an valeat donatio prædicta, & quidem concludendum videtur quod non, quia inter patrem & filium sine iuramento. l. Pomponius Philadelphus, arguendo à speciali. ff. famil. erciscund. l. secunda. C. de inoffic. dona. l. donationes quas parentes. C. de dona. inter virum & vxorem. & si dicatur, fuit morte confirmata donatio, quia mortuus est pater donator in eadem permanens voluntate. d. l. donationes quas parentes quæ confirmatio fit etiam ante aditam hereditatem. l. filia cuius, in fin. gloss. magnæ. C. fami. ercisc. Iaf. in l. filium quem, ante fin. C. eod. titu. Respondeo, quod ad hoc vt fiat talis confirmatio per mortem, requiritur traditio bonorum donatorum. Bald. in Authen. ex testamento. C. de colla. & in d. l. secunda. C. de inoff. don. Alexand. in l. Papinia. ff. de dona. inter virum &

vxorem. Corn. in consil. 108. in princip. li. 4. sufficere tamē traditio facta per constitutionem precarij aut retentionem vsusfructus. Deci. in consil. 202. colum. 4. versic. 3. etiam fundamento, in consil. 229. colum. 2. & in consil. 296. circa prin. Ex alio etiam dicta donatio fuit nulla, quia facta absenti non interueniente nuncio vel epistola, nec aliquo recipiente pro ipso absente. l. absenti. ff. de donat. ¶ Ex præmissis sequitur, quod bona donata detrahi non debent de patrimonio testatoris, tanquam æs alienum, sed quia testator non restrinxit se ad donationem, sed etiam in bonis donatis instituit ipsum Ioannem filium hæredem particularem, licet non sustineatur donatio ex capite donationis, sustinebitur tamē ex capite legati, aut particularis institutionis, quia quando mouetur quis ad faciendum actum, aut dispositionem ex duplici causa, licet ex vna sustineri non possit, sustineatur tamen ex altera. gl. in c. 2. in c. inter cetera, & in c. olim, de rescr. Ant. de But. in c. exhibita. de iud. refert & sequitur Rom. in cons. 369. ad fi. octauij dubij, sed vltra Roma. adduco gl. in l. si ventri. §. si. ff. de priuileg. cred. tex. meliorem de iure in l. si non lex ælia scientia, in princ. ff. de hæred. insti. & est bonus tex. in §. affinitatis. Insti. de nup. & in l. cū hi. §. si prætor. ff. de transact. & istud sine dubio procedit, quia in testamento est appositae clausula omni meliori modo, &c. quo casu sustinetur actus ex eo capite, ex quo sustineri potest, quia æquipollet clausulæ, si non valet quod ago vt ago, valeat vt valere potest. c. 1. de posthu. præl. li. 6. quæ tex. ad hoc allegat Iacob. de Put. inter consilia Calca. in consil. 62. colum. 4. circa med. sed vltra eum adduco Bald. & Imol. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. Baldus in l. quotiens, col. fi. C. de hæred. insti. Deci. post Feli. in ca. cum super. col. fi. de offi. dele. in cons. 11. col. pe. post med. & in consil. 151. col. pe. Iaf. in l. si quis extraneus. §. sciendum. colum. 1. ff. de acq. hæred. Ideo etiam, quod in bonis donatis donatarius expresse institutus non fuisset, tamen stante illa clausula omni meliori modo, &c. sustineretur donatio in vim legati aut particularis institutionis, cum sit numerus sufficiens ad validitatem legati. ¶ Hoc ita præsupposito, quod illa donatio valeat in vim legati aut particularis institutionis, dico quod legitima filiorum non minuitur per legata. l. Papinia. §. quarta. ff. de inoffic. test. l. scimus. §. repletionem. C. eo. tit. Nec obstat assertio patris, quod ita denauerit ob acquisitiones factas de pecuniis dotilibus Nezetæ vxoris ipsius Ioanis donatarij, & eorum operis laboribus & industria, quia non statuitur assertioni patris super his, nisi aliter probeatur de veritate, si enim staretur, daretur occasio aut materia fraudandi filios eorum legitima, vt per Alex. in cons. 45. col. 6. li. 1. & in cons. 18. li. 4. vbi, quod non minuitur legitima per legata facta etiā pro restitutione malè ablatorum, aut in recompensationem seruitiorum, nisi aliter de eis appareat. ¶ Amplius dico, quod posito & non concesso, illa donatio facta in testamento valeret, vt donatio inter viuos, non vt legatum aut institutio particularis, adhuc non minueretur legitima per illam donationem, quia dicitur æs alienum voluntariū nō necessariū. Pau. de Cast. in consil. 32. In hoc negotio, in prin. lib. 1. & in consil. 354. Dicta Catharina. lib. 2. Soci. in consilio 148. colum. 6. lib. 1. Cor. in consilio 15. colum. 6. ad fin. versic. sed dubitatur. & colum. sequ. lib. 1. & in consilio 190. colum. 7. in 4. dubio. lib. 2. Ripa. lib. 3. respon. de dona. reuoc. c. 10. colum. penul. post med. in 3. q. Steph. Bertrand. in consil. 49. in fin. libr. 3. super quo alias consului in causa fratrum de Barbanfone, licet vnus aduocatus partis aduersæ intrepide respondisset contrarium clienti suo, sed tamen fuit per arbitros pronunciatum secundum hanc opin. quia contradicentem non habet, & sapit ius æquitatem, quia alias daretur occasio fraudandi filios legitima per donationes eiusmodi. Cald. tamē in consil. 4. in tit. de donat. istud intelligit in filiis natis, aut iam conceptis tempore donationis, secus si postea concipiantur & nascantur, quia tunc in computatione legitimæ nō habetur ratio bonorum donatorum, nec in eis considerari potest inofficiolitas donationis. ¶ Secundò circa testamentum prædictum principaliter dubitatur, quia testator instituit hæredes suos vniuersales, prædictum Ioannem eius filium legitimum & naturalem, & Iordanum eius nepotem, ex Thoma Chabbasij filio præmortuo, cui Iordano substituit in hæc verba, quod quotiescunque contingeret mori dictum Iordanum Chabbasij sine hærede, vel hæredibus de legitimo matrimonio procreandis, eo casu contingente dictus testator, in prædictis bonis & hereditate ipsius Iordani, substituit prædictum Ioannem Chabbasij, deinde mortuus est Iordanus

A relicti



relictis auo materno Ioanne Gonterij, Ioanne Guigone & Christophoro Chabbasij suis patruis, Magdalena & Catharina Chabbasij suis amitis. Quis successerit aut succedere debeat dicto Iordano? ¶ In hac dubitatione incidit articulus ille difficillimus, an substitutio compendiosa facta impuberi per verba communia, contineat pupillarem etiā matre in medio existente, quem articulum intendo Deo dante ad vtilitatem legentium aliquando explicare, sed hic mater non est in medio, sed auus maternus. Ideo non puto tenendo illam opi. Bart. & sequacium, q̄ mater existente in medio, talis substitutio dicatur omni tempore fideicommissaria, fauore matris, ne in totum priuatur luctuosa filij hæreditate, quod tale priuilegium concedatur etiā auo materno, in quo non militat tanta pietas, nec tanta ratio affectionis, nec sit auus in gradu æquæ pximo atq; mater. Sed tamē videtur, q̄ vbi sumus in fauorabilibus, priuilegium competens matri extendatur ad auum maternū, ideō tacita pupillaris, quæ non admittitur contra matrem pupilli, etiam non admittitur cōtra auum maternum. Bart. & Doct. in l. 2. in prin. columna 7. in fin. vers. vlt. quæro. & ibi Moder. ff. de vulgari. ¶ Sed tamen in casu isto puto, quod etiam si ipsa mater esset in medio, excluderetur, & quod ista compendiosa contineat pupillarem substitutionem durante ætate pupillari, etiam tenendo illam opinionem. quod substitutio compendiosa facta pupillo sine distinctione temporum sit omni tempore fideicommissaria, matre existente in medio, quia ab illa opin. receditur ex cōiecturis, etiam secundū Doct. qui illā sequuntur, & inter alias coniecturas, illa consideratur, quādō pupillo substituitur filius testatoris, quia verisimile est, quod prædilexerit testator filium proprium matri pupilli, ideō isto casu substitutio pupillaris, etiā omnino tacita matrem excludit. Bart. in d. l. 2. in princ. col. fin. ff. de vulg. vbi Ias. columna 13. dicēs hanc esse magis communem opin. tradit Deci. in l. precibus. colum. fin. C. de impub. si mater pupilli excluditur ex pupillari omnino tacita, quanto magis ex pupillari quæ continetur in compendiosa, quæ non dicitur omnino tacita sed expressa verbis generalibus, vt habetur in l. Centurio. & l. Lucius. ff. de vulg. & in d. l. precibus. Itaq; cum substitutus pupillo esset filius testatoris dicendum est eū admitti ex pupillari, & ad omnia bona aliis hæredibus legitimis exclusis, & in terminis nostris, quod substitutio compendiosa facta pupillo sine distinctione temporum comprehendat pupillare, matre existente in medio, quādō est substitutus filius testatoris, tradit Bar. in consil. 30. in fi. & in d. l. precibus, col. 2. vers. & no. quādō frater. & colum. 3. vers. quid enim si testator. Pau. de Cast. in consil. 172. Dubium facit contra dictum Ioannem in consil. 374. Visis omnibus punctis. colum. 2. in tertio dubio. lib. 1. in consil. 18. Si bene consideretur. colum. fi. libr. 2. post Bar. in d. l. Centurio. colum. 9. vers. quod intelligo nisi sint substituti. & c. Idem tenet Corn. in consil. 322. colum. 3. post med. vers. item confert. lib. 3. Deci. in consil. 332. in fin. & in consil. 315. colum. 2. & hoc dicit esse sine dubio Alexandrinus in consil. 52. imō idem videtur dicendum, si esset substitutus frater testatoris. Bal. in consil. 175. Præmissis verbis. lib. 5. Anto. de But. in consil. 53. Cor. in consil. 316. colum. 3. libr. 3. Ripa in d. l. Centurio. colum. 45. vers. septima coniectura. ff. de vulg. Sed tamen in fratre testatoris dubitat Bal. in d. consil. 175. in fi. lib. 5. vbi potius videtur inclinare, quod non excludat, & quod frater testatoris non excludat matrem tenet Dec. in d. consil. 315. colum. 2. & in d. consil. 332. in fin. vbi Deci. pro hoc allegat Bar. in l. 2. colum. fin. ff. de vuga. ¶ Secunda coniectura, q̄ quod ista substitutio debeat interpretari directa & pupillaris est, q̄a facta reperitur in bonis, & hæreditate ipsius Iordani pupilli, per fideicommissariam enim nō succeditur in bonis pupilli, ita Pau. de Ca. in d. cōf. 172. lib. 1. Bal. in cōf. 12. Quidā nomine Angelucius, & in cōf. 35. Pater filio. col. 2. lib. 2. ¶ Ex præmissis cōcluditur non esse locum successioni ab intestato in bonis & hæreditate dicti Iordani, sed Ioannem Chabbasij eius patrum substitutum, eidē succedere in omnibus bonis vndecunq; quæsitis, virtute pupillaris substitutionis, cum dicatur in facto, quod pupillus decessit, & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio Gratianopoli, 9. Ianuarij, 1542. Aymo Crauetta de Sauilliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Pater aut mater dummodo relinquat legitimam filiis de aliis bonis ad arbitrium potest disponere.

- 2 Supplementum legitima transmittitur etiam ad hæredes extraneos.  
3 Pœna imposita secundò nubentibus in fauorem liberorum primi matrimonij, non habent locum quandiu parentes viuunt.  
4 L. hac edictali. C. de secun. nup. qualiter intelligatur, & an ante omnia filij primi matrimonij detrahant legitimam, & deciditur quod sic.  
5 In materia l. hac edictali. C. de secun. nup. potest secundus coniunx capere quatenus est legitima liberorum primi matrimonij, licet vni eorum minus legitima relictum sit.  
6 Transmissio an fiat de iure competenti ex l. hac edictali. C. de secun. nup. si vnus ex filiis primi matrimonij decedat ante parentem, qui secundum matrimonium contraxit, & concluditur fieri transmissionem ad liberos non ad extraneos.  
7 Remissio nihil aliud est quàm donatio quando remittitur Ius quæsitum.  
8 Pœna secundò nubentium cessant præmorientibus liberis primi matrimonij.  
9 Læsio non videtur consideranda ratione incertitudinis aut dubij euentus, quando aliquid poterat se habere ad commodum & incommodum. ibid. nu. 8. quod exemplificatur in pulchro casu.  
10 Causa finalis dicitur sine qua quis alias ita facturus non erat, aut eo modo, nisi fuisset causa illa.  
11 Quitatio dicitur nulla, cessante causa finali ipsius quitationis. ibid. nu. 9.  
12 Dotata non dicitur filia ab aliquo, quæ de suo proprio ipsius filie dotata est.  
13 Præteritus dicitur filius institutus in re propria ipsius filij. ibid. nu. 10.  
14 Error præsumitur in mulieribus, & etiam in masculis minoribus.  
15 Mala fides præsumitur contra eum qui contrahit contra dispositionem Iuris.  
16 Dolus qui fuit in contractu confirmato repetitus censetur in sequenti contractu confirmante.  
17 Dolo fieri dicitur quicquid fit contra bonam fidem.  
18 Dolus arguitur contra administratorem aliquid facientem in incommodum eius, cuius bona administrat.  
19 Dolus præsumitur contra eum, qui rem alienam consumit.  
20 Dolus præsumitur contra eum, qui cū iactura alterius lucrum querit.  
21 Dolus arguitur ex qualitate personæ, puta contra victricum, qui priuignos odio persequi præsumitur.  
22 Dolus facilius præsumitur quando contrahit quis in domo alterius, & cum persona domestica. ibid. nu. 18.  
23 Dolus arguitur quando quid agitur confusè, & sub inuolucro causa nō expressa, cur ita fiat.  
24 Dolus præsumitur in tutore alienante bona pupilli sine causa. ibid. numero. 19.  
25 Dolus arguitur contra non certiorantem alium de iuribus sibi competentibus, & pulchrè hic ponuntur decisiones, in quibus contra tacentem arguitur dolus.  
26 Dolus arguitur ex læsione enormi, quod latissimè hic explicatur.  
27 Dolus ex proposito arguitur, quando læso est multum excessiua.  
28 Læsioni enormissima renunciari non potest, quo minus contrahenrē possint obtenta absolutione à iuramento.  
29 Læsio enormis facit quod subuenitur minoribus non obstante eorū scientia, id est, quod scirent valorem bonorum.  
30 Dolus & fraus vitiant actum dolo aut fraude gestum.  
31 Donandi animus in dubio non præsumitur, sed potius fatuitas aut error in facto etiam proprio.  
32 Iuramentum non tollit remedium l. 2. C. de rescin. vend. quādō dolus aut fraus in contractu interuenit.  
33 Iuramentum non tollit remedium l. 2. C. de rescin. vendi. in minore muliere & rustico.  
34 Hæres potest impugnare contractum quem defunctus poterat ratione læsionis enormis doli au fraudis, & sic tale Ius impugnandi transmittitur ad hæredes.

## CONSILIVM CXLII.

Vberrimum cōsilium de materia secundarum nuptiarum & enormis læsionis, pro hæredibus Annetæ & Margaritæ de Costis, ex loco Mirabelli patriæ Delphinatus, contra Petrum Billioni.



IVINO subsidio ex corde postulato. Claudius de Costis alias Genon instituit tres eius filias hæredes particulares in florenis triginta pro qualibet, cum vestibus nuptialibus & earum victu donec



Et donec nupsissent, Lionetta aut fratris sui vxorē instituit heredem vniuersalem, quā post viri mortem secundo nupsit Petro Billioni cōstituta dote de omnibus bonis suis præsētibz & futuris, cum suis honoribz & oneribus, & aliis pluribus pactiōibus & conuentionibus ascriptis in ipso contractu secundi matrimonij. Deinde peste decēssit dicta Lionetta condito testamento, in quo filiabus ex primo matrimonio, quasdam exiguas pecuniarum summas reliquit, hāredes vniuersales instituit Antoniam eius filiā, ex secundo matrimonio, & ipsum secundum maritum in omnibus reliquis bonis. Postea incontinenti decēssit dicta Antonia filia ex secundo matrimonio, relicta dictis Petro Billioni patre & tribus sororibus vterinis, filiabus dictae Lionettæ ex primo matrimonio. Similiter mortua est Antonia de Costis, filia dom. Lionettæ ex primo matrimonio, relicta Annetæ & Margaritæ eius sororibus vtriusque coniunctis, ex dicto primo matrimonio. Memoratæ Annetæ & Margaritæ de Costis sorores, contraxerunt matrimoniam opera & voluntate dicti Petri Billioni earum victrici, cui de licentia maritorum cesserunt, remiserunt & quitauerunt omnia iura & actiones, partes, portiones legitimas & reclamaciones eis & earum cuilibet pertinentes, nunc vel in futurum in bonis paternis & maternis, dictus verò Petrus Billioni ex causis & titulis memoratis continuè tenuit & possedit, tenetque & possidet bona omnia dictae Lionettæ. Modò defunctis prædictis Annetæ & Margaritæ earum hāredes quærunt de pluribus. Primò, an Claudius de Costis pater dictarum Annetæ & Margaritæ potuerit instituere hāredem dictam Lionettam eius vxorem, vt fecit institutis dictis filiabus particulariter. Secundò, an teneat dicta constitutio dotium facta per dictam Lionettam eius secundo marito, de omnibus bonis præsētibz & futuris, non obstantibus liberis primi matrimonij, & similiter an teneant conuentiones habitæ in ipsa dotis constitutione. Tertiò, an valeat quitatio prædicta facta per filias primi matrimonij in fauorem victrici mediantibus dotibus sibi constitutis, aut tali quitationi hāredes ipsarum possint contrahere. Circa primum dubium breuiter dico quòd Claudius de Costis potuit ex arbitrio instituere eius vxorem hāredem, dummodò relinqueret filiabus legitimam, qua legitima excepta possunt parentes de aliis bonis disponere pro arbitrio. l. paritibus. vbi Bartolus. C. de inoffici. testament. l. hac edictali. §. 1. C. de secund. nupt. l. Papinia. §. quoniam autem quarta, ff. de inoffici. testamen. §. aliud quoque capitulum. in Authen. vt cum. de appella. cog. §. penultim. in Authent. de nuptiis. §. primo. in Authent. de triente & semisse. Baldus in consilio 24. Statuto ciuitatis cauetur in consilio 161. Quædam nobilis domina Agnexina libri primi. in consilio 334. Punctus, pater diligens filium. libri tertij. quod est in nouissima impressione in consilio 208. libri quinti. & in consilio 356. si vasallus in tertio puncto, eodem libro quinto. Ioan. de Ana. in consilio 29. in quarto dubio. Paulus de Castro in consilio 351. pro fundamento prædictorum. columna secunda. libri primi. & in consilio 414. Viso & examinato supra scripto puncto videntur optimè in principio. libri secundi. Abb. in consilio 15. columna prima. & in consilio 111. in fin. libri secundi. Est verū, quòd si filiabus relicta erat minus legitima agere poterat ad eius supplementum. l. omnimodo. C. de inoffici. testament. quòd

1 ius petendi supplementum legitimè transmittitur etiā ad hāredes extraneos. Sali. in l. scimus, in princip. C. de inoffici. testa. & ibi las. columna prima. Alexandrinus in consilio 55. colum. 3. & in consilio 150. columna si. libri secundi las. in l. emancipata. columna secunda. versicul. eodem modo. C. qui admi. Decius in cons. 81. columna prima. circa medium in consilio 303. in principio. & in consilio 320. col. 2. quicquid & malè scripserit Baldus in contrarium in consilio 432. Duo erant fratres in fin. libri tertij. tamen in casu isto superfluum videtur tractare de supplemento legitimæ ex his quæ infra dicemus. Circa secundum dubium dico, quòd mater secundo nubens potuit constituere dotem secundo marito ad arbitrium, etiā de bonis quesitis à primo marito, & hoc durāte vita ipsius matris, quia pænā impositā matribus secundo nubentibus in fauorē liberorum primi matrimonij, non habent locum quandiu viuit ipsa mater. Baldus in consilio 276. Verba statutorum libri tertij, & in consilio 495. quædam domina Helena. columna fina. libri quinti. Sed hic videndum est de conuentionibus appositis in ipsa dotium constitutione, & de

institutione vniuersali facta in fauorem secundi mariti. Super quo breuiter concludendum est, quòd mater secundo nubens non potuit plus donare aut relinquere, quocunque titulo eius secundo viro, quā vni ex filiabus primi matrimonij, cui minus reliquit. vulg. l. hac edictali, in principio. C. de secund. nup. & hic aduertendum est, quòd in materia dictæ legis hac edictali. ad sciendum quid & quātū secūsdus maritus capere possit liberiprimi matrimonij ante omnia detrahunt legitimam, deinde reliqua bona diuiduntur inter ipsos liberos primi matrimonij, & secundam coniugem iuxta dispositionem dictæ legis hac edictali. Baldus in consilio. 401. quia prædicta puncta. libri secundi. & in consilio vigesimo secundo. Quædam domina Nicolina. columna fina. libri quinti. Paulus de Castro in consilio 348. Viso casu & allegationibus. columna secunda. post med. & in consilio 462. gloss. libr. 2. Ancha. in consilio 101. Ex themate prædicto. columna prima in secundo dubio. Socinus in consilio 35. in vltimo dubio. lib. 4. Corn. in consilio 118. columna fina. lib. 1. in consilio vigesimo secundo colum. 6. ad fi. vers. item etiam. lib. 2. & in cons. 309. col. 3. vers. facit etiam ad prædicta. lib. 3. Dec. in consil. 246. colum. 2. Sed hic incidenter quæratur, quia mater reliquit filiabus ex primo matrimonio certam breuem quantitatem, quæ ad legitimam satis non erat, an secundus maritus poterit habere de bonis vxoris vsque ad illā quantitatem tantū, an verò vsque ad legitimam liberorum primi matrimonij, cuius supplementū petere poterant. Respondeo, quod habebit secundus maritus quatenus est legitima ipsorum liberorum, seu vnius eorum. Bal. contra Bar. in d. l. hac edictali. in prin. vers. ita tamen. C. de secund. nupt. Io. de Ana. in cons. 67. & ibi Bologni. in additionib. Aret. in l. ex facto. col. 18. ff. de vulg. Corn. in consilio 82. col. 3. libr. 3. licet in hoc articulo reperiatur Cor. sibi contrarius, vt patet in d. consil. 33. in consilio 118. columna fin. libr. 1. & in consil. 51. columna fina. lib. 4. opinionem etiam Baldi sequitur Dec. in l. 2. col. fi. C. de insti. & substi. in l. quamuis. colum. 2. circa prin. in l. humanitatis. colum. 4. in fin. vers. secundo quia de supplemento. C. de impub. & in l. fi. col. 6. in fi. vers. præterea & secundo. C. de edict. diui Adria. toll. Alexandrinus in consilio 115. Sed hic etiam quæratur, quia filia primi matrimonij decesserunt post matrem, an ius quærendi ex forma d. l. hac edictali, transmissum sit ad hāredes ipsarum filiarum. Breuiter puto transmissionem fieri ad liberos, non ad hāredes extraneos, per text. in Authent. ad eos. C. de secund. nupt. notab. Paulus de Cast. in consil. 368. Præsupposito quòd præfactum decretum. col. 2. post med. vers. sed vnum est. lib. 2. Bertran. in repe. d. l. hac edictali. vers. si verò si plus. num. 15. Restat videre de tertio & vltimo dubio, circa validitatem vel inuoluitatem quitationis prædictæ, super quo dubio dicendum videretur prima fronte quitationē ipsam valere, nam quitare aut remittere nihil aliud est quā donare, quando remittitur ius iam quesitū Bald. in l. pactum. in octaua q. C. de collatio. Pau. de Ca. in l. actionem. C. de pactis, refert & sequitur Deci. in consil. 86. col. 4. post med. Ideò videtur, quòd istæ sorores potuerint donare bona & iura ad eas pertinentia pro earum arbitrio §. per traditionem, Insti. de rer. diui. l. in remandata. C. mada. & si allegetur læsio aliqua per talem quitationem, responderi posse videtur quòd talis læsio fuerit sublata ratione iuramenti, vt habetur per Doct. cōmuniter in l. 2. C. de rescin. vend. Secundo, quia ius istarum sororum videbatur dubium & incertū, dependens à futuro & incerto euentu, si mater earū præmortua esset, quia si liberi primi matrimonij præmoriuntur, cessant pænæ secundo nubentiū. Io. de Ana. in consil. 101. sequitur Dec. in Rub. C. de secund. nup. in fi. ob id rōne istius incertitudinis, læsio aliqua nō videtur cōsiderabilis. l. de fideicō. C. de transact. l. si pater puellæ. C. de inoffici. testa. cum ibi no. per Moder. & quod in pulchro casu scribit Iacobus de Chiochis, inter consilia Calca. in cōf. 96. vbi si tutor puellæ grauata fideicōmissio, si decesserit sine liberis, trāsgat cum substituto, qui ius fideicōmissi remiserit accepta certa pecunia, & puella postea contrahat matrimonium, nō potest allegare se læsam ex tali transactione, eo quòd cōditio fideicōmissi defectura sit susceptis liberis, quia potest fieri quod non suscipiatur, vel suscepti moriantur, & sic ratione istius dubij & incerti euentus læsio considerari non potest. Sed præmissis nō obstantibus contrarium puto de iure verius, quòd imò talis quitatio sit nulla, aut saltē reuocari debeat sequētibus fundamentis. Et primò, quia illa quitatio facta fuit pro & mediantibus



dotibus constitutis, & sic constitutio dotium fuit causa finalis ipsius quitationis, dicitur tamen enim causa finalis, sine qua quis alias ita facturus non erat, vel eo modo, nisi fuisset illa causa. Bal. in cons. 340. & praemittit col. 2. post med. lib. 3. Soci. in cons. 183. col. pe. vers. postremo dico. lib. 2. & in cons. 26. col. fi. circa med. lib. 3. Corn. in cons. 101. colum. fi. lib. 2. Sed ista causa finalis fuit falsa & erronea, ut infra dicam, ergo quitatio facta praetextu talis causae dicitur nulla, quia causa finali cessante, cessare debet dispositio. Ladigere. §. quavis. ff. de iure patr. cum cessante de appella. & in terminis renunciationis tradit Deci. in consil. 318. col. 2. ad fi. Quod autem illa causa constitutionis dotium fuerit falsa & erronea, probatur dupliciter. Primo, tamen quia ut quitatio sustineatur ex causa constitutionis dotium, necesse fuisset, quod vietricus dotans dotaret de suo, quia alias non dicitur filia per eum dotata, sicut dicimus de filio instituto a patre in re propria ipsius filij, quod non dicitur institutus, imo praeteritus. gl. in l. 3. l. sed utrum. ff. de minor. Bal. in cons. 93. si in eodem col. 2. lib. 3. Pau. de Cast. in consil. 455. Ad primum putandum, quod institutio. col. 1. circa fin. lib. 2. Alex. in cons. 20. col. 3. lib. 3. Dec. in l. posthum. col. 5. circa med. C. de bon. poss. contratab. Ias. in cons. 66. colum. 2. circa med. lib. 1. & in cons. 160. colum. 1. & 2. lib. 2. Guido Papius q. 461. Ideo statutum loquens de filia dotata a patre vel a fratre non habet locum, quando dotatur filia de bonis maternis, aut aliis bonis propriis ipsius filiae. Bal. in l. mater. C. de iure do. & in l. 1. C. de legib. haered. sequitur Curt. sen. in cons. 27. col. pe. in prin. si enim remitto tibi lura mea pro eo, quod aliquid pro me facis aut donas intelligitur, quando de proprio donas aut facis, si autem de meo, qui causa subest ut quietem aut remittam. Secundo arguitur causa finalis falsa & erronea, quia praesupponitur ex tali quitatione, quod dos constituta ascendet ad summam bonorum cessorum, & remissionem sicut quod videtur res pro aliquo precio, praesupponit, quod illud precium sit iustum. arg. l. merito. ff. pro socio. Sed hic apparet de maxima & evidenti iustitia precij, quia pro modico & tenui precio dotium constitutarum remissa fuerunt bona valoris non mediocris. ¶ Secundo reuocari debet illa quitatio, nam facta est per iuris errorem, quia filiae quitantes credebant quod mater esset haeres vniuersalis patris irrevocabiliter, nescientes quod per transitum ad secunda vota de proprietaria effecta erat usufructuaria, & quod bona accepta a primo marito teneretur relinquere liberis primi matrimonij iuxta l. foeminae. C. de secun. nup. similiter putabant, quod pacta facta inter matrem & secundum maritum, per quem secundus maritus lucrabatur omnia bona uxoris essent valida, & sic credebant dotes constitutas a vietrico esse satis pro earum iuribus, qui tamen iuris error in mulieribus praesumitur, maxime in istis quae erant minores, quo casu etiam in masculis minoribus praesumitur error iuris. l. cum de indebito. §. si autem. ff. de proba. l. regu. §. 1. ff. de iuris & fac. ign. habetur in l. iuris ignorantia. C. qui adm. gl. in Auth. de ince. nup. iuxta prin. in vers. sciens. Aret. in cons. 67. col. 4. in fi. vers. quinto & ultimo. Dec. in cons. 351. in fi. 10. talis quitatio facta a puellis minoribus in iure errantibus eis nocere non debet, ut dicitur in locis proximè allegatis. Etenim si sciuisent istae sorores, quod haereditas patris ad eas erat peruentura ex dispositione d. l. foeminae, & quod donat aut relicta secundo marito ultra modum legitimum, ad eas etiam sorores filias ex primo matrimonio ventura erat, quomodo est verisimile, quod tanta bona pro minima dote vietrico donare aut cedere voluissent, itaque aliter vir bonus induci non potest, quam ut putet per iuris errorem cessionem & quitationem eiusmodi processisse. Defuit igitur quitantium puellarum consensus in actu erroneo. l. si per errorem. ff. de iur. iud. ¶ Tertiò dico, tamen quod iste secundus maritus fuit in mala fide & dolo vero, seu ex proposito versatus, contra istas puellas minores, quatenus contraxit cum earum matre, contra formam & prohibitionem iuris. d. l. hac edictali. & l. foeminae. volens fraudare liberos primi matrimonij, iure suo legitimo, ita fraudem, dolum & malam fidem arguit tex. in reg. qui contra iura. de reg. iur. lib. 6. in l. fundus. ff. de rescin. vendi. in l. edicto. C. si aduer. fiscum. gl. in l. 1. C. de fide instr. lib. 10. Bal. in cons. 342. Quæro quidam nobiles. col. 1. post med. lib. 1. Roma. in l. celsus. col. pe. vers. 4. in quantum. Bar. ff. de vfucap. Feli. in c. si diligenti. col. 3. de praescript. Deci. in l. non omnis. §. si pupillus. col. 2. circa med. ff. si cert. pet. Cal. in cons. 25. colum. 4. in fi. sed pulchrius cæteris Bellamera in cons. 10. colum. 9. post med. vers. secundum fundamentum. & colum. 17. circa med. vers. & ratio huius. vbi bellissime hoc

declarat, & rationem assignat, itaque cum iste secundus maritus iam ante fraudasset sorores istas eius priuignas, querendo usurpare earum lura, procurando quitationem praedictam, nihil aliud agebat, quam ut primus actus doli sui & fraudulentus, ratus, validusque maneret secuta quitatione, consequenter si dicamus quitationem contra viribus iam ex dolo suo fraude & mala fide lucrum faceret, quod esse non debet. l. ne ex dolo. l. 1. §. 1. ff. de exce. doli. l. itaq; full. ff. de furtis. & sicut fuit dolus fraus & mala fides in primo actu per quem procurauit iste secundus maritus habere bona omnia matris istarum sororum, contra iuris dispositionem & prohibitionem, ut sup. ostensum est, ita praesumitur adhibitus dolus in actu secuto quitationis praedictae, quia a primordio tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fi. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. Rursus tamen ista quitatio tendit ad confirmandum pacta inita in contractu matrimonij istius secundi mariti, plena dolo & fraude, ergo dolus commissus in primo contractu cesset repetitus in secundo tendente ad eius confirmationem. Pau. de Cast. in consilio 162. Visis & ponderatis omnibus. col. 1. lib. 2. ¶ Quarto tamen dolo fieri dicitur quicquid fit contra bonam fidem, quia nihil tam contrarium bonae fidei quam dolus. l. dolo. C. de rescin. vend. quæ tex. ad hoc propositum citat Pau. de Cast. in cons. 411. Viso facto & dubijs. col. 1. ad fi. lib. 1. sed quæso animaduertat vir bonus, an iste vietricus fide ex bona versatus fuerit inducendo priuignas, ad remittendum eorum lura valoris non tenuis pro dotella quadam, quæ ratio, quæ causa ita quitandi & remittendi, quæ merita vietrici praecesserant, nisi iniuria praecedens, cum iam curasset ipsas priuignas fraudare earum iuribus, ex illis pactis & conuentionibus, contra formam & prohibitionem iuris, scilicet dignum fuerat, ut priuignae minores vietricum beneficio tam grandi afficerent, quitando & remittendo, pro dolo & fraude in eas admissis, equidem vna hæc naturalis consideratio satis videtur ad irritationem omnis cessionis & quitationis. ¶ Quintò, tamen tempore cessionis & remissionis istae sorores erant sub gubernio & administratione ipsius vietrici, & earum matris, ideò tanquam administrator tenebatur curare earum utilitatem & earum negocia, cum teneatur de dolo & culpa. l. tutori, vbi no. C. de nego. gest. ideò faciendo totum contrarium eius quod facere debebat, id est, procurando damnum ipsarum priuignarum, arguitur in dolo. l. 1. §. est autem apud. ff. de po. l. dolus. l. si procuratorem. §. dolo. ff. manda. l. dolo. ff. ad legem Falcid. Pro hoc quod scribit Anch. in consilio 302. Materia de qua queritur, colum. 3. in fin. vbi quod administrator quid acquirens de pecunia administrationis nomine suo proprio, dicitur in dolo faciendo nomine suo, quod tenetur facere nomine domini, ob id tenetur domino restituere, similiter socius faciens nomine proprio, quod nomine communi fieri debet, dicitur in dolo per tex. in l. 1. C. de dolo. ¶ Sextò, tamen nos habemus quod consumens rem alienam dicitur esse in dolo. l. Nefennius. §. fundum. ff. solut. matr. quæ text. ad hoc citat Cor. in cons. 128. colum. 2. lib. 3. Sed iste vietricus per viam quitationis & cessionis eiusmodi, satis dicitur consumere & perdere bona ipsarum priuignarum, ergo &c. ¶ Septimò, tamen dolus praesumitur contra eum, qui cum iactura alterius lucrum querit. l. 1. §. an in pupillum. ff. depositi. quem tex. ad hoc propositum allegat Calca. in cons. 25. col. 4. in prin. in cons. 26. colum. 5. circa prin. in cons. 74. colum. 12. ante med. & in cons. 85. col. 6. post med. idem dicit Deci. in l. cum fundus. §. seruum tuum. colum. 1. ff. si cer. pet. allegat tex. in l. si quis mancipiis. §. si. ff. de insti. sed iste vietricus faciendo illa pacta prohibita in contractu matrimonij, & extorquendo cessionem & quitationem eiusmodi, nihil aliud quam locupletari voluit cum iactura priuignarum, ergo a dolo excusari non potest. ¶ Octauo, tamen dolus arguitur ex qualitate personae ipsius vietrici, qui priuignans odio habere praesumitur. l. 4. ff. de inoffi. test. l. 1. vbi glo. 2. C. vbi pup. educa. deb. ideò talis quitatio extorta per personam odiosam & suspectam doli & fraudis suspicione carere non potest, nec ex persona suspecta bonum praesumi potest, iuxta illud: A iuvene & cupido credatur reddita virgo. facit text. in l. qui testamentum. ff. de proba. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de leg. 3. in l. 1. & 3. C. de bonis quæ lib. Pro hoc quod in fortioribus terminis scribit Anch. in consilio 385. Licet pridie. colum. fi. vbi, quod dolus facilius praesumitur quando contrahit quis in domo alterius, & cum persona domestica, quanto fortius vbi contrahunt priuignae cum vietrico, contra quem maior suspicio est, quam



quam cōtra simplicē domesticum. Ad idem adduco Bal. in conf. 213. Punctus talis est, a, b, c, & d, in fi. lib. 1. vbi, quod minor præsūmitur inductus dolo per consanguineos ad quitandum & renunciandū, quanto magis idē dicendum erit contra vītricum. Ad idem adduco Fede. de Senis in conf. 199. Quæritur an domina Margarita, in fi. vbi, quod communiter accidit in mulieribus teneræ ætatis, circumueniri à consanguineis in renunciando iuribus suis, quod ipsū sine dubio videtur procedere, quando consanguinei lucrum sentiunt ex eo, quod agunt cum minoribus aut mulieribus. ¶ Nonō, ¶ dolo arguitur contra istum vītricum, cui facta est quitatio per priuignas non assignata causa ita quitandi, puta, vel quod dos cōstituta esset, sufficiens pro iuribus priuignarum, vel quia deliberata erant de donando ipsi vītrico, ita dolo arguit Abb. in dispu. inci. Duo ad inuicē litigantes, refert & sequitur Soci. in consi. 263. col. 6. post med. vers. & quod ex tali lib. 2. idē præsūptio est, quod sub in volucro & confusione quadam decipere priuignas voluerit. Pro hoc quod scribit Ang. in conf. 165. ante fi. vbi quod dolo præsūmitur in tutore alienante bona pupilli sine causa. ¶ Decimō ¶ præsūmitur cōmissus dolo contra priuignas quitantes, quia non fuerunt certiorata de iuribus earum, quod hæreditas patris ad eas pertineret ex transitu vxoris ad secunda vota, iuxta d. l. fœminæ, & similiter bona donata per matrē secundo marito, iuxta d. l. hac edictali, ita ex taciturnitate & certioratione non facta dolum arguit tex. in l. quæritur. §. si ven. ff. de ad. l. ed. Inno. & Doct. in c. cum dilecta, de rescript. vbi, quod in dolo dicuntur, qui apud Principem generalibus verbis vtuntur ipsum de omnib. in specie nō certiorādo. Alibi scribit Bal. in cōf. 306. proponitur, q̄ quidā Antoniolus. col. 2. post med. lib. 5. quod tacens veritatē in rescripti. impetratiōe præsūmitur in dolo. Alibi scribit Abb. in cōf. 68. col. 1. li. 1. q̄ præsūmitur fraus in tacente, verū ad sui commodum, & deceptionē alterius. Alibi scribit Pau. de Ca. in cōf. 411. Viso facto & dubiis mihi traditis. col. 1. in fi. lib. 1. q̄ contra tacentē nec certiorantem alium de beneficio sibi cōpetenti præsūmitur dolo. Alibi scribit idē Paul. in conf. 465. Viso compromisso, col. pe. post med. lib. 1. quod præsūmitur dolo in arbitris, qui faciunt ratificari laudum, antequam illud legatur, & sic tacent eius tenorem, similiter præsūmitur dolo in arbitratore, qui laudi prorogationē partibus non intimaui. Bal. & Sal. in l. eos. §. Apostolos, col. 2. C. de appell. cum sim. vt per Curt. seniore in conf. 31. col. 2. circa med. & q̄ præsūmatur dolo rōne taciturnitatis, tradit Alex. in cōf. 14. col. fi. & in cōf. 95. lib. 5. Corn. in conf. 190. col. 6. vers. tamen in casu nostro. lib. 2. in conf. 12. col. fi. & in cōf. 81. lib. 3. Ias. in l. pacisci. ff. de pactis. ¶ Vndecimō ¶ arguitur fraus & dolo ex qualitate facti, quia pro modica dote remissa fuerūt bona & iura egregij valoris, per quam remissionē enormissimē læsæ fuerūt ipsæ priuignæ. Ex tali enim excessu & læsione dolo arguitur. l. si de meis. §. recepisse. l. sed si in seruum. §. si quis iudex. ff. de arbit. l. summa cum ratione. ff. de pecu. l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in frau. credi. l. si supersti. in fi. C. de dolo. Bart. in l. si. ff. de p̄tor. stipula. Bald. in conf. 213. Punctus talis est, a, b, c, & d, lib. 1. vbi quando enormitas læsionis est in propatulo, ibi præsūmitur dolo, tradit idem Bal. in conf. 380. prætutto, ad fi. lib. 1. in conf. 153. Statutum quod prohibet. lib. 2. in conf. 55. in fi. lib. 3. alibi scribit Bal. in c. 1. §. ita sacramenta, de pace iura. fir. quod ex enormitate facti præsūmitur malum cōsiliū. quod dictum refert & sequitur Barba. inter consilia Calca. in consi. 28. col. 6. ante med. & quod præsūmatur dolo ex tali læsione tam enormi, tradit Ant. de But. in conf. 45. Domina Orabilis. col. 2. post med. vbi, quod faciliē præsūmitur contra immoderatē gesta, etiam quod de valore certificatus quis fuerit, quid dicemus in casu isto, vbi certificatio nulla facta est? dolum etiam argui ex tanta læsione voluit Pau. de Ca. in consi. 174. contra superius consulta. col. 1. lib. 1. in consi. 215. primo videndum est. col. 2. in 5. dubio. & in consi. 305. Notandum est, quod si non interuenisset. col. 2. in fi. lib. 2. Soc. in consi. 214. col. fi. & in conf. 263. col. 3. circa med. & col. 6. post med. vers. ex quibus concludo. lib. 2. pulchrē Corn. in consi. 11. col. 4. li. 3. in consi. 139. col. fi. lib. 4. vbi, quod hoc saltem procedit in muliere, minore & rustico, 22 idem Cor. in consi. 147. col. 2. eo. lib. 4. ¶ Vbi enim læsio est adeo excessiua vltra dimidiam vt hic, non solum arguitur dolo re ipsa, verū etiam ex proposito, quia non est verisimile, quod quis passus fuerit adeo enormiter se lædi, nisi dolose ad id & per insidias inductus sit. Corn. in conf. 236.

col. fi. in consilio 258. col. 5. post med. vers. tamen licet quando, & in conf. 283. col. 4. circa med. lib. 4. ¶ Et quod arguatur dolo ex læsione enormi voluit etiam Calca. in consi. 11. col. pen. in princi. Curtius senior in conf. 44. col. 9. post med. vers. adde Rapha. ibi pro hoc allegat Cuma. in conf. 180. Videtur prima frōte, & quod hoc maximē procedit in minore, per tex. in l. si quis cum sciret. ff. de vsucap. pro empt. secundum intellectum cōmuniter approbatū. dolo etiā ex læsione enormi arguit Dec. in conf. 180. col. 4. post med. & colum. 5. post prin. & in conf. 349. col. 4. in prin. Ias. in Auth. sacramenta puberum. colum. 10. post med. C. si aduer. vend. & in Auth. ex causa. col. 5. vers. tu pondera. C. de liber præter. Ripa lib. 3. respon. de dona. reuo. c. 15. col. 3. in prin. & col. 4. in fin. fortius dicit Curt. Senior in consilio 27. colum. pen. post prin. quod ex tali excessu dolo præsūmitur manifestus. & licet Curt. nihil alleget, adduco Bald. in l. vnica, col. 5. vers. & facit ad quæstionem vtrum partes. C. de his quæ pœnæ nomine. vbi dolo expressus dicitur, quando interuenit enormitas. quod Baldi dictum refert & sequitur Ias. in consilio 133. colum. 6. in fi. lib. 4. & adeo præsūmitur dolo ex læsione enormi, quod si arbitris potestas data sit pronunciandi altē & submisit, vt eis videbitur & placebit, adhuc tamen arguitur dolo contra arbitros, si enormiter lædant. Abb. in consilio 77. colum. pe. in quinto dubio. lib. 2. idem voluit Bellamera in consi. 24. colum. 4. vers. in tertio verò casu. vbi si qui renunciauerit reductioni ad arbitrium boni viri quantumcunque iniustum esset laudum, si tamen iniquitas laudis est adeo patens, vt quilibet probus vir eam cognouisset, arbiter dicitur in lata culpa, & peti potest reductio & adeo ¶ præsūmitur dolo ex læsione enormissima, vt licet quis renunciaret tali enormissimæ læsioni, contrauenire tamen posset. Ant. de But. in consi. 24. quæstio hæc colum. 4. in fi. vbi, quod peti potest absolutio à iuramento non obstante tali renunciatione. Et idem Ant. in d. conf. 45. circa fi. quia qua facilitate inducitur quis ad cōtrahendum, eadem inducitur ad ita renunciandum, idem voluit Pau. de Cast. in conf. 259. Circa primum quæsitū dubitatio videtur. col. 3. lib. 2. Soci. in consi. 14. col. 3. vers. si verò nulla. lib. 1. in consi. 220. colum. 5. vers. præterea cum deducatur. lib. 2. & in consi. 104. colum. 4. post med. lib. 4. Corn. in consi. 288. colum. 9. circa med. lib. 3. in consilio 147. col. 2. post med. in consilio 179. colum. fi. & in consi. 258. colum. 4. lib. 4. Barb. inter consilia Calca. in conf. 27. colum. 5. quid hic dicemus, vbi de tali renunciatione non apparet, & si 14 præmissa ¶ procedunt in masculis etiam maioribus, quando læsio vltra dimidiam est excessiua, quid hic dicemus in puellis minoribus, quibus enormiter læsis succurritur etiā non obstante scientia, id est, quod scirent valorem bonorum. Ant. de But. in d. consi. 45. col. 2. post med. Soc. in d. cōf. 263. col. 2. lib. 2. Curt. iunior in consi. 141. col. pen. ¶ Ex præmissis ¶ infertur, quod præsuppositis dolo, fraude & mala fide, de quibus s. cessio & remissio facta per ipsas Annetam & Margaritam sunt nullæ aut saltem reuocandæ. l. 1. in prin. ff. de calumnia l. apud. §. si quis. ff. de except. doli. l. 2. in prin. ff. de iure fisci. l. si. §. si quis. C. manda. l. eleganter. ff. de dolo, cum sim. & dicit Old. in cōf. 37. Ad primam quæstionem, in fi. quod contractus dicitur nullus, in quo læsio cum fraude interuenerit. ¶ Ex præmissis satis apparet responsum ad contraria, ad quæ tamen respondemus magis in specie, & ad primū, q̄ istæ priuignæ potuerunt donare, fateor quando appareat, q̄ principaliter motæ fuissent & inductæ ad quitandū vt donarent vītrico, sed illud principaliter non agebatur: sed illud agebatur vt dotarentur, 26 nec ¶ in dubio præsūmitur quis moueri ad actū faciendū ex causa donationis. l. si cum aurum. ff. de solut. l. Capanus. ff. de op. lib. captiosam enim liberalitatē interpretatio prudentum fregit. l. cum Aquilia. ff. de transact. & potius præsūmitur error quàm donatio. l. si cum te. ff. de pact. Bal. in conf. 189. Creditor in fi. lib. 2. imò error potius præsūmitur etiam in facto proprio quàm donatio. l. & si me putem, in prin. cum gl. ff. de condi. indeb. tunc l. i. eo. tit. & l. cuius per errorem. ff. de re iur. Curt. iun. in conf. 56. col. 3. circa med. Amplius fatuitas præsūmitur potius quàm donatio. Bal. in l. generaliter. C. de non nu. pecu. no. Mod. in l. cum quid. ff. si cert. pet. Præsūmendum est igitur, q̄ inductæ fuerint istæ sorores ad quitandum, non quod donare vellent principaliter vītrico, sed potius per errorem, quia existimarent earū bona & iura non esse maiora dotib. cōstitutis, cum de iuribus earum certificata nō essent, vt supra ostendimus, vel præsūmi debet, q̄ inductæ fuerint ad quitandum quia



aliter ad matrimoniū naturaliter expectatū peruenire nō  
 27 posset, mīe & vītrico nuptias retardantib. ¶ Nō obſt. ¶ iu-  
 ramentū quod tolli remediū. l. 2. C. de reſcin. vend. q̄ illud  
 procedit, niſi iuramentū fuiſſet dolo & fraude extortum.  
 vt hic, vbi fraudem & dolum vītrici multipliciter com-  
 probauimus, iuramentum enim dolo extortum nihil ope-  
 ratur, aut ſaltem relaxari debet. l. illicitas, in prin. ff. de offi.  
 Præſi. Bā. in d. conſil. 2. lib. 1. addo text. in c. 1. de conſue-  
 tu. lib. 6. habetur in c. ſi verò. de iureiur. & ex quo quitatio  
 præſumitur dolosa per ſupradicta etiam iuramentum  
 præſumitur dolo extortum. Soc. in d. conſil. 263. col. 6. libr.  
 2. Curt. iun. in d. conſil. 141. col. pen. poſt med. ¶ Secundo  
 28 ¶ reſpondeo, quòd illa conſuſio vt remedium. d. l. 2. C. de  
 reſcind. vendi. tollatur iuramento, non habet locum in  
 minore, muliere & ruſtico, vt ibi habetur per Doct. Corn.  
 in conſil. 189. col. 3. & ſequ. libr. 1. in conſil. 11. column. 5. cir-  
 ca med. & column. 14. ad ſi. in conſil. 72. column. 3. in conſil.  
 124. column. 1. in conſil. 133. column. pen. circa med. in conſil.  
 214. col. 3. lib. 3. in conſil. 147. col. 2. & in conſil. 179. col. 2. poſt  
 med. lib. 4. Soc. in conſil. 48. ad ſin. lib. 4. Dec. in conſilio 180.  
 column. 4. in conſil. 379. column. fin. & in conſil. 403. column.  
 5. poſt med. verſi. ſolum ſuper eſt reſpondere, ¶ Ratio vide-  
 tur, quia in talibus perſonis ex læſione enormi, ſine dubio  
 videtur argui dolo ex propoſito. Cuma. in d. conſil. 180.  
 Videtur prima fronte. Curt. ſenior in d. conſil. 44. col. 9.  
 poſt med. & in muliere eſt gl. in l. cum poſtea. C. de pactis.  
 Cur. in d. conſil. 44. column. 10. poſt med. ¶ Non obſtat, quòd  
 iſtæ ſorores non videntur læſæ ratione dubij euentus, quia  
 argumentum procederet quādò appareret, quòd fuiſſent  
 certioratæ de talibus iuribus, & illa remiſſent mediante  
 aliquo precio ſed hic neque fuerunt certioratæ de iuri-  
 bus earum, nec aliquid acceperunt pro tali quitatione aut  
 remiſſione, cum de ſuo fuerint dotata, id eſt, de earum le-  
 gitimis quæ aſcendebant ad dotes cōſtitutas & vlti. ¶ Se-  
 cundo reſpondeo, quòd imò euentus non erat dubius ſe-  
 cundum ordinem naturalem, quia cum eſſent duæ ſoro-  
 res, veriſimile erat quòd altera ſaltem earum matri ſuper-  
 uiuaret. Præterea cum liberos habituræ eſſent earum iu-  
 ra ad eos tranſmittebantur, vt ſup. oſtendimus, & ſic iura  
 earum erant certa iuxta curſum & ordinem naturalem, nec  
 erat habenda ratio triſtis euentus, id eſt, quòd ambæ filiæ  
 præmorerentur matri, & quòd liberos non procrearent. l.  
 inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. obli. ¶ Tertiò re-  
 ſpondeo, quòd licet ageretur de iure in certo, non tamen  
 licebat remiſſionem & quitationem eiufmodi per dolum  
 & fraudem extorquere, vt ſuprà oſtendimus. ¶ Sed hic  
 29 ¶ dubitatur & quæritur, quia iſtæ ſorores quæ quitaue-  
 runt, ſtatim poſt matrem peſte interierunt, an hæredes ear-  
 um poſſint talem ceſſionem & remiſſionem impugna-  
 re. Breuiter concludendum videtur quòd ſic, quia omnia  
 iura competentia deſuncto tranſeunt ad eius hæredes. l. ſi  
 pactum. ff. de proba. rursus cum iſtud beneficium reuo-  
 candi ceſſione & quitationem ex capite doli, aut enormis  
 læſionis competat beneficio legis, tranſmitti debet ad hæ-  
 redes per ea quæ ſcribit laſ. in l. ſi arrogator, col. 7. ff. de  
 adopt. Et in terminis noſtris tradit Dec. in conſil. 203. ante  
 ſi. verſic. ex quibus omnibus concludo, & latius dixi in  
 conſilio 185. circa fin. & per iſta reſponſum abundè appa-  
 ret ad omnia dubia Gratianopoli, 13. Ianuarij, 1542. Aymo  
 Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Vltima voluntas eſt ambulatoria vſque ad extremum vitæ ſpi-  
ritum.
- 2 Voluntas in ſpecie declarata præualeat voluntati declarata in genere.  
Probatio in ſpecie præualeat probationi generali. ibid. num. 2.
- 3 Teſtamentum ſuſtineri in dubio debet, & num. 15. vbi declaratur. &  
num. 6.
- 4 Cum teſtamenti duobus decedere nemo poteſt.  
Teſtamentum ſecundum vt rumpat primum, quid requiratur. ibid. nu.  
4. & nu. 14.
- 5 Teſtamenta duo vbi ſunt facta eodem tempore, neutrum valet, quando  
neſcitur quod ſit prius, & quod poſterius.
- 6 Teſtator ſi in teſtamento ſolenni ſe referat, ad aliquam ſcripturam pri-  
uata non ſolennem, omnia contenta in illa ſcriptura priuata cen-  
ſentur expreſſè diſpoſita ipſo teſtamento referente.
- 7 Teſtamentum inter liberos dicitur habere clauſulam derogatoriam ad  
ſequentia teſtamenta, & quid ſi ſequens teſtamentum ſit etiam inter

liberos, dic regulam non procedere, dummodò ſequens teſtamentum  
ſit vtilius aut fauorabilius ipſis liberis.

- 8 Teſtamentum dolo conditum aut nullum eſt, aut reſcindi debet Princi-  
pis reſcripto.
- 9 Fraus arguitur ex his quæ præcedunt, & quæ ſequuntur.
- 10 Princeps reuocās à ſe geſta, etiam motu proprio, præſumitur circum-  
uentus, adeò quòd contrarium probari non poteſt.
- 11 Perplexitas in teſtamento arguit illud ſuſpectum.
- 12 Præſumptiones duæ ſimul iunctæ faciunt vnā plenam probationem.  
Fraus probatur per coniecturas & indicia cum aliter probari non poſ-  
ſit, quia occultè committitur, ibidem. nu. 12.
- 13 Inſtitutio hæredis facta ad interrogationem notarij per teſtatozem gra-  
uiter infirmantem, adeò quòd vix loqui poſſet, non expreſſo hæredis  
nomine, non valet.  
Inſtitutio hæredis ad interrogationem alterius non valet, quando non  
conſtat quòd teſtari omnino quis vellet, ibidem. num. 12.
- 16 AEqualitatis ſeruandæ cauſa ſubſtitutio compendioſa facta perſonis  
diſparibus continet fideicommiſſariam tantum, licet hoc modo ſub-  
ſtitutio reddatur inefficax.
- 17 Voluntas teſtatoris vbi eſt dubia, ſuper ea fundamentum fieri non  
poteſt.

## CONSILIVM CXLIII.

Pro Claudio Borrelli ex loco Mencij  
in triuiis, contra Michaelē & Pe-  
trum Borrelli eius fratres.

**D**IVINO ſubſidio ex corde poſtulato. Guliel-  
mus Borrelli parochiæ Mencij in triuiis anno  
1518. die ſecunda menſis Auguſti condidit te-  
ſtamentum receptum per Magiſtrum Iaco-  
bum Doſi, in quo Michaelē, Claudium & Petrum eius  
filios naturales & legitimos hæredes inſtituit, deinde an-  
no 1535 die ſeptima menſis Decembris, dicitur, feciſſe  
aliud teſtamentum, in quo inſtituit hæredes vniuerſales  
prædictos Michaelē & Petrum, Claudium verò inſti-  
tuit hæredem particularem in florenis quingentis, in cu-  
ius ſine ſcripta eſt clauſula, hoc autem voluit eſſe ſuum  
teſtū factum per Magiſtrum Doſi Notariū. Rursus præ-  
ſupponitur in facto, quòd in lecto, in quo iacebat teſtator,  
occultè aderat Berthonus Borrelli filius dicti Michaelis,  
ſingens perſonam dicti Claudij, tunc abſentis in loco Mu-  
ræ. Cui Michael pater dixit, nōne ſatis habes Claudi de  
iſto legato quingentorum florenorum, & quòd Bertho-  
nus ſimulando perſonam & verba dicti Claudij, patri ſuo  
reſpondit, ita domine. Quæritur ex præmiſſa facti narratio-  
ne, an primum teſtamentum fuerit reuocatum per iſtud  
ſecundum? ¶ Videretur dicendum prima fronte ſecundū  
teſtamentum valere, quia vltimum teſtamentum attendi-  
tur, & illud reuocat præcedens, licet de reuocatione nihil  
dicatur. §. poſterior. Inſti. quib. mod. teſta. inſir. & ſi in aliis  
actib. vltima derogant prioribus, hoc maxime obtinere  
debet in vltima voluntate, ¶ quæ ambulatoria eſt vſque ad  
extremum vitæ ſpiritum. l. cum hic ſtatus. §. ait oratio. ff. de  
dona. inter virum & vxor. l. tranſlatio. in ſi. ff. de adim. lega. l.  
1. C. de ſacroſ. Eccle. c. cum Marthæ. de celebr. Miſſa. c. vlti-  
ma voluntas. 13. q. 2. & l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de  
leg. ¶ Nec videntur obſtare illa verba in fine teſtamenti, &  
hoc voluit eſſe ſuum teſtamentum factū per Iacobū Doſi  
notarium, quia per talem relationem ad illud teſtamen-  
tum non fit, quominus expreſſè appareat de voluntate  
teſtatoris, quòd voluerit Claudium eius filium in ſecundo  
teſtamento eſſe hæredem particularem, ideò ¶ talis vo-  
luntas in ſpecie declarata circa perſonam ipſius Claudij  
& eius inſtitutionem videtur præualere illi voluntati in  
genere, quæ inducitur ex illa relatione ad teſtamentum  
præcedens. l. ſanctio legum. ff. de poenis. regula, generi. de  
reg. iur. lib. 6. ſicut etiam videmus in probatione in ſpecie  
quæ præualeat generali. Innoc. & Doct. in c. auditis, de præ-  
ſcrip. Alex. in conſil. 88. column. 6. & in conſil. 150. col. 5. libr.  
5. & in terminis voluntatis in ſpecie quòd ſit fortior ge-  
nerali, tradit Aret. in conſil. 8. column. 3. Præterea talis rela-  
tio ad præcedens teſtamentum videtur erronea, quia ideò  
teſtator ſe retulit, putans, quòd idem diſpoſitum eſſet in  
eo quod in ſecundo, maxime ex longo interuallo tempo-  
ris,



ris, ex quo præsumitur obliuio. l. peregrè. ff. de acqui. poss. glo. in l. furtum. §. si. ff. de vsucapio. cum simil. ¶ Postremo  
 3 ¶ ubi res dubia esset, in dubio fieri debet interpretatio, quod testamentum sustineatur. l. si pars. ff. de inoffi. testa. c. fin. de re iudic. Reipublicæ enim interest ne testamenta rumpantur aut inuálida reddantur, l. Gallus. §. quid si is. ubi las. in secundo nota. ff. de lib. & posth. cum simi. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrariam opi. arbitror de iure veriore, quod imò primum testamentum non fuerit reuocatum per secundum, & primo ¶ confidero pro fundamento, quod nemo potest decedere cum duobus testamentis. glo. in d. §. posterior, quod sine dubio procedit, ubi inter ipsa duo testamenta est aliqua diuersitas, aut circa institutionem, aut circa legata. Roma. in consil. 235. Quoad primum. colum. pen. in sexto dubio. itaque ut secundum testamentum rumpat primum necesse est, vel quod expressè reuocet, vel quod simpliciter fiat, neque reuocando neque confirmando, sed quando per sequens testamentum apparet quod testator noluit reuocare præcedens, imò ipsum confirmauit, & inter ipsa duo testamenta est repugnantia aut perplexitas, tunc neutrum testamentum videtur valere. c. l. si Titius. ff. de cond. instit. & quod ¶ dicitur de duobus testamentis factis eodem tempore, quod neutrum valet, quando non constat quod sit prius, & quod posterius. l. i. §. i. ubi Bar. ff. de secund. tab. & licet hic appareat de proprietate & posterioritate, tamen testator noluit per secundum reuocari primum, & in vtroque est diuersitas, ergo neutrum videtur valere. & quod perplexitas videtur testamentum, voluit las. in consilio 8. colum. ii. circa med. lib. 3. ¶ Secundo si alterutrum istorum testamentorum validum esse debet, dico, quod primum præferri debet, quia testator in fi. secundi testamenti referendo se ad primum & dicendo, quod voluit hoc esse suum testamentum receptum per magistrum Iacobum Dossi notarium, apparet quod non intendebat illud testamentum reuocare, sed potius confirmare, cum omnia disposita in primo testamento relato censeantur expressa, & approbata in secundo testamento referente lasse toto. ff. de hæredi. instit. Amplius ¶ si testator in testamento solenni se refert ad aliquam scripturam priuatam non solennem, omnia contenta in scriptura priuata censentur expressè disposita, & expressa in ipso testamento referente Pau. de Cast. in consil. 377. Ad primum videtur dicendum dispositionem Hebraicam, in primo dubio. lib. 2. ergo secundum testamentum approbatum primū non debet operari eius cassationem aut reuocationem. l. legata inutiliter. ff. de lega. i. cum simi.  
 7 ¶ Terriò, ¶ quod primum testamentum valere debeat ostenditur, nam conditum fuit inter liberos, & in eo liberi æqualiter fuerunt instituti, sed testamentum inter liberos dicitur habere clausulam derogatoriam ad sequentia testamentum, adeo ut non tollatur per aliud testamentum sequens nisi primo in specie derogetur. text. est ubi Doct. late no. in Auth. hoc inter liberos. C. de testa. quanto magis non tollitur hoc primum testamentum, cui non solum expressè derogatum non fuit in secundo, imò expressè fuit approbatum, ut supra diximus, & si dicas, etiam secundum testamentum factum est inter liberos, quo casu non videtur procedere. text. in d. Auth. hoc inter liberos. ut ibi per Doct. maxime Moder. Respondeo, verum hoc esse quando secundum testamentum etiā conditum inter liberos esset vtilius aut fauorabilius ipsis liberis, ut ibi las. alios referens. Socin. in consil. 163. col. penult. lib. secundo. Cor. in consilio trigessimoprimo columna penultima, in fine lib. 2. Deei. in consil. 475. colum. 2. post med. versicul. tercio responderi potest, sed secundum testamentum de quo agitur non solum liberis vtilius non est, verum damnosius, quia in primo Claudius æqualiter cum aliis institutus erat, in secundo autem valde inæqualiter. ¶ Quarto, ¶ istud secundum testamentum videtur dolo conditum, quia ut in themate dicitur testes plurimi etiā omnes testamentarij dicunt suppositum fuisse latenter Berthonum Borrelli filium Michaelis, quem dictus Michael vnus ex hæredibus institutis in secundo testamento interrogauit sub nomine Claudij eius fratris, an esset contentus de legato illo quingentorum florenorum, & quod dictus Berthonus simulabat & fingebat se esse Claudij, & nomine Claudij verba eius representando, respondit quod sic, ex quo dolo aut testamentum dicitur nullum aut rescindi debet Principis rescripto secundum Bal. in l. si frater. C. qui testa-

men. fa. pos. ad cuius dicta tanquam notabilia se refert & remittit las. in §. actionum. col. 5. num. 24. lasti. de actio. Effet enim absurdum quod dolosus commodum ex dolo ferret. l. ne ex dolo ff. de dolo. l. itaque fullo. ff. de furtis. cū  
 9 simil. & illa ¶ suppositio Berthoni pro Claudio ab initio testamenti arguit, quod dolosè actum esset cum testatore circa exclusionem dicti Claudij, quod arguitur ex effectu subsecuto. Fraus enim arguitur ex his quæ procedunt & quæ subsequuntur. l. sed Iulianus. §. proinde. ff. ad Maced. l. si ventri, in fin. ff. de priuileg. cred. Pau. de Cast. in consil. 339. Ad primum quæsitum respondetur quod dicta emancipatio. lib. 2. iam ex tali suppositione vnus pro alio apparet euidenter obreptum fuisse testatori, obreptio autem actum vitiat. l. 3. §. puberi. ff. de carbo. edict. l. magis putato. §. pen. ff. de rebus cor. l. si verò. §. subuentu. ff. de fideicō. liber. cū simi. quod procedit, licet dicat quis se actū facere ex certa scientia, quia clausula ex certa scientia non purgat falsitatem narratorū, ut per Deciū c. i. & in c. venerabilis. col. 1. de cōfir. vtili vel inutili. ¶ Quinto, ¶ dum pater in fine secundi testamenti se retulit ad testamentum receptū per magistrū Iacobū Dossi notarium, apparet de eius voluntate clarè & expressè, quod nō intenderet aliud disponeret quā quod contineretur in dicto præcedenti testamento, & quod secundum testamentum fecerit magis ad importunitatem instantium & eorū versutis, quā quod aliquid immutare vellet, sicut dicitur de Principe reuocante à se gesta etiam motu proprio, quod præsumitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non potest. Bal. in consil. 327. pridie. colum. 2. antemed. lib. 1. sed quando magis dici debet circumuentus iste pater, qui in secundo testamento reuocauit factum in primo, quod ipsum tamen prius im  
 11 expressè confirmauit. ¶ Sexto ¶ dico, quod istud secundum testamentum continet in se repugnantiam & perplexitatem, ut supra ostendimus reuocat enim ipso facto institutionē vniuersalē Claudij, de qua in primo testamento, & tamen testamentum illud primum confirmat, ergo ex tali repugnantia & perplexitate secundum hoc testamentum redditur suspectum, ita suspicionem testamenti arguit Old. in consil. 242. Tota præsens, in fi. si ex perplexitate sola testamentum suspectum redditur, quid hic dicemus, ubi cōcurrit alia pbatio doli veri & expressi ex illa suppositione Berthoni pro Claudio? Ex quibus duabus præsumptionibus sufficiens probatio induci videtur fraudis commissæ circa secundum testamentum & reuocationē institutionis  
 12 vtilis in fauorem Claudij duæ ¶ enim præsumptiones simul iunctæ faciunt vnā plenā probationē. gl. in l. instrumenta. C. de proba. & in c. cum dilectus. de success. ab intesta. refert & sequitur Calca. in consilio 8. colum. 5. circa med. Quod maxime obtinet ubi agitur de probando fraudem aut dolum, in quib. occultè proceditur, ideo admittuntur probationes possibiles per cōiecturas & indicia, cū aliter probatio fieri non possit. Oldra. in consil. 324. factū tale est, dominus noster Papa columnæ 3. circa med. allegat text. in l. quia autē. §. non simpliciter ibi, sed modò null. ff. si quis omiffa cau. testa. Alibi scribit Bal. in consilio 149. Proponitur quod ex causa depositi. col. 2. circa med. lib. 1. quod probare fraudem difficile est, ideo quæ non possunt determinari per certam regulam subtilitati iudicum cōmittuntur. Profecto si ex cōiecturis vllis subtilis iudex inductus vnquā est ad credendū fraudē commissam esse in dispēdium alicuius hic certè debet omnino credere Claudij istum fratrem iuniore absentē tēpore testamenti fraudatū fuisse per malitias fratrum maiorū statibus premiis. ¶ Se  
 13 primò ¶ dicitur probari posse per testes, & iam vidi testimonium extraiudiciale Claudij secundi Pellisson virtute monitionum generalium, qui erat vnus ex testibus testamentariis, quod de tempore illius secundi testamenti, testator vix loqui poterat, nec ipse testator testes rogauit, nec hæredes appellauit, sed interrogatus a notario quos vocatis hæredes, nōne Michaelē & Petrum filios? & notario respondit, o ben. quo casu quando testator grauitè infirmatur quod vix loqui potest, talis institutio hæredum facta ad interrogationem notarij verbum, ita, vel sic, aut simile, heredem ipsum aliter non exprimendo, nō valet. Pau. de Cast. in consil. 155. Viso puncto & allegationibus. col. 2. circa med. lib. 1. Bellamera in consilio 1. colum. 20. Soc. in con. 20. col. 1. in consil. 28. col. 3. post med. & in col. 92. col. 8. ad fi. lib. 3. ubi tamen de dictis consilijs Pau. & Bellamere mentionem non facit. Quinimò amplius dicendum videtur, quod ubi non constat quod quis omnino testari



testari vellet si ad inrerrogationem alterius, an velit tales esse hæredes, simpliciter respódeat quòd sic, non videtur valere institutio. Soc. in còf. 229. col. 5. li. 2. Corn. in còf. 73. col. pen. in còf. 103. col. pe. in fi. in còf. 232. col. 3. ad fi. in còf. 304. ad fi. lib. 1. & in còf. 319. col. 3. lib. 4. Pau. de Ca. ind. còf. 155. col. 2. post med. li. 1. Anto. Rosellus inter còsilia Calca. in còf. 92. col. fi. las. in còf. 196. col. 2. 3. circa med. li. 2. sed in casu nostro nò apparet q̄ testari vellet, imò de còtrario ex testimonio istius testis dicentis, quòd nunquàm audiuit ipsum testatorem rogare aliquos testes, nominare hæredes, nec alia verbaloqui, nisi illa, ò ben, ad interrogationem notarij. Præterea hic apparet, & clarius ac latius apparebit, q̄ testator grauiter languebat & infirmabatur, quòd etiam præsumitur ex suppositione illius Berthoni sui nepotis in locum Claudij filij, quā suppositione non cognouit testator, licet Berthonus ipse locutus fuerit, pfectò id aliter euenire nò poterat quā ex grauitate & magnitudine infirmitatis, sufficeret tamen apparere de volūtate testadi etiā post suggestionē aut interrogationē, an velit talē hæredē esse, puta si roget notariū & testamētū scribi faciat. ¶ Solū

14 † superest ad còtraria respondere, & ad primū, qd̄ primū testamentum reuocatur per secundū, respódeo, verum id esse si in secundo primum reuocatur aut expresse aut tacite, quòd est, quando simpliciter sit secundum testamentum, sed hic non solum primum testamentum reuocatum non fuit expresse aut tacite, verum etiam fuit primum confirmatum vt supra ostendimus. ¶ Secundo respondeo, quòd text. in d. §. posteriore, non procedit, quando primum testamentum conditum est inter liberos vt hic, quia tunc habet clausulam derogatoriam ad sequentia testamenta, ideò per secundum testamentum nò reuocatur primum, nisi de reuocatione & clausula derogatoria fiat expressa mentio in secundo testamento, vt supra probauimus. ¶ Nò obstat q̄ in secundo testamēto specialiter videtur apparere de voluntate testatoris, ideò q̄ attendi non debeat illa clausula per quā fit relatio ad primum testamentum tanquam ex ea resultet declaratio voluntatis in genere, quia respondeo, quòd imò ex illa ratione expresse & specialiter dicitur apparere de voluntate testatoris, quòd voluerit disposita in illo testamento relato habere effectum, vt per Deci. in l. certum, ff. si cer. pet. in c. consulu. 2. col. 2. de appel. & in còf. 389. col. fi. ¶ Secundò respondeo, q̄ illud secundum testamentum est suspectum & inualidum ratione perplexitatis doli & fraudis, de quib. supra, & quia testator hæredes non vocauit, ideò de tali testamento curādum nò est, nec ex eo arguitur de voluntate testatoris contra Claudium eius filium, imò de contraria voluntate apparet ex coniecturis supra memoratis. ¶ Non obstat q̄ illa relatio ad præcedens testamentum videtur erronea, quia imò fuit erronea illa institutio facta de florenis 50. in secundo testamento, vt supra ostendimus. Amplius videtur facta talis institutio particularis ex falsa causa, quia persuasum fuerat testatori, quòd Claudius efficeretur ecclesiasticus, & præterea suppositus fuit Berthonus pro Claudio, qui dixit contentum se de illa particulari institutione, ideò tanquàm facta ex falsa causa dicitur nulla, l. nec apud. & l. si pater. C. de hæred. insti. ¶ Non

15 † obstat, quòd in dubio fieri debet interpretatio vt testamentum sustineatur, quia illud procedit quando agitur q̄ quis decedat intestatus, sed hic licet annulleretur secundū testamentum, pater non decedit intestatus còstante prior testamento, pro quo in dubio potius præsumi debet, quia in eo seruatur æqualitas inter liberos. l. cum pater. §. cuietis. ff. de leg. 2. l. vt liberis, C. de bonis quæ lib. & ratione

16 † æqualitatis seruandæ substitutio còpendiosa facta personis disparib. censetur & interpretatur fideicommissaria, etiā si ex tali interpretatione substitutio reddatur inefficax. Corn. in còf. 180. col. 1. ad finē libri primi. ¶ Secundò respondeo, q̄ argumentum procedit quando esset quæstio de solennitate testamēti tantū, secus si de voluntate, an aliquid

17 tale voluerit, † quia voluntas dubia voluntas dici non debet nec potest, ideò talis volūtas incerta & ambigua nò attenditur. l. si duo. ff. de testā. tutela. l. si alij. ff. de v. usufr. leg. Pau. de Cast. in còf. 324. Super secundo puncto, ad fi. li. 1. Corn. in còf. 30. col. 2. lib. 1. & in còf. 161. col. 1. ad fi. num. 7. lib. 2. & sic argumentum retorquetur, nā ex præmissis negari non potest quin dubium maximū sit de tali secundo testamēto, ideò in re dubia & in certa iudiciū certum dari non pōt. c. graue. ii. q. 3. ¶ Concludo ex præmissis primum testamētum constare non habita ratione secundij, aut saltem neu-

trum esse validum, & intestato locum fore, & ita de Iure respondeo saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 14. Ianuarij, 1542. Aymo Grauetta de Sauilliano. I. V. Doct.

## S A M M A R I V M.

- 1 Hæres grauatus restituere totam hereditatem, an in restitutione fideicommissi possit detrabere fideicommissa sibi debita in testamentis antecessorum ipsius testatoris grauantis.
- Fideicommissarius si instituitur hæres per hæredem grauatum, dicitur capere bona ex primo testamento in quo substitutus est, non ex testamento hæredis grauati, ibidem numero. 1.
- 2 Causa prima & originalis attendi debet, & ab ea fit denominatio.
- 3 Denominatio fit à mandante non ab exequente, quia actus attribuitur mandanti non exequenti.
- 4 Hæres grauatus non tenetur restituere bona aliunde obuenta quàm ex testamento grauantis.
- Hæres grauatus si contraxit vel aliquid ei vt heredi concessum est, non tenetur illud restituere si non erat hereditarium, ibidem numero 4.
- 5 Hæres grauatus in restitutione fideicommissi detrabere potest quod sibi a testatore grauante debebatur, licet inuentarium non fecerit, & si illud soluat, repetere poterit conditione indebiti aut incerti.
- 6 Vniuersalis dispositio restringitur ad casus habentes eandem rationem & causam, nec extenditur ad casus habentes diuersam rationem.
- 7 Vniuersalia verba restringi debent ad ea, quæ sunt de natura dispositionis cui adiunguntur.
- 8 Institutio aut substitutio generalis non trahitur ad bona, quæ duratura non erant in hereditate testatoris post eius mortē, licet de eis, si voluisset, disporre testator potuisset.
- 9 Vniuersalia verba legati restringuntur ad ea in quibus testator habet plenum Ius, non semiplenum, puta si testator legat omnes res quas habet in tali loco.
- 10 Donatio causa mortis non censetur reuocata ex institutione vniuersali facta in omnibus bonis testatoris.
- 11 Legatum fundi non censetur reuocatum ex eo, quòd mulier legans posset ea det omnia bona sua in dotem marito.
- 12 Restringitur potius actus sequens secundum præcedentem, quàm quòd præcedenti derogare censetur.
- 13 Derogatum non censetur consuetudini per contrariam constitutionem, nisi quatenus verba sonant.
- 14 Derogatum non censetur dispositioni speciali præcedenti per dispositionem generalem sequentem, habentem clausulam derogatoriam, quando vtraque dispositio, aliquo modo saluari potest citra derogationem.
- 15 Reservationis aut retentionis natura est Ius si quod competit conseruare, non autem ampliare aut de nouo dare.
- 16 Iuramentum sine consensu iurantis in actu erroneo, nihil operatur.
- Iuramentum continere debet tres comites, veritatem iustitiam, & iudicium, ibidem numero. 16.
- 17 Iuramentum erroneum non nocet.
- Transactio non valet non visis verbis testamenti, ibidem num. 17.
- 18 Princeps aut is cui Princeps potestatis plenitudinem concessit, potest dispensare contra Ius civile etiam sine causa.
- 19 Militi in Iure erranti subuenitur, & in eo error iuris præsumitur sine alia probatione.
- 20 Conclusio in causa dicitur mera interlocutoria, quam iudex inferior ex causa potest reuocare.
- Senatus Principem repræsentat, & Principi æquiparatur; & legē potest condere, licet non contra Ius superioris ibidem num. 20.
- 21 Tertij Ius opponi pōt, quando vnus totū petit, cū alij supersint simile Ius obtinentes, puta si ex pluribus substitutis vnus pro toto agat alijs non exclusis cessione aut repudiatione, quo casu libellus redditur.

## CONSILIVM CXLIII.

Pro magnifico domino & Barone Breysiaci, contra nobiles Margaritā, Catharinam & Alisiam sorores de sancto Marcello.



IVINO subsidio ex corde postulato Magnificus quondā dominus Vrbani de Medullione dominus plurium locorum substituit in hæc verba: & si omnes supradicti de Medullione mascululi moriātur absq; liberis tota sua hereditas perueniat, & deueniat & pleno Iure deuoluatur ad nobiles Magdalenam



lenā & Ludonicā sorores ipsius testatoris, & suos. Quæritur, ¶ quia Urbanus ex testamētis suorum antecessorū erat grauatus restituere vltimo hæredi grauato per ipsum Urbanum, an hæres grauatus per eundem Urbanum in restitutione fideicommissi possit detrahere fideicommissa sibi debita ex testamentis dictorū antecessorum, nō obstantibus illis verbis appositis in testamēto Urbani, quibus voluit totam suā hæreditatem peruenire ad sorores & pleno iure, casu substitutionis adueniente? ¶ Breviter, quia non patitur tēporis angustia latius scribere & ad partes arguere, processu diffinitioni proximo, propemodum narratur diffinito, putō esse locum detractiōni taliū fideicommissorum. ¶ Et pro fundamento considero, quōd vbi hæres grauatus instituit aut substituit hæredem cū cui tenebatur restituere talis institutus aut substitutus adeundo hæreditatē ipsius hæredis grauati, non dicitur capere bona sibi debita ex aliis substitutionibus antecedentibus, tanquā ex testamēto ipsius hæredis grauati seu tāquā eius hæres, imō illa bona dicitur capere ex testamentis eorum qui fideicommissum reliquerunt, & tanquā eorum hæres, nec talia bona dicuntur hæreditaria ipsius hæredis grauati, sed dicuntur bona hæreditaria alterius & primi testatoris grauantis habito respectu ad primam & originalē causam, l. vnū ex familia. §. si de Falcidia. & §. sed si duos. in tex. & gl. super vers. hæreditario, ff. de leg. 2. quæ iura ad hoc propositū & terminos nostros allegat Pau. de Ca. in cōf. 441. Pro declaratione. col. 2. circa med. li. 1. sed vltra Pau. allego text. in l. si hæres testamento. ff. de actio. empti. vbi si hæres. grauatus fundum Titio vendere, ad mandatum testatoris fundum ipsum Titio vendat, Titius dicitur fundum habere à testatore non ab hærede, idē agere emptor potest ex testamento contra hæredem pro his quæ pertinent ad naturā cōtractus. §. Ad idē adduco Soci. in l. Marcellus. §. res quæ. in fi. ff. ad Trebellia. & in consil. 114. col. fi. lib. 3. vbi si testator prohibet bona alienari nisi in descendentes, si fiat alienatio in descendentes, dicuntur descendentes bona habere ab ipso testatore non ab alienatē, per tex. in d. l. vnū ex familia. & in l. assignare. ff. de assigna. li. 1. ¶ Cōfirmantur ¶ præmissa ex regula iuris, quōd in qualibet dispositione causa prima & originalis attēdi debet. l. si id quod, in prin. ff. de don. l. tutor datus ff. de fideiussor. l. si filiusfamilias in fi. C. ad Macedo. facit text. in l. 1. circa fi. C. de impen. lucra. descrip. lib. 10. vbi quōd à primordio tituli posterior formatur euentus. & secundum Philosophum quinto metaphi. semper à prima causa denominatur effectus. tradit Bar. in l. diem. ff. de aqua plu. ar. vbi si venditor redimat ex pacto de retrouendendo, dicitur rē habere non ex cōtractu retrouēditionis. sed ex primo pacto de reuendēdo. In proposito nostro quādō hæres grauatus instituit aut substituit fideicommissarium hæredem, quoad bona subiecta fideicommissio, non dicitur illa de nouo dare, sed potius voluntatem primi testatoris grauantis exequi & implere, ob id hæres aut substitutus non dicitur habere bona ab ipso grauato exequente, sed ab ipso primo testatore ordinante, quia ¶ actus non attribuitur exequenti, sed mandanti & ordinanti. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. bonus text. in c. cū in aliquibus, de rescri. libr. 6. Bal. in consil. 368. nunc venio, columnæ 1. ad fi. libr. 1. Anto. de Butr. in consilio 74. Visis statutis. column. 2. in fi. ¶ Hoc ita præsupposito quōd ista bona aliunde pertinent. tia ad fideicommissarium non dicantur haberi ex testamēto hæredis grauati seu Urbani, nec dicantur bona hæreditaria ipsius Urbani, sed capiantur alio iure & titulo, in-  
4 fertur ¶ & sequitur quōd fideicommissarius institutus per Urbanum hæredem grauatum, non tenetur restituere sororibus Urbani aut suis bona prædicta, quæ ipse hæres institutus ab Urbano aliunde accepit quā ex eius testamento, & non tanquā hæres ipsius Urbani, l. venditor ex hæreditate. ff. de hæred. vel actio. vendi. l. postulante, prope fi. & l. debitor. §. si. ff. ad Trebellia. l. 3. ad legem Falc. Pau. de Cast. in consil. 77. Visa facti narratione. col. 2. in 2. dubio. lib. 2. Alex. in consilio 91. column. 8. lib. 1. & in consil. 217. column. 3. lib. 6. Quinimō si hæres contraxit vel ei vt hæredi quid cōcessum est, illud in restitutione fideicommissi non venit si, non erat hæreditarium. l. qui hæredi. §. cū hæreditas. ff. de condi. & demon. Cor. in consil. 196. column. pen. post med. lib. 2. & in consil. 17. ad fi. lib. 4. ¶ Secundo ¶ principaliter probatur ista cōclusio, nam Urbanus tanquā grauatus tenebatur erga fideicommissarium ad restitutionem fideicommissi relictī in testamētis antecessorum, sed ego habeo

quōd hæres grauatus tempore restitutionis fideicommissi detrahere potest qd sibi à defuncto debebatur, licet inuentarium non fecerit. Pau. de Ca. in consil. 19. Vltra ea quæ tanguntur. columnæ 2. in secundo & tertio dubio. in d. cōf. 77. Visa facti narratione, in primo dubio. in con. 186. Dubiū facit in omnibus prædictis. & in consil. 188. quia dubia. columnæ 2. post med. lib. 2. Alex. in l. ita tamen. §. ex Trebelliano. ff. ad Trebellia. & in consil. 124. ad fi. lib. 7. Soci. in consil. 44. libr. 3. Bal. in l. debitori. vbi Deci. column. 1. C. de pactis. las. in consil. 28. col. 2. lib. 3. Itaque hæres Urbani & per eum grauatus in hoc tempore restitutionis detrahere potest ante omnia fideicommissum, ad quod Urbanus testator erga ipsum hæredem obligatus erat, licet hæres ipse inuentarium non fecerit. Et non solum potest heres grauatus de tempore restitutionis fideicommissi detrahere & retinere quod sibi à defuncto debebatur, sed amplius si illud soluat aut restituat, repetere poterit cōdictiōne indebiti aut incerti, ita Bal. in consil. 421. quōd domina Contesina. li. 5. & in terminis fideicommissi debiti hæredi grauato, quōd detrahi ante omnia possit, est tex. l. irritum. C. ad legem Falcid. tradit in Soci. in d. consil. 44. lib. 3. & quōd talis detractio fieri possit, licet hæres inuentariū nō fecerit, vltra memoratos patres adduco Calca. in consil. 37. col. 4. Ex quibus apparet conclusionē hanc solidis efficacibusque iuribus, rationibus & autoritatibus abundē roboratā, vt præterea dubitari non oporteat. ¶ Non obstant modō illa verba, quæ tota hæreditas Urbani pleno iure deueniat ad eius sorores & suos, quia retorquetur fundamētum, nam Urbanus restrixit fideicommissum ad hæreditatem suam, sed ista bona subiecta fideicommissio ex testamento prædecessorum Urbani non dicuntur bona eius hæreditaria, nec dicuntur accipi aut haberi ex eius testamento, vt supra latē probauimus, ergo ad ea substitutio ipsius Urbani extendi non debet. in agris. ff. de acq. rer. dōmi. l. age. vbi Moder. C. de transa. ob id licet fiat detractio de tali fideicommissio, non sequitur quin tota hereditas ipsius Urbani deueniat ad sorores substitutas. ¶ Secundo ¶ respondeo, quōd dispositio vniuersalis affirmatiua restringitur ad casus habētes eandē rationē & causam, nō autē extenditur ad casus habētes diuersam rationē. l. creditor. §. datur, in fi. ff. de bonis aut. iud. pos. quem tex. ad hoc propositū citat Calca. in consil. 1. col. 19. circa fi. sed diuersa est ratio detrahēdi æs alienū aut fideicommissum debitū hæredi grauato, & detrahēdi alia bona aliunde nō debita ipsi heredi grauato, quia ex prima detractiōne æris alieni aut fideicommissi aliunde debiti, non fit quominus tota hæreditas dicatur restitui, secus si fiat detractio ex alia causa lucratiua, qua facta hæreditas tota restitui non dicitur. sed vltra Calca. addo Rotam decisio. 288. maior pars, in nouis, vbi in materia odiosa dispositio vniuersalis non comprehendit, ea, in quibus non est eadem aut tanta ratio, sed hic agitur de materia odiosa, ne censeatur derogatum iuri hæredis. ¶ Tertiō ¶ respōdeo, quōd verba vniuersalia restringi debent ad ea quæ sunt de natura dispositionis cui adiiciuntur. Bal. in consilio 67. Quia ex facto. col. 1. post med. libr. 3. Calca. in con. 1. col. 15. post med, sed natura substitutionis fideicommissariæ est, vt non comprehendat fideicommissum nec bona aliunde debita, ergo ad talē naturam restrictio fieri debet, maximē, quia satis operari possunt illa verba testatoris vniuersalia. id est, respectu detractiōnis Trebellianicæ, tenēdo quæ per illa verba censeatur prohibita. idē quod Bal. & Calca. voluit Geminia. in consil. 29. circa fi. ¶ Quarto ¶ respondeo, ¶ quōd ista substitutio Urbani ita generaliter & vniuersaliter cōcepta trahi non debet ad bona quæ duratura non erāt in hæreditate ipsius Urbani post eius mortē, etiā si de eis disponere potuisset. Bal. in consil. 239. Laurentius. col. 1. in fi. lib. 2. vbi quæ in dubio dispositio testatoris non trahitur ad bona hæredis, & tamen testator ita potest disponere de bonis hæredis, sicut de suis propriis, vt habetur in l. serui electione. §. si. ff. de leg. 1. ergo in dubio dicendū est, quod non censeatur testator intellexisse de bonis hæredis, sed de suis tantū. ¶ Et pro hoc considero quod scribunt in fortioribus terminis Bar. & Doct. in d. l. serui electione. §. si. vbi, si testator legat simpliciter rem sub commemoratione iuris sui, putā lego vel dono rē meam talem, non comprehenditur ius hæredis, & tamen dicendo rem videtur intellexisse de tota re, quātō fortius idē dicendum in casu nostro, in quo testator locutus est per nomē iuris intellectuale, quia hereditas etiā sine vilo corpore iuris habet intellectū. l. hæreditas, in princip. ff. de peti. hered. ita, si testa-



tor simpliciter disposuisset de tota hereditate, et sine commemoratione iuris sui, adhuc non venient bona subiecta fideicommissio quæ non erant hereditaria ipsius Urbani: quanto magis dicendum est illa non venire, cum disposuerit testator sub commemoratione iuris, sui dicendo quod tota sua hereditas & sic expressè testator se retulit ad suam hereditatem non alienam: & ex hoc apparet non ob stare si dicatur, quod testator legando totam rem etiam sub commemoratione iuris sui censetur legare etiam Ius heredis, ut per Pau. de Ca. in consilio 413. Premittendum est. columnæ 1. lib. 1. quia aliud in legato rei particularis, aliud in legato iuris vniuersalis, nam legatum rei particularis cum signo vniuersali in parte verificari non potest, secus in vno vniuersali quod recipit augmentum & diminutionem, & de quo alienum detrahitur. etenim non ideo minus hereditas tota relinqui dicitur, quod detractio fiat æris alieni, seu quod in ea non veniant bona & iura ad heredem pertinentia. ¶ Optimè facit quod scribit Pau. de Ca. in cons. 417. quod dicti redditus col. 1. li. 1. vbi si testator legat omnes res quas habet in tali loco, istud legatum factum verbis vniuersalibus restringitur ad res in quibus habebat testator plenum ius non semiplenum. per tex. in l. qui habebat. in prin. ff. de leg. 3. & in l. legata. §. si. ff. de suppel. leg. eodem modo, imò a fortiori quādo quis substituit in tota sua hereditate, intelligi debet substitutio quo ad bona, in quibus testator habebat plenum ius & irrevocabile, nō de bonis subiectis restitutioni. ¶ Cōfirmantur præmissa ex his quæ scribit Aret. in cons. 74. col. pe. in 4. dubio. vbi licet donatio causa mortis possit ad libitū reuocari, si tamē donator instituat heredem in omnibus bonis, ex tali institutione non censetur reuocata donatio causa mortis, si testator nō censetur reuocare donationē a se factam de bonis propriis ipsius testatoris, quam tamē ex arbitrio reuocare poterat, quantominus censebitur testator derogare substitutionibus antecessorum suorum per substitutionē Urbani, licet vniuersaliter factam in tota sua hereditate, cum fortius sit Ius talium substitutionum mortuo substituente, quā donationis causa mortis viuente donatore. ¶ Ad idem facit quod scribit Ias. in l. qui post. col. 3. C. de leg. vbi, si mulier quæ primò legauerat fundum alicui, postea det omnia bona sua in dorem marito, ex tali constitutione dotium facta per verba vniuersalia, nō censetur reuocatum legatum fundi, qd tamē ex arbitrio erat reuocabile titul. toto. ff. de adim. leg. ex quibus apparet. qd actui etiam debilissimo & ad arbitrium reuocabili nunquā censetur derogatum etiam per verba prægnantia & vniuersalia, nisi expressè & in specie derogetur, quantominus derogatum censi debet fideicommissio de quo agitur non æquæ debili, mortuo substituente. ¶ Facit text. vbi gl. in l. quotiens. C. famil. ercisc. vbi actus sequens potius restringitur secundum præcedentem quā quod præcedenti censeatur derogare. in proposito nostro ex testamentis præcedentibus hæres Urbani nō tenebatur restituere eius sororibus, cum fœminæ essent exclusæ, ergo testamentum sequens ipsius Urbani restringi potius debet ad bona Urbani fideicommissio non subiecta quā quod præcedentibus testamentis derogatum censeatur, si sit restrictio ad effectum, de quo supra. quātō magis verba intelligi debet secundū suum significatū ne derogatio inducatur, sed verba substitutionis Urbani referuntur ad totā suā hereditatē non ad alienā, ergo &c. ¶ Ad idē facit quod scribit Oldr. in cons. 220. Supposita consuetudine. & in cons. 237. Perlectis. col. 1. vbi, quod per contrariā constitutionem nō censetur derogatum consuetudini nisi quatenus verba sonāt. In proposito nostro testamentū Urbani sorores substituētis contrariatur testamētis antecessorum, in quibus fœminæ perpetuò excluduntur, ergo tale testamētum Urbani sequens nō debet derogare testamētis præcedentibus nisi quatenus verba sonāt: sed verba nō sonāt nisi in hereditate ipsius Urbani, ergo ad alienas extendi nō debent: sed supra probaui, bona subiecta fideicommissio nō dici de hereditate hæredis grauati, sed primi testatoris substituētis, ergo &c. ¶ Adduco etiam quod doctri. Bar. in l. sciendum. in prin. ff. qui sat. cog. in l. omnes populi. in 3. q. prin. circa si. ff. de iusti. & Iure. & in extrauag. ad reprimendum in versic. non obstantibus. vbi quando præcedit dispositio specialis & sequitur generalis, si prima potest aliquo modo saluari, & similiter secunda, sequens in aliquo casu, tunc sequens nunquā censetur derogare primæ, sed semper limitatur & restringitur à prima, etiam si dispositio sequens habeat

clausulā generalem, non obstantibus quibuscūque contrariis, sequitur Areti. in consilio 143. Visa consultatione. columnæ 2. post med. Pau. de Ca. in consilio 21. Primū dubiū oritur. columnæ 3. lib. 1. Cor. in consilio 135. col. 1. & in consilio 172. columnæ 2. post med. lib. 4. Calca. in consil. 11. col. 6. post med. in proposito nostro præcedit dispositio specialis excludens fœminas, sequitur dispositio Urbani generalis contraria quatenus vocat fœminas, vtrique dispositio saluari potest in aliquo casu, videlicet dispositio præcedēs in bonis quæ sunt extra legitimā & Trebellianicā. similiter dispositio sequēs Urbani saluari potest quod bona, in quibus grauari non potuit, ergo per talem dispositionem derogatū omnino censi nō debet dispositioni præcedenti, sed cum distinctione vtrique dispositio ad cōcordiā reduci debet, & quidem fortius quā in casu Doct. Bar. vbi præsupponitur clausula derogatoria ad præcedentem dispositionē quæ hic cessat. ¶ Postremò respondeo, quod Doct. in l. Centurio. ff. de vulg. dicunt, qd vbi testator substituit in tota hereditate, per ista verba, censetur prohibita Trebellianica, sed nō dicūt, qd censeatur prohibita detractio æris alieni. sed hic agitur de detractioe æris alieni. & bonorum aliunde debitorum, & sit nō sit detractio de hereditate ipsius Urbani, sed aliorum, & licet detrahatur æs alienum, nō dicitur hereditas minui. cum hereditas cōprehendat omnia iura actiue & passiue, secus in Trebellianica, quæ si detrahitur, minui hereditas dicitur. ¶ Secundò dubitatur in transactione facta anno 1432. die secunda Iunij inter nobiles Petrum & Gulielmū fratres de Medullione, & Franciscum de Sancto Marcello sunt scripta. verba sequentia: si Petrus & Gulielmus decedāt sine liberis, & hereditates veniant ad mulieres, quod tunc omnes ordinationes paterne in quantum concernunt ipsam Magdalenam & suos vendicent sibi locum, & non aliās, nec alio modo, an ex talibus verbis Magdalena & sui dicantur vocati, cum ex dispositione paterna esset omnino exclusa dotibus & legato quodā mediantibus? ¶ Super quod dubio breuiter videtur concludendum per illa verba, nihil iuris de nouo dari, Magdalenæ, sunt enim verba reseruatia iuris, per quæ reseruatur Ius competens ex testamento patris, ergo si ex eo Ius nullū competat, nihil operatur reseruatue, iste est tex. vbi Moder. in l. si quis legauerit. ff. de lega. 1. tradit Oldr. in cōs. 127. Factum tale est in instrumento. vbi si pater tempore emancipationis reseruatur sibi vsum fructum in quæ redīs per filium, talis reseruatō nihil operatur, cum vsum fructus patri non competat in bonis filii emancipati. ratio est secundum Oldr. qui natura retentionis aut reseruationis est Ius competens conseruare, non autem ampliare aut de nouo dare, idem tradit Veronensis in consilio 25. columnæ pen. ad fi. vbi allegat Ang. & dicit Veronensis, qd reseruatō habet cōditionem, si de Iure competat Ius reseruatū, non autem de nouo aliquid tribuit. tradit Soci. in consilio 287. columnæ 2. lib. 2. Deci. in consilio 516. col. 5. circa med. Ias. in l. admonendi. colum. 9. ff. de iure iuran. Hypoli. de Marfi. in l. qui ignorans. nu. 3. ff. de falsis. & quod reseruatō nihil de nouo tribuat, voluit Geminia. in cons. 108. col. 2. ante med. per tex. in c. idētitatibus, in fi. de electio. lib. 6. & in c. 1. §. ceterū, de statu. regular. eo. lib. 1. Idē voluit Ias. in cōs. 166. col. 4. circa med. lib. 4. illa igitur reseruatō iuris paterni aut paternæ ordinationis intelligi debet, si ex paterna ordinationis Ius aliquod competat, non autem ut Ius de nouo tribuas, sed ex paterna ordinatione filia excludantur ergo reseruatō nihil operatur, quia nihil venit quod conseruet. ¶ Præterea illa reseruatō fuit erronea, quod apparet ex verbis transactionis, in quibus dicitur de legato dotis mille & quingentorū florenorum factō Magdalenæ, & tamen legatum loquitur de florenis quinque tantū ultra dotes. & sic apparet transigentes non habuisse notitiā ipsius testamēti, & per errorem Ius testamenti, quod non erat reseruasse, quo casu talis reseruatō erronea nocere non debet tanquā corpus mortuū sine statu & spiritu, consensus. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. Nec obstat quod iuramentum in transactione appositū, quia etiam iuramentū sine consensu iurantis nihil operatur. l. si. C. de nō. nu. pecu. Bal. in l. 1. & 2. q. C. cōmodā. Areti. in consilio 24. Quatuor dubia. col. 2. sed in iurante consensus non fuit, quia consensui nihil tam contrarium quā error. l. 2. ff. de iud. iuramentum enim contineri debet tres comites, veritatē, iustitiā, & iudiciū. c. animaduertendū. 22. q. 2. c. & si Christus, de iure iur. no. in Authen. quod eis. C. de nup. sed quomodo veritatem potest continere vbi præstitur



præstatur per errorē, & contra veritatem, in qua etiam re iudicium, id est, discretio aliqua considerari non potest: iustitia etiam in tali iuramento erroneo considerari nullo modo potest. ¶ Et de iuramento erroneo, q̄ non noceat, tradit Pau. de Cast. in consil. 122. Viso puncto supradicto. col. 3. in quarto dubio. in consil. 189. Viso instrumento. col. fin. & in consilio 377. Ad primum videtur dicendum dispositio. nem Hebraicam. col. 2. circa med. li. 2. Deci. in consilio 350. col. fi. in consil. 351. etiam col. fi. & in consil. 403. col. 6. versic. quartò responderetur. & si transactio super testamento non viso non valet, vt habetur in l. de his. C. de transact. pulcherrimè Calca. in consil. 17. col. 2. in fi. & sequen. quid hic dicemus, vbi expressè apparet, quòd ignorauerunt transigentes tenorē ipsius testamenti, & super eo errore ducti sunt. ¶ Ex alio etiā arguitur error, q̄a nō est verisimile q̄ Petrus & Gulielmus si sciuisent tenorē paternę dispositionis per quam Magdalena & sui excluderentur ipsi Petro & Gulielmo decedentibus relictis filiabus, quòd inquam voluissent præferre Magdalena & suos & trasuersales proprię sobol. li. a. l. cum auus. ff. de condi. & dem. l. cum acutissimi. C. de fideicom. postremò si Magdalena & sui admitterentur ex illa transactione ordinationis paternę nō vendicarent sibi locum, imò contra earum tenorem fieret admissio, & illa transactio facta ad confirmandum ordinationes paternas operaretur contrarium effectum. ¶ Tertiò dubitatur, quia Senatus amplissimus & splēdidissimus Gratianopolis iam operam dabat diffinitioni processus, quo tempore magnificus domini Breysiaci instrumenta quædam produxit de nouo reperta, quòd ipsum iuramento affirmaturum se offeret, ad quorum fidem seu iustificationem probatione aliqua per testes opus sit, puta ad probandum genealogiam. an admitti debeat probatio eiusmodi saltem ope rescripti per Superiorem concessi. ¶ Breuiter quòd quis excludatur à probando, & producendo post conclusum in causa, introductum est de mero Iure Ciuili, constat autem Superiorem aut eius Vicariū cui plenitudo potestatis cōcessa est supra Ius Ciuile & posse cōtra illud dispēsare, etiam sine causa aliqua de sua potestatis plenitudine. l. Princeps. ff. de legib. l. digna vox. C. eo ti. c. proposuit, de concess. præben. latè Doct. in l. digna vox. C. si cōtra Ius vel vti. pub. & in c. quæ in Ecclesiarum, de constitu. quid hic dicemus, vbi ex causa, imò ex causis dispensatur? primo, quia Modernus dominus Breysiaci de nouo venit ad hoc Iudicium succedens in locum patris. reg. qui in al. terius. ¶ Tertiò, quia miles armatæ militiæ nō obscurus cui in Iure erranti subuenitur, saltem quādo agitur de dāno euitādo, vt hic & in quo iuris error præsumitur sine alia probatione. Bal. in l. pe. C. de his quæ sibi ascri. Alex. in consil. 92. circa fi. lib. 1. habetur in l. iuris ignorantia. C. qui admittit. ¶ Tertiò quia instrumenta de nouo reperit, quo casu etiam sententia quæ transiisset in rem iudicatam retractatur ope restitutionis in integrū, vt habetur in l. Imperatores. ff. de re iudi. & in l. admonendi. ff. de iureiuran. quātò fortius cōcedi potuit restitutio aduersus conclusio. nē in causa ante aliquā sententiā. Cōclusio tēnim in causa dicitur mera interlocutoria, quam Iudex etiam inferior sine rescripto superioris reuocare potest ex causa. Abb. in cum dilectus, de fide instr. cum simi. vt Alex. tradit in l. q̄ iussit. col. pe. ff. de re iud. Deci. in c. quoniam contra. col. 14. vers. in gl. in vers. produktiones, de probatio. & alibi sapit. simè. & dicit Aufser. in decis. Tolosa. q. 14. q̄ si pars petit reuocari conclusionē in causa, quia velit producere iura, Iudex debet mādare quòd producat, & si videt producta facere ad causam, debet cōclusionem reuocare, allegat Rotam decis. 758. in antiq. si Iudex inferior cuius grauamen appellationis remedio tolli potest, partes audit, non obstāte conclusionē in causa. quid dicemus de potestate vnus Senatus qui Principem repræsentat. Bart. in l. Amilius, circa fi. ff. de minor. Deci. in consilio 200. in fi. & Principi ipsi Senatus æquiparatur. l. 1. §. de qua autem. ff. de postul. l. quo minus. vbi Ias. in 2. nota. ff. de flumi. idē Senatus l. condere potest. l. non ambigitur. ff. de legibus. & licet non possit Senatus statuere contra Ius commune. l. formam. C. de offi. præfect. Prætor. Deci. in l. 1. in prin. columnæ 3. in fin. ff. quòd quisque iuris. hic tamen non statuitur cōtra Ius commune, quia facultas reuocandi interlocutoriam à Iure communi conceditur. & licet noua constitutio principalis refragari videtur, tamē stante rescripto ipsius Principis aut eius Vicarij in patria Delphinatus res videtur posita

21 extra omnē dubitationē. & maximè t̄ aduertere debet cu-

ria, q̄ cessat in ipso domino Breysiaci omnis calumniæ suspicio, vult enim probare quod in facto, & Iure verisimū est, id est, aduersarium bona omniā fideicommissi habere nō debere, cū alij notoriè supersint in pari gradu, idē pro Iure aliorum experiri non potest, nisi ostendat de cessio. ne aut repudiatione expressa vel tacita. text. est in l. 2. ff. si pars hæred. pet. Pau. de Cast. in consilio 454. Viso & examinato processu. columnæ 2. versicul. secundo principaliter. libr. primo. & in consilio 77. Visa facti narratione. ad finem septimi dubij. li. 2. Calca. in cōs. 77. columnæ 4. circa. princi. imò quādo quis agit in solidum, cū alij supersint in pari gradu, par etiā obtinens Ius, in totum debet succumbere, & libellus redditur ineptus tanquā malè concludens & sonans. Calcan. in consilio 9. colum. 3. circa med. Gratianopoli 19. Ianuarij, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano. I. V. D.

S A M M A R I V M.

- 1 Iniuriarum tenetur dicere alicui publicè quòd est usurarius animo tamen iniuriandi, licet verum sit eum esse usurarium.
- 2 Usurarius in dubio non præsumitur contractus, sed licitus & iustus in foro contentioso.
- 3 Simulatio contractus in dubio non præsumitur nisi probetur, ibid. nu. 2.
- 4 Simulatio non probatur per coniecturas hominis, ibidem nu. 2.
- 5 Usurarius non dicitur contractus, quando emptor. boum illos locat venditori in mercedem. precio certi bladi singulis annis.
- 6 Simonia non committitur ex pactis & conventionibus quæ sunt secundum Ius commune, seu de Iure permissa.
- 7 Vsuræ suspicio cessat in eo qui rei periculum in se suscipit, excepto contractu mutui.
- 8 Vsuræ non committitur nisi in mutuo vero vel ficto ex conventionione partium, & nu. 17.
- 9 Vsurarius an dicatur contractus in foro contentioso, inspicitur forma ipsius contractus, ibidem num. 6.
- 10 Vsuræ suspicio cessat vbi est iustitia precij.
- 11 Simulatus præsumitur contractus ex sola confessione, quando non constat de numeratione precij in materia suspecta, ibidem num. 7.
- 12 Simulationis suspicio cessat vbi constat de numeratione precij, ibi. nu. 7.
- 13 Persio aut merces iusta, quæ dicatur.
- 14 Valor rei dicitur minor ratione oneris adiuncti ratione mali vicini, & ratione difficultatis in exigendo.
- 15 Vsurarius non præsumitur contractus ex vnica coniectura, sed pluribus opus est.
- 16 Præsumptio vna alteram tollit, & multò fortius plures præsumptiones vnā vincunt.
- 17 Ab usura excusat consuetudo in foro contentioso quādo agitur de contractu, qui passim ita fieri consuevit.
- 18 Aequalitas pastorum fidem bonam in contrahentibus arguit.
- 19 Vsuræ arguitur ex inæqualitate pastorum quādo vnus sociorum vult in lucro tantum participare, non etiam in damno. ibidem num. 13. & nu. 16. vbi declaratur.
- 20 Vsuræ suspicio cessat, quādo in contractu refert se quis ad solitum patriæ super talibus contractibus.
- 21 Insolita pacta arguunt malam fidem, & suspicionem inducunt, ibid. num. 14.
- 22 Vsurarius, an dicatur contractus sociæ in quo sit conuentio quòd liceat tradenti animalia in sociam tempore diuisionis aliqua præcipua detrabere.
- 23 Testes deponentes de bonitate alicuius præferuntur testibus deponentibus de malo. ibidem numero 15.
- 24 Pactum legis commissoria sicut non reprobatur in emptione & venditione ita nec in donatione insolutum.
- 25 Pactum legis commissaria valet in contractu transactionis.
- 26 Error iuris probabilis, quia opiniones Doct. sint variæ causat bonā fidem ibidem num. 9.
- 27 Vsuræ non dicitur emptio certi annui redditus, dummodo non interueniat modicitas precij, aut non fiat in fraudem usurarium, & fieri potest talis contractus etiam ab Ecclesia.
- 28 Emptio fructuum habetur ad instar conductionis.
- 29 Conductor an teneatur ad onera, ibidem numero 21.
- 30 Vsuræ non dicitur emere alueolos apum cum pacto, quòd si de tali mense non erunt omnes pleni, quod venditor teneatur satisfacere pro quolibet vase vacuo.
- 31 Venditor qui aliqua in contractu asseruit, tenetur manu tenere quòd illa sint vera vt asseruit, ibidem num. 22.
- 32 Vsuræ non dicitur mutuare bladum, vt illud restituatur in mense Maij.
- 33 Vsuræ non dicitur vendere bladum precio, quod valebit in mense Maij quādo aliās quis venditurus non erat, ibidem nu. 23.
- 34 Fama bona purgat suspensiones quibus quis laborat. Delecteris ergò in fama bono odore.



## CONSILIVM CXLV.

## Pro nobili Mattheo de Homine domino Valis Clausæ ex loco Buxi, contra Ioannem Testafort in materia vsurarum.

**I**VINO subsidio ex corde postulato Viso processu causæ iniuriarum inter Matthæum de Homine dominum Vallis Clausæ Actorem, & Ioannem Testafort Reum ex loco Buxi. in quo sanè processu dictus Ioannes Reus condemnatus est iudicio iniuriarum, ad emendā honorariam & multam certā pecuniariā. Aqua sententia fuit appellatum ad Senatum amplissimum Gratianopoli. Quæritur de iustitia aut iniustitia dictæ sententiæ. ¶ Breuiter concludendum videtur benè fuisse iudicatum, non obstantibus nouiter allegatis & productis in causa appellationis, nam appellans, quia per iniuriam dixisset ipsum de Homine esse vsurariū, produxit plura instrumenta contractuum eiusdem de Homine cū pluribus & diuersis personis, ex quibus vsurarum crimen probari putat, sed posito & non concessio, ita esset, nō tamē licuit in domo publica vniuersitatis Buxi ipsū Actorem sine causa animo maliuoli & iniuriandi vsurarium appellare, vt per Oldr. in consilio 53. Rota in consilio 96. sequitur Bologni. in addi. ad consilia Ioan. de Ana. in consilio 44. Soci. in consilio 141. col. 5. versic. præterea posito. & versicu. sed quando prædicta ibi. & dicit vltra, lib. ¶ Sed videamus de iustitia vel iniustitia contractuum quos pars vsurarios contendit, sed enim ab vsurarum vitio eos abhorre re censemus. ¶ Et primò considero. quod contractus in dubio præsumitur iustus & licitus, non vsurarius, vbi in foro cōtentioso, in quo cōtractus semper interpretari debet in bonam partem. l. si ea pactione. C. de vsuris. Bal. in cons. 39. Proponitur quod celebratus, in fi. & in consilio 210. Quæritur de tali casu. lib. 3. Ias. in consilio 33. col. 2. post med. li. 3. idem circa simulationem quod contractus in dubio nō præsumitur simulatus, sed præsumitur pro instrumento. Bar. in consilio 65. Factum est tale Petrus Nicolæ. colum. 2. versic. sed ad hoc est dicendum. Bal. in c. 1. prin. de feu. da. in vic. leg. commis. & in cons. 389. quod dictus contractus. colum. 2. lib. 4. Pau. de Ca. in consilio 261. Visis & cōsideratis, in prin. li. 2. & ibidem quod perfectè probari debet simulatio non per præsumptiones, coniecturas aut verisimilia, quod tamen circa coniecturas & præsumptiones iuris affirmare non audeam, cum aliter simulatio doceri nō possit. & idem Pau. in consil. 388. Plus. colum. 2. circa med. lib. 1. quod probari debet simulatio dilucidis probationibus per text. in l. sed si maritus. §. si. ff. qui & a quib. l. si mulier. in prin. ff. rerū amo. allegat etiam Bar. in d. cons. 65. Aliibi scribit Bal. in cons. 456. Seia. colum. 1. lib. 1. quod simulatio non præsumitur nisi expressè probetur contrarium. idem Bal. in cons. 21. Punctus quæstionis vertentis. col. 2. li. 4. quod in probanda simulatione non sufficiunt coniecturæ hominis. ¶ Hoc ita præsupposito, ¶ dico, q. nullus ex cōtractibus productis vsurarius conuinci potest, & capiendo primum contractum emptionis vnius paris boum precio viginti florenorum, quos ipse emptor tradidit veditori ad affanagium, vt verbo vtat contrahentium, quod idem est quod ad laborem seu ad colendum ad laborandum precio decē eminarū bladi annonæ singulis annis mensuræ Buxi, vbi vna emina facit vnum bichetum, mensuræ Gratianopolis, vt dicitur, nescio videre quomodo iste cōtractus dici possit simulatus aut vsurarius est enim contractus à Iure permissus locationis & cōductionis. Rursus in eo cōtractu sunt pacta secundū naturā ipsius cōtractus, id est, q. si boues ita locati pereāt culpa cōductoris, dānū ad eū pertineat, si casu fortuito aut Dei volūate, periculū cedat locatori, excepto qd habeat carnē & cotiū, cōductō enim de Iure cōi tenetur de dolo & culpa. l. si vt certo. §. nūc videndū. cōmod. l. videamus. & l. itē quæritur, ff. loca. faciendo igitur cōtractū & pacta de Iure permissa pœnam aliquā mereri non potest, nec in aliquo delinquere dicitur. l. Gracchus. C. de adulter. c. qui peccat. 23. q. 4. simile ¶ videamus in simonia, quod non cōmittitur ex pactis & conuentionibus, quæ sūt de Iure permissa. Odl. in cōs. 275. Quæstio

est. col. 2. post med. ver. circa septimū. latē Calca. in cōs. 31. col. 2. & 3. Dec. in cōs. 118. col. 2. ante fi. & in terminis nostris, quod contractus non arguatur vsurarius ex locatione quæ statim fit post contractū emptionis & vëditionis. no. Alex. in cons. 121. li. 5. Soci. in consilio 88. colum. 3. post med. & in consilio 103. colum. 2. li. 4. & generaliter verum est, quod vsura non dicitur quoties disponitur super eo quod de Iure communi cōceditur. Anc. in reg. peccati venia, in 6. charta. vers. octauo quæro, de regu. iur. li. 6. sequitur Dec. in consilio 119. colum. 3. & dixi in consilio 89. colum. 1. ¶ Ex alio cessare debet suspicio vsurariū, quia vsurarij volunt esse certi de lucro, de damno autem sustinere nihil volunt, sed hic expresse actum est, quod periculum boum pereuntium casu fortuito, aut Dei volūate, sine culpa cōductoris, esset ipsius locatoris, ex quo pacto fides bona arguitur ipsius locatoris, quod vsurarum vitium nollet cōmittere, & quod susceptio periculi suspicionem auferat vsurarum, est gl. in c. pleriq. 14. q. 3. Pau. de Ca. in consilio 55. Viso instrumento prædicto. & in consilio 114. In causa quæ vertitur coram domino Vicario Episcopi Tridentini. libr. 2. Cor. in cons. 1. in sexto quæsito, libr. 4. Deci. in consilio 123. colum. 2. vbi habetur, quod excepto mutuo, in aliis contractibus vsura considerari nō potest contra eum, qui rei periculum in se suscipit. ¶ Præterea vsura nō cōmittitur, nisi in mutuo verò vel ficto ex cōuentione partium. Abb. in consilio 62. circa fi. lib. 1. tradit Deci. in l. 2. §. creditum, in 3. nota. ff. si cer. pet. sed iste contractus locationis bouū nihil cōmune habet cū mutuo, nec mutuū aliquo modo cōsiderari potest verè aut fictè, ergo vsurarum suspicio cessare omnino debet. Ad iudicandum enim contractum vsurarium in foro cōtentioso incipi debet forma contractus. c. in ciuitate, de vsur. Abb. in consilio 15. in fi. & in consilio 49. colum. 2. lib. 1. vbi donec probetur de vsura, stādum est formæ cōtractus, sed hic pars aduersa de vsuris nihil pbat aliter quā per instrumenta producta, sed forma istius instrumenti aut contractus in eo cōtenti nullo modo vsuras facit aut sonat, ergo, & c. ¶ Iam dicitur, quod precium istorum boum fuit iustum, ergo ex precii iustitia iustus argui cōtractus debet, & simulationis suspicio cessare. l. si fundus. §. si. ff. de pig. l. 2. C. de rescin. vend. quæ iura ad hoc propositū citat Ba. in cons. 464. Videamus. colum. 2. lib. 3. Pro hoc q. dicitur præsumi bonam fidē in tutore contrahente cum pupillo, quando soluit tutor iustum precium Cy. & Sali. in l. cum ipse C. de contrahē. emp. Ias. in l. 1. §. fuit quæsitum colum. 3. in fi. ff. ad Trebellia. ¶ Ad hæc sicut contractus præsumitur simulatus ex sola confessione, quando non constat de enumeratione in materia suspecta per ea quæ habentur in l. per diuersas. C. mand. latē Alex. in consilio 36. libr. 2. ita per contrarium cessare debet suspicio simulationis vbi cōstat de reali numeratione precij, vt contrariorum eadē sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. & si cōtra. ff. de vulg. imò fortior esse debet causa numerationis ad tollendum suspicionē simulationis & vsurarum quā confessio ad inducendum. l. merito. ff. pro socio. l. preses. l. si de interpretatione. ff. de pœnis. l. Arrianus. ff. de actio. & obliga. regula, fauorabiliores. ff. de reg. iuris. sed in casu nostro apparet de reali numeratione precij ex tenore instrumenti, ergo, & c. ¶ Solū superest respondere ad pensionem seu mercedē ipsius cōtractus locationis decem eminarum bladi annonæ, quæ merces dicitur excessiua, sed facilis responsio est, quod emina hic capitur pro vno bicheto, & octo bicheti constituunt onus vnum seu sommatā bladi, quæ ¶ merces non videtur excessiua considerando hoc modo in rebus immobilibus, merces aut pensio iusta dicitur, quādo ex ea in annos viginti capitur verū & iustū rei ipsius precium. §. si verò alicuius ecclesiastici, & ibi gl. in Authen. de non alienan. gl. in Authē. perpetua. C. de sacrosan. eccles. Ias. in l. si fundum per fideicommissum. in primo notab. ff. de leg. 1. sed in bobus ista consideratio fieri non potest, quia in labore, & operis assiduus ad tantum temporis vitā non extendunt, & puto, q. si boues de quibus agitur, annos quatuor cōtinuē sudassent, nō labori præterea sufficere potuissent, habita ratione etatis eorum tempore deteriorationis ipsorum boum, quæ fit ex labore & exercitio assiduo, & periculo interitus aut imbellicitatis, q. euenire de facili potest, merces illa non videtur excessiua. simile videmus in equis vecturalibus, ex quibus etiā in vno anno capitur verū iustū precij de mercede, & solutione vecturæ, & tamē nemo dixerit locatores equorum



9 equorū vsurācō omittēre. Sicut t. enim in considerādo valore & precio rei multa habentur in consideratione, quia res dicitur minū valere ratione oneris adiuncti ipsi rei, vt not. Abb. in c. in aliquibus, in secundo nota. de decim Dec. in consil. 157. colum. 2. post med. & in consil. 308. col. 1. similiter valor rei dicitur minor ratione mali vicini, vt not. las. in l. 1. §. si hares percepto. in 3. not. ff. ad Trebellia dicitur etiam res minū valere ratione difficultatis in exigendo l. per diuersas. C. mand. & alia multa in consideratione habentur. Eodem modo in iudicando valore mercedis istorū boum multa in cōsideratione haberi debēt. primò quod non locatur res immobilis nesciens periculū interitus, sed animal mouens, permultis subiacens periculis, & si conductōr accepisset boues titulo emptionis, fortē iacturā fecisset precij (in vno anno bobus extrinētis, itaque ex dubio euentu, quia talis conductio potest afferre lucrum & dānum, lāsio considerari non potest. l. fideicōmissio. C. de trans. l. si pater puellā. C. de inoff. testā. ¶ Tertiò t. respondeo, quod ad probandum contractum vsurariū non sufficit vnica prēsūptio aut cōiectura, sed pluribus opus est. c. ad nostrā, de emp. & vend. c. illo vos, de pig. Bal. in consil. 389. q. dictus contractus col. 2. lib. 4. Soc. in consilio 362. colum. 4. lib. 2. ideo sola iniustitia mercedis aut pensionis non est sufficiens ad arguendum contractum prohibitū aut vsurarium. ¶ Quartò t. respondeo, q. vna prēsūptio tollit alteram. l. diuus. ff. de rest. integ. l. non solum. ff. de ritu nup. l. 1. in fi. C. qui & aduer. quos. c. transmissa. qui filij sint legi. c. accedēs. de falsis. & plures prēsūptiones vincunt vnā Authē. itaque. C. commu. de succē. sicut dicitur de testibus, q. ceteris paribus statut testibus, qui sunt plures numero. l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. sed in casu nostro pro iustitia istius contractus sunt prēsūptiones quamplurimæ suprà memoratæ ergo illa sola cōiectura iniustitiæ mercedis in consideratione haberi non debet. pro hoc facit text. in l. vbi numerus. ff. de testib. arguendo à fortiori, nam vnus testis non sufficit, qui plus probat quā vnā prēsūptio, vt habetur in l. admonendi. ff. de iureiuran. ¶ Quintò respondeo, q. eiusmodi contractus passim fieri consueuerunt in patria illa Baroniariū, ergo de vsura agi non potest, quia consuetudo etiam iniusta excusat à crimine & pœna, saltem in foro contentioso: ita in terminis vsurariū no. Old. in consil. 207. Vniuersalis. in fi. Bal. in l. vnica, in 3. q. C. de his quæ pœnæ nomi. Abb. in consilio 15. colum. 1. ad fi. versicu. quid vltra lib. 1. Deci. in consil. 170. col. pen. circa fi. las. in l. 1. colum. antepen. in 4. q. C. de summa Tri. & fidei cathol. in consil. 78. colum. 4. circa med. lib. 3. in consil. 153. col. 4. in fi. lib. 4. Addo adhuc Calde. in consil. 4. in fi. intit. de vsuris. vbi tamen Dec. & las. de Oldr. & Abb. mentionem non faciunt. & vltra tantos patres antiquos, & moder. aliquas rationes considerauimus aliās fauore no. Ludouici Saluagri, in causa quæ agebatur apud amplissimos & splendissimos dominos delegatos, quas hic recensere superfluum putauī, de quibus latē dixi in consilio 6. colum. 22. ex quibus apparet contractum hunc de quo agitur locationis bonū nullo modo de fraude vsuraria suspectum dici posse, super quo latius scripsi, quia dicta hic profutura sunt circa alios contractus, in quibus ad hic dicta sæpius me remittam. & quæ dicta sunt de contractu locū obtinēt & in aliis cōtractib⁹, similibus in quib⁹ de locatiōe bonū aut vaccarū agitur. ¶ Videamus modò de aliis cōtractibus, in quibus memoratus dominus Vallis Clausæ tradidit animalia ad medias rectas, vt cōtrahētū verbis vtar, id est, ad media iura seu ad socidam, & in aliquibus partibus dicitur ad commendam, & quidem circa istos cōtractus res clara est, q. vsuram nullo modo sonant expresse nec tacite quatenus sit conuentio, quod lucri & damni par sit contrahentium conditio, seu diuisio æqualiter fiat, nisi proueniat damnum culpa alterius socij, apud quem animalia feruntur. Ex ista t. enim æqualitate contrahentū circa lucrum & damnū fides bona arguitur vtriusque contrahētis. l. non solum. §. de vno. ff. de ritu nup. l. sed & milites. post prin. ff. de excu. tutor. Deci. in consil. 308. colum. 2. circa fi. las. in l. fi. col. 28. ad fi. num. 99. C. de iure emphy. pro quo facit quia ex inæqualitate arguitur suspicio vsurarum in societate quādo vnus ex sociis vult in lucro ius habere, damnū verò nullo modo sustinere intendit. Bal. in l. 1. in 9 q. C. pro socio Paul. de Cast. in consilio. 55. Viso instrumēto prædicto. lib. 2. Rom. in cōf. 238. pro habenda colum. 1. post med. Abb. in consilio 77. lib. 1. Deci. in l. si pascenda. colum. 2.

C. de pactis. in consilio 116. colum. 1. in fin. & in consil. 123. colum. 2. circa med. si ex tali inæqualitate in contractu societatis malum præsūmitur, ergo à fortiori ex equalitate de qua suprà bonū præsūmi debet, quia præualeat præsūptio circa bonitatem. d. l. meritò. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de dolo. l. omni modo. C. de inoff. testa. c. si de præsūptio. c. vna, de rescrip. cum simi. quomodo igitur præsūmetur malum contra ipsum de Homine, qui in damno, & lucro æqualem esse voluit conditionē culpa cessante alterius contrahentis. ¶ Secundò arguitur bonafides ipsius de Homine, quia in pluribus cōtractibus ad medias rectas seu ad socidam expresse se retulit ad solitum Baroniarium patriæ Buxi circa similes contractus, vt patet in contractū initio anno 1532. die quarta Nouembris vbi simpliciter dantur vaccæ aut boues quatuor ad medias rectas sub pactis solitis, in alio contractu anno 1515. die 23. Octobris, vbi in vno pacto fit relatio iuxta solitum. idem in contractu anno 1516. die tertia Nouembris, in alio contractu eiusdē anni 1516. & die 8. Nouembris, Ex qua relatione ad solitam obseruantiam patriæ Baroniarium fides bona arguitur ipsius de homine, nam si pacta insolita arguūt malamfidem, & suspicionem indicunt. l. si quis sub conditione. vbi glos. & Bar. ff. de cōdit. institut. Bal. in consilio. 211. In questione Galuagini. columnæ 2. versu. si octauo arguitur. lib. 5. latē Moder. in l. si testamentum. C. de testa. ergo à fortiori ex pactis solitis argui & præsūmi debet bonafides vt suprà dixi. Pro hoc quod dicimus causari bonamfidem etiā ex iniustis, & temerariis causis. Bal. in l. 1. in fi. per gl. ibi C. vbi cau. sta. Alex. in consil. 127. colum. 3. lib. 4. las. in l. si quis id quod, colum. 9. ff. de iurisd. om. iud. Cur. iunior in consil. 28. colum. 3. post med. quāto magis considerabitur bonafides in eo qui aliquid agit iuxta communem obseruantiam. ¶ T. Sed circa istos contractus ad medias rectas, videndū est, quia in aliquibus conuentū est quod ipse de Homine haberet aliqua animalia præcipua quæ possent detrahēre ex corpore societatis, & ea solus & insolidum haberet, an talis pactio arguat cōtractus simulatos aut vsurarios, & breuiter puto q. nō, quia vt s. dixi. circa primū cōtractū locationis bonū vnā præsūptio tollit alterā, & fortius plures præsūptiones vincūt vnā sed etiā in illis cōtractibus in quib⁹ actū est, q. idē de homine habere aliqua animalia præcipua, cōuentū est de periculo & damno q. esset cōc, nō accedēte culpa alterius contrahentis, rursus in aliquib⁹ ex his cōtractibus fit relatio ad solitū obseruantiam ergo præsūptio bonitatis quæ colligitur ex talibus pactionibus præualere debet alij præsūptioni, ex qua ad malū suspicamur. sicut dicitur in testibus, quādo aliqui de ponunt de bonitate alicuius, aliqui de malo præferunt testes deponētes de bonitate. Inn. & Do. in c. auditis de præf. in c. Ecclesia Vultera 12. de ele. Abb. in c. in nostra in prin. de testib. Abb. in c. cū P. col. fi. de accusa. Barba. inter cōsilia Calca. in consil. 66. colum. 7. post med. Ancha. in consil. 253. in questione Præbiteri. circa fi. Cor. in consil. 219. colum. fi. lib. 1. Deci. in consilio 158. colum. 8. & in consilio 448. colum. 2. med. ¶ Secundò respondeo, quod illa vnica coniectura q. voluerit dictus de Homine animalia aliqua habere præcipua, nō sufficit ad probandū cōtractū vsurariū aut simulatū, sed plures requirūtur. vt supra ostēdimus. ¶ Tertiò respondeo, q. in ista materia societatis tunc arguitur suspicio ex claudiacione aut inæqualitate cōtractus, quādo fit inæqualitas respectu lucri & dāni quia vnus ex sociis de damno nihil sentire velit, sed in lucro tantū participare, vt supra dictū est, sed quando esset inæqualitas respectu aliquorum bonorū particulariū tantū, cessat vsuræ suspicio, putā si quis de bonis societatis velit amplius quid habere, ratio diuersitatis, quia in primo casu socius vult omnino esse certus de lucro & capitali, secus in secundo casu in quo de neutro certus est, nec de lucro nec de capitali, licet nō eueniēte dāno & rebus societatis saluis quid amplius consequi velit & licet tale pactum repugnet naturæ societatis. §. illud institut. pro socio, vnica tamen hæc coniectura non est potens ad probandum contractum vsurariū, vt supra diximus. ¶ Quartò t. respondeo, vt supra dixi, vsura non committitur nisi in contractu mutui vero vel ficto, sed hic mutuum verè non est & apparenter, imò contractus societatis animalium, fictè etiam contractus mutui considerari non potest quia vbi fictè mutuum agitur, periculum rei pertinet ad recipientem, quia tacite & fictè agitur quod licet detur species tamen recipientes teneatur ad pecuniam in genere quæ perire non potest



potest. l. incendium. C. si cer. pe. sed hic non arguitur ut restitatur aliquid in genere, imò ipse species traditæ in causam societatis diuidantur, & si pereant, periculū sit commune ergo licet tale pactum iuri cōtrarietur, vsurarium tamen dici non potest. ¶ Quinto respondeo q̄ tales cōtractus fieri passim consueuerunt in patria illa Buxi & Baroniæ, ergo ex consuetudine excusari quis debet in foro contentioso, ut suprà dixi circa primū contractum. Consulo tamen habendā esse rationē fori poli, & quod à pactis eiusmodi abstinetur. videndum tamen hic esset an vnus sociorum plus dicatur posuisse in societate quā alter, quia tunc æquum videtur quod in diuisione societatis amplius ferat, ut habetur in l. i. C. pro socio. ¶ Sequitur t̄ videre de contractu mutui ducentum florenorū factō anno 1534. die 22. Augusti, vbi conuentū est quod mutuo non soluto infra terminum conuentum habeat mutuans in solutum quādam bona, sed istud pactum non videtur reprobatum cum datio insolutum sit de genere permissorum. Nec potest dici, quod sit pactum legis commissoriæ reprobatum in pignoribus. l. i. & l. fi. C. de pac. pigno. c. significante, de pigno. latè Alexandrinus in consilio 173. libro septim̄ oquia hic non fuit appositum pactum in pignore, sed immediate facta est datio insolutum casu quo pecunia sua die soluta non esset: & sicut valet pactum legis commissoriæ in emptione & venditione, ita videtur valere in datione in solutū quæ venditioni comparatur. Bar. in l. eleganter, in prin. ff. de pig. ac. in l. si quis aliam. ff. de solu. & in l. libera. C. de senten. & cum solum reproberetur in pignoribus tale pactum, ad alios contractus extendi non debet, idē t̄ valet pactū legis commissoriæ in contractu transactionis. Fulg. in cōf. 168. Facta fuit quādam transactio. refert & sequitur las. in l. quāuis in fi. C. de trāfactio. & latissimē aliās scripsi Thaurini pro magnifica domina Francēlia de Rouerea, domina Vuacij & Allamonix, contra magnificum dominum Montiseanuti, in qua ipsa causa consulerunt pro ista opinione viri multi iurisperiti, & inter ceteros Ioannes Franciscus Purpuratus focer meus & præses illustris. ¶ Saltem negari non potest, quin articulus iste in Iure sit dubius, itaque si errauit Mathæus de Homine errauit Iure dubio, ergo in malafide aut vsurarius dici nō potest, cū error iuris probabilis, ius quia sit dubium, causet bonam fidem. c. cū dilectus secundum vnā lect. de consuetu. l. Celsus. ff. de vsucapio. Cor. in consilio 127. colum. 8. ad fi. in consi. 147. col. 2. post med. in consilio 148. colum. 3. num. 10. libr. 2. in consilio 22. colum. 6. post med. in consi. 111. ad fi. in consi. 181. col. fi. lib. 3. in consilio. 10. colum. 2. ad fi. in consilio 370. colum. pen. lib. 4. Curtius iunior in consilio 6. colum. 12. in tertio dubio. & in consi. 28. colum. 3. ¶ Circa contractū emptio- nis fructuum ad tres annos factum anno 1534. die 8. Augusti, nescio videre quomodo talis contractus dicitur illicitus, cum permessa sit emptio fructuum, imò permessa est emptio certi annui redditus, dummodo non interueniat modicitas precij, aut fiat in fraudem vsurarium, ut habetur in c. in ciuitate, de vsuris. Bal. in consilio 133. & quod dictus annuus redditus. & in consi. 210. quæritur de tali casu. lib. 3. habetur per Doct. in l. i. C. de summa Tri. & fide catho. Mōtorius Mascarellus inter consilia Calca. in consi. 84. colum. 1. post med. & Calca. in consilio 85. colum. 4. circa med. imò fieri potest talis veditio annui redditus certi etiam ab Ecclesia. Alexandrinus. in l. de fideicommissio. C. de transact. Deci. in l. rogasti. §. si tibi, colum. 2. in fi. ff. si cer. pe. quanto magis permessa censi debet emptio fructuum incertorū & casibus fortuitis plerisque subiectorum: idē prohibita venditione aut locatione rei non censetur prohibita venditio fructuū ad modicum tempus. Feder. de Senis in consi. 123. Quæritur an constitutio. & de emente fructus immaturos, an committat vsuram, tradit Bertachi. in 1. parte reperto. in verbo, Emptor fructuū versicul. ¶ Non obstat cōuentum fuisse, quod venditor fructuū solueret onera, quia etiam conuētum fuit quod emptor teneretur manutene- re ipsas res, ex quibus fructus percipiuntur, & si vna præsumptio tollit alteram, ut suprà diximus. ¶ Secundō respō- deo, quod ex tali pacto nulla resultare debet sinistra suspicio, nisi probatum esset, quod precium erat iniustum, em- ptore non obligato ad onera: in dubio autē præsumi debet quod idē venditor ad onera se obligauerit, quia aliās pre- cium fuisset maius. argum. d. l. meritō. ff. pro socio. ¶ Ter- tiō respondeo, retorquendo fundamentum, quod em- ptor fructuum non dicitur possidere fundum, sed domi- nus cuius nomine emptor fructuū possidet est enim talis

emptor fructuum instar conductoris, ut per Bart. in l. co- tem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & in dispu. sua in- cip. Publicanu. idē non tenet rem nomine suo, sed loca- toris aut venditoris fructuum. l. quamuis. §. i. & l. quod meo ff. de acqu. poss. solutio autem onerum spectat ad possessore. l. fi. C. sine censu vel reliq. & in specie, quod dominus teneatur ad onera personalia aut mixta, non colonus aut conductor, licet omnes fructus percipiat, quando pro eis soluit pecuniam, domino tradit Bar. in l. i. C. de anno & tri. lib. 10. latè Soc. in consi. 119. colum. 2. lib. 1. in oneribus autem realibus licet teneatur conductor, valet tamen consuetudo in contrarium, ut per Bart. in d. l. i. ergo apparet quod istud non sapit vsuram, quod dominus aut venditor fru- ctuū teneatur ad onera, quia si esset vsura, nō valeret con- suetudo. tanquā nutritiua peccati. c. fi. de consuetu. l. cō- uenire. ff. de pact. dotal. si valet consuetudo, ergo & pactū, per ea quæ habentur in l. non impossibile. ff. de pactis. Pon- dus negocij consistit, an precium dicatur iustū, quia si ini- iustū esset, & adhuc dominus teneretur ad onera suspicio

22 vsura non leuis argueretur. ¶ Restat vnus scrupulus cir- ca contractū initum anno 1533. die 25. Iulij, in quo ipse de Homine emit 24 alueolos seu apum vasa cōtrahentes ap- pellant bruscos, apud nos dicuntur garbini, an iste contra- ctus dicatur illicitum quia actum fuit q̄ si in fine Martij a- pes non essent, quod venditor teneatur satisfacere vnum florenū pro quolibet brusco seu vase. sed dico, quod ex hoc contractus non dicitur illicitus nam Hugo Peyrardi vedit illa vasa tanquā plena apibus, idē debebat ma- nutenere ita esse ut asseruit, q̄ omnia essent plena apibus etiam vbi de euictione non teneretur. l. i. vbi no. C. cred. euict. pig. nō debet Cor. in cōf. 226. col. 2. post med. lib. 2. ¶ Et si dicas, satis est quod essent plena apibus illa vasa tempore venditionis, quia licet postea exhausta fierent, esse de- bet periculum emptoris, to. titu. de peri. & commo. rei vedit. respōdeo q̄ idē ita actum est, quia tēpore contractus ob- feruorē & insaniam apum sciri non poterat, an singula va- sa apibus plena essent, sed demum intelligi id potest, ut mihi in facto præsupponitur per tempus mensis Martij, & quod istud ita intelligi debeat, probatur fundamento vno reali, & naturali iudicio meo, nam si aliter aut ad aliū finē ita actum esset, ut periculum rei emptæ cederet venditori non ita conuētum esset ut est, sed cum apes illæ venditori traditæ fuerint ad medias rectas per tempus sex annorum pacto cautum esset, quod si in fine illorum sex annorum apes non essent, teneretur venditor satisfacere pro singulis vasīs deficientibus, igitur cum solum extensum fuerit pactum vsque ad mensem Martij præsumi debet in bonā partem, ut suprà declarauit, non etiam in malam. Quomo- do enim verisimile est quod si emptoris animus vitio vsu- rarum corruptus esset, & quod voluisset, damnū aut peri- culū apum periculo partis cedere, quod de toto tempore sex annorū prouisum sibi esse voluisset per tempus octo mensium tantū Idē cum tacitē actū censeatur, quod post mensem Martij periculū cederet ad Iuris communis dispo- sitionem. l. cum prætor. ff. de iudi. l. maritus. C. de procura- torqueri potest argumentū contra partem, quod ex tali pacto suspicionis periculi ad formam Iuris lapsō Martio fides bona arguatur ipsius de Homine. & cum tēpore sex annorum periculum spectaret ad socios æqualiter per an- nos quinque & menses quatuor, fortior præsumptio est bonæ fidei in fauorem ipsius de Homine, quā præsum- ptio malæ fidei, ex eo, quod per menses octo voluerit pe- riculum esse venditoris, imò dico, quod de periculo etiam octo mensium, ut esset venditoris, nihil actū intelligitur, sed tantum actum fuit, quod venditor præstaret & manu- teneret q̄ asseruit, id est, quod 24. vasa apum plena essent, asseruerat de tempore venditionis, quæ manutentio alio tempore fieri non poterat secundum relationem experto- rum, ut verbis mihi proponitur. ¶ Secundō respondeo, q̄ Doct. in hac materia adicunt argui vsurarum suspicionē, quando quis paciscitur in societate, ut de damno nihil su- stineat. lucrū verò sit commune sed hic non ita conuentū est, imò maxima parte temporis societatis, voluit ipse de Homine lucrū & damnū iudicari ad formā Iuris, tantum conuenit de dāno pro tēpore octo mensium q̄ modicum tempus in consideratione haberi non debet, sed habenda est ratio maioris & longioris temporis. arg. l. cum quæritur ff. de statu homi. Hic etiam applicari possent multæ ex cō- siderationibus suprà factis circa primum & alios contra- ctus, ad quas relatio habeatur. ¶ Circa contractū mutui de



de somatis 37. bladi hominibus particularibus brantularum, quod bladum restituere promiserunt ad medium mensis Maij, non puto illum vsurarium, cum de Iure nō reperiatur prohibitum mutuare bladum, vt illud certo tempore restituatur. & si dicas, quomodo est possibile q̄ egens blado & mutuo accipiens, illud habeat mense Maij vt restituat, & sic mutuans non videtur in animo habere, quod bladum restituatur, sed precium. Respondeo, etiam si creditor bladum vendidisset precio, quod valebit in medio mensis Maij, non videtur contractus vsurarius ratione dubij euentus, quia fieri potest, quod eo tempore minus valeat, quam tempore contractus. c. in ciuitate, de vsuris. & in terminis venditionis eiusmodi est text. in c. nauiganti, in fin. eo. tit. vbi quando quis tempore contractus venditurus nō erat, non reprobatur talis conuentio, sed in dubio præsumi debet, quod quis alias venditurus non esset, vt delictum fugiatur. d. l. merito. Bart. & Doct. in l. non solū §. sed vt probari. ff. de ope. no. nuncia. cum simi in foro tamen poli quicquid agunt homines intentio iudicat omnes, suæ igitur animæ consulat quisque. Esset tamen vsura veditio frumeti aut alterius fructus, quāti plurimi valebit mēse maio aut alio tempore si adhibeatur pactum claudicans, puta q̄ si minus valeat mense Maio, inspiciatur tempus venditionis, precium soluaturs secundum ipsum tempus venditionis, Anchor. in d. c. nauiganti. Alexandrinus in consilio. 72. in princ. lib. 1. quem minus fideliter visus est Dec. retulisse in l. 2. §. 1. in fi. ff. si. cer. pe. in l. lectura vbi Dec. nimium generaliter voluit in prohibitam esse veditioem grani, quantiplurimi valeat mēse Maio tutius tamen videtur a similibus contractibus abstinere. ¶ Postremo circa omnes memoratos contractus aduertendum est, quod probatum fuit de bona fama ipsius de homine, ex qua bona fama purgantur omnes suspiciones, si quæ contra eū laborarent. Bar. in l. 1. §. per illum tex. ff. de re mili. Bald. in l. fi. colum. fin. C. de probatio. & in consil. 410. In causa & questione Antonij. columna secunda post med. versicul. & multum prodest. libr. 2. Paul. de Castr. in consilio. 284. Viso quodam tali quasi processu in fin. libr. 2. Gratianopoli, 20. Ianuarij, 1541. Aymo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M

- 1 Malafides arguitur quando scit quis rem ad alium pertinere in totum vel in partem.  
Malafides an purgetur ex cursu temporis longissimi triginta annorum aut ultra. ibi. nu. 1. vbi de intellectu doctri. Bar. in l. fi. in fi. C. vnde vi.
- 2 Malafides an noceat in presumptione tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium.
- 3 Antiquum quid dicitur per centum annos.
- 4 Negatiua vniuersalis omne tempus negat.  
Negatiua fortior est ad negandum, quam affirmatiua ad affirmandum. ibi. num. 4.  
Antiquitas pactum non tollit, imò illud grauius reddit ibid.
- 5 Ius Canonicum praualeat in materia prescriptionis, ne inducatur cum malafide.
- 6 Malafides vera grauior est malafide præsumpta.  
Dolus verus grauior est dolo præsumpto. ibi. num. 6.
- 7 Præsumptio tollitur per contrarias probationes.  
Malafides defuncti nocet heredi, etiam inchoanti præsumptionem ex persona sua ibidem num. 7.

CONSILIVM CXLVI.

Pro Claudio & Michaële Paschalis  
contra Antonium Paul.



IVINO subsidio ex corde postulato. Respondi de Iure ante breue tempus, quod Antonius Pauli nō potuit præscribere bona emptā ab Antonia Paschalis patriæ Vappincensis pro rata, pertinēte ad Claudiū & Michaēlem Paschalis fratres ipsius venditoris, ob malam fidē ipsius Pauli emptoris, qui sciebat ex tenore cōtractus ipsos Claudiū & Michaēlem habere lus in bonis alienatis, pro duabus partibus, arguitur t̄ enim malafides, & clarissimē probatur, quando quis scit rem ad alium pertinere in totum vel in partem. l. fi. & ibi Bart. C. vnde vi. & idē Bart. in l. illud. ff. de pi. hered. & in l. fur enim. §. fund. ff. de vsuca. Bal. in l. post senten-

tiam, colum. pen. vers. extra gl. C. de sen. & est text. in c. si virgo, in fi. 34. q. 2. ¶ Sed scripta mea reuocatur in dubiū per dominum Aduocatū Boerij Vappincij postulantē, quia dictus Pauli possedit ipsa bona per tempus quinquaginta duorum annorum, ex quo temporis cursu malafidei præsumptio censetur purgata, imò ex cursu solum 30. annorum purgata malafides. Bart. in d. l. in fin. C. vnde vi. cum si quæ Deci. adducit in consilio 267. colum. 3. post med. & in consil. 272. colum. 5. circa med. & ultra Deci. adduco Paul. de Castr. in consilio 169. Viso quodam processu agitato Forliuij. column. 2. libr. 2. vbi quod post lapsum longissimi temporis mala fides allegari non potest Corn. etiam in consilio 96. column. fin. libr. 4. simpliciter dicit, fidem bonam præsumi. ex lapsu temporis longissimi. ¶ Sed præmissis non obstantibus, placet mihi prior sententia, quod dictus Paul. emptor præscribere non potuit ob malam fidem, etiam per tempus longissimum quod probatur. per text. in c. vigilant. c. si diligenti, & in c. veniens. in fin. de præscriptio. vbi habetur, quod nulla antiqua dierum possessio iuuat aliquem malafidei possessorem. & glo. in d. c. vigilant. dicit, hoc procedere secundum Canones, licet secus de Iure Ciuili. & quod malafidei possessor nullo vnquam tempore præscribat, est tex. in reg. possessor malafidei. de reg. iur. lib. 6. & t̄ adeo præmissa procedunt quod nocet malafides, etiam in præscriptione tanti temporis, initij memoria non extat in contrarium. Franchus in c. 1. in fi. de præscri. Oldradus de Curte inter consilia Calca. in consil. 6. colum. pen. post. med. vbi quod opponi potest malafides vsque ad triginta annos & millia millium, allegat Ang. in l. qui luminibus ff. de serui. vrb. præd. idem tenet Bartholomeus de Vulpis de Soncino inte consilia eiusdē Calca. in consil. 53. colum. 2. ante med. Alex. in consil. 13. col. 4. ad fi. Addo glo. in c. 1. in glo. pen. in verbo, nisi, de præscript. lib. 6. vbi glo. hoc clarissimē tradit, quam gl. refert & sequitur decisio Neapoli. decis. 368. colum. 4. vers. & ideò voluit. Idē tenet Bertachi. in verbo, præscriptio quomodo causatur vers. si Ang. in §. fugitiuē, circa princ. Insti. de vsuca. vbi, quod in æternum non præscribitur, quicquid aliter tenuerit Dec. in l. traditionibus col. 3. circa med. C. de pact. & in consil. 638. col. 1. in fin. Cur. iunior in consil. 52. col. 4. Ioan. zenobius de Vbaldis inter consilia Bal. in consil. 370. Verba rescripti, circa fi. versic. non obstant ea quæ dicuntur. lib. 3. & ista conclusio satis videtur probari ex tex. in d. c. vigilant. vbi dicitur, quod nulla antiqua dierum possessio iuuat aliquem malafidei possessorem. antiqua t̄ enim possessio intelligi videtur de tempore centum annorum. Alex. & mod. in l. cum antiquis. C. de Iure delib. vbi attestatur hanc esse communē opinionē. & idem dicit las. in rep. l. admonendi. colum. 87. in fi. num. 209. ff. de iureiuran. Dec. in c. dilecti. col. 4. vers. sed in contrarium de appel. in cōf. 13. col. pe. in consil. 42. col. 2. & in consil. 321. post med. Cur. iunior in consil. 90. colum. fin. & ultra Moder. adduco Paul. de Cast. in consil. 139. pro de clarificatione eius de quo quæritur col. 2. post. med. libr. 1. quod t̄ maxime procedit in casu isto vbi text. vtitur dictione vniuersali negatiua, & nulla antiqua dierum possessio, & c. quæ dictio vniuersalis omne tēpus negat. l. fin. ff. de lib. & posthum. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. Decius in consil. 365. col. 3. in fin. & sicut vniuersalis affirmatiua omnia comprehendit quæ excogitari possunt. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. ff. de vsuris. l. cum virum. vbi Bal. in 2. opposi. C. de fideicom. ita vniuersalis negatiua circa tempus, negat & excludit omne tempus, quod considerari potest, cum sit fortior negatiua ad negandum, quam affirmatiua ad affirmandum. gl. no. in l. hoc genus ff. de condi. & dem vbi, quod negatiua extenditur in infinitum, & alia gloss. in cum dilectus, de consuetudi. Deci. in c. ex parte, columna secunda de constitutio. & in consilio 3. column. 3. circa med. & sic clarē volunt Iura in illa vniuersali negatiua, quod etiam per milliū annorū præscribi nō possit cū malafide, & ratio est quia Ius Canonicū cōsiderat peccatū eius qui est in malafide, sed peccatū non tollitur ex temporis antiquitate imò peccatū quò antiquius, eò grauius dicitur. c. non debet, in fi. extra, de consang. & affin. Non obst. modò t̄ allegata in contrarium, quia respondere possum vnico verbo q̄ procedunt de Iure Ciuili, quo malafides nō nocet in præscriptione longissimi temporis secus de Iure Canonico, vt dicit gl. in d. c. vigilant. cui Iuri Canonico standū est in hac materia peccati, iuxta Doct. Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. Eccle. habetur in c. Eccle. S. Mariæ de consil. habetur per



Doct. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. Calc. in consil. 74. colum. 9. post. med. decisio Neapoli. decis. 13. colum. 3. versic. & diceretur mihi, & pondero, quod in casu illius decisionis agebatur de præscriptione sexaginta annorum & tamen vult, q̄ noceat malafides in bonis stabilib⁹ secundum dispositionē Iuris Canonici, & quod standum Iuri Canonico circa materiam malafidei, voluit Rom. in consil. 275. ante Alex. in consil. 185. col. 9. in fi. ver. & prædicta sunt seruanda. lib. 2. Imol. in consil. 123. col. 2. in prin. ¶ Secundo respondeo, quod Bart. in d. l. fi. C. vnde vi, intelligi debet, q̄ purgatur malafides ex cursu 30. annorum, quod ad effectū illius l. tantum sed quod ad alium effectum opponi potest, ne malafide non obstante illo temporis cursu, ita declarat & respondet Corn. in consilio 207. columna 2. ad fi. lib. 111. ¶ Tertiò respondeo quod Bart. loquitur in malafide præsumpta, quæ præsumitur ex eo, quod quis ingreditur possessionem vacantem, quam putare debebat alium pertinere nos vero loquimur in malafide vera, quæ verè & clare probatur, quia emit dictus Pauli rem alienam pro duabus partibus, sciens ad quosillæ duæ partes pertinere ex ipsis instrumenti verbis, ideo non valet argumentum, malafides præsumpta purgat ur ex cursu temporis 30. annorum, ergo idem in malafide vera est enim grauior malafides vera, quam præsumpta, sicut dicitur de dolo vero, & de dolo præsumpto. Alexadrin. in consilio. 103. colum. 6. lib. 1. Dec. in consilio. 178. colum. 2. circa med. & consilio 417. ad fi. Putarem tamen, quod etiam malafides præsumpta noceat in præscriptione, & quod dictum Bartol. nō procedat in materia præsumptionis, & si procedit, quod intelligi debet Bartol. vt non præsumatur malafides, vbi est lapsus 30. annorum, sed per hoc non sequitur. quin contrarium probari possit ex coniecturis, cum † tollatur præsumptio per contrarias probationes. l. fi. in princ. ff. quod metus cau. l. nuptura, in fi. ff. de Iure do. l. si chirographum & l. cum de indebito. §. 1. ff. de proba. c. is qui fidem, de spō. sal. c. quicōque. 80. di. & in terminis, quod intelligatur Bar. in malafide præsumpta, & quod non procedat eius dictū vbi, probaretur in malafide, tenet Aret. in consilio 153. cōsultatio, in fin. Felin. in c. vigilant, in fin. de præscript. vbi. fortius voluit non procedere dictum Bartol. in malafide præsumpta, quando præsumptio non esset levis. sequitur Boet. q. 11. colum. 6. & quod præmissa sint vera probatur argumento efficacissimo nam Doct. communiter tenent, quod vbi defunctus fuit in malafide, etiam eius hæres non potest præscribere, licet inchoare velit præscriptionem ex persona sua. Rom. in consil. 201. pro decisione ante fin. Abb. in consil. 3. q. 14. lib. 2. Calca. in consil. 26. colum. fin. Curtius iunior in consilio 187. colum. fin. & in consilio 181. col. fin. & tamen si verum esset, quod malafides purgaretur ex lapsu 30. an. præmissa non procederent. Oldr. tamen in consil. 172. quia omnis. col. 2. in fi. tenet, quod per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, præsumitur habita res pro derelicto, ob id, quod bonafides præsumitur quasi accedente domini consensu, sed istud posset procedere, quando præscriberetur contra vnum tantum scientem. In hac materia necessario videtur tenenda opi. q̄ malafides præsumpta purgetur ex cursu antiquissimi temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium, arguendo hoc modo, nam arguitur & præsumitur malafides in eo, contra quem Iuris præsumptio est, Cy. & Bal. in l. 1. C. de seruitu Bartol. in l. 1. §. hoc interdicto, ff. de itin. actūque priua. Alex. in consil. 75. col. pe. post. med. lib. 4. Aret. in consil. 133. In causa quæ vertitur inter homines, col. 3. ante med. & dixi in consilio 134. colum. 5. & tamen possessor habens præsumptionem Iuris contra se præscribit per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium. tex. est in c. 1. de prescript. lib. 6. Itaque quod dicitur nocere malam fidem etiam in præscriptione antiquissima, necessario videtur intelligendum in malafide de qua verè constat, aut quando præsumptio malafidei fortior esset, quam ex eo quod possideat quis in re, in qua Iuris præsumptio sit contra eum. & hic etiam aduertendū quia dictū Bar. q̄ purgetur malafides etiā præsumpta ex cursu 30. annorum, non videtur procedere de Iure Canonico, quo Iure tēpus requiritur antiquissimū cuius initij memoria nō sit in cōtrariū. d. c. 1. de p. script. lib. 6. Gratianopoli. 21. Januarij 1542. Aymo Crauetta.

S V M M A R I U M.

Substitutio incerta &amp; dubia interpretatur contra eum qui inititur ex

substitutione.

- 2 Expressum dicitur quod ex mente colligitur.
- Affectio maior arguitur ex priori nominatione ibid. num. 2.
- Affectio maior arguitur erga eū, qui plus fuit honoratus. ibid. num. 2.
- 3 Magis dilectus in insubstitutione censetur etiam magis dilectus in substitutione
- Incertitudo substitutionis aut probationis non vitiat, quando in omnem euētum concludit. ibid. num. 3.
- 4 Obicere non potest quis alteri id ex quo obiciens lucrum sentit.
- 5 Notarij error, aut imperitia simplicitas partibus nocere non debet.
- 6 Incertitudo circa equalitatem non nocet dummodo substantia sit certa puta si testator instituit heredem secundū cōditiones infra scriptas, & nullus scribat cōditiones, valet enim institutio.
- 7 Imperfecta substitutio perfici debet ex præcedentibus vel sequentibus si commodè fieri possit.
- 8 Relatio in dubio fieri debet ad proxima.
- 9 Substitutio facta de filiab⁹ vel earū liberis intelligitur ordine successiuo

## CONSILIVM CXLVII.

## Pro claudio Michelonis de Romolono diœcesis Ebredunensis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Catharina Tizarde de Romolono diœcesis Ebredunensis, instituit hæredes Ioannem Michelonis eius filium, & Tizardum Michelonis eius maritum æquis portionibus, ita tamen, quod dictus Tizardus non posset alienare, nec vendere aut permutare, sed eum duntaxat voluit esse vsufructuarium substituendo vnum alteri, & eo casu substituendo Claudium Michelonis filium quondam Bonifacij. Decessit Ioannes filius testatricis sine liberis superstitibus Tizardo patre & Claudio Michelonis, quæritur de efficacia substitutionis prædictæ. ¶ Videretur dicendum prima fronte, Claudium Michelonis nullo tempore ad substitutionem admitti debere quia eius substitutio videtur incerta & ambigua, nam fuit substitutus eo casu, & sic fit relatio ad casum præcedentem quod eo casu admittatur, sed in præcedentibus nullus casus expressus est, quo adueniente vocari admitti posset ideo cum non constet de casu relato valere non videtur substitutio, quæ ad casum præcedentem se refert. Authen. si quis in aliquo documento, cum ibi no. C. de edendo. Secundo saltem negari non potest, quin talis substitutio dicatur dubia, cum non declaratur in testamento quis sit ille casus, quo testatrix voluerit Claudium Michelonis admitti, ideo voluntas testatricis dubia attendi non debet. l. si duo. ff. de testa. tutela. l. in ambiguo. ff. de rebus dub. & in terminis substitutionis dubiæ quod interpretetur contra eum, qui nititur ex tali substitutione, tradit Soci. in consil. 113. col. pen. ad fi. vers. vnde ex præmissis. lib. 1. Cor. in consil. 186. colum. fi. vers. confirmatur præmissa. & in consil. 304. colum. 9. versic. & quando obscuritas. lib. 3. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, q̄ imò Claudius Michelonis censeatur vocatus post mortē ipsorum heredum institutorum, & inuicem substitutorum, & pro fundamento considero, quod clarè apparet de voluntate testatricis, quod voluit admitti ipsum Claudium Michelonis ad substitutionē, cum eum expressè vocauerit, & nominatim substituerit, tantū videtur dubiū, quo casu eū vocauerit, sed † dico de casu constare ex mente ipsius testatricis à lege & Iure interpretata. ob id satis expressus dicitur casus substitutionis factæ de Claudio, qui ex mēte disponētis colligi potest. l. tale pactū. §. si. cū glo. ff. de pact. l. si pactū. ff. de proba Bal. in consil. 200. Verba Cyni. in fi. lib. 2. sed de mēte videtur constare. nā testatrix prædilexit eius filiū, quē in solidum vocauit quod ad proprietatē, & quia eū prius nominauit, ex qua priori nominatione maior arguitur affectio. l. Lucius, vltima. ff. de hære. insti. l. Publius. §. si. ff. de cōdi. & demō. facit tex. in l. quoties. ff. de vsufr. in l. hæredes mei. §. pet. ff. ad Tre. similiter arguitur maior affectio erga filiū, quia plus honoratus. arg. Authē. hoc amplius. C. de fideicom. & d. l. Publius Corn. in consilio. 304. colum. 3. circa med. lib. 1. & in consil. 167. col. 1. lib. 4. Rursus præsumitur maior affectio ratione naturali. l. isti quidem, in fin. ff. q̄ metus cau. l. scriptio. ff. vnde libr. eisdem rationibus censetur testatrix plus dilexisse maritum quam Claudium Michelonis, quia maritum prius vocauit eam in substitutione



substitutione quam institutione, & cum plus honoravit quam substitutū, ideo cum prædilexerit testatrix filiū & maritū ipsi Claudio in institutione, verisimile est, q̄ etiam prædilexerit in substitutione id est, quod noluerit in substitutione reciproca comprehendere ipsum Claudium, ita q̄ simul admittatur cum alio superstitite ad bona præmorientis.

3 nam ꝑ cum filius & maritus fuerint magis dilecti in institutione, cessentur etiā magis dilecti in substitutione. l. Lucius §. Mevia. ff. ad Trebell. l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de vul. l. i. C. de impub. Ias. inter consilia Alexand. in consi. 37. in fin. dicendum est ergo, quod cēseatur vocatus Claudius post mortem ipsorum mariti & filij vltimo loco. ¶ Secundo principaliter considero, quod tota ambiguitas istius substitutionis solū versatur, an iste Claudius dicatur vocatus simul cum aliis in primo gradu substitutionis, aut post primū gradū, sed siue dicatur vocatus in primo gradu, siue in secundo satis est, q̄ vocatus negari non potest, ideo talis ambiguitas seu incertitudo, quæ in omni casu cōcludit ad vocationē ipsius substituti nocere non debet, sicut dicitur de incertitudine probationis, q̄ non nocet quādo in euentum concludit probatio ad effectū de quo agitur, putā testes conueniunt & concludunt, q̄ Titius fuit occisus à Seio, sed loquuntur ambigūe circa modū, quia dicūt quod Seius occidit cum claua vel cum ense, ista incertitudo, an fuerit occisus cū ense vel cū claua non attenditur ex quo conueniunt & concludunt testes super ipsa substantia, q̄ Titius occisus est. Alex. in l. inter stipulantem. §. i. colum. ff. de verbo. obl. & est decisio Dom. in c. i. col. fin. versicu. nota. benè istud dictum de pact. lib. 6. Anto. de But. in c. plenique, in fi. de rescri. refert & sequitur Deci. in c. in præsentia, col. 10. versic. quarto limitatur. de probatio. & in cōf. 118. col. 1. Ias. in l. non hoc, col. 5. in fi. versicul. quarto limi. C.

4 vnde legitimi, & alibi sepē. ¶ Tercio cōsidero, quod iste maritus non potest opponere de ista ambiguitate aut incertitudine, ex qua ipse lucrum aut commodū sentit arg. l. cum in fundo. §. q̄ si mulier. ff. de Iure dotium. vbi. non potest quis alteri culpam imputare, quādo ex ea lucrum sentit. Quod autem maritus sentiat lucrum ex ista incertitudine probatur, nam vt dixi, apparet de substantia substitutionis, quod voluit testatrix Claudium substituere, tantum videtur incertitudo quo casu substitutum esse voluerit, an in primo gradu vel secundo, sed ista incertitudo videtur vtilis ipsi marito, quia propter incertitudinē nō veniet substitutus ex primo gradu, sed ex secūdo interpretādo substitutionem dubiam contra eum, vbi fortē si incertitudo nulla esset, ex primo gradu admissus esset. ¶ Quarto cōsidero, quod in ista substitutione fuit error & imperitia Notarij, q̄ factū substitutionis ita fatuē & stultē, cōcepit omitēdo verba necessaria ad pfectionē actus sed iste error partibus nocere non debet, vt habetur in l. Imperator. ff. de statu homi. & in l. si librarius. ff. de reg. Iuris. Nec debet imperitia aut simplicitas Notarij partibus obesse. gloss. fi. in l. fi. C. de fideiussor. Bald. in l. si cum ante. C. de dona. ante nupt. Ias. in Authen. nouissima, col. 8. C. de in offi. testam. & satis est, quod noceat simplicitas in eo, quod admittitur Claudius vltimo loco, vbi fortē in primo loco, simul cum marito, non dico cum filio, vocatus esset. ¶ Quinto, ista quæstio decidi videtur per text. in l. si testamentum vbi moder. C. de instit. & substitui. vbi si testator instituit hæredem secundum conditiones infra scriptas, & nullas scribat conditiones, tenet institutio, nec dicitur imperfecta ratione voluntatis, quia satis est quod apparet de voluntate circa substantiā institutionis, licet videatur imperfectio circa conditiones. eodem modo in casu nostro valere debet substitutio facta de Claudio, licet non appareat de casu quo admitti debeat, vt saltē admittatur vltimo loco tanquā vltimo vocatus, cum appareat de voluntate perfecta testatrix, circa substantiam substitutionis,

7 quia eū substitutū esse voluit. ¶ Sexto illa substitutio imperfecta perfici debet ex pcedētibz vel sequētibz, si commodē fieri possit l. i. in fi. vbi. Bart. ff. de hære. insti. l. cum pater. §. cum imperfecta. ff. de leg. 2. Bal. in consi. 235. q̄ dicta clausula. li. 5. Paulus de Cast. in consi. 60. Pro euidētia, col. 1. versicul. sed in scriptura imfecta. lib. 1. sed ex prædētibz colligi potest, quod primò doluerit inuicem substituere ipsos hæredes, tanquā magis dilectos, vt supra dixi, & vltimo loco ipsum Claudium. pro hoc quod scribit Socinus in l. si quis in fundi vocabulo. columna 1. post med. ff. de leg. 1. vbi si quis constituat Titium ad agendum & defendēdū cēsetur Titius Procurator cōstitutus, quia hoc in-

telligitur ex prædētibz & sequētibz. Ad idem text. in l. vnum ex familia §. si omiffa. ff. de leg. 2. vbi. Bal. vbi quod scriptura imperfecta non vitiat actum dum modò recipere possit sanum intellectum. & quod per istum tex. scribit Socin. in consilio 15. colum. 19. lib. 1. vbi, quod rescriptum in quo deficit vna dictio vel vna oratio nō vitatur dūmodo aliter sensus colligi possit, sed hic sensus substitutionis colligi potest, ergo &c. ¶ Septimo dico, quod illa substitutio facta de Claudio nō videtur ita omnino incerta & obscura declarando hoc modo relatio ꝑ in dubio fieri debet ad proxima glo. in l. i. ff. de lega. præstan. Abb. in consi. 78. col. 2. lib. 2. vbi, quod conditio ad proxima referri debet, modo proximē facta erat substitutio reciproca inter ipsos hæredes, deindē sequitur & eo casu substituendo Claudium Michelonis verba eo casu referri debēt ad proxima hoc modo, id est, eo casu substitutionis reciproca facta, & post ipsos hæredes inuicem substitutio, substituto Claudium Michelonis, intelligendo, quod voluerit testatrix substituere ordine successiuo vnum post alium, iuxta ea, quæ latē habentur in l. Gallus. §. quidam rectē. ff. de lib. & posthu.

9 Confirmatur ꝑ hoc fundamentum ex his quæ scribit Dec. in consi. 5. vbi quando testator substituit filias, vel earum liberos, licet talis substitutio videatur dubia, quia alternatiua parit obscuritatem. l. ait prætor. §. quod autem. ff. de iniur. tamen substitutio ita ambigūe facta non vitatur, sed intelligitur ordine successiuo propter ordinem charitatis & affectionis. idem dicamus in casu nostro quod licet iste Claudius ambigūe dicatur vocatus, tamen quia testatrix habuit maiorem affectionem ad filium & maritum, vt supra diximus, cēseatur Cladius vocatus ordine successiuo post ipsos filium & maritum. ¶ Ex præmissis satis apparet responsum ad cōtraria, tamen respondeo in specie ad maiorem declarationem, & ad primum, quod ista substitutio dicatur incerta, respondeo, quod imō non videtur incerta declarando, vt supra proximē. Secundo respondeo, quod talis incertitudo non est circa substantiam, sed circa modum quæ non videtur vitare, vt supra dictum est, & omnia fundamenta supra dicta, pio substituto tollunt hoc argumentum incertitudinis ideo hic pro repetitis habeatur.

¶ Non obstat, quod substitutio dubia interpretatur cōtraria, quia agit ex substitutione quia fateor, sed dico quod interpretari debet cōtra substitutū solū quatenus est dubia non quatenus clara, sed hic clara est substitutio circa substantiam quia Claudius clarē vocatus est, dubietas autem qua sit, solū consistit circa casū quo casu vocatus dicetur, ideo talis dubitatio nocebit substituto, vt solū admittatur vltimo loco, vbi fortē in priore gradu admissus fuisset. ¶ Potremo ista interpretatio, quod Claudius admittatur saltē vltimo loco, recipi debet, quia per eam actus substitutionis valet & substat, non etiam admitti debet cōtraria interpretatio, per quam substitutio infirmatur. vulg. quotiens. ff. de verb. obl. & i. quotiens. ff. de reb. dub. & in dubio fauere debemus testamento, vt voluntas testantis obseruetur, non pereat. l. vel negare. ff. quem. testam. aper. l. Gallus. §. quid si is, vbi. Ias. in secundo notab. ff. de lib. & posthu. ¶ Ex præmissis concludo, quod Claudius admitti debet mortuo marito, qui tamen succedit filio ab intestato, ideo detrahet dimidiam hæreditatis. Gratianopoli, 21. Ianuarij. 1541. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Excipiendi Ius transit ad singularem successorem.
- 2 Retinendi Ius fauorabilius est quam agendi, & prohibita compensatio ne non censetur prohibita retentio.
- Retinendi Ius competit etiam in executione sententia. ibid. nu. 2.
- 3 Inferior non potest reuocare factum superioris, licet illud nullum sit.
- 4 Inferior adeo non potest cognoscere de gestis per superiorem, quod non valet consuetudo in contrarium.
- 5 Ignorantia non cadit aut præsumitur in facto notabili.
- Scientia præsumitur ex vicinitate locorum, & diuturnitate temporis. ibid. num. 5.
- 6 Hypothecaria præscribitur 10. annis inter presentes, & 20. inter absentes cum titulo sine titulo autem terius possessor præscribit triginta annis, debitor vero 40.
- Contra hypothecariam prescriptio currit etiam ante factam discussionē bonorum. ibid. nu. 6. vbi Alex. varietas proditur.
- 7 Titulus sententia validus est ad præscribendum.
- 8 Impetrans rescriptum tenetur probare omnia in eo narrata per ipsum impetrantem.



- 9 Quondam diſſio ſignificat mortem eius cui adiicitur.  
 10 Aditio hereditatis inducitur ex ſola volūtate aſtu aut verbis declarata  
 Aditio hereditatis inducitur etiam ex declaratione voluntatis facta  
 inter alias personas & parte abſente. ibid. num. 10.  
 11 Declaratio voluntatis non requirit partis præſentiam.  
 12 Taciturnitas longa facit præſumi contra ipſum tacentem.

## CONSILIVM CXLVIII.

Pro Claudio, Iacobo & Antonio A-  
 uiardi Ragis de ſancto Vincentio  
 Mercurie, contra nobilem Bartho-  
 lomæam Augearde.

**D**IVINO ſubſidio ex corde poſtulado. Nobilis  
 Antonia Augearde egit actione hypothecaria  
 contra Claudiū, Iacobum & Antonium Aui-  
 ardi Ragis pro legato dotium dictæ Antonie  
 in teſtamento ſui patris ad quandam vineam  
 Excipiunt Rei, quod Antonius Auiardi eorum pater emit  
 dictā vineā à nobili Bartholomæa Augearde ſore ſore dictæ  
 Antonie actricis quæ in poſſeſſione dictæ vineæ miſſa fue-  
 rat in executione iudicati Curie Parlamenti de anno 1509.  
 & die 22. menſis Martij ex cā promiſſionis dotium factæ,  
 per nobile Claudiū Augeardi patrē dictarū Antonie & Bar-  
 tholomeæ & ſic quod lus dictæ Bartholomææ, à qua cauſa ha-  
 bēt, eſt fortius & potētius, quia ex promiſſione facta inter  
 viros, rurfus eſt antiquius & antierius. Præterea opponitur  
 præſcriptio, quia poſt miſſionē in poſſeſſionē factā autori-  
 tate Curie, dicta Bartholomæa & Ioānes Meherij eius ma-  
 ritus tenuerūt & poſſederūt dictā vineā, deinde mortuo  
 Nicio Macrij, eā poſſedit ipſa Bartholomæa, vſque ad tem-  
 pus vēditionis factæ Antonio Auiardi de Ragis patri ipſo-  
 rū Reorū, & poſt dictā vēditionē eā tenuerūt & poſſede-  
 runt, tam dictus Antonius, quā eius filij Rei conuenti. Quæ-  
 ritur an exceptiones oppoſitæ de Iure procedāt? Breui-  
 uiter concludendū puto, Reos abſolui debere ſequentib.  
 fundamentis, & primò ꝑ cōſidero, quod omnes exceptiones,  
 quæ competebāt dictæ Bartholomææ venditrici, cōpetunt  
 etiam ipſis Reis ſingularibus ſucceſſoribus habētibus cau-  
 ſam ab ea, mediante vēditione facta eorū quondā patri,  
 quia lus accipiendi tranſit in ſingularē ſucceſſorē. l. ſi. ff. de  
 excep. rei. vend. l. etiam. ff. de iureiuran. Barto. in l. ſi tertius  
 §. ſi quis prius. ff. de aqua plu. arcen. Angelus in conf. 259. v.  
 bi pulchrè loquitur Paulus. de Caſtr. in conf. 270. Viſo pun-  
 cto colum. quarta circa med. libri ſecundi. Modò ex iuri-  
 bus productis in cauſa apparet, quod dicta Bartholomæa  
 habebat hypothecam expreſſam & anteriorem in bonis  
 patris, ex inſtrumento promiſſionis dotis, cuius virtute  
 miſſa eſt in poſſeſſionem dictæ vineæ, per quā hypothecā  
 anteriorem, ſi Antonia agens poſſideret ipſam vineā, poſ-  
 ſet Bartholomæa ab ea vēdicare tanquam prior in tem-  
 pore, à fortiori ſi conuenitur ipſa, aut habentes cauſam ab  
 ea vineam ipſam poſſunt retinere, cum ꝑ favorabilius ſit  
 ius retinendi quā agendi. l. per retentionem. C. de vſur.  
 ſecunda. vbi Bald. in tertio nota. C. de fideicom. & idem  
 Bald. in conf. 455. Quæritur an filia familias, colum. 2. libr.  
 2. Corn. in confil. 282. colum. pen. ad fin. libr. 4. imò prohi-  
 bita compensatione non cenſetur prohibita retentio. l. ſi  
 neceſſarius. §. ſi pig. ff. de pig. actio. quem text ad hoc pro-  
 poſitum citat Paul. de Caſtr. in conf. 9. In cauſa quæ ver-  
 titur coram nobili viro. colum. pen. libr. 2. Amplius adeò  
 favorable eſt Ius repetendi, quod competit etiam contra  
 executionem ſententiæ. Bal. in l. peremptorias. col. 3. C. ſent  
 reſcin. non poſſ. refert & ſequitur Cor. in conf. 147. col. pen.  
 ad ſi. libr. 2. addo Paul. de Caſtr. in cōſ. 156. Viſis actis & acti-  
 tatis in iſta cauſa. colum. 3. ad fin. libr. 2. vbi, quod oppo-  
 ni poteſt retentio contra executionem ſententiæ, quando  
 per eam ſententia non impugnatur, ſed ſolum differtur  
 executio. & in terminis Iuris retinēdi, quod tranſeat in ſingu-  
 larem ſucceſſorem, tradit Socinus in confilio 158. colum.  
 10. in fin. verſicul. ex quibus omnibus cōcludo. libr. 2. vbi  
 expreſſe loquitur in Iure reſtituendi, quod competit ra-  
 tione hypothecæ. ¶ Et ſi dicatur, ceſſabat hypotheca di-  
 ctæ Bartholomææ, quia replicatum eſt, quod eidem  
 fuerat ſatis factum, per quam ſatisfactionē tollitur prin-

cipale debitum, & omne acceſſorium. toto ti. ff. quibus  
 mod. pign. & hypo. ſolu. Inſti. quib. mod. toll. obliga. Re-  
 ſpondeo quod de tali ſolutione non apparet. Secundò ꝑ  
 reſpondeo, poſito & non conſeſſo, de ſolutione appare-  
 ret, tamen miſſa fuit Bartholomæa in poſſeſſionem dictæ  
 vineæ auctoritate Curie, ideo Iudex inferior non poſſet  
 nunc reuocare ſolutionem factam auctoritate ſuperioris.  
 l. minor autem Magiſtratus. ff. de minor. l. ille à quo. §. in-  
 tempeſtiuū. ff. ad Trebellia. l. formam. C. de offic. præfec.  
 præto. l. eos. §. ne liceat. C. de vſur. Cle. 2. de conſuetud. Cle.  
 ne Romani. de electio. & c. cum inferior, de maior. & o-  
 bed. cum ſimilib. quod procedit, licet factum ſuperioris  
 ſit nullum. c. vt noſtrum. de appel. vbi Moder. Innoc. in  
 c. inter dilectos, de exceſſ. præla. Anchar. in confilio 57.  
 Circumſcriptis. Roman. in confilio 335. Circa primum.  
 columna ſecunda, verſicul. cæterum. Dec. in c. cum ac-  
 ceſſiſſent. columna ſexta, verſicul. ſecunda conſuſio. de  
 conſtitut. in confilio. 363. colum. 4. ad fin. & in confilio  
 699. colum. 2. ad fin. ideò cum Senatus Gratianopolis  
 manum appoſuiſſet ad iſtam vineam, ad eum recurren-  
 dum erat non ad inferiorem, qui in fauorem actricis iu-  
 dicare non poſſet, quin reuocentur geſta auctoritate Curie  
 aut tanquam iniqua, de qua re inferior cognoscere non  
 poteſt. hoc enim eſſet pluſquam abſurdum, imò ꝑ non  
 valeret conſuetudo, quod à maiore Iudice appelletur ad  
 minorem, & ſic quod inferior poſſit cognoscere de geſtis  
 per ſuperiorem Anchar. in confilio 132. Prima facie, col.  
 2. in 1. dubio. Præpoſi. in c. dilecto, colum. 10. de appel-  
 la. Bertachi. in prima parte repertorij, in verſi. conſuetu-  
 do quando valeat, verſi. 84. Gozadinus in confilio 76. col.  
 ſecunda, poſt medium. quod tamen reprobat Dec. in c.  
 referente. in gloſſ. 2. de præbendis. ¶ Et pro hoc quod mul-  
 tum in propoſito ſcribit laſ. poſt Fulg. & Alexandrin. in l.  
 nam & poſtea. §. ſi minor, colum. 2. in fin. verſic. & nota.  
 diligenter. ff. de iureiuran. vbi. ſi Episcopuſ interpoſuit de-  
 cretum in alienatione rei Eccleſiaſtica, ſi Eccleſia ſit læſa,  
 non poteſt inferior Episcopuſ reſtituere in integrum. ¶ Op-  
 timè etiam facit quod ſcribit Guido Pap. q. 103. vbi, quod  
 inferior non poteſt cognoscere de cauſis emergentibus,  
 ex vnione facta per Papā, licet talis vnio per inferiorem aut  
 Episcopuſ fieri potuiſſet. ¶ Ad idem facit quod ſcribit Bald.  
 in l. 3. C. ſi aduer. rem. iudi. vbi, Iudex inferior non poteſt co-  
 gnoscere de nullitate ſententiæ lata per ſuperiorem. quod  
 Bald. dictum refert & ſequitur laſ. in confilio 144. colum.  
 3. poſt medium. libr. 2. ¶ Benè fateor, quod vbi ſolum eſſet  
 dubium, an ſententia lata per ſuperiorem obſter vel non  
 & de hoc incidenter deducitur coram inferiore, poſſet in-  
 ferior de hoc cognoscere. Calder. in confilio 4. in titu. de  
 iudiciis, ſed hic non ſolum arguitur, an geſta Curie præ-  
 iudicent parti, ſed etiam an ſint nulla vel iniuſta, etiam  
 præſuppoſita iuſtitia, quia ipſi Bartholomææ ſatisfactum  
 non eſſet, clarum eſt quod parte præiudicabant. ¶ Tertio  
 reſpondeo, quod Antonia agens ſoror dictæ Bartholomeæ  
 præſumitur ſciuiſſe de illa executione & miſſione in poſ-  
 ſeſſionem, in fauorem ipſius Bartholomææ. l. Octau. ff. vn-  
 de cognatio. l. de tutela. C. de in integ. reſtitut. minor. Bar-  
 tolus & Docto. in l. 1. ff. ſi cer. pet. maximè cum vinea iſta  
 eſſet de bonis paternis, & ipſa Bartholomæa longo tem-  
 pore eam poſſederit. non enim ꝑ verifiſimile eſt, quin ſcie-  
 rit agens, ex qua cauſa Bartholomæa eius ſoror illam te-  
 neret & poſſideret, cum iſtud ſit factum ſatis notabile, in  
 quo ignorantia non cadit. c. quantò. de tranſlatio. Præla.  
 c. illud, de Cleric. excōmunic. c. quosdam. & c. quantò,  
 de præſumpt. Ex vicinitate enim locorum & diuturnita-  
 te temporis præſumitur ſcientia, puta, ſi quis longo tem-  
 pore exercuerit iuriſdictionem in aliquo loco, præſumi-  
 tur quod vicini illud ſciuerint, Alexandrinus in confilio  
 23. columna ſecunda. & in confilio 94 columna ſexta. libr.  
 5. quantò magis dicendum eſt, quod vna ſoror vicina in  
 tempore tam longo ſciat de poſſeſſione vineæ paternæ,  
 quam altera ſoror poſſidet hoc ita præſuppoſito quod  
 agens præmiſſa ſciat, videtur ei imputandum, cur non  
 oppoſuerit à tempore ſcientiæ, contra talem execu-  
 tionem factam auctoritate Curie, ſi lus fortius & effica-  
 cius in vinea prædebat. l. ſepè. vbi latè Alexandrinus. ff.  
 de re iud. c. quamuis, extra eodem tit. ¶ ꝑ Secundò prin-  
 cipaliter obſtare videtur exceptio præſcriptionis, quia hy-  
 pothecariæ præſcribitur decem annis inter præſentes, &  
 viginti inter abſentes cum titulo. l. 1. & 2. ſi aduer. credi. l.  
 fin. C. de actio. & oblig. ſine titulo autem tertius poſſeſſor  
 præſcribit



prescribit triginta annis, & ipse debitor 40. l. cum notissim. C. de prescript. 30. ann. Paul. de Cast. in consilio 70. Breuiter, in si. lib. 2. & ista prescriptio contra hypothecaria currit etiam ante factam discussionem bonorum, Alexandr. in consilio 220. in fin. lib. 6. quicquid aliter tenuerit idem Alexandr. in consilio 58. circa fin. lib. 5. sed hic probatum est de possessorio longissimi temporis ipsorum Reorum computato tempore suorum autorum, quæ tempora iungi debent. l. Pomponius. l. cum quis. ff. de acqui. poss. probatum

7 † est etiam de titulo iudicati curiæ, qui titulus iudicati est validus ad prescriptionem. l. generaliter. ff. de noxa. Calca. in consilio 32. colum. quarta, in princip. ideo exceptio prescriptionis plusquam sufficienter videtur probata. ¶ Non obstat rescriptum superioris contra ipsam prescriptionem, quia est conditionale, si preces veritate nitantur, quæ preces non probantur, cum tamen † teneatur impetrans probare omnia narrata per eum. c. 2. vbi gloss. & Doct. de rescript. Abb. in consilio 70. colum. 2. lib. 2. Corn. in consilio 201. colum. 2. ad fin. lib. 3. præterea narratur in rescripto, quod ipsa agens fuit in potestate viri per multos annos, quæ causa non solum non est sufficiens ad concedendum restitutionem aduersus prescriptionem, imò facit contra eam, quia iure non cauetur, quod mulier experiri non possit actiones suas constanter matrimonio contra tertios, & quod mariti consensus requiratur extra causam dotis, imò sub umbra & ope mariti facilius est mulieribus iura earum recuperare, quam ubi agunt in viduitate non æquè potest. Præterea fuit rescriptum subreptitium, quia non fuit narratum de iudicato Curie, & quod in eius executionem res fuerint apud tertios possessores tempore tam longissimo & quod possessa fuerit vinea publice titulo legitimo, id est iudicati Curie & emptionis, quando pater eorum vineam emit. & multa alia possem adducere contra rescriptum, quibus in presentiarum temperandum putavi, sed latius dicam & scribam si opus visum fuerit. ¶ Non obstat etiam si dicatur non apparere, quod Rei conuenti sint hæredes patris, per quem vinea prædicta empta fuit, quia dico de hoc clarissime apparere ex actis, nam testes Reorum omnes dicunt, quod Antonius Ragim pater mortuus est, dū dicunt quod Bartholomæa Augeardæ possedit dictam vineam, donec eam vendidit quondam Antonio Auiardi Ragim, patri Reorum. ista † dictio quodam probat, quod mortuus sit dictus Antonius. Bald. in consilio 407. In questione que vertitur inter scholam. columna secunda, ad si. lib. 1. Bar. & Doctor. in l. eius, qui, in princip. vbi Ias. columna penult. ff. si cert. peta. Imola in consilio 110. in fin. similiter deponunt testes, quod si Rei erant filij dicti Antonij Auiardi Ragis emptoris, modò cum Rei declarauerint se hæredes eorum patris in cedula producta contra dictam Bartholomæam

9 nonne probatur clarissime eos esse hæredes? † nam in additione hæreditatis sufficit voluntas sola actu aut verbis declarata. l. gerit. ff. de acqu. hæred. l. potuit. C. de iure delib. §. si insti. de hæredum quali. & differ. & sufficit talis declaratio voluntatis, licet fiat parte absente, & inter alias personas eum solum dependeat a voluntate adeuntis, ita in terminis additionis not. Bart. in l. is potest. columna quarta. post medium vers. nunc videamus. & l. gerit. colum. 3. vers. circa secundum ff. de acqui. hæred. in Authen. sacramenta puberum, col. 2. in fin. vers. sed quæro an quando iuratur, C. si aduer. vendi. in l. generaliter. C. de non num. pecu. & in l. fin. ff. de interro. actio. Bal. in l. fin. C. de peti. hæred. Ange. in l. sicut. C. de re. pu. hæred. Mathæil. nota. 34. idem † est in omnibus aliis, quæ dependent a sola voluntate vnus, in quibus non requiritur aliqua partis presentia. Bartolus in l. certum. §. si quis absente. ff. de confessio. nota. in l. Nefennius. ff. de neg. gest. Abb. post alios in c. fin. colum. 5. de confess. Alexandr. in consilio 130. lib. 1. & in cons. 146. colum. 4. libr. 5. Decius in consilio 35. columna 2. in consilio 181. columna secunda, & in consilio 297. columna 2. post medium. ¶ † Postremo aduertendum est, quod presumptio est contra ipsam Antoniam agentem, quæ tanto tempore tacuit maximè cum fuerit nupta, nec est verisimile, quod vineam duxerit indotatam, & quod tanto tempore tacuisset, si legatum solutum non esset, ita suspicionem contra diu tacentem arguit tex. in l. si quis forte. §. 1. ff. de pœnis, quem text. didici ab Oldr. in consilio 183. Factum tale est, vacante Ecclesia. colum. 3. Addo text. in c. 1. de frigi. & malef. ibi, cur tandiu tacuit. & dicit Baldus in consilio 37. Quidam Tabellio, in fin. lib. 1. q. accusatio redditur suspecta, si accusator multum stetit ad accusandum & pro veritate narratur, mihi fuisse ad inte-

grum agenti satisfactum, licet causa istorum Reorum tractata fuerit satis leuiter, in dubio etiam pronunciandum est in fauorem Reorum. l. Arrianus. ff. de action. & obligatio. regula fauorabiliores. ff. de reg. Iuris. Grarianopoli, 12. Iannuarij, 1542. & ita fuit iudicatum in Curia Grayfinodani in festiis Paschatis, 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano.

SVMMARIVM.

- 1 Confessio mariti in testamento de maiore summa dotis, quam acceperit, facit quod tota summa confessata debetur.
- 2 Compensatio non censetur facta num debito voluntarie contracto.
- 3 Compensandi animus colligitur ex coniecturis quando iubetur legatariam esse contentum relicto, vel quando relinquitur pro omni eo quod petere posset, vel quando relinquitur pro evitandis discordiis inter hæredem & legatarium.
- 4 Præcedentia declarantur ex sequentibus.
- 5 Verba ubi conueniunt, conuenire debet & dispositio.
- 6 Accessoria & appendices censentur inclusa in dispositione, quando dispositio in principali solo verificari non potest.
- 7 Taxatiua dictio non excludit ea, quæ sunt de appendiciis & accessoriis quod in pulchro casu exemplificatur. ibid. nu. 6.
- 7 A proprietate verborum in dubio recedi non debet.
- 8 Relatio ad omnia fieri debet, etiam remota, quando ratio diuersitatis reddi non potest, cur ad omnia fiat.
- 9 Donatio non presumitur, sed fatuitas potius.
- 10 Relatio fieri debet ad ea in quibus potest.
- 11 Expressum dicitur quod sequitur ex eo, quod expressum reperitur.
- 12 Actus in dubio presumitur factus ob causam necessariam.
- Interpretari dispositio testatoris, vt trahatur ad casum magis necessarium. ibid. nu. 12.
- 13 Electa in dubio censetur via, per quam vtrique casui satisfacit.
- 14 Transitus faciliore in habentibus symbolum.
- 15 Testator in dubio censetur minus grauare hæredem, quam sit possibile, & potius toleratur quod legatum fiat inutile, quam hæres grauatus censetur.
- 16 Intellectus ad l. cum scriptum. ff. de dote prelega.
- 17 Presumptio vna alteram tollit, & fortius plures vnā vincunt.

CONSILIUM CXLIX.

Consilium decisiuum pro Claudio Michal siue Gratianopolis, contra Margaritam Bourgondione ex eodem, vbi pulchra tractantur circa materiam & intellectum l. cum scriptum. ff. de dote preleg. & l. creditorem. ff. de leg. 2. ideo animum & ingenium intende Lector.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Petrus Billieti Aromatarius Gratianopolis, anno 1539. die sexta mensis Decembris, condidit testamentum, in quo inter cætera sic cavit, Item confiteretur habuisse & recepisse testator iam dictus de dote honestæ mulieris Margaritæ Bourgondione eius vxoris, summa sexdecim centum florenorum monete currentis, quos eisdem acceptauit, situauit & incorporauit super omnibus bonis suis, præsertim super domo & iuribus ipsius, quæ bona & domum obligata & hypothecata esse voluit, pro dicta summa vsque ad eius solutionem. Rursus proponitur, quod dotes ipsius Margaritæ solum ascendebant ad flores mille, verum constituta erat donatio propter nuptias florenorum tercentum, & pro vestibus nuptialibus florenorum centum, & pro ornamentis & iocalibus florenorum ducentum iuxta morem patriæ Delphinatus, in qua mariti similes donationes propter nuptias vestium nuptialium & iocalium vxoribus facere consueverunt tempore matrimonij. & sic licet dos dictæ Margaritæ solum cantet de florenis mille, tamen computatis summis supra memoratis totum debito mariti ascendit ad summam expressam in testamento, scilicet florenorum sexdecim centum. Modo dicta Mar-



garita petit totam summam sexdecim centum florenorū pro dotibus, & amplius florenos sexcentum pro causis supra memoratis, id est, donationis propter nuptias, pro vestibus nuptialibus, pro iocalibus. queritur quid iuris? Causa ipsa tractatur coram spectabili Domino Antonio Galliani Iudice ordinario Gratianopolis, pro reuerendissimo Domino Episcopo ipsius ciuitatis, qui me in Assessorem elegit, ne solus in arduo sapere videretur. ¶ Videtur tamen dicendum prima fronte vtranque summam deberi. Primo per tex. in l. cum scriptum, in principio. ff. de dote prælegata. vbi maritus asseruit ad eum peruenisse quinquaginta nomine dotis, quæ vxori solui voluit, postea apparuit, quod quadraginta tantum peruenissent, dicitur ibi tota quinquaginta deberi, & sic non attenditur veritas, quantum in veritate pro dotibus datum sit, sed mariti confessio, quantum fuerit confessus, quia quatenus plus confessus est quam acceperit, illud plus debetur iure legati, cum non sit verisimile maritum immemorem fuisse, quid & quantum accepisset dotis nomine confitendo igitur scienter de maiori summa, illud plus censetur donare. ¶ Secundo tamen facere videtur pro hac parte, nam illud debitum ex causa dotium fuit voluntarie contractum, quia inuitus non cogebatur vxorem ducere, & consequenter dotium restitutionem promittere, ideo dici non potest, quod recognoscendo maiorem summam pro dotibus, quod voluerit compensare, illud maius cum donatione propter nuptias, vestibus nuptialibus & iocalibus. l. creditorem. ff. de leg. 2. l. vnica. §. 2. C. de rei vxor. actio. not. Doct. in Auth. præterea. C. vnde vir & vxor. ¶ Sed præmissis non obstantibus. contrarium puto de iure verius quod intro maritus in recognitione prædicta censetur voluisse comprehendere etiam summas debitas ultra causam dotium sequentibus fundamentis. ¶ Et primo tamen dico, quod licet relictum simpliciter factum, non dicatur factum animo compensandi, istud tamen fallit, nisi ex coniecturis aliter arguatur de animo relinquentis, quod voluerit compensare. Paulus de Castro in consilio 193. super isto puncto. columna tertia, in secundo dubio. libro secundo. Abb. in consilio 81. columna 2. lib. 1. vbi quando testator legans iubet legatarium contentum esse suo legato, præsumitur legasse animo compensandi. Idem quando legat filiam pro omni eo quod petere posset. similiter quando testator legat pro emendandis discordiis inter hæredem & legatarium, præsumptio est, quod legauerit animo compensandi. Cor. in consilio 115. columna penult. post med. lib. 4. in proposito nostro multæ sunt coniecturæ, ex quibus probetur voluntatem testatoris fuisse, quod illa recognitio ex causa dotium omnia comprehendere. ¶ Prima tamen coniectura sumitur declarando præcedentia ex sequentibus, quod fieri debet. l. sed Iulia. §. quod dicitur ff. ad Marcedo. l. si seruus plurium. §. si. & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. l. sicut dulcia. ff. de triti. vino oleoq; leg. 1. cum quis. ante fin. C. de natural. liber. c. sedes, de rescript. c. ex ore. §. porro, de privileg. modò sic, in sequentibus, & post dictam recognitionem, vbi testator voluit donare & liberalitate vti erga vxorem, id expressit, dicendo se legare & donare suæ vxori medietatem mobilium domus, & in alio legato dicit se legare & donare pro bonis & gratuitis seruitutibus libras ducentum, ergò satis clarè videtur apparere de voluntate mariti, quod in præcedentibus vbi fecit recognitionem dotium, animum non habuerit aliquid donandi, se debitum tantum recognoscendi, quia habuit testator ista pro diuersis & separatis recognoscere & donare, & si in recognitione animum donandi habuisset, illud verisimiliter expressisset, sicut fecit in sequentibus. l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. c. ad audiendum. de decimis. & exprimendo de donatione in aliquibus, de aliis negasse videtur, quod non esset donatio. l. cum prætor. ff. de iudi. c. nonne, de præsumpt. c. qualis, 25. dist. maiores. de baptismo. ¶ Secunda tamen coniectura non tenuis, quia calculando summam dotium & alias, de quibus supra expressas in eodem instrumento & contractu matrimonij omnia ascendunt ad summam expressam per testatorem sexdecim centum florenorum, ergò ex hac aptitudine & conuenientia apparet, quod testator habuit pro eodem summas debitas, ex eodem contractu & occasione ipsarum dotium, cum enim recognitio testatoris conueniat omni debito, ex dicto contractu matrimonij dicendum est de toto eo testatorem sensisse, quia vbi conueniunt verba, conuenire debet & dispositio. l. 4. §. totiens, arguendo ab appositis. ff. de damn. in fact. l. si verò. §. de viro. ff. de soluto matrimonio. l. ita autem in principio. ff. de admitt. tuto. l. cum hic status. §. si sponsus.

ff. de don. int. vir. & vxor. l. 1. §. loquitur. ff. de aqua. quò. & æsti. ua. cum simi. Pro hoc facit, quod vbi qualitates rei conueniunt in vnā rem, præsumitur pro identitate rei, iuxta doct. Bart. in l. demonstratio. ff. de cond. & demo. ideo cum summa expressa per testatorem conueniat toti summæ declarata in contractu matrimonij, dicendum est, quod sit eadem summa expressa in recognitione non diuersa, & quod non censerit testator de diuersa summa quam donare voluerit. ¶ Tertia coniectura nam illa summa sexcentum florenorum debita propter nuptias, pro iocalibus & vestibus nuptialibus, dicitur de accessoriis & appendiciis ipsius dotis, & ipsius dotis occasione promissa, ideo recognitio facta pro principali, quæ in principali solo verificari non potest, nisi includantur accessoria & appendices, trahi debet etiam ad talia accessoria & appendices. c. quanto. vbi Decius in secundo notab. de iudi. pro hoc quod multum ad propositum tradit Ioann. de Ana. in consilio 36. Vtrum cophani. vbi statutum, quod mulier possit testari de dote duntaxat, trahitur etiam ad iocalia & alia bona paraphernalia, quia sunt supplementum dotis. aut eius pars, aut appendices ipsius dotis, quod dictum refert & sequitur Curtius iunior in consilio 129. ad fin. inferens quod statutum disponens super lucro dotis, locum habeat etiam in talibus bonis, licet hoc vltimum firmare non audeam. Eodem modo dicamus quod recognitio testatoris loquens de dotibus trahatur etiam ad ista dotis accessoria. ¶ Quarta tamen coniectura, in dubio à propria significatione & proprietate verborum recedi non debet. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exerci. l. non aliter. ff. de leg. 3. & vbi dispositio intelligi potest secundum proprium significatum. non est ad improprium sensum trahenda. l. verbis ciuilibus. l. in pupillari. ff. de vulg. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. l. Scæuola ff. ad Trebel. c. in nostra, de iniur. c. propterea de verbor. signi. cum ibi nota. Old. in consilio 73. columnæ tertiæ. Bartolus in consilio 228. Cauetur statuto, quod quælibet persona, in proposito nostro aliud est debitum recognoscere, aliud donare itaque cum testator dixerit se recognoscere, non etiam donare, & illa recognitio proprie intelligi possit, & secundum eius sensum includendo totum debitum contentum in eodem instrumento & contractu. non est trahenda recognitio extra suum significatum, & dicendum, quod testator voluerit in ea aliquid donare. ¶ Quinta tamen coniectura, nos habemus, quod relatio ad omnia fieri debet, etiam remota, quādo ratio diuersitatis reddi non potest, cur non ad omnia fiat relatio. l. sed & si per Prætorum. §. deinde. ff. ex quibus cau. maio. l. cohæredi. §. qui patrem. ff. de vulg. l. si tibi purè. ff. de leg. 1. l. Aurelius. §. testator. ff. de liber. lega. habetur in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. in proposito nostro vellem scire rationem aliquam diuersitatis, quare testator voluerit recognoscere dotes tantum, non etiam alias summas debitas ex eodem instrumento, & ex eadem causa. Itaque dicamus recognitionem hanc referri ad omne debitum eodem instrumento & contractu contentum, maxime cum numerus summæ conueniat, & omnia commodè adaptentur, & pro tanto expresse testator causa dotium, quia illa esset principalis & omnia dotium occasione deberentur. ¶ Sexta tamen coniectura, donatio nunquam præsumitur quotiens alia coniectura capi potest. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. act. l. si cum aurum. ff. de solutio. l. Campanus. ff. de op. liber. Bal. in l. generaliter. C. de non numer. pecu. vbi, quod potius præsumitur fatuitas quam donatio. tradunt Moder. in l. cū quid. ff. si cer. pe. sed hic in ista recognitione capi potest, & quidem iustius & verisimiliter alia coniectura quam donationis, & secundum propriam significationem ipsius recognitionis, ergò &c. ¶ Septima tamen coniectura, apparet, ut dixi, quod testator nihil voluit recognoscere non donare, sed ista recognitio verificari non potest, nisi includatur summa iocalium, vestium nuptialium & donationis propter nuptias contenta in vno & eodem instrumento, ergò ad eam summam & causam referri debet ipsa recognitio. l. 2. ff. libe. & posthū. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instrum. instrumēt. que lega. ¶ Octaua tamen coniectura, nos habemus, quod expressum illud dicitur, quod sequitur ex eo, quod expressum reperitur. l. iam hoc iure. ff. de vulg. Bal. in l. 1. columna fin. C. de his qui ante aper. tab. Decius in consilio 15. colum. fin. in consilio 68. colum. quartæ, in fin. & alibi sæpè. Adde Fed. de Senis in consilio 158. Reuerende pater, vbi, quod expressum dicitur quod sequitur ex narratis, puta si quis impetret causam committit extra ciuitatem Rei, quia eius potentia perhorrescat, satis dicitur expressisse, quod non audeat securè morari



morari aut litigare in ciuitate aut foro Rei, idè rescriptū non redditur subreptitium, si tacentur ea quæ sequuntur ex narratis per text. in c. nam concupiscentiam, de const. & in c. cum super, de offic. dele. Alibi scribit idem Fed. in cō filio 299. Dominus Perusij. col. 2. circa med. quod qui vnū dicit & exprimit, censetur exprimere omnia, quæ concluduntur sub illo, & ab illo dependent per text. in l. i. ff. quod metus cau. & in d. c. cum super, de offic. dele. Idè infert Fed. de. quod statutum puniens creditorem non assignantem in registro communis nomina debitorum, non comprehendit creditorem habentem plures reos debendi, & vnum tantum consignantem, quia omnes correi debendi includunt vnum debitum, sed in casu nostro summa & debitum iocalium, vestium nuptialium & donationis propter nuptias sequitur ex summo & debito dotis, & ex ea pcedit tanquā de accessoriis & appendiciis, ergo satis expressa videtur causa talium accessoriorum & appendicum. ¶ Nona coniectura, testator quando in testamento recognoscit aut legat quod debebat, illud facit ad tollendum omnem dubitationem, & ad obuiandum litibus, quæ inde oriri possent si fortè hæres vellet opponere de pecunia non numerata, aut de solutione, vel quid simile, & istud videmus ipsa rerū experientia, hoc ita præsupposito, si maritus testator in illa recognitione nō intendisset includere debitum ex aliis causis cōtentis in eodem instrumento, verisimile est. quod testator ita ad partem & separatim recognouisset alios sexcentum florenos, sicut recognouerat illos mille, ob id plus quā verisimile est, quod idè alios florenos sexcentū nō recognouerit, quia cum tota summa dependeret ex eodē instrumento, & ex eadem causa, aut eiūdem causæ occasione intendebat & cogitabat se omnem summam recognouisse, & de tota intellexisse. ¶ Decima coniectura, si dicamus testatorem recognoscendo sexdecim centū florenos pro dotibus voluisse donare florenos sexcentū, cum mille tantum pro dotibus constituti essent, necesse est impropriare verbum recognitionis, quod ad illos florenos sexcentum, & dicere, quod illa recognitio sapit donationē aut legatum. similiter si dicamus, quod faciendo talem recognitionem ex causa dotium, voluerit includere causam & debitum iocalium, vestium nuptialium & donationis propter nuptias, videtur aliqua extensio de causa & debito dotis ad aliam causam. Modò ¶ cum in vtroque casu sit necessaria aliqua impropriatio aut extensio, illa admitti debet per quam includitur causa necessaria, seu per quam actus præsumitur factus ex causa necessaria. Bartolus in l. triticū. ff. de verbor. oblig. & in l. 2. ff. de condi. & demon. in l. cū seruus. ff. de verb. oblig. & in l. fin. per illū text. C. de alim. pup. præstan. gloss. in l. sed si vir. ff. de dona. int. vir. & vxor. Paulus de Castro in consilio 133. Iste martinus. columna 2. & in consilio 410. Viso & examinato puncto supra scripto, ac etiam visa sententia. columna 1. circa med. lib. 2. Abb. in cō filio 116. in fin. lib. 2. Roma. in consilio 247. primò dici potest columna 2. vers. est igitur videndum. Cor. in cō filio 316. columna quinta. lib. 1. & in consilio 283. colum. 2. in fin. lib. 4. sed debitum iocalium, vestium nuptialium & donationis propter nuptias erat necessarium, postquam contractum fuit, & ad illud testator erat obligatus, causa autem donationis aut legati erat merè voluntaria, idè in hoc dubio dicendum est, quod senserit testator de causa necessaria non autem voluntaria, & pro hoc adduco Bal. in consilio 35. Pater filio. columna secunda, libro 2. vbi, quod dispositio testatoris in dubio interpretari debet, vt trahatur ad casum magis necessarium per text. in l. i. § quid ergo. ff. de ventre insp. l. 1. Labeo. ff. de carbo. edict. si in dubio trahi debet dispositio testatoris ad casum magis necessarium, posito, quod alius casus esset etiam necessarius. quanto magis vbi vnus casus est merè voluntarius, alter necessarius, vt hic, ad casum ipsum necessarium dispositio testatoris trahi debet. ¶ Vndecima ¶ coniectura, in dubio censetur quis elegisse viam per quam satisfit vtrique casui. l. adoptiuus. §. 1. in fi. ibi, sed in re dubia. ff. de ritu. nupt. Baldus in l. Bonorum, in 3. q. C. qui admi. Paulus de Castro in consilio 179. In causa quam magnificus. colum. 5. circa med. libro 1. sed tenendo, quod testator voluerit includere etiam debitum ex causa donationis propter nuptias, iocalium & vestium nuptialium, satisfit vtrique casui, & debitum vtrunque recognoscitur, tādōtis quā eius appendicum & accessoriorū dicendo autem, quod solum voluerit recognoscere meram causam dotium non satisfit toti causæ contentæ in eodem obligatorio, imò sit transitus ad causam diuersam donationis, qui

transitus tolerari non debet, sed potius admitti debet transitus ad causam appendicum & accessoriorū dotis, cum ipsa accessoria habeant maiorem conformitatem & similitudinem, maxime attenta illa cōuenientia summæ expressæ per testatorem, & summæ cōtentæ in ipso obligatorio 14 & ¶ istud est, quod dicimus in habentibus symbolum faciliorem esse transitum. l. in rem §. item quæcūque. ff. de rei. vindi. l. si cū patrono. ff. de bon. possess. §. 1. Insti. quibus mod tollitur obliga. Oldra in consilio 74. An Alchimista. colū. secunda, quod vnicum fundamentum per se videtur efficaci- 15 cissimum. ¶ Duodecima ¶ coniectura, quia in dubio testator censetur grauare hæredem minùs quā sit possibile. l. si seruos. §. qui Margaritam. ff. de leg. 1. l. vnum ex familia. §. si re. ff. de leg. 2. imò potius toleratur, quod legatum sit inutile, quā quod testator censeatur hæredem grauare. l. quod in rerum. §. 1. vbi Ias. in primo notab. ff. de leg. 1. l. Meuius. in principio. in verbo, sanè constitutio Principis. ff. de leg. 2. Paulus de Castr. in consilio 121. Visa quadam petitione porrecta contra hæredes, columna tertia. circa med. lib. 1. Ias. in l. si tibi homo. columna tertia. ff. de leg. 1. quicquid aliter dixerit Decius in consilio 289. columna 2. circa fin. vers. septimò hoc corroboratur sed intelligendo, quod recognito intelligatur de toto debito, & causa necessaria he- 16 res minùs grauatur, ergo & c. ¶ Non ¶ obstant modò allegata in contrarium, primò non obst. text. in d. l. cū scriptum. ff. de dote prælega. quia loquitur rex. quando nō pcedebat alium debitum quā dotis, tunc enim si legetur pro dote maior quantitas, quā accepta fuerit, præsumptio est, quod testator illud maius voluerit donare nam cum verisimiliter non ignoret, quid & quantum pro dote accepisset, & amplius legauerit scienter, alia coniectura capi nō potest, quā donationis sed casus noster est omninò diuersus, quia debitum dotis habebat accessoria & appendices in vno & eodem obligatorio, quæ omnia simul calculata punctualiter ascendunt ad summam recognitam, idè nō est dicendum, quod testator voluerit donare, aut liberaliter legare, maxime cū verbo donandi aut legandi vsus non fuerit. ¶ Secundò respondeo, quod dispositio d. l. cū scriptum procedit, ex coniectura mente legantis aut dispo- 17 nentis, quā Lex ita interpretatur, vt supra declarauī, sed ¶ dico, quod vna præsumptio tollit alteram. l. diuus. ff. de re. stitut. in integrum. l. non solum. ff. de ritu. nupt. l. quia autē §. non simpliciter. ff. si quis omīssa cau. testam. l. 1. in fin. C. q. & aduer. quos. c. literas, de præsumptio. c. accedēs, de falsis si vna præsumptio tollit alteram, quid hic dicemus, vbi tot, tantæ, tamque vrgentes præsumptiones concurrunt, contra vnicam tantum præsumptionem. Authentic. itaque. C. de commu. de success. Authentic. cessante. C. de legiti. hæred. Ex quibus præsumptionibus & coniecturis supra relatis, responsio colligitur ad text. in d. l. cū rescriptum, idè hic pro repetitis habeantur. ¶ Non obstat secundum argumentum, quod legatum non censetur relictum animo compensandi, cum debito contracto ex causa voluntaria, quia fa- 18 teor, vbi constat, quod voluit quis legare aut donare, sed hic constat de contrario, quod noluit testator in ea parte legare nec donare, imò debitum contractum tantum recognoscere, idè talis recognitio ad omnia trahi debet. ¶ Secundò respondeo, quod dictum argumentum non procedit, quando aliter ex coniecturis apparet, quod voluit quis legare animo compensandi, vt supra dictū est, sed posito & non concesso, essemus in materia legati aut donationis, cōstat coniecturæ quamplurimæ, ex quibus probetur de animo compensandi, vt supra latè & abundè probauimus, ergo in omnem euentum concludendum est, quod in summa recognita totum debitum includatur, & ita pronuntiandum esse puto & consulo, saluo saniori iudicio. Gratiano poli, 26. Ianuarij, 1542. In eandem sententiam venerūt egregij Domini Antonius Galliani Iudex, Antonius de Ruins, & Ioannes Forneti Assessores. Aymo Crauetta de Sauilia- no Iurisconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius qualitas non inest à natura, idè probari debet, sicut dicitur de Clericatu.
- 2 Notarius probatio non videtur necessaria, nisi pars opponat. Copia instrumenti minùs solenniter sumpta fidem facit parte non opponente. ibid. nu. 2.
- Testis admittitur pater pro filio parte non opponente. ibid. nu. 2.
- Processus carēs suis substantialibus tenet parte nō opponente. ibid. nu. 2.

Mandatum



- Mandatum minus legitimum censetur approbatum pro parte non opponente ibid. nu. 2.
- 3 Exprimi quid sufficit præsumptiue.  
Notarius subscribens instrumentum simpliciter, non exprimendo officium aut nomen Notariatus, satis censetur se subscribere tanquam notarium, quando adhibuit solennia requisita ad publicum instrumentum. ibi. nu. 3.
- 4 Ex implemento promissi, satis probatur promissio.  
Animus declaratur ex facto etiam in brutis. ibid. nu. 4.
- 5 Confessio qualificata diuidi non potest, quando præsumptio non est contra confitentem.  
Possessio in dubio præsumitur iusta & legitima. ibi. num. 5.

## CONSILIVM CL.

## Pro Magistro Francisco Billioni, contra Magistrum Andream Galliffeti.

**I**UVINO subsidio ex corde postulato. In causa benefic. Magistri Francisci Billioni, contra Magistrum Andream Galliffeti, in qua agitur interdicto retinendæ, Quæritur an probetur aliquo modo possessione ipsius Billioni, per instrumentum apprehensæ possessionis ab eo productum? Videretur tamen dicendum quod non, quia illud instrumentum fuit signatum per quendam Galliffet simpliciter, qui se Notarium non asseruit, & minus de Notariatu probatur, qualitas autem Notariatus non inest à natura, quia Notarius nemo nascitur, ideo probanda videbatur talis qualitas, sicut dicitur de qualitate Clericatus. Innoc. in c. super his, in fi. de accu. habetur in c. cum adeo, de rescript. Præterea saltem videbatur necessarium, quod expressisset se Notarium, cum enim instrumenta, ut probent, recipi non possint, nisi per Notarios, necessarium videtur, quod recipiens instrumentum, illud recipiat tanquam talis & tanquam Notarius quomodo enim sciri poterit, quo nomine quis quid faciat, an tanquam Notarius, vel ut alius, nisi id exprimatur? expressione enim non facta, res videtur dubia, an signauerit tanquam Notarius vel ut priuatus aut alius, cum etiam alij quàm Notarij recipiant scripturas & subscribant, quæ fidem non faciunt. similiter etiam Notarij facere possunt scripturas priuatas, ut ergo sciatur, an faciat quis scripturam publicam vel priuatam, exprimere debet & declarare, an faciat tanquam Notarius, vel tanquam alius, alias res dubia dicitur, dubia autem probatio non releuat. l. non hoc. C. unde legitimi. c. in præsentia, de probatio. Imò videtur talis expressio non sufficiens, sed quod aliter probari debent Notarij actus, quam per assertionem ipsius Notarij. Socinus in consilio 33. columna 1. versiculo secunda conclusio. lib. 1. & in consilio 95. in principio libri 3. Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò instrumentum prædictum fidem faciat habet enim solennia ad instrumentum requisita, ideo pro eo præsumitur. l. precibus. C. de proba. cum simil. Solum superest tamen ad contraria respondere. Respondeo igitur ad primum, quod Notariatus probari debet, verum id esse quando opponitur contra instrumentum, quod recipiens non est Notarius, sed ubi hoc non opponitur Notariatus probatio necessaria non videtur. Doct. enim solum dicunt probandum esse notarium quando de eo opponitur. Spec. in titulum de insti. ed. i. §. restat, vers. & scias. & vers. illud autem notandum. Old. in consilio 227. de toto themate. colum. 2. ad fin. versiculo quarto obiicit. Alexan. in consilio 166. columna 2. vers. & est de iure. lib. 2. & in consilio 198. columna 1. libr. 7. Socinus in consilio 33. Prosequendo. columna 1. vers. secunda conclusio. lib. 1. Iac. in l. Barbarius. colum. 11. ff. de secunda conclusio. lib. 1. Iac. in l. Barbarius. colum. 11. ff. de offi. Præto. Simile videmus in copia instrumenti minus solenniter sumpta, quæ tamen fidem facit parte non opponente, ut habetur per Dec. in Authen. si quis in aliquo documento. columna 4. ante med. C. de edendo. addo Guido Papius q. 221. & q. 404. & ibidem dicit Pap. quod non sufficit opponi in allegationibus iuris, sed opponi debet in propositu de quo tamen per Bar. in l. cum qui ita. ff. de verb. oblig. ubi distinguit, idem videmus in testimonio patris pro filio, quod licet non probet, parte tamen non opponente valet & probat. Bartolus in l. qui testamento. §. quæcunque columna pen. ff. de testa. Deci. in l. qui iurisdictioni, in fin.

ff. de iuris. om. iud. & est generale in omni teste non idoneo quod admittitur parte non opponente contra eius personam & dictum, quia censetur approbatus. l. si quis testibus & Authen. si dicatur. C. de testibus. cap. præsentium, de testi. libr. 6. Ang. in consilio 1. columna 1. post med. ubi amplius voluit, quod non sufficit opponere contra testem, quod non est idoneus, nisi dicatur quod non esset idoneus tempore testimonij. Simile videmus in iudicio carente suis substantialibus, quod tamen tenet parte non opponente de tali defectu. Deci. in l. vinum. columna pen. ff. si cer. pe. idem videmus instrumento mandati non legitimi, quod censetur tacite approbari per partem quæ non oppon. Bart. & Doct. in l. licet, Iac. columna pen. in tertia fallentia. C. de procu.

3 ¶ Non tamen obstat, quod saltem Notarius debebat exprimere qualitatē sui officij, quod tanquam Notarius receperat illam scripturam, quia dico satis esse quid exprimere specificè vel præsumptiue. Roma. in consilio 105. Viso themate. columna 1. versiculo cæterum secundo. ubi quando statum ponit utentem falso instrumento dolo, si in accusatione dolus non exprimitur, tamen si petatur condemnari utentem secundum formam statuti, præsumptiue videtur qualitas statuti expressa. similiter de iure antiquo nomen actionis in libello exprimi debebat, satis tamen erat talem expressionem præsumptiue fieri, puta factam ita narrando quod ex eo qualitas actionis resultaret. Bart. & Doct. in l. 1. in prin. ff. de eden. Cyn. Bal. & Doct. in l. edita. C. eo tit. Deci. in l. quandiu. columna 2. C. qui admitti. Socinus in consilio 188. ad fin. libr. 2. In proposito nostro satis expressit dictus Galliffet, quod instrumentum receperit tanquam Notarius, adhibendo omnia solennia requisita ad scripturam publicam, quia si non tanquam Notarius recipere voluisset, illa solennia verisimiliter non adhibuisset. paria enim sunt factum aut verbis quid exprimere. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ra. hab. Itaque adhibendo solennia prædicta satis declarauit, quod tanquam Notarius receperit.

4 Factum tamen quod dicimus ex eo quod quis implet aliquod præmissum, præsumitur promissio. c. ad decorem, in fin. de institutione. Calca. in consilio 11. columna 4. ante med. nam iste Galliffet impleuit solennia instrumenti publici, & ea obseruauit, ergo videtur quod se subscripserit tanquam notarium, Amplius ex facto declaratur animus etiam in animalibus brutis. §. ceruos, insti. de rerum diuisione. & dicit Innoc. in c. bona. 2. de post. Præla. quod ex qualitate actuum præsumitur animus. quod dictum refert & sequitur Ancha. in consilio 302. Materia de qua quæritur. columna 1. ista igitur qualitas actuum, quia dictus Galliffet apposuit solennia in ista scriptura, quæ in publico instrumento adhiberi consueuerunt aliud significare & arguere non potest, nisi quod ut Notarius illam scripturam facere & recipere voluerit, alias enim quorsum opus erat illis solennibus. Rursus expressum dicitur, quod tacite inest ex natura verbi aut actus. l. præter. §. hoc interdictum, cum glo. in vers. expressum. ff. de op. noui nuncia. Curtius senior in consilio 50. columna 28. in fin. & columna 44. in fin. Sed natura actus & solennitatis adhibita importat, quod appositum & subscriptum fuerit nomen & cognomen scribentis tanquam Notarij. Respondeo etiam & secundo, quod tale instrumentum licet de iure fidem non faciat, tamen ex taciturnitate partis quæ nihil opposuit, videtur approbatum, ut supra ostendimus.

5 ¶ Sed posito circa præiudicium tale instrumentum fidem non faceret, dico probatam esse possessionem ex confessione partis contentis de possessione ipsius Billioni, licet dicatur eam inutilem & vitiosam. & si dicatur ista confessio est qualificata, ideo debet aut in totum acceptari, aut in totum impugnari, iuxta doct. Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsit. ff. de lib. legat. Respondeo, quod illud non procedit, quando præsumptio iuris est contra confitentem, ut ibi habetur. sed in eo quod pars dicit possessionem esse vitiosam, præsumptio iuris est in contrarium, quia de iure possessio præsumitur iusta & legitima, non vitiosa. arg. l. merito. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio. & in terminis possessionis, ita dicit Corn. in consilio 185. in fin. libri tertij. addo ultra cum Bart. & Alex. in l. communi. §. inter prædones. ff. com. diui. Alex. in consilio 33. libr. 4. Rursus an possessio ipsius Billioni sit iusta vel iniusta, vitiosa aut bona, hoc ad iuris dispositionem pertinet, ideo non curatur de tali qualificatione partis in eo quod est iuris. l. ornamentorum. ff. de auro & argen. lega. Barto. & Doct. in l. 1. ff. si cert. petat. non est ergo curandum quid dicat pars in eo quod est iuris, sed de facto tantum, id est, an in facto verum sit, quod Billioni



Billioni possideat vel non, an autem iuste vel iniuste possideat, Iudicis hoc arbitrio relinquitur. Ex quibus concluditur, probatam esse ipsius Billioni possessionem, & iudiciū dicendum in eius fauorem, cum de iure eius potiori clarissime appareat. Gratianopoli, 3. Februarij 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Ineptitudo libelli colligitur ex modo concludendi, quando apte non concluditur secundū formam à lege traditam, vel ex ratione causæ quādo non agitur ex causa valida ad condemnationem, puta peto à te decem, quia bene mihi est.
- 2 Ineptus libellus ubi est, acta omnia corruunt.
- 3 Ineptitudo libelli opponi potest, etiam post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam.  
Ineptitudo libelli non tollitur ex protestatione agentis, quod intendit agere non in modum libelli, sed in vim qualis petitionis, ibidem numero 3.  
Super ineptitudine libelli Iudex supplere non potest nisi illum lacerando, ibidem nu. 3.  
Ineptus libellus ubi est, exceptio contra eum non videtur necessaria, ibidem num. 3.  
Procurator in criminalibus admittitur ad opponendum contra libellum ineptum, ibidem nu. 3.
- 4 Clausula libelli, & alias conclusiones peto adiudicari, quæ melius ex præmissis elici possunt, non tollit vitium ineptitudinis libelli.  
Clausula peto Ius & iustitiam ministrari, non potest operari circa ea quæ nullo modo narrata & proposita sunt, nec innarratis comprehendere possunt, ibidem nu. 4.
- 5 Relatio nunquam fit ad ea quæ sunt diuersa naturæ & conditionis.
- 6 Restitutio in integrum peti non potest, ubi remedio ordinario uti quis potest. Ideo minor læsus ultra dimidiam agit remedio ordinario. l. 2. C. de rescindenda venditione. non autem beneficium implorat restitutionis in integrum, quod qualiter procedat, hic vide.
- 7 Læso ut probetur, debet considerari tempus contractus, nec sufficere læsionem post contractum supervenire.
- 8 Implementum ex parte sua probare debet volens agere ex donatione ob causam, quia perditur donatio quam quis non implet ex parte sua.  
Implementi non secuti exceptio an censeatur remissa, quando donator cui impletum non fuit, petit à donatario ut impleat. Cor. tenuit quod non, sed autor arguit in contrarium, ibidem nu. 8.
- 9 Periurium iam incursum à patre remitti non potest, licet Soci. & Gozadi. contrarium videantur voluisse.
- 10 Implementi non secuti exceptio semper opponi potest, non obstante statuto prohibente exceptiones opponi.  
Super implementi non facti exceptione supplet iudex ex officio parte non opponente, ibidem nu. 10.
- 11 Culpam allegans probare eam debet clare & specificè.
- 12 Testes dicuntur singulares quando deponunt de diuerso tempore & loco, aut diuersis actibus.
- 13 Testes deponentes de diuerso tempore an dicatur singulares quando non est vis in tempore.
- 14 Testis repellitur non solum quando est singularis, sed etiam quando singularis esse potest, quod tamen in dubium reuocatur per autorem, in quo articulo Aretinus videtur variasse.
- 15 Testes in dubio intelligi debent, ut sint contestes, si fieri possit.
- 16 Culpa alicuius quod cum eo ob eius culpam habitare quis non potuerit, qualiter probari debeat.
- 17 Corrigere potest socer generum, quia socer habetur loco patris, imò licitum est seniori iuniorem corrigere, etiam verberando & cessante coniunctione sanguinis.
- 18 Culpa in dubio presumitur. & nu. 19.  
Delictum ut fugiatur interpretatio in dubio fieri debet, de quo multa pulchra & ipsa notabilia exempla hic vide. ibi nu. 18.  
In rixa presumitur quis fuisse in dubio animo mediandi & separandi rixantes, non animo offendendi, ibidem nu. 18.  
Homicidium in dubio presumitur factum ob defensionem, ibidem numero 18.
- 19 Pro culpa condemnari quis non debet, ubi sumus in dubio, an culpa interuenerit vel non. Et aliqualis dubietas excusat à culpa.  
Culpa quod quis cum alio habitare non potuerit, non probatur ex omni altercatione, puta quod alius solitus sit quandoque altercari, ibidem numero 19.
- 20 Testes qui deponunt de bonitate alicuius præferri aliis debent.
- 21 Fama bona & qualitas accusati debilitat indicia contra eum, ne ex eis torqueri possit.
- 22 Impedimentum ut excuset, probari debet quod illo cessante actus secutus fuisset.

- 23 Impedimentum ut excuset, an debeat de eo quis protestari.
- 24 Scientia valoris bonorum presumitur in eo qui circa ea quotidie versatur  
Scientia statutorum loci presumitur in forensi habitante in ipso loco, ibidem num. 24.  
Scire presumitur vxor qualitatem bonorum mariti, an sint libera vel emphyteutica ex cōmuni cōuersatione & cohabitatione, ibid. nu. 24.
- 25 Scienti valorem bonorum non competit remedium. l. 2. C. de rescind. vend. quod an procedat in minore, muliere, rustico & similibus personis non sagacibus.
- 26 Transactio an rescindatur ex capite enormis læsionis, & sic in transactione an habeat locum remedium l. 2. C. de rescind. vend.
- 27 Transactio ut rescindatur ex capite enormis læsionis debet deduci & probari læsio, etiam habito respectu ad dubium litis euentum, & qualiter probetur iste dubius litis euentus.
- 28 Donatio reuocatur per susceptionem filij, nec reconvalescit per eius mortem.
- 29 Restitutio in integrum peti debet re integra, id est, ante eius alienationem.
- 30 Reuocatio actus difficilius est quando longo tempore fuit obseruatus.
- 31 Geminatio consensus an tollat remedium l. 2. C. de rescind. vend. pulchrè hic vide ubi Doct. dissentiunt, & Decij varietas proditur.
- 32 Geminata confessio reuocari potest tanquam erronea, probata causa erroris.
- 33 In dubio pronunciari debet ut actus non rescindatur.

CONSILIUM CLI.

Pro Ioanna Bruseria.



**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Neminem existimare velim illud me auidè querere ut aliorum sententias improbem, sed enim Iudicium contra Ioannam Bruseriam dictū contra Ius fuisse opinor, cum ex iuris, tum æquitate rationibus. ¶ Et primò dico, aut fuit imploratum remedium l. 2. C. de rescind. vend. aut restitutionis in integrum, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. si remedium l. 2. propositum dicimus, inepta fuit petitio nam ꝑ colligitur ineptitudo libelli ex modo concludendi, quando apte non concluditur. glo. In tit. de oblig. tit. generali, in verb. secundum. c. cum dilecti. ubi Doct. de empt. & vendi. Bald. in consilio 383. Primò tria. in principio libri quarti. Paulus de Castro in consilio 65. Viso quodam libello porrecto per doctorem Andriolam. columnæ 3. vers. nunc ergo viso. libr. 1. in consilio 112. In causa quæ vertitur inter communitatem Brazani. columnæ 2. circa med. vers. posset etiam opponi. li. 2. Corn. in cons. 91. columnæ 2. & in consilio 127. columna 2. ante med. lib. 4. nam in libello consideratur conclusio ad quam narrata restringuntur. glos. in c. hic quippe. 3. q. 6. Innoc. in c. super literis, de rescript. cum simi. quæ l. as. not. in l. 1. in principio columna 3. ff. de eden. Dec. in c. ex parte. S. column. 1. de rescript. & alibi sæpè. Ideò But. ind. c. super literis de rescript. dicit, quod ineptitudo libelli cognoscitur ex conclusione quando malè concluditur. Sed in supplicatione agentium malè conclusum est circa remedium d. l. 2. C. de rescind. vend. quia præcisè petitum fuit rescindi transactio nem, & supplicantes restitui in integrum aduersus eam, sed ubi agitur ex d. l. 2. debet concludi alternativè, vel rescindi contractum vel suppleri, id ex quo læsio causatur, ut clare ostenditur ex verbis illius. ¶ Similiter dicitur libellus ineptus ratione formæ, quando non concluditur secundū formam à lege traditam, vel ratione causæ, quando non agitur ex causa valida ad condemnationem. Rota deci. 35. Si quis in causa prophana. in secunda additione, in notis. Cal. in consilio 29. columna 2. sed hic videtur peccatum in forma, non concludendo ad modum legitimum per supradicta. ¶ Vbi autem ꝑ libellus est ineptus, acta omnia corruunt aut offeratur. C. de litis contesta. l. ædita. C. de æden. c. examinata de iudi. Paulus de Castro in d. consilio 65. colū. penult. post med. in consilio 105. In quæstione quæ speratur moueri. ad fi. in cons. 272. Visis prima sententia. col. 2. circa med. lib. 1. quod est consilium Ioan. de Anania. idè Paul. in consilio 110. In causa quæ vertitur corā domino locū tenente col. 2. & in cons. 250. Viso puncto suprascripto. colū. nā 2. lib. 2. nam deficit fundamentum, quo cessante omnia ruunt. l. hætenus, in fi. cum l. sequen. ff. de aqua plu. ercen. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. egi. ff. de excep. rei. iudi. l. nam & si sub conditione. §. rumpendo. ff. de iniusto. testam. l. non dubium. C. de legibus. ¶ Quæ ꝑ ineptitudo adeò vitiat, ut opponi possit, etiam post sententiam, quæ transiit in



in rem iudicatam. Bal. in Authen. si quis litigantium, in secundo notab. C. de Episc. audi per tex. in c. cum dilecti. de empt. & vend. vbi. Imol. Pau. de Cast. in cons. 401. Viso processu vna cum sententia. columnæ 2. lib. primo. Ias. in l. 1. columnæ 4. ad fi. vers. ego infero. C. de iur. & fac. igno. Curtius iunior in consilio 163. column. 2. ¶ Nec tollitur vitium ineptitudinis libelli ex protestatione agentis, quod intendit agere non in modum libelli, sed in vim qualis qualis petitionis Ancha. in consilio 33. Per statutum. ¶ Et exceptio ineptitudinis libelli impedit litis ingressum. Cor. in cons. 121. ad fi. lib. 1. ¶ Super qua etiam libelli ineptitudine Iudex supplere non potest nisi illum lacerando. gl. in l. 1. ff. de offi. Affes. Bal. in consilio 54. Casus brevis columnæ 2. circa med. lib. 1. Abb. in consilio 88. columnæ 2. lib. 1. ¶ Amplius non videtur necessaria exceptio contra libellum ineptum. Bald. in consilio 160. libellus. & in consilio 230. Verba accusationis, columnæ 1. circa med. lib. 2. vbi etiam quod Procurator in criminalibus admittitur ad opponendum exceptionem ineptitudinis. ¶ Nec ¶ releuat clausula, & alias iuris conclusiones, quæ melius ex præmissis elici possunt, quia licet ex præmissis posset elici intentatum remedium l. 2. C. de rescind. vend. proposita causa læsionis, tamen hoc procederet si electio data fuisset parti supplicatæ, vel restituendi bona vel supplendi, ideò cū nihil narratum fuerit de supplendo, illa clausula non potest operari circa ea quæ nullo modo narrata & proposita sunt, nec in narratis comprehendere possunt sicut dicimus de clausula, peto Ius & iustitiam ministrari. Alex. in cons. 121. column. 5. lib. 1. Aret. in cons. 17. columnæ 4. vers. unde sicut illa clausula. Socinus in consilio 146. columnæ 4. lib. 1. & in cons. 160. column. pen. vers. 3. hoc idem, lib. 2. latè & pulchrè Cor. in consilio 61. column. 1. lib. 4. & alibi sæpè. Sed considerando narrata & proposita supplicantium, nullo modo comprehendere potest aliquid dictum ex quo de supplemento contenti essent, imò præcisè intendit se ad bona restitui, igitur si iudicaretur circa suppletionem, pronunciaretur super non petitis, contra l. vi fundus. ff. communi diui. & l. fin. C. de fideicommissis. ¶ Præterea ¶ relatio nunquam fit ad ea quæ sunt diuersæ naturæ & conditionis. Clem. 1. §. ad hoc. de præben. Bellamera in cons. 3. col. 12. circa med. ideò ista clausula, & alias iuris conclusiones, &c. non potest referri ad remedium. d. l. 2. quod est diuersæ naturæ & conditionis ad dispositionem conclusionis libelli, cū per d. l. 2. detur electio Reo, & per conclusionem præcisè ad alterum agatur. ¶ Sed dicimus fuisse illatum remedium restitutionis in integrum ex clausula generali, illud competere non potest finito quadriennio à tempore contractus, intra quod petenda & implenda erat causa restitutionis. l. fi. C. de tempor. in inte. resti. imò exactum est tempus longissimum, & si benè consideretur narratio & conclusio solū videtur proposita restitutio in interum. Sed ¶ tamen restitutio in integrum proponi non potuit, quia est remedium extraordinarium, quod locum non habet, vbi est locus ordinarius, de quo in d. l. 2. C. de rescind. vend. iuxta doct. Bar. in l. in prouinciali. ff. de ope. noui nūcia. ideò minor quando est læsus, vltra dimidiam non potest petere restitutionem in integrum, sed agit remedio ordinario. d. l. 2. Bar. & Bal. in l. 1. C. si aduer. fiscum Cor. in cons. 72. columnæ 3. ad fi. lib. 3. quod procedit quando minor solū fuit læsus in precio, si autem læderetur in re, quia vendat rem quam nō expediebat alienare, tunc præcisè agitur vt restituatur ad rem. Cy. & Doct. in l. siquidem. C. de præd. mino. Soci. in consilio 57. column. 9. in fi. lib. 3. Gozadinus in cons. 44. ¶ Secundo, præsupposito sine præiudicio veritatis, aptè propositum fuisset remedium d. l. 2. adhuc supplicantes obtinere non possent, quia ¶ ad probandum læsionem debet considerari tempus contractus, id est, quod ipsi supplicantes læsi essent tempore transactionis, nec sufficere si læsio ex post superuenisset. l. si voluntatis, in fin. C. de rescind. vend. l. 3. §. diui. ff. de Iure. fisci. gloss. & Doct. in c. cū causam, de testibus. Bald. in consilio 475. Quidam Ioannes. Abbas. ad fi. lib. 1. Alber. de Rosa. in l. & si sine. §. quæsitum. ff. de minor. Cor. in consilio 181. columnæ 22. vers. ex quo demonstratur. lib. 2. in consilio 201. column. 4. ad fin. lib. 3. & in consilio 15. col. fin. lib. 4. Sed non probauerunt supplicantes aliquem valorē bonorum tempore transactionis, quod bona donata in transactione plus valerent quàm medietas bonorum, de qua in prima donatione imò testes supplicantium examinati super valore aperte deponunt de valore temporis depositionis ipsorum testium, & circa tempus transactionis fatentur ingenuè, quod bona eo tempore non tantum vale-

bant, ita expressè deponunt contra partem & satis est quod specificè non probatur aliquis valor de tempore transactionis, quod erat necessarium. Ex quo vnico fundamento dicenda erat sententia in fauorem supplicatæ absolutoria

8 ¶ Tertiò, ¶ si volebant supplicantes restitui aduersus transactionem & niti ex priore contractu donationis, illa prior donatio non fuit simplex, sed ob causam, itaque probare debebant se impleuisse ex parte eorum contenta in donatione, quia perditur donatio si donatarius nō impleat. Bal. in cons. 250. lib. 3. Quinimò si donator petiisset à donatario quod impleret, & donatarius postea impleuisset, tamen quia donatarius semel contrauenit, & periurium commisit, incidit in pœnas. l. si quis maior. C. de transact. per quam cogitur donatarius implere, licet ei seruandū non sit, quia priuatus omni commodum ita eleganter in terminis donationis decidit Cor. in consilio 179. lib. 2. & in consilio 40. colū. pen. ad fin. vers. nec obstat. quartum argumētum, lib. 4. quod videtur dubium & mirabile, quia donator petendo quod sibi impleatur, censetur remittere exceptionem implemēti non facti. Sali. in l. commissoria. C. de pact. inter empt. & vendi. Roma. in cons. 127. Viso themate. in 4. dubio. Alex. in consilio 196. lib. 7. Cor. in cons. 110. ad fi. lib. 1. in consilio 208. col. pe. ad fi. eo. lib. & in consilio 40. columnæ 1. lib. 4. licet ¶ enim pars non possit remittere periurium iam incursum Bart. in l. Labeo. ff. de iureiuran. Bal. in Authen. quod eis. C. de nup. Alex. in consilio 17. columnæ 2. vers. sicut etiam videmus. lib. 3. potest tamen remittere pœnam incursum ex periurio debitam ipsi parti, seu quatenus concernit eius fauorem. Soci. in l. 1. col. pen. vers. sed à præmissis fundamento. ff. sol. mat. refert & sequitur Goza. in consilio 28. column. 4. vers. nonò, & si confessio. vbi fortius videntur velle Soci. & Goza. quod periurium indistinctè remitti possit à parte q̄ tamen non videtur verum quatenus agitur erga Deum, quia non potest homo Laicus à peccato iam admissio absolueri. Ista tamen disputatio non pertinet ad casum nostrum, in quo exceptio implementi non secuti remissa nō fuit expressè nec tacitè. Ideò cū isti supplicantes in effectu nihil aliud petant, nisi vt prior donatio ipsis obseruetur, ostendere debebant, quod ipsi eam obseruauerunt. l. Iulianus. §. offerri. ff. de ac. emp. quia ¶ ista exceptio, tu nō impleuisti pro parte tua, temper opponi potest, licet statutum prohibeat exceptiones opponi. Barto. in l. 1. §. parui. ff. quod vi aut clam. Roma. in consilio 244. columnæ 2. vers. superest vt respondeamus. Cor. in cons. 291. column. fi. in consilio 297. column. 2. lib. 3. & in consilio 245. column. 2. lib. 4. Dec. in c. ex parte 2. column. 5. in decima fallentia. de offi. dele. & in consilio 119. col. 1. ¶ Et adeò fauorabilis est exceptio, tu non impleuisti pro parte tua, quod super ea supplet Iudex ex officio parte non opponente, vt not. Ro. in d. cons. 244. ¶ Alibi scribit Corn. in cons. 79. columnæ 3. ad fin. lib. 1. & in cons. 297. lib. 3. quod ista exceptio, tu non impleuisti, potest opponi aduersus executionem & eam impedire. Idem voluit Gemin. in consilio 149. Dec. in cons. 119. licet contrariū voluerit Roma. in consilio 76. col. 2. vers. tertio principali ter & quod opponatur ista exceptio in executione sententiæ, tenet Paul. de Cast. in cons. 166. Visis actis & actitatis in ista causa. column. 3. in fin. lib. 2. mouetur Pau. quia talis exceptio directè non impugnatur sententiam, sed solum limitat aut differt executionem donec impleatur. Ias. autem in §. item si quis. 2. col. pen. num. 88. & in §. actionum, col. 9. num. 141. Insti. de actio. allegat. Bal. contra Bar. & Spec. nec aliter determinat aut explicat pro more suo. ¶ Et adeò agere quis nō potest antequàm impleat pro parte sua, quod non excusatur si impeditus fuerit implere. Deci. in l. cū proponas. 2. col. 2. in 3. notab. C. de pactis. & quādo sunt duo contrahentes quorum vnicuique aliquid implendum est, is prius tenetur implere, qui prior vult agere. Alexan. in consilio 49. column. 2. lib. 2. Sed multa erant implenda per supplicantes, quæ obseruata non probantur, igitur malè agūt, vt obseruetur prior contractus donationis. ¶ Nec obstat q̄ asseruerunt fuisse impeditos implere culpa donatoris, ¶ 11 ¶ culpam allegans probare eam tenetur, imò clarè & specificè probanda est. Bar. in cons. 193. commune Lucignani, in tertio dubio. Alex. in consilio 136. lib. 1. Ias. in l. domos. columnæ fin. ff. de leg. 1. & alibi sæpè. sed culpa aliqua probata non est, nam examinati fuerunt super ea tres testes omnino singulares nam primus testis deponit de verbis donatoris, quod dixit donatario, tu comedis de hoc pane, & bibis de hoc vino. secundus testis deponit de verberibus & aliis verbis tertius testis deponit de alia re, q̄ donator proieci.



donator proiecit furcas e. donatarium. itē secundus testis contrariatur primo, nam deponit secundus, quod donatarius habitauit cum donator annis sex, primus autem deponit de annis 3. aut quatuor. Cum igitur deponant de diuersis actibus & diuerso & tempore & loco, sunt singulares. Bal. in consilio 39. Proponitur quod celebratus. col. 2. li. 3. & in consil. 459. Visa dicta petitione. col. 3. post med. versicul. 1. quia testes. lib. 4. Pau. de Cast. in consil. 137. in causa quæ vertitur pergami, ad fin. & in consilio 155. In causa quæ vertitur coram domino Vicario. ad fin. lib. 2. Anchā. in consilio 64. column. 2. & in consilio 147. column. 1. Abb. in consil. 98. column. 2. lib. 2. Alex. in consil. 116. & in consilio 64. column. 1. lib. 2. Areti. in consilio 71. column. 5. versic. interrogatio igitur. Soci. in consilio 44. column. pē. circa med. & in consil. 59. col. 1. post med. li. 4. ¶ Est verū quod Cor. in consil. 247. column. 8. lib. 2. voluit, quod diuersitas temporis non reddit testes singulares, quando non est vis in tēpore. quod etiam Roma videtur velle in consil. 30. Viso casu. & istud posset pcedere, quādo ageretur de probādo quid in genere, puta possessionem, iurisdictionem, vsuram, hārem, & similia, quō casu testes singulares circa tempus probant, quādo in tempore vis non est. Soci. in consilio 95. column. pen. ad fi. & in consilio 103. column. 2. lib. 3. Cor. in consilio 134. & in consilio 85. column. 2. in fi. versicul. & dato lib. 3. sed esto, ita fit, in casu nostro non solum est diuersitas in tēpore, sed etiam in loco & in actibus, idē isti testes sunt omnino singulares in omnib. ob id nihil probāt. 1. vt iurisiurandi. C. de testi. c. eū dilecti, de electio. c. tā literis, extra de testibus. ¶ Et nō igitur solū repellitur testis singularis, sed etiam qui singularis esse potest, vt quia posset intelligi de actibus diuersis quādo sumus in actu reiterabili, qui potuit fieri diuerso tēpore & loco, secundum Bal. in l. edicto. C. de edict. diui. Adr. toll. & in l. testium. column. 8. C. de testibus. Bar. in l. Celsus. in fi. ff. de vsuca. Are. in consilio 95. col. 4. versic. consuetudo autem. licet idem Aret. videatur variasse in consilio 36. statim allegando. Bar. etiam & Bal. sequitur Cor. in consilio 130. column. 2. post med. vers. & propterea videtur. lib. 1. in consil. 55. column. 6. in consil. 78. column. 4. ver. nec habet obitare. in consilio 87. col. fi. in consil. 103. col. 2. in consil. 181. col. 4. ad fi. lib. 3. quod sine dubio procedit, quādo testes sunt in aliquo discordes, vt hic Cor. in consil. 199. col. 2. circa med. lib. 4. ¶ De quo tamen dicto sapius dubitauī, quia licet testes singulares esse possint, in dubio tamē intelligi debent, vt sint contestes. Pau. de Cast. in consilio 126. Non sequendo ordinem, in fin. & in consilio 142. in causa fratalex. column. 2. lib. 2. Alex. in consilio 47. col. 2. circa fi. vers. non omitto etiam. li. 2. in consil. 146. col. 4. post med. vers. Viso ergo quod probatum est, in consil. 156. col. 3. ad fi. vers. item præsumentur. li. 5. & in consil. 185. col. 2. li. 7. Aret. in consilio 36. column. 3. versicul. nec potest dici. Soci. in consilio 143. lib. 1. idē dubitabile videtur illud dictum, nisi testes essent in aliquo discordes, vt supra dictum est. ¶ Sed esto testes singulares nō essent, vt omnino sunt, & posito singularitas testium non nocere, cum agatur de probando culpam in genere, nec ex tali singularitate inducatur aliqua discordia aut diuersitas facti per ea quæ dixi in consil. 73. & latius ac clarius in tracta. de antiqui. temporis, tamen adhuc non probarent, quia non deponunt ob quam causam fuerit deuentum ad eiusmodi verba, contentiones & altercationes, id est, quod ob causam & culpam ipsius donatoris, quod erat necessarium, si volumus dicere, quod culpa donatoris factum est quominus cum eo posset habitari, nam potuit esse, quod donator fuerit inductus stammarus ad ea verba facta ipsius donatarij, qui, vt deponūt testes supplicatē, frequens erat in ludis & tabernis, & sic quod egrē donator ferret vitia eiusmodi. Ex qua re nō poterat donatarius implere fidē promissam, id est, operari ad cōmunē vtilitatē, quia à cōmuniter accidentibus, quibus ludi & cauponæ placēt, eisdem molestiæ sunt operæ & labor. & valet argumētū in materia probationis à cōmuniter accidentibus, iuxta not. in l. non hoc. vbi Ias. col. 5. C. vnde cōgna. Dec. in ca. in præsencia. col. 10. de probat. itaque nō sequitur donator minatus est donatario, aut cum verberare voluit, ergo fuit in culpa cur donatarius habitare cum eo nō potuerit, si quidē potuit minari ob aliquā causam & culpā ipsius donatarij, vt, quia nollet operari in domo secundum promissā, vel quia bona cōsumeret per ludum & commensationes, quod magis præsumentum est, quod cum esset socer, & sic loco patris, cui generum seu filium arguere & corrige-

re licet. argu. gl. in l. generaliter. ff. de in Ius vocan. l. quia parentis. ff. solu. matr. amplius licitum videtur seniori iuniorē corrigere etiam verberando, licet propinquus nō sit, ita Ange. in consilio 397. column. 2. & ita præsumptio capiēda est potiusquā alia tanquā benignior. l. benignus. ff. de leg. facit tex. in l. præsens. & l. si de interpretatione. ff. de pœnis. & tex. in l. merito. ff. p. socio. Et in dubio sumitur interpretatio per quam excluditur præsumptio culpe. l. exceptione, vbi Bar. ff. de fideiuss. gl. & Doct. in l. si quis ex argētariis. §. si. ff. de edēdo. gl. Bar. & Doct. in l. si creditur. C. de pign. actio. idē ad tollēdū culpam præsumentur quis fecisse in rebus alienis, quod in suis solitus est facere. Ang. in l. sed si damnū. §. 1. ff. de pecul. vbi Administrator præsumentur fecisse in negociis alienis, quod in suis solitus erat facere, vt cesset in eo culpa. Eodem modo dicamus, quod socer arguerit generū ex iusta causa, ne aliās culpam in socero præsumentur, maximē cū appareat de vitis generi, factū enim quid præsumentur ex causa præscedenti de qua apparet, non ex ea de qua nō apparet. l. quādā mulier. ff. de rei vind. l. 2. C. de acqui. poss. cum simil. ¶ Facit quod notabiliter scribit Alex. in consilio 188. column. 3. lib. 7. vbi, si testis deponit, quod Titius dixit, io me ne vendicaro, ista verba debēt intelligi modo licito & vindicta permissa, videlicet per viā iuris. ¶ Optimē etiā facit quod scribit Bal. in consilio 98. Bethonus de Couo. column. 2. ad fi. li. vbi, si testes deponunt, quod aliquis iactauit se de expellendo alium de possessione, debet intelligi, quod iactauerit se per modū licitū ex via iuris non facti, & quod verba testium debent interpretari in bonum si fieri possit. ¶ Alibi scribit idem Bald. in consilio 425. Statuto cauetur quod nullus. lib. 5. quod quotiens sunt alia indicia animi, cessant ea quæ crimen inducunt. Alibi scribit Bar. in consil. 209. Viso processu facto contra Bonum Ioannis, quod vbi fieri quid potuit loco licito & illicito, præsumentur factum loco licito, vt delictum fugiatur. ¶ Alibi scribit Ang. Are. in §. Ius autem gentium col. 2. In tit. de Iure natu. gen. & Ciui. quod homicidium in dubio præsumentur factum ad defensionem vt delictum fugiatur, refert & sequitur Deci. in l. vt vim. column. 6. in fi. ff. de iustit. & Iure. in consilio 459. column. 2. in consilio 469. col. pen. post med. & in consilio 678. in fi. Ideo Boeri. in suis dec. q. 237. circa finē parte. 2. voluit, quod vbi vnus occidit alium, si nō cōstet quod occidens fuerit aggressor, absolui debet, sed istud dictum non placet, & miror quomodo Deci. & Boeri. ita loqui ausi fuerint, cū in dubio præsumentur, contra occidētē quod dolo fecerit. l. 1. C. de sic. car. c. 1. de præsumptio. allegans defensionem probare eā debet. vt habetur in d. c. vt vim, quod non esset si defensio præsumeretur nec Ang. allegatus per Decium illud dicit, quod defensio simpliciter præsumentur, sed dicit Ang. quod defensio præsumentur ex quatuor coniecturis, de quib. per eum, ibi, & sic ange. vult, quod imō defensio probari debet, probatio autē fit per illas præsumptiones & coniecturas. ¶ Alibi scribit Veronensis in consil. 60. column. 3. quod in dubio præsumentur, quis fuisse in rixa animo mediandi & separandi rixantes potiusquā offendendi, vt delictum fugiatur. Alibi scribit Calca. in consil. 100. col. 2. post med. quod incidens ligna natura ad ignem destinata in nemore alieno, nō dicitur damnū dare, nisi illa asportet, in dubio autē dicit Calca. præsumentur incisa ligna matura, vt cesset delictum. Eodem modo cū socer potuerit minari genero modo licito, eum corrigendo & illicito, in dubio dicendum est, quod minatus fuerit modo licito. accedat nō per Bar. & doct. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de oper. no. nun. ¶ Saltem negari non potest in casu isto quin res dubia sit, ex cuius culpa habita fuerit verba eiusmodi minatoria, quia testes non dicunt quis autor fuerit, sed quod vbi sumus in dubio, an culpa interuenerit vel nō, nunquam potest quis pro culpa cōdemnari. Alex. in consil. 183. col. 3. lib. 7. allegat Bal. in l. si creditor. C. de pig. ac. sed ultra Alex. adduco notabile dictū Old. in consil. 307. quod quādo, in fi. vbi voluit singulariter, quod aliquis dubietas excuset à culpa, quāto magis excusabitur à culpa socer in casu nostro ob mores generi, de quibus supra inuersos & illaudatos. Præterea, vbi aliqua culpa imputari posset socero, quod negatur, non tamen omnis altercatio est causa sufficiens cur cū alio quis habitare non possit. Etenim incidunt sapē altercationes eiusmodi inter parentes & filios, inter coniuges & alios, qui tamē simul habitant, ita in terminis nostris respondet Alex. in consilio 100. li. 1. vbi latē insistit circa hanc materiā ad ostendendum non ita leuiter probari culpam alicuius,



alicuius, ne cum eo morari quis possit, licet fundamentis meis per omnia non utatur. & in specie ibi adducit singularitatem testium pro eorum impugnacione. ¶ Ex præmissis inferuntur tria; primò quòd nò fuit probata aliqua culpa donatoris per testes singulares suspectos & discordes. Secundò, q̄ vbi aliquo modo fuisset probata, non fuit probata clarè, id est, q̄ donator dederit causam illis verbis & minis. Tertiò, q̄ illa culpa non fuisset sufficiens, & vbi aliqua suspicio culpæ laboraret contra donatorem, illa fuit extincta per testimonia supplicata, quibus probatū est de bona consuetudine seu conuersatione donatoris, & facilibus eius moribus. quæ testimonia debet præferri, quia sunt  
 20 magis amica & consona naturæ, ideo t̄ semper præferuntur testes, qui deponunt de bonitate alicuius. Inno. & Doct. in c. auditis, de præsump. Et in c. Ecclesia Viterana, de elect. Ancha. in conf. 253. In quæstione Presbyt. circa fin. Cor. in consilio 219. columna fin. libr. 1. Deci. in consilio 163. columna 8. & in consilio 448. col. 2. Curtius in tracta. de test. conclu. 48. addo Oldr. vltra Mod. in consil. 183. col. 4. vbi, quando sunt literæ Episcopi contrariæ, statur illis ex quibus  
 21 probatur bona fama. ¶ Videmus t̄ in simili, quòd vbi laborant contra aliquem indicia in causa criminali, illa debilitantur ex bona fama, & qualitate accusati vel inquisiti. Bar. in l. j. §. pe. per illum tex. ff. de re mili. vbi probatio bonæ famæ alicuius facit, ne torqueri possit ex indicis. Idem voluit Bald. in l. fi. columna fin. C. de proba. & in consilio 410. in causa & quæstione Antonij. col. 2. post med. ver. si. & multum prodest. lib. 2. Pau. de Cast. in consilio 284. Viso quodā tali quali processu. ad fin. libr. 2. quòd dictum pro singulari refert & sequitur Ias. licet de memoratis Doct. omnibus mentionem non faciat in l. 1. in fi. C. com. de leg. in l. qui iurisdictioni. columna 3. ff. de iurisd. om. iud. in l. ex quacunque. columna 8. ff. si quis in ius voc. non ier. in Authen. iubemus. colum. 3. C. de iudi. latè Soci. in consilio 270. colum. 4. lib. 2. Dec. in l. qui accusare. col. 1. post med. C. de eden. in c. prudentia in princ. col. 7. de offi. deleg. in c. decernimus. col. 11. de rei iud. in consil. 175. col. 5. & col. 9. in consil. 189. col. 10. & in consil. 256. col. 4. à fortiori in casu nostro erunt debilitata testimonia triū testiū singulariū discordiū, & qui alias nihil omninò probant per supradicta, ergo si implementum primi contractus non probatur, ex eo iuari non possunt  
 22 sunt supplicantes. ¶ Quarto, t̄ vt impedimentum excuset, debet probari quòd nisi fuisset illud impedimentum, actus secutus fuisset. l. qui commeatus. ff. de re mili. Cor. in consilio 119. colum. fi. in consil. 209. colum. 9. post med. versicul. concurrunt etiam. lib. 2. in consil. 296. colum. 4. ad fi. versicu. & solum requiritur. lib. 3. in consil. 143. colum. 2. latius in consil. 257. circa fin. & in consilio 312. colum. 2. circa med. lib. 4. addo tex. in l. si Titius, vbi Soci. in 2. no. ff. de condi. & demon. Sed non probatur quòd isti supplicantes, qui dicunt se fuisse impeditos facto donatoris quominus implerent, & cum eo habitarent, quòd nisi fuissent difficiles illius mores, ipsi impleuissent, quòd vtrique probaretur si aliqui testes deponerent, quòd ipse donatarius aliquando conquestus fuit de focero donatore nimium moroso, ob cuius mores difficiles & asperos non poterat cum eo diutius agere. Et est verisimile quòd apud aliquos quando  
 23 que conquestus esset, si res ita haberet. Et isto t̄ casu potest procedere opinio volentium non excusari, quem propter impedimentum, nisi de eo fuerit protestatus, de quo per Bart. & Doct. in l. 2. §. quòd diximus. ff. si quis. cau. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. vbi Ias. in 2. notab. ff. de oper. no. nuncia. Alex. & Ias. in l. qui in alienat. §. Celsus. de acqu. hered. Ias. in l. properandum. §. sin autem vtraque. columna 2. C. de iudi. & in l. ad diem. columna 1. ff. de verb. oblig. Deci. in c. si iustus metus. columna 2. de appel. & alibi sæpè consulendo. imò omninò videtur necessaria protestatio impedimenti in casu isto, quia agitur vt ex impedimento acquiratur, vt nouissimè firmat Gozadinus in consilio 66. col. 2. in fi. ¶ Quintò, t̄ iste gener donatoris habitauit tribus aut quatuor annis cum focero donatore communiter viuendo & prædia colendo, ex qua cōmuni habitatione præsumitur sciuisse valorē bonorū ipsius foci, maximè cum versaretur quotidie circa culturam ipsorum bonorum. Anchar. in consilio 170. Principaliter contra istos legatarios. columna fi. Aret. in consilio 29. colum. 7. vers. maximè ex quo Venetij. Soci. in con. 264. colum. 6. lib. 2. ¶ Facit quòd dicimus de forēsi habitante in aliquo loco, quòd præsumitur scire statuta illius loci. Alex. in consil. 165. col. 1. lib. 6. ¶ Facit dictum Corn. in consilio 165. colum. 5. ad fi.

nu. 34. lib. 2. quòd vxor præsumitur scire qualitatem bonorum mariti, an essent bona Emphyteutica vel libera ex communi conuersatione & cohabitatione. Et pondero q̄  
 25 Corn. ibi loquitur in materia pœnali. Itaque t̄ cum sciret saltem præsumptione iuris iste gener valorē bonorū eius foci, scienti non competit beneficium. d. l. 2. C. de rescin. vend. secundum Bart. Bal. & Doct. ibi Bal. in consilio 3. Casus talis est, quidam Petrucius. lib. 3. & in consilio 175. Statutū prohibens. lib. 4. vbi hoc ampliat etiam in minore sciente & iurante non contrauenire ratione minoritatis precij. Et q̄ remedium illius l. non competat scienti valorē rei, voluit Roma. in consilio 475. columna 2. versicul. vnde dicimus. Alex. in consil. 27. columna 3. versicul. non obstat. quòd tertiò. in cōsili. 125. col. 5. ver. primò quia illud remedium. libr. 1. in con. 53. lib. 3. & in consil. 14. col. 6. libr. 6. Soc. in consil. 48. col. 2. li. 4. Deci. in cōsili. 583. Ias. in l. si quis cum aliter. col. pen. ver. prima conclusio est. ff. de verb. oblig. Istud tamen non putarem sic indistinctè procedere, sed demū vbi quis scienter vendit nulla necessitate coactus vendēdi potius vni quā alijs, putā, quia potuisset inuenire aliū emptorē qui precium iustius numerasset. quid enim si egēs pecunia cogitur alicui vendere minus iusto precio, quia emptorem alium non inueniat, & sine venditione pecuniā inuenire non possit, dicemus ne quòd imputetur scienti, & quòd præsumatur habuisse animum donandi? Pro quo adduco quòd scribit Gemi. in consilio 112. columna 1. in fine. vbi quādo debitor donat fructus creditori, non attēditur talis donatio tanquam non libera, quādo sine datione debitor pecunias mutuas inuenire non poterat. ex quo dicto videtur inferri, quòd vbiunque considerari potest aliqua coniectura exclusiua liberæ donationis venditoris, non imputetur ipsi venditori licet scienti, & quòd tunc non præsumatur venditor ita vendidisse, quia voluerit emptori donare, sed quia aliter precij in promptu inuenire non posset. Ad idem adduco quòd scribit Corn. in consilio 11. columna 17. versicul. nec refragatur. lib. 3. vbi, quòd scienti imputatur quādo cum scientia concurrat voluntas cōsensu, secus si coactè quis quid agat coactione præcisa vel causatiua, quia nisi tale quid faceret, non poterat consequi, q̄ de iure consequi debebat, necessitas enim causatiua habetur in cōsideratione. l. fi. ff. de separa. bonorum. similiter quòd scienti imputetur nò videtur procedere in minore, muliere & rustico, & similibus personis non sagacibus. Barb. inter consil. Calca. in consilio 27. columna 5. post med. Boer. in suis decisi. Burdegale. q. 124. col. 2. post princip. ¶ Sextò, t̄ transactio non rescinditur ex capite lesionis secundum magis communem opinionem, de qua per Bar. & Moder. in l. si quis cū aliter. ff. de verb. ob. etiam habito respectu ad dubium litis euentum. decisio Neapol. deci. 220. in 1. dubio. quæ communis opinio sine dubio locum obtinet, vbi est iuramētum prout hic. Soc. in consil. 36. col. fi. lib. 1. & in consilio 48. ad fi. lib. 4. Corn. in consilio 189. libr. 1. Deci. in consilio 216. ¶ Hoc tamen pro nunc affirmare non audeo, quia vbi est læsio habito respectu ad dubium litis euentum plerique Doct. voluerunt locum esse remedio. d. l. 2. etiam in transfectione, inter quos hoc voluit Calder. in consil. 3. in tit. de transact. Abb. in consilio 64. colum. 2. libr. 1. Corn. in consilio 221. columna 5. ad fin. in consilio 241. circa fin. libr. 2. in consilio 161. colum. pen. in consilio 189. ad fi. in consilio 206. colum. 4. libr. 3. & in consilio 27. columna 4. ad fi. lib. 4. Alex. in consil. 103. colum. 2. quā opinio. dicit magis communem & æquam Deci. in consil. 60. col. 3. vers. ex quo infero, & in consil. 203. col. 2. post med. vbi tamen vltra dubium litis euentum voluit, quòd læsio esset enormissima, sequendo concordia Cor. quam etiam sequitur Alex. in consil. 71. colum. 2. & in cōsili. 147. colum. 4. ad fin. Addo Fulgosi. inter consilia Imolæ In consilio 147. col. pen. post med. vers. rursus si etiā in negotio.  
 27 ¶ Septimò, t̄ vbi remediū d. l. 2. habet locū in transfectione debet deduci læsio, quòd quis transigendo læsus fuit, etiā habito respectu ad dubium litis euentum, id est, quòd etiam cōsiderato dubio euentu litis, si ante transfectionem litigatū fuisset, vsque fuisset, vsque ad sententiā diffinitiuā inclusiue, ipse transigēs longè plus vltra dimidiam habiturus fuisset, si transactio facta non esset. Ang. in consil. 253. col. fi. Alex. in consilio 222. col. 3. libr. 2. in consilio 92. columna 7. & in consilio 66. lib. 6. Deci. in d. consilio 60. colum. 3. & in d. consilio 203. col. 2. & pulchrè de modo probandi dubiū litis euentum, tradit Abb. in d. consilio 64. colum. 2. sed hic de dubio litis euentu memoria habita non est, ergo & c. quanquam



quanquam si litigatū esset nec facta transactio, vbiq̃e tā-  
tū laturus nō erat donatarius, nam ex donatione niti nō  
poterat, quam non obseruauerat. solum habuisset dotem  
ad quantitatem legitimæ ad summum, ideō non potest  
dici, se lāsum remisso per transactionem dubio litis euen-  
tu. Anchar. in cons. vltimo. col. 8. ver. præterea in casu no-  
28 stro. ¶ Octauo, f̃ pars faterur quod focer post primam do-  
nationem suscepit filiū, ergo donatio fuit reuocata per l. si  
vnuquā. C. de reuoc. dona. & licet facta sit donatio filij, sal-  
tem reuocata esset in omnem euentum vsque ad legiti-  
mā filij postea nati, nec reconualefcit donatio si filius po-  
stea moriatur. Bar. in l. Titia. §. Imperator. ff. de legat. 2. Bal.  
in consilio 167. Quidā Franciscus. columnæ 2. libr. 5. Corn.  
in cōsilio 176. columnæ pen. ad fi. li. 2. in cōsilio 234. in princ.  
eo. lib. & in consilio 4. columnæ 2. post med. libr. 3. Deci. in  
l. posthumus. colum. 14. ad fi. C. de bo. poss. contra tab. igitur  
/29 latio tam magna considerari non potest. ¶ Nonō, f̃ resti-  
tutio aduersus transactionē petenda erat re integra, id est,  
antequā is cum quo transactum est, seu hæres eius bo-  
na alienauerit, sed facta alienatione nō videtur danda re-  
stitutio in integrum. l. q̃ si minor. §. Scauola. ff. de minor.  
Sed ex testibus partis ostenditur multa bona fuisse aliena-  
ta, ex qua re etiam arguitur malè supplicatam condemna-  
tā fuisse ad vacuandum & relaxandū bona quæ nō tener,  
iuxta l. officium. ff. de rei vindi. & l. 1. C. de alien. ind. mu. ca.  
30 fac. ¶ Decimo, f̃ ista transactio fuit obseruata longo imō  
longissimo tempore viginti annorum, ideō non videbatur  
ita facillè reuocāda. c. contingit, extra de transact. ibi, si fue-  
rit aliquot annis, obseruata facit text. in c. audita, de restit.  
spol. vbi, quod non præsumitur derogatum sententiæ diu-  
iam obseruata, nam tenuit donatarius bona, secundo lo-  
co donata longissimo tempore, ex qua retentione bono-  
rum ipso facto censetur transactionem semper approbas-  
se, quo casu non videtur locus. d. l. 2. C. de rescind. vend. si-  
cut f̃ dicimus. locum non esse vbi est geminatus consen-  
sus. Paul. de Cast. in cōsilio 386. Factum sic se habet. colum-  
næ 2. ad fi. lib. 2. Abba. in consilio 70. columnæ pen. in 2. du-  
bio. li. 1. Bellamera in consilio 24. columnæ 5. post med. ver-  
ficul. ideō si venditor. Deci. in consilio 181. col. 2. ad fin. & in  
cons. 216. col. fi. ver. & præsertim ista conclusio. Alexandri-  
nus. in cōs. 133. col. 3. post med. in consil. 139 & in consil. 167.  
colum. 5. vbi latius, licet dictum hoc indigeret maiori dis-  
cussione, quia contrarium voluit Soci. in consilio 86. col.  
4. lib. 1. Cor. in consilio 11. & clarius in consilio 140. lib. 3. Dec.  
sibi contrarius in consil. 60. ad fi. Roma. in consil. 53. Visis cir-  
ca id. Boer. etiam. q. 100. col. 6. in fi. ver. & secundum istum  
communem, in 1. parte dicit fuisse cōclusum in curia par-  
lamenti Burdegalem, quod rescinderetur transactio ob  
enormen lāSIONem non obstante bonorum receptione, &  
ratificatione indè secuta. Idem Boeri. q. 143. in fi. eadem  
parte, quod geminatio clausulæ, & quod plus valet, donat,  
non tollit remedium. l. 2. C. de rescind. vend. quia talis ge-  
minatio præsumitur dolo extorta. & sine dubio istud vide-  
tur procedere, quādo in actū reiterato aut geminato sub-  
est eadem causa aut suspicio quæ in primo, quia tūc gemi-  
natio actus nihil videtur operari. imō maior suspicio vide-  
tur surgere in tali reiteratione ob nimiam cautelam. ita  
Bal. nouel. in tract. dotis, in decima parte. columnæ 7. in fi.  
versicul. 4. limita. quod tamen intelligerem in reiteratione  
quæ faret ex modico interuallo post, secus si ex longo per  
d. l. si mulier. C. ad Velleia. & quæ scripsi suprà in consil. 44.  
columnæ 1. post med. ¶ Eacit, pro prima opinione dictum  
Bart. in l. Iulia. §. si quis. in fi. ff. de ac. emp. vbi approbas cō-  
tractum, non potest petere vt rescindatur ratione; doli, ne-  
que restitutionis in integrum. Sed ista opinio posset pro-  
cedere data scientia approbantis, quia tunc censetur re-  
missus dolus in præteritum & omnis lāSio, sed si in appro-  
batione caderet idem error, qui in primo contractu, non  
video cur subueniri non debeat, etiam aduersus contra-  
32 ctum geminatum, sicut f̃ dicimus de confessione quod  
reuocari potest tanquā erronē, non obstante quod sit  
geminata. Roma. in consilio 391. quam opinionem dicit cō-  
munem Deci. in l. 1. column. 3. in 4. nota. C. de erro. cal. idem  
voluit Soci. probata causa erroris in consilio 228. columnæ  
1. libr. 2. ¶ Est verum quod responderi posset ad hoc funda-  
mentum, quod præsupposita scientia non subueniretur  
lāso, etiam aduersus simplicem contractum per supradic-  
ta, ideō puto, q̃ lāso nō subueniatur aduersus cōtractum  
geminatū ex sola lāSione & dolo re ipsa, nisi probetur do-  
lus ex proposito, & hoc operetur geminatio contractus,

quandō videlicet ex interuallo reiteratur, quod tamen  
tutius videretur iudicantis arbitrio relinquere, qui ex va-  
riis circumstantiis & cōiecturis iudicium rectius facturū  
sit, an lāso subueniri debeat nō obstare reiteratione actus.  
33 ¶ Vndecimo f̃ & vltimo, vbi res dubia esset, quam tamē  
clarissimā arbitramur, pronuntiandum erat transactionē  
rescindendam non esse. Alexandri. in consilio 157. colum-  
næ 1. lib. 7. Corn. in consilio 155. lib. 2. Deci. in consilio 168.  
columnæ 2. ¶ Proinde puto pronuntiandum benè appel-  
latū, & malè iudicatū, & emēdandæ errore Iudicis a quo  
Ioannam supplicatam esse a petitis absoluendam cum vi-  
ctoria expensarum. Gratianopoli 2. Augusti, 1538. Aymo  
Crauetta.

S V M M A R I V M.

1. Monasterium an habeatur loco filij & faciat deficere conditionem substi-  
tutionis si decesserit sine filiis naturalibus & legitimis ex suo cor-  
pore procreatis, & concluditur communem opinionem esse quod sic.
2. Ingressus Monasterium an perdat Ius succedendi ex substitutione facta  
ante ingressum & deciditur quod non.  
Monachus retinet iura suarum & succedit ab intestato, ibidem num. 2.
3. Substitutio nulla conditionalis ad heredes transmittitur.
4. Nonicius an possit cedere iura sibi competentia fratri suo & dicitur  
quod non, & quid de cessione facta ante ingressum, num. 6.
5. Lite pendente inter duos Principes super vno principatu si quid per  
eos agitur, an gesta teneant.  
Dubius casus an habeatur pro certo, quod ad impediendum actum, & di-  
citur quod sic, ibid. num. 5.
6. Cessio aut renunciatio habet tacitam conditionem, si Ius cessum aut re-  
nunciatum ad ipsum renunciantem deuoluatur.
7. Prelatus non potest consentire Monacho cedenti Ius Monasterio iam  
quæsitum, & an de fructibus aut redditibus Ecclesiæ possit in vita  
disponere hic vide, vbi etiā tractatur si interueniat cōsensus Capituli.
8. Papa potest tollere Ius quæsitum Ecclesiæ, etiam sine causa.
9. Prelatus solus potest repudiare hereditatem delatam Monacho nondū  
aditam.
10. Transactio super re clara dicitur continere turpitudinem, ideō non  
valet.  
Vexationis redimende causa datum repeti potest tanquā datum ex  
turpi causa, ibid. num. 10.
11. Absolutio a iuramento concedi debet, licet nō contineat turpitudinem ex  
parte iurantis sed recipientis tantum.
12. Testamentum inter liberos dicitur continere clausulam derogatoriam ad  
sequenti testamentum.

CONSILIVM CLII.

Pro nobili Alano de Mōtibus ex op-  
pido Montilij Adhemarij. De ea-  
dem materia habetur in consil. 160.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Circa te-  
stamentum spec. Iurisconsulti domini Hugonis  
de Montibus ex loco Montilij Adhemarij &  
substitutiones in eo ascriptas, dubitatur primō,  
quia testator substituit inuicem nobiles Jacobum & Ala-  
num casu quo alter decederet sine liberis naturalibus &  
legitimis ex legitimo matrimonio procreandis. deinde al-  
ter filiorum, id est, dominus Iacobus ingressus est Mona-  
sterium sancti Marcelli, vbi dignitatem obtinet Prioratus,  
an decedente ipso domino Iacobo ante Alanum, possit  
Alanus succedere in vim dictæ substitutionis reciproæ.  
¶ Videbatur f̃ dicendum prima fronte quod sic, quia vbi  
fit substitutio modo præmissa, & per verba designata na-  
turalitatē, Monasteriū habet loco filij, vt habetur per mul-  
tos Doct. in Auth. nisi rogati. C. ad Trebellia. tradit Cor. in  
cōs. 18. col. 5. & in cōs. 253. vbi quandō fit substitutio sub cō-  
ditione, si filius decesserit sine liberis ex suo corpore aut  
legitimo matrimonio procreatis, si filius ingreditur Mona-  
steriū, nō habetur tūc Monasteriū loco filij, quia verba te-  
statoris repugnant, idem sequitur Calca. in cōs. 20. col. 3.  
in fi. & seq. & in cōs. 69. col. 1 & 2. iō mortuo ingresso, verifi-  
cari videtur cōditio substitutionis seu fideicommissi, & con-  
sequēter admitti videtur substitutus Quod si verū sit mor-  
tuo Iacobo admitteretur Alanus ad bona remissa per eum  
domino Girardo eius fratri, quia per diuisiones factat in-  
ter ipsos fratres Girardū & Alanū nō cēsetur remissum ius.  
C 2 fidei-



fideicommissi conditionalis, per ea quæ habentur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obligat. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò Monasterium excludat Alanum substitutum, nam duobus concurrentibus Monasterium habetur loco filij primò, quod grauatus ingrediatur Monasterium, secundo, quod Monasterium sit capax successione & bonorum §. sed & hoc præsentia in Authen. de sancti. Epif. & Authen. nisi rogati, quæ indè extrahitur. C. ad Trebellia. & ibi per Docto. sed hic vtrunque concurrat, ergo Iacobus grauatus nunquam decederet sine liberis stante semper Monasterio, quod habetur loco filij, vt habetur in d. locis & in c. præsentia, de proba. ¶ Solū superest ad contraria respondere. Ad quæ respondendo dico, quod licet testator fecerit mentionem de filiis procreandis ex legitimo matrimonio, adhuc Monasterium habetur loco filij, vt latè per Alex. in consilio 121. libr. 2. & in consilio 35. columnæ 2. & 3. li. 3. Deci. in consilio 259. columnæ 2. circa fi. vers. Capio nunc secundum casum. & in consilio 419. columnæ 2. & latè in d. c. in præsentia. colum. 28. in fi. versic. postremo circa istam gl. & duabus col. seq. vbi respondet ad ea quæ in contrarium adducuntur, post Pau. de Cast. idem tenet & sequitur Ias. in Aut. si qua mulier, col. 5. C. de sacros. Eccl. de Calde. in consilio 43. in titu. de testa. & in consil. columnæ 2. in tit. qui filij sint legi. Cor. & sequaciū. Præterea Calc. facit pro ista parte, quia licet velit quod Monasterium non habeatur loco filij, quando testator loquitur de filiis procreandis ex legitimo matrimonio, alio tamen medio concludit Monasterium admitti, & substitutio præferri, quia scilicet illa conditio reiicitur tanquā turpis & impeditiuā vitæ contēptiuiæ, sequēdo Bar. in consilio 1. Parmensis quidam. Sed tamen aduertendum, quia vbi expressè appareret de contraria voluntate testatoris, quod noluit Monasterium admitti, quia expressè fecit mentionem de ingressu religionis excludendo Monasterium non videtur admitti monasterium contra expressam voluntatem testatoris Bal. in consilio 196. Testamentum Pruciarelli. in consilio 437. In quæstione quæ vertitur inter scholam. columnæ 3. libr. 1. & in consilio 426. Super pūcto præmissis. columnæ 2. circa med. versic. præterea illud est verum. lib. 4. Deci. in d. c. in præsentia. columnæ 29. in d. consilio 259. col. 2. & in d. consilio 409. col. 2. Galiaul. in l. Gallus. §. quid si tantum. column. 5. ff. de libr. & post. Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus, columnæ 10. circa med. ff. ad Treb. Ias. autem in consil. 212. lib. 2. voluit non reiicere conditionē ingressus Monasterij, nisi substitutus sit de liberis.

2 ¶ Secundo ¶ dubitatur, pone quod Alanus præcedat superstiti Iacobo, nunquid locus erit substitutioni in fauorem Iacobi & Monasterij? Breuiter per edictum regium, quo religiosi excluduntur per verba amplissima non videtur Iacobus substitutioni. Edicto autem cessante videtur Iacobus admitti, nam retinet Monachus iuramentis & succedit ab intestato. l. Deo nobis. C. de Epif. & Cler. Ias. in l. patre furioso. colum. pen. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. habetur in l. ff. de vulg. & pub. si ergo per ingressum Monasterij non perditur Ius succedendi ab intestato, eadem ratione non videtur perdi Ius succedendi ex testamento & substitutione. & si Monasterium excludit substitutum quando sit substitutio, si filius decedat sine liberis legitimis & naturalibus ex legitimo matrimonio procreatis, vt supra dixi, quia non est verisimile quod si testator cogitasset de tali ingressu, voluisset Monasterium excludere, quanto fortius admitti debet Monachus aut Monasterium ad substitutionem per quam Monachus vocatus est, vbi non agitur de exclusionē alterius vocati à testatore. & cum Iura dicant per ingressum religionis Ius succedendi saluum esse, quando Monasterium capax est, absurdum esset dicere per ingressum religionis Ius extinguere substitutionis in fauorem Monachi aut Monasterij. & in terminis istud clarè volunt Bal. Anh. & Moder. in l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vulg. & pup. circa illā quæstionem, quando substitutus efficitur de religione mendicantiū, quo casu perit Ius substitutionis an si postea officiat Episcopus vel Monachus alicuius Monasterij capax recuperet Ius substitutionis. & sic clarè præsupponunt & volunt Doct. ibi, quod si substitutus ingrediatur Monasteriū capax bonorum, Ius substitutionis non extinguatur, frustra enim aliās quæreret an recuperetur tale Ius succedendi ex substitutione. Idē voluit Curtius iunior in consilio 48. in fi. vbi ampliat hoc procedere, licet Monachus exeat Monasterium postquā euenit casus fideicommissi. ¶ Tertiò ¶ quæritur, pone quod

Iacobus moriatur ante Alanum, an Monasterium poterit succedere ipsi Alano virtute dictæ substitutionis? Breuiter puto quod non, nam posito, Monasterium habeatur loco filij per supradicta, tamen illa substitutio conditionalis non transmittitur etiam ad liberos, moriente substituto ante euentum conditionis. gloss. communiter approbata in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. de qua per Bart. & Doct. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Quod procedit generaliter in omni substitutione, quia nulla est substitutio, quæ ad hæredes transmittatur. Alexand. in consilio 36. columnæ 2. libr. 3. ¶ Quartò ¶ dubitatur, dictum est supra, quod Alano præcedente superstiti Iacobo Monacho, ipse ad substitutionem veniet aut Monasterium eius persona, nunquid excludi Monasterium possit ob cessionem & remissionem factam per dictum Iacobum in fauorem dictorum Alani & Girardi? Hic videndum est, quia de tempore ipsius cessionis Iacobus iam Monachus erat, nondum tamen professus, an ita cedere potuerit sine licentia superioris? ¶ Circa istam quæstionem videtur dicendum talem cessionem non valere, ex his quæ scribunt Doct. in d. c. in præsentia, vbi Deci. columnæ 37. versicul. 9. quæritur. vbi Deci. cōcludit, quod si nouitius moriatur ante annum professionis, bona eius pertinent ad Monasterium, & ita dicit, magis communem opinionem esse contra Abb. & sic ante annum probationis iudicatur vt religiosus & Monachus. Quinimo etiam tenendo opin. Abba. idem adhuc dicendum videtur, quia Abbas loquitur, quādō moritur Monachus ante annum probationis, si autē moriatur post annum probationis & professionis, quid iudicetur de tempore quo fuit nouitius, aut reputabitur fuisse Monachus vel secularis, Abb. de hoc non loquitur. sed Anchar. in consilio 69. contra donationem. columnæ 3. post med. & seq. late disputat & concludit, quod fingitur semper fuisse Monachus, & quod fiat retrahitio, & quod illa destinatio in primo anno probationis habeatur pro consummatione & perfectione actus, & quod fiat iudiciū ab euentu secuto. ¶ Sed ultra ¶ Anchar. istud confirmo ex his quæ scribit Oldra. in consilio 22. Ad quæstionē. in consilio 23. & in consilio 180. quæstio est vtrum Imperator, in fin. vbi quādō duo sunt electi Reges Alamania, & inter eos litigatur vtra electio potior sit, gesta per eos lite pendente dependent à futuro euentu, idē si vnus eorum concedat priuilegiū, & deindē cōtra eū pronuncietur, ccessio sit inualida Eodē modo pendente dubio, an iste nouitius fiat professus vel non, interim gesta pendere videntur ex futuro euentu, quia si profiteatur, gesta omnia fient inualida quasi retrō, semper fingatur verè fuisse Monachus & professus. ¶ Præterea vbi agitur de impediendo actum, idem iudicamus de casu dubio & pendente quod de certo. l. sufficit. ff. de condi. indeb. l. 1. §. si pendeat. ff. ad Marcedo. l. pecuniā quā. ff. si cer. petat, tradit Deci. in l. edita. columnæ 11. in fi. C. de edend. modo in proposito agitur de impediendo actum cessionis & remissionis, dico quod pendente dubio, an nouitius efficiatur Monachus & professus, iudicari debet prout de certo, ac si verè & certè esset Monachus & professus, & magis in terminis adduco Feder. de Senis in consil. 32. circa fin. vbi quod nouitius præsumitur ingressus religionem animo perpetuo ibi standi, quādō tractatur de eius fauore, vt habeatur pro ingressu in perpetuum & pro vero Monacho, ¶ Hoc ita præsupposito, quod nouitius iudicetur vt Monachus saltem quādō postea professus est, infertur quod talis cessio per eū facta in damnū Monasterij ipsi Monasterio non noceat, iuxta no. in l. 1. ff. de vulg. in c. cum olim. de priuileg. & in l. feruus. C. de pactis. & præmissa ¶ sine dubio procedūt respectu iuris fideicommissi posito quod cessio Iacobi ad illud extenderetur, nā cessio aut renūciatio habet tacitam conditionem si Ius cessum aut renūciatum ad ipsum renunciantem deuoluatur, sed vbi casus substitutionis euenit renunciantē facto Monacho, Ius substitutionis immediatè acquiritur Monasterio non ipsi Monacho, ergo eius renunciatio nihil operatur, cum Ius cessum aut renūciatum ad ipsum renunciantem non peruenit, etiam quod talis cessio aut renunciatio facta esset ante ingressū Monasterij, ita in terminis terminantib. pulchrè latè Soc. tradit in consilio 183. Eleganter libri 2. Puto tamen quod verba cessionis aut renunciationis non comprehendant hoc Ius substitutionis futuræ, per ea quæ habentur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. Aduertendum tamen circa præmissa, dum dictū est bona nouicij morientis intra annū probationis pertinere ad Monasterium



nasteriū. quia istud uō videtur procedere quādo nouicius disposuisset de bonis suis: nouicius enim potest testari, matrimonium contrahere, & omnia facere quæ homo liber. Feder. de Senis. in consilio 32. columnæ 2. ante med. sed istud videtur intelligendum, si moriatur infra annum probationis: sed aduerte, quia professio superneniens non videtur trahenda retrō ad gesta tempore probationis ad eorum irritationē vel validationem. Pau. de Cast. in consilio 430. Cum statutum, circa fi. libr. 1. facit reg. factum legitime lib. 6. nisi dicas, quod non videtur factum legitimū

7 stante proximo eueru professionis, ¶ Quinto, ¶ quæritur de modo cōualidandi cessionē prædictam factā per Iacobum, cuius licentia aut autoritate possit confirmari & conualescere: an sufficiat consensus Abbatis vel summi Pontificis necessaria sit confirmatio. Breuiter si Iacob. bonis hæreditariis se immiscuerit ante cessionem aut renunciationē prædictam, Abbatis cōfirmatio nō videretur sufficere, quia talis confirmatio sapit donationem iuris quæ sita monasterio: quæ donatio Prælati est interdicta, ut habetur per Doct. in Rub. ff. de rebus Eccles. non alie. Alexan. in consilio 55. columnæ 2. versic. vnde refert Ioan. And. lib. 1. & in consilio 43. columnæ 2. versic. non obstat si dicetur. lib. 4. Ias. in l. si constante. columnæ 25. in fi. versicul. secundo confirmo. ff. solu. matri. tantum enim Abb. aut Prælati disponere potest de fructibus aut redditibus monasterij, non de proprietate in vita, ut habetur per Doct. in c. cæterum, de dona. Bal. in consilio 298. Hæc materia columnæ 2. lib. 1. Corne. in consilio 314. columnæ 2. libro 3. Quinimo etiam ad vitam excessiue donare non potest. Oldr. in consilio 226. Quidam Episcopus. columnæ 3. post med. versicu. sed salua reuerentia. Amplius dicendum sit, quod Prælati deductis necessariis pro sustentatione sui & familiæ non possit de fructibus ad libitum disponere, cum eos teneatur conuertere in vsum pauperum & fabricam Ecclesiæ. c. sic non sunt, in fi. 22. q. 4. & 44. dist. in prin. Archi. in c. statutum, de præscrip. lib. 6. cum aliis simi. quæ scribit Calca. in consilio 120. columnæ 6. post med. ¶ An autē possit Prælati talem confirmationem facere accedente consensu Capituli, vbi agitur de remittendo ius quæsitum. Breuiter dico, quod etiā accedente cōsensu capituli non pōt Prælati donare sine causa aut vtilitate monasterij, ita Ale. in d. consilio 55. col. 2. lib. 1. & in d. consilio 43. col. 2. lib. 4. vbi enim agitur de præiudicio Ecclesiæ circa bona immobilia, Prælati etiam cum Capituli consensu Ecclesiæ præiudicare non pōt, ut ibi habetur per Alex. & tradit nouissime Deci. in consilio 474. col. 2. circa med. Bene fateor, quod si ageretur de alienatione bonorum Ecclesiæ ex causa permissa, puta necessitatis, vtilitatis, aut in compensationem beneficiorum, sufficeret sola autoritas superioris seu Abbatis. Pau. de Cast. in consilio 436. Visi omnibus supradictis lib. 1. Cor. in consilio 181. columnæ 11. ad fi. num. 38. lib. 3. Sed vbi agitur de alienando ex causa merè voluntaria, & de donando bona monasterio acquisita non sufficeret talis superioris autoritas, ideo ¶ Potificis consensus videtur necessarius, de cuius potestate nō videtur dubitandum, quia etiā de bonis perfectè incorporatis & vnitis Ecclesiæ plenissimam habet Papa potestatem. c. 2. in princip. de concess. præbend. libri sexti. Clem. 1. ut lite pend. & potest Papa tollere ius quæsitum Ecclesiæ, etiam sine causa, quia potius dicitur tollere administrationem, quam dominium, Pau. de Cast. in consilio 287. Primum dubium. columnæ 2. versicul. nam aut quæritur. & in consilio 414. in facto præsent. columnæ 2. in fin. versic. præterea video quod Papa. lib. 1. Cor. in consil. 90. col. fi. lib. 4. Deci. in c. quæ in Ecclesiis, col. 1. versic. secundus casus. de constitut. in consilio 141. col. fin. Ias. in l. Barbarius. col. 8. versicu. sed non puto. ff. de offi. Præto. & in l. si. col. fi. ff. de pactis. multo magis poterit Papa talem cōfirmationem facere in casu isto, in quo perfectè ius monasterio acquisitum non fuit, quia nunquam ista bona fuerunt vnita nec incorporata monasterio, posito adita esset hæreditas per Iacobum ante ingressum, vel post ingressum ex actu illo cessionis, iuxta text. in l. si auia.

9 C. de iure delib. cum simi. ¶ Si autem ¶ Iacobus nō adiunxisset hæreditatem, solus Abbas posset illam cessionem approbare & confirmare, & hæreditatem delatam monacho repudiari. Alex. in l. legatum. ff. de leg. 1. Soci. in cōf. 198. col. 2. versicul. quartò prædicta corroborantur. lib. 2. quod est repetitum in consilio 75. lib. 4. Idem tenet Deci. in consilio 269. column. 4. Ias. in l. filiusfamilias. §. diu. columnæ 2. in fi. versic. 6. facit. ff. de leg. 1. in l. non solum. §. morte, col. 13.

in fi. versic. hinc est quod filius. ff. de oper. noui nuncia. in l. feruus creditoris. C. de pactis. & idem Ias. latissime disputat & concludit in l. legatum. 1. col. antepen. & seq. ff. de leg. 1. & idem voluit ipse Ias. remissiue in l. pupillorum. C. de repud. hæredi. & in l. si quis iniquum. §. si filius. col. 1. ff. quod quisque iuris, & in consilio 103. column. pen. in fi. lib. 1. agitur enim de iure quærendo, in quo Prælati Ecclesiæ præiudicare potest, ut per Ias. in d. locis, & ibidem sequitur Deci. in c. Ecclesia S. Mariæ col. 24. versicu. tertio, conclusio supra facta. de constitutio. Cur. iunior in consil. 147. col. fi. ¶ Sexto, dubitatur de viribus transact. factæ & ratificatæ inter nob. dominos Vbertum, Geraldum, Iacobum & Alanum fratres de Montibus, an reuocari & rescindi possit, tãquàm facta sine vlla causa. nam præsupponitur in facto quod memoratus Dom. Hugo de Montibus eorum pater condidit duo testamenta. Rursus quod secundum erat magis in fauorem dictorum Iacobi & Alani propter prælegata eis facta vltra commodum institutionis vniuersalis simul cum Geraldo. & præterea in codicillis eiusdem patris facta erant prælegata in commodum ipsius Alani tantum, quæ tamen omnia prælegata ex æquo diuisa fuerunt inter ipsos Alanum & Geraldum nulla prorsus constante causa ita faciendi & diuidendi, cum prius testamentum per secundum esset reuocatum, licet de reuocatione nihil dictum sit. l. si quis priore. ff. ad Trebellia. §. posteriore. Instit. quibus

10 mod. test. infir. ¶ Breuiter ¶ ista transactio videtur inita ex turpi causa, & per calumniam, nam facta videtur super re clara sub prætextu vnus prioris testamēti reuocati per secundum, quo casu quando super re clara sit transactio, ideo non valet, quia præsumptio est contra actorem quod calumniosè egerit & petierit ad vexandum Reum, & eum inducendum ad compositionem & transactionem metu litis. l. 1. ff. de transact. l. in summa. & l. eleganter. ff. de cond. inde. l. sub prætextu. C. de transact. c. 1. & c. super eo. extra eodem titul. Et ita declarat Roma. in consilio 517. columnæ 4. in fin. in tertio dubio. Abba. in consilio 12. columnæ 2. & in consilio 85. circa fin. lib. 2. & quod transactio quam quis facit super re clara solum, ut vexationem redimat, turpitudinem dicatur continere, tradit Oldr. in consil. 280. Quæritur vtrum quis potest, vbi quod datum gratia vexationis redimendæ, repeti potest tanquam datum ex causa turpi. Facit text. in l. iniuriarum. §. si quis per iniuriam. ff. de iniur. vbi quod agitur iniuriarum contra vexantem alium iniuste, ergo talis vexatio dicitur continere turpitudinem & iniustitiam, quia alias iniuriarum agi non posset. ¶ Hoc

11 ita ¶ præsupposito quod talis transactio reproberetur tanquam sapiat calumniā & turpitudinē contineat, dico quod iuramento non firmatur, regula non est obligatoriū. de reg. iur. lib. 6. & licet non contineat turpitudinem iuramentū ex parte iurantis, sed ex parte recipientis tantum, tamen relaxari debet ob iniquitatem quæ est ex parte recipientis, ne eiusdem recipientis anima periclitetur. Paul. de Castro consilio 25. Circa primum quæsitum dubitatio videtur. columnæ 3. in consilio 305. Notandum est, quod si non interuenisset. columnæ 2. circa med. in cōf. 400. Viso puncto suprascripto & omnibus scripturis. ad fi. primi dubij, & consilio 455. Ad primum puto dicendum quod institutio. col. 2. post med. lib. 2. Abb. in consilio 8. col. 2. versic. sed in casu nostro. & col. seq. in consilio 12. col. 2. ver. & iuramentum debet. & in consil. 107. in 2. dubio. lib. 2. Cor. in consil. 293. columnæ 2. lib. 4. Alex. in consilio 89. columnæ 6. circa med. lib. 2. Ripa. lib. 3. respon. de dona. reuoc. c. 15. columnæ 6. versicul. 5. igitur. Aufre. in deci. Tolo. q. 62. in fin. quicquid aliter dixerit Federi. de Sen. in consil. 142. domini.

12 Ioann. col. fina. ¶ Sed ¶ vnum est quod dubitare me facit, nā primum testamentum fuit inter liberos, quod habere dicitur clausulam derogatoriam ad sequens testamētum, nec tollitur per aliud sequens testamentum, nisi in specie de illa clausula derogatoria mentio fiat. Authen. hoc inter liberos. C. de testam. & si dicatur illum text. non procedere, quando etiam secundum testamentum esset inter liberos, ibi per Doct. respondeo, quod intelligi istud debet quando secundum testamentum liberis vtilius esset, ut per Ias. in d. Authen. Soci. in consil. 163. col. pen. lib. 2. Alex. in cōf. 105. col. 4. versic. 2. respondeo. lib. 4. Bal. Sal. Cuma. & Pau. de Ca. in d. Authen. hoc inter liberos. Cor. in consilio 31. col. penult. in fi. lib. 2. Deci. in consil. 475. col. 2. post med. ver. 3. responderi potest. imò Alex. in consilio 134. columnæ 5. in fi. versic. quinimo in casu. lib. 1. simpliciter dicit, primum testamētum inter liberos habere clausulam derogatoriam,



licet etiam sequens testamentum sit inter liberos. sequitur Cur. sen. in cons. 76. col. 7. in fi. sed tamen istud non videtur, procedere, quando sequens testamentum liberis utilius esset, sed istud secundum testamentum licet videatur utilius aliquibus liberis, id est, Iacobo & Alano, aliis tamen liberis fuit damnosius, ideo stante hoc illa transactio inita non videtur super re omnino clara & indubitata. ¶ Ideo videnda essent verba secundi testamenti, quia particula tantum transmissa est, an in eo sufficienter derogetur precedenti testamento. Gratianopoli 4. Februarii, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Cognitio causae dicitur non interuenisse ob temporis breuitatem.
  - 2 Breuitas temporis vitiat sententiam, & ex ea praesumitur dolus, & reddit acta nulla etiam in arbitrariis, imò etiam sententia Principis annullatur ex temporis breuitate.
  - 3 Terminus ex officio dari debet non petenti in his in quibus tenetur ex officio inquirere.
  - 4 Tempus ubi a lege non determinatur, sufficit quocunque tempore fieri regulariter.
  - 5 Nullitas perpetuo opponi potest usque ad triginta annos saltem per viam exceptionis.
  - 6 Vacare debet beneficium de iure & de facto ut alteri conferri possit.
  - 7 Fraus arguitur ex varietate contractuum.
  - 8 Correspetui censentur actus qui sunt incontinenti, id est, unus gratia & respectu alterius, idem in actibus qui sunt breui tempore unus post alterum.
  - 9 Fraus arguitur ex actuum vicinitate.
  - 10 Renunciari non potest beneficium quod est de iure patronatus sine consensu patronorum.
  - 11 Fraus probatur arguendo à verisimili.
  - 12 Simulatio emptionis praesumitur quando emptor ex fama non reputatur idoneus ad emendum bonam magni valoris.
  - 13 Simulatio contractus arguitur quando ille breui postea tempore resolvitur.
  - 14 Mandatum ad acceptandum beneficia, & acceptata resignandum, non est sufficiens ad validandum resignationem factam virtute talis mandati.
- Superueniens Ius mandanti non confirmat Ius mandantis, sed oportet Ius subesse de tempore mandati. ibid. nu. 14.
- Minor quatuordecim annis non potest constituere Procuratorem in spiritualibus sine auctoritate Episcopi aut Officialis. ibid. nu. 14.

## CONSILIVM CLIII.

Pro venerabili Domino Rocho Matthæi Clerico Ebredunensi, contra venerabilem Dominum Arduynum Bernardi. De eadem materia habetur supra in cons. 82.

**D**I V I N O subsidio ex corde postulato. Ultra iam scripta per me in fauorem venerabilis domini Rochi Matthæi Clerici Ebredunensis, contra venerabilem dominum Arduynum Bernardi super Capellania sancti Marcellini in quantum dixi illam permutationem factam de ipsa Capellania nullam esse ob dissensum patronorum aut partis eorum, opponitur ex aduerso tale dissensum non nocere, quia fuit generalis non expressa causa ipsius dissensus, & quod causa dissensus ab initio & ante ipsam permutationem exprimi debebat, non post eam admissam. ¶ Respondeo ad istam oppositionem, quod talis permutatio beneficiorum statim, & ita repente admitti non debet, sed cum causae cognitione, in qua superior inquirere debet de utilitate Ecclesiae, an ei expediat talis permutatio, ut dixi in consilio, allegando Anchar. hoc ita praesupposito, quod causae cognitio esset adhibenda, dico, quod data erat dilatio ipsis patronis dissentientibus, ad allegandum & probandum causas dissensus ipsorum, aut saltem expectandi erant Patroni per aliquod tempus intra quod docerent si vellent de incommodo Ecclesiae ex tali permutatione, nam si superior ex officio tenetur inquirere de commodo Ecclesiae circa permutationem, quanto magis ubi videtur

oppositionem fieri contra eam videre & expectare debet, nunquid opponens validi quid adducat contra ipsam permutationem. Alias enim procedendo ad actum admissionis eodem instanti, quo pars fuit citata nulla praemissa cognitione nulla fieri dicitur talis admissionis ob temporis breuitatem, optimus textus pro hoc in l. si finita. §. non autem statim. Digest. de dam. infect. ubi dicitur, non autem statim, ubi Praetor misit in possessionem, etiam possidere iubet, sed tunc demum cum ista causa videbitur, ergo interualum aliquod debet intercedere dicit text. Eodem modo non debebat ille Vicarius statim permutationem recipere, sed cum opponentes videret, interuallum aliquod debebat adhibere, intra quod de causis dissensus cognosci posset, Ad idem adduco gloss. in l. sed & si praetorem. §. quotiens, in versi. vnius diei. ff. ex quib. cau. maio. ubi, quod impossibile est in vna die petere restitutionem & causam complere omniaque expedire. Eodem modo & fortius in causa nostro impossibile erat eadem hora causas dissensus in promptu habere, & omnia eodem momento expedire, necessarium enim erat interuallum temporis ad inquirendum, quomodo & qualiter, & in quem finem permutatio illa fieret, & de qualitatibus personarum & beneficiorum. Ad idem faciunt iura quibus annullantur sententiae latae praecipiti festinatione ob temporis breuitatem. l. 2. & l. fin. C. de sent. ex breui. reci. l. prolatam. C. de sent. l. 4. C. de accusatio. l. meminerint. C. unde vi. l. fin. C. si per vim vel alio mod. c. Ecclesia sanctae Mariae, de constitut. c. nos in quenquam. 2. quæst. 1. & ratio est, quia sententia ferri debet cum causae cognitione, etiam quod sit interlocutoria, l. a procedente. C. de dilatio. Bart. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offic. procons. & in l. quod iussit. colum. pen. ff. de re iudi. Alexand. in consilio 33. column. fin. libr. primo Calc. in consilio 115. columna prima in fine. Sed ex breuitate temporis praesumitur causa cognitionem non interuenisse, ut habetur in d. iuribus, imò ex illa breuitate temporis praesumitur dolus, quod Iudex dolose versatus sit adeo festinanter procedendo Pauli de Cast. in consilio 174. Contra superius consulta. colum. 2. in fin. li. 1. & reddit acta nulla breuitas temporis etiam in arbitrariis. Ancha. in consilio 36. Visa quadam petitione. col. 2. Amplius etiam Principis sententia vitatur ex emptoris breuitate. c. cum ex literis. de resti. in integ. Dec. in consilio 35. colum. 2. circa med. Virtus enim lenta est & omnia percunctatur, iniquitas autem omnia praecipitat. c. inter hircum de poeni. dist. 3. & in labyrinthum erroris incidit, qui prius iudicat quam intelligat, ut legitur in c. sciendum. 29. dist. sed quomodo poterat scire Vicarius, an permutatio cederet ad utilitatem Ecclesiae nulla facta inquisitione, imò facta oppositione per patronos nulla eis data dilatione ad allegandum & probandum causas oppositionis & dissensus, ideo talis Iudex ita precipitanter procedens, dicitur Iudex balistarum, fulminans sententias, sicut balista sagittas, ita Feder. de Senis in consilio 187. Casus talis est dominus Petrus, in fin. ¶ Prætereà ille Vicarius videtur sibi contrarius, nam reiecit illam oppositionem patronorum, nisi in specie dicat causas oppositionis eorum, & sic si dicant in specie de causis oppositionum illas recipit ponderando naturam dictionis, nisi ut habetur in l. cum mora. C. de transact. & tamen illico & incontinenti processit ad actum admissionis, profecto si admitteret patronos ad opponendum causas in specie, debebat aliquandiu expectare, an causae illae in specie allegarentur. ¶ Ex alio suspicio est contra admissionem illam, quia Vicarius admittens est & erat coniunctus partis aduersae, ideo praesumitur quod affectione ductus fuerit ad ita admittendum tam festinanter. c. insinuante, de offic. deleg. facit quod dicimus de testimonio coniuncti, ut habetur in l. pariter. C. de testibus. & quod dixi in priori consilio, quod praesumitur fraus ratione coniunctionis sanguinis. ¶ Ideo non videtur imputandum ipsis patronis cur statim ab initio non dixerint in specie de causis oppositionum, quia temporis mora opus erat ad inquirendum de ipsis causis, sed imputandum videtur ipsi Vicario, postquam vidit Patronos se opposuisse, cur non eis tempus concesserit ad iustificandum eorum oppositionem. quod tempus concedere debebat, etiam non requisitus, postquam ipse ex officio utilitate ipsius permutationis tenebatur inquirere. Dec. in c. licet causam, col. 2. versi. secunda conclusio. est Abb. de proba. ¶ Postremo considero, quod pars aduersa dicens causas oppositionum debuisset in specie ab initio proponi, tenetur hoc probare & adducere text. qui hoc dicat, quia opponens



4 † opponens habet regulā Iuris pro se, q̄ vbi Lex respectu tēporis loquitur generaliter, gñaliter debet intelligi, vt sufficiat quid fieri quocunque tempore. l. arbitrio. ff. de dolo. l. i. in princ. iunc. l. hoc edicto. ff. de publica. l. vniuersa. C. de precibus imper. offer. l. si quis hæredem. C. de insti. & sub. Bar. in consi. 69. Viso statuto. Bene fateor, quod si in termino assignato nihil omnino oppositum esset, approbata censeretur permutatio, sed cum fuerit oppositum in genere, quod minus audiri postea quis debeat ad allegandum & probandum causas in specie, hoc Iure non videtur cautum, imò de Iure cautum videtur cōtrarium, quia petitio generalis admittitur in iudicio parte non opponente, licet postea debeat declarari, vt habetur in l. i. ff. de eden. Sed in casu nostro pars non opposuit contra dissensum patronorum, sed ipse Vicarius faciens totum contrariū eius quod facere tenebatur. nam tenebatur ex officio inquirere de vtilitate Ecclesiæ circa permutationem prædictam, sed loco huius inquisitionis impediuit, ne doceretur de incommodo ipsius Ecclesiæ reiiciendo tam festinanter illam patronorum oppositionem faciendo officium partis. ¶ Rursus attentata hac consideratione partis, quod causæ oppositionum debebant ab initio proponi, nec allegari possint ex post, sequeretur vnum inconueniens, nam Ius vult q̄ tales permutationes non valeant, nisi præcedente inquisitione, vt dixi in priori consilio, & tamen sequeretur secundum hanc considerationem, quod omnis admissio permutationis valeret indistincte, quia semper dici posset opponi debebat ab initio, cum † tamen de nullitate actus regulariter perpetuo dici possit vsque ad triginta annos saltem per viam exceptionis, vt habetur in Clem. 1. de re iudi. Cor. in consilio 302. colum. 2. circa med. libr. 1. Dec. in c. ex parte. 2. colum. 8. ver. 20. fallit. de offi. de leg. & in consilio 8. colum. 4. ver. & retenta conclusione. itaque si lex Canonica annulat permutationes beneficiorū ex causis adductis in priore consilio, nescio videre, si quis illas causas nullitatis modò docere velit, cur audiri non debeat, etiam posito & nō concessio nullus interuenisset patronorum dissensus in genere nec in specie, nulla enim facta oppositione per patronos. bene fateor quod permutatio nulla dici non potest ex eo, quod sit facta de beneficio Iuris patronatus inuitis patronis, sed quod ex aliis causis nulla dici non possit, putā, quia reperiatur damnoſa Ecclesiæ, & facta in fraudem, vel aliter hoc affirmare non audeam. ¶ Ex alio principaliter impugnatur illa asserta permutatio, nam beneficium conferri non potest, nisi vacet de Iure & de facto, nec sufficit illud vacare de Iure si de facto non vacet. c. cū nostris, & c. literas, de concess. præben. Old. in consilio 208. quoniam ex tempore. colum. 1. post med. Bellamera in consi. 19. colum. 3. circa med. Sed beneficia tradita per ipsum Arduynum memorato do. Bartholomæo Bernardi in causam permutationis de facto non vacabant, quia adhuc tenebantur per dominum Honoratum Argenti, qui licet resignasset ipsa beneficia per Procuratorem, & in vim resignationis collata essent dicto dom. Arduyno, tamen possessionem talium beneficiorū, neque ipse dominus Arduynus, neque alius pro eo adeptus vnquam fuit, imò adhuc tenentur ipsa beneficia per dictum Argenti, ideò clara arguitur probatio fraudis. l. ficut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. Bart. in d. l. post contractum. ff. de dona. Quod dictum est, beneficium conferri nō posse, nisi vacet de Iure & de facto, intellige respectu impetrantis dicentis beneficium vacare, quia non dicitur vacare, nisi vacet de Iure & de facto. tamen si exprimat illud vacare de Iure, licet non de facto tenet collatio. c. licet Episcopus, de præben. lib. 6. similiter patronatus potest præsentare ad beneficium vacans de Iure licet non de facto. Rota decis. 365. no. Nunquid patronus in antiquo. & sic vacatio de Iure & de facto requiritur ex parte impetrantis, qui tenetur exprimere vtranque vacationem aut modum vacandi. ¶ Fraus † etiam arguitur ex varietate contractuum seu actuum. l. ab Anastasio. C. man. da. Bald. in consilio 125. Tres fuerunt contractus. lib. 1. Varietas autem probatur, quia iste Arduynus, vt dixi, nulla tenebat beneficia quæ posset permutare, ideò procurauit sibi resignari illa parua beneficia illius Honorati Argenti loci Guliestræ, quæ postea medio Procuratoris taliter qualiter permutauit cum dicto Bartholomæo Bernardi. & notandum est, quod ipse Arduynus constituit Procuratorem eius patrem, ad acceptandum beneficia, & acceptata resignandum, & sic plures hic & varij concurrunt actus. pri-

mo Procuratorium Arduyni modo præmissio. secundo Procuratorium illius Honorati Argenti. tertio resignatio facta per Procuratorem illius Honorati. quarto resignatio Procuratoris ipsius Arduyni, deinde collationes, & postea permutatio. Qui † actus incontinenti facti fuerunt vnus post alium, ob id cēsentur correspectiui, id est, vnus factus gratia & respectu alterius. Bald. in l. petens. C. de pactis, latè & pulchrè Corn. in consilio vlti. libr. 1. in consi. 10. colum. 3. post med. & in consi. 36. colum. 2. circa med. libr. 2. Idem si non incontinenti, sed breui tempore actus fiant vnus post alterum. Anchar. in consilio 434. Ex narratis superius. colum. 2. versic. prætereā aduertendum. itaque dicendum est, q̄ istæ renunciaciones liberè & purè factæ non fuerint, sed ad effectum, vt præfatus dominus Arduynus patruī beneficiū obtinere posset ex titulo illo permutationis, cū aliter obtinere non posset, attento quod tam incontinenti facti fuerunt isti actus vnus post alium. Est enim † verisimile ex ista actuum vicinitate, quod omnes illæ renunciaciones factæ fuerint præcedentibus pactiōibus & tractatibus ex actuum. n. vicinitate præsumitur, q̄ fraus præcesserit & interuenerit. l. si vëtri. §. eorū. & quod ibi Bar. ff. de priui. cred. Bart. in l. post contractum. colum. 5. ff. de dona. cum sim. quæ Alex. tradit in consi. 25. col. si. lib. 2. ¶ Pro his optimè facit quod scribit Corn. in consi. 303. colum. pe. lib. 3. vbi quando prohibetur aliquis cōtractus, si alij fiant breui tempore vnus post alium præsumitur fraus de contractus ad contractum, putā si prohibetur permutatio, & fiat binæ venditiones, quæ in effectu permutationi æquipollent. in proposito † nostro Rector Ecclesiæ quæ est de Iure patronatus beneficium renunciare non poterat sine consensu Patronorum. Innoc. in c. fina. de renunciatio. refert & sequitur. Abb. in c. significatum. columnæ secundæ. de præben. Dec. in consilio 224. colum. si. licet contrarium teneat Cald. in colum. pen. in titu. de renun. & si Patronus consentiat, beneficium vacat, & potest Patronus alium præsentare, vt ibi habetur, quæ præsentatio cessat in permutatione, iō videntes Bart. & Arduynus Bernardi, q̄ renunciatio Capellæ, de qua agitur, fieri non poterat sine consensu Patronorum, & quod si Patroni consensissent, illa ad vtilitatem ipsius Arduyni cessura nō esset, quia Patroni alium præsentassent, & quod modus nullus aderat conferendi Capellaniam prædictam ipsi Arduyno, nisi per viam permutationis: permutatio autem fieri non poterat, cū Arduynus beneficia nulla obtineret, excogitatus fuit modus ad permutandum, quia inductus fuit ille Honoratus argenti ad resignandum tenuia illa beneficia in fauorem dicti, Arduyni, quæ postea cum patruo permutaret, & sic fraus facta est de contractu renūciationis ad cōtractum permutationis. ¶ Probatur † hoc, nam fraus arguitur seu probatur arguendo à verisimili. Paul. de Cast. in con. 58. Visis his, quæ superius. colum. 2. post med. versic. item resultat tertia. lib. 2. Deci. in con. 644. col. 1. ad si. sed arguendo à verisimili, quomodo verisimile est, quod si Bartholomæus Bernardi verè tendisset permutare beneficiū, quod illud permutasset cum alio beneficio tam exili & tenui. Rursus quomodo verisimile est, quod procurata fuisset illa resignatio illius Honorati argenti ad causam habendi sui beneficii tā breuis, an nō alterius beneficii pinguius quæritū fuisset. ¶ Facit † ad hoc quod Bart. scribit in consi. 68. Proponitur, q̄ Ioānellus, vbi quod emptio præsumitur simulata quando ex fama emptor idoneus non reputabatur ad emendum bona tam magni valoris. Eodem modo in proposito nostro dicendum est, nam iste Arduynus nullo modo erat idoneus ad permutandum beneficia, cū nulla teperet, nec illa beneficia sibi resignata per Honoratum argenti sufficiētia erant ad permutationem memoratam, ergo cogitur Iudicis animus ad credendum permutationem ipsam per fraudem & simulationem fuisse celebratam. ¶ Ad idem † facit quod scribit Paul. de Cast. in consilio 74. In causa mota per Dominam Dorotheam. colum. secundæ, ad si. lib. 2. vbi, quod simulatio cōtractus arguitur, quando ille breui post tempore resoluitur. Eodē modo dicendum videtur in casu nostro, quod illa resignatio facta per Honoratum argenti dicatur simulata, & facta solum ad effectum illius permutationis securæ, cū statim illud beneficium resignatum cum alio fuerit permutatum. ¶ Prætereā † conderandum est ad impugnationē istius permutationis, quod illud procuratorium dom. Arduyni ad acceptandum beneficia, & acceptata resignandum, & resignatio facta in vim talis Procuratorii, sunt



nulla, quia datur potestas Procuratori ad resignandum beneficium, quod constituens non habebat, nec obstat quod postea fuerit affectus ex acceptione Procuratoris, iuxta text. in c. accedens, de præben. quia potestas ad resignandum ab initio nulla defectu Iuris non conualidatur ex Iure ipso superuenienti, ita in terminis tradunt Domini de Rota decis. 529. Vtrum possit, in antiquis. refert & sequitur Rebuff. in tract. suo nominationum. q. 14. numero 112. vercu. vnde decimo nominatus. vbi dicit ita fuisse iudicatum in magno consilio Regio, quod vnicum fundamentum videtur sufficiens ad victoriam. causam addo ultra Rebuffum, quod idem tenet Rota decis. 242. Nota quod vbi quis fecit Procuratorem. in antiq. Rotam etiam sequitur Boer. in suis deci. q. 205. column. 2. circa med. & q. 308. columnæ primæ, in fin. Confirmatur ista decisio Rotæ & Rebuffi nam quicquid sit in aliis dispositionibus in mandato, illud certum est, quod non conualidatur ex potestate aut Iure superuenienti, sed oportet quod Ius mandantis subsit ab initio de tempore ipsius mandanti, ut tradit Dec. in c. eam te. column. fin. vers. alia tamen etiam ratione. de rescript. sed hoc dictum Rotæ tenet gloss. pragma. in tit. de subla. Clem. literis. in vers. cuiuscunque in fi. gl. char. 200. Aufre. in deci. Tolosa. q. 486. in fin. ¶ Postremo cum Arduynus de tempore illius Procuratorij esset minor annis quatuordecim, Procaratorem constituere non potuit sine autoritate Episcopi aut Officialis. c. fi. de iud. libr. 6. ¶ Ex quibus infertur Ius Domini Rochi Matthæi potius esse in beneficio de quo agitur, & ita conclusio saluo saniori iudicio Gratianopoli, 6. Februarij, 1542. Aymo Grauotta de Sauliano, l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Pascua dicuntur Vniuersitatis, non Domini loci.  
Pascua diuidi debent pro rata prædiorum & eorum necessitate, vbi de vsu pascuorum quæstio est. ibid. num. 1.  
In pascuis antiquitas seruanda est. ibidem num. 1.
- 2 Negatiuum Ius qualiter probetur, puta quod quis non possit colere pascua in tali mensa.
- 3 Destructio operis facti aut sit ex edicto de nunciatione noui operis, aut ex interdicto quod vi aut clam.
- 4 Spoliatus recuperare debet possessionem propria autoritate incontinēti, non ex interuallo.
- 5 Recognitio transfert Ius in eum cui fit.

CONSILIVM CLIIII.

Pro Claudio Mafsi Comitis ex loco Mirabelli Castri Bernardi, contra Mithaelem & Ennemondum Peyraudi, ac alios litis consortes ex eodem loco.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato Viso processu agitato, inter Claudium Mafsi Comitis agentem ex vna, & Michaelem ac Ennemondum Peyraudi, ceterosque litis consortes in possessorio retinendam, quia agens dicit se coluisse quadam bona publica, seu Vniuersitatis loci Mirabelli Castri Bernardi, allegando consuetudinem, per quam Ius est particulare de bonis communibus eysartare seu noualia facere, quod aduersarij eum turbauerunt, dicentes eam consuetudinem restringi ad bona seu mansa, in quibus eysartantes degunt, sed quod mansum in quo agens ipse eysartauit aut noualia fecit dicitur mansum habitationis ipsorum Reorū, nec in eo agens habitat. Præterea quodam possessorem, quod ipsi Rei sunt in possessione pascuandi, seu depascendi bestias, & cultiuandi in bonis eysartatis & cultis per ipsum agentem, quæritur vtra partium Iura potiora obtineant. ¶ Breuiter ¶ considero, quod hic agitur de bonis publicis vniuersitatis, ut sunt pascua publica, quæ bona non dicuntur singulorum seu particularium, sed ipsius vniuersitatis, §. vniuersitatis. Insti. de rerū diu. in quibus pascui & aliis bonis publicis Dominus ipsius loci seu castri non potest prætere dominium neque proprietatem ad se insolidum pertinere. Paul. de Cast. in consil. 376. licet iudex. column. 2. ante med. libr. 1. & in consilio 56. Videtur

dicendum præfatos manifestos. column. 2. lib. 2. mouetur Pau. forti ratione, quia dominus specialis loci non habet plus Iuris quam Princeps à quo locum habet, seu non debet habere plus Iuris quam haberet Princeps, sed Princeps non habet Ius in talibus bonis respectu dominij, sed solo respectu iurisdictionis, & ad hunc modum debent intelligi, quæ scribit idem Paulus de Cast. in l. 1. in prin. ff. de acqui. posses. quod terræ gerbidæ & incultæ, quæ à nemine reperiuntur occupatæ, præsumuntur esse Vniuersitatis in cuius sunt territorio, licet Ias. in l. re. quæ nobis, col. pe. co. tit. præsupponat, & velit pertinere ad Dominum loci, sed ut dictum est, Dominus loci non habet intentionem fundatam, nisi respectu iurisdictionis, quod sine dubio præcedit, si probeatur possessorium Vniuersitatis in talibus pactis. & ita alias de Iure respōdi magnifico domino Vicinoui, & vbi inter vicinos seu dominos prædiorum quæstio esset de vsu pascui, illud diuidi debet pro rata prædiorū & eorū necessitate. l. testatrix. §. fi. vbi Alb. ff. si serui. ven. & idem Alb. in l. Imperatores. ff. de serui. rustico prædio. refert & sequitur Calca. in consil. 34. col. 3. circa med. In istis etiam pascuis antiquitas seruanda est. l. cum nulla ratio. in fi. C. de pascuis public. li. 1. l. 1. & 2. C. de fun. limitto. eo. li. Calca. in consilio 50. col. 2. circa med. Dec. in consil. 550. itaque videndum est de consuetudine & possessorio allegatis. ¶ Quantum ad consuetudinem, illa satis videtur probata, etiam ex confessione Reorū licet eam restringant ad bona quæ sunt infra mansa colentium, sed dicunt, quod agens habitat in manso Combæ, ipsi autē Rei in manso Chauaneriæ, & quod bona culta & eysariata per agētem sunt infra mansum Chauaneriæ. Sed tamen ex testibus ipsius agentis probatum est contrarium quod bona sunt infra mansum Combæ. Quod etiam probatum fuit ex inspectione oculari facta per iudicem præsentibus testibus vtriusque partis Quo tempore visitationis testes Actoris constantes semper fuerunt. testes autem Reorum dixerunt bona contentiosa comprehendere & contineri, etiam sub manso Combæ. & sic apparet iustificari causam Actoris, etiam ex testimoniis Reorum, etiam quod consuetudo restringeretur ad modum propositum per ipsos Reos. ¶ Sed videtur, quod restrictio eiusmodi non fuerit probata, quia in tali restrictione agitur de probando Ius negatiuum, id est, quod homines eiusdem Domini & Vniuersitatis habitantes in vno manso possunt eysartare, nec colere in manso, in quo non habitant, sed ad probandum tale Ius, negatiuum necesse est probare factum hominis, quod aliquando vnus mensi voluissent eysartare & colere in manso, in quo non habitarent, & quod fuerint prohibiti id facere, & quod tali prohibitioni acquieuerint, ut habetur per Doct. in c. significante, de appella. declarat Alexandr. in consilio 45. circa princ. & in consil. 136. column. 5. lib. 2. Ias. in l. quod minus, column. 5. in fi. vers. si verò volentes. ff. de fluminibus. Ad do Paul. de Cast. in consil. 205. column. 2. lib. 2. vbi si quis allegat possessionem depascendi, aut nemus incidendi insolidum in tali pascuo aut in tali nemore debet probare, quod aliàs volētem pascuare, aut nemus incidere prohibuerit. sed pars aduersa non solum non probauit talem prohibitionē præteritum, imò ne quidem allegauit, & profecto puto quod si allegasset probare non potuisset. Præterea posito, quod eysartationes factæ fuerint in mansis eysartatiū, seu in quibus habitaret, illud verisimiliter factum est gratia commodioris vsus, quia commodius esset in proximo & vicino loco eysartare, quam in alieno aut remoto, sed non sequitur, quin in manso remotiori eysartare quis possit, si velit, & sic quod quis in alio manso non eysartauerit hoc factum non est, quia eysartare non posset, si voluisset, sed quia sibi non expediret, idē allegatio partis non concludit, non fuit eysartatum in mansis remotis, ergo eysartari non potuit, si non concludit allegatio, quanto minus probatio quæ facta non est. l. non hoc. C. vnde legitimi. c. in præsentia. de pba. Itaque cum bona Vniuersitatis impunē eysartari possint per singulos de Vniuersitate Iure consuetudinario prædicto, non possunt aliqui particulares de Vniuersitate alios prohibere, quod minus eysartare possint, allegando consuetudinem eysartandi limitatam & restrictam esse, quia talis limitatio & restrictio nullo modo probatur. ¶ Sed posito & non cōcesso, talis restrictio probata esset, & quod terræ in quibus eysartatum & cultum est, non essent de manso Combæ, vbi Actor habitat, adhuc non licuit Reis ipsum Actorem turbare, nam isti actus eysartationis culture & seminationis claculum fieri non possunt, & ipse ager cultus & seminatus propatulo est omnibus



omnibus, ideo debebant Rei contradicere ab initio, nō autem post opus factum illud propria autoritate tollere, nā destructio operis facti, aut fit ex edicto de noui operis nūciatione, aut ex interdicto quod vi aut clam. l. i. §. i. vbi glo. in versicul. his interdictis, ff. de ope. noui. nū. sed hic nulla nunciatio facta est, licet bona publica contenduntur, non etiam vi aut clam factum quid est, ideo opus Actoris destrui non debebat. Quinimō etiam si vi aut clam actum quid esset, interdicto quod vi aut clam via iuris agendum erat, non etiam propria autoritate quod factum erat tollendum, eodem titul. quod vi aut clam. & licet illa remedia de operis noui nuncia. quod vi aut clam, propriè non pertineant ad casum istum, tamen argui potest à simili ex identitate rationis. Rursus † posito citra præiudicium veritatis Rei fuissent spoliati aliquo possessorio per eos prætenso, quod nusquam probarunt nec probare possunt, non tamen licuit tale possessorium propria autoritate post annos duos recuperare, quia incontinenti recuperanda est possessio, non post tantum interuallum. l. 3. §. cum igitur, vbi gloss. ff. de vi & vi arma. habetur in c. ex literis, de restitutio. spoliato. l. as. in l. lacta, column. 14. ff. si certum petatur. Ex quibus apparet assertam restrictionem consuetudinis nullo modo Actori noscere posse. ¶ Similiter non nocet assertum possessorium arguendo a sufficiēti partium enumeratione, nam vt præten dit pars possessorium in bonis istis ante aliquam eysartationem & cultiuationem, & illud allegari non potest, quia per depastum pecorum in istis bonis non acquiritur possessio particularibus, cum possideant seu depascantur tanquam in rebus Vniuersitatis non proprio Iure. d. §. vniuersitatis. Instituit. de rer. diui. non enim sufficit ad acquirendum possessionē, quod quis possideat simpliciter, sed requiritur, quod proprium id faciat, non tanquam in re alterius. l. qui Iure. ff. de acqui. possessio. Aut præten dit possessorium tanquam in re propria post eysartationem virtute consuetudinis loci, q̄ res eysartata pertinet ad eysartantem quandiu illam colit, & istud possessorium nullo modo probatur per testes Reorum, nisi post eysartationem factam per ipsum Actorem, sed tale possessorium recens dicitur vitiosum & clandestinum turbatiuum antiquioris possessorij ipsius agentis, vt habetur in l. si duo. ff. de acqui. possessio. & in c. licet causam, de proba. ideo de possessione tali vitiosa curandum non est, l. communi diuidundo. §. inter prædones. ff. commu. diui. l. æquissimum ff. de usufruct. & d. l. si duo, cum simil. ¶ Ex præmissis infertur respectu huius possessorij, quod cum agens probauerit de eius antiquiori possessorio post eysartationē obtinere omnino debet, licet in petitorio Ius non foueret, vt tamen fouet, quia in possessorio non obstat defectus proprietatis & tituli, vt habetur in d. l. si duo. & d. capit. licet causam. & in l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acquirenda possessione. ¶ Postremò considerandum est in fauorem agentis, quod licet de Iure communi bona publica, vt sunt pascua, non pertineant ad Dominum loci, vt supra dixi, tamen ipsi Actor & Re i fateri videntur bona ipsa pertinere ad Dominum loci producendo recognitiones seu instrumenta albergamentorum, quibus apparet Dominum loci albergasse bona de quibus agitur, & ipsas partes talia bona recognouisse ab ipso Domino. Hoc † præsupposito, quod per recognitionis Ius translatum fuerit in ipsum Dominum, & ex eis probetur de dominio directo ipsius Domini. Baldus in l. censualis. C. de donatio. Anchar. in consilio 310. Tres Domini magnifici. columna secunda. Guido Papius quæst. 172. & in consilio 178. dico, quod proferri debet agens tanquam habens Ius multò antiquissimū, Reis autem facta est cōcessio lite tam inchoata & in fraudem, ideo potentius est Ius Actoris, cuius antecessoribus bona ista prius fuerunt tradita. l. quotiens. C. de rei vind. & reg qui prior est in tempore, libr. 6. Identitas autem bonorum, de quibus agitur, & contentorum in ipsis recognitionibus abundè probata est per testes agentis, maximè de tempore visitationis ocularis factæ per Iudicem, quibus testes Reorum non ausi fuerunt contradicere. ¶ Itaque triplici fundamento confirmatur Ius Actoris consuetudine, possessorio & albergamenti seu recognitionibus. Reorum autem causa ne quidem vno fundamento inititur, ob id non iniuria pronunciatum fuit in fauorem agentis per primum Iudicem, cuius sententiam confirmandam puto in hoc Iudicio appellationis. Gratianopoli, decimo Februarij, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano, I. V. Doct.

- 1 Filiorum appellatione non veniunt, nisi liberi primi gradus aut nepotes ad plus.  
Textatua dictio, omnia alia excludit. ibid. num. 1. & num. 9. vbi declaratur.
- 2 Filij positi in conditione, etiam cum qualitate masculinitatis, non censentur vocati.
- 3 Filiorum appellatio tantum comprehendit quātum liberorum, quando testator habuit ista duo pro synonymis, & promiscuè eis vtitur. Liberorum appellatione veniunt omnes descendentes in infinitum in fauorabilibus. num. 1.
- 4 Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes, quando testator fecit mentionem de filiis vniuersaliter, dicendo de omnibus aut quibus, cūque filiis.
- 5 Filij positi in conditione & grauati, censentur etiam vocati.
- 6 Heredum appellatio, an comprehendat descendentes tantum, quando testator substituit aliquem & eius heredes.  
Dilectus minus non debet esse melioris conditionis quā magis dilectus. ibid. nu. 6.
- 7 Extensio fit in materia correctoria de persona ad personam, vbi ratio est expressa, vel pro expressa habetur.  
Agnationis ratione inducitur fideicommissum. ibid. num. 7.
- 8 Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes largo sumpto vocabulo.  
Extensio fit de stricta significatione ad latam, etiam in materia odiosa. ibid. num. 8.
- 10 Relatio fieri debet ad omnia præcedentia, quando non est ratio diuersitatis cur magis fiat ad proxima quā ad remota.
- 11 Voluntates morientium ex viuientium opinione interpretari debent.

CONSILIVM CLV.

Pro magnifico Domino Georgio de sancto Marcello, Domino de Auanfione & sancti Stephani Cōsiliario regio & Delphinali in Senatu amplissimo Gratianopolis.

**I** V I N O subsidio ex corde postulato. Verba testamenti nob. Ludouici de sancto marcello, conditi anno 1391. de mense Martij ita habent, in omnibus autem aliis bonis meis tam mobilibus quā immobilibus, iuribus, actionibus, rationibus & requisitionibus quibuscunque & qualiacunque sint, in quibuscunque rebus consistant, hæredem meum vniuersalem facio, instituo & ordino, & ore meo proprio nomine nobilem Ioannem de sancto Marcello filium meum. ¶ Et si dictus nobilis Ioannes decederet sine liberis à suo corpore legitime procreatis, volo tūc, quod omnia bona mea ad dictum nobilem Franciscum filium meum reuertatur integraliter. ¶ Si verò dictus nobilis Ioannes decederet sine filio masculo, & si habeat filia vel filias, volo & ordino, q̄ si sit vnica filia cū mille frenis excludatur à bonis meis qui eidem pro dote assignentur, & si essent plures filia, q̄ vna tantum doretur, & alia ponantur in ordine. & omnia alia bona mea in casu prædicto, quo decederet sine filio masculo, ad dictū Franciscū filium, si superuueret deuoluantur. Et in casu in quo ambo prænominati Ioan. & Fran. filij mei decederent sine filio masculo, volo & ordino, q̄ castra de Valleserris, & de Podio acuto deuoluantur ad nobilem Hubertum de sancto Marcello, Dominum de Auanfione, & ad eius filios masculos dūtaxat, si superuueret seu filios masculos haberet. ¶ Quod si ipse nobilis Hubertus sine filiis masculis decederet, volo, quod dicta castra cum eorum dominiis & signoriis, ad nobilem Franciscū de Baracio deuoluantur & ad eius filios masculos. & si dictus Franciscus de Baracio decederet sine liberis masculis, q̄ dicta castra ad Ioannem de Bara deuoluantur. ¶ Et si omnes sine liberis masculis decederent, quod ad nobilem filiam meam, & ad eius hæredes quoscunque deuoluantur. ¶ Ex verbis testamenti p̄ ad cū, quaeritur, an magnificus dominus Georgius de S. Marcel dominus de Auanfione & sancti Stephani consiliarius Delphinalis, qui est ex descendētibus dicti Huberti de S. Marcel, vt ponitur in facto dicatur vocatur & substitutus? ¶ Videretur prima fronte, quod



quod non primo, quia in testamento praedicto vocatus fuit dictus Huber. & eius filii masculi duntaxat, sed ipse dominus Georgius non est de eius filiis, licet sit de descendentes, sed et appellatio filiorum non comprehendit omnes descendentes, imò restringi videtur ad liberos primi gradus, aut ad plus extendi potest ad nepotes, per ea quae habentur in l. Gallus. §. instituēs. ff. de libe. & posthum. Quod maximè videtur procedere in casu isto, ubi filij vocati fuerunt taxatiue, quae dictio taxatiua ceteros omnes videtur excludere, l. qui aliena. §. liberos. ff. de nego. gest. l. qui fel-la. §. qui actum. l. inter actum. l. certo generi. q. l. Lucius. in versi. digitum vnum. ff. de serui. rusti. praedi. c. si duo. de pro-cura. lib. 6. cum simi. ¶ Secundo, si ipse dominus Georgius velit inniti ex vltima substitutione, in qua fit mentio de liberis non videtur audiendus, quia et liberi ibi solum positi fuerunt in conditione, ideo non censentur vocati. glo. communiter approbata in l. Lucius. ff. de hære insti. quod procedit, licet ponantur liberi in conditione cum qualitate masculinitatis. Guido Papius decis. 599. Alex. in consilio 105. lib. 1. in consi. 64. lib. 5. in consilio 139. column. 3. post med. versic. nec obstat dictis mulieribus. in consi. 252. lib. 6. in consi. 185. lib. 2. & in consi. 24. lib. 3. Soc. in consi. 62. ib. 3. Cor. in consilio 207. column. 1. ad fi. lib. 2. & in consi. 1. column. 6. ad fi. in secundo dubio. lib. 3. dec. in consi. 291. circa fi. Gozadi. in consi. 104. columna. 3. circa prin. & column. pe. in consi. 29. col. 3. post med. versic. 3. nepotes. & latius ac clarius col. fin. in quo tamen plurimi Doct. etiam Moder. contrarium tenent, ut alias dixi consulendo. Præterea illa clausula in fin. posita, & si omnes sine liberis masculis decederet, in dubio solum videtur referenda ad proxima, & sic ad illos de Baracio, ut habetur in l. si idem cum eodem. §. si. ff. de iurif. om. iud. & in l. talis scriptura. ff. de le. 1. ¶ Et posito referatur ad omnia præcedentia in præcedentibus. solum locutus fuit testator de Humbarto & eius filijs, tam in verbis dispositiuis, ubi eos vocauit, quam in verbis conditionalibus, ubi eos in conditione posuit, ideo grauati dici non possent, nisi filij ipsius Huberti, non autem vltiores descendentes tenendo illam opin. quod ubi filij positi in conditione grauantur, vocati etiam censeantur. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, quod imò memoratus dominus Georgius de S. Marcello, vocatus dicatur ex testamento praedicto sequentibus fundamentis. ¶ Et primo et considero, quod testator in testamento praedicto habuit ista duo, filios & liberos, pro synonymis seu pro eodem, pater, quia in primo capite substitutionis, substituit testator Franciscum eius filium, casu quo Ioannes filius decederet sine liberis. Rursus fecit mentionem de liberis masculis in duabus vltimis substitutionibus, quo casu appellatio filiorum tantum comprehendit, quantum appellatio liberorum Curtius iunior in consilio 111. column. 6. & in consilio 116. columna penult. post mediū. sed appellatione liberorum in fauorabilibus veniunt omnes descendentes in infinitum. Corn. in consilio 22. col. 6. libri secundi. Deci. in consi. 205. column. 1. post med. versicul. secunda ratione. & in consi. 223. column. 2. post med. versic. secundo idem dicendum est. Alexand. in consi. 144. col. 3. circa med. ergo cum Dominus agens de sit descendentes dicti Huberti, & agatur de eius fauore, ut vocetur ad fideicommissum, dicendum est eum contineri sub illa substitutione, per quam vocati fuerunt Hubertus & eius filii masculi. ¶ Secundo principaliter arguitur. nam testator grauauit Hubertum decedentem sine filiis masculis in fauorem extranei nobilis Francisci de Baracio, quanto magis dicendum est, quando vocauit testator filios masculos ipsius Huberti, qui erant aut futuri erant. de eius alienatione, & quos magis dilexerat præferendo semper masculos de agnatione. argum. l. Publius. §. fin. ff. de cond. & dem. & l. si viua matre. C. de bonis mater. ¶ Tertiò, et quando testator loquitur de filiis vniuersaliter, dicendo de quibuscunque filiis, veniunt omnes descendentes. Curt. iunior in consi. 48. column. 1. ad fi. & sic, an appellatio filiorum extendatur ad omnes descendentes, inspicitur mens & voluntas testatoris ex verbis declarata, sed in casu nostro satis videtur apparere de mente testatoris, quod voluerit appellare omnes descendentes dicti Huberti, cum essent de eius agnatione, ad quos habuit maiorem affectionem, & quia, ut supra dixi, si grauauit Hubertum decedentem sine alijs masculis in fauorem extraneorum, multo magis dicendum est, quod voluerit grauare in fauorem omnium descendendum ex ipso Huberto. ¶ Quarto dico, vocatum esse

Dominum Actorem ex vltimo capite substitutionis, in qua dicitur, & si omnes sine liberis masculis, &c. per quā clausulam, & si omnes, grauatur omnes in præcedentibus nominati tam expresse vocati quam positi in conditione, quo casu et quando positi in conditione grauantur, ipsi censentur vocati, ut voluit Bart. in l. Centurio. ff. de vulg. sequitur Alex. in consi. 64. lib. 5. Soci. in l. cum filio. col. 3. in prin. de leg. 1. in consi. 62. col. 3. in prin. & in consi. 104. col. 5. post med. lib. 3. Corn. in consilio 97. column. 3. versicu. sed possent respondere. libr. 1. in consilio 22. column. 2. in consilio 59. column. 3. in consi. 74. in consi. 119. columna penult. versic. & licet quidam. in consi. 146. column. 5. in consi. 207. column. 2. ad fin. lib. 2. in consi. 229. column. 3. ad fin. in consi. 258. column. pen. post med. lib. 3. in consilio 203. column. 2. in consi. 273. column. 1. & in consi. 320. column. 2. ad fin. lib. 4. Curtius iunior in consi. 87. column. fin. Deci. in l. 1. column. 4. C. de pactis, licet consulendo sapius teneat contra Bar. Idem tenet Ripa in d. l. in. col. 4. C. de pactis. ubi, quod ita consuluit & obtinuit Idem tenet Guido Papius. q. 39. col. 2. versic. nisi ut alibi dicit Bart. & q. 183. column. 2. versic. alter etiam & secundus casus. Gozadin. in consi. 26. column. 4. addo vltra Moder. Pau de Cast. in consilio 263. Circa primum quaesitum, videtur dicendum, quod dicti nepotes. column. 2. in fi. lib. 2. Et hanc opinionem sequi iudicando Curia consuevit, ut audio. Ideo in casu nostro cum vltima substitutio facta fuerit simpliciter post filios nominatos, & alios positis in conditione, dicendum est, quod facta fuerit etiam filiis in conditione positus, & sic dicuntur filij positi in conditione grauati, & consequenter honorati seu vocati per supradicta, & maximè declarat Cor. in d. consi. 97. column. 3. libr. 1. ¶ Quinto et pondero, quod testator in vltima substitutione, in qua vocauit filiam, vocauit etiam omnes eius hæredes, quorum appellatione in tali materia veniunt omnes descendentes ipsius filiae, iuxta notata in l. Callu. §. etiam si parente. ubi Ias. column. 6. versicul. tertio principaliter. & versicul. 5. adde ff. de libe. & posthum. Alexand. in consi. 139. column. 1. lib. 6. & licet propter illam dictionem vniuersalem quoscunque, dubitari posset, an veniant etiam hæredes extranei per ea, quae scribit Decius in consi. 294. column. 2. tamē satis est, & nemo negat, quod veniunt descendentes per prius, itaque si testator vocauit omnes descendentes. filie, quo minùs dilexit, quanto magis dicendum est, quod voluerit vocare omnes descendentes dicti Huberti magis dilectos ratione agnationis. In hac enim materia substitutionis, interpretatio ita fieri debet ne minùs dilecti censentur melioris conditionis, quam magis dilecti. d. l. Publius. §. si. glo. & Bartol. in l. si mater. §. 1. ff. de vulg. Corn. in consilio 199. column. 10. lib. 2. ¶ Sexto et considero, quod etiam in materia correctoria fit extensio de persona ad personam, ubi ratio est expressa vel pro expressa habetur. Bald. & Sali. in l. venia. C. de in Ius vocan. Paul. de Cast. in consilio 40. Præsens casus. & in consi. 261. Dico, quod Episcopus. lib. 2. Decius in consilio. 352. column. fi. & in consilio 372. column. 3. ad fin. Ias. in l. de quibus, column. 4. ff. de legibus. & in l. 2. §. 1. column. 2. ff. de in Ius vocand. ubi, quod statutum excludens feminam propter filium, licet sit correctorium Iuris communis, tamen extenditur ad nepotem ex filio, ut excludat amitam, quia statutum habet rationem agnationis in se, quae pro expressa habetur, a fortiori idem videtur dicendum in casu nostro, in quo non agitur de aliqua correctione alicuius dispositionis, ut substitutio vocans filios Huberti extendatur ad omnes eius descendentes propter fauorem agnationis, cuius rationem testator semper habuit præferendo masculos etiam transuersales filiae propriae, cuius agnationis rationem ad inducendum fideicommissum considerat. Corn. in consilio 229. column. fin. versic. tertia via. lib. 3. Curtius iunior in consilio 121. col. 6. ¶ Septimò et considero, quod appellatione filiorum veniunt omnes descendentes largo sumpto vocabulo. Abb. in c. 2. de verbo. sign. arguit, quia in sacra scriptura Christus appellatur filius Dauid, & tamē non fuit filius, neque nepos, pronepos aut abnepos. Idem tradit Soci. in consi. 150. col. 5. versic. tertio non dicit simpliciter. libr. 2. ubi tamen Abb. non allègat, sed de stricta significatione vocabuli ad latam Si extensio ex identitate rationis etiam in materia odiosa. l. filium habeo. ubi Bart. ff. ad Maced. gloss. in Auth. minoris debitor. C. qui da. tuto. poss. Romā. in consilio 129. Licet magna. Deci. in l. qui se patris, column. pen. post med. C. vnde libr. sed addo vltra eum Alexan. in consi. 190. col. penult. ad fin. libr. 2. ubi, quod fit extensio etiam ex ratione præsumpta



presumpta ad casum qui sub latissima significatione vocabuli comprehendere potest. ¶ Octauo considero, quod in testamento de quo agitur, testator sepius posuit filios in conditione dicendo, sine filio masculino, & sine filiis masculis, quo casu appellatione filiorum veniunt omnes descendentes. l. Lucius, cum ibi no. ff. de hared. insti. not. in l. Galus. §. instituens. ff. de lib. & posthum. Soc. in consi. 250. col. 4. vers. secundo loco, libr. 2. ergo etiam in alia parte in qua testator vocauit filios, censetur intellexisse de omnibus descendentes, quia vna pars testamenti per aliam declaratur. l. vtrum. ff. de peti. haredi. & in terminis ita arguit Soci. in d. consi. 250. column. 4. vers. secundo loco, ibi, primo quia, &c. ¶ Tenendo istam opinionem, non obstant allegata supra in contrarium, quia ex premisis responsum apparet, sed specialius responderi potest. & ad primum, quod appellatio filiorum non extendatur ultra nepotes ad plus, respondeo, quod illud procederet, quando testator de filiis simpliciter loqueretur, secus quando promiscue locutus est de filiis & liberis, ita quod ista duo habuit pro synonymis & pro eodem, quia tunc vbi sumus in fauorabilibus, seu vbi agitur de comodo ipsorum filiorum intelligi videtur de omnibus descendentes, sicut vbi fit mentio de liberis collectivè, per supra dicta, maximè concurrentibus aliis coniecturis, de quibus supra. ¶ Non obstat illa taxatiua duntaxat, quia referri debet ad verbum masculos, non autem ad filios, debet intelligi exclusivè ad fœminas, non autem ad alios descendentes masculos, in quibus militat eadem ratio vocationis. Barto. in l. serui nomine. ff. de vsucap. & in l. si constante, in fine primæ quæstionis. in prin. ff. solut. matr. Et quod istud sit verum apparet, quia testator sepe fecit mentionem de liberis masculis, quorum appellatio extenditur ultra primum gradum, ideo non est verisimile, quod illa taxatiua prolata fuerit ad exclusionem aliorum descendentes masculorum, sed filiarum tantum. ¶ Non obstat, quod vltima clausula substitutionis referri debeat ad proxima tantum, quia dico, quod imò referri debet ad omnia præcedentia cum non possit ratio diuersitatis, cur magis fiat ad proxima quàm ad remota, vt habetur in l. i. C. de liberis præteritis. l. si. ff. de reb. dub. Paulus de Cast. in consi. 14. Dubium istius quæstionis. colum. 2. in fin. lib. 2. Calca. in consi. 103. column. pen. post med. Secundo respondeo quod vltima clausula concepta est per dictionem vniuersalem omnes, quæ dictio vniuersalis restrictionem non patitur. l. Iulianus. ff. de legat. 3. habetur in l. si de certa C. de transact. ideo dicendo. & si omnes decesserint, intelligi debet de omnibus supra nominatis. ¶ Non obstat, quod etiam referendo ad omnes supra nominatos, tamen grauati dici non possint liberi aut descendentes dicti Huberti, sed eius filii tantum, cum de filiis solum testatur locutus fuerit, quia respondeo, quod appellatio filiorum largè videtur intelligenda pro descendentes, s. vt dixi. ¶ Et ultra supradicta comprobatur hoc, nã ex hac vltima clausula grauati dicuntur liberi Ioanis primo loco vocati, referendo eã ad omnes in præcedentibus nominatos, si testator grauauit descendentes suos in fauorem filiarum, quanto magis dicendum est grauatos ceteri descendentes transuersales ex Huberto prædicto, si intentio testatoris fuit grauare omnes descendentes ex Huberto, ergo dicendum est, quod de eis intellexerit, ponendo filios Huberti in conditione. ¶ Ista materia difficilima est, quia Prophetas, iudices & Aduocatos agere oportet circa interpretandam voluntatem testatoris.

¶ Sed enim interpretandæ sunt voluntates morientium ex viuientium opinione, l. quoniam. C. de natur. lib. Ioan. de Ana. in consi. 208. colum. 3. Ancha. in consi. 237. quia in primo quæsto. col. 2. & in consi. 362. De viribus aditionis. col. si. Itaque videndum est, quid viuens verisimiliter disponeret & arbitraretur in casu isto, an verisimiliter grauaret omnes descendentes agnati transuersalis. Quam interpretationem Curia relinquo Gratianopoli, 12. Februarij, 1542. & ita fuit iudicatum per Curiam die 30. Martij, 1542. Aymo Crauetta, de Sauliano. I. V. Doct. ad correctionem Curie.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus in dubio habet presumptionem Iuris pro se.
- 2 Vsurarius an presumatur contractus ex pacto de retrovendendo & modicitate precij, & numer. 4. 8. & 16.
- 3 Vsurarius non presumitur ex pacto de retrovendendo appposito ex interuallo, & num. 17. vbi declaratur, & num. 18.

- 5 Vsurarius presumitur ex modicitate precij & pacto de retrovendendo, quãdò tale pactum pure non concipitur, sed quod possit redimi res demum post aliquod tempus.
- Terminus preueniri non potest, quando post aliquod tempus quid fieri debet, quia ante tempus fieri non potest, ibid. num. 5.
- 6 A præpositio, dicitur priuatiua & exclusiua.
- 7 Simulatio probatur ex coniecturis, & sufficiunt due coniecturæ aut presumptiones.
- 8 Simulationis suspicio non cessat ex donatione pluris valentiæ. Simulatio probatur arguendo à verisimili, ibid. num. 9.
- 9 Simulatio arguitur quando venditor semper remanet in possessione, licet ex causa locationis, aut ex clausula constituti.
- 10 Simulatio & fraus arguitur ex eo, quod sit contractus per interpositam personam.
- Simulatio arguitur ex varietate contractum. ibid. num. 11.
- 12 Simulatio arguitur quando bona emptæ locantur sub pensione vili.
- 13 Simulatio arguitur ex eo, quod venditor erat in necessitate.
- 14 Simulatio an dicatur contractus, relinquitur arbitrio Iudicis.
- 15 Presumptiones Iuris dicuntur probationes liquidissimæ. & sufficiunt etiam Actori qui tendit ad impugnandum.
- 16 Simulatio probari potest ex aliis coniecturis, quàm ex consuetudine fenerandi.
- Incontinenti fieri dicitur, quod fit breui tempore post, ibid. num. 17.
- Incontinenti quando quid dicatur fieri vel ex interuallo, relinquitur arbitrio Iudicis. ibid. num. 17.
- 19 Incontinenti fieri dicitur quod fit ex interuallo quando ab initio conuenit quod illud fieret.

CONSILIVM CLVI.

Pro hæredibus Iacobi Neyreti, contra Stephanum Guerci, ex patria Auraicæ, pulcherrimum vberrimūque, nec minus vtile consilium in materia simulationis contractus, ex quibus arguatur coniecturis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iacobus Neyreti de Auraica, vendidit quandam Bastidam Stephano Guerci precio scutorum ducatum, licet valeret scutos quingentos & ultra, deinde post tredecim dies dictus Guerci emptor locauit eandem Bastidam Petro Mariæ & eadem die dictus Petrus Mariæ ipsam Bastidam locauit prædicto Iacobo Neyreti venditori sub eadem pensione quatuordecim somatarum grani frumenti, postea ex actis tribus aut quatuor diebus, dictus Guerci emptor concessit gratiam redemptionis dictio Neyreti venditori per quindecim dies post nouem annos, quibus locata erat dicta Bastida, & illis nouem annis finitis & cõpletis, & à die finiti arrendamenti computandos. Quæritur modò, an dicti contractus dici possint simulati & facti in fraudem vsurarum? ¶ Videretur prima fronte dicendum quod non, quia in dubio præsumitur pro contractu. l. cum precibus. C. de proba. Bart. in consilio 65. Factum est tale Petrus Nicolæ. colum. 2. versicul. sed ad hoc est dicendum. Bald. in c. i. in prin. de feudo dato in vic. leg. commif. & in consilio 389. quod dictus contractus. colum. 2. lib. 4. Paul. de Cast. in consilio 261. Visis & consideratis. in prin. lib. 2. ¶ Secundò, quia licet dicatur in themate, quod interuenit modicitas precij & pactum de retrovendendo, tamen ista duo non videntur sufficere, nisi accedat & tertium, quod quis sit solitus fœnerari, vt not. Bal. in d. c. i. de feudo dato in vic. leg. commif. & idem Bal. Sali. lac. de Aret. Cyn. in l. emptione. C. plus valere. quod agitur idem tenet alij Doct. plerique relati per Corn. in consi. 224. & in consi. 241. lib. 1. vbi attestatur hanc esse communem opin. Eandem opin. sequi videtur Dec. in consi. 167. colum. 2. versicu. solum superest. in consi. 170. colum. 3. versicu. & dato quod alia opin. in consilio 308. colum. 2. versicul. sed ad hoc responderi potest. & tertius idem firmat Deci. in l. rogasti. §. si tibi. colum. si. ff. si cert. pet. addo ultra Moder. Bald. in consilio 13. Quædam mulier filiafamilias. col. 2. post med. libr. 1. in consi. 205. Iacobus de Arena. lib. 2. in consi. 464. Videamus. colum. 2. lib. 3. & in consilio 359. hunc passum, lib. 5. vbi, quod requiruntur illa tria secundum communem.



- communē opinionē. & idē Bald. in cōsilio 361. Verba Bartoli. postmed. lib. 5. & post scripta ista, ita nouissimē tenet Boer
- 3 q. 12. in 1. parte. Tertiō, † posito duo sufficerent ad arguendum contractum simulatum & usurarium, id est, pactum. de retrouendendo, & modicitas precij, istud tamen non videtur procedere in casu nostro, in quo tale pactum de retrouendendo appositum fuit ex interuallo. l. 4. §. si ab ignoto. ff. de manumiss. Bart. & Doct. in 1. pacta nouissima. C. de pactis. Ale. in cons. 28. col. 2. vers. & quāuis nōnulli. li. 5. Abb. in cons. 69. col. 2. vers. tertiō me mouet. lib. 2. Cor. in cons. 133. in cōf. 241. col. 3. post med. in cōf. 266. col. pen. circa med lib. 1. & alibi sapē Doct. ¶ Sed prēmisis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, quod imō contractus prādicti arguantur simulati & facti in fraudem usurarum sequentibus fundamentis. ¶ Et primō † propter illā duo de quibus suprà, videlicet ex pacto retrouendendo & modicitate precij. quam opinio. tenent pluri mi Docto. relati per Corn. & Decius. in locis suprà memoratis, & vltra Doct. allegatos per Moder. adduco. Ioan. de Ana. in cons. 58. Roman. in consilio 423. Pro pleniori column. fina. Paulus de Cast. in consilio 109. Visa petitione. & in consilio 332. Visa superscrip. facti narratione. col. 2. lib. 2. Calc. in con. 26. col. 9. & sequ. Bart. inter consilia eiusdē Calca. in con. 27. col. 2. vbi dicit, q. infinitis vicibus ita consulti. & col. 3. circa med. idem tenet ipse Calc. in consilio 85. column. 3. Bal. de Bartolinis inter consilia Gorn. in cons. 23. lib. 3. decisio Neapoli. decis. 40. col. 9. ad fi. & sequ. & decis. 65. Decius in consilio 962. vbi tenet hanc opinionem. tanquā saluti tutiorem. Ex quibus apparet istam opinionem esse magis communem, secundum eam solitum erat iudicare magnificum consilium Cismontanum Thaurini ordinariē residens, vt audiui à magnifico quondam Iaffredo Pixerio prāfide Pedemontium splendidissimo. eandem opi. videtur tenere Guido Papius. q. 516. vers. si enim propter dictā gratiam. Imo. in cons. 55. col. 2. circa prin. vers. nec obst. etiam prādictis. in cons. 98. column. 3. vers. 3. prātereā etiam potest dici. & post med. d. col. vers. prātereā dicta adiudicatio. in cons. 99. in quinto dubio. Geminia. in cons. 16. column. 2. post med. vers. non obst. quod non sit probatum. & idem consuluit Mathēfila. vt ibi attestatur Gemin. in subscriptione. ¶ Secundō † principaliter arguitur simulatio & fraus, quia illud pactum de retrouendendo non fuit purē & simpliciter conceptum, quod liceret venditori intra certum tempus, aut quādoque redimere, sed demum post nouem annos finitos, & infra quindecim computandos post dictos nouem annos. & sic verba sunt clara, quod durantibus nouem annis noluit emptor redemptionem fieri posse, si enim cautum est, quod fieret redemptio infra quindecim dies post dictos nouem annos, ergo ante ipsos nouem annos redemptio fieri non poterat, quia vnus inclusio alterius est exclusio. l. cum Prator. ff. de iud. l. maritus. C. de procura. & in terminis, quod vbi aliquid fieri debet post certum tempus, ante illud tempus prohibitum censeatur, tradit Bart. in l. cum pater. §. à filia. ff. de leg. 2. vbi, quod hāres grauatus distribuere bona inter pauperes post mortem suam, ante mortem distribuere non potest. & idē dicunt Bar. Ang. & Doctor. in l. post mortem. C. de fideic. cum sim. quā Dec. tradit in cons. 460. col. fi. vers. in alia dubitatione. Ex quibus apparet, quod emptor durantibus dictis nouem annis voluit omnino lucrari fructus, & certus esse de commodo & lucro suā pecuniā, quo casu quando pactum de retrouendendo concipitur ad modum suprà dictum, sine dubio sufficiunt illa duo ad arguendum cōtractum simulatum aut usurarium. ita Bal. in cons. 114. secundum ea. lib. 3. vbi, q. contractus non dicitur simulatus, quando sit pactum de retrouendendo quādoque placuerit venditori, q. apparet, q. emptor nō habuit animū de lucrādis fructib. ex quo tenetur quādoque reuēdere ergo vult Bal. q. si emptor habuit animū de lucrādis fructib. nō data facultate venditori redimendi ad arbitriū intra terminū cōtractus arguatur simulatus quod apertissimē voluit idem Bal. in cons. 487. Apparet. lib. 1. Idē & clarē voluit Guido papius in d. q. 516. Ias. in cōf. 153. col. 3. lib. 4. Boer. in d. q. 102. column. 1. post med. col. 3. ante med. Alex. in cons. 46. column. 1. lib. 3. & sic etiam tenendo opinionem, quod duo non sufficiant ad arguendum contractum simulatum, sed tria requirantur, dico, quod hic interuenerunt tria, modicitas precij, pactum de retrouendendo, & tertium, quod redemptio fieri non posset, nisi post nouem annos, quā etiam
- voluntas quod antea redimere non liceret, clarē declaratur per illos ablatiuos absolutos, illis nouem annis finitis & completis, qui ablatiuus importat conditionem. l. ab emptione. ff. de pactis. l. cuius agris. ff. de usuris. l. à testatore. ff. de cond. & demo. quā conditio impleri debet in forma specifica. l. qui hāredi. & l. Meuius. ff. de cōdi. & demon. ergo apparet de intentione emptoris, quod noller bona redimi posse ante lapsum dictorum nouem annorum.
- 6 Rursus † apparet de tali intentione ex illis verbis, & à die finiti arrendamēti cōputādos, nā illa vox a, dicitur priuatiua & exclusiua. l. à caligato. vbi Cyn. & Doct. C. de nup. Bal. in cōf. 457. Reuerēdus. pater. col. 2. post med. li. 1. & in cōf. 412. F. Locauit 5. itaq; ante lapsum nouē annorū facultas prohibita est redimendi, quā vnica coniectura efficacissima videtur ad prāsumptionem simulationis. ¶ Et quod ista vnica & sola coniectura sufficiat, adduco Imo. in cons. 25. vbi, quod usura committitur in mutuo frumenti aut vini ex eo solum, quod sit pactum, quod non liceat debitori illud restituere, nisi quādo placuerit creditori, quia apparet, quod voluit creditori lucrari ex mutuo, & expectare quod frumentum aut vinum plus valeat, allegat Ioan. Cald. in c. nauiganti q. 6. de usur. Lauren. de Rodul. in repet. c. consuluit. q. 27. eo. tit. Ad idem facit quod scribit Bald. in Rubr. C. de usuris. q. 5. vbi, quod emens feudum pro certo tempore tantum vili precio dicitur usurarius, quia apparet de eius intentione. quod solum voluit lucrari fructus. ¶ Tertiō, † quod sufficiant duæ prāsumptiones ad arguendū contractum simulatum arguitur sic, in probanda simulatione sufficiunt coniecturæ, quia occulte committitur, & aliās impossibile videretur simulationem detegere, vt habetur per Doct. in d. l. emptione. Pau. de Cast. in cons. 58. Visis his quā superius. col. 2. in cons. 74. In causa mota per domi nā Dorotheam. col. 2. ad fi. lib. 2. Alibi & fortius scribit idē Paul. in cons. 109. Visa petitione prādicta. col. 2. & in cons. 338. Si prima duo statuta. col. 2. post med. lib. 2. quod in probanda simulatione sufficiunt leues coniecturæ. Alibi scribit idem Pau. in cons. 319. Visis & examinatis omnibus. column. 2. post medium. lib. 2. quod probatur simulatio ex verisimilibus coniecturis. idem voluit Io. de Ana. in consilio 49. vbi quādo agitur pro usuris ciuilitate, sufficit probatio per coniecturas, imō sufficit semiplena probatio propter fraudes incōuicibiles, quā cōmittuntur circa huiusmodi contractus. Gul. de Monte Lau. in Clem. & graui. §. ceterum, de usur. sequitur Calca. in d. consilio 26. column. 11. in princip. & in cons. 85. col. fi. ¶ Alibi scribit Cor. in cons. 23. column. 1. ad fi. & column. seq. & in cons. 41. col. 2. circa med. lib. 3. quod crimen usurarum est difficilis probationis, idē duæ verisimilitudines simul iunctæ inducunt vehementem prāsumptionem, quā sufficit etiam ad condemnandum per tex. in c. illa vos, ad fi. ibi ex duobus tamen. extra de pig. ¶ Alibi scribit idem Cor. in consilio 288. column. 6. libri tertij. quod contra usurarios sit probatio debilis per argumenta & prāsumptiones. idem voluit Dec. in consilio 18. in princ. Alibi scribit Imol. in consilio 138. column. 1. circa med. quod simulationes communiter fiunt occultæ, idē per coniecturas & prāsumptiones probantur. Idem voluit Alexan. in d. consilio 46. column. 2. vers. concurrunt etiam probatio. Hoc ita prāsupposito, quod sufficiat probatio per coniecturas & prāsumptiones, dico, quod sicut in materia probabili per testes, regulariter duo testes sufficiunt. l. vbi numerus. ff. de testib. ita in materia per testes nō probabili, in qua prāsumptiones subrogantur loco testium, sufficere debent duæ prāsumptiones, vt subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum sit subrogatio. l. si cum. §. qui iniuriarū. ff. si quis cautionibus. & quod sufficiant duæ prāsumptiones ad faciendum plenam probationem, in his quā liquidō probari non possunt, tradit Calca. in consilio 8. column. 5. allegat gloss. in l. instrumenta. C. de proba. & in c. cum dilectus, de success. ab intest. testium. lib. 3. ¶ Quarto † dico, quod opinio tenentium contractum non prāsumit simulatum ex duabus coniecturis, id est, ex pacto de retrouendendo & modicitate precij, posset fortē procedere, vbi latio in precio nō esset excessiua, sed dato excessu sine dubio videntur sufficere illa duo. Paulus de Castro in consilio 306. Quāquā longa. columna tertia, libro secundo. Barba. inter consilia Calc. in dicto consilio vigesimo septimo columna tertia sed in casu nostro fuit excessus in precio de dimidia vltra dimidiam, quia res valens quingentos aureos vendita fuit pro ducentum. quod † procedit, licet



licet venditor donet in contractu pluris valentiam, ex qua donatione contractus magis arguitur simulatus, nullis præcedentibus meritis, cur talis donatio fieri deberet. ita Calca. in d. consilio 26. columna 8. circa med. sed ultra Calca. al lego Baldum in consilio 311. In quaestione Galuagini. columna 2. libro quinto. ¶ Confirmatur ista conclusio, nam simulatio probatur arguendo à verisimili. Paulus de Castro in d. consilio 58. Visis his quæ superius. columna secunda, post med. vers. item resultat. tertia. lib. 3. Decius in consilio 644. columna 1. ad fi. Sed quomodo est verisimile, quod si quis verè habuit animum vendendi non pignorandi, quod rem valentem quinque centum, & ultra vendere voluerit pro ducentum tantum. ¶ Quinto ¶ arguitur simulatio, quia venditor semper remansit in possessione rei alienatæ, licet ex causa locationis. ita Ioan. de Ana. in d. consilio 58. facit Bartolus in d. cons. 65. Factum est tale, Petrus Nicholæ. columna 2. post med. vers. circa tertium, vbi, quod talis suspicio quæ oritur ex eo, quod venditor semper remanet in possessione per text. in l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mo. pignus vel hypo. sol. non tollitur ex clausula constituti, quando apparet de causa ipsius simulationis. idem voluit Baldus in l. 1. C. de donat. ante nupt. vbi, quod constitutio precarij nihil operatur, vbi subest suspicio fraudis, quod dictum refert & sequitur Barb. in consilio. Calca. in consilio 28. columna tertia. Addo Rotam decis. 484. Extra Rotam. in fi. in nouis. Idem tenet Cor. in cons. 137. libri tertij. sed de causa simulationis & suspicione fraudis satis apparet ex coniecturis supra memoratis, & aliis infra commemorandis. ¶ Sexto ¶ arguitur suspicio fraudis, ex eo, quod locatio prædicta facta fuit venditori per interpositam personam, nam emptor dubitans fraudem detegi, si ipse statim rem emptam locaret venditori, locationem fecit tertio, qui statim & eadem die locauit venditori, ex quo contractu locationis per interpositam personam fraus arguitur l. vir vxori. §. si. ff. ad Velleia. l. pupillus. §. & si per interpositam. ff. de auto. tutor. l. cum propria. C. si quis alteri vel sibi. l. hac edictali, in princip. C. de secun. nupt. l. per diuersas. §. exceptis. C. manda. l. 2. C. de repu. hare. l. 1. vbi Bart. C. de natu. lib. & idem Bar. & Doct. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulga. & profecto cum simulatio arguatur ex verisimili, vt sup. dixi, quomodo est verisimile, quod illa locutio ita facta fuerit per interpositam personam, nisi ad regendum omnem suspensionem sed quo magis stupet quis suspensionem occultare, eò magis sit manifesta, quia ex tali veritate contractuum fraudis arguitur suspicio. l. ab Anastasio. C. manda. Bal. in cons. 125. Tres fuerunt contractus. l. 1. ¶ Septimo ¶ arguitur simulatio, quia bona vendita fuerunt locata multo minori pensione quam valerent præsupponitur enim in facto, quod ista pensio ascendeat & ascendit ad somata 28. frumenti, & tamen locata fuerunt ad pensionem 14. somatarum tantum. si enim esset vera locatio, & res locata verè fuisset ipsius emptoris non est verisimile, quod voluisset iactare suum, & locare sub tenui pensione, ideo locando sub modica pensione arguitur animus emptoris, quod tantum curaret de quaestu pecuniæ, quem modo consequeretur, non curabat de modicitate pensionis, ita in terminis simulationem arguit Bal. in cons. 311. In quaestione Galuagini. col. 2. ad fi. lib. 5. ¶ Octauo ¶ arguitur simulatio, quia præsupponitur in facto, quod tempore venditionis venditor constitutus erat in magna necessitate & argento egebat, ideo quod coactus fuit ad eum modum contrahere, vt pecunias inueniret iuxta illud prouerbiū: quand le loup est en prison il fait confession, ita simulationem arguit Calca. in d. cons. 26. colum. 8. in fi. l. as. in d. cons. 153. colum. 3. li. 4. ¶ Nono ¶ an contractus dicatur simulatus vel usurarius, hoc relinquitur arbitrio Iudicis, vt no. Bal. in d. cons. 311. In quaestione Galuagini. col. 2. in fi. lib. 5. Cor. in cons. 346. col. pen. & fin. lib. 1. vbi Cor. dicit esse arbitrium Iudicis, an pactum de retrouendendo & modicitas precij arguant contractum simulatum, & usurarium, sed quis Iudex non arbitrabitur assertum contractum venditionis simulatum concurrentibus tot & tantis coniecturis & præsumptionibus, quamcunque enim opi. Doct. teneamus, siue quod requirantur tres præsumptiones, siue quod duæ sufficiant ad arguendum contractum simulatum, apparet hic quod plurimæ constant coniecturæ etiam ultra quatuor, & ipsæ vehementes & efficaces. ¶ Itaque solum superest respondere ad contraria, quibus confutatis splendidior fiet res in fauorem venditoris aut eius hæredum. Ad quæ in specie respondeo vt infra, licet ex præmissis satis responsum appareat ad maiorem partem ipsorum contrariorum. ¶ Non obstat. ¶ primum argumentum,

quod in dubio præsumitur pro contractu, quia dico quod hic non sumus in dubio, sed in casu claro stantibus tot Iuris præsumptionibus, quæ dicuntur probationes liquidissime l. licet Imperator. vbi gloss. & Doct. ff. de legatis primo, gloss. & Doct. in l. si tutor. C. de pericu. tutor. bonus tex. in l. siue possidetis. C. de proba. & sufficiunt etiam actori, qui tendit ad impugnandum. Paulus de Castro in consilio 281. In causa ista quinque & in consil. sequ. columna 3. circa medium libro primo & in terminis nostris, quod sufficiant coniecturæ, dictum & probatum est supra in tertio fundamento, factum pro hac parte itaque si coniecturæ sufficiunt ad probandum contractum simulatum, & illæ probatæ & deductæ sunt in magno numero, iam dubia res dici non potest. ¶ Non obstat. ¶ secundum argumentum, quod duo non sufficiunt ad probandum contractum simulatum, quia dico, quod imò sufficiunt duo secundum magis communem opi. supra comprobata. ¶ Secundo respondeo, quod in argumento contrario allegati fuerunt Cor. & Dec. tanquam Moder. de quorum autoritatibus non videtur curandum, quia fuerunt sibi ipsis contrarij nam Dec. aperte voluit contrarium in d. cons. 692. præterea Deci. in d. consilio supra in contrarium alleg. nihil precise affirmat. contrarium etiam voluit Cor. in consilio 23. & in consilio 41. libro tertio, vt supra ostendimus in tertio fundamento, factum ad probationem simulationis. contrarium etiam satis voluit idem Cor. in d. consilio 346. col. penult. & fi. libro primo dum voluit hoc esse arbitrium Iudicis, vt supra ostendimus in nouo fundamento. ¶ Tertio respondeo, quod pro opi. contraria allegatur. Baldus legendo & consulendo, sed dico, quod Baldus seipsum declarat, illam opinionem non procedere quando pactum de retrouendendo esset conceptum, vt in casu nostro, ita quod appareat de intentione emptoris, quod voluit lucrari fructus per aliquod tempus, imò in casu nostro omnino lucrari voluit fructus nouem annorum, vt supra ostendimus in secundo fundamento, factum super probatione simulationis. & præterea Baldus in dicto consilio 311. col. secunda in fin. libro quinto, voluit hoc esse arbitrium Iudicis. ¶ Quarto respondeo, quod vbi, contraria posset procedere, quando non esset excessus in læsione & modicitate precij vt excessus hic arguitur, vt supra probauimus in quarto fundamento. ¶ Quinto respondeo, posito circa præiudicium veritatis opi. contraria vera esset, dico, quod hic plurimæ constant coniecturæ etiam ultra tres & quatuor, & ipsæ vehementes & efficaces, ex quibus arguatur simulatio contractuum. ¶ Nec obstat. ¶ quod non probetur consuetudo facerandi, quia satis est quod probetur simulatio ex aliis coniecturis similibus, in quibus eadem sit ratio Baldus in consilio 322. Instrumento. columna secunda, libro tertio Calca. in d. cons. 26. columna 9. ante med. licet de Bal. mentionem non faciat. Tradit nouissime Boë. q. 102. columna 3. in 1. part. vbi, quod cessante consuetudine facerandi potest contra actus argui usurarius & simulatus ex aliis coniecturis, puta si in libro emptoris appareat scriptum, quod affecuratus est super talibus bonis, quod vel ei emissæ sunt tales res ad pignorandum pro tanta summa, quæ couenit precio venditionis, nam arguitur venditio simulata. ¶ Non obstat. ¶ tertium & vltimum argumentum, quod pactum de retrouendendo fuerit appositum ex intervallo, quia respondeo, quod secutum fuit post paucos dies, ideo perinde est, ac si incontinenti fuisset appositum. Paria enim sunt incontinenti quid fieri, vt breui tempore post Anch. in cons. 434. Ex narratis superius. col. 3. vers. præterea aduertendum. Quando enim dicatur tale pactum incontinenti apponi vel ex intervallo, consistit in arbitrio Iudicis. Ang. in l. si veteri. §. si. ff. de priui. cred. Ro. in l. 1. §. 1. ff. de verb. obl. Deci. post gl. ibi in c. an sit col. si. de appel. in cons. 235. col. 2. circa fi. & in cons. 283. col. 6. in prin. sed quis Iudex arbitrabitur tale pactum de retrouendendo appositum post dies tredecim ex intervallo secutum esse, maxime in materia nostra, in qua ex aliis coniecturis de fraudis suspensione apparet. ¶ Videmus in simili, quod vbi aliqua probatio incontinenti fieri debet, dicitur incontinenti fieri petendo dilationem non longi temporis, sed Iudicis arbitrio moderandam. cap. literas, versiculo quod si non habeat. de restit. spolia. Romanus in consilio 244. pro euidencia dicendorum. in fin. Aretinus in c. veniens 2. columna 8. de testibus. Decius in c. prudenciam. §. sexto. in tertio nota de offi. delega. ¶ Secundo respondeo, quod istud intervallum temporis in materia suspecta non tollit suspensionem fraudis, imò potius auget, quia cauti & callidi contrahentes videntes suspensionem oriri ex talibus



talibus pactis incontinenti appositis, adhibent omnes cautelas ad fugiendum eiusmodi suspicionem, ita in specie & in terminis tradit Alexand. in consilio 51. colum. 1. circa finem. vers. tamen ista opin. & in cons. 119. circa fin. & consilio sequi. col. 1. ad fin. vers. nec me mouet. lib. 4. & quod scribit idem Alexand. in consilio 46. colum. 1. vers. concurrat & alia coniectura. lib. 3. vbi, quod praesumptio simulationis oritur, quando pactum de retrouendendo fit ad partem in alio instrumento allegat Io. And. in d. c. ad nostram, & quod tale interuallum adhibendum fuerit ad cautelam apparet, quia si emptor non cogeatur retrouendere, & incontinenti de hoc actum non esset tempore contractus venditionis, quomodo est verisimile, quod voluntarie voluisset se obligare ad reuendendum pro ducentum aureis bona valentia aureos quingentos. argum. l. cū de indebito. ff. de probationibus. ¶ Tertiò respondeo, quod licet tale pactum reperiatur scriptum post dies tredecim, tamen ab initio contractus conuentum erat de illo pacto retrouendendi, ideo incontinenti fieri dicitur, etiam quod fit ex interuallo, quando ab initio conuenit ut illud fieret. Anch. in consilio 7. In quaestione agitata, column. 2. ¶ Quartò respondeo, quod contrarium posset procedere, quando alias cessarent coniecturae suspicionis, vel quando pactum de retrouendendo purè & simpliciter fuisset appositum, secus quando qualificatè, ut hic ut supra ostendimus in secundo fundamento. ¶ Ex quibus concludo quod contractus praedicti venditionis & locationis omnino dicantur simulati & suspecti, saluo saniori iudicio. Gratianopoli. 18. Februarij, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

1. Quaestionem Dominiij referre non potest conductor locatori, nec alicuius cuius causam ab alio habens, quod procedit quando agitur possessorio secus si petitorio. ut num. 4.
2. Dominium transfertur ex pignore Iudiciali, quando capitur res in executionem sententiae. Dominium probatur ex confessione partis, licet non transferatur. ibidem num. 2. sed vide numer. 6. 7.
3. Referenti creditur licet de relato non constet in his, quae dependent à voluntate & potestate partium, quod intelligitur quando explicite apparet de voluntate disponentis. ut numero 16.
5. Dominium non probatur ex eo, quod emit quis aut conducit rem ab alio tanquam rem ipsius vendentis aut locantis.
6. Dominium non probatur per testes, nisi rationem reddant etiam non interrogati.
8. Error confessionis probatur, probando rem aliter se habere quam contineat confessio.
9. Confessio debet esse certa & necessario concludens. Confessio incerta non nocet, puta si quis fateatur se occidisse Antonium simpliciter, ibid. nu. 9.
10. Enunciatiua verba instrumenti, ut probent, necesse est quod clare & specificè quid enunciatur, nec sufficit in genere quid enunciari, & numero 12.
11. Alternatiua parit incertitudinem.
13. traditio non probatur per instrumentum in quo fit mentio de traditione. Dominium semiplene probari non sufficit, nec in eo locus est iuramento suppletio, ibid. nu. 13.
14. Error probatur ex eo quod credidit quis assertioni alterius.
15. Deceptis ob aliorum assertionem subueniri debet.
17. Amissione instrumenti probata, an tenor eius instrumento probetur. Iuramentum super facto alieno deferri non potest, ibid. num. 17.

## CONSILIVM CLVII.

Pro Hylario Lyoffonis & aliis litis consortibus de Burgo Oysencij, contra nobilem Bertrandum de Viensio dominum de Ambello.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Bertrandus de Viensio, dominus de Ambello, vocavit in iudicium Hylarium Lyoffonis & alios litis consortes coram Iudice ordinario Oysencij, proponendo quod quondam dominus Gulielmus de Viensio pater ipsius Actoris locauerat quaedam bona patri-

bus ipsorum Reorum per sex annos, & sub pensione memorata in libello, quae bona olim fuerant capta de gagio Ioanni Lyoffonis aucto paterno ipsorum conductorum, ideo concludit ad duo. Primum, ad arreragia seu ad pensiones praeteriti temporis vigintinouem annorum. Secundum, ad expeditionem & relaxationem bonorum locatorum. In ea causa diu fuit litigatum, & testes hinc inde examinati. ¶ Queritur quid Iuris? ¶ Videretur tamen dicendum prima fronte, petita domini Actoris fieri debere nam cum agatur contra conductores, seu eorum haeredes, non possunt locatori dominiij quaestionem referre, & dicere, quod bona conductae ad agentem aut eius patrem non pertinebant. l. si quis conductionis. C. loca. l. neque creditores. C. de pig. actio. l. si quis emptionis. §. sed hoc super illis. C. de prescript. 30. vel 40. ann. ex quib. iurib. apparet generaliter hoc procedere in omni persona habente causam ab alio, ut dominiij quaestionem contra eum referre non possit. glo. Ang. & Doct. in d. l. si quis conductionis. tradit Deci. in consilio 28. column. 3. circa medium facit Ias. in l. rogasti. §. si à furioso, col. 1. ff. si cert. peta. vbi, quod mutuarius non potest referre quaestionem dominiij contra mutuantem. ¶ Secundò tamen in ipso instrumento locationis dicitur, quod bona locata capta fuerant in pignus in odium Ioannis Lyoffonis auctoris conductorum, & sic fatentur conductores dominium ipsius locatoris ex causa executionis & pignoris iudicialis, ex quo pignore dominium transfertur. gloss. Insti. de offi. iud. §. fin. l. 3. in fi. ff. de publicia. Alexan. in consilio 90. col. 3. in fi. vers. & licet laudum. lib. 2. & in consilio 1. colum. 5. Moder. in Rub. ff. de re iud. colum. fin. Calc. in cons. 32. col. 4. & col. 5. post med. & in cons. 75. col. 5. in princip. & ad fin. col. Soci. in cons. 60. col. 2. lib. 1. Deci. in cons. 564. col. 1. post med. Ex qua confessione res clara videtur, quod ex ea probetur dominium, licet non transferatur, ut habetur in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. poss. sicut etiam dicimus, quod licet confessio obligationem non inducat, inductam tamen probat. l. Publia. §. fin. ff. de positi. Bal. in l. si ex cautio ne. q. 10. C. de non nume. pecu. ¶ Tertiò, probari videtur agentis dominium, quia proponitur solutam fuisse pensionem bonorum conductorum, ex qua solutione probatur possessio. glo. Bar. & Doct. in l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acqui. poss. glo. in c. bonae memoriae. in vers. pcuracionem. de appellat. ex possessione autem arguitur ad dominium. l. fin. C. de rei vindi. habetur in l. pen. ff. de condit. institut. ¶ Et tenendo tamen istam partem in agentis fauore non videtur ob stare si dicatur, quod instrumentum locationis est relatiuum ad quaedam bona capta in pignus de de qua captura nihil apparet, ideo quod referenti credi non debeat non constituto de relato. Authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. quia respondetur quod illa regula non procedit in his, quae dependent à voluntate & potestate partium ut est obligatio tunc enim creditur referenti, licet de relato non appareat. l. si donatio. vbi Bal. C. de dona. l. liberti. vbi Deci. in quarto nota. ff. de offi. assess. habetur. in d. Authen. si quis in aliquo. vbi Bal. colum. 2. Deci. col. pen. ad fi. & idem Dec. in l. edita. col. pe. C. de eden. itaque cum esset in facultate conductorum disponere de rebus propriis ad arbitrium standum videtur eorum relationi, licet de relato non apparet, maxime quia deductum & probatum fuit quod Actor passus est depopulationem militum in domo, ex qua probari videtur amissio scripturarum per ea, quae habentur in l. si quis ex argentariis. §. Prator. ff. de eden. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò in fauore Reorum pronunciari debeat, & pro fundamento considero, quod actum hic fuit petitorio & Rei vindicatione, ideo agens probare debebat de eius dominio l. in rem. & l. officiu. ff. de rei vin. l. 1. C. de alie. iud. mu. cau. fac. sed de dominio probatum non videtur, quia dominium acquiritur traditione Rei. traditionibus. C. de pactis. sed ista bona nunquam fuerunt tradita Actori neque eius parti, neque per eos possessa, ergo in eos dominium translatum non fuit. ¶ Tota difficultas praesentis controuersiae consistit in confutatione contrariorum, quibus sublati clarissimi fiet res ad quae respondeo ut infra. ¶ Non obstat tamen primū argumentū, quod Rei tanquam haeredes conductorum non possunt referre quaestionem dominiij ipsi Actori, quia illud procederet vbi actum esset possessorio & remedio d. l. si quis conductionis. secus quando agitur petitorio & rei vindicatione, quia tunc oportet agentem probare de dominio. gl. & Bal. in d. l. si quis conductionis. glo. & Bart. in l. si ita fur. ff. de comoda. Pau. de Cast. in consil. 179. Viso quodam processu agitato Forhuj. colum.



col.2.lib.1.& in conf.76.In facto isto quatuor.colum. 1.lib.  
2.Cor.in conf.219.colum.2.lib.4.sed hic non fuit actum pos-  
fessorio sed petitorio & rei vindicatione ideo necessaria e-  
rat domini probatio. ¶ Non obstat t quod satis videtur p-  
batum de dominio ex confessione ipsorum conductorum  
qui conduxerunt ipsa bona tanquam de bonis ipsius loca-  
toris captis in pignus,vt supra,quia dico quod ex hoc non  
videtur probari dominium ipsius locatoris, per tex.in l.ad  
probationem.C.locati,vbi est tex.expresus, quod per con-  
tractum locationis non probatur dominium,& tamen qua-  
do quis conducit rem ab alio,eam conducit tanquam ip-  
sius locantis.tradunt.Doct.in d.l.ad probationem. Curtius  
iunior in conf.41.colum.4.verf.quinimo & fortius. Moder.  
in c.inter dilectos.de fide instr.idem volunt Doct.supra al-  
legat.quod vbi locator agit rei vindicatione,potest ei refer-  
ri quaestio domini,ergo necessariò præsупponitur, quod  
ex locatione sola dominium non probatur.idem videmus  
in emente rem ab aliquo.quod non censetur fateri eum  
esse dominum. Ang.in l.1.ff.de publica.refert & sequitur A-  
lexand.in consilio 43.colum.3.lib.4.in consilio 185.col.1.  
2.lib.5.& in consilio 115.ante fin.lib.6.est verum quod Dec.  
in l.1.à furioso,in fi.ff.si cer.pet.declarat istud dictum Ang  
& Alexan.vt non procedat,quando agitur cum persona à  
qua causam quis habuit,quia tunc habens causam ab ali-  
quo,non potest dicere eum non esse dominum. Sed tamē  
ista declaratio Decij non videtur procedere quando agitur  
rei vindicatione per supradicta. ¶ Et si dicas, t ergo ex con-  
fessione dominium probari non potuerit.Respondeo,quod  
dominium magis videtur esse iuris quam facti,an enim qs  
sit dominus vel non,magis iuris est quam facti,ideo vide-  
mus quod testes deponentes super dominio debent.ratio-  
nem adducere etiam non interrogati.Innoc.in c.cum cau-  
sam.de testibus.Bal.in conf.166.à libello.in fi.h.4.laf.in rep.  
l.admonendi.colum.107.verf.ex ista ratione.Bald. ff.de iu-  
re iur.addo Old.in consilio 311.Allegationes.col.3.verf.præ-  
tereà nec Innoce.& dixi supra in conf.61.col.2. post med.i-  
deo in his que sunt iuris confessio nec dat nec tollit.l.orna-  
mentorum.ff.de auro & argent.lega. Bar.& Doct.in l.1. ff.  
si cer.pet. ¶ Secundo t respondeo: posito ex confessione  
dominiū probari posset,illud intelligitur quando quis prin-  
cipaliter confiteretur rem esse alterius aut ad eum perti-  
nere,secus quando incidenter ex natura contractus,puta  
quando quis conducit ab aliquo rem vt suam locans,ita  
in terminis respondet Bal.in d.l.ad probationem,verf.quæ-  
ro si instrumentū.C.locati.refert & sequitur Alex in conf.  
69.col.4.ad idem quod not.Bal.lib.5.Idem si quis recogno-  
scit se tenere rem in emphiteusim ab aliquo,quia ex tali re-  
cognitione non probatur dominium,etiam contra recog-  
noscentem secus si quis recognoscit se tenere rem sub do-  
minio alterius,quia tunc probatur dominium in odium re-  
cognoscentis & heredum suorum,non virtute recognitio-  
nis sed confessionis.Bar.& Bal.in l.cum falsa. C.de iuris &  
fac.ignorant.Pau.de Cast.& Aret.in l.1. si re aliqua. ff.de acq.  
poss.vbi Ripa col.13. Quinimo videtur dicendum, quod li-  
cet quis principaliter fateatur alterum esse dominum, non  
tamen ex tali confessione probetur dominium, etiam in-  
ter easdem partes,per rationem Spec.in tit.de loca.§.nunc  
aliqua.verf.52.& ibi Ioan.And.in additio.vbi si aliquis reci-  
pit rem in emphiteusim ab Ecclesia vti domina illius rei,  
ex tali confessione non probatur dominium Ecclesiæ,etiā  
inter easdem partes,quia certi sunt modi acquirendi do-  
minium,& per quos quis dominus efficiatur, igitur ex tali  
assertione non probatur, quod quis sit dominus quod di-  
ctum refert & sequitur Soci.in conf.92.col.10.ante med.li.  
3.licet contrarium teneat Gozadinus in conf.94. in fin.ista  
ratio Spec.& Io.And.militat siue principaliter siue incidē-  
ter fateatur quis alterum esse dominum, & quod ex con-  
fessione dominium non probetur, voluit Calca.in d. conf.  
32.col.pen.post med.Sed tamen dubium istud videtur,qua-  
do in confessione expresse fit mentio de dominio. ¶ Ter-  
tio respondeo,posito ex confessione probetur dominium,  
dico t qd talis confessio in casu nostro fuit erronea,proba-  
tum fuit de errore probando rem aliter se habere,ad quē  
modum probatur error.l.de etate.§.fin.ff.de interrog. a-  
ctio.l.cum de indebito.§.1.ff.de proba.l. si post diuisionem.  
C.de iuris & fac.igno.Bart.in consil. 85.In quaestione Ioan-  
nis.in fin.in conf.90.Dilecto Dom.Frāscisco col.3.post med  
verf.3. insurgit dubium.& in conf.208.Ex facto proposito.in  
fin.quod autem probatum fuerit rem aliter se habere,ap-  
paret,nam ille Dominus Gulielmus de Vienefio locauit il-

la bona tanquam sua,& tanquam capta in pignus illi Ioā-  
ni Lyoffonis,& tamen probatum fuit per testes reorum,qd  
Ioannes Lyoffonis semper & continuè vsque ad tēpus mor-  
tis tenuit & possedit illa bona,nec ostenditur aliquis titul⁹,  
quod illa possederit nomine alterius, ergo erronea fuit &  
falsa assertio,quod illa bona capta fuerint ipsi Ioanni Lyof-  
fonis.quomodo enim capta dici possunt. si illa semper pos-  
sedit?similiter quomodo priuatus dici potest dominio bo-  
norum,quæ semper manserunt penes eum, cum requira-  
tur ad trāslationem domini in dictum de Vienefio, vel qd  
ipse Ioannes Lyoffonis ei tradidisset, vel Iudex pro eo, vt  
habetur in d.l. traditionibus, confirmatur probatio istius  
erroris quia licet Actor voluerit probare de Iure suo per te-  
stes,nullus tamen deponit,quod ista bona fuerint vnquam  
possessa per ipsum Actorem,neque eius patrem itaque cū  
abundè probatum sit de dominio Ioannis Lyoffonis & suo  
rum successorū,nec Actor aliquid probauerit de Iure suo  
aliter quam per assertam confessionem, dico quod illa cō-  
fessio præsūmitur erronea,maximè cum agatur de damno  
tam grandi euitando ita in terminis tradit Alex. in d.conf.  
69.col.3. post med.verf.ad horum confirmationem.lib.5.sic  
etiam præsūmitur error in eo qui sine causa quid promittit  
ideo cum effectu non tenetur.Alex.in consilio 9.colum.3.  
4.lib.5. ¶ Quartò respondeo, ad assertam confessionem,  
quod illa non est certa nec necessariò concludens vt esse  
debet.Anch.in cōf.179.Prima facie.col.2.Rom.in conf.321.  
In casu ad fi.fatentur enim conductores bona fuisse capta  
in pignus, sed non sequitur,ergo capi faciens fuit missus in  
possessionem ipsorum bonorum,ex qua reali missioe do-  
minium acquiratur,ideo talis confessio tanquam incerta  
& non concludens attendi non debet.l non hoc.C.vndē le-  
gitimi.c.in præsentia.de probatio.& quod in terminis con-  
fessionis scribit Pau de Castr.in consilio 273.Visa relatione  
column.2.lib.1.vbi si quis dicat,se occidisse Antonium,ta-  
lis confessio non nocet, cum non appareat, de quo Anto-  
nio,& magis t in terminis facit, quod scribit idem Pau. in  
consilio 139.Pro declaratione,colum.2. post med. verf.præ-  
tereà instrumenti transactionis.lib.1.vbi vt verba enuncia-  
tiua instrumenti operari possint, necesse est,quod clarè &  
specificè quid enunciatur,non autē sufficit in genere quid  
enunciari genus enim parit incertitudinem & obscuritatē  
l.in tradēdis.ff.cōm.præd.l.cum Stichus.ff.de solutio.l.præ-  
tor.edixit.§.q. autē prætor.ff.de iniur. sed probatio obscu-  
ra & incerta non releuat.d.l.non hoc.C. vndē legi.c.in præ-  
sentia,de proba itaque iu specie dici debeat,quomodo &  
qualiter illa bona capta fuissent,an missio in possessionem  
secura esset pro quo,& quanto debito vigore quarum lite-  
rarum,cum simpliciter dictum fuerit vigore literarum do-  
minicalium,quæ multiplicis generis esse possunt. rursus  
narrari debebat ad cuius instantiam capta essent bona,nō  
obscurè dici,quod capta essent per ipsum dominum Gu-  
lielimum aut suos antecessores,ex t qua alternatiua, alia  
arguitur incertitudo.l. si ita.ff.de stipula. seru.l. tutor ita re-  
ctē.ff.de testa.tutela.l.cum quidam.C.de verb. sig. ¶ Præte-  
reà illa captura bonorum nocere non poterat nisi legiti-  
mè præcessisset, sed quomodo sciri potest quod legitimè  
processerit,nisi in specie exprimatur, quomodo & quali-  
ter illa facta sit?nec pro ea præsumi potest ex quo in ea nō  
narrantur eius solennia.sicut dicitur de sententia,quod p  
ea præsumitur respectu solennitatis & substantialium iudi-  
cij quando illa exprimuntur in sententia, aliàs secus, quia  
pro eo quod in ea non continetur nec exprimitur, præsu-  
mi non potest,vt habetur in Authen.si quis in aliquo.C.de  
12 eden.in c. quoniam contra. de probatio. Pro hoc t quod  
scribit Old.in conf.262.In quaestione.col.2. post med.verfic.  
sed prædictis ob stare videtur.vbi, si instrumentum dicat,qd  
vniò legitimè aut solēniter facta sit non probat, nisi in spe-  
cie exprimantur solennitates quæ interuenerunt, quanto  
minus probabit ista confessio omnino incerta & obscura,  
per q nec in genere,nec in specie apparet, q legitimè aut  
solenniter processum fuerit ad capturam istorum bonorū  
Ad idem adduco quod las.scribit in conf. 67.col.3.lib.3.v.  
bi,quod illa verba enunciativa generalia citatis citandis,  
nō probant,nec ex eis præsumuntur citati quorū interest.  
allegat.Bal in Authen.si quis in aliquo documento.col.pe-  
13 in fi.C.de eden.dixi latius in cōf.29.col.2. ¶ Quintò respō-  
deo,quod ex instrumento tradito probari non potest etiā  
quod de traditione fiat mentio.Bar.& Doct.in l. præ dia,in  
fi.ff.de acq.poss.Socin.in conf.205.col.fin.lib.2. & in consil.  
col.1.ad fin.lib.3.Deci.in conf.300.col.fin.& alibi sapē ideo  
ex illa



ex illa cōfessione q̄ bona capta sint, nullo modo probatur. q̄ illa fuerint tradita alicui de Viennensi, nec ab eo possessa, sine qua traditione dominiū acquiri non potuit, sine dominiō autē in hoc petitorio obtinere non pōt, & adeo probari dominiū oportet, vt non sufficeret illud semiplenē probari nec in eo locus esse potest delationi iuramenti supplētiui. Ias. in rep. d. l. admonēdi, col. 107. vers. ex ista ratione. Bal. ff. de iureiur. ¶ Sexto respondeo, q̄ ex tenore & lectura assertae locationis apparet, q̄ isti rei rustici circumuenti & seducti fuerūt ad ita conducendū bona eorū p̄pria ob simplicem illā assertionē obscurā, generalem & incertā, q̄ bona illa capta fuissent, cui assertioni credere non debebant, cum de illa fides aliqua facta non fuerit, si enim fides facta esset, vtique instrumento diceretur, sed q̄ fides facta non fuerit apparet, quia dubitatuē, dicit, q̄ capta fuerunt bona per ipsum dominū Gulielmum, aut suos antecessores si enim in promptu fuissent acta capturae, profectō sciuisent.

14 partes ad cuius instantiā capta illa fuissent, itaque ¶ ex eo solum q̄ in re tam p̄iudiciali crediderunt conductores assertioni illius do. Gulielmi p̄batur, q̄ errore inducti fuerunt ad conducendū bona propria. l. 1. aliās est l. 2. §. quāsitum, & ibi gl. circa si. ff. quā. actio. de pecul. est annal. l. sed & si §. si. ff. q̄ cum eo. l. 2. §. ceterū, & ibi gl. in vers. illustrat<sup>o</sup> ff. de ventre inspicien. Bar. in d. conf. 90. Dilecto domino Frācisco. col. fi. Cal. in conf. 17. colum. 5. in fi. Dec. in conf. 318. colum. 3. profectō illi conductores plus satis demonstraerunt rusticatē eorum credēdo assertioni aduersarij circa id in quo ipse aduersarius nō se benē informatum asseruit dū dixit, bona capta fuisse per eum aut eius antecessores ipsis agitū conductoribus rust. cis subueniri omnino debet, cū tractent de damno euitando, quibus iura subueniunt, etiā vbi agitū de lucro non perdendo, vt habetur in

51 iuris ignorātia. C. qui admitti. & istud est ¶ q̄ Doct. clamāt subueniendū esse deceptis ob aliorū assertionem. Pau. de Cast. in conf. 175. Ad primū quāsitū clara est responsio. in ter. io dubio. & in conf. 248. Visis & pōderatis omnibus. col. 2. circa med. li. 2. Anchar. in conf. 49. De iurib<sup>9</sup> professiois. col. 2. Alex. in conf. 109. col. pe. lib. 4. & in conf. 122. lib. 6. Cor. in conf. 126. col. 2. lib. 1. Deci. in conf. 110. col. fi. Ias. in l. error. col. 6. vers. & ex ista secunda solutione. C. de iuris & fac. igno. in Authen. sacramenta puberū. col. 5. vers. tenendo hāc opinionē. C. si aduer. vendi. quorū Doct. si decisiones in specie videātur, faciliē inducitur iudex vt rusticorum conductorū facilitati opem auxiliumq̄ ferat. ¶ Non obstat tertium argumentum de solutione pensionum, quia negatur in facto aliquid vnquā solutum fuisse locatori aut eius hāredi pensionis nomine, ob id nulla probatur possessio & minūs dominiū. ¶ Secundō respondeo, q̄ ex perceptioe pensionis solum probatur possessio, & p̄sumptiuē arguitur dominiū in fauorem Rei, secūs in fauorem Actoris vt Dominus declaretur, vt habetur in locis allegatis in argumento contrario. ¶ Tertiō respondeo, q̄ contrarium procederet, vbi non esset probatum de iure conductorum, q̄ ipsi erant Domini rerum conductarum, & q̄ per errorem ducti sunt, vt ita conducerent, vt hic probatum est per supradicta. ¶ Postremo facit in fauorē Reorū, quia asserta locatio relationem habet ad quandam capturā bonorū vigore literarū dominicaliū, de quo relato non apparet, ideo

16 sine iure videtur agens experiri. Nec ¶ obstat quod creditur referenti, vbi de relato non apparet in his quae dependent a voluntate & potestate partiū, quia illud p̄cedit quādō in dispositione referente apparet explicitē de voluntate disponentis, & de ea certitudo habetur. Bal. in l. 2. ad fin. C. de Epif. & Cler. Dec. in d. Authen. si quis in aliquo. col. pe. ad fi. C. de eden. Addo Ang. in conf. 368. Serenissimus. col. 1. sed hic explicitē & certē non apparet de voluntate conductorū. q̄ voluerint & intenderint fateri bona conductā ad locantem pertinere, cum non fuerit relatū ius locatoris explicitē & in specie, sed generaliter, & obscurē & incertē, faciendō mentionē in confuso & alternatiuē de quadam capione bonorū, & profectō durum nimis & periculosum videretur ex tali relatione tantū istis rusticis asserri p̄iudiciū alio non apparente. ¶ Non omitto, q̄ referenti non creditur non constituto de relato, etiā in his quae dependent a potestate referentis, quādō appareret de mente disponentis, q̄ ita dispositurus non fuisset, nisi stante veritate relato. P̄pos. in c. 1. de gradi. succel. in feu. Cur. senior in conf. 50. col. 28. circa prin. vers. 2. benefacit q̄ dixit. Sed aduerte, quia istu ddictū non videtur verum, quia procederet, quādō constaret de veritate in contrariū, sed alio nō

apparente videtur standum referenti, magna t̄ amē est auctoritas P̄positi. ¶ Non obstat q̄ acta capionis bonorū dicatur amissa ex Saccomano, quia respondeo duobus modis. primō, quod res quae non est, amitti non potest, sed nō probatur, quod illa acta fuerint vnquā apud Actorē aut eius patrem, nec quod apud eos aut alios vnquā visa fuerint, ideo mirandū est, quomodo allegetur illa fuisse perditā, nec est verisimile q̄ illa acta fuerint vnquā apud patrem ipsius Actoris, cum in asserta locatione positū fuerit in dubio per quem fuerint capta, an per ipsum Gulielmum aut eius antecessores, vt supra ostendimus, profectō si fuissent apud eū, de hoc dubitandū non esset. ¶ Secūdō, ¶ respondeo, posito ista acta amissa fuissent, quid ex hoc inferre actor potest, certē nihil, si enim dicat, ergo amisso instrumētis & amissione probata, tenor eius iuramēto probari potest. Pau. de Cast. in l. sicut iniquū. C. de fide instru. decisio Neapolitana decis. 13. colum. 5. dico, q̄ de iuramēto tractari hic nō pōt, cum agatur de facto alieno, de quo etiā pater ipsius agentis certus non erat supra ostendimus, ideo super facto alieno iuramētum deferri nō potest, vt habetur in l. admonēdi. ff. de iureiur. & gl. & Bar. in l. maritus. ff. de quāstionib. Alex. in conf. 71. col. fi. lib. 3. Franciscus de Albergo. de Actio inter conf. Bal. in conf. 41. in fi. lib. 3. Bal. in conf. 482. primō videtur dicendū in fi. lib. 5. Pau. de Cast. in conf. 283. De vtroque quāsito. col. 1. lib. 2. Ias. in conf. 43. col. 3. lib. 1. ¶ Ex p̄missis apparet causam Reorū in statu esse, vt absolui debeant cū victoria expensarū, maximē inspecta verisimilitudine. quomodo enim verisimile est, q̄ si bona capta essent Ioanni Lyossonis, & q̄ neque ipse, neque Drenonus eius filius vocati vnquā fuissent, & possessionem semper retinuisent vt retinuerunt. Gratianopolis 26. Februarij, 1542. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M

- 1 Instrumentum non solenne probat quando secundum eius tenorem fuit obseruatum.
- 2 Scriptura priuata fidem facit, quādō fuit approbata a patre.
- 3 Approbati censetur transactio ex eo, quod eius virtute quid soluitur.
- 4 Libri antiqua Ecclesiae fidem faciunt.  
Antiquitas temporis dat fidem exemplo sumpto sine citatione partis, dat fidem scripturae priuatae, & literis scriptis in Cāpanili, ibi. nu. 4.
- 5 Liber Ecclesiae repertus in archiui publicis probat.
- 6 Liber Ecclesiae aut priuati continens multas partidas, si in aliquibus sit verus probat etiam in aliis.  
Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio, si pro parte probetur vera, in totum praesumitur vera, ibi. nu. 6.
- 7 Mortui scriptura maiorem fidem facit quam viuētis.  
Protocolum Notarij mortui carens subscriptione & signo potest grossari seu leuari in formam publicam, seu melius si in Protocollo aut imbreuiatura a Notarij defuncti sit aliquod instrumentum carens subscriptione & signo, potest ex eo leuari instrumentum publicum, ibidem num. 7.  
Scriptura priuata habens subscriptionem trium testium, probat ipsis testibus mortuis sine alia recognitione, ibid. nu. 7.
- 8 Confessio damnati ad mortem quod vsuras extorsit fisco praedictat.
- 9 Liber priuati fidem facit quādō continet verisimilia.
- 10 Instrumentum non solenne, licet non probet, magnam tamen praesumptionem inducit.
- 11 Praesumptiones multae simul iunctae faciunt vnam plenam probationem.
- 12 Possessorium dicitur modici praedicti, ideo sufficit in eo semiplena probatio.
- 13 Solutio praesumitur facta vigore instrumenti praecedentis, quādō de alio debito aut de alia causa non apparet, etiam quod sit aliqua diuersitas summae inter instrumentum & ipsas solutiones secutas.

## CONSILIVM CLVIII.

Pro Monasterio fratrum Praedicatorum  
Gratianopolis contra Magistrum  
Antonium Bessonis Secretarium Delphinalē & Susannam Molliæ eius  
vxorem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Visis actis Syndici fratrum Praedicatorum Gratianopolis contra Magistrum Antonium Bessonem, Secretarium Delphinalem, & Susannam Molliæ eius vxorem



uxorem, in dubium reuocatur, an instrumentum venditio-  
nis pensionis duorum scutorum cum dimidio solis facta  
per quondam magistros Andream & Ioannem Rollini pa-  
trem & filium Delphinales Secretarios fidem faciat, cum  
pluribus careat solennitatibus à Iure requisitis. Breuiter  
1 ¶ puto quod sic, sequentibus fundamentis. Primo, quia se-  
cundum tenorem ipsius instrumenti fuit secuta obseruan-  
tia, & solutiones complures facta sunt per ipsos vendito-  
res, & eorum hæredes, ex qua obseruantia secuta, fides da-  
tur ipsi instrumento aliàs non solenni, ita in terminis tra-  
dit Cy. inter consilia Bal. in consilio 400. seu in allegationi-  
bus statim in fertis post illud consilium incipientibus. Su-  
per primo puncto. columnæ 1. libro 4. arg. l. scripturas. cum  
ibi no. C. qui potio. in pig. hab. idem voluit Bald. in consilio  
402. Quæritur an per solam diffamationem. in fi. lib. 5. vbi,  
quod instrumenta per sententiam & obseruantiam partiū  
transeunt in perpetuam fidem. facit idem Baldus in con-  
silio 37. Quidam tabellio. libro 1. vbi, quod cessat falsi præ-  
sumptio contra instrumentum, quādo virtute ipsius instru-  
menti emptor fuit in possessione Rei longo tempore, &  
sic ex obseruantia secuta fides comprobatur ipsius instru-  
menti. Idem tenet Ias. licet Cyn. & Bald. non allegant in cō-  
silio 161. col. 4. in princip. lib. 2. addo text. in l. 1. in l. 2. & in l. si  
veritas. C. de fideicom. & scripsi in consilio 101. columnæ 2.  
& in tract. meo de antiquitate tēporis. parte prima, nu. 199.  
2 & seq. ¶ Confirmatur ¶ ista conclusio nam scriptura pri-  
uata fidem facit, quādo fuit approbata à parte. Bal. in cō-  
silio 275. Factum tale est, quidam cāpor. colum. 2. lib. 3. sed  
dico, quod satis & clarè approbata fuit scriptura instrumē-  
ti prædicti per solutiones postea secutas, quia paria sunt  
verbis aut facto quid approbari. l. Paulus respondet non tā-  
tum verbis. ff. rem ratam hab. imò facta verbis potiora sunt  
ad arguendum voluntatem alicuius. l. si tamen. §. ei qui. ff.  
de ædil. edict. cum simil. quæ Deci. scribit in c. dilecti filij. 2.  
3 in 2. not. de appellatio. sed ¶ magis in terminis adduco Cal.  
in consilio 101. columnæ 2. in fi. vbi, quod communitas ali-  
quid soluens virtute alicuius transactionis, censetur ipsam  
transactionem approbare, quæ aliàs ipsi communitati non  
nocebat. similiter qui aliquid soluit virtute alicuius sente-  
tiæ, censetur ipsam sententiam approbare. l. ad solutionem  
C. de re iud. Itaque dubium non videtur ex solutionibus.  
secutis approbatam fuisse instrumenti fidem. ¶ Probantur  
4 ¶ autem solutiones ex libris censualibus ipsius conuentus  
aut Monasterii in archiuis eius existentibus, in quibus per  
ipsius Monasterij procuratores solutiones ipsæ descriptæ  
sunt, quibus libris danda videtur fides. Primo propter eo-  
rum antiquitatem, quia ab antiquo facti sunt, ita in libris  
Ecclesiæ antiquis tradit Abb. in consilio 74. Duo. in fine pri-  
mi dubij. libro 1. refert. & sequitur Deci. in c. cum causam.  
columnæ 2. post. med. vers. secundò limitatur. de probatio.  
faciunt quæ scribunt Moder. in Auth. si quis in aliquo do-  
cumento, vbi Deci. columnæ 5. in septima fallentia. l. as. col. 1.  
3. ad fin. & colum. 4. ad fin. in nona fallentia. C. de eden. v-  
bi, quod exemplum sumptum sine citatione partis probat  
in antiquis, & quod scribit Bal. in consilio 310. lib. 5. vbi, lite-  
ræ antiquæ scriptæ in Cāpanili probant ius patronatus, &  
quod scribit Cor. in consilio 247. col. 9. ad fi. vers. & licet pos-  
set dici. lib. 2. vbi, quod scriptura priuata fidem facit prop-  
ter antiquitatem temporis. ¶ Quod tamē intelligo quo ad  
probationem semiplenam tantum, Specu. in tit. de instru.  
edi. §. nunc dicendum colum. pe. vers. regulariter. Anto. de  
But. in c. 2. columnæ 3. vers. tertius casus, de fide instr. Mo-  
der. in rep. l. admonendi, vbi Ias. colum. 86. vers. confirmo v-  
trunque dictum. & ibi Ripa. col. pe. ff. de iureiuran. Deci. in  
d. c. cum causam, colum. 2. post med. vers. secundò limitatur  
Addo Soci. in cons. 186. colum. 5. in fin. vers. multum etiam  
operatur antiquitas. lib. 2. Imò Ias. in consilio 65. columnæ  
3. circa med. lib. 3. & in cons. 166. columnæ 3. post med. libro  
4. voluit fidem plenam induci, quod tamen non placet.  
5 ¶ Secundo ¶ probare videntur isti libri Ecclesiæ, quia reper-  
ti & semper custoditi in archiuis publicis ipsius Monaste-  
rij in quib. sunt etiā aliæ scripturæ authenticæ, per ea quæ  
scribunt Moder. in c. ad audientiam, de præscript. Deci. in  
d. c. cum causam, colum. 3. vers. quarto fallit. de probatio. &  
in cons. 596. col. 1. in fin. Addo Alexan. in cons. 187. lib. 7. Soci.  
in cons. 205. colum. 2. vers. secundò hoc idem probatur. lib.  
2. & nouissimè Boer. q. 105. colum. 2. in fin. parte 1. ¶ Tertiò  
6 ¶ probare omninò debent isti libri, quia in eis reperiuntur  
descriptæ aliæ solutiones, de quarum veritate omninò nō  
dubitatur tanquā factæ virtute alterius instrumenti pētio-

nis, quod rei conuenti minimè impugnaverunt, imò para-  
tos se obtulerunt soluere pro eorum rata, vt apparet in alio  
processu coram eodem iudice, & inter easdem partes, idē  
cum tales libri in aliquibus veri omninò appareant, etiā  
in aliis credi eis debet, quia verisimile est, quod etiam in a-  
liis veritatem contineat, probatur hoc ex eo, quod in casu  
longè magis dubitabili tradit Paul. de Cast. in consilio 301.  
Ad benè examiandum. colum. 1. ad fi. libri primi, vbi quan-  
dò libet priuati continet multas partitas, si in aliquibus p-  
bentur veræ, præsumitur quod etiam in aliis partitis con-  
tineat veritatem, quod dictum pro pulchro refert & sequi-  
tur Ias. in rep. l. admonendi, colum. 48. vers. quintò principa-  
liter limita. ff. de iureiura. si istud est in libro vnus priuati,  
qui per se fidem nullam facit, quāto magis idem dicen-  
dum est in lib. vnus Ecclesiæ, in archiuis publicis existen-  
te. confirmo vltra Ias. istud dictum Pau. de Cast. ex eo quod  
scribit Anchar. in cons. 436. In his dubijs. colum. 2. post med.  
vers. prætereā præsumendum. vbi, quod præsumitur quis li-  
bras centum erogasse vt debebat, quādo reliqua fideliter  
erogauit vt tenebatur. Ad idem adduco quod scribit Soci.  
in cons. 82. colum. 2. in princip. lib. 3. vbi, quod confessio ma-  
riti de dote recepta constante matrimonio, si pro parte p-  
batur vera, in totum præsumitur vera, iuxta not. per gloss.  
& Doct. in l. 2. C. de non numerā. pecu. arguendo ab opposi-  
tis. Est verum quod istud dictū Pau. mordetur per moder.  
in l. admonendi, vbi Ripa. columnæ 25. nu. 125. vbi, quod nō  
procedit in Capitulis separatis, sed in connexis, in capitu-  
lis etiam separatis dicit, non esse sine dubio Deci. in c. 2. col.  
3. circa med. de fide. instru. Idem. Deci. in l. 1. col. 2. C. de edē.  
quod in partitis separatis totum committitur arbitrio Iudi-  
cis. Purpura autem focer meus in d. l. admonendi, colum. 33.  
7 post med. reprobat hoc dictum Pau. ¶ Quarto ¶ fides dāda  
est talibus libris, quia solutiones scriptæ fuerunt per plures  
& diuersos procuratores & æconomos ipsius Monasterij  
defunctos, ideo non est verimile quod mori voluissent in  
peccato falsitatis, qua ratione videmus, quod liber vnus  
priuati maiorem fidem facit, quādo scribens est mortuus  
Bal. in l. comparationes. colum. 7. vers. Cyn. firmat. C. de fi-  
de instrum. & iu l. inter Chartulas. C. de conuen. fisci deb.  
lib. 10. refert & sequitur decisio Neapol. deci. 40. ad fi. Capē.  
Tolosa. q. 499. addo Paul. de Cast. in cons. 301. colum. 1. ni  
tertio dubio. libro 2. vbi, quod mors habet vim iuramenti.  
Idem voluit Dec. in l. 1. colum. 2. C. de eden. & in cap. 2. col. 5.  
circa med. vers. eodem modo, de fide instrum. fortius vo-  
lui. Bart. in d. l. admonendi, colum. 7. vers. circa secundum.  
quod talis scriptura defuncti iuncta cum aliis adminiculis  
plenè probet, ergo videtur velle, quod sola probet semi-  
plenè, & ita intelligit Boer. q. 105. colum. 1. parte 1. ¶ Simili-  
ter videmus, quod licet instrumentum Notarij viuētis,  
carens subscriptione & signo fidem non faciat, tamen si  
Notarius sit mortuus, potest ex eius imbreuitura aut Pro-  
tocolo carente tali solennitate expediri instrumentum pu-  
blicum, & sic mors Notarij vim habet signi & subscriptio-  
nis ita eleganter tradit Alexa. in consilio 14. lib. 6. sequitur  
Curt. iunior in consilio 162. columnæ 2. idem voluit Ias. in  
l. 1. colum. 3. vers. ex his esset videndum. ff. si cert. pet. dum se  
remittit ad Cyn. & Bal. in l. contractus. C. de fide instr. Am-  
plius instrumentum Notarij mortui carens aliquibus solē-  
nitatibus probat semiplenè, licet Notario viuēte nihil om-  
ninò probet Bart. in l. admonendi, columna 8. vers. quæro  
quid si instrumento reperitur defectus. ff. de iureiuran. se-  
quitur Ias. lib. 1. columnæ 19. vers. quartus & vltimus casus. &  
in repe. colum. 63. vers. quartus & vltimo quæritur. Barto.  
Alexan. in consilio 59. colum. 2. in fi. vers. nec prædictus etiā  
ob lib. 2. & in cons. 187. lib. 7. Corn. in consilio 22. columnæ  
3. lib. 3. ¶ Idē videmus in scriptura priuata, habente subscri-  
ptionem trium testium viuētium, quod non probat, nisi  
illi tres testes eorum subscriptiones recognoscant, & tamē  
si testes sunt mortui, non requiritur alia recognitio, & sine  
ea scriptura fidem facit, & sic mors testium vim habet re-  
cognitionis. l. scripturas. C. qui pot. in pigno. hab. Paulus de  
Cast. in consilio 134. in causa. ser. Ludouici Bertini colum-  
næ 1. ad fin. libro primo contrarium tamen in casu. d. l. scri-  
pturas, & melius tenet Aret. in consilio 64. Diligenter. col.  
3. post med. vers. sed dato sine præiudicio. Socin. in consilio  
274. colum. 8. vers. circa tertium. lib. 2. Idem Paulus sibi con-  
trarius in cons. 400. satisfaciendo. col. 2. lib. vbi Pau. p hoc  
allegat. Specu. Ad idem facit Dec. in cons. 42. col. 3. circa fi.  
vers. sexto & vltimò. vbi, quod instrumento Notarij defun-  
8 ¶ ti fides maior datur, facit ¶ quod Baldus scribit in consil.



476. Testamēta, lib. 5. vbi, quod confessio damnati ad mortem, quod vsuras extorsit, licet si seruus pœnæ, & testari nō possit, fisco tamen præiudicat, nec præsumitur facta in fraudem fisci, quia nemo præsumitur mori cum mendacio & peccato, allegat no. in §. fin. Instit. de iniur. itaque quomodo præsumendum est, quod tot tantique viri religiosi in mendacio & peccato mori potuerint, si non ex veritate solutiones prædictas scripsissent. Et in terminis de libris Monasterij scriptis à personis religiosis, quæ nūc sunt mortuæ quod fortius probent, tradit Soci. in consilio 295. colum. 2. post med. vers. tertio principaliter. lib. 2. ¶ Quinto ꝑ probare debent isti libri, quia continent verisimilia, nam si procuratores Monasterij malignè versari voluissent & mendaciū scribere, vtique aliter scripsissent, videlicet declarando summas debitas virtute talis instrumenti, nec simul misissent summas debitas virtute alterius instrumenti. Rursum scripsissent singulas solutiones factas in ipsis terminis ipsius instrumenti, sed apparet quod ex bono & æquo scriptæ fuerunt solutiones, vt fiebant quandoque alio tempore & quandoque habita ratione præteritarum, quādoque miscendo solutiones alterius pensionis, itaque plusquam verisimile est, quod fide bona versati fuerūt. ex qua veri similitudine etiam liber vnus priuati fidem facit, quando continet verisimilia. Bal. in Rub. C. de fide instru. sequitur Cor. in cons. 321. col. 10. vers. & hinc est. lib. 3. Deci. in l. 1. colum. 1. in fi. C. de edend. in consilio 510. colum. 1. circa med. & in cons. 596. col. 2. post med. Est etiam alia verisimilitudo non brevis, quia isti libri reperiuntur subscripti per reuerendum patrem Prouincialem, & duodecim religiosos, ideò succedunt scripta suprà de scriptura priuata, subscripta tribus testibus arguendo à fortiori. ¶ Sexto ꝑ non modicum iuari videtur fides istorū librorū, etiam ex instrumento de quo agitur, quia licet solenne non sit, magnam tamen præsumptionem inducit Bal. in cons. 204. Longum thema. colum. fin. lib. 3. & in cons. 400. Super primo pōcto. colum. 2. libr. 3. Pau. de Cast. in consilio 136. Visis & consideratis omnibus. colum. fin. lib. 1. Deci. in d. Authen. si quis in aliquo documēto. colum. 4. post med. C. de eden. & maximè hoc procedit, quia Notarius qui illud recipit mortuus est, & illud dimisit in aliis scripturis publicis, ideò ratione mortis Notarij maiorem fidem facit per supradicta in quarto fundamento. Similiter fortius probare debet, quia dimissum inter publicas scripturas, per ea quæ suprà diximus de scriptura priuata reperta in archiuo publico inter tales scripturas authenticas quod fidem facit maximè, quia Notarius erat vir optimi nominis, qui verisimiliter publicas scripturas tale instrumentum non dimisisset, nisi verum & iustum illud considerasset, imò istud instrumentum solum per se fidem videtur facere, aut ex eo instrumentum publicū sumi debet mortuo Notario, licet careat subscriptione & signo, imò tale instrumentum Notarij defuncti licet defectuosum & minus solenne semiplenè probet, vt suprà diximus. ¶ Itaq; ex præmissis omnibus simul iunctis negari non potest, quin plenè dicatur probatum de iure ipsius Monasterij agentis, quia ꝑ multæ præsumptiones simul iunctæ faciunt vnā plenā probationem. glo. in l. 2. §. 1. ff. de excu. tuto. ¶ Exclamat Bal. in Rub. C. de probat. & est alia glo. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testibus. in l. instrumenta. C. de prob. in c. cum dilectus. de success. ab inte. Rom. in consilio 7. & sequentibus latè Calca. in consilio 77. col. 1. in fi. & col. sequen. fortius voluit idem Cal. in consilio 8. col. 5. circa med. quod duæ præsumptiones simul iunctæ faciunt vnā plenam probationem. & dicit Bal. in consilio 249. Super libris. circa fin. lib. 1. quod ex naturalibus indiciis seu præsumptionibus veritas comprobatur veritati enim omnia consonant. & nihil ei discrepat verum lumen intuenti. Imò generaliter videtur dicendum quod scriptura priuata plenè probet de pensionibus acceptis, ita Specu. in tit. de instru. edi. §. nunc dicendum. ante. vers. regulariter, sequitur Boer. q. 105. colum. 2. post prin. in 1. parte. ¶ Et multo magis ꝑ præmissa procedūt in causa possessorij, quod est leuioris præiudicij. ideò in eo sufficit semiplena probatio. Bar. in l. admonendi. colum. 13. vers. aduerte hic, quod licet, & ibi Iaf. colum. 98. ff. de iureiurand. Soci. in cons. 187. colum. 6. vers. postremò præmissa confirmantur. & in cons. 266. colum. 9. vers. secundò accipitur damnum. lib. 2. Calca. in cons. 100. col. pen. circa med. Deci. in l. 2. col. 1. C. de carbo. edic. in l. fi. colum. 4. in quinto not. & in colum. 8. circa med. C. de edic. diui. Adria. tol. in c. 1. colum. 3. vers. septimus casus. de appellatio. in cons. 28. colum. 2. post med. in consilio 56. col. 1. in consilio 136. col. 2. in

consilio 252. colum. 2. vers. restat duntaxat. & in consilio 13663. ¶ Et si dicatur, ꝑ in illis solutionibus scriptis in libris Monasterij nihil dicitur quod factæ fuerint vigore instrumenti prædicti. Respondet, quod imò præsumuntur factæ vigore ipsius instrumenti, ex quo de alia causa aut de alio debito non apparet, quia pluralitas debitorum aut causarum non præsumitur. ita Paul. de Cast. in consilio 128. Viso instrumento. ad finem. & in cons. 360. Circa primū videtur ꝑ tenor. colum. 2. lib. 2. ꝑ procedit etiā ꝑ esset aliqua diuersitas summæ inter instrumentum & solutiones. Pau. de Cast. in cons. 405. primò quæro. lib. 1. & quod solutiones præsumantur factæ ex causa illius instrumenti apparet, quia nemo præsumitur iactare suum. aut quid soluere sine causa, & cum de alia causa non probetur, præsumendum est solutum fuisse pro causa quæ producit. Bal. in cons. 163. Allegationes. circa med. lib. 4. Aret. in cons. 35. colum. 3. vers. si. & cum dicebatur. Cor. in cons. 22. colum. pen. lib. 1. ¶ Postremò vbi res dubia esset saltē deferendū esse iuramentū suppletiuū requisitū, cum negari non possit semiplenè, & plusquam semiplenè fuisse probatum, & viuat adhuc vnus ex religiosis qui aliquas ex dictis solutionibus scripsit tempore quo erat Procurator, licet etiam mors aliorū Procuratorū, qui similiter solutiones scripserunt vim habeat iuramenti, vt sup. diximus. Præterea in dubio pro Monasterio est iudicandū. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. fun. ¶ Ex præmissis concludo pronuntiandum esse in fauorem Monasterij agentis tam in petitorio quàm in possessorio, saluo saniori iudicio, materia istius consilij latius tractatur & explicatur in tract. meo de antiquitate tē. Gratianopoli 7. Martij, 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano. I. V. Doct.

## S V M M A R I V M

- 1 Societas vniuersalis omnium bonorum, ex quibus actus inducatur.
- 2 Socius tenetur communicare socio bona acquisita quando societas est vniuersalis.
- 3 Societas vniuersalis non impeditur ex eo quod vnus socius negociatur alter non. Socij, licet non sint omnes equalis industria, lucra tamen equaliter in capita debent diuidi, ibid. num. 3.
- 4 Donatio præsumitur tribus concurrentibus, imò duobus inter scientes, id est, coniunctio sanguinis, & cursus longi temporis, & an sufficiat sola sanguinis coniunctio. Donatio præsumitur ratione coniunctionis sanguinis & dotis, quando frater scit filiam fratris dotari de bonis communibus, & tacet, ibidem nu. 4.
- 5 In diuisione societatis fructus bonorum vxoris consumpti repetiti non possunt. Ratificare censetur socius alienationem factam per socium alienando plurisualentiam rei alienatæ, & præcium ipsius plurisualentia recipiendo, ibid. num. 5. Ratificare censetur quis appellationem ab alio interpositam constituendo eum Procuratorem ad prosequendum ipsam appellationem, ibidem num. 5. Ratificare censetur frater venditionem à fratre factam de re communis petendo partem precij à fratre venditore, ibi. nu. 5. Approbare censetur Episcopus pacta apposita in iure patronatus, seu in eius fundatione instituendo presentatum à patrono qui pacta apposuerat, ibid. nu. 5.
- 6 Rationem administratorum an reddat socius socio. Rationem tenetur reddere frater maior qui bona communia administrat, ibid. nu. 6.
- 7 Expensæ factæ extra causam societatis, ipsi societati imputantur, quādo est societas vniuersalis.
- 8 Socius an teneatur pro debitis contractis per alterum socium.
- 9 Filia vnus ex sociis dotari non debet de bonis communibus, nisi sit societas vniuersalis omnium bonorum.
- 10 In diuisione societatis an habeatur ratio quod vnus sociorum plus altero expenderit, quia maiorem haberet familiam.
- 11 In diuisione societatis an socius qui plus de labore & industria posuit maiorem partem lucri ac acquisitorum habere debeat ratione ipsius maioris industria & laboris.

## CONSILIVM CLIX.



IVINO subsidio ex corde postulato. Visis quæ in facto & iure proponuntur pro parte hæredum Francisci Falconis contra hæredes Petri Falconis circa diuisiones futuras inter eos. Primò quæritur de acquisitionibus factis per



per dictum Franciscum mortuo Petro eius patruo an debeat communicari, & an precium earum ante omnia detrahi de bonis communibus. ¶ Breuiter considerandum est, quod inter memoratos Petrum & Franciscum, & successiue inter Franciscum & heredes Petri contracta videtur societas vniuersalis omnium bonorum, quia non solum communiter vixerunt, & de bonis communibus, sed etiam omnia promiscue egerunt & in commune contulerunt, filias ipsius Francisci de bonis communibus maritando, acquisitiones communi nomine faciendo, rationes pro bonis administratis nunquam reddendo, adeo ut non doceatur de aliquo actu, qui non communi nomine gestus sit, ad hunc enim modum societas vniuersalis probatur omnium bonorum: ut per Bart. in l. Titium & Mauium. l. altero. ff. de adm. tutor. Bart. & Bald. in l. si patruus. C. commu. vtr. iud. Bald. in consil. 482. Primo videtur dicendum, & in consil. 491. Si duo fratres lib. 5. Anchar. in consil. 302. Materia de qua queritur. Soc. in consil. 160. col. 1. versu. ista conclusio probatur. Corn. in consil. 61. lib. 1. & in consil. 299. colum. 1. lib. 4. & alibi saepe de hoc tamen quando adducatur societas vniuersalis omnium bonorum latius dixi in consil. 26. & in consilio 133. ¶ Hoc ita praesupposito quod esset societas vniuersalis inter personas memoratas, dico cessare omnia fundamenta facta pro parte heredum dicti Francisci, quae procederent ubi inter aliquos solum esset societas particularis respectu communis habitationis & victus, & communicationis fructuum, secus ubi est societas vniuersalis omnium bonorum, qua stante non procedit, quod ex aduerso dicitur in dubio praesumi bona acquisita de pecunia propria, quia cum omnia sint communia, necesse est praesumere quod de pecunia communi acquisitio facta sit. similiter dici non potest, quod in dubio bona praesumantur acquisita nomine proprio, quia praesupposita societate vniuersali, in qua socius tenetur communicare socio bona acquisita, si quis societatem vniuersalem pro socio. Bart. in d. §. altero. Paul. de Cast. in consil. 371. Ex die. col. fin. versu. sed illud quod ex pecunia. lib. 1. Alexan. in consil. 78. colum. 1. versu. & per hoc patet. lib. 2. Corn. in consil. 122. colum. 2. lib. 2. Modern. in l. 1. C. qui testa. fac. poss. si dicamus cogitare socium de acquirendo nomine proprio, esset praesumere dolum & fraudem, quod voluerit socius acquirens societatem fraudare, & sibi usurpare quod ad societatem pertinebat, quod non est praesumendum. l. merito. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo ff. de probatio. c. fin. de praesumpt. Sed quid disputamus, an Franciscus acquisiuisse praesumatur nomine proprio vel communi, cum probetur per titulos & instrumenta ipsarum acquisitionum factas eas fuisse communi nomine, ut mihi in facto proponitur, igitur in re clara cessare debent coniecturae. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obligat. cum simul. ¶ Sed opponitur per Aduocatū partis aduersae, quod imò inter Franciscum & heredes Petri non erat societas, quia Franciscus solus exercebat in laboribus & operis rusticis, quod secus erat in heredibus Petri mulieribus, quarum operae tenues sunt. Respondeo duobus modis: primo, quod viuentem Petro, tempore quo Franciscus erat minor, Francisci operae modicae erant, & tamen societas erat inter eos vniuersalis, ob id fieri debet compensatio operarum Petri Francisco minore cum operis Francisci stantibus heredibus Petri mulieribus. ¶ Secundo respondeo, non impediri societatem vniuersalem ex eo quod vnus sociorum negociatur, alter non satis enim est quod ille negocietur, communi nomine, & lucra in commune ponat. Soc. in consilio 160. colum. 2. versu. & si dicatur. Bart. loquitur. & in consil. 192. colum. 2. in fin. versu. quinimò etiam si vnus tantum. lib. 2. Alexan. in consil. 37. Consideratis his. colum. 2. versu. & idem esset dicendum. lib. 4. Veronensis in consil. 40. col. 2. ¶ Tertiò respondeo, quod etiam heredes Petri laborauerunt, & operas rusticas secundum mulierum qualitates praestiterunt, & licet earum operae virorum laboribus comparari non valeant, illud tamen non obest, quominus omnes dicantur negociari, & sic contrarium loquitur, quando vnus tantum negociatur in aliquo genere negotiationis, alter autem omnino non negociatur, secus quando vterque negociatur, licet vnus plus, alter minus. argu. l. si. ff. de fundo instruat. instru. leg. & magis in terminis adduco quod scribit Bald. in consil. 128. Lucra. l. 4. vbi licet socij non sint omnes aequalis industriae, lucra tamen aequaliter in capita debent diuidi, & sic retorquetur fundamentum. Sed adhuc magis in terminis adduco Bald. in l. si patruus. C. com. vtr. iudic. vbi, quod non impeditur societas tacita, quando vnus

negociatur, alter verò non, sed vacat circa opera rustica, dummodò omnia communicentur tam lucra negotiationis quam redditus communes. Idem voluit Anchar. in consil. 302. Materia. colum. 2. post med. ver. quoad primum videtur. Alexan. in consil. 37. colum. 2. circa med. versu. & idem esset dicendum. lib. 4. Veronen. in consil. 40. colum. 2. Idem si alter non negociatur nec vacat rei rusticae, sed tamen ponit lucra sua in communi, puta redditus praebendae vel salaria sua. Ias. in l. 1. colum. 4. versu. tertius casus. C. qui testam. fac. poss. & in consil. 2. colum. 6. post med. & colum. 10. lib. 3. ¶ Non obstat quod ex aduerso opponitur quod hoc modo esset praesumere donationem, id est, quod Franciscus voluerit donare operas & industriam suam, quae donatio praesumi non debet: quia respondeo, quod tribus concurrentibus praesumitur donatio, id est, coniunctione sanguinis, patientia longi temporis, & redditio rationum nunquam facta, secundum Alexan. & Socin. vbi supra circa hunc articulum, quod non impeditur societas ex eo, quod vnus tantum negociatur, alter non, imò inter scientes duo sufficiunt ad praesumendum donationem, id est, coniunctio sanguinis, & cursus longi temporis. Calcan. in consil. 23. in fin. per text. in l. si seruus communis. ff. de dona. inter vir. & vxor. fortius per illum text. scribit Dec. Post Imol. in consil. 68. colum. 1. in fin. versu. his tamen remotis, quod si frater scit fratrem dotare filiam suam de bonis communibus, & taceat, censetur consentire animo donandi, & tamen ibi non concurrebat cursus longi temporis, sed ratione coniunctionis sanguinis statim ex taciturnitate sibi praedicit, solam etiam rationem coniunctionis sanguinis ad inducendum donationem considerat. Alexan. in consil. 166. colum. 3. versu. non obstat dum quinto obiicitur. l. 7. Socin. in consil. 4. colum. 8. versu. octauo, magis in terminis. lib. 4. & alibi saepe Doct. & profecto, si alia fuisset Francisci intentio, non est verisimile, quod acquisitiones fecissent communi nomine. ¶ Ex praemissis responsum apparet quoad reparationes, quia praesupposita societate de qua supra, ille dicuntur factae de bonis communibus. ¶ Et quod dicitur, Franciscum potuisse lucrari ex bonis vxoris Iacobi filij ipsius Francisci, aduertendum est, quod dicta vxor fuit alimenta pupilla spacio sex annorum de bonis communibus dictorum Petri & Francisci, ut in facto proponitur, quae alimenta bene valent, quod ex aduerso petitur de fructibus dictorum bonorum. ¶ Secundo respondeo, & dico, quod in diuisione societatis fructus bonorum vxoris consumpti repeti non possunt. l. fundus 2. vbi Bar. ff. fam. erf. Bald. in consilio 172. Super praedictis punctis. lib. 5. si hoc est etiam non data societate vniuersali, quanto magis ea praesupposita, quia tales fructus & omnia commoda veniunt in societate vniuersali. ¶ Dubitatur etiam de bonis alienatis per Petrum, an reuocari possint per heredes Francisci, pro eorum parte, iuxta text. in l. 1. & l. si probatum. C. communi diuid. l. 1. & 2. C. de com. rer. alie. Breuiter puto quod non, quia narratur quod Franciscus alienauit plurisualentiam dictorum bonorum, & precium recepit ipsius plurisualentiae, quae alienatio fieri non potuit citra approbationem venditionis factae per ipsum Petrum, quia annullata venditione Petri frustra tractatur de plurisualentia eius, quod non est. l. 3. ff. de vsur. ideo cum plurisualentia alienari non potuerit circa approbationem praecedentis venditionis, dicendum est ipsam venditionem censi ratificatam. arg. l. pro hered. §. Papinianus. ff. de acq. hered. alienando enim ipsam plurisualentiam prosequi videtur alienationem iam factam, ex qua prosecutione ratificatio inducitur, sicut dicitur de eo, qui constituit Procuratorem ad prosequendum appellationem ab alio interpositam, quod censetur ipsam appellationem ratificare. Oldr. in consil. 332. colum. 2. circa med. versu. potissime cum postea & magis in terminis facit, quod scribit Calcan. consilio 22. colum. 2. in fin. & colum. seq. circa med. vbi quando vnus fratrum vendidit rem communem, si alter frater petat à fratre venditore partem suam precij, censetur ipsam venditionem ratificare, quam etiam ratificationem induci probat ex eo, quod frater sciens rem communem alienatam tacet, sed pro hoc vltimo adduco glo. in l. cum proponas 1. in gl. vbi doct. C. de pactis. quod ipsum tamen intelligo interuenientem traditione rei communis alienatae per fratrem, alias sola coniunctio sanguinis non inducit consensum in tacente. Bald. in d. l. cum proponas. Ias. in consil. 3. colum. 5. circa med. lib. 1. facit quod scribit Ant. de Butt. in consil. 4. vbi, si Episcopus instituit praesentatum à patrono, qui ius patronatus de nouo constituerat cum quibusdam pactis



paëtis cenſetur ex tali inſtitutione ipſa paëtta approbare eodem modo dicendum eſt, quòd iſte Franciſcus inueſti- do emptorẽ in rebus emptis ratione pluſiualentia, quòd cenſetur venditionem præcedentem approbare. ¶ Sed ¶ dubium eſt an hæredes Petri teneantur rationem reddere præcij bonorum vt ſuprà alienorum. Breuiter ſi vterque, id eſt, Petrus & Franciſcus adminiſtrauerunt bona cõmunia, non poteſt vnus ſocius ab altero poſtulare vt rationẽ reddat. ita Paul. de Ceſt. in conſil. 126. Non ſequendo ordinem colum. 1. lib. 2. ſi autẽ ſolus Petrus adminiſtraſſet, tenerentur eius hæredes rationem reddere, vt ibi per Pau. & quòd dicitur de fratre maiore qui adminiſtrauit ſolus bona cõmunia, quòd tenetur pro eis rationẽ reddere. Rom. in conſ. 414. Quo ad primum in quo quaeritur. Soci. in conſ. 40. in princ. lib. 4. Deci. in conſ. 110. colum. ſi. in conſil. 178. colum. 1. & in conſ. 255. colũ. 1. ¶ Sed nunquid teneantur hæredes Petri ſi quid per eum expenſum eſt de bonis cõmunib⁹ in litigando pro cauſa ſuæ vxoris. Breuiter ¶ ſtante & præſuppoſita ſocietate vniuerſali dico, quòd etiam expenſa facta extra cauſam ſocietatis ſocietati imputantur, ſicut etiã acquiſita extra cauſam ſocietatis, ipſi ſocietati acquiruntur, vt latè Soci. tradit in conſ. 291. colum. 1. in ſi. verſic. facto iam igitur fundamento. & col. ſeq. lib. 2. puta rem tamen iſto caſu, q̃ ſi vxor Petri obligabatur ad iſtas expenſas actione negotiorum geſtorum teneretur illas reſtituere Franciſco aut eius hæredibus pro eorum rata, vel ſi ſoli hæredes Petri agere poſſunt pro illis expenſis, quòd ipſi teneantur pro parte hæredum Franciſci, cum fuerit expenſa voluntaria, ad quam maritus non tenebatur. tot. tit. ff. de impen. in reb. dot. fac. ¶ Quo ad credita ſocietatis res clara eſt, quòd pertinent ad omnes ſocios pro rata, & pro ea diuidi ſeu exigi debent & poſſunt, ſunt enim diuiſa ipſo Iure 8 lea. qua. C. famil. erciſ. ¶ Quoad ¶ debita cõtracta per Pe- an hæredes Franciſci teneantur. Reſpondeo, q̃ ſi cõtracta ſunt ex cauſa ſocietatis, & pro eius vtilitate, non eſt dubiũ hæredes Franciſci teneri Alex. in conſil. 76. in ſi. lib. 4. ſi autem ad vtilitatẽ ipſius Petri tantũ, dico quòd ſi in eis nõ fuit dolus aut culpa ipſius Petri, ſed bonafide cõtracta ſunt, adhuc tenentur hæredes Franciſci præſuppoſita ſocietate vniuerſali, de qua ſuprà, in qua veniunt omnia proſpera & aduerſa, vt per Soci. in d. conſilio 291. lib. 2. ſi autem eſſent debita merè voluntaria cõtracta per Petrum ſine cauſa, ſine dubio alij ſocij non tenerentur tanquã accedente in eis debitis Petri culpa, etiam quòd eſſet culpa leuis, ita in ſocietate vniuerſali tradit Alexand. in conſ. 133. in ſi. lib. 2. Ceſſante autem ſocietate vniuerſali ſine dubio debita cõtracta per vnum ex ſociis extra cauſam ſocietatis in diuiſione non veniunt, nec pro eis aliquo modo tenentur alij ſocij Bal. in conſil. 445. quidam fratres colum. 1. lib. 3. per text. in l. ex parte. §. filius & in l. his conſequenter §. ſumptum. ff. fam. erciſ. Idem tradit Alex. in conſil. 76. Viſo themate, circa ſi. lib. 4. in conſil. vltimi col. pe. lib. 7. Anchar. in conſil. 400. De iure communi. Rom. in conſil. 283. Pau. de Caſt. in conſi. 358. ad primũ videtur in vltimo dubio. & in conſil. 366. Viſo dicto puncto. in ſecundo dubio lib. 2. ¶ Et circa premiſſa omnia aduertẽdum eſt, q̃ ſi pars aduerſa ſeu hæredes Franciſci negare velint ſocietatem vniuerſalem fuiſſe inter Petrum & Franciſcum, cõmodi parum percipient ex tali negatione, etiam quòd veritas ita haberet nam præſupponitur in facto quòd Eraciſcus filias multas habuit dotas de bonis cõmunibus, ideò in ſocietatis diuiſione dotes prædictæ imputari debent, ſuper portione Franciſci tantũ ſeu eius hæredum, cum filia ¶ vnus ex ſociis dotari non debeant de bonis cõmunibus niſi ſocietas vniuerſalis exiſtat. l. ſi ſocius pro filia. ff. pro ſocio. latè Soci. in conſilio 4. colum. 5. poſt med. in 2. dubio lib. 4. Moder. in Authen. quod locum. C. de colla. vbi Iaſ. colum. 4. & Deci. etiam colum. 4. & idem Deci. in conſ. 66. & in conſ. 68. imo Doct. multi tenent, quòd etiam ſtante ſocietate vniueſalium omnium bonorum filia vnus ex ſociis dotari non debeat de bonis cõmunibus, tamen iſta diſputatio hic non eſt neceſſaria, quia hæredes Petri hoc nolunt opponere, vbi fateantur aduerſarij ſocietatẽ omnium bonorum, in qua re conſiderandum eſt quòd, dotes iſtarum filiarum aſcendunt ad florenos quingentos & ſexaginta. acquiſita autem per Franciſcum non excedunt florenos centũ & viginti. ¶ Similiter negata ſocietate vniuerſali tenebuntur hæredes Franciſci rationem reddere de alienatis per eum in themate poſt mortem Petri poſt cuius mortem bona omnia cõmunia ipſe adminiſtrauit

10 per ſuprà dicta. ¶ Non puto ¶ tamen etiã poſthabita ſocietate vniuerſali. q̃ ſi vnus ſociorum fecit maiorem expenſam quã alter q̃ in diuiſione ratio haberi debeat illius maioris expenſæ, puta ſi vnus habuit maiorem familiam quã alter. Anchar. in cõſil. 301. Materia, in ſi. quem refert & ſequitur Rom. in conſil. 172. In propoſito themate. in ſi. Calca. in conſilio 36. in ſi. Soci. in conſilio 72. colum. pen. li. 3. in conſilio 4. colum. 9. verſi. nec obſtat quòd notauit. & in d. cõſi. 40. colum. 2. li. 4. Moder. in l. x t nemini. C. de colla. vbi Deci. quòd expenſa alimentorum non reperitur licet magna ſit, ſecus in aliis expenſis magnis, quãdò alter frater aut ſocius non eſſet multum diues. Idem voluit Soc. in conſil. 400. colum. 2. lib. 4. Corn. in cõſil. 271. colum. 1. poſt med. lib. 1. in conſi. 122. colum. 1. lib. 2. in conſ. 58. colum. ſi. in conſi. 214. colum. ſi. lib. 3. eſt verum, quòd ſi vnus ſociorum alimentaret perſonam quam de Iure alere non tenetur, puta priuignam, talis expenſa ſocietati imputari non debet ſed à priuigna repeti. Pau. de Caſt. in conſil. 304. Super primo quaſito dicendum eſt dictum patrum. colum. 2. in 5. dubio lib. 2. quòd tamen Pau. dictum non puto procedere, quãdò ſocius tenet priuignum tanquã de familia animo non repetendi. ¶ Sed ¶ vt nihil omittatur circa iſtã materiam conſiderandum eſt circa acquiſita per dictum Franciſcum præſupponendo quòd facta eſſent ex laboribus & induſtria ipſius Franciſci, licet ſtante ſocietate vniuerſali communicari debeant, tamen ſtantibus operis & laboribus ipſius Franciſci, ipſe plus videtur poſuiſſe in ſocietate quã alij hæredes Petri, ideò tempore diuiſionis videtur quòd aliquid plus de lucris & acquiſitis percipere debeat, diuidendo lucrũ pro rata capitalis, vt latè Cor. tradit in conſil. 24. lib. 1. in cõſil. 58. colum. 3. verſi. & ex his alijs, lib. 4. Deci. in l. illud. in fin. conſilij C. de collat. itaque totum hoc decidit per arbitratoreſ ex bono & æquo, cum agatur inter coniunctos, vt dicit Alex. in d. conſ. 76. in ſi. li. 4. maxime cum eorum parentes longiſſimo tempore amice, & in cõmunione vixerint. Gratianopoli, 8. Martij, 1542. Aymo Crauetra de Sauiliano. l. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 *Leſionem non poteſt allegare cedens iuras fratrib⁹ quãdò religionem ingreditur.*  
*Conceſſio quæ ſit perſonis coniunctis reputatur fauorabilis ibid. nu. 1.*  
*Leſio non poteſt conſiderari in donatione. ibi. nu. 1.*
- 2 *Teſtamentum inter liberos an habeat clauſulam derogatoriam ad ſequentia teſtamenti.*
- 3 *Geminatio conſenſus aut cõtractuum ac tollat remedium l. 2. C. de reſcin. vend. & nu. 6.*
- 4 *Ratificari non poteſt cõtractus dolofus non data ſcientia doli.*
- 5 *Generalis ratificatio non comprehendit illicita, & locutio generalis ſolum includit ea quæ loquentem veriſimile eſt incluſurum fuiſſe.*
- 6 *Simulatio ceſſat ex geminatione cõtractuum*

## C O N S I L I V M C L X.

De eadem materia habetur ſuprà  
in conſilio 152.

Pro nobili Allano de  
Montibus.



N hac cauſa A. M. quia de nouo fuerunt delata quædam inſtrumẽta permutationis & trãſactionis quæ antè vidiffẽ non memini, videntũ eſſet an ſtantibus tot rationibus diuiſionis & tranſactionibus initæ inter fratres, poſſint aliqui eorum contrauenire. ¶ Et quidem circa perſonam d. Iacobi Monasterium non obligatur eiufmodi conuentionibus vt probauimus in prioribus ſcriptis ipſe ¶ autem d. Iacobus ſi ex perſona ſua venire poſſet, non videtur leſus ex quo Monasterium iam ingreſſus erat, non egens bonis temporibus, & faciens quod communiter faciunt alij ingredientes religionem, qui iura eorũ renunciant alijs fratrib⁹ manẽtibus in ſeculo, & ita ab ingreſſu religionis leſionem excludit. Deci. in conſil. 31. colum. ſi. circa med. ver. vltimò non obſtat. & talis ceſſio quæ ſit coniunctis perſonis reputari debet fauorabilis. Aret. in conſili. 93 colum. 5. verſic.



versū. præterea etiam concurrat. Rursus apparet quod d. Iacobus fratribus donare voluit, in donatione autem cessat remedium l. 2. C. de rescin. vend. alias omnes donationes reuocarentur. Anchar. in consil. 433. Postquam ista dominacolum. 1. Corn. in consil. 36. colum. si lib. 1. & si dicatur nō interuenit solēnitas statuti Delphinalis in donationibus requisita, respondeo, quod non videtur necessaria, quando sit contractus aut donatio cum persona Ecclesiastica, quia statuta Laicorum nō ligant personas Ecclesiasticas iuribus vulg. imō nec Laicos ligant quando disponent in fauorē Ecclesiæ. Bal. in l. generali. C. de sacrosanct. Eccles. ¶ Vidēdum est de domino A. an contrauenire possit transactio- ni Breuiter tenendo illam opi. quod habita fuerit transactio super re clara, ex causa vnius testamenti reuocati, dicendum videtur illam rescindi debere tanquam doloſam dolo ex proposito, & euidenter calumnioſam, etiam quod læſio ultra dimidiam non eſſet, quia ob dolum ex proposito transactio rescind i omnino debet, vt latē probauimus in prioribus scriptis. Sed tamen prius tēſtamentum domini A. M. difficultatem parit, quia vt dixi in aliis scriptis, clausulam habet derogatoriam ad ſequentia tēſtamenta, ſed tamen iſtud videtur ceſſare in caſu iſto, quia ſecundū tēſtamentum eſt etiam inter liberos, & eſt vtilius iſtis liberis quā primū, quia in primo ſolum erant inſtituti duo liberi vniuerſaliter, in ſecundo autem tres. Præterea text. in d. Authen. hoc inter liberos requirit quod in ſecundo tēſtamento expreſſe reuocaretur primū, quod videtur factum, quia tēſtator dicit, quod reuocabat vltimas voluntates pridem factas. ¶ Reſtat tamen nunc videre, an excludatur d. A. a remedio d. l. 2. ex tot. confirmationibus poſtea ſecutis videretur dicendū quod ſic, qui geminatio conſenſus tollit illud remedium. Pau. de Caſt. in conſil. 336. Factum ſic ſe habet, colum. 2. in ſi. lib. 2. Abb. in cōſil. 71. colum. pen. in 2. dubio l. 1. vbi Abb. voluit hoc procedere, licet primus conſenſus interuenerit tempore minoris ætatis, & quod ceſſet illud remedium ex cōſenſus geminatione voluit Deci. in conſil. 181. colum. 2. ad fin. & in conſil. 216. colum. fin. verſ. & præſertim iſta conſuſio. Alex. in conſil. 133. colum. 3. poſt med. in conſilio. 139. & in conſil. 147. col. 5. vbi la. ius. ¶ Sed tamen in caſu iſto dicendum aliter videtur, quia hic non tractatur de remedio d. l. 2. ſed de actione de dolo, quia doloſe inductus eſt d. A. minor. ad traſigendum ſuper re clara, & ex falſa, cauſa aſſerendo primū tēſtamentū iuratū, cum non eſſet. contractus tamen doloſus non videtur quod ratificari poſſit, niſi data ſcientia doli. Bal. in conſ. 227. Proponitur quod tutor. colum. 2. lib. 2. Curtius etiam iunior in conſilio. 50. colum. 3. in ſi. quod ratificatio non validat contractum dolo in initum, ſue verbis ſue facto fiat ratificatio, fortius voluit idem Curtius in conſil. ſeq. 51. quod hoc procedit etiam data ſcientia doli, ſed poſito quod valeret ratificatio data doli ſcientia, dico quod illud procederet, quando in ſpecie ratificaretur actus dolo geſtus, ſecus in caſu noſtro, in quo illa tranſactio calumnioſa poſt maiorem ætatem ratificata non fuit, ſed tantum arguitur ratificatio ex eo, quod bona fuerunt permutata, & quod fuit approbata alia tranſactio cum matre inita, quæ tranſactio generalis non videtur comprehendere tranſactionem dolo initam, nec aliud illicitum. arg. l. ſi procurator, cū ibi no. ff. de condit. indeb. ideo generale mādātū nō cōprehēdit illicita, ſeu quæ rationi conſona non ſunt. Oldr. in conſilio 330. Ad idem col. 2. verſic. item quia generale. & iſtud eſt quod dicimus, quod generalis diſpoſitio non eſt æquē potens ac ſpecialis. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. ff. de iniur. in generali. n. locutione ſolum includuntur quæ loquentem veriſimile eſt incluſurum fuiſſe l. obligatione generali ff. de pig. ſecus in ſpeciali. Oldr. in con 95. col. 2. poſt med. ſed quomodo veriſimile eſt, quod A. in illis permutationibus & tranſactione cum matre cogitauerit de remittendo dolum contra eum cōmiſſum in prima tranſactione. ¶ Præterea tamen etiam quod ageretur remedio d. l. 2. C. de rescin. vend. non videtur quod illud tollatur ex geminatione cōſenſus, maxime quando primus conſenſus præſtitus eſt in minori ætate. Roma. in conſ. 44. viſis circa id. imō idē videtur in geminato maioris conſenſu, quia licet geminatio conſenſus animum repetentis fortius declarat, & præſumptionē plenioris certificationis inducat, obligationē tamē nō auget. l. qui bis idem. ff. de verb. oblig. ita arguit Bellamera in cōſilio 24. colum. 4. in ſi. verſi. non curo etiam de hoc. eandē opi. tenet Soci. in conſ. 86. colum. 4. lib. 1. Cor. in conſ. 11. & clarius in conſil. 140. lib. 3. Dec. ibi. contrarius in conſilio

60. ad fin. eſt verum, quod Bellamera in d. conſilio. 24. col. 5. poſt med. ver. ideo ſi venditor, dicit, aliud eſſe quādo poſt contractum iam factum cōtrahens eum approbaret promittendo non contrauenire. Bal. etiam in conſ. 464. Videamus. colum. 2. lib. 3. dicit quod ex geminatione cōtractuū ceſſat præſumptio ſimulationis. Ex quibus negari non poſteſt, quin res admodum ſit dubia circa remedium d. l. 2. circa etiam contractus permutationis & tranſactionis, de quib. ſuprà habitis in maiori ætate, illi videntur ſpeciales ſuper bonis, de quibus primo loco tranſactum fuerat, & ſecuta promiſſio de non contraueniēdo facta per maiore in quo iuris error non præſumitur poſito ergo doloſus contra eum commiſſus eſſet in prima tranſactione, doloſus de præterito remitti potuit, vt habetur per Mode. in l. ſi vnus §. illud. ff. de pac. & in l. actione. C. de tranſact. maxime, quia per talem ratificationem & tranſactionē fratres ad æqualitatem reducuntur, quæ videtur maxime fauorabilis. l. vt liberis vbi Moder. C. de collatio. Ex quibus rem iſtam dubiam habeo, quod ſi æquē dubia apud Iudices viſa ſit pro Reo pronunciabitur, Circa articulum, an geminatio conſenſus tollat remedium d. l. 2. C. de rescin. vend. vide quæ latius dixi in conſilio 151. colum. fin. Gratianopoli. 9. Martij, 1542. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Numerus ſingularis pluralitatem non patitur. & nu. 4. vbi declaratur
- 2 Generis appellatione veniūt omnes ſcendentes vtriuſque ad ſexuſ ſine ſcendant ex masculis ſive ex feminis.
- 3 Teſtator non præſumitur velle ſubſtitutionem inutile facere. Parentela verbum vtriuſque parentis ſexum ſignificat vſque ad tritauū ibidem numero 3.
- 5 Dilectio maior arguitur ex eo quod magis quis fuit honoratus, & ex priori vocatione aut inſtitutione.
- 6 Subſtitutus in vltimo gradu ſubſtitutionis non cenſetur grauatus aliis reſtituere, quia alias non diceretur ſubſtitutus in vltimo gradu, & ſubſtitutio facta vni ad alium non extenditur.
- 7 Subſtitutio reciproca tacita vt inducatur, plurarequiruntur.
- 8 Voluntas teſtatoris declaratur ex eo quod in vna parte quid expreſſit, in alia non, quia ita ſciuiſſet exprimere in alia parte ſi voluiſſet.
- 9 Diſpoſitio reſtringi debet ad primū actum in materia odioſa & ſtri-cti iuris. Subſtitutio facta propinquiore ceſſare debet quā primū propin- quior vocatus eſt nec extendi debet vt etiam propinquior grauatus cenſetur? ibidem num. 9.
- 10 Caſus omiſſus a teſtatore habetur pro omiſſo, & caſus contingens præ- ter ordinationem teſtatoris non includitur ſub diſpoſitione, etiam quod maior in eo eſſet ratio diſponendi.
- 11 Extenſio non permittitur de perſona ad perſonam.
- 12 Voluntas teſtatoris interpretari non debet per diuinationem.
- 13 Voluntas teſtatoris non attenditur quando verba non patiuntur etiam quod magna ſit præſumptio illius voluntatis.
- 14 Voluntas teſtatoris non attenditur quando teſtator nihil dixit.
- 15 In voluntate teſtatoris interpretanda ſubaudi nō debet.
- 16 Subſtitutionem allegans probare eam tenetur, quia ſemper dici poteſt ſubſtitutio hoccaſu non loquitur.
- 17 Argumentum non valet, minus quis dilectus eſt, ergo fortius cenſetur grauatus.
- 18 Legitimè & Trebellianicè detractio ſemel tantum fieri poteſt

CONSILIVM CLXI.

Pro Petro Berlini contra Claudium Gappeti Parochiæ Brenini in materia ſubſtitutionis, & in eodem caſu alterum etiam conſilium editū eſt in conſilio. 180



IVINO ſubſidio ex corde poſtulado. Verba ſubſtitutionis Ioannis Gappeti parochiæ Breni ni ita habent. In omnibus bonis ſuis inſtituit hæredes vniuerſales Claudium Petrum Gappeti fratres ſuos filios & poſt eoſdem eorū liberos masculos ex legitimo matrimonio, procreandos. Si verò contingeret vnum ex dictis ſuis hæredibus ſuprà nominatis de-

B 5 cederet



cedere sine libero vel liberis masculo vel masculis ex legitimo matrimonio procreatis, vel procreandis substituit alium, & post ipsum eius liberos masculos ex legitimo matrimonio procreandos æquis portionibus, & sic de vno ad alium substituendo in masculis legitimis, & de legitimo matrimonio procreandis & post oēs ipsos masculos propinquiores sui generis in gradu parentelæ Factū est ut hæredes instituti, & eorū descendētes oēs decesserint sine liberi superstitib. venerabili dño Nicolao presbitero seculari filio testatoris, & Claudia Gappetæ et filia testatoris qui particulariter fuerāt institut. deinde decessit dñs Nicolaus sine liberis, superstitē dicta Claudia sorore. Ex facto memorato dubia duo principaliter oriuntur Primum an cessantib. descendantibus masculis dictorum hæredum ipsi dominus Nicolaus Presbiter & Claudia eius soror pariter successerint ex substitutione vltimo loco facta in fauorē propinquioris de gradu parentelæ? Secundum dubiū, an mortuo, dicto Nicolao ipse etiam dicatur grauatus in fauorem Claudie sororis? ¶ Circa primum videtur dicendum, quod illa substitutio de propinquiore in genere concepta in numero singulari non comprehendat plures, & sic fratrem & sororem. quia ꝑ numerus singularis pluralitatem non patitur. l. si. ff. ad Trebel. c. gaudeamus. de diuortis. ibi non dixit adherere vxoribus, sed vxori. facit text. in c. cum in illis. §. si. de Preben. lib. 6. quæ iura ad hoc propositum citat Bald. in consilio 242. Factum tale est, quidā vi. lib. 3. no. Inno. in c. debitum in ver. protoplaustis. de biga. quod maximè videtur procedere in ista materia fideicommissi quæ dicitur odiosa. l. cohæredi. §. cum filia. vbi scri. ff. de vul. & ita in materia odiosa & dispositione hominis tradit Bart. in l. i. §. sed & si certum. ff. de ventre in poss. mittē. ¶ Sed præmissis non obstantibus cōtrarium puto de Iure verius, quod imò vterque admissus fuerit ad substitutionem. & considero

2 ꝑ fundamento; quod illa substitutio facta vltimo loco de propinquiore sui generis videtur comprehendere omnes descendentes ipsius testatoris vtriusque sexus, siue descendant ex masculis siue ex fœminis. Bald. in l. i. ff. de probat. Paul. de Cast. in l. i. C. de condi. inseru. Corn. in consil. 233. colum. 3. li. 4. Dec. in l. 2. nu. 70. in fin. & nu. 72. ff. de reg. iuris. & in consil. 223. colum. 2. circa med. Curtius iunior. in consilio. 49. colum. 2. in fin. vbi quod in materia successio- nis vbi fit mentio de genere veniunt omnes tam fœminæ quàm masculi. licet aliud dicat in privilegiis. Rursus cum testator vocauerit propinquiorem de genere. cessantibus descendantibus masculis ex hæredibus institutis apparet de eius voluntate quod cogitauerit etiam de fœminis, quia

3 ꝑ aliā vltima illa substitutio fuisset elusoria & inepta, cum solum comprehendat descendentes ex illis verbis generis sui, quod dicendum non est, voluisse testatorem substitutionis inutilem facere. Lapud Iulium. §. si Titius. versicul. si fundus. l. cum seruus. cum ibi not. per Bart. ff. de leg. 1. l. qui cōcubinam. §. qui hortos & l. patronus. §. codicillis. ff. de le. 3. præterea vocatus est propinquior de gradu parentelæ, & etiam verbum parentelæ vtriusque parentis sexum significat vsque ad tritauum. Ang. in consil. 268. Postremo minus dubium videretur quod dicatur vocatus Presbiter Nicolaus quæ ipsa Claudia ratione masculinitatis & licet agnatio finiretur per mortem ipsius Nicolai, tamen dico, quod etiam finitur in persona Claudie per eius mortem, itaque tam ex verbis quàm ex mente testatoris dicendum est, vtrunque fuisse vocatum, & fratrem & sororem. ¶ Non

4 obstant ꝑ modo allegata in contrarium, quod numerus singularis pluralitatem nō ferat: quia istud non procedit, vbi eadem ratio est in plurib. quæ in vno. l. si quis ita. §. i. ff. de test. tutela. l. qui filiabus. §. i. vbi las. in secundo notabili. ff. de lega. 1. Deci. in c. prudentiam. §. adiicimus. colum. 2. versic. & ex isto text. de offic. de leg. Calca. in consil. 1. col. 20. in fin. sed eadem ratio est vocandi Nicolaum quæ militat in vocando Claudiam. & vbi diuersitas aliqua rationis considerari posset, illa faceret contra ipsam Claudiam per supradicta. Rursus veniendo ad mentem testatoris illa ita facit pro ipso Nicolao, sicut pro Claudia, quia ipsa nō videtur magis dilecta aut plus honorata q̃ ipse Nicolaus, imò Nicol. ipse magis videtur honoratus, quia vltra particularē institutionem prouidit ei testator de vna Capella, quam fundari iussit per hæredes, & præterea voluit, quod ad domū redire posset per tempus pestis & infirmitatis, quo tēpore obligati essent hæredes ad eius alimenta, & ei s̃mbueniendum, non itidem disposuit testator in fauorem Claudie, ergo si maioris dilectionis quæstio sit, dicendum est ipsum

Nicolaum plus fuisse dilectum quàm Claudiam; arguitur

5 ꝑ enim maioritas dilectionis ex eo, q̃ plus quis altero honoratur argum. l. Publius. ff. de cond. & demonstr. Auth. hoc amplius. C. de fideic. Corn. in consil. 161. colum. 2. circa fin. li. 2. in consilio 304. colum. 3. circa med. lib. 1. & in consilio 167. colum. 1. lib. 4. Ex alio censetur magis dilectus ipse Nicolaus, quia prius institutus est quàm ipsa Claudia, ex qua priori institutione maior etiam dilectio arguitur. d. l. Publius §. si. ff. de cōd. & dem. Lucius, vlt. ff. de hæ. Inst. facit tex. in l. quotiens ff. de usufruct. in lege cum pater. §. à te peto. ff. de gatis secundo lege hæredes mei §. peto. ff. ad Trebellianie. l. fin. C. de verborum. signific. & ita maiorem affectionē arguit Paul. de Cast. in consil. 21. Visa quadam petitione. col. 2. ad fi. lib. 2. Corn. in consilio 200. colum. 3. post med. & in consilio 210. colum. 2. circa med. lib. 2. ¶ Venio nunc ad secundum, an Claudia dicatur substituta ipsi Nicolao, in quo dicendum videretur prima fronte q̃ sic arguendo à priori hoc modo: si tempore mortis vltimi descendantis masculi ex hæredibus institutus Nicolaus nō fuisset in humanis sed ipsa Claudia tantum nemini dubium, quod ipsa Claudia fuisset admissa rursus nemini dubium, quod descendētes masculi ab hæredib. institutis fuerunt magis dilecti à testatore quàm ipse Nicolaus hæres particularis itaque si descendens masculus ex hæredib. institutis à testatore magis dilectus grauatus erat in fauorem Claudie quāto magis dicendum est grauatum censi ipsū Nicolau longè minus dilectum. Auth. multo magis. C. de sacros. Eccle. & absurdum videretur ipsum Nicolaum melioris esse conditionis, quàm alios magis dilectos, quæ absurditas vitanda est in omni materia. l. ex facto, in prin. ff. de vulg. l. nam absurdum. ff. de oper. lib. c. Clericos, de offic. vicar. cum similib. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium de Iure videtur verius, quod imò Nicolaus non dicatur grauatus, & pro fundamento considero, quod ipse Nicolaus vocatus fuit in genere ad bona testatoris per vltimum gradū substitutionis simul cum Claudia sorore, tanquàm ex propinquioribus de genere testatoris sed post illum gradum substitutionis factæ de propinquiore, nulla alia repetitur substitutio facta, quia propinquior sic vocatus nō fuit grauatus expressè nec tacitè restituere aliis sequentibus in gradu ideò ꝑ cum admissus fuerit Nicolaus ex vltimo capite aut gradu substitutionis, absurdum esset dicere, quod etiam ipse diceretur grauatus in fauorē alterius, quia hoc modo ille non fuisset vltimus gradus substitutionis, & esset multiplicare gradus substitutionis vltra disposita per testatorem. & pro hoc adduco decisionem Oldr. in consil. 21. Thema tale est. vbi substitutio facta alicui si decesserit sine liberis, deficit liberis natis, licet ipsi postea moriantur sine liberis, de quo amplè tradit las. in l. in substitutione. ff. de vulg. & in l. si quis colum. 4. C. de institu. & substi. Deci. in consilio 205. colum. pen. post med. in consil. 218. colum. 3. & alibi sæpissimè. & sic substitutio facta vni ad alium nō extenditur, nec multiplicari debent substitutionis gradus in proposito nostro, si benè pōderentur verba substitutionū, solum reperitur facta substitutio hæredibus vniuersalibus & eorum descendantibus masculis, inter quos numerari non potest ipse Nicolaus, qui nō fuit de hæredibus vniuersalibus, nec de liberis eorū similiter grauatus dici non potest ex vltimo gradu aut capite substitutionis, quia ex eo vocatur tantum tanquàm propinquior, sed alter non grauatur, imò extinguatur substitutio, vbi ad propinquiorem semel deuenit hæreditas. ¶ Secundò principaliter argui, tur si velimus dicere, quod in vltimo gradu substitutionis per quā vocatur propinquior de genere Nicolaus admissus simul cum Claudia sorore dicatur grauatus in fauorē ipsius Claudie necesse est etiam dicere, quod Claudia esset grauata in fauorem ipsius Nicolai, vbi ipsa prior decessisset: & sic, quod pluribus propinquioribus existentibus in eodem gradu, & ipsis simul vocatis, quod etiam inter ipsos propinquiores eiusdē gradus reciproca substitutio esset inducta, sed dico impossibile esse considerare hanc reciprocam substitutionem inter ipsos propinquiores. Aut enim agitur de substitutione reciproca expressa, & illa nullo modo legitur intestamento, nec vllum est verbum de calloquens. Aut colligere volumus talem substitutionem reciprocam tacitè ex voluntate testatoris, & illa similiter considerari non potest, quia ꝑ plura copulatiuè requiruntur ad inducendum substitutionem reciprocam tacitam

7 Primum quod fiat substitutio post mortem plurium. Secundum quod fiat vltimo morienti. Tertium quod fiat in tota



in tota hereditate, vt habetur per Scrib. in l. potest. ff. de vulg. in l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. & in l. pe. C. de impu. & alias late scripsi pro magnifica domina Anna Dalbigni domina Vallis, contra nob. Franciscum de S. Preiecto, & tandem secundum hanc opin. fuit per Curiam iudicatum, sed hic nullum istorum trium concurrat nam questio reciproca substitutionis tacite formari posset respectu eorum, post quorum mortem propinquior de genere vocatus est, an ipsi inter se inuicem & reciproce substituti diceretur, sed respectu ipsorum propinquiorum nulla conuenientia adaptari potest, quod ipsi propinquiores inter se inuicem & reciproce dicantur substituti in tantum quod cessant verba & mens testatoris, ad substitutionem huiusmodi induendam inter ipsos propinquiores. ¶ Tertio ¶ arguitur sic, testator quando voluit induci substitutionem reciprocam, illam expressit vt inter heredes institutos & eorum liberos masculos, modo si deficientibus heredibus & eorum liberis masculis, intentio eius fuisset quod etiam inter propinquiores ultimo loco vocatos reciproca esset substitutio, istud verisimiliter ita expressisset sicut fecit in aliis. l. vnica. §. sin autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. c. ad audientiam, de decimis exprimendo igitur talem substitutionem in vna parte, in alia parte, in qua non expressit eam negasse videtur. l. cum. Prætor. ff. de iudi. c. nonne, de præsumptio. c. qualis. 25. di. ¶ Quarto, ¶ vbi sumus in materia odiosa, & stricti iuris dispositio restringi debet ad primum actum l. boues. §. hoc sermone. ff. de ver. sig. sed fideicommissum dicitur materia odiosa. d. l. cotra. ed. §. cum filia. ff. de vulg. ideo substitutio facta de propinquiore sui generis restringi debet ad primum propinquorem, & non de vltioribus intelligi, ita quod propinquior semel admissus teneatur restituere vltioribus aut sequentibus propinquoibus, & in terminis fideicommissi, ita arguit Deci. in consil. 80. column. 2. vers. 2. quia hoc onus. in consil. 621. column. 2. post. med. vers. & quia verba ideo substitutio facta de propinquiore sui generis cessare debet quam primum propinquior semel admissus est, nec extendi debet vt etiam propinquior semel admissus grauatus censeatur. ¶ Nec obstat quod scribit Ancha. in consil. 27. Non seruato ordine column. 3. vbi, quod substitutio facta de duobus antiquioribus de domo, verificatur in primis, & eis deficientibus in sequentibus, & sic de gradu in gradum, quia illa extensio fit fauore agnationis, vt bona conseruetur in familia, cuius ratio à testatore habita fuerat, vt ibi per eum tradit Soc. in consilio 113. column. 5. lib. 1. Dec. in consil. 516. col. 4. quæ ratio agnationis considerari hic non potest, ideo ea cessante retorquetur decisio Anch. Præterea loquitur Ancha. quando vocantur antiquiores in numero plurari hic autem vocatio facta est in numero singulari, quia propinquior vocatus est. Pro hoc quod fideicommissum restringitur ad primum propinquorem, adduco Alex. in consil. 57. column. 3. lib. 1. & in consil. 87. lib. 3. vbi statutum Mediolani quod possessio continetur in heredem, restringitur ad primum heredem. ad idem quod scribit Rota decis. 22. no. quod vbi ordinarius in antiq. & dec. 35. no. q. vbi Episcopus in antiq. vbi quod potestas nominandi aliquæ ad aliquod beneficium, restringitur ad primam nominationem, nec licet variare, si nominatus renunciat gratia. idem dicendum est in casu nostro, quod substitutio facta de propinquiore restringatur ad primum propinquorem. ¶ Quinto eueniente hoc casu, q. extare duo propinquiores tempore mortis vltimi descendantis masculis ex heredibus vniuersalibus quid fieri deberet si alter ex dictis propinquoibus decederet altero superstitis, an scilicet censeatur grauatus in fauorem alterius superstitis, testator nihil disposuit, ideo ¶ iste casus omissus à testatore haberi debet pro omisso, & remanere in dispositione iuris communis. l. si cum dorem in prin. ff. solu. mat. l. commodissime. ff. de lib. & posthum. cum sim. imò casus contingens præter ordinationem testatoris non includitur sua dispositione, etiam quod maior in eo ratio esset disponendi. Cy. in l. quod fauore. C. de legib. refert & sequitur Ancha. in consil. 357. Ex serie testamenti col. 3. Dec. in consil. 63. column. 2. post med. vers. & quia casus in consil. 80. column. 3. in consil. 89. column. 3. in consil. 290. in fin. in consil. 291. column. si. & consil. 317. col. ¶ Sexto, ¶ Si dicamus propinquorem semel admissum grauatum censeri in fauorem alterius propinquois, necesse est extendere substitutionem de persona ad personam, quæ extensio permitti non videtur l. si quis ita. §. pe. ff. de test. tu. per quem tex. ita tradit Arc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col.

5. ff. de lib. & posthum. idem tenet Abb. in consil. 57. column. pen. lib. 1. las. in l. cum res. col. 3. sexto nota. ff. de leg. 1. Deci. in consil. 85. column. 4. in consil. 291. column. 3. ad fin. & alibi ¶ 12 pe. ¶ Septimo, ¶ in voluntate testatoris interpretanda diuinare non debemus quia in testamento nihil ita est proprium sicut claritas. in Authen. de testam. imperfect. circa si. per quem text. ita arguit Bal. in consil. 235. quod dicta clausula lib. 5. sed dicere quod propinquior censeatur grauatus à testatore alij sequenti restituere, hoc est, omnino diuinare, cum verba nihil dicant. ob id sensus talis diuinatiuus admitti non ¶ 13 debet. l. Prætor. ff. de Leg. Aquil. ¶ Octauo ¶ voluntas testatoris non attenditur, quando verba non patiuntur, etiam quod magna sit præsumptio illius voluntatis Bal. in consilio 408 Statuto ciuitatis Mantuæ. lib. 3. vbi quando verba expressè refragantur, non attenditur mens, quia dicitur quædam mens imaginaria, quæ non consideratur. l. si alij. ff. de usufr. leg. idem tradit Alex. in consil. 139. col. 3. lib. 6. in proposito nostro, quando testator substituit propinquiorē sui generis vltimo descendanti masculo ex heredibus, quod ipse propinquior censeatur etiam grauatus restituere alteri propinquois, verba refragantur, nec istam extensionem patiuntur esset enim conuertere album in nigrum, dicere, quod propinquior ex vocatione seu in eo quo vocatur grauatus censeatur. ¶ Nono, ¶ non sufficit dicere, testator ita voluit, postquam non dixit nec expressit. l. quoties circa princ. ibi, neque cum quem voluit, & c. ff. de hered. insti. l. in ambiguo. §. de reb. dub. lib. 1. iubemus. C. de testa. vbi testator voluit instituere plures puta quatuor. & hoc constabat, & tamen non instituit nisi duos, dicitur ibi, quod illi tantum habentur pro institutis & non alij quos scribere voluit, & non scripsit. facit tex. in l. si §. 1. de iure codici per quæ iura ita arguit Paul. de Cast. in con. 254. Videtur dicendum pro matre. lib. 2. itaque cum testator nullo modo disposuerit neque expresserit, quod propinquior semel admissus grauatus esset aliis sequentibus aut superstitibus restituere, nec nos dicere debemus, etiam quod alia fuerit ¶ 15 ipsius testatoris voluntas. ¶ Decimo ¶ in voluntate testatoris præsumenda subaudi nihil debet. l. si. ff. de manumiss. testa. quem tex. ad hoc. propositum citat Bald. in consilio 222. proponitur in factio, quod quidam Mattheus. col. fin. li. 5. sed maxima fiet subauditio & ampliatio verborum, si dicamus propinquorem vltimo loco vocatum grauatum censeri in fauorem alterius propinquois ¶ Vndecimo ¶ ista actrix agens ex substitutione, & dicens se substitutam Nicolaio fratri, tenetur probare ipsam substitutionem, & quod substitutio facta per eius patrem comprehendit hunc casum, quia semper dici potest substitutio hoc casu non loquitur, ita arguit Soc. in consil. 62. col. 3. ante med. in con. 63. col. 8. & in con. 116. col. 5. lib. 3. probatio autem debet esse certa & clara, ac necessario concludens non per possibile. l. non hoc. vnde legiti. c. in præsentia, de proba. sed certè, clarè, necessario aut concludenter non probatur, quod testator in vltimo capite substitutionis voluerit grauare propinquiorē in fauorem alterius, imò ex verbis potius apparet, quod in ipso propinquois semel admissio fini voluit onus substitutionis, ergo actrice non probante Reus absolui debet ¶ 17 Vult. l. qui accusare. C. de eden. ¶ Non obstant ¶ modò allegata in contrarium, quia ex premissis satis responsum apparet, sed specialius respondendo, dico non esse bonam consequentiam: liberi prius vocati & magis dilecti & honorati grauati fuerunt, ergo multo magis grauatus censeri debet Nicolaus minus dilectus, quia retorquetur fundamentum hoc modo: quia dum Dominus Nicolaus minus honoratus & dilectus fuerit, ergo in alio debuit releuari, ne instar aliorum grauetur. l. cum qui in prin. ff. de iureiu. & sicut in nullo honoratus, in nullo grauari potest. l. ab eo. C. de fideicommissis. ita minus honoratus, minus grauari debet, arguendo de toto ad partem. l. quæ totade. ff. de rei vindi. ¶ Secundo. respondeo, quod argumentum contrarium non potest procedere in hac materia substitutionis, quia eo attento sequeretur, quod nunquam esset finis substitutionis, quia semper dici posset substitutionem finitam non esse, & quod testator censeatur grauasse vltimo substitutum, & vocatum, cum grauauerit prius vocatos & substitutos, quod non est dicendum. ¶ Tertio ¶ respondeo, negando maiorem rationem fuisse grauandi Nicolaum, quæ alios liberos magis dilectos, imò dico, quod non tanta fuit ratio ipsum grauandi nam alij liberi, licet essent grauati, detrahebant tamen legitimam & Trebellianicam, & sic dimidiam totius hereditatis, vt habetur in c. Raynutius, & cap.



& cap. Raynaldus, de testamen. quæ detractio semel tantum fieri potest. l. pœnales. §. fin. ff. ad legem Falcidiam. l. §. inde Neratius. ff. ad Trebellianic. Paulus de Cast. in consil. 341. Mater ista colum. 2. lib. 1. Corn. in consil. 197. colum. fin. lib. 1. & in consil. 96. colum. 2. lib. 2. idè si diceretur grauatus ipse Nicolaus, totum tenebatur restituere, secus in aliis liberis, & ex hoc responsum apparet ad illud argumentum, quod ipse Nicolaus esset melioris conditionis, quàm alij magis dilecti, quia negatur, nam si benè calculetur, etiam Nicolaus non dicatur grauatus, non tamen de pluri potuit disponere quàm alij grauati. Pro hoc facit quod Abb. scribit in consil. 36. in fin. lib. 1. quod non est bona consequentia, testator voluit grauare masculos, ergo à fortiori feminas minus dilectas, quia feminæ nesciunt operari & lucrari, idè difficilius dicit Abb. censi debent onerari. ¶ Quarto respondeo, audiri quis nō debet petēs id cuius contrarium postulaturus non esset. l. pen. C. de solut. sed si casus accedisset, quod ipsa agens præmorta esse Nicolao utique eius hæredes nolent concedere substitutionem allegatam, quod ipsa agens esset grauata Nicolao restituere ergo talis substitutionis vis facienda non videtur. ¶ Quinto respondeo, quod substitutio facta alicui, si decesserit sine liberis non extenditur ad ipsos liberos, licet ipsi postea moriantur sine liberis, ut supra dixi, allegando Oldr. in consilio 21. & tamen attento argumento contrario dicendum esset, etiā ad liberos extendi substitutionem, quia si fuit grauatus, pater magis dilectus à fortiori eius liberi, ad quos testator affectionem tantam non habebat. & posito maior ratio fuerit grauandi Nicolaum, adhuc istud non noceret per dicta supra in quinto fundamento allegando Cyn. in l. quod fauore. C. de leg. & præterea pro responsione repetenda sunt omnia fundamenta supra facta pro hac conclusione, ad quæ me remittere longior fiam. Gratianopoli, 18. Martij, 1542. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

- 1 Præterita an dicatur auia in testamento nepotis stante clausula testamenti, per quam quilibet Ius & actionem habere prætendens in bonis testatoris instituitur in aliqua certa summa.
- 2 Generalia verba pariunt obscuritatem.  
Generalis dispositio tantum operatur in suo genere, quantum specialis in sua specie. ibidem num. 2.
- 3 Incertitudo nō vitiat actum, qui ex Iuris dispositione declarari potest.  
Incertitudo non vitiat dispositionem, quando ex aliqua verisimilitudine potest declarari. ibidem num. 3.
- 4 Generalitas quæ in vno tantum verificari potest, habetur pro speciali.  
Incerta non dicitur dispositio ratione generalitatis, quando in vno tantum potest verificari. ibidem num. 4.
- 5 Institutio verbis generalibus fieri potest, secus in exheredatione.
- 6 Incertum non dicitur, quod venit per Iudicem certificandum, nec incerta dicitur dispositio partium, quæ ad Iuris dispositionem se referunt.

## CONSILIVM CLXII.

Pro hæredibus Auberti Richeriae,  
consilium non inelegans ad sustinendam testatoris voluntatem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato Nobilis Aubertus Richeriae, loci de Montegardino, in testamento suo legauit cuilibet de eius patetela Ius & actionem in bonis suis habere prætendendi solidos quinque Turonenses, in quibus quemlibet ipsorum hæredem particularem instituit, & quod nihil aliud in bonis suis petere possit, quibuscunque ratione titulo siue causa & alio quouis modo. ¶ Queritur an ex istis verbis auia ipsius testatoris dicatur instituta, ut solum agere possit ad supplementum legitimæ, an verò dicatur præterita, & testamentum nullum, nullis extantibus descendentibus, nec ascendentibus testatoris. ¶ Videretur dicendum prima fronte, auiam dici præteritam ratione incertitudinis, cum specialiter nominata non fuerit. illa enim præterita verba generalia, de quibus in puncto, pariunt obscuritatem & incertitudinem. l. in tradendis. ff. commu. præd. Prætor ait. ff. de Iniur. l. cum Stichus. ff. de solut. l. ita fidei. ff. de Iure fisci. quæ incertitudo vitiat actum vltimæ

voluntatis. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. & magis in terminis videtur tex. in l. Paulus la 2. ff. de reb. dub. vbi, quod incertitudo personæ honorari legatarij vitiat legatum. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariū puto de Iure verius, quod imò auia dicatur instituta per illam institutionem generalem, quia tantum operatur generalis dispositio in suo genere, quantum specialis in sua specie. l. si duo. ff. de adm. tutor. l. si chorus. ff. de leg. 3. l. omnes. C. de præscript. trig. en. no. Bar. in l. sed & si quis. §. quæsitum, in princ. ff. si quis cautio. & expressum dicitur, quod sub generalitate continetur. Bar. in l. Prætor ait, in princ. ff. de ope. noui nuncia. & in l. i. ff. de vulgari. vbi latè Moder. idè cum testator instituerit generaliter omnes Ius & actionem habere prætendentes, & auia sit de comprehensis in ista generalitate nullo modo præterita dici potest. ¶ Secundo confirmatur ista conclusio nam incertitudo nō vitiat actum, qui ex Iuris dispositione declarari potest. Bal. in cons. 115. Verba dicuntur circa fi. lib. 1. sed institutio particularis de qua agitur licet prima facie videatur incerta, tamen declaratur ex Iuris dispositione, quia de Iure cessantibus, descendentibus & ascendentibus primi gradus, auia Ius habet legitimè in bonis nepotis, ut habetur in Auth. nouissima. C. de inoffic. testamen. idè ipsa auia censetur instituta. ¶ Tertiò, incertitudo aut generalitas non vitiat dispositionem, quod talis generalitas ex aliqua verisimilitudine declarari potest. l. triticum. ff. de verbor. obli. quem text. ad hoc propositum citat Crotus in l. si insulam. colum. 1. ff. eo. tit. sed cum testator nullam haberet personam, quam teneretur instituere præter ipsam auiam, verisimile est, quod de ipsa intellexerit, idè talis generalitas ita verisimiliter declarata nocere non debet. ¶ Quarto quando generalis dispositio ad plures relata, in vno tantum verificari potest, incerta dici non potest sed perindè est, ac si ille nominatus fuisset. argumen. text. in l. fundus qui locatus. ff. de fundo instruct. & quod scribit Ang. in cons. 336. colum. 1. vbi quando quis appellat ad plures Iudices, quorum vnus tantum competens est, ad eum præsumitur appellatum. ¶ Ad idem facit quod. scribit Bar. in consilio 196. Ciuitati Camerinae. colum. 2. in quarto puncto, vbi quando Papa confirmat concessionem quas fecit, si de vna tantum appareat, illa censetur confirmata, nec dicitur incerta confirmatio in proposito nostro, licet instituantur generaliter omnes Ius & actionem habere prætendentes in bonis testatoris, tamen vna tantum persona reperitur Ius habere videlicet auia paterna, ergo ipsa tantum censetur instituta, nec talis institutio incerta dici potest. ¶ Quinto, ista quæstio videtur defendi per text. in l. ff. de lib. & posth. Insti. de exhereda. lib. in princ. & §. nostra. in quibus Iuribus probatur, quod institutionem generaliter fieri sufficit, licet secus sit in exheredatione, quia institutio fauorabilis, exheredatio verò odiosa, idè nominatim fieri debet, idè cum simus in institutione quæ dicitur fauorabilis, satis est, quod generaliter facta sit de omnibus Ius & actionem habere prætendentibus. ¶ Sexto incertum non dicitur, quod venit per Iudicem certificandum. l. certi conditio. in princ. ff. si cert. pe. quem text. ad hoc propositum citat. io. de Ana. in consilio 19. colum. 3. circa fi. sed in casu nostro ad Iudicem spectat declarare, quæ personæ dicantur habere Ius & actionem in bonis testatoris, ergo generalitas institutionis nocere non debet. ¶ Ad idem facit quod scribit Are. in cons. 2. colum. 28. in 2. dubio, vbi quando partes se referunt ad Iuris dispositionem, dispositio incerta dici non potest, secus in Iudice, qui Ius ipsum declarare debet, non etiam ad illud se referre. idè licitum fuit testatori institutionem particularem ad Ius referre, eos instituendo, qui de Iure institui debebant, seu qui in bonis ipsius testatoris Ius & actionem præterderet eos nominatim nō exprimendo. ¶ Septimo facit text. in l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. vbi, quod dispositio incerta non dicitur quando fit relatio ad vnū incertum de certis, multo minus diceretur incerta ista institutio, quæ refertur ad personas certas de Iure, quia de Iure certum est quæ personæ institui debeant, & Ius & actionem in bonis testatoris præterdere possint. ¶ Nō obstant modo allegata in contrarium, quia ex præmissis responsum apparet, nam procedunt quotiens dispositio est omnino generalis & incerta, adeo quod ex aliquibus demonstrationibus declarari non potest, secus in casu nostro, vbi institutio generalis, de qua agitur, ex plurimis demonstrationibus & coniecturis potest & debet declarari. & per hac responsione adduco tex. in l. quæ hered. vbi Soc. in 2. no. ff. de reb. dub. vbi, incertitudo personæ legatarij nō vitiat legatum quando



tum quando ex indiciis constare potest, de quo testator sensit. Ex quibus concludo, testamentum sustineri neque laborare vicio aliquo præteritionis, & ita de iure respondeo, salvo saniori iudicio. Gratianopoli, 29. Martij, 1542. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Nobilitas perditur per Notariatum.
- 2 Nobilitas perditur ex arte tabernaria & mechanica.  
Viles artes aut personæ quæ dicantur, Iudicis arbitrio relinquuntur.  
ibidem num. 2.
- 3 Negociatio non dicitur, quando quis vendit granum, vinum, aut oleum suum.
- 4 Transmitti non potest hereditas repudiata.  
Causa proxima & immediata inspicere debet. ibid. nu. 4.
- 5 Transmissio fieri non potest, ubi persona media per quam fieri debet est inhabilis ad transmittendum, quia medium inhabile non impedit extrema coniungi.

CONSILIVM CLXIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Videntur est in hac causa hominum Bellecombæ & Chaparoliaci, contra Ioannem de Villario, an teneatur contribuere dictus de Villario in tributis rusticalibus, non obstante privilegio nobilitatis, per quod nobiles huius patriæ exempti sunt ab huiusmodi indictionibus. ¶ Breuiter tamen puto concludendum ipsum de Villario teneri ad subsidia plebeiorum, & considero pro fundamento, quod ipse de Villario non potest gaudere privilegio nobilitatis ex persona sua, neque ex persona quondam Ludouici sui patris, qui ubi fuisset nobilis, privilegium tamen nobilitatis amiserat exercendo officium Notariatus, quod dicitur ville officium. Old. in cons. 75. ideo videmus, quod in famis potest esse Notarius, excepto Notario Principis Bartol. in l. 1. C. de mand. Princip. Angel. in consilio 284. quod sane vile officium non se compatitur cum dignitate aut nobilitate. l. ne quis. C. de digni. li. 12. Soc. in cons. 246. col. 1. vers. vidi enim in multis locis. li. 2. facit tex. in §. post ordinationem, in Auth. de sanctis. Episcopi. ubi, quod sit iniuria dignitati, quando viles personæ ad eam euehantur. & de Notario quod perdat nobilitatem, tradit Guid. Pap. q. 90. Idem in Procuratore. Guid. Pa. q. 3. ¶ Similiter probatur, quod dictus Ludouicus exercuit tabernam ministrando cibum & potum venientibus in domum suam, quod etiam exercitum communiter reputatur vile & ignobile, sicut dicitur de arte mechanica, quam qui exercet nobilis dici non potest. Bal. in l. 3. per illum tex. C. de commer. & merca. Fel. in c. super eo. col. 3. vers. & adde, quod nullus de testibus, præterea quæ artes dicantur viles, relinqui videtur arbitrio Iudicis, sicut dicitur persona vili. Bal. in l. Gracchus. C. de adul. Alexan. in l. 3. in principio. ff. de test. sed quis Iudex nobilem eum arbitrabitur, qui artem huiusmodi tabernariam exercet? & inspicere de tabernario, quod dicatur vilis persona, est text. in l. humilem. §. 1. C. de ince. nup. in l. 1. C. de natu. lib. & in l. quæ adulterium. C. de adult. imò etiam per aliam negotiationem quæ tabernæ, perditur videtur nobilitas, seu quod negociator privilegio nobilitatis gaudere non debeat. quandiu negociator. tradit Guid. Pap. q. 196. q. 391. & 394. versic. sed aduerte, ubi tamen si nobilis relinquat mercantiam, relinquat privilegia nobilitatis. ¶ Nec obstat, quod dicitur exercitum dictæ tabernæ, factum fuisse de vino proprio ipsius Ludouici, quo casu non dicitur negociatio, quando quis vendit granum, vinum, aut oleum suum. c. eiciens. 88. dist. Abb. in consilio 6. in 2. dubio. lib. 1. Deci. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. pen. de const. quia istud procederet, si steteret dictus Ludouicus in terminis venditionis grani aut vini proprii, sed ad ulteriora processit ministrando victum, in quo veniunt alia edulia, puta carnes, pisces, & reliqua ad obsonium pertinentia quæ ex prædiis propriis ipsius Ludouici minimè percipiuntur. ¶ Ideo ex personæ patris privilegio nobilitatis gaudere non potest dictus Ioannes de Villario, quia cum pater ipse nobilitatem non haberet, eam ad filium transmittere non potuit, quia nemo dat quod non habet. l. traditio. ff. de acqui. rerum domi. ideo tamen videmus, quod hereditas repudiata transmitti non potest. l. 3. in verbo, non recusauit. C. de his qui ante aper. tabu. ¶ Aut vult se iuuare iste Ioannes de Villario nobilitate aui & aliorum maiorum, & istud facere non potest, quia inspicere debet persona sui patris tanquam causa proxima & immediata. l. socium qui in

eo. ff. pro socio. l. pen. ff. de condi. ob turpem cau. l. cum de hoc. ff. de excep. rei iud. l. si mulier. ff. rer. amo. præterea tamen maiores ipsius Ioannis de Villario non potuissent in eum transmittere ius nobilitatis nisi mediante persona Ludouici sui patris, sed cum persona patris intermedia esset inhabilis, transmissio fieri non potuit, quia medium inhabile impedit extrema coniungi, seu ne transitus fiat ad extrema. l. qui sella. §. si. l. tria prædia. ff. de serui. rusti. præd. l. seruitutes prædiorum. in si. ff. de serui. Pau. de Ca. in cons. 421. quæ ista mater. col. 2. post med. li. 1. Alibi scribit idem Paul. in cons. 332. Vile scripta facti narratione. col. 2. in prin. lib. 2. quod medio inhabili fieri nihil potest. & istud patet ad sensum naturalem, quia impossibile est, transire de vno loco ad alterum, nisi media sint disposita, per quæ transitus fieri possit. ¶ Aut metiri vult nobilitatem iste Ioannes de Villario ex persona sua & istud facere nullo modo potest, quia non pollet virtute aut diuitiis amplis, ex quibus ad nobilitatem perueniri solet, imò per testes ipsarum communitatum Bellecôbæ & Chaparoliaci probatur de vtili exercitio ipsius Ioannis de Villario circa operas rusticas, circa tabernam prædictam, & circa disciplinam ludi gladiarij, docendo alios modo ensibus concertari mediante pecunia, licet forte iste ludus non esset sufficiens. ¶ Ex quibus concluditur, quod arguendo à sufficienti partium enumeratione nullo modo obtinere potest ipse de Villario circa privilegium præsentis nobilitatis, & ita de iure respondeo, salvo saniori iudicio. Gratianopoli, 4. Aprilis, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Lite pendente super aliqua hereditate, aut omnibus bonis Actoris, an teneatur Reus per modum provisionis ad aliqua indumenta præstare ipsi Actori.
- 2 Liquidatio semper est necessaria ante aliquam executionem sententia. Lite pendente super petitione hereditatis, possunt Legatarij agere contra heredem scriptum præstita cautione. ibid. nu. 2.
- 3 Diues an dicatur vxor habens maritum diuitem, & nu. 5.
- 4 Parentes pro liberis laborant.
- 6 Diues non dicitur mater habens filios diuites.  
Donatio in descendente non præsumitur erga ascendentem, sed econtrarij, ibidem nume. 6.

CONSILIVM CLXIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. ¶ Nobilis domina Catharina de Villanova vxor nobilis Domini Ioannis de Grassa, Domini Brianconi patriæ provincie obtinuit Arrestum apud Curiam supremam Gratianopolis, contra magnificum Dominum Petrum de Gladeues, Dominum de Faucon, pro causa vnus legitimæ, modo in executione dicti arresti, & in liquidatione ipsius legitimæ petit sibi prouideri de sumptibus litis, iuxta decisionem Guid. Papij. q. 56. opponitur ex aduerso provisionem desideratam concedi non debere duplici fundamento. Primo, quia liquidatio nondum est facta, & quod ea pendente talis provisio cessare debet, maximè quia præterit Reus detractionibus suis iustificatis legitimam petitam omnino futuram exaustam. Secundo, quia domina agens habet maritum & filios diuites qui sumptus litis de facili possunt ministrare quæritur, an præmissæ oppositiones de iure procedant? ¶ Breuiter puto oppositiones memoratas non obstat. & quod primum dico, quod ea attentam nunquam locus esset decisioni prædictæ Guido Papij, nam loquitur de provisione, quæ sit lite pendente super hereditate aut omnibus bonis Actoris, & tam clarum est, quod lite pendente liquidatio aliqua facta dici non potest ob id semper opponi posset defectus liquidationis. Secundo, stringo fortius decisionem Guid. Papij in casu nostro, nam Curia solita est secundum eam iudicare, & prouidere de sumptibus litis ea pendente ante aliquam sententiam, quanto fortius id obtinere debet in casu nostro lata iam sententia, per quæ condemnatus est Reus ad præstationem legitimæ, quo casu certius & manifestius apparet de iure petentis provisionem alimentorum aut sumptuum litis, quæ ubi nulla sententia adhuc lata est. ¶ Tertiò respondeo, quod defectus liquidationis obstat, quotiens agitur de executione sententiæ, quæ executio ante liquidationem fieri non potest. l. hæc autem. §. 1. ff. ex quib. cau. in pos. eatur. no. in l. si. C. de compen. Bal. in consilio 165. Statutum disponit. lib. 4. Paulus de Cast. in cons. 169. Visto puncto & dubio ad fin. lib. 2. cum

E simil



simil. secus quando agitur de prouisione alimentorum, in qua satis est, q̄ petēs habeat aliquam præsumptionem pro se circa ius petiti. ¶ Quarto dico, quod decisio Guid. Pap. simpliciter loquitur etiam, quod nulla prætetur cautio, a fortiori secundum eam prouisio cōcedi debet in casu nostro, in quo cautio idonea oblata est. arg. tex. in l. fi. C. de peti. hære. vbi pendēte iudicio petitionis hæreditatis possunt legatarij agere cōtra hæredem scriptum, & legata cōsequi prætita cautione de releuando eum indemnem in casum succumbentia. Ex quibus apparet responsum ad aliud argumentum partis, quod melius est pignori incūbere, quā in personam agere. §. furti, Auth. Insti. de furtis. nam illud non procedit, quando apparet de iure agentis. vt in d. l. fi. C. de pet. hære. vbi apparebat de iure legatarij, ex testamento, & tamen si hæres scriptus succumbat testamentum irritum deducitur, sed clarius dicitur apparere hic de iure agentis per sententiam vnius Curiaē supremæ, quā per simplex instrumentum, quod non est æque potens. l. minor vigintiquinque, annis cui fideicommissum. ff. de minor. ¶ Non obstat secundum, quod maritus & filij sint diuites, quia non agitur hic de iure dotali, aut de nomine debitoris in dorem dato, quod maritus teneatur exigere, sed agitur de aliis bonis & iuribus vxoris, ad quæ recuperando maritus non tenetur. Pro quo facit text. in l. hac lege. vbi Bald. C. de pact. conuen. vbi, quod maritus non potest administrare bona paraphernalia vxoris ea inuita & contradicente, ergo etiam maritus inuitus non tenebitur ad eorum administrationem & recuperationem, vt contrarium eadem sit disciplina. l. l. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Præterea ¶ licet maritus sit diues, non per hoc vxor diues dici potest, nam hoc solum reperitur in filio, quod dicitur diues, quando habet patrem diuitem, vt habetur in l. in suis. ff. de lib. & posthum. Alexandr. & Moder. in Auth. præterea. C. vnde vir & vxor. sed in vxore, quod dicatur diues propter maritum diuitē, hoc non reperitur iure cautum, nec potest fieri extensio de patre & filio ad maritum & vxorem, quia maxima est ratio diuersitatis. nam ¶ in patre erga filium militat affectio naturalis, secundum quam laborat pater pro liberis. l. nam & si parentibus. in prin. ff. de inoffi. testam. l. scripto. ff. vnde lib. l. cum accutissimi. C. de fideicom. l. nihil. §. facilius. ff. de bonis lib. l. de emancipatis. C. de leg. hære. & videmus ipsa rerum experientia, quod patres filiis thesaurizant, ideo dicuntur quasi Domini in vita patris. d. l. in suis. insti. de hære. quali. & differ. §. sed sui, & liberorum prima est successio. Auth. in successione. C. de suis & legi. quæ rationes omnes cessant in marito erga vxorē, ideo vxoris vltima est successio ratione affinitatis. C. vnde vir & vxor. & quod ¶ vxor nō dicatur diues propter maritū diuitem, est tex. in d. Auth. præterea, vbi vxori pauperi debetur quarta in bonis mariti diuitis, quæ prouisio nō fuisset necessaria, si diuitiæ mariti communicatæ essent vxori, ideo cū valdē diuersa sit rō inter istas personas, nō fit extensio de vna ad alterā. l. fi. ff. de calum. l. Papinianus exul. ff. de mino. l. naturaliter. §. nihil cōmune si de acqui. poss. ¶ idem ¶ dici debet, quo ad personas filiorū, quia nō reperitur iure cautū, q̄ mater dicatur diues propter filios diuites, cū bona descendentiū non ita ascendentibus dicatur debita sicut econtra, ideo licet in dubio ascendens præsūmatur donare descendenti, non sic descendens præsūmatur donare ascendenti, vt habetur in l. quæ dotis. ff. sol. mat. vbi Alex. in col. 6. Corn. in cons. 199. in 2. dubio. lib. 3. & licet descendens teneatur alere ascendentem. l. si quis a liberis. §. 1. ff. de lib. agno. l. filia, vbi Bal. C. de patria potest. non tamen appellatione alimentorum veniunt expensæ processum & litis. Adde circa præmissa, q̄ diuitiæ vnius alteri non profunt, nisi eo casu, quo agi potest contra diuitem, pro eo q̄ ab alio pauperiore debetur, ideo diuitiæ vnius ex correis debendi profunt alteri correo, vt suppleant pro eius inopia. l. si plures. §. præterea, el. 2. cum glo. in ver. aggregandæ. ff. de fideiuss. quam gl. dicit valdē nō. & non reperiri alibi in iure Bald. in l. mulier. C. de iur. dot. Ex quibus etiam probatur, quod ex persona fideiussoris diuitis principalis etiam diues reputatur. & nō. las. in l. si constante. colum. 7. post medium. vers. tertia fuit opin. ff. solut. matrimo. ¶ Ex quibus concludo, prouisionem petitam Ciuilem & Iuridicā esse, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 14. Aprilis, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

Filius qui negociatur &amp; lucratur operis &amp; industria sua, nihil commu-

1. nīcat aliis fratribus aut sororibus, quid autem si lucratur pecunia patris, & numero 4.
2. Legitima non debetur filio de lucro quod debetur alteri filio ratione operarum suarum, nec de bonis subiectis restitutioni fideicommissi.
3. Legitima computatio fit detrahendo æs alienum, etiam debitum hæredi.
4. Legitima non deminuitur ob donationem propter benemerita, & nu. 6. vbi limitatur, nisi benemerita habeant causam necessariam.
5. Legitima computatio fit cumulando etiam bona donata aliis filiis.

## CONSILIVM CLXV.

1. **D**IVINO subsidio ex torde postulato. ¶ Super puncto exhibito considerandum est, quod aut Petrus Chouini lucratus est in negociationibus ex operis & industria sua tantum, aut etiā ex re & pecunia Ysnardi Chouini sui patris, si ex industria & operis suis lucra fecit, clarum est, quod illa dicuntur peculium aduentitium, quod mortuo patre infolidum pertinet ad ipsum filium. Insti. per quas person. nob. acqui. §. 1. ideo quatenus ascendit tale peculium aduentitium, in eo nulla debetur legitima sororibus ipsius Petri, quia legitima solum debetur de bonis parentis, non de bonis fratris. l. cum queritur. C. de inoffi. testa. ¶ Si autē dicamus ipsum Petrum Chouini lucratum fuisse ex re & pecunia patris, dimidia pars lucri attribui debet pecunia, & altera dimidia industria ipsius filij. Bart. in l. 1. §. nec Castrense. colum. 3. ff. de colla. bono. Bald. in consilio 259. Factum sic se habet. lib. 5. latē Roma. in consilio 469. Socin. in consil. 192. lib. 2. Corn. in consil. 24. colum. 2. post medium. in consilio 267. columna tertia circa fin. in consilio 285. colum. 2. post med. lib. 1. in consil. 81. in consilio 130. lib. 2. & in consilio 311. colum. 3. lib. 3. Decius in l. illud. colum. per in fin. C. de colla. Amplius, si talis industria filij fuisset preciosior pecunia patris, ita quod maior pars lucri provenisset ex ipsa industria, tūc attribui debet lucrū ipsi industrie arbitrio boni viri, ita quod ratione ipsius maioris industrie plus de lucro habeat filius, vt per Deci. in d. l. illud. colum. si. quō etiā est de mente Alex. in l. si tibi. §. si pactus, in fi. ff. de pact. vbi, q̄ hoc totum relinquitur iudicantis arbitrio inspecta qualitate & quantitate operæ & industria filij & qualitate lucri, ideo ¶ quatenus ascendit tale lucrum debitum filio, in eo nulla debetur legitima eius sororibus, cū non dicatur de bonis paternis, imō restitui debeat ipsi filio. ¶ Pro quo facit quod scribit Paulus de Castro in consilio 416. Ista Domina sancta. colum. 1. versicu. nunc videndum est libro primo. vbi, legitima non debetur filio in bonis patris, quæ erant subiecta restitutioni fideicommissi. Eo modo dicendum est, non deberi legitimam sororibus dicti Petri in bonis subiectis restitutioni ratione lucri debiti ipsi Petro pro operis & industria, imō talia bona na detrahi debent tanquā æs alienum. ¶ Non obstat si dicatur, quod iste filius est hæres sui patris ob id, quod petere non possit tale lucrum tanquā æs alienum, sed q̄ per additionem hæreditatis confusum fit istud ius. l. debitori. C. de pact. quia respondeo quod talis confusio solum fit, vbi hæres vellet aliquid petere, non vbi vult retinere. Bald. & Docto. in d. l. debitori. & in terminis legitimæ, quod in eius computatione detrahatur æs alienum etiam debitum hæredi, tradit Alexandrin. in consilio 57. in 2. dubio. lib. 3. Corn. in consilio 190. column. 7. versicul. non enim obstat, quod creditor. lib. 2. ¶ Aduertatur tamen, quo nomine iste filius negociatus fuerit, quia si negociatus esset nomine patris, totum lucrum cessisset commodo ipsius patris. Roman. in d. consil. 469. Calca. in consilio 19. colum. 8. Deci. in d. l. illud. col. fi. C. de cola. ideo licet pater postea donauerit filio ob benemerita, & illa probentur ratione negociationis & lucrorum ex ea secutorum, ob talem tamen donationem legitima sororum deminui non debet. gl. & Docto. in Auth. vnde & si parens. vbi las. colum. fi. post med. C. de inoffi. testa. ¶ Itaq; si iste filius velit se iuuare donationibus in eum collatis ob benemerita, bona sic donata detrahi non potuerunt tanquā æs alienum, imō computabitur legitima, etiam habito respectu ad bona sic donata. Pat. de Cast. in consilio 82. In hoc negocio. in prin. lib. 1. & clarius idem Paul. in cons. 354. Dicta Catharina. lib. 2. Soc. in consil. 148. colum. 6. versic. quæ legitima in casu isto. lib. 1. Corn. in consilio 190. colum. 7. in 4. dubio. lib. 2. Ripa lib. 3. respond. de dona. reuocan. c. 10. col. penult. post medium. in 3. q. ideo tutius videtur, quod solum petatur detractio lucri filio debiti ratione industria & operarum sine aliquo titulo ipsarum



6 ipsarum donationum ob benemerita. ¶ Putarem tamen glo. & Doct. in d. Auth. vnde & si parens. non procedere in benemeritis habentibus vinculum necessarium, seu pro quibus filius agere posset contra patrem, vt in casu nostro circa ista lucra debita filio pro industria & operis suis quorum lucrorum ratione cogitur pater, vt lucra ipsa filio dimittat, veluti peculium aduentitium, per supradicta. licet enim talia lucra pater donauerit, nō tñ titulus donationis considerari potest, quatenus ascendunt ipsa lucra, sed perinde est, ac si debitor soluisset creditori quod debebat. Et hoc, vt dixi nisi appareret, quod iste filius exercuisset negociationem nomine ipsius patris, quia tunc censetur donasse eius operas & industriam ipsi patri, quo casu lucrum quæsitum ex talibus operis pertinebat ad ipsum patrem: & licet pater voluerit remunerare filium tanquam benemeritum, talis tamen remuneratio non habebat in se obligationem ciuilem, sed naturalem tantum, ob quam legitima fororum deminui non debet. ¶ Et ita de iure censeo respondendum, saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 14. Aprilis, 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano. I. V. Doctor.

S V M M A R I V M.

- 1 Spurius in dubio non præsumitur filius, sed naturalis.
- 2 Spurius non dicitur natus ex soluto & soluta, quando soluta non est nobilis aut aliàs honestioris conditionis.
- 3 Spurius an dicatur natus ex coniugato & soluta. ibid. nu. 2.
- 3 Spurius an dicatur natus ex soluto & virgine, & nu. 6. & 7.
- 4 Baldi autoritas non parua in causis decidendis, & de Baldo dicitur, quod nullum textum ignorauit.
- 5 Virgo in dubio an præsumatur mulier.
- 6 Stuprum cum virgine non dicitur punibile de Iure ciuili, quando est virgo humilis aut vilis conditionis.
- 7 Stuprum non committitur cum vidua vilis conditionis. ibid. nu. 6.
- 8 Naturalis vt dicatur quis, an requiratur quod fuerit natus ex concubina retenta in domo affectione concubina.
- 9 Doctori attestanti de consuetudine aut communi vsu loquendi creditur quo ad præsumptionem, quæ probandi onus transferat in aduersariū.
- 10 Vsus communis loquendi præualere debet in qualibet materia, appellatio enim vulgi pro Iure habetur, & sit extensio de persona ad personam, etiam in materia exorbitanti & correctoria, ob talem communem vsu loquendi.
- 11 Spurius non natus ex coitu damnato, licet verè & propriè non sit naturalis, capax tamen est non extante sobole legitima.
- 12 Legitimatio inducitur, quando naturalis filius in testamento patris appellatur.
- 13 Spurius præscribit bona patris spacio triginta annorum.
- 14 Tertij Ius opponi potest per spurium, si agat contra eum quis alio extante proximior ad vindicandum bona relicta ipsi spurio.
- 15 Spurio relicta vindicari debent infra duos menses, alias fisco sit locus. Mora purgari non potest post terminum legis. ibid. nu. 15.
- 16 Tertij Ius opponi potest agenti, quod cessit iura sua alteri, similiter opponere potest de iure tertij, qui causam habet ab ipso tertio.

C O N S I L I V M C L X V I.

Pro Petro Ysnardi filio quondam Michaelis, ex loco Caturicarum diœcesis Ebredunensis, contra Petrum Guicharelli, pulcherrimum, vberimum vtilissimumque cōsilium in materia spurietatis & naturalitatis, ob id animum & ingenium intende Lector.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Licet plurimi & præstantissimi Doctores Ebredunenses & Vappincenses scripserint in fauorem Petri Guicharelli Actoris, contra Petrum Ysnardi, filium naturalem quondam Michaelis ex loco Cathuricarum, & Iudex ordinarius Ebreduni pronunciauerit in fauorem ipsius Actoris, tamen salua reuerentia tot Doctorum, puto causam ipsius rei iustiorē esse & potiorē, ipsūque omnino absolui debere à petitis ipsius Actoris, se-

- 1 quantibus fundamentis. ¶ Primò pro fundamento considero, quod Actor fundans intentionem suam super spurietate, & quod Reus natus fuerit ex coitu damnato, tenetur probare ipsam spurietatem & coitum damnatum, quia in dubio non præsumitur quis spurius nisi probetur, sed naturalis, vt euitetur suspicio delicti, quod quis coitum damnatum commiserit. argu. l. meritò. ff. pro soc. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de dolo. cap. fin. de præsu. & in terminis nostris de spurietate, ita tradit Bald. in consilio 448. Quæritur in primis. col. 1. in tertio dubio. libr. 1. sed Actor nullo modo probauit fundamentum suæ intensionis, quod
- 2 iste Reus natus fuerit ex coitu dānato, imò ipse Reus probauit contrarium, quod natus fuit ex soluto & soluta, qui coitus regulariter non damnatur nec punitur de Iure ciuili, quando soluta non est nobilis, aut aliàs honestioris conditionis. Socin. in consilio 212. colum. 2. versicu. sed præmissis non obstantibus. libr. 2. Amplius tenent multi, quod natus ex coniugato & soluta, non dicatur natus ex coitu damnato. Pau. de Castr. in consil. 33. Super primo dubio videtur dicendum, quod legitimatio. col. 3. lib. 2. Alex. in consil. 139. in fil. lib. 1. Soc. in consil. 148. libr. 1. Dec. in consil. 311. circa princip. Ex quo vnico fundamento causa ipsius Rei videtur clara, contrarium tamen, quod natus ex coniugato & soluta, dicatur natus ex coitu damnato & spurius, tenet Alexandrin. sibi contrarius in consilio 60. column. 5. versic. plus dicit. Ioan. de Imo. lib. 2. las. in consil. 39. colum. 2. in prin. libr. 3. Guido Pap. q. 280. Gozadin. in consilio 21. col. 5. in fi. & sequent. idem tenet Decius quando talis mulier teneretur loco concubinæ, non si à casu cognita sit, in consil. 306. ¶ Sed ad maiorem declarationem oportet respondere ad aliqua fundamenta, quæ in contrarium adducuntur per Dominos aduocatos Actoris, nā dicunt, q. imò probatum est ipsum Reū natum esse ex coitu dānato Iuris præsumptione, quia eius mater præsumitur fuisse virgo tēpore, quo fuit cognita à patre ipsius Rei, iuxta no. per Abb. in c. de adult. & in terminis hoc voluit Steph. Bertrād. in cōf. 35. & in consil. 158. lib. 2. impressi à Simone Vincentio. ¶ Sed ad istud respondeo, q. Steph. Bert. loquitur in agente q. debet probare se esse naturalem, vt sit capax vel succcessibilis, quia hoc est fundamentum suæ intentionis, sed nos loquimur in casu contrario, quando agitur contra aliquem vt Reū, & sic retorquetur fundamentum Steph. Bert. contra patrem, nam sicut Actor agens vt naturalis, tenetur probare se esse talem, quia hoc est fundamentum suæ intentionis, eodem modo agens contra aliquē, vt spurium & natum ex damnato coitu, tenetur probare ipsum coitum damnatū, cum hoc sit fundamentum suæ intentionis. ¶ Secundo respondeo, quod imò videtur sufficere probatio etiam in Actore, quod quis fuerit natus ex soluto & soluta, vt non dicatur natus ex coitu dānato, quia in dubio præsumitur quis naturalis, non spurius aut natus ex coitu damnato, vt supra dixi, allegādō Bal. in terminis, cuius
- 4 ¶ autoritas sine dubio non paulo maior est autoritate Steph. Bertran. Bald. enim autoritas nō parua in causis decidendis. Paul. de Castr. in consil. 152. Viso puncto & dubio colum. fin. lib. 2. & de Baldo dicitur, quod nullum tex. ignorauit. las. in l. lecta. colum. 8. ff. si cer. pet. in l. quicquid alitringendæ. colum. 4. ff. de verbo. obl. in l. diuortio. §. quod in anno. in 3. not. ff. solu. mat. tamen in Actore hoc firmare non audeam, sed in Reo hoc habeo pro indubitato, quod non præsumitur natus ex coitu damnato, nisi aliter probetur.
- 5 ¶ Non obstant tñ nota. in d. cap. 1. de adulter. quia procedūt, quando mulier agit contra virum, dicens se fuisse ab eo stupratam, præsumitur enim pro ea, quod fuerit virgo, eo quia istud ipsa allegat contra ipsum stupratorem, secus quando mulier virginitatem non allegat, quia non iuuat Iuris præsumptio nisi allegetur. l. si adulterium cū incestu. §. idem Pollioni. ff. de adulte. Bart. & Doct. in l. cum quid. ff. si cer. pet. ¶ Et si dicatur, allegata fuit virginitas per ipsum Actorem, respondeo, quod istud non sufficit, quia ipse Actor non potuit allegare virginitatem alienā, de qua certior factus non est, nec esse potest, ideò non est par ratio præsumendi virginitatem, quæ allegatur à tertio omnino ignorante, & quæ allegatur ab ipsa muliere certa de facto suo proprio. ¶ Secundo respondeo ad not. in d. c. de adult. q. sicut præsumitur virginitas in stuprata, quando mulier hoc allegat, ita à contrario vbi hoc non allegatur, cessare debet præsumptio virginitatis, vt contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alieni Iuris. l. & si contra. ff. de vulg. ¶ Tertio respondeo, posito & non cōcesso,
- 6 ¶ E 2 præsume-



praesumeretur virginitas in matre ipsius Rei, non tamen sequitur, ergo Reus natus est ex coitu damnato, quia stuprum cum virgine non dicitur punibile aut accusabile de iure Civili, quando est virgo humilis aut vilis conditionis, ut non in l. si ea. & in l. que adulterium, ubi bonus tex C. de adulter. & in l. si vxor, ubi Bar. ff. de adulter. & ibi Ang. notat pro Scholaribus, tradit nouissime Gozadi. in consilio 21. col. 2. in fin. sed ultra Gozadin. allego Bal. in cons. 206. colum. 2. post med. lib. 3. ubi, quod cum vidua vilis conditionis non committitur stuprum, ideo natus ex tali vidua non dicitur spurius, sed mater istius Rei praesupponitur fuisse vilis & humilis conditionis cum esset ancilla. l. 1. C. de natu. lib. & l. humilem. C. de incestis nup. & d. l. quae adulterium, quod vnicum fundamentum videtur sufficere ad victoriam causae, ex quo etiam apparet dominos Aduocatos partis aduersae summopere delusos, existimantes, quod omnis natus ex virgine stuprata, dicatur natus ex coitu damnato, non aduertentes ad praemissam declarationem, quam etiam voluit Soc. in d. cons. 212. col. 2. lib. 2. ubi, quod natus ex soluta, non dicitur natus ex coitu damnato, nisi mulier esset nobilis aut non vilis. ¶ Quarto, si posset indistincte attentari, quod imò natus ex soluto & soluta virgine, non dicatur natus ex coitu damnato de iure Civili, & pro hoc adduco Bal. in l. eam quam. col. 5. vers. & scias, quod in istis spuriis. C. de fideicom. ubi Bal. ponit casum in Rege aut Tiranno vxorato, habente filium ex virgine, quod non dicitur spurius, quasi praesumatur virgo per vim cognita, pondero quod loquitur Bal. in Principe vxorato, non sine ministerio, quali velit, quod nisi Princeps esset vxoratus, sed solutus, res non haberet dubitationem, quod non diceretur spurius, etiam natus ex viro priuato, in quo cessat suspicio metus. Et sic dictum Bald. quod Stph. Bertram. allegat pro se in dictis consil. retorquetur contra eum, quatenus velit intelligere in soluto & soluta. ¶ Secundo si principaliter allegat Domini aduocati partis actricis, posito, quod iste Reus non esset natus ex coitu damnato, adhuc tamen naturalis dici non potest, sed spurius tantum, quia non legitur probatum, quod fuerit natus ex concubina retenta in domo, ut concubina seu affectione concubinae, quod tamen requiritur, ut quis dicatur naturalis. Old. in cons. 196. Factum tale est, qui dicit nobilis Steph. Bertram. in d. cons. 135. & 158. ¶ Sed ad istud respondeo, quod licet natus ita secundum subtilitatem Iuris Civilis non dicatur naturalis, sed spurius, tamen secundum aequitatem Canonicam & communem usum loquendi dicitur naturalis, ita Bal. in cons. 129. Factum proponitur. col. 1. li. 2. & in cons. 206. col. 2. circa fi. li. 3. quae duo Bal. cons. refert & sequitur laf. in cons. 51. lib. 3. idem voluit Ant. de But. in c. per venerabilem, charra pen qui filij sint legitimi. lo. And. in additio. Spe. in ti. qui filij sint legitimi. circa prin. Nico. de Vbal. in tract. success. ab intest. col. 2. ad fi. ¶ Et istis si Patrib. & Doctoribus attestantibus de communi usu loquendi credi debet, quoad praesumptionem, ut onus probandi contrarium transferatur in aduersarium. Deci. in l. 2. §. 1. col. fi. si cert. pet. in cons. 420. in fi. cons. 559. column. 2. post medium. in consilio 691. circa fin. & in consilio 694. column. 1. Curtius iunior in cons. 60. col. 4. circa med. in quib. locis dicunt praefati Doct. magis communem opinionem esse pro Batt. in l. de quibus. col. 8. in quarta quaestione. princ. ff. de legi. quod credatur Doctori attestanti de consuetudine, quoad praesumptionem, non quoad plenam probationem, & quod stetur tali praesumptioni, donec probeatur contrarium. idem voluit nouissime Gozadinus in cons. 59. column. 4. in prin. Sed ultra Moder. addo, quod Bart. sequitur Soci. in consil. 252. col. 7. vers. quarto eadem conclusio. & in cons. 275. col. 2. lib. 2. ideo non est curandum de subtilitate Iuris Civilis, postquam habemus communem usum loquendi in contrarium. qui si communis usus loquendi praeualere debet in qualibet materia, ut habetur in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bar. in l. non dubium. col. 4. C. de legi. & dicit Bald. in cons. 183. Statuto ciuitatis Veronae. col. 2. lib. 2. quod appellatio vulgi pro iure habetur, & attendi debet iste communis usus loquendi, etiam in iudiciis. Bal. in cons. 125. Domus lib. 3. imò propter communem usum loquendi fit extensio de una persona ad alteram, etiam in materia exorbitanti & correctoria. Imo. in l. si verò. §. de viro. col. 9. ff. solut. mat. Corn. in cons. 318. col. 2. lib. 1. & in cons. 106. colum. 1. ad fi. lib. 4. itaque postquam de communi usu loquendi, natus ex soluto & soluta, licet non retenta affectione concubinae, dicitur naturalis, perinde est, ac si de iure naturalis diceretur, quia usus seu consuetudo dicitur Ius non scriptum.

§. ex non scripto. Inst. de iure natu. & ciui. ¶ Secundo respondeo, quod imò Reus habet praesumptionem Iuris pro se, & natus praesumitur ex concubina retenta in domo affectione concubinae, in tantum, quod ad ipsum actorem pertinebat onus probandi contrarium, cum enim ipse filius naturalis sit Reus & possessor, ad eum non respicit onus probandi, etiam quod Ius nullum habeat, sed Ius probandi spurietate & incapacitate incumbit Actori, siue simus in affirmatiua, siue in negatiua. l. Actor. C. de proba. Bart. & Docto. in l. in illa. ff. de verb. obli. & quia ut supra dictum est in principio consultationis, in dubio praesumitur quis naturalis, non spurius, ¶ Tercio si respondeo ad istam obiectionem posito & non concesso, iste filius naturalis proprie dici non posset, non tamen dici potest natus ex coitu damnato, cum sit natus ex soluto & soluta, ut supra dixi, nec sequitur, filius est spurius, ergo est natus ex coitu damnato, patet per text. in l. spurius. & in l. hac parte. ff. unde cognat. in quibus iuribus appellantur spurij habentes Iura cognationis, & matri & aliis cognatis succedentes, & tamen si essent nati ex coitu damnato, Iura successionis, unde cognati haberi non possent, ita arguit Alexandrinus in consilio 173. colum. 2. lib. 5. itaque posito & non concesso, iste filius dicatur spurius, & non naturalis, proprie tamen cum natus non fuerit ex coitu damnato, dico, quod capere potuit ex testamento patris carentis sobole legitima, solum enim prohibentur capere filij nati ex coitu damnato. Auth. ex complexu. C. de ince. nupt. idem & clare voluit Paulus de Castr. in consilio 467. viso dicto puncto occurrunt dubia. in fin. lib. 2. & istud clare videtur probari dic. spurius. & l. hac parte. ff. unde cognat. ubi Iurisconsultus loquitur in spuriis, & sic non naturalibus, proprie, & tamen vult, quod habeant Iura cognationis, si possunt succedere ab intestato per caput unde cognati, quanto magis potuerunt capere ex testamento. ¶ Ex praemissis clarissime apparet de bono Iure ipsius Rei, & quod Domini Aduocati Actoris non ad integrum hanc materiam explicauerunt, tamen ut causa ipsa splendidior & clarior fiat, alia & sequentia fundamenta in fauorem ipsius Rei subiicio. ¶ Considero si igitur quod iste Reus in testamento patris filius simpliciter fuit appellatus, ex qua nominatione videtur Reus legitimus. Auth. si quis. C. de natu. lib. Bal. in cons. 180. ad fin. lib. 3. laf. in l. neque professio. colum. 2. C. de testa. Bald. in consilio 195. In hac causa col. 2. lib. 3. Pau. de Cast. in cons. 339. Praesupposito quod iste pater. lib. 2. ideo stante legitimatione, amplius non videtur quaerendum de capacitate vel incapacitate ipsius filij. ¶ Rursus videtur si tutus ipse Reus ope praescriptionis, etiam quod esset spurius & natus ex coitu damnato, cum possederit bona pro quibus agitur, spacio triginta annorum, ita in terminis tradit Bald. in l. nullo. colum. 1. vers. 2. quareo. C. de rei vindi. Alexandrin. in consil. 74. circa fin. lib. 3. Ripa in l. 1. colum. 3. circa med. ff. quorum bono. & dixi in tracta. meo de antiquitate temporis in quarta parte, nume. 162. quicquid aliter scripserint Domini Aduocati Actoris ad generalia considerantes. ¶ Praeterea si praesumitur in facto, esse in rerum natura unam mulierem consanguineam & proximiorum ipso actore ad vindicandum ista bona, qua persona extante, nullum Ius comperit ipsi Actori non habenti cessionem ab ista persona proximiorum, nec probato quod persona proximiorum sit exclusa repudiatione aut tempore, & pro hoc est. text. in l. secunda. ff. si pars hereditatis pet. ubi gloss. Paulus de Castro in consilio 454. Viso & examinato processu. column. 2. versiculo, secundo principaliter. libro primo, & in consilio 77. Viso facti narratione, ad finem septimi dubij. lib. 2. Calca. in consilio 77. colum. 4. circa princip. & in consilio 92. colum. 3. circa medium. ¶ Quarto si dico, quod ubi agnatus vult agere ad reuocationem spurio relictorum, venire debet infra duos menses, alias excluditur & fit locus fisco. l. 1. C. de natu. lib. Bald. in l. certum. colum. 4. vers. sed pone Bastardus. C. unde legitimi. Corn. in consilio 104. circa princip. lib. 3. ideo post terminum legis audiri Actor non debet nec potest moram purgare. l. ob commissam. C. de adult. Alexandrin. in consilio 133. ad fi. lib. 6. imò permittendo labi tempus legis censetur Iuri suo renunciasse. Calca. in consilio 16. column. 10. ¶ Postremo si admitti non potest iste Actor, quia cessit iura sua Iacobo Bermundi, Notario Caturicarum, qui postea iura sua cessit ipsi Reo, postquam cessionem nullum Ius remansit penes ipsum Actorem, ideo experitur sine Iure & actione, & isto casu opponi potest de Iure tertij, per id quod habetur in l. ip. testamento. C. ad legem Falcid.



Falcid. vbi, quod obicitur hæredi de translatione Iurium post restitutam hæreditatē. ad idem est tex. in l. 3. C. de nouatio. Præterea opponi potest de Iure tertij, quādo opponens habet causam ab ipso tertio vt hic, vbi Reo cessa sunt Iura per ipsum tertium. Bart. in l. 2. ff. de excep. rei iudi. Pau. de Cast. in consilio 369. Viso & examinato diligenter. col. 2. circa med. li. 2. ¶ Ex quibus concludo, benè & optimè fuisse appellatum, & ipsum Reum absolui omnino debere cū expensis vtriusque instantiæ, & ita de Iure respondeo, saluo saniori iudicio. Gratianopoli. 17. Aprilis, 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano Iurifconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Compensandi animus an præsumatur, quādo testator legans puella pro causa matrimonij, postea in matrimonij contractu puella donat.
- 2 Nouatio non censetur facta, quādo prima obligatio plus continet quā secunda, quia per secundam non censetur nouata prima.
- 3 Legatum quādo pluries fit de eadem summa in diuersis scripturis, vtraque summa debetur.
- 4 Legatum diuersa quantitatis in eadem scriptura, facit quod vtraque summa debetur. ibid. nu. 3.
- 5 Derogatum non censetur per actum sequentem actui præcedenti, nisi quatenus de necessitate inferatur.
- 6 Ultima derogant prioribus vbi est repugnantia, & non aliter.
- 7 Condicio si impleta iam sit tempore legati conditionalis, an legatum debeat.
- 8 Testamentum confirmatur morte & aditione hæreditatis.
- 9 Impossibilis condicio quam testator reputabat possibilem, vitiat legatū.
- 10 Nouatio inducitur per secundum pactum diuersum à primò.
- 11 Nouatio facilius inducitur in actu qui dependet à voluntate vnius tantum. ibi. nu. 9.
- 12 Legatum quādo pluries fit eidem personæ etiam in diuersis scripturis, si fiat ob eandem causam alterum tantum debetur.
- 13 Condicio importat causam finalem. ibid. nu. 10.
- 14 Derogatum censetur prima dispensationi per secundā minoris temporis.
- 15 Nouatio per secundam promissionem, in qua opponitur longior terminus.
- 16 Voluntas disponentis declaratur ex verisimilitudine.
- 17 Testator in dubio censetur minus grauare hæredem quā sit possibile, & potius tolleratur quod legatum sit inutile, quā censeatur testator velle hæredem grauare.

CONSILIVM CLXVII.

Pro Magistro Rolletto Narcie, contra Margaritam de Alphaciis.

- 1 **D**IVINO subsidio ex corde postulato. Claudia Ancellina ciuis Gratianopolis in testamento suo legauit scutos centum Margaritæ de Alphaciis soluēdos, videlicet, quadraginta scutos dum matrimonio collocabitur, & reliquos per solutiones decem scutorum in singulos annos, deinde ipsa Margarita legataria contraxit matrimonium cum Aymaro Bernardi ciue & mercatore Gratianopolis, cui Margaritæ contemplatione ipsius matrimonij, dicta Claudia Ancellina donauit libras centum soluendas per annuas solutiones vigin-tiquinque librarum, per hæredem suum incipiendo primam solutionem post annum à die mortis ipsius donatricis. Modo defuncta ipsa Ancellina dicta Margarita petit vtranque summam legatam videlicet & donatam. Quæritur an vtraque debeat. ¶ Videretur prima fronte vtramque summam deberi. Primò quia ipsa Ancellina tempore quo donauit, non erat debitor necessaria ipsius Margaritæ, imò voluntaria tantum, adeoq; voluntaria, quod legatum reuocare poterat, toto tit. ff. de adi. lega. Sed debitor ex causa voluntaria si legat aut donat, non censetur id facere animo compensandi, vt habetur in l. huiusmodi. §. cū pater. ff. de lega. 1. & in Auth. præterea. C. vnde vir & vxor.
- 2 ¶ Secundò, ¶ legatum est maioris summa quā sit donatio, ideò non videtur dicendum factam fuisse nouationem legati in causa donationis, quia quādo prima obligatio obtinet plusquā secunda per secundā non censetur nouata prima. l. qui usufruct. ff. de verb. obl. Bar. in l. 1. §. 2. ff. de Prætor. stip. Abb. in cons. 24. col. 2. lib. 2. ergo per donationē secutam non videtur recessum à legato. ¶ Tertiò, quādo eadem quantitas alicui relinquitur in diuersis scripturis,

puta centum in testamento, & tantundem in codicillis, vtraque summa debetur. l. quinquaginta. ff. de proba. gl. Bart. & doct. in l. plane. §. 1. in ver. ostendatur. ff. de le. 1. à fortiori istud procedit, quādo alicui legatur diuersa quātitas, quia tunc licet legatur aut donetur in eadē scriptura, vtraque summa debetur. l. cum centum, secundum intellectū Bart. & Doct. ff. de adim. lega. Ias. in d. l. plane. §. 1. col. 3. in 4. no. sed hic cōcurrit vtrunq; quia donatio facta est de diuersa quātitate, & in diuersa scriptura. ¶ Quarto, ¶ per actū sequentem nunquā censetur à primò recessum, nisi quatenus de necessitate inferatur. arg. l. 4. §. si ex conventionē. ff. de re iud. l. si. C. de nouatio. l. præcipimus, in fi. C. de appella. per quæ Iura ita arguit Bart. in consilio 72. Ex facto. col. 5. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrariū puto de Iure verius, quod imò debeat summa tantum in nouissima scriptura relicta centum librarū sequentibus fundamentis. ¶ Primò ex illa regula Iuris generali, quod vltima derogant prioribus. l. nihil prohibet. ff. de adim. lega. l. pacta nouissima. C. de pactis, sed ista donatio dicitur vltima scriptura, ergo &c. & si dicatur, ¶ regula illa procedit, quādo inter vltimam & primā scripturā esset repugnantia, adeo quod vtraque simul non posset stare, vt ibi declarant Morder. Alexand. in consilio 122. colum. 1. post med. lib. 4. & in consilio 193. lib. 6. quæ repugnantia hic non videtur considerabilis, cum vtraque summa deberi possit. Respondeo, q. imò videtur repugnātia & incompatibilitas, quia primum legatū fuit conditionale ob causam matrimonij, quod solui non debebat, nisi collocata legataria in matrimonio, intelligitur ergo factum legatum, si matrimonium secutum sit. l. item quia. ff. de pactis. l. ex stipulatione. ff. de Iure dotium. l. sancimus. C. de nup. quæ condicio euenit viuente adhuc testatrice. ideò erat impossibile, quod hæres tene-retur ad ipsum legatum modo & forma quibus erat relic-tum, scilicet in diem nuptiarum, vnde cū euenerit conditio viuente testatrice, nec ipsa reuocauerit conditionem adiectā ipsi legato, apparet de repugnantia inter legatum & donationem, q. simul stare nō possunt, q. debeat legatum in tempus nuptiarum, quæ iam præcesserunt, & sic sub conditione quæ iam purificata est, & quod debeat summa donata illo tempore. ¶ Sed dicitur aliquis, licet conditio fuerit purificata tempore vitæ testatoris, adhuc tamen deberi videtur legatum. l. si ita scriptum. §. si parer filia. ff. de lega. 2. l. si iam facta. & l. cum ita legatum. ff. de condi. & demon. respondeo, quod istud procedit quādo conditio iam erat impleta tempore testamenti, & per talem euentum conditionis legatum non alterabatur, sed in casu nostro conditio non erat impleta tempore testamenti, & si deberetur legatum eueniente conditione viuente testatrice, legati natura omnino alteraretur, quia voluit testatrix, quod hæres solueret magnam legati partem in diem matrimonij, & sic debitum fuisset legatum, antequā fuisset confirmatum morte testatricis & aditione hæreditatis, cum testamentum ¶ demum robor sumat à morte testatoris. cap. cum Martha. de celebra. missa. nec sufficit mors, nisi sequatur hæreditatis aditio, qua hæreditate nō adita relicta corruunt. l. 1. ff. de iniusto testamen. l. si nemo. ff. de regulis iuris. l. eam quam. C. de fideicom. l. 1. §. in nouissimo. C. de cadu. tollen. cum simil. ideò cum euenisset conditio nuptiarum aut matrimonij, viuente testatrice, sub qua conditione legatum fuerat relictum, & testatrix eo casu solum donauerit libras centum, si intentio sua fuisset, quod etiam sicuti centum deberentur, vtiq; de illis necessario mentionem fecisset. Dixi necessario, quia debebantur solum scuti centum sub illa conditione, & mortua demum testatrice, sed euenerat conditio, sub qua soluendi erant ea viuente, sed ea viuente legatum non debebatur, ideò si volebat, quod deberentur contra naturā testamenti & legati, necessario id fuerat declarandum. & si voluisset eueniente matrimonio, quod etiam scuti centum deberentur, vtiq; de illis sciisset exprimere, sicut expressit de libris centum. l. vni. §. sin autem ad deficientis.
- 8 C. de caduc. tollen. c. 2. de trans. Præla. ¶ Secundò ¶ arguitur sic conditio impossibilis, quam testator reputabat possibilem, vitiat legatum. l. seruo. vbi Bart. ff. de condi. indeb. latè Doct. in l. impossibilis. ff. de verb. obl. Socin. in l. si mihi & tibi. §. 1. colum. 1. ff. de lega. 1. & in l. multa. §. 1. ff. de condi. & demon. modò istud legatum ab initio factum erat sub conditione possibili, quia facile euenire poterat, quod legataria nuberet mortua testatrice, & ita cogitabat testatrix, ista conditio facta fuit impossibilis de Iure, an legatum,



vt dixi, fuit conditionale, rursus de iure legatum non debetur viua testatrice, itaque cum euenerit conditio soluentis legatum viua testatrice, illa conditio facta est de iure impossibilis, quia secundum eam conditionem praestari debuisset legatum, viua adhuc testatrice ante aditam hereditatem itaque cum sit impossibile, quod haeres tanquam haeres praestet legata viua testatrice, nec ipsa voluerit legatum solui per heredem in vita ipsius testatricis, dicendum est ex tali impossibilitate superuenienti vitari legatum, cum ab initio non esset talis impossibilitas, quod fundamentum iudicio meo fortiter stringit. ¶ Tercio, ¶ vbi contrahentes faciunt secundum pactum diuersum a primo, cessatur a primo recessum, & sic inducitur nouatio. Bart. in d. l. ite quia. §. fin. in fin. ff. de pactis. & in d. l. pacta nouissima. C. de pactis. Alexandrinus in consilio 122. libri secundi. & in consilio 28. colum. 2. libr. 5. Decius in consilio 464. colum. 1. in fin. sed ista secunda donatio est diuersa a prima facta in legato, tam respectu quantitatis, quam respectu conditionis aut modi in soluendo, ergo &c. & si inducitur nouatio in contractu qui dependet a potestate duorum, quanto fortius in legato quod dependet a mera potestate vnius tantum, & sic facilius tolli & nouari potest. ¶ Quarto, ¶ ista quaestio decidi videtur per text. in terminis in l. libertis. quos ff. de adim. leg. vbi testator in testamento legauerat certam quantitatem in singulos menses libertis suis nomine aliorum, deinde in codicillis ex eadem causa legauit minorem quantitatem, dicitur ibi, quod per legatum minoris quantitatis factum in codicillis cessatur recessum a primo, & per illum text. Doct. in d. l. plane §. 1. vbi las. col. 3. in quarto notab. ff. de legat. 1. dicunt, quod vbi in diuersis scripturis relinquitur diuersa quantitas ob eandem causam, per vltimum legatum cessatur recessum a primo, idem dicit glo. in d. l. quinquaginta, alias quingenta. ff. de probatio. Sed in casu nostro, vtraque donatio facta est ob eandem causam, prima enim in legato fuit ob causam matrimonij, imo conditionalis si matrimonium sequeretur, quae conditio importat causam finalem. Bart. in l. 2. in fi. ff. de donatione. l. a Titio. vbi las. in secundo nota. ff. de verb. oblig. similiter secunda donatio facta ob causam matrimonij, ideo vltima tantum donatio videtur considerata per illum text. ¶ Quinto, prima donatio facta per legatum erat incerta & conditionalis in tantum, quod si legataria mortua esset ante euentum conditionis, legatum non transmisset ad haeres, vt habetur in l. Titio ceterum. §. Titio genero. ff. de codi. & demon. & in d. l. sancimus. C. de nup. Secunda autem donatio fuit certa & pura, quia purificata conditione & secuto matrimonio, donauit ipsa Ancellina certum quid quod omnino soluendum esset, ideo per istum actum purum & certum, & sic magis specialem derogatum cessatur primo actui incerto & conditionalis. reg. generi. de regu. iur. lib. 1. ¶ Sexto, ¶ facit quod scribit Oldr. in consi. 203. Factum tale est, collata fuit, in fine. vbi si primo conceditur Clerico dispensatio studendi per septennium, deinde conceditur secunda vsque ad quinquennium, per secundam dispensationem cessatur recessum a prima. Ecce ibi quod in actu dependere a voluntate vnius tantum, per actum sequentem minoris dispensationis, cessatur recessum ab actu praecedente maioris priuilegij. idem & eadem ratione videtur dicendum in casu nostro, quod per donationem minoris summae cessatur recessum a prima maioris summae. ¶ Septimo, ¶ in legato testatrix voluit solutionem fieri quod ad scutos quadraginta statim secuto in matrimonio, quae conditio euenit viuente adhuc testatrice, sed in donatione est appositum longius tempus. quia solui voluit incipiendo primam solutionem post annum a die obitus testatricis, sed quando in secunda promissione apponitur longior terminus, facta cessatur nouatio primae, & a prima recessum. Bart. in l. pen. ff. de Praetor. stip. Alexandrin. & Moder. in l. qui bis idem. ff. de verb. oblig. ¶ Octauo, ¶ si intentio donatricis non fuisset a legato recedere, cum legatum deberetur secuto matrimonio, & istud iam secutum esset, nonne verisimile est, quod aut ipsa donatrix statim aliquid soluisset, aut saltem statim post eius mortem aliquid per heredem solui mandasset, profecto nemo sanae mentis aliud cogitare audeat, ergo ex hac verisimilitudine declarari debeat donatricis voluntas. Alex. in cons. 75. col. 1. lib. 4 facit text. in l. ob carmen. §. si. ff. de testi. & in c. in nostra. eo. ti. ¶ Nono, ¶ testator in dubio cessatur minus grauare heredem quam sit possibile. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. eo. tit. imo potius toleratur, quod legatum sit inutile quam quod cen-

seatur testator grauare heredem. l. quod in rerum. §. 1. vbi las. in primo nota. ff. de leg. 1. l. Meuius, in prin. in versi. sane constitutio Principis. ff. de lega. 2. Pau. de Cast. in cons. 121. Visa quadam petitione porrecta contra haeres. col. 3. circa med. ff. de lega. 1. las. in l. si tibi homo. colum. 3. ff. de lega. 1. ideo dicendum est quod testatrix fecerit secundam donationem animo exonerandi heredem non onerandi. ¶ Decimo, vbi circa praemissa dubitatio aliqua considerari possit, licet res videatur clarissima, omnis dubitatio videtur sublata per testes Magistri Roleti Narciae rei conuenti, qui deponunt, dici audiuisse ab ipsa donatrice: quod mediante illa summa donata non intendebat ipsam donatariam aliquid praererea consequi posse ex testamento ipsius donatricis, & cum solui agatur de declarando voluntate donatricis, quo animo fecerit secundam donationem, an animo nouandi legatum aut multiplicandi donationem, sufficere videtur duo testes, iuxta no. per Bar. in l. 2. ff. de vulg. & in l. haeres palam. §. 1. ff. de testa. Cyn. in l. 1. C. de codicillis. Soci. in l. 1. col. 51. ver. tertio limitat hic Bart. ff. de vulg. Bald. & Alex. & Doct. in l. quamuis. colum. 1. C. de impub. & allegatum est per dominum consulentem, bene fateor, quod cessante secunda donatione, si ageretur de probando reuocationem legati, plures testes essent necessarii, sed de hoc non agitur, sed tantum de interpretando voluntatem testatoris, quo animo fecerit secundam donationem. ¶ Non obstat modo allegata in contrarium, quia ex praemissis satis responsum apparet, tamen ad maiorem declarationem respondeo in specie. ¶ Itaque non obstat primum fundamentum, quod debitor voluntarius non cessatur donare animo compensandi, quia istud non procedit stante repugnantia, & incompatibilitate inter vnum debitum & alterum, per ea quae dixi supra in primo fundamento in fauorem rei. Secundo respondeo, quod argumentum procedit nisi aliud ex coniecturis appareat, vt habetur in l. huiusmodi. §. cum parer. & in d. Auth. praeterea, coniecturae autem multae in praecedentibus fuerunt enumeratae. ¶ Tercio respondeo, quod hic non agitur de compensatione, sed an per secundam donationem recessum fuerit a prima, & supra late probatum est quod sic. ¶ Ad secundum respondeo, quod imo praesumitur facta nouatio legati, cum in secunda donatione sit longior terminus solutionis, & sit facta ob eandem causam, ob quam facta erat prima donatio titulo legati, rursus cum sit repugnantia inter vnam & alteram, de qua supra, praeterea probatur nouatio ex declaratione donatricis probata per testes, vt supra. Praeterea, vbi nouatio facta non esset, vt est, aliunde vitari legatum ex impossibilitate supra considerata. ¶ Ad tertium respondeo, quod imo vtraque summa non debetur, quando vtraque donatio sit ob eandem causam, & quando per secundam nouatur prima, vt hic, vt supra ostendimus. ¶ Ad quartum respondeo, quod imo hic adest necessitas vt recedatur a legato ratione repugnantiae, de qua supra, & quia cum secunda donatio facta ob eandem causam, necessario consumptus est primus actus, & sic ab eo cessatur recessum. Praeterea satis est, quod appareat de voluntate disponentis, quod per secundum actum voluerit a primo recedere per supradicta, contrarium enim procedit vbi sumus in casu dubio, secus vbi in claro, clarus autem dicitur casus per iuris praesumptiones supra commemoratas. l. licet Imperator. ff. de leg. 1. vbi Doct. glo. in l. si tutor petitus. C. de peric. tuto. ¶ Ex quibus concludo Summam tantum deberi in secunda donatione expressam saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 25. Aprilis, 1542. & ita fuit iudicatum per egr. d. Antonium Galliani Iudicem Gratianopoli egregijs Dominis Petro Ponari, Petro Buchicher & Ioanne Forneti Assessoris. Aymo Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 In iuriarum tenetur obiciens alicui crimen post restitutionem a Principe factam, idem in eo qui vitat aliquem tanquam excommunicatum post absolutionem.
- Restitutio Principis purgat omnem maculam, ideo bannitus restitutus perdit nomen banniti, similiter Notarius condemnatus falsi & restitutus a principe potest instrumenta conficere, imo amplius per restitutionem reconvalescunt instrumenta recepta ante restitutionem, ibid. num. 1.
- 2 Honoris causa equiparatur causa vitae, quod pulchre hic exornatur.
- 3 Iniuria committitur per verba infamatoria, etiam vera, quando reipublica non interest illa detegi aut pronuciari.
- 4 Ignorantia non excusat vbi inuestigare quis tenetur.

Toleratio



- Toleratio banniti facit quod bannitus toleratus impune offendi non potest, stante statuto, quod bannitus impune ostendi possit, ibidem numero 4.*
- 5 *Scientia presumitur ex qualitate facti, quando est tale factum quod solet ad noticiam devenire.*  
*Scientia presumitur in heredem de facto defuncti arduo, ibid. num. 5.*
- 6 *Scientia presumitur inter socios ratione conversationis.*  
*Scire presumitur quis ea quae sunt in loco quem solitus est frequentare, ibid. num. 6.*  
*Scientia presumitur inter compatriotas, id est, presumitur quis scire conditionem sui compatriota, ibidem num. 6.*
- 7 *Procurator principis indebitum aliquem vexans tenetur iniuriarum. & num. 10.*
- 8 *Regulam iuris pro se habere satis est, & allegans exceptionem a regula, tenetur eam probare.*  
*Dignitas non excusat delictum, sed auget, ibidem num. 8.*
- 9 *Generale mandatum Principis aut privati illicita non comprehendit.*  
*Princeps presumitur iustitia plenus, & vult Princeps quod iura sua volunt, nec potest Princeps impune permittere aliquod turpe, ibid. num. 9.*
- 10 *Fiscus non est privilegiatus nisi quatenus dicitur.*  
*Iniuria commissa contra Doctorem efficitur grauior, & punitur lege Iulia de vi publica, ibidem num. 10.*  
*Senator dicitur persona illustris, & Senatus Imperatori equiparatur, ibidem num. 10.*
- 11 *Iniuria commissa Iudicio grauior dicitur.*  
*Iniuria dicitur grauior quae committitur per socium, compatrem aut fratrem, ibidem numero 11.*

CONSILIVM CLXVIII.

**Pulchra de Aduocato aut Procuratore fisci, an teneatur actione iniuriarum, si crimen aliquod calumniosè opponant.**

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. de Duo. bus principaliter videndum est in praesenti consultatione. Primum, an obliens alicui, crimen de quo Princeps gratiam fecit, tenetur actione iniuriarum. Secundum, si Procurator Principis aut fisci, indebitum aliquem vexauerit, an condemnari possit actione iniuriarum. ¶ Circa primum dubium breuiter puto concludendum competere actionem iniuriarum, quia post gratiam aut restitutionem factam à Principe omnis infamia & macula aboletur, idè bannitus restitutus perdit nomen banniti, & eligi potest ad officia sicut alius non bannitus. Bal. in l. Imperialis. §. fi. C. de nup. hinc videmus, quod Notarius condemnatus falsi, & restitutus à Principe, potest instrumenta conficere, Bal. in consil. 350. Proponitur quod quidam Clericus. libr. 1. & in consil. 172. eo quo. libr. 4. quinimò reconualescunt instrumenta recepta ante restitutionem. Anchar. in consilio 287. Iste B. de Garuario ad fi. idè cum tale crimen dicatur extinctum per gratiam Principis, amplius obli non potuit l. qui res. §. aream. ff. de solutio. & hoc in terminis videtur probari ex communi, imò indubitata conclusione Doct. stante statuto, quod bannitus impune ostendi possit, tale statutum non habet locum banno sublato, & bannito restituto per gratiam Principis, ut habetur in l. genero. ff. de infam. & in l. fi. ff. de adulter. Sed magis in terminis facit, quod scribit Rom. in consil. 387. In terminis. vbi quod vitans aliquem tanquam excommunicatum, postquam ab ipsa excommunicatione absoluta est, tenetur actione iniuriarum. Amplius si offendens criminofum habentem saluum conductum à Principe ad tempus, tenetur crimine laese maiestatis. l. 1. in prin. ibi, aduersus, securitate. ff. ad legem Iuliam Maiest. quanto magis teneri debet isto crimine utens non contra saluum conductum, sed totale remissionem & extinctionem ipsius Principis. Et si criminofus à Principe restitutus offendi non potest in persona nec in bonis, quanto magis offendi non debet circa famam & honorem. Causa tenim honoris equiparatur causae vitae, & perditio honoris morti est similis. l. isti quidem, in fi. ff. qd. metus cau. l. iusta. ff. de manumiss. vind. l. quisquis. C. de postul. idè amissio honoris à malitia soluit. l. ait Pretor. §. ignominia. ff. de infam. nec honore amisso ciuitatem

Romanam ingredi licet. l. sed & milites. §. ignominia. ff. de excusat. tut. ob id delectari debemus in odore bonae famae. c. licet in beato Petro. de accusatio. & dicit Ecclesia c. 4. tunc rā habet de bono nomine, quia magis preferuauit tibi, quam mille thesauri magni preciosi, refert Oldr. in consilio 93. Magister ordinis. col. 2. circa med. imò diuinitus eligibilis est mori quam vilipendi. vnde Apostolus. Expedi magis mori quam ut gloria mea quis euacuet. refert Bald. in consilio 312. Visis actis. col. 1. in fi. li. 4. & in consilio 382. In quaestione M. col. 2. li. 5. vnde alibi dicitur, quod famam suam negligēs crudelis est. c. nolo. 12. q. 1. Nec ab re curandum est de ista bona fama, videmus enim quod vbi sunt indicia contra aliquem ad torturam, illa purgantur ex ista bona fama. Bart. in l. pe. per illum text. ff. de re milita. Bal. in l. fi. col. fi. C. de proba. & in consilio 410. In causa & quaestione Antonij. col. 2. post med. vers. & multum prodest. li. 2. cum simil. idè grauius negotium dicitur, in quo agitur de fama hominis. c. ex marito. & c. deteriores. 6. q. 1. Guido Papius. q. 429. columna fi. ¶ Secundo, principaliter commissum fuit iniuria, & iniuriarum actione agi potest, quia de Iure non permittitur, ut alicui obliatur aliquod verbum tendens ad infamiam, licet illud verum sit quando reipublicae non interest, ut illud detegatur. Oldr. in consilio 53. Consuevit dubitari. late Rom. in consilio 96. Super eo. Bologninus in additio. ad consilia Ioā. de Ana. in consilio 44. Sed in casu de quo agitur, nullo modo reipublicae intererat crimine obiectum detegi, ut illud puniretur, cum Principis gratia remissum & extinctum esset. ¶ Tercio, iniuria dicitur, quicquid non Iure fit. l. 1. in princ. ff. de iniur. sed de Iure causae & lites semel extinctae, amplius suscitari non debet. l. causas. C. de transact. itaq; post extinctum crimine Principis remissione, illud citra iniuriam de nouo suscitari non potuit. ¶ Non obstat si dicat, quod Procurator Principis tale gratiam & remissionem ignorabat, quia respondeo, quod talis ignorantia non est probabilis nec verisimilis, ex quo ipse Reus post crimen predictum longo tempore versatus fuit in curia Principis, sequendo eius Senatum amplissimum, tanquam Aduocatus & Patronus causarum, & deinde gerendo dignitatem senatoriam, quae officia & dignitates criminofis non permittuntur, l. 2. C. de dign. libr. 12. idè cum Reus in talibus officio & dignitate publice versaretur, facile cogitare poterat Principis Procurator non ausum fuisse ipse Reus ita versari crimine prius non extincto, ob id debebat Procurator Principis inuestigare, an ipse Reus criminis vinculo solutus esset. c. pen. vbi Abb. de reg. iur. gl. in c. innotuit. in vers. ignorantia. de electio. Pro hoc quod scribit Sali. in l. nulli. C. de iud. vbi quod non est licitum offendere bannitum toleratum in ciuitate, sequitur Alex. in l. fi. ff. de adulter. & in consilio 1. col. fi. lib. 2. Hyppol. in pract. cau. cri. §. aggredior. num. 28. eodem modo cum Reus esset toleratus in officiis & dignitatibus publicis, non licitum fuit honorem eius vulnerare sub colore praetensa ignorantiae, sed prius inquirendum erat quomodo & qualiter ita esset toleratus. Et in terminis de tali inuestigatione quod sit necessaria, tradit Bar. in l. non solum. §. morte. columna 9. vers. in autē punietur. ff. de ope. no. nun. Lucas de Pena in l. 2. col. 4. in fi. C. de delator. li. 10. licet Bar. non alleget. Nam in duobus principaliter tenetur quod inuestigare, nec excusatur ob ignorantiam, primus casus est quando ex tali ignorantia tertius laeditur, puta quando citatio alicuius est necessaria, nam inquiri debet de persona citandi. nec omittēs citationem excusatur, quod ignorauerit personam citandi. l. meminerit C. vnde vi. Bal. in l. fi. in 3. q. C. de edicto diui Adria. toll. Alex. in consil. 5. col. 1. lib. 2. Secundus in casu est in eo, qui id sibi agit ut acquirat, ut in l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Pau. de Ca. in consil. 199. licet ista sit quaestio. col. fi. lib. 1. modo nos sumus in primo casu, quia agebatur de prauidicio tertij iniuriam passi. & sic de danno grauiore, atque si actum esset de danno pecuniario. Ergo, antequam laederetur tertius in fame & honoris causa, necessaria erat inuestigatio. ¶ Secundo respondeo, quod scientia presumitur ex qualitate facti, quoniam est tale factum quod solet in noticiam devenire. c. quanto. de traslat. pla. illud. de Clerico excō. idè dicit Abb. in consil. 3. q. 16. lib. 2. quod heres presumitur habere noticiam de facto defuncti arduo. Et ita scientiam ex qualitate facti, arguit Corn. in consil. 268. colum. 2. ad fi. lib. 4. Sed quando post crimen verlatum, quis in curia Principis & dignitatem assequitur, communiter non ignoratur istud fieri non posse sine remissione criminis. ¶ Tercio respondeo, quod ante accusationem Reus & actor erant socij soliti inuicem conuersari, cuius conuersationis ratione presumitur scientia, iuxta not. in c. postquam. de elect. Bal. in consil. 295. Petr. Lombardi. col. 1.



lib. 3. Cor. in conf. 340. columna penultima, libro primo. Decius in confil. 83. col. 1. ad fi. sicut etiā dicitur, q̄ præsūmitur quis scire, quā fiunt in loco quem solitus est frequētare. l. fi. de decre. ab ordi. fac. Pau. de Cast. in cōsilio 424. Ad primū quēsitū respondetur q̄ statutū. col. 2. li. 2. Alex. in cōf. 81. col. 2. post med. li. 4. Fortius scribit Bal. in cōsilio 388. Primō allegatur. li. 4. q̄ præsūmitur scientia inter cōpatriotas, id est, præsūmitur quis scire conditionem sui compatriotae, & tamen in eadē ciuitate multi sunt qui seipsos inuicē frequentare non consueuerunt, quantō magis igitur præsūmi debet scientia inter eos qui inuicē simul soliti erāt conuersari. ¶ Præterea etiā post habitā verē noticiam de gratia dicitur nō fuisse temperatum ab iniuria, ideō res videtur clarissima. ¶ Venio t̄ ad secundū dubiū, an Procurator Principis indebitē aliquē vexās teneatur actione iniuriarū, vbi de iniuria apparet ex actis, videretur dicendū q̄ nō, quasi Procurator excusetur ex necessitate officij, q̄ nemini damnosum esse debet. l. si quis ex signatoribus. ff. quemad. testa. aper. l. post legatum. §. Aduocatū. & l. tutorē. ff. de his quib. vt indig. & l. cū quidam. C. de administra. tuto. & quia aliquid specialitatis esse debet in fisci patrono, per ea quā de priuilegijs fisci habētur in titu. C. de priuilegijs fisci. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius, & pro fundamento considero, q̄ Reus habet præsumptionē iuris pro se, q̄ nullum delictum impunitum esse debet, imō reipublice interest vt delicta puniatur, l. ita vulneratus. in fi. ff. ad legem. Aquil. ideō t̄ cū Reus habeat regulam & præsumptionē iuris pro se, pars aduersa si velit allegare se esse exemptā & exceptā ab ista regula, tenetur pbare suā exceptionē. Bar. in l. quoties. ff. si quis cautio. & l. 2. in prin. col. 1. ff. si quis in Ius vocat. nō ierit. Regula enim iuris tenaciter sunt obseruandæ, nisi in contrarium appareat exceptio vel dispositio specialis. Roma. in cōsilio 123. Circa primum. columnæ 4. Ias. in l. dedi. §. 1. col. pen. post n. ed. ff. de condi. ob caus. & in l. fi. col. 3. C. de testa. sed pars aduersa nunquā probare poterit, q̄ regula iuris punitiua delictorū & iniuriarum non procedat in Procuratore fisci, & q̄ dignitas fiscalis excuset à crimine, imō de Iure probatur totum contrarium, q̄ dignitas nihil releuat in delictis, imō per ipsum delictum perditur dignitas, cum reatus omnē honorē excludat. l. 1. C. vbi Sena. vel clar. ord. l. sed si hac. ff. de in Ius vocan. l. Senatoris filia. ff. de ritu. nup. l. 2. §. miles. ff. de infam. c. ex tenore. de tempo. ordi. c. tuæ. de poenis. Amplius dico, q̄ ex dignitate delinquentis delictū efficitur grauius, & grauius puniri debet. c. j. §. Iudices. vbi Bal. de pace iura. fir. Calc. in confil. 1. col. 11. circa med. Et facit dictum Satyrici: Omne animi vitium tantō conspectius in se crimen habet, quantō maior qui peccat habetur bonus text. in l. Presbyteri, in fi. C. de Episc. & Cler. imō nec minor ætas releuat in delictis. Lauxilium, in fi. ff. de minor. ¶ Nō obstant modō allegata in cōtrariū, quia respondeo, q̄ Procurator Principis iniuriā cōmittens nullo modo excusari potest, ex aliqua necessitate officij, quia t̄ in generali mādato quod habet à Principe, nunquā venit aliquod illicitum. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. si Procurator. ff. de condi. indebi. c. 1. de iureiur. lib. 6. in quibus iuribus probatur, quod etiam dispositio generis priuatorum non cōprehendit illicita, seu quæ rationi consona nō sunt, quantō fortius idē dicendū est in generali mandato Principis, cuius actus debet esse ab omni malitia & diminutione alienus. §. illud. in Auth. de cōstit. quæ de dignitate. Bal. in conf. 24. Ius Abbatialis. li. 2. Princeps enim præsūmitur iustitiæ plenus, nec tertio vnquā intendit derogare. l. 2. §. meritō. ff. ne quid in loco publi. lex facto. in prin. ff. de vulg. Et vult princeps quod Iura sua volunt. §. omnes. in Auth. de Iudi. Bart. & Ang. in l. Antiochēsum. ff. de his quæ in frau. credi. Calca. in confilio 2. in fi. Alibi scribit Bal. in cōf. 134. Copiosē. lib. 3. q̄ Princeps semper præsūmitur scribere salua iustitia aliorum, & si Princeps generaliter confirmat statuta, non censetur confirmare ea vnde non iura, sed iniuriæ nascerentur, seu per quæ occasio aut materia daretur delinquendi. ¶ Alibi & fortius scribit idem Bal. in conf. 365. Ad euidentiā permittendū est q̄ Iurisdictio. li. 5. q̄ Princeps nō potest permittere impunē aliquod turpē, puta q̄ quis impunē delinquat, si Princeps expressē mandare non potest aliquod illicitum, quantō minus tacitē censendum nō est, q̄ in generali suo mandato illicitum aliquod comprehendatur. l. qui ad certum. ff. locat. ideō dicere non pōt Procurator Principis, q̄ coactus fuerit ita iniuriari ex necessitate sui officij, imō ex officij, sui debito abstinere de-

bebat ab omni iniuria & petulātia verborū, vt ceteri exemplo suo mōniti ab huiusmodi iniuriis discerēt abstinere. ¶ Non obst. qd̄ dicitur de priuilegio fisci, quia vt sup̄a dixi, fiscus neminem vult priuilegiare in delictis. Secundo t̄ respondeo, quod in fisco nihil est speciale, nisi expresse dicatur. l. item veniunt. §. pridē. ff. de petitio. hæredi. glo. i. in l. ff. eo. tit. imō quandoq̄ fiscus est deterioris conditionis q̄ priuatus, vt probatur in l. si legatus, in princ. ff. ad Trebell. no. Ias. in §. si quis agens. col. fi. Insti. de actio. Præterea, si quæstio est de priuilegio, dico, quod Reus est magis priuilegiatus, quia consiliarius Principis: ideo priuilegiatus non vitur priuilegio contra priuilegiatum, vt habetur in Authent. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccles. Et in terminis terminatibus q̄ Aduocatus aut Procurator fisci calumnians in iudicio puniri debeat, est text. in l. 3. C. de aduocat. fisci. si punitur Procurator fisci pro simplici calumnia, à fortiori pro crimine iniuriarū, maxime, quia commissā est iniuria contra Doctorem, quæ iniuria punitur lege Iulia, de vi publica. Guido Papi. q. 88. & q̄ delictum commissum in Doctore dicatur grauius, tradit Soci. in cōf. 257. col. 4. vers. 2. quia fuit cōmissum. lib. 2. sed vltra Doctoratum concurrat dignitas Senatoria, quæ maxima est, nam Senator dicitur illustris persona, & est de magnis Iudicibus. Spec. in titu. de iurisd. om. Iudi. ver. magni. Et Senatus ipse Imperatori æquiparatur. l. quo minus. vbi Ias. in 2. notab. ff. de flumi. l. 1. §. de qua autem. ff. de postulan. ¶ Dicitur t̄ etiam grauior ista iniuria, qui commissā in iudicio. Anc. cōf. 325. Sup̄ i. dubio subtiliter, rursus dicitur grauior, quia commissā per Procuratorem Principis existentē de corpore ipsius Senatus, & sic qui erat tanquā socius & frater ipsius rei. Ita grauitatem iniuriæ cōsiderat Bal. in l. cū oportet. col. fi. C. de bonis quæ li. Hyppo. in l. diuus Adrianus. ff. de parricid. alibi scribit Ioann. de Ana. in confilio 44 in fi. q̄ iniuria dicitur atrox, quam quis patitur à compatre suo. ¶ Ex quibus concludo Procuratorem Principis teneri iniuriarum, & à fortiori cōdemnari in expensis, quā dō calumniæ cōnuincitur. Gratianopoli, 18. Aprilis, 1542. Aymo Grauetta de Sauiliano Iuriconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Compater dicitur testis idoneus & omni exceptione maior, etiam in causa matrimoniali.
- 2 Matrimonium probari debet per testes omni exceptione maiores, quia dicitur causa grauis.
- 3 Testi Clerico magis creditur quam Laico, & tantum valet testimonium quatuor Clericorum quantum sex Laicorum.
- 4 Identitas personarum probari debet per nomen & cognomen.
- 5 Ebrietas non repellit à testimonio, nisi esset testis ebrius tempore testimonij.

Ludus an repellat à testimonio, ibid. nu. 5.

CONSILIVM, CLXIX.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato opponitur t̄ contra testes Laurentiæ Bisortæ Ciuis Gratianopoli, videlicet contra venerabilem dominum Gregorium Lamadi presbyterum Ecclesiæ Cathedralis dictæ ciuitatis. quod est compater dictæ Laurentiæ, & contra Claudiam Gillæ filiam Petri opponitur de ebrietate. Quæritur an tales oppositiones de Iure procedāt. ¶ Breuiter puto non, & q̄ dicti duo testes dicantur omni exceptione maiores, & quoad primum considerandum est, quod regulariter quilibet admittitur ad testimonium, nisi expresse reperiatur prohibitus. l. 1. in fi. ff. de testi. sed compater non reperitur expresse prohibitus, ergo dicitur testis idoneus. Et in terminis ita tradunt Rom. & Alex. in l. generaliter. ff. de in Ius vocan. Bald. & Sali. in l. parentes. C. de testi. Alexan. in conf. 42. ante fi. vers. nec obst. q̄ vnus ipsorum testium, li. 3. Ias. in l. apertissimi. col. 2. vers. tamē aduerte. C. de iud. & in §. poenales. col. 10. vers. per prædicta dixit, Insti. de actio. Adde Bar. in conf. 92. quæstione vertente inter d. Simonem. col. 3. vers. nec obst. quod ipse est Sanctulus. & ver. præterea sunt aliqui. Amplius voluit Veronensis in conf. 5. col. 3. q̄ compater dicitur idoneus in causa matrimoniali, t̄ tamen causa matrimonij dicitur causa grauis. Abb. in c. si p̄ debilitate, in vltimo notab. de offic. deleg. ideō in probatione matrimonij testes requiruntur omni exceptione maiores. c. 1. cū gl. de consang. & affi. c. in super qui matri. accu. pos. Veronensis in conf. 2. col. 1. & col. 6. vers. quarta præsumptio. Itaq̄ si admittitur testis compater in causa matrimoniali, quantō magis admitti debet in causa de qua agitur quinquaginta florenorum, quæ dicitur modici præiudicij, respectu causæ matrimonialis, & vltra



Pro venerabili domino Francisco  
Garcini contra venerabilem domi-  
num Arthus Bernardi.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato Propo-  
nitur in facto q̄ in Ecclesia Cathedrali Ebredu-  
ni sunt tot Canonicatus, quot Præbendæ. Rur-  
sus quod ex illis Præbendis sex sunt Presbyte-  
rales, quas obtinentes obligantur celebrare quotidie ad  
formam statuti dictæ Ecclesiæ, quod singulis annis iurant  
obseruare. deinde quod vacauit vnus Canonicatus habes  
Præbendam Presbyteralem per obitum venerabilis domi-  
ni Arduyni Messyrelli, qui Canonicatus dicitur collatus  
domino Arthus Bernardi ætatis annorum 19. cum Præbe-  
da dimittenda per vltimum optantem, qui prouisus ade-  
ptus possessionem dicti Canonicatus, postea processerunt  
Canonicus ad optationes Præbendarum sed qui vltimo lo-  
co optauit, dimisit Præbendam Presbyteralem cuius in-  
capax est dictus Arthus. Quod videns venerabilis domi-  
nus Franciscus Garcini, impetrauit dictum Canonicatum  
cum Præbenda Presbyterali à reuerendi domino Legato  
Auenionensi, qua impetratione facta adhuc processum  
fuit ad optationes, sed tamen qui post impetrationem op-  
tauit, Præbendam etiam Sacerdotalem dimisit, ita quod  
prouisus à Capitulo remanet sine Præbenda. Quæritur  
vtra collatio sit potior Capituli, an Legati? Videretur di-  
cendum, prima fronte collationem Capituli præualere.  
Præsupponitur enim in facto, quod potestatem habeat  
conferendi Canonicatus & Præbendas, quo præsupposi-  
to, non est dubium in Iure, quod solus Canonicatus sine  
Præbenda conferri potest. c. cum M. vbi Scrib. de const. c.  
dilectus. & c. relatum. de præben. cum simi. ideo licet præ-  
benda vltimo dimissa sit sacerdotalis, & eam prouisus ca-  
pere non possit, tamen satis est quod capax sit Canonica-  
tus, cuius collatio non vitiatur per illam collationem Præ-  
bendæ per vltimum optantem dimittendæ, quia vbi su-  
mus in diuiduis aut separabilibus, vtile non vitiatur per  
inutile. l. i. §. sed & si mihi. vbi Doct. ff. de verb. obl. reg. vtile.  
de reg. iur. libr. 6. ob id solum teneretur Capitulum aliter  
prouidere de Præbenda ipsi prouiso, cum sit incapax vlti-  
mo dimissæ, vt habetur in d. c. dilectus, & c. relatum. ¶ Se-  
cundo, Capitulum conferendo præbendam per vltimum  
optantem dimittendam non censetur intellexisse de Præ-  
benda Sacerdotali, cum illud esset prohibitum per statu-  
tum iuratum, sed de alia Præbenda cuius prouisus capax  
esset, quia in generali prouisione nunquam venit, quod  
in specie prohibetur. l. quanquam. ff. de ritu. nup. l. si pater.  
ff. de his quæ in frau. cred. l. Lucius. §. pen. ff. ad municip.  
gloss. in l. i. ff. de offic. eius. in gl. quæ incipit, nota argumen-  
tum triplex. c. à nobis, vbi Abb. in tertio not. de sent. ex-  
com. ideo per talem collationem Præbendæ per vltimum  
optantem dimittendæ non videtur Capitulum periurum  
aliquod incurrisse. ¶ Tertiò, posito periurium incursum  
esset, non tamen videtur quod ex periurio Capituli tertio  
præiudicium inferatur, quia factum vnus alteri nocere  
non solet. l. 3. in fi. prin. ff. de transact. l. ex duobus. in fin. ff. de  
negoc. gest. l. si pater, in prin. ff. de lib. cau. regula, non de-  
bet. ff. de re. iur. imò etiam quo ad ipsos Canonicos periuri-  
os, si periuri dici possint, non videtur collatio nulla, quia  
actus factus contra iuramentum non annullatur, vt habe-  
tur per Doct. communiter in c. intellecto. de iure iur. ¶ Sed  
præmissis non obstantibus in contrarium sic argui po-  
test. Capitulum de Iure communi non habet intentionem  
fundatam circa collationem beneficiorum, quæ ad Capi-  
tulum solum non pertinet, vt habetur in c. ea noscitur. de  
his quæ fiunt à Præla. latè Bellamera in cons. 10. column. fi.  
ideo Capitulum Ius conferendi prætere non potest,  
vt nec prætendit nisi ex consuetudine temporis antiquis-  
simi, sed consuetudo ista dicitur odiosa tanquam contra-  
ria Iuri communi, omnis enim recessus à Iure communi  
dicitur odiosus. l. Ius singulare. l. quod verò contra. ff. de le-  
gib. c. cum dilectus, de consue. c. 1. & 2. de filiis Presbyt. lib. 6.  
c. quod dilectio, de consang. & affi. Bal. in l. non sine. C. de  
bonis quæ lib. Abb. in cons. 1. column. 2. circa fin. lib. 1 & in  
consilio 117. columna secunda, libro secundo. Corn in con-  
silio

& vltra prædicta allego Corn. in cōf. 61. col. 3. post med. vers.  
ostenso itaq; lib. 3. vbi, quod compater dicitur testis omni  
3 exceptione maior. ¶ Concurrit etiam quod iste testis  
est Presbyter, cuius Presbyteratus ratione magis ei cre-  
d. debet. gl. in c. Monachus in verbo, compendia. 77. distin.  
vbi, q̄ tantum valet testimoniū quatuor Clericorum, quā-  
tum sex Laicorum, sequitur Soc. in cōf. 28. col. 3. circa prin.  
lib. 3. Dec. in c. ex literis. col. 2. in fi. vers. quod. tamen Areti.  
dixit. de proba. & in consilio. 109. ante fin. vers. non obstat  
quod absoluitur. Et quod testi Clerico magis credatur, tra-  
dit Alex. in cons. 43. col. 1. in fi. ver. & præsertim in casu no-  
stro. li. 7. las. in l. 1. in prin. col. 8. ver. 3. principaliter quærit  
Bar. ff. de vulgari. Pau. de Cast. in cons. 143. Viso processu &  
attestationibus. colum. fi. vers. dictum ergo huius religio-  
si. lib. 2. igitur si probat testis cōpater Laicus, à fortiori cō-  
pater sacerdos, adeo vt negari nō possit istum testem om-  
ni esse exceptione maiore. ¶ Non obst. appositio ebrieta-  
tis, quia de ea solū deponit vnus testis, sed vox vnus vox  
nullius. l. vbi numerus. ff. de testi. l. iurisiurandi. C. eo. tit. ma-  
ximè, vbi agitur de reprobando testem. arg. l. fi. C. de proba-  
4 tio. ¶ Secundò respondet, quod iste testis ignarus est co-  
gnominis dictæ Claudie Gillæ, contra quam opponitur  
ebrietas, ideo nō probatur q̄ mulier, de cuius ebrietate de-  
ponit iste testis, sit illa quæ fuit examinata pro ipsa Laure-  
tia Bisfortæ, & clarum est in Iure quod probari debet iden-  
titas personarum per nomen & cognomen, vt habetur in  
l. demonstratio falsa. ff. de condit. & dem. Deci. in cons. 36.  
col. 3. ver. nec obst. q̄ talis. in cons. 101. col. 2. ver. vnde vt ex-  
cludatur talis præsumptio. in cons. 163. col. 9. in fi. vers. acce-  
dit etiā, quia non videntur testes deponere. & in cons. 210.  
col. 3. in secundo dubio. & quod non probetur idēitas per-  
sonæ ex sola nominatione nominis Proprij, clarè tradit  
Corn. in cons. 146. colum. 2. post med. vers. nec probatur  
5 identitas. lib. 3. ¶ Tertiò respondet, quod ebrietas non  
videtur repellere à testimonio, nisi probetur quod testis  
esset ebrius tempore testimonij, vt sentire videntur Bal. &  
Doct. in c. 1. in fi. de testibus. Ripa. in l. fi. q. 22. C. de reuocan.  
dona. & quod scribit Dec. in cons. 163. col. 8. ver. quarto non  
deponit. vbi, non repellitur testis propter ludum, nisi pro-  
betur q̄ esset lusor tempore testimonij. & ludus quod re-  
pellat à testimonio. no. Feder. de Senis in cons. 20. Verita-  
tis. col. 2. ante med. ver. item probatum est, vbi, hoc maxi-  
mè præcedit, vbi agitur de crimine puniendo. ¶ Quarto  
respondeo, posito & non concesso, testimoniū istius mu-  
lieris vitio aliquo laborare posset, eius tamē defectus sup-  
pleretur per alterū testem Presbyterum omni exceptione  
maiore, per ea quæ habentur in l. Prætor. §. cogentur ff. de  
edendo. & in c. licet causam de proba. §. Ex quibus conclu-  
do solutionem allegatam per ipsam Laurentiam Bisfortæ  
ad plenum fuisse iustificatā, saluo saniori iudicio, Gratia-  
popoli, tertia Maij, 1542. Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Canonicatus sine præbenda an conferatur. & nu. 10.
- 2 Generalis prouisio non comprehendit, quod in specie prohibetur.
- 3 Collatio beneficiorum ad Capitulum non pertinet, sed ad Episcopum.  
Odiosum dicitur quicquid recedit à Iure communi. ibidem num. 3.
- 4 Consuetudo contra Ius commune restringi debet.
- 5 Præbenda dicitur accessoria & connexa ad Canonicatum ideo Præbe-  
da sola sine Canonicatus adimi non potest.
- 6 Individuum quid dicitur ex mente disponentis, licet aliàs de sui natura  
diuidi possit.
- 7 Capitulum non potest mutare nec alterare formam Ecclesiæ antiqui-  
tus constitutam.  
Antiquitas pro lege habetur, ibid. nu. 7.
- 8 Conditione deficiente habetur actus ac si nunquam factus esset.  
Dispositio deueniens ad eum casum à quò incipere non potest, vitiatur,  
quando actus plene consummatus non erat, ibid. num. 8.
- 9 Obligatus aliquid facere vel non facere, tenetur cauere, ne detur mate-  
ria aut occasio quòd illud non fiat vel fiat.
- 11 Prohibitus alienare, non potest aliquid facere per quod occasio detur  
alienandi, ibidem numero 9.  
Culpa imputatur non cogitanti, quod facile euenire poterat.  
Iuramentum an vitiet actum gestum contra ipsum iuramentum, ibidē  
num. 11.  
Nullum dicitur quicquid sit contra statutum, ibid. num. 11.



4 filio 89. column. 3. libr. 3. i deo † talis consuetudo restringi debet ad formam & tenorem collationum in præteritum factarum, non autem extendi ad collationes diuersas, in quib. diuersa est ratio. l. 1. §. Iulianus. ff. de itin. actuque priua. Innoc. in c. tua nos. de decimis. Bart. in Auth. qui rem. circa fi. C. de sacrosanct. Eccles. vbi Moder. tantum. n. arbitramur de consuetudine, in quantum possessum & obseruatum apparet, vt per Moder. in l. de quibus. col. 7. ff. de legib. & dicit Bal. in consi. 275. quod pro regula. circa fi. libr. 2. q. in consuetudine nihil suppleri debet ultra solitam obseruationem, & sic consuetudo de aliquo non disponit, nec nos disponere debemus sed ponitur in facto quod nunquam prouidi Capitulum de Canonico sine Præbenda, ideo talis consuetudo non videtur extendenda, vt valeat prouisio Canonici per quam prouisus sine Præbenda reperitur, cum non sit capax Præbendæ dimissæ per vltimum optantem per supradicta maximè, quia Canon habet hoc pro odio, quod Canonici maneant sine præbenda, vt probatur in d. c. relatum. ob id non sequitur Canonici habent Ius prouidendi de Canonico & Præbenda simul, quæ prouisio censetur fauorabilis, ergo etiam possunt prouidere de Canonico separatim quod est odiosum, itaque concurrat hic duplex odium, cur talis consuetudo extendi non debeat. Primo, quia consuetudo prædicta est contra Ius commune aut saltem præter Ius, quod Capitulum solum conferat beneficia. Secundo, quia odiosum videtur, quod Canonici a præbenda separetur, † cum Præbenda dicatur accessoria & cõnexa ad Canonatum ideo præbenda sola sine Canonico adimi non posset, vt habetur per Moder. in l. si ita scriptum. §. regula. ff. de libe. & posth. in 2. nota. dicit Rota decis. 460. Quæritur. col. 3. in nouis. quod Canonici & Præbenda inuicem sunt connexi, & correspondentiam habent vna ad alterum. per text. in cap. in summa. & ibi no. 1. q. 3. ¶ Secundo Principaliter considero. quod licet ab initio Canonici & Præbenda diuidi possint, tamen ex post facto fiunt indiuidua, ideo quando semel de vtroque prouisum est separari amplius non possunt, vt supra dixi, allegando Ias. in d. l. si ita scriptum. §. regula. Sed in casu nostro dico, quod Capitulum non prouidit separatim de Canonico & Præbenda imò simul & semel, quia simul concessa est præbenda dimittenda per vltimum optantem, quæ optatio fieri debebat intra 20. dies, ex consuetudine à die obitus vltimi Rectoris aut Canonici, vnde cum Capitulum simul de vtroque prouiderit, noluit separare imò vnire & connectere, voluit enim Capitulum seruare formam antiquitus consuetam, secundum quæ Canonici sine Præbenda nunquam contulit, & † indiuiduum quid dicitur, ex mète disponētis, licet aliàs ex sui natura sit diuisibile. Bal. in consi. 32. Presupponitur in facto lib. 2. vbi q. q. non erat q. p. parte factus, actus dicitur indiuiduum, licet aliàs de sui natura diuisibilis fieret in proposito nostro, licet Canonici a Præbenda diuidi possint, intentio tamen Capituli non fuit & diuiderentur dum simul vtrunque dedit, nec est verisimile quod alterum tantum voluerit concedere, & alterare formam antiquitus consuetam hoc ita presupposito, quod Canonici & præbenda dicantur indiuidua, tam ex collatione simultaneè de vtroque facta, quam ex verisimili Capituli intentione, quam etiam quia virtute consuetudinis nunquam alterum contulit sine altero, dico quod in diuiduis vtile vitatur per inutile. l. pecunia. ff. de vsur. l. 1. §. illud. ff. de aqua quotidiana & æstiu. Bartol. in l. Gracè. §. illud. ff. de fideiussor. ¶ Tertio † considero, quod Capitulum non potest alterare nec immutare formam Ecclesiæ antiquitus constitutam, antiquitas enim temporis pro lege habetur. l. 1. §. denique ait, & l. in summa. in prin. ff. de aqua plu. ar. ideo si Capitulum tollere posset talem formam antiquitus constitutam, sequeretur quod posset legem superioris reuocare, quod facere non posset etiam cum auctoritate sui Archiepiscopi, quia inferior legem superioris tollere non potest. l. minor autem magistratus. ff. de minor l. l. à quo. §. interpestium. ff. ad Trebell. l. formam. C. de offi. præf. præto. l. eos. §. ne liceat. C. de vsur. Cle. ne Romani. de electio. Imò etiam Legatus de Latere non potest tollere consuetudinem Ecclesiæ, licet posset limitare. Bar. in consilio 136. Capitaneus in fi. & dixi in consi. 116. col. fi. sed in proposito forma antiqua Ecclesiæ est, quod tot sint Canonici, quot Præbendæ, & e contra, & quod Præbendæ Sacerdotales Canonici Presbyteris conferantur, sed per istam Capituli prouisionem iste ordo antiquissimus Ecclesiæ fuit omnino alteratus, con-

ferendo Canonatum habentem Præbendam sacerdotalem Clerico incapaci ipsius præbendæ, nã reperitur vnus Canonicus sine Præbenda, & similiter reperitur vna Præbenda sine Canonico, quod videtur quid monstruosum. Imò talis collatio Capituli redacta videtur ad quandam impossibilitatem, nam voluit Capitulum haberet prouisus Præbendam dimittendam per vltimum optantem, & istud est impossibile de Iure, cum sit incapax illius Præbendæ. rursus de Iure impossibile est, quod ista Præbenda Sacerdotalis remaneat sine Canonico. In qua re. considero, quod nulla videtur talis collatio, etiam vbi Capitulum Canonatum sine Præbenda conferre potuisset, quia licet Canonatus a Præbenda diuidi possit, secus tamen contra, quia Præbenda a Canonico se parari non potest, nec potest Præbenda per se stare, & tamen per talem collationem factum est, vt reperitur vna Præbenda, vacans sola per se considerata, quod fieri non potest. Itaque si dicamus eiusmodi collationem valere, iam poterit Capitulum formam antiquissimam Ecclesiæ immutare, imò cultum diuinum Ecclesiæ deminueret, stante Præbenda Sacerdotali sine suo baculo & Canonico presbytero. ¶ Quarto dico, quod arguendo Capitulum noluisse facere aliquam collationem Iuri contrariam & bonis moribus, ac antiquissimæ institutioni Ecclesiæ inimicam, dicendum est. dum Capitulum contulit Canonatum & præbendam dimittendam per vltimum optantem, quod intellexerit conferre Præbendam dimittendam per vltimum optantem conditionaliter, si filius Præbendæ capax esset prouisus, similiter, quod obtineret prouisus Canonatum, dummodo Præbendam obtinere posset, & Præbenda Sacerdotalis sine Canonico non inueniretur, & nisi ita interpretemur intentionem Capituli, sequerentur plura absurda. id est, alteratio antiquissimi ordinis, impossibilitas, monstrum imò periculum. Itaque cum sit necesse interpretari collationem Capituli conditionaliter, vt supra, ex duobus fundamentis corrumpit collatio. Primo, quia conditionaliter facta. l. a. etus legitimi. ff. de reg. iuris Secundo, quia defecit conditio cum sit incapax prouisus præbendæ dimissæ per vltimum optantem, & reperitur Canonicus sine Præbenda. ¶ Quinto nos habemus, quod vbi res cuius effectus plene consummatus non est, deuenit ad eum casum à quo incipere non potest, tunc dispositio vitatur. l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. oblig. Sed ista prouisio Canonici & Præbendæ dimittendæ per vltimum optantem non habebat plenum effectum ante dimissionem Præbendæ per vltimum optantem, sed tempore vltimi optantis, clarum est quod Capitulum non potuisset eo modo prouidere, vt vnus fieret Canonicus sine Præbenda, & quod vna Præbenda Sacerdotalis constituta à celebratione missarum sola sine Canonico vacaret, ergo ex illo casu superuenienti, irritari debet prouisio, aliàs. n. vel necesse esset numerum Canonico augere, vel conuentiones aliquas illicitas facere circa illam Præbendam vacantem, quod facere Canonici non possunt. ¶ Sexto, cum in Ecclesia sit statutum, quod totidē sint Canonici, quot Præbendæ, & e contra, & quod Præbendæ Sacerdotales non conferantur nisi Presbyteris, & tale statutum iuretur singulis annis, Capitulum faciendo talem collationem videtur contrauenire iuramento, quia debebat inspicere quod euenire poterat, id est, quod conferendo Canonatum habentem Præbendam Sacerdotalem non presbytero, cum Præbenda dimittenda per vltimum optantem, euenire poterat quod vltimus optans dimitteret Præbendam Sacerdotalem, quam prouisus obtinere non posset, quo casu eueniente res fieret in magna perplexitate, quia nec Canonicus prouisus illam Præbendam Sacerdotalem assequi posset, nec præbenda illum in Canonicum habere, quo casu cessat tot esse Canonicos, quot Præbendas, quia imò erit Canonicus sine Præbenda, & Præbenda sine Canonico. Ergo † contraueniri videtur iuramento, quia cauere debebat Capitulum in sua collatione, non solum quod directo & immediatè non contraueniretur iuramento, sed etiam ne daretur, materia aut occasio contraueniendi. arg. eius, quod not. Bal. in l. quotiens. i. per illum text. C. de fideicom. vbi qui non potest in aliquem alienare, non potest etiam aliquid facere per quod occasio detur, vt in eum fiat alienatio, allegat etiam text. in c. in fi. de inueit. de re



de realie. fac. quod dictum refert & sequitur Soci. in cons. 26. column. 2. ante med. lib. 3. sed facile cogitare poterat Capitulum, quod per collationem eiusmodi occasio parari poterat veniendi contra statutum iuratum & antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem. ¶ Solum superest ad contraria respondere, ad quæ licet ex præmissis satis responsum appareat, specialius tamen respondeo, & ad primum, 12. quod Canonici à Præbenda separari potest, respondeo, quod illud procederet, quando fieret collatio ab eo qui Ius cōferendi habet de Iure cōmuni, secus in eo qui cōferre nō potest, nisi vigore cōsuetudinis aut præscriptio- nis, quia conferre nō poterit nisi secūdu ipsam consuetu- dinē aut præscriptionē, sed in præteritum nunquā consue- vit Capitulū conferre alterum sine altero, ergo &c. ¶ Se- cundō respōdeo, q contrarium procedit quando alterum sine altero ab initio conceditur, sed hic vtrunque simul cōcessum est. & ex verisimili intēctione ipsius Capituli ap- paret, q alterum sine altero cōcessurum non erat, qua mē- te verisimili considerata Canonici & Præbenda cēsen- tur indiuidua idēo vtile vitiatur per inutile per supradicta. ¶ Tertiō respōdeo, q argumentū procederet quādō per diuisionē Canonici à Præbēda nullū sequitur absurdū aut inconueniens, nec per talē diuisionem Præbenda Sa- cerdotalis vacans remanet in præiudiciū cultus diuini, quod tamē absurdū & inconueniēs militat in casu nostro ex ipsa diuisione & separatione Canonici à Præbenda, vt suprà demonstrauimus. ¶ Quartō respōdeo, q argumē- tum procedit quādō ex tali diuisione & separatione Ca- pitulum non daret materiam contraueniēdi statuto iura- to & institutioni Ecclesiæ antiquissimæ, quæ occasio hic præstatur, vt suprà probauimus. ¶ Quintō respōdeo, q procedit quādō per talem diuisionem res non venit ad casum à quo incipere non potest, ad quem tamen casum deuenit in casu nostro, vt suprà ostendimus. ¶ Non obstat secundum argumentum, quia licet non senserit Capitulū de Præbenda cuius prouisus esset incapax, intellexit tamē q prouisus Præbendam haberet infra tēpus optandi, & sic ex mente Capituli illa prouisio fuit indiuidua, vt suprà ostendimus, ergo vtile vitiatur per inutile. ¶ Secundō re- spōdeo, q licet intēctio Capituli nō fuerit mala, fuit tamen incogitata non prospiciendo absurda & inconuenientia, quæ indē sequi poterāt & quæ secuta sunt, nec fit ex tali intentione quo minus deueniret res ad casum à quo inci- pere non poterat, & t cum vacans Canonici habere- annexam præbendā Sacerdotalē, cuius prouisus incapax erat, facile cogitare poterat Capitulū euenturū esse, quod euenit, idēo fuit in culpa ita prouidendo. Bal. in l. fi. §. sed quia. colum. fi. C. Commu. de legat. per l. si cōstāte. in prin. ff. solut. mat. refert & sequitur Dec. in l. si idem cū eodē §. si vna. col. 2. ff. de iurisd. om. iudi. ¶ Tertiō respondeo, quod li- cēt directo & immediatē non fuerit contrauentum iura- mento, fuit tamen contrauentum statuto, quatenus occa- sio præstata est contraueniendi. ¶ Non obstat quod actus factus contra iuramentum non videatur nullus, quia re- spondeo, q hic non vitiatur collatio ratione violati iura- menti, sed ratione non seruatz formæ statuti aut consue- tudinis. Pro hoc quod scribit Fulgo. in consilio 210. vbi, q electio facta de quodam Canonico contra statutum iura- tum, dicitur ipso Iure nulla, & generaliter verum est, quod quicquid fit cōtra statutū, dicitur nullum. glo. in Clem. 1. de Iure patro. Abb. in consilio 66. in fi. lib. 2. ¶ Secundō re- spondeo, quod imō vitiatur actus factus contra iuramen- tum in his quibus necesse est Prætorē adire, quia nō au- dit quem Prætor contra iuramentum Pau. de Cast. in cō- silio 361. Venerabilis. columnę 3. lib. 1. idem in omni actu requirente superioris ministerium. Roma. in consilio 979. col. pen. vers. per hæc etiam patet. sed in casu nostro præ- toris aditio necessaria est, qui Ius collationis tueatur, ergo &c. Postremō respōdeo, quod quicquid fit in prophanis, in spiritualibus. semper vitiatur actus contra iuramentum, ita. Rota decis. 104. Nota quod vbi aliquis facit Procura- torē. in antiq. ¶ Nō obstat tertium & vltimū, quia Proceede- ret vbi ageretur de tollendo Ius vnius ex facto alterius, sed hic agitur de impediēdo ne ex facto inualido alterius Ius alteri quærat, quod facilius permittitur, aliās sequeretur q factū inualidū Iudicis nunquā nocere partib. quod col- latio nunquā esset nulla ob factum conferentis. ¶ Secū- dō respōdeo, quod in casu nostro præiudicatur prouiso ex sui incapacitate, quia præbendam sacerdotalem dimissam per vltimum optantē ipse capere nō possit. ¶ Ex præmis-

missis videtur concludi posse collationem Capituli nullā esse, quod tamē scribo saluo iudicio melius sentiētis, quia thesis subtilis est & difficilis. Gratianop. 13. Maij, 1542. Ay- mo Crauetta de Sauiliano.

SUMMARY.

In hoc Consilio tractatur de intellectu & materia. c. si a sede, de restit. spol. lib. 6.

- 1 Cōtinuatio possessionis quæ ab initio non compete- bat superueniente ius- ta causa possidendi vim habet nouæ acquisitionis. Superueniens titulus Canonico, qui diu- steterat in possessione falsi Canonici, non requirit nouam instillationē aut possessionem, ibidē numero. 1.
- 2 Titulis pluribus iuuare quis se potest. & num. 20. vbi declaratur.
- 3 Possessio vitiosa dicitur, quæ acquiritur in vim tituli inualidi.
- 4 Confessione suæ contrauenire quis non potest, etiam in causa criminali, vbi enim est confessio ibi est relaxatio omnis probationis, & maior est confessio quolibet publico instrumento, & quibuscunque dispo- sitionibus testium.
- 5 Notarius de gestis in præteritum attestari non potest.
- 6 Non verisimilis responsio aut attestatio dicitur suspecta, idem in instru- mento continente non verisimilia.
- 7 Assertioni Prælati non creditur, per quam collatio sua iustificetur, idē in iudice cuius assertioni non creditur, per quam iustificetur eius sententia.
- 7 Suspectio arguitur ex dilatione & tarditate quando quis retardat quid facere, ibid. num. 7.
- 7 Assertioni alicuius licet standum sit, admittitur tamen probatio in con- trarium.
- 9 Assertioni alicuius etiam iurata vbi standum est, istud tamen non pro- cedit, quādō contraiurantem esset præsumptio aut verisimilitudo.
- 10 Testes non probant nec ad concordiam reduci possunt, quādō dictum aut concessio partis testes producentis contrariatur ipsis testibus.
- 11 Assertioni Principis non creditur in præiudiciū tertij.
- 12 Text. in c. si a sede. de restitutio spolia lib. 6. vbi duo habent titulum eius- dem datæ, si præfertur, qui prius possessionem apprehendit, intelli- gitur quādō capta esset possessio in vim illius tituli.
- 15 Generalis dispositio restringi debet ad suam causam, idēo statutum, quod pater teneatur pro filio mercatore, intelligitur quādō contraheret filius in causam mercaturæ.
- 14 Consuetudo vt probetur, requiritur probatio, quod actus facti fuerint in vim illius consuetudinis quod pulchrè hic exemplificatur.
- 15 Implementum simplex non sufficit nisi probetur factum esse implemen- tum ob causam, ob quam impleri debebat. In dubio tamen præsumi- tur implctum ea causa, dummodò implens eam non ignoraret.
- 16 Villa quādō ex forma statuti tenetur malefactorem capere, non suffi- cit nocentem ab aliquo capi, nisi capiatur nomine ville.
- 17 Actus limitat factus ex vna causa ex qua sustineri non potest, non va- lebit ex alia causa, ex qua fieri & sustineri poterat.
- 18 Ignorans se possidere, possidere non dicitur.
- 19 Superueniens Ius non operatur nisi ex tempore ex quo superuenit, nec trahitur retrō in præiudiciū tertij.

CONSILIUM, CLXXI.

Pro venerando Domino Ioanne Au- tachō Parochiæ Arlabocij diœcesis Viennensis contra venerabilem fra- trem Laurentium de Boscho.



IVINO subsidio ex corde postulato. Magister Ioannes Authachon impetrauit prioratum S. Marcellini Stellæ à reuerendissimo domino Le- gato Auenionensi die quinta Nouembris, 1540. cuius possessionem adeptus est die 23. Decembris sequen- tis. De eodem prioratu reperitur habere duplicem proui- sionem frater Laurentius du Bois, vnam ab Abbate sancti Theofredi. de cuius Monasterio Priatus ipse afferitur de- pendere sub eadem data diei quintæ Nouembris, alteram à vicario eiusdem Abbatis sub data diei sextæ eiusdem Mensis Nouembris, possessionem autem adeptus fuit ante ipsum Authachon in vim tamen collationis factæ per Vicarium sub data posteriori, nam factam ab Ab- bate ignorauit, vt sæpius declarauit per acta. Postea lis acta est inter istos duos impetrantes, & super summario possessorio



possessorio pronunciatum in fauorem ipsius Authachon, a qua pronuntiatione appellatum est ad curiam supremam Delphinatus, & causa diutius disputata in propatulo ad barram, tandem remissa ad consiliū. Queritur modò quid iuris. ¶ Videretur dicendum prima fronte malè fuisse iudicatum, nam dictus frater Laurentius obtinuit collatione sub eadem data, & possessione prius accepit, ergò ratione prioris possessionis videbatur præferendus, per tex. in c. si a sede. de restit. spol. lib. 6. Nec ¶ videtur ob stare quòd nò acceperit possessionem in vim tituli eiusdem datæ, sed in vim tituli Vicarij sub data posteriori, quin ex quo postea còtinuauit possessionem postquam habuit notitiā de collatione Abbatis, ex illa continuatione videtur de nouo acquisita possessio virtute dicti tituli vt no. Doct. còmuniter in l. 3. in prin. ff. de acqui. poss. Ancha. in conf. 229. Multa dubia, columnæ r. Anto. de Bu. in conf. 64. A. duas filias. col. 3. ver. item in actibus. Corn. in conf. 50. col. 3. ver. & qui credit habere possessione. lib. 1. & in conf. 165. col. fi. lib. 2. ¶ Secundò, pro hac parte facit quod pulchè Bald. scribit in l. 2. col. 10. ver. sed pone aliquis. C. de feruit. vbi si falsus Canonicius diu stetit in possessione Canonicius, deindè obtinuit Canoniciatum à Papa, non requiritur in eo noua installatio aut possessio, sed ex titulo superuenienti ipso Iure fit quædam conuersio & mutatio. Eodem modo dicendum videtur in casu nostro q̃ non fuit necessaria aliqua apprehensio possessionis noua virtute tituli Abbatis, ex quo iā erat in possessione. & fortius videtur procedere dictum Bal. in casu isto, in quo titulus Abbatis iam præcesserat, in casu autem Bal. superuenerat. ¶ Tertiò ¶ arguitur pro ista parte, cum iste frater Laurentius haberet duos titulos, potuit se iuuare vtroque titulo, & ex vtroq; possidere. c. post electionem, de concess. Præben. Old. in conf. 23. Vidi quæstione. in fi. Deci. in l. singularia. ff. si cer. pe. & in l. nemo ex his. §. 1. de reg. iuris. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, còtrariū puto de Iure verius, quòd imò sanctè & iustè fuerit iudicatum. & pro fundamento iuris dicti Magistri Ioannis Authachon considero, quòd illa acquisitio possessionis facta in vim tituli Vicarij, fuit quædā intrusio & acquisitio vitiosa, aut saltè nulla, cum superior, id est, Legatus de Latere iam antea beneficiū contulisset. c. vt nostrum. vbi Doct. de appella. imò pars ipsa asserit q̃ etiam Abbas qui vicarium constituerat iam antea manū appofuerat, sequitur ¶ ergo q̃ Vicarij collatio fuerit omnino nulla, consequenter possessio acquisita in vim tituli Vicarij, fuit omnino inualida & vitiosa. c. fi. de excess. Præla. c. quia diuersitatem, de concess. Præben. & quatenus attinet ad p̃uisionē Vicarij, pars hoc non negat, sed solum tuetur causam suam ex titulo & collatione Abbatis, itaque solū superest respondere ad illam Abbatis collationem. ¶ Respondeo igitur, quòd illa collatio Abbatis facta parti absentis & ignorati, ei prodesse nò potuit ante acceptionem & scientiam. c. si tibi absentis, de Præben. li. 6. ob id possidere non potuit pars in vim tituli Abbatis, nisi postquam de illo notitiā habuit, & illum acceptauit, quia antea, impossibile est q̃ ex eo titulo potuerit possidere, cū antea lus ex illo non competeret, sed ante acceptionem & scientiā tituli dicti Abbatis iam quæsitum erat lus dicto Authachon. pater, quia adeptus fuit possessionem ante exordium litis, & tamen post litem inchoatam adhuc ignorabat pars collationem Abbatis, vt ipsamet per acta ter confessæ est, Cui ¶ confessioni contradicere non potest. l. generaliter. C. de reb. cred. c. per tuas. de probat. c. si cautio, de fide instr. c. Lotharius, 30. quæstio. 2. nec vlla est clarior probatio ea quæ sit viuæ vocis oraculo. Bal. in l. Deo nobis. C. de Episc. & Cleri. probatur in Auth. contra qui propriam. C. de non nu. Pe. quod procedit etiam si fiat confessio in causa criminali. l. confessionibus. ff. de interroga. ac. l. 1. C. de confes. & l. 2. cum ibi no. C. quorum appel. non recip. vbi enim est confessio, ibi est relaxatio omnis probationis. Bal. in conf. 354. Queritur vtrum in priuata scriptura, columnæ l. lib. 3. & maior esset confessio quolibet publico instrumento, & quibuscunque depositionibus testiū. Bal. in conf. 192. Proponitur quod in quadā ciuitate. col. 2. circa fi. lib. 2. per tex. in l. sed si possessori. §. pe. ff. de iure iur. ¶ Nec obstat quædā attestatio quam pars nouissimè produxit ad probandum scientiā dictæ collationis Abbatis, sunt enim quædam assertæ literæ testimoniales quib⁹ Notarius attestatur, quòd anno 1541. die vltima Decembris, & sic post menses vnde-cima litem inchoata dictus frater Laurentius exposuit domino Abbati quemadmodū ipse dominus Abbas die deci-

ma Nouembris, 1540. certiore ipsū fratrem Laurentiū de collatione facta per ipsum d. Abbatē. Respondeo enim multis modis, quòd Notarius nò attestatus certificationē fuisse factam dicta die decima Nouembris 1540. sed solum attestatur de responsione domini Abbatis ad expositionem dicti fratris Laurentij super asserta certificatione. Et licet ¶ attestetur Notarius se fuisse præsentem illis verbis prolatis dicta die decima, tamen non potuit attestari de gestis in præteritum Bart. & Doct. in l. sciendum. ff. de verb. ob. & in Authen. si quis in aliquo documēto, col. pe. C. de eden. Innoc. & Doct. in c. quoniam contra. de probatio. Alex. in conf. 10. col. fi. li. 6. & in conf. 241. col. 2. in fi. eodem lib. Cor. in conf. 127. col. 6. ver. in super non apparet. li. 2. Deci. in cōf. 118. col. 2. circa med. Sed illa responsio domini Abbatis nocere nò potest, adducitur enim Abbas in testem ad probandam certificationē prætensum pendente iudicio, sed tale testimonium non est legitimum tanquam non iuratum extra iudicialiter factum parte non vocata. ¶ Secūdo respondeo, q̃ tale testimonium domini Abbatis seu eius responsio nò est verisimilis, quia si fuisset pars certificata de tali collatione Abbatis nonne plusquā verisimile est, qd̃ eam allegasset & produxisset ab initio litis nò illā Vicarij nullā & posterioris datæ, & tamen ex actis cōstat illā non fuisse ab initio p̃ductā ex relatione grapharij causæ, talis ¶ igitur responsio nò verisimilis nocere nò potest, imò ex hac nò verisimilitudine arguitur suspecta, sicut dicitur de teste deponēte nò verisimilia. Abb. in c. quia verisimile. in fi. de præsumptio idē in instrumento quod dicitur suspectū, quando continet nò verisimilia. Abba. in conf. 99. in fi. lib. 1. Curtius iunior in cōf. 17. col. 2. post med. & in conf. 178. col. 2. Ex alio nò est verisimilis ista responsio & attestatio, quia si verū id esset quod fuisset pars certificata de illa collatione, quomodo per acta ignoratiā illius sæpius allegasset. ¶ Tertiò ¶ respondeo, q̃ ista assertio domini Abbatis tendit ad iustificandum & validandū eius collationem, quæ aliàs circumscripta sciētia partis sustineri nò potest, idē tali assertioni credi nò debet, sicut dicimus quòd non creditur assertioni iudicis, per quam iustificetur eius sententia. Soci. in consilio 47. colum. 3. post med. li. 4. habetur in c. quoniam contra. de probatio. Imò isto casu non crederetur literis Episcopis sigillatis, quia hoc modo impetrans Apostolicas fraudari posset. Rota decisi. 22. Fuit dubitatum, vtrum credatur. in nouis. & quia videtur testificari in causa propria, cum agatur de sustinendo collationem factam familiari & Monacho contra prouisionē extranei. ita dicit Rota vbi supra. ¶ Quartò, si ita sit, cur non instet pars, vt ipse dominus Abbas examinaretur in testem solenniter, vnde cū hoc factum non sit, suspicio modica arguitur contra eam, quæ etiam suspitio arguitur, quia procurata fuit asserta attestatio demum in causa appellationis, & sub ipsum tempus quo disputanda erat publicè coram curia. ex tali enim tarditate arguitur suspitio. Cy. in l. 1. C. vt quæ defunt aduo. Feder. de Senis in consilio 93. Factum quod proponitur. col. 2. post med. Anchar. in consilio 234. Casus talis est, post præceptum. col. 1. Pau. de Ca. in consilio 281. In causa ista quinq; col. 1. post med. & in conf. seq. 282. colum. 3. ante med. li. 1. ¶ Quintò ¶ respondeo, posito & non concessio, standum esset dicto & assertioni Prælati seu Abbatis, tamen cōtra talem assertionem, admittitur probatio in contrarium. Bal. in l. 1. C. de reb. cred. Ang. & Imo. latè in l. qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infect. Alex. in conf. 114. col. 2. in fi. li. 4. Sed hic aperitissimè probatur cōtrariū eius, quod continetur in asserta attestacione per confessionē triplicatā ipsius partis, quæ ter in iudicio cōfessa est se ignorasse dictā Abbatis collationē. Profectò nulla p̃batio efficacior inueniri posset ad reprobandū illā attestacionem, atq; istā quæ fit per confessionē partis, vt supra ostēdimus. ¶ Amplius ¶ vbi in aliquo casu standum est dicto & assertio ni alicuius etiam iurato, istud tamē non procedit quando contra iurantē esset præsumptio aut verisimilitudo. Bar. & Alex. in l. inter oēs. §. rectè. ff. de furtis. l. 1. in l. pro herede. in prin. col. pe. in fi. ff. de acqui. hare. in l. 1. col. 3. ff. qui satisfda. cogan. & in §. sed iste. col. 18. in fi. Insti. de actio. sed hic ad sunt præsumptiones & coniecturæ contra istam assertam attestacionē latè supra commemorata, & sic cōtra istā attestacionem adest vera & superlatiua probatio per confessionē partis, & illa triplicata, sunt etiam contra eam præsumptiones quā plurimæ. Quæso itaq; quis Iudex induci poterit attestacioni eiusmodi fidē vt habeat? Cōsidero etiā vnā verisimilitudinem contra istam attestacionem. nam in tempore



tempore facillimè præsumitur obliuio. Innoc. Ioan. And. & Doct. in c. qualiter & quādo 2. de accusat. Veronēsis in cōf. 5. colum. 3. Corn. in cōf. 324. col. 5. circa med. lib. 3. Deci. in l. vinum. colum. 3. circa med. ff. si cer. pe. videmus enim ipsa rerū experientia, quod tempus facillè excedit hominum memoriā, vt vix lapso mense potest quis de die præcisè recordari, ob id Alex. in cōf. 65. colum. 2. post med. lib. 2. dicit, quod testis qui de tempore dubitatiuè deponit, fortius probat quā testis præcisè deponēs sed quomodo est verisimile q̄ post tantū tempus testes aut partes præcisè recordētur de die assertorum verborum perfunctoriorum.

¶ Infero ex præmissis vnum quod est fortius, posito attestatio prædicta confirmata esset depositionib. testium solēnibus, & q̄ testes deponerent se fuisse præsentēs quādo Abb. dixit parti illa die decima Nouembris, q̄ eidem prioratum cōtulerat, adhuc talibus testibus nō crederetur, quia cōtra eos esset dictum partis, q̄ quādo n. dictū partis producētis testes contrariatur ipsis testibus, testes nihil probāt, nec ad concordia reduci possūt, vbi aliās reducerētur, vt habetur per Doct. in l. 2. §. creditū. vbi Deci. col. 2. post med. l. 1. col. 2. in fi. ff. si cer. pe. Alex. in cōf. 99. col. pe. in fi. lib. 5. Soc. in cōf. 94. col. fi. lib. 1. & in cōf. 44. col. pen. circa fi. lib. 4. quomodo enim credemus testibus dicentibus partē fuisse certioratā de collatione, cum pars non semel, sed ter confessā fuerit se collationē ignorasse: qd hic dicemus, vbi super tali certificatione testes nulli deponūt, sed simpliciter de ea asseritur dixisse dñm Abbate pro causa Monachi sui studiosū & sollicitum.

¶ Postremo q̄ considero circa istā attestatiōē, q̄ cū tendat ad præiudiciū tertij, & ad irritandū collationē tertio factā per superiorē, illi credi non debet, etiā q̄ à Principe facta esset. Anch. in cōf. 399. Præmitto. col. fin. Pau. de Ca. in cōf. 46. Viso & examinato pūcto supradicto col. pe. lib. 2. Alex. in cōf. 112. lib. 7. Soc. in cōf. 127. lib. 1. Feli. in c. cum nobis. col. 2. de testib. Corn. in cōf. 99. colum. 7. in fi. vers. nec obstat quod etiam text. lib. 2. Deci. in cōf. 114. colum. penul. post med. in cōf. 220. circa fi. in cōf. 367. col. pe. post med. & in cōf. 576. col. fin. Curtius Iunior in cōf. 142. colum. 4. post med. & in cōf. 170. colum. 7. circa med. & dixi latius in cōf. 135. colum. pe. post med. & col. seq. si ipsi Papæ aut Principi nō creditur in tertij præiudiciū, quid dicemus in simplici Abbate, in quo agitur de substinendo eius collationem in fauorem sui Monachi. & profectō absurdissimū fieret, quod crederetur vni simplici Præiato aliquid asserenti post lū alteri quæsitum ex collatione superioris. iam sicut inferior factū superioris expressè reuocare non potest c. cū inferior, de maio. & obed. ita nec tacitā per eiusmodi assertionē. l. qui ad certum. ff. locat. ¶ Hoc ita præsupposito quod pars non habuerit noticiam de collatione Abbatis, nisi post lū quæsitum Magistro Ioanni Autachon consequenter q̄ Abbatis collatio ei no profuerit ante eius acceptationē & scientiā clarissimè fundata legitur intentio ipsius Autachon. ¶ Solum superest respondere ad contraria, ex quorū confutatione & solutione clarior fiet difficultas. Respōdeo igitur in specie. Dico q̄ nō obstat primū argumentū de tex. in d. c. si à sede, quia intelligitur ille tex. quādo capta esset possessio in vim illius collationis factæ ab Abbate, & istud dicere nō est diuinare, sed necessario declarare. si n. dicamus quod ille tex. procedat in casu nostro, in quo possessio capta fuit in vim tituli Vicarij, & in quo collatio Abbatis ignorabatur, sequeretur, q̄ collatio Abbatis facta absenti & ignorati operata esset effectū ante eius noticiam & ratificationē quod est directō contra tex. in d. c. si tibi absenti. de Præbē.

lib. 6. ¶ Secundō, q̄ quod ista intelligētia sit necessaria, probatur ex eo q̄ scrib. Bal. in l. si ita. §. ex hoc edicto. ff. nauæ caupo. stab. idē Bal. & Sal. n. l. si. C. ad Macedo. Alex. in cōf. 208. col. pe. lib. 2. & in cōf. 113. col. 2. lib. 7. Mode in l. age. col. 2. C. de transact. vbi statutum, quod pater teneatur pro filio mercatore, intelligitur quādo cōtrahit filios ob causam mercaturę seu tanquam mercator non ob aliam causam, quia quilibet dispositio generalis restringitur ad suā causam. Eodem modo tex. in d. c. si à sede. dicit, q̄ vbi duo obtinēt titulo eiusdem datæ, is præfertur qui prior possessionem accepit, debet intelligi quādo capta esset possessio ob eam causam, id est, ob titulū eiusdem datæ, secus si virtute alterius tituli posterioris datæ. ¶ Tertiō quod iste intellectus sit necessarius, allego text. in §. quod autē. Insti. de legi agn. tu. vbi lex vocat ab intestato proximiorē agnatū ad tutelam, quæritur quādo dicatur quis decessisse

ab intestato respōdet text. q̄ dicitur decessisse ab intesto, e tiam qui fecit testamentū, dummodō non prouiderit de tutela, & sic verbum ab intestato restringitur ad rem seu causam, super qua interponitur, in proposito nostro tex. dicens quod vbi sunt duo impetrantes eiusdem datæ, is præfertur qui prior possessionem accepit, restringi debet ista prior acquisitio possessionis ad rem super qua interposita est id est, ad titulū eiusdem datæ, secus si capta esset possessio in vim alterius tituli, quia satis est quod ad titulū eiusdē datæ possessio capta non sit. Quarto, q̄ pro hac declaratione q̄ sit necessaria, adduco quod scribit Anch. in cōf. 339. pro maiori intelligentia. colum. 5. vers. ad secundā rationem. vbi quādo allegatur consuetudo excludendi fœminas propter masculos, non sufficit probare q̄ masculo excluderint fœminas simpliciter nisi probetur q̄ excluderint in vim illius consuetudinis. nec sequitur, dicit Anc. masculi excluderunt fœminas, ergo probata est consuetudo eas excludēdi, quia potuerūt excludere ex causa testati, quia per testamenta masculi essent Prælati fœminis seu instituti masculi exclusis fœminis idem voluit Cor. in cōf. 125. col. 2. ad fi. lib. 4. vbi ad probandū consuetudinē q̄ frater excludat sororem ab intestato, debet probari q̄ frater possedit bona ex causa in testati, & sic nō sufficit secundū Anch. & Cor. probare simplicē possessionē masculorum, nisi probetur ex qua causa possederint, q̄ possederint in vim causæ cōsuetudinis allegatæ. Eodē modo non sufficit probare q̄ quis prius possederit beneficiū, nisi probetur q̄ possederit in vim tituli eiusdē datæ & stringo fortius dictū Ancha. & Corn. in casu nostro, quia in casu nostro clare apparet captam fuisse possessionē in vim alterius tituli posterioris datæ, & tamē Anch. & Cor. loquuntur quādo simpliciter probatur possessio, nec aliter apparet q̄ quis possederit ex alia causa. Quinto, q̄ adduco text. in l. cū feruus. ff. de verb. obli. & in l. 2. ff. de cōdi & demō. & vtrōque Bar. vbi, quod non sufficit aliquid impletum esse, nisi probetur impletum fuisse ob causam ob quam impleri debebat, tradit Cor. in cōf. 75. cel. 2. & 3. post med. lib. 3. & in cōf. 283. col. 2. ad fi. & in fine consilij. lib. 4. Dicit tamē Bar. in d. l. 2. Cor. in d. consilij. quod in dubio censetur, quis impleuisse ob eā causam si eam sciebat. Ecce quam loquantur ista iura, & isti Doct. in terminis nostris non ergo sufficit quod pars possederit prius beneficiū de quo agitur nisi probetur possessio ex causa & titulo eiusdem datæ, nec in dubio præiudiciū potest possedisse ex dicto titulo eiusdē datæ, quē ter allegauit se ignorasse. stringo fortius ista iura & dicta Doct. quia loquuntur in casu dubio. quādo quis impleuit non expressa causa, quod non sufficit nisi probetur ex qua causa impletum est hic autem sumus in casu claro in quo expressè apparet, quod ex alio titulo posterioris datæ possessum est & prior titulus ignorabatur. ¶ Sexto, q̄ adduco quod scribit Cato Saccus, inter consilia Calca. in cōf. 65. col. 2. post med. vbi quādo villa tenetur capere malefactorē sub pœna, non sufficit malefactorē capi per aliquē nisi capiatur nomine villæ, tanquā ex causa seu forma statuti, alias villa non excusatur, sed tenetur pœna statuti. si vbi agitur de vitāda pœna nō sufficit quid simpliciter fieri nisi fiat ob causam ex qua fieri debebat quid hic dicemus, vbi agitur de lucro solū nō faciēdo. ¶ Septimo q̄ ista acquisitio facta in vim tituli Vicarij ex quo substineri non potest nullo modo substineri potest ex alio titulo Abbatis, etiā quod de illo noticiā pars habuisset ex quo acquisitio fuit limitata & restricta ad titulū ipsius Vicarij & pro hoc allego tex. in c. ex parte de concess. Præben. secundū intellectum Hostien. & Ioan. And. quem Doct. cōmuniter sequuntur, vt Rom. testatur in cōf. 335. in fi. vbi quādo Episcopus cōfert beneficiū ex capite inualido, nō substinetur collatio ex alio capite valido ex quo cōferri poterat. Ad idem est text. in l. si is ad quem. ff. de acqui. hered. & in l. si auiæ. vbi Deci. col. 3. in secūdo nota. C. de success. edict. vbi si quis adeat hæreditatē ex capite incongruo, nō substinetur aditio ex alio capite congruo, ex quo substineri poterat quia voluntas repugnat potestati: & tūc proprie militat regula: quod potui nolui, quod volui ad implere nequiu. l. multū interest. C. si quis alteri vel sibi. Ecce quā efficaciter urgeāt ista iura nā licet quis sciat plures titulos sibi cōpetere, tamē quādo facit actū eā uno titulo tātū nō substinetur actus ex alio titulo & iure, quāto minùs sustinetur in casu nostro, in quo capiēs possessionē nō solū limitauit eā ad titulū Vicarij inualidū, sed etiā titulū validū, seu quē validū



Pro venerando Domino Carolo du  
Puy, cōtra venerādum Dominum  
Hugonem Vermondi.



IVINO subsidio ex corde postulato. Venerabilis Dominus Carolus du puy obtinuit sententiā plenī possessorij super Cameraria S. Ruffi prope Valentiam, contra venerabilem Dominum Hugonem Vermondi, aqua fuit appellatum ad Curiam, quæ in contumaciam Appellantis non legitimè comparētis, nec acta primæ instantiæ producentis, sequendo regias constitutiones, pronunciauit benè iudicatū & malè appellatū. Deindè impleta executione arresti Curiae Appellatus obtinuit rescriptum à Principe, ut audiat non obstante arresto prædicto, narrando, quod ante ipsum arrestū legitimè comparuerat, petendo se admitti ad purgandum contumaciā, offerendo exhibere acta. Disputatur super in terminatione rescripti memorati, & queritur, an vitio aliquo laboret obreptionis aut subreptionis. Breuiter nō arguēdo ad partes, videtur quod rescriptū interminari nō debeat, nō ex defectu potestatis cōcedētis, de qua dicere seu dubitare non cogito, sed ex defectu voluntatis. & considero, quod Princeps motus fuit ad concedendum tale rescriptum, quia impetrans narrauit, quod ante arrestum Curie voluit purgare contumaciam, tam comparendo legitimè quā acta cōmunicando, quia aliās nō est verisimile, quod Princeps voluisset fauere contumacibus & contemnentibus mandata Curiae ipsius Principis, contumacia enim delictū dicitur l. omne delictum in principio. ff. de re milit. Delinquentes t̄ autem nō præsumitur Princeps velle beneficiis aut fauoribus prosequi, nam præsumitur Princeps iusticiæ plenus Bal. in consilio 395. Pro Domino Dinaldo. colum. 1. in fi. lib. 2. & vult Princeps quod Iura sua volunt. §. omnes in Auth. de iudi. Calca. in consilio 2. in fin. sed iusticia & Iura volunt, quod delinquentes puniantur. l. ita vulneratus in fi. ff. ad legem Aquil. & de contumacia quod puniatur est tex. in d. l. omne delictum, & adeo punitur contumacia quod contra cōtumaces non seruatur ordo Iuris. l. ea quæ C. de accus. c. quia sacris, de fil. Presb. c. super eo de testib. cogen. quæ Iura ad hoc propositum citat Feder. da Senis in consi. 216. Domino Federico. colum. 2. circa med. & si Princeps contumacibus faueret, occasionem daret delinquendi & contumaciter agendi, quod non est dicendum l. conuenire. ff. de pact. dotal. indeque nascerentur iniuriæ vnde nasci dicunt quod Iure abhorret. l. meminere. C. vnde vi. Dicendum est igitur. motum fuisse Principem ad concedendum rescriptum ex causa, ex qua moueri debebat, non ob causam illicitam. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acqui. poss. facit tex. in l. meritò. ff. pro socio. Iam nisi ita dicamus, sequeretur quod Princeps voluerit auferre Ius alij quæsitum sine causa, contra tex. in l. 2. §. meritò. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. cū sim. Hoc ita præsupposito, dico, quod intentio Principis rescribentis fuit, quod impetrans audiretur aduersus arrestum, demum purgata contumacia, nam t̄ rescriptum Principis contra Ius commune strictè debet interpretari, secundum Ius commune. ut illud minùs corrigatur quàm sit possibile. c. causam quæ de rescript. c. super quæstionum. §. si verò duo, de offi. delega. no. Inn. in c. olim. de verb. signi. & adeo hoc procedit, quod potius tolleratur, ut rescriptum nihil operetur, quā quod intelligatur cōtra Ius cōmune Ancha. in consilio 353. & in pulchro casu tradit Alex. in consi. 34. li. 6. Itaque cū Princeps mandet contumacem audiri contra arrestum Curiae vnius Parlamenti, intelligi debet rescriptum secundum Ius commune. quatenus illi non derogatur id est dummodò impetrans purget contumaciam, soluendo expensas contumaciales, & producendo acta primæ instantiæ satis enim operatur rescriptum, quod audiat quis post vnum arrestum executioni demandatum absque eo, quod contumaciæ fauor præbeat, & si rescriptū simpliciter concessum contumaci ita intelligi debet, quanto forti⁹ in casu nostro, in quo impetrans expressè narrauit, quod voluit contumaciā purgare putauit enim Princeps & habuit pro constanti & indubitato, quod fieret talis purgatio ad quam impetrans sese vltro obtulisset, & ad quam omnino

18 prætedit ignorabat. ¶ Ostendit, t̄ pro ista declaratione adduco tex. in l. ad dominum. ff. de furtis, vbi si res furtiua aut violenta peruenit ad dominum ignorantē, non purgatur vitium furti, quia non dicitur dominus possidere qui ignorat se possidere, itaque cum pars ignoraret titulum Abbatis, impossibile est dicere quod possederit ex eo titulo, ergo possedit ex titulo Vicarij nullo & inualido, & sic per vitium intrusionis ob id non potest se iuuare ex text. in d. c. si a sede, cū non possederit ex titulo eiusdem data. ¶ Nonò & magis in terminis adduco, quod scribit Alexand. in consil. 108. in fi. lib. 2. & in consilio 75. col. 4. lib. 4. vbi in casibus, in quibus sufficit allegare titulū probatur possessione longi temporis, istud intelligitur dum modò probetur quod actus possessorij facti fuerint tanquā ex illo titulo. ¶ Non obstat t̄ dictum Bald. in d. l. 2. C. de feruitu. quia procedit quando ante superuenientiam veri tituli nō fuit aliis Ius quæsitum nā si ante collationem Canoniciatus factam à Papa, ille Canoniciatus fuisset alij collatus, nō prodesset superuenientia tituli in præiudiciū tertij nec tunc fieri potest mutatio aut cōuersio possessionis de nullo in aliquā. l. 2. §. meritò. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. cū sim. Pro quo adduco quod scribit Prag. sanct. in titu. de paci. pos. in versicul. coloratum, circa fin. vbi si quis possiderit beneficium biennio titulo in colorato, deindè in tertio anno superueniat titulus coloratus, non dicitur possessor triennalis pacificus, quia titulus superueniens solū operatur ex tempore ex quo superueniet Eodè modo ista ratificatio nō poterit operari, nisi postquā superuenit notitia, quo tempore iam alij quæsitū Ius erat. Præterea in casu nostro collatio non prodest ante eius notitiam & ratificationem, ut suprà dixi sed ista ratificatio non potuit fieri nisi tempore habili, quo ipsa collatio fieri potuisset. l. bonorum. ff. rem ra. ha. Bartol. & Doctor. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. sed de tempore notitiæ & ratificationis collationis Abbatis, tempus non erat habile, nec res erat integra, nec eo tempore potuisset Abbas conferre, cū beneficium collatum esset per superiorem alteri, ergo ratificatio non prodest, nec mutatio aut cōfessio possessionis fieri potuit. ¶ Non obstat t̄ tertium & vltimum argumentum, quod potest quis pluribus titulis se iuuare & ex pluribus collationibus, quia fateor, vbi quis pluribus titulis vsus est sed hic apparet, quod pars vno tantum titulo vsa est, id est, collatione, facta per Vicariū, & in vim illius se mitti fecit in possessionem, & sic nullo modo obstat argumentum. ¶ Secundò respondeo, quod argumentum procedit, data scientia & notitia plurium titulorum, quia alias impossibile est vti titulo quem quis ignorat sibi competere. d. l. si ad dominum. ff. de furtis. facit tex. in l. mater decedens. ff. de inoffi. testam. sed titulus Abbatis ignorabatur donec alteri Ius quæsitum est, ergo & c. & si dicas, habita fuit postea notitia prouisionis Abbatis, respondeo, quod ante ipsam notitiā & ratificationē Ius quæsitum fuit ipsi Autachon, in cuius præiudiciū ratificatio fieri non potuit. ¶ Ex quibus concludo bene iudicatum, & malè appellatum, saluo saniori Iudicio. Gratianopoli, 16. Maij, 1542, Aymo Crauetta de Sauilliano. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Princeps præsumitur iusticiæ plenus, & præsumitur velle quod Iura sua volunt.  
Rescriptum præsumitur concessum ob causam licitam, non illicitam. ibid. num. 1.
- 2 Rescriptum Principis contra Ius commune strictè debet interpretari ut minùs corrigat Ius commune quàm sit possibile, imò potius tolleratur quod rescriptum nihil operetur quàm ut corrigat Ius commune.
- 3 Princeps plenitudine potestatis non potest auferre Ius perfecte acquisitum ministerio Iuris Civilis sine causa.
- 4 Generale rescriptum Principis non trahitur ad id, quod Princeps in specie non potest, nec ad quod concedendum consuevit Princeps se difficilem reddere, quod est singulare.
- 5 Dolus præsumitur in eo qui id non facit ad quod tenebatur.  
Dolus arguitur ex taciturnitate, quando quis quid tacet ad sui commodum & deceptionem alterius. ibid. num. 5.
- 6 Præsumptio est contra eum, qui acta aut instrumentū exhibere recusat.
- 7 Renocari non debet sententia, quæ vbi lata non esset, de nouo ita ferri deberet.  
Causa prius constare & apparere debet, quando dispositio sine causa fieri non potest. ibid. num. 7.



omnino de Iure teneretur. ¶ Amplius dico, quod ista interpretatio non solum est probabilis de Iure, verumetiam necessaria declarando hoc modo ¶ Princeps ¶ non potest tollere Ius alij quæsitum mediante ministerio Iuris Civilis sine causa etiã de plenitudine potestatis, quia licet modus acquirendi sit de Iure Civilis, puta per sententiam præscriptionem aut additionem hæreditatis, ipsum tamen dominium est de Iure gentium. ista videtur magis communis opi. Doct. & Ias. attestatur in l. si is qui pro emptore. colum. 54. versic. quarto facit & col. 56. versic. quarto principaliter. ff. de usufructu. in l. Gallus. §. & quid sit tantum col. 20. versic. istam limitationem. ff. de lib. & posthum. & in l. si in septima limitatione. C. si contra Ius vel util. pub. Soci. in consil. 63. col. 6. in consil. 120. col. 6. versic. aliquando & secundo. lib. 3. idem Soci. inter cõsilia Bruni Astensis in consil. 10. col. 6. ad fin. versic. tertia conclusio. Eadem opin. sequitur Dec. in consil. 343. colum. 3. versic. & quia post aditam & in consil. 284. col. 6. versic. tertio communis opin. addo Abb. in consil. 111. colum. fin. lib. 2. & licet plerique Doct. teneant contrarium, tamen etiam Doct. tenentes contra hanc opin. illam videtur intelligere, dummodo executio facta, & possessio apprehensa non sit, ut patet ex his, quæ scribit Curtius iun. in consil. 1. colum. 7. post med. in consil. 138. col. 2. & in consil. 157. colum. 4. ad fin. Gozad. in consil. 5. colum. 5. in consilio 8. colum. 8. post med. colum. 11. post med. in consil. 9. colum. 8. versic. quarta conclusio, in consil. 26. colum. pen. post med. & in consil. 41. colum. 3. licet variaverit idem Gozadinus in consil. 85. colum. 5. Itaque cum non possit Princeps sine causa tollere Ius alteri quæsitum mediante Iure Civilis, & sic mediante sententia non est dicendum, quod per suum rescriptum

4 voluerit sine causa hoc facere ¶ quia non præsumitur quis velle in genere, quod in specie non potest. l. quamquam. ff. de ritu nupt. l. si pater. ff. de his quæ in fraud. cred. l. Lucius. §. pen. ff. ad municip. c. à nobis. vbi Abb. in 3. notab. de sent. excom. Amplius verba generalia concessionis Principis non comprehendunt ea in quibus solet Princeps se difficilem reddere. Io. Mona. in c. 1. in gl. 2. super ver. natalium. de fil. Presb. lib. 6. sequitur Bald. in c. naturales, in fi. in tit. si de feudo fuer. contro. & hoc dictum pro singulari refert & sequitur Veronensis in consil. ult. col. 2. intelligendo igitur quod hoc voluerit Princeps cum causa facere, causa non alia fuit, quam quod æquum sibi visum fuit, ut contumacia purgata non priuaretur contumax Iure suo, sed ista contumacia non solum purgata non fuit, imò requisitus ut purget impetrans acta exhibendo, ipsum hoc totis viribus recusat facere, & super hoc litigat, dicens se non teneri.

5 ¶ Secundo ¶ principaliter considero, quod hic non fuit simplex contumacia in non comparendo legitime, sed etiam admixtus videtur dolus ex his, quæ in facto proponuntur, quia præfatus du Puy proposuit in facto, & vult probare, quod tempore recitationis causæ in plena audientia aderat Magister Ioannes Seruandi Procurator Appellantis legitime constitutus habens mandatum in promptu, qui tamen tacuit, quod si verum sit, prout in facto & iudicio propositum est, dolus manifeste arguitur non faciendo id, ad quod tenebatur. l. dolus. ff. manda. l. 1. §. est autem apud. ff. de poss. l. dolo. ff. ad legem Falc. Bart. in l. tutor qui repertorium. ff. de admin. tut. similiter arguitur dolus ex illa taciturnitate tacendo se esse Procuratorem, cum esset. Abb. in consil. 68. col. 1. lib. 1. vbi quod præsumitur dolus in tacente, verum ad sui commodum, & deceptionem alterius, sed appellans tacebat mandatum, ut causa fieret longior, quanto maxime fieri poterat, videns causam suam iniustam, & quod esset in possessione, & sic tacebat mandatum ad sui commodum cum dispendio Appellati. Ad idem quod scribunt Sal. & Doct. in l. cum proponas. 1. C. de pact. vbi si hæres grauatus vendit de bonis subiectis fideicommissi præfente fideicommissario, & tacente de Iure suo, ex illa taciturnitate arguitur dolus contra fideicommissarium, ideò eueniens casu fideicommissi non poterit bona vindicare, per text. in l. si sine C. ad Velle. Quod tamen intellige quando ex studio aut malitiose quis tacet in deceptionem alterius. Auth. ad hæc, vbi Bal. C. de lat. liber. toll. l. 2. C. si alie. res pig. da. fuer. & ita procedit tex. in d. l. si sine. C. ad Velleian. no. Ias. in d. l. cum proponas. & quando dicatur quis malitiose tacere, declarat Ias. in l. quæ dotis, col. 13. versic. quintus casus. ff. solu. matr. videlicet quando taceps fingit se longius ire, vel quando simulat se non audire. allegat Bal. in l. sius hæres. per illud text. C. de repud. hære. dolum etiam ex taciturnitate præsumit Paul. de Cast. in consil. 411. Viso facto. col. 1. in fi. lib. 1. Alex. in

consil. 14. col. fi. & in consil. 95. lib. 5. Cor. in consil. 190. col. 6. versic. tamen in casu nostro. lib. 2. quæ doli probatio non mediocriter iuuatur ex eo, quod appellans fecerat citari appellatum de mense Iulij compariturum mense Nouembris, quæ sanè termini extensio & longitudo ad bonum interpretari non potest, nisi quod protelaretur lis ob diffidentiam Iuris sui est enim aperta fuga seu fugæ, & subterfugij perquisitio, ex qua fuga malè præsumitur contra fugientem, ut plenè per Doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. pro hoc quod scribit Paul. de Castr. in consil. 206. per ea quæ comprehendo. col. 1. lib. 2. vbi, quod præsumptio est contra appellantem, qui appellationem non prosequitur. alle. Innoc. in c. dilecti, de maiori. & obe. sed Appellans eius appellationem prosecutus non est imò prosecutionem semper fugiet & fugeret, nisi Appellatus eum excitasset, & ex dilatione & protelatione litis præsumatur malitia & calumnia contra protelantem, & maxime quando possidet, tradit Rota decis. in fi. 30. in nouis. quæ omnia Principi narrata non fuerunt, quod commissa esset contumacia affectata & ex proposito, & quod ad modum præmissum Appellatus fatigaretur, ob id rescriptum arguitur euidenter subreptitium tacita veritate, à non narratis his, quæ Principem difficiliorem maxime reddidissent ad rescribendum. c. postulasti, in fi. vbi not. de rescr. Amplius dico quod si præmissa fuissent narrata, non solum Princeps difficilior fuisset in rescribendo; imò nullo modo rescripsisset verisimiliter, quia ut supra dixi Princeps præsumitur iustitiæ plenus, nec vult delinquentibus fauores præstare, & beneficia facere. præterea, si præmissa narrata essent facile cogitasset Princeps, quod impetrans causam iniustam foueret, ideo noluisset rescribere pro causa iniusta. Postremo non potest Princeps Ius alij quæsitum ex sententia cum apprehensione possessionis auferre sine causa, etiam de plenitudine potestatis, ut supra dixi, sed quæ causa auferendi fuisset hic præsupposito dolo partis secundum præmissa. absit, quod velit Princeps dolum causam esse iustam rescriptum concedendi in fauorem doli.

6 ¶ & quod ¶ causa partis si mala, aperte probatur ex eo quod totis viribus conatur, ne acta cogatur edere, non ignorans per lectionem eorum statim animaduersurum Curiam re omnem, ut est, sicut dicitur præsumptionem esse contra eum qui instrumentum recusat producere l. si. C. de fide instrum. Bal. in consilio 406. Præmittendum est, in fi. lib. 4. Decis. in Aut. si quis in aliquo documento. colum. 4. ante fi. C. de ed.

7 ¶ Tertio ¶ principaliter considero quod hic agitur de reuocatione vnus arresti Curie executioni demadati, quod, ut dixi, sine causa iusta fieri non potest, sed causa iusta nulla considerari potest, nisi impetrans rescriptum, ius bonum obtineat in negotio principali, quia licet processum fuerit contra eum tanquam contumacem, tamen si aliud causa eius sit iniusta, durum videretur arrestum reuocari, quid de nouo pronuntiari deberet, vbi pronunciatum non esset Ang. & Alex. in l. si finita, in princip. ff. de dam. infect. Ang. in §. quadrupli. Institut. de actio. Pau. de Castr. in eod. 472. In causa capturæ Iacobi. ad fi. lib. 1. Socin. in consilio 113. in fin. lib. 3. Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditione col. 3. ff. de iud. & in l. si pacto quo pœnam in quinto notat. C. de pactis. Decius in c. cum cessante, ad fin. de appel. in consil. 191. in fi. & in consil. 449. colum. 3. Curtius iunior in consil. 127. columnæ 3. versic. accedunt ad confirmationem. videtur ergo quod Curia de Iure & æquitate debet videre de causa principali vtra partium causam iustiore foueat, antequam arrestum executum reuocetur. & spoliatur Appellatus possessione sua, adeò legitima, alias sequeretur confusio si appellatus spoliatur aut priuatur possessione deinde cognito eius Iure oporteat eum ex integro in possessionem inducere. Quod ex alio probatur nam talis restitutio aduersus arrestum executum concedi non potest sine causa, ut dictum est prius de ipsa causa videndum est quam auferatur ab alio possessio. Inn. in c. quæto, de cõsue. Abb. & Doct. in c. quæ in Eccle. vbi Dec. col. 8. versic. secundo conclusio prædicta de constitutio. & idem Decius in c. cum inter colum. 4. versic. tertia conclusio. de exceptio. addo Ancha. in consil. 52. Pro clariori. col. 1. comprobatur hoc alio fundamento efficacissimo, nam Princeps restituit partem ad audientiam causæ cuius Principis rescriptum intelligi debet secundum Ius commune, ut supra dixi, sed de Iure communi restitutio concedi non debet, nisi doceatur de læsione summaria, ut habetur in l. nã & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Rota decis. 87. non sufficit. & Deci. 384. in nouis. sed læsio aliter probari non potest, nisi videatur



processus & negotiū principale, an in eo impetrans obtineat ius quia si ius non habeat, alio considerari nō pōt. ¶ Nō omitto tacuisse impetrantem, q̄ tempore quo se obtulit velle contumaciā purgare, processus iam esset distributus pro sententia ferenda, & sic q̄ nō venerat tempore habili ad purgandū contumaciā. ¶ Ex præmissis concludo ad alterū duorū, vel q̄ rescriptū omninō interinari non debet tanquā subreptitiū, & non purgata contumacia, vel q̄ si interinetur, interinari debeat quō ad hoc, vt nō obstāte aresto executō, causa reuideatur in negotio principali, & super eo pronuncietur ante omnia, appellato interea possidente, nec aliam puto fuisse Principis mentē, si de facto ad integrū & plenē fuisset informatus. & ita respōdeo de Iure, salvo semper saniori Curie Iudicio, cui me submitto. Gratianopoli. 3. Iunij. 1542.

## S V M M A R I V M

- 1 Societatis pactum continens inaequalitatem, an valeat, latē & pulchrē hic tractatur.
- 2 Extensio an fiat de vno casu ad alterum in pacto contrahentium.
- 3 Odiosa dicitur dispositio continens inaequalitatem, & similiter omnis recessus à Iure communi dicitur odiosus.
- 4 Extensio non fit in odiosis ex identitate rationis. & nu. 15.  
Extensio non fit in exorbitantibus ex identitate rationis, nisi ratio sit expressa ibid. num. 4.
- 5 Extensio fit de vno casu ad alterum, ratione aequalitatis seruanda.
- 6 Restrictio fit generalis dispositionis, quādo alias resuleret inaequalitas.
- 7 Extensio non fit de vno casu ad alterum, quādo aliquid inducitur ex aequitate contra Ius in vno casu.
- 8 Extensio non fit in voluntate testatoris, quādo non conuenit aequitati, bonis moribus legibus nec statutis.
- 9 Extensio fit in dispositione qua est contra Ius commune, quādo per eam reditur ad Ius commune.
- 10 Extensio non fit in beneficiis extraordinariis de casu ad casum, etiā ex identitate rationis, idēd beneficiū l. si. C. de edict. diui. Adr. toll. & cōpetit heredi scripto nō datur heredi ab intestato, licet eadē sit ratio.
- 11 Extensio non fit in materia exorbitanti, etiā ex maiori tate rationis, nisi materia sit fauorabilis.
- 12 Affectio maior habetur erga natos, quā natiuitas.
- 13 Extensionis materia tota fundatur in rationis identitate, idēd vbi minor est ratio in vno casu quā in altero, non fit extensio, etiā in materia alias extendibili.  
Extensio impetitur non solum, vbi minor ratio est in vno casu quā in altero, imō etiā vbi dubitatur an eadē sit ratio in his, quae sunt contra Ius commune. ibid. num. 13.  
Extensio non fit de vno casu ad alterum ex identitate rationis in dispositione, in qua rationes plures possunt assignari ibid. num. 13.
- 14 Extensio nō ita facile fit in dispositione hominis, sicut in dispositione legis.

## CONSILIVM CLXXIII.

Pro Petro Cordelli & Antonia eius sore, cōtra heredes Antonij Cordelij.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. In contractu societatis aut fraternitatis Petri & Antonij Cordeli parochiae Lancij in montibus Cassenatici diocesis Gratianopolis conuentū fuit, quod casu quo ipsi fratres non possunt stare simul & vellent bona diuidere, & liberi dicti Petri vellent derahere bona materna, posset dictus Antonius capere de bonis aliis dicti Petri communicatis, vsque ad valorē dictorū bonorum maternorum, & reliqua bona aequaliter diuidantur, quaritur de duobus. Primo, an tale pactū valeat. Secundo, an illud pactum locum habeat finita societate per mortē ipsorum fratrum. ¶ Circa primum dubium videretur dicendum prima fronte tale pactū non valere quia ponitur in facto, quod dictus Antonius nulla habebat bona, sed tantū personae industria, quae industria non minor erat in persona dicti Petri, idēd pactū, quod dictus Antonius habeat partē in dictis bonis maternis, videtur cōtinere inaequalitatem, & per consequens videtur inualidū. l. si nō fuerint. §. i. vbi Fulgo. ff. pro socio, & ita cōmuniter dicit tene. Cor. in conf. 139. col. 1. in conf. 243. col. 2. circa med. lib. 1. in conf. 233. col. 2. circa med. vers. adeo quod gl. lib. 2. in conf. 152. column. pen. ad fin. vers. adeo quod nec valet. in conf. 311. col. 2. lib. 52. in conf. 58. col. 2. in conf. 98. col. 3. in conf. 116.

ad fi. in conf. 112. col. 2. & in conf. 214. col. 2. post med. lib. 4. addo Abb. vltra eum in conf. 77. lib. 1. ¶ Sed ad pramissa responderi potest q̄ procedūt quādo fieret pactū, q̄ partes in diuisione societatis essent inaequales, tale enim pactū nō videtur valere, secus si pcederet inaequalitas, quia vn⁹ sociorum, min⁹ poneret in societate q̄ alter, talis enim in equalitas non habetur in cōsideratione possunt. n. conuenire socij, quod in diuisione partes sint aequales, licet vnus plus aut min⁹ posuerit quā alter. ita declarat Cor. in conf. 187. column. 3. potest med. ver. & post etiam in conf. 266. column. 1. lib. 3. & in consilio 310. column. pen. lib. 4. vbi quod solum reprobat inaequalitas, quādo omnes socij aequaliter contribuunt in societate, & sit pactum quod partes sint inaequales, secus quādo partes diuisionis sunt aequales siue contributio sit aequalis siue non & maximē istud procedit in societate vniuersali omnium bonorum, in qua sine dubio valet pactū, q̄ diuissio societatis aequaliter fiat, licet partes immisā in societate sint inaequales, quia in tali societate cū omnia vndecūque obuenientia debeant communicari, latio praeendi non potest ratione inaequalitatis nam fieri potest, quod socio qui min⁹ immisit, maius quid obueniat durātē societate. Ita Cor. in d. conf. 187. col. 3. post med. in d. conf. 266. col. 2. lib. 3. & in d. conf. 310. column. pen. lib. 4. Imō sine alio pacto habenda videtur diuissio aequaliter in societate vniuersali, quia aliās societas vniuersalis dici nō posset. Bal. & Sal. in l. 1. in 2. q. C. pro socio. l. as. in con. 3. in fil. 3. ¶ Sed tamen puto quod pactum praedictum non valeat sumus enim in terminis declarationis Cor. imō in fortioribus, quia in casu Cor. vna tantū reperitur inaequalitas, hic autem duplex primō, quia contributio fuit omninō inaequalis, vt supra dictum est, secunda, quia actum fuit, quod partes valde esēt inaequales nam bona materna erant & sunt magni valoris, & tamen actum est, quod Antonius tantū haberet de bonis aliis communibus, ad quantum ascenderent bona illa materna. profectō maxima hic est partium inaequalitas satis enim erat, quod Antonius perciperet dimidiam bonorū maternorum, seu valorē dimidiaē ponā enim q̄ liberti Petri nō detraxissent bona materna, sed ea in comunione dimisissent, nōne in diuisione Petrus habuisset dimidiam & Antonius alteram dimidiam equaliter diuidendo partes? & tamen per talem conuentionē Petrus nihil reperitur habere de bonis maternis, cum tantundem de suis bonis cogatur dare ad quantum ascendunt bona illa materna, honestior sanē fuisset conuentio, quod haberet dictus Antonius dimidiam tantum partem dictorū bonorū maternorū, aut valorē illius dimidiaē, sed q̄ omnia illa bona aut tantundē de bonis aliis habebat, hoc ab omni ratione & aequitate videtur alienū. ¶ Venio t̄ ad secundū dubium, super quo dicendū videretur prima fronte pactum illud de diuidendo ad modum superscriptum casu quo fratres & socij in comunione stare nollent aut non possent, extendi debere ad casum finiendae societatis per mortem ob idētatem rationis. l. illud. ff. ad legem Aquil. latē Doct. in l. si constante. ff. soluto matri. facit quod dicitur substitutionem factam in casum voluntatis trahi ad casum impotentiae. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthum. Bartol. & Doct. in l. i. ff. de vulgari. ¶ Sed pramissis non obstantibus, contrarium puto de Iure verius, quod imō non fiat extensio de vno casu ad alterum, & considero t̄ pro fundamento, quod posito & non concesso, pactū de quo supra valeret, tamen negari non potest quin dicatur odiosum ratione tantae inaequalitatis quae est inimica legi. l. si. id quod in fi. ff. de rescin. ven. l. sed & si interpellatur. §. si. ff. de arb. l. illud in fin. C. de collatio. c. cū inter, vbi Decius in 6. notab. de exceptio. & in societate est tex. in d. l. si non fuerint. §. si. ff. pro socio. cū igitur tale pactum Iuri aduersetur, dicitur odiosum, quia omnis recessus à Iure communi odiosus dicitur. l. Ius singulare. l. q̄ verō contra. ff. de legib. l. aduersus. C. de nuptiis. c. 1. & 2. de fil. Presb. lib. 6. Archidia. in c. hoc. 17. q. 2. Abb. in consil. 1. column. 2. circa fin. lib. 1. & in consilio 117. column. 2. lib. 2. Corn. in conf. 271. column. 4. lib. 4. sed in t̄ odiosis non fit extensio de vno casu ad alterum etiā ex identitate rationis. l. si. C. de interd. matr. Calc. ii consilio 21. column. fin. idēd videmus quod in materia exorbitanti, non fit extensio ex identitate rationis, nisi ratio sit expressa. gloss. in §. 1. in ver. curationem. in Auth. vt hi qui ob. res mino. hab. per. in Cle. 1. in vers. eligatur. de electio. cū sim. quae Alex. tradit in l. si ita. stip. §. Grisogo. eol. pe. ff. de ver. ob. & in l. si. cōstā. in prin. si. solut



ff. solut. matr. Dec. in l. qui se patris col. 7. ad fi. C. unde lib. sed in casu nostro ratio aliqua illius pacti expressa non legitur, ergo &c. ¶ Secundo ¶ arguitur sic: extensio fit de vno casu ad alterum ratione æqualitatis seruandæ. §. illud. Institut. pro socio. l. fi. C. de fruct. & litium expen. quæ Iura ad hoc propositum citat Anch. in consil. 350. in quæstione prædicta. colum. 1. vers. 4. quia prouisio. ergo per contrariū, vbi ex tali extensione seruaretur inæqualitas, quæ maxime hic est, extensio fieri non debet, vt contrariorum eadem sit disciplina. l. i. ff. de his qui sunt sui vel alie. Iuris. l. & si contra. ff. de vulg. cum sim pro hoc ¶ quod scribit Socin. in consil. 98. in fin. libr. 1. Aret. in consilio 6. colum. 7. & in consil. 153. colum. 2. vers. confirmatur ista conclusio. vbi, quod dispositio limitatur & restringitur, vbi aliàs resuleret inæqualitas quàm Lex detestatur, si dispositio restringitur vt fugiatur inæqualitas, à fortiori impediri debet extensio, per quam inducitur inæqualitas. quando enim fit restrictio præsupponitur, quod dispositio erat apta comprehendere omnē casum, nisi restringeretur, sed quando fit extensio præsupponitur, quod dispositio casum omnē comprehendere nō posset, nisi per viam extensionis. ¶ Tercio ¶ adduco, quod in furioribus terminis & in casu longè magis dubitabili tradit Anch. in consil. 362. de viribus aditionis col. 2. vbi quando aliquid inducitur ex æquitate cōtra Ius in vno casu, non fit extensio ad alium casum, quanto fortius istud pactū inductū contra Ius in vno casu contra æquitatē naturalem, ad alium casum extendi non debet tanta enim inæqualitas secundum æquitatem dici non potest inducta imò contra omnem æquitatem & bonam fidem. ¶ Quarto ¶ adduco quod scribit Anch. in consilio 356. Ex serie testamenti. colum. 2. vers. & licet voluntas, vbi quod extensio non fit in voluntate testatoris, quando non conuenit æquitati, bonis moribus, legibus nec statutis, à fortiori fieri nō debet extensio in contractibus, in quibus strictior fit interpretatio quàm in vltima voluntate. l. quicquid astringenda. ff. de verb. obli. iuncta l. in testamenti. ff. de reg. iur. sed pactum de quo agitur est omnino irrationabile, contrarium æquitati, bonis moribus, legib. & statutis. ¶ Quinto ¶ nos habemus, quod in dispositione quæ est contra Ius commune, fit extensio, quando per eam redimus ad Ius commune. gl. in c. statutum. in ver. numeradum. de præben. lib. 6. la. in Auth. quas actiones. col. 6. C. de sacrosan. Eccles. Curtius iunior in consil. 6. colum. 7. vers. non omitto. ergo vbi per extensionem venit contra Ius commune, cessare debet extensio, vt contrariorum eadem sit disciplina. ¶ Sexto ¶ facit quod scribit Calde. in consil. 36. in tit. de testat. Deci. in l. fin. colum. 12. C. de edict. diu. Adrian. tollen. vbi quod in beneficiis extraordinariis non fit extensio de casu ad casum, ex paritate rationis, ideo beneficium illius l. fin. quod datur hæredi scripto, non competit hæredi ab intestato, licet eadem sit ratio. sed in casu nostro istud pactum est omnino extraordinarium, & contra omnē Iuris ordinem, ergo illud conceptum in casum finiendæ societatis per renunciationem sociorum ad casum mortis extendi non debet, licet eadem esset ratio. ¶ Septimo ¶ facit quod scribit la. in Rub. ff. de re iud. column. 3. vers. final. secundò quia etiam dato. vbi in materia exorbitanti non fit extensio etiam ex maiori parte rationis, nisi simus in casu fauorabili, sed hic neque casus fauorabilis, neque rationis maiori parte considerari potest, ergo, &c. Quod tamē intelligo, nisi casus ad quem fit extensio, comprehendatur sub casu expresso latè sumpto vocabulo, quia ad talem casum fit extensio, nō solum ex maiori parte, sed etiā ex identitate rationis. l. filium habeo. ff. ad Macedo. gloss. in Auth. minoris debitor. C. quā. mul. tut. offic. fungi po. gloss. in Clē. 1. vers. eligatur de electio. Cy. in l. i. C. quæ sit longa cōsue. Soc. in l. i. in prin. column. 3. ante med. ff. de vulg. ¶ Octauo ¶ confidero quod maior ratio affectionis erat in Petro Cordelij erga Antonium fratrem, quàm erga ipsius Antonij liberos nondum natos, vt habetur in l. qui filiabus. ff. de lega. 1. facit text. in l. Titius. & l. idem Prætor. ff. de suis & legit. Corn. in consilio 304. colum. 2. circa med. lib. 4. pulchrè Curtius iunior. in consil. 57. col. pe. ad fin. & seq. itaque non sequitur, voluit Petrus ita pacisci in fauorem fratris, ergo etiam in fauorem liberorum ex fratre nasciturorum ob id dici non potest patrem aut eandem rationem esse in personis filiorum fratris quæ erat in fratre cessate igitur identitate rationis, cessare debet extensio, quia ¶ tota materia extensionis fundatur in rationis identitate, ideo vbi minor ratio in vno casu quàm in altero, non fit extensio, etiam in

materia aliàs extendibili. l. leg. Iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nupt. c. fi. in ratione sui. de transla. Præla. Alexan. in consil. 29. colum. 2. lib. 6. Soci. in consilio 9. colum. 2. in fi. lib. 3. Aret. in consilio 25. circa fi. Dec. in consil. 266. colum. 5. circa fi. & in consil. 684. colum. 1. in fi. Amplius dico, quod non solum non fit extensio, vbi minor ratio est in vno casu quàm in altero, imò etiam impeditur extensio, vbi dubitatur, an militet eadē ratio vel nō, in his quæ sunt cōtra Ius cōmune Alexan. in consil. 207. colum. 4. libr. 6. alibi scribit Corn. in consilio 353. colum. 2. post med. lib. 4. quod vbi in aliqua dispositione rationes plures assignari possunt, non fit extensio de casu ad casum ex rationis identitate, itaque in casu nostro, cum ratio diuersitatis assignari possit inter vnū casum & alterū, sine dubio dicendū est cessare extensionem. ¶ Nonò ¶ & vltimò confidero, quod in dispositione legis odiosa & exorbitanti cessat extensio ob rationis identitatem, vt supra dictum est à fortiori illa cessare debet in dispositione hominis, quæ non ita facile extenditur, sicut dispositio Iuris. c. susceptum. de rescript. lib. 6. c. cum illis de Præben. eo lib. Imol. in l. si verò. §. de viro, in secundo art. princip. ff. solut. matr. ¶ Non obstat ¶ modò contrarium supra formatum, quia ex præmissis satis responsum apparet quod hic non militat eadē ratio, & vbi militaret, nō tamen fit extensio, cum simus in materia odiosa per supradicta. & vltra ea addo Oldr. in consil. 150. In Ecclesia Valentina. colum. 2. in fi. per text. in l. fi. C. de præd. Curia. lib. 10. Alibi scribit idem Oldr. in consil. 185. colum. 1. quod in materia restringibili nō veniunt, nisi quæ verbis exprimuntur nec limitum est arguere à pari nec à minori ad maius etiā affirmatiuè, per c. cum in illis, in secundo respons. de Præb. lib. 6. Hosti. in c. postulasti, de rescri. Gratianopoli, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Inventarij confessio an censeatur prohibita quando testator mandauit legata solui sine aliqua deminutione aris alieni, & concluditur q sic. Trebellianica censeatur prohibita, quando testator mandat hereditatem restitui sine aliqua deminutione. ibid. num. 1.
- 2 Consequens qui vult, censeatur velle omne necessarium antecedens ad illud, etiam in materia stricti Iuris.
- 3 Inventarij beneficium an possit testator hæredi prohibere, & concluditur quod sic contra Guidonem Pap. in Consiliis. Testatoris voluntas æquiparatur formæ legis ideo sicut factum contra formam legis dicitur nullum, ita factum contra voluntatem testatoris. ibid. num. 3.
- 4 Rei sua traditioni quilibet legem apponere potest quā vult.
- 5 Permissum censeatur omne quod expressè prohibitū non reperitur in his quæ sunt de genere permissorum.
- 6 Inventarij beneficium à statuto prohiberi potest. Testatoris potestas in disponendo super rebus suis maior videtur quàm statuti, scilicet quo ad præiudicium ipsius testatoris aut hæredis. ibid. num. 6.
- 7 Inventarium non erat cognitum de Iure Digestorum. Dispositio videtur fauorabilis & latè interpretanda etiam in materia correctoria quando per eam redimus ad Ius cōmune. ibidem num. 7.
- 8 Testator potest disponere, quod vnus hæredum insolidum suslineat onera hereditaria.
- 9 Onus legato apponi potest excedens valorem ipsius legati. Acceptans legatum tenetur ad onus legato iniunctum, licet illud legato sit maius. ibidem num. 9.
- 10 Testator ita potest renunciare fauori hæredis, sicut suo proprio.
- 11 Inventarium prohiberi non potest in præiudicium creditorum, sed legatariorum sic, in quo articulo circa legatarios, Bal. variat,

C O N S I L I V M C L X X I I I I.

Pro nobili Clara Gauteronæ, vxore spectabilis Domini Gulielmi de Puteo, artium & medicinæ Doct. contra Magistros Petrum Firmādi & Humbertum Ghastagni.

D I V I N O subsidio ex corde postulato. Nobilis ¶ Gue Bermondi ciuis Gratianopolis in suo testamento, F 3 condito



condito anno 1503. die 8. Septembris legauit nobili Claræ Gauterone eius vxori, inter cetera vsumfructum omnium bonorum suorum mobilium & immobilium. deinde post legata omnia vxori facta, adiecit clausulam, Item & quæ legata vult idem testator dictæ nobili Claræ tradi absque detractatione Falcidiae, & quæ prætextu æris alieni non minuantur. modò oritur quæstio inter dictam legatariam & hæredes, an non obstante illa clausula, hæredes qui fecerunt Inuentarium, vt possint beneficio Inuentarium, aduersus ipsam legatariam super quo facto duo principaliter mouentur dubia. Primum, an ex illis verbis censeatur testator prohibuisse hæredibus, ne facerent Inuentarium. Secundum, an valeat talis prohibitio. ¶ Circa primum dubium, cum Aduocati vtriusque partis inuicem conuenissent pro tractatu pacis & concordiae, non dubitauerunt induci prohibitionem Inuentarii illis verbis, sicut dicitur quod censeatur prohibita Trebellianica, quando testator mandat hæreditatem restitui sine aliqua deminutione, vt habetur per Doct. in l. Centurio. ff. de vulg. tradit Bald. in conf. 398. Præmittendum est. colum. 2. lib. 4. Paul. de Cast. in conf. 259. Omnis difficultas. colum. 4. lib. 1. in cōf. 28. In causa quæ vertitur inter Petrum in cōf. 77. Visa facti narratione. col. 2. in 3. dubio. & in conf. 292. Circa primum dubium videtur quod institutio. col. 5. circa med. lib. 2. Curtius iunior in consil. 11. colum. 4. versu. constat etiam. & in consil. 16. colum. pen. in fin. in 2. dubio. & licet sit aliquod dubium, an Trebellianica censeatur prohibita, quando testator mandat restitui totam vel omnem hæreditatem, aut pleno Iure ex his quæ scribit Old. in consil. 248. Præsupposita consuetudine col. 2. in fin. in quarta quæstione, Bellamera in conf. 26. in fin. Paulus de Castr. in d. consil. 28. tamen vbi sunt illa verba sine deminutione, nullus discrepat. si enim testator mandat legatū præstari sine deminutione, in necessarium antecedens censeatur velle, quod non fiat Inuentariū, quia eo facto vires hæreditariæ nō suppetant, non præstaretur legatū sine deminutione & istud procedit etiā in materia stricti Iuris, puta in sententia, in qua qui vult consequens censeatur velle omne necessarium antecedens, ad illud Paul. de Cast. in conf. 132. In causa quæ vertitur Pisis inter dominam Bicem. colum. 1. post med. lib. 1. & in conf. 85. In causa mota per fer. Iacobum. col. 2. lib. 2. Areti. in conf. 155. Diligenter visis. col. 6. versu. ergo datur intelligi. Soci. in consil. 134. col. 3. lib. 1. consequens enim sine antecedenti esse non potest. l. sed hæ. §. præter. ff. de procu. l. si homo mortuus. vbi Iason. ff. de verbor. obli. l. apud antiquos. cū ibi no. C. de fur. tis. ¶ Super 1. secundo dubio videbatur dicendum prima fronte talē prohibitionē non valere, tale enim beneficiū Inuentarii introductū fuit in fauorē hæredis, ne teneantur vltra vires hæreditarias, ideò à testatore tolli non potest. gloss. in l. scire debetis. C. vt in poss. lega. & in §. sed vtilitatis causa. Institut. de vusufruct. vbi gloss. dicit, quod cautio de vtendo & fruendo arbitrio boni viri à testatore remitti nō potest quia gratia hæredis, non testatoris introducta est. & sic secundū gloss. non potest testator fauori hæredis renunciare, & ita in terminis Dominus Aduocatus hæredum allegat Guido. Papi. in consil. 63. in secundo dubio. vbi etiā allegat Ange. in l. fin. C. arb. tutelæ. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de Iure verius sequentibus fundamentis. & primò per regulam Iuris generalem, quod dispositio testatoris habetur pro lege. §. disponat, in Auth. de nupt. ideò sicut Lex posset tollere beneficiū Inuentarii. l. Princeps. ff. de legibus. l. digna vox. C. eodem titul. c. proposuit, de concess. Præb. eodem modo videtur, quod testator hoc possit in præiudiciū suorum hæredum pro quo facit quod scribit Calcan. in consilio octauo. col. 11. vbi sicut factum contra formam legis dicitur nullum, ita illud quod fit contra voluntatem testatoris, & sic voluntas testatoris vim habet formæ legalis. ¶ Secundo, nos habemus, quod traditioni rei suæ quilibet potest imponere legem quam vult. l. in traditionibus. ff. de pactis. l. ob res. ff. de pactis dotal. lege 3. in fin. C. de contrahen. empt. l. legem. C. de dona. c. verum. de conc. apposi. c. nullus, de seruis non ordi. c. requisisti, de testament. c. Eleutherius. 20. q. 2. ideò quando testator dat hæreditatem suam aliquibus, absurdum esset dicere, quod non posset grauare hæredes ad soluendum legata integra sine deminutione, & si hæredes videant hæreditatem damnosam, illam renunciant. ¶ Tertio, in his quæ sunt de genere permissorum, omne censeatur permissum, quod expresse non reperitur prohibitū. l. 1. ff. de Procura. l. negnō. §. quod eis. ff.

ex quib. cau. maio. l. 1. in fi. ff. de testibus. c. 2. vltra med. versu. præsertim de transla. Præla. c. 1. de Procura. libr. 6. sed quod testator possit ad arbitrium disponere, hoc est de genere permissorum. d. §. disponat. ergo videtur, quod testator potuerit disponere prout fecit, cum illud Iure prohibitum non inueniatur, prout ostendam in responsione ad contraria. ¶ Quarto, nos habemus, quod valet statutum, quod hæres non gaudeat beneficio Inuentarii, si ita expresse disponat, ita clarè præsupponunt gl. & Doct. in l. fi. §. in computatione. vbi Ias. col. fi. C. de Iure delib. si valet statutū, a fortiori debet valere dispositio testatoris, quia statutū disponit super rebus alienis, & testator super bonis propriis. arg. l. si constante. §. si maritus. ff. solu. mat. & ita arguit Dec. in consil. 11. col. 4. versu. non obstat, q. contrariū. Ias. in l. 1. §. fi. col. 4. ad fi. ff. de verb. obli. ¶ Quinto, nos habemus, q. in uentarium non erat cognitum Iure Digestorum, quo Iure hæres tenebatur creditoribus vltra vires hæreditarias, sed inuentum fuit beneficiū Inuentarii. de Iure. C. vt declarat Ias. post. alios. in l. scimus. in prin. C. de Iure delib. itaque dispositio testatoris prohibens hæredi, ne faciat Inuentariū, est conformis Iuri antiquo Digestorum, ob id dicitur fauorabilis, & valere debet cum per eā redeamus ad Ius primæuū & antiquum. gloss. in c. statutū, in versicul. numerandum. de Præben. li. 6. vbi quod interpretatio fit lata etiam in materia correctoria, quado per eam redimus ad Ius commune. pulchrè tradit Rom. in conf. 318. Quæritur an ipse Christophorus. in fi. Feli. in c. cum accessissent. colum. 3. de constitutio. ideò in materia correctoria fit extensio de casu ad casum, quando per talē extensionē redditur ad Ius commune. Ias. in Auth. quas actiones col. 6. C. de sacrosan. Eccle. & in l. Marcellus. col. 12. ff. ad Trebellia. Curtius iunior in consil. 5. col. 13. in fin. & in consil. 6. colum. 6. versu. non omitto. ¶ Sexto, nos habemus, quod vbi testator instituit plures hæredes. licet singuli teneantur proportionibus hæreditariis. l. 1. C. si cer. pe. l. 1. & 2. C. de hæred. actio. tamen potest testator disponere, quod vnus tantum hæredum soluat & sustineat omnia onera hæreditaria. vt tradit Bar. in l. continuus. §. fin. in fi. de verbo. obli. Ro. in cōf. 49. Inspectis. idem videtur dicendum in casu nostro quod testator possit grauare hæredem, vt legata integrè satisfaciatur. ¶ Septimo, testator in rebus legatis potest apponere onus excedens valorem legatorum, & si legatarius acceptet simpliciter legatum, teneatur ad onus legato iniunctū. l. Imperator. §. si centum. ver. enim uero. ff. de leg. 2. l. planè. 2. §. si cū Stichus. ff. de leg. 1. Paulus de Castr. in l. si cū dotem. §. si pater. vbi Alexandr. colum. 2. versu. sed quid si pater. ff. solut. matr. idem Paulus in consil. 192. Super isto puncto occurrunt tria. in tertio dubio. & in consil. 415. Viso & examinato dicto puncto. colum. 1. lib. 2. Corn. in consil. 192. colum. 1. lib. 2. Deci. in consilio 425. colum. pen. quare non idem poterit testator in persona hæredis, & ei onus apponere etiam maius commodum hæreditario. Circa hoc tamen, an legatarius acceptans legatum simpliciter teneatur ad onus legato appositum, licet illud sit maius legato, vide quod Soc. scribit in l. Plautius, in sexto nota. ff. de condi. & demonstratio. vbi, istud procedit, quando onus maius legato apponitur per viā actionis, secus si per viam modi, per no. in l. ciuitatibus. §. fin. ff. de leg. 1. & in d. l. Imperator. §. si centum. Sed ista distinctio non satisfacit, cum nō videatur ratio diuersitatis inter conditionem & modum, quò minùs vtrunque impleri debeat, licet conditio impleatur ante actū & modum post actū, Sed tamē substituendo Soc. dici pōt, quò ex quo modus impletur post actum, & sic post Ius quæsitum, & post quæsitū cōmodum, non videtur q. legatarius qui commodum iam consecutus est grauari possit ad onus maius ipso commodum, puta legat testator Titio centum, si de illis construi fecerit Capellam in constructione non tenebitur Titius plus expēdere quā sit relictum, ita no. Paul. de Cast. in l. huiusmodi, in prin. ff. de leg. 1. Cuma. l. in planè. 2. §. fin. ff. eo. tit. Idē si testator legat feudum creditori, cum hoc quod creditum non petat, nā poterit creditum petere quatenus excedit estimationem fundi legati, quia effectus grauaminis confertur post quæsitum legatum. Salic. in l. ff. per illum text. C. de his que sud modo. Secus quado onus apponitur conditionaliter, & illud impleri debet ante quæsitum Ius, quia tunc oportet, quod conditio in integrum impleatur, quia ante impletam conditionē Ius nō competit, ita declarat Ripa in l. cū filio col. 4. circa med. ff. de leg. 1. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contrarium supra formatum.



Ad quod respondeo, quod gloss. supra allegata dum dicunt ideo cautionem de vtendo & fruendo, arbitrio boni viri a testatore remitti non posse, quia illa cautio concernit fauorem heredis, quem testator remittere non potest, sunt communiter reprobata per Doctorem. cum testator ita possit renunciare fauori heredis sicut suo proprio, ita in terminis tradit Bartolus in l. nemo potest. columna secunda, in tertia oppositione. ff. de leg. i. & ibi Ias. colum. fin. in prima & secunda lectura. & sic d. Guido Papius satis inaduertenter locutus est, dicens, gloss. in d. l. scire debetis, approbaram esse per Doctorem. quia communiter reprobatur, consequenter argumentum Papii retorquetur contra seipsum, quia communis Doct. opinio est, quod testator potest disponere de rebus heredis sicut de suis propriis, & potest renunciare fauori & commodo heredis sicut fauori suo proprio, ergo sicut heres posset renunciare beneficio Inuentarii, eodem modo poterit testator, & vellem quod d. Guido Papius dicens, illam glo. esse per Doct. approbatam, allegasset aliquos Doct. approbantes, & respondisset ad rationem Bar. & Doct. in d. l. nemo potest. circa reprobationem illius gloss. ¶ Non obstat autoritas Ang. quem Papius allegat in d. l. h. C. arb. tutelae, quia si videantur lectura Ang. Antiquae & modernae, ¶ Ang. non legit nec scripsit super illo titulo, sed t. credo, quod voluit allegare Bal. qui dicit, quod testator non potest prohibere heredi confectionem Inuentarii in praedictum creatorum, quod etiam volunt Doct. communiter in d. l. nemo potest, sed retorqueo autoritatem Bald. contra Papium quia Bald. & Doct. volunt, quod testator non potest prohibere Inuentarium in praedictum & fraudem creditorum ratio, quia creditoribus testator nihil potest praedictum, ideo Doct. in d. l. nemo potest, concludunt, quod in praedictum legatariorum potest testator prohibere inuentarium ratio, quia legatariis potest testator praedictum, cum eis relinquere non teneatur, & posset non relinquere si velit. ita Alexandri. post Pau. in d. l. nemo potest. colum. 5. versic. tetigit etiam Bart. & Ias. colum. 10. vers. quarto adde, in prima lectura. sed heredi ita potest testator praedictum sicut legatariis quia, poterat non instituere, & potest testator disponere de rebus heredis sicut de suis propriis, ergo plusquam absurdum esset dicere, quod non posset testator prohibere confectionem Inuentarii in praedictum ipsius heredis. Nec Iacobus de Aret. relatus per Bald. nec ipse etiam Bald. dicunt illud ad quod per Guid. Papium allegantur, videlicet quando prohibetur Inuentarium in praedictum tantum ipsius heredis, & si voluit Papius inniti autoritati Bald. quatenus voluit beneficium Inuentarii prohiberi non posse etiam in praedictum legatariorum, quibus tamen testator praedictum potest respondere, quod super autoritate Bal. fundamentum fieri non potest, quia fuit sibi contrarius, & contrarium voluit ipse Bal. in l. cum tale. §. i. ff. de condi. & demon. per illum text. & praeterea contra Bal. in d. l. h. C. arb. tu. quatenus voluit inuentarium prohiberi non posse in praedictum legatariorum, est communis opinio, ut per Alex. in d. l. nemo potest. colum. 5. & in consilio 40. col. pen. in fin. vers. & non potest imputari. libro tertio. Ias. in d. l. nemo potest. columna 10. post alios, itaque si testator potest prohibere inuentarium in praedictum legatariorum & si de commissariis, quia eis praedictum potest, vellem, quod uersitatis, cur non idem licitum sit prohibere in praedictum heredis, cui etiam testator praedictum potest. ¶ Ex quibus apparet, quod rationes & autoritates allegatae per d. Papium partim sunt falsa, partim retorquentur contra eum. ¶ Postremo si videatur Doctores in d. l. nemo potest, testator potest omnia, nisi quae pertinent ad substantiam aut solennitatem actus, aut quae pertinent ad interesse publicum principaliter, vel quae inuitant ad delinquendum: sed prohibitio inuentarii non est eiusmodi, ergo manere debet sub regula permissorum. d. §. disponat. & ita iudicarem, si causa mihi commissa foret. Gratianopoli, 16. Iunii, 1542. Aymo Crauetta de Sauiiano Iurisconsultus celeberrimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio excellentior est omni probatione, & ubi est confessio sufficit.
- 2 Confessione partis non statuitur in actu prohibito & certo casu permissio, sed veritas illius casus permissi aliter probari debet & numero tertio.
- 4 Interpretatio statuti ita fieri debet, ne statutum reddatur elusorium.

- 5 Confessio partis non attenditur quando non est verisimilis.
- 6 Contrauenire quis potest facto suo proprio quod a Iure reprobatur, puta pater donationi factae filio, maritus donationi factae uxori. Confessio quando reprobatur a Iudice vel a parte non attenditur, ideo confitens contrauenire illi potest. ibi. nu. 6. Reprobatio legis fortior est reprobatione hominis. ibi. nu. 6.
- 7 Producent instrumentum animo illud impugnandi, non censetur fateri contenta in eo.
- 8 Paria sunt quid fieri in tempore prohibito vel permissio, & conferri tempus prohibitum.
- 9 Promittere & donare quod sint paria, quando & qualiter procedat, tres hic declarationes dantur.

CONSILIVM CLXXV.

Pro nobili Margarita Marquise, contra Aymarum Burgondionis & Ioannem Rolandum eius uxorem.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Edictum Regium prohibet praesens, & verbis pregnantibus donationes fieri sine certa solennitate cum clausula decreti irritatiua. deinde excipit ab illa prohibitionem donationem, quae fieret contemplatione matrimonij, modo nobilis Margarita Marquise fecit quandam donationem Aymari Burgondionis & Ioanna Rolandae eius uxori asserendo se promississe talem donationem facere in contractu matrimonij dictorum coniugum: postea dicta donatrix sequendo formam dicti edicti Regij, petiit annullari dictam donationem coram Iudice ordinario Gratianopolis, quaeritur quid Iuris? ¶ Videretur dicendum prima fronte donationem praedictam annullari non posse, quia edictum Regium approbat donationes factas contemplatione matrimonij sed ista donatio probatur facta contemplatione ipsius matrimonij per confessionem ipsius donatricis, quae confessa est in ipsa donatione quod promiserat talem donationem facere in ipso contractu matrimonij. nulla tamen excellentior est probatio, quam quae fit per confessionem partis. l. generaliter. in fi. C. de non nu. pe. c. per tuas de proba. c. si cautio. de fide instrum. & ubi est confessio partis, sufficit. Bald. in Authen. sed nouo Iure. C. si cert. pe. Secundum, ipsa donatrix produxit instrumentum donationis in iudicio, in quo continetur confessio praedicta, ex qua productione censetur fateri omnia contenta in ipso instrumento, adeo quod contrauenire non potest. c. olim. de cens. late Moder. in c. cum venerabilis, de exceptio. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium putato de Iure verius, quod imò annullari debeat donatio praedicta, & quidem ipsa actrix habeat intentionem fundatam ex statuto Regio, cuius solennitas impleta non fuit in donatione praedicta. l. non dubium. C. de legibus. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad contraria. ad quae respondeo, & ad primum dico, tamen non ob stare confessionem donatricis, quod promiserit donare in contractu matrimonij, quia cum donatio sit prohibita sine solennitate statuti, excepta donatione ob causam matrimonij, causa ipsius matrimonij verè probari debet, aliter quam per confessionem quia quando aliquis prohibetur donare nisi in certo casu, veritas illius casus permissi nunquam probatur per confessionem prohibiti, doct. est Bar. communiter approbata in l. si forte. ff. de Cast. pecul. late Doct. in l. si donatione. C. de colla. puta, donatio prohibetur inter virum & uxorem. nisi ex causa benemeritorum aut seruitorum, talia benemerita aut seruicia debent probari, aliter quam per confessionem ipsorum coniugum, ut habetur in d. l. si donatione. tradit Socinus in consilio 65. colum. 2. vers. primo dico. & in consilio 66. colum. 3. in fin. vers. sed omnia praemissa. libro 1. & dicit ibi Socin. absit, quod in prohibitis & certo casu permissis, stet verbo dicentis & asserentis casum permissum subesse. tradit Deci. in consilio 132. colum. 1. ¶ Et nisi ita dicam, statutum Regium, facile eluderetur, quia contrahentes ad euitandum solennitates ipsius statuti tempore possent confiteri & enunciare, quod talis donatio antea promissa fuerat in contractu matrimonij, sed tamen statutum Principis ita interpretari debet, ne reddatur elusorium. l. si praetor. ff. de iud. l. si. ff. ne quid in loco publico. l. cum aliis. in fin. C. de cura furio. late Feli. in c. Rodolphus, colum. 1. & 2. de referi quam.



quam rationem in ista materia considerat Socinus in con-  
 filio 23. columna 3. vers. nec statuitur assertioni partis. libro 4.  
 4 Doct. in d. l. si donatione. ¶ Alibi scribit Dec. in c. praterea  
 columna 6. de offi. dele. & in consilio 351. columna 2. in fi. q  
 non statuitur confessioni partium in transactione, quod lis sub  
 esset, quia sumus in materia prohibita, cum transactio fie-  
 ri non possit, nisi lite praecedente. ¶ Alibi scribit Decius in  
 c. ad hac. ante fi. de rescript. & in consilio 393. colum. fi. cir-  
 ca. medium. quod ubi actus non potest fieri sine aliqua cau-  
 sa, de illa debet verè constare, nec creditur confessioni ali-  
 cuius actum faciētis, quod causa subesset, in proposito no-  
 stro donatio sine solennitate fieri non potest, nisi ob causā  
 & contemplatione matrimonij certè de tali causa aliter  
 constare debet per testes aut instrumenta, quam per con-  
 fessionem contrahentium, cum sumus in materia prohibi-  
 ta. Et si quis dicat, donatio contemplatione matrimonij nō  
 est prohibita, respondeo, quod donatio ex causa remunera-  
 tionis inter patrem & filium, inter virum & uxorem, inter  
 Clericum & Concubinam, non est prohibita & tamen qd  
 solum permittitur in eo casu, & in aliis prohibetur, nō cre-  
 datur confessioni partium, quod ille casus subesset. simili-  
 ter transactio ex causa litis non prohibetur, & tamen quia  
 extra causam litis prohibetur, super causa ipsius litis non  
 creditur assertioni partium, eodem modo in casu nostro,  
 licet donatio contemplatione matrimonij prohibetur sine  
 solennitate dico, quod super causa matrimonij statari nō de-  
 bet confessioni partium. ¶ Secundò ¶ principaliter respon-  
 deo, quod ista confessio contrahentium non est verisimilis  
 quia si prouisio facta esset tempore contractus matrimo-  
 nij plusquā verisimile est, quod de illa fuisset aliquid scri-  
 ptum in ipso contractu matrimonij, sicut fuit scriptum de  
 constitutione dotium facta per ipsam donatricem. arg. l. v-  
 nicā. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tol. c. ad audiē-  
 tiam, de decimis. c. maiores, de baptismo. talis enim expres-  
 sio modicum pergameni occupasset. Io. And. in c. inter, de  
 re iudi. & in c. super eo de appel. Old. in consilio 266. quod  
 aurem, col. 2. post med. non enim de modico agebatur in ta-  
 li promissione, cur negligi deberet, & scripto non manda-  
 retur, facit text. in l. cum de indebito. ff. de proba maximè,  
 cum scirent partes, quod aliter nō valeret donatio sine so-  
 lennitatib. statuti, sed confessio non attenditur, ubi non est  
 verisimilis. Bal. in l. si quis in hoc genus. C. de Ep. & Cle. De  
 ci. in l. cum te. 2. columna 2. C. de trans. ¶ Non obstat, secundū  
 argumentum quod producit instrumentum videtur fa-  
 cere omnia contenta in eo esse vera, quia fateor, sed dico, qd  
 tali confessioni non est standum, cum sumus in materia p-  
 hibita, quæ non dependet à potestate partium per late su-  
 pra adducta, idē cum talis confessio à Iure reprobetur, de  
 illa curandum non est nam ¶ si maritus confiteatur se do-  
 nare uxori ex causa remunerationis, aut pater confiteatur  
 se donare filio ex causa mer. totum, tali tamen confessione  
 non obstante contrahere potest donationi, cum talis cō-  
 fessio à Iure reprobetur, ita in terminis tradūt Alex. & Mo-  
 der. in d. l. si donatione, ubi las. col. pe. in fi. vers. 2. prædictam  
 regulam, & in l. frater à fratre. col. 22. vers. 3. limi. ff. de condi.  
 inde Cor. in cons. 252. col. 5. vers. sed instari posset. libro 3. ad  
 do Rotam Deci. 666. Titius columna 2. vers. item ubi factū  
 in antiq. videmus in simili, quod ubi confessio reprobatur  
 à parte vel à Iudice, potest quis suæ confessioni contraue-  
 nire c. mulieri. ubi Doct. de iureiur. Areti. in cons. 96. colum-  
 na 3. vers. & hoc est verum Roma. in consilio 609. Ad discu-  
 tiendum. columna 10. in. fin. & in consilio 667. Antonius  
 columna primā. in. fin. Cor. in consilio 229. columna secū-  
 da vers. & esset cautum libro secundo, idem à fortiori esse  
 debet, quando confessio reprobatur à lege, quia reproba-  
 tio legis fortior esse debet hominis. Hosti. in c. pastoralis. §.  
 fi. de offi. deleg. ubi Anto. & Abb. Dec. in c. 1. columna 3. vers.  
 7 & ad prædicta, de rescript. ¶ Secundò ¶ respondeo, quod  
 productio facta non fuit, ut producit iurare se vellet in-  
 strumento producto. sed ad effectum impugnandi & an-  
 nullandi, idē productio non nocet, aliās sequeretur, quod  
 producit acta grauaminis in causa appellationis, quæ p-  
 ducere tenetur, censetur sententia primi Iudicis approba-  
 re, & quod talis sententia nūquā retractari posset in cau-  
 sa appellationis, nec enim donatio annullari aliter potest,  
 nisi producat, quia quod non producit, annullari non  
 potest, cum nō entis aulæ sint, qualitates. l. 3. ff. de usufruct.  
 leius qui in provincia. vers. quas verò. ff. si cet. pet. ¶ Postre-  
 mō considero, quod in contractu matrimonij notabilium  
 personarum interesse consueuerūt plurimā perionā, idē

si asserta promissio facta esset, verisimiliter testes inuenti  
 fuissent, qui super ea testificarentur, cum pars dubitās suc-  
 cumbere per testes probare tentauerit, & cum nihil omni-  
 nō probauerit, arguitur suspicio contra eam, ut habetur in  
 l. 1. ff. ad turpil. Rursus considero, quod promissio allegata  
 de donando quantitatem bonorum, tam magnam habet  
 præsumptionem Iuris contra se, maximè stante illa consti-  
 tutione dotium. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. actio.  
 l. si cum aurum. ff. de solutio. l. Campanus. ff. de ope. li. idē  
 quis non videat illam confessionem factam esse, non ex ve-  
 ritate, sed solum ad fugiendum solennitates, & prohibitio  
 8 nem Regij edicti. ¶ Postremò, ¶ posito & non concesso, ve-  
 rē & legitimè probaretur de tali promissione, dico, quod  
 adhuc illa non videtur valida, quia licet promissio de do-  
 nando fieret in tempore permissio, id est, tempore contra-  
 ctus matrimonij, tamen effectus ipsius donationis confe-  
 rebatur in tempus prohibitum, id est, post matrimonium  
 contractum, quo casu donatio non valet, quia paria sunt  
 donare in tempore prohibito vel permissio, & conferri effe-  
 ctum donationis in tempus prohibitum. l. eum qui ubi De-  
 cius in quarto notab. ff. de iurisdic. om. iud. l. quod sponsa.  
 C. de don. ante nupt. Idem econtrā, nam paria sunt quid fie-  
 ri tempore habili vel inhabili, sed effectum conferri in tē-  
 pus habile aut permissum. l. in tempus. ff. de hæred. insti. q  
 tamen intelligi debet, ut per Soci. in l. Gallus. columna 2. in  
 princ. ff. de lib. & posthu. iur. ratio quæ militat in donatio-  
 ne, non videtur pcedere in promissione de donando idē  
 enim excipitur donatio contemplatione matrimonij, ne  
 contrahens matrimonium sub spe talis donationis decipia-  
 tur, qui aliās contracturus non fuisset. sed ista ratio non vi-  
 detur vrgere in promissione de donando, imò potius im-  
 putandum videtur contrahenti, cur tali promissioni cre-  
 diderit, nec curauerit donationem ipsam fieri quorsum e-  
 nim attinebat talem promissionem facere, cum statim do-  
 natio fieri posset. ¶ Et si dicatur, ¶ paria sunt promittere &  
 soluere. l. fin. C. ad legem Falcid. ergo permissa donatione,  
 videtur permissa etiam promissio de donando respondeo  
 quod istud procederet, nisi effectus donationis conferre-  
 tur in tempus prohibitum, quia tunc perindè est, ac si pro-  
 missio facta esset, etiam in tempore prohibito per supradic-  
 ta. ¶ Secundò respondeo, quod regula. l. fin. procedit, quā-  
 dō in utroque est eadem ratio, secus si diuersa, ut loquitur  
 tex. in d. l. fin. tradit Decius in consilio 280. col. fin. vers. non  
 obstat, quod paria si nt. sed in casu nostro diuersa est ratio  
 inter donare & promittere de donando, ut sup. dictum est.  
 ¶ Tertiò respondeo, quod illa l. fin. solum videtur procede-  
 re, ubi agitur de approbatione actus, quæ approbatio ita  
 fit promittendo sicut soluendo, ita Bart. in l. quod nomine.  
 ff. de cond. indebi. refert & sequitur las. in l. Titia. in princ.  
 col. 10. ff. de verb. obl. sed hic nō agitur de approbatione a-  
 licuius actus præcedentis, sed de inductione noui actus.  
 ¶ De viribus iuramenti apppositi in donatione nihil scribo,  
 an prohibitio dicti regij extendatur ad donationes iuratas  
 quia proponuntur, quod obtenta absolutione obseruatur  
 communiter, quod de iuramento non curatur in talibus  
 donationibus, nec remanet effectus ipsius iuramenti, idē  
 superfluum esset disputare, an id de Iure pcedat, postquā  
 ita semper fuit obseruatum, & obseruatur, qua obseruan-  
 tia cessante plurima dici possent.

## S U M M A R I U M.

- 1 Pater an succedat in solidum filio exclusis matre & transversalibus in bonis profectis à patre. quæ materia late hic & subtiliter declaratur contra Barto. & sequaces eo casu, quo extant transversales defuncti.
- 2 Extensio non fit etiam in materia extendibili, ubi minor ratio est in vno casu quam in altero.
- 3 Successionis Ius æquale esse debet, idē parentes eo modo succedunt naturalibus, quo naturales parentibus.
- 4 Restringeri non debent verba generalia non interueniente ratione restringendi, etiam si generaliter intelligendo indebitè quis lucrum perderet.
- 5 Restringeri non debent verba legis generalia quando ita restringendū non prouideret lex in casu, quis magis frequenter contingit.
- 6 Generalis Lex sequens quod non deroget legi præcedenti loquenti in casu speciali, quomodo intelligatur.
- 7 Dispositio Legis loquentis in aliquo casu simplici, non habet locum, quādo tali casui simplici aliquid additur.
- 8 Intestatus decedens dicitur disponere de bonis in fauorem eorum, qui ab intestato succedunt.



De materia huius Consilij vide supra  
in cons. 37.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi  
alias pro nobili Margarita de bona vxore nobi  
lis Iacobi Foccafia, ciuitatis Vappincensis, co  
tra nob. Carolum de Bona, super bonis donatis  
quondam nobil. Gaspari de Bona fratri dictae  
Margaritae, quod ipsa in illis successerat pro quinta parte,  
simul cum patre & aliis sororibus dicti Gasparis. Nunc  
reuocatur in dubiu, quia ista bona de quibus agitur, pro  
fecta fuerunt a nob. Honorato de Bona parte dicti Gaspa  
ris, ideo videtur, quod ipse pater solus & insolidum succes  
serit exclusis sororibus, nec isto casu locum habeat text. in  
Authen. defuncto. C. ad Tertullian. ita tenet Bartolus in l. post  
dotem. in fin. ff. solut. matri. vbi Alexandrinus dicit, qd om  
nes Moder. sequuntur Bart. la. etiam ibi column. pen. & si  
tenet opi. Bar. dicens eam magis esse coem eandem etiam opi.  
dicit magis coem Alex. in cons. 168. col. 3. li. 7. Alex. in con  
silio 79. Boer. in suis decis. q. 192. columna tertia post med. in  
1. parte. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto  
de iure verius in casu isto, & quia Margarita agens habet in  
tentionem fundatam de iure communi per text. in d. Au  
then. defuncto. C. ad Tertullian. solum insistant in tollendo  
contraria, quibus mouentur Doctores ad tenendum opinio.  
Bart. Itaque non obstat vnum praecipuum fundamentu,  
quod Lex noua generaliter loquens, non censetur corrige  
re legem antiquam specialiter loquentem. gl. Bart. & Doct.  
in l. sciendum, in princ. ff. qui sat. cog. ergo per text. in d. Au  
then. defuncto, quod est ius nouissimum non censetur  
correctus text. in l. quod scitis. §. 1. C. de bonis quae li. vbi ha  
betur, quod in bonis profectis ex linea paterna praefereun  
tur ascendentes ex linea matris. quia non disputando nuc,  
an ille text. sit correctus vel non, in quo articulo plurimi  
Doct. antiqui & Moder. voluerunt quod sic, vt patet ex scri  
ptis per Moder. in d. l. post dotem, per Cor. in d. Authen. de  
functo. in consilio 47. columna tertia, in consilio 94. in con  
silio 286. columna secunda libro primo, & in consilio 265.  
libro 4. in quibus locis Corn. tenet contra Bartol. & allegat  
plures Doct. sui temporis, contra eum consuluisse, dico, qd  
ille text. non obstat in casu isto, quia posito, quod non sit cor  
rectus, dico, quod solum loquitur, quando concurrunt as  
cendentes ex linea paterna & materna, non autem quan  
do concurrunt descendentes cum ascendentibus, vt loqui  
tur ius nouissimum, & sic posito, quod ius d. l. quod scitis,  
remaneat incorrectum, dico, quod restringi debet ad limi  
tes suos & ad terminos, in quib. loquitur, nec ampliari aut  
extendi debet, quando cum ascendentibus concurrunt de  
scendentes, alias sequeretur absurdum, quod ius nouissi  
mum veniens ad correctionem Iuris antiqui, ipsum ius an  
tiquum ampliaret & extenderet extra casum suum, & sic  
inducta ad vnum effectum operarentur contrarium, con  
tra text. in l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. l. cum tale. §. 1. ff. de  
condi. & demon. ¶ Secundo respondeo, quod dicendo d. l.  
quod scitis, habere locum etiam, quando concurrunt des  
cendentes cum ascendentibus, in casu d. Authen. defuncto,  
istud fieri non potest, nisi per viam extensionis ¶ sed exten  
sio fieri non potest de vno casu ad alium, in quo sit minor  
ratio, etiam in materia alias extendibili, quia tota materia  
extensionis fundatur in rationis identitate. l. lege Julia. §. hoc  
capite. ff. de ritu nupt. c. fin. in ratione sui de translatio. Prae  
la. & quod dicimus, vbi est eadem ratio, idem ius esse de  
bet. l. illud ff. ad legem Aquil. cum similib. ergo vbi non est  
eadem ratio, diuersum ius esse debet, vt contrarium ead  
dem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. Iuris l. &  
si contra si. de vulga. cum similib. sed non est eadem ratio  
restringendi successionem, quando concurrunt ascenden  
tes soli, & quando cum ascendentibus concurrunt descen  
dentes, quibus maior fauor debetur, nec patri iniuria fieri  
videtur, si cum eo concurrant liberi in successione fratris,  
etiam in bonis a patre profectis, cum votum parentum sit  
liberis thesaurizare. l. nam & si parentibus, in principio. ff.  
de inoffic. testam. l. scripto. ff. unde lib. l. cum auus. ff. de con  
di. & demon. & habetur per diuum Paulum ad Galatas c. 2.  
& in c. praeicator. 16. q. 1. ¶ Sed fortior ratio diuersitatis cur

extensio fieri non debeat, nam in ascendentibus, quod suc  
cedant singulis in bonis ex eorum linea profectis nullum  
resultat absurdum, nulla considerari potest inaequalitas, quia  
si ascendens paternus habet praecipua bona aliena a se p  
uenta, etiam ascendens maternus habet praecipua bona p  
fecta ex sua linea sed ista distinctio si locum haberet, quan  
do descendentes concurrunt cum ascendentibus, resulta  
ret inaequalitas, quia si reperiuntur bona fraterna in here  
ditate defuncti, non reperitur decisum, quod frater in eis  
praeferratur, & tamen verisimile est, quod si legislator in illo  
Iure nouissimo Authen. defuncto, habuisset rationem illi  
distinctionis d. l. quod scitis, pariter prouidisset, quod in bo  
nis profectis ex linea transuersali, transuersales praeferratur  
vt aequalitas seruaretur. arg. l. illud. C. de collatio. cum simil.  
¶ & quia ¶ ius succedendi aequale esse debet actiue & passi  
ue, vt eo modo quis alij succedat, quo alius succedit, ideo  
parentes naturales eo modo succedunt filiis naturalibus,  
quo filij parentibus. Bartolus in l. si gener. colum. 1. ff. de his  
quibus vt indig. Calc. in consilio 59. in princ. itaque sicut  
transuersales non praeferruntur ascendentibus in bonis p  
uentis ex linea transuersali, eodem modo ascendentes no  
videntur praeferrendi transuersalibus in bonis prouentis ex  
linea ipsorum ascendentium. ¶ Tertio considero, quod di  
spositio d. Authen. defuncto, generalis restringi non debet  
ad alia bona, quam ascendentium cessante ratione restrin  
gendi, quia ¶ verba generalia restringi nunquam debent ni  
si interueniente ratione restringendi. Baldus in consilio 48.  
Quia verba libro quarto quod procedit, etiam si generali  
ter intelligendo indebitum quis lucrum perderet. Bartolus  
in l. omnes populi, in sexta q. princ. ff. de iusti. & Iure. Ale  
xandrinus in consilio 101. columna penult. circa medium.  
libro tertio & in consilio 111. colum. penult. lib. 7. Aretinus  
in consilio 133. columna 5. vers. quoniam quando, & in con  
silio 144. columna 6. vers. si enim ista restrictio sed nulla videtur  
ratio considerabilis aut probabilis, cur text. d. Authen. de  
functo, restringi debeat, quando descendentes concurrunt  
cum ascendentibus per supradicta, imo ratio omnis suade  
re videtur totum contrarium, quod generaliter intelliga  
tur, vt aequalitas seruetur, & vt descendendum conditio am  
plicetur. ¶ Quarto dico, quod satis dicuntur redire bona ad  
lineam paternam, si in eis succedant descendentes a patre  
simul cum eo, cum pater & filius censeatur eadem perso  
na. l. fin. C. de impub. & arg. text. in l. in suis. cum. ibi nota. ff.  
lib. & posthum. itaque non videtur bona argumentatio, as  
cendens maternus non debet concurrere cum ascendente  
paterno in bonis prouentis a linea paterna ergo etiam de  
scendentes a patre in talibus bonis admitti non debent.  
¶ Quinto, casus omissus habetur pro omissio, & remanet in  
dispositione Iuris communis. l. si cum dotem, in prin. ff. so  
lut. matri. l. commodissime. ff. de lib. & posthu. cum simil. sed  
iste casus, quando cum ascendentibus concurrunt transuer  
sales, defuncti fuit omissus in dispositione. d. l. quod scitis,  
ergo pro omissio haberi debet, & remanere sub generali di  
spositione. d. Authen. defuncto, & si dicatur, fuit omissus,  
quia de Iure codicis transuersales non succedebant simul  
cum ascendentibus, & si de Iure nouissimo fuisset cogita  
tum, verisimiliter Idem fuisset dispositum respondeo, quod  
immo diuersum verisimiliter idem fuisset dispositum, quia  
diuersa est ratio, vt supra dixi, aut saltem si idem dispositum  
fuisset, idem & qualiter fuisset dispositum in bonis profe  
ctis, ex linea transuersali, vt in eis transuersales praeferran  
tur. ¶ Sexto dico, quod frequentius contingit, quod filij  
relinquant bona paterna aut materna quam extraneorum  
cum extranei non ita donent aut relinquant sicut paren  
tes, quod videmus ipsa rerum experientia modo si dicamus  
quod text. in d. Authen. defuncto, restringatur, vt non pro  
cedat in bonis paternis aut maternis, prouideret solum in  
casu, qui minus frequenter contingit, modo arguitur sic,  
verba legis generalia restringi non debent, quando ita re  
stringendo non prouideret Lex in casu, qui magis frequen  
ter contingit. Alexandrinus in d. l. sciendum, columna 2. ff.  
qui satisda. cog. Decius in consilio 244. colum. fin. post prin.  
vers. quia ex pluribus coniecturis. cum igitur legislator no  
ignoraret sapius contingere, quod liberi relinquerent bo  
na paterna aut materna, & disposuerit ius succedendi iuxta  
modum d. Authen. defuncto, dicendum est sentisse legisla  
torem generalitatem. d. Authen. locum habere etiam in bo  
nis paternis aut maternis, vt sic prouisum dicatur in casu  
qui sapius & frequentius contingit. l. nam ad ea. ff. de legibus.  
¶ Septimo



- 6 ¶ Sptimò respondeo; † quòd tunc lex posterior generalis non derogat legi præcedenti loquenti in casu speciali, quando vtraque lex generalis & specialis loquuntur in eodem Capitulo, secus si in Capitulo separato, quia tunc lex aut prouisio generalis comprehendit etiam specialem. l. fin. ff. de dote præleg. Bart. in l. sanctio legum. ff. de pœnis. Roma. in consil. 308. pro habenda. colum. 2. versic. nec huic determinationi. sed prouisio d. Authen. defuncto, generalis. & d. l. quòd scitis, specialis, loquuntur quilibet in casu separato, videlicet l. quòd scitis, quando concurrunt soli ascendentes. tex. autem in d. authen. defuncto, quando concurrunt ascendentes & descendentes, ergo prouisio generalis d. Authen. defuncto, comprehendere debet etiam prouisionem specialem d. l. quòd scitis, cum vtraque prouisio loquatur in casu diuerso & separato. ¶ Octauò † dico, quòd dispositio d. l. quòd scitis, loquens in casu simplici, videlicet quando agitur de succedendo descendenti inter ascendentes, tantum, locum non habet, quando tali casui simplici aliquid additur, quia etiam ad successionem talis descendentes transuersales admittantur. §. sequens. ff. de actio. l. hos legatum. ff. de leg. 3. & l. legatis vxori. ff. de leg. 2. Alex. Cuma. & Ias. in l. Titia textores. ff. de leg. 1. & in l. 2. ff. de ver. oblig. Veronensis in consil. ult. colum. 3. in 2. dubio. Corn. in consil. 63. colum. 3. lib. 2. & in consil. 19. colum. 2. lib. 4. ¶ Nonò dico, quòd istam declarationem ad text. in Authen. defuncto voluit Socinus in consil. 89. colum. 2. vers. nec reperitur aliqua distinctio. lib. 4. vbi, quòd nò reperitur distinctio bonorum quando descendens aut transuersalis defuncti concurrat cum ascendente, & sic aperte vult Socinus quòd distinctio d. l. quòd scitis, locum nò habeat in terminis d. Authen. defuncto, & profectò si videantur Docto. tenentes cum Bartol. semper ferè loquuntur quando est quæstio inter ascendentes solum. ¶ Decimò, † quòd saltem præmissa procedere debent in casu nostro, in quo pater donauit bona filio pro se hæredibus & successoribus quibuscunque, de quibus disponere posset ad arbitriū, modò, si filius donasset inter viuos bona sororibus, aut ea in extraneos alienasset, imò etiam causa mortis attento consensu præstito in ipsa donatione, non est dubium quòd valeret alienatio & dispositio, ergò idem dicendum quòd ab intestato potuerint deuenire ad transuersales, quia intestatus descendens dicitur, disponere in bonis in fauorem eorum, qui ab intestato possunt succedere. Bald. in consil. 121. Præsupposito colum. 2. circa med. lib. 4. Curtius iunior in pulchra quæstione in consilio 4. colum. 2. ad fic. vers. eandem opinionem. Gratianopoli, 28. Iulij, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Institutio presentati à patrono requirit solennitatem, de qua in c. fi. de electio. lib. 6.
- Reus absolui debet actore non probante, etiam in materia beneficii, ibid. nu. 1.
- 2 Derogare censetur quis formæ faciens actum sine illa forma, quando derogandi potestatem habet. & nu. 6.
- Plenitudine potestatis vti Princeps præsumitur quando alias actus nò valeret, ibidem nu. 2.
- Text. in c. fi. de electio. lib. 6. solum procedit in ordinariis, & procedit in confirmatione præcisa & simplici.
- Legati de Latere factum reputatur factum à Papa, ibi. nu. 3.
- 4 Forma satis est quòd effectualiter & equipollenter impleatur.
- 5 Forma omisso non vitiat quando illa impleri non potuit.
- 6 Nullitas proponi non potest per eum cuius non interest.

## CONSILIVM CLXXVII.

Pro venerabili Domino Rocho Matthei Clerico Ebreduni, contra venerabilem dominum Arduynū Bernardi.



IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi iā bis pro venerabili domino Rocho Matthei Clerico Ebreduni, contra venerabilem dominum Arduynum Bernardi, super Capellania sancti Mar-

cellini, probando permutationem beneficiorum, de qua in actis, fuisse fraudulentam & in fraudem patronorum, quibus addo circa fraudem, quòd in terminis permutationis beneficiorum ita fraudem per coniecturas per me allegatas arguit Rota decisio. 361. Nota præsumitur in antiquis ¶ Sed adhuc † reuocatur in dubium causa prædicta, quia institutio dicti domini Rocho Matthei ad præsentationem patronorū videtur nulla non seruata forma. c. fin. de elect. libro sexto. quæ forma locum habet etiam in præsentatione patronorum, secundum glo. ibi communiter approbatam per Doct. tradit Bald. in consilio 17. Factum sic proponitur. colum. 2. circa fi. libro 5. Rochus de Curte in tract. iuris patr. in vers. honorificum. q. 2. & q. 38. Ioan. Sylua in 3. parte tract. de benefi. quæst. 53. ideò posito quòd dominus Arduynus Bernardi etiam in beneficio Ius nullum habeat tamen quia est Reus & possessor, absolui debet Actore nò probante. l. qui accusare. C. de eden. quæ regula locum habet etiam in beneficiis. Oldr. in consilio 1. colum. 2. vers. vnde & si tam meus. in consilio 218. Gratia, colum. 2. versiculo cum ergò dominus. & in consil. 312. Thema quæstionis est tale, colum. 2. secunda & ad finem consilij Rota deci. 15. Si in causa. deci. 160. Reus, in nouis. & deci. 70. Nota quòd vbi constat. in antiq. Deci. in d. l. qui accusare, col. 2. in 3. ampliacione. ¶ Sed ad istud argumentum respondeo multis modis, & primò considerò, quòd potestas domini Legati Auenionensis. est notoria in toto Delphinatu tanquam publicè comprobata per curiam, & registrata in actis rursus quòd in mandato ipsius domini Legati continetur quòd possit derogare Iuri communi amplissima enim est ipsius domini Legati potestas. rursus considero quod ipse dominus Legatus fuit plenè informatus de facto, id est, de permutatione Capellania de qua agitur, adeò quòd de obreptione aut subreptione impugnari non potest Legati prouisio, hoc ita præsupposito in facto, dico † quòd dominus Legatus admittendo præsentationem patronorum præsentatum ab eis instituendo & confirmando, non seruata forma. d. c. fi. censetur illi formæ & solennitati derogasse, cum derogare potuerit, ex his quæ scribit Bartolus in l. vniuersis. in fi. C. de preci. Imper offer. & in l. 2. C. de decurio. libro 10. vbi, valent gesta per consilium non seruata forma, quia tali formæ censetur per consilium derogatum, & sequitur Ias. in d. l. vniuersis. addo Soci. in consil. 59. colum. penultima, & fi. lib. 1. vbi, actus gestus ab eo quod formæ derogare poterat, forma non seruata, valet, quia censetur formæ derogare. idem tradit Decius in consilio 10. col. 2. quòd maxime procedit stantibus clausulis derogatoriis apposis in Bulla institutionis aut confirmationis. comprobatur hoc fundamētum, quia Princeps præsumitur vti clausula de plenitudine potestatis, & derogare Iuri scripto. quòd aliàs actus non valeret. Paulus de Castro in l. ex imperfe cta, in fi. C. de testa. Alex. in l. quanquam. C. de testa. mili. Decius in l. in testamento. colum. 6. C. de testa. mili. & in c. quoniam Abb. colum. 5. de offi. delega. & alibi sæpè. ¶ Secundo † respondeo, quòd text. in d. c. fi. de elect. libro 6. loquitur in ordinariis solum, & sic non ligaret ipsum Papam constituentem. l. Princeps. ff. de legib. l. sancimus. C. de don. l. donationes quas diuus C. de dona. int. virum & vxor. pariter dicendum videtur, quòd non liget eius legatū, cui vices suas in plenitudine potestatis Papa commisit. argum. c. quamuis. de Præben. lib. 6. & quòd scribit Rota decis. 136. Voluerunt. in nouis. vbi, quòd dispensatio super illegitimitate, nò trahitur ad beneficia Cathedralium Ecclesiarum, propter eminentiam & maioritatem, quam habent Canonici Cathedralis Ecclesie super alios, quæ eminentia & maiortas maximè coruscat in Legatis de Latere, & quòd idem fit in Legato quòd in Papa, apparet quia factum à Legato dicitur factum ab ipso Papa. c. hi qui. §. 1. de Præben. lib. 6. actus enim attribui debet Papæ constituti & mandati, non Legato exequenti. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuius. vniuer. nomi. l. vnū ex familia. §. si de Falcidia. ff. de legatis 2. c. cum aliquibus, de rescript. libro 6. ob id Procurator substitutus à Procuratore habente potestatem substituendi, censetur substitutus à domino, & Rota decis. 146. Substitutus. in nouis. & deci. 546. Vtrum Procurator. in anti confirmatur hoc, quia forma d. c. fi. introducta fuit ob morbum & fraudes superiorum celeriter manum imponentium, vnde non est verisimile, quòd Papa cogitauerit talem morbum aut fraudem contra Legatos de Latere ab eo specialiter electos pro singulari eorum industria & probitate. arg. l. vni ca. ff. de offic. præfect. prætor. Abb. in c. nisi essent, de præbend.



bend. ¶ Tertiò respondeo, quòd text. in d. c. fi. loquitur in cõfirmatione præcisa simplici & absoluta, per quam aliis præiudicium parari posset, ideò text. prohibet talem cõfirmationem sine vocatione speciali aut generali interesse prætendentium, sed cõfirmatio de qua agitur, non est eiusmodi, quia narratum fuit de Iure, quòd aduersarius prætendebat in Capellania contentiosa, & Legatus admisit præsentationem patronorum, aduersario Ius non competere, & sic ex cõfirmatione & admissione Legati tertiò nõ præiudicatur vnde cessare videtur ratio text. in d. c. fi. ideò enim requirit solennitatem de qua ibi ne tertiò præiudiciũ fiat, sed per prouisionem Legati Ius tertij seruatur illæsum ergo text. loquens in vno casu trahi non debet ad aliũ casum diuersum, in quo diuersa sit ratio. l. fi. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. ¶ Quartò respondeo, quòd imò effectualiter & realiter dicitur hic seruata forma d. c. fi. nam vt dixi cõfirmatio Legati non fuit pura, simplex & præcisa, sed qualificata & condicionalis, si tertiò de quo mentio facta est, Ius non cõpeteret. & sic reseruauit Legatus Ius tertij. de cuius tertij Iure cognosci debeat coram ordinario, quia coram Legato non litigatur, nec cognoscitur de virib. eius collationum & prouisionum. & sic pro claro habuit Legatus, quòd ex quo certus erat aduersarius expressus in prouisione cuius Ius incolume reseruauerat, quòd is in causa se opponeret & de Iure suo edoceret, ob id effectualiter satisfactum videtur dispositioni d. c. fi. reseruando Ius tertij expressè nominati, de cuius Iure cognosci posset coram ordinario. talis enim Legati cõfirmatio non statim videtur efficax, sed demum constituto de non Iure partis & aduersarij constare autem & cognosci de hoc nõ potest, nisi partibus vocatis & auditis. l. fin. C. si per vim aut alio modo, ideò secundum ordinem intellectus & intentionis ipsius domini Legati præmissa videtur citatio aduersarij Ius prætendentis seu liquidatio & declaratio dicti Iuris cogitauit enim Legatus in tali cõfirmatione, quòd reseruando Ius tertij de illo cognosceretur & tractaretur, nec ei præiudicium fieret in proprietate nec in possessorio. & sic dici potest, quòd effectualiter considerando aduersarij interesse prætendens satis dicatur vocatus per talem reseruationem. quæ necessariò præsupponit cognosci & liquidari posse de Iure ipsius aduersarij coram Iudice competentis satis est autem formam impleri effectualiter. l. mulier. ff. ad Trebellia. l. fi. ff. mandat. l. si mater. vbi Deci. in secundo no. C. de insti. & sublt. Paul. de Castro in pulchra questione in consilio 53. Statutum supra proximè relatum. in fi. libro primo Socinus in l. i. colum. 3. post med. vers. quædam est forma probatoria. ff. de lib. & posthu. ¶ Quintò respondeo, quòd citatio generalis aut specialis non est necessaria, quando constat non tractari de præiudicio alterius. l. nam ita diuus. arguendo à contrario. ff. de adoptio. habetur in l. de vno quoque. ff. de re iudi. sed per cõfirmationem aut admissionem Legati, nullum fiebat aduersario præiudiciũ quia expressè reseruabat Ius alij quæsitum, ergo & c. ¶ Sextò respondeo, quòd omisio formæ non viciat quãdò forma impleri non potuit. Ioannes. And. in regula in toto. de reg. iuris. libro 6. Abb. in consilio 25. columnæ 2. ad fi. vers. secundus modus. & in consilio 65. in secundo dubio. libr. 2. Alexan. in consilio 206. in ultimo dubio. libro 6. Sed Legatus de Latere non poterat illam formam obseruare citando ad formam. dic. fi. ita quòd si opposcentes cõparuissent, ipse cognosceret, quia subditi regij non possunt trahi extra patriam, obseruauitigitur formam vt potuit reseruando Ius tertij, cuius reseruationis virtute agi posset coram ordinario aut aliàs competentis. imò receditur à forma ratione necessitatis, nec omisio formæ & causa necessitatis actum viciat. Baldus in l. i. C. vt quæ defunt aduoca. Roman. in consilio 42. latè Alex. in d. l. i. vbi Socinus in fin. ff. de lib. & posthu. ¶ Septimò, si Legatus de Latere in totum potuisset derogare Iuri patronatus Laicorum, conferendo beneficium circa aliquam præsentationem, cum hoc veniat in sua concessione, à fortiori potuit admittere, præsentatum à patronis, non seruata forma d. c. fi. l. iuris gentium. §. adeò. vers. nam si potest. ff. de pac. l. cui pacto. ff. de seruis expor. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. quanquàm ex præmissis appareat effectualiter formam fuisse impletam. super hoc tamen fundamento non facio vim, quia postea intellexi quod non derogat Iuri patronatus Laicorum, licet deroget qualitatibus adiectis in ipsis foundationibus Iuris patronatus. ¶ Octauò dico, quòd iam inter partes lis erat ante confir-

matam præsentationem super viribus assertæ permutatio nis, & hoc fuit narratum Legato, ideò non habuit necesse Legatus aliter citare aduersarium in specie nec in genere, sed satis fuit reseruare Ius si quod tertius haberet, qua reseruacione attenta Ius illud proponere & docere posset coram Iudice competentis. ¶ Nonò cõsidero, quia vt verbo mihi narratur cum ad præsentiarum Bullam non viderim, in ea sunt clausule derogatoriæ derogatarum, & derogatur obstantibus habentibus clausulas derogatorias, etiam si de eis necesse esset mentionem facere de verbo ad verbum, quo casu sine dubio censetur derogatum formæ & solennitati. d. c. fin. vt tradit Aretinus in consilio 69. Viso puncto. columna 2. vers. non obstat. secundum Ias. in l. i. colum. pe. post me. & seq. ff. de leg. ¶ Decimò, nos videmus quod impetrans beneficium non potest induci in possessionem illius possessor etiam iniusto non vocato. c. licet Episcopus. de præben. libro 6. & tamen videmus quotidie, quòd impetrantes à Legato capiunt possessionem non vocatis possessoribus, ratio quia talis acquisitio possessionis alij non præiudicat clausulam reseruatiuam Iuris alieni, quæ quotidie apponitur in impetrationibus, quia satis est quòd postea citatur possessor, & cum eo litigatur & cognoscitur vltra partium iura potiora obtineat, nec per talem adeptionem possessionis Iuri tertij præiudicatur in petitorio aut possessorio, ex quibus apparet, quòd iura requirentia citationem generalem aut specialem semper loquuntur in actu præiudiciali. ¶ Vndecimò, nullitas actus proponi nõ potest per eum cuius non interest. l. si post mortem. §. liberi. ff. de contra tabul. Paulus de Castro in consil. 180. Ad primum quæsitum responderetur, in fin. libro primo & in pulchro casu tradit Rota deci. 845. Patronus Clericus. columnæ fin. in antiq. sed aduersarij nihil omninò interest formam d. c. fi. non fuisse obseruatam. non respectu petitorij, quia Iuri alieno non fuit derogatum, & ita admissus fuit & admittit ad docendum de Iure suo, ac si talis cõfirmatio legati secuta non esset, & si Ius habeat illud illæsum manet non etiam interest respectu possessionis, quia non per id fuit spoliatus, imò remansit & manet in possessione, ac si cõfirmatio secuta non esset, præterea, si citatio facta esset ad formam d. c. fin. nihil commodi ex hoc laturus erat, nisi quòd admissus esset ad opponendum contra præsentationem, sed ita admissus est & admittitur post cõfirmationem sicut ante admissus fuisset, & istud est quòd supra dixi formam d. c. fin. effectualiter fuisse obseruatam, nec in aliquo læsum fuisse aduersarium ex tali cõfirmatione. Gratiano poli. 4. Augusti, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano Inriscò sultus.

S V M M A R I V M.

1. Presumptiones plures sufficiunt ad probandum reatum vbi non agitur de pena capitali.
2. Nox operatur quòd delictum de nocte commissum facilius probari potest, seu faciliores in eo probationes sufficiunt ob difficultatem probandi.
3. Socius criminis facit indicium ad torturam in dilectis quæ occultè committuntur, non tamen vnus solus sufficeret nisi concurrant alia adminicula seu aliæ presumptiones, & socius criminis cum infamia rei facit semiplenam probationem, quia contra infamen sufficiunt leuiores probationes & leuiora indicia.
4. Varietas facit presumptionem contra variantem, & varietas qualibet consideranda est in materia suspecta.
5. Occultatio inducit presumptionem contra occultantem putà si quis nolit nominare autorem à quo emisse dicit, idem si quis recusat producere instrumentum, nec in occultatione parcitur minori, mulieri aut rustico.
6. Clandestine factum arguit suspicionem, putà si quid de nocte fiat.
7. Testis vnus deponens de facto suo proprio sine aliquo eius interesse, fortius probat, imò plenè secundum Pau. & alios hic alleg. sed hoc videtur periculosum quòd plenè probet, in quare Paulus fuit sibi contrarius.
8. Singularitas testis suppletur ex aliis adminiculis.
9. Presumptiones duæ simul iunctæ vim habent vnus testis.
10. Tortura purgat non solum indicia, sed etiam probationes debilitat, adeò quòd ex eis tortus condemnari non potest.
11. Expensarum condemnatio in causa criminali non fit contra delatorem aut accusatorem, qui causam litigandi iustam habuit, ibidem numero decimo.
12. Interpretatio ita fieri debet ne retrabantur homines ab obsequiis faciendis pro publica utilitate.

CON-



Pro nobili Laurentio de Sanctis, con-  
tra Claudium Barbarini Cheurot  
ex loco Baiardi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Viso p-  
cessu nobilis Laur. de Sanctis denunciantis iu-  
cto Procuratore officij Baiardi, contra Claudiū  
Barbarini Cheurot, quæritur an pars denunciās  
possit aut debeat in aliquibus expensis condē-  
nari, attento quod Reus purgavit indicia per torturam.  
¶ Puto concludendum quod non, & considero pro funda-  
mento quod contra Reum accusatum furti nocturni quo-  
rundam circulatorum ferri cum ruptura cellarij non solum  
erant indicia, sed plura probatio, arguendo hoc modo ¶ in  
criminalibus probatur reatus etiam ex præsumptionibus  
pluribus. Bal. in consi. 364. quia quæstio columnæ 2. lib. 3. al-  
legat text. in c. illo vos. de pig. Dy. in l. 2. ff. de execu. tuto idē  
voluit Cal. in consi. 2. col. 16. post med. vbi, quod ex multis in-  
diciis criminofus quis iudicatur & condemnatur, per l. ex  
cipiuntur. ff. ad Sylla. allegat etiam Bart. in l. fin. ff. de quæ-  
stio. Bal. in l. quicunque. C. de seruis fugiti. & licet istud non  
procedat, quoad imponendum pœnā capitalem. Old. in cō-  
fi. 192. Viso diligenter processu. colum. 1. tamen vbi agitur  
de minori pœna præsumptiones videntur sufficere vt ha-  
betur per Moder. in c. afferte, de præsumptio. & maximè  
¶ præmissa procedunt in delicto nocturno, quod occultè  
committitur, in quo facilius admittitur probatio ob diffi-  
cultatē probandi, & in odium clandestinē operatium. Bal.  
in consi. 152. Plura tanguntur. col. 1. ad fi. lib. 1. vbi quando ma-  
leficium committitur de nocte, non oportet ita ad vnguē  
probari sed sufficiunt coniecturæ. per tex. in l. capite quin-  
to. ff. de adul. similiter in dilecto nocturno admittitur testis  
non idoneus quia alias non admitteretur. Alex. in consil.  
2. 11. in fi. lib. 2. & in consi. 156. col. 4. vers. posset etiam respon-  
deri. lib. 5. refert & sequitur Deci. in consi. 163. colum. 6. vers.  
4. potest responderi. Alibi scribit Bald. in consilio 174. Ca-  
sus est talis, quoddam fœnile. colum. 1. ad fi. lib. 2. quod vbi  
delictum committitur de nocte, fama facit magnum indi-  
cium, & quod sufficiant leuiore probaciones in dilecto  
commisso de nocte tradit etiam Deci. in c. consuluit. col. 4.  
vers. vltimò notandum est. de off. deleg. Hippoly. in l. de mi-  
nore. §. plurium. nu. 74. ff. de quæst. Quod enim de nocte fit,  
occultè fieri dicitur. l. 1. in prin. ff. de furtis. §. furtū, Insti. de  
obli. quæ ex quasi delict. nascun. no. Bal. in l. cum fratrem. C.  
de his quib. vt indig. Ang. in l. 1. §. occisorum. ff. ad Sylla. Fel.  
in d. c. consuluit. ¶ Hoc ita præsupposito dico, quod pluri-  
mæ sunt præsumptiones vrgentes & violētæ, ex quibus cō-  
uincatur Reus, sufficientes ad condemnationem primo lo-  
co adest testimonium Petri Chaberti, alias Cābot, qui fuit  
præfens maleficio, & ad integrum de eo deponit, & licet ¶  
socius criminis regulariter repellatur, vt habetur in l. quo-  
niam. C. de testi. socius enim criminis regulariter solum fa-  
cit præsumptionem. gl. & Doct. in c. quoniam, vbi Dec. in fi.  
de testib. Guido Papius q. 158. in fi. quæ præsumptio indu-  
cta ex testimonio socij criminis non facit indicium ad tor-  
turam regulariter. Sal. in l. fin. colum. fi. C. de accusa. Deci. in  
d. c. quoniam, in fin. secus tamen in criminalibus quæ occul-  
tè committuntur, in quibus socius criminis admittitur, vt  
faciat indicium ad torturam. Pau. de Ca. in consi. 348. Notā  
dum quod adulterium. in fin. lib. 1. tradit Deci. licet Pau. nō  
allegat in consi. 342. col. 2. in fin. vers. ad hoc respondetur. v-  
bi, quod socij criminis admittuntur ad plenam probatio-  
nem in his, quæ de sui natura per alios probari nō possunt  
& loquitur Deci. in testimonio duarum mulierum partici-  
pum criminis suppositionis partus, & vult quod plenè pro-  
bent si duæ mulieres criminis sociæ plenè probant, ergo v-  
na probat semiplenè, multo fortius probabit semiplenè v-  
nus testis masculus, cum mulieres in criminalibus regula-  
riter repellantur, & quod socius criminis admittatur in de-  
lictis quæ occultæ committuntur, voluit Alex. in consi. 13.  
colum. 4. vers. præterea est clarum. lib. 6. in consi. 13. in fin. & in  
consi. 120. colum. 1. vers. 3. respondeo. lib. 7. Aret. in consi. 61. In  
causa illorum de Mazzio, in fi. per tex. in c. fin. de testib. co-  
gen. Idem in criminalibus atrocioribus, in quibus socius cri-  
minis facit indicium ad torturam, vt in crimine assassinat.

Iqui vltimò, in fi. ff. de pœnis. Bar. in l. repeti. §. 1. ff. de quæ-  
stione. Abb. in c. 1. colum. 3. de confes. Bal. in l. non ideo mi-  
nus, circa prin. per gl. 2. ibi. C. de accus. refert & sequitur Ias.  
in consi. 103. lib. 4. Sed tamen hoc Ias. dictum nō videtur tu-  
tum, quia etiam in criminalibus exceptis vt in crimine læsæ  
maiestatis, socius criminis solum facit præsumptionē quā-  
dam, vt per Soci. inter consi. Curtij senioris in consilio 20.  
col. 15. in prin. alleg. gloss. & Dy. in l. fin. C. de accusa. glo. &  
Doct. in d. c. 1. de confes. & licet sit dubium, an vnus tantum  
testis socius criminis faciat indicium ad torturam, etiam  
in casibus, in quibus interrogari potest de sociis, quia etiā  
in ciuilibus vnus testis non facit semiplenam probationē  
nisi sit omni exceptione maior, vt habetur in l. admonen-  
di. ff. de iureiuran. & multo magis debet esse omni excep-  
tione maior vnus testis in criminalibus, vt faciat indicium  
ad torturam, vt alias sæpè dixi consulendo, & ideo Doct.  
videntur velle, quod in casibus in quibus socius criminis  
de aliis interrogari potest, non tamen solus faciat indicium  
ad torturam, vt per Alex. in consilio 89. colum. 2. libro 3. &  
in consilio 124. ad fi. lib. 6. Decius in consilio 189. columnæ  
6. vers. secundo etiam respondetur. Ias. in l. 4. §. si tibi indicium  
col. 2. ff. de cond. ob turpem cau. Hippoly. in præf. cau. crim.  
§. diligenter, nu. 60. tamen vbi concurrunt alia indicia & a-  
liæ præsumptiones suppleri videtur defectus istius testis,  
ita Alex. in consilio 69. circa fin. vers. & tantò magis. lib. 2. v-  
bi quod dictum socij criminis suppletur ex aliquo admi-  
niculo. & idem Alexan. in d. consilio 89. col. 2. lib. 3. vbi, quod  
vnus testis socius criminis non facit indicium ad torturā  
sine aliis indicijs, ita dicit, ibi Alexa. vers. quinimò secun-  
dum Sali. vult ergo quod concurrentib. aliis indicijs & præ-  
sumptionibus suppletur eius defectus. Idem voluit Soci.  
in consilio 95. col. 4. post med. lib. 3. vbi, quod dicta partici-  
pum criminis suppletur ex testimoniis aliorum de auditu,  
& isto casu quando sunt plures socij criminis, vel alia ad-  
minicula saluari potest illud dictum quod in criminalibus  
occultis aut atrocioribus fiat indicium ad torturam, Alibi  
scribit Caica. in consi. 110. colum. 1. in fi. quod dictū socij cri-  
minis cum diffamatione Rei facit semiplenam probatio-  
nem, & si cum socio criminis concurrat vnus alius testis i-  
doneus sit plena probatio, q. Cal. dictum est valdè notandū  
& singulare in casu nostro nō constat de diffamatione Rei  
accusati, quæ quidem diffamatio processit ex causis pluri-  
quam verisimilibus de quibus in Actis, ergo ex solo testi-  
monio socij criminis coniuncta infamia, iam apparet de p-  
batione semiplena licet in criminalibus propriè nō cadat  
semiplena probatio. Bal. in consilio 364. quia quæstio. colū.  
2. lib. 3. sed illud intelligitur quo ad hoc vt vnus testis faciat  
semiplenam probationem in criminalibus, vt fit in Ciuili-  
bus, sed concurrente alio adminiculo etiam in criminali-  
bus consideratur probatio semiplena vt per Alexadrinum  
in d. consi. 89. col. 2. lib. 3. confirmatur illud dictum Cal. ex di-  
cto Ang. in l. in arenā. C. de inof. testa. vbi, quod infamis ad-  
mittitur ad testimonium contra infamem. Alibi scribit Io.  
de Ana. in consi. 49. quod vbi persona Notarij est aliquali-  
ter suspecta. & fama eius non est multum bona, probatur  
falsitas contra eum per verisimiles coniecturas. allegat no.  
per Cy. in l. si quis decurio, ad fi. C. de falsis. & maximè præ-  
missa procedunt, quia Reus accusatus expressè approba-  
uit personam istius socij criminis dicendo, quod habet eū  
p viro probe, licet nolit stare eius dicto, talis enim appro-  
batio multū videtur augere fide testis. l. si quis testib. C. de  
testib. & de testib. approbatis habetur per Doct. in c. cum  
venerabilis, de exceptio. ¶ Hoc ita præsupposito q. ex testi-  
monio socij criminis iuncta infamia Rei causata sit proba-  
tio semiplena, dico q. concurrunt plurima alia indicia ex-  
cedentia efficaciam vnus testis omni exceptione maioris  
consequenter quod probatio plena delicti impleta sit, iux-  
ta dictū Cal. & quia vt supra dixi, ex pluribus præsumptio-  
nibus reatus arguitur. ¶ Primum indicium, quia Reus in  
primis responsionibus dixit, quod habebat duos circulos  
ferri, vnū p tina, alterū pro vase vinario, & quod circulū ti-  
næ iā domi custodierat quinque aut sex annis, sed in respō-  
sionibus satis tertio loco dixit se emisit illū magnū circu-  
lū tinæ ex præda Sabaudia seu Tarātalæ post tres aut qua-  
ruor annos. in ¶ qua re evidens apparet varietas, ex qua ar-  
guitur cōtra variantem. l. q. falsa vel varia. ff. de testib. & cō-  
sideranda est quælibet varietas in materia suspecta. Bal. in  
c. causam quæ inter Archiepiscopum, extra de testib. refert  
& sequitur Soci. in consi. 40. colum. fin. circa med. lib. 3. ¶ Se-  
cundum indicium, quia interrogatus à quibus emerit  
dictum



dictum magnum circulum, noluit eos nominare, dubitans ne si aliquem nominaret cum re vera à nemine emisset, ille sic nominatus contra nominantem testificaretur negando venditionem, ex qua tunc suspicio non modica arguitur contra ipsum Reum occultatam nomen asserti venditoris. l. fraud. vbi Bal. ff. de legi. l. si. in fi. ff. de ritu. nup. pro hoc quod scribit Curtius iunior in consi. 64. columna 3. ibi profecto ista coniectura, vbi, quod falsitatis suspicio oritur contra eum qui recusat producere instrumentum, sed vult probare per testes, quia verisimile est quod produceret si falsum non esset. eodem modo in casu nostro verisimile est quod Reus venditorem nominasset si ex veritate emisset, imò in tali occultatione adeo præsumitur contra occultantem ut non parcat minor mulieri aut rustico, etiam quod tractent de vitando damno. d. l. si. ff. de ritu. nup. l. 1. C. de interd. mat. Rom. in consilio 406. colum. 1. & profecto ista emptio nullo modo est verisimilis, quod ex patria Tarantasia aliqui attulerint circulos magnos ferreos, quorum vectura difficilis & sumptuosior erat. ¶ Tertium iudicium, quia dicit se vendidisse illum magni circuli Iacobo Ripaudi solidis 42. Turonensibus, & quod eum portauit ad eius domum tempore nocturno, & sic clandestinè & occultè, ideò suspicio oritur in his quæ clandestinè fiunt. toto tit. de clade. despons. l. nemo. C. de sum. Trin. & fide Cathol. inter. C. de sen. & de actu nocturno habetur in sacra scriptura. Qui male agit, odit lucem. c. consuluit, vbi pulchra gl. in verb. odit de offi. de lega. c. Anastasius. 19. di. glo. in c. vnico. in versic. occulta. vt Eccles. benefic. Bald. in c. 1. columna 2. de instru. & quod oriatur suspicio & dolus, arguatur in his quæ occultè fiunt, habetur Psal. 9. Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua. & non solum fuit delatum de nocte, quando fuit venditum, seu etià quando emptio fuit resoluta, Reus accessit ad domum emptoris tempore nocturno, vt illum reportaret, nimirum dubitabat circulum cognosci, si per lucem deferretur. ¶ Quartum iudicium, quia Reus fatetur quod dictus Ripaudi emptor noluit retinere circulum emptum, dubitans pro eo molestari. & ipse Reus illum acceptauit, profecto si ex veritate Reus illum emisset de præda Tarantasia, respondisset emptori, quomodo tu dubitas molestari, quasi ego furatus sim illum? hic agitur de honore meo, ego nolo recipere nec recedere à contractu venditionis, sed promitto de euictione, cum naturaliter facilis sit quis ad tutelam & defensionem honoris. l. isti quidem. in fi. ff. quod metus cau. l. iusta. ff. de manu. vindic. c. licet in beato Petro, de accusat. cum si. similiter si Ripaudi emptor non fuisset admonitus de furto, verisimiliter illum circulum non restituisset attenta utilitate precij. ¶ Quintum iudiciū, quia Reus confessus est, quod duos tantum circulos habeat, & tamen dicto Ripaudi testi examinato fuit exhibitus circulus tina, quem Reus, dixerat se ei vendidisse, quo viso Ripaudi negauit esse illum, reddens bonam scientiæ causam, ex qua re apparet, quod Reus plures habuit circulos quàm duos, rursus apparet quod alter venditus dictus Ripaudi fuit occultatus, ne per eius exhibitionem veritas delicti fieret manifesta, ideò militat argumenta supra facta contra occultantem. ¶ Sextum iudicium, quia dictus Ripaudi dixit, quod Reus declarauit tempus venditionis, se ideò vendere ipsum circulum, quod esset nimirum magnus pro eius tina, & quod non haberet precium quod solueret venditori à quo emerat. in quibus verbis contrariatur Reus eius responsionibus, in quibus dixit, quod iam custodierat quinque aut sex annis, & postea quod emerat ex præda Tarantasia post tres aut quatuor annos, profecto venditor non tamdiu habuisset fidem de precio, nec præda Tarantasia facta erat ante quinque aut sex annos, & licet dictus Ripaudi in hoc sit vnicus, tamen attento quod persona eius fuit approbata à Reo, & concurrentibus tot aliis iudiciis, eidem videtur plenè credendum ex his quæ supra diximus circa testimonium socij criminis. ¶ Septimū iudicium, quia Reus respondit, quod vas alterum vinarium paruū emerat à Ioanne & Laurentio Derrionis fratribus post vendemias proximè finitas, qui Ioannes & Laurentius viso illo circulo negauerunt esse illum quem ipsi vendiderat. optimam reddentes causam suæ depositionis, quibus testibus plenè videtur credendum. Primo, quia duo. l. vbi numerus ff. de testib. c. in omni negotio, extra eodem tit. Secundo, quia corū personæ fuerunt approbatæ per Reum, & sunt viri probi & boni nominis. Tertio, quia deponunt de facto eorum proprio, id est, de circulo ab eis facto qualis esset si-

ne aliquo eorum interesse, quo casu Pau. de Ca. voluit vnū testem plenè probare. ita Paul. in consilio 34. Ego Pau. columna 2. post med. in consi. 84. Visa dicta facti narratione, & his quæ copiose. col. 3. circa fi. in consi. 277. quia per primū egregium, ad fi. l. 1. & in consi. 109. Visa petitione. colum. 1. post med. li. 2. Alex. in consi. 197. colum. fi. versic. quia respondeo. li. 7. Soci. in consi. 28. col. 3. circa med. li. 3. sed licet istud dictum sit periculosum, quod tamen Dec. consulendo ferè sequitur & ipsemet Pau. contrarium tenet in consilio 337. primò quæritur. colum. 2. post med. versic. item non obstat quod hæc confessio. libr. 1. ad quam Paul. contrarietatem Moder. non aduertunt. Doct. tamen conueniunt, quod vni testi deponenti de facto suo proprio, sine aliquo eius interesse magis creditur. Innoc. in c. inquisitione. de accusa. Ant. de Bu. in c. cum causam. de testib. Pau. de Cast. in consi. 186. In causa quæ vertitur Pisis. colum. 3. & in consilio 131. In causa Syluestri. col. 3. circa fi. libr. 1. Aret. in consi. 71. Dili-genter. columna 2. versic. secundò conuincitur. quare igitur non fuit exhibitus circulus in veritate emptus ab istis fratrib. testibus, quia eo modo apparuisset de pluralitate circulorum. & sic de furto. Octauum iudicium sumitur ex testimonio Ioannis Bouis, quem Reus & eius pater rogauerunt de transigendo causam cum denunciante, & licet sit singularis, iuuatur tamen & suppletur ex tot aliis adminiculis, quo casu singularitas non vitiat. Pau. de Ca. in consi. 250. Viso puncto superscripto. col. 2. post med. versic. & licet videantur. lib. 2. alibi scribit Veronen. in consi. 36. col. 4. post med. quod dictum vnus testis suppletur ex aliis præsumptionibus ad plenā probationem, profecto si Reus innocens fuisset, non concordiam quæsiuisset. confirmatur dictum istius testis ex testimonio Antonij Gaieri, qui audiuit ab Anto. Moro Piquardo etiam socio criminis, quod Reus benè faceret si transigeret de lite præsentis. ¶ Ex præmissis infertur quod intentio accusatoris seu denunciantis erat non solum semiplenè, sed plenè probata, attentis tot præsumptionibus vehementibus, & testimonio illius socij criminis plenè suppleto & confirmatio ex illis præsumptionibus. nam si dictum socij criminis suppletur ex testimonio alterius testis omni exceptione maioris, secundum Calc. supra ali. quāto magis supplebitur ex tot aliis præsumptionibus. duæ tamen enim præsumptiones simul iunctæ & efficaces habet vim vnus testis integri & omni exceptione maioris. Calc. in consi. 8. columna 5. sed hic concurrunt præsumptiones plurimæ, & ipsæ vehementes & efficaces. vehementer enim præsumptio dicitur, quādo animo iudicantis contrariū persuaderi non potest, nec eius intellectus veriti potest in oppositā conscientiam. Bal. in consilio 249. super libris. ad fi. l. 1. Alibi scribit idem Bal. in consi. 204. Longum thema. col. fi. l. 3. quod lex Ciuilis habet illud pro probato, cuius contrariū nō est credibile, nec potest persuaderi alicui bono viro, & quod ratio naturalis dicat non debere pronunciari contra vnum perfectum iudicium. sed in casu nostro cuius recti iudicis animo contrarium persuaderi potest cōcurrentibus quibus supra. ¶ His ita præmissis cōsideratis quod intentio denunciantis esset, ita plenè iustificata, dico, quod stultū fuit petere Reū torqueri. secūdo dico, quod licet Reus per torturam purget indicia & debilitet probationes, adeo quod ex eis condemnari non possit, Alber. de Rosa. in l. edictum, per glo. ibi. ff. de quæst. Votonen. in consi. 32. Quidam rustici. col. pe. Dec. in consi. 363. ad fin. Hippol. in consi. 64. colum. 1. tamen dico. negari non posse quin denunciatis habuerit causam iustissimam denunciandi & litigandi contra ipsum Reum, quæ causa iusta excusat à condemnatione expensarū etiam in causa criminali. Bar. in l. 1. col. pen. in fi. ver. iuxta hoc quero. ff. ad Turpilia. & Doct. loquentes in hac materia, quod causa iusta liberat ab expensis, loquuntur generaliter & indistinctè, non distinguendo inter causam criminalem & ciuilem, imò magis debet excusare causa iusta in criminalibus quàm in ciuilibus, quia in criminalibus maius erat dubium, an accusator teneatur ad expensas si succubatur, vt per Bar. in l. nō ignorat. C. de fruct. & litū expen. per Bal. in Auth. generaliter. col. pen. C. de Episc. & Cler. ¶ Præterea arguitur sic, aut agitur de expensis & interesse supportatis occasione torturæ, & ridiculum esset dicere, quod denunciatis qui in causa torturæ obtinuit eam per arrestum Curie in causa appellationis ipse teneatur, cum victus potius condemnari debeat. aut loquimur de aliis expensis ante causam torturæ, & dico quod ex quo acta ante torturam ad eam seu propter eam fuerunt ordinata, idem de præparatoriis iudicari debet.

G quod





350  
quod de preparato, vt habetur per Moder. in Rub. C. de  
eden. & in Rub. extra de iudi. aut loquimur de expensis post  
torturam, & dico, quod vbi Reus petiit se admitti ad pro-  
cessum ordinarium denunciatus consensit, nec reperitur q  
post, torturam in aliquo fuerit calumniatus. ¶ Rursus cōside-  
ro, q si denunciatus condemnaretur in expensis ex eo, q  
Reus fuit constans in tortura, sequeretur inconueniens,  
quod denunciatus pœnam pateretur eò quod fecit lege  
permittente, contra l. Gracchus. C. de adulte. lex enim per-  
mittit torturam peti iudiciis legitimis præcedentibus, iā ipse  
Reus ex tortura quā meruit præmium consequeretur, i-  
licet commodum expensarum, & sic ex eodem facto con-  
sequeretur pœnam & præmium, contra l. 2. §. nemo. vbi gl.  
inver. exuitur. ff. de capi. minu. l. relegatorū. §. si. ff. de interd.  
& relega. & hoc modo præiudicium fieret reipublice, quia  
videntes periculū expensarum & interesse, deterrentur  
ab accusando, si ob constantiam in tortura tenerentur ad  
tales expensas, non obstante vrgētia indiciorum, & sic de-  
licta remanerent impunita, contra l. ita vulneratus, in fi. ff.  
ad legem Aquil. & quod scribit Bar. in l. quemadmodum. C.  
de Agric. & cens. lib. 11. & semper ¶ interpretatio ita fieri  
debet, ne reuocentur homines obsequiis pro publica vtili-  
tate. arg. l. 2. ibi prospiciendum est enim. C. de bon. quæ lib.  
& l. si constante, post princip. ibi, ne cum negetur. C. de do-  
na. ante nup. ¶ Postremo in terminis ac in indiuiduo quæ-  
stionis nostræ, quod ista causa litigandi aut accusandi ex-  
cuset ab expensis, non obstante, quod Reus purgauerit in-  
dicia per torturam, adduco Ias. in consilio 2. columnæ 4.  
versicul. 3. principaliter. & col. seq. circa med. versu. & vltra  
præallegata. lib. 1. & pondero quod loquitur Ias. in casu lon-  
gè magis dubitabili, quando pro accusatore erat vnum in-  
diciū tantum sufficiens ad torturam, hic verò constan-  
bant indicia penè dixerim infinita, sufficientia ad condem-  
nationem per supradicta. ¶ Ideo concludo expensas debe-  
re compensari saluo saniori iudicio. Gratianopoli, 13. Augu-  
sti, 1542. Aymo Crauetta. de Sauliano Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Brevitas temporis non vitiat sententiam quando Iudex in tempore bre-  
ui instructus esse potuit de negotio. idem quando mora esset pericu-  
lum allatura, & de crimine constat.
- 2 Terminis Iuris seu à Iure limitatus per Iudicem prorogari non potest,  
nec eo lapsa admittitur mora purgatio, & nu. 4.  
Prorogatio termini fieri non potest vbi terminus est iam lapsus.
- 3 Culpam imputatur non cogitanti quod facile poterat evenire.
- 4 Nullitas proponi non potest per eum cuius non interest, ibid. nu. 5.
- 5 Venditor conuentus iudicio emptionis non potest excipere de nunciatio-  
ne litis sibi non facta, nisi doceat de interesse suo, id est, quod si denun-  
ciatio facta esset emptorem defendisset.
- 6 Renocari non debent nulliter gesta quando de nouo essent facienda, ibi-  
dem nume. 6.
- 7 Sententia nulla debet per iudicem appellationis reformari quando nul-  
litas non respicit omnia acta vniiformiter.
- 8 Restitutio in integrum non conceditur nisi summarie saltim probetur  
de lesione.
- 9 Impedimentum allegans tenetur probare, quod nisi fuisset illud impedi-  
mentum, fecisset quod sibi incumberebat.
- 10 Interlocutoria modici præiudicii ferri potest parte non vocata.
- 11 Argumentum licet sit bonum à contrario sensu, non tamen sumi potest  
in sensu diuerso habente diuersam rationem.
- 12 Argumentum à contrario sensu non sumitur quando in sensu contrario  
eadem est ratio quæ in sensu directo. ibidem nu. 11.
- 13 Articuli censentur admissi ex eo quo testes super eis recipiuntur.
- 14 In corresponsiuis, id est, quando vnum sit respectu alterius posito vno, po-  
nitur & alterum, & sublato vno, tollitur & alterum.

## C O N S I L I V M, CLXXIX.

Pro Monasterio Chalesij ordinis Car-  
tusienfium prope Vorappium, con-  
tra Ioannem Barberij.



DIVINO subsidio ex corde postulato. In causa  
appellationis Ioannis Barberij ex loco Vorappij,  
contra monasterium du Chalex ordinis Cartu-  
sienfium, opponitur contra ordinationem pri-

mi Iudicis latā in fauorem dicti monasterij super exclusio-  
ne dicti Barberij, circa inscriptionem ad pœnam talionis  
ob falsum in causa oppositum, & etiam circa publicationē  
informationum seu attestationum eiusdem Monasterij de  
nullitate ob temporis breuitatem, quia postquam procura-  
tor Monasterij petiit partem excludi & testes suos publi-  
cari, Procurator partis allegauit absentiam sui principalis,  
& Iudex ordinauit quod partes corrigeret earum litigata  
infra duas horas, & ad consiliū seu ad ordinandum, & eadē  
die processit ad suam ordinationem, excludendo partem  
ab inscriptione & publicādo testes. rursus opponitur nul-  
litas q fuerit pronunciatum die feriata, opponitur etiam  
cōtra publicationē testiu, q per ordinationes regias publi-  
catio testium fieri non potest ante eorū receptionē, sed q  
receptio aliqua non præcessit. ¶ Sed præmissis oppositio-  
nibus non obstantibus puto benè fuisse pronunciatum, & ma-  
lè appellatum, & quia tota difficultas consistit respondē-  
do ad contraria, instabo circa eorum confutationē tantū.  
¶ Non obstat itaq; primū argumentū nullitatis ob tem-  
poris breuitatem quæ vitiat sententiā, quia istud nō proce-  
dit quādo in tēpore breui Iudex potuit esse instructus de  
negotio, tunc enim nō vitiat breuitas etiam sententiā dif-  
finitiuā. Alex. in cons. 213. col. 1. in fi. versu. nec obstat dicere-  
tur. lib. 7. vltra Alex. addo Bal. in fortioribus terminis in cōf.  
204. Longū thema. col. 1. ad fi. & col. 2. circa med. li. 3. vbi q Iu-  
dex statim potest procedere ad sententiā in causa criminali  
condemnando Reum ad mortē, quādo est instructus de  
veritate facti, quia Reus sit cōfessus crimē, ita dicit col. 2. &  
col. 1. quod idē fieri pōt quādo cōstat de crimine, & mora  
posset asferre dānum, si istud procedit in sententia diffini-  
tiua etiam criminali, quāto magis in vna simplici interlo-  
cutoria nullius aut modici præiudicii. l. quāto magis. ff. de  
iureiur. ¶ Quod aut Iudex esset instructus de negotio, patet  
quia ipsemet Iudex dederat parti terminū 8. dierum ad se  
inscribendū prorogādo dilationē legis Regiæ, quæ triduū  
tantum concedit, quā tamen prorogationem credo fie-  
ri non potuisse, cum inferior factum superioris immutare,  
aut contra illud dispensare non possit. l. minor aut magi-  
stratus. ff. de minor. l. ille à quo. §. in tēpestiuum. ff. ad Tre-  
bellia. l. formam. C. de offi. præf. prætor. Clem. ne Roma-  
ni, de electio. & licet ¶ in dilatione quæ conceditur ab ho-  
mine, putā ad probandū, ad producendum, aut quid simile  
Iudex ex causa possit eā prorogare. cap. consuluit, de offi.  
delega. secus tamen in termino præfixo à lege vt hic, quia  
Iudex inferior non potest contra legem dispensare, ita Ro-  
ma. in consilio. 322. In casu propositæ cōsultationis. colum-  
næ 1. circa med. versicul. secundo & hoc est. cum itaque lex  
regia constitueret terminum limitatum ad inscriptionem,  
& ille de facto ampliatus & prorogatus esset lapsus, & hoc  
constaret Iudici cum ageretur de facto suo proprio, quia  
ipse terminum constituerat ampliando, in quo facto non  
præsumitur ignorantia. l. quanquā. ff. ad Velleia. c. ab excō-  
municato. de rescrip. & sic res esset notoria per acta de la-  
psu termini iuris statim & incontinenti potuit partem ex-  
cludere, quia vt dixi, terminus à Iure limitatus per Iudicē  
ampliari non potest, omnis enim terminus iuris est per-  
emptorius. Bald. in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de accus. tu.  
Cal. in consilio 16 colum. 12. Ideo post terminum iuris audi-  
ri quis amplius nō debet, nec mora purgari potest. l. ob cō-  
missa. C. de adult. Alexan. in consilio 133. ad fi. lib. 6. Addo vl-  
tra eum Pau. de Ca. in consil. 150. Viso statuto ciuitatis Par-  
mæ. col. 2. lib. 1. Cald. in d. cons. 16. col. 11. in fin. & posito ¶ ef-  
semus in casu, in quo terminus à Iudice prorogari potest,  
illud intelligitur antequā terminus esset lapsus, sed eo la-  
pso amplius prorogari non potest, quia per lapsum termi-  
ni quæsiuū est Ius parti. Bart. & Doct. in l. 4. ff. de dam. infe.  
habetur in c. de causis. de offi. delega. Soc. in consi. 99. col. 2.  
ver. ex quibus clarè inferitur. lib. 3. Dec. in c. personas. col. fi.  
de appellatio. Addo ¶ circa præmissa quod post terminum  
iuris audiri quis amplius non debet, istud generaliter pro-  
cedere tam agendo quā excipiendo, ideò si per statutū  
præfigitur certus terminus ad dicendum de nullitate, eo  
lapso nullitas amplius proponi non potest neque agendo  
neq; excipiendo. Ita Pau. de Cast. in consi. 288. Ad primum  
respondetur. in 2. dubi. & in consi. 313. Super primo dubio  
videtur dicendum quod iustificatio. col. 2. post med. versu.  
concludo ergo. lib. 1. itaque cum res clarissima esset in fa-  
cto & in iure Iudice opponi non potest quod præcipian-  
tur pronunciauerit. ¶ Et si dicas, si Iudex ita breuiter  
non pronunciaffet, pars docere potuisset de causa legitima  
aut



aut infra tempus non se inscripserit, respondeo ad hoc multis modis: primo, quod iudex non processit breuiter ad suam pronuntiationem, nam post exactam aut finitam dilationem octo dierum, praeterit tempus dierum octo aliorum, & sic pars intra illud tempus satis poterat docere de impedimento, aut illud allegare si quod fuisset, quod ergo impedimentum propositum aut allegatum non fuerit, id factum non est culpa iudicis aut ob eius breuitatem, sed culpa partis quae lapsa termino de eo nihil dixit, cum dicere posset & deberet, videns terminum lapsum, poterat enim cogitare quod lapsa termino iuris regij excluderetur ab inscriptione & propositione falsi, ideo debebat allegare causam cur intra terminum non se inscripserit, alias dicitur in culpa non cogitando quod facile euenire poterat. Alex. in c. 41. col. 3. lib. 3. Bal. in cons. 395. Pro domino Dinaldo. col. 2. lib. 2. & si dicatur, potuisset esse impedita pars durante toto illo tempore, etiam in proponendo causas impedimenti, respondeo, quod saltem proponere poterat per procuratorem, imo ita facere tenebatur. ¶ Secundo respondeo, quod nullitas ex breuitate temporis proponi non potest per eum cuius non interest. Rota deci. 845. Patronus Clericus. col. fi. versio. non enim interest alicuius. in antiq. Pau. de Cast. in cons. 160. Ad primum quaesitum respondetur, in fi. lib. 1. sed partis non interest quod iudex ita breuiter excluderit eam, ubi breuitas considerari posset, cum non noceat de aliqua causa cur exclusio secuta non esset, si ita breuiter non fuisset pronuntiatum pro hoc adduco dictum Imolae in c. fi. in fin. de empt. & vendi. ubi si emptor agat de euictione contra venditorem, & venditor excipit quod lis sibi denunciata non fuit, non sufficit hoc venditori nisi doceat, quod si denunciata fuisset lis, emptorem defendisset, quod dictum pro nota. refert & sequitur Alexand. in l. non solum. §. morte. columnae pen. in fi. ff. de ope. no. nuncia. in consilio 67. lib. 3. in consil. 63. column. fi. lib. 6. ubi tamen aliter videtur loqui, etiam voluit Socin. in l. 2. §. voluntatem. ff. solu. matr. Deci. in consilio 74. column. fin. sed distinguit in hoc articulo Ripa in d. §. voluntatem. Ad idem facit communis Doct. conclusio, quod nulliter gestum reuocari non debet quando si ita gestum non esset, de nouo esset faciendum, ratio est, quia ex quo de nouo ita esset faciendum, partis non interest reuocationem fieri. Ang. & Alex. in l. si finita, in prin. ff. de dā. infect. Ang. in §. quadrupli. Instit. de actionibus. Pau. de Ca. in consilio 472. In causa capturae Iacobi. ad fi. lib. 1. Soci. in consilio 113. in fi. lib. 3. Deci. in c. cum cessante. in fin. de appellat. & in consilio 449. columnae 3. Ias. in lā diuo Pio. §. in venditione. col. 3. ff. de re iudi. & in l. si pacto quo poenam, in quinto nota. C. de pactis. Curtius iunior in consil. 127. col. 3. versio. accedunt ad confirmationem Gozadi. in consil. 21. column. 7. Addo Abb. ultra Moder. in consil. 29. in fin. lib. 2. Imol. in consil. 105. col. 2. ante med. ver. nec obstat. quod legitur. & no. de quo latius dixi in consil. 65. ¶ Tercio respondeo, posito & non concesso illa ordinatio esset nulla, talis nullitas non respicit omnia acta, sed solum respiceret ipsum caput sententiae, quia in aliis actis non est nullitas, cum non deficiant solennia iudicij, ideo iudex appellationis teneatur reformare ipsam sententiam, & sic in effectu eam confirmare, cum idem fiat in diffinitiva, quae est grauioris ponderis, ut habetur in l. si expressim. ff. de appellatio. Bald. in consilio 298. col. 2. lib. 3. Ioan. de Ana. in consil. 9. col. 2. circa med. & in consilio 26. columnae 2. Corn. in consil. 35. column. 4. in fi. lib. 1. Alex. in consil. 122. in fi. lib. 2. & in consil. 53. column. 3. lib. 5. Mod. in Rub. de appell. & alibi saepe, dico tamen non esse opus aliqua reformatione cessante nullitate. ¶ Quarto respondeo, posito quod iudex non ita breuiter pronunciauerit, & pars allegasset impedimentum aliquod, tamen cum terminus inscribendi a iure regio limitatus esset finitus, opus erat restitutione in integrum, quia iudex inferior non poterat terminum prorogare, ut dixi, & hodie restitutio in integrum sequendo regias sanctiones a Principe impetratur, modo non potest imputari iudici cur partem longius non expectauerit, quae restitutionem in integrum poterat impetrare, quia istud ius speciale ad vitandum actum in consideratione haberi non debet. l. 4. §. 1. fi. de fideicō. liber. Deci. in regula, ea si raro. ff. de reg. iuris. Praeterea restitutio in integrum non conceditur nisi summarie saltem probeatur de laesione, ut habetur per Doct. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Rota deci. 87. Non sufficit. dec. 191. Per liris cōtestationem. deci. 384. Fuit dubitatum in fi. in nouis, & deci. 465. Nota quod aduersus, in antiq. Pau. de Cast. in consil. 181. in causa ista quinque. columnae 4. in fi. lib. primo. Deci.

in l. nihil consensui. §. 1. ff. de reg. iuris. sed de laesione circa inscriptionis exclusionem docere nunquam poterit, cum declarauerit nolle arguere de falsitate sententiam, sed de errore Notarij, in errore autem frustra agitur de inscriptione, ergo exclusio inscriptionis in nihilo grauauit, quid ergo conqueritur fuisse exclusum, si de falso impugnare non vult. ¶ Quinto respondeo, quod pars appellans opponens de breuitate temporis contra ordinationem iudicis non potest pretendere aliud grauamen, nisi quod si sententia non fuisset tam cito lata poterat allegare causas cur exclusio non fieret, in quarum allegatione fuit impedita ob temporis breuitatem. sed dico quod allegans impedimentum ob temporis breuitatem debet probare, quod nisi fuisset illa breuitas temporis, fecisset quod sibi incumberebat, id est, proponere causas legitimas cur excludi non deberet. l. qui comatus. ff. de re milit. l. si Titius, ubi Soc. in secundo no. ff. de cond. & dem. Corn. in cōf. 109. col. fi. in consil. 209. col. 9. post med. versio. concurrunt etiam. lib. 2. in consil. 296. col. 4. in fi. ver. & non solum requiritur. lib. 3. in consil. 143. col. 2. in consil. 277. circa fi. & in consil. 312. columnae 2. circa med. lib. 4. sed istud pars non impleuit, sed implere etiam aliter non posset nisi ostendendo durantibus illis quindecim aut 16. diebus fuisset impedita, adeo quod nec per se, nec per procuratorem suum causam inscriptionis peragere non potuit, quanquam etiam tale impedimentum tanti temporis in re facili expedienda nullo modo esset verisimile. ¶ Sexto respondeo, quod hic agitur de vna interlocutoria modici aut nullius praedictij attentata declaratione partis, quod falsi arguere non vult, quo casu breuitas temporis non habetur in consideratione, imo ferri posset talis interlocutoria parte non citata, ut habetur in l. ne quicquam. §. ubi decretum. ff. de off. procon. Ioan. de Ana. in consil. 26. col. 1. in fi. Soc. in consilio 10. columnae fi. lib. 4. idem est in alio actu, in quo de modico praedictio agitur. Rota decisi. 686. Dominus Petrus. in antiq. si potest omitti solennitas citationis quid opponitur de breuitate temporis, cum pars fuerit citata, & nulla sit maior solennitas in mundo quam citatio, & maxime praemissa procedunt considerato stylo, in quo partibus praesentibus etiam nulla alia data dilatione, cognita veritate facti potuisset causa statim diffiniri. ¶ Non obstat, quod dies ordinationis esset feriata, quia negatur, & licet tali die non conueuisset iudex pro tribunali sedere, eo quia per ordinationem regiam tenebatur iudex accedere ad locum pro iustitia ministranda in singulos quindecim dies, non tamen negatur facultas iudici accedendi saepius si velit, & ante illos quindecim dies, nam statutum illud factum est in fauorem subditorum & pro litibus dirimendis, ut iudex teneatur locum adire in singulis 15. dieb. sed intelligere quod antea adire non possit, esset retorquere statutum in eorum odium & praedictum, contra l. quod fauore C. de legib. & inducta ad vnum effectum operarentur effectum contrarium, contra l. legata inutiliter. ff. de legat. 1. cum similib. ¶ Secundo respondeo, pars aduersa vult arguere a contrario sensu hoc modo, statutum regium dicit, quod iudex teneatur accedere ad locum in singulos quindecim dies, ergo ante non potest, sed istud argumentum non sumitur in sensu contrario, sed omnino diuerso a sensu directo, sensus enim directus est quod teneatur accedere, contrario huic obligationi accedendi est, quod teneatur ante accedere, & sic sensus contrarius non obligat ante 15. dies. sed dicere, quod si velit iudex accedere non possit, non est sensus contrarius, sed diuersus habens diuersam & separatam rationem, in diuersis autem non fit illatio. l. fi. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de mino. cum si. & argumentum a contrario sensu debet restringi ad limites sensus directi, non etiam extendi potest ad aliud diuersum & separatam a sensu directo. Pau. de Ca. in consilio 106. Incipiendo a secundo. lib. 2. Deci. in l. j. column. 15. ff. de off. eius. in consilio 110. columnae 2. in consilio 216. columnae fi. & in consilio 283. columnae 4. ¶ Tercio respondeo, posito essemus in argumento a contrario sensu, tamen dico quod sumitur tale argumentum quando in sensu contrario eadem est ratio quae in sensu directo, quia ob paritatem rationis idem ius est in sensu contrario quod in directo, cum argumentum a paritate rationis sit fortius argumento a contrario sensu. Bal. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testam. Imol. in l. si vero. §. de viro, circa fi. ff. solu. matr. Corn. in consilio 173. lib. 1. in consilio 22. columnae 4. in consilio 80. in princip. lib. 2. & in consilio 150. columnae fi. circa med. lib. 4. puta, statutum loquitur in decedente ab intestato, certe habebit locum etiam cōdito



testamēto, quando in casu testati eadem est ratio. pro quo  
 tex. in §. quod autem, insti. de legi. agn. tu. vbi licet vocen-  
 tur agnati ad tutelā ab intestato, tamen idem est condito  
 testamēto, in quo de tutoribus, pūsum nō sit, quia ex quo  
 in testamēto prouisum non est, militat eadē ratio vocandi  
 agnatos, quā militat nullo omnino condito testamento.  
 sed in proposito nostro, licet statutum cogat Iudicem in  
 singulos 15. dies tātū, istud fecit ne iudices penanei nemiū  
 grauaretur, tamen si ante illud tempus necessitas aut vti-  
 litas suadet Iudicē locū adire, nihil obesse debet quo mi-  
 nus adire possit ob rationis identitatem. ¶ Non obstat a-  
 liud asseatum grauamē, quod publicatio testium fieri non  
 potuerit ante eorum receptionem per constitutionem  
 regiam, quia respondeo, quod imō exceptio præcessit fa-  
 cto ipso ex eo quod pars dedit obiectus contra testes, &  
 Iudex admisit, qui obiectus non dantur nisi post receptio-  
 nem, ergo in antecedens necessarium recepti censentur  
 testes. l. ad Legatū. l. ad rem mobilem. ff. de Procur. l. illud.  
 ff. de acqui. hāre. & in §. terminis illud videtur decidere Ro-  
 ta. decisio. 105. Valet receptio. decis. 392. Si auditor. in nouis,  
 decisione 446. Nota si auditor, & decisione 516. Nota va-  
 let. in antiq. vbi, licet nō valeat probatio super articulis nō  
 admissis, tamen si recipiantur testes super eis, ex hoc cen-  
 sentur admissi articuli, quia paria sunt facto aut verbis  
 quid fieri. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ra-  
 tam hab. in proposito nostro cum obiectus non recipian-  
 tur, nisi receptis attestationibus, recipiendo obiectus, di-  
 co, quod satis recipiuntur attestationes. & profecto istud  
 suaderi debet ob rationē naturālē. quorsum. n. attinet obii-  
 cere contra testes non receptos esset enim obii cere con-  
 tra non ens, obiectio enim contra testes fit respectu rece-  
 ptionis eorum ne noceant si contra eos non obii ciatur.  
 sed in corresponsiuis posito vno ponitur & alterum, & sub-  
 lato vno tollitur & alterū. l. etiam. §. ex causa ff. de minor.  
 l. si. ff. de acceptila. l. Clemens. §. i. ff. de hāredib. insti. l. filio.  
 §. matri. l. alumna. §. Seia. ff. de adm. legat. & cū ista duo re-  
 ceptio testium, & obiectus contra eos sint connexa, nō pōt  
 de vno fieri quin fiat & de altera. c. si quis obiecerit. & c.  
 si quis Præbendas. i. q. 3. glo. in c. l. in verb. tale, in fin. de fil.  
 Presbyt. libro sexto. ¶ Ex præmissis concludo benē iudi-  
 catum, & malè appellatum, saluo saniori iudicio. Gratiano  
 poli. 12. Augusti, 1542. Aymo Crauetta de Sauliano. Iurif.

## S V M M A R I V M.

- Tractatur de substitutione ultimo loco facta post liberos masculos de  
 propinquiore sui generis an expiret mortuo primo propinquiore.*  
 1 *Agnatorum appellatione in statutis aut ultimis voluntatibus non ve-  
 niunt femina agnata.*  
 2 *Intellectus ad l. peto. §. fratre. ff. de legat. 2. cum simi.*  
 3 *Numerus singularis quando verificetur in plurali.*  
 4 *Voluntas testatoris quando censeatur esse conformis Iuri communi.*

## CONSILIVM CLXXX

Pro Petro Berlini Parrochię Brenini  
 proxime Gratianopolim, contra  
 Claudiam Gappetæ.

De eadem materia vide suprā  
 in consil. 161.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quando  
 reddidi consilium Petro Berlini contra Clau-  
 diam Gappetæ parrochię Brenini circa substi-  
 tutionem factam ultimo loco de propinquiore  
 sui generis in gradu parentelæ post omnes liberos mascu-  
 los vniuersaliter vocatos, quod est consil. 156. non feci mē-  
 tionem de consilio Ancha. 23. Non seruato ordine. colum-  
 nā 2. in fi. ver. post quā igitur. licet in originali ipsius cō-  
 silij apud me retenti de eo meminere, & ad illud respon-  
 derim, idque consultō feceram, q̄ sapius relatū mihi esset,  
 non moris esse omnia in consulendo hic aperire, & ad par-  
 tes arguere, propterea q̄ sapiē mouentur Iudices ex fun-  
 damentis contrarię partis, sed melius ac tutius futurum  
 erat omnia detegere, nam fuit iudicatum in Curia. Gary-

fluodan contraclientem meum ex illo consilio Anchar.  
 quem Decius sequitur in consilio 321. columnā 2. in con-  
 silio 323. in fin. & in consilio 516. columnā 4. sed salua reuerē-  
 tia Iudicis illud consilium Ancha. & sequacium nihil facit  
 in proposito, & potius facit contra partem aduersam quā  
 pro ea. ¶ Et primò considero, quod potissimum fundamē-  
 tum Ancha. est in casu suo, quia in effectu testator cense-  
 tur vocasse familiam seu agnationē quam prætulit filiabus  
 propriis, idē durat fideicommissum quandiu superest vnus  
 de familia. sed istud fundamentum Ancha. retorquetur  
 contra partem hoc modo, aut volumus dicere quod ex  
 vltimo capite substitutionis de qua agitur, dū vocauit te-  
 stator post descēdētes masculos propinquiorē sui generis,  
 intellexerit testator de propinquiori in agnatione, aut etiā  
 in cognatione. si in agnatione, ¶ dico, quod ipsa Gappeta  
 non censetur vocata, quia licet sit agnata, tamen quia in  
 eius persona finitur agnatio, nec per eam conseruatur dis-  
 positio facta in fauorem agnatorum, non comprehendit  
 fœminas agnatas. Bal. in cōsil. 473. Circa quæstionem. col.  
 2. li. 5. Corn. in consilio 335. col. 3. lib. in consil. 13. colum. 3. in  
 consil. 224. col. 2. & 3. li. 2. in consil. 26. & in cōsil. 41. columnā  
 pe. & fi. in secundo dubio. lib. 4. Dec. in l. 2. nu. 115. ff. de regu.  
 iuris. in Rub. C. vnde legit. & in cōsil. 13. colum. 2. Curtius iun.  
 in consil. 134. col. pen. in consil. 172. & in consil. 176. colum. 4.  
 in quibus locis volunt communiter Doct. quod siuē in sta-  
 tuto, siuē in vltima voluntate agnati præferantur cognat-  
 ris, siue simpliciter illi de agnatione vocentur, nunquā ve-  
 niunt agnatæ fœminæ, Aut volumus dicere, quod in illo vl-  
 timo capite substitutionis censeatur intellectum de pro-  
 pinquiore in cognatione deficientibus agnatis, & tunc  
 dico, q̄ in cognatis cessant rationes & fundamēta, Anc. ad  
 inducendum perpetuum fideicommissum, quæ militat in  
 agnatis ratione conseruandæ, domus & familiæ testatoris,  
 ob id cessantibus rationibus Anc. super quibus fundatur  
 eius decisio, cessare debet & ipsa decisio. c. cū cessante, de  
 appella. dico tamen q̄ in illo vltimo capite substitutionis  
 non intellexit testator de agnatis, per ea quę scripsi in prio-  
 ri consilio, & sic non sumus in terminis Anchar. sed multū  
 diuersis habēibus diuersam & separatam rationem, ex  
 quibus non licet arguere. l. si. ff. de calumnia. l. Papinianus  
 exuli. ff. de minor. cum simi. ¶ Scundo respōdeo & dico,  
 quod Ancha. videns difficultatē esse in casu super text. in  
 c. non potest, in c. quamuis, de Præbend. libr. 6. & in l. boues.  
 §. hoc sermone. ff. de verb. sig. respondet, quod illa iura lo-  
 quuntur in materia odiosa, nos aut in materia fauorabili. l.  
 in testamentis. ff. de reg. iu. sed pace salua tanti viri, dico,  
 quod materia fideicommissi non dicitur fauorabilis,  
 imō odiosa. l. cohæredi. §. cū filiæ. ff. de vulg. Rota. decis.  
 864. Testator, circa fi. in antiq. Soci. in consil. 113. columnā  
 pen. in fi. ver. ex præmissis. li. i. nec obstat. l. in testamētis al-  
 legata per Anch. quia intelligitur respectu institutionis tā-  
 tum, vt testamentum sustineatur, vt ibi per Moder. vnde  
 sumus in materia odiosa & stricti iuris, nec apparet de vo-  
 luntate testatoris, q̄ voluerit bona deuenire etiam ad om-  
 nes cognatos in finitū, vt in casu Ancha. apparebat de af-  
 fectione testatoris erga agnationem, quæ fauorabilior est  
 cognatione, dico quod nullo modo fideicommissum ex-  
 tendi debet vltra primum propinquiorē vocatū post libe-  
 ros masculos. ¶ Tertiò mouetur. Anch. quia dispositio te-  
 statoris debet intelligi secundum dispositionē Iuris cōmu-  
 nis, sed de Iure communi quando propinqui vocantur ad  
 successionē intelligitur successiuē vnus post alium. l. cū ita  
 §. in fideicommissio. l. peto. §. peto. §. fratre. ff. lega. 2. & l. pe. §. i.  
 i. C. de verb. sig. sed illa iura loquuntur & intelligi debent,  
 quādo plures vocantur sub nomine collectiuo, putā fami-  
 liæ aut agnationis, nā familia aut agnatio est dictio collecti-  
 ua, colligēs & continens plures personas & omnes eos qui  
 de familia aut agnatione sunt, idē quādo testator substi-  
 tuit familiā aut agnationē cēsetur vocare omnes, & prius  
 proximiores deindē ceteros, secus quādo plures vocare-  
 tur per nomina appellatiua aut per copulā, quia tūc nō in-  
 telligitur substitutio ordine successiuo per fideicommissū,  
 ita q̄ vocatis deficientibus aliis sequentes in gradu admit-  
 tantur, ita habetur per Doct. in l. Gallus. §. quidam rectē. ff.  
 de lib. & posthu. & in terminis ita respondet Soc. in consil.  
 113. columnā 4. ver. fi. & quod opinio Pauli. lib. i. sed in  
 casu nostro substitutio non est facta per nomen collecti-  
 uum, q̄ simpliciter nō fuerunt vocati illi de familia, nec il-  
 li de genere aut parētela, ita q̄ testator haberet affectionē  
 ad oēs in perpetuum & in infinitū. sed facta est vocatio  
 per



per nomen appellatiuum, quia vocatus fuit propinquior sui generis & in gradu parentelæ. Nec sunt paria dicere, voco illos de genere, aut de parentela, seu voco genus aut parentelam, & voco propinquiorem mei generis in gradu parentelæ, quia primo casu habetur affectio simpliciter ad omnes de parētela aut de genere, cum indiffinita æquipollet vniuersali, secus in secundo casu quando vocatur propinquior tantū de genere, quia tunc nō habetur respectus simpliciter generis, sed ius vnius propinquioris ex genere. ¶ Et si dicatur quando testator vocat propinquiorem sui generis, perinde videtur ac si vocaret propinquiores in numero plurali. §. si plures. Insti. de leg. agn. success. vbi licet lex vocet proximum ad successionem, si tamen plures reperiantur æquē proximi in eodem gradu omnes pariter admittantur, ergo videtur quod vocatio propinquioris ad omnes extendatur. Respondeo, quod numerus singularis tunc verificatur in pluribus, vel e contra, numerus pluralis verificatur in vno, quando eadem est ratio. puta quando reperiuntur plures in eodem gradu nulla ratio diuersitatis considerari potest, quod vnus admittatur magis quam alter, ideo omnes simul admittuntur. similiter quando testator substituit filio suo decedenti sine liberis, si filius decedit relicto vno filio vel filia, ratio suadet, quod ita excludatur substitutus, sicut si liberi plures relicti essent. l. non est sine liberis. ff. de verb. sig. l. i. C. de cond. infer. secus quando esset diuersa ratio, quia tunc numerus singularis ad plures non pertinet. l. si. ff. ad Trebellia. c. gaudemus. de diuor. ibi, non dixit, adhærebit vxoribus, sed vxori, facit text. in c. cum in illis. §. fina. de præbend. lib. 6. Bald. in consil. 242. Factū tale est, quidā B. lib. 3. similiter numerus pluralis nō verificatur in vno vbi diuersitas est rationis. l. vbi numerus. ff. de testib. tradit Deci. in l. i. columnæ 3. C. de pac. & in consilio 50. & alibi sæpē. Modō dico, q̄ longē diuersa est ratio vocandi vnum propinquiorem ex genere, & vocandi alios propinquiores sequentium graduum, quia maior affectio habetur ad proximiores quam ad remotiores. argum. l. si viua matre. C. de bonis mater. no. Bald. in d. l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de lega. 2. Deci. in consilio 433. columnæ fi. & alibi sæpē, itaque si quis velit dicere, quod testator vocando propinquiorem sui generis censeatur intellexisse de omnibus, etiam aliis propinquis sequentibus ordine successiuo, oportet arguere quod vocando propinquiore, intellexerit etiam de aliis remotioribus, & sic quod habuerit tantam affectionem ad vltimum propinquū in quo deficeret genus, quantum ad primū, quod est absurdum imō absurdissimum. Vnde bene valeret argumentum quod eueniens casu istius vltimi capitis substitutionis, si adessent duo æquē propinqui, & in eodem gradu, quod vterque admitti debeat ob rationis identitatem, cum non possit dari ratio diuersitatis, cur vnus admitti debeat potius quam alter, & ita procedit text. in d. §. si plures, sed quod vno propinquiore semel admissio, & eo defuncto, alij sequentis gradus admittantur, hoc videtur absurdum, nec in hoc aliqua militat idēitas rationis, cum, vt dixi, affectio maior habeatur ad proximos quam ad remotos, & ideo si videantur & ponderentur Doct. in d. §. quidā rectē in casibus in quibus dicunt substitutionem intelligi debere ordine successiuo per viam fideicommissi, semper loquuntur quando plures vocantur ad substitutionem, aut per numerum pluralem, aut sub nomine collectiuo, quod plures sub se continet, ita etiam loquitur Pau. de Cast. in consil. 384. Notandum est ad euidētiā libr. 1. quod non est sine ministerio, secus quando vnus vocatur ex contentis sub nomine collectiuo, si enim testator affectionem habuisset ad omnes sui generis, verisimiliter vocasset omnes, aut alias numero plurali vsus esset vocando proximiores. Non omitto aliam declarationem ad text. in d. §. si plures. nam ideo ibi numerus singularis verificatur in pluribus, quia alias dispositio redderetur elusoria & nulla, ratione incertitudinis, cū enim concurrant duo aut plures eiusdē gradus, si vnus tantū admitti debeat, incertum esset quis eorū admittendus sit, consequenter stante tali incertitudine nemo admitteretur. l. si duo. ff. de testa. tutela. quæ incertitudo cessat in casu nostro nō enim substitutio reddetur nulla & elusoria, ob id q̄ alij propinqui sequentes in gradu non admittantur. ¶ Non obstat etiam argumentū Decij, q̄ testator censeatur vocare proximiores vsq; ad eum gradum quo succedunt de iure ciuili, quia istud procederet quando testator vocat plures ad substitutionem per numerū pluralem aut nomen collectiuum, secus quando vtitur numero singulari, quia apparet

de eius voluntate, quoad omnes propinquos sequentes affectionem nō habuit. & profectō cum à proprietate verborum in dubio non sit recedendum etiam in vltima voluntate. l. non aliter. ff. de leg. 3. vellem quod aliquis responderet mihi, quare testator vsus sit numero singulari vocando propinquiore nō in plurali, si n. respōdebit, q̄ ideo locutus est singulariter, ne cōcurrentibus duobus æquē proximis ambo admitterentur, sed alter tantū, dico, q̄ hoc repugnat rationi naturali, quia dato tali concursu non potest dari ratio diuersitatis cur alter præferatur alteri. Præterea, si testator ita intellexisset, eius dispositio redderetur nulla ratione incertitudinis, vt suprà dixi. Dicendum ergo quod ideo testator in numero singulari locutus sit, quia vnicam substitutionem de propinquiore sui generis vellet facere non plures. Confirmatur ista responsio, quia hic sumus in materia fideicommissi, quæ dicitur odiosa, quia onus & grauamen continet. sed in odiosis numerus singularis nō refertur ad pluralem. l. 2. ff. de liber. & posthu. habetur per Doct. in l. qui filiab. §. i. vbi Ias. in 2. notab. ff. de lega. 1. tradit Dec. in consilio 287. Ideo dispensatio super homicidio nō trahitur ad plura homicidia. Bal. in c. cum in cunctis, in fi. de electio. Cal. in consil. col. 21. in fi. Istud tamē fundamentū non videtur tutū in vltimis voluntatibus aut substitutionibus, in quib. numerus singularis verificatur in plurali, per ea quæ j. dicā. ¶ Secundo respōdeo, ad istud argumentū Decij retorquendo illud contra eū, nam vt dixi in priore consilio allegando ipsummet Deciū, & etiā suprà in præsentī consilio, sumus hic in materia fideicommissi odiosa, in qua dispositio debet restringi ad primum actum de iure cōmuni. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig. ergo si dispositio testatoris vocantis propinquiore debet intelligi secundū ius cōmune, dicendum est q̄ intellexerit testator de primo propinquiore tantum non de aliis vltioribus. ¶ Tertio respondeo, quod voluntas testatoris censeatur esse conformis iuri cōmuni in eo casu, in quo testator loquitur & nō vltius, & quia casus omissus a testatore habetur pro omissio, & ad eū non fit extensio. l. si cum dotē, in prin. ff. sol. mat. vnde bene fateor, q̄ in casu in quo testator locutus est substituendo vltimo loco propinquiorem sui generis, illa substitutio debet intelligi secundum ius commune & secundum text. in d. §. si plures, adeo q̄ concurrentibus duobus aut pluribus æquē proximis ambo aut omnes admittantur, sed non debet intelligi substitutio, quod omnes propinqui etiam futuri admittantur, quia hoc casu testator locutus non est, cū vsus fuerit numero singulari, qui pluralitatem non patitur de sui natura, vbi ratio diuersitatis assignari potest inter singularem & pluralem, quæ maxima hic est, vt suprà dixi. Imo regulariter, & de proprietate sermonis numerus singularis plures non includit. l. in vsu. ff. de verb. sig. Soc. in l. si fuerit, in prin. in 6. no. ff. de reb. dubiis. & licet in vltima voluntate numerus singularis verificetur in plurali, etiā in materia legati aut fideicommissi. l. si Titio aut Mauiol. cum quidā, in princip. 2. & l. vnum ex familia, in prin. & §. rogo. ff. de leg. 2. & quia in vltimis voluntatibus indiffinita æquipolet vniuersali l. si pluribus. vbi latē Bart. ff. de legat. 2. l. & si plures. ff. de legat. 3. glo. in c. vt circa. de elect. lib. 6. & in c. 2. de coniugio leprosi. tamen istud non procedit quando in numero plurali non est eadem ratio, vt habetur in d. l. si pluribus. Præterea, indiffinita æquipollet vniuersali in eo casu de quo testator locutus est, non in alio, sed hic testator solum fuit locutus de propinquiore sui generis, qui extaret tempore cedentis substitutionis, nec vltius progressus est ad alios gradus substitutionum. ¶ Quarto respondeo ad argumentum Decij, quod regula illa, qua testator censeatur se confirmare cum dispositione iuris communis, nō semper procedit, imō a tali coniectura facile receditur per aliam coniecturam aut præsumptionem. Cor. in consil. 83. col. 2. ad fin. & col. seq. & in consil. 91. colum. 2. in consil. 295. col. 3. lib. 1. in consil. 72. col. 2. in consil. 138. ad fin. lib. 2. in consil. 95. col. fi. in consil. 131. col. 2. ad fi. latius ac pulchrius in consil. 202. col. 4. ad fi. & col. seq. nu. 2. in consil. 229. colum. pen. ad fi. & seq. lib. 3. in consil. 159. col. 5. & in consilio 167. ad fin. lib. 4. Sed dico, quod adest alia præsumptio fortior, cur hic nō voluerit testator se conformare iuri cōmuni, vocando omnes propinquiores de genere etiam sequentes in gradu primo, quia ibi testator habuit rationem agnationis & masculinitatis, omnes vocauit per numerum pluralem, vnde si in vltima substitutione intellexisset, pariter de omnibus cognatis & propinquis cuiusvis sexus, verisimiliter numero plurali vsus esset, sicut in præcedentibus



argumentum l. vni. §. in autem ad deficientis. C. de cadu. tol. Secundo valet argumentum à verisimili. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. similiter valet argumentum à communiter accidentibus in materia probationis, ut habetur in l. non hoc. C. unde legi. & in c. in praesentia. de probation. Sed quæso à communiter accidentibus consueuerunt ne testatores vocare cognatos in perpetuum, cum ad eos affectio regulariter non habeatur? Profecto id nullo modo est verisimile, nec memini testamentum aliquod legisse, imò adeo nec doctorem quidem consulentem, in quo testator cognatos perpetuo vocauerit, eo modo, quo iure Ciuili ab intestato inuitantur, & puto quod ideo vocauerit testator post descendentes masculos hæredes vniuersales propinquiorem sui generis, cogitans fieri posse quod superesset aliquis masculus hæres particularis, aut aliqua filia, qui casus euenit quia superuixerunt ultimo masculo hæredi vniuersali, & masculus & femina hæredes particulares, sed quod ulterius progredi testator voluerit hoc mihi persuasum non habeo. esset enim impropriare verba, extendere numerum singularem ad pluralem, non apparente de voluntate testatoris, nisi potius in contrarium contra omnem verisimilitudinem & communiter accidentia in materia odiosa. ¶ Ex alio etiam decisio Ancha. non facit ad propositum, quia in casu Ancha. concurrebat vnum efficacissimum ad inducendum fideicommissum in fauorem sequentium in gradu, quia voluit testator, quod substituti præstaret certum onus singulis annis in perpetuum distribuendum inter pauperes, ex qua distributione oneris in pauperes & in perpetuum declarabatur voluntas testatoris, quod vellet substitutionem illorum antiquiorum de domo esse perpetuam. ideo dici potest diuersa ratio reformat pactum. Concurreret etiam in casu Ancha. fauor agnationis, quæ maximè consideratur ad inducendum fideicommissum, non sic in cognatione. ¶ Postremo saltem ex præmissis negari non potest, quin de voluntate testatoris dubium sit, sed voluntas testatoris dubia non attenditur. l. si alij. ff. de usufruct. leg. l. in ambiguo. ff. de rebus dub. rursus agitur de fideicommissum, quod dicitur odiosum. l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulga. & contra fideicommissum in dubio pronunciari debet. Rota deci. 864. Testator circa si. in antiq. Præterea in casu dubio pronunciandum est pro possessore. §. commodum. Insti. de interdict. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. Ex quibus concludo ut in priore consilio, saluo saniori iudicio Curiaë supremæ Delphinatus, cui me subicio. Gratianopoli, 26. Augusti, 1542. Aymo Crauetta de Sauiliano.

## S V M M A R I V M.

- 1 Sententia dicitur merè interlocutoria, non habens vim diffinitiuam, quæ non perimit ius partis in causa principali.
- 2 Sententia desertionis appellacionis, quæ pronuntiatur appellacionem esse desertam est interlocutoria, licet habeat vim diffinitiuam.
- 3 Sententia per quam reiciuntur exceptiones peremptoria dicitur interlocutoria.
- 4 Appellatio ab interlocutoria minus legitime interposita, tenet in preiudicium Appellantis.
- 5 Bestiam repertam in solo alieno verberare non licet.
- 6 Suspicio semper præsumitur contra eum, qui se opponit monitoriis per Iudicem Ecclesiasticum faciendis.

## CONSILIVM, CLXXXI.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iudex Ecclesiasticus pronunciauit esse procedendum ad monitorias non obstante allegatione cuiusdam litis pendentia in fauorem communis Alicis, à qua pronuntiatione fuit appellatum viua voce & sine scriptis. quæritur de validitate appellacionis, & an talis pronuntiatione dicatur diffinitiuam vel interlocutoriam, quia ab hoc dependet validitas vel inualiditas appellacionis. Pro dissolutione dubiorum considerandum est, quod illa sententia dicitur merè interlocutoria non habens vim diffinitiuam, quæ non perimit ius partis in causa principali, licet illa interlocutoria nullam aliam expectet sententiam post se in eadem instantia, & contineat præiudicium irreparabile, puta, si pronuncietur procedendum esse ad ultiora non obstante exceptione opposita ad processum, vel declinatoria, vel litis pendentia, similiter si absoluitur pars

ab obseruatione iudicij, propter libellum ineptum, vel instantiam peremptam, eiusmodi sententia dicitur merè interlocutoria, non obtinens vim diffinitiuam, quia nihil tractat de negotio principali, iuxta not. per Bart. in l. Titia. ff. de accusa. cum simil. quæ scribit Aret. in consi. 20. in consilio 106. in 2. dubio & in consilio 119. vbi pulchrè loquitur, & de sententia qua pronuntiatur instantiam esse peremptam, tradit Ioan. de Anna. in consilio 93. colum. 2. in fi. vbi quod dicitur interlocutoria, quia de nouo agi potest super negotio principali, & sic talis pronuntiatione solum fertur super processu, non super negotio principali, & constat omnem sententiam quæ processum solum respicit, dici interlocutoriam. Rota deci. 86. Si à pronuntiatione, in additio. in nouis. in proposito ista sententia esse procedendum ad monitorias in genere non obstante litis pendentia, nihil respicit ad negotium principale, quod est, an datum fuerit damnum in bestiis, vel non vtrum sint puniendi qui damna dederunt, vel non sed dicitur merè interlocutoria non habens vim diffinitiuam, nam remanet ius saluum in negotio principali, id est, an licuerit hominibus Ruelli bestias depascentes in solo quod suum prætendunt verberare, licet ista sententia in casu quem diffinit, contineat præiudicium irreparabile, nec aliam sententiam expectet post se, & cū ea simul finiatur instantia. ¶ Amplius dico. quod licet sententia virtualiter seu effectualiter imponat finem liti, seu ex ea dependeat victoria causa, non tamen dicitur diffinitiuam, nisi directò negotium principale diffinit non in consequentiam. ideo sententia qua pronuntiatur appellacionem esse desertam vel per quam reicitur exceptio peremptoria, vel conceditur secundum decretum, dicitur interlocutoria, quia per eam principale negotium non directò diffinitur, sed in consequentiam, ut nouissimè Corne. tradit in consilio 262. col. 4. post med. lib. 4. & de sententia desertionis appellacionis, seu qua pronuntiatur appellacionem esse desertam, tradit Bal. in consilio 344. Super eo quod quæritur vtrum sententia lib. 1. vbi, quod est interlocutoria, licet habeat vim diffinitiuam, & quod iustificari vel impugnari non potest ex nouis testibus, & quod dicatur interlocutoria, tradit Old. in consilio 106. quod litera. col. 1. Ioan. de Anna. in consi. 93. col. 6. in addi. Bolog. Paulus de Cast. in consi. 181. In causa ista quinque col. 2. ad fin. lib. 1. vbi tamen dicit, quod reuocari non potest, contra Rotam deci. 74. Si auditor. deci. 86. in nouis. deci. 455. Nota si à pronuntiatione. & deci. 529. Nota si auditor. in in antiq. idem quod reuocari possit, dicit Cor. in consilio 14. colum. pen. in consi. 38. colum. 1. ad fi. & in d. consi. 242. post med. lib. 4. pro hoc facit quod scribit Rota decisio. 215. nota quod sententia. in antiqui. vbi, quod sententia in qua reseruatur ordo Iuris, difficili modo reuocatur Ad idem facit quod scribit Aret. in consi. 26. column. 10. versic. præterea. & si voluisset quod interlocutoria quæ trahit secum executionem, puta, quem non esse audiendum vel instrumento idem non esse habendam reuocari non potest. Sed ista sententia super desertione appellacionis videtur huiusmodi, quia trahit secum executionem. opin. tamen Rota, quod sententia lata super desertione appellacionis possit reuocari per ordinarium, qui eam tulit, secus per delegatum, tenet Præposit. in c. ex ratione. col. 2. de appella. quem simpliciter refert & sequitur Aufre. in deci. Tolosa. q. 363. in fin. Sed idem Aufre. q. 48. tenet, quod interlocutoria habens vim diffinitiuam reuocari non potest, ergo idem in sententia super desertione, quæ vim habet diffinitiuam, & quod interlocutoria habens vim diffinitiuam reuocari non possit, tradit imol. Roma, & Alexandrin. in l. quod iussit, vbi nouissime Ripa. col. 6. ff. de re iud. Non omitto circa sententiam desertionis distinctionem Guido. papij. q. 2. & q. 220. vbi, quod si fuerat appellatum à diffinitiuam, dicitur diffinitiuam, aliàs interlocutoriam. idem tradit Aufre. in d. q. 48. pro qua distinctione facit quod scripsi j. eo. conf. vers. præterea posito. vide Fel. in c. ex parte 5. colum. 7. ante med. vers. dixit etiam pulchrè, de rescipio. vbi sequitur Rotam, quod sententia super desertione potest reuocari per iudicem qui eam tulit, quando super ea fuit appellatum, reuocando grauamen. & ad tex. in c. significatibus, de off. deleg. vbi non reuocatur interlocutoria, per quam finitur iurisdiclio, respondet quod non procedit, quando à tali interlocutoria fuit appellatum. quod non placet. & vbi de tali limitatione dubitaretur, vide aliam responsionem ad illud. c. significantibus, quam tradit Rom. in consi. 358. in fi. vbi dicit, quod procedit in delegato, secus in ordinario. per tex. sing. in l. si præses quasi desertam, vbi Bal.



Bal. C. quom. & quan. ind. ¶ De sententia per quam reiciuntur exceptiones peremptoriae, tradit Aret. in dictis cōf. Ias. in Rub. ff. de acq. poss. col. 4. de secundo ¶ decreto, quod dicatur sententia interlocutoria, tradit Moder. in l. quod iussit. ff. de re iud. Ab. in cōf. 43. col. fi. lib. 2. Anchar. in cōf. 342. Vicarius. Rom. in cōf. 454. column. 4. vers. 4. idem probatur. Soc. in cōf. 18. column. 3. post med. ver. quinimò voluit. lib. 1. ¶ Talis tñ interlocutoria super secundo decreto iustificari potest ex nouiter deductis. Rot. d. decisio. 86. in addi. in fi. idem in qualibet interlocutoria habente vim diffinitiuā. Rota. deci. 85. Si à sententia, in nouis. nam interlocutoria habens vim diffinitiuā, non differt à diffinitiuā quoad vim, mentem, virtutem & effectum, sed quoad verba tantum, de quibus curandum non est. Feder. de Senis in consilio 198. Casus talis est, lata fuit sententia, in fin. ¶ Alibi scribit Soc. in consilio 300. column. 7. lib. 2. quod sententia quapronunciatur faciendum esse compromissum, dicitur interlocutoria. ¶ Alibi scribit Calc. in cōf. 16 col. 5. in fi. quod sententia quæ refertur super declaratione actus, dicitur interlocutoria. Similiter sententia quæ fertur in executione causæ dicitur interlocutoria. Bal. in cōf. 146. quia ex facto. col. 2. circa med. lib. 3. Guido Papius. q. 2. ad fi. & q. 75. in sexto dubio. Idem in sententia quæ fertur super approbatione personæ sine ordine Iudicij, quæ dicitur interlocutoria, licet imponat finē negotio. Old. in cōf. 18. Circa primum articulum, in secundo dubio. Idē in qualibet sententia lata super his, quæ incidunt vel emergunt in causa lite pendente, putà super attentatis. Rota deci. 15. Nota q̄ sententia, in antiq. Anchar. in cōf. 417. De iuribus. column. 1. ¶ Si tales sententiæ adeo præiudiciales dicuntur interlocutoria, quantò magis idem dicemus in sententia, per quam pronūciatur esse procedendum ad monitorias, quæ sententia non est præiudicialis, imò fauorabilis & utilis salutis animarum. c. cum sit medicinalis, de senten. excommunicata. nec ista sententia dici potest vim obtinere diffinitiuā. nam solum videtur admissio quædam probationum, per quam solum iter aperitur veniendi ad cognitionē principalis negotij. Præterea posito haberet vim diffinitiuā, istud tamen non videtur procedere, quando fuit appellatum à grauamine ante sententiam diffinitiuā. Rota. deci. 74. decis. 86. & decis. 427. Fuit dubitatum virū interlocutoria, in nouis. Deci. post alios in c. cum cessante, col. 3. de appel. Planē si dicta Doct. vbi supra accuratius considerentur, videtur cessare omnis difficultas, & aperte probari, q̄ appellatio sit nulla interposita viua voce, & sine scriptis nulla expressa causa. c. cordi, de appella. li. 6. ¶ Nō omitto, tamen, q̄ appellatio ab interlocutoria minus legitime interposita, tenet in præiudicium Appellantis, ideo Appellatus talem appellationem prosequi potest si velit. Rota deci. 540. à grauamine in antiquo. Similiter tenet talis appellatio minus legitima, quando Iudex ei detulit. Rota. deci. 385. Si appelletur, in nouis. sed tamen non videtur sufficere delatio Iudicis nisi Appellatus consentiat, vt habetur in d. decisione 540. ¶ Adduco etiam vnū valde notabile & vtile in practica, quod alibi legisse non memini, q̄ vbi agitur de reuocatione interlocutoria coram eodem Iudice, potest fieri reuocatio ex nouis actis, licet secus, quando petitur reuocatio per viam appellationis. ita Rota decisione 7. Si appelletur, in vltima additione in nouis. vbi idē dicit, quando pro reuocatione interlocutoria adiutur superior per viam querelæ. ¶ Secundo principaliter considerandum, est quod benē & iustē fuit pronūciatū, quia nulla probatur litis pendentia circa damna data sed tantū circa possessioniū & posito ¶ repertæ fuissent bestie in solo alieno, nō propterea licuit verberare. l. quamuis. ff. ad l. Aquil. Baldus in cōf. 144. Alio die. lib. 4. Angel. de malef. in versicul. etiam vestem cœlestem. num. 31. ideo exceptio litis pendentia nihil obstat. nam exceptio litis pendentia vt obstat, requiritur quod causæ sint connexæ, ita quod sententia lata in vna causa pariat exceptionem rei iudicatae in alia. Baldus in c. circa fi. de controuer. feudi apud pares termin. latē Soc. in consilio 38. libri primi. & in consilio 94. column. 3. circa medium. versicul. postremò alia ratione. lib. 3. Corn. in consilio 30. libri tertij. & in consilio 220. libr. 4. Decius in l. penult. column. 1. ff. de iurisd. om. iud. in consilio 33. in consilio 460. column. 2. circa med. nec præstat litis pendentia impedimentum, nisi super eo super quo litigatur, vt patet ex no. in c. fin. vt lite pend. Gemin. in consilio 89. column. 1. primæ, circa mediū. consequenter dicenda est sententia in fauorem partis ap-

pellatæ in omnem euentum. quinimò Curia suprema Gratianopolis indistinctè obseruat, quod procedatur ad monitoria per iudicem Ecclesiasticum, non obstante litis pendentia coram Iudice seculari, & ita vide obseruari in causa Do. sancti Andreae, contra Dominam Miribelli. in quo æquitas maximè versatur, quam Curia memorata sequi semper solet, ¶ est enim suspicio contra eum, qui se opponit contra monitoria, nam tutò in conscientia quorū attinet se opponere ne currat monitorium, sicut dicimus suspensionem esse contra mulierem renuentem se sequestrari, ne ab alio corrumpatur, vel renuentem custodes sibi adhiberi ideo si pariat, non tenetur maritus ob talem recusationem partum agnoscere. l. i. §. si maritus. ff. de libe. agno. quem tex. ad simile propositum citat Paul. de Cast. in cōf. 277. quia per primum. col. pen. circa med. li. 1. idē in Iudice, q̄ redditur, suspectus quādo parti se opponit. glo. in cap. statutum. in fi. princip. in vers. copia. in fin. de rescript. lib. 6. Corn. in consilio 232. column. 2. post med. lib. 3. Taurini.

S V M M A R I V M.

- 1 Interlocutoria debet confirmari vel irritari ex eiusdem actis, non ex instrumentis de nouo productis, nisi de nouo venerint ad noticiam appellantis, vel sit talis interlocutoria quæ habet vim diffinitiuā. Interlocutoria potest iustificari vel impugnari ex nouiter productis seu probatis, quæ veniunt ad probationem causæ expressè in prima instantia. ibi. nu. 1.
- 2 Actor in Reus quis dicatur, non inspicitur quis ad iudicium vocatus sit, sed petitio originaria est attendenda. Reuocatus actus non habetur in consideratione, & pro non facto habetur, quod reuocari potest. ibi. num. 2.
- 3 Duratio actus requiritur in his quæ habent tractum successuum.
- 4 Litigiosa res non dicitur, quando fuit renunciatum causæ, & liti & instantiæ. Subreptio non committitur, quando non sit mentio de litis pendentia, quæ extincta est aut suspensa. ibi. num. 4. Viri debent causæ plurium quando ibidem petitur, & ex eadem causa, quod procedat etiam in causa criminali.
- 6 Intellectus ad l. patet. ff. de iur. & l. si qui separatim. ff. de appellatio.
- 7 Posse quis non dicitur quando quid facere non potest sine consensu aut arbitrio alterius, vel quando tenetur sollemnitate aliquam obseruare.
- 8 Interesse cessante audiri quis non debet, & exceptio, tua non inest, impedit litis ingressum. Editio instrumenti fieri non debet, quando illud non probat, secundum Cornam, sed in contrarium adducitur text. Ang. & Dec. ibi. nu. 8. Excusationis bonorum exceptio opponi non potest, quando opponens non interest ibi. numer. 8.
- 9 Sententia Iudicis delegati iniusta dicitur etiam nulla secundum Ias. cuius opinio comprobatur contra Cor. & Brunum, & pro Ias. adducitur Old.
- 10 Forma dicitur quādo sollemnitas requiritur de tempore actus, vel quando modus adicitur. præter dispositionem Iuris communis. Citatio personalis seu nominatim fieri debet, quando persona est certa. ibi. num. 10.
- 11 Citatio minus legitima nihil operatur, & forma citationis omissa processus redditur nullus. Citatio Procuratoris non sufficit, quando agitur de graui præiudicio. ibi. 11.
- 12 Partes substantialib. Iudicij renunciare non possunt, operatur tamen talis renunciatio in vim pacti nudi, quod prodest ad excipiendum.
- 13 Clausula ex certa scientia operatur vt tertio præiudicetur in his, quæ sunt de Iure Ciuili, quando Princeps de facto informatus est. Clausula ex certa scientia, & non obstantibus simul iuncta, operantur etiam in nobile præiudicium tertij quod intellige in his, quæ sunt merè Iuris Ciuilis. ibi. nu. 13. Clausula generalis non obstantibus, sola sufficit vbi agitur de modico præiudicio in his, quæ sunt de Iure Ciuili. ibi. num. 13.
- 14 Princeps potest mandare quod cognoscatur de petitorio simul cum possessorio.
- 15 Præiudicium modicum vbi versatur, multa conceduntur contra regulas Iuris, quod exemplis plerisque pulcherrimè hic exornatur. Bona Ecclesiæ possunt alienari sine sollemnitatibus Iuris, vbi agitur de modico præiudicio. ibi. num. 15. Impeditis currit tempus, vbi agitur de modico præiudicio. ibi. nu. 15. Statuere potest Ecclesia sine consensu Episcopi in modicis. ibi. num. 15. Testes singulares probant, vbi agitur de modico præiudicio. ibi. nu. 15. & ibidem quod idem est in testibus consanguineis.



- Liber rationum probat pro scribente. vbi agitur de modico praeiudicio. ibid. num. 15.*  
*Iuramenti probatio sufficit, vbi agitur de modico praeiudicio. ibid. num. 15.*  
*Fama plena probat, vbi agitur de modico praeiudicio. ibid. nu. 15.*  
*Literis ordinarij sine testium subscriptione creditur, quando agitur de modico praeiudicio. ibid. num. 15.*  
*Enunciatiua verba probant, vbi agitur de modico praeiudicio. ibid. num. 25.*  
 16 *Contraueniens in modico an incurrat penas. l. si quis maior. C. de transactio. & quid in V. asallo contrauenienti fidelitati in modico.*  
 17 *Modica subreptio non vitiat. Citatio non requiritur, quando agitur de modico praeiudicio. ibid. num. 17.*  
 18 *Clausula ex certa scientia, equiparatur clausula de plenitudine potestatis, & parem cum ea vim obtinet.*

## CONSILIVM CLXXXII.

Prospectabilibus Dominis Andrea  
& Melchione de Paganis, fratribus  
& eiuius, Astensibus

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Videtur quod iudicium Iudicis à quo, fuerit nullum æquè & iniustum, sequentibus fundamentis.

¶ Primo, postquam pronunciauit exhibendū esse protocolum, ex instrumentis transactionum post exhibitis non videbatur reuocanda intelocutoria iam lata, quæ ex eisdem actis debebat vel confirmari vel irritari. Clem. Appellanti, de appella. maximè cum non appareant instrumenta transactionum de nouo superuenisse ad notitiam Appellantis, nec habeat talis interlocutoria vim diffinitiuæ, neq; praeiudicium teneat irreparabile, iuxta nota. per Bar. in l. per hanc. C. de temp. appella. notat. Præp. in c. vt debitus. colum. 27. de appel. Anch. & Perus. in fi. de appella. li. 6. ¶ Est verum quod Cor. in consi. 73. ad fin. libr. 2. incidetèr dicit, posse iustificari appellationem ab interlocutoria, ex instrumentis postea productis, sed illud videtur intelligendum, quādò producerentur instrumenta ad probationem causæ expressæ in appellatione ab interlocutoria. iuxta no. per Cy. in d. l. per hanc. Paul. de Cast. in cōf. 74. in facto isto quatuor sunt. in 4. dubio. li. 1. Inno. in d. Cle. Appellanti, super gloss. in vers. probandis. ¶ Secundo, causæ quæ petebantur vniri, videntur separatæ ex falsa causa, nam licet ab initio d. l. Ioan. Andreas etiam egerit contra Dominum Melchionem, tamen Dom. Melchion statim conuenit cum ipso Dom. Andrea, & pariter se constituit Actorem, petēdo ab aliis fratribus idem q̄ Dominus Ioan. Andreas, idē t̄ ad iudicandum, an ipse Dom. Melchion sit Actor, Reus non est attendēdum, q̄ fuerit vocatus in Iudicium, sed aduertenda erat eius petitio & causa originaria Alex. in consi. 303. li. 2. Deci. in regula, fauorabilior res. ff. de reg. iur. cū simi. Rursus non potest dici Dom. Melchion in Iudiciū vocatus per Dom. Ioan. And. ex quo talis vocatio postea fuit reuocata, & ambo simul conueniunt de agendo contra alium, sicut non dicitur traditum, quod reuocari potest. l. ratio. in prin. vbi gl. ff. de acti. emp. l. si pars. §. si. ff. de inoff. testā. l. fideicommissa. §. si quis illicitè. vbi Bald. ff. de leg. 3. idē dicimus, qui mandatum iurisdictionem habet, proprium nihil habet. l. 1. §. qui mandatum. ff. de offi. eius ratio est, quia reuocari potest. l. iudicium soluitur. ff. de iud. Alibi dicit tex. in l. non quocūque. in prin. ff. de lega. 1. quod legatum nō dicitur legatario acquisitum, quando auelli seu auferri ab eo potest. Et possessionem adeptus non videtur qui retinere eam potest. l. non videtur. ff. de acquir. poss. & res in solutū data nō dicitur quæ reuocari potest. l. si quis alia. in fi. & l. si rem. ff. de sol. & quæ pulchrè Soc. scribit in consilio 76. col. 2. & 3. lib. 1. à fortiori nō debet haberi in consideratione ista vocatio in Ius à qua diffessum fuit. Nullū enim & reuocatum æquiparantur. Idē actus qui fit virtute rescripti reuocati dicitur nullus. c. audita. & quod ibi no. de resti. spol. Inno. no. Host. & Io. And. in c. quia cūctis, de concess. præben. li. 6. Gemin. in consi. 33. col. 4. ante med. & q̄ sint paria factum quid nō esse, vel esse, sed reuocatum, probatur in l. 1. §. quibus. ff. quod cuiusque vnuer. no. in l. creditores. ff. de verb. obliga. ¶ Pre-

tereā quod Dominus Melchion esset Reus, illud erat habito respectu ad Do. Andreā Actorem, qui eum in Ius vocauerat, sed postquam Dominus Andreas simul conuenit. & concordauit cū ipso Domino Melchione, desit Do. Andreas Actor dici contra ipsum Dom. Melchionem, ergo & ipse Dominus Melchion nō potuit ampli⁹ dici Reus cōtra ipsum Dom. Andreā. quia Actor & Reus sunt correlatiua, in quibus si vnum cessat & Alterū. l. si. ff. de acceptilia. nec t̄ est curandum, quod Dominus Melchion aliquando fuerit Reus, ex quo illa qualitas Rei non durauit, sed fuit extincta. l. si pro parte. §. verum. ff. de in rem verso. nam quod quis dicatur Actor vel Reus istud habet tractū successuum quandiu litigatur, sed in his quæ habent tractum successuum, requiritur perseverantia actus. l. item eorum. §. quod si. ff. q̄ cuius vnuer. no. c. nam & ego de ver. sing. c. diuortiu, de pœn. dist. 1. quæ Iura citat Cald. in cōf. 2. in ti. de legato. tradit Ias. in l. si arbitrio. col. 4. in Octauo nota. ff. qui satisf. cog. & quod pulchro casu scribit Bal. in cōf. 54. Statuto cauetur quod nulli Officiali. lib. 2. ¶ Et magis t̄ in terminis facit quod scribit Bar. & Doct. in l. cum mota. C. de trans. Decius in l. 2. col. 11. C. de eden. vbi quod res litigiosa amplius dici non potest, quādò renunciatur causæ, liti & instantiæ, idem quādò aliter lis sopita est & facta executio. Calca. in consi. 116. columnæ tertiæ. post med. Idē cessat vitium litigiosi lata sententia. Bald. in consilio 391. Apparet. in fi. lib. 1. Ioan. Fabri in l. 2. C. de litigios. quod procedit licet adhuc contendatur in causa executionis, modò non sit appellatum à sententia. Alber. de Rosa. in l. 1. col. 3. vers. remaneat ergo solutum dubium. C. ne liceat potentior. non enim curandū est, quod aliquandò fuerit lis inter ipsos dominum Andreā & Melchionem, postquam illa fuit extincta & finita per conuentionem, idē rescriptum non dicitur subreptitiū quādò in eo non fit mentio de litis pendētia, quæ sopita aut extincta est. Anch. in cōf. 16. Viso processu facto coram nobili. col. 1. Similiter nō tenetur impetrans facere mentionem de prouisione alterius quæ extrinsecta sit. Gem. in consi. 8. column. 2. ante med. idem de litis pendētia, quæ solum suspensa sit. Curtius iunior in consi. 174. column. 2. idē t̄ cum vterque esset Actor, idem per omnia petens vtriusque causa ab eodē fonte manaret, vtiq; erat causæ vniendæ, quia nihil prohibet plures eodem processu simul posse experiri. l. si quis cum Procuratorio. §. 1. in ver. vnus litis. & ibi Bar. ff. de Procur. notant Doct. in l. huiusmodi. §. si. ff. de leg. 1. vbi Ias. colum. 2. quod procedit etiā in causa criminali, in qua plures eodem libello possunt accusari, quādò plura crimina ex eodem facto descendūt, putā, si in vna & eadem rixa facta sit cedes, vel quādò simul commissum est furtum, vel si plures testes in vna causa dixerūt falsum testimonium. Ang. in l. hos accusare. §. lege Iulia. ff. de accu. in l. nihil interest. §. cum alterum. & in l. qui pupillam. §. in libro. ff. de adult. Prætereā causa pro qua agitur. est communis ipsorum fratrum Andreæ & Melchionis, & eadem ratio prosequendi Iudicij in negotio vtriusq; idē non videtur dubitandum posse eos simul experiri. l. 2. ff. de cōsor. eius. litis. ¶ Sed dubiū facere videtur duo iura text. in l. pater. ff. de iniur. vbi pater potest experiri duobus iudiciis pro iniuria illata filio, vno iudicio nomine proprio ipsius patris, & altero nomine filij, & tamē illa duo iudicia procedunt ex eadem causa propter iniuriam. factam. Item videtur obstare text. in l. si separatim. ff. de appel. vbi præsupponitur obligatos ex eadem causa administrationis posse separatim cōueniri, vt est in pluribus tutoribus. Sed respondeo ad illa iura duobus modis: primo, quod licet illa iudicia procedant ex eadem causa in eis tamen est diuersitas. non communio, quæ consideratur in casu circa iniuriam, aliter consideratur iniuria respectu patris, aliter respectu filij, putā, si vnus sit vilis persona, aliter honestior. l. sed si vnus. §. interdictum. de iniur. item quādò plures tutores cōueniūtur, nō eadē est ratio in omnibus, quia potest vnus in plus teneri quā alter secundum maiorem dolum vel culpam, & sic vtroq; casu sententiæ diuersæ ferri possunt secundum diuersitatem personarum. at in casu nostro nō potest vn⁹ fratru obtinere sine altero, neq; in eis diuersitas aliqua cōsiderari pōt, & probationes eadē in vtrisque sunt, necessariæ idē cū sit diuersa ratio in casu isto diuersum esse debet Ius. l. si. ff. de calum. l. Papinianus exuli. ff. de minor. ¶ Secundo respondeo, q̄ tex. in d. l. pater, & l. si qui separatim, non cogit vt separantur iudicia, sed rem permitti potestati patris ita separatim agendi, sed ex hoc non censetur imponi necessitas ita faciendi.



faciendi. l. non quicquid. ff. de iudi. & text. d. l. si qui separa-  
tim condemnati, sed non sequitur, ergo simul conueniri  
non potuissent, quia tex. hoc non debet, ergo nec nos di-  
cere de bemus. l. si seruū. §. non dixit Prætor. ff. de acqui. he-  
7 re. ¶ Præterea ¶ de quo seruiret nobis Lex dicēs, posse plu-  
res agere eodē libello pro eadē causa, nisi intelligamus, q  
Reus cogatur ita pati, aliās enim hoc posse nō diceremus,  
cū ab alieno penderet arbitrio. argumen. l. in euentis. C.  
de contrahen. empt. Abb. in consilio 17. columnæ secunde.  
lib. 1. vbi, quod posse non dicitur, qui habet sequi consen-  
sum alterius, vel seruare aliquam solennitatem. ¶ Porro ex  
tali cumulatione actionis Reus nō patitur aliquod dam-  
num, neque sua interest ita simul agi, imò potius commo-  
dum sentit ratione expensarum. nam vbi fierent duo pro-  
cessus, fiet vnus tantum, nec ipse in aliquo grauatur, quia  
defensio quæ militat contra vnum, eadem militat cōtra al-  
8 terū. Itaque ¶ audiri nō debet cū sua non interficit. l. 1. in prin-  
cip. ff. quorum appella. non recip. & exceptio tua non in-  
terest, dicitur exceptio litis finitæ. l. loci corpus. §. compe-  
tit. ff. si serui ven. l. posthumus. §. si quis ex his. vbi Bartol. &  
Doct. ff. de inoffic. testam. Corn. in consilio 6. col. 1. lib. 2. pul-  
chrè Roman. in cons. 347. & in consilio 499. ¶ Alibi scribit  
Corn. in consilio 72. colum. 3. vers. insuper q dicti Rei. lib. 4.  
quod vbi instrumentum non probat, non tenetur quis il-  
lud edere, vbi aliās cedere tenebatur, quia petentis editio-  
nem non interest. Contrarium tamen in hoc tenet Ang. in  
cons. 275. col. 1. circa fi. vbi q Notarius rogatus de instrumē-  
to minus solenni tenetur illud edere, nec potest denegari  
editio instrumenti ex eo, q illud dicatur nullum. l. 1. §. hoc  
interdictum. vers. siue autem, ff. de tabul. exhib. Deci. in l.  
posthumus, col. 1. circa med. C. de bo. pos. contra tab. ¶ Ali-  
bi notat glos. & Bal. in l. si. l. si tibi decem. §. in his. ff. de pact.  
quod exceptio excusationis bonorum opponi non potest,  
quandō opponentis non interest, & infinita id genus si  
vellem possem cumulare. Ex quibus apparet causam sepa-  
rationis processum in sententia assignatam esse falsam.  
Constat autem, quod sententia lata ex falsa causa est nul-  
la, iuxta nota. in l. 1. C. de erro. calcul. in c. inter cæteras. de  
re iudic. in l. si is qui. ff. de acquir. hæred. cum simil. ¶ Ter-  
tio in medio causæ ex æquo fauendum est vtrique parti, vt  
notatur in d. regula, fauobiliores. modò si ex transactioni-  
bus post exhibitis, & ita ex nouiter deductis fuit reuocata  
interlocutoria, simili modo ex requisitionibus nouiter fa-  
ctis contra transactiones coram M. V. erat illa confirman-  
da, nam si allegas transactiones ad excludendum exhibi-  
tionē, & ego oppono contra trāsactiones, quod factæ sunt  
ex falso fundamento, quia protocolum erat & est inuali-  
dum, quod demum, postea intellectum est, & ad ostenden-  
dam inualiditatem, imò & falsitatem, illud peto exhiberi,  
quare non erat exhibendū, & posito, quod in aliquo dicto-  
9 rum casuum nō esset nullitas sed iniquitas, ¶ dico, q vbi  
agitur coram Iudicibus delegatis nulla sententia est iniu-  
sta. quæ eadem nō sit, nulla, nam Iudici delegato manda-  
tur vt iustitiā ministret, nō etiā vt cōtra lus pronunciet, cō-  
sequenter pronuntiando iniuste, discedit contra mandati  
formam. Ias. in §. in bonæ fidei, col. 2. ad fi. Inst. de actio. vl-  
tra Ias. confirmo bono fundamēto, quandō fit compromis-  
sum in arbitrium cum clausula, quod de iure pronunciet,  
si arbiter iudicet contra lus, laudū dicitur nullum. l. non  
distinguem. §. si. ff. de arb. Bar. in l. diē proferre. §. stari. ff. eo.  
tit. Aret. in consilio 68. col. pen. vers. tertio ostēditur. Corn.  
in consilio 177. col. 5. libr. 2. idem dicendum in delegato,  
cui mandatur vt pronunciet secundum Ius, quia si pronū-  
ciat contra formam mandati. l. diligenter. ff. mand. cum si-  
milib. ¶ Tamen contra dictum Ias. tenet Corn. in cons. 161.  
col. 1. vers. non obstant. lib. 3. & in consilio 149. colum. 1. libr.  
4. Fel. in c. causam quæ. de re iudi. vbi, quod ita est commu-  
nis opin. sequitur Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 2.  
circa med. ff. de verb. obl. idem tenet Brunus Astensis in  
consilio 69. colum. fi. vers. 7. ipse delegatus. ¶ Cor. tamen  
in consilio 177. colum. 5. num. 27. lib. 2. sequitur quod dicit  
Ias. quandō Iudici delegato expressè commissum esset,  
quod de iure pronunciet, pro opinione etiam Ias. addu-  
co Old. in consil. 93. Magister ordinis. column. 2. post med.  
versic. & sic cum iustas causas. & in cons. 395. Orta materia.  
col. 1. Idem tenet Barba. in c. prudentiam, in princip. col. 12.  
& in c. literis, de off. deleg. & ista opi. videtur procedere,  
quandō delegato dispositiue cōmittitur, vt de iure pronun-  
ciat, non sub verbis generalibus, quia tūc talis expressio  
dispositiua operari aliquid debet, licet tacitè subintellige-

retur quod expressum est. Bar. in l. diem proferre. §. stari. ff.  
de arb. Abb. in c. cū dilecta, de rescript. Fulgosi. in consilio  
61. Crotus. in l. 4. §. Cato. col. 7. ff. de verb. obl. ¶ Quarto vide-  
tur pronunciatum contra formam rescripti, ibi, vocato &  
assistente, qui ablatiui significant conditionem. l. à testato-  
re. ff. de conf. & demon. conditio autem significat formam  
Bal. in authen. matri. & auia. C. quando mulier tutel. offi.  
fung. poss. quæ conditio seu forma erat implenda in for-  
ma specifica. l. qui hæredi. & l. Meuius. ff. de cond. & demō.  
nam forma tradita in rescripto, in dubio censetur substā-  
tialis. sine qua actus minimè constare potest. Bald. in l. cōpa-  
10 rationes, in 3. opp. C. de fide. instrum. & cū ista solennitas ¶ vo-  
cationis & assistentiæ adiuncti esset necessaria tempore  
actus seu prolationis sententiæ, illa dicitur esse pro forma,  
Pau. de Cast. in cons. 326. Testes examinati. col. 1. post med.  
lib. 2. Aret. in cons. 69. col. 1. rursus quotiens additur aliquis  
modus præter dispositionem Iuris cōmunis, ille dicitur  
de forma. Anch. in cons. 33. Visa quadam petitione. Soc. in  
cons. 92. colum. 3. circa fi. lib. 4. sed ista vocatio adiuncti est  
præter dispositionē Iuris communis, quia Ius commune  
illud non percipit, ergo vocandus erat adiunctus persona-  
liter, non etiam mouendus in personam Procuratoris par-  
tis, potissimum quia eius persona erat certa, quo casu nisi  
citetur personaliter nihil citatio valet. Alexandrin. in con-  
si. 5. & in cons. 83. col. 4. lib. 2. et alibi sæpè. Præterea procu-  
rator partis non erat Procurator adiuncti Iudicis, qui de-  
bebat assistere. ergo citatio nulla, quia rescriptum non di-  
cit, & citetur pars aut eius Procurator, sed quod vocetur  
11 adiunctus, ideò ¶ habetur pro non vocato, cum minùs le-  
gitimè vocatus sit. l. quotiens. ff. qui satisda cogan. & de ci-  
tatione nulla nota Ias. in §. pœnales, col. pen. Insti. de actio  
addo Bal. in cons. 214. Vt apparet. in fi. lib. vbi quod forma  
citationis omiſsa, processus redditur nullus. ¶ Nō intelligo  
tamen de citatione propria, quod adiunctus possit citari,  
quia par in parem non habet imperium. l. nam & magistra-  
tus. ff. de arb. ideò loquor respectu vocationis aut denun-  
ciationis. quinnō etiā, si citatus fuisset procurator illius  
Iudicis adiuncti, non videtur sufficiens citatio eiusmodi,  
cum agatur de graui præiudicio respectu partis, quæ ad-  
iunctum impetrauit. Bar. in l. meminerint. C. vnde vi. & in l.  
solent. ff. de ali. leg. Deci. in cons. 460. colum. 4. sed vltra De-  
cium allego Rotam dec. 750. Sciendum est, in antiquis,  
vbi quod non sufficit citatio Procuratoris, quādō agitur  
de priuando aliquem beneficio. ¶ Quinto, quandō eiusdē  
causæ plures sunt iudices, nisi absens ostendat, vel per lite-  
ras vel nunciū specialem se non posse vel nolle interesse.  
alij iudices nō possunt procedere. c. prudētiā, in primo re-  
spō. de offi. deleg. talis autem nuncius debet esse iuratus,  
aut habens literas excusatoris Iudicis, aliās fides ei non  
habetur, secundum gl. ibi in vers. per certum. quomodo er-  
go valuit cōminatio facta Procuratori, quæ habenda erat  
in ipsum Iudicem, aut quomodo credetur Procuratori, q  
adiunctus Iudex noluit aut nō poruit interesse, quādō Pro-  
curator nullus ostendit literas adiuncti se excusantis nul-  
lum itē iuramētū præstitit. iam si dicto Procuratoris cre-  
dimus. videtur, quodammodo testis in causa propria. con-  
tra l. omnibus. C. de testi. c. in omni negotio. extra eo. ti. i. gi-  
12 tur ¶ sententia lata absente adiuncto, cuius impotētia vel  
voluntas non constitit, est nulla, intantum, q etiam cōsen-  
tiente parte ita pronunciarj non potuisset. Paul. in d. c. pru-  
dentiam, colum. 6. ad fin. Ias. in l. si conuenerit. colum. 2. de  
re iudi. Aret. in cons. 109. Cogitis, col. 2. in 2. dubio. vbi, quod  
partes non possunt renunciare substantialibus Iudicis, pu-  
tā, ne contestetur litis. Idem tenet Guido Papius. q. 216. Ca-  
pel. Tolosa. q. 352. Similiter appellatio nulla, quia deficient  
substantialia, non potest consensu partium validari. Alex.  
in cons. 167. column. fi. lib. 2. sed vt dixi suprà, ista forma re-  
scripti est substātialis, ideò partes remittere eam non pos-  
sent, solum posset operari remissio aut consensus par-  
tium in vim pacti nudi, quod prodesset ad excipiendum,  
iuxta gl. in l. 2. C. de commu. vir. iud. Bal. in consilio 427. In  
causa spectabilis. lib. 1. Quod tamen videtur intelligendū  
de consensu partium expressè, nam tacitè remitti possunt  
substantialia Iudicij non opponendo. Decius in l. vinum,  
colum. penult. ante med. ff. si cer. peta. ¶ Sexto confidero,  
quod Princeps in rescripto voluit omninō, quod adiun-  
ctus interueniret nam quoad primos duos Iudices pro-  
uifum est, quando vnus ipsorum non adesse posset, vt alter  
cum adiuncto satis esset, ergo quoad adiunctum vi-  
detur voluisse, q omninō interesset. arg. l. cum prætor. in  
prin.



prin. ff. de iud. l. maritus. C. de proc. ergo si sententia est nulla ex præmissis rationibus, non possunt dici delegati Principis functi officio, per consequentiam ex integro possunt iudicium dicere, illud in melius reformando. glo. & Doct. in l. iudex posteaquam. ff. de re iud. vbi Alex. in col. 3. Porro  
 13 † in omnem euentum videtur retinenda causa propter rescriptum, vbi est clausula ex certa scientia, ex qua constat, quod Princeps & Comitissa patriæ Astensis benè informata de facto voluit parti præiudicare, quoad retentionem quæ est de iure Ciuili. Dec. post alios in c. fi. col. 3. post med. ver. & prædicta conclusio, de cõfir. vtil. vel inutil. in c. super eo, de offi. deleg. cum similibus. & habet ista clausula ex certa scientia, vim specialis derogationis, ideo, si Princeps informatus de illegitimitate legitimat ex certa scientia natum ex coitu damnato, perinde est, ac si in specie derogaret textui in §. fi. in Auth. quibus modis natu. effi. sui. ita Paulus de Cast. in l. 3. §. si is pro quo ff. quod quisque iuris. in cõfilio 41. Vilo testamento Relinquiani. & in cõfilio 102. Videntur primò de ipso Alarico. col. fin. libr. 2. addo. Bar. vltra Paul. in cõfilio 196. Ciuitati Camerinæ. column. 2. vbi quãdò Princeps quid facit ex certa scientia, censetur omne obstaculum tollere. Imò adest hic etiam clausula non obstantibus, quæ duæ clausulæ simul iunctæ operantur etiã in notabile præiudicium tertij. Alex. in l. si quis iniquum. §. si is pro quo. & ibi Deci. column. 1. post med. ff. quod quisque iuris. ¶ Etenim cum istud lus retentionis vel remissionis causa sit de iure Ciuili, faciliè Principe potest tolli, cum sit modici præiudicii etiam per solam clausulam generalem nõ obstante. Alex. in cõfilio 111. col. 3. lib. 6. Soc. in cõfilio 120. col. pe. ver. quintus casus est, l. 3. licet enim causa retineatur coram ipso Principe, non propterea pars in aliquo lædatur, cum saluum sit lus in meritis negocij principalis.  
 14 † Facit quod scribit Alex. in cõfilio 54. col. 1. lib. 5. Brunus in cõfilio 21. col. fi. ¶ potest Princeps mandare Iudici coram quo agitur causa possessoria, vt simul etiã cognoscat de petitorio, quia quod prius cognoscatur de possessorio, hoc fuit introductum de mero iure Ciuili, & quia per tale mādaturum pars nõ dicitur lædi aut præiudicium pati, cui iustitia nõ tollitur in meritis negocij principalis. ¶ De his enim quæ sunt modici præiudicii, non magnopere curauit Lex. ideo vbi agitur de modico præiudicio, alienari possunt bona Ecclesiæ sine solennitatibus iuris. c. terrulas, iuncto. c. sine exceptione. 12. q. 3. ¶ Rursum currit tempus impeditis, vbi agitur de modico præiudicio, puta patronis ad præsentandum. c. cum propter. de iure patro. Abb. in cõfilio 5. column. fina. libr. 2. vbi idem dicit in tempore instantiæ. ¶ Similiter super modicis potest Ecclesia statuere sine cõsensu Episcopi. Innoc. in c. cum accessissent. de cõstit. & in c. requisisti. de test. refert & sequitur Abb. in cõfilio 7. columnæ secundæ. lib. 1. 2. ¶ Alibi scribit idem Ab. in cõfilio 113. columnæ quartæ. versi. vel possumus dicere, libr. 2. quod testes singulares probant, vbi agitur de modico præiudicio. Idem in testibus consanguineis, quod probant vbi agitur de modico præiudicio. Baldus in cõfilio 188. Cõsobrinus. libr. 4. Similiter non repellitur testis ex modico commodo, quod sit percepturus ex eius testimonio, quia non est verisimile quod pro modico commodo falsum dicat. Alexandrin. in cõfilio 99. col. 5. ver. accedit quod attento. libr. 5. per tex. in c. & si quæstiones, de simonia. similiter modicat testium contrarietas non attēditur nec eos repellit. Ant. de Buttr. in c. 2. de regular. per illum tex. cū gl. ¶ Alibi scribit ibidem Abb. in cõfilio 36. column. fi. libr. 2. ¶ in modicis liber rationum probat pro scribente. idem tenet Bald. in l. vnica. col. 3. C. de confessi, quem refert & sequitur. Cur. iunior in cõfilio 122. col. 3. ad fi. addo Anch. in cõfilio 44. Primò de viribus. column. 3. versic. 4. quia istæ solutiones, vbi appellat summas minimas, quando agitur de triginta libris centum solidorum annuatim, quod Anch. dictum optimè facit pro causa conuentus fratrum Prædicatorum Gratiopolis, contra Magistrum Bessonis, Secretarium Delphinalem. ¶ Similiter admittitur probatio per iuramentum, vbi agitur de modico præiudicio. l. thesaurus. ff. ad exhiben. Deci. in c. pastoralis. column. 2. de exceptio. Ias. in l. si fideiussor. §. si satisfactum, column. 2. ad fi. ff. qui satisf. cog. ¶ Et dicit Ioan. de Ana. in cõfilio 1. column. 1. ad fi. quod impedimentum probatur solo iuramento, vbi agitur de modico Præiudicio allegat Bald. in extrauag. ad reprimendum in ver. summarie. ¶ Similiter fama plenè probat, vbi agitur de leui præiudicio. glof. in l. vbi adhuc. C. de iure dot. Bar. in l. de minore. §. plurimum. col. fin. ff. de

quæst. Ias. in repe. l. admonendi. column. 88. versic. item in causis leuioribus. ff. de iureiuran. Calc. in cõfilio 100. column. pen. circa medium. ¶ Alibi scribit Calder. in cõfilio 3. in tit. de fide instrum. quod vbi agitur de modico præiudicio, creditur literis ordinarij sine testium subscriptione, quod etiam voluit Dec. in c. cum causam, column. 2. versic. saluari tamen potest. de proba. imò in leuibus creditur talibus literis, etiam in his quæ sunt extra officium ordinarij. Dec. in c. post cessionem. column. 8. versic. secundo limitatur, eodem tit. de probatio. ¶ Et est generaliter verum in materia probationis, quod vbi agitur de leui præiudicio, non requiritur plena probatio, quæ alias esset necessaria. Bar. in l. si quis a liberis. §. si quis ex his. ff. de lib. agno. in l. 3. §. causæ. ff. ad Carbonia. & in d. tra. ad reprimen. in versi. summarie. col. 3. & 4. Bal. in l. i. C. vt in poss. leg. Canon. in c. quoniam frequenter. §. quod si super. & §. fi. vt lite nõ cõtesta. ¶ Ideò vbi agitur de modico præiudicio creditur verbis enunciationis etiam Notarij. gl. & Innoc. in c. olim, de censibus refert & sequitur Abb. in cõfilio 64. column. 4. lib. 1. ¶ Alibi scribit idem Abb. in c. fi. per illum tex. de probatio. ¶ vbi agitur de modico præiudicio statuit assertioni partium, in materia, in qua partes non habent liberam potestatem disponendi, refert & sequitur Deci. in l. si donatione, column. 6. circa med. C. de collatio. Similiter in leuioribus statuit simplici verbo Iudicis. Bart. iu. Authen. nisi breues, in fi. C. de senten. ex breuic. reci. Dec. in c. post cessionem, column. 8. versic. secundo limitatur, de probatio. vbi etiã Deci. quod sufficit probatio semiplena quando agitur de modico præiudicio. ¶ Alibi scribit Bellamera in cõfilio 10. column. 1. quod vbi agitur de modico præiudicio, sufficit probatio per argumenta. ¶ Videmus in simili, quod creditor pupilli in modico quantitate tutor pupillo dari potest. glof. Bar. & Doct. in Authen. minoris debitor. C. qui tuto. dari poss. Bart. in l. si quis pignore. §. 1. in fi. ff. de pigno. actio. ¶ Alibi scribit idem Abb. in cõfilio 102. columnæ tertie. libr. 2. quod appellatione bonorum veniunt futura, vbi agitur de modico præiudicio per l. fi. C. quæ res pigno. oblig. poss. ¶ Alibi scribit Baldus in l. eum qui §. in popularibus. ff. de iureiur. quod vituperari non debet transgrediens in re modica, refert & sequitur Cor. in cõfilio 67. column. 2. libr. 2. addo Paulum de Cast. in cõfilio 377. Quantum ad illa. column. 1. in fin. libr. 1. vbi, quod contraueniens transactioni in modico, in pœnam incidere non debet, puta, si contraueniat circa aliqua accessoria, per tex. in l. quamuis rationes. ff. de condi. & demon. quod tamen affirmare non audeam, vbi iuramentum interuenisset, quia ex modica contrauentione incidit quis in pœnas. l. si quis maior. C. de transa. Fulg. in cõfilio 223. Cuma. in cõfilio 179. Quædam transactio. Alexan. in l. in executione. §. pen. ff. de verbo. obli. & in cõfilio 106. column. 3. libr. 3. vbi, quod ex defectu vnus numi potest Colonus expelli quando iuramentum interuenit. Iuramentum enim dicitur quid indiuiduum, nec potest iurans cõtrauenire pro parte, quin cõtraueniat in totum. ¶ Et pro hoc adduco Ioan. de Ana. in cõfilio 7. col. 3. vbi, ¶ vasallus contraueniens iuramento fidelitatis in modico, in totum dicitur cõtrauenisse. Sed istud cessat in casu nostro, in quo non agitur de iuramento aliquo. ¶ Adduco † ad præmissa quod scribit Calca. in cõfilio 8. column. penult. circa medium, quod vbi modica subreptio non vitiat rescriptum, allegat glo. in proce. sexti. in versic. ¶ Alibi scribit Ang. in l. qui iurisdictioni, & ibi Dec. column. 3. in fin. ff. de iurisd. omn. iudi. quod vbi causa est modica, Iudex vt suspectus recusari non potest. ¶ Alibi & fortius scribit Rota decis. 686. Dominus Petrus, in antiquis, quod vbi agitur de modico præiudicio, nõ requiritur citatio, quæ alias esset necessaria. ¶ Similiter omisio aut defectus modicæ solennitatis actum non vitiat, vt habetur in l. hac consultissima C. qui te. fac. poss. & quando dicatur modica solennitas, tradit Ias. in cõfilio 26. column. 1. libr. 1. imò præsumitur solennitas extrinseca, quando agitur de modico præiudicio, Dec. in c. 1. in fi. tertii nota. de iudi. argu. l. 1. in fi. ff. de ventre inspi. addo Curtium seniore in cõfilio 77. Super motiuis. columnæ quartæ. in fin. ¶ Duo, igitur sunt, ex quib. causa retineri, Primum, quod agitur de præiudicio. Secundum, quia agitur de re, quæ est merè iuris Ciuilis, qui potest Princeps ad libitum derogare de plenitudine potestatis, etiã sine causa. l. Princeps. ff. de leg. 1. digna vox. C. eodem tit. proposuit. de concess. Præben. cum sim.  
 18 satis † autem dicitur Princeps & Comitissa vsa potestatis plenitudine, vtendo clausula ex certa scientia, quæ duæ



duæ clausulæ æquiparantur, & pares sunt potentia. Bald. in l. eos. in principio. C. de appella. Abb. in c. ad hæc, de re-script. in cap. cum inter, col. 1. de exceptio. & in consil. 84. col. 3. vers. hic enim expresse lib. 1. Corn. in consil. 313. col. 3. in secundo dubio. lib. 4. Dec. in consil. 198. colum. pen. ad fin. in consil. 271. col. 3. ad fin. & in consilio 341. col. 2. Curtius iunior in consil. 1. col. 9. circa med. vbi allegat bonum textum in l. quidam. ff. de re iudica. idē sequitur Bologni. in additio. ad consilia Panor. in consil. ult. col. fi. lib. Taurini, in causa quæ tractabatur coram magnificis Iudicibus Appellatio-num patriæ Astensis, inter nobiles fratres de Paganis. Ay-mo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Conformitas sententiarum, vt ab eis appellari nō possit, intelligitur quā-dō in omnibus est conformitas secus si sit diffinitas in aliquo, quia in eo in quo est diffinitas, permittitur Appellatio.  
Conformes non dicuntur sententia, quando vna fertur super meritis, al-tera super desertione Appellationis ibid. nu. 1.  
Conformes non dicuntur sententia, quando vna fertur super condemna-tione, altera super executione faciendā. ibid. nu. 1.
- 2 Conformes an dicantur sententia, quando quis obtinuit duas sententias pro se tertiam contra se super nullitate, & quartam pro se confirma-toriam duarum primarum.  
Conformes dicuntur sententia quatenus concordant, licet in aliquo di-scordent. ibi. nu. 2.
- 3 Ratio eadem vbi est, Ius idem esse debet, nec dicitur Lex extendi, vbi ra-tio est in eadem sed enucleari, nec dicitur casus omissus vbi eadem est ratio, & pulchra de rationis identitate.
- 4 Conformitas trium sententiarum impedit Appellationem, nisi vltima sententia inferat nouum grauamen, vel nisi in vltima sententia sit ali-qua diuersitas à prima.
- 1 Conformitas trium sententiarum impedit executionem, quando illa tres sententia vim habent diffinitivæ, alias secus.

CONSILIVM CLXXXIII.

Pulcherrimum consilium circa mate-riam conformitatis sententiarū, quā-do sententiæ dicantur conformes, vt impediatur Appellatio.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Regula, quod Appellatio non permittitur, quando sunt tres sententiæ conformes, intelligitur quā-dō est conformitas in omnibus, & quatenus sunt conformes, sed quatenus probatur diffinitas ali-qua, Appellatio permittitur. ideo si in tertia sententia le-gatur aliquod capitulum quod in primis duabus senten-tiis nō inuenitur, admittitur Appellatio circa illud capitu-lum. Alexandr. in. in consilio 77. In causa & lite vertente coram reuerendo parte. col. 1. lib. 2. facit Cor. in consilio 204. lib. 2. & clarius in consil. 14. & in consil. 38. col. 2. circa medium. vers. non enim obstat. lib. 4. vbi quando vna sen-tentia fertur super meritis causæ, alia super desertione ap-pellationis, non dicuntur sententia conformes. Et licet Corn. labore in probanda & confirmanda hac conclusio-ne, dico, quod ita in terminis tenet Rota decis. 21. Nota, qd vbi tres. in antiquis, quam non allegat Corn. Similiter quando in vna sententia fit condemnatio, & per alteram pronunciat executionem sententiæ esse faciendam. iste sententiæ non dicuntur conformes. Cornæus in consilio 144. in fin. lib. 1. Fortius & mirabilius voluit Rota de-cis. 2. Quidam obtinuit. in titu. de sent. & re iudi. post decis. antiqu. charta 231. quod si vnus obtinuit duas sententias pro se, & tertiam contra se super nullitate præcedentium sententiarum, deinde quartam pro se confirmatoriam dua-rum primarum, & infirmatoriam tertiæ sententiæ lata su-per nullitate duæ & quartæ sententiæ conformes dici non possunt, quo minus liceat appellare, non obstante Clem. vt calumniis. de re iud. ex qua Rotæ decis. infertur ad im-pugnationem eius quod voluit Pau. de Ca. in consilio 164. Proponitur in facto, quod duo fratres. column. 2. vers. & quia videmus in simili. lib. 2. quem refert & sequitur Cur-tius iunior in consil. 30. colum. 1. vbi voluit Pau. quod senten-tiæ dicantur conformes respectu eius, in quo cōcordant,

licet in aliquo sint discordes, nam cōtrarium voluit Rota, vbi suprā, nam in casu Rotæ illa quarta sententia erat con-formis duabus primis quatenus eas confirmabat, & tamē quia continebat vnum diuersum, quod non erat in ipsis duabus primis, scilicet impugnationem nullitatis, de qua in tertia sententia, non dicuntur illæ tres sententiæ con-formes, licet quarta non discordaret à duabus primis, sed aliquid amplius cōtineret. & sic vult Rota, qd ad hoc, vt sen-tentiæ dicantur conformes, requiritur quod sit conformi-tas in omnibus per omnia, & non solum quod in eis non sit aliqua discordia, sed etiam quod nihil plus aut diuer-sum contineatur in vna quàm in aliis. ¶ Pro opi. tamē Paul. facit Alexandr. in d. consil. 77. colum. 1. vers. quod proba. vbi quatenus duæ primæ sententiæ sunt conformes, non li-cet tertiō pronocare, sed solū quatenus in eis est aliqua di-ueritas aut diffinitas. Et istud latius probat & prosequi-tur Decius, licet Alexandrin. non alleget in consilio 385. qd videtur rationabilibus, quia de toto ad partem valet argu-mentum, vbi est eadem ratio. l. quæ de tota. ff. de rei vend. ergo Clem. vt calumniis. loquens de tribus sententiis con-formibus, quando sunt conformes simpliciter, videtur procedere, siue sint conformes in totum, siue in partem, quia in ea parte pro qua sunt conformes, eadem videtur ratio disponendi, ergo ¶ vbi eadē ratio, idē Ius statui debet. l. illud. ff. ad legem Aquil. nec dicitur Lex extendi. vbi eadē est ratio, sed enucleari. l. si postulauerit. §. sed si negauit. ff. de adult. quem tex. ad hoc propositum allegat. Old. in cōf. 185. Thema tale est, Titius Canonicus in fi. & vbi est eadem ratio, non dicitur quis extendendo nouum casum, addere, sed quod in primo casu ratione includebatur, secundum æquitatem detegere siue declarare, quia Lex dicitur om-ne quod in ratione consistit. c. consuetudo. 1. dist. ergo vbi habet locum Legis ratio, circa id prodita dici debet Lex, ita pulchrè tradit Cald. in consil. 1. in tit. vt lite pend. §. Alibi scribit Bal. in l. de quibus. ff. de legibus, quod vbi est eadē ratio in pluribus casibus, vna & eadē ratio decedit omnes illos casus, non per extensionem, sed sicut genus cōprehē-dit species, sic generalis ratio diuersas species, ideo expref-so vno casu veniunt omnes, in quibus viget eadem ratio. qd Bal. dictū pro eleganti refert & sequitur Pau. de Cast. in cōsilio 441. Pro declaratione. col. pen. ad fi. lib. 1. addo eun-dē Bal. in Rub. C. de nauti. sceno. vbi allegat tex. meliorem de corpore Iuris in l. his solis, ibi satis etiam tacitè cautum putamus. C. de reuoc. nona. idem dicit Ioan. de Ana. inter consilia Pau. de Ca. in consilio 256. Visis & consideratis. co-lumn. 2. ad fi. lib. 2. ¶ Nec dicitur casus omissus, vbi est eadē ratio, vbi dicit Ioan. de Anna. Bal. in l. per diuersas column. 3. C. mand. pulchrè Abb. in consilio 75. column. 3. lib. 1. vbi, quod hoc procedit etiam in materia pænali & correcti-ua, dicens, quod is committit in legem, qui verba legis am-plectitur, & contra legis virtutem nititur. ¶ Alibi scribit Oldra. in consilio 68. columnæ secundæ. circa fi. quod vbi est eadem ratio, quod verbis legis omissum est, non omit-tetur religione iudicantis per tex. in l. quæ situm scio. ff. de testibus. ¶ Alibi scribit Bal. in censil. 324. Ommissis opinio-nibus. in fin. lib. 5. quod vbi est eadem ratio & eadem mēs, dicitur casus. ¶ Alibi scribit idem Baldus in consi-lio 384. Statuto ciuitatis cauetur, quod nullus. column. 2. lib. 5. quod ea quæ sunt eiusdem rationis, includuntur sub dispositione ex significatione id est, tanquàm expref-sa propriè non tacitè. Et sic in casu Rotæ benè fateor, quod licitum erit appellare à quarta sententia quatenus infir-mat tertiā, & sic respectu nullitatis, sed non quatenus quar-ta sententia est conformis duabus primis. vel potest dici, quod in casu Rotæ quarta sententia non erat conformis cum duabus primis latis super meritis, tertia autem & quarta respiciebant ad nullitatem. ¶ Sed quomodocun-que sit, satis est in casu nostro, qd in tertia sententia repul-sa sunt capitula pertinentia ad probationem minoris ætatis, quæ in prioribus sententiis nō reiecta fuerunt, ita-que vltima sententia habet capitulū vnū difforme ab aliis duabus sententiis, cuius ratione permiffa erat Appellatio.

¶ Rursus ¶ intelligitur illa regula, quod à tribus sententiis conformibus non licet appellare, nisi vltima sententia in-ferat nouū grauamē. Ang. in l. 1. C. ne li. 3. prouo. itē intelli-gitur nisi vltima sententiā sit diuersa à prima. Cy. in d. l. 1. latè Socin. in consilio 36. Capio primū. col. 3. vers. tertium & vlti-mū. li. 4. sed vltima sententia habet nouum grauamē, & est diuersa ab aliis circa repulsionem probationis minoris æta-tis, igitur licuit appellare. Postremò, lura appellationem prohibentia



prohibetia sunt odiosa, atque adeo strictè intelligenda. Bar. in l. 2. C. quor. appel. & in cōsilio 165. In quæstione qua quæritur. Deci. in l. pen. col. fi. C. de pactis. ob id admittenda est Appellatio in casu dubio, multo maxime in casu claro.

¶ Aduerte tamen circa præmissa de conformitate trium sententiarum, quod text. in d. Clem. vt. calumniis. procedit, quando illæ tres sententiæ conformes haberent vim definitiuæ, aliàs fecus, ita Rota decisio. 517. Nota quod tres. in antiquis. Taurini. Aymo Crauetta Iuriconsultus Taurini collegiatus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Spurijs filiis naturalibus & legitimis potest auus relinquere sobole legitima non extante.
- 2 Spurijs filijs legitimis & naturales auo aut auia ab intestato succedere non possunt.  
Exclusio vnus à successione extenditur ad omnes descendentes ab eo. ibi. num. 2.
- 3 Spurius natus ex coitu damnato non succedit matri, nec nepos ex eo. auia.

## CONSILIVM CLXXXIIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Testator tamen habeat nepotes ex duobus filiis spuris præmortuis, & nepotem ex filia spuria superstite. qui tamen nepos & nepotes erant legitimi, & naturales nati ex legitimo matrimonio contracto, per eorum parentes, quæritur an nepoti & nepotibus relinquere potuerit siue titulo institutionis, siue titulo legati. Breuiter rescribendum videtur quod sic, ex quo soboles legitima auo non extabat, ex notatis, per Bartolum & doct. in l. Gallus. §. quod si is. ff. de lib. & posthum. nam hic dici non potest, factam esse institutionem contemplatione parentum spuriorum, vt ipsis acquiratur, quia duo iam erant mortui, de matre autem spuria non est curandum, quia filius non acquirit matri, & istam opin. tenet Pau. de Cast. in consil. 306. Circa primum quæsitum videtur dicendum, quod dicta institutio. colum. 1. lib. 1. & in consil. pen. Viso dicto puncto occurrunt dubia. col. 9. ad fin. & colum. seq. lib. 2. Alex. in consil. 74. lib. 3. in consil. 158. colum. 2. in cōf. 88. in 6. dubio. lib. 7. & in d. §. quod si is. colum. fi. Panor. in consil. 115. colum. fi. lib. 2. & latè præ cæteris hanc opinio. defendit Cor. in consil. 25. in præsentis consultatione videtur prima facie dicendum. lib. 1. eadem etiam opin. sequitur Corn. in consil. 1. colum. 11. & seq. in 6. dubio. lib. 3. hanc etiam opinionem dicunt communem Dec. in consil. 462. colum. 2. in 2. dubio. Ias. in l. hereditas. colum. fi. C. de his quib. vt indig. quinimò Fed. de Senis. in consil. 57. videtur mihi in 6. dubio. vbi fortius loquitur in nepotibus spuris. Bal. in consilio 146. colum. 2. lib. 1. & in consil. 363. Quæritur vtrum filius. lib. 5. simpliciter dixit posse auum relinquere nepoti legitimo ex spurio non distinguendo extaret soboles legitima vel non. Idem simpliciter dicit Bart. in consil. 118. Odutius. Est verum quod idem Bald. in consil. 67. Si dicta institutio. lib. 1. voluit, quod talis nepos ex filio spurio institui non possit vt nepos, sed vt extraneus tantum ob bene merita, sed malè videtur locutus, quod requiratur bene merita per supradicta. ¶ Ab intestato tamen isti nepotes auo succedere non possunt, quia sicut eorum pater succedere non poterat, ita nec descendentes ab eo Anchar. in consil. 389. Visis. colum. 1. Alex. in consilio 174. lib. 5. Cuma. in consil. 117. in testamento, in prin. Cor. in consil. 210. colum. fi. lib. 4. Dec. in consil. 85. colum. fi. & in d. consil. 462. colum. 2. post med. vers. & ideo nepotes. quinimò nec auia materna tales nepotes possunt succedere, probatur hoc ex præcedenti conclusione. q. exclusio aliquo à successione, & omnes ab eo descendentes videntur exclusi. Bart. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tortul. Bal. in l. maximum. vltim. C. de liber. præc. vbi exclusa filia per statutum, censetur etiam exclusus nepos ex ea. Ange. in §. reliquum. in Auth. de hæredib. ab intesta. venien. Sal. in l. si viua matre. §. 1. C. de bonis mater. Deci. in Lillam. colum. 3. C. de collatio ideo dicunt Doct. quod sicut spurius non succedit patri ab intestato, ita nec nepos ex filio spurio illi succedet. Sed ista ratio æquè militat in matre seu auia materna, nam

3 t filius spurius natus ex coitu damnato, non succedit matri. Bal. in consil. 267. Ad euentiam præmitto. colum. 2. ad fin. lib. 1. & in consil. 457. col. 2. vers. amplius sciendum. lib. 4.

Abb. & in consil. 50. colum. 2. lib. 1. Ioan. de Ana. in consilio 95. in princ. Iacobus de Puteo, inter consilia Calcani, in consilio 62. columnæ primæ & secundæ, ergo nec nepos ex tali spurio illi succederet, latè Socinus in consilio 144. Memini iam sunt duo menses. lib. 1. vbi etiam disputat, quando coitus dicatur accusabilis. Dec. in consilio 301. eo autem casu quo spurius succedit matri, succedit & nepos ex spurio. Soci. in l. Gallus. §. quid si is, columnæ secundæ, post medium. ff. de li. & posthum. post Paul. de Castr. ibi. & dicit etiam Socin. ibi q. eo casu, quo filius spurius non succedit patri, ita nec auia paternæ mediante persona patris. Taurini, Aymo Crauetta Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Donatio propter nuptias soluto matrimonio reuertitur ad donantem, nisi aliud actum sit.
- 2 Filius potest donare bona aduentitia contemplatione matrimonij, seu propter nuptias sine consensu patris.
- 3 Transmissio debiti seu Ius cōpetens ex dispositione legis vel statuti transmittitur ad hæredes, vt est Ius excludendi fæminas stante masculino, contra Salice. licet Calcanes dicat, se lucratum florenos millo ex illa opin. Salice.

## CONSILIVM CLXXXV.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Dubitatur, an donatio propter nuptias seu augmentum dotis, quod est redditum ad hæredes Michaelis Polleti, pertinere possit ad Ioannam matrè ex persona Maximæ eius filia, & sic maxime illud Ius transmissit ad suam matrem pro tertia parte. Breuiter, an volumus dicere, quod illa restitutio debet fieri ex dispositione inter viuos, quia ille qui constituit augmentum dotis, fuit stipulatus sibi reddi: & transmittitur ad hæredes. §. ex conditionali. Instit. de verbor. obligat. Aut volumus dicere, quod debebat fieri restitutio ex dispositione legis, nã t de Iure communi donatio propter nuptias reuertitur ad donantem solut. matrimon. l. 2. C. de bo. quæ lib. vbi Bal. in vltimo notab. quæ Lex benè probat, nam ibi disponitur, quod si filius habens bona aduentitia, puta materna, aliqua contulerit in eius vxorem, soluto matri. morte mariti, ista bona donata per filium non reuertuntur ad eius patrem, sed dominium pertinet ad vxorem superstitem patri, sub cuius potestate est usufructu reseruat: & idem contra, si vxor donauit marito similia bona, alia autem bona non collata reuertuntur ad ipsum patrem, & sic donatio propter nuptias soluto matrim. non acquiritur vxori, nam si acquireretur, non reuerteretur soluto matrim. ad patrem. neque dicas, q. ibi donans propter nuptias, ita conuenit, quod illa donatio ad eum reuerteretur, quia de pacto ibi aut conuentione verbum nullum. ideo Bal. ibi dicit, nota quod tacita stipulatio quæ habet locum in dote, habet etiam locum in donatione propter nuptias, quod dicit mente tenendum esse. ¶ Et si dicas, tu præsupponis. quod ibi maritus potuerit donare vxori & è contrà, quod fieri non potest, quia prohibetur donatio inter coniuges. respondeo, q. ibi non fuit donatio inter viuos, sed pactum de lucranda dote vel donatione ppter nuptias in casum soluti matrimonij, ideo in quantum, tex. vtitur verbo collata, debet intelligi hoc modo, scilicet per viam talis pacti. quod expressè voluit. gloss. in l. quod scitis, statim sequi in verbo dotem, quia d. l. quod scitis, loquitur in eodem casu. in quo loquitur dicta lex. 2. & gloss. in ver. dotem intelli, quod erat factum pactum de lucranda dote & donatione propter nuptias, vel intelligendo in vera donatione potest intelligi, quod esset donatio mutua & reciproca inter coniuges, quod sensu gloss. in d. ver. collata. vel quod donatio esset facta ante contractum matrimonium, sed siue intelligamus per viam donationis vel pacti, idem videtur effectus. ¶ De pacto sanè non est dubitandum illud valere, vt ibi habetur & tradit Bald. in Auth. siue à me. C. ad Velleia. quem refer

2 Gozadin. in consil. 47. colum. 3. in fin. ¶ Et hoc t modo probatur ex illo tex. quod filias in potestate potest donare inter viuos bona aduentitia fauore matrimonij, seu propter nuptias sine consensu patris. ¶ Et ex præmissa declaratione apertius etiam probatur ista conclusio, quod donatio propter nuptias soluto matri. reuertatur ad donantem nam si pactum appositum non fuisset de lucrando, aperte vult ille tex. quod tota donatio propter nuptias reuerfa fuisset ad patrem filij, & istud clarius. decidit text. in c. fi. in fin.



fi. extra de dona. inter vir. & vxor. notat Dec. in Auth. prater-  
rea. col. 8. C. vnde vir. & vxor. Ias. in l. quoniam nouella. col. 1.  
C. de inoff. testam. ¶ Hoc ita præsupposito, quod donatio  
propter nuptias, quam in patribus nostris Pedemontanis  
appellamus augmentum dotis, vbi etiam mortuo marito  
mulier habet vltimum fructum donationis propter nuptias de cō-  
suetudine, reueratur ad donantem ex dispositione Iuris,  
8 dico etiam restitui debere quia debetum ex dispositione  
legis vel statuti, transmittitur ad hæredes, quomodo vide-  
mus in lucro dotis quod refertur ex statuto vel quarta que  
debetur arrogato in bonis arrogatoris, vt notat Alex. in l.  
cū antiquiorib. C. de iur. deli. Ias. in l. si arrogator, col. 7. ff.  
de adoptio. Soci. in conf. 296. li. 2. in conf. 67. col. 2. libr. 4. vbi  
etiam quod beneficiū competens masculo excludendi fœ-  
minas ex forma statuti trāsmittitur ad hæredes masculi, si  
decedit ante agnitam hæreditatem, notat Deci. in l. si ma-  
ritus. C. de colla. & in conf. 331. col. 4. quicquid aliter scripse-  
rit Calca. in conf. 82. col. 2. in fi. & col. 3. in fi. vbi dicit se lucra-  
tū florenos mille in quadā donatione sibi facta de quadā  
seriola, quia sustinuit non fieri transmissionem Iuris com-  
petentis ex dispositione municipalī, sequendo opi. Salic. in  
l. 1. C. de adult. vbi voluit post Iacob. de Areti. quod Ius ex-  
cludendi fœminas competēs masculo ex forma statuti nō  
transmittitur ad hæredes masculi per tres rationes, de qui-  
bus ibi per eum, sed ad illas rationes Salice, respondit Soc.  
& Dec. post alios Doct. per eos relatos in dictis cōsiliis ob  
id non tutum visum est lucrū illud Cal. mille florenorum,  
potuisset Cal. pro opin. Sal. allegare Ang. in conf. 81. Domi-  
na Maria. col. 2. post med. vers. septimo, quia filij. sed certē  
Ang. ibi ita loquitur ex capite suo, nihil prorsus allegando  
ob id de Ang. line lege loquente curandum non est. l. illam  
vbi Moder. C. de collatio. & contra Ang. etiam adduco De-  
cium in conf. 203. ante fi. vers. ex quibus omnibus conclu-  
do, vbi beneficium rescindendi contractum ex capite læ-  
sionis transmittitur ad hæredes, quia dicitur beneficium  
legis, de quo dixi in conf. 142. in fi. Taurini, Aymo Crauet-  
ta de Sauliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Trebellianica non detrahatur per heredem grauatum & institutum in re certa tantum contra Curtium iuniorē. de quo latē hic vide.
- 2 Heredis appellatio in dubio intelligitur de vniuersali.
- 3 Qualitas non consideratur, quā in materia de qua agitur nihil operatur, pū. à in successione feudi non inspicitur, quod vnus sit frater vtrin- que coniunctus, & alter consanguineus tantum, quia vinculum cognationis nihil facit.
- 4 Fideicommissum si ante statuto, quod vxore decedente sine liberis, mari- tus lucretur certam partem dotis, quæ statuta sunt communiter in I- talia, an tale statutum habeat locum quando constituitur dos de bo- nis subiectis fideicommissis, latissime & pulcherrime vide Lector, & num. 15.
- 5 Natura attendenda, & dispositio generalis debet secundum naturam rei de qua loquitur dispositio, etiam verba impropriando, & in materia stricti Iuris, & hic pulchra de natura attendenda, & quid sit natura.
- 6 Voluntas hominis talis esse intelligitur, qualis esse natura rei.
- 7 Consequens censetur permissum, permissio antecedenti & qui vnum vult, censetur velle & alterum, sine quo illud facili explicari non potest, & sit extenso ad ea, quæ veniunt in consequentiam etiam in o- diosis.
- 8 Consequentia de præiudicio tertij, quod venit in consequentiam non cu- ratur, etiam quod agatur de præiudicio Ecclesiæ.  
Dispensatio Papæ super voto in consequentiam præiudicat tertio. ibid. num. 8.  
Laicorum statutum factum principaliter pro eorum commodo tenet, licet in consequentiam præiudicetur Ecclesiæ. ibi. num. 8.
- 9 Actum aliquem faciens censetur se asstringere legibus de ipso actu lo- quentibus, & actus in dubio intelligitur factus secundum quod Ius disponit.
- 10 Voluntas hominis declaratur ex verisimilitudine.
- 11 Expressum dicitur in quo eadem est ratio.
- 12 Fideicommissum restitui debet deducto are alieno.  
Legitima, de legitima debita matri in bonis filia detrahatur lucrum sta- tutarium, quod facit maritus in dotibus vxoris. ibi. num. 12.
- 13 In dubio non præsumitur quis id voluisse, per quod alius deciperetur.
- 14 Interpretatio dispositionis ita fieri debet, ne contineat iniquitatem.  
Fideicommissum quando mulier constituit sibi dotes de bonis subiectis fideicommissis, si eas recuperet, non tenetur amplius fideicommissa- rio restituere. ibid. num. 14.
- 15 Spurius non transmittit ad hæredes relicta pro alimentis, idem in dote

spuria.

Maritus lucretur partem dotis ex forma statuti etiam in dote spuria. ibid. num. 16.

- 17 Maritus cui est constituta dos in bonis subiectis fideicommissis, si illa enū- tiantur pes fideicommissarium mortua vxore sine liberis, agit de e- uictione contra hæredes vxoris, quatenus ascendit lucrum dotium sibi debitum ex forma statuti, quando mulier habebat alia bona, de quibus dotare se poterat.

CONSILIVM CLXXXVI.

Pro nobili Antonio Garrone Burgē-  
se Cunei.



IVINO subsidio ex corde postulato. Præsens  
consultatio est valdē difficilis, ad cuius disso-  
lutionem præmitto, quod fideicommissum re-  
lictum à filiabus testatoris est particulare, quia  
in re certa fuerunt instituta, ideo de eiusmodi substitutio-  
ne fideicommissaria solum est detrahenda legitima, non e-  
tiam Trebellianica, quia Trebellianicam solum detrahunt hæ-  
res vniuersalis. l. 1. §. inde Neratius. & l. mulier. §. si. ff. ad Tre-  
bel. Bal. in l. filiū quē. C. fam. ere. in conf. 281. Viso testamen-  
to. ad fi. lib. 1. in conf. 9. ad fi. lib. 2. & in conf. 223. lib. 5. Panor.  
in c. Raynutius, col. 11. vers. vnū tamen notabis, extra de te-  
sta. & ibi in additio. in secunda limitatione not. Ias. in d. l. fi-  
liū quē habentē. col. 5. ad fi. in secunda limitatione. C. fam.  
e. c. in l. Lucius. col. 12. ff. de vulg. in l. quoties, col. 3. C. de hæ-  
red. institu. & in Auth. res quæ. in 2. no. C. cōmu. delega. Gui-  
do Papius. q. 466. Pater filiam. Capra. in conf. 33. col. 3. circa  
med. vers. circa secundum, Cremensis nota. 73. Filius idem  
est in Falcidia, quia non detrahitur, nisi per vniuersalē hæ-  
redē. l. Lex. Falcidia. §. nunquam. ff. ad Legem Faic. Cor. in  
conf. 40. col. 3. circa med. lib. 3. ¶ Et licet Curtius iunior in cō-  
fi. 160. teneat contra Bal. & sequaces, quod imò detrahatur  
Trebellianica etiam de institutione particulari. respondē-  
do ad lura allegata per Bald. & alios in contrariū, q. loquū-  
tur in legato non institutione particulari, quæ participat  
de natura legati & institutionis vniuersalis, tamen non vi-  
detur recedendum ab opi. Bal. & sequacium. Nec obstant ar-  
gumenta Curtij, quia respondeo multis modis: Primò q.  
regula est, quod detractio Trebellianicæ non competit ni-  
si hæredi sed heredis appellatione in dubio intelligitur de  
vniuersali, nō particulariter in re certa, vt habetur in l. quo-  
tiens. C. de hæred. insti. Alex. in conf. 124. col. 2. vers. fortius  
dicunt. lib. 5. Doct. in l. Lucius, vbi Ias. col. 11. ff. de vulg. secus  
in eo qui instituitur in quota nam venit appellatione hæ-  
redis vniuersalis vt habetur in d. l. quotiens. not. Aret. in c.  
in præsentia, de probatio. Soc. in l. placet, col. 2. in secundo  
not. ff. de lib. & posthum. & de instituto in quota, quod de-  
trahat Trebelliani. tenet Capr. in cōf. 36. col. 2. post med. ver.  
vnde quoad ipsos. ¶ Secundo detractio Trebellianicæ pro-  
dita est fauore testatorum, vt adeatur hæreditas saltem il-  
lius lucri spe, sed ista ratio cessat in hærede particulari da-  
to alio hærede vniuersali aduente, cuius contemplatione  
tantum introducta fuit Trebellianica, ita quod cum in hæ-  
rede particulari non conueniant verba nec ratio legis alio  
cohærede vniuersali aduente, cessare in eo debet disposi-  
tio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. l. 1. §. loquitur. ff. de aqua  
quotidia. & æsti. l. cum hic status. §. si sponsus. ff. de dona. in-  
ter vir. & vxor. l. si quis seruum. ff. si quis cautio. l. si verò. §. de  
viro. ff. solut. matrimo. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de  
acqui. hæred. & sic opinio & argumentum Curtij procedo-  
ret quando cohæres vniuersalis nollet adire, & hæreditas  
accrederet hæredi particulari. ¶ Tertio respondeo, quod  
lex permittens detractioem Trebellianicæ hæredi debet  
intelligi de eo qui propriè & simpliciter est hæres, non au-  
tem impropriè & secundum quid. l. hoc Legatum vbi Bal.  
ff. de leg. 3. c. statutum. de electio. lib. 6. quod procedit etiā  
in materia fauorabili. Soci. in conf. 1. col. 1. in fi. lib. 3. in cōf.  
86. col. 3. in fi. & in conf. 121. col. 7. lib. 4. & sic argumentū Cur-  
tij quod hæres in re certa participat in aliquibus de natu-  
ra heredis vniuersalis retorquetur cōtra eum, qui satis est  
quod propriè & simpliciter non dicitur hæres, & posito di-  
catur quadā species mixta participans de vtroque, dico q.  
regulariter dispositio loquens in casu simplici nō habet lo-  
cū in casu mixto. l. vim passam. §. præscriptione, iuncta l. ma-  
riti. §. hoc quinquenniū. ff. de adult. Ias. in §. omnium. col. 5.

H Instit.



Instit. de acti. maximè cum ista materia Trebellianicæ videatur exorbitans. ¶ Quarto respondet, Curtius vult constituere differentiam inter merum Legatarium & hæredem ex re certa circa detractionem Trebellianicæ, quasi casus sint diuersi, cum hæres ex re certa participet de natura hæredis vniuersalis, sed dico, quod non sufficit diuersificare casus, nisi ratio reddatur diuersitatis. glo. in l. sed & si lege. §. item si rem distraxerit. ff. de peti. hæredi. nulla autem ratio diuersitatis allegari aut assignari potest inter institutum in re certa & Legatarium, quando cohæres vniuersalis adiuit, quia adita hæreditate habetur talis institutus, vt merus Legatarius cum cesset tunc Ius accrescendi. ¶ Nec obstat, quod non definit esse suus hæres, & quod transmittit Iure fuitatis, quia non sequitur, ergo etiam detrahatur duas quartas, quia quarta Trebellianica non detrahitur ratione alicuius privilegij quod enim filius grauatus ultra legitimum detrahat Trebellianicam, hoc non est ea ratione quod sit filius, quia Trebellianicam detrahatur, vt alius quiuis extraneus quando grauatur sub conditione qualitas ¶ ergo fuitatis non debet considerari in materia detractionis Trebellianicæ, in qua fuitas nihil facit, sicut dicimus, quod in feudo succedit frater coniunctus ex vno latere tantum, nec præfertur frater coniunctus ex utroque latere, quia in feudo solum attenditur agnatio, ideò non consideratur vinculum cognationis. Baldus in cap. primo in fine de grad. success. in feu. in consilio centesimo septuagesimo columna secunda, in consilio 304. Donatio in fine libri secundi in consilio 54. proponitur quod quidam nobilis. & in consilio 212. libro tertio. Itaque non valet consequentia filius retinet iura fuitatis quando instituitur particulariter, ergo etiam retinet Ius detrahendi duplicem quartam, quia in fuitate concurrunt duo, primum quod filius, secundum quod est hæres, licet particularis, ideò non mirum si illa duo simul iuncta sufficiunt ad retinendum Ius fuitatis, sed in Trebellianica solum consideratur titulus hæredis, qui solus non sufficit nisi agatur de hærede vniuersali. ¶ Præterea non videtur ratio diuersitatis cur filius particulariter institutus non ita dicatur suus sicut vniuersaliter, sed non est par ratio, quod hæres particularis ita detrahat Trebellianicam adita hæreditate per hæredem vniuersalem, sicut detrahatur hæres vniuersalis, per ea quæ supra dixi in responsione secunda. ¶ Quinto respondeo, quod imò illa opinio, quod filius institutus in re certa retineat iura fuitatis, non videtur sine dubio nam contrarium tenent Bal. Ang. Imò. & Moder. in d. l. quotiens, refert & sequitur Ias. in l. si filius qui patri. columna septima versu. adde alium quintum modum. ff. de vulg. ¶ Non obstat. glossa. allegata per Curtium in c. si pater de testa. libro sexto, quia si voluit glossa. præsupponere quod dicit Curtius, malè præsupponit sine aliqua allegatione, quoniam dico, quod licet glossa. illud præsupponeret, non tamen censeretur decidere ita esse, vt præsupponit Rota de cis. 346. Nota si in Procuratorio. in antiq. vbi si dominus in Procuratorio promittit releuare indemnem Procuratorem seu substitutum ab eo, non per hoc censeretur data potestas Procuratori substituendi. & refert & sequitur Alexandrinus in consilio decimo septimo columna finali libro secundo. Felinus in c. licet, columna tertia post medium de offi. ordi. Alexandrinus in consilio tex. centesimo vigesimo sexto columna secunda libro quinto. Præterea glossa. nihil amplius potest præsupponere ponendo casum & declarando quam contineatur in ipso tex. sed tex. dum se fundat quod substitutiones essent directæ, & quod non fiat detraçtio legitima & Trebellianicæ, loquitur & intelligitur respectu, id est, de legitima respectu filij & filiarum, de Trebellianica vero respectu filiarum, quæ successit fratri hæredi vniuersali. ¶ Hoc ita præsupposito redeundo ad punctum principale, aduertendum est, quod dos domina Catharinæ partim erat in bonis non subiectis fideicommissis, quatenus erat eius legitima, partim in bonis subiectis restitutioni fideicommissi, quatenus dotes excedebant legitimam. Si ergo ¶ queratur an mortua domina Catharina sine liberis, maritus debeat lucrari dimidiam dotium, etiam quatenus sunt subiectæ restitutioni fideicommissi, puto concludendum quod sic, & primo istam questionem videtur Bal. decidere in Authen. res quæ. columna secunda versiculo quarto si ex forma statuti. C. commu. de leg. Nam dicit Bal. quando constituitur dos in bonis subiectis restitutioni fideicommissi secundum formam illius Authen. seu corporis vnde sumitur, potest apponi pactum de lucranda dote seu donatione propter nuptias inter coniuges si ergo ex

pacto præiudicatur fideicommissario, eodem modo videtur posse præiudicari ex forma statuti, arguendo de vno ad alterum, iuxta nota. per Moder. in l. non impossibile. ff. de pactis, ergo statutum disponens de lucro dotis videtur obtinere quomodocunque fuerit constituta dos, etiam de bonis fideicommissi restitutioni subiectis, quæ ex causa necessaria pro dotibus possunt alienari, licet Bal. non ita declarat. ¶ Secundo arguitur, nam testator expressè permittit, quod ista bona traderentur pro dotibus, ergo istud censetur permisisse quod possent constitui dotes secundum naturam ipsarum dotium, & secundum materiam subiectam, vt lucrum earum facere maritus posset secundum statuta de dotibus loquentia quia ¶ dispositio generalis intelligi debet secundum naturam Rei de qua loquitur dispositio. l. prima §. primo ff. de offi. Procur. Cæsa. l. si stipulatus. §. verum. ff. de vsur. l. damni. versu. & quod in stipulatione. ff. de damno infecto. l. filiusfam. ff. de donatio. Bal. in Rub. C. de contrahen. empt. in nona questione allegat Innoc. in c. ex literis, de Iure patro. & idem Baldus in l. a Procuratore. mandat. versu. nota ergo. Bellamera in consilio primo columna penult. Socinus in consilio 47. columna tertia libro primo. Ias. in l. actionem, columna 2. C. de Procur. quod præcedit etiam in materia stricti iuris, ideò verba sententiæ intelliguntur secundum naturam Iudicij & actionis intentatæ, etiam verba impropriando. Baldus in l. final. C. communi diuid. argu. glo. in l. & puto. ff. famil. eriscun. Socinus in consilio 242. columna fin. versu. quarto quia libro secundo idem in verbis laudi, quæ intelliguntur secundum naturam causæ. Cuius in consilio 142. Ser. Petrus. columna 2. Decius in consilio 388. columna 2. circa med. Potius enim tolerari debet quod improprietur natura verborum quam natura rerum, vt eleganter dicit Baldus in consilio 457. Interposito. colum. 1. post med. lib. 3. sic etiam potius deseruiunt verba naturæ contractus quam natura verborum. l. insulam. ff. de præscript. verb. Bal. in l. 2. C. commoda. Ias. in consilio 6. colum. 2. circa fin. libro tertio, & intelligi debet dispositio secundum naturam Rei, etiam quod in ea interuenerit iuramentum. Cor. in consilio 129. columna 2. ad fin. lib. 3. per tex. in l. fin. ff. qui satisfacere cogant. Imò attèditur natura Rei potius quam mens disponentis, puta, si Iudex in sententia quæ est merè interlocutoria dicat, nos diffinitiuè pronunciamus, non enim attenditur mens Iudicis circa illud verbum diffinitiuè, sed natura sententiæ quæ est interlocutoria, ita Anch. in consilio 353. Præmitto in facto. columna 1. Sed per statutum loci Cunei, vbi Iudicis magistratum egi super primum Doctoratus mei annum data est certa lex & natura dotibus, vt partem earum mariti superstitibus lucrifaciant, ergo secundum talem naturam dispositio testatoris debet intelligi, natura enim nihil aliud est quam ratio quædam inhærens ipsi actui per dispositionem legis vel consuetudinis, aut æquitatem Ius dicentis. Bald. in cons. 352. Materia feudorum. colum. 1. lib. 1. ¶ Alibi scribit Bal. in cons. 112. De generali. in prin. lib. 2. quod natura nihil aliud est quam aptitudo quædam. ¶ Alibi scribit idem Bald. in cons. 275. q. pro regula. in prin. lib. 2. quod natura feudi dicitur id quod traditur pro regula in causa feudi illud verò quod est extra regulam, dicitur accidens seu alteratio, vel impropriatio, modò in proposito istud lucrum à statuto introductum super dotibus dicitur secundum naturam ipsarum dotium cum dotibus inhæreant ex dispositione statuti, & pro regula in statuto tradatur vt maritus superueniens vxori decedenti sine liberis partem certam lucratur ipsarum dotium. ¶ Et magis ¶ in terminis quod illa permissio testatoris debeat intelligi secundum naturam ipsarum dotium, adduco Old. in consilio 243. Factum tale est rectores, columna 2. vbi, voluntas disponentis intelligitur secundum naturam Rei, & sic talis esse intelligitur voluntas disponentis qualis est natura Rei. ¶ Tertiò, ¶ testator permittens antecedens id est, constitutionem dotium, censeretur etiam consequens permisisse, id est, lucrum dotium, quod consequitur ex constitutione earum. l. indebita. ff. de condi. indeb. l. 3. §. scio. ff. de mino maximè quia istud consequens est necessarium ad antecedens ob statuti dispositionem ex his quæ scribit Ias. in l. & si Prætor. col. 2. ff. de officio eius. & alias nisi fuisset permissum tale lucrum, non facile inuentus fuisset maritus qui vxorem accipere voluisset, renunciando ipsi lucro. argu. c. super hoc, de renun. l. cū de indebito. in fi. ff. de probatio. ideò testator qui voluit vnū censeretur voluisse illud sine quo actus cōmode explicari nō potuisset. Dec. in c. præterea, col. 4. ad fin. versu. sed contrarium reperio. de offi.



offi. deleg. vbi, quod vno concessio censetur concessa omnia quæ tendunt ad faciliorem executionem illius actus, licet necessaria non sint, quicquid dixerit Ias. in d. l. & si Pretor. ¶ Imò fit extensio ad ea quæ veniunt in consequentia, etiam in odiosis. Dec. in c. quintò, col. 3. de Iudic. ¶ Nec possunt substituti prætere aliquid præiudiciū, quod maritus lucratur partem dotis in bonis subiectis fideicommissis, cum tale præiudiciū veniat in consequentiam illius permissionis testatoris. Innocen. & Ant. de But. in c. 2. per illum tex. de voto, vbi quando Papa dispensat super voto, in consequentiam præiudicat tertio, nec tale præiudiciū habetur in consideratione, refert & sequitur Dec. in c. quæ in Ecclesiarum, colum. 12. vers. prætereā & secundò. de cõstit. Sed vltra Decium adduco Rotam decis. 331. Supposito facto. col. 4. vers. quartò quilibet, & col. sequen. vers. 6. probatur, in nouis. vbi generaliter dicit, non haberi in consideratione præiudiciū tertij quod venit in consequentiam ¶ Fortius si Laici faciunt aliquod statutum principaliter ob eorum commodum, licet ex eo incommodum aut præiudiciū inferatur Ecclesiæ in consequentiam, non attenditur tale præiudiciū. Anchar. in cons. 11. Cald. in cons. 21. in titu. de constitu. vbi Anchar. & Cald. consuluerunt in eodem casu. Possunt enim Laici Ecclesiæ præiudicare in quærendis. Bald. in Rub. de constitu. quæ refert & sequitur Cal. in cons. 7. colum. 8. ante med. & colum. 10. post med. De quo tamen latissimè dixi in tracta. de antiquitate temp. & maxime conqueri non possunt substituti, quia agitur de præiudicio illato à testatore, in cuius potestate id erat, & qui ipfis substitutis poterat non relinquere. ¶ Quartò ¶ arguitur faciens aliquem actum censetur se alstringere legibus de eo actu loquentibus. Bal. in l. si duo. ff. de acqui. hæred. per illum tex. Bar. in Liurisiurandi. §. si. liberi. ff. de ope. liber. Ange. in l. tres fratres. ff. de pactis. Anchar. in cons. 125. Visis & diligenter examinatis. col. 3. ad fi. quod procedit etiam in vltima voluntate. Bar. in l. hæredes mei. §. cum ira. ff. ad Trebel. Aret. in cõf. 145. Respõdendo summatim. circa fi. Cor. in cons. 72. col. 2. & in cons. 138. ad fi. lib. 2. & alibi sæpissimè, ideò in dubio actus intelligitur factus secundum quod ius disponit. c. ex literis, de constit. c. sedes, de rescript. & c. venientes de iureiur. quæ iura ad hoc allegat Cald. in consilio 11. in fi. in tit. de feudis. Similiter actum faciens, censetur approbare omnia ad illum actum requisita. c. cum super. vbi Deci. in tertio notab. de offic. deleg. ergò testator qui dotes reliquit, censetur conformasse voluntatem suam cum dispositione statutoria loci, vbi dos solueretur, id est, vt eius dotis maritus lucraretur quantum à statuto conceditur, aliàs enim fraudarentur mariti contrahentes cū mulieribus grauatis ignorando ipsum grauamè. ¶ Quintò ¶ arguitur sic, in voluntate alicuius maxime testatoris interpretanda plurimum attenditur verisimilitudo quid verisimiliter voluerit, quia illud habetur pro disposito. l. tale pactum. §. si. ff. de pac. qui tex. secundum Bal. ibi procedit etiam in vltimis voluntatibus. facit tex. in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posth. & in l. fi. C. de posthu. hæred. inst. regula in obscuris, de reg. iur. sed si testator permittens constitui dotes fuisset interrogatus, an vellet posse detrahi lucrum statutarium de talibus dotibus, quo facilius filia maritos inuenirent & magis dignos, verisimiliter respondisset, quod sic, ergò pro expresso habendū est, quinimò ¶ satis hoc videtur expressum in quo eadē est ratio. Bal. in l. data, col. 8. C. qui accusat, per tex. in l. his solis. C. de reuoc. don. & l. fi. C. de indict. vidu. toll. refert & sequitur Alex. in cons. 75. col. 1. lib. 5. nō enim dici potest casus omissus in quo eadem est ratio, Bal. in l. per diuersas columnas. C. mand. Ioan. de Ana. inter consilia Pau. de Cast. in consilio 261. Visis & consideratis his col. 2. ad fi. lib. 2. pulchrè Abb. in cons. 75. colum. 3. lib. 1. & dicit Bal. in consilio 384. Statuto ciuitatis cauetur quod nullus. col. 2. lib. 5. quod ea quæ sunt eiusdem rationis, includuntur sub dispositione & significatione, id est, proprie & non tacite. Sed ratio quæ est in expressa constitutione dotum, scilicet pro matrimonio filiarum facilius & honestius contrahendo militat, etiam hoc casu, ergò vterque casus videtur expressus. ¶ Sextò ¶ arguitur, fideicommissum debet restitui deducto ære alieno. l. successores. vbi Bald. C. ad legem Falci. sed istud lucrum statutarium videtur detrahendum tanquam æs alienū cōtractū obligatione legali seu statutoria de necessitate. quod æs alienum videtur extitisse ordine intellectus iam ab initio constitutæ dotis à patre, qui censetur voluisse quod seruarentur statuta disponentia super lucro dotum tanquā leges de dotibus loquentes per dicta supra in

tertio fundamento. ¶ Confirmatur hoc fundamentum argumento à fortiori, quando agitur de computanda legitima matris in bonis filia quæ decessit in matrimonio sine filiis de dotibus istius filia ante omnia detrahitur lucrū de bitū marito ex forma statuti tanquā æs alienū. Ant. de But. in cons. 12. Mulier quædam. refert & sequitur Soci. in cons. 288. col. 10. vers. confirmatur ratione clara. lib. 2. idem vult Cor. licet de But. mentionē non faciat in cons. 127. lib. 3. si de legitima quæ est fauorabilis debita iure naturali. l. cum ratio, in princ. ff. de bo. dam. detrahitur tale lucrū statutariū tanquā æs alienū, à fortiori detrahi debet de fideicommissis quod est odiosum & onerosum. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. Roma. in l. à Titio. ff. de verb. oblig. Soci. in cons. 113. col. pen. ad fin. vers. vnde ex præmissis. lib. 1. ¶ Septimò ¶ arguitur, in dubio non est præsumendum quod quis illud voluerit per quod alius deciperetur, quia esset præsumere delictum, contra l. merito. ff. pro socio. facit. l. si Procurator, cum ibi not. ff. de condit. indeb. bonus tex. in l. i. C. de his qui veni. æta. impet. nec debet dispositio copiosè interpretari, id est, quod per eam decipi aut dānificari quis possit. l. pe. ff. ad exhib. Ant. de But. in cõf. 9. ad fi. Sed si voluisset testator quod de restitutione fideicommissi non detraheretur lucrum statutarium, posset faciliè decipi maritus contrahens cum muliere grauata, existimans quandoque partē dotis sibi lucro futuram ignorando fideicommissum, quod si sciuisset, non ad eum modum matrimonium contraxisset. Et profecto iniquū videretur, quod maritus fraudaretur lucro statutorio ex illo fideicommissis, ideò testator substituendo filiabus non censetur intellexisse quod lucrū hoc detrahi non posset, quia ¶ dispositio ita debet intelligi ne contineat iniquitatem Oldr. in cons. 66. an ex delicto. Feli. inter consilia Soci. in cons. 302. colum. 4. lib. 2. est subscriptio Feli. ad consilium Soci. Deci. in cons. 286. col. 2. ¶ Octauò ¶ arguitur sic, quando mulier præter voluntatem testatoris constituit sibi dotes de bonis fideicommissis subiectis, si eas dotes recuperauerit mortuo marito, non amplius tenetur restituere fideicommissario secundum gl. in d. Auth. res quæ à fortiori solutis dotibus ex voluntate testatoris potuerit retinere maritus lucrum à statuto permissum, quia testator censetur voluisse quod illæ restituerentur fideicommissario de tractis detrahendis. ¶ Nonò istam ¶ quæstionem in terminis ita decedit Bal. in cons. 79. Casus talis est. lib. 1. in cons. 326. Factum sic proponitur. lib. 4. idē præsupponit ipse Bal. in cõf. 356. Mortua Barthola. lib. 2. dum dicit tale lucrum imputari in legitimā filia grauata. Eandem opi. tenet idem Bal. in cons. 77. Filia in cons. 103. in dicto testamento, in fi. & in cõf. 327. Factum sic proponitur. lib. 4. vbi ampliat hoc procedere, licet talia bona restitui debeant ex fideicommissis piis locis. Idem videtur velle d. Alex. in cons. 176. colum. 3. lib. 7. arguendo à contrario sensu, quia in casu nostro non fuit dictum quod restitueretur bona pleno iure. Idem ¶ videtur velle Bal. Nouelli. in tract. de dote, in sexta parte priuilegio. 16. col. 2. vers. sed quid si statutum, char. 12. vbi voluit, quod si pater det dotem filia spuria, licet de iure non possit filia disponere de tali dote, nec transmittat ad hæredes, cū solum succedat dos in lucrum alimentorum secundū Bal. in l. eam quam. col. 10. vers. pone dicit decretum. C. de fideicom. & in cons. 91. videtur quod electio. ad fi. lib. 1. Cal. in cõf. 59. in fi. in cons. 60. & in cons. 62. col. 5. circa med. Deci. in cons. 311. col. fi. Nicol. de Vbal. in tracta. success. ab inte. con. 6. tamen maritus poterit lucrari de dicta dote ex forma statuti. Ex quo apparet posse maritum lucrari dotem etiā de bonis prohibitis in vxorem transferri. & de quibus vxor disponere non potest. & quæ post mortem vxoris alij veniunt restituenda. eandem etiā opinionē tenet Ioan. Campezi. in tract. de dote, in quinta parte q. 18. vbi licet multa videatur dicere, non multū tamen dicit, sed tantū concludit, quod si legitima filia sufficiebat ad dotem, quatenus bona data in dotem excedunt legitimam, illa restituntur fideicommissario, nec maritus de ipsis bonis aliquid lucratur. ¶ Reperio etiā quod hanc quæstionē tangit Cor. in cons. 3. lib. 3. vbi in effectu concludit, quod de bonis subiectis fideicommissis, si dos moderata & congrua constituta sit, possit maritus lucrari partem dotis ex forma statuti, tamen quod capit illud lucrū super legitima filia. Ex quibus infertur quod si dos constituta de talibus bonis excedebat legitimam, quatenus excedit, debet restitui fideicommissario secuto lucro dotis ipsi marito capiendo super portione legitime licet in computando lucro habeatur ratio ad totam dotem, dummodo legitimam non excedat, quicquid aliter circa hanc



quaestionem senferit Pau. de Ca. in conf. 59. Pro pleniori re  
fponfione ad fi. lib. 1. & in conf. 43. Substitutio praedicta, col.  
17. fin. lib. 2. ¶ Quid t̄ autem si mulier habens alia bona pro-  
pria dedit in dotem bona subiecta fideicommissio, nūquid  
maritus nihil lucrabitur. Dic quod non in istis bonis, tamē  
si talia bona euincantur à marito per substitutū aut fidei-  
commissariū, aget maritus de euictione contra hāredes mu-  
lieris, quatenus ascendit lucrum sibi debitum ex forma sta-  
tuti, ita eleganter determinat Bald. in consilio 468. Quidā  
habens duas filias. lib. 4. quod est notabile dictum. Taurini.  
Aymo Crauetta de Sauliano.

## S V M M A R I V M.

1. *Vsufuctuarius an teneatur ad res alienum & legata, aut verò haeres pulchre & late hic vide, in quo articulo Bal. & Dec. sibiipsis constātes non fuerunt.*
  2. *Diuerfitas casuum non tollit arguendo modum de vno ad alterum, nisi ratio reddatur diuerfitatis.*
  3. *Testator in dubio censetur minùs grauare hāredem quā sit possibile, imò potius toleratur quòd Legatum sit inualidum, quā censetur testator hāredem grauare.*
  4. *Solutio quādo testator mandat solui legata in bonis ipsius testatoris, si bona non suppetunt, haeres non tenetur de suo soluere.*
  5. *Solutio quādo testator legat mille & quingentos aureos soluendos in pecuniis mercantiis & aliis rebus ipsius testatoris, solutio debet fieri in pecuniis mercantiis & aliis rebus pro rata, id est, soluentur quingenti aurei in pecunia numerata, quingenti in mercantiis, & alij quingenti in aliis bonis, quod nota.*
  6. *Solutio, quādo testator mandauit solui legata in eius bonis, an poterit haeres soluere in pecunia, & concluditur quòd sic.*
  7. *Vsufuctuarius tenetur prestare cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, non obfante quòd testator mandauerit uxorem non molestari in vsufuctu, vel quòd haeres eam in vsufuctu non molestare promiserit, vel etiam quòd testator expresse prohibuerit talē cautionem peti.*
- Cautio vsufuctuarij debet prestari expressa qualitate & aestimatione bonorum, ibid. nu. 7.*

## CONSILIVM CLXXXVII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Testa-  
tor t̄ reliquit vsufuctum omnium bonorum ei⁹  
uxori, deinde reliquit aliqua legata, quae voluit  
capi super eius bonis hāredes instituti à quib⁹  
legata petuntur, volunt alienare bona hāredi-  
taria, vt satisfaciant Legatariis, mulier autem vsufuctua-  
ria reluctatur quāritur quid Iuris? Breuiter istam quæ-  
stionem mouet Bar. in l. fi. ff. de vsufuctu. lega. in fi. vbi dicit, q̄  
vsufuctuarius non tenetur ad Legata remittens se ad no-  
ta. in l. si quis seruum. §. fi. ff. de leg. 2. licet ibi in specie nihil  
clare videtur decidere, quod non teneatur, imò potius af-  
firmatiue, dum allegat. l. uxori. ff. de vsufuctu. leg. per quam  
legem voluit idem Bart. in d. l. fi. de vsufuctu. leg. quòd te-  
neatur vsufuctuarius omnium bonorum ad res alienum.  
& Bart. in d. l. si quis seruum. §. fin. vbi loquitur de solutio-  
ne Legatorum, remittit se ad notata in l. Sempronio. ff. de  
vsufuctu. le. vbi concludit, quòd si vni legatur fundus, alij v-  
sufuctus bonorum vsufuctuarius concurrat in Legato fun-  
di quoad vsufuctum, nec tunc generi per speciem de-  
rogatur, ex quo genus & species non concurrunt in eodē  
Iure sed diuerso, quia genus consistit in vsufuctu, species  
autem in proprietate habente etiam vsufuctum, sed ta-  
men illud dictum Bar. non facit ad casum nostrū quia hic  
Legata consistunt in quantitate, & quāritur ad quem perti-  
neat solutio Legatorum. ¶ In qua re considerandum est, q̄  
circa res alienum res non videtur habere difficultatē, quia  
licet, Barto. in d. l. fin. de vsufuctu. leg. velit, quòd illud perti-  
neat ad vsufuctuarius omnium bonorum, tamen comu-  
nis opinio est in contrarium, quòd imò pertineat ad hāre-  
dem, quo casu permittitur hāredi vendere de bonis hāre-  
ditariis pro satisfaciendo res alienum debitum per defun-  
ctum, vt late per Pau. de Cast. in conf. 439. In causa quae ver-  
titur Bononia. col. 2. ad fi. & duabus colum. seq. & in conf.  
459. Dubium de quo quāritur. col. fi. lib. 2. Ale. in l. vsufuctu.  
ff. ad legem Falcid. Soci. in conf. 131. colum. 6. vers. demum  
dubitatur. lib. 1. & in l. 1. in princip. col. 2. vers. tertio colligo.  
ff. ad Trebell. Dec. in conf. 485. ad fi. col. pen. in conf. 536. col.  
4. circa med. & in consilio 590. col. pen. vbi quòd communis  
opinio est contra Bar. in d. l. fin. licet non alleget omnes au-

ctoritates praedictas. ¶ Amplius voluit Bal. in conf. 237. Ti-  
tius in testamento, in secundo dubio. li. 1. & in conf. 237. Pas-  
fucius. lib. 5. quod est repetitum in conf. 451. eodem lib. 5. q̄  
onus res alieni totaliter pertinet ad hāredem, nō vsufu-  
ctuarium, ita quòd vsufuctus non minuatur per res alienū  
quod tamen nunc affirmare non audeo, maxime quia Bal.  
in hac materia fuit sibi contrarius nam in conf. 477. Vsu-  
fructuarius. lib. 3. secutus est Bart. in d. l. ff. de vsufuctu. leg. q̄  
imò vsufuctuarius vniuersalis tenetur ad debita. Eodem  
contrarietatis morbo laborat Deci. in conf. 278. ante fi. vbi  
sequitur Bart. in d. l. fin. ¶ Est verum quod Gozadinus in cō-  
silio 94. columnā 5. in fin. sequitur hanc opinionē Bal. licet  
eum non alleget, quādo esset relictus vsufuctus omnium  
& singulorum bonorum, allegando Cor. in consilio 195. co-  
lumna penult. in fi. lib. 4. sed adhuc isto casu res non caret  
dubitatione, cum bona intelligantur deducto are alieno.  
imò ista consideratio Gozadi. posset retorqueri contra eū,  
quia bonorum appellatio dicitur Iuris, ideo maius videre-  
tur dubium quòd tunc teneatur vsufuctuarius ad onera.  
¶ Non omitto etiam quòd si ageretur de debitis cōtractis  
post cōstitutum vsufuctum, ad illud tenetur vsufuctua-  
rius, ita voluit Pau. de Cast. in conf. 275. Super primo quæ-  
sito dicendum videtur dictam substitutionem. col. 3. in sex-  
to dubio lib. 1. ¶ Sed dubium videtur in legatis, quia Cor. in  
conf. 195. lib. 4. allegat Bar. velle, quòd hāres teneatur ad so-  
lutionem legatorum sine diminutione vsufuctus, adeo  
quòd hāredi non liceat vendere de bonis hāreditariis p̄  
satisfactione legatorum, sed non reperio Bar. hoc ita affir-  
mantem, imò ne quidem tangentem. Solum Bar. in d. l. fi. di-  
cit, onus legatorum non pertinere ad vsufuctuariam, ex  
quo vsufuctuarius concurrat cum legatario particulari,  
vt supra declarauit, nec aliter dicit Bart. in d. l. si quis seruū.  
§. fi. & d. l. Sempronio. Sed Cor. voluit arguere quòd sicut cō-  
currit vsufuctuarius cum legatario particulari, quādo le-  
gatur fundus in specie, & sic nō perit vsufuctus in illa spo-  
cie, eodem modo dicendum videtur quādo legatur quā-  
titas. ¶ Sed ista consideratio, licet Cor. non bene declarer,  
sed obscure loquatur, facit contra ipsum Corn. quia secun-  
dum Cornei opinionem quādo fiunt legata in quantita-  
te, in nihilo deminueretur vsufuctus, si hāres de suo co-  
gitur soluere, & tamen illa ratio Bar. facit in contrariū, q̄  
etiam si legatur fundus in specie, deminuitur vsufuctus,  
patet quia non habet integrum vsufuctum, sed concurrat  
pro parte tantum. Rursus quādo testator legat quantitatē  
quae non erat in hāreditate, nō potest dici in legato quāti-  
tatis, q̄ concurrat vsufuctuarius omnium bonorum, ex quo  
quantitas illa nō erat in bonis, & posito fuisset in bonis, for-  
tē idē esset, quia in quantitate nō cadit p̄prie vsufuctus,  
vt in titulo de vsufuctu. ear. re. quae vsu consu. Tertio est alias &  
diuersa ratio, an legetur quantitas vel species, quia si lega-  
tur species ex eo q̄ vsufuctuarius cōcurrat, non grauatur  
hāres de suo aliquid prestare, q̄ fieret si cogetetur soluere  
quantitatē de pecunia propria sed vbi est ratio diuerfitatis  
nō licet arguere de vno ad alterū. l. fi. ff. de calum. l. Papinia-  
nus exuli. ff. de minor. & sicut ex idēitate rationis licitū est  
arguere de vno casu ad aliū. l. illud. ff. ad legē Aquilia. l. à Ti-  
tio. ff. de verb. oblig. ita ex diuersitate impeditur argumē-  
tum, vt contrariorū eadā sit disciplina. l. & si contra vbi las.  
ff. de vulga. cū simili. & p̄fecto opinio Cornei videtur satis  
extranea, & ipsimet Corneo extranea visa est, dum aliis bo-  
nis rationibus firmare eam non valens, fundauit se super au-  
ctoritate Bar. dicens eum speculum veritatis, sed non bene  
visus est Bar. intellexisse, & verisimile est q̄ Bartolum intel-  
lexerit Alexan. qui tamen in d. l. vsufuctu. ff. ad legem Fal-  
cidiam. voluit, quòd possunt vendi bona hāreditaria p̄ so-  
lutione legatorū, licet vsufuctuarius omnium bonorum ad le-  
gata non teneatur, dummodo reducatur res ad aequalitatē  
id est, dummodo seruetur aequalitas inter legatarios, & q̄  
adeo non minuatur vsufuctus, quòd vsufuctuarius mi-  
nus habeat quā alij legatarij nam quando bona non sup-  
petunt defalcatur omnib. pro rata, vt ibi per eum idem e-  
tiam voluit Deci. in legatis in d. cōsilio 590. col. pe. licet nō  
aduerterit ad opinionē Cornei, cuius tamen consilium Do-  
ci. adducit pro sua opi. sed credo, quòd sicut remissiuē no-  
tauerat consiliū Cornei, ita illud allegauit. ¶ Præterea t̄ di-  
cere, vt Cor. facit, aliud esse in are alieno, aliud in legatis,  
est solum diuersificare casus, non reddendo rationē diuer-  
sitatis, q̄ fieri nō debet. gl. in l. sed & si lege. §. item si re di-  
straxerit. ff. de petitione hāredita. Deci. in conf. 35. col. 7. nō  
enim cōsiderari debet diuersitas casuū, sed ipsa ratio quae  
dicitur



dicatur lex cōmunis ad omnes casus. c. cōsuetudo. r. di. Cal-  
de. in cons. i. in titu. de regular. itaque cū ratio diuersa nō  
sit vtriusque casus. sed eadem. idem Ius statui debet. vt su-  
pra dixi. ¶ Postremo. ¶ testator in dubio cēsetur minus gra-  
uare hāredē. quā sit possibile. l. vñ ex familia. §. si rē. ff. de  
leg. 2. l. si seruos. §. qui Margaritam. ff. de leg. 1. imō potius to-  
leratur q̄ legatum sit inualidum. quā q̄ testator hāredem  
grauare censeatur. l. quod in rerū. §. i. vbi Ias. in primo no-  
tab. ff. de leg. 1. l. Meuius. in princ. in vers. sanē cōstitutio Prin-  
cipis. ff. de leg. 2. Pau. de Cast. in cōf. 121. Vñ quadā petiti-  
one porrecta contra hāredes. col. 3. circa med. lib. 1. Ias. in l. si  
tibi homo. col. 3. ff. de leg. 1. Sed attēta opinione Cornei se-  
queretur. q̄ voluerit testator grauare hāredē. vt soluat de  
suo proprio contra naturā rei. & contra subiectā materiā.  
quia de natura institutionis hāredis est. q̄ teneatur rāquā  
hāres. & pro bonis hāreditariis. & quatenus est hāres. l. 1.  
C. si cert. pet. cū similibus. ¶ Sed in ¶ casu nostro videtur res  
extra omnē dubitationē. quia mandauit testator. q̄ solue-  
rentur legata de bonis ipsius testatoris. quo casu in perso-  
na hāredis vñ videtur in obligatione. videlicet quantitas  
sed aliud in facultate soluēdi. l. si quis stipulatus fuerit de-  
cem in melle. ff. de solutio. notatur in l. miles. §. decē. ff. de  
re iudica itaque si voluit testator q̄ soluerentur legata de  
bonis testatoris. verba sunt clara. q̄ de bonis solui poterūt.  
& in claris non est locus. coniecturis. l. ille aut ille. §. in ver-  
bis. ff. de leg. 3. l. continuus. §. cū ita. ff. de verb. obl. imō isto  
casu si bona testatoris nō sufficerent ad solutionē legato-  
rū non teneretur hāres de suo soluere. l. si debitor. §. verisi-  
mile. ff. de cōtrahen. emp. l. cū certus. ff. de triti. vino. oleoq̄  
legato. l. liberto. §. i. ff. de annuis legat. quā iura ad hoc alle-  
gat Pau. de Ca. in cons. 405. Primō quēro. in secundo dubio  
lib. 1. vbi declarat. ¶ Pro hoc ¶ quod scribit Ias. in l. legata i-  
nutiliter. §. i. in secundo notab. ff. de leg. 1. vbi si testator le-  
gat mille & quingentos aureos soluendos in pecuniis mer-  
cantiis & aliis rebus suis. dicit Ias. arg. illius text. quod solu-  
tio legati fieri debet in pecuniis mercantiis & aliis rebus  
p̄ rata. & sic soluentur quingenti aurei. in pecunia nume-  
rata. quingenti in mercantiis. & reliqui quingenti in aliis bo-  
nis testatoris. Concludo igitur posse hāredē videri bona  
hāreditaria ob causam solutionis legatorū. ¶ Quid ¶ autē  
hoc casu si hāres vellet soluere in quātitate relictā. & lega-  
tarij dicerent. nos volumus de bonis. quia testator manda-  
uit solui de bonis. Hanc quāstionem decidit Cor. in cons.  
132. col. pe. circa med. vers. insuper. quia in dicto testamento  
lib. 4. vbi concludit. non posse cogi hāredē vt soluat de bo-  
nis. & ultra eū confirmo. quia illud q̄ legata soluātur de bo-  
nis. videtur adiectiuū in fauorē hāredis. si pecuniam fortē  
non haberet. ad minus eius grauamen. idē non debet re-  
torqueri in eius odiū. l. nulla ff. de legib. l. q̄ fauore. C. eo. ti.  
¶ Sed durum videtur quod si testator mandauit solui in bo-  
nis. cogi hāres non possit vt in bonis solutio fiat. & sicut  
hāres cogi non potest vt soluat in pecunia. ita videtur q̄  
Legatarij cogi non possit. vt in pecunia solutionem reci-  
piat. vt aequalitas seruetur. Et q̄ solutio in bonis peti possit.  
facere videtur Soc. in cons. 214. in prin. lib. 2. Ias. in d. l. legata  
inutiliter §. i. ¶ Sed pro primo dicto facit. pone quod testa-  
tor reliquerit pecuniam in hāreditate. non est dubiū. quin  
hāres possit soluere de illa pecunia. quia dicitur de bonis  
testatoris. quare nō similiter poterit soluere de alia pecu-  
nia. cum in hoc nihil intersit legatarij. & pro tanto videtur  
testator mandasse legata in bonis solui ad demonstrādum.  
q̄ vellet esse cautum legatario. & quod bona essent obli-  
gata expressē pro eorū solutione. l. codicillis. §. instituto. ff.  
de leg. 2. Bart. in l. fundus. ff. de annuis lega. Bal. in cons. 182.  
Casus talis est Rex Cypri. col. 2. lib. 5. & pro hoc facit nā si  
testator voluisset solutionē in bonis tantū fieri posse. & nō  
in pecunia. verisimiliter legata in bonis fecisset. & non in  
pecunia legando bona certa & determinata. Reperio tamē  
Cor. in cons. 215. col. 1. lib. 4. vbi distinguit inter debitū ex vlti-  
ma voluntate & inter viuos. & q̄ in vltima voluntate electio  
est legatarij secundū commune opinionem. allegat no. in l.  
legato generaliter. ff. de leg. 1. in contractibus autem ele-  
ctio est debitoris. nisi sit in mora. & ibi assignat rationem  
diuersitatis. quā distinctio magis placet. Quā tamē distin-  
ctio non videtur procedere vbi in dispositione essent ver-  
ba importantia necessitatem. Sed contra hāc distinctionē  
videtur tex. in l. non amplius §. cum bonorum. vbi Bal. Pau.  
& Moder. ff. de leg. 1. vbi quando legatur certa pars bonorū  
potest hāres soluere aestimationem propter difficultatem  
præstationis. ne cogatur hāres soluere in singulis corpori-

bus. ¶ Secundo dubitatur. an vxor vsufructuaria possit alie-  
nare de bonis in quib. vsufructum obtinet breuiter re-  
spondeo quod nō. imō ¶ tenetur ipsa vsufructuaria caue-  
re hāredib. de vtendo & fruendo arbitrio boni viri. & de  
restituendo bona finito vsufructu. iuxta titu. ff. de vsufru.  
quemad. caue etiam quod testator mandasset vxorem nō  
molestari in vsufructu ab hāredibus. vel ipsi hāredes pro-  
misissent mortuo marito vxorem non molestare. Bal. in l. r.  
col. fi. C. de vsufru. Ang. & Alex. in l. quod de bonis. in ff. fra-  
ter. ff. ad legem Falcidiam. Deci. in cons. 565. in consil. 581.  
col. fi. & in c. in præsentia. col. 1. de probatio. Ias. in l. eum q̄.  
§. fin. ad fi. ff. de iureiu. quod fortius procedit. licet testator  
expressē prohibuisset talem cautionem ab vxore vsufru-  
ctuaria peti. ita Paulus de Ca. in cons. 221. Antequā veniā  
col. 1. lib. 2. imō adeo si ipsa vsufructuaria alienaret. perde-  
ret vsufructu. §. finitur. Insti. de vsufru. Et in cautione præ-  
standa per ipsam vsufructuariam debet notari qualitas  
rerum & earum aestimatio. l. 1. vers. rectē. ff. vsufr. quēadmo.  
caue. l. si tibi. in fi. vbi gl. ff. de vsufru. ea re. quā vsu consu. A-  
lexand. in cons. 58 col. 2. lib. 3. & ita de lure rescribendum  
videtur sub correctionem tamen. Sed quia dictum est pos-  
se hāredem vendere de bonis hāreditariis. vt satisfaciat  
p̄ oneribus hāreditariis. dubitatur in quib. bonis debeat  
fieri alienatio. Breuiter cū facultas alienandi concedatur  
à lege. debet fieri alienatio secundum ordinem traditū  
à lege. de quo in l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebis co-  
rum. & in Authen. hoc Ius porrectum. C. de sacros. Eccles.  
& sic prius debet satisfieri de pecunia hāreditaria si præ-  
sto. sit deinde in nominibus debitorum. postea in fructi-  
bus. & successiue ad minus damnum hāreditatis. Ita Soc.  
in d. cons. 131. columnæ 5. vers. subsequenter sequitur. lib. 1. al  
legat no. per Bart. in l. alio. column. 5. vers. quāro an exhibi-  
tis. ff. de alim. & ciba. legat. Taurini. Aymo Crauetta Iurif.  
consultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia interpretari & intelligi debet secundum libellum & intentio-  
nem agentis. vt sit conformis ipsi libello.
- 2 Sententia in dubio interpretari debet in fauorem cōdemnati potius quā  
victoris.  
Sententia interpretari debet secundum naturam contractus. cuius oc-  
casione pronunciata est etiam verba impropriando. ibid. num. 2.
- 3 Iuramentum maioris tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend.  
Iuramentum minoris an tollat remedium l. 2. C. de rescind. vend. quan-  
do iurat non contrahere ratione minoris ætatis. aut alia quacun-  
que causa ibid. nu. 3. vbi Decius varius ostenditur.
- 4 Læso probari debet considerando tempus contractus. nec sufficeret læ-  
sionem superuenire etiam in Ecclesia.
- 5 Impugnare non potest quis testes quis examinari fecit. etiam in alia  
causa. & inter diuersas personas licet eorum depositionib. vti nolit.
- 6 Sententia diciū stricti iuris. & restringi debet quotiens restringi po-  
test. salua ratione recti sermonis. & lata pro Reo non prodest  
fideiussori.
- 7 Sententia operari non debet contra mentem & intentionem Iudicis.
- 8 Sententia interpretari debet vt iudex censeatur pronunciasse secun-  
dum quod Ius disponit. & quod voluerit iudex minus derogare Iu-  
ri partium quam sit poss. bile.
- 9 Diuisio erronea reuocari debet etiam quod aliunde posset sustineri.  
Error probatur probando rem aliter se habere quam dictum aut fa-  
ctum sit. ibid. num. 9.
- 10 Error Iuris vitiat diuisionem si quis putans alium Ius habere in bare-  
ditate cum eo diuidat.  
Errantibus in facto facilius subuenitur. quā errantibus in iure. ibid. nu. 10.  
Error facti non nocet masculis maioribus tractantibus de damno vi-  
tando. etiam quod sit error in facto proprio. quod procedit vbi ta-  
lis error esset probabilis. ibid. nu. 10.
- 11 Error Iuris nō excusat a condēnatione ex pensarū nec a vitio nullitatis.

CONSILIVM CLXXXVIII.

Pro nobili Iafredo Gastaudi ex Sau-  
liano. contra Ioannem Petrum Ga-  
staudi eius fratrem.



IVINO subsidio ex corde postulato. Magnificus  
Senatus Taurini mandauit in eius sententia atter-  
minari & disboynari portiones obuentas titulo di-  
uisionis nobilib. Iafredo & Ioan. Petro de Gastau-  
dis fra-



dis fratribus loci Sauillani, quia dictus Ioan. Petrus proposuit se lœsum in ipsis diuisionibus, quæ tamen ad integrum executæ non erant deficiente limitatione aut disboynatione ipsarum portionum unicuique assignatarum, & quod facta ipsa atterminatione & disboynatione per expertos, dictus Iafredus teneretur supplere iustum precium præfato Ioan. Petro eius fratri. Modò facta ipsa disboynatione & limitatione per expertos testibusque examinatis super prætenfa læsione, dictus Ioan. Petrus porrexit supplicationem memorato Senatui, in qua concludit duo. Primum, quod si bi suppleatur iustum precium. Secundum, quod nõ turberetur in prædiis disboynatis & limitatis pro eius portione. Quæritur an talis conclusio de Iure procedat? ¶ Circa primum non puto procedere cõclusionem prædictam, quod suppleatur iustum precium, quia non fuit probata læsio aliqua enormis, sine qua talis suppletio fieri non debet. ¶ Sententia enim quod suppleatur iustum precium, intelligitur & declaratur secundum libellum & petitionem agentis, ut in dubio censeatur conformis ipsi petitioni. Paulus de Castro in consilio 376. Licet Iudex lib. 1. ubi si vniuersitas intentauit petitõrium respectu vnius pascui, dicens, proprietatem ad se pertinere, si Iudex declaret vsum pascui pertinere ad ipsam Vniuersitatẽ, intelligitur respectu proprietatis, ut sit sententia cõformis libello. Sed agens in prima petitione proposuerat remedium. l. 2. C. de rescind. vend. ergo sententia faciens mentionem de læsione enormi, quod suppleatur iustum precium, si de ea appareat, intelligi debet secundum qualitatem ipsius petitionis, si læsio probetur ultra dimidiam iusti precij, nam hoc modo consideratur enormitas læsionis in remedio d. l. 2. Quod maximè procedit, quia in dubio ¶ interpretari debet sententia in fauorem condempnati potius quam victoris. Alexandrinus in consilio 46. column. 1. lib. 5. Soci. in consilio 134. col. 2. lib. 1. & in consilio 37. col. 4. lib. 4. Deci. in consilio 28. columnæ 4. ad fin. & in consilio 43. column. 1. ad fin. Rursus interpretari debet sententia secundum naturam contractus, cuius occasione pronunciata est, etiam verba impropriando. Bal. in l. fin. C. communi diuid. arg. gl. in l. & puto. ff. famil. ercif. Soci. in d. consilio 134. column. 2. circa med. lib. 1. & in consilio 242. column. 1. lib. 2. Cor. in consilio 33. column. pen. circa med. & in consilio 256. col. pen. ad fin. lib. 4. Sed sententia magnifici Senatus lata fuit respectu contractus iurati permutationis & diuisionis. Constat ¶ autem quod contractus iuratus rescindi non potest ex capite læsionis, etiam ultra dimidiam, ubi agitur de iuramento maioris, per quod tollitur remedium d. l. 2. C. de rescind. vend. secundum Bar. & Doct. ibi Abb. in consilio 71. col. pen. in secundo dubio, lib. 1. Soci. in consilio 48. ad fin. lib. 4. Cor. in consilio 147. column. 2. & in consilio 179. column. 2. post med. lib. 4. Amplius Alexand. in consilio 42. & in consilio 123. lib. 1. voluit tolli remedium d. l. 2. etiam per iuramentum minoris, quod Alex. consilium sequitur simpliciter Iac. in consilio 76. in fin. lib. 3. Et idem Alexan. in consilio 127. ad fin. lib. 2. si ne dubio voluit istud procedere, quando minor iuraret nõ contrahere contractui ratione minoris ætatis, aut alia quacunque causa. Idem in minore quando ita iurat, voluit Cor. post alios per eum relatos in consilio 17. column. 6. vers. ex quibus concludendum, & in consilio 236. columnæ 2. post med. lib. 4. Deci. in consilio 403. col. 6. vers. 4. respondetur. Cro- tus in l. stipulatio hoc modo concepta, column. 10. ff. de verb. oblig. Alex. in consilio 12. column. 4. idem stante tali iuramento minoris. & quando læsio ultra dimidiam non esset nimium excessiua, voluit Paul. de Cast. in consilio 155. Viso puncto & allegationibus ad fin. lib. 1. Cor. in consilio 258. column. 5. post med. lib. 4. Itaque si in minore, quando iurat non contrahere ratione minoris ætatis, aut alia quacunque causa, tollitur remedium d. l. 2. nisi læsio ultra dimidiam sit nimium excessiua, quanto fortius idem dicendum in maiore iurante, quod in eo tollatur dictum remedium. Non omitto tamen circa prædicta in quantum dixi, remediũ d. l. 2. tolli ex iuramento minoris, quando iurat non contrahere ratione minoris ætatis, aut alia quacunque causa, ¶ in hoc passu Deci. fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit in consilio 180. column. 5. circa med. in consilio 181. col. 1. & in consilio 349. column. 4. & dixi in consilio 7. col. 2. sed læsio aliquam ultra dimidiam, ne quidem modica probata fuit, imò nec ¶ de dimidia. Nam ¶ considerando tempus contractuum ¶ fieri debet, l. si voluntatis. C. de rescind. vend. pulchrè Ang. in consilio 13. columnæ 3. Bal. in consilio 475. Quidam Ioan. Abb. ad fin. lib. 4. Alber. de Refa. in l. & sine. §. quæsitum. ff. de minor. Soci. in consilio 48. columnæ 2. lib. 4. Corn. in cõ-

silio 181. columnæ 22. vers. ex quo demonstratur. libro 2. in consilio 201. columnæ 4. ad fin. lib. 3. & in consilio 15. columnæ 1. lib. 4. Quod procedit etiam in Ecclesia quæ tenetur probare læsionem tempore contractus, nec restituitur Ecclesia ex læsione superuenienti. Cald. in consilio 5. in titu. de rer. permuta. Et considerando valorem post scarzationem seu nouam culturam prædiorum, quæ nobilis Iafredus tradidit eius fratri in titulum permutationis, quod quidem tempus est considerandum ob probationem factam per ipsum Iafredum cum iuramento litis decisiuo quod præstitit. l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. nulla probatur læsio enormis, imò etiam consentiendo de positionibus testium partis aduersæ, perspicue docetur, quod illa prædia post nouam culturam valebant florenos sexaginta pro singulo iure, sed tempore de positionis octoginta. Ecce quomodo læsio ¶ est infra dimidiam iusti precij. ¶ Non potest ¶ pars impugnare testes quos ipsa examinari curauit. l. si quis testibus. C. de testib. Quod procedit etiam si quis ipsorum testium productione uti noluerit nam satis est uti eum potuisse. Alexan. in consilio 191. column. 1. post med. li. 7. Alibi pulchrè scribit idem Alexand. in consilio 133. in 6. dubio. eo. lib. 7. quod qui semel aliquid approbavit, non potest illud improbare, etiam in alia causa & inter diuersas personas, allegat no. per Cyn. in d. l. si quis testib. in 5. quæstione, cum quo dicit omnes cõcordare. idem dicit Gozadi. licet Alex. non alleget in consilio 3. columnæ fin. ¶ Circa secundum quo agens petit se non turbari in prædiis limitatis & disboynatis, dico, quod illa disboynatio & limitatio videtur omninò nulla nõ mandatum fuit eam fieri ex forma sententiæ, ad hoc scilicet ut intelligeretur si læsio interuenisset separatim & limitatis, ¶ bationibus vtriusque fratris, sed per testes partis aduersæ cõstat læsionem minimè interuenisse ergo illa limitatio si dicatur facta ut bona, sic limitata remaneret ipsi agenti, ¶ videretur omninò inefficax quoad illum effectum sententiæ ¶ enim dicitur stricti Iuris. l. Paulus respondet eos. ff. de Iudic. l. 1. C. si plures vna sent. Ang. in consilio 235. col. 1. pulchrè Iac. in l. centesimis. §. 1. column. pen. ff. de verb. obli. Soc. in cõ- silio 134. col. 2. lib. 1. & in consilio 18. columnæ 2. circa fin. lib. 3. Addo Pau. de Castro in consilio 87. In causa quæ vertitur coram domino potestate Castri, columnæ 2. libro. 1. ubi, quod adeo sententia stricti Iuris est, quod lata pro Reo non prodest fideiussori. Alibi scribit idem Pau. in consilio 295. Viso su præscripto puncto. col. 3. circa med. lib. 1. quod sententia adeo est stricti iuris, ut restringi debeat quoties restringi potest, salua ratione recti sermonis, ideò verba sententiæ pro lata ad vnum effectum circa ipsam disboynationem, ultra illum operari non debent. l. in agris, de acq. rer. domi. Rursus, ut supra dixi, verba sententiæ debent intelligi & declarari secundum naturam actus, super quo proferuntur, etiam verba impropriando sed natura actus solum importabat ¶ fieret atterminatio & disboynatio ad effectum consideranda læsionis, ut ea facta cognosceretur si agens esset lœsus. ¶ Nam dico quod ista interpretatio est necessaria nam bona iam erant diuersa per instrumentum iuratum, solum supererat disboynatio aut limitum appositio, sed dictus Ioan. Petrus reclamauit, dicendo, se lœsum in ea diuisione, Senatus ad eum effectum mandauit, quod atterminaretur portiones amborum separatim ad effectum æstimandi eas ita atterminatas & separatas, ut læsio si qua esset, aperius cognosceretur, si dicimus illam atterminationem esse, ut ita dixerim, diffinitiuam ita ¶ pertio atterminata ¶ ipso Ioan. Petro, idẽ debeat remanere illa ordinatio, Senatus operaretur contrarium effectum. ¶ quod omninò stetur illi atter- minationi, ad quẽ effectum ita ordinatum nõ fuit, & ¶ sic operaretur sententia contra mentem & intentionem iudicantis, quod esse non debet. l. qualem in prin. l. quia arbiter, & ibi not. ff. de arbitr. l. si ex testamento, in fi. & l. si cum. argẽtũ. in fi. princ. ibi neque Iudex. ff. de except. rei iudic. Pau. de Cast. in consilio 267. In facto illorũ de Gozadinis, in fi. in cõ- silio 337. Primò queritur col. 4. in consilio 356. Primò videndũ est, col. 2. post med. lib. 1. & quod fieret contra mentem Senatus ¶ efficaciter probatur hoc modo. Iudex ¶ in dubio censeatur pronunciasse secundum quod Ius disponit, & ut de Iure te- nebatur pronunciare. l. miles §. decem. ff. de re iud. Bart. in l. si fundus. §. in vindicatione. ff. de pig. Alexandrinus in cõ- silio 36. in primo dubio. lib. 5. Veron. in consilio 57. column. 5. ¶ Rursus interpretari debet sententia Iudicis, quod voluerit minus derogare Iuri partium aut eis præiudicare quã sit possibile. arg. l. 3. ff. de suspect. tuto. per quem text. ita dicit Abb. in consilio 7. in fi. lib. 1. addo gl. in c. si confirmationem quam



quam ibi notat Domi. de sanc. Gemi. & alij Cano. de elect. lib. 6. tradit Curium in consil. 17. ad fi. in consil. 74. colum. 6. ad fi. & in consil. 153. ad fi. modo si Iudex aut Senatus per illam sententiam aut ordinationem intendisset, quod facta atterminatione & disboynatione per expertos, illa vim perpetuam obtineret, & quod precium quod deesset, omnino suppleretur per ipsum Iaffredum sequeretur, quod Senatus voluisset simul & semel interloquendo diffinitiuè pronunciare ante habitas & visas probationes, iurique ipsius Iaffredi derogare, cogendo eum ad supplendum iustum precium, etiam quod latio non esset ultra dimidiam, imò etià auferendo ei electionem dictæ l. 2. C. de rescin. vend. quæ cõsistebat in hoc, vt diuisio ex integro fieret, vel precium suppleretur. ¶ Sed ex t̃ alio tutiore fundamento non videtur standũ illi atterminationi, quia dicitur facta vltra formam diuisionis, ideò tanquàm erronea debet reuocari. l. si foror. vbi Deci. in secundo nota. C. de collatio. Pau. de Cast. in l. si. §. idem quæsiit. ff. de condi. indeb. & in consil. 125. Dubitatur primò. colum. 3. in sexto dubio lib. 1. Corn. in consil. 278. colum. pen. post med. lib. 4. Deci. in consil. 180. colum. 3. & in consil. 351. colum. pen. circa fin. quod procedit, licet ex alia causa talis diuisio erronea posset sustineri. Anchar. in consil. 291. Super pluribus. colum. 3. & maximè hoc obtinet, quia fuit reclamatiũ infra tempus per ipsum Iaffredum nam etiam confessio erronea rouocatur probato errore. l. non fatetur. vbi not. ff. & in l. error. C. de Iuris & facti igno. ¶ Probatur autem error diuisionis per instrumentum, ex quo apparet diuisionem seu atterminationem aliter fieri debuisse quã facta fuit. l. de ætatis. §. si. ff. de interrog. actio. l. cum de indebito. §. 1. ff. de probatio. & l. si post diuisionem. C. de iuris & facti igno. Bar. in l. sed si me putem. ff. de condi. indeb. in consil. 85. In questione Ioannis, in fi. in consil. 90. Dilecto domino Francisco. col. 3. post med. vers. tertio insurgit dubium. & in consil. 208. Ex facto proposito, in fi. Bal. in consil. 99. In causa nobilium. lib. 1. & in consil. 41. Confessio. lib. 4. Ang. in consil. 94. col. 5. Cald. in consil. 1. in tit. de confess. Abb. in consil. vlti. col. fi. lib. 2. sed ex electura instrumenti diuisionis apparet, vt dixi q̃ termini aliter erant constituti, ergo illa atterminatio tanquàm erronea nulla est, in qua deficit cõsensus atterminantiũ propter errorẽ l. si per errorem. ff. de iurisdict. om. Iud. imò t̃ fit nulla diuisio etiam ex errore Iuris aut saltem ex eo reuocari debet, putà si frater vtrunque coniunctus diuidat hereditatem fratris defuncti ab intestato cum fratre vterino, credens, quod frater vterinus de Iure simul succederet. ita Bal. in consil. 386. proponitur q̃ frater. li. 1. quod tamen Bal. dictum sanè videtur intelligendũ, quando hereditas iam esset quæsitã fratri, quocasu dicitur tractari de damno euitando, secus si nondum fuisset quæsitã, quia nondum adita, nam tunc dicitur tractari de lucro, in quo lucro non subuenitur masculo maior errate in Iure, ita in terminis diuisionis, tradit Ias. in cõf. 87. in secundo dubio, lib. 1. licet de Bal. mentionem non faciat. quod tamen intellige, nisi detur casus in quo subueniatur etiam maiori erranti in Iure circa lucrũ. rursus aduertendum circa dictum Ias. quia impossibilis videtur diuisio hereditatis circa aditionem, quia per diuisionem inducitur aditio. ¶ Quanto fortius reuocari debet diuisio aut atterminatio in qua interuenit error facti cum multo facilius subueniatur errantibus in facto quàm in Iure, quia error facti dicitur probabilis & tollerabilis patet quia etiam masculis maioribus in facto etiam proprio errantibus succurritur quando agitur de damno vitando. Bart. in d. l. non fatetur. traditur in d. l. sed si me putem. & in d. l. error. Soci. in consil. 263. col. 6. vers. secunda spina. lib. 2. Curt. iunior in consil. 92. col. pe. post med. vbi ampliat hoc procedere etiam quando agitur de perdendo lucrum iam acquisitum, & in diuisione facta per errorem facti, q̃ reuocari debet, tradit Ias. in d. consil. 87. in 2. dubio, lib. 1. q̃ sanè intelligitur vbi error in facto proprio esset probabilis. ita declarat Dec. in l. 1. col. 2. in fi. C. de erro. cal. erratibus autẽ in Iure non æquè succurritur. l. bonorũ vbi latè Doct. C. qui admitti. hinc videmus q̃ error Iuris impedit præscriptionem secus in errore facti. l. nũquàm. ff. de vsuc. habetur in l. Celsus. eo. tit. videmus t̃ etiam q̃ error Iuris nõ excusat a condemnatione expensarũ, nec dicitur præbere iustã causam litigandi, secus in errore facti. glo. & Doct. in c. finẽ litibus de dolo & contum. Abb. in consil. 78. circa fi. li. 1. Nec excusat error iuris a virtio nullitatis, putà si testator in testamento dicat, se nihil relinquere filio Monacho, quia incapax sit, nã testamentũ redditur nullũ nõ obstatẽ errore huiusmo-

di. Pau. de Cast. in consil. 444. Præmittendũ est. col. 1. ad fin. lib. 2. ¶ Illud saltẽ negari nõ potest, quin dici possit de iniusticia talis atterminationis facta reclamatiõe infra tempus, ideò ex integro videtur atterminatio faciendã considero etiã circa præmissa, q̃ dicere Senatũ voluisse atterminari bona diuisa contra formam ipsius diuisionis nulla probata læsione, esset facere executionem contra sententiam, ex quibus puto ipsum Iaffredum temerẽ in iudicium vocatum fuisse. Taurini, Aymo Crauetta.

S V M M A R I V M.

- 1 Exclusio quando femina excluditur à statuto propter masculum, tenetur masculus ad eam alimentandum præstare. Alimenta non comprehenduntur in generali exclusione aut prohibitione, ibidem nu. 1.
- 2 Exclusa filia à statuto propter masculum debet dotari.
- 3 Alimenta aut dos tolli non possunt per statutum. Alimenti debitis à patre Iuri naturali, aut à marito ratione dotium mulier aut filius renunciare non possunt, ibi nu. 3.
- 4 Alimenta filia si debet dotari quando nupsit interim antequam nubat ali debet.
- 5 Vsuræ non arguitur ex taxatione alimentorum. Vsuræ arguitur ex taxatione interesse, ibidem numer. 5. & 6. vbi declaratur, sed latius numero 8.
- 7 Vsuræ committitur quando mercator conuenit, vt sibi solvatur certũ quid annuum pendente termino solutionis sortis, licet illud lucrum facturus fuisset verisimiliter. quod latissime hic examinatur per distinctionem sex casuum. Vidue an debeantur alimenta ab heredibus mariti, ibi num. 7. in sexto casu.
- 9 Alimenta debita ratione debent taxari habito respectu ad quantitatem ipsarum dotium. licet illæ adhuc solui non debeant.
- 10 Alimentorum modus totus committitur arbitrio Iudicis, qui debet moderari habito respectu ad quantitatem patrimonij, ad qualitatem & dignitatem alimentarij, & ad consuetudinem regionis.

CONSILIVM CLXXXIX.

Non siliquis hic lector viuatur. Ad mensam vocaris non tenuem, sed epulis lautioribus dapibusq; saliaribus instructam; Grandes rhombi pati neque nitet, lectum igitur conuiuiam age. Aeris sollicitus nesis immunis hinc habeas.

- 1 **D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quando t̃ femina excluditur à masculo, à successione, obligatur masculus ad eam alimentandum. Bal. in l. alimeta. colum. fi. C. de nego. gestis. Paul. Ca. in consil. 16. Viso dicto puncto, & dubijs. colum. 1. ad fi. lib. 2. Corn. in consil. 85. col. fi. lib. 3. & generaliter verũ est quod generalis exclusio aut prohibitio nunquam comprehendit causam alimentorum. Card. in consil. 66. in dubio præmissis, in fi. nec etiam clausula aut dispositio generalis porrigitur ad alimenta, Bar. in l. Mela. ff. de alimen. & cib. lega. refert & sequitur Dec. in l. principalibus, in fi. ff. si cer. pet. in l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. ¶ Quinimò t̃ licet filia simpliciter excludatur à statuto, debet tamẽ dotari, & potest dotem petere, secundum Bal. in l. fi. C. de dot. promiss. refert & sequitur Dec. in consil. 26. colum. 1. in consil. 80. circa med. & in consil. 276. colum. 2. ad fi. vers. secundo competentia. licet Cor. in cõf. 290. col. 8. ad fi. ver. nec obst. huic fundamento. lib. 3. de quo Deci. mentionẽ nõ facit, mordeat illud dictum Bald. dices, quod loquitur sine lege, dicit tamen illud æquum quando aliàs filia dotem non haberet. hanc etiam opinionem quod filia simpliciter exclusã possit dotem petere, tenet Bald. Nouel. in tract. de dote. in sexta parte priuilegio 16. colum. 3. vbi sicut onus dotandi pertinebat ad patrem dum viueret, ita eo mortuo transit ad filium heredem, cum etiam transeat onus alimentorũ in quorum locum dos succedit. eandẽ opinionem, quod filia



exclusa per statutum debeat alimentari seu dotari, sequitur Curt. iunior in consilio colum. 3. in fi. alleg. Bal. in l. cum lege. C. de Episc. & Cleri. ¶ Amplius ¶ si statutum excluderet filiam ab alimentis, aut à dote, non teneret Bald. in consilio. 21. Sint cõtenta. colum. 2. lib. 3. Calca. in consilio. 11. col. 12. in prin. imò nec ipsa quidem filia alimentis sibi debitis à patre Iure naturali posset renunciare. Bar. in l. si quis à liberis. §. parës, in fi. ff. de lib. agnosc. las. in l. diuortio, in prin. col. 6. versic. pondera tu prouecte. ff. solut. matr. in l. si donaturus. §. 1. col. 2. versic. aduerte quia solet dubitari. ff. de cõd. ob. cau. & in auth. quod locũ, col. 5. ad fin. secundi no. C. de collatio. vbi quod hoc procedit licet filius renunciet cum iuramento allegat Spec. in tit. quã filij sint legi. versic. sed pone quidam. Bal. in l. pactum. q. vltima. C. de colla. idẽ tenet Aufre. in decis. Tolosa. q. 495. licet contra hos arguat Deci. in l. pe. col. 5. C. de pactis, cõtra quem allego ipsummet Decium in l. de alimentis. col. 2. circa med. C. de transact. vbi, quod mulier non potest renunciare alimentis respectu dotis, quia sunt appendices matrimonij, profecto non minus efficaciter debita videntur alimẽta liberis quam vxori, imò efficacius, idẽ in hoc materia melius videtur locutus Dec. in d. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. vbi sequitur Bar. & alios, quod filius pacto alimentis renunciare non possit, nisi fiat ex causa, vt quia portione eius acceperit, imò isto casu adhuc vult, quod pater teneatur prouidere filio ex quadam miseratione. ¶ Similiter, ¶ quando filia debet dotari quando nupserit, interea antequã nubat debe al. Bal. & Ang. in l. qui filium. per illũ text. ff. vbi pup. edu. deb. Bal. in consilio. 179. lib. 5. Alex. in consilio. 48. col. 1. versic. & isto casu. lib. 3. Corn. in consilio. 85. col. 1. lib. 3. Curt. senior in consilio. 27. in fi. ex pramissis apparet non tenere argumentum, non debetur dos pramissa nisi sub conditione nuptiarũ, ergo nec alimenta antea debebuntur, vt mirer Aduocatũ partis fundamentum eiusmodi cogitasse, de quo curandum non est.

¶ Circa ¶ taxationem alimentorum dico, quod ex ea non iudicatur contractus, licitus, quia ipsa partes non taxaerunt, sed promiserunt arbitrio boni viri, qui bonus vir arbitratus est, ita taxando. nam Doct. cum dicunt ex taxatione interesse argui contractum usurarium, quia de ipso interesse aliter constare debet, non autem debet, ab ipsis partibus taxari, quia potest esse quod plus vel minus interesse possit, idẽ si minus inter sit accipiendo, illud plus dicitur committi usura, iuxta notata in c. salut. iter. de usur. vbi Ioan. de Ana. Alex. in consilio 220. colum. 3. lib. 2. Deci. in consilio. 38. col. 3. non videntur intelligendi in causa alimentorum, in qua est longẽ diuersa ratio, nam interesse potest peti antequã illud quis sustinuerit, & tunc probari debet eius quantitas, secus est in alimentis quia vbi mulier nihil habet in bonis præter Ius dotium, statim ab initio constat de veritate alimentorum quibus & quantis egeat, adeo qd istud interesse ratione alimentorũ non potest dici aliquo modo incertum, & dependere à futuro euentu, sed quia obligatis ad restitutionem dotium, aliter de Iure non tenetur ad alimenta, nisi ex eo solum quod dotes retinet, nõ obligatur ad præstationẽ alimentorum seu ad interesse ratione alimentorum, nisi quatenus retinet de ipsis dotibus, idẽ bonus vir licitẽ & iustẽ potuit ab initio istud interesse alimentorum taxare, cum illud esset certũ, & sic allegata per dominũ Aduocatũ partis non faciunt pro eo, sed aperte contra eum nam dicunt, qd interesse debet probari, nec ab initio vniformiter taxari potest, sed in causa alimentorum statim ab initio probatur ipsum interesse, quia scitur quantum sit necessarium, idẽ licitẽ eo modo taxari potuit, & fuit de mente Soci. licet non ita aperiat in consilio. 130. col. 3. versic. confirmatur ista conclusio. lib. 4. & in terminis, qd taxatio certa teneat in causa alimentorum cõcludit Alex. in consilio. 63. Stantibus hic. col. 2. ver. insuper verbo fertur. lib. 4. vbi qd valet statutum vel consuetudo, qd alimentorum debeatur ad rationem septem procentario, idẽ tenet Corn. in cõf. 44. lib. 2. quod sine dubio videtur procedere quando mulier non habet aliundẽ vnde se alat Soc. in consilio. 56. col. 1. lib. 3. expressius las. in consilio. 92. colum. 8. in fi. lib. 1. plus voluit Bald. in consilio. 166. Statuto cauetur qd singatur. lib. 1. Veronen. in consilio. 5. qd valet statutum taxans certum interesse quandiu soluta sit fors, putã decẽ procentario, quod tamen ita generaliter affirmare non aulim, & contrariũ circa interesse taxatũ à statuto dicit cõmuniter teneri las. in §. fuerit col. 4. In l. de actio. ergo si statutum valet taxans alimẽta, idẽ in contractu, quia arguitur de vno ad alterũ. glo. & Bar. in Rubr. C. de decret. de

cur. lib. 10. gl. & Doct. in l. non impossibile. ff. de pac. nam si esset usura taxare quantitatem alimentorum ab initio, ita non valeret statutum vel consuetudo sicut pactũ. Rursus in terminis, quod etiam per pactum possit taxari certa quantitas alimentorum, hoc voluit Alex. in consilio. 31. col. 3. lib. 6. Cor. in d. cõf. 44. & in consilio. vlt. col. 2. lib. 2. ¶ Et quod valeat ista taxatio alimentorum in casu nostro nec usura sapiat, probatur efficacissimẽ ex eo quod scribunt Imol. & Doct. in l. in insulam. §. vsuras. ff. solut. matr. vbi quod valeat conuentio inter generum & focerum, qd pendente termino solutionis dotium soluatur certum. quid annuum pro alimentis, cum maritus sustineat onera matrimonij, refert & sequitur Alex. in consilio. 221. Super titulo quæstionis. col. 1. versic. præterea. & etiam lib. 2. Soci. in consilio. 176. col. 3. versic. 4. adduco. lib. 2. Bald. Nouellus in tract. de dote. in septima parte, priuilegio. 3. Deci. in consilio. 19. colum. pen. versic. & pro ista conclusione. de quo tamen latius infra dico in quinto casu. & sic ibi causa alimentorũ facit taxationem licitam, quã aliàs esset illacita. si ibi permittitur taxatio interesse ob causam alimentorum, à fortiori permitti istud debet in casu nostro, in quo mulier vnde se alat aliunde non habet, & tamen ibi poterat maritus habere vnde se vxorem aleret. rursus ibi poterat imputari marito cur ita contraxisset aut terminum ad soluendum dedisset, hic autem mulieri imputari nihil potest, cum aliter dotes nõ posset petere propter statutum exclusiuum. ¶ Contraria autem opinio procederet quãdò mulier aliundẽ haberet vnde se aleret quia tunc cum alimentorũ interesse non debeatur, illa taxari nõ poterit, sed tãtũ debebitur interesse ratione moræ, quo t casu fateor qd debebit probari ipsum interesse aliter quã per taxationẽ etiam post moram. Paul. de Cast. in consilio. 101. Quãtũ ad tempus. in prin. lib. 1. Cor. in consilio. 77. col. 2. ad fi. lib. 3. Soci. in consilio. 56. colum. 1. lib. 3. ¶ Præterea cõtraria procedunt, vel quando debitor non est mora, quia data sit dilatio ad soluendum, vel quando imputari potest creditori cur ita conuenerit dando dilationem sed in casu nostro filia imputari nihil potest, cum excludatur per statutum, nec dotes petere antequam nubat, & non habeat vnde aliunde se alat, quo casu debita videntur alimenta, nõ tãquã quid accessorium aut interesse, sed tanquã quid principale ex dispositione Iuris communis conuẽtio aut super principali certum est, quod ad usuram non pertinet & quod valeat taxatio interesse aut alimentorum vbi creditor sortem principalem petere non potest, nec ei potest imputari cur sortem petierit aut petat, tenet expressẽ in d. consilio. 92. col. 9. lib. 1. ¶ Præterea taxari possunt alimenta seu interesse quando taxatio verissimiliter fit ad summam quã denarij, si ponantur ad lucrũ vel prædia, solent, reddere, vt not. Deci. in c. cum venerabilis, colum. 6. ad fi. & seq. versic. & quantũ ad conclusionẽ. de except. & in cõf. 111. colum. 4. in fi. versic. non obstant quãdam responsiones vbi voluit etiã Dec. quod creditor solitus negociari, posset conuenire, vt sibi soluatur quid annuum pendente dilatio solutionis sortis, licet debitor interim non sit in mora sed communiter dicitur quod prædia reddunt quinque procentario. Item quod mercatores dant quinque procentario de pecuniis positis ad negociandum, ergo &c.

¶ Non ¶ omitto tamẽ circa illud dictum Decij in d. c. cum venerabilis. & in d. consilio. 111. qd illud non videtur sine dubio nam. Deci. vult. duo, primum qd solitus negociari possit ab initio conuenire, vt pendente termino ad soluendũ consequatur interesse seu inter usurariũ medijs temporis, licet pendente termino ad soluendũ debitor non sit in mora, sicut hoc permittitur in venditore qui paciscitur cum emptore vt soluat certum quid annuum in compensationẽ fructuũ etiam cessante mora emptoris vt ibi per Dec. & eundem latẽ in consilio. 119. & in venditore hoc dicit indubitatũ Cor. in consilio. 113. in fi. lib. 3. solito negociari. idẽ tradit Bal. Nouel. in d. tract. in 7. parte, in 3. priuilegio. versic. sed tunc succedit pulchra dubitatio. Secundum est, qd Dec. voluit, id est, qd tale interesse taxari possit ab initio ad certam quantitatem, quam venditor aut sollicitus negociari verissimiliter lucraturus fuisset. & dicit Deci. in consilio. 111. quod taxatio non est illa, quã reddit contractũ usurarium, sed ipsa perceptio, si quis percipiat quantitatem taxatam ad quam non ascendat eius interesse. ¶ Videamus modò de vtroque dicto Decij, an illud procedat, circa primum, an valeat conuẽtio super interesse ante moram debitoris distinguendi sunt aliqui casus ob difficultatem materiæ, & satis implicitæ primus casus est in cõtractu mutui, quando mercator solitus negociari



negotari, mutuat pecuniam & paciscitur cum debitore, ut pendente termino ad soluendum soluat certum quid singulis annis pro interesse lucris cessantibus, & istum casum habeo pro indubitato. quod non valeat conuentio, etiam quod certa quantitas non taxaretur, quia est usura, quae proprie committitur in mutuo vero vel ficto, ut habetur in l.2. §. creditum ubi Deci. in tertio nota. ff. si cert. pe. Abb. in cons. 62. circa. fi. lib. 1. & si permitteretur talis conuentio in mutuo facile mercatores applicarent animum ad ita mutuandum, quia lucrum esset tutius & frequentius, & pecunia pecuniam acquireret, & ita in mutuo concludit Aret. in cons. 151. Viso themate. colum. 2. vers. praeterea ut dixi. & col. fi. vers. ad secundum dubium. & in cons. 156. Visis diligenter. in fi. ubi attestatur hanc opi. esse magis communem. & in mutuo idem tenet Deci. in cons. 167. in fi. Alex. in consil. 20. colum. 2. & in consil. 65. Amplius dico, quod si quis mutuaret communitati seu vniuersitati coacte, non posset pacisci de aliquo lucro cessante ante moram, sed solum de damno vitando. Anchar. in cons. 376. secundo dubitatur. col. 2. ver. facit etiam optime. Ant. de But. in consilio 17. Occurrentibus. ¶ Secundus casus est, quando mutuans solitus negotiari paciscitur super interesse soluendo post moram absque alia taxatione, & istum casum habeo etiam pro indubitato, non solum in contractu mutui, sed & in omni alio cum enim post moram teneatur debitor ad interesse, etiam lucris cessantis, quando creditor est solitus negotiari. Bart. & Doct. in l. 3. §. fi. ff. de eo quod cer. loco. & in l. 1. C. de sent. quae pro eo quod inter profert. Soci. in consilio 25. colum. fi. lib. 4. non videtur prohibitum deducere in pactum quod iure communi debetur. l. mutuo. §. si sub conditione. ff. de tutel. c. significasti, de elect. & ita interminis usurae ut vitetur, arguit Soci. in consilio 176. col. 3. post med. vers. septimo confirmatur. lib. 2. Deci. in d. consilio 119. colum. 3. vers. si ergo de iure. licet hanc rationem simpliciter impugnet Alexandrinus in d. consil. 65. qui etiam in d. consil. 20. col. 2. in sui generalitate videtur velle, quod etiam post moram non liceat pacisci de interesse sed non puto quod ita intellexerit de tempore post moram, nisi dicamus, quod istud voluerit quando tale interesse ab initio taxaretur. ¶ Tertius casus est in contractu venditionis, & in non solito negotiari. quando venditor dat terminum emptori ad soluendum precium, & conuenit quod eo pendente teneatur debitor ad praestandum interesse non taxatum in compensationem fructuum quos emptor percipit, & isto casu Dec. voluit talem conuentione valere, ut patet in d. c. cum venerabilis, in d. consil. 111. & consil. 119. licet in vno fuerit Dec. contrarius sibi ipsi. quia in d. c. cum venerabilis. & consilio 111. voluit quod valeat talis conuentio super interesse, licet illud taxetur. in d. aut consil. 119. tenuit tale taxatione esse illicitam, quod etiam voluit in consil. 116. col. 2. circa med. vers. ista conclusio comprobatur. in consil. 183. col. fi. & in consil. 322. colum. 2. circa med. eandem opi. quod etiam cessante mora debeatur interesse venditori in compensationem fructuum, & teneat conuentione facta super tali interesse tenet Cor. in consil. 113. in fi. lib. 3. ubi hoc dicit esse indubitatum Alex. in consil. 121. colum. 2. vers. ad hoc benefaciunt lib. 5. post Pau. de Cast. & idem Alex. in consil. 147. colum. 1. vers. & fortius ad propositum, eodem. lib. 5. idem etiam videtur velle Cor. in consil. 59. col. 2. lib. 3. dum dicit, quod interminis d. l. curabit. emptor non tenetur ad interesse fructuum ratione alicuius morae, sed sola ratione perceptionis fructuum. Eandem opi. clare voluit Bal. Nouel. in d. tract. de dote, in septima parte priuilegio. 3. vers. & sic idem potest concludi. Cagnolus in rep. d. l. curabit. col. 6. vers. sed putra & utilis. ¶ Sed ista opinio videtur dubia, quia cum emptor non sit in mora pendente dilatione ad soluendum precium non tenetur ad interesse, quod non debetur nisi post moram, ideo contra istam opi. tenet Alexandrinus. in consil. 88. & ultra allegata per eum addo Soci. in consil. 86. & in consil. 103. lib. 4. qui tamen Soc. in consiliis tam allegatis per Alex. quam per me non ita indistincte voluit conuentionem non valere, imo voluit, quod si venditor sit solitus negotiari, & persona diligens, & qui alias non inuenisset emptorem qui praesentem pecuniam numerasset, quod tunc contractus sit illicitus licet loquatur sub dubio forte, sed dicto forte in consil. non fiat dubitatio. Alex. & moder. in l. in substitutione. ff. de vugl. Deci. in c. super literis, col. 6. ver. & ideo licet consultor. de rescrip. cuius Soci. distinctio. satis videtur aequa & tenenda, maxime quia Dec. in consil. 119. dicit negari non posse quia ista quaestio dubia redda-

tur. teneo igitur cum Soc. saluo iudicio melius sentieris, quia praetor nolle usurariis auxilio esse, non tamen intelligo quod sit licitum tale interesse taxare per ea quae infra dicam. ¶ Quartus casus est, quando fit venditio rei immobilis a mercatore solito negotiari, & datur emptori terminus ad soluendum precium, an durante termino licitum sit conuenire de praestando interesse singulis annis, illud tamen non taxando in quo casu distinguo, aut loquitur de interesse ratione fructuum seu compensationem fructuum, & tunc dico ut in tertio casu praecedenti, ubi Soc. secutus sum, aut loquimur de interesse lucris cessantis ultra fructus, & isto casu puto talem conuentione non esse licitam, quia interesse non debetur sine mora. l. traditio. C. de actio. empt. l. stipulationes non diuiduntur. vers. cul. fi. ff. de verb. oblig. sed pendente dilatione nulla est mora, & ita interminis d. l. curabit circa tale interesse, tenet Corn. in d. consilio 59. col. 4. vers. sed ad haec respondetur. lib. 3. istud etiam videtur decidi ex dictis Soci. in d. consiliis allegatis per Alexandrinum & me dum concludit contractum licitum, quando venditor solitus negotiari & diligens alium emptorem non inuenisset, qui praesentem pecuniam numerasset istud enim nec videtur habendum in consideratione respectu lucris cessantis, sed solum respectu fructuum tolleratur enim ut euitet damnum respectu fructuum, quos emptor percipit quando aliter facere non potuit, non etiam succurritur ut lucrum faciat quia diuersa est ratio damnum non pati, & lucrum non facere. l. Proculus. ff. de dam. in fec. l. si is cui. §. fi. ff. de furtis. l. Iuris ignorantia. & l. regula, in princ. ff. de iuris & fac. ign. l. fi. C. de codic. & l. fi. §. licentiam. C. de iure delib. & pro tanto dixi supra de venditione rei immobilis, quia ubi fieret venditio rei mobilis, idem putarem quod in mutuo, ideo procedent dicta supra in primo casu. Et aduertendum circa praemissa quod in casibus, in quibus petitur interesse ratione fructuum recompensationem illud non potest excedere quantitatem fructuum, alias esset usura. Pau. de Ca. in l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actio. emp. Ioan. de Ana. in c. in ciuitate, circa princip. de vsur. Sequitur Soc. in l. de diuisione, colum. penult. circa med. ff. solut. matri. ¶ Quintus casus est in marito, qui dedit dilationem socero ad soluendum dotes, & conuenit quod pendente termino soluatur certum quid singulis annis pro alimentis vxoris aut oneribus matrimonij, & isto casu licita videtur conuentio. Ioan. Cald. in c. salubriter, de vsur. vbi Abb. Imol. & Doct. in l. insulam. §. vsuras. ff. solut. mat. Bald. Nouel. in d. tract. de dote. in septima parte priuilegio. 3. ubi quod opi. Ant. de But. in d. c. salubriter. ubi contrarium voluit, communiter argui solet a legentibus. ibi idem tenet Dec. in d. c. pastoralis. & consil. 119. Purpuratus socer meus in l. lecta, columna 9. in fine. ff. si cert. peta. ¶ Sed tamen subsistendum hic videtur, quia Doct. in hac materia arguunt de venditore ad maritum & e contra, ut eo casu quo venditori permittitur petere vsuras aut interesse ratione fructuum, permittatur & ratione onerum matrimonij & e contra, ut habetur in l. de diuisione. ff. sol. mat. & no. So. in d. consiliis, ideo si talis conuentio non est licita in venditore, eadem ratione non videtur licita in marito, & quod talis conuentio non videatur licite expresse vbi tenere Alex. in d. consil. 221. col. fi. ver. & pot. responderi. lib. 2. ubi quod ideo in casu suo conuentio illa erat licita, quia socero non erat data dilatio ad soluendum, sed simpliciter dictum quod tanquam deberetur pro alimentis donec soluta esset dos, & ita etiam videtur tenere Alex. in consil. 30. col. 4. vers. secundo respondeo. lib. 6. Soc. in d. consil. 176. & 179. li. 2. in consil. 88. 103. & 130. lib. 4. similiter Deci. in d. consil. 119. dum allegauit Ant. de But. in d. c. salubriter. dicit, rem non carere dubitatione. Cor. etiam in consil. 71. in tertio dubio. & in consil. 115. colum. 2. lib. 4. habet rem pro dubia, & quod non sit licita talis conuentio ultra Moder. allego Paul. de Cast. in consil. 11. Viso dicto libello & contentis in eo. in tertio dubio, lib. 1. Ancha. in consil. 150. In quaestione quae vertitur inter nobilem. colum. 2. post med. ver. pro hoc specialiter adduco. ubi allegat Io. An. in d. c. salubriter. ideo tutius videtur tenere non valere conuentionem, quando datur certa dilatio ad soluendum, secus si nulla data dilatione simpliciter conueniatur, quod soluatur certum quid in singulos annos, donec soluta sit dos, quae distinctio videtur de mente Alex. & Soc. in d. consiliis, & hanc distinctionem nouissime amplectitur Alex. in consil. 108. nec obstat ratio Decij in d. c. pastoralis. quam nonnulli Moderni, sequuntur, quod licet detur dilatio, tamen creditor putatur aut venditor eam alias daturus non erat, nisi ob spem illius



illius interesse, quia attentata ista ratione sequeretur, quod licita esset talis conuentio, etiam in contractu mutui, cuius contrarium ostendimus supra in primo casu. præterea ista ratio potest retorqueri contra Decium, quia videtur imputandum creditori, cur dederit talem dilationem, & cur non potius fuerit stipulatus vsuras in casum moræ videlicet quandiu cessatum esset in solutione dotis. ¶ Non omitto in hac materia vnum dictum Abb. satis extraneum in consil. 85. colum. si. lib. 2. simpliciter & generaliter voluit quod maritus non possit petere vsuras ratione dotis non solutæ ob causam alimentorum, nisi probet de alio interesse, quia operæ vxoris debent compensari cum alimentis, quod dictum posset tolerari in marito habente coniugem rusticam & fortem ad operas, sed aliis vxoribus nouit Deus, si operas exhibent ad alimenta pares. ¶ Sextus casus est in muliere soluto matrimonio, an possit pacisci cum hæredibus mariti, de habendo certum quid annuum, breuiter aut loquimur, quando mulier dedisset dilationem hæredibus de soluendo aut restituenda dote, & isto casu conuentio videtur illicita, per ea quæ dicta sunt supra in proximo & quinto casu imò fortius, quia mulier solut. matrim. non est æquè priuilegiata, atque maritus eo constante propter onera matrimonij, ideò hæredes mariti non tenentur ad vsuras dotium ratione alimentorum, vt habetur in d. c. salubriter. Bar. in consil. 128. Franciscus Anch. in d. consil. 150. Alex. in l. diuortio. in prin. col. 7. ff. solut. matr. & in consil. 27. Viso themate. col. 3. lib. 4. Corn. in consilio. 212. in prin. lib. 3. est verum, quod si mulier non habeat vnde se aliat, & fecit quicquid potuit, vt dotes recumberet ab hæredibus mariti sed non potuit, q̄ posset petere talia alimenta, tanquam interesse ratione moræ similiter si propter moram hæredum nullum esset aliud damnum, vel solita esset negotia, si tunc tale damnum aut lucrum cessans posset petere, vt latissime per Alex. in consil. 141. lib. 5. Aut loquimur, quando mulier nō dedit hæredibus dilationem ad soluendum dotē, sed simpliciter cōuenit quod dicitur etiam quid singulis annis donec dotem restituerint, & isto casu videtur, quod si mulier esset solita negociari, vel pecunias suas ad negociandum petere, q̄ valeat talis conuentio, vt latè per Alex. in consil. 200. lib. 6. & faciunt not. per Soc. in d. consil. 176. lib. 2. & aliis consiliis s. alleg. vbi, quod veditor solitus negociari potest pacisci cum emptore de habendo certum quid annuum, quandiu solutum sit precium, licet referat aliquos tenere contrarium, ego tamen crederem isto casu, quod si mulier poterat recuperare dotē, & maluit ita pacisci potius quam eam recuperare, quod pactio non careat suspicionem illiciti. Si autem mulier sit solita negociari, & possit dotes recuperare, non est dubium talem conuentionem non valere, si autem non possit recuperare, quia hæredes resistent & cogant ad litigandum, dico, quod si habet vnde se aliat, non potest aliquid petere seu conuenire de habendo quid annuum pro alimentis sed tantum petere poterit damna, si quæ passa sit propter moram, vt supra dixi, allegando Alexan. in d. consil. 141. lib. 5. & tradit idem Alexan. in consil. 27. Viso themate. lib. 4. Corn. in consil. 77. colum. 2. ad fin. lib. 3. si verò non habet aliundè vnde se aliat, puto tenere conuentionem de habendo certum quid annuum alimentorum nomine, quod voluit Paul. de Castr. in consil. 428. Viso casu suprascripto, in 5. dubio. lib. 2. vbi quod in casu ali debet mulier ab hæredibus mariti, & sic debentur alimenta de iure communi, ergo & in pactum deduci possunt, vt supra dixi in secundo casu. ¶ Sed tamen aduertendum est circa præmissa dum dixi, quod vbi hæredes mariti sunt in mora soluendi dotē, & mulier habet vnde aliundè se aliat, quod nō potest petere aliquod interesse ratione alimentorum. nam contrarium voluit Dec. post Bald. per eum alleg. in l. de alimentis. colum. 2. C. de transact. vbi, q̄ imò isto casu, si mulier fuit alimentata à fratre, potest alimenta repetere ab hæredibus morosis, ergo videretur, q̄ etiam valeret conuentio de præstando aliquid ratione talium alimentorum, tamen istud nō auderem firmare pro dicto tamen Decij addo Bald. quem non allegat in consil. 86. Punctus. Angel. Petri libri secund. vbi, quod vidua quæ secundò nupsit post moram hæredum potest petere interesse moderatum, quod vulgus appellat alimenta dotis, & tamen secundus maritus tenetur eam alere. sed contra Bald. facit Bar. in d. consil. 128. Alexan. in d. consil. 141. lib. 5. ¶ Circa t̄ secundum dictum Decij, quod sit licita taxatio interesse quando sit ad eam quantitatem, quam quis verisimiliter facturus fuisset Breuiter puto concludendum, q̄

aut sumus in casu, in quo non est licitum pacisci super aliquo interesse, & tunc frustra quæritur, an tale interesse ab initio taxari possit. Aut sumus in casu, in quo licita est conuentio super interesse, & tunc dico, q̄ aut tali interesse iam statim ab initio est certum, & statim potest taxari, prout in casu, in quo maritus potest pacisci cum socero de soluendo certum quid annuum ob onera matrimonij & alimenta vxoris. illa enim sunt certa. similiter in casu, in quo mulier soluto matrimonio potest conuenire cum hæredibus mariti ratione alimentorum, quando non habet vnde se aliat aliundè Doct. loquentes in istis terminis semper loquuntur de certa & taxata quantitate ab initio per singulos annos soluenda. Aut sumus in casu, in quo interesse ab initio certum esse nō potest, prout in interesse lucri cessantis, quod debetur solito negociari, vel circa interesse debitum venditori respectu fructuum, & isto casu puto, quod taxatio interesse nunquam sit licita, quicquid aliter dixerit Dec. in d. c. cum venerabilis. & consil. 111. qui Decius, vt dixi, in hoc fuit sibi cōtrarius, & melius videtur locutus in d. consil. 116. col. 2. circa med. & in d. consil. 119. col. pen. q̄ nunquam sit licita taxatio. Non negarem tamen bene locutum Dec. in c. consil. 111. dum dicit, taxationem non reddere contractum illicitum, sed exactionem nam fateor, quod si creditor non exigit quantum expressum sit, sed quanti sua interfuit, contractus non erit illicitus, sed tunc taxatio habetur pro non facta, ex quo illa non obseruatur: dico ergo taxationem reddere contractum illicitum, q̄ creditor ea uti vult, alias, enim frustra de taxatione quæritur, & sic responsio Decij fuit satis indubitata. ¶ Reperio etiā, quod Calder. quem Moder. non allegant in consil. 4. circa fi. vers. nam cautum est. in tit. de vsur. voluit, taxationem interesse non esse illicitam, cuius opinionem in casu suo nō putem à iure abhorreere, nam loquitur post moram, in non solito foenerari, quando non agitur de aliquo mutuo vero vel ficto. adeò q̄ nulla suspicio vsurarum est cōtra creditorem ita taxantem, qui tantum sibi ita prouidet in odiū morosi, & sicut posset pœnam stipulari dicit Calder. ita imò fortius videtur, quod interesse certū possit stipulari, cum interesse sit fauorabilius pœna de pœna autem, quod eam stipulari quis possit in aliis cōtractibus quàm mutui, etiam quod adiciatur dationi quantitatis, per non solitum foenerari, tradit Alexandr. in consil. 63. colum. 2. lib. 4. & in consil. 43. colum. 2. lib. 6. & hæc quo ad istam materiam vsurarum satis implicitam & confusam. ¶ Redeundo propius ad materiam consilij nostri, non obstat vnum aliud fundamentum aduocati partis, quod t̄ alimenta non debeant taxari habito respectu ad dotes promissas, quia dotes non debentur, antequam ineatur matrimonium tam ex dispositione iuris, quàm ipsorum contrahentium, qui ita cauerunt. Respondeo, quod non est inconueniens taxari alimenta habito respectu ad dotes promissas sub conditione adhuc pendente, imò taxatio alimentorum ad eum modum est habenda. text. est in terminis in l. cum vnus. §. si. ff. de alim. lega. vbi pater iussit dari dotem quādo nuberet, & interea mandauit præstari alimenta boni viri arbitrato, dicit text. quod bonus vir arbitrari debet alimentorum taxationem pro quantitate dotium, notat Bald. in consil. 58. in restitutione. in 4. dubio. lib. 2. & facit ratio, nam licet debitum dotis sit cōditionale, ipsum tamen debitum alimentorum est purum & statim debetur & cum agatur solum de declarando quantitatem ipsorum alimentorum, illa declaratio debet moderari habito respectu ad ipsas dotes, non igitur valet cōsequencia, debitum principale peti adhuc non potest, ergo alimenta secundum illud taxari non debent. & pro tanto sit taxatio alimentorum habito respectu ad dotes, ne ex pendencia conditionis plus aut minus cōsequatur mulier in alimentis, quàm percipere posset ex ipsis dotibus si statim soluerentur, quod fieret aut fieri posset, si aliter alimenta taxaretur, ergo si promissæ sunt dotes scutorum quingentorum supra duo millia, & interim alimenta arbitrio boni viri, rectè magnificus Senatus arbitrium dixit pro mensura promissarum dotium nam t̄ modus alimentorum totus cōmittitur arbitrio Iudicis. l. 2. ff. vbi pup. edu. deb. ideò si recusarent soluere alimenta pro rata dotium, soluant pro viribus patrimonij & dignitate puellæ nobilis, & inuenient se obligatos ad longè maiorem summam: ita alimenta debere taxari tradit Angel. in consil. 357. Dominus Georgius. colum. penult. habetur etiam ratio consuetudinis regionis in taxatione alimentorum. Anch. in consil. 383. Primò & ante omnia circa fi. Rom. in consil. 189.



Stante primò quæsito. colum. i. ¶ Ad alia quæ in contrariū ferebantur, non aliter respondendum est, quoniam infirmiora videntur, quam vt responsione sit opus, tum denique abundè satis voce refellimus. Taurini. Aymo Crauetta Iuriconsultus Taurini collegiatus.

S V M M A R I V M.

- 1 Puella deponi aut sequestrari debet apud matronam honestam, aut monasterium aliquod ad instantiam coniuncti id requirentis, ne indigne aut ante ætatem legitimam alicui nubat ad suggestionem eius apud quæ moratur, & quotiens contra eum suspicio aliqua laborat
- 2 Rationis identitas inspicere debet, non casuum diuersitas, quia non sufficit diuersificare casus, nisi ratio reddatur diuersitatis.
- 3 Præsumptio sumitur ex præterito in futurum, puella quando apud sponsum eucari debeat.
- 4 Arbitrio Iudicis quando quidam mittitur, illud Iuri debet conuenire, debet seruari æquitas, & datur arbitrium, vt Thyriaca contra venenum
- 6 Suspecta an dicatur mater ex eo, qd promiserit filiam in sponsam alicui.
- 7 Vultus potest esse tutor pupilli, licet apud eum priuignus educari non debeat.
- 8 Iudex potest ex officio supplere pupillis Tutor nominatus à matre transeunte ad secunda vota, an debeat per Iudicem dari ibidem numer. 8.
- 9 Voluntatem patris pupillo damnosam non tenetur Iudex sequi. Inuentarium cogitur tutor facere non obstante remissione testatoris quando pupilli interest illud fieri ibid. numer. 9.
- 19 Iudex ex officio potest supplere pro Ecclesia & pauperibus. Pupillus & Ecclesia æquiparantur ibid. numer. 10.

CONSILIUM CX C.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Quod ¶ in præsentia causa sit deponenda puella, probare videtur tex. à fortiori in l. deinde. §. pen. ff. de lib. exhib. vbi si agatur lis, an puella sit exhibenda, & exhiberi desiderans contendat se esse patrem, aduersarius autè id neget, mandat text. puellam deponi indistinctè. quoad vsque fuerit finitum iudicium, neque considerat text. qualitatem personæ apud quam moratur puella, si ita sit honesta, & rectè apud eam esse possit. in qua re non aliam rationem videtur considerasse Iuriconsultus, nisi pudicitia & libertatis futuri postea matrimonij. quod ostenditur, quia iubet deponi apud matrem familiam. Rursus nō exprimitur ad illū text. quod tractaretur de aliquo matrimonio. At hic requirens deponi allegat puellam adhuc tenellæ ætatis, iunctum iam adolecētī, & nixum copulæ intercessisse, indè suspicio personæ, apud quam est puella, perspicuè indicatur, cū id permiserit, ergò dispositio eius videtur omnibus modis concedenda, vt in animi libertate in eatur matrimonium. c. G. mma, de spōsal. cum similiter ille text. mandat puellam deponi, etiam si imuberem ætatē in modicè tamē excessit, à fortiori hic est deponenda, quoniā pupillarem ætatē adhuc agit, in qua re Iuriscōsultus videtur considerasse causam matrimonij nā quādō est impubes, vel de proximo eam ætatē egressa, nō est in ea iudicium rationis maximè de cōtrahendo matrimonio. l. i. in fi. C. de fal. mone. c. eos, de consacra. dist. 4. c. sunt qui opes. 17. q. 4. Ea propter si deponitur, rectius ei consulatur, quia nisi insano consilio coniunctorū, vel Iudicis matrimonij non contrahet, vel ipsa in libertate agens, virū sibi ex animo asciscet, & ideo licet ille text. loquatur, quando petitur exhiberi puellam ab eo qui se patrem asseuerat. Bart. tamen ibi generaliter interpretatur illum text. quotiens agitur causa exhibitionis puellæ, quia eadē semper est ratio, maximè vbi de matrimonio tractatur, non enim curandum est de casuum diuersitate, dummodo in omnib. casib. eadem sit ratio. glo. in l. sed & si lege. §. item si rem distraxerit. ff. de petit. hzred. vbi quod non sufficit diuersificare casus, nisi ratio reddatur diuersitatis, ratio enim ipsa attendi debet, quæ dicitur communis Lex ad omnes casus. c. consuetudo. i. dist. Calder. in consil. i. in titulo vt lite pendente. & in consil. i. in titulo, de regular. hinc loquitur text. in l. i. C. de nupt. quod, vbi nō consentiunt inuicem tutor & propinqui puellæ de futuro marito, Iudicem arbitriari oportet. Profecto non efficax futurum est Iudicis arbitrium, nisi puellam in facultate constituat, apud quæ ipse maluerit, nempe si apud tutorem moretur, aut alios propinquos, facillè eludeatur Iudicis arbitrium, postquam voto

vel tutoris, vel propinquorum matrimonium impleuerit ¶ Et propterea Alexan. in consil. 161. colum. fin. lib. 5. & Bald. in consil. 477. eod. lib. circa depositionem puellæ, dicunt, quod totum residet in arbitrio Iudicis. Idem cōcludit Soc. in consil. 193. in secunda quæstione. lib. 2. & arbitrari debet Iudex etiā circa mores eius, apud quæ est puella, quomodo versetur erga eam, quam diligere debet æquè ac filiam. Sed aduersarius nō visus est paternum affectum exhibuisse in puellam, quam ad immaturum coniugium impulit, id est, profecto puellæ pudicitia parare incidias, hoc à moribus Iurisperitiū Canonici & ciuilibus omnibus modis abhorret, & sicut ¶ in præteritū malè se gessit erga puellā inducendo eā ad immaturū cōiugiū cū iuvene, cuius in futurum fortè pœnitere possit, in cuius persona nulla eligendi ratio considerari potest, ita in futurum præsumendum est facturum esse. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milita. ca. mandata, & c. scribam. de præsum. Bart. in l. si cui. §. i. ff. de accusa. Bald. in l. ex persona. colum. 4. C. de prob. & notat Socin. in d. consil. 193. ratio enim præteriti scire futura facit. Paulus de Castr. in consil. 86. Visus & consideratis omnibus. colum. i. ad fi. lib. 2. quæ regula sine dubio procedit in his, quæ facillè non mutantur. Bald. in consilio. 52. Literis. colum. 2. li. 5. sicut ecōtrā quando in præteritū quis benè se gessit erga puellā pupillam, præsumptio est, quod in futurum itidem sit facturum. Corne. in consil. 198. colum. fin. lib. 1. & in consil. 175. colum. 4. circa med. & col. seq. lib. 3.

¶ Nec ¶ obstat, qd puella debet potius manere apud sponsum seu eius patrem. Bald. in l. Deo nobis. C. de episc. & Cle. notat Corne. in consil. 292. colum. 4. in quarto dubio, libr. 1. quia Doct. præsupponunt validitatem sponsaliorum, quod legitimè contracta sint, nam quotiens quæritur de aliquo, præsupponitur habitas ex alio capite. l. qui testamento, in princ. ff. de testam. vbi quando quæritur, an legatarius, pos sit esse testis in testamento ex eo quod est legatarius & sic sentit commodum ex testamēto, præsupponitur. quod aliunde sit habilis ad testimonium, ideo si esset mulier vel infamis, non admitteretur. facit tex. in c. i. de æta. & qual. libro 6. ibi si aliud non obstat. cap. quia diligentia. de electio. Dec. in c. cum omnes. colum. 1. in c. quæ in Ecclesiarum. in princip. de consti. in c. i. colum. 9. de iudi. in c. tertio loco. colum. 4. de proba. & in c. cum cessante. in septimo notab. de appella. sed ista sponsalia non videntur valida, neque legitimè contracta, quia fuit subornata ab extraneis ad contrahendum sponsalia in ætate tenerima, non intelligēs quid ageret, nam pupillus quicquid videt ignorat. d. l. i. C. de falsa mone. propterea ob auiditatem facultatum, verētes isti extranei, ne puella nollet perseuerare in talibus sponsalibus, vt nec verisimiliter perseuerasset ob disparitatem mariti, tam in honestate familie, quam in modo diuitiarum, induxerunt assertum sponsum ad nixum copulæ omninō impossibilem in ea ætate, quod lus maximè prohibet. capi. 2. de sponsal. impub. l. minor. vbi gloss. ff. de ritu nup. vbi glo. dicit quod perinde ætas minor impedit matrimonium. atque cognatio vel sanguinis coniunctio. & est plusquam verisimile, quod si puella remaneat apud ipsum aduersarium cogetur perseuerare in illis sponsalibus & accedente ætate, matrimonium inuita fortè contrahere, & nuptiæ inuitæ fortè contrahere, & nuptiæ inuitæ tristes exitus solent producere. c. requisit. & c. cum locum. de sponsa. 31. q. 2. §. 1. itaque ¶ Iudex cuius arbitrio ea res committitur, debet arbitrari quod Iuri cōueniat. Dec. in c. ne innitatis. colum. 1. post med. de consti. & in c. de causis. col. 2. de offi. delegat. in tali etiam arbitrio æquitas seruanda est, etiam quod libero alicuius arbitrio quid committatur. Bald. in consilio 177. In Ecclesia regina columna secunda post med. libro 1. Lex enim committens quid arbitrio Iudicis id facit, vt personis prouideat, sicut Thyriaca cōtra venenū. ita Bald. in consilio 145. Casus talis est, in quodam instrumento. colum. fin. lib. 3. ideo intelligitur tale arbitrium, vt debeat Iudex facere, quod in rebus suis faceret, vel quod fieri sibi vellent. Bartol. in l. i. ff. solut. matri Roma. in Rubric. de arbit. columna tertia quod dictum refert & sequitur Decif. in l. in personarum. §. i. in fin. ff. de regulis. Iuris. addo Baldus. in consilio 211. Illud malum. libro quarto vbi, quod in arbitriis debet Iudicare Iudex secundum conscientiam suam per text. in l. rem non nouam. C. de iud. sed Iure æquitati & conscientia cōsonum est puellam eximi à manibus eius, qui aduersus Iuris præcepta matrimonium illegitimū procurauit. ¶ Postremo istam quæstionem decedit in fortioribus terminis Paulus de Castro in consilio 127. Ex capro



pite. libro primo vbi quando mater sponsalia contraxit pro pupilla, non debet apud sponsum aut patrem eius educari, quia posset parari insidia eius pudicitiae, & per indirectum cogere stare illis sponsalibus. à fortiori idem hic dicendum sit, vbi non mater sed extraneus pro pupilla sponsalia contraxit, seu pupillam ad sponsalia induxit. ¶ Et licet

6 ¶ Cor. in consil. 175. col. 3. circa med. & col. pe. lib. 3. dicat, qd mater non videtur suspecta, ex eo qd promiserit filiam in sponsam alicui, tamen illud procedit quod ad hoc, ne mater remoueatur à tutela tanquam suspecta, secus respectu educationis, quia per educationem facile contrahi posset nuptiae filiae in posterum odio aut molestiae futurae, nec ¶ sequitur, mater non est suspecta in tutela ergo filia educari apud eam debet nam victricus potest esse tutor pupilli priuigni, & tamen pupillus educari apud eum non debet. glo. in l. 1. vbi pup. edu. de. de quo per Curtium iunior in consil. 94. col. 2. post med. & circa futurum iudi. arbitrium non forte male arbitratus sit ordinando deponi puellam in monasterio aliquo, in quo liberè & tutè maneat, donec ad nuptias peruenerit, vt ita fieri consiluit Calca. in consilio. 121. col. 3. licet lura per eum allegata de monasterio non loquantur, sed vel de matrona aliqua honesta, aut alio loco tuto, sed enim monasterium locus videtur tutissimus ad eam rem in quo plures sunt matrones honestate & pudicitia laudatissime. ¶ Nec obstat qd Iudex non debeat aliquid arbitrari, quando ipsa puella nihil instat, quia ¶ respondetur, qd Iudex ex officio debet de eiusmodi causa cognoscere, quia posset ex officio remouere tutorem suspectum. l. tutor quoque. §. praeterea. ff. de suspect. tutor. si in totum auferre potest administrationem ex officio, à fortiori pedere lite, cui iungi da sit puella, vel vter tutor futurus sit, poterit ex officio puellam deponere. Similiter videmus qd ex officio supplet Iudex circa pupillos nam si mater cogitans de secundis nuptiis nominet tutorem filio, non obligatur Iudex eum admittere, sed enim ex officio inquirere potest Iudex, deinde idoneior eligere, vt habetur in Aut. sacramentum. C. quan. mul. tutelae. offi. fungi potest. Bal. in l. precibus colum. 9. C. de impub. & al. sub. Dec. in c. ex parte. 2. de appellatio. Simili modo, si proximior cuius consensus requiritur in contractu minoris nolit consentire, potest Iudex officio subrogare remotiorem consanguineum, qui praestet consensum. Bald. in l. vidua. C. de nupt. rursus si pupillus tutorem non habeat, Iudex suppetere potest loco tutoris. Bald. Paul. de Castr. & Moder. in l. bonorum. §. quidam. & adeo. ¶ supplet Iudex pro pupillis, vt si pater mendasset pupillum apud aliquem educari, non teneretur Iudex talem patris voluntatem sequi, si ita videat pupillo non expedire. l. in prin. ff. vbi pup. edu. deb. Soc. in d. consil. 193. in secunda quaestione. lib. 2. Similiter si testator remiserit tutori confectionem inuentarii, tamen Iudex potest tutorem cogere vt faciat Inuentarium, si hoc pupillis videat expedire, & quod si illud non fiat pupilli damnum sint passuri. Bar. in l. vtilitatem. ff. de confir. tut. & in l. nemo potest, vbi Moder. ff. de lega. 1. Aret. in consil. 22. Diligenter & mature. col. 1. ad fin. quod tamen dictum intelligit Dec. in consil. 349. colum. 2. post med. quando superueniret noua causa suspicionis, de qua testator notitiam non habuisset

10 ¶ Videmus ¶ enim quod in causa Ecclesiarum & pauperum potest Episcopus ex officio non impiorato procedere. Bal. in consil. 154. Super primo puncto. in li. lib. 4. cur non idem in Iudice respectu pupilli, cum æquiparetur pupillus Ecclesiae. gloss. & Doct. in l. res publica. C. quib. ex cau. maio. Alex. in l. properandum. §. sin. verò causam, in primo nota. C. de iudi. Iaf. in l. sancimus. colum. 2. C. eo tit. & in l. 2. col. 14. C. de iure emph. praeterea ipsa puella in ea ætate instare nesciret, quia ignorat, quid sibi expediat, idem satis est, qd in stent eius propinqui & coniuncti pro ea, ad quos propius pertinet causa pupillae, quam ad aduersarium, qui solum querit vt sponsum locupietet quo quomodo: idem videmus, quod si pupillus tutorem non habet, proximiores eius citari debent pro causa pupilli. l. hæc aut. §. 1. ff. ex quib. cau. in poss. ea. vbi pupillorum defensio propinquis, cognatis & affinibus eius clarè permittitur, igitur debet Iudex pupillae vtilitatem ex officio suo perquirere, & cum videat non conducere pupillae neque quod ad personam, neque quod ad bona. vt moretur apud ipsum aduersarium deponere eam debet apud grauem aliquam matronam aut monasterium, vbi tuto & liberè sit, in qua re eo diligentius aduertere debet quod frequenter & impunè magis similia attentari & committi consueverunt Taurini, Aymo Crauetta. de Sauilia. no. l. iuris vtriusque Doctor.

- 1 Actio, quando quis agit sine actione, an sententia reddatur nulla, pulchre hic vide, concluditur quod sic parte opponente.
- 2 Cessio de iure recatandi aut redimendi alteri potest fieri, & ibi de pluribus casibus, in quibus cessio fieri potest. Cedi an possunt quae sunt transmissibilia ad heredes. ibid. num. 2.
- 3 Tertius de iure tertio pponi potest, quando agens cessit Ius suum alteri, nam dici agenti potest: amice, tu cessisti Ius tuum alteri. Tertius Ius opponi potest contra heredem grauatum, quod restituit hereditatem fideicommissario. ibid. num. 3.
- 4 Tertius Ius habentis vtile dominium opponi potest agenti pro iure directi domini. ibid. num. 3.
- 4 Emptor obligatus retrouendere non cogitur retrouendere pro parte tantum.
- 5 Perius incurrat penas l. si quis maior. C. de transact. non solum in contractu transactionis sed & omni alio.
- 6 Iuramentum, actus factus contra iuramentum non redditur nullus.
- 7 Pena quando committatur ex actu nullo. Perurium committitur ex iuramento nullo. ibid. num. 7.
- 7 Perurium audiri non debet, quando perurium tangit causam pro qua agitur. ibid. num. 7.
- 7 Clericus priuatur beneficiis, quando contrahit matrimonium etiam nulliter. ibid. numer. 7.
- 7 Bigamia contrahitur ex matrimonio nulliter contractio. ibi. num. 7.
- 8 Presumptio est quod quis acquisierit de pecuniis propriis, quod qualiter procedat hic vide.
- 8 Mercator praesumitur habere pecuniam paratam. ibid. nu. 8.

## CONSILIVM CXCI.

## Pro Blasio Guarnerij ex Caballario maiori, contra Antonium Bellosti.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. In causa egregij Blasij Guarnerij, contra Antonium Bellosti de Caballario maiori, puto ipsum Blasium conuentum oportere diffinitiuè abfolui à petitis victoriam expensarum ex rationibus infra scriptis. ¶

1 Prima, ¶ quia sine actione nemo experitur. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. glo. & Doct. in l. vbi pactum. C. de transact. in tantum, quod agentem sine actione debet Iudex à fortioribus iudicij eliminare. Alex. in consilio 166. col. 1. lib. 6. vbi amplius subdit, quod Iudex potest hoc facere etiam parte non opponente, & quod Reus conuentus non potest pati, vt conueniatur sine actione, & si procedatur contra eum, quod acta sunt nulla. idem dicit Roma in consil. 224. Ista captura. col. 2. ver. qd autè nullum. Idem tenet l. in l. si Titius, in tertia fallen. Bar. ff. de verb. obl. sequendo Bar. in l. 2. per illum text. ff. de dote praet. Idem videtur velle Dec. si benè ponderetur in l. pesthum. col. 1. C. de colla. vbi, quod Lex censetur denegare actionem ipso iure. quando prius nulla cōpetebat neque orta erat. vult ergo qd sine actione iudiciū sit ipso iure nullum, licet Reus non excipiat, sed contrarium in hoc tenet idem Alex. in l. si Titius col. 2. ff. de verb. obl. Soc. in consil. 77. col. fin. lib. 4. addo Bar. in consil. 100. à Domino Cyno. colum. 2. post med. in quarto dubio quem refert & sequitur Bertach. in suo reperiario in verli. actio. 1. versi. 24. Eandem opinionem videtur tenere Iaf. sibi contrarius, si benè ponderetur in l. 1. §. sublata, colum. 1. ff. ad Trebellia. vbi quando Lex denegat actionem in ciuilibus, intelligitur ope exceptionis, ergo si quis non excipiat, potest Actor experiri sine actione, consequenter sententia tenet. Ad idem adduco Paul. de Cast. in consilio 247. In causa quae vertitur Sauonae. colum. 3. circa med. l. 1. vbi quod ex defectu actionis sententia non redditur nulla. nisi quando opponitur talis defectus per viam exceptionis rei iudicatae. Similiter Aret. in consil. 85. considerata. col. 2. verfic. amplius etiam dico. voluit, quod ex defectu actionis sententia non reddatur nulla parte non apponente, nisi iudici liqueat agenti Ius non competere & sic Aret. & Pau. videntur contrarij, quia Aret. vult sententiam vitari parte opponente simpliciter. Paul. autem, quod non vitietur etiam parte opponente, nisi fiat oppositio per exceptionem rei iudicatae. sed contra Paulum adduco ipsummet Pau. in consilio 196. Super primo quaesito. columnae secundae, ad fi. libr. 2. vbi, quod sententia redditur nulla, quando alicui denegatur audiētia, sed actionem non habenti audiētia à iure



à Iure denegatur, ergo &c. parte autem opponente, quod Iudicium non tenet docto. conueniunt, quod etiam voluit Cor. in cons. 126. colum. penult. circa med. libr. 4. vbi, de voluntate partium procedit Iudicium sine actione, ergo secus vult vbi fit oppositio, ideò cum oppositus fuerit defectus actionis in casu isto, Iudicium apertè nullum redditur. Illa autem opi. quod oppositio non sit necessaria, procedit, quado denegatur audientia ipso iure, puta odio personæ, quia bannitus, ideò non valeret sententia in fauorem banniti, cui ex forma statuti denegatur audientia. Alex. in cons. 37. lib. 2. Dec. in cons. 275. in causa quæ luce agitur. colum. 2. post med. Ias. in d. §. sublatâ. colum. 4. in 2. lectura. & in consilio, 168. libr. 2. ¶ Quod agatur sine actione, patet, quia Antonius agens ius redimendi, obtinens illud pro dimidia, cessit sorori ad commodum & periculum ipsius sororis cessionariæ, vt ostenditur instrumēto diuisionis, postquam cessionem Ius illud transtulit in sororem, nam ¶ Ius recatandi alteri cedi potest, iuxta notata in l. 1. §. usufructuarius. ff. de ope. no. nuncia. Pau. de Cast. in consil. 1. Videtur dicendum, quod dictus Christophorus, in secunda parte. Deci. in cons. 164. ad fi. consilio 614. colum. 2. & in l. si maritus. C. de colla. ¶ Nec mirum videri hoc debet, nam ceditur ius restitutionis in integrum competens de Iure speciali. l. quod si minor. in princ. ff. de minor. l. si minorem. ff. de adm. tutor. Bart. in consilio 95. Ex themate proposito. in princ. ¶ Similiter cedi potest actio realis, scilicet Ius agendi per rei vindicationem. Petr. Cy. Bal. & Paul. de Castr. in l. 1. C. de alie. iud. mu. cau. fac. Deci. in l. debitori. colum. 2. ante med. C. de pactis. ¶ Idem in Iure prioritatis hypothecæ, quod cedi potest. Bal. in consilio 52. Obligatio. libr. 3. quod tamen intelligitur, quando cederetur simul cum obligatione personali, aliàs secus. Bal. in cons. 248. Præsupponendum est. in fi. lib. 3. ¶ Idem in Iure legitimæ & Trebellianicæ qd similiter cedi potest. Bal. in cons. 377. Quidam Alex. col. 2. circa med. lib. 3. per tex. in l. §. in donatione. ff. ad Trebell. ¶ Idem in priuilegio, quod habet mulier in terminis, Auth. res quæ. C. commu. delegat. bona subiecta fidei commissio sint obligata pro restitutione dotis, nam & illud cedi potest. Pau. de Cast. in cons. 15. Circa ea quæ superius plenissimè. col. pe. ad fi. in 3. dubio. libr. 1. ¶ Similiter potest Patronus pro vna vice Ius præsentandi alio cedere. Rota decis. 845. Patronus Clericus. col. 2. in secundo dubio. in antiqui. ¶ Similiter Ius recuperandi possessionem alteri cedi potest. l. quod si in diem. §. Iulianus. ff. de peti. hæred. Doct. in l. cum fundum. contrag. libi. ff. de vi & vi arm. Bald. in consil. 186. Quia allegationes. colum. 2. ad fin. libr. 1. & in consilio 216. Fuit quidam. colum. 2. post med. lib. 2. & in cons. 309. lib. 3. Ius tamen recuperando possessionem propria autoritate alteri cedi non potest. Bal. in consilio 436. lib. 3. Bellamera in consilio 29. colum. 5. circa med. ¶ Item istud Ius recatandi transmittitur ad hæredes. l. si pactū. ff. de proba. gl. in l. 2. C. de pact. inter empt. & ven. ergo cedi potest, quia quæ sunt transmissibilia, sunt cessibilia. lex pluribus. vbi Bart. ff. de adm. tu. l. si stipulatus fuerim, in princip vbi Bart. ff. de verbor. obl. licet non semper procedat ista regula, iuxta notata per Ias. in l. si constante. col. fi. ff. solut. matr. 3 Dec. in d. l. si maritus. ergo ¶ licet potuit Blasius, tanquam debitor cessus dicere: amice, tu cessisti Ius tuū alteri pro dimidia ad comoda sororis, ob id pro Iure cesso experiri amplius non potes. Bar. in l. facta. §. si hæres. colum. 1. vers. quinta, q. C. de actio. & obli. Guido. Papius. q. 530. & q. 567. ¶ Simile videmus in hærede, qui restituit hæreditatem alteri, nam si ea restituta, ageret contra debitores hæreditarios, potest ei opponi de tali restitutione, iuxta notata in l. in testamēto. C. ad legem Falcid. tradit Bal. in l. cū seruū quispiam. C. de seru. fugit. & sic non habet obstare, quod directæ actiones remanserint penes ipsum cedentem, quia illæ sunt inefficaces, vt notatur in d. locis. ¶ Simile videmus in directo dominio, quod si agat quis ratione directi domini, poterit ei opponi de vtili dominio, ex quo directum sit inefficax. l. si quis emptionis. §. 1. C. de præscript. trig. vel 4 quadr. anno. in consilio 92. colum. fi. li. 6. ¶ Secunda ¶ ratio post factam cessionem non competeat Ius agēti pro dimidia, sed emptor non cogitur retrouendere pro parte, nisi totum redimatur. Bar. & Paul. de Cast. in l. si quis aliam. ff. de solutio. & in l. cui usufructus. ff. de usufruct. leg. Bart. in consilio 195. Angelotus. Bal. in cons. 133. lib. 1. Alexand. in cons. 143. li. 7. latè Soc. in d. cons. 16. lib. 4. Dec. in l. eius. qui §. quas vero. col. 1. post med. ff. si cer. pet. sed Antonius agens

non potest redimere totum facta cessione dimidia, ergo &c. ¶ Tertia ratio agens ex contractu vltro citroque obligatorio debet prius ex parte sua implere. l. Iulian. §. offerri. ff. de ac. emp. notatur in l. filia licet. C. de colla. sed ex instrumento diuisionis apparet, quod agens contrauenit alteri voluntariè cedendo, ex quo soror ratificauerat venditionem, ergo si non impleuit contractum ex sui parte nō potest experiri. l. cum proponas. la. 2. C. de pactis. imò ¶ contraueniēdo pacto iurato, incidit in penas. l. si quis maior. C. de transact. quæ Lex generaliter locū habet in omni pacto iurato, secundū Doct. ibi Corn. in cons. 25. li. 2. in cons. 266. colum. 2. li. 3. in consilio 40. col. 5. lib. 4. per quam l. omnia cōmoda, quæ quis accepit ex pacto iurato, transferuntur ipso Iure in eum qui pacta seruauit, & nihilominus obligatur periurus contraueniens vt promissa obseruet. ¶ Et si dicatur ¶ illa cessio est inefficax, quia contra promissionē iuram de non cedendo. respondeo, quod ex hoc non fit efficax. gl. in c. fi. in vers. reuocatus. de Procu. lib. 6. vbi si iuro non reuocare Procuratorē, si reuoco, tenet reuocatio, licet; periurium admittam. latè Paul. de Cast. in consilio 339. Dico. & in cons. 361. venerabilis. colum. 3. lib. 1. Roma. in consilio 379. colum. 3. vers. per hæc etiam patet. Cor. in consilio 392. colum. 4. lib. 4. Ias. in l. duobus. §. idem Pomponius. colum. 2. ff. de iure iur. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. Dec. in c. cum accessissent. col. 5. de consi. in consil. 305. colum. pen. in cons. 68. col. fi. & alibi sæpè. ¶ Secundo respondeo, ¶ posito, quod talis cessio esset nullā, tamen ex cessione nullā contrahitur pena contrauentionis, ideò filius prohibitus alienare sub pena, si de facto alienet, penā incurrat. Aret. in cons. 18. colum. 2. post med. vers. nec obstat præmissis secunda ratio, licet super dicto Areti. plusculum vellem deliberare, sed magis in terminis facit text. in c. tua nos. vbi Bald. de iure iur. vbi, quod ex iuramento nullo contrahitur periurium, ideò tanquam periurus audiri aduersarius non debet. c. dilecti. vbi Dec. in tertio nota. de exceptio. quod sine dubio obtinet, quia periurium tangit causam pro qua agitur. Bal. in consil. 118. Præmittendum est. col. 2. lib. 4. Tertiò, vbi concurret identitas rationis, ita punitur quis pro actu nullo sicut p. valido, ideò Clericus contrahēs matrimonium nulliter, ita priuatur beneficiis, sicut si legitimè cōtraheret. Ioan. Andr. in c. Ioānes. de Cler. coniug. Ang. in cons. 34. In hac causa. colum. 3. vers. & hac ratione tollitur. Ias. in l. vbi pactum. colum. pen. post med. C. de transact. idem in bigamia quæ contrahitur ex matrimonio nulliter cōtracto. c. cum qui. & c. nuper. de biga. Par enim ratio est puniēdi, siue matrimonium teneat siue nō, quia animus delinquentis inspicitur, qui fecit quantum in eo fuit & potuit ob id in ista materia, an imponatur pena pro actu nullo, consideranda est rationis idéitas, an sit eadem ratio in casu nullo, quæ est in valido. Calde. in consilio 1. in titulo de hæreti. vbi, quod Clem. nolentes. de hæreti. puniens inquisitorem confiscantem bona Ecclesiæ pro crimine Clerici, non habet locum, quando inquisitor. sine sentētia confiscationis bona Ecclesiæ nulliter & de sancto distribueret inter aliquos religiosos, quia secundum eum non est tanta ratio puniēdi in simplici distributione, quæ est in confiscatione, cum post confiscationem bona confiscata non ita facile possint recuperari. sed in casu nostro Lex punit contrauenientem odio periurij, quod ita comittitur ex cessione nulla sicut ex valida, nisi dicas, q. non sit, tanta ratio puniēdi, quando ex periurio pars nō læditur, & sua non interest. De hac tamen materia an imponatur pena ex actu nullo, latius dico in tract. de antiq. tē. ¶ Quarta ¶ ratio, debet agēs ex forma cōuentionis & tenore instrumenti redimere ex propriis pecuniis, quod licet præsumatur. l. & magis. ff. de solut. tamē vna præsumptio fortior aliā tollit. l. diuus. ff. de restitu. in integrum. c. literas. Ab. in quarto nota. de præsump. glo. fi. in c. transmississe. qui fil. sint legi. sed fatetur, quod agēs est pauper nec industrius, quo casu non præsumitur habere pecunias ad comparandum prædia, quia istud demum præsumitur in mercatore. Bart. in l. singularia. & ibi Ias. ad fi. ff. si cer. pet. pulchrè Bal. in consil. 318. Practica ciuitatis. colum. 2. lib. 1. nota gloss. Bart. & Doct. in l. cum oportet. in princ. C. de bon. quæ lib. vbi ad probandum, an quis dicatur acquisiuisse de pecuniis propriis vel alienis, recurritur ad cōiecturas, & quado quis nō est diues neq; industrius, præsumitur acquisiuisse de pecuniis alienis, notat Cor. in cons. 103. colum. 1. libr. 1. & in consil. 98. colum. 4. lib. 4. ¶ Et licet Bar. in d. l. cum oportet, nolit recurri ad istas coniecturas, nisi in certis personis,



Putā Prælatō, vxore & filio, in quibus si præsumeremus eos acquisiuisse de aliena pecunia, non caderet delicti præsumptio: in aliis autem personis, in quibus si ita præsumeretur, caderet præsumptio delicti, vult, quod non recurratur ad huiusmodi coniecturas, putā in tutore vel alio administratore, si præsumerimus eum acquisiuisse, vel lucratum de pecunia eius cuius bona administrat, incidimus in delictum, quia prohibitum est cum aliena iactura locupletari, & sic idem videretur dicendum in isto Antonio, nam præsumentes quod velit recitare cum pecuniis alienis, præsumerimus in eo periurium, cum iurauerit non emisse de pecuniis alienis, tamē cōtra istā doct. Bar. videtur tenere d. Alex. si bene pōderetur, in cōf. 82. col. fi. ver. & regulariter, lib. 2. Ancha. etiā in cōf. 149. Plura dubia, ante si licet dicat se sequi illā opinionem consulendo, ibi tamen non sequitur, quia erant plures cōiecturæ probabiles, & vltra Anch. arguo, nisi ex cōiecturis ita præsumi possit, saltē quando sunt probabiles & vrgentes, & sequeretur, quod cogeretur quis remitteretur Ius suum protegendo honorē alterius, & quod si administrator dixerit, se emisse de pecuniis suis propriis, & ego velim probare, quod acquisiuit de pecuniis meis, hoc facere non possum, nā etiā in criminalibus, vbi agitur de imponenda pœna, procedimus per præsumptiones. c. afferte, vbi Docto. de præs. idē credendū est Bart. intellexisse de coniecturis non ita efficacibus & probabilibus. & in terminis admittatur probatio ista per coniecturas etiā, quādo argueretur delictum, adduco Alexand. in cōf. 13. in fi. lib. 3. & in consilio 31. colum. 2. post med. lib. 4. vbi calca. in cōf. 19. Cor. in consilio 174. lib. 1. vbi, quod filius pauper nec industrius præsimitur acquisiuisse de bonis patris, maxime si illa administrabat, & tamē delictum est etiā in filio administratore vti pecunia administrationis ad vsus proprios, & ad alios vsus quā administrationis. Ita delictum in filio arguit Alexandrinus in consilio 133. colum. 2. in fin. versic. & in dubio attento quod filius lib. 7. vbi propterea voluit Alexand. quod filius administrans bona patris, & acquirēs nomine proprio, si aliunde erat industrius, præsimitur acquirere de pecunia propria, ne alias præsumat in eo delictum, quod pecuniam administrationis in vsus proprios voluerit conuertere. ¶ Non obstat modō l. si defunctus. C. arbi. tu. super qua fundatur opi. cōtraria, vbi, quod tutor etiā pauper non præsimitur acquirere de bonis pupilli, quia ibi præsupponitur, quod aliunde tutor potuerit acquirere ex operis suis & industria, aliās autem si tutor esset pauper & negligens, ac nullius industriae, dico, quod præsumeretur acquisiuisse de bonis pupillis, quia omnino aliās necesse esset præsumere delictum in tutore quod pecuniam furatus sit, ita in terminis responder & declarat Rom. in consil. 346. col. 3. in fi. versic. quod ad tertium. quem sequitur Ias. in cōf. 4. col. pen. quinto & vltimo. lib. 3. ¶ Sed posito indistincte procederet illa doct. Bart. non pōt procedere in casu nostro, quia iste Antonius iam in alio periurium admisit, cedendo Ius recatandi eius sorori pro dimidia cōtra promissionem iurata, quo casu facile præsimitur contra eum, quod etiā periurium admisit accipiendo pecunias alienas pro recatando, quia semel malus semper præsimitur malus in eodem genere mali. l. nō omnes. §. a Barbaris. ff. de re mili. regula, semel malus, de reg. iur. lib. 6. ideo Doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. dicūt non deferri iuramentum suppletiuū ei, qui reperitur peierasse, nam verisimile est, quod etiā postea peieraret, & profecto satis Iudex potest cōsiderare quod iste Antonius Bellosti quærit pro alio recatare. ¶ Postremo respondeo ad opinionem Bar. quod non procedit in casu nostro, quia loquitur Bart. quādo præsumentes, quod quis quid faciat cum aliena pecunia, caderet præsumptio delicti, sed hic cessat suspicio delicti, præsumentes quod noluerit recatare cum aliena pecunia, quia dicimus, quod noluerit recitare pro alio, & quod alius pecuniam ministravit ad ita recatandū, & sic sine delicto furti aut alterius turpitudinis. Taurini. Aymo Crauetta de Sauliano.

## SUMMARIUM.

- 1 Lesio an consideratur in donatione, ita quod in donatione habet locum remedium l. 2. C. de rescind. venditio. & concluditur quod sic, in donatione non simplici, imō idem in donatione simplici, quae fieret in magna quantitate sine aliqua causa.
- 2 Lesio vbi est vltra dimidiam, remedium l. 2. C. de rescind. vendi. non tollitur per iuramentum minoris, mulieri & rustici, in quo articulo

Alex contrarius sibi fuit.

Iuramentum minorum boni Praesides debent relaxari facere, etiam per capturam personarum. ibid. nu. 2.

- 3 Lesio vbi est multum excessiua vltra dimidiam iuramentum maioris non tollit remedium. l. 2. C. de rescind. vendi. omnino nume. 8. vbi quid si talis lesio non sit excessiua, sed simpliciter vltra dimidiam. Dolus ex proposito arguitur, vbi lesio vltra dimidiam est nimium excessiua. ibid. nu. 3.
- 4 Restitutio in integrum conceditur minori non solum quando incontinenti leditur, sed etiam si ladi possit. Lesio consideratur in minore ex eo solum, quod compromittit quando fit compromissum cum clausula quod possit arbiter pronunciare de Iure & de facto. ibid. nu. 4. Minor locans domum potentiori restitui debet, si dubitet non posse consequi restitutionem domus finita locatione. ibid. nu. 4.
- 2 Ignorantia Iuris præsimitur in minore, etiam quod tractet de lucro perdendo. Lesio vbi est enormis an præsumat quis ignorasse valorem bonorum. ibi. nu. 5. vbi quid stante iuramento.
- 6 Iuramentum non extenditur ad Ius ignoratum.
- 7 Donatio in dubio non præsimitur, sed error potius, etiam in facto proprio aut error Iuris, imō potius fatuitas.
- 9 Iuramentum an præsumat præsistum eadem facilitate, qua inducitur quis ad principaliter contrahendum.
- 10 Lesioni enormissima an possit renunciari, latē hic & pulchrē vide. Renunciatio facta præsimitur eadem facilitate, qua quis ad contrahendum inductus est. ibid. nu. 10.
- 11 Absolutio a iuramento concedi debet, quando seruari non potest sine interitu salutis aeternae illud recipientis, licet seruari possit sine interitu salutis aeternae ipsius iurantis.
- 12 Dolus ex proposito arguitur ex persuasionib. & nimia persuasio hebetur loco coactionis, imō persuasio ad malum plus est quā compulsio. & pulchra hic vide vsque ad nu. 15. Confessio extorta persuasionibus aduersarij reuocari potest, etiam post conclusionem in causa. ibid. nu. 12. Persuasio aduersarij dicitur iusta causa concedenda restitutionis in integrum. ibid. nu. 12.
- 13 Mendacij ratione dolus præsimitur, & propter mendacium mulier & minor perdunt privilegium.
- 14 Dolus arguitur ex taciturnitate, quando quis tacet aliqua, quae si expressa essent, alius verisimiliter ita contracturus non fuisset.
- 15 Implementum secutum esse probari debet ab eo, cui tenetur implere non ab eo cui implendum est. Dolus arguitur contra eum, qui promissa non implet. ibid. nu. 15.
- 16 Fidem non seruans efficitur infamis, & puniri debet extraordinarie crimine stellionatus. Implere non potest quis post rem, in iudicium deductam, & postquam oppositum fuit de implemento non secuto. ibid. nu. 16.
- 17 Obligatus ad aliquid faciendum sine termino tenetur facere quā primum potest, & an requiratur interpellatio vt constituatur in mora.
- 18 Obligatus soluere sine termino, obligatur incontinenti soluere.
- 19 Exius secutus declarat animum in praeteritum qualis fuerit, & ex euentu sententiae probatur an quis foueret bonum vel malum Ias.
- 20 Probandi onus in se suspiciens sibi non nocet, quando illud probare non tenebatur.
- 21 Causa finalis arguitur ex proemio, ex dictione pro, ex illis verbis, hoc ideo fecit, & c. similiter quando est causa quae respicit commodum donantis, & illa quae generaliter respicit totam dispositionem, causa autem impulsiva quae non influit in totam dispositionem.
- 22 Implementum non secutum facit rescindi contractum etiam nominatum via actionis, quando tale implementum respicit causam finalem ipsius contractus, aliās ope exceptionis tantum.
- 23 Lesio sub confidentia alterius succurri debet.

## CONSILIUM CXCII.

Pro magnifico Domino Georgio de Montaphia, contra magnificum Dominum Thomā de Malabaylis consilium legentibus commodissimum.



IVANO subsidio ex corde postulato. Casus ita habet: Iacobinus de Sucio aliās de Belloto habuit duos liberos, Bernardinum & Beatrixinam, Bernardinus iunxit sibi vxorē nomine Margaritam,



ca, ex qua natus est filius. Io. Antonius, rursus Io. Antonius uxorem duxit Mariam filiam spuriam magnifici Domini Ladouici, ex illustri & splendida familia Montaphiarum patriæ Astensis, Beatricina autem filia dicti Iacobini, nupsit cuidam Thomæ Plantæ, ex quo sustulit filium Thomæ Plantam nomine paterno. Memoratus Iacobinus possidebat bona valoris trium mille scutorum, deinde donauit Mariæ uxori Io. Antonij nepotis ipsius Iacobini ex Bernardino filio dimidiā partem suorum bonorum inclusis scutis quingentis referuando sibi facultatem disponendi pro arbitrio de dimidia ipsius dimidiæ. Rursus idem Iacobinus donauit Margaritæ eius nurbi uxori Bernardini, filij ipsius Iacobini florenos quatuor ceterū. Amplius dictus Iacobinus reliquit Beatricinæ eius filiæ dimidiam partem bonorum donatorum dictæ Mariæ, ex tenore referuationis factæ in donatione collata ad ipsam Mariā ab ipso Iacobino. Deinceps idem Iacobinus condidit testamentum, in quo heredem vniuersalem instituit Beatricinā eius filiam, cui substituti Thomam Plantam filium ipsius Beatricinæ. Successiue Margarita vxor Bernardini instituit dictam Mariā eius nurum, dicta etiam Mariā instituit heredem pro dimidia Hieronymum Paulini eius vltimum maritum pro dimidia, cui prælegauit scutos mille capiendos super bonis Margaritæ eius focrus, quæ bona sua eidem Mariæ vt sup. reliquerat in aliis aut bonis instituit heredes liberos Odoni Maruchi eius primi mariti. Porro dictus Hieronymus Paulini cessit iura sibi competentia in bonis dictæ Mariæ magnifico Domino Thomæ de Malabaylis, simili modo Thomas Planta, nepos dicti Iacobini ex Beatricina filia, iura sibi cōpetentia in bonis dicti Iacobini, mediāte persona Beatricinæ matris, donauit eidem Domino Thomæ de Malabaylis, sub pactis & conditionibus, de quibus in ipso instrumēto. Modò suprà relatus Dominus Thomas de Malabaylis petit de bonis dicti Iacobini, mediātibus personis Hieronymi Paulini & Thomæ Plantæ, cedentū seu donatorum, vt infrā videlicet primo loco scutos mille prælegatos, à Maria prædicta Hieronymo Paulino eius vltimo marito, item dimidiam partem bonorum ipsius mariæ, in quibus dictus Hieronymus fuit institutus, rursus ex persona Thomæ Plantæ petit bona quæ ipse Thomas donator habuit de bonis Iacobini eius aui materni, mediante persona Beatricinæ eius matris. Aduersus cuius petitionem obiciuntur exceptiones in processu latius memoratæ. Quæritur modò, vtrā partium potiora iura obtineat in bonis & hereditate dicti Iacobini? Super præmissa consultatione aduertendum est, primò, quòd aduersus petitionem memorati Domini Thomæ de Malabaylis, duo se opponunt, videlicet magnificus Dominus Georgius Mótaiia, ex nobilibus serenissimi Fræcorum Regis pro donatione in eum collata, priore loco per dictam Mariam. Secundo se opponit dictus Thomas Planta, allegans se circumuentum in dicta donatione ab eo facta, & enormissimè læsum, aduersus quam se restitui petit, eamque rescindi aut nullam pronunciari. His ita præmissis ad narrationem facti alioquin satis impliciti, dico præfatum Thomam Plantam cedentem iuste se opposuisse & opponere, contra ipsum Dominum Thomam de Malabaylis ex capite læsionis, non solū enormis sed enormissimæ. licet enim in donatione pura & simplici non habeat locum remedium l. 2. C. de rescind. vend. quia non est prohibitum liberalitatem exercere, quod esset, si competeret dictum remedium. Anchar. in consilio 433. Postquam ista domina. colum. 2. vers. quinimo & si vltra, & hoc modo nulla donatio valeret, quia semper donans diceret se læsum esse, ideo donatio non includit in se dolum verum nec præsumptum, vt in aliis contractibus, in quibus dolum præsumitur re ipsa ex eo, quòd quis enormiter læditur, quæ læsio non arguitur in donatione, in qua apparet, voluisse donatorem liberalitatem exercere, imò clausula donationis appositā in aliis contractibus, quando quis donat, quòd plus res valet, facit cessare remedium d. l. 2. ita in donatione arguit Corn. in consilio 35. col. pe. ad fin. & seq. in consilio 189. colum. 1. lib. 1. in cons. 11. col. 1. in cons. 133. col. fin. in consil. 161. col. 3. & in cons. 214. col. 3. lib. 3. Soc. in cons. 80. col. 7. ad fi. vers. non enim obstat primum. lib. 1. Alex. in cons. 53. col. 6. vers. secundo, quia illud remedium, lib. 3. quòd tamen non procedit in minore, contra quem non operatur clausula, & quòd plus valet, donat. Corn. in cons. 258. colum. 4. lib. 4. similiter in maiore nō videtur operari, quando læsio esset in magna quantitate. Alex. in cons. 105. lib. 6. Socin. in consil. 48. colum. 2. post med. lib. 4. Ias.

in l. si quis cum aliter, col. pe. ff. de verb. obl. tamen in donatione ob causam seu non simplici habet locum remedium rescissorium ob enormem læsionem, quia quando quis donat ob aliquā causam seu recompensam, multoties decipitur credens se ad plus teneri quàm teneatur. Corn. in cons. 166. col. 3. in cons. 189. colum. 3. lib. 1. in consilio 33. col. fin. vers. dato autem in consil. 161. col. 3. lib. 3. in cons. 129. colum. fi. in cons. 258. colum. 5. circa med. & in cons. 291. ad fin. lib. 3. Dec. in cons. 180. & in consilio 181. vbi in renunciatione quæ non fit ex mera liberalitate, locum habet dictum remedium, idem etiam in donatione, quæ simpliciter & principaliter non fit ob meram liberalitatem, sed ob aliquam causam, tenet Curtius iunior in cons. 141. colum. 3. ad fi. addo vltra Moder. Paul. de Cast. in cons. 174. Contra superius consulta. ad fin. lib. 1. ¶ Facit ratio Doctorum, nam donatione cessat remedium d. l. 2. quia illa procedit ex mera liberalitate, & quando quis donat, quia ita vult, non potest allegare se læsum, cum appareat eum voluisse exercere merā liberalitatem, alioquin omnes donationes irritarentur, vt suprà dixi. quæ ratio cessat in donatione ob causam, in qua non agitur de mera liberalitate cum ex causa fiat, quo casu eadem videtur ratio in tali donatione quæ militat in aliis contractibus vtrò citroque obligatorius. ¶ Quinimò etiam in donatione simplici non correspondit ad aliquam causam, quando fieret magna donatio, vt sine aliqua causa adhuc videtur competere remedium d. l. 2. quia tunc non dicitur donatio & liberalitas, sed sonat in vitium prodigalitatis, ita dicit Corn. in consilio 11. colum. 14. ad fi. versu. nec obstat ea quæ dixi. & in consilio 124. colum. 2. secunda. lib. 3. ¶ Hoc ita præmissis, dico, quod dicto Thomæ Plantæ enormiter, imò enormissimè læsio succurri debet, non obstante iuramento, quia iuramentum minoris, mulieris & rustici non tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. vt ibi per doctor. Alexand. in consilio 42. ad fi. lib. 1. & in cons. 89. colum. penult. circa fi. vers. & idem tenet Salic. lib. 2. qui tamen Alex. fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit in consilio 125. lib. 1. & in cons. 127. lib. 2. & quod iuramentum minoris non tollat remedium d. l. 2. tenet Soc. in consilio 48. in fin. lib. 4. Corn. in cons. 189. colum. 3. & seq. lib. 1. in cons. 11. col. 5. & col. 14. ad fin. nu. 21. in cons. 72. col. 3. in cons. 124. col. pen. circa med. in consilio 214. colum. 3. in consilio 288. colum. 9. ad fin. lib. 3. in consilio 147. colum. 2. in consilio 172. colum. 2. post med. & in consilio 291. colum. fin. lib. 4. ¶ Pro quo facit dictum Bal. in Rubr. C. de rerum permut. circa fi. vbi, quòd non obstante iuramento præsumitur simplicitas in minore, muliere & rustico, ideo iuramentum debet relaxari. Fortius voluit idem Bal. in c. 1. §. item sacramenta, col. 3. de pace iura. fir. quòd boni Præsides faciunt iuramentum minori, & violentas extorsiones cassari & relaxari per capturam personæ, quòd dictum pro nota. refert & sequitur Ias. in l. generaliter, in tertio nota. ff. de verb. obl. variavit tamen Ias. nam in cons. 76. in fi. lib. 1. tenet remedium d. l. 2. tolli per iuramentum mulieris. & quòd minori succurratur non obstante iuramento data læsione enormi, tenet Dec. in consilio 132. colum. 4. & in cons. 378. colum. fi. Curtius iunior in consil. 53. colum. 3. in secundo dubio: & in consilio 141. col. 2. Ripa lib. 3. respòso. de don. reuocan. c. 15. col. 4. vers. 6. facit vbi dicit hanc esse communem opinionem. Idem tenet Alexan. in consilio 101. licet Authen. sacramenta puberum, alleget pro & contra, nec firmare audeat. firmat tamen idem Ias. licet aliter non multum laboret, in consil. 160. colum. 2. post med. vers. tertio principaliter. lib. 2. ¶ Amplius dico quod in casu nostro, quòd succurri deberet etiam maiori non obstante iuramento, quia læsio vltra dimidiam est multum excessiua imò in totū, vt per Corn. in d. consiliis, vbi enim læsio est adeò excessiua vltra dimidiam præsumitur dolum ex proposito. I. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in frau. credi. & l. si superstiti. C. de dolo. & quòd præsumatur dolum ex læsione tam excessiua, voluit Bal. in consilio 213. Punctus talis est. A. S. I. & D. & in d. cons. 380. Præmitto. ad fi. lib. 1. in cons. 153. Statutum quòd prohibet. lib. 2. & in consilio 56. in fin. lib. 3. vbi quādo enormitas læsionis est in propatulo, ibi præsumitur dolum. & idem Bald. in d. c. 1. §. item sacramenta, quòd ex enormitate facti præsumitur malum consilium. idem tenet Cal. in cons. 3. in titulo de arbi. & in cons. 8. in titulo de iureiuran. & quòd præsumatur dolum ex proposito, quando læsio vltra dimidiam est multum excessiua, voluit Corn. in consilio 11. col. 4. lib. 3. in cons. 236. col. fin. in cons. 258. colum. 5. post med. vers. tamen licet quando. & in cons. 233. colum. 3. circa med. lib. 4. Calca. in consil.



confi. 11. col. pe. in prin. Barba. Inter confilia Calca. in confi. 28. column. 6. circa med. Soci. in confilio 362. circa med. & column. 6. post med. vers. ex quibus concludo. lib. 2. ¶ Quod autem interuenerit latio, hic nō solum enormis, sed enormissima, probatur primò ex illo pacto, per quod permittitur Domino donatario, ut possit transigere de rebus donatis, & dimidiam tantum impartiri donatori ex rebus ex transactione redactis. Nempe posset donatarius transigere, per re tenui, ita donatori facile imponeretur sanè ¶ restitutio minoribus datur, non solum si excontinenti lada tur, sed etiā si ladi possit. l. minor viginti quique annis filio familias. §. minores. ff. de minor. vbi restitutio in integrum permittitur minori compromittenti, quia ladi posset, si contra eum laudū feratur excluso appellandi remedio. quod planè verum est, quotiens arbiter potestatem obtinet pronunciandi de Iure & de facto. Ang. in l. Imperatores. ff. de pactis. Alexan. in confilio 62. column. 4. libr. 7. sed qui transigendi Ius habet pleniorē vtique potestatem obtinet atque arbitris competat. ¶ Alibi scribit Abb. in c. peruenit. ad fi. de arbitr. quod si minor locauit domum alicui potentiori debet restitui in integrū, quia posset in futurum ladi, si dubitaret, non posset consequi restitutionem domus à potentiore finita locatione. quod dictum refert & sequitur Roch. de Cur. in rep. c. fi. column. 123. de consuetu. Amplius si in hoc consideratur latio in minore compromittere, quoniā appellandi fraudatur auxilio, vtique multò grauissima probatur latio quoties minores potestate aliis conferunt transigendi de eorum iuribus, si quidē post transactionē nulla est restitutio ex his que notantur in l. si quis cū aliter. ff. de verb. obl. iam à laudo arbitrorum. quādoque disceditur remedio reductionis ad arbitriū boni viri, quo Iure non æquē vtimur vbi transactionum est, quia in transactione non ita consideratur latio, quinimò multi dicunt communem opinionē esse, quod transactio non rescinditur ex capite enormis lationis, vt not. Bart. & Doctor. in d. l. si quis cū aliter. Decius in confi. 216. licet hoc ad præsens non discutiam. ¶ Secundò principaliter considero lationem, quoniam iste minor donationem contulit nesciens Iurium que obtinebat, ad bona auita, quorū valore ignorabat, simili modo quantum Iuris sibi competeret, saltem Iuris præsumptione, ¶ quia Iuris ignorantia præsumitur in minore. l. regula, in princ. ff. de Iure & fac. igno. l. 2. ff. de Iure fisci. quod procedit & etiā q̄ tractet minor de lucro perdendo. Alex. in confilio 126. ante fi. lib. 7. & perinde subuenitur minori in Iure errati ac si erraret in facto. l. interdū. ff. de condi. indebi. quem text. ad hoc propositum citat Paul. de Castr. in confi. 142. Considerandum est primò. column. 1. circa med. libr. 1. ¶ Rursus cū fuerit enormiter latus præsumitur ignorasse valorem bonorum, in quibus latus est, etiam quod esset maior. gloss. & Bart. in l. quisquis. C. de rescin. ven. per illum tex. quem tex. ad hoc dicit esse notabilem & fortè singularem Corn. in confi. 140. col. 2. lib. 3. notat idem Cor. in confi. 11. col. 5. circa med. eo. lib. 3. tradit Anto. de Butr. in confi. 52. Tota ergo dubitatio. in fi. Alexan. in confi. 1. in princ. li. 6. Soc. in confi. 159. col. pe. vers. respondetur, quod ex quo. li. 2. q̄ videtur procedere etiam nō obstante iuramento, quia adhuc ob enormem lationē præsumitur ignorantia valoris bonorum. Cor. in confi. 258. col. 4. circa med. lib. 4. licet contrarium vbi adest iuramentum, velit Alex. in confi. 127. circa fi. libr. 2. & fortè melius in maiore iurante, quia si iuramentum maioris tollit remedium d. l. 2. C. de rescin. vend. nisi latio ultra dimidiam esset nimium excessiua, ergo in maiore iurante necessariò præsumitur scientia valoris bonorum, quia alias data ignorantia non obstante iuramento locum haberet remedium d. l. 2. quia ¶ ad Ius ignoratum iuramentum non extenditur. c. breui. & ibi not. de iureiur. ignorans. enim factum non litigatur iuramento, quia iurare non videtur. Bal. in confi. 412. Si ita est. li. 2. tradit Paul. de Castr. in confi. 465. Viso compromisso. col. fi. li. 1. & in confi. 122. Viso puncto superscripto. col. 3. in quarto dubio. libr. 2. Decius in confilio 180. ad fin. nec potest iuramentum facti ignorantiam supplere, vel erroris aut ignorantie allegationem excludere. Soc. in confi. 38. column. 1. post med. li. 3. Dec. post Paul. de Castr. ab eo relatum, in confi. 350. column. fi. in confilio 371. column. fi. & in confi. 403. column. 7. vers. 4. respondetur. Itaque vbi adest iuramentum, licet non excludatur allegatio ignorantie, aut erroris in facto, & circa valorem bonorum, tamen necessaria videtur probatio talis ignorantie aut erroris, quæ probatio non videretur necessaria cessante iuramento, sed

cessat hic difficultas, an in maiore præsumatur ignorantia ob lationem enormem, quia sumus in maiore & in minore, quod præsumatur ignorantia valoris bonorum non obstate iuramento, voluit Ias. in confilio 133. col. 7. lib. 4. vbi loquitur in puella minore. & profecto, si minor fuisset admonitus de valore bonorum, præsumptum est dicere, non eum Iura sua alteri renunciaturum fuisse, & fortunas suas alieno commissurum arbitrio. argum. l. cū de indebito. ff. de prob. c. super hoc. de renun. imò ¶ error præsumitur potius quàm donatio. gl. in l. generaliter. in verbo, causam. C. de non nu. pe. Bal. in confi. 189. Creditor. in fi. lib. 2. & idē Bald. in d. l. generaliter. quod potius præsumitur fatuitas quàm error, imò potius præsumitur error in facto proprio, & error Iuris quàm donatio præsumatur. l. sed & si me putem. in princip. cum gloss. ff. de condi. indeb. iuncta l. 1. eo. tit. & l. cuius per errorem. ff. de regu. Iur. Curtius iunior in confi. 56. column. 3. circa med. aliqua etiam cumulat Ias. in l. si Procuratori. col. 4. ff. de condi. ob causa. in l. si non fortem. in §. 1. ff. de condi. indeb. Dec. in c. cum accessissent. col. 10. ad fin. de consti. & alibi sæpè doct. ¶ Tertiò principaliter considero, quod etiam posthabita omni ignorantia, si latio sit non modica, indulgetur beneficium restitutionis in integrum minoribus. gl. in c. 1. in 2. notab. de restit. in integ. cum similib. quæ Dec. tradit in confi. 36. circa fin. Nec obstat quod minor iurauerit, quia iuramentum non tollit remedium d. l. 2. C. de rescin. vendi. in minore, muliere & rustico, vt abundè sup. probauimus. ¶ Quinimò non esset forte peccatum tenere, quod etiam iuramentum maioris non tollat remedium. d. l. 2. Primò ex illa ratione, quod ex latione enormi arguatur dolus ex proposito, etiā q̄ talis latio ultra dimidiam non sit valdè excessiua, quē dolum ex proposito vbi est simpliciter latio ultra dimidiam, considerant Doct. plerique nominis non breuis. & in primis hoc voluit Calder. in d. confilio 3. in titulo, de arbitri. & in d. confilio 8. de iureiur. & omnes ferè Doct. supra allegati, circa illum articulum quod præsumitur dolus in proposito in proposito in maiore, quando latio ultra dimidiā est valdè excessiua, quæ fuit quædā concordia aut distinctio Corn. nā videtur, q̄ vbi latio est ultra dimidiā, illa dicatur nimium excessiua, ita Bellamera in confilio 24. columnæ quartæ. versic. dico tamen. Calca. in confi. 25. col. 13. circa med. & seq. Felin. in c. in presentia. column. 5. versic. imò etiam maior do proba. quem refert & sequitur Curtius iunior in d. confi. 141. column. 3. Ias. etiam in confi. 55. column. 2. circa med. versic. & licet propter eminentissimum damnum. libr. 1. appellat lationem enormissimam, quæ est ultra dimidiam, licet Ias. do præmissis patribus mentionem non faciat. Præterea fortiter ad hoc videtur facere tex. in d. l. si superflite. C. de dolo, vbi si filia transigens cum patre immodicè leditur, non datur filia actio de dolo contra patrem ob paternam reuerentiam. vult ergo tex. quod si cum alio transactionum esset, competeret de dolo actio, & sic. quod ex illa latione immodica arguatur & probetur dolus. & loquitur text. generaliter siue latus sit minor siue maior. & glo. ibi dicit, quod latio immodica dicitur vsque ad duos aureos, vel quod stabitur arbitrio Iudicis, sed omnes doct. dicunt, quod vbi latio est ultra dimidiam, illa dicitur enormis & immodica. Similiter Socinus in confilio 263. column. 5. versic. nam magnus. lib. 2. dicit, quod magnus excessus facit dolum præsumptū, sed nōne magnus dicitur, quando est ultra dimidiā, imò plusquā magnus, cū à Doct. appelletur enormis, plus autem videtur dicere excessus enormis quàm magnus. ¶ Secundò doct. dicunt idēdo præsumi dolum in parte, quādo quis enormiter leditur, quia non est verisimile, quod velit iactare suum, & quod contraxerit ita enormiter ad sui præiudicium, nisi dolo per aduersariū inductus sit. Ista ratio ita militat in maiore sicut in minore, quia etiam maior non præsumitur velle suum iactare, imò auaritia communiter maior est in maioribus quàm in minoribus, quomodo igitur verisimile est, quod maior voluerit donare suum? ¶ Tertiò, Doctores dicunt, q̄ enormiter latus præsumitur ignorasse valorem bonorum siue sit minor, siue maior, licet supra dixerim contrarium, quatenus dixi tenendam opinionem, quod iuramentum maioris tollit remedium d. l. 2. tenendo igitur illam opinionem, quod præsumatur ignorantia etiam in maiore, quæ procul dubio præsumitur cessante iuramento, dico, quod ex iuramento maioris tolli non videtur remedium d. l. 2. nam qui dicunt præsumi scientiam, solum se fundat super iuramento, sed ¶ responderi potest, quod qua facilitate inducitur quis ad ita



contrahendum cum latione & praiudicio tam enormi, eadem videtur induci ad iurandum. arg. l. doli, versic. diuersum. ff. de nouatio. l. si. §. idem quæsiuit. ff. de condi. indeb. & dicit Curt. iunior in consilio 141. colum. pe. quod vbi in contractu præsumitur dolus, & etiam iuramentum præsumitur dolo extortum. idem in iuramento voluit Calca. in consilio 25. colum. n. ante medium. versic. nec tales clausulæ. licet hoc non transeat sine dubio in iuramento. ¶ Quarto Doct. dicentes per iuramentum maioris tolli remedium d. l. 2. fundant se, quia in maiore præsumitur maior deliberatio, & quod verisimile non est maiorem accedere ad iuramentum, ita leuiter quin de facto & valore bonorum certus sit. & sic voluit, quod præsupposita scientia valoris maior excludatur: præsupposita enim ignorantia clarum esset, quod iuramentum non excluderet per supradicta. & sic Docto. se fundant super eo, quod maior facere debet. sed nos videmus ipsa rerum experientia, quod ob causam iuramenti non adhibet iuraturi maiorem diligentiam in eorum negociis, non enim curant de iuramento aut ad illud principaliter respiciunt, sed ad eorum commoda vel incommoda. Præterea inducuntur homines ad vendendum ob necessitatem ideo vendunt ut possunt, & licet iurent, non tamen cogitant donare, & si læduntur enormiter, istud verisimiliter fit ob malam fidem ementium, qui videntes necessitatem venditorum, eos inducunt ad ita damnosè contrahendum. & hanc opin. videtur tenere Imol. in consil. 81. vbi simpliciter dicit iuramentum non ob stare vbi enormis est læsio. per glo. fin. in c. veniens. de iureiur. vbi Anton. & quod habetur in cap. quinquauallis, eodem titul. subdit Imol. quod ita decepto subueniri debet saltem ex clausula genenali, si qua mihi iusta causa videbitur. Idem quod enormis læsio iuramento non tollatur, voluit Aufrer. in decis. Tolosa. q. 267. in qua ipsa re mirandum est de Imol. nam in consilio 1. colum. 3. versic. nec videtur etiam procedere, voluit tolli enormem læsionem per iuramentum etiam in minor. ¶ Hæc tamen non ideo dico, quod omnino tenere velim istam opinionem, quod iuramentum maioris non tollat remedium d. l. 2. in qua re iudex arbitrari deberet inspecta qualitate contrahentium, & consideratis causis & circumstantiis contractus, & an appareat, quod venditor habuerit animum verè donandi, & notitiam valoris bonorum verisimiliter habuerit. & si iudex dolum aliquem emptorum verisimiliter deprehendere possit ad iuramentum secuta dispensatione attendere non debeat, quod dolosis prodesse non debet, cap. si vera de iureiur. ca. quamuis, de par. lib. 6. nec debet esse iniquitatis vinculum. cap. inter cetera. 22. quæstione 4. ¶ Quarto considero, quod iura istius minoris qui donauit, videbantur esse extra omnem controuersiam, ut potest, in cuius gratiam dicta erat sententia in iudicio possessorio, quæ in rem iudicatam iter iam fecerat, atque adeo probationes in petitorio obligabatur aduersarius facere. §. commodum. Instit. de interdict. ergo immodicè læsus arguitur donationem tam prodigam profundendo solum, ut causæ iam satis defensæ, defensionem aduersarius caperet: profecto donantis infirmitas circa animi iudicium, non obscurè præmissis ostenditur. ¶ Non obstat, quod renunciauerit iste minor resti. in integ. & læsioni enormissime, quia re spondeo multis modis. primo, quod qua facilitate inductus fuit ad ita contrahendum, eadem præsumitur inductus ad ita renunciandum. arg. l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. & no. per Bar. in l. si. C. ad Velleian. & in l. si ex cautio. ne. circa si. C. de non nu. pe. & ita in terminis renunciationis enormissimæ læsionis respondet Ant. de But. in d. cons. 45. circa si. Corn. in consilio 179. colum. si. lib. 4. ¶ Secundo respondeo, quod talis renunciatio censetur facta sub confidentia, tanquam consideret renuncians in parte aduersa non cogitans, quod ita enormissimè læderetur. ita respondet Ant. de Butr. in consilio 24. Quæstio hæc. colum. 3. ad fin. vbi propterea, quod non obstante tali renunciatione peti potest absolutio à iuramento. ¶ Tertio respondeo, quod talis renunciatio præsumitur opposita ex quadam consuetudine, nec debet nocere nisi appareat, quod animum donandi renunciens verè habuerit, ita Cor. in cons. 288. col. 9. circa med. lib. 3. in cons. 147. col. 2. post med. & in cons. 258. col. 4. lib. 4. & quod talis renunciatio læsionis enormissimæ non noceat tanquam dicatur appositæ ex stylo aut consuetudine Notariorum, tenet Barb. in cons. 27. columnæ quintæ. Curtius senior in consilio 50. colum. 12. Ripa in l. Centurio, colum. 26. num. 81. ff. de vulga. super quo tamen Doct. varè loquuntur, ideo magis illud spectarem, an in renun-

ciante tam largè appareat de animo verè donandi. ¶ Quarto respondeo, quod non nocet talis renunciatio, nec operari aliquid potest, vbi dolus ex proposito interuenit. Cor. in consilio 189. lib. 1. & in consilio 221. colum. 3. post med. & colum. sequen. lib. 2. sed hic dolus interuenit ex proposito, qui arguitur ex læsione enormissima, & adeo excessiua, ut sup. dictum est, & inferius etià ostendemus latius. ¶ Quinto respondeo, quod tales renunciaciones ita prægnantes operari non debent, imò quo amplioribus renunciacionibus quis vitur, eo maior probari videtur læsio. Corn. in cons. 178. col. 2. ad si. versic. tamen respondetur quod saltem. lib. 3. Poterat Cor. pro hoc dicto suo allegare dictum Bal. in cons. 345. Ad euidentiam præmittendū est, quod Imperator. col. 2. lib. 1. vbi quod plurib. clausulis vitur Princeps in rescripto, contra iustitiam partis, eò maioris delicti sunt expressiores. ob id, quod ista temeraria & abusua cautela, qua hodie principes vituntur in suis rescriptis, debet in totum radicari ab aula, nec ita in vsu frequentari. ¶ Sexto respondeo, quod ex talibus renunciacionibus apparet, velle quæ locupletari cum aliena iactura, & hac ratione proditum fuit remedium d. l. 2. C. de rescin. vend. Calca. in d. cons. 25. colum. 3. post med. 11 ideo si licet talis renunciatio iurata seruari possit sine interitu salutis æternæ ipsius iurantis, tamen seruari non potest sine interitu salutis æternæ illius, qui iuramentum ipsum recipit, seu ad cuius vtilitatem iuratur, ideo absolutio concedi debet à tali iuramento, non minus quàm si respuiceret ad interitū salutis æternæ ipsius iurantis: ita Anton. de Butr. in d. cons. 45. Domina Orabilis. colum. 2. in si. versic. item negari non potest. Pau. de Cast. in cons. 259. Circa primum quæsitum dubitatio videtur. col. 3. in cons. 305. Notandum est, quod si non interuenisset. col. 2. circa med. in cons. 400. Viso puncto supra scripto, & omnibus scripturis. ad finem primi dubij. & in consilio 455. Ad primum puto dicendum, quod institutio. colum. 2. post med. lib. 2. Abb. in cons. 8. col. 2. versic. sed in casu nostro, in cons. 12. colum. 2. versic. & iuramentum debet. & in consilio 107. in 2. dubio. lib. 2. Corn. in cons. 293. col. 2. lib. 4. Ripa. lib. 53. respons. de anna. reuocand. c. 15. columnæ 6. versicu. quinto cogitur. ¶ Secundo principaliter succurri debet huic Thomæ Plantæ minori, quia non solum interuenit dolus re ipsa ex enormi, imò enormissima læsione, verum etiam dolus partis ex proposito multipliciter considerando, primo si ex persuasionibus Baptiste de Chrestino nomine, partis aduersæ, qui sæpius & instantissimè persuasit huic minori, ut contractū cessionis aut donationis prædictæ inire vellet plurima pollicendo, ut deponunt secundus, tertius, & quartus testes ipsius minoris, ex quibus persuasionibus dolus ex proposito apertè arguitur. l. cum quis. & ibi Bar. ff. de dolo. glo. 2. in l. apud Calsum. ff. de excep. doli. Hieronymus Tortus inter consili. Curtij senioris in consil. 28. in si. faciunt notata per Bar. in l. error. colum. 2. C. de iur. & fac. igno. & in l. non fateatur. colum. 3. ff. de confess. vbi licet confessio erronea non possit reuocari, nisi vsq; ad conclusionem in causa, tamè si fuerit extorta persuasionibus aduersarij, poterit reuocari etià post conclusionem in causa. ¶ Alibi dicit idem Bart. in l. 1. in prin. versic. & per hoc dico. ff. de eo per quem fac. erit. quod persuasio aduersarij est iusta causa concedendæ restitutionis in integrum, & ille dicitur persuasor, qui aliquid persuadet ad sui commodum. Bar. in l. non solum. §. si mandato. col. 1. ff. de iniur. ¶ Imò nimia persuasio per quam inducitur quis ad aliquid faciendū habetur loco coactionis & compulsionis. l. eum qui. C. de apost. l. 1. ante si. C. de raptu virg. quæ iura ad hoc propositum citat Pau. de Ca. in cons. 174. Contra superius consulta. col. 1. lib. 1. idem dicit Soc. in cons. 263. col. 2. quem refert & sequitur Curtius iunior in d. cons. 141. col. pe. idem tenet Calca. in d. cons. 25. col. 13. in prin. & in cons. 120. col. 6. fortius scribit Oldr. in consilio 36. Infra scripti. col. 1. quod suasio ad malum plus est quàm compulsiō, per text. in l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. ¶ Et ista conclusio sine dubio obrinet, quando persuadens mendacio vitur, putà si mulier inducta per aliquem ad emendum fundum, asserens eum dotalem non esse. l. si sine. C. ad Velleia. similiter si minor asserat se maiore in contractu non iuuatur beneficio restitutionis in integrum. l. 2. & 3. C. si min. se maio. dix. & quod in pulchro casu scribit Anch. in cons. 49. De iuribus professionis. ¶ Alibi scribit Cor. in cons. 126. col. 2. lib. 1. quod si notarius persuasit alicui ne dubitaret de donatione, quia reuocare eam posset ad libitum, si postea Notarius faciat instrumentum de donatione inter viuo irreuocabili, subueniri deet donatori. ¶ Alibi scribit Pau. de



Cast. in consilio 248. Viti & ponderatis omnibus. col. 2. circa med. li. 2. quod si prodigus dixit emptori, ne dubites emere, quia habeo consilium Doctoris, qui consuluit non valere interdictionem bonorum mihi factam tanquam prodigo, subueniri debet emptori ementi ad assertionem & persuasionem ipsius prodigi, quia deceptis non decipiētibz iura subueniunt l. 2. §. verba. & l. si decipiendi. ff. ad Velleia. l. 2. vbi glo. C. eo. tit. l. 1. ff. quando actio. de pecu. est anna. Alibi scribit Feder. de Senis in consi. 199. Quæritur an domina Margarita. col. 1. q. dolus præsumitur contra eum qui suggerit puellæ non fuisse ei relicta in testamento, nisi 200. cum non appareat de aliquo testamento aut legato ad effectum, vt inducatur puella ad renunciandum iura sua. Alibi scribit Bal. in l. 1. C. ne fil. pro pa. quod soluens ad persuasionem alterius pot. illud repetere tanquam indebitum, quia ex persuasionem dicitur dolose inductus ad soluendum. sequitur

14 Alex. in l. nō fatetur. ff. de confes. ¶ Quinimō ¶ si contrahēs cū alio taceat, aliqua quæ si expressisset alius verisimiliter contractum non fecisset, subueniri debet ita contrahenti in odium tacentis. Alex. in cōf. 109. col. pen. vers. plus dico. lib. 4. vbi loquitur in vendente rem feudalem, qui tacet qualitatem feudi, sed tantum assērit, quod faceret vt Titius habens Ius in re consentiret, non exprimendo quod ille Titius esset dominus directus. & de tacente quod contra eū dolus præsumatur, tradit idem Alex. in cons. 14. col. fi. & in cons. 95. lib. 5. Pau. de Cast. in consil. 411 Vifo facto. col. 1. ad fi. lib. 1. Cor. in consil. 190. col. 6. ver. tamen in casu nostro. li. 2. si ex sola taciturnitate arguitur dolus, quanto fortius ex suasionibus quæ sunt expressæ. ¶ Alibi scribit Deci. in cōf. 110. col. fi. q. si minor fuit inductus ad liberandum tutorem ab administratis, quia asserebat se reddidisse bonum computum, potest talis liberatio quādocunque reuocari, si appareat non fuisse redditum bonum computum ob talē assertionem, ex qua dolus arguitur. l. si quis affirmavit. ff. de dolo. ¶ Alibi & pulchrius scribit idē Deci. in l. pactū quod dotali. col. 2. circa med. C. de pact. quod si gener inductus est desponsandum filiā socris suasionibus ipsius socris promittentis, quod eū heredem faceret, potest gener agere actione de dolo ad interesse, si fides non seruetur, si ob eā suasionē filiā duxerit in dote minori, atq; cum alia fuisset contracturus matrimonium, & sic aperte vult Dec. q. ex talibus persuasionibus dolus arguatur ex proposito, aliās non doli competeret actio. ¶ Secundo arguitur dolus ex proposito, quia multa promisit aduersarius aut alius eius nomine, quæ minimē impleta sunt, & inter cætera illud promisit, q. bona litigiosa defenderet & disbrigarēt sumptibus suis propriis, quod non præstitit. & si ¶ contēdat se impleuisse, ad eum probandi onus pertinet qui implere obligatur, non ad eū cui implendum lit, Bar. in l. in illa. ff. de verb. obl. Ale. in cons. 101. ante fi. lib. 2. in cons. 41. col. 2. ad fin. lib. 3. in cons. 79. lib. 4. & in cons. 52. col. 2. lib. 6. Corn. in cons. 101. col. 2. in cons. 102. col. 3. in cons. 113. col. 2. lib. 1. in cons. 11. col. pen. lib. 2. & alibi sæpē. itaq; cū promissā impleta nō fuerint, dolus nō obscure probantur, qd dolose & sub promissionibus quas obseruare nō cogitaret minorem hunc induxerit, aut induci fecerit ad ita contrahendum ita dolum ex fide non impleta arguit Iurisconsultus in l. dolus, cum gl. fi. in l. si Procuratorem. §. dolo. ff. manda. l. 1. §. est autem apud. ff. depositi. Alex. in cons. 52. col. 1. ad fi. & in cons. 84. col. 2. ad fi. lib. 6. Corn. in con. 106. ad fi. lib. 1. & in consilio 128. col. 2. ante med. lib. 3. imō ¶ infamis efficitur fidem non seruans. Bal. in l. facilissimam. ff. de his, quia non domi. & puniri debet extraordinariē crimine stellionatus, qui fidem nō seruauit. l. Titio, in prin. ff. de municip. l. as. in l. post dotem. col. 13. ver. 3. ad idem Aret. ff. solut. matri. ¶ Nec audiretur nunc pars si diceret, sum parata implere postquam Iudicium iam inchoatum est, & oppositum de implemento nō facto ita Pau. de Cast. in consil. 70. Quia frustra. columnæ 5. ad fi. versic. nam sufficit Regi Polonia. lib. 1. & in cons. 337. Si prima duo statuta. col. 2. circa med. versicul. sed aduertendum est diligenter. lib. 2. Arg. tex. in l. fi. ibi eo tempore quo iudicium. ff. si cer. pet. idem tradit Alex. in cons. 237. ad fi. lib. 6. Corn. in in consilio 221. col. 2. li. 1. & in cons. 99. col. 2. post med. lib. 4. Bologni. in addi. ad consilia Ioan. de Ana. in cōf. 1750. columnæ 5. post med. ¶ Imō ¶ cū esset obligata pars ad defendendum & disbrigandum ipsa bona nulla adiecto termino, illud facere debebat quā primum poterat. l. hæc conditio si in capitolium. ff. de condi. & demon. l. si ita stipulatus essem abs te. & l. continuus. §. cū ita. ff. de verb. obl. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur, in prin. in 5. q. ff. de

verb. oblig. Corn. in consil. 207. column. 1. & in consilio 248. column. pen. lib. 4. ¶ Nec requiritur interpellatio, vt constitutur in mora, qui ad aliquid faciendum obligatur. Bald. in c. 1. §. ad hæc. versicu. & nota quod si quis, in titu. hic finitur lex Feder. quod dictum sequuntur doct. in l. quod te. vbi Alex. columnæ 5. ff. si cer. pet. & idem Alex. in consil. 157. column. 2. lib. 6. & in consilio 148. lib. 7. Aret. in consil. 143. Ex facto proponitur. col. 4. vers. si verò fecit. Curti. iun. in consi. 74. col. 4. Alexand. in cons. 152. ad fin. & licet Deci. in d. l. quod teneat contrarium, ego soleo distinguendo concordare, quod aut agitur de interesse, aut de pœna, si de interesse committatur mora sine interpellatione, si de pœna requiratur interpellatio, quam cōcordiam & distinctionem collegi ex verbis & mente Soci. in consil. 133. columnæ 1. lib. 1. postea reperi, quod eadem distinctionē amplectitur nouissimē Gozadinus in cons. 22. col. 3. circa med. sed ultra Soci. & Goza. adduco dictum Ang. in cons. 177. in facto proponitur quod Baldifari. vbi quando venditor remissit emptori necessitatem denunciandi litem, tamen nō tenetur venditor ad pœnam duplæ, si ignorauit litem motam, & sic ad pœnam necessaria videtur interpellatio. & licet in venditore sufficiat scientia sine interpellatione aut denunciatione, illud est quādo necessitas denunciandi aut interpellandi remissa est, aliās secus, itaque cū nō agatur hic de aliqua pœna, sine dubio tenebatur pars implere promissā quā primū poterat, sine alia interpellatione. ¶ Idē

18 ¶ videmus in obligatione dandi aut soluendi, quia si obligationi soluēdi nulla apponatur certa dies, obligatur promissor vt soluat incontinēt. l. in omnibus obligationibus, vbi latē Moder. ff. de reg. Iuris. l. as. in l. si fundum per fideicommissum. in tertio not. ff. de leg. 1. Addo ultra Moder. Anchar. in cons. 331. Visis diligenter actis. col. 2. vers. tertio aduertendum. vbi, si promisi tibi videri aliquam rem pro quinquaginta ducatis. quādocunque illos mihi solueres, teneris soluere quamprimum potes, aliās tanquā non implens pro parte tua agere non poteris vt vendam. quæ decisio mirabilis videtur, si vera sit propter illud verbū quādocunque. ¶ Itaq; fide promissorum non præstita, nullōq; secuto ex aduerso implemento, satis apparet de malo animo partis ab initio & de tempore contractus, quod nō intenderet promissā obseruare, sed tantum promitteret, vt

19 contractus ageretur ad sui commodum, ex ¶ euentu enim subsecuto declaratur, qualis fuerit animus in præcedentibus, & dolus in præteritum arguitur ex his quæ postea sequuntur. l. si ventri. §. eorum. ff. de priuileg. cred. §. si autem mulier. in Auth. de æquali. do. Bar. in l. post contractū. ff. de donationibus cum aliis simil. quæ Dec. scribit in c. consultationibus. col. 2. de offi. deleg. in c. quæstioni. col. 2. de appella. in cons. 96. col. 2. in cons. 105. col. 5. & alibi sæpē, & istud est quod vulgō dicimus, exitus acta probat. in prima consti. forum in fi. iam tamen. §. in hac. 2. ff. iudi. solui. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. l. non intelligitur. §. quando autem. ff. de iure fisci. l. rem non nouam. C. de Iudic. vnde ab euentu sententiæ arguitur, an quis foueret bonum vel malū Ius. Rota dec. 102. Fatalia. in fi. in nouis & deci. 446. si lata in nouis. Alex. in cons. 68. column. 1. in fi. vers. confirmantur prædicta. lib. 7. ¶ Nec obstat præmissis, quod iste Thomas Planta voluerit probare contrauentionem partis, quod non imple-

20 uerit, & quod probationes non præstiterit: quia ¶ dico, q. ipse plāta non tenebatur probare conuentionem, sed pars ipsa tenebatur probare se impleuisse, vt supra ostendimus idē nihil nocet ipsi Plātæ si id non probauerit, quod probare non tenebatur, licet probandi onus in se recepisset. gl. & Bar. in l. circa. ff. de probatio. cum. simi. quæ Deci. scribit in c. licet causam. col. 17. de probatio. in cons. 3. ad fin. in cons. 43. col. 1. & alibi sæpē. l. as. in l. qui accusare. in 4. nota. C. de eden. quod maximē obtinet quādo habet quis intentionem fundatam de Iure communi, vt hic l. as. in l. cum virum. in 4. not. C. de fideicom. ¶ Præsupposito igitur dolo ex proposito ex tot coniecturis latē supra memoratis, Iuris apertissimi videtur restitutionem in integrū esse omnibus modis concedendam, non solum huic Thomæ Plantæ minori, sed etiam maiori cuius, toto ti. ff. & C. de dolo. ¶ Tertio principaliter posito & nō cōcesso præmissa cessarēt, nec dolus aliquis interuenisset ex pposito aut re ipsa, adhuc obtineret, deberet iste Thomas Planta, & tractus cessionis prædictæ omnino rescindi debet tanq. nō secuta causa finali ipsius cessionis aut donationis, quæ cā finalis ita ¶ trahēdi fuit, vt solueretur ac liber fieret ipse cedēs à lite & quæstione bonorū pro quibus agitur. & q. ista fuerit



21 fuerit causa finalis, arguitur ex pluribus. primo, ¶ ex proemio seu præstatione ipsius contractus, in qua præstatione fit mentio de tali defensione & disbrigatione bonorum; ex proemio autem colligitur causa finalis, l. i. in prin. & ibi Bar. ff. ad Macedo. l. si. vbi Bart. ff. de hæred. insti. gl. in l. i. ff. de iud. Bal. in l. pacta nouissima C. de pactis. Et ista ratio seu causa quæ colligitur ex proemio censetur in sequenti- bus repetita. Bar. in l. si ita stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verb. obl. & in l. Titia. §. idem respondit. eo. tit. Calca. in cōf. 7. co. 5. in princip. iam propter istam causam finalem, quæ ex proemio colligitur, dispositio largè interpretatur, quæ alias de sui natura restringeretur, Soci. in consil. 96. col. 1. lib. 1. Deci. in consil. 10. Cozadinus in consil. 1. columnæ 3. in fi. ¶ Secundo, quod ista causa futuræ disbrigationis bonorum fuerit finalis, arguitur ex illa dictione, pro, ibi, pro eo, quia promissit & c. quæ dictio, pro causam finalem importat. l. pe. §. si. ff. de alim. & ciba. lega. ibi pro alimētis, no. gl. in l. dominus Sticho, in vers. pro quibus. ff. de pecu. lega. Alex. in consil. 131. col. pe. vers. fortificantur prædicta. li. 7. Soci. in cōf. 227. col. 9. vers. confirmantur omnia præmissa. lib. 2. Deci. in consil. 850. col. 2. circa med. quicquid aliter scripserit Anch. inter consilia Calde. in consil. 21. colum. 2. in tit. de testa. ¶ Tertiò arguitur causa finalis ex illis verbis contractus, hoc idè fecit, quia & c. quæ verba causam dispositionis expressam demonstrant. Socin. in cōf. 159. col. 5. vers. 4 & ult. lib. 2. ¶ Quarto probatur, quod ista causa disbrigationis bonorum fuerit finalis, quia illa disbrigatio respicit commodum & utilitatem ipsius cedentis, sine qua cessio alias facta non esset, ita causam finalem arguit Bar. in l. 2. §. si. ff. de donatio. pulchrè Ang. in consil. 124. Iolus domini Dalmacij. col. pe. ver. circa quod considero, Soci. in consil. 26. col. si. circa med. li. 3. Cor. in consil. 101. col. pe. ad fi. ver. & licet non omnis. lib. 1. Deci. in consil. 238. ad fin. ¶ Quintò, illa dicitur causa finalis, quæ generaliter respicit totam dispositionem, & ad illam generaliter influit Bal. l. 1. col. 7. ff. solu. mar. & in l. generaliter. C. de Episc. & Cle. Corn. in consilio 35. col. 2. lib. 3. Iac. in l. i. in §. no. C. de iure emphy. idè dicit, quod causa muliebris sexus illius Calpurniæ, ob quam mulieribus interdictum est officio postulandi, non dicitur finalis, sed inclusiva, quia non respicit omnes mulieres generaliter, nec ad omnes influit, cum non omnes æmulentur Calpurniæ turpitudinem aut in honestatem. similiter causa fraudis euitandæ, ob quam insinuatō introducta est circa donationes, & ob quam numerus septem testium requiritur in testamentis, non dicitur finalis, quia non in omnibus donationibus aut testamentis fraus adhibeatur, aut adhiberi solet, sed talis causa dicitur impulsiva, adeo quæ licet cesset talis causa, quia reperiatur mulier pudica & honestissima, quia donationes aut testamēta sine fraude omni fiāt, non tamen cessat dispositio prohibitionis postulandi in mulieribus aut necessitatis insinuationis in donationibus, & numerus septem testium in testamentis. in proposito nostro ista causa disbrigationis & liberationis bonorum est generalis ad totum contractum cessionis, & ad ipsum totum influit, adeo quæ edens nullo modo ita contracturus fuisset sine spe 22 illius futuræ disbrigationis. ¶ Hoc ¶ & ita præsupposito quæ causa dictæ disbrigationis bonorum fuerit & sit finalis, dico quod ea non secuta, rectè agere potuit ipse Planta, cedens ad recessione talis donationis, licet dicatur contractus nominatus, quia etiam contractus nominati rescinditur per viā actionis ob defectum causæ finalis non secutæ aut impletæ. l. cum te fundū. C. de pactis inter emp. & ved. no. in l. si. ff. de cond. ob cau. Cor. in d. consil. 101. col. 2. in prin. & col. 3. ad fi. li. 1. & in d. cōf. 102. col. 5. li. 2. Soc. in d. consil. 26. col. si. li. 3. ope aut exceptionis indistinctè rescinditur cōtractus nominat⁹ ex capite implementi nō secuti. Cor. in cōf. 121. ad fi. per. nec obstat quod dixi. li. 1. & in consil. 291. ad fi. li. 2. licet per viam actionis regulariter rescindi nō possit, nec actio competeat ad repetendum data, sed solum ut impleatur, vel ad interesse, ut habetur in d. l. si. ff. de cōd. ob 23 cau. ¶ Quarto principaliter ¶ obtinere debet iste Thomas Planta, quia ita cōtraxit sub confidentia & spe aduersarij, confiscus quæ per eius operam, auxilium & fauorem exemptus ac liber fieret ab omni lite & cōtrouersia, sed aliter longè euenit atque opinaretur, idè subueniri ei debet tāquā læso ex tali confidentia. arg. l. si libertus iurauerit. ff. de ope. lib. & c. quāto. de iureiu. Dec. in cōf. n. col. 5. in consil. 39. col. 3. & in consil. 430. col. 2. ¶ De prioritare iuriū memorati magnifici domini Georgij de Montaphia compatri mei obseruadi ac alijs dubijs, quæ ipsa explicare in animo ha-

bebā, nihil scribo, propterea quæ admonitus sum superfluum id futurum stantibus præmissis. ¶ Ista causa fuit publicè tractata & disputata in arce Saluciarum coram illustri tūc Marchione partium arbitrio, & acta causa præfati domini Montaphiæ per spectabilem dominum Ludo. Pelletam ciuē & Aduocatū Astensem celeberrimū & me. Causam autem partis aduersæ egerūt spectabiles domini Albertus Brunus Astensis Doct. tēporibus suis splendidissimus, nec nō Ludo. Vicomercatus Consiliarius ducalis, & Constantinus Corali Ciuis & Aduocatus Saluciarum, cui ipsi disputationi & Aduocatorū argumentis tempus horarū trium memoratus Marchio & arbiter audissimè dedit. ¶ Deinde laudum pronunciatum est transactionis instar obtinens, cui pars nostra nō inuita consensit. Taurini, Aymo Crauetta de Sauiliano, Iurisconsul.

S V M M A R I V M.

- I Minor alienans contra prohibitionem testatoris, qui in casum alienationis voluit bona ad alium deuenire, an restituatur in integrum pulchrè hic vide.
- I Dolus, verus arguitur in eo qui scienter facit rem prohibitam. Dolus præsumitur in tutore alienante rem pupilli sine causa, ibid. nu. 2. Dolus præsumitur in eo qui aliquid facit sprete denunciatione aut prohibitione sibi facta, ibid. num. 2. Dolus præsumitur in eo qui id nō facit ad quod obligatus, est ibid. nu. 2.
- 3 Dolus arguitur in eo qui leges transgreditur, qui non seruat voluntatem testatoris, & qui contra pactum quid facit.
- 4 Monitio an requiratur antequam heres non implens voluntatem testatoris priuetur hereditate, vbi distinguitur inter factum negatiuum & affirmatiuum.
- 5 Dolus præsumitur in eo qui alienat bona subiecta restitutioni. Expressum dicitur maioris efficacia quàm tacitum, ibidem num. 5.
- 6 Ignorantia vel scientia testamenti paterni an præsumatur in filio, in quo articulo Bal. Pau. de Cast. & Cozadin. sibiipsis contrarij dicuntur.
- 7 Scientia testamenti paterni arguitur ex pluribus coniecturis hic latè enumeratis.
- 8 Scientia arguitur ex eo aliquid publicè notum esse in loco, non sufficit ad imponendum penam corporalem. Scientia instrumenti an probetur ex eo quod faciat quis mentionem de ipso instrumento, ibid. num. 8.
- 9 Liberationis legatū an releuet à redditione rationum, pulchrè hic vide de effectu talis legati.
- 10 Voluntatem testatoris non tenetur Iudex sequi quando filiis damnosa esset, puta si testator remisit tutori necessitatem faciendi Inuētariū.
- 11 Mater potest plus relinquere liberis secundi matrimonij quàm primi, nā legitima filiorum primi matrimonij non minuitur. Mater an possit plus relinquere aut donare secundo marito stipulanti nomine liberorū secundi matrimonij, quàm liberis primi matrimonij pulchrè hic vide, quia fuit controuersia inter Bald. Frac. de Albergio. de Are. Ioan. de Ligna. & Ricar. de Sal. quorum consilia Pau. de Cast. retraxit, ibid. nu. 11.
- 12 Mater potest relinquere secundo marito vsq; ad concurrentē quantitatem legitimæ vnius ex filiis primi matrimonij, licet tali filio relictum fuerit minus legitima.
- 13 Mater an possit quid relinquere secundo marito, quando alicui ex liberis primi matrimonij nibi reliquit, & an secūdus maritus & liberi primi matrimonij reduci debeant ad equalitatem, in quo articulo Bald. variat.
- 14 Mater secundo nubens esse tutrix non potest liberorum primi matrimonij sine licentia Principis.
- 15 Fructus bonorum paraphernalium & aliorum bonorum non dotaliū quando teneatur maritus vxori restituere.

CONSILIUM, CXCIJ.

Consilium Iectoris votis & amicū & gratum, ad quæstiones complures accommodatissimum, quod ipsum quantò in reditu sit vsu tractandò que cognosces.



IVINO subsidio ex corde postulato. Minor ¶ viginti quinque annis alienauit cōtra prohibitionem patris in testamento qui in casum alienationis voluit bona alienata venire ad eius vxor-



rem. queritur an minor restituatur in integ. aduersus eiusmodi alienationē? circa istā quæstionem arguendo ex regulis generalibus videtur dicendū, qd si habuit notitiam testamenti, & sic eiusmodi prohibitionis, qd non restituatur, quia deliquit in faciēdo veniēdo cōtra prohibitionē expressam. l. si ex causa. §. nunc vidēdū. & §. si in commissum. ff. de minor. l. i. C. si aduer. delict. Bart. in l. i. §. nunciatio. col. pen. ff. de ope. no. nunc. Dec. in l. in actionibus. columnæ si. ff. de in litem iur. faciunt quæ scribit Bal. in l. pupillorū. C. de re pu. & absti. hāredi. nam † qui sciēter facit rem sibi prohibitam, arguitur in dolo vero Alex. in cons. 103. col. 5. li. i. simile videmus, quōd si tutor vendit bona pupilli sine causa, præsumitur esse in dolo, quia facit rē prohibitam. Alex. in cōf. 74. column. 2. lib. 7. & quōd dicimus. præsumi dolum in eo qui spreta prohibitionē seu denunciationē sibi facta, ne quid tale faceret, illud facit. l. ait prætor. §. si quis particeps. ff. de his quæ in frau. cred. l. virilis. §. pe. ff. de leg. præstan. l. si fundum. ff. de rei vindi. regula, non potest dolo carere. ff. de reg. iur. Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vindi. Alex. in cons. 73. column. 1. lib. 3. Aret. in cons. 13. Viso diligenter themate. columnæ 5. post med. vers. sed ostendo manifestē. ¶ Item hāres adeundo hāreditatem ipso facto obligat se ad implendum & seruandum voluntatem testatoris, & dicitur quasi contrahere. §. hāres quoque. Institu. de obli. quæ ex quasi contra. nascun. sed obligatus ad aliquid faciēdū, si illud non facit, præsumitur esse in dolo, l. si Procuratorem. §. dolo. & l. dolus. ff. mand. l. i. §. est autē apud. ff. de posi. l. dolo. ad legem Falc. Roma. in cons. 332. in 2. dubio. Anch. in cōf. 316. In causa quæ vertitur inter Iacobum. columnæ 2. Cor. in cōf. 116. ad fi. lib. 1. & in cons. 128. column. 2. lib. 3. ¶ Rursus † arguitur dolus in eo qui leges transgreditur. Bal. in consilio 35. Queritur vtrum pactum. column. 1. ad fi. lib. 3. ergo idem in eo qui transgreditur voluntatem testatoris, quæ habetur pro lege. §. disponat, in Authen. de nup. similiter dolum cōmittit, qui cōtra pactum aliquid facit. l. 2. §. item queritur si quis. ff. de doli. excep. sed iste hāres videtur facere cōtra pactū quod inducitur ex aditione. Rursus non minus peccatū videtur venire contra voluntatē testatoris quā contra pactum, cū ita teneatur hāres implere voluntatem testatoris, sicut promissor pactum. Pro hoc optimē facit, quod scripsi in cons. 1. column. 2. in fi. vbi, quōd hāres nō obseruans voluntatem testatoris dicitur, illā impugnare, ergo tanquā impugnans commodum ex ea consequi nō debet. reg. ex eo. li. 6. imō priuari debet omni commodo ex ea voluntate prouenienti, vt habetur in Authen. hoc amplius. C. de fideicom. ¶ Et si dicatur, † antequā hāres non implens priuetur hāreditate, requiritur monitio & interpellatio Iudicis vt impleat, vt habetur in d. Authē. hoc amplius. respondeo, qd istud procederet, quando hāres teneretur ad aliquod factum positium seu affirmatiuum, putā vt aliquid soluat, secus in facto negatiuo prout hic, vbi hāres solum tenetur, vt non faciat, id est, vt non vendat aut alienet, tunc enim non requiritur aliqua monitio, cū alteri quid fieri non oporteat. ridicula enim esset monitio quæ fit ad effectum constituendi quem in mora, quæ non est considerabilis in facto negatiuo, imō mora est de directo contraria facto negatiuo, nam mora imputatur ei, qui non facit quod tenetur facere: sed in facto negatiuo non imputatur mora quōd non fiat, imō cur ita fiat contra mādātum & prohibitionē testatoris. ¶ Et quōd monitio non sit necessaria in tali facto negatiuo, ostēditur, nam etiam in facto affirmatiuo non requiritur monitio, quādo testator apposuit pœnam & diem In eo, quod impleri voluit. Paul. de Cast. in cons. 292. Circa primum dubiū videtur quod institutio. columnæ 5. in 8. dubio. & in cons. 371. Viso puncto superscripto & testamento. columnæ 2. post med. libr. 2. in quibus tamen cons. Paul. fuit aliquāliter sibi contrarius, licet non circa hanc conclusionē quādo apponitur & dies & pœna, sed tantū eo casu quo pœna tantū apponitur, & qd nō requiratur monitio, quādo testator apposuit & diem & pœnam, voluit nouissimē. Gozadinus, licet Paul. non alleget in consilio 34. columnæ 2. circa med. versicul. nec obstat quod voluit. Idē est vni dies & pœna apponitur à Canone, nam tūc monitio aliqua non requiritur. Anch. in cons. fil. Pro clariori decisione dubiorum in fi. Bellamera in cōf. 9. col. 7. modō arguo sic hic est apposita & pœna & dies, quia omni tempore & omni momento prohibetur alienare. ¶ Et quōd ex tali † alienatione dicatur hāres in dolo ultra prædicta adduco Corn. in fortioribus terminis, & in casu magis dubitabili in cons. 140. litera d. li. 2. vbi ex eo qd

hāres alienat bona subiecta restitutioni dicitur esse in dolo, & tamen in bonis subiectis restitutioni nulla est prohibitio expressa de non alienando, sed tantū tacita. Itaque si hāres faciens cōtra prohibitionē tacitā dicitur esse in dolo, quāto fortius vbi quid agit cōtra prohibitionē expressam, cū expressum dicatur maioris efficaciz quā tacitum. Bar. in l. si. in prin. ff. deleg. 2. Bal. in l. humanū, columnæ pé. versic. aduertatis. C. legib. vbi, quōd tacita derogatoria tollitur per simplicem voluntatem cōtrariam sequentem, in qua expressē non derogatur, secus vbi est derogatoria expressa, similiter error expressus in sententia eam vitiat, secus in errore tacito. Innoc. in P. & G. in glo. magna ante fi. de offic. deleg. habetur in l. cū prolatis. ff. de re iud. ¶ Sed in terminis decidi videtur ista quæstio per Aret. in cōf. 67. Diligēter & maturē. columnæ 4. ad fi. vers. 5. & vlti. vbi propter dolum etiam in omittendo non datur restitutio minori vel Ecclesiæ contrauenienti volūtatī testatoris, & ibi quōd dolus arguitur ex scientia. idē voluit Pau. de Cast. in cons. 259. Omnis difficultas. column. si. in 1. parte, vbi loquitur in muliere minore quæ non habitauit in domo secundum ipsius testatoris præceptū, à fortiori non dabitur restitutio propter dolum in faciēdo, in dolo enim in omittendo res nō videtur sine dubio per id quod tradit Rochus de Curte in tract. de Iure patro. in versicu. construxit. q. 10. Corn. in cons. 262. ad fi. libr. 1. Paul. de Cast. in consilio 47. ¶ Ultra ea. lib. 2. ¶ An autem † præsumatur ignorantia; testamenti in filio, quia etiam sine testamento est hāres, multi tenent quōd sic, vt notatur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. latē Ang. inter consilia Bald. in consilio 403. Ioannes. libr. 1. Pau. de Cast. in d. consilio 259. column. pe. vers. & maximē, quia non apparet. lib. 1. & in consilio 188. quia dubia. column. 2. lib. 2. Calca. in consilio 74. column. 1. ante med. Corn. in consilio 168. column. 5. in consilio 176. column. 2. post med. in 3. dubio. in consilio 268. column. 2. ad fin. in consilio 286. columnæ 2. post med. libr. 3. in consilio 153. columnæ 2. circa fi. & in consilio 175. column. 2. circa med. libr. 4. In fin. l. eius qui. versic. quōd si stipulatus. col. 2. & in 4. nota. ff. si cert. pe. ta. vbi dicit, hanc esse communem opinionem, & ab ea in iudicando recedendum non esse, idem dicit Cur. iun. in cons. 8. Ripa in d. §. duo fratres, column. 10. in tertia q. Bart. Gozadinus in consilio 36. in fi. ¶ Contrarium tamen tenet Pau. de Cast. sibi contrarius in consilio 94. Clarum est in Iure. col. 1. lib. 2. Alex. in consilio 4. column. pe. lib. 2. Soc. in consilio 75. column. pe. ad & seq. libr. 1. Deci. in regula qui in alterius. ff. de reg. iuris in d. l. eius qui. versic. quod si stipulatus, quinto not. & in consilio 288. col. 6. ad fi. quia post immixtionem etiam filius præsumitur scire contenta in testamento secundū eos. Idem tenet Guido Papæ, q. 605. eādē opinionem quādo filius erat præsens in domo, qd præsumatur scire de testamento patris, tenet Bald. in consilio 392. anno. columnæ 2. libr. 1. & in consilio 296. libr. 3. Abb. in consilio 19. columnæ 2. lib. 2. Gozadinus in consilio 98. columnæ fin. in hoc passu videtur contrarius. Eandem opinionem quōd præsumatur scientia testamenti paterni in filio maiore, tenet Bal. in consilio 440. Factum proponitur esse tale. column. si. lib. 3. & sic in minore vult Bald. quōd præsumatur ignorantia. idem etiā Bald. in hac materia fuit sibi contrarius, nam in cons. 295. Petrus Lombardi col. 2. lib. 3. voluit, quōd filius præsumatur ignorare contenta in testamento patris, licet esset in domo de tempore ipsius testamenti, nisi probetur quōd esset præsens ipsi testamento. ¶ Et ista opinio videtur de Iure verior saltem in testamētis nuncupatiuis, quorum scientia facillimē habetur à communiter accedentibus, & saltem in filio maiore, & præsentē in domo de tempore conditi testamenti. ¶ Tamen ad cautelam abundantiū erit articulare & probare de scientia hāredis, qd sciret factum esse testamētum & prohibitionem in eo contentam, quæ scientia † poterit probari ex cōiecturis, putā si in loco hāredis erat publicē mortū, qd defunctus fecit testamentum Clementi. l. in fin. de concess. Præben. Anto. de Butr. in c. licet, in 1. oppo. de supplen. neglig. Præla. l. si tutor petitus. vbi glo. & Barto. C. de Feri. tu. cum simil. quæ notat Ias. in l. si per errorem. column. 3. ad fin. ff. de iurisd. om. iudi. ¶ Similiter si instrumentum testamenti fuisset repertum apud ipsum hāredem, præsumeretur illud sciuisse. l. non est ferendus. ff. de transact. l. si quæ cautiones. ff. famil. ercis. Ancha. in consilio 170. Principaliter contra istos legatarios. column. 2. Pau. de Cast. in dicto consilio 94. Clarum est in Iure. column. 2. lib. 2. Abba. in consilio 19. libr. 2. Areti. in cōf. si. is ad fin. ¶ Item si probetur quōd hāres aliqua impleuit do



de contentis in ipso testamento, puta soluendo aliquod Legatum in testamento relictum. Bart. in d. §. duo fratres. in §. q. 3. ver. pone & ex alio. Alexand. in consilio 4. colum. pe. li. 2. Corn. in consilio 283. columnæ 2. post med. li. 4. Deci. in consilio 267. columnæ 2. in consilio 287. columna fi. & in consilio 33. col. 2. Acquæ probaretur scientia posset ostendi quod hæres fuisset præfens quando fiebat testamētū. Bar. & Doct. in l. 4. §. fi. per gl. ibi. ff. solu. matri. & in l. hæres. pal. §. fi. ff. de testa. Alex. in d. conti. 4. col. 9. ante fi. lib. 2. las. in l. 1. ad fi. ff. de in Ius vocan. Areti. in cons. 11. col. 3. ver. ex his inferitur. ¶ Quinimò sufficeret probari quod hæres fuisset in domo tempore testamenti, licet ipsi testamento, dum conderetur, præfens non esset, secundum Bal. in d. cōf. 392. Anno. col. 2. lib. 1. quia domestici præsumuntur scire, quæ sunt in domo. l. cōsensu. §. feruis. C. de repud. ¶ Item si probaretur quod hæres ali quando mentionem fecisset de ipso testamento, nam præsumeretur noticiam habuisse contentis in eo. Alex. in consilio 39. columnæ 2. ver. unde probatio. lib. 2. in cons. 113. colum. 3. lib. 6. & in cons. 118. col. 2. li. 7. So. in cons. 63. columnæ 4. ad fi. li. 3. facit Pau. de Cast. in cons. 59. pro pleniori responsione. columnæ 2. in 3. dubio. lib. 1. vbi quando maritus facit mentionem de legato dotis uxoris, præsumitur scire conditionem adiectam ipsi legato. ¶ Aduerte tamen in quantum dixi supra probari scientiam ex eo, quod aliquid esset notum in loco, quod talis scientia non sufficeret, vbi ageretur de imponenda pœna corporali. Bal. in l. 1. C. de his qui latro. Dec. in cōf. 327. ad fi. Rom. tamē in cons. 127. Posito, ad fi. voluit sufficere scientiam ex fama ad imponendum pœnam. sed ibi non loquitur de pœna corporali. vide etiā de hoc Hippolyt. de Marfil. in l. de minore. §. plurium. nu. 127. & nu. 129. ff. de quæstio. ¶ Rursus in quantum dixi probari scientiam testamenti ex eo, quod hæres facit mentionem ipsius testamenti, intellige quādo ex tali mentione apparet, quod habuit perfectā noticiam de testamento, quia posset quis verba facere de aliquo testamento, & tamen non omnium contentorum in eo noticiā habere. Cor. in cons. 153. col. 2. ad fi. ver. quod autem non probetur. li. 4. fortius voluit Ang. in cons. 94. Cum his. col. 4. post med. vbi, quod transigens super testamento, non dicitur habere scientiam ipsius testamenti, nisi si sciat eius potentiam, an illud sit validū vel non. Sed certe loquitur Ang. in transactione super testamento quæ regulariter prohibetur, etiam data scientia testamēti, nisi visis & cognitis verbis testamenti. l. de his. ff. de transact. ¶ Illud tamen non omitto, quod talis scientia præsumpta ex eo, quod mentionē testamenti quis facit, nō sufficit ad remittendum iura competentia ex testamento, sed scientia specifica videtur necessaria. Rom. in consilio 403. Pro decilio. ne. colūæ 3. ver. 2. quia quicquid. Pro quo facit quod scribit Alex. in cōf. 164. col. 2. li. 5. vbi si tutor liberatus in testamento à redditione rationum promittit illas reddere, non censetur renunciare illi liberationi, sed præsumitur per errorem ita promississe, licet in assumptione tutelæ fecerit mentionem de testamento, & sic vbi agitur de solutione aut promissione indebiti, fortior est præsumptio erroris quā scientiæ præsumptæ ex eo quod mentionem quis faciat de instrumento, eū etiam in facto proprio præsumatur & toleratur error, quando agitur de vitādo damno, puta solutione aut promissione indebiti ex eo solum, quod indebite quid reperitur solum aut promissum. gl. in l. cum de indebito, in prin. in vers. ignorat. in fi. gl. ff. de proba. Doct. in l. non fatetur. ff. de confessis. ¶ Circa secundum tamen quæsitum, an vxor teneatur reddere rationem administratori, non obstante liberatione facta à marito in testamento. Breuiter illa liberatio solū operatur, vt non obligetur reddere rationē ita scrupulosam, sicut alias fuisset obligata. l. Aurelius. §. Caio, & ibi Bar. ff. de li. leg. las. in l. actione, circa fi. C. de transact. & in l. cum necessitatem. C. de fideicom. nō tamen excusatur, quominus reliqua teneatur restituere, & si præterea quid dolose egerit. Paul. de Castr. in consilio 86. Dubitatio vertitur in ultimo dubio, lib. 1. in cōf. 63. Ad primum quæsitum respondetur, & in consilio 445. Circa primum quæsitum dicendum puto, in secundo dubio. li. 2. dolus tamen præsumptus consistens in omittendo censetur remissus, vt nouissimè Dec. scribit concordando opinionē. in cōf. 198. & in cons. 418. col. fi. sed idem Dec. in cons. 349. ad fi. simpliciter dicit, quod talis liberatio nihil prodest, nisi respectu negligentie, vt non teneatur administrator ex causa negligentia, quæ sola videtur remissa. idē etiā Dec. in consilio 192. columnæ 2. ad fin. magis restringit il-

lam cōcordiam, videlicet quod dolus præsumptus in omittendo, ita demum remissus, censetur concurrentibus tribus, quod is cui relinquitur liberatio eiusmodi, sit coniunctus testatori, secundo quod in nullo sit factus locupletior, & quod arguatur de dolo præsumpto, tantum. Idem videtur vel le Deci. in consil. 607. colum. 3. dum se remittit ad ea quæ dixit, in d. consilio 192. Decium etiam in d. cons. 178. & in d. 192. nouissimè sequitur Gozadinus in consil. 47. colum. 3. post med. & in cons. 94. maximè. colum. 5. ¶ Et illa distinctio in d. consil. 192. satis videtur conformis communi conclusioni, si diligenter consideretur, nam communis conclusio fundatur ne detur materia delinquēdi, & ne quis fiat locupletior aliena iactura, vt pulchrè etiam Soc. tradit in consil. 72. colum. 5. lib. 3. sed in hac distinctione excluditur eiusmodi locupletatio, excluditur etiam delictum & dolus, quia non remittitur si quid dolose agatur, sed tantum remittitur negligentia in omittendo. & in effectu secundum hanc distinctionem solum videtur detrahi communi cōclusioni in hoc, quia Deci. dum ita distinguit, præsupponit, quod ex communi opinione teneatur administrator etiam de omisissis, non obstante liberatione eiusmodi, sed attēta ista distinctione pro illis nō tenetur cui liberatio relinquitur, tamen etiam secundum communem conclusionē, istud satis cautum videbatur, nam Deci. in sua distinctione exemplificat, quando tutor non facit inuentarium, & sic cōmisit dolum omittendo, sed Doct. in d. l. cū necessitatem, hoc idem videntur præsupponere, nam las. ibi clare dicit, posse remitti confectionem Inuentarij, consequenter videtur velle, quod administrator cui relinquitur talis liberatio ita ampla, non teneatur pro his, quæ expressè remitti possunt: solum dicunt Doct. quod nō trahitur ad dolum futurum, quia remitti nō potest, cū detur materia delinquēdi, ad ea autem quæ remitti possunt, nō negant neque negare possunt liberationē eiusmodi extendi, ex quo de voluntate testatoris clarissimè appareat. & sic licet Dec. videatur sibi nouam distinctionem inuenisse, distinguit tamen post alios Doctores communiter & secundum eorū verba. ¶ Et si Iudex tamen nō obstāte huiusmodi liberatione vellet, quod administrator Inuentarium faceret, quia videret liberationem pupillis damnosam, cogere eū posset. l. utilitatem. vbi Bar. & in l. confirmando. ff. de confir. tuto. & idem Bar. & Doct. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Areti. in cōsilio 22. col. 1. ad fi. las. in d. l. cū necessitate. C. de fideicō. Soc. in cōf. 193. in secunda quæstione. lib. 2. Dec. in d. cōsilio 319. colum. 2. circa fi. vbi declarat hoc procedere, quando superueniret iusta causa recedendi à voluntate & præcepto testatoris. ¶ Ad tertium quæsitum respondeo breuiter, quod secundo marito non poterit plus relinquere quā vni ex filiis primi matrimonij, cui minus reliquerit, sed tamen bene poterit relinquere filiis secundi mariti, quantum voluerit, modo legitima filiorum primi matrimonij non minuatur. Pau. de Ca. in Authē. vnde & si parens. C. de inoffi. testa. Deci. in cōf. filio 246. col. 2. caueat tamen mulier ne istud faciat in fraudē vt in effectu maritus haberet, quia peccaret mortaliter. ¶ An autem secundo marito donare possit ultra modum prædictum, quando secundus maritus donationem acceptaret nomine filiorum, ex secundo matrimonio nasciturorum Bal. variavit, nam Bal. inter consilia Pau. de Cast. in consil. 265. Visis punctis & instrumēto. & in consilio 264. Ego Bal. lib. 1. tenuit, posse secundum maritum acceptare nomine filiorum ex secundo matrimonio nasciturorū, & idem tenuit ipse Bal. in consiliis suis in cōsilio 11. Talis est, quædam Minutia. col. fi. li. 3. & in cōsilio 22. Quædam domina Nicolina. lib. 5. vbi dicit, quod Ricardus de Sal. perperam fulminauit sententiā contra opinionē Bal. & hanc Bal. opinio. licet omnia eius consilia nō alleget, simpliciter refert & sequitur Curt. iuni. in cons. 79. Domina Franceschina. vol. 4. post princip. Pau. de Cast. in Auth. vnde & si parens. col. 2. in prin. C. de inoffi. testa. Dec. in Authen. præterea. col. 4. circa med. C. vnde vir & vxor. & in d. cons. 216. sed Bal. & in eodē casu consuluerunt Franciscus de Albergo. de Aret. & Ioā. de Ligna. vt patet interdicta consil. Pau. de Cast. in consilio 261. Mihi videtur. & in cons. 263. Vnum est supponendum. lib. 1. & cum esset diuersitas opinionum inter tantos viros celebriores illius ætatis, remissa aut commissa fuit causa decidenda Ricardo de Sal. viro etiam doctissimo illius temporis, qui visis cōsiliis Bal. Franci. de Albergo. & Ioan. de Lignano pronunciauit contra Bal. opinio. vt patet ex eius cons. decisiuo, & sciētia diffinitiuā statim inserta, post dictum consil. 264. Ego Bal. inter consilia Paul. de Cast. li. 1.

& incipit



& incipit sententia Ricardi de Sal. perclarissimi patres do-  
mini mei. contra quem Ricardum irascitur Bal. in consilio  
22. lib. 5. dicens, quod perperam fulminavit. sed tamen reperio,  
quod idem Bal. videns fuisse consultum & iudicatum contra se,  
postea mutavit sententiam, & dum casus similis accidisset,  
consultuit pro opinio. Francisc. de Albergo. Ioan. de Ligna.  
& Ricard. d. l. de Saly. ut patet in consilio 161. Quaedam nobili-  
lis domina Agnesina. columna secunda. lib. 1. & hanc opi-  
nionem Bald. Franc. de Alber. Ioannis de Ligna. & Ricard.  
de Saly. licet eorum consilia per numerum non referant,  
nec ubi viderit aut legerit, aperiat, refert & sequitur. Corn.  
in consilio 82. lib. 3. in eadem opi. videtur inclinare. Ias. in  
d. Auth. unde & si pares. in quarto no. C. de inoffi. testa. sed  
puto quod Pau. de Ca. qui cum Bal. agebat, videns confi-  
ctum tantorum patrum, consilia illa retraxerit, & inter sua  
custodierit, quibus cum simul fuerunt impressa. Dec. autem  
tantum allegat Bal. in d. l. hac edictali. & in d. consi. 22. lib.  
5. quia vel non viderat vel memoria non tenebat alia. Bal. &  
aliorum consilia in contrarium, quam si vidisset, aliter forte di-  
cturus erat. Putarem tamen distinguere posse, quod aut fi-  
lij secundi matrimonij, pro quibus pater stipulatus est, non  
nascuntur, & tunc non valeat donatio. aut nascuntur, & tunc  
aut ratificant illam donationem eorum nomine stipula-  
tam. ita quod eis perfecte acquiratur, nec pater ad eorum  
praedictum de bonis donatis possit disponere & valeat,  
nam sicut mater posset immediate plus relinquere liberis  
secundi matrimonij, ita videtur quod possit facere media-  
te ministerio patris. & hoc quando filij secundi matrimonij  
ratificarent ante mortem matris. Aut non ratificant viue-  
te matre, & non valet donatio, nam post mortem mater do-  
nare non potest, ergo nec ratificatio fieri l. bonorum. ff. re-  
rat. hab. Post impressum consilium reperti Boeri. q. 200. co-  
lumnæ 2. & 3. in 1. parte suarum decisio ubi, quod credit  
opi. Bald. verior, quod possit acquirere pro filiis nascitu-  
ris pater, modo filii nascuntur. ¶ Et hic considerandum  
est, quod ista mater, si forte relinqueret uni ex filiis primi  
matrimonij minus legitima, poterit relinquere secundo  
marito, usque ad concurrentem quantitatem legitimam, qua-  
si videatur legitima filio, relicta, quae a lege suppletur Bal.  
in l. hac edictali. in prin. vers. ita tamen, Ioan. de An. in consi.  
67. & ibi late Bologni. in addi. Aret. in l. ex facto, columnæ  
18. ff. de vulg. Cor. in d. consilio 82. columnæ 3. lib. 3. Dec. in l.  
2. colum. fi. C. de insti. & substi. in l. quamvis. columnæ 2. cir-  
ca prin. in l. humanitatis. col. 4. in fi. vers. 2. quia de supple-  
mento. C. de impub. & in l. fi. col. 6. in fi. vers. praterea. & 2.  
C. de edic. diui Adr. toll. Alex. in consi. 115. ubi tamen nimium  
visus est restrinxisse. & fundatur ista opi. quia tale supple-  
mentum habetur perinde ac si ab homine relictum esset,  
ut per Bar. in d. l. ex facto, col. 2. vers. quare quid si furiosus.  
cuius opi. dicunt communem Moder. ibi, & in d. l. humani-  
tatis. & nouissimè Boeri. & in suis decis. q. 178. columnæ 2. in  
fi. in 1. parte. & in terminis quod secundus maritus habeat  
usque ad integram legitimam licet minus legitima relictum  
fuerit uni ex liberis. primi matrimonij, tenet idem Boeri. q.  
201. col. circa med. in 2. parte. ubi etiam sequitur limitationem  
Bertrandi, de qua statim dicam. Eandem opi. nouissimè late  
tenet & defendit Stepha. Bertran. in rep. d. l. hac edictali.  
vers. ita tamen. q. ubi tamen limitat nisi testator relinquens  
minus legitimam filio primi matrimonij, prohibuisset cum  
plus petere, vel usus esset dictione taxatiua, quia tunc tale  
supplementum capitur contra voluntatem testatoris. ean-  
dem limitationem tenet Ioan. Nicolai. Arelata. in responso  
suo 2. nu. 1. inserto inter rep. Ripæ Steph. Bertr. ipse Nicol.  
& Ioan. de Garro super titu. C. de secund. nup. quae limita-  
tio videtur bona & vera. secundam limitationem ponit Boer.  
in d. q. 201. columnæ pen. post med. vers. 2. intellige par-  
te 2. ut non procedat, quando filius primi patrimonij cui  
minus legitima relictum esset, illud relictum repudiaret,  
quia tunc solum debetur secundo coniugi quatenus re-  
lictum est, sed aduerte quod repudiatio filii nihil videtur  
facere, quia solum consideratur quod supplementum le-  
gitimæ sit ex voluntate disponentis & quod perinde est ac  
si testator integram legitimam reliquisset: sed si testator legiti-  
mam integram expressè reliquisset, non est dubium quod  
secundus coniunx tantundem acciperet non obstante repu-  
diatione, ergo idem licet fiat repudiatio, quia repudiatio  
non consideratur, sed quatenus dicatur relictum. in hoc ta-  
men articulo Cor. fuit sibi contrarius, & contra opinio. Bal.  
pro Bar. tenet ipse Corn. in consi. 33. in consi. 118. columnæ  
13. in lib. 1. & in consilio 51. column. fin. lib. 4. ¶ Caveat etiam

ista mulier ne filio alicui ex primo matrimonio nihil re-  
linquat, quia tunc videretur quod secundo marito etiam  
nihil relinquere possit, & si relinquat nihil valeat. quia mi-  
nus relinqui dicitur cui nihil relinquitur. l. illud. §. min⁹. §.  
de tributo. l. minus. ff. de verb. signi. Ias. in l. vinum, col. 13. in  
sexta fallentia. ff. si cer. pet. quam opinionem videtur vo-  
luisse Rom. in consi. 448. Videtur primum quod maritus.  
col. 2. circa fi. vers. nec obstat si dicatur quod filio. sed gl. in  
d. l. hac edictali, in prin. vers. diuidi, vult, quod isto casu ta-  
le relictum secundo viro debet diuidi cum filiis primi  
matrimonij, ut reducatur ad æqualitatem. quam opinio-  
nem sequitur Cor. in d. consi. 118. columnæ fi. lib. 1. & in d.  
consilio 82. colum. 2. ad fin. vers. cum itaque a dicto domi-  
no Nicolao. ¶ Aduertendum tamen est quod Cor. sequi-  
tur hanc opinionem, quando filiis primi matrimonij nihil  
relictum est, vel uni ex eis, secus autem quando aliquid reli-  
ctum esset, sed secundo marito plus, nam tunc illud quod  
auocatur a marito, vult diuidi debere inter ipsos tantum pri-  
mi matrimonij: ita consuluit in consilio 33. in consi. 44. li.  
1. & in consilio 51. lib. 4. ubi late defendit hanc opinionem.  
& rationem diuersitatis assignat inter unum casum & alterum.  
idem voluit Bal. in d. consilio 161. colum. 2. lib. 1. & in consi.  
336. Amplius sciendum est. circa fi. lib. 3. sed idem Bald. in  
consi. 401. quia prædicta putata. column. 2. lib. 2. & in con-  
si. 263. Secundæ uxori. lib. 4. voluit, quod utroque casu se-  
cundus coniunx & liberi primi matrimonij reducatur  
ad æqualitatem, siue liberis primi matrimonij aliquid re-  
lictum sit, siue nihil. & istam dicit esse veritatem. idem te-  
net Ioan. de Ana. in d. consi. 67. in fi. & ibi Bologni. in addi-  
tio. mihi autem plus placet prima opinio, quam nouissimè  
tenet Stepha. Bertran. in rep. d. l. hac edictali. in vers. ita ta-  
men. num. 15. & in vers. si verò plus. num. 18. Ioan. Nicolai  
Arelatanus in responso suo. 3. num. 7. inserto in illa rep. d. l.  
hac edictali, & aliis rep. Ripæ & Ioan. de Garonibus. Aduer-  
tendum tamen circa istam æqualitatem quod non per om-  
nia erit æqualitas, quia filii primi matrimonij, quibus nihil  
aut minus legitima relictum est, ante omnia detrahunt le-  
gitimam, ut infra dico in consi. 194. Circa ¶ tutelam dico, quod  
mulier transiens ad secunda vota eam perdit. Authen. sa-  
cramentum. ubi notatur. C. quando mulier tu. offi. fun. pos.  
c. ex parte. 2. de appella. ubi Doct. a fortiori debet impediri  
ne tutrix fiat. c. ad apostolicam, de regula. l. patre furioso. ff.  
de his qui sunt sui vel alie. Iuris. ideo si Iudex eam in tutri-  
cæ disposuerit, nihil agit, quia contra leges, ideo fuisset ne-  
cessaria licentia a Principe cum clausula non obstantibus,  
ut notatur in l. 1. C. quando mul. tu. off. fun. pos. nam priui-  
legium quod habet mater circa tutelam perditur per tran-  
situm ad secundas nuptias. d. Auth. sacramentum, ideo sine  
priuilegio remanet in terminis Iuris antiqui, quo Iure ma-  
ter tutrix esse non poterat, nisi a Principe impetraret. d. l. 1.  
¶ Ad quartum quæsitum de fructibus perceptis a primo  
marito in bonis, quæ obuenerunt mulieri post contractum  
matrimonium, quæ dicuntur bona non dotalia nec parapher-  
nalia, sed contra dotem, distinguendum est, quia aut maritus  
illos percepit contra voluntatem mulieris, & tenetur re-  
stituere, siue sint naturales, siue industriales, siue extent, si-  
ue consumpti sunt. aut secundum voluntatem mulieris, &  
tunc fructus industriales consumptos in promiscuos usus  
mariti & uxoris non tenetur restituere, extantes. sic fructus  
autem naturales consumptos tenetur restituere quatenus  
est factus locupletior si sunt multi valoris. Alex. in l. mari-  
tus. ff. ad legem Falc. consi. 42. lib. 1. & in consilio 63. lib. 2.  
Aret. in consilio 159. longa est. late Corn. in consilio 131. lib.  
4. ubi etiam facit mentionem de dicto consi. Aretini, licet  
allegat sub num. 60. ubi etiam in aliquo discrepat ab Arc-  
tino, sed latius omnibus tradit Soc. in consi. 82. col. 2. & tri-  
bus colum. seq. lib. 4. in quibus locis notatur, quod si non  
apparet de voluntate mulieris, quia sumus in dubio an vo-  
luerit an noluerit, quod præsumitur noluisse. tradit etiam  
Deci. in consi. 521. column. 2. Areti. tamen in d. consi. dicit,  
quod licet istud procedat de Iure, contrarium tamen videtur  
de consuetudine, secundum quam mulieres consueuerunt  
committere custodiam & administrationem maritorum bona etiam  
non dotalia, imò Bar. in consi. 125. Quæstio talis est, Titius,  
tenet de Iure quod maritus non tenetur p. fructibus con-  
sumptis, nec naturalibus. nec industrialibus. ¶ Campezi autem  
in tract. de dote, in 1. parte. q. 9. concludit per quatuor ratio-  
nes, quod in dubio præsumatur maritus percepisse tales fru-  
ctus bonorum non dotalium neque paraphernalium contra vo-  
luntatem mulieris. Ex quibus diligenter considerando ostē-  
ditur



ditur, non videri differentiam inter fructus bonorum paraphernalium, & aliorum bonorum vxoris, quæ non sunt dotalia, neque paraphernalia, nisi in vno quod maritus in bonis paraphernalibus non censetur percepisse fructus contra voluntatē mulieris, ex quo vxor illa secum defert & viri administrationi committit, nam si constaret de dissensu mulieris, quod noluisse fructus bonorum paraphernalium percipi à marito, etiā illos teneretur restituere, vt notatur in d.l. locis, maximè per Alexan. in d.l. maritus. quinimò dominus Andreas Alphæus de Cortono inter consilia Bald. in consil. 366. Ad euidentiam dicendorum, col. 2. li. 2. voluit præsumi dissensum mulieris etiam in fructibus bonorum paraphernalium, vbi etiam subdit quod tales fructus retine- ri nō possunt ob alimenta præstita vxori etiam quod vxor dotata non esset. ¶ Vnum nō omitto, quod licet Campe- z. in d. trac. arroget sibi illa quatuor fundamenta, ex quibus concludit præsumi dissensum mulieris in perceptione fru- ctuum, bonis non dotalibus nec paraphernalibus, quod illa fuerunt fundamēta Cal. relati per Alex. in d.l. maritus. quæ ipse Campe- z. ad verbum transplantauit. ¶ Sed vltra Alex. & Campe- z. addo Bal. in consil. 293. Factū sic opponi- tur, in fin. lib. 3. & in consilio 478. Quædam sunt res. lib. 5. vbi quod maritus teneretur restituere fructus bonorum nō do- talium nec paraphernalium, quādo eorum administratio ipsi marito commissa non fuit, & sic apertè vult Bal. quod maritus non censetur percipere tales fructus de volunta- te mulieris, nisi eorum administratio ipsi marito expresse commissa sit. subdit tamen Bal. quod si mulier ipsa de tali- bus fructibus consumpserit in necessitate viri, non potest repetere. ¶ Addo etiam Bal. vltra alios in consil. 266. Ver- ba statutorum. colum. 2. lib. 3. vbi quod maritus sine dubio lucratur fructus bonorum paraphernalium, aut aliorum non dotalium, quādo mulier nupsit sine dote, quod æquū videtur quicquid aliter dixerit Andreas Alphæus in d. cō- silio 366. inter consilia Bald. lib. 2. Taurini, Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 In legitimam filiorum primi matrimonij an imputetur quod ipsi capiunt ex dispositione. l. hac edictali. C. de sec. nup. & concluditur quod non.
- 2 Trebellianica non dicitur detrahi contra voluntatem testatoris, cum pro- hibere eam possit.
- 3 L. hac edictali. C. de secun. nup. locum habet etiam si quid relinquatur vel donatur ratione alimentorum vel vsusfructus.
- 4 Restrictio fieri non debet in dispositione generali, non interueniente ra- tione restringendi, & omnis interpretatio restrictiua dicitur contra- literalem sermonem.
- 5 Maritus si plus reliquerit secundæ vxori quā vni ex liberis primi matrimonij, cui minus reliquit, illud plus insolidum pertinet ad libe- ros primi matrimonij.
- 6 Filiis primi matrimonij competit actio in rem scripta reuocatoria in terminis. l. hac edictali. C. de secun. nup. Vita hominis computatio an procedat secundum terminos. l. heredita- tum. ff. ad legem Falcidiam. quando quis plus vel minus vixit, ibid. num. 6.
- 7 Superueniens casus non debet irritare quod legitime ab initio factū est.

CONSILIVM CXCIIII.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In casu proposito in quo consilia duorum adinuicem contraria, an t̄ debeat computari in legitimam filiorum primi matrimonij, quod ipsi capiunt ex dispositione. l. hac edictali. C. de secun. nup. placet mihi conclusio, quod ante omnia filii primi matrimonij detra- hant legitimam à qua opinione in iudicando dicitur non esse recedendum. Pau. de Cast. in consilio 348. Viso casu & allegationibus. colum. 2. post med. lib. 2. pulchrius idē Paul. in consilio 462. glo. eodem libr. 2. idem vult Bald. in consilio 401. quia prædicta puncta. libr. 2. & in consilio 21. Quædam domina Nicolina. colum. fin. lib. 5. ab ista etiā opinione dicitur, tutum non esse consulendo recedere. Anch. in consilio 101. Ex prædicto themate eliciuntur. co- lum. 1. licet eā impugnari posse dicat, ab hac etiam opi- nione recedendum non esse consulendo & iudicādo Soc. in cō- silio 35. col. pen. ad fi. in 3. dubio. lib. 3. cum pro ea sit auctoritas gl. Bar. & Bal. qui fuerunt illuminatores Iuris Ci- uilis, propterea dicit Soci. se sequi hanc opinionem. Ean-

dem etiam opinionem sequitur Cur. senior in consil. 79. Domina Franceschina. colum. 4. circa med. vers. & vltra hoc Cor. in consil. 33. & in consil. 118. colum. fi. lib. 1. in consil. 22. colum. 6. ad fi. ver. & licet relictā. lib. 2. licet idem Cor. in consil. 309. colum. 3. versic. facit etiam ad prædicta. libr. 3. hoc firmare ausus nō fuerit. & licet Corn. in aliis cōsiliis allega- tis videatur loqui in alio casu, videlicet si vni ex filiis pri- mi matrimonij relictū est minus legitima quæ à lege sup- pletur, an posset relinqui secundo marito, quatenus est le- gitima ita suppleta, tamē rationes Cor. pariter inferūt in ca- su isto, & hanc etiam opinio. nouissimè sequitur Deci. in consil. 246. colum. 2. licet mētionem non faciat de consil. Anch. Soc. & Cor. p. me suprā allegat. imò Deci. allegat pro- fe Salic. & Alexand. qui dicūt totum contrarium. sed tamē ad rationē domini Alexandrini responderi potest, quod illud quod capit filius ex legis dispositione, cōputatur in legitimam, quādo non est contra expressam voluntatē te- statoris, vt est Trebellianica expresse non prohibita, quæ computatur in legitimā quādo filius purē grauatur, quia

2 t̄ Trebellianica non dicitur capi contra voluntatem testa- toris, cum prohibere eam possit. Ioan. de Ana. in consil. 67. Corn. 305. col. 4. lib. 4. Deci. in consil. 257. col. fi. sed hic istud quod capiunt liberi primi matrimonij, capiunt ex disposi- tione d. l. hac edictali, contra voluntatem patris expresse & in eius odium, idē nullo modo retorquere debet in eius fauorem, vt saltem in legitimam computetur. Rursus Trebellianica fuit inducāta in fauorem testatorum, vt eorū hereditates facilius adirentur, relictum autem cōtra for- mam d. l. hac edictali, accipitur per liberos primi matrimo- nij, in odium relinquentis, idē nō procedit argumentum de vno ad alterum, in quo est diuersa ratio, quia ex separa- tis non inferitur. l. fi. ff. de calumni. l. Papin. exuli. ff. de mino. istam opi. quod liberi primi matrimonij non imputent in legitimam, quod capiunt ex dispositione d. l. hac edictali, tenet nouissimè Stephan. Bertran. in repe. d. l. hac edicta- li. versicul. ita tamen. num. 10. Boer. in suis decis. q. 201. col. 3. post med. in 2. parte. ¶ Sed in ista legitima liberorum pri- mi matrimonij computabuntur dotes & relictā in testamē- to, quia detractioe facta inspiciendum est, quantum de re- licto supersit, & de dotibus ipsis liberis primi matrimonij, quia si computatis dotibus & detracta legitima, liberi pri- mi matrimonij haberent vltra illos quinquaginta aureos, tantūde posset habere nouerca, quicquid aliter scripserit vnus ex dominis Consulētibus, cuius consideratio vide- tur contra tex. d. l. hac edictali, in quantum loquitur de do- natis liberis primi matrimonij, quia res donatæ sunt pro- priè liberorum, & tamen computantur ad sciendum, quā- tum possit relinqui secundo marito vel secundæ vxori, quia non agitur de remouendo à donatariis, sed solum vt videatur quantum sit donatum liberis primi matrimonij, vt tantundem conferri possit nouercæ vel vietrico. ¶ Nō

3 item t̄ placet illa consideratio alterius Consulētis, quod lex hac edictali, non habet locū, quādo relinqueretur no- uercæ vel vietrico ad alimenta, quia lex hoc non dicit, & rubor est citra legem loqui. §. consideremus. in Authen. de trienn. & semi. c. consuluisti. 2. q. 5. vbi, quod lege expres- sè sancitum non est, superstitionis non est inuentionibus præsumendum, idē lus allegans illud probare tenetur, iuxta illud: Legem pone mihi Domine. Bald. in consilio 340. & præmitto. ad fin. lib. 3. & dicit Bald. in consilio 341. eo- dem lib. 3. & in consilio 440. Secundum ea. colum. 1. lib. 5. quod qui legem allegat, tenetur eam probare siue se fun- det in affirmatiua, siue in negatiua, & loquēti sine lege re- spondet Bald. in consilio 184. Municipali lege. colum. 1. lib. 5. dicens, quod nō est lex sub cœlo quæ hoc dicat. ¶ Se- cundo, l. hac edictali loquitur indistincte, ergo generaliter debet intelligi, etiam quod esset maior ratio in vno casu quā in alio. l. 1. §. quod autem. ff. de atea. l. in fraudem. §. fi. vbi Bal. ff. de testa. mili. Soc. in l. 2. §. ex his. in prin. ff. de verb. oblig. Deci. in Rub. ff. si cer. pet. colum. 3. in fin. in secun- da lectura. & alibi sæpissimè. ¶ Tertiò respondetur, quod non est diuersa ratio in relictō alimentorum quā in alio, quia l. hac edictali, considerat fauorem liberorum primi matrimonij, sed nonne ita egent alimentis ipsi liberi si- cut nouerca vel vietricus? quare ergo non tantundem re- linquitur liberis primi matrimonij, quantum vietrico

4 vel nouercæ pro alimentis, idē t̄ non interueniente ra- tione restringendi, restringi non debet dispositio genera- lis. Bal. in consilio 48. Quia verba li. 4. omnis enim interpre- tatio restrictiua est contra literalem sermonem. Bald. in consilio



consilio 381. In volumi. columnæ 2. circa med. lib. 5. ¶ Quarto, ista quaestio videtur determinari per Stepha. Bertran. in rep. d. l. hac edictali. versic. ita tamen. num. 4. vbi, quando secundo coniungi solum relinquitur ususfructus, dicit, quod aestimari debet talis ususfructus secundum formam. l. hæreditatum. ff. ad legem Falcidiam. & si facta computatione, plus reperiatur relictum quam filio primi matrimonij fiet defalcatio iuxta terminos. d. l. hac edictali, & tamen in usufructu non habet Ius secundus coniux, nisi quamdiu viuit, sicut in alimentis. ¶ Præterea ratio alimentorum non videtur habenda in consideratione, nisi in persona quâquis tenetur alere, vt dicitur de alimentis relictis spurio, & sic personæ prohibita, nam ideò tenet legatum alimentorum, quia pater de Iure naturali tenetur alere etiam filium spurium, quam æquitatem Iuris naturalis considerauit Ius Canonicum, vt habetur in c. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul. sed vxor non tenetur alere saltem post eius mortem maritum inopem, ideò ratio alimentorum non videtur considerabilis in isto casu. ¶ Ideò aestimandum erit ad quantum tempus possit nouerca viuere, & ad quantum ascendere possint alimenta sibi relictæ secundum computationem d. l. hæreditatum. ff. ad legem Falcid. deinde videndum est, si excedit donata & relictæ liberis primi matrimonij detracta prius eorum legitima, si reperietur excessus, illud quod de pluri fuerit relictum nouerca, in solidum erit liberorum primi matrimonij. Bal. in consilio 161. Quædam nobilis domina. Agnexina. col. 2. lib. 1. & in consilio 336. Amplius sciendum est, circa si. lib. 3. Corn. in consi. 33. in consilio 44. & in consilio 118. in prima parte, in consi. 51. lib. 4. licet in hoc articulo Bald. variauerit, & quod illud plus in solidum pertineat ad liberos primi matrimonij, voluit nouissimè Stephan. Bertrandi in rep. d. l. hac edictali, versic. ita tamen. num. 15. & in versicul. si vero plus. num. 18. Ioan. Nicol. Arelatanus responsio. suo tertio inserto in d. repetitione num. 7. & dixi in consi. præcedenti num. 13. ¶ Pone ergo quod detracta legitima liberorum primi matrimonij habeant ultra legitimam de dotibus & relictis florenos centum pro singulis, tantundem habebit & nouerca, si verò detracta legitima vnus liberorum primi matrimonij solum reperiatur habere decem, tantundem habebit nouerca, non obstante quod in testamento fuerint relictæ quinquaginta liberis primi matrimonij. ¶ Fateor tamen quod nouerca poterit habere vsque allegitimam filiorum, seu vnus ex filiis primi matrimonij, vt per Corn. vbi supra, & voluit Dec. in l. humanitatis. columnæ 4. in fia. & in l. in l. quamuis. columnæ 2. C. de impub. Aret. in l. ex facto. columnæ 18. ff. de vulg. Alexandrinus in consilio 115. & dixi in consilio præcedenti numero. 12. ex quibus exemplis facile erit casum diiudicare. ¶ Non omitto quod si ista nouerca alienet de bonis sibi relictis agere poterunt liberi primi matrimonij contra possessorem, quia actio reuocatoria competens ex d. l. hac edictali, dicitur in rem scripta. Bal. in consi. 22. Quædam domina Nicolina. columnæ 2. post med. lib. 5. ¶ Sed pulchrum dubium est, dixi supra quod ad sciendum valorem donatorum aut relictorum secundæ vxori, debet computari ad quantum ætatis verisimiliter sit victura nouerca, iuxta d. l. hæreditatum. quid si ista nouerca viuat vitra illam ætatem. Istam quaestionem mouet Veronen. in consi. 13. col. si. vbi, quod d. l. hæreditatum. procedit viuentem eo de quo agitur, sed eo mortuo cessat præsumptio. d. l. quia sumus in casu claro, sed postea dicit se putare contrarium, quia de rigore iuris inspicere debet initium actus, quo adhuc ille vivebat. & ego idem puto, aliàs illa l. videretur frustratoria, si ex euentu mortis secuto retractaretur computatio facta secundum formam d. l. ex casu enim superuenienti irritari non debet quod legitime ab initio factum est. l. hac enim. ff. de itin. actuque priua. l. sancimus. C. admi. tut. ideò furor superueniens non afficit prius testa. l. qui furere. & ibi Bar. ff. de testa. l. si quis alicui. & ibi Bar. ff. de acqu. hæc. idem in affinitate superuenienti, quæ non dirimit matrimonium iam contractum. c. discretionem. & ibi gl. in verlicu. officere, de eo qui cogno. consang. vxor. suæ. ¶ Alibi scribit Bal. in consilio 349. Super eo quod quaeritur. columnæ 2. li. 3. quod illud quod legitime factum est, ex superuenienti maleficio irritari non debet, per tex. in l. donationes. C. de dona. inter vi. & vxor. Confirmo istud arguendo à fortiori hoc modo, lex magis fauet validitati eius quam eius dissolutioni. l. quotiens. ff. de rebus du. sed vbi agitur de validando actum, qualitas superueniens nihil operatur, puta impetrat quis litem ad beneficium, quo casu oportet quod sit Clericus

tempore impetrationis, quia Laicus non est capax beneficii Ecclesiastici, pone quod superueniat Clericatus post impetrationem, certe non validatur impetratio iuxta not. in c. dudum, de electio. & in c. si eo tempore, de rescrip. li. 6. Feder. de Senis in consilio 190. Quia in præsentem. col. 5. circa princ. si qualitas superueniens casus actum non validat, ergo multo minus superueniens casus actum infirmabit. Rursus, non videtur conderabile interesse ex eo quod quis viuat ultra metam. d. l. hæreditatum, quia etiam potuisset citius minori, ob id ratione dubij euentus cessat læsio. l. fideicommissio. C. de transact. imò Veronenfis videtur loqui in casu fortiori & magis dubitabili, quando computatio aliqua adhuc facta non esset, facta enim iam computatione, res videtur extra omnem dubitationem per supradicta. Taurini, Aymo Grauetta de Sauiliano. l. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Collecta imponi potest per Vniuersitatē pro modo facultatum cuiusque ad æs & libram. & ibi quid in villa seu castro, an possit Collectam imponere.  
Collectandi Ius dicitur esse de regalibus, ibidem num. 1.
- 2 Villa aut castrum non habet iurisdictionem nisi ex privilegio aut antiqua consuetudine.
- 3 Reformatio actus facilius permittitur quā noua ipsius actus constitutio
- 4 Statuta variari debent secundum varietatem temporum, & ab æquitate statuta abhorreere non debent.
- 5 A statuto reclamare licet quando continet inæqualitatē, & ex eo plus grauatur vnus quā alter.  
Æqualitas arguit bonam fidem, inæqualitas autem suspicionem inducit ad malum, ibidem num. 5.
- 6 Onus diminui debet bonis diminutis, & e contra bonis auctis augeri debet & onus.
- 7 Interesse cessante querelantes audiri non debent, & exceptio tua non interest, dicitur litis finitæ impediens litis ingressum.
- 8 Consilium loci repræsentat totam Vniuersitatem, quod intellige vt hic habetur.  
Maior pars Vniuersitatis quod facit ob necessitatem alij de vniuersitate improbare non possunt, ibidem num. 8.  
Maior pars Vniuersitatis sufficit in his quæ fiunt ob publicam utilitatem, licet statuto caueatur quod omnium consensus sit necessarius, ibidem num. 8.  
Onera æqualiter distribui debent, ne pauperes compellantur, & diuites inæqualiter grauentur.
- 9 Suspicio est contra particulares Vniuersitatis se opponentes, ne fiat statutum ob publicam utilitatem.
- 10 Maior pars se opponens aduersus id quod pertinet ad publicam utilitatem, minori parti non præfertur, sed præualere debet sententiam minoris partis.  
Testes pauciores numero præferuntur maiori parti quando deponunt æquifimiliora, vel quando sunt periuri in eo super quo deponunt.
- 1 Vnus de populo admittitur in his quæ concernunt publicam utilitatem, etiam quod agentis non interfuit.

## CONSILIUM, CXCIV.

## Pro Vniuersitate Casellarum proxime Taurinum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Vniuersitas Casellarum quaerit noua registra implere seu perficere ad valorem præsentis temporis, nam olim prædia valebant multo parcius atque nunc. Quaeritur si Iure id permitti potest. Breuiter puto quod sic sequentibus fundamentis. ¶ Primo præsupponendo, quod consilium Casellarum possit statuta condere iuxta no. in l. omnes populi. ff. de iusti. & Iure. & sic posset de nouo statuere, quod omnes possidentes prædia in loco & finibus Casellarum subditi statutibus, obligentur registrarum. nam si potest imponere Collectam, quæ est in dicenda pro modo facultatum cuiusque ad æs & libram. Bar. in l. i. columnæ 4. C. de muli. & in quo loco. lib. 10. Bal. in l. etiā. col. pen. C. de exe. re. iud. Dec. in consi. 335. columnæ 2. & alibi sæpè Doct. quod procedit etiam in castro seu villa, quæ potest Collectam imponere. Alex. in consilio 51. col. 1. versic. sed præmissis. lib. 5. de quo tamen dubitarem, quia imponere Collectam est Iurisdictionis, ideò non subditis imponi non potest. l. rescripto. §. fin. ff. de muner. & hon. imò dicitur de regalibus



regalibus Ius collectandi. Abb. in consilio 13. col. 2. versicu. & hanc sententiam. in consilio 20. colum. 1. versicul. quini-  
 2 mō potest. & in consilio 61. col. 2. lib. 2. sed † villa aut castrū iurisdictionem non habet, nisi ex privilegio aut consuetu-  
 dine antiqua. Bar. in l. 1. ff. de dam. infect. & in consil. 189. Pri-  
 mō quæritur. Deci. in l. imperium. colum. 6. post med. ff. de iurisdic. omn. iudic. ob id Petrus de Vbal. in tract. suo col-  
 le. colum. 13. q. 28. tenet, quod villa aut castrum non possit Collectam imponere sine auctoritate Principis aut con-  
 suetudine antiqua, sed ista difficultas hic cessat, quia non sumus in villa aut castro, cum locus Cacellarum subiiciatur Principi immediate, itaque si pro necessitatibus ipsius loci potest Collectam imponere, posse debet & omne an-  
 tecedens necessarium ad illam Collectam. l. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de Procu. cum simil. consequenter po-  
 test urgere subditos ad profitendum seu denunciandum eorum bona, ut intelligatur quantum sit æs & patrimonium cuiusque, de quo casu in l. forma. ff. de censu. igitur si post hoc principaliter & ab initio facere, a fortiori debet posse reformare, ut bona iam registrata seu in registrum relata, ex integro æstimentur ad valorem præsentis temporis, fa-  
 3 cilius † enim permittitur actus reformatio quam nova cōstitutio. Alex. in l. 1. §. si quis simpliciter. col. 2. vers. pro qua ratione. ff. de verb. obl. similiter suppletur quid facilius quā inducatur de nouo. Deci. in consil. 36. col. 5. & in consil. 146 col. 6. ad si. vers. hoc in præsupposito similiter coadiuvari potest, licet illud principaliter fieri nō possit. Bar. & Doct. in l. si. C. de eden. Deci. in l. certi conditio. §. quoniam. col. 1. pe. ante med. ff. si cert. pet. ¶ Secundo, si statuentes possunt in totum reuocare statutum, dummodo non sit edictum in fauorem aliquorum tantum. iuxta not. in d. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Alex. in consil. 101. lib. 1. in consilio 54. li. 4. Deci. in c. nouit. col. 8. de Iudi. Ias. in l. ciuitas. col. 2. ff. si cer. pet. a fortiori debent posse aliquid reformare seu addere.  
 4 ¶ Tertiō, † ex varietate temporum statuta quoque varian- tur humana. c. non debet. de consang. & affi. vbi gl. concor. allegat ergo, registrum quod eo tempore rectū visum fuit ad valorem bonorum, eo aucto iniquum censendum est, idcirco mutandum, nam statutum seu registrum ab æquita- te abhorre non debet. l. si negocia. ff. mund. l. alius. ff. si ser- ui. vend. l. cum in eo. ff. de pac. & l. 1. ff. q. quisque iur. ¶ Quar- to, talis reformatio registri constituitur quoad omnes, & p-  
 5 communi utilitate, ex qua non potest quis dicere se plus al- tero grauatum, idcirco aduersus talem reformationem com- munem omnibus reclamare nemini licet, tunc enim dici- tur lex sancta & iusta ab omnibus obseruanda. c. erit autē l. 4. d. l. 1. ff. de legibus, & dicit Roma. in consilio 151. Præfati in fi. quod ad esse constitutionis est vniuersalitas, cum particu-  
 laritas abhorreatur, tantum † permittitur reclamare quan- do statutū fieret inæqualiter, ex quo vnus grauaretur plus- quam alter l. 1. & l. qui grauatos. C. de censu. & censitor. lib. 11. Bart. in l. omnes populi in vlt. q. 5. q. principalis. ff. de iusti. & iur. & in l. fin. ff. de appellat. recip. cum simi. quæ Ias. scri-  
 bit in l. 1. colum. 1. ff. de legi. & in l. 1. in princip. colum. 2. ff. quod quisque iur. & sicut inæqualitas arguit malam suspi- cionem. Hostian. summa de vsur. Veronen. in tract. simula. in 14 præsumptione, ita æqualitas reformationis arguit bo-  
 nam fidem, quia in duobus contrariis, si vnum est malum, alterum est bonum. gl. in c. intellecto. de iureiur. ¶ Simile vi-  
 demus quod arguitur bona fides ex æqualitate pactorum. Ias. in fi. col. 28. ad si. nu. 99. C. de iure emphy. argum. l. sed & milites. post prin. ff. de execu. tute. l. non solum. §. de vno. ff. de ritu. nupt. not. Deci. in consilio 308. colum. 2. circa fin. itaque nescio videre quomodo audeat quispiam lamenta-  
 6 ri de lege æquali & communi ob publicam utilitatē. ¶ Quin- to, † istud probari videtur per text. in l. forma. §. 1. ff. de cen- si. in l. omne territorium, vbi gl. C. de censu. & censitor. lib. 11. vbi diminutis bonis, diminui debet & registrum, ergo au-  
 ctis bonis augeri & illud debet, ut contrariorum eadem sit disciplina. Instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. in princip. l. & si contra. ff. de vulg. cum si. & vt idem operetur oppositū in opposito, quod propositum in proposito. l. si ex toto, in princip. l. quod in rerum. §. si quid post. ff. de leg. 1. & l. si. ff. de leg. 3. Facit quia commodum regulatur ab incommodo, ut qui onus sentit, ferat & compendium, è regione, quia dam- num non sustinet, vtilitatem non habeat. gl. in c. si Episco-  
 pus. de offi. ordi. lib. 6. regula, secundum naturam, vbi De-  
 cius ff. de reg. iur. & idem Deci. in consil. 190. columna secū-  
 da in consilio 325. columna 1. Ias. in l. eum qui. princip. in l. not. ff. de iureiur. & in l. si Rufinus. a d. fin. C. de testa. mili. A-

libi dicit idem Ias. in d. l. & si contra. ff. de vulg. quod dimi-  
 nuto commodo diminuitur onus, & aucto commodo au-  
 gescit & onus idem tradit Rom. in consil. 369. columna sep-  
 tima in sexto dubio. Anch. in consilio 248. Ad prædicta du-  
 bia. in quarto dubio. Si igitur auctum est commodum bono-  
 rum registratorum, augeri debet & onus, ut amplius æstimetur bona registrata, & ad Collectas ampliores obligentur secundum valorem bonorum. ¶ Sexto, hoc videtur proba-  
 ri in c. quanto, cum gloss. extra de censu. arguendo a fortio-  
 ri, nam ibi quædam Ecclesia sponte se obligauit ad procura-  
 tionem vnam singulis annis fratribus sancti Irenæi, dicitur ibi quod aucto numero fratrum sancti Irenæi, augeri de-  
 bet procuratio, si Ecclesiæ procurantis excreuerint faculta-  
 tes, & gl. ibi in vers. indulgemus. dicit, quod ex indulgentia fuit actū cum Ecclesia procurante, quia cum simpliciter se obligasset ad procuracionem, non taxata certa quantitate ipsius procuracionis, indistincte videbatur obligata ad pro-  
 curacionem etiā pro numero aucto. sed quia obligatio illi Ecclesiæ fuit spontanea, & ideo se obligauerat ad procura-  
 tionem vnam singulis annis, quia ex ea modicè grauatur ob paucitatem fratrum sancti Irenæi, ideo mitius cum ea agitur, ut non teneatur pro numero aucto, nisi excreuerint Ecclesiæ ipsius facultates, aliās autem dicit, gloss. secus es-  
 set de Iure, quia obligatus ad onus indeterminatū, cresce-  
 rent onere debet crescere obligatio. Ex quibus dictis non obscure deciditur casus noster, quia onera collectarū sunt incerta & non determinata nam pro necessitatibus quan-  
 doque imponuntur maiores collectæ, quādoque minores & ob hoc Collecta dicitur munus extraordinarium, quia non habet determinatam formam, iuxta notata in l. placet. C. de sacros. Eccl. Bal. in consil. 112. de generali. col. 2. post med lib. 2. igitur si onera augeantur, debent augeri & Collectæ. Et si facultates aliquibus excreuant, pro earum modo ob-  
 ligari debent ad Collectas, ut sic in omnibus seruetur æ-  
 qualitas. ¶ Confirmantur præmissa ex his quæ scribit Corn. in consil. 24. colum. 4. lib. 3. vbi dicit quod quādo ab initio est taxata certa quantitas ad quam villa tenetur pro oneribus illa quantitas non debet augeri auctis facultati-  
 bus villæ, nisi princeps faceret nouam taxationem, eodē modo, si communitas Cacellarū quæ in hoc Principi æ-  
 quiparari potest, cum potestatem habeat statuendi, & statuta reformandi, si velit de nouo taxationem facere & constituere nouam ordinationem æstimari, secundum quā in futurum soluantur onera pro modo facultatum licere & permitti hoc debet. ¶ Septimo, non videntur homines Cacellarum damni aliquid sustinere ex registri seu æsti-  
 7 mi reformatione, finge enim, quod illud augeatur, nō pro- pterea grauiora onera ferent nam si pauciores libras regi- stri scriptas habeant amplior vtique imponderetur collecta in singulas libras, ut illa satisfaciatur ad onera loci, si plures erant libras, non durior collecta statueretur quā onera fe-  
 rant, ergo † non videtur locus querelæ, quādo nullus læsionem probabilem pretendere potest, ac effectu consi-  
 derato nullius interesse versatur. l. Fulcinius. §. si in diem. ff. ex quibus caus. in possess. eatur. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbor. oblig. l. 1. in princip. ff. de appel. recip. & exceptio tua non interest dicitur exceptio. litis finitæ, & agentem excludit à limine Iudic. l. loci corpus. §. competit. ff. si seruit vend. l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. testament. c. cum inter. 2. seniore. de electio. c. non solent. 2. q. 6. Corn. in consil. 6. colum. 1. post med. lib. 2. ¶ Octauo, aut ista reformatio fiet à toto cōsilio, aut maiore eius parte, &  
 8 tunc seruanda est, † quia consilium repræsentat vniuer- sum locum. gloss. in Rub. C. quæ sit long. consue. Alexan. in consilio 101. lib. 1. Soci. in consilio 83. in princ. lib. 4. Corn. in consilio 293. colum. 2. lib. 1. Deci. in consilio 403. colum. 1. & in consil. 480. colum. 2. Imò cōsilio repræsentat Prin- cipem & statuta per ipsum facta dicuntur Ius Ciuile, pro- pter auctoritatem consilio concessam. Bolog. inter consilia Panor. in consil. vlti. col. 2. lib. 1. Eatonus tamē repræsentat totam Vniuersitatem, quatenus ipsum consilium potesta- tem habet per statuta vel consuetudinem. Bar. in l. aut fa- cta. §. si. ff. de pœnis. Corn. in consilio 224. colum. 3. in fin. & in consilio 241. col. pen. ad fin. lib. 4. ergo factū ab vniuerso populo aut maiore parte non possunt alij improbare, cū sit actus necessarius, ob necessitatem onerum, quibus com-  
 munitas ipsa maximè grauari consuevit supra alia loca. l. quod maior. ff. ad municipi. c. cum omnes. vbi latè Doct. de consil. Corn. in consil. 181. col. 2. lib. 2. maximè, quia eiusmo- di reformatio ex æquo ad omnes pertinet, neq; retatur ad  
 K singulorum



singulorum iniuriam. ¶ Quinimò cum fiat ob publicam vtilitatem, debet sufficere maior pars licet statuto caueretur quòd omnium consensus requiratur. Præposi. post Pan. in c. constitutus, el. i. colum. 2. de appel. char. 49. ¶ Nonò, ¶ ista reformatio registri quæritur ad effectum, vt in præsens tēpus æqualitas seruetur in oneribus, quòd fieri debet, ne pauperes compellantur plus æquo soluere, & inæqualiter aggrauentur, ac plus quàm diuites ipsi. c. conquerente. de offi. ord. c. licet. & c. Procuraciones. de censi. c. cauendum. & c. inter cætera. 10. q. 3. Cald. in cons. 1. in titu. de censi. vnusquisque enim onus suum portare debet. Baldus in cons. 205. In causa quæ vertitur inter Procuratorem, ante fi. lib. 3. modò cum aliqui tantum particulares contendunt aduersus reformationem prædictam, tam honestam tamque legitimam suspicio est contra eos sicut præsumitur contra mulierem recusantem se sequestrari, aut custodes sibi adhiberi. ne ab alio cõrumpatur, ideò si pariat, non tenetur maritus partem agnoscere. l. 1. §. si maritus. ff. de lib. agno. sicut etiam suspicio est contra ludicem, quandò parti se opponit. gloss. in c. statutum. in fi. in princ. in vers. copia. in fin. de rescript. lib. 6. Cor. in consilio 232. columna 2. post med. lib. 3. ideò ob contradictionem aliquorum particularium iniuste se opponētium & suspectorum, aduersus talem reformationē, prætermitti non debet ipsius reformationis opus, ¶ quinimò isto casu etiam, quòd maior pars se opponeret fiat reformatio adhuc illa impediri non deberet, sed præualere deberet sententia minoris partis vtilior reipublicæ. ita Bald. in consilio 318. Ponitur, quòd electio. col. 2. ante med. li. 3. per text. in l. nominationum. C. de decurio. lib. 10. in l. fin. ibi, si ne vlla malignitate. C. de prædi. Curial. eodem lib. in l. fin. C. de vend. reb. ciui. lib. 11. & in l. maiorem, in secundo respõsio. ff. de pact. quòd Bald. dictum alibi non legi. ¶ Sed confirmo vltra eum, ex eo, quòd in simili dicitur in testibus, in quibus non attenditur maior pars, quandò pauciores verisimiliora deponunt. l. ob carmen. §. fin. ff. de test. c. in nostra, ibi, quia ad multitudinem tantum, & c. eodem tit. facit tex. in c. licet causam, de proba. tradit Corn. in consilio 123. col. 3. libro quarto & dixi latius in consilio 6. columna 14. post medium idem quandò testes pauciores sunt periti in eo, super quo deponunt, quia præferuntur aliis pluribus imperitis. Alexandrinus in consilio 10. col. 6. libro sexto semper enim præferuntur testes qui melius sciunt & deponunt factum. Bal. in l. testium, col. pen. C. de testibus. Curtius senior in consilio 75. colum. 5. post med. si ratione verisimilitudinis aut peritiæ minor pars præfertur maiori, quandò magis ratione publicæ vtilitatis, de qua notoriè & euidenter appareret ex sola forma & apparentia petitionis ipsius reformationis, præferri debet minor pars maiori, maximè, quia à communiter accidentibus maiores Vniuersitatis semper infirmiores, quærunt opprimere & plus iusto grauare. ¶ Amplus ¶ dico isto casu, quòd vnus tantum de populo pro publico interesse admitteretur, vt fiat registri reuissio ad finē, vt sciatur, an aliqui indebitè grauentur, & potentiores debiliores opprimant, in titul. ff. de popular. actio. imò quandò agitur de interesse publico admittitur etiam is, cuius non interest. l. 3. in fin. ff. eodem titulo dum dicitur præferri eum cuius non interest, ergò cessante concursu, admittitur etiā is, cuius non interest, tradit Decius in l. si quis id quod. columna 3. ff. de iuris. omni. iudi. Taurini, Aymo Crauetta de Sauliano. I. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

1. Iuramentum præstari debet intra terminum probatorium. & post litem contestatam quandò ex forma statuti credendum est iuramento alicuius, & illud vim probationis obtinet, & quid in iuramento suppletiuo.
2. Iuramentum præstari debet Iudice deferente. aliàs si sponte quis iuret, non valet quod fallit. quandò ex forma statuti statuitur iuramento alicuius, rursus quandò iudex acceptat tale iuramentum, quia acceptatò satis videtur deferre.
3. Iuramento alicuius vbi standum est circa damnum datum, illud non intelligitur circa qualitatem Iurisdictionis, quod etiam credatur iuramentum locum, in quo dicitur datum damnum esse de Iurisdictione tatis vel comprehendi in potestate iurantis.
4. Restriccio generalis dispositionis fieri debet ad suam causam. ibid. nu. 3.
5. Officiales locorum tantam potestatem habent, quanta eis per statuta cõceditur, & non vltra.
6. Constare prius debet de qualitate, ex qua demum iurisdictione competit, si qualitas illa negetur ibi. num. 5.

6. Notario attestandi de his, quæ tempore actus gesta non sunt, vel geri nō potuerunt, non creditur, nisi inter ipsas partes presentes & instrumentis consentientes.
7. Notarius dicitur habere officium & iurisdictionem voluntariam.
8. Custodes agrorum & portarum dicuntur viles persone. ibi. nu. 7.
9. Damnum datum quandò probatur Iuramento damnum passi, vel saltuarij ex forma statuti intelligitur contra ipsum damnum dantem, not contra tertium, puta quandò ex forma statuti villa tenetur emendare damnum datum per alium.

## CONSILIVM CXCVI.

## Pro quibusdam particularibus Tamagni proxime Hipporrediam.



- D**IVINO subsidio ex corde postulato. Et si abundè satis iuxta & eleganter fuerit. alegantè per Dominum aduocatū particulariū Maynani, tamen ne inertis opera videatur desiderata, aliqua & nos colligemus, quibus iustitia causa splendidior fiat. ¶ Principio ¶ cōsidero, quòd vbi ex forma statuti creditur Iuramento alicuius loco probationis, eiusmodi Iuramentum præstandum est in tempore probatorio, seu quo probationes possunt impleri, & sic post litem contestatam. Bal. in addi. Spec. in titu. de primo & secundo decreto. §. restat videre. in addi. quæ incip. nota hic, q. Iuramentum. faciunt not. per Doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi laf. colum. 109. vers. nunquid autem post terminum vbi voluit, quòd Iuramentum in supplementum probationis debet præstari intra terminum probatorium, ex quo tēdit ad probandum. quandò est data dilatio ad probandum & probatum habendum, vel quandò est data dilatio ad probandum per omne genus probationis, sed isti camparij iurauerunt ab initio ante litem contestatam contra dispositionem. c. quoniam frēquenter, vt lit. non contest. Bartolus in l. in lege Aquili. si delectum. ff. ad legem Aquil. ergo eorum probatio per iuramentum non releuat, maximè, quia in eis dici non potest, quòd Iuramentum non dicatur probatio, sed confessio, quia istud procederet, quandò ageretur de Iuramento partis quæ confiteri potest, sed in tertio non potest dici, quòd iuramentum dicatur confessio. Et si ita dicamus, sequeretur vnum absurdum, quòd probatio priuilegiatiua per Iuramentum plus operaretur quàm vera probatio secundum Ius commune, quòd est fortius & potentius priuilegio, contra l. eius milites. §. militia missus ff. de testa. mili. Et in terminis talis iuramenti arguit Decius in consilio 83. columna tertia versic. secundo respondetur.
2. ¶ Secundo ¶ cōsidero, quòd isti camparij iurauerunt suo arbitrio & sponte, sed iuramentum præstandum est Iudice deferente, aliàs nihil agit. l. videamus. §. deferre. ff. de in lit. iuran. Socinus in consilio 120. colum. 3. versic. quinto fortius. libro primo addo Bart. in consil. 97. In quæstione prædicta, in fin. vbi, quòd Iuramentum non releuat, nisi deferatur à iudice vel à parte text. in d. §. deferre, ergo si iuramentum fuit nullum, quia minus solenniter præstitum, apparet non esse seruata formam statuti, quòd accipit interpretationem à iure communi. l. 2. C. de noxa. c. cum dilectus de consue. cum simil. & sic dupliciter peccatum fuit, primò, quia non fuit præstitum inter tempus legitimum post litem contestatam, secundo, quia præstitum est circa Iudicis dilationem, ¶ In hoc tamen secundo fundamento non facio magnam vim, quia vbi statuitur iuramento alicuius ex forma statuti, non videtur iudicis dilatio. Balus. in l. admonendi. ff. de iureiur. Alexand. in l. ait prætor. in principio. ff. de iureiur. refert & sequitur Socin. in consilio 89. circa fin. lib. 3. Rursus videtur sufficere si iudex acceptet iuramentum, licet non defecerat, quia acceptando satis videtur deferre. Bald. in consilio 345. in secundo dubio. libro secundo & in consilio 374. Quæritur vtrum captura in fin. libro quarto. ¶ Tertio ¶ cōsidero in terminis eiusmodi statuti, quòd si accusatus neget iurisdictionem iudicis coram quo accusatur, puta, quia locus in quo dicitur datum damnum, negetur esse sub iurisdictione iudicis, apud quem accusatio intenditur vel nō pertinere ad officium accusatoris, quia nō sit de eius capatia, tunc probandum est legitimè aliter quàm per viam iuramenti, locum esse talem, qualis contenditur per accusatorem. Ioan. And. in c. 1. de foro competen. li. 6. Alex. in glo. finali. ff. de in lit. iuri. & facit ratio, nā quælibet dispositio generalis debet restringi ad suam causam, ideò quandò creditur



creditor literis alicui? sigillatis, intelligitur in his, quæ per-  
tinent ad officium sigillantis. c. significavit. de appella. & stā  
te statuto, quod pater obligetur pro contractibus filij mer-  
catoris, intelligitur, quando contrahit in causam mercan-  
tiæ. Bal. in l. si. C. ad Macedo. per illum text. vbi Sali. & idem  
Bal. in l. 3. §. & ex hoc edicto. ff. nau. caup. stabul. Aret. in cōf.  
33. col. 1. laf. in l. age. C. de transact. & in cōf. 103. col. 2. lib. 1. &  
siue sit dispositio legalis, siue testamētaria siue inter viuos,  
quælibet dispositio restringitur ad suam causam, pulchrè  
Ang. in cōf. 346. Titius vt hæres. in prin. Soc. in cōf. 31. col.  
pe. vers. secundo probatur. lib. 1. Sed ista potestas & fides dā  
ta eiusmodi saltuariis, quod credatur eorum iuramento cō-  
cessa est respectu damni, quod credatur eorum sacramen-  
to damnum fuisse datum, igitur restringi debet ad ipsum  
damnum tantum, non etiam extendi, quod credatur circa  
alia, maximè, quia tale statutum est contra Ius diuinū, quo  
statuitur, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. ②  
4 in omni negotio. de testi. Et ¶ videmus generaliter, qd Offi-  
ciales & alij potestatem aliquam ex statuto habentes non  
possunt excedere potestatem a statuto concessam. Bald. in  
Auth. causa. in prin. C. de sacrosanct. Eccles. & in Auth. statui-  
mus. col. 2. C. de Epif. & Cler. Deci. in cōf. 8. col. 1. in cōf. 18.  
col. 2. & alibi sæpè. Itaque res videtur extra illum casum, an  
vbi creditur iuramento camparij, intelligatur etiam de in-  
cidentibus vel emergentibus, de quo per Bar. in l. solent. ff.  
de ali. & ciba. lega. Soci. in cōf. 300. col. 4. lib. 2. laf. in l. 3. col.  
1. C. de iudi. & in l. quamuis. C. de edict. diui Adri. tollen. De-  
ci. in l. pe. col. pe. post med. C. de pactis. nam ista quæstio per  
quam negatur iurisdicctio Iudicis vel potestas saltuarij vi-  
detur principalis, cum ante omnia de eis constare oport-  
eat. arg. l. si quæramus. ff. de testam. nam frustra disputatur  
si fuit damnum datum sublata potestate, vel accusandi vel  
cognoscendi. arg. not. per Soci. in cōf. 123. col. si. lib. 1. & C. si  
nō a compe. iud. imò illa causa potestatis est præiudicialis,  
& sic separata, ex qua non licet arguere iuribus vulg. Præ-  
tereà etiam secundum Doct. Bart. in d. l. solent, non videtur  
credendum iuramento saltuarij, nisi super ipso damno, &  
sic solum damnum probari poterit per iuramentum. ¶ Et  
5 quod prius ¶ constare debet locum, in quo dicitur datum  
damnum sub camparia aut bannaria ipsius saltuarij, facit  
optimè, quod multum in proposito tradit Bald. in cōf. 67.  
Dominus Papa. col. 2. lib. 2. vbi merus executor ad executio-  
nem suam procedere non potest, nisi prius constet, quod  
personæ contra quas exequi vult, sint de comprehensis in  
eius mandato. eodem modo in casu nostro constare prius  
debet, quod locus in quo dicitur datum damnum, sit de cō-  
prehensis in camparia accusatoris. ¶ Sed magis in termi-  
nis adduco quod scribunt Doct. in c. Romana. §. contrahē-  
tes. de foro competen. lib. 6. Bal. in l. præscriptione. C. si con-  
tra Ius vel util. pub. post Innoc. in c. super literis, de rescript.  
vbi quando quis non habet regulariter iurisdictionem cō-  
tra alium, sed in certo casu tantum, putà ratione contract⁹  
debet prius summarie constare de illo casu, an scilicet præ-  
cesserit contractus vel non, quotiens enim disputatur, an  
quis sit Iudex vel potestatem habeat, si negetur qualitas per  
re debet de ipsa qualitate, vt habetur in d. locis, tradit Alex.  
in cōf. 1. colum. 3. lib. 5. Soci. in cōf. 187. col. 12. lib. 2. Cor. in  
cōf. 141. lib. 1. latè Curt. iun. in cōf. 124. col. 4. in si. in propo-  
sito nostro potestas saltuarij probandi damnum per eius  
iuramentum solum competit in territorio, quod est de sua  
camparia, itaque cum negetur qualitas suæ potestatis, & di-  
catur locum de quo agitur, non esse de eius camparia, an-  
te omnia constare de hoc debet, nec in hoc credi debet ei-  
6 ius iuramento. ¶ Quartò ¶ confidero, quod licet Lex mul-  
tum præsumat pro Notariis publicum agentibus officium  
illud sanè intelligitur de his, quæ tempore actus gesta sunt  
vel geri potuerunt, non etiam de aliis, quia non potest quis  
reddere verum testimoniū circa ea quæ videre aut audire  
nō potuit. Inno. in c. quoniam contra. de proba. Bart. in Au-  
then. si quis. in aliquo documento. colum. penult. C. de eden.  
vbi Doctor. & in l. sciendum. ff. de verbo oblig. & alibi sæpè.  
Doct. Quod sanè intelligitur in præiudiciū absentium, quia  
respectu partium præsentium, & quæ instrumento consen-  
serunt, probant verba Notarij, etiam circa ea, quæ in eius  
præsentia gesta non sunt, aut geri non potuerunt, ita Paul.  
de Ca. in cōf. 186. in causa quæ vertitur Pisis. colum. 3. cir-  
ca med. lib. 1. per tex. in l. optimam. C. de contra. & com. stip.  
tantundem probandum videtur in istis saltuariis, vt testi-  
monium reddere possint, de his tantum quæ in eorum

præsentia fuerunt acta, cuiusmodi est damni illatio, quod  
autem res sit in talibus finibus, quod prædium sit talis per-  
sonæ, hoc non subiicitur sensui camparij, sed aliis probatio-  
nibus demonstratur. Profectò absurdum fieret, si amplior  
fides haberetur denunciationibus camparij, qui viles  
ferè decernuntur, vt ipsa experientia docet, quam detur af-  
7 fertioni Notarij, ¶ qui officium dicuntur obtinere. c.  
vt officium. vers. ad scribendas. de hæreti. li. 6. vbi Gem. imò  
dicuntur habere iurisdictionem voluntariam, saltem crea-  
ti ab Imperatore vel comitibus Palatinis. Innoc. in c. cum à  
nobis. de testa. Cor. in cōf. 238. lib. 6. & alibi sæpè Doct. de i-  
stis autem custodibus agrorū, dici potest, quod scribit Ang.  
in l. si pendentes. §. si Dominus. ff. de usufruct. vbi, custodes  
portarum dicuntur viles personæ, & alij videntes ministerio  
vacuo, de quo est gloss. in l. ne quis. in vers. stationariis. C. de  
dignita. lib. 12. no. Alex. in l. spadonem. §. fin. ff. de executor.  
¶ Et in terminis quod non credatur iuramento talis denun-  
ciatoris circa locum seu probationē loci, quod locus in quo  
est damnum datum, esset alienus, tradit Deci. in d. cōf. 83.  
8 col. pe. vers. responderi potest. ¶ Non ¶ omitto in hac mate-  
ria, quod statutum quo cauetur, vt damnum datum probe-  
tur iuramento damnum passi vel saltuarij accusantis, locū  
habet & restringitur quotiens agitur contra eam, qui dicitur  
dedisse damnum, secus si agatur contra tertium obliga-  
tum pro tali damno, vt si agatur contra villam obligatā ad  
emendationem damni ex forma statuti. Bart. in l. ne quid.  
ff. de incen. tui. naufratu. & in l. ff. de fur. aduer. nau. Bal. & Sa-  
li. in l. si quando. C. unde vi. quibus consequēs videtur acta  
Iudicis, à quo, euidenti nullitati vel certè notoriæ iniustitiæ  
esse subiecta. Taurini, Aymo Crauetta de Sauiliano.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudi successor non tenetur ad onera feudatarij defuncti, nisi debite sint contracta occasione ipsius feudi, putà pro illo meliorando.
- 2 Feudum creditoribus vasalli obnoxium non est, nec de eo creditoribus satisfieri debet, sed tantum de eius commoditatibus, nisi aliter habeat consuetudo.
- 3 Feudum hereditarium quod ad hæres extraneos non transit circa eius alienationem indicatur, vt aliud feudum non hereditarium.
- 4 Aditio hereditatis non presumitur ex possessione bonorum hereditariorum, quando quis probat quod possedit ex alia causa quàm hereditaria.  
Aditio hereditatis non presumitur in actibus dubiis qui possunt se habere ad aditionem, & non, quo casu statur declarationi non solum hæredis, sed hæredis hæredis. ibid. nu. 4.
- 5 Aditio hereditatis probari debet per allegantem.  
Filij an admittantur ad feudum concessum pro aliquo & hæredibus, licet ipsi filij non sint hæres, & concluditur quod debent esse hæres. ibi. num. 5.
- 6 Statutum debet intelligi, vt minus corrigat Ius commune quàm sit possibile, etiam verba impropriando.
- 7 Alienatione prohibita, censetur prohibita transactio per quam transfertur res in alium.  
Alienatione prohibita non potest res in Iudicium deduci, quia prohibitus alienare censetur prohibitus rem in Iudicium deducere. ibid. nu. 7. quod intelligitur præiudicium tertij.
- 8 Tempore inhabili fieri quid non potest, licet conferatur in tempus habile, quando Lex resistit initio.
- 9 Prohibitum fieri pure, non potest fieri, sub conditione, quando esset suspicio fraudis.
- 10 Vasalli factum præiudicat filiis, sed non agnatis, remissum tantum.  
Verba enunciativa sententiæ non probant, nisi quatenus ex actis constat quando agitur de præiudicio tertij, & quid in antiquis. ibidem numero decimo.
- 11 Copia leuata ab alieno protocollo parte non vocata, non probat.
- 12 Factum vt ex eo ratificatio inducatur tale esse debet, vt circa ratificationem illud fieri non potuerit.  
Consuetudo quod ex tantibus masculis femina non succedant, non probatur ex eo solum, quod femina longo tempore fuerunt exclusæ, nisi probetur fuisse exclusas virtute illius consuetudinis, cum potuerint excludi ex testamento. ibid. nu. 12.
- 13 Seruitus vt probetur præscripta non sufficit alligare titulum cum possessione longi temporis, nisi probetur, quod præscribens usus fuerit seruitute tanquam ex illo titulo.  
Consentiens exemplationi alicuius instrumenti an censeatur ipsum instrumentum aut exemplum approbare. ibid. num. 13.
- 14 Ratificatio vt arguatur ex aliquo facto requiritur quod faciens sciat illud de cuius ratificatione agitur, & allegans talem ratificationem ex facto tenetur probare scientiam.



Pro nobili Andrea de Castellanghis,  
contra nobilem Prosperum de Fri-  
chidnonibus.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quanquā & abundē & doctē allegatum est per magnificū Dom. Hieronymum Cagnolum Collateralem & Patronum causā, tamen breue aliquid subiiciemus ad efficaciorē negocij demonstrationem. ¶ Principio ¶ videndum est, si feudi successor obligatur ad debita per defunctum contracta. In quo probandū videtur quod non duplici ratione. Prima, quia non consequitur feudum a defuncto, sed extenore primæ inuestituræ, ergo non debet obligari ob factum eius, a quo compendij nihil accepit argu. l. ab eo. C. de fideicommissis. Secunda, quia onera hereditaria sustinentur ab hærede vniuersali. l. ex facto. ff. de hereditatibus. in sti. & l. quotiens. C. eo. tit. sed his qui succedit in bonis feudalibus tantum, non est hæres vniuersalis, sed particularis. & in terminis de hoc est casus, vbi Scriben. in c. i. an. agn. vel fil. vbi And. de her. dicit hoc procedere, nisi talia debita essent contracta occasione ipsius feudi, puta pro illo bonificando. idem notat Bal. in cons. 232. Exemina. & in cons. 182. Petrus libro tertio. Brunus astensis in cons. 18. col. 4. vers. secundū, quia agnatus & in cons. 104. ¶ Plus dicendum ¶ est, etiam si ipse debitor viueret, bona feudalibus non essent obnoxia solutioni hæris alieni, licet de eorum comoditatibus posset creditoribus satisfieri, vt notat Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. colum. 7. vers. addo etiam prædictis. ff. de dam. infect. & in consilio 11. lib. 1. las. in l. commodis. col. 1. ff. de iud. nec possunt bona feudalibus capi in executionem iudicati. Bal. in Auth. ei qui. C. de bonis auctori. iud. possid. Alex. in cons. 124. col. pe. lib. 4. Quod procedit, licet alia bona debitoris vasalli non reperiantur. Ripa. in l. obligatione generali. col. 9. ff. de pign. Amplius si capiatur feudum in executionem iudicati, illud retineri non poterit, etiā viuentē vasallo, licet ipsius feudi comoditates capi possunt. Bald. in d. cons. 182. Petrus de Firmo. lib. 3. si autem ipsa res feudalis in solutum daretur per vasallum seu feudatarium caderet a iure suo. c. vbi Bal. quali. olim seu. poter. alie. Aret. in cons. 14. colum. 6. vers. nec etiā potest dici. & hoc nisi consuetudo loci esset in contrarium, Bal. in c. i. de prohi. seu. alie. per Fed. refert & sequitur Deci. in cons. 445. colum. 3. post med. quod ¶ procedit, licet feudum esset hereditarium, talis tamen natura, quod ad hæredes extraneos non transiret, nam tunc circa feudi alienationem idem iudicamus, q. de feudo non hereditario, secundum Deci. in consilio 185. col. 3. vers. ergo sequitur. & in cons. 208. col. pe. ad fi. vers. non obstat successiue, ita declarando. Alex. in cons. 18. lib. 5. quāto minis ergo inquietabitur in bonis feudalibus successor, qui debita non contraxit. ¶ Quod autem spectabilis Dominus Ioan. Andreas non sit hæres vniuersalis illius Andree sui auu, ex persona domini Antonij sui patris, ostenditur nam licet probetur Antonij possedisse bona, quæ possidebant Andreas & Stephanus fratres de Martio alias Rete, & eis defunctis Petrus & Bartholomæus filij Stephani, tamen ex ea ¶ possessione non arguitur aditio quoniam probatur ex recognitione producta in schedula incipiente, asserta instrumenta & documenta, quæ recognitione facta est anno millesimo quingentesimo secundo, die quinta Aprilis, quod Antonius non possedit ea bona, tantquam hæres vniuersalis ipsorum Stephani & Andree, Petri & Bartholomæi, sed tantquam particularis possessor in bonis feudalibus, & non tantquam habens causam ab illis defunctis, sed tantquam ex iure tibi competenti, ex forma & tenore inuestiturarum quo casu aditio hereditatis non præsumitur ex possessione bonorum per nota. in l. gerit. ff. de acqu. hæred. pulchrē Alex. in cons. 32. lib. 3. Cor. in consilio 147. lib. 1. ¶ Amplius in actibus dubiis, qui possunt interpretari ad aditionem & citra eam statuitur declarationi, non solum hæredis, sed hæredis hæredis. Bartol. in d. l. gerit. col. 6. & Baldus in consilio 405. protestatio. libri quinti. & in consilio 306. Sententia. libro 3. Socinus in consilio 60 col. 6. vers. præterea vt dicebat Azo. libro 1. Cor. in consilio 308. columna 2. in consilio 337. columna 2. libro 1. in consilio 77. columna 1. ad fin. lib. 3. & in consilio 312. columna 2. lib. 4. i-

gitur manendum est declarationi Domini Io. Andree, q. illa bona possessa fuerint non tanquam hereditaria, sed in causam feudi, saltē cum iuramento eius. Quibus consequens videtur nō probasse agentē cōuentos esse hæredes memoratorum Stephani & Andree, Petri & Bartholomæi, quod ¶ tamen erat probandum. l. Actor. C. de proba. l. ei qui. ff. eo. tit. cum similib. & in terminis aditionis notat Bal. in consilio 273. Factum dicitur esse tale. col. 1. lib. 1. & in consilio 31. Ange. colum. 2. in consilio 224. Super eo quod queritur, an domina Simona. lib. 2. in consilio 382. pro parte. col. 2. post med. & in cons. 437. Super dubia. lib. 3. Rom. in cons. 224. Ista captura col. 1. ¶ Amplius cum feudum de quo agitur, nō sit hereditarium saltem ex forma ducalium decretorum, quibus cautum est, vt feudum non transeat ad fœminas & extraneos per illa verba generalia, pro se, hæredibus, & successoribus, quibuscunque, quo casu verba eiusmodi videntur restringi ad filios masculos seu descendentes, ad quos feudum videtur transire, non ex stipulatione acquirentis, sed concedentis beneficio, consequenter admittuntur, filij etiam non hæredes. Bart. in iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. in l. si non sortem. §. libertus. col. 1. ff. de cond. indeb. & in l. q. dicitur. col. pe. ff. de verb. obl. Alex. in l. si patroni. ff. ad Treb. & quod feudum nō dicatur hereditarium, & quod filij admittantur, licet hæredes non sint, quando verba pro se & hæredibus intelliguntur pro filiis seu descendentes, probat Deci. in cons. 239. colum. 3. vers. & prædicta conclusio, facit idem Deci. in c. in presentia. col. 18. ad fi. de proba. & latius in cons. 395. col. 2. post med. vsque ad finem consilij. ¶ Hoc tamen fundamentum non audeam firmare in decisuiis, quia licet decretum ducale prohibeat feudum transferri ad extraneos, satis tamen operatur in eo, tollendo efficaciam verborum pregnantium & vniuersalium, non tamē debet operari corrigendo ius commune, quod descendentes seu agnati, qui ipsi tantum admittuntur ad feudum, nō debeant esse hæredes nam quādo conceditur feudum pro se & hæredibus, licet intelligantur ista verba de descendentes, requiritur tamen, quod sint hæredes secundum communem opinionem. Alex. in cons. 10. lib. 3. in cons. 9. in consilio 26. & in cons. 28. lib. 5. Paul. de Castr. in cons. 93. In causa quæ vertitur coram nobili viro. colum. fin. in consilio 146. Viso puncto superscripto. colum. 1. & in cons. 244. Viso & examinato. colum. pen. in quarto dubio. lib. 2. Cor. in cons. 309. colum. 4. lib. 1. & in consilio 199. colum. 14. vers. & propterea nō obstat. lib. 2. Deci. in cons. 78. col. 2. & in consilio 185. colum. 2. & columna 3. in consilio 208. colum. 3. in consilio 390. columna 3. ad fin. vers. secundū in dicta prima inuestitura. & in consilio 445. columna 2. vbi dicit, ita esse commune doctrinam quicquid alibi dixerit. idem tenet las. in consilio 57. col. 1. & 2. lib. 1. qui tamen las. visus est sibi contrarius in l. si non sortem. §. libertus. in fi. ff. de cond. indeb. eandem opi. quod requiratur, vt filij sint hæredes, tenet Curtius iunior in consilio 178. colum. 4. ad fi. Gozad. in consilio 26. colum. 4. & colum. fin. & latius dixi in consilio 131. col. 2. post med. ¶ in proposito ¶ igitur decretum Domini debet intelligi, vt minus corrigat ius commune, quā sit possibile, etiā verba impropriando. c. cum dilectus. de consuetu. Roma. in cōsil. 328. præsens consultatio. in col. fin. vers. tertio principaliter. Alexan. in consilio 85. colum. 3. lib. 4. Cor. in consilio 100. colum. 3. circa fin. lib. 3. & alibi sæpe, igitur licet ex decreto ducali non transeat feudum ad extraneos, sed agnatos tantum, requiritur tamen quod agnati sint hæredes. ¶ Secundū principaliter considero, quod super istis bonis in feudalibus non potuit transigere ille Stephanus de Marito in præiudicium agnatorum, nam ¶ prohibita alienatione sēsetur prohibita transactio, per quam transfertur res in aliū vt notatur in l. si pro fundo. C. de transact. Bal. in cons. 415. Præmittendum est ad euidenciam, quod titulo. lib. 1. Alex. in cons. 41. & in cons. 95. lib. 6. Soc. in cons. 87. colum. 6. lib. 3. las. in l. fin. colum. 37. q. 10. num. 121. C. de iure emphy. & in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. 1. colum. 1. ff. de iure iur. Deci. in cons. 185. col. 3. post med. vers. ergo sequitur, vbi quod hoc procedit etiam in feudo hereditario, quod tamē non transit ad extraneos. Aret. tamen. in consilio 14. col. 6. vers. Præterea posito videtur velle, quod valeat transactio super feudo etiam in possessore feudi, qui illud transfert in aliū, dummodō ex fide bona id fiat, licet vasallus sic transigens Domino non denunciaret, per tex. in c. i. §. si vasallos. 3. si de feudo fuer. controuer. inter domi. & agna. & in c. i. de controuer. inter vasal. & aliū. qui tex. loquuntur etiam in possessore feudi, quod possit transigere. Baldus etiam in d. c. i. de



et de controuer. inter domi. & alium quod denunciatio nō  
est necessaria, nisi quoad hoc, vt vasallus agens vel transiges  
agere possit de euictione. Sed quod denunciatio sit neces-  
saria, tenet Soci. in d. conf. 86. colum. 6. libr. 3. quod videtur  
verius. ¶ Alibi scribit Dec. in consil. 445. colum. 5. post med.  
quod sicut feudum non potest alienari, ita etiam in Iudiciū  
deduci non potest in præiudiciū agnatorum, qui enim  
prohibetur alienare non potest actiones mouere. l. ait Præ-  
tor. de iure delib. Bal. in conf. 250. Viso isto processu. colum-  
na prima lib. 4. posset tamen vasallus prohibitus alienare, a-  
gere & succumbere, maxime in possessorio ad sui præiudi-  
cium. Baldus in consilio 370. Ad euidentiā præmittendum  
est, quod licet spoliatus. lib. 5. ¶ Et si dicatur, ista ¶ transactio  
licet inita fuerit ante latam sententiam, in fauorem illius  
Magistri Io. Iacobi Medici, tamen effectus eius fuit colia-  
tus in tempus habile, id est, si ferretur sententia contra ip-  
sum Stephanū, & casu quo esset priuatus feudo consequen-  
ter viribus constare videtur. l. in tempus. ff. de hæred. insti.  
Respondeo, quod regula illius tex. non procedit, quando  
Lex initio resistit. l. si minor. ff. de serui. expor. Bart. in l. si cō-  
stante. §. quotiens. ff. solut. matri. Felin. in c. cum dilectus, de  
accusa. laf. in l. inter stipulantem. §. sacra. in octauo no. ff. de  
verb. obl. Soc. in l. Gallus, in prin. in secunda not. ff. de lib. &  
posthu. Deci. in l. pactum quod dotali. in princ. C. de pactis.  
& in l. si. colum. 3. in quinto not. C. eo. tit. sed Lex resistit alie-  
nationi feudi in præiudiciū agnatorum, etiam Domino  
consentiente. & eam irritat Alex. in conf. 106. & conf. 107. li.  
4. quanquam hic consensus Domini in transactione non  
interuenit, imò eius beneplacitum ne quidem fuit refer-  
uatum nam interueniente consensu Domini, Lex non re-  
sistit alienationi feudi, nec illicita dicitur alienatio, licet ag-  
natis nō præiudicet. c. l. in prin. de prohi. alie. feudi per Fred.  
c. 1. de vasal. qui contra const. Lothar. Curtius senior in cōf.  
83. columna primæ. ¶ Rursus ¶ transactio quæ non poterat  
purè fieri, censetur prohibita etiam sub conditione, si fere-  
tur sententia, quia poterat admitti fraus & collusio circa i-  
psam sententiam, & per indirectum fieret quod directo p-  
hibebatur. l. Scius & Augerius. ff. ad legē Falc. Alex. in con-  
silio 32. columna 1. lib. 2. regula, cum quid vna via, de reg. iur.  
lib. 6. laf. pulchrè in l. 1. col. 2. C. de indict. vidui. toll. & in l. ex-  
tera, in septimo not. ff. de leg. 1. Dec. in c. dilecto, columna 2.  
de appel. ¶ Tertiò principaliter considero, quod illæ senten-  
tiæ exhibitæ non videntur nocere parui conuentæ duplici  
respectu. primò, quia ex verbis enunciativis prolatis in eis  
non videntur probare necessaria ad priuationem feudi, sci-  
licet vt noceant aliis descendentiis, ¶ licet dicatur factū  
patris vasalli nocere descendentiis, licet non agnatis, se-  
cundum nota per Abb. in conf. 3. colum. 6. in septima quæ-  
stione. lib. 2. Alex. in conf. 2. colum. 4. & seq. libr. 5. & in consi-  
lio 30. columna 2. lib. 6. Soci. in consilio 4. columna. si. vers.  
videmus enim. lib. 3. illud tamen intelligitur, si tale factum  
probetur gl. in l. 1. ff. si quadr. pau. fecit. dic. gl. in l. magis pu-  
to. §. illud ff. de reb. eor. facit gloss. in c. 1. vers. ostensum. de his  
quæ sunt à maio parca. sed verba enunciativa sententiæ  
non probant ad iustificationem ipsius sententiæ, nisi alter-  
ba. notatur per Bart. in Auth. si quis in aliquo documento.  
C. de eden. Socinus in consilio 47. post med. libr. 4. laf. in §.  
colum. 7. de proba. & alibi sæpè Docto. quod sine dubio, p-  
cedit, quando agitur de præiudicio tertij, Pau. de Casu cō-  
si. 99. Circa primum quæsitum. col. 2. circa med. lib. 2. imò nō  
videntur probare verba enunciativa, contra tertium. etiam  
in antiquis. Pau. de Cast. in conf. 139. Pro declaratione eius  
de quo quæritur. col. 2. circa med. lib. 1. quod tamen dictum  
ad præsens pro constanti non pono, si ergo illa verba senten-  
tiarum fidem non faciunt, maxime contra tertios non vo-  
catos. l. sæpè. ff. de re iudi. & in Rubri. C. res inter alios acta  
quomodo possumus dicere descendentes ab illis Sthepha-  
no & Andrea censi excludos à iure feudali ob vitium as-  
cendentium, quod minimè probatur consequenter, si non  
ostenditur ipsos ascendentes perdidisse feudum, quomodo  
potuerunt ad eum modum transigere in perniciem des-  
cendentium? ¶ Quarto considero, quod illa transactio fuit  
inita cum Andrea tantum, nec probatur saltem legemini  
quod Stephanus eam ratificauerit, nam ¶ instrumentū re-  
missionis bonorum factæ, vt dicitur per Stephanum anno  
millesimo quatercentesimo quinquagesimo octauo, & die  
quarto Octobris, leuatum est ab alienis protocolis. parte  
non vocata, ideo nihil probat, vt notatur in d. Auth. si quis

in aliquo documento. C. de eden. Socinus in consilio 24. colum.  
lumna 9. vers. secundo principaliter. libr. 1. Decius in consi-  
lio 36. & alibi sæpè Doct. similiter instrumentum vnū qui-  
tationis, in quā narratur Stephanum soluisse certam men-  
suram vini asserto Procuratori illius Medici, non videtur  
probare ratificationem illius transactionis. Primò, quia di-  
citur in quitatione, quod tradit illud vinū ex causa qua o-  
bligabatur, sed ex illa transactione ipse Stephanus non e-  
rat obligatus sed Andreas tantum. Secundò, quia non desi-  
gnatur aliquod instrumentum transactionis in quitatione  
illa, vt saltem ex relatione ad aliud ostendatur certa causa  
ob quam solueretur. Tertiò, quia non probatur, quod ille,  
cui vinum tradebatur, esset Procurator illius Medici, nec  
quod Medicus ratificauerit illam vini traditionem conse-  
quenter ¶ non potest argui, quod Dominus Stephanus ra-  
tificauerit transactionem per illam quitationem ipso fa-  
cto, quia factum tale esse oportet, vt citra approbationem  
transactionis fieri non potuerit. c. in præsentia. de proba. l.  
non hoc. C. vnde cognat. Paulus respon. non tantum ver-  
bis. ff. rem rat. hab. & in terminis ratificationis tradit Soc. in  
conf. 192. col. 5. vers. respondeo & aliter ad prædictam obie-  
ctionem. lib. 2. vbi Soc. quod ratificatio non inducitur ex a-  
ctu, nisi quando fieri actus non potest citra lus & nomen  
ratificationis. arg. l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acqu. hæ-  
re. sed ex verbis quitationis potest colligi, quod ob aliā cau-  
sam traditum fuerit vinum, id est, ex qua ipse Stephanus es-  
set obligatus. ¶ Optimè facit quod scribit Anch. in conf. 339  
pro maiori intelligentia. colum. 5. vers. ad secundam ratio-  
nem. vbi si quis volens probare consuetudinem, quod extra  
tribus masculis foeminae excluduntur, probet aliquas foemi-  
nas exclusas à masculis fuisse per longum tempus, ex hoc  
non probatur consuetudo, nisi probet, quod fuerunt exclu-  
sæ ex causa illius consuetudinis nam non sequitur, foemi-  
næ à masculis exclusæ fuerunt. ergo ita consuetudo indu-  
cta est, quia potuerunt excludi ex alia causa quam consue-  
tudinis puta propter testamenta, in quibus masculi fuisset  
prædicti. ¶ Similiter si quis velit probare consuetudinem  
quod frater excludit sororem ab intestato, non sufficit pro-  
bare, quod frater possederit bona exclusa sorore, nisi probe-  
tur, quod possederit ex causa intestati, potuit enim posse-  
disse ex testamento Cor. in consilio 125. columna 2. ad fi. lib.  
4. ¶ Similiter ¶ licet dicamus, quod in præscribenda serui-  
tute sufficit allegare causam seruitutis cum lapsu longi tē-  
poris iuxta no. in l. seruitutes la grande. ff. de serui. tamen i-  
stud intelligitur, dummodò actus seruitutis fuerint facti,  
tanquam ex illa causa. Alex. in consilio 108. ad fin. libr. 2. &  
in consilio 75. columna 4. lib. 4. imò etiam requiritur, quod  
quis vsus fuerit re tanquam ex iure seruitutis. Baldus in  
consilio 352. Materia feudorum. columna 2. vers. item quod  
ytens. lib. 1. Pau. de Cast. in conf. 243. Videtur quod non pos-  
sit. lib. 2. ¶ Similiter si quis consentiat exemplationi alicui  
instrumenti non sequitur, ergo ipsum instrumentum ap-  
probauit, quia potuit consentire ob aliam causam quam  
approbationis puta, vt videret postea si fidem faceret. Dec.  
in d. Auth. si quis in aliquo documento. col. 4. C. de eden. in  
proposito non sequitur, nobilis Stephanus soluit certā quā-  
titatem vini, ergo soluit ex tali causa, maxime quia non p-  
batur, quod ipse Stephanus esset obligatus ob eam causā,  
per ea quæ no. in l. cum seruus. & in l. triticū. ff. de verb. ob.  
¶ Præterea ¶ vt facto ipso dicatur Stephanus ratificasse il-  
lam transactionem, oportet probare, quod sciret tenorem  
ipsius transactionis, quia ignorans non potest dici, quod cō-  
sentiat aut ratificet. l. si per errorem. ff. de iuris. om. iud. Bal.  
in Rub. C. qui adm. Cor. in conf. 165. col. 6. ad fi. libr. 2. quini-  
mò in ratificante non videtur sufficere simplex scientia a-  
ctus ratificati, sed requiritur, quod legatur ipsi ratificanti  
tenor instrumenti quod ratificat. Paulus de Cast. in consi-  
lio 465. Viso compromisso. col. pe. lib. 1. vbi quod ratificatio lau-  
di non nocet etiam iurata, nisi ratificanti laudum lectum  
sit. & idem Pau. in conf. 382. Super primo puncto dicendū  
est dictum Lazarum. col. 2. lib. 2. sed hic de secura instrumē-  
ti transactionis non apparet, imò ne quidē de simplici scien-  
tia quod Stephanus aliquid sciuerit de ipsa transactione.  
¶ Et in terminis ratificationis, q. debeat constare de scien-  
tia tanquam de substantia ratificationis, tradit Bal. in conf.  
176. præmittendum est ad euidentiā, quod agens. lib. 2. ad  
do Old. in conf. 328. Has allegationes. col. si. vbi, quod appel-  
lans ratificationem alterius debet probare scientiā ratifi-  
catis, q. sciret factū de cuius ratificatione agitur, itē cū nō  
appareat recipientem fuisse Procuratorem ipsius Medici,  
K 3 licet



licet receperit vinum eius nomine, erat necesse illud factum raturum haberi. l. si ego. ff. de neg. gest. licet si doceretur eum fuisse Procuratorem, fuisset quæ sita utilis sine cessio- ne. iuxta no. in l. j. §. per Procuratorem. ff. de acq. poss. & in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. cōsequenter plu debito probatur petitum, etiam respectu illius Stephani qui nunquam reperitur obligatus. ¶ Quinto considero, quod illa sententia arbitramentalis, per quam cessum fuit Ius Domino Io. Petro de Frichignonibus, caret anno & die, consequenter nihil probat. glo. in l. Generali. C. de tabullib. 10. notatur in c. cum P. Tabellio. de fide instru. Alex. in consilio 66. col. fin. lib. 1. & alibi sæpè Doct. Taurini, Aymo Crauetta ex Sauliano. l. V. Doct.

## S U M M A R I U M

- 1 Pluralitas Apocharum aut instrumentorum non præsumitur. Pluralitas contractuum non præsumitur etiam ex pluralitate instrumentorum. ibid. nu. 1. & ibidem quod potius præsumitur error, quam pluralitas factorum.
- 2 Identitas probatur probata aliqua qualitate quæ concordet. Identitas contractuum præsumitur, quando fiunt eodem tempore, eodem loco, & coram eisdem testibus. ibid. nu. 2. Identitas delicti probatur ex identitate temporis & loci. ibi. num. 2. Identitas corporis præsumitur ex conformitate nominum. ibi. num. 2. Identitas rei præsumitur non obstante diuersitate confinium, quando tales confines possunt vni rei conuenire. ibid. num. 2. Identitas contractus præsumitur quoad exprimitur eadem causa, licet summa sit diuersa. ibid. num. 2.
- 3 Præsumptio Iuris transfert onus probandi in aduersarium. Præsumptio quæ militat contra aliquem operatur, quod is contra quem militat tenetur probationes fortiores præstare. ibid. num. 3.
- 4 Identitas probari debet ab eo qui se fundat in identitate. similiter pluralitas probari ab eo debet, qui in eam se fundat.
- 5 Testis vnus dictum suppletur ex aliis præsumptionibus.
- 6 Liber rationum quando pro parte reperitur verus, etiam in aliis verus præsumitur. Confessio mariti constante matrimonio, si in parte probetur vera, in totum præsumitur vera. ibid. num. 6.
- 7 Agens ex vna causa & probans aliam quomodocunque obtinere debet quando proceditur sola facti veritate inspecta. Princeps debet cognoscere & iudicare veritate inspecta tãquam Deus. ibid. nu. 7. & debet iudicare secundum conscientiam. Senatus Principi equiparatur. ibi. nu. 7.
- 8 Probatio valet super eo quod expresse deductum aut allegatum non est dummodo virtualiter deductum sit.
- 9 Iuramentum suppletium deferri debet, quando apparet de substantia debiti, licet non probetur certa quantitas ipsius debiti, quod certitudine quantitatis probabitur per iuramentum.
- 10 Iuramentum suppletium deferretur etiam in causis magnis quando probatum quid fuit plus quam semiplenè. Iuramentum suppletium deferretur etiam in causis magnis, quando præsumptio est contra partem. ibid. num. 10.
- 11 Testis minus solenniter examinatus facit aliquale iudicium, imò concludere debet apud viros graues quotiens proceditur sola facti veritate inspecta. Iudex moueri potest ad iudicandum etiam ex his quæ sunt extra acta. ibid. num. 11.

## CONSILIVM CXCVIII.

Pro nobili Georgio Malopera Bur-  
gense Cunei, contra magnificū Do-  
minum Georgium & Collateralē  
Maloperam.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Viderur esse locus iuramento suppletium desiderato sequentibus rationibus. ¶ Primo, quia exceptio rei conuenti videtur probata plus quam semiplenè nam fuit deductum, quod magnificus Dominus Collateralis accepit eam summam pecuniarum, per manus nobilis Ioanneti Bay, cui ipse Dominus Collateralis restituit Apocham debiti in argumentum & fidem solutionis, super cuius Apochæ restitutione fuit oblatum iurandum, deinde in præstatione iuramenti licet negaue-

rit iurans Apocham talis summæ expressè, in actis tamen fatetur se habuisse pecunias ab ipso Ioanneto Bayo, & eadem restituisse vnā Apocham, licet non meminerit quantitatis, quæ confessio fuit acceptata. videndum est, si ex ea confessione probetur identitas Apochæ allegatæ per conuentum, ex quo primo fuit negata identitas, aut presumatur ipsa Apochæ identitas? Dico quod videtur probata identitas, tam præsumptione Iuris quam vera probatione ex actis resultante præsumptione ¶ quia pluralitas Apocharum aut instrumentorum non præsumitur. gl. in l. omnium. in versu. comprobantur. C. de test. vbi. Alex. & Moder. Bal. in l. neque natales. colum. 2. C. de proba. ratio est, quia facta non præsumuntur, nisi probentur. l. in bello. §. facta. ff. de captiu. c. cum in Iure de offic. de leg. notat. Dec. in c. in præsentia, in nouo nota. de proba. & in con. 11. colum. 6. Ias. in l. 2. C. de bo. poss. secun. tabul. in cons. 34. col. 5. in fi. & in cons. 42. colum. 4. post med. lib. 1. ¶ Sed vltra Moder. addo quod non præsumitur pluralitas actuum seu contractuum, etiam ex pluralitate instrumentorum, quia de eadem re fieri possunt plura instrumenta, ita pulchrè & singulariter tradit Baldus in consilio 344. Ad euidentiam. lib. 2. ex cuius Bald. dicto res videtur sine dubio, quia licet probaretur pluralitate Apocharum, vt non probatur, idem Iuris tamen videretur, eum præsumatur identitas facti. Optimè facit quod in casu magis dubitabili tradit idem Baldus in consilio 99. Quidā Ianolus. libro 1. vbi si testator legat omnia bona quæ acquisierat in tali territorio à legatario talis anni, si illo anno nihil reperitur acquisiuisse, sed alio anno, debentur bona acquisita alio anno, quia cum pluralitas acquisitionum aut actuum non præsumatur, præsumitur quod testator errauerit in demonstratione acquisitorum, & sic potius præsumitur error, quam pluralitas in actibus & factis. ¶ Actis etiam videtur probari identitas ex quatuor demonstrationibus, cum duæ sufficiant, iuxta doct. Bart. in l. demonstratio. ff. de condi. & demon. Prima demonstratio, quia conuenit locus vbi dicitur facta restitutio. Secunda, quia concordat persona cui dicitur facta restitutio Apochæ. Tertia, quia concordat & conuenit factum allegatum tempore restitutionis, id est quod à persona cui restituta est Apochæ, accepit Dominus Collateralis pecunias. Quarto concordat tempus quod restitutio facta est tempore, quo Ioannetus Bay numerauit pecunias magnifico Domino Collaterali. ¶ Bene faciunt quæ notat Alex. in consilio 133. columna 3. ad fin. lib. 1. Cor. in consilio 206. circa fin. lib. 4. Decius in c. prudentiam §. sexta. col. 4. post principium, de offi. de leg. vbi, quod dicitur probata identitas rei probata aliqua qualitate quæ concordet. ¶ Alibi scribit Alexandrinus in consilio 105. columna 2. circa med. libro 2. probari identitatem contractuum, quando fiunt eodem tempore, eodem loco, coram eisdem testibus hic conueniunt personæ, tempus & locus. ergo satis probatur identitas. ¶ Alibi tradit idem Alex. in consilio 30. columna 2. ad fi. lib. 7. probari identitatem delicti ex identitate temporis & loci. ¶ Alibi scribit Bal. in consilio 68. col. 4. præsumi identitatem corporis ex conformitate nominum, multo magis hic præsumitur vbi concurrunt argumenta tam multa. ¶ Facit Anch. in consil. 194. In causa & questione Ioannis, circa fin. vbi, quod facile præsumitur identitas corporis. ¶ Fortius scribit Corne. in consilio 230. columna penulti. ad fin. libro 4. quod vbi confines sunt diuersi, si tamen possunt conuenire vni rei, non nocet talis diuersitas. ¶ Neque obstat, quod negauerat se habuisse Apocham eiusmodi quantitatis, quia ad probandum identitatem modo sit conuenientia in duobus satis, id est, licet in aliquo sit diuersitas. Alexandrinus in consilio 84. columna fin. lib. 7. vbi, quod præsumitur identitas contractus, quando exprimitur eadem causa, licet summa seu quantitas sit diuersa, & tamen in casu Alex. in vno tantum erat conuenientia tradit Soci. in cons. 90. colum. 1. & colum. 5. lib. 1. sed in casu nostro probatur concordia in quatuor conformitatibus, ergo &c. ¶ Secundo respondeo, quod circa quantitatem Apochæ Dominus Collateralis dicit, se non recordari, ergo non videtur obstar diuersitas quantitatis, quia poterat esse quantitas allegata per Reum conuentum licet de ea non recordaretur. pro qua responsione facit decisio Cor. supra allegata in d. cons. 230. li. 4. imò facit a fortiori, quia in casu Cor. erat diuersitas confinium, licet illi confines possent conuenire vni rei, sed hic non est aliqua diuersitas, ex quo dicit se non recordari, & sic potius præsumitur error quam pluralitas factorum quid hic dicemus, vbi apparet, quod pars aduersa non recordatur de quantitate & sic fieri potest, quod etiam



etiam ex dicto partis eadem esset quantitas. & hic obiter considero contrarietatem in iuramento. nam nō recordatur quantitaris scriptæ in Apocha, quomodo potuit præstare iuramentū. quod nullam habuerit Apochā. eius quantitatis, de qua in oblatione iurisiurandi, cū illa Apocha potuerit cōtinere quāritatē expressam & allegatā per ipsum Georgium vt & continebat. licet dicat aduersarius se nō recordari. igitur si iuris præsumptione & veris probationibus arguitur identitas Apochæ, inquantū Dominus Collateralis asserit se habuisse Apocham alterius quantitatis obligatur idipsum probare, ex quo iniuramento præcisē non negat Apocham de qua agitur, esse illam quam restituit, sed rem sub dubio relinquit, dicendo se non recordari. Nam † si præsumptio iuris transfert onus probandi in aduersarium. l. si. in prin. ff. quod metus cau. l. nuptura. in fi. ff. de Iure dot. l. chirographum. l. verius. & l. ab ea. ff. de probatio. l. generaliter. §. si petitur. ff. de fideicom. libe. l. siue possideris. C. de proba. c. ex insinuatione. de Procu. imō fortiores desiderantur probationes in eo, contra quem vrget præsumptio: Abb. in c. quia verisimile, per illum text. in secundo nota. de præsump. gloss. & doct. in l. transactione. C. de transact. Soci. in consil. 263. column. 6. versic. secundo respondeo. lib. 2. Ias. in l. si extraneus, in sexto nota. ff. de condi. ob. cau. & in l. sciendum. col. 5. ff. de verb. obli. Dec. in consil. 105. col. 3. in consil. 175. column. 5. & alibi sæpē à fortiori probationes efficacissimas tenetur præstare Dominus aduersarius in quem constant probationes. ne dum præsumptiones. ¶ Pro quo † facit quod Cor. scribit in consilio 144. col. 3. ad fin. lib. 4. vbi qui se fundat in identitate tenetur eam probare, similiter qui se fundat in pluralitate, tenetur eam probare, sed identitas satis plenē fuit probata per supradicta aduersarius autem qui se fundat in pluralitatē Apocharum cū eam non probat? profecto plusquam verisimile est, quod si fuisset plures Apochæ, eā pluralitatē docuisset ¶ Secundō principaliter probati videtur identitas Apochæ, & etiam quantitatis, ex testimonio nobilis Bertoni Grossi amici & familiaris ipsius Domini Collateralis cuius † dictū videtur suppleri confessione eiusdē Domini Collateralis, maximē concurrentibus conuenientius supra consideratis, de quibus ipse Bertonus etiam loquitur. Alex. in consil. 93. column. 3. ad fi. lib. 6. Cor. in consil. 13. ad fi. lib. 4. Ias. in l. Prætor. §. cogentur. in secundo nota. ff. de edē. & in Authen. si verō contingerit. C. de iud. Deci. in c. licet causam column. 7. de proba. & in consilio 133. column. 3. & in cap. causam quæ. col. 1. de offi. de lega. ¶ Tertiō, plurimum agit qualitas agentis, qui aliis exceptionibus inuentus est ex fide bona versatus, quando per sacramētū tam terrificum super altari sancti Antonij, facibus ardentibus, & cāpanis sonantibus, alias exceptiones impleuit seu probauit † nā verax in vno idē in alio præsumitur. per q̄ dicimus, si liber rationum in aliquibus ex veritate scriptus, tunc creditur etiam de aliis. Paul. de Ca. in consilio 301. Ad benē examinandum dubia column. 1. ad fin. lib. 1. Ias. in rep. l. admonendi. column. 49. ad fin. ff. de iureiur. de quo tamen vide quē latius dixi in tracta. de antiquitate temporis. Pro quo magis in terminis adduco quod Socinus scribit in consil. 82. columnæ secundæ. in princ. lib. 3. vbi quod confessio mariti constante matrimonio, si pro parte probatur vera, in totum arguitur vera, per gl. a contrario in l. 2. C. de non sitis si enim semel malus semper præsumitur malus in eodem generali, quantō fortius semel bonus, semper bonus præsumi debet in eodem genere boni, cū facilius præsumatur bonū quā malum. l. meritō. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio. l. omnimodō. C. de inoffic. testa. c. si. de præsumptio. ¶ Quartō, etiam si Apocha quam Dominus Collateraliter cōfiteatur, esset diuersa ab ea de qua meminit oblato iuramento, dicat idē Iuris esse circa iuramentum suppletium nam † quotiens proceditur sola facti veritate inspecta vt in hac patria ducali ex forma decretorū, si agō ex vna causa & alia probetur, quomodo cūquē obtinere debeo. Alex. in l. si tra stipulatus. §. Grifogonus. col. 10. ff. de verb. obli. & in consil. 114. column. 2. lib. 6. Soc. in consil. 146. column. 8. lib. 1. & in consil. 160. col. 8. lib. 2. Corn. in consil. 80. column. 2. lib. 3. Deci. in c. dilecti filij. col. 3. de iudi. & alibi sæpē Doct. ¶ Considero etiam, quod magnificus Senatus, apud quem contractatur causa, est vice Principis ob delegationem, & quia Senatus Principē refert seu repræsentat, vt dicitur qui veritate inspecta iudicat & cognoscit tanquam Deus. Bar. in l. Aemilius ante

fi. ff. de minor. Dec. in consil. 200. ad fi. ¶ Alibi dicit Ias. in l. quo minus. in secundo nota. ff. de flumi. per illū text. quod Senatus comparatur imperatori, ad idem text. in l. 1. §. de qua autem. ff. de postul. Deci. in l. 1. in prin. column. 3. ad fi. ff. quod quisque Iuris. at Imperatorem iudicium oportet dicere secundum conscientiam. Bar. in l. 1. C. vt quæ defunt ¶ Aduo. per Ias. in l. siue nostrum. ad fin. ff. de in lit. iur. imō † dico, si aliquid probetur in iudicio, licet illud propositum aut articulatum non fuerit aut allegatum, valebit tamen talis probatio, saltem si virtualiter deductū appareat. Dec. in consil. 86. column. 5. circa fin. Cū igitur probetur Georgium Maloperam tradidisse Apocham. & eam restitutam per Dominū Appellantem Ioanneto Bayno nomine Appellati. siue sit illa, de qua in oblatione iuramenti, siue alia quō ad quantitatem pecuniæ comprehensā in ipsa Apocha videtur credendum iuramento suppletio ipsius Georgij concurrentibus aliis præsumptionibus suprà relatis † ex doctrina Bartol. in l. admonendi. column. 8. versicul. quæro quid si testis deficiat in dicto. ff. de iureiur. Alexan. in consil. 69. column. fin. lib. 2. Ias. in l. certi conditio. §. quoniam col. 5. versicul. aduerte etiam in quantum. ff. si cer. pe. Deci. in l. in actionibus. column. 4. ad fi. ff. de in litem iuran. in c. 1. col. 20. de prob. in l. si. column. fi. C. de eden. & in consil. 145. col. 6. ad fin. Socer. meus Purpuratus in d. l. admonedi column. 44. vbi quando ex testibus vel aliter constat de stantia & veritate debiti, licet non probetur certa quantitas, tamen super quantitate deferri debet iuramentum suppletium ¶ Neque obstat † magnitudo causæ, ex quo fuit probatum multo plus quā semiplenē. c. fin. in fin. vbi Doct. quod metus. & in c. mulieri, de iureiuran. Bal. in consilio 122. & consilio seq. lib. 2. Rom. in d. l. admonendi. vbi Ias. column. 25. & in rep. column. 101. & idem Ias. ait Prætor. l. 1. in prin. column. pen. eo titu. & in consilio 29. column. penult. in fin. lib. 1. Alexand. in consilio 203. column. 2. in fin. versic. & si pro parte Titij. lib. 7. in consil. 103. nu. 9. & in consil. 185. in fin. eo. lib. 7. Corn. in consil. 135. column. fi. lib. 1. Gozadinus in consil. 11. column. 4. in fin. lib. Boer. q. 85. in 11. parte, & q. seq. Rursus, licet agatur de summa magna, tamen quia præsumptio est contra partem ex tot argumentis, de quibus suprà deferri debet iuramentum suppletium. Pau. de Castr. in consilio 87. Quantum ad contenta. columnæ 2. lib. 2. pro hoc quod scribunt Ioan. And. & Doct. in c. peruenit, de testi. cogen. vbi quod defertur tale iuramentum etiam in magnis ad dictum vnus testis quando pars aduersa subtrahit alium testem, sequitur Boer. q. 85. circa fin. in 1. parte quinimō ad sunt non præsumptiones tantum sed probationes etiam illa Apochæ restitutio probat solutionem, aut certē vim habet quitationis aut liberationis. l. Labeo. ff. de pac. intantum quod solum quæstio tractatur de quāritate comprehensa in Apocha, quam explicare videtur Bertronus Grossi solenniter examinatus, eam etiam indicat D. Ioannetus Bay, etiam si solenniter fuerit examinatus, quia tempore examinationis longis aberat, † & testis minus solenniter examinatus facit aliquale indicium. Alex. in consilio 147. column. 1. lib. 6. Soci. in consilio 262. column. 6. & in consilio 291. column. 10. lib. 2. Aret. in consil. 164. sicut Ioannes. col. 2. versic. patereā testis iur. quinimō Deci. in consil. 54. col. 2. versic. postremo superius dicit, quod talis testis debet concludere apud graues viros, qui iudicat sola facti veritate inspecta, prout magnificus Senatus Taurini ex forma principalium decretorū. ¶ Alibi scribit Curtius iunior in consilio 106. columnæ 3. quod testes qui deposuerunt super monitoriis extrajudicialiter, debet inclinare animum iudicis aliis concurrentibus. ¶ Rursus moueri potest iudex ad iudicandum etiam ex his, quæ sunt extra acta. c. cū ad sedem. de resti. spol. c. causam. de re iud. gl. in l. quotiens, in fi. ff. de proba. qua pro not. allegat Bal. in l. 1. C. man. tradit Soc. in consil. 77. col. 8. ante med. li. 3. Dec. in consil. 233. col. 4. & in consilio columna 10. Ias. in lege. si is ad quem, columna in consilio 278. columna quinta post med. ff. de acquirēd. hared. decisio Neapoli. decis. 28. columna secunda ad fi. quod maximē hic obtineret videtur vbi tot alia concurrunt. Taurini, Aymo. Crauetta ex Sauilliano Iuriscōsultus.

S V M M A R I V M

- 1 Spurio an relinqui possit pro alimentis quando potest viuere ex arte & operis suis.
- Spurium filiam non cogitur pater dotare nec alere, quando ex arte sua potest nubere & viuere ibid. num. 1.



- 2 *Possent non dicitur quod commodè non possumus, vel quod possumus cū difficultate.*
- 3 *Alimentorum appellatione qua veniant, & an veniant expensæ studij.*
- 4 *Neceffitibus verbum importat alimentum si fiat legatum pro neceffitibus*  
*Subsistentia verbum importat alimenta si fiat legatum ad congruam sustentationem. ibid. num. 4.*
- 5 *Pauper dicitur qui non habet unde se alat, licet ex operis suis possit vivere. & num. 6. & 8.*
- 6 *Alimenta quando dicatur quis habere unde aliunde se alat. & num. 5.*
- 7 *Solucendo non esse quis dicatur.*  
*Pauper dicitur mulier quæ non habet bona ad victum & vestitum ibidem num. 7.*
- 9 *Maritus qui ex arte sua potest vivere, an habeat beneficium ne teneatur, nisi in quantum facere potest.*
- 10 *Alimentorum causa dicitur pia, & causa pia & alimentorum equiparantur.*
- 11 *In alimentis considerantur redditus annui, non proprietas nuda, quia non tenetur quis pro alimentis proprietatem vendere, quod facit ad sciendum, an habeat quis aliunde unde se alat.*
- 12 *Enunciatio verba probant illud tantum, quod est necessarium ad actum.*  
*Periurus auditur augendo parte non opponente. ibid. num. 12. & num. 13. ubi quando repellatur.*  
*Excommunicatus potest esse in Iudicio parte non opponente ibidem numero. 12.*
- 14 *Aduocati Iudicis sententia non redditur nulla, nisi fuerit recusatus tanquam suspectus.*

## CONSILIVM CXCIX.

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Ad subtilia dubia spectabilis Domini Antonij Lautæ Iudicis Cunei abundè & subtiliter videtur responsum per eximium Iuriconsultum, Dominum Mattheum Cottam, ut alia resolutione non prætereà opus videatur. plenè ut amici expectationi aliqua saltem ex parte satisfaciā, breuia quædā collegimus ad clariorem explicationem. Videbatur dicendum circa primum dubium non potuisse aliquid legari huic spurio in causam alimentorum, ex quo aliunde alii potest, videlicet ex operis suis, quia testes examinati dicunt quod ex industria sua ultra expensas potest lucrari florenos triginta monetæ Sabaudie in singulis annis pro salario, exercendo operas rusticas, quo casu non videtur licuisse patri spurio aliquid pro alimentis relinquere. l. si quis à liberis. §. sed si filius. ff. de lib. agno. Bartol. in l. vnica. C. de mend. valid. lib. II. & per hæc ita in terminis decidit Decius in consilio 576. column. 1. sed ultra Decium ita in terminis tenet Cal. in consilio 59. column. fin. Iacobus de Puteo inter consilia ipsius Cal. in consilio 62. column. 5. ubi tamen Cal. limitat, quando verecundia esset spurio talem artem exercere. Similiter non cogitur pater dotare filiam spuriam, nec eam alimentare de æquitate Canonica, quando ex arte sua vivere potest. Bald. in l. mater. C. de iure dot. sequitur Bal. Nouel. in tract. de dote, in sexta parte privilegio. 16. column. 2. post med. vers. si tamen talis filia. Bal. etiam in cons. 116. Spurius lib. 2. dicit non deberi alimenta spurio, quando aliunde potest vivere. Tamen diligentius cogitanti visum est illam decisionem Decij non esse ita simpliciter & in distinctè intelligendam, ut nihil relinqui possit ex eo, quod spurius hodiè potest vivere pro alimentis, nam ista ratio non est generalis, nec semper militat. quia posito, quod hodiè filius possit vivere ex artificio suo, non sequitur ergo semper ex eo vivere poterit nam mortalibus multæ incidunt calamitates. quia si accidat aliquis morbus, cur spurius operari non possit quæ res non raro solet contingere nam attentata ista ratione, nihil tunc spurio deberetur, quia semel si pronunciatur relictum alimentorum non deberi, obstat exceptio rei iudicatæ, aut erit necessarium novum Iudicium quod spurius inops & languens sustinere non poterit. Rursus iste spurius dicitur esse debili corpore, ut sit operas rusticæ durare cogatur, periculo id vitæ futurum sic, & licet operentur multi fame coacti, tamen quando commodè præstare id nequeunt citra discrimen valetudinis posse operari non dicuntur, quia tamen posse non dicimur quod commodè non possumus. l. nepos Proculo. ff. de verbor. signi. l. si servus. ff. de noxal. l. si peculium. §. si de statu lib. l. diuortio. in prin. ff. de nego. gestis. Et posse non dicimur, quod possumus cum difficultate, gl. in §. poenales. Insti. de actio. & patria dicuntur non posse rem habere, vel cū magna difficultate. l.

naturalem. ff. de acqu. rerum dom. §. i. in Auth. de fideius. ideo Bal. in consilio 101. Quidam testes. colum. 1. lib. 2. dicit quod si testes vnus partis dicunt, quod non potuit accedi per talem locum, alij quod commodè accedi non potuit non dicuntur contrarij. Similiter maritus facere posse dicitur quando commodè potest secundum qualitatē suæ personæ, seu secundum eius conditionē. Imol. in l. si maritus. ff. solu. ma. no. in l. facere eo tit. Secundo tamen considero, quod appellatione alimentorum veniunt vestimenta & calciamenta. l. legatum. ff. de adim. leg. l. verbo victus. ff. de verb. sig. Alex. in l. si usus fructus. §. dos legata. col. 2. ff. ad l. Falc. Soc. in cons. 161. col. si. lib. 2. item venit lectus. l. cum hi. §. qui transigit. ff. de transact. Bar. in l. lega. ad si ff. de adim. lega. item veniunt medicina. l. verbo, victus. ff. de verb. sig. Bar. in d. l. lega. in 1. q. eo. ti. in l. libertis. la. 2. §. 1. in 1. q. notatur in l. si cū dotē. §. si naurem in fauissimo. ff. solu. mat. itē veniunt calciamenta. Spe. in tit. qui fil. sint legitimi. §. in summa probatur nam si veniunt vestes, ergo etiā calciamenta, quæ vestium appellatione comprehenduntur. l. argento. §. 1. ibi & fasciæ criminales. ff. de aur. & arg. leg. Card. in Clē. 2. q. 5. de vita & honest. Cle. Amplius ubi agitur de persona docilli, appellatione alimentorum veniunt expensæ studij. l. qui pupilum. ff. vbi pup. edu. debeat. Soc. in cōf. 161. col. si. lib. 2. addo Calde. ultra eum in consilio 2. in tit. de regular. vbi, quod neceffitatis appellatione veniunt libri quod ad dociles, ergo idē appellatione alimentorum, quia tamen si fiat legatum pro neceffitibus, intelligitur, id est pro alimentis. l. pē. §. si. & l. si. ff. de alim. & cib. lega. Petrus de Anch. inter consilia Cal. in consil. 21. column. 1. in titulo de testam. idem si fiat legatum ad congruam sustentationē nā intelligitur pro alimentis Paul. de Cast. in cons. 437. Super dictis quæsitis, in 2. dubio. lib. 2. ergo licet testes dicant lucrari posse agentem florenos triginta supra expensas, qui floreni in hac patria non faciunt nunc ultra scutos quatuor, non statim consequens est dicere, ergo facultatē obtinet seipsū alendi. dispice & vide, quæ & quanta ad victum hominis sint necessaria: cedo, si floreni triginta satisfaciunt aut satisfacere possunt præmissis. Tercio tamen pro hac parte adduco Roma. in consilio 344. In casu propositæ consultationis breuiter dicendum dictos Parochianos. col. 2. vbi quod Presbiter Parochialis potest cogere Parochianos ad oblationes quæ fiunt in Missa, quando non habet unde se alat aliunde. deinde declarat quod licet Clerici debeant victum querere ex operis & artificio seu agricultura. Clericus victum, &c. Clericus quolibet. 91. dist. tamen dicitur Clericus non habere unde se alat aliunde etiam si operari possit. Et pondero decis. Rotæ a foriori, quia Romanus vult, quod cogi possint Parochiani ad oblationes non obstante, quod Rector seu Curatus possit operando aliunde victum habere, & hic non agitur de cogendo patrem ut spurium alat, sed pater sponte relinquit. Quarto tamen adduco Bal. in consilio 30. Sicut dixi lib. 2. vbi Bal. circa hanc materiam alimentorum dat pulchram doctrinam, quando quis dicitur habere unde se alat, dicens quod in hoc sunt considerandi redditus, quando quis ex redditibus suis potest vivere, per tex. in l. ius alimentorum. §. i. ff. vbi pup. edu. deb. ideo dicit Bald. quod vidua dicitur non habere unde se alat, quando habet proprietates, ex quibus tamen redditibus non percipit, quia eas vendere non tenetur ut se alat. sed iste spurius nihil omnino possidet in bonis, nullos habet redditus & nullas proprietates. Quinto tamen adduco ipsūmet Decium in regula, nemo dubitat. ff. de reg. iur. vbi Dec. dicit, quod soluendo esse non dicitur, qui totum soluere non potest. l. soluendo. ff. de verb. sig. §. fulloni verò, in fi. Insti. de obl. que ex delict. na. sed iste spurius non dicitur habere unde se alat, licet ex operis possit interdū vivere, quia non semper operari quis potest, puta tempore seruitutis aut malè valetudinis. Sexto facit, quod scribit Sal. in Auth. prætereà. C. unde vir & vxor: quod in casu illius Auth. vxor dicitur pauper, quæ non habet bona sufficientia ad victum & vestitum quod dictum refert & sequitur Soc. in cōf. 30. col. 1. 4. & sic an quis possit se alere vel non. Doct. res solam considerant bona, non operas maximè istas rusticas. Septimo. propterea Dec. & Cal. allego text. in c. quod super his. extra de vito. vbi Abbas tertio nota nam ibi text. ponit agricolas inter personas inopes, cum inops dicatur nihil habens, & sic licet agricola possit vivere ex artificio suo, tamen annumeratur inter personas inopes, & idē dicitur in aliis, qui ex artificio tantum vivere possunt. Ias. in l. si constante col. 22. vers. item viuentes. ff. solut. matr. alleg. etiā gloss. in l. pauperas. ff. de excu. tut. quæ dicit pauperem, quem



quem pro victu laborare oportet. ¶ Octauo adduco Rotā  
decis. 567. Vtrum possit renunciari. colum. 3. in fi. versic. vel  
forsan erat homo vagabundus. in antiquis. vbi. quod talis.  
qui solum potest viuere ex operis suis & arte. potest bonis  
cedere nisi cessione renunciauerit. consequenter quod dī-  
catur pauper. Nonō adduco Alex. in consil. 126. In hac hē-  
sitationē colum. 2. versic. tertio facit. lib. 14. vbi quod relictū  
famulo alicuius. qui suis laboribus victum querit. dicitur  
legatum pium. tanquā factum personæ pauperi. & sic ta-  
lis persona gaudet priuilegio piæ causæ. ¶ Nec t̄ obstat gl.  
in l. si maritus. ff. solu. mat. vbi maritus qui ex arte sua viue-  
re potest non habet beneficium. ne teneatur. nisi inquan-  
tum facere potest. quia respondeo. quod illa glo. non pro-  
cedit sine dubio. ex his. quæ Soc. scribit in d. consil. 30. col.  
fi. lib. 4. Secundo respondeo. quod vbi sumus in materia ex-  
orbitanti. in qua agitur de perditione seu amissione iuris  
quæsit. quod hæredes mulieris non exigāt totam dorem  
hic verō heres patris tractat de lucro iuxta nota. in l. iur-  
is ignorantia. C. qui admit. sed non est par ratio lucris &  
dāni. l. si. C. de codicil. cū simi. item ibi sumus in materia  
odiosa contra ius commune. hic in materia fauorabili  
alimentoꝝ. imō t̄ causa alimentoꝝ dicitur pia. l. Mela.  
§. 1. ff. de ali. leg. Rursus causa alimentoꝝ & causa pia  
æquiparantur. §. interdicimus. in Authen. de Ecclesia.  
titul. Bar. post gloss. in l. alio ff. de alim. & cib. lega. Ias.  
in consilio 95. colum. 1. lib. 1. quod sine dubio proce-  
dit. quando relinquuntur alimenta pauperi Aretinus in  
consilio. 97. In causa & puncto. columna prima versic. ad  
secundū respōdetur. Sed Dec. in l. si certis annis. col. 3. post  
med. C. de pactis. quō legatum alimentoꝝ dicitur pium  
licet fiat diuiti. est verum secundum Decium. quod tale le-  
gatum non comprehenditur in legato simpliciter facto  
ad pias causas. quia si quid relinquitur ad pias causas. sim-  
pliciter. virtute talis legati nō poterit aliquid conferri di-  
uiti alimentoꝝ nomine. Sed aduerte. quia videtur Deci.  
sibi contrarius quod legatum alimentoꝝ factum diuiti di-  
catur pium. & quod non veniat appellatione legati pij sim-  
pliciter facti. Rursus rationes Decij non videntur bonæ nā  
dicit. quod idē pium dicitur tale legatū. quia fit ad substē-  
tationem vitæ. nam procederet ratio. si aliās legatarij cō-  
modē sustentari non posset. quæ ratio cessat in diuite. si-  
militer non procedit altera ratio. quod diues fieri potest  
pauper. quia non iudicamus de actu secundum futura.  
sed secundum præsentem statum. l. moueor. C. si seruus  
exper Anch. in consilio. 420. Quidam ser. Antonius. colū.  
fi. circa. med. Pau. de Ca. in cons. 428. Visis & consideratis.  
col. 1. & in cons. 432. Cum statutum. circa fi. lib. 1. vbi quod  
peti potest executio instrumenti puri. licet illud tolli aut  
mutari possit ex compromisso super eo facto. quia præses  
status considerari debet. similiter dicit Pau. quod donatio  
prohibita per statutum. fieri non potest moniali non pro-  
fessæ. licet profiteri possit. quia inspicitur præsens status  
quo nōdum professæ est. saltem negari non potest. quin sit  
causa fauorabilis. Dec. in cons. 72. col. 2. ad fi. ideo cum sit  
diuersa ratio. nō valeat argumentū de vno ad alterū quia  
separatorū separatim debet esse iudiciū. In naturaliter. §.  
nihil commune. ff. de acqu. poss. cū simi. ¶ Nō obstat funda-  
mentum Decij. quia fateor. quod pater non potest cogi. vt  
alat filium. quando ex operis suis se alere potest. tamen si  
velit. poterit alimenta relinquere. quod permitti debet  
cū Lex habeat talē personā pro paupere & inope & sic  
argumentum Decij & Calc. non videtur bonū nam arguit  
ex separatis. quādo pater non cogitur. nos verō loquimur  
an pater volens id facere possit. Nec puto. q̄ æquitas Ca-  
nonica aliud velit in hoc casu. Denique si in t̄ causa alimē-  
toꝝ non consideratur. quod quis posset alienare bona  
immobilia multi valoris & indē ali. sed redditus tantū an-  
nui ex bonis stabilibus considerantur. Bar. in l. pe. ff. de ali.  
& cib. leg. & in l. Imperator. in fi. ff. ad Trebel. Bal. in consi.  
30. lib. 2. Ias. in §. sed & si quis. colum. 2. ad fin. Insti de actio.  
Dec. in regula. diuus Pius. ad fin. ff. de reg. iur. cum simi. a  
fortiori nō debet cōsiderari labor corporis. arg. l. iustissime  
ff. de adil. edict. & l. Pedius. ff. de incen. rui nau. Præterea in  
casu Decij spurius erat beneficiatus. ex quo beneficia cō-  
modē viuere poterat. nec puto. si casus Decij similis no-  
stro fuisset. aliud eum consultū fuisse. considero etiā. q̄  
nō tanta videtur ratio in istis operis rusticis quanta in ar-  
tificio. putā si spurius esset artifex. vt Doctor. vel mercator  
ex quo artificio cōmodē viuere quis pōt quia vltra operas  
corporales adest etiā res in mercatore. & in Doctore cer-

tius ac tutius capitale nūquā deficiēs apud eruditos. ideo  
in tali artificio sequerer opi. Dec. ¶ Ad dubium de periur-  
rio. respondeo. q̄ illa verba filij quondā Bartholomæi non  
sunt in libello. ideo cessat Lex cū precū. C. de li. ca. ¶ Secū-  
do t̄ respondeo. q̄ verba enūciatiua probāt illud tantū q̄  
est necessariū ad actū Ant. de Bu. in c. illud col. 2. de presū.  
q̄ dictū pro nota. refert & sequi. Dec. in c. per tuas. col. 5. ad  
fi. & alibi sæpius. ¶ Tertio respōdeo. q̄ nihil fuit opposi-  
tū de periurio. ideo processus tenet. licet enim impediāt li-  
tis ingressū. Spe. in tit. de actore. §. 1. ver. itē q̄ est periurus  
gl. in c. paruuli. 22. q. 5. notatur in l. si quis maior. C. de trā-  
sa. Ant. de But. in c. dilecti. col. 3. de excep. tamē nō opponē-  
do remitti pōt. iuxta not. in l. nā & postea in prin. ff. de iu-  
reiu. Ias. in §. actionū. col. 19. num. 140. Insti. de acti. notatur  
in l. fratris. C. de transact. nam excommunicatus prohibe-  
tur esse in Iudicio. tamē si admittatur valet Iudiciū. c. 1. §. si  
verō de excep. lib. 6. Rota dec. 7 8. Dic q̄ si agatur. in antiq.  
notatur in c. intelleximus. de iud. faciunt quæ Ias. colligit  
in l. 1. §. sublata. ff. ad Trebel. Dec. in regula. in ambiguis. §.  
nō est nouū. nu. 5. cū pluribus seq. ff. de reg. iur. in c. si duob⁹  
in 3. not. de app. & alibi sæpē. ¶ Amplius t̄ voluit Corn. in  
cons. 215. col. 3. ad fi. lib. 3. q̄ periurus non repellitur ab agē-  
do. nisi secundū terminos. l. si quis maior. C. de trans. l. quā-  
do excipitur contra aliquem de periurio ad effectū. vt in-  
currat pœnas illius l. de quibus hic nō agitur. Bal. etiam in  
cons. 1. ille qui iurat. li. 4. q̄ periurus. auditur in temporalibus.  
licet nō id spiritualibus. allegat Innoc. in c. dilecto. de  
Præbend. q̄ tamen nō ita simpliciter ausim affirmare. nā  
idem Bal. in cōs. 39. Proponitur q̄ celebratus. col. 2. lib. 3. ge-  
neraliter dicit quod iuramentum etiā extraiudiciale im-  
pedit processum. & quod si exceptio periurij opponitur in  
vim peremptoriij inducit absolutoriam. ¶ Ad illud dubiū  
quod Iudex fuit Aduocatus. respondeo. quod non tracta-  
tur de sentētia Iudicis qui fuit Aduocatus quia desit esse  
Iudex ante aliquam pronunciationē. ideo non aptē vide-  
tur proposita dubitatio. nō tamen vitio dederim iudicem  
de singulis dubia edere quo certior de omnibus fiat. licet  
facilius sit proponere dubia quā soluere. ait Aret. in cō-  
silio 14. colum. 11. ad fi. ¶ Secundo t̄ respondeo. quod etiam  
si Aduocatus pronunciaret. sententia non fieret nulla. nisi  
fuiſſet recusatus suspectus. Alexan. & Ias. in l. solet. ff. de iu-  
risd. om. iud. ¶ Ad vltimum respondetur. imō constare cō-  
uentam possidere nam in decima positione respondeo. q̄  
se immiscuit hæreditati. & in nona quod Bartholomæus  
reliquit illa bona in sua hæreditate. Præterea tanquā he-  
res obligatur implere voluntatem defuncti. etiam si legal-  
set bona aliena. & illa non possideret. iuxta l. rem alienam  
cum ibi. not. C. de leg. Laus Deo. Virgini. ac diuo Ioanni.  
Euāgelistæ. Taurini. Aymo Crauetta ex Sauil. l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Aditio hereditatis inducitur ex cessione iurum hereditariorum quod  
qualiter procedit. hic declaratur  
Re iudicatio hereditatis facta vni cohæredi prodest omnibus aliis cohæ-  
redibus pro rata. ibidem numer. 1.
- 2 Aditio qua inducitur ex cessione iurum hereditariorum non operatur  
quod quis conueniatur a creditoribus hereditariis.  
Consensus semel præstitus renouari non potest. Ibid. numer. 2.
- 3 Spuriis relictum non debetur etiam interueniente pacto sobolis legiti-  
mæ si cūs in relicto filiis naturalibus. & numer. 9.
- 4 Spurius filij legitimi & naturales æquiparantur filiis naturalibus  
tantum. ideo eis relinqui non pot. ff. amplius quam naturalibus.
- 5 Heres adeundo hereditatem non censetur approbare ea. quæ testator  
disposuit contra prohibitionem legis. putā relinquendo contra for-  
mam l. h. & edictali. C. de secun. nup. vel contra dispositionē Authen-  
licet. C. de naturalib.
- 6 Generalis dispositio trahitur ad ea quæ in specie prohibentur. & nu. 8.
- 7 Heres non tenetur approbare factum defuncti in his in quibus defun-  
ctus pro libero disponere non potuit.  
Heres potest contrahere p̄ socio defuncti quando contrahent ut filius  
non ut tanquā heres. ibidem numer. 7. quod tamen non ita simplici-  
ter est intelligendum.  
Tacitus actus non est tanta potentia quanta expressus ad inducendum  
aliquid contra regulas iuris communis. numer. 8.  
Approbens testamentum inualidum quando teneatur ad solutionem  
legatorum. numer. 9.
- 10 Renunciatio non inducitur nisi constet expresse.  
Spurio in possit relinqui pro alimentis quando aliunde potest viuere.  
ibid. numer. 10.



11 *Filius grauatus pure non detrahit duas quartas, sed vna tantum.*

## CONSILIVM CC.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Auus habens neptes legitimas & naturales ex filiis legitimis & naturalibus & neptes legitimas & naturales ex filio spurio, instituit haeredes pro tertia parte neptes ex filio spurio, & pro aliis partibus neptes ex filiis legitimis. Queritur de viribus institutionis neptum ex filio spurio. ¶ Prima facie videbatur dicendum eiusmodi institutionem valere, nam si praesupponitur in facto quod nepotes legitime ex filiis legitimis aduerint hereditatem aui ex testamento, maxime cedendo Iura hereditaria ex testamento competentia, ex qua cessione inducitur hereditatis aditio ex necessitate, quia sine ea cessione non valeret. l. si auia. C. de Iure delib. facit tex. in l. illud. ff. de acq. her. no. in l. gerit. ff. de acq. her. Soci. in consil. 147. col. 1. lib. 1. & in consil. 211. lib. 2. & alibi saepe Doct. ¶ Bene fateor, quod ex simplici renunciatione hereditatis aliter non donando aut cedendo, non induceretur aditio, sed repudatio. Soci. in consil. 183. column. 2. post med. vers. sed. tamen praemissis. lib. 2. Bellamera in consilio 42. column. 2. circa med. & in consil. seq. column. si. circa med. & isto casu, licet talis renuntiatio fieret in manibus vnus cohæredis tantum, portio tamen renunciantis accresceret omnibus cohæredibus pro rata, ut habetur in l. si actione. C. de pac. vbi Dec. in 3. no. tradit Soc. in consil. 34. lib. 4. addo Pau. de Cast. in consil. 135. Dubium facit. col. 2. vers. & si dicatur. & in consil. 252. Viso puncto. column. 1. lib. 1. Crotum in rep. l. re coniuncti. col. 55. q. 10. ff. de leg. 3. ¶ Intelligo si tamen quod inducitur aditio per cessionem aut donationem bonorum hereditariarum ad effectum validandi ipsam cessionem tantum, non ut cedens conueniri possit a creditoribus hereditariis. ita Pau. in d. consil. 252. col. 3. post med. column. 3. ¶ Hoc ita praesupposito quod adita fuerit hereditas aui ex testamento, & sic quod ipsum testamentum semel approbauerunt non debet licere, ut amplius reprobetur. reg. quod semel placuit, de reg. iur. lib. 6. l. de accessionibus, ad si ff. de diuer. & temp. praescrip. glo. in c. cum non ignores. in gl. pe. de Praeben. vbi habetur quod reuocari non potest consensus semel praestitus, no. in l. fenit. vbi Alex. & Ias. C. qui testa. facit. pos. & idem Alex. in l. si cum dorem. §. eo autem tempore. ff. solu. mat. nec. potest haeres contrauenire facto defuncti. l. cum a matre. C. de rei vend. regula ex qua persona ff. de reg. iur. ¶ Rursus ista prohibitio relinquendi talibus personis, cesset inducta in fauorem proles legitima principaliter, ideo tali fauori potest renunciari. l. pen. C. de pac. cum simi. istud si videtur confirmari ex l. 1. C. de natu. libe. iuxta rationem Bar. in l. si. C. de his quibus ut in dig. nam in l. 1. dicitur pactum sobolis legitima non prodesse illis quibus est relictum. Bar. autem vult, quod illa lex solum habeat locum in natis ex coitu improbo per illam. l. ergo videtur velle Bar. quod si esset relictum filio naturali nato ex coitu. non damnato, vel nepoti legitimo nato ex filio spurio, tunc pactum sobolis legitima proficere possit filio naturali, vel filio legitimo nato ex spurio, & si potest prodesse pactum expressum simili modo videtur efficax pactum tacitum seu tacita approbatio. l. cum quid. ff. si cert. pet. ¶ Non obstat si dicatur consensus legitimorum non videtur prodesse naturalibus, quia legitimis consentientibus bona deuoluuntur ad fiscum, per text. in l. 1. C. de natu. liber. quia ille tex. solum procedit in filiis spuris, de quibus in l. non etiam in naturalibus. quibus comparantur nepotes legitimi nati ex filio spurio. ita illum tex. declarat Bar. in d. l. si. col. versicul. praeterea. ff. de his quibus, ut indig. Secundum respondeo, quod exceptio indignitatis competens fisco, non potest opponi per tertium. gl. in l. his consequenter. §. 1. ff. fam. ercisc. ¶ Praemissis non obstantibus contrarium opinionem arbitror de Iure veriorum, nam si filij legitimi & naturales ex filio spurio aequiparantur filiis naturalibus. l. si. C. de natu. libe. sed filiis naturalibus relinquere non potest existente prole legitima praeter vnam vnciam. l. 2. & Auth. licet. C. de natu. libe. ergo idem in talibus nepotibus ex filio spurio, & ista est communis opinio. ut Alexandrin. tradit in consilio 88. in 6. dubio. & in consilio 158. column. 2. lib. 7. Cor. in consil. 1. col. 12. ad fin. lib. 3. Deci. in consil. 462. column. 2. post med. Ias. in l. hereditas. column. si. C. de his, quibus, ut indig. addo Pau. de Cast. in consilio 306. Circa primum quesitum videtur dicendum quod dicta institutio. column. 1. lib. 1. & in consil. pe. column. 9. ad si. & seq. lib. 2. ¶ Solum superest ad contraria

5 respondere itaque si respondeo non esse verum, quod haeredes instituti approbauerint relicta facta filiis spuris non expresse, quia de expressa approbatione nullo modo docetur, non tacite adeundo hereditatem nam cum a lege prohibeatur relinqui filiis legitimis spuriorum existere sobole legitima, haeres legitimus adeundo hereditatem ex testamento, non videtur approbare ea, quae testator egit contra prohibitionem legis, ut pulchre scribit Bald. in consilio 161. lib. 5. vbi quod haeres potest contrauenire facto defuncti in eo quod disposuit contra prohibitionem. l. hac edictali. C. de secun. nup. idem tenet Steph. Bertran. in rep. d. l. hac edictali. §. si vero plus num. 12. bonus text. in l. dotale. §. si. ff. de fun. do. vbi vxor adiens hereditatem mariti, potest vindicare fundum dotale a marito alienatum contra prohibitionem legis. Ad idem quod scribit Bald. in consil. 184. Municipali column. 2. lib. 5. vbi quod adiens hereditatem censetur facere actum aditionis secundum legem. & velle quod habeat locum lex in actu suo, ideo licet voluntas testatoris sit quod legatum totum solvatur, potest tamen falcidiam detrudere. ¶ Videmus etiam quod si testator prohibuit haeredi, ne peteret cautionem ab usufructuario de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, quod haeres potest contrauenire tali prohibitioni & facto defuncti, ratio, quia lex prohibet talem cautionem remitti posse. Pau. de Cast. in consil. 221. Antequam venia. col. 1. lib. 2. per tex. in l. 1. in fin. C. de his quae poenae nomi. tradit Ias. in consil. 40. column. 2. in fin. lib. 1. ¶ Et facit si reg. generalis, quod generalis dispositio non extenditur ad ea quae in specie prohibentur. l. quanquam. ff. de ritu. nup. l. si pater. ff. de his quae in frau. cred. l. Lucius. §. pe. ff. ad municip. c. 1. de iure iur. lib. 6. notat Bar. in l. si quis sub conditione, in si. ff. de condi. inst. Alexand. in consilio 95. lib. 6. Ias. in l. filius a patre. §. si. in 2. not. ff. de lib. & posthu. Dec. in c. ex literis column. si. de consil. si ergo in specie iura prohibent relinqui filiis legitimis spuriorum sobole legitima extante haeres legitimus adeundo hereditatem non censetur approbare relicta eiusmodi filiis spuriorum. ¶ Praeterea, si lex prohibet relinqui talibus personis in fauorem proles legitima, satis cogitauit, quod proles legitima succederet & hereditatem adiret, sed dicendo quod ex aditione censeretur approbata eiusmodi institutio, fieret lex elusoria, nam aut proles legitima cogeretur approbare talem institutionem si velit esse haeres aut alias cogeretur repudiare ideo dicendum est quod ex simplici aditione non censetur approbata talis institutio. nec isto casu haeres adeundo cogitur approbare factum defuncti cum lege reproberetur, neque haeres impugnando videtur indignus, quia impugnat auctoritate legis. argu. l. Graccus. C. de adul. facit quod dicitur de filio approbante testamentum patris, quod non censetur sibi praedudicare in legitima, in qua pater non potest filio praedudicare. l. si quando. §. & generaliter. C. de inoffi. testa. nam talia bona videntur similitudinem habere cum legitima, quia si relinquuntur personis prohibitis deferuntur a lege sobole legitima. ¶ Rursus illa si regula quod haeres tenetur approbare factum defuncti, procedit quando defunctus poterat de hereditate a libito disponere & relinquere quibus voluisset. Pau. de Cast. in consil. 197. Visis dubiis. col. 2. & in consil. 448. Tria sunt. column. si. vers. tertio facit, lib. 2. sed hic testator non poterat ad libitum disponere in neptes legitimas ex filiis spuris extante sobole legitima. Amplius, si pater quid donet spurio contra prohibitionem legis, talis donatio dicitur nulla & potest pater contrauenire. l. non dubium. C. de legi. si defunctus poterat contrauenire, ergo idem haeredi eius permitti debet. & ita aguit Rom. in consil. 520. in 2. dubio. vbi sicut defunctus poterat venire contra propriam confessionem circa actum prohibitorum & simulatum, idem & haeredi eius licere debet, nec tenetur haeres approbare factum defuncti a Iure reprobaturum, & quod ipsemet qui fecit poterat reuocare. Authen. hoc amplius. C. de fideicom. legendo verbum representatum sine negatiua non, & a contrario sensu. & l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. quae duo iura ad hoc citat And. de Iser. in c. 1. §. donare, col. 7. quali olim seu. po. alie. & in c. 1. in prin. column. 16. in addi. de prohi. ali. seu. per Fer. Ad idem gl. in l. Lucius. ff. solu. matri. vbi quod haeres non tenetur approbare factum defuncti, ex quo facto contra defunctum non competebat actio nec exceptio, quam glo. cum dicto And. de Iser. refert & sequitur decisio Neapoli. decis. 240. column. 5. vers. item quia filius. Addo Areti. in consilio 123. in 3. dubio. vbi quod haeres ita potest dicere actum nullum, sicut poterat defunctus quando est talis actus, qui non confirmatur morte, per tex. in l. sed interim



interim. §. si vxor. ff. de dona. inter virum & vxor. & clarius in l. si. C. si maior. factus vendi. rei suæ, & c. similiter Bar. in l. 2. vers. opponitur quod hæres. C. de inoffi. dona. quod hæres. non impeditur venire contra factum defuncti quando non habet illud, quod tenetur defunctus sibi relinquere, per text. cum gl. in d. l. 2. vbi gl. dicit hoc esse mirum, & dicit in l. 3. in verbi. reuocare. C. si in frau. patro quod in hoc plus potest hæres quam defunctus, quia defunctus non potest reuocare alienata in fraudem hæredis, & tamen hæres potest. Tradunt Bal. & Sal. in l. 1. C. de inoffi. dona. Bar. in l. Titia. §. Imperator, col. 2. circa med. ff. de leg. 2. vbi, quod hæres reuocat donationem inofficiosam patris. Curtius senior in consil. 1. in fi. Alex. in consil. 38. Visa petitione Antonij de Roma. col. 3. circa med. ver. nō obstat prædictis lib. 3. ¶ Postremo considero, quod illud quod relinquitur neptibus istis legitimis ex filio spurio, debetur soboli legitimæ, & sic filiis legitimis & naturalibus, licet non sint hæredes relinquentis, ob id nō auferunt ab istis neptibus tantumquam hæres, sed tanquam filij ideo possunt contrauenire facto defuncti. Alex. in consil. 18. in 2. dubio. & in consil. 28. li. 5. Cor. in consil. 30. col. 3. li. 1. Ias. in consil. 7. col. 5. in fi. ver. quarto adhuc proprius. & col. 8. post med. in consil. 56. col. 4. post med. & col. 6. in consil. 64. col. 3. lib. 3. in consilio 136. col. pen. & in consilio 168. colum. pen. post med. lib. 4. est verum quod dicta Ias. in d. consiliis non ista indistincte probaret, vt loquitur, sed nunc examinare non expedit. ¶ Non obstat quod census semel præstitus reuocari non potest, quia fateor si præstitus consensus esset, sed hic non apparet de aliquo consensu, neque de aliqua approbatione talium relictorum, consequenter frustra de reuocatione tractatur, quia vbi non est habitus, ibi nec priuatio considerari potest lege decem ff. de verborum obligatio. regula. Non potest videri desinere. ff. de reg. Iuris. cū simil. ¶ Non obstat, quod par est virtus taciti & expressi, quod filius legitimus sicut potest consentire expresse in fauorem talium nepotū, ita & tacite censeatur consentire, quia illa regula non procedit in prohibitis, vt supra probaui allegando Bal. in consil. 151. lib. 5. sed vltra Bal. faciunt quæ scribit Anch. in consilio. 94. Ista domina. in princ. & in consil. 103. Parum subtiliter vbi tradit, quod non censeatur tacite actum, quod in specie prohibetur. ¶ Rursus ¶ generalis approbatio dispositorum per defunctum, quæ inducitur per aditionem hæreditatis, semper debet intelligi, facta in his quæ de Iure defunctus facere potuit, non in prohibitis. l. dotis fructus. §. si. cū l. seq. vbi gl. ff. de Iure dot. l. qui Iure. ff. de testa. milit. ¶ Optimè faciunt quæ scribit Bar. in l. si rem aliquam. ff. de acq. pos. Bal. in l. cum filia. C. de iur. & fac. igno. vbi quod tacitus actus non videtur esse tantæ potentia quantæ expressus ad aliquid inducendum contra regulas Iuris communis. faciunt quæ scribit Ias. in repu. l. cū quid. columna tertia versiculo. quarta conclusio. ff. si cert. peti. ¶ Posito ¶ agitur quod proles legitima posset approbare relicta facta

filiis naturalibus, quod & Roma. videtur velle in consil. 42. in 3. dubio, illud intelligitur quando expresse approbaret quia tacite non censeatur approbare quod lex prohibet. ¶ Amplius dico, quod non sufficeret approbatio expressa simpliciter facta, nisi fiat solenniter prole illegitima presente & stipulante, vel nisi fieret approbatio realiter per solutionem legatorum, ex eo quod notabiliter scribit Ias. in consil. 82. colum. 3. post med. lib. 3. vbi quod approbas testamentum inualidum, non tenetur ad solutionem legatorum nisi fiat approbatio solenniter presentibus legatariis & stipulantibus, vel nisi approbetur testamentum realiter per præstationem legatorum. ¶ Non obstat, quod talis prohibitio censeatur inducta in fauorem prolis legitimæ, quia fateor, ideo proles legitima posset expresse renunciare si vellet, sed tacite renunciare nō censeatur, quia ¶ renūciatio in dubio non præsumitur cum sit donatio. c. super hoc. de renū. l. cum de in debito. ff. de proba. l. si cum aurū ff. de solu. nec inducitur renunciatio nisi constet expresse. c. sanè. vbi gl. pe. in fi. de renuncia. Cardi in consil. 30. In hac dubia quæstione. col. pe. Dec. in l. si quis iniquum. §. si is pro quo, col. 2. ad fi. ff. quod quisq. Iuris in l. col. 5. circa med. & in l. postquam liti. col. 3. circa med. C. de pactis. & in consil. 352. colum. pe. ¶ Circa legatum alimentorum spuria relictum illud vires obtinet, nec obstat, quod mulier sit dotata & maritum habeat, quia narratur quod maritus est pauper & dotes ad alimenta non sufficient, ideo arbitrio boni viri committitur quantum spuria præstari oportet nomine alimentorum considerata qualitate personæ, qui Iudex etiam considerabit an ista spuria possit se alimentare ex operis suis, seu ex artificio suo, quia tunc nō tenetur pater alere filium etiam legitimum & naturalem. l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de lig. agn. vbi Bar. & idem Bar. in l. 1. C. de mendi. vali. lib. 11. & interminis quod non valeat legatum alimentorum factum spurio, quando ex artificio suo viuere potest, tradit Deci in consil. 576. colum. 1. facit Corn. in consil. 249. colum. 3. versicul. & consideratur etiā. lib. 3. istud tamen dictum Decij ita simpliciter sequi non soleo consulendo, vt dixi in consil. 199. Non omitto ¶ quod heredes legitimi non possunt detrahere duas quartas, sed vnam tantum ex quo fideicommissum pure debetur. Bar. in consil. 6. Viso testamento domine. & c. in fi. in consil. 12. Siquis instituitur in fin. in consilio 20. Factum sic se habet, quidam dominus Iacobus. in fi. & in consilio 44. Super prædictis, in 1. dubio. & in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. testa. Bal. in consil. 36. proponitur quod dominus Antonius. in fi. & in consil. 431. glo. lib. 3. & in l. filium quem habentem colum. 11. & ibi Ias. colum. 5. C. fam. ercif. Alexand. in consil. 17. circa fin. lib. 3. Pau. de Cast. in consilio. 29. Circa primum quæsitum dicendum est testamentum prædictum col. 1. in 3. dubio, in consil. 375. Ne sub æquioco. colum. 2. ad fi. & consil. 411. Viso facto & dubiis mihi traditis, in 1. dubio. li. & alibi sæpè Doc. Taurini, Aymo Crauetta ex Sauiliano.



Philiberti Bugnonij I. V. D. & Lugduni caussarum  
patroni ad Carolum Pesnot biblio-  
polam Lugdunensem.

EPIGRAMMA.

*Qui responsa legit prudentium qualia sunt hac.*

*Consilio potis est quosque iuvare suo.*

*Iustinianus enim non omnia facta reducit*

*In corpus legum, nec facile istud erat:*

*Tum quia cotidie nova surgunt facta repente,*

*Tum quia lex numero est casibus inferior.*

VELLE ET SPERARE.



D. A Y M O N I S C R A V E T T A E  
A S A V I L I A N O E X D O M I N I S  
G E N O L I A E C E L E B E R R I M I

I V R I S C O N S V L T I.

P A R S S E C V N D A

Consiliorum.









# CONSILIORVM CELEBERRIMI IVRISCONSULTI DOMINI AYMONTIS CRAVET-

TÆ A SAVILIANO EX DOMINIS GENOLIAE IN STUDIOSORVM

GRATIAM A' MENDIS OMNIBVS PROBÆ EXPVRGATORVM,

## PARS SECVNDA.

### SVMMA RIVM.

- 1 Ex pacto de reuendendo an agi possit contra tertium possessorem: in quo articulo Pau. de Cast. contrarius fuit sibi ipsi.
- 2 Alexan. de Imo. quandoque dixit contra tex. ibid. Pau. de Cast. auctoritati non minus deferendum quam auctoritati. Alexan. & Ioannis de Anania. & Pau. se ipsum commendat.
- 3 Pactum resolutiuum alienationis, an impediat translationem domini. in quo articulo Bald. Paulus de Castro & Alexandr. contrarii referuntur.
- 4 Hypothecaria agens, an debeat probare dominium vel possessionem hypothecantis remissiuè.
- 5 Confiteri censetur quis narrata per eum in rescripto quod impetrauit, licet illud sit subrepticium, & nu. 6. ubi etiam quod talis confessio est ita potens sicut expressa.
- 6 Producent rescriptum aut instrumentum non potest impugnare narrata in eo, licet producat in parte & passibus pro se tantum facientibus ibi. nu. 5. quod sine dubio procedit, quando talis productio acceptatur.
- 7 Producent rescriptum, eo uti non potest, si neget narrata in eo, nisi aliquid per errorem narratum sit.  
Producent testes, censetur eorum dicta approbare, licet deponeret de credulitate tantum. ibidem.
- 8 Obligatio personalis potest sequi tertium possessorem, si statum ita dicat.
- 9 Hypothecam habens, potest agere contra tertium possessorem actione confessoria vel negatoria. quod est singulare.
- 10 Subditus quis non dicitur ratione solius possessionis bonorum. & nu. 16. ubi declaratur.  
Fidelitatem non tenetur quis iurare ex eo solum quod possideat bona in alieno territorio. ibid.  
Forensis conuentus in aliquo loco, ex eo solum quod ibi possidet bona, non ligatur statuto pertinente ad decisionem causae. ibi. nu. 10. & nu. 15. & nu. 18. ubi declaratur, & nu. 20.
- 11 Interpretatio statuti dubij sumitur ex obseruantia postea secuta.
- 12 Consuetudo aut obseruatia interpretatiua non requirit praescriptionem.
- 13 Verba statuti ita debent intelligi ut aliquid operentur ultra ius commune, imò etiam contra ipsum ius commune.  
Et sumitur argumentum à contrario sensu ad correctionem iuris communis, quando alias in sensu directo statutum nihil operaretur, & debent intelligi verba ut aliquid operentur etiam in materia penali, & trahi debent verba quasi ad extraneum intellectum, ut aliquid operentur.  
Bonas fides non praesumitur, sed probari debet quando à statuto requiritur bonas fides, ut statutum aliquid operetur. ibid.
- 14 Valet statutum disponens contra forenses ratione bonorum quae possident in territorio statuentium. Idem valet statutum quod forensis teneatur ad collectas pro bonis quae possident in territorio statuentium contra Corn.  
Forensium conditio fieri potest deterior per statuta quam terrigenarum ibidem.
- 17 Iuramentum dicitur quid indiuiduum.  
Non potest quis esse fidelis pro parte, & pro parte non, sicut non potest quis esse pro parte seruus, & pro parte liber. pro parte ingenuus & pro parte libertus. ibi.
- 18 Duplex vinculum fortius operatur, idem plus valet statutum pacto valatum quam statutum simplex. Idem in statuto coniuncto cum consuetudine, quod valet, licet sit contrarius, ubi alias non valeret.
- 19 Stylus contra ius commune valet quando est praescriptus.
- 21 Stylus seruari debet siue pertineat ad litem ordinationem siue ad litem decisionem. Idem valet stylus quod sententia stet in pendenti.
- 22 Advocati partium per Iudices audiri debent.  
Stylus ut valeat, non requiritur quod sit obtentus in contradictorio iudicio. ibid.  
Stylus si non obseruetur per iudicem, dicitur Index inique agere. ibid.
- 23 Onere duplici grauari quis non debet pro eisdem bonis.
- 24 Statuto loci ligatur qui in eo loco forum sortitur.
- 25 Causa facti propter quam quid sit, considerari debet potius quam ipsum factum.
- 26 Qualitas requisita in aliquo actu, an sufficiat quod ex post superueniat, pulchre hic habetur.
- 27 Statutum loquens de tempore indeterminato & generaliter, generaliter, debet intelligi, idem sufficit quocumque tempore fieri.  
Insinuatio potest quandoque fieri antequam deducatur res in iudicium. ibi.
- 28 Ratio quando unica tantum considerari potest, illa habetur pro expressa.  
Praescriptio non currit non valenti agere, licet impedimentum agendi proveniat culpa impediti.  
Exceptio plenè & perfectè probari debet, ita quod necessariò concludatur & probari debet in sua specie & forma, ut concludatur effectum exceptionis. ibidem.  
Praescriptionem allegans tenetur eam probare, & probare debet negligentiam partis, & scientiam quod sciret ius sibi competere ita agendi. ibid.
- 29 Negligentia ignorantiam imputari non potest. ibi. nu. 29. & 36.
- 30 Allegari quid debet, licet de iure praesumatur.
- 31 Scientia instrumenti praesumitur contra eum qui ipsum produxit.  
Scientia instrumenti praesumitur contra eum qui de ipso instrumento facit mentionem. ibidem.
- 32 Ignorantia probatur iuramento.  
Praescriptionem allegans quae solum incipit currere post tempus mortis alicuius, debet ipsum tempus precise probare. ibidem.
- 33 Praescriptionem allegans, tenetur probare finem eam esse ante litē contestatā.
- 34 Restitutio in integrum an detur aduersus praescriptionem longissimi temporis ex capite ignorantiae & concluditur quod sic in quo articulo fuerunt sibi ipsi contrarii Alex. Soci. Dec. Alex. & Gozadi.
- 35 Restitutio in integrum nunquam censetur sublata per verba generalia nisi expresse agatur.
- 36 Vniuersalia verba restringi debent ad id quod est rationis.  
Priuari non debet quis iure suo sine sui culpa. ibi.  
Ignorans dicitur in se impeditus. ibidem.
- 37 Praescriptio dicitur odiosa, & contra eam in dubio fieri debet interpretatio, dicitur enim impium praesidium & contra naturalem equitatem. & nu. 39.
- 37 Praescriptionis ratio haberi an debeat ubi proceditur sola facti veritate inspecta remissiuè in quo articulo Ias. variavit.
- 38 Statutum prohibens exceptiones opponi, dicitur pertinere ad litem decisionem.  
Valet statutum tollens exceptiones seu prohibens exceptiones opponi. ibi.
- 39 Statutum admittens aliquas exceptiones tantum, censetur alias reuicere.
- 40 Taxatiua habet in se implicitam negatiuam.
- 40 Statutum admittens aliquas exceptiones tantum, non censetur excludere alias exceptiones similes expressis.
- 41 Ita quod, verba habent naturam limitatiuam & taxatiuam.
- 42 Geminatio multum operatur, & per eam magis enixè dicitur apparere de voluntate disponentis, & multa hic cumulantur de virtute geminationis.
- 42 Verba, & non aliter, operantur quod dispositio extendi non potest, & Conf. Crau. pars 2. L. 2. eorum



eorum natura adeo est precisa, quod modificatio aliqua nec interpretatio à verbis separata admittitur.

44 Dictiones precise comprehendunt omnem casum.

Præscriptionis exceptio non admittitur in curia bayliatus sancti Marcellini. ibid.

45 Excusio non est necessaria ubi agitur Saluiano interdicto, nec etiam ubi debitor principalis est absens.

Absens dicitur in materia discussionis, qui est in alieno territorio. ibid.

Super notorio potest index ex officio se informare.

46 Fama sufficit ad probandum paupertatem, aut quem non esse soluendo.

47 Excusio exceptio dicitur de apicibus iuris, sed an hec procedat etiam quando agitur contra tertium possessorem ratione hypothecæ.

## CONSILIVM, CCL.

Pro Magnifico Domino Theodoro Muleti olim Aduocato Regio Generali in curia parlamanti Gratiano polis, ad præsens autem Consiliario in magno Cōsilio Regio, & compatre autoris placidissimo.



**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Præsupponitur in facto probatum esse in bayliatu Sancti Marcellini quod possidentes bona in dicto bayliatu, forum sortiuntur in loco Sancti Marcellini, ubi conveniri possunt. & amplius subiiciuntur statutis stylo & legibus ipsius loci, licet habitent alibi, & extra ipsum bayliatum. Rursus quod ex stylo eiusdem loci subditi mediati vel immediati conveniri possunt tanquam singulares successores, & bona tenentes pro contractibus, qui gesti dicerentur cum autoribus, etiam si in obligationibus autorum nulla sit expressa submissio. Hoc ita præmissis, & præsupposito, dubitatur de pluribus. Primo, quia agitur per spectabiles dominos actores ad reuendendum contra tertios possessores bonorum, quæ per actores eorum saltem mediatos reuendi debuissent. An pactum de reuendendo afficiat ipsos singulares successores de iure communi. Secundo, an pars de Vallino conuenta dici possit subditi iurisdictioni loci Sancti Marcellini ratione bonorum quæ possidet in bayliatu eiusdem loci. Tertio, an agi possit contra reos singulares possessores saltem ex forma styli Sancti Marcellini, licet non de iure communi. Quarto, an obstat exceptio præscriptionis allegata contra sigillationem instrumenti. Quinto, an saltem dicatur præscriptum pacto de reuendendo ex lapsu longissimi temporis. Sexto, an opponi possit exceptio præscriptionis, ubi alias legitime præscriptum esset, stante stylo prædicto. Septimo, an discussio facta antequam ageretur contra ipsos tertios possessores, dicatur legitima & valida. Octavo, an domini actores legitime dicantur probasse eorum intencionem. Super quibus dubiis antequam ingrediar ad eorum explicationem, non parum quidem subsistam. etenim ingenij tenuis viribus imparia videbantur, sane vero maior fuit amici, & compatriis beneuolentia quam onus ut vllum recusare liceat. Itaque venio ad primam dubitationem, in qua dicendum videtur, quod competat dominis agentibus utiliter rei vendicatio contra singulares & tertios possessores ad reuendendum, nec potuerint primi emptores, qui promiserunt reuocare, iuri præiudicare venditorum, quibus promissio facta esset, sicut venditoribus ex pacto enim de reuendendo duplex actio competit, realis, utilis, & personalis ex contractu, per textum in l. si cum venderet, ubi Pan. de Cast. ff. de pigno. actio. Rapha. Cuna. in l. i. in ultimis verbis. ff. de donationibus. Ias. in consil. 128. colum. 5. in fin. lib. 4. Dec. in consil. 614. col. 2. post med. versum. & cum ipse saluator, licet hoc sub dubio reliquerit. idem Dec. in consil. 88. col. fi. Et licet dominus Alex. contrarium teneat in consil. 10. lib. 1. tamen ad eius fundamenta respondet Soci. in consil. 80. libro 3. & licet magna sit Alexand. autoritas quandoque tamen & ipse erravit, immo dixit quandoque contra textum clarum, ut Ias. refert in l. si ex toto. §. si ita legatum, col. 4. ff. de legatis primo, nec minus deferendum est autoritate Pauli

de Castro & Cum. quàm autoritati domini Alex. ut ait Soci. in dicto. consil. 80. de Pauli enim autoritate alibi meminit Soci. in consil. 89. ad fin. l. 4. probans autoritatem eius parum non esse. de Pauli enim autoritate scribit Bologninus in additionibus ad consilia Ioannis de Anan. in consil. 61. in fine, quod autoritas Pan. de Castro non est leuior autoritate Ioan. de Ana. pondere & mensura. Ias. etiam in consil. 115. colum. 9. circa medium libro 4. appellat Paulum de Cast. Doctorem optimum. Imò ipsemet Paul. in consil. 434. Istud relictum in fin. l. 2. de seipso loquens dicit quod sufficit allegare autoritatem suam vir enim erat bonæ conscientie, & recusauit consulere in his quæ conscientiam scientiam remordebant, ut ipsemet Paulus attestatur in consil. 121. Visa quadam petitione porrecta contra heredes, colum. 2. circa med. libro. 1. Est verum quod in casu isto autoritas Pauli in dicta l. si cum venderet, non videtur admodum magnificienda, quia in hoc passu fuit Paulus sibi contrarius, & contrarium tenuit in consil. 3006. Quamquam longa. ad fi. lib. 2. Sed tamen circa dicta Alex. in dicto consilio decimo, libro primo, reperio quod Ias. nouissime in consil. ducentesimo primo, col. 6. in fi. & in sequenti, libro secundo, & in dicto consilio 118. libro quarto, latissime examinat hanc materiam, ubi in contractu est pactum resolutiuum ipso iure, ita quod in casum alienationis bona reuertuntur ad paciscentem, tunc impediatur translatio domini. & hanc dicit esse magis communem opinionem contra Alexan. & quod de autoritate Alex. non est curandum, quia idem Alex. fuit sibi contrarius, & contrarium voluit in l. quia absenti. §. i. ff. de acquiren. posses. Idem tenet Ripa post Bar. in l. filiusfamilias. §. diu. col. 18. in fine versum. tertio fallit. ff. de legatis primo. idem tenuit Alexandrinus in consil. 166. col. 1. in fin. sed vltra Ias. & Alexandrinum addo quod eandem opinionem contra Alexan. tenet Corn. in consil. 100. colum. secundum. circa med. l. 4. similiter contra Alex. in dicto consil. 10. l. 3. tenet nouissime Boc. in suis decis. quæ. 282. col. 4. in fi. & pluribus sequenti. Sed querendum quod doctores tenentes contra Alex. maxime mouentur autoritate Baldi in l. ea lege. C. de condictione. ob causam, & autoritate Pauli de Cast. in l. prima. ff. de donationibus. sed dico quod fuit Bal. sibi contrarius & in contrarium voluit in consil. 482. Magnifici viri. colum. secunda circa med. lib. 1. ubi tenet opinionem glo. & Bar. in dicta l. prima. ff. de donationibus. similiter Paul. de Cast. fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit in consil. 339. Dico. col. 2. ad finem versum. prædictis obstat, lib. 1. ubi quod priuati non possunt facere quod si fiat actus alienationis, illa sit nulla, quia annullare actum spectat ad superiorem. priuati autem non possunt facere quod leges non habeant locum in eorum dispositione. l. nemo potest. ff. de le. 1. Similiter Deci. in l. traditionibus col. 3. in fi. C. de pactis, sequitur opi. glo. Bartol. & Alex. licet de memoratis contrarietatibus mentionem non faciat, ex quibus appareret quantæ sit difficultatis passus iste. Similiter circa opin. Pauli de Cast. in dicta l. si cum venderet, quem sequitur Ias. in dicto consil. 128. col. 5. in fine lib. 4. idem Ias. fuit sibi contrarius. & contrarium tenuit in consil. 149. col. fi. l. 4. & in l. 1. §. si hæres. ff. ad Treb. ubi quod obligatio personalis non transit contra singularem successorem licet contracta sit obligatio respectu rei quæ transiit ad ipsum singularem. Ex hac contrarietate fit, quod male audiamus & rei avaritiæ postulemur quasi responso domus prout, amici postulat desiderium, & rei habendæ cupiditas, quasi perpetuo vitam acturi. Planè in casu isto cessare videtur difficultas, quia actum fuit actione personali contra curatorem datum bonis emptorum qui promiserant reuocare, & facta discussione propositum est iudicium reale & hypothecarium aduersus partem de Valino ratione hypothecæ contractæ, ipsos emptores obligatos ad reuendendum: quo casu res videtur extra omnem dubitationem, ut in terminis notat Soci. in dicto consil. 30. lib. 3. ubi amplius subdit, quod si intentatum est Saluianum interdictum nulla erat discussio necessaria. Neque opponi potest probata non esse necessaria requisita in actione hypothecaria. nam siue sufficiat probare solum possessoriū hypothecantiū de tempore contractus hypothecæ, siue oporteat probare dominiū, iuxta nota. per Bar. in l. rem alienā. ff. de pignori actio. & in l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pignori. Soci. in consilio. 112. columna secunda libro quarto Modernos in §. item Seruiana. Instituti. de actio. vtrūque probatum. est ex confessione partis in rescripto quod impetravit à Regia maiestate die sexta Decembris anno 1537.



¶ In actis producta, ubi aperte fatetur ius & dominium Domini Yuonis, & Carolæ conjugum, qui bona obligauerunt, ac etiā eorum qui ipsis obligantibus bona illa vendiderunt. censetur tamen pars conuenta omnia fateri in rescripto narrata, le. cum præcum. C. de liber. causa. cum similib. quæ Ias. & Decius scribunt in l. edita, in quarto nota. C. de edendo. in l. cum te. in quarto nota. C. de transac. in l. secunda in secundo nota. C. de institu. & substitu. Idem Ias. in l. vnica ad fin. C. de his quæ poten. nomi. & in §. si minus colum. 2. Insti. de action. & alibi sæpè Doctores. ¶ Nec potest impugnare verba rescripti quod ipsa produxit etiam si produxisset cum protestatione quatenus faceret pro producente, & in parte, & passibus pro eo facientibus, iuxta notat. in capitulo cum venerabilis, de excep. Paulus de Cast. in consilio 331. In causa syluestri. col. 2. ante medium, lib. 1. Rota, decis. 264. licet secundum conclusionem, in nouis Ias. in cons. 57. col. 4. post medium lib. 1. ubi tamen de Pau. & Rota mentionem non faciat. ¶ Et sine dubio non releuat talis protestatio quando pars contra quam producit, eiusmodi productionem acceptat, prout hic Ias. in l. 1. §. editiones, circa finem. ff. de eden. & in l. non solū. §. morte, col. 12. ad fin. & col. seq. ff. de oper. noui nuncia. in §. item si quis, colum. 2. circa finem. ff. de actio. ¶ Imò præiudicat confessio de qua in rescripto producta, licet illud esset subreptitium, & nullum, quia hoc non obstante censetur producere fateri, contenta in eo esse vera, & ex tali confessione potest se iuuare pars contra quam fit productio. Ioan. Andre. in cap. cum in positionibus, de iureiuran. quod dictum refert & sequitur Abb. in cons. 38. columna secunda libro secundo. Ias. in cons. 156. col. tertia in fi. libro secundo. ¶ Et ista confessio tacita quæ resultat ex narratis in rescripto, aut instrumento producta, est adeo potens ac expressa, ut reuocari non possit Anchara. in cons. 223. Ad euentiam præmitto. colum. prima post medium, alibi scribit Cald. in cons. secundo circa medium in titulo de vsuris, quod sicut non auditur quis contra confessionem expressam, ita nec contra tacitam, quæ insurgit ex eo solum quod quis tacet, per tex. in c. literas, de præsump. & in capitulo vnico, ut ecc. benefi. ¶ Imò si pars negaret contenta & narrata in rescripto producta eo uti non posset. Bald. in cons. 15. col. 1. vers. secundo patet, lib. 2. nisi aliquid per errorem in eo contineretur: nam errore probato, illud reuocari posset non obstante productione. Bald. in cons. 307. Proponitur quod Notarius. libro quinto. & adeo producere, censetur fateri contenta in eo, quod producit, quod si quis producit testes deponentes de credulitate, censeatur eorum testimonia approbare adeo quod probant contra producentem. Roman. in cons. 104. Pater Reuerende, ad fin. quod dictum pro singulari refert. & sequitur Ias. in cons. 57. columna quarta in fi. libro primo. ¶ Præterea permittitur ex stylo ut agi possit contra bona tenentes etiam pro obligatione personali quando producuntur instrumenta sigillata prout ex verbis styri plenius legitur. & præsupposito quod stylus sancti Marcellini liget etiam forenses, qui possident bona in mandamento ipsius loci, prout infra latius deducemus, dubitandum non videtur valere statutum seu stylum quod obligatio personalis transeat in singularem successorem, prout in terminis nostris notat Decius in consilio octuagesimo octauo, columna fin. & facit quia quod personalis obligatio non liget singularem successorem, hinc inductum est de mero iure ciuili. l. si fideicommissum. §. transactum. ff. de iudic. l. fin. §. si. ff. de contrahend. emptio. l. secunda in final. ff. de hæredita. vel actio. v. d. l. prima. §. si hæres. ff. ad Treb. l. prima. C. si aduer. cred. l. 1. C. si cer. peta. l. si. C. de hæredita. actio. & l. æris alieni. C. de donat. ergo tolli potest alio iure. ciuili priuato & contrario. l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. ubi latè Doctores. nec per tale statutum alicui tollitur ius suum: nam licet emptor & sic singularis successor conueniatur, habet tamen regressum contra autorem Rursus si tenetur reuendere, numeratur ei pretium ab eo qui quærit redimere, immo maius videretur damnum venditoris redimentis si à tertio possessore vindicare non posset, cum alias non alienasset verisimiliter pretio tam exiguo, nisi spe illa retenta omnino redimendi. ¶ Postremo, considero vnum in hac materia quod non à multis ponderari consuevit, videlicet quod ratione hypothecæ de qua supra, fuit acquisitum ius venditoribus & eorum hæredibus in bonis venditis, quæ domini emptores reuendere promiserunt cum hypotheca bonorum, cuius iuris ratione competit hæredi venditorum actio confessoria, per quam possunt pete-

re declarari se habere ius in bonis istis potentius iure par-  
tis, vel intentari potest negatoria per quam petatur declarari ius parti non competere in istis bonis: & in consequentiam ratione talis iuris in confessoria, vel non iuris in negatoria tenebitur relaxare pars rea ipsa bona. ita pulchrè, & singulariter considerat Paulus de Cast. in consilio 335. Laudatio, ad finem in prima parte. ¶ Descendo ad secundum dubium, in quo videretur prima fronte dicendum quod ratione solius possessionis bonorum subditus quis dici non possit. l. libertus. §. sola. ff. ad municip. l. rescripto. §. si. ff. de muneribus & honori. Paul. de Cast. in consilio 89. Posset quis dicere, columna secunda circa medium libro secundo. ideò non cogitur quis, ut iuret fidelitatem ex eo solum quod bona possideat in alieno territorio, nisi concurrat habitatio. Inno. in capitulo postulasti, de foro competent. Brunus Astensis in consilio trigesimo quinto, columna quarta. Iacobi. in sua inuestitura in versiculo. Qui quidem inuestiti, columna secunda. Alexandrinus in consilio 11. ad fin. ubi allegat. Doct. in capitulo nimis. de iureiur. & magis in terminis notat Alexand. in consilio 138. columna tertia libro primo. & in consilio 16. columna secunda libro quinto. quod ubi forensis conuenitur in aliquo loco ex eo solum quod in tali loco possidet bona, non ligatur statuto illius loci, quod pertinet ad litis decisionem, quia statutum loquens circa decisionem causæ non ligat forensem, ut tradit idem Alexandrinus in consilio 164. columna finali versiculo ad allegata libro sexto. ¶ Sed longius consideranti contrarium de iure concludendum videtur. & quicquid sit de iure communi, saltem ex statuto sancti Marcellini, videtur quod pars de Vallino subiiciatur stylo & statutis loci sancti Marcellini, ratione bonorum quæ possidet in dicto territorio, etiam quo ad decisionem litis, ex quo præsupponitur ita de consuetudine obseruatum per tempora antiquissima, In qua tamen re considerandum est, quod ubi in statuto ambiguitas aliqua probari possit, quia vario modo possit interpretari, si longo tempore vno modo obseruatum sit, tunc interpretatur secundum illam obseruantiam prout longo tempore obseruari consuevit, quia consuetudo est optima legum interpret. l. si de interpretatione. ff. de ll. & ex eo quod postea obseruatum est, non obscure interpretatur mens statuentium qualis ab initio fuerit, & declaratur dubietas omnis ex obseruantia postea consecuta. c. cum dilectus, ubi Ant. & alij de consuetu. Pau. de Cast. in cons. 314. Super eo quod quæritur, ad fin. lib. 1. pulchrius idem Paulus in consil. 347. quia circa donationem. columna finali, eodem lib. primo. Soci. in cons. 25. colum. 9. lib. primo. & eod. libro, in consilio 145. colum. secunda, in consilio 66. colum. quarta, & in cons. 68. colum. penult. ad fin. libro tertio. Roma. in consilio 271. Vis tota columna secunda versiculo tertio non est dubium. Corn. in consilio 187. columna penult. libro quarto, & dicit Ias. in consilio 128. colum. penult. in princip. libro primo, quod intellectus assumi debet quem effectus & rerum exitus verum esse demonstrat, id est obseruantia subsecuta, & tamen in tali obseruantia non requiritur quod sit præscripta, id est quod longo tempore sufficienti ad præscriptionem ita fuerit obseruatum, quia in consuetudine interpretatiua non requiritur præscriptio, sed sufficit aliquo tempore ita fuisse obseruatum. Pau. de Cast. in dicto cons. 347. col. fin. Aret. in cons. 11. colum. 3. vers. sed ramen ex super abundanti. Socin. in consil. 11. col. fin. vers. sed certe possumus dicere, lib. 1. Cor. in consil. 88. colum. fin. libro 4. Deci. in cap. cum M. col. 2. post med. ver. & ex supradictis inferitur, de constitutio. & in consilio 156. colum. fin. sed proponitur in facto probatum esse quod ubi conuenitur quis in loco sancti Marcellini ex eo solum quod possideat bona in dicto territorio tunc proceditur contra talem secundum statuta & stylum ipsius loci etiam quo ad decisoria, licet talis conuentus alibi oriundus sit & domicilium habeat, si ita obseruatum est longo tempore, immo longissimo & antiquissimo tempore. Ergo apparet quod verba styli seu statuti loci sancti Marcellini. dum loquuntur de subdito immeditate vel meditate, debent intelligi etiam de forensi, qui mediatè subiicitur iurisdictioni ipsius loci, id est mediantibus bonis quæ possidet in territorio ipsius loci. Immo cessante omni consuetudine, obseruantia postea secuta non facillè intelligi potest quomodo aliter intelligi possint verba statuti de subdito mediatè, nisi intelligantur de forensi bona possidente in ipso territorio, & maxime, quia si verba statuti intelligeremus de subdito mediatè alio modo, puta ratione domicilij



aut submiffionis, aut contractus, id est de eo qui subiicere-  
tur mediante via domicilij, contractus submiffionis aut for-  
te additionis hereditatis iuxta not. in l. haeres absens. ff. de  
iudi. tunc nihil operaretur statutum eiusmodi, quia sine  
statuto idem cautum de iure communi, vt habetur in d.l.  
73 haeres absens. Sed verba § statuti ita debent intelligi, vt  
aliquid operentur ultra ius commune, immo etiam con-  
tra ius commune. Bar. in l. 4. §. prator ait. ff. de dāno infec. &  
in l. secunda. ff. de vsucap. Ale. in l. si cum dotem, in prin. col.  
fi. ff. soluto matrim. not. in l. 1. §. lex Falcidia. ff. ad legem Fal-  
ci. immo nulla syllaba debet intelligi superfluo apposita si  
alius intellectus sanus possit accommodari. l. prima in prin-  
cipio & ibi not. ff. quod metus causa. l. 1. in fi. cum ibi not. ff.  
ad municipa. & quod not. in c. solita in versic. tanquam,  
de maiori. & obedi. l. 3. §. 1. qui incipit: non frustra. ff. de iure-  
iu. Bal. in rub. C. de contrahen. emptio. in 9. quæst. immo su-  
mitur argumentum à contrario sensu in statuto ad corre-  
ctionem iuris communis quando alias in sensu directo ni-  
hil operetur. auc. ex testamēto, iuncta l. prima. C. de coll.  
vbi doct. statuta enim taliter debent intelligi quod de ven-  
to non seruiant. Ange. in consil. 62. Titus de Florent. Ias. in  
consil. 54. col. 3. in fi. l. 3. idēo quando statutum requirit bonā  
fidem, illa non præsumitur sed probari debet vt statutum  
aliquid operetur. Barba. inter consilia Calca. in consilio 28.  
col. tertia in fi. & seq. quod procedit etiam in materia pœ-  
nali in qua verba ita debent intelligi vt aliquid operentur.  
l. j. §. pecuniam, cum l. seq. ff. de calumnia. quem tex. pro no-  
tabili ad hoc citat Ant. de But. in disput. sua incip. Bononiē-  
sis. Ias. in consil. primo col. fi. libro tertio: imō trahi debet ver-  
ba quasi ad extraneum intellectum vt aliquid operentur.  
l. Titia. §. primo. & ibi Bal. ff. de legatis secundo. glo. in l. 1. ff.  
locati. quā pro notabili ad hoc refert & sequitur Calca. in  
consil. duodecimo colum. quarta post medium. ¶ De statu-  
ti autem validitate dubitandum non videtur, nam potest  
statutum disponere contra forenses ratione bonorum quæ  
possident in territorio statuentium, iuxta not. in l. j. C. de  
summa Trinit. & fide Catoli. hinc videmus quod licet col-  
lecta non imponatur forēsis, & non subditis, l. rescripto.  
§. fin. ff. de muneribus & honoribus, quia principaliter im-  
ponitur personis licet pro rebus: & imponere collectam  
pertinet ad iurisdictionem quæ exerceri non potest in eos  
qui subditi non sunt. Barba. in libro primo, columna quin-  
ta. C. de mul. & in quo loco, & in l. neque. C. de incol. libro  
decimo. valet tamen statutum per quod obligantur foren-  
ses ad collectas pro bonis quæ possident in territorio sta-  
tuentium. Bald. in l. fina. columna. 2. C. sine censu vel reli-  
q. in l. 1. columna septima. C. de senten. quæ pro eo quod  
interest, & in consil. 229. in causa, in fine, lib. quinto. Paulus  
de Cast. in consil. 329. Visis & consideratis omnibus, col. ter-  
tia, post medium, versic. & posito, & col. sequenti. libro pri-  
mo. & in dicto consil. 89. Posset quis dicere. col. secunda in  
princip. lib. 2. Alex. in consilio 52. column. secunda vers. ad  
prædicta. lib. quinto, in consilio 68. colum. tertia libro secun-  
do. & in consil. 148. libro sexto. Dec. in consilio 694. colum-  
na prima in fin. vers. & sicut virtute consuetudinis. Ias. in  
consil. 63. col. 1. secunda circa medium, lib. tertio, Curtius iu-  
nior in consil. 40. columna tertia post medium, & idem Cur-  
tius in consil. sequen. 61. col. secunda ad finem, & columna  
quarta, Brunus in tractatu de statutis exclu. foeminas ar-  
ticulo sexto in primo casu col. sexta char. 12. vbi etiam al-  
legat Paulum de Cast. in lege inter debitorem. ff. de pact. li-  
cet contrarium voluerit Corneus in consil. 268. columna se-  
cunda libro tertio, in consil. 83. columna quarta circa me-  
dium, & in consil. 194. columna secunda circa medium li-  
bro quarto. ¶ Immo per statuta locorum collectæ grauio-  
res iniunguntur forensibus quā terrigenis, prout vidi in  
locis compluribus, & valent statuta per quæ forensium cō-  
ditio deterior fit, quā ciuium aut terrigenarum, neque  
iniquum dici potest statutum eiusmodi. Curtius iunior in  
consil. 129. colum. 4. libro secundo: nam in locis in quibus per  
statuta hoc specialiter prouisum non est: consuetudo ge-  
neraliter obseruatur in tota Italia collectandi forenses pro  
bonis quæ possident in alieno territorio, vt nota. in locis  
supra adductis, & per Aret. in consil. 132. colum. 3. profecto  
cum imponantur collectæ personis principaliter, vt dicta  
lege rescripto. §. fin. & permittatur eas forensibus imponi  
per statutum, aut consuetudinem, istud non fit alia ratione  
nisi quia ratione bonorum quæ sunt in territorio statuen-  
tium permittitur statuentibus disponere contra dominos  
illorum bonorum, licet forenses sint ob causam tantum,

15 & possessionem ipsorum bonorum. idēo § domi. Alex. in  
consil. 19. col. secunda ad finem, lib. 6. dicit quod siue statu-  
tum loquatur in rem, siue in personam, forensis pro bonis  
quæ possidet in territorio statuentium potest collectari, &  
statuto ipso ligatur, secundum magis communem opinio-  
nem. idem tenet Alexand. in consil. 111. colum. secunda ante  
medium. libro 7. vbi quod statutum quod porrigit effe-  
ctum suum contra personam non suppositam, quantum  
ad res sitas in territorio statuentium, allegat Lapum alleg.  
101. In ciuitate Florentiæ sunt duo statuta. idem tenet  
Corn. in consil. 162. colum. secunda lib. tertio, vbi statutum  
excludens cognatos propter agnatos extenditur ad cogna-  
tos forenses, ratione bonorum existentium in territorio  
statuentium. & idem Corneus in dicto consil. 268. ad finem  
eodem lib. tertio. hoc tamen an statutum simpliciter loquēs  
liget forensē pro bonis quæ possidet in territorio sta-  
tuentium, generaliter hic firmare non intendo. illud ta-  
men firmo, posse expressē statui contra forensē respe-  
ctu bonorum quæ possidet in territorio statuentium. Nam  
videmus quod valet datio curatoris facta adulto forensi  
pro bonis sitis in territorio Iudicis dantis curatorem, quia  
curator datur principaliter rebus l. 1. vers. vbi verō sunt fa-  
cultates. C. vbi tutor vel curator pet. vbi Bald. nota. Barto.  
in l. pupillo ff. de tut. & cura. dat. ab his. Alexand. in consi-  
lio 44. columna quarta in fine. versic. concludo igitur ex  
præmissis. lib. quinto. Ad idem quod scribit Dec. in ca-  
pitulo quæ in ecclesiis. colum. nona, post medium. ver-  
ficu. sed quantum ad propositum. de constitutio. vbi quod  
conclusio quæ habeat quod princeps ex causa non potest  
auferre dominium rei suæ non subdito, sed subdito tan-  
tum, non procedit in non subdito possidente rem in domi-  
nio ipsius principis, quia quantum ad illam rem idem  
iudicatur quod de subdito. Ad idem adduco Gemi. in con-  
sil. 8. col. 1. vbi quod forēsis censetur subditus in concernen-  
tibus rem subiectam statuentibus & sitam in eorum terri-  
torio. capitulo cum capella. capitulo ex ore de priuileg. ca-  
pitulo postulasti, & quod ibi nota. & capitulo finali de foro  
competenti, & quod habent statuentes iurisdictionem in  
respicientes rem sitam in eorum territorio, capitulo Ro-  
mana. §. contrahentes, de foro competen. lib. 6. & alia ad-  
ducit de quibus pereum ibi. ¶ Non obstant modo addu-  
cta in contrarium, & primo quod subditus quis non dici-  
tur ratione solius possessionis bonorum, quia fateor quod  
propter solam possessionem bonorum simpliciter quis &  
absolutē dici non potest subditus, vt iurisdicō in eum ge-  
neraliter possit exerceri, & omni casu prout in alios qui  
sunt de loco, vel ibi habitant, negari tamen non potest  
quin subditus dicatur, secundum quid, & aliquo modo,  
idēo videmus quod pro tali possessione bonorum conue-  
niri potest coram Iudice loci in cuius territorio sunt bo-  
na, vt in titu. C. vbi in rem actio. quod fieri non posset, si  
nullo modo subditus dici posset. lege finali. ff. de iurisdicō  
omnium iudicum. & in titulo. C. si a non competen. Iudi-  
¶ Non obstat quod non debeat præstari iuramentum fide-  
litis ex sola ratione possessionis bonorum, quia dixi ex  
tali possessione sola non potest quis simpliciter, & absolu-  
tē subditus dici. sed solum secundum quid, si autem fide-  
litem iurare tenetur, subditus fieret simpliciter & gene-  
raliter, § quia non posset quis fidelis esse in parte, & in par-  
te non, cum iuramentum sit quid indiuiduum. Bald. in c. j.  
§. primo, de contro. inuest. Ias. in consil. 134. col. 6. post med.  
lib. 4. neque considerari potest. diuisio aliqua commoda  
quod propter possessionem boaliquorumnorum subditus  
quis dici possit quo ad ipsa bona tantum. ¶ Facit quod di-  
citur, quod non potest quis pro parte esse seruus, & pro par-  
te liber, l. si pariter. in fi. ff. de liberali causa l. prima. §. primo.  
ibi, in eadem persona simul libertas & seruitium concu-  
rant. C. de lati. liber. tollen. similiter non potest quis esse pro  
parte ingenuus, & pro parte libertus. Ias. in l. si duo patroni.  
18 in principio. columna prima. ff. de iureiuran. ¶ Non obstat  
quod statutum non ligat forensē in decisiōis quando  
conuenitur forensis eo solum quod possidet bona in ter-  
ritorio statuentium. secundum Alexan. in consil. 138. libro  
primo. & consil. 16. libro quinto. quia illud posset procedere  
quando tale statutum expressē non disponit contra foren-  
sem, quasi in generali dispositione statuti persona forensis  
non subdita, non comprehendatur, secus in casu nostro,  
vbi statutum expressē loquitur de forensibus dum loqui-  
tur de subditis mediatis, declarando, vt supra. ¶ Rursus vl-  
tra statutum in casu nostro probata est etiā consuetudo, vt  
narratur



narratur, licet testes non viderint, ex qua cōsuetudine subsecuta cogendi forēses ad formā statuti Sancti Marcellini ratione solius possessionis bonorum, robur & vires confirmentur ipsius statuti, vt operetur vbi alias forte operari non potuisset, nam fortius operatur vinculum duplex. *authen. neque. C. commu. de success. l. re coiuncti. vbi Ias. in 6. no. ff. de legatis certio. l. cum in adoptiuis. in princ. vbi Bal. C. de adopt. c. ex tuarum, de authorita. & vsu pallii. c. non potest, de prāben. libro sexto, capite primo. cum gloss. de treug. & pace. ¶ Ideo Bald. in c. venientes, columna finali de iureiurando dicit plus valere statutum pacto vallatum quam statutum simplex. quod dictum pro notabile refert & sequitur Dec. in capi. quā in ecclesiam, columna tertia. versicu. vel secundo dicamus, de constitutio. Ias. in l. non impossibile, in vltimis verb. ff. de pactis, & l. finali. columna sexta. C. de pact. quinimmo licet statutum contra ius non valeret, tamen stante consuetudine subsecuta operaretur statutum, secundum Anto. in cap. cum dilectus, columna quinta, de consuet. quod dictum pro singulari refert, & sequitur Dec. in c. cum omnes. columna prima de constitutio. & in cap. quā in ecclesiarum, columna quarta versicu. sed ob stare videtur, eodē tit. vbi clarius loquitur. ¶ Et si dicās, iste stylus Sancti Marcellini, quod agi possit contra singularem successorem, est contra ius commune, de quo in distal. finali. §. fin. ff. de contrahen. emp. & in l. i. §. si hāres. ff. ad Trebel. sed non valet stylus contrarius iuri communi Alexan. in con. 36. columna finali. libro secundo. Respondeo istud non procedere in stylo prāscripto, quia valet, licet sit contra ius commune. Rochar. de Cur. in repeti. rub. de consuetudi. quāst. quarta columna tertia. sed iste stylus de quo agitur obseruatus fuit per tempus cuius initij memoria non extat in contrarium, idē non solum dicitur prāscriptus, sed obseruatus tāto tempore quod vim habet concessionis, & priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aquar. ff. de aqua quoti. & aestiua. c. super quibusdam. §. prāpterea. de verborum significa. cum similibus quā Ias. colligit in l. is qui putat. ff. de acqui. hāre. Dec. in capitulo nouit, columna septima, de iudi. & alibi sēpissimē. Potest etiā dici quod iste stylus non est contrarius commune in casu de quo agitur, quia vt supra probauimus in explicatione primi dubij, ex pacto de reuendendo agi potest contra singularem possessorem, maxime propter hypothecam amplius non repeto. Tertio respondeo ¶ ad illud dictum Alexand. dum vult statutum non extendi ad forenses in decisoriis etiam respectu bonorum quā sunt in territorio statuentium, quod hoc non videtur sine dubio, ex his quā scribit idem Alexan. in consi. 19. & Corne. in consiliis supra allegatis. & vltra eos adduco Bald. in consi. 354. Factum sic proponitur, libro quarto. vbi quod statutum disponentis circa decisoria causā & circa modum probandi litigat forensē litigantem in loco statuti, quod tamen non firmo. per quod explicatum satis videtur secundū dubium. Circa tertium dubium illud videtur decisum & absolutum ex dictis in secundo dubio: nam posito citra prāiudicium veritatis, agi non posse aduersus singularem successorem de iure communi ex pacto de reuendendo, tamen videtur potuisse agi ex stylo seu statuto ipsius loci Sancti Marcellini, de cuius validitate abunde dictum est in proximo dubio, prāsertim cum tenetur ex consuetudine subsecuta per tātum tēpus cuius initij memoria in contrariō non existit: ¶ qui ¶ stylus generaliter seruandus est siue pertineat ad iudicij ordinationem, siue ad litis decisionem, iuxta nota, in capit. quam graui, de crimine falsi, tradit Neapolitana decisione Septuagesimanona. & in decisione. 243. ad finē, vbi appellatio quā de iure communi deserta diceretur, deserta tamen nō inducit virtute styli. Alibi scribit Ang. in consil. 114. columna fin. valere stylum per quem sententia stet in pendenti licet actus legitimi non recipiant diem neque conditionem qui stylus olim Taurini seruabatur, tempore quo aduocatum illic agebam ante bellum: nam lata sententia si pars lamētabatur quod iniuste lata esset, illa retrahebatur & in pendenti tenebatur dum ¶ essent auditi partis aduocati, quorum disputationes publicē per Senatores audiebantur, iuxta text. in l. quisquis. §. apud vrbem. C. de postu. vbi gl. & in l. proxime. ff. de his quā in testamēt. delen. Nec requiritur ad esse styli quod sit obtentus in contradictorio iudicio, licet hoc magnum prāstet adminiculum, Corne. in consi. 73. col. 1. in fine lib. secūdo. & si Iudex quid faciat contra fori consuetudinem dicitur iniquē agere, l. tertia in fi. ff. de testib. Bar. in authentica*

qui semel. C. quomodo & quando Iudex. Prāpos. in c. cum sit Romana, col. 5. de appella. char. 13. ¶ Neque obstat exceptio partis quod habitet extra bayliuarū Sancti Marcellini. & q. onera subeat pro illis bonis quā petuntur in loco seu bayliuaru Sancti Marcellini. non fuisset opus tam lōga discussione in secūdo dubio. & illa oppositio de oneribus quā sustinet alibi, procederet si tractaretur ad onerā dū eū etiā in bayliuaru Sancti Marcellini, nam ¶ posset dicere pro eiusdem bonis non debeo grauari duplici onere & in diuersis locis, l. nauis. §. cū autem. ff. ad legē Rhod. de iac. l. incola, & l. fin. §. item rescripserunt. ff. ad municip. l. Titia. §. qui inuita. ff. de legatis secundo. l. si cum dotem. ¶ si pater. ff. solu. matr. l. quid dotem. ff. de dote prēlega. Oidra. in cons. 234. Factum tale est, quidam miles, ante finem. & in collecta tradit Bar. in cōf. 196. Ciuitati Camerinā. col. secundo, post medium, versu. nec obstant nota. in capite primo. de immunita. eccle. in nouel. Anchara. in cons. 227. ad finem dubium facit in prādicta quāstio. facit tex. in l. finali. §. quotiens, cum glo. ff. de Publicia. ibi quod onus gabellā in duobus locis prāstari non debet. facit etiam tex. in l. plane. §. i. & in l. non quocunque. §. qui Caium. ff. de legatis primo. similiter Papa per suum mandatum non intendit grauare ordinarium in duobus beneficiis aut duplici onere capitulo mandatum, de rescriptis. Imo. in cap. capitulum, col. secūda, eodem titu. not. Doc. in capitulo penultimo de rescrip. libro sexto. sed hic non agitur de impositione aliquis oneris, sed de foro & competentia Iudicis, & istius statuti effectu. an pars de Valiuo subiiciatur stylo seu statuti loci Sancti Marcellini: & cum ista sint omnino diuersa habentia rationem diuersam & separatam malē ex eis inferitur, l. fina. ff. de calumnia. l. naturaliter. §. nihil commu. ¶ ne. ff. de acquirēda possessione, cum similibus. immo ¶ cū ratione rei quē petitur fortiatur pars forum in loco Sancti Marcellini, per titu. C. vbi in rem actio. videtur omnino ligari stylo & statutis eiusdem loci. nam procedunt a pari forum sortiri, & statutis ligari. Innocentius in rubrica, de consuetudine, vbi Antonius de Butrio, Alexander in consi. 209. col. prima libro secūdo. Decius in capitulo quā in ecclesiarum, col. secundo post medium, in capitu. ecclesia sanctae Mariæ col. secunda. de constitutioni. in capitulo de cernimus, col. 19. de Iudic. & in consil. 273. col. sexta. & alibi sēpe. ¶ Venio ad quartum dubium, an dicatur prāscriptū aduersus sigillationem instrumenti, quia pars hoc allegat in vim exceptionis, sed iudicio meo nō diligenter videtur considerasse circa hanc exceptionem. & pro clara, intelligentia considerandum est, quod ista sigillatio instrumenti solum fit ad effectum probationis, vt per sigillum instrumento additum fiat instrumentum magis plenum & autēticum in fide probatoria, iuxta notat. in capitu. post celsionem, vbi Dec. col. 3. de prob. & idem Decius in capite tertio loco, eo. ti. & in capi. significauit, in secundo not. de appella. Ias. in repet. l. admonendi, colum. 41. ff. de iureiuran. & alibi sēpe. ita ista sigillatio seu probatio sigillatiua non fit principaliter per se, sed propter aliud principale, id est ad corroborandum instrumentum reacheti seu pacti de reuēdendo: consequenter principaliter videndum esset an dicatur prāscriptum ipsi pacto de reuēdendo, quia si prāscriptum non sit & agi adhuc possit ex pacto, in consequens necessariō dicendum est non esse prāscriptum aduersus sigillationem, quā fit propter ipsum pactū ad eius probationem: quia ¶ semper considerata est causa propter quam aliquid fit, non autem factum ipsum. leg. verū, secunda. ff. de furtis. glo. in ca. vniuersitatis, in versiculo, sub esset. de sentent. excomm. in c. & si Christus, in ver. ex causa, de iureiurando. & in capit. intelligentia, in versiculo ex causis. de verborum significatio. Ancharanus in consi. 54. Apparet ex themate, ad finem. Rursus considerandum est quod verba statuti, Sancti Marcellini, dicunt quod instrumenta quā reperiuntur sigillata sigillo dictae curiae ad vires ipsius confecta, habent vim libelli contestationis litis, obligati & submissi, &c. & sic statutum loquitur per verba prāsentis tēporis, quā reperiuntur sigillata, & sic videtur satis esse quod nunc reperiuntur sigillata, quia qualitas sigillationis satis est quod adsit tempore verbi cui apponitur. leg. in delictis. §. si extrane. ff. de noxalibus. ¶ Ad idem facit regula iuris, quod paris sunt aliquid ab initio esse tale, vel tale, fieri ex post, seu qualitatem talis ex post superuenire, l. nihil refert. ff. de condi. sine causa. & si statutum voluisset quod sigillatio fieret de tempore rogitus, vbi fuissent statuentes aliis verbis, puta instrumenta quā sigil-



lata fuerint seu quæ cum sigillo rogata fuerint. ¶ Pro hoc facit tex. in capitulo si pro clericis pauperibus, de præbendis, libro sexto. & quod notat Geminianus, post Ioann. Andream in capitulo ei cui. in glo. secunda, eodem titulo, & quod notat gloss. in capitulo cum in cunctis. §. inferiora, in versic. remoueantur de electionibus quod dicitur præbenda sacerdotalis licet ab initio non esset quis sacerdos, dummodò promoueatur ex post ad sacerdotium, & sic satis est qualitatem sacerdotalem ex post verificari, quando aliud non apparet de mente disponentis, puta, quando requiritur qualitas in actu eodem satis videri debet si qualitas, sigillationis superueniat ex post antequam res deducatur in iudiciū. ¶ Facit dictum Pauli de Cast. in consi. 286. videtur quod dicta sententia, columna secunda. libro secundo. vbi stante statuto quod ille qui non est ciuis non possit acquirere immobilia in loco, si tempore emptio- nis emens non erat ciuis, hoc non obstat dummodò repe- riatur ciuis tempore traditionis, & sic satis est qualitatem re- quisitam in actu adesse eo tempore quo actus ad effectū deducitur. ¶ Fortius voluit idem Paulus in consi. 34. In causa appellationis. columna tertia. circa finem versic. sed ultra prædicta libro secundo, quod sufficit superuenire ista qualitatem ciuitatis etiam post traditionem. ¶ Facit quod Corne. scribit in consi. sexagesimonono. columna quarta libro primo, vbi datio curatoris quæ ab initio non valuit. quia curator non iurasset, conualidatur ex post accenden- te iuramento. à fortiori cum sigillatio non sit de substan- tia instrumenti, sed requiritur à statuto ad effectum maio- ris efficaciz, vt habeat instrumentum vim libelli, contesta- tionis litis, &c. prodesse debet sigillatio si ex post fiat. ¶ Sed magis in terminis faciūt no, per Alex. post. Pec. de Bella perti. & Cy. in l. si rem meā, in ff. de verborum oblig. stat- utum quod nulus possit agere per Procuratorem nisi de hoc impetrauerit priuilegium modò quidam consti- tuit Procuratorem, deinde impetrat priuilegium, quæritur an valeat constitutio procuratoris facta ante priuilegium impetratum? deciditur quod sic. eodem modo licet tempore rogatus instrumenti sigillatio nondum interuenisset, satis est tamen quod superueniat & adsit per tempus agendi, cum antea instrumentis non vtamur, sicut in constitutio- ne procuratoris quæ sine priuilegio fieri non potest, satis est quod habeatur priuilegium eo tempore quo agitur in iudicio. ¶ Præterea statum circa sigillationem instru- menti loquitur indeterminatè non exprimendo aliquod tempus, quo debeat sigillari, ergo sufficit quodcūque si gillari, modò sigillatum inueniatur tempore quo agitur. l. qui fundum. ff. de contrahenda emptione l. in venditione. §. de tempore. ff. de bonis auctori. iudi. possiden. l. prima. §. meminisse. ff. de vent. in possessionem mittend. Bald. in consi. 256. Præmittenda sunt, lib. 4. Romanus consi. 340. in primo dubio, & quod idem Rom. scribit in consi. 137. Ista promissio. Ias. l. ait prætor. §. si Iudex. col. fi. ff. de re iudicata & in l. Gallus. §. videndum. ff. de liberis & posthu. ¶ Alibi scribit Corn. in consi. 221. columna secunda circa med. libro 1. quod vbi statum requirit insinuationem fieri, non determi- nando certum tempus quo fieri debeat, sufficit eam ad- hiberi ex interuallo. & dicit Pau. de Cast. in consi. 337. Si prima duo statuta, columna secunda circa medium lib. 2. quod sufficit fieri insinuationem quodcūque antequam res deducatur in iudiciū. ¶ Fortius voluit Bart. in consi. 69. Viso statuto posito sub rubrica, quod vbi lex respectu temporis loquitur generaliter & indeterminatè, sufficit quæ docūque quid fieri vsque ad sententiam, per tex. in l. pri- ma in princip. ff. de publica iuncta. l. hoc dict. eodem. titul. l. si cum exceptione. §. 1. iuncto. §. satis deueniretur. ff. quod metus causa, & alia iura de quibus per eum, idem tra- dit Calcan. in consi. 103. columna 2. post medium. ¶ Pos- tremo dicitur probatum esse sufficere de consuetudine quodcūque fieri istam sigillationem, modo reperitur sigillatio tempore quo agitur & stante ista consuetudine interpretatiua, res videtur extra omnem ambiguitatem. ¶ Non omitto quod ratio statuti cur instrumentum signa- tum sigillo curiz habeat illam efficaciam, alia esse non potuit nisi quod verisimile esset curiam non signaturam instrumentum aliquod, nisi ex omni parte verum, legiti- mum & authenticum videtur, omni prorsus suspitione va- cans ob id voluit statum iustrumētum eiusmodi maio- ris esse efficaciz, quæ ratio cum sola cōsiderari possit, ha- beri debet pro expressa secundum Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. & in l. maximum vitium. C. de liber. præter. Pau.

de Cast. in consi. 251. Vna quadam securitate col. prima post med. lib. 1. Deci. in consi. 15. columna tertia, & alibi sæ- pissime. sed ista ratio æque militat si instrumentum signa- tur ex interuallo, atque si statim ab initio, quia verisimile non est. quod curia signaret tale instrumentum ex inter- uallo, nisi illud esset omnino pfectū sine omni suspitione. & cū statum nō dicat qd signari debeat ab initio nec nos dicere debemus. l. si seruū. §. nō dixit prætor. ff. de acquirē- da hæreditate. & facile fuisset statuentibus hoc exprimere si ita intellexissent. l. vnina. §. sin autem ad deficientis. C. de cadu. tollend. cap. inter corporalia, de translatio. prælat. gl. in capitulo cum in tua. in versic. consuetudo. de consuetu- din. in lib. 6. in capitulo si forte, in versiculo dignitatem, de electione. lib. 6. & cum loquatur statum circa sigillatio- nē generaliter intelligi debet, etiā quod maior ratio sit in vno casu quam in alio. l. prima. §. quod autem. ff. d. alienatio- ne. l. in fraudem. in fine. & quod ibi Baldus. ff. de testa. mili- ta. l. 1. §. & generaliter. ff. de legatis præstan. cum similibus. tam etsi nulla maior ratio considerari possit in vno casu quam in alio vt supra ostendimus. & satis est adhiberi si- gillationē antequam res deducatur in iudiciū. Paulus de Castro in dicto consi. 337. Si prima duo statuta. columna se- cunda circa medium, versiculo, sed aduertendum est dili- genter. lib. 2. vbi quod satis est insinuationem donationis à statuto requisitam fieri ante inchoatum iudiciū. ¶ Des- cendo nunc ad quintum dubium in quo considerando se- cundum caput pacti de retrouendendo, sine dubio nulla obstat exceptio præscriptionis, quia ex secundo capite, bo- na rechatari non poterant nisi mortuis Yuone & Carlota coniugibus, quibus viuentibus redimi non poterāt, conse- 29 quenter ¶ quādiu vixerūt, nulla cucurrit præscriptio quæ non currit contra eos qui agere non possunt. l. prima in fi. C. de bonis maternis. & lege fina. C. de annali exceptione. quod procedit licet impedimentum per quod quis agere nō potuit, prouenerit culpa impediti. capitulo, quia diuer- sitatem, de concessio. præbendæ. declarando vt per Roma- num in consi. 9. quod pars condemnata. Decius in l. prima col. penult. C. qui admitti. Ideo pars allegans præscriptionē, quæ in hoc casu habet plurimum facti debebat probare suam exceptionem præscriptionis, quia reus in excipiendo habetur pro actore vt exceptionem probare teneatur. l. prima & secunda. ff. de exceptionibus. in lege exceptioni- bus. ff. de probationibus debet probari exceptio plenè & perfectè ita quod necessario cōcludat. Ioannes de Anania inter consilia Pauli de Castro in consilio 261. Visis, & con- sideratis, columna secunda ante medium. libro secundo, immo debet probari in sua specie & forma vt cōcludat effectum exceptionis. Ange. in consi. 61. columna secun- da, versiculo secundo est aduertendum lib. 2. Decius in cō- sil. 534. columna tertia ante medium, & in præscriptione tradit Barto. in l. genero, columna secunda. ff. de infami. ibi, quod allegans præscriptionem debet probare negligē- tiam partis. idem tradit Bald. in consi. 450. Super primo puncto, lib. 4. Abb. in consi. 82. columna tertia, lib. 1. ibi, quod præscriptio facile præsumi non potest, quia est præsumere negligentiam alterius. & si debuisset aduersa- rius probare scientiam dominorum agentium, id est quod quamuis sciuerint saltem verisimiliter competere sibi ius redimendi, negligentes tamen fuerunt ad redimendum, quia ignorans non dicitur negligere. lege; ex plagis in princip. ff. ad legem Aquiliam, capitulo secundo. & capitu- lo quia diuersitatem, de concess. præben. Soci. in consi. 20. columna penultima ad finem lib. 1. & in terminis præscri- ptionis notat Corne. in consilio centesimo. libro 1. quæ 30 ¶ scientia non solum probata non æstimo, ne quidem alle- gata: quæ tamen allegatio fuisset omnino necessaria etiā si de iure scientia præsumeretur. l. si adulterium cum ince- stu. §. idē Pollioni. ff. de adulte. Alex. in l. qui bona. §. de illo. ff. de damno infect. vbi licet ignorantia præsumatur, allega- ri tamen debet. ¶ Similiter licet præsumatur bona fides ex titulo aut possessione longi temporis, illa tamen allegā- da est. Ang. in l. cum qui. §. finali. colum. fin. versic. si tamen cautus. ff. de Publi. idem Ang. inter consilia Bald. in consi. 403. Ioannes. columna tertia. Alex. in consi. 94. colum. ter- tia in consi. 136. col. penultima lib. 2. & in consi. 69. colum. tertia lib. 3. Dec. in l. non hoc, in secundo nota. C. vnde le- giti. & in l. illam, columna secunda. C. de collatio. in propo- sito nostro cum scientiā non præsumatur, sed ignorantia, scientia dominorum agentium probanda erat à parte rea, id est quod scirent competere sibi ius reachatandi ex illo



illo instrumento, sed facere neglexerunt, sed ut dixi, non modo scientia hic probata non est, at ne allegata quidem.

31 ¶ Sed obiiciet quis ¶ produxerunt domini agentes in iudicio instrumentū reachati, ergo præsumitur quod haberent de eo notitiam, iuxta nota. in lege qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. Abb. in consi. 19. Facti contingentia, libro. 2. Imò ex eo solum quod facit quis mentionem de aliquo instrumento præsumitur illius notitiam habuisse. Alex. in consi. 29. columna secunda. li. 2. in consi. 113. colum. tertia lib. 6. & in consil. 118. col. secunda lib. 7. Soci. in consi. 63. columna tertia ad fin. lib. 3. & dicit Paulus de Castro in consi. 59. Pro pleniori responsione, columna secunda in tertio dubio, lib. 1. quod maritus præsumitur scire conditionem

32 adiectam legato dotis quando de ea fit mentio. ¶ Respondeo, quod domini actores successerunt in hæreditate aliena in qua inuentum est instrumentum eiusmodi: & dicunt cum iuramento se non habuisse notitiam huius instrumenti nisi post aditam hæreditatem illius, ad quem modum probatur ignorantia. capitulo significasti. cum gl. in versic. si ita est, de homic. & capitulo ut circa fin. de elect. lib. 6. capitulo pastoralis, de excep. Rom. in consi. 54. col. secunda versic. contrarium puto verius. Corn. in consi. 168. col. 5. lib. 3. Ias. in l. 3. §. iurari, in tertio nota. & in repeti. legis admonendi. colum. 1001. nu. 308. ff. de iure iur. & maxime quia præsumitur hæres ignorare facta defuncti, regula. qui in alterius. ff. de regul. iuris, ubi dixi. latè. ¶ Rursus considerando hoc secundum caput pacti de retrouendendo quod debebat aduersarius probare tēpus mortis dominorū Yuonis & Carlotē coniugum, quia ex hoc secundo capite redi mēdi demum cedebat mortuis ipsis coniugibus, & sic cū inciperet præscriptio currere solum post mortem ipsorū coniugū, tempus mortis præcisè erat articulandum & probandum, quia in tempore fundatur intentio excipientis, iuxta gl. in lege eum qui. ff. de nego. gest. Barr. & Doct. in lege non solum. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nuncia. Dec. in capitulo in præsentia, in 12. nota. de proba. Iaso. in rubr. C. qui admitti. & alibi sæpe Docto. & ita in simili casu ad obstaculū præscriptionis respondet Bal. in consi. 150. Casus actæaliter emergēs. colum. finali. versicu. & si bene aduertatur, li. 2. quod tempus mortis. id est quo tēpore mortui sint illi domini Yuo, & Carlota, non solum probatum non est ab aduersario immò ne allegatum quidem, igitur ex hoc secundo capite, quomodo dici potest impletam esse præscriptionem, si ignoramus principium illius, id est quo tempore capta sit præscriptio? profecto qui principia nescit, & finē ignoret necesse est, secundum philosophum, facit tex.

33 in l. prima. ff. de origi. iur. maxime ¶ quia allegans præscriptionem probare debet finitam iam esse ante litem contestatam. Bar. in l. si post. ff. de rei ven. & in l. Celsus, col. fin. ff. de vsuc. Corne. in consi. 136. colum. fi. & in consi. 247. col. ii. versic. debet tamen ad fraudandum, & colum. penult. versicul. nec probationes contrariæ obstant. lib. 2. & ratio est, quia nisi probetur perfectam eam esse ante litem contestatam, interrupta heret per litis contestationem, iuxta no. in l. naturaliter. ff. de vsucap. Ias. in §. pœnales, num. 134. In sti. de actio. sed quomodo dicemus præscriptionem perfectam esse ante litem contestatam si principium eius ignoramus. ¶ Primo etiam capite per quod agi poterat statim facta alienatione bonorum in alios non videtur absoluta præscriptio, quia modo est probata scientia dominorum actorum quod sciuerint de tali alienatione. item quia domini actores non poterant agere ex quo ignorabant illud pactum reachati. ¶ Et ubi aliquo modo, aut mero iure cucurrisset præscriptio, tamen restitutio in integrū danda esset ex capite ignorantia. Alex. in consilio. 84. lib. 1. & consi. 169. col. fi. versic. ubi obstat quod aduersus præscriptionem, lib. 2. & in consi. 116. lib. 5. ubi loquitur etiam in præscriptione longissimi temporis. quam opin. dicit esse communem, & idem esset attestatur Soc. in consi. 80. col. fi. lib. 3. & consi. 67. col. 2. post med. versic. quinimo puto. libro quarto. Alexandrinus in consi. 13. colum. fi. ubi quod datur restitutio etiam aduersus præscriptionem centum annorum, ex capite ignorantia. in quo tamen articulo fuit Alexandrinus sibi contrarius ut patet ex his quæ scribit in consilio 12. ad finem, in consilio 56. circa finem, & latius in consilio. 97. ¶ In eodem etiam articulo variavit sæpe Gozadinus, consulēdo, nam in consi. 8. & in fina. & in consi. 68. col. quarta. circa medium tenet quod non datur restitutio in consi. autē 56. col. 3. circa med. tenet quod non datur restitutio secundum verum, & communem opinio. ¶ Alex. etiā fuit

sibi contrarius, & contrarium quod imò non detur restitutio, tenet idē Alex. in consi. 151. colum. fi. libro secundo. ¶ Similiter Soci. fuit sibi contrarius, nam in consilio. 164. ad fi. libro secundo, in consi. 2. colum. pen. circa med. & in consi. 38. ad fi. libro tertio, tenet quod non datur restitutio aduersus præscriptionem quadraginta annorum. Calcan. autem in cōsi. 26. columna finali tenet quod detur restitutio ponderando quod ibi locutus est enim in præscriptione quadraginta annorum, Ias. autem in consi. 209. col. tertia circa med. libro secundo. non ausus fuit decidere. ¶ Dec. autem in l. secunda col. secunda circa med. C. qui admitti in consi. 29. & in consi. 373. tenet quod non detur restitutio, sed idem Dec. in consi. 267. colum. fi. videtur sibi contrariari dum sequitur Alexand. in dicto consi. 84. libro. primo, & in dicto consi. 16. libro quinto: similiter idem Dec. in consi. 164. col. penul. in fine vers. & ex his breuiter, sequitur Alexand. in dicto consilio. 169. Viso themate. col. finali. libro secundo, ubi Alexand. tenet quod detur restitutio secundum communē opinionē, ¶ Fel. autem in capitulo vigilantibus, columna secunda in prima limitatione de præscriptionibus, refert contrarietatem Alexand. nec determinat, videtur tamen inclinare quod detur restitutio dum illam opinionem recitat ultimo loco iuxta gl. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. gl. & Bar. in l. bona fides, per illum tex. ff. de positi cum similibus, ut per Moderniores in lege si tibi pecuniam, in quinto notabili. ff. si certum petatur. putet me tantæ inconstantia & contrarietatis Doctorum quod sibi ipsis constare nō possint, æquanimius ferrem si

35 alias, aliis dissideant. ¶ Quid tenendum? ¶ mihi videtur, salvo saniori iudicio, quod competat restitutio in integrum, quæ nunquā censetur sublata per verba ut cumq; prægnantia, nisi expresse agatur, ex eo quod scribit Cyn. in l. secunda. C. si pendente appella. ubi si statutum denegat audientiam querelis bannitorum, auditur tamen petens restitutionem in integrum ex iusta causa, refert & sequitur Calca. in consilio septuagesimonono, columna decimatertia, in fine. ¶ Secūdo adduco quod scribit Crotus in repetitione legis nemo potest, columna vigesima sexta. ff. de legatis primo. ubi stāte statuto quod nihil opponi possit. nō tamē impeditur restitutio in integrū. ¶ Tertio adduco quod scribit Bal. in consi. 236. Statuto ciuitatis, libro primo. ubi stante statuto quod non possit appellari, querelari, vel de nullitate deci, peti tamē poterit restitutio in integrum. ¶ Quarto adduco quod scribit Socinus in consilio 153. columna decima. versic. confirmatur responsio, & in consi. 299. colū. na penultima ad finē. libro secundo. ubi quod restitutio in integrum non censetur sublata per illa verba, quod quis molestari non possit directè vel indirectè à quauis persona: quia per legem generalem non censetur derogatum priuilegio speciali. Idem tenet Arc. in consi. 1060. columna secunda, post med. allegat gl. in cap. coram scilicet, de in integrum restitutio. idem tenet & sequitur Decius in leg. postquam liti. columna fina. per glo. ibi, & ibidem etiā Ias. columna pe. C. de pactis. ex quibus rationibus patet respō. sio ad argumenta adducta in contrarium per Deci. in dicto consilio. vigesimonono. ¶ ¶ Alter etiam respondeo, quod verba vniuersalia quæ Decius considerat restringi debent ad id quod est rationis. l. quamuis. ff. de in ius vocan. Bal. in auctentica. ingressi. columna prima, & ibi Dec. columna tertia. in fin. de sacrosancti. Eccle. & idem Bal. in l. si defunctus. C. de suis & legitimis: sed nulla ratio dicat quod ubi quis fuit ignorans & sic iuste impeditus, subueniri ei non debeat remedio restitutionis in integrum, alias priuabitur iure suo sine sui culpa. ignorantia. culpa imputari non potest neque negligentia. lege argentum. ff. commodati. capitulo secundo & capitulo. quia diuersitatem, de concess. præben. sed sine culpa iure suo priuatus quis non debet capitulo cognoscences, de constitutio. capitulo satis peruersum. quinquagesima sexta. distinct. capit. inuentum decima sexta. quæ. finali. imò ex eo quod quis fuit ignorans, dicitur iuste impeditus. Lannis. ff. de calumnia. Bar. & Docto. in l. genero. ff. de infami. ¶ Postremo considero

37 quod ubi res esset dubia, in dubio ¶ fieri debet interpretatio, ut sit locus restitutioni contra præscriptionem, quia talis restitutio nititur equitati. lege denique. & lege nec vtilem. ff. ex quib. causis maior. præscriptio vero dicitur odiosa, quia qui se fundat ex tempore, dicitur niti ex circumuentione temporis. §. volumus, in auct. de his qui ingred. ad appellat. Andreas de Iser. Marti. Laud. et Card. Alexandrinus in c. primo in princi. columna prima. quo tempore miles.



miles. & impium dicitur praesidium temporis, in authentica ut Ecclesia Romana, circa med. ideo praescriptio dicitur contra naturalem aequitatem. Calder. in consilio quinto. columna prima in titulo de rebus eccles. non aliena. & dicit Abb. in consilio septuagesimo primo. columna prima. libro secundo quod praescriptio dicitur odiosa tanquam absorbens ius alterius. §. potest. decima sexta quaestione tertia. & quod praescriptio repugnat aequitati naturali, est gl. in l. prima, quam ibi valde notat. Angelus. ff. de negoti. gest. refert Iaso, in consilio 159. colum. tertia. circa med. libro secundo ideo infert Ias. q. arbitrator, & alij qui debent iudicare secundum aequitatem non debent habere rationem praescriptionis, idem in hoc voluit Bologni. in add. ad consilia Ioan. de Anani. in cons. 34. col. pen. in hoc tamen Iason fuit sibi contrarius, & quo immoratio praescriptionis haberi debeat etiam ubi proceditur sola facti veritate inspecta, & secundum aequitatem: tradit idem Ias. in cons. 72. in fine lib. primo. sed non est praesentis speculationis. ¶ Non omitto quod praemissa non procederent in praescriptione temporis antiquissimi cuius initij memoria non constat in contrarium, in qua cessat restitut. Ias. in dicto cons. 209. colum. 3. post med. lib. 2. ¶ Capiō sextum dubium, posito sine praedictio veritatis, quod praescriptum diceretur aduersus patrum de retrouendendo. an talis exceptio praescriptionis possit opponi stante statu. loci Sancti Marcellini, quod contra instrumentum sigillatum seu literas compulsoriales super tali instrumento concessas tres duntaxat exceptiones 38 admittuntur falsi, solutionis, & nouationis. in quo t. dubio praesuppono quod tale statutum licet pertineat ad litis decisionem dum prohibet exceptiones opponi, ex his quae scribit Roch. de Cur. in rep. capituli finalis colum. 113. de consue. tamen comprehendit partem de Valino, & eam ligat, per ea quae latius scripsi supra in solutione secundi dubij. Quo praesupposito considerandum est, quod valet statutum per quod impeditur quis exceptiones opponere. ex his quae notat Bar. in l. Antiochensium. ff. de priui. cred. & in lege totiens. ff. de polici. Alex. cons. 112. colum. antepenultima li. secundo. late Cano. in ca. ex parte secunda. vbi Deci. col. 3. versiculo sed considerandum est, de offic. deleg. maxime debet valere statutum per quod opponi non potest exceptio 39 praescriptionis, quae dicitur praesidium iniquissimum. in auct. ut ecclesi. Roma. c. an. hab. praescrip. ibi, nec iniquis hominibus, &c. & ex praescriptione locupletatur quis cum aliena iactura. Soc. in cons. 86. columna 4. ad finem lib. primo. & dicitur praescriptio contra naturalem aequitatem. Bald. in l. ancilla. columna 3. C. de fur. ideo damnum quod quis patitur ex eo quod praescribendi facultatem amisit, non habetur in consideratione. gloss. in lege si quis uxori. §. pen. ff. de furtis. quam gl. pro notabili refert & commendat Crot. in repetitione leg. si is qui. pro emptore. colum. 10. in principio. ff. de vfuc. & in repetit. legis nemo potest, col. 33. circa medium. ff. de legatis primo. & dixi supra in proximo dubio. & cum inducta sit praescriptio de mero iure ciuili, facile per statutum tolli potest. l. omnes populi, vbi late scrib. ff. de iustit. & iure. igitur statutum Sancti Marcellini tres duntaxat exceptiones admittens solutionis, falsitatis, & nouationis, censetur alias exceptiones excludere, maxime exceptionem ut in odiosam praescriptionis. dictio t. enim taxatiua, 40 habet in se implicitam negatiuam respectu aliarum exceptionum, alias opponi non possint. capitulo cum ecclesia Sutrina, vbi Ioan. And. post Goffr. in ver. tantum, de causa poss. & proprie. glo. in leg. ob as. C. de praed. minor. ¶ Nec obstat quod exceptio praescriptionis videatur similis exceptioni solutionis, & quod statutum collens exceptiones, seu aliquas tantum admittens, non censetur excludere ea quae similes sunt expressis. Bal. & Angel. in l. ita nobis pudor. C. de adulter. Ias. in l. 1. columna 3. post med. versic. quarto facit. ff. si quis ius dic. non obtemper. nam respondeo quod in casu nostro hoc procedere non potest propter verba sequentia statuti ibi, ita quod alteri remedio non est locus. quae verba nihil operarentur nisi censerentur exceptiones exclusae quae expressis similes essent, nam dissimiles satis exclusae erant per illam dictionem duntaxat taxatiuam ut supra dixi. ¶ Rursus illa verba, ita quod, &c. habent naturam limitatiuam & taxatiuam. l. Lucius. §. quae habebat, in ff. ad Treb. l. qui aliena. §. liberto. ff. de nego. gest. Dec. in consil. 227. columna 3. circa medium Iaso. in dicta. l. 1. columna secunda. ad finem. ff. si quis ius dicen. non obtemper. Socinus consilio 141. col. pen. libro primo. & sic in isto statuto, est 41 duplex, & geminata taxatiua, propter t. quam geminatio

nem dicendum est opponi omnino non posse exceptionem praescriptionis quae alias forte opponi potuisset, ex tali enim geminatione taxationis, seu taxatiue fortius declaratur voluntas statuentium quod nulla omnino exceptionem opponi voluerunt praeter expressas. l. Balista. ff. ad Trebel. Bar. in l. cum scimus. C. de agricol. & censi. libro vndecimo: nam ex geminatione verborum magis enixe dicitur apparere de voluntate disponentis, ne superfluo verba censeantur appositae. Paulus de Castro in consilio 115. Super primo videtur dicendum quod dictus de Simon. columna secunda, circa medium libro primo, facit textus. C. de emen. Iusti. in cod. in secunda eius editione circa finem constitutionis. vbi dicitur nemini venit in dubium quod repetita praescriptio probauit, hoc satis validum famosumque esse facit. Cle. ut calumniis, de re iudi. vbi post tres sententias conformes non admittitur exceptio nullitatis. ¶ Alibi scribit Old. in cons. 253. factum tale est domi. Si in fine quod geminatio seu reiteratio actus ostendit mentis perseverantiam. per textum. l. vnica. C. de plus petitio. ¶ Et tollit geminatio actus suspicionem deceptionis. l. similiter. D. ad Velleia. ¶ Et significant verba geminata praecisam mentem disponentis Bald. in capitulo eam te. columna secunda. de rescrip. ¶ Ampliant enim effectum verba geminata ut aliquid operentur. Bal. in l. fructus. C. de actio. empti. ¶ Imo eiusdem verbi repetitio multum operatur. gl. in cap. requisisti in ver. decens est, de testament. Et verba de sui natura importantia arbitrium boni viri. si geminentur important liberam voluntatem. Corneus in consilio 302. columna tertia. circa medium libro quarto. ¶ Alibi scribit idem Corneus in consilio 223. columna tertia libro primo, quod donatio quae alias praesumitur causa mortis si geminatur, dicitur inter viuos. ¶ Alibi scribit Decius in cons. 113. columna secunda, quod privilegium exemptionis a decimis late interpretatur in fauorem eius cui conceditur quando in eo sunt verba exemptionis praegnantia & geminata. ¶ Et magis in terminis faciunt not. per Bar. & Doctores in l. filius familias. §. diui. ff. de legatis primo. vbi duplex prohibitio fortius operatur quam simplex ideo si testator prohibet alienari rem quae de iure communi alienari non poterat nisi in certis casibus, talis prohibitio testatoris facit ut alienari non possit res etiam in casibus alijs de iure permissis. §. sanctissimas, in auct. de alie. & emphy. no. Are. in consilio vigesimo secundo, columna secunda. sed hic est duplex prohibitio, nam primo prohibetur quis opponere aliquam exceptionem contra instrumenta sigillata nisi vnam ex illis tribus, quia illa admissio taxatiue triu exceptionum habet in se excusationem, & prohibitionem aliarum. leg. cum praetor. ff. de iur. deinde subiicitur alia prohibitio. ita quod alij remedio non est locus, ergo ista duplex & geminata prohibitio fortius debet operari quam simplex, ne alias ista verba sequentia superfluo 43 censeantur appositae. ¶ Rursus illa t. verba ita quod alij remedio non est locus, praecisam habent naturam, & non aliter. Bal. in l. si quidem. columna secunda post glo. C. de exce. ¶ Sicut etiam dicimus de verbis nullo modo. Angelus in l. si quaeramus. ff. de testamen. glo. in clementi. ut si in verfic. concedatur. in fine de aetate & qualita. ibi, quod ista prohibitio facta per verba nullo modo impedit dispositionem. Sed eadem videtur significatio, & efficacia istorum verborum, ita quod alteri remedio non est locus, idem est enim dicere, ita quod nulli alij remedio locus est, & dicere, ita quod alij remedio locus non est. ¶ Et adeo praecisa est natura istorum verborum quod modificatio aliqua nec interpretatio a verbis separata admittitur. Bal. in c. primo. §. denique colum. final. quae fuit prima caus. ben. amit. & in d. l. si quidem. C. de except. Alexandrinus in consilio tertio, columna secundo. versic. confirmo per ista verba. libro primo. Deci. in consilio 61. columna secunda. vbi loquitur in verbo non aliter. Idem tradit Iason, in consilio 86. colum. pen. in fin. libro tertio. sed interpretatio statuti Sancti Marcellini quod admittatur exceptio praescriptionis tanquam similis solutionis est separata a verbis statuti, quia in statuto nihil dicitur de praescriptione, igitur admitti non debet talis interpretatio propter verba praecisa & prohibitiua ipsius statuti. ¶ Na vbi sunt dictiones praecisae comprehenditur 44 omnis casus, gl. in l. si cum exceptione. §. quatenus. in vers. omnino, vbi Bar. ff. quod metus causa. & in l. graec. §. illud. ff. de fideiur. & ut dixi. si posset opponi exceptio praescriptio nis, illa verba adeo praecisa & prohibitiua, ita quod alij remedio locus non est, nihil operaretur, contra textum in capitulo si Papa, de priuileg. libro 6. l. si quando, in prin. ff. de legatis primo



primo, cum similibus. Et in terminis statuti Sancti Marcellini quod exceptio præscriptionis opponi non possit, tradit Guido papæ quæ 181.319. & quæstio, 409. licet non ita defendat. ¶ Aggredior septimum dubium de excussione, in quo tentari potest excussione necessariam non fuisse. ¶ Primo si dicamus intentatum fuisse Saluianum interdictum, secundum Soci. in d. consilio octuagesimo, libro tertio. quod interdictum satis intentatum dici potest ex illa clausula saluari, ius & iusticiam ministrari, quæ vim habet herbæ bethonicæ ad omnia valens, ex his quæ late Iason scribit in §. omniū. numero 147. Institut. de actio. & in leg. petens. C. de pactis. Deci. in l. vinum. ff. si certum petatur. & alibi sæpissime Doctores. ¶ Secundo, quia illi domini coniuges Yuo & Carlota principaliter obligati notoriè erant absentes, & eorum hæredes, quo casu discussio non videtur necessaria. gl. in autheti. hoc si debitor. C. de pigno. Bal. in consilio 1060. Libellus. columna secunda libro secundo. Abb. in consilio vigesimo nono, columna secunda, vers. tertio. potest adduci. libro secundo. Roman. in consilio. 93. Vis. in princ. Alexandrin. capit. columna tertio, libro quinto. Bellamera in consilio 39. columna septima. circa finem. Deci. in l. si. in princ. columna quarta. ff. si certum petatur. vbi etiam quod absens dicitur, qui est in alieno territorio. Corn. in consil. 46. columna tertia. ad fin. libro secundo. vbi quod excussio non est necessaria quotiens principalis non est exigibilis propter absentiam vel aliud impedimentum. ¶ Tertio, quia ex statuto sancti Marcellini habens instrumentum sigillatum potest agere contra singulares successores, quod statutum vbi ageretur ratione hypothecæ videretur intelligendum sine discussione. vt aliquid operetur vltra ius comune, quia sine statuto de iure comune satis agi potest contra tertios successores facta discussione. ¶ Quarto quia notoriū erat ipsis principales ex longissimo tempore fuisse absentes nec hæredes aut bona habere in patria, aut alia alibi reliquisse, quo casu nō videtur necessaria discussio, quasi notoriū sit principale nō esse soluendo. gl. 46 Bar. & Doct. in d. l. fin. §. fin. ff. si cer. petat. ¶ super qua notorietate potest Iudex se informare ex officio, vt in terminis excussionis tradit Aretin. in consilio 127. In causa dominæ Antonie columna secunda. vers. ad secundum dico. imò sufficere videtur probatio per famam quod quis sit pauper, aut non soluendo. Bald. in consil. 222. Statuto cauetur quod positionibus. libro primo. quæ maxime obtinent, 47 ¶ quia exceptio discussionis dicitur esse de apicibus iuris. gl. in l. si mancipium. §. primo. ff. de euictio. Aretin. in dicto consilio. 127. Soc. in consilio. 24. col. fin. libro primo. Corn. in consil. 52. col. pen. libro tertio. Bal. nouel. in tracta. de dot. in octaua par. priui. 37. Rom. in consil. 430. Ioan. de Ana. in consil. 51. ad finem. qui omnes Doctores. si bene ponderentur. volūt istam exceptionem excussionis esse de apicib. iuris, etiam quod agatur contra tertios possessores ratione hypothecæ, licet contrarium Crot. in l. si consecante. col. 44. ff. soluto matrimonio. per tex. in l. moschis. ff. de iure fisci. Cor. in consil. 55. col. 9. post med. vers. nec etiam obstat. & in consil. 218. col. 1. lib. 3. Dec. in d. l. fin. in prin. col. 4. ff. si cert. amplius voluit Pau. de Cast. in consil. 327. Clarum est, quod dictus Iaco. col. prima. ad finem. lib. 2. quod exceptio discussionis etiam in fideiussore fundatur super æquitate. ¶ Non disputo nunc, quia locus non videtur, ex quo per alia constat necessariam non esse discussionem, maxime, quia nulla est spes neque principaliū obligatorū neque eorum hæredū quod aliquando reuertantur in patriā Delphinatus, in qua nulla bona sunt ad eos pertinentia quod est plusquam notorium, quo casu sine dubio excussio non videtur necessaria. Ang. in §. sed neque. in authenti. de fide iusso. Iaco. de Are. in tract. discn. verliculo fina. quos refert. Bartachin. in prima parte reper. in ver. discussio. vers. 15. ibi, nec quando debitor. ¶ Tamen ex abundanti facta est discussio secundum stylum Sancti Marcellini, vt facto narratur, ideo amplius non laboro. ¶ Circa octauū dubium res videtur clara, quia præsupponitur in facto probatum quod domini actores probauerunt se esse hæredes illorū de Forésio saltē mediatos, quibus facta est promissio de reuēdēdo. Item probatū est per cōfessionē patris in rescripto producto ab ea quod domus de Chalayre cū suis pertinētis est illa quæ fuit vedita dominis Yuoni & Carlota per ipsos de Forésio, & quam domini Yuo & Carlota promiserunt reuēdere: quæ probatio satis superque sufficit vt probauimus in primo dubio, & vterius sūt etiā factæ aliæ probationes. ¶ Hoc cōsiliū edidi in gratiam Magnifici Domini Theo-

dori Muleti regij aduocatī generalis in patria 'Delphinat' viri sanè nobilissimi & amplissimi de me sane optimè meriti, a quo vt primū Gratianopolim venimus seu extorres à patria pro belli miseriis begnīne humaniterq; & liberaliter fuimus recepti, foanē quæ filiæ ad fontē sacri baptismatis patrem se præbuit, cum ante neuter alterum audiisset, nedum alterius alter mutua esset consuetudine vsus. Gratia. 26. Iunii. 1538. ¶ Aymon Crauetta ex Sauilia. I. V. D. sub correctione, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Disputatio veritatem illustriorem reddit.
- 2 Extincta qualitas amplius non reuiscit. declaratur nu. 43.
- 3 Res transit cum suis qualitatibus. declaratur nume. 44.  
Subrogata an veniant in restitutione fideicomissi quando alienantur bona fideicommissi & alia subrogantur in locum eorum. nu. 3. & omnino nume. 50. vbi de intellectu dictorum Soci. in cons. 36. lib. 3.  
Nova causa aut nouus titulus an consideratur in venditore redimente rem venditam ex pacto appposito.
- 4 In venditione latius num. 34.
- 5 Confessio erronea non præiudicat. limitatur nu. 49. quando esset error in iure.
- 6 Intellectus l. si. à me. ff. ad l. Falci. latius nu. 45.
- 7 Causa facti consideranda est magis quam ipsum factum.
- 8 Sententia habet præsumptionem pro se, idem in laudo.
- 9 Præsumptio sumitur ex his quæ apparent, non ex his quæ non apparent.
- 10 Necessitas interpres est dispositionis, quia interpretatur dispositio vt facta censeatur ob causam magis necessariam.
- 11 Legitima non debetur ab intestato.
- 12 Agnationis ratio censetur habita quando fit mentio masculinitatis.
- 13 Contemplatio quando concurrunt duo quorum vnum sit contemplatione alterius aut propter alterum, ibi vnum tantum iudicatur.  
Vnum consideratur in duobus, quando ex ipsis duobus vnum sit propter alterum, aut contemplatione alterius. nu. 13.  
Vnus contractus dicitur non obstante pluralitate rerum venditarum quando non fuisset quis vnus empturus sine aliis. nu. 13. vbi idem in legato plurium rerum, vt dicatur vnicum legatum quando non fuisset testator legaturus vnus sine aliis.
- 14 Causa prima nunquam spectanda non est.
- 15 Præsumitur in dubio quid actum ex causa magis principali.
- 16 Interpretatio capiēda per quā dispositio efficitur plenior & efficacior.
- 17 Sententia declaratur ex actis.
- 18 Sententia aut laudū præsumitur ferri ex causa ex qua pronunciari debet.
- 19 Valor rei dicitur minor ratione oneris adiecti.
- 20 Valore super valore iudex se informat ex officio.
- 21 Res inter alios acta non nocet aliis quorū interest aequè principaliter.  
Res inter alios acta licet præiudicet his de quorum præiudicio agitur in consequentiam, possunt tamen appellare. num. 21. & ibid. quod appellatio non est necessaria quādo talis persona possideret, quia tueri potest causam per viam exceptionis.
- 22 Res acta inter alios eo casu quo nocet alijs, etiam prodest quidem multo magis.
- 23 Aequalitatis ratio laudi aut alterius dispositionis declarat dubium.
- 24 Resolutio dispositionis pro eo est ac si dispositio facta nō esset. 92. 40. 52.
- 25 Paria sunt datum quid non fuisse, vt datum quidem sed ademptum.  
Peruenisse ad aliquem non dicitur, quod restitui oporteat. nu. 25.
- 26 Ademptum sub conditione censetur datum sub contraria conditione.  
nu. 26. vbi declaratur an procedat in actu inter viros, & sententia Iudicis.
- 27 Resolutio licet actus inter viros resolui posset. interim tamen dicitur.
- 28 Arbitri electi ex necessitate statuti habentur loco Iudicis ordinarij.
- 29 Fundamento sublato omnia corrumpunt.  
Antecedenti destructo corrumpit consequens. nu. 29.  
Consequens sine antecedenti esse non potest. nu. 29.
- 30 Translatio quæ fit diuerso iure aut titulo, non censetur facta cum omnibus suis qualitatibus.  
Translatio non fit cū suis qualitatibus quādo alteratio intercedit. nu. 30.
- 31 Qualitate deficiente cuius respectu quid agitur, deficit dispositio.
- 32 Maioritas rationis consideratur vt arguatur ex ea etiā in materia odiosa.
- 33 Reuocabile dominium, improprie dominium dicitur.  
Perfectum non dicitur quod reuocari potest. nu. 33.
- 34 Denominatio fit à prima causa non ab eo quod fit in executionem ipsius primæ causæ.
- 35 Traditio non requiritur vt dominium rerum hereditariarum acquiratur heredi, sed aditio sufficit hereditatis.  
Aditio sola hereditatis dominium rerum hereditariarum acquiratur heredi. possessio vero non aequè. nu. 35.
- 36 Factum arbitri dicitur factum partis.
- 37 Emere ponitur pro redimere quando reiteratur acquisitio.
- 38 Materie subiecta verba impropriantur vt intelligantur secundum subiectam



iectam materiam.

Impropriatio verborum tolleratur, ut intelligantur secundum materiam subiectam. nu. 38. & in ver. materia.

- 39 Impedimento cessante locus est dispositioni quae impedimento constanter cessabat.
- 40 Identitas causa praesumitur ex breuitate temporis.
- 42 Pluralitas causarum non praesumitur.
- 46 Voluntas hominis declaratur ex priuata eius scriptura.  
Confessio in facto alieno praedictat consentienti. nume. 47.
- 47 Animus hominis consistit in facto.
- 48 Confessione verisimili fides habetur, quae alias non haberetur.  
Verisimilitudo operatur ut fides detur confessioni verisimili, alioquin fides nihil haberetur. nume. 48.
- 51 Crauatus in restitutione fideicommissi detrahit meliorationes factas in duobus fideicom.

# CONSILIVM. CCII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Per arbitros electos ex forma statuti assignatum fuit praedium Tusculanum quondam Sempronio filio Mauij tam nomine legitimae quam aliorum iurium de quibus in laudo: ita tamen quod decedente ipso Sempronio sine masculis, possint Titius & Seius nepotes dicti Mauij, ex filio praedefuncto dictum fundum Tusculanum emere pro libris termille. ¶ Decessit Sempronius sine masculis relicta filia Emilia, quae per alterum laudum coacta est vendere dicta bona memorato Seio, vni ex dictis nepotibus. fratri eius paruuli, pretio reducto ex distractione bonorum dicti fundi Tusculani, pro parte, & aliorum bonorum fideicommissi subiectorum, ut proponitur. ¶ Quæritur, an dicta bona Tusculani reciderint in causam fideicommissi, ita ut legitima Sempronij dicatur habita in pecunia numerata librarum termille, de quibus supra. ¶ Incurrit quaestio coram magnifico Senatu & super ea varie scriptum per aduocatos vtriusque partis, digna sane visa est quaestio ad quam nonnulla & nos scriptis mandamus. Planè quo clarior fiat, arguemus ad partes, siquidem disputando & opponendo veritas illustrior emicat. l. 2. §. ex leg. ff. de orig. iur. l. offil. ff. de le. 3. l. di. ff. iu. patr. l. fi. §. mixta ff. de muner. & hono. & eo splendidior fit veritas quò saepius agitur. capitu. fi. 35. quæst. 9. glo. in capit. cum Ioannes Eremita. de fide instrum. cum similibus. Videretur dicendum prima fronte dictum fundum Tusculanum non fuisse restitutum in causam fideicommissi, quia fuit assignatus dicto Sempronio liber ex causa legitimae & aliorum iurium pertinentium ad ipsum Sempronium, per quam assignationem extincta fuit qualitas fideicommissi, quia debetur legitima sine onere. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamen. sed qualitas fideicommissi semel extincta amplius non reuiuiscit. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. l. cum ex causa, & l. final. C. de remiss. pign. sic etiam actio semel extincta per pactum, reuocari non potest, sed proficit pactum ad nouam actionem aut obligationem. l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis. ¶ Secundo per assignationem dictorum bonorum liberè ut supra factam, dicta bona fundi Tusculani fuerunt vnita patrimonio Sempronij, ideo quòd fuerunt vendita Seio, dicuntur vendita tanquam libera & de patrimonio ipsius Sempronij & qualia erant apud eum: quia transit res cum suis qualitatibus. l. generaliter. §. fi. ff. de fideicommiss. libert. leg. si aqueductus. ff. de contrah. empt. l. in venditione. ff. de actio. empt. ¶ Neque ob stare videtur si dicatur bona ista Tusculani fuisse epta per Seium ex pretio bonorum fideicommissi, ob id quod videantur subrogata in locum bonorum fideicommissi. l. Imperator. in fi. cum l. seq. vbi Bar. ff. de lega. 2. quia negatur, pretium fuisse redactum ex bonis fideicommissi, & non dicuntur alienata bona Tusculani, quae ipsa liberata fuerunt causa fideicommissi ratione legitimae: quo casu cessat dispositio. d. l. Imperator, in fin. ut per Socin. in consilio 36. libro tertio.

¶ Similiter non videtur transire dictum Bar. in l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. vbi quod venditor redimens rem ex pacto, non dicitur eam habere ex noua causa, sed antiqua sequitur Decius in consil. 53. columna 1. in consilio 88. columna 2. circa med. & in consil. 238. in quinta quaestione, quae procederet argumentum quando bona fuissent apud ipsum Seium ex causa fideicommissi, quia illa alienasset Sempronio, & postea redimisset ex pacto in quibus terminis loquitur Barto. sed ista bona nunquam fuerunt apud Seium ex causa fideicommissi, ideo dici non potest quod reuer-

tantur ad eum ex antiqua causa: imò bona ista erant apud Sempronium, neque fuit actum de reuendendo, sed de vendendo, ita quòd non potest non dici venire bona ad Seium ex noua causa aut ex nouo titulo emptionis. ¶ Aequè non videtur ob stare confessio Seij in libello in quo asseruit se velle recuperare dicta bona tanquam haereditaria & ex causa fideicommissi, quia talis confessio videtur erronea cum appareat de contrario quòd non essent haereditaria ob id talis error nocere non debet. l. sed & si me putem ff. de condi. indebi. l. error, vbi latè Doct. C. de iuris & fact. ignor. Bar. in l. non fatetur. ff. de confes. cum similib. secundo ista videtur confessio procuratoris voluntaria quae domino non praedictat, ut habetur in l. certum. §. sed, an ipsos. ff. de confes. ¶ Postremo transire pro hac parte videtur tex. in l. si à me ff. ad l. Falcid. vbi quando legatarius restituit legatum haerediti ex causa fideicommissi, haeres illud capit non ex causa prima haereditaria, sed ex titulo fideicommissi. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium videtur de iure verius, quò imò reuersa fuerint bona Tusculani in causam fideicommissi si sequentibus fundamentis. ¶ Primo dico transire causam facti magis considerandam esse quàm ipsum factum. l. verum. 2. ff. de furtis. c. intelligentia, vbi gloss. in versic. ex causis, de verb. sig. c. & si Christus. §. quaedam, vbi glo. in verbo ex causa. 2. de iure iu. c. cum dilecti, el primo de accusa. c. fi. de transa. & dicit gl. in l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. semper esse spectandum quare aliquid fiat, per tex. in l. cum tale. §. fi. ff. de condi. & demonstra. & quòd in pulchro casu tradit Calde. in consil. 4. in titul. de haereti. vbi quòd infirmus petens hostiam non consecratam, non quia de fide malè sentiat, sed ut dici possit sumpsisse eum corpus Christi, reputans se indignum verè illud assumere: licet peccet ita faciendo, tamen non iudicatur haereticus inspecta causa ita petendi, quia non considerata haereticus proculdubio iudicaretur. & sic magis inspicitur causa petitionis, quàm ipsa petitio. Modo quaerenda est causa, cur iussus fuerit Sempronius bona sibi assignata vendere Seio pretio constituto, & talis quaerenda est ratio, ex qua laudum arguatur iustum, quia transire praesumitur pro sententia. l. Herennius. §. Gaia. ff. de euctio. l. 2. versic. quòd non arbitramur. C. de offic. ciuil. lud. c. in nostra, de procur. c. in praesentia, de renuncia. c. accepimus. de ata. & qual. & in laudo quòd pro eo praesumatur, tradit Bald. in consil. 8. Punctus quaestiois talis est. quaedam domina pace. in fi. libro 3. Abba. in consil. 64. col. 2. lib. 1. Alex. in l. sciendum. col. 5. ff. de verb. oblig. Decius in consil. 389. columna 4. l. in consil. 12. columna 4. libro primo. Rursus praesumenda est, ratio in arbitriis de qua possit apparere, non alia remotior, de qua non appareat. quia transire praesumptio ex his quae apparèt, quae autè non apparent non praesumuntur. Anch. in consilio 302. Materia de qua quaeritur. col. fin. post med. per l. quòd Seruius. ff. de condi. ob cau. l. in lege. ff. de contrahen. emptio. sed dicitur apparere quòd bona Tusculani essent totius haereditatis Mauij & substituētis preciosissima. Secundo quòd egredierentur valorem legitimae & aris alieni Sempronio debiti. Tercio quòd Seius cui essent vendenda bona ut supra, esset vocatus ad fideicommissum. Quibus omnibus animaduēsis, cogitauerunt verisimiliter arbitri, quòd legitima assignanda Sempronio non esset in re optima toti haereditatis, ut habetur in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. & in l. filium quem habentem. C. famil. ercisc. cogitauerunt etiam quòd bona assignata plus valerēt & quòd fieret iniuria Seio substituto si talis assignatio perpetuò efficax futura esset. rursus cogitauerunt quòd Seio praedictum tantum non fieret decedente Sempronio relicti masculis aequè vocatis: ob id ita rem temperauerunt ut Sempronius viuēs omnia bona assignata in occio possideret, & eo mortuo haeredes eius masculi. Ceterum deficientibus masculis voluerunt arbitri opè afferre ipsi Seio, ut bona haberet soluto pretio librarum ter mille, quòd pretium satis visum est ad legitimam & aliud as alienum Sempronij: itaque nisi vocatus fuisset Seius ad fideicommissum & bona assignata excederent valorem legitimae, & aris alieni, non ad eum modum potuissent arbitri rectè pronunciare nam legitima debetur in substantia testatoris. l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. testamen. itaq; non patebatur iniustitia neq; aequitas quòd cogeretur Sempronius aut haeres legitimae bona distrahere nisi memoratae rones costarent. ¶ Proinde dicendum est mentem arbitrorum fuisse quòd haberet Seius dicta bona eo iure & titulo quo habere poterat, id est iure fideicommissi. l. quaedam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquirend. possessio. ¶ Secundo quòd intentio arbitro-



arbitrorum fuerit in tali pacto vt prouiderent ipsis Seio & Titio tanquam substitutis, arguitur hoc modo: nam duorum alterum necessarium est vel quod appositum fuerit tale pactum aut talis modificatio in laudo ex causa merè voluntaria, quia ita placuerit arbitris, aut ex causa necessaria quia viderent arbitri ladi voluntatem testatoris, si bona preciosa totius hereditatis venirent ad extraneos, & recederent à substitutis de agnatione, ob id voluerint adicere tale modificationem, per quam non exirent bona familiam testatoris, sed in hac dubietate dicendum est motos fuisse arbitros ex causa magis necessaria per quam voluntati de-

10 functi satisfactum esset: nam dispositio dubia sic interpretanda est, vt ad causam trahatur magis necessariam. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posthum. l. cum ita. §. fin. & l. peto. §. fratre. ff. de le. 2. l. cum in corpus. ff. de acquiren. rerum domi. l. in his. §. sed si forte. ff. de solutio. quæ. iura ad hoc citat Signoro. in consilio 21. columna secunda post medium versiculo tertio, probat. & in consilio 103. columna per. in princip. vbi quod verisimile est voluisse quem prouidere in casu necessario non voluntario. Idem tradit Baid. in consil. 35. Pater filio columna secunda lib. secundo & in consil. 113. columna prima post med. lib. 5. vbi, quod dispositio ita interpretari debet vt ad casum trahatur magis necessarium per l. primam. §. quid ergo. ff. de ventre inspic. & leg. quod Labeo. ff. de Carbo edicto. sed ista prouisio aut dispositio arbitrorum, magis erat necessaria ob causam substitutorum quorum iuri detrahebatur ex tali assignatione bonorum in causam legitimam & æris alieni de bonis optima totius hereditatis. Rursus magis intererat substitutorum talem prouisionem fieri, quorum iure derogabatur quam aliorum non substitutorum, quibus iniuria non fiebat, ergo dicendum est factam esse talē prouisionem gratia eorum, quorum magis interesset, seu ob eam causam in qua maior esset necessitas. Rayn. de Forli. inter consilia Signoroli in consilio 68. columna secunda in fi. vbi quod statutum censetur in dubio prouidere ei cuius magis interest. & in quo maior est necessitas prouidendi. Itaq; dicamus motos fuisse arbitros vt eo modo disponenter propter causam fideicommissi, quominus derogaretur iuri substitutorum & voluntati testatoris, quam ladi non posse arbitrabantur, ex tali assignatione modo Sempronius relinqueret masculos vocatos ad fideicommissum. ¶ Et si dicatur, potuerunt moueri arbitri ex causa simplicis agnationis citra ius fideicommissi, Dico quod talis ratio haberi non potuit, nisi propter testamentum Mæuij, quo cessante cessabat talis assignatio ex causa legitimæ

11 ¶ quæ ab intestato non consideratur nec debetur l. omnimodo, & l. sancimus. C. de inoffi. testamen. Abb. in c. Rayn. tius, prope fi. de testament. Alexand. in consilio 75. columna tertia, versicu. nec isto casu, libro primo. Aret. in consil. 59. Longa, colum. pen. vers. quinimod. etiam si hereditas. Curtius senior in consilio 37. columna tertia in fin. & columna octaua in principio versic. non obstat id quod octauo loco dictum est. Soci. in l. i. columna 37. in fi. versic. & cum hac opinione, & ibi Iaso, columna duodecima. vers. octauo quærit, Barto. ff. de vulga. Itaque si habita fuit ratio agnationis propter testamentum Mæuij, quo cessante cessabat omnis dissentio liberorum & ipsa assignatio ob causam legitimam, ergo etiam & fideicommissi ratio necessario est habita, quare relictum est fideicommissum inter masculos favore agnationis, nam ¶ consideratur ratio agnationis ex dispositione inter masculos, ita in fideicommissio quod relinquitur masculis, tradit Ioann. Andr. in addit. Spec. in titu. de testament. in fin. Mathæsi. not. 130. Soci. in consilio duodecimo, columna secunda, circa medium in consilio 63. columna 8. in princip. & post medium columnæ, libro tertio, & in consilio 73. columna tertia, circa medium, libro quarto. Curtius senior in consilio 40. columna quinta versicu. secunda ratio. Deci. in consil. 270. columna tertia, in fi. vers. & stante præmissa conclusione, in consilio 270. columna secunda post medium versicu. circa primam conclusionem, & alibi sapissimæ Doct. & si reliquit testator fideicommissum propter agnationem non potest separari causa fideicommissi ab

13 agnatione, quia vbi ¶ concurrunt duo, quorum vnum fit propter alterum, ibi vnum tantum iudicatur vt separatio non cadat. Signoro in consil. primo, columna secunda, post medium, in consil. 2. col. 3. in prin. & in consil. 19. nume. 6. per l. cum seruus. ff. de condi. & demonstra. l. statu. liberos. §. non solum. ff. de statulib. l. libertatis. §. primo. ff. de cuius. Idem tradit Bal. in l. cum dotem, circa fin. C. de iure dot. per text. in l. illud. §. fina. ad le. Aquil. tradit idem Baldus in consilio

Consil. Crauer. pars 2.

440. Secundum ea, columna secunda, libro quinto Addo text. in l. cum eiusdem. ff. de Edil. edicto, vbi vnica tantum venditio dicitur, licet plures sint res, quando empturus quis non fuisset vniam tantum sine aliis. Ad idem text. in l. si duobus. ff. de le. secundo. vbi duo legata iudicantur, vt vnicum tantum, quando vnum sine altero relicturus testator non esset, modo non reliquisset testator masculis tantum nisi motus ratione agnationis, ergo fideicommissi causa separari non potest à ratione agnationis, sed vnicus tantum actus dicitur. ¶ Secundo quod intentio arbitrorum fuerit ita prouidere & disponente ob causam testamenti & fideicommissi, arguitur, nam vt dictum est, testamentum illud in causa fuit vt liberi testatoris inuicem contenderent, quia cessante testamento, aut æqualiter succedebat Sempronius, aut nihil prorsus erat habiturus tanquam heres repudiando, ne quidem legitimam, ergo dicendum est motos fuisse arbitros vt ita disponenter & prouiderent ob causam ipsius

14 testamenti & fideicommissi in eo relictis, quia ¶ prima causa semper est intuentia & omnis processio sequens fit ex prima causa quæ magis influit in causam quam alia causa posterior: quia omnes causæ sequentes subalternantur primæ secundum philosophum quinto metaphisico. tradit Calderin. in consilio quarto. in titu. de loca. per text. in capitulo si cui, de præbend. libro septimo, capit. & hic diximus. de cimalexta quæstio. octaua, capitulo sic itaque, de pœn. distinct. quarta. tradit Iaso. in le. clam possidere, in princip. in quinto not. ff. de acquiren. possessio. Curtius iunior in consilio primo. columna tertia. post medium. ¶ Tertiò in vindicanda ¶ causa actus qui ex pluribus causis fieri potuit, in dubio præsumitur quid actum ex causa magis principali gloss. & Baldus in leg. non vero. ff. ex quibus cau. maio. Deci. in capit. dilecti. secundo & tertio not. post. Bald. ibi de appell. sed causa principalis laudi fuit testamentum Mæuij quo cessante cessasset & compromissa illa & lauda, saltem cessasset omnino assignatio in causam legitimam quæ ab intestato non deberetur, vt supra est dictum, ergo dicendum est illam dispositionem arbitrorum circa resolutionem assignationis factam esse ob causam testamenti, vt cessante agnatione mortuo Sempronio sine liberis masculis, reuertentur bona ad causam fideicommissi per quod agnatio conseruaretur vt à primordio tituli posterior formetur euentus. lege prima circa finem. C. de impo. lucra. descrip. libro decimo. ¶ Quarto, si dicimus factam esse prouisionem eiusmodi vt reuertentur bona in causam fideicommissi, plenius prouidetur omnibus vocatis ad fideicommissum & plenius conseruatur voluntas testatoris quam si dicamus fideicommissi rationem non habitam esse, ergo ¶ in dubio interpretatio illa capienda est per quam dispositio efficitur plenior & perfectior. l. prima. §. si te rogauero. & §. seq. ff. de depo. vbi quando ex eodem facto duo contractus considerari possunt, attenditur contractus plenior. Ad idem text. in l. non solum. §. finali ff. de vscapi. & in l. si te solum. §. primo ff. de heredi. insti. Ad idem quod scribit Paulus de Castro in consilio centesimo septuagesimo nono. In causa quam magnificus. columna quinta, circa medium libro primo. vbi: quod in re dubia eligi debet via aut interpretatio per quam satisfit vtrique casui, per l. adoptiuus. §. primo in fin. ibi, sed in re dubia. ff. de ritu. nupr. allegat etiam Bald. in l. bonorum, in 3. quæstio. C. qui admitti. Sed intelligendo habitam fuisse rationem fideicommissi, omnibus satisfit, qui ad illud vocati sunt, voluntas testatoris efficacius & plenius obseruatur. ¶ Quintò, quod intentio arbitrorum fuerit vt Seius haberet bona Tusculani ob ius fideicommissi, arguitur, nam ¶ sententia declaratur ex actis, gloss. & Doctor. in l. si quis ad exhibendum. ff. de excepti. rei iudi. & in l. secunda. C. de sentent. quæ sine cer. quant. Bartolus. & Doctor. in l. Iulianus verum debitorem. ff. de conditio. indeb. & idem Bartolus in consilio 111. Quæritur & in dubium reuocatur. columna fina. sed laudum fuit pronunciatum super lite, quæ erat inter partes, in qua dictus Seius ius omne metiabatur ex testamento Mæuij contendendo se heredem in solidum non adeunte ipso Sempronio, itaque onus videndi bona Tusculani iunctum fuit Sempronio, in gratiam Seij & Titij, non temere & sine causa, sed quia ius competere ipsi Seio in dictis bonis ex causa testamenti, sed ex causa testamenti ad eum venire non poterat mortuo Sempronio sine masculis nisi ob substitutionem, quia in eum casum facta esset substitutio, ergo ad eum casum referri debet laudum, ¶ quod præsumitur latum ob eam causam, ob quæ ferri debet. Pau. de Ca. in consil. 136. Visis & consideratis

M omnibus,



omnibus. columna finali libro primo. Corn. in consil. 126. columna 3. circa med. libro quarto. ad quem modum considerando, dicendum est intentionem arbitrorum fuisse ut haberet Seius bona tanquam bona fideicommissi. ¶ Sexto, posito citra præiudicium veritatis, alia fuisset mens arbitrorum quod non redirent bona in causam fideicommissi, dico quod illa assignatio bonorum Tusculani in causam legitimam, fuit & est euidenter iniqua & iniuriola duplici nomine. Primo assignata fuerunt pro legitima bona preciosissima & optima totius hereditatis, cum tamen constitui debeant bona mediocria arbitrio boni viri, ut habetur in l. filium quem habentem. C. fami. ercisc. vbi Ias. numero decimo sexto. Secundo quia bona Tusculani pretij erant & sunt longe maioris atque essent legitima & omne æ alienum Sempronij, quæ duo præsupposita in facto dicuntur verissima, & satis probantur ex actis, quia iis cessantibus, non fuisset appositum onus vendendi ipsis Seio & Titio pro libris ter mille, casu quo alienarentur vel casu quo decederet Sempronius sine masculis, † cuius oneris ratione habita, dicebantur bona minoris valoris apud Sempronium. Abb. in c. ad nostram, columna finali de emptio. & venditione. & in c. aliquibus, in secundo not. de decim. argumento l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. tradit Alexander. in consil. 119. circa fi. lib. quarto & profecto ratione naturali sola inspecta, nisi bona multo plus valuissent cessante tali onere, non illud verisimiliter appositum fuisset neque illud Sempronius agnouisset. ¶ Valor etiam iste maior probatur ex actis, considerando quod ex parte bonorum Tusculani alienata per Seium de consensu Emilia filia & heredis Sempronij recuperata fuit bona aut magna pars fundi Tusculani, intantum quod facto recto calculo prædium Tusculanum duplo amplius valebat quàm esset quantitas legitimæ & æris alieni, super quo † valore etiam potest & debet Iudex ex officio se informare, iuxta doctr. Bart. in l. si quod ex Paphila. §. si. ff. de legatis secundo. Alexander in consilio 133. in fi. libro primo. & ideo stantē maiortate pretij noluerunt arbitri quod redimerentur ista bona pretio quod valeret sed pretium ipsum limitauerunt ad libras ter mille. ¶ Quibus ita præsuppositis, dico quod tale laudum aut talis assignatio bonorum Tusculani continens læsionem & iniustitiam in damnum substitutorum, ipsis substitutis nocere non potest, tanquàm res inter alios acta, toto tit. C. res inter alios acta. neque dici potest quod ageretur de præiudicio substitutorum in consequentiam tantum, quo casu nocere videtur res inter alios acta, quia respondeo duobus modis. Primo quod imò agebatur de præiudicio aliorum substitutorum æque principaliter, nūquid possent assignari bona optima totius hereditatis pro legitima. etenim quæstio non erat de viribus testamenti, aut de institutione, ita quod præiudicium principaliter versaretur, substitutorum autem ius & præiudicium in consequentiam veniret, sed quæstio erat de legitima Sempronij & ære eius alieno, quid & quantum sibi deberetur, quo casu non magis heredum causa agebatur quàm substitutorum aliorum casu fideicommissi cedente. Planè sententia † lata inter aliquos aliis non nocet quorū æque principaliter interest. l. finali. C. de fideius. Bartolus in l. ex duobus, in quarta quæstione. ff. de fideius. l. prima vbi Socinus in secundo nota. ff. de except. rei iud. & idē Socinus in consilio 283. columna quinta. versiculo sed istis non obstantibus. libro secundo. Alexandrinus in l. sæpe, columna septima. ff. de rei iud. ¶ Secundo respondeo, esto, sine præiudicio veritatis, præiudicium substitutorum veniret in consequentiam tantum tamen possunt substituti reclamare aduersus laudum per viam reductionis ad arbitrium boni viri, quemadmodum permittitur appellatio his quibus nocet sententia in consequentiam. Alexan. in l. filius familias. §. Diui, columna quarta vbi Crotus numero 43. & numero 45. Ripa numero 42. ff. de legatis primo. & idem Alexander. in consilio 161. libro secundo. Et si dicatur, non fuit petita reductio ad arbitrium boni viri, respondeo, quod illa non videtur necessaria quando substitutus alius læsus ex laudo possidet bona, nam potest se defendere aduersus iniquitatem laudi per viam exceptionis, & eo modo impedire laudi aut sententiæ executionem etiam quo ipse substitutus non possidens sciuisse causam agi, & notitiam habuisse talis assignationis laudi, nam scientia solum noceret quādo vellet substitutus agere, non etiam si possidens velit excipere, nam ex quo lata sententia non est contra eum, non potest contra eum executio fieri, ita Rom. in consil. 342. col. fin.

22 ¶ Tertiò respondeo, † retorquendo fundamentū & arguē

do à fortiori, si tale laudū præiudicat substitutis in assignatione, à fortiori recuperatio bonorum assignatorum quæ fit virtute ipsius laudi, prodesse eis debet, ut sentiens onus sentiat & commodum. reg. secundum naturam. ff. de regu. iur. & socij sint consolationum qui socij fuerunt passionū. c. l. de sepul. & facilius res inter alios acta aliis prodest quàm noceat. l. si hæres ff. famil. ercisc. l. denunciaffe. §. pen. ff. de adult. l. quatenus indubitat. in fi. C. de adult. cum similibus, ut late dixi in consil. 206. in principio, hoc eodem libro secundo. & pro hoc regula quod contrariorum eadem est disciplina. l. l. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cū similibus. Quarto respondeo, etiam retorquendo argumentum illud, pactū resolutiuum assignationis prædictæ dicitur ipsius assignationis, dicta. l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. & dicitur causa finalis ipsius assignationis quæ facta non esset in toto fundo Tusculano sine tali pacto resolutiuo & sine tali onere, consequenter pactum illud diuidi non potest ab ipsa assignatione, ut non profit omnibus quibus noceret. ¶ Quinto pro responsione arguo à sufficienti partium enumeratione. aut volumus dicere quod arbitri non intenderint præiudicasse aliis substitutis, aut quod voluerint præiudicare. si noluerunt, res est clara, si voluerunt assignationē præiudicare omnibus substitutis ergo etiā voluerunt quod recuperatio prodesset, alias præsumeretur in laudo inæqualitas & malignitas. cum præualeat præsumptio æqualitatis

23 † quod voluerint arbitri æqualitatem seruare, ut illis prodesset laudi reseruatō, quibus nocebat & laudum, nam arguitur voluntas arbitrorum ex ratione æqualitatis seruandæ. l. quæsitum. §. sed & ipse Papinianus. ff. de fundo instru. & in terminis sententiæ notat Dec. in consil. 43. circa fi. vbi quæ sententia ita interpretari debet ut seruetur æqualitas inter partes. ¶ Septimo considero, fingamus citra præiudicium veri, quod mens arbitrorum non fuerit ut reuerteretur bona in causam fideicommissi, tamen talis assignatio bonorum Tusculani non fuit pure simpliciter facta, sed veniebat resoluenda in conditionis euentum, imo in duplicem euentum, vel quando Sempronius vellet alienare, vel quando decederet sine masculis, quia tunc erant dimittenda bona Seio & Titio solutis libris ter mille supra quæ casus resolutio euenit mortuo Sempronio sine masculis, ideo resoluta

24 † assignatione facta ob causam legitimam, non durat amplius qualitas legitimæ quia non stat qualitas sine subiecto. l. c. 2. ff. de usufructu. l. eius qui versic. quas qui versic. quas vero ff. si certum petatur. l. quarta. ff. loca. si seruum. §. si modus. ff. de actio. empti. ca. quanto, de translation. prælator. cum similibus, ergo dissoluta assignatione per euentum conditionis, periade est ac si talis assignatio in bonis Tusculani facta nunquam esset l. prima. §. siue autem, & l. penult. ff. de conditio. sine cau. vbi non refert an sine causa ab initio quid actum sit, aut cum causa, quæ tamen finita sit. ¶ Similiter

25 † paria sunt bona Tusculani ab initio data aut assignata non fuisse vel assignata quidem fuisse, sed adempta. si leg. ita sit scriptum. ff. de lega. primo. similiter dominium quod alteri restituendum est, non habetur in consideratione. l. cog. §. si qui solidū. ff. ad Trebel. l. qui sic. ff. de solutio. Cor. in consilio 176. columna quarta post med. numero decimo septimo. libro secundo. ¶ Neque dicuntur bona Tusculani peruenisse ad Sempronium tanquam libera ex causa legitimæ ex quo apud eum non remanserunt assignatione resoluta. l. secunda. §. peruenisse. ff. de hære. action. vend. l. nomen, in fine & aliud est capere. ff. de verbo. significat. ¶ Octauo considero, † quod ista assignatio in effectu dicitur conditionalis, si Sempronius decederet relicto masculis, etenim cum adempta sit ipso decedente sine masculis & solutis tribus milibus librarum, ergo dicitur data sub contraria conditione. l. aliquando. ff. de conditio. & demonstratio. quæ conditio defecit quia masculos non reliquit, & pecunia librarum trium mille numerata est, ergo perinde est defecta conditio ac si assignatio illa nunquā facta esset in bonis Tusculani. l. pecuniā, vers. perinde est enim. ff. si certū pet. l. necessario. ff. de pericu. & com. rei. ven. l. i. ff. de reg. cato. cum similibus. ¶ Neque obstat † huic octauo fundamento quod non videtur procedere in actu inter viuos, qui licet resolui possit in conditionis euentum, interim tamen dicitur purus. glos. in l. secunda. ff. de in diem adiect. Socinus in l. quibus diebus. §. quidem Titio, columna tertia in ultimo not. ff. de conditio. & demonstra. Decius in dicta l. pecuniam in quarto not. ff. si certum petat. in consil. 308. columna tertia. & in consilio 313. nam respondeo duobus modis. ¶ Primo, quod dispositio dicta. l. aliquando locum



locum habet in sententia Iudicis, ut per Aretin. in consilio 136. Clarissime domine, circa fin. Decius in capitulo adhuc el secundo colum. si. circa medium de appel. sed istud laudum arbitrorum ex necessitate statuti electorum habet vim sententiae Iudicis ordinarij, & regulatur secundum naturam sententiae Angel. & Paul. de Castro. in lapertissimi. C. de iudic. Ial. in l. cum speciales, columna finali eodem titulo. ¶ Secundo respondeo, posito citra praedictum veritatis, essemus in actu inter viuos, fateor quod ante euentum conditionis dicitur purus, sed post euentum resoluitur, quare resolutione facta, actus amplius non dicitur, quia actus resolutus actus dici non potest. l. Iulianus. §. primo. ff. de verborum obligatio. l. etiam. ff. de solutio. & si reuocatur actus reuocari etiam censetur omnes effectus ab eo venientes & super eo fundati. clem. prima de immu. Eccle. le. nam origo ff. quod vi aut clam. l. legi. ff. de exceptio. rei iudi. l. haecenus, in fi. cum le. seq. ff. de aqua plu. arcen. & antecedenti destructo corrui consequens quod sine antecedenti esse non potest. l. prima. §. huius rei. ff. de offi. eius. l. sed & haered. §. praeter. ff. de procura. l. quod per manus. ff. de iure. l. codic. si homo mortuus, vbi Ial. ff. de verb. obliga. l. non dubium in fin. C. de legib. gloss. in cap. Ephesis. 43. dist. ¶ Tertio respondeo quod purificata conditione resolutionis, bona Tusculani transferuntur in Seium & Titium alio iure necessario atque essent apud Sempronium, quia apud Sempronium erant iure legitimae & ob casum aris alinei, sed arbitri assignantes ob eam causam dum mandant transferri in alias personas non potuerunt sensisse de eadem causa legitima, quia legitima debita Sempronio non erat debita nepotibus in quos translatio fiebat, si alio iure fiebat translatio per arbitros, id est, ex causa testamenti, cum alia considerari non possit, dici non potest quod transiuerint bona in Seium & Titium cum eadem qualitate in qua erant apud Sempronium quare translatio quae fit diuerso titulo aut iure, non censetur facta cum omnibus suis qualitatibus. Pau. de Cast. in consilio 137. Primum testamentum, in tertio dubio, li. 2. dixi in rub. ff. de le. l. num. 57. ¶ Quarto respondeo quod ista translatio bonorum Tusculani in personas Sei & Titij, dici non potest facta cum suis qualitatibus aut cum eadem causa. cum facta fuerit sub alternatione dandi pecuniam & quidem minorem quam valeret, ex eo quod Baldus scribit in l. maximum vitium. C. de deli. praeter. vbi quando alteratur legitima ex forma statuti qui diminuitur, non amplius debetur titulo institutionis. sequitur Soci. in cons. 127. col. fin. libro 1. ¶ Quinto respondeo quod deficiente qualitate cuius respectu quid disponitur, deficit dispositio, puta, si conceditur beneficium sub nomine collegij, dissoluto collegio resoluitur beneficium. l. si usufructus. ff. quibus mod. usufruct. amit. l. tutelae, in princ. ff. de cap. dimi. l. pater. §. Tusculanus. ff. de leg. 3. Signoro. in cons. 92. col. 3. in fin. vers. praeterea ad hoc fortificandum. sed bona Tusculani assignata fuerunt Sempronio libera propter legitimam & aliud as alienum, quare qualitas quo ad illa bona cessat in aliis personis Sei & Titij, ergo dici non potest quod essent apud eos sub illa qualitate. ¶ Sexto respondeo retorquendo argumentum, si apud Sempronium non erat bona Tusculani libera ipso moriente sine masculis, licet essent assignata pro legitima, cuius natura est ut bona quae libera habeat. dicta l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testa. quanto minus dicendum est voluisse arbitros bona illa libera esse, apud ipsos Seium & Titium citra ius & causam fideicommissi, & si noluerunt arbitri venire bona Tusculani ad filias Sempronij, quantum minus dicendum est voluisse eos venire bona totius hereditatis optima ad prorsus extraneos, deficientibus Seio & Titio sine masculis. ¶ Istud argumentum a fortiori quam efficax sit, nemo est qui nesciat. l. quanto magis. ff. de iureiuran. l. cui pacto. ff. de ser. expor. vbi procedit tale argumentum etiam in materia odiosa: & in materia odiosa est tex. in l. qui in dignus. ff. de senat. l. nec in ea vbi Bart. ff. de adult. l. relegatorum. §. potest. ff. de interdic. & releg. l. in suis ff. de libe. & posthu. c. illorum, de senten. excom. in quo argumento apparet dupliciter hic considerari maiorem rationis. ¶ Septimo respondeo, quod posito, essemus in actu inter viuos, in quo non procederet dicta l. aliquando & quod pendente conditione resolutionis assignatio bonorum Tusculani dicatur pura, tamen dominium talium bonorum improprie dicebatur apud Sempronium, ex quo reuocari poterat in conditionis euentum. leg. si quis seruum, vbi Aretin. ff. de acquiren. haere. Iaco. Nigri. in l. prima col. l. num. 84. ff. de leg. primo. sic etiam perfectum non dicitur quod reuocari potest. leg. non

Conf. Crauer. pars. 2.

videtur. ff. de donati. caus. mor. Signoro. in consilio 8. ante fin. Similiter perfectus dominus non dicitur, qui non potest pro libito alienare Corn. in consilio 242. columna quarta circa medium libro quarto per text. in authen. de restit. circa medium. Itaque improprie dicebantur illa bona apud Sempronium libera & ex causa legitima, ex quo causa illa subiecta erat resolutioni. & in locum talium bonorum subroganda erat pecunia librarum ter mille. ex quibus appareret octauum fundamentum sumptum ex regula dicta. l. aliquando. ff. de conditio. & demonstra. efficaciter vrgere & concludere. ¶ Nono principaliter, quod ista bona Tusculani recuperata ab haerede Sempronij reciderint in causam fideicommissi, probatur ex doctri. Bar. in d. l. in diem. ff. de aqua pluui. arcen. vbi venditor redimens rem ex pacto, dicitur eam habere ex prima causa, non ex titulo redemptionis secuta, quia redemptio solum dicitur executio illius pacti, denominatio autem fit a prima causa, non ab eo quod fit in executionem illius causae: pro quo bonus text. in l. si haeres. ff. de actio. empti. vbi quando haeres vendit rem ex mandato testatoris, emptor dicitur habere ex testa. non ab haerede, ex causa emptionis, quia fit venditio ab haerede in executionem testamenti & mandati testatoris, & sic dicitur habere emptor ex prima causa. Ad idem textus in lege item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vniuers. nomine in l. vnum ex familia. §. primo. ff. de legatis secundo. c. de literis, de rescript. c. nouit, de appella. tradit Ancharanus in consilio 329. Dubitationem, columna secunda Decii. in c. constitutus, secundo & tertio no. de appellat. & in d. capit. nouit, in fi. & alia id genus non parum multa cumulare possem, sed non expedit ad praesens. Itaque perinde est ac si arbitri assignassent ista bona Tusculani Seio & Titio tanquam eis debita ex testamento, ex quorum arbitrorum laudo dicuntur habita ipsa bona, non ex venditione secuta. ¶ Neque obstat huic nono fundamento responsio supra data in argumentis contrariis, quod Bartolus loquitur quando bona prius fuerant apud venditorem, sed bona Tusculani ante assignationem factam Sempronio, non erant apud Seium & Titium, quia dico quod imo dominium ipsorum bonorum erat apud Seium & Titium, qui ipsi adierant haereditatem excluso Sempronio repudiante, nam dominium rerum hereditariarum transit ad haeredes post aditionem citra aditionem aut apprehensionem possessionis, licet possessio non transeat. l. cum haeredes. ff. de acquirend. posses. ideo haeres adita hereditate dicitur dominus l. his verbis, in princip. ff. de haeredi. institu. §. pen. Instit. de haere. quali. & differ. & licet Sempronius haberet ius pro legitima in singulis corporibus hereditariis. leg. in quantitate. ff. ad l. Falcid. l. secunda. C. eodem. tit. tamen non dicitur filius dominus talium rerum ante assignationem, sed remanet dominium penes haeredes, itaque ante dictam assignationem bona assignata erant hereditaria in dominio haeredum. Proinde quando fuerunt recuperata, reuersa sunt ad pristina causam ex facto aut pacto ipsarum partium, quia factum arbitrorum dicitur factum partium. l. si ob causam. C. de euictio. & in facto arbitrorum tradit Anch. in consil. 207. In quaestione supradicta hunc ordinem columna prima in fi. Pau. de Cast. in consilio 328. Quod nanes. columna 1. libro primo. ¶ Non obstat etiam quod Bartolus loquitur in redemptione, quia etiam hic sumus in redemptione & in pacto de recuperando, nam ut statim dictum est, ista bona primo loco fuerunt Seij & Titij adeuntium, qui per aditionem facti sunt domini, ergo dicuntur ab eis recuperati. quia reteratur acquisitio. l. verbum reddendi. ff. de verborum significatio. & licet dicatur in laudo quod possint emere, tamen debet intelligi id est redimere aut recuperare. secundum materiam subiectam. gloss. & Doctor. in rub. ff. soluto matrimonio. vbi verbum petatur, exponitur, id est reperatur, & est generaliter verum quod verba debent intelligi secundum subiectam materiam, etiam illa impropriando. l. si vno, in princip. ff. loca. l. insulam. ff. de praescript. verb. l. miles ad sororem, in principi. & l. cum pater. §. donationis. ff. de lega. 2. cum similibus. ¶ Secundo respondeo, posito & non concessio, verbum emere, staret proprie. tamen satis est quod ista bona semel fuerunt hereditaria & obnoxia fideicommissio, & quod per eorum emptionem resoluitur assignatio facta in causam legitimam, per quam resolutionem reuertuntur ad pristina naturam rerum hereditariarum supra dicta. ¶ Tertio, respondeo posito citra praedictum veritatis, ista bona fuissent hereditaria & subiecta fideicommissio, sed affecta iure legitima, tamen ex quo legitima fuit

M 2

acceptata



acceptata in pecunia ipso Sempronio decedente sine masculis, per talem acceptationem pecuniarum bona ipsa facta essent hereditaria & obnoxia fideicommissio, nam impediatur causa fideicommissi propter ius legitimæ, sed cessante iure legitimæ acceptata in pecunia, proculdubio fiunt bona hereditaria & fideicommissio obnoxia, quia tunc remoto ob-  
 39 staculo militat dispositio, quæ alias per obstaculum impedi-  
 gebatur. c. si. de vita & hone. cleric. ubi clericus admittit pri-  
 vilegium clericale ob negociationem, quæ tamen cessante  
 illud recuperat per quem textum dicit Guido Papæ quæst.  
 196. quod nobilis perdens privilegium nobilitatis per exerci-  
 tium mercantiarum, illud recuperat si mercantiam prætermi-  
 tat. Ad idem textus in l. ubi lex. §. primo. ff. de usufructu. ubi ces-  
 sante causa impediendi. In proposito causa impediens quo-  
 minus bona Tusculani essent subiecta fideicommissio, erat  
 ipsa legitima, quæ debetur in corporibus hereditariis, sed  
 cessat ista causa postquam acceptata est legitima in pecu-  
 nia, & à tempore cessationis impediendi cessat ipsum im-  
 pedimentum, ut probatur in dictis iuribus. ¶ Decimo prin-  
 40 cipaliter tunc adduco quod Decius scribit in consilio 35. col.  
 6. circa medium, vers. quarto, hoc idem probatur. & colum.  
 octava circa medium, versiculo non obstat quod textus. ubi  
 quod paria sunt matrimonium secutum non esse, vel esse  
 quidem, sed resolutum. per textum in l. si extraneus. ff. de  
 cond. ob cau. eodem modo dicendum videtur in casu isto  
 paria esse quod bona Tusculani nunquam fuerit assigna-  
 ta Sempronio pro legitima, vel quod assignatio fuerit reso-  
 luta, maxime ex pacto incontinenti appposito, imò simul  
 41 in ipso laudo adiecto, nam ex breuitate tunc temporis præsu-  
 mitur identitas causæ quod voluerunt arbitri apponendo  
 tale pactum, statim & simul in ipso laudo reuerti bona ad  
 Seium & Titium ex eadem causa ex qua ad eos pertinebant  
 l. si ventri. §. fin. cum ibi not. per Bartolum. ff. de priuil. cred.  
 & ita identitatem arguit Alexan. in cons. 146. circa fin. libr.  
 6. Arctinus in cons. 83. quia multa. columna tertia. in si. ver-  
 si. & si dicatur quod Nicolaus. quid hic dicemus ubi non tem-  
 poris breuitas intercessit, sed actus simultaneus, imò si  
 bene consideremus impossibile hic videtur fieri recupera-  
 tionem ex aliqua causa diuersa, cum ab initio actum fuerit  
 de dimittendis bonis Tusculan. Sempronio ex causa legiti-  
 mæ, & de eis recuperandis in conditionis euentum. ¶ Un-  
 42 decimò arguitur sic pluralitas tunc causarum non præsumitur  
 glo. & Docto. in le. triticum, in vers. cogitauit. ff. de verbo-  
 rum obligatio. Ias. in consilio 70. columna secunda ante me-  
 dium, libro primo. nam pluralitas causarum consistit in fa-  
 cto, quod non præsumitur nisi probetur. l. quæcunque. ff.  
 de Publicia. in bello. §. facta. ff. de capti. cum similibus. Ita-  
 que dicendum est voluisse arbitros recuperari bona ex ea-  
 dem causa ex qua ad eos pertinebant, id est, ex causa here-  
 ditaria & si contendat quispiam motos arbitros, ex alia &  
 diuersa causa, probet. ¶ Memoratis fundamentis ita iactis,  
 superest, ut veniamus ad confutationem argumentorum in  
 cōtrarium habitorum, ex quorum sublatione res ipsa splē-  
 didior fiat. Itaque non obstat primum argumentum, tunc quod  
 43 extincta fuit qualitas fideicommissi per assignationem ex  
 causa legitimæ, & quod qualitas semel extincta amplius  
 non reuiuiscit, quia procederet argumentum, si esset qua-  
 litas in totum extincta, quia fuissent assignata bona in cau-  
 sam legitimæ simpliciter, sed hic facta est assignatio con-  
 ditionaliter, si decederet in relictis masculis, quibus defi-  
 cientibus solueretur soluta pecunia, ob id extingui non po-  
 test qualitas ultra modum conuentionis aut tenoris laudi  
 l. in agris ff. de acquiren. rerum dom. cum similib. & ista dif-  
 ferentiam an extinguatur res in totum vel non, nominatim  
 ponit textus in dicta l. si vnus §. pactus ne peteret, versicu-  
 lo idem dicemus. ff. de pact. Idem probatur, nam pignus ex-  
 tinguitur quando res pignora efficitur creditoris. l. neque  
 pignus ff. de regulis iuris & tamen istud non procedit quā-  
 do non omnino efficitur creditoris, sed reuocabiliter l. ex  
 sextante §. latinus. ubi Bartolus ff. de except. rei iud. c. idem  
 Bartolus in l. finita. §. Iulianus, columna penultima circa  
 medium. ff. de dam. infect. Socinus in l. prima columna fi-  
 nali ff. de legatis primo: itaque qualitas fideicommissi in i-  
 stis bonis Tusculani non dicitur omnino, extincta etiam  
 quandiu fuerunt bona apud Sempronium, ex quo ius Sem-  
 pronij resolui poterat, aut si fuit extincta, illud non fuit sim-  
 pliciter, sed demum casu resolutionis deficiente. ¶ Secun-  
 do pro respon. repeti possunt quæ supra abundè diximus,  
 non posse dici extinctionem factam quæ reuocari potest,  
 & quod paria sunt assignationem factam non esse, vel reso-

luta fuisse. ¶ Non obstat secundum tunc argumentum quod  
 bona erant libera apud Sempronium ex causa legitimæ ob  
 id quod transiuerunt in Seium & Titium cum sua qualita-  
 te libertatis, quia procederet argumentum si talis qualitas  
 fuisset simplex aut perpetua, non obnoxia alicui resolutioni,  
 sed hic assignatio bonorum Tusculani fuit restricta, &  
 conditionata, quia conditione eueniente resolutum est prin-  
 cipale. ergo & omnes eius qualitates quæ sine subiecto es-  
 se non possunt, ut supra abundè est dictum. facit regu. cum  
 principalis. ff. de regulis iuris. & sic procederet argumentum  
 quando res transiret ad aliud citra aliquam resolutionem,  
 nam si resoluitur assignatio, impossibile est quod duret  
 causa ob quam facta est, ut supra abundè est dictum, & pro-  
 batur ista responsio ex rationibus aut autoritatibus supra  
 adductis, circa dictum Bartol. in dicta l. in diem ff. de aqua  
 plu. arcen. & circa dictam l. aliquando ff. de conditio. & de-  
 monstra. Imò ex hoc secundo argumento resultat repug-  
 nantia quo resoluitur causa legitimæ in dictis bonis eue-  
 niente casu resolutionis, & quod illa duret in personis re-  
 cupérantium. & ex ipso secundo argumento dispositio lau-  
 di inducta ad vnum effectum, ut eueniente casu resolutionis  
 bona non essent libera & in natura legitimæ, sed resti-  
 tuerentur, subrogata pecunia in locum legitimæ, operaretur  
 contrarium effectum, id est, inductionem libertatis, cō-  
 tra l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. cum similibus. ¶ Ad alia  
 argumenta in cōtrarium adducta, supra fuit responsum  
 45 ideo non sæpius idem rescribemus. ad l. autem si à me tunc ff.  
 ad l. Falcidiam in cuius intellectu laborauit Decius in di-  
 cto consilio octuagesimo octauo malè tamen declarans,  
 respondeo realiter & ad sensum iuris, quod venit res ad hæ-  
 redem ex causa fideicommissi non hereditaria, quia nun-  
 quam fuerat apud heredem ex causa hereditaria ex quo  
 dominium eius statim transiuerat in legatarium à morte  
 testatoris l. à Titio, in si. ff. de furtis. ideo secus est in fideicō-  
 missio vniuersali cuius lus non transit sine restitutio. in fi-  
 deicommissarium, nam reuertitur ad heredem ex causa  
 hereditaria. l. si hæres institutus, in principio. ff. ad Tre-  
 bellia.

¶ Postremo considero quod ubi in præmissis dubitatio a  
 liqua incidere posset, licet rem ipsam clarissimam arbitre-  
 mur in iure & æquitate, in spectata mente arbitrorum, tamē  
 dubium omne videtur tolli ex geminata confessione par-  
 tis & quidem iudiciali: nam mortuo Sempronio superstitio  
 eius vxore, bona ista petita fuerunt ad formam laudi & tã-  
 quam pertinentia ad ipsos Seium & Titium virtute substi-  
 46 tutionis, deinde repetita est confessio mortua vxore Sem-  
 pronij in libello Seij, quæ confessio tunc sequens non obscure  
 declarat sensum & mentem laudi qualiter illud esset intel-  
 ligendum. l. Nesennius ff. de negoc. gest. l. alimenta. §. i. ff. de  
 alimen. & cib. leg. Bart. in l. si patruus. C. commun. vtriusq;  
 iud. in quibus locis habetur, declarari animum ex priuata  
 alicuius scriptura, quanto fortius ex confessione iudiciali.  
 Nec dicatur agi hic ut declararetur animus alienus, id est ar-  
 bitrorum, quia agitur etiam de animo partis ex qua cau-  
 sa intellexerit arbitros ita pronunciasse, & potest quis de-  
 47 clarare mentem laudi dubiam ad sui præiudiciū quia tunc po-  
 test quis confiteri factum alienum ad sui præiudiciū. q. p-  
 batur ex nota in l. non fatetur ff. de confess. in l. i. C. de erro.  
 calcul. in l. error. C. de iuris. & faigno. in quibus locis tracta-  
 rut posse reuocari confessionem erroneam super facto alie-  
 no, in facto autē proprio non passim id conceditur, ergo non  
 cet confessio in facto alieno nisi probetur error, sed animus  
 hominis consistit in facto, vtrū quis fuerit tali animo aut a-  
 lio. l. bonæ fidei. ff. de acquirend. possess. & postquam in his  
 libellis ita declaratum est, verisimile est fuisse agentes fa-  
 cto certiores de sensu laudi vel per arbitros vel alias per-  
 48 sonas, quæ facti veritatem intellexissent. & tanto magis tunc  
 præmissa procedunt quia talis confessio est verisimilis. quo  
 casu ei creditur & statuitur etiam ubi alias non staretur, putà,  
 quia in materia prohibita. Salicet. in l. si mater. C. de contra-  
 hen. emptione. Alexan. in cons. 18. libro quarto. Deci. in cō-  
 si. 96. columna secunda versiculo nec obstat quod talis cō-  
 fessio, error autem talis confessionis geminata non solum  
 probatus non est, imò ne quidem allegatus, quæ tamen  
 allegatio in actis videtur necessaria etiam in actu alias  
 præsumpto. l. si adulterium cum in cestu. §. idem Pollioni.  
 ff. de adulte. ¶ Secundo considero circa istam confessionem  
 quod ex qua causa bona Tusculani pertinerent ad Seium  
 & Titium mortuo Sempronio, hoc ad ius pertinet, sed con-  
 49 fessio tunc iuris in iudicio facta præiudicat contententi licet  
 erronea



erronea sis, puta, si quis confiteatur se teneri ex contractu qui sit inutilis, nam tenebitur ex tali contractu. l. non fateatur, vbi glo. secunda. ff. de confess. Dy. in cons. 30. ante fi. addo textus in l. de ætate. §. pen. iuncta glo. in vers. culpa. ff. de interro. actio. Sed ultra confessionem geminatam adest probatio facti vt ab effectu, quia Seius elegit legitimam in istis bonis tanquam in bonis fideicommissi, quia in bonis propriis legitima non eligitur. ¶ Sed illud hic ¶ nō prætermittunt, in quantum dicitur probari reuera esse bona Tusculani in causam fideicommissi, non solum ex confessione geminata. Seij & Titij, & ipsa iudiciali, sed etiam ex facto Seij qui aliqua ex ipsis bonis Tusculani elegit in legitimam, istud argumentum videtur pars agens retorquere, si Seius elegit aliqua ex dictis bonis in legitimam suam, ergo quatenus emptæ sunt alia bona Tusculani ex pretio talium bonorum in legitimam electorum, illa non videntur recidere in causam fideicommissi, sed subrogari in locum bonorum distractorum, quæ in legitimam admissa aut electa essent, per ea quæ Soci. tradit in dicto cons. 36. lib. 3. ¶ Aduertendū quia fallacia est in hac retorquitione, & quidem euident, nam Socinus loquitur quando filius grauatus ex pretio bonorum hæreditariorum acquirit alia bona libera, in quibus tertius ius non præten dit, quod illa non subrogatur in locum fideicommissi quatenus esset legitima filij, quia dicitur emisse ex propriis pecuniis, non ex bonis fideicommissi, secus esset si filius grauatus ex pecunia propria aut redacta ex bonis legitimæ emeret bona in quibus tertius ius prætenderet, nam licet emat ex pecunia propria, tamē non potest præiudicare tertio, l. si. ff. de pact. regula, id quod nostrum, de regulis iuris. modo quando Seius emit alia bona Tusculani etiam de pecunia in partem redacta ex bonis legitimæ, non potest illa subrogare in locū legitimæ ad præiudicium aliorum substitutorum ius prætendentium in ipsis bonis in casum resolutionis ipsius assignationis factæ Sempronio. ¶ Comprobatur ¶ euidenter ista responsio. fingamus. quod Seius redemisset ista bona omnia ex propriis pecuniis, ob id non præiudicaret substitutis quorum omnium causa adiectum erat pactum redimendi, vt omnibus prodesset redemptio, quibus noceret assignatio, sed Seius grauatus ex tali redemptione negotium vtiliter gerens ipsius Nicolai primum, & descendentium masculorum, in quibus deficere poterat fideicommissum, deinde in consequentiam aliorum substitutorum, casu substitutionis eueniente, creditor fiebat ipsorum substitutorum contra quos in restitutione fideicommissi poterat detrahere quatenus meliorem causam fecisset ipsorum substitutorū aut ipsius fideicommissi recuperando bona Tusculani optima totius hæreditatis & multo amplioris pretij atque fuissent assignata iuxta no. in l. vbi purē. §. si. & in l. mulier. §. sed & ipsa. ff. ad Trebel. Capra in cons. 55. in 3. dubio, & in cons. 163. col. fina. in tertio dubio Ioan. de Anan. in consilio nonagesimonono in finem. ¶ Secundo respondeo quod nisi ita dicamus, sequeretur absurdum quod fuisset in facultate ipsius Seij si habuisset pecuniam propriam ex qua redimi possent omnia bona Tusculani ad integrum fraudare iure suo alios substitutos redimendo ipsa bona ex propria pecunia, & allegando bona ipsa subrogata in locum propriæ pecuniæ non subiectæ fideicommissio, eludendo ad eum modum mentem ipsorum arbitrorum, & sibi omnino vendicando, quæ optima bona essent totius hæreditatis ad incommodum grauissimum aliorum substitutorum, non solum affectionis, ob qualitatem bonorum, sed etiam pecuniarij, ob valoris amplitudinem. ¶ Tertio respondeo quod bona fides non patitur vt bis idem exigatur. l. e. bona fides. ff. de regulis iuris, sed Seius si semel elegit legitimam in aliquibus bonis Tusculani, non potuit amplius in eiusdē bonis legitimam habere, etiam virtute subrogationis, quia non potuit sibi ipsi & iure proprio distrahendo, bona sic electa, alia subrogare ad præiudicium aliorum fideicommissariorum, & alias sequeretur absurdum pone, filius grauatus habuit legitimam in certis bonis quæ alienat, ex quorum pretio emit alia bona à cohærede subiecta fideicommissio, eueniente casu fideicommissi posset filius dicere, ista bona sunt subrogata in locum legitimæ meæ, nam potest replicari. non potuisti subrogationem facere in bonis in quibus ius alij competi. ¶ Postremo ista difficultas ¶ videtur omnino. explicari per textum in l. voluntate. ff. quib. mod. pignoris. vel hypoth. solu. secundum communem intellectum Bartol. & Doctorum. vbi quando dissoluitur alienatio ex antiqua causa, redit res ad pristinam naturam & suā causam, & restituitur creditori qui consenserat alienatio-

ni, ius suum pignoris, sed in casu isto bona Tusculani, fuerunt recuperata ex antiqua causa & ex eodem laudo ex quo fuerat adiudicata ipsi Sempronio: & ita antiquam causam considerat gloss. in l. final. C. de remissi pigno. dum loquitur & exemplum ponit de redemptione pignoris, esset autem noua causa quando non præcedente aliqua necessitate rediret res ad alienantem ex nouo titulo, puta donationis, legati, aut nouæ emptionis, & quidem voluntariæ, quod vnicum fundamentum si accuratius perpendatur, valium efficax videtur ad dissolutionem vniuersæ difficultatis, etiam cessantibus omnibus præmissis, quæ ipsa tamen efficacissimè videntur vrgeri. ¶ Ex quibus concludo fundatū Tusculanum in causam fideicommissi recidisse per redemptionem secutam, quod ipsum non ipsos Seium & Titium inficias ire crediderim. si agerent inter viuos, quos ipsos nō ab eorum confessione. discessuros existimen, licet hæres Seij extraneus rei ipsius cupidine illectus ad eā molimine quanto maximè potest omnino contendat. ¶ Porro fauet ista opinio parti reæ cuius causa in dubio nunquam non potior sit. regula. fauorabiliores, tamen si dubium hic ex præmissis non vnum aliquod constare videtur. ¶ Hæc volui scriptis mandare propter volumen scriptorum in hac quæstione per aduocatos vtriusque partis, qui materiam ipsam non ad splendorem visi sunt tractasse, & partem hæc suscipiendam duxi quod iuris rationibus & æquitati maximè eam conuenire existimarem. Ad laudem omnipotentis Dei. Virginis matris, Diui Iohnis Euangelistæ patroni ac totius curiæ cælestis in triumphis agentis.

¶ Aymon Crauetta ex Sauiliano Iuris vtriusque Doctor ad correctionem, &c.

SUMMARIUM.

- 1 An cui defertur iuramentum possit illud recusare, si est nescius facti.
- 2 In actionibus famosis quis iurare cogitur, nec iuramentum referre potest. In aliis autem actionibus. secus erit vt præcise quis iurare non teneatur si malit referre. sub eod. nu.
- 3 Manifesta turpitudinis est nolle iurare, nec iuramentum referre. ibid.
- 4 Non est turpitudine non iurare si iuramentum referatur.
- 5 Et si referri non possit, ob ignorantiam eius cui refertur, hoc non debet nocere ei cui iuramentum defertur, sub nu. 3.
- 6 Ignorantia vnius alteri non nocet.
- 7 Quis presumatur ignorare facta aliena.
- 8 Non debet quis cogi vt anceps periurium præstet. ibid.
- 9 Iuramentum licet nō referatur vt oblatum est, quis tamen cogitur iurare & totum arbitrio Iudicis finiendum est.
- 10 Per iuramenti oblationem constituitur quis iudex in causa propria, & etiam testis ibid.
- 11 Quis cogitur respondere positioni, etiam cuius factum certo non intelligit.
- 12 Iuramentum per verbum credo, vtrum noceat vel prosit.
- 13 In actione famosa quis tenetur iurare, nec referre potest sub nu. 8.
- 14 Argumentum à contrario sensu non sumitur plusquam de necessitate inferatur, sed limitatè ad sensum directum.
- 15 Regulariter is cui defertur iuramentum, habet electionem iurandi vel referendi, cum speciale sit in iudicio famoso.
- 16 Argumentum à contrario sensu non sumitur contra expressam dispositionem testatoris quæ postea sequitur.
- 17 Argumentum à contrario sensu debet restringi ad limites sensus directi sub nu. 11.
- 18 Lex debet intelligi & interpretari secundum possibile.
- 19 Dispositio generalis non debet restringi propter aliqua verba inferius prolata in quibus dispositio verificari non potest.
- 20 Statutum quod partes compromittant inter consanguineos non habet locū in extraneis litigantibus, qui non habent communes consanguineos.
- 21 Statutum interpretari debet prout possibile est.
- 22 An actiones hæreditaria competant fideicommissariis si hæreditas non sit restituta re vel verbo.
- 23 Mandatum sufficit impleri prout possibile est, si eius forma aliter impleri non potest.
- 24 Ad probationem requiritur scriptura quando potuit adhiberi, alias fit probatio per testes.
- 25 Vbi actus fieri non potest intra terminum assignatum, an fieri possit post terminum. ibid.
- 26 Interessentia in diuinis intelligitur quando quis potest residere sine periculo persone vel rerum.
- 27 Iurare & iuramentum referre, sunt separabilia.
- 28 Quis non possit iurare, & iuramentum referre.
- 29 In separabilibus vnum non vitatur propter alterum. sub nu. 21.
- 30 An delatio iuramenti debeat irritari, licet iuramentum referri non possit.
- 31 Vbi non agitur de vitio vel delicto, omnia censentur permissa quæ specialiter



*specialiter prohibita non reperiuntur.*

*Ius loquens de iuramento est prohibitorium certarum personarum & causarum quia persona aliqua prohibetur illud deferre, & pro ali- quib. causis deferri non potest sub nu. 23.*

*In prohibitoriis quicquid expresse prohibitum non reperitur, permixtum censetur. ibid.*

24 *Appellatio quæ permixta censetur.*

25 *Meretrix an habeat factionem testamenti.*

*Favorabilior est causa permissionis quam prohibitionis. sub nu. 25.*

*Probatio dubia non eleuat. sub eod. nu.*

26 *Iuramentum referri potest deferenti, licet ignoret factum super suacru- dultate.*

*Licet veritas eius quod quis credit sit in contrarium, non tamen periurium quis incurrit. sub nu. 26.*

27 *Facti dicuntur, quæ in animo constant.*

28 *Iuramentum præstandum, minimè est damnosum.*

29 *Iudicis partes sunt veritatem summopere iuuare & ad lucem perducere.*

### CONSILIVM CCIII.

Pro nobili Georgio Malopera Bur-  
genſe Cunei, contra Magnificū Do-  
mi. Collateralem Maloperam.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Deferens iuramentum litis decisiuum, est nescius facti, adeo quod ipsi iuramentū non potest referri. quæritur. ¶ an is cui defertur, possit illud recusare. Alii qui putant quod sic, argu. gloss. in l. iuraturandum & ad pecunias. §. ait. prætor. in versiculo datur. ff. de iureiur. vbi est ¶ speciale in actionibus famosis, quod iurare quis cogitur, nec iuramentum referre potest. ergo in aliis actionibus se- cus erit: ut præcisè quis iurare non teneatur, si malis referre, & si is cui refertur, iurare non possit, quia facti ignarus, cogi non debet ad illud subeundum. ¶ Item, dicit lex, manifesta turpitudinis esse, nolle iurare nec iuramentum re- ferre. l. manifesta. ff. eod. tit. ¶ ergo à contrario sensu non e- rit turpitudinis non iurare, si iuramentum referatur, & si re- ferri non possit ob ignorantiam eius cui refertur, hoc non debet nocere ei cui iuramentum defertur. ex quo citra eius culpā id accidit, sed facto alterius qui factum ignoret, arg. regu. non debet de reg. iur. l. 6. nec debet ignorantia vnius alteri nocere. l. iniquissimum. ff. de iur. & fact. igno. §. si quid cum pupil. ff. de his quæ in frau. credi. quæ iura ad hoc pro- positum citat Pau. de Cast. in cons. 94. Clarū est in iure, col. 2. lib. 2. Præterea iuramentum hic videtur deferri super fa- cto alieno ¶ quod quis verisimiliter ignorare præsumitur. regula qui alterius. ff. de reg. iur. sed non debet quis cogi ut anceps periurium præstet. l. Marcellus. in prin. ff. rerum amo- ta. ¶ Quibus fundamentis non obstantibus, contrarium pu- to de iure verius. ¶ Primo per illum text. in d. l. iuraturandum & ad pecunias. §. non semper. vbi ¶ licet iuramentū possit referri ad modū in quo oblatum est, ad huc cogitur quis iu- rare, & totum arbitrio Iudicis finiendum est. nec hoc quæ- rit lex ut iurare quis teneatur, an deferenti possit referri ad modum oblatum, sed rationem præstationis iuramenti cō- siderat lex, quia per iuramenti oblationem constituitur qd Iudex in causa propria & etiam testis. l. fin. C. de fideicom- missis. ista ratio æquè militat siue iuramentum possit deferri, siue referri, siue non, ergo idem ius ubique constituen- dum. l. illud ff. ad Legem Aquiliam cum similibus. ¶ Secun- do, probatur à simili, cogitur ¶ quis responderet positioni, etiā cuius factū certò non intelligit, Bar. in l. secundo §. q. obseruari. C. de iuramento calūniæ, & in l. si. col. 3. vers. quæ- ro vtrum hæres. ff. de his quibus ut in dignis. ¶ & tamen iu- ramentum in quo responderetur positionibus, licet per ver- bū credit, ita nocet, vel prodest, sicut iuramentum decisi- uum. ostenditur, nam si respondeatur in verbo credit, pro- batur intentio ponentis, si per verbum non credit, ita com- mittitur periurium si scienter quis ita iuret atque si omni- nò affirmatiuè iuraretur, ut not. in d. §. quod obseruari. cur igitur in iuramento litis decisiuò non idem dicemus, cum sit eadem ratio arg. l. non possunt. ff. de legib. cum similib. ¶ Non obstat gl. in d. §. ait. prætor. in versic. datur, quia nihil omninò facit ad rem, nam glo. vult speciale esse in actione famosa, ut quis teneatur iurare, nec referre possit, sed non dicit quod referre non potest, quia deferens nesciat actū,

ut ei referri non possit, imò etiam si sciat factum deferens, non potest is cui defertur iuramentū, referre. & sic specia- le est in illa actione quod priuatur quis electione vel iuran- di, vel referendi. quia ex qualitate illius actionis cogitur quis iurare præcisè. Sed ex hoc sumi non potest argumentum, ergo iurare quis non cogitur quoties referri non potest. nā hoc argumentum benè sumeretur si ideò ibi referri non posset, quia deferens factum non voluisset, & sic si causa nō admittendæ relationis esset ex parte deferentis. sed causa est ex natura actionis seu propter illā actionē etiā q. alias de- ferenti referri posset. ¶ Secundo respondeo ¶ quod argumē- tum à contrario sensu non sumitur plusquam de necessita- te inferatur. sed limitatè sumitur ad sensum directum, puta statutum dicit quod contractus minorē non valeat sine cō- sensu propinquorum, ergo à cōtrario sensu si propinquo- rum consensus interueniat, non irritabitur contractus ex- defectu interuentus, sed non potest argui vltterius vlttrā li- mites sensus directi, quod valeat contractus ex solo inter- uentu, propinquorum, licet aliæ solennitates requisitæ in contractibus minorum non interuenerint, quia hoc ex sen- su directo nō inferitur. ita declarat Antonius de Butrio in c. cum Apostolica. in vltimo notab. de his quæ fiunt à præla. Dec. in l. 1. in vltimo nota. ff. de officio eius in cons. 110. col. 2. & in cons. 386. col. 3. Similiter, si arbiter coram quo centum petebatur, condēnet in lx. soli. tantū, bene sequitur arguen- do à cōtrario sensu q. in aliis solidis non cōdēnavit, sed nō sequitur, ergo absoluit. Cot. con. 99. col. li. 2. latius Dec. in cō- si. 216. col. fi. In proposito ex gl. in d. §. ait. prætor. bene infer- tur à contrario sensu quod regulariter ¶ is cui defertur iu- ramentum, habet electionem vel iurandi, vel referendi, cum speciale sit in iudicio famoso, ut ea electione priuetur, sed vltterius non sequitur posse recusari iuramentum quoties referri non potest: nam hoc est omninò separatum ab eo q. dicit glo. in sensu directo, & ex separatis non inferitur. l. si. ff. decalum. l. Papinianus exuli. ff. de minor. cum simili. quæ- no. sunt. ¶ Non obstat manifesta turpitudinis, quia tex. be- ne dicit quod manifesta est turpitudinis non iurantis, nec re- ferentis, sed non sequitur, ergo non cogitur quis iurare si non eā facultatem obtineat, quia esse arguere contra text. in d. l. iusiu. & ad pecunias. §. non semper. quod casu non li- ceat arguere à contrario sensu. gl. fi. in c. significasti. de foro competentis. no. Mode. in l. 1. vbi las. col. 8. in 4. nota. ff. de offi- cio eius sicut etiam ¶ non sumitur argumentum à contra- rio sensu contra expressam dispositionem testatoris, quæ postea sequitur. Decius in cons. 38. col. 2. vers. & ad hoc. be- ne facit Cor. in cons. 133. colum. 3. lib. 2. ¶ Secundo respondeo prout respondi supra ad glo. quod argum. à contrario sen- su debet restringi ad limites sensus directi, hoc modo: ma- nifesta turpitudinis est nolle, nec iurare, nec iuramentum referre, ergo non erit manifesta turpitudinis si quis velit, aut iurare, aut referre. sed non debet extendi hoc argumentū à cōtrario, sensu vlttrā limites & verba sensus directi, q. vbi iuramentum referri non potest, recusari id possit, quia sen- sus directus hoc includit. ¶ Tertio respondeo ¶ quod lex debet intelligi & interpretari secundum possibile, & prout possibile est. l. stipulatio ista. §. hi. qui. ad fi. ff. de verb. obl. fa- cit text. in l. regula. §. & licet. ff. de iur. & fac. ign. vbi ¶ quod dispositio generalis non debet restringi propter aliqua ver- ba inferius prolata, in quib. dispositio verificari non potest facit quod scribit Alex. in consil. 81. col. 2. lib. 6. post Bartol. & Ang. in l. 1. §. lex Fal. ff. ad l. Falcidiam vbi stante statuto ¶ partes litigantes teneantur compromittere inter commu- nes consanguineos, tale statutum non habet locum in ex- traneis litigantibus qui communes consanguineos non ha- bent, quia interpretari ¶ statutum debet prout possibile est ¶ Similiter, licet ¶ nō tranſeant actiones hæreditariæ in fi- deicommissarium, nisi restituta sit hæreditas re, vel verbo, tū- ante restitutionem ius fideicommissario non competit, nec bona ad eum pertinent, ut possit agere contra possessores ipſorum, sed tantum competit actio ex testamento contra hæredem grauatum, ut restituat l. 1. C. commu. de le. gloss. in l. si sine. C. ad Trebel. Istud tamen procedit, quando impos- sibile esset hæreditatem restituere defuncto hærede grauato sine hærede qui restituere possit: nam tunc tranſeunt iura hæreditaria in fideicommissarium sine alia restitutione. l. penultim. vbi Bartol. C. ad Trebellianic. ¶ Simile videmus ¶ in mandato quod impleri sufficit, prout possibile est se- cus forma aliter impleri non possit. l. Celsus. ff. de arbitris. ca. cum dilecti de dolo & contumacia ca. Pisanus. de resti- tutione spoliatorum, cum simil. ut per Abb. in consilio 65.



18 in 1. dub. lib. 2. ¶ Similiter ¶ ubi ad probationem requiritur scriptura, illud intelligitur quando potuit scriptura adhiberi, alias fieri poterit probatio per testes. Oldrad. in consil. 254. quia tota columna penultima, versiculo præterea. ad illud obiectum. videmus etiam quod ubi actus fieri non potest intra terminum assignatum, fieri potest post terminum. l. si. C. de adulteriis, c. ex ratione, de appellationibus. Abb. in consilio 64. col. 1. libro 2. ¶ Similiter ius canonicum loquens de  
19 ¶ interessentia in diuinis, intelligitur quando quis potest interesse, vel residere sine periculo personæ aut rerum, ideo expulsus non tenetur residere, Calderi. in consil. 17. in titu. de præben. Ideo lex manifesta, in quantum permittit iuramentum referri, debet intelligi. quod si referri non possit non cogatur quis iurare quia tunc militat diuersa ratio quando referri potest, quia deferens facti veritatem intelligit nec potest deferens lamentari si referatur quia patere legem quam tu ipse tuleris. nam si volebas quod aduersarius iuraret, æquum videri debet si iuramentum tibi refertur, sed quando deferens ignorat factum, esset iniquum  
20 si aduersarius illud sciat, quod iurare non tenetur. ¶ Rursus non iurare & iuramentum referre sunt separabilia, quia potest quis iurare licet non referat, & potest quis referre, licet non iuret: imò sunt adeo separata quod simul non  
21 concurrunt, quia non posset quis ¶ & iurare & iuramentum referre, ita quod utrumque valeat: sed in separabilibus vnum non vitatur propter alterum. l. 1. §. penul. vbi Bart. & Doct. ff. de verb. obligat. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. l. sancimus. C. de donatio. cum simil. ¶ licet ergo iuramentum referri non possit, non debet irritari delatio iuramenti, quæ stare non potest sine relatione, licet quando referri potest facultas detur ei cui deferatur, vel referendi, vel deferendi.  
22 ¶ Quarto respondeo, ¶ quod ubi non agitur de vicio seu delicto, omnia censentur permissa quæ specialiter prohibita non reperiuntur ca. inter corporalia, vbi no. de translat. præ. 12. Ancha. in consil. 243. Christianissime. col. 1. ad fin. ¶ Item ius loquens de iuramento, est prohibitorium certarum personarum & causarum, quia aliquæ personæ prohibentur illud deferre, & pro aliquibus causis deferri non potest l. si patronus, & l. alias. ff. de iureiur. sed in prohibitoriis quicquid expresse prohibitum non reperitur, permittitur censetur l. mutus. §. 1. ff. de procur. le. nec non. §. quod eis. ff. ex quibus causis maior. le. ab ea parte. ff. de probatio. ideo  
23 ¶ omnis ¶ appellatio censetur permissa quæ expresse prohibita non reperiatur glo. in l. qui restituere. ff. de rei vendi Bart. in consil. 165. In questione qua queritur an seruus Leonorus. & illam glo. in d. l. quæ restituere, dicit singularem Bald. in consil. 141. Præmissis verbis cuiusdam statuti colum. 2. post med lib. 1. not. idē Bal. in l. vnica circa principium. C. si de momē. pos. similiter omnis res præscribi potest quæ prohibita non reperitur. Soci. in 46. in 4. dubio col. 5. l. 3. & quilibet heres institui potest qui prohibitus non reperitur Cor. in consil. 25. colum. 2. lib. 1. & matrimonium quilibet contrahere potest, qui prohibitus non reperitur. Areti. in consil. 13. col. 1. similiter testari omnes possunt, qui expresse prohibuit non reperiuntur: quia edictum de testamentis est prohibitorium certarum personarum gloss. & Bart. in l. si queramus ff. de testamen. ideo ¶ meretrix habet factionem testamenti actiuam & passiuam quia expresse prohibita non reperitur las. in consilio. 37. colum. 2. lib. tertio. Imò fauorabilior est causa permissionis quam prohibitionis. Socin. in consil. 116. colum. 15. versic. amplius dico. libro secundo allegat Bart. in l. si ita quis. §. ea l. ff. de verb. obligat. Et in terminis iuramenti, quod illud offerri possit simpliciter & generaliter, est tex. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. ff. de iureiur. vbi text. dicit eum a quo iusiurandum petitur, soluere aut iurare cogam & sic. deferens habet regulam iuris pro se, quod is cui deferatur, tenetur iurare vel soluere. nec distinguit textus an offerens iuramentum sciat factum, vel non ergo: pars veniens contra regulam debet exceptionem suam clarè & liquidè probare quod iurare non teneatur l. 1. & 2. ff. de excep. sed ista exceptio quod iurare non, tenetur quia iuramentum referri non potest, non probatur ex d. l. manifesta, quia lex illa non dicit quod si deferenti referri non possit, non teneatur quis iurare, licet det electionem ei cui deferatur. ¶ Saltem negari non potest quin sit dubietas circa hoc: sed probatio dubia non releuat. cap. in præsentia. de probatio. l. inter stipulantem. §. si Stichum, vbi Imo. ff. de verbor. obligat. ideo standum est regulæ secundum Doct. Bart. in l. quoties. ff. si quis cau. & in l. 2. in princip. ff. si quis in ius voca. non ier. Sed magis in

terminis videtur esse, text. in d. l. iusiurandum & ad pecunias, §. non semper, vbi quod iuramentum non semper referri potest prout deferatur, puta ex qualitate personarum vel rerum. & sic clarè videtur velle ille tex. quod si ex qualitate personæ vel rei non possit referri, quia facti veritas ignoretur, nihilominus deferri possit. Ex quo text. aliter infero, remouendo omnem dubitationem, videlicet quod  
26 imò ¶ referri potest hoc casu iuramentum deferenti, quia licet actum ignoret, poterit referri super credulitate sua, id est an credat ita esse prout detuli, nec videri hoc inconueniens debet, quia non est necesse quod referatur iuramentum eo modo quo delatum est: dicit text. in d. §. non semper ideo referre poterit de credulitate si ex qualitate rei quæ ignoratur super veritate referri non possit, quo casu non prohibetur quis iurare de credulitate quid credat in facto alieno, vt supra dixi, & licet veritas eius quod quis credit sit in contrarium, non tamē periurium quis incurrit, capitulo beatus Apostolus. 22. questio. 6. cap. 5. de iureiurando. Bal. in l. de tutela, col. 2. C. de in integrum restitutio ¶ Non obstat, d. l. Macellus in princip. ff. rerum amotarum, quia fateor, iniquum esse quem iurare de facto alieno, sed hic non deferatur super facto alieno, sed super facto proprio  
26 id est quid ipse sciat, vel credat, aut in animo habeat ¶ facti enim dicuntur quæ in animo constant. l. bonæ fidei. ff. de acquirendo rerum dominio. las. in l. 1. in princip. col. 7. ff. de acquir. posses. Amplius dico, etiam si de alieno facto iuramentum offeratur, cogi videtur quis iurare quid sciat seu credat, prout hic fuit delatum, per glo. in d. l. si. C. de fideicommiss. in ver. subire, versicu. sed quid si dicat. quæ glo. in princip. per illum tex. vult quod quis iurare cogatur licet referre non possit: nam isto casu quando iuramentum ita offertur quid sciat, vel credat, omnis cessat timor periurij, de quo in d. l. Marcellus, consequenter cessat legis dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum cessante, de appellatio. Etenim. vt supradictum est licet credere vnum, & veritas esset alia, non incideret iurans in periurium ¶ Postremo in dubio pronunciandum est, iurandum esse  
28 vel ¶ iuramentum esse præstandum, nā istud minus est damnosum, & in hac ratione tutius consulitur vtrique parti, ex dicto Pauli Cast. in l. 1. colum. 1. ff. si quis cautio. & ibi las. col. 3. Deci. in consil. 162. colum. 2. Denique istud iuramentum pertinet ad materiam probatoriam cui maximè præstandus est fauor. l. 2. & l. sequē. ff. de interrogatoriis actionibus l. curēt. ff. de testibus. l. ne quid. §. de his. ff. de incend. ruina  
29 naufrag. l. penul. C. de hæreti. ¶ nam Iudicis partes sunt veritatem summo opere iuuare, & ad lucem perducere. l. fina. ff. de probatio. ibi: veritati semper locum fore. l. illicitas. §. veritas. ff. de officio præsidis. not. Barto. & Docto. in l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. vbi. q. fauore probationum admittuntur in dubio articuli etiā medicum adincuratiui.

¶ Ex quibus puto soluta esse dubia quæ a Magnifico Senatu fuerunt opposita Taurini.

S V M M A R I V M.

- 1 In riuo non potest edificare sine licentia vniuersitas.
- 2 Ex cessatione solutionis quandoque cadunt soluentes à iure.
- 3 Riuus non continuè fluens non dicitur publicus, sed priuati iuris
- 4 Quando seruitus præscribitur.
- 5 Præsumitur vniuersitas scire ea quæ sunt in iudicio loci ipsius vniuersitatis, vel ea quæ frequenter sunt.
- 6 In notorio facti transeuntis, non cadit probabilis ignorantia.
- 7 Exceptio litis finitæ quomodo procedat.
- 8 In riuo publico potest licitè fabricari, dummodo non sit nauigabilis, quia talia flumina dicuntur publici vsus, & quod non inferatur damnum vicino.
- 9 Consensus probatur ex antiquitate temporis.
- 10 Vbi agitur de magno præiudicio, præsumitur consensus ex antiquitate temporis.
- 11 Facta verbis sunt fortiora, ad demonstrandum voluntatem hominis
- 12 Qualitas inspecta factorum, quæ sine loquela se intelligunt, & per solū aspectum, imprimunt voluntatem suam.
- 13 Vita & exemplo prælati quis magis instituitur quàm verbis
- 14 Exigens rationem administratorum censetur approbare gesta per eum, qui administrauerit
- 15 Communitas approbans molendini adificationem, eam amplius repræbare non potest.
- 16 Quando requiritur expressus consensus partium, non sufficit tacitus, qui ex facto colligitur.



17 Riuus quando dicatur publici iuris.

18 Vbi solum est publicum, edificatum super destrui non debet, nisi fieret edificium super via publica.

19 Quando edificatum destrui potest in solo alieno?

20 In dubio contractus presumitur censualis potius quam emphyteuticus.

21 Ignorantibus culpa imputari non potest, cur non soluerint, quando non legitur ordinamentum solutionis publicatum.

22 Vtrum ex capite ignorantie concedi debeat restitutio in integrum hospitali Cherij.

23 Minor restituitur in integrum ut impleat, qui contractum ex sui parte non impleuit.

24 Ecclesia, minor & vniuersitas equiparantur.

25 Contractus non annullatur ob implementum non secutum, nisi interueniente monitione ad implendum, vel culpa debentis implere.

### CONSILIVM CCIII.

## Pro rectoribus hospitali Cherij contra vniuersitatem eiusdem loci.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Vniuersitas Cherij vult priuare rectores hospitalis ipsius loci commodo vnius molendini edificati super quodam riuo, quem vniuersitas præcedit ad se pertinere, quæritur quid iuris? ¶ Videretur dicendum prima frôte causam vniuersitatis potius esse, nam talis riuus dicitur publici iuris. ¶ Ideo non videtur in eo licita edificatio molendini nisi de licentia ipsius vniuersitatis, præsupposito quod de consuetudine aut priuilegio, vniuersitas Cherij iurisdictionem habeat: per ea quæ scribit Barto. in l. quominus, colum. 2. in secunda quæst. ff. de flumi. Ideo videtur quod tale molendinum edificatum in solo alieno cedat solo. §. cum autem, Insti. de rerum diuisione, vel quod sit licitum hominibus Cherij tale molendinum destruere propria autoritate l. quemadmodum. §. i. ff. ad legem Aquiliam l. si vitem. §. si ad ianuam. ff. quod vi aut clâ Barto. in d. l. quominus, col. 4. quæst. 7. ¶ Secundo principaliter dicitur factum statutum de antiquo per ipsam vniuersitatem, quod pro omnibus edificiis factis super solo ipsius vniuersitatis, soluatur certa pensio in singulos annos per possessores ipsorum ædificiorum, & quod rectores ipsius hospitalis talem pensionem non soluerunt, ¶ ergo ex cessatione solutionis videntur cecidisse à iure ipsorum l. fin. C. de iu. emphy. c. potuit, extra, locati. habentur in auct. qui re. C. de sacrosan. Eccl. & in censu annuo quod cessans ab eius solutione cadat à iure suo, tradit Bald. in consil. 177. colum. 2. lib. 3. & in consil. 271. Super facto Eccle. 5. Sed præmissis nõ obstantibus cõtrarium puto de iure verius, quod rectores dicti hospitalis nullo modo molestari possint in ipso molendino, sequentibus fundamentis. ¶ Et primò considero quod riuus dicti molendini non est ¶ perpetuus nec continuè fluit, ideo non dicitur publicus sed priuati iuris, & eius dominium ad eos pertinet qui ab utraque parte ipsius riuus prædia possident, quando nescitur cuius esset solum antequam ipse riuus ortum haberet ita Barto. in tractatu suo Tiberiadis col. 4. versicu. & si quærat, sequitur Alex. in cõsil. 194. circa princip. lib. 2. hoc ita præsupposito quod riuus sit priuatus, dico quod vniuersitas Cherij nullum in eo ius habet, ideo dici potest ipsi vniuersitati quo ad te liberas ades habeo. l. loci corpus. §. competit. ff. si seruit vendi. nec potest vniuersitas expirari contra rectores ospitalis sine iure & actione, l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. ¶ Secundo dico, posito & non concesso, quod ius istius riuus ad vniuersitatem pertineret, adhuc tuti essent rectores hospitalis ex causa præscriptionis, nam acquisita est seruitus hospitalis ducendi aquam ex isto riuo ad molendinum suum spacio decem annorũ, cum agatur inter præsentem, & habeat seruitus aque ductus causam continuam, quia continuè stat aqua ductus, & concurrat scientia & patientia ipsius vniuersitatis etiam sine allegatione alicuius tituli, vt habetur in l. seruitutes la grande. & l. penul. ff. de seruit. in l. 2. C. eod. titu. Alexan. in consil. 69. col. 2. lib. 5. Ias. in l. i. in princip. col. 17. versicu. & ultra Barto. ff. de acquiren. possess. quinimò ¶ licet seruitus habeat causam discontinuam, adhuc præscribitur. 10. annis inter præsentem, & 20. inter absentes, data scientia & patientia aduersarij, si titulus allegetur gloss. Barto. & Docto in d. l. seruitutes magna in versicu. certam. Alexand. in consil. 108. colum. fin. lib.

2. Bart. in l. qui in aliena. in princip. & ibi Ias. col. pen. post med. versicu. 3. Barto. inducit. ff. de acquiren. hæredita. sed in casu nostro rectores hospitalis vbi fuerunt hoc molendino per tempus longissimum, sciētibus & patientibus hominibus Cherij, quæ sciētia euidentissimè probatur. Primò ratione vicinitatis loci, quia molendinum constat propè menia ipsius loci Cherij, aut nõ longè ab eis distat, & in ipso molendino continuè versantur homines Cherij, ex qua vicinitate locorum & conuersatione scientia præsumitur l. si vicini. C. de nup. l. fina. ff. de decre. ab ordi. facien. c. quosdam de præsumptio. Amplius, ¶ vniuersitas præsumitur scire ea quæ fiunt in iudicio loci ipsius vniuersitatis, vel ea quæ frequenter fiunt. Aret. in consil. 42. colum. fina. quanto magis præsumitur scire de vno molendino, quod dicitur notorium facti permanentis in quo nulla omnino ignorantia considerari potest. l. 2. §. exactis versicu. rostris ff. de origin. iur. l. 2. ff. de feriis. l. regula. §. sed. facti. ff. de iuris & fac. igno. l. sed. & si pupillus. §. præscribere. ff. de institu. c. illud, de cleric. excommunic. c. euidenti, de accusa. ¶ Imò nec etiã in notorio facti transuentis probabilis cadit ignorantia dic. c. quanto. de præsumptionib. c. quod dictio. quæ duo iura ad hoc citat Abbas in consil. c. colum. prima in fi. lib. 1. Vnde cum sit tutum hospitale exceptione præscriptionis etiã longissimi temporis, nõ videtur dubitandum quia exceptio præscriptionis dicitur litis finitæ, & impedit litis ingressum. l. fin. vbi Barto. ff. pro suo le. sicut in fi. C. de præscrip. triginta vel quadraginta anno. Bar. & Doct. in l. fratris. C. de transa. Guido Papæ. q. 116. col. pen. post med. Capel. Tolosa quæstio. 67. & hoc sine dubio procedit cum ista exceptio præscriptionis incontinenti probari & liquidari possit, cum aliàs litis ingressum non impediat, Bal. in l. si is quem. C. de statu defu. Deci. in l. fin. col. 5. post med in decimo nota. C. de edicto diui adria. tollen. ¶ Aduertendum ¶ tamen est circa istas exceptiones litis finitæ quod si opposita aliqua exceptione huiusmodi, Iudex procedat ad vltiora, ex hoc processus non redditur nullus, sed referuetur talis exceptio ad merita causæ præterquam in exceptione rei iudicatæ: qua opposita non potest Iudex ad vltiora procedere. Ita Pau. de Cast. in consil. 247. In causa quæ vertitur sanè. col. 3. post med. lib. 1. ¶ Tertiò, posito & non concesso, ¶ quod riuus de quo agitur non esset priuatus sed publicus, adhuc in tali riuo au flumine licitè molendinum edificari potest, modò non sit nauigabile & fiat molendinum sine damno vicinorum, quia talia flumina dicuntur publici vsus. l. riparum. ff. de rerum diu. ita tradit Alex. in consil. 130. col. 1. ver. & diceretur licitè lib. 6. in tali enim flumine non nauigabili circa ædificationem. locus est præoccupationi dummodo non inferatur damnum vicino, vel nisi præoccupans negligat perficere. Pau. de Cast. in consil. 411. Ad id de quo quæritur. lib. 2. sed flumen de quo agitur non est nauigabile, nec aliud nauigabile facit ergo, &c. Quinimò ad impediendũ talem ædificationem non sufficeret quodlibet damnum vicinorum, sed requiritur quod illud sit magnum & considerabile, vt in terminis molendini tradit Cor. in consil. 268. col. fin. lib. 4. vbi Cor. pulchrè loquitur in hac materia, ex cuius dictis redditur quæstio extra omnem dubitationem. ¶ Quartò, posito & non concesso, flumen de quo agitur, pleno iure spectaret ad ipsam vniuersitatem, tamen molestari hospitale nõ potest, quia dico quod molendinum fuit edificatum de licentia & consensu ipsius vniuersitatis, qui ¶ consensus probatur ex antiquitate temporis. l. si filius C. de hæred. pet. vbi Bald. tradit Alexandrinus in consilio septuagesimonono, colum. 2. in fi. lib. 1. Aret. in cõsil. 36. Casus talis est. vbi Aret. quod in testamento Cardinalis præsumitur interuenisse licentia Papæ ex antiquitate temporis, tradit Fel. in c. sicut col. antepen. versu. præterà dubito, de re iudica. Dec. in cõsil. 409. col. 50. Ias. in d. l. q. in alien. in prin. col. pe. versu. ego etiã teneo. ff. de acquir. hæred. latè Moder. in l. 1. C. qui admi. & licet istud non procedat nisi vbi agitur de modico præiudicio. Bar. in q. incipien. Mulier habens amplum patrimonium. col. fi. per tex. in l. nullo C. de rei vendi. Alexand. in l. qui aliena, in prin. Ias. in consil. 176. col. 3. circa med. lib. 2. & in consil. 148. col. in fi. lib. 4. tamen dico quod hic non agitur de magno præiudicio vniuersitatis, imò potius de commodo, cum ipsum molendinum deseruiat necessitatibus loci, & ipsi loco sit admodum commodum & necessarium. ¶ Non omitto tamen quod etiam ¶ vbi agitur de magno præiudicio, præsumitur consensus ex antiquitate temporis, quando est tempus, cuius initij memoria non extat



extat in contrarium. Abb. in capit. peruenit: per gloss. ibi, de emptio. & vendit. Iason. in cōsi. 140. column. tertia. post. medium libro quarto, & latius dixi in tractatu de antiqui. temporis. Quinto dico non solum interuenit consensus vniuersitatis tacitus præsumptus ex antiquitate temporis. vt supra proximè, sed etiam expressus; nam communitas Cherij fecit vnum ordinamentum quod pro rotis dicti molendini soluetur duo floreni in singulos annos, ex quo ordinamento clarissimè approbatur ædificatio ipsius molendini, quia facto datur voluntas intelligi. leg. Paulus respondit non tantum verbis. ff. rem rathab. imò facta verbis sunt fortiora ad demonstrandum voluntatem hominis l. si rament. §. si qui dicit. ff. de æd. edic. capitu. dilecti. secundo, vbi Deci. in secundo. not. de appellat. & dicit Bald. in l. non ignorat. columna prima. C. qui accu. non poss. quod facta vero proximiora sunt quàm nuda vocabula. cum etiā plerunque aliqui fictitiè vel blanditoriè loquantur, quod dictum refert. Iason. in consilio 102. columna prima, libro quarto, inferens magis probari filiationem ex tractatu quam ex sola nominatione verbali. Alibi scribit idem Bal. in capitu super literis, columna quinta de rescrip. quo nulum est maius mentis nostræ testimonium quàm qualitas inspecta factorum quæ sine loquela se intelligunt, & per solum aspectum imprimunt suam voluntatem. refert Iason. in consilio tertio, columna quarta in fin. lib. tertio. Alibi dicit text. in capitu. in sacerdotibus decima sexta distinct. quod ritu & exemplo prelati quis magis instituitur quàm verbis, & magis in terminis, quod inducatur approbatio ædificationis molendini ex illo ordinamento, facit quod dicimus induci approbationem testamenti ex eo quod petit quis legatum in testamento relictum l. si pars. §. illud. l. penul. §. fin. & l. fin. ff. de inoffi. testamen. Bar. in l. post legatum. ff. de his qui. vt indi. gloss. & Doctor. in l. alia C. eodem titu. Petendo igitur communitas florenos duos pro rotis molendini necessario approbat ipsius molendini extructionem fortiter facit text. in l. ad solutionem. C. de re iud. vbi ex eo solum quod quis petit dilationem ad soluendum iudicatum, censetur sententiam approbare. Ad idem facit quod scribit Paulus de Cast. in consilio primo, si isto verius libro primo, vbi quod exigēs rationem administratorum censetur approbare gesta per eum qui administrat. Imò dico ex tali ordinamento necessario induci approbationem molendini quia alias sine approbatione census annuus imponi aut exigi non posset. dicta lege post legatum. ff. de his quibus vt indign. regula ex eo. de de regu. iur. lib. 6. sic etiam dicimus induci aditionem hæreditatis ex actibus qui fieri non possunt citra ius & nomē hæredis. l. pro hærede, in prin. & l. gerit. ff. de acquir. hæred. cum simi. sic etiā inducitur societas tacita ex actibus qui citra ius & nomen societatis fieri non possunt. Ant. de Bus in consi. 71. per text. in l. in libera. ff. de ritu nup. & l. in concubinato. ff. de concubin. Idem tradit Ancha. in consi. 302. materia col. 2. Alexan. in consi. 37. col. 2. in fi. lib. 4. & alibi sæpe Doct. Itaque cum semel approbauerit communitas molendini ædificationem, eam amplius reprobare nō potest. l. si arbitrio. ff. qui satisfda. cogant. l. qui satisfdare. ff. de fideiuss. l. si quis testib. C. de testi. l. si creditores. ff. de priuilegiis credit. regula, quod semel placuit, l. 6. maximè, quia talis consensus qui ex facto colligitur. dicitur expressus. Soc. in consi. 89. col. pen. vers. sed ad hoc. responderetur. lib. 4. Contra Soc. tamen adduco Rotam. decis. 380. Si Iudex de legatus, in nouis, vbi quod requiritur expressus cōsensu partium, nō sufficit tacitus, qui ex facto colligitur. Sed dictum Rotæ posset procedere quando requiritur expressus consensus pro forma, quæ impleri debet in forma specifica. & pro dicto So. adduco Fed. Senis in consi. 156. Punctus talis est, Petrus. col. fin. circa med. vbi quod tantū valet renunciatio beneficii quæ fit facto ipso illud dimittendo, sicut illa quæ fit verbo, per tex. in c. ex ore. de his quæ fiunt à maio. parte c. & in c. fin. de vita & honesta. cler. Ex præmissis apparet quod arguendo à sufficiēti partiū enumeratione, hospitale prædictum molestari non potest in usu sui molendini per vniuersitatem Cherij; & licet ex præmissis satis responsum appareat ad contraria, tamē ad maiorem declarationem respondeo in specie. Nō obstat itaque primum argumentum quod riuus de quo agitur, dicatur publici iuris, quia negatur, imò dicitur priuati iuris cum perpetuā causam non habeat nec perpetuò fluat sed per tempus pluuiarum tantum aut quod niues liquefunt, idē cum hospitale habeat prædla prope ipsum riuū

dicitur ipsius hospitalis. & posito quod alij particulares possiderēt bona à parte ipsius riuui, satis est quod communitas Cherij in eo ius nullum habet. ¶ Secundo respondeo, posito quod dictus riuus esset publici iuris, tamen cum nō sit nauigabilis, nec aliud flumen nauigabile faciat, licita fuit in eo ædificatio molendini, quia est locus præoccupationi cessante danno magno vicinorū per supradicta. ¶ Tertio respondeo quod vbi præmissa cessarent tutum est hospitale per exceptionem præscriptionis. ¶ Quarto respondeo quod etiam cessante præscriptione satis est quod ipsa molendinæ ædificatio approbata fuerit expressè & tacitè per ipsam vniuersitatem Cherij. ¶ Non obstat quod videatur molendinum posse destrui propria autoritate, quia respondeo quod non fuit ædificatum super solo vniuersitatis, sed ipsius hospitalis. ¶ Secundo respondeo, quod vbi solum esset publicum, ædificatum super solo publico destrui nō debet, nisi fieret ædificium super via publica. Corn. in cōf. 90. col. 2. lib. 2. & in consi. 33. col. 7. lib. 4. ¶ Tertio respondeo quod destrui non potest ædificatū in solo alieno nisi fiat ædificium contra vel præter voluntatem domini. Pau. de Cast. in consi. 334. incipiendo à secundo. col. 2. circa med. li. 2. pro quo text. in l. Labep. ff. de aqua pluui. arcen. iuncta gl. ibi quem. text. ad hoc citat. idem Pau. de Cast. in consilio 314. Omissio primo. col. 2. post. med. li. 2. idem tradit Ang. in consi. 1. ¶ Quarto respondeo quod ad hoc vt possit quis destruere quod ædificatum est in solo suo, requiritur quod ipse in solidum possideat solum, secus si alius cum eo possideret qui destrui nōluit, vt concludunt Bart. & Doct. in l. 1. §. nunciatio. colum. 1. ff. de ope. noui. nu. Dec. in consi. 221. col. 2. post med. vers. & vlt. requiritur: sed vniuersitas Cherij nō probauit nec probat de aliquo eius possessorio istius riuui in solidum, nec pro parte, ergo, &c. Nō obstat, quod hospitale videatur cecidisse à iure suo non soluendo censum quia dico quod aliud est in emphyteosi, aliud in censu quia per solutionem census non cadit quis à iure suo. gloss. & Doct. in c. constitutus. de religio. domi. Moder. in dicta auth. qui rem. C. de sacrosan. Eccle. Soc. in cōsi. 147. col. 2. li. 2. & in dubio contractus potius præsumitur censualis quam emphyteoticus vt poena locum non habeat ob censum non solum. Soc. in consi. 266. li. 2. Dec. in d. authen. qui rem. colum. 3. in fi. decisio. Neapolitana deci. 129. in 2. q. ¶ Non obstat, autoritas Bal. in d. consi. quod per non solutionem census cadat quis à iure suo, quia Bal. malè locutus contra glo. & Doct. communiter præterea contrarium voluit idem Bald. sequendo commune in consi. 311. colum. 1. post med. li. 3. & in consi. vlt. li. 5. Ideo super autoritate Bal. sibi ipsi contrarij fundamentum fieri non potest l. qui falsa vel varia. ff. de testib. Iaso. in consi. 89. col. pen. post med. li. 3. ¶ Præterea posito & non concesso, essemus in contractu emphyteotico, in quo per non solutionem canonis cadit quis à iure suo, dico quod rectores hospitalis excusantur ex capite ignorantia, quia illud ordinamentū non legitur publicatum. ¶ Ignorantibus autem culpa imputari non potest cur non soluerint. l. argumentum. ff. com moda glo. in l. mora. ff. de vsuris. Bald. in consi. 354. Trib. rationib. lib. 2. Aret. consi. 94. col. 4. versic. cum ergo hæres, Cor. in consi. 77. col. 2. li. 3. idē agens cōtra aliquē quod fuerit in culpa aliquid nō faciendo, tenetur probare sciētiam, id est quod sciret illud ad quod faciendum tenebatur. Bar. in consi. 149. li. 2. teras colum. 2. & in consi. 140. in 3. dubio. Bal. in l. 1. colum. 13. C. qui accus. non pos. Dec. in c. 2. de exc. & consi. 328. col. 2. in fi. Ias. in consi. 40. lib. 6. col. 3. ¶ Illud saltem negari nō potest quod ex capite ignorantia restitutio in integrum concedi debet hospitali non implenti, vt modo impleas quia implēdi causam ignorabat. Alexand. in consi. 45. col. 2. post medium lib. 5. Corn. in consi. 110. colum. fi. & in cōf. 113. ad fin. libr. 1. ¶ Amplius etiam posthabita ignorantia, danda videtur restitutio hospitali tanquam læso, nam hospitale istud institutū autoritate superioris, habet omnia, priuilegia, eccle. l. oia. Bar. C. de epis. & cleri. §. si. in auct. de eccl. ti. c. ex. literis. vbi. Doct. de consuetud. Ange. in consi. 117. Corn. in consi. 26. lib. 1. Dec. in consi. 36. col. pen. vers. 3. & vlt. vbi loquitur in restitutione in integrum. Ias. in consi. 214. col. 1. li. 2. ¶ Simile videmus in minore qui contractum ex sui parte non impleuit quod restituitur in integrum, vt impleat. l. 3. §. si hæres, vbi Barto. ff. de minoribus. Bal. in l. pupillorū colum. 2. C. de repud. hæred. Paul. de Cast. in consi. 47. vltra ea lib. 2. Aret. in consi. 67. in 4. dubio. Rochus de Cur. in tractatu de iure patro. in ver. contraxit. q. 10. Idem in vniuersitate, Cor. in 242. ad fin. libr. 1. Facit text. in l. si ex causa. §. si in



si in commissum. ff. de minor. Alex. in consi. 13. lib. 5. vbi quod minor restituitur in integrum ne incidat in pœnam ob gabellam nō solutam, ergo idem in hospitali habente privilegia ecclesiæ † quia Ecclesia minor, & vniuersitas æquiparantur. glo. in l. respublica. C. ex quibus cau. malo. & in c. primo restituitur in integrum, li. 6. Alexan. in l. properandū §. sin vero casum, in primo notab. C. de iudic. las. in l. fancimus, col. 2. vers. extende. C. eo. tit. Quod tamen intelligo cessante dolo minoris vel Ecclesiæ vt aliās consulendo latius dixi, vt patet in consil. 193. vbi quod minor contraueniens voluntati testatoris per dolum, non restituitur in integrum. ¶ Postremo contractus non † annullatur ob implementum non secutum nisi interueniente monitione ad implendum, vel culpa debentis implere l. pecuniam. C. de cond. ob causam. Corn. in in consi. 102. colum. 2. lib. 3. Dec. in consi. 452. colum. 2. vers. solum superest respondere, addo. Aret. vltra eum in consi. 149. colum. 3. ad fin. & seq. sed hic rectores hospitalis nunquam fuerunt moniti ad soluendum, nec culpa eis imputari potest cur non soluerint stante ignorātia illius ordinamenti de soluendo florenos duos pro rotis, ergo. &c. ¶ Ex quib. concludo in fauorē ipsius hospitalis, pro quo etiam in dubio est pronunciādū l. sunt personæ. ff. de religio. c. si. de re iudic. Taurini Aymō Crauetta ex Sauilliano Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Pernoctatio arguit stuprum quando fit sine causa.
- 2 Vidua non cogitur morari cum heredibus mariti, cum debeantur alimenta ex dispositione testamenti.
- 3 Vtrum vidua qua exierit per noctis tempus fecerit animo recedendi.
- 4 Prasumitur q̄ qui non reuertitur, amplius nō habeat animū reuertēdi.
- 5 Suspicio arguitur ex his que sunt clam.
- 6 Quando dicatur cessare animus stuprandi.
- 7 Factum secutum declarat, qualis fuerit animus quando recessit vidua à domo heredum.
- 8 In re dubia habenda est interpretatio per quam vitatur pœna & delictum excludatur.
- 9 Actus quando potest trahi ad bonū, & ad bonum & ad malum in dubio debet trahi ad bonum.
- 10 Delictum commissum in die festo, cum probatur commissum in nocte festi, prasumitur commissum in hora noctis qua datur diei vt fugarij fugiatur maior pœna.
- 11 Vidua potest domicilium mutare, & aliud conferre per diem & noctem.
- 12 Quando dicatur mulier pernoctasse extra domum heredis mariti.
- 13 Stuprum per fam am probatur.
- 14 Quando aliqua mulier impudicē cum aliquo viuit, an cessat mala fama spicio.
- 15 Prasumptio efficax sumitur à communiter accidentibus.
- 16 Pernoctare quid significet.
- 17 Verba legis cum cessant, cessabit dispositio.
- 18 Ex causa adulterij potest maritus mittere libellum repudiij vxori.
- 19 Sola pernoctatio non sufficit ad probationem adulterij.
- 20 Vtrum visio solius cum sola nudi cum nuda sufficiat ad plenam probationem adulterij in causa criminali.
- 21 Vtrum iuvene reperto in camera dispektorato, etiam quod mulier tene-ret ianuam clusam sequatur quod iuuenis impleuit opus veneris.
- 22 In re dubia pronunciandum est in fauorem mulieris, quia potior est causa damni quam lucri.
- 23 Iudex cum absoluit maiorem habet laudem quam cum condemnat.
- 24 Suspicio adulterij oritur, quando simul inueniuntur masculus & femina noctis tempore in locis abditis.
- 25 Leuius est crimen stupri quam adulterij, quia lenius punitur.
- 26 Minor est iniuria qua fit defuncto, quam illa qua fit viuenti.
- 27 Vidua luxuriose viuens patitur easdem pœnas quas mulier secundo nubens infra annum luctus.
- 28 In quibus terminis æquiparentur stuprum & adulterium.
- 29 Argumentum de iure quarendo ad ius quesitum non valet de iure, & difficilius amittitur.
- 30 Causa remota non ita consideratur sicut proxima.
- 31 Vtrum lex priuet viduam dote propter stuprum.
- 32 Pro iniuria illata cadaveri heres agit proprio nomine.
- 33 In penalibus dispositio loquens in casu vero, non debet extendi ad casum fictum.
- 34 Voluntas & propositum distinguunt maleficia.
- 35 Marito viuenti, minor videtur in vxore occasio peccadi qua eo mortuo.
- 36 Adulterium commissum in matrimonio putatiuo, ita punitur sicut commissum in matrimonio vero.
- 37 Imputandum est tutori minus legitimo cur tutelā minus legitime & sollemniter administrauerit.
- 38 Qui administrat bona alterius tenetur pro administratione.
- 39 Vbi sumus in penalibus dispositio loquens in casu vero, non debet trahi

ad casum fictum.

40 Vidua sicut gaudet privilegijs prioris matrimonij, ita debet sentire in commodum pœnæ amissionis dotis b stuprum.

Probationes per aliū factæ possunt reo inquisito prodesse sed nō nocere.

42 In æquiparatis non fit extensio, nisi æquiparatio sit simplex aut vniuersalis.

43 An cessionarius dicatur persona potentior ad officium clauaratus.

44 Cessio facta particulari Ecclesiæ qua non habet potestatem contra debitorum cessum non dicitur facta in potentiorē personam.

## CONSILIVM CCV.

## Pro nobili Antonio Ranoti, ciuē Taurini.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. † Pernoctatio arguit stuprum, quādo fieret sine causa l. consensu. §. vir quoque. C. de repet. Fel. in c. præterea, de testib. vbi alleg. Ang. in auc. de nup. §. minores, sed ista mulier recedēs pernoctauit ex causa, id est vt recederet ab heredibus mariti quibuscumque nō præterea morari cogitabat, ad aliud domicilium vt migraret, vbi in præsentiariū agit, prout ipsius partis testes loquuntur, neque cogitur † vidua morari cum heredibus mariti, cum debeantur alimenta ex dispositione hominis, id est testamento mariti, quo casu peti possunt alimenta extra domum. Bar. in l. 4. §. Lucius in fi. de alimen. & ciba. l. Bal. in l. in annalib. circa. fi. C. de le. Ang. in l. cum hi. §. vult igitur. ff. de transa. Ioan. de Ana. in consi. 54. Pau. de Castr. in consi. 167. considerandum est, in prin. lib. 1. Corn. in consi. 292. col. 4. vers. non autem obstat petitioni. lib. 1. quicquid aliter, & malè dixerit Alex. in cōsi. 17. 8. circa. fi. li. 6. vbi Alex. allegat Bal. pro se in d. l. in annalib. vbi Bal. dicit totū cōtrarium, similiter allegat Bal. in l. si domus, in prin. ff. de l. vbi Bal. non loquitur in legato alimentorum, sed in legato habitationis, quo casu clarum est quod debetur habitatio in domo sua non in alien. patet. quia si testator domum non habet, legatum fit nullum, vt ibi dicitur, sed dici potest in domino Alexā. quandoque bonus dormitat Homerus. & diuus August. quandoque errauit, vt patet. 9. dist. per totū: & ita in simili excusat Fed. de Senis in consilio. 236. in fi. ¶ Quod autem † exierit per noctis tempus animo recedendi, probatur, quia simul conduxit eius bona mobilia super currum, quæ res animum indicabat non amplius reuertēdi ad heredes mariti: facto enim voluntas explicatur. l. Pau. respon. non tantum verbis. ff. rem ratam habe. cū simi. † Rursus cum postea reuersa non sit, prasumitur q̄ animum reuertendi non haberet. §. pauonum. Insti. de rerum diuisio. ex postea enim gestis declaratur qualis fuerit voluntas præcedens. c. cum per bellicam 34. q. 2. c. peruenit. 18. dist. c. à multis. 44. dist. gl. in c. scribam. de prasum. facit illud vulgatum, quod exitus acta probat. l. iam tamen. §. in hac, el. 2. ff. iudic. sol. non intelligitur. §. quando autem. ff. de iure fil. l. rem non. nouam. in fin. C. de iudi. l. aut facto. §. euentus. ff. de pœnis, & in l. consi. florum in fi. ¶ Ad hæc si exiisset animo luxuriandi, vt veneris ludos ageret, vtique pernoctationem fecisset nihil intelligente mariti hæredē, quem vt celare noluit eius recessum ita cessare debet omnis sinistra suspicia, argum. l. non existimo. ff. de admini. stra. tut. l. si. ff. de ritu. nup. Cy. & Bald. in l. nemo clericus C. de summa Trin. & fide cath. Pau. de Cast. in cōsi. 78. col. 2. ad fi. lib. 1. facit quod dicitur † arguit suspitionem ex his quæ sunt clam. l. 1. C. de interdicto matrimo. Bar. in l. 1. Barbat. ius. colum. 1. ff. de officio prætoris. Rom. in contilio 406. colum. 1. ita cessat suspicio quando aliquid fit palam, vt contrariorū eadem sit disciplina. Insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. in prin. ¶ Item sicut dicitur clā fieri, quod fit ignorante eo cui denunciatum oportebat l. 3. §. si. ff. q̄ vi aut clam, Bart. in l. 2. C. de his qui expubli. ratio. lib. 10. ita palam dicitur factum quod fit sciente eo ad quem Pertinebat, vt idem operetur propositū in proposito quod oppositum, &c. l. fin. ff. de le. 3. l. & si contra. ff. de vulgari Plañē si cogitasset stuprum cōtrahere, non de curru. sedisset, non sciente mariti heredum domum. ¶ Pro hoc quo dicitur constare animum occidendi ex genere armorum, quando percussit quis hasta, cum ferro posset percutere. l. §. diuus, vbi glo. in verbo percussit. ff. de sicca. c. significasti. 2. in fin. de homicid. idem si quis percutiat calce aut ictu pedis. l. eum qui, vbi Bal. C. de sicca. idem si percutiat quis



quis alapa. Bar. in consi. 104. Visis testibus, idē si percutiat quis pugno in eum. Aret. in consi. 146. Visa consultatione, colum. 3. in fin. versi. venio ad secundum † eodē modo dicamus cessare animū stuprādi ex modo recedēdi, etenim non de curru abeunt domesticis scientibus. quā stupris intendunt. ¶ Amplius dicunt testes partis eā pręstare ancillę ministeriū apud eum quo cum impręsentiarum agit cū quo etiā vt ancilla conuenit, ergo † factum secutū declarat qualis fuerit animus quādō recessit si ancillā. ff. pro suo. l. iubemus. C. de defen. ciu. & ex euentu colligitur animus l. si concubina. §. 1. & ibi. Bart. ff. rerum amotarū. ¶ Preterea in causa dubia pręsumendum est quod recesserit ob causam quę postea apparuit, id est, vt ancillam ageret, vel alio domicilium mutaret potius quam vt flagitiū aliquod admitteret. arg. l. merito. ff. pro socio etenim † in re dubia habenda est interpretatio per quam vitatur pęna & delictum excluditur. gl. in l. iurisdic. §. quod ferē. ff. de pact. quam pro not. commendat Alexan. in consi. 70. col. 2. lib. 1. cū infinitis sim. quę exaggerare possem, sed prudēs prętereo. ¶ Neque militat q̄ nocte recesserit nēpe id est potuit pro causis pluribus pro commodo bubulci, vt ne diu nę operę perirent, vel quia ad proximum diem alio erat profecturus, vel quia volebat mulier eius suppellectilem manifestam fieri si per lucem veheretur. arg. l. 2. C. quādo & quib. quar. pars lib. 10. & vbi † actus potest trahi ad bonum, & malum, in dubio debet potius trahi ad bonū. Bal. in l. 1. colum. 4. versi. & not. C. de ser. fug. Alex. in consi. 128. quoniam abunde. l. 4. & q̄ not. idē Ale. post. Bar. in l. nō solū. §. sed probari. ff. de ope. nō. nun. q̄ vbi aliquid pōt. esse, p̄bitū aliquo tēpore & aliquo permissum. in dubio cēsetur factū tempore permissio, vt excludatur delictum, nō. idē Alex. in consi. 233. col. 2. lib. 5. & in consi. 30. colum. 2. in fin. versi. 4. resp. lib. 8. Et quod in pulchro casu scribit Fed. de Senis in consi. 216. Factum tale est, statuto cauetur. colū. 1. vbi si † acrius punitur delictum commissum in die festo, & probetur commissum delictum in nocte illius festi, pręsumitur commissum in hora noctis quę attribuitur diei sequenti vt fugiatur maior pęna. ¶ Nam cū sumus in permissis, quia potest † vidua domicilium mutare & alio cōferre per diem, & per noctem, pręsumendum est ob iustā causam ita esse factū quia in permissis cessat pręsumptio. mali. l. iniuriarū. §. 1. ff. de iniur. l. 3. §. his tñ. ff. de li. homi. exhiben. reg. nullus videtur. ff. de reg. iu. Et ad humaniorem partē semper habēda est interpretatio, etiam quod interpretatio rigorosa videatur fortior. l. maiorem. ff. de pact. l. cum intestamento. ff. de reb. dub. l. si fuerit. §. planē. ff. eo. ti. vbi Soci. & idem Soc. in consi. 23. col. 8. ad fin. & col. 8. ad fi. & col. seq. lib. 1. Secundō principaliter considero: lex loquitur de ea quę pernoctat foris sine causa, ita cauetur in d. l. cōsensu, & sic pręsupponit lex quod mulier intus agat in domo mariti, nam foris & intus sunt correlatiua, sed ista mulier quę alio transmeabat, † nō potest dici pernoctasse extra domū hęredis mariti, quia iam alibi erat destinātū domiciliū, & potius dicitur exacta nox in loco mutati domicilij, & intus fuisse in eo loco. c. pręsenti. §. si. de preben. l. 6. quem tex. ad hoc propositum dicit not. Alex. in consi. 139. col. 2. in fi. l. 7. facit tex. in l. cetera. §. sed si parauerit. ff. de l. 1. cum sim. quę Ias. congerit in l. huiusmodi. §. legatū in 3. not. ff. eo. tit. Soc. in consi. 35. col. 4. l. 1. ergo cū cesset pręsuppositum legis, quia mulier amplius non agebat in loco mariti cesset dispositio glo. in l. mancipia. C. de ser. fug. vbi Iaco. But. Sal. & Ful. quod dictum pro singulari nō. Ro. sing. 186. Statutum puniens. Etenim quomodo contendemus mulierem pernoctasse extra domum mariti quę in ea domo minimē agebat? Similiter dici non potest pernoctasse mulierē extra domū mutati domicilij, nam cum ad eā accedere & migrare deliberātū habuisset, apud eā fuisse cēsetur virtute destinationis per suprā dicta. Et profectō nimis quam absurdum fieret mulierē stupri postulari quod per noctis tempus aliō mutet domiciliū, quasi interdictū sit mulierib. mutare domicilium per noctis tempus. ¶ Tertiō principaliter arguit ex verisimilitudine. nā ista mulier post recessum ab hęrede mariti continuē agit in loco mutati domicilij, & ibidem in pręsentiarum agit, profectō † saltem per famam esset probatū stuprum si impudicē ueretur, quę verisimilitudo fortiter mouet Iudiciū mentes. ea quia verisimile, vbi Abb. de pręsum. leg. nō est verisimile. ff. q̄ metus causa. nā cōmuniter accidentibus quando † aliqua mulier stat cū alio, vt ius amica, & impudicē cū eo viuit, rumor & fama per locū diuagatur & diffunditur

de quo rumore & fama, quia nihil apparet; cessare debet mala suspitio vt contrariorum eadem sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Bar. in l. inter stipulantem. §. 15. sacram. ff. de verbo. obl. † Et pręsumptio, efficax sumitur a communiter accidentibus. l. 1. vbi nō. C. de arbit. l. certi. cōditio. §. si nummos. ff. si cer. pet. gl. in l. neque natales. C. de probatio. nō. Moder. in c. in pręsentia, de probatio. ¶ Quarto arguo sic. tex. in d. l. consensu. C. de repud. vitur † verbo pernoctare, quod significat perfectionem, quando quis foris vigilat totam noctem l. urbana familia. §. pernoctare. ff. de verb. sig. sed ista mulier non vigilauit foris totam noctē ex quo alio transmigravit. nec vnquam reuerfa est ad hęredes mariti, & sic cessant verba illius legis consensu quę loquitur de ea quę pernoctat fortis pręsupponendo eam reuerti. alias non dicitur pernoctare; quę alio se transfert nō reuertens, sed dicitur seorsum habitare. Rursus illa lex intelligitur quando sit pernoctatio foris sine causa secundū gl. ibi quę declarat tex. quando mulier pernoctans nulla causa se tueri poterat a suspitione, sed hic allegatur causa mutationis domicilij apertē sequat. igitur † cōcessent verba legis, cessabit dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno infesto l. hos accusare. §. omnib. ff. de accusa. l. quod constitutum. ff. de test. mili. cum sim. ¶ Quinto ille tex. nihil probat q̄ ex pernoctatione probetur stuprum seu adulterium bene dixit † quod ex ea causa potest maritus mittere libellū repudij vxori, sed nō sequitur ergo ex pernoctatione arguitur adulterium, nam posset pernoctare vxor cum aliis mulierib. solum, aut etiam cum vris, & tamē matrimonij fidem nō lādere, probatur hoc, quia in illa. l. narratur mulier causę repudij quę non respiciunt adulterium, ideo nō sequitur permittit repudium ex causa pernoctationum, ergo ex ea pręsumitur adulteriū, licet suspitio esse posset. ¶ Non hoc. C. vnde legi. ¶ Et profectō † si sola pernoctatio sufficeret ad probationē adulterij, verisimiliter de ea tex. mentionem fecisset in c. preterea. de test. vbi datur modus probandi adulterium, nec vlt. text. quod sufficiat vna pręsumptio, sed plures vrgentes requiruntur. ¶ Sexto † adduco q̄ scribit Mathas. lib. notab. 112. vbi quod visio solius cum sola, nudi cum nuda, quę sufficit ad separationem matrimonij. c. literis. de pręsum. non tamen sufficit ad plenam probationem adulterij in causa cri. sequitur Cor. in cōf. 129. in fi. l. 4. ¶ Sed fortius voluit Rosellus inter cōf. Bal. in consi. 21. 445. Super prędictis. l. 2. quod non probatur adulteriū ex eo † quod iuuenis fuerit inuentus in camera dispectoratus & caligis dissolutis, etiam quod mulier teneret ianuam clausam, & negaret iuuenem ibi esse, quia non sequitur, ergo talis iuuenis opus veneris impleuit cum potuerit sic agere, vt adulteraret, & tamē nō adulterauit: & sic potius videtur probari conatus quidam quam consummatio delicti. quod dictum intelligo procedere quoties agitur de adulterio criminaliter. ¶ Si pręmissa non sufficiunt ad probationem adulterij quanto minus satis erit sola pernoctatio. ¶ Septimō hęres mariti id agit, vt lucri facit dorē, mulier autem damnū vt fugiat, ideo † in re dubia pronuntiandum est in fauorem mulieris, quia potior est causa dāni quam lucri. Proculus. ff. de dam. infel. l. si is cui. §. ff. de fur. l. fin. §. licentia. C. de iure deliberan. l. si. C. de codicillis. Et isto casu admittenda est benignior interpretatio rigidiore posthabita. l. 2. §. item Varus. ff. de aqua plu. ar. facit Bal. in consi. 183. Statuto ciuitatis Veronę, l. 2. idcirco dici † must † maiorem laudem Iudici absoluenti accedere, quam condemnanti. Pau. de Cast. in consil. 292. Visa inquisitione. in fi. l. 2. Et facit verbum domini, mulier quis te condemnauit, &c. ¶ Octauo in fauorē mulieris adduco Bal. in cōf. 427. Quādā mulier. l. 5. q̄ reperitur inter cōf. Ro. incōf. 451. vbi q̄ suspitio adulterij † magna oritur quando simul, inueniuntur masculus, & fœmina noctis tempore in locis abditis, ergo a contrario sensu cessat suspitio quando non in locis abditis, & quando non masculus suspectus inuenitur, sed bubulcus boues agens per loca publica. ¶ Nonō, posito sine veri pręiudicio, probatum esse stuprum, non tamen sequitur, ergo vidua dotes amasit: nam opinionem quod vidua dotes non amittat propter stuprum, tenet Ale. in l. sororem. C. de his quib. vt indig. Dec. in c. pastoralis. col. fi. de iud. vbi dicit opi. Ale. esse æquiorē, pro qua allegat tex. in leg. si vxor. §. 1. ff. de adult. & idem tenet Dec. in l. cum quādam puella col. 2. in fi. ff. de iurisd. om. iud. vers. & ideo, Alex. eandem opi. sequitur, Ias. in l. fideicom. vbi dicit opi. Pau. de Cast. esse falsam, & quod contra eam confuleret idem tamen Ias. sequutus fuit opi. Pau. de Cast. in l. 2. in prin.



in prin. col. 2. in fi. verfi. adde ad illud. ff. solu. matr. vbi dicit Iaf. q. Alex. nō vidit fundamētū Pau. de Caft. in confi. 147. Reuocatur in dubiū lib. 2. Sed certē quando Iaf. fcripfit fu per d. l. fideicō. nec ipfe Iaf. viderat illud confi. Pau. de Caft. ex quo de illo mētionē facit Opi. etiā Alexā. cōtra Pau. de Ca. tenet Crotus. in l. 4. §. Cato. col. 40. verfi. pro quo etiam adduco. & in 2. lectura. d. §. col. pe. verfi. 7. quārit Bart. ff. de verbo. obli. vbi confirmat dicēs: q. ¶ leuius est crimē stupri quā adulterij, quia leuius punitur. §. item lex Iulia. Infti. de publi. iud. iuncto tex. in c. non afferamus. 24. q. 1. ¶ Et quia

25 ¶ minor est iniuria quā fit defuncto quā illa quā fit viuēti. iuxta not. per Bar. in d. l. e. fideicōmiffū. C. de fideic. ¶ Sed

26 vltra Crotū & alios quos viderim, cōfirmatur ifta opinio

27 alio fundamēto, iudicio meo efficaciffimo. ¶ Nā vidua luxuriofē viuēs paritur eadē pēnas quas mulier fecundō nubē s infra annū luctus de iure ciuili. §. fi. in auc. de reftitu & ea quā parit. Dec. in l. 1. col. 2. C. de fecun. nupt. quā pēnā enumerātur in d. l. 1. sed inter illas pēnas nō numeratur amiffio dotis, ergo dicendū est dotē amiffā nō effe. ¶ & hoc arguēdi modo vtitur Iurifconfultus in l. patre furiofo. ff. de his qui funt fui vel alie. iur. mulier enim fecundō nubēs infra annū luctus folū amittit quā habuit à marito titulo lucratiuo, sed dote à marito nō habet, ergo, & c. Et licet mul ti Doct. teneant opinio. Pau. de Ca. quos refert, & fequitur Neuizanus olim vicinus meus in ludicris fuis fyluā nuptialis, Car. 38. col. 1. verfi. limita femper hanc ampliatiōē, tamen quia folum fundatur in rationibus Pau. de Caft. vi

28 detur poffe responderi quod licet ¶ adulteriū & ftuprum æquiparentur de iure communi tamē ifta æquiparatio nō debet extendi vltra terminos fuos, & cafus in quibus facta reperitur, per gloss. in c. verbo declaramus. ne cler. vel mo na. vbi quādo duo cafus æquiparantur à lege antiqua, lex noua difponens in vno, non cenfetur difponere in alio, nī fi in cafibus in quibus de iure antiquo facta erat æquipa ratio, tradit Rom. in confi. 179. Ampliffime doc. col. 4. verfi. 3. refpōdetur Iaf. in l. fi cōftāte, col. 3. verfi. sed adhuc notā biliter, & ibi Cro. 25. ff. fol. mat. Iaf. in §. ex maleficiis, col. 9. Infti de aft. & in l. transigere, col. 5. C. de transa. ideo cum refpectu amiffionis dotiū non reperiatur æquiparatio ex preffē facta, nec nos æquiparare debemus: ficut, enim lex expreffit de amiffione in adulterio, ita fciiuiffet exprimere in ftupro fi voluiffet. c. inter corporalia de translatio. prælato. l. vnica. §. fin autem ad deficientis. C. de cad. tol. ¶ Se

29 cundō cōfidero quid in adulterio cōftante matrimonio mulier priuatur iure quārendo, quia dos dicitur effe mariti. dote ancillam. C. de rei vendic. sed eo foluto dos efi mulieris lin rebus. C. de iure do. & fic agitur de perdendo iure iā quāfiro. sed ¶ ar. nō valet de iure quārendo ad ius quāfiro q. difficiliter amittitur l. fi fponfus. §. fi maritus el. 2. ff. de don. inter virum & vxorē l. qui autē in princi. ff. de his qui in frau. cre. l. filius. C. de pac. vbi no. Abb. in c. tua. de his quā fiunt à praela. cū fim. ¶ Præterea vt dicit & pro bat Cro. in d. §. Cato ftuprum efi leuius crimē q. fit adul

30 terium. ergo de vno ad alterum bene infertur. ¶ Quarto maior dolor quē maritus accipit ex adulterio vxoris quā haredum propter ftuprum, quod patet ad fenfum & ratio nem naturalem, nam dolor mariti efi magis intrinsecus, cum fit vna caro cum vxore. c. debitum. de bigam. c. gaude mus, de diuor. dolor autē haredū efi magis à remoris: Imo quandoque funt haredes extranei ad quos ftupri dede cus nihil pertinet, & quia tubatur mariti animus ob incer tudinem prolis, itaque voluit lex maritū de adulterio vxoris tristem dotiū lucto ex parte placare, argu. l. eum qui in princi. ff. de iureiur. quē ratio ceffat in haredibus aut fal tem non tanta militat. ¶ Et cum haredes non ita proximē offendatur ficut maritus, difpofitum in marito non debet extendi ad haredes, quia effer arguere de caufa proxima

31 ad caufam remoram, quod nō licet: ¶ caufa remora non ita cōfideratur, nec ita efficax efi ficut proxima I. focium qui in eo. ff. pro focio. l. fi mulier. ff. rerum amot. cum con cordan. quā gl. adducit in ca. de cetero. de hom. & fi iniu ria haredū nō efi tāta, quāta illa quā marito infertur, effer iniquū quod equalis effer pēna, quia in materia iniuriarū variatur pēna pro grauitate iniuriæ arbitrio Iudicis. §. pēna autē. Infti de iniuriis igitur fi haredes prætendūt fe iniuriā paffos, illam profequantur. Circa dotē verō cū lex

32 expreffē ¶ non priuet viduā dote propter ftuprū, nec nos priuare debemus. §. cum igitur. in auc. de non eligen. fecū dō nub. glo. in c. fi. de iure patro. vbi Abb. Dec. in rub. de iudi. Iaf. in l. 1. colū. penult. C. de tranf. in l. diuo. §. fi fundum

colū. pe. verfi. ego puto. ff. folu. mat. in l. 2. in prin. col. 12. ff. de vulg. in l. cum quidam. col. 4. ff. de libe. & poft. in l. illa col. 3. C. de collat. & in le. quod te. col. 2. ff. fi cert. pet. Et cum ifta pēna amiffionis dotium, propter adulteriū fit speciali ter inducta in fauorem mariti, & odium vxoris adulteræ, non debet tale priuilegium extendi ad personas haredū l. quia tale. ff. fol. mat. Et fi dicas militat alia ratio odij mulieris ftuprum cōmittentis. refpondeo, q. delictū viduæ propter ftuprū non fit impunitū, nam pēna non ceffat refpectu fisci & etiam partis declarando, vt fuprà. ¶ Præterea in materia extenfiōis maximē attenditur verifimilitudo, an lex in cafu omiffio verifimiliter idē ftatuiffet, iuxta gl. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. l. fi. C. de poft. h. her. infti fecundū communem intellectum. l. Titius. §. Lucius. vbi Pa. de Caft. & Ale. ff. de li. & poft. sed in ftupro viduæ fi legis lator in terrogatus fuiffet an etiā ob ftuprum dotes admitti voluiffet, verifimiliter refpondiffet quod non, quia efi tāta ratio adiudicādi dotes haredib. mariti, quāta efi in mariti iplius persona, cuius dolor ob adultetium vxoris acerbior efi, & ignominia grauior. itaque non fequitur parificantur adulteriū & ftuprū refpectu pēnæ ad fiscum pertinentis, ergo debent parificari etiam refpectu haredum. neque ob stat quod in ftupro videatur etiā cōfiderari iniuria mariti defuncti, cuius anima fi ob fecundas nuptias contriftatur à fortiori propter ftuprū. §. nos igitur. in auc. de nup. quia illud efi per viam fictionis, aut præfumpcionis, quia de functo propriē iniuria fieri non potefi, cū mors omnia foluat. §. deinceps. in auc. de nup. ideo gl. in d. §. nos igitur in verfi. & defuncti. dicit quod iniuriā facere videtur fentiē quod propriē fieri non potefi. fimiliter tex. in l. at fi quis Iudex. ff. de religi. domib. qua. loquitur de iniuria defuncti vtitur verbo videatur cū cōtumeliā defuncto feciffe vido atur. ¶ Ideo text. in l. 1. §. & fi fortē cadauer. ff. de iniur. vult

33 ¶ q. pro iniuria illata cadaueri hares agat proprio nomi ne, profecto fi defuncto propriē iniuria fieret, nō proprio nomine ageret hares iniuriarū, sed nomine hareditario & tāquā hares, sed quia iniuria cōmiffa in defunctum ad haredē videtur pertinere, haredi datur iudiciū iniuriarū no mine. ¶ Et ex his refpondetur ad vnū ex fundamētis Pau. de Caft. in d. confi. vbi cōfiderat iniuriā fieri marito ex ftupro vxoris, quia iftud fit, per fictionē legis non verē & propriē, sed vbi fumus ¶ in pēnalibus difpofitio loquēs in cafu vero, nō debet extendi ad cafum fictū. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gefi. Ba. in l. 1. §. 1. ff. de functo Bal. in con 294. Adeuidentiā præmittendū q. maleficiū, col. 1. li. 1. Cor. in 192. col. 2. li. 3. vbi alleg. Bar. in l. quemadmodū. C. de agri. & cenfi. li. 11. Iaf. in l. Gallus. §. quid fi is col. 3. in 3. no. ff. de li & poft. ¶ Denique quādo mulier cōmittit ftuprū mortuo marito, nō ita cogitat maritū offendere ficut fi viueret, cō fequēter etiā refpectu iplius mulieris iniuria videtur mi

34 nor aduerfus maritū, quia ¶ voluntas & propofitū diftin guūtur maleficial. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Cor. de fic. l. fi nō cōui

35 cij. C. de iniur. cū fim. ¶ Præterea quādo ¶ maritus viu it mi nor videtur vxori occasio peccādi, quā eo mortuo. cū dif ficile fit veneris infaniā fufiinere. Ideo quādo vxor cōmit tit adulteriū quia maritus debitū coniugale non præftat. excufatur vxor à pēna adulterij. c. fi tut. abftines. 37. q. 2. no Boe. in decif. Burde. q. 297. col. 6. amoris feruore nihil fit ve hementius. §. illud quoq. in auc. quib. mod. nat. effi. fui. gl. in l. vnica. in ver. capta. C. de fenatu. claud. tol. in §. 2. ver. baccata, inft. de fuce. sub. vbi gl. citat verfus militat in te neris huius amor hofpes amoenus, efi in caniciei ridiculo fa venus. & dicit tex. in l. 2. §. initiū. ff. de orig. iu. q. captus amore virginis oē phas atq. nephas cōmitteret. & Bal. ibi dicit q. amor. puellarū fenfū peruertit. Salomon. n. ppter mulier idola adorauit & tēplū eis edificauit. 3. regū. c. 11. & c. Salomō. 32. q. 4. & Salomō ipfe dicit q. vinū, & mulieres faciunt apofietare fapiētes Alibi no. Arist. 7. Ethic. 3. Irā & cupiditates venereas ceteraque fimil. corp. etiā manifeffe permutaffe atq. nōnullos in fororē ac in infaniā adegiffe. Imo videtur amor torturæ inftar, obtinere ad minora non cogēs atq. quæftio. q. ipsū videmus ipfo rerū experimēto An n& corpora & bona in difcrimē veniūt amoris nōmi ne, qui fane amoris furor matrimonio cōftante facilius re stringi potefi: ob id fi adulterium cōmittitur illud videtur delictum grauius ftupro, à quo magis videtur excufare dif ficultas intēperantiæ. arg. no. in l. quod te. ff. fi cer. pe. ¶ Nō

36 obft. aliud fundamētū Pa. de Ca. in d. confi. 147. ¶ q. adulte rium cōmiffum in matrimonio putatiuo ita punitur ficut cōmiffum in matrimonio vero, ergo idē videtur dicēdū in ma



in matrimonio ficto, q̄ consideratur in viduitate, quia par-  
cat mihi reuerētia Pau. ista argumētatio nō videtur nō bo-  
na ob rationis diuersitatem, maximā, nā adulteriū cōmis-  
sū in matrimonio putatiuo ideo punitur eodē modo, quia  
aliās sequeretur inconueniens & absurdū quod melior es-  
set conditio contrahentium matrimonium prohibitum &  
minus legitimum, quā verum & legitimum, contra l. quod  
Seruius. ff. quod vi aut clam, & exēplū quod tradit Pau. de  
tutore minus legitimo seu putatiuo facit potius contra,  
37 cum, t̄ quia imputandum est tutori minus legitimo cur tu-  
telam minus legitimē & solenniter administrauerit, & es-  
set plusq̄ absurdū q̄ plus tribueretur tutori putatiuo q̄ ve-  
ro, quia etiā q̄ quis nullo modo sit tutor, nec verē nec puta-  
38 tiue, t̄ tamē si administrat bona alterius, tenetur pro admi-  
nistratis, vt patet tit. ff. & C. de neg. gest. sed ista ratio cessat  
quādo cōmittitur stuprū per viduā, quia tunc nullū est ma-  
trimoniū verū nec putatiū, & licet fingatur matrimoniū  
39 respectu priuilegij concessi viduæ, t̄ tamē vbi sumus in  
pēnalib. dispositio loquens in casu vero, nō debet trahi ad  
casum fictum vt supra dixi. ¶ Præterea retorqueri potest  
fundamentum Pau. de Ca. cōtra eum, tenendo opi. q̄ pro-  
pter adulteriū in matrimonio putatiuo, mulier dote non  
perdat: quā opi. tenet. Bal. nou. in tractatu de dote, parte 11.  
cha. 64. ver. 13. differentia. Bertachi. in 1. parte sui reperto.  
in verbo adulterij, ver. 41. in 2. parte reperto. in verbo mari-  
tus adultera, ver. 3. in verbo vxor adultera ver. 7. Ale. in l. si  
cū dote. §. si. co. 1. ff. sol. mat. sequēdo gl. iuris ciuilib. in l. cō-  
sensu. C. de rep. cōtra gl. iuris canon. in c. plerumq̄ de dote  
post di. resti. licet istud ad præsentēs determinare non ex-  
pediat. & data scientia contrahētis matrimonium prohibi-  
tū, verior videtur gl. iuris canonici, ne melior sit cōditio cō-  
trahētis matrimoniū phibitū, quā legitimū, quo casu quā-  
do delinquētis melior esset cōditio quam nō delinquētis,  
sufficit aliquid de facto fieri, & pēna quē imponitur in  
actu valido, habet etiā locum in actu nullo qui sit defacto,  
vt per Dec. in c. ex tenore, col. 3. post med. de rescrip. tradit  
Rip. l. 1. col. 4. circa. si. ff. de vulg. per tex. in l. cū qui duas. C.  
adul. ex qua declaratione relinquitur multa Doc. dicta quæ  
variē, cōfate & in contrariū adducētur, maximē per Ias. in  
l. vbi pactū, col. pe B. de trans. vbi more suo, allegat pro con-  
tra, nec aliter explicat, sed relinquit cogitādum. ¶ Nō ob-  
40 quod sicut t̄ vidua gaudet priuilegijs priorib. matrimoniij,  
ita debet sentire incōmodū pēna amissionis dotis ob stu-  
prū, quo argumēto vtitur Pau. de Ca. in d. cōf. q̄a respōdeo,  
q̄ facilius inclinatur lex vt alij proferat quā vt noceat: nā lex  
induxit q̄ factum coniuncti potest coniuncto prodesse nō  
41 nocere. similiter t̄ pbatōnes per aliū factę possunt reo in  
quisito, prodesse, sed non nocere, vt tradit idē Pau. de Cait.  
in cōf. 168. Super l. dubio dicendū est q̄ cū diuersitas col.  
2. circa si. li. 1. facit tex. in l. si. C. de codi. q̄ nō est par ratio lu-  
cri & dāni facit etiā q̄ scribit idē Pau. de Ca. in cōf. 412. Vi-  
tis pūctis seu casib. col. 2. li. 2. vbi q̄ sentētia lata in fauorem  
absentis valet, quæ nō valeret si cōtra ipsum absentē, & nō  
dicitur tum latam esse, per textū in l. quāuis indubitati, in fi.  
C. de adul. facit etiā tex. in l. nō ideo minus. C. de procura.  
Ideo nō sequitur, lex voluit fauere viduæ q̄ gaudeat priui-  
legijs prioris matrimoniij, ergo voluit & nocere, q̄ si stuprū  
cōmittit, dotes amittat. & secundum considerationē Pau.  
inducta in fauorē mulieris viduæ, retorquerentur cōtra eā  
in eius odium, cōtra l. q̄ fauore. C. de l. nec isto casu, pcedit  
regula q̄ contrariorū eadē debet esse disciplina, per diuer-  
sitate rationis, quæ est inter fauorē & odiū. Bar. in l. inter sti-  
pulantē. §. sacra. col. 4. ff. de verb. obl. Ias. in l. & si cōtra col. 1.  
ff. de vulg. & q̄ pulchrē scribit idē Pau. de Ca. cōf. 307. Vide-  
tur q̄ nō retineant. col. 2. li. 2. vbi si alicui cōceditur exēptio  
à munerib. nō tamē amittit priuilegia ciuitatis, quib. antea  
vtebatur, quia licet nō sentiat onera potest sentire tamē cō-  
moda, cū ista inter se sint separata, dicit Pau. sed ex separa-  
tis nō infertur, ergo malē arguitur, ergo vidua gaudet pri-  
uilegijs matrimoniij, ergo sentire debet & onus pēnæ. & sic  
ex doctrina & verbis eiūsdē Pau. tollitur hoc suum argu-  
mētū. nec sequitur, aliqua æquiparantur respectu fauoris,  
scilicet matrimoniū verū & matrimonium fictū in viduita-  
te, ergo & c. respectu pēnæ. Soc. in cōf. 150. col. 21. ad fi. ver.  
bene facit q̄ singulariter. li. 1. alle. 1. alle. la. de Are. Pe. & Cy.  
in l. nō sine. C. de bo. quæ li. ¶ Addo. de Ana. in cōf. 27. col. 2.  
tradit Ias. in l. Marcellus, in prin. col. 7. ver. secūdū principa-  
le. ff. ad Tre. Istud tamē affirmare nō ausim, quia etiā in ma-  
teria pēnali videtur fieri extēsiō ad alterū casum æquipara-  
tū. gl. Bar. & Dpct. in l. si quis seruo persuauerit, per illū tex.

C. de fur. iuncta. l. nō tantū. ff. de fer. cor. Ias. sibi cōtrariū in  
l. si arrogator. col. antep. ver. sed redeundo ad principalē. q.  
ff. de adopt. in l. 1. col. 5. & col. 6. ff. de l. 1. in auct. quas act. col.  
5. ver. 3. p. opi. Pla. & col. 7. ver. 2. principaliter limita, C. de sa-  
crof. eccl. in l. trāfigere. col. col. 5. ver. 2. moueor. C. de trāfac.  
in §. ex maleficiis, col. 8. nu. 39. Inst. de act. Dec. in c. causā q̄.  
42 col. 3. ver. sed respōdet. de iudi. lō aliter respōdeo, q̄ t̄ in æ-  
quiparatis nō sit extēsiō nisi æquiparatio sit simplex aut  
vniuersalis quoad omnia. Mathes. in trac. extēsiō, col. 2. Ale.  
in l. Gallus. §. & quid sitātū, col. 4. super gl. in ver. emancipa-  
tur. ff. de li. & posth. Soc. in cōf. 275. col. 5. post med. ver. cōfir-  
matur, quia licet ciuitas li. 2. Ias. in auth. nouissima. col. 11. &  
in l. si. col. si. C. de inoffi. test. sed matrimoniū verum & ma-  
trimonium fictum nō reperiuntur purificata simpliciter  
& vniuersaliter, quoad omnia, cum solū adducatur æqpa-  
43 ratio respectu fauoris. ¶ Circa secūdā difficultatē, t̄ an ces-  
sionarius dicatur persona potētior ob officiū clauariatus,  
breuiter respōdeo q̄ nō: quia titulus ne liceat potētio. in-  
telligitur in his q̄ habēt merū imperiū, vel in militib. qui  
habēt potestatem perterrefaciēdi. Bal. in cōf. 151. Casus, quæ-  
dam mulier vidua & vetulia, li. 1. sed clauarij Taurini nullā  
obtinēt iurisdictionē ex forma principalium decretorū,  
neq; dominus Anto. Ranotus terrorē aliquē cōsuevit red-  
dere, cuius probitas apud magnificū Senatū satis est per-  
44 spicua. Ro. in cōf. 518. vbi q̄ t̄ cessio facta particulari Eccle-  
siæ, quæ non habet potestatem contra debitore cessum, nō  
dicitur facta in potētiorē personā. ¶ Idē voluit Rota decif.  
577. Cessio in nouis. vbi quod clericus nō dicitur persona  
potentior, nisi habeat iurisdictionem contra eum, contra  
quem fit, a fortiori idem dicendum est in Ant. Ranoti lai-  
co non habenie priuilegia ecclesiæ ¶ Dubitarem tamē de  
dicto Rotæ & Rom. quia licet Ecclesia aut clericus nō di-  
catur potētior ratione iurisdictionis aut potestatis, dicitur  
tamen potentior ratione difficultatis adueniēdi, ita Anch.  
in cōf. 65. Quæstio talis est, & in cōf. seq. rationē etiā diffi-  
cultatis conueniēdi in hac materia considerat idē Anch.  
in cōf. ult. col. 3. ver. si. præterea conditio, vbi quod ciuitas  
dicitur de potentioribus personis, quia est difficillis conue-  
tionis, & quod ecclesia dicatur de personis potentioribus,  
tradit Calca. in cōf. 7. col. 4. sed non expedit hic disputare  
de ecclesia, quia sumus in laico. ¶ Per consequentiā non  
potest aduenerarius non cōdemnari ad restitutionē dotiū,  
nihil impediētib. deblaterationib. aduocati partis quære-  
tis ambages & allegātis, quæ à iuris & facti ratione abhor-  
rent. In quem modū rescribendū putauī sub saniore cōf.  
Taurini. Aymo Crauetta ex Sauilano l. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Res inter alios acta, facilius alijs prodesse quam noceat.
- 2 Absolutio adulteri proae: adultera, sed condemnatio non nocet.
- 3 Actus factus citra solennitatem legis valet quando est utilis ei in cuius fauorem solennitas prodita est, secus quando esset inutilis.
- 4 Lex est promptior ad beneficiendum, quam ad nocendum.
- 5 Sententia lata in fauorem directi domini, in consequentiā videtur prodesse habentibus dominium utile.
- 6 Ius superueniens in persona auctoris, prodest singulari successori habenti ab eo causam quod ad acquisitionem de nouo.
- 7 Sententia lata pro vno coniugio prodest omnibus, cum eadem sit causa defensionis omnium.
- 8 Ius decimandi dicitur reale.
- 9 In decimis non considerantur personæ, sed in ipsa Ecclesia.
- 10 Ius hypothecæ dicitur indiuiduum, licet ipsæ res hypothecate sint.
- 12 Quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto sunt necessitatis.
- 12 Decima debent solui feudatario de illis inuestito.
- 13 Consuetudo generalis vnius loci generaliter est obseruanda.
- 14 Vbi agitur de interpretatione actus, seruari debet consuetudo.
- 15 A consuetis sumitur præsumptio.
- 16 Quando tractatur de aliquo iure respectu rei, inspicitur consuetudo loci vbi sita est res.
- 17 Immemores sunt salutis æternæ, qui decimas retinent.
- 18 Ad vitandum suspicionem peccati, præsumitur uxorem quæsiuisse de bonis mariti.
- 19 Partes possunt conueniri quod stetur probatiqui imperfectæ.

CONSILIVM CCVI.

Pro magnificis dominis Vicinoui con-  
tra nobiles de Caburato.

Conf. Crau. 2. pars.

N

Diuino



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In proposito casu puto sententiam latam in gratiam rectoris Ecclesiae Vicinoui super decimis, prodesse etiam magnificis dominis Vicinoui inuestitis de decimis ante Concilium Lateranense. Et pro fundamento praemitto regulam iuris: quod res inter alios acta facilius aliis prodest quam nocet. l. si haeres. ff. fam. ercisc. l. denunciasse. §. pe. ff. de adult. §. ubi absolutio adulteri prodest adultera, sed condemnatio non nocet. Idem voluit gl. 2. in l. 2. ff. de adult. & quod no. Alex. in cons. 186. Visis subtilissimis, col. 4. vers. praeterea fortius, iuncto sine illius cons. li. 2. ubi in fi. dicit quod factum socij prodest socio in diuidis, sed in d. vers. praeterea fortius, dicit, quod non nocet. not. idem Alex. in repe. l. sape, col. 4. ad fi. vers. item in quantum litera, & col. 8. ad fi. vers. ubi autem lata esset & col. 13. vers. alias autem fallentias. ff. de re iud. ¶ Simile videmus quod facilius substat actus quando tractatur de commodo quam ubi versatur incommodum. Ideo videmus quod actus factus citra solennitatem legis vel statuti valet, quando est utilis ei in cuius fauorem solennitas prodita est, secus quando esset inutilis, secundum Bal. in l. neque. C. de contrahen. & committen. stipu. cum simi. quae Moderni colligunt in l. no eo minus. col. fi. C. de procur. §. omnium, col. 8. Inst. de actio. & l. is cui bonis, col. 2. ff. de verb. obl. ¶ Rursus, si ego soluo nomine meo tanquam habens ius in re domini, ista solutio prodest ei qui verum ius habet ideo si velim repetere tanquam indebitum ab eo cui solui, non potero. Rom. in cons. 291. col. 1. & tamen solutio facta alij quam cui debetur non nocet vero creditori leg. si procuratori. ff. de cond. ob cau. l. filia. ff. de solutio. cum sim. ¶ Similiter valet sententia lata pro absente quae tamen non valeret contra eum. l. quamuis indubitati, in fi. C. de adult. & quod scribit Pau. de Ca. in cons. 139. Pro declaratione eius de quo quaeritur. colum. 2. ante med. & in cons. 198. Super i. dubio, dicendum est quod cum diuersitas, col. 2. circa fi. li. 1. nam promptior est lex ad benefaciendum quam ad nocendum. l. seruus ea. l. in fi. ff. de ser. expor. ¶ Hoc ita praemisso videtur dicendum sententiam latam in fauorem rectoris prodesse magnificis dominis Vicinoui. 5 Primò, quia sententia lata in fauorem directi domini in consequentia videtur prodesse habentibus dominium utile, maximè habentibus causam ab ipso directo domino, quia illud videtur inferri necessitate, probatur ex his quae scribit Ale. in d. l. sape, col. 42. ubi tractat an praedictet. no. etiam Dec. Neap. decis. 396. in i. dubio. ubi quod sententia lata contra dominum directum nocet vasallo ergo a fortiori quando fertur in fauorem, dicendum est quod alteri prodest habenti causam a victore per no. in euidentia, esset enim plusquam absurdum quod si sententia fuisset lata contra rectorem Ecclesiae, nocuisset dominis Vicinoui habentibus causam ab ecclesia, & quod lata sententia in ecclesiae fauorem ipsius dominis non prodest: nam contrarium eadem esse debet disciplina. Insti. de his qui sunt sui vel alij. iur. in prin. l. ff. eo. ti. c. cum venissent, ubi Bal. col. fi. de iud. maximè quia maior ratio est ut prodesse debeat quam nocere ut s. dixi. ¶ Secundò hoc probari videtur a fortiori, nam ius superueniens in persona auctoris, prodest singulari successori habenti ab eo causam quo ad acquisitionem de nouo. l. proinde. ff. si cer. pet. l. re aliena. ubi Bar. ff. de pig. act. l. si Titio. ff. de rei vend. cum sim. ergo facilius quam non superuenit de nouo ius, sed iam competens confirmatur operari debet conseruationem, quia conseruatur quid facilius quam do nouo acquiratur. l. de patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. i. §. casum. ff. de postu. l. sicut. §. si. ff. quod cuiusque vniuer. no. c. quoadmodum de iure iur. l. possessio conseruatur per extraneos licet per eos denuò acquiri non possit. l. vfu retinetur. ff. quoadmodum. ser. am. si ergo magnifici domini Vicinoui habeant causam ab ecclesia, & Ecclesia sententiam obtinuit, seu alius nomine ecclesiae, de facili talis sententia operari debet, in fauorem dominorum quo ad conseruationem iuris. ¶ Tertio, per hac. q. videtur tex. in l. si qui separatim. §. si. ff. de appel. ubi quod sententia lata pro vno consocio prodest omnibus cum eadem sit causa defensionis omnium, similiter sententia lata pro vno fratre, quod sit ciuis, prodest alteri fratri. Ang. in auth. ut liceat matri & auia. §. ad hac, in fi. quod Ang. dictum sequitur Berrach. in 3. parte sui rep. in verbo sententiae effectus, ver. 65. similiter sententia lata pro vno correo debet aliis prodest. Bar. in l. ex duob. in 4. q. ff. de duob. reis. Soc. in cons. 283. col. pen. li. 2. ¶ Quarto probatur, nam ius decimandi dicitur reale. Imò praestationes decimarum quae fiunt pro praediis, dicuntur realissimae secundum Bal. in cons. 419. li. 1. debentur. n. ecclesiae, non personae, quia si personae deberentur, mortua per-

sona finiret praestatio. l. quia tale. ff. sol. mat. & constat quod mortuo prelato seu rectore, debet omnibus in beneficio seu Ecclesia succedentibus. ergo non potest non ius reale considerari. iure autem reali sententia datur pro praedio. l. qui in aliena. §. si. ff. de neg. gest. ideo operatur quod ad omnes habentes participium seu ius in ipso praedio. l. loci corpus. §. si fundus. ff. si seru. vend. Ale. in d. l. sape, col. 12. ver. sextus casus. Calc. in cons. 34. col. fi. ante med. causa §. n. decimarum quae Ecclesiae debentur, videtur indiuidua, quia non considerantur personae, sed ipsa Ecclesia, cui sunt debita, & non magis dici potest illas deberi vni parti ecclesiae quam alteri, sed debentur toti Ecclesiae, in solidum, cum ergo ecclesiae debeatur, earum praestatio est indiuidua, & licet plures in commoditate decimarum participant, istud non debet attendi, sed attendenda est ipsa causa principalis. l. si quis nec causam, cum ibi late no. ff. si cer. pe. ¶ Simile videmus in iure hypothecae, quod indiuiduum dicitur licet ipsae res hypothecatae sint diuiduae. l. quadiu. C. de distra. pig. Soc. in cons. 82. col. fi. li. 3. decis. Neap. decis. 213. col. fi. ¶ Praeterea aduersariorum non interest de hoc opponere, quia ad eos non pertinet quaerere inter quos & quomodo decimae inter alios diuidantur, praestet modo quod tenentur praestare decimas Ecclesiae debitas, & adiudicatas, nec quaerant quae ad eos non spectant. arg. l. 1. in prin. ff. quorum appellatio non recipi. l. ille a quo. §. si testamento. ubi Ale. ff. ad Treb. c. cum inter. 2. d. de elect. c. veniens, el. 2. de testib. Imò plus, si magnifici domini Vicinoui non possint exigere decimas in castro Belli reparij, quia perdidissent ius decimandi seu utile dominium & illud ad ecclesiam esset deuolutum. nonne ecclesia plenius iure exigeret decimas & in solidum, nihil igitur referre videtur ipsorum de Caburreto quibus decimas soluunt. ¶ Et licet debitor inuitus non cogatur alij soluere quam cui promissit. l. 1. & l. nec creditoris. C. de noua. tamen domini de Caburreto ab tempore immemorato ipsius dominis Vicinoui soluerunt, & sic iam se obligarunt ab initio: & quae ab initio sunt voluntatis, ex post facto sunt necessitatis. l. sicut. ff. de actio. & obli. nec est quod de hoc, sed tamen ad quantitatem soluere tenentur. ¶ Rursus cum ipsi domini Vicinoui sint inuestiti de feudo decimarum, non possunt allegare domini de Caburreto quod non possunt cogi soluere decimas aliis quam cui debent, 12 quia imò debet solui decimae feudatario de illis inuestito quo casu dicuntur solui vero domino & creditori: sicut videmus in debitore cesso qui cessionario soluere cogitur, quia tunc dicuntur soluere creditori saltem utiliter. d. l. 1. C. de nouationi. ubi gl. in ver. solet, cons. alle. nam hic sumus in cessione, quia iura utilia decimarum cessa sunt pro parte ipsius dominis Vicinoui inuestitis. ¶ Sed alia oritur dubitatio, in qua quantitate solui debeant decimae? breuiter dicendum videtur quod ad instar aliorum, & prout alij soluere tenentur & conseruerunt. nam cum decimae sint onera realia, & debeantur pro praediis quae quis possidet in aliena parrochia, quia non considerantur persona seu dominus praediorum, sed ipsa bona, nisi aliud quis obtineat de consuetudine, c. qm. c. cum contingat, de decimis. utique debent solui secundum quod in illa 13 parrochia solui consueuerunt, quia consuetudo generalis vnius loci generaliter est obseruanda. c. si Rom. 19. dist. 1. de pretio. ff. de Publicia. ¶ Fortius, ubi agitur de interpretatione seu declaratione actus, seruari debet consuetudo vicinorum, ne dum eiusdem loci, cessante in loco consuetudine, puta, probatur quod aliqui viuunt iure Fracorum, sed dubitatur in quibus locis ita viuatur, certe si aliter de hoc non appareat inspicere debet consuetudo vicinorum, qui & ipsi viuunt tali iure: ita determinat decis. Neap. decis. 248. col. 4. eodem modo cum hic agatur solui de actus declaratione in qua quantitate soluenda sint decimae: quia actus substantia non negatur scilicet decimas solui debere, standum erit consuetudini aliorum de loco decimas soluentium. ¶ Idem & magis in terminis videmus quod in praestatione procurationis attenditur consuetudo vicinorum, ut teneatur quis ad eum modum & ad eam quantitatem procuracionem praestare Episcopo visitanti Ecclesiam prout alij vicini tenentur. c. super eo, de censibus. ubi gl. concord. allegat declarat quod aut aliquis locus habet suam consuetudinem particularem, & illa seruanda est, aut non, & statur consuetudini vicinorum. ¶ Sed nobiles de Caburreto nullam probant consuetudinem particularem minus soluendi quam alij soluant, igitur regulanda est res secundum consuetudinem vniuersalem aliorum soluentium decimas debitas ecclesiae parochiali viciniori. c. cum olim, de consue. Anch. in cons. 255. In causa & quaestione quae vertitur inter nobilem virum. col. pen. ad fin. vers. dico ergo quod maximè obtinet, quia dici non potest quod ista



ista consuetudo sit contra ius commune & odiosa contra ipsos de Caburreto, ex his quæ scribit Aret. in consi. 133. In causa quæ vertitur inter homines. co. 3. vers. non obstat secunda ratio. nã ista consuetudo est fauorabilis ipsis de Caburreto, & odiosa respectu allegantiũ ipsam cõsuetudinẽ: quia vbi de iure cõmuni debentur decimæ illæ ad decimã partẽ debentur. c. 1. de decimis, hic petuntur ad multò minore quantitatem. ¶ Ex quib. apparet non esse necesse probari quod in qualibet parte territorij ita exactæ fuerint decimæ, satis est enim probari quod in maiori parte ita seruetur, interueniente tacito cõsensu populi vicinioris, vt no. in l. de quib. ff. de legib. Cor. in cõs. 319. col. 10. vers. nam ad esse consuetudinis. li. 3. & cū constet decimas deberi à nobilib. de Caburreto pro prædijs Belli reparij, & eas fuisse solutas, in dubio intelligendũ est fuisse solutas secundum consuetudinẽ in earum solutione generaliter obseruatam, quia ¶ à consuetis sumitur præsumptio. l. si de interpretatione. ff. de l. latè Moder. in l. certi conditio. §. nũmos. ff. si cer. pe.

16 ¶ Rursus, ¶ quando tractatur de aliquo iure respectu rei, inspicitur consuetudo loci vbi sita est res, secundum Bar. in l. cunctos populos, col. 9. in 4. q. C. de summa Trini. & fide cath. Bal. in auct. omnes peregrini, col. 1. C. com. de suc. Car. in clem. sãpe §. & quia, in 4. q. de verb. sig. & sicut dicimus quod confirmatio superioris intelligitur facta in forma cõmuni in dubio, capitulo quia diuerſitatẽ, de concess. præb. no. in c. 1. de cõfir. vtili vel inuti. eadẽ ratione præsumẽdum est decimas fuisse solutas secundũ q̃ cõmuniter ab alijs solui consueuerunt, & quod dicimus de probatione quod sufficit eam concludere secundum cõmuniter accidẽtia, gl. in l. neq; natales. C. de prob. cū sim. quæ Deci. no. in c. in præſentia, de proba. col. 9. Ias. in l. nõ hoc, col. 5. C. vnde legi. & ista præsumptio est fauorabilis animab. ipſorũ de Caburreto, quia vt dixi, non probant aliquã consuetudinẽ particularẽ aut priuilegium quod obligati sint ad decimas minores & pauiores quàm alij. Ideo si dicimus soluiffe eos minus quam alios, arguitur peccatum & delictum ipsis de Caburreto quod fraudauerint ecclesiam decimis, quæ præsumptio capi nõ debet. l. merito. ff. pro socio, nec est verisimile quod ¶ immemores fuerint salutis æternæ decimas retinẽdo. l. si. C. ad l. l. ul. rep. ¶ Simile videmus quo ad ¶ vitandum suspiciõnẽ peccati, præsumitur vxorem quæſiuisse de bonis mariti. l. Quintus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Itẽ præsumitur quis possedisse rem ex titulo probato ne alias præsumatur illicitum quod alienum occupauerit. l. quædã mulier. ff. de rei vend. l. minus instructus. C. de acq. poss. quæ præsumptio maximẽ placere debet in ipsis de Caburreto viris nobilibus, quorum nobilitas non patitur vt deterius quicquam in eos suspicemur iuxta no. in c. nisi essent, de præb. & quod no. Inno. in c. 1. de cle. peregr. & quæ de nobilib. Ias. scribit in l. si pecuniam. §. sed si accepit. circa. fi. ff. de cõd. ob. cau. de potestate quæ assignauit viro nobili detento totũ palatium loco carceris, quod fuit excusatus, licet nobilis aufugerit, quia non erat præsumendum q̃ vir nobilis fidem falleret. hodie tamẽ nobiles plerique fidei religionẽ ad mercatores trãsmittunt ipsam fidei præstationem, & venerationẽ ne pilli quidẽ curantes, quæ res honorẽ alijs nõ breui ex parte detrahit. ¶ Porro si nolunt acquiescere consuetudini aliorum, cum cõstet ipsos de Caburreto teneri ad decimas domini Vicinoui habent intentionẽ fundatã per ius cõmune, & sic regulã pro se, quod debeantur decimæ secundum quantitatem, quã nomẽ indicat. d. c. 1. de decim. incumbit ergo ipsis de Caburreto onus probandi consuetudinem contrariã regulæ vel alteri consuetudini, satis est enim dominis Vicinoui quod habent regulã iuris seu cõsuetudinis pro se. Bart. in l. quoties. ff. si quis caut. Ias. in l. cetera, in 3. no. ff. de l. l. Deci. in c. in præſentia, col. 7. ad fi. de proba. cū infinitis sim. quæ possem cumulare. Ista etiam præsumptio in fauorem dominorum Vicinoui iuuatur ex cõstitutione summi Põtificis, in qua fit mentio de quantitate decimarũ. l. cū precib. C. de prob. c. Abbate sanẽ. de ver. sig. nã præsumitur pro verbis narratiuis summi Pontificis. clem. 1. de prob. adeo quod nisi nobiles de Caburreto aliud probent, domini Vicinoui nõ possunt non obtinere. ¶ Postremò, vbi esset necessaria probatio ex parte dominorũ Vicinoui, illa reperitur facta per testes in ista materia & eadẽ causa aliàs examinatos, qui vidẽtur probare in hac causa ex conuentione partiũ de qua in compromisso, quæ conuenerunt vt stetur ex vtraq; parte testib. prædictis ad instantiã antecessorũ vtriusq; partis examinatis, de cuius cõuentionis virib. dubitadũ non est, quia

19 possunt ¶ partes conuenire quod stetur probationi imperfectæ. Inno. in c. cum causam, de testib. Bal. in l. si C. eo. tit. & in auct. si quis in aliquo documento. C. de eden. refert & sequitur Ale. in l. Titia diuortium. col. 4. ad fi. ff. sol. mat. Ias. in rep. l. admonendi, col. 39. ff. de iureiur. à fortiori valebit conuentio de dãdo fidem probationi de se perfectæ, licet eius effectus fortẽ non extēderetur cõtra ita paciscentes. ¶ Rursus videntur probare illi testes semiplenẽ etiã de iure cõmuni attentamorte ipſorum testium, etiã quod interſaliàs personas fuissent examinati, & in alia causa, secundũ Ale. in l. sãpe, col. 20. vers. fortius dicit. de re iudi. Ias. in l. is apud quẽ col. fi. vers. 5. limitat. C. de eden. & in l. admonedi, col. 23. vers. item addo. ff. de iureiur. Deci. Neap. decis. 396. col. 2. plus constat quod etiam priuilegiati ratione religionis ad eam quantitatem decimas soluerunt per acta exhibita, ideò maiorem prærogatiuam quærere ipsi deberent. Taurini Aymo Crauetra ex Sauiliano.

SVMMARIVM.

- 1 Iuramentum cum sit species probationis & duret terminus publicandi, potest offerri.
- 2 Potest quis probare per testes & iuramentum.
- 3 Intratempus probandi quia nondum est quæsitum ius, aduersario potest iuramentum offerri.
- 4 An possit deferri iuramentum litis decisiuum, nisi deferens aliquid probauerit, licet minus quàm semiplenẽ.
- 6 Iuramentum supplet semiplenẽ probationi.
- 5 An lapsò termino probatorio, sit adhuc locus iuramento, modo non fuerit datus terminus ad probandum & probatum habendum.
- 7 Statuto tollente exceptiones, eas tollere non censetur quæ incontinenti probari possunt.
- 8 Exceptio nullitatis impedit executionem sententiæ quando eius probatio incontinenti offertur.
- 9 Vbi res in obscuro est dandus est fauor probationibus.
- 10 Iudex in dubio debet eligere partem minus præiudicalem vtrique parti.

CONSILIUM CCVII.

Responsio ad dubia Magnifici Domini Antonij de la Ripa, an quis teneatur iuramentum subire quia pars assumpsit onus probandi.

**R**ESPONDO subsidio ex corde postulato. Responsiones ad dubia Magnifici domini Antonij de la Ripa ex Vigono, collateralis domini Famulasci & condomini Fenilij, viri integerrimi & iustitiæ studiosissimi mihiq; collegæ exoptatissimi, quia postea iudicauit ad formam ipsarum responsionum, dicitur quod dominus frater Bernardinus non tenetur iuramentũ oblatum subire, quia pars assumpsit onus probandi per testes, & in fine dilationis ad publicandum confugit pars ad iusiurandum per notabilem decisionem Saly. in l. si quis iusiurandum. C. de reb. creditis. Magnifice domine collateralis ad propositum dubium. D. V. videtur posse responderi

- 1 quod cum iuramentum sit species ¶ probationis, & duret adhuc terminus publicandi, quod potuerit offerri iuramentum, & sic infra tempus probandi. nec est verum quod eligens vnã viam censeatur renunciare aliã, quando inuicem compatiuntur, quia potest ¶ quis simul probare per testes & iuramentum, prout videmus in eo qui semiplenẽ probauit, nã probat iuncto suppletiuo iuramento. Et idem etiã est finis vtriusq; remedij, id est, vt probetur. l. q̃ in hæredem. §. eligere. ff. de trib. l. cum filius. §. variis. ff. de l. 2. Ro. in cons. 350. in 2. dub. Ias. in l. si quis agere, in 1. no. C. de codicil. Quod ¶ procul dubio videtur obtinere, quia nondum quæsitum est ius aduersario antequam sit præclusa via ad probandum, durante adhuc tempore probatorio; quo casu permittitur variatio, vt per Ias. in d. l. si quis agere facit Abb. in c. accedẽs, de præben. quod variari potest electio absentis ante acceptionem, & sic ante ius quæsitum. Et si dicatur, imò videtur incompatibilitas q̃ quis probeat per testes & iusiuradum, quia si is cui deferretur, iuret negatiuẽ, & testes deferẽtis iuramentum loquentur affirmatiuẽ deferens nitetur ex testibus, & iurans ex iuramento, per l. non erit. §. dato. ff. de iureia. Item hoc modo posset deteg.

Conf. Crau. 2. pars. N 2 periu



periurium eius cui defertur, si testes contrariū dicant, quo casu videtur iuramentum posse recusari. l. alias. & l. de periurio. ff. de iureiur. Bar. in l. iusiurandum quod ex conventionem. §. si. vbi Ias. col. 6. ver. & isto modo. ff. de iureiur. no. in l. manifeste. ff. eo. ti. respondeo q̄ istud procederet si testes fuissent examinati, sed hic testes examinati non sunt. Secundo posset responderi tenendo opi. Spec. & Panor. quos Ias. refert in d. l. manifeste. ff. de iureiur. qui volūt nō posse deferri iuramentū litis † decisivū nisi deferens aliquid probauerit, licet minusquam semiplenē. & licet Doct. magis communiter tepeant posse iuramentum deferri, licet deferens nihil probauerit, tamē multo magis fatetur illud deferri posse quando actor aliquid probasset. Nec obstat qđ dictū est supra periuriū detegi posse: quia respōdeo q̄ aut testes examinati plenē probant, & tunc non est tractandum de probatione per iuramentum neque tam fatuus sit quis vt rem cōmittat arbitrio aduersarij si plenē probasse se videat. arg. l. cū de indebito. ff. de probatio. aut testes examinati probāt semiplenē, & tunc idē, † quia probās semiplenē petet sibi deferri iuramentū suppletium nō autē iuramentum parti offeret. Et in casib. in quib. iuramento suppletio locus non est, nihil est quod timeatur de periurio ex probatione semiplena ex quo illa non operatur, aut testes examinati probant minus quā semiplenē, & tunc non potest timeri de periurio per testes qui non probāt nec plenē nec semiplenē. Ex qua declaratione clara videtur fieri decisio præsens dubitationis: nā si examinatis iam testib. & sic lapso termino probatorio potest deferri tale iuramentum a fortiori, poterit deferri termino adhuc durante. Secundo principaliter cōsidero quod etiā † lapso termino probatorio adhuc videtur locus iuramento, modō non fuerit datus terminus ad probandū & probatum habēdum, iuxta no. in l. admonendi. vbi Ias. col. 122. ver. si. nunquid autem post terminū. ff. de iureiur. quinimō etiā praelusa via probandi & post cōclusum in causa, adhuc videtur esset locus iuramento. Roma. in cons. 176. Istae sunt responsiones. colum. pen. versic. praeerea quarto. vbi dicit esse p̄ vero casum in l. generaliter. §. primo, C. de reb. cred. licet dicat communem opinionem esse in contrarium. sed hic non sumus post cōclusionem in causa. Tertio multi sunt casus in quibus etiā publicatis testibus recipiuntur testes, nihil impediēte timore subornationis. iuxta not. in auct. at qui semel. C. de proba. in c. fraternitatis de testib. a fortiori admitti debet iuramentū in quo cessat omnis suspicio subornationis & calumnię, quia si aduersarius nolit iurare, offerens illud prae stare paratus est. Et cum hoc modo per viam iuramenti res possit incontinenti probari, non videtur excludenda talis probatio. sicut dicitur † statuto tollēte exceptiones quod eas tollere nō censetur quā incōtinenti probari possunt, Abb. in c. super eo. in fi. de offi. deleg. & in c. suscitata, p̄ glo. ibi in vers. effectum. de testi. in inte. Dec. in c. ex parte, el. 2. col. 4. in 7. fallen. de offi. deleg. & in cons. 424. col. 2. vers. & ad hoc etiam facit. Ias. in l. iurisperitū. §. quod fere. in fi. ff. de pac. Similiter exceptio nullitatis impedit executionem sententię † quādo eius probatio incōtinenti offertur. Bar. in l. quarta. §. condemnatum. ff. de re iudi. & in l. si C. si ex fal. instru. Cor. in cons. 303. col. 2. lib. 3. fortius voluit Old. in cōf. 106. quod litera, quod dispositio clem. vt calumniis, de re iudi non procedit quādo probatio nullitatis incōtinenti offertur. Sed magis in terminis adduco eundem Old. in cons. 139. Ad habendam, in fi. vbi quod probatio quā incōtinenti offertur per instrumentum fieri, potest etiam post lapsum termini ad probandum, quanto fortius admitti debet probatio quā incōtinenti offertur prę confessionem partis ad oblationem iuramenti. Rursus in tali oblatione iuramenti agi videtur de favore animę & salutis eius cui offertur, ne alienum detineat periuri, quo casu termini lapsus non ita consideratur. c. pia. §. si verō. de exceptio. lib. 6. vbi quod exceptio excommunicationis probari potest etiā post lapsum termini quia concernit salutem. excommunicati, vt diligentius curet absolutionem & exeat a peccato. quod procedit licet statutus sit terminus peremptorius ad probandum excommunicationem. gl. in clem. vbi. in gl. pen. de excep. sequitur Geminia. in cōf. 58. col. 2. post med. Nec obstat decisio Salyc. quia dici potest quod iuris rationibus caret per ante relata fundamenta. secundo respondeo quod hic non sumus in fine probationis, quoniam super erant adhuc dies quatuor ad probandum, quo casu poterant deferri iuramenta testibus non parum multis, deinde examinari etiam post terminum, vt not. in l. quan-

do. C. de testi. & l. si. ff. de ser. Postremo, † vbi res in obscuro est, dandus esset fauor probationibus. l. curent. ff. de testi. l. 2. & l. seq. ff. de inter. actio. l. ne quid. §. de his. ff. de incen. nau. l. quoniam. C. de hæreticis. nota. in l. si duo patroni. §. idem Iulia. ff. de iureiur. nam debet Iudex veritatem summpere iuuare ad lucem perducere. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsidi. l. si. ff. de proba. ibi. veritati semper. locū fore. Alibi scribit Bal. in cons. 455. Quidā nomine. a. ad fi. lib. 1. quod debet Iudex ad veritatem principaliter respicere & eam totis viribus inuenire, allegat tex. in l. 1. §. in aliis. C. de sent. quæ pro eo quod interest. Et hoc modo vtetur dominatio vestra consilio Pau. de Ca. in l. 1. vbi Ias. col. 3. ff. si quis cautio. quod Iudex in dubio † debet eligere partem minus praiudicalem vtrique parti, no. Deci. in cōf. 162. col. 2. Ideo indubie Iudex pronunciat appellationi esse deferendum, & appellationem desertam non esse. Laus Deo & virgini. Thaurini, Aymo Crauetta ex Sauiliano I. V. D.

## S V M M A R I V M.

1. *Conditio, si decesserit sine filiis masculis, deficit etiā si decedat institutus vno filio relicto.*
2. *Verba conditionum sunt strictè interpretanda, & debent intelligi de primo actu.*
3. *Vbi est dubium an testator voluerit substituere vel non, nequaquam potest dici probata substitutio, quia probatio dubia non releuat, sed interpretatur substitutio dubia contra eum cuius fauore facta est.*
4. *Legata & fideicommissa dicuntur odiosa & strictè interpretanda.*
5. *Dittio autem, repetit qualitates precedentis dispositionis.*
6. *Si testator substituit filios inter se vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, & ipsis omnibus decedentibus substituit Titium simpliciter, Titius censetur substitutus etiā vulgariter pupillo. & per fideicom. propter coniunctionem orationis.*
7. *Quando plures vendunt aliquam rem, & quilibet in solidum, omnes promissiones postea factæ censentur etiam in solidum factæ, cum veniant continuatiue ad ipsam venditionem.*

## CONSILIUM. CCV III.

## Pro domino Bartholomæo de Araudino ex oppido Fossani.

**I**VINO subsidio ex corde postulato. Viso testamento Bartholomæi de Araudino ex oppido Fossani, & casu mihi proposito, puto quod hæredes Araudini non debeant succedere vigore alicuius fideicommissi, quia substitutio fuit facta si testator decederet sine filiis masculis, † quæ conditio deficit quoniam decessit relicto Franceschino filio masculo, nam licet testator vsus fuerit numero plurali si decesserit sine filiis masculis, tamen illa conditio deficit etiam si decedat relicto vno filio. l. pater Seuerinam. l. ita fideicom. ff. de conditio. & demon. l. nō est sine liberis. ff. de ver. sig. Cor. in cons. 68. lib. 4. Dec. in cons. 360. col. 1. cum sim. ergo si de fecit conditio fideicommissi, non debetur. l. pecuniā ff. si cer. pe. vbi Ias. in §. & no. & in substitutione est tex. in l. iubeamus. §. pe. C. ad Treb. l. vnica. §. pro secundo. C. de ead. toll. Pau. de Cast. in cōf. 291. quia in puncto col. 1. circa med. li. r. Nō obstat quod Francischinus postea decesserit sine filiis masculis, quia satis est q̄ semel cōditio extiterit. l. hæc conditio. ff. de cōd. & de. & verba cōditionū sunt strictè interpretanda Bar. in l. 1. §. bonorū. ff. ad Treb. Ideo ista cōditio nō debet extēdi ad filios filiorū, vt no. in l. si quis. C. de insti. & sub. sub cōdi. fac. vbi Ias. col. 4. & idē Ias. in l. in substitutione ff. de vul. & pu. Dec. in cōf. 95. col. 6. & vltra. mod. facit ratio, quia verba cōditionis debent intelligi de primo actu, ideo si conditio semel deficit, cessat, dispositio, nec sufficit conditionē postea impleri. Pau. de Ca. in cons. 136. Visis & cōsideratis omnibus superius enarratis. col. 3. ante med. libr. r. ideo statim atq; testator decessit relicto filio Franceschino, deficit omnino conditio, nec vltior conditio spectanda est in persona filij, vt no. Cot. in cons. 304. col. 9. ver. accedat ad hanc interpretationē. li. 3. Rursus alleganti euenisse casum substitutionis, incumbit onus probati. l. ei qui dicit. ff. de prob. l. actor. C. eo titu. & in terminis substitutionis ita arguit Cor. in cons. 161. col. 2. vers. ideo cum non appareat. li. 2. † Et vbi est dubiū an testator voluerit substituere vel non, non potest dici probata substitutio, quia probatio dubia



dubia non releuat. c. in praesentia de prob. sed interpretatur substitutio dubia contra eum in cuius fauorem facta est, in fauorem rei conuenti. Cor. in consi. 186. col. fi. vers. confirmantur permissa. & in consi. 304. col. 9. vers. & quando obscuritas. li. 3. & allegans substitutionem comprehendere aliquem casum, tenetur probare, quia semper dici potest substitutio hoc casu non loquitur. Soc. in consi. 62. col. 3. in consi. 63. col. 8. & in consi. 116. col. 5. li. 3. Et maxime hoc procedit in substitutione fideicommissaria, quia dicitur onus. l. cohæredi. §. cum filio. ff. de vulg. ideo in dubio pronuncian dum est fideicommissi locum non esse. Soc. in consi. 113. col. pe. ad finem. ver. unde ex praemissis. li. 1. per tex. in l. apud lu lianum. §. Seio. ff. de lega. 1. & in l. Titia. §. qui inuita. ff. de le ga. 2. tradit etiam Dec. in consi. 59. col. 5. in consi. 336. ad fi. in consi. 465. col. 3. & in consi. 593. ad finem. Addo Rotam deci. 864. testator circa fi. in antiq. In quo ipso tamen artic. Soc. variauit, nam in l. si filius qui patri. col. 14. ver. & pro ista opi. etiam facit. ff. de vulg. dicit quod legata & fideicommissa absolute dicuntur fauorabilia per l. 1. in fi. ff. vt in pos. leg. sed tamen contrarium videtur verius, quod imò f. legata & fideicommissa dicuntur odiosa & strictè interpretanda. bene fateor quod vbi legatum aut fideicommissum alias non valeret, tunc longa fiat interpretatio ad actus validitatem, sed stante validitate, strictè tunc videtur procedendum, quod ipsum videtur voluisse idem Soci. in l. cum auris. col. fi. vers. ex quibus octauo loco. ff. de condi. & dem. vbi licet fideicommissum dicatur grauamen, non propterea debet constringi sed ampliari, vt voluntas testatoris seruetur, quinimo non valisset fideicommissum in filiis filiorum qui honorati non fuerunt ab eo. C. de fideicō. Bar. & Doct. in l. Centurio. ff. de vulg. Nec dicat aliquis quod substitutio facta in residuo videatur facta sine illa conditione, quia imò est facta sub eadem conditione. propter illam f. aduersatiuam autem, de cuius natura est repetere qualitates praecedentis dispositionis. gloss. in §. item lapilli. Inst. de re rum diui. & vide Ale. in l. si filius a patre. colum. pe. ff. de lib. & posth. las. in l. transigere. col. pe. circa fi. C. de trans. & alibi sapissime Doc. dicunt igitur intellige illa verba. In resi duo autem & c. f. retento eodem calu. 1. decedente testa tore sine filiis masculis. Pro qua interpretatione optimè fa ciunt quæ scribit Anc. in consi. 137. Principaliter ponderan dū. col. 1. vers. sed subtilius, vbi qd sequentes substitutiones censentur factæ per modum continuati sermonis ad primā vt sic ex primordio tituli posterior formetur euentus. l. 1. C. de impo. luc. descrip. li. 10. & in terminis huius conditionis, quod censeatur repetita in sequentibus substitutionibus saltem ex mente testatoris, tradit Pau. de Ca. in consi. 410. Viso facto & dubiis mihi traditis. col. fi. lib. 1. Ad idem addu co Bald. in consi. 17. Præteritio. li. 2. vbi si testator substituit f. filios inter se vulgariter, pupillariter & per fideicom. & ip sis omnibus decedentibus substituit Titium simpliciter, Titius censeatur etiam substitutus vulgariter, pupillariter & per fideicommissum, propter continuationem & coniun ctionem orationis. Ad idem adduco Anch. in consilio 361. Vifa plena facti narratione. col. 1. circa med. versic. nec ob stat quod dixi. vbi quod in materia continuata dicta in vna oratione modificatiue vel restrictiue aut aliter censentur in alia oratione repetita propter identitatem rationis. Ad idem adduco Calde. in consi. 6. in tit. de elect. vbi quod clausula & cuilibet insolidum, censetur in sequentibus re petita, quia continuatiue veniunt per tex. in c. Apostolus 30. q. 5. & in c. 2. requiris. de appel. Ad idem adduco Corn. in consi. 112. lib. 4. vbi f. quando plures vendunt aliquam rem & quilibet insolidum, omnes promissiones postea factæ, censentur etiam insolidum factæ, cum veniant continua tiue ad ipsam venditionem. Et pro praemissis tex. in l. fi. vers. coniuncta scriptura. ff. de reb. dub. Et nisi dicamus repetitio nem induci, sequeretur absurdum quod liberi positi in conditione ad exclusionem substituti ipsi excluderentur a substituto in residuo, quod inconueniens considerat Pau. ad inducendum repetitionem in d. consi. 410. in fi. lib. 1. Qui bus consequens est nihil iuris ad ea bona obtinere hære des a Randem ex illa substitutione quia verba videntur clara contra eos, & ita rescribendum censui sub correctio ne. Taurini. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. Doct.

S. P. M. M. A. R. I. V. M.

1 Vena seu minera sunt ad exemplum thesauri, & inuentoribus quaeruntur.

- 2 Colonus potest auri venas vel argenti inquirere in re conducta.
- 3 Cui competunt regalia, videntur competere & fiscalia.
- 4 Iura fiscalia videntur competere domino habenti merum imperium.
- 5 Clausula generalis post species enumeratas exaudienda est ultra casus specialiter expressos.
- 6 Verba vniuersalia comprehendunt omnia quæ excogitari possunt.
- 7 Si alicui conceditur immunitas simpliciter, intelligitur a muneribus personalibus tantum.
- 8 Verba vniuersalia, comprehendunt etiam regalia non expressa modo non dissimilia praecedentibus.
- 9 Vbi conceditur omnimoda iurisdictio, venit ius Appellationis.
- 10 Ius appellationis pertinet ad superiorem iure superioritatis, quod ius re missum non censetur, cum vasallus recognoscat dominum directum in superiorem.

CONSILIVM CCIX.

Pro magnifico Comite Fruzaschi, contra Principem de vena metalli inuenta.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. Illustris simus princeps inuestiuit illustrē ac magnificū Comitem Fruzaschi de loco Sancti Secundi cū omnibus pertinentiis fufius explicatis in instru mento inuestiturae. Deinde Dominus Comes in territorio loci inuenit venā seu menā quam vocant metalli seu plum bi, Queritur an ad dominū Fruzaschi pleno iure pertineat? Breuiter rescribēdū putauī, qd sic: nā f. eiusmodi venæ sunt ad exemplum thesauri, & inuētoribus quaeruntur. Pau. de Ca. in consi. 3. col. fi. vers. & sic pars dicti Mar. in consi. 23. fun damentum praefacti domini Vicarij. & in consi. 330. Libellus istorum agentū. li. 2. fortius scribit Ang. in l. si vsufructus. §. fructuarius. ff. de vsufu. quod pot. f. colonus auri vel ar genti venas inquirere in re cōducta. Secundo videndū est, quia tex. in l. 2. & 3. C. de metall. li. 11. volunt quod inuētores metallorū & exercentes eā artē cogantur inferre fisco cer tam partē metalli, & amplius, singulis annis certā pecuniæ quantitatē, iuncta declaratione gl. in d. l. 2. an dominus co mes obligetur ad eā protestationem, placet mihi eum nō obligari, etenim dux illustrissimus contulit in comite, etiā iura fiscalia, f. nā cui competunt regalia, videntur cōpete re & fiscalia Ale. in consi. 31. Viso themate q. praemissa. col. 2. autē med. vers. ad idē adduco & vers. videamus. li. 2. quod est repetitū in consi. 3. lib. 4. & inter regalia computatur ius pis cationū, vectigalia, confiscationes, & alia id genus. c. vnico quæ sint regalia. Dec. in consi. 271. col. 3. ver. vltius etiam aduertendum. las. in rep. l. quo minus. in 6. ff. de flum. f. Se cundo iura fiscalia videntur cōpetere domino habenti me rum imperiū, vt per Ale. in d. consi. 30. Porro dominū comi tē merū imperiū in dicto castro obtinere est iuris plusquā perspicui. Tertio ad instrumētū inuestiturae explicatur spe cies plurimæ iurū regaliū, imò adeo plures q. colligantur in d. c. vnico. quæ sint reg. deinde subicitur clausula generalis & aliis quibuscūq; & c. quæ clausula nihil ageret nisi ad ius venarū eiusmodi metallorū pertineret, quod probandū nō est. l. si quando. in prin. ff. de le. 1. f. Imò clausula generalis post species enumeratas exaudienda est ultra casus specia liter expressos. l. stipulationes commodissimum. ff. de ver. ob. Soc. in consi. 188. col. 3. post med. & in consi. 251. col. 2. post med. li. 2. quod maxime procedit quia sunt adeo generalia & ampla verba sequentia vt ad specificata restringi non possint salua ratione recti sermonis. l. emptor. §. Lucius vbi gl. & Doc. ff. de pac. Bal. & Doc. in l. sub pretextu specierum & in l. si de certa C. de transac. Ale. in consi. 46. col. 1. in consi. 117. col. 2. l. 1. in consi. 11. li. 1. & in consi. 60. ad fin. Cor. in consi. 168. col. fin. li. 1. Quarto ista inuestitura loquitur per verba pregnantia & vniuersalia, ergo omnia cōprehendit. c. solita de maio. & obe. l. Julian. de le. 3. c. li Romanorū. 19. di. f. Imò comprehendunt verba vniuersalia omnia quæ excogitari possunt. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. ff. de vsuris. l. cum virum. C. de fideicom. Soc. in consi. 26. col. 2. lib. 3. & di cit Pau. de Ca. in consi. 33. Dubium videtur prima facie. col. 1. li. 2. q. verba vniuersalia ad specificata restringi non pos sunt salua ratione recti sermonis, licet secus in verbis Conf. Crau. pars 2. N 3 inde



indefinitis aut generalib. Alibi scribit Ale. in cōf. 30. col. pe. li. 5. q. verba immunitatis prāgnantia & vniuersalia extenduntur etiā ad onera insolita, & immunitas est odiosa & stricti iuris. † Ideo si alicui conceditur immunitas, simpliciter intelligitur à munerib. personalib. tātū. in l. q. immunitatē. C. de mun. pat. li. 10. l. hi. q. ff. de vaca. mun. hic aut sumus in materia fauorabili, quia agitur de cōcessione principis. in qua eius prāiudiciū tantum versatur. l. si. ff. de const. prin. & in terminis terminatib. ita decedit Ro. in consi. 271.

Vis tota, vbi loquitur in cōcessione facta comiti in qua primò fuerunt expressi aliqui casus regaliū, deinde subiecta sunt verba vniuersalia, dicit Rom. q. † verba vniuersalia cōprehendunt etiā regalia non expressa, modò non dissimilia precedentib. Idē voluit Pau. de Cast. in consi. 63. q. dicti redditus li. 1. Rubeus Alexandrinus in cōf. l. & eiusmodi verba prāgnantia & vniuersalia in concessione castri etiā considerat Cor. in cōf. 321. col. 4. ad fi. & col. seq. li. 4. Dec. in cōf. 169. col. 2. post med. vers. perperua propter verbum omnimodam. vbi quod verba vniuersalia geminata cōprehendunt etiam iura principi reseruata puta si conceditur iurisdictio omnimoda per gl. in cle. 1. verbo omnimodā. de fo. cōpe. Addo Bal. in c. quanto. col. pen. de iudic. vbi quando conceditur omnimoda iurisdicō, venit merum & mixtum imperium, secus si concedatur omnis iurisdicō. quod Bal. dictum pro singulari & nunquam obliuioni tradendo. refert & sequitur Ias. in l. imperium col. 5. in fi. vers. 4. moucor. ff. de iur. om. iu. & in l. si mater. §. 1. colum. 1. ff. de vulg. ¶ Fortius voluit idem Ias. in consi. 161. in princip. lib. 2. quod † vbi conceditur omnimoda iurisdicō, venit ius appellationis, quod ipsum tamē dictū consuetudo contraria non admittit, & de iure etiā fortē nō cōstat, qā cōcessio iurisdicōnis omnimodā videtur intelligenda respectu actuum primā cognitionis. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. sig. Secundo quia † ius appellationis pertinet ad superiorem iure superioritatis, quod ius superioritatis remissum nō censetur, cum vasallus recognoscat dominū directum in superiorem. ¶ Quinimò etiam si expressi non fuissent aliqui casus regaliū seu ad iura regalia pertinentes, adhuc idem videretur dicendū quod dominus comes debebat consequi omnem vilitatem quā ex castro seu territorio suo percipi possit, & quod principi teneatur solum ratione superioritatis ad ea quā continentur sub fidelitatis sacramēto, per ea quā pulchrē ac latē no. Pau. de Ca. in consi. 353. Commodum. li. 3. vbi loquitur in vena auri, & efficaciter arguit per vniuersa, q. vtilitas pertineat ad feudatarium, nec aliquid cōsequatur directus, dominus idē etiā voluit ipse Pau. de Cast. in d. consi. 63. quod dicti redditus. li. 1. ¶ Sed contra prāmisa videtur facere dictum Rotā decisi. 19. Legatus vel nuncius in nouis. & decisi. 460. Nota Legatus, in antiquis, vbi quod concessio facta verbis vniuersalibus comprehendit reseruata principi, puta, si Papa dat Potestatem Legato de latere conferendi beneficia qualitercunque, vacantia nā beneficia reseruata cōferre nō poterit. Ad istud respondeo multis modis. & primò quod in casu Rotā. non erant verba vniuersalia geminata & prāgnantia prout in casu nostro, sed simpliciter verbum illud vniuersale qualitercunque Secundo respondeo quod in casu Rotā. non erant expressi aliqui casus pertinentes ad reseruationem pontificis, prout in casu nostro, vbi casus pluri expressi sunt respicientes ad regalia & fiscalia iura. Deinde subiecta verba vniuersalia & ipsa prāgnantia & repetita apta comprehendere omnia etiam maiora casibus expressis. Tertiò respondeo in casu Rotā. illud verbum vniuersale qualitercunque solum respicit modum vacationis vt possit Legatus conferre beneficia quoquomodo vacāt, non autem respicit actum reseruationis, quando talia beneficia vacantia essent reseruata. Taurini. Aymo Crauetta ex Sauiliano.

## SUMMARIUM.

1. Substitutio facta per verbum commune substituit, adiectum certa rei, dicitur fideicommissaria: nam verbum commune adiectum certa rei, nunquam trahitur ad vniuersalem substitutionem.
2. Sunt repugnantes substitutio vulgaris & fideicommissaria. cum requiratur fideicommissaria aditionē hereditatis, & expiret vulgaris per aditionem.
3. Clausula coadiuuaris non operatur contra voluntatem testantis.
4. Substitutio directa non trahitur ad fideicommissariam ex clausula codicillari, quando repugnant verba & mens testatoris.
5. Extractus ab vtero in quarto mense habetur pro mortuo, perinde ac si

mulier abortiuum fecisset.

6. Paria sunt nasci quem, mortuum vel viuum quidem, sed eo tempore vt certum sit non eum viuere posse.
6. Regula quod descendens non transmittit hereditatem non aditam ad descendentes non procedit in infante.
8. Sententia debet esse conformis libello porrecto.
9. Quandoque equitate suadente ad euitandum circuitum, potest Index cōdemnare ex libello inepto.

## CONSILIVM. CCX.

## Pro D. Honorata in casu substitutionis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Mulier quādam à incia cui Honorata erat nomen, instituit post humum ab ea pugnante venturum heredem, cui per aetatem pupillarem descendenti vel alias quādocunque sine liberis substituit. Valentina eius sororem in quibusdam bonis tantum. mortua testatrice exēctus est vterus, vbi dicitur deprehensus filius sex aut quinque mensium mortuus potius quam viuens aut certē qui temporis interuallo breuissimo vixit Valentina contendit euenisse casum substitutionis vulgaris comprehensae in compēdiosa, quā dicitur verbis generalibus. (nā de pupillari frustra agitur, quia non fit à matre) ex aduerso assurgit Ludouicus Ririj, maritus olim Honoratae dicens illum filium fuisse inuentum spirantem, propterea quod in eum transmissa est dimidia pars eius hereditatis, ex c. Ray. & c. Raynu. de testa. videndum est quid iuris. Circa hanc consultationem aduertendum est quod ista substitutio facta per verbum commune substituit, adiectum certae rei dicitur fideicommissaria, nam verbum commune adiectum certae rei nunquam trahitur ad vniuersalem substitutionem, l. cogi. §. 1. & §. generaliter. vers. inde queritur. ff. ad Treb. vbi Bar. & Doc. Bart. in l. centum, col. 5. vers. quid si testator substituit aliquem cōpendiosē. ff. de vulg. & ibi Doct. Ias. in consi. 46. quidam nomine colla. li. 2. Pau. de Cast. in consi. 341. mater ista. col. 1. & ad fi. consi. 1. vbi ampliat no. Idem pau. in consi. 16. Viso dicto puncto & dubiis. in 2. dub. lib. 2. Cor. in consi. 47. col. pe. ad fin. in consi. 94. li. 1. in consi. 35. col. 2. consi. 151. col. 3. lib. 2. in consi. 40. col. 2. in consi. 138. col. 3. lib. 3. in quibus locis habetur quod talis substitutio non trahitur ad directam, licet fiat substitutio in re certa, per verba directa non tamen civilia, sed directa iurisgentium. prout est verbū accipiat, moriatur, quod etiam voluit Bar. in lilla institutio. ff. de hære. inst. Bal. in l. humanitatis. C. de impub. Areti. in consi. 154. Periculosum. col. 5. in fi. vers. & pro declaratione materiae. Cor. in cōf. 322. col. 4. circa med. vers. itē facit quia ista verba. lib. 3. ¶ Aduertendū tamen circa prāmisa dum dicitur substitutionem factam in re certa verbis communibus non trahi ad directam, quia istud procedit quando expresse fit substitutio in re certa, secus si instituto in re in certa, simpliciter fit substitutio verbis directis iurisgentium, licet nō directis civilibus nullo alio dato cohære. ita Alex. in consi. 45. col. 4. circa med. lib. 1. post Imo. in c. Raynutius, in materia cōpendiosa de testam. per tex. in c. si pater. de testa. lib. 6. Ad Pau. de Cast. in consi. 49. Notandum est. lib. 2. ¶ Secundo nō procedit quādo expresse fieret substitutio in re certa per verba directa civilia, nam tunc trahitur ad directā. l. cohæredi. §. si. ff. de vulg. Ale. in d. cōf. 45. co. 4. li. 1. sed in casu nostro expresse facta est substitutio in re certa & p. verba cōmunia, ergo nō continent directam vulgarem. praeerea si admitteretur, Valentina substituta ex vulgari, fieret cōtra voluntatem testatricis, quā noluit eam habere nisi certa bona, sed per vulgarem aduocaret omnia bona testatrici ne alias decederet pro parte testata & p. parte intestata, contra regulam, ius nostrum non patitur. ff. de reg. iur. ¶ Iam substitutio fideicommissaria non continet in se vulgare regulariter nisi in casu. l. Patonius. ff. de fideicō. li. 1. & l. tractabatur. ff. de test. mili. vbi Bar. † sunt enim repugnantes substitutio vulgaris & fideicommissaria, cum requiratur fideicommissaria aditionē hereditatis, & expiret vulgaris per aditionē: ideo cum agatur de substitutione fideicommissaria & nullus sit hères scriptus, qui adeat hereditatem, videtur fideicommissum expirasse. l. eam quam, vbi late Doct. C. de fide. Neque dici potest quod propter clausulam codicillarem substitutio fideicommissaria trahatur ad directā, † quia clausula codicillaris non operatur cōtra voluntatem



voluntate testatis. Bal. in cons. 213. Quidam fecus. co. 2. li. 1. in cons. 25. re us. ad fi. lib. 2. & in cons. 319. quid Nicolaus. li. 5. Soc. in cons. 140. col. 4. ad fi. li. 1. Dec. in cons. 205. col. fi. in cons. 287. col. 3. & in cons. 291. col. 2. vbi quod si substitutio directa non trahitur ad fideicom. ex clausula codicillari quando repugnat verba & mens testatoris, multominus fideicommissaria trahetur ad directam cum facilius directa obliquetur quidam econtra, iuxta. l. Scæuola. cum ibi not. ff. ad Treb. iunctis his quæ supra dixi quod in fideicommissaria vulgaris non continetur. Et licet verum sit quod clausula codicillaris non operetur contra voluntatem testatoris, non tamen approbat simpliciter dicta Deci. in dicto cons. sed me remittit ad ea quæ dixi in cons. 22. co. 4. versic. 5. principaliter. Operabitur tamen ista clausula codicillaris quod venientes ab intestato tenebuntur restituere istud fideicommissum Valentini. l. ex. ea. §. 1. vbi gl. & Do. ff. de test. no. Bar. in l. 1. ff. de iure codicil. & in auc. 10. causa. C. de li. prete. Alex. in cons. 9. col. pen. lib. 1. in cons. 12. lib. 2. Pau. de Cast. in cons. 375. Ne sub æquiuoco. col. 2. post med. & lib. 1. Soc. in cons. 140. col. 4. lib. 1. & in cons. 93. col. 1. lib. 4. Cor. in cons. 248. colum. 1. li. 1. & in cons. 114. col. 2. circa me. lib. 4. Dec. in cons. 242. & in cons. 320. & alibi sæpe Doct. Ideo ab intestato videndum est, quis dicat succedere, nam maritus testatrix dicit se successisse filio suo extracto de utero matris, consequenter in bonis filij inuenisse bona materna. Ipsa autem Valentina licet processu & actis dicat se venire ex vulgari, quo iure succedere non potest ut supra ostendi, tamen ex quo maritus solus nititur successionem ab intestato, per dimidia præsupponendo valere fideicommissum, de quo supra, & illud ab intestato deberi vigore clausula codicillaris, dicit ipsum maritum non posse ab intestato succedere, ex quo ille filius extractus est ab utero matris in 4. aut 5. mense: quo casu cum clarum esset eum viuere non posse, certum haberi pro mortuo, perinde ac si mulier abortum fecisset. Ob id tali filio ita extracto succedi non potuit ab intestato secundum magis communem opi. Pau. de Ca. in l. 2. col. 2. versic. circa legem sequentem. C. de posth. hære. insti. quæ sequitur Ale. & Ias. in l. q. dicitur. ff. de libe. & posth. quia si paria sunt nasci quem mortuum, vel uiuum quidem, sed eo tempore ut certum sit non eum viuere posse secundum eos. facit quia paria sunt aliquid non esse vel esse sed inefficax. l. ex his. ff. de condi. inde Ibi Ias. cum simili. quæ idem Ias. colligit in l. fi. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. ergo vita breuius illius tempestiuus extracti, in consideratione habenda non videtur quando constat illam esse inutilem & consequenter defecturam. Et licet contrarium teneat Ang. in d. i. q. dicitur. Bal. in cons. 127. Ad intelligentiam, circa fi. vers. & licet natus. li. 1. & in cons. 113. ad fi. 5. tamen in contrarium est magis communis opi. secundum Soci. in l. cum aut. col. 73. in fi. vers. sed queritur quid sit grauatus. ff. de condi. & demon. & in cons. 275. circa fi. lib. 2. Fulg. in cons. 69. col. 2. Veron. in cons. 1. col. 4. in 2. dub. Dec. in cons. 623. col. 2. post me. & col. seq. & in l. posthu. col. 3. C. de bo. pos. contra tab. Dec. Nea. Deci. 236. ¶ Amplius est aduertendum quod non probatur fuisse aditam hereditatem per talem posthumum, ergo illa transmitti non potuit. l. vtre. ff. de acqui. hære. vbi no. nec potuit transmitti ex benefi. l. vnica. C. de his qui ante aper. tabu. quia illa transmissio solum fit in descendentes, non etiam ad ascendentes. ut ibi no. Soc. in cons. 116. non potest negari. col. 4. vers. ad secundum etiam. lib. 1. Cor. in cons. 42. col. pen. in 5. dubio. & in cons. 225. col. 1. lib. 4. ¶ In hoc tamen non facio fundamentum, quia si regula, quod descendens non transmittit hereditatem non aditam ad ascendentes. non procedit in infante, quia transmittit hereditatem ascendenti, puta matris aut alterius ascendenti ex linea materna, imo & extranei ad patrem. l. si infanti. C. de iure delibe. vbi Doct. Bar. & Doct. in l. fi. in prin. C. de iur. delibera. Anc. in cons. 252. Frater charissime. col. 2. Soc. in l. 1. col. 25. vers. circa tertium. ff. de vulg. ideo videtur quod pater mortuo filio infante possit adire. Nec saltem fuit transmissum ius restitutionis in integrum ad adeundum. l. non solum. ff. de resti. in integr. no. in l. Pantonius. ff. de acqui. hære. Barto. & Doct. in d. l. si. in fine in latè Soc. in cons. 153. in 3. dubio. li. 2. ¶ Ex præmissis concludendum videtur, cum maritus possideat bona & mulier egerit ex vulgari substitutione, quod absolui maritus debet ex non iure agentis in remedio intestato, posito quod maritus ius nullum haberet. l. qui accusare. C. de edend. & licet mulier foueat ius ex alia causa scilicet fideicommissi, tamen ex ea obtinere non potest. l. habeat. ff. de insti. l. non possumus. ff. si pars hæred. per. l. Babbilius Marcel. ff. de pac. dot. c. Abbate de iud. l. 6. cuius rei duplex est ratio. prima: quia si

8 pronunciaretur super alia causa ferretur sententia non conformis libello contra l. vt fundus. ff. comuni diuid. Secunda: quia esset iniquum super causa non proposita pronunciare, super qua non potuit Reus deliberare an cederet vel contenderet. Quas duas rationes assignat Cor. in cons. 99. circa fi. li. 3. tamen quia ex decretis ducalibus in patria Pedemontana proceditur sola facti veritate inspecta, potest Senatus iudicare etiam ex causa non intentata. Ale. in l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. obl. & in cons. 114. col. 2. lib. 6. Soc. in cons. 146. co. 6. post med. vers. sed quid plura lib. 1. & in cons. 160. col. pe. in fi. vers. quarto & ultimo. hoc idem probat lib. 2. Deci. in c. dilecti filij col. 3. de iudi. Cor. in cons. 80. col. secunda circa med. lib. 3. sed hic istud videtur impossibile, quia mulier agens negat maritum esse heredem ab intestato, quod satis videtur probatum, ergo condemnari non poterit ad præstationem fideicommissi. Ideo cum ineptè actum sit, videtur maritus absoluedus ab obseruatione iudicij, reseruato iure mulieri aptius agendi suo tempore, iuxta not. in c. examinata. de iudi. per Bal. in l. 2. in 14. oppo. C. de rescin. vendi. Ale. in l. si si mens. fal. mo. di. e. Pau. de Ca. in cons. 65. Viso quodam libello portecto per dominam Andriolam col. 2. lib. 1. & in cons. 113. In causa quæ vertitur inter communitatem B. zani. col. 1. lib. 2. loq. de Ana. inter cons. Pau. de Cast. in cons. 27. vbi prima sententia. col. fi. li. 1. Deci. in cons. 73. col. fi. li. ad fi. 1. quæque tamen æquitate suadente ad euitandum circueum, potest Iudex condemnare ex libello inepto. Anc. in cons. 1. Verba stipulationis. col. fi. in 2. dubio. sed hic est impossibile condemnare maritum ad id, ad quod agens ipsa effectualiter fatetur illum non teneri. Nisi malit Senatus æquitatem sectando ad rei veritatem respicere, potiusquam ad mulieris agentis contentionem: quod ipsum iudicium minime audeam improbare. Taurini. Aymo Crauetta ex Sa. uiliano I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Venditor non condemnatur ad assumptionem defensionis causa nisi constet quod moueatur lis emptori contra formam promissorum per venditorem.
- 2 Quod non est, notorium esse non potest.
- 3 Occisor ex confessione condemnari non potest nisi constet de corpore occisi.
- 4 Quoties non tenetur venditor de euictione frustra queritur de denuntiatione.
- 5 Statutum tollens exceptiones contra instrumentum, non tolluntur exceptiones quæ veniunt ex fonte & capite eiusdem instrumenti.
- 6 Re emphyteotica euicta ab vno fratrum pro portione sua accepta, non agit de euictione, si euincatur secundum naturam contractus emphyteotici.
- 7 An in bona fratrum diuisa in quibus aliqua sunt subiecta fideicommissi, possit agi de euictione euiente casu fideicommissi.
- 8 Observatio post secuta, declarat quale fuerit ius præcedens reseruatum.

C O N S I L I V M. C C X I.

Vtrum antequam venditor condemnatur ad assumptionem defensionis causæ, necesse sit constare quod moueatur lis emptori contra formam.



1 I V I N O subsidio ex corde postulato, antequam condemnatur venditor seu eius hæres ad assumptionem defensionis causæ, necesse est constare quod moueatur lis emptori contra formam promissorum per venditorem ex his quæ not. Bart. in l. diuus ff. de test. milit. vbi ex forma statuti nihil opponi potest contra instrumentum publicum, debet tamen constare ante omnia quod illud instrumentum sit publicum, & sic tale quale requirit statutum. ¶ Similiter si contra factum notorium nihil opponi potest, debet tamen constare ante omnia illud factum notorium esse, imò quod sit verum: quia si quod non est, notorium esse non potest c. quanto. de translatio. prælato, Cardine. in consil. 54. In elucidaione præmissi dubij. colum. 43. ¶ Similiter si quis confiteatur se occidisse aliquem, ex confessione condemnari non potest, nisi constet de corpore occisi. Angel.



in l. certum. in princip. ff. de confess. Bal. in c. at si clerici. in prin. col. 3. de iudiciis. Iason. in l. si quando. in quarto no. C. unde vi. facit Ale. in consi. 33. col. secunda. libro. 1. ¶ Simili modo si statutum loquatur de damno dato, constare prius oportet fuisse damnum datum. Deci. in consi. 410. col. 2. vbi latè loquitur. facit Bar. in l. multum interest. ff. de conditio. & demonstratio. vbi vere contumax condemnari non potest si Iudex ignoret eum contumacem, quia constare prius debet Iudici de contumacia. Deci. in c. quoniam cōtra. colum. 16. de probationibus. ¶ Eadem ratione dicamus quod nisi constet Iudici moueri controuerfiam emptori contra promissa à venditore, quod condemnari venditor nō possit ad formam promissorum. & pro hoc adduco Ang. in consi. 177. In facto proponitur quod Baldasari, in princ. vbi quādo vēditor non tenetur causam defendere, nō debet denunciari vt emptorem defendat, puta, ¶ si emptor de facto inquietatur: nam quoties nō tenetur venditor de euictione, frustra quæritur de denunciatione. sed in casu isto non tenetur venditor ad causā defensionem, quia nō constat quod moueatur controuerfiam cōtra promissionē, nam in instrumēto suo reseruātū est ius Ardizoni Barbadazani & nunc hæres Ardizoni, id est, Ioan. Maria agit contra patrē, & se fundat in illa reseruatiōe si acta videantur, ergo nō aliquid petit contra formam promissorum per vēditorem, imō secundum formā illius reseruatiōis. ¶ Bene faciunt quæ scribit Bar. in l. 1. §. parui. ff. quod vi aut clam. ¶ vbi si statutum tollat exceptiones contra instrumētum, non censetur tollere exceptiones quæ veniunt ex fonte & capite eiusdem instrumenti. no. Bald. in l. ex prædiis. C. de euic. in l. ex placito. in fin. C. de re. permut. Alex. in l. filia licet. C. de colla. latè Deci. in c. ex parte. la. 2. de offi. de leg. in consi. 119. col. 2. & in consi. 298. col. 2. ¶ Simili modo de ista euictione non debet teneri venditor seu eius hæres, cum illa fiat ex fonte & verbis expressis ipsius instrumēti. ¶ Et in terminis euictionis videmus quod ¶ si vnus fratrum in diuisione accipit rem emphyteoticam proportionē suā, si illa euincatur secundum naturam contractus emphyteotici, non agit de euictione, glo. Bar. & Bal. in l. si familia. C. fam. ercisc. Roma. in consi. 503. col. fi. Ale. in consi. 21. li. 5. quod procedet etiam si de euictione promissum sit, modò non ignoraret accipiens qualitatem rei quod esset emphyteotica. Aretu. in consertio. in princ. Curti. senior in consi. 49. col. 7. vers. ad quintū argumentum. & no. in d. c. si familie. Fortius non poterit agi etiam ad pretium ex quo scienter accepit. l. si fundum. C. de euic. Deci. in consi. 411. circa fi. & declarat Pau. de Ca. in l. emptorem. §. fin. de act. emp. vbi constituit differentiā an euictio non debeatur ex dispositione hominis. puta ex pacto & tunc pretium nihilominus restitui debeat, an ex dispositione legis propter scientiam rei alienæ aut alteri obligatæ & tunc secus. ¶ Similiter si fratres diuidant bona & promittant de euictione, in quibus bonis aliqua erāt subiecta fideicommissio, eueniente casu fideicommissi, si illa euincuntur per substitutum, non potest agi de euictione, data sciētia talis fideicommissi, quia fit euictio secundū naturā rei fideicommissio subiectæ, nisi in diuisione fuisset remissum fideicommissum. Bar. & Doct. in l. qui Romæ. §. duo fratres, vbi Crot. col. 22. ff. de verb. oblig. Cor. in consi. 150. col. fina. & in col. 42. ad fi. li. 4. Itaq; nescio videre quomodo posset condemnari conuentus ad assumendum onus quando non constat fieri aut peti aliquid contra promissum, imō secundum formam promissorum & conuentionū. ¶ Amplius probauit Io. Maria se & eius patrem vfos fuisse, illa via cum bobus, & curribus, & ita vti se solitos fuisse ergo illa consuetudo seu quæ ante erat, declarat quale fuerit ius reseruatum, regula semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. latè Ias. in l. certi cōditio. §. si nūmos. ff. si. certum peti. nam ¶ observatio post secuta declarat quale fuerit ius præcedens reseruatum. Pau. de Cast. in consi. 314. Super eo quod quæritur. ad fin. & pulchrius in consi. 347. Quare circa donationem, col. fi. li. 1. Soci. in cōs. 25. col. 9. ad fi. lib. 1. in consi. 145. col. 2. eo. lib. in consi. 66. colum. 4. & in consi. 68. col. pen. ad fi. lib. 3. Roma. in consi. 371. Vis tota. col. 2. vers. tertio non est dubium. Quibus consequens videtur absolui oportere conuentum a petitis, stantibus actis ad modum quo sunt: & ita pronuntiandum esse puto, ad correctionem tamen cuiusvis sanius consulentis Taurini. Aymo Crauetta ex Sauiliuno.

## S V M M A R I V M.

- 1 Res emphyteotica non dicitur commissa antequam dominus directus de

- clarauerit voluntatem suam quod vult rem haberi pro commissa.  
 2 Quando aliquid inducitur ipso iure, licet non requiratur sententia dispositiua, tamen requiritur declaratiua in his quæ trahunt secum executionem.  
 3 In casibus in quibus licet domino directo accipere possessionem rei emphyteotice, propria authoritate, non est necessaria sententia declaratoria.  
 4 Lucana constitutio admittens probationem iuramenti post decennium, intelligitur de decennio a tempore ortæ obligationis efficaciter.  
 5 Terminò constituto ad soluendum, si ante debet præcedere aliqua liqui datio, non currit terminus ante factam declarationem.  
 6 Qui non est in rerum natura, dicitur incapax, nec admittitur ad substitutionem.  
 7 Qualitas adiecta verbo debet adesse secundum tempus verbi.  
 8 Quo casu conductor finita conductione non possit percipere fructus.  
 9 Quando dominus declarauit voluntatem suam & expulit emphyteotā, potest adhuc pensionem petere præteriti temporis.  
 10 Instrumentum conditionale executionem habere non potest ante impletam conditionem.  
 11 Res commissa cum pertinet domino directo non conductori, illud pro- cedit de iure communi.

## CONSILIVM. CCXII.

## Conductores debent obtinere res commissas etiam ante conductiones.

- I** VINO subsidio ex corde postulato. In casu proposito breuiter scribendo, puto quod domini conductores debeant obtinere rechetas seu res commissas aut dolutas, etiam quæ contigerunt ante eorum conductionem, quarum tamen est facta compositio ¶ vel declaratio de tempore ipsorum cōductorum. nam emphyteotica non dicitur commissa antequam dominus directus declarauit voluntatem suam quod vult rem haberi pro commissa. glo. & Bar. in l. 2. ff. si ager vectig. Bal. in l. si. C. de reuoc. dona. l. 2. vbi Ias. in 5. nota. C. de iure emphy. & idē Ias. in l. posthumo. colum. 6. vers. pro ista opi. C. de bon. poss. contra tabu. Deci. in consi. 144. colum. 3. post med. vers. licet. præterea etiam in consi. 146. colum. 3. in 2. dub. vbi etiam quod secundum aliquos requiritur sententia declaratoria. & idem Deci. in consi. 160. ad fi. Quinimò hoc de sententia declaratoria in emphyteosi firmat idem Deci. alios referens in consi. 185. col. 4. post med. vers. sed breuiter ad ista. licet idem Deci. tenuerit contrarium in d. consi. 146. sed ibi loquitur in emphyteota Ecclesiæ. Idem etiam, quod requiratur sententia declaratoria, videtur vel le. Ias. in l. 2. col. 5. vers. ad idem & tertio. C. de iure emphy. faciunt not. per Ias. post alios in l. si quis maior, colum. pen. in 13. not. C. de transac. ¶ vbi generaliter dicit, quod quando aliquid inducitur ipso iure, puta, si pœna ipso iure imponitur, licet non requiratur sententia dispositiua, requiritur tamen declaratoria in his quæ nō trahunt secum executionem. per tex. in c. cum secundum, de hære. lib. 6. not. Cemi. in c. felicis. in princ. col. 2. de pœnis. libr. 6. & no. Bal. in c. 1. quibus modis seu. amittat istam etiam doctri. Cemi. sequitur Deci. in c. 1. colum. 4. in fi. de iudi. in l. si quis iniquum. §. quod autem & ibi Ias. colum. 2. ff. quod quique iuris. Idem Deci. in consi. 145. colum. 3. circa med. & in consi. 327. col. 3. circa med. sed licet emphyteotica cesset soluere, tamen executio ipso iure fieri non potest, quo defecto, ipsa bona transferantur in dominum: ideo sententia declaratoria videtur necessaria licet non dispositiua. ¶ Aduertendum tamen ex præmissa doctri. ¶ in casibus in quibus liceret domino directo accipere possessionē rei emphyteotice aut feudalis, propria authoritate, in illis non esset necessaria sententia declaratoria, qui autem sint illi casus, non est præsens cōsiderationis, ex quib' apparet sine dubio quod ante declaratā voluntatem domini, res emphyteotica non dicitur commissa, ergo si dominus directus seu alij pro eo, declarauerunt voluntatem suam de tempore Modernorum conductorum, tunc demum res videntur commissæ, & sic videntur conuenire verba locationis, consequenter & eius dispositioni videtur esse locus. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. l. quod institutum. ff. de testa. mili. facit ad hoc quod dicimus, tempus illud spectandum esse quo dispositio efficaciter fortitur effectum. l. cum nouissimi. C. de præscri. 30. vel 40. an. l. fin. §. fin. autem auaritia. C. com. deleg. l. fi. C. de



fi. C. de iure do. l. quæsitum. §. pe. ff. de precar. per quæ iura  
 dicit Rom. in consil. 102. Super eo quo primò queritur. col. 1.  
 4 quod † Lucana constitutio admittens probationem iura-  
 menti post decennium, intelligitur de decennio à tēpore  
 ortæ obligationis efficaciter, nec ante currit illud decen-  
 niū, licet ante esset nata obligatio, sed nō efficaciter. in pro-  
 posito bona emphyteotica non dicuntur commissa effi-  
 caciter ante secutam declarationem domini directi & sen-  
 tentiam declaratoriam, vt supra. Facit quod dicimus quod  
 5 licet † constituatur certus terminus ad soluendum, si ta-  
 men ante solutionem debeat præcedere aliqua liquidatio  
 seu declaratio, non currit terminus ante factam declaratio-  
 nem seu liquidationem. Arc. in consil. 94. col. 1. vers. sed ter-  
 minus assignatus. Cor. in consil. 244. col. 2. post me. li. 1. ideo  
 ante declaratā seu liquidatam volūtate domini directi, nō  
 possunt dici res in cōmissum recidisse, cum talis declaratio  
 sit necessaria. ¶ Optimè facit quod dicimus in materia sub-  
 stitutionis, ad considerādum an quis dicatur capax vel in-  
 capax substitutionis, inspicitur tempus euenientis casus  
 6 substitiutionis, ideo si quis eo tempore nondum esset † in-  
 rerum natura, diceretur incapax, nec admitteretur ad sub-  
 stitutionem. l. interuenit. ff. de lega. præstan. l. cum qui post.  
 ff. de condi. & demon. l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de leg.  
 2. Paul. de Cast. in consil. 16. Viso dicto puncto & dubiis illi-  
 citis. col. 3. in quarto dubio. lib. 2. Alex. in cōsili. 22. col. 1. ad fi.  
 ver. nam præsupponitur. lib. 3. Soci. in consil. 113. col. 3. vers. ar-  
 bitror ego. li. 1. Cor. in consil. 303. col. 8. ad fi. ver. sed licet cō-  
 prehendam. lib. 3. et in consil. 17. col. 2. ad fi. vers. itē quando re-  
 linquitur. li. 4. Deci. in consil. 205. col. 1. vers. tertio hoc idem.  
 in proposito nostro iste primus conductor tempore eue-  
 nientis commissionis bonorū emphyteoticorū, non erat  
 capax. quia non erat amplius conductor, igitur ad ipsā bo-  
 na male aspirat, sicut dicitur de substitutione, nam valet  
 argumentū de vitimis voluntatibus ad contractus & econ-  
 tra l. seruum filij. §. cum qui chirographum ff. de lega. 1. cū  
 simi. ¶ Rursus primus conductor petit sibi deberi eiusmo-  
 di commissiones tanquam conductori, igitur debet pro-  
 bare se esse conductorem de tempore commissio bono-  
 rum, quæ aliter nō debentur ex forma instrumenti, quia  
 7 † qualitas adiecta verbo debet adesse secundum tempus  
 verb. l. in delictis. §. extraneus. ff. de noxa. Bar. & Doct. in l. ex  
 facto. ff. de vulg. sed magis in terminis adduco. Bar. in l. sus-  
 ceptores. C. de suscep. & Arch. li. 1. vbi quod solutio debet  
 fieri ei qui fuit officialis tēpore solutionis, non ei qui fuit  
 officialis tēpore quo fieri debuit solutio, nisi officialis anti-  
 quus qui non exigit, iam soluisse de suo, Sed ex lectura in-  
 strumēti apparet quod tēpore commissionis non erat am-  
 plius conductor, ergo debet succumbere. Quinimò for-  
 tius dici potest quod licet pena caducitatis & commissio-  
 nis bonorum commissa esset durante tēpore primæ con-  
 ductionis, si tamen facta esset exactio post finitam con-  
 ductionē, adhuc non deberetur istæ penæ primo conductori,  
 8 considerando hoc modo: iste † conductor ex forma con-  
 ductionis, fructus pendentes in bonis conductis, tempore  
 finitæ conductionis suos nō faciebat, sed collectos & perce-  
 ptos tantū: & idē videtur esse de iure cōmuni cū nummis  
 quis colit iuxta no. in l. defuncta. ff. de usufr. Bar. & Doct. in  
 l. diuorsio. in prin. ff. solu. matr. Ias. in l. si quis nec causam.  
 §. res pignori. ff. si cert. pet. sed quicquid sit de iure cōmu-  
 ni, satis est quod ex pacto ita cautū sit, igitur si finita con-  
 ductione, non potest percipere fructus, ergo nec istas pæ-  
 nas, quia dicuntur fructus pendentes antequam exigan-  
 tur Bal. in l. si. C. de fruct. & lit. expen. pulchrè Soc. in consil.  
 c. In causa Baptiste Sarrachi. col. 1. ad fin. col. seq. li. 1. quod  
 maximè obtinet quia primus cōductor circa executionē  
 istorum bonorum quæ in commissum ceciderunt, nihil la-  
 borauit, sed tantum secundus conductor, ergo commodū  
 habere non debet, ex eo, quod Ang. scribit in l. si possessor.  
 §. redactæ. ff. de peti. hæred. vbi si ex forma statuti potestas  
 debet habere quartam partem condēnationum, & vnus  
 potestas condemnauit, alter vero exigit, quarta pars debe-  
 tur primo potestati, qui condemnauit, ergo secus si nihil  
 laborasset. refert & sequitur. Benedi. de Acolotis de Aretio  
 inter consilia Soc. in consil. 151. Consideratis omnibus. col. 5.  
 versicul. videtur quod conclusio. lib. 1. & idem Soc. in consil.  
 70. col. fin. lib. 4. Dec. in consil. 654. ad fin. not. Alexan. in l. di-  
 uorsio. §. si vir. col. pen. circa fin. vers. puto tamen ista opi-  
 ff. fol. mat. Ias. in l. more. col. 5. versicul. vltimò in quantum  
 iste text. ff. de iurisd. om. iud. & in l. si ideo. C. de his quibus  
 vt indig. super quo tamen multa dici possent, sed ista ex

abundanti scripsi, quia sumus extra casum Ang. & Alexan.  
 cum hic bona nullo modo essent commissa tempore pri-  
 mi conductoris, quo tempore dominus nondum declara-  
 uerat voluntatem suam. ¶ Confirmatur ista conclusio,  
 9 † quando dominus declarauit voluntatem suam & expu-  
 lit emphyteotam, potest adhuc pensionem petere præte-  
 riti temporis, secundum Bart. in d. l. 2. C. de iur. emphyt. per  
 aucten. qui rem. C. de sacros. Eccle. cum quo tenet Cy. Sal.  
 Pet. de Anch. Iaco. de Aret. & Anth. de But prout ibi refert  
 Ias. colum. 39. ad fin. vers. in quantum. Bart. in 1. membro, er-  
 go clarè apparet quod ante eiusmodi declarationē & exe-  
 cutionem adhuc dicitur emphyteota nec bona sunt com-  
 missa quia tunc peterentur omnes fructus incepti, non  
 pensio. & licet Ias. sibi teneat contra Bart. post alios ad eos  
 relatos, tamen eorum impugnatio nihil obstat ad hanc  
 conclusionem: nam tenentes cōtra Bart. dicunt quod de-  
 bet fieri compensatio meliorationū quas fecit emphyteo-  
 ta cum pensione illa præteriti temporis: & sic nō infertur  
 ex ea impugnacione quod ante declarationem domini de-  
 fieri esse emphyteota & bona ceciderūt in commissum.  
 Facit ad prædicta, nam vt supra dixi, emphyteota cessans  
 soluere ita demū cadit de iure suo si dominus vellet & sic  
 conditionaliter, sed pendente conditione non possunt bo-  
 na dici commissa. l. cedere. ff. de verb. sig. c. super eo, de con-  
 di. appo. nec pendente cōditione ius vllū competere potest  
 ipsi conductori. l. legata. sub conditione, & l. qui hæred. §. si.  
 10 ff. de condi. & demonst. † hanc dicimus quod instrumen-  
 tum conditionale executionem habere nō potest ante im-  
 pletam conditionem. Inno. in c. quia, de iud. Bal. in l. per di-  
 uersas in 10. q. C. mand. Paul. de Cast. & Alexan. in l. postu-  
 lante. ff. ad Treb. & licet conditio purificata sit quia domi-  
 nus voluit, tamen ista declaratio non potest trahi retrò in  
 fauorem primi conductoris, ex quo medio tēpore ius con-  
 ditionis & percipiendi eiusmodi pœnas fuit translatum in  
 alium conductore, quo casu extrema non sunt habilia ad  
 inducendum istam retrorahitionem, nam extremum à  
 quo fieri debet ista retrorahitio est inhabile, quia eo tem-  
 pore bona seu iura sunt in aliū translata. l. bonorū. ff. rem.  
 rat. hab. no. in l. si is qui pro emptore. ff. de usufr. Bar. in l. quo-  
 ties, in fi. ff. de noua. Paul. de Cast. in consil. 446. Ad primū  
 quæsitum respondetur, quod dicta bona. in 1. dubio lib. 2.  
 Dec. in consilio. 247. col. 2. post med. vers. nec obstat quod  
 post talem venditionem. ex quo fundamento etiam appa-  
 ret non ob stare notata. per Imol. & Doct. in l. diuorsio. §. si  
 vir. ff. solu. matr. prout ibi refert Alexand. quia non loquū-  
 tur in pœna statim & purè commissa. Nec præmissis vide-  
 tur ob stare dictum Guido. Papæ. q. 477. vbi voluit quod  
 11 † res cōmissa pertinet domino directo, non conductori,  
 quia illud procedit de iure communi, secus vbi pacto  
 aliud cautum sit in ipsa conductione, vel nisi verbo con-  
 ductionis vniuersalia & prægnātia ad talia iura pertineāt.  
 ¶ Et ita de iure videtur respondendum. Taurini; Aymo Cra-  
 uetta ex Sauilliano I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor non potest apprehendere poss. bonorum quibus debitor cessit,  
 propria autoritate, sed Iudicis autoritate exponantur venalia.
- 2 An ius usufructus assignetur creditoribus.
- 3 Quandiu durat usufructus in persona debitoris eius commoda pertine-  
 bunt ad creditorem.
- 4 An post cessionem bonorum, creditori competat ius recantandi.
- 5 Eadicuntur esse in bonis nostris ad quæ actionem habemus.
- 6 Bonorum appellatio extenditur etiam ad iura & actiones.
- 7 Multa transeunt cū vniuersitate, quæ specialiter transferri non possunt.

C O N S I L I V M. C C X I I I.

An remedium habeat creditor fa-  
 cta cessione bonorum per debitore.



IVINO subsidio ex corde postulato. Ad pri-  
 mum quæsitum, quod remedium obtineat cre-  
 ditor facta cessione bonorum per debitorem,  
 respondemus quod non potest † creditor ap-  
 prehendere possessionem bonorum quibus debitor ces-  
 sat propria autoritate, sed curare debet vt vendantur au-  
 thoritate Iudicis, & exponantur venalia & plus offerenti  
 deliberentur



deliberetur l. legis Iulie. C. qui bon. ced. po. Ias. l. si pacto quo penā, col. 4. C. de pac. sed melior & tutior practica erit qd detur curator bonis istius debitoris qui illis cessit. Ange. in conf. 192. Mortuo debitore. col. 2. versicu. dari etiam potest, allegat Specu. in tit. de curato. vers. sed an in bonis presentis, qui ita tenet per text. in l. si. ff. de cur. bo. & subdit. Ang. quod hoc satis congruit rationi. Idem tenet Bal. in cōf. 378. Visa serie facti. col. 2. li. 5. per l. creditores C. de bonis autho. iud. possi. Circa secundum dubium, iste qui bonis cessit, donauerat dimidiam bonorum suorum, seruato sibi usufructu, ¶ an ius usufructus assignetur creditoribus: respondeo quod si usufructus transferretur in creditores, sine accipere. §. finitur. Institu. de usufruc. ideo ad creditores non trāsit sed manet apud debitorem. Est verum quod eius commoditas id est ipsi fructus pertinent ad creditores. ita Bal. in l. si. col. 3. C. qui bonis sed. possi. Ias. in §. si. col. pen. ad fi. In sti. de actio. Idem in aliis bonis prohibitis alienari quā ipse cedens retinet, sed non eorū comoditates, prout in feudo & emphyteosi. Ias. in §. eum quoq; col. 4. in fi. nu. 27. Insti. de actionibus. ¶ Et si dicatur, quā utilitas cōsiderat an trāseat usu usufructus vel commoditas? respondeo, si transferretur usufructus, cōsideraretur persona creditoris quo ad durationem, sed quia transit commoditas tantū, inspicitur persona debitoris, ideo mortuo debitore, vel aliter, in eius persona extincto usufructu, creditor commoditatem eius nō praterea acciperet, ergo ¶ quandiu durabit usufructus in persona debitoris, eius commoda pertinebunt ad creditorem. ¶ Ad tertium & vltimum quāsitum, quia iste debitor alienauit quādam bona sub lege recantandi, ¶ an post cessionem bonorum creditori competat ius recantandi? puto concludendum quod sic: nam ius redimēdi potest cedi per pactum iuxta not. in l. 1. §. si. ff. de ope. nou. nun. Pau. de Ca. in consi. 1. Videtur dicendum quod dictus Christophorus li. 2. Dec. in consi. 164. ad fi. & in cōf. 516. col. 2. & sic apparet quod tale ius dicitur esse in bonis debitoris cedētis bonis, quia alias cedere illud, non posset, cum det nemō quod nō habet. l. traditio. ff. de ac. re. do regula. nemo plus. ff. de reg. iur. nā ¶ ea dicuntur esse in bonis nostris ad quā actionē habemus. l. rem in bonis. ff. de acqui. re. do. reg. qui actionem habet. ff. de reg. iur. Et ¶ bonorū appellatio extenditur etiā ad iura & actiones: nam quando fit mētio de bonis: vniuersaliter, idē iudicamus de bonis quod de hāreditate. l. nam quod. si. leg. cogi in princi. & §. primo. ff. ad Treb. Bartol. in l. Quintus. la. secunda. §. argento. ff. de auro. & argen. leg. in l. tertio, in princip. ff. de bo. possi. Alexand. in consi. 59. col. 1. & in consi. 136. libro sexto Deci. in ca. sedes. columna secunda, de rescrip. in consilio 281. columna si. & in consilio 425. columna penul. post med. ¶ Si igitur bona istius debitoris vniuersaliter adiudicentur creditori, non video quare nō possit agere ex pacto de reuendendo, quod videtur translatum in ipsum creditorem, imō hoc videtur licere, arguendo à fortiori. ¶ nam multa transeunt cum vniuersitate, quā specialiter trāferri non possunt. l. quādam. ff. de acquir. rerum domi. l. in modicis. ff. de contrahen. empt. Bartol. in l. Aufidius. ff. de his quā in frau. cre. si tale ius potest specialiter cedi & transferri, à fortiori transeunt cum vniuersitate. Aduerte tamē, quia esset necesse quod bona debitoris qui cessit vniuersaliter ponerentur ad incantum non exprimendo mobilia neque immobilia, quia si fieret mentio de bonis mobilibus & immobilibus, non venirent iura & actiones. l. quam Tuberonis. §. pen. ff. de pec. l. a diu. Pio. §. in vend. vbi not. ff. de re iu. Alexandrinus in consilio nono, & in consilio quadregesimo quinto, libro primo, & in consilio 171. columna secunda, ad fin. lib. sexto, & in l. hāredes. ff. de vulg. Ideo tutius erit quod specialiter subhastetur istud ius redimēdi, & sic creditor plus obtulerit, eidem adiudicabitur, quod videtur esse de mente legis. dicta l. legis Iulie. C. qui bonis cedere possi. Taurini Aymo Crauetta ex Sauiliano l. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Licet quis donet post mortem suam, conferendo effectum donationis post mortem donantis, non tamen dicitur donatio causa mortis, sed inter viuos.
- 2 Effectus praeualeat verbis.
- 3 Vendens vestigial pro tribus annis in pretium tot florenorum ad singulos annos, licet ex sono verborum fuerit inita venditio, tamen appellabitur locatio.

- 4 De natura & essentia venditoris non est praestari pretium in singulos annos.
- 5 Nomen non curatur, quando non dubitatur de re.
- 6 In donato inspicitur voluntas non autem sonus verborum.
- 7 Quando haeres obligat se & bona sua alicui in solidum, non iuuatur beneficio inuentarij, licet dicatur in instrumento quod obligauit se vt haeres cum beneficio.
- 8 Quando verba apposita cēsentur ad maiorem demonstrationem.
- 9 Mentio mortis non facit cēseri donationem causa mortis, quando fit mentio mortis demonstratiuē non per modum causae finalis.
- 10 Donatio magis indicatur causa mortis quando fit mentio de morte per modum causae quā si fiat mentio de morte simpliciter.
- 11 Qui donat causa mortis, semper sibi reseruat usufructū, nec vult eum finire nisi post mortem.
- 12 Ex forma donandi faciendo reservationem cognoscitur voluntas donantis.
- 13 Reservatio facta de aliquibus bonis confirmat donationem, in aliis bonis non reservatis.
- 14 Exceptio facta in aliqua dispositione declarat quid & quantum in dispositione comprehensum sit.
- 15 Princeps in concessione si excipit casum in quo tertio praeiudicium fiebat, ex hac reservatione declaratur quod voluerit in casibus non reservatis tertio praeiudicare.
- 16 Quando requiratur insinuatio in donatione.
- 17 Dispositio ita debet exaudiri vt non inducat contrarietatem.
- 18 De natura causae donationis est quod praeorienti donatario euanescat donatio nec transeat ad filios.
- 29 Donatio in qua fit mentio mortis, an intelligatur causa mortis.
- 20 Stante pacto & iuramento de non reuocando donatio dicitur inter viuos, licet sit pactum quod resoluitur praeorienti donatario.

## CONSILIVM CXXIII.

## An donatio post mortem intelligatur esse inter viuos &amp; quomodo.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Puto donationem de qua agitur, esse inter viuos & irrevocabilem. Et considero quod ¶ licet quis donet post mortem suam conferendo effectum donationis post mortem donantis, non tamen dicitur donatio causa mortis sed inter viuos. Alexan. in l. quā dotis. in 7. li. mi. ff. solu. matr. in consi. 88. column. 2. & consi. 137. lib. 1. Cor. in consi. 289. column. 7. post med. libr. 4. Tunc arguitur sic: magis debet considerari effectus quam verba. l. vbi ita donatur. ff. de cau. mor. sed considerando effectum donationis, voluit donator quod donatio esset pura simplex & irrevocabilis, & quod annullari nō posset, ergo licet Notarius apposuerit illud verbum causa mortis, non debet attendi illud verbum, sed effectus. nam si donator voluit quod donatio haberet effectum purae simplicis & irrevocabilis donationis, non sunt curanda verba causa mortis tanquam contraria illi effectui irrevocabilitatis. & quod ¶ effectus praeualeat verbis, voluit Bart. in l. cotem ferro. §. qui maximus. ff. de publica. in 2. q. & in quaestione per eum disputata Publicanus quidam. vbi si ¶ aliquis dicat, vendo tibi vestigial pro tribus annis in pensionem seu pretiū tot florenorū ad singulos annos, licet ex sono verborū fuerit inita venditio, tamen appellabitur locatio, cōsiderato effectu & essentia contractus, quia ¶ de natura & essentia venditionis non est praestari pretium in singulos annos, & sic verbum vēdo, nihil curatur, sed succūbit effectui. ¶ Similiter & si testator corā septē testibus solenniter instituat hāredē, & dicat quod vult facere codicillos, certē non curabitur illud ¶ nomē quo minus iudicetur testamentum, in l. non codicillum. C. de testa. vbi pulchrē Ias. facit dem Ias. in l. 2. §. itē si in facto, col. 3. ff. de verb. obl. & in aucten. ex testam. col. 3. C. de collatio. & alibi. saepe Doct. ¶ In proposito, ¶ si donator voluit facere actū irrevocabilem, istud debet inspicere, non etiam sonus verborum. ¶ Secundō respondeo quod illa verba causa mortis, in dubio cēsentur apposita demonstratiuē, nō autem dispositiuē. Bar. in l. Centurio. col. 11. vers. sed quid si dixi. ff. de vulg. & in l. pater. §. mense. ff. de leg. 2. pulchrē Rom. in consi. 343. col. 3. Cor. in pulchro casu in consi. 31. coll. 3. ad fin. libr. 3. vbi ¶ quando haeres obligat se & bona sua alicui in solidum, non iuuatur beneficio inuentarij, licet dicatur in instrumento quod obligauit se vt haeres, & cum beneficio inuentarij: quia ista verba vt haeres, & cum



cum beneficio inuentarij, censentur apposita demonstratiue, quod sine dubio procedet, quando verba possunt aliquid operari intelligendo ea demonstratiue. Paul. de Cast. in cōf. 222. Super primò dubio. col. 2. & in cōf. vltimo. col. 2. lib. 2. sed hic satis operantur absq; eo quod interpretetur donatio causa mortis, nam cum donator vellet donationē obtinere efficaciam demū eo mortuo. vt illud explicatius significaret, dixit causamortis. Simile videmus quādo quis vendet fundum, eum per confines declarando, licet postea adiciat quod fundus est tantæ mēsuræ, non præterea iudicabitur contractus ad mensuram, † sed verba mensuræ censentur apposita ad maiorem demonstrationem rei venditæ. Bar. in l. Iulianus. §. si Titius. ff. de actio. emptip. no. not. in c. per tuas, de dona. Alex. in cōf. 8. lib. 4. & in cōf. 159. col. fina. lib. 5. Soc. in cōf. 32. li. 4. Cor. in cōf. 59. lib. 4. Dec. in cōf. 347. & in cōf. 500. vbi Doct. considerant quid prius præcedat ad causandū contractum, sed in casu nostro præcedunt verba pertinentia ad donationem inter viuos, igitur verba illa causā mortis postea apposita, stabunt demonstratiue. Sed magis in terminis adduco Bald. in l. vbi ita donator. ff. de donatio. causa mortis, † vbi quod mentio mortis non facit censerī donationem causa mortis, quando fit mentio mortis demonstratiue, seu per modum demonstrationis, non per modum causæ fina. Idem voluit Bald. in l. 2. C. de iure dotium. Alexand. in d. cōf. 78. column. 1. lib. 4. Deci. in l. fina. column. 6. in principi. C. de pactis. sed hic facta est mentio mortis per modum demonstrationis, non per modum causæ finalis, quia si solum causa mortis donare voluisset, non tot verba apposita essent latè pertinentia ad donationem inter viuos. Similiter dicunt Doct. quod † donatio magis iudicatur causa mortis quando fit mentio de morte per modum causæ quā si fiat mentio de morte simpliciter. Bal. in cōf. 29. Punctus talis est, Cecus. & in cōf. 239. Laurentius. lib. 2. Cor. in cōf. 24. col. 2. in fin. & in cōf. 289. column. 7. lib. 4. ¶ Tercio respondeo quod ex illis verbis cau. mor. nulla potest considerari contrarietas quod sit inter viuos, & causa mortis quoniam respectu vsusfructus erit causa mortis, sed respectu proprietatis, inter viuos, & istam considerationem facit Alexand. in cōf. 78. Viliis quam eleganter & in facto libro 4. sed vltra. d. Alexand. latius & pulchrius declarat Bald. in cōf. 107. Anno Domini lib. 2. vbi † quod mentio mortis censetur facta respectu vsusfructus: nam cum reseruetur vsusfructus, qui multis modis finiri solet, ad demonstrandum quod nolle donator finiri vsusfructum nisi post mortem suam, & quod in vita vellet illum percipere, facta fuit mentio mortis. ¶ Quarto considero quod donator multa sibi reseruauit, quæ reseruatō erat superflua in donatione causa mortis, ergo arguitur quod animus donatis erat inter viuos donare, ne alias præsumatur sibi prouidisse in casu inutili. arg. leg. hæc stip. §. diuus. ff. vt lega. no. caue. facit tex. in l. si fundum sub conditione. §. si libertus. vbi Ias. in l. no. ff. de le. 1. vbi ex forma legadi colligitur voluntas testatoris. Aequè proban

12 dū est in casu nostro quod ex † forma donadi, faciēdo reseruatōne, præsumatur voluntas donatoris. † Rursus, reseruatō facta de aliquibus bonis confirmat donationē in aliis bonis reseruatis. Bart. in l. quælitum. §. deniq. ff. de fun. instrumen. & excludendo bona reseruata a donatione, alia non reseruata cēsetur cōcludere c. nōne de præsum. leg. cū prætor. ff. de iudi. cum simi. & sicut in bonis reseruatis appositum est pactum quod liberè de illis posset disponere, ergo in aliis nō reseruatis datur intelligi quod disponere nō posset ad libitum nisi de solis fructibus, vt contrariorū eadē sit disciplina. 32. dis. c. hospitium. l. quod in reum. §. si quid post. ff. de leg. primo. l. & si contra. vbi Iason. in secundo not.

14 ff. de vulg. & pupil. sub. exceptio † enim seu reseruatō facta in aliqua dispositione declarat quid & quātum, in dispositione comprehensum sit l. nam quod liquidæ. ff. de pen. lega. Dec. in l. prima. ff. de regu. iur. ¶ Igitur ista reseruatō facta hoc modo declarat quod nisi reseruatō facta esset, non potuisset donator disponere de bonis nunc reseruatis, alias quid opus reseruatione fuisset? Optime facit tex. in c. qui ad agēdum. de procu. li. 6. vbi si in mādato procuratoris excipio aliquem casum in quo requiritur mādatum speciale, ex tali reseruatione declaratur quod in mādato includuntur casus exigentes speciale mādatum, qui alias comprehēsi non cēsentur. Et quod per illum tex. seu hanc regulam decidit Corn. in consilio nono, col. penul. post med. libro tertio, quod est repetitū in cōsilio 25. eod. libro tertio, vbi mirabiliter voluit quod si Papa in confir-

matione statutorum reseruat aliqua statuta, quæ erāt nulla, ex hac reseruatione declaratur voluntas Papæ quod voluerit confirmare omnia, alia statuta non reseruata etiam nulla, quia alias superflua & inanis fuisset illa reseruatō, ex quo in generali confirmatione illa non comprehendebantur vt ibi per eum, & licet eum nō alleget: hoc voluit Bal. in cap. 1. col. 2. per quos fiat inuesti. quod dictum Bal. refert & sequitur Ias. in l. si. ad si. ff. quod quisq; iur. vbi dicit hoc esse singulare & cordi bene tenēdum. & in l. nummis. col. pen. vers. pro confirmatione. ff. de in litē iuran. ¶ Alibi etiā scribit notabiliter Ale. in cōf. 216. nec arguēdi sumus. col. 6.

15 vers. decimo considero. libro 2. quod † si princeps in cōfessione sua excipit aliquem casum in quo tertio præiudicium fiebat, ex hac reseruatione declaratur voluntas principis quod in casibus nō reseruatis voluerit tertio præiudicare, refert & sequitur Dec. in super eod. col. 2. post med. vers. 2. regula de offi. deleg. 520. col. 2. post med. Itaq; ista reseruatō quod possit disponere ad libitū de bonis reseruatis, nō obscurè demonstrat bona donata esse irreuocabilia vt de eis disponere donator nō possit. ¶ Et in terminis nostris ita ex reseruatione arguit donationē inter viuos. Bald. in cōf. 107. Anno Domini. col. 1. ad si. vers. præterea retentio. li. 2. vbi tamen non ita declarat nec cōfirmat. Pro quo etiā multum in terminis facit quod scribit Ias. in cōf. 6. col. 3.

16 li. 3. † vbi quod donatio arguitur inter viuos, quando fuit insinuata, quia in donatione causa mortis non requiritur insinuatio. ¶ Quinto respondeo quod quælibet dispositio ita debet exaudiri vt non inducat contrarietatem inter dilectos. §. certū. de fide instru. Ias. in l. si. idē quælit. col. si. ff. de cōd. indeb. l. 1. col. 3. ff. ne quid eū. q. Dec. in c. gratū. col. 1. de off. de leg. & alibi sepe. in tantū quod in omni materia studendum est concordia, pro declinanda contrarietate quatenus possibile est. Ias. in l. cum falsa, circa fin. C. de iur. & fac. igno. sed nisi reducantur verba donationis ad concordia, secundum ea quæ scripsimus in 3. responsione, ipsa donatio in sui contrarietate omnino vitaretur. ¶ Sexto istam quæstionem videntur in terminis decidere Mod. in l. non omnis. in princ. ff. si cert. peti. Pau. de Ca. in cōf. 22. quod dicta domina. column. 2. lib. 1. Cor. in cōf. 158. col. si. lib. 4. maxime attento iuramento. Ias. in l. quæ dotis. col. 6. ad si. & seq. ff. sol. mat. Dec. in cōf. 305. col. pe. ver. & pro vera resolutione. quod sine dubio obtinet quando potest valere vt donatio inter viuos, quia nō subest aliqua causa prohibitiua ex his, quæ scribit Soc. in cōf. 130. col. pe. & in cōf. 137. col. 2. ver. adduco etiam in proposito. li. 1. Deci. Neap. 338. col. 3. Septimo considero quod fuit facta donatio pro nepotibus & filiis, ex quo arguitur quod voluit donare inter viuos, quia illud

18 pactū est contra naturam † donationis causa mortis de cuius natura est quod præmoriēte donatario euanescat donatio, nec transeat ad eius filios. & ista cōsiderationem faciūt Mo. in d. l. nō omnis. vbi Ias. col. 3. ante si. Ale. in cōf. 14. col. 2. ver. postremo etiam li. 1. & in d. cōf. 78. li. 4. Anch. in cōf. 22. & circa istam quæstionem, col. 2. ad si. ver. sed vnū dictum. Soc. in l. sciendum, col. 3. ante med. ff. de lega. 1. & in cōf. 53. col. 2. ver. postremo etiam hæc quæstio. li. 1. Ferrat. cautela. 30. scitur vulgo. Adde Bal. in cōf. 93. super dictis pūctis. li. 2. Dec. tū in cōf. 472. col. 2. circa me. declarat hoc procedere nisi aliæ cōiecturæ essent in cōtrariū efficaciores, quod voluerit donator esse donationē causa mortis, & quod mentio filiorū aut hæredū debet intelligi secūdū naturā ipsius donationis scilicet, postquam fuerit confirmata, transeat ad hæredes. Sed ista cōsideratio Decij videtur procedere quod ad hoc vt possit reuocari stantibus talibus cōiecturis, non obstante mētionē hæredum: sed nō procedit cōsideratio Decij quominus transmittatur donatio ad hæredes, si non reuocetur. quod nō fieret si esset donatio causa mortis. Postremo cum in donatione sint prægnantia pertinentia ad donationē inter viuos & fuerit appositum iuramentum, debet fieri lata interpretatio. Bal. in cōf. 446. proponitur quod quidam Nicode. li. 3. Dec. in cōf. 51. col. 2. &

19 in cōf. 113. col. 2. Quæ omnia maximè procedūt, † quia licet donatio in qua fit mentio mortis, in dubio iudicetur causa mortis. l. Seia. ff. de dona. causa mor. tamē a tali cōiectura de facili receditur vt interpretetur donatio inter viuos. Cor. in cōf. 290. col. 2. lib. 4. per tex. in l. cū maritus. ff. de pac. do. sed hic multa argumenta & ea efficaci concurrunt quæ donationem arguant inter viuos. Vltra quæ ponderanda est clausula omni meliori modo, adiecta in ipsa donatione, ex qua clausula donatio arguitur inter viuos. Cor. in cōf. 289. col. 7. post med. libr. 4. Ponderanda est etiam dictio



dictio omnino dum dicitur quod voluit donator eam donatione omnino valere ex qua etiam dictione iudicatur donatio inter vivos. Cor. in d. consi. 289. col. 8. li. 4. ¶ Amplius dico, quod stante iuramento & pacto de non reuocando, dici debet donatio inter vivos, licet fieret pactum quod resolueretur donatio praemortuente donatario. Bellamera in consi. 309. col. 2. post med. Quid hic dicemus ubi nullum est pactum resolutionis? Taurini. Aymo Crauetta.

## S V M M A R I V M.

1. Laudemium debetur pro omni alienatione rei emphyteotica.
2. Appellatione alienationis venit omnis contractus translativus domini.
3. Cum lex loquitur de alienatione, debet intelligi de alienatione voluntaria non necessaria.
4. Prohibitio testatoris de non alienando, non extenditur ad necessariam alienationem.
5. Statutum prohibens mulierem alienare sine consensu propinquorum non habet locum in alienatione necessaria.
6. Pater potest dare in dotem sine consensu domini rem emphyteoticam, quia est alienatio necessaria.
7. Pater habens alia bona non potest filiam dotare de rebus emphyteoticis sine consensu domini.
8. Laudemium non debet solui, & in quo casu.
9. Dominium non transfertur in filium a patre, sed continuatur.

## C O N S I L I V M. C C X V.

## De fundo dato in dotem inæstimato, an domino directo debeatur laudemium.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Pater dedit filiae in dotem fundum emphyteoticum inæstimatum, quaeritur an domino directo debeatur laudemium? Videretur dicendum quod sic. nam debetur laudemium pro omni alienatione rei emphyteoticae. ut in l. si de iure emphy. sed per appellationem alienationis venit omnis contractus translativus domini. l. 1. alienatum. ff. de verb. sig. l. 1. C. de fundo dota. Bal. in consi. 108. Quaeritur utrum adulta. col. 1. lib. 1. & in c. 1. in fi. per quos si inue. dicitur enim alienatum quasi alienum factum, sed ex causa dotis transfertur dominium siue doneatur filiae. ut in l. Pomponius Phila delphus. ff. fami. erciscun. siue detur marito dos. l. doce ancillam. C. de rei vend. ¶ In contrarium est veritas duplici fundamento primo, quia lex loquens de alienatione, debet intelligi de alienatione voluntaria, non necessaria. l. 1. ff. de fundo dot. le. alienationes ff. fami. ercisc. l. diuus. ff. de peti. hæred. ideo per prohibitionem testatoris de non alienando, non extenditur ad necessariam alienationem. l. peto. §. praedium. ff. de leg. 2. l. si pater filium, in prin. ff. de l. 3. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1. ¶ Et statutum quod volens alienare teneatur consortem requirere, non habet locum in alienatione necessaria. puta, si quis per sententiam aut laudum condemnatur ad transferendum rem in alium. Roma. in consi. 107. circa id. Dec. in consi. 300. col. 3. licet Rom. mentionem non faciat, similiter dispositio. l. hac edictali. C. de secun. nup. quod vxor non possit dare, secundo marito plus quam dederit vni ex filiis primi matrimonij cui minus reliquit, non habet locum in alienatione necessaria. Roma. in consi. 219. Ex themate. in 2. dubio, de quo tamen per Soc. in consi. 35. col. 2. li. 4. Alibi scribit Anch. in consi. 30. Ante determinationem. in fi. quod statutum prohibens vxorem alienare ultra quartam, non habet locum in alienatione necessaria, quia fit ex causa dotis. Alibi scribit Alex. in consi. 215. col. 2. lib. 6. post Roma. per eum allegatum, quod per statutum prohibens mulierem alienare sine consensu propinquorum, non habet locum in alienatione necessaria. & istud voluit Roma. in consi. 280. Praesupposito, quod refert dominus Alex. sub nu. 394. Idem refert & sequitur Soc. in consi. 80. col. fi. lib. 4. Ias. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. 8. vers. 2. principaliter. ff. de pactis. ¶ Et in terminis emphyteosis est tex. in §. emphyteosim in auct. de non alie. per quem dicunt Doct. in c. potuit. de loca. quod per pater potest rem emphyteoticam in dotem dare sine consensu domini, quia est alienatio necessaria. refert & sequitur Alex. in consi. 173. li. 2. Ias. in l. fi. col. 3. nu. 107. C. de iure emphy. Et licet in illis locis Alexad.

& Iason. non decident de laudemio. tamen hoc de laudemio determinat idem Ias. in d. l. fi. col. 12. in 9. q. vbi tenet quod siue detur in dotem fundus emphyteoticus inæstimatus, siue æstimatus, nunquam debet solui laudemium, ex quo alienatio est necessaria. Idem vult Brun. Asten. in consi. 44. col. 2. in 3. dubio. vbi loquitur in casu magis dubitabili quando erat conuentum inter dominum directum & emphyteotam, quod deberet solui laudemium domino quocumque modo res emphyteotica alienaretur. ¶ Hoc tamen intelligo quando iste pater non habebat alia bona de quibus posset dotare filiam. si nam si haberet alia bona, non posset dotare de bonis emphyteoticis sine consensu domini quia ista non dicitur alienatio necessaria, cum sint alia bona ex his quae scribunt Doc. in auc. res quae. C. commu. deleg. vbi quod pater non potest dotare filiam de bonis subiectis fideicommissis, quando sunt alia bona, not. Cor. in consi. 3. col. 2. circa med. li. 3. ¶ Secundò principaliter quod laudemium solui non debeat pro re data in dotem, moueor, quia laudemium non debet solui quando res emphyteotica alienatur in eum qui est comprehensus in inuestitura, ad quem post mortem emphyteotae res erat peruentura, ut no. Iaso. in d. l. fi. col. 12. ver. 2. iuxta proximam quaestionem quaero. C. de iure emphy. Ripa. in l. qui Romae. §. duo fratres. col. 20. in fin. ff. de verb. obi. Brunus in consi. 43. col. 3. in 3. dubio, & in d. consi. 44. circa fi. facit quod scribit Bal. in consi. 353. Praesupponendum est, circa fi. lib. 1. vbi quando quis iurauit fidelitatem domino pro se & successoribus suis, non est iterum iurata fidelitas nouo successoris tanquam comprehenso in iuramento fidelitatis. Sed ista filia cui datus est fundus æstimatus in dotem, erat de comprehensis sub inuestitura: & sic posito quod pater potuisset dotare filiam de aliis bonis non emphyteoticis, tamen quia filia erat vocata ad emphyteosim, potuit in eam transferre etiam ex causa voluntaria. ¶ Tertio posset dici tenendo opinionem Ang. in l. in suis. ff. de libe. & posth. quando pater donat filio, non debet solui gabella, quia non videtur in filium transferri de nouo dominium sed continuari, eodem modo, imò fortius solui non debeat laudemium de donatione facta filio ex causa dotis magis priuilegiata. Et illud dictum Ang. refert & sequitur Deci. in consi. 242. col. 3. Tamen super hoc tertio fundamento non facio vim, quia dictum Anu. reprobat per Alex. in d. l. in suis. Et per Soc. in consi. 118. li. 3. Ex praemissis responsum apparet ad contraria, quia non procedit in alienatione necessaria, vel in ea quae fit personae comprehensae, ad inuestituram. Laus Deo, Virgini ac diuo Io. Evangelistae. Taurini.

## S V M M A R I V M.

1. Cum iuramento potest renunciari iuri prohibitio, & introducto in odium prohibiti, modo non concernat utilitatem publicam principaliter.
2. Quae sint necessaria in publico instrumento.
3. Signum Notarii in instrumento publico est necessarium.
4. Omisio solennitatis de consuetudine requisita, ita vitiat instrumentum, sicut amissio solennitatis iuris.
5. Abbreviatura notarii sine solennitate an vitiet instrumentum ab ea tractum.
6. Mortuo notario potest quis autoritate Iudicis ex abbreviatura eius sumere instrumentum.
7. Abbreviatura de qua notarius non fuit rogatus non tenet.
8. An ex abbreviatura in folio separato carens solennitatibus, non commissarius ad leuandum instrumenta a protocollis, possit ex tali abbreviatura eleuare instrumentum.
9. Deficientibus solennitatibus instrumenti, frustra quaeritur de comparatione.
10. Non entium nulla sunt qualitates.
11. Primum instrumentum inualidum, non potest facere secundum validum.
12. Quod nullum est, nullum producit effectum.
13. Testis non idoneus non potest defectum alterius testis supplere.
14. Plura imperfecta, perfectum unum constituere non possunt.
15. Solemnia adhibita in una scriptura, non censentur in alia repetita.
16. Instrumentum quando dicatur publicum.
17. Probatio per comparationem litterarum totiens admittitur quotiens in instrumentum, per quod comparatio fieri petitur, est solenne.
18. Scriptura de qua facienda est comparatio, debet habere testium subscriptionem: vbi instrumenti publici solennia non habet, & quomodo intelligatur.
19. Contra tertium non nocet scriptura inuata comparatione litterarum, etiam quoad semiplenam probationem.
20. Actor non prosequens ius suum intra terminum sibi constitutum, censetur illi renunciare, ut postea audiri nulla modo possit.

Proclama



- 21 Proclama non opponitur lapso termino, cum de reddere proclamatur.  
22 Venditor promittens vendere intra tempus, non cogitur post tempus vendere  
23 Post executionem factam à iure vel ab homine non admittitur purgatio moræ  
24 Actus iudicis est stricti iuris, nec extenditur ad alias personas.

CONSILIVM CCXVI.

De comparatione literarum,

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Comparatio literarum requisita videtur omnino superflua, nam conuentum est inter partes, vt probatio fiat per publicum instrumentum seu per scripturam aliquam manu publici Notarij, de qua rogatum fuisset instrumentum, ita quod fuit exclusa probatio per testimonia, q̄ fieri potuit. l. i. §. si conueniat. ff. de pos. Et sicut valet statutum circa eiusmodi probationis modum, vt no. in c. sicut, de proba. & in l. certi conditio. §. quantum. ff. de cer. si peta. Pau. de Ca. & repetens. in rub. D. de proba. eodē modo valere debet pactum. gl. Bar. & Do. in rub. C. de decurio. lib. 10. Bart. in l. omnes populi, in tertia q. tertiæ quæstionis principalis. ff. de iust. & iur. no. in l. non impossibile. ff. de pa. imò quoties agitur de interesse ipsarum partium, illæ plus possunt quam statutum. Ias. in l. i. §. fin. col. 4. post med. ff. de verb. obl. vbi fortiter probat, Cro. in rep. §. diui. l. filiusfam. char. 6. ff. de leg. i. & istud sine dubio procedit, quia fuit renunciatum probationi per testes cum iuramento, q̄ fieri potest, vt in terminis voluit Spe. in tit. de prob. §. si. ver. sed quid si debitor Alex. & Ias. in auth. iubemus. C. de iud. Dec. in c. 2. col. si. de proba. nam † cum iuramento potest renunciari iuri prohibitiuo, & introducto in odium prohibiti, modo non concernat vtilitatem publicam principaliter. Alex. in l. si constante. §. quoties. ff. sol. mat. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. char. pen. ff. de verb. obl. in consil. ii. col. 3. lib. 2. Ias. in l. de alimentis, col. i. C. de transac. cum si. † Sed probatio fieri non dicitur per instrumentum, etiā si probetur identitas literarum per cōparationem requisitā, quia caret scriptura notarij indictione, loco loci quæ sunt necessaria, gl. in l. generali. ff. de tab. lib. 10. & in auc. vt præpo. no. Impera. Bar. & Mod. in l. si librarius. ff. de teg. iur. & in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi etiam Ias. col. 19. ver. si. intellige tamen & in rep. col. 64. ad si. Item caret loco loci cuius præteritio æquē irritat instrumentum vt no. in d. l. generali. in l. optimam, per Bal. & Cy. C. de contrah. & com. stip. Item nulli sunt testes in ipso instrumento q̄ pars vult probare per cōparationē literarū, ergo fit inualidū. in auth. de fide inst. §. sed & si instrumenta cum ibi not. per gl. in d. l. generali. & in le. i. §. editiones, in fin. mag. gl. ff. de eden. Bal. in l. si post diuisionē C. de iur. & fac. ign. cum si. quæ Ale. colligit, in consil. 166. col. pen. li. 6. Cor. in consil. 214. col. 2. li. i. & in consil. 220. col. 2. lib. 2. Item deficit subscriptio notarij quæ similiter requiritur, iuxta no. in rub. extra de fide instr. Ang. in cōs. 220. Ad hoc vt scriptura. Ale. in consil. 153. lib. 2. & in consil. 14. li. 6. Item deest signum notarij quod similiter videtur necessarium, vt not. in ca. i. & in c. cum P. Tabellio. de fide inst. Ang. in d. consil. 220. Bal. in consil. 476. ad si. lib. 1. Guido Papæ. q. 616. circa si. Dec. in consil. 97. col. i. in si. Cor. in consil. 226. li. 3. in consil. 94. & in consil. 118. lib. 4. Et licet aliqua ex dictis solennitatibus de iure non videantur necessariae maximè in abbreviatura notarij. modò aliās non habeat vitium, Cy. in l. contractus. C. de fide instru. Ale. in d. consil. 14. col. 2. Dec. in consil. 447. col. 2. circa med. aditio ad Guido Papæ. q. 122. tamen consueuerunt tales solennitates adhiberi. † Planè omisso solennitatis de consuetudine requisitæ, ita vitiatur instrumentum sicut omisso solennitatis iuris. gl. in auc. vt præpo. no. Impe. §. erit ergo. quam gl. pro no. refert & sequitur Alex. in d. consil. 166. col. pen. lib. 6. & in consil. 37. col. 4. post med. li. 3. Idem tenet Ro. in consil. 65. col. 2. ver. non enim solū. So. in consil. 245. col. si. li. 2. & in cōs. 2. col. 2. lib. 3. Idem econtra, quia non vitiatur instrumentum ex omissione solennitatis iuris, quæ tamen de consuetudine apponi non consuevit. Bal. in consil. 55. Anno Domini. col. 2. post med. libr. 2. valet enim consuetudo vel statutum diminuens de solennitatibus instrumenti, puta quod non apponatur dies vel indictio. Bal. in consil. 40. Super eodem puncto, col. 3. & in cōs. 469. Duo sunt statuta. li. 5. † Amplius dico quod et † abbreviatura notarij debet habere omnes solennitates requisitas ad instrumentum publicum, aliās ex eo instrumentum sumi non potest. Bald. in l. Lucius. ff. de testa. mili. Ang. in d. Consil. Crauet. pars 2.

consil. 220. Pau. de Cast. in consil. 295. Visis quæ narrantur. col. 2. post med. lib. 2. Ale. in d. consil. 153. col. 2. ver. confirman- tur prædicta. lib. 2. Cor. in consil. 191. col. 2. li. i. in d. cōs. 226. col. si. in con. 316. col. pe. ver. & est aduertendum. li. 3. in cōs. 70. colum. 2. in consil. 14. & in consil. 98. col. 2. li. 4. Idem voluit De. sibi contrarius in d. c. i. col. 5. ver. & tale signum de fid. instr. † Nec obstant allegata in contrarium quia Alex. & Do. per Decium allegati in in d. consil. 14. col. 2. lib. 6. non dicunt illud ad quod allegantur per Decium videlicet quod in abbreviatura non requirantur solennia necessaria ad instrumentum publicum, nec dicunt Doc. quod probet talis abbreviatura sine solennitatibus iuris. Tantum dicunt quod † mortuo notario potest auctoritate iudicis ex tali abbreviatura sumi instrumentum. Idem voluit Cor. in d. consil. 316. col. pen. ver. & est aduertendum quod protocollum li. 3. Curti. Iuni. in consil. 113. col. 2. vbi Curt. quod viuentē notario recurri debet ad eum vt ipse apponat signum & subscriptio nem, sed eo mortuo recurritur ad Iudicem vt ipse apponi faciat. Si viuo notario recurri ad eum & eo mortuo ad Iudicē pro authenticatione abbreviaturæ currentis signo & subscriptione, ergo manifestè patet talem solennitatem necessariam essentiam in abbreviatura, alias quorsum attineret curare vt illa autentica & publica fiat, idēo æquiuo casse videtur Dec. dicendo quod in abbreviatura non requirantur solennia publici instrumenti, fundando se super dicto Alex. in d. consil. 14. nam aliud est quærere an abbreviatura probet sine solennitatibus aliud an talis abbreviatura possit autentica & publica fieri. Etenim si talia solennia in abbreviatura necessaria non essent, sequeretur quod ex ea instrumentum publicum sumi posset: q̄ ipsum tamē Doc. negat. volētes, q̄ ante leuationē instrumenti abbreviatura ipsa publica & auc. fiat per appositionē solennitatum. Nec tamen intelligas quod omnis abbreviatura solennib. carens publica passim & aucto. fieri possit, sed ita demum si constet per testes vel scripturam ipsius Notarij quod fuerit rogatus de tali abbreviatura † & q̄ illam publicauerit. Ita Alex. in d. con. 153. col. 3. ver. nec prædictis. obst. li. 3. addo Ang. 3. d. con. 220. col. 2. Idem voluit Rub. Alex. in consil. 94. allegat Rub. Cor. in d. con. 94. lib. 4. credo q̄ allegauerit in fide aliena, nā Cor. hoc non loquitur, melius allegasset Ange. & Alex. in d. consil. Quæ omnia singulariter notanda sunt tanquam succi & quæstus plena, non æquē clare explicata ab aliis quos legerim. † Hic tamen aduertendum, † q̄ si talis abbreviatura carens solennibus inueniatur in folio separato, non in libro prothocolli, commissarius generalis ad leuādū instrumenta à prothocolliis notarij defuncti non poterit ex tali abbreviatura instrumentum leuare, sed cōmissio specialis requiritur. an autē iudex aut superior cōmittere id possit, totū residet in eius arbitrio, facta diligenti inquisitione an talis abbreviatura sit suspecta vel non: nam tunc statuet quod æquum visum fuerit. Ita Pau. de Cast. in cōs. 111. Visis & ponderatis his quæ superscripta sunt persupradictos Do. col. i. in consil. 291. quia in puncto. col. 2. post med. li. i. clarius Idem Pau. in consil. 307. Ad primum quæsitum videtur dicendum q̄ dicta cedula. col. 2. lib. 1. & in consil. 195. Visis his quæ narrantur. col. 3. lib. 2. vbi q̄ iusta causa extendendi est quando Notarius morte præuētus talem abbreviaturam ponere non potuit in libro prothocolli. itaque † deficientibus solennitatibus instrumenti de quo agitur, frustra videtur quari de cōparatione. † Sed dicit aliquis, & hic sunt duo instrumenta, & licet aliqua deficiant, in secundo tamen censetur repetita, quæ in primo instrumento sunt apposita. respondeo, quod etiam in primo instrumento deficiunt plura substantialia ideo ea quæ defunt nō possunt dici repetita, quia non entium nullæ sunt qualitates. l. 2. ff. de usufr. l. 4. ff. loca. l. adeo. §. quod si toto. ff. de acq. rer. domi. nec † primum instrumentum inualidum potest facere secundum validum, quia † quod non est, nullum producit effectum. l. 4. §. cōdemnatum. ff. de re iu. Et ista duo instrumenta imperfecta simul iuncta, non possunt facere vnum instrumentum perfectum, quia vnumquodque est adeo imperfectum quod per se operari nihil potest. l. i. cum glo. C. qui num. tutel. tradit Bald. in l. si quis ex argentariis. §. i. ff. de eden. not. per Bar. & Doct. in l. admonendi, vbi Ias. in re. pe. col. 89. ff. de iureiur. Alex. in l. quæ dotis. co. 3. ad si. & ibi. Ias. co. 7. ff. sol. mat. & quod dicimus de eo qui inhabilis est quoad habilem cōstituere non potest. de quo in clem. religiosus, de procur. per Bar. in l. i. §. item acquirimus, in si. vbi Ale. & Mod. ff. de acq. poss. † Simile videmus quod vnus testis non idoneus supplere non potest defectum alterius



testis, ut scripsi in consil. 6. col. pe. in fi. & latius in consil. 99.  
 14 col. fina. circa med. & quod plura imperfecta per vnum  
 constituere non possint, tradit Cald. in consil. 5. in fin. in tit.  
 de regula. per tex. in c. tam literis, in prin. de testib. c. inter  
 dilectos de fid. instr. & in c. dum sanctū, de poenit. distict.  
 2. ¶ Secundo respondeo, quod ex quo secundum instrumentum  
 est separatim a primo, impediri videtur repetitio. l. fundū,  
 ff. de contrahan. emp. Bar. & Doct. in l. in repetendis. ff. de  
 leg. 3. & in l. Seia. §. Caio. q. de fundo. instr. Bar. in consil. 58.  
 In restitutione, in primo dubio. lib. 2. Bart. in consil. 27. Visa  
 facti narratione. Paul. de Cestr. in consil. 275. Super primo  
 quæsito dicendum videtur dictam substitutionem. col. pe. in  
 quinto dubio li. 1. in consil. 6. Viso dicto puncto & dubiis,  
 in fin. & in consil. 11. Super primo quæsito in quantum quæ  
 ritur. in 2. dubio li. Alex. in consil. 66. col. 2. circa med. lib. 3. in  
 quib. locis volunt. Doc. istud. procedere etiam quando in  
 oratione separata esset dictio repetitiua. Sed hoc vltimū fir  
 mare hic non audeā vbi esset dictio repetitiua, quæ ipsa tamē  
 hic cessat. ¶ Rursus cū non probetur vtrunque instru  
 15 mentū rogatū eodē tempore, si solennia adhibita in vna  
 scriptura non cēsetur in alia repetita. Ale. in consil. 59. col.  
 2. ad fi. li. 2. Dec. in consil. 90. colū. 1. circa med. & in consil. 190.  
 colū. 2. igitur si instrumentū hoc caret solennib. quorū  
 tractatur quæstio comparationis literarū. finge scripturam  
 factā ab illo notario circa veritatis præiudiciū vt asserit  
 pars cōtinuo nō sequitur, notarius publicus scripsit instru  
 16 mentū productū, ergo instrumentū est publicū & solenne  
 etenim scriptura tē notarij & ipsa prima nihil pbat, tē  
 que dicitur publicū instrumentū nō obtineat solennitates  
 quarū meminimus supra. Ideo dicitur quod non omnis scri  
 ptura notarij dicitur publicū instrumentū, quia nihil im  
 pedit etiam notarios facere priuatā scripturā l. scripturas.  
 ff. qui potio. in pig. ha. Bal. in l. fi. ver. 2. opponitur. C. si cert.  
 peta. & rub. C. de fide instr. col. 3. versic. sed dubitatur, &c.  
 ¶ Ob id reiicienda est cōparationis exceptio cū nihil om  
 nino releuet. l. si duo. §. idem Iul. & ibi no. ff. de iureiur. l. ad  
 probationē, la. vbi Bal. in 2. not. C. de proba. l. si defensor. §.  
 qui interrogatur, in vers. summam, & quod ibi Bald. per  
 illum tex. ff. de interro. act. c. cum dilectus, vltra med. de ele  
 ctio c. cum contingat. §. verum, de offi. deleg. c. per tuas. in  
 fi. vers. quantum de iunonia. facit tex. in l. hæc stipulatio. §.  
 ff. de l. no. cau. l. 1. in pri. ff. de offi. prætor. l. instrumen  
 torum. C. de precib. Imper. offe. l. fi. §. in refutatoriis. C. de  
 appe. gl. fi. in c. legebatur, de maio. & obe. vbi allegat iura  
 plurima. ¶ Præterea ista scriptura facta fuit à tertio, non e  
 tiam ab ipso Ioā. Petro. ob id licet probetur scriptura ma  
 nu illius tertij, nihil potest præiudicare ipsi Io. Petro. absen  
 ti nec consentienti, vt dicitur eo. tit. C. res inter alios acta.  
 & l. sape. ff. de re iud. cum sim. nec creditur tertio in præi  
 udiciū ipsius Ioanni. Petri quod esset præsens quando  
 17 scriptura tertij vt cunque notarij solennia adinstrumen  
 tum necessaria non obtinet. ¶ Ad hæc toties admittitur  
 probatio per comparationem literarum quoties instru  
 mentum per quod comparatio fieri petitur, est solen  
 ne. authentica sed nouo iure. C. si certum petatur &  
 ibi Bal. in vlt. no. & clarius idem Bald. in l. comparationes,  
 8 col. 5. ver. 2. dixi. C. de fide instrum. saltem requiritur quod  
 scriptura de qua facienda est comparatio, testiu subscri  
 ptionem habeat vbi instrum. publici solennia non habet  
 d. l. comparationes. Cor. in consil. 138. col. 2. & in con. 169. col.  
 pe. li. 1. Dec. Nea dicis. 171. ¶ Sed istud dictum non ita simpli  
 citer placet, quia imò fieri potest comparatio etiā ex scri  
 ptura priuata debitori, modò constet quod sit scriptum manu  
 eius per suam confessionem vel alio modo, & non aliter.  
 Pau. de Cast. in consil. 312. ad primum respondetur in 3. dub.  
 lib. 2. allegat Bal. in d. l. comparationes. per illum tex. Sed i  
 sto casu si ageretur de scriptura propria ipsius Io. Petri, illa  
 comprobata per solam comparationem literarum non no  
 ceret quò ad plenam probationem, vt no. in d. l. compara  
 tiones. per Bar. & Do. in l. admonedi. ff. de iureiur. vbi Ias. col.  
 16. & in repe. col. 40. Ale. in consil. 114. col. 2. lib. 7. & alibi sepe  
 19 Doct. multominus comparatio literarum dabit fidem scri  
 pturæ tertij, quia si contra tertium non nocet scriptura iu  
 uata comparatione literarum etiam quò ad semiplenam  
 probationem, vt not. Cor. in d. consil. 138. de quo tamen qua  
 liter procedat latius dico in tract. meo de antiquitate tem  
 poris in 1. parte vbi videndum. ¶ Non obstat si dicatur pro  
 hibita probatione per testes, impleri posse probationem per  
 testes & instrumenta simul vt per Bal. & Mod. in l. certi. cō  
 di. §. quantum Ale. in consil. 213. col. fi. li. 2. & in consil. 46. col.

pe. circa med. li. 6. nā illud procedit quando vtraque proba  
 tio pertineret ad principale negotium, puta probo damnu  
 esse datum per instrumentum & quantitatem damni per  
 testes, et hic testes petuntur examinari non super negotio  
 principali, sed pro comparatione literarū, nisi dicamus quod  
 comparatione ordinatur ad finem negotij principalis. Se  
 cundo igitur respondeo, contrarium procedere quando  
 vtraque probatio est perfecta in suo genere, quia sit coniu  
 ctio instrumenti & testiu ad plenam probationem, sed hic  
 instrumentū nihil omnino probat, nec et aliquid probat te  
 stes examinati de negotio principali cuius veritatem om  
 nino ignorant ob id frustra tractatur de cōiugēdis proba  
 tionibus omnino imperfectis. l. spadonē. §. quia iura mul  
 ta. ff. de excu. tut. no. Bar. & Do. in d. l. admonedi. vbi Ias. col.  
 89. in repetitione. facit idē Ias. in l. vt liberis. col. 6. post med.  
 C. de coll. & in l. Centurio. col. 24. vers. non ob. vltra Bar. ff. de  
 vulg. & pup. & ita in terminis respōdet Ale. cōf. 36. li. 5. Deci.  
 in consil. 11. col. 2. cir. med. & in c. 1. col. 10. de proba. ¶ Secundo  
 principaliter considero, preteritū esse tēpus intra quod imple  
 da erat probatio respectu magnificæ dominæ Agnæxinæ  
 ex forma cōuentionis, igitur post tēpus fieri non potest. l. sta  
 tu liberū. §. Stichū. ff. de leg. 2. l. 1. §. si mulier. ff. de li. agno. i  
 deo Canonici quibus facultas competit eligendi intra cer  
 tum tempus, post eligere nō possunt c. ne pro defectu, de  
 elect. c. postquā. l. distin. c. vni de iure patrona. lib. & cui mā  
 datur iurisdicatio ad tēpus, post tēpus ea vni nō potest. l. si  
 cū dies. §. si finita. ff. de arbit. l. 2. §. & Iudex. ff. de iudic. Ali  
 bi scribit Rom. in consil. 431. Interminis. ¶ Quod actor nō prose  
 21 quens ius suum intra terminū sibi constitutū censetur illi  
 renunciare, vt postea audiri nullo modo possit. ¶ Similiter  
 si alicui competit ius percipiendi fructus intra certū tem  
 pus eo finito percipere nō potest licet intra tēpus illos nō  
 perceperit Bal. in consil. 121. Sublata. lib. 2. Anch. in consil. 301.  
 Viso diligenter tenore circa finē & in consil. 328. Circa istā  
 22 perceptionem col. 1. ¶ Similiter quando ad instantiam  
 volētis emere aliquam rem sit proclama mādato officialis  
 vt si quis ius prætendant ad rem, comparare debeat intra  
 certum tempus, alias quod de eorum iure nō audientur,  
 lapso illorum termino nihil possunt opponere l. si eo tēpo  
 re. C. de remis. pi. c. si. de elect. li. 6. Anc. in consil. 206. Visis a  
 ctis & agatis causæ quæ vertitur inter no. virum. ¶ Simi  
 liter qui aliquid promisit vendere intra tēpus, post tēpus  
 vendere non cogitur l. 2. C. de pact. inter empt. & ven. Ang.  
 in con. 199. Titius rem. ¶ Similiter substitutio pupillaris fa  
 ctu ad certum tempus breuius, vltra illud tēpus nō porri  
 gitur, licet duret adhuc ætas pupillaris. l. sed si quis ita vbi  
 Doct. ff. de vulg. ¶ Et in terminis quod possint patres con  
 uenire & limitare tempus probationum, ita quod lapso tē  
 pore probatio fieri non possit, latē probat Alex. in consil.  
 158. col. fin. vers. nec obstat si diceretur lib. 2. licet contra  
 rium tenuerit Bald. in consil. 317 lib. 4. de quo tamen Alex.  
 mentionem non facit, sed ibi Bald. potius loquitur ex au  
 toritate sua quā per iuris rationes, cū liberū sit vnici  
 que renūtiare favori suo l. penultim. C. de pa. c. cum simul  
 & licet idem Bal. in cōf. 61. in 2. dub. li. 2. velit isto casu quod  
 probatio fieri possit etiam post terminum conventionalē,  
 quando ius partis non est factum deterius, tamen dictum  
 Bal. posset procedere antequam oppositum sit in iudicio  
 de lapsu temporis quod possit pars morā purgare ante re  
 in iudicio deductū: sed capto iam iudicio & facta opposi  
 tione hoc fieri non potest. Alex. in consil. 237. ad fi. lib. 6. Cor.  
 in consil. 121. col. 2. li. 1. & in consil. 99. col. 2. post med. lib. 4. Pau.  
 de Cast. in consil. 70. quia frustra. col. 5. ad fi. vers. nam sufficit  
 Regi Polonia lib. 1. & in consil. 337. Si prima duo statuta col.  
 2. circ. med. vers. sed aduertendum diligenter li. 2. nam per  
 oppositionem est iam quæsitum ius opponenti quod tolli  
 non potest le. fi. ff. de pac. l. ius nostrum. ff. de reg. iur. ¶ Pro  
 hoc quod scribit Paul. de Cast. in consil. 88. Videtur dicen  
 dum præfatum Bartholomæum. colum. 2. lib. 2. vbi quod a  
 23 ctor non potest purgare moram postquam reo quæsitum  
 est ius excipiendi, quia tunc dicitur facta executio ipso iu  
 re, & post executionē factā iure vel ab homine nō admit  
 titur purgatio moræ. l. qui ob rem. ff. de cond. inde. l. si is cui  
 ff. de l. 2. Rursus si non admittitur purgatio moræ post litē  
 conte. licet de lapsu tēporis adhuc oppositum non fuerit  
 l. si ita quis. §. Seia. ff. de ver. ob Ale. in d. consil. 158. col. 2. in fi.  
 lib. 2. a fortiori videtur impedire post oppositionem iam  
 factam de lapsu temporis. ¶ Impeditur etiam hic purgatio  
 moræ propter iuramentum. l. si quis maior, vbi Doct. C. de  
 trans. Imò & cessante iuramento impeditur moræ purgatio  
 quia



quia fuit apposita dies probandi & pena casu quo probatio intra tempus fieret. l. traiectione. §. illo. de act. & ob. l. magnam. C. de contra. & com. stip. Doct. in d. l. si insulam. ff. de verb. ob. Pau. de Castr. in d. consil. 88 li. 2. Alex. in d. consil. 158. col. 2. post med. lib. 2. Soc. in consil. 199. col. 4. in fin. ver. sed iterum fortius. lib. 2. Nec obstat quod intra tempus Iudex declarauit tempus non currere, quia illa declaratio habita est ad instantiam sp. domini Petri, quæ dominæ Agnæ prodesse non debet, † nam actus Iudicis est stricti iuris nec extenditur ad alias personas. l. 1. C. si plur. vna sent. not. in leg. Iulianus. ff. de cond. inde. Alex. in l. à diuo Pio. §. pignora. col. 2. ad fi. ff. de re iudic. Soc. in consil. 134. col. 2. circa med. lib. 1. & in consil. 18. col. 2. cir. fi. lib. 3. Dec. in consilio 322. Ias. in l. centesimis. §. 1. col. 1. col. pen. ff. de verb. obl. ne. que subintelligitur In iudiciis persona extrinsecus l. si ita stipulamur. §. Crisogonus. circa. fi. ff. de verb. obl. facit text. in l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. arguendo de cōtractib. ad iudicia quod permittitur l. omnem. ff. de iud. l. non est mirum. ff. de pign. ac Arer. in l. eum qui col. pen. ff. de acquir. hær. Ias. in l. 1. col. 3. ff. si quis caut. Ideo videmus q̄ sententia lata in fauorẽ vnus hæredis non prodest aliis cohæredibus l. si cū vno. ff. de excep. rei iud. similiter pactum factū cum vno fideiussore non prodest aliis fideiussoribus l. si stipulatus esset. §. 1. ff. de fideiuss. facit text. in l. amiff. §. si. ff. de fideiuss. vbi quando plures mandauerunt mutuari pecuniam alicui, si vnus ex eis conuentus absolutus sit, talis absolutoria aliis non prodest: nam cum sumus in re diuidua & separabili, non videtur extendendus actus de vna persona ad alterā quia separatorū separata debet esse ratio l. si. ff. de cal. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. si maritus C. de dona. inter virū & vxor. Neque impedit. q̄ istud negociū videtur pertinere ad dominū Petrū principaliter, consequenter q̄ exceptio competens videtur prodesse & dominæ Agnæ, quæ videtur fideiussor: nā ista cōuentio inita non fuit cū principali, sed cū ipsa domina Agnæ, ideo principaliter neque prodesse potest neque nocere l. fideiussoris. ff. de pact. ideo asserta declaratio incogitate fuit cōcessa & facta neque videtur interesse aliquo modo ipsius domini Petri quod obseruetur ista promissio quia ex ea conuentione si domina Agnæ aliquid soluat, non videtur locus repetitio contra dominū Petrū, non actione mādati, q̄ non ostenditur neque præsumitur etiā ex longissimo tempore Bald. in l. 2. C. si ex fals. inst. Alex. in cōsi. 1. col. pen. li. 4. & in consil. 161. col. 2. post med. lib. 6. Soc. in consil. 46. col. 2. li. 3. Dec. in cōsi. 36. col. 3. & alibi sæpissimè. q̄ tamen non ita simpliciter sequi soleo quod mandatū præsumatur ex antiquitate temporis, sed in tractatu meo de antiquitate temporis latissimè discussio, ideo ad ibi dicta me remitto. non actione nego. gest. quia illa cōuentio non videtur vtiliter facta si bene aduertatur restringendo facultatē probandi circa modū & circa tempus, auferendo beneficium iuris communis l. 2. ff. de neg. gest. cum sim. quæ notanda sunt. Et ita respondeo, saluo iudicio saniori Taurini. Aymo Crauetta ex Sauilliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Vnicuique licet iniungere onus rei suæ ex arbitrio.
- 2 Pater potest praiudicare filiis
- 3 Rei suæ quis potest apponere onus seruitutis quod transeat in omnem singularem successorem.
- 4 Quot modis modis res fieri possit censualis.
- 5 Onus sequitur rem quocunque vadat
- 6 Censur quando debetur quid agendum.
- 7 Verba enunciativa prolata per modum causæ inducunt dispositionem & quando proferuntur per modum modi.
- 8 Cui acquiratur ius quando bona consignantur in alimo communitatis nomine suo vel alterius.
- 9 Confessio partis ad positiones est plenissima probatio.
- 10 Confessio dicitur maior quolibet publico instrumento.
- 11 Error non præsumitur in maioribus.
- 12 Conuenti ad soluendum censum obligantur ostendere quæ bona sint censualia, aliās bona præsumuntur affecta onere census.

CONSILIVM CCXVI I.

Pro hæredibus Bartholomæi Viani-  
ni de mōte Caprello cōtra Ioanniū  
& fratres eius de Carretis.

Conf. Crauet. pars 2.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Fuit in re-  
rum natura magister Petrus de Vberto ex Mō-  
te Caprello qui anno millesimo quingentesimo  
primo, & die vigesima prima mensis Augusti  
confessus est se obligari ad eminam siliginis, per singulos  
annos sub pactionibus & conuentionibus olim initis in-  
ter prædecessores dicti magistri Petri, & prædecessores A-  
medei Villaschi, à quo Amedeo ipse Bartholomæus cau-  
sam habuit: per quas conuentiones fuit impositus cen-  
sus annuus eminæ vnus siliginis sextariis quinque plan-  
tati, de quibus infra Rursus de anno millesimo quingen-  
tesimo vigesimo, & die quarta mensis Maij, memoratus  
magister petrus professus est seu consignauit in registro  
publico Montis caprelli dicta sextaria quinque plantati  
designata in tertia parcella ipsius professionis seu cōfina-  
tionis cum onere duorum quartionorū siliginis quæ dicitur  
mēsurā vnus eminæ. Modo possidetur dicta petia per  
Ioanniū & eius fratres de Carretis conuentos, quibus il-  
latum fuit iudiciū ab hæredibus dictis Bartholomæi Via-  
nini in quo duo principaliter petita sunt. Primò q̄ decla-  
ratur dictam petiam esse censualē obligatam ad pensionē  
vnus eminæ siliginis per singulos annos. Secundo petitur  
solutio censuū præteriti temporis & futuri. videndum est  
an dicatur impleta & probata intentio agentium. ¶ Bre-  
uiter concludendum videtur quod sic: & pro fundamen-  
to considero, † licere vnicuique iniungere onus rei suæ ex  
arbitrio, quia in re sua quilibet est moderator & arbiter. l. 1.  
in re mandata. C. mandati. etiam in abutendo. l. sed & si le-  
ge. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. ¶ Ideo pater potest om-  
nia bona sua vendere & pretiū in mare proicere, non ob-  
stante præiudicio liberorū. gl. in l. 1. C. de inoffi. dona. quin  
etiā competit iudiciū iniuriarum in eum, quāliū turbat  
in vsu rei suæ. l. iniuriarum. §. si quis me prohibeat, vers. at.  
si quis. ff. de iniur. Et iniquū est non esse liberā facultatem  
ingenuis hominibus disponendi de rebus suis pro arbi-  
trio. l. 2. in fi. ff. si quis à paren. sue. manumi. & ista priuatio  
facultatis dicitur esse cōtra bonos mores. l. pe. vbi Mode. ff.  
de pac. l. nemo exterus. C. de Iudæis. l. dudū. C. de contra-  
hen. emp. & adeo potest quis de re sua facere ad arbitriū  
q̄ istud procedit licet ita faciendo damnū alij inferatur,  
modò non ita fiat animo principaliter nocēdi. l. 1. §. denique  
de aqua plu. arc. cū si. Et si licet rem propriā in solidū alie-  
nare, à fortiori permittetur onus imponere, reg. cuiuslibet,  
de reg. iur. li. 6. reg. non debet cui plus. ff. de reg. iur. cū si que  
Ias. colligit. in l. actionib. col. 4. in 2. no. ff. de in litē iuran. Et  
hoc est q̄ dicitur licere cuiuslibet dicere legem rei suæ quā-  
cunque voluerit. l. in traditionibus. ff. de pac. l. 1. §. si cōue-  
nerit. ff. de pos. l. si seruus ea l. ff. de seruis expor. l. ob. res. ff.  
de pac. dotal. l. 1. ff. de sol. & l. 1. C. eo. tit. Ancha. in consil. 197.  
Subtiliter. col. fi. & in consil. 217. Dubiū. facit. ¶ Ideo rei suæ  
potest quis apponere onus seruitutis q̄ transeat in omnē  
singularem successorem. l. cum fundo. ff. de seruit. rusti. præ-  
dio. & toto tit. ff. de seruit. verba prædi. l. 3. C. de seruit. Bart.  
& Doc. in l. si. ff. de op. no. nun. potest etiā priuatus onus rei  
suæ imponere reale & ordinariū. c. verū de condi. apposi.  
c. dilectus, de dona. Curt. Junior. in consil. 68. colum. 4. ¶ Si-  
militer potest quis apponere onus hypothecæ rebus suis  
eas obligans pro soluendis collectis, quo casu quilibet  
possessor taliū rerum obligatur ad collectas licet transeat  
ad Ecclesiam Bal. in consil. 280. Promisso statuto. lib. 2. & in  
cōsi. 434. Licet Iudex. lib. 3. Cal. in consil. 7. in tit. de constit. &  
in consil. 2. colum. fi. in tit. de cēsibus. Ancha. in cōsi. 303. Hoc  
statum. Abb. in consil. 26. lib. 1. Soci. in consil. 12. lib. 4. Cur. Iu-  
nior in d. consil. 68. Calca. in consil. vlt. col. 10. ante med. versic.  
istam etiam opi. Cor. tamen hoc decidere ausus non est in  
consil. 205. colum. 2. lib. 1. Bald. etiam in consil. 146. Antiqua  
querela. lib. 3. dixit non esse benè tutum consulere super  
istis sed istud debet intelligi quādo tale onus hypothecæ  
apponeretur principaliter in fraudē & præiudiciū Eccle.  
Ias. etiam in l. placet, in glo. fi. C. de sacrosan. eccle. videtur  
tenere cōtrariū, vel licet loquatur in aliis terminis quādo  
prædicta efficerentur tributaria, credo tamen q̄ aliud dixisset  
Ancha. & Soc. si consilia vidisset Ancha. & Soc. modo prin-  
cipaliter in fraudē ecclesiæ quid non fit. ¶ Secundo præ-  
mitto † q̄ res potest censualis fieri duobus modis. Primò  
faciēdo contractū censualē propriē, qui cōtrahitur quādo  
quis tradit rē suam alicui & in eum transfert omne do-  
minium directū & vtile cum onere quod accipiens rē te-  
neatur soluere certū censū singulis annis. c. cōstitutus cū  
gl. pen. extra de religio. do. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de public. Soci.  
gl. pen. extra de religio. do. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de public. Soci.

O 2 in consil.



in consi. 167. col. 2. lib. 2. Ias. in c. 1. col. 5. in vñbus seu. char. 212. Ad quem modum non fuit hic constitutus. ¶ Secundo modo quando quis emeret ab alio annum censum super re veditoris & venditor promittit soluere annuū cēsum obligando & hypothecando re certā pro ipso annuo censu. & isto casu etiā omnis census sequitur re quocunque vadat, si autē nō esset hypothecatus fundus pro solutione annui census, sed simpliciter promissus census occasione rei, citra tamen assignationem ipsius census super ipsa re, diceretur obligatio personalis, quā fundū non sequeretur & iste est verus intellectus. l. si. ff. de contra. emp. & hoc secundo modo praesupponitur fuisse constitutū cēsum. Nō negare tamen ex aliis titulis posse censum cōstitui, puta donationis, transactionis, & aliis id genus, tamē considero istos modos pro vno respectu illius modi quo sensus principaliter & proprie cōstituitur ad faciendū contractū vere & proprie cēsualē. ¶ Tertiō praeimitto † quod onus impositū rei sequitur rem quocunque vadat. cle. 1. de censibus vbi glo. l. rescripto. §. sciendū. ff. de mune. & hono. Imō si ecclesia acquirat rem feudale obligatur ad onera vassalli, quia transit res ad Ecclesiā cū onere feudi Inn. in c. verū de foro compe. Hosti. in sum. in tit. de iure immuni. §. a quibus, prope prin. Ias. in l. placet, in 2. lectura in gl. si. C. de sacros. eccl. Idem in fisco ad quē transit res cū suo onere. l. 2. C. ad legem Iul. de vi. pub. Abb. in cōsi. 14. col. 2. li. 2. & quod dixi supra de bonis hypothecatis pro collectis quod transeunt in Ecclesiam cum suo onere. Et interminis cēsus tradit Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua versic. 86. Cor. in cōsi. 264. col. 2. circa med. li. 4. vbi loquitur in Ecclesia quod res censualis ad eam transit cum suo onere. not. Dec. in consil. 164. col. 3. circa med. vbi dicit ius petendi annuū censum cōpetere cōtra quē libet possessorē bonorū tanquam bona sint obligata pro talia annuo censu per l. haftenus. ff. de vñf. allegat etiam Spec. vbi supra. Addo Abb. in consi. 30. colum. 2. lib. 2. vbi quod possessor rei emphyteotica potest cōueniri ad canonē per tex. in. §. scire, in auc. de nō alienā Ad idē adduco Anch. in cōsi. 386. In lite. col. 1. vbi quod potest agi contra possessorē rerum ex quibus pensiones debentur tā pro pētionib. praeteritis quā futuris, p. l. Imperatores. ff. de publica. & l. 2. C. sine censu. vel reliq. Idem voluit Pau. de Cast. in consi. 333. Viso puncto suprascripto, duo sunt l. i. vbi quādo annua quātitas est assignata sup aliquo fundo, dicitur fundus obligatus, ob id quod agi potest cōtra possessorē fundi. Ad idē adduco Rom. in consi. 417. colum. 2. post med. vel quando res est obligata pro solutione census promissi transit cū illo onere. Idē tenet decisio Neapol. de ci. 65. Ripa in l. 1. §. si haeres. col. 3. ff. ad Trebell. Nec isto casu videtur necessaria discussio ex quo debetur census aut pensio ex re aut super re ipsa possessa per tertiū. excusio enim tunc est necessaria quando id q. petitur non debetur ex re possessa per tertiū, nec super ipsa re. licet ad securitatem aut cautionem illius debiti res sit hypothecata

6 Itaque quando † debetur census aut pensio ex re aut super re, a quā videtur quod possessor illius rei teneatur ad praestationē. Imō vbi agitur de iure merē reali prout ex tributo, non potest agi cōtra primū dominum ipsius rei, sed agi debet cōtra possessorē etiā pro tributis praeteritis tēporis, nisi in subsidiū quando possessor nō esset soluēdo. Aret. in consi. 105. In causa magnifici. per tex. in l. cū possessor. §. si. ff. de censibus, & in authen. sed periculū. C. line cēlu. vel reliq. ¶ Quarto considero, q. † verba enunciativa prolata per modū causae inducunt dispositionē. Bart. in l. si locer. §. Lucius. ff. sol. mat. l. qui volebat. & ibi not. ff. de haeredibus insti. Alex. in consi. 46. col. 2. lib. 1. Dec. in consi. 23. col. 3. & in consi. 425. col. 1. ad si. similiter disponunt verba enūciatiua quando proferuntur per modū modi. l. cū eorum. C. de senten. similiter probant verba enunciativa in his quē dependent a potestate partiū. Bart. in auc. si quis in aliquo, col. si. versic. iuxta praedicta quarto. C. de eden. Dec. in consi. 139. col. 2. post med. versic. tertio responderetur. Et ista verba enunciativa sicut probant contra authorē, ita probant cōtra singularem successorem causam habentem post talia verba enunciativa. Soc. in consi. 13. col. 2. circa med. & in cōsi. 82. col. 2. ante med. li. 3. Et idē etiā res inter alios acta praedictat singularibus successoribus causam habētibus post re actā. Soc. in consi. 50. col. 2. versic. & si dicatur quod talia instrumēta & in consi. 97. col. 3. versic. hoc tamē non ob stare li. 4. sed vltra Soci. allego Anch. in consil. 44. Primo de viribus col. 3. versic. ipsius ergo, Rom. in cōsi. 311. col. 2. in 2. dubio.

8 ¶ Quinto considero † quod quādo aliquis in aestimo com-

munitatis profitetur seu consignat bona nomine suo, & aliterius, acquiritur ius ei cuius nomine fit cōsignatio. in odiū & praedictū consignantis, siue probatur ius cōpetere alteri quō ad praedictū consignantis. l. censualis. C. de dona Bar. in l. ruta. C. de om. agro de ser. li. 11. Alex. in consi. 10. col. 11. versic. non probatur etiā. li. 4. in consi. 147. col. fin. circa med. li. 5. in cōsi. 57. col. 2. lib. 6. in consi. 57. col. pe. versic. nunc dicā. & in consi. 182. col. 2. li. 7. Soc. in consi. 46. col. fin. lib. 3. & in consi. 6. col. 3. lib. 4. Cor. in consi. 165. lib. 3. in consi. 34. col. 4. in consil. 315. ad si. lib. 4. vbi loquitur in terminis quando quis consignat rem tanquam censualem. Dec. in consi. 146. col. 6. Ex quibus licet colligere probatā esse intentionem agentium. nam probatur ipsos esse haereses Bartholomaei Vianini † ex cōfessione partis ad positiones, quae est plenissima probatio. toto tit. ff. & C. de confess. l. debitori. ff. de iudi. idē admittitur probatio contra praesumptionē iuris & de iure ex cōfessione partis. gl. in auc. sed iam necesse. C. de don. prop. nup. Idē solennitas processus nō attenditur vbi est confessio. c. Pisanis de restit. spol. ca. 1. & 2. de accusa. lib. sexto, Bald. in consi. 192. Proponitur quod in quadam ciuitate. columna secunda, circa fin. libro secundo, quod † cōfessio dicitur maior quolibet publico instrumento & quibuscunque depositionibus testium. ¶ Ilus autem Bartholomaei probatur primo ex dicto registro, ex his quae scripsimus in quarto fundamento, maximē, quia verba de quibus in registro, scilicet quod illa bona debeant quartas duas siliginis, videtur enunciativa principaliter, & propter se: nā verba enūciata principaliter & propter se probāt quoties aut cōferuntur aut sunt necessaria ad actū. Ant. de But. in c. si. succed. ab intesta. Alex. in consi. 15. column. secunda, ad fin. libro. quinto. sed verba registratis circa onus pensionis erant necessaria ad actum, siquidē sunt consignēda bona cum suis qualitatibus ad intelligendum eorū valorē. l. forma. ff. de censib. Rursus fuerunt enunciativa illa verba per modum causae ad hoc enim iudicatur aut exprimitur onus rei in restringatione, quia propter onus res minus valet, ob id leuiora munera sustinet possessor. lege. fundi partem. ff. de contrahend. emp. Abb. in c. in aliquibus, in secundo not. de deci. Ideo ista verba enunciativa probāt etiā contra reos conuentos possesores rei consignata ex is quae notauimus in tertio fundamento. ¶ Itē cum ipse consignator seu professor esset dominus rei cōsignata, vt probatur ex cōfessione partis, potuit rem ipsam censuale constitucere, prout ostendimus in primo fundamento quod etiā probatur per instrumentū confessionis in actis productum rogatum de anno millesimo quingentesimo primo. vbi fateatur magister Petrus illū censum fuisse debitū longē ante ipsam tempus praedecessoribus Amedei de Villafcho, quae confessio etiā praedicta ipsis cōuētis singularibus successoribus, prout notauimus intertia consideratione, igitur ista petra plāta-ti transiuit ad ipsos conuentos cum suo onere pensioni duarum quartarū siliginis, vt docuimus in secunda & tertia consideratione. ¶ Non omitto vltra praemissa probari ipsum censum etiā ex pluribus solutionibus illatis aut factis tam per ipsum magistrū petrū, vt apparet ex testibus & in responsione conuentorū ad positiones agentis. Et licet dicant soluisse per errorem, probēdus erat † error, quia non praesumitur in maioribus, iuxta nota in l. non fateatur columna fin. ff. de confess. in l. an inutilis. ff. de accepti, in leg. sed & si lege. §. scire. ff. de petitio. haered. in l. si aduulturum. ff. de aduult. Propterea eiusmodi cōfessio potuit acceptari in parte vtili tantū acceptandi cum sit diuisibilis & habeat confitens praesumptionē iuris contra se in quantū allegat errorē, ex dōcto. Barto. in l. Aurelius. §. idem quae sit. ff. de libera. legat. Corne. in consilio 94. columna tertia, versicu. potest autem diuidi. libro tertio, not. in l. si quidem C. de transactio. Alexan. in consilio 87. libro 1. & alibi saepe Docto. Et istud maximē obtinet accedente diuturnitate temporis, quia cogitur quis perseverare ad solutionē cēsus non obstante errore. Bal. in consil. 368. Nunc venio ad merita. col. 2. versicul. sciendum est libro primo. Ancha in consi. 10. Videtur efficaciter. col. 1. ad fin. Quae etiam erroris allegatio apertē ostenditur calūniosa nā probatur ex actis causae, & veritas census per iura producta, in quibus probatur cōfessio antecessorū seu auctorū aduersarij. Item probatur solutio non longi temporis, quo casu res videtur extra omnem difficultatem, cū velint Doc. in l. si certis annis. C. de pac. q. si aliquis soluit cēsum annuū per lōgū tēpus decem annorum, cogitur soluere in futurū allegata causa



causa praestationis, profecto illa decisio non paulo est dubitabilior casu nostro, nam ibi praesupponitur non apparere de re quae esset affecta onere illius praestationis. quod hic probatur. Rursus ibi non praesupponitur probata causa praestationis per scripturam ut hic. ¶ Postremo, quando constat de solutionibus censuum, obligatur conuenticio ostendere quae bona sint censuales, alias omnia bona praesumuntur affecta onere census. Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua vesi. 76. cuius opinionem dicit verior Bal. in consil. 225. verba laudi lib. 2. & idem Bal. in consil. 225. Quastio est de terra. lib. 1. latè Soc. in consil. 167. colum. 8. in 4. q. lib. 2. Taurini. Aymo Crauetta à Sauiliano. I.V.D.

S V M M A R I V M.

- 1 Quilibet administrator obligatur rationem reddere.
- 2 Pater tenetur reddere si quid dolose administravit.
- 3 Pater tenetur indistincte pro bonis quae administravit, quorum usufructus ipsi non quaritur.
- 4 Malafides nocet etiam in praescriptione antiquissimi temporis.
- 5 Liber mercatoris in quo casu facit fidem.
- 6 Probatio dubia & obscura nihil releuat.
- 7 Verba dubia probationis interpretantur contra eum, qui querit probare, etiam si ageretur de causa fauorabili.
- 8 Exceptio probari debet clare & concludenter.

CONSILIVM CCXVIII

Pro Marco Stuerdo contra Emanuelem in casu vnus Apothecae.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Intensio Marci Stuerdi videtur probata, nam quilibet administrator obligatur rationem reddere. l. 1. §. officio. vbi Iac. de Aret. & Bald. ff. de tutel. & ratio distra. ideo frater maior & patruus qui administrant bona communia tenentur rationem reddere. Socin. in consil. 46. in consilio. 73. colum. 1. libro 1. & in consilio 213. colum. 2. libro 2. quinimo etiam pater tenetur rationem reddere si quid dolose administravit, Bart. & Ang. in l. cum oportet. §. non autem. C. de bon. quae libro. Areti. in consilio 72. Praesumitur in facto. colum. penult. in sexto dubio. ¶ Rursus tenetur pater indistincte reddere rationem pro bonis quae administravit, quorum usufructus ipsi patri non quaritur. Bal. in d. l. cum oportet. §. si na. C. de bon. quae lib. & in l. filiae cuius. C. fami. ereisc. Areti. in d. consilio 72. in sexto dubio. Soci. in consil. 2. col. post med. versu. & pater & mater. & in consil. 34. col. pen ad fin. sexti dubij lib. 1. ergo cum approbatum fuerit istam apothecam fuisse communem, & administratam per Emanuelem, tenetur ad redditionem rationum. imo etiam haeres administratoris tenetur rationem reddere. l. 3. §. hanc actio. ff. de nego. gest. l. tutela. & omnes tutores. C. arbitr. tute. Rom. in consil. 423. Quod ad primum in prin. ¶ Non obstat instrumentum divisionis quia facit pro agente. nam excipiuntur quadam nomina debitorum, & bona mobilia quae manserunt indiuisa sed non fuit approbatum alia bona indiuisa mansisse praeter apothecam, id est merces & nomina debitorum apothecae, ergo perinde est ac si de mercibus & debitis apothecae in specie facta esset reservatio. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instru. latè Mod. in l. quid si nominati. ff. de li. & post. & qui vult dicere verba diuisionis referri ad alia bona, & plura alia esse bona, tenetur probare gl. in l. cum de leg. ff. de proba. Bal. in consil. 60. Generalitas li. 3. Rom. in consil. 222. Dubitatur in fi. & in consil. 276. Vis in fine. Alex. in consil. 61. ad fi. li. 3. in consil. 71. col. fi. li. 4. in consil. 16. col. fi. li. 5. & in consil. 139. col. 2. ad fi. li. 6. Guido Papae. 142. Curtius senior in consil. 27. col. 9. versu. sed contra praemissa conclusionem. latè Ias. in l. si constat ff. solu. mar. in l. cum ex causa. ff. de re iud. & in consil. 34. col. 3. in fi. li. 1. Curtius iunior in consil. 150. col. 5. Gozadi. in consil. 94. col. 7. post med. ¶ Nec obstat quod diuisio petita non fuerit per longum tempus, quia requiritur praescriptio triginta annorum cum sit obligatus Emanuel actione personali & legali ad reddendum rationem. l. sicut & omnes. C. de rescrip. triginta annorum Secundo etiam per triginta annos non potuisset praescribere ob mala fidem: regula possessor malae fidei. cum sciret & sciat apothecam communem, quae ipsa malafides nocet etiam in praescriptione antiquissimi temporis cuius initij memoria non extat in contrarium, ut latè dixi in consil. 146. ¶ Tertio respondeo quod imò petita fuit diuisio, ut o.

Conf. Crauet. pars 2.

stenditur ex verbis transactionis, quae ob eam causam inita est, similiter petita fuit per viam monitionum generalium. ¶ Non tamen confiteor quod si duo possiderent rem aliquam indiuisam, & tanquam communem, quod praescribi possit iuri petendi diuisionem, quia hoc fieri non potest, gloss. in l. 1. in versu. pro socio. C. de annal. excep. refert & sequitur Ang. in consil. 55. Gulielmus. col. 2. no. Idem Ang. in d. l. si non forte. §. si centum. ff. de condi. indeb. & latè dixi in consil. 60. Sed praescribi potest iuri petendi diuisionem quando vnus possedisset longissimo tempore rem communem in solidum & tanquam suam totam interuenientibus requisitis necessariis ad praescriptionem. ¶ Non obstat valor mercium non fuisse probatum, quia Iudex potest & debet supplere circa quantitatem & valor ex officio & qualitate apothecae & aliis coniecturis. Aret. in consil. 83. col. 6. ver. & quamuis interesse & in consil. 160. col. 2. post med. versu. sicut dicimus. Alex. in consil. 133. col. fi. li. 1. in consil. 77. col. fi. li. 6. & in l. 4. §. hoc autem iudicium. col. 4. circa med. ff. de dam. infe. ideo Ioan. Cal. & Pau. in c. cum causam quae de offic. de lega. dicunt quod licet in iudicio non sit probata quantitas & interesse, Iudex tamen male faceret si rem absoluerit, quia potest aestimare arbitrio suo. refert. sequitur Cor. in consil. 26. ad fi. lib. 1. in consil. 55. col. 4. & in consil. 113. ad fi. li. 3. quod maxime obtinet, quia apparet de mercibus quarum valor possit aestimari, ex his quae scribit idem Cor. in consil. 261. col. 2. li. 3. ¶ Et sufficeret apparere de mercibus ex libro rationum mercatoris praecedente culpa eius qui illas amiserat: puta commisit mercator merces mulioni, qui eas perdidit, culpa sui, nam sufficit constare de mercibus ad probandum valor earum per librum rationum ipsius mercatoris. Ita Cor. in consil. 218. in fi. li. 4. ¶ Secundo respondeo quod istud est de quo agitur principaliter, id est ut ratio reddatur, qua reddita facile ostendetur quantitas & valor apothecae seu eius transigi. ¶ Non obstat verba cuiusdam sententiae arbitramentalis, quia non loquuntur de apotheca, nec probant necessario & concludenter, quod requiritur in probatione: nam probatio dubia & obscura in his releuat. c. 1. praesentia, de proba. nec potest quis declarare probationes aut dicta testium obscura. Bart. in l. idem Pomponius. §. si plures, in fi. ff. de rei vend. ¶ Sed verba probationis dubia interpretantur contra eum qui querit probare etiam si ageretur de causa fauorabili, puta dotis vel matrimonij. Alex. in consil. 152. col. 1. lib. 5. ideo in materia probationis verba non accipiuntur in potentiori significato, nec intelliguntur secundum subiectam materiam. Panor. in d. c. in praesentes in pen. no. de proba. Deci. in consil. 321. col. 4. Alibi scribit idem Dec. in c. cum omnes, colum. 1. in 2. lec. de consil. quod in materia probationis non sit interpretatio quod actus valeat. Et procedat praemissa etiam in instrumento seu in probatione quae sit per instrumentum, quia verbum aut dictum instrumenti ambiguum aut obscurum non probat sed habetur pro non adiecto, c. inter dilectos, de fide instru. Calderi. in consil. ult. in fi. in tit. de donatio. ¶ Similiter procedunt praemissa ex parte rei in probatione exceptionis quia probatio exceptionis dubia non releuat, sed probari debet exceptio clare & concludenter. l. matre. C. de probatio. l. in exceptionibus in prin. ff. de probatio. l. ff. de except. & in d. c. in praesentia, vbi Dec. in 12. no. de probatio. Idem in lege ambigua quae multipliciter intelligi potest. Etenim non operatur ut argumentum ex ea sumi possit Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dubijs Bald. in l. scire leg. ff. de legibus. Circa testes partis nihil scribo, quia praesupponitur pro indubitato nihil probare: nec legi eorum testimonia. Taurini, Aymo Crauetta ex Sauiliano. I.V.D.

S V M M A R I V M.

- 1 Auis quando teneatur dotare neptem, & an dos censeatur collata contemplatione ipsius neptis
- 2 Dos, secundum opinionem communem, data nepti, praesumitur data contemplatione patris, quando auis tenetur ad dotandum.
- 3 Auis non tenetur dotare neptem si pater est diues, alias censeatur facere contemplatione neptis.
- 4 An filiae dotaro debeatur supplementum congrua dotis usque ad quantitatem legitime.
- 5 Legata iam soluta ad integrum Falcidia indebitè soluta repeti non potest nisi per errorem soluta fuisset.
- 6 Haeres qui non fecerit inuentarium, tenetur ad integra legata, & ultra vires hereditarias, priuatur etiam Trebellianica, contrarium tamen teneo in consilio decimo septimo, vbi multa sunt addita.
- 7 Legatum spurium in relictum est nullum nisi relictum fuerit in causam alimentorum.



8 Que alimenta conueniant spurio.

9 Alimenta præstari debent ex redditibus & accessionibus.

# CONSILIVM CCXIX.

An auus teneatur dotare neptem, & cuius contemplatione intelligatur hoc factum, sui vel filij. pro Vbertino:

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. † licet datum nepoti ab auo regulariter censeatur collatum contemplatione ipsius nepotis. l. quæsitum vbi Bartol. & Doctor. ff. de leg. 1. Alexandrin. in l. in quartam, colum. 14. ff. de le. Falcid. in consil. 199. colum. 2. lib. 2. & in consil. 8. col. 2. lib. 3. in consil. 89. vtrum colum. 2. post med. lib. 4. in consil. 138. colum. 1. & in consil. 179. col. 1. lib. 5. Corn. in consil. 34. colum. 2. lib. 4. tamē illud non obtinet quoties auus aliquid donat ad quod obligabatur de iure l. dedit dotem. ff. de colla. bono. nam tunc, præsumitur donare contemplatione filij propter quē obligabatur. Etenim obligatur auus dotare neptē quando filius nihil habet in quo dotē constituat: igitur dos præsumitur collata contemplatione filij, & perinde habetur atque si ipse filius dotasset, ob id censeatur profectitia, consequenter imputatur in legitimā. Bar. in consil. 131. Primo arguitur. Alex. in d. l. in quarta, col. 13. post med. vers. querit etiā Ang. hic. ff. de leg. Falc. in consil. 8. col. 2. post med. li. 3. in consil. 31. Viso testamento ser. Andree. colum. 1. & seq. lib. 4. in consil. 138. col. 2. lib. 5. in consilio 117. col. 2. post med. lib. 6. & in consil. 154. colum. 2. post med. lib. 4. ergo dotes constitutæ filiabus Petri de Poscho per Vbertinū auum paternū, imputandæ sunt ipsis filiabus in legitimā debitam in bonis Petri. ¶ Non omitto quod Corne. in consilio 200. colum. fin. lib. 3. non ausus fuit hanc quæstionem decidere, idem autem Cor. in consilio 34. colum. 2. lib. 4. dicit communem opi. esse quod dos data neptibus ab auo, censeatur data contemplatione ipsius neptis, nisi aliud probetur, idem videtur velle Soc. licet nō ita firmare audeat in consil. 33. colum. 6. circa med. lib. 3. secundum quam opin. sequeretur quod in legitimam neptis debitam in bonis eius patris non esset imputanda dos data ab auo, quia dicitur eam habuisse à patre aut eius contemplatione. ¶ Sed ex præmissis apparet q̄ imo communis opin. est in contrariū, scilicet quod † dos data nepti præsumatur data contemplatione patris quando auus tenetur ad dotandum: quam opin. nouissimē sequitur Deci. in consil. 8. colum. pen. in sexto dubio. Ripa in d. l. in quartam col. 37. ff. ad leg. Falc. licet Deci. & Ripa non faciant mentionē de Socin. & Corn. qui contrarium voluerunt. ¶ Limitatur tamen Deci. & Ripa hanc opin. non procedere quando † patet fuisse diues, nam tunc auus non tenetur dotare neptem, idē si voluntariē dotet, censeatur facere contemplatione neptis, non respectu eius patris. q̄ etiā voluit Soc. in d. consilio 33. col. 6. libro 3. & Docto. supra allegati. ¶ Circa secundū dubiū, quāta sit legitima liberorum ipsius Vbertini, respōdeo quod est dimidia omniū bonorum quæ possidebat tempore mortis pro numero sex liberorū. authē. nouissima. C. de inoff. test. & ibi nō, quæ dimidia æqualiter diuiditur inter ipsos liberos, idē si aliquæ ex filiabus Vbertini minus legitima acceperunt in testamento patris, etiam imputatis dotibus, agere poterunt ad supplementum legitimæ. ¶ Sed hic cōsiderandū est, an cōstet, aliquod statutum excludēs filias dotatas à succēssione, quia forte non deberitur supplementū legitimæ iuxta nō. in auc. nouissima, vbi Iaso. in l. si quando. §. & generaliter, colum. fin. C. eod. titu. Alex. in l. Gallus. §. & quid si tantū. ff. de lib. & posth. in consil. 3. colum. pen. & in consil. 168. li. 7. Soc. in consil. 89. colum. fi. & in consil. 127. col. 3. circa med. lib. 4. vbi dicit quod est cōmunis opin. ferē omnium Doctor. excepto domino Bartholomæo de Sal. hanc etiam opin. dicit communem Corn. in consil. 308. libro. 1. in consilio 2. colum. pen. in consilio 107. in consilio 150. colum. 3. lib. 2. in consilio 190. lib. 3. & in consil. 1. col. 4. libro 4. Deci. in consilio 26. colum. 1. in consilio 276. colum. 2. in consilio. 296. col. 2. versic. similiter in consil. 269. colum. 2. versic. est ergo videndū in consilio 303. circa fin. & in consilio 505. colum. fin. Brun. de statu. exclu. femi. arti. 9. q. 1. in l. casu. circa pri. fo. 43. & articulo. 43. q. 3. colum. 1. circa fi. fol. 43. ¶ Sed tamen, quando statutū

ulterius non procedit mandando filiam esse contentam, dote data vel promissa, deberetur supplementum congruæ dotis vsque ad quantitatem legitimæ, quia dos debet commensurari ad legitimam. Bal. in l. si. C. de dotis promiss. de quo latius dixi in consilio incipien. Extat duplex statutum nec disputare hic expedit. ¶ Circa tertium dubium, quantum sit accepturus hæres Petri ob numerum aut multitudinem legatorū primo detrahendū est æs alienū, deinde videndū est an filia Petri consecuta fuerint integrā legitimā quia alias suppleri eam oportet. deinceps si legata relictā à Petro excedunt dodrantem hæreditatis, id est nouē partes de duodecim, ita quod reperiatur hæres grauatus in quarta parte totius hæreditatis, detrahere potuerit Falcidiā de singulis legatis. in l. singulis. ff. ad legē Falcidiā. §. & cū quæsitū. Inst. eo ti. si autem † legata iam essent soluta ad integrum, repeti non posset Falcidiā indebitē soluta nisi per errorē soluta fuisset, iuxta. not. in l. 1. ff. de condi. indebi. ¶ Rursus cōsiderandū est, † an hæres Petri fecerit inuentariū, quia alias tenetur ad integrā legata & ultra vires hæreditarias, authentica sed cū testator. C. ad legē Falc. imo priuatur etiā Trebellianica secundū opin. magis cōmunē. Pau. de Cast. in consil. 445. Circa primū quæsitum dicendū puto. columna secunda circa mediū libro secundo. vbi dicit ita se sapius consuluisse & ibi Antonius de Rosellis, in subscriptione ad illud consiliū Pau. de Cast. asserit plerumque se consuluisse secundū hanc opin. ¶ Hanc etiā opinionē dicit magis communem Cor. in consil. 303. colum. 2. in quinto dubio. lib. 1. vbi examinat. per quinque col. & cōcludit cōmunē opi. esse q̄ hæres perdit Trebellianicā non facto inuentario. & idem Cor. in consil. 22. colum. 8. lib. 2. & in consil. 168. col. 4. in 3. dubio lib. 3. hanc etiā opinio. cōmunem esse nouissimē. attestatur Decius in consilio 480. colum. fin. & in consilio 495. colum. 6. Cur. iunior in consil. 54. colum. 3. Eadem opinio. tenet Soci. in rub. ff. ad Trebel. in fin. & in l. Marcellus. §. quod autē col. pen. in fi. ff. eod. tit. Iaso. in consilio 114. in secundo dubio. libro. 4. vbi etiā refert Sphondrotū idem cōsuluisse. Eandem opinio. tenet capra in consilio septimo in fin. Eandem opinio. in extraneo tenet Guido Papæ. q. 53. Sed tamē contrarium puto verius, & contrariū latē teneo in consilio 17. vbi multa addidi post scripta impressa. ¶ Ad quæstū dubiū respondeo † legatum filiis Petri spuris relictū esse nullū authē. ex complexu. C. de ince. nup. no. in l. Gall. §. quid si is. ff. de lib. & posth. Dec. in consilio 31. columna secunda, nisi fuerit relictū in causam alimentorum cap. cum haberet. de eo qui duxit in matrimonio. quam pollū. per adult. Bart. in l. fin. ff. de his quibus vt indi. Deci. in d. consilio 31. colum. 2. ad fin. & in consil. 509. Imo non potest pater priuare filium spurium alimentis. Bal. in l. id quod pauperibus. columna. fin. C. de epi. & cle. quod dictū pro singu. refert & sequitur Ias. in consilio 26. colum. 3. libro 1. ¶ Non tamē debentur † alimenta spurio splendide secundum qualitatem patris, sed secundū educationē quæ est de iure naturali ad quod respexit ius canonicum. in d. c. cum haberet. vt ibi per Do. refertur Iac. de puteo inter consil. Calca. in consilio 62. colum. 5. circa mediū. In dubio autem si isti spurij erāt pauperes relictum censeatur in causam alimentorū. Paul. de Cast. in consil. 5. Quicquid dicatur. colum. 2. libro. 1. Et. ultra eum confirmatur. quia in dubio aliquid præsumitur factū ob eam causam ob quam factum oportebat. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matri. l. cum te. à contrario sensu. C. ne vxor. pro mari. facit quod vult Bal. in l. fin. colum. 1. versic. sed nunquid præsumetur C. de iure do. C. de se. quæ sine cer. quāti. & in l. nulla. C. de iure do. Istud ē in terminis firmat Cacialupus inter consil. Cor. in con. 212. col. 1. post med. vers. sed posset replicari lib. 3. vbi quando aliquid relinquitur spurio vel alij penitus in capaci exponitur relictum, vt censeatur factū in eo iure cuius spurius capax sit, quicquid aliter & malē voluerit Calca. in consil. 59. colum. 3. in fi. vbi quod relictum aut donatum spurio, nō intelligitur in causam alimentorum, nisi expressē dictū sit. Sed obligantur isti spurij præstare cautionem de restituendis centū scutis post eorū mortē, vel ex eis comparare prædium, vt cautum sit hæredi ad quem sunt reuerfuri finita eorū vita. ar. titu. ff. in lega. seu fideicom. nomi. caue. & l. omnibus. ff. de iudi. aut isti centū scuti relictī spuris ponentur sub sequestro, attento q̄ sunt suspecti, quia nihil possident. facit q̄ scribit Bal. in consil. 175. lib. 3. vbi vxor legataria tenetur satisfacere filiis de restituendo casu quo transeat ad secunda vota post eius mortem si est suspicio cōtra eā de secūdis nupt. q̄ si sit iuuenis, aut



non possideat immobilia, si autem suspecti non essent quia possiderent immobilia & non inuenirent fideiussorem, sta retur cautioni eorum iuratoria: prout in simili de usufructuario dicit Ange. in consilio 91. Sancta Carmeliterarum religio. colum. si. sunt enim isti spurij veluti usufructuarij in tali relicto quod ad hæredes non transmittunt. Baldus in l. eam quam colum. 10. vers. pone dicit decretum. C. de fideicom. Nicola. de Vbal. in tracta. success. ab intesta. colum. 6. Decius in di. consilio 311. colum. fin. nec debentur alimenta hæredibus spurij. Bal. in l. id quod pauperibus, columna 1. C. de epis. & cle. Calca. in d. consilio 59. columna si. Iacobus de Puteo inter consilia 62. colum. 5. Aduertendum tamen, quia si qualitas personarum spuriorum indigentium hoc exposceret, vt pecunia legata in eorū vsus necessarios consummatur, non putarem restitutioni locum, consequenter nec cautioni. Benè fateor quod si hæredes non haberēt pecuniam præsentem, non cogerentur vendere proprietatē pro alimentis spurij, quia præstari debēt alimenta ex redditibus & accessionibus l. ius alimentorum. §. modum. ff. vbi pupillus educa. deb. l. Imperator. in fin. ff. ad Trebel. quæ iura ad hoc citat Bologninus in addi. ad consili. Ioan. de Anan. in consilio 13. Aduertendum est etiam quia dispositio d. c. cum haberet, de eo qui duxit in matris. quā polluit per adul. non videtur procedere in spurij nepharis & in incestuosis secundū Bal. in auc. ex complexu. C. de incestis nup. sequitur Alexand. ibi in addi. ad Bar. sed contrarium videtur verius vt per Bart. in auc. ex complexu. cum simi. vt per Curium seniore in consil. 13. col. 6. post principi. Taurini, Aymo Crauetta ex Sauliano. l. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Permittitur coniuncto exequi iniuriam & vlcisci mortem propinqui & etiam feminis & inhabilibus iudiciali vindicta.
- 2 Tertius cui interest potest comparere in iudicio & ex persona sua causam agere, de cuius iure plene est cognoscendum.
- 3 Potest etiam interuenire in iudicio per alium inchoato tñ in causa principali quam appellationis, inuito primo.
- 4 Procurator non admittitur in criminalibus, tamen processus si admittitur valet.
- 5 Iudex laicus potest cognoscere de causa spirituali parte non opponente, & post sententiam non potest opponi.
- 6 Appellatio reducit rem ad eum statum in quo erat in prima instantia post litem contestatam.
- 7 Actio civilis, & criminalis cumulationem non patiuntur, potest tamen incidenter implorari officium Iudicis in iudicio criminali circa restitutionem rei.
- 8 Iscus quando admitti debet.
- 9 Verisimile est quod testificando quis contra fratrem, verum dicat.
- 10 Quando dicatur auxiliari delinquenti.
- 11 Ex his que præcedunt, declarat animus sequens.
- 12 Conuersatio cum homicida præstat iudicium contra conuersantes, nisi conuersatio sit interpellata.
- 13 Bagnimonia hodie sunt loco deportationis, quæ amplius non est in vsu.
- 14 Quando pena remittitur arbitrio Iudicis, potest Iudex arbitrari vsque ad mortem, si delictum dignum est morte ex circumstantiis.
- 15 Autor criminis acerbius plectendus est quam socij.
- 16 Conatus cum homicida ratificat homicidium commissum.
- 17 Dominus qui non fecit furtum a seruo commissum reddere, furtum ratificat.
- 18 Testis deponens de facto suo proprio sine eius interesse fortius probat.
- 19 Si aliquod malum a familia committitur tenentur domini nec excusantur propter ignorantiam.
- 20 Diffiniendum est relatiua referens præcedentia in sequentibus.
- 21 Appellatio quando proficit victo.

CONSILIVM. CCXX.

Resolutiones ad dubia obiecta per Senatum & magnificum dominum Marcum Guinaudi.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Respondendo ad dubia obiecta per Magnificum supremum Senatum. Et ad primum dico quod permittitur coniuncto exequi iniuriam & vlcisci mortem propinqui, licet pecunialiter nihil intersit in hoc, vt animad-

Conf. Crauet. pars 2.

uertatur in nocentem l. si tamen. ff. de accus. l. si femina. C. ad Turpilli. in quibus locis ostenditur quod istud permittitur etiam feminis & inhabilibus. Ad idem tex. in l. vxor. in l. non prohibentur. in le. de crimine. & l. cū omnib. C. qui accu. non poss. Et quod ius vindictæ competat etiam feminæ, tenent Rom. & Alex. in le. pro hærede. §. si. ff. de acqui. hære. Roma. in le. 3. §. Cato. ff. de verb. obli. Quod sine dubio videtur procedere in vindicta iudiciali, licet secus in vindicta extraiudiciali. Ange. in consil. 289. Viso facto & statutis, sequitur Dec. in c. in præsentia. columna 28. de pbatio. & in col. 31. columna secunda, post med. Ideo minimè erat dubitandum in re tam clara. ¶ Ad secundum dubium respondeo quod tertius cuius interest potest comparere in iudicio & ex persona sua causam agere de cuius iure plenè est cognoscendum c. quanius, de re iud. l. cape. ff. eo. tit. l. si suspecta. ff. de inoffi. test. l. si per lusoria. & l. a sententia, & ibi Bar. ff. de appella. no. in c. cū super, de re iud. & l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. eo. tit. ¶ Imò potest tertius cuius interest interuenire in causa & in iudicio per alium inchoato tam in causa principali quam in causa appellationis, etiam inuito eo qui primum iudicium inchoauit. ab executore. §. 1. & l. seq. ff. de appell. l. 2. ff. quan. appellan. lit. c. veniens 2. de testibus. & d. c. cum super, de re iud. per quæ iura ita dicit Feder. de Senis in consil. 142. In questione vertente coram religioso viro. ante med. Secundo respondeo quod nihil fuit oppositum de ista cumulatione personarum, ideo multa facta tenent quæ fieri prohibentur. l. patre furioso. §. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ibi Mod. ¶ Simile videmus in procuratore, qui non admittitur in criminalibus, & tamen valet processus si admittatur. glo. in c. de iudi. libr. 6. Bart. in l. penulti. §. ad crimen. q. vlti. de pub. iud. Decius in consilio 369. ad finem. Rursus parte non opponente potest ¶ Iudex laicus cognoscere de causa spirituali, vt si cognouerit, opponi non possit post sententiam. Aucha. in consilio 98. Istam questionem, columna 2. vers. constat enim. Item si religiosus ferat sententiam sanguinis, valet parte non opponente. Aretinus in consilio 58. Diligenter consideratis. columna 3. vers. secundo modo respondetur. Et parte non opponente potest fieri reconuentio coram alio Iudice, modo sit ordinarius. Ioan. Andr. in c. dispendia. §. reus quoque de rescript. libr. 6. Cor. in couli. 30. columna 4. post med. vers. nec obstat quod debet reconuentio libro tertio fortius facit quod scribit Socius in consil. 270. columna tertia vers. & hoc maxime libro secundo, vbi quod detectus solennitatis extrinseca non vitiat actum si pars non apponit, allegat. Compo. in c. cum dilectus, de consue. Ant. & Imo. in c. sicut, de re iudic. Marthæ si nota. 13. de quo dixi in tracta. de antiq. temporis. ¶ Quinimo ista exceptio quod personarum cumulatio admitti non debet, est dilatoria, ideo opponi de buerat ante litem contestatam. Aret. in consilio 103. colum. 4. vers. & maxime hoc est verum. facit idem Aret. in consil. 138. ad finem autem opposita est exceptio in causa appellationis quod fieri non potuit, quia per appellationem reducitur res ad eum statum in quo erat in prima instantia post litem contestatam. l. ita demum, vbi Bart. Bald. Paul. de Cast. & Doct. C. de procura. Rom. in consil. 331. Quæstio est Ias. in l. si insulam, ad fin. ff. de verb. obli. igitur cum vici interesset delicta puniri siue capitaliter siue ad pecuniam, nihil fuit iniuriosum fisci interuentus. Iam fiscus & pars videtur consortes eiusdem litis, vterque enim agit vt delictum puniatur, pars quidem prosequendo iniuriam suam, fiscus propter interesse publicum & iniuriam rei publicæ illatā constat autem quod consortes eiusdem litis agere simul possunt eodem iudicio. l. 1. & 2. C. de confor. eiusdem litis. Aliud esset si pars ageret ciuilitate ad pecuniam, ratione allicuius interesse, fiscus vero criminaliter, quia actio civilis & criminalis cumulationem non patiuntur. l. interdum. ff. de pub. iud. l. 2. §. 1. ff. vi bon. rap. Bartolus. in consilio 115. Super eo quod quæritur. columna secunda, sed licet iudicium ciuile cumulari non possit cum iudicio criminali, potest tamen incidenter implorari officium Iudicis in iudicio criminali circa restitutionem rei, puta si agatur contra furem criminaliter. Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. Dec. in l. edita, colum. 13. vers. & retenta ista regula. C. de eden. Ias. in §. ex maleficiis. colum. 12. Insti. de actio. similiter si acculetur quis de productione falsorum testium, potest incidenter peti retractari sententiam latam propter falsos testes. Alex. in l. diuus, in vltimo no. ff. de re iudica. Socius in consilio 60. col. 1. lib. 4. ¶ Amplius si pars primo iudicium instituisset, deinde si fiscus interuenisset, adhuc admitti de-

O 4 beret,



beret, nec per eius interuentum causae status fuisset reuocandus Ancha. in consil. 183. pro clariori intellectu. columna 1. & est tex. in cle. constitutione, de elec. quem ad hoc allegat Alex. in consil. 82. columna finali libr. 1. no. Feli. in c. cū super, de re iudica. ¶ Ad tertium dubium non puto fuisse a nimaduersas informationes, primo cōtra magistrum Marcum Guinaudi probatur exemptio capti de manibus officialis & familiae ex sua confessione, etenim consideras auxilium filiorum Sebastiani & Bertrandi assistentium in armis, prohibuit ut ne captus fieret homicida, quod etiam ostendunt, primus, secundus, quartus, & quadragesimus testes. & videndum est quia quadragesimus testis est filius magistri Marci, ideo fortius probat contra eū c. literas, de praesump. ¶ ubi verisimile est quod testificando quis contra fratrem verum dicat. facit gl. no. in c. fin. in vers. in testem, de testi. lib. 6. ¶ Rursus post exemptionē cōnatus est cū homicida nec impleuit iussu Baiuli iniungentis ut fortis fieret ad capturam quinimō opem omnes dederunt ut fugam homicida faceret. Consideret Senatus si delinquens ad eum modum non vinculis erat custodiendus, nam conuincitur apertissime de auxilio, ¶ quia delinquenti auxiliari quis dicitur etiam post delictum, iuuando delinquentem ut euadat, aut saltem tenetur poena. tit. C. de his qui latro. secundum Bartol. in l. furti. §. ope. columna secunda ff. de furtis. quae poena potest extendi usque ad mortem ut in l. C. eoti. de his qui latro. de quo per Marf. in prac. cau. crimi. §. constante, nu. 33. ¶ Amplius videtur geminatum delictum exceptionis quae facta ipso cōnando cum exēpto, fuit ratificata. l. si tamen. §. ei qui. ff. de adil. edic. etenim plus est facere quam dicere. c. dilecti. el. 2. & ibi Decius in 2. no. de appel. delictum autem geminatum grauius punitur l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. l. si quis viduam. ff. de quaestio. l. q. sepulchra, ibi geminum. ff. de sepul. viol. l. nemo. C. de epi. audien. l. quicumque. C. de seruis fug. l. capitulum. §. grassatores. & §. famofos ff. de poenis. l. seruos. §. 1. vbi gloss. in vers. sapius. C. ad legem Iul. de vi pu. l. 1. post prin. & ibi oportet acerbius adulterij crimē ex hac adiectione puniri. C. de raptu. virgi. c. si. de consuet. c. cum in Ecclesiā. de simonia. & psal. 68. Quoniam quae tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerrum eorum addiderunt. Appone iniquitatē super iniquitatem eorum & non intrent in iustitiam tuā, deleantur de libro viuentium & cum iustis non scribantur & ipsa 77. & apposuerūt adhuc peccare ei. Ideo tot sunt purgationes poenitentiae & poenae delictorum necessariae, quot fuerunt reiterationes c. imitare Petrum, cum gloss. 6. quaestione. 1. c. mensuram, de poenitendi. 1. ad apostolicā. de re iud. libro sexto. Geminia. in consilio 116. consil. 2. ante med. Memoratae rationes grauant & filios magistri Marci, imō magis quia delinquentem semper sectabantur, si videatur, quartus, vndecimus, decimus sextus, decimus septimus, vigesimus, & vigesimus primus, imō testis vigesimus sextus dicit acuisse enses triū filiorū magistri Marci praesente homicida paulo ante homicidium. ¶ ex his quae praecedūt declaratur animus sequens l. si seruus plurium. §. fin. ff. de legatis primo & ex ordine principij coniecturamus finem. Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. Socinus in consilio 52. columna 6. ad finem vers. praeterea, libro primo ex qua re proprie & vere dicuntur auxiliares delinquentis secundum Doctri. Bart. in d. §. ope. & no. Socinus in consilio 188. columna prima & secunda vbi pulchrē & latē loquitur in hac materia. cui enim dubium quod aduersarius istius homicidae timidiore reddebatur ex associatione & assistentia istorum armorum qui cum eo versari consueuerant eundem semper comitando. Innocen. in c. continentia, de cler. percuss. Alex. in consilio 138. columna secunda libro sexto vi. ¶ Rursus, ista ¶ conuersatio cum homicida persona flagitiosa exclusa a domo patris ut ipse affirmat praestat indicium contra conuersantes, praesertim quia vbi fuerunt cōsuetudine eius ante & post homicidium. Bartolus in l. si plures. §. quamuis. & §. si parens. ff. de admit. tut. 23. q. 1. c. saepe. & dicit Bald. in consilio 95. Regula iudicis. circa fin. libro primo quod ex conuersatione malorum multum mouetur animus iudicis circa indicium ad torturam. notat Alex. in consilio 119. columna 2. ad fin. & in consilio 154. colum. 2. ad fin. libr. 5. Marfil. in prac. cau. crim. §. ex perita. num. 93. ob id non abs re monet. Propheta aspernandam esse malorum consuetudinē. psal. 6. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatē. & psal. 17. cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Rursus psal. 25. Non sedicū consilio vanitatis, & cum

iniqua gerentibus non introibo. Odiui Ecclesiam malignā tium & cum impiis non sedebam psal. etiam 35. & manus peccatoris non moueat me, manus, id est, societas & conuersatio. Item psal. 36. Noli aemulari in malignantibus, id est, ne sequaris eos. Alibi dicitur. psal. 49. Si videbas furem currebas cum eo. cum adulteris portionem tuā ponebas. Et psal. 1. Beatus vir qui nō abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit. Alibi psal. 72. dicitur, & laui inter innocentes manus meas. quasi dicat cum nocentibus conuersatio non fuit. alibi dicitur psal. 100. Facientes prauaricationes adiui. non adharet mihi cor prauum, declinantē a me malignum non cognoscebam, detrahentem secretē proximo suo hunc persequabar. superbo oculo & in satiabili corde cum hoc non edebam. oculi mei ad fideles terrae ut sedeat mecum. Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat. Nō habitabit in medio domus meae qui facit superbiam, qui loquitur iniqua non vixerit in conspectu oculorum meorum. Ex quibus clarissime ostenditur quod magister Marcus & eius filij dicuntur grauissimē deliquisse, pater quidem iuuando homicidam ad fugam, contempto mandato baiuli. Ideo scribitur Deuteronomi. c. 2. Qui non obedierit decreto iudicis, morte moriatur. filij autē auxiliando ante delictum, in ipso delicto ob eorum assistentiam cum armis, & post delictum etiam sequendo ipsum homicidam & eundem iuuando ut euaderet, etiam eximendo iam captum de manibus familiae. ¶ Amplius ex conuersatione praesumitur quod sciret causam cur venerat a loco Cuneii, de qua etiam loquitur primus testis. 2. q. 7. c. quarendū. c. cum oporteat, vbi gloss. de accusa. l. 2. in vers. degit, cū gloss. in tertio intellectu, C. vbi de crimi. agi oportet. Bart. in l. 1. in 2. q. principi. C. de sum. Trin. & fide catho. Bal. in consil. 295. Petr. Lombardi. col. 1. lib. 3. Pau. de Cast. in consil. 424. Ad primum quaesitum respondetur quod statutum. col. 2. ante med. lib. 2. Cor. in consil. 240. col. pe. lib. 1. Deci. in consil. 583. col. 1. si. facit Ancha. in consil. 170. Principaliter contra istos legatarios, col. si. Aret. in consil. 29. col. 5. vers. aliquando tutor. Soci. in consil. 264. col. 6. lib. 2. vbi quod praesumitur scientia inter cohabitantes simul, sed satis isti cohabitantes qui vna per id tēpus simul armati discurrebant, vna bibendo & comedendo. facit quod scribit Ale. in consil. 81. columna secunda libr. quarto vbi quod praesumitur quis scire quae fiunt in loco quem solitus est frequentare, sed frequentabant isti filij magistri Marci illum homicidam aduenam in loco armatum & ipsi armati. ¶ Praemissa tamen non procedunt si conuersatio sit interpellata, quia potuit actus geri de tempore quo quis non conuersabatur. Pau. de Cast. in consil. 258. Visis & ponderatis omnibus. colum. 2. lib. secundo. Sed magis in terminis facit quod Ang. scribit in l. iustissimē. §. primo ff. de adil. edic. vbi quod socius praesumitur scire facta cōsocij. isti porro socij erant homicide. Aduertendum tamen quia loquitur Ang. in d. l. iustissimē. §. primo in pluribus sociis in solidum obligatis quod vnus non potest dicere se nihil sciuisse de contractu alterius, ex quo omnino tenetur. ¶ Sed arguitur etiam scientiae praesumptio ex alijs coniecturis supra enarratis, quia isti filij statim atque iste homicida aduenam applicuit ad locum, eum sequi coeperunt acuendo eorum enses & ab eius societate nunquā discedentes & post commissum homicidium eidem opem praestando ut euaderet iussu baiuli contennendo, ideo praesumitur maxime quod scirent omnem tractatum ad homicidium, ergo probantur socij criminis & participes homicidij ob id erant puniendi eadem poena homicidij. Bartolus in l. in furti. §. ope. ff. de fur. cum sim. quae scribit Socinus in d. consilio 188. columna secunda post medium. Decius in c. 1. columna 7. de offic. deleg. vbi dicit hanc esse communem opi. ¶ Pater autem saltem venit puniendus poena tituli praedicti. C. de his qui latro. ut sup. dixi. Imō etiam poena de vi publica eximendo de manibus familiae homicidam, quae poena etiam grauis est & est poena deportationis de iure communi. §. item lex Iulia, de vi. Inst. de publ. iud. l. qui dolo. in fin. ff. ad legem Iul. de vi. pub. est etiam poena publicatio. omnium bonorum. gl. in d. l. qui dolo, in fin. & in l. secunda. C. ad legem Iul. de vi. publi. ¶ sed hodiē poena deportationis non est in usu, sed loco eius successit bannimentum Bart. in l. mathematicis. C. de epi. audi. Guido Papae. q. 422. 423. & q. 437. col. 3. sed imō videtur quod loco deportationis possit Iudex poenam ex arbitrio imponere. Alex. in consilio 55. columna secunda versic. verum quia poena. lib. 7. Cor. in consilio 175. columna tertia in fin. in tertio dubio libro 3. Similiter poena publicationis bonorum sublata est per authentic. bona damnatorum



damnatorum. C. de bonis dam. Ita in vi publica dicit Guido Papæ in d. q. 422. 433. & q. 437. columna tertia. Ideo sequitur quod pro vi publica pœna hodiè sit arbitraria, vt per Guid. Papæ. in d. locis & per Cor. in d. consilio 175. in 3. dubio 14 libr. 3. Et ¶ quando pœna remittitur arbitrio Iudicis potest Iudex arbitrari vsque ad mortem si ex circumstantiis videat Iudex delictum morte dignum procedendo de similibus ad similia. primo considerando an pro tali crimine sit pœna certa imposita per statuta, aut certa pœna de consuetudine imponi consuevit. cessante autem statuto & consuetudine, considerabit grauitatem delicti quod tatum esse posset & adeo magnum ex circumstantiis vt pœnam mortis possit Iudex arbitrari. & hoc modo procedit gloss. §. in summa, Insti. de iniur. quam ita Doct. declarant Alex. in consilio 1. colum. penult. libro 1. & in consilio 121. columna finali libr. septimo. Decius in consilio c. ad fin. & in c. ex literis, columna penultima de consti. vbi dicit hanc esse communem opi. malè igitur Ias. in l. & si legibus columna finali. C. si contra ius vel vti. pub. reprehendit. d. glo. in §. in summa. Insti. de iniur. Non tamen dico quod pro sola vi publica alio nō secuto, sit locus pœne mortis, nisi admixtum haberet alius flagitium capite dignū. ¶ Similiter probatur conscius Iohannes Guinaudi ex testimonio primi testis additis testimoniis tertij testis & Antonie vxoris Iohannis Guinaudi. sed enim fortius grauatur Iohannes Guinaudi attestacione Ambrosij partis homicidæ in vltima repetitione per quam nō parum iuuatur veritas primi testis quod Iohannes Guinaudi fuerit ¶ autor criminis, acerbius certè ob id plectendus est pro facto aliorum qui eo autore deliquerunt. leg. quomodo multa. vbi glo. & Doct. C. ad legem iul. de vi. pub. Ancha. in consilio 158. Ex narratis in facto columna secunda, post medium & in consilio 161. Viso diligenter tenore. col. secunda post med. Alexandrinus in consilio 103. libro primo & dicit Baldus in consilio 367. Venerabilis. colum. secunda libro tertio quod seuerissime agi debet cum principibus delicti. Alibi scribit Bellamera in consilio 40. colum. quarta versic. secundo proposito quod in delictis maius est peccatum consensus, autoritatis quam operationis. Plenè eiusmodi tractatus fiunt clandestine, ob id probantur leuius eo modo quo fieri potest. Bartolus in l. si quando. C. vnde. vbi Baldus in l. si quis ex argentariis. §. penult. ff. de edend. cum simi. quæ Ias. no. in l. cum ea. columna tertia. C. de transac. Decius in consilio 175. columna quarta post medium.

16 ¶ Non omitto ¶ quod Iohannes Guinaudi cœnatus est cum homicida post commissum homicidium, ex quo actu ratificatum censetur delictum & illud approbatum, nam cum sciret illud homicidium commississe & accesserit ad hospitium vbi erat homicida. ibi quod cum eo cœnauerit, nonne istud factum arguit animum ipsius Iohannis Guinaudi. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rē. rata. hab. facit quod scribit Paulus de Castro in consilio 423. Quia scio. columna tertia libro primo ¶ vbi quando dominus sciuit subditū suum furtum commississe, nec mandauit vt illud restituere tur, censetur furtum ratificasse per l. si autem plures. §. primo ff. de aqua plu. arc. & l. secunda. C. de commer. & merca præterea iuuauit etiam homicidam cum aliis vt fugeret, & baiuli præceptor simul cum aliis obstitit. In eadem causa videtur Andreas, Philippus & Iohannes de Sicardis consanguinei homicidæ, nam Philippus Sicardi erat ad cœnā cū homicida. Rursus Andreas & Philippus sciebant incidias homicidæ & reprehensi à pluribus quod iniquè vterentur consuetudine ipsius Pauli & eum iuuarent, responderunt expectare vulnera, deinde proponite querelas. Ita loquuntur octauus, nonus, decimus, decimus nonus, & vigesimus testis. Item Andreas præsens fuit homicidio, si videatur 17. testis. Item Andreas interrogatus fateatur quod homicida viuebat in eorum domo. Item negat dixisse verba, expectare ictus ante lamentationes, de quibus conuincitur per testes tam multos dubitans iudicari ex confessione & præstacione auxilij & consensus ad homicidium. Item Andreas negat misisse pecunias ad homicidam, sed Antonius Sicardi frater Pauli homicidæ loquitur contrarium. Iam fortius videtur probare iste Antonius contra Andream, primo quia coniunctus vt supra probauimus. secundo quia loquitur de facto proprio citra aliquod interesse ipsius testis, ob id videtur plenè probare Paulus de Castro in l. quicumque, col. fin. C. de ser. fu. idem Paulus in consilio 34. Ego Paulus, colūna secunda post med. in consilio 34. Visa dicta facti narratione & his quæ copiosè. columna tertia circa finem & in consilio 477. quia per primum egregium. ad fin. lib. 1. Salic.

in l. si quis decurio. in 4. opposi. C. de falsi. refert & sequitur Alexan. in consilio 197. columna finali versic. quia respondeo, libro septimo. Socinus in consilio 28. columna tertia circa med. libro tertio. Decius in consilio 56. columna secunda in consilio 83. columna quarta in consilio 442. columna 3. & in consilio 650. columna secunda post med. in c. at si clerici, in principi. columna decima de ludi. & licet dominus Alexan. sibi contrarius hoc edictum reprobatur in l. 2. §. primo. Vbi etiam Ias. ff. si ex nox. cau. aga. & idem Alex. in consilio 192. columna quarta ad finem. libro sexto. Ias. in l. necis in princip. ff. de acqui. hære. & in l. admonendi, columna 19. vers. vltra alia scrip. ff. de iur. iu. vltra quos addo eundem Paul. sibi contrarium in consilio 337. Primo quæritur. columna secunda post med. versic. Item non obstat quod hæc confessio. libro primo & licet ego etiam dictum istud non approbem vt patet in consilio 73. tamen negari non potest quin 18 ¶ testis deponens de facto suo proprio sine eius interesse fortius probet, vt dicit Deci. in d. consilio 650. sed vltra Deci. adduco Aret. in consilio 71. Diligenter & maturè. colum. secunda versic. conuincitur vbi allegat Inno. in c. inquisitione, de acc. Ant. in c. cum causam, de testi. adduco etiam Paul. de Castro in consilio 186. In causa quæ vertitur Pisis. columna tertia & in consilio 331. In causa Syluestri. columna secunda circa fin. libro 1. & alibi sæpe dixi consulendo. Missionem illarum pecuniarum etiam fateatur pater homicidæ in vltima repetitione. Item Philippus Sicardi primo negauit misisse pecunias, deinde confrontatus & post confrontationem iterum repetitus, confessus est. Isti etiam erant consanguinei homicidæ, cum eodem conuersabantur, præsumitur ergo quod non ignorarent propositum homicidæ præsertim quia armati eum sectabantur: reprehensi indignè ferebant profectò auxilij causam declinare non possunt, neque tormenta pro eorum variationibus circa principale negotiū pertinens ad auxilium si accuratius consideremus & præterea quia homicida statim atque venit à Pedemonte, diuertit in domum Iohannis Guinaudi, ita deponit pater homicidæ in vltima repetitione. pro his optimè facit quod no. Cardi. in cle. ne in agro. §. porro. in quarto nota. de testam. quod est præsumptio contra eos qui tenent malā familiam, quia si ¶ aliquod malum à familia comittatur, ip si domini tenentur, nec excusantur propter ignorantiā, quia debuerunt cogitare illud malum euenire posse, cū scirent famulos esse malæ conditionis ad malum promptos. argu. c. negligere. 2. quæst. 7. & c. licet. in principio. de simon. & illud dictum Cardi. pro singulari refert & sequitur Deci. in regula nullum crimen. ff. de regulis iur. eod. modo imputandum est recipienti in domum virum aduenam armatum, nullius artis, quotidie cum armis discurrentem, & dicemus iuste fuisse relaxatos viros tam perniciosos? ¶ Ad quartum dubium respondeo, istud esse quod quærit pars appellans, id est nulliter atque iniuriosè fuisse processum per collusionem & malè fuisse detētos à carceribus dimissos. Ad quintum dubium si videantur acta, probatur dominum Girardum comparuisse nomine suo proprio, & aliorum interesse præcedentium, deinde in appellatione dixit nomine quo supra & aliorum. Ita proprium nomen censetur repetitum in appellatione ex illis verbis quo supra, sine eodem nomine, ¶ quia dictio, eodem, est relatiua referens præcedentia in sequentibus l. Iulianus. ff. de hære. inst. Amplius si nomine aliorum tantum appellasset, & alij nollent p̄sequi, posset exequi nomine suo proprio. l. si absentis. ff. si certū. petra. Alexand. in consilio 24. columna tertia libro quinto arguendo de contractibus ad iudicia. l. non est mirum. ff. de pign. action. l. omnem. ff. de iudi. Ias. in l. prima columna penult. ff. si quis caut. Non obstat quod dominus Girardus non interposuerit appellationem apud principem, quia etiam si ipse non appellasset omnino, sed alius diceret appellationem ab alio interpositam & introductam, prosequi, & sic appellatio vnus alteri prodest quando eadem est causa defensionis omnium, & hoc siue causa sit diuidua siue indiuidua. l. si qui separatim. §. si. vbi gloss. ff. de appel. l. 1. C. si vnus ex plurib. appella. c. pen. de appel. nec videtur referre à quo fuerit introducta appellatio, modo reperiatur introducta l. cum seruus pecuniam. ff. de verb. obli. & ibi no. ¶ Ideo si tertius non condemnatus appellet à sententia pro interesse suo, eius appellatio proderit victo qui non appellauit, quando eadem est causa defensionis vtriusque. Bart. in l. à sententia, in princip. columna secunda post mediū. versic. si vero dictus. ff. de appella. pro quo tex. in l. ab executore. §. primo ff. de appella. vbi emptore condemnato & non appellante, po



test autor eius appellare & appellatio eius prodest emptori. & generaliter verum est quod facilius factum vnius prodest alteri quam noceat l. si hæres. ff. fa. ercisi. l. quamuis indubitati. in fin. C. de adu. gloss. in l. 2. ff. de adult. Alex. in consilio 86. columna quarta vers. præterea fortius. iuncto fine consilio libro secundo & in repe. l. sep. columna 4. ad fin. nu. 15. columna 8. ad fin. vers. vbi autem. lata esset. columna decima post. nu. 33. columna 12. nu. 48. & columna 13. nu. 52. ff. de re iudi. & hoc sine dubio videtur procedere quia vnica tantum sententia relaxationis lata est, quæ dicitur indiuidua l. in hoc iudicio. ff. fa. ercisi. nec potuit nocere vni quin alteri noceret, & si feratur sententia in fauorem appellantis, necessario trahitur etiam ad commodum non appellantis cuius eadem causa est & defensio, iuxta no. in d. c. vna sententia, seu in d. c. penult. de appel. ¶ Ex quibus omnibus consequens videtur, non habitam fuisse rationem fisci in assertis iudiciis iudicis à quo pernium benignis ad suspicionem collusionis. Taurini. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Verba quitationis quantumlibet generalia debent restringi propter æquitatem nam statutum generale recipit limitationem ad æquitatem.
- 2 Ob æquitatem receditur à regulis iuris, à consuetudine, à verbis testatoris.
- 3 Verba quitationis generalia, non debent pertinere ad casum qui in se continet iniquitatem, imò impropriantur verba vt æquum iniquo præferatur.
- 4 Arbitrarius non potest compellere partes ad generalem quitationem vigore generalis compromissi, nisi expressè hoc concessum sit.
- 5 Dispositio vt cunque generalis & vniuersalis restringitur ne quis indebitè damnum patiatur.
- 6 Quo casu verba generalia extensione iuris restringantur.
- 7 Cessante causa quitationis reuocatur quitatio.
- 8 Quitatio generalis non nocet errantibus, quando agitur de vitando damno.
- 9 Minor asserens se maiorem ratione mendacii, perdit beneficium restitutionis in integrum.
- 10 Dolus præsumitur in arbitris, qui faciunt ratificare laudum antequam illud legatur, & sic tacent eius tenorem.
- 11 Missus in possessionem possessore non citato non excusatur, si dicat quod ignorabat possessorem, quia ignorantia lucrum sibi asserret, possessori damnum.
- 12 Dispositio qualibet licet generalis restringitur ad suam causam.
- 13 Quitatio generalis quomodo restringenda sit.
- 14 Vbi lex disponit de ratione, attenditur lex, vbi ratio disponit de lege, attenditur ratio.
- 15 Generalitas sequens restringitur & declaratur secundum præcedentia.
- 16 Contractus iuratus ad irritum reuocatur si læsio probetur enormis longe ultra dimidiam iusti pretij.

## CONSILIVM CCXXI.

## Pro fratribus de Helya ex oppido Vighoni.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Emptores quatuor tornatarum liberauerunt venditores ab onere deficientis mensuræ, quia dicebatur deesse aliquas tabulas ob solutionem onerum quæ venditores soluerunt post venditionem, cum ad emptores illa respicerent, modo compertum est deesse mensuram vnius tornatæ & ultra. Quæritur si contra quitationem possit descendere & mensuræ supplementum desiderare, non obstantibus generalibus verbis quitationis. ¶ In hac consultatione puto concludendum posse peti supplementum mensuræ deducto quod satis sit ad satisfactionem onerum.

1 Primo, quia verba quitationis quantumlibet generalia debent restringi propter æquitatem. §. primo & ibi gl. in verbo æstimamus, in authen. vt sine prohibitione matres debitorum. quam gl. pro no. refert & sequitur Ias. in l. a diuo Pio. §. si in venditione, columna tertia. ff. de re iudi. Adde Bal. in consilio 434. Pactum inter locatorem, columna secunda libro primo vbi quod pactum generale restringitur ex æquitate. & ibi loquitur in pulchro casu & magis dubitabili quod sit casus de quo agitur. ¶ Similiter statutum vt cunque generale recipit limitationem ab æquitate. Bar. in l. omnes po-

puli, in 6. q. principali. ff. de iust. & iu. Socinus in consilio 44. columna quarta ad fin. vers. & dicta verba non aliter. libro 1. vbi loquitur, nullis verbis pregnantibus & præcis, non aliter nec alio modo, no. etiam Ias. in l. Stichum. §. sequitur in 2. no. ff. de verb. obli. & dicit Ang. in consilio 345. in fin. quod attendi debet æquitas potius quam rudis figura statuti. Alibi dicit Bal. in conf. 357. Clausula, in fi. lib. 3. quod secundum æquitatem naturalem declaratur mens statuentium. Idem in voluntate testatoris quæ etiam declaratur & præsumitur secundum æquitatem naturalem. Baldus. in consilio 253 libro secundo per rex in l. 2. ff. de iniusto test. fortius si cui creditur liberum arbitrium illud tamen intelligitur æquitatem seruata. Bald. in consilio 177. In Ecclesia regina. columna secunda post medium libro primo ¶ Rursus ob æquitatem receditur à regulis iuris communis, à solennitatibus iuris, à consuetudine & à verbis testatoris. pulchrè Deci. in reg. in omnibus. quidem. ff. de reg. iur. facit idem Deci. in c. ex parte. 2. columna prima de offi. delega. Ias. in l. quanquam columna secunda. C. de test. mil. ¶ Videmus etiam quod generalis exclusio remediorum, non extenditur ad remedia extraordinaria pietatis vel æquitatis causa introducta, put est restitutio in integrum. Fulgo. in l. vnica. C. quando impera. inter pup. & viduas. Præpos. in c. dilecto, columna 43. circa medium de appel. char. 107. sed narratur in facto quod onera illata à venditoribus non excedunt florenos quadraginta, planè à naturali æquitate abhorret quod ob eam summam censerentur liberati à defectu mensuræ vnius tornatæ cuius valor est multò maximus. ¶ Secundo verba quitationis generalia non debent pertinere ad casum continet iniquitatem. argu. l. si pater. ff. de his quæ in frau. credi. Old. in consi. 66. An ex dilecto. Decius in consilio 286. columna secunda vers. unde in illa generali. Imò impropriantur verba vt æquum iniquo præferatur, Calc. in consilio 120. columna tertia post med. per tex. in l. scire oportet. §. aliud autem. vbi Barto. & Docto. ff. de excu. tuto. Ahbi scribit Anch. in consilio 180. Visa diligenter narratione columna secunda vers. præterea error. quod sicut euident iniquitas reddit sententiam nullam secundum Innoc. c. cum Bartoldus, de re iud. ita etiam reddit nullam transactionem, quæ tamen est fortior sententia, quia sententia potest rescindi per viam appellationis, secus in transactione, iuxta no. in l. si quis cū aliter. ff. de verb. obli. & illud dictum Anc. refert & sequitur. Socinus licet alleget sub alio num. in consilio 72. columna 2. circa med. vers. infertur etiam libro tertio faciunt quæ in simili scribit Fel. inter consi. Socinus in consilio 302. colū. 4. in sua subscriptione, libro secundo vbi generaliter quod dispositio ita debet interpretari ne contineat iniquitatem: sed esset iniquum imò iniquissimum quod pro summa tamen breui nomine emptorum soluta, fraudarentur ipsi emptores mensura vnius tornatæ. ¶ Tertio generalis dispositio non comprehendit illud per quod inferretur graue præiudiciū.

4 Bartolus in l. cum Aquiliana. ff. de transa. vbi ¶ arbitri non potest compellere partes ad faciendum generalem quitationem vigore generalis compromissi etiam plenissimi, nisi expressè hoc concessum sit. quia illud esset nimis præiudiciale. refert & sequitur Coc. in consilio 140. columna prima libro tertio. Deci. in consilio 10. columna tertia ad fin. Ideo ista quitatio facta per emptores non debet referri & extendi ad defectum mensuræ adeo magnum per quem ipsi emptores admodum damnificarentur. Quarto dispositio vt cunque generalis & vniuersalis restringitur, ne quis indebitè damnum patiatur gloss. Bartolus & Doct. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. cum simi. vt per Dec. in consilio 356. columna secunda & in consilio 383. ad fin. quod maxime hoc procedit vbi in quitatione assignatur ratio scilicet propter solutionem onerum, ex qua ratione restringi debet generalitas quitationis ad quantitatem ipsorum onerum. l. cum pater, §. dulcissimis. ff. de l. 2. cum simi. vt per Rom. in consilio 403. in consilio 433. & in consilio 457. refert & sequitur Curtius iunior in consilio 157. columna fin. quinimò licet ratio scripta non sit, si tamen cōiecturari potest, ex ea restringitur generalitas dispositionis, quando alias indebitè quis læderetur & lucrum ad alium perueniret cum alterius iactura. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrona. l. 2. C. de nox. per quæ iura ita concludit Ang. in conf. 281. Martinus, columna prima & seq. Abb. in consilio primo columna secunda circa med. pulchrius in conf. 44. colū. 2. & in conf. 44. colū. pen. post med. libro primo & quod fiat restrictio etiam ex ratione coniecturata aut præsumpta, tradit Roma. in conf. 100. & in conf. 104. Dec. in c. suggestum,



sum, in 2. no. de appella. Ias. in le. non dubium, columna se-  
 prima vers. adde etiam. C. de legib. ¶ Rursus, quādo agitur  
 6 de extensione iuris iam cōcessi, licet ¶ verba generalia vel  
 vniuersalia restringi non soleant secundum Doct. Bart. in l.  
 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. tamen restringuntur eo ca-  
 su verba vniuersalia ne quis damnum indebitē patiat. Bal-  
 dus in l. si quando in pri. C. de inoffi. testa. & in l. terminato.  
 C. de fruc. & lit. expen. refert & sequitur Aretinus in consi-  
 lio 82. ad fin. in consilio 106. in tertio dubio & in consilio 133  
 columna fin. ¶ Amplius restringitur generalis dispositio  
 vbi alias indebitē quis ad lucrum veniret. le. Marcellus, in  
 princip. vbi Socinus in 2. no. & Iaso in 4. no. ff. ad Trebel. Por-  
 ro isti veditores ad lucrum vnus tornatā indebitē admit-  
 terentur, & cum iactura emptorum, nisi restrictio fiat ver-  
 borum generalium. ¶ Restrictio etiā fieri debet, cōsiderata  
 causa quitationis, quā causa quitationis fuit solutio onerū  
 & illa causa præsūmitur finalis quia respicit commodum  
 ipsorum emptorum, iuxta no. in l. secunda. §. fin. ff. de dona.  
 Ang. pulchrē in cōsilio 124. Iolus domini Dalmatij. colum.  
 pen. circa med. vers. circa quod considero. Socinus in con-  
 silio 26. columna finali circa no. in l. secunda. §. fin. ff. de dona.  
 101. colum. penult. ad fin. lib. 1. Et quando causa est finalis, p-  
 cedit regula quod ea cessante cessat dispositio. c. cū cessa-  
 te, de appella. ex tali etiā causa cessante reuocantur con-  
 tractus nominati cōdictione ob causam. l. cum te. C. de pac.  
 inter empt. & vendi. Cor. in d. consil. 101. columna secunda in  
 consil. 102. columna quinta ad finem. libro secundo & in cōs.  
 7 120. libro primo. Socinus in d. consil. 26. ¶ ergo etiam reuoca-  
 bitur quitatio cessante causa quitationis, & ne alias empto-  
 res damnum tam grande sustineant. ¶ Quinto, dispositio  
 quantumvis generalis declaratur & restringitur secundū  
 mentem contrahentium. l. fina. in princip. C. quā res pig. o-  
 blig. poss. no. in l. tertia. C. de lib. prater. Deci in consil. 374. co-  
 luma secunda vers. & ad istam rationem cum simi. Simili-  
 ter non comprehendit dispositio generalis ea de quibus ve-  
 risimile non est disponentem cogitasse Ang. in consil. 248.  
 Philippus etuis de Florentia. columna secunda. Iaso in l. cū  
 res. columna tertia vers. adde similiter. ff. de legatis pri-  
 mo. Idem in generalib. verbis testatoris no. Alex. in consil. 76.  
 Viso themate suprà formato. columna prima libro tertio.  
 facit tex. in l. obligatione generali ff. de pigno. in c. veniens.  
 & in c. quinta vallis, de iureiur. Planē verisimile non est em-  
 ptores voluisse remittere mensuram vnus tornatā, si defe-  
 ctus tam multi fuissent admoniti. imo eorum intentio fuit  
 solum remittere ad concurrentem quantitatem onerum  
 illatorum vel certē modico amplius, quod perspicuē satis  
 ostenditur ex natura illius dictionis aliquā, dum dicitur q  
 deficiebant aliquā tabulā, cuius significatio extēditur ad  
 modica. l. si seruū §. prator ait. vbi Bartolus. ff. de acqui. he-  
 re. l. mulier. §. fin. vbi gloss. ff. de condi. insti. gloss. no. in clem.  
 1. in vers. aut aliqua eorum parte, de foro competi. quam no.  
 Baldus in l. prima columna penult. C. de inoffi. dona. Corn.  
 in consilio 41. columna secunda libro primo. Ias. in l. legiti-  
 ma. ff. de pac. & alibi sēpē. & si emptores sciuisent defectū  
 mensurā tam magnum, verisimiliter eum non remisissent.  
 arg. c. super hoc, de renun. l. cum de indebita, in fin. ff. de p-  
 ba. ¶ Sexto ¶ generalis quitatio non nocet errantibus. Pau-  
 8 de Castro in l. si. §. idem quāst. ff. de condi. inde cū simi. quā  
 Decius colligit in consilio 180. columna secunda ad finem  
 in consil. 203. columna tertia in consil. 205. columna secūda &  
 in consil. 263. colum. tertia. Sed isti emptores errauerūt qui-  
 tando ita generaliter, existimantes esse defectū aliquarū  
 tabularum tantum de quo in præfatione dicitur, & tamen  
 probatur defectus non aliquarum tabularum, imò plurima-  
 rum. & de quitatione erronea no. Paulus de Castro in consil.  
 125. Dubitatur primo. columna tertia in sexto dubio. & in  
 consil. 377. Ad prima videtur dicendum dispositionem hæ-  
 braycam. columna secunda circa medium libro secundo.  
 Baldus in consil. 386. proponitur quod frater. libro primo. So-  
 cinus in consil. 72. columna secunda libro tertio. Romanus in  
 consil. 517. columna sexta vers. præsupposito igitur. vbi quod  
 talis liberatio non nocet siue sit error iuris siue facti, etiam  
 proprii quando agitur de vitando damno. & idem Rom. in  
 consil. 520. columna finali & in quitatione facta per errorem  
 iuris quod non noceat, loquatur Pau. de Caltr. & Deci. in  
 locis suprà alleg. pro quo rex. in l. si foror. vbi Decius in 2. no.  
 C. de collatio. & dixi in consil. 188. columna tertia post medi.  
 & adeo non nocet quitatio facta per errorem iuris quando  
 agitur de vitando damno, quod illa nō valet ipso iure, quia  
 error iuris impedit obligationem contrahi. l. si quis postquā.

ff. de fideiuf. l. videndum. ff. de legatis primo. & le. cerdo ē.  
 ff. de ope. liber quā iura ad hoc citat Oidr. in consil. 214. Fa-  
 ctum tale est in instrumento. in fin. ¶ Septimo verba quita-  
 tionis generalia debent restringi ad præfationem l. cū hi.  
 in princip. & ibi Bartolus ff. de transa. vbi etiam Ias. in tertio  
 nota quod procedit quando ratio ipsius dispositionis est e-  
 tiam specialis, quia attenditur ratio finalis quā colligitur  
 ex procēmio. ideo si ratio sit generalis dispositio large in-  
 terpretatur quā alias de sui natura restringeretur. Socinus  
 in consilio 96. columna secunda libro primo. Decius in cō-  
 silio 10. Gozadinus in consilio primo columna tertia in fin.  
 sed in casu nostro causa quitandi ex præfatione colligitur  
 ob modicum numerum tabularum deficientem, ponde-  
 rando dictionem aliquā. Rursus fuit specialis ratio quita-  
 di propter onera illata a venditoribus, ergo verba quita-  
 tionis generalia debent restringi ad præfationem, videlicet si  
 defectus mensurā sit in aliquo tantum, id est quantitas o-  
 nerum solutorum sit correspondens ad ipsum defectum.  
 Optimē facit dictum Barto. in l. prima ad leg. Iuliam maie.  
 vbi si bannitus petit saluum conductum pro decem die-  
 bus, & conceditur saluus conductus simpliciter sine tem-  
 poris præfinitione, intelligitur concessus secundum narra-  
 ta, id est pro decem diebus tantum. Eodem modo dicamus  
 restringi istam quitationem secundum narrata, id est exi-  
 stente defectu mensurā in modico, non etiam vltra. 4. par-  
 tem. ¶ Octavo quitatio facta fuit ad falsam assertionem par-  
 tis dicentis deesse solum aliquas tabulas. quā plurimā ta-  
 men deerant, quā falsa assertio ex alio manifestē deprehen-  
 ditur. nam venditor expressē dixit se vendere quatuor tor-  
 natas, licet deessent aliquā tabulā, ex qua expressione qui-  
 liber etiam astutissimus aliter intelligere non potest, nisi  
 quod deessent aliquā tabulā in vna tornata, quia intelligē-  
 do de tabulis maioribus, etiam quā facerent tornatam vnā  
 imposs. hinc est quod vendantur quatuor tornatā, ideo vē-  
 ditor asserendo de quatuor tornatis arguitur in dolo mani-  
 festo ratione mendacij. l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. au-  
 ten. item possessor. C. qui potior. in pigno. hab. gloss. in l. itē  
 si pretio. §. fin. in gloss. fin. in fin. ff. loca. Bart. in l. procurator  
 qui pro eruditione, circa fin. ff. de procurat. Abb. in consil.  
 73. columna quinta libro secundo sed quitatio dolo extor-  
 ta non valet aut saltem rescindi debet. l. eleganter, cum ibi  
 no. ff. de dol. & in c. cum dilectus, de emp. & vendi. ¶ Nec ob-  
 stat iuramentum stāte tali dolo saltem quo minus debeat  
 relaxari, vt habetur in c. si verō, de iureiur. no. Curt. Senior.  
 in consilio 44. columna octaua in fin. Deci. in c. ad hæc. 2. in  
 2. no. de appel. imò non pauci Doct. voluerunt absolutionē  
 a iuramento non esse necessariam, quando dolus interue-  
 nit ex proposito. sed hic disputare non expedit. ¶ Non solū  
 9 autem arguitur dolus contra minorem ratione mendacij,  
 sed etiam contra maiorem. ideo minor ¶ asserens se maio-  
 rem, ratione mendacij perdit beneficium restitutionis in  
 integrum. l. secunda & tertia. C. si mino se maio. dixerit An-  
 cha. in consilio 226. Legitur in canone. colum. secunda Pau-  
 lus de Caltro in consilio. 53. Visis actis & consideratis omni-  
 bus. columna secunda circa medium libro secundo quod  
 tamen videtur intelligendum probata scientia minoris q  
 sciret se minorem. Abb. in consilio 71. columna tertia libro  
 1. Idem videtur de mente Ang. in consilio 160. columna pe.  
 vbi quod minor mendax asserens se maiorem, non perdit  
 beneficium minoris ætatis, nisi animo decipiendi ita dixe-  
 rit, qui animus decipiendi in dubio non præsūmitur, sed di-  
 cendum viderur non præsūmi nisi probata eius scientia.  
 ¶ Imò fortius si impubes asserat se adultum vt alius contra-  
 hat cum eo, habet locum authen. sacramenta puberum. C.  
 si adul. aduer. vendi. ratione mendacij in puberis, quā alias  
 locum non habuisset, secundum Ias. ibi col. 4. post Guil. de  
 Cu. quod tamen intellige probata scientia ipsius impube-  
 ris quod sciret se impuberem per supra dicta. ¶ Similiter, si  
 mulier vendens fundum dicat eum dotailem non esse, te-  
 net alienatio. l. si siue. C. ad Velleia. Alex. in consil. 122. col. fi.  
 lib. 6. & in consil. 119. col. pen. lib. 4. vbi etiam subdit quod si  
 quis vendens fundum taceat eum feudale esse, sed tantum  
 dicat Titium habere ius in re. sed se facturū quod Titius esset  
 dominus directus, præsūmitur in dolo. no. idē Alex. in consil.  
 14. col. fi. & in consil. 95. vbi etiā quod arguitur dolus ex obscu-  
 ritate sermonis, puta, sciens ius nullū sibi competere, dicat  
 se vendere ius quod habet. eodē modo præsumeretur do-  
 lus contra istū venditorē, qui cum sciret tantū mensurā de-  
 fectū, illū tacuit, solū dixit tabulas aliquas deesse. ¶ Simile  
 videmus quādo quis vendit aliquod animal cum omnibus  
 virtus



vitiis & magagnis, non excusatur extali assertione quomius obligetur de euictione si sciebat illa vitia. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edic. Ang. & Doct. in l. pacisci. ff. de pac. Cor. in conf. 12. col. fi. & in conf. 81. lib. 3. Alibi scribit idē Cor. in conf. 190. col. 6. vers. tamen in casu nostro lib. 2. q. præsumitur dolus in eo qui tacet alienationem antea factam. alibi scribit Pau. de Ca. in conf. 411. Viso facto & dubiis mihi traditis. col. 1. ad fi. in prima parte q. præsumitur dolus in tacete qui nō certiorat alium de beneficio sibi competent. Alibi scribit idē Pau. in conf. 465. Viso compromisso. col. 10. pe. post med. lib. 1. quod præsumitur q. dolus in arbitris, qui faciant ratificari laudū antequā illud legatur, & sic tacet ei⁹ tenorē. dixi in conf. 83. col. 3. in fi. latius in conf. 141. col. 1. circa med. & in conf. 192. post med. ¶ Scientia autem præsumitur in veditore q. sciret numerū tornatarū. l. quisquis. C. de resc. ven. no. in l. 2. eo. ti. quod maximē obtinet quia promissit de quatuor tornatis, licet cū defectu aliquarū tabularū, ideo si ignorabat non debuisse ad eum numerū exprimere. Præterea etiam si ignorabat ex quo ita asseruit, oportet dicere q. crederet ita esse prout asseruit, & sic quod habuit animū decipiēdi emptores, & quod si sciuiſſet deesse vltra vnā tornatā, non dixisset de quatuor, ergo agnoscat nūc bonā fidem, & illud agat, quod tempore contractus egisset si veritatē sciuiſſet: nā esset iniquū quod illa ignorantia esset sibi utilis & emptoribus damnosa. arg. l. si hominem. ff. mand. & l. relegatorū. §. potest alicui. ff. de interdic. & releg. nā hoc modo melior esset conditio culposi & negligentis, qui ante non inuestigauit an esset numerus quatuor tornatarū cum ad eum numerum vellet viderē, licet cum aliquo defectu, quā viri diligentis, contra l. Seruius. ff. quod vi aut clā. cum simi. & in terminis ignorantie, quod ignorantia vnus aliis nocere non debeat, tradit Paul. de Ca. in conf. 94. Clarū est in iure. col. 2. ante med. li. 2. per tex. in l. iniquissimū. ff. de iuris & fac. ignorā. & in l. qui autē. §. si quid cū pupillo. ff. de his quæ in frau. credit. Alibi scribit Alex. in conf. 7. ad fi. li. 7. quod audiri non debet allegans ignorantiam vt lucrū feruet, sed hic lucraretur aduersarius ex sua ignorantia. Ideo q. missus in possessionem possessore non citato, nō excusatur si dicat quod ignorabat possessorē, quia hoc modo ignorantia sua lucrū sibi afferret. & possessori damnum. Bal. in l. fi. in 3. q. C. de edi. diui Adri. tollen. Alex. in conf. 5. col. 1. li. 2. ¶ Nonō, q. quælibet dispositio licet generalis restringitur ad suam causam, ideo statutum quod credatur libris mercatorum, restringitur ad causam mercantiae, similiter sigillis officialiū creditur in his tantum quæ pertinent ad eorū officiū, quia ratio dandæ fidei libris mercatorum & sigillis officialium fuit propter mercaturam & officia. Alex. in conf. 113. col. 2. lib. 7. Dec. in c. post cessionē. col. 7. ad fi. de proba. ¶ Similiter legatum restringitur ex causa quā testator legato adiecit quādo causa est annalis. l. 1. in fi. cū gl. ff. de fonte. l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. Ale. in conf. 170. col. 3. vers. fi. & hoc intelligi pōt. li. 2. causa autē fi. quitadi fuit solutio onerū, ergo q. quitatio generalis ad quantitatem onerū est restringenda, aut saltē ad modicū plus vel minus, non ad tantam læsionē. nā quando causa est finalis prout hic, ostendimus, vniuersalis causa disponit de ipso actu, & facit quod ipsam causam excedere non potest, sicut dicit Bal. in c. 1. §. si decedenti. qui sue. da. pos. quod q. vbi lex disponit de ratione, attenditur lex, non ratio, sed vbi ratio disponit de lege, attribuitur ratio, non lex. vult dicere Bal. q. vbi est ratio generalis & finalis, tunc dicitur disponere de lege refert & sequitur Cor. in conf. 227. ad fi. li. 2. & in conf. 90. col. 6. in conf. 121. col. fi. in conf. 236. col. 2. li. 3. & in conf. 53. col. pe. li. 4. sed in casu nostro ista ratio onerum fuit finalis, ideo ipsa disponit de quitatione, non quitatio disponit de ratione quitadi. ¶ Decimo, quitatio generalis nō extenditur ad ea in quibus posset esse captio seu læsio l. cū Aquiliana ff. de trasac. l. tres fratres. ff. de pac. l. obligatione generali. ff. de pig. per quæ iura ita probat Alex. in conf. 46. col. 2. vers. pro hoc etiam lib. 1. planē admittēdo verba generalia quitationis, immodicē læderentur emptores, ergo sunt potius restringenda. ¶ Undecimo q. generalitas sequens restringitur & declaratur secundum præcedentia. arg. l. non est nouum. ff. de leu. no. Anc. in conf. 379. Dubietas, col. 1. vers. nec obst. q. videantur. Cor. in conf. 142. col. 3. li. 2. & eo. li. in conf. 177. col. 3. Deci. in cōf. 3. col. 1. post med. & in conf. 179. col. fi. circa med. ergo verba generalia quitationis debēt intelligi si modō sit dilectus aliquarum tabularū tantū, prout in præcedentibus dicitur, nō etiā si defectus sit immodicus. ¶ Duodecimo & vltimō hodiē hoc iurē vulgatissimo vtimur, vt q. cōtractus etiā iurat⁹

ad irritū reuocetur, si læsio probetur enormis lōgē vltra dimidiā iusti pretij. Doct. in aut. sacramēta puberum. C. si aduer. vend. in l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obli. & in c. q. uis, de pac. li. 6. Dec. in cōf. 180. & in conf. 181. & alibi sæpē Doct. Planē hic arguitur læsio multo maximē vltra dimidiā iusti pretij, ex qua læsione arguitur dolus saltē re ipsa, pro quo rescilio actus est concedenda, vt in dictis locis latius explicatur. nā venditio facta fuit ad mensurā ad constitutū pretiū pro singula tornata, quo casu tot cēsentur venditiones, quot sunt res in venditione deductæ. l. scire debem⁹ ff. de verb. obli. sed in illa tornata reperitur læsio excessiua vltra dimidiā quo casu Doct. magis communiter concludunt quando excessus vltra dimidiā est magnus quod rescindatur contractus etiam maioris, & non obstāte iuramento. Cor. in conf. 113. col. pe. in conf. 140. col. 2. lib. 3. nā ex tanta læsione dolus argui videtur, non solum re ipsa, sed ex proposito, vt dixi in conf. 29. col. 3. in prin. latius in conf. 142. col. 5. in fi. & seq. & in conf. 192. col. 2. q. solū fundamentū satis p se esset ad ferendū victoriā. Certē fundamētis ante memoratis concurrentibus, quæstio videtur esse extra omnē controuersiam. & ita de iure rescribendum censeo, sub correctione tamē cuiuslibet sanius consulētis. Taurini, 27. Augusti. 1534. Aymo Crauetta ex Sauilian. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Donatio est nulla si per eam auferatur libera facultas testandi.
- 2 Testator non potest de vsufructu disponere cum eius morte finiatur.
- 3 Vbi aliquid reseruatur de quo donator testari possit, valet donatio.
- 4 Vbi simpliciter reseruatur vsufructus, potest donator testari de fructibus reseruatis.
- 5 Quandiu durat vsufructus, & donator viuunt, fructus ad eum pertinent, & potest de eis disponere.
- 6 Donator reseruans vsufructum cogitauit donationem esse validam.
- 7 Reseruatō vsufructus intelligi debet pro reseruatiōe fructuum.
- 8 Verba debent impropriari, etiam in odiosis, & in his, quæ sunt stricti iuris, ne actus corruat.
- 9 Verbum vsufructus capitur pro fructibus, quando alias dispositio non valeret.
- 10 Donatio cum reseruatiōe vsufructus quando valeat.
- 11 Donatio vitiatur quando sit reseruatō vsufructus, contra Decium.

Excitare lector ad materiam pulcherrimam an donatio vniuersalis constet in sola vsufructus reseruatiōe quam sane difficultatem haud alibi ita clare explicatam offenderis.

## CONSILIVM CCX XII.

An donatio vniuersalis constet in sola vsufructus reseruatiōe.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Viso instrumento donationis Georgij Mollinetij de Cabutro collata in eius fratres consanguineos. Rursus accepta narratione facti de morte matris donatoris ad intestato, relicto ipso Georgio donatore vnico filio. Dubitatur an hæreditas matris donatoris pertineat ad donatarios vt illius donationis in qua donantur etiam bona & iura futura? ¶ Videretur respondēdum quod non: quia illa donatio omnium bonorum præsentium & futurorū videtur nulla per quam aufertur libera facultas testandi, l. stipulatio hoc modo concepta, vbi latē Doct. ff. de verb. obli. & in l. fin. C. de pact. q. Nec videtur obstare reseruatō vsufructus, quia de eo disponere donator non potest testādo, cū morte eius finiatur. §. finitur. Inst. de vsufr. & licet tempore mortis donatoris superessent aliqui fructus, nihilomags de eis testari donator poterit tanquam includantur sub donatione tā generali. ita Pau. de Ca. in d. l. fi. col. pe. C. de pac. & in conf. 75. Notandū est præfatū statutū. colum. 2. vers. sed quantum ad commodū fructuū, libro 2. & licet Alex. & Ias. teneat contra Pau. in d. l. stipulatio hoc modo cōcepta tamē ad



opi. allegat Bar. in cōf. 56. Pater filio emācipādo. eandē opi. defendit Ripa li. 3. respōso. de dona. reuo. c. 14. ¶ Sed præmis-  
sis non obstatibus, cōtrariā opi. arbitror. de iure veriore, quod imò valeat donatio, & sufficiat reservatio vsusfructus. & in primis hanc opi. si benè consideretur, tenet Bar. in d. cōf. 76. col. fi. nā ibi ideo consuluit donationem non valere, quia donator nō simpliciter reservauerat sibi vsusfructū sed cū ea qualitate vt de eo posset in vita disponere, quæ reservatio in vita tollit dispositionem in morte, ob id auferit liberā testādi facultatē. vult ergo Bar. quod sufficiat, reservatio vsusfructus modò reservās nō se restringat vt de eo disponat in vita tm̄. & sic patet q̄ Bar. quē Cur. allegat pro se, potius facit cōtra eū. Eandē opi. q̄ valeat donatio, tenet Aret. in cōf. 54. col. pe. idē sentit Ab. in cōf. 102. col. 2. ver. rarō tamē hęc quæstio. lib. 2. Idē voluit Alex. & Ias. §. allegati pro hac parte. Idē voluit Soci. si benè pōderetur in cōf. 126. col. pe. vers. vltimo loco dico. li. 3. dum voluit vitari donationē, quia reservās vsusfructū dixerat quod posset de eo in vita disponere: secus sentiens si donator ad vitam se non restrinxerit. idē tenet Alex. in cōf. 13. col. pen. vers. pro hoc benè facit. lib. 3. Bellamera in cōf. 17. col. 2. octauo probatur, & in fine cōf. Eandem opi. quod salua sit donatio in sola reservatione vsusfructus, tenet Ias. in cōf. 211. col. 3. in fi. lib. 51. in cōf. 60. col. 2. in fi. & col. sep. lib. 3. & in cōf. 173. col. 6. in prin. lib. 4. Bertran. in cōf. 137. col. 2. post med. impref-  
sionis nouissimæ de portu. marin. & hęc opi. videtur amplectenda modò fructus nō sint tenues, ita quod deductis ali-  
mentis nihil super sit de quo donator testari possit, prout ita nouissimè tenet Boerius in decis. Burdegales. quæst. 204. col. 15. in fi. & col. 23. ¶ Et quia in contrarietate Doct. veni-  
dum est ad rationes, mihi videtur quod ista opi. efficacioribus rationibus iuuetur: nam Doct. in hac materia conue-  
niunt, quod ¶ vbi aliquid reservatur de quo donator tes-  
tari possit, valet donatio. Sed dico quod ¶ vbi simpliciter reservatur vsusfructus, poterit donator testari de fructibus reservatis, maximè vbi redditus bonorum non sunt tenues. Nec obstat. responsio Paul. de Cast. quod fructus includuntur sub donatione futurorum, quia fateor, vbi vsusfructus nō esset reservatus: sed cū expressè fuerit reservatus, dico qd̄ nō includuntur, immo verbis expressis detrahuntur de bonis donatis. quādiu ¶ enim durat vsusfructus. id est, quādiu donatur, & vsusfructuarius viuunt, fructus ad eū pertinet & de eis potest ad arbitriū disponere tā inter viuos quod in morte secundum distinctionem. l. defuncta. ff. de vsu-  
fruct. Iam si ista ratio Pau. de Cast. esset vera quod scilicet fructus includatur appellatione futurorum, sequeretur quod nec etiā in vita posset donator de fructibus disponere, militaret enim eadem ratio inclusionis. ¶ Nō obstat quod aliud est reservare vsusfructū, aliud ipsos fructus, quia vsusfructus est quid iuris, quia respōdeo & dico, verū esse quod vsusfructus est nomen iuris, sed per hoc nō sequitur quin reservās vsusfructū intellerit de fructibus & de cōmodo ipsius vsusfructus, de quo solo cōmodo reservās cogitavit licet enim vsusfructus sit nomē iuris, fructus tamē qui facti sunt, ad vsusfructuarium pertinent. Itaq; nescio videre quare vsusfructuarius de fructibus ad eū pertinentibus, qui superfuerunt de tēpore mortis, testando disponere nō poterit. Satis est enim mihi quod donator per talem reservationē factus sit vsus fructuarius bonorū donatorū. sed cui dubium quod vsusfructuarius fructus perceptos suos facit? & si in præteritum per parsimoniam aliquid serua-  
uerit, aut de tempore mortis post eorū perceptionē eos in tegros habeat aut modicè diminutos, de talibus fructibus disponere poterit ad arbitriū. Cur nō idē in donatore vsu-  
fructū reservante? si dicas, quia donator futura donauit, fa-  
teor, excepto tamē vsufructu, si excipit vsusfructū, ergo & fructus qui sub eo continentur. Præterea contra illam rationem quod vsusfructus sit nomē iuris. l. hæreditatis, in prin. ff. de peti. hæredi. & tamen si quis petat hæreditatem, & in ea obtineat, veniunt omnes res hæreditariæ. l. idem ve-  
niunt, ff. de peti. hæredi. Ille enim qui reservat vsusfructū aut hæreditatē petit, cogitat de cōmodo vsusfructus aut hæreditatis, nō de nomine iuris, adeò quod paria sunt quo ad potestatem disponendi de fructibus perceptis, vel reser-  
uare vsusfructū vel fructus. cū vtroq; casu fructus percep-  
ti ad reservatē pertineant. ¶ Secundo principaliter cō-  
sidero. Paul. & sequaces volūt quod si donator reservasset  
sibi fructus, valeret donatio. sed dico quod ¶ donator reser-  
uans vsusfructū cogitavit donationem validā facere. de donatario etiā non est dubitandum: quilibet enim dispo-

nens censetur velle facere actum validum ei efficacē. l. si præter. in princ. ff. de iud. l. 3. ff. de testa. mili. quoties. ff. de rebus dubi. c. abbate. de verbo. signi. Modo arguo sic, cum il-  
lud agerēt donator & donatari⁹ & actus donationis esset  
validus, si illa donatio valida esse non poterat, nisi fructus  
essent reservati: dico quod ¶ reservatio vsusfructus intelli-  
gi debet pro reservatione fructuū. exponēdo vsusfructū  
pro ipsis fructibus: quia vt actus valeat, verba improprian-  
tur. c. cōstitutus, vbi gl. in vers. rata, de religio. domi. l. si olei,  
vbi Bart. C. loca. no. in c. pro illorum. in princip. de præben.  
Soci. in l. 2. colum. 8. vers. 2. conclusio. ff. de vulgari. Deci. in  
rub. extra de probatio. col. 2. in fi. immò sunt intelligenda  
verba largissimo modo & omni meliori modo quo fieri po-  
test vt actus valeat. ¶ Abb. in cōf. 63. colum. 6. lib. 2. ¶ Am-  
plius impropriarij verba debent etiam in odiosis & in his  
quæ sunt stricti iuris ne actus corruat. l. si stipulatus fuero  
per te. ff. de verb. obli. c. si sententia, de senten. excom. li. 6.  
quæ iura ad hoc propositū adducit Abb. in cōf. 86. col. 2. li.  
2. ¶ Ad idem facit tex. in l. ex facto. §. si. ff. ad Trebellia, vbi  
cōditio adiecta fideicommissio si filius decesserit sine hære-  
de, intelligitur id est sine descendēte, q̄ alias fideicommissū  
esset in vtile, cū rato decedat quis sine hærede. accipiēdo  
verbū hærede proprie: & sic vt sustineatur fideicommissum,  
verbū hæres impropriatur & restringitur ad descendētē.  
Similiter si pater institut⁹ grauat pure & simpliciter de  
restituendo filio, quia voluerit testator, peruenire bona ad  
filiū ipsius instituti, censetur relictū fideicommissum in ca-  
sum quo filius erit sui iuris, licet fideicommissum sit purū,  
quia alias inefficax esset fideicommissum. l. fideicommissa. §.  
si filio. ff. de leg. 3. l. vbi purē, in prin. ff. ad Trebellia, & tamē  
fideicommissum dicitur onus & odiū. l. cohæredi. §. cū filie.  
ff. de vulga. ideò in dubio fit interpretatio contra fideicō-  
missum. Roma. in l. à Titio. ff. de verbo. obli. Soc. in cōf.  
113. colum. pen. ad fi. vers. vnde ex præmissis. li. 1. Dec. in cōf.  
336. ad fi. in cōf. 465. colum. 3. ante med. & in cōf. 593. ad  
fi. si verba impropriantur in materia onerosa & odiosa vt  
actus valeat: quid dicemus in donatione, quæ dicitur fauo-  
rabilis fauore liberalitatis. c. cū dilecti, de dona. ¶ Sed ma-  
gis in terminis adduco Bal. in cōf. 325. Quædā mulier reli-  
cta. li. 1. in l. 1. C. si pignus pig. da. & in l. rem quā. C. de iure  
do. vbi si vsusfructuarius cedit alij vsusfructum, intelligi-  
tur cessisse cōmoditatem ipsius vsusfructus, & sic fructus  
ipso vt cessio valeat, ne alias cadat à iure suo, accipiēdo  
vsusfructū propriē. Idē voluit Ang. in l. vsusfructu. ff. solu.  
matri. Cur. iunior in cōf. 142. col. pe. & sic in terminis habe-  
mus decisionē expressam quod ¶ verbum vsusfructus ca-  
pitur pro fructibus, quādo alias dispositio nō valeret. ¶ Idē  
videmus in sententia, quæ licet stricti sit iuris, verba tamē  
impropriantur in ea vt valeat. gl. in l. & puto. §. 1. ff. fami. erci.  
quā singularē dicit Bal. in cōf. 516. Casus talis est, cum qui-  
dam Lāfrancus. in fi. lib. 10. tradit Geminia. in cōf. 122. post  
med. Soc. in l. quoties. 2. ff. de reb. dub. ¶ Simile videmus in  
principe, qui licet in dubio non præsumatur vti plenitudi-  
ne potestatis. Bal. in l. bonorum, post prin. C. qui ad. Pau. de  
Ca. in cōf. 317. Viso & examinato puncto. col. 2. post med.  
lib. 1. Veronen. in cōf. vlti. col. 7. post med. istud tamen fallit  
quando alias sine plenitudine potestatis actus nō valeret.  
Pau. de Cast. in l. ex imperfecto. in fi. C. de testa. Alex. in l.  
quanquā. C. de testam. mili. Pau. de Cast. in cōf. 414. In facto  
præfenti. col. 3. circa med. lib. 1. Deci. in l. in testamento, col.  
6. C. de testa. mili. in c. quomodo Abb. col. 5. de offi. deleg. &  
in cōf. 11. col. pe. post med. & tamen plenitudo potestatis di-  
citur res odiosa. Rota deci. 331. Supposito facto, col. 2. vers.  
modo hic videtur in nouis. Cur. senior in cōf. 9. col. pen.  
circa fi. vbi tamen Cur. Rotæ nō meminit. Ex quibus appa-  
ret istam opi. esse de iure & æquitate veriore, contraria  
verò opinio fundatur in quadā subtilitate potius quā fun-  
damentorū efficacia, ¶ Cōcludo ex præmissis quod aut re-  
servatur vsus fructus de quo possit donator in vita dispo-  
nere, & nō valet donatio. aut reservatur simpliciter vsusfru-  
ctus alio non adiecto, & valet donatio, aut reservatur vsus-  
fructus de quo possit donator testari, & similiter valet do-  
natio. aut fit reservatio vsusfructus de quo possit donator  
disponere tā in vita quā in morte, & hoc casu Dec. in d. cōf.  
251. tenet donationē nō valere, q̄ cū voluerit donator pos-  
se disponere in vita auferri pōt libera facultas testādi. Mihi  
videtur saluo saniori iudicio donationē valere. Pone enim  
qd̄ donator reseruet vsusfructū de quo testari possit, hoc  
casu nō inficiatur Deci. nec inficiari pōt quin donatio va-  
leat, & tñ nōne poterit donato de fructibus reservatis in vita  
disponere



disponere, & sic auferre sibi facultatem testandi. igitur ad iiciendo illa verba de quo possit disponere tam in vita quam in morte, illud expressit quod tacite inerat, ergo expressio vitare non debet. l. nō recte. C. de fideius. & posito: ad istud fundamentum respondere possit quod permissa dispositione in ultima voluntate nō censeatur permissa in vita. Ex alio dico opinionem Decij posse procedere, nam Deci. vult do nationē nō valere quia auferri posset facultas testandi. sed dico quod Doct. in hac materia hoc non considerat an auferri possit, sed an tollatur aut auferatur, patet, quia alias donatio omnium bonorum praesentium tantū nō valeret, quia per eā auferri possit facultas testandi si quis in futurū nō acquireret, & sic fateor quod tolli posset facultas testandi ex tali reservatione, sed hoc non consideratur. Satis est enim quod non tollatur dum donator non restrinxit se ad dispositionem in vita, cum etiā in morte posset disponere.

Præterea ¶ contra Deci. faciunt Doct. s. allega. volentes vitari donationem quādo fit reservatio usufructus de quo possit donator in vita disponere, ratio est secundum eos: quia donator restrinxit se ad disponendum in vita tantum, & sic facultatem sibi abstulit disponendi in morte, volunt ergo clarè memorati patres quod si donator non restringat se ad disponendum in vita, valeat donatio, sed in casu Decij quādo fit reservatio usufructus ad disponendū in vita & in morte, donator nō restringit se ad disponendū in vita quominus in morte possit disponere, ergo valebit donatio. ¶ Postremò, ubi res dubia esset quam puto clarissimā in dubio fieri debet interpretatio, quod valeat donatio per ea quæ suprà diximus. Quæ interpretatio ut actus valeat fit etiam in pœnalibus. Bar. in l. i. §. exercitium. ff. de infra. Soci. in l. cum senatus, col. 2. in prin. ff. de reb. dubiis. & dicitur interpretatio benigna per quam actus validatur. l. cum in testamento iuncta gl. & ibi Soci. in 2. no. ff. de reb. dub. & dicit Paul. de Cast. in conf. 119. dubia in quibus quæritur. col. 1. in fi. lib. 1. quod illa opinio benignior dicitur & tenenda est per quam ius conseruatur. ¶ Non omitto etiā quod Ripa in d. responsio. 14. col. 4. ait se non inficari quin hæsitet super hoc dicto Decij, licet Curtius Iunior Decium simpliciter sequatur in d. conf. 25. colum. 3. & in conf. 120. col. 2. ad fin. vers. præterea ad impugnationem. Sed hoc posito quod dicta donatio teneat, dico tamen donatarios nō posse iuari hac donatione in rebus petitis, quia non probauerunt quod ista bona acquisita vnquam fuerint donatoris, cum nom appareat filium donatorem adiuisse hæreditatem matris, & hæreditas antequam adeatur dicitur in bonis nostris. Bart. in l. si ex re. §. si. ff. de stip. ser. & in l. hæres de acqui. hæ. ¶ Nec obstat. quod hæreditas matris non adita trāsmittatur beneficio. l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. quia illa trāsmissio nō fit nisi in descendentes trāsmittētis ita loquitur. dict. l. vnica Bal. in conf. 204. Viso themathe. li. 5. Soci. in conf. 116. non potest negari. col. 4. vers. ad secundū etiam, lib. 1. Cor. in conf. 146. col. 1. li. 1. in conf. 42. colum. pen. in quinto dubio. in conf. 125. col. 1. libro tertio, in conf. 312. in princ. & in conf. 314. col. pen. ad fin. libro quarto. Sed isti donatarij non sunt de descendentes donatoris, igitur ad eos trāsmissio facta non est. ¶ Reperio tamen Veronensem in consilio 50. in 3. dubio. vbi limitat hanc conclusionem non procederet re in infante, qui hæreditatem matris transmittit etiam in nō descendentes, quia eam transmittit ut aditam, per l. si infanti. C. de iure delib. sed nos sumus extra hanc difficultatem quia donator infans non erat, & in infante frustra tractatur de donatione. Taurini, 11. Septēbris. 1534. Aymo Crauetta à Sauiliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Discussio bonorum potest quandocunque fieri lite pendente citra nouam instantiam.
- 2 Impleta discussione nec facta petitione noua, sed continuata prima non est noua instantia.
- 3 Petitio est fundamentum iudicij, sine qua acta stare non possunt, & sententia fieri non permittitur.
- 4 Discussio fit secundum naturam petitionis factæ.
- 5 Negocio principali suspēso, non dicitur noua instantia quando habita est reductio ad negotium principale.
- 6 Renouata constitutio, utrum sit noua.
- 7 Exceptio discussionis ante litem contestatam omissa reddit processum nullū si procedatur ad vltiora citra cognitionē ipsius discussionis.
- 8 Pluralitas actuum in dubio non est prasumenda.
- 9 Natura noui iudicij non est præteritum iudicium perficere, quia alias

nonum dici non posset.

- 10 Iudicij principalis ratio habenda est, & non eius quod accessorie venit.
- 11 Nouum quid non dicitur quando illud quod erat in habitu deducitur ad actum.
- 12 Res noua non dicitur quando solum alterantur accident alia ipsius rei, forma substantiali remanente.
- 13 Quæ pertinent ad perfectionem inchoatorum non faciunt rem nouam aut nouum negotium.
- 14 Vbi res dubia est, iudicandum est actorem nolle nouum actum facere, sed actum inchoatum confirmaret.

## CONSILII M. CCXXIII.

## Contra Alexandrum Laueratum.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ego calculorum instantiarum sum planè rudis, cæterum in facto narratur, quod si vna tantum probetur instantia aduersus Alexandrum Lauerati, illa dicitur perempta, culpa partis. videam⁹ igitur duæ ne an vna tantum arguatur instātia, nam fieri potest ut inchoato vno iudicio aliud inchoetur separatim à priore, saltem parte non opponente, iuxta no. in l. nulli. C. de iudi. & quidem concludendum videtur vnā tantum esse iustitiam sequentibus fundamentis: ¶ Principio omnis probatio ex necessitate debet concludere. l. non hoc. C. vnde cognat. capitulo in præsentia, de probat. sanè nulla necessitas cogit ut duas instantias fateantur aduersus Alexandrū Lauerati, ex eo quod pendente iudicio tentata fuerit discussio bonorum. ¶ nam ea fieri potest quandocunque lite pendente citra nouam instantiam. Rom. in conf. 387. Ang. in l. decem. ff. de verb. obli. Alex. in l. exitus. ff. de acqui. poss. & in cōf. 114. ad fi. lib. 5. Cor. in conf. 85. col. fi. lib. 4. Dec. in l. fi. in prin. col. 4. ad fi. ff. si cer. pe. las in §. item si quis. col. 1. 5. Insti. de actio. ¶ Secundo arguitur, ex forma decreti principalis, instantia incipit à petitione, sed contra Alexandrū ¶ impleta discussione, nulla est facta noua petitio, sed continuata prima, ergo sine noua petitione non erit noua instātia: nam consequens dari non potest, vbi nullum est antecedens. l. sed & hæ. §. præter. ff. de proc. l. si homo mortuus, vbi las. ff. de verb. obli. apud antiquos, cū ibi no. C. de furtis. c. cū ex officij. de præscrip. & inane sit consequens non concessio antecedenti. l. ad legatū, & l. ad rem mobilē. ff. de procur. cōsiderandum est igitur initiū ipsius instantiæ ¶ à petitione facta, tāquā fundamentū iudicij. sine quo acta stare nō possent. l. nā orig. ff. q. vi aut clā. l. legi. ff. de excep. rei iud. & l. hætenus in fi. cū l. seq. ff. de aqua plu. ar. c. cum Pau. i. q. 1. Ideo sententia lata sine instātia dicitur nulla, iuxta no. in l. properandū. in pri. C. de iudi. etenim si dicamus censerī continuatam primā petitionem, iudiciū fieret elusoriū, quia sine petitione, sententia fieri non posset. auth. offeratur. C. de litis contest. imò etiā in causis summarijs in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, requiritur aliqualis petitio, ut in cle. sepe, de ver. sig. Itaq; petitione aliqua nō proposita, dicendū est petitionē primā cōtinuatā, ne iudiciū elusoriū fiat c. cōmissa. §. porro. de ele. li. 6. l. si p̄tor. ff. de iudi. l. si. ff. ne qd in loco pub. l. 1. §. exceptiones. ff. quar. re. ac. nō da. & l. si. C. de vsur. rei iudi. & in dubio actus p̄sumi debet potius continuatus quam alius de nouo factus, quia nouum factum non præsumitur nisi probetur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. l. 1. C. de probatio. c. cum in iure, de offi. deleg. nec præsumitur mutatio voluntatis q̄ voluerit quis mutare primam petitionem. c. maiores. §. si. vbi glo. in vers. perdurare, de baptis. c. licet de procurato. lib. 6. l. cum qui mutatā. ff. de probatio. l. Lucius. i. ff. de le. 2. nec præsumitur quis velle incontinenti se corrigere. l. si. ad ea. ff. de condi. & de. mon. & in specie quod actus præsumatur continuatus potius quam de nouo factus, est tex. in l. si pluribus. vers. quod si vna. ff. de verbo. oblig. quem tex. ad hoc propositum allegat Bal. in conf. 137. Dominus Iordanus. col. 2. circa med. li. 2. sed vltra Bal. facit quia non præsumitur nouatio actus nisi expressè agatur l. qui bis idem. ff. de verb. oblig. l. ff. C. de nouatio. Ideo in dubio non est dicendum nouatam fuisse instantiam: quod maxime obtinet quia natura petitionis propositæ suadebat quod excussio bonorum fieret: ideo illa excussio censetur facta ad confirmandū ipsam petitionē, non ut ab ea recederetur, quia à primordio tituli posterior formatur euentus. l. 1. in fi. C. de impo. lucra. defcr. iib. 10. & discussio facta cēseri debet ¶ secundum naturā petitionis factæ



facta non ob aliam petitionem. l. si vno. in prin. ff. loca. l. si stipulatus. ff. de vfur. l. si tibi pecuniam. ff. si cert. pet. cum si mi. Igitur ratione continuationis iudicii vnica tantum dicitur instantia, non duplex. gl. in l. pe. ff. de act. obli. & l. vulg. in prin. ff. de furtis. Bal. in cons. 48 Super vnitatē. lib. 3. & in cons. 392. Locatio in fi. lib. 5. Cor. in cōf. 232 col. si. li. 3. ¶ Tercio, licet t cognitiō negocij principalis fuerit suspensa ob discussionem & prorogata donec ea finiretur, non propterea dicitur noua instantia quando habita est redditio aut reuersio ad negotiū principale quo ad ipsum Alex. Inno. in c. cum inter. de consuetudi. Ang. in l. qui res. §. aream. ff. de solutio. vbi supenso interdicto, nō dicitur ferri noua sententia interdicti sed cōtinuari. no. Cano. in c. ad hanc. el. 5. vbi Dec. col. si. vers. 3. conclusio, de appella. & in consi. 93. Pau. de Cast. in cons. 389. li. 1. secundum impressionem nouissimā. ¶ Quarto aliud de nouo inchoare iudiciū, aliud reuocare, faciēdo discussio. sic dicimus aliud est facere, aliud reficere, & statutū loqēs de faciente non pertinet ad reficientē. l. 1. §. si quis adificiū. vbi Bar. ff. de ope. no. nun. Dec. in reg. do mū. ff. de reg. iur. ergo cum per. discussionem totum nō renouetur iudiciū, sed tantū suppleatur quod deesse videbatur. potest cōsiderari nouū iudiciū seu nota instātia. ¶ Ideo quando vetus cōstitutio renouatur etiam aliquo addito nō dicitur noua constitutio sed antiqua. ca. praeceptis. 12. di. c. Acatus. 24. quāst. 1. quā iura ad hoc citat Anch. in cōf. 54. col. 2. vers. postremo expressum est maxime, quia ista discussio, quē accessit, non dicitur quid nouū seu alienum à iudicio intentato, sed vnum extremū necessarium quod erat ab initio prateritum & omissum, post autem fuit adhibitū faciunt quā Ias. scribit in l. ius autē ciuile. colum. 3. ff. de iustitia & iure. Et illud quod dicitur fieri nouum ius ex additione vel detractioe, demum intelligitur quoties ex tali additione vel detractioe, inducitur alteratio aliqua negocij, seu dispositionis. Cor. in cons. 238. colum. 5. vers. & Ang. lib. 4. sed per istā discussionem nihil alteratur iudiciū inchoatum, ergo, &c. ¶ Quinto ista excusio pendente iudicio non fit propter se sed propter iudiciū intentatum, vt illud valeat: nam vbi opponitur t exceptio discussionis ante lit. contest. eius omisio reddit processum nullum si proce. datur ad vteriora citra cognitionē ipsius discussionis Bar. & Doct. in l. si. in fi. princip. ff. si cer. pe. Alexand. in cons. 32. circa princip. li. 4. sed quādo vnū fit propter alterū dicitur vnus & idem actus, non diuersus. Bald. in l. cum dotē, circa fi. C. de iure dotium. per tex. in l. illud. §. si. ff. ad legē Aquil. infet propterea Bal. ad statutū quod soluiatur gabella de quolibet cōtractu, vt solui nō debeat de contractu qui fit propter alterū, cum dicatur vnus tantū & idē contractus. tradit idem Bal. in consi. 440. Secundum ea. col. 2. lib. 5. Itaq; iudiciū excusioe dicēdū est vnum & idem iudiciū cum ipso iudicio principali, maximē iam intentato, cū habeatur excusio propter ipsum iudiciū principale. ¶ Sexto arguitur, non praelumitur quis quid velle quod damno futurum sit. argum. l. si procurator. ff. de conditio. indebi. cum ibi no. alibi dicit Deci. in consi. 1. colum. 3. post med. non debere nos. dicere glossam illud voluisse per quod male esset locuta. Alibi dicit Ange. in l. si quis sub conditione ff. condi. institui. quod generalis dispositio comprehendit illud quod esset in conueniens facit quod dicimus in generali dispositione nō venire odiosa. l. Lucius. §. Lucius Titius. vbi Bal. post. Dy. ff. de leg. 2. modo intelligere quod post discussionē voluerit agēs inchoare nouā instātia, hoc esset inconueniēs & in eius dispēdium pertineret, quia esset condemnandus ad expensas ante factas, tanquā renūciās prioribus actis, iuxta no. in l. postquā liti. C. de pactis. facit Bar. in l. rura. C. de agricol. & cens. lib. 11. possent etiam peti expensa ratione temeritatis & tardati processus, per l. eum quē temere. ff. de iud. & l. nō ignoret C. de fruct. & lit. expens. consideratur etiā damnum quia acta ante gesta. nō leguntur reproducta in noua instantia, consequēter nō fidē facerem in secunda instantia, iuxta Doct. Bar. in l. mutari. ff. de procura. lā si in generali dispositione nō venit quod possit quis ledere ius alteri? l. 2. §. merito. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. Bar. in l. toties. ff. de pollici. & l. ambitiosa. ff. de decr. ab ord. faci. multominus cēsendus est quis voluisse sibi ipsi per actum generalem praiudicare. arg. l. præs. C. de ferui. & aqua. & l. cū de indebito. ff. do probatio. ¶ Septimo, facit quod pluralitas actus in dubio nō est præsūmēda, vt no. in l. tritic. & in l. scire debemus. vbi Ias. ad fi. de verb. obli. Alex. in l. plane. §. si eadem. ff. de leg. 1. De ci. in c. in præsētia, in 9. no. de proba. & in consi. 146. col. 5.

& alibi sapē. itaq; non verisimile quod voluerit agens plures instantias contra vnā personā, & in ieiis dānū Octauo t natura noui iudicii non est, prateritū iudiciū perficere, quia alias nouum dici non posset. sicut dicimus quādo princeps respondet ad consultationem alicuius, ex tali rēspōsione non inducitur nouum ius, quia natura iuris noui non est vt secundum illud decidantur praterita negotia, sed ad futura trahatur. gl. in c. fin. in versic. respondemus. de verb. signi. Corn. in cons. 197. col. 4. li. 3. Igitur cū hic fiat eadem prosecutio eiusdem iudicii nec aliud diuersum petatur, sed in eo quod iam inchoatum fuerat, perseueretur, nō video quomodo nouū iudiciū dici possit. Nono, attēta hac dubitatione iudicis, sequeretur falsā esse cōmunem Doct. conclusionem quod pendente iudicio discussio fieri possit, nā si dicamus nouū iudiciū ex eo quod postea discussio fiat, non dicitur fieri pendente iudicio, sed ab initio & primordio alterius iudicii de nouo inchoati, ergo cum discussio fieri possit iudicio pendente, intelligitur de eodem iudicio & ipso durante l. sed si manente. ff. de precatio. ¶ Neq; mutat q; respectu curatoris sit noua instātia, quia persona curatoris qui cōuenitur, nihil cōmune habet cum ipso Alexandro. l. fin. ff. de calum. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. pos. neq; causa curatoris trahit de se causam Alexandri diuiduam & separatā, immo causa contra curatōrē datū bonis debitoris fuit instituta pro excusioe faciēda respectu alterius causae iā intentatae cōtra Alexandrum: idē in persona Alexandri, ista non dicitur noua instantia. & cū causa fuerit instituta contra curatōrē ad finem prosequendi iudicii primo inchoati in quo discussio erat necessaria finis ipse debet cōsiderari, non causa ad finē ordinata, & per quam ad finē ipsum peruenitur. argum. l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de auro & arg. lega. & quia ordinata ad aliquem finē, debēt regulati secundum naturam ipsius finis. Bald. in consilio 107. Verba dicunt. colūna secūda, libro primo, per tex. in l. oratio. ff. de sponsa. Rursus ista causa contra curatōrē non dicitur iudiciū principaliter & per se, sed venit incidēter & accessoriē ad iudiciū prinpale ad illud iuuādū & validādū, ob id t iudicii ipsius principalis ratio habenda est, non eius quod accessoriē venit. §. si quis alienam, Institui. de rer. diui. & quod dicimus clausulam accessoriam quā venit ad actus executionem, non immutare naturam dispositionis principalis, clem. 1. in prin. de praben. & in terminis de eo quod venit ad executionē alterius, quod nō dicatur nouus aut diuersus actus, sed idem cum primo, adduco tex. in l. si hāres. ff. de act. emp. vbi si hāres vendit rē ex mādato testatoris, dicitur haberi res à testatore, nō ab hārede, quia hāres mandatum testatoris, tantum exequitur. Tradit Bald. in l. cum per eos. C. si quis alteri vel sibi. Auch. in cōsilio 54. col. 2. vers. 2. ratio: Actus enim attribuitur mandanti, non exequenti. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vni uer. nomi Barto. in l. vnum ex familia. §. si de Falcid. ff. de leg. 2. Ancha. in consilio 329. Dubitationem facit. colum. 2. similiter in terminis de eo quod venit aut fit accessoriē, quod iudicetur vnū & idē cū actu principali, tradit Bal. in d. l. cū dotē in fi. C. de iure dotium. vbi propterea quod de contractu fideiussionis qui fit accessoriē, non soluitur gabella, stante statuto quod de quolibet contractu soluiatur gabella, quia fideiussio venit accessoriē ad obligationē personalem. ¶ Decimo adduco quod scribit gl. pragmatica in proximo in verbo vniuersis. vbi quod t nouū quid nō dicitur quando illud quod erat in habitu, deducitur ad actū. arg. l. sicut in fi. ff. quod cuiusq; vniuer. nomi. sed vltra glossā pragma. pro hoc est tex. in l. si. ff. si ex noxali. cau. ag. vbi Ias. in 3. no. quā tamē l. legit Iaso. simul cum l. si seruū. sed iudiciū excusioe cōpetebat habito in iudicio intētato, immō erat necessarium ad eius ad validitatē, idē absurdū esset dicere quod deductio excusioe ad actum nouā inducat instātia & nouū iudiciū. ¶ Vndecimo adduco quod scribit Cald. in cōsilio vndecimo per totum in titu. de feudis. vbi quod noua res non dicitur quando alterantur t solum accidentalialia ipsius rei, forma substantiali remanente, puta, si Episcopus rem solitam concedi in feudum infeudat sub nouis pactis. Quid hic dicemus vbi nulla habetur alteratio, etiā respectu accidentalialium, cum actus excusioe dicatur de natura iudicii: iō fideiussor renūciās beneficio de fideiussoribus, pōt opponere exceptionē discussionis, quia dicitur de natura actus. Bar. in l. prima. C. de conueniē. fisci debito 10. Rema in cōsilio 24. Spectabilis col. 2. §. Duodecimo adduco quod Bal. scribit in consi. 156. Cum Conf. Crau. 2. pars. P 2 duar.



13 duā. li. 3. vbi quod † ea quæ pertinet ad perfectionem aut consumationem inchoatorū, nō faciunt rē nouā aut nouū negociū, sed excussio quæ fit pendente iudicio, fir ad perfectionem & consumationem iudicij inchoati, ergo noua instantia considerari non potest. ¶ Decimo tertio & ultimo, † vbi res dubia esset, quæ ipsa tamē ex præmissis splēdidissima facta videtur, in dubio ad iudicandū est ipsū actōrē noluisse actū nouū facere, sed potius actū iam inchoatum confirmare, sicut dicimus quod in dudio non præsumitur lex aliquid de nouo inducere, sed potius confirmare. Inno. & Anno. de Butr. in c. dudū de decimis. Bal. in l. bonorū. C. qui admitti. sequitur Soc. in l. 2. col. 1. ff. de vulgar. ¶ Quibus consequens est colligere computandam esse instantiam contra Alexandrum à prima petitione, quæ data est die. 25. Septēbris. 1531. quæ iuris rationibus puto consentire, sub correctione tamen cuiusvis efficacius consulētis: Taurini. 24. Septēbris, 1534. Aymo Crauetta à Sauiliano. I.V.D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Congregans gentes armatas, vel consilium seditionis habens, tenetur lege Iulia.
- 2 Pœna committentis vim publicam dicitur hodiè arbitraria.
- 2 Persona vilis & inops fustigatur in delictis minoribus.
- 4 An ex solo consensu cum præsentia eiusdem criminis obligetur.
- 5 Quis dicatur particeps delicti.
- 6 Quis appelletur proditor, vide materiam latissimè.
- 7 Vassallus contraueniens iuramento fidelitatis, non amittit feudum, nisi in casibus à iure expressis: tenetur tamen domino reuelare, quia nouerat contra dominum bentanum.
- 8 Aliquando committitur crimen læsæ maiestatis, tamen agitur de pœna pecuniaria, & quomodo intelligatur.
- 9 Ex sola suspitione seditionis, licet non seditiosus sit, potest pœna pecuniaria vel relegatione puniri.

## C O N S I L I V M. C C X X I I I I.

Pro Magnifico domino Ioan. Iacobo  
ex Dominis Rippaltē & Orbazani.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Congregans gentes armatas † vel consilium seditionis habens, tenetur lege Iulia. de vi publica. leg. tertia. ff. de vi publica. Barro. in l. prima columna ff. ad l. Iulia. maie. quod procedit etiā si ita congregans ad actum aliū nullum peruenerit, satis est enim quod peruē tū sit ad actum congregationis, secundū Ang. in d. l. 3. per illū tex. & idē Ang. in l. prætor. la. 2. §. critq. ff. vi. bono. rap. quod omne delictum, commissum facta congregatione hominum, reputatur atrocius. Pœna autem Iulianæ. de vi. publica, est deportatio. §. itē lex Iulia. de vi. Inst. de pub. aud. l. qui dolo, ad ff. ad leg. Iul. de vi. pub. est etiā pœna publicationis omnium bonorum. gl. in d. l. qui dolo, in ff. & gl. in l. 2. C. ad legem Iuliam de vi publ. Ista tamen pœna potest augeri secundum qualitatem facti, quia si cū vi accedat raptus mulieris vel nupte, pœna irrogatur vltimi supplicij. l. qui cē tu. §. ff. eod. tit. hodiè tamē pœna deportationis nō est in vfu sed loco eius successit bannimētō. Bar. in l. mathematis. C. de epi. audi. Guido Papæ. q. 422. 423. & q. 437. col. 3. sed Alexand. in consilio 55. col. 2. vers. verum quia pœna. lib. 2. quod loco deportationis potest Iudex pro suo arbitrio pœnam imponere. similiter pœna publicationis bonorū subblata est per tex. in auten. bona damnatorum. C. de bon. dā nā. Ita in vi publica dicit Guido Papæ. in d. q. 422. 423. & q. 437. columna tertia. † Ideo pœna committentis vim publicā dicitur hodiè arbitraria. Corn. in consilio 175. colūna tertia ad fin. in tertio dubio libro tertio, vbi quod secundum varios casus pœnæ alterantur. Idē voluit Alexand. in d. consilio 55. columna secunda, circa medium ver. verum quia pœna. libro 7. dum voluit loco pœnæ deportationis, locū esse pœnæ arbitrariæ Planē, vbi in congregatione armatorū damnum inferretur, caporalis armatos cōgregans, tenetur in quadruplum pro damno dato, vel rapina facta per congregatos. l. 2. in prin. & §. i. iūcto. §. si quis nō, vbi gl. & Doct. ff. vi. bon. rap. l. quoniā multa. C. ad leg. Iul. de vi. Alex. in cōf. 102. col. 2. vers. sed præmissis non obstantibus. & colum. 4. ver. secundo respondeo. lib. 1. & tenetur talis caporalis pro dāno & facto omniū coadunatorū. Bal. in rub. extra quod metus causa. col. 3. ¶ Aduertendum tamen quod vbi pœna remittitur arbitrio Iudicis, debet Iudex arbitrari secun-

dum iura aut cōsuetudinem. Ideo si delictū est tale quod ex circumstantiis & eius grauitate esset pœna mortis de iure vel consuetudine, poterit Iudex arbitrari de pœna mortis, aliās secus. Ale. in consi. 121. col. pen. ad ff. lib. vult q. vbi pœna cōmittitur arbitrio Iudicis, nunquā possit Iudex arbitrari de pœna mortis, per gl. in ea. inquisitionis. in versic. alioquin de accusa. vbi Imo. & docto. amplius subdit. d. Ale. quod imponere non poterit Iudex etiā pœnā mutilationis membri. Idem tamen Alex. plenius hoc tractat in hoc tractat in consi. 111. col. pen. & fin. lib. 1. vbi dicit communem esse quod Iudex possit arbitrari de pœna mortis, quando delictū est tale qd de iure vel cōsuetudine esset imponēda pœna mortis, sequitur Deci. alios citans in ea ex literis, col. 5. versic. postremo Abb. de constitutio. in l. qui iurisdictioni, columna secunda, post med. ff. de iur. om. iud. & in consi. 100. ad fin. vbi quod si pœna aliqua consuevit imponi pro tali delicto, Iudex sequi illā debet. similiter si per statutum constituta sit alia ex qualitate delicti & eius grauitate, ipse arbitrari poterit etiam ad mortem, & hoc modo debet intelligi gl. in §. in summa, Inst. de iniur. De pœna † aut fustigationis nō est dubium quod Iudex pōt arbitrari si persona sit utilis, & maximè si laboret inopia. Bal. in cōsilio 443. Cæcus cōfecit venenū. col. 2. post med. libro 3. vbi etiā quod potest extendi talis pœna ad carcerē temporale: dicit tamen Bal. quod talis pœna carceris temporalis imponi nō debet vbi alia imponi potest. pœna autē perpetui carceris clarū est quod imponi nō potest. Alexan. in d. consilio 55. col. fin. lib. 7. Purpura. in l. imperium, nu. 231. ff. de iur. om. iu. Ex quibus apparet minus benè dixisse Ias. & in l. si legibus, col. 2. C. si contra ius vel vtili. pub. vbi indistinctè reprobat illā gloss. dicens eā reprobari per d. Alex. in d. consilio 111. vbi d. Alexand. eam reprobat sed tantum modificat & declarat, nec est verisimile glossatorem aliud voluisse quā Doct. ita declarātes, quod possit Iudex pœnā mortis imponere si delicti grauitas ipsū hoc nō suaderet. Illud nō ommitto quod vbi sumus in delicto, cuius pœna est arbitraria, antequā de clarata sit pœna, iudicabitur vt delictum pro quo venit imponenda pœna corporalis ad effectū impediēdine procurator admittatur. Ita notabiliter dicit Anch. in cōsilio 172. Plenè, & subtiliter. in quo facit, quia impediēdum actum, idem iudicamus de casu dubio & pendēti quod de certo. l. sufficit. ff. de cond. inde. l. pecuniā quā. ff. si cer. pet. l. 1. §. si pendeat, ff. ad. Macede. ideo pendente dubio, an imponēda sit pœna corporalis vel nō: iudicabimus prout de casu certo quod imponenda sit pœna corporalis ad effectum impediēdi ne procurator admittatur. His ita declaratis dico quod iste Ioan. Pirardi accusatus, nō reperitur cōgregasse armatos, neq. cōsiliū aliquod iniuisse faciēdæ turbæ aut seditionis, tātum præfens fuit & consensit, vidēdum est † an ex solo consensu cū præsentia, eiusdē criminis obligetur. obligetur mihi videtur mitiori pœna eū affici debere, per deci. Sal. in l. vni. C. de rap. vir. Hippoly. in l. eiusdem, colum. prima. & seq. ff. ad l. Cor. de sicar. in l. si in rixa. col. 23. eodem tit. secundum breuem impressionem, & in l. frater. ff. de par. rici. qd. maximè videtur obtinere, quia alij cōgregat sine ipso omnino erant facturi, videtur tamē grauari quia habebat sclopum, paratus ipse facinus admittere, quo casu videtur opem præstitisse iuxta no. per Abba. in capit. primo, in tertio membro de offic. delegat. & sic tāquā auxiliator videtur puniendus eadem pœna. Bar. in l. furti. §. ope. ff. de fur. & in l. si seruo. §. fin. eodem tit. Socin. in consilio 188. columna secunda versic. confirmatur ista conclusio. libro secundo, sed illud obtineret quando maleficium super quo fiebat coniuratio, esset impletum. Dec. in dist. capitulo primo colum. 7. in secunda limitatione. sed ad illam deliberationem de faciēdo si cōtingeret dominos aliquid tētare cōtra subditos, nō videtur præstitū auxiliū ex vfu sclopi. facit regula iuris, nō esse considerandum qualitatem quæ in casu de quo agitur, effectum dispositionis non auget, ideo quando in successione feudi cōcurrunt frater vtrinque cōiunctus, & frater cōsanguineus tātū ex parte patris, vterq. admittitur, quia illud vinculum cognationis, nihil operatur in feudis in quibus agnatio tantū cōsideratur. Bal. in c. 1. in ff. de grad. succē. in feud. Crot. in rep. l. filius familias. §. Diui. col. 2. ad ff. & col. 39. in §. q. ff. de le. 1. & in rep. l. re cōiuncti. col. 2. in 3. no. ff. de le. 3. eod. modo non poterit cōsiderari auxiliū ex gestatione sclopi, quæ gestatio in casu de quo agebatur, necessaria non erat, litud posset cōsiderari si postea factū secutū esset, & ipse in facto cū sclopo, præses fuisset, ideo credo esse locū pœnæ arbitrariæ, per ea quæ supra dixi



dixi, quia etiam ipsi principales essent puniendi poena arbitraria, cum ipso tamen accusato mitius videtur agendum. & per hoc respondetur etiā ad tex. in c. j. §. conuenticulas, de pac. iur. fir. vbi videtur constitui poena vnius libræ auri singulis coniuratoribus, quia iste non videtur propriè coniurasse, licet in eo loco se reperierit & cogitaret facere quod alij fecerūt. l. cogitationis. ff. de pen. ad hoc. n. vt ¶ qs dicatur particeps delicti seu delicto auxiliari, vt pari poena cū aliis puniatur, requiritur quod principaliter coadunatus fuerit animo ita coniurandi & delictū committendi. Bart. in l. si. in prin. ff. de sicar. Pau. de Ca. in conf. 277. In causa incarceratorū. col. 3. ad fi. latius & pulchrius in conf. 335. Visa & pōderata subscripta accusatione. lib. 2. Bal. in conf. 391. quidam rumor. ad 1. lib. 1. Anch. in conf. 216. Nos Bartholomæus. circa fi. Cor. in conf. 198. col. pen. circa med. lib. 2. Rursus, vt puniatur auxiliator eadē poena, oportet auxilium esse cooperatium, non simplex, sine quo delictum omninō fuisset commissum. Io. And. in c. felicitis, de pœnis lib. 6. Ang. in d. l. in furti. §. ope ff. de furtis sequit. las. in conf. 127. col. pen. post med. li. 1. accuratius tamē consideranti, visum est, quod si iste detentus iurauit fidelitatē dominis, assistendo tali cōiurationi & eā non manifestādo, dicitur proditor, & egisse contra iuramentum fidelitatis. quo etiam casu committitur vltra crimen proditoris vitium falsitatis, vt pulchrè per Ang. in conf. 257. col. 5. post med. vbi appellat ¶ proditorē & falsariū eū qui adhæret inimicis domini eos sequendo, vel qui reuelat domini secreta aut consilia, per iura ab eo allegata. tradit Alex. in conf. 13. col. 3. in prin. lib. 6. Probatur hoc a fortiori, nā si quis quid tale committat contra populum suum ex quo ipse est, dicitur hostis & proditor & læsæ maiestatis reus. Ang. in l. athletas. §. calumniator. ff. de infamibus, a fortiori, quando tale quid committitur contra dominū contra iuramentū fidelitatis, prestitum: ex quibus appareat admissum esse crimen læsæ maiestatis. nam licet quoad dānandum memoriā defuncti & auferendum bona filiorum, crimen læsæ maiestatis tantū committatur contra principē vt not. Bart. in tract. qui sint rebelles in verbo rebellando. Deci. in conf. 450. col. fi. tamen quo ad puniendum ipsum delinquentem, dicitur committi tale crimē etiam contra inferiorē, putā dominum alicuius castri, vt pulchrè Alex. tradit in d. conf. 14. col. 1. & seq. lib. 6. Brun. Asten. in conf. 38. licet de illo consilio Alexan. mentionem non faciat. Barb. in conf. 79. col. 13. libro quarto. Guido Papa q. 364. licet de hoc dubitauerit Alexand. in conf. 254. in primo dubio. Idē est de mente Soc. in conf. 22. col. 2. libro 1. vbi tamen ne de cipiatis, Soci. locutus est nimium animose dānū voluit cōmitti crimen læsæ maiestatis. quando patria oppugnatur, maxime quando superiorem non recognoscit, nam contrariū videtur verius, & contrarium tenuit ipse Soci. lanissimè tractans in consil. 275. li. 2. in conf. 57. col. 4. ad fi. & in conf. 121. lib. 4. sequendo Bald. in conf. 58. col. fi. & in conf. seq. lib. 1. Addo Anch. in conf. 288. iste. B. de garnario. in 1. dubio. Ex quibus dicit aliquis, ergo Ale. malè locutus est in d. conf. 12. dum voluit committi tale crimē etiam contra inferiorē a principe, sed dicendum est quod contra inferiorem a principe & contra rempub. non recognoscentem superiorem non committitur tale crimen, quoad omnes eius effectus, vt sit locus omnib. eius pœnis respectu filiorum, committatur tamen quatenus agitur de puniendo ipsos delinquentes secundum no. in d. locis & conf. Bal. & sequacium. pro quo delicto venit imponenda pœna cōfiscationis omnium bonorū, vt per Ale. in d. conf. 13. Pau. de Ca. in conf. 171. Viso ponderato. col. fi. circa med. li. 1. & si iste habuisset aliqua iura a dominis directis omnia perdidisset ob eiusmodi prodicionem, posset etiā dici quod iste subditus interueniēs cōiurationi contra dominū, puniatur poena fustigationis tantā rebellis, & aliis pœnis arbitrariis, per ea, quæ scribit Bal. in conf. 483. Magnificus dominus. col. 2. post med. lib. 1. nā si in casu Bal. subditus recurrēs ad superiorē contra dominū cui iurauit fidelitatē sine causā, ita punitur, a fortiori, quādo adssistit coniurationi contra ipsum dominū. Non dico tamen q. pro omni contrauentione aduersus iuramentum fidelitatis, admittat quis iura quæ habuit a domino directo. nā ¶ vasallus contraueniens iuramento fidelitatis non amittit feudū nisi in casib. a iure expressis. c. 1. §. illud, quæ fuer. prima causā benefi. amittit. Doc. in c. 1. §. illud similiter, eo. ti. cum sim. vt per Ale. in cōf. 103. col. pe. post pri. ver. nec enim pro omni contrafæctione. li. 1. Neq. obstat q. illa, coniuratio inefficax fuerit quia sola deliberatio satis est, vt per Alex. in d. conf. 13. col. 2. rursus quo ad ipsum accusatum vi-

detur cōsummatum delictū, quia verū est dicere. eum interfuisse coniurationib. contra dominum in eius dānū & iniuriā, & non reuelasset coniurationē factā, quo casu dicitur conscius delicti, iuxta nota. per Bar. in l. vtrū. ff. de parri. nam subditus aut vasallus, qui fidelitatē domino iurauit, tenetur domino reuelare, quoties cōtra dominū tentatum quid nouerit. c. j. de forma fidei. Anch. in conf. 277. Ex prædicta facti narratione. col. 1. ad fin. versic. item dicit ibi tex. quod consilium est repetitum in conf. 439. de quō per Roman. in singul. 794. Nunquid, & c. Socin. in conf. 22. col. 2. versic. item probatur quia conscius. libro primo. & sicut reuelās consilium populi, dicitur hostis & proditor, & cōmittit crimen læsæ maiestatis secundū Ang. in d. l. athletas. §. calumniator. ff. de infamibus, ita videtur quod non reuelās consilium contra dominum vel populum, idem crimen committat, cum eadem sit ratio, & contrariorum eadem disciplina. le. & si contra. ff. de vulg. Non ausim tamen contendere per hoc esse locū pœnæ mortis, quia tex. in l. proditores. ff. de re militari. dicit q. proditores plerunq. puniuntur capite, ergo nō semp. similiter tex. in l. 1. C. vt omnes iu. tam ciuil. quam crimi. vbi ¶ las. in 2. no. vult committi crimen læsæ maiestatis, & tamen similiter statuit pœnam tantū pecuniariam. tex. in l. 2. C. ad l. lul. maie. dicit non esse crimen læsæ maiestatis, non implere sacramentum, sed illud pcedit qñ cōmittitur periuriū in præiudiciū priuati, nos loquimur quando in personam domini, & ea quæ ad eius iurisdictionem & honorem ac vitā pertinent, tex. autē in d. l. 2. solum videtur loqui quando vertitur dānū pecuniarium alicuius priuati, aliās corruerent quæ Ale. scribit in d. conf. 13. nam vasallus fidem iuratam non implens, dicitur infidelis & rebellis, & venire contra iuratam promissionem, in tantū quod diligenter expressit. d. Alex. quod faciens consilium aut coniurationē contra dominū, vltra publicationem bonorū puniri debet etiā capite, licet effectus secutus non fuerit. Idem videtur Soci. velle. in d. conf. 275. col. 1. versic. sequitur etiam Ang. vbi vult pœnam esse capitalem, licet dicat non esse crimen læsæ maiestatis, propter seditionem. ¶ Istud tamen non firmem contra istum Pitardum qui non probatur iniuisse consilium aut coniurationem, sed tantū interfuisse casualiter. In qua re dupliciter peccauit, primò quia cū vidit fieri tractatū cōtra dominos, non debebat præsens adesse, tacitè cōsentiedo, put verbis declarauit in sua responsione. ¶ Secundò deliquit non denunciādo cū posset probare. Deliquit etiā quia interuenit cū aliis cōiuratoribus accedendo armatus cū sciret deferri arma contra dominos. Ideò vltra publicationē bonorū non malè fortè puniretur castigatione aliqua corporali, præcipuè ad terrorem aliorum, vt ne in eueniens tempus eiusmodi cōiurationes ab aliis tentētur. Sed tamē qualitates non parū a ludice sunt animaduertendæ prius quā veniatur ad tantā pœnā maximè quādo agitur cōtra multitudinem. vt hic Cōsiderandū est etiā an per lasciuiā rusticitatis quid actū sit: nā tunc etiā publicationi bonorum locus non videtur. l. capitalium. §. solet. ff. de pœnis. & licet nō loquatur ille tex. in subdito ita delincente contra dominum, tamen ratio tex. ponderanda est ad mitigationē pœnæ. ¶ Vbi autem committitur seditio non contra dominū, sed contra rem publicam, quæ pœna imponatur, si quidē agitur de corporali, aut autore seditionis, locus videtur pœnæ capitali. l. 3. §. item qui actor. ff. ad legem Corn. de sicar. sed tex. in l. si quis aliquid. §. autores. ff. de pœnis. dicit quod auctores seditionis populo concitato, pro qualitate dignitatis aut in furcam tolluntur, aut belis subiiciuntur, aut in metallum damnantur, quæ pœnæ omnes videntur capitales, aliis autem non autoribus seditionis mitior pœna videtur imponenda. argu. d. iurium ab oppositis. ¶ Grauius tamen animaduertendum est in seditiosos, quia scelus ipsum grauissimum est, in tantum quod punitur ¶ quis ex sola suspitione seditionis, licet nondum seditiosus sit, pœna relegationis & pecuniaria. Bald. in consilio 502. Cum ciuitas Sauonæ libro quinto. ¶ De similibus tamen causis non ita auidē consilia reddo. Planè desideranti mag. d. Io. Iacobo ex dominis Ripaltæ & Orbazani non potui non morem gerere tum eius nomine, tum eorum etiam quibus necessitudine iungitur, rursus quibus nihil non debeo & debere volo Prudens ergo Iudex accuratè ad omnia animaduertet, præcipuè etiam ad multitudinem innocentium, ob quam alleviare pœnas oportet, gloss. in ca. dilectus filius, versic. multitudo, de sumo. Ang. in l. is qui opē. ff. de furt. vbi quod propter multitudinem auxilantium



delinquenti, non puniuntur auxiliares eadē pœna qua delinquens. allegat tex. in l. penul. ff. de licar. & gloss. in l. aut facta in gloss. pen. ff. de pœn. alibi dicit gloss. in cap. latroes, de cler. excom. vel depof. quod ob populum multū, crimē pertransit inultum. Taurini. 26. Septem. 1534. ¶ Aymo Crauetta ex Sauiliano. Doct. splendidiſſimus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Inventarium quando conficitur, citari debent omnes quorum interest nominatim, quando sunt certi, & etiam incerti, quando de facili potest quis de eis certificari.
- 2 Numerus pluralis non verificatur in vno.
- 3 Fama debet esse probata quod aliquis sit tutor alicuius, & quod administrat facultates.
- 4 Ignorantia in facto alieno non excusat, vbi quis tenetur inuestigare, vel vbi quis de facili certior fieri potest.
- 5 Paria sunt scire, vel scire debere.
- 6 Tutores citati si non comparent, tunc vocari debent affines, vt pupillus defendatur.
- 7 Restitutio in integrum non datur maiori, nisi ex iusta causa.
- 8 Ex publica ignorantia non conceditur restitutio.
- 9 Voluntas testatoris presumitur conformis iuris dispositioni.
- 10 Error iuris in Doctore dolo ascribit, non excusatur.
- 11 Error iuris non nocet maioribus quoties agitur de vitando damno.
- 12 Hæres cum beneficio inventarii non potest contravenire facto defuncti quatenus hereditas soluenda est.

## C O N S I L I V M. C C X X V.

Pro magnifico domino Sinfredo, contra magnificum dominum Ioan. Michaelē Cachèranum dominum Enniarum, & ex dominis Bricheraxiis ducalem aduocatum & cōsiliarium.

**I**N VINO subsidio ex corde postulato. De tribus principaliter queritur in hac causa magnifici domini Sinfredi, contra magnificum dominum Ioan. Michaelē Cachèranum dominum Enniarum & ex dominis Bricheraxiis. Primo an inventariū ipsius domini Enniarum dicatur legitimè factum. ¶ Secundo, si sit nullum, an concedenda sit restitutio in integrum ipsi domino actori, aduersus solennitatem omisſam in confessione ipsius inventarii. Tertiò, stante validitate ipsius inventarii, an fundata dicatur intentio ipsius domini agentis, qui id agit vt vendicat & recuperet grangiam vnā alienatam per defunctū fratrem ipsius domini agentis in ipsum d. Sinfredi contra prohibitionem patris de non alienando, & quia hereditatem fratris adiuit, ob id factum impugnare non potest, executionem capiat ab asserto inventario. Circa primum dubiū, videretur dicendū, prima frōte inventarium ipsum legitimè habitum & impletum esse, nā fuit citatus affinis ipsius d. Sinfredi, qui tutor eius reputabatur ergo valida videtur citatio in personā tutoris putatiui. arg. l. si post. ff. de const. pecu. vbi si quid promissum sit hæredi putatiuo, euicta hereditate per verum hæredē. actio ex illa promissione cōpetit vero hæredi euincti, & sic factū hæred. putatiui valet & hæredi legitimo p̄ficat. Ad idē tex. in l. si. ff. de eo qui pro tutor. vbi q̄ tutori putatiuo cōpetit iudiciū pro tutela aduersus eū cuius bona administravit. ¶ Sed præmissis non obſtatibus contrarium puto de iure verius, quod imò tale inventarium non teneat. ¶ nā ad inventariū citari debent quorum interest nominatim, quādo sunt certi. Bart. & doct. in l. si. in prin. C. de iure deliber. Bald. in l. si. neg. in quarta. q. C. edicto diui Adri. tollen. Alexandrin. in consilio quinto, colum. prima, libro secundo. Deci. in consilio 251. col. 3. in fi. & in consilio 633. columna tertia, circa med. dixi in consilio 89. in fin. Imò etiam incerti sunt in specie citandi quando de facili potest quis de eis certificari. Anch. in c. si. per illum tex. de elect. libro 6. sequitur Alexand. in d. conf. 5. col. 1. lib. 2. Deci. in d. consilio. 251. colum. 4. Ideò cum persona domini Sinfredi esset certa, debuit nominatim citari vel ipse pupillus vt legitimè compareret & opponeret. Bart. in l. 1. §. sufficit. ff. de adm. tuto. cum sim.

vt per dec. Neap. decif. 262. circa prin. Sed tamen dubitabile hoc videtur quod pupillus citari possit vt legitimè compareat, vt Alexand. scribit in l. neque impuberes. ff. de in ius vocan. Dec. in consi. 449. col. 2. in fi. ideò citandus erat tutor nomine pupilli, vt habetur in l. cōtra pupillum. ff. de re iud. & in l. si ex legati causa. ff. de verb. obli. Itaque aut tutor domini Sinfredi erat certus, & is citandus erat nominatim, aut incertus, & tunc citandi erant proximiores agnati & cognati ipsius pupilli. l. hæc autem. §. non defendi. ff. quibus ex caus. in poss. eatur vbi Bar. Bal. in consi. 340. Tria sunt in fi. l. 2. Alex. in d. l. neque impuberes. ff. de in ius vocan. in d. l. contra pupillum. ff. de re iudic. & in d. l. si ex legati causa ff. de verbo. obli. Simile videmus quando agitur vt curator detur bonis absentis, nam citandi sunt proximiores absentis, ad quos pertinet proxima successionis causa. Alex. in consi. 107. col. 1. lib. 5. quare pondero quod text. in d. l. hæc autem. §. non defendi, dicit citandos esse tutores si habeat pupillos, aut cognatos si tutores non habeat in numero plurali, ob id non sufficeret citatio vnus cognati aut proximioris, ¶ quia numerus pluralis non verificatur in vno. l. vbi numerus. ff. de testib. l. si. ff. ad Trebellia. l. Meuius. §. cum qui, & ibi no. ff. de lega. 2. regu. pluralis locutio, de regu. iuris. lib. 6. Ideò si in rescripto mandatur citationem fieri in locis vicinis per edictum, non sufficit si fiat citatio in vno loco. Rota decisi, 79. Si committatur. in nouis. & decisi. 522. nota. Quod si committatur in antiquis. Simile videmus in statuto per quod requiritur consensus consanguineorum in contractu, quia plures debent consentire, si plures sunt, vt habetur in l. 1. C. vnde vir. & vxor. imò videtur quod omnes consanguinei vocari debeant aut citari. Ang. in consilio 289. Viso facto & statutis, vbi quando statutum mandat citari proximiores alicuius, omnes citari debent quia illa indiffinita proximiores, æquipollet vniuersali, & perinde est ac si statutum mandaret citari omnes proximiores. & istud sine dubio videtur procedere in casu nostro, in quo ratio quæ est in pluribus, nō verificatur in vno, quia si plures consanguinei citentur, licet vnus pupillum non defendat, alij tamen verisimiliter defenderent: quo casu quando ratio quæ est in pluribus, non militat in vno nunquam numerus pluralis verificatur in vno. Barto. in l. prima. ff. de optio. lega. cum simi. vt per Deci. in consi. 471. colum. 2. ¶ Sed in casu nostro neque dominus Sinfredus pupillus citatus est, vbi pupilli citatio sufficeret, neq; proximiores consanguinei citati sunt ad inventarium, sed citatus fuit vnus affinis tantum, & sic peccat citatio aut corruit in tribus. Primo, quia tutor verus citatus non est. Secundo, quia, si tutor verus non fuisset, citandi erant consanguinei aut cognati proximiores, non etiam affinis non cōsanguineus neque cognatus. Tertiò, quia vbi sufficere citatio affinis, quæ ipsa tamen minimè sufficit, adhuc plures citandi erant, non vnus tantum. ¶ Non obstant modo allegata in contrarium quod iste affinis haberetur pro tutore, quia respondeo multis modis. ¶ Primo quod non fuit probata fama aliqua quod haberetur pro tutore, iuxta no. in l. de minore. §. plurium. ff. de questio. nec sufficit quod testes dicant aliquem fuisse habitum & reputatum pro tali, sed requiritur q̄ ipsi videant ita haberi & reputari. Cor. in consi. 87. in fi. lib. 3. Probandum etiam erat quod talis vt tutor tutelam ipsam administrabat, quia etiā verus tutor nihil potest gerere ad præiudicium pupilli, nisi tutelam gerat & administret. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solui. vbi docto. l. & si pluribus. ff. de authorita. tuto. Deci. in consi. 479. col. secunda. Cur. Iunior in consilio 29. columna secunda post medium. ¶ Secundo respondeo quod tex. in d. l. hæc autem §. defendi, mandat citari tutores, & sic inuestigare debet dominus agens an essent alij tutores præter affinem assertum tutorem putatiuum, nec releuat quod ignoraret dominus agens esse alium tutorem, nisi probet quod inuestigauerit an alij essent tutores, quia per talem inuestigationem de facili fuisset certificatus an alij fuissent tutores, ob id non excusat incertitudo personæ nominatim citandæ quæ de facili potuisset certificari, vt per Ancha. in d. c. fin. de elect. libro sexto. Alexand. in d. consilio 5. colum. 1. libro 2. Deci. in d. consilio. 251. colum. 4. ¶ Et est generaliter verum quod ignorantia in facto alieno non excusat, vbi quis tenetur inuestigare, seu vbi quis de facili certior fieri potest. l. reg. §. sed & facti. in ver. diligenter inquirendo. ff. de iuris & facti igno. in l. error. C. eod. tit. & in l. quandiu. C. qui admitti. nam ¶ paria sunt scire vel scire debere. l. quod te. ff. si cer. peta. ¶ Ideò cum tex. mandat tutores citari, in neces.



necessarium antecedens præsupponit quod inuestigare quis debeat de ipsis tutoribus. Simile videmus, mandat lex quod antequam mittatur, quis in possessionem, citetur possessor, nam inquiri & inuestigari debet, quis possessor sit, nec excusatur missus quod ignoraret personam possessoris, l. meminerint. C. vnde vi. Bal. in l. fin. in tertia quaestio, ne. C. de edicto diui Adria. tollen. Alex. in d. consilio 5. columna prima. & in consilio 83. colum. 4. libro secundo.

¶ Tertio respondeo, posito, iste affinis tutor putatius fuisset aut se tutorem asseruisset, ob id citatio alia consanguineorum facta non esset, tamen factum talis tutoris putatiui, pupillo non noceret, toto titulo ff. quod falso tuto. auto.

¶ Quarto, respondeo, posito, affinis verus tutor fuisset, tamen cum alius etiam tutor fuisset & sic plures tutores pupillus haberet, citatio vnius tutoris tantum non videtur sufficiens, quando ille citatus non comparuit sed tunc inquirendum erat an alios tutores pupillus haberet, qui citarentur, sufficit enim citatio vnius ex pluribus tutoribus quando citatus compareret & causam pupilli defendit, sed quando tutor vnius citatus non compareret, alij debent citari, gl. in l. 2. C. si ex pluribus tutor. vel curator. † Amplius, quando sunt plures tutores & omnes citantur, si nullus compareret pro defensione pupilli, videntur tunc agnati vocandi, d. l. hæc autem. §. defendi. ff. quibus ex causis in poss. eatur, arguendo ab identitate rationis, nam ibi vocantur cognati & affines quando pupillus tutores non habet, qui ipsum defendat, ergo idem si habeat qui tamen non defendat, quia eadem videtur ratio, nisi dicas esse rationem diuersitatis, quia vbi tutores habet, ipsi tenentur pupillo si non defendant. Sed satis est quod vbi tutores plures, sunt omnes citari debent si citati non comparerent neque defendunt, neque excusari potest pars quod ignoraret plures esse tutores, quia ut primum vidit quod citatus non comparuit, debebat inquirere an alij essent tutores, maxime quia illud cogitare debebat quod pupillus tanti nominis & tatarum opum non legitimis tutoribus vacaret. ¶ Ex præmissis dissolutum habetur primum dubium, quod inuentarium domini agentis viribus non constat, quatenus agitur de præiudicio ipsius domini Sinfredi non legitime citati, valere tamen potest quod ad alios creditores aut legatarios legitime citatos, & sic valebit inuentarium quod ad citatos, & nullum erit quo ad non citatos. Ita Bart. in consil. 154. Maritus fecit hæredem, colum. fin. Bald. in consilio 265. Inuentarium hæredis, libro 3. ¶ Venio nunc ad secundum dubium: an restitui debeat agens in integrum ex capite ignorantia, quia ignoraret alios esse tutores? Breuiter respondeo quod non, sequentibus fundamentis. & primo

7 considero quod restitutio in integrum non datur maiori, nisi ex iusta causa ut in verbis edicti prætoris. Si qua mihi iusta causa esse videbitur. l. prima. §. finali. ff. ex quibus cau. maior. ideo non datur restitutio negligentibus. l. non enim. ff. eo. tit. Bar. in l. seruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Trebellia. & in l. in fin. C. de sen. aduer. fiscum l. 10. vbi loquitur Bart. in eo qui negligit appellare, quod non restituitur in integrum, tradit Alexan. in d. l. 1. in prin. ff. ex quibus cau. maior. Sed nulla iusta causa in domino actore est cur ad integrum restitui debeat, non enim allegat impedimentum aliquod cur dominum Sinfredi legitime citari facere non potuerit. ¶ Neque ostendit quod fecerit citari eum qui pro tutore habebatur quia ad istud abunde responsum fuit supra in primo dubio. Rursus non obstat quod ignoraret alios tutores, esse seu qui alij tutores essent, quia non restituitur quis in integrum ex capite ignorantia, nisi ignorantia sit iusta & probabilis. Alexan. in d. l. 1. ff. ex qui. cau. maior. Ideo si quis alleget ignorantiam eius de quo

8 publica esset fama, ex tali ignorantia non conceditur restitutio. Rom. in consilio 127. Posito quod dominum, in fine. Similiter non conceditur restitutio ex capite ignorantia in facto proprio. Aret. in consilio 15. in fine, licet in casu illo contra Ecclesiam non audeat Areti. decidere. ¶ Sed in casu simili contra communitatem ita decidit Soc. in consilio 194. vbi quod communitas non restituitur in integrum propter instrumenta de nouo reperta, quæ iuris præsumptione dicebantur esse apud ipsam communitatem. Et quod ex ignorantia iniusta non detur restitutio in integrum, tradit Feli. in ca. vigilanti, columna secunda, de præscriptio. ¶ Sed ista ignorantia quod pupillus non haberet alios tutores, non est iusta neque probabilis, quia remoueri poterat, & debebat ignorantia inquirendo & inuestigando, alii essent tutores, de qua inquisitione non modo

non fides habita, est, imò nec allegatur talis inquisitio plane constat non excusare impedimentum quod tollit. l. pot. l. sed & si per prætorē. §. hæc clausa. ff. ex quibus cau. ma. l. quibus diebus. in prin. vbi Soc. in 3. nota. ff. de condi. & demon. l. qui potest facere. ff. de regulis iuris. c. finali. de electio. ca. 2. vbi Deci. in quarto nota. de testibus. c. cum sit Romana, de appellatio. cum simil. Et in terminis ignorantia, quod non excuset quando inuestigando & inquirendo illa tolli potest, vbi quis tenetur inuestigare. est tex. l. tertia. §. sed sic. ff. de in rem verso l. qui hominem. §. si nullo. ff. de solutio. & supra dixi in primo dubio, imò sic ignorans dicitur in lata culpa. Paul. de Cast. in consil. 295. Viso supra scripto puncto. colum. prima, post medium libro primo. & talis ignorantia quando quis tenetur inuestigare, dicitur habere mixtam negligentiam non inuestigando. Pau. de Cast. in consil. 268. Tiso puncto supra scripto. circa fin. libro secundo. Itaque dum allegat dominus agens ignorantiam circa tutores, & magis allegat eius negligentiam in non inuestigando de personis tutorum, quam iustam ignorantiam causam, sed negligentibus iura non subueniunt. d. l. non potest. ff. ex quibus causis maior. l. si pupillus in fin. ff. de his quæ in frau. credit. ob id proponere debebat dominus agens quod fecerat quod in se erat, inquirendo & inuestigando qui essent tutores nam quando lex mandat citari personas aliquas, debet de eis inquiri & inuestigare. d. l. meminerint. C. vnde vi. Bald. in d. l. 1. in tertia quaestione. C. de edicto diui Adria. tollen. Alexan. in d. consilio quinto, columna prima, libro secundo. Similiter tenetur quis inuestigare quando id agit ut sibi ius acquirat. l. qui cum alio. ff. de reg. iuris Pau. de Ca. in consil. 99. licet ista sit quaestio. col. fi. l. 1. addo tex. in leg. qui in alterius. ff. de reg. iuris, defuncti vbi quod in hærede agente non toleratur ignorantia facti, quia antequam ageret, debebat inuestigare. tradit Anchara. in consilio 170. Principaliter. colum. fin. Sed dominus agens tanquam hæres, non potest agere ad ista bona, ob id venit ad inuentarium ut agere possit, ergo tenebatur inuestigare de personis citandis. ¶ Secundo respondeo ad istam ignorantiam, quod illa non excusat in his quæ communiter esse consueuerunt, puta, si ordinarius procedit contra religiosos qui communiter consueuerunt esse exempti, non enim excusatur si dicat se ignorasse eorum priuilegium, Pau. de Cast. in consilio 431. Videtur dicendum quod dicta condemnatio. col. 3. libro 1. allegat no. per Barto. & Docto. in l. 1. C. de sum. Tri. & fide cathol. vbi quod forensis delinquens in loco. non excusatur si dicat se ignorasse statutum illius loci seu illud prohibitum esse in loco per statutum, quando per statuta aliorum locorum tale quid communiter prohibitum esse consueuit. ¶ Sed communiter tales pupilli ex nobili & magnifica familia, in opibus amplissimis abundantes, non consueuerunt carere tutoribus pluribus, ob id non videtur excusandus agens quod ignorauerit tales tutores, facit quod dicitur, non præsumi ignorantiam in facto notabili. Rom. in consilio 481. Præsentis colum. 1. post med. Sed tutela vnius pupilli magnifici & amelissimi dicitur factum notabile, ergo, &c. ¶ Tertio respondeo quod in dubio testator censetur prouidisse circa tutelam prout ius disponit, quia voluntas testatoris præsumitur conformis dispositioni iuris. l. quæro. §. interlocutorē. ff. locati. l. Gallus. §. 1. ff. de liber. & posthum. l. si duo. ff. de acquiren. heredita Barto. & Docto. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. Ideo in dubio præsumendum erat quod pater pupilli prouidisset de tutoribus pupilli prout ius disponit, id est de proximioribus, non de affine, non agnato neque cognato, & qui ad successionem pupilli venire non poterat, ob id non excusatur dominus agens faciendū citari affinem tanquam tutorem, cum præsumptio iuris sit contra eum, nam ignorantia eum non excusat contra quem iuris præsumptio est. l. inter omnes. §. recte, vbi Barto. 6. de furtis. Soci. in d. consilio 194. columna secunda libr. secundo. Feli. in capitu. quosdam de præsumptio. ¶ Quarto respondeo, quod dominus agens tractat de lucro ut gratiam a fratre venditam lucri titulo habeat, dominus autem Sinfredi tractat de damno, ne pretium bona amittat, sed vbi agitur de lucro, ex capite ignorantia non datur restitutio maiori, quia excusat ignorantia in damno vitando, non etiam in lucro faciundo. gloss. in leg. in summa. §. si seruum. ff. de conditione indebiti, per tex. in §. res legata. versu. si verò, Institu. de leg. no. Alexandr. in consilio septimo in fin. libro septimo. Deci. in reg. qui in alterius. ff. de regu. iu. & in terminis restitutionis in



integrum, quod illa non detur ex capite ignorantiae quando agitur de lucro cum iactura alterius, est tex. in l. sciendum. vbi Bart. ff. ex quibus cau. maior. no Barto. in l. i. in prima qua. C. de annali excep. Dec. in consil. 261. col. pen. in fin. vers. postremo. conclusioni supra factae. Pro quo facit dictum Bartol. in l. qui fundū. §. seruus meus. ff. pro emptore: vbi quod obliuio aut ignorantia allegari non potest ex lapsu longi temporis, quando agitur de lucro, sed solū vbi agitur de damno: quod dictum Barto. pro singulari & menti semper tenendo sequitur Alexandrin. in §. si quis agens. colum. octaua. Instit. de actio Curtius Iunior in cōsilio 120. columna. 4. circa medium, Ad idem adduco quod scribit Curt. Senior in consilio 59. colum. penul. post medium, vbi quod restitutio in integrum non datur aduersus lapsum temporis ad recantandum, quando terminus recā tandi fuerat concessus ex mera liberalitate, quia tunc non agitur de damno, sed de lucro. ¶ Videmus non competere restitutionem in integrum domino agenti ex causa asertae ignorantiae facti, quod ignoraret factum, id est alios esse tutores qui citarentur ad inuentarium. ¶ Sed dicit dominus agens quod restitui debet in integrū, quia errauit in iure, non inquirendo & inuestigando de personis tutorum, qui citarentur: error autem iuris excusat à dolo. l. sed & si lege. §. scire. vbi nota. ff. de peti. haredita. ¶ Ad istud respondeo quod error iuris licet excuset à dolo à quo excusat causa quaelibet etiam iniusta, non tamen excusat à culpa, imò errans in iure dicitur in lata culpa. l. libero. §. not. inter. ff. de infam. l. lata. ff. de verborum significatio. Barto. in l. non fatetur. columna tertia. ff. de confess. ratio huius est, quia leges ab omnibus sciri debent. l. leges sacratissimae. C. de legibus. l. constitutiones. C. de iuris & facti ignorantia. nunc dicitur quod error iuris dicitur causa iniusta. gloss. in l. plagij. 2. G. ad leg. Fauiam. de plagi. Alexand. in consilio 112. columna. fina. libro 1. si error iuris dicitur lata culpa & causa iniusta, quomodo ob errorem iuris concedetur restitutio in integrum maiori, quae non conceditur nisi ex causa iusta? dicta l. prima in fine: ff. ex quibus cau. maiores, & supra latius dictū est. ¶ Secundo respōdeo, quod sit conceditur restitutio in integrū propter ignorantiam facti, quae dicitur causa iusta, quia factum etiam prudentissimos fallit. l. 2. ff. de iuris & facti ignorantia. & hoc quādo agitur de lucro cum iactura alterius, ut supra visum est, quāto minus permessa erit restitutio ex ignorantia iuris, quae dicitur causa iniusta & lata culpa. l. quanto magis. ff. de iureiuran. authen. multo magis. C. de sacrosanct. Eccles. ¶ Tercio in terminis quod maior errans in iure non restituitur in integrum, adduco Bart. in l. cū fideicommissum. col. secunda. vers. quāto an aduersus. ff. de confess. & in l. i. §. edictum. ff. de separa. bono. Corn. in consilio 244. col. 4. libro 4. vbi tamen Corn. de Bart. memoriam non habet. maxime autem concedi non debet restitutio ob iuris errorem domino agenti viro Iuriconsulto & patrono aut aduocato non obscuro Illustrissimi Caroli Ducis Sabaudie. in viro enim Doctore iuris error minimè sustinetur, ut ei restitutio concedatur. gloss. in l. professio. C. de mune. patri libro 10. glo. Bar. & Docto. in l. i. C. qui. & aduersus. Alexā. in l. ciuitas. colum. 4. ff. si cer. pet. Guido Papae. questio. 88. ante finem. ¶ Ideo error iuris in Iurisperito non attribuitur. l. 3. vbi declaratur per Scriben. ff. quod quisque iuris: hinc videmus quod licet excusat error iuris quando peritiores quis consuluit, Doctor tamen errans in iure non excusatur, licet consuluerit peritiores, quia iura per se scire debet. Bar. in l. in bonorum. in fin. ff. de bon. pos. Sane. & Mod. in l. iuris ignorantia. C. qui admitt. sed hoc sane intelligo in casu nostro in quo dominus agens tractat de lucro, dominus autem Sinfredi de damno. Planè vbi maior etiā doctore tractare de damno vitando, alius de lucro, aliud dicerem quia error iuris non nocet maioribus, quoties agitur de vitando damno. l. iuris ignorantia. secunda, & l. sequenti. ff. de iuris & facti ignor. quod procedit etiam in doctore tractante de damno. gloss. pragma. in titu. de colla. §. item ut de cetero. in verbo scientia. char. 98. quod tamen in intelligendum est probato errore, quod non praesumitur erroris iuris, sed probari is debet, ut habetur in d. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. here. De qua materia an probari debeat error iuris & quomodo probetur, latissimè alias scripsi, sed hic tractare non expedit. ¶ Quod autè dominus agens tractet de lucro, patet, quia aspirat ad hereditatem sed hereditas etiam ascendens dicitur haberi ex titulo lucratiuo, nisi constaret ab initio hereditatē soluendo non esse. Alex. in l. inter stipulantem, §. si item. ff. de ver. obli. ampliando tex. in l. si emancipata, cum gloss. C. de iuris & facti ignor. nor. Dec. in l. in eo quod vel. ff. de regu. iur. ¶ Ex praemissis abundè & clarè satis videtur explicatum secundum dubium. Restat ut videamus de tertio dubio. Posito, & non concessio, inuentarium legitimè esse confectum, an illud releuet dominium agentē? Super quod dubio breuiter respondeo quod non, nisi probet agens hares fratris quod hereditas fratris soluendo non sit, nam

12 etiā si hares beneficio inuentarij non potest contrahere facto defuncti, quatenus hereditas soluendo est. glo. & Doct. in l. si. §. in cōputatione. C. de iure delibe. Rom. in consilio 18. in fin. Paul. de Cast. in cōsilio 370. quia in superscripto. consilio. colum. 2. libro 2. Alexand. in consilio 60. columna 2. libro 3. Deci. in l. ex qua persona. ff. de regu. iur. Sed hoc probatum non fuit quod hereditas fratris non sit sufficiens ad bona alienata, imò dicitur hereditatem soluendo esse. ¶ Quod ipsum tamen probari videtur ex sola inspectio ne inuentarij, si legitimè factum esset, nam potest hares dicere, non sunt plura bona in hereditate, & qui cōtendit contrarium, tenetur probare. l. fin. §. licentia. C. de iure delibe. gl. in l. cum de lege. ff. de proba. Roman. in consil. 222. Dubitatur, in fi. & in consilio 271. Visis, in fine. Pau. de Castro in consilio 212. Supradicta omnia quæsita, col. 2. in secundo dubio, libro 1. Alex. in consilio 41. in fi. libro 3. in consilio 71. columna. fi. libro 4. & in consilio 16. colum. fin. libro 5. Curt. senior in consilio 27. colum. 6. versicul. sed cōtra praemissam conclusionem. vbi quod ista est communis sententia idem tenet Iaso. in l. cum ex causa. ff. de rei iudica. & in l. si constante. col. 9. ff. sol. matri. & in consil. 34. columna. 3. in fi. libro 1. Guido Papae q. 142. Cur. Iu. in consilio 150. col. 5. post medium vbi que gloss. in d. l. cum de lege, est communiter approbata. Illam etiam gloss. sequitur Gozad. in consilio 94. colum. 7. post med. ¶ Itaque habita estimatione bonorum ad inuentarium descriptorum, facile futurum sit iudicium an hereditas soluendo sit, non praestita alia probatione quod plura sint. ¶ Ex abundanti tamen discussum fuit tertium dubium, stante nullitate inuentarij ex defectu citationis publica remedium restitutionis in integrū ut in primo & secundo dubio latius visum est. Taurini 6. Octobris. 1534. Dicta fuit sententia in fauorem magnifici domini Sinfredi per magnificum Senatum ducalem Taurini ordinariè residentē, Aymo Crauetta Sauiliano I.V.D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Praescriptio seruitutis via, impletur annis 10. inter praesentes. 20. inter absentes, etiam si non probetur titulus.
- 2 Seruitus probari debet tanquam ex titulo allegato, & necessario debet concludere.
- 3 Causa seruitutis allegata debet esse certa, intelligibilis, & apta, & coherens.
- 4 Is cui seruitus debetur non potest eam duriores facere inuito eo qui seruitutem debet.
- 5 Praesumitur quis possedisse ex praecedenti titulo.
- 6 Reservatio praesupponit ius reservatum antecedere, quia quod non est reservari non potest.
- 7 Ignorans defectum alicuius actus, non potest dici illum approbare.
- 8 Actor sicut tenetur probare fundamentum suae intentionis, ita tenetur reus probare fundamentum suae exceptionis.
- 9 Praesentia sola cum taciturnitate non inducit renunciationem iuris sui, sed requiritur consensus expressus.
- 10 Vbi agitur de graui prauidicio praesens & tacens consentire non censetur.
- 11 Creditur testibus deponentibus affirmatiuam potius quam testibus deponentibus negatiuam.

## C O N S I L I U M. C C X X V I.

## De praescriptione seruitutis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Licet abundè scriptum videatur per eximium Iuriscōsultum dominum Michaelē Bialcheri veluti fratrem honorandum. tamen ne inertis operam videatur desiderata, non nihil & nos scribere constitumus ad formādam conclusionem memorati domini consulētis. ¶ Principio igitur considerandum est, si praescriptionem seruitutis via licet sit discontinua, impleri annis decem inter praesentes & viginti inter absentes, quādo allegatur



allegatur titulus, etiam si ille non probetur, quia ex curricula tanti temporis præsumitur titulus allegatus, ut no. in l. seruitutes la grand. ff. de serui. in l. qui in aliena. §. i. ff. de acqui. hære. in l. si certis annis. C. de pac. in c. si diligenti, de præscri. & in c. de quarta, vbi Fel. eo. tit. Requiritur tamē

2 † probatio quod vsus quis fuerit tali seruitute tāquā ex titulo allegato, nam probatio debet de necessitate concludere. l. no hoc. C. vnde cognat. in præsentia, de proba. ideo non valere consequentia: hodie allego talem titulum seruitutis, ergo in præteritum ista seruitute vsus sum ex titulo allegato, quia uti potuissim ex alia causa puta iure precarij vel familiaritatis. ita concludit Alex. in consi. 108. ad finem lib. 2. in consi. 113. lib. 1. & in consi. 75. col. fi. lib. 4. Ias. in d. l. qui aliena. in prin. col. fi. vers. eam etiam tenet. ff. de acqui. hæredi. ¶ confirmatur hoc optimē à simili argumēto probans consuetudinem esse quod masculi excludant fœminas, non sufficeret si probaret quod fœminæ fuerunt exclusæ per masculos, nisi probet quod exclusæ fuerunt ex causa consuetudinis, quia non sequitur fœminæ fuerunt exclusæ, ergo inducta consuetudo excludendi, nam excludi potuerunt ex alia causa, puta quia in testamentis fuerat exheredata aut aliter masculi feminis prælati. ita notabiliter dicit Anch. in consilio 339. Pro maiori intelligentia. col. 4. ver. ad secundā rationē. similiter stante statuto quod filius non obligetur nisi artifex. vel mercator, licet filius sit artifex vel mercator, hoc non sufficeret ad validandum contractum, nisi contraheret ex causa illius artis vel mercantiz. Bal. in l. si ita §. ex hoc edicto. ff. nau. cap. stab. Alex. in consi. 208. col. pe. ver. hoc proba. lib. 2. Dec. in c. post cessione, col. 7. de proba. videmus etiam quod si quis tenetur quid implere ex parte sua, non sufficeret illud de facto impleri, nisi illud fieret tanquam ex causa implementi. l. 2. ff. de condi. & demonstrat. l. cum seruus. & vbiq; Barto. ff. de conditio. & demonstrat. ¶ Sed magis in terminis adduco Bar. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itin. actūque priua. vbi q. non sufficit probare quod quis commoditate aut iure aliquo vsus sit, nisi probetur quod iure seruitutis vsus sit, cū pluribus & diuersis causis quis uti possit. idem tradit Bal. in consi. 352. Materia feudorum, col. 2. ver. item quod vtens. li. 1. Pau. de Cast. in consi. 413. Videtur quod non possit. lib. 2. vbi quod in præscribēda seruitute requiritur q. quis vsus fuerit re tanquam ex iure aut ex causa seruitutis. idem tradit Calca. in cōf. 36. col. 6. ante med. vers. ad hoc accedat, & in cōf. 53. col. 2. circa med. per tex. in l. fi. ff. quem. serui. amit. & in l. 1. ¶ Aristo. ff. de aqua quoti. & æstiuā. ¶ Rursus causa seruitutis allegata debet esse certa, intelligibilis, apta, potens & cohærens, & ex eo quod scribit Alex. in consi. 80. col. fi. li. 2. vbi causa, quæ requiritur in obligatione debet esse eiusmodi. idē tradit Guido Papæ. quæstio. 408. vbi quod in iure præstationis annuæ debet allegari causa in specie, quæ sit idonea sufficiens, licet necesse non sit eā probari, sed præsumatur ex lapsu temporis, nisi sit tantum tempus cuius initij memoria non extat in contrarium, quia tunc nō requiritur allegatio causæ. A fortiori idem dicendum est in causa quæ ab initio seruitutis expressa non probatur, sed præsumitur ex sola allegatione, iuncta antiquitate tēporis, aliās essent duæ specialitates, prima, quod præsumatur causa ex sola allegatione cum cursu temporis licet aliter veritas causæ nō p̄betur, secūda specialitas quia sufficeret causa quæuis nō certa nō intelligibilis, nō apta, potēs & cohærens: sed plura specialia cumulari non possunt. l. e. 1. C. de dot. promi. no. ea. & idem Ias. in l. quoniam in prioribus col. fin. C. de inoffi. testa. Deci. in consi. 428. col. fin. ¶ Sed hinc probata fuit possessio seu quasi temporis longissimi saltem computato tempore autorum ipsius agentis, quæ tempora sunt coniungenda ad implendum præscriptionem. l. Pomponius. §. cum quis, vbi Docto. ff. de acqui. poss. item probatum fuit quod agens sapius dixit se habere seruitutem de qua agitur, cum ipsa vteretur ob causam allegatam: ex quo facili arguitur vsus seruitutis ex causa ipsa allegata. Pro hoc quod scribit Pau. de Cast. in consi. 51. In causa spectabiliū col. 2. post med. vers. nec etiam obstat si dicatur libro 2. vbi quod præstatio annua præsumitur facta ex causa donationis, licet causa præcedens solū probetur relatiuē aut enumeratiuē. ¶ Præterea, satis dicitur probari quod quis vsus fuerit via tāquā ea iure seruitutis ex natura ipsorum actū, quando sunt ta. es actus, qui de facili non competunt nisi habenti ius seruitutis vel ei qui intendit iure suo ut. Cy. in l. 1. q. pen. C. de emancipa. lib. sequitur Ale. in consi. 68. col. fi. vers. sed certum est. lib. 2. sed

actus viæ de quibus agitur facti sciēte & patiente parte absq; aliqua petitione licētiæ, facili & verisimiliter non fiūt nisi habeat quis ius ita faciendi, vel nisi ius ita faciendi habere intendat. ¶ Ergo si ius competit agenti ad seruitutem viæ non licuit aduersario seruitutis causam duriorē præstare, neque eius vsus deteriore facere. l. seruitutes. §. si seruitus. ¶ §. fin. ff. de ser. vrba. prædio. l. si quando. §. 1. & loci corpus. §. si quis mihi ver. nam & si arborē. ff. si ser. vēdice. l. fi. ff. de vsu. & hab. Pau. de Cast. in consi. 30. Ut plenē. col. fin. lib. 2. Aret. inter cons. Calc. in consi. 45. colum. 3. in 2. dub. Calc. in consi. 50. col. 2. Alibi no. gl. & Bar. in l. si cui. ff. de seruit. in glo. fi. quod dominus fundi debentis seruitutem in aliquo loco ipsius fundi, non potest ad alium locum eandem mutare, quando mutatio damnum affert ei cui seruitus debetur, facit tex. in l. 2. §. locum. de reli. & sump. fune. not. Ias. in l. 2. in §. 1. col. pen. ad fi. ff. si cer. per. & in l. 1. §. fi. ff. de op. no. nun. tradunt Doc. in l. 2. in prin. ff. sol. mat. vbi Ale. col. fi. circa illum articulum, an teneatur quis facere quod sibi non nocet & alteri prodest. Bal. nouel. in tracta. de dote, par. 8. priui. 27. ad fi. amplius permittitur. ei cui seruitur debetur in alieno loco, ea agere & amouere quæ ad seruitutis vsus necessaria. l. seruitutes. §. si domo. ff. de serui. vrba. prædio. l. si iter. ff. de seruit. l. refectionis. ff. commu. præd. & vbiq; Barto. imò potest de facto resisti volenti alium turbare possessione aut vsu seruitutis. Prædicti. Papien. in forma libelli in actione confessoria in ver. sexta vertitur vtilitas: sed testes in gratiam agentis examinati omnes loquuntur ex illis impedimentis factum esse deterriorem vsus seruitutis. ¶ Sic etiam econtrā non potest † is cui seruitus debetur, duriorē eam facere inuito eo qui seruitutem debet. l. si seruitutes. §. si stillicidium, & l. cuius ædificium. ff. de seruit. vrba. præd. Corn. in consi. 84. col. 3. lib. 1. & in consi. 90. col. 4. lib. 2. Ias. in l. quo minus. quæstio. 29. ff. de flum. Soc. in consi. 141. col. pen. lib. 1. ¶ Superest vt respondeamus ad ea quæ in contrarium opponuntur, & primo non obstat quod dicitur illum vsus seruitutis fuisse ex iure familiaritatis, quia illud non procedit quando docetur aliqua causa seu aliquis titulus ipsius seruitutis, quia tunc cessat præsumptio familiaritatis,

5 & † præsumitur quis possedisse ex titulo præcedenti. c. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acqui. poss. vbi Bar. Bal. Ang. Pau. de Cast. in l. si ex stipulatione. ff. de acqui. poss. no. Doct. in l. qui iure. ff. eo. tit. Bal. in consi. 82. Dominus Thomas Asmarius. col. 1. post med. li. 1. Anch. in consi. 162. col. 3. vers. nec iuuat. in consi. 242. Prius de viribus. col. 2. & in cōf. 252. Frater charissime. col. fi. Soc. in cōf. 60. col. 3. ad fi. lib. 1. sed hic fuit allegatus titulus acquisitus ab illo Laurentij Panterij & probatū quod fuit vsus seruitute ex titulo, quæ allegatio sufficit. ¶ Secundò fuit verē probatus ipse titulus ex reservatione ipsius seruitutis, facta per illum Laurentiū, quando re alienauit in Bernardum Bozolum: quo etiā casu p̄bata veritate tituli, nō est, necesse p̄bare quod fuerit quis vsus seruitute tāquā ex eo titulo, quia præsumitur, dicta lege, quædam mulier. nam à primordio tituli posterior formatur euetus. l. 1. in fi. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10. & talia præsumuntur esse subiecta, qualia prædicta demonstrant. c. inter dilectos. §. cæterum, de fide inst. l. qui vnum. ff. de vino tri. ol. lega. l. 3. vbi Barto. ff. de fun. inst. l. si vno. ff. loca. ¶ Tertiò respōdetur, quod illa præsumptio familiaritatis cessauit in persona Ardizoni patris agentis & in ipso argente cum quib. nulla est probata amicitia aut familiaritas, ergo satis est quod ipse agens & eius pater vsi fuerint dicta seruitute per longum tempus. ¶ Non obstat quod illa reservatio videatur continere ius personale non autem reale, quia considerandum est quod ex illa reservatione non fuit ex tunc constitutū ius seruitutis vt probari possit realis vel personalis, sed seruitus iam constituta tantum reservatur. † reservatio enim præsupponit ius, reservatū antecedere, quia quod nna est, reservari non potest. l. 2. ff. de vsufruc. c. super de renuncia. l. adeo §. quod si toto. ff. de acq. rer. domi. l. 4. ff. loca. non negem tamen quin per viam, reservationis quis denouo seruitutē possit imponere, puta in diuisione domus aut prædiorum vel si habens binas cedet alteras, distrahit cum reservatione seruitutis, quæ antea considerari nō poterat in re propria, cū ergo si fuerint illa seruitute reservata etiā hæredes & successores eorum, quia primo loco uti ceperunt, ista obseruatio postea secuta declarat ipsam seruitutem esse realem, non autem personalem nam ex sequentibus præcedentia declarantur lege, sed & Iulianus. §. proinde. & §. interdū vers.



vers. si ab initio. ff. ad Macedonia. facit reg. in stipulationib. ff. de re. iur. & hoc modo ab obseruatione secuta declarat dispositione præcedente dubia. Soc. in conf. 25. d. Francis. col. 9. ad fi. ver. 10. probatur. li. 1. in cōf. 145. col. 2. eo. li. in cōf. 66. col. 4. & in conf. 68. col. pen. ad fin. lib. 3. Roma. in consilio 271. vis tota col. 2. ver. tertio non est dubium. item cum allegans seruitutem habeat prædia tam vrbana quam rustica vicina prædio debenti seruitutem, omnia conueniunt ad seruitutem realem, ergo illa realis potius dicenda est, iuxta no. per Bart. & Docto. in l. fi. ff. de ope. no. nun. Ancha. in conf. 152. præmittendum est quod in traditione circa fin. vers. item per istud pactū latè Dec. in conf. 262. sic etiā obligatio in dubio præsumitur realis. Dec. in conf. 123. in fi. præterea satis est quod agens habeat intentionem fundatam ex præmissis, quæ non sonant in aliquam obligationem personalem, sed in ius reale, igitur aduersarius excipit ens de iure personali, probare illud debebant, quo minime fecit, lege prima. & secunda. ff. de excep. ¶ Nō obstat q̄ agens debebat contradicere ante ipsa impedimenta perfecta. quia respōdetur quod era absens & ignorans eiusmodi ædificationis: & parti alleganti eius tacitum consensum in non prohibendo ipsam ædificationem, incumbit onus probandi, quod agens sciret ædificationem fieri, quia ignorans non censetur consentire. l. mater decedens. ff. de inoff. testa. l. in repudianda. ff. de acqui. hæred. imò probanda videtur scientia in renunciatione expressa, q̄ renunciāns sciat se habere ius in re quam renunciat, & illam sciat ab alio possideri. Alex. in conf. 88. col. 1. post. med. lib. 2. quid dicemus in renunciatione tacita, in qua animus renunciātis non æquè clarè apparet prout in renunciatione expressa?

8. similiter ¶ ignorans defectum alicuius actus, non potest dici illum approbare. Ale. in conf. 135. col. 1. circa med. lib. 7. item ignorans non potest dici aut negligere aut cōtemne re ius suum. c. quia diuersitate, de concessio. præb. l. si quis l. si quis in graui. §. si ignorans. ff. ad Sylla. l. generali. C. de tabul. lib. 10. l. genero. ff. de his qui no. inf. Oldr. in conf. 184. & ignorantia maximè præsumitur in absente. c. si. qui matrimonium accusare possunt. l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & po. Bar. & Moder. in l. is potest. ff. de acquiren. hære. l. si is qui pro emptore, col. 12. ad fi. ff. de vsucap. & alibi sæpe Doct. Ad partem igitur excipientem quod actor renunciāuit iuri suo patiēdo eiusmodi impedimenta fieri, pertinebat onus probandi ipsam renunciationem concludenter. nam ¶ sicut actor tenetur probare fundamentum suæ intentionis, ita tenetur reus probare fundamentum suæ exceptionis. l. 1. ff. de excep. l. quinquaginta. ff. de proba. Bal. in l. frustra, in prima opposi. C. de proba. sed ad probandum tacitam renunciationem iuris sui, erat necessaria probatio scientiæ & præsentia ipsius agentis, quia absens & ignorans non censetur renunciare, vt supra dixi. Et in terminis de taciturnitate absents quod illa non præiudicat, no. Soc. in conf. 167. col. 4. ver. præterea ex quo, lib. 2. ¶ Et est verum generaliter quod obiciens alicui culpam quod aliquid non fecerit aut prohibuerit, tenetur probare scientiam, id est quod sciret illud fieri, putā obicitur domino quod passus est procuratorem excedere fines mandati, ob id quod sibi præiudicauit, nam debet probari quod sciret de tali excessu. glo. & Doct. in ca. cum olim. in ver. protinus, de offi. dele. Dec. in conf. 437. similiter obicitur culpa tutori quod non posuerit aliquas res in inuentario, nam debet probari quod sciret de ipsis reb. Bart. in conf. 149. literas col. 2. & in conf. 150. in 3. dub. itaque cum obiciatur agenti quod non prohibuerit ædificium fieri in loco debente seruitutē, probandum erat quod sciret tale ædificium fieri. ¶ Amplius, etiam si præsens fuisset & impedimentorum ædicationem intellexisset, adhuc agere posset ad eorum amotionem. l. si eo loco. §. sed si quidem. ff. si cer. vend. nec est verū quod ex sola præsentia cum taciturnitate inducatur renunciatio iuris sui, sed requiritur consensus expressus, iuxta latè no. in l. quæ dotis. ff. solut. matrim. facit Bal. in c. de prohi. feu. ali. per Lothar. quod præsens alienationi rei suæ tacens sibi non præiudicat. refert & sequitur Crot. in rep. l. filiusfamilias. §. diui. col. 36. ff. de leg. 1. nam hic agitur de graui præiudicio quia sine vsu talis seruitutis prædia Ioan. Mariæ agentis essent modici valoris cum aliunde seruitutem habere non possit. ¶ & vbi agitur de graui præiudicio, præsens & tacens consentire non censetur, vt no. in d. l. quæ dotis, vbi Ias. col. 13. Dec. in c. cæterum. col. 5. de iudic. ¶ Sed tamen scientia præsupposita, videretur in hoc dubitabile quod si dominus fundi seruientis in eo fundo ædificauerit

sciente & patiente domino fundi cui seruitus debetur, cogatur ad tollendū ædificium: nā in cōtrarium videtur tex. in l. prohibere. illud. & §. seq. ff. quod vi aut clā. per quē tex. contrariū dicit Ang. in conf. 1. Pau. etiā de Cast. in conf. 317. Super primo quæsito respōdeo. col. 2. in 3. dub. li. 2. cōcludit præiudicium fieri scienti & patiēti ædificari in solo in quo ius prætendit. pro quo videtur tex. in l. Labeo, iuncta gl. ff. de aqua plu. ar. vbi quod tacens quando sit ædificium præiudicat vt ne agat ad operis demolitionē, licet agas ad dānum, & sic præiudicat taciturnitas quoties agitur de destructione aut reuocatione actus ideo tacens in vnione Ecclesiæ reuocare eam non potest. Oldr. in conf. 257. Factum tale est. Dominus Nicolaus. in fi. ¶ Et tenendo hanc opinionem. dicendum est, quod in casu d. §. sed si quidem, vicinus ignorauerat ædificium fieri in loco seruiente: sed tamen in casu nostro non potest allegari aliqua scientia neq; patientia cum ipse Ioan. Maria esset absens. ¶ Reperio tamen Bal. in conf. 329. Factū tale est, cōmunis Luca. lib. 2. vbi voluit non nocere patientiam scientis ædificari nisi cōcurrat lapsus saltem decennij, ita quod ædificium ita steterit per decē annos, alias quod destrui debet quādo nō iure factum est. Idem vult Bal. in conf. 478. Super hoc puncto. li. 2. dūmodo non fiat ædificiū in re cōmuni. sed non placet Bal. opinio. ¶ Nō obstat quod testes partis dicunt fuisse impossibile vt duci possent currus per eum locum, propter illā foueā & postem, quia non cōcludunt quod illa fouea esset in loco per quē cōpetit seruitus viæ & de quo lis exercetur. ¶ Secundo respōdeo, regulariter esse habendā fidem testib. agentis deponentib. affirmatiuā potius quā testibus partis deponentibus negatiuā. gl. in l. dīc. proferre. §. si plures. ff. de arb. Bar. in l. 1. in prin. ff. de vent. inspiciendo, & in l. hæredes palā, in prin. ff. de testa. Ale. in conf. 169. ad fi. lib. 5. Aret. in conf. 65. col. 1. & col. 2. vers. ergo data paritate, & in conf. 7. col. 3. ver. & cum ex parte Naldoli. Soc. in conf. 96. col. pen. li. 1. & in conf. 54. col. 4. ad fi. lib. 4. Dec. in cōf. 97. col. fi. l. as. in rub. ff. de iur. Curtius Iun. in conf. 17. col. 2. maximè quia etiam testes partis dicunt quod per sedimen de quo agitur, viderunt exerceri vsu viæ, quos testes reprobare non potest pars quæ eos produxit. l. si quis testibus. C. de testi. no. in l. 1. §. editiones. ff. de edendo. ¶ Ex quib. concludo pronunciatum oportere in fauorem agentis saluo saniori iudicio. Taurini. 10. Octobris, 1534. Aymo Crauetta à Saui-  
liano Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

1. Cessio extenditur etiam ad bona mobilia quando est facta generaliter & vniuersaliter.
2. Si cedens & cessionarius concurrunt, contra tertium præfertur cessionarius habens ius vtile, quoniam cessio fit ad cōmodū ipsius cessionarij.
3. Rationis ampliatur dispositionem ad limitem ipsius rationis.
4. Ratio generalis facit dictum extendi ad casum ad quem alias non adaptaretur, etiam in materia stricta.
5. Quando ratio est expressa in lege, vbiunque locum habet ratio, æquè locum habet legis dispositio, licet sit contra ius commune.
6. Lex extenditur ad omnes causas, quibus adaptatur ratio legis, licet lex strictius loquatur in parte dispositiua.
7. Ratio finalis dispositionis si suadet restrictionē ex ea, restringitur dispositio generalis.
8. Cessante declaratione & restrictione per dictionem limitatiuam, genus non restringitur, propter species enumeratas & sequentes.
9. Quando circa eandem personam ponuntur genus & species, species videtur posita gratia demonstrationis, non limitationis.
10. Maximè dictio, habet vim inclusiuiam & implicatiuam, sicut dictio tamen dicitur argumentatiua.
11. Generalis dispositio non comprehendit maiora expressis.
12. Verba in odiosis debent intelligi latè, quatenus ipsorum proprietates patitur.
13. Vniuersalia verba simplicia omnia comprehendunt quæ excogitari possunt.
14. Stantibus verbis vniuersalibus trahitur cessio ad iura etiā incognita & incogitata, quia saltem dicitur cogitatum in genere.
15. In materia dispensationis verba debent intelligi vt aliquid operentur

## CONSILIVM CCXXXVII.

## In casu cessionis. D. Iaffredi Regis &amp; Ioannis Regis.

**I** V I N O subsidio ex corde postulato. Iaffredus regis cessit Ioanni regis quæcūq; iura sibi cōpetentia pro tertia parte in bonis Ludouici regis eius patris, tam ex causa comprehensa sub

eius



eius testamento quàm alia quavis de causa. deinde ipsa  
 cessione speciatim exprimuntur aliqua bona immobilia,  
 super quib. prætendebat ius obtinere, quorum bonorum  
 usufructus erat relictus Felicinæ uxori dicti Ludouici. De  
 inde post expressionem dictorum bonorū immobilium  
 quodam Ludouici regis, dicit quod spoliatur se dictis bonis  
 & iuribus ponendo ipsum cessionarium in locum suum,  
 videlicet quod ad dictam tertiam partem dictorum bono  
 rum & iurium, eidem Felicinæ legatorum, vñ cum omni  
 bus iurib. & pertinentiis ipsorum bonorum. Nunc Ioan  
 nes regis cessionarius obtinet quædam bona mobilia di  
 cti quondam Ludouici regis quæ Iaffredus cedens contē  
 dit ad se pertinere, non obstante illa generali cessione, quia  
 putat eam restringi ad bona specificata tantum, quaeritur  
 1 quid iuris? ¶ Breuiter puto illam cessionem extendi etiā  
 ad bona mobilia: nā cessio fuit facta generaliter & vniuer  
 saliter de omnibus iuribus competentibus ex testamento  
 Ludouici regis pro tertia parte, sed ista bona mobilia non  
 pertinere ad Iaffredum regis, nisi ex testamento cui renū  
 ciavit in fauorem Ioannis regis, sed post renūciationem  
 nō datur regressus. l. quaeritur. §. si veditor. ff. de edili. ædic.  
 l. 1. §. qui semel. ff. de suc. edic. l. non videtur. ff. si quid in frau.  
 patr. postquam liti. C. de pac. & l. fin. C. de remis. pign. c.  
 quam periculosum. 8. q. 1. bonus tex. in l. si maritus sit. §. si  
 negauerit. ff. de adul. latē Ias. in l. si quis suus. C. de iure de  
 liber. ¶ Secundo ex illa cessione, iurium competentium  
 ex dicto testamento, directè actiones manserūt apud Iaf  
 2 fredum vtiles translatae sunt in cessionarium, ¶ itaque q. si  
 cedens & cessionarius concurrunt contra tertium, præfer  
 retur cessionarius hadens ius utile, quoniam cessio est fa  
 cta ad commodum ipsius cessionarij. l. 3. C. de noua. no. Bar.  
 in l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb. no. in l. curatoris. C. de neg.  
 gest. à fortiori Ioannes cessionarius potest vt iure exceptio  
 nis, facit text. in c. intelleximus, iuncto c. cum inter. de exce  
 ptioni. ¶ Tertio, causa finalis quæ mouit cedentē fuit, quia  
 usufructus dictorum bonorum pertinebat ad Felicinam,  
 & fieri poterat vt cedens nihil commodi reciperet ex eis si  
 præmoreretur, ideo maluit præsens pretium consequi ab  
 ipso cessionario, quæ causa finalis colligitur ex præfatione  
 instrumenti. l. si. ff. de hæredi. inst. l. 1. in principi. ff. ad Mace  
 do. & vbiq. Bart. nam contractus, cessionis factus fuit ob  
 causam illius usufructus quo usufructu cessante, ces  
 sio facta non fuisset, vt colligitur ex narratiuis verbis con  
 tractus, quo casu talis causa dici finalis, iuxta no. l. in 2. §. si  
 ff. de dona. Cor. in cons. 101. col. si. lib. 1. Soci. in cons. 26. col.  
 si. li. 3. Ista ratio est generalis ad omnia bona etiam mobilia,  
 ergo ex ratione declaratur voluntas cedentis, quod voluit  
 3 cedere etiam iura competentia ad bona mobilia, ¶ quia  
 ratio generalis ampliat dispositionem ad limites ipsius ra  
 tionis. l. hæc actio. ff. de cal. l. regu. §. & licet, vbi Bar. & Bal.  
 ff. de iuris & facti igno. l. nomen debitoris. §. si. ff. de l. 3. Bar.  
 in l. pater filium. §. fundum, in si. ff. de l. 3. Cyn. in l. voluntas,  
 & ibi Bal. C. de fideicom. Ale. in cons. 59. Attentis verbis.  
 4 col. 2. lib. 3. ¶ Et ratio generalis facit dictum extendi ad  
 casum ad quem aliās non adaptantur verba etiam in ma  
 teria stricta. Cor. in cons. 273. col. 2. ad si. li. 4. allegat gl. & d.  
 aut. in cle. 1. de elect. Ad idē adduco Pau. de Ca. in l. si vero.  
 5 §. de viro. ff. sol. matr. vbi ¶ quando ratio est expressa in l.  
 vbiq. locū habet ratio, æquē locum habet legis dispo  
 sitio, licet sit cōtra ius commune, & ac sit extensio de casu  
 ad casum, & de persona ad personam propter rationē ex  
 pressam, per gl. in d. cle. 1. in ver. eligatur de electio. quod  
 Paul. dictum refert & sequitur Cur. sen. in cons. 83. col. 3. an  
 te med. vers. & in proposito nostro. Ad idē Adduco Ge  
 6 min. in cons. 29. col. 1. vbi ¶ quod lex extenditur ad omnes  
 causas quibus adaptatur ratio legis, licet lex strictius lo  
 quatur in parte dispositiua, per gl. in d. cle. 1. de electio in  
 c. cupientes. §. deniq. in ver. instruat de elect. li. 6. & in c.  
 quoniam frequenter. §. porro, in ver. elect. vt lite non con  
 te. quod procedit etiā in l. exorbitanti. Gemi. in cōf. 40. col.  
 2. post prin. videmus etiam quod statutum siue correcto  
 riū siue exorbitas extēditur & ampliatur ad omnes casus  
 qui sub ratione expressa comprehendī possunt. Bal. & Mod.  
 in auth. quas actiones, in tertia quaestione. C. de sacr. Eccle.  
 idē voluit Gemi. in d. consi. 60. col. 2. post prin. sic ecōtra  
 7 si ratio finalis dispositionis suadeat restrictionē ex ea ¶ re  
 stringitur dispositio generalis Aret. in cons. 143. Verū est  
 quod comicus, col. 4. & 5. allegat tex. in l. cum pater. §. dul  
 cissimis. ff. de le. 2. refert, sequitur & confirmat Dec. in cōf.  
 379. col. 4. vers. & vltius. Et si generalis dispositio genera

liter est intelligenda, etiam quod sit maior ratio in vno ca  
 su quam in alio. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. prestan. l. 1. §.  
 quod autem. ff. de alea. Dec. in rub. de iudi. col. 7. ad si. in c. 1.  
 col. 3. post med. de prob. & alibi sæpe. à fortiori quando ea  
 dem est ratio in omni casu, quia ratio generalis facit dispo  
 sitionem generalem. Bart. in d. l. pater filium. §. fundum, in  
 si. ff. de leg. 3. vbi prohibitio alienandi dicitur generalis,  
 quādo ratio prohibitionis est generalis. l. 1. C. de interdict.  
 l. 1. in prin. cum ibi no. ff. vt posside. quæ iura ad hoc citat  
 Paul. de Cast. in cōf. 251. Visa quædam securitate. col. 1. post  
 med. li. 1. notat Dec. in cons. 308. col. 2. cir. fin. in cons. 291. col.  
 3. post med. & in consi. 422. col. 2. ad fin. quoniam quando  
 ratio est generalis, operatur vt dispositio generaliter intē  
 ligatur, licet loquatur in aliquo casu speciali. Bar. in l. reg.  
 §. si quis. ff. de iur. & fact. igno. Ias. in l. stipulatio hoc modo  
 concepta, col. 4. circa prin. ff. de verb. obl. facit Alex. in cons.  
 32. col. pen. post med. lib. 7. Alibi scribit Bal. in c. 1. §. si dece  
 denti, qui feud. dar. poss. quod ratio generalis disponit de  
 lege, non lex. de ratione idem dicamus, quod ista ratio di  
 sponat de cessione eam declarando & extendo, non au  
 tem cessio debet disponere, & eam restringere ad bona il  
 la specificata. & de illo dicto Bald. sæpius festum Cor. fa  
 cit consulendo, licet dicat quod multi non habent illam  
 lecturam Bald. ita dicit Cor. in consil. 227. ad fin. lib. 2. in  
 consil. 90. col. 5. in consi. 121. col. fin. & in cons. 236. colum. 2.  
 lib. 3. & in consi. 53. col. pen. lib. 4. ¶ Quarto, licet post genera  
 lem cessionem fuerint specificata aliqua bona, illa tamen  
 specierum enumeratio non restringit cessionem genera  
 lem quo minus ad omnia generaliter pertineat, & censetur  
 species enumerata gratia maioris demonstrationis. l.  
 reg. §. & licet. ff. de iur. & fact. igno. l. stipulationes commo  
 dissimum, & l. doli clausula. ff. de verb. oblig. l. & legata, in  
 prin. ff. de suppel. legata. Soc. in cons. 300. colum. 2. lib. 2.  
 quod sine dubio obtinet quando illa specierum enu  
 meratio non sit per aliquam dictionem limitatam, puta, si  
 post generalem cessionē subiiceretur dictio videlicet, aut  
 alia similis ex qua appareret de voluntate contrahentiū,  
 quod voluerit restringere & declarare illā generalitatem  
 iuxta l. legata, in principi. ff. de suppel. leg. Bar. in l. quaesitum.  
 §. si fundum. ff. de fundo instr. Are. in cons. 163. Magnifici.  
 8 col. 1. nam ¶ cessante tali declaratione & restrictione per  
 dictionem limitatiuā, genus nō restringitur propter spe  
 cies enumeratas & sequentes. Bar. & Doct. in l. sed & si  
 quis. §. quaesitum. ff. si quis cau. Cor. in consi. 4. col. 1. lib. 2.  
 Dec. in consi. 12. col. fin. in consi. 35. col. 5. in consi. 51. col. fin.  
 sed latius in consi. 99. colum. 4. in consi. 115. col. fin. & in cōf.  
 25. colum. 2. Et facit ratio, quia illa specificatio facta est ad  
 fauorem cessionarij, quia maior pars bonorum erat circa  
 immobilia, vt sciret quæ & quanta forent, & in quantum  
 posset agere de euictione, ergo non debet operari diminu  
 tionem. l. qui homine. ff. de solutio. l. legata inutiliter. ff. de  
 adi. leg. cap. cum dilectus de ordi. cogn. & illa specificatio  
 facta ad concedendum, non deberet operari ad detrahen  
 dum. l. cum tale. §. si. ff. de condi. & demonstr. Soc. in cons. 38.  
 colum. 2. post med. lib. 1. Et ita in simili casu specierum enu  
 merationū respondet. Deci. in cons. 660. col. 2. post med. ne  
 que probat necessariō, fuerūt declarata aliqua bona, ergo  
 illa tantum veniunt, quia declaratio aliquorum tantum fie  
 ri potest quod in eis esset maior ambiguitas, ergo ex ea de  
 claratione fundamentum fieri non potest. l. non hoc. C. vn  
 de cogn. c. in præsentia, de proba. Et cum mens & inten  
 tio contrahentium fuerit vt cederetur omnia iura proue  
 nientia ex dicto testamēto, talis cessio generalis secundū  
 eorum intentionem est accipienda, non obstante dicta  
 specificatio. l. in promittendo, in prin. ff. de iure dotium.  
 l. si. C. quæ res pig. obl. poss. latē Moder. in l. 3. C. de lib. præ  
 9 ter. ¶ Quinto, quando circa eandē personam ponuntur ge  
 nus & species, species viderur posita gratia demonstratio  
 nis, non limitationis. l. quaesitum. §. itē si fundum. ff. de fun.  
 instr. Dec. in regula. in toto iure. colum. 4. vers. 2. dicta regu  
 la procedit. ff. de reg. iur. sed hic & cessio generalis & speci  
 ficatio bonorum conferuntur in personam cessionarij, er  
 go specificatio stabit demonstratiuē. præsertim q. fit speci  
 ficatio, per dictionem, maximē, cuius natura est includere  
 vtrunq. casum, & idē eius in vtroq. casu statuere, licet ma  
 ior ratio sit in vno. gl. in l. illud. ff. ad leg. Aq. l. 1. §. vel ma  
 xime. ff. de colla. bon. gl. in c. 1. in ver. maxime. & ibi Gemi.  
 de renū. lib. 6. Cor. in cons. 119. col. 5. & in cons. 136. col. 1. li. 2.  
 Ias. in l. si ita stipulatus fuero. col. 2. ff. de ver. obl. no. p. Doct.  
 in l. quia se patris. C. vn de lib. quod verbum videtur tolle  
 re omnem



re omnem difficultatem. Pro quo optimè facit & quasi in terminis, quod scribit Ant. de But. in consi. 19. quia hic agitur. colum. 2. ad fi. vbi quando post genus enumerantur species perditionem tam, enumeratio specierum non restringit genus. idem videtur in dictione maxime, quæ, ita habet vim inclusiuam & implicatiuam sicut dictio tã, nam dictio maxime, dicitur augmentatiua, nõ diminutiua. Bald. in consi. 13. Statuto ciuitatis Ast. colum. 2. lib. 3. & stat dictio maxime, comparatiuè, includendo casum magis dubitabilem, ita quod sit idem in vtroque casu. So. ci. in l. si inter virũ, in 4. nõ. & in l. sed in illo colum. 3. circa med. ff. de rebus dubiis. sed vltra Soci. addo Cemi. in consi. 6. vbi quod dictio maxime stat comparatiuè, non exclusiue. 1. demonstrat maiorem rationem esse in casu expresso, non quod excludat casus non expressos. allegat glo. in c. sponsam, de sponsal. & in c. 1. in verbo maxime, de renunc. lib. 6. & idem tradit Gemi. in consi. 142. col. pen. ante me. vbi quod dictio maxime stat comparatiuè præsupponentes positiuam. ¶ Sexto arguitur, nam generalis dispositio non comprehendit maiora expressis. c. sedes, vbi latè Modder. de rescrip. clem. non potest de Procura. Roma. in consi. 472. In eo quod quæritur. col. 2. ergo si sint minora, comprehenduntur; sed bona mobilia sunt viliora immobilibus. arg. tex. Insti. de vsucap. in prin. ergo specificatio eorũ quæ sunt maiora nõ excludit minora, sed includit. ¶ Septimo facit, nã generalis dispositio ad omnia indistinctè extenditur, vt no. in l. age. & in l. si de certa. C. de transac. & pactum verbis generalibus factum extenditur ad omnia, etiam de quibus nulla erat controuersia nisi contrarium agatur, vel nisi species præcedat ad quam restrictio fieri possit, salua ratione reiecti sermonis. l. emptor. §. Lucius, vbi gl. & gl. & Doct. ff. de pact. Bal. & Doct. in l. sub prætextu specierum. C. de transac. latè Alexan. in consi. 117. col. 2. lib. 1. in consi. 11. lib. 2. in consi. 46. lib. 1. quod est repetitum in consi. 48. lib. 6. Soci. in consi. 104. col. pe. lib. 3. Aret. in consi. 60. ad fi. Corn. in consi. 6. col. 2. & 3. & in consi. 178. col. fi. li. 1. & alibi sæpè. & hoc ne à verborum signi. recedatur quorũ significatio est, vt sicut generaliter prolata sunt, ita generaliter operetur. nã etiam in odiosis verba debent intelligi latè, quatenus ipso forum proprietas patitur. l. cum lege, vbi Aret. ff. de testa. c. si quam. de sen. excom. c. fin. de transla. prælato. glo. in c. contra Christianos. de hæreti. lib. 6. Calde. in consi. 1. in tit. de consangu. & affi. & in consi. 24. in tit. de præben. Alex. in authen. ex testamento. C. de collatio. Dec. in c. cum accessissent, col. 7. de consi. in c. cum ordinem. col. 2. & in c. sedes, col. 2. de rescri. & alibi sæpè. sed verba cessionis de qua agitur, sunt vniuersalia & prægnantia, quæ restringi nullo modo possent ad bona immobilia tantum, salua ratione reiecti sermonis. Paul. de Cast. in consi. 333. Dubium videtur prima facie. colum. 1. lib. 2. Cor. in d. consi. 6. col. 2. & 3. lib. 1. Calca. in consi. 17. col. 2. ideo vniuersaliter intelligentur vt sonant. ¶ Octauo considero quod in ista cessione sunt verba vniuersalia geminata, ibi, omnia iura, deinde subiicitur, aut aliqua quauis causa. modò arguitur sic Verba vniuersalia simplicia omnia comprehendunt quæ excogitari possunt. l. in fideicommissi. §. cum Polidius. ff. de vsuris. l. cum virum. C. de fideicommissi. tradit Soci. in consi. 26. col. 2. lib. 3. sed vltra. Soc. allego glo. & fortè sing. in l. qui scit. §. præterea. ff. de vsur. in vers. à quolibet, nam tex. dicit quod fructus ad fructuariam pertinent à quolibet lati sint, dicit glo. & de cuiuslibet frumento, quæ maxima est subauditio. Rursus quando prohibetur alienatio extra familiam simpliciter, non censetur prohibita successio ab intestatò, licet succedens non de familia. l. cum pater. §. cum inter secundum communem intellectum. ff. de leg. 2. tamen si fiat prohibitio verbis vniuersalibus, censetur prohibita talis successio. latè. Socin. consi. 251. col. 4. lib. 2. Dec. in consi. 666. si verba simpliciter vniuersalia omnia comprehendunt, à fortiori quando sunt geminantia, ex quibus contrahentium voluntas exuberantius ostenditur. l. Balista. ff. ad Trebellian. l. 1. §. fin. ff. quod quisque iur. vbi Alexan. immò in stibus talibus verbis vniuersalibus trahitur cessio ad iura etiã incognita & incogitata, quia saltem dicitur cogitata in genere, quæ cogitatio in genere sufficit. l. qui iure. ff. de testamen. mili. Alex. in l. in repudianda. ff. de acqui. hæredit. & quod cessio facta in verbis vniuersalibus trahitur ad iura etiam incogitata & ignorata, est tex. in l. tres fratres. ff. de pactis. vbi quietatio vniuersalis trahitur etiam ad occulta, de quibus cogitatum non est. & licet pactum ibi sit inefficax per replicationem doli, illud est quia dolus in-

teruenit paciscentis, sed dolo cessante, manet efficax pactum, ad idem tex. in dict. l. 1. sub prætextu specierum. C. de transactio, vbi transactio facta verbis vniuersalibus trahitur etiam ad instrumenta de nouo reperta, & sic ad incogitata & ignorata, vt ibi tradunt Bal. & Doct. Idem tradit Bart. in dict. l. si de certa, colum. 2. vers. quæro vltius. C. de transactio. Alexan. in consi. 42. colum. 4. post med. lib. 1. Cor. in consi. 144. col. 3. post med. li. 3. ergo multò magis verba cessionis ita ampla pertinebunt etiam ad bona mobilia non ignorata, & de quibus fuit cogitatum aut cogitari facile potuit in specie, ne dum in genere Postremò, nisi verba generalia comprehendant etiam bona non specificata, nihil operabuntur, quod esse non debet. l. si quando. ff. de lega. primo. immò verba generalia quæ aliàs nihil operantur. comprehendunt etiam iura de futuro. Alexan. in consi. 68. colum. penul. circa fin. lib. 5. Deci. in consi. 287. colum. fin. in cap. sedes, colum. 6. de resc. & alibi sæpè. nam etiam in materia cessionis & renunciationis verba debent intelligi vt aliquid operetur, ideo generalis renunciatio trahitur etiam ad casum fortuitum quando aliàs esset superflua & nihil operaretur. Bart. in l. sed & si quis. §. quæsitum columna 2. versicu. 4. fuit opinio. ff. si quis cautio. sequitur Aret. in consi. 104. Breuitas colum. 3. in fin. vers. vltimo hoc clare patet. Cur. Iun. in tracta. seu. in 3. parte. quæst. 22. & in renunciatione quod verba debeant intelligi vt aliquid operentur, tradit Corn. in consi. 61. colum. 3. circa fin. libro 2. immò inducitur renunciatio vbi aliàs verba nihil operantur. l. si stillicidij. ff. quem. serui. amita. Ias. in consi. 198. colum. fin. lib. 1. idem in materia dispensationis in qua verba debent intelligi vt aliquid operentur. Cald. in consi. 6. in fin. in titu. qui filij sint legitimi, & sit extensio de vna persona ad aliam, quæ alias non fieret, vt verba aliquid operentur. l. si stipulatus fuero per te non fieri. ff. de verbo. obliga. Roma. in consi. 14. Idem deiure. & sumitur argumentum à contrario sensu etiam ad correctionem iuris communis quando aliàs verba nihil operarentur. auth. ex testamento, vbi Roma. & Mod. Inno. lege prima. C. de colla. Cor. in consi. 91. columna. 5. libro primo. in not. l. prima. ff. de offi. eius. ¶ Quibus consequens est concludere non oportere Ioannem Regis inquietari ad illa bona mobilia. Et ita rescribendum censui saluo saniore iudicio. Taurini. 12. Octobris. 1534. Aymo Crauetta à Sauiliano Iuriconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum per cancellationem irritatur.
- 2 Quomodo intelligi debeant verba: Nolo valere istud testamentum.
- 3 Ex solo ingressu monasterij rumpitur testamentum.
- 4 Notarius debet seruare testamentum cancellatum ad iussu testatoris.

## CONSILIVM CCXXXVIII.

## Pro Magnifico domino villæ Falletorum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In proposito casu dubia videtur cõclusio firmata à Magnifico D. Collaterali Vicomercato, quia videtur constitutus casus extra terminos illius distinctionis quando testator dicit simpliciter se nolle primum testamentum valere, non reddita causa, & quando causa subiicitur, quia vult intestatus mori, nam hic testator coram septem testibus mandauit testamentum aboleri seu cancellari, ad cuius mandatum Notarius id ipsum impleuit inducendo cruces instrumento, sed in cancellatione Doct. communiter concludunt per eam 1. testamentum irritari. l. cancellauerat. l. proxime, & l. si. ff. de his quæ in testa. del. l. nostrã, vbi Doct. C. de testa. Bar. in l. in fraudem. §. sicut col. 1. ff. de testa. mili. in l. 1. §. fin. ff. de his quæ in testa. delen. l. 2. §. si plura, ff. quemadmo. testa. aper. Anc. in consi. 337. De efficacia. col. 3. ver. item præsupposito quod ipse. Alex. in consi. 159. col. 1. lib. 7. Bal. in consi. 354. Ad euidentiã. col. 2. ver. quoniam testator, lib. 5. vbi dicit quod tunc ita cancellatio testamento, deficit probatio. nõ. Alexan. in l. si. col. 5. C. de leg. Dec. in regula. qui cum alio. §. 1. ff. de reg. iur. In qua quidè cãcellatione, illa distinctio an testator dixerit se cancellare quia volebat intestatus decedere, vel quia hæres indignos haberet, ad hoc tantum fit, vt intelligamus, cui hæreditas applicetur. nam si cancellatio



cancellatio fiat in hoc *ut* intestatus decederet, ipso iure testamentum sit irritum & transit hereditas ad heredes ab intestato. si vero, quia heredes indignos habuit, transfertur in fiscum. in dubio autem quando cancellatio sit simpliciter, non expressa causa an malit intestatus decere, aut heredes indignos putet, presumitur facta gratia heredum veniendum ab intestato. ita Bart. & Doct. in d. le. nostram, pulchrè Oldr. in consi. 144. Circa materiam, vbi etiam quod si testator solum cancellet in partem, puta nomen vnius heredis, in aliis non cancellatis firmum manet testamentum, & applicatur hereditas aliis cohæredibus. Planè in casu nostro testator non dixit se nolle, ut valeret primum testamentum, at illud cancellari iussit, deinde ad eius votum fuit cancellatum per Notarium, ergo ista cancellatio facti videtur testamentum omnino infirmare saltè ope exceptionis, quia illa cancellatio facti agit potentius, quam verbalis declaratio quando testator loquitur se nolle valere testamentum. & ratio videtur posse reddi, <sup>2</sup> nam quando testator dicit, nolo valere istud testamentum, videtur innuere quod ad alium modum testari velit, & primum testamentum mutare, ideò si aliud testamentum non faciat, lex præsumit quod voluerit perseverare in priore voluntate, licet quandoq; dixerit illa verba, nolo istud testamentum valere, prout Alex. pulchrè declarat in consi. 30. in 2. dub. lib. 3. & in con. 159. lib. 7. per totum. sed quando testator venit ad actum facti, testamentum cancellando, non præsumitur quod ideo cancellauerit quia vellet aliud testamentum implere, sed quia omnino deliberatum habebat ut illud vacaret viribus, & potius favore venientium ab intestato. etenim ex illa declaratione facti instrumentum cancellando, efficacior ostenditur testatoris voluntas ut noluerit in omnem eventum tale testamentum valere, siue quia aliud constituisset scribere, siue quia intestatus maluisset decedere. etenim multo fortissima sunt facta ad ostendendam voluntatem atque sint verba. hinc videmus rumpi testamentum <sup>3</sup> ex solo ingressu monasterij de quo testator non cogitauerat, quia actus ipse ingressus monasterij agit potentius verbali reuocatione. Bart. in auten. si qua mul. C. de sacros. Eccles. Dec. in c. in præsentia, col. 32. post med. ver. non obstat quod expressa dispositio esset. de probat. plus. n. est aliquid facere quam dicere leg. si autem. §. ei qui. ff. de ædili. edic. c. dilecti. cl. 2. vbi Dec. in 2. no. de appell. Ias. in l. de quibus, col. 9. ff. de legibus. & in l. non solum. §. morte, col. 10. ff. de operis no. nunc. & in terminis cancellationis quæ fit à notario ex testatoris iussu ut per eam testamentum reuocetur, decidit expressè Bart. in l. 2. §. si plura, in ultimis verbis. ff. quemadm. testam. aper. nam dicit Bar. <sup>4</sup> quod licet reuocetur testam. ex collatione Notarii ad iussum testatoris, tamen non debet notarius testamentum declarare, sed ita cancellatum seruare. & sic vult expressè Bart. infirmari testam. ob eiusmodi cancellationem, licet declarari illud non oporteat. tradit Alexan. in consi. 74. col. 1. ver. moueor etiam. lib. 1. Adde etiam quod in dubio præsumitur facta cancellatio de voluntate testatoris nisi esset testam. ad pias causas. iuxta. not. in l. si vsus. C. de test. Alex. in con. 104. col. 2. lib. 7. & in consi. 14. col. 3. ad fi. lib. 71. ¶ Quibus consequens est colligere, in ambiguo esse vires memorati testam. quod ipse infirmum puto potius quàm validum, ad correctionem tamen cuiusvis efficacis consulentis sed quia consultor intellexit consilium pro eo facere, & quod in sententiam alterius domini consulentis venire recusauit, consilium hoc pro derelicto habuit, cautos igitur esse aduocatos oportet, ut ne imposturas ferant. Taurini. 24. Octobris. 1534. Aymo Crauetta à Sauliano J. V. D.

S Y M M A R I V M.

- 1 Legi prohibitiua facta in odium prohibiti potest renunciari cum iuramento.
- 2 Donatio in concubinam censetur prohibita, eadem ratione qua donatio inter virum & uxorem.
- 3 Clericus non potest donare concubinam.
- 4 Non valet statutum vel consuetudo per quæ datur materia delinquendi.
- 5 Publicæ honestatis ratione impeditur matrimonium.
- 6 Clericus propter honestatem non potest donare concubinam.
- 7 Iuramentum nunquam operatur in præiudicium tertij, cuius favore aliquid introducit, sed solius iurantis tantum.
- 8 Relicta concubina, cum qua matrimonium contrahi non potest, ad fiscum videntur pertinere.
- 9 Iuramenti comes est, veritas, iustitia, & iudicium.
- 10 Iuramentum non seruatur nisi propter vinculum æquitatis.
- 11 Concubinatus est omnino de iure canonico prohibitus.

- 12 Concubinarius dicuntur turpes persone.
- 13 Indiffinita in materia legis equipollet vniuersali.
- 14 Donatio permittitur ex clausa alimentorum in filios spurios de equitate canonica.
- 15 Pars allegans exceptionem tenetur illam probare.
- 16 Inhonestum est quod concubina aletur de bonis ecclesiasticis.
- 17 In donatione malè arguitur de uxore ad concubinam.

CONSILIVM CCXXIX.

Pro Augustino Mora ex Bolengho.



IVINO subsidio ex corde postulato. Quidam Clericus à Bolègho districtus Hyporredia donauit quædam bona concubinæ suæ tam ex causa alimentorum quàm propter copulam, illud scilicet cogitabat longa veneris obsequia soluere clerico defuncto agit mulier contra Augusti. Moram de Bolengho clerici heredem ut bona donata præstet. Iudex ordinarius coram quo cœptum iudicium est, condemnauit reum ad tradendum bona donata. ab ea sententia fuit appellatum ad magnificum Senatum Taurini, quæritur modò de iustitia vel iniustitia illius sententiæ. ¶ Aduocati concubinæ dicunt valere donationem propter iuramentum quod seruari potest sine dispendio salutis æternæ. c. cum contingat, de iure. & in terminis donationis factæ concubinæ quod iuramento firmeretur, allegant Romæ. in consi. 43. in 4. dubio Roma. loquitur in donatione facta concubinæ per militem terrestri militiæ, ergo idem videtur dicendum in milite cœlestis militiæ, quia æquiparantur in hac materia. sed ultra Roma. poterant <sup>1</sup> allegare, quod legi prohibitiuæ etiam factæ in odium prohibiti potest renunciari cum iuramento, ut not. in d. c. cum contingat, tradit Alex. in l. si constante. §. quoties col. 3. ff. sol. ma. Paul. de Castr. in consi. 188. Præfati promissores. ad fin. in consi. 190. cum tempore contractus. col. 2. ad fin. lib. 1. & in consi. 8. causa quæ vertitur coram domino Vicario. col. 2. lib. 2. Soci. in consi. 77. col. 7. lib. 1. Bal. Nouellus tract. de dote. c. sexta parte priuilegij. 21. in 12. limi. Dec. in consi. 345. col. fin. Cor. in consi. 260. col. pen. lib. 2. Fel. in ca. si diligenti, col. 4. de for. cõpe. Ias. in l. de his col. pe. ff. de transa. similiter poterant alle. d. Barto. in consi. 262. recolo. lib. 1. vbi <sup>2</sup> quod <sup>3</sup> donatio in concubinam censetur prohibita, eadem ratione, donatio inter vi. & vxor. ideo alibi dicit idem Bald. in consi. 267. Ad euentum præmitto. col. 2. lib. 1. quod donatio facta concubinæ morte confirmatur, sicut donatio inter coniuges, si donatio in concubina prohibetur eadem ratione qua prohibita est donatio inter coniuges, scilicet ne inducatur spoliatio & paupertas ob multum & ineffrenatum amorem, ergo sicut donatio inter coniuges firmatur iuramento, ita firmari debet donatio facta concubinæ. ¶ Secundo dictum quod saltem valere potuit ratione alimentorum, sicut videmus in spuris, quibus patres relinquere aliquid non possunt, & tamen alimenta eis non negantur. c. cum haberet, de eo qui dux. in matri. quam poll. per adul. no. io aut. ex complex. C. de ince. nup. Bar. in l. si. ff. de his quibus. ut indig. ¶ Quibus tamen non obstantibus puto malè iudicatum per Iudicem à quo. & primo intentio seu exceptio Augustinæ Moræ fundata videtur de iure communi, <sup>3</sup> quod iure clericus concubinæ donare non potest, Bar. in l. affectionis. ff. de don. & in l. miles, in princ. ff. de re iud. Abb. in c. 1. de cler. ergo. Ancha. in consi. 247. Dubium facit. Ang. in con. 171. Dec. in consi. 132. decisio. Neapol. dec. 102. vbi amplius subdunt, non valere donationem eiusmodi, licet dicat clericus donator se donare ob seruitia & merita ipsius donataria, nisi aliter probentur seruitia & merita, quia non statur confessione donatoris in actu prohibito, iuxta. le. donatione. C. de colla. Tota difficultas in eo constat, ut respondeamus ad contraria. Ad primum de iuramento respõdeo, quod imò istud iuramentum seruari non potest sine dispendio salutis æternæ, nam Doct. in hac materia considerant an iuramentum sit cõtra bonos mores canonicos, quia tunc dicitur seruari non posse citra periculũ æternæ salutis, ideo nõ obl. regula, nõ est obligatorium, de regul. iur. lib. 6. no. Doct. in l. pacta quæ cõtra. C. de pac. dicitur aut iuramentum cõtra bonos mores canonicos quotiens ex eo peccatum inducitur ut no. in dictis locis. istud intelligo etiam si peccatum veniale tantum induceretur aut nutriretur, gloss. in cap. si aliquid. 22. quæst. 4. Archidi. in c. 1. de pac. lib. 6. Bal. in c. 1. §. item sacramenta,



cramenta, de pace iura. fir. Gemi. in con. 61. col. 2. circa med. Dec. in c. Ecclesia sancta Maria. col. 10. de consti. Iason. in §. item si quis, el. 2. colum. 12. l. p. tit. de actio. Roch. de Cura. in repe. ca. fin. col. 7. de consuet. tunc arguo sic dare materiam delinquendi dicitur peccatum, ideo ¶ non valet statutum, lex vel consuetudo per quam materia datur delinquendi tanquam nutritiva peccati. l. si vnus. §. pacta ff. de pactis. le. conuenire. ff. de pac. dotal. no. Cano. in c. cognoscentes, vbi Dec. colum. 1. de consti. Bart. Bald. & Doctor. in le. cum lex. ff. de legib. Ias. in l. si vnus. ff. illud nulla. ff. de pac. in l. ait prætor. la. 1. in princ. in quarto no. ff. de iureiur. & in l. admonendi. colum. 15. vers. limita dictum statutum. eod. tit. vbi quod non valet consuetudo indiscreta quod credatur omni scripturæ priuatæ pro scribente, quia daret materiam delinquendi & falsum committendi. & de consuetudine est tex. in d. c. si. de consue. no. Roma. in consi. 90. ad si. iam si lex occasione delicti daret, ipsa delictum fecisse censeretur. le. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg. Aquil. c. studeat sanctitas le. di. cap. si. de iniur. de quo latè dixi in consi. 137. per totum. modò si permittitur clericis dare concubinis cum iuramento, cui dubium materiam præberi facilius delinquendi, nonne clerici concubinas facilius inuenient, si donare eis possint quam si donare non possint? etenim solent turpes istæ & impudicæ mulierculæ cogitatione futuri quæstus corpora producere. l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau. l. palam. ff. de ritu nup. hoc docet ipsa rerum experientia: nam munera si tollas, continuo iter ad venerem clauditur. & in terminis iuramenta dantia materiam delinquendi, quod non valeant, notat Bald. in d. ca. 1. §. item sacramenta. col. si. de pace iura. fir. Roma. in consi. 466. Videtur prima fronte. col. 2. ¶ Quæ conclusio videretur omnino indubitabilis tenendo opi. quod iuramentum non firmet donationem inter virum & uxorem. & licet opin. communis sit in contrarium, multi tamen tenuerunt contra communem, etenim rationes quæ assignantur inter coniuges multò fortius procedunt in donatione facta concubinæ, nam plures videmus spoliatos & paupertatem ad imam redactos propter istas concubinas quam propter uxores. sed quicquid sit de donatione inter coniuges, quia non intendo à communi opi. seiungi, circa concubinam clerici, res clara videtur ob nimiam turpitudinem & inhonestatem. nam ratio cur prohibeatur donare concubinæ, duplex potest considerari. primo quia talis donatio videtur repugnare dignitati & honestati totius ordinis clericalis: nam turpe & indignum videtur quod bona clericorum veniant ad eiusmodi mulieres quæstuiarias, ideo non videtur posse clericum renuntiare dispositioni introductæ ob publicam causam dignitatis Ecclesiasticæ etiam cum iuramento. c. si diligenti, vbi no. de foro compe. item cum versetur ratio honestatis publ. ne materia detur clericis luxuriandi, iuramentum contra publicam honestatem non valet, nā inter iuris præcepta honestas numeratur le. iustitia est. §. iuris præcept. ff. de iust. & non solum quod licet attenditur sed etiam quod honestum est. l. semper. ff. de ritu nup. ¶ Rursus publicæ honestatis ratione impeditur matrimonium. c. iuuenis, & c. ad audientiam, de sponsal. facit quod notat. in l. quod ex liberta. C. de oper. lib. per illum text. & posse non dicimur quod honestè non possumus. 22. q. 2. c. faciat. neque valet consuetudo contra honestatem. c. cum decorem. & c. cum ab omni, de vi. & hone. cleri. Dec. in c. cum dilecta, col. 4. de confir. vti. vel. inuti. & ratione honestatis conseruandæ receditur à proprietate verborum. Iaso. in l. qui se patris, col. 25. C. vnde lib. Alibi dicit idem Ias. in l. reprehendenda, per illum text. C. de insti. & substi. & ¶ quod honestas omni lucro est anteponenda. si honestas scribitur inter iuris præcepta. ergo facere contra honestatem, inducit delictum, consequenter non operabitur iuramentum contrarium publicæ honestati. & si dicitur fieri contra honestatem clericalem, quod cōueniatur clericus corā Iudice seculari, & hoc Ecclesia nullo modo tolerat licet clericus consentiat cum iuramento, multò maxime aduersatur de cori & honestati Eccle. quod clericorum bona transeant in concubinas. ¶ Secunda respons. prohibitionis considerari potest, videlicet in odium tam ipsius clerici donantis quam concubinæ cui donatur, & in fauorem Ecclesiæ seu venientium ab intestatò ad quos transferuntur bona ita donata, quo casu non permittitur eiusmodi prohibitioni renunciare etiam cum iuramento, quia non operatur iuramentum in præiudicium tertij, c. 2. de pac. lib. 6. Bar. in l. cum quis decedens. §. Titia. ver. & hoc est vtile. ff. de leg. 3. Bal. in con. 22. Quædam domina Inchol.

ma. lib. 5. vbi q. renunciari non potest dispositioni l. hac edictali. C. de sec. nup. quia concernit odium prohibiti & fauorem tertij. f. filiorum primi matrimonij, quibus præiudicari non potest, refert & sequitur Dec. in consi. 246. col. 1. ¶ & generaliter verum est, q. iuramentum nunquam operatur in præiudiciū tertij cuius fauore aliquid introducit, sed solius iuratis tantum. c. sicut, & c. intellecto, de iureiur. Bart. in l. Titia. §. Impera. ff. de leg. 2. Bal. in l. i. C. de inof. don. Illud tamen affirmare non ausim. inductam esse prohibitionē fauore Eccle. aut venientium ab intestatò tanquam bona ad eos ventura sint, quia ex hoc sequeretur q. voluerit lex facultatem testandi clerico tollere aut restringere in bonis propriis, contra l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obl. ideo dicendum est inductam prohibitionē ratione publicæ honestatis & ordinis totius clericalis. ¶ Præterea relicta cōcubinæ cū qua matrimonium contrahi nō poterat, nemini videntur pertinere, vt infra dicitur, in tertia respō. ad secundum argu. ¶ Amplius dico, posito quod ista prohibitio esset inducta fauore ipsius clerici donantis, prout nō est, cum odio, non fauore sit dignus, adhuc nō potuisset renuntiare cum iuramento, quia daret materiam delinquendi & nutrirer peccatum nō veniale, sed lætalissimum, si permissum esset clericis donationes conferendi in cōcubinas, vt supra probauimus: & in terminis concubinatorum faciunt notabilia & pulcherrima verba Pa. de Ca. in con. 467. Viso dicto puncto occurrunt dubia. col. 1. & 2. lib. 2. ¶ Præterea iuramentum debet habere tres comites, veritatem, iustitiam, & iudicium, 22. q. 200. c. animaduertendum. & c. quanto, de iureiur. sed quæso, quæ iustitia, quæ veritas, quod iudicium, vt concubina odio & vitione digna meritis ornatur à clerico. ¶ Rursus iuramentum non seruatur nisi propter vinculum æquitatis, secus vbi esset vinculum iniquitatis. dict. cap. quanto. facit tex. in l. illicitas, in princip. ff. de offi. præsidis, quem tex. ad hoc allegat Bald. in consi. 213. lib. 1. sed nulla æquitas monet vt apud delinquentes præmia reponantur, imò reipublicæ interest vt malè meriti ægestate laborent. le. bona fides. ff. de po. Reatus enim omnem miserationem excludit. l. prima. C. vbi sena. vel. clar. l. legatorū, in fin. ff. de interdi. & relega. ¶ Secundo principaliter respondeo ad consilium Roma. retorquens eius rationem, nam dicit concubinam parum differre ab uxore, & quod donatio in concubinam debet confirmari iuramento sicut donatio in uxorem. ¶ sed de iure can. concubinatorum est omnino prohibitus. c. nemo. & c. dicat aliquis. 32. q. 3. Bar. in le. 1. ff. de concub. ¶ Imò dicuntur concubinarij turpes personæ, vt si frater instituat concubinarium, locum habeat quærela de qua in leg. fratris. C. de in offi. testa. Dec. in consi. 530. Quod quidem ius canonicum debet seruari etiam in terris imperij, cum peccatum concernat, iuxta nota. per Bart. in l. priuilegia. C. de sacrosan. Eccle. per Canon. in c. 1. & 2. de oper. no. nunt. & in terminis concubinatorum no. Alex. in con. 69. col. 3. lib. 3. Itaque cum inspecto iure canonico differat omnino concubina ab uxore, disposita in uxore non habebunt locum in concubina: & sic in totū tollitur fundamentum Roma. & miror quomodo potuerit arguere ex ratione iuris ciuili sublatis & correctis in hac parte per ius canonicum: à lege autem correctæ & abrogata non licet arguere. l. si. in princ. C. de edicto diui Adri. tolle. & ita in simili quando lex canonica contradicit legi ciuili, arguit Ancha. in consi. 411. ¶ Tertiò principaliter respondeo, quod Rom. loquitur in milite terrestris militiæ, in quo concubinatorum nō est adeò odiosus vt in clerico, nam clericus priuatur beneficio propter concubinatum, iuxta not. in ca. sicut, & in ca. si autem, de cōhabi. cler. & mulier. Dec. in d. consi. 132. quod in milite terrestris non reperitur. Item prohibetur in clerico non solū coitus cum concubina, sed etiam matrimonium, quo matrimonio clericis interdictum est, exceptis Græcis c. in cænā. 31. di. no. in c. omnes, de pœni. & remis. secus in milite. ideo non est bonum argumentum de vno ad alterum, cum habent diuersam rationem. l. si. de calumnia. le. Papin. exuli. ff. de minor. cum si. ¶ Quartò respondeo, quod R. loquitur in concubina de iure ciuili, sed ista Ioanna etiam inspecto iure ciuili, concubina esse non poterat, nam cum esset vidua, stuprum commisit. leg. nuptam. ff. de adult. quini. mō punitur etiam ducens viduam stupratam in uxorem. l. marit. §. quod ait lex. eod. tit. consequenter tali mulieri donari nihil potest, cum eius coitus damnetur de iure ciuili, vt in terminis tradit Bald. in consi. 457. Ad euidentiam præmitto quod concubinatorum. lib. 5. ex cuius dictis apparet decisio præsentis dubitationis. & filij etiam nati ex tali muliere



muliere vidua stuprata dicuntur spurij, & æquiparantur natis ex adulterio, quando coitus est accusabilis & punibilis de iure. l. inter liberas. §. i. ff. de adult. Bar. in l. si adulterium cum incestu. in princi. ff. eo. tit. sed coitus clerici cum vidua est accusabilis & punibilis, imò & cum simplici concubina, vbi in laico non esset accusabilis aut punibilis, pater, quia priuatur clericus beneficio ob simplicem concubinatum, & quod natus ex coitu damnato & accusabili dicatur spurius, no. Soc. in l. Gallus. §. quid si is. col. 2. post med. ff. de lib. & post. ¶ Non obstat quod legi prohibitiuæ potest renuntari cum iuramento, quia illud procedit quando solum vertitur damnum iurantis pecuniarium, non etiam animæ & salutis, vt hic, vbi datur materia delinquendi & luxuriandi Ita declarat Bal. nouel. in loco supra alle. id est in sexta parte priuilegio 21. in 12. limi. ¶ Secundo respondeo, quod ista prohibitio principaliter facta est ob publicam honestatem conseruandam, & ad refrenandum vitium libidinis, maxime in clericis, quo casu dicitur lex introducta ob publicam vtilitatem principaliter lita vulnerari. in fi. ff. ad leg. A qui. Bar. in l. quemadmodum. C. de agrico. & censu lib. 11. Sed legi introducta ob publicam vtilitatem principaliter ad puniendum delicta & vitia refrenandum, renuntari non potest. etiam cum iuramento. l. iurifgentium. §. si paciscar. vbi las. in ult. not. ff. de pac. & idem laso. in l. 1. col. 10. versic. 3. adde ff. solut. mat. & hac ratione videmus quod non possunt parentes renunciare legibus de spuris loquentibus, & spuris relinquare, etiam cum iuramento, quia illa prohibitio induta fuit ob vtilitatem publicam principaliter, vt eo modo vitia parentum refrenarentur & cohiberentur. l. si. C. de natural. lib.

¶ Amplius, etiam soboles legitima, consentire non potest vt quid spuris donetur aut relinquatur contra prohibitionem iuris Ange. in consil. 123. col. 2. versic. vnde consensus. Alex. in con. 129. col. 3. lib. 6. Præterea, posito & non concesso, talis prohibitio donandi concubinæ clericorum non pertineret ad vtilitatem publicam prout cerè spectare arbitror, illud tamen negari non potest, inductam esse prohibitionem, quia maior castitas requiritur in clericis & aliis dignioribus personis quam in aliis inferioribus, & ratione vitandæ turpitudinis in personis tam clari arg. l. si qua illu. stris. C. ad Orphici. vbi mater illustis non succedit spurio, quia in ea maior requiritur castitas, ratione quæritatis & excellentiæ personæ. & ita ista rationem in milite seculari per illam. l. considerat. lac. de Puteo inter consil. Calca. in consil. 62. col. 1. Idem in effectu voluit Calca. in consil. 59. col. 3. vbi quod talis prohibitio donandi concubinæ inducta est ratione vitandæ turpitudinis, ergo in tali prohibitionem iuramentum operari non debet tanquam contra bonos mores canonicos, & inductum peccati & turpitudinis. Etenim si fit prohibitio donationis vt fugiatur turpitudine, ergo necesse est dicere quod eius permissio sit inducta turpitudinis & peccati, arguendo à contrariis, vt cōtrariorum eadem sit disciplina l. i. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cum suis simil. Et si iam spuris vt alieno vitio laborantibus, sicq; miseratione dignis l. legem. C. de natur. liber. cap. nasci. 56. d. parentes tamen relinquere non possunt, multominus poterint relinquere eorum matribus seu talibus mulierculis putidissimis, in quibus ipsis vitium arguitur grauius & perniciosius, cum potentior sit actus in causa quam in causa. Pau. de Cast. in consil. 29. Statuta Pisana col. fin. lib. 1. allegat text. in l. digna vox. C. de legib. Ideo causa secunda tantum operatur quantum sibi à prima imprimatur. le. peto. §. prædium. ff. de lega. 2. Soc. in l. in testamento. la. in 4. not. ff. de cond. & dem. Confirmatur hoc per tex. in l. matre. C. de natu. lib. vbi mari concubinæ plus relinqui non potest quàm filiis suis naturalibus, sic ergo filiis nihil relinqui posset quia natis ex coitu damnato, multominus dicendum est relinqui posse eorum matri longè odiosiori. Et in terminis ita arguit Capra in consil. 127. col. 1. in fin. ne delinquens sit melioris conditionis, quam non delinquens. Iam si huic Ioannæ viduæ etiam laicus relinquere non potuisset, etiam inspecto iure ciuili, quia concubina esse non poterat, secundum Bal. in d. con. 457. lib. 5. quid dicemus de clerico? ¶ Tertio respondeo, quod cum ista bona donata tali mulieri pertineant ad hæredes legitimos, iuxta l. cum ibi notat. C. de natura. lib. iuramentum clerici donatoris non potuit operari in præiudicium ipsorum, vt supra probauimus. Planè si relictum concubinæ per militem ad fiscum pertineat, quando esset talis mulier cum qua matrimonium contrahi non posset iuxta l. Claudius, & l. seq. ff. de his quibus vt in-

dig. talis exceptio opponi posset per hæredes clerici. leg. his consequenter §. ff. fam. ercif. Soci. in con. 78. col. 2. post med. lib. 4. Ad aliud fundamentum de alimentis, respondeo, quod Doct. indistinctè dicunt clericum concubinæ donare non posse. ergo necnos distinguere debemus. leg. de pretio. ff. de public. & §. indistincta in materia legis æquipollet vniuersali, iuxta Doct. Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. secundo. & sic tali concubinæ donari nihil poterit ex quauis causa. ¶ Secundo specialiter permittitur donatio ex causa alimentorum in filios spurios de æquitate canonica vt supra dictum est, quæ æquitas cessat in concubina in quam non cadit ratio naturalis coniunctionis sicut in filiis, igitur cum sit diuersa ratio, non procedit argumentum de filiis spuris ad concubinam. l. si. ff. de calumnia. le. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. nā lex canonica respiciens ad æquitatem naturalem, parem obligat ad alimenta spurij in quo cessat vitium & culpa, sed non æquè reperitur cautum in fauorem concubinæ olentissimæ & execrabilis, & quàm ægestate laborare pro tanta luxus nequitia reip. interest. l. bona fides. ff. de positi. ¶ Tertio respondeo, quod reus conuentus habet regulam pro se. f. clericum concubinæ donare nō posse, §. pars igitur allegans exceptionē tenetur illam probare. le. 1. & 2. ff. de except. sed nullam adducit legem neque autoritatē per quā probetur exceptio, igitur regulæ standum est gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iuris. ¶ Bart. in l. quoties si. si quis caut. & erubescimus cū sine lege loquimur. §. consideremus, in auc. de trien. & semi. ¶ Quarto respondeo, quod ratio quæ militat in proprietate ne detur materia delinquendi, & fiat contra dignitatem & honestatem Eccl. militat etiam in alimentis, §. & in honestum foret quod eiusmodi concubinæ de bonis Eccl. alerentur. ¶ Non obstat dictum Bal. in con. supra allegatis, quia ad illud possunt accommodari responsiones traditæ ad dictum Rom. Secundo respondeo quod si dictū Baldi esset verū si quod prohibeatur donatio in concubinam eadem ratione qua inter coniuges, sequeretur quod prohibita esset donatio ad omnes concubinas sicut generaliter prohibetur donatio inter coniuges & tamen videmus istam prohibitionem solum limitatam in istis militibus celestis vel terrestris militie, ideo ratio Baldi non concludit, cum non sit generalis, sed meliores videtur rationes supra allegatæ. ¶ Tertio respondeo quod tex. in d. litem legato. §. parui refert. ff. de leg. 3. volens quod concubina parum differt ab vxore, restringitur ad terminos in quibus loquitur, valet in legato. Dec. in le. 1. col. 2. post med. 17 ver. & tex. C. vnde vir & vxor ergo in donatione male arguitur de vxore ad concubinam, etiam eo casu quo in vxorem permessa sit donatio multominus vbi prohibetur. Postremo, ne rationibus tam efficacibus autoritas desit, quod donatio clerici in concubinam iuramento non firmetur, contra Rom. voluit Ripa in l. miles in fi. princ. ff. de re iudi. ¶ Ex quibus concludo male fuisse pronunciatum, & bene appellatum. Taurini. 15. Octobris. 1534.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio toties videtur necessaria defensionis quoties decretum est necessarium.
- 2 In correspondentiis si vnum cessat, cessat & alterum.
- 3 Sublata forma cessat formatum.
- 4 Tutor testamentarius etiam sine promissione obligatur adulto si quid male gesserit.

CONSILIVM. CCXXX.

In casu decreti cuiusdam promissionis in tutela.



IVINO subsidio ex corde postulato. Tex. in l. fin. §. omnem. C. de admi. tut. non videtur habere locum in casu nostro, nam mandat illam defensionem promitti ante creationē tutoris, ergo debet intelligi aut tutore legitimo qui saltem in confirmatione largo modò dicitur creari aut in tutore datiuo qui propriè dicitur creari, aut in testamentario quando eget decreto aut confirmatione, nam in tutore testamentario confirmatione non egente, verba tex. non conueniunt, si quidem oporteret eam promissionem haberi ante mortem testatoris & sub ipsum testamenti tempus, quod est absurdum, quia testamentum demum efficax est mortuo testatore, quo superstitie frustra fit promissio. cap.

Q 2 curi





cum Martha, de celebra. miss. ¶ Secundò ex text. in §. si in auc. vt hi qui obl. se perhi. &c. mandat eiusmodi promissionem fieri de tempore decreti, quando tutela seu eius administratio decernitur, itaq; toties videtur necessaria promissio defensionis, quoties decretum est necessarium, nam ubi-  
 1 cunque aliquid disponitur aliquo præsupposito, cessante præsupposito cessat dispositio Ia. Bu. Sal. & Ful. in l. micipia. C. de ser. fug. Ro. fin. 186. Statutū puniens. Igitur lex præcepit de ista promissione tēpore decreti præsupponendo necessitatē decreti, planè si decretū nullū requiritur aut superuacuum est, ipsa promissio considerari non poterit, hā lex voluit quod tutor promitteret apud acta seu ipsi Iudici vt dicitur tex. in d. §. omne, ponderando verbū gestis, secundū explanationē gl. & magis perspicuè tex. in d. §. fin. in auc. vt hi qui obl. & sic ista promissio correspectiuatur ad ipsum decretū, quia noluit lex decerni administrationem per Iudicem nisi tutor ad eum modum cautionem præstaret. ¶ In  
 2 correspectiuis autē si vnum cessat, cessat & alterū. le. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. filio. §. matri l. alumna. §. Seia. ff. de adi. lega. l. si. ff. de acceptil. l. Clemens. §. 1. ff. de hære. instit. Alex. in con. 11. col. 3. lib. 3. Ia. in l. Lucius, col. 8. ff. de vulg. & in l. in testamento, col. pen. circa fi. C. de testa. mili. ergo sublato decreto & ipsam auferri oportet promissionem ad decretum relatum & correspectiuam. ¶ Tertio lex voluit eiusmodi promissionem haberi dum celebratur decretum, vt d. §. fin. & §. omne, ergo illud tempus censetur introductū pro forma, tempus enim quo quid impleri oportet, pertinet ad formam, auc. quæ supp. C. de precib. imp. offer. & ibi Ia. in 4. not. idem. Ia. in l. pupillari. in 2. no. ff. de vulg. in l. qui Romanæ. §. Callimachus. in 5. not. ff. de ver. obl. & l. 1. §. edit. col. 1. ff. de eden. Dec. in ca. de causis. col. 7. ante med. de offic. deleg. ergo sublato decreto tollitur & necessitas promissionis quæ impleri non potest ad formam specificam ¶ subla-  
 3 ta enim forma cessat formatum. ca. cum cessante, de app. & sublato antecedenti nulla sunt consequentia. l. sed & hæ. §. præter. ff. de procu. & ibi Bar. cum simili. ¶ Quarto, cum lex solum obliget tutorem ad eam promissionem quoties decernitur administratio à Iudice, non est extendenda ea obligatio legalis supra legis dispositionem. argu. le. quicquid astringenda. ff. de ver. obl. & cum lex hoc nō dicat, nec nos dicere debemus. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acqu. hæredi sciuiſſet enim lex hoc exprimere si voluisset l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de cadu. tol. ca. inter corporalia, de transla. præl. ¶ Quinto istud videtur probari ex gl. in l. si. §. & si quidem, in ver. ad curationē. C. de cura. fur. dum tex. dicit quod licet curatori furiosi dato in testamento remittatur satisfactio, debet tamen curator apud acta promittere defensionem furiosi antequam accedat ad curationē. dicit gloss. Illud est, quia curator in testamento perfectè dari non potest, ideo tunc requiritur decretum Iudicis. sentit ergo gloss. secus esse in tutore, qui testamento perfectè datur. ¶ Sexto probari videtur ista conclusio per tex. in l. testamento. ff. de test. l. 3. & l. si. ff. de confir. tutore. d. l. si. §. cum antiquitas. C. de cura. furio. & §. 1. Instit. de sat. tu. vbi dicitur quod tutori testamentario remittitur onus satisfaciendi, quia eius fides à testatore probata est, ergo censetur remissa & illa promissio defendendi quia satisfactio venit in consequentiam illius promissionis, & à quo remouetur consequens, censetur remotum & antecedens. Bal. in l. conuen-  
 4 ticularum. col. 4. C. de Epif. & Cle. Septimo istud subtiliter in-  
 5 uenti videtur probari in d. l. si. §. & si quidem. C. de cur. fur. & in l. de creationibus. C. de Epi. audien. vbi text. dicit quod licet curatori furiosi testamentario remissa sit à lege satisfactio, tamen tenetur promittere defensionem furiosi. vult ergo rex. quod nisi hoc declaratum & expressum fuisset, ex sola remissione satisfactionis remissa etiam censeretur & promissio defensionis ideo tex. in d. leg. testamento ff. de testa. tutel. & in d. §. 1. Instit. de satisf. tu. in tutore testamentario simpliciter dicit remissam esse satisfactionem, quasi ex hoc satis dicatur remissa promissio defensionis. ¶ Octauo ostendo quod ista promissio nō videtur necessaria ex quo satisfactio non tenetur, ¶ quia etiam sine promissione tutor testamentarius si quid malè gesserit, obligatur ad ulto. to. ri. ff. de tutel. & ratio distrahen. & to. ri. C. arb. tutel. ff. & Co. de admi. tutor. imò punitur tutor malè administrans extra ordinem leg. in eos. ff. de tutel. Anch. in con. 330. col. si. non etiam interest promissionem fieri ratione hypothecæ bonorum, quia bona tutorum sunt ipso iure obligata pro administratis. leg. pro officio. vbi Bart. C. de admi. tut. & statim sunt obligata ab initio administrationis secundum Bar. So-

ci. in con. 61. in secundo dubio. lib. 1. immò etiam bona secundi mariti sunt hypothecata pro mala administratione vxoris quæ transiit ad secunda vota, non reddita ratione tutelæ. le. 2. C. quando mul. tute. offic. fung. po. Soci. in consi. 126. col. 2. lib. 1. ¶ Nono pondero rationem quare satisfactio remittitur tutori testamentario, quia eius fides à testatore probata est. ista ratio ita militat in promissione defensionis sicut in satisfactio, ergo idem ius in vtroque casu esse debet. l. illud. ff. ad leg. Aquil. le. à Titio. ff. de ver. obl. imò maior ratio videtur esse in remissione talis promissionis quam satisfactio, quia remissio satisfactio est magis præiudicialis remissio promissionis. nam si remittitur promissio, adhuc tamen tutor cui remittitur, manet obligatus, & bona eius obligata pro administratione, secus in satisfactio, quia nullus pro satisfactio remissa obligatur, itaque si remittitur quod est plus multò magis remissum censeretur debet quod est minus regula: cui licet, de reg. iur. lib. 6. le. nec in ea, vers. sed cui occidere, vbi Bar. ff. de adul. cum sim. quæ Ia. not. in l. in actionibus, col. 3. in 2. nota. ff. de in lit. iurando. ¶ Decimo ista ratio remittendæ satisfactio est finalis, quia nisi esset præsumptio fidei à testatore probatæ, non remitteretur satisfactio, iuxta notat. in l. 2. §. fin. ff. de donat. Corn. in consi. 101. colum. fin. lib. 1. Soci. in con. 26. col. fin. lib. 3. sed quando ratio est finalis, ipsa disponit de lege eam extendendo, ampliando & restringendo. Bal. in c. 1. §. si decedenti, qui fin. dar. pos. Cor. in consi. 227. ad fi. lib. 2. in cōsi. 90. col. 5. lib. 3. & in consi. 121. col. si. in consi. 236. colum. 2. eo. lib. 3. & in consi. 53. colum. pen. lib. 4. consequenter ista ratio finalis militans & quidem multo magis in remissione promissionis de defendendo, legē extendet ex arbitrio ad istā promissionem disponendo de lege. ¶ Præmissa licet videantur efficacia & fortiter vrgere, tamen non ausim ita omnino respondere, quia contrarium in terminis tenet Pau. de Castr. in consi. 355. Postquam iste tutor. col. 2. ver. licet igitur lib. 1. Barb. inter consilia Curtij senioris in consi. 67. colum. 17. post med. per tex. in d. §. fin. vt hi qui obliga. sed tamen cessat præmissa difficultas in casu nostro in quo permixta est potestas tutori administrandi circa omnem confirmationem & confectionem inuentarij, extra omnem actum iudicalem amplius data fuit libera & plena potestas iac baylia circa regimen, denique liberauit à redditione rationum, ita testator exhibuit eius affectum immodicum erga tutorem in principio, medio & fine, nam confirmatio & actus iudicialis pertinent ad initium, regimen ad medium, redditio rationum ad finem, plane non ambigui iuris est posse testatorem permittere tutori potestatem administrandi non accedente confirmatione vel decreto aut actu iudicali. Bar. in l. legitimos, col. 1. vers. quæro vtrum, & ibi in addit. ff. de leg. tutor. Ang. in consi. 103. Corn. in consi. 136. col. 1. lib. 3. quæ voluntas testato. efficacior ostenditur ex illis verbis non semel geminantis, liberam, plenam potestatem bayliam sine confirmatione sine actu iudicali. etenim non liberè administraret si promissionē implere teneretur, ob ea quæ de efficacia dictionis liberè, scribunt Mod. in l. 1. C. de sacrosan. Ecclesi. Cur. Iunior in consi. 2. in tertia conclusione. Cor. in consi. 267. colum. 5. circa med. vers. confert ad præiudicia lib. 4. vbi quod censetur remissa cautio vsusfructuario quādo permittitur vt vsufructu liberè gaudere ac frui possit, & alibi sæpe Doctor. ¶ Ad hæc si aliud defendamus, non plena esset potestas administrandi: ex his quæ notantur per Bart. de plena administratione. l. inter bonorum ff. de administ. tuto. in l. 1. col. fina. ff. de offi. procur. cess. & in l. procurator cui libera. ff. de procura iam si decretum esset necessarium, non liber tutor fieret ab actu iudicali ad voluntatem testatoris, contra §. disponat in auc. de nup. & l. 1. C. de sacrosan. Ecclesi. pleraque si vellem cumulare possem, quæ geminatorum verborum efficacia ageret, sed abundans putauit apud Senatum vndique consultissimum, ergo si testator condonauit necessitatem decreti, censetur remissa omnia quæ ex eo sequuntur. l. si duo patroni. §. Iulianus & l. ex duobus §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. Ia. in l. sciendum, colum. 12. ad fi. ff. de verb. oblig. ¶ Quibus consequens videtur, tex. in §. omnem, nō obtinere quotiens decretum aut confirmatio tutelæ non desiderantur. ¶ Ex præmissis concludo non benè fuisse pronunciatum per Iudicem à quo, acta esse nulla ob defectum promissionis defendendo. Taurini. 22. Octobris 1534.

S V M M A R I V M.

1 Statutum quo canetur vt solvatur certa quantitas rerum petitarum pre sigillo,



si administratori ad aliquid obligetur. Item consentiendo detrahi de bonis expressis in parcella, si quæ forte consumpta aut alienata sunt ex causa legitima, planè præcisè petèdo ipsa bona, expressè remittitur & reluctatur ad compensationem, & omnem deductionem seu detractionem, idcirco non est præsumendum voluisse actorem duo diversa & contraria remedia proponere, quod iure prohibetur & in quo potestatem non habet l. quamquam. de ritu nup. facit tex. in c. à nobis, de sententia excommu. Bart. in l. si quis sub conditione, ad finem ff. de condi. insti. facit idem Barto. in l. codicillis. §. instituto. ff. de legatis secundo. Alex. in consilio 95. libro quarto & in consilio 10. ad fin. libro 7. cum si-  
14 mili. ¶ Sexto pro responsione consideretur, quod ¶ quādo agitur ad redditionem rationum in prosecutione causæ, debent deduci & probari certas res & quantitates administrata, vt sententia ferri possit super quibus, seu de quibus rebus ratio reddi debeat. Socinus in consilio 24. columna 12. vers. quinimò licet procedat libellus. libro primo ergo illa petitio & specificatio facta in rotulo debet censerī facta ad modum necessarium, id est, vt in prosecutione iudicij generalis probatio requisita & necessaria fieret, Præsumitur enim quis fecisse illud eo modo quo tenebatur ex forma actionis. arg. l. fin. C. de ali. pupi. præstan. Bart. in l. cum seruus ff. de verb. ob. in l. triticum. ff. de verb. ob. & in l. secūda. ff. de condi. & dem. Item præsumitur quid factum ob eam causam quam fieri debebat. l. si cum dotem. §. si pater. ff. soluto matri. Baldus in l. finali colum. prima vers. sed nunquid præsumitur. C. de senten. quæ. sine cer. quanti. & in l. nulla. C. de iure dotium. facit tex. in l. cum te, à contrario sensu. C. ne vx. pro mari. & cum eiusmodi specificatio sit de natura iudicij intentati, præsumendum est eam fuisse factam secundum illius naturam, non ad effectum nouæ petitionis. Bartolus in l. cum quid, in tertio no. ff. si cert. pet. & declaratur voluntas disponentis ex natura rei vt id censeatur voluisse quod est de natura rei. Oldr. in consilio 253. Factum tale est, rectores. consilio 186. columna tertia post med. ¶ Septimo considero quod si intentio actoris fuisset subicere illam specificationem ad effectum nouæ petitionis, eius iudicium fuisset imperfectum, quia respectu generalis actionis nulla reperiretur facta prosecutio certarum quantitarum seu rerū, si illa parcella tantum pertineret ad nouam petitionem, nā solum censeretur petita restitutio illarum rerum, non autē redditio aliqua rationum, quæ redditio non præsupponit restitutionem omnium rerum administratarum, sed reliquorum tantum, quod in dubio præsumendum non est, qd voluerit recedere à iudicio intentato propter illam parcellam productam ad effectum demonstrationis & declarationis tantum. arg. l. nam ad ea. ff. de condi. & demon. imò restringitur dispositio generalis ne alias correctio inducatur voluntatis. Alexand. in consilio 167. columna quarta versic.  
15 non obstat nouum arg. libro septimo. ¶ Similiter restringuntur verba statuti generalia ne correctio inducatur iuris communis. l. vt gradatim. §. sed si l. ff. de muner. & hono. in l. si. §. in computatione. C. de iure delib. facit tex. in l. qui bus idem. ff. de verb. ob. & in l. fin. C. de noua. quod in dubio non præsumitur nouatio actus, ideo dicendum est quod per illam specificationem bonorum noluerit agens nouare iudicium sed potius continuare, quia facilius continuat res esse suam quam vt de nouo fiat. l. si pluribus. ver. quod si vna. ff. de verb. ob. quem tex ad hoc propositum allegat Bal. in consilio 127. Dominus Iordanus. columna secunda. rea medium libro secundo Octauo considero quod illæ petitiones factæ in rotulo debent iudicari & denominari secundum effectum, non autem secundum formam verborum. Bald. in l. 2. C. commodat. per l. Lucius. ff. de dona. facit tex. in l. insulam. ff. de præscr. ver. & in l. vbi ita donator. ff. de dona. causa mortis. Ias. in l. secunda. §. item si in facto. columna 3. ff. de verb. ob. in auc. ex testamēto. columna tertia. C. de col. la. & latius in l. non codicillum. C. de test. & alibi sæpe Doct. ergo licet verba parcellæ videantur sonare in petitionem, tamē considerato effectū redditionis rationum, & quia agitur contra hæredes administratoris, debet intelligi quod petuntur talia bona scilicet, vt pro eis ratio reddatur ad formam suppos. & positionum. ¶ Nono cōsidero quod ex quo parcella fuit relata in positionibus, præsumitur subiecta cōtemplatione ipsarum positionum, vt demonstraretur, veritas contentorum in ipsis positionibus. ¶ Sed quando aliquid fit contemplatione alterius, inspicitur illud cuius cōtemplatione fit actus. l. seruo legato. §. si testator. & ibi Barr. ff. de legatis primo. l. fideicommissa. §. interdum & le. plerū

que. ff. de legatis tertio l. quarta. §. fin. ff. de libera. leg. & semper considerare debemus nō ipsum actum simpliciter sed in qua fiat contemplatione. le. si pater. §. qui duos. & ibi Bal. ff. da adoptio. cum aliis collectis per Deci. in consilio 283. columna quinta vers. & hoc confirmatur in consi. 279. colum. 2. Decimo considero quod si in rotulo voluisset actor nouā petitionem proponere, debebāt in expensas condemnari propter additionem seu cumulationem nouæ petitionis, iuxta no in l. edita. C. de eden. rursus eiusmodi noua petitio fuisset damnosa agenti propter ineptitudinem & malā cōclusionem, quia administrator cogi præcisè non potest vt restituat bona administrata sed tantum vt eorum nomine rationē reddat & reliqua restituat, vt supra dictum est. quid enim si bona administrata perierint sine facto seu culpa administratoris? vel quid si rectè riteque fuerint alienata? ex qua ineptitudine damnum passurus erat, quia propter ineptitudinem actionis, absoluitur pars ab obseruatione iudicij cum expensis. c. examinata, de iudi. Bal. in consil. 457. quid habet probare. columna prima libro tertio quod est repetitum in consilio 404. libro quinto tradit idem Bald. in consilio 338. præmittendum est ad euidentiā quod duplex, in fin. libro quinto. Sed in dubio non censetur quis illud voluisse per quod damnum pati posset, nam si in dubio non censetur quis tertio præiudicare. l. secunda. §. si. qs. à principe. ff. ne quid in loco pub. cap. super eo. de offi. delegac. um simil. multò minus censetur quis sibi ipsi damnum velle afferre. arg. l. præses. C. de serui. ideo verisimile nō est quod voluerit recedere à petitione apta, proponendo ineptam, sed ratione verisimilitudinis restringitur dispositio generalis ad id tantum quod verisimile est intellectum fuisse Alexan. in consilio 76. columna prima libro quarto. ¶ Undecimo considero pro responsione quod licet vbi agitur de redditione rationum, possit fieri petitio certa, illud est necesse intelligere prout supra declarauī, videlicet vt super certis reddatur ratio. non respectu executionis. quod præcisè cogatur reus ad restitutionem talium rerum, ideo si ageretur via executiua tunc fieri non posset petitio certarū rerum. ita declarat Alex. in consilio 192. libro septimo. Istud etiam est de mente Ancha. in consilio 235. Prima facie dicitur. vbi etiam subdit, quod conuentus ad reddendum rationem, non dicitur in mora non offerēdo quod debet ante factam declarationem & liquidationem quid & quantū debeat, itaque dicamus actum fuisse prout agi omnino oportebat. ¶ Duodecimo, vbi res esset dubia, pronunciandū dicitur ¶ gabella, quæ est res odiosa contra quam in dubio sit interpretatio & iudicatur Bartolus in l. pupillus. ff. ad legem. Falc. Ancha. in consilio 264. præmittendum est. Ang. in consilio 9. Cor. in consilio 299. columna quarta libro primo & in consilio 153. libro tertio Ias. in l. prima columna prima post med. ff. si ex noxa. causa aga. Decius in consilio 48. columna finali & in consilio 462. columna 2. Quanquam causam hanc magis puto perspicuam quam vt dubitare prætereā oporteat, quæ omnia iuris rationibus puto conuenire, in correctione tamen. 7. Taurini, sexta Nouembris, 1534.

S V M M A R I V M.

- 1 Si plures deliquerunt, causa eorum potest separari, & singuli puniuntur per diuersos Iudices.
- 2 In connexis prohibito vno prohibitum censetur & alterum.
- 3 Non est inconueniens contrarias ferri sententias inter diuersas personas.
- 4 Quando pater in testamento pupillariter substituit filio, inspecta veritate censentur duo testaments, propter pluralitatem personarum patris.
- 5 Personarum diuersitas, diuersam medelam desiderat.
- 6 Vnusquisque apud suum ordinarium est conueniendus.
- 7 Ab eadem sententia appellari potest ab vtraque parte ad diuersos Iudices, quando capitula sententiæ sunt separata.
- 8 Quando quis sit Iudex in causa propria.
- 9 In causa criminali contra subditos agitur principaliter vt delictum puniatur.

CONSILIVM CCXXXII.

Pro magnificis dominis Bagnolij contra Fiscum.

Cons. Crauet. pars. 2.

Q 4 DIVI.





**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Dominus Nauizanus in sua sylua nuptiali char. 147. nihil recedit ab opinione probatum toties aicum gaudere privilegio clerici socij, quoties causa est individua, quam opinionem etiam Socin. amplectitur in consilio 12. columna sexta vers. & est adeo potens. libro primo, & in consilio 82. columna finali vers. nona conclusio. libro tertio. Aretinus in consilio 25. columna secunda ad fin. in 2. dubio. Decius in auc. cass. columna secunda in secundo no. C. de fac. sanc. eccle. & in le. si emancipati. columna quarta ante med. C. de colla. Feli. in c. i. columna tertia de prescri. 2. Iaso. in consilio 238. in fine libro secundo. ¶ Sed cui dubium quod si plures deliquerunt posse separari eorum causam & singulos puniri per diuersos Iudices? nam ista causa non potest dici connexa aut indiuidua, etenim connexum id dicitur, quod alteri ita connectitur & adheret ut necessario ex eo sequatur siue in antecedens siue in consequens necessarium. Aretinus in consilio 129. columna 12. vers. his breuiter praemissis. & ultra Areti. allego tex. in c. si quis obiecerit, & c. si quis praebendas. 1. q. 3. gloss. in c. i. in vers. tale. ad fi. 2. presbi. libro sexto. ¶ vbi in connexis prohibito vno, prohibito vno, prohibitum censetur & alterum, nec vnum sine altero potest impleri. Suadet hoc ratio naturalis, nam si ex vno alterum necessario non inferatur, quae potest considerari connexitas & propterea anima dicitur connexa corpori, qui ab eo diuelli non potest remanente eodem indiuiduo, iuxta no. in Executione ff. de verbor. ob. & eo. tit. in l. 4. §. Cato, vbi Ias. in euidentibus. Ang. in consi. 326. Ex the mate. col. 3. in 4. dub. vbi quando contrauentio vnius heredis tantum facit rescindito tum contractum, puta, si vnus heres dicat contractum factum vi aut dolo, illa contrauentio dicitur indiuidua, quia non potest esse in parte vis aut metus, quin sit in toto, quando sumus in vnico contractu, sed in pluribus delinquentibus potest vnus puniri sine altero, non alterando subiectum, imò quando vnum potest esse sine altero, non datur connexitas nec idem constituitur ius in vtroque. Bar. & Doct. in l. sed si plures. §. 1. vbi Ias. in 2. no. ver. 3. adde. ff. de vulgar. sanè nihil prohibet plures eiusdem delicti reos accusari coram diuersis Iudicibus, & alios quidem condemnari vno modo, alios ad alium modum iudicari, quia diuersa potest esse eorum causa, & dispar ratio defensionis, pro quo adduco Bal. in consi. 334. Praemitendum est, in fi. lib. vbi quod non est inconueniens contrarias ferri sententias inter diuersas personas, per tex. in l. denunciasse. §. quæritur. ff. de adulte. ¶ Neque refert quod casu isto nasci videatur ex eodem delicto quia propter hoc non dicitur indiuidua. l. pater. ff. de iniur. vbi pro iniuria illa ta filio, pater potest agere duobus iudiciis separatim, vno nomine filij, & altero nomine proprio ipsius nam licet agatur de vna iniuria & vno delicto, tamen quia ex iniuria filij fit iniuria etiam patri, & iniuria vtriusque potest esse diuersa secundum qualitatem personarum, si pater sit dignior vel ecotra, permittitur agere duobus iudiciis separatim. Ad idem videtur tex. in l. si quis separatim. ff. de appel. vbi quando sunt plures obligati pro eadem causa administrationis. separatim tamen possunt conueniri, & separatim condemnari, & si vnus appellet, eius appellatio aliis non prodest. & sic licet factum idem videatur, plura tamen facta reputantur, propter pluralitatem personarum, quibus iniuria facta est, & propter pluralitatem personarum quae administrauerunt. ¶ Similiter ¶ quando pater in testamento suo pupillariter substituit filio, inspecta veritate censentur duo testamenti, propter pluralitatem personarum patris & filij. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. licet secundum fictionem censeatur vnum testamentum tantum, respectu solennitatis. l. patris & filij. ff. de vulgari. & in terminis delicti, quod plura dicantur delicta ex pluralitate delinquentium, licet delinquant circa eandem rem sunt multa iura. l. item Mela. §. sed & si plures. ff. ad le. Aquil. l. ita vulneratus, in fi. eodem tit. cum aliis adductis per Barto. in l. si non fortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. vbi quod ex diuersitate personarum arguitur diuersitas factorum, no. Ale. in consilio 188. ad fin. libr. 7. Alibi scribit Specu. in titu. de loca. §. 3. & §. ad euidentiam, quod ¶ personarum diuersitas diuersam medelam desiderat, nam idem factum in persona vni⁹ erit grauius, in persona alterius erit leuius, ideo poena constituitur in eodem dilecto secundum diuersitatem personarum. l. Pepius. ff. de incen. rui. naufr. Et istud patet ad sensum naturalem, nam si quatuor percutiunt vnum hominem, aliud est vulnus vnius, aliud alterius, & sic deinceps, facit q

scribit Paulus de Castro in consilio 94. Posito quod ista, in princ. libro primo vbi quando plures personae appellant in eodem libello, dicuntur plures appellationes. ob pluralitatem personarum: allegat Barto. in l. libellorum. §. sed si aliud. ff. de accusat. & quod habetur in l. etiam. ff. de minor. & in l. eo. quod a multis. C. si cer. pet. Ista etiam diuersitas delictorum arguitur quando contra diuersas personas & res fuerit admessa. l. eum. §. idem respon. vbi gloss. & Bar. ff. de fur. in l. 1. §. si ad plures in fi. ff. de sepul. viola. Benè faciunt no. per Ant. de Bu. & Imo. in c. cum inter. de re iud. quod capitula non dicuntur connexa, ob id solum quod sub vno generali iure prehendantur, sed quando ratio vnius ab altero discerni non potest. no. Deci. in consilio 317. columna finali & in consilio 423. columna 2. ad finem. Idem voluit Imo. in consil. 134. in princ. vbi quod capitula connexa dicuntur quae ab eadem causa aut ratione procedunt. argu. l. cum eiusdem. §. fin. ff. de edil. edic. facit tex. in l. non idcirco. in prin. ff. de iudi. vbi iudicium dicitur diuiduum ex diuersitate personarum no. Alexan. in consi. 44. colum. pe. ad fin. libr. 7. licet ergo videatur omnes conuenisse in idem delictum generaliter, tamen singulorum ratio discerni potest, si ita iuris feret ratio. Iam vbi plures rei deferuntur eiusdem delicti, vix fit ut eadem poena singuli puniantur, sed aliis aliis aut acerbis aut mitius, pro modo excessus, ergo ex diuersitate poenae diuersitas arguitur delictorum. Bald. in consi. 48. Super vnitatem. colum. 2. libr. 3. Itaque si sunt plura delicta & separata ex pluralitate personarum, & plures seu diuersi Iudices competentes inueniuntur ipsorum delinquentium, quid prohibet ipsos delinquentes puniri singulos per suos Iudices. nam Ecclesiae ordo non solum turbatur, sed etiam confunditur quum suauicuique iurisdicatio non seruetur cap. poruenit. 11. q. 2. Rom. in consilio 380. Quæstio est. Amplius probandum est etiam si eadem esset causa defensionis, omnium, adhuc spectandum non esset fieri posse, ut pro eodem facto contrariae dicantur sententiae, quando sunt plures ordinarii plurium, circa eandem rem delinquentium, nec sententia tunc vnius absolutoria derogaret sententiae alterius condemnatoriae & e contra, neque tunc obtinet regula quod 6 continentia causae diuidi non debet, quia ¶ vnusquisque apud suum ordinarium est conueniendus. c. si. de iudi. Ias. in l. nulli, col. 2. ad fi. in secunda limitatione. C. de iudic. neque mirum hoc videri debeat, nam finge plures creati in eadem ciuitate magistratus, separata obtinentes iurisdictionem plures etiam delictum idem admisisse, & aliquos ex delinquentibus subditos esse vni magistratui, alios autem alij, nonne quilibet magistratus contra ipsos delinquentes separatim procedet? puta sunt plures domini vnius castri, habent subditos diuisos, quo casu quilibet potest deputare vnum officialem pro parte sua. Brun. Asten. in consi. 93. col. 1. allegat Fel. in c. prudentiam, colum. 2. de offi. de lega. Vel finge, subditum deliquisse extra territorium simul cum aliis non subditis, nonne poterit Iudex originis in subditum animaduertere, licet iudex territorij posset in alios vendicare ad modum diuersum? iuxta no. in l. 1. C. de sum. trinit. & fid. catho. Soci. in consi. 35. col. pen. circa med. libr. 1. late Alexan. in consi. 3. libr. 1. & in consi. 216. colum. fin. libr. 6. & alibi saepe Doct. ¶ Neque isto casu procedit illa consideratio quod possint ferri contrariae sententiae. arg. no. in c. tuam, de ordi. cogni. & in c. lator, qui fil. sint legit. facit tex. in l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. nam illud procedit quando esset contrarietas circa idem subiectum, quia duo contraria eodem in subiecto, eodem tempore simul stare non possunt, sed hic esset contrarietas circa diuersa, quia in diuersis personis, ideo nihil repugnat, neque esset inconueniens quod ex diuersitate personarum diuersae essent sententiae, quia potuerunt aliqui grauius aliis delinquere. ¶ Rursus, illa ratio quod dici possent contrariae sententiae non videtur considerata, quia praesumendum est iudicium secuturum ex iuris rationibus pro singulorum vitiis. l. 1. C. de offi. ciui. li. iudic. l. merito. ff. pro socio. neque considerandus est iniquus euentus in odium domini Bagnolij, ut eo modo ius suum amittat. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obli. Et satis est dedisse instantiam in qua ista ratio non consideratur scilicet in pluribus ordinariis, item in iudice loci, originis & commissi delicti glo. in l. creditori. ff. de ope. no. nun. in §. Pauonum, Instit. de re diui. ibi, nam & apes idem faciunt. ¶ Non omitto quod Bald. pulchre scribit in consil. 154. proponitur quod quidam socij. libr. 1. vbi si tractatus delicti est factus in vno territorio, & consummatum delictum in alio territorio, uterque Iudex potest puniri delinquentem.



figillo, si sit causa vel generalis vel particularis, intelligi debet de rebus æstimabilibus.

- 2 Redditio rationum duo continet, computū dare, & reliqua restituere.
- 3 Incertum & nullum æquiparantur.
- 4 Extensio fit secundum qualitatem & naturam extensi.
- 5 Decretum debet intelligi pro ut possibile est, ipsum adaptari.
- 6 Agens ad redditionem rationum, agere debet secundum naturam illius actionis.
- 7 Sententia interpretatur secundum naturam actus, super quo prolata est etiam verba impropriando.
- 8 Ante factam liquidationem nulla debetur gabella sigilli.
- 9 Stante statuto ut contra instrumentum nulla exceptio opponi possit, opponi potest quod non est liquidum.
- 10 Clausula opposita ad vnum finem, non debet trahi ad alium finem.
- 11 Quando fit relatio vnius ad alterum qualitates vtriusque dispositionis æqualiter debent intelligi determinate.
- 12 Vnus actus recipit interpretationem à verbis prolati in alio actu.
- 13 Promissio facta sine causa psumitur facta ex causa cōtractus præcedētis.
- 14 Quando agitur ad redditionem rationū in prosecutione causæ debent de duci certæ res administrata ut sententia ferri possit.
- 15 Verba generalia statuti restringuntur ne correctio inducatur iuris cōmunis.
- 16 Quando aliquid fit contemplatione alterius inspicitur illud cuius contemplatione fit actus.
- 17 Gabella est res odiosa.

CONSILIVM CCXXXI.

Pro nobili Ioanne Girandi Burgense Chamberiaci.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Circa præsentem consultationem, in qua agitur de explicatione decreti ducalis editi super quantitate soluenda pro iudiciis seu sententiis diffinitivis, quo cauetur, ut solvatur certa quantitas rerum petitarū, p sigillo, siue acta fuerit causa particularis vel generalis aut vniuersalis, videndum est, quia actor egit contra hæredes administratoris ad redditionem rationum deinde in qua dam percella post libellū subiecta expressit multa bona in specie, an obligetur lata sententia absolutoria contra eum ad solutionem sigilli, considerato valore ipsorum bonorum, aut teneatur tantū quasi egisset ad aliquod incertū? ¶ Videretur dicendum prima frōte quod teneatur secundum valorem bonorum, nam etiam is qui petit rationes reddi administratorum, pōt specificè & expressè petere aliquas res certas, quas esse liquidas patet. l. i. & ibi Bar. C. si aduer. rem iud. Alex. in consi. 170. column. 2. lib. 2. & in consili. 80. colum. 1. lib. 4. igitur cum in causa fuerunt expressæ multæ res certæ & particulariter, videtur soluenda quantitas sigilli secundum æstimationem talium rerū Bal. in l. generaliter. C. de Epis. & cler. Bar. & Doct. in l. 4. §. prætor. ver. toties. ff. de dam. in fec. Sed premis non obstantibus puto concludendum in fauorem actoris, quod non obligetur considerato valore ipsorum bonorum, sequentibus fundamentis. ¶ Primo quia tale statutum seu decretum domini debet intelligi de rebus æstimabilibus. Bart. in d. l. 4. in §. prætor ait, ad fin. ff. de dam. in fec. & in l. ita autem. in prin. ff. de adm. tu Alex. in consilio 57. column. 2. li. 2. sed quando agitur ut reddatur ratio administratorum, causa dicitur inæstimabilis, nec æstimari potest considerato principio & fine causæ, nam à principio non petitur præcisè ut detur vel restituatur certum quid, sed tantum in genere ut reddatur ratio. similiter nō condemnatur conuentus ad dandum vel restituendum certum quid, sed tantum ut reddat rationem quando aliud certum non appareret quod factum dicitur esse incertum, cum per tempus litis ignoretur quantum sit vel reddendum ¶ nam redditio rationum duo continet computum dare, & reliqua restituere. l. quamuis, & l. cum seruus. ff. de condi. & demon. l. si ita fuerit. §. quæro. ff. de manu. testa. l. purè in fi. ff. de fidei. com. lib. cum simil. ideo hoc factum reddendæ rationis aliter æstimari non potest, quantum videlicet conuentus præstare teneatur, aut actor petat, nisi computo dato & ratione reddita: quæ si nō reddatur aut reddi non debeat, omnis cessat certitudo & æstimatio, ergo si æstimatio, est habēda proposita necessitate reddendæ rationis, cessante illo præsupposito cessat æstimatio gl. in l. mancipia. C. de ser.

fugi Rom. in sing. 186. Statutum puniens. Dec. in c. constitutus. col. 2. de rescrip. in consi. 201. col. 2. circa med. & alibi sæpè. & antecedenti destructo nullam est dare consequentiam. l. 1. §. huius rei. ff. de offi. eius. l. sed & hæ. §. prætor. ff. de procur. l. quod per manus. ff. de iure codicillorum. l. si homo mortuus, vbi Ias. ff. de verbo. obl. l. apud antiquos, cum ibi not. C. de furtis. gl. c. Ephes. 43. dist. igitur factum ad quod actum est ut ratio reddatur, dicitur incertum, quia omnino ignoratur quantum deberi possit ante reddita ratione. ¶ sed incertū & nullū æquiparantur. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tute. consequenter res incerta non recipit æstimationem. ¶ Secundò quod decretū domini loquens de iudiciis generalibus seu vniuersalibus debeat intelligi quando petitur certæ res & æstimabiles. probatur quia loquitur extensiuè extendendo dicta in iudiciis particularibus ad iudicia generalia seu vniuersalia, sed ¶ extensiuè intelligitur facta secundū qualitatem ex naturā extensi. l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de ver. ob. l. legē. C. de loca. Bar. in l. §. & post operis. ff. de ope. no. nun. facit tex. in l. sed si manente. ff. de præca. & in c. Eccl. el. 1. ut lite pendēte: sed decretum in iudiciis particularibus loquitur quādo petitur certa quantitas vel res inæstimabilis, adeundē modū exa. hēda sunt verba decreti loquētis de iudiciis generalib⁹ vel vniuersalibus. ¶ Rursus decretū debet intelligi prout possibile est ipsum adaptari. Alex. in cōs. 81. co. 2. li. 9. post Bar. in l. §. lex. Fal. ff. ad l. Fal. vbi stāte statuto quod litigātes teneātur cōpromittere in cōmunes consanguineos, tale statutū nō habet locū in extraneis, quia nō habet cōmunes cōsanguineos, sed solū habet locū in coniunctis habētibus cōmunes cōsanguineos prout possibile est adaptari verba statuti, igitur dū statutum seu decretum loquitur de iudiciis generalib⁹ & vniuersalibus debet intelligi quando in eis constat de certis rebus aut quantitibus facta probatione aut liquidatione prout possibile est, quæ liquidatio fieri non potest in redditione rationum, sublato antecedenti & sententia dicta absolutoriè. quod quis rationes reddere non teneatur. ¶ Tertiò quando agitur ad redditionem rationum, in suspensio & in dubio est quātum debeatur, quo ad vsque reddita sit ratio, & constet quanta sint reliqua, ergo emolumentum sigilli nō debetur ante liquidationē & declarationem reliquorū, & si reliqua declarentur, debebatur emolumentū sigilli secundum ipsam declarationē secutā, si autē nulla fiat declaratio nullū debebitur emolumentū. Soc. pulchrè in cōs. 76. Visa facti contingentia & statutis. col. 4. ver. cōfirmatur, nā gabella lib. 1. vbi latè cōfirmat, & ultra Soc. cōfirmo, nā præcedentia actus non debent posse plus operari quā ipse actus si secutus esset. l. Iulianus verū debitorem. ff. de cond. indeb. vbi Ias. in l. not. sed in casu nostro secuta sententia absolutoria quod reus nō teneatur rationē reddere, nihil ab eo peti potest, cōsequēter sigilli vtilitas nulla debetur ideo videretur absurdum quod pendente hoc dubio euentu teneatur reddere rationē vel non debeatur cōmodum sigilli quod non deberetur reo absoluto, & sic absurdissimū fieret quod plus operetur pendentia actus, quā ipsius actus certitudo & declaratio. ¶ Quartò, ille qui agit ad redditionem rationum, agit secundū naturā illius actionis. id est quod si ipse agens inuicē aliquid debeat administratori, cōpensatio habetur, & reliqua tantū restituantur. l. cū seruus. ff. de cond. & demon. arg. l. si stipulatus. ff. de vsur. nā omnis generalitas intelligitur & restringitur secundū naturā actus cui adiicitur. l. si vno pri. ff. loca. Bal. in .non ambigitur in fi. ff. de leg. i. rub. C. de contrah. emp. in 9. q. & in l. a. pcuratore. C. man. adducit dictum Iano. in c. ex literis, de iure patr. no. Alex. in cons. 60. ad fi. lib. 7. Ias. in l. nō omnis. col. 2. ff. si cer. pet. ¶ nam etiā sententia ipsa interpretatur secundū naturā actus super quo prolata est, etiā verba impropriando. gl. in l. puto. ff. fam. ercisc. Bal. in l. fi. C. communi diui. Soc. in cons. 222. col. fi. li. 2. Cor. in cons. 33. col. pen. li. 4. a fortiori idem dicendū est in libello claro, in quo etiā si esset ambiguitas, staretur declarationi ipsius libellātis. l. si quis intērione ambigua. ff. de iudi. licet ergo generaliter actū fuerit ad reddendū rationē, tamen reliqua tantū cēsantur petita secundū naturā ipsius actionis, cōsequenter decretū domini nō est in interpretandū, quod debeantur quantitas p sigillo. §. quatenus ascendit quantitas reliquorū secundū naturā petitionis. Benè faciūt not. per Doc. in l. fructus. ff. sol. mat. & in l. nō amplius. ff. de leg. 1. vbi si de omni quantitate cōtenta in contractu præstanda sit gabella, intelligitur de quātitate quæ superest, deductis omnibus expensis. Eodem modo intelligimus istud decretum quod fiat detractio corū quæ per administratorem non



debeantur, habita ratione ad reliqua tantū & si reliqua nulla sint debeat deficere subiecto in quo fiat estimatio, quia nō entis nullę sunt qualitates. l. eius qui, ver. q. si stipulatus. ff. si cert. pe. l. 2. ff. de usufr. ¶ Quinto facit q. scribit Bal. in consi. 444. li. 4. vbi stante statuto q. petitio solvatur gabella si quis emit rem pro pretio declarando per tertium, debet declarari tale pretium ut debeat gabella, & si electi ad arbitrandū pretiū nolunt declarare, nulla debetur gabella, nec potest Respubli. cui debetur gabella cogere arbitratore ut pretium declarent, nisi talis contractus esset factus in fraudem gabellę. Eodem modo, in casu nostro ¶ ante factā declarationē & liquidationē nulla debetur gabella sigilli maximē cū hic cesset omnis fraudis suspicio, cū actū sit ex natura rei simile videmus si quis promittit aliquid solvere in certo, termino tñ si ante solutionē debeat fieri aliqua liquidatio, nō currit terminus ante factam liquidationem. Are. in consi. 94. col. si. ver. sed terminus assignatus. Corn. in consi. 244. column. 2. post med. li. 1. & adeo ante omnia requiritur liquidatio. ¶ quod stante statuto ut contra instrumentum nulla exceptio opponi possit, potest tamen opponi quod instrumentum nō est liquidum. Bald. in l. 2. C. de exec. rei iudi. & in consilio 61. In ista quæstione. column. 2. lib. 2. Socin. in consi. 4. column. 1. in consil. 51. col. 2. ad fin. ver. 3. confirmo. & in consil. 120. col. 6. ad fin. ver. 2. regula, lib. 1. ideò absurdum videretur quod rei incertę debeat gabella ista iudicialis ante liquidationē. ¶ Superest respondere ad contraria, valet quod non fuerit actum simpliciter ad redditionem rationum, sed ad certas res & quantitates, consideratis verbis rotuli seu parcellę in quibus perspicue petuntur certa bona, ergo à verbis non est recedendum. l. ille aut ille. §. cum in verbis & l. non aliter. ff. de leg. 3. cum simi. sed ad ista respondetur quod principaliter debet considerari petitio seu supplicatio, in qua actum fuit ad redditionem rationis, & licet scripta fuerit parcella in qua designatur & petuntur certa bona, illa fuit edita principaliter ad ostendendū quę bona fuerint administrata, & sic accessorie ad ipsam petitionē, ergo non potest immutare seu altare naturam principalis dispositionis. clem. 1. ad fin. de præb. per quem text. dicit Ant. de Butr. in consil. 29. Visis puncto & quæsitis. quod verba prolata ad executionem non alterant vim primarię dispositionis, sed solum in suo primo intellectu confirmant, nihil addendo. quam regulam pulchrē exornat dominus Ias. in l. ex pupillari. ff. de vulg. & pupil. & illam regul. dicit solennem & singularem & ad multa conferre. Idem Ias. in l. qui Romę. §. duo fratres, column. 15. ver. adde pro ista commun. ff. de verb. obligat. Eandem regulam dicit notabilem idem Ias. in l. ius autem civile, column. 2. circa med. ff. de iust. & iure. nec amplius possunt operari verba posita ad executionem seu accessorie quam ut declarent mentem exponentis. Cur. iun. in consi. 3. eiusdem regulę tanquam singularis & notabilis meminit etiam Dec. in c. relatum. column. 3. de offic. deleg. in consil. 38. column. 5. circa fin. in consil. 90. column. 2. & alibi sæpē. Si ergo illa bona fuerint specificata in rotulo ad demonstrandum quę bona fuerint administrata, non debet illa demonstratio agere ad diuersum effectum & inducere nouam dispositionem seu petitionem, etiam si illam videantur includere. l. cum tale. §. legato falsam. ff. de cond. & dem. Alibi dicit Car. in clem. 1. §. ad hæc. in 3. oppo. de præb. quod ¶ clausula appositā ad vnum finem non debet trahi ad alium finem. facit text. in c. ad nostram, de appel. quod autem mens actoris fuerit subicere illam parcellam ut demonstraret quę bona fuerint administrata, apparet expositionibus in quibus dicitur fuisse administrata bona & peruenisse ad manus administratoris prout in rotulo seu parcella, ergo parcella subiecta post positiones seu libellum & in eis relata debent intelligi relata secundum naturam & qualitates dispositionis in qua fit relatio. l. si ista scripsero, & ibi Bart. ff. de cond. & dem. l. a filio. §. pater. ff. de alimen. & cibi. leg. & relatū dicitur esse in referente cum omnibus suis qualitatibus. Bar. in l. si quis seruum. §. fin. ff. de leg. 2. & in l. 1. ad si. ff. si fami. fur. fecisse dica. & in l. 1. in princ. ff. de recepta. Illa ergo parcella relata in positionibus si debet intelligi secundum qualitates positionum referentium, non debet intelligi quod actor omnino & præcisē voluerit recuperare bona notata in parcella, sed solum quod eorum nomine ratio redderetur ex quo in positionibus nihil præcisē petitur, alioquin parcella relata in positionibus esset diuersę naturę à materia positionum. ¶ Rursus, quādo fit relatio vnius ad alterū, qualitates

vtriusque dispositionis æqualiter debent intelligi determinata. Dec. in consi. 90. col. 1. post med. ver. 1. quia clarū est ut, ergo seruetur æqualis determinatio in positionibus referentibus & parcella relata, ita habenda est interpretatio ut ea quę petuntur in parcella, censeatur petita ad hoc ut eorum nomine ratio reddatur. facit tex. in l. si. C. de sentē. vbi Bar. dicit illum tex. esse singularem quod relatio quę fit ad aliqua debet esse pariformis. item si relatio in dubio vera fieri debet prout habenda est l. Iulianus, vbi Bar. ff. de hære. insti. necessarium est dicere quod relata in positionibus, fuerint relata ad finem in positionibus memoratum. id est pro ipsis relatis ratio reddatur alioquin nō esset vera relatio si expressa in parcella in ea notata fuissent ad aliū finem quā expressum in positionibus. ¶ Tertio pro response facit regula qui cauetur, talia esse subiecta, qualia prædicata demonstrant. c. inter dilectos, ver. cæterum, de fide instr. l. 3. & ibi Bal. ff. de fun. instr. Soci. in consi. 23. col. 10. ver. 23. probatur. lib. 1. sed in supplicatione & positionibus prædicatur de ratione reddenda, ergo parcella quę subicitur & in prædicato refertur, debet intelligi secundū ipsum prædicatū id est, quod descripta in subiecto petantur ad hoc ut eorum reddatur ratio, maximē, quia natura verborum nihil repugnat. Et ista subauditio. 1. quod ideo petantur illa bona ut de eis ratio reddatur, extranea videri non debet, quando per eam cessat absurditas, ne videatur quis in vna parcella subiecta ad demonstrationem & executionem suppositionis & positionum, nouam mouere petitionem, & ratione vitandę absurditatis permittitur subauditio. c. super quæstionū, in prin. & ibi Panorm. in 2. no. de off. de leg. gloss. in c. 1. in verbo defensorem, & ibi Card. Alex. 15. distin. Rurfus, ista subauditio est secundum naturā materię deductę, nempe agebatur contra hæredes administratoris propter administrationem, & in actis dicitur quod fuerint administrata bona de quibus in parcella, ergo subaudire ad verba parcellę quod ideo petantur bona ut eorum reddatur ratio, hoc arridet naturę materię deductę, quo casu subauditio substatinetur. l. 1. §. si autem. ff. de hære. inst. Dec. in consi. 182. col. 2. circa med. Quarto pro response facit regula. ¶ quod vnus actus vel scriptura recipit interpretationem à verbis prolatis in alio actu, seu scriptura. l. vxori. §. si. vbi Bart. ff. de leg. 3. Alex. in consi. 69. col. 1. ad fi. lib. 6. Sed in supplicatione & positionibus, imò etiam in ipso rotulo & parcella 66. declarat agens intentionē suam respicere ad redditionem rationis, alię ergo parcellę in quibus certa bona petuntur, secundum præmissa debent intelligi, nam actus qui sequitur, etiam ex intervallo sumit interpretationem ab actu præcedenti, & secundum eum declaratur. Barb. inter consilia Alex. in consi. 94. col. 1. li. 3. & in consi. 52. Circa hanc dubitationem. col. 6. ver. & ex isto capite lib. 4. Alibi scribit Alex. in consi. 69. column. 1. in fi. li. 6. quod ex verbis prolatis in vna scriptura, sumitur interpretatio quid censerit idem dispones in alio actu vel alia scriptura, per tex. in d. l. vxori. §. si. Idem voluit Curtius senior in consi. 49. co. 6. circa med. vbi quod voluntas declarat nō tam ex eadem quam ex diuersa scriptura. per text. in §. itē lapilli. Insti. de rerum diuis. vbi gl. ad idem adduco text. in l. 3. ff. de fundo instr. vbi dispositio facta in codicillis sumit interpretationem à legato facto in testamento, nam in testamento testator legauit libertis fundum instructum, postea in codicillis mandauit fundum restitui simpliciter, nō exprimendo fundum instructū, dicitur ibi quod intelligitur grauamen de fundo instructo, de quo tamen tex. vide. Alex. in consi. 294. col. 3. post med. lib. 6. Ad idem adduco Cal. in con. 89. col. 2. post med. quod ¶ promissio facta sine causa præsumitur facta ex causa contractus præcedentis, etiā ex intervallo, per gl. in l. triticum. in ver. cogitauerit. ff. de verb. ob. non ab re igitur fuerit interpretari parcellas sequentes secundum naturam suppos. & positionum præcedentium. Quinto, cum in præcedentibus. & seq. confiderando supplicationem positionis & illam parcellam 66. perspicue declaretur mens actoris quod respexerit ad redditionem rationis, idem probandum est & de aliis parcellis. nam talia probantur esse media qualia præcedentia & sequentia demonstrant. Soc. in consi. 73. col. pe. post med. libr. 1. & si aliter diceremus, sequeretur quod eisdē bonis voluisset actor inferre duplex iudicium diuersę naturę & qualitatis, quod expressē non potuisset l. 1. C. de fur. no. in l. edita. C. de eden. quę diuersitas ostenditur, nam agendo ut reddatur ratio non petit præcisē ipsa bona, sed reliquorū tamen restitutionē consentiendo ad actū cōpensationis si ad



tem, videlicet vnus pro tractatu, & alter pro consumatione delicti, ecce quomodo loquitur Bald. in casu magis dubitabili nam in casu Bald. agebatur de puniendo eandem personam, & tamen quia delictum poterat separari, videlicet tractatus à consumatione, vult Bald. quod Iudices plures possint cognoscere, quanto magis idem dicendum sit in casu nostro vbi agitur de puniendo plures personas. Secundo principaliter in fauorem dominorum Bagnolij adduco tex. vbi Cano. in c. si duobus, de appella. §. vbi ab eadem sententia appellari potest ab vtraque parte ad diuersos Iudices, quando capitula sententiæ sunt separata in casu nostro causa videtur separationem accipere, vt ex præmissis apparet, ergo poterit quilibet delinquentium coram suo Iudice accusari. ¶ Non obstat. quod dominus Aymarus offensam acceperit à subditis aut aliis delinquentibus in suo castro, & propterea iniquum videri eum in causa propria ius sibi reddere, quia istud nihil abhorret à iure, quando habet merum & mixtum imperium, potissimum quia factum notarium est. Alex. in consil. 13. colum. 3. li. 9. ¶ Secundo respondeo quod sunt alij condomini ipsius loci quorum iurisdictioni derogari non debet ob suspensionem vnus. Doct. in c. 1. super gloss. secunda, de iudic. Alexand. in consil. 40. colum. 1. lib. 2. ¶ Tertio respondeo quod hodie ordinarius recusari non potest, sed datur adiunctus. auc. ad hac C. de iudi. cum simil. nec omnino repellitur Iudex in causa propria, nam cognoscit iudex de iniuria sibi illata in officio suo. l. si quis forte. §. si quos, vbi Bart. ff. de pœnis. l. 2. C. de sportul. Oldra. in consil. 7. quædam maledicta mulier. Alexand. in consil. 35. col. fin. lib. 2. Similiter videmus quod prælatus potest punire monachum pro delicto commissso contra eum, quando non procedit pro interesse suo priuato sed publico vt delictum puniatur. Cald. in consil. 20. in tit. de regul. videmus etiam valere consuetudinem §. quod quis sit Iudex in causa propria. Rom. in consil. 334. in fi. optime facit quod scribit Bald. in consil. 192. Proponitur quod in quadam ciuitate, columna prima libro secundo vbi si Iudex in causa principali efficiatur postea Iudex appellationis, propter hoc non debet causa ab eo remoueri, licet ipse Iudex ob suspensionem debeat causam alij delegare. Idem dicamus in casu nostro, quod ob istam suspensionem non debeat causa tolli à cognitione dominorum, sed is qui suspectus allegatur, partes suas aliis committat. ¶ Quarto respondeo, quod causa criminalis non agitur coram ipso domino Aymaro, sed coram castellano dominorum omnium Bagnolij, qui castellanus non videtur suspectus ex quo deputatus est à pluribus dominis, quia videmus quod castellus aut officialis a pluribus dominis constitutus, procedit contra subditum in causa criminali. Brun. Aste. in consil. 30. & in consil. 31. & tamen commodum talis causæ pertinet ad ipsos dominos, quibus debentur multe pecuniariae, sed suspitio cessat propter pluralitatem ipsorum dominorum, pro hoc quod dicimus suspensionem testium purgari propter numerum, seu testium defectum per numerum suppleri, quia non sit verisimile tot testes velle falsum deponere. l. 3. eiusdem, in verbo numerus, vbi gloss. & Rayn. ff. de testibus l. 1. in l. prætor. §. cogentur, in 2. no. ff. de e. dendo, cum sim. ¶ Quinto respondeo, quod in causa criminali contra subditos dominorum, non agitur principaliter de commodo ipsorum dominorum, quia principaliter agitur de commodo & fauore Reip. ne delicta fiant impunita. l. ita vulneratus, in fin. ff. ad l. Aquil. commodum autem quod applicatur dominis venit in consequentiam sed de tali commodo quod in consequentiam venit, curandum non est ideo tutor autoratur pupillo in aduenda hæreditate, licet ex ea legatum consequatur. l. cum quædam. C. de admit. tut. facit text. in l. ff. de auth. tuto. similiter valet vnio præposituræ facta cum consensu capituli, licet ex ea capitulum commodum sentiat in consequentiam Rota. decis. 859. præposituræ, in antiq. & quod dicunt Doctor. in l. dictantibus, testa. Cano. in c. insuper de testibus, de legatario teste, licet ex eius depositione commodum sentiat, quod qualiter procedat indi. locis habetur. Et magis in terminis adduco quod scribit Hosti. in ca. ex parte, primo de verb. sign. & in c. presentium, de testibus libro sexto vbi q. Episcopus potest esse Iudex in causa Ecclesiæ suæ, licet in ea habeat commodum, quia habet victum & vestitum in bonis ecclesiæ suæ. sequitur Gemi. in consil. 24. colum. secunda post medi. quod saltem procedit quando agitur de bonis mensæ suæ. Io. And. in c. insuper, de testibus. Geminia. in d. consil. 113. colum. 3. Dec. in c. cum venissent, colum. fin.

de iudi. Sed quod prælatus indistinctè possit esse iudex in causa Ecclesiæ suæ. no. Ant. de But. Abb. & Doc. in ca. cum venissent, de iudi. est verum secundum Docto. ibi quod recusari potest tanquam suspectus, sed tunc propter suspensionem dandus videtur adiunctus, vel propter suspensionem causam alteri delegare poterit, secundum gloss. in d. capit. cum venissent quam sequitur Cor. in consil. 262. colum. fin. post med. lib. 3. addo Old. in consil. 283. Circa præsens thema. colum. 1. in 2. dub. itaque ratione suspensionis non videtur abdicanda iurisdictioni à dominis Bagnolij. imò nec ab ipso domino Aymaro, sed tantum cogi posset ipse dominus Aymarus ad delegandum alteri, sed licet in domino Aymaro videatur suspitio, illa tamen non æquè militat in aliis consortibus. Ad summum iniquum videtur priuari dominos Bagnolij iurisdictione ipsorum cessante eorum culpa cap. conquerent, de resti. spo. ca. satis peruersum. 56. dic. ca. inuentum. 16. q. vlti. & supra dictum est in secunda responsione. Infertur ex præmissis quod causa dominorum Bagnolij in tuto videtur, etiam arguendo à sufficienti partiū enumeratione, nam aut delicta personarum quæ homicidio aut vulneribus interfuerunt, dicuntur diuersa & separabilia, & res videtur clara, quod domini Bagnolij aut officiales eorum possunt cognoscere, & animaduertere in eos in quos potestatem & iurisdictionem habent. Aut sunt connexa, & aliqui ex delinquentibus dicuntur clerici, & tunc fiscus secularis nihil habet querere. Aut dicuntur laici, & tunc frustra tractatur quod magis dignum trahat ad se minus dignum. ¶ Porro in re dubia pronuntiandum videtur fauorem dominorum contra fiscum. l. non puto. ff. de iur. fisci. maxime, quia tractant vt teneant eorum iurisdictionem. arg. l. per retentionem. C. de vsu. idcirco puto causam esse remittendam, ad correctionem tamē magnifici Senatus, si efficacioribus rationibus contrariam sententiam persequatur. 3. Decembris. 1534. Taurini. Et ita fuit pronuntiatum in fauorem dominorum Bagnolij. Aymo Cravetta ex Sautiliano. l. v. d.

S V M M A R I V M.

- 1 Arra quando non perdantur.
- 2 Factum principis dicitur casus fortuitus.
- 3 Qui non obedit principi dicitur violator legis.
- 4 Causa iniusta excusat à mora, non etiam iniusta.
- 5 Obligatus ad factum, non tenetur ad interesse nisi finito tempore.

CONSILIVM CCXXXIII.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. In proposito casu probatur mihi sententia præstantissimorum patrum, quorum dictis licet cumulari aliquid non posse videatur, ita ad integrum scripserunt, tamē ne inertis aduocati opera desiderata videatur, breuia quædam & nos assumemus. Principio quomodo ista videtur explicari per text. in l. 2. C. de sponsal. & ibi Bartol. vbi si non impleatur contractus ob casum §. arrhe non perduantur nisi culpa præcedat casum, sed hic impeditur emptor contractum seruare ob casum secutum, idest inhibitionem superioris, sine omni culpa ipsius emptoris, quæ quidem inhibito videtur casus fortuitus, pe hominis consilium occurri non poterat, iuxta l. secundam. §. si eo tempore. ff. de admi. re. ad. ciui. perti. & l. quæ fortuitis. C. pig. ac. ¶ Quod autem prouideri non posset eiusmodi inhibitioni, ostenditur, quia ea quæ pendent à potestate Principum censentur apud nos impossibilia. l. apud Iulia. §. constat. ff. de leg. 1. nec potest subditus loqui ad Principem, Domine cur ita facis. Oldra. in consil. 30. colum. 2. in fine. Bald. in prælud. feud. colum. nona c. vers. sed pauca de principe. dicamus. l. 1. in l. 1. colum. 1. ff. de constitut. princip. in lege rescripta, columna secunda C. de precibus. Impe. offer. & in l. si testamentum, columna 2. C. de testam. Decius in consil. 191. columna tertia & alibi sæpe. Et in terminis de facto Principis quod dicatur casus fortuitus, notat Palus de Castro. in consil. 220. Proponitur in facto quod quidam. columna 2. libro primo per tex. in l. Lucius. ff. de euictio. Alexan. in consil. 220. libro. 2. decis. Neapol. decis. 54. sed latius ac pulchrius cæteris tradit Baldus. in consil. 395. Pro domino Dynaldo, libro 2. vbi fortius voluit, non posse quem se obligare ad talem casum ex facto Principis prouenientem, quia talis obligatio continet peccatum, daret materiam delinquendi quod quis se obliget contra factum Principis, adeo quod







1. §. solet. de resti. spol. lib. 6. vbi glo. in vers. potuerit. ca. 1. de dolo & contum. eo. lib. 6. & pœnam contumaciæ non sustinet qui obedire non potuit. l. contumacia. §. pœnam. & §. fin. de re iudi. rursus obediendo Regi fecit illud ad quod obligabatur ipse emptor ut in principio notauimus. sed culpa illi imputari non potest, qui fecit quod debuit. l. vtique §. culpa. ff. de rei vendi. l. quemadmodum. §. sinauis. ff. ad legem Aquil. l. si ut certo. §. planè. ff. commod. l. arboribus. §. nauis. ff. de usufru. quæ iura ad hoc propositum allegat Roma. in consi. 395. Vt res clarior. columna secunda. ¶ Septimò, quod iste contractus non impleatur, id fit non vitio emptoris, sed facto regio, ergo emptoribus nihil videtur imputandum. cap. 2. vbi gl. si. de eo qui mitti. in pos. cau. re. ser. gl. si. in c. sin autem. de rescrip. & glo. fin. in capit. fina. de concess. præben. lib. 6. maximè cum non appareat emptores se arctasse quo minus possent implere, & sic dici non potest quod culpa casum præcesserit, iuxta text. in l. 2. §. quod diximus, & ibi Ias. in 2. no. ff. si quis cau. Rom. in consi. 60. quod pars, columna prima Dec. in cap. consuluit columna quinta in princip. de offic. deleg. cum sim. quæ notab. sunt. ¶ Octauò, optimè facit quod Romanus scribit in consi. 49. colum. 2. in 3. dubio vbi si hæres iussus fuit ædificare capellam sub pœna, si illam ædificare non potuit, qui licentiam ædificandi non potuit obtinere ab Episcopo, non incurrit in pœnam, licet episcopus consenserit quod ædificaret in alio loco quam in quo testator iusserat ædificari. eodem modo non incident in pœnam Petr. Regnaldi & Ibertus de Masso eius socius ex quo prohibiti fuerunt contractum implere de mandato superioris. ¶ Nonò non possunt venditores arrhas retinere etiam loco interesse tanquam obligatio facti ab emptoribus impleta non fuerit, quia obligatus ad factum, ita demum ad interesse tenetur, si moram contraxerit. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. & l. fin. ff. si quis in ius voca. non ier. sed hic nulla potest imputari mora, vt supra ostendimus. ¶ Item obligatus ad factum non tenetur ad interesse nisi finito tempore intra quod factum erat explicandum. vt not. in l. si ita stipulatus in l. interdum. & in l. stipulationes non diuiduntur. §. fina. ff. de verb. obl. sed emptori impedito facto regis, nò potest dici cucurrisse tempus ad faciendum saltem cum effectu vt no. Abb. in c. cum inter. & ibi Dec. colum. 7. ad fi. de except. not. in cap. ex ratione, de appel. ¶ Decimò facit quod in fortiore casu scribit Paul. de Castr. in consi. 305. Visis & ponderatis omnibus. colum. 2. lib. 1. vbi voluit non posse imputari culpam vendenti merces principi, habita fide de pretio, cum timore reuerentiali resistere non auderet, quãto minus non imputabitur culpa ei qui ob expressam principis inhibitionem aliquid facere non ausus est. ¶ Undecimò facit, quia etiam alij subditi Regiæ maiestatis, quod de talibus mercibus similes contractus fecerant non ausi fuerunt ipsos contractus implere, ideò culpa imputari nò potest facienti, quod alij communiter ita faciunt. l. 3. ff. ad Mace. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de ædile. edi. Bartol. in l. si pignore. §. si. per illum tex. ff. de pign. ac l. 1. C. eo. tit. ob id non tenetur custos equi si illum dimisit in pascuis quem Lupus comedit, quando ita erat consuetudo dimittendi glo. in l. si negotia. in verbo sit solitus. ff. de neg. gest. Pet. & Cy. in l. 3. C. de episcop. audien. & quod pulchre Ang. scribit in consi. 212. colum. 1. in fin. vbi quod culpa nò imputatur conductori qui debitores ante bellum non exegit, licet dies cessisset exigendi, quando de consuetudine lapso termino soluendo non statim virgebantur debitores ad soluendum, & quæ scribunt Modern. in lege domos. columna secunda in fin. ff. de leg. & alibi sæpe Doct. Ex quibus concludo, emptorem nihil perdidisse arrharum ob id quod emptionis contractum non obseruauerit, saluo saniore iudicio. Taurini 8. Decembris. 1534. Aymo Crassetta ex Sauiliano I. V. D.

SYMMARIVM.

- 1 Vtrum apotheca veniat sub appellatione domus.
- 2 In generali donatione veniunt bona quæ erant donantis simpliciter
- 3 Argumentum à communiter accidentibus valet.
- 4 In casu dubio standum est declarationi concedentis.

CONSILIUM CCXXXIIII.

An apotheca sit domus, aut domui coniuncta.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ex datione in solutum facta de domo quod non veniat apotheca in casu nostro probari videtur sequentibus fundamentis. ¶ Et primò, quia intra & Docto. quando concludunt, apothecam contineri appellatione domus, loquuntur in materia in qua fit larga interpretatio, puta in donatione vel vltimis voluntatibus, sed nos sumus in materia stricta scilicet, in donatione solutum limitata pro summa ceterum scutorum, in qua non debet comprehendi plusquam sit ipsum debitum pro quo fit datio in solutum. l. si non fortem. §. si centum. ff. de cond. indeb. facit. l. in agris. ff. de acquiren. rer. domi. Ideò cum ipsa Franceschina habeat titulum specialem & expressum apotheca si aduersaria intendit illam fuisse comprehensam sub illa datione in solutum generaliter facta de domo debet hoc probare, nam iuris præsumptio esse videtur contra eam, quia si in solutum tradens cogitasset de apotheca, eam alij vtique non alienasset. argu. l. merito, ff. pro socio iuncta l. duob. ff. de fal. maximè, cum iurauerit in datione in solutum, ideò nò est verisimile quod immemor fuerit salutis æternæ. l. si. C. ad l. Iul. rep. c. san. 1. q. 7. c. literas. de præf. c. significauit. de homicidio & in iuramento quod præsumptio sit pro iurante quod illi non contraueniat, est text. in c. ad audientiam, vbi glo. in vers. iuratus. de præsumpt. le. postliminij ius, vers. & ideo magis, vbi Bar. ff. de captiuis, not. Albe. de Rosa. in l. 1. in prin. ff. de offi. eius. & ibi Decif. co. 20. post med. facit quod scribit Cor. in cõf. 89. col. 5. vers. 5. medio lib. 3. vbi quando quis donauit aliqua bona particulariter alicui, si postea faciat alij generalem donationem in generali donatione non veniunt bona particulariter alicui donata, quia non est verisimile quod voluerit donator fidem suam fallere erga primum donatarium. Alibi scribit idem Cor. in consi. 306. col. 4. vers. ex quib. omnib. lib. 3. quod si quis in vltimis codicillis reuocet legata antea facta, non censetur reuocare ea quæ donauerat in primis codicillis cum iuramento, quia nò est verisimile, quod quis deieraret. Fortius scribit Aretin. in consi. 77. co. 8. in 4. dub. Cor. in consi. 165. col. 3. post med. nu. 21. li. 2. quod generalis institutio hæredis, non trahitur ad bona quæ non erant duratura in hæreditate testatoris, licet de eis disponere potuisset, puta donata causa mortis, quia in dubio nò est verisimile quod testator voluerit reuocare, quod alij cõcesserat, licet reuocare potuisset. Fortius si mulier quæ legauerat fundum vni, det bona sua generaliter in dotem, non censetur per talem dotis constitutionem reuocare legatum, licet illud facile posset reuocari. ita Ale. in consi. 31. col. si. lib. 3. quod dictum pro nouo refert, & sequitur Ias. in l. qui post. col. 3. vers. iuxta prædicta occurri pulchrum dubium. C. de leg. Ad idem adduco Pau. de Cast. in consi. 347. quia circa donationem colu. 2. post med. li. 1. vbi quod in generali donatione solum veniunt bona quæ donantis simpliciter erant non etiam bona quæ post mortem eius alij erant restituenda eodem modo dicendum est, quod in ista donatione in solutum generali, non censetur cogitatum de apotheca alij postea specialiter collata. & pars dicens contrarium, tenetur probare, cum habeat præsumptionem iuris contra se. l. siue possideris. C. de prob. ¶ Secundò in casu nostro ista apotheca nò videtur esse de pertinentiis domus, nam illa dicuntur esse de pertinentiis, quæ lege, statuto, aut cõsuetudine deputata sunt vt rei principali accedant. Inn. & Doct. in c. cum ad sedem, de rest. spo. sed lege cautum non videtur, apothecam esse accessoriam in domum simpliciter, nisi ex cõfectoris, quoniam eodè pretio emptio habita esset, & quando domus accessorie ipsa apotheca vteretur, & quando nò esset aditus ad ipsam apothecam nisi ex ipsa domo, iuxta not. per Anch. relatum per Mod. in l. si. ff. de const. Prin. latè Dec. in cõf. 109. per totum, licet loquatur in horto. sed ista coniectura hic probata non fuerunt, imò fuit probatum contrarium in memoriali sub die nona. Septembris, vbi fuit dictum, domum & apothecam habere aditus diuersos, ad quod pars aduersa contigit, consequenter videtur consensisse rei veritatem ita habere, quia tacens in iudicio habetur pro consentiente. Bar. in l. vnica. C. de relatio. traditur in l. quæ dotis. ff. sol. mat. & per Ias. in l. si. ff. de feri. & in specie, quando ad apothecam datur aditus alium de quàm ex domo, quod non veniat appellatione domus tradunt Ang. & Pau. de Cast. in l. olimpico. ff. de ser. vrb. præd. Dec. in d. consi. 109. col. 2. vers. 3. facit Similiter ex consuetudine non potest dici apothecam esse de pertinentiis domus, quia consuetudo est facti, idcirco probanda. l. in bello



bello. §. facta. ff. de cap. l. si emancipati. C. de colla. c. cum in iure de offic. deleg. & in specie de consuetudine q̄ probari debeat, est tex. vbi gle. in l. prescriptione. C. si contra ius vel utili. publ. Bar. in l. de quibus, in fi. ff. de le. & in l. omnes. populi. circa fin. ff. de iusti. & iu. Bal. in cons. 169. Quidam nomine col. 2. circa med. li. 1. Imò considerata consuetudine domini ipsius domus, probari videtur ipsam apothecam non esse accessoriam ad ipsam domum, quia ea simul non utebatur, sed difformiter & separatim, domum quidem habitando apothecam vero aliis locando, quod acta docent. quæ vsus difformitas multum consideratur in proposito per dominum Alex. in cons. 222. col. 2. ver. pro hoc etiam videtur glo. lib. 2. Quinimò arguitur quod æquè principaliter & separatim ipsa apotheca utebatur. Rursus quod illa non erat ad vsum domus, sed ad diuersum & separatim. Rursus appellatione pertinentiarum non veniunt ea quæ sunt diuersæ qualitatis à re concessa. Ideò si quis concedit castrum cum pertinentiis, non veniunt res speciales sitæ in territorio castri pertinentes ad concedentem, sed iurisdic-tio tantum cohærens territorio, secundum Imol. in l. 3. ad fi. prin. ff. de acq. pos. quod dictum refert & sequitur Alex. in cons. 14. col. fi. lib. 7. sed ista apotheca est diuersæ qualitatis à domo, quia domus facta ad habitandum, apotheca autem ad negotiationem, nec habet necessaria ad vsum habitationis. ¶ Tertio ¶ valet argumentum à communiter accidentibus. glo. in l. neque natales. C. de prob. no. in l. non hoc. C. unde cognat. & in c. in præsentia. de proba. vbi Deci. col. 10. sed à communiter accidentibus. quando quis vendit domum cui coniuncta est apotheca, consuetum est notari ad instrumentum domum cum apotheca, quo arguendi modo in proposito nostro utitur Dec. in d. cons. 199. col. 2. post me. ver. 6. etiam. ¶ Rursus apotheca dicitur res notabilis, ideò si intentio partium fuisset quod comprehensa esset in datione insolutum, verisimiliter de ea expressum esset, nā ea quæ notabilia sunt, nisi exprimantur in specie, censeantur neglecta & omissa l. prætor ait. §. q̄ autem. ff. de iur. l. eos. C. de aqua duct. li. 11. Ol. in cons. 185. Thema tale est Titius canonicus. co. 1. ¶ Quarto an aliquid dicatur esse de pertinentiis alicuius rei, maxime consideratur quantitas prætij & rei valor. Ale. in cons. 222. ad fi. li. 6. & in d. con. 14. ad fi. li. 7. sed hic fuit deductum domū cū apotheca multo amplissimè valere atque sit quantitas centum scutorum, pro qua datio insolutum habita est, ergo non est verisimile, eū qui insolutum dationē egit, limitatā ad aureos centum, voluisse insolutū dare re valoris multo amplissimi, ar. l. cū de indebito, in fi. ff. de prob. & c. super hoc, de renun. cū sim. q̄ valoris amplitudinē censetur pars concessisse & satis confessa per suā taciturnitatē iudicalem, vt supra notauimus allegando Bart. in l. vnica. C. de rela. Videmus etiam q̄ ex quantitate prætij arguitur an dictio vsq̄, stet inclusiue. vel exclusiue. Bar. in l. semper in stipulationib. ff. de reg. iur. si-militer an aliquid includatur in parte diuisa, vel non, hoc cognoscitur & iudicatur ex quantitate prætij. So. in l. 1. in 4. no. ff. de reb. dub. Cur. iun. in cons. 80. col. 1. Quinto, si verba instrumenti accuratius animaduertamus, esse videtur res extra omnē difficultatē, nā fuit data insolutū dom⁹ in qua ipse debitor morabatur. & sic restrictiue ob illud relatiuū sine copula. l. ea tamē adiect. ff. de l. 3. & illa adiectio in qua morabatur restringit ipsum actum quia appositio loci in principali dispositione restringit ipsum actū. Bar. in l. inter stipulantē. §. sac. co. 4. fi. de ver. ob. Dec. in con. 324. & in cōf. 327. co. 3. & seq. restringēda est igitur datio insolutū ad domū in qua cedens insolutū morabatur, nō ad apothecā q̄ habitare nō cōsueuerat, & si velis dicere q̄ relatiuum sine copula quandoque stat demonstratiue, vt no. Bar. in d. l. ea tamē adiectio. So. in con. 111. co. 5. lib. 3. adhuc idē dico, quia dans insolutū, demonstrauit re quā includi volebat sub ipsa datione, ergo res insolutum data non debet egredi terminos demonstrationis. & in simili dationē insolutū restringit. Anc. in cōf. 436. In his dubiis. co. pe. ad fi. in 4. dubi. ¶ Sexto ipsa Franceschina habet verba instrumenti clara in eius fauorem, quia loquitur instrumentum de apotheca, at aduersaria utitur ex verbis generalibus obscuris, quia non est expeditum nec generaliter verum domus appellationem ad apothecam pertinere, ideò habēda est interpretatio cōtra aduersariam, quæ in verbis desiderium fundat, & eidē imputandum cur legem apertius non dixerit. l. veteribus, ff. de pa. vbi Bar. c. in præsentia, de prob. Ale. in cons. 128. col. fi. li. 5. & verba pacti aut cōtractus interpretantur contra eū, qui ex ipso pacto aut cōtractu vtilitatem percipit seu ad

cuius vtilitatem pactum factū est. l. si in emptione, in prin. ff. de contrahen. empt. Alber. de Rosa. in d. l. veteribus. Imo. in cons. 21. co. 1. laf. in cons. 39. col. 2. li. 1. ¶ Septimo, cum prima causa pertineat ad donationem, licet limitatam ad centū scutos, deinde data fuerit insolutum ipsa domus, & dubitetur an appellatione domus, veniat apotheca, admittenda est declaratio ipsius donatoris, quia ¶ in casu dubio standū est declarationi concedentis. Pau. de Cast. in l. hæredes palā §. si quid post. ff. de test. cum sim. quæ Dec. congregat in cō. 51. col. fi. & in cons. 262. col. 2. declaratio autem concedentis fumitur ex dispositione postea secuta de ipsa apotheca, in fauorem Franceschinæ, ex quo facto volūtas declaratur q̄ noluerit eam comprehendere sub datione insolutum l. Paul. respondit non tantum verbis. ff. rem ratā habere. facit Ale. in cons. 146. co. 5. lib. 5. vbi q̄ mandatū dubiū declaratur per alias scripturas madātis et ex interuallo scripturas. facit tex. in l. si quis ex argentariis. §. si initium, vbi Bal. & alij. ff. de eden. potissimū admittenda est interpretatio ipsius concedētis, quia in manu & potestate eius erat an vellet aliquid donare vltra quantitatem centum scutorum, & sic an datio insolutum pertineret ad apothecā facit q̄ scribit Bald. in cons. 405. li. 5. quod in dubio actus debet intelligi eo modo quo declaratur per protestationē, eadem ratione dicemus declarari ex dispositione do. Francisci criuelli postea facta eum non intellexisse quod apotheca comprehenderetur sub datione insolutum facta de domo maxime, quia ita disposuit in vltima voluntate, quo tempore salutis suæ verisimiliter rationem habebat, iuxta no. in l. si quis moriens. ff. ad Sylla. & si donataria vult dicere domum donatam sine apotheca non valere scutos centū, id ipsum probare opus habet, quia est fundamentum suæ intentionis. l. actor. C. de prob. l. ei qui dicit. ff. eo. ti. cū sibi non competat rei vēdictio ad apothecā, & actio personalis non competit contra singularem successorem. l. e. §. si. ff. de contrah. emp. imò et si probaret, adhuc non videretur audiēda in apotheca, sed agi oportet contra hæredes donatoris actione personali, & in subsidium hypothecaria contra tertios possessores. ¶ Amplius eidem posset imputari cur insolutum accepit rem breuioris valoris: nam per dationem insolutum omnis tollitur obligatio. Insti. quib. mod. toll. ob. in prin. igitur facta datione insolutū, non pōt agere p debito principali, cū nō alleget aliquā iustā causam, puta dolum aut lēSIONē enormem, dationē in solutū acceptatā, & re iā tradita non videtur dubitandū quod aliud peti non possit, ex his quæ Dec. scribit in con. 12. faciunt quæ scribunt Bar. & Ang. in l. qui sibi. §. qui Stichum. ff. de solu. de locatore equi qui recipit eum deterioratum scienter. faciunt quæ scribunt Mod. in l. centum Capuæ & in l. fi. de eo quod cer. Io. de recipiente sortem simpliciter, q̄ sibi præiudicat accessoriis. no. So. in cū. 18. col. 2. li. 1. ¶ Et si dicas, non nocere acceptationem domus quia putaret se apothecā cōprehendi, respondeo, q̄ argumētū procederet si apothecā etiā habuisset, aut in acceptatione domus declarasset, q̄ intelligeret & ipsam etiā apothecā obtinere, planē acceptatio domus simpliciter facta, & ipsa possessio solius domus sine apotheca omnino videtur præiudicare. ¶ Octauo verba dationis insolutū debent intelligi vt minus obligetur ipse do. Franciscus quā sit possibile. l. si quid venditor. in fi. ff. de ædi. edic. Angel. in cons. 67. Ex themate prædicto circa final. sed excludendo apothecam, minus obligabitur debitor. ¶ Nonò ista dubitatio videtur ex quæ Corn. elegantissimè docet in consilio 203. Quāuis in præsentī consultatione lib. 1. vbi consuluit in legato domus non venire apothecam, quia domus regulariter intelligitur de domo habitationis, sed apotheca non ædificatur ad habitationem multò fortissimè tantundem probandum est in casu nostro, vbi non tractatur de materia tam fauorabili qualis est vltima voluntas. Secundò quia in casu Cor. legatum non erat limitatum ad certā quantitatem, sed simpliciter legata domus, at hic limitata est datio insolutum ad quantitatem ad centum scutorum ideo præsumendum non est, dicere voluisse debitore amplius insolutum dare atque esset quantitas debita. Tertio, quia hic debitor expresse declarauit se intellexisse de domo habitationis dum dixit, in qua moratur fortius scribit idem Cor. in cons. 206. col. 5. vers. deueniendo. lib. 3. quod licet apotheca habeat suos parietes & tectum, adeò quod sit apta ad habitandum, non tamen venit appellatione dom⁹ si illa non habitatur, sed ars tantum in ea exercetur, à fortiori idem dicendum est in casu nostro, quia ista apotheca nullo modo apta est ad vsum habitationis sed mercantiæ tantum



tantum: & quo magis cōtemplor, eo gratius accidet ista ipinio iuris rationibus vndiq; instructa, nec minus sensu naturali firmata. ¶ Postremò, saltē clarē cōstat quando dominus Franciscus non habuit animū dandi insolūtū etiā apothecam de qua specialiter disposuit, consequenter cōstitutum appositum in datione insolūtū nihil agit quoad apothecam quam non possidebat etiam ab initio nomine aduersariæ, nec videtur extendendum constitutum vltra voluntatem constituentis. l. non omnis. ff. si cer. pet. saltem cum sit dubium an apotheca veniat appellatione domus ratione dubietatis constitutum non videtur operari. argu. l. 3. §. incertam. ff. de acqui. poss. nam quomodo potest dici possessam apothecam nomine aduersariæ, de qua quæstio tractatur, an veniat appellatione domus. ¶ Neque præmissis ob stare videtur autoritas Alex. in consi. 204. lib. 6. vbi latē consuluit, appellationē domus ad ipsam etiā apothecam pertinere, quia in casu Ale. plurima concurrebāt, quæ ita animum inducerent: quæ ipsa in casu, de quo agitur, non modò non procedunt, verū etiam alia non parū vrgentia constant ad contrarium, iudicium animos consulentium & iudicantium adducentia. & ita rescribendum puto, ad correctionem tamen sanius consulentium. Taurini. 6. Decem. 1534. Aymo Crauetta ex Sauliano l. V. D.

S V M M A R I V M.

1. Quando perdat civilis possessio.
2. Iudex quando non possit priuare possessorem absentem.

CONSILIVM. CCXXXV.

## In causa possess. de Antonij de Auenturina.

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Ad explanationem vniuersæ dubitationis præsupponendum est, quod vbi possidens nomine alterius in alium transfert possessionē, is cuius nomine possidebatur, perdit omnem possessionem etiam ciuilem. l. si. C. de acq. poss. vbi Bar. æquiparat illa duo: quando colonus expellitur, vel quādo possessionem alij tradit. sed quādo expellitur, dominus perdit etiam ciuilem. l. peregrē. §. quibus explicitis. ff. de acq. poss. l. 1. §. nō autē. vbi Bar. ff. de vi & vi arm. c. ex parte. §. de rescrip. gloss. & Doct. in c. olim, id est de restit. spol. Abb. in consi. 100. in 1. dub. lib. 1. Soci. in consi. 18. col. 9. vers. nec ob st. si diceretur lib. 1. Ias. in l. naturaliter. in prin. col. 1. ad si. ff. eo. ritu. facit, nam vbi possidens ciuiler negligit recuperare possessionem naturalem, quam intelligit ab alio occupatam, perdit ciuilem, etiā per modicum tēpus, eò quia suspicatur se posse repelli. l. quāuis. & l. quod meo. §. si. ff. de acq. poss. Bar. & Doct. in l. si de eo. §. si forte. eo. tit. Alex. in consi. 94. col. 3. vers. nec etiam obstat si dicatur. lib. 5. in reper. l. sæpe. col. 45. vers. quod tamen fallit. ff. de re iud. Soci. in d. cōf. 18. col. 9. vers. nec ob st. si diceretur lib. 1. Dec. in consi. 400. col. 3. circa med. & dicitur negligere recuperationem, si differt per triduum. gl. in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi & arm. Ale. in consi. 210. col. 4. in prin. li. 7. secus si possessio ab alio occupata non sit, vel occupatio ignoretur, quia tunc ex negligentia recuperandi non perditur in modico tempore. sed requiritur longū tempus decem annorum. gl. Bar. & Doct. in l. 1. C. de seruis fugiti. ergo posito quod Anto. de Auenturina esset antiquior possessor prædij, cuius nomine agitur, nō propterea circa executionem iudicati super actione personali prolata tentanda erat executio in dicto prædio, cuius possessionem perdiderat, & quæ translata erat in ipsum Stephanum de petolis, quam translationem sciebat ipse Anto. de Auenturina, vt acta probant, sciebat enim possideri & teneri istud prædium per ipsum Stephanum, nam Iudex pro executione ¶ sententiæ non potest priuare tertium possessorem absentē neque citatum, & de facto inducit victorē in possessionem, tertius non priuatur ciuili possessione. Bal. in consi. 249. proponitur quod quædam tutela. in si. lib. 3. per not. in l. sciendum. §. fundum. ff. qui sat. cog. pulchrē Anch. in consi. 292. Videretur prima facie dicendū. Alex. in l. a diuo Pio. §. si post adiectum. col. si. ff. de re iud. Soc. in consi. 158. col. 3. vers. videamus ergo. & col. 6. vers. & ratio prædictorum est, li. 2. Ias. in l. iuste. col. 3. ante med. ff. de acq. pos.

¶ Et hoc procedit etiam si res fuisset alienata pendente iudicio per debitorem in fraudem creditoris, nam si postea feratur sententia in fauorem creditoris super actione personali, non tamen mitteretur executioni contra tertium in quē res translata est lite iam mota, sed agendum est cōtra tertium actione reuocatoria probādo fraudē debitoris, qui alienauit. Bar. in l. qui missum. §. Iudex. ff. de dā. infe. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. & ibi Alex. co. 4. vers. & iuxta hoc reprobando distinctionem Bal. in l. ob maritorum. C. ne vxor, pro mari. & op. Bart. & Alex. seputur Soc. in consi. 13. col. 2. lib. 4. Rom. in consi. 246. col. fin. ¶ Igitur si ex actis ostenditur quemadmodum tēpore executionis Stephanus appellans possidebat, si etiam docetur eum nō fuisse citatum ad executionem per inspectionem actorum, ad quem modum negatiua probatur. Bar. in l. Titia textores. ff. de leg. 1. not. in l. in illa. ff. de verb. obl. Soci. in d. consi. 158. col. 3. vers. sed ego etiam respondeo clarius, vbi citatio quæ aliās præsumeretur contra condemnātū, nunquam tamen præsumitur contra tertium absentē, quando defendi potest nullitas aut saltem iniustitia illius executionis nimium præcipitis, maximē quia hic res non erat litigiosa cum actum esset personali actione contra debitorem obligatum. ¶ Et si dicatur licet Anto. de Auenturina perdidit possessionem ob factū constituentis qui alieuit, tamē recuperare eam potest, tãquā possessor antiquior ex remedio. l. si. C. de acq. poss. vel ex canone reintegranda, tanquam ceciderit à possessione sine aliqua sui culpa, immò competit possessorem recuperandæ etiam amittendo possessionem per culpam in omittendo, quando quis neglexit recuperare possessionē per obliuionē aut ex negligentia etiam longi temporis. Ale. in consi. 90. col. 2. vers. præterea ex sola obliuione. lib. 5. iunctis his quæ dixerat in præcedentibus. Idem vult Cappella Tolosa. 4. q. 487. vbi quod possorium ex canone reiteganda, competit his quæ ceciderunt à possessione ex eorum culpa & negligentia. quod intelligo in culpa in omittendo, quæ tertio lucro esse non debet, & sic non sequitur, possessio perdita est, ergo recuperari non potest. ¶ Respondeo, quod illud procederet si fuisset actum remedio possessorio contra ipsum Stephanum, sed fuit actum iudicio personali contra debitorem, & ad executionē iudicari petita executio in bonis condemnati, & facta est missio in possessionem istius prædij tãquā de bonis debitoris condemnati, non tanquam in repossessio per tertium, sed apparet de falsitate causæ, quia istud prædium non est de bonis cōdemnati, quia trāslatum fuit dominium in ipsum Stephanum appellantem. quia hypothecam in fauorem partis non amiserat ipsum dominium, sed falsitas causæ vitiat executionem euando probatur rem esse alterius vt, habetur & no. in d. §. si super rebus. in l. 1. C. de erro. ca. culi. nam Iudex quando facit executionē in aliqua re tanquam in re condemnati, nō habet animum præiudicare tertio. & si haberet, præiudicare tamen non posset, ob id tertius non priuatur ex actu iudicis sua ciuili possessione, licet secus esset si possessio occuparetur à priuato sine auctoritate iudicis. vt no. Bal. in d. cōf. 149. in si. li. 3. Anch. in d. consi. 292. Ale. in dicta l. sæpe col. 45. Soc. in d. consi. 158. & cum actū fuerit actione personali contra debitorem condemnatum, non potest dici intetatum remedium. d. l. si. contra tertium quia persona extranea non subintelligitur. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. in si. ff. de verb. obl. Rursus, non videtur agi posse actione reuocatoria cōtra istum tertium tanquam alienatio facta sit in fraudē. nā fraus considerari nō potest, quia testes loquuntur qd debitor cōdemnatus possidet bona quæ sufficiunt ad solutionem iudicati. Et in omnē euētū satis videtur quod hic non agitur ex eo constitutio ad recuperandum possessionem. remedio d. l. si. sed executione sententiæ quæ in bonis condemnati facienda est, non citam tertij. Taurini 8. Ianuarij. 1535. Aymo Crauetta ex Sauliano l. V. D.

S V M M A R I V M.

1. Quæ dicatur legitima.
2. Statutum potest tollere legitimam.
3. Dos congrua quomodo intelligatur.
4. Filia quando possit petere dotem?
5. Debitum dotis est fortius quàm debitum legitimum.
6. Verba generalia restringuntur ad causam, propter quam prolata sunt.
7. Quando pater obligetur pro filio.
8. Inducta ad vnum effectum, non agunt contrarium.
9. Statutum recipit interpretationem passiuam à iure communi, licet sit contra

Cons. Crau. 2. pars.

R

contra



contra hunc commune.

- 10 Natura exceptionis est negare, si regula affirmat.
- 11 Ex ratione declaratur voluntas alicuius.
- 12 Forma argumenti à contrario sensu.
- 13 Argumētū à paritate rationis est fortius argumento à contrario sensu.
- 14 An in statutis sumitur argumentum à contrario sensu?
- 15 Absurdum est quod plus sit in referenti quàm in relata.

### CONSILIVM CCXXXVI.

#### Pro nobili Ioanne Familia, ciue Taurini.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Extat duplex statutum Taurini, vnum quod filiae foeminae non succedant in domibus, existentibus filiis masculis, & nullo facto ordinamento per patrem, alterum quod foemina dotata vel maritata non succedat ab intestato existentibus filiis masculis. Pater condidit testamentum quo filias particulariter instituit in certis quantitatibus pro dotibus, quibus substituit filium masculinum heredem vniuersalem, decessit altera filiarum sine liberis, quae iura sua cessit alteri sorori. Ista soror cessionaria experitur aduersus fratrem heredem petendo legitimam, in qua cedens soror grauari non potuit, quaeritur, si in computatione legitimae sit computanda domus patris in qua foeminae non succedunt ex forma statuti? ¶ Antequam veniam ad resolutionem huius difficultatis, praemitto, quod hic non videtur tractandum de legitima, quia filia exclusa ab intestato legitimam petere non potest, nam legitima dicitur tertia pars eius quod ab intestato fuisset quis habiturus. l. Papinianus. §. quantum autem quarta. ff. de inoff. test. l. nuper. C. eo. tit. c. Raynuius. extra de testa. sed cum filia ab intestato non succedat propter statutum, non poterit etiam legitimam petere, cum possit et statutum legitimam in totum tollere, secundum commune odi. Dyn. in reg. indultum, de reg. iur. li. 6. Fed. de Senis in cons. 21. col. pe. circa med. & in cons. 277. factum ex quo, col. 1. quod tamen est cons. Recuper. de Sancto Miniato Old. in cons. 107. Pau. de Dast. in cons. 175. Casus praesens, ad fil. lib. 1. & in cons. 348. Vif. fo casu & allegationibus. col. 1. lib. 2. Bal. Nouellus in trac. de dote in 6. parte priuilegio. 17. Cor. in cons. 205. col. 4. in cons. 123. col. 3. ad fin. li. 3. & in consilio 1. col. 4. lib. 4. Dec. in cons. 19. col. pen. & in l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. vbi dicit hoc procedere saltem ex causa, & quod ex causa possit in totum tolli, no. Curt. Iunior in cons. 10. column. 3. in fin. vbi quod causa legitima tollendi est fauor agnationis. quod autem possit minui, procedit sine dubio in casu autem nostro non tollitur legitima in totum, quia non excluditur filia, nisi dotata, quae dos succedit in locum legitimae. Barto. & Docto. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de conditio. & demon. Cor. in consil. 162. column. 3. lib. 1. Deci in cons. 106. Et licet circa hoc sint dubitationes, an dos succedat loco legitimae simpliciter & proprie, ita quod tamen doti onus aliquod apponi non possit, iuxta not. in d. §. Titio genero. Corn. in consilio 32. column. 3. ad fin. lib. 4. in consilio 1. column. pen. lib. 2. & alibi saepe, tamen conueniunt Doc. in hoc magis communiter quod cum statutum possit legitimam minuere, sine dubio, filia dotata excluditur à statuto, non potest filia petere supplementum legitimae, reprobata opi. Sali. in auc. nouissima. C. de inoff. testam. vt no. in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & posth. vbi Alex. tamen quia statutum excludit filiam dotatam, intelligitur usque ad legitimam secundum Docto. communiter iuxta no. in d. auc. nouissima, vbi Ias. ad fin. in auc. res quae, vbi Ias. in 6. no. C. commu. deleg. Pau. de Cast. in consilio 362. Si statutum lib. 1. Ang. in cons. 357. Dominus Georgius. in 4. dubio. Alex. in cons. 69. in primo dubio lib. 1. & in cons. 7. col. 2. lib. 2. quod est repetitum in cons. 88. lib. 6. Idem tenet Alex. in cons. 82. Vif. fo statuto. col. 1. lib. 4. Curt. Senior. in cons. 16. column. 7. post med. & in cons. 27. in quarto dubio. in consilio 38. & in cons. 74. col. 30. in fin. vers. 8. principaliter. Socin. in cons. 57. col. 6. in fin. lib. 4. Corn. in consilio 4. column. pen. post medium versic. & congrua dos. in cons. 40. col. pen. in fin. in cons. 85. column. pen. in fin. versic. in super circa hereditatem. in consilio 100. column. 2. versic. tamē his non obstantibus. in cons. 20. col. 192. versic. circa

secundum autem napat. lib. 2. & in cons. 257. col. pen. libro 4. Dec. in cons. 106. col. 2. post medium, in consilio 180. column. 1. in fin. in consil. 181. col. 2. circa med. & in consil. 276. column. 2. Ias. in l. voluntatis. C. de fideicommiss. & in cons. 69. in fin. lib. 1. nisi aliter esset consuetudo loci, quia dos esset constituenda maior vel minor legitima, secundum consuetudinem loci, secundum Cor. in consil. 197. col. 3. in cons. 210. circa fin. in cons. 316. col. 4. lib. 1. & alibi saepissime, sed latius Soci. in cons. 288. col. 7. in 2. q. lib. 2. Bald. nouel. in trac. de dote in sexta parte, priuilegio. 16. column. 8. versic. communiter tamen mos regionis, quod tamen intelligo quando probaretur de tali consuetudine etiam mortuis parentibus, quibus viuis dotes minores possent constitui. Sed etiam stante consuetudine, quae tamen non probatur, dubia videretur opin. Corn. in casu de quo agitur, non disputo tamen pro nunc, quia non expedit, cum pars aduersa de hoc non contendat. Itaque cum dos debeatur ad mensuram legitimae, si filia fuit minus congrua dotata, potest petere supplementum congruae dotis, quando statutum ulterius non procedit, iubendo filiam esse contentatam dote data vel premissa Bar. in l. ff. G. de dot. promiss. & in auc. res quae. C. commu. de leg. Pau. de Castro in cons. 362. si statutum lib. 1. Alex. in cons. 121. lib. 6. Soci. in cons. 57. col. 6. post med. lib. 4. vbi loquitur, licet filia à patre dotata sit. Bal. nouel. in trac. de dote in 6. parte priuilegio. 17. Corn. in consil. 197. column. 3. post medium versic. quod maxime dicendum videtur in cons. 210. circa fin. in consil. 306. col. 4. lib. 1. in cons. 100. column. 2. versic. & licet Bald. in consilio 115. column. fin. in cons. 123. ad fin. cons. 249. column. 2. ad fin. & in cons. 290. cel. 13. versic. item quod debeat libro 3. Dec. in cons. 276. column. pen. ¶ Quinimodo, quando statutum ulterius procedit, iubendo filiam esse tacitam & contentam dote sibi data vel promissa, adhuc ista filia potest petere supplementum congruae dotis, quando à patre dos constituta non fuit, sed ab alio de quo lex seu statutum non ita confidit sicut de patre quod congrue docet, ita dicit Soci. in consilio 20. column. 2. in 3. q. lib. 1. Amplius, licet filia non possit isto casu petere supplementum congruae dotis saltem quando à patre dotata est, tamen quia dos isto casu succedit in locum alimentorum, arg. l. pro oneribus. C. de iure doti. & no. Bar. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. poterit filia petere quod suppleatur ei dos sufficiens ad alimenta, vt notabiliter Soc. considerat in cons. 100. col. 4. circa medium libro 3. quod nota quia alibi puto non facile inuenitur. Istud etiam videtur velle Bald. nouel. in trac. de dote in 6. parte priuilegio 27. column. 4. versic. & ex praedictis potest concludi. Idem voluit Ang. de Vbal. de Perusio inter cons. Bal. in cons. 465. Statuto ciuitatis Mantue, in fil. 3. ¶ Praesupposito igitur quod peti possit supplementum congruae dotis usque ad legitimam, videndum est, an in computatione istius legitimae habenda sit ratio istius domus. ¶ Videretur prima facie dicendum quod sic, quia statutum excludit foeminam à successione dominorum, nullo facto ordinamento per patrem, sed hic pater testatus est, consequenter videtur cessare verba statuti, ergo & dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec. l. quod constitutum. ff. de testa. mil. cum simi. ¶ Contra riam opinionem puto de iure veriorē, & pro fundamento praesuppono, quod legitima non debetur in bonis in quibus prohibetur quis succedere, puto non debetur legitima filiabus in bonis feudalibus, in quibus filiae non succedunt. Pan. in consilio duodecimo in dubio primo faciunt not. in auc. res quae. C. commu. de lega. vbi Ias. column. 8. quod etiam si pater velit non potest dotare filiam de bonis feudalibus. Item stante statuto quod maritus lucretur certam partem dotis, non habet locum quando res feudalibus in dorm data est c. 1. fin. de nunc. de re alie. facit Ias. in leg. prima, columna sexta, ad fin. in sexta limit. C. de summa Tri. & fide ca. Et tamē efficacius & fortius est et de bitum dotis quam legitimae, quae non debetur viuenti patre sicut dos. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bon. Item, si filia simpliciter excluditur à statuto propter masculos, non potest legitimam petere vt supra probauimus. tamen dotem potest petere, secundum Bald. in d. l. ff. C. de dot. promiss. Bal. nouel. in dicto trac. de dote in 6. parte priuilegio 16. col. 3. priuilegio. 17. col. 4. Dec. in cons. 276. col. 2. ad fin. Sed ista filia non poterat succedere in ista domo, ergo nec legitimam petere. Istam etiam quaestionem videtur Soc. decidere in terminis, in cons. 288. col. 10. versic. Confirmatur ratione clara. lib. 2. vbi si filia prohibetur ex statuto succedere in certis bonis alicuius territorij, quando tractatur de legitima filiae,



filia in eius computatione non habetur ratio bonorum, in quibus succedere non potest ab intestato: nam ex quo successio quæ debetur ab intestato, de iure communi est extincta quò ad illa bona legitima quæ debetur per relationem, habito respectu ad successionem ab intestato, erit etiã extincta in illis bonis & ultra Soci. facit quòd in his quæ sunt inuicem correspondentiæ, si vnum cessat, cessat & alterũ. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. filio. §. matri. l. alumnæ. §. Seia. ff. de adim. leg. l. clemens. §. i. ff. de hæredi. insti. l. si. ff. de acceptila. sed legitima correspondentiatur ad successionem ad intestato, & illius respectu debetur, ergo cessante successionem ab intestato in ista domo cessabit & legitima. Ista etiam conclusio latius infra probabitur. ¶ Vniuersa diffinitas videtur constare circa responsionem contrarij, quia hic videtur cessare verba statuti. Ad quod respondeo, quia illa verba statuti nullo facto ordinamento rerum suarum debent intelligi scilicet circa ipsas domos, quia verba generalia debent restringi ad causam propter quam prolata sunt. Bal. in l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nau. caupo. stab. & in l. si. vbi Sali. C. ad Maced. ¶ vbi stãte statuto quod pater obligetur pro filio mercatore, intelligitur quãdo filius cõtraheret ob causam mercatiz. no. Alex. in cõf. 113. col. 2. lib. 7. Soc. in cõf. 31. col. 7. post med. li. i. tradunt Mode. in l. admonendi. ff. de iureiur. circa q. an credatur libris mercatorum. nã stante statuto quod credatur, restringitur statutum in his quæ pertinent ad causam mercatiz. not. etiam Dec. in c. post cessionem, de proba. vbi quod fides sigilli restringitur ad ea quæ pertinent ad officium sigillantis, per tex. in ca. significauit, de appella. cum ergo statutum à contrario sensu velit quod facto ordinamento rerum suarum, mulier succedat, intelligitur quando fieret ordinamentum super domibus. ¶ Sursus, quando dispositio loquitur de aliquo casu, verba debent restringi ad ipsum. l. cãcellauerat. ff. de his quæ in testam. delen. l. ita autem. §. i. ff. de admini. tut. l. Lucius. ff. de fideiussio. igitur statutum vocans filia ad domos, facto ordinamento per patrem rerum suarum, interpretandum est, & limitandum ad suum casum, id est si fiat ordinamentum etiam super domibus, & ad eas vocentur filia ex testamento. ¶ Suadetur ista interpretatio, quia verba vtunque generalia restringuntur quando aliàs induceretur absurdum. l. nam absurdum. ff. de bon. lib. Imol. in l. si vero. §. de viro. ff. sol. mat. Socin. in consilio 84. colum. 3. vers. 3. principaliter moueor, libro 1. Sed fieret plusquam absurdum quod si decederet parens sine ordinamento, filia excludatur à domibus, si vero cum ordinamento in quo filia relinquit certam quantitatem, in aliis autem bonis instituat masculinum, quod filia admittatur in aliis bonis cõtra expressam voluntatem testatoris, maximè si iussit testator filias esse contentas, & c. minor enim ratio est excludendi filias ab intestato, quia præsuntur velle quod admittantur omnes liberi tam fœminæ quam masculi. l. consueiuntur. ff. de iur. codi. iunc. l. maximum vitium. C. de li. præter. quam ex testamento ybi voluntas testatoris perspicua demonstratur. Equidem verisimile est minimè voluisse statuentes excludere filiam ab intestato, & eam voluisse ad successionem domorum admittere contra voluntatem testatoris, igitur ratione verisimilitudinis restringendum est statutum quando fit ordinamentum super domibus, licet loquantur generaliter de rebus testatoris. l. si quis ita. §. si. ff. de test. tut. l. solutum. §. solutam. ff. de pig. actio. ibi, non enim credibile est, & c. quem tex. ad hoc pro optimo citat Alex. in cõf. 76. Viso themate supra formato. col. 1. lib. 4. nam mentem statuti prius quam verba oportet spectare. l. scire leges. ff. de ll. cum simil. quæ Ias. congregat in l. non dubium. in 1. not. C. de ll. & alibi sæpè facit text. in l. obligatione generali. ff. de pig. sed mens statuentium fuit excludere filiam nullo facto ordinamento quando à patre ad domos non vocatur, sed si pater vocet statutum explicare & declarare illam quæstionem, an exclusio filia intelligatur etiam ex testamento. in qua tamen concludunt Doct. eam restringi ad successionem intestari. Bald. & Moder. in l. fin. C. de pac. idem Bald. in l. pactum quod dotali. C. de collat. & in l. i. C. de legiti. hæred. Imol. in leg. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Anch. in l. tres fratres. ff. de pac. Cuma. in consilio. 219. Statutum Florentiz. Socin. in l. cum auus. colum. 64. in fin. ff. de condit. & demonstr. & in l. hæredes mei. §. cum ita, col. si. ff. ad Trebel. Iaso. in l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. col. pen. post med. C. de testam. & in cõf. 127. col. 2. in fin. lib. 1. vt videmus in simili in pluribus statutis, quibus expressè cauetur, vt condito testa-

mento seruetur voluntas testatoris. ¶ Confirmantur præmissa ex regula quod inducta ad vnum effectum non agunt contrarium, & disposita in fauorem, ad odium non retorquentur. l. nulla. ff. de legi. l. quod fauore. C. eodem. sed illud statutum editum est in fauorem testatorum vt eorũ voluntates tenacius custodiantur, planè si facto ordinamento per quod filia ad domos non vocentur, admitteretur filia, illud ageret in odium testatoris & contra eius voluntatem, quod minimè probandum est. Simile videmus in filia quæ renunciauit etiam legitimæ aut eius supplemento, nam intelligitur renunciauit ab intestato, quia ex testamento nihil probetur capere, iuxta no. in d. l. pactum. C. de colla. finge, patrem instituisse filiam quæ renunciauit etiã legitimæ, in portione minore legitimæ, nunquid legitimæ supplementum poterit petere, id profecto duriusculum videretur, sed ista filia per statutum est omninò exclusa quo ad domum, licet ergo vocata fuerit per testamentum, tamen ex quo in domo vocata non fuit, eius respectu petere nihil poterit. ¶ Cõfirmatur hoc fundamentum, nam statutum recipit interpretationem passiuam à iure cõmuni licet sit contra ius cõmune. c. cum dilectus. de consuetudine. l. 2. C. de noxal. not. in l. si. §. in computatione. C. de iure deli. vbi latè Ale. & idem Ale. in l. si quis priore. ff. ad Trebel. & in l. inter cetera, col. pe. & si. ff. de libe. & posth. Ias. in repe. l. omnes populi, col. pe. post med. ff. de iusti. & iur. in auc. nouissima col. 6. ver. 4. fallit C. de inoffi. testamen. & in auct. præterea, col. 5. C. vnde vir & vxor. Dec. in c. causam quæ, col. si. vers. & prædicta, de rescrip. sed de iure cõmuni si filia prohibetur succedere ab intestato, putà quia renunciauit successionem etiam respectu legitimæ, iuxta not. in l. fin. C. de pac. & in l. pactum. C. de collat. licet postea fuerit aliquid relictum in testamento, illud quidem consequi poterit, sed ultra petere non potest. Eodem modo ista filia ab intestato erat omninò exclusa in ista domo, licet ergo pater fecerit testamentum, tamen ex quo in domo filiam non vocauit, absurdum esset dicere quod respectu domus aliquid petere possit. ¶ Quinimò licet teneremus opin. Salic. contra communem, quod filia potest petere supplementum legitimæ, non obstante exclusionem statuti, adhuc idem videretur dicendum quia statutum secundum cõmuniter Doct. potest legitimam minuere, ideò cum in domibus Taurini excludantur filia, in cõputatione legitimæ non erit habenda ratio bonorum, in quibus legitima filiarum apparet diminuta. ¶ Et cum mens statuentium videatur fuisse eiusmodi, cuiusmodi supra ostendimus, ad illam mentem sunt restringenda generalia verba statuti. Dec. in cõf. 384. col. 2. post med. vers. & ad istam rationem. ¶ His accedat quod cum statutum loquatur de domibus non excludendo filias, facto ordinamento, si referas verba statuti, quando quis disposuit de aliis rebus, non etiam de domibus in personas filiarum, quorũ attinebat tunc admittere filias, nisi intelligamus quod in earum fauorem & gratiam de domibus disponatur? profecto si benè cõsideremus inepta fuisset statuentium reseruatio, nam reseruatio debet intelligi, vt aliud sit in casu reseruato & exceptuato quàm in regula, quia aliàs non esset exceptio, sed idem cum regula, vt si dicam: omnis homo currit nisi Petrus qui currit, ¶ inepta esset exceptio, cuius natura est negare si regula affirmat, & affirmare si regula negat, iuxta not. in l. cū mota. circa dictionem nisi. C. de trãfac. sed intelligendo statutum quod filia non excludatur facto ordinamento de aliis rebus, sed non de domo, ista exceptio statuti erit eadem cū regula, nã regula excludit non facto ordinamento de domibus: vt ergo exceptio stet propriè, debet intelligi statutum hoc modo: quod non facto ordinamento super domo filia excludatur, facto autem ordinamento super domo filia non excludatur, si vocetur filia ad domum ex ordinamento. ¶ Ad hæc dicat mihi aliquis, ob quam rationem excludit statutum fœminas à domib. existentib. masculis ab intestato & nullo facto ordinamento, nempe vt domus perpetuò sint apud agnatos, nam ea sola considerari potest secundum Bal. in l. maximum vitium. C. de lib. præter. Pau. de Cast. in cõf. 175. Casus præsens valdè dubitabilis, col. 3. ad fin. vers. præterea præsumendum, libro primo, & in consilio 409. Casus frequenter contingit, columna secunda, libro secundo, cum similibus quæ Deci. cumulat in consilio 372. in cõf. 177. in consilio 270. & in cõf. 422. colum. si. Ias. in l. 2. §. 1. col. 2. ff. de in ius vocando. sed ista ratio seruandæ agnationis, fortius est consideranda quando concurrat voluntas testatoris, qui filias à domibus exclusit, argumeto auctè. itaq. C. Conf. Crau. 2. pars. R 2 conu.



commu. de successio. faciunt. no. in l. filius familias. §. Diui. ff. de lega. l. quando res prohibita alienari per legem, prohibetur etiam per testatorem, per textum in §. sanctissimas, in auct. de alienatio. & emphyteoto. ergo ex ista ratione coniectura, quæ etiam in statutis consideranda est. Soc. in consil. 35. col. 3. lib. 1. Deci. in consil. 333. ad finem restringenda sunt verba statuti, quando fieret ordinamentum super domibus, nam sicut ratio agnationis, quæ generaliter procedit, si expressa in statuto fuisset, ampliaret dispositionem specialius loquentem, & faceret eam extendi ad quod alias non extenderetur Barto. in l. pater. §. fundum. ff. de lega. 3. Bart. & Bald. in l. regula. §. & licet. ff. de iur. & facti ignorant. per illud tex. Corn. in consil. 22. colum. 4. li. 2. las. in l. 1. colum. 2. ad si. ff. in ius voca. vt etiam. Soci. in consil. 249. colum. 15. in tertia questione libri 2. eodem modo si ratio sit specialis, debet restringere dispositionem, vt idem operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. l. si ex toto, in princ. l. quod in rerum. §. si quid post. ff. de lega. 1. l. si. §. si. ff. de leg. 3. l. & si contra. ff. de vulg. cum simil. ideo videmus restringi legatum & omnem dispositionem ex ratione adiecta. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. 1. in fin. cum gloss. ff. de fonte, Per quæ iura ita dicit Alexad. in consil. 170. colum. 3. ante medium libri 2. ¶ Similiter ex ratione ¶ declaratur voluntas alicuius. l. cum mulier. ff. solut. mat. l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tutor. & non solum restringitur dispositio ex ratione expressa, sed etiam tacita. Romanus in consil. 100. & in consil. 104. vbi ex ratione statuti coniecturata arguit ad restrictionem ipsius statuti, allegat glossam & Bald. in l. quamuis. C. de fideicommiss. textus in l. milites arg. in prin. ff. de re militari. ¶ Iam illa verba à contrario sensu si fiat ordinamentum, profertur respectu domorum, ergo debent intelligi eo respectu quæ prolata sunt, id est, si circa domos fiat ordinamentum, l. debitor. §. fin. ff. ad Trebellia. l. si quis domum. §. quid tamen. ff. loca. l. profectitia. §. fin. ff. de iure dot. cum similibus. quæ Deci. cumulat. in capit. si pro debilitate, colum. 5. ante med. de offic. deleg. & in consil. 283. colum. 1. circa medium. ¶ Denique istud videtur probari, nam argumentum à contrario sensu non ampliat dispositionem, sed restringitur ad limites dispositionis & sensus directi. Anton. de Butt. in c. cum apostolicam, in ultimo no. de his quæ fiunt à prela. Dec. in l. 1. in ultimo not. ff. de officio eius & in consil. 386 col. 3. itaque argumentum à contrario sensu debet sumi hoc modo: ¶ mulier excluditur nullo facto ordinamento rerum suarum, ergo facto ordinamento non excluditur, sed oportet videre pro intelligentia sensus directi, qualiter intelligantur illa verba de ordinamento, & certè oportet intelligere de ordinamento facto in fauorem ipsarum filiarum, quia si fieret in fauorem aliorum, ineptum esset considerare ordinamentum, quia intentio & voluntas expressa statuentium fuit, non excludere filias, in quarum fauorem parentes disponent. & sic cum sensus directus excludat à domibus quando ordinamentum factum non esset, sensus contrarius debet intelligi secundum limites & qualitatem sensus directi, quando scilicet fieret ordinamentum super domibus in fauorem filiarum. Præterea, si istæ considerationes non placent, & argumentum à contrario sensu malit quis accipere ad literam & iudicet id est, quod aliquo facto ordinamento. filie non excludantur à domibus, licet ordinamentum in fauorem filiarum factum non sit, respondeo & dico quod tale argumentum à contrario sensu sumi non potest ex quo in contrario sensu est eadem ratio exclusionis, quæ est in directo. Bal. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testamen. or. in consil. 173. li. 1. vbi Corn. videtur loqui terminis nostris, nam loquitur in terminis statuti loquentis ab intestato, & tamen vult quod lo cum habeat etiam ex testamento, quando in causa testari est eadem ratio, quia argumentum à paritate rationis est

12 ¶ fortius argumento à contrario sensu. Imo in l. si vero. §. de viro, prope. si. ff. solut. mat. & idem dicit Corn. in consil. 22. col. 4. & in consil. 80. in prin. lib. 2. modo in proposito statutum voluit excludere filias ab intestato, nullo facto ordinamento, fauore agnationis, vt domus Taurini conseruarentur in agnatione, quia proverbio communi iactatur, Castum in patria Pedemontium possidere, quia ipse domum Taurini habeat, tamen noluerunt excludere statuentes filias quando earum parentes eas vocarent, & sic contra voluntatem parentum, sed ista ratio exclusionis ita militat immò fortius facto testamento, in quo tamen filie vocatae non sunt quam ab intestato, quia, vt supra dixi, quando

fit testamentum & filie excluduntur, expressè, tunc apparet de clara voluntate parentum quod voluerit domos manere apud masculos, quæ voluntas non aequè apparet quando decedunt parentes ab intestato. Cum igitur in sensu contrario sit maior ratio quam in directo, aut saltem eadè, esset nimis quæ absurdum sumere argumentum à contrario sensu, quia tunc sumeretur contra mentem & intentionem statuentium, quod esse non debet, iuxta not. in d. l. de offi. eius. ¶ Rursus, non sumitur argumentum à contrario sensu in statutis, quando inductum ad vnum effectum, operaretur contrarium effectum. Bald. in l. 1. C. de inuti supu. Alex. in consil. 17. lib. 4. Deci. in consil. 100. col. 2. sed in casu nostro insurgeret contrarius effectus, quia statutum voluit fauere ordinamento testatoris, non restringendo eius libertatem, sanè dicimus filiam admitti quando testator disposuit quidem, at non de domo, voluntatem testatoris oppugnamus, quæ fuit, vt haberent filie legata, reliqua autem hæreditas maneret apud masculum de agnatione. Ex quibus responsionibus clarissima facta videtur presens difficultas: ¶ Sed ultra præmissa pro hoc videtur esse tex. clarior in §. quod autem, Inst. de leg. agna. tutel. nam lex vocat agnatos ad tutelam, nullo facto testamento per patrem pupillorum, tex. ibi dicit quod illa verba, nullo facto testamento seu ab intestato, restringuntur ad tutelam, cuius respectu prolata sunt illa verba, ideo si potest testamentum quidem fecerit, tamen de tutela non prouiderit, dicitur ab intestato decere, quod tex. ad hoc propositum citat Soci. in consil. 92. colum. 10. ad fin. lib. 3. ¶ Postremo, ex alio non videtur habenda ratio domus in computatione legitimæ, quia posito quod ista filia possit petere supplementum congruæ dotis per supra dicta, tamen illud non petit, sed petit supplementum legitimæ, quod non debetur filie exclusæ ab intestato, vt supra probaui, & istam esse magis communem opinionem attestantur Docto. vt per Ale. in l. Gallus. §. & quid si tantum, ff. de libe. & posthu. in consil. 3. colum. pen. & in consil. 168. li. 7. Soci. in consil. 246. colum. 4. vers. secundo fundamento. lib. 2. quod reperitur incertum inter consil. Curtij senioris, in consil. 18. tradit idem Soci. in consil. 89. col. si. circa med. & in consil. 127. col. 2. circa med. lib. 4. vbi dicit quod est communis opinio ferè omnium Docto. excepto dicto Barto. de Salio. hanc etiam opinionem dicit communem. Corn. in consil. 316. lib. 1. in consil. 1. col. pen. in consil. 117. in consil. 150. colum. 3. lib. 2. in consil. 290. lib. 3. & in consil. 1. colum. 4. lib. 4. hanc etiam esse communem opin. firmat Deci. in consilio. 26. colum. 2. post med. vers. nec obstat quod dos. 295. colum. 2. vers. similiter in consil. 299. colum. 2. vers. est ergo videndum in consil. 303. circa finem, in consil. 276. colum. 2. post med. & in consil. 505. colum. fin. hanc etiam opin. tenendam admonet las. in l. si quando. §. & generaliter. col. si. C. de inoffic. testamento. hanc opin. post. amplam. disputationem tandem probat Bru. Asten. de sta. exclu. scem. articu. 9. q. 1. in primo casu fo. 43. & articu. 13. quæst. 3. colum. 1. post med. fo. 73. igitur agendo ad supplementum legitimæ, videtur egisse sine actione, cum non debeatur isto casu, neque ex dispositione hominis neque legis, consequenter videtur repellenda à iudicio l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. gloss. Barto. & Docto. in l. vbi pactum. C. de transact. no. in l. si Titius. ff. de verb. obl. Supplementum autem congruæ dotis, posito, deberetur, tamen petitum non fuit, ergo super non petitis sententia dici non potest. l. vt fundus. ff. commu. diuid. ca. licet. Hely. de simo. cum simi. etiam quod procedatur sola facti veritate inspecta. clem. sæpe. de verbo. sign. l. fin. C. de fid. li. Bal. in consil. 59. lib. 2. etenim id agit ea clausula, vt si quid petam ex vna causa & probeam aliam, hoc sufficiat, sed quod obtineat super non petitis, hoc videtur durum. ¶ Tamen istud fundamentum simpliciter non placet, quia clausula simpliciter de plano, sola facti veritate inspecta, operatur, quod potest pronunciari non solum secundum petita, sed etiam iuxta petita, & satis est quod ex narratione aut conclusionem apud acta appareat de intentione agentis ita quod iuxta petitionis formam sententia dici possit. d. clem. sæpe. §. verum. de verb. sig. Soci. in consil. 39. col. pen. in prin. lib. 1. sed licet petitum sit supplementum legitimæ, tamen si pronuntietur in supplemento congruæ dotis, sententia erit iuxta petita, ex quo congrua dos commensuratur ad legitimam. Præterea narratio agentis apta est etiam ad supplementum congruæ dotis, ergo narratio attendi debet non conclusio etiam propter solam clausulam ius & iustitiæ ministrari, iuxta no. per Doc. in c. 2. de ord. cog. & Moder. in l. petens. C. de pac. ¶ Præterea, posito, sine veri præiudicio deberetur

supplemen-



supplementum legitimæ; adhuc pars obtinere non posset, quia cum prohibeantur filia succedere in domibus ex Taurini specialiter facto super domibus, non debetur in eis legitima, ut supra probavi, nec etiam debetur supplementum congrue dotis, nam congruitas dotis habet relationem ad legitimam & ad eam correspondetur, ut s. de clarauimus: sed absurdum est fieret quod plus esset in referente quam in relato. Iam tunc toto. ff. de hæredibus instituendis. l. si ita scripsero. ff. de cond. & demonstra. esset autem plus, quia legitima ubi deberetur, non tamen circa eam computaretur dominus ut dictum est, allegando Soci. in cons. 288. col. 10. lib. 2. qui Soci. allegat Ant. de But. in cons. 12. Mulier quædam. & ultra Soc. allego Corn. in cons. 127. lib. 3. ubi idem decidit quod Ant. de But. licet de eo mentionem non faciat. ¶ Quibus consequens videtur rectum fuisse iudicium amplissimi Senatus eius ut sententiam eius reuocatum minime oporteret: ad quæ modum rescribendum putavi ad spectationem nobilis Ioannis Familia cuius Taurini, acerbis perturbati. secundum hanc opi. pronunciauit magnificus Senatus Taurini Præsidente Purpurato excellentissimo, sed sententia fuit reuocata in causa supplicationis, per magnificum & illustriss. Senatū cum excellentia ducali residentem, & fortè benè, quicquid præcedentia scripta aliter vrgere videantur: nam si debetur supplementum congruæ dotis, non obstante exclusionem statuti à successione intestati, & congrua dos dicitur usque ad valorem legitimæ, oportet necessariò dicere quod habeatur ratio legitimæ etiam respectu domorum, nam si dicas quod non habeatur ratio domorum in computatione legitimæ, quia ab eis excluditur mulier, Sequeretur quod dos constitui non deberet ad valorem legitimæ, cum legitima non debeatur. Et qua ratione in congrua dote in qua habetur ratio legitimæ habetur respectus ad omnia bona, licet ab eis excludatur filia ab intestato, eadè haberi debet ratio ad domos licet ab earum successione excludatur filia ab intestato, arguendo de toto ad partem, cum non sit diuersa ratio, quæ de tota. ff. de rei vendic. ¶ Et tenendo hanc opi. quæ ipsa tutior & benignior videtur, non obstant allegata in contrarium quod legitima non debetur in bonis à quibus excluditur quis ab intestato, quia procederet argumentū quado simpliciter & omninò excluderetur quis ab intestato, sed hic filia non omninò & in totum excluditur, quia reseruat dos, quæ ipsa dos commensurari debet ad legitimam, & sic effectu considerato non excluditur filia à legitima sed illa reseruat sub nomine dotis. Et nisi ita dicamus, sequi posset absurdum: finge ciuem Taurini, solum renquisse domos in hæreditate, sequeretur quod in taxatione doti nulla haberetur ratio legitimæ, quia à domibus filia excluduntur, non pudet in melius sententiam mutare, quia malo ipsum me corrigere quam ab aliis corrigi & talis est humani iuris disciplina quod nulla in ea opinio diu in eodem statu manere potest. l. 2. §. sed quia diuinæ. C. de veteri iure enuclean. & probatur in l. diui. ff. de iure patr. Ideo Rota varia & contraria iudicia tulit diuersis temporibus. & dicit Bal. in cons. 477. Recolo. in fi. lib. 5. quod Iunior consuluit ut iuuenis. Iudices tamè pleròq; vidi & ipsos ex maioribus opinionem malam quam semel imbuissent adeò obdurare ut gloriæ cuiusdam stultæ rationem haberent potius quàm salutis. Etenim si iudicium iniquum quis dixerit, an non satius est mutationem illis quærere, potiusquam rationem illius apud summum & æternum omnium Iudicè reddere. Illam autem varietatem in Doctore non approbem, quæ ipsa ab æris cupiditate, non ab ingenij infirmitate procedat. Taurini, die 13. Ianuarij. 1535.

S V M M A R I V M.

1. Coniuncti sciunt facta coniuncti.
2. Quando quis accipit bona sibi per laudum adiudicata censetur ipsum laudum ratificare.
3. Petens terminū ad soluendū, censetur ratificare & approbare contractū.

CONSILIVM CCXXXVII.

An soror possit recuperare ab emptore prædium alienatum & cōiune.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Frater dum in communione ageret cum sorore, & penuria annonæ insaniret, alienauit quoddā prædium commune, deinde venit ad diuisionē bo-

norum communium cum sorore, qua diuisione absoluta soror iudicium intendit aduersus emptorem ut consequeretur dimidiam partem prædij alienati, quæritur, si id iure possit? puto concludendum non licere, sequentibus fundamentis. ¶ Primo ipsa soror præsumitur intellexisse ipsam alienationem & eius tractatum, quia coniunctus præsumitur scire facta coniuncti. l. octau. ff. vnde cogn. l. de ruterla. C. de in integr. resti. minor. quod sine dubio procedit in coniunctis simul habitantibus. Anch. in cons. 170. principa liter contra istos legatarios. col. fi. Aret. in con. 29. col. 5. ver. aliquando tutor. allegat. tex. in l. consensu. §. serui. C. de repud. & in l. ad instruenda. ff. de ami. tuto. Soc. in con. 264. col. 6. ad fi. vers. confirmatur hoc idem lib. 2. Sed quando coniunctus patitur coniunctum alienare rem communem, præsumitur consentire fauore coniunctionis. leg. si seruus communis, in fina. ff. de dona. inter vir. & vxor. Bart. in leg. quæ dotis, col. 5. ff. solut. mat. & ibi Ias. colum. 12. vers. 3. casus not. in le. cum proponas. la. 1. C. de pact. ¶ Imò præsumitur consensus ratione solius amicitia aut affectionis, ubi alias dissensus præsumeretur. Alexand. in cons. 1. colum. 4. vers. accedit & alia coniectura. lib. 3. Iason. in d. l. quæ dotis, col. 13. ¶ Et ad præsumendū cōsensum eiusmodi non requiritur præsentia, sed scientia sola videtur sufficiens. Cor. in cons. 41. col. 2. circa fin. lib. 3. Sed quod scientia superueniens non sufficiat videtur verius. Bart. in d. l. quæ dotis, circa fi. vers. quæro, quid si sum præsens. Soci. in cons. 167. col. 4. circa fin. vers. prætereā ex quo. lib. 2. post Bart. in d. l. quæ dotis, col. 4. post med. vers. quæro quid de scientia. tradit idem Bart. in l. quo enim. ff. rem ratam hab. Io. And. in c. 1. de despon. impub. lib. 6. Cur. Iun. in tracta. feud. in 7. parte. q. 5. col. 2. in fin. car. 56. Sic etiam ex scientia superuenienti puniri quis non debet: puta Episcopus contulit beneficium indigno ignoranter, quem postea sciuit indignum. gloss. in clem. 1. vers. scienter. de consang. & aff. Bald. in consil. 410. In causa & quæstione Anton. colum. 2. circa med. & ad fin. consil. lib. 2. Dec. in c. cum in cunctis. §. clerici. col. 1. in fi. de electio. Quod tamen non procederet quando post scientiam superuenientem interueniret factum prohibitum: puta contraxit quis matrimonium prohibitum ignoranter, deinde superueniente scientia prohibitionis adhuc perseverat in eo, nam punitur ex quo post scientiam non abstinuit. l. qui contra. C. de ince. nup. c. cum inhibito, de clande. desponsa. ¶ Secundo ex testimonio Georgij Laurentij de Salucijs quarti testis ostenditur quomodo ipsa incolina agens mandauit illi satisfieri per emptorē, & quod de emptoris pecunia fuit satisfactum, cōsequenter ipsam incolina videtur ipsum exegisse, & per eam exactionem contractū ratificasse. l. quidam ex parte, ubi gloss. de euctio. Bald. in cons. 184. Ad intelligentiam. vers. nunc venio ad propositum. lib. 2. nā mandando solui de pretio emptionis, se iuuat ex ipso contractū emptionis, & illo utitur, ideo censetur ipsam emptionem approbare. Bald. in cons. 349. Statuto Placentia, col. 1. ad fi. lib. 1. ¶ Similiter quando quis accipit bona sibi per laudum adiudicata, censetur ipsum laudum ratificare. Pau. de Cast. in cons. 116. Viso compromisso. col. pen. ad fi. lib. 1. ¶ Alibi scribit idem Pau. in cons. 386. Factum sic se habet. col. fin. lib. 2. quod recipiens pensionem pro contractū locationis, censetur ipsam locationem approbare. per tex. in l. 2. C. de iure emphy. Cyn. & Bald. in l. 2. C. de dotis promiss. sed ista mulier satis videtur accepisse pretium mandando illud solui nomine suo, quia actus attribuitur mandanti, non exequenti. c. nquit. de appel. Bald. in consil. 368. Nunc venio. col. 1. ad fin. lib. 1. ¶ Sed magis in terminis facit text. in l. si pars. §. illud. l. pen. §. fi. & l. fin. ff. de inoffi. testa. Barto. in l. post legatum. ff. de his quibus ut indig. gloss. & Docto. in l. alia. C. eo. titu. ubi quis petit vel retinet bona sibi relicta in testamento, censetur ipsum testamentum approbare, sed ista incolina satis petiit & retinuit pretium istius contractus, mandando illud solui creditori, simile videmus in eo qui contractum rescindere poterat, nam si ex eo contractū pretium recipiat, censetur remittere ipsam rescissionē. l. post litem. ff. de leg. comm. l. celsus, in prin. ff. de arb. faciunt not. in l. 2. C. de iure. emph. de domino recipiente pensionē ab emphyteo. post cōmissionē rei. facit l. Pau. respondet, non tantum verbis. ff. rem ratam hab. & quæ Deci. colligit in cap. dilecti, el. 2. in 2. not. de appel. nam si mandauit solui pretium per emptorem creditori, siue emptor de voluntate mulieris creditori satisfecit, videtur primo loco numerata pecunia ipsi mulieri, & per mulierē breui manu creditori. l. singularia. ff. si cer. per. facit d. Ange. Conf. Crau. 2. pars.

R 3 in l.



in l. cum te. C. quod met. cau. vbi quod petes terminum ad soluendum, censetur ratificare & approbare contractum, per tex. in l. ad solutionem. C. de re iudi. ¶ Alibi scribit Cor. in cons. 347. col. 1. l. 1. quod si cōmunitas quæ conduxerat operas medici, finita conductione mandet solui salarium medico pro alio tempore, ex hoc censetur expresse reconduxisse operas medici, sed fortius facit, quod no. glo. Inno. & Doct. in c. cum ad sedem, de rest. spol. vbi quando utilitas delicti peruenit ad tertium per manus delinquentium, censetur tertius illud delictum ratificare. sequitur Aretin. in cons. 163. Sicut Ioannes. col. 10. in fin. vers. 2. principaliter col. seq. si in pœnalibus inducitur ratificatio ex sola perceptione utilitatis ex delicto & a personis delinquentibus, quid dicemus vbi non agitur de pœna. sed de ista soror accepit commodum ex isto contractu quia de pretio eius satisfactum est creditori, & habita est utilitas per manus ipsius emptoris, qui de pretio sorori numeravit aut alij eius nomine & mandato vt creditori satisfaceret, ergo &c. ¶ Probatur etiam ipsam sororem pecunias recepisse seu de pretio participasse, quia probatur quod tempore contractus, ipsi frater & soror indigebant frumento ob penuriam, & quod frater qui vendidit predium, frumentum comparavit ad communem utilitatem, quod frumentum emptum præsumitur ex ipso pretio, & sic conuersum ipsum pretium ad communem utilitatem. nam si probetur Ecclesia pecunia opus habuisse, prærium redactum ex alienatione rei Ecclesiasticæ præsumitur conuersum in utilitatem Ecclesiæ, vt no. in auct. hoc ius porrectum, C. de sacrosan. Eccle. & in c. 1. depo. Anch. in cons. 55. Alexand. in consil. 139. col. pen. circa fin. lib. 6. ¶ Rursus, cum appareat fuisse emptum granum ad vsum domus, illud præsumitur comparatum ex pretio rei alienatæ. Bald. in cons. 353. col. 1. lib. 3. ergo si iuris præsumptione imò verè ex iurapdictis, cum mandauerit emptori vt pretium solueret, sciebat soror alienationem rei, & ex eius pretio emptum granum, & sic in communem utilitatem conuersum, non potest dici non ratificasse contractum, & per malam fidem versari eius irritationem captando, quinimò ex eo solum quod utilitas & cōmodum peruenit ad ipsam sororem ex contractu fratris, percipiendō alimenta ex grano empto de pretio predij alienati, censetur alienationem ratificasse: nam si inducitur ratificatio ex perceptione utilitatis in pœnalibus, Anto. de But. in d. c. cum ad sedem, col. pen. de restitutio. spol. Aret. in d. cons. 163. Sicut Ioannes dicit col. 11. à fortiori censetur ratificare contractum, qui utilitatem ex eo recipit, cū de pœna non agatur. ¶ Tertio, ex quo tempore diuisionis nihil reseruauit ob causam predij alienati, censetur omne ius ad illud prædium competens remisisse: nam quādo cohæres alienat rem communem potest alter vel partē vēdicare à possessore vel pretium ad ratam repetere. glo. in l. in familiæ. C. fami. ercisc. cum ergo illa actio de præsentī competeret, censetur per diuisionem remissa, sicut dicitur de fideicommissio puro aut purificato. Bart. in l. qui Romanæ §. duo fratres. ff. de verb. obli. Bald. in cons. 46. Verba in institutionis. col. 2. lib. 1. Ioan. de Ana in cons. 29. in vlti. dubio. Deci. in l. cum proponas. 1. in fin. C. de pact. in cons. 79. & in cons. 267. si censetur remisisse ius aduersus fratrem, censenda est etiam illud remisisse aduersus possessorem, quia si succumberet, pretium numeratum recuperaret à fratre venditore, & sic illa remissio fieret inefficax, quod non est dicendum. l. quoties. ff. de verbo. oblig. & per indirectum inquietaretur frater contra regu. cum quid vna via, de regu. iur. lib. 6. & quia ius superueniens auctori prodest singulari eius successorī. l. emptori, C. de euic. gloss. in l. si quis alienam. ff. de actio. empti. Doct. in l. proinde. ff. si cer. quam l. 1. l. 1. legit simul cum l. omnia, & potissimum istud obtinet, quia ista renunciatio quæ inducitur tacitè ex diuisione, videtur potentior renunciatione expressa. gloss. Bart. & Doct. in l. 1. C. qui admitti. not. in l. cum quid. ff. si cer. pe. vbi latè colum. 2. ¶ Quinimò dici potest quod si qua actio competeat ipsi mulieri, illa competeat aduersus fratrem tantum ad pretium, quia aduersus possessorem agere non poterat, cum alienationem censetur ratificasse, iuxta not. in l. si fundum, per fideicommissum. ff. de leg. 1. Bal. in l. mater. C. de rei vendi. Pau. de Cast. in cons. 77. Visa facti narratione colum. 3. in 6. dubio. lib. 2. Corn. in cons. 3. colum. fin. in cons. 144. circa fin. lib. 3. & in cons. 235. colum. 2. lib. 4. sed illud ius ad pretium censetur remissum in diuisione verbis amplissimis facta vt supra ostēdi, frustra igitur tentat agere ad ius remissum & renuncia

tum. l. quærimus. §. si vēditor. ff. de ædil. ædic. l. nō videtur. ff. si quid in frau. patro. l. si maritus sit. §. si negauerint. ff. de adulter. l. postquam liti. C. de pact. & l. fin. C. de remissio. pig. cap. quā periculofum. 7. quæstione prima cū simil. Taurini, 20. Ianuarij. 1535.

## S V M M A R I V M.

- 1 Vniuersitas circa administrationē rerū suarum liberā habet potestatem.
- 2 Interuentus superioris in actibus vniuersitatum non videtur necessarius, nisi vbi agitur in magno præiudicio.
- 3 Restitutio in integrum peti non potest sine speciali mandato.
- 4 Syndicus potest transigere in causa dubia.
- 5 Inferior contra ius superioris venire non potest.
- 6 Eligibilis de iure communi, fit ineligibilis de consuetudine.
- 7 Consuetudo est origo, forma, & principium omnium iurisdictionum.
- 8 Consuetudo æquiualeat veritati.
- 6 Consuetudo est quasi ius alterum naturale.
- 10 Non seruans morem antiquorum, non seruat honorem eorum.
- 11 Princeps habet consuetudinem sub pedibus eius.
- 12 Suspicio ratione adiuncti purgatur.
- 13 Cui competat ius visitandi.
- 14 Nouitas in periculo semper est.
- 15 Cui fieri debet redditio rationum.
- 16 Imponens noua onera tenetur lege Iulia de vi publica.
- 17 Quando gestor negotiorum teneatur.
- 18 Pater debet thesaurizare filiis.

## CONSILIVM. CCXXXVIII.

## Pro communitate Gruglaschi contra Vicarium Taurini.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Vicarius Taurini vult visitare homines Gruglaschi, à quibus vult procurari per tempus visitationis dum libros rationum cōmunitatis visitauerint, ipsis subditis inuitis, quæritur quid iuris? ¶ Videretur dicendū prima frōte locum esse visitationi, nam officarius aut defensor loci habetur loco patris l. 2. in fi. C. de debitor. ciuita lib. 1. §. sancimus enim, in auc. de armis. §. eos autem qui ita, in auc. vt iud. sine quoquo suffra. §. deuotos autem, in auct. iusiurandū quod præstatur ab his, ergo sicut pater curā filiorū habet, quomodo se habeant in eorū negotiis, ita & officialis circa subditos, vt videat probè negocia publica administrēt. ¶ Secundo videtur tex. in l. 2. C. de iure fisci. lib. 10. Vbi calculatio aut cōputatio facta per tabularios aut administratorem reipublicæ, effectū executionis nō habet nisi fuerit à iudice aut procuratore Cæsaris comprobata. ¶ Ecce quod procura Cæsaris curam habet administratorem & circa redditionem rationum, aliās vana & superflua esset ipsius procuratoris sententia. Tertiò ad officium Vicarij aut rectoris loci pertinet prouidere vt ne debiliores à potentioribus opprimantur. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. præsid. & ad rectorem loci spectat defensio simplicium personarum cum per omnia pater eorum, qui sibi auxiliari nequeunt pater esse velit superior. in auct. vt hi qui obli. in fin. Et ita per has rationes in terminis tradit Guido papæ q. 631. col. 7. in fin. in 4. dub. Poterat Papæ allegare Bal. in cons. 386. proponitur quod frater in fi. lib. 1. vbi quod obuiandum est fraudibus, ne vulpina simplicitas comedat pecus. ¶ Quarto vltra Guidonē Papæ adduci potest q. no. Bar. & Alex. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. vbi quod Iudex supplet ex officio in his in quibus vertitur utilitas publica, sed reipublicæ interest vt bene gubernetur, & vt administratores male gubernantes puniantur. l. ita vulneratus. in fin. ff. ad legem Aquil. & fraudibus obuiari publica simul & priuata utilitas suadet. l. si libertus. ff. de iure patro. ob id interpretatio lata fieri debet, vbi agitur de obuiando fraudibus. l. 1. §. pecunia. ff. de calumnia. l. sed Iulianus, in prin. & §. mutui datio. ff. ad Macedo. c. quāto, de priuileg. & c. si ciuitas. de senten. excommu. libr. 6. Deci. in cons. 196. col. 1. & alibi sæpè. Ideò contra tales administratores qui pecuniam publicam retinent, aut in vsum proprios conuertunt, seuerissimè animaduertitur, per legē Iuliam peculatus & de residuis vt in titu. ff. ad l. Iul. peculatus, & in titu. C. de his qui ex publi. ratioci. lib. 10. no. Ange. in cons.



in consi. 290. Pro decis. col. 2. vers. 2. pramitto. Cur. Junior in consi. 19. col. 5. post med. vers. circa ultimum capitulū. ¶ Sed pramissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo alio non facto aut non apparente, non possit Vicarius Taurini se introrittere in redditione rationum hominum Gruglaschi. & pro fundamento cōsidero, quod vnaquaq; vniuersitas circa administrationē rerū suarū liberā habet potestatem, licet talis vniuersitas iurisdictionem non habeat: ideo videmus quod potest vniuersitas habens, superiorem facere statuta super reb<sup>9</sup> suis aut sup administratione rerum suarum sine licentia superioris Bar. in l. fi. ff. de col. leg. illi. in l. fin. C. de iurisd. om. iud. Bar. & Doct. in l. omnes populi. vbi Ias. col. 7. vers. quid tenendum. ff. de iusti. & iur. ideo potest vniuersitas statuere ne quis audeat venari in territorio suo vel sine licentia ipsius superioris vel sine certa solutione. Deci. in consi. 197. col. 2. non intelligo tamen quod tale statutum liget superiorem, sed tantum ipsos vniuersitate, qui potuerunt seipsos ligare. ¶ Si licentia superioris non est necessaria quando vult villa aut vniuersitas quid statuere super rebus suis, & sic in rebus suis habet vniuersitas plenam potestatem, quanto minus poterit vnus Vicarius, Taurini & officialis inferior prohibere vniuersitati Gruglaschinæ, vt non procedatur ad redditionem rationum per administratores nisi si vocato ipso Vicario: vel si superior non se introritterit circa administrationem bonorum vniuersitatis aut redditionem rationum, quanto minus inferior. ¶ Secundo interuentus superioris in actibus vniuersitatis non videtur necessarius, nisi vbi ageretur de magno præiudicio, puto de alienatione bona vniuersitatis, vel si aliquid teneretur, quod pertineat ad iurisdictionem. Soc. in consi. 95. col. 3. lib. 3. & in consi. 52. col. 1. lib. 4. Corn. in consi. 148. col. 2. lib. 1. sed redditione rationum non est eiusmodi, ideo videmus quod eiusmodi rationes communiter redduntur coram Syndicis aut aliis deputatis per vniuersitatem. ¶ Tertio homines Gruglaschi sunt in consuetudine antiquissima reddendi rationem administratorum sine interuentu prætoris, ergo secundum talem consuetudinem ratio reddi debet. l. minimè. ff. de legibus. quæ consuetudo videtur iuri conformis, nam ratio reddi debet his ad quos spectaret bona administrata, redditione enim rationum continet in se solutionem & restitutionem reliquorū. l. nō solum. §. is qui rationes. ff. de lib. lega. l. quamuis. & l. cum seruus. ff. de condi. & dem. sed solutio non debet nec potest fieri officiali loci, qui non habet aliquam potestatem in bonis subditorum, sed fit solutio Syndicis, qui dicuntur habere mandatum generale cum libera gl. in l. mandato generali, in gl. fi. ff. de procura. Doct. in l. præses per illum tex. C. de transac. Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procu. col. 4. ff. de iureiur. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. defensor. eo tit. Dec. in consi. 297. col. 2. circa med. vers. & stante conclusione. ideo potest Syndicus ea in quibus requiritur speciale mādaturum, puta potest petere restitutionem in integrum. Bal. post Iaco. de Are. in l. vnica. C. etiam procurat. cau. resti. in integ. agi poss. Ias. post alios in d. l. præses. colum. 3. & in consi. 208. col. pen. lib. 1. ¶ Et tamen restitutio in integrum peti non potest sine speciali mandato. l. illud. §. 1. ff. de minor. similiter potest Syndicus vniuersitatis transigere quādo causa non est liquida, vt habetur in d. l. præses, & per Dec. in d. consi. 297. col. fi. in 2. dubio. Similiter potest deferre iuramentum, d. l. iusiurandum & ad pecunias. §. defensor. & tamen in talibus requiritur mandatum speciale vt habetur in d. locis. ¶ Et qua ratione potest Syndicus transigere in causa dubia, etiam potest compromittere. Soc. in consi. 95. colum. 2. post med. lib. 3. Similiter habet Syndicus vniuersitatis potestatem circa lites actiue & passiuè. l. item eorum. §. sed si ita vers. sed hodiè. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. Et quod Syndico vniuersitatis solui possit & debeat, nam vt dictum est, habet Syndicus potestatem in his, in quibus requiritur speciale mandatum, sed in receptione solutionis non requiritur speciale mandatum, quia fieri potest procuratori generali omnium bonorum. l. vero procuratori. ff. de solutio. à fortiori igitur poterit Syndicus solutionem recipere, cum possit ea, in quibus mandatum speciale est necessarium. & ita arguit Ale. in l. rescriptum. §. fi. ff. de pac. vbi quod procuratori habenti mandatum cum libera solui potest, quia talis procurator potest ea in quibus requiritur mandatum speciale. Itaque si solutio fieri debet Syndicis, ergo & eis ratio reddi debet administratorum in qua venit solutio & restitutio reliquo-

rum, non etiam reddi debet ratio officario loci potestatem non habenti in bonis subditorum. Et si de iure & consuetudine redditur ratio administratorum Syndicis sine interuentu & assistentia vicarij aut officialis. non potest vicarius venire contra tale ius aut talem consuetudinem, ¶ quia inferior cōtra ius superioris venire non potest. l. fi. ff. de legibus. l. minor autem magistratus. ff. de minor. l. eos. §. ne liceat. C. de vsuris. l. nam & magistratus. ff. de arbitr. l. formam. C. de offic. præf. prætor. c. cum inferior. de maiori. & obe. cum simi. Et qua ratione non potest inferior iuri communi derogare, eadem non potest ius consuetudinis tollere aut illi præiudicare quia dicitur consuetudo ius positium, licet non scriptum differens. à iure communi solum prout tacitum ab expresse. §. ex non scripto. jnsti. de iure natura. gen. & ciuili. ideo valet argumentum de consuetudine ad legem. l. 2. ff. de sponsal. l. illud, vbi Bart. ff. de execu. tutor. Curt. in trac. feud. in 1. parte. q. 4. Potest enim consuetudo facere de prohibito permillum, & econtrā, ¶ ideo eligibilis de iure communi fit ineligibilis de consuetudine c. cum olim, & ibi no. de cleri. coniuga. Similiter habilis ad contrahendum matrimonium de iure, sit inhabilis de consuetudine. c. super eo. de cognat. spiri. Old. in consi. 105. Videtur dicendum. hinc videmus dari iurisdictionem per consuetudinem. l. 1. & l. fi. C. de emanci. lib. 1. pe. C. de iure fisci. lib. 10. l. nemine. C. de susceptor. & arch. eo. lib. Old. in consi. 9. Posito. col. 2. in fi. ¶ nam dicitur consuetudo omnium iurisdictionum origo, forma & principium. Bald. in consi. 439. Amplius. col. 5. circa med. lib. 3. & habet consuetudo vim derogatiuam, interpretatiuam & limitatiuam. Abb. in consi. 26. col. 2. in fin. lib. 2. per gl. in d. §. ex non scripto. Insti. de iure natu. gen. & ciuili. immo nulla lex positua est quæ per contrariam consuetudinem non tolli possit. Bald. in c. imperialem, §. præterea ducatus, de prohi. feudi. alie. per Feder. Abb. in consi. 7. col. 5. in fi. lib. 2. & licet legum Romanorum non sit utilis autoritas, non adeo tamē vim suam extendunt, vt vsum vincant aut mores. Bal. in consi. 252. Viso quodam arbitramento, col. 2. li. 2. per tex. in c. Vbert<sup>9</sup>. de feudi cognitio. ¶ Aequiualeat. n. consuetudo veritati Bal. in consi. 439. Amplius. colum. 4. lib. 3. & in consi. 289. Quia consuetudo. lib. 4. & vim pacti habet consuetudo Bald. in consi. 275. Quod pro regula. col. 1. & in consi. 318. Quidam nobilis habens feudum colum. 1. in fin. lib. 2. & quando sumus in iure consuetudinario, quod seruatum est præteritis temporibus, ita seruari debet. l. toties. ff. de pollicita. non enim quæstio esse noua potest, quæ antiquitus per consuetudinem est diffinita. capitulo certificari. de sepul. ita Bald. in consi. 132. Præsupposito quod mater post med. lib. 1. Alibi scribit idem Bal. in d. consi. 439. ¶ Amplius. col. 4. in fi. lib. 3. ¶ seruanda est cōsuetudo in cunctis peragendis. ¶ est. n. cōsuetudo forma rei & quasi ius alterū naturale, & cōsuetudine trāsmutari nō possunt. ¶ Alibi scribit idē Bal. in d. cōf. 318. Quidā nobilis, li. 2. q. non seruans morē antiquorū nō seruat honorē eorū. A quo maximi Principes successores debent cauere, & dico valde cauere, nā cōsuetudini sicut ipsi matri debet reuerentia adhiberi. & ius omne quo mundus regitur, in duas partes diuiditur, maxima autem pars est cōsuetudo, adeo qd æquiparatur iuri naturali, quod est immutabile. Alibi scribit idem Bal. in consi. 238. Factum super quo. col. 2. lib. 4. quod non valet statutū vbi consuetudo valere non potest, tum adeo est potens & efficax consuetudo, quod æquè punitur transgressor consuetudinis ac transgressor legis. capitulo his, 10. dist. Fede. de senis in consi. 15. i. colum. 1. in fi. Itaque. Vicarius Taurini sicut à legibus recedere non potest, ita nec ab obseruatia consuetudinis, ¶ Solus enim princeps habet consuetudinem sub pedibus eius vt eam possit reuocare. Bal. in cōf. 388. Si princeps. in consi. 451. Super eo. i. colum. 1. circa fin. lib. quarto. & latius in consi. 439. Circa primum pūctum, in fi. eo. lib. 4. Quæto, aut Vicarius Taurini vult interuenire in istis redditionibus rationum hominum Gruglaschi ex iure quod habet in rebus & iuribus ipsius communitatis, & non potest, quia ius nullū habet, immo etiam princeps ius non habet in bonis & rebus subditorū nisi respectu superioritatis & iurisdictionis, vt habetur per Doc. in l. fi. C. si cōtra ius vel vti. pub. & in capitulo quæ in Eccle. de cōstitutio. Aut vult interuenire Vicari<sup>9</sup> Taurini in istis redditionibus rationū, ratione iurisdictionis, vt animaduerrat in administratores reipublicæ perperam aut improbè administrantes, & hoc facere non potest nisi per viam accusationis aut inquisitionis ex officio. Per modum accusationis



- cusationis non potest nullo constare accusatore, sipe quo regulariter puniri nemo debet. l. rescripto, §. si quis accusatorem. ff. de inuner. & honor. vbi gl. citat verbum domini, Quis te accusat, nemo Domine, & c. hinc communiter dicitur, si legitimus non fuerit accusator, non fatigatur accusatus. capitulo primo de accusatio. ¶ Similiter procedere non potest Vicarius Taurini per modum inquisitionis non præcedente aliqua diffamatione contra homines Gruglaschi de mala administratione contra quos sine iudiciis inquiri non potest. l. iustissimos. C. de offic. rector. prouin. c. qualiter & quando. 2. de accusa. Bar. in l. congruit. ff. de off. præf. cum simi. vt per Alex. in consi. 120. in prin. lib. 7. De ci. in consi. 170. col. 2. in consi. 175. & in consi. 189. immò procedi non potest ad inquisitionem non præcedentibus fama aut iudiciis, etiam si vigore statuti habeat potestas facultatem liberè inquirendi. Bal. in c. 1. per illum. tex. in verbo liberam, cum gl. de offic. ordi. sequitur Ias. in l. milites; in fi. C. de testa. militis. Odiosum est enim officium inquisitionis & contra ius ciuiliū regularum. Bal. in consi. 335. Statuto ciuitatis cauetur quod nullus. colum. 1. in fi. lib. 3. quod est repetitum in consi. 426. lib. 5. & si requiruntur iudicia & diffamatio quando inquiritur contra priuatas personas, quantò magis quādo inquiritur contra publicos administratores pro quibus magis præsumitur ratione publici officij. l. 2. in vers. quod non arbitramur. C. de offi. ciuil. iud. c. in nostra, de procura. c. in præsentia, de renuncia. nec
- 12 militat suspicio contra plures quæ contra paucos, quia ratione adiuncti purgatur suspicio. auc. si verò contingerit, vbi latè Moder. in 2. no. C. de iud. ¶ Et profectò si quid suspiciosum esset contra administratores ciuitatis Gruglaschi, plusquam verisimile est quod aliqua diffamatio & querela aliqua laboraret contra eos, quia non est verisimile quod alij de loco velint facere iacturam rerum suarum. l. cum de in debito. ff. de proba. sed occasionem capiat officialis de suspicionem vt procuraretur ab hominibus Gruglaschi cum quæstione aliquo. Sed hoc dicit aliquis Vicarius Taurini non vult procedere contra homines Gruglaschi per viam accusationis aut inquisitionis, sed per viam simplicis visitationis vt videat quomodo tractentur negotia publica, si illa ex fide bona gerantur. quod ius visitandi competit ordinariis. dict. l. congruit. ff. de offic. præsid. c. de cernimns episcopum. & c. placuit. 10. quæst. c. Roman. de censibus. lib. 6. immò videtur visitatio de iure diuino, Psal. 58. Visita omnes gentes, & non miserearis omnibus operantibus iniquitatem. Old. in consi. 204. 1. quæst. colum. 2. ¶ Ad
- 13 istud respondeo duobus modis ¶ Primo, quod ius visitandi competit ordinario cui ius competit administrandi, & cui non competit ius administrandi non competit ius visitandi. Bald. in consi. 157. Proponitur quod quidam locus. lib. 3. ideò episcopus visitat Ecclesias quia administratio bonorum Ecclesiarum pertinet ad eum. c. sic quidam. 10. quæst. 1. & seq. & potest episcopus ex causa rationali auferre vni Ecclesie & dare alteri. c. tua. & c. seq. à contrario sensu de his quæ fiunt à præla. c. constitutus, de religio. domilib. c. 1. de rebus Eccl. nō alien. lib. 2. in c. prohibemus. de censu. Calde. in consi. 3. in titu. de rebus Eccl. non alien. sed officario loci non competit ius administrandi bona & negotia Reipublicæ quæ ad eum non pertinent, ergo nec eius visitandi, hinc videmus quod de ista visitatione non loquuntur iura inter laicos sed circa Ecclesias. ¶ Secundo respondeo quod istud ius visitandi subditos laicos per officarios saculares, non est in vsu, ideò talis nouitas introduci non debet per inferiorem quia nouitates sunt fugiendæ. l. in rebus, & l. minimè. ff. de legibus. c. cum consuetudinis, de consuetudi. ca. quod dilectio. de consanguini. & affini. & reprehendendus est Vicarius Taurini talem & nouitatem inducens aut inducere captans. c. fin. 11. di. ¶ Nouitas enim in periculo semper est. Anto. de But. in c. non debet. de consanguini. & affini. Veronens. in consi. 34. colum. 3. in fi. immò arguitur fraus ex nouitate, quando quid tentantur contra antiquam consuetudinem. Ant. de Bu. in consi. 42. Visus puncto & quæstis prædictis. colum. 1. itaque cessante causa talis nouitatis nullis præcedentibus iudiciis, nulla, stante diffamatione contra homines Gruglaschi, suspicio videtur laborare contra Vicarium Thaurini quod capret talē nouitatem non ex fide bona aut ad bonum finē, sed quæstus sui gratia, sic etiam noua seruitia à vasallo ex actu, per vim præsumuntur extorta. Soci. in consi. 257. colum. 4. vers. præterea ad petendum, lib. 2. & maximè vitanda est nouitas per quam tertius incommodatur. Pau. de Cast. in consi.
30. Vt plene. colum. 2. sed hic communitas Gruglaschi valde in commodatur & damnum sustinet propter dispēdia & sumptus visitationis. ¶ Tertiò respondeo, quod Vicarius Taurini non instat super visitatione simplici, immò prohibet hominibus Gruglaschi vt ne procedat ad actum redditionis rationum sine eius interuentu & assistentia, quæ ipsa res abhorret ab omni iure & consuetudine. cū redditiō rationis officiali loci fieri non debeat, sed Syndicis vt supra dictum est, & ita ab omni æuo dicitur obseruatum, quam consuetudinem & iuris dispositionem inferior violare non potest, vt iam dictum est. ¶ Quartò respondeo, quod vbi instaret Vicarius Taurini super visitatione simplici, & illa haberi posset. dico quod fieri debet expensis petentis ipsam visitationem, donec exitus causæ aliud moueat, nam quotiens quis fieri quid petit, id expensis petentis factum oportet. l. quoniam liberi. C. de testib. Bar. l. 3. §. defendi. in fi. ff. ex quibus cau. an poss. eat & in l. si postulauerit. in prin. ff. de adulter. Bald. in l. generaliter §. his de præsentibus. C. de rebus credi. & in l. prætor ait. §. si. ff. de eden. Quod ipsum suadet ratione naturali, nam per visitationem aut comperietur administratores versatos ex fide bona & iniquum videretur expensarum dispendium Rempubicam Gruglaschi sine causa sustinere. Aut arguentur administratores in fide mala, & tunc ab ipsis petendæ sunt expensæ tanquam victis. ¶ Cæterum iniquum viderentur Rempubicam grauari dispendio expensarum ex delicto administratorum, quia pœna suos auctores tenere debet. l. sancimus, C. de pœnis. nec alteri per alterum conditio in qua afferri debet. regu. non debet. ff. de regu. iur. & in terminis administratoris. quod eius delictum domino non noceat, tradit Pau. Cast. in consi. 423. Quia nefcio. colum. 5. lib. 1. per text. in l. sed dolo. §. 1. in fin. ff. de dolo. Itaque Vicarius Taurini aut habet instigantem qui instet visitationem fieri, & habenda est visitatio sumptibus instigantis, qui petit, dict. l. quoniam liberi. C. de testib. aut Iudex à seipso hoc desiderat & sumptus Iudex faciat vsque ad exitum causæ. Alias permissum esset officiariis inferioribus, nouis & insolitis oneribus subditos per indirectum prægrauare, fingendo suspicionem malæ administrationis, ob id visitationi locum fore, quod sustineri non debet, immò importans noua onera tenetur lege Iulia de vi publica. l. si ff. ad leg. Iulia. de vi publi. ¶ Immo etiam superior non potest subditis onera imponere nisi quatenus reperitur à iure permissum. Cald. in consi. 3. in princip. in titu. de censibus. per text. in cap. conquestus. 9. quæst. 3. ipsum hoc etiam interdicitur iure diuino. psal. 13. & psal. 52. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorent plebem meam sicut escam panis. & profectò si Vicarius Taurini visitationem capret Reipublicæ, amore & studio pauperum, nihil est quod visitationem insolitam quærat, satis sit mandare vt mittat administratores libros rationū in Taurinum locum proximum, vbi sine dispēdio reipublicæ & ipsorum administratorum fieri negotium poterit, petēdo autem rem insolitam non videtur suspitione carere. gl. & Bal. in l. si quis sub conditione. ff. de condi. institutio. cum similib. vt per Dec. in c. 2. in 3. not. de rescript. per Ias. in l. testamentum. col. 1. C. de
- 17 testamē. ideò negotiorū gestor tenetur de casu fortuito quando negotia insolita aggreditur. l. si negotia. ff. de negot. de quo per Curtium iuniore in consi. 19. ¶ Ex præmissis causa ciuitatis Gruglaschi satis videtur comprobata aduersus desiderium Vicarij Taurini, & argumenta in contrarium adducta sublata Planè ad faciliore explicatione respondeo ad ipsa in specie. Itaque non obstat primum argumentum quod officarius loci habetur loco patris, quia fatcor, sed retorqueo fundamentum, quod pater non grauat filios oneribus insolitis, immò laborat pater vt filiis acquiratur, non eos vt spoliatur. l. nihil. §. facilius. ff. de bonis libr. l. de emancipatis. C. de legiti. hære. ideò pater debet thesaurizare filiis. ¶ Paulus ad Galathas. c. 2. & c. prædicator. 17. q. 1. & votum parentis est quod bona sua veniant ad liberos l. nam & si parētibus. in prin. ff. de inoffi. testa. l. scripta. ff. vn de liberi. l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. gl. in l. Paulo Callimacho, §. si. ff. de le. 3. sed Vicarius Taurini non quærit paternè tractare homines Gruglaschi, volendo interesse computatis ipsorum cum magno eorum dispendio sine causa, cum possit vtilitari reipublicæ prouidere per solam inspectionem librorum administrationum in ciuitate Taurini citra accessum ad locū Gruglaschi vbi impendia maxima consumi oporteat. ¶ Secūdo respondeo, quod si paternè



si paternè, vult tractare subditos Gruglaschi, querere id non debet sumptibus reipublicæ, sed sumptibus aut instigantis aut aliunde, ne incommodum sustineat Respublica ex facto administratorū. Affectus enim paternus in subditos consideratur, ne boni opprimantur, & mali impuniti fiant, sed opprimerentur boni si inuiti cogherentur, administratione sumptū in iudiciis alienis, & sicut inuita cōmunitas accusare nō cogitur. C. vt nemo inuitus, ita inuita cogi nō potest vt in iudiciis alienis expēsas ministret. nec dicatur, Vicarium Taurini vtiliter gerere negocium cōmunitatis, ex quo nō apparet de aliqua causa ita visitandis, nullis constantibus indiciis ita visitandi aut inquirendi. Præterea, non datur actio neg. gestorū contra eum quo inuito quid factū est l. si pro te. ff. mādā. l. si. C. de nego. ge. Ang. in cōf. 225. col. 2. vers. hinc etiā descendit. & in cōf. 245. col. 5. vers. præterea impetrans prælaturam. Soc. in cōf. 236. li. 2. ¶ Non obstat secundum argumentum de l. 2. C. de iure fisci. li. 10. quia ille tex. nihil prorsus, facit, nam loquitur de rationibus fisci seu ad fiscum pertinentibus, quarum redditio cōprobari debet per procuratorē Cæsaris, ad cuius cognitionē pertinet iura fiscalia: sed nos loquimur in rationibus vnius cōmunitatis in cuius bonis & iuribus fiscus ius non habet, ideo ille tex. loquens in casu diuerso habente rationem diuersam & separatā, allegari non debuit, quia ex separatīs non inferitur. l. si. ff. de calūnia. l. Papinia. exuli. ff. de minor. cum simi. ¶ Non ob. tertium argumentum, quia procedit, vel quando Iudex requiritur vt provideat cōtra potentiores, vel quando Iudex aliunde constat: sed hic nulla est querela humilium oppressorum, nulla est diffamatio cōtra administratores, nō tota respublica se opponit aduersus tantā nouitatē. ¶ Secūdo respondeo quod si Vicarius Taurini rationem habet miserabilium personarum, nō querat ipsas miserales personas expēsis nouis & insolitis prægrauare, accedēdo in magistratu ad locō Gruglaschi, sed libros & rationes Taurini visite, sine dispendio reipublicæ nec Guido Papæ in cōtrariū allegatus aliquid dicet de nouo grauamine subditorū, immō loquitur in domino aut officario loci qui visionem computorū implere potest sine aliquo incommodo subditorum. ¶ Non obstat quartum & vltimum argumētum quod Iudex supplet ex officio quoties versatur vtilitas publica, quia fateor in causis & iudiciis quæ aguntur coram not. vel quando præcedunt indicia aut diffamationes contra aliquos, per supradicta. ¶ Secundo respondeo quod sub prætextu vtilitatis publice nō debet Iudex nouis oneribus subditos prægrauare, visitationes insolitas captando sumptibus alienis, sed fieri debet aut sumptibus delinquentium aut instigantium, aut aliās ipsorum officialium tale quid. quærentium, quando vniuersitas ipsas aut particulares eiusdem nihil conqueritur per supradicta. ¶ Ex quibus concludo visitationi requisitæ locum non esse ad modum desideratum, nisi vt supra dictum est ad minus dispendium Reipublicæ Gruglaschi, saluo semper saniori iudicio. & ita fuit obtentum coram illustri Senatu ducali Cancellario Hyeronimo Agacia. Taurini, die 22. Ianuarij. 1535.

S V M M A R I V M.

- 1 Verbum amittat, quando sit priuatiuum.
- 2 De verbo carere. vide quid dicatur ibi.
- 3 A verbis contractus non est recedendum.
- 4 Quoties verba sunt clara, non disputatur.
- 5 Priuilegium persone concessum dicitur indiuiduum.
- 6 Indiuiduum dicitur, quod non affert tantam vtilitatem in parte, respectu partis, quantam in toto, respectu totius.

CONSILIVM. CCXXXIX.

Pro communitate Auillaniæ contra nobilem Bernardum Ghislandi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ex verbis statuti Auillaniæ non puto licere not. Bernardo Ghislandi conducere vinum alibi emptum a nobilibus de Abdua in territorium Auillaniæ. Nam statutum desiderat duo copulatiuè & coniunctim, vt vinum conduci possit in territorium Auillaniæ, Primò quod vinum sit natum in prædiis propriis burgensium

vel incolarum Auillaniæ. Secundo, quod ipsa prædia sint sint burgensia. itaque vtrunque oportet concurrere. l. si hæredi plures. ff. de condi. insti. l. si quis ita stipulatus fuerit decem. ff. de verb. ob. nō. in l. in bo. suis qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. & in c. 2. de tescr. sed istud prædium quod alias erat extraneum factum fuerat burgensie ratione not. de Abdua receptorum ab burgensiā Auillaniæ, qui desierunt esse burgenses ob statuta Auillaniæ nō obseruata circa burgentiā disponētia, planè mutata persona extrin-guitur priuilegiū l. Paulus §. i. ff. de acq. here. & ibi Bar. ad fi. & Are. in 2. nō. l. licitatio. §. pe. & fi. ff. de publica. c. 1. de iure parro. li. 6. Soc. & in cōf. 116. col. 7. circa med. li. 1. Ias. in l. quātū in prioribus. col. 1. C. de inof. test. in l. testa. in l. & si cōtra, col. pe. ff. de vulga. nā statim atq; desierunt isti de Abdua habitare in loco Auillaniæ, perdidērunt priuilegium ad formam capitulorum ipso iure, ponderando verba habetur pro non recepto, quæ licet in futurum sonare videantur, tamen cum habeant vim priuatam significant ipso iure, sicut dicitur de verbo careat. l. prouidēdū. vbi gl. in vers. foro. C. de postul. Anch. inter cōf. Caldē. in cōf. 6. in fi. in titu. de feudis. & in cōf. 10. in titu. de verb. signifi. Ang. in l. in criminali. in fin. C. de iurisd. omni. iud. Bar. in cōf. 246. col. 1. lib. 3. & Conirarium tamen etiam in verbis priuatiuis tenet Mathæsi. nō. 112. quem secui videtur Ias. in l. rem quæ nobis. col. 7. in fin. ff. de acq. poss. Pro quo videtur rex. cū gl. in l. si quis in tantam. in amittat. C. vnde vi. vbi. f. verbum amittat, licet sit priuatiuum, tamen intelligitur per sententiam. nō. Gemi. in cōf. 23. col. 1. Ad idem videtur tex. in l. 2. §. quod si actor. cum gl. in vers. cadat & in auct. principales. C. de iura calum gl. in c. fi. de iuramen. col. 1. vbi verbum cadat, intelligitur per sententiam. & in verbo cadat, tradit Bellamera in cōf. 9. columna. 10. post med. Gemi. in d. cōf. 23. col. 1. Ias. in l. n. col. 31. nu. 104 C. de iure emphy. ¶ Ex quibus vides quam malè in hac materia constant Doct. Putarem in tanta varietate considerandam esse diligenter verborum vim, nam sunt aliqua verba quæ si gnificare videntur priuationem sine facto hominis, prout in verbo careat, † Potest enim quis re aliqua careere, licet ab eo non auferatur, ideo dici quis potest carere pecuniis quas nunquam habuit, nimirum si tale verbū significat ipso iure sine facto hominis. Aliqua sunt verba priuatiua quæ necessario requirunt factum hominis prout in verbo cadat nā factū cadentis cōsideratur, similiter in verbo amittat, amissio enim præsupponit factum aut ipsius amittentis aut tertij subtrahentis. Itaq; si debet quis cadere, requiritur casus, si debet amittere, requiritur ablatio rei amissæ. & in istis verbis cadat, amittat, intelligatur per sententiā & factum Iudicis. hoc ita declarato, videtur quod illa verba habeatur pro nō recepto, significant quandam carētiā aut deficientiam priuilegiij burgensie absq; facto extrinsecō, ob id q. significant ipso iure. ¶ Hic tamen aduertendum Doctores dicunt ista verba careat, amittat, cadat esse verba futuri temporis, nā videntur æquiuocare, quia immō dicuntur verba præsentis tēporis subiunctiui modi, quæ verba licet dicantur præsentis temporis, tamen videntur habere tractum temporis in futurum. & in verbis præsentis temporis subiunctiui modi, quod intelligantur per sententiam non ipso iure, not. Anch. in cōf. 102. Contra dictā donationē. col. 2. vers. Secūdo etiā subtilius, vbi Anch. statē statuto quod bona acquisita per maritum aut vxorē constāte matrimonio sint cōmunia mariti & vxoris, intelliguntur q. sint communia per sententiā, & sic cōmunicāda, nō quod statim dominium aquiratur pro parte alteri cōiugum. ¶ Sed tamen in verbo, sint, contra Anch. quod importet ipso iure, adduco Bal. & Mod. in l. 1. C. de secun. nup. vbi q. illa verba sit infamis, intelliguntur ipso iure. ¶ Pro cōcordia Bal. & Anch. puto considerandū quod sudrā dixi, quia aliud videtur dicere, sint communia, aliud sit infamis, quia verbum sint cōmunia, desiderat factū hominis, qui vult possidere bona & partem in eis habere, secus in verbis sit infamis, quia non requiritur aliud factū hominis, & hæc ex doctri. Gemi. in c. felicis. in prin. col. 2. de penis. li. 6. vbi q. priuatio inducitur ipso iure nec requiritur aliqua executio aut aliqd factū hois, nō requiritur aliqua snia declaratoris, puta q. ipso iure sit quis infamis, & priuatur bona fama, vel q. sit quis infestabilis, vel q. annullatur actus ipso iure, secus quando priuatio requirit factum & executionem hominis prout in consuetudine bonorum, nā licet bona sint cōfiscata ipso iure, tamē necessaria est executio in bonis cōfiscatis vt apprehendatur possessio, ideo in tali



tali priuatione requiritur sententia declaratoria, quam Gemi. Doct. sequuntur Dec. & Ias. in l. si quis iniquum. §. quod autē. ff. quod quisq; iuris idem Dec. in c. 1. col. 4. in fi. de iud. in conf. 145. col. 3. circa med. & in conf. 327. col. 3. circa med. Ias. post Bal. Pau. de Cast. Sal. & Ale. in l. si quis maior. col. pe. circa med. C. de transa. est verū quod circa illam doctri. Gemi. Dec. & Doct. variarunt, in qua re ego soleo considerare quatuor casus pro declaratione, sed hic tractare non expedit. Secūdo quod priuilegiū burgensia dicatur amissum ipso iure, pōdero verba illa statuti, eo casu habeatur. quā etiā verba eo casu, videntur significare ipso iure, sicut dicitur de verbis eo ipso, vel ipso facto. c. vbiq; vbi gl. in vers. innotetur. de heredi. li. 6. cum simi. que Cor. no. in cōf. 165. col. 4. in prin. lib. 2. Dec. in catorū. col. 2. de rescrip. Et illa verba eo casu, idem videntur significare quod dictiones illico, statim, tunc & incontinenti, quā significāt ipso iure, licet adiciantur verbis futuri temporis. Bar. & Ang. in l. pe. C. de pos. Bart. in l. si quis maior. C. de transa. Ang. l. n. auc. de nupt. §. si vero expectet, in vers. max. in auc. de ince. nup. in prin. col. 1. & in §. omnem. in fi. auct. de litigio. Anch. in d. conf. 10. in tit. de verb. signi. inter confi. Cal. Pau. de Ca. in conf. 68. In casu præsenti. lib. 2. Ias. in l. posthumo. col. 7. ad fi. C. de bo. poss. sec. tab. Cor. in conf. 246. col. 1. lib. 3. Deci. in d. c. ceterum. col. 2. de rescrip. ¶ Tertio quod statutum intelligatur ipso iure, efficacius ostenditur in illis verbis, non possit nec valeat burgensia gaudere, nam ista verba geminata significant ipso iure, etiam quod essent verba futuri temporis. Bal. in tit. de pace. Constan. col. 14. in vers. & inritum deducantur. Dec. in d. conf. 327. col. 1. post med. Ias. in l. manifestā. ad fi. ff. de iureiur. in l. nō dubium. col. 5. iux. no. post Bal. ibi. in §. not. C. de legibus. & in l. cum postea quā, circa fi. C. de pac. ¶ Quarto etiam q̄ cessaret geminatio verborum, pondera illa verba, non possit gaudere, quā sunt verba denegatiua potentia, ob id significare videntur ipso iure. Bal. in conf. 417. Primū dubiū. col. 2. post med. lib. 2. ¶ Quinto res ista videtur hic sine dubio. quia isti de Abdua tempore receptionis in burgensiam expressē cauerunt q̄ nisi habitarent. Auilianā, ipso iure & facto haberentur pro non receptis. ¶ & a verbis contractus non est recedendum. l. fideiussores magistratum. §. pro Aurelio. ff. de fideiuss. l. si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilū. ff. de ver. ob. ibi, querentibus respiciendus erit sermo stipulationis. l. quicquid astringenda, ff. eo. tit. l. semper. §. legem. ff. de iu. immuni. l. cum precibus. C. de proba. & l. non aliter. ff. de lega. 3. cō simi. Et disputandum ¶ non est quotiens verba sunt clara. l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de l. 3. l. continuus. §. cū ita de verb. oblig. igitur si statim & ipso iure priuati fuerunt burgensia, interit & statim burgensia illius alteri concessa contemplatione personarum in burgensiam receptarum, qui non solet concedi Burgensibus vel his qui recepti sunt burgensiu loco. & isto casu non procedit quod dicitur: priuilegium cōcessum rei transire in omnem possessorem rei, vt habetur in l. forma. §. quanquam. ff. de cens. l. actionum genera. §. 1. ff. de act. & obli. no. in l. quia personale. ff. solu. ma. cum simi. nam illud procedit nisi concedatur priuilegium ratione personarum vt hic, priuilegium enim quod conceditur contemplatione personarum dicitur merē personale. l. pater filia. in fi. ff. de serui. leg. quem tex. ad hoc citat Ias. in conf. 89. col. 3. ante med. lib. 3. & quod scribit Io. de Ana. in conf. 10. vbi quando nominentur personae, quibus quid conceditur, concessio dicitur personalis. q̄ pcedit licet cōcedatur priuilegiū etiā respectu bonorū. Ale. in cōf. 86. col. 1. li. 1. ¶ Item cū istud priuilegium fuit concessum ratione priuilegij personalis concessi istis de Abdua receptis in burgenses, cessante priuilegio personali, cessare oportet & priuilegium reale. l. Titia. §. vsuras. & ibi Bar. ff. de le. 2. l. ex facto. ff. de vult. & pub. Bal. in l. C. de epis. & cler. Soc. in conf. 150. col. 9. vers. 6. confirmatur lib. 1. nam istud priuilegium fuit principaliter cōcessum personae, quia praeessit nomen proprium personae, cui concessio facta est, quo casu censetur priuilegium personale. c. quoniam Abb. de offi. deleg. c. si gratiose. de rescrip. lib. 6. non dico quod esset priuilegium personale, ita quod ad heredes non transiret, quia aliter cautum est in concessione, sed dico illud esse personale quo ad hoc, vt non duret priuilegiū in rebus quando cessauit in personis. Effet enim plus satis absurdū quod si extinctum est priuilegiū quod ad personam, illud duraret respectu bonorū, quia cū bonis concessum fuerit respectu personae, cessante persona aut personali priuilegio, cessat quod contemplatio-

ne personae concessum est, quia in correspondentiis, cessante vno cessat & alterū. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. si. ff. de accep. l. Clemēs patronus. ff. de hære. inst. cum simi. & quod multum in proposito scribit Feder. de Senis in conf. 237. Factum est tale. Quidam nomine Thomaeus. colum. 2. vbi quando quis offert se & sua monasterio si non tenet oblatio respectu personae, non tenet etiam respectu bonorum, quia oblatio bonorum, fit respectu personae, ¶ Præterea concessum fuit vnicum priuilegium tantum, quod diuidi non potest vt pro parte duret, pro parte non, sicut dicitur de sententia continente vnicum capitulum tantum, glo. in l. 1. C. si aduer. rem. iud. l. in hoc iudicio. ff. fam. ercisc. Rom. in conf. 450. ad fi. & in conf. 454. iure. col. 3. vers. & huius ratio est, decis. Neapol. deci. 218. & licet res sint ¶ separabiles a persona, ipsum tamen priuilegium personae concessum & rebus, simul dicitur indiuiduum, licet res hypothecate sunt diuiduā. l. quandiu. C. de distra. pig. ¶ Rursus, dispositio dicitur indiuidua quādo vltro citroq; est obligatoria. Alex. in conf. 7. col. 3. lib. 7. quia in actu vltro citroque obligatoria mens contrahentium non fuit quod vnus teneatur ad obseruandum, alter vero non. l. cum proponas. la. 2. C. de pac. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. & dicitur res indiuidua ex mente disponentis. Bal. in conf. 32. Præsupponitur in facto. li. 2. Itaque cum fueri concessum priuilegiū personae & rebus sub illis qualitatibus & modis de quibus in statuto, modis nō impletis, non debet priuilegiū cōpetere, ¶ Ex quo infero, q̄ licet istud priuilegiū fuisset reale, tamē quia fuit cōcessum nō simpliciter, sed ob causā causa deficiente facto & culpa eius cui concessum est, cessare debet priuilegium, cum illa causa fuerit finalis concernens commodum ipsius concedentis. l. Titio centum. in prin. ff. de cond. & demon. no. l. 2. §. si. ff. de don. Ange. pulchrē in conf. 124. Iolus domini Dalmacij. col. pe. versicul. circa quod considero Soci. in conf. 26. col. fi. lib. 3. Bal. no. uel. in tract. de dote. in 6. parte priuileg. 50. Corn. in conf. 101. col. pe. ad fi. lib. 1. Dec. in conf. 238. ad fi. Item illud dicitur indiuiduum, ¶ quod non affert tantum vtilitatem in parte, respectu paris, quantum in toto, respectu totius. l. in executione. §. secunda species. ff. de verb. obl. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur, in 3. q. ff. eo. xi. & in d. §. Caro. sed intelligendo quod res possint retinere priuilegiū burgensibus non implentibus, quā promiserunt ad formam statuti, nullam omnino vtilitatem consequetur vniuersitas Auilianā, & sic contractus claudicaret, quod esse non debet. l. si id quod. §. si. ff. de rescin. ven. Rom. in conf. 295. Donatio partis. col. 2. vers. quarto principaliter moueor. Cor. in conf. 226. col. 2. lib. 1. Deci. in c. cum interlin 6. no. de exceptio. Immo restringitur dispositione indicatur claudicatio, & inaequalis fiat contrahentium conditio. argum. l. que situm. vers. sed ipse Papinianus, cum glo. in vers. aestimauit. ff. de fun. inst. l. si. C. commu. vtr. iud. Arc. in conf. 6. col. pe. vers. sed tamen his. & in conf. 152. col. 2. vers. cōfirmatur ista cōclusio. Soc. in cōf. 98. col. 3. li. 1. ¶ Rursus considerandum, est quod vniuersitas Auilianā non fuisset concessura tale priuilegium rebus nisi ob causam promissionis factae per ipsos de Abdua, nam si ea quā in continenti fiunt, cēsentur correspondētia, id est, vnū factum respectu alterius. secundum Bal. in l. petens. col. 2. C. de pac. latē Cor. in conf. vlti. lib. 1. a fortiori ea quā simul. & coniunctim fiunt, sed in correspondētiis vnū non potest stare sine altero, & si vnū cessat, cessat & alterum d. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. si. de acceptilia. l. Clemēs. §. 1. ff. de hære. inst. ideo si cessat priuilegium personale cessare debet & reale concessum respectu & contemplatione personalis. Itaque concludendum est quod extincto principali priuilegio personali, corruunt omnia consecutiue & accessorie concessa, quā principaliter & per se concessa non fuissent: regula: cū principalis, vbi Dec. ff. de reg. iur. Dec. in c. præterea. col. pe. & fi. de offic. de lega. no. in l. non dubium. C. dell. & alibi sapē. Et licet istud prædium sit hominis burgensis, tamen ipsum non est burgense, quia intercedit illa qualitas ipso iure, sed statutum permittit conduci vinum quando prædium est burgense, & est domini burgensis vel incolae copulatiue. igitur conduco in fauorem communitatis Auilianā. Taurini, Aymon Crauetta ex Sauiliano l. V. Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Literis publici officialis non creditur nisi quatenus pertinet ad eius officium.
- 2 Officium notarij quale sit.
- 3 Quilibet præsuntur diligens in officio suo.

CON.



CONSILIVM. CCXL.

De appellationibus.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quando appellans non comparet ad diem audiendæ responsionis super appellatione, fit appellatio deserta, vsque adeo vt contrarium probari nō possit nisi appellans fuisset impeditus. Car. in clem. 2. de appell. sequitur Bertach. in 2. parte sui reper. in verbo appellatio tollitur. vers. 12. & in verbo apost. vers. 1. & vers. 20. Deci. in c. personas. colum. 5. vers. sexto casus, eo. titu. vbi pulchrè docet, hoc obtinere etiam si Iudex in termino nō comparuerit, secundum: Car. vbi suprā: ergo oportebat appellantem in termino comparere corā Iudice à quo in loco vbi ius reddat deinde protestari de absentia. Et quod peti debeant apostoli in loco vbi ius redditur, voluit Anch. in consi. 224. Iste dominus executor, column. 2. per text. in cap. ab eod. in fin. de appell. libr. 6. sed tamen Car. in clem. 2. §. similiter. column. 2. de appell. videtur velle quod etiam in alio loco peti possint, modo locus sit congruus, & quod alleganti locum incongruum incumbit onus probandi. ¶ Neque releuant assertæ testimoniales. primò quia nihil probant parte non vocata. nā ita diuus. ff. de adopt. ¶ Secundo, quia litetis etiam publici officialis non creditur nisi quatenus pertinet ad eius officium. Bald. in rubr. C. de fide instr. column. pen. Paul. de Castr. in consil. 399. Priusquam iura fierent. column. 2. versicu. dicet aliquis. lib. 1. Deci. in consi. 2. column. 1. post med. & in consil. 70. column. 2. not. in cap. post cessionem, de probat. Sed officium Notarii est testari de his tantum, quæ fiunt in eius præsentia & testium, & quæ cadunt in eius sensum immediate. §. si verò absunt in aucten. de hære. & Fal. per quem tex. ita dicit Bald. in dict. rubr. C. si de fide instrum. col. 5. Plus voluit Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de instru. edi. §. restat. versic. sed quæro, quod notarius non potest facere fidem nisi de his quæ percipit sensum visus vel auditus, ideo non posset notarius testificari de sensu gustus vel odoratus & licet Bald. in hoc teneat contra, tamen requiritur secundū eum quod notarius gustet & odoret. ¶ Nec etiam potest notarius facere fidem nisi de his quæ geruntur inter partes de tempore instrumenti, puta, quod partes ita dixerunt vel ita fecerunt, non autem posset notarius fidem facere quod ita sit rei veritas prout partes dixerunt nisi veritas caderet tunc tunc in præsentia illius Notarii, vt not. Bart. & Doct. in aucten. si quis in aliquo documento. G. de eden. in i. sciendum. ff. de verbo. oblig. in c. quantum contra, de probat. Alex. in consi. 119. lib. 1. quod est repetitum in consi. 20. lib. 1. tradit idem Alex. in consi. 206. lib. 2. in consi. 38. lib. 4. Cor. in consi. 154. col. 3. lib. 3. & in consi. 216. column. 2. lib. 3. at in præsentia Notarii id solum agebatur quod mulier ita præstaretur, sed quod rex ita haberet quos officialis abesset, hoc nō cadebat tūc in eius sensum, cum posset adesse in loco Notario ignorante, nec poterat attestari de præterito tempore. Inno. in cap. 1. de fide instrum. in cap. cum in iure, de offi. deleg. & in quantum contra, de prob. Alex. in consi. 206. column. 2. post med. lib. 2. & in consi. 241. col. 2. in fi. lib. 6. Cor. in consil. 127. column. 6. in prin. ver. insuper non apparet. lib. 2. Deci. in consi. 118. column. 3. circa med. maximè, quia agebatur de probanda negatiua, cuius probatio non fuit coarctata, nam fieri poterat. vt in loco esset officialis, licet non ibi, vbi concessæ sunt testimoniales literæ. ¶ Ad hæc nihil probant illæ testimoniales quod appellans cōparuerit in loco vbi solitum ius reddi, tantum probat mulierem ita protestatam in præsentia testium non iuratorum, nihil etiam loquentiū, sed deponentiū, quod concluderet, sed tantum consensiebant mulierem ita protestari, maximè quia præsumptio facit contra mulierē, si quidem præsumendū nō erat officialem abfuisse eo tempore quia præsumeretur negligentia. Sed diligens quilibet præsumitur in officio, nisi probetur contrarium. argu. c. ad audientiam de præscrip. & c. nisi essent, de præb. per quæ iura ita dicit Dec. in consi. 36. col. 5. vers. tertio aduertendum, not. Paul. de Cast. in consi. 227. Primò quæritur, col. 1. post med. lib. 1. sed magis in terminis adduco Oldr. in consi. 198. Circa primum punctum, colum. fin. circa med. vers. & si habemus veritatē, vbi quod in clerico qui tenetur residere in beneficio absentia non præsumitur, quia esset præsumere delictum. Idem dicen-

dum in officiali, qui tenetur ius reddere, quod non præsumatur abesse quando ius reddi debet. ¶ Et cum se fundet pars super absentia, tenebatur eam concludenter probare, quia præsens quis præsumitur in loco vbi habitat. Bar. in l. is potest. ff. de acq. hæred. Soci. in consi. 121. in princ. li. 1. & quod scribit Augu. in l. empto. C. de præscrip. long. tē. quem sequitur Alexan. in consi. 88. colum. 2. versic. fortius etiam voluit Ang. libr. 2. & in consil. 120. colum. 1. libr. 6. Ripa in l. rem. quæ nobis. column. 10. circa med. ff. de acq. pos. vbi quod in materia præscriptionis quæ inter præsentibus breuior fit; præsens quis præsumitur, sed tamē verius videtur quod allegati & fundanti se in absentia, incumbat onus probandi, & contra, fundanti se in præsentia, etiā in incubat onus probandi præsentiam, Ang. in l. præscriptione. C. quib. non ob. long. temp. præscrip. post lac. Butr. in l. fi. C. de long. temp. præsc. Cor. in consi. 46. col. 4. & in consi. 50. col. fi. lib. 3. ¶ Deniq; quādo Iudicis aquo non habetur copia, appellandum est intra tempus ad Iudicem ad quem, si facile adiri potest antequā veniatur ad honestas personas. Deci. in c. fin. in 4. no. de app. ergo recurrendum fuerat ad magnificum cōsiliū Taurini, cuius copia semper habetur. postremo aut ille officialis solit⁹ erat ius reddere in tribunali solito, & erat in eo loco protestandum, aut in alio loco, & ibi etiam requirendus erat. Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, circa fi. ff. de ope, no. nun. Soc. in consi. 39. col. 9. lib. 4. sed non ostenditur Iudicem à quo fuisse requisitum in aliquo loco nec probatum vbi consueuisset iura ministrare, ergo nihil agunt assertæ testimoniales. ¶ Illud saltem facere debebat pars, vt si Iudicē absente videbat, eo absente appellaret, deinde ipsi reuerso appellationē intimaret per ea quæ Deci. scribit in c. suggestum, circa fi. de app. licet dicta Deci. non transeant sine dubio, ex his quæ scribit Socij. in d. consi. 39. col. 6. lib. 4. ¶ Ex quibus consequens videtur appellationem omnino desertam, licet etiā in meritis causæ potius & iustius sit ius appellantis, de quo tamen aliter non scribo, quia non expedit per supradicta. Taurini. 8. Marti. 1535. Aymo Crauetta ex Sauliano I. V. D.

S P M M A R I V M.

- 1 Pater potest omnia bona sua vendere & pretium in mare proicere, non obstante præiudicio liberorum.
- 2 Princeps potest tollere privilegia sine causa.
- 3 Qui disputat de potestate principis facit se superiorem vel parem ipsi.
- 4 Princeps potest mutare quadrata rotundis.
- 5 Vassallus de consuetudine potest alienare feudum in requisito domino.
- 6 Principi non licet vassallos inuitos in alium transferre.
- 7 Ius domini & vassalli à pari procedit.
- 8 Princeps debet tractare subditos tanquam filios & nepotes.
- 9 Princeps alienando subditos, inuitos debet priuari eorum proprietate.
- 10 Privilegium pecunie concessum transit in contractum.
- 11 Fidei præstatio vim obtinet iuramenti.
- 12 Iuramentum est de iure diuino.
- 13 Princeps non potest tollere ea quæ sunt iuris civilis quando in se habent naturalem æquitatem.
- 14 Vivere sub principe iusto summa libertas est.
- 15 Contractus feudi fuit incognitus populo Romano.
- 16 Quando quis possit rem propria auctoritate occupare.
- 17 Episcopus non tenetur habere Papam pro Papa quando Papa non habet Episcopum pro Episcopo.
- 18 Non potest quis de rebus suis disponere contra legis prohibitionem.
- 28 Magis peccat princeps frangendo fidem quam inferior.
- 20 Contra fallentem competit actio de dolo.

CONSILIVM. CCXLI

Pro communitate Brigæ contra Magnificum Dominum Ioannem Georgium maloperam Ducalem Senatorem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Princeps illustrissimus alienavit oppidū Brigæ Magnifico Domino Georgio Maloperæ collaterali cum clausulis motu proprio, ex certa scientia, de plenitudine potestatis & aliis derogatoriis, vniuersitas Brigæ noluit admittere emptorē in dominū neque ei iuramentū fidelitatis præstare, sed principi supplicauit petendo



petendo irritari assertam alienationem tanquam iure prohibitam. Princeps causam cognoscendam mādauit supremo eius Senatui, quæritur quid iuris? Videbatur prima frōtedicendum alienationem valere. Primo quia Princeps est dominus directus & utilis dicti loci habens merum & mixtum imperium ac omnimodam iurisdictionem notoriè, sed in re sua quælibet est moderator & arbiter l. in re mandata. C. mand. l. per prouincias. C. de ædifi. priua. c. de his, de sepul. etiam in abutendo, leg. sed & si lege. §. consuluit. ff. de  
 1. peti hæred. † Ideo pater potest omnia bona sua vendere & pretium in mare proicere, non obstante præiudicio libero rum. gloss. in l. 1. C. de inoffi. don. & quando aliquis turbatur in usu rei suæ competit actio iniuriarum. l. iniuriarum. §. fin. ff. de iureiur. ¶ † Secundò, quia vbi vniuersitas Brigæ haberet aliqua priuilegia à Principibus concessa ne possit alienari, ea tamen Princeps tollere potest etiam sine causa glo. in c. decet. de reg. iur. lib. 6. Ang. in leg. Antiochenium. ff. de priui. cred. Alex. in consil. fi. lib. 6. in consil. 87. col. 7. vers. postremò ista conclusio. lib. 3. quin imò videtur, quod possit Princeps tollere ius competens ipsi vniuersitati, etiam de iure gentium, de plenitudine potestatis & sine causa, & qui contrarium dicunt mentiuntur, secundum Ang. in l. item si verberatum. §. 1. ff. de rei ven. in l. fin. C. si contra ius vel uti. pub. Ang. opi. sequitur Ias. in consil. 227. col. 10. vers. 12. facit. & col. 13. circa fin. in consil. 236. col. 7. lib. 2. & in con. 107. col. 2. in fin. lib. 4. & disputare de potestate Principis est instar sacrilegij. l. disputare. C. de cri. sacri. Principi enim dici non potest, domine cur ita facis, quia sufficit pro ratione voluntas. Bal. in prælu. feu. col. 9. & in l. impetrata. C. sen. rescin.  
 3. non poss. † & qui disputat de potestate principis facit se superiorem ipsi principi, & ponit sedem suam ab aquilone, tentando esse similis altissimo. Bald. in con. 159. proponitur quod inter agnatos, co. 1. lib. 1. quod maximè procedit quia reuocari non potest, quod Princeps facit ex certa scientia, sed perpetuū silentium imperialis clementiæ aliàs in vers. quando utitur plenitudine potestatis, Princeps est omnia  
 4. & super omnia. Bal. in ca. quali. do. fue. prop. priu. † & potest mutare quadrata rotundis. Can. in ca. cum venissent, de iudi. ¶ Accedit etiam clausula non obstantibus multum specialis, ex qua videtur apparere de mente ipsius Principis quod voluit derogare omnibus obstantibus, & cum videatur constare de eius voluntate, de potestate non videtur dubitandum per supradicta. quibus concurrentibus videtur res sine dubio omninò efficax capitu. cum à nobis de sen. excommu. ¶ Secundò videtur esse princeps in consuetudine alienandi & infeudandi eiusmodi loca, quæ cōsuetudo ius facit vbi aliàs de iure communi alienare non potuisset. c. 1. §. ex eadem de lege Corra. Abb. in c. auditis, col. 9. de præscrip. Feli. in cap. dilecti, col. 3. de maio. & obed. refert & sequitur Rochus de Curte in rep. c. fin. col. 74. & col. 85. de consue. † nam etiam vasallus de cōsuetudine potest alienare feudum irrequisito domino. Bal. in consil. 318. Quidam nobilis habens feudum. li. 2. à fortiori idem permitti debet principi. ¶ Tertio, saltem istud videtur procedere quando alienatur locus cum vniuersitate cum qua multa transeunt, quæ specialiter alienari non possunt. l. quædam. ff. de acq. rer. do. & in terminis ita concludit Alex. in consilio 25. colum. pen. lib. 5. vbi quod princeps potest alienare vasallos inuitos simul cum vniuersitate. ¶ Quarto istud maximè videtur procedere quia princeps dixit se alienasse ex causa necessaria quo casu sine dubio videtur permessa talis alienatio, vt no. Hostien. & Ioan. And. & Cano. in d. cap. dilecti, de maio. & obed. in c. j. de proba. vbi Deci. col. 4. Alexand. in consil. 25. col. pen. lib. 5. & in l. 2. in prin. ff. solu. mat. Soci. in consil. 39. lib. 3. Ias. in l. filiusfamilias. §. diui. col. 4. & ibi Crot. col. 9. ff. de leg. 1. Ias. in l. debitorum, col. 2. C. de pac. Deci. in consil. 689. ad fin. de qua necessitate credendum videtur assertioni ipsius principis de facto proprio attestatis in quo fundatur intentio sua. cle. 1. de proba. Ang. in consil. 368. aut saltem talis assertio facit præsumptionem pro principe & transfert onus probandi contrarium in aduersarium. Roma. in consil. 369. in 9. dubio. Corn. in consil. 312. col. 5. vers. & maximè cum pontifex lib. 1. ¶ Quintò, posito non fuisset permessa dicta alienatio principi, tamen alienando videtur translatum dominium & ius in emptorem, quia prohibitio alienandi inter viuos non impedit traslationē dominij, iuxta not. per Bart. & Docto. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. poss. per. Bart. in l. ea lege. C. de condi. ob caus. & per Docto. in d. §. diui. ¶ Sextò videretur in omnem euentum alienationem tenere saltem in vita ipsius principis,

qui alienauit, etiam si futurus successor vellet reuocare, nisi pretium emptori restitueret. Alex. in consil. 26. lib. 5. Deci. in consil. 144. col. 2. Brun. Asten. in consil. 1. col. 4. in consil. 4. colum. 1. in consil. 40. col. 2. & in consil. 80. col. 3. ¶ Quibus tamen non obstantibus, quæ verè non obstant, contrariam opinionem arbitror de iure veriorem, & pro fundamento ipsa vniuersitas Brigæ fundatam habet intentionem suam ex  
 6. regula iuris & communi conclusione quod † principi nō licet vasallos inuitos in alium transferre. gl. in l. inuitus. ff. de fideic. liber. Bal. in consil. 324. Quæritur vtrum Papa. col. 2. lib. 1. in consil. 326. Rex Roma. col. 3. post med. & col. sequenti eo. lib. 1. & in consil. 97. Proponitur quod domini vicarij li. 3. & in consil. 410. Quæritur vtrum dominus. col. 3. li. 5. Pau. de Cast. in consil. 70. quia frustra. col. 3. post med. lib. 1. Curt. senior. in consil. 66. col. 13. Cano. in d. ca. dilecti, de maiortate & obedientia. Cor. in consil. 321. col. 3. lib. 4. Ias. in l. si non forem. §. libertus. col. 10. ff. de cond. indebi. in l. debitorum. col. 2. post me. C. de pactis in consil. 56. lib. 1. & in consil. 227. col. 1. lib. 2. Deci. in c. 1. col. 4. de probat. & in consil. 689. colum. fin. post med. Curt. senior. in consil. 174. col. 4. late Ripa. libr. 2. responso. de rescript. cap. 25. & no. doct. supra alleg. in 4. argu. ex aduerso facto. ¶ Quæ conclusio probatur efficaci ratione, † nam ius domini & vasalli à pari procedit. 1. §. ex eadem lege in titu. de lege Corra. vbi Aluaro. adducit etiā text. in c. 1. in fin. no. Bald. in consil. 188. Dicitur quod opus. colum. 2. post med. vers. & ad dominum pertinet vbi quod ad Principem pertinet consulere non solum sibi sed etiam subditis, in d. §. Diui. colum. quia connexus est status eorum. no. etiam proto. nona. post medium. Deci. Neap. deci. 24. colum. 2. vbi hoc ampliat etiam respectu rerum, in quibus tenetur dominus vasallo auxiliari, notat etiam Brun. Asten. in consil. 109. colum. 3. ideò sicut vasallus & subditus non potest feudum alienare, nec seipsum in alium trāsfere præiudicium domini sine eius consensu. Innocen. in c. olim. el. 2. de restitut. spol. in c. 2. de resti. in integr. Abb. in c. cum dilectus. de relig. domi. cum simil. quæ no. Socin. in consilio 39. colum. 2. lib. 3. vbi etiam quod vna ciuitas non potest se subiicere alteri domino sine consensu domini nisi esset destituta omni auxilio sui domini, de quo etiam per Bal. in c. 1. colum. 4. de iudi. in 2. lectu. Brun. Asten. in consil. 86. colum. 1. imò competit actio domino ad vendicandum subditum, si alteri se subiiciat aut obedientiam domino recuset Ioan. Fabri. in §. præiudicales. col. 8. Inst. de actio. Abb. in c. inter quatuor. col. fin. de maio. & obed. & in c. auditis. col. 5. de præscrip. eodem modo non debet licere principi vasallos aut subditos in alium inuitos transferre, cum à pari procedant, ideo † princeps debet tractare subditos suos tanquam filios & nepotes. l. si quis filium. vbi Ias. circa prin. C. de inoffi. testa. Bal. in consil. 460. Ioannes de Albingana. col. 2. lib. 1. vbi etiam quando princeps scribit subditis, scribit per verbum filiis. l. cum acutissimi. C. de fideicom. & debet princeps subditos suos fauoribus prosequi. lege prima. C. de vetera. libr. 12. Ange. in consilio. 110. Sanctissima columna secunda. & debet princeps in subditos bonos virga aut sceptro vti directionis. iuxta illud Prophetæ. Psal. 44. Virga directionis, virga regni tui. in malos autem virga ferrea. Psal. secundo. Reges eos virga ferrea. ¶ Sed alienare subditos à principe in hominem priuatum non est eos tractare instar filiorum & nepotum, sed exēplo seruorum pretio redemptorum & abest alienatio eiusmodi longè à fauoribus. ¶ Ex quibus infertur prohibitam esse alienationem eiusmodi de iure communi, immo  
 9. fortius voluit Curt. iunior in d. consilio 174. columna quarta. & colum. pen. in fin. quod † princeps alienando subditos debet priuari eorum proprietate. ¶ Secundò principa- paliter prohibetur ista alienatio de iure gentium, nam quo tempore homines comitatus Niciæ & vicariatus Sospelli sponte se subiecerunt illustrissimis Sabaudia principibus conuenerunt cum ipsis principibus pacto expresse & solenni stipulatione vallato ne possent alienari neque aliquo modo transferri in alios dominos inferiores ipsis principibus, & ita promissum fuit solēniter sub hypotheca bonorum & aliis clausulis opportunis, quibus pactis & conuentionibus gaudet ipsa communitas Brigæ, quæ fuit unita vicariatu Sospelli & comitatu Niciæ de consensu ipsorum, propter quam vnionem conuentiones factæ cum hominibus comitatus extenduntur ad homines Brigæ. §. illud tamen. in auc. vt iud. sine quoquo suffra. no. l. ff. de leg. primo. Ias. in §. in personam, in 1. no. Inst. de actio. Rursus ipsa communitas Brigæ specialiter obtinuit priuilegium mediante



mediante magna pecunia retro principib. & per Modernū principem confirmatum ne possit alienari in dominum alium inferiorem, quod sanē ¶ priuilegium pecunia concessum transit in contractum, Bald. in l. qui se patris. C. Vnde libe. Ale. in cons. 101. col. 1. li. 1. Cano. in c. nouit. de iudi. Ias. in l. 1. col. 5. C. de iure emphi. Dec. in cons. 292. col. 3. ver. superest tertia conclusio. ¶ Tertiō principaliter non potest alienari locus ipse Brigæ de iure diuino. nam in conuentionib. & pactis de quib. supra iurauit princeps more principis in bona fide sua, quæ fide præstatio ¶ vim obtinet iuramenti. paria enim sunt promittere per fidem, vel per Deum aut per sacra euangelia. gl. in ca. pe. de iureiu. & in c. ad aures. quod met. cau. Ias. in l. 3. §. iurari. col. 1. ver. adde etiam prædictis. ff. de iureiu. in l. si quis maior. col. fi. C. de transf. & in §. item si quis l. 2. co. l. 1. in ti. de actio. ¶ iuramentum autem est de iure diuino. c. & si Christus, de iureiu. dicitur etiam iuramentum esse de iure naturali. Arch. in c. autoritate. 15. q. 6. refert & sequitur Anch. in cons. 382. Retento ordine. col. 2. circa fina. quod iuramentum æquē obligat principes atque priuatos imò sola promissio etiam Deum ipsum obligaret, vt no. Bal. in l. 1. ff. de pact. no. Cano. in ca. 1. de prob. Ex quibus inferitur interdiciam esse alienationem prædictam iure omni, diuino, naturali, gentium & ciuili: sed princeps etiam supremus non potest tollere ius competens de iure naturali vel gentium sine causa, etiam de plenitudine potestatis, quia licet Deus subiecerit leges principibus, non tamen subiecit contractus & conuentiones, quæ sunt de iure gentium, quibus principes obligantur non minus ac priuati Bald. in ca. 1. de nat. feu. & in l. 2. C. de feruit. & aqua. Cy. & Doct. in l. fi. C. si cōtra ius vtili. pub. Innoc. & Cano. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. Paul. de Cast. in cons. 317. Viso & examinato puncto, col. pe. li. 1. Soc. in cons. 63. col. 6. in cons. 82. co. 7. ver. ex quibus patet solutio in cons. 120. col. pe. ver. sed præmissis. lib. 3. col. 163. col. 6. ver. quintus casus. & in cons. 266. co. 6. ver. sextus & vltimus casus. & col. 18. ver. confirmantur præmissa. lib. 2. Quod maximè procedit quando tale ius fuit quæsitum ex conuentione facta cum ipso principe, quo casu non potest princeps ius tale auferre etiam cum causa. Dec. in cons. 286. col. pe. & in con. 292. col. fi. Pau. de Cast. in d. con. 317. col. pe. li. 1. hoc tamen dictum non firmarem, quia ex causa principi permittitur reuocare pacta cum eo impleta. Soc. in cons. 4. co. 3. circa med. in d. con. 87. co. 7. lib. 3. Ias. in l. Barb. col. 7. ver. 10. facit. ff. de offi. prætor. allegat. Bar. in l. fi. in princ. ff. de sen. Bal. in l. pe. C. de dona. inter vir. & vxor. & in hoc Decius videtur loqui contra Doctor. communiter. qui dicunt principem non posse tollere ius quæsitum de iure gentium sine causa, & sic concedunt id fieri posse ex causa. ¶ Aduertendum est autem quod princeps non solum non potest tollere ius quæsitum de iure gentium cum plenitudine potestatis sine causa, sed nec etiam potest tollere ius quæsitum mediante iure ciuili cuius tamen effectus est de iure gentiū, puta si agnato sit quæsitum hæreditas per aditionem hæreditatis, qui est actus iuris ciuilis, non poterit princeps legitimare spurium in præiudicium agnati, etiam cum clausula de plenitudine potestatis sine causa. Soc. inter consil. Bruni Asten. in cons. 10. col. 6. ad fi. ver. tertia conclusio in con. 120. col. 6. ver. aliquando & secundo libro 2. vbi dicit hanc esse communem opi. contra Paul. de Cast. in l. si is qui pro emptore, colum. 54. ver. quarto facit. & col. 6. & versicul. quarto principaliter ff. de vfuca. in l. Gallus. §. & quid si tantum. colum. 70. ver. istam limitationem. ff. de libe. & posthu. & in l. fin. in septima limitatione. C. si contra ius vel vtili pub. vbi etiam reprobatur Bald. in l. fi. C. sent. rescin. non posse, vbi Bal. voluit posse principem rescribere non obstante sententia quæ transiit in rem iudicatam, & sic tollere ius & dominium quæsitum mediante sententia, qui est actus iuris ciuilis, nam licet dominium sit quæsitum de iure ciuili, tamen eius effectus est de iure gentium, proinde à principe tolli non potest sine causa etiam cum clausula de plenitudine potestatis. hanc etiam opinionem & communem sequitur Decis. in cons. 343. col. 3. ver. & quia post aditam. & in consil. 283. col. 6. versicul. tertio communis opin. ex quibus apparet malè Decium locutum fuisse sibi contrariando in consil. 198. col. 2. in cons. 269. colum. 4. circa med. in cons. 357. co. 2. ad fi. in consil. 252. col. fi. & in cons. 390. col. 5. post med. sed vltra Mod. licet allegetur Pau. de Cast. contra hanc communem opin. adducit eundem Paul. sibi contrarium in consil. 34. Super primo dubio videtur dicendum quod legitimatio. co. pe. lib. 2. vbi potius sub dubio tenet pro communi opinione, de quo tamen latius scripti in consil. 35. col. 6. ¶ For-

tius voluit Aret. in c. canonicum. col. 2. de const. & post eum Barb. in consil. 1. li. 1. quod princeps non potest reuocare sine causa priuilegium suum concessum ex aliqua iusta causa, quia tunc videtur transire in contractum alibi scribit Abb. in rep. c. per tuas, col. 11. de arb. quod princeps non ¶ potest tollere ea quæ sunt iuris ciuilis. quando in se habent naturalem, æquitatem quod dictum allegari non solet, secundū Fely. in c. ad audientiam. el. 2. col. 4. versic. benè fateor. de rescri. istud etiam dictum sequitur Curt. sen. in cons. 49. in fin. Calca. in consil. 80. col. 3. post med. hoc etiam dictum pro solenni commendat Hypo. in pract. caus. crimina. §. sequens. col. 10. secundum breuem impressionem sed vltra istos patres adduco Bal. in cons. 345. Ad euidentiā præmittendū est quod Imperator. col. 2. li. 5. quod plus potest ratio naturalis & ciuilis quam princeps & dicitur princeps animal rationale, mortalis sicut cæteri homines sed dicit aliquis, si cum causa potest princeps tollere ius quæsitum de iure gentium vel de iure quidem ciuili, cuius tamen effectus est de iure gentium, quæ causa considerari potest ex qua hoc permissum sit, respondeo, q. duplici ex causa primò quando talis causa respicit vtil. publ. principaliter Bar. in l. quamcun que. in fi. C. de fide inst. li. 10. Old. in cons. 224. Istæ sunt allegationes. co. 7. Pau. de Ca. in cō. 178. Donatio prædicta in cō. 229. Visis & pōderatis co. 7. post med. & in cō. 287. primum dubium. columna prima ad fin. libro primo Alexan. in consilio 136. colum. fin. libro primo Ias. in l. verba columna sexta versicul. circa duas vltimas. ff. de offic. præter. & in consilio 233. colum. 7. in fin. libro secundo. Dec. in cons. 361. col. penul. versiculo secundo respondetur & in consilio 538. columna tertia circa med. allegat Felyn. in cap. quæ in ecclesiarum, consilio decimo de constitut. ¶ Secunda causa tollendi ius alterius est, quando in actu principis interueniret voluntas eius qui in ipsa re ius aliquando habuisset, puta si princeps mortuo patre legitimaret spurium post aditam hæreditatem per agnatum de volūtate patris, quia appareret quod voluerit pater spurium legitimari nam hoc casu poterit princeps auferre hæreditatem agnato & eam conferre in spurium. So. in cō. 120. co. 7. ver. aliquando & tertiō, lib. 3. Pau. de Ca. in d. cō. 177. li. 1. ¶ Tertia causa cōsiderari pōt qñ Princeps restitueret rebellē, qui propter metū nō ausus esset se defendere. nam si restituatur aduersus sententiā, pōt Princeps tollere ius aliis quæsitum mediante sententia, quia apparet iniusta, & de turpi acquisitione. Bologni. inter consil. Panorm. in cons. vlt. co. 3. li. 1. & sic quando modus acquirendi ostenditur illicitus, corrumpit effectus sequutus ex tali modo tãquā sublato fundamento. sed hic cessat causa publicæ utilitatis imò ista alienatio dicitur contra publicam utilitatem, quia daretur materia subditis discedendi ad extraneos, vbi viderent se redigi & reduci ad eiusmodi subiectionem ne dicā ignominiam, pertinet enim ad dedecus subditorum & maximum eorum incommodum vbi à principe transferuntur in priuatum: ¶ nam viuere sub principe iusto, summa libertas est secundum Senecam relatum per Angelum in l. 1. ad fi. ff. de feruit. vrb. prædio. per contrarium, summa seruitus & onus durissimum subiici nouo domino multò infimo. & scribit Bal. in consil. 327. Pridiē enim consului, colum. 3. circa fi. lib. 1. quod non sine magna indignatione alienantur vasalli inuiti, qui nouam seruitutem aspernātur, & quod naturaliter inest hominibus libertatem suam non fieri de-  
14  
teriorē. Ideo scribit Ias. in tract. feudo. col. 1. n. nu. 33. ¶ quod contractus feudi fuit incognitus populo Romano. & si Romani ipsum præsciuisent, exosum habuissent, quia continet seruitutem personarum, & rerum & iurisdictionem tribuit singularibus personis, & quæ non debet esse nisi penes Principem vel Magistratum. l. non est singularis. ff. de regulis iuris. Iam si subditi videant se ad eum modum alienatos nunquam principem ex corde amabunt, principis autem interest subditos fideles habere à quibus ex animo diligitur, quia vt legitur in testamento Xenophontis, ciuitates munitissimas Princeps obtinet, quem subditi fide & amore persequuntur, quod ipsum compertum est in multis principibus ipsa rerum experientia. Inferitur ex præmissis quod homines Brigæ cogi non possunt vt alij domino fidelitatem iurent. Cy. in l. 1. C. de dona. Bald. & Doct. in l. 2. in princip. ff. solut. mar. Soc. in cons. 39. col. 3. lib. 3. Ias. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indebit. & in l. debitorum, col. 2. C. de pac. Ripalib. 2. responforum de rescrip. capite 25. col. 3. faciunt quæ pulchre scribit Bald. in consil. 327. columna 3. libro primo. Quinimò ex forma & tenore conuentionum cum ipsis principibus initarum permittitur hominibus,  
Crauet. pars. 2. S Brigæ



Brigæ de facto, & manu armata resistere, si per alium in subiectionem vocentur. Videmus etiam quod ubi alienatur res prohibita, alienari potest is in cuius fauorem prohibitio facta est, rem ipsam occupare propria autoritate glo. in §. de cætero, in verbo. licentiam damus, in auc. vt de cætero cominuta non fiant. quam glo. reputat sing. Bald. in c. cæterum, col. 4. de iudi. eandem glo. dicit solenne las. in le. filiusfamilias. in §. Diu. col. 6. vers. adde etiam pro intellectu, & repet. col. 9. vers. aduerte diligenter. ff. de legat. 1. & in terminis nostris quod etiam cessantibus conventionibus liceat subditis sic alienatis resistere manu armata, voluit Bald. in cõsi. 326. Rex Romanorum. col. 2. ad fi. li. 1. vbi quod ex hac causa bellum geri potest. ¶ Facit quod scribit idem Bald. in cõsi. 389. Consuetudo est, col. 2. post med. lib. 2. vbi si dominus non habet vasallum pro vasallo, non tenetur vasallus habere dominum pro domino, sicut ¶ Episcopus non tenetur habere Papam pro Papa, quando Papa non habet Episcopum pro Episcopo. facit dictum Domicij oratoris de quo ca. esto subiectus 95. distinct. Cur ego te habeam in Principem si tu non habeas me in Senatorem? Ad idem dictum Ezechielis propheta. cap. 11. & c. 15. sint mihi in populum, & ego sim eis in patrem. Ideo Imperator Antoninus a prefectis salutatus, processit & muram eis salute reddidit. l. i. iuncta glo. C. de sen. pal. & dicit Bald. in consilio 313. Ista quæstio. lib. 3. quod vallis potest facere guerram contra dominum a quo malè tractatur. ¶ Et præmissas conventiones tenetur obseruare Modernus princeps successor eorum cum quib. factæ sunt. c. 1. vbi latè Moder. de probatio. Cyn. Paul. de Castr. & Doct. in l. digna vox. C. de legib. Bald. in consilio 271. Casus consilii talis est: Dominus Ferrandus lib. 1. & in consil. 159. Super eo quod quæritur, col. 2. lib. 3. Alexan. in consil. 16. col. pen. vers. quia etiam quando lib. 5. late Cano. in c. i. de proba. Roma. in consil. 52. In quæstione magnificorum dominorum in 2. dub. & in consil. 116. Visis necessariis, circa fin. quinimò etiam successor principis, qui venit ad principatum non per viam successionis sed electionis, prout est Bapa & Imperator, tenetur obseruare gesta prædecessoris, quatenus pertinet ad officium & dignitatem suam. Bald. & Moder. in l. i. ff. de consti. princ. Brun. Astens. in consil. 1. colum. 4. post me. & si cupit princeps madata sua a successoribus obseruari. conueniens est vt suorum prædecessorum mandatis venerationem præstet & custodiat ea. iustitiæ. 25. q. 1. & non obseruando, materiam præbet dissoluendi eius gesta per successores c. institutionis. 25. q. 2. Alibi dicit tex. in c. si ea. 25. q. 2. si ea destruerent quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor sed euersor iuste cõprobaret. quæ iura si videantur generaliter loquuntur, non solum quando aliquid concessit per viam pacti aut conuentionis, sed etiam per viam meri priuilegij. Et dicit Bald. in consil. 326. Rex Romanorum. col. 3. circa med. libro 1. quod vbi successor principis contrauenit factis antecessoris, dicitur contrauenire sibiipso, quia semper est vnum imperium. ¶ Quarto principaliter, etiam si essemus in terminis meri priuilegij adhuc princeps tollere non posset, quia fuit concessum non subditis, iuxta no. in cap. nouit, de iudi. vbi Dec. col. 7. & idem Deci. in c. quæ in ecclesiis. col. 9. & in c. eccle. san. Mariæ. colum. 23. de const. nec vbi potest princeps plenitudine potestatis contra non subditum. Anto. & Imo. in clem. pastoralis. de re iudi. Anton. in clem. ne Roman. de iureiur. Socin. in consil. 164. col. 6. vers. quartus casus. & in consil. 266. colum. 16. vers. quartus casus. lib. 2. in con. 27. col. 3. ad fi. & in consil. 120. col. 8. ad fin. lib. 3. sed istud priuilegium concessum fuit hominibus de comitatu Nicie & vicariatus Solpelli, tempore quo sponte se submiserunt imperio principum Sabaudia, & sic antequam subditi essent. Imò vti potest princeps plenitudine potestatis contra subditum accidentaliter tantum, non naturaliter, puta, si agitur causa spiritualis inter laicos coram Iudice ecclesiastico, nam laici non dicuntur subditi Papæ naturaliter quo ad bona temporalia, sed tantum accidentaliter propter illam causam spirituale, vel si quis fiat subditus ratione delicti, vt est tex. in dicta cle. pastoralis. tradit Aret. in c. cum a nobis. de testi. Curt. senlor in consil. 20. col. 7. & in consil. sequenti. ¶ Rursus, illa summissio & subiectio facta fuit cum quibusdam pactis & capitulis, idè solum dicuntur subditi respectu eorū quæ in ipsis pactis & capitulis continentur, quò ad alia vero censentur liberi. Barto. in consil. 59. Commune Spoleti. vers. concludendo ergo. & in l. non dubito, in princip. ff. de cap. Socin. in consilio 74. colum. 3. lib. 1. Ancha. in consil. 437. Ista sententia. Dec. in consil. 560. colum. 4. vers. sic. & in simili

casu & in c. nouit. col. 4. de iud. Bru. Astens. in con. 53. ¶ Superest vt respondeamus ad contraria, ex quorum responsione prima difficultas clarissima fiet non obstat primum suum dametum, quod in re sua quilibet est moderator & arbiter, quia fateor in eo quod est liberè & omnino suum alicuius, sed locus Brigæ non dicitur esse principis liberè & omnino respectu alienationis per supradicta ideo alienari non potest contra interdicta legum ¶ quia non potest quis de rebus suis disponere contra legis prohibitionem. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ita respondet Corn. in dicto consilio 321. li. 4. ¶ Secundo respondeo quod non potest quis de rebus suis disponere veniendo contra pactum cum alio celebratum. l. i. ff. de pact. 1. §. si conueniat. ff. de depo. l. fina. §. 1. C. de iure emphyt. nec etiam potest quis disponere de rebus suis in præiudicium iuris tertij. Anchar. in consil. 155. Optimis rationibus. colum. 2. circa med. Aretin. in l. si quis in §. diffentia. ff. de acquiren. posses. vbi diffinitione dominij, addit saluo iure tertij. ¶ Tertio respondeo quod regul. in re manda. procedit in dispositione facti, quatenus agit de facto, secus indispositione iuris, quia homo non potest disponere de iure ad arbitrium, disponendo de re sua ultra permissionem iuris. d. le. nemo potest. ideo non potest quis facere q̄ incapax sibi succedat ex testamento aut ab intestato. l. 1. C. de hære. inst. Paul. de Cast. in consil. 344. Circa primum articulum. colum. 2. ante med. lib. 2. ¶ Ad secundum respondeo quod procedit in merò priuilegio concessio ab ipso principe, & in iure competenti ex merò & solo iure ciuili, quod tollere princeps potest etiam sine causa de plenitudine potestatis, dummodo non sit causatus effectus iurisdictionis: ita loquuntur adducta in secundo fundamento, & no. etiā in l. Gallus §. quid si tantum. ff. de lib. & posthu. Soc. in d. cõ. 120. col. pen. vers. quintus casus. lib. 3. secus est in iure quæsitto de iure gentium, pro vt hic ex conuentione inita cū principibus Sabaudia quam obseruare tenentur ipsi principes & eorum successores, nec reuocare possunt sine causa etiā de plenitudine potestatis, per supradicta: alias nullus inuenietur qui vellet cum ipsis principibus contrahere, & sic priuarentur principes commercio hominum & facultate contrahendi per indirectum. Rom. in consil. 357. Quæritur nunc quid domini Auinionenses. col. fi. las. in l. 1. col. 1. ff. de pact. in l. si pecuniam. col. 6. ff. de cond. ob. cau. & in l. ex imperfecto circa fin. C. de testam. Deci. in cap. primo columna tertia de constitu. in cap. primo, in 1. no. de proba. in consil. 48. columna 3. & in consilio 151. col. 5. nec debet pendere ex momentaneis moribus animi principis quod certa & constans natura formatur ¶ & altius peccat princeps frangendo fidem quam inferior. Bald. in consil. 434. Quæritur verum Papa ad fi. lib. 1. Alibi scribit idem Bald. in consil. 343. Examinanda sunt. col. 1. ad fi. lib. 1. quod non dicitur bonus vir qui promissa non seruat, quinimò fidem fallere grane est grauib. grauioribus grauius, grauius & exemplaribus viris grauius & quod magis expedit vulgo bonum exemplum quod a viris famosis nascitur, quam bonæ rei substantia a viris ignotis & appellat substantiam bonæ rei, quod tibi nō vis fieri alij ne feceris. ¶ Alibi scribit idem Baldus in consilio 23. lus Abbatialis. libro secundo quod fidem contractus non seruare est mentiri. l. dolus. ff. man. abhominabile autè & horribile est mendacium & stellionatus in ore principis & quod congruum esset dicere omnes contractus principis esse bonæ fidei speciali iure suæ dignitatis. ¶ Alibi scribit idem Bal. in con. 275. Quod pro regula, co. fi. li. 2. q̄ sic vt Princeps non est dominus elementorum, ita non est dominus contractuum, qui incæperit a prædecessore. ¶ Et adeo graue est fidem fallere quod contra fallentem comperit actio de dolo. l. 1. C. de dolo. Non obstat dictum Ang. q̄ mentiuntur qui dicunt non posse principem ius alterius tollere sine causa quia non vt Angelus locutus est, sed vt homo mendax, nam contra eum est communis opin. vt supra latè defendimus. ¶ Non obstat quod sacrilegium videatur disputare de potestate Principis, quia illud procedit in his quæ sūt iuris ciuilis & merè politici, cui iuri princeps non subiicitur, licet secundum illud viuere debeat l. princeps. C. de legib. secus in his quæ sunt de iure diuino, naturali & gentiū cui iuri princeps subiicitur per supradicta, in quo iure nō sufficit voluntas principis pro ratione. ¶ Nō obstat illæ clausulæ ex certa scientia & de plenitudine potestatis, quæ inuicem æquiparantur. Bal. in leos, in princ. C. de appel. Abb. in c. ad hæc. de rescrip. & c. cum inter col. 1. de excep. refert & sequitur Dec. in consil. 198. col. pe. ad fi. in consil. 271. col. 3. ad fin. & in consil. 341. col. 2. quia abundè supra responsum fuit,



fuit, quod non potest princeps vti plenitudine potestatis in his quæ sunt quæsitæ de iure gentium, nec contra eos quæ sunt sub dicti, non simpliciter & generaliter, sed cū qualitate & cum quibusdam capitulis factis & conventionibus. Nec princeps egrè ferre debet quod ei non liceat hoc casu vti plenitudine potestatis, quia non debet appetere & vellem maiorem potestatem ipso Deo Imò ne quidem parem, sed Deus nihil potest quod sit iniustum, quia posse malum, non est posse, sed infirmitas & impotentia ob quam à malo abstinere non possumus & omni potentia in Deo, consideratur etiam circa hoc quod peccare non potest, nos autem mortales miseri qui peccamus, dicimur infirmi & imbecilles. Ideo David Psalm. 6. orat ad Deum confitendo hanc infirmitatem ac impotentiam, dicens: Miserere mei Domine quoniam infirmus sum. Rursus dictum illud Ioannis: & sine ipso factum est nihil, exponitur pro peccato, secundum aliquos, quod sine Deo factum est. Iam ipsi morum Philosophi & censores, non ascribunt vitia potentia, sed ipsam iustitiam præ omnibus virtutibus extollunt, quam ceu genus dicunt tenere sub se omnes virtutes, consequenter tenet, magnitudinem & fortitudinem per contrarium igitur iniustitia longè abesse dicitur à fortitudine & magnitudine. Itaque posse iniuste agere, non est potentia, sed defectus potentia. facit tex. in c. facit homo. 12. q. 2. & in l. nepos Proculo. ff. de verbo. sig. quod posse non dicimur quod honestè nō possumus seu de iure, & posse malū nō est potentia sed deficientia quædam idē conditio turpis non dicitur potestativa, sed defectiva & vitiosa quæ reicitur: ita pulchredicit Bald. in cōs. 326. Rex Romanorum. col. 2. cir. med. lib. 1. Idē si Princeps vtatur clausula de plenitudine potestatis, in re iniusta, nō dicitur plenitudo potestatis, sed plenitudo tempestatis, vt ait Cardinus. Mediolanensi. in clem. pastoralis, de re iudi. quem refert & sequitur Soc. in cōs. 164. col. pe. lib. 2. & in cōs. 120. col. pen. ad fi. lib. 3. & vlt. tra So. no. Fulgo. in cōs. 61. Domina Catharina. col. pe. Fran. de Cur. in cōs. 73. col. 29. in fi. quos refert Neuiza. inter cōs. si. Bruni in cōs. 11. col. 26 sed vltra Neuizanum allego Bal. in cōs. 345. Ad euidentiam præmittendum est quod Imperator. columna 2. lib. 1. vbi quod clausula de plenitudine potestatis intelligitur de potestate bona & laudabili, non vituperabili vel tyrannica, nam non dicitur Imperator posse nisi quod de iure potest, & quod ista temeraria & abusiva cautela, qua hodie principes vtuntur in suis rescriptis, deberet in totum radicari ab aula, nec ita in vlu frequentari, secundum eum. Alibi scribit idem Bal. in c. 1. de feudo March. quod Princeps auferens ius alterius de potestate absoluta, sine culpa, dicitur Tyrannus, quia plenitudo potestatis non tribuit aliquid iniquū, quod dictum refert & sequitur Curt. senior. in cōs. 16. col. 9. in fi. in cōs. 35. col. 9. in fi. & in cōs. 78. in princip. nam intelligi debet plenitudo potestatis etiā Papæ aut Imperatoris, clauē discretionis non errant gloss. 2. in c. quanto, de iureiur. & in c. non est de voto. facit tex. in c. manet. 23. q. 3. refert Ias. in cōs. 233. col. 8. post med. lib. 2. & quando Princeps iniuste agit, semen eius non durat super terram., Quinimò propter iniustitias transferuntur regna de genere in gentem. Ecclesia. c. 10. Danielis. c. 2. & cap. Nabuchodonosor. 23. q. 3. c. fin. de regibus. 23. q. fi. no. Oldr. in cōs. 6. col. 1. in fin. & de principibus iniquè agentibus loquitur Propheta. Psalm. 35. in fin. Ceciderunt qui operantur iniquitatem. & Psalm. 28. Vox domini confringentis cedros & Psalm. 45. Inclinata sunt regna & alibi sæpissimè in sacra scriptura permittit tamen Deus iniustitias principum propter scelera populorum. ideo Oseas. c. 8. dicit, Dabo regem in furore meo, alibi scribit Cicero in primo officiorū, quod multi potentiam leuem atque inopem arbitrantur sine iniuria, vbi Cicero instar veri theologi apertissimè docet, non esse potentiam vni iniuriōse agitur. Idē princeps Propheta admonet Psalm. 2. & nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus, & pereatis de via iusta, cum ex arserit in breui ira eius. & Psalm. 104. Vt erudiret principes eius sicut semetipsum. & semen eius prudentiam doceret. ¶ Ad clausulam, non obstantibus respondeo eodem modo quo respōsum est circa clausulam ex certa scientia & de plenitudine potestatis, nam etiam clausula de plenitudine potestatis habet vim clausulæ, non obstantibus Bald. in l. fina. post princ. C. senten. rescind. non pos. arg. cap. cum accessissent de constit. Areti. in cōs. 15. col. pen. vers. non obstat quod sit clausula. Soci. in d. cōs. 10. col. 6. lib. 3. & in cōs. 47. col. 4. vbi etiam idem dicit de clausula ex certa scientia. Imò, clau-

sula de plenitudine potestatis, superat clausulas motu proprio, ex certa scientia & non obstantibus, quia tanquam genus virtualiter continet sub se plenitud. potestatis omnes alias clausulas. Curt. senior in cōs. 65. col. 11. post med. vbi dicit ita colligi ex dictis Bald. in l. eos. in princip. C. de app. & Panor. in c. ad hæc, de rescri. Itaque si clausula de plenitudine potestatis quæ est fortior, non obstat, quanto minus nocebunt aliæ clausulæ non æquè efficaces? ¶ Secundo posset responderi, quod cū priuilegia & concessionēs hominum Brigæ habent clausulam derogatoriam ad sequentes concessionēs, non sufficit clausula, non obstantibus. etiā specialis, sed necessaria videtur derogatio singularis, secundum multorum opinionem, quos Dec. refert in cōs. 165. col. fi. & in cōs. 163. col. pen. ad fi. vbi testatur hanc esse magis communem opi. Ista tamen responsio non videtur tuta quia opi. communis est in contrarium quod sufficit derogatio specialis, licet singulariter & indiuiduò non fiat mentio de verbis derogatoriis, vt no. Cano. in c. nonnulli. de rescri. & in c. 2. de dolo & contum. Bar. in cōs. 21. vt dicit & asseruit Old. in cōs. 118. Bonæ memoriæ. & in cōs. 322. Attento themate. Paul. de Cast. in cōs. 3. Quoniam additione, col. 2. post med. vbi pulchrè loquitur in cōs. 206. In facto præfenti, in cōs. 273. Passus iste dubitabilis videtur. col. 1. in cō. 284. In facto præfenti ponam primo conclusionem. col. 1. li. 1. in cōs. 125. Dubitatur primo, col. 2. in 2. dub. & in cōs. 458. Dubitatur an per dicta verba. lib. 2. Bald. in cōs. 280. Quæstio mouetur. lib. 4. Alexand. in cōs. 7. col. 2. lib. 4. in cōs. 187. columna penultim. & fin. lib. 5. in consilio 121. colum. penultim. & in consilio 155. col. 2. lib. 6. Socin. in consilio 47. col. 6. & colum. fina. lib. 4. vbi attestatur hanc esse communem opi. & idem Soci. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. colum. tertia in final. versicul. ex quibus patet vera solutio. ff. de lea. 1. hæc etiam opi. dicit esse magis communem Cor. in cōs. 185. col. 2. lib. 2. & in cōs. 67. colum. penult. 1. lib. 3. Decius sibi contrarius in cōs. 10. colum. tertia & in cōs. 475. col. 2. post medium vers. quarto respondetur dixi latè in consilio. 126. Tertiò igitur respondeo quod vbi agitur de graui præiudicio, non videtur sufficere clausula non obstantibus, specialis, sed singularis requiratur, & hoc casu procedat opinio quam Decis. dicit esse magis communem ita Ange. in cōs. 365. Quædam domina. colum. 1. ad fi. versic. credo autem: Alex. in cōs. 134. col. 3. ver. pro hoc etiam. lib. 1. in cōs. 187. col. pe. vers. & quod regulariter lib. 5. & in cōs. 111. col. 3. ver. & confirmo libro 6. Decius in consilio 55. colum. 3. sed certè licet agatur de graui præiudicio, satis, videtur quod constet de mente derogantis, & operatur clausula non obstantibus etiam vbi agitur de notabili præiudicio tertij, Ioan. And. & Doct. in c. 1. de exces. præl. lib. 6. Bart. & doct. in l. fi. C. contra ius vel vtil. publ. Curtius. senior in d. cōs. 66. col. 9. in fin. ¶ Quarto respondeo quod ex quo princeps non fuit informatus de præmissis conventionibus & toties confirmatis, non operatur talis clausula, non obstantibus, quantumque prægnans Archi. in c. 1. de consil. lib. 6. per not. in cap. ex parte. 2. de offic. deleg. sequitur Alexand. in cōs. 122. Viso puncto. colum. 3. lib. 4. Curt. senior in cōs. 35. col. 3. in fin. & col. 10. in princip. vers. octauo me mouet Socin. in cōs. 41. col. 3. lib. 3. quæ responsio referri etiam potest ad clausulam ex certa scientia, quæ nō operatur in his quæ sunt facti, de quibus non apparet Principem informatum fuisse. Ba. d. in di. l. fi. colum. pe. C. de sent. rescind. non poss. Alexad. in cōsilio 122. Viso puncto colum. fi. libro quarto & in cōsilio 54. colum. pe. lib. 5. hoc etiam casu nō operatur clausula de plenitudine potestatis. Soc. in d. cōs. 120. col. 6. vers. respōdetur etiam lib. 3. Dec. in cōs. 198. col. pe. ad fi. Bru Asten. in cōsilio 87. colum. quinta. ¶ Præmissæ etiam clausulæ non operantur quando princeps aliquid concedit sine causæ cognitione parte nō monita, & principe ipso certiore non facto de omnibus. Barba. inter cōsilio d. Alexad. in cōs. 123. Scriptor ecclesiasticus. col. 7. lib. 4. vbi dicit ita fuisse obtentum in ciuitate Ferrariæ. no. etiam Soci. in d. cōs. 144. vers. sed ad ista dicta libro 2. allegat gloss. & Doct. in cap. 1. de ara. & quali Rota. decis. 230. Papa confirmari & alios Doct. de quibus per eum ibi. ¶ Idem sequitur Decis. in cōs. 373. colum. pe. ad fin. in cōs. 708. colum. fin. & in consilio 644. colum. pe. & in cōs. 606. colum. 4. Curtius iunior in consilio 142. columna quarta & in consilio 170. colum. 7. post med. & profecto esset absurdum quod istæ clausulæ ita leuiter operarentur in grauissimum alterius præiudicium matura deliberatione non habita, & vt dicitur, fuerunt appositæ ex consilio domini emptoris, qui vt Doct. est non obscurus, ita Crauet pars. 2. S 2 rei



rei suae studiosè & accuratè consuluit, tamen ex hoc non arguitur principem intellexisse ad integrum totius rei veritatem. ¶ Quintò respondeo quod clausula, non obstantibus, non derogat dispositioni firmata consensu partium. cap. ceterum, in fin. de rescrip. gloss. in clem. dudum. §. pen. in verbo pacta, de sepul. Anchar. in consil. 20. Viso prædicto puncto, colum. 2. vers. & per hoc non obstat Decis. in consil. 198. colum. 2. post med. à fortiori igitur non derogabit dispositioni confirmata consensu ipsius principis & eius antecessorum cum quibus conventiones initæ sunt maximè quia ut suprà dixi, interuenit iuramentum ipsius principis, cui non nocet clausula derogatoria, per quam derogatum non censetur actui iurato capitulo cum aliquibus, de rescrip. libro 6. gloss. 1. in capitulo constitutus, de rescript. vbi Dec. columna 4. gloss. in c. cum non doceat. glo. fin. de elect. libro 6. quam pro singul. no. Ang. l. 1. §. quæ onerandi. ff. qua. re. actio non da. no. Geminia. in consil. 65. col. fin. Ias. in l. si mihi & tibi. §. & in legatis, in tertio nota. ff. de leg. 1. Quo tamen intellige ut per Geminianum in consil. 83. colum. 2. vbi quod hoc procedit quando quis separatim iurauit super contentis in dispositione, puta promitto soluere tale quid, & hoc iure, secus quando iuratur simpliciter, aliter non specificando particularitates contentas in dispositione, quia tunc remota dispositione censetur remotum iuramentum, quæ tamen intelligentia videtur dura, cum ratio diuersitatis reddi posse non videtur. ¶ Sextò respondeo quod clausula derogatoria non operatur contra pacta & priuilegia hominum Brigæ tam sæpe confirmata. gloss. in d. clem. dudum & in d. cap. cum non deceat. Alexan. in consil. 125. columna penultim. vers. accedit. in consil. 195. col. pen. lib. 2. in consil. 122. Viso puncto, colum. 1. lib. 4. & in consil. 30. lib. 5. ¶ Septimò respondeo, quod hic sunt plura obstantia, videlicet pacta, iuramenta confirmationes, priuilegium clausum in corpore iuris, per quod subditi inuiti alienari non possunt, & alia priuilegia ipsorum principum: ideò clausula derogatoria non operatur nisi derogetur in specie omnibus obstantibus. Bald. in l. 1. colum. penultim. C. de furtis. & in l. 1. C. de feruitu. Paul. de Cast. in l. humanum. in primo no. C. de legib. & in lege fin. C. si contra ius vel util. pub. Ias. in l. fin. colum. 7. ff. de consti. prin. Dec. in consil. 602. colum. 5. in 7. dub. Curti. iunior in consil. 1. columna penultim. ¶ Ad clausulam motu proprio possunt accommodari omnes responsiones datae ad alias clausulas, nam si princeps de plenitudine potestatis non potest tollere sine causa ius competens de iure gentium. frustra tractamus an aliquid agat motu proprio, vel ad postulationem partis, quia sublato antecedenti tolluntur consequentia. l. sed. & hæc. §. præter. ff. de procur. l. si homo mortuus, vbi Ias. ff. de verbor. obligat. Bald. in l. conuenticulam, columna tertia. C. d. de Episc. & cleri. & in cap. cum ex officij, de præscrip. ¶ Secundò respondeo, quod in alienatione facta per principem ipsi domino Georgio, de loco Brigæ etiam motu proprio, non censetur derogatum iuribus ipsorum hominum, sed solum iuribus concedentis, quia clausula motu proprio non tollit ius alterius, ut not. in cap. si motu proprio, de præben. lib. 6. in ca. 2. filiis. presby. eo. lib. glo. in clem. si Romanus, in versicu. validam, de præben. Hostien. & Ant. de Butr. in c. causam. el. 2. de testib. Bald. in c. ad audientiam, de rescrip. Geminia. in consil. 104. columna 2. post med. Ias. in l. si quis quemquam, in princip. colum. 1. ff. si quis cautio. & in auctè. quas actiones. colum. 4. vers. adde in materia. C. de sacrosan. eccles. Dec. in c. fin. col. 5. de consti. tu. in cap. super eo. columna 1. de offic. deleg. in consil. 33. columna fin. & in consilio 580. columna 2. post med. ¶ Tertiò respondeo, quod non operatur clausula motu proprio, quando reuocat princeps à se gesta, quia præsumitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non potest. l. prædia. C. de loca. prædi. ciuil. vel fiscal. lib. 11. alias est sub rub. de diuer. prædi. vrba. & rust. vbi Bart. dicit no. quod si princeps concessit rem primo vni, non potest alteri concedere etiam motu proprio, nisi dicat: non obstante concessione facta tali. tradit etiam Bald. in consil. 327. Prædictè enim consului. columna secunda post princip. lib. 1. per d. l. prædia. Idem no. Alex. in consil. 11. columna secunda post med. versicul. 5. accedat. lib. 6. Decius in l. nemo potest mutare, circa fin. ff. de reg. iur. in consil. 26. columna fina. in consil. 292. circa fin. in consil. 580. columna 2. post med. in consil. 588. columna penultim. post med. & in consil. 689. colum. fin. sed hic reuocat princeps à se gesta. idest conuentiones prædecessorum ab eo confirmatas mediante pecunia. ¶ Postremò ad multiplicationem istarum clausularum responderi potest, quod quo plures clau-

sula in rescripto ponuntur contra iustitiam partis eò sunt expressiores maioris delicti, ita Bald. in d. consil. 345. columna secunda lib. 1. ¶ Ad tertium de consuetudine respondeo, quod consuetudo est quid facti, ideò probari debet. l. in bello §. facta. ff. de capti. l. præscriptione vbi glo. C. si contra ius vel utili. pub. Bar. in l. omnes populi, circa fin. ff. de iusti. & iure, & in l. de quibus, in fi. ff. de legib. Bald. in consil. 269. Quidam nomine. columna secunda circa med. lib. 1. ¶ Secundò respondeo, quod adhuc non sufficeret probare consuetudinem generalem alienandi loca principatus, sed esset necesse probare consuetudinem specialem & particularem. idest quod est princeps in consuetudine alienandi loca de ca. de domino, non obstantibus quibuscunque conuentionibus, confirmationibus iuramentis & priuilegiis, quia non sequitur, princeps cōsuevit alienare multa loca de eius dominio, ergo homines illorum locorum habeant conuentiones & pacta iurata & confirmata cum ipso principe. lege non hoc. C. vnde legi. & in terminis consuetudinis ita nota. d. Baptista de sancto Blasio inter consil. Bruni in consil. 66. columna secunda post med. facit quod scribit Anchara. in consil. 389. Pro maiori intelligentia. col. 5. vers. ad secundam rationem. vbi si quis velit probare consuetudinem esse quæ fame excluduntur à masculis à successioneibus, debet probari quod fuerint exclusæ tanquam ex causa consuetudinis, quia non sequitur, feminae fuerunt exclusæ à successioneibus propter masculos, ergo fuerunt exclusæ ex causa consuetudinis, cum excludi potuerint ob aliam causam, puta exulsiōne testamentaria. eodem modo potuit princeps alienasse aliqua loca ob aliam causam quam consuetudinis, quia forte subditi contradixerunt, vel quia non erat tanta ratio prohibitionis in aliis subditis quanta in hominibus Brigæ. ¶ Facit quod scribit Alexan. d. in consil. 113. libr. 1. in consil. 108. ad fi. lib. 2. & in consil. 75. columna quarta libr. 4. Ias. in l. qui in aliena. in princip. columna finali versicul. eam etiam tenet. ff. de acquiren. hæred. vbi si quis alleget aliquam causam præstationis longi temporis, ut illud cogat præstandum in futurum, debet probare præstationes factas fuisse tanquam ob causam allegatam, quia non sequitur: factæ sunt præstationes longo tempore, ergo factæ sunt ob causam allegatam. ¶ Alibi scribit Decis. Neapo. decis. 246. quod si mulier alleget se contraxisse propter metum mariti, & probet se fuisse à marito verberatam, non sufficit talis probatio, nisi probet quod fuit verberata ob eam causam, illius contractus, cum potuerit verberari ob aliam causam quod dictum tamen mihi non placet. ¶ Tertiò respondeo quod ad inducendum consuetudinem alienando loca inuitis subditis requiritur contradictio saltem extrajudicialis ipsorum subditorum, & quod non obstante tali contradictione fuerit deuentum ad alienationem, quia potuit fieri alienatio volentibus subditis, quo casu non inducitur esset consuetudo alienandi subditis inuitis. Ita in simili consuetudine arguit & tradit Cy. post Pet. in lege secunda. C. quæ sit longa consuetud. sequitur Alexan. d. in consilio 173. columna secunda post med. ver. rursus etiam non constat libro sexto agitur enim hic de consuetudine negatiua quod subditi non possint contradicere alienationi ipsorum sed talis consuetudo negatiua induci non potest nisi fuerit obseruatum contra eorum contradictionem. ¶ Ad idem magis in terminis adduco quod scribit Oldra. in consilio 337. Prædictis, vbi quod consuetudo diuidendi feudum comitatus inter vassallos volentes & consentientes, non habet locum aliquibus ex eis contradicentibus. sequitur Alexan. d. in consilio sexto libro quinto eodem modo consuetudo alienandi subditos non contradicentes extendi non debet ad casum quo subditi contradicent. ¶ Quartò respondeo, quod ista consuetudo est odiosa & contra ius commune, ideò strictè debet interpretari & restringi ad ea loca quæ princeps consuevit alienare. lege prima. §. si quis hoc interdicto, vbi Bartol. ff. de iti. actuque priua. Aretinus in consilio quadragesimo quarto, columna prima, & in consilio vigesimotrigesimotertio columna tertia. Alexandrinus in consilio sexto, libro quinto. Iason. in lege. de quibus columna decimaquarta. ff. de legibus. Decius in consilio 389. columna penultima ad finem & Alibi sæpe Doctor. ¶ Ad quartum respondeo quod prohibita alienatione in specie, regulariter censetur prohibita sub vniuersitate. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. ob. l. peto. §. frater. & l. codicil. §. matre. ff. de legat. 2. l. 1. vbi Alexan. d. in 2. not. ff. de offi. eius. Rota decis. 849. Episcopus in antiq. Felin. in cap. si quis contra, colum. fina. versicu. 6. de foro competen. facit regul. iur. quod



quod generalis dispositio non comprehendit casus prohibitos. l. quanquam. ff. de sec. nup. Bar. in l. si quis sub conditione in fin. ff. de cond. inst. Bal. in l. si. §. in computatione. C. de iure deliber. ¶ Non obstat quod multa possunt alienari cum vniuersitate, quæ in specie alienari non possunt, quia illud procedit in aliquibus casibus specialibus, vt in d. lege quædam. ff. de acq. rer. dom. in c. 1. de iure patro. lib. 6. qui casus speciales ad consequentiam trahi non debent. l. ius singulare, & l. quod verò contra. ff. de legib. reg. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. ¶ Non obstat autoritas. Alexand. in d. consil. 25. li. 5. quia regula iuris est contra eum, & sufficit habere regulam iuris pro se. Bart. in l. quoties. ff. si quis cau. & in l. 2. in princ. colum. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit. cum simil. quæ Iaso. no. in l. qui se patris. col. 16. C. vnd. lib. Dec. in c. cum ad ea. colum. 1. de rescrip. & in specied. Alexan. reprobat, Ripa lib. 2. responsorum de rescrip. 25. ¶ Secundò respondeo quod decisio domini Ale. posset procedere quando princeps alienaret vniuersum principatum, Nam tunc diceretur alienatio vniuersalis, secus quando alienat vnum locum tantum, quia tunc vniuersalis dici non potest. arg. tex. in c. sicut nō nulli. 1. quæstione. 1. gloss. in capitulo pastoralis, de dona. Aretin. in consil. 45. Periculosum. colum. 7. versicul. ex præmissis apparet. & in consil. 55. in 3. dub. Ias. in l. 1. colum. 21. vers. in vltima parte gl. ff. de offic. eius. Et istud pater ad sensum nam si princeps alienat aliquam villam tantum nulla ratione dici potest alienatio vniuersalis, sed particularis tantum illius villæ aliàs fieret absurdum, quod si quis vendicat vnam eius grangiam cum omnib. bonis quæ in ea sunt, diceretur omnia eius bona vniuersaliter alienasse: quo quid absurdius? ¶ Ista tamen responsio non videtur tuta, quia vbi venditur villa aut castrum, dicitur vendi vniuersitas. Bald. in consil. 97. Proponitur quod domini Vicarij. colum. 1. in fin. lib. 3. similiter dicit Old. in consil. 252. Ad quæstionem. colum. 2. quod villa & castrum sunt quædam nomina vniuersitatem designantia. Abb. etiam. in consil. 3. colum. 18. q. 22. dicit quod vbi venditur ciuitas vel comitatus, dicitur vendi vniuersitas. ¶ Tertiò igitur respondeo quod etiam respectu ipsius loci Brigæ illa alienatio vniuersa dici non potest, ex quo retinuit princeps dominium directum. Bal. in consil. 327. colum. 4. lib. 1. vbi quod requiritur vt vedatur proprietates iurisdictionis ad hoc vt alienatio vniuersalis dici possit. ¶ Quartò & vltimò respondeo, quod argumentum non procedit quando promissio aut prohibitio de non alienando, facta esset verbis prægnantibus & vniuersalibus, prout hic, nam tunc alienatio fieri non potest etiam cum vniuersitate ita pulchrè & singulariter limitat & declarat Bald. in consilio. 49. Dominus Dynns libro tertio, & ista responsio ponit falsicem ad radicem. ¶ Ad quintum respondeo, non esse verisimile principem necessitate laborare, cum præsumatur semper soluendo esse, sicut dicitur in fisco & republica. l. 2. ff. de fun. dota. Ias. in l. sciendum, in princip. col. 5. ver. 3. limita. ff. qui satis. cogant. nam princeps potest imponere collectas & subsidia ad auferendas necessitates. Bald. in l. cum multa, in fi. C. de bon. quæ libe. Etenim collectæ sunt de regalibus principis. cap. 1. in titu. quæ sint regalia. nam ciuitates imponunt collectas ex causa necessitatis. l. 1. §. penultim. cum gloss. in verbor. proconsul. ff. quod cuiusque vniuer. no. traditur in l. 4. in §. actor. ff. de re iudi. per Bald. in l. etiam. C. de exe. rei iudic. a fortiori istud permetteretur principi & in specie de principe not. Bal. in l. 1. in fi. per illum tex. C. de op. li. quod dictum pro pulchro sequitur Ias. in rep. admonendi. col. 31. ad fin. vers. & quod pulchrè. ff. de iur. iu. Addo Cyn. in l. neminem. C. de sac. fan. eccle. vbi quod potest princeps in defectum proprij cogere subditos ad mutuandum pro bello, sequitur Guido Papæ. q. 451. Igitur imputandum est principi, qui necessitatis causam præcidere poterat, regu. qui potest facere ff. de re. iu. Alex. in consil. 72. col. 3. ad fi. li. 3. in consil. 62. co. 2. cir. med. lib. 6. & in consil. 68. col. fi. li. 7. & in terminis necessitatis tradit idem Alex. in consil. 72. Viso processu & omnibus actis. col. pe. ver. ex quo ergo domina Io. li. 5. ¶ Secundò respondēo, quod vbi aliquid permittitur ob causam necessitatis multa requiruntur antequam fieri illud possit. Primò quod necessitas sit euident. Secundò quod disponenti sit in eum modum permissa potestas. Tertiò quod in causam necessariam non sit superflua quantitas. Quartò quod respectu loci & temporis immineat opportunitas. Quintò quod cesset omnis fraus. Bal. in consil. 330. Præmitten. est ad euidentiam quod ordo. col. 2. libro primo quæ requisita nō videntur hic concurrere. ¶ Ex quibus infertur quod ista causa necessitatis in principe non est verisimilis, quo casu vbi agitur de tol-

lendo ius quæsitum de iure gen. non præsumitur causa in principe, nec creditur eius assertioni. Imo. post Ant. de But. in ca. nam concupiscentiam, columna secunda de constit. Socin. in d. consil. 266. colum. 19. vers. aliquando & secundo lib. 2. & in d. consil. 20. colum. 7. ver. aliquando & tertio. libro 3. Ias. in l. si testamentum, colum. 2. ver. 2. intellige. C. de test. In quibus locis traditur causam in principe non præsumi vbi agitur de tollendo ius quæsitum de iure gentium, quādo nulla verisimilis potest imaginari. Quinimo Ias. in d. l. testa. & in l. quominus, in 3. no. ff. de flum. in consil. 233. columna final lib. 2. indistinctè videtur velle quod causa in principe non præsumatur, vbi agitur de tollendo ius quæsitum de iure gentium, sed quod princeps teneatur causam probare quæ sit verisimilis. idem vult Dec. in d. c. quæ in ecclesiis. rum, colum. 12. vbi vult quod quando princeps aliquid facit contra naturalem rationem ex causa, illa non præsumatur sed eius veritas & iustitia probanda sit. & hoc clarius voluit idem Dec. in consil. 602. colum. 3. & 4. & in consil. 606. colum. 3. Gozad. in consil. 26. col. 7. cir. me. & facit ratio, quia si tunc præsumeretur causa in principe, sequeretur correctio communis conclusionis, quod semper possit princeps tollere ius quæsitum de iure gentium, præsumendo in eo causam cum ex causa illud tollere possit, vt supra probauimus, Idē etiam quod Ias. & Deci. vult, Soc. in l. Gallus §. & quid si tantum, colum. 8. vers. circa tertium. & de lib. & posthumi. in con. 273. col. pe. lib. 2. & idem Soc. inter consil. Curtij senioris in consil. 20. col. 6. in fin. vbi vult quod causa in principe non præsumatur, quando agitur de derogando pactis & conuentionibus. Idem vltra Socin. vult Bald. in consil. 336. Rex Romanorum. ad fin. lib. 1. Abb. in consil. 3. col. pe. q. 27. lib. 2. Curt. senior in con. 50. col. 71. vers. 2. conclusio. & col. 72. & in consil. 74. col. 27. circa med. vers. subiiciens dominus Antonius, quicquid aliter tenuerit idem Cur. sibi contrarius in consil. 66. col. 10. post med. Ias. sibi contrarius in consil. 227. colum. 11. circa med. lib. 2. Gozadi. sibi contrarius in consil. 5. col. 6. in fin. ¶ Secundò respondeo quod super ista causa necessitatis non creditur assertioni principis, quia agitur de casu valde præiudiciali, vt locus Brigæ de libero seruus fiat. Dec. in consilio 198. colum. penul. ad fin. vers. item & tertio dici potest, in consil. 22. circa fin. vers. & ad hoc specialiter facit, & in d. c. quæ in ecclesiis, col. 12. vers. non obstat cle. 1. alleoat Pau. de Cast. & Aret. sed vltra Dec. allego Corne. in consil. 22. col. 3. lib. 3. ¶ Tertiò respondeo quod vbi princeps procedit sine causæ cognitione & parte non vocata, non creditur eius assertioni, nec causa in eo præsumitur. Abb. in capit. cum olim de re iudi. & in cap. 1. de causa possessionis & propri. Curt. sen. in con. 50. col. 7. in fin. Socin. in d. consilio 264. col. 4. vers. soluitur etiam alio modo in consil. 266. col. 19. vers. quinimò ex quo princeps lib. 2. & in consil. 27. col. 3. ad fin. lib. 3. & idem Soc. inter consil. Curtij senioris in consil. 20. colum. 4. in fin. Dec. in d. c. quæ in ecclesiis, col. 13. nā in his quæ sunt de iure gentium, non potest princeps præiudicare parti non citatæ, vt no. in dictis locis. & in l. vt vim. ff. de iust. & iur. per d. cle. pastoralis, de re iud. Socin. in consil. 5. col. 6. li. 3. Deci. in c. causam quæ, in 3. no. de rescrip. ¶ Quartò respondeo, quod non præsumitur causa in principe, neq. statueretur eius assertioni, quando procedit contra non subditum Alex. in consil. 11. col. 4. lib. 7. Socin. in d. consil. 27. colum. 2. lib. 3. sed vt supra ostendimus communitas Brigæ non est simpliciter subdita, sed cum quibusdam pactis & conuentionibus, in alijs autem dicitur libera. ¶ Quintò respondēo, quod principi non creditur super causa alienationis quando sine illa causa alienare non potest. And. de Iser. in c. 1. in fin. prin. quo tempore miles. Geminia. in consil. 53. col. 3. circa me. ver. vel tertio posset dici Cald. in consilio 128. in princ. Alexā. in consil. 224. colum. 2. ver. si nec prædictis obstat lib. 1. Curt. senior in consil. 49. col. pen. post med. in consil. 1. col. 70. circa fin. & col. 72. in prin. & in fi. illius col. 7. Dec. in consil. 410. col. 2. in fi. in consil. 445. colum. 1. in consil. 564. col. 2. & in consil. 606. col. 3. Iason. in consilio 86. columna quinta libro tertio. ¶ Sextò respondeo quod etiam si causa necessitatis probaretur, adhuc non sufficeret, ex quo princeps habet alia bona non ita prohibita alienari, de quibus necessitatibus suis possit subuenire. l. pater filium, in prin. ff. de lega 3. Soci. in consilio 50. colum. 2. ad fi. libro tertio hinc videmus quod filius nō potest detrahare legitimam in rebus prohibitis alienari. Soc. in consil. 75. col. 4. li. 1. & in consil. 133. col. 1. lib. 3. Crot. in rep. d. §. diui, colum. quarta. ¶ Ex quibus infero vnum corollarium quod in his quæ non subiacent liberæ potestati principis prout est ius quæsitum de iure gentium



princeps illud tollere non potest sine causa, quae respiciat utilitatem publicam principaliter, aut interueniente consensu domini seu eius cuius interest, nec isto casu praesumitur causa in principe, aut assertioni eius statui, saltem ubi causa verisimilis nulla imaginari potest. ¶ Ad sextum respondeo quod imò non potest dici translatum dominium in emptorem, nam locus Brigae prohibetur alienari ex conventionibus factis cum ipsis principibus & ab eis confirmatis: sed prohibitio principis de non alienando, impedit translationem dominij, arguendo de prohibitione legis ad prohibitionem principis nam prohibitio legis de non alienando impedit translationem dominij, aut res quae. C. communia de leg. no. in l. filiusfam. in §. Diui. ff. de l. i. nam prohibitio legis reddit actum nullum, licet non procedat ulterius annullando. l. non dubium, & ibi no. C. de lega. ergo idem in prohibitione principis, quia habet vim legis. l. Caesar. ff. de publica. l. donationes, & ibi Bar. C. de dona. int. vir. & vxor. Rursus si prohibitio iudicis de non alienando impedit translationem dominij quando quid prohibet ex causa rationabile. leg. si sciens. ubi Bar. ff. de contrah. emp. & idem Bar. in l. filiusfam. in §. Diui. in §. q. ubi etiam las col. 14. ff. de le. 1. à fortiori impeditur dominij translatio ex prohibitione principis, unde pendet iudicis potestas l. quanto magis. ff. de iureiur. aut. multò magis. C. de sac. san. eccle. facit ratio, nam ideò impeditur translatio dominij ex prohibitione facta in ultima voluntate, quia transfertur dominium sine traditione. l. à Titio. ff. de fur. nota. in d. §. Diui. à fortiori potest impediri ne transferatur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. ¶ Ista ratio eodem modo concludit in prohibitione principis, qui potest dominium transferre etiam sine traditione nec est necessaria possessio facti Bal. in c. 1. in prin. in tit. quid sit inuestitura. Ang. in l. officium, ad fi. ff. de rei ven. Ale. in cons. 187. col. fi. li. 2. las. in l. quoties, col. 2. C. de rei vend. Dec. in cons. 341. col. 7. efficacius etiam impeditur translatio dominij quando cum prohibitione principis, concurrat prohibitio legis, quia tunc prohibetur dominij translatio etiam in casu alias permisso. §. sanctissimas, in aut. de aliena. & emphy. gl. in l. fin. in gl. magna ad fi. C. de reb. alie. non alien. Do. in d. §. Diui. ubi las. co. 3. in 2. limi. ubi inferunt ad alienationem vasallorum actiue & passiuè. Are. in cons. 22. col. 2. Soc. in cons. 75. col. 2. lib. 1. & alibi saepe Doc. sed hic ultra prohibitionem principis, concurrat etiam prohibitio legis, per quam subditi inuiti non possunt alienari, ut supra ostendimus. Preterea illa difficultas, an prohibitio alienationis impediatur translationem dominij vel non, cessat in casu nostro, quia homines Brigae sunt in sua possessione seu quasi prioris status & libertatis, militaret autem difficultas, si locus prohibitus alienari, esset occupatus ab alio, & is in cuius fauore prohibitio facta est vellet vendicare, sed communitas Brigae non vendicat, imò excipit excluso emptore quem nunquam voluit admittere cautius agendo, quod excipiendi ius permittitur ubi alias actio denegatur contra singulare successorem. l. in venditione, cum gl. ff. de acti. empt. Bar. in l. si tertius. §. si quis post. ff. de aqua plu. arc. las. in le. 2. col. 51. C. de iure emph. ¶ Ad septimum & vltimum respondeo, quod illud procederet respectu successoris alienantis in feudo prohibito alienari per legem, qui si velit reuocare rem alienatam in vita alienantis, tenetur soluere pretium, sed hic non agitur de reuocatione rei, quia communitas Brigae non intendit nec intendere potest locum Brigae ad se pertinere, sed tantum excipit & opponit quod ipse locus Brigae alienari non potuit in praedictum libertatis ipsius communitatis & iuris quaesiti, tam de iure gentium quam de iure civili, quod ius princeps tollere non potuit sine causa aliquo tempore, per supra no. latissime: ideò cum casus sint diversi & ratio diuersa, argui non potest de vno ad alterum. l. si maritus. C. de dona. inter vir. & vxor. l. fin. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de minor. nam in successore agitur de iure quaerendo, communitas autem tractat de iure quasi-to quod tollitur difficilius. l. qui autem, in prin. ff. de his quae in fraud. cred. l. si sponfus. §. si maritus el. 2. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. filius. & l. seruus. C. de pac. ¶ Secundò respondeo quod etiam si ageretur de reuocanda re alienata, adhuc posset reuocari in vita alienantis, quando prohibitus alienare eam alienasset ex causa voluntaria, aut si ex causa necessaria, tamen necessitati suae aliunde providere potuisset quàm per eiusmodi alienationem. Alex. in cons. 23. col. fin. lib. 1. Soci. in con. 43. col. fi. & in cons. 57. col. 2. li. 3. sed ut supra demonstrauimus non potest imaginari causa necessitatis, cui princeps alio modo providere non potuisset, maxime quia alie-

nauit pretio exiguo: quod nihil est ad principis necessitatem. ¶ Videmus alienationem esse nullam ex defectu potestatis, sed dico eam etiam esse nullam ex defectu voluntatis. & considero quod in principe cadit probabilis ignorantia, etiam in facto proprio. ob multitudinem negotiorum Barto. in le. quod iussit, in vlt. q. ff. de res. Alexan. in cons. 215. colum. fi. lib. 2. & in l. peregrè. ff. de acq. poss. Cor. in cons. 156. col. fi. lib. 3. las. in l. si res, col. 6. ff. de leg. 1. & in §. si quis agēs, in vlti. no. Inst. de actio. & alibi saepe Docto. in tantum quod si princeps reuocet eius concessionem etiam motu proprio, praesumitur illud fecisse tanquam circumuentus & ignorans concessionis, ut contrarium probari non possit. Bald. in consil. 276. Pridè enim consului. libr. 3. Dec. in reg. nemo potest mutare. ff. de reg. iur. & in consilio 292. ad fin. & in consilio 588. colum. penultim. post medium & dictum est supra respondendo ad clausulam motu proprio. facit text. in clem. 1. de offic. ord. ubi facilius praesumitur deceptus princeps quam ordinarius. Deci. in consilio 224. circa fin. quod maxime obtinet ex lapsu longi temporis decem annorum per no. in l. 1. C. de ser. fugi. quinimò inducitur obliuio ex lapsu breuioris temporis decem annorum pro arbitrio Iudicis gloss. in l. furtum. §. fin. ff. de vsucap. quam pro notabili & communiter approbata allegat Socin. in consil. 2. colum. tertia versicul. preterea inter primum. lib. 3. ubi subdit istud maxime procedere ex qualitate personarum, quia facilius praesumitur obliuio in muliere quam in masculo, à fortiori praesumitur obliuio in principe negotiorum grauato, sed princeps praesumitur ignorasse iura tam efficacia & adeò antiqua communitatis Brigae, ideò illis non censetur voluisse derogare. Nec isto casu operantur illae clausulae ex certa scientia, de plenitudine potestatis, motu proprio, & non obstantibus, ut supra latè probauimus ideò Bald. in cap. ad aures, de rescrip. dicit quod licet princeps aliquid faciat de plenitudine potestatis, intentio tamen sua non videtur fuisse ut tertius grauaretur aut iniuriam acciperet. quod dictum refert & sequitur las. in l. ex facto, col. 2. ff. de vulga. nam voluntas principis talis fuisse praesumitur, qualis de iure esse debet, & qualem esse praescribit lex scripta & ratio naturalis. Bald. in c. 1. colum. 2. apud quos contro. inue. ter. in capit. licet de offic. ordi. & in d. l. ex facto, per illum tex. ubi etiam las. in 4. nota. ¶ Et si dicas, hoc modo illae clausulae ex certa scientia, de plenitudine potestatis, & aliae, nihil operabuntur respondeo, quod potius tolleratur ut illae clausulae nihil operentur quam ut dicamus voluisse principem iuri tertij derogare glo. Bart. & Doct. in l. fina. §. in computatione, in gl. magna ad fin. C. de iure deli. Corn. in consil. 175. col. 2. post med. libro 3. Iason. in l. causas. colum. fina. C. de transac. & in l. properandum. §. si autem alterutra. C. de iudic. Dec. in consil. 37. colum. 3. versicu. praeterea etiam si statutum. Alibi scribit Socin. in consil. 21. columna quarta ad fin. libr. 3. quod potius toleratur superfluitas quam ut sequatur aliquod absurdum. sed quid absurdius quam illud praesumere voluisse principem, ius tertij tollere & iniuriam seu iniustitiam facere, unde iura nasci debent. l. meminerint. C. unde vi, nec in dubio praesumitur princeps voluisse reuocare à se gesta, imò in dubio fit generaliter interpretatio, quod actus reuocatus non censeatur. Feder. de Senis in consilio 233. Casus talis monasterij columna fin. Alexand. in consil. 157. columna prima libro septimo Decius in consilio 168. columna secunda Denique in dubio videtur pronuncian dum in fauorem communitatis Brigae quae tractat de libertate tuenda: cuius causa est plusquam fauorabilis. reg. libertas. ff. de re iur. & ita de iure respondeo iussus consilium praestare ex mandato ipsius Illustrissimi domini per litteras sigillo Cancellariae signatas, in eadem causa consuluit pro communitate Brigae, Magnificus vir Antonius de la Ripa ex Vigono dominus Famulaschi & condominus Fanilij Doctor magnae conscientiae & doctrinae, deinde fuit causa publicè disputata coram illustri & supremo Senatu per nos aduocatos, tandem princeps illustrissimus iustitiae amans & studiosos homines Brigae eorum libertati restituit, praemissa alienatione ad irritum reuocata, ad relationem illustri & magnifici viri domini Nicolai Balbi praesidis ingenio acerrimo & spiritu sublimi, à quo ipso doctoratus nostri insignia accepimus die 9. Septembris. 1528. in aula Archiepiscopatus Taurini. In qua ipsa etiam ciuitate praesens consilium redditum est die 14. Martij. 1535. Aymo crauetta à Sauilano Iuriscon.

## SUMMARIUM.

1. Cessio non tenet contra formam statuti, & cessante iuramento actus, renouari



1. renunciarī non potest iuri prohibitiuo & annullatiuo.
2. Forenses dicuntur personæ odiosæ.
3. Tantum operatur iuramentum quantum habet de consensu, & non ultra.
4. Præteritio reddit testamentum nullum licet præteritus de nullitate nihil dicat.
5. Quando grauamen est purum in testamento detrahatur legitima.
6. Renunciatio limitata ad vnā causam, ad aliam non extenditur.
7. Renunciatio non nocet non existente aut succedente persona cuius contemplatione facta est.
8. Renunciatio facta de bonis auia paternæ viuēti s, ipsa auia absente non nocet.

CONSILIUM CCXLII.

Pro spect. Domino Ludouico Fiora  
ex Sauiliano I.V. Doctore, cōtra Fran-  
ciscum Craffi de eodem loco.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Duo vidēda sint principaliter in causa Spe. domini Ludouici Fiora. I.V.D. ex Sauiliano affibis mei, & rei conuenti contra Franciscum Craffi agētem cessionario nomine Guilielmi Fabri de Raconisio. ¶ Primo, quia dictus Fabri tanquam hæres institutus ab Anna Garrette eius vxore habente liberos seu nepotem & nepres ex primo matrimonio & ex Antonio filio præmortuo, cessit iura sibi competentia in hæreditate dictæ Antoninæ ipsi Francisco Craffi actori, in qua hæreditate reperitur nomen debitoris ipsius domini Ludouici Fioræ conuenti, an cessio eiusmodi teneat stante statuto Sauiliani, per quod prohibentur forenses cedere eorum iura alicui de Sauiliano contra homines ipsius loci tum clausula decrerī irritatiua aliarum cessionum. ¶ Secundò principaliter videndum est, an teneat institutio facta de dicto Fabri cedente & secundo marito ipsius Annæ testatricis, præteritis Carolo nepote, Anna & Ioanna neptibus ex dicto Antonio filio prædefuncto: consequenter an dictus Fabri cedere & transferre potuerit dicta iura hæreditaria in ipsum Craffi. Circa primum dubium, videretur dicendum prima fronte cessionem prædictam tenere non obstante statuto Sauiliani, quia illud statutum videtur editum in fauorem Sauilianensium principaliter ne molestari possint per cessiones forensium. idēd cum principalis causa statuti fuerit fauor Sauilianensium, statutum ipsum dicitur fauorabile. l. qui exceptionem, in princ. ff. de condi. indebi. Rursus, quando persona contra quam quid statuitur non videtur digna aliquo odio nec aliquid admisit cur in eius odium statui quid debeat, statutum illud odiosum dici non debet cessante causa odij. d. l. qui exceptionē. & l. si quis nec causam, ff. si cer. per. ita Bal. in consi. 111. 474. Circa q. co. 2. cir. me. li. 5. Paul. de Castr. in consi. 111. Visis & ponderatis, col. 2. cir. me. lib. 1. Alex. in consi. 41. co. fi. li. 4. quod est repetitum in consi. 116. libro sexto. Sed forenses nihil dicuntur indignum admisisse aut deliquisse, cur aduersus eos statui quid deberet, idēd tale statutū Sauiliani prohibens vt ne forensis actio- nem cedat contra Sauilianensem non videtur factum in odium forensium, sed principaliter in fauorem & commodum Sauilianensium, ob id tali statuto potuit renunciari per ipsum dominum Ludouicum Fioram debitorem cessum in laudo inter ipsas partes prolato. l. penul. C. de pactis cum simi. Quod sine dubio videtur procedere stante iuramento ipsius Fioræ quia cum iuramento potest renunciari iuri prohibitiuo. c. quamuis. de pactis. libro sexto, vbi pactum de non succedendo firmatur iuramento, & tamen illud de iure prohibetur. l. pactum quod dotali. C. de colla. similiter donatio inter coniuges prohibita est, toto tit. ff. & C. de donat. inter virum & vxorem, & tamen firmatur iuramento, vt habetur per Doct. in c. cum contingat, de iureiur. & per Moder. in leg. pacta quæ contra. Co. de pactis. Similiter pactum l. commissoria reprobatur in pignoribus, vt habetur in l. quamuis, alias in l. Callipodius. ff. de sol. & tamen illud firmatur iuramento, c. significante, de pignor. Et quod iuri prohibitiuo & annullatiuo actus possit renunciari cū iuramento, tradit Alex. 2. in l. si constante. §. quoties. ff. solut. matrim. Aret. in consilio vigesimo secundo. Diligenter, in secundo dubio. Corn. in consilio 287. libro quarto, late Soc. in consilio septuagesimo septimo, libro sexto. vbi Soci. for-

tius probat renunciari posse iuri prohibitiuo licet talis prohibitio fiat in odium committentium fraudem, modò de tali fraude non appareat, prout in donatione excedēte aureos quingentos, quæ fieri non potest citra solennitatem insinuationis l. sancimus. C. de don. tamē renunciari potest illi legi prohibitiuæ cum iuramento. Similiter pactum leg. commissoria reprobatur in pign. odio feneratorum & fraudes committentium, & tamen tale pactum firmatur iuramento, dicto c. significante, de pign. & ita etiam considerat Alex. in d. l. si constante. §. quoties. ff. sol. matr. similiter prohibitio. l. de his. ff. de transa. facta videtur in odium committentium fraudes & inducentium hæredes aut legatarios infcios iurium suorum ad transigendum non visis & cognitis verbis testamenti, & tamen tali prohibitioni renunciari potest cum iuramento, vt per Moder. in d. l. de his, col. pen. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò illa cessio non teneat contra formam statuti. l. non dubium. C. de legibus. nam cessante iuramento clarum est quod iuri prohibitiuo & annullatiuo actus renunciari non potest licet respiciat prohibitio commodū renunciantis. gl. in l. in fi. gl. magnæ. C. ne fidei. do. dentur. Cyn. Iac. But. & Bar. in aut. si qua mulier C. ad Vellei. Bal. in l. antiq. §. fi. C. eod. tit. in consi. 382. Pro parte, circa fi. lib. 3. & in consi. 233. Renunciato. lib. 4. Alex. in consi. 41. col. fi. cir. med. lib. 5. repeti. in consi. 116. lib. 6. in quo consi. 41. Alex. loquitur multum in terminis nostris quando prohibetur ciuis fideiubere pro forensi, & sic loquitur in statuto contra quos etiam loquitur statutum Sauiliani. & in tali statuto quod ciuis non possit fideiubere pro forensi quod ei renunciari non possit, tradit Paul. de Castr. in consi. 424. Ad primum quæsitum respondetur, in fine. lib. 2. similiter renunciari non potest statuto prohibēti assécutiones fieri in commodum forensium. Paul. de Castr. in conti. 251. Visa quædam securitate. col. 1. lib. 1. Sic etiam renunciari non potest statuto prohibenti fieri compromissum in forensē. Bald. in consi. 288. Pone statutum. lib. 5. Similiter renunciari non potest statuto quod mulier aut minor non possit se obligare sine præsentia propinquorum. Paul. de Castr. in consi. 101. Ad benè examinandum, in 2. dubio. lib. 1. & tamen tale statutum videtur respicere merum fauorem minorum & mulierum, Et alia id genus exempla infinita referri possent. Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria. Itaq; nō obstat primum argumentum quod statutum Sauiliani prohibens & annullans cessionem forensis, factum videtur ad commodum Sauilianensium cui commodum & fauori licitum est vnicuique renunciare, quia respōdeo duobus modis. Primò quod imò tale statutum videtur editum in odium forensium. ¶ quia forenses dicuntur personæ odiosæ, statutum autem quod fit contra personam odiosam, dicitur odiosum: ita in statuto contra forensē loquitur Alex. in d. con. 41. col. fi. lib. 5. repeti. in d. consi. 114. lib. 6. Idēd in sacra scriptura aduena & forensis accipitur pro peccatore Deo odioso, vt Psal. 38. Ne fileas quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus sicut omnes patres mei. & apostolus. 2. Corinth. ca. 5. Quandiu enim sumus in corpore, a Domino peregrinamur. Et alibi: Iam non estis hospites & aduena sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. hoc ita præsupposito quod statutum Sauiliani editum dicatur in odium forensium, clarum est quod tali statuto in odium alterius, renunciari non potest, l. tamen si. ff. ad Maced. gl. & Doct. in d. l. pen. C. de pactis Bal. in d. consi. 288. pone statutum, in fi. lib. 5. Imo in consi. 35. col. 2. Dec. in l. principalibus. col. 2. ff. si cer. per. Ias. in consi. 168. col. 6. post med. lib. 2. ¶ Secundò respondeo, posito citra præiudicium veritatis, quod tale statutum Sauiliani concerneret fauorem Sauilianensium, tamen adhuc tali statuto prohibitiuo & annullatiuo, actus cessionis renunciari non potest sine iuramento, vt patet ex latè supra adductis, & sic regula d. l. pe. C. de pact. non procedit in statuto prohibitiuo & annullatiuo, maximè quando non sit statutum ob merum fauorem alterius sed ob varias causas subditorum, prout in similibus statutis. Non obstat quod tali statuto prohibitiuo & annullatiuo renunciari potest cū iuramento, licet fiat prohibitio in odium alterius, quia respōdeo quod si legatur totum laudum, nulla renunciatio expressa facta legitur statuto Sauiliani, nec vllus consensus expressus circa cessionem, sed pars vult arguere tacitum consensum ex eo quod laudum prolato esset etiam contra ipsum ad Ludouicum Fioram inter ipsos Fabri & Craffi dicitur ratificatum per ipsum d. Ludouicum Fioram licet in laudo nominatus non fuerit, quasi talis ratificatio



trahatur ad omnia contenta in laudo in quo fit mentio de  
 cessione. l. sed & si per prætorem. §. deinde. ff. ex quibus cau.  
 maior. l. doli clausula. ff. de verb. oblig. l. cohæredi. §. qui pa-  
 trem. ff. de vulg. cum similibus. ¶ Ad istud respondeo quod  
 ratificatio domini Ludouici Fioræ fuit limitata quod ad mu-  
 tuam quitationem inter ipsum Fioram & Gulielmū Fabri  
 cedentem, quia ipsi duo inuicem sequitauerunt cum iura-  
 mento, in ipsa autem ratificatione nihil promissit dominus  
 Ludouicus Francisco Grassi cessionario, nec iurauit domi-  
 nus Ludouicus obseruare cessionem factā ipsi Grassi, imò  
 limitatum fuit iuramentum ad quitationem reciprocam  
 inter ipsum Fioram & Fabri cedentem, idè iuramentum  
 limitatum debet producere effectum. c. quemadmodū & c.  
 ad nostram, de iureiur. Iuramentum enim non ampliat ne-  
 que extendit actum, sed tantum illum confirmat & effica-  
 ciores præstat. c. veniens, vbi glo. 2. de iureiur. Feder. de Se-  
 nis in consil. 72. verius, col. 2. post med. Bart. & Docto. in l. sed  
 & si quis. §. quæsitum, in fi. ff. si quis cautio. Paul. de Castr. in  
 consil. 342. considerandum est primò, col. 3. in consil. 385. Si-  
 ue dicamus, circa fi. lib. 1. & in consil. 377. Primum videtur  
 dicendum dispositionem hebraicam, circa fin. lib. 2. in qui-  
 bus locis habetur quod iuramentum intelligitur secundū  
 intentionem iurantis, nec extenditur ad id de quo verifi-  
 mile non est fuisse cogitatum actū si expressum illud fuis-  
 set. Alibi scribit Feder. de Senis in consil. 310. Casus talis est:  
 Quidam Episcopus circa me. quod iuramentū dicitur stri-  
 ctū iuris & strictè interpretatur propter periculum periurij,  
 per tex. in c. pen. de iureiur. & in c. clerici, de verb. sig. §. tan-  
 tum enim operatur iuramentum quantum habet de con-  
 sensu & non vltra. d. c. quemadmodum. & c. ad nostram, de  
 iureiur. nec trahitur iuramentum nisi ad ea ad quæ trahe-  
 retur actus super quo interponitur, si iuratum non esset. l. e.  
 fi. ff. qui satis. cog. l. fi. ff. ad municipa. l. fi. C. de non num. pec.  
 Alex. in consil. 28. col. pen. post med. lib. 1. ¶ Sed tamen aduer-  
 te quod illa quietatio mutua facta est quia Fabri cesserat  
 iura sua Francisco Grassi, nec enim quitasset Fabri domi-  
 num Ludouicum Fioram nisi quia cesserat iura sua Grassi  
 vt ipse Fiora solueret ipsi Grassi: proinde retorqueri potest  
 fundamentum quod imò intentio iurantis fuit vt valida  
 esset cessio facta Grassi ex quo sine tali cessione non erat  
 Fabri quitaturus ipsum d. Ludouicum Fioram, itaque cum  
 illa mutua quitatio fuerit corresponsiva ad ipsam cessionem,  
 id est, facta respectu & contemplatione ipsius cessionis, di-  
 cendum est quod ad ipsum actum cessionis trahatur iura-  
 mentum, quia si cessio non valet, etiam non valeret illa qui-  
 tatio facta vno respectu ipsius cessionis, nam in correspec-  
 tiuis vno viciato aut sublato viciatur & tollitur alterum,  
 cum vnum non fiat sine altero. l. etiam. §. ex causa ff. de ac-  
 ceptibila. l. Clemens. §. 1. ff. de hæred. instit. l. filio. §. matri &  
 l. alumno. §. Seiz. ff. de adim. lega. Rursus causa finalis illius  
 mutue quitationis fuit cessio, ergo cessante causa, cessat ef-  
 fectus. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. c. cum cessante,  
 de appell. itaque si vult dominus Ludouicus quitationem  
 tenere, ergo necessario cogitur approbare validitatem ces-  
 sionis. Proinde circa istud 1. dub. concludendum potius vi-  
 detur contra ipsum d. Ludouici. Venio igitur ad 2. dub. cir-  
 ca validitatem institutionis factæ de Gulielmo Fabri secun-  
 do marito ipsius Annæ. Super quo dubio breuiter conclu-  
 do, institutionem non tenere duobus fundamentis, primò  
 ratione neptum præteritionis Caroli nepotis Annæ & Ioan-  
 næ neptum testatricis ex Antonio filio præmortuo. simili-  
 ter ex præteritione trium filiarum. §. aliud quoque capitu-  
 lum, in auct. vt cum de appell. cogn. not. in auct. nouissima.  
 C. de inoffi. test. l. as. in l. si mater, in princ. col. fi. ff. de vulg. ne-  
 dicatur istud procedere si liberi præteriti dicant testamē-  
 tum nullum, per not. in l. filio præterito, ff. de iniusto testa. &  
 in l. posthumo C. de bo. poss. contra tab. quia §. imò præteri-  
 tio reddit testamentum nullum licet præteritus de nulli-  
 tate nihil dicat. l. 3. §. ex his in vers. semper. ff. de inoffi. testa.  
 Insti. de hæredib. instit. in princ. §. ibi. quia initio non consti-  
 tuerit test. l. si filius qui in potestate. ff. de lib. & posth. Ita Ias.  
 in consil. 303. col. pen. lib. 4. Adde tex. in l. si à primo, vbi Soc.  
 in 2. not. ff. de lib. & posth. tradit idem Soc. in d. l. si filius qui  
 in potestate, in 4. not. Rursus, cessat ista difficultas quia li-  
 beri præteriti expressè comparuerunt in iudicio & de nul-  
 litate dixerunt. ¶ Est verum quod licet testamentū sit nul-  
 lum ratione præteritionis, tamen liberi præteriti virtute  
 clausulæ codicillaris censentur rogati restituere hæredita-  
 tem Gulielmo Fabri scripto hæredi lex ea. §. ex his verbis,  
 vbi Bar. ff. de test. gloss. & Doct. in l. ex testamento. C. de fide-

commis. Bart. in l. 1. q. 5. 7. 11. & 12. ff. de iure codicil. Alex. in  
 consil. 9. col. pen. lib. 1. in consil. 12. li. 2. & alibi sæpissimè Doct.  
 ¶ Sed tamen de tali restitutione detrahatur legitima, non  
 etiam Trebellianica ex quo grauamen est purum non con-  
 ditionale. Bart. in l. Papinian. §. meminisse, in fin. ff. de inoffi.  
 testam. in consil. 6. Viso testamento dominæ Ciar in fin. in  
 consil. 12. Si quis instituitur, in fin. 3. con. 20. Factum sic se ha-  
 bet: Quidam dominus Iacobus, in fin. & con. 64. Super præ-  
 dictis, in 1. dub. Bald. in l. filium quem habentem, col. 10. Co.  
 famil. ercisc. vbi declarat, & idem Bald. in consil. 36. Proponi-  
 tur quod d. Antonius, in fin. in consil. 431. gloss. lib. 3. Paul. de  
 Castr. in consil. 29. circa primum quæsitum dicens, est te-  
 stamentum prædictum. col. 1. in 3. dub. in consil. 375. Ne sub  
 æquioco. col. 2. in fi. & in consil. 411. Viso facto & dubiis mi-  
 hi traditis in 1. dub. li. 1. quicquid aliter & satis inaduerten-  
 ter dixerit idem Paul. de Castr. in consil. 274. Præsupposita  
 5 validitate, in fin. lib. 2. & §. quod solum detrahatur legitima  
 quando grauamen est purum, tradit Alex. in consil. 17. circa  
 fin. lib. 3. in consil. 50. col. 5. in 2. dub. lib. 6. & alibi sæpissimè  
 Doct. satis tamè est quod ante restitutionem fideicommissi  
 si non competit ius fideicommissario, qui agere non potest  
 ante restitutionem verbalem aut realem, sed ante restitu-  
 tionem solum competit actio ex testamento contra hære-  
 dem vt restituat hæreditatem. l. 1. C. commu. de leg. gloss. in  
 l. si sine. C. ad Trebellia. ¶ Secundo principaliter redditur  
 testamentum aut institutio inefficax propter dispositionem.  
 l. hac edictali. C. de secund. nupt. idè de bonis Annæ testa-  
 tricis liberi primi matrimonij primò detrahunt legitimam,  
 & in reliquis fiunt æquales cum secundo marito, vt ibi no.  
 per Doct. maximè mod. ob id non potuit Guillemus Fabri  
 secundus maritus plus iuris trāsferre in Franciscum Gras-  
 si cessionarium quam ipse cedens haberet. l. e. traditio. ff. de  
 acq. rer. dom. reg. nemo plus. ff. de reg. iur. Et cum relicta se-  
 cundo marito vltra formam. d. l. hac edictali habeantur pro  
 non scriptis, & deuoluantur ipso iure ad liberos primi ma-  
 trimonij, potuit & potest dominus Ludouicus excipere de  
 iure tertij cum sit exclusiuum iuris agentis ipso iure, iuxta  
 doctri. Bar. in l. 2. ff. de exceptio. rei iudi. pro quo gloss. in l. 2.  
 ff. si pars hæred. peta. vbi quando sunt plures hæredes, si v-  
 nus agit in solidum, potest opponi de iure aliorum cohære-  
 dum. tradit Paul. de Castr. in consil. 434. Viso & examinato  
 processu, col. 2. vers. 2. principaliter, lib. 1. & in consil. 77. Visa  
 facti narratione, ad fi. 7. dubij, lib. 2. Calc. in con. 77. col. 4. cir-  
 ca princ. & in consil. 92. col. 3. circa med. Præterea cessat hic  
 difficultas an dominus Ludouicus possit opponere de iure  
 liberorum primi matrimonij, quia ipsi liberi comparue-  
 runt in iudicio & protestati sunt de iuribus ipsorum. ¶ Nec  
 obstat quod Annæ & Ioannæ neptes Annæ testatricis re-  
 nunciauerint iura earū & bona materna mobilia Michaeli  
 Grassi, quia respondeo multis modis. Primo, quod illa re-  
 nunciatio facta est in fauorem ipsius Michaelis Grassi qui  
 emit grangiam ab ipsis Guiliel. Fabri & Anna eius vxore  
 ad effectum ne ipse Grassi emptor molestari posset in ipsis  
 bonis emptis per ipsas Annam & Ioannam & sic renuncia-  
 tio restricta est ad ipsam grangiam, quia promiserunt non  
 molestare ipsum Grassi in dicta grangia occasione iurium  
 6 competentium ipsis Ioannæ & Annæ. ¶ Renunciatio igitur  
 limitata ad vnā causam, ad alia non extenditur. l. can-  
 cellauerat. ff. de his quæ in testam. delent. nam renunciatio  
 est stricti iuris. l. emptor. §. Lucius. l. tres fratres. ff. de pactis. l.  
 si ex pluribus. ff. de solutio. Bart. in con. 437. Quædam puel-  
 la, col. 2. circa fin. lib. 1. Cald. in consil. 5. An habens, circa fin.  
 in tit. de præben. Soc. in consil. 96. in fina. lib. 1. Dec. in l. post-  
 quam liti. col. 3. vers. & in illud saltem. Cod. de pactis, & in  
 consil. 30. in fin. Itaque licet renunciauerint istæ sorores iu-  
 ri legitimæ & eius supplemento, talis tamen renunciatio in-  
 telligitur respectu grangiarum ob quam fiebat renunciatio, id  
 est vt ratione legitimæ inquietari nō posset Michael Grassi  
 in grangia emptæ; ideo consensus aut renunciatio sororum  
 circa vnā personam, ad aliam non extenditur. l. si vnus. §.  
 ante omnia. ff. de pactis. & in renunciatione quod restrin-  
 gatur ad personam cui fit, not. in leg. actione. C. de pactis. Et  
 quod scribit Ro. in l. damni. §. si is qui vicinus. ff. de dam. in-  
 fect. vbi constituto procuratore contra Titium & generali-  
 ter ad omnes ausus, intelligitur ad omnes scilicet contra  
 Titium, similiter renunciatio facta ob aliquam causam, ad  
 illam restringitur, quia quælibet dispositio siue legalis siue  
 hominis ad suam causam restringi debet, vt Ang. pulchrè  
 not. in consil. 346. in princ. sed vt dixi, ista renunciatio facta  
 est ob causam securitatis emptoris pro bonis ab eo emptis,  
 ergo



ergo ad alia bona extendi non debet. l. si domus, vbi Bart. ff. de serui. vrb. prae. not. in l. suum. C. de iure deliber. Similiter videmus, quod si vxor cōsentit marito alienanti aliqua bona obligata pro causa dotis, non praedudicat consensus in aliis bonis non alienatis. l. iubemus. C. ad Velleia. Rom. in consil. 132. vt retulit in fin. Alex. in consil. 4. col. 5. post med. lib. 2. in consil. 118. col. 3. vers. & posito lib. 5. Iaso. in d. l. si vnus. §. ante omnia. col. 2. ff. de pactis. ¶ Secundo respondeo, quod renunciatio non nocet non existente aut succedente persona cuius contemplatione facta est. Bald. in leg. pactum quod dotali, in 4. q. vbi Paul. de Castr. & Salic. Cod. de collatio. Ideo si pater, cui filia renūciavit, instituat filios & extraneos simul, quoad extraneos renunciatio non operatur, quia non facta est renunciatio propter extraneos Ang. in l. auus, in fin. C. de pactis. quod Ang. dictum pro notabili refert & sequitur Aret. in l. qui superstitis. col. 6. ff. de acq. hæred. Dec. in consil. 31. col. 1. in consil. 61. col. 1. in consil. 309. col. 3. in consil. 370. col. pen. in fin. & in consil. 432. & in d. l. pactum. col. 4. C. de colla. Addo Bald. in d. consil. 437. quædam puella lib. 1. Corn. in consil. 291. lib. 4. Itaque cum renunciatio facta fuerit Michaeli Grafsi & ipse non succedat Annæ testatrici, ergo non obstat renunciatio sororibus, nec illa operatur alio instituto hærede, videlicet secundo marito. ¶ Tertio respondeo, quod renunciatio nocet quando Ioanna & Anna venirent ad hæreditatem auiæ paternæ iure sanguinis, & successionis: sed ipsæ veniunt ex dispositione legis in odium auiæ instituentis secundum maritum contra prohibitionem legis: ideo non nocet renunciatio cum veniant sorores ad bona ex alio nouo iure. & ita in terminis nota. Ale. in l. stipulatio hoc modo concepta. colum. 6. ff. de verb. obl. & in consil. 155. col. 6. lib. 7. Soc. in consil. 73. colum. 22. lib. 3. Dec. in d. l. pactum quod dotali in 6. limitatione. C. de colla. Calca. in consil. 33. col. pen. post med. vbi fortius voluit Calc. quod requiritur consensus expressus illius de cuius hæreditate agitur. ¶ Contrarium tamen quod valeat pactum de succedendo non consentiente eo de cuius hæreditate agitur tenet Imo. consil. 1. col. 3. in prin. Capella Tolosana. q. 458. Item similiter, vbi Aufrerius dicit vidisse opin. Capellæ sapennumero obseruari, sed præcedens opinio videtur tutior & communior. ¶ Ex præmissis concludo, ipsum dominum Ludouicum non posse molestari nisi pro ea parte, quæ relinqui potuit ipsi Guilielmo Fabri secundo marito per Annam eius vxorem, saluo saniori iudicio. Taurini die 20. Martij 1535. Aymo Crauetta ex Sauliano I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Bona alienata contra prohibitionem testatoris possunt vendicari, prohibitio enim impedit translationem domini.
- 2 Filij filiorum substituti veniunt ex iudicio testatoris.
- 3 Causa respiciens commodum testatoris presumitur finalis.
- 4 Voluntas declaratur ex ratione adiecta dispositioni.
- 5 Verba statuti debent intelligi vt aliquid operentur.
- 6 Nepos non debet esse melioris conditionis quam filius.

CONSILIVM CCXLIII.

Pro D. Petro de Bugella in casu testamenti.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Deceffit d. Petrus de Bugella relictis Ioanne & Bartholomæo fratrib. & filiis ipsius Petri, quos hæredes instituit & eis substituit, prout in testamento cauetur, eisdem etiam reliquit prælegata, quib. similiter substituit, deinde prohibuit alienationem bonorum prælegatorum, quæ ipse voluit in agnatione manere. ¶ Rursus deceffit Bartholomæus relictis Io. Petro ac Vrsolina & Catharina liberis suis. Amplius deceffit Ioannes relictis Gerardo eius filio deinceps proponitur memoratum Io. alienasse ferè bona prælegata extra familiam. De quibus omnib. dubitatur, primò circa bona alienata an possint vendicari. Deinde an filia Bartholomæi excludantur ab hæreditate Io. Petri carum fratris per Gerardum filium Ioannis earum fratrem patruelem ex statuto Bugellæ in quo masculi præferuntur. ¶ Circa primam difficultatem videtur concludendum bona & alienata contra prohibitionem testatoris posse vendicari, per Gerardum nam licet prohibitio respiciat

ad Bartholomæum & Ioann. hæredes, tamen extenditur etiam ad Io. Petrum, filium Bartholomæi tanquam hæredem hæredis, quoniam facta est sub nomine appellatio. Bart. in l. filius familias in §. diui. col. penul. ad fin. ver. quæro vtrum. ff. de leg. 1. Rom. in consil. 457. cir. propositam conclusionem, i. dub. Dec. in re. qui per successionem ad fin. ff. de reg. iur. Igitur dominium bonorum in alienatorum, nõ fuit translatum per Io. Petrum in extraneos possessores, sed licet Gerardo agnato proximiori ipsa bona reuocare per rei vendicationem, quia prohibitio testatoris æquiparatur prohibitioni legis, & impedit translationem domini, ex no. in d. §. diui. & in auth. res quæ. C. communia de leg. nam voluit testator bona alienata extra familiam applicari coheredib. inter quos numerandus est ipse Gerar. tanquam hæres hæredis. ¶ Et licet testator prohibuit alienationem fieri per hæredes eius infra scriptos, quo casu hæres hæredis non videtur comprehendi, l. qui liberis. §. hæc verba, ff. de vul. vbi Do. & in l. si. C. de hæ. inst. tamē ex quo filij filiorum etiam fuerunt vocati in testamento per substitutionem, ipsi etiam comprehenduntur appellatione hæredum infra scriptorum, quia verum est eos scriptos fuisse hæredes licet in secundo gradu, vt pulchrè declarat Cor. in consil. 279. lib. 3. Et est tex. in d. §. hæc verba, vbi admittuntur hæredes qui veniunt ex iudicio testatoris: ¶ sed filiis filiorum substituti veniunt ex iudicio testatoris. ¶ Confirmatur ista conclusio ex ratione testatoris expressa in prohibitione, quia voluit bona prohibita alienari, manere in familia & agnatione testatoris, quæ ratio est finalis cum respiciat commodum non solum prohibitorum, sed aliorum agnatorum, iuxta no. in l. 2. §. si. ff. de don. pulchrè Ang. in consil. 124. Iolus domini Dalmatij. col. pen. vers. circa quod considero. quod & causa respiciens commodum vel interesse testatoris aut alicuius tertij, presumitur finalis. not. Corn. in consil. 107. col. pen. ad fin. lib. 1. Soc. in con. 26. col. 6. circa med. lib. 3. Dec. in con. 238. ad fin. itē dicitur finalis ista ratio, quia est generalis & generaliter procedit in omni casu quo fieret alienatio, quia semper militat fauor agnationis, quo casu quando ratio ita generaliter militat, dicitur fin. Bal. in l. generaliter. col. 3. C. de epi. & cler. & in l. 1. co. 7. ff. solu. mat. Cor. in con. 88. col. 3. ad fin. lib. 1. in con. 35. col. 2. lib. 3. in consil. 13. col. 2. circa fin. & in consil. 51. col. fin. lib. 4. Ias. in authent. quas actiones, col. 3. sacro. san. eccle. Sed quando ratio est generalis & finalis, si dictum est speciale, illud ampliatur à ratione finali, & extenditur ad omnem casum in quo militat eadem ratio. l. pater filium. §. fundum, & ibi Bart. in ff. de leg. 3. le. non solum. §. qui primipilum. ff. de execu. tut. Bal. in l. voluntas. col. 6. C. de fideicom. Soci. in consil. 249. in 3. q. lib. 2. Ias. in l. 1. col. 2. ff. in ius voc. vt eant. & in l. stipulatio hoc modo concepta. col. 4. ff. de verb. obligat. Deci. in consil. 38. col. 2. in consil. 291. col. 3. nam tunc ratio dicitur disponere de dicto, & non dictum de ratione, secundum Bald. in c. 1. §. si decedenti, qui seu. dar. post. licet multi non habeant illam lec. Bal. secundum Corn. qui de illo Bal. dicto sapius festum facit consulendo, sicut patet in consil. 227. ad fin. lib. 2. in consil. 90. col. 6. in consil. 121. col. fin. in consil. 236. col. 2. lib. 3. & in consil. 53. col. penul. lib. 4. Addo Oldr. in con. 9. Posito. vbi quod ratio legis generalis ampliat legem etiam in materia exorbitanti aut limitatoria. ¶ Fortius extendi debet lex ad rationem ipsius legis, etiam contra verba ipsius legis. Abb. in consil. 93. col. 3. lib. 1. Itaque ista ratio generalis & finalis cum ita militet in alienatione facta ab hærede hæredis, sicut in alienatione facta ab hærede immediato, dicendum est ex ista ratione extendi prohibitionem etiam hæredem hæredis, in quo est eadem voluntas testatoris declarata per rationem: nam & declaratur voluntas ex ratione adiecta dispositioni. l. cum mulier ff. sol. mat. l. scire oportet. ff. de execu. tut. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 1. Bal. in consil. 2. Verba statuti. col. 2. lib. 1. similiter causa adiecta legato voluntatem legantis declarat. l. vxorem, in pri. vbi Bart. ff. de legat. 3. ¶ Circa secundam difficultatem puto Gerardum esse antefendum sororibus Io. Petri, considerando verba & mentem patris, & matris, auiæ, patru, auunculi, & fratrum existētib. masculis ex parte aui, auiæ, patris, & matris & fratrum. cuius status ti mens fuit, vt bona integra maneat inter masculos. quam rationem statutum ipsum expresse considerat, quæ ratio æquè militat in persona Gerardum atque militaret in persona eius patris si viveret, ergo idem ius videtur constituendum. l. illud. ff. ad Aquil. le. à Titio. ff. de verb. oblig. cum similibus. Verba etiam ipsius statuti expresse videntur vocare ipsum Gerardum quia exclu-



dunt sororem ab hereditate fratris existente masculo ex parte ipsius fratris, sed Gerardus dicitur extare ex parte fratris de cuius hereditate tractatur, quia erat nepos Ioan. Petri ex Ioan. fratre, nam verba ex parte fratrum possunt dupliciter intelligi, prout de verbis ex linea fratrum, dicit Ancha, in consi. 190. In quaestione quae vertitur in ciuitate. col. 2. Soc. in consi. 33. col. 3. lib. 3. & in consil. 81. col. 2. lib. 3. Deci in consi. 379. col. 2. ad fin. versic. & dato. primo intelligi de illis qui sunt ex parte ex qua erat ipse frater, & hoc modo Gerardus dicitur ex parte Ioan. Petri quia omnes continentur sub eadem parte & sub eodem stipite, nam prouenerunt à Petro de Capris. Secundò modo intelligi possunt effectiue & materialiter de masculis qui prouenerunt ab ipso fratre. & hoc modo Gerardus non potest dici de parte Ioan. Petri à quo non descendit. ¶ Planè intelligendo illa verba ex parte fratrum, materialiter & effectiue, verba statuti fierent superflua & nullius efficaciz, nam ex constitutione iuris communis citra omnem dispositionem statutariam, descendentes praeferuntur transuersalibus. §. si quis igitur, in auth. de hered. ab intest. veni. & auth. in successione, C. de suis & leg. Igitur posito per illa verba & parte fratrum. aliàs de iure communi deberent intelligi in descendentes, tamè quia hoc modo statutum nihil operatur, debent intelligi continuè seu comprehensiue, quia verba statuti debent intelligi ut aliquid operentur, etiam ad correctionem iuris communis, idè sumitur argumentum à contrario sensu in statutis, ut aliquid operentur ad correctionem iuris communis quando in sensu directo statuti non operantur ultra ius commune, authen. ex testamento. iuncta l. 1. C. de colla. vbi Roman. Ful. & Mod. Corn. in consil. 111. col. 5. lib. 1. Dec. in consil. 606. post med. not. in l. 1. ff. de off. eius & alibi sæpè. ¶ Et si dicatur, cas, nonne poterit statutum operari intelligendo illa verba de descendentes, quia vbi essent descendentes masculi & foeminae ex parte fratrum, masculi foeminis praeferrentur? respondeo quod vbi omnes sunt de descendentes tunc non agitur de succedendo transuersalibus, sed ascendentes, quia descendentes correspondunt & referuntur ad ascendentes, & sunt inuicem correlatiua, & sic isto casu non militat statutum in quantum loquitur de successione transuersalium, sed tunc sumus in casu quo loquitur statutum de successione patris, matris, aui, vel auiae, itaque in quantum statutum in successione transuersalium praeferat masculos qui sunt ex parte ipsorum transuersalium, necesse est intelligere verba ex parte continè & comprehensiue, quia aliter intelligendo nunquam ex statuto masculi praeferuntur foeminis in successione transuersali, quia ut dixi, intelligendo illa verba pro descendentes, solum praeferrentur masculi in successione ascendentes contra verba clarissima ipsius statuti. quod quidem statutum excludens foeminas propter masculos videtur conforme iuri diuino. numeri. cap. 37. & c. fin. vbi ex ore Dei Moyses responsum accepit in fauorem masculorum. est etiam conforme iuri antiquo 12. tab. per quod soli agnati admittebantur. §. item vetustas, Instit. de hered. quae ab inte. defer. & §. ceterum, Instit. de leg. agna. succe. Instit. de sena. Terr. in princ. item prator cuius ius totum in aequitate fundatum erat, licet introduxerit bonorum posses. in fauorem cognatorum, tamen ordinem agnatorum cognatis preposuit. l. 1. §. 1. ff. si tab. testam. null. extab. de media etiam iuris prudentia agnati cognatis praeponerentur. §. media autem, Instit. de l. agn. succe. Ideo ius tale statutarium per quod reducitur res ad primatum ius diuinum, 12. tab. mediae iuris prudentiae & pratorium, iniquum videri non debet, ut Ange. scribit in consi. 389. Totum. Corn. in consi. 127. col. 1. lib. 1. in consil. 115. col. 2. & in consilio 150. col. 2. lib. 2. & licet sit dubium in statuto per quod descendens excluditur ab hereditate ascendentes an dicatur odiosum vel fauorabile, in quo Docto. discordant, tamen in statuto exclusiuo foeminarum transuersalium Doctor. videntur conuenire, ut dicatur fauorabile. Alex. in consi. 16. lib. 1. in consi. 144. col. 2. lib. 6. & in consi. 161. col. 3. lib. 7. ¶ Suadet ista interpretatio, quia per statutum excluduntur foeminae etiam à successione ascendentes quamdiu extant masculi ex parte ipsorum ascendentes quantumuis remoti aut in remoto gradu existentes, à fortiori eas excludi oportet ab hereditate fratris, quae aequè debita non probatur. l. fratris. C. de inoff. testam. & l. cum ratio. ff. de bon. dam. Et esset absurdum quod si proximior & cui hereditas magis debetur, excluditur, remotior, cui hereditas non aequè debita est, admitteretur. glo. in l. 1. in vers. fisco. ff. si quis alium test. proh. facit tex. in l. Publius. §. si. ff. de

cond. & demon. & regula legis de accessionibus. ff. de diuer. si. & temp. praescrip. quod si vinco vincentem te, multo magis te vincere debeo. facit tex. in l. si viua matre, versic. nam licet. C. de bon. mater. vbi dicit tex. quod nepos vel neptis non debet esse melioris conditionis quam filius vel filia. Ad idem text. in l. 1. C. de cond. inser. faciunt quae Ias. scribit in l. 1. col. pen. post med. C. de success. edic. & in l. Gallus. §. nunc de leg. Velleia, col. pe. ff. de liber. & posth. benè faciunt quae scribit Alex. in consi. 36. in secundo dubio, lib. 5. quod est repetitum in consi. 230. lib. 7. vbi decisiue consuluit, statutum excludens sororem, propter fratrem, extendi etiam ad fratrem patrualem ob identitatem vel maioritatem rationis. à fortiori idem defenditur in casu nostro, vbi non simpliciter excluditur soror propter fratrem, sed per existentiam masculorum ex parte fratris. ¶ Quod tamen dictum est, statutum loquens de fratre ut excludat sororem, pertinere ad fratrem patrualem ut excludat sororem patrualem, quod etiam voluit Alex. in consil. 89. col. 4. in 2. dubio. lib. 6. Cur. Iun. in consi. 5. col. 17. non videtur sine dubio, & contrarium voluit Alex. sibi contrarius in l. 1. C. de success. edict. & in con. 97. lib. 2. contrarium etiam voluit Paul. de Castr. in consi. 117. statutum istud. lib. 2. Cur. Sen. in con. 9. col. 4. circa med. Soc. in consi. 9. col. 2. versic. & in primis respondeo. lib. 3. Dec. in consi. 460. in princ. & in consi. 411. col. fin. Quae opi. videtur confirmari, quia statuta saepius maiorem habent rationem proximorum masculorum quam remotiorum, ob id non sequitur, praefert statutum fratrem, ergo etiam fratrem patrualem. Sed tamen ista disputatio non videtur hic necessaria, nam licet in statuto exclusiuo foeminarum non fiat interpretatio quod agnatus remotior excludat cognatos proximiores. Bal. in l. quod vero. col. fin. ff. de legibus. Alex. in d. consi. 97. lib. 2. Ias. in con. 255. col. 8. post med. lib. 2. tamen nos sumus extra illam difficultatem, quia verba statuti sunt clara pertinentia ad omnes masculos utcumque remotos siue sint ex parte ascendentes siue transuersalium. Quibus consequens videtur nobilem Gerardum esse anteferendum. Laus Deo. Taurini. 28. Martij. 1535. Aymo Crauetta à Saui. liano Iuriconsultus I.V.D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Non sufficit probare delictum per coniecturas.
- 2 Est necessaria probatio identitatis ad probationem delicti.
- 3 In criminalibus non sufficit praesumptio ad arguendum identitatem, nisi aliter probetur.
- 4 Expendens falsam monetam non tenetur crimine falsi, nisi sciuerit eam fuisse falsam.
- 5 In delictis semper praesumitur pro eo quod excusat.
- 6 Conditio bona fama multum agit ad excludendam praesumptionem delicti.
- 7 Error iuris dicitur ignorantia iniusta.
- 8 Vnicum iudicium non satisfacit, quando agitur contra personam bonam.
- 9 In criminalibus in dubio pronunciare debemus in fauorem rei.

## CONSILIUM CCXLIII.

Pro Ghiono Becchi à Carmagnolia  
contra Fiscum Marchionalem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa inquisitionis formatae contra Ghionum Becchi in Curia Carmagnolite, in qua fuit pronuntiatum ipsum Ghionum esse conquendum, puro non rectè admodum dictum iudicium, sequentibus fundamentis. Primò antequam procedatur contra aliquem criminaliter siue accusando siue inquirendo, oportet constare delictum esse commissum & quidem plenè. l. si quando, in verb. patefacta. C. vn. vi. vbi Bald. & Ias. in 4. no. Ang. in l. certum. ff. de confes. Alexan. in cons. 33. col. 1. lib. 1. in consi. 19. lib. 7. Deci. in cons. 410. col. 2. Ias. in l. ius iur. quod ex conuentione, §. si. col. 2. ff. de iure iur. nec sufficeret probari delictum per coniecturas. Pano. in c. 1. & ibi Dec. col. 1. ff. de offi. deleg. cum sim. sed ex actis nihil probatur delictum furti de quo agitur, esse commissum, cur inquisitus torqueri debeat ut indicet quantitatem pecuniarum? etenim ad probandum furtum requiritur inter cetera ut ostendatur, pecunias pertinere ad Michaellem Bossi iure dominij vel quasi



quasi, nec sufficeret simpliciter dicere quod pecuniæ per-  
 tinent ad talem Soc. in consi. 8. col. 2. versi. 2. principaliter li.  
 1. Iaso. in §. ex maleficiis. co. 11. Instit. de actio. Marfil. sing. 275.  
 Statui. in consi. 40. num. 24. & in consil. 59. num. 7. Planè non  
 ostenditur ex actis quod pecuniæ remissæ inquisito ab Au-  
 gustina eius sorore essent ipsius Michaelis, neq; probatur  
 identitas quod pecuniæ illius Antonij Bossi quæ fuerant  
 remissæ dictæ Augustinæ & pecuniæ quas remisit Augu-  
 stina ipsi inquisito sint eademmet pecuniæ, etenim non  
 sequitur, vxor Antonij Bossi dimisit pecunias Augustinæ,  
 ergo pecuniæ quas Augustina remisit inquisito, sint illæ-  
 met. nam potuit fieri vt illæ pecuniæ Antonij Bossi essent  
 vel restitutæ vel consumptæ. & quod pecuniæ traditæ in-  
 quisito essent Augustinæ, vel Io. Thomæ vel alterius perso-  
 næ, ideò probatio non concludit de necessitate l. non hoc.  
 2 C. vnde legi. † & in specie quod sit necessaria probatio idé-  
 titatis ad probationem delicti, tradit Abba. in cap. cum Io-  
 annes, col. fi. de fid. instr. refert & sequitur Dec. in consi. 101.  
 col. secunda. versic. bene facit quod dominus Cardinalis.  
 quin imò vbi alias præsumeretur identitas, tamen vbi su-  
 mus in criminalibus, illa non præsumitur: ita notabiliter &  
 fortè singulariter vult Corn. in consi. 233. col. 2. & col. fi. & in  
 consi. 277. col. 2. circa med. lib. 3. ¶ Et si dicatur, præsumendū  
 est quod Ioann. Thomas & Augustina pecunias alienas nō  
 consumpserint, quia in dubio quilibet præsumitur bonus l.  
 merito. ff. pro socio. respondeo quod illa præsumptio cessat  
 quando per eam grauaretur fama alterius, seu quando agit  
 vt alter condemnetur, nam solum operatur talis præsum-  
 ptio quando agitur vt quis absoluator. gloss. l. qui iurasse. §.  
 si pater. ff. de iureiur. vbi Bart. Bal. & Ias. quam gloss. pro no.  
 refert & sequitur Soc. in consi. 57. col. 5. lib. 4. Rom. in consil.  
 304. plura sunt col. 1. versi. nec refragatur Anch. in consi. 415.  
 Primum dubium est tale. col. 2. versi. ad hoc aduertendum.  
 Cor. in consi. 61. col. 5. in fin. lib. 1. Dec. ca. super literis. col. 5.  
 circa med. de rescri. in c. causam quæ ad fin. de offi. deleg. in  
 c. prudentiam. col. 7. ad fin. eo. tit. in c. Osius. col. 2. circa med.  
 de electio. in l. non hoc. col. fin. C. vnde legiti. & in l. si eman-  
 cipati. col. 3. ante med. C. de colla. Gozad. in consil. 66. col. 2.  
 vbi tamen Dec. & Goz. de præmissis. consil. mentionem non  
 faciunt. ¶ Præterea dico quod vbi sumus † in criminalibus,  
 non sufficit præsumptio ad arguendum identitatem nisi  
 aliter probetur, vt statim proximè ostendimus, nec sufficit  
 quod istæ pecuniæ in veritate fuissent illius Antonij Bossi,  
 nisi ipse inquisitus illud intellexerit. Bald. in c. a nobis de ex-  
 cep. glo. in l. 1. ff. de recepta. vbi receptans bannitum non pu-  
 nitur nisi sciuerit eum esse bannitum. Similiter † expen-  
 dens falsam monetam non tenetur crimine falsi, nisi sciue-  
 rit eam fuisse falsam l. qui ignorans. ff. de fals. cum infinitis  
 similibus quæ colligit Marfil. ibi & in l. qui falsam. eod. tit. &  
 in l. nihil interest. ff. ad l. Cor. de sicar. quæ ignorantia præsu-  
 mitur in l. verius. ff. de proba. reg. præsumitur ignorantia. de  
 reg. iur. lib. 6. aut saltem iuramento probatur. ca. significasti.  
 vbi gloss. in versi. ita est de homicid. ca. vt circa. iuxta fin. de  
 elec. lib. 6. Roma. in consil. 54. col. 2. versi. 3. ista pars. Corne. in  
 consi. 168. col. 5. lib. 3. ¶ Iam si præsumitur ignorantia quādo  
 agitur de vitando damno pecuniario. Soc. in consi. 159. col.  
 pen. versi. responderetur. lib. 2. à fortiori quando agitur de vi-  
 tando damno corporali, quod maximè obtinet, quia iste  
 inquisitus non erat præsens quando vxor Bossi commisit  
 pecunias dictæ Augustinæ, ex præsentia potuisset intellige-  
 re identitatem, vel diuersitatem pecuniarum, ergo si erat  
 absens facillimè præsumitur ignorasse pecunias dimissas  
 ipsi inquisito per dictam Augustinā fuisse alienas, & illius  
 Antonij Bossi, etiam quod esset cōiuncta persona. c. fin. qui  
 matrim. accus. poss. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & posthu. cū  
 sim. quæ Ias. cumulat. in l. 15. potest. col. 10. ad fin. & sequ. de  
 acquir. hæred. & in l. si is qui pro emptore. col. 12. ad fin. ff. de  
 vsucap. Dec. in c. cognoscentes. ad fi. de const. in c. super li-  
 teris. col. 4. de rescript. & alibi sapissimè. maximè autè præ-  
 sumetur ista ignorantia, quia per eam excluditur delictū.  
 arg. gl. in l. iurisgen. §. quod ferè. ff. de pac. in versi. approbe-  
 tur. Alex. in consi. 70. col. 2. circa med. lib. 1. in consil. 127. lib. 4.  
 facit tex. in l. merito. ff. pro socio, l. quoties. §. qui dolum. ff. de  
 probal. Titium & Mæuium. §. præfectus. ff. de admin. tut. l. si  
 quis seruum. ff. de seruo corrup. l. item apud Labeonem §. si  
 communem. ff. de iniur. in ca. Estote misericordes. extra de  
 reg. iur. Et ideò dixit ibi Abb. quod si religiosus est visus  
 amplecti mulierem, debet intelligi vt eam benedicat, per  
 quem intellectum excluditur præsumptio delicti. allegat  
 in tex. ca. in scripturis. 96. di. quod Abb. dictū. sequitur Alex.

in dicto consi. 127. col. 3. lib. 4. licet Bal. in l. neque natales. C.  
 de probat. dicat quod quando scholaris alloquitur puellā,  
 non debet credi quod dicat pater noster, delictum enim  
 nunquam includitur in actu qui fieri potest sine delicto.  
 Bal. in l. 1. in 5. opp. in fi. C. de cond. ob cau. & in delictis sem-  
 per † præsumitur pro eo quod excusat. Bald. in l. præcibus.  
 col. 7. C. de impu. Alibi scribit idē Bal. in l. moueor. ff. de ser-  
 uis expor. quod intellectus hominis debet esse benignus  
 vt bonum præsumat, non malum. refert. Ias. in l. in illa. col. 5.  
 in fin. versi. 3. fallit. ff. de verb. oblig. ¶ Alibi scribit Abb. in c.  
 cum contingat. in gloss. 1. offi. dele. & in cap. cum tu. de test.  
 quod vbi alias de iure præsumitur pluralitas, illa tamē præ-  
 sumitur vt eo modo cesset præsumptio delicti. quod maxi-  
 mè videtur procedere considerata qualitate personæ ip-  
 sius inquisiti viri bonæ vocis, † conditionis & famæ, quæ  
 multum agit ad excludendam præsumptionē delicti. Bald.  
 in l. 2. C. de fals. & in le. quoties. §. sed si non. in corpore. ff. de  
 hæred. insti. Ideò dicunt Doc. in ca. finem litibus. de dolo &  
 contu. & in le. properandum. §. sin autem. alterutra, vbi Ale.  
 C. de iud. quod propter qualitatem personæ cessat præsum-  
 ptio calumniæ. no. Ias. in auth. iubemus. col. fi. versi. 5. facit. Ca.  
 de iudi. ¶ Imò quando probatur bona fama inquisiti, per  
 eam corrumpit inquisitio, & indicia, quæ aliās erant legitima,  
 non sufficiunt ad torturam. Bart. in l. 1. §. pen. per illum rex.  
 ff. de re mili. Bal. in l. fin. col. fi. C. de proba. quod dictum pro  
 singulari refert & sequitur Ias. in l. 1. in fin. C. com. de le. not.  
 Dec. in consi. 175. col. pen. ad fin. in consi. 189. col. penul. post  
 med. & in consi. 256. col. pen. post med. sed vltra Ias. & Doc.  
 addo Bald. in consi. 410. In causa & quæst. Antonij. col. 2. post  
 med. versi. & multum prodest. lib. 2. Paul. de Castr. in consi.  
 284. Viso quodam tali quali processu, ad fin. lib. 2. Corne. in  
 consi. 134. col. fi. post med. lib. 4. ob id præsumendum est in-  
 quisitum ideò pecunias non restituisse Michaeli Bossio,  
 quia putauerit & putet non esse ipsius Michaelis quando  
 de eius iure concludenter non probatur. Etenim præsumi-  
 tur quod pecuniæ fuerint ipsius Augustinæ tradentis, non  
 etiam ad alium pertinerent l. & magis. ff. de solutio. Bart. in  
 le. Titium & Mæuium. §. altero, col. 2. ff. de admin. tut. quod  
 procedit etiam si quis administrauerit bona alterius. gloss.  
 & Doct. in l. cum oportet, in princ. C. de bon. quæ lib. Alex. in  
 consi. 82. col. fi. versi. & regulariter. lib. 2. maximè ad fugien-  
 dum delictum. Nam sicut mulier præsumitur acquisiuisse  
 de bonis mariti ad vitandum suspicionem adulterij. l. Quin-  
 tus. ff. de dona. inter vir. & vxor. eo. si modo cesset delictum,  
 præsumendum est pecunias fuisse proprias l. si defunctus.  
 C. arbitr. tute. & vt contrariorum eadem sit disciplina. l. & si  
 contra. ff. de leg. 3. & in terminis, quod an quis præsumatur  
 aliquid fecisse de pecunia propria vel aliena, semper capia-  
 tur illa præsumptio per quam delictū euitatur, tradit Are.  
 in consi. 31. col. 2. versi. præterea ille tex. Corn. in con. 103. col.  
 2. ad fi. lib. 1. in con. 98. col. 4. lib. 4. Soc. in consi. 249. ad fi. lib. 2.  
 nam vbi quis acquirendo de pecunia propria præsumitur  
 delinquere præsumptio est quod acquisierit de aliena. si au-  
 tem acquirendo de pecunia aliena esset præsumptio deli-  
 cti, tunc præsumitur quod acquisierit de propria, vt in di-  
 ctis locis not. ¶ Quando autem probetur quem acquisiuis-  
 se de pecunia aliena, licet ex hoc arguatur delictū, an suffi-  
 ciant coniecturæ, puta in vxore quando maritus non est in-  
 dustriosus, nec habet facultates, an præsumatur vxor acqui-  
 siuisse de bonis proprijs, licet resuletur suspitio turpis quæ-  
 stus puto coniecturas sufficere, vt per Bald. in consi. 70. Ap-  
 parent. col. 2. circa med. ver. & si dicatur, li. 1. ¶ Ad idem ad-  
 duco Ang. in consi. 141. Super primo puncto. col. 2. vbi quod  
 vidua præsumitur acquisiuisse de bonis filiorum aut mari-  
 ti defuncti, quando probatur quod non habebat aliunde  
 bona ex quibus posset acquirere, & tamen hoc modo ar-  
 guitur delictum in vidua conuertente pecunias filiorū ad  
 propriam vtilitatem. ¶ Ad idem adduco Rom. in consi. 346.  
 col. 3. in fi. ver. quo ad tertium. vbi quando socius nihil ha-  
 bebat proprium ante societate, nec vllam negotiationem  
 excercebat præter causam societatis, præsumitur quod ac-  
 quisierit de bonis societatis. & ibi respondit Roma. ad leg. si  
 defunctus. C. arbi. tuto. & tamen delinquit socius emendo  
 nomine proprio de bonis societatis. ¶ Ad idē adduco Alex.  
 in con. 131. col. 2. in fin. versi. & in dubio attento. quod filius,  
 lib. 7. vbi quod filius emens nomine proprio præsumitur  
 acquisiuisse de bonis patris, quādo filius erat pauper, & ad-  
 ministrabat bona patris, & tamen delinquit administrator  
 emendo nomine proprio de pecunijs eius cuius bona ad-  
 ministrabat. ex quib. apparet sufficere probationem per  
 con-



coniecturas ut quis praesumatur emisit de pecuniis alienis, licet ita praesumendo inferatur ad delictum, quicquid aliter voluerit. Cor. in consil. 104. col. 2. vers. si autem non apparet. lib. 1. & in con. 98. co. 4. lib. 4. ubi Corne. voluit non sufficere coniecturas praemissas quando inferitur ex eis ad delictum ementis. ¶ Amplius ubi ista ignorantia inquisiti non esset omnino probabilis, adhuc tamen excusaret a dolo & delicto furti, a quo excusat ignorantia etiam iniusta, nam

7 error iuris dicitur ignorantia iniusta, quia nemini licet ignorare iura. l. leges, C. de legibus, & tamen error iuris excusat a dolo. Bart. & Ange. in l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hered. Cor. in con. 181. co. 3. lib. 3. no. Mod. in l. si quis id quod de iur. om. iud. Amplius etiam in his quae sunt de genere prohibitorum, excusat ignorantia culpae sc. a tanto licet non a toto, puta cognoscit quis carnaliter eam cuius sororem antea cognoverat, quia tamen sororem esse ignorabat, nam excusatur ab incest. licet non a fornicatione. Fed. de Senis. in consil. 167. Mulier accusata. allegat. 24. q. 2. in tribus. c. ultimis. ¶ Imò excusat ignorantia iniusta non solum a delicto, sed etiam a damno ne quis damnum pecuniarium patiatur. Ideo ubi agitur de damno vitando, error iuris excusat etiam masculos & maiores. l. error. in fin. & l. regula. in princ. ff. de iur. & fac. ign. latè Doct. & le. iuris ignorantia. C. qui admit. sed ista ignorantia non videtur iniusta, imò iusta ex his quae supra dixi. Et posito sciuisse iste inquisitus pecunias fuisse Antonij Boxij, tamen ex quo illas accepit ab Augustina sorore, Antonio peste defuncto aut morti proximo, potuit probabiliter cogitare quod Antonius carens liberis eas donaverit ipsi Augustinae, quae eum in morbo pestifero non relinquebat, ex quo Augustina soror quando illas pecunias remisit dolore tam Antonij quam suo cōterrita aliud non significavit, sed simpliciter pecunias fratri commisit custodiendas. Secundo principaliter ut quis torqueatur desiderantur indicia quae oportet esse plura, nec unicuique satisfaceret quando agitur contra honestam personam quando tale iudicium esset remotum non tangens immediate aut directe negotium de quo quaeritur. Bart. in l. si ad fin. ff. de quaest. ubi Marfi. Alex. in consil. 77. in fi. lib. 1. Cor. in consil. 1. co. 3. lib. 2. Et quando petuntur indicia a remotis requiritur testimonium duorum. l. si. C. fam. ercisc. no. in d. l. si. Bald. in con. 429. an. mandatarius, in fi. lib. 3. Cor. in d. consil. 101. & in consil. 107. col. pen. ad fin. & col. seq. lib. 4. fortius & notabilius scripsit idem Cor. in consil. 260. co. 3. lib. 3. quod unus testis deponens de confessione inquisiti facta praesente parte non facit indicium, sed debet probari confessio per duos testes. quod tamen Cor. dictum ad praesens non approbo neque reprobo. Si verò agitur de probando iudicium propinquum seu ipsum delictum immediate per unum testem, illud esse oportet omni exceptione maiorem. Bald. in c. 1. §. sacramentum col. 2. de consuetu. rec. feud. Alex. in consil. 124. co. 2. ad fi. lib. 6. Soc. in consil. 54. col. 2. lib. 3. Ias. in repe. l. admonendi, col. 69. ver. bene facit. ff. de iure iur. Dec. in c. 3. loco co. pen. de prob. in consil. 37. col. 4. & in consil. 363. co. fi. & alibi saepe Doct. sed hic non potest probari indicium directe & immediate circa actum traditionis pecuniarum non pertinentem ad aliquod delictum, imò non potest tractari de aliquo indicio nisi impleta probatione, quod illae pecuniae essent alienae & quod eas invito domino contrectauerit per supra dicta. Ita probatio delicti & probatio indicij in casu isto videantur confuse simul aut mixte & quodammodo individue, quia non potest tractari de indicio nisi praecedente probatione delicti ad plenum; consequenter delicto non probato, frustra quaeritur an consentiant indicia ad torturam. plane si fuisset probatum pecunias fuisse Antonij Boxij, & inquisitum illud sciuisse, & eas invito domino contrectasse, tunc demum tractaretur de indicio, quia probata maiori quantitate pecuniarum illius Antonij Boxij per testes quam consignaverit inquisitus, locus esset quaestioni ut manifestetur numerus pecuniarum. ¶ Quinimò fortius dico quod adhuc isto casu ex scientia superuenienti, id est quia postea sciuerit pecunias esse alienas & eas retinuerit invito domino, furtum tamen non committitur, quia considerandum est in initio receptionis pecuniarum quod fuit licitum & sine vitio, & quia obligatus est ex contractu ad restituendum pecunias deponenti seu eius heredibus quae obligatio excusat a crimine furti. Ita in terminis & notabiliter tradit Bald. in consil. 410. In causa & quaestione Antonij. col. 2. circa med. vers. rursus iste Antonius lib. 2. ex cuius dictis clarissime videtur solui praesens difficultas, & maxime ex verbis in fine illius consilij. Bene fateor quod si post scien-

tiam habitam de re aliena, illam scientis detineret invito domino, furtum tunc committeretur: sicut dicitur de contrahente matrimonium prohibitum ignoranter, quod superueniente scientia prohibitionis debet abstinere. l. qui contra. C. de incest. nup. ca. cum inhibito. de cland. despon. Ancha. in consil. 401. stiposius, col. 1. circa med. ¶ Postremo considero in favorem inquisiti unum, ex quo clarissima reddi videtur praesens difficultas, nam si ista pecunia fuit tradita inquisito numerata, dominium fuit in eum translatum & ipse tenebatur tantundem restituere, iuxta doct. Bart. in le. eius qui. vers. quas verò, ubi late Iaso. col. penult. post Alex. ff. si cert. pet. ergo non potuit committere furtum rei suae, & ideo Doct. in d. vers. quas verò, inferunt, quandam iuvenem male & iniuste fuisse suspensum, quia non portasset pecunias sibi traditas a mercatore in numerato ad eum ad quem mercator deferri iusserat. tradit Paul. de Cast. in consil. 141. Visa quadam inquisitione. col. 2. post med. in 4. dub. lib. 1. quam opin. ego teneo quando traditur pecunia numerata nuntio diuiti, quia tradens tunc non videtur curare an tradat in genere vel in specie, ex quo nuncius habet in bonis, quod ipsum tamen adhuc intelligerem nisi ex verbis committentis pecunias appareret quod eas in specie commisit, ut quia dictum sit istas pecunias tali inferes, vel numero tibi. c. aureos ut eos ipsos ad talem referas, vel talem meam pecuniam tali reddes. Secus si dictum sit accipe talem pecuniam ut tali solvas pro me, nam hic solum fuit dictum de effectu solutionis non de qua pecunia. Aut saltem fiscus debebat probare quod pecunia fuerat remissa inquisito tanquam species, quia id erat fundamentum suae intentionis, & quia ubi aliquid aliquo casu potest esse delictum, alio casu non, in dubio praesumitur factum eo casu quo delictum cessat, iuxta doct. Bart. in l. non solum. §. sed ut probari. ubi Alex. & Mod. ff. de opin. not. nun. alias est in §. sciendum facit tex. in c. iuuenis. de sponsal. & cler. exiui. de verb. sig. ubi in dubio fit interpretatio per quam peccatum evitatur. ¶ Alibi scribit Alexand. in consil. 188. col. 3. lib. 7. quod ubi verba testis possunt intelligi modo licito, & illicito, debent intelligi modo licito. Ideo si testis deponit quod Titius dixit ego vlciscar de tali, ista verba debent intelligi de vindicta licita & permessa, id est vlciscar per viam iuris. Idem tradit Bald. in consil. 98. Bethonus de Couo. col. 2. ad fin. lib. 1. ubi si probetur quem se iactasse de expellendo aliquem de possessione, ista iactatio debet intelligi modo licito & per viam iuris, non de facto. & subdit idem Bald. co. sequi. quod verba testis debent interpretari in bonam partem si fieri possit ut delictum fugiatur. Et ubi aliquid potest se habere ad falsum & non falsum, fit interpretatio ut falsitas cesset. gl. in l. iurisperitum. §. quod ferè. ff. de pac. Alexand. in consilio 70. colum. 2. libro 1. Alibi scribit Alexand. in consilio 233. colum. 2. libro 6. quod si in aliquo libro Iudaeorum sint aliqua verba quae possent trahi ad opprobrium & blasphemiam Iesu Christi Redemptoris nostri crucifixi, si non apparet quo tempore editus sit talis liber an ante adventum Christi vel post, praesumitur editus ante adventum Christi quo ad evadendum poenam, per doctrinam Barto. in d. §. sed ut probari. & considero quod Alexand. loquitur in casu admodum dubio in favorem Iudaeorum, pro quibus quidem non debemus ita praesumere sicut pro vno Christiano, & maxime quia ex consuetudine & secundum communiter accidentia Iudaei maledicunt Christo, a fortiori igitur praesumemus inquisitum contrectasse pecunias in casu licito scilicet quia fuerant numeratae, licet etiam non appareat eum habuisse plures pecunias quam consignaverit. ¶ Ex quibus concludo, inquisitum non esse torquendum, Primo quia non constat fuisse commissum furtum. Secundo, quia si constaret, excusaretur inquisitus per istam ignorantiam, tum etiam quia iniusta excusatur. Tercio, quia ubi res esset dubia, fieret interpretatio per quam excluditur praesumptio delicti. Quarto, quia in dubio debet pronunciari in favorem rei maxime in criminalibus leg. si praeses & leg. si de interpretatione. ff. de pœnis. & curia consequitur maiorem honorem absolviendo quam condemnando. Paul. de Castr. in consilio 299. Visa inquisitione. ad fin. libro 2. In favorem etiam inquisiti consuluit Purpura, praeses & fover meus. Taurini 19. Iunii 1535. Aymo Crauetta a Sauiliano J.V.D.



S V M M A R I V M.

- 1 Qui facit mentionem de aliquo instrumento præsumitur habuisse notitiam illius instrumenti, & contentorum in eo.
- 2 Vbi dubitatur de intentione disponentis semper recurritur ad causam finalem, ex qua mentem eius colligimus & interpretamur.
- 3 Vbi causa est appposita in donatione respicit utilitatem ipsius donantis, illa præsumitur finalis, sine qua donatio facta non esset.
- 4 Commodum regulatur ab onere.
- 5 In societate veniunt debita & credita, commoda & incommoda aqua-liter, in tantum quod pactum in contrarium non valet.
- 6 Verba aliquando improprianur, ut intelligantur secundum naturam actus.
- 7 Iudicium pro socio dicitur generale.
- 8 Propter affectionem lata sit interpretatio.
- 9 Interpretatio contractus ita habenda est, ut ne in damno fiat alter contrahentium.
- 10 Natura clausule generalis est quod generaliter intelligatur, nec restringatur à specie actus.
- 11 Donatio inter virum & uxorem sine iuramento non valet nisi sit reciproca & vicissitudinaria.
- 12 In dubio non præsumitur quis facere velle quod est prohibitum & impossibile de iure.
- 13 Quid importent verba, dedit & tradidit.

CONSILIVM CCXLV.

In causa Dominici Violi contra Petrinam Bergadani.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Stephanus Bergadani iniuit societatem pannorum cum Andrea filio Dominici Violi qua durante contracta fuerunt multa debita, & facti sunt debitores ipsi socii Ioannis Dorigni & Stephani Senaton mercatorum Lugdun. ex apochis ipsius Stephani Bergadani. deinde memoratus Stephanus Bergadani recognovit se debitorem dictorum mercatorum absentium, ut apparet in duob. instrumentis. Postea moritur Stephanus Bergadani relicta Petrina eius matre & hærede, quæ secundo loco nuplic ante relato Dominico Violi, cui donavit eius bona & iura ad eam pertinentia ex causa dictæ societatis, Et invicem ipse maritus donatarius promisit releuare indemnem ipsam Petrinam à dictis mercatoribus Senaton & Dorigini creditorib. dicti quodam Stephani Bergadani, de quorum creditorum iure dicitur constare duob. publicis instrumentis recognitionum. Modo Ioannes Dorigini petit à Petrina siue habente ab ea causam quod sibi debetur ex tenore ipsarum apocharum, nihil curando de instrumento recognitionis supra scriptæ. Quæritur an Dominicus Violi aut eius hæredes teneantur releuare hæredes ipsius Petrinæ seu habentes causam ab ea aduersus dictos mercatores? difficultas fit quia in promissione releuationis fit mentio duorum instrumentorum quib. ostenduntur credita dictorum mercatorum, & sic limitata videtur esse promissio quò ad illa instrumenta, sed hic nihil petitur ex aliquo ipsorum instrumentorum sed ex apochis, ergo promissio limitata ad instrumenta, limitatum videtur effectum producere l. in agris. ff. de acq. rer. dom. l. age, vbi Modet. C. de transac. cum simil. ¶ Quibus non obstantibus non obstantibus contraria sententia iustior videtur, & pro fundamento præsuppono quod causa debiti de qua in recognitionum instrumentis in fauorẽ mercatorum absentium non est diuersa à causa expressa in apochis, sed quia debitum chirographarium est difficilius probationis, Stephanus Bergadani debitor bonæ conscientie ad cautionem creditorum recognovit se debitorem in publicis instrumentis animaduertens se valetudinariũ nam & paulo postea è viuis decessit. ¶ Secundo præsuppono qd licet summæ contentæ in apochis & instrumentis videantur diuersæ, tamen dicitur idem debitum considerata idètitate causæ & personarum, l. libertis quos, in prin. ff. de ali. & cib. leg. Bal. in consil. 344. Ad euidentiã, lib. 2. ¶ Alex. in consil. 84. col. fi. vers. quia respondeo, lib. 7. ¶ Tertiò præsuppono quod ille qui facit mentionem de aliquo instrumento, præsumitur habuisse notitiã illius instrumenti & contentorum in eod. Barto. & alii in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. Alex. in consil. 39. col. 2. ad fi. lib. 2. & in consil. 114.

col. 2. ad fi. li. 7. Soc. in consil. 63. col. 4. ad fi. li. 3. ¶ Quarto præsuppono, quod illa recognitio facta in fauorem Dorigni loquitur pro pannis habitis vsque in diem recognitionis. Istis ita præsuppositis, infero quod intentio Petrinæ & Dominici secundi mariti fuit quod releuaretur ab omnibus debitis contractis causa pannorum cum Ioanne Dorigni vsque in diem recognitionis, quia non putabat ipsa Petrina quod Stephanus Bergadani eius filius obligatus esset ex causa pannorum ad ampliorem quantitatem inspectis illis verbis recognitionis vsque in hodiernum diem, quæ mens etiam colligitur ex causa factæ donationis ut per eam releuaretur donatrix à creditoribus. l. fi. ff. de hæredibus insti. l. adigere §. quamuis. ff. de iure patro. l. conuenticulam. C. de epis. & cleri. cap. intelligentia, de verb. sig. gloss. in l. si in venditione, in fi. in gloss. not. causam verborum. ff. comm. prædio. vbi quod ex ratione seu causa dicendi colligitur mens contrahentium. & per dicta iura dicit Alexandrin. in consilio 45. colum. tertia, in princip. libro primo, quod est repetitum in consilio 48. libro 6. quod ¶ vbi dubitatur de intentione disponentis, semper recurritur ad causam finalem, ex qua mentem eius colligimus & interpretamur. adde tex. in l. cum mulier. l. ff. solu. mat. in l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tut. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. tradit. Bal. in consilio 2. verba statuti. colum. 2. libro 1. mens enim & ratio idem sunt, Dy. in cap. ult. de reg. iur. lib. 6. Bald. in consilio 200. In causa ista. colum. 2. lib. 3. Alexandri. in consil. 52. colum. 2. libro 1. fortius scribit Bald. in consilio 121. à cap. colum. 2. versicu. sed hic est aduertendum. libro 3. quod voluntas magis colligitur ex ratione quam ex verbis, per Iurigen. §. pactorum. ff. de pactis. Sed ista donatio fuit facta ob promissionem releuationis ut per eam donatarius releuaret donatricem, quæ causa fuit finalis in donante. nam vbi causa appposita in donatione respicit utilitatem ipsius donantis, illa præsumitur finalis, sine qua donatio aliqua facta non esset, iuxta no. in l. 2. §. fi. ff. de don. pul. chrè. Ang. in consil. 123. Ioh. domini Dalmacij. colum. pen. circa med. versicu. circa quod considero. Socin. in consilio 26. colum. fin. circa med. libro 3. Cor. in consilio 101. colum. pen. ad fin. libro 1. Deci. in consilio 238. in fina. ¶ Rursus uterque actus donationis & promissionis releuando factus est eodem tempore & coram eisdem testibus, ideo cèsentur actus correspectiuu, id est alter alterius respectu & non aliter factus. Bal. in l. petens. C. de pact. Socin. in consilio 156. columna 4. libro 2. latè. & pulchrè. Corne. in consilio ult. libro 1. in consilio 10. colum. 3. & in consilio 36. colum. 2. libro 2. quod procedit etiam si non in continenti fiat uterque actus vnus post alterum. sed breui tempore post. Ancha. in consilio 434. Ex narratis supènt. colum. 2. versicu. præterea aduertendi in no. etiam Deci. in consilio 245. columna tertia, in consilio 265. columna secunda. versicu. 3. aduertendum est. & in consilio 279. columna fin. & alibi sæpè. Sed in correspectiuis si vnũ cessat, cessat & alterũ. l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. l. fin. ff. de accept. l. Clemens. §. 1. ff. de hære. insti. l. filio. §. matri. l. calumna. §. Scia ff. de ad. lega. Alexand. in consil. in. colum. 3. ante med. libro tertio. Socin. in consil. 150. colum. 8. versicu. sed contra hanc responsionem. libro primo, & in consil. 27. colum. 5. lib. 4. in correspectiuis enim quando vnũ sit respectu alterius, militat regula quod: cessante causa cessat effectus dict. leg. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. ca. cum cessante, de appellatio. ita Feder. de Sen. in consil. 237. Factum est tale. quidam nomine Thomas. columna 2. vbi si non tenet oblatio in monasterio respectu personæ, non tenet etiam respectu bonorum quando quis offert se & sua monasterio, quia oblatio bonorum ut respectu personæ, ideo cessante causa oblationis bonorum cessat effectus: ergo nisi releuetur donatrix ab omnibus debitis contractis vsque in diem recognitionis, cessare debet titulus donationis ob eam causam factam: nam cum ista fuerit causa finalis donationis ut supra probauit, ea deficiente seu non impleta, reuocantur contractus etiam nominati. l. cum te. C. de pact. inter empt. & vend. no. Docto. in l. fin. ff. de condi. ob. cau. Socin. in consilio 26. colum. fin. libro 3. Bald. nouel. in tract. de dote. in sexta parte priuilegio. le. Corn. in consil. 116. colum. 1. libro 1. & in consil. 102. colum. 5. lib. 2. ¶ Et quod illa fuerit mens partium, aliter etiam colligitur, quia fit donatio de omni iure competenti ex causa societatis prædictæ, consequenter mens fuit partiam quod Petrina, licet spoliabatur omni iure vili ex dicta Conf. Crau. 2. pars. T societate



societate, ita in cōmodum etiam omne pertineret ad donatarium, ut sicut priuatio erat vniuersalis, fieret receptio onerum, & æqualis fieret determinatio commodi. gloss. fi. in cap. si episcopus. de offi. ord. libro 6. Dec. in consilio 190. colum. 2. post med. & in reg. secundum naturam. ff. de reg. iur. sic etiam testator præsumitur velle onus esse apud eū, apud quem est commodum. l. quoties. ff. ad Trebell. similiter videmus quod diminuto commodum minuitur onus, è contra aucto commodum augetur & onus. l. Plautius. ff. ad Fal. Et quidem plus satis iniquum fieret donatarium in solidum commodum accipere, incommoda verò ex parte eum cognoscere, nam commodum regulatur ab onere & è contra. l. Seio. in princip. ff. de annu. leg. dict. l. quoties. in princip. ff. ad Trebell. Quinetiam probari potest obligari donatarium ad præstandum indemnitate licet promissa non esset. nempe acceptans iura societatis censetur acceptasse & onera simul inhærentia, quia ius aliquod seu emolumentum acceptans, censetur se obligare ad onus illi iuri annexum. l. decem. l. si debitor. §. ff. de fideicommiss. lib. 1. l. si cum legato. ff. de conditio. & demonstra. idè qui legatum acceptat, censetur se obligare ad onus appositum ipsi legato. l. vnica. §. pro secundo. C. de cadu. tollen. l. si legatario. & l. generaliter. §. si quis alienum. ff. de fideicommiss. libro 50. cum ab vno. ff. de leg. secundo. l. sed si non seruus in princip. ff. ad legem Falc. gloss. in l. Titia cum testamento. §. qui inuita, in versu. portione. ff. de leg. secundo. facit text. in l. fin. ff. de inoffic. testamento. tradit. Ancha. in consilio 180. columna prima, ad fin. Alexand. in consilio 102. columna secunda post medium, libro primo. pulchrè Paulus de Castro in consilio 193. Super isto puncto occurrunt, in tertio dubio, & in consilio 415. Viso & examinato dicto puncto. colum. 1. libr. 2. 20. in l. si cum dotem. §. si pater, & ibidem Alex. cons. 2. vers. sed quod si pater. ff. solu. mat. vbi dicit quod hoc procedit licet vnus excedat commodum legati, per tex. in l. Imperator. §. si centum. vers. enumerò. ff. de lega. 2. l. planè §. si cui Stichus. ff. de leg. 1. sed istud vltimum simpliciter non placet, immo eget longiori discussione, de quo alibi ad integrum dicam Deo auspice. ¶ Rursus acceptatio censetur facta cum omnibus suis qualitatib. l. 2. ff. de reb. eor. l. Caius. ff. de manumiss. cum simil. quæ Iaso colligit in l. fin. autem, quam legit Cum. l. contra. §. si filius, in 5. nota. ff. de pac. Soci. in cons. 125. col. 2. lib. 3. Adde Paul. de Cast. in cons. 237. primo videndum est, col. 1. lib. 1. vbi dicit quod monasterium tenetur acceptare contractum syndici cum omnib. suis qualitatibus. tradit idem Paul. de Cast. in consil. 318. Considerandum est, col. 5. post med. lib. 1. ¶ Præterea, cum natura societatis sit ut in ea veniant debita & credita, ita etiam commoda & incommoda æqualiter, in tantum quod pactum in contrarium non valet, quia diceretur alias societas leonina. l. si non fuerint. §. ff. 1. pro socio. no. in l. si pascenda. C. de pact. not. Abb. in consilio 77. libro primo, Cor. in consil. 139. colum. 1. in consilio 243. colum. 2. libro primo. in cons. 233. columna secunda lib. 2. in consilio 152. colum. pen. lib. 3. vbi dicit hanc esse communem opin. & idem tradit ipse Corn. in cons. 311. colum. 2. eod. libro 3. in consilio 58. colum. 2. in consil. 98. in consil. 112. colum. 2. in consil. 116. col. 3. cons. 214. col. 2. post med. lib. 4. quod tamen qualiter procedat, dixi in cons. decimo septimo. Ergo concessio istorum iurium societatis debet interpretari secundum naturam ipsius contractus societatis. l. si stipulatus. ff. de vsur. l. si vno in prin. ff. loca. Immo verba generalia licet intelligi debeant generaliter ut aliquid operentur, tamen restringuntur ad ea quæ sunt de natura contractus. Bald. in l. à procuratore. C. manda. & in rubr. C. de contrahen. emp. in 9. quæst. allegat dictum Inno. in c. ex literis, de iure patrò. refert & sequitur Alexand. in consilio 60. ad fi. lib. 7. Socin. in cons. 47. col. 3. vers. præterea magis. lib. 1. Iason. in l. non omnis. col. 2. circa med. ff. si cer. pet. Deci. c. cum venerabilis. colum. 4. de excep. ¶ Immo impropriantur verba ut intelligantur secundum naturam actus d. l. si vno, in princip. ff. loca. l. si stipulatus. ff. de vsur. l. eas causas. ff. de condi. & demon. quod procedit etiam quod iuratum sit. Cor. in cons. 229. col. 2. in fi. lib. 3. per tex. in l. si. ff. qui satisfda. cogan. & non solum restringuntur & intelliguntur verba generalia secundum naturam actus, immo etiam verba vniuersalia. Bal. in cons. 67. quia ex facto, col. 1. post med. libro 3. Calca. in consilio 1. columna 15. post med. Alibi & pulchrè dicit Bal. in cons. 357. Interposito. colum. 1. post med. lib. 3. quod potius impropriari debet natura verborum quam natura rerum. Idem

videmus in eo qui emit iura hæreditatis, quia tenetur satisfacere creditoribus, aliàs tenetur ad interesse, quia istud est de natura actus. l. 2. C. de hered. vel ac. v. l. 2. C. de leg. cū fin. ¶ Hinc videmus quod iudiciū pro socio dicitur generale plus in se cōtinēs iuxta no. in l. 1. in prin. ff. de eden. no. Soc. in cons. 24. lib. 1. Ex qualitate etiam rei donatæ & iurium societatis declaratur mens ipsarum partium. gloss. & Bart. in l. semper in stipulationibus, vbi Dec. numero 7. ff. de reg. iur. ¶ Rursus cum verisimile sit ita partes sensisse, ista verisimilitudo sequenda est, quia cēsetur quis voluisse quod verisimile sit. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthum. l. Barbarius, vbi Iason. columna prima. in fin. ff. de offic. præto. l. cum ex pluribus in princip. ibi quod verisimile videtur, & ibi Bal. ff. de sol. l. cum res, ver. 1. vbi Ias. col. 3. ff. de leg. 1. l. mulier id est in prin. ff. ad Treb. l. fin. C. de posthu. hæ. inst. gloss. in l. tale pactum. §. si. ff. de pac. Immo verba generalia restringuntur ad id quod verisimile sit. l. solutū §. solutū ff. de pig. act. l. si quis ita. §. si. ff. de testa. tut. quæ duo iura ad hoc citat Alex. in consil. 26. col. 2. vers. sed his non obstantib. libro quarto. vbi inquit quod ille text. in d. §. solutum est optimus ad hoc si verba generalia restringuntur ad verisimile, quantum magis generaliter & propriè intelligenter secundum verisimile. ¶ Ad hæc facit quod voluntas contrahensium censetur esse conformis dispositioni iuris cōmunis. Bart. in l. hæred. mei. §. cum ita. ff. ad Treb. l. si duo, vbi Bal. ff. de acq. hæred. cum simi. Sed de iure communi causa societatis versatur in æqualitate ut omnia per æqualitatem procedant. d. §. illud. inst. pro socio. l. si pascenda, vbi no. C. de pac. nam obtinet societas instar fraternitatis. l. verum in prin. ff. pro socio. ergo sicut donatio iurium societatis fuit vniuersalis, ita præsumendum est fuisse actum de receptione onerum & solutione debitorum, aliàs enim esset necesse impropriare verba conuentionis, quia non dicerentur concessa generaliter seu translatio ad iura societatis, sed pars tantum, contra l. non aliter. ff. de le. 3. Similiter videmus aliquid veniat in legato vel nō, sumitur declaratio ab æqualitate seruanda. l. quæsitum. §. sed & ipse Papinianus. ff. de fun. instr. cum sim. quæ scribit Soc. in cons. 98. col. 3. li. 1. Dec. in cons. 41. col. 2. in cons. 43. ad fi. & in cons. 122. circa. fi. alias enim argueretur mala fides donatarij ex inæqualitate pactorū. Hosti. in summa de vsur. cum sim. collectis per Bar. Vero in tract. simula. in 14. præsumptione. Sic è cōtrario arguitur bona fides ex æqualitate pactorū. Ias. in l. fi. col. 28. in fi. nu. 99. C. de iure emphy. arg. l. non solū. §. de vno. ff. de rit. nup. l. sed & milites, post prin. ff. de excu. tut. sed credendū non est voluisse donatarium in fide mala versari. l. meritò. ff. pro socio. ob id habenda est in dubio interpretatio talis qualis sit contrahentium conditio. l. si id quod. §. si. ff. de rescin. vend. quæ æqualitas seruanda est etiam in iudiciis. l. fi. C. de fruc. & litium expen. reg. in iudiciis, de reg. iur. li. 6. c. cum inter, vbi Dec. in 6. no. de excep. æqualitatis enim & iustitiæ sumus amatores dicit tex. in §. si. in auc. de non eli. secun. nup. ¶ Præterea istam fuisse voluntatem partium, arguitur, quia agebatur inter virum & vxorem ex quorum affectione voluntas declaratur, quod sicut donatio fuit plena, eodem modo intelligatur receptio onerum, ne alias videatur maritus dolose circa vxorē egisse. l. tut. §. quæ tutorib. ff. de excu. tut. & ¶ propter affectionem lata sit interpretatio. l. Aurelius §. Titius testamento. ff. de li. leg. facit. l. Procula. ff. de proba. & leg. Nescennius. ff. de nego. gest. & in terminis de affectione erga vxorem est tex. not. in l. vnum ex familia. §. de. ff. de leg. 2. tradit Bal. in cons. 459. quidam instituto. lib. 1. ¶ Nam quando agitur de interpretatione voluntatis alicuius illa habenda est ex bono & æquo. l. in his, vbi gloss. Bart. & Docto. ff. de condi. & demon. Socin. in consilio 37. in fin. lib. 3. ¶ Effet autem iniquitas nisi donatrix in solidum degrauiaretur ab oneribus contractis, ex causa societatis cum iura societatis, in solidum transfulerit. ¶ Declaratur etiam voluntas hominis ex arbitrio & opinione aliorum viuētium, ut præsumatur quis illud voluisse quod alii in rectitudine & iustitia viuentes verisimiliter arbitrantur fieri debere. l. quoniam. C. de nat. li. Ach. in cōf. 337. quia. in 1. quæsito. col. 2. ante me. & in cons. 362. De virib. aditionis. col. fi. Ioan. de Anania in cons. 28. col. 3. illum etiā tex. in d. l. quātum pro singulari, ad hoc citat Calc. in cons. 106. col. 2. ante me. ¶ Sed quis iustus & rectus vir non id dicet æquissimum esse, mulierem & vxorem quæ iuribus societatis se spoliāt, à marito degrauiatam fieri oportere? ¶ Postremo nisi ita dicamus, mulier paciscens & cedens iura societatis remaneret in damno, maritus autē in lucro, sed



9 sed interpretatio contractus ita habenda est ut in damno fiat alter contrahentium. l. si idem cum eodem, vers. ne in potestate. ff. de iurisd. om. iudicium. l. 3. §. 1. ff. de arbit. l. sed si pupillis. §. sed si alias. ff. de innito. cum simi. ut per Pau. de Cast. in consilio 205. Ego Pau. in fi. in consil. 285. Visis & ponderatis omnibus superscriptis. col. 3. circa med. & in consil. 317. Viso & examinato puncto. col. pen. post med. in primo & fugienda est interpretatio per quam altera pars remaneret in damno, licet verba repugnare videantur. Cald. in pulchro casu in consil. vlti. col. 1. post med. vers. ite quia si teneremus, in utulo de donatio. facit optimè tex. in l. pe. ff. ad exhiben. ubi quod lex captiosè interpretari non debet, id est ut per eam fraudare, decipi aut damnificari quis possit, no. Ant. de But. in consil. 9. in fi. Immo amplius fugienda est interpretatio per quam vnus contrahentium frequenter lucrum non perciperet, damnum autem sustineret. Areti. in consil. 111. col. 3. ver. sed tamen hoc non obstante. ¶ Quæ omnia saltem simul iuncta satis videntur confirmare conclusionem nostram. l. 2. ff. de excu. tut. l. instrumenta. C. de proba. glo. & Doc. in c. cum causam, de proba. ¶ Tantum superest ut respondeamus ad contraria, ad quæ respondeo, quod illa verba constantibus instrumentis, nõ censentur apposita limitatiuè, sed demonstratiuè, ut apparet de debitis contentis in illis instrumentis. l. fi. §. Titia. ff. de libera. le. Bar. in l. Centurio, col. 11. ver. sed quid dixi. ff. de vulg. & in l. cum pater. §. mense, ver. quæro quid si testator. ff. de leg. 2. Rom. in consil. 343. colum. 3. Ang. in l. si fidei commissum. §. tractatum. ff. de iudi. ¶ Secundo respondeo, quod illa verba generalia promissit releuare à manibus & à debitis mercatorum non debent restringi propter illa verba constantibus instrumentis inferius prolata, quæ non cõueniunt generali promissioni indemnitis. l. regula. §. licet ff. de iure & fact. ignor. per quem tex. in simili arguit Imol. in l. si ita quis. §. ea. l. ff. de verb. oblig. Deci. in consilio 12. col. 3. circa fin. in consilio 35. colum. 6. in consil. 51. colum. fin. & in consilio 299. col. pen. circa med. quando enim præcedit in consilio 299. col. pen. circa med. quando enim præcedit genus & sequitur enumeratio specierum, genus non restringitur ad species enumeratas, sed generaliter intelligitur, & species censentur enumeratæ gratia demonstrationis, nisi enumeratio specierum fieret per dictiones aliquas limitatiuas aut taxatiuas. l. legata. in prin. ff. de supel. leg. Bar. in l. quæ situm. §. si fundum. ff. de fund. instr. & Dy. in regula. generi. lib. 6. dicit quod species censentur enumeratæ ex abundantia. not. in l. sed & si quis. §. quæ situm. ff. si quis cau. ubi quod species censentur subiectæ ad maiorem exceptionem & quod ex eis non debet restringi dispositio generalis præcedens, quia hoc modo inducta ad vnum effectum operarentur contrarium. Alibi scribit Socin. in cõf. fil. 300. col. 2. lib. 2. quod ¶ natura clausulæ generalis est quod generaliter intelligatur, nec restringatur à specificatis, per tex. in l. stipulationes cõmodissimum. & l. doli clausula. ff. de verb. obli. ¶ Rursus nunquam restringitur generalis dispositio per specialem, quando ex tali restrictione fieret contra mentem disponentis, ut no. Deci. in consilio 660. colum. 2. ad fi. hic autem apparet de mente disponentis ex verbis geminatis & amplis quia promissit donatarius releuare donatricem à manibus & à debitis mercatorum. quæ verba geminata exuberantius demonstrant voluntatem & intentionem donatricis, quod omnino. vellent liberari ab illis mercatoribus. restringendo autem quod solum liberaretur & releuaretur respectu contentorum in duobus illis instrumentis, expresse fieret contra mentem disponentium, quod esse non debet. ¶ Tertio respondeo, quod generalia verba generaliter debent intelligi, neque sunt restringenda ex illis verbis constantibus instrumentis, cessante ratione restringenda, immo urgente ratione in contrarium ut generaliter intelligantur. Alexan. in d. consilio 101. colum. pen. circa medium libro tertio, at hic omnis ratio monet ut generaliter intelligamus promissionem per superscripta. ¶ Quarto respondeo generalia verba debent restringi ut conformentur iuri & æquitati, licet non patiat eorum natura. gloss. in c. paratus. 23. q. 1. quam pro not. refert & sequitur Dec. in c. ex parte, secundo. colum. 1. de offic. delega. lason. in l. quanquam. col. 2. C. de testam. l. à fortiori generaliter debet intelligi & secundum eorum naturam, ut æquitas seruetur quæ donatrici fauet. ¶ Quinto respondeo quod sumus in materia in qua lata habenda est interpretatio, ut commodum & onus ex pari procedant per scripta supra. Ergo illa verba, constantibus instrumentis, non debent referri ad generalitatem præ-

cedentem, quia restringeretur materia latè intelligenda. cum dilecti, secundum vnum intellectum de dona. Alexand. in colum. 4. lib. primo. Decius in consilio 92. colum. na prima circa medium. lason. in l. fin. colum. sexta, ad fin. ff. de consti. prin. & in l. talis scriptura. colum. fin. ff. de leg. 1. ¶ Sexto respondeo si illa verba constan. instrumentis referentur ad præcedentia restrictiuè, resuleret absurdum, quia donatio esset larga, & remuneratio tenuis ergo talis relatio habenda non est. Abb. in c. ecc. vestra. 2. in 6. no. de elec. Dec. in c. 2. requiris colum. 2. de app. & in consilio 99. col. 4. in consil. 333. col. 2. ad fin. ¶ Septimo respondeo, quod in promissione exprimitur causa debitorum in genere & sine aliqua restrictione, scilicet pro pannis, ergo debet considerari ista generalitas causæ potius quam restrictio facti id est instrumenti, qui semper inspicitur causa facti potius quam ipsum factum. l. verum. 2. ff. de furtis. glo. in c. vniuersitatis, in ver. subesset. de sent. excommu. in c. & si Christus, in ver. ex causa, de iureiuran. cum simi. ¶ Octauo respondeo, quod ista etiam appositio causæ ampliat dictum seu promissionem ut extendatur ad omnia debita ex causa pannorum, ex quo ista causa fuit fin. sine qua donatio facta non fuisset ut supra ostendi. Bart. in l. pater filium. §. fundum. ff. de leg. 3. pulchrè Socin. in consil. 249. col. 20. in 3. q. lib. 2. & in consil. 43. colum. 3. lib. 3. Dec. in consilio 291. col. 3. post med. ¶ Postremo considero, quod ¶ donatio inter virum & uxorem sine iuramento non valet nisi sit reciproca & vicissitudinaria: immo illa reciprocatio seu vicissitudo debet esse æqualis, quia in eo quod est inæqualis non dicitur reciproca, propterea non valet. Salic. in l. 1. C. de dona. ante nup. Socin. in consil. 215. col. 2. lib. 2. ¶ Deinde considero ¶ quod in dubio nõ præsumitur quis facere velle quod est prohibitum & impossibile de iure l. quanquam. ff. de rit. nup. Bar. in l. si quis sub conditione, in fi. ff. de condi. instir. Bald. in l. fin. §. in computatione. C. de iur. delib. facit. text. in c. à nobis, de sent. excom. Ale. in consil. 95. libr. 6. Pau. de Cast. in consil. 316. libr. 1. lason. in l. filius à patre. §. fi. in 2. no. ff. de libe. & posth. Sed restringendo promissionem de releuando ad quantitatem instrumenti recognitionis, donatio non esset æqualis. immo inæqualis. valdè, ergo ut fiat reductio ad æqualitatem quatenus fieri potest, & ut donatio fiat reciproca, probandum est voluisse donatarium releuare uxorem donantem etiam ultra illam quantitatem, si amplior debeatur, quia iura donata mihi narratur, erant ampliora, aliàs oportet dicere voluisse coniuges facere actum prohibitum & ipsis impossibilem de iure. ¶ Quinimmo possunt hæredes Petrinæ irritare donationem si hæres donatarij noluit satisfacere omnibus creditoribus, quatenus iura donata excedunt remunerationem per supra dicta. ¶ Nec dicatur quod donatio fuit cõfirmata morte, quia aut maritus præmortuus est, & renouatur etiam, si iuramento esset firmata. Dec. in consil. 302. colum. 4. vers. 3. etiam fundamento, in consilio 340. colum. 2. ubi clarius explicat in consil. 336. col. 2. circa med. & in consilio 659. ad fi. licet illud dictum Dec. ubi est iuramentum, in præsentatum non firmitur, quia aliàs vidi in dubium reuocari per dominum Purpura. per Antonium de la Ripa. Pro Decio tamen allego Bald. in terminis in consilio 301. Donatio causa mortis. lib. 2. licet responderi possit quod istud procedit retenta opinione quod donatio inter virum & uxorem non firmitur iuramento, sed retenta opinione communi quod firmitur, nescio videre cur ad hæredes donatarii transmitti non debeat. l. si pactum. ff. de prob. & ego contra Decium consului ut patet in consilio meo. 102. & ita secundum consilium meum contra Decium iudicauit curia parlamenti Græcianopolis die 14. Augusti. 1543. ¶ Aut maritus donatarius superuixit, & idem probandum est, quia ut morte confirmetur, necessaria est traditio vera vel ficta. l. Papinianus. ff. de dona. inter vir. & vxor. Dec. in consilio 202. colum. 4. ante med. & in consilio 296. colum. 1. lason. in lisi diuortio. col. 3. de verb. obl. at hic nulla interuenit traditio saltem respectu bonorum mobilium aut immobilium socio-  
13 tatis vera vel ficta. ergo &c. ¶ Neque obstant verba ¶ instrumenti dedit & tradidit, quia non agunt traditionem quando res in conspectu non erat, sed tantum operantur, quod liceat ingredi possessionem propria auctoritate. Bart. in l. prædia, in fin. ff. de acqui. pos. & in l. 2. C. eo tit. Bald. in rub. C. de contrahen. emp. in 19. q. cum sim. ut tradit Ale. in d. l. prædia. colum. fin. & in consilio 10. libr. 4. Soc. in consil. 295. colum. fin. libr. 2. ¶ Quibus consequens  
Cons. Crau. 2. pars. T 2 est



est dicere obligari hæredes donatarij ad releuandum hæredes donantis indemnes, saltem vsque ad concurrentem quantitatem iurium donatorum, alias donationem, quatenus excedit reuelationem, irritam fieri. Taurini 29. Iunij, 1535. ¶ Aymo Grauetta ex Sauliano. I. V. Doctor. sub correctione &c.

## SUMMARIVM.

- 1 Mora contrahitur ex implemento alterius partis quāda agitur de interesse, non vbi agitur de pœna.
- 2 Contractus nominatus rescinditur agendo ex capite implementi non secuti, quoties illud quod erat implendum, fuit causa finalis ipsius contractus.
- 3 Non tenetur contrahens stare contractui, nisi sibi impleatur integraliter.
- 4 In corresponsiuis si vnum cessat & alterum.
- 5 Mora semel commissā non purgatur quando res desit esse integra.

## CONSILIVM CCXLVI.

## Pro domino Iacobo Perroto.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iacobus Perroto iniuriōse videtur inquietari, nam agentem implere oportebat prius ab eo promissa. I. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. cum fini. Plane promisit diuidere seu diuidi facere bona, quæ Iacobus communia obtinebat cum Andrea Gayda, sumptibus domini agentis, & sic fuit contractus, do vt facias, & etiam do vt tradas & reddas, si tenor instrumenti animaduertatur: sed dominus agens ad eum modum obligatus sine temporis præfinitione obligabatur statim implere, etiam sine interpellatione. Bal. in c. 1. §. ad hæc, vers. & nota quod si quis in titulo hic finitur lex, Fed. in vsib. feud. Ale. in consil. 157. col. lib. 6. & in consil. 148. Aret. in consilio 142. Ex facto, col. 4. circa med. vers. venio igitur ad primum. Curti. iunior in consil. 74. col. 4. Ripa in l. 4. §. Cato, col. 23. num. 59. ff. de verb. oblig. vbi attestatur hanc esse communem opin. eandem opin. dicit communem esse Gozadinus in consil. 27. col. 3. circa med. no. Doct. in in l. quod te, vbi Ias. colum. 8. vers. 2. adduco. ff. si cer. pet. Ad idem adduco Corn. in consilio 207. colum. 1. libr. 4. vbi dicit quod in obligationibus facti mora committitur statim atque fieri potuit, & factum non est, per l. si ita stipulatus essem abs te. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. oblig. ¶ Et licet Dec. in l. quod te, teneat contrarium, tamen opi. contra Dec. videtur communior & verior, quam ego teneo & puto procedere quoties non agitur de pœna sed de interesse tantum. ex eo quod Soci. scribit in consilio 133. columna prima. lib. 1. vbi dicit quod  
 1 ¶ mora contrahitur ex implemento alterius partis quando agitur de interesse, non vbi agitur de pœna. & hanc distinctionem circa dictum Bald. in d. §. ad hæc, reperi postea tenere Gozadinum in d. consil. 27. col. 3. circa med. sed in casu nostro agitur de interesse, & ne reus conuentus damnum ferat, itaque parti agenti obligata ad faciendum, solum intelligitur concessum tempus quo actus posset explicari. d. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. oblig. l. hæc conditio. ff. de condi. & demon. & l. eum qui calendis. §. si. ff. de verbo. oblig. latè Dec. in regu. in omnibus. ff. de reg. iur. Et q notabiliter scribit Anch. in consil. 331. Visis diligenter. col. 2. vers. 3. aduertendum, vbi si aliquis promisit vendere aliquam rem Titio quādocunque Titius solueret vel mutaret ipsi promissori ducatos quinquaginta, non tenebitur vendere si Titius quam primum potuit non soluit, vel mutauit illos ducatos quinquaginta, quæ decisio videtur mirabilis, quum fuerit promissum de vendendo quādocunque soluerentur ducati quinquaginta, & sic tempus videbatur remissum arbitrio partis, & ob id dictum Ancha. nō videtur tutum. Sed iste actus petendi diuisionem statim poterat inchoari & breui spacio temporis impleri, nec probatur aliquod impedimentum ex aduerso, igitur eo non implente potuit conuentus non implere, & aduersus agentem exceptionem opponere, tu non impleuisti pro parte tua. l. cum proponas, la 2. C. de pac. maximè quando agitur de contractu innominato iuxta no. in l. si pecuniam. ff. de condi. ob cau. immo etiam in contractibus nominatis datur exceptio, tu non impleuisti ad rescissionem contractus. Corn. in consil. 121. quanquam videatur ad fi. lib. 1. in consil. 290. ad fi. lib. 3. quinimò etiam ¶ contractus nominatus rescinditur agendo ex capite implementi nō secuti, quoties

illud quod erat implendum, fuit causa finalis ipsius contractus. l. cum te fundum vbi no. C. de pac. inter emp. & vend. & no. in l. si. ff. de condi. ob cau. Cor. in consilio 101. col. 2. in consilio 121. col. 1. lib. 1. & in consilio 102. col. 4. post med. lib. 2. Bal. nouell. in tract. de dote. in 6. parte priuilegio. l. Socin. in consilio 26. col. fi. lib. 3. quod procedit etiam in contractu, in quo agitur de pluribus rebus separatim, quia  
 3 ¶ non tenetur contrahens stare contractui nisi sibi impleatur integraliter, quando vno pretio res omnes emptæ sunt sunt, nec vnam sine aliis empturus quis fuisset. Imol. in consilio trigessimono per tex. in l. si duos. ff. de contrahen. emp. Sed ista promissio tercentum florenorum non fuit facta ob aliam causam nisi ob diuisionem seruandam dictorum bonorum, si videatur instrumentum obligationis, ergo fuit causa finalis quia respicit commodum & utilitatem ipsius promissoris, ex Doct. Bar. in in l. 2. §. si. ff. de dona. pulchrè Ang. in consil. 121. Iolus Domini Dalmatij. col. pen. vers. circa quod cōsidero. Soc. in dicto consilio 26. colum. fin. lib. 3. Cor. in consil. c. col. pen. ad fin. lib. 1. Dec. in consilio 238. ad fi. Item cum ista conuentio de diuidendo aut diuidi faciendo facta fuerit in continenti & eodem cōtextu, censetur corresponsiua ad promissionem tercentum florenorum & vnā facta propter alteram. Soc. in consilio 214. colum. pen. ver. 3. respondeo, lib. 2. post Bal. in l. petens, C. de pac. vbi dicit quod ea quæ fiunt in continenti, censentur corresponsiua. 1. vnum respectu alterius, in tantum quod excluso illo respectu, factum secutum non fuisset, no. Corn. latè in consilio vltimo lib. 1. in consil. 10. col. 3. post med. & in consil. 330. colum. 2. circa med. lib. 2. Dec. in consil. 245. colum. 3. in consil. 245. col. 2. ver. tertio aduertendum. & in consil. 279. col. fi. Sed ¶ in corresponsiuis si vnum cessat, cessat & alterum. l. filio. §. matri. l. alumna. §. scia. ff. de adi. leg. quæ iura ad hoc propositum allegat Ias. in l. Lucius columna septima vers. octauo facit. ff. de vulg. & in l. in testamento. colpe. circa fi. C. de testa. mili. tradit Alexand. in consilio 101. col. 3. ante med. lib. 3. Socin. in consilio 150. col. 18. vers. sed contra hanc responsionem lib. 1. & in consilio 27. col. 5. lib. 4. ¶ Si dicatur, agens paratus est implere sed impeditur facto conuenti, qui renunciavit, ergo imputandum videtur conuento. arg. l. iure ciuili. ff. de condi. & demon. cum simil. respondeo, etiam si conuentus liti non renunciaisset, posset opponere, tu non impleuisti quā primum potuisti, neque admitteretur agens ad purgationem moræ, primo propter iuramentum. l. si quis maior. C. de transactio. vbi Doct. quod procedit etiam de æquitate canonica Cor. in consilio 121. colum. pen. lib. 1. & in consilio 40. colum. fin. lib. 4. reprobando Bald. qui aliud voluit in l. qui crimen. C. qui accu. non possit Ias. in d. l. si quis maior. col. pe. vers. limita prædicta, similiter referat, & sequatur illud dictum Bald. & idem Ias. in §. item si quis el. 2. col. ad fin. Instit. de actio. & posito quod dictum Bald. esse verum, illud procederet respectu pœnæ extrinsecæ, ne quis pœnam incurrat, non autem procederet vt moroso competat facultas implendi ad effectum, vt iuuetur ex contractu, cum non tractet de fugiendo pœnam. Ita notabiliter declarat Dec. in consilio 151. colum. pen. Immo propter per iurium fit indignus omni contractus compendio. d. l. si quis maior. Illud etiam dictum Bald. solum videtur procedere in terris Ecclesiæ. Alexan. in consilio 106. colum. 3. libr. 3. Ias. in consilio 10. col. 3. & in consilio 82. colum. 2. lib. 1. Immo Goxadi. in consil. 57. colum. 5. voluit illud dictum Bald. solum procedere in foro pœnitentia, & inter personas Ecclesiasticas. ¶ Secundo ¶ mora semel commissā non purgatur quando res desit esse integra. Alexand. in consilio 131. in causa & lite vertente inter vniuersitatem, col. 1. lib. 4. hic autem res non est integra ob renunciationem litis. ¶ Tertio mora purgari non potest quando semel fuit oppositum in iudicio de implemento non facto si quis velit implere post oppositionem factam lite inchoata. Alexand. in consilio 237. ad fi. lib. 6. Pau. de Cast. in consilio 70. quia frustra. colum. 5. ad fi. vers. nam sufficit Regi Polonia. lib. 1. & in consil. 337. Si prima duo statuta, col. 2. circa med. vers. sed aduertendum est diligenter, lib. 2. Corn. in consil. 221. colum. 2. lib. 1. & in consilio 99. col. 2. post med. lib. 4. Bologninus addi. in consil. Ioan. de Ana. in consil. 1. colum. 5. post med. & hoc sine dubio procedit stante iuramento quod ipsum impedit purgationem moræ, vt habetur in d. l. si quis maior. C. de transac. actio. vnde cum renunciatio litis facta fuerit post inchoatum iudicium, & eo tempore quo agens implere non poterat, agentis nihil interest fuisse



fuisse renunciatum liti per conuentum in fauorem illius Andreæ Gaydæ consequenter culpa renunciati imputari non potest. arg. tex. opti. in l. & in totum, versic. ita si ob id. ff. rer. amo. per quem tex. dicit Pau. de Cast. in l. si ab hostibus. §. si vir. ff. sol. mat. quod marito culpa imputari non potest cur uxori infirmæ medicum non adhibuit, quando si adhibuisset, uxori tamen profuturum non erat, quia morbus erat incurabilis. facit text. in l. si alius, in versic. æquè perituris ædibus. ff. quod vi aut clam. gl. in l. si ideò. ff. de euic. quæ iura adducit Socin. in consil. 170. col. pen. ver. accedit in proposito lib. 1. alia etiam ad confirmationem adducit idem Socin. in consilio 178. col. 2. in consil. 183. col. pen. versic. secundum præsupponitur lib. 2. & in consil. 105. col. si. lib. 3. Itaque audiri non debet actor replicans de renunciatione litis, cum sua non interfit. l. 1. in prin. ff. quor. appell. non recip. l. ille à quo. §. si de testamento, vbi Ale. ff. ad Trebellian. capitulo cum inter. 2. d. de electio. capitulo 2. de testib. no. in c. his, de accusatio. Rom. in consil. 347. & in consilio 499. & alibi sæpè Doc. Proinde imputandum est domino agentiquare non statim fidem impleuerit promissorum. Rursus ipse tractat de lucro, at conuentus de damno, ergo potior est conuenti causa. l. fin. §. licentiam. C. de iure deliberan. l. fin. C. de codicil. l. Proculus. ff. de dam. infe. cum simil. facit regula. fauorabiliores. ff. de regu. iur. Taurini, de vltima l. n. ij. 1535.

S V M M A R I V M.

- 1 In mandato non procedit argumentum à maioriore rationis.
- 2 Damnum & periculum ad eum pertinet, cuius principaliter & ordinariè fit lucrum.
- 3 Obligatus ad factum non tenetur nisi post moram.
- 4 Sufficit mandatum impleri prout possibile est.
- 5 In mandato magis attenditur mens quam verba.
- 6 Tempus adiectum in mandato dicitur de forma mandati.
- 7 Culpa dicitur ordinata ad casum quando principales respicit illum casum.

CONSILIVM CCXLVII.

In causa Antonij Sburlati cum Francisco de Abiate.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Antonius Sburlatus Bancherius Taurini erat debitor Francisci de Abiate, in scutis triginta. Deinde memoratus Franciscus de Abiate creditor mandauit eidem Sburlato debitori per literas aut epistolam vt scutos exigeret. 70. ab alio mandantis debitore, quos mitteret Chamberiachum ad quosdam mercatores certa die idem Sburlatus exigere non potuit dictos scutos septuaginta nisi ea die qua erant consignandi mercatoribus. ¶ Ob id pecuniam omnem tam exactam quam debitam per ipsum Sburlatum nuncio certo & fido commisit creditori sum Sburlatum numerandam in vrbe Mediolani. Ideo autem Chamberiachum non misit ad formam mandati literarum, quia mercator & quibus soluendum esset, longè aberant Chamberiaco, vbi non fuerant nisi per tempus habenda solutionis. Nuncius aggressuram passus est de itinere, pecuniis omnibus, etiam propriis spoliatus. Quæritur cuius damno aut periculo ea res cessura sit. ¶ Videretur dicendum prima fronte, periculum omne ad Sburlatum pertinere. Nam fuit in culpa mittendo pecunias Mediolanum contra formam mandati, per quod Chamberiachum mitti oportebat. culpa enim imputatur, non solum non implenti mandatum, sed etiam illud excedenti. l. diligenter. ff. mandati. ca. cum dilecta. de rescrip. & adeò obseruari videntur fines mandati, quod in eo procedere non videtur argumentum à maioriore rationis. c. cui. §. fin. de præben. lib. 6. vbi mandatarius ad prouidendum de beneficio certi valoris, non potest prouidere de beneficio minoris valoris licet in minori valore maior videatur ratio prouidendi. Itaque data culpa in mandatario, teneri videtur de casu fortuito, quem culpa præcessit, vt in versic. præcessit. l. 2. §. si quis tamen. ff. si quis cautio. l. si vendita, à contrario sensu. ff. de periculo & com. rei vendi. l. si vehenda. §. idem iuris, in fin. ff. ad legem Rhodiam de iactu. ¶ Sed præ-

missis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo non teneatur Antonius Sburlatus de casu fortuito pro dictis scutis septuaginta. exactis sequentibus fundamentis. & primo considero quod ipse Sburlatus exigendo illos scutos septuaginta nomine ipsius Francisci de Abiate, acquisiuit possessionem & dominium ipsius pecuniæ domino etiam ignoranti. l. si procurator. i. ff. de acquir. rerum domi. l. i. §. item acquirimus & §. per procuratorem, vbi gloss. & Docto. ff. de acquir. posses. Barto. in l. qui mihi donatum, in fin. ff. de donatio. & in terminis videtur text. in l. si mandauero. §. si tibi centum. vbi Bar. ff. mandati. vbi mandatarius tenetur furti nomine si acceptam pecuniam vt alteri daret, non restituerit, ergo ostenditur pecuniam fuisse mandantis, quia aliàs in re propria mandatarij furtum committi non posset, iuxta not. per Barto. Alexan. & Moder. in leg. eius qui versic. quas vero. ff. si cert. petat. de quo alias dixi in causa Ghioris Becchi de Carmagnolia contra Fiscum Marchionalem, licet secus in actione personali quæ acquiritur domino per procuratorem sine cessione. l. possessio. §. & si possessio. ff. de acquir. posses. Bart. in dict. leg. qui mihi donatum. ¶ Tenetur tamen procurator actionem personalem quam acquisiuit nomine domini ipsi domino cedere. l. procuratorem. §. fina. ff. mandati. Hoc ita præsupposito quod dominium pecuniæ exactæ esset ipsius de Abiate mandantis, dico quod periculum casus fortuiti ad ipsum de Abiate dominum pertinet quia res perit domino. leg. maritus. vbi Barto. ff. locati. leg. pignus. C. de pignor. actio. notat. Iason. in leg. huiusmodi. §. si cui homo. ff. de leg. 1. & in pulchro casu tradit Deci. in consil. 312. col. secunda. ¶ Secundo considero quod ista pecunia 70. scutorum exacta fuit ad utilitatem ipsius de Abiate mandantis, non ipsius Sburlati exigentis, & ob id periculum & damnum pertinere ad ipsum de Abiate debet, cuius est commodum, vt lucri & damni par sit ratio. l. idemque §. si mandauero. ff. mandati. l. cum duobus. §. quidam sagariam. & leg. si vnus ex sociis §. i. ff. pro socio. tradit Roma. in consil. 475. in secundo dubio. Amplius dico quod sufficit maiorem lucri partem ad aliquem pertinere vt eius sit damnum, licet non in totum commodum ferat, puta dedi pecuniam in qua negociaretis, ex qua negotiatione præcipuam lucri partem ego facerem, nam pertinet periculum ad me dantem, cuius gratia principaliter fit contractus, non ad recipientem, text. est notat. in leg. Titius, versic. sed nec ipsius. vbi Paul. de Caltr. & Iason. in secundo not. ff. de præscrip. verbis. Addo Bald. ultra eos in consil. 396. Committere pecuniam lib. 5. sed istud non videtur sine dubio quod periculum sit solius dantis, imo videtur commune pro ea parte pro qua commune erat & lucrum, iuxta not. in l. 1. C. pro socio, latè Alexand. in consil. 131. lib. 5. Addo Bald. in consilio 65. Videmus in consilio 214. vt apparet, & latius in consilio 493. multiloquium, colum. 1. & circa fin. consilio lib. 4. In quibus locis volunt Bald. & Alex. quod vbi vnus socius ponit capitale, alter operam tantum, periculum capitalis sit commune. Sed tamen quod periculum capitalis sit socij tantum immittentis, voluit Abb. in consilio 77. colum. 2. versic. nam de iure lib. 1. voluerunt etiam alij Docto. in d. l. 1. C. pro socio. Ias. autem in §. sequens, col. pen. in fin. Insti. de actio. in tanta difficultate simpliciter se remittit ad glo. in d. l. 1. §. pro socio. sed in hoc articulo melius videtur locutus Cor. distinguendo in l. si pascenda. C. de pactis. quam distinctionem sequitur Soci. in consilio 265. in primo dubio. lib. 2. Sed tamen quicquid sit de capitali societatis quid dicunt Pau. de Cast. & Ias. in d. l. Titius. ff. de præscrip. verbis, de iure procedat, quia probatur in d. l. Titius, quod vbi contractus sit principaliter gratia vnus tantum & lucrum principale ad eum pertinet, damnum & periculum sit ipsius, licet fieri possit quod etiam alter lucrum aliquod possit facere, sed quia tale lucrum alterius non ponitur pro certo & principaliter in omni casu quo lucrum fieri contingat, sed solum in aliquo casu qui nunquam fortè aut perraro soleat accidere, tale lucrum positum contingenter in casum tantum cuiusdam licri excessiui, non habetur in consideratione. & sic quod dicitur lucrum semper & ordinariè communicatur quoties lucrum fieri cōtingit, secus vbi lucrum principaliter ad vnū pertinet, quando fit vsque ad certam summam & solum alteri communicatur, quando summam illam excederet, 2 ¶ nam tunc damnum & periculum ad eum pertinet, cuius principaliter & ordinariè sit lucrum. iste est casus in d. l. Conf. Crau. 2. pars. T 3 Titius



Titius nam ibi Titius dedit triginta Sempronio in quibus Sempronius negociaretur mutuando sub usuris, ita quod lucrum quod fieret ex illis 30. usq; ad usuras semisses esset ipsius Titij, & ex eo soluerentur tributa ad Titium spectantia: & si quid restaret de illis semissibus usuris tributis solutis, illud residuum Titio restitueretur. Sempronius autem eo modum ex eo contractu non perciperet, nisi ultra semisses usuras aliquid consequi posset. dicitur ibi quod damnum illius fortis insolidum ad Titium pertinet.

¶ Sed in casu nostro tota utilitas pecuniae pertinebat ad Franciscum de Abiate mandantem, ad ipsum autem Sburlatum nihil erat peruenturum, neq; principaliter neque contingenter in aliquo casu, ideo ad ipsum de Abiate sine dubio pertinere debet periculum peculū pecuniae. ¶ Tertiō dico quod mandatarius solum tenetur de dolo, lata culpa & leui, ex quo res mandata non requirebat exactissimā diligentiam. Bart. in l. quod Nerua. col. 10. versic. nono quæro. ff. de positi. Pau. de Cast. in l. in rebus. ff. commoda. Deci. in l. contractus. nume. 21. ff. de regu. iuris. Ideo non teneri debet Antonius Sburlatus mandatarius ob causam fortuitam, nam aggressuralatronum casus dicitur fortuitus. l. cum dubius. §. damna. & ibi gl. in vers. surreptum. ff. pro socio. tex. clarus in l. quæ fortuitis. C. de pig. actio. l. 1. C. de positi. ¶ Quartō considero quod ipse Sburlatus mandatarius dicitur obligatus ad factum, non etiam debitor dicitur pecuniae, etenim ut primum mandatum accepit, obligatum se esse voluit ad exigendum pecunias & consequenter ad factum, & eas ipsas transmittendum Chamberiachum ad mercatores, & consequenter obligauit se ad factum exigendi & exactum transmittendi. Bald. in d. consilio 396. Committente. lib. 5. Dec. in consilio 473. col. 2. in fi. quicquid aliter scripserit idem Dec. in consilio 6. column. 2. versic. secundo ista conclusio probatur. Sed impedimentum casus fortuiti superueniens liberat et aut excusat ab obligatione facti, quia obligatus ad factum non tenetur nisi post moram. l. stipulationes non diuiduntur, versicu. Celsus. & leg. existimo. §. si. ff. de verb. oblig. cum similib. sed impedito mora imputari non potest. l. quod te. vbi latè Doct. ff. si cer. pet. l. si quis solutioni. ff. de usuris. imò etiam causa iniusta excusat à mora. Ias. in cons. 34. in fin. lib. 3. de quo tamen Ias. dicto dubitarem, quia causa excusat à dolo, ne puniatur quis, secus videtur ne quis teneatur ad effectus qui inducuntur ex mora. Causa ipsius Sburlati ipsa comprobata, illud tantum superest ut respondeamus ad contraria, ex quorum dissolutione res ipsa splendidior fiat. Itaque non obstat quod ipse Sburlatus videatur in culpa excedendo formam mandati, quia respondeo quod fines mandati excedi possunt propter impedimentum, puta mandatum alicui quod de causa cognoscat in certo loco, sed propter bellum aut pestem non potest delegatus in eo loco tribunal habere, certè poterit in alio loco cognoscere. cap. statuimus, de officio delegat. libro sexto. Roman. in consil. 433. in princi. sed Sburlatus non potuit pecunias mittere Chāberiacum ad illos mercatores in tempore constituto propter impedimentum debitoris mandantis, à quo in tempore exigere non potuit, ergo potuit mandatarius ad ipsum mandantem pecunias exactas transmittere.

¶ Secundō respondeo quod sufficit mandatum impleri, prout possibile est, quando aliter impleri potest. l. Celsus. ff. de arbitr. l. Stichum aut Pamphilum. ff. de verbo. oblig. cum dilecti, de dolo & contu. c. Pisanis. de restitu. spolia. gl. in c. constitutus, de rescrip. Abb. in consil. 65. in secundo. dubio lib. 2. Ad idem text. in l. quidam cum filium. vers. fin. ff. de verbo. oblig. quem tex. ad hoc citat Ias. in l. si pater. C. de collatio. sed illud de quo agitur non poterat impleri ad formam expressam, non exactis pecuniis suo tempore, ergo excusandus videtur mandatarius si pecunias ad mandantem destinauit. ¶ Tertiō respondeo quod iste casus quando pecunia in tempore expresso exigere non potest nec Chāberiacum mitti, fuit omissus in mandato, sed in casu omissio potest mandatarius agere quod mandans verisimiliter facturum fuisset si de casu omissio fuisset interrogatus. Petr. de Bella. Pert. in l. maritus. C. de procur. quem refert & sequitur Barba. in c. veniens, col. 9. de accusa. Marli. in l. sed sciendum. num. 5. ff. ad legem Pomp. de parricid. Addo Alexand. in consilio 34. ante fin. lib. 2. & in consil. 84. column. fi. vers. præterea in actibus. lib. 7. vbi et quod in mandato magis attenditur mens quam verba, & quod sit extensio de casu ad casum ex identitate rationis per tex. in l. fin. §. si. ff. mandati, & quod mandatum extendatur ad casus similes,

tradit Dec. in consil. 393. column. 1. circa med. ¶ Sed mens Francisci de Abiate mandantis fuit quod pecunia exacta mitteretur ad mercatores illos Chāberiacū tali tempore quod eo tempore futuri ibi erant iuxta conuenta inter eos ad recipiendum solutionem. ¶ Planè si per illud tempus pecunia non exigi potest sed longè post, in tantum quod Chamberiacum frustra transmissa esset, non expectantibus mercatoribus ad hospicium, intentio ipsius mandantis verisimilis erat quod tunc ipse pecunias exactas haberet, & si fuisset interrogatus, quid si non exigi possit pecunia intra tempus, an eam restitui tibi desideras, & eandem per nuncium fidum ad te transmitti: verisimiliter respondisset quod sic, ergo iste casus omissus pro expresso haberi debet ad modum prædictum. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthum. gloss. in l. tale pactum. §. si. ff. de pactis cum similib. ¶ Quartō respondeo quod mandatarius non potuisset seruando formam mandati pecunias mittere Chamberiacum, ex tempore mandati erat transactum, et tempus autem adiectum in mandato dicitur de forma mandati, auc. quæ supplicatio, vbi latè Moder. C. de precibus Imper. offer. not. Dec. in cap. de causis, column. 7. de offic. deleg. ergo non videtur mandatarius in culpa, mandando pecunias ad mandantem ex quo ad illos mercatores mittere non poterat seruando formam mandati. Nam dicatur quod mandatarius debuisset ipse pecuniam custodire quasi videatur electa industria personæ, ex eo quod Ang. scribit in l. argenti. ff. como. Vbi si nuncius aut cursor qui pecuniam deferret pro domino, eā tradit alij nuncio aut cursori ut domino reddat. tenetur tradens de periculo contingente in persona nuncij aut cursoris substituti, quia dicitur electa industria personæ, quia hic apparet non fuisse electam industriam personæ, quia voluit mandans quod mitteretur pecunia per alium Chamberiacū. Itaque sicut poterit mandatarius pecuniā alij committere deferendam Chamberiacum, eadē ratio ne poterat committere ut deferretur Mediolanum ad dominum, postquā Chamberiacū amplius mitti non poterat absentibus mercatoribus, quibus esset numeranda. Quintō respondeo, quod culpa imputari non potest mandatario facienti de re aliena quod fecit de sua propria. l. hæredes. §. non tantum. ff. fam. ercisc. cum simi. ut per Rqm. in consil. 413. col. 3. circa med. vers. Secundo, quia cū Dec. in consil. 430. col. 1. post med. quod est repetitum in consil. 632. ¶ Sed ipse Sburlatus cū pecuniis exactis & sic alienis, misit etiam pecunias proprias, id est scutos 30. quorum periculum ad ipsum mandatariū pertinet, ergo &c. pro hoc quod scribit Dec. in consil. 473. column. fin. vbi quod culpa non imputatur ei in cuius archa subtractæ sunt pecuniae alienæ quas custodiebat, quando in eadem archa erant etiam pecuniae propriæ. argum. l. si constante. §. si maritus. ff. solut. matri. vbi quod non imputatur marito quod si crudelis in seruos vxoris, quando etiam in propriis crudelis est, nisi tanta sit scuitia quod etiam in seruis propriis culpanda sit, fortius voluit Ang. in l. sed si damnum. §. i. ff. de pecul. quod præsumitur quis fecisse in rebus alienis quod in suis solitus est facere, ut fugiatur culpa præsumptio. Quid hic dicemus vbi verè apparet mandatarium fecisse in pecuniis alienis quod & in suis. ¶ Sextō respondeo quod ad hoc ut teneatur quis casu fortuito propter culpam, requiritur quod illa fuerit ordinata ad casum l. si is cui. ff. de actio. & obliga. l. verum. ff. de furtis. Bart. in l. 2. §. si. ff. si quis cautio. cum sim. ut per Dec. in d. l. contractus. col. fi. ff. de regu. iur. Ias. in l. non amplius. §. 1. in 3. not. ff. de leg. 1. & in authen. res quæ column. 6. C. commu. de lega. Sed istæ pecuniae non fuerunt commissæ nuncio certissimo & probatæ fidei, ut subtractæ fierent de itinere, sed ut mandanti restituta essent. ¶ Sed dicet aliquis: culpa dicitur ordinata ad casum quando cogitare quis potuit de facili, casum illum euenturum ita faciendo, ut per Cor. io consil. 12. column. fi. versic. cum itaque guerra. lib. 4. Respondeo quod imò cogitari non poterat talis casus, quia per idem tempus nullus prorsus diuulgatus erat rumor alicuius latrocinij aut grassaturæ latronum. ¶ Quinimodò ex ciuitate Taurini ad urbem Medionalē & e contra, iter passim habebatur & pedibus & equis, etiam cum pecuniæ Comportatione: ob id in culpa dici mandatarius non potest si id egit quod alij facere conseruant. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de adil. edicto. l. 3. ff. ad Macedoniam. l. prima. C. de pig. not. actio. l. si pignore. §. fina. vbi Bart. tol. ff. de pigno. actio. Bald. in d. l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. Arret. in consil. 31. column. fina. versicu. præterea ut in



7 in factō. & alibi sæpe Docto. ¶ Secundo respondo † quod culpa dicitur ordinata ad casum, quādo principaliter respicit illum casum l. pen. in fi. §. fi. de his quæ in frau. credi. l. etiam. §. i. ff. solu. matrim. quæ iura ad hoc citat Dec. in c. quæ in ecclesiarum, col. pen. post med. de consi. ¶ Sed iste actus mittendi pecunias ad dominum mandantem & creditorem, non respiciebat aliquem casum, immò pertinebat ad fidem bonam & prohibitatem mandatarii illud curantis vt pecunia domino restituta esset, vt debitum exolutum fieret. ¶ Tertiò respondeo quod culpa dicitur ordinata ad casum quando illa culpa fuit causa proxima ipsius casus, secus si remota. ita sentit Bellamera in consi. 22. col. 2. circa med. versicu. & quia mandatum. sed destinatio istius nunciij non fuit causa proxima casus fortuiti, nā causa proxima fuit occursum latronum. ¶ Quartò respondo ad istam culpam, licet ex præmissis satis appareat mādarium culpa vacare, tamen vbi res dubia esset, quæ ipsa tamen splendidissima videtur. in casu dubio interpretatio ita habenda est vt culpa cesset, vt ne culpæ nomine quis teneatur. l. exceptione, vbi Barto. ff. de fideiuf. glof. & Docto. in l. si quis ex argentariis. §. fi. ff. de edendo. glo. Bar. & Doc. in l. si creditor. C. de pig. actio. Alex. in consi. 183. col. fi. li. 7. Tapini. 3. Iulij. 1435.

SUMMARY.

- 1 *Factum Iudicis habetur pro facto partis.*
- 2 *Reus nihil excipiens de feriis censetur illis renunciare.*
- 3 *Parte non opponente admittitur probatio contra præsumptionem iuris,  
& de Iure.*
- 4 *Sententia valeret si pronunciaretur super petitorio ubi fuit cognitum  
de possessorio & petitorio.*
- 5 *Ubi liquidata sunt iura petitoria, non est ferenda sententia super pos-  
sessorio.*

CONSILIVM CCXLVIII.

In causa Michaelis Dulcis.

**D** I V I N O subsidio ex corde postulato. Inius-  
titia & nullitas assertæ sententiæ videtur osten-  
di sequentibus fundamentis. nam Michael Dul-  
cis aliàs egit ad ista bona contra mulieres appel-  
latas, & sententiam obtinuit in sui fauorẽ deinde in execu-  
tionẽ iudicati fuit inductus in possessionem istorum. bo-  
norum, & defensus siue manu tentus in possessorio, con-  
sequenter dominium bonorum fuit in eum trãslatum Iu-  
dicis autoritate. §. si. vbi glo. Insti. de offic. iudi. Bar. in l.  
ex hoc iure, col. 3. ff. de Iusti. & iure. Alex. in consil. 1. col. 2.  
lib. 5. & in consil. 90. col. pen. ad fin. lib. 2. ¶ Amplius, si non  
esset actum ad ipsa bona, sed adione personali contra de-  
bitorem, deinde in executionẽ iudicati bona fuissent acto-  
ri consignata, dominium eiusmodi bonorum. translatum  
fuisset in ipsum agentem l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re  
iudi. Soc. in consil. 60. col. 2. post med. lib. 1. probatur hoc  
ratione. ¶ factum Iudicis habetur pro facto partis. l. si ob  
causam, vbi Bald. C. de euic. l. 1. C. si in cau. iud. pign. Bar. in l.  
si plus. §. nota. ff. de euic. Alex. in consil. 112. column. 2. lib. 6.  
Iaf. in l. iustè. col. 5. ff. de acquir. poss. & in l. à diuo Pio. §. sed  
si emptor, in 2. nota. ff. de re iudi. Dec. in consil. 357. column.  
1. ad fin. Idem est in facto arbitratoris. Anch. in consil. 207.  
in quæstione supradicta, hunc ordinem. column. 1. Idem  
in facto arbitri. Soc. in consil. 124. column. 3. lib. 1. planè si  
pars dedisset insolutum bona aliqua, vtique eorum domi-  
nium transfuisset in accipientem l. 1. ff. pro sol. cum sim.  
eodem modo transfertur à iudice sustinente vices partis  
ex dispositinne legis. Modò si dominium fuit translatum  
in Michaelem istorum bonorum, licet istæ mulieres alle-  
gauerint possessorium, tamen potior causa erat Michae-  
lis, qui probauerat dominium, si quidem proprietatis  
causa absorbet possessorium c. cum dilectus. & c. cum  
Ecclesia Sutrina. in fin. de caus. possessio. & propriet. ¶ Et  
si dicas mulieribus agentibus possorio exceptio domini  
obiici non potuit, gloss. & Docto. in c. 1. de restitutio spo-  
liato. gloss. & Docto. in l. si de vi. ff. de iud. not. in l. 2. de  
edic. diui Adria. tollen. ¶ Respondeo, quod postquam  
fuit cognitum de petitorio parte non opponente, im-  
mò & ipsa, de eo tractante, erat etiam de petitorio pro-  
nunciandum. l. de qua re. ff. de iudi. nam multa facta re-



ritate Iudicis; & ob id non licebat eas restituere gl. fin. in c. in praesentium. 6. quaestione. 1. Arch. in c. quorundam 74. dist. not. in l. Insti. ff. de acquiren. possess. Bald. in conf. 147. li. 3. Soc. in conf. 12. col. 3. & conf. 18. col. 14. lib. 1. maxime, quia Iudices circa iniuriam pronunciauerunt rite recteq; ex his quae scribit Bald. in consilio 457. Iuistissima, lib. 2. Roma. in consil. 157. column. 2. Dec. in consil. 201. col. 1. in conf. 125. col. 3. ad fin. in regula non videntur data. qui iussu. ff. de reg. iur. & in consilio 449. column. 4. post med. Aut allegabat possessorium inchoatum post sententias, & tunc notorie ostenditur de spoliatione Michaelis, & de attentatis contra formam sententiarum & executiones, consequenter probatur possessorium partis vitiosum, quo uti non licet. l. 1. §. Arist. ff. de aqua. quoti. & rati. l. 1. §. quia autem arguendo a speciali, ff. de clacacis. l. 1. §. fina. ff. vti. possi. vbi text. clarus. Ancha. in consil. 274. Ad declarationem, in fin. & dicit Bald. in consil. 330. Statuto cauetur quod conductor, ad fin. libr. 1. quod possessiones illicitae non sunt fouendae, ne detur materia delinquendi, per l. illicitas, in prin. ff. de offic. praesid. & quod ubi possessio est vitiosa, reintegrari quis ad eam non debeat, voluit Pau. de Cast. in consilio 401. Viso processu vna cum sententia, column. 3. in fin. libr. 1. Anch. in consil. 310. Tres domini magnifici, column. 1. post med. versicu. hic praemissis. ¶ Nec obstat quod dicitur, etiam praedonem spoliatum restitui debere. l. colonus, & l. cum fundus. ff. de vi & vi arma. l. si quis a se fundum. C. ad leg. Iul. de vi. c. In literis, de restit. spolia. quia istud non procedit quando in processu constaret praedonem quem esse Innoc. & Abb. in c. cum Ecclesia Sutrina, de cau. & posse. proprie. sequitur Rubeus Alexandri. in consil. 167. col. 4. ¶ Rursus ostenditur eo casu possessio Michaelis antiquior, ideo praefendus. Bart. in l. si duo, in princ. column. 2. ff. vti posside. & consilio. 112. Quidam accusatus. ¶ Alexan. in consilio 76. column. 2. libr. 2. in consilio 45. & in consil. 81. lib. 3. & in consilio 130. libr. 5. not. in c. licet causam, de prob. potissimum quia ostenditur titulus sententiae ab ipso Michaelis per quem possessionis causa fit iustior. Alex. in d. consil. 76. column. 2. ad fi. libr. 2. not. in d. c. licet causam. vbi Deci. column. 8. & idem Deci. in d. consil. 56. column. fin. in consil. 109. column. 1. & in consil. 209. column. fin. circa medium, immo sine titulo sententia videtur sufficiens ad excludendum agentem possessorio, quia exceptio rei iudicatae obstat agenti possessorio, quia res iudicata inducit notorium, & per eam notorie apparet de non iure agētis. Old. in conf. 311. Allegationes, col. 3. post med. per tex. in c. causam numeri. de offi. deleg. allegat etiam lon. in c. ex co. questione, de restit. spolia. Igitur siue respiciamus ad petitorium, potior erat conditio Michaelis, qui in eo iam obtinuerat in tot iudiciis, siue consideramus ad possessorium patris, erat omnino inutile, per consequentiam probationes eius admittendae non erant. l. si duo. §. idē Iulianus, vbi Bar. in prin. ff. de iure iur. l. ad probationem, la. 1. vbi Bald. in 2. no. C. de probatio. & l. si defensor. §. qui interrogatus, in versu. summarium. ff. de interro. ac. & quod ibi Bald. per. illum. tex. c. cum dilectus, ultra med. de electio. c. cum contingat, de offic. deleg. facit rex. in l. hac stipulatio. §. diuus. ff. vti leg. no. cau. cum similia aliis tot iudicum sententiae inutiles & elusoriae fierent, quod dicendum non est l. si quis rem vbi glos. ff. de arb. l. si praetor. ff. de iud. & in l. fin. ff. ne quid in loco pub. vbi ad eum modum arguit Iurisconsultus. Socin. in conf. 259. col. 2. ante med. libr. 2. & in consil. 41. ad fin. libr. 3. la. in l. stipulatio non valet. & in l. decem, col. 2. circa fi. ff. de verb. obli. Immo procedit argumentum hoc etiam in materia poenali in qua fit extensio de casu ad casum, ne dispositio ipsa poenalis fiat elusoria c. si ciuitas, vbi Geminia. in 2. not. de sent. excom. lib. 6. l. 1. in ff. decal. la. in l. talis scriptura, col. 4. ff. de leg. 1. Dec. in regula. factum suum. §. fin. in 3. limitatione. ff. de regu. iuris. Crotus in rep. l. si constante. column. 11. ff. sol. matr. ¶ Non obstat quod proponitur in dubio magnifici Senatus supremi, quod omnes sententiae nouatae sunt in transactione subsecuta, quia respondeo, quod illa transactio non fuit impleta a parte, ideo nihil agit l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empl. cum proponas, la. 2. C. de pactis, de quo non implemento fuit oppositum, quae exceptio implemēri non facti, dicitur exceptio litis finitae, & litis ingressum impedit, secundum Pau. in d. §. offerri. la. in §. actionum, cel. 19. num. 139. Insti. de actio. onus autem probandi transactionem esse impletam, ad partem spectabat, quae nititur ex ea, iuxta no. in l. 2. C. de iure emphy. Barto. in l. in illa stipulatione si calendis

ff. de verb. obli. Alexan. in consil. 1. ante fin. libr. 2. in consil. 41. column. 2. libr. 3. in consil. 101. libr. 4. & in consil. 52. column. 2. libr. 6. Corn. in consil. 101. col. 2. in consil. 152. column. 3. in consil. 101. column. 2. libr. 1. & in consil. 11. col. pen. libro 2. & alibi sapissime. Et posito quod vellet nunc implere, non admitteretur post litem inchoatam & factam oppositionem. Alexan. in consil. 237. ad fin. libro 6. Cor. in consil. 221. column. 2. libro & in consil. 99. col. 2. post medium libro 4. Rursus cum transactio sit iurata, non admittitur purgatio morae ut habetur in l. si quis maior. C. de transac. Non obstat aliud dubium traditum a magnifico & supremo Senatu quod possessio transfertur etiam ex actu. nullo. l. 1. §. si vir. vxori. ff. de acquiren. possessio. nam respondeo, quod licet transferatur possessio ex contractu inutili, tamen eiusmodi translatio fit indebitae & sine causa, & ob id competit conditio sine causa, vel triticaria, vel indebiti, ad recuperandum possessionem. Bar. in l. si alienam, col. fin. versic. & per hoc dicebam. ff. solu. mat. Alexan. in consil. 1. circa fi. libr. 4. la. in §. sic itaque. col. pen. num. 38. Insti. de actio. Rursus, si contractus est nullus, dicor recidisse a possessione sine iusta causa & sine facto meo, ergo competit remedium reintegrandi, ut per Alexan. in d. consil. 1. facit quod not. Bar. in l. iuste possidet, ad fi. ff. de acquiren. possess. quod ingrediens possessionem alterius ex decreto Iudicis inualido non euadit poenam statuti contra turbantes possessionem. quod dictum sequitur Doct. communiter, ut pos. ibi col. 1. ad fin. ita actus nullus nihil proficit ad possessionis defensionem, licet ex eo transferri possit. ¶ Amplius, aequitas mandat non remanere possessionem apud aliud ex contractu inutili quem quis non implet, ergo recuperari potest ex aequitate. l. si me & Titium. ff. si cert. peta. secundum Bart. in l. si coloni. C. de agr. cens. lib. 11. not. la. in d. l. si me & Titium, column. 2. post medium, versu. item per istam l. dicit not. Barto. Alex. in consil. 91. col. 2. post med. versicu. competunt etiam. Et in consil. 91. column. 2. circa med. libr. 5. neque sequitur, possessio transfertur ex contractu inutili, ergo recuperari non potest, sed manere eam oportet apud eum in quem translata est. etenim remedia conditionum sine causa, indebiti & cetera id genus in hoc sunt prodita; ut recuperentur quae in alios transferuntur indebitae & sine causa, & in terminis quod recuperari debeat possessio ex eo quod per aduersarium impletum non fuit, tradit Bald. in consil. 371. Si elapsum est. lib. 2. ¶ Quorum omnium habenda ratio videbatur per magnificum Senatū Taurini, a quo fuit appellatum aut supplicatum quando petita fuerat causa summariē finiri vilis & intellectis iuribus partium ad formam principalium decretorum, per quam clausulam summarie, simpliciter, de plano, sola facti veritate inspecta potest iudex dicere sententia etiam ex causa non allegata. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Cgrifogonus. col. 10. ff. de verbo. oblig. & in consil. 114. col. 2. libr. 6. Soc. in consil. 146. col. 8. lib. 1. in consil. 160. col. 8. circa med. libr. 2. & in consil. 11. ad fin. libr. 3. Corn. in consil. 80. col. 2. libr. 3. not. in c. dilecti filii, vbi Deci. column. 3. extra de iudicis. ¶ Quibus consequens videtur fuisse male appellatum, saluo ianiori iudicio, maxime quia aduersum iudicata nihil productum est noui excepta illa transactione inefficaci Taurini 5. Iulij 1533. Aymo Crauetta a Sauliano I. V. D.

## SUMMARIUM.

- 1 Exceptio opposita probari debet in sua forma & specie ita quod concludat effectum exceptionis oppositae.
- 2 Testis productus ad probandum fraternitatis debet rationem reddere, etiam non interrogatus, quia fraternitas non cadit in sensum testis.
- 3 Tractatus cum aliis adminiculis sufficit in occisoriis.
- 4 Quomodo testis destruat dictum suum.
- 5 Forensis praesumitur scire statutum loci, in quo contrahit ex longa conuersatione.
- 6 Praesumitur dolus contra eum, qui id assertit aut affirmat quod ignorat.
- 7 Ratio incredibilis testimonium suspectum praestat.
- 8 Iuramentum seruari non debet quando continet non verisimilia.
- 9 Sola suspitio sufficit ad auferendam fidem probationis.
- 10 Pater & filius reputantur pro vno capite quo ad aestimum communis.
- 11 Pauper aliquid possidens in causa magna non videtur integer testis.
- 12 Plures suspensiones multum operantur.
- 13 Testes diuites praeferruntur testibus pauperibus.
- 13 In casibus in quibus sufficit probatio fama, testes productos ad eius probationem oportet esse omni exceptionem maiores.

CON



CONSILIVM CCKLIX.

Pro nobili Magdalena Crauetta à Sa  
uiliano.

**I**UVINO subsidio ex corde postulato. In causa nobilis Magdalene Crauetta de Sauiliano amica mea, adversus Constantium Borgarelli de Racanixio, puto esse pronuntiandum in fauorem ipsius Magdalene agentis, Nam ex testamento constantij Borgarelli senioris vocatur ad substitutionem proximioris testatoris, sed ipsa agens probavit se neptem ipsius constantij ex Gulielmina eius sorore, cuius testes probant coniunctionem, concludenter incipiendo à stipite, id est à Ioane & Bartholomæa iugalibus de Borgarellis à quibus descendunt Constantius & Gulielmina, quæ Gulielmina nupsit quondam nota. Gádulpho Gallaterio à Sauiliano, ex qua Gulielmina nata est Magdalena agens, ita probant testes agentis si diligenter considerentur. Id ipsum etiam probat Claretá testis partis quarto loco examinata. Istud fatetur pars in productione instrumenti dotis dictæ Gulielminæ, nam censetur fateri omnia notata ad instrumentum productum. Bal. in l. cum precum. ver. extra quæro. C. de liber. cau. & in l. scripturæ. column. fin. versicul. reuoco in dubium. C. de fi. instrum. Alex. in consilio 66. column. fina. lib. 1. Doct. in c. cum venerabilis. de exceptio. vbi Dec. colum. 16. versic. quarta conclusio. Immo si negaret pars contenta in ipso instrumento, ex eo se iuuare non posset. Bal. in consil. 15. colum. 1. versic. 2. patet libr. 2. quod sine dubio obtinet cum non allegetur error aliquis contetorum in ipso instrumento, quo casu errore probato, peti posset quod corrigatur non obstante productione. Bald. in consil. 307. Proponitur quod Notarius. libr. 5. Immo probato errore producentis, ut quia contineat instrumentum factum alienum, posset illud redargui de falso. Bald. in rubr. C. de his quibus ut indig. Guido Papæ. quæst. 131. contra Innocen. in c. cum olim. in Bn. de censibus. Quæ probatio consanguinitatis sufficit ut dicatur proximior, nisi probetur contrarium Alexan. in l. his potest col. 4. ad fin. ff. de acquir. hæred. & eo. titu. in l. sed & si de sua. ad fin. in c. 124. & in consil. 179. ad fin. libr. 7. Cor. in consil. 95. column. 2. versicu. sufficit enim & in consil. 197. libr. 4. Soci. in consil. 90. colum. 4. versicu. quia ad hoc respondeo. libr. 1. & in l. Gallus in fin. prin. ff. de liber. & posthu. Igitur videndum est, an Constantius Borgarellus iunior aduersarius probauerit suam exceptionem & proximioritatem, quæ exceptio opposita probari debet in sua forma & specie, ita quod concludat effectum exceptionis oppositæ. l. 1. ff. de exceptio. l. in exceptionibus. ff. de probatio. clem. vit. de appella. Bart. in l. si prius. ff. de ope. noui nun. Bald. in l. 1. C. de condi. ob turp. cau. Ange. in consil. 81. Quæritur. colum. secunda circa med. Corn. in consil. 46. colum. 4. versic. secundo est aduertendum, libr. 2. Dec. in consil. 534. column. 3. ante med. & dicitur Ioan. de Ana. inter consilia. Paul. de Cast. in consilio 261. Visis consideratis. col. 2. lib. 2. quod probari debet exceptio plenè & perfectè, ita quod necessariò concludat. Planè sit curiosius spectentur testimonia partis, illa nihil probant etiam præsumptiue. Primo ex his quæ scribit Petr. de Anch. in consilio 52. Pro clariori decisione dubiorum præmitto, column. 2. ad fin. versic. ulterius quæritur. vbi vult quod ad probandum fraternitatem, non sufficit tractatus seu quasi possessio fraternitatis, id est quod aliqui se haberent & tractarent tanquam fratres, quia multi se tractant ad instar fratrum & eo se nomine vocant, qui fratres sunt. ideo subdit quod testis productus ad probationem fraternitatis, debet rationem reddere, etiam non interrogatus, quia fraternitas non cadit in sensum testis. Et illud dictum Anch. refert & sequitur Dec. in consil. 321. colum. 6. versic. 3. etiam respondetur in consil. 424. in consil. 531. colum. 2. in quibus etiam locis vult quod vbi sumus in decisorio, quia agitur petitorio, non sufficit tunc probari quasi possessionem consanguinitatis. allegat Bal. in consil. 181. Mortuo filio lib. 3. & in c. per tuas, de proba. q. dictum Ias. etiam sequitur, licet Bal. non alleget in consil. 102. col. 3. lib. 4. & in l. neque professio. col. 1. C. de testa. sed. ultra Dec. & Ias. allego Pau. de Cast. in consil. 434. Respondeo per ordinem

in prin. lib. 1. vbi quando agitur de magno præiudicio, puta de hæreditate, non sufficit quasi possessio filiationis, licet omninò firmare non audeat. ¶ Reperio tamen q. idè Dec. impugnat illud dictum Bald. in consil. 54. col. 2. post med. dicens sufficere quasi possessionem, & q. opinio communis est contra Bald. Cor. etiam in c. 1. col. 10. ad fi. vers. nec obstat q. Rayn. libr. 3. refert Fulgo. in l. non epistolis, & in l. non nudis. C. proba. dicere, q. communis opin. est, sufficere quasi possessionem in decisiis. Idem voluit Pau. de Cast. in consil. 391. In causa quæ vertitur in ciuitate Massæ. col. fina. libr. 2. Alex. in consil. 51. li. 1. Calca. in consil. 8. col. 3. & in consil. 9. col. 1. in fi. Curt. Iunior in consil. 52. col. 1. in fi. Ias. sibi contrarius in consil. 114. col. pen. post med. libr. 1. Sed tamen Dec. in d. consil. 54. loquitur in filiatione. Fulgo. etiam & Cor. de quo Dec. mentionem non facit, loquuntur in filiatione in qua est dare quasi possessionem, nos loquimur in fraternitate in qua non ita consideratur quasi possessio secundum Cyn. in d. l. non epistolis, relatum per Dec. in d. consil. 321. colum. pen. quia istud possessorium secundum eum solum reperitur in patre, filio, marito, & vxore. ¶ Secundum quod Cyni dictum posset distinguere in materia, q. vbi agitur de probatione filiationis, sufficiat quasi possessio in decisiis, quæ onus probandi contrarium in aduersarium transferat, & isto casu dictum Bal. non sit verum. Si autem agitur de probatione fraternitatis aut alterius coniunctionis remotioris, non sufficiat quasi possessio. Et isto casu procedat doctrina Bald. & sequacium. quo etiam casu loquitur Anch. in d. consil. 52. Ratio autem diuersitatis colligi potest ex dictis Anch. in d. consil. quia sæpius contingit plures etiam extraneos se inuicem habere & tractare vni fratres, quod non ita accidit in tractatu filiationis. Alia etiam ratio diuersitatis potest considerari secundum Cyn. quia benè reperiuntur prodita remedia possessoria seu quasi inter patrem & filium, maritum, & vxorem, quæ non reperiuntur inter fratres, ut patet in titu. ff. de lib. exhib. vbi datur interdictum pro recuperando filio & vxore. ¶ Sed tamen aduertendum quod ista quasi possessio quæ inducitur ex tractatu, videtur considerabilis & sufficiens non solum in filiatione, sed etiam in fraternitate & in alio consanguinitate ex eo quod aliqui tractauerunt & habuerunt pro fratribus aut consanguineis: ita Pau. de Cast. in consil. 151. Viso puncto, in facto Francisci. col. 2. in prin. libr. 4. & generaliter hoc videtur procedere in qualibet materia ut ex tractatu inducatur quasi possessio iuris circa id in quo quis pro tali fuit tractatus. Oldr. in consil. 244. Ad obiectus. col. 3. cir. med. vers. sexto opponebatur. & in consil. 244. Quia tota. col. 2. circa med. versicu. tertio opponitur. Nec obstat. Cyn. in d. l. non epistolis. quem Deci. allegat pro se in d. consil. 321. quia Cyn. non ita loquitur. immò Pau. de Cast. in d. consil. 151. libr. 1. allegat Cyn. pro se & declarat. ¶ Posset etiam dici in hac difficultate quod ista quasi possessio talis coniunctionis non inducatur ex solo & simplici tractatu filiationis vel fraternitatis, nin concurrat aliud adminiculum, puta nominatio & fama. & isto casu quando probaretur quasi possessio per tractatum & alia adminicula, sufficit quasi possessio etiam in decisiis, licet coniunctio directè non probetur, puta incipiendo à stipite vel à gradibus & probando matrimonia ex quibus descendit coniunctio. ¶ Et quod tractatus cum aliis adminiculis sufficiat in decisiis, voluit Alex. in c. 51. lib. 1. Calca. in d. consil. 8. col. 2. sed tamen Doc. magis communiter tenent sufficere tractatum modo tractatus legitime probetur. ¶ Vt cunque tamen sit, in casu nostro res videtur sine dubio, quia hic non probatur tractatus nisi per vnicum tantum testem, videlicet primum, Ias. fredu. rationi cuius seu testimonio fides habenda non est. Primo, quia singularis circa tractatum iurisiuran. C. de testib. cap. licet causam vbi latè Mod. extra de probatio. Secundo, quia etiam ex eius testimonio non concluditur tractatus sufficienter & legitime, nam dicit quod simul & communiter vivebant in eadem domo, sed multi simul agunt & communiter, nulla iuncti necessitudine, Et in specie eiusmodi rationem testis reprobat Dec. in d. consil. 524. Visis his quæ plenè & accuratè scripta sunt. column. 1. ad fin. versic. & in casu isto. ¶ Tertio iste testis videtur periturus, nam primo loco examinatus & audacter contendit quod Constantius & Dominicus communiter vivebant, deinde repetitus timidius loquitur, deponendo de credulitate, quo casu non probat, quia quando testis primo



primo loco vnum affirmavit; deinde super eo deponit de credulitate, destruit dictum suum, quando primo loco specificè interrogatus non fuit de eo super quo deposuit, sed simpliciter & absolute ita deposuit. Ita nobiliter declarat Aret. in consil. 44. col. 2. ad fin. vers. 6. autem testis. sed iste testis sine alia specifica interrogatione super communi victu & habitatione ita à se ipso deposuit. ¶ Rursus, quando testis qui primo loco aliquid deposuit affirmatiue, secundo loco deponit per verbum credit, ita quod apparet ex secunda depositione quod factum plenè non sciebat, tunc testis non probat secundum eundem. Aret. notabiliter. in consil. 64. Diligenter. col. 2. ad fin. vers. nec obstat præmissis. quibus locis limitat dictum Ant. de But. in c. quoties. de testib. sed hic euidenter apparet quod testis facti veritatem ignorabat. ¶ Tertio non obstat dictum Ant. de Butr. quia loquitur quando testis in eadem depositione primò aliquid dixit affirmatiue, postea deponit per verbum credit, quia non videtur velle se incontinenti corrigere: sed hic sumus in casu multum diuerso, nam primò testis fuit examinatus sine adiuncto, deinde repetitus ex intervallo cū adiuncto, ideò timens falsitatem detegi, quia benè sciebat quod falsum deposuerat. humiliter & modestius locutus est, vtendo verbo credit, & sic cessat ratio quod noluerit se in continenti corrigere, cū deposuerit ex intervallo magis timidè & deliberatè. ¶ Saltem negari non potest quin deposuerit nimis animosè circa id quod certò nesciebat, ideò suspectus. Alex. in consil. 15. Viso processu causæ inquisitionis. colum. 1. versicu. & tanto magis. lib. 3. Ancha. in consil. 227. Ad corroborationem. colum. 3. versicu. arctius etiam Cor. in consil. 342. colum. pen. post med. libr. 1. Dec. in consil. 100. colum. 4. versicu. 3. huic secundo testi & huiusmodi testem deponentem quod ignorat, licet deponat veritatem, appellat temerarium & nimis credulū. Anch. in consilio 24. Visa inquisitione formata. col. 2. sequitur Soci. in l. si is qui. 200. §. vtrum, col. pen. in si. ff. de re. dub. & talè testem ita animosè deponentem dicit suspectissimū Ias. in consil. 177. col. pen. lib. 4. ¶ Quarto iste testis loquitur non verisimilia, Nam dicit quod Constantius & Dominicus reputabantur pro fratribus apud omnes eum cognoscentes, deinde interrogatus de eorum nominibus & cognominibus, respondit se nescire, & quod mortui sunt. Ecce si nescit personas, quomodo potest intelligere earum mortem. arg. l. 2. ff. de usufr. immò vero loquitur repugnantia. & contraria, videlicet scientiam & ignorantiam in eodem subiecto quod sciat mortem cognoscentium & eos ignoret, quod esse non potest. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. & ab ista contrarietate nullus excusatur, ne quidem rusticus. Bald. in l. scripturæ circa fin. C. de fide instr. cuius dictum pro no. refert Dec. in c. super literis. col. 5. ante med. de rescrip. in c. ex parte lo. 2. col. 6. circa med. de offi. deleg. Ias. in l. si quis id quod col. 8. de iurisd. om. iud. & in l. fin. ad fi. C. de iuris & fact. ignor. ¶ Quinto non probat iste testis, quia videtur suspectus dum ita temerariè mentitur, omnes cognoscentes Constantium & Dominicum de Borgar. habuisse eos pro fratribus. nam Franciscus Riconelli testis à parte productus secundo loco, melius nouit ipsos Constantium & Dominicum, atque alius quisquam, quippè qui vsus fuit eorum consuetudine & conuersatione simul comedendo, bibendo, dormiendo, item & alia faciendo, & tamen eos pro fratribus minimè credidit est verisimile quod si fratres fuissent, non hoc sciuisset per tempus tam longum testis iste cum eis conuersatus? ¶ Profectò si in materia probatoria licitum est argue re à communiter accidetibus, si, pro quia iuxta gl. in l. neque natales. C. de probat. & not. in c. præsentia, de proba. hoc non communiter accidit quod conuersans longo tempore cum aliquibus, simul comedendo, bibendo, dormiendo, & ad plurima loca accedendo, non intelligat an illi sint fratres vel non, sed semper hoc accidit cum res tā notoria ignorari non possit, e. illud, de clerici excom. c. euidentia, de accusa. l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de in stit. nec inter simul cohabitantes præsumi potest ignorantia. Anch. in consil. 170. principaliter contra istos legatarios, col. fi. Aret. in consil. 29. colum. 5. versicu. aliquando tutor. Soc. in consil. 264. colum. 6. ad fin. versicu. confirmatur hoc idem, libr. 2. Immo ratione solius conuersationis præsumitur scientia, Ideò forensis præsumitur scire statuta loci, in quo diu conseruatus est l. 2. in vers. degit, cum glos. in tertio intellectu. C. vbi de crim. agi oport. quem text. ad hoc citat Bar. in l. 1. in q. prin. C. de sum. Trin. & fide catho.

vbi Ias. col. 15. in 2. lectione. not. Pau. de Cast. in consil. 424. Ad primum quæsitum responderetur quod statutum. col. 2. ante med. lib. 2. vbi Pau. quod forensis præsumitur scire statutum loci in quo contrahit ex longa conuersatione, per tex. in l. fin. cum ibi no. ff. de decre. ab ordi. fac. tradit etiam Alex. in consil. 165. col. 1. lib. 6. & profecto est plusquam verisimile quod si fratres fuissent, hoc tanto tempore testis percepisset, & audiisset vti fratres se inuicem nominantes aut aliquid facientes quod in fratres demum com petit. ¶ Facit quod fortiori casu scribit Ach. in consil. 310. Tres domini Magnifico. col. 2. vers. vlt. ad præsumendum. vbi Anch. probat, castrum non esse subiectum alicui principi, quando dominus illius castri non visitat legatos ipsius principis, nec eos recognoscit tanquam legatos sui principis, quia verisimile est, quod si castrum fuisset subiectum illi principi, legatos eius vt decet, visitasset & recognouisset. Eodem modo dicamus, istos non fuisse fratres, quia si fratres fuissent in tempore tam longo quo testis cum eis fuit, actum aliquem fraternum fecissent. ¶ Sexto arguitur periurium in isto teste, nā primò examinatus, sine adiuncto animosè deposuit Constantium & Dominicum fratres, postea examinatus cum adiuncto de hoc dubitauit, loquendo per verbum credit, Sed quando testis affirmat quod pro certo non intelligit, dicitur periurus. Soc. in consil. 56. col. 3. vers. 2. quod videtur obstitare lib. 4. Cor. in consil. 105. col. 3. vers. constat enim. lib. 3. vbi si testis aliquid audacter affirmet quod sensu corporis verisimiliter percipi non potest, dicitur suspectus & periurus. tradit idem Corn. in consil. 157. colum. 2. circa med. lib. 4. Pro quo facit, nam præsumitur dolus contra eum quid asserit aut affirmat, quid ignorat l. Iulianus. ff. de actio. empt. ibi. sed non debuit falsè quæ ignorabat asserere. Ad idem text. in l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. tradit Pau. de Cast. in consil. 419. in quadam informatione colum. fin. circa prin. libr. 1. ideò punitur quis ex temeraria assertionem ac si in dolo esset. gloss. & Doc. in l. 2. in vers. tacita asseueratio. ff. quod quisque iuris. Calca. in consil. 25. col. 3. in fi. ¶ Rursus fuerunt examinati testes ad instantiam nobilis Magdalene agentis, qui memoratos Constantium & Dominicum cognouerunt. amplius qui loquuntur de primo stipite, id est Ioanne & Bartholomæa, & tamen non habuerunt Dominicum pro eorum filio & fratre Constantij. Immo septimus & decimas ipsius Magdalene interrogati fuerunt ab adiuncto patris, quot liberos mares & fœminas procreassent dicti Ioannes & Bartholomæa de Borgarellis, qui testes responderunt de Constantio & Gulielmina tantum ergo non habuerunt loco iratum Constantium Dominicum: quia si ita habuissent verisimiliter indicassent, alias tacendo veritatem, admisissent scelus periurij & peccatum mortale. c. quisquis. 11. q. 2. Dec. in c. constitutus. col. 1. in c. sup. literis. colum. 2. de rescrip. & in c. si duobus. colum. 3. de appel. maximè quia ambo agebant in eodem loco, videlicet, testis, & ipse Dominicus, ideò præsumitur quod testes cognouerunt ipsum Dominicum quemadmodum & Constantium. c. cum in tua, vbi Abb. 3. not. qui matr. accu. poss. Bartol. in l. si cui. §. iisdem. ff. de accus. not. in l. is potest. ff. de acquir. hæred. vbi Ias. colum. 10. & idem Ias. in l. 1. ad fin. ff. de in ius voc. & in l. Titius. §. Lucius. in 2. not. ff. de libr. & posthu. Alex. in consil. 94. colum. 6. post med. l. 5. Dec. in consil. 85. colum. 2. circa med. nam si cognouerunt stipitem antiquiorem, id est Ioannem & Bartholomæam, vique & descendentes omnes cognouissent, & facilius mimissent descendendum quā ascendendum ob temporis breuitatem, quæ memoriam præstat promptiorem & tenaciorē. l. peregrin. ff. de acquir. rer. domi. Soc. in consilio 2. colum. 3. libr. 3. nam in materia probationum præcedit argumentum si tale ne quid factum fuisset, illud testes verisimiliter intellexissent: sufficit enim probationem concludere secundum communiter accidentia. Bald. in l. non hoc. col. fi. C. vnde leg. facit tex. in l. ob carmen. §. si. ff. de testi. Et hoc modo in simili argumentatur Dec. in consil. 175. colum. 4. vers. octaua falsitas. Et hoc maximè obtinet ex qualitate loci, Rachonixij, oppidi optimi quidem & pulcherrimi, sed non ita magni, ex qualitate familiarum de Borgarellis, non humilis aut obscuræ pro loci qualitate. quibus concurrentibus faciliè inter sese cognoscunt homines. arg. sumpto ab oppositis per tex. in c. vt autem. & c. plerosque de rescrip. not. Bar. & Doc. in l. quod iussit. in vlt. q. ff. de re iud. Ale. in consil. 215. Visis probationibus. colum. 5. libr. 2. vbi ex multitudine rerum præsumitur ignoran-



tia, igitur ex breuitate seu modicitate præsumitur scientia, ut idem operetur oppositum in opposito, q̄ propositum in proposito. l. & si contra. ff. de vulgari. l. si. §. fin. de leg. 3. & ut contrariorū sit eadē disciplina. Instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. §. 1. ¶ ex quibus ostenditur temeritas & periurium testis dum loquitur, Constantium & Dominicum fuisse reputatos pro fratribus apud omnes eos cognoscentes, quasi ipse testis cognouerit omnes, qui ipsos Constantium & Dominicum cognoscebāt, quod videtur impossibile. Item quia dicit, omnes cognoscentes reputasse eos pro fratribus, & tamen, cōtrarium apertè ostenditur. Item, quia deposuit circa id quod ignorabat. Etenim secundus testis partis, & alii plerique examinati in fauorem Magdalene agentis, cognouerunt ipsos Constantium & Dominicum, quos tamen pro fratribus non habuerunt. Planè testis loquens de eo q̄ ignorat, periurij reus probatur, ut suprà ostendimus. Nec cadit in isto teste excusatio periurij & falsitatis, de qua per Aug. in l. inter omnes, per illum tex. ff. qui sat. cog. vbi si testis dicit audiuisse, ab omnibus hominibus ciuitatis, intelliguntur illa verba vniuersalia omnibus, scilicet loquentibus de materia, q̄ etiam, voluit Pau. de Cast. in consil. 371. Præmittendum est, col. 3 in fi. lib. 1. quia iste testis loquutus est de omnibus cognoscentibus, & tamen alii testes qui cognouerunt, dicunt aliud. ¶ Septimò ista ratio testis quod ideo existimet Constantium & Dominicum fuisse fratres, quia ita reputabatur. ob omnibus eos cognoscentibus, saltem videtur incredibile, nepe, quis credere possit testē omnes cognouisse, qui Constantium & Dominicum cognouerint, sed enim  
7 r̄stio incredibilis testimonium ¶ suspectū præstat. Bald. in l. actor. col. 3. ad fi. vers. ex prædictis enim apparet. C. de prob. hoc tamen fundamento non vterer si non aliæ suspensiones adessent, quia testis ita generaliter deponens, posset saluari intelligendo ab omnibus eos cognoscentibus, quia tamen de ipsis loquerentur coram ipso teste. Ang. & Mode. in d. l. inter omnes. ff. qui sat. cog. Pau. de Cast. in d. consilio 361. Præmittendum est. column. 3. ad fin. lib. 1. Sed concurrentibus aliis præsumptionibus tam multis, apparet quod etiam in hoc animosius & temerariè nimis deposuit. ¶ Octauo probatur Bartholomeam, matrem Constantij superuixisse Ioanni eius marito & habitasse in loco Rachonixi post mortem mariti simul cum Ioanne & Iamonina eius nepotibus ex Constantio filio præmortuo, & tamen interrogatus primus testis à quibus parentibus nati fuerunt Constantius & Dominicus, respondit se nescire, si Cōstantius & Dominicus fratres fuissent, præsumptum & verisimile est dicere, q̄ & parentes cognouissent: igitur deponens non verisimilia nihil probat, imò testis loquens contra verisimilitudinē arguitur suspectus falsitatis. Abba. in c. quia verisimile per illum tex. ad fi. de præsumpt. l. si extraneus, in 4. not. ff. de condi. ob cau. Dec. in c. licet casum colum. 7. post mud. de proba. vbi pulchrè loquitur, in consil. 94. col. 2. in consil. 190. colum. 5 in consil. 163. col. 10. & in consil. 172. col. fina. ¶ Idem in instrumeto, quod non probat tanquam suspectum de falso quando continet non verisimilia. Bal. in l. scripturæ. circa med. C. de fide instrum. Abb. in consil. 99. in fin. lib. 1. Curt. iunior in consil. 74. colum. fi. in princ. Dec. in consilio 11. colum. 4. in fi. in consil. 93. colum. 2. post med. Curt. iunior in consil. 17. colum. 2. post med. & in consil. 178. colum. 2. Idem in scriptura priuata, quæ dicitur suspecta de falso, quando continet non verisimilia. Alex. in consil. 48. col. 1. post med. versic. præterea dicta scriptura lib. 7. per no. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testib. & in d. c. quia verisimile, de præsumptio. similiter confessio non nocet quando non est verisimilis. Bald. in l. si quis in hoc genus, versic. deinde de not. C. de epis. & cleri. Anto. de But. in c. fi. colum. 5. de confes. cum simi. ut per Dec. in l. cum te. 2. col. 2. ante med. C. de transact. similiter iuramentum feruari non debet  
8 quando continet ¶ non verisimilia. gl. in c. nulli. in versic. verisimiliter. de electio. lib. 6. Soc. in consilio 194. colum. 1. versic. 3. ratio est lib. 2. similiter articuli admitti non debent continentes non verisimilia. Rota decis. 630. Articuli, in Antiquis. ¶ Nonò non probetur fama per istum testem, quia interrogatus à quibus audiuit quod Constantius & Dominicus crediti & reputati fuerint fratres. respondit se non recordari, ideo non probat, licet prius dixerit q̄ ab omnib. eos cognoscentib. audiuerit. Bar. in l. de minore, §. plurium, col. 6. ver. quæro si testis interrogatur. ff. de q. tradit. A/c. in consil. 70. col. 2. vers. 3. testis, lib. 3. vbi loquitur in

fortiori casu quando testis temperatius loquitur se audiuisset à scientibus. multò minus probabit ista primus testis adeò temerarius loquens de omnibus cognoscentibus quasi omnes cognouerit, & cum omnibus loquutus fuerit, tradit. Dec. in consilio 210. col. fin. & in consil. 429. ad fi. vers. quia dicit q̄ non recordatur. ¶ Decimò clarè ostenditur suspitio falsitatis, Nam instrumentum dicitur suspectum falsitatis in quo scribuntur testes, qui omnes sunt mortui. Cur. Senior in consil. 56. Super processu, circa. fi. Cor. in consil. 226. col. fi. lib. 3. & in consil. 70. col. 2. lib. 4. Idem videtur in isto teste qui interrogatus à quibus reputari fuerint pro fratribus, respondit quod eos cognoscentes erāt mortui, timens falsitatem probari si viuentes aliquos nominasset, qui aliud loquuti fuissent prout & dixerunt licet nominauerit. ¶ Amplius si nominasset duos à quibus audiuisset reputari, deinde dixisset se non recordari de aliis, adhuc non probaretur fama. Bald. in consil. 467. lib. 5. l. si in l. licet Imperator columna 4. ff. de leg. 1. vbi commendat & dicit bene notandum. Igitur iste primus testis suspectus de falso nihil omninò probat, quia sola suspitio sufficit ad auferendam fidem probationis. Socin. in consil. 294. colum. 6. vers. præterea dico, libro 2. in consil. 28. colum. 2. post med. in consil. 92. col. 2. circa med. & in consil. 98. col. 2. post principium. lib. 3. not. Dec. in c. porrecta, de confir. vi. vel inutili. quam falsitatis inspitionem planius infra ostendimus. ¶ Secundus testis Antonius Mathalea laborat eisdem morbis, quibus primus testis si eius testimonium accuratius spectetur. Præterea affectionatè deposuit, dicendo se credere Constantium Borgarelli conuentum, esse proximiorē in gradu succedendi Constantio Borgarello seniori: licet interrogatus de causa scientiæ seu credulitatis, dixerit se nescire, nam satis est testem de facto loqui, non etiam de iuris dispositione, quia ad Iudicem pertinet determinare ad quem successio pertineat. l. qui testamento. §. si. ff. de testa. no. in l. testium. C. de testa. Alexan. in consil. 113. In causa & lite vertente inter filios, col. 4. ad fi. versic. capio Franciscum Ioannis. lib. 4. & in consil. 222. col. 6. vers. præterea deficit dictum eius, li. 5. l. si quis cum aliter. colum. 7. ff. de verb. obli. Dec. in consil. 110. col. 4. in princ. & in consil. 189. colum. 4. ante fin. Ideo iudicando hæreditatē pertinere ad capitulantem, non potest non iudicare affectionem eius immodicā, quod vellent capitulatē obtinere hæreditatem ad iudicium ipsius testis, ideo repellitur ob eius affectionem. Abb. in c. videtur, in fi. qui matri. accusa. poss. simile videmus in aduocato. l. fin. ff. de test. Idem in procuratore. ut per Rotam decis. 11. de testi. in antiquis. Idem in sollicitatore. Rota. decisio. 12. in antiquis. Alex. in consil. 78. colum. 2. versic. præterea ut dicunt, libro 1. & in consil. 154. col. 1. libro 5. & scripti de sollicitatore in consil. 2. col. 3. post med. qui omnes repelluntur propter affectionem, & de ea affectione testium ad firmandum testimonium, tradit Alexan. in consil. 145. col. 6. vers. & vbiunque apparet, libro 5. & in consil. 152. colum. 3. post medium. lib. 7. l. si in l. dictantibus. col. fin. C. de testa. Deci. in consil. 133. col. 2. circa fin. in consil. 256. col. 2. & in consil. 30. col. 2. Immo repellitur testis affectionatus etiam in criminibus exceptis in quibus admittuntur testes alias inhabiles prout in crimine læsæ maiest. diuinæ vel humanæ. Oldr. in consil. 210. Regularis, colum. 2. ¶ Rursus, cum nesciat reddere aliquam causam scientiæ de ea interrogatus, testimonium eius sit nullum, nec aliquid probat, gl. Bar. Doct. in l. solam. C. de testa. gloss. & Doc. c. cum causam, de test. immod. talis deponens sine ratione, dicitur deponere ut pecus. Bal. in l. edita. col. 32. C. de eden. quod Bal. dictum refert. & sequitur Alexan. in consil. 150. colum. fin. circa med. lib. 6. Et profectò iniquum fuit iudicium ipsius testis, si quidem pertinet hæreditas ad Magdalenam agentem tanquam proximiorē. immod. adeo etiam ex testimonio ipsius testis admittenda esset ad dimidiam. ¶ Adhuc ex testimonio eius videtur probari intentio agentis, nam dicit cognouisse vnum tantum Dominicum de Borgarellis, & tamen ostenditur ex actis Ioannem Borgarelli patrem Constantij & maritum Bartholomeæ registrasse simul cum Dominico Borgarelli eorum bona diuisa & separata. equidem si Dominicus fuisset filius Ioannis, non registrasset  
10 bona seorsum à patre, ¶ quia pater & filius reputantur pro vne capite quod ad altimum communis. Bar. in l. §. domini. el. 3. ff. ad Syllantia. Bal. in l. etiam. col. pen. C. de execu. rei iudi. no. l. si filius paciscendo. colum. 1. C. de pact. Rursus, verisimiliter in registro habita esset memoria filiationis,



filiationis, quia à communiter accidentibus quoties pater & filius aliquid agunt, ipsius filiationis fit mentio. ¶ Quarta testis contradicit, primo circa communionem victus, quia non vidit Constantium & Dominicum communiter habitare, rursus est singularis, quia sola deponit auduisse à Constantio & Dominico quod erant fratres. item non concludit eius testimonium, quia potuit alteri dicere se esse fratrem alterius altero absente & ignorante, quo casu nihil agit eiusmodi assertio l. omnibus. C. de test. Et quia Doc. considerant mutuam nominationem vt in l. nō nudis. & l. non epistolis. C. de probatio. vbi Pau. de Cast. nō eiusmodi nominationem non inducere etiam præsumptionem, quæ onus probandi transferat in aduersarium. not. Corn. in consilio. 78. colum. fin. lib. 3. Deci. in c. per tuas colum. 4. de proba. in consil. 331. col. pen. vers. & minus probat nominatio in d. cons. 524. col. 2. & in cons. 462. Rursus, vt operetur nominatio ad inducendū præsumptionem, quæ onus probandi transferat in aduersarium, illa non debet esse perfunctoria, sed cum aliqua solennitate, ita quod appareat factum ex aliquo ministerio. Inn. in c. transmissa. qui filij sint legitimi. Bald. in l. non nudis. in 2. q. C. de probatio. sequitur Iaso. in consil. 102. colum. 2. circa med. libr. 4. sed ex dicto istius testis apparet eam loqui de certa nominatione plus aqua frigida, in qua nominatione ita frigida & cruda, quæ potius dicitur fieri ex causa aut loci, aut familiaritatis, sine dubio putarem eam non inducere præsumptionem translatiuam oneris probandi in aduersarium. In alia autem nominatione latius esset cogitandū, quia Doct. variè loquuntur. Amplius ista testis reddit se suspectam, etenim loquitur solitam se conuersaricum Bartholomea quam dixit matrem Constantii & Dominici, deinde interrogata per dominicum commissarium si audierit aliquando Dominicum nominari pro filio ab ipsa Bartholomea, respondit se non recordari & nescire. Obsecro, Bartholomea & Dominicus agebant in eodem loco, an nō est plusquam verisimile matrem sapissimè filios in ore habere, & istam testes ob frequentem consuetudinem aliquando intellexisse à Bartholomea si Dominicus erat filius, ex his quæ supra dixi contra primum testem in quinto argumento. Et contra istam testem adduco quod Cor. scribit in consil. 56. col. fi. lib. 1. vbi quod testis redditur suspectus quando dicit se non recordari de eo, quo de verisimiliter debet, ob id suspectissima videtur ista testis, dicens se non recordari an Bartholomea nominauerit Dominicum pro filio cum vteretur consuetudine ipsius Bartholomeæ ita frequenti. Rursus quare magis recordatur dici auduisse à Dominico & Constantio quod erant fratres quā à Bartholomea an Dominicus esset fili⁹. Præterea ista testis sustinet vitia aliorū testium diffusius explicata contra primum testem. ¶ Et est etiam ista testis nulla tenentis nihil omnino possidens, ergo suspecta, cum agatur de causa magna vnius hæreditatis. Iacob. Bur. in l. 3. in prin. ff. de test. sequitur Ale. in consil. 131. in fin. in consil. 237. col. 1. 11 lib. 7. Immo etiam ¶ pauper aliquid possidens in causa magna non videtur integer testis omnis exceptione maior. Ancha. in consil. 194. In causa & quæstione Ioannis, colum. fi. circa med. Alex. in consil. 93. col. 3. vers. præterea iste testis. lib. 6. Dec. in consil. 310. col. fi. circa med. quo si sine dubio videtur hic procedere duobus fundamentis, primo quia nō probatur hic de bona fama istius testis, per doct. Bald. in d. c. si qui testium. de testibus, vbi quando testis est nullius famæ neque bonæ neque malæ, licet omnino non repellatur à testimonio, minus tamē ei creditur: si verò esset bonæ famæ, creditur ei, sed hic de bona fama non apparet. Secundo quia licet sola paupertas nō repellat testem alias vitæ honestæ & bonæ conuersationis, vt per gloss. & Doct. in d. c. si qui testium. de testibus. §. sancimus, in auth. eod. tit. Specula. in titu. de teste. 1. versic. item quod est pauper. Alexan. in consil. 65. in fi. lib. 1. & in consil. 149. col. 2. in fin. lib. 5. Aret. in consil. 13. col. 7. versic. ad secundum. de paupertate. Dec. in consil. 163. col. 4. Iaso. in l. si fideiussor. in prin. col. 1. ff. qui satisd. cog. & in authen. præterea. colum. 12. C. vnde vir & vxor licet aduocatis & procuratoribus plerique aliud in ore videatur, qui putant pauperes statim repelli, tamen istud procedit quando cum paupertate concurrat alius defectus, etiam per se non alias sufficiens. Pro quo adduco Bario. in consil. 111. Quæritur. col. 2. in fi. vbi quod repellitur pauper & famulus partis à testimonio, & si paupertas iuncta cum famulatu, testē repellit. Ad idem adduco. Rom. in consil. 382. vbi quod repellitur pau-

per subditus producentis, licet subiectio sola non absolute reppereret. Ad idem adduco Anch. in consil. 64. col. pen. circa medium, vbi quod paupertas & affinitas testem repellunt. modò vltra causam paupertatis ista testis est suspecta ex causis supra memoratis. iuncta autem causa summa paupertatis, res videtur sine dubio, vt sic operentur 12 plures suspensiones, ¶ quod vnica operari non potest. l. instrumenta. le. rationes. le. non nudis, & l. non epistolis. C. de probatio. glo. in l. 2. in princip. ff. de execut. tut. c. illo vos, de pigno. c. ad nostram. de emptio. & venditio. cum similib. & vltra defectus istorum testium supra commemoratos, accedit etiam vilitas conditionis & personarum ipsorum testium descendens à mala eorum vita & conuersatione, quæ vilitas iuncta paupertati sine dubio testes repellit. Bal. in d. c. si qui testium. de testibus. Ancha. in d. consil. 64. colum. pen. & in consilio. 227. Ad corroborationem, colum. 3. Blexan. in consil. 131. & in consilio 237. libro 6. quæ paupertas æquè nocet aliorū testimonio Et posito istud committeretur iudicantis arbitrio, quis Iudex æquitatis & iustitiæ studiosus istos Susannæ testibus non deteriores crediderit? Accedit hic etiam quod secundus testis not. Magdalenæ agentis deponit se auduisse ab ista teste quod Constantius & Dominicus non erant fratres, & licet sit vnicus, facit tamen præsumptionem ex his quæ dixi in consil. 73. Immo videtur plenè probare concurrentibus tot aliis præsumptionibus & adminiculis. iuxta not. in l. prætor. §. cogentur. vbi Iaso. in 2. notabi. ff. de eden. Alexan. in consil. 93. col. 3. libro 6. Corn. in consil. 333. col. 6. lib. 1. Deci. in c. tertio loco. col. 5. & in c. licet causam, colum. 7. de probatio. cum simi. ¶ Sextus testis ostendit periurium aliorum testium, nam dicit se cognouisse Constantium & Dominicum, & tamen nihil loquitur, ipsos fuisse fratres, immo præsupponit contrarium dum loquitur se auduisse quod Dominicus fratrem obtinebat Constantium nomine, & sic videtur intelligere de alio Constantio: nam si intellexisset de eodem Constantino, facile illud explicasset l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de cad. tollen. c. inter corporalia, de transa. præl. Præterea, si ipse testis cognouit Constantium & Dominicum & nihil dicit eos pro fratribus habuisse, licet fuerint declarati articuli istud sonantes, ergo fuit splendida iniquitas testium qui dixerunt per nimiam iniquitatem Constantium & Dominicum fuisse habitos pro fratribus ab omnibus eos cognoscentibus. Itaque cū fuerint examinati sex testes ad instantiam partis, quintus nihil dicit, secundus & vltimus corrumpunt aliorum testimonia, qui alii sustinent vitia & ad personas & ad dicta, qualia supra probauimus. ¶ Secundo principaliter non probatur fraternitas inter Constantium & Dominicum ad cuius probationem testes debent incipere dinumerationem graduum à primo stipite vnde fratres descenderunt. c. tua nos vbi Abb. in 2. no. de consang. & affinit. & ibi Card. in prima nota. Deci. in d. consil. 524. colum. 1. Sed testes partis interrogati à quibus nati fuerint Constantius & Dominicus, dicunt se nescire, excepta quarta teste, quæ loquitur de Bartholomea. & in casibus in quibus potest probari fraternitas non incipiendo à primo gradu, plura desiderantur de quibus. in c. licet ex quadam, extra de testibus Alexan. in consil. 82. In causa vertente inter Petrum colum. 2. versic. præter ea dictus testis. libro 1. Soci. in consil. 47. colum. 3. ad fin. versic. postremo non omitto. libr. 4. Corn. in consil. 78. colum. 3. & in consil. 146. libro 3. quorum ne minimum quidem hic reperitur. Ideo testes Magdalenæ agentis qui incipiunt à stipite & referunt descendentiam in qua non includunt Dominicum Borgarelli licet interrogati fuerint ab adiuncto partis vt ad integrum numerent descendentiam stipitis, videntur præferendi, quia loquuntur magis specificè & distinctè cap. præterea & c. in nostra extra de testa. 4. q. 3. c. si testes. Alex. in consil. 88. cir. fi. & in consil. 150. colum. 5. lib. 5. Soci. in consil. 96. colum. pen. versic. 3. quia testes. libro 1. Areti in consil. 83. colum. pen. versic. aduertat etiam Iudex. ad vnum. & alibi sæpe Doc. ¶ Præferri etiam debet testes nobilis Magdalenæ tanquam ditiores testibus partis, nam licet nonnulli Doct. ad pauca respicientes, non satis explicet an testes pauperes, repellantur, illud tamen est indubitatum quod 13 data contrarietate testium, præferuntur ¶ testes diuites testibus pauperibus, quia pauperes facilius corrumpuntur. gl. in d. l. 3. ff. de testibus. Bar. in l. illicitus. §. si. ff. de offi. præfid. Anch. in consil. 157. Summæ prudentiæ. colum. 2. in fi. Aret. in d. consil. 13. colum. 7. Calea. in consil. 9. col. 3. circa medium



medium. Dec. in d. consil. 163. col. 4. post mediū. ¶ Rursus sunt præferendi testes Magdalene quia loquuntur verisimiliora etiam si essent pauciores, qui tamen plures sunt. Bal. in l. qui accusare. C. de eden. cuius dictum pro not. refert Alex. in consil. 27. & in causa & lite domine Bartholomeæ. ad fin. lib. 2. Cor. in consil. 123. nunc videtur prima facie dicendum col. 2. versic. & ubi testes discordant. lib. 4. Dec. in c. licet causam colum. 7. versic. & notandum est de probat. Certè si Constantius & Dominicus fratres fuissent, verisimile est Constantium conuentum facile reperire potuisse scripturas aliquas istud enunciantes, maximè instrumentum diuisionis de qua meminit quarta testis partis in hoc vnica & singularis. & hoc argumentandi modo in simili causa vtitur Soc. in consil. 157. col. 4. versic. non omitto libro 2. Ad hoc, quia inter viuos alios agebant testes, qui stipitem cognouerunt, maximè Bartholomeam, qui examinati non fuerunt. Item non est verisimile testes partis non meminisse de aliquibus personis à quibus dici audiuisent ipsos Constantium & Dominicum fuisse fratres. Ad hæc insuper, nam testes multò iuniores primæ teste partis dicunt cognouisse Bartholomeam matrem Constantij, si illa fuisset mater etiam Dominici quomodo potuerunt primus & tertius testes partis dicere non cognouisse parentes ipsorum Constantij & Dominici? sed Bartholomeam prudentes siluerunt, verentes vt ne eorum falsitas palam fieret vt in eius commemoratio ne. Præterea ex testibus agentis ostenditur in loco Rachonixij fuisse domos duas Borgarellis principaliter, in quarum altera morabatur Dominicus, in altera autem dicta Bartholomea, quæ reputabatur affinis. d. Dominici, Cæterum, si mater fuisset, affinis, ne creditur, fuisset? ¶ Tertio principaliter cōsidero, famam negatiuam æquè facile posse probari atque affirmatiuam. Barto. in l. de minore. in §. plurium. columna 6. versic. quæro vtrum. ff. de quæstio. Alex. in consil. 143. lib. 2. & in consil. 184. ad fin. lib. 7. nec tunc dicitur probari negatiua sed affirmatiua, quia non intendo probare ipsos non fuisse fratres, sed famam, quod fratres non fuerint. sed testes Magdalene videntur probare famam negatiuam, & si dicatur, non loquuntur ea quæ desiderantur ad probationem famæ. respondeo eodem vitio teneri etiam testes partis. quæ probatio famæ negatiuæ non partim iuuatur ex testamento Ioannis Borgarelli ubi dicti Dominici nulla habetur memoria, quem verisimiliter instituisset testator si filius fuisset & æqualitatem seruasset. l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. vt liberis. C. de colla. l. cum oportet. in princip. C. de bon. quæ libe. maximè quia Dominicus erat in humanis tempore testamenti Ioannis quem admodum probatur ex regrauatis productis. Et si dicatur, potuerunt esse plures Dominici, respondeo quod tertius testis partis dixit se non cognouisse nisi vnum Dominicum à Borgarellis. ¶ Secundo respondeo, onus probandi fuisse alium eiusdem nominis, pertinere ad eius aduersarium. Barto. in l. si rem §. i. ff. de rei vendi. & in l. si quis seruum. §. si inter duos. in fin. ff. de leg. 2. Socin. in consil. 28. colum. 4. versic. non obsta quod non videtur esse probatum. libro 3. non omitto quod licet testes partis probassent famam, quod minime impletum fuit, illud tamen non satisfaceret nisi alijs concurrentibus. Barto. in l. non nudis. C. de proba. ubi notat requiri famam & tractatum seu quasi possessionem. Sal. Alex. & Docto. relati per Deci. in c. per tuas. colum. 5. versic. & ad superius dicta de probat. & idem Dec. in consilio 321. colu. penul. Iaso. in dict. l. neque professio. C. de testa. in prin. ¶ Item ex alio non potest dici probata fama, quia in casibus in quibus sufficit probatio famæ, testes productos ad eius probationem oportet esse omni exceptione maiores. Ias. in rep. l. admonendi. col. 108. versic. confirmo, quia quotiescunque. ff. de iureiuran. tradit Dec. in consil. 105. colum. 2. circa medium quod dictum puto stupendum, sed testes examinati patiuntur plura vitia in parsonas & dicta. ¶ Item ad probationem famæ testes reddere oportet rationem etiam non interrogatos. Innò. in c. cum oporteat. de accusa. cum alijs adductis per Dec. in cap. 1. colum. 4. de appel. in consilio 37. col. 3. ad fin. & in consil. 57. col. 3. circa med. sed testes partis etiam interrogati nullam adducunt rationem vel certè ineptam vt supra ostendimus. ¶ Item in casibus in quibus sola fama probat, debent testes deponere eam habuisse originem à personis honestis & fide dignis, quæ qualitas debet articulari & probari. Anch. in consil. 253. In quæstione presbyteri. versic. præterea aduertendum. Dec. in consil. 575. colum. 1. versic. & cum prædictis. aliàs esset nimis periculosum, ita leuiter testibus credere. & cōsidero quod

in d. consil. 575. Deci. loquitur in causa multò minus damno fa quam hic. ¶ Postremò non prætereo facilem esse suspicionem falsitatis contra partem quæ in alio falsitatem non obscure dixit, dum primo loco negauit consanguinitatem agentis per iuramentum quam postea confessa est ex productione instrumenti dotis Gulielminæ matris. regul. semel malus, de reg. iur. libro 6. & in periuro not. Docto. in l. admonendi. ubi Iason. colum. 109. versic. 38. ff. de iureiuran. & in falsitate not. Alexandri. in consil. 15. colum. penul. versic. 2. potest iuuari. libro 1. ¶ Quibus consequens videtur, non probatam esse exceptionem partis, & ubi aliquid probatum dici posset id expugnatum fuit fortissimè & omnino ex probationibus agentis, in cuius fauorem potest non dici sententia. Taurini. 26. Iulij. 1535. Et ita postea iudicatum fuit per Magnificum consilium Taurini, & condemnatus reus ad omnia petita. vnde cum pars appellasset ad supremum Senatum, amica mea transegit, remittendo parti fructus tantum perceptos. Et si fiscus voluisset, potuisset in testes animaduertere, quorum falsitas clarissimè fuit denudata. Aymo Crauetta ex Sauliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Testator censetur se conformare cum dispositione statuti.
- 2 Vna præsumptio tollit alteram.
- 3 Fæmina non possunt attollere faydam domus.
- 4 In vocatis ad successionem propinqui, non consideratur ratio agnationis.
- 5 Verba ex linea patris, sunt interpretanda materialiter & effectiue.

C O N S I L I V M C C L.

Pronobili Magdalena Crauetta à Sauliano.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iam reuocatur in dubitationem causa nobilis Magdalene Crauetta ob statutum loci Rachonixij excludentis feminas propter masculos, ob id substitutio facta per Constantium Borgarellum de proximioribus videtur exaudienda & intelligenda ad formam statuti, id est, quod illa verba substitutionis, pertineant ad proximiores masculos, non etiam feminas, quia testator censetur conformare voluntatem suam cū dispositione statuti, & illos præferre qui à statuto præferuntur. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. l. si duo. & ibi Bald. ff. de acquirend. hæredi. Bartol. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellian. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. colum. 2. §. de oper. lib. Ancha. in consil. 125. Visis & diligenter ruminatis. colum. 3. ad fin. versic. 2. principaliter moueor. Are. in consil. 145. Respondeo circa fin. Soc. in consil. 24. colum. 6. versic. 17. Probatur. lib. 1. in consil. 288. colum. 5. ad fin. versic. 2. quia magister. lib. 2. ubi ampliat hoc procedere etiam quod ad bona sita extra territorium statuti. latissimè idem Soc. in consil. 51. colum. 1. & tribus. colum. seq. lib. 4. Deci. in consil. 224. colum. 4. & in consil. 257. colum. 2. in consil. 278. colu. 4. in consil. 199. in consil. 382. colum. 4. ad fin. in consil. 217. col. 2. ante fi. in consil. 416. colum. pen. ad fi. Ias. tn. repe. in l. omnes id quod col. 4. post me. ff. de iurisd. omni. iud. & in l. 3. populi. colum. 5. cir. me. ff. de iust. & iure in l. si quis. colum. 3. ad fin. ff. de leg. 1. cum sim. ¶ Ad istud respondeo duobus modis principaliter, primò quod ab ista præsumptione facillimè receditur, quia vna præsumptio tollit alteram. l. diuus. ff. de restitut. in integr. c. literas. ubi Abb. in 4. nota. de præsumpt. & vehemens præsumptio naturalis tollit quamlibet opinionem contrariam l. cum qui probabilem. ubi Bald. C. de episco. & cleri. & præsumptio specialis præfertur generali. Dec. in c. quoniam Abbas. colum. 4. ante med. de offi. dele. & in specie ac indiuiduo istius præsumptionis quod testator censetur se conformare cum dispositione statuti, quod talis præsumptio facillimè tollatur, tradit Cor. in consil. 83. colum. 2. ad fin. in consil. 9. colum. 2. in consil. 197. colu. penul. in consil. 295. colum. 3. lib. primo in consil. 72. colum. 2. in consil. 138 ad fin. lib. 2. in consil. 95. colum. fin. in consil. 131. colum. 2. ad fin. latius ac pulchrius in consil. 202. col. 4. ad fin. & colu. seq. in consil. 229. colum. pen. & in consil. 167. ad fin. lib. 4. in quibus locis concludit quod doctri. Bartol.

V in d.



in dict. §. cum ita, non sit vera, vel si vera est, de facili ab ea coniecturare ceditur: non tamen admittō illam partem alternatiuē Corn. quod doctrina Bartol. vera non sit. ¶ Euidens autem coniectura cur noluerit testator applicare voluntatem suam dispositione statuti, & sic habere agnationis rationem, ostenditur, quia filio suo decedenti substituit Ioanninam filiam, sed ratio agnationis nunquam videtur considerata in testatore aut statuto, quoties mulier ad successionem admittitur. Alexand. in consil. 5. col. 3. post med. ver. nec obstat quod statutum, & in consil. 79. colum. fin. ver. 3. potest responderi. lib. 6. vbi loquitur etiam in mulieribus agnatis, & solum considerat an conseruetur agnatio, non etiam si talis mulier sit agnata, clarius Socin. in consil. 1. col. penult. vers. praterea dictum statutum. lib. 1. vbi quod ratio agnationis non consideratur in statuto per quod soror vocatur ad successionem, licet sit agnata, quia per eam agnatio non seruatur, Etenim si statutum aut testator ad agnationem respexisset, vtique personas vocasset in quibus seruatur agnatio, non etiam eas in quibus euanesceat: tradit idem Soc. in consil. 9. ad fin. lib. 3. vbi etiam loquitur in sororibus agnatis, & idem Soc. in consil. 28. col. fin. vers. praterea licet dicatur. lib. 4. Dec. in con. 466. colum. 3. ad fi. ergo licet Ioannina vocata esset agnata, tamen quia agnatio simul cū ea exinguebatur, non est morus ob nomen seu causam agnationis, quam si considerasset, masculos de Borgarellis verisimiliter inuicasset, per quos familiae cognomen sit perpetuum, potissimum, quia non ignorabat filiam suam aliquando nupturam, & viri familiam mutuaturam. 34. q. 5. cap. hanc imago l. quicumque. C. de re mil. lib. 2. l. 1. fœminæ. ff. de sena. cum simi. ¶ Similiter dicimus rationem agnationis non esse habitam in statuto quoties agitur de hereditate mulieris. Alexand. in consil. 85. Animaduersis optimè. col. fi. lib. 4. & in consil. 134. colum. 7. post principium. lib. 6. Dec. in consil. 589. colum. 2. post med. Iason. in l. 2. §. 1. colum. 2. post med. ff. de in ius voc. Brun. de stat. exclu. fœmin. artic. 12. q. 16. in 3. casu. colum. 2. circa med. c. 68. ¶ Ideo videmus, verba statuti vocantis agnatos ad successionem non pertinere ad fœminas agnatas per quas non custoditur agnatio, at in tercedit simul cum eis. Bald. in consil. 473. circa q. colum. 2. vers. sed quorum agnatorum. lib. 5. Ioann. de Ana. in consil. 4. in 2. dub. Alexand. in consil. 188. colum. 2. in fin. lib. 6. Are. in consil. 143. Vifa consultatione, in fin. Soci. in consil. 227. colum. 9. vers. 6. & vlt. lib. 2. Corn. in consil. 55. colum. 4. lib. 1. in consil. 224. colum. 3. vers. & per prædicta. lib. 2. in consil. 229. col. fin. lib. 3. & in consil. 41. col. 3. & seq. lib. 4. vbi etiam allegat dictum gloss. in c. 3. qui seu. da. poss. quod fœminæ non possunt attollere, saydam domus seu casare. & idem Corn. in consil. 26. & in consil. 81. colum. 3. eodem lib. 4. Dec. in rubr. C. vnde legi. in l. 2. num. 95. ff. de reg. iur. in consil. 11. colum. 2. in consil. 463. colum. fina. & in consil. 589. ad fin. ¶ Quod videtur procedere etiam stante statuto quod masculinum concipiat fœmininū, quia adhuc fœminæ agnatae non excludunt cognatos, quia tale statutum intelligitur in materia quæ adaptari potest, & quando est eadem ratio in masculis, quæ est in fœminis. Deci. in consil. 53. colum. 2. post med. Corne. in consil. 97. colum. 7. vers. & idem consulendo voluit lib. 3. sed non est eadem ratio in fœminis agnatis vt cognatos excludant, quia per fœminas agnatio non conseruatur. ¶ Fortius dicendum videtur stante tali statuto quod agnati cognatis præferantur, quod non solum excludantur fœminæ cognatae, sed & agnatae, quia licet fœmina non sit cognata, est tamen principium cognationis, & idem iudicamus de principio, quod de his quæ sequuntur ex ipso principio. Paul. de Castr. in l. maritus. C. de procur. & in con. 190. Nouiter reuocatur in dubium. colum. 1. vers. sed aduertendum est. lib. 2. Soc. in l. Gallus. §. nunc de lege. ver. & adde prædictis. ff. de lib. & posth. Cur. iunior. in consil. 154. col. penult. & in consil. 172. colum. 2. post med. ¶ Similiter quando vocantur ad successionem propinqui, non videtur considerata ratio agnationis, quia appellatione propinquorum veniunt etiam fœminæ. Dec. in consil. 476. colum. 3. ad fin. ¶ Equè non consideratur ratio agnationis, quando tractatur quæstio de fratre vterino. Soci. consil. 84. Vifa prædicta facti narratione colum. 3. vers. 8. moueor. lib. 1. Alibi scribit Are. in consil. 141. Vifo statuto communis Aretij. quod ratio agnationis considerari non potest in fauorem mulieris. ¶ Igitur probari non potest habuisse testatorem affectionem ad agnatos, quando vocauit mulierem ad hereditatem substituendo filiam quam dotauerat. ¶ Secundo prin-

cipaliter respondeo, testator censetur se conformare cum dispositione statuti & sic excludere fœminas quæ ab intestato excluduntur ex statuto, sed vbi statutum non excluderet aliquam fœminam ab intestato, etiam testator non censetur excludere, siquidem voluntas non esset tunc conformis ad statutum, sed omninò difformis & contraria, excludendo eo casu quo statutum non repellit. Ita declarat Alexand. in consil. 15. lib. 4. allegat Anch. in l. tres fratres. ff. de pac. sequitur. Cur. Sen. in consil. 63. col. 14. in fin. vers. 4. respondemus. Soc. in consil. 55. lib. 3. & in consil. 4. colum. 2. ad fin. vers. succedebat & tertio alia dubitatio. lib. 4. idem voluit Bald. in consil. 261. Vt creditores. lib. 3. vbi quod submitteus, se statuto intelligitur se submittere in casu incluso in statuto, non alio casu per text. in l. Aurelius. §. testamento. ff. de lib. leg. sed posthabito testamento illius Constantij, si ageretur causa intestati. Magdalena Crauetta non excluderetur ab hereditate Ioanninæ, quia ageretur de hereditate mulieris per ea quæ supra abunde notauimus. æquè non repelleretur ab hereditate Constantij eius auunculi propter Constantium reum conuentum, ad quem verba statuti nihil pertinent. nempe totiens priuantur mulieres, quotiens supersunt masculi descendentes ex linea patris vel matris aut fratrum suorum, ita loquuntur verba statuti. sed Constantius Borgarellus reus non probauit se esse descendente ex linea patris vel matris aut fratrum Constantij Borgarelli defuncti, ergo statum ad eum non pertinet. l. quod constitutum. ff. de test. mil. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acqu. hered. idè Bart. in l. 3. ff. ad leg. Jul. rep. dixit quod neque Iurisconsultus neque Imperator facere potest vt aliquid sub lege contineatur, de quo lex non loquitur. quod dictum pro singulari refert Soc. in consil. 30. Quamuis reus conuentus non comprehendatur à statuto ostenditur. nam illa verba ex linea patris, &c. possunt intelligi duobus modis. primò modò materialiter effectiue pro omnib. qui habuerunt materiam & effectum à patre, & hoc modo veniunt solum descendentes à patre, quia in transuersalibus patris non est aliqua materia aut affectus patris, qui eos nō genuit. Secundò modo intelliguntur illa verba ex linea patris subiectiue aut contentiue seu comprehensiue pro omnibus qui continentur sub linea & subiiciuntur lineæ in qua pater continetur. & hoc modo coniuncti patri in transuersum, dicuntur ex linea patris, & etiam ipsi transuersales continentur sub eadem linea. ita Anch. licet non ita clare explicet in consil. 95. In q. quæ vertitur in ciuitate. col. 2. post med. Soc. in consil. 33. col. 3. ver. confirmantur prædicta, lib. 3. & in consil. 81. col. 2. lib. 4. Dec. in consil. 379. col. 2. ad fin. vers. & dato, & in con. 532. col. 53. vers. 4. contra dominam Iuliam. ¶ sed verba ex linea patris sunt interpretanda ad primum modum, idem materialiter & effectiue secundum Anch. Soc. & Dec. in consiliis memoratis, vbi latè probant. tradit etiam Bald. in consil. 321. Statuto cauetur quod hæres. lib. 2. Corn. in consil. 22. col. fin. & in consil. 198. col. fin. lib. 3. & in consil. 113. col. 1. ad fin. lib. 4. Iaso. in rub. ff. de oper. nou. nun. col. 2. post med. & vers. item genitiuus. & in l. 2. col. 72. vers. item aduerte quod primum fundamentū. C. de iure emph. Brun. de statu. exclu. fœm. artic. 12. q. 19. col. 1. circa med. vers. qui dicantur. & clarius ac magis in terminis nostris ea. q. 19. col. 3. post med. ver. item ex his quæ dixi, char. 70. nam statutum solum cogitauit fauere agnationi circa eos qui sunt descendentes ex linea patris, nō etiam circa transuersales. Imò adeo etiam si illa verba ex linea patris, &c. de iure cōmuni non acciperentur pro descendētib. à patre, tamen in casu nostro ad eum modum oportet exaudire; si quidē statutum expresse meminit de descētib. ex linea. sed recedendum non est à verbis statuti. Bart. in d. l. quod constitutum. ff. de testam. mil. in princip. Bal. in c. significante. col. 2. vers. sed quid si statutum. de appell. cum sim. sed iste Constantius non est eiusmodi, ergo, &c. Ex quibus consequens videtur sublata esse ad integrum omnia dubia. & ita pronunciatum fuit in gratiam nobilis Magdalene Crauettae patris mei uxoris. Taurini. Aymo Crauetta ex Sauiiano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

In consuetudine iuri contraria, scientia superioris non videtur necessaria.

Statu-



- 2 Statutum laicorum valet in præiudicium Ecclesiæ quando tractatur de iure quærendo.  
3 Statuti appellatione venit consuetudo.  
4 Appellatione successorum veniunt hæredes sanguinis secundum materiam subiectam.

CONSILIVM CCLI.

Pro quadam filia Viti Saloti de Iaue-  
no contra fiscum Illustrissimi & Re-  
uerendissimi Domini Cardinalis Hyp-  
porredixæ.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In propo-  
sito casu videtur prius considerandum: an sit  
aliqua consuetudo in loco Iaue ni circa mate-  
riam successionis in bonis emphyteoticis per  
tempus cuius initij memoria in contrarium non sit, quia  
illa videtur obseruanda, quia vsus tanti temporis, vim obti-  
net concessionis & priuilegij c. super quibusdam. §. præte-  
rea. extra de verb. sig. le. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua  
quot. & æsti. quod tempus sufficit vt inducatur consuetu-  
do infeudandi bona ecclesiæ. gloss. in c. 1. in tit. qui feu. dar.  
pos. in verbo si antiquitus. Cald. in consil. vlti. in tit. de con-  
sue. qui tamen Cald. fuit sibi contrarius in consil. 3. in fin. in  
tit. de his que fiunt à præl. sed vide late per Curtium Iunio-  
rem in tract. feu. in 2. parte. q. 3. nam valet consuetudo tanti  
temporis licet sit multum onerosa ecclesiæ. Rota dec. 841.  
Vtrum valeat, in antiq. Dec. in c. 1. col. 2. de consuetu. nec in  
tali consuetudine immemorata requiritur scientia summi  
Pontificis aut alterius superioris. Bald. in ea. 1. quæ sint reg.  
Alexand. in con. 6. col. 2. lib. 1. Iason. in l. imperium. col. 9. vers.  
circa præcedentem materiam. ff. de iur. om. iud. Dec. in con.  
34. col. pen. in consil. 85. col. 2. & in consil. 496. col. 2. Et hoc ge-  
neraliter verum est, vt in consuetudine etiam breuioris  
temporis non requiratur scientia superioris. c. 1. de constit.  
lib. 6. vbi præsumitur Papa ignorare consuetudines locorū,  
& tamen præsupponitur eas valere. no. gloss. & Doct. in c. fi.  
de consuet. gloss. in §. leges. quarta. di. Aret. in consil. 153. col.  
3. & in consil. 159. in 8. dubio. ¶ Quod videtur procedere et-  
iam in consuetudine iuri contraria, ¶ in qua scientia supe-  
rioris non videtur necessaria. Bart. in l. de quibus. col. pen. ff.  
de legibus. vbi quod valet consuetudo derogans iuri com-  
muni circa solennitatem testamenti. sequitur Curt. iunior  
in consil. 162. col. 3. in fin. & in consuetudine iuri contraria  
loquuntur Docto. supra alleg. licet Old. & plerique alij te-  
neant contrarium prout latius scripsi in tract. meo de anti-  
quitate temporis in 4. parte, vbi etiam teneo requiri scien-  
tiam superioris in consuetudine in qua agitur de præiudi-  
cio ipsius superioris, puta in feudis, allegando Bald. in consil.  
401. Casus talis asseritur lib. 5. Cur. Iun. in tract. feu. in 4. par-  
te. q. 30. col. 2. post med. vbi Curtius quod consuetudo diui-  
dendi feuda de sui natura indiuidua, requirit scientiam su-  
perioris. Quod tamen non puto procedere in consuetudi-  
ne temporis antiquissimi cuius initij memoria non extat  
in contrarium. ¶ Sed licet non requirat consuetudo scien-  
tiam principis de cuius præiudicio non agitur, scientia ta-  
men requiritur consiliariorum aut regentium ciuitatem, li-  
cet non scientia totius populi minorum aut mulierum, sed  
eorum tantum qui possunt statuere. gloss. Doct. in d. c. si de  
consuet. Bald. in consil. 401. lib. 5. Corn. in consil. 268. col. 3. in  
fin. lib. 4. Castrum tamen subditum ciuitati non posset in-  
ducere consuetudinem sine scientia eorum de ciuitate, si-  
ne quorum consensu castrum statuere non posset. gloss. &  
Doct. in d. c. fin. de consuetud. Corn. in consil. 293. col. penul.  
lib. 3. Quod notent Sauilianenses ad locum Leuardixij su-  
bditum iurisdictioni Sauiliani. ¶ Maximè autem efficax erit  
eiusmodi consuetudo circa successionem quia in ea tracta-  
tur de iure quærendo quod facilius tollitur l. fin. C. de acq.  
poss. gloss. & Doct. in l. seruus. C. de pac. facit text. in l. qui au-  
tem in princip. ff. de his quæ in frau. cred. Ideo prælatus po-  
test præiudicare ecclesiæ in quærendis gloss. fi. in ca. fi. 16. q.  
6. cum simil. quæ notat. Alexand. & Iason. in l. legatum. ff. de  
leg. 1. ¶ ideo valet statutum laicorum in præiudicium ec-  
clesiæ quando tractatur de iure quærendo. Bartol. in le. re-  
scripto. in §. fi. ff. de mune. & hono. cum sim. vt per Decium  
in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. column. 24. versicul. 3. conclusio

supra fasta de constit. in consil. 269. column. 4. versicu. & hoc  
est præsertim dicendum in consil. 271. column. 4. in fin. ver-  
fic. non obst. alia ratio, & in consil. 191. column. penul. in fin.  
Iason. in leg. filiusfam. §. diui. column. 11. versic. tu vltra alios.  
ff. de leg. 1. in consil. 236. column. 3. lib. 2. & in consil. 39. in fi.  
lib. 3. de quo tamen quia Docto. variè loquuntur scribo in  
tract. meo de antiquitate temporis. in 4. parte. Et si valet sta-  
tutum pariter debet valere consuetudo, quia nõ differunt  
statutum & consuetudo, nisi quod vnum est ius scriptum l.  
de quibus. vbi late Doct. ff. de legi. imò fortior est consuetu-  
do quam statutum. nam clerici non possunt statuere con-  
tra ius canonicum. c. quod super his. de maio. & obe. Et ta-  
men possunt inducere consuetudinem contra ius canoni-  
cum. cap. fin. de consuet. Et ita arguit Dec. in cap. quæ in ec-  
clesiarum. co. 4. de constit. E contra autem non valet statu-  
tum vbi consuetudo valere non potest. Bald. in consilio 238.  
Factum super quo. column. 2. lib. 3. ¶ Et in terminis quando  
agitur de præiudicio ecclesiæ ita arguit de vno ad alterum  
Ancha. in consil. 258. Super dictum statutum, quinimò etiam  
statuti ¶ appellatione venit consuetudo. Alexand. in consil.  
190. column. 2. lib. 2. Iason. in l. præscriptione. column. 4. C.  
si contra ius vel vti pub. & in l. sed & si possessori. §. item si  
iurauero. column. 2. ff. de iureiur. & in emphyteosi eccle-  
siæ quod seruanda sit consuetudo. notat. Paul. de Castr. in  
consil. 237. Primò videndum est vtrum dominium. colum. 2.  
lib. 1. & idem Paul. in l. etiam ff. solut. mat. vbi circa illum ar-  
ticulū an emphyteosis ecclesiastica transeat ad extraneos  
hæredes quod inspicere debet consuetudo. Item tenet Deci.  
in cap. at si clerici, in princip. column. 13. vers. & idem in si-  
mili casu de iud. ¶ In tali autem consuetudine videtur suf-  
ficere tempus quadraginta annorum, quod sufficit etiam  
in consuetudine contra ius canonicum. cap. fin. vbi gloss. &  
Docto. de consuetud. Aret. in consil. 43. column. 2. vers. 3. con-  
clusio. nam si sufficit præscriptio quadragenaria aduersus  
ecclesiam. c. de 4. & cap. ad audientiam. de præscript. not. in  
l. fi. C. de sacros. eccles. eodem modo debet sufficere con-  
suetudo. Imò regulariter minus tempus sufficit in consue-  
tudine in qua non requiritur quod sit in præscripta, sed suf-  
ficit lōgum tempus decem annorum. Corne. in consil. 293.  
column. 4. lib. 1. notat. in dict. leg. de quibus. fortius voluit  
Corne. in consil. 250. column. 1. lib. 3. quod consuetudo vt  
ecclesia teneatur refirmare seu reuocare emphyteosim,  
inducitur 10. annis. stante igitur consuetudine, non est ab  
ea recedendum etiam per principes aut eorum successo-  
res, quia consuetudini sicut matri debetur reuerentia. &  
ius omne quo mundus regitur, in duas partes diuiditur, &  
maxima pars est consuetudo quæ æquiparatur iuri natu-  
rali quod est immutabile. Bald. in consil. 318. Quidam nobilis  
habens feudum. lib. 2. Alibi scribit idem Bald. in consil. 252.  
Viso quodam arbitramento. colu. 2. lib. 2. legum Romano-  
rum non est vilis autoritas, sed non adeo vim suam exten-  
dū vt vsum vincant aut mores alleg. text. in c. Vberrus, de  
Feudi cognitio. ¶ Sed etiam omni consuetudine posthabita,  
de iure communi videtur filiam succedere in istis bonis  
emphyteoticis exclusa ecclesia, quia transit emphyteosis  
ecclesiastica ad filias neptes vtriusque sexus, etiam si de  
eis nihil dicatur in concessione. §. emphyteosim, in authen.  
de non alien. aut perm. notat. in leg. etiam. ff. solut. mat. & in  
leg. quod dicitur. ff. de verb. oblig. Ancha. in consil. 44. Pri-  
mò de viribus. column. 1. Deci. in cap. in præsentia. column.  
19. & sequ. extra de prob. igitur ista filia videtur admitten-  
da in emphyteosim ecclesiasticam de iure communi.  
¶ Quinimò plures tenent quod emphyteosis ecclesiæ tran-  
seat etiam ad hæredes extraneos de iure communi quan-  
do conceditur pro se & hæredibus. Corne. in consil. 173. col.  
3. lib. 2. vbi attestatur hanc esse communem opin. & in con-  
sil. 13. column. 3. lib. 3. de quo tamen per Dec. in cap. in præ-  
sentia. column. 17. de probat. quia non expedit hic dicere,  
sed alibi latius dico consulendo. ¶ Secundo videtur admit-  
tenda ex forma inuestituræ obtentæ pro se & successoribus,  
quorum appellatione ¶ veniunt hæredes sanguinis se-  
cundum materiam subiectam. Bald. in l. q. 115. vers. & no. ff.  
de re. diu. Soc. in con. 19. col. 4. ve. quoniam licet lib. 1. Dec.  
in con. 171. col. fi. & in consil. 445. col. 3. vers. & quod dictum  
est, sed ista filia est capax emphyteosis ecclesiasticæ, igitur  
verba concessionis ad eam pertinent. l. ille aut ille. §. cum  
in verb. & l. aliter. ff. de le. 3. ¶ Tertiò, cum ista filia sit cōpro-  
hensa in ipsa inuestitura & recognitione, omninò videtur  
admittenda, quia in contractu emphyteotico illud j. quæri-  
tur quid cōuentū sit l. fi. §. 1. C. de iure emphyteo. facit te. in  
Cons. Crau. 2. pars.



1. §. si conueniat. ff. de po. itaque cum fuerit conuentum & pactum factum quod transiret emphyteosis ad successores, pactum illud est omnino seruandum. Ideo dicimus spectandum esse tenorem in vestitura. c. i. in fin. de duob. frat. à capit. inue. vbi Bald. cum sim. quæ not. Ias. in tract. feud. consil. 29. Deci. in consil. 78. colum. 3. & emphyteosis verba & tenorem stipulationis seu concessionis considerat Cor. in consil. 165. lib. 2. & alibi sapissimè. Simile videmus in priuilegiis quod attenditur eius tenor. ca. porrò. de priuilegiis. Bald. in consil. 345. Præmittendum est. lib. 1. ¶ Fortius voluit Bald. in l. cum antiquioribus. verfic. 10. Cod. de iure de lib. quod filius viuo patre censetur inuestitus & possidere, adeo quod possessio in eum continuatur mortuo patre. cuius dictum pro singulari refert Iason. in l. quoties. col. 7. ad fin. C. de rei vend. sed ultra Ias. allego eundem Bald. in consil. 301. Proponitur quod Petrus. col. 2. vers. sed modo dubitatur. lib. 1. vbi planius explicat. ¶ Quod dictum magis obtinet in emphyteosi, quia renouatio emphyteosis necessaria non est in his qui comprehenduntur sub inuestitura, quantumuis remotiores sint, Sal. in l. fin. co. 7. & ibi Iason. co. 10. vers. secundò, iuxta proximam quæstionem quæro. Co. de iure emphy. vltra quos allego Paul. de Castr. in consil. 189. Viso instrumento cuiusdam inuestitura. co. 2. lib. 2. amplius, quando fit alienatio in eos qui sunt de comprehensis in inuestitura, necessarius non est consensus domini nec laudemium solui debet, vt not. Iason. in d. l. si. Bru. Asten. in consil. 43. col. 3. in 3. dub. & in consil. 44. circa fin. Ripa. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 20. in fi. ff. de verb. oblig. igitur donec supersunt per sonæ quibus concessa est emphyteosis, dominus directus non admittitur, aliàs veniret contra pacta, conuentiones l. 1. & contra le. 1. ff. de pac. nota. in cap. de proba. ¶ Non obstat renuntiatio ipsius filie quia si dominus directus velit ea vti, tenetur acceptare cum omnibus suis qualitatibus. Bald. & Salic. in l. seruus. C. de pac. vbi dominus non potest acceptare contractum serui nisi cum omnibus suis modis & conditionibus not. Soc. in consil. 125. col. 2. lib. 3. Iason. in l. de quibus. col. 3. post med. ff. de legi. in l. si autem. quam legit cum l. contra. §. si filius. in §. nota. ff. de pact. & in le. Pomponius. §. cum quis. in 1. not. ff. de acq. poss. Et generaliter verum est vt quoties quis vtitur iure quæsito ex persona alterius, vt vti oporteat cum omnibus suis qualitatibus, Dec. in consil. 532. col. 2. sed in renuntiatione est pactum resolutiuum renuntiationis quod illa non valeat decedente fratre sine filiis, igitur, &c. ¶ Secundò etiam si non esset illud pactum resolutiuum, adhuc renuntiatio nihil noceret extincta persona cuius contemplatione facta est Bald. in l. pactum quod dotali. in 4. q. C. de colla. & ibi Mod. Dec. in consil. 109. col. 3. in consil. col. 270. col. pen. ad fin. in con. 432. & alibi sæpe. ¶ Rursus Ecclesiæ nullum ius competit ex ea renuntiatione facta ea absente pro qua nullus fuit stipulatus. §. alteri. Instit. de inuti. stipu. & renuntiatione no. Doct. in l. si actionem. C. de pac. Pau. de Castr. in consil. 252. Viso puncto & substituto & narratis in eo, col. pen. circa med. lib. 1. Can. in c. veniens. de renuncia. Et renuntiatio facta cum vna persona ad aliam non extenditur l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pac. renuntiatio igitur facta in fauorem fratris alij prodesse non debet, quia actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quam gerantur. l. 1. §. Iulianus. ff. de iti. act. que priua. l. voluntariè. C. de excu. tu. l. si. C. ne vxor. pro matri. le. tutori. Cod. de neg. gest. le. tutores qui. C. de admi. tutor. ca. manifesta. 12. q. 1. bonus text. in le. operis non positus. ff. de oper. libr. renuntiatio enim est stricti iuris. vt not. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. in l. si ex pluribus. ff. de soluti. bonus text. in l. iubemus. C. ad Velle. & in renuntiatione not. Paul. de Castr. in consil. 86. Dubitatio vertitur. col. 2. post med. lib. 1. Aret. in consil. 161. verum est quod, col. pen. vers. & hoc maximè videtur dicendum. Soc. in consil. 196. ad fin. lib. 1. imò dicuntur odiosæ renuntiationes eiusmodi. Bald. in consil. 437. Quædam puella. colum. 2. post med. lib. 1. Et in terminis nostris tradit idem Bald. in consil. 181. Ad euentiam. colum. 2. post med. lib. 3. vbi quod renuntiatio facta circa emphyteolim ecclesiæ per vnum emphyteotam fratri suo, ecclesiæ non prodest. allegat. text. in c. fin. si de feud. defun. fue. contro. Idem voluit Fed. de Senis. in consil. 77. Factum sic habet. Quidam Abb. in consil. 58. ex themate prædicto. in tertio dubio. Ripa. in dict. l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 21. vers. 3. conclusio. ff. de verb. obliga. ¶ Neque obstat si dicatur emphyteosis ecclesiastica non transire in transuersales, sed in descendentes tantum: quia respondetur, quia ista filia non consequitur bona tanquam comprehensa in concessione & inuestitura, sublata perso-

na fratris ex iure accrescendi siue repetitæ concessionis considerata stipulatione patris. Barto. & Doct. in l. si mihi. & Titio. ff. de verb. oblig. & idem Bart. in consil. 58. Ex themate prædicto, cum simil. quæ Dec. colligit in consil. 263. col. 2. circa med. quinimò cum ista emphyteosis sit paterna, in ea videtur esse locus iuri accrescendi indistinctè etiam post ius quæsitum, ex his quæ Corn. latè scribit in consil. 285. lib. 3. Quod ius accrescendi altera tum non fuit ex illa renuntiatione per supradicta. ¶ Porro in casu dubio habenda est interpretatio quod emphyteosis duret, non etiam finita censetur, arg. notatorum per Alex. in consil. 157. col. 1. lib. 7. Dec. in consil. 168. col. 2. vers. & ex his conclusio suprafacta. Item quia agitur materia beneficij cõcessi ab ecclesia citra præiudicium tertij, quod latè est interpretandum l. si. ff. de constit. princip. cum ibi not. per Moder. Dec. in c. super eodem. col. 4. circa med. de offi. delegat. Et ita de iure scribendum puto, saluo saniori iudicio. Taurini 5. Augusti 1535. Aymo Crauetta ex Sauiliano I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Ex contractu negotiorum gestoris non queritur ius domino ante ratificationem.
- 2 Dominus non potest ratificare appellationem interpositam à procuratore exacto & finito tempore appellandi.
- 3 In actibus inter viuos non censetur cogitatum de futuris.
- 4 Vna & eadem res non debet duplici iure censi.

## CONSILIVM CCLII.

## In causa D. Io. Antonij de Montismali.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur quod Magnificus dominus Ioan. Antonius ex dominis Montismali Marchionatus Saluciarum emit quædam prædia nomine dominæ Mentia eius matris, quæ ante dictam emptionem donauit certam quantitatem pecuniarium dominæ Isabellæ eius nurui, vxoris ipsius domini Ioan. Antonij super eius bonis capiendam. Deinde ipse Dominus Ioan. Antonius emptor eadem bona alienauit Petro Rocapiliæ qui cessit iura sua not. Ioanni Venæ. modò filij domini Ioan. Antonij & Isabellæ, eiusdemque Isabellæ hæredes, iactant ius se obtinere in dictis bonis tanquam hæredes matris ex tit. donationis factæ per memoratam dominam Mentiam in dominam Isabellam eorum matrem, & volunt capere pecuniam donatam eorum matri super istis bonis tanquam de bonis donatricis quia dictum fuit in donatione quod caperetur pecunia super bonis donatricis. Quæritur quid iuris? ¶ Breuiter, se domina Mentia cuius nomine comperata fuerunt prædia, illam emptionem non ratificauit, nullum fuit quæsitum ius in ipsis bonis ex quo nullum præcessit mandatum ad emendum generale nec speciale, ¶ quia ex contractu negotiorum gestoris non requiritur ius domino ante ratificationem. gloss. & Doct. in l. si ego. ff. de neg. gest. Bart. in consil. 206. Inter procuratorem. in princ. Sed cessante ratificatione quæsitum fuit ius ex eo contractu ipsi domino. Io. An. l. si absentis. C. si cert. pet. Bartol. in l. fundum. ff. de act. empt. Alexand. in consil. 24. colum. 3. vers. & ipsemet Bart. lib. 5. Corn. in consil. 50. col. 3. lib. 1. Ideo posthabita & cessante ratificatione matris, licuit domino Ioan. Anton. eadem bona alienare tanquam sua propria. Et circa ratificationem aduertendum est, quod illa erant necessaria antequam fieret alienatio per ipsum dominum Ioan. Antonium. Et sic re integra adhuc existente, quia post alienationem factam per dominum Ioan. Antonium frustra fit ratificatio, quæ impeditur ex actu alienationis intermedio l. bonorum. ff. rem ratam habe. l. necessaria. §. quod si pendente. ff. de peri. & com. rei vend. Ideo dicimus quod dominus non potest ratificare appellationem interpositam à procuratore exacto & finito tempore appellandi. Corn. in consil. 292. col. 2. lib. 3. not. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsu. cap. Anch. in con. 409. Viso. co. 1. Dec. in reg. semper qui nō prohibet. & in reg. contractus. ff. de reg. iur. & in con. 247. colum. 3. & alibi sæpe Doct. ¶ Aduertendum tamen videtur quod si notarius stipulatus est nomine ipsius dominæ Mentia, tunc non videtur necessaria alia ratificatio ipsius dominæ Mentia, sed sine alia ratificatione videtur quæsitum



quæsitum ius irreuocabile eidem dominæ Mentæ, ex sola stipulatione notarij, quod tolli non potuit per ipsum dom. Ioan. Antonium, Bal. in l. cum à socero. col. pen. in fin. versic. & ideo in q. Bart. C. de iure dotium, refert sequitur & comprobatur Alex. in consil. 27. lib. 3. Are. in con. 84. col. 4. in 3. dub. versic. sed tamen his non obstantibus. Idem clarissimè voluit Soc. in consil. 137. col. pen. cir. fi. versic. 2. & ult. loco. li. 1. in consil. 127. col. 12. versic. 3. nam ex quo lib. 3. & idem voluit Socin. arguendo à contrario sensu in consil. 115. col. 3. post med. versic. præterea videmus lib. 4. Corn. in consil. 68. lib. 3. Idem sentit Corn. in consil. 2. col. 2. post med. lib. 4. dum dicit quod ex stipulatione notarij statim quæritur ius sine ratificatione. Idem voluit Dec. in consil. 58. col. 2. post med. in consil. 239. col. 4. in consil. 292. col. 2. post med. & in consil. 507. col. 4. circa med. licet idem Dec. in hoc passu variauerit in l. certi conditio. §. si nummos. col. 2. & in fin. §. fin. ff. si cert. pet. in l. contractus. & in l. quo tutela. §. fin. ff. de reg. iur. in l. 1. col. 6. num. 22. C. de pac. in consil. 226. col. 2. circa fin. in consil. 247. col. 3. in fin. in consil. 531. ad fi. in consil. 598. circa fin. & in consil. 661. col. 2. in fin. in quibus locis tenet Dec. stipulationem notarij solam non sufficere vt quærat ius irreuocabile, sed necessariam esse ratificationem, sequendo Paul. de Castr. in consil. 195. Visis his quæ narrantur col. 3. libr. 2. sed de Decij auctoritate curandum hic non est ob sui contrarietatem, de Pau. etiam curandum non est, quia contra eum est communis opin. & contra Paul. facit ratio: nam notarius potest alteri stipulari tanquam seruus publicus. cap. quanquam, de vsur. li. 6. & dicitur persona publica. c. si instrumenta. ibi, per personam publicam, de fide inst. no. Card. in cle. 1. §. 1. in 12. not. de except. præl. aliàs nulla differentia esset inter notarium & alium priuatum stipulatem nomine alterius, quia etiam ex stipulatione priuati quæritur ius ei pro quo stipulatur, secuta rati habitatione. gloss. & Doct. in d. l. si ego. ff. de neg. gest. Bar. in d. l. qui mihi donatum. ff. de donat. ¶ Sed tamen in casu nostro etiam præsupposita stipulatione notarij vel ratificatione ipsius dominæ Mentæ intra debitum tempus, citra veritatis præiudicium, dominus Ioan. Antonius præsumitur emisit illa bona de propriis pecuniis. l. cum proponas. & ibi Bald. C. pro socio. idem Bald. in l. pen. C. si quis alt. vel sibi. & in consil. 416. Præmittendum est ad euentiam. col. 2. lib. 2. Bar. in l. si patruus. C. comm. vtriusque iud. Anch. in consil. 149. Plura dubia, ad fin. Alex. in consil. 83. col. fi. versic. & regulariter lib. 2. Corn. in consil. 98. col. 4. versic. censetur enim l. 4. Dec. in consil. 21. col. fin. in consil. 99. col. 1. in consil. 132. col. fi. & in consil. 238. col. fin. circa med. Igitur si hæredes donatricis cogitant recuperare ipsa bona, obligantur ad restitutionem pretij quo fuerunt comparata, quia filius emens vel contrahens nomine matris & pecuniam soluens, non censetur contraxisse & pretium soluisse animo donandi, sed repetendi, quia titulus donationis solum præsumitur quoties ascendens contrahit nomine descendens, non etiam è contra Bart. in l. quæ dotis. col. 3. versic. quæro ultorius. ff. solu. mat. & ibi Alex. col. 6. & Iason. col. 5. post med. Et idem Ias. in l. frater. à fratre. co. 13. in princ. ff. de condi. indeb. Cor. in consil. 144. in consil. 185. col. 3. lib. 2. & in consil. 199. col. fin. in 2. dub. lib. 3. Dec. in consil. 21. col. fi. ante med. ¶ Simile videmus in fratribus communiter viuentibus, vel in pluribus socijs si vnus eorum aliquid acquirit quod veniat communicandum, non aliter obligatur communicare atque restituito pretio ex parte fratris vel socij, quia presumitur acquisiuisse de pecunia propria. Alex. in consil. 78. libr. 2. Socin. in consil. 162. col. pen. & in consil. 192. col. 5. lib. 2. Dec. in con. 628. col. 1. & in consil. 651. & alibi sæpè Doc. ¶ Tertio ex alio videtur excludi filij dominæ Isabellæ, quia illa donatio certæ quantitatis facta in bonis donatricis non videtur pertinere ad bona futura, quia in actibus inter viuos non censetur cogitatum de futuris. l. si mandauero. §. is cuius. ff. manda. & dicit Alex. in consil. 170. col. 1. li. 5. quod dispositio quæ potest verificari in tempore de præsentia, non refertur ad futura, siue sit facta per tempus præsens siue sine præfinitione temporis, dummodò non vitietur si ad præsens tantum tempus referatur. Ideo videmus quod donatio omnium bonorum non extenditur ad bona futura. Bar. & Doc. in l. stipulatio hoc modo concepta, vbi Alex. col. 5. ff. de verb. obl. not. in l. fi. C. de pac. faciunt no. in l. cum stipulamur. ff. de verb. obli. facit quod pulchre Ang. scribit in consil. 261. De communitate Pisarum quæ promisit Ianuensibus, non receptare aliquos rebelles ipsorum Ianuensium durantibus annis quindecim, dedit ibi Ang. quod restringitur illa promissio ad eos qui erant rebelles tempore promissionis, nec compre-

henduntur facti rebelles post promissionem. ¶ Alibi scribit mirabilis Corn. in consil. 293. ad fi. lib. 3. quod laudum per quod pronunciat ut habitantes & incolæ talis loci possint lignare & pasturare in tali prædio, restringitur ad eos qui erant habitantes tempore laudi. cuius decisio mirabilis est, si vera est, quam tamen non firmo hic, imò reprobō, quia in his quæ respiciunt vniuersitatem, veniunt etiam habitantes de nouo, quia semper dicitur eadem vniuersitas. Ideo interdicto populo censetur interdicta illis qui postea de illo populo facti sunt vel per natiuitatem vel per translationem domicilij, Ideo si qui nascantur inde ad mille annos in populo illo, interdicto non sublato, essent interdicti, vt nota. per Ioan. And. in cap. si sententia, de senten. excomm. lib. 6. per Ioan. And. in nouella. Fed. de Senis in consil. 32. colum. 3. ante med. versic. & secus est quando populus. & colum. 4. circa med. vbi etiam Fed. assignat rationem, quia ¶ vna & eadem res non debet duplici iure censi. ca. quia circa, de priuile. & ibidem quod hoc procedit, licet omnes ciues essent dispersi propter persecutionem, & ea cessante redirent ad habitandum, quia redibit interdictum in eos etiam si redeuntes essent extranei, per leg. grege. ff. de pig. secus tamen vbi agitur de pluribus vniuersitatibus, aut pluribus & diuersis terris, qui dispositio odiosa loquens de terris alicuius, non comprehendit terras futuras, puta interdictis terris alicuius domini non censetur interdictæ terræ postea quæsitæ Ioan. And. in dict. cap. si sententia, de sent. excomm. lib. 6. Fed. in dict. consil. 32. colum. 3. circa prin. volui tamen allegare illud dictum Corn. in dict. consil. 293. in fin. lib. 3. vt supra reprobatur, vt cognoscatur qualis extendatur ad futuram hominis dispositio. ¶ Præterea, posito quod ista bona possint dici comprehensa in donatione, illud procederet contra ipsam donatricem si ipsa possideret, sed hic possidentur per tertium possessorem, contra quem agi non potest actione personali descendente ex donatione, quia obligatio personalis non sequitur fundum le. quædam. §. is autem. ff. de edend. leg. fina. §. fina. ff. de contrah. empt. leg. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. ¶ Amplius, etiam si filijs domini. Io. Antonij actio realis competeret ad ista bona, quod omnino negatur, cum eorum dominium nullo modo in eos translatum dici possit, cessante stipulatione notarij, aut ratificatione ipsius dominæ Mentæ, tamen viuentis adhuc eorum patre venditore vendicare illa non possunt le. quæcunque. §. fin. Cod. de bon. quæ li. autem. nisi vbi gloss. Cod. de bon. mar. Patre autem defuncto, non est verisimile quod velint repudiare hæreditatem eius non macram pro istis bonis non ita magnis. ideo tanquam hæredes obligantur seruare alienationem parentis leg. cum à matre C. de rei vend. regula: ex qua persona. ff. de reg. iur. cum sim. & not. expresse gloss. Bart. & Doct. in leg. fina. §. in computatione. Cod. de iure delib. & gloss. in d. leg. cum à matre. ob id donatrix non censetur cogitasse de istis bonis quæ fuerunt quæsitæ post donationem. Et ita respondeo Taurini 7. Augusti. 1535. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuris ambigui non est matrimonium contractum metu nullum fieri ipso iure.
- 2 Factum considerari non debet, sed causa facti.
- 3 In causa dotis tam principaliter quam incidenter Iudex secularis est competens.
- 4 Cessat præsumptio metus ex sola præsentia Iudicis.
- 5 Inimpedito non videtur necessaria protestatio dummodò constet de impedimento.
- 6 Ex metu commissio per tertium, dispendium pati non debet is, in cuius fauorem actus est habitus nisi metum intellexerit.
- 7 Vbi infertur metus per alium rescindi debet contractus.
- 8 Quando princeps aliquid facit, semper præsumitur facere ex iusta causa.
- 9 Præsentia principis facit cessare omnem præsumptionem fraudis aut deceptionis.
- 10 Maritus expellens uxorem obligatur dotes restituere.

CONSILIUM CCLIII.

Dissolutiones dubiorum pro Magnifica Anna de Ayans, contra Magnificum dominum Bonifacium de Saluciis.

Consil. Crau. Pars 2.

V 3

DIVINO





**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Respon-  
siones ad dubia proposita per Magnificum vi-  
rum dominum Albertum Gartum Vicarium  
generalem Marchionatus Saluciarum, in cau-  
sa Magnificae dominae Annae de Ayans contra  
Magnificum dominum Bonifacium de Saluciis. Duo prin-  
cipaliter videnda sunt in causa praedicta. primo an quaestio  
matrimonij quae dicitur incidenter opposita, sit remitten-  
da ad iudicem ecclesiasticum? Secundo, an causa dotis se-  
parata non dicatur ante impletam & finitam causam ma-  
trimonij? ¶ Circa primum dicendum videtur, causam ma-  
trimonij non esse remittendam, quia non tractatur articu-  
lus iuris, an matrimonium metu contractum efficax sit aut  
non, neque tractatur quaestio, an matrimonium probetur  
ex verbis dictis & prolati inter partes circa dictum mati-  
monium, quia fatetur conventus & etiam testes examina-  
ti in eius fauorem probant contractum fuisse matrimo-  
nium. tantum disputatur, an adhibitus fuerit metus circa  
matrimonium, ita nulla agitur quaestio iuris, an matrimo-  
nium contractum metu constet nec ne. ¶ Etenim iuris  
ambigui non est, matrimonium contractum metu nullum  
fieri ipso iure. cap. cum locum, de sponsa. leg. si mulier. §. si  
duos met. ff. quod met. caus. cum sim. quae Iason. not. in leg.  
interpositas, in 1. not. Cod. de trans. Ergo cum disputetur so-  
lum an interuenerit metus, dicitur tractari quaestio facti,  
nam metus est quaedam passio constans in animo: quae au-  
tem in animo versantur, facti esse dicuntur l. bonae dei. ff.  
de acq. rer. domi. ibi, illud ad factum pertinere. Iason. in l. 1.  
in princ. col. 7. versic. secundo principaliter. ff. de acqui. poss.  
Ideo an quis sustinuerit passionem metus, probatur per ex-  
teriora, & ex coniecturis, quia animus aliter colligi non po-  
test. ita de probatione metus not. in d. l. interpositas, in ca. si  
iustus, de appell. vbi Dec. late. & idem Dec. in reg. in omni-  
bus causis. ff. de reg. iur. & sic metus dicitur esse quid facti  
duplici respectu. Primo ex parte patientis metum. Secun-  
do ex parte inferentis. bene fateor quod vbi metus proba-  
tus est, dicitur habere quaestionem iuris, quia ius disponit  
an sit metus iustus ex quo actus debeat irritari. sed ista  
quaestio iuris non versatur hic respectu matrimonij, sed  
tantum respectu confessionis de dote recepta, an illa de-  
beat rescindi propter metum, vt infra ostendam. Plane con-  
stat iudicem secularem posse cognoscere etiam de causa  
spirituali incidenti quoties facti agitur quaestio. Bartol. in l.  
2. colum. 2. ver. iuxta praedicta quaro. ff. de iuris. omni. iudic.  
Idem Bart. & Alexand. in l. Titia. ff. solut. matr. not. in l. quo-  
ties. Cod. de iud. & nouissime per Dec. in c. decernimus. co.  
18. extra de iud. In quibus locis si accurate consideraren-  
tur dicta Docto. facile ostenditur quaestionem matrimonij  
de qua agitur, ad factum pertinere quia, vt diximus non a-  
gitur lis de iure, id est an matrimonium valeat initum me-  
tu, sed de facto, id est an metus interuenerit, imo non solum  
incidenter, sed etiam principaliter potest iudex secularis  
cognoscere super causa spirituali, quando facti vertitur  
quaestio puta si conventus ad decimas, opponat exceptio-  
nem solutionis, ita quod non sit quaestio de iure decima-  
rum. Feder. de Senis in consilio nonagesimo sexto. Appa-  
ret, circa fin. & in consilio 245. Domino Andrea. ¶ Confir-  
matur ista ratio, quia ista exceptio meticulosa matrimonij  
non fuit opposita vt pronunciaretur super nullitate matri-  
monij, sed in hoc tantum, vt argueretur metus in confes-  
sione receptae dotis, quasi metus adhibitus circa contra-  
ctum matrimonij praesumatur durare etiam in confessio-  
ne dotis facta non multo tempore post ex actuum vicini-  
tate. Cald. in consi. 2. in tit. extra quod met. caus. Iason. in l. si  
ob turpem. col. fin. ff. de condi. ob turpem caus. Et est gene-  
raliter verum vt durante eadem causa metus semper dica-  
tur, metus durare. cap. 1. quod metus caus. vbi Inno. & Doct.  
Cyn. Bartol. Bald. & Doct. in l. 2. Cod. eodem tit. Bart. & Doct.  
in dict. l. ob turpem. ff. de condi. ob caus. Soc. in consilio 263.  
colum. 5. versic. ex quibus patet responsio. libr. 2. & plurima  
congerit Dec. in consil. 299. colum. penul. in consi. 468. col.  
4. in consi. 498. col. 3. post med. & in l. in omnibus causis. col.  
fina. ff. de re. iur. Igitur si exceptio meticulosa matrimonij  
opposita fuit ad hoc solum vt probaretur metus in confes-  
sione receptae dotis, nihil videtur dubitandum, Iudicem  
laicum posse cognoscere de isto metu propter causam co-  
fessionis receptae dotis, nec est attendenda causa matrimo-  
nij, sed ipsa dotis confessio propter quam opponitur me-  
tus matrimonij: semper enim spectandum est qua con-  
templatione actus fiat, vt nota. Bald. per illum text. in leg. si

pater §. qui duos. ff. de adoptio. cum simili. quae scribit Dec.  
in consil. 283. colum. 5. versic. & hoc confirmatur. Ideo non  
inspicimus ad quem verba dirigantur, sed cuius contem-  
platione aliquid fiat l. si cui. §. si Titio, & ibi Iason. colum. 2.  
ff. eod. tit. Soc. in consil. 85. colum. 4. versic. circa secundam  
difficultatem. lib. 1. Dec. in consi. 279. col. 2. non etiam debe-  
mus considerare verba ad corticem, sed effectum propter  
quem prolata sunt leg. 3. Cod. de instit. & sub. l. 1. §. haec au-  
tem verba. ff. quod quisq. iur. l. si filius familias. §. 1. ff. quod  
cum eo. ca. relatum de cleric. non resid. similiter factum  
considerari non debet sed causa facti. l. verum la. 2. ff. de furt.  
gloss. in c. & si Christus. in versic. ex causa. de iure iur. & in cap.  
intelligentia, in versic. ex causis. de verb. sign. cum sim. Et  
cum solum agatur an dominus conventus habuerit pecu-  
nias quas confessus est, & de validitate ipsius confessionis,  
non debet alterari iudicium ob qualitatem matrimonij,  
quod quidem matrimonium hic non consideratur, nec de  
eo in causa ista curatur, ex his quae scribit Bald. in c. 1. in fin.  
de grad. success. in feu. vbi quod in successione feudi frater  
consanguineus admittitur simul cum fratre vtrinque con-  
iuncto: nec attenditur duplex vinculum altero fratre, quia  
qualitas seu vinculum cognationis non curatur nec con-  
sideratur in feudis. quod dictum refert & sequitur Crotus.  
in rep. l. filius familias. §. diui. colum. 2. ad fin. & col. 39. in 5. q.  
ff. de leg. 1. & in rep. l. re coniuncti. in 3. not. ff. de le. 3. sed vltra  
Crotum allego eundem Bald. in consi. 170. col. 2. & in consi.  
304. Donatio. in fin. libr. 2. Et profecto si ageretur causa ma-  
trimonij. incidenter ob id tantum vt pronuntiaretur de eius  
efficacia, forte non iniuriose peteretur remissio ad eccle-  
siam. Caterum neutra partium desiderat, vt dicatur iudi-  
cium de viribus matrimonij, Tantum quaerit Magnificus  
dominus conventus vt probet adhibitum fuisse metum in  
confessione receptae dotis, allegando metum matrimonij  
qui in facto dicitur constare, cuius facti quaestio ad iudi-  
cem laicum sine controuersia pertinet. Et cum sit capax  
iurisdictionis circa eiusmodi factum incidens an interue-  
nerit metus in confessione receptae dotis vel non, poterit  
incidenter de hoc facto incidenti cognoscere, licet si op-  
ponens exceptionem metus in tali confessione principaliter  
ageret quod matrimonium declaretur nullum propter  
metum vt confessio etiam rescindatur tanquam metu ex-  
torta, non posset Iudex secularis cognoscere, Ange. in con.  
160. Punctus est co. fin. ¶ Sed dicet aliquis, si Iudex secularis  
posset de hac quaestione incidenter cognoscere, fiet praui-  
dium in causa matrimonij: nam si pronuncietur confes-  
sionem validam, non obstante metu allegato, videtur inferri  
quod matrimonium contractum sit libere sine metu, & e-  
contra si pronuncietur confessionem meticulosam, & etiam  
matrimonium contractum sit metu, ideo ratione praui-  
dij videtur quod iudex secularis non possit cognoscere,  
quia causa matrimonij est grauior. l. per minorem. ff. de iud.  
& l. si quis libertate. ff. de pet. haered. & quia sententia lata in  
vna causa posset in alia prauiudicare l. fundum. & l. fundum.  
& l. fundi. ff. de excep. not. in l. edita. C. de eden. pulchre Cor.  
in consi. 30. col. 4. post med. libr. 3. Imo vbi causa prauiudiciali  
alia admiscetur, dicitur procedi contra iuris ordinem, & sit  
intricatio processuum, ob id potest appellari. Fede. de Senis  
in consi. 71. satis videtur. Respondeo quod imo ista duo sunt  
diuidua, scilicet matrimonium & confessio. nam potuisset  
interuenire metus in confessione & non in matrimonio, &  
econtra potuisset confessio receptae dotis sine metu fieri.  
quia pro veritate pecunia dotalis fuisset numerata & tamen  
matrimonium metu fieri, nonne videmus quod interdum  
contrahit quis matrimonium per metum, & tamen si pe-  
cunia pro dote numeratur realiter, dotis confessio non erit  
meticulosa, imo legitima, cum teneatur quis faceri pecu-  
niam quam recepit, imo & de recepto instrumentum face-  
re. l. dissoluta. C. de cond. sine causa l. sicut data. Cod. de lib.  
caus. l. plures apochis. C. de fi. instr. l. chirographis. ff. de adm.  
tut. quae iura ad hoc propositum citat Bald. in consilio 230.  
Quidam nobilis de Ast. lib. 2. Idem etiam not. gloss. in leg. 2.  
in princ. in versic. suspectum. & ibi Iason. co. fin. ff. solut. matr.  
Soc. in consi. 169. col. fin. versic. confirmatur ista conclusio. li.  
2. Itaque cum sint separata, non potest vnum prauiudicare  
alteri, quia ex separatis argui non potest. l. fina. ff. de calum-  
nia. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. naturaliter. §. nihil com-  
mune. ff. de acqui. poss. ¶ Secundo respondeo, quod istud  
forte procedere posset si causa nullitatis matrimonij esset  
intentata coram Iudice ecclesiastico: nam tunc Iudex secu-  
laris cognoscere non posset etiam sine inhibitione iudicis  
eccle-



ecclesiastici, sed sufficit sola intimatio litis præiudicialis. Fed. de Senis in consil. 126. in q. domini Campitoli. & in consil. 235. Factum tale est, quidam exbannitus, col. 2. & ubi iudex ecclesiasticus inhiheret causa præiudiciali pendente coram eo, non esset necessaria partis citatio. Lappus allega. 63. Anton. & Doctor. in cap. tuam, de ordin. cognit. Aret. in consil. 75. col. 3. post me. ver. secundò etiam non valuit sententia secus ubi non penderet causa præiudicialis coram episcopo aut ecclesiastico, quia non posset inhihere parte non vocata. Fed. de Senis in consil. 300. Anc. in consil. 234. Casus talis est post præceptum. Ale. in con. 91. col. 3. ver. tertio moueor. lib. 2. & hoc nisi iudex ecclesiasticus procederet ex officio, propter periculum animarum, quia tunc posset inhihere parte non vocata, etiam non pendente causa coram eo, ut per Alex. in d. consil. 91. col. 3. lib. 2. sed hic super metu & nullitate matrimonij nulla est proposita lis, ideò causæ matrimonij non propositæ præiudicium inferri non potest, quia non en-  
 tis nullæ sunt qualitates. l. adeo §. quod si toto. ff. de acq. rer. domi. in l. 2. ff. de usufru. l. eius qui. ver. quas vero. ff. si cer. pe-  
 ta. ¶ Fortius voluit Bal. in l. 1. in fin. C. quomo. & quam iud. q. ubi accusatur clericus coram episcopo quod produxit falsos testes coram iudice seculari, non potest episcopus inhi-  
 bere iudici seculari ne procedat in causa, licet quæstio falsi pendens coram episcopo sit præiudicialis ad causam pen-  
 dentem coram iudice seculari, quia iurisdictiones sunt dis-  
 tinctæ: & non recognoscit iudex secularis iurisdictionem ab Episcopo, ideò dici potest. Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet, & refert Bald. Feder. de Senis ita consuluisse, quod Bald. dictum refert & sequitur Socin. in consilio 237. lib. 2. & in consil. 237. lib. 2. & in con. 99. cir. si. li. 3. Sed aduerte quia non reperi istud dictum inter consil. Fed. impressa, quæ ipsa tamen ad integrum legi & notauimus, nisi tantum dictum obliuioni aut incuriæ traditum sit, sed fieri potest quod Bald. haberet consil. aliqua Fed. quæ non habentur inter impressa. Planè si verum sit dictum hoc, sequi videtur destructio il-  
 lius communis conclusionis: quod Iudex ecclesiasticus co-  
 ram quo pendet quæstio præiudicialis, potest inhihere iudi-  
 ci seculari ne interim procedat in causa. ¶ Ideò pro resolu-  
 tione istius difficultatis puto considerandū: quod aut quæ-  
 stio præiudicialis pendens coram ecclesiastico est spiritua-  
 lis, ita quod coram laico tractari non potest principaliter nec incidenter ad effectum de quo agitur: & isto casu pro-  
 cedat communis opi. quod fieri possit inhihibito, nam sola ra-  
 tio naturalis hoc dictat ex quo quæstio est præiudicialis &  
 de ea laicus cognoscere non potest. Aut laicus est capax co-  
 gnitionis illius causæ præiudicialis, puta quando clericus produxit falsos testes coram non seculari, Nam potest iudex secularis punire extraordinariè clericum falsum coram eo committentem, ita tamen quod si executio habenda sit in personam, illa reseruetur episcopo, si verò sit realis in bo-  
 nis, illam faciet iudex secularis vel desstringendo eius fide-  
 iussores quos dedit. Cyn. in l. nullum. C. de testibus. sequitur Fede. de Senis in consil. 93. Factum quod proponitur, col. 3. cir. me. ubi etiam allegat Arch. in c. presbyter. 5. q. 6. & quod iudex secularis puniat clericum coram eo delinquentem. Imol. in consilio 139. columna 3. ante med. Sed posito quod possit laicus punire clericum de falso, potest tamen co-  
 gnoscere an testes falsum deposuerint, ut sciat an fides ha-  
 benda sit talibus testibus. Et isto casu cum possit quæstio præiudicialis tractari coram laico, non possit iudex eccle-  
 siasticus inhihere, quam declarationem puto veritatis & rationi amicam, licet alibi ita declaratum non inueniam. ¶ Ex qua declaratione inferitur quod non benè videtur lo-  
 cutus Corne. in consilio 1. in fin. libro 3. ubi voluit quod pen-  
 dente causa absolutionis à iuramento coram iudice eccle-  
 siastico, non possit iudex ecclesiasticus inhihere iudici secu-  
 lari ne procedat in causa super qua petitur absolutio, Nam imò videtur inhiheri posse, ex quo causa absolutionis & præiudicialis de ea laicus cognoscere non potest. ¶ Inferitur etiam ex præmissa declaratione quod in casu nostro potest sine dubio iudex laicus cognoscere super ista confessione dotis quæ dicitur meticulosa, quia ¶ in casu dotis tam prin-  
 cipaliter quam incidenter iudex seculari est competens. Anchar. in consilio 21. colum. fina. in 6. du. facit ad præmissa quod in fortioribus terminis scribit Rom. in con. 369. col. 8. in 10. dub. ubi si clericus agat contra clericum coram iudice seculari, licet iudex secularis sit omnino incompetens potest tamen declarare clericum ita agentem esse priuatū iure suo. ¶ Nunc videndum est aatequam veniamus ad se-  
 cundum dubium, an dicatur probatus iste metus opposi-

tus. in quo concludendum videtur, nihil probatum fuisse nam metus ut supra ostendimus, probatur ex coniecturis & præsumptionibus, puta per minas, armorum terrorem & de contrahente matrimonium per metum qualiter probetur, scribit Ale. in consil. 99. lib. 3. Corn. in consil. 41. Videtur in hac consultatione dicendum, lib. 2. Sed enim nemini-  
 quidem probatum fuit egisse Illustr. Margaritam de Fuxo Saluciarum Marchionissam quod metum ostendat, tantū allegatur metus reuerentialis ob præsentiam Illustriss. Marchionissæ, qui metus cessare videtur quia non probatur quod dominus Bonifacius contraxerit matrimonium ad preces Illustr. Marchionissæ, ex his quæ no. Inno. in cap. petitio. extra de iurei. las. in d. §. quadrupli. col. 7. ver. quomo-  
 do autem rescindatur Inst. de act. Imò non sufficeret proba-  
 re preces neque præceptum superioris nisi probaretur quod superior tyrannicè ageret contra inobedientes. Ioan. And. & Doct. in c. insinuare. cum glos. in verbo. metu regio. qui clerici vel vouentes Alex. in consil. 16. co. 3. post med. lib. 3. Soc. in consil. 27. col. 4. vers. nec videtur obstare li. 3. Dec. in d. reg. in omnib. causis. col. 2. versic. & ex prædictis inferitur. ff. de reg. iur. nempe. oportet præceptum superioris esse pœ-  
 nale ut metum iustum inducat. l. si. §. 1. ff. quod met. caus. per quem text. ita dicit Bartol. in l. creditor. in fin. ff. de solu. tra-  
 dit Dec. in consil. 25. col. 2. in consil. 42. col. 4. in consil. 468. & in consil. 498. ¶ Neque mutat præsentia Illustr. Marchionissæ ad ipsam confessionem siue contractum matrimonij. quia so-  
 lus metus reuerentialis satis non est ad infirmationem ac-  
 ctus, nisi alia concurrant, puta minæ vel verbera. Bar. in l. 1. §. quæ onerandæ. ad fin. ff. qua. re. actio non datur, no. in le. ad inuidiam & in l. si per impressionem. C. quod met. cau. cum sim. quæ Socin. scribit in consil. 163. col. 4. lib. 2. las. in d. §. qua-  
 drupli. colum. 7. versicu. & circa proximè d. Inst. de actio. Ri-  
 pa. lib. 3. responso. de dona. reuo. ca. 15. num. 8. no. in l. pactum quo dotali. C. de colla. ¶ In superiore tamen non requiren-  
 te minas vel verbera, quando præcederet rogatio aut præ-  
 ceptum, deinde ipse præfens adesset, Sed ex sola præsentia principis induci non videtur suspicio metus, imò excludi  
 4 & tolli, nam ¶ cessat præsumptio metus ex sola præsentia iudicis. arg. l. transactionem, ubi not. C. de transa. l. 1. ubi Bart. de prædiis decurio. lib. 10. cum sim. ut per Soc. in consil. 50. in prin. lib. 3. las. in l. pacta nouissima, in tertio not. C. de pact. & in d. l. transactionem, in prin. ergo à fortiori, cessabit præ-  
 sumptio metus ex præsentia principis: pro quo maior est præsumptio, quam pro vno iudice, quia dicitur princeps iudex iudicum, ut nota. in le. nemo iudex. C. de decurio. libro 10. & dicitur princeps ordinarius omnium & legatus, dicit Bald. in titu. de pace Constan. circa prin. argu. 1. penul. ff. de offi. eius refert & sequitur Barba. in consilio 34. libro secundo. Cur. Senior in consilio 50. columna 21. circa prin. & in consil. 66. colum. 7. ante fin. & in principe quod tollatur om-  
 nis metus & suspitio ex eius præsentia, est tex. in l. 1. C. de his qui propter metum iudi non appel. ubi Bald. dicit quod ubi princeps. ibi, securitas. Ad idem tex. in l. fin. ff. quod me-  
 tus cau. & in §. patrocinia, in authen. de man. prin. no. Old. in consil. 251. Nos regimus. col. 1. post med. las. in consil. 72. col. 1. in fin. lib. 1. nec est verisimile quem pati violentiam in terra iusticiæ. Inno. in c. 2. circa fi. de alien. iud. las. in consil. 227. col. penul. lib. 2. ¶ Rursus non potest præsumi metus in domino Bonifacio, qui nihil protestatus fuit de metu. Bald. in consil. scismatis. posito sub rub. C. si quis aliq. testa. proh. colum. 12. vers. sed in contrarium. Alex. in consil. 114. colum. 2. post me. in consil. 146. col. penul. versicu. accedit ad confirmationem prædictorum, lib. 5. & in consil. 69. colum. pen. in fi. & seq. li. 7. So. in consilio 45. col. 1. lib. 1. & hanc partem quod prote-  
 statio sit necessaria, dicit tutiorem in practica las. in l. de pu-  
 pillo. §. si quis ipsi prætori. colum. 4. ff. de operis noui nun-  
 tia. las. in l. qui in aliena. §. Celsus, colum. 5. vers. adde ad istā conclusionem. ff. de acquirend. hæredi. Quinimò non suffi-  
 ceret si clandestinè fuisset protestatus, nisi peruenisset pro-  
 testatio in notitiam ipsius dominæ Anny. Bartol. & Docto. in l. qui in aliena. §. fina. ff. de acquirend. hæredi. Bald. in leg. clari. in fin. C. de fideicom. Angel. in consil. 218. Visa narra-  
 tio, colum. 2. vers. tertio quia tempore compramissi. Alex. in consilio 16. libro 3. De. in l. omnibus causis. ff. de regul. iur. ¶ Sed super hoc de protestatione non facio fundamentū, quia non videtur necessaria pretestatio dummodò alias probetur de metu. Alexand. in d. l. qui in aliena. §. fina. ff. de acquirend. hæredita. Dec. in d. l. in omnibus. num. 10. ff. de re-  
 gulis iuris. in c. fi. colum. 3. de appella. & in consil. 356. colum. 2. in fina. Sic etiam ¶ in impedito non videtur necessaria  
 5 Crauer. pars. 2. V 4 p rote



protestatio dummodo constet de impedimento. Alexan. in consil. 92. colum. penult. lib. 1. Ias. in l. 2. §. quod diximus. col. 3. ff. de operis noui nuncia. in l. ad diem. colum. 1. in fi. ff. de verbor. obligat. & in l. properandum. §. fin. autem. vtraque C. de iudic. Gozadi. in consilio 66. colum. 3. & hanc opini. ego soleo sequi. & in casibus in quibus Doct. videntur requirere protestationem, illud videtur procedere, vel quando agitur de probando impedimentum per solam protestationem puta quod actor fuerit impeditus causam prosequi infra terminum, cum aliter non probetur de impedimento iudicis. puta quod fuerit absens aut infirmus: nam dicit non potest quod steterit per iudicem, & quod actor fuerit impeditus facto iudicis, nisi probetur diligentia in actore saepius instando & protestando apud iudicem, vel quando agitur de probando metum ex sola protestatione, puta quia protestatur quis in praesentia eius cum quo debet contrahere, quod metu contracturus sit. vel quando agitur de probando, quod cessante impedimento fecisset quis quod sibi incumbebat, puta iudice absente absuit & actor, non sufficere videtur absentia iudicis data etiam actoris absentia. quid enim si iudex praesens esset & actor absens, ideo isto casu debet actor protestari aut declarare animam suam, quod ipse non abesset sed causam prosequeretur, si iudicis copiam haberet. ¶ Dicit etiam posset contra istum metum reuerentialem quod videtur purgatus ex iuramento praestito per dominum Bonifacium glo. in §. sed quod sancitum, in verbo neque scriptum, in authen. de nuptiis quam gl. multum commendat Ang. ibi. colum. vltim. pro extensione authen. sacramenta publ. C. si aduer. vend. sed istud non placet, imò metus videtur inficere & annullare ipsum iuramentum saltem officio iudicis, non etiam videtur purgari metus, per iuramentum. de authen. sacramenta puberum. vbi Ias. columna 17. post med. versicul. item illud de metu C. si aduer. vend. Amplius, si iurās in cōtractu implet promissa per pulchra tempora post ex tali implemento, non videtur purgatus metus, imò secutum praesumitur implementum metu periurij. Barto. & Bald. in l. 2. C. quod metus caus. Aretin. in consil. 14. colum. 9. in 4. dubio. ¶ Denique etiam si probatus esset iustus metus adhibitus per Illustriss. Marchionissam illa dominæ Annæ agentis & metum ignoranti nihil nocere, ¶ quia ex metu commissio per tertium, dispendium pati non debet is in cuius fauorem actus est habitus, nisi metum intellexerit, l. non interest. C. quo met. cau. cum simi. quæ Ias. colligit in l. 1. colum. 2. versicul. prædicta etiam procedunt. C. si quis aliq. test. prohib. vel nisi ex metu commodum acceperit. Angel. in l. metum autem. §. fina. ff. quod met. caus. Deci. Neapo. Deci. 263. quod hic non probatur. ideo inferendum esset iudicium ad interesse contra metum inferentem. ¶ Sed aduertendum circa dictum. Ias. in d. l. 1. C. si quis aliq. test. prohib. quia illud non videtur verum, & gl. in l. 2. C. eodē titulo super qua Ias. se fundat, reprobat per Bart. & Doct. in rub. ff. eodem titu. si quis aliq. testa. prohib. post gloss. ibi & contra glo. in d. l. 2. tenet Corne. in consil. 250. colum. fin. lib. 2. nam actio quod metus causa, dicitur in rem scripta, & competit contra tertium possessorem etiam ignorantem & habentem causam onerosam in subsidium, quando metum inferentes soluendo non essent d. l. si cum exceptione §. in hac, vbi gloss. in versicu. lucrum. ff. quod metus cau. Ita que quod dicitur tertium ignorantem non teneri ex metu alterius posset procedere quando metum patienti, & cū tertio contrahenti imputare posset, cur nihil dixerit aut protestatus fuerit de metu quando cessabat metus protestandi. ¶ Hic tamen aduerte, quia Alexan. in d. consil. 16. lib. 3. voluit quod etiam dato metu in protestatione non tamen reuelat protestatio clandestina contra tertium. Puto dicendum quod aut quaeritur an competat actio quod metus causa cōtra tertium qui habuit causam in re super qua metus commissus est post ipsum metum illatū, & tunc dicere quod sic, in subsidium. Aut quaeritur an obstat metus alterius tertio contrahenti cum metum passo & ignoranti de metu, & dicendum quod non. Ratio diuersitatis, quia habens causam à metum inferente habet rem à vitioso, secus in contrahente cum metum passo ab alio. ¶ Sed hic etiam considerandum est quod vbi inferitur metus per alium, rescindi tamen debet contractus. Paul. de Cast. & Alexand. in l. penultim. C. quod metus cau. Dec. in consil. 42. colum. 5. Ideo dicendum est quod dictum Alexand. in d. consil. 21. solum procedat quando ageretur de præiudicio tertij quia ipse esset in damno, secus si solus non sentiat commodum contractus. ¶ Ex alio metus allegari non potest, quia non suf-

ficit probare metum nisi probetur quod peruenit utilitas ad inferentem metum. Bar. in l. si cum exceptione. §. in hac per illum tex. ff. quod met. cau. vbi actionem instruit ad libelli conceptionem, sed istud dictum Bartol. procederet quando nec ad inferentem nec ad alium priuatum utilitas ex metu perueniret, secus si metum quis inferat ad utilitatem priuati, quia rescinditur actus metu gestus. d. l. fin. C. quod metus causa. Paul. & Alexand. in d. l. penultim. C. eod. titu. vt supra proximè dictum est. Ex quibus apparet differentiam esse an verè probetur illatus metus quia tunc nocet metus etiam tertio, quod ad rescissionem contractus, an verò solum probetur metus ex protestatione clandestina, & illa tertio non præiudicat vt per Alexand. in d. consil. 16. libro tertio. ¶ Ex præmissis inferitur exceptionem matrimonij meticulose calumniose oppositam fuisse, etenim qui non probat quod deducit, etiam excipiendo calumniari videtur. c. calumniam. de pœnis. c. qui non probauerit. 3. q. 4. l. 1. C. de aduoc. diuer. iud. latissime & pulcherrimè. Soci. in consilio 118. columna quarta circa med. versicul. aut est dubiū, & quatuor colum. seq. libro primo & in consil. 146. colum. 6. versic. præterea posito, eod. libro. Propterea Iudex secularis non debet causam metus circa confessionem dotis remittere ad Iudicem ecclesiasticum ex quo calumniose opponitur. Alexan. in l. Titia, colum. 3. ad fin. versicu. quarto fallit. ff. solut. mar. Dec. in d. c. decernimus, colum. 17. ad fin. de iur. & regulariter hoc iure vititur vt exceptio omnis calumniosa sit repellendo vt cunque agatur de præiudicio irreparabili. Felyn. in cap. de cetero, colum. 4. de re iudicata, cum in finitis simili, quæ ad materiam calumniose exceptionis cogerit. Marf. in pract. cau. crimi. §. opportunè. nume. 85. cum pluribus sequen. & quando Iudex relicto exceptiones præsumitur pro eo quod iuste faciat. Ant. de But. in cap. post electionem, de concess. præben. sequitur Alexand. in consilio 41. columna quarta lib. 2. ¶ Rursus ista exceptio meticulose matrimonij videtur ratione carere, quod Illustr. Marchionissa iustitiæ studiosa, cuius animus constantior erat quam vt forte aliqua corrumpi posset, metum iniecerit ad contrahendum matrimonium aut dotes agnoscendum, etenim iuris præsumptio omnis arridet principibus. Cyn. in l. fin. C. si contra ius vel utili. publ. Abb. in cap. in causis, in 2. nota. extra de regul. iuris. not. Dec. in consil. 125. columna secunda post med. versicu. & hoc præsertim. Ideo ¶ quando princeps aliquid facit, semper præsumitur facere ex iusta causa. Bald. in l. si testamentum. C. de testam. Decis. in consil. 292. columna 3. in consil. 307. colum. 3. in consil. 39. in colum. fina. in consil. 341. columna secunda & in c. quæ in ecclesiis, cōsilio 13. de constitutu. quod tamen non putarem procedere quando ageretur de auferendo dominium aut ius quæsitū de iure gentium, licet in hoc Docto. variauerint, sed hic locus suus non est. Ergo ista exceptio contra principē & quæ nihil probata fuit, abiicienda est tanquam vacans omni ratione. ca. ex parte 2. & ibi Dec. in 2. not. extra de offic. deleg. neque enim verisimile est quod iniuria & metus inde processerit vnde iura nasci debent l. meminerint. C. vnde vi & si in priuato præsumitur in bonam partem l. merito. ff. pro socio. a fortiori in principe. l. quanto magis. ff. de iure iur. facit dictum Innocen. in cap. 1. de cleric. peregrin. de quo per Abb. in c. nisi essent. de præben. arguendo à fortiori. Quinimò Archidiaconus & Ioan. And. in ca. 1. de pact. lib. 6. voluerunt quod vbi interuenit autoritas Principis, non potest allegari læsio, nec peti restitutio in integrum: refert Alexand. in consilio 240. ad fin. libro sexto. Et dicit Bald. in consilio 395. pro domino Dinaldo, colum. 1. ad fin. libro secundo quod præsumitur princeps iustitiæ plenus. Ad idē quod scribit Abb. in consilio 36. columna secunda cir. med. libro 2. ¶ præsentia principis facit cessare omnem præsumptionem fraudis aut deceptionis ob id quod non requiritur insinuatio in donatione quæ fit coram principe. Ad idem adduco Bald. in l. rescripta, columna secunda. C. de precibus Imper. offer. vbi quod dolus committi non potest vbi est princeps, quod Bald. dictum refert & sequitur Ias. in consilio 70. colum. 1. in final. libro 1. Ad idem adduco Socin. in l. si mihi & tibi. §. in gatis. colum. penultim. in fine, ver. 7. solet inferri. ff. de legat. 1. vbi quod coram principe præsumitur cessare omnis suspicio & machinatio, alibi scribit Calca. in consilio secundo columna fin. quod ad comparandum coram principe metus allegari non potest, nisi in loco esset forsan exercitus aut furor populi. ¶ Venio ad secundum dubium in quo videtur concludendum, oportere magnificum Senatū Marchionalem pronunciare super restitutione dotium, etiam si excep-



exceptio matrimonij meticulosa esset remittenda circa veritatis præiudicium, quia propter causam pertinentem ad iurisdictionem ecclesiasticam non est impedienda iurisdic-  
tio iudicis laici. nam diuifum imperium cum Ioue Cæsar habet: facit tex. in l. fin. cum ibi plenè notatis. ff. de iurisdic-  
t. omnium iudicum. Secundo faciunt no. per Soc. in consil. 12. colum. 6. libro 1. vbi si clericus & laicus sint duo correi debendi, & causa sit diuidua & separabilis, vnusquisq; con-  
uenitur coram suo iudice, videlicet laicus coram iudice laico, & clericus coram iudice ecclesiastico, vt tradit idem Soc. in consil. 82. colum. fin. versic. noua conclusio. lib. 3. post Bart. in l. præcipimus, §. pen. C. de appellationibus. Ias. in l. imperium. col. 3. post med. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & in l. si emancipati, colum. 4. C. de collatio. Sed licet dos esse non possit sine matrimonio, tamè cognitio cau-  
sæ dotis an fuerit numerata, vel non, potest separari à cau-  
sa matrimonij, nempe recuperari potest dos soluta condi-  
tione sine causa, licet matrimonium fuerit nullū propter metum. Rursus, si pronuntietur matrimonium cōstare per iudicem ecclesiasticum, licebit iudici seculari vrgere ma-  
ritū, vt restituat dotes, & donationem propter nuptias, quo-  
ties vxorem affectu maritali non tractat neque ad confor-  
tium recipit, ex latè notatis per dominum consultorem. Et  
vltra eum quod vxor dicatur expulsa ex eo quod nō admit-  
titur, allego Cardinalem in Clementina 1. quæstione 23. de  
foro compe. post glo. ibi in verb. expulsores. Anchar. in con-  
sil. 127. Ad dubia elicit, ad fin. Corn. in consil. 203. colum. fin.  
lib. 2. & vltra allegata per dominum consultorem circa ar-  
ticulum quod † maritus expellens vxorem, obligetur do-  
tes restituere, addo Alexand. in consilio 70. lib. 5. & in con-  
silio 26. libro 6. Socin. in consilio 64. & dixi in consilio 31. co-  
lumna 2. circa fi. ¶ Secundo quod Iudex secularis possit co-  
gnoscere & pronuntiare de restitutione dotium, probatur  
ex iuribus ex aduerso allegatis, quæ retorquētur, in quibus  
clarè ostenditur iudicem prophanum toties cessare oportere à cognitione causæ quoties exceptio pertinet ad fo-  
rum ecclesiasticum est præiudicialis ad causam principalē:  
verbi gratia, si ago petitione hæreditatis tanquam filius, &  
opponitur exceptio quod non sum filius legitimus, quia  
inter parentes meos matrimonium contrahi non poterat,  
Ista exceptio matrimonij est præiudicialis ad petitionem  
hæreditatis nam si iudex ecclesiasticus pronunciet matri-  
monium non tenuisse, cessat ius petitionis hæreditatis, idè  
iudex laicus intermittit iudicium petitionis hæreditatis  
quando finitur quæstio matrimonij, & quia sequi posset cō-  
fusio & absurdum ex contrarietate sententiarum. Etenim  
finge iudicem secularem pronuntiare me esse heredem tã  
quam filium, & iudicem ecclesiasticum pronuntiare ma-  
trimonium non valuisse, impossibile redditur iudicium iu-  
dicis laici. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iu. & vbi sunt duo cō-  
traria, inuicem sibi derogant, & neutri standum est opposi-  
ta enim inuicem se confundunt, nec alterum præponderat  
alteri, vt per Ias. in l. is potest colum. 7. versiculo. item dum.  
Bart. tenet. ff. de acquiren. hæred. facit Alexand. in consilio  
190. columna secunda libro 6. Decius in regul. secundum  
naturam. numero secundo. ff. de regulis iuris & latius in d.  
regu. vbi repugnantia & ista est ratio confusionis id est pe-  
remptionis redditæ à summo Pontifice in c. tuam, de ordi.  
cogni. & in c. tuam, de ordin. cogni. & in c. lator, qui filij sint  
legit. Similiter si creditor agit contra debitorem apud iudi-  
cem laicum, & opponitur exceptio vsurarum pertinet ad  
iudicem ecclesiasticum, iudex laicus idè abstinere à cogni-  
tione causæ principalis quia exceptio vsurarum est præiud-  
dicalis, & quia aliàs sequi posset confusio sententiarum su-  
prà considerata, nam si iudex ecclesiasticus declararet cō-  
tractum vsurarium, statim probatur debitorem non obli-  
gari nomine vsurarum, idè si iudex laicus condemnaret  
debitorem ad soluendum, fierent duo iudicia contraria, q̃  
debitor esset obligatus ex sententia, & quod non esse obli-  
gatus. ¶ Quæ rationes præiudicialitatis & confusionis hic  
omnino cessant quia si magnificus Senatus Marchionalis  
condemnet dominum Bonifacium ad restitutionem dotiū  
& donationis propter nuptias, & iudex ecclesiasticus de-  
claret matrimonium nullum, non sequitur aliqua repugnā-  
tia, si quidem fieri potest vt matrimonium sit nullum, & o-  
bligetur maritus ad restitutionem dotium conditione si-  
ne causa. l. auunculo. §. maritus ad restitutio. & ibi not. ff. de  
cond. sine cau. aut conditione ob causam. l. dotis fructus, §.  
fina. l. si ego. ff. de iu. do. l. quod Seruius. ff. de condit. ob caus.  
vel si iudex ecclesiasticus pronunciet matrimonium firmi

tate cōstare, equè erit cōsonas & cōcordas iudiciū magnifi-  
ci Senatus, quoniam tenetur maritus ad restitutionē dotiū  
ob vxoris expulsionem, consequenter argumentatio ma-  
gnifici Senatus in redditione dubiorum quæ sumitur ab  
illis iuribus in c. tuam, & c. lator, sit efficax, quia rationes cō-  
sideratæ in illis capitulis non procedunt in casu nostro, sed  
impeditur argumentum ob diuersitatis rationem, quia ex  
diuersis non infertur. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. fina.  
ff. de calum. tota cum materia arguendi de vno casu ad al-  
ium & extendi vnum casum ad alterum pendet ab iden-  
titate rationis, quia etiam in materia fauorabili non fit ex-  
tensio de casu in quo militat maior ratio ad casum in quo  
militat minor ratio. l. cui pacto. ff. de ser. expor. l. lege Iulia.  
§. hoc capite. ff. de rit. nupt. cum sim. quæ tradit Socin. in cō-  
silio 8. columna 2. ad fin. libro tertio Alexand. in consilio 29.  
columna 2. ante med. libro 6. Decis. in consil. 261. columna  
5. circa fin. Item quia cessant ratione legis cessat dispositio  
& pariter extensio, quæ solum consideratur subsistente ea-  
dem ratione. gloss. in fin. de elect. lib. 6. Dec. in consil. 314. co-  
lumna quarta vers. 2. quod talis extensio. Amplius correctæ  
ratione legis censetur correctæ & ipsa lex. glo. in l. 1. in prin.  
in vers. prouidentia, & ibi Barto. ff. de legit. tut. quam gloss.  
dicit singularem & communiter approbatum Ias. in l. si cō-  
uenerit, columna tertia circa med. ff. de re iud. ¶ Postremo  
non omitto circa exceptionem non numeratæ dotis, illam  
nihil nocere dominæ agnatæ, quia maritus siue dominus  
Bonifacius videtur confessus receptionem dotis sub spe  
promissionis Illust. Marchionissæ & accepisse insolutum il-  
lam promissionem, ex Doctor. Barto. in l. penultim. §. si vir.  
ff. solu. matrim. Panorm. in consilio 72. columna 2. libro 2. So-  
cin. in consil. 64. colum. penul. ad fi. lib. 3. & in consil. 27. colum.  
5. lib. 4. Corn. in consil. 52. libro primo Statim enim atque do-  
minus Bonifacius confessus est recipisse dotes. Illustr. Mar-  
chionissa, fuit quæsitum ius mulieri, quia Illust. Marchionis-  
sa censetur donasse. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor. action.  
not. per Bald. nouel. in tract. de dote in 6. parte priuilegio. 3.  
& priuilegio. 15. & alibi sæpè Doctor. quod ius quæsitum tol-  
li non potuit ex recognitione dotis postea secutæ citra con-  
sensum dominæ Annæ lege. final. ff. de pact. regu. ius verum  
ff. de regulis iuris. Quibus consequens videtur pronuncia-  
tum oportere in gratiam dominæ Annæ dissolutis dubiis  
non insubtiliter redditis Taurini 7. Aug. 1535.

SUMMARY.

- 1 Quis non habetur pro confesso, nisi contumaciam admiserit.
- 2 Trina citatio conuenit contumaci.
- 3 Vt contumax habeatur pro confesso oportet eum personaliter moueri, nec  
satisfacit monitio in personam procuratoris.
- 4 Interpretamur statuta ad modum, quo interpretatur voluntas testatoris.
- 5 Causa iniusta excusat à dolo licet plenè non probetur.
- 6 Quando agitur de interpretatione statuti, illa habenda est ex bono &  
æquo.

CONSILIVM CCLIIII

In materia contumaciæ,



IVINO subsidio ex corde postulato. Decre-  
to principali cautum est, vt respondeatur ad po-  
sitiones saltem ad tertiam dilationem, alioquin  
pro confessis habeantur. fuit responsum cum iu-  
ramento in tertia dilatione prout continebatur in pede po-  
sitionum, verum in pede positionum responsiones notatæ  
non fuerunt nisi per diem sequentem, ob id petitum fuit  
pronunciari positiones pro confessis. Duo iudices eiusmo-  
di responsiones admiserunt fuit appellatum ad Magnificū  
Senatum Cismondanum, apud quem in dubium reuocan-  
tur pronunciationes priorum iudicum. Sed enim iuste vi-  
detur pronunciatum sequentibus fundamentis. ¶ Primò,  
constitutio domini circa pronuntiationem positionum pro  
confessis, videtur intelligenda secundum ius commune,  
quia leges communes se extendūt ad statuta. l. 1. §. lex Fal.  
vbi Barto. & Alexand. ff. ad legem Fal. l. 2. C. de noxa. ca. cum  
dilectus, de consue. no. Bart. in l. omnes populi, in 3. q. sextæ  
q. principalis. ff. de iusti. & iure. no. in l. fin. §. in computatio-  
ne. C. de iure delibe. Et illud quod est de iure communi, di-  
citur de mente statuti, quod à iure communi recipit robur.  
Paul. de Castr. in consilio 452. Viso puncto suprascripto su-  
per



1 per primo quæſito, colum. 2. lib. 2. ¶ Sed de iure communi pro confesso quis non habetur nisi contumaciam admitterit. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interroga. actio. l. locum. §. condemnatio. ff. de tab. exhi. l. generaliter. §. eisdem præsentibus. C. de reb. cred. capitul. 1. de postula. præla. vbi Deci. in 10. no. in c. si post præstitum, de confess. libro 6. Non intelligo quod regulariter de iure communi contumax habeatur pro confesso, quia regula est in contrarium: quod contumax non habetur pro confesso de iure communi, ideo statutum quod contumax habeatur pro confesso dicitur contra ius commune. Bald. in cap. nullus. de præsump. Dec. in capitulo consuluit. colum. 8. post med. versic. quartus casus, de offic. deleg. vbi etiam allegat Angel. in consil. 186. vbi Ange. hoc non dicit, sed adduco vltra Decis. Pau. de Cast. in consil. 467. Super hoc puncto, colum. 2. libro primo vbi Pau. allegat text. in l. diuus. ff. de cust. reo. & l. inter accusatorem ff. de publi. iudic. sed tunc habetur contumax pro confesso quando est contumax in non respondendo. vt in d. §. qui tacuit, cum aliis supra allega. & contumax in non comparendo non habetur pro confesso, secus in contumace qui iudici non paret postquam comparuit, vt per Decis. post Aret. in c. 1. in 7. not. de iud. in 1. lectura & in 2. lectura in 10. not. Consequenter decretum domini cogitauit punire mendaces mandatis iudicum non operantes, quinimo trinam considerat contumaciam, in quo iuri communi etiam consentit. etenim statutum quod contumax habeatur pro confesso, intelligitur, si præcedat trina citatio nec satisfaceret vna pro omnibus. Bald. in l. receptitio, col. fin. versic. sed pone statuto cauetur. C. de consti. pec. Alexan. in l. absente. ff. de pen. in add. incipien. habeatur ad se quod dictum dicit per petuo notandum. Cadaldi. in tract. syndic. relatus per Marfi. in practi. caus. ci. m. §. postquam numero 66. Idem tradit Deci. in d. ca. consuluit. columna 8. versiculo quartus casus est. de offic. deleg. planè contumax non dicitur quis nisi acceſſerit eius contumacia. l. properandum. §. & si quidem, vbi Ias. in quinto no. C. de iud. pulchrè Anch. in consilio 97. in quæſtione quæ vèrtitur inter fratrem. Alexand. in l. finita. §. Iulianus. columna septima versicul. Item in quantum. Barto. ff. de dām. in fec. Sed in secunda assignatione ad respondendum non fuit accusata contumacia non respondentis, ergo non probatur nisi duplex contumacia, consequenter cessant verba decreti, atque adeò dispositio. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acquirend. hæred. le. hos accusare. §. omnibus. ff. de accu. ideo dixit Bartol. in l. 3. ff. ad leg. Iul. repet. quod nec Iurisconsultus nec Imperator potest facere quod illud intelligatur contineri in l. quod lex non loquitur. cuius dictum pro singulari refert Socin. in consilio 30. Quamuis columna 11. versicul. item patet libro primo. ¶ Secundò quando iuramentum fuit præstitum in termino, licet responsiones fuerint scriptæ post terminum satis videntur redire intra tempus, quia relatio fit ad tempus, iuramenti, iuxta nota. in l. si quando. C. de testi. in l. dāni. §. Sabinus. ff. de dām. in fec. & in l. fin. ff. de feriis. circa depositionem testis post terminum, quæ trahitur ad tempus iuramenti. Istud tamen fundamentum videtur dubium ex his quæ Ias. scribit in l. Titia textores, in princip. columna 2. versiculo pro isto notabili. ff. de leg. 1. vbi quod intra terminum proponendi exceptiones, non sufficit proponere exceptiones in genere, in termino specificentur. ¶ Tertio, vt contumacia alicuius puniatur, debet esse inexcusabilis. Ias. in l. 1. §. 1. columna secunda post princip. ff. si quis ius dicen. non obtempera. ideo dixit Bald. in l. deberi. C. de fideicom. liber. quod leuis occasio excusat citatum dicentem nolle venire à vera cōtumacia. simpliciter metus etiam leuis excusat à contumacia. Bald. in l. ea quæ. C. quomodo & quando Iudex quem sequitur Bertach. in 2. parte repertorij in verbo metus versiculo quarto not. Alexand. in l. qui Romæ, §. duo fratres, columna quinta versicu. subdit etiam Roma. ff. de verbor. oblig. Rom. in consilio 225. Ista captura, colum. secunda vbi quod causa etiam iniusta excusat a contumacia. quicquid aliter voluerit. Præposi. in ca. cum parati. col. 3. de appella. vbi quod causa leuis non excusat à contumacia. similiter decisio Neapolit. decisio 31. in final. voluit causam iniustam non excusare à pœna contumaciæ per nota. in l. qui solidum. §. 1. ff. de leg. 2. & in l. properandum. §. fin. autem. C. de iudi. sed aduertendum. quia aut loquimur de pœna contumaciæ, circa expensas lit. is, aut aliud interesse supportatum ob contumaciam, & tunc fateor causam leuem aut iniustam non excusare; & ita procedunt contraria. aut de mera pœna, & tunc secus, ex his quæ scribit Soci. in con-

filio 133 columna prima libro primo & quæ dixi in consil. 192. columna septima circa me. Certè iustissima videtur causa excusationis comparere ad terminum constitutum subire sacramentum calumniæ & actorum notarium requirere ad exhibitionem processus vbi responsiones describe rentur. ¶ Quarto, decretum domini loquitur indiffinitè in materia, legis quæ æquipollet vniuersali, iuxta Docto. Bart. in l. si pluribus. ff. de lega. 2. no. in cap. vt circa de elect. libro sexto. & sic intelligitur decretum de eo qui nihil respōdit intra tempus ad positiones, sed no. Franciscus de Ponte aliquid respondit, quia iuramentum præstitit in tertia dilatione, & si tunc processus in promptu fuisset, etiam realiter responsiones accommodasset, ideo non potest dici contumax. quia intra tempus iurauit. ideo videmus quod obligatus implere conditionem intra certum terminum, si in termino conditionem pro parte impleuit, poterit post terminum purgare moram & totum implere, etiam quo ad actionem conseruandam. Ias. in l. si ita quis. §. Seia. cauit. columna prima & columna fina. ff. de verbor. obligat. facilius enim quid suppletur, quam de nouo fiat. Dec. in cō filio 36. columna quarta ad fin. versicul. & per antiquitatem & in consilio 146. columna tertia ad fin. ver. & hoc in proposito allegat Ray. de Fortiuius in l. 1. ff. de in litem iuran. similiter, licet aliquid principaliter fieri non possit, coadiuuari tamen potest. Barto. & Docto. in l. fin. C. de edendo. Dec. in l. certi conditio. §. quoniam, columna penultima ante med. ff. si cert. petat. & tale supplementum responsionis positionum post terminum censetur factum in ipso termino ad respōdendum: sicut dicimus illud quod suppletur per legem nouam dicitur esse de l. antiqua. l. ideo, & ibi Bart. ff. de legibus

3 Quintò, contumax habeatur pro confesso, quia non respōdit ad positiones, oportet ea personaliter moueri, nec satisfacit monitio in personam procuratoris, iuxta no. in cap. si de confess. libro sexto. Alexand. in consilio 188. columna secunda libro secundo Ias. in authen. hoc amplius, columna 1. ad fin. C. de fideicom. at hic iussus fuit respōdere positionibus egregius. Qualia procurator non etiam principalis, ergo, & c. Istud tamen fundamentum non videtur tutum, quia etiam procurator contumax in respondendo habetur pro confesso, in præiudicium domini. d. c. 2. de confess. libro sexto. Deci. post Abb. in capit. 1. decimo not. de postu. præla. ¶ Sexto respondens cum iuramento intra terminum retulit se ad responsiones notatas in pede positionum, ob id cō siderandum est tempus relati, quia à referente sumitur effectus & essentialis. l. si quis ita scripserit, ff. de condi. & demō. Ancha. in consil. 28. Responsione inductam, columna prima ad fin. ver. nam in duabus. Rursus, illa descriptio responsionum ad pedes positionum fit respectu iuramenti præstiti intra tempus, ergo considerandum est tempus iuramenti, nam quoties vnum fit propter aliud consideramus, illud propter quod fit aliud, & ab eo sumitur denominatio. le. si ita fuero stipulatus. & l. cum enim. ff. de noua. Similiter, cū descriptio respōsionum veniat ad executionem prioris actus, non videtur spectandum tempus executionis, sed principalis dispositionis. arg. eius quod no. Barto. in l. vnum ex familia. §. si de Falcid. ff. de leg. 2. Dec. in consilio 492. columna prima ad fin. optimè facit dictu Bald. in c. 1. de fide iustru vbi si infra probandi terminum producat exemplum instrumenti non probans, & post terminum producat originale, imperfecta probatio exempli confirmatur, & virtualiter probatio reputatur facta in termino quod dictu, p singulari refert & sequitur Dec. in consilio 539. In inclita ciuitate Ianuæ columna tertia vbi latè confirmat, ex cuius dictis videtur colligi decisio præsentis dubitationis. ¶ Septimò, cum ista notatio seu descriptio responsionum facta fuerit incontinenti post terminum, id est mane sequentis dici satis videtur præstita intra terminum gloss. in l. Pomponius in §. rati. ff. de procu. cum sim. quæ Ias. abundè collegit. in l. edita. columna quinta ver. 3. conclusio. C. de eden. in l. ita de mum, columna secunda C. de procu. in repu. l. admonendi, columna 82. ff. de iureiur. & in l. non solum in §. morte. columna sexta. ff. de oper. nou. nun. nec isto casu tractatur de purgatione moræ. sed dicitur actus factus intra ipsum terminum propterea quod impletur ita incontinenti & virtute relationis & retrahitionis. Octauò arguo sic: hæres nō implens voluntatem testatoris priuatur ipso iure hæreditate. auc. hoc amplius. C. de fideicom. vbi Bald. columna 1. & Ias. columna tertia ad fin. in 2. not. Paul. de Cast. in consil. 259. Omnis difficultas. columna prima cir. me. libro primo & tamen non committitur pœna quando ex contrauentione hære-



ne hæredis in effectu nō lēdit voluntas testatoris, quicquid loquantur ipsius testatoris verba hærede postea implente. Angel. in consilio 169. Super puncto supradicto columna 2. Dec. in consilio 182. in princip. in consilio 484. ad fi. quod sit repetitum in consilio 637. Similiter nō committitur pœna testatoris quando ex contrauentione hæredis nullum sequitur interesse, nec impeditur executio voluntatis testatoris, & cessat causa si. propter quam appositæ fuit pœna à testatore. Anchar. in consilio 47. pro clariori decis. dudij. modo arguendo de vltimis voluntatibus ad statuta quod permittitur, etenim interpretamur statuta † ad modum quo interpretatur voluntas testatoris. Bartol. in l. 1. C. de his quibus vt indig. & in l. in cognitione. ff. ad Syll. cum sim. vt. De. tradit in consilio 90. columna secunda circa med. Ias. in l. 1. columna nona ff. de constit. princ. in l. non solum. §. morte. columna 24. ff. de oper. no. nu. & in l. ita stipulatus. columna 12. post princip. ff. de verbor. oblig. ex contrauentione eius qui responsiones non describit in pede positionum eadem die nihil offenditur voluntas statuti quæ fuit vt lites coarctarentur seu abbreviarentur, & in cōtumaces redderetur pœna, siquidem ex mora præscriptionis responsionum, processus nihil trahebatur neque extendebatur in longius in aliquo ne quidem minimo. Rursus cōtumacia argui nō potest quia præsupponit dolum præsumptum Bartol. in l. minor. la. 1. ff. de min. regula: non potest dolo carere. ff. de reg. iur. ideo quælibet causa etiam iniusta excusat à contumacia, vt supra probauimus. Et sic dicatur, causa iniusta licet excuset à dolo, probari tamen oportebat dominum Franciscum fuisse motum ex ea causa vt statim non responderet. Alexand. in consilio 103. columna 6. ad fin. libro primo Curt. Senior in consilio 56. columna 6. Corn. in consil. 33. columna 12. cir. med. libro quarto in consilio 180. columna 2. ad fin. eo. 53. Et dicit Aretin. in consilio 80. sicut decet. colū. prima quod non præsumitur talis causa iniusta, sed potius dolus aut concedendi animus, nisi per probabiles & vehementes coniecturas aliud præsumatur. Respondeo, ex actis ostendi & probari hanc causam quoniam fuerat requisitus processus, sed quia tunc haberi non potuit, responsum non fuit, ergo si dolus non probatur, cessat vitium contumacia, consequenter pœna statuti. Præterea † causa iniusta excusat à dolo licet plenè non probetur. Cur. Iunior in consilio 19. columna 1. in consilio 28. columna tertia post med. & in consilio 34. columna fin. alleg. Alexand. in consilio 115. colum. penultim. & si. libro quarto hic tamè plenè videtur probari causa & ipsa iusta. ¶ Et si dicas videtur imputandū no. Francisco cur nimium se arctauerit circa responsiones 1.2. §. quod diximus. ff. si quis cau. c. cum in veteri, vbi Abb. in vlti. nota. de elec. Aret. in consilio 42. ad fin. quarta dubij. Respondeo quod is dicitur se arctare qui rem differt in id tempus quo potest cogitare actum expediri non posse, puta si quis in vlt. die termini putet se vsurum felici diplomate & excedere meram ordinariè deputatam ad iter faciendum c. commissa. §. 1. de electio. libro 6. gloss. in c. cupientes §. cæterum, in versicul. per octo dies, eod. titul. & lib. Pau. de Cast. in consilio 147. Postpositis autoritatibus columna 1. libro primo sed iste actus responsionis non solum poterat expediri per totū diem sed intra dimidiam horam, si processus fuisset in promptu, ideo arctatio imputari nō potest benè fateor quod si non fuisset illud impedimentum processus non exhibiti in quo positiones continebantur, & nō iuuaretur alia ratione nobilis Franciscus quam ex præstatione iuramenti intra terminum, hoc fortè non sufficeret ex his quæ Ias. scribit in l. Titia. textores. in princip. colum. secunda versiculo pro isto notabili ff. de legat. 1. Et si princeps de casu eiusmodi fuisset interrogatus verisimiliter ita constituisset. ob id habendum est pro disposito. Bald. & Docto. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Moder. in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posthu. Alexand. in consilio 24. columna 8. versiculo insuper respondeo. libro secundo Ias. in l. Barbarius. columna prima ad 6. & columna tertia ante medium. ff. de offic. prætor. & in l. cum res. ff. de lega. 1. columna tertia. ¶ Item ad iudicem pertinet interpretari statuta etiam in præiudicium partium. Felyn. in cap. inter alia de senten. excom. Dec. in regula: in ambiguis orationibus. ff. de regul. iur. Porro habenda est interpretatio in partem humaniorē quæ naturali rationi conueniat, etiam si interpretatio rigorosa videatur fortior, vt not. c. 2. de cog. spir. Socin. pulchrè in consilio 23. colum. 8. ad fin. & princip. colum. sequen. libro primo & quando agitur † de interpretatione statuti, illa habenda est ex bono & æquo. Socin. in consilio 37. ad finè.

libro tertio & largior permittitur interpretatio circa legē vel statutum quam circa contractus. Ias. in l. diem functo. columna nona versiculo tertio pro ista parte. ff. de offic. assess. & verba statuti debent conformari iuri & æquitati, licet eorum natura non patiat glo. in cap. paratus. 23. q. 1. in versic. si vera. Dec. in c. ex pate lo. 2. columna prima de offic. deleg. Ias. in l. quanquam. columna secunda ante med. C. de testam. milita. ¶ Nonò & vult. vbi res dubitationem haberet, quæ ipsa tamen ex præmissis clarissima facta videtur oportet in dubio iudicem eligere hanc partem tanquam minus præiudicalem vtrique parti, ideo in dubio pronuntiat appellationem non esse deferram, & articulos esse admittendos, Paul. de Cast. in l. 1. ff. si quis cautio. vbi Ias. columna tertia post med. Bald. in consilio 193. proponitur q. in quadam ciuitate. columna fin. libro secundo Dec. in consilio 162. columna secunda Alibi dixit idem Dec. in consilio 448. columna 8. ante med. In dubio pronuntiandum esse non ob stare exceptionem rei iudicatæ ex dicto Paulus. de Cast. supra relato. Consulo tamen domino Francisco de Ponte clienti meo rescriptum vt obtinet à principe per q. mandetur magnifico Senatui, vt procedat in causa, non obstante illa contumacia ad tollendum omnem dubitationem, quod rescriptum de facili princeps concedere potest & eo impetrato, cessabit omnis confessio proueniens ex cōtumacia non respondentis. ita in terminis no. Bald. in consilio 121. proponitur quod ex forma statuti lib. 1. Taurini. 1. Sep. 1535. Aymo Craue. ex Sauil. l. V. D.

SYMMARIVM.

- 1 Substitutus impugnans testamentum respectu institutionis, potest ex eo se fundare respectu substitutionis.
- 1 Negans solennitatem actus, non potest ex facto se iuuare.
- 3 Possessio præsumitur habita ex titulo precedenti.
- 4 Qui tenet bona ratione fideicommissi, habet notitiam de ipso fideicommissi.
- 5 Qui contendit se negasse per errorem, tenetur ipsum errorem probare.
- 9 Qui semel negauit se appellasse, non potest appellationem fateri & eam proseguiri.

CONSILIVM CCLV.

In causa Petri Cochi,



**P**ETRO subsidio ex corde postulato. Quia Petrus Cochi punctualiter & limitate seu in specie negauit fideicommissum sibi relictum, & ex eo propterea iuuari non potest. Bart. in l. post legatū columna quarta versiculo quarto quæro quid si non impugnauit. ff. de his quibus vt indig. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune, columna 16. versic. Item dum Bart. mouetur. ff. de acq. poss. nam si negasset simpliciter testamentum Andreæ Cochi posset iuuari ex fideicommissi relictio in testamento, quia in specie non negauit fideicommissum, & illa impugnatio testamenti potest intelligi respectu institutionis, ob id non trahitur ad substitutionem † Ideo substitutus impugnans testamentum respectu institutionis, potest ex eo se fundare respectu substitutionis. Bald. in l. si filius, per illum tex. ff. de hære. insti. Alexand. in l. inter cætera. ff. de liber. & posthu. & in l. ex facto. §. Lucius. ff. de vulg. Dec. in l. 1. columna penultim. in fin. ff. si cert. per. in l. cum proponas. 2. columna fin. C. de pac. in l. 2. in l. not. C. de institutio. & in consil. 17. n. fin. At hic punctualiter & in specie negauit Petrus Cochi fideicommissum, ergo ex eo iuuari non potest. ¶ Illud tamen non omitto dum Iaso. in d. §. nihil commune, columna 16. allegat Bartol. contra præmissa. in l. decem. n. fin. ff. de verbo. oblig. vbi † quod negans solennitatem actus non potest ex facto se iuuare, nec aliter Ias. dissoluit more suo, nam istud est, quia negant solennitatem actus negat ipsum actum cum omnibus suis qualitatibus, ex quo defectus solennitatis ad omnia pertinet, & omnino vitiat, & annullat, & sic perinde est ac si in specie negant omnia & singula. ¶ Secundò ex negatione fideicommissi censetur repudiatum fideicommissum precedentibus tot dilationibus ad respondendum & deliberandum, ex quibus arguitur quod non per errorem ita fuit responsum. ita no. in l. qui se patris vbi Dec. columna quinta post med. versiculo pro opinione tamen Angel. C. vnde libe. pulchrè Socin. in consilio 45. in causa agitata inter Hieronymum libro tertio Etenim quoties datur



ties datur alicui tempus intra quod aliquid obligatur perquirere, praesumitur in eo scientia, & quod scienter ira responderit. Soci. in consil. 194. col. 2. ad fin. versic. quarta respō. libro 2. ¶ Secundo stantibus tot dilationibus ad respondendum tenebatur inquirere & diligenter perconstari an esset relictum fideicommissum vel non, quod si non fecit, potest allegare ignorantiam fideicommissi. cap. pen. vbi Abb. de reg. iur. glo. in c. innotuit, vt in versicu. ignorantia, de electio. cum simi. quæ Deci. scribit in consil. 160. col. fin. & idem Deci. in consil. 135. ad fin. in reg. qui cum alio, per illum text. ff. de regul. iur. Iaso. in l. error. colum. 6. versicul. limita tribus modis. C. de iuris & facti ignoran. clarius. in le. qui in aliena. §. 1. colum. 3. versicu. Item cum hic. ff. de acquir. hæred. in l. quamdiu. colum. 2. versicul. stat ergo ex prædictis. C. qui admitti. & in l. 1. colum. fin. versicul. sed principalem ff. de condi. indebit. Ripa lib. 2. de rescrip. cap. 12. col. 2. ante medium. ¶ Hic tamen aduertendum, quod non obstantibus dilationibus ad respondendum, si quis allegaret per errorem respondisse, audiretur probato errore. Rom. in consil. 391. Vt proposita, colum. 2. quicquid aliter voluerit idem Rom. sibi contrarius in consilio 346. colum. 2. Debet tamen probari error in specie, specificando causam erroneam. Cur. sen. in consil. 56. colum. 5. in fin. allegat Bald. in l. error. col. pen. C. de iuris & facti igno. ¶ Tertio, cum bona Andreæ Cochi non pertinerent ad Petrum conuentum ex alia causa, quam ex titulo fideicommissi, praesumitur quod possideret ex ea causa, quia possessio praesumitur habita ex titulo præcedenti. l. 2. C. de acq. poss. l. quædam mulier. ff. de rei vendi. Bal. in consil. 89. Dominus Thomas Asmarius colum. 1. post med. libro 1. & in consilio 161. Proponitur quod per commune. colum. 2. post medium. libr. 3. pulchrè Socin. in consilio 15. col. fin. libro 4. Corn. in consil. 56. colum. 2. ad fin. & in consil. 221. col. 2. circa princip. libro 3. Deci. in consil. 279. ad fin. cū simil. Igitur praesumptio est quod sciuerit causam suæ possessionis & sic titulum fideicommissi, aliàs præsumeretur delictum, id est quod possessionem illorum bonorum iniuriōse occupauerit contra l. merito. ff. pro Socinus. nempe speciale est in minore vt præsumatur ignorare ius sibi competens. l. regula in princip. ff. de iur. & facti igno. ergo in maiore secus præsumendum est. l. ius singulare, & l. quod verò ff. de legib. l. 1. in fin. ff. ad municip. ¶ Quarto omisso titulo fideicommissi sciebat hæreditatem pertinere ad filiam Andreæ saltem iuris præsumptione, ideò nisi sciuiisset ius fideicommissi, præsumeretur possedisse mala fide. l. fin. C. vnde vi. & ibi Bart. circa fin. & idem Barto. in l. illud. ff. de peti. hæred. cum simil. quæ Deci. no. in consil. 272. col. 3. ad fin. facit. quod scribit Corneus in consil. 22. colum. 5. ad fin. libro 1. vbi quando quis aliquid soluit quod soluere tenebatur nisi ratione certi contractus, praesumitur habuisse notitiam de illo contractu eodem modo cum iste Petrus non posset tenere ista bona nisi ratione fideicommissi prædicti, dicendum est notitiam eum habuisse de ipso fideicommissi. ¶ Quinto praesumitur scientia fideicommissi in isto Petro, nam accepit possessionem bonorum tanquam hæres testamentarius, quia ab intestato excludébatur à filia, sed hæres post aditam hæreditatem praesumitur habuisse notitiam testamenti. Bartol. & Doctor. in l. qui Romæ, §. duo fratres. ff. de verbor. oblig. no. in l. eius, qui ver. quod si stipulatus, vbi Modern. ff. si cert. pet. igitur praesumitur quod sciret an esset hæres directus vel per fideicommissum, maximè cum sit extraneus, licet etiam in suis idem velit Bald. in consil. 295. Petrus Lombardi colum. 1. lib. 3. Paul. de Castro. in consilio 94. Clarum est in iure, colum. 1. libro secundo. Deci. in d. versic. quod stipulatus. in regula qui in alterius. ff. de re. iur. & in cōsil. 287. colum. 7. ad fin. Socin. in consil. 75. colum. penult. ad fin. & col. seq. lib. 1. ¶ Sexto arguitur scientia, quia nunc producit ipsum testamentum, ideò cum haberet ad se, illud vtrique praesumitur sciuisse. Anchar. in consil. 170. Principaliter contra istos legatarios. colum. 2. Arer. in consil. 15. ad fin. ¶ Septimò etiam scientia fideicommissi nimisque splendide paobatur ex assertione & confessione ipsius Petri nunc illud alegatis, siquidem ex præsentis praesumitur in præteritum. l. non est necesse ff. de probat. l. quicumque. C. de apor. publi. libro 10. cum simil. maxime, quia qualitas scientiæ concordat cum primo statu præteriti temporis. nam sine titulo fideicommissi aduersarius obtinere non poterat ista bona, ob id praesumitur quod tempore quo cæpit possidere, sciuerit causam fideicommissi, ex his quæ scribit Ale. in consilio 16. columna prima in consil. 75. colum. fi. & in cōsil. 92. col. 5. lib. 5. & in consil. 196. col. 1. libro 7. ¶ Ista autem fidei-

commissi negatio praesumitur dolosa ex longo intervallo temporis concessio ad respondendum, per quod certum esse oportebat aduersarium de fideicommissi. l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. Deci. in consil. 143. colum. pen. in fina. & quia negavit illud quod erat concedendum Alexan. in cōsil. 131. colum. 3. post med. versicu. probatur etiam de iniquitate. lib. 2. nam ratione mendacii semper praesumitur dolus. Barto. in l. dolum. C. de dolo per d. l. si quis affirmauerit. Alexan. in consil. 41. col. 3. ad fin. lib. 3. in consil. 52. col. fin. lib. 6. Socin. in consilio 20. col. 4. lib. 3. in consil. 46. col. 4. libro primo & in consil. 246. colum. 6. circa med. lib. 2. qui dolus omnino praesumitur data scientia fideicommissi, quod pars confessæ est. Alexand. in consil. 91. col. 2. ad fi. lib. 6. ergo ratione mendacii & negationis circa fideicommissum, videtur priuandus commodo fideicommissi, sicut dicitur de eo qui negat se appellasse, nam appellationem prosequi non potest. Præposit. in c. ex ratione, colum. 7. de appel. possem cumulare infinita similia quibus adnotantur poenæ negantibus iniunctæ, de quibus per Iaso. in l. sciendum, colum. 8. ff. de verbor. obl. in l. 1. co. 2. C. de erro. cal. in l. quæstionem. C. de fideicommissis: latissimè in l. sicut autem. §. 1. ff. de re iudi. & alibi sæpè. Postremò si velit contendere se ita negasse per errorem, tenetur ipsum errorem probare vt supra dictum est, & tradit Barto. in l. non fatetur, col. vltim. ff. de confess. Corneus in consil. 250. col. fi. lib. 4. Et non solum debet probari error in facto, sed etiam error iuris. Barto. & Angel. in l. sed & si lege. §. scire. ff. de peti. hæred. Corn. in consil. 17. col. 3. circa fin. in consil. 226. col. penult. ad fin. lib. 1. & in consil. 33. col. 10. ad fin. lib. 4. Ad cuius erroris probationem necesse esset eum ostendere rem aliter habere, id est quod possedit ista bona ex alio titulo quam ex causa fideicommissi. Barto. in l. sed si putem, ff. de condi. indebi. Bald. in cōsilio 99. in causa nobilium. libro primo Iason. in l. si post. diuisionem, in secunda not. C. de iur. & facti ignor. Item esset probandum quod nunc demum habuit notitiam illius testamenti, & licet probari soleat iuramento allegantis, nunc tantum habuisse notitiam de aliquo instrumento, iuxta no. in c. pastoralis. de excep. & in l. admonendi. ff. de iureiuran. tamen in casu isto non videtur standum tali iuramento, quia pars aduersa habet praesumptionem iuris contra se, ex his quæ supra ostendimus Alexandrin. in l. inter omnes §. rectè. ff. de furtis. Ias. in §. sed istæ. colum. 18. ad fin. institui. de actio. in l. pro hærede. in princip. columna penultim. ad fin. de acquir. hæred. cum simil. ¶ Et si dicatur, licet primo negauerit testamentum & fideicommissum, tamen illud postea producendo censetur reuocare illam negationem quod permixtum est, secundum Bartol. in di. l. post legatum colum. final. ff. de his quibus vt indig. Alexand. in consilio 112. libro quinto & in consilio 91. colum. 2. ad fin. libro sexto Socin. in consil. 158. col. 2. ad fin. versicu. nec obstat si dicatur bro 2. Corn. in consil. 229. post redditum consilium. colum. 2. libro 2. Respondeo dupliciter, primo, quod istud procedit quando quis negasset seu impugnasset aliquid per errorem, patet, quia Doctor. dicunt quod potest negationem reuocare, & dicere quod negavit per errorem, sed iste Petrus Cochi negavit dolosè & scienter vt supra probauimus, ideò non potest reuocare quod semel dolosè fecit, quia post delictum consummatum non admittitur poenitentia. l. qui ea ff. de furtis. not. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. alias enim daretur materia delinquendi & fraudes ac dolos committendi, quod esse non debet. lege in fundo. ff. de rei vend. Secundo respondeo, posito quod scienter negans possit negationem reuocare, dico quod ista poenitentia & reuocatio negationis non debet admitti quia agens acceptauit talem responsionem negatiuam, ex qua acceptatione fuit ei ius quaesitum. ita in terminis respondet Corneus in consilio 175. circa fin. libro 4. allegat Roman. in l. 1. §. si quis simpliciter, columna quarta ff. de verbor. obligat. ¶ Tertio respondeo, quod ista reuocatio debebat fieri incontinenti aut saltem intra modicum tempus. Baldus in consilio trigesimo quarto. Statuto seu c. col. 3. versicu. nunc veniendum est ad decisionem, lib. 5. Rom. in consil. 59. circa fin. & in consil. 70. col. pen. vers. secundò principaliter. & istud modicum tempus debet intelligi ante litem contestatam. l. electio. §. neque. ff. de noxal. gloss. in §. item mixta institut. de acti. cum simi. quæ Iason. congerit in l. eum qui in princi. colum. 3. ff. de iureiurand. sed iste negans obdurauit eius negationem prope tempus sententiæ donec vidit se litem omnino perditum, optimè facit quod scribit Præpositus in cap. ex ratione. columna 7. in princip. de appel. vbi qui semel negavit se appellasse



appellasse, non potest appellationem fateri; & eam prosequi, immo negans similis est fraudatori, ideo paria sunt negare bona esse hereditaria, & ea subtrahere. l. hereditatem. §. fin. ff. ad legem Fal. Bal. in cons. 34. Statuto seu c. col. 2. post med. lib. 5. Taurini. 9. Septembris 1534.

S V M M A R I V M.

- 1 Patri permittitur disponere pro arbitrio de bonis suis, modo relinquat legitimam filiis.
- 2 Hereditas pacto non datur in totum nec in partem.
- 3 Dispositio de primogenitis videtur fauorabilis edita principaliter ad seruandas familias & earum dignitatem.
- 4 Legitima non debetur transuersali nisi instituta turpi persona.
- 5 Feudum non venit in generali dispositione quia prohibetur alienari.
- 6 Feudum comprehenditur in generali dispositione.
- 7 Dispositio vniuersalis affirmatiua restringitur ad casus habentes eandem rationem & non diuersas.
- 8 Dicitio quo, quomodo, licet sit vniuersalis, tamen restringitur ad modos proportionabiles materiae idoneae in qua exprimitur.

C O N S I L I V M C C L V I.

In causa testamenti d. Ludouici Montaphia.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In casu transmissio agam breuib. & decisiue loquar, quoniam agitur inter fratres amicos veritatem duntaxat querentes. & praesuppono quod permittitur patri disponere pro arbitrio de bonis suis, modo relinquat legitimam filiis. l. parentibus. vbi Bal. C. de inoff. test. l. hac edictali. §. 1. C. de secun. nup. §. si. in auth. de nup. quem tex. ad hoc citat Bal. in cons. 334. Punctus, pater diligens filium. li. 3. quod maxime obtinet quando ex causa patris ita agit, cum etiam dispositio testatoris efficax fiat sine causa, etiam si per iracundiam quid disponat. l. in ipsius. vbi Bald. C. fam. ercisc. Planè mag. do. Ludouicus Montaphia ad eum modum testatus est ratione primogeniturae, animadversus familiarum splendorem fordescere in tot. diuisionib. nihil enim tam magnum quam per diuisionem non efficiatur paruum, in auc. de trien. & semis. post principium. c. maiorib. & c. dilecto, de praeb. nihil. est adeo magnum quod si in plures diuidatur, non fiat quasi nihil. gl. in auc. vt iudi. si ne quoquo supra. §. 1. in verbo sufficere. Ad idem tex. in c. 1. de feudo mar. vbi quod dignitas & dominium per diuisionem ad nihilum reducitur. nā virtus vnita quid fortius est secundum philosophum. Qua ratione feuda dignitatum non diuiduntur, cuiusmodi sunt Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, nisi aliter habeat consuetudo, c. imperialem. §. praeterea de prob. alie. feud. per Feder. imo adeo ad alia feuda dignitatem in se non habentia soli primo geniti inuitantur apud Francos. las. in trac. feud. col. 29. ad fi. vers. circa quintam diuisionem, allegat Iac. de Belui. & Aluaro. ¶ Similiter, licet pactum de succedendo nihil valeat tanquam inimicum bonis moribus, per quod datur materia delinquendi. l. si. C. de pac. & l. stipulatio hoc modo concepta, vbi no. ff. de verb. obl. tamen valet eiusmodi pactum fauore primogeniturae, ob id permittitur contrahentibus matrimonium pacisci, vt primogenitus succedat in talibus bonis. Guido Papae in q. 257. Pactum factum est Dec. in cons. 225. col. 2. vers. sed videndum est. de secundo pacto. ¶ Sed certe non videtur quod fauor primogeniturae aut matrimonij operetur in hoc pacto de succedendo. Aut enim sit pactum super tota hereditate, & sine dubio non valet tanquam contra bonos mores, & auferens liberam facultatem testandi. ¶ Aut sit tale pactum super certis bonis particularibus, & tunc videtur valere etiam cessante fauore matrimonij & primogeniturae. Dec. in l. pactum quod dotali. col. fin. in 2. limitatione. C. de colla. in cons. 225. col. pe. post med. in cons. 588. col. 3. & in cons. 613. col. 2. post med. Gozad. in cons. 87. col. 4. post med. Posset fortè dici quod operetur fauor matrimonij & primogeniturae quando fieret pactum super certa parte hereditatis aut eius quota, quod pactum regulariter non valet quia hereditas pacto non datur in totum nec in partem. l. pactum quod dotali. C. de pactis Bar. in cons. 212. promitto tibi, sequitur Dec. in d. l. pactum, quod dotali. col. fi. li. 2. limita. C. de colla. in cons. 184. col. pe. in fi. in cōf. 300. col. 2. & in cōf. 613. col. 2. post me. ¶ Rursus ius

istud primogeniturae æquiparatur dignitatibus regalibus quae ad primogenitos tantum spectant. Soc. in cons. 47. col. 3. li. 3. similiter quando prohibetur pater praedicare filiis. in feudo antiquo & paterno c. 1. pe. succes. feu. late Cur. in trac. feud. in quarta parte. q. pe. col. 5. ver. ex praedicta regula, eodem modo interdicitur patri dispositio primogeniturae in perniciem & damnum primogeniti, vt not. in ca. licet, de voto. Soc. in d. cons. 47. li. 3. Ale. in cons. 87. col. 1. li. 6. las. in l. nemo potest, in prin. ff. de le. 1. ¶ Et dispositio de primogenitis videtur fauorabilis, edita principaliter ad seruandas familias & earum dignitatem. Soc. in d. cons. 69. col. 3. ad fin. praesertim quoties primogenitus non vocatur ad totum, sed in aliquas partes, vt hic Ale. in cons. 128. col. 4. ver. & similiter statutum. li. 1. Soc. in cons. 252. col. 16. post med. vers. ad septimam rationem. lib. 2. Amplius, vsque adeo ius primogeniturae dicitur fauorabile, vt permittatur patri relinquere feudum primogenito, licet regulariter de feudo nihil licet disponere. Paul. de Cast. in cons. 189. In causa quam magnificus. li. 1. refert & sequitur Fel. prudentiam. in prin. col. 3. vers. & vide etiam, extra de offi. delega. vbi etiam quod non debetur legitima de bonis primogeniturae, istud etiam voluit Bal. in cons. 198. quod consentiente domino. li. 3. quando consilium refert, licet sub alio numero & lib. Campeius inter consilia Bruni, in cons. 11. col. 7. in 4. dubio. ¶ Et licet istud dictum ita distinctè intellectum non videatur tutum, quare contrarium voluit idem Bald. sibi contrarius in c. 1. col. 4. ve. quæro, vtrum pater de prohibi. alie. feu. per Fed. in rubric. de rer. diui. q. 8. in auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccl. in l. ite idē. §. si. ff. de peti. hered. in l. si. liusfa. §. siue pater ff. deleg. 1. C. per quas perso. nob. acq. refert & sequitur Cor. in cons. 309. column. 4. & seq. lib. 1. vbi dicit se non videre quomodo possit procedere opin. Pau. de Cast. in d. cons. 179. & idem Cor. in cons. 199. column. 17. & seq. in 2. dubio libro 2. & in cons. 282. col. 3. lib. 3. Alex. in cons. 28. col. fin. lib. 5. Dec. in cons. 389. column. 2. vbi tamen allegat pro se Pau. de Cast. in d. cons. 179. vbi Paul. determinat contrarium, licet primo arguat pro contraria odi. tamen in casu nostro opi. Pau. de Cast. sine dubio videtur procedere, quia feuda de quibus agitur, sunt hereditaria, vt infra videbimus, ad quae admitti quis non potest nisi sit haeres, sed tanquam haeres non potest contrahere facto defuncti pro parte pro qua est haeres, etiam si faciat inuentarium, quod non prodest in feudo hereditatio. Alexand. in cons. 13. column. 3. in cons. 17. col. pen. in cons. 19. col. 4. & in cons. 28. column. fin. lib. 5. & hoc sine dubio dicit procedere Capiegus in d. consilio vndecimo, in quarto dubio inter consilia Bruni. hoc etiam pro indubitato habet Iaso. 2. column. 2. pen. ad fin. C. de iure emphy. ¶ Ex quibus apparet minimus bene dixisse Deci. in cons. 208. col. pen. ad fi. vers. non obstat successiue. vbi dicit quod di. Alexan. loquitur in feudo hereditario quod ad extraneos transit: nam si videatur Alexan. in dictis consiliis, licet Dec. solum alleget in d. in cons. 18. loquitur expresse Alexan. in feudo hereditario quod concluditur pro se & filiis hereditibus seu pro se & hereditibus quod ad extraneos non transit. Alexan. in cons. 10. libro 3. in d. cons. 19. in cons. 26. & in d. consilio 28. libro 5. Deci. in cons. 208. col. 2. post medium, & col. 3. ad fin. in cons. 390. column. 3. ad fin. & in cons. 345. column. 2. circa med. vbi dicit ita esse communem doctrinam. poterat Deci. allegare pro sua opin. Corn. in consilio 199. in secundo dubio libro secundo. nam ibi erat feudum hereditarium, vt ipse aperit, & tamen vult Cor. quod pater non possit praedicare filio. sed ex praemissis apparet istud non esse verum, & confunditur ratione in conuincibili super qua fundatur contraria & verior opinio, nam licet feudum eiusmodi non transeat ad haeres extraneos, est tamen hereditarium quoad hoc vt volens in feudo succedere, debeat esse haeres, si haeres, ergo factum defuncti impugnare non potest, in qua ratione sola fundatur hoc dictum, ideo melius sensit Deci. in consilio 390. column. fin. vbi sequitur simpliciter opinio. d. Alexandri. itaque, &c. ¶ Si licuit do. Ludoui. Montaphiae ad eum modum disponere in praedictum aliorum filiorum in feudo hereditario. multo maxime permittitur id erat magnifico dom. Anton. eius fratri, in praedictum transuersalium, quibus bona non ita debentur, patet, ¶ quia non debetur legitima transuersalibus nisi in statuta turpi persona. l. fratris, cum ibi not. C. de inoffic. testamen. ¶ Quibus ita praesuppositis, & plenè vt puto comprobatis, videndum est quantum laturi sint ex testamentis dominorum



Ludouici & Antonij, magnifici domini Georgius & Philibertus, qui soli inter viuos agunt, aliis iam defunctis. Principio dominus Georgius obtinebit omnia bona quae sunt ad fines Carignani, videlicet allodialia iure praelegati ex testamento patris, in quibus allodialibus non est difficultas secundum Paulum de Castro in d. consilio 179. & Decius in d. consilio 389. Alia autem bona allodialia alibi sita ex aequo pertinent ad ambos fratres superstitibus, id est Georgium & Philibertum. ita de bonis patris scilicet domini Ludouici dominus Georgius non consequitur amplius altero fratre, nisi bona allodialia Carignani, propter codicillos, quibus fuit diminutum praelegatum in testamento pinguius derelictum. Portiones autem fratrum praemortuorum, ex quo etiam fuerunt delatae ad fratres superstitibus, si quidem ut proponitur, ita cauerunt in eorum testamentis quae approbauerunt expressim ipsi domini Georgius & Philibertus ut dicitur. ¶ Secundo dominus Georgius vendicat dimidiam partem bonorum quae pertinebant ad dominum Antonium patrum in finibus Carignani, quorum & est usufructuarius magnificus dominus Praepositus frater testatoris, residua autem pars dimidia partis bonorum domini Antonij aequaliter diuiditur inter ipsos dominos Georgium & Philibertum. ¶ Sed hic dubitatur, an testamenta magnificorum dominorum Ludouici & Antonij pertineant etiam ad bona feudalia quod illa comprehendant. Breuiter puto concludendum quod sic, quia feuda de quibus agitur sunt verè hereditaria, nam ut colligere licuit, fuerunt concessu accipienti pro se & successoribus, ad faciendum & disponendum prout eis placuerit, & successoribus suis quae verba videntur intelligenda de heredibus extraneis, nam licet verba pro se & successoribus, intelligantur secundum naturam actus, id est feudi, de heredibus sanguinis & suis. Bald. in l. 1. q. 65. versicu. & not. ff. de rerum diu. Decius in consilio 171. columna fin. vbi deridet Socinum qui contrarium voluit. & idem Decius in consilio 258. columna 2. post medium, & columna quarta, allegat Barba. in consilio penult. colum. 1. libro primo, & idem Decius in consilio 390. col. 3. ad fin. & in consilio 445. colum. 3. ante med. Curt. in consilio penult. colum. penult. Ripa in l. quaesitum. §. si quis cum tutor. colum. 2. ff. de priuile. credi. tamen quando apponunt illa verba ad faciendum, disponendum, &c. feudum amplius non retinet naturam suam, quia potest feudum eo casu transferri in extraneos sine consensu domini. c. 1. de feud. non hab. prop. natu. feud. Alexand. in consilio 218. columna fin. libro 7. ergo non potest dici quod intelligantur secundum naturam feudi, quae non consideratur in illa concessione, sed intelliguntur proprie secundum naturam ipsorum verborum, per quam appellatione heredum seu successorum includuntur omnes etiam extranei. l. quaedam. §. is autem. ff. de eden. gloss. in l. stipulatio ista, in principio in verbo ceterorum. ff. de verbor. obligat. Ita in terminis declarat Socinus in consilio 252. columna penult. in tertia quaest. & columna seq. libro 1. & in consilio 266. colum. 17. & colum. seq. libro 2. Decius in consilio 171. colum. 2. circa medium. Curt. Junior. in consilio 4. vbi latissime not. Ad idem ultra memoratos patres adduco Bald. in consilio 70. Punctus testator, colum. 2. circa medium libro 2. vbi quod illa verba & quibus dederit, late patent, & omnem titulum comprehendunt, ergo etiam titulum hereditarium & successionis, quicquid aliter voluerit Decius sibi contrarius in consilio 193. colum. 5. versu. non obstat fundamentum supra factum, non tamen operatur talis clausula ut spurius possit succedere, cum sit persona à iure prohibita, ita Bald. in consilio 206. Quaestio est, spurius libro secundo, sed quando feudum est transitorium ad heredem etiam extraneos, simpliciter & verè dicitur hereditarium. Alexand. in d. consilio 19. colum. 4. libro 5. cum simil. quae Decius scribit in consilio 78. colum. tertia in consilio 185. colum. secunda, ad fin. & in consilio 390. columna tertia, ad fin. & in consilio 405. columna secunda, circa medium. & idem iudicamus de feudo eiusmodi, quod de aliis bonis hereditariis. Bald. in l. cum virum. colum. fin. C. de fideicom. dicens quod venit in restitutionem fideicommissi feudum hereditarium prout alia bona, & potest alienari tale feudum in praedictum aliorum. Alexand. in consilio 18. col. 2. lib. 5. cum simi. quae Decius not. in consilio 390. colum. fin. circa med. & in consilio 395. colum. 2. ante med. Per consequentiam licet generalis dispositio regulariter non comprehendat feuda. c. 1. §. in generali. si de feud. fuerit controuersum. inter do. Bart. & Doc. in l. si constante. ff. solu. matr. vbi Alex. col. 9. ad

fin. versicu. item in quantum, Bart. in consilio 16. colum. 2. post med. lib. 2. Decius in consilio 61. colum. 2. circa med. & alibi saepe, tamen comprehendit feudum hereditarium quod proprie non dicitur feudum. & ratio est: nam si feudum ideo non venit in generali dispositione, quia prohibetur alienari & de eo disponi sine consensu domini, ob id quotiens disponit quis de bonis suis generaliter, non censetur intelligere de bonis prohibitis, quia generalis dispositio non extenditur ad prohibita & illicita. l. si procur. vbi Mod. ff. de condi. inde. l. quanquam. ff. de ritu nup. Alexand. in consilio 95. lib. 6. & in consilio 10. ad fin. libro septimo. Paul. de Castro. in consilio 396. lib. 1. secundum nouissimam impressionem. Decius in c. ex literis colum. fin. circa med. de consti. & in consilio 184. colum. 4. Ias. in l. filius à patre. §. fin. in 2. not. ff. de lib. & post. hu. Rursus, disponens de bonis suis non censetur intelligere de his, per quae si includerentur graue inferretur praedictum arg. not. per Bald. in l. cum Aquiliana. ff. de transact. vbi arbitri ex generali potestate non possunt iniungere partibus, ut faciant generalem quitationem veluti nimis praedictum dicalem. ob id si disponens generaliter de bonis, intelligeret de feodalibus, inferretur graue praedictum quia sine consensu domini disponens posset amittere feudum, & fieret actus omnino prohibitus & illicitus, quod in dubio credendum non est voluisse disponentem. Planè cessant istae rationes quando feudum est verè & proprie hereditarium. Etenim si permittitur de eo disponere ex arbitrio sine consensu domini, nihil mali aut incommodi praesumitur si de eo censeatur cogitatum in generali dispositione, & cessante ratione cessat dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. cap. cum cessante, & ibi Mod. de appella. & quod feudum veniat in generali dispositione quoties alienatio eius permittitur, sentit Bald. in d. §. in generali. & Alexand. in d. consilio 16. colum. 2. post med. lib. 2. Corn. in consilio 321. ad fin. lib. 4. vbi clarè hoc dicit. Idem firmat Cur. iunior licet de memoratis partibus mentionem non faciat in consilio 26. colum. 4. in consilio 109. colum. 4. versu. sed quantum ad alia feuda. in consilio 110. colum. 10. ad fin. versu. sed quid fortius, vbi quod ita demum si feudum non comprehenditur in generali dispositione, quando si comprehenderetur, disponens incideret in aliquam poenam seu aliquod praedictum, poena autem aut praedictum cessantibus comprehenditur. & aduertendum, quia Cor. in d. consilio 321. ad fin. voluit etiam feudum comprehendi sub dispositione facta verbis vniuersalibus quod tamen dubium puto. Idem quo feudum veniat in generali dispositione quando de eo disponi potest ad arbitrium, voluit Ripa in l. obligatione generali, columna nona. ff. de pign. vbi quod in casibus in quibus feudum potest obligari, in illis comprehenditur sub generali hypotheca. Ideo in Francia, quia feuda sunt reducta ad instar patrimoniorum & allodialium, & possunt alienari, naturales legitimated succedunt in feudo. Guido Papae quaestione 59. similiter in Francia appellatione heredum in materia feudali veniunt extranei. Guido Papae. quaest. 230. similiter in Francia foemina succedit in feudo. Guido Papae. quaestio. 297. ¶ In qua re pessimè Iaso. locutus est in consilio 6. columna penult. libro tertio. vbi voluit non comprehendi feudum in generali dispositione, etiam eo casu quo impune potest alienari. allegat Ioan. Fab. in §. item Seruiana, col. 12. instit. de actio. vbi Ioan. Fabri dicit totum contrarium, nam primo dicit Ioan. Fabri quod feudum obligari non potest sicut alienari, deinde dicit quod fallit in francia de consuetudine, & sic aperte praesupponit quod veniat in generali obligatione vbi specialiter potest obligari & vbi Ioan. Fabri aliud diceret, malè & ipse loqueretur. Comprobatur ista opinio. quia loquitur lex de feudo quod generalis dispositio ad illud non pertineat, & sic de feudo proprie, quia verba sunt intelligenda proprie & simpliciter, non secundum quid. l. hoc legatum. ff. de leg. 3. l. Titio textores, & ibi Bald. ff. de leg. 1. Socinus in consilio 121. col. 7. post med. libro 4. cum simil. sed feudum hereditarium non dicitur feudum proprie & simpliciter, sed cum illo additamento hereditarium, ergo ad eiusmodi feudum extendenda non est lex Praeterea, licet feudum non includatur in generali dispositione, secus videtur in vniuersali quae ampliora completitur, puta res venales ad quas sola generalitas non extenditur, Bart. in l. generali. §. vxori. ff. de usufr. leg. cum simi. ut no. Decius in c. sedes, col. 2. & colum. 5. post med. de resc. in consilio 22. col. 1. & in consilio 3. & alibi saepissime, & in specie quod feudum includatur ad vniuersalem dispositionem, tradi Corn. in d. consilio 321. in fin. lib. 4. Iaso. in consilio 224. col.



col.2.in fi.verfi.tertio istud statutum.lib.2. Curt. Iunior in consilio 26.col.4. Deci.in consil.76.& in consil.389.col. fin. ante med. Immo feudum hæreditarium non solum includitur sub dispositione vniuersali, sed etiam generali & difinita, patet ex his quæ supra dixi, quia venit in fideicommisso & petitione hæreditatis sicut cæteræ res hæreditariæ, quod non esset si feudum hæreditarium non esset. & hoc puto procedere citra omnem dubitationem in feudo hæreditario, in quo nulla cadit pœna & nullum damnum disponentis per talem inclusionem. nam in vero & recto feudo in quo damnum fieret ex inclusione si includatur in verbis vniuersalibus, aliud videtur dicendum. † qui dispositio etiam vniuersalis affirmatiua, restringitur ad casus habentes eandem rationem, & non extenditur ad casus habentes diuersam rationem. Calca. in consil. 1. colum. 19. circa fin. per tex. in l. creditor. §. datur. in fin. ff. de bonis auct. iud. poss. Addo Rotam decisio. 288. maior pars, in nouis ubi quod in materia odiosa dispositio vniuersalis non comprehendit ea in quibus non est eadem aut tanta ratio, sed non est tanta ratio includendi feudum per quam inclusionem pœna committitur, quanta in aliis bonis in quibus cessat pœna. ¶ Ad idem contra Corn. Dec. Ias. & Curtium iuniorum adduco tex. in l. si pater. ff. de his quæ in frau. credi. ubi licet concedatur libera peculij administratio, non tamen videtur concessum, ut quid fiat in fraudem aut damnum creditorum, & sic verbum illud libera, licet alioquin sit multum vniuersale, non tamen includit rem prohibitam, modò cum prohibitum sit feudum alienari sine consensu domini non videtur comprehendi in alienatione vniuersali. ¶ Secundo ad idem adduco Ange. in consilio 6. Lata est. circa fin. ubi, quod verba in omnibus & per omnia, & sic vniuersalia geminata recipiunt interpretationem ne ad intellectum iniquissimum perducantur, sed adaptantur iuri communi quantum fieri potest, sequuntur Alexand. & Mod. in l. 1. ff. de leg. 1. sed esset intellectus iniquissimus dicere quod intellexerit quis alienare feudum, per quam alienationem incideret in pœnam & priuaretur iure suo. ¶ Tertiò adduco Paul. de Castr. in consilio. 417. quod dicti reditus. col. 1. ante med. lib. 1. ubi quod legatum vniuersale omnium rerum quas quis habet in tali loco, restringitur ad res in quibus testator habebat plenum ius, non semiplenum. per tex. in l. qui habebat. in prin. ff. de leg. 3. & in l. legato. §. si. ff. de supel. lega. Eodem modo videtur dicendum quod alienatio facta verbis vniuersalibus restringatur ad bona allodialia de quibus poterat alienans ad plenum & liberè disponere, non etiam comprehendat bona, quæ in specie non poterat alienare sine consensu domini. ¶ Quarto dico quod verba vniuersalia restringi debent secundum materiam, ut probatur in iacra scriptura. Psalm. 58. Et tu Domine liberabis eos, ad nihilum deduces omnes gentes, nam dictio vniuersalis, omnes, restringitur secundum subiectam materiam ad gentes malas, quia boni non deducuntur ad nihilum. Similiter psal. 64. dum dicitur, Ad te omnis caro veniet: nam restringitur dictio omnis ad saluos, quia damnati non venient ad dominum. ¶ Similiter psal. 63. Et timuit omnis homo: nam restringitur ad homines qui talia viderunt. Eodem modo dicendum videtur quando alienat quis omnia bona sua, quod restringatur alienatio ad bona quæ possunt impunè alienari. Pro quo adduco Gemin. in consil. 29. circa fi. ubi quod † dictio quomodo licet sit vniuersalis, tamen restringitur ad modos proportionabiles materię idoneæ in qua exprimitur per glo. no. in c. maximum. l. q. 1. sed magis in terminis adduco gl. in c. 1. de constit. ubi tex. dicit. quod canones ab omnibus seruandi sunt. dicit gloss. ab omnibus scilicet in casibus Papæ subiectis. idem no. gloss. in c. dilecto. de sen. excom. lib. 6. sequitur Gemin. in consil. 96. col. 2. in fi. idem dicendum est quando alienat quis omnia bona sua, quod restringatur alienatio ad bona subiecta potestati alienantis & quæ alienans liberè & impunè post alienare. ¶ Quinto adduco quod scribit Deci. in consil. 361. col. 3. in nu. ubi quod verba vniuersalia non comprehendunt odiosa, per text. in l. Lucius. §. Titius. 2. ff. de lega. 2. ¶ Addo tex. in l. idem §. si tibi. vers. sed si ipse. ff. de condi. ob tur. cau. & in c. alma. de senten. excommu. lib. 6. quæ iura ad hoc citat Cald. in consil. 8. col. 2. circa med. in tit. de sent. & re. iu. idem tractat Soc. in consil. 37. col. 2. lib. 3. sed priuatio iuris sui dicitur plus quam odiosa, ergo alienatio vniuersaliter facta non includet feudum: ex qua inclusione priuaretur alienas iure suo. Sed istud inconueniens priuationis iuris sui non cadit in

casu isto, in quo feudum potest alienari sine consensu domini, ut abundè supra probauimus, igitur magnifici do. Lu. & Ant. qui disposuerunt de eorum bonis, vniuersaliter censetur intellexisse etiam de feudalibus, cum non caderet aliqua prohibitio, neque aliquod illicitum, quod accidit in feudo recto & simplici, consequenter institutio vniuersalis dominorum testatorum extendi videtur etiam ad bona feudalialia. ¶ Hic tamen videndum est, quia feuda hæreditaria probantur duplicis naturæ seu qualitatis. quoddam dicitur hæreditarium propriè & simpliciter, quod transit ad quoscunque hæredes etiam extraneos: quando recipitur pro se & hæredibus quibuscunque, secundum Bald. in l. 1. q. 34. & de rer. diui. in c. imperialem, in prin. col. 4. de alie. feud. per Fed. & in c. in præsentia. de proba. Rom. & Alexand. in l. etiam. ff. solut. matri. in l. Gallus. §. etiam, ubi Ioan. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. & in l. quod dicitur. ff. de verbo obli. Alexan. in l. patroni, colum. pen. ff. ad Trebel. & in consilio 7. col. 2. lib. 7. Ias. in l. 2. §. prætor ait. ff. qui satisda. cog. in l. 2. q. 14. extra. glof. C. de iure emphy. & in præiud. feud. col. 15. cum aliis quæ Deci. scribit in c. præsentia, de probat. licet in specie teneat contra communem. sequitur Cur. Iun. in 3. parte trac. feud. q. vltima sed cōmunè & in consilio primo columna prima, & secunda, ubi dicit ita esse communem opin. quam etiam opin. sequitur Cor. in consilio 16. columna quarta, libro primo. Dec. sibi contrarius in consilio 68. colum. penult. & vltra adducta pro hac communi opinione considero quod ubi agitur de interpretatione beneficii in præiudicium concedentis, latissima fieri debet interpretatio. l. si. ff. de consti. prin. ubi latè Moder. ergo non debemus restringere verba ita vniuersalia ad hæredes habiles tantum in feudo, nec potest considerari præiudicium successorum vasalli in feudo, quibus quando feudum conceditur, nullum ius prorsus quesitum dici potest, ex quo vniuersaliter conceditur pro hæredibus quibuscunque, dicitur etiam feudum hæreditarium propriè quando subicitur pactum quod liceat disponere de feudo ad arbitrium. vel quando est clausula pro se & quibus dederit, ut supra dixi. ¶ Quoddam dicitur feudum hæreditarium magis strictè nec ita propriè quod transit in descendentes tantum, quoties conceditur feudum pro se & hæredibus, nam verbum hæredibus, quod sui natura pertinet ad omnes hæredes etiā extraneos, ut supra diximus: & est tex. in l. scient. & l. hæredis appellatio. ff. de verb. sig. & in annalibus. C. de le. ex materia subiecta & feudi natura, quod extraneis non competit, restringitur ad hæredes sanguinis, id est descendentes, licet requiratur quod tales descendentes sint hæredes, iuxta no. in l. Gallus. §. etiam si parentes. ff. de libe. & posthu. in c. in præsentia de probat. ubi Deci. colum. 19. & idem Deci. in consilio 185. colum. 3. ante medium. in consil. 208. col. 4. ante med. & in consil. 306. col. 3. ante medium, & si dicatur, quomodo licet dicere eiusmodi feudum esse hæreditarium, si descendentes tantum defertur? videtur enim aduerserij natura dictionis hæreditarium, quæ ad omnes hæredes pertinet. Respondeo quod non dicitur hæreditarium quia transeat in omnes hæredes, sed quia oportet descendentes qui inuitantur ad eiusmodi feudum, esse hæredes defuncti. Itaque primo modo terminus, hæreditariū, respicit ipsam rem, id est ipsum feudum, quod venit ad omnes hæredes etiam extraneos: secundo modo solum respicit ad personas descendentes quas oportet esse hæredes. In casu nostro consideratur ista qualitas hæreditarium, primo modo, id est verè & propriè quia omnes hæredes etiam extranei vocantur ad eiusmodi feudum ob illa verba, ad faciendum, disponendum, &c. fortius videtur dicendum isto casu quod hæredes extranei admittantur ad feudum etiam ab intestatò, propter illa verba ad faciendum, disponendum, &c. prout voluit Soci. in d. consilio 252. colum. pen. in 3. q. & colum. sequen. lib. 1. & in d. consilio 266. colum. 17. & sequen. libro 2. Deci. in d. consil. 171. colum. 2. circa medium, late Cur. Iunior in d. consil. 4. quibus addo Bal. in d. consil. 70. Punctus testator. col. 2. circa med. lib. 2. à fortiori admittentur quando testator disponit quia tunc demum videtur vasallus fecisse & disposuisse: sed ab intestatò res videtur magis dubia ex his quæ Soci. scribit in consil. 19. col. 4. lib. 1. condito autem testamento res carere videtur omni difficultate, quod institutiones dominorum Ludouici & Anthonij referantur ad bona feudalialia. Taurini. 20. Septembris. 1553.

S V M M A R I V M.

1 Filij qui approbāt testamētū patris, totū nō partē approbare videntur. Conf. Crau. 2. pars. X 2 Ignorantia



- 1 Ignorantia excludit consensum, ut iuramentum ne quidem tunc operetur,
- 3 Approbatio generalis testamenti non videtur extendi ad legata in codicillis specialiter detracta.
- 4 Natura approbationis est confirmare & laudare, quae acta sunt, non etiam ut de nouo aliquid concedatur.
- 5 Nunquam censetur derogatum aut renunciatum alicui iuri nisi expresse actum sit.
- 6 Expressum dicitur illud quod sequitur ex eo, quod expressum reperitur.
- 7 Quando aliquid pro forma non requiritur, sufficit quoquomodo colligatur.

## CONSILIUM. CCLVII.

## In causa approbationis cuiusdam testamenti.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Testator habens plures filios, instituit primogenitum, haereditem vniuersalem, alios autem particulariter & primogenito fecit etiam quoddam praelegatum satis pingue, deinde in codicillis illud legatum dimisit, filij postea geniti fecerunt singuli testamentum in quo patris voluntatem approbauerunt, dicendo quod approbabant testamentum eorum patris, quaeritur an illa approbatio extendatur etiam ad codicillos, ita quod primogenitus non habeat praelegatum nisi prout diminutum fuit in codicillis, an vero solum referatur ad testamentum, ita quod primogenitus habeat praelegatum sine diminutione, prout relictum fuit in testamento? Videtur dicendum quod non extendatur ad codicillos, nam filij qui approbauerunt testamentum patris non poterant impugnare testamentum neque codicillos, sed obseruare obligabantur, ut ostendimus in aliis prioribus scriptis, ergo, ut approbatio aliquid operetur, videtur restringenda ad testamentum in quo pinguius disponitur in fauorem primogeniti. arg. c. si Papa. de priuileg. lib. 6. l. si quando in prin. ff. de lega. 1. cum simi. Rursus, ista approbatio limitata ad testa. limitatum effectum debet praestare. l. in agris. ff. de acqui. rer. domi. l. age. vbi Mod. C. de transf. & approbatio in vna parte non extenditur ad aliam partem separatam, ideo si approbo librum rationum in vna parte, non censeor approbare in alia. Bartol. in l. quaedam §. nummularios. ff. de eden. Bald. in l. 1. colum. fin. C. eo. tit. & idem Bald. in consil. 56. Cum duar. colum. 2. lib. 3. Alexand. in consil. 186. col. 3. ver. nec etiam habet ob stare quod dicitur. lib. 2. Deci. in consil. 17. colum. fin. & si voluissent testatores approbare etiam codicillos, facile erat id ipsum loqui. l. vni. §. si autem ad deficientis. C. de cad. tol. c. inter corporalia, de transla. prelato. Sed puto aduertendum quod aut approbantes testamentum habebant notitiam de codicillis aut non, si non habebant notitiam codicillorum, res videtur clara quod ex illa approbatione testamenti non censetur renunciatum ius competens ex codicillis. l. mater decedens. ff. de inof. test. nam ignorantia excludit consensum usque adeo ut ne iuramentum quidem tunc operetur. l. si. C. de non num. pec. Bal. in l. 2. q. 2. C. commo. Aret. in consil. 24. Quatuor dubia. col. 2. in dubio autem filius praesumitur ignorare codicillos, iuxta non in l. non est ferendus. ff. de transact. Pau. de Cast. in consilio 259. omnis difficultas. colum. penu. circa med. versicu. & maxime quia non apparet. lib. 1. & in consilio 188. Quia dubia. col. 2. lib. 2. Socin. in consilio 49. colum. penu. ante med. lib. 2. Corn. in consilio 254. col. 2. lib. 4. est verum quod multi contradicunt data immixtione. Si vero sciebant tenorem codicillorum, res videtur satis ambigua, quia approbatio generalis testamenti non videtur extendi ad legata in codicillis specialiter detracta. Anch. in consilio 2. ut ratum est supra ad fin. per regulam generi. de reg. iur. lib. 2. Secundo, quia sicut rupto testamento rumpuntur & codicilli. l. si quis cum nullum. §. fin. & l. ab intestato. ff. de iure codicillo. eodem modo approbato testamento censentur approbati & codicilli, ut contrariorum eadem sit disciplina. na. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. quod in rerum. §. si quid post. ff. de lega. 1. 32. dist. c. hospitium, & ut idem operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. l. fin. §. fin. ff. de legat. 3. Tercio codicilli dicuntur pars testamenti. l. ante tabulas. ff. de iure codicil. Areti. in l. 2. §. prius, columna secunda ante med. ff. de vulg. ergo approbans testamentum censetur approbare omnem eius partem. gloss. & Bartol. in l. si in rem. ff. de rei vendi. cum

simi. quae Dec. not. in consilio 149. colum. 6. ante med. versicu. 2. hoc deducitur. Quarto codicilli dicuntur testamentum saltem largè. gloss. in l. 2. versu. personales. C. commu. de leg. & gloss. Instit. de testa. in prin. no. in l. 2. ff. de leg. 1. sed extensio fit de propria significatione ad latam quoties militat eadem ratio. l. filium habeo. ff. ad Macedo. quod procedit etiam in materia stricta & correctoria. glo. in clemen. 1. de electio. & in aucten. minoris debitor. C. qui da. tutor. pos. not. in l. si constante. ff. solut. matr. not. Roma. in consil. 129. licet magna. & in consilio 150. colum. 2. circa fin. versu. tertio quia. Dec. in c. 1. colum. 2. & in capitulo translatato, in prin. de constit. ergo approbato testamento videntur approbati & codicilli, nam testamentum habet in se odium approbantium, codicilli autem fauorem, qui in eis minuitur legatum, quod amplius erat in testamento in fauorem primogeniti, & odium aut praedictum aliorum fratrum, & verisimile est, si voluerunt approbare testamentum eis magis damnosum, quod voluerint etiam approbare codicillos in quibus tractatur fauor approbantium. l. quando magis ff. de iureiurand. auct. multo magis. C. de sacrosanctis ecclesiis nam extensio fit ex maiori ratione, etiam in odiosis. l. qui indignus. ff. de sena. l. cui pactum. ff. de ser. expor. lege relegatorum. §. potest. ff. de interdic. & releg. lege nec in ea vbi Bartol. ff. de adulter. capitu. illorum de senten. excommunic. not. in lege si vero. §. de viro. ff. solut. matr. vbi Bal. & idem Bal. in l. venia. in fi. C. de in ius voc. declarat Dec. in c. constitutus. col. 1. de rescrip. Quinto principalis intentio approbantium fuit ut voluntates antecessorum suorum implerentur rursus ut ne fieret discordia inter posteros de testamentis eorum, certe si illa approbatio simplex pertinere ad tenorem testamenti solum, non seruaretur voluntas partis in codicillis, & ita illa approbatio testamenti inducta ad vnum effectum ageret effectum diuersum, contra. l. legata inutiliter. ff. de lega. 1. vbi las. in 3. not. Ange. in consil. 151. Generosus, colum. fin. pulchre Soci. in consil. 38. colum. 2. prius me, versu. ceterum. lib. 1. Sexto natura approbationis est confirmare & laudare quae acta sunt, non etiam ut de nouo aliquid concedatur. l. & quia. ff. de iuris. omn. iudi. & ibi Doct. gloss. in c. perceptis, 12. distin. in versu. nouum. Rursus approbatio actus non ampliat naturam approbati ultra quam contineret, nec aliquid addit approbato, sed tantum dat robur. l. Aureli. us. §. 1. ff. de libe. Bald. in l. 3. in fi. C. si aduer. rem iudi. Pau. de cast. in consil. 187. Notandum est quod ista imperialis, in prin. libr. 2. Alexan. in consil. 122. colum. 4. ad fin. seu. libr. 4. Igitur approbatio testamenti non agit ut ex testamento debeantur legata in codicillis adempta, alias per approbationem fieret noua concessio contra naturam suam, quando ex testamento amplius non debeantur nisi quatenus codicillis scriptum erat. Immo videntur omnino diuersae approbatio & noua concessio. c. 1. vbi Bald. in tit. qui succ. ten. ibi, facere vel consummare. Dec. in rubr. de confir. vtil. vel inutil. colum. 1. ad fin. Septimo approbatio alicuius actus in dubio intelligitur facta sine praedictio iurium approbantis. Bald. in c. venientes, colum. pen. de iureiuran. Felin. in c. 2. col. 16. de rescrip. facit tex. in l. si peculium. §. sicut autem. ff. de pecul. ergo approbatio testamenti intelligenda est sine dispendio iurium competentium ex forma codicillorum, alias eiusmodi approbatio noceret approbantibus. Octauo, si dicimus approbationem testamenti referri etiam ad codicillos, necessario infertur quod approbans renunciat iura competentia ex tenore codicillorum, sed renunciatio iurium in dubio non intelligitur nisi de necessitate inferatur. Anch. in consil. 106. Dubitatur. vbi si pater consentit filio donanti bona aduentitia, non censetur remittere usumfructum patriae debitum, quia talis remissio necessario non infertur, si quidem potest intelligi datus consensus respectu ususfructus debiti patri. Similiter videmus quod renunciens instrumento non censetur remittere debitum, sed renunciare tantum probationi quae fit per instrumentum. Bal. in l. Labeo. c. §. 1. versu. quid si quis. ff. de pa. Dec. in consil. 17. colum. fi. & in consil. 169. col. 3. ante med. ratio est, quia necessario non infertur renunciatio in instrumento, ergo lihero te a debito, quia potest intelligi re nunciarum instrumento ad hoc ut ne fiat probatio per ipsum instrum. In proposito licet approbem testamentum, necessario non sequitur, ergo renuncio codicillis, nam potest intelligi approbatum testamentum cum omnibus suis qualitatibus, constant & durante efficacia codicillorum.



item vt voluntas testatoris sine controuersia obseruetur, quæ voluntas intelligenda est habitâ ratione codicillorum, quia aliâs voluntas testatoris non impleteretur si testamentum constaret, & codilli non seruarentur. ¶ Nonô t̄ nunquam censetur derogatum aut renunciatum alicui iuri nisi expressè actum sit. Bar. in consilio 72. Ex facto, colum. 5. per tex. in l. præcipimus, in fi. C. de appel. Deci. in c. i. col. 4. ad fi. de testi. in cons. 44. col. 2. circa med. in cons. 47. col. 2. circa fi. in cons. 97. col. 1. circa med. & alibi sæpè, vel nisi actus qui fit, esset apertè repugnans actui iam facto, quia ratione repugnantis per actû sequentem, tolleretur actus præcedens. Alexand. in cons. 122. col. 1. post med. lib. 4. not. in l. pacta nouissima. C. de pactis. sed in ista approbatione testamentorum nihil fuit expressum de codicillis, nec sequitur aliqua repugnâtia inter simplicem approbationem, & codicillos, igitur non censetur renunciatum iuri codicillorum. ¶ Ex quibus infertur quod licet approbantes testamentum ignorauerint codicillos, quod præsumitur vt supra dixi, tamen talis approbatio testamenti extendi debet ad codicillos. ¶ Aut dicendum est, quod approbando testamentum simpliciter non censeantur voluisse renunciare iuri codicillorum, quos ignorarent factos in eorum fauorem, & si sciebant adhuc idem, quia talis approbatio necessario non infert renunciationem dispositorum in codicillis, qui dicuntur pars testamenti & veniunt eius appellatione saltem largè sumpto vocabulo vt supra dictum est. ¶ Postremò considero quod ad hoc vt approbatio alicui noceat, illa debet esse plerâ. Ang. in cons. 324. Datum pannorum. col. fi. allegat glo. in l. quod autem. ff. de in diem adiect. idè opus erat quod isti fratres approbantes testamentum patris, illud approbassent in omnib. & per omnia, non obstantib. codicillis, in quibus minutum erat legatum factum in testamento, quia aliâs necessario non infertur quod voluerint recedere à dispositione codicillorum, & si illos sciuisent & eis renunciare voluissent, facillè fuerat exprimere sicut expresserunt de testamento, vt supra dixi. Idè voluntas limitata circa testamentum, limitatum debet producere effectum, nec debet extendi ad renunciationem iuris ex codicillis competentis. l. i. §. Iulianus. ff. de iti. actuque pri. l. fi. C. ne vxor. pro vi. l. tutores qui. C. de admi. tutor. l. tutori. C. de neg. gest. bonus tex. in l. operis non positus. ff. de oper. libe. facit tex. in c. auditis. & c. cum olim. de præscr. & in c. manifesta. 12. q. 1. & quod no. Inn. in c. dilectus, de capel. mona. ¶ Ad contraria respondeo in forma, licet ex præmissis satis appareat responsum. & ad primum respondeo, satis esse quod approbatio operetur secundum naturam suam scilicet addendo robur rei approbatæ, citra aliam ampliacionem aut additionem. ¶ Secundò respondeo quod satis operatur approbatio, quia vbi testamentum in dubio vocari potuisset stante approbatione cessat omnis difficultas, quia semel approbatum amplius reprobari non potest. c. accepimus, de ætate & quali. glo. in c. cum secundum, in ver. liceat, de præb. reg. quod semel placuit, de reg. iur. lib. 6. cum simi. ¶ Ad secundum respondeo, quod non extendi approbatio ad aliam rem, ex quo codicilli veniunt appellatione testamenti saltem largè, & pars dicuntur testamenti, rursus ob rationis identitatem immò maioritatem, permittitur eiusmodi extensio, vt supra ostendimus. ¶ Ad tertium & vltimū respondeo, t̄ quod expressum reperitur. Iam hoc iure. ff. de vulg. & in l. i. col. fin. C. de his qui an. aper. tabu. idè approbatio codicillorum, qui dicuntur pars testamenti & veniunt eius appellatione, satis videtur expressa. ¶ Rursus Regula. l. vni. §. fin. autem ad deficientis. C. de cad. toll. procedit quoties aliquid est omninò ommissum, sed hic approbatio non dicitur omninò ommissa respectu codicillorum, quia saltem dicuntur approbati ex tacita mente disponentium. l. nominis & rei §. j. ff. de verb. sig. l. as. in l. prætor, in prin. in 2. no. ff. ope. nou. nun. no. in l. i. ff. de vulg. & puppil. similiter quia militat eadem immò maior ratio in approbatione codicillorum, in illa dicitur satis expressa. l. his solis. C. de reuo. don. cum simi. vt Alexan. scribit in cons. 75. colum. 1. ad fi. lib. 5. l. as. in l. à Titio, in 3. no. ff. de verb. obli. & in l. cum quidam, col. fi. ff. de libe. & posth. & alibi sæpè Doc. & satis dicitur expressa codicillorum approbatio, quæ ex narratis colligitur iuris præsumptione. Soc. in cons. 187. ad fin. lib. 2. & t̄ quando aliquid pro forma non requiritur, sufficit quoquomodo colligatur l. certum. ff. si cert. pet. l. hac consultissima. C. qui testa. fa. pos. l. Imperator. ff. de leg. 1. cum simi. Quæ responsiones procedunt, præsupposito quod filij approbantes haberent noti-

tiam codicillorum, si verè ignorabant, res videtur sine dubio, quia non censetur quis renunciare iuri quod ignorat, vt supra ostendimus. ¶ Item potuerunt approbare testamentum patris quia illud obseruare omnino tenebantur, si autem sciuisent posse in aliquo contrahere testamento ex licentia data in codicillis, in quib. legatum fratris primogeniti diminutum est, fortè non ita simpliciter approbassent. Quibus consequens videtur approbationem testamenti referri ad codicillos, aut per approbationem testamenti non fuisse derogatum iuri competenti ex forma codicillorum. & ita rescribendum cogitavi, ad correctionem tamen cuiusuis rectiur consulentis. Taurini. 22. Septembris. 1535.

S V M M A R I V M.

- 1 Causa decimarum licet sit spiritualis, tamen possessio non est spiritualis, aliud enim est res, aliud est possessio rei.
- 2 Causa possessoria & summaria est modici præiudicij.
- 3 Possessio quandoque trahit ad se proprietatem.
- 4 Causa possessoria potest dici summaria, in qua laicus videtur capax, etiam causæ spiritualis, quando pars confitetur.
- 5 Verba generalia restringuntur ex natura actus.
- 6 Actus quasi possessionis eligendi videri possunt, ius proprietatis non potest.
- 7 Quæstio facti nõ dicitur irituaalis, licet ipsum ius possit esse spiritualis.
- 8 Index secularis non videtur competens vt clericum inuitum citare possit, possessorio agatur.
- 9 Quoties agitur possessorio causæ spiritualis, semper probandus est titulus saltem coloratus.
- 10 Vnio beneficiorum est stricti iuris & odiosa, quia qualibet ecclesia debet habere suum rectorem.
- 11 Vnio ecclesiarum dicitur alienatio, & ad probationem unionis requiritur scriptura.
- 12 Falsitas causæ vitiat omnem dispositionem.
- 13 Possessor beneficii ecclesiastici nõ tenetur ostendere titulum sui beneficii, nisi ad requisitionem sui ordinarij.
- 14 In re magni præiudicij requiritur tempus. l. annorum.
- 15 Institutio conditionalis non transmittitur ad heredes moriente instituto ante impletam conditionem.
- 16 Possessio vnus actus vel in vna re, non potest extendi ad alium actum aut ad aliam rem, alio existente in possessione.
- 17 Plura instrumenta antiqua probant famâ seu vim habent probationis.
- 18 Liber rationum probat in fauorẽ scribentis in his quæ sunt verisimilia.
- 19 Sufficiunt probationes leuiores circa ea quæ sunt verisimilia coram arbitratore.
- 20 Quæ non prosunt singula, multa iuuant.
- 21 Præsumptio specialis tollit generalem.
- 22 Possessio iunior licet titulata & præsumpta vitiosa, an procedat quando titulus esset palam.
- 23 Bona fides licet præsumatur, debet tamen allegari.

CONSILIUM CCLVIII

In causa monialium Riufrigidi.



IVINO subsidio ex corde postulato. Efficaciora visa sunt dubia magnifici Senatus Marchionalis Salutiarum quam vt responderi posse videatur. Planè curiosius spectanti placuit opinio arridens reuerendis monialibus Riufrigidi, & in primis inchoando ab autoritate Doctorum probantium licere iudici prophano aut laico cognoscere de possessorio causæ spiritualis, quando tractatur merum possessorium: hanc opinionem approbant Doctores allegati per ipsum magnificum Senatū Marchionalem in Vincenti. c. fi. de iudic. Guido Papæ. q. 1. q. 85. q. 207. & q. 552. in fi. eandem opin. videntur amplecti. Archi. & Ioan. And. in c. frequens, de resti. spol. li. 6. & vltra Doc. allegatos per magnificū Senatū Marchionalē. eandē opi. sequitur Panor. in c. literas, col. 2. & duabus sequentibus de iura. calum. Dec. in l. fi. col. 5. vers. est etiam notandum. C. de edic. diui Adria. tol. & in cons. 220. in primis verbis, & idem præsupponit col. 2. circa med. vers. & ista conclusio, eandem opin. tenet Ripa. in l. naturaliter. §. nihil commune. colum. 3. vers. 5. infertur. ff. de acqui. pos. & lib. 2. respon. de rescrip. & prælatorum ac principum gratiis c. fi. Ioan. Sylua. in trac. benefi. 47. nume. 12. in 1. parte, Aufreus in decis. Tolosan. quæst. 470. Boërius in decis. Burdegalensibus. quæst. 69. colum. 8. circa med. vbi allegat

Conf. Crau. 2. pars.

X 3

Bald.



Bald. in l. si de proprietate. co. 3. C. si à non compe. iudi. & in c. 1. apud quem vel quos contro. ab ista opin. non videtur abesse Card. Zabarel. in clem. 2. q. 10. de iudi. dum contendit causam possessoriam rei spiritualis nō esse spiritua-lem, à quo fundamento pendet vniuersa quæstio. Con-  
 1 probatur ista opinio rationibus & fundamentis firmiori-  
 bus, primò, quoties incidit quæstio spiritualis in modum  
 facti, Iudex laicus videtur competens, licet ex facto infer-  
 ri possit decisio iuris spiritualis, de quo non contenditur.  
 Bal. in auct. ei qui iurat. col. 9. versic. quæro qualiter. C. de  
 bon. auct. iud. possi. no. in l. 2. vbi Barto. col. 2. ver. iuxta præ-  
 dicta quæro. ff. de iurisdic. om. iud. in l. Titia. ff. solut. matri.  
 & in l. 3. C. de iudic. Simile videmus in seruis qui sunt in-  
 capaces iuris. l. in personam & l. quod attinet. ff. de regulis  
 iuris. ea autem quæ pertinent ad factum, in seruis com-  
 petunt. §. sed num factum Instit. de stipul. seruo. l. condi-  
 tionis pupillus, ad fin. de condit. & demonst. l. in l. cum  
 proponas. column. 9. versic. sed aduerte quia. C. de hæredi.  
 instit. certè cognoscere vtra partium possideat vel de-  
 fendenda sit aut restituenda ad possessorium, ad merum  
 factū pertinet. ¶ Secundo ¶ licet causa decimarum sit spi-  
 ritualis, tamen possessorium non videtur esse spirituale,  
 aliud enim est res, aliud possessio rei. l. si duo. in fin. ff. ut  
 possi. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess.  
 Card. in d. clemen. 2. quæstio. 10. de iudi. Panor. in d. cap. lite-  
 ras, igitur si possessio constat in facto nec dicitur ius spiri-  
 2 tuale, laicus videtur competens, etenim videtur executio-  
 nem quandam implere, potiùsque aliquid statuere in per-  
 sonas ecclesiasticas. ¶ Tertio causa possessoria videtur esse  
 summaria & modici præiudicii. Bart. in l. admonendi, col.  
 12. versic. aduerte hic quod licet, & ibi l. col. 98. ff. de iure iu.  
 Soc. in consi. 6. ver. postremò præmissa confirmantur. & in  
 consi. 266. column. 9. versic. secundo accipitur. damnum lib. 2.  
 col. 1. C. de Carbo. edic. in l. si. col. 4. in 5. no. & column. 8. circa  
 med. C. de edic. diui Adria. tollen. in c. 1. column. 3. septimus  
 casus de appel. in consi. 28. column. 2. post med. in consi. 56.  
 col. 1. ante fi. in consi. 136. column. 3. ad fi. in consi. 252. col. 2.  
 post med. versic. restat duntaxat & in consi. 663. Addo Ro-  
 tam decis. 1. Archidiaconus in tit. de offi. Archid. post de-  
 cis. antiquas. Et licet contrarium velit Alex. in consi. 139. col.  
 fi. lib. 6. & in consi. 137. Dec. sibi contrarius in c. edoceri, col.  
 pen. ad fi. de rescrip. & in c. causam quæ col. 2. ad fi. de iudi.  
 vbi tamen do. Alex. mentionem nō facit, sed allegat Fran.  
 3 de Curte in rep. dict. l. admonendi. char. 29. vbi ¶ causa pos-  
 sessorij videtur magni præiudicii, quia possessio quandoq;  
 trahit ad se proprietatem. c. si a sede. de præben. l. 6. & quia  
 maximum est commodum possessionis. §. retinenda, Inst.  
 de interdic. Idem quod causa possessorij dicatur magni  
 præiudicii tenet Bellamera in consi. 29. col. fi. per tex. in d.  
 §. commodū, Insti. de interdic. Idem tenet decisio Neapo-  
 li. decis. 364. col. 2. vbi quod non sufficit probatio semiplena  
 per vnum testem, maximè quādo agitur possessorio recu-  
 peranda. Idem voluit Ripa in l. si constante, col. 5. in fi. ff. sol-  
 lut. mat. l. etiam in consi. 81. col. fi. lib. 3. quod causa posses-  
 sorij potest dici magna secundum qualitatem persona-  
 rum vt si agatur contra vniuersitatem ad onera. ¶ Sed licet  
 dicatur magni præiudicii, tamen negarij non potest quin  
 sit leuioris præiudicii quam causa petitorij, & magni præ-  
 iudicii respectu proprietatis, cum succumbens in posses-  
 sorio possit recuperare possessionem si obtineat in petito-  
 rio. c. cum dilectus, & c. cum ecclesia sutrina, in fin. de cau.  
 poss. & prop. secus est in petitorio. ¶ Vel melius dici potest  
 quod causa possessorij, non est magni præiudicii quando  
 agitur de restituendo possessorem ad pristinum statum,  
 secus si agatur de auferendo possessionem alicui indebi-  
 tē. Bart. in l. 2. ff. de appell. recip. refert & sequitur Abba. in  
 consilio 55. column. 1. lib. 2. sed hic non agitur de auferen-  
 do possessionem indebitē parti aduersæ, imò de defen-  
 dendo monasterium Riufrigidi in suo legitimo titulo  
 possessorio. Rursus, licet causa possessoria sit magni præ-  
 iudicii summaria tamen dici potest, vt notat. Alexand. in  
 4 d. consilio 139. column. fin. lib. 6. ¶ Sed vbi tractatur de sum-  
 maria cognitione, laicus videtur capax etiam causæ spiri-  
 tualis secundum Alexand. in d. l. Titia. in 5. fallentia. ff. solut.  
 mat. & licet istam opin. putet dubitabilem Dec. in c. decer-  
 nimus. col. 18. versic. tertio fallit, de iud. tamen videtur om-  
 nino obtinere quando tractatur quæstio facti ex notatis.  
 ¶ Quarto, maximè videtur procedere ista opinio in casu  
 nostro quia nihil fuit oppositum contra magnificum Se-  
 natum quod esset in competens iudex, quæ oppositio vi-

detur necessaria secundum Ancha. in consilio 98. Istam  
 quæstionem dubiam facit, col. 2. ¶ Confirmatur ista ratio,  
 nam laicus est capax circa spiritualia quando pars confi-  
 tetur. Bald. & Doct. in d. l. 3. C. de iudi. Dec. in dict. c. decerni-  
 mus, col. 18. in 2. fallen. vbi alios refert, ergo si potest laicus  
 procedere in causa spirituali contra contententem, licet op-  
 ponat à fortiori, idem permittetur cessante oppositione,  
 imò non opponens ius quod sibi quis prætendit compete-  
 re, satis dicitur confiteri & approbare ex his quæ latè Alex.  
 scribit in con. 185. ad fin. li. 6. facit quod scribit Aret. in consi.  
 58. col. 4. versic. 2. modo respondetur, vbi quod quando in-  
 habilitas respiciens personam iudicis est de iure positiuo  
 vel de iure gentium, valet sententia iudicis si non oppona-  
 tur, puta si religiosus ferat sententiam sanguinis, sed ista in-  
 habilitas iudicis laici videtur introducta de iure positiuo,  
 ergo. ¶ Et si dicatur non licet clerico prorogare iurisdic-  
 tionem iudicis laici neque expressè neque tacitè per nota. in  
 c. si diligenti, de foro competen. respondeo, quod non se-  
 quitur, clericus tali priuilegio renunciare non potest taci-  
 tè neque expressè, ergo sententia contra eum lata non te-  
 net. & ita no. gloss. in d. c. si diligenti, in versic. pro eis. Secun-  
 do respondeo quod in iudicio possessorio iudex videtur  
 agere executorem potius quàm iurisdictione vti. quid e-  
 nim prohibet laicum inducere moniales in possessionem  
 & defendere vt ne patiantur violentiam aduersus alios cle-  
 ricos. Non obstant modo fundamenta Barba. in cap. fin. de  
 iudi. nam ad primum quod causa spiritualis continet pro-  
 prietatem & possessionem, ergo vtrunque continet eo-  
 dem modo & propriè, secundum Bar. in l. cui eorum. §. af-  
 finitates. ff. de postulan. Respondeo quod istud non semper  
 obtinet, & in contrarium facit text. in l. actionis verb. ff. de  
 actio. & obli. dum dicit continetur. & gloss. subaudit largis-  
 simè. Ad idem est tex. in l. libellorum. ff. de verb. sign. vbi ap-  
 pellatione filiorum nepotes continentur sed improprie  
 secundum Bartol. ibi columna 8. in contrarium etiam iura  
 non parum multa citat l. in l. emancipata, column. 4. C. qui  
 adm. versic. caue tamen. not. idem l. in l. serui. electio-  
 ne. §. Labeo, column. 5. circa med. ff. de leg. 1. & in l. 1. §. bo-  
 norum, column. 1. circa med. ff. ad Trebel. ¶ Secundo tollitur  
 fundamentum Bartol. nam proprietates & possessiones sunt  
 penitus diuersa & separata, ergo videtur impossibile quod  
 ambo contineantur eodem modo & propriè, sed vnum  
 5 quodque continetur secundum naturam suam, ¶ etenim  
 verba vtrunque generalia restringuntur ex natura actus.  
 l. si vno. ff. loca. Bal. in l. a procuratore. C. manda. & in rub. C.  
 de cōtrah. emp. in 9. q. allegat. dictū. Inn. in c. ex literis, de iur.  
 re patr. tradit Ale. in consi. 60. ad fi. lib. 7. Soc. in consi. 47. col.  
 4. lib. 1. & quoties vnum & idem verbum ponitur circa duo  
 diuersa & separata, non est inconueniens quod intelliga-  
 tur propriè respectu vnius & improprie respectu alterius.  
 c. damnamus. §. cum ergo, de summa Trini. Soc. in consi. 49.  
 col. 6. versic. nec est inconueniens aliquando. lib. 1. igitur  
 verbum continet, interpretandum est hoc modo, id est  
 quod continet proprietatem secundum naturā possessio-  
 nis, & sic possessionem prout est quid facti abstracti à pro-  
 prietate & spiritualitate. ¶ Tertio ista ratio Barb. habet in se  
 absurditatem, nam animal, tanquam genus continet in se  
 hominem & asinum, certè fieret plurius absurdum si  
 propriè contineret & ad eundem modum, ita quod homo  
 & asinus ad paria iudicentur. ¶ Quarto arguitur contra  
 Barba. ius incorporale continet proprietatem & possessio-  
 nem seu quasi & tamen ipsum possidere seu quali non vi-  
 detur incorporale, quia videri potest, putà in iure præsen-  
 tandi vel eligendi, in quo consideratur quasi posses-  
 sio, quæ acquiritur vnico actu. gloss. in c. cum ecclesia su-  
 trina, in versic. trium. & gl. pen. vbi etiam Doct. de cau. poss.  
 & prop. not. Bart. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de iur. act.  
 6 priua. ¶ nam isti actus quasi possessionis eligendi vel præ-  
 sentandi videri possunt, ipsum autem ius proprietatis vi-  
 deri non potest. ¶ Non obst. secundum fundamentum Bar-  
 bar. quod si causa spiritualis contineret proprietatem & pos-  
 sessionem diuerso modo, esset dare duo diuersa repugnan-  
 tia in eodem subiecto, quia ista contrarietas non est circa  
 idem subiectum, sed diuersa, nempe esset diuersitas in eo-  
 dē subiecto, si diceremus decimas esse ius spirituale & nō  
 esse ius spirituale, vel si diceremus petitorij decimarū esse  
 ius spirituale & nō esse ius spirituale, vel si diceremus pos-  
 sessorium decimarum esse ius spirituale & non esse ius  
 spirituale. sed ista ratio contrarietatis in casu nostro con-  
 sideratur respectu diuersorum iurium, id est petitorij, &  
 possessorij.



possessorij: constat autem sustineri contrarietatem circa diuersa. l. ancillam. C. pro suo. ¶ Secundo ista ratio Barb. est contra tex. in d. §. nihil commune, nam petitorium & possessorium veniunt ab eadem re seu ex eadem causa, tamen dicit tex. illa esse contraria & diuersa, ita ipsa res non habet in se contrarietatem, sed parit effectus diuersæ naturæ q̄ permittitur, modo non sit incompatibiles. §. 7. dist. c. si quis in ægritudine. c. maiores. §. sed adhuc, vbi glos. in ver. incompatibilia, extra de bapti. petitorium autem & possessorium licet sint separata, inuicem tamen compariuntur & magnam habent conformitatem, immo petitorium in actione reali esse non potest sine possessorio. i. nisi agenti fuerit quando tradita res & eius possessio. l. traditionib. C. de pac. & possunt simul cumulari petitorium & possessorium adipiscendæ & recuperandæ iuxta no. in d. §. nihil commune. Ex quibus accipitur nobilis declaratio ad reg. l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur. vt intelligatur de contrariis quæ inuicem sibi derogant nec vnum alterum admittit. Ea enim quæ sunt contraria, inuicem se confundunt & extinguunt, veluti videmus in aqua & igne: sed enim eiusmodi contrarietas considerari non potest in petitorio, sed diuersitas tantum effectus. Simile videmus in parentibus procreantibus filios mares & fœminas, & sic etiam circa aliquam diuersitatem & productionem actionum: nam ex testamento competunt tres actiones, rei vendicatio, hypothecaria & personalis. §. nostra. Inst. de leg. l. cum filius. §. variis. ff. de leg. 2. quod fieri non posset considerata ratione Barb. ¶ Non obstat tertium fundamentum Barba. quod possessorium causæ spiritualis sit consequens & accessorium petitorij ipsius causæ spiritualis, exemplificando in dote, quia retorquetur ista ratio aduersus Barb. si quidem attenda ista ratione consequens esset dicere, iudicem prophanum non esse competentem de cognitione dotis, contra not. in ca. prudentia, de donat. inter virum & uxorem. Anch. in consilio 21. Pro solutione dubiorum & quæstionis. col. 3. in 6. dub. lafo in auc. quod locum, col. 6. circa med. C. de colla. Item si vera esset ratio. Barb. falsa esset communis Docto. sententia existimantium licere iudici laico cognoscere incidenter de causa spirituali, quando agitur quæstio facti vt supra ostendimus, si quidem factum & iustas inuicem sunt connexa, & alterum venit ab altero, quia ex facto ius oritur. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. tamen ¶ quæstio facti non dicitur spiritualis. licet ipsum ius possit esse spirituale. ¶ Non obstat quartum fundamentum Barba. quod diuidi non oporteat causæ continentiam, & quod iudex causæ præparantis fiat iudex causæ præparatæ: nam illa regula procedit quòties vnus & idem iudex est competens ad vtranque causam. Felin. in c. si. col. 3. ad si. versic. tertio conclusio. extra de iudi. lafo in l. nulli. in 4. limita. C. eo. ti. sed iudex laicus in causa spirituali non est competens in vtroque iudicio petitorij & possessorij, ideo non inconuenienti quod cognoscat de possessorio in quo solum competens est. & iudex spiritualis de petitorio. ¶ Præterea ista exceptio quod continentia causæ diuidi non debet, frustra consideratur in casu isto vbi nihil fuit oppositum, desideratur autem oppositio ante litem contestatam. lafo in d. l. nulli. col. 2. versic. sed pulchrum dubium ob id non videtur curanda opinio eorum qui Barba. simpliciter sequuntur, quem secutus est simpliciter per eius fundamenta Cur. Iunior in septima. parte trac. seu. q. 6. col. 2. post med. versic. quæ cõmunis opin. ¶ Posset tamen procedere opin. Barb. quando clericus ab initio se opponeret contra iudicem secularem, quia ¶ iudex secularis non videtur competens vt clericum inuitum citare possit licet possessorio agatur. c. qualiter & d. c. fin. de iud. Socin. in consil. 13. col. 3. ad si. versic. 4. respondetur. libr. 4. tamen isto casu adhuc idem concluderem, quia Marchionatus Saluciarum subiicitur Regno serenissimi Francorū Regis, qui tam ex consuetudine quam ex priuilegiis, vt audio, potestatem obtinet cognoscendi per eius parlamenta de possessorio causarum spiritualium, quæ consuetudo generalis in toto Regno videtur seruanda etiam in isto Marchionatu. arg. gloss. in l. ex ea, de postul. Deci. in consil. 389. col. 3. ¶ Rursus vbi agitur de interpretatione actus, statatur consuetudini vicinorum, Dec. Neapo. decis. 248. col. 4. itaque cum sint opi. an iudex laicus cognoscat de possessorio beneficii ecclesiastici vt apparet ex præmissis, circa interpretationem dubii huius iuris videtur standum consuetudini vicinorum. Sed Taurini qui est locus vicinus & valdè proximus Marchionatui Saluciarum, vter-

que Senatus cognoscit & pronunciat de beneficio ecclesiastico respectu possessorij. Item in patria Delphinatus quæ etiam con finis & contermina est ipsi Marchionatui, idem obseruatur. quæ consuetudo est optima legum interpretis quando in legibus ambiguitas aliqua considerari potest. l. si de interpretatione. ff. de legibus. ¶ Quibus consequens videtur dissolutam abundè fuisse primam dubitationem. ¶ Videamus nunc de secunda dubitatione, ne qui dem tenui, quod Canonicoꝝ causa circa possessorium videatur præferenda, quoniam probasse dicuntur de antiquiori possessione, saltem coniungendo possessorium auctoꝝum à quibus habuerunt causam, quod permittitur. Ale. in consil. 192. col. 2. & in consil. 202. col. 2. circa med. libr. 2. Sed in possessorio retinendæ consideratur possessio antiquior ad sententiam obtinendam c. licet causam, de proba. cum simi. collectis per Magnificum dominum Albertum Catium Vicarium generalem Illustrissimi Marchionis Seluciarū in redditione dubiorum. Sed enim puto causam monialium esse omnibus modis anteferenda, non impediēte antiquiore possessorio Canonicoꝝum reuelli sequentib. fundamentis. ¶ Primo, ¶ quòties agitur possessorio causæ spiritualis siue adipiscendæ siue retinendæ siue recuperandæ, semp probandus est titulus saltē coloratus. Guido Papæ. q. 85. Dec. in l. si. col. 5. in nouo no. C. de edicto diui Adria. tol. & in consil. 220. & ratio est, quia isti prælati siue beneficiati non dicuntur domini bonorum spiritualium, sed habentur loco administratorum & procuratorum, qui prius omnibus obligantur ostendere mandatum. l. si quis inficiatus. ff. de po. & sine titulo præsumitur instructio. c. 1. de reg. lib. 6. c. vnico de eo qui mitt. in pos. eod. libr. pulchrè Pau de Cast. in consil. 253. Ad confirmationem, col. 2. post med. in 3. dub. & in consil. 401. Viso processu vna cum sententia. col. fin. libr. 1. Roma. in consil. 499. col. 1. versic. & si dicatur. vbi quod opponi potest cõtra spoliatum possessio. ne beneficii quod illa erat vitiosa accepta sub prætextu prouisionis Papæ nullius & inualidæ quia facta infra tempus datum capitulo ad eligendum, & sic contra decretum consilij Basiliensis, quo casu possessio apparet omnino & notoriè discolorata. ¶ Similiter opponi potest contra spoliatum beneficio exceptio extrauag. execrabilis, cõtra tenentem duo beneficia incompatibilia. 1. Rota dec. 371. no. quod vbi aliàs, in antiquis. sequitur Rom. in d. consil. 499. col. 1. versic. 3. ad idem aduerte tamen quia Rom. in d. consil. 499. vult quod obstat exceptio quod quis tenuit duo beneficia incompatibilia, sed contrarium in hoc tenet ad ditio ad Rotam decis. 16. si contra. in nouis. ideo videtur dicendum quod non obstat tenuta duorum incompatibilium in præteritum, sed tantum de præsentis quando ad præsens teneret quis plura incompatibilia. ¶ Similiter contra spoliatum beneficio opponi potest exceptio suppressi valoris, quia per eam redditur titulus incoloratus. Deci. in c. ad aures, de rescrip. Ripa. lib. 2. respon. c. vlti. ¶ Similiter agenti possessorio ad beneficium ecclesiasticum, obstat exceptio quod eius prouisio fuit vitiosa, quia de beneficio specialiter reseruato per Papam, secus in reservatione generali, nisi esset notoria & facta cum decreto Rota dec. 16. Si contra, colum. 3. in nonis. ¶ Ex maximè præmissa procedunt in casu isto, in quo petuntur decimæ ab ecclesia non parrochiali, quia non docent Canonici quod prædia in quibus decimas desiderant, sint de eorum parrochia, quo casu non potest quis vti tali possessorio sine probatione tituli cum habeat iuris præsumptionem contra se. capitu. secundo de restit. spol. li. 6. Fede. de Senis in consil. 234. colum. 2. circa med. Panor. in c. nuper, de decimis Anch. in consil. 300. Tres domini magnifici. col. si. versic. præterea vt superius. & isto casu quando præsumptio iuris est contra possidentem, dicitur possidens in mala fide nisi doceat de titulo. Alex. in consil. 75. Visis, col. pen. versic. præterea videtur indubitanter. libro 4. Sed isti Canonici Reuelli nullum ostendunt titulum, sed allegant quandam vnionem ecclesiæ sancti Ioan. Baptiste super finibus Reuelli vbi agebat quidam episcopus Nulla tenensis, cui ecclesiæ contendunt Canonici debitas fuisse decimas, sed enim probationis impleta non fuit. Et considero pro fundamento quod vnio ecclesiarum est odiosa competens iure quodam singulari abhorrens à iure communi, quo singula beneficia singulis personis conferri oportet. c. cum singula, de præben. libro 6. c. cum non ignores. eod. ritu, in antiquis. per quæ iura ita not. Anch. in consil. 114. pro impetrante, col. 2. versic. item vniones. & dicit Calde. in



10 cōf. 13. in ti. de rebus eccles. nō alie. quod ¶ vnio beneficiorum est stricti iuris & odiosa, quia quālibet ecclesia debet habere suū rectorē. c. sanctorū. lo. di. & c. præcipimus. 16. q. 1. Alibi scribit Fede. de Senis in cōf. 29. in fi. quod vnio partis difficultates inextricabiles non solum Theologis sed etiam Iuristis, & quod dissolui debet vbi est scandalosa. Alibi scribit Bellamera in cōf. 3. col. 14. quod talis vnio est species cuiusdam seruitutis, & graue affert præiudiciū ecclesie vnitæ quia priuat eam rectore proprio tradit etiam Deci. in cōf. 233. col. 2. ¶ Rursus confidero quod vniones ecclesiarū dicuntur alienationes per quas trāsferit ius proprietatis vnus ecclesie in alteram, & ob id requiritur consensus superioris ad validitatē vnionum. c. sicut vnitæ, de excess. præla. c. pastoralis, de priui. Card. in clem. 1. q. 2. de sup. plen. negli. præla. Alexandri. in cōf. 219. col. 1. libro 6. Immo nec quidem abbatis satis esset consensus, Card. in cle. fi. de reb. eccles. non alienan. Amplius etiam episcopi consensus non sufficeret sine cap. Abb. in cōf. 156. co. fi. lib. 2. per tex. in cle. si vna. de rebus eccles. non alien. Idem tradit Bal. in cōf. 1. Quædam ecclesia. li. 1. quicquid aliter sub dubio tamen fortè dixerit Oldr. in cōf. 257. Factum tale est, dominus Nicolaus. colum. 4. Canonici autem Reueli non probauerunt consensum alicuius superioris neque eiusdem vel scientiam vel patientiam: proinde asserta vnio est omnino inualida vbi de ea appareret. Similiter

11 ¶ quia vnio ecclesiarum dicitur alienatio, & ad probationem vnionis requiritur scriptura. 12. q. 1. c. sine exceptione. c. 1. de rebus ecclesie non alie. libro 6. gloss. in c. 1. §. postquam, in verbo, scriptis. in 9. casu de censibus. libro 6. Alexan. in d. cōf. 219. columna 5. libro 6. ergo probatio vnionis per testes nihil proficit. ¶ Et ex hoc tollitur vnum fundamentum quod fieri posset, videlicet quod præsumatur consensus superioris ex lapsu longi temporis. Archid. in c. nemo el. 1. de consecra. distinct. 1. Roma. in l. sciendum. colum. 15. ff. de verb. obl. Iason. in l. qui alien. in prin. colum. pen. ff. de acqui. hæred. Deci. in cōf. 135. co. 1. in cōf. 152. col. pen. in cōf. 174. col. fin. & in cōf. 185. col. pen. nam istud posset procedere si censtaret de ipsa vnione seu probaretur legitime per scripturam. quæ autem non probata, frustra queritur an præsumatur interuenisse consensus superioris in actu qui non est, nam paria sunt non esse vel esse & non apparere. l. in l. ff. de contrahen. emp. l. duo sunt. l. si fuerit. ff. de reb. dub. non entis autem nullæ sunt qualitates. l. 2. de vsufru. l. adeo. §. si toto. ff. de acqui. ter. domi. cum sim. ¶ Non probatur etiam allegatio vnionis ex aliqua præscriptione, quia requiritur præscriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat, in contrarium, quando tractatur de vnione vnus ecclesie curatæ ad alteram etiam curatam. Ioan. And. in regula qui contra. in mercurialibus. Cardin. in clem. 1. ¶ ad hæc, de statu mona. Abb. in cōf. 18. colum. 2. & in d. cōf. 106. circa fin. lib. 2. latè Alexan. in cōf. 70. colum. 1. versicu. fortius dixit Ioan. And. lib. 3. vbi sufficit. possessionem breuioris temporis non facere præsumptionem quæ onus probandi transferat in aduersarium, propterea quod ius commune resistit eiusmodi possessorio faciunt not. per Barto. & Docto. in l. si prius. ff. de ope. nou. nun. vbi Iason. columna 7. versitu. sed certè assumptum Bart. & col. 12. post med. Curt. Iunior in cōf. 90. colum. 6. circa med. Planè non fuit probata possessio tanti temporis, ergo in nulla ratione probatur ius vnionis allēgatæ, per consequenti non probatur aliquis titulus coloratus, sed penitus incolorat⁹, coloratus enim titulus dici non potest qui nullus sit, Hostien. in c. olim, de exceptio. ideo possessio tradita per ordinariū eo casu quo deficit potestas conferendi, non tribuit coloratam possessionem puta quando manus ordinarij sunt ligatæ reservationem aut inhibitionem superioris Lapsus alle. 15. & allega. 103. Geminia. in cōf. 61. colum. 3. ante med. nam color possessionis imprimatur auctoritate Iudicis habentis potestatem & coloratus titulus dicitur collatus ab eo qui habet potestatem conferendi. Inno. in c. literas, & c. cum nostris, de concess. præben. Gemin. in cōf. 33. col. 2. circa med. in cōf. 107. col. 3. ante med. & in cōf. 147. col. 2. circa med. sed de aliqua vnione non appareret neque ordinarij superioris, sed tantum allegatur per ipsos dominos. Canonicos, consequenter probatur intrusio. ipsorum Canonicoꝝ ad iura dictę ecclesie sancti Ioannis ex his quæ scripsimus de intrusione supra. & si perceperunt emolumenta dictę ecclesie ex causa vnio-

12 nis, illa causa probatur falsa, ¶ falsitas autem causa vitiat omnem dispositionem, vt pulchrè Ancha. co. in cōf. 208. Iudex de iure iudicaturus. col. 3. versicu. item lata fuit, & in vnione quod vitietur ex falsa causa, nō. Cardi. in cōf. 96. videtur quod vnio præmissa in princip. Decius in cōf. 233. col. 2. circa med. per consequentiam nihil proficit asserta possessio occupata ex falsa causa quæ dicitur intrusivæ. & fieret plusquam absurdum possessionem vitiosam alicui prodesse. l. 1. in fi. ff. vt possi. nec iniustam possessionem prætor defendit. l. cum sponsus. §. si res. ff. de publici. Bar. in l. filiam fratribus. ff. ad Trebell. vbi fideicommissarius qui possessionem hæreditatis vitiosæ occupauit non dicitur legitimus contradictor. Rursus, fieret plusquam iniustum Canonicos Reueli consequi beneficium ex possessione vitiosa. l. relegatorum. §. si. & l. sequen. ff. inter. & re leg. l. siue hæreditaria, & ibi gloss. ff. de nego. gest. cum sim. ¶ Item isti Canonici occupantes decimas sine titulo dicuntur esse in mala fide, nam sicut in titulo inducitur bona fides, iuxta not. in l. Celsus, vbi Bartol. col. 4. versicu. dic ergo. ff. de vsuca. Ab. in cōf. 22. Quidam Ioannes, & in cōf. 55. in fin. libro secundo, Alexandri. in cōf. 75. colum. pen. libro 4. cum aliis adductis per Dec. in cōf. 266. col. fin. post med. & in cōf. sequ. col. 3. circa medi. eodem modo probatur malafides vbi deficit titulus, vt contrariorum eadem sit disciplina. Bar. in l. fina. column. fin. versicu. sed contra. C. vnde vi. quod sine dubio procedit in possessore contra quem iuris præsumptio laborat, pro vt hic nam tunc dicitur talis possessor in mala fide Alexandrin. in d. cōf. 75. Visis & ponderatis narratis in themathe. col. 4. versicu. præterea videtur indubitanter. libro 4. Arē. in cōf. 133. In causa quæ vertitur inter homines. colum. 3. ante medi. & dixi in cōf. 132. columna 5. ¶ Ex alio etiam ostenditur malafides, quia semper occupauerunt possessionem ex titulo asserite vnionis, non adhibitis solennitatibus iuris ad vnionem requisitis. glossin. 1. in versicu. mala fide. C. de fide instrum. & iure hastæ. f. f. ca. libro 10. quam singularem putat Ias. in §. item si quis, el. 1. columna 7. versicu. & circa hoc, Instit. de actio. no. Socin. in cōf. 22. col. 5. ad fin. & in cōf. 19. colum. 9. libro 1. facit regula, qui contra, de regu. iur. libro 6. Bart. in l. quemadmodum, columna secunda. C. de agri. & cōf. libro 11. cum sim. ¶ Ex quibus ostenditur Canonicos Reueli nullam obtinere possessionem legitimam neque coloratam ex eorum persona. nec possunt iuuari ex possessorio illius episcopi neque successorum eius, quia non probauerunt habuisse ab eis causam legitimam aut titulum aliquem, etenim in possessorio retinendæ permittitur coniungere possessionem authorum à quibus coniungens causam accipit legitimam, vt supra ostendimus ceterum non permittitur alicui allegare possessorium tertij à quo causam non obtinet, quia istud ius tertij non est exclusiuum iuris agentis, iuxta no. per Bar. in l. 2. ff. de excep. rei iudi. pulchrè Socin. in cōf. 78. colum. 3. post med. libro 4. & in terminis quod non liceat allegare possessionem tertij à quo causam non habeo etiam antiquiorem tradit Socin. in cōf. 59. circa fin. versic. 3. & vlti. libro 4. Ex quibus iudicatur notabilis declaratio in ista materia. ¶ Sed dicet aliquis, tu vis quod Canonici Reueli debeant succumbere quia non ostendunt titulum vnionis per eos allegatæ in scriptis, & non docent de aliquo titulo colorato, sed istud

13 non videtur ob stare ¶ quia possesor beneficii ecclesiastici non tenetur ostendere titulum sui beneficii nisi ad requisitionem sui ordinarij, vt per gloss. in Rub. de reg. iur. lib. 6. Anch. in cōf. 388. In casu permisso, col. fi. versic. non obstat quod vltimo allegatur: item quando quis diu fuit in possessione sui beneficii sciente diocesano, non potest su per titulo molestari, quia præsumitur institutus, nam præsumitur quod superiores visitauerint & titulum viderint nec intrusum tanto tempore tolerassent, secundū Doc. in c. illud, de præsump. Bal. in l. siue possideris in 4. oppo. C. de proba. Anch. in c. 1. 8. q. de reg. iur. li. 6. refert & sequitur Deci. in cōf. 121. respondeo, quod præmissa procederent, vbi alios non doceret dei meliori iure suo & titulo iustiore prout faciunt dominæ moniales vt infra ostendam, nam tunc præsumptio quæ videbatur esse pro dominis Canonicis tollitur ex probationib. monialium, quia fortius est ius monialium quod apparet ex veris probationibus, iure Canonicoꝝ, quod solū iuuatur præsumptio ne, quia præsumptio vincitur à probationib. l. fin. in princ. ff. quod met. cau. l. nuptura, in fi. ff. de iure dot. l. si chirographum.



graphum, & l. cum de indebito. §. i. ff. de proba. cedit enim veritati præsumptio. c. quicunq; 30. di. c. is qui fidē. de spon. sal. Anch. in cons. 255. In causa & quæstione quæ vertitur inter nobilem virum. col. fi. Pau. de Ca. in consil. 81. In causa quæ vertitur inter Reueren. patrem. colum. 3. ad fin. li. 2. Socin. in consil. 164. colum. 4. libro. 2. Rursus non procedit argumētum quando clericus ageret ad beneficium petitorio vel possessorio, quia tunc tenetur docere de titulo saltem colorato per suprā dicta. ¶ Secundò principaliter arguitur in fauorē monasterii ruii frigidi, decimæ debentur ecclesiæ parochiali. c. cum contingat. c. apostolica, extra de deci. c. ex transmissa, de præscri. Abb. in c. ad audientiam, el. 1. de eccle. ædifi. ideo erat probandum à dominis Canonicis prædia quorum nomine postulatur decimæ esse de eorum parochia. Cardi. in cle. 3. col. 7. versicu. quo autem ad id. de iudi. quod probatum non fuit, quinetiam probatum non fuit ipsa prædia esse de parochia illius ecclesiæ Sancti Io. Baptif. nec etiam quod ecclesia scilicet Io. Baptista esset nec sit parochialis. nā ad constituendū Ecclesiā parochialem necessarius est consensus superioris c. nullus omnino. 16. q. 7. Ale. in cons. 74. Viso puncto & diligenter examinato, col. 2. lib. 4. neq; præsumitur consensus ex temporis antiquitate, quia necessarium videtur tēpus annorum centum. Inno. in c. veniens. & in c. quid per nouale. de verb. sig. cum sim. quæ no. Ale. in cons. 13. ad fin. Ias. in l. cum aliquis, col. fi. vers. sed circa ista. C. de iure delib. Dec. in cons. 42. col. 2. & in c. dilecti el. 1. col. 4. de appel. Ias. in rep. l. admonendi. col. 87. ad fi. ff. de iureiur. & alibi sæpe Doc. ¶ Sed istud procedit in matetia probationis vt sufficiāt probationes leuiore propter antiquitatē tēporis, nam tempus requiritur centum annorum, puta vt vel fama verba enunciativa plenē probent, vt admittatur testes de auditu in antiquis, sed in materia præsumendæ solennitatis extrinsecē propter antiquitatē tēporis, tempus tam longū non requiritur, immò sufficiant decem anni si coadiuuetur lapsus tēporis ex possessorio, vt quia res sit possessa ab eo qui allegat solennitatem extrinsecam c. peruenit de emp. & vendi. vbi no. tradit Pau. de Cast. in cons. 202. In causa consensu. col. 2. & in consil. 375. Ne sub æquiuoco. col. 2. cir. med. vers. dicet aliquis. lib. 1. cessante autem tali possessorio si quidem agitur de modico præiudicio, adhuc tempus sufficit. 10. annorum ad præsumendum talem solennitatem., filius, C. de hære. quem ex. ita intelligit Bar. in q. incip. Mulier habens magnum patrimonium. in fi. Alex. in

14 l. qui aliena. in prin. col. 3. ff. de acqui. hære. ¶ aut agitur de magno præiudicio, & tuuc tempus requiritur triginta annorum. Alex. in d. l. qui aliena. & in coci. 179. colum. 3. vers. si. nec obstat longitudo temporis. lib. 7. de quo latius dixi in tract. de antiq. tempo. Sed posito quod sufficeret breuius tempus, istud procederet si fuisset probatum illam ecclesiā esse parochialem & in ea exerceri actus curæ conuenientes ecclesiæ parochiali, sed non probato quod ecclesia sit parochialis aut pro tali habeatur, frustra quæritur an præsumatur interuenisse consensus superioris in constitutione parochiæ de qua non apparet, vt supra dixi circa præsumptionem consensus sit in vnione ecclesiarum, igitur si etiam ageretur pro ecclesia scilicet Ioan. Baptista nō etiam proprio nomine canonicorum, omiſsa causa vnionis adhuc causa monialium videtur præferenda, quia non ostenditur aliquis titulus dictæ ecclesiæ quam parocxialem esse probatum non fuit. & posito quod esset parochialis, non fuit mōstratum prædia de quibus petuntur decimæ, subiecta esse illi parochiæ. ¶ Ista tamen dicta sunt abundati, quia actum fuit nomine proprio ipsorum Canonicorum & ex causa assertæ vnionis qua vnione considerata ecclesia San. Ioan. Baptista amplius nō habetur in consideratione. sed per vnionem extinguitur nomen rei vnitæ. l. in rem. §. si quis rei suæ, ff. de rei ven. §. illud tamen in auc. vt iudices sine quoquo suffragio. traditur pe Fel. in c. in nostra, colum. 33. de rescri. Et natura vnionis est vt vnita reducat ad vnam essentiam. l. in rem quæcunque. ff. de rei vend. vbi Bald. l. sed si plures. §. filio. & ibi Ange. & Imo. ff. de vulg. & pup. c. super eod. vbi Geminia post alios de præben. lib. 6. & quando vnum vnitur alteri, accessoria assumit naturam principalis cui annectitur. l. etiam, vbi Cyn. Bald. & Sal. C. de iuredo. l. quoties. §. fin. ff. de admitt. tut. l. inter focerum. §. cum inter. ff. de pac. dot. cum sim. collectis per Felin. in c. translata, colum. 5. de consti. & per Ias. in §. in personam, col. 3. Insti. de actionibus. Ideo videmus quod licet substitutio ante euentum conditionis

pupil. non transmittat ad hæredem, moriente substituto ante euentum conditionis. l. quilibet §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. Alexand. in consil. 36. colum. 2. post med. lib. 3. tamen si fuerit vnita cum iure accrescendi, transmittitur ad hæredem. tex. est reputatus singularis in l. qui patri. ff. de acq. hæred. Similiter ¶ institutio conditionalis non transmittit ad hæredes, moriente instituto ante impletā conditionalem. l. vnica. §. fin autem sub conditione. C. de cadu. tol. glo. communiter approbata in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. tamen si institutio conditionalis vnatur cum iure accrescendi, transmittitur. l. qui ex duab. in prin. cum gl. secundum intellectum. Bartol. ff. de acq. hære. nimirum si ita fiunt, quia res vnita amittit suam naturam & assumit naturam rei ad quam vnitur, consequenter secundum intentionem canonicorum vnionem allegantium, illa non dicitur amplius ecclesia sancti Ioan. Baptista sed habetur pro extincta & tantum habetur ratio ecclesiæ ipsorum Canonicorum, igitur non licet dicere, fuisse actum nomine dictæ ecclesiæ quæ non est secundum opinionem Canonicorum. l. 2. ff. de vsufr. l. eius qui. §. quod si stipulatus. ff. si cer. pe. no. Ang. per illum tex. in l. nec vllam. §. si absentis. ff. de peti. hæredi. sed vt dixi proprio nomine expresse egerunt Canonici tanquam pre eorum ecclesia, licet ex causa vnionis non probata vnione, quæ etiam si probata fuisset, non fuit probatum de iure illius ecclesiæ quam vnitam non asserunt. ¶ Tertio principaliter arguitur in fauorem monialium: Canonici confelsi fuerunt in positionibus quod multa prædia sita in regione de qua agitur, erant inculta sed reducta ad nouam culturam, ergo illa antiquior possessio non potest extendi ad ista noualia. Innoc. in c. tua. extra de deci. vbi si quis probauerit percepisse decimas in tota parochia, excepto vno prædio, non obrinebit in illo prædio excepto. quod maximè obtinet quia statim atque redacta fuerunt ad nouam culturam, moniales cœperunt exequi actus possessorios perceptionis decimarum, ideo respectu istorum noualium

16 frustra allegatur possessio antiquior. etenim, ¶ possessio vnus actus vel in vnare, non potest extendi ad alium actū aut ad aliam rem, alio existerit in possessione. Inn. in c. dilectos, de offi. archidia. Abb. in c. 1. per illum text. col. 1. vers. vlti. tene menti de re. igi. domi. Deci. in consilio 271. colum. secunda. & colum. 6. circa medium. Ias. in l. 3. in prin. col. 6. post med. ff. de acq. poss. ob id in possessorio decimarum respectu noualium, splendida videtur causa monasterij ob tituli eius veri & legitimi probationem, & quia testes examinati in fauorem monasterij loquuntur magis clare & distincte de regione quam testes partis, quia generaliter loquuntur de asserta identitate, ideo magis credendum est testibus monasterij. c. præterea & c. in nostra, extra de testibus. 4. q. 3. c. si testes. Alex. in consil. 88. circa fi. & in consil. 150. col. 5. lib. 6. Aret. in consil. 83. col. pen. versicu. aduertat etiam iudex ad vnum. Soc. in consil. 96. col. pen. vers. 3. quia testes. lib. 1. & semper præferuntur testes deponentes in specie testibus generaliter loquentibus. Inn. in c. auditis, de præscrip. Alexan. in consil. 88. colum. 6. circa libro 5. Deci. in consil. 302. col. 5. post princip. cum similibus. nam quando testes melius narrant factum seu magis specificè, dicuntur deponere verisimiliora. Bal. in l. testium, col. pen. C. de testi. Curt. in trac. de testibus conclu. 19. Gozad. in consil. 13. col. 11. in fin. Ideo tales testes præferri debent tanquam deponens verisimiliora, & licet pauciores sint numero. l. ob carmen. §. si. ff. de testibus. c. in nostra. eod. titu. ibi, quia nō ad multitudinem, & c. ¶ Quarto principaliter non videtur verum quod Canonici Reuelli probauerint antiquius possessorium, nam primus testis examinatus in fauorem Canonicorum præsupponit quod moniales antea possiderent, loquendo de impedimento illius episcopi circa possessorium monialium, ergo præsupponit quod moniales possiderent, alias impediri non potuissent: quia quod non est, impediri non potest, & qualitas turbationis præsupponit substantiam possessionis. Bald. in consil. 131. Visis dictis, lib. 2. ¶ Similiter septimus testis partis loquens de possessorio sexaginta annorum vipetur, fateri possessorium monialium de eodem tempore, dicendo quod erat rumor circa decimas inter ipsas partes. ¶ Rursus vigesimus testis idem præsupponit allegando ludum seu rixam ad robacastellum circa ipsas decimas quas percipiebat pars quæ potentior esset. Amplius super generalibus inter rogatus fatetur se fuisse subornatum à patre, quæ subornatio circa ipsum testem videtur extendi ad alios testes, quia



quia malus in vno, praesumitur malus in aliis eiusdem generis, regula, semel malus, de regulis iuris, libr. 6. l. 1. de leg. 1. ff. qui satisd. cogantur. ¶ Rursus instrumenta acquisitionum in numero multo videntur probare antiquissimum possessorem autorum ipsarum monialium quando sunt ita antiqua. Paul. de Castro in consil. 81. In causa quae vertitur inter reuerendum patrem, col. 3. ad fin. versicu. patet etiam ex instrumento, lib. 2. Dec. in consil. 36. col. 4. ver. cu. igitur non obstat. Cur. Junior in consil. 110. column. fin. versic. super hoc laborat Panor. Et si dicatur, illa instrumenta fuerunt facta inter alias personas Canonicis siue eorum autoribus absentibus. Respondeo, quod res inter alios acta facit aliqualem fidem in recetibus, in antiquis vero videtur plenè probare. Cor. in consil. 247. col. 1. ad fin. versic. & licet posset dici, lib. 2. quod ipsum tamen non videtur ita simpliciter verum, sed latè dixi in trac. de antiqui. temp. sed saltem induci videtur probatio semiplena ex re inter alios facta in tam antiquis. Are. in consil. 15. col. 2. Cur. seni. in consil. 23. in col. 2. in fin. l. 1. si duo patroni. in principi. column. 2. ff. de iureiura. ¶ Et cum appareant hic producta 17 etiam plura instrumenta antiqua illa probant famam seu vim habent probationis famae. Alexan. in consil. 90. col. 2. lib. 6. Socin. in consil. 86. col. 2. post med. lib. 1. & in consil. 89. column. 2. post med. versicu. praeterea ista conclusio. eodem libr. quod tamen qualiter intelligatur vide Socin. in consilio 294. column. 5. in fin. lib. 2. & dixi in d. tracta. de antiqui. temp. vbi an requiratur plura instrumenta quam duo. sed ad probationem possessorii sufficit sola fama etiam in nō antiquis, quia dicitur tractari de modico praedicio, dictum est vulgatum Inn. in c. venies, de verb. sig. cum simil. no. per Deci. in c. 1. col. 3. ad fin. versicu. septimus casus, de appella. in consil. 56. column. 1. ad fin. in consil. 252. col. 2. versicu. testat duntaxat respondere, & in consil. 663. col. 1. l. 1. son. in rep. l. ad monendi. col. 98. versicu. subdit singulariter Bar. ff. de iureiuran. ¶ Hoc tamen dictum ita generaliter non ausim affirmare, quia contrarium vult Alexand. in consil. 139. col. fin. libro 6. Deci. in c. edoceri, col. pen. ad fin. de rescrip. & in c. causam quae, col. 2. ad fin. de iudi. vbi etiā allegat Fran. de Cur. in rep. dict. le. admonendi. char. 39. & dictum est supra in primo dubio circa illum articulum, an causa possessorii dicatur grauis praedicii, tamen in casu nostro procedit illud dictum, nam cum illa instrumenta sint antiquissima supra annos centum, fama indistinctè probat, etiam si tractaretur de graui praedicio, iuxta no. in l. cum aliquis, vbi l. 1. son. column. fin. versic. confirmo & tertio. C. de iure delib. & idem l. 1. son. in rep. d. l. admonendi, col. 77. versicu. limita tamen singulariter. Decius in c. cum causam, in 2. no. de proba. in consil. 126. col. 2. circa med. in consil. 146. col. 6. post medium. & in consil. 174. column. 2. circa fin. nec est verisimile habitas fuisse alienationes decimarum à tot personis si non alienandi obtinuissent potestatem & in possessione fuissent percipiendi decimas, quam verisimilitudinem in re inter alios acta considerat Soc. in consilio 187. col. 6. ad fin. versicu. confirmantur praemissa libro secundo. & ratione verisimilitudinis datur fides & plena probatio libro rationum, qui alias non probaret, puta si in aliquibus particellis continet veritatem, praesumitur quod sit verus etiam in aliis. Paul. de Castro in consilio 301. Ad benè examinandum dubia, col. 1. ad fin. lib. 1. l. 1. ad monendi, col. 17. versic. adde quod tertio fallit. quod tamen dictum non ita simpliciter verum est, ideo pro eius declaratione vide quae latius dixi in d. 18 tracta. de antiqui. temporis. ¶ Rursus liber rationum probat in fauore scriptionis in his quae sunt verisimilia. Bal. in rubr. C. de fide. instru. refert & sequitur Corn. in consil. 319. in versic. & in hinc lib. 3. quod saltem procedit cum iuramento scriptionis. Deci. in consil. 510. col. 1. circa medi. & in consil. 595. col. 2. post med. numero 9. in hoc etiam ne decipiaris vide quae scripsi in d. tracta. de antiqui. temporis. ¶ Alibi scribit Ang. in consil. 367. col. 1. versic. & secundum ea, quae vidi, quod testi non ideo videtur credendum, quando deponit verisimilia. Alibi scribit Anch. in consil. 277. ex praedicta facti narratione. col. fin. quod est repetitum in consil. 439. quod statueretur iudicis quando est verisimilis vbi alias non staretur. facit idem Anch. in consil. 436. in his dubiis column. 2. versic. quorum dicto in consil. vlti. col. 5. facit Aret. in consil. 160. col. 3. versicu. intentio tamen Bal. Et generaliter 19 verum est sufficere probationes leuiiores circa ea quae sunt verisimilia. Dec. in d. consil. 596. col. 2. num. 7. & vnum verisimile additum pluribus verisimilibus, inducit plenam probationem. Socin. in consil. 149. col. 7. lib. 1. planè hic sunt plura verisimilia, maximè quae veniunt à testimoniis partis in fauorem monialium. de ludo ad robacastellum, item circa querelam impediendi possessionis monialium. Accedant tituli tam multi, subornatio testium partis, equidem quorsum attinebat subornare testes, si moniales possidere non voluissent. ¶ Iam cum Senatus Marchionalis procadat in hac causa sola facti veritate inspecta ex mandato Illustrissimi Marchionis sufficere videntur probationes verisimiles, licet non plenae. Are. in consil. 84. col. 4. in consil. 127. col. 2. versic. nam probatio. ideo videmus quod coram arbitratore qui procedit sola facti veritate inspecta, sufficiunt leuiiores probationes Aret. in consil. 61. col. fin. versic. praeterea dato, quinimò Roman. in rep. rub. de arbit. voluit quod arbitrator possit dare plenam fidem scripturae priuatae. refert & sequitur Corn. in consil. 221. circa fin. lib. 1. quod tamen dictum simpliciter non admitterem, ex his quae scribit idem Corn. in consilio 170. column. fin. libro 3. quem articulum an probet scriptura priuata coram arbitratore, latè examinaui. in d. tracta. de antiqui. temporis. hic tamen admitterem, quia tot alia concurrunt adminicula, 20 quae enim non profunt singula, multa iungunt. l. rationes. §. instrumenta. l. non nudis & l. non epistolis. C. de probat. quae iura ad hoc propositum allegat gloss. in l. 2. in principi. ff. de excusa. tutorum. ¶ Praeterea constant etiam testimonia ipsarum monialium efficacius & splendidius probantia, porro etiā si non essemus in antiquis, & non ageretur de leui praedicio, adhuc tituli monialium. licet facti inter alias personas, inducerent praesumptionem quae sufficeret ad semiplenam probationem, Anch. in consilio 276. Visa diligenter narratione & conclusione, col. 1. versicu. nam & si sola. Roman. in consil. 353. circa fin. Corn. in consil. 319. column. pen. libro 3. Alexan. in rep. l. sapè. col. 10. versicu. item procedit hac regula. ff. de re iud. Deci. in consil. 42. col. fin. post princip. in consil. 172. col. 3. & in consil. 566. col. 2. & ultra Dec. allego eundem Alexandri. in consil. 156. col. 1. circa fin. libro 2. Socin. in consilio 149. col. 6. versicu. confirmantur praedicta libro 1. quod tamen dictum in non antiquis non ita admittere per ea quae supra dixi, in quo me remitto ad dicta in tract. de antiqui. temporis. nisi dicas quod multitudo titulorum hoc videatur operari. argu. l. balista. ff. ad Trebell. & quod dicimus de verbis enunciatiuis geminatis quod plenè probant, vt habetur in c. si cautio, de si de instru. cum similibus. Quintò principaliter, posito sine veritatis praedicio, possessorem Canonicorum esset antiquius, cuius contrarium supra ostendimus inferendo possessorem ex instrumentis plusquam antiquis, tamen possessio monialium videtur praeferenda ranquam magis iustificata per titulos, Bar. in l. si duo, column. pen. ff. vti possi. Bald. in l. qui accusare, in fin. C. de eden. cum similibus. quae Deci. scribit in consil. 56. col. fin. in consil. 109. col. 1. & in consil. 209. col. fin. pulchrè l. 1. son. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. 8. versicu. subdit Barto. ff. de acqui. poss. cui possessioni titulari nihil videtur obstare possessorem antiquius aduersariorum etenim dicunt Doct. possessio nem iuniorem praesumi clandestinam & vitiosam quoties aliquis ostendit possessorem antiquius, sed ista praesumptio non est probatio c. forus. §. argumentum. ff. de verbor. sig. & not. in rubr. ff. de procat. ponderantes copulam, & quae ponitur inter diuersa. gloss. in rubr. ff. de iur. & fac. ignor. & quod praesumptio non dicatur probatio, tradit Deci. in c. post cessionem, in 3. not. de proba. l. 1. son. in l. certi conditio, in principi. column. 8. ff. si cer. pe. & in l. sciendum, column. 9. ad fin. ff. de verb. oblig. ideo tollitur praesumptio per contrarias probationes. Paul. de Cast. in consil. 81. in causa quae vertitur inter reuerendum patrem. col. 3. ad fin. versicu. & si dicatur lib. 2. & latè supra dixi. item praesumptio fortior tollit infirmiore. c. literas, vbi Ab. in 4. no. de praesump. Bart. in l. diuus. ff. de restitut. in integrum. & 21 praesumptio specialis tollit generalem. Bartol. in l. cum de indebito. in principi. ff. de proba. Bal. in l. siue possidetis. col. 1. versic. vlti. opponitur. C. de proba. in proposito illa praesumptio quae arguitur contra possessorem recentiore quod praesumatur clandestina & vitiosa, videtur cessare ex contraria probatione quae sumitur à titulis, si quidem ex titulis praesumitur bona fides. Bar. in l. Celsus. ff. de vscapio. & supra ostendimus ad aliud propositum. vel certè negari non potest quin praesumptio bonae fidei causata ex titulis praesumat praesumptioni malae fidei causatae



fatā à iuniori possessione ob antiquiorem possessionem alterius, quoniam in materia probationum & presumptionum illa presumptio seu probatio ex qua iudicatur bonum, præfertur probationi vel presumptioni, per quam arguitur malum, quia bonitas magis conuenit naturæ & iuri communi, quo quilibet præsumitur bonus, ideo testes deponentes aliquem esse bonæ vocis, conditionis & famæ, præferuntur testibus deponentibus malam famam. Bald. in c. in nostra, in prin. de testi. Anch. in consi. 253. in q. presbyteri, circa fi. Cor. in consi. 219. colum. fi. libr. 1. Dec. in consi. 163. col. 8. versic. & ex prædictis responderi potest & col. seq. ad fi. & in consi. 448. col. 2. post med. Marfil. in l. de minore in. §. plurimum, nume. 99. ff. de quæstio. & in terminis quod possessio recentior cum titulo non præsumatur clandestina, sed anteferatur possessioni antiquiori sine titulo, voluit Anton. de But. relatus per Alex. qui cum sequitur in consi. 76. In causa & lite veniente inter magnificum. col. 3. ad fi. ver. fortius etiam dicit. libr. 2. idem voluit Alex. in consi. col. 3. cir. med. versic. quia respondeo quod posse dibi. lib. 3. Ideo dicta Docto. quod possessio iunior præsumatur vitiosa, ita ad superficiem non sunt exaudienda, sed quoties possessio iunior non iustificatur ex aliqua causa, ita pulchrè declarat Cor. in consi. 312. In consultatione videtur prima facie dicendum quod communitas. col. 7. ver. & tollitur illud motuum. lib. 1. Ista tamen responsio non videtur tuta. ¶ Secundo igitur respondeo quod illa regula quod possessio iunior etiam titulata præsumitur vitiosa & clandestina, procedit quoties ille titulus esset habitus post ipsam possessionem propter suspicionem fraudis, quia facile posset supponi alius à quo emeret res ad excludendum antiquiorem possessorem, sed quando titulus priore loco esset habitus, deinde secuta possessio, eiusmodi possessio ita titulata ut cunque recentior præfertur possessioni antiquiori sine titulo, quia propter titulum cessat omne vitium & propter tituli prioritatem antequam haberetur possessio silet omnis suspitio fraudis. ita Bal. licet non ita clarè in q. disputata incipiente Accusatus de vi turbatiua. refert & sequitur Curti. Iunior in consi. 108. col. 7. vers. attento maximè. ¶ Terrio respōdeo quod dicta regula 22 la ¶ quod possessio iunior licet titulata præsumitur vitiosa & clandestina, non procedit quando titulus iunioris possessionis habitus esset palam & publicè, ita quod acquirens possessionem virtute illius tituli non suspicaretur se posse repelli. ita Soci. in consi. 266. col. 6. in fi. vers. sed ad hoc fundamentum. sed agitur hic de plurimis titulis palam & publicè habitis, in quibus suspitio aliqua non est alicuius clandestinitatis aut vitij, in qua etiam multitudine titularum per intervalla habitorum cessare videtur omnis mala suspitio. facit quod scribit Cor. in consi. 130. col. 3. ad fi. libr. 1. ubi quod possessio antiquior non præualet quando habes possessionem recentiore, non possidet vi vel clam ab antiquiore possessore, sed dominæ moniales non possidet vi vel clam ab antiquiore possessore, cum habeant veros ac legitimos titulos. ¶ Aduertendum tamen circa dictum illud Curtij Iunioris in d. consi. 108. col. 7. quod præfertur possessio iunior titulata quando habitus esset titulus ante possessionem, Nam istud dictum videtur periculosum & contra Doc. communiter, qui præsupponit secundum communiter accidentia, quod titulus præcedat possessionem tanquam causa suū causatum aut effectum, & ratio præsumptæ clandestinitatis quæ consideratur in iuniori possessione, ita militati in titulo eā præcedere sicut in ipsa possessione, nam lex præsumit quod non possit quis in fide bona emere aut aliter acquirere rem illam quam ab alio tertio prius possessam sciret aut verisimiliter scire posset, ideo melius videtur intelligenda & declaranda illa decisio Doc. volentium quod possessio iunior etiam titulata præsumitur vitiosa & clandestina, respectu antiquioris possessionis alterius, quando antiquior possessor id allegat, nisi probetur de bona fide iunioris possessoris allegando & probando causas iustas & verisimiles ignorantie, quod ignoraret de tempore acquisitionis alium tertium antiquius possedisse, quæ ignorantia tunc videtur probanda cum præsumptio iuris sit contrarium, nec staretur tunc iuramento dicentis se ignorasse. gl. in c. proposuisti. 82. di. Inn. & Doc. in c. 2. de constit. Abb. & Doc. in c. pastoralis. de exceptio Rom. in consi. 481. in fi. nam ignorantia debet esse probabilis & verisimilis, Rota decis. 445. Extra rotam. col. 3. in nouis. Quæ declaratio & limitatio optimè cadit in casu nostro, quia monasterium Riuisfrigidi semper fuit

in fide bona nec de tempore titularum notitiam habebat de possessorio aliquo antiquiore dominorum canonicorum. ¶ Sexto arguitur in fauorem monialium fundamento efficacissimo, quod nulla ratione euitari licet, nam quoties lex aliquid præsumit, illud debet allegari, alias nihil releuat eiusmodi præsumptio. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adulte. q. procedit etiā si illud q. præsumitur, esset notorium. late Feli. in c. cum ordinem, col. 8. & ibi Dec. column. 2. ad fin. extra. de rescript. & idem Deci. in c. ex insinuatione. circa fi. & in c. ut indebitus. in 3. no. de appellat. in lex quacunque. col. 8. post med. ff. si quis in ius voc. non ierit. & in l. vero. §. qui pro rei, col. 2. post med. ff. qui sat. cog. ¶ Idò bona fides licet præsumatur, debet tamè allegari. Ale. in col. 94. col. 3. & in col. 135. col. pe. li. 2. & in consi. 69. col. 3. lib. 3. Ergoposito q. possessio iunior & titulata præsumeretur clandestina & vitiosa respectu antiquioris possessionis, tamen oportebat Canonicos allegare istam qualitatē clandestinitatis, alias possessio antiquior nihil omnino proficit secundum Bart. in l. si de eo in §. si. ff. de acquir. poss. & est communis Doc. opinemine reluctantē circa necessitatem istius allegationis. Alex. in consi. 45. col. fi. ver. fateor tamen li. 3. quod est repetitum in consi. 130. li. 5. tradit idem Ale. in consi. 80. column. 4. post med. versic. unde dato quod diceremus. lib. 3. & in consi. 88. col. 4. lib. 5. Feli. in c. licet causam. col. 7. circa med. vers. aduerte etiam circa hanc prioritatem, & ibi Dec. col. 8. ver. & supradicta, de proba. Socin. in consi. 266. col. 8. libr. 2. Curt. Iunior in consi. 17. columna penult. ad fin. & in consi. 168. colum. 10. ante medium. certe nihil reperitur allegatum in actis de ista clandestinitate, ex quo solo fundamento causa monialium probatur omnino efficacior, multo maxime dicendum est iudicium in earum fauore concurrentibus aliis tam multis. Laus Deo, Virgini, & diuo Ioan. Euangelistæ. Taurini, 24. Septembris. 1525. Aymo Crauetta ex Sauiliano I. V. D.

S V M M A R I V M

1. An officialis finito officio ad idem alterius officialis officium admitti possit amplius inter ex intervallo.
2. Statutum recipit interpretationem passiuam à iure communi.
3. Qui officium aliquod semel impleuit, ad idem admitti potest, nisi in officio male versatus fuerit.
4. Verbum stare quid præsupponat.
5. Statutum ut cunque generale debet restringi & limitari, non solum ob causam & rationem expressam, sed etiam præsumptam & coniecturam.
6. Statutum interpretari debet ne videatur sine ratione licet verba aliud videantur importare.
7. Verba generalia debent intelligi civiliter, non etiam ruditer.
8. Materia exclusionis dicitur odiosa & stricti iuris, tanquam contraria commune.
9. Verba generalia debent intelligi secundum casum proximum & propinquum, non etiam remotum.
10. Dispositio generalis debet intelligi de tempore continuo, non autem interpellato.
11. Interpretatio franchisiæ pertinet ad principem, concedentem.

CONSILIVM. CCLIX

In causa Franchisiæ Cigliani.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Verba Franchisiæ Cigliani ita habent: & primo quod præfatus Illustrissimus dominus dignetur & debeat eisdem hominibus & communitati Cigliani de quadriennio in quadriennium vnum constituere potestatem idoneam, qui quidem potestas finitis dictis quatuor annis debeat auferri, & alius in eodem officio per dominum constitui lapsō ipso quadriennio, nec amplius possit idem potestas in dicto loco stare vel iurisdictionem aliquam exercere ipso quadriennio finito, quarritur ¶ an officialis finito alterius officio ad idem officium admitti amplius possit ex intervallo? ¶ Breuiter putō concludendum quod sic, sequentibus fundamentis. primo, si dicamus præmissa verba sonare in dispositionem 2 statuti, ¶ statutum recipit interpretationem passiuam à iure communi, quia leges communes se extendunt ad statuta l. 2. C. de noxal. l. 1. §. lex falcidia vbi Bart. & Alex. ff. ad



ad l. falc. c. cum dilectus, de consuet. c. ad audientiam, vbi Abb. & Doc. de cler. non residen. Bart. & Doc. in l. omneis populi. in 3. q. sextae q. prin. ff. de iusti. & iu. & quando statutum est correctorium iuris communis debet intelligi ut minus corrigat ius commune quam sit possibile, iuxta no. in l. si. §. in computatione. C. de iure delib. nec statutum generaliter debet intelligi quando est correctorium iuris communis, sed restringitur ad terminos iuris. Soc. in consil. 38. column. 4. versicu. praeterea posito. libr. 1. vbi amplius dicit, correctionem iuris non induci ex statuto generali per tacitos intellectus, etiam si statutum nihil operaretur, consequenter opus est correctionem expresse fieri. Idem dicit Alex. in consil. 33. col. 2. post med. versu. item respondeo libr. 1. allegat Gemi. in c. si Papa, de priuileg. libr. 6. per text. in c. causam quae. de resc. tradit idem Socin. in consil. 89. col. 2. ad fin. versu. ad primum respondeo. libr. 4. ¶ Aduertendum tamen circa praemissa, dum dictum est tolerari quod statutum nihil operetur potiusquam correctio inducatur iuris communis quia istud videtur procedere quando agitur de graui alterius prauidicio, seu quando quis indebitē dānū pateretur. gl. & Doc. in d. l. si. §. in computatione. C. de iure delib. Imo. & Doc. in l. 4. §. praetor ait. ff. de dā. infect. pro quo tex. in c. cū dilectus. in c. ad audientiam, vbi Ant. & Imo. de cler. non resi. in c. ex parte, ultimo. de verbo. sig. Dec. in c. super eo col. 1. post med. de offi. delega. las. in consil. 239. column. pe. circa med. lib. 2. & in consilio 12. column. 2. post med. lib. 3. vbi autem ageretur solum de modico prauidicio tertij, statutū debet intelligi ut corrigat ius commune potiusquam sit superfluum aut nihil operetur. no. in d. locis. Siue dicamus istud esse priuilegium a principe concessum, nam etiam priuilegium ita debet interpretari ut sit conforme iuri communi. Abb. in c. certificari de sepul. Domi. in c. eos. §. 1. de temp. ord. lib. 6. vbi quod hoc procedit etiam verba impropiando. refert & sequitur. Soc. in consil. 266. col. 19. versu. praeterea facilius. li. 2. Deci. in c. causam quae. column. 2. & col. 3. ad fi. de resc. Ad do Pau. do Ca. in consil. 458. Viso casu proposito & pluribus dubiis. col. 2. post med. lib. 2. vbi quod in priuilegiis verba non debent intelligi ut aliquid operentur contra ius commune, quando non habent clausulam derogatoriam. ¶ Plane de iure communi qui officium aliquod semel impleuit ad idem admitti potest nisi in eo officio male versatus fuerit. l. si aliquid. C. de suscepto. prapo. & arca. libr. 10. vbi glof. allegat concor. quinimmo a munere ad idem munus non datur vocatio nisi quinquenij ad plus l. 2. C. de hono. & muner. non conti. libr. 10. sed franchisia Ciglani si generaliter intelligeretur induceretur correctio iuris communis quod praesumendum non est, maxime quia multum operari potest citra correctionem iuris, nam vbi princeps officialē cōstituere potuisset in perpetuum, id facere non licet ob priuilegium ab eo concessum mediante pecunia, iuxta no. in c. 1. de proba. & in l. qui se patris. C. vnde liberi. & vbi concessisset sine pecunia non posset reuocare sine causa de potestate ordinaria, iuxta not. in c. quae in ecclesiarum. de const. Secundo operabitur, nam de iure communi officialis potest exercere iurisdictionem etiam finito officio vsque in aduentum successoris. l. meminisse, in principio. ff. de offi. procons. no. in l. cum qui. ff. de iur. om. iud. sed ex verbis franchisiae finito quadriennio nihil potest cognoscere, & satis est quod ista franchisia aliquid etiam minimum operetur contra ius commune potiusquam illud corrigatur. Cor. in consil. 275. column. 2. post med. libr. 3. imo potius toleratur quod dispositio nihil operetur & sit nulla, quam ut fiat contra voluntatem & intentionē disponētis, ideo substitutio directa potius sit nulla quam ut trahatur ad fideicommissum contra mentem testatoris. l. verbis ciuilibus. vbi Alex. in 2. not. ff. de vulg. Are. in l. Titio. col. fi. ff. de verb. ob. Dec. in cōf. 362. in fi. dixi in consil. 70. circa fi. ¶ Sed esset contra mentē principis concedentis intelligere quod qui semel fuit potestas, in perpetuum esse prohibeatur in loco Ciglani, nam voluntas principis talis esse praesumitur qualis de iure esse debet, & qualis est rationis naturalis & aequitatis. Bald. in l. ex facto, per illum text. & ibi las. 4. not. ff. de Vul. Sed ultra las. adduco Bald. in consilio 121, proponitur quod ex forma statuti. column. 2. libr. 1. vbi quod princeps non intelligitur sentire nec velle illud quod non potest de iure aut scripta aequitate, allegat tex. in cap. audita de resti. spol. sed a iure & ratione omni abhorreret quod voluntas principis fuerit ut si quis vir probus ac in gerendis officiis probatus bene se ge-

rit in loco Ciglani, quod ibi in perpetuum officium illud agere prohibitus sit, nam hoc esset damnosum & principi & reipublicae Ciglani. ¶ Secundo verba franchisiae videntur pertinere ad continuationem officii, dum dicitur, finito quadriennio non officialem stare nec iurisdictionem exercere. ¶ illud verbum stare praesupponit existentiam officialis in loco, alias non diceretur stare sed de nouo venire, ergo illo verba stare nec iurisdictionē aliquam exercere, debet restringi & limitari ad eū qui vult continuare officium & stare in loco Ciglani potestas continuatiue post officium finitū, non etiā debent extendi ad eū, qui de nouo venire vult post finitum officium. arg. eorum qui scribit Alexan. in consil. 210. ad fin. libr. 7. vbi prohibitionem quid noui fiat, non extenditur ad iam inchoata. eodem modo prohibitionē quis fieri in officio seu illud continet non extenditur ad eum qui agit nouum officium seu ad illud de nouo vocatur, ut contrariorū eadem sit disciplina. inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. 1. l. si contra. ff. de vulg. & pupil. & ut idem operetur oppositum in opposito, quod propositum. in proposito. l. fin. ff. de lega. 3. nam continuatio praesupponit identitatem officij. l. proponebatur. ff. de iudi. ita franchisia Ciglani solum intendit prohiberi identitatem seu continuationem officij per longius tempus, non etiam excludere a nouo officio, consequenter restringenda est prohibitio franchisiae ad casum de quo loquitur, id est ad actum continuationis. l. cancellauerat. ff. de his quae in testamento delentur. l. ita autem. §. 1. ff. de administratione tutorum. & l. Lucius. ff. de fideius. pro quo optimē facit quod scribit Bald. in consil. 137. Dominus Iordanus. col. 2. circa med. libr. 2. vbi quod verba debet intelligi de actu continuationis potiusquam de nouo facto. per tex. in l. si pluribus, versu. quod si vna. ff. de ver. ob. ideo verba franchisiae intelligi debent de continuatione officij, potiusquam de nouo officio. ¶ Tercio statutum ut cunque generale debet restringi & limitari non solum ob causam & rationem expressam, sed etiam sumptam & coniecturatam. l. milites agruum in prin. ff. de re militari. gl. & Bal. in l. quamuis. C. de fideicommiss. Roma. in consil. 100. & in consil. 104. ad idem tex. in c. suggestum, vbi Deci. in 2. no. de appella. facit las. in l. non dubium. col. 8. versu. ad de etiam. C. de legi. sed ratio prohibitionis franchisiae fuit, ut ne fiant audaciores potestates ob perpetuitatem officij seu longiorem eius vitam ad oppressionem subditorū quae ratio cessat quoties interdicitur continuatio officij potissimum, quia impetratio eiusdem officij videtur impossibilis, aut saltem difficilis tanquam pendens a voluntate principis. l. apud Iulianum §. constat. ff. de leg. 1. immo censetur impossibile etiam illud quod dependet a voluntate alicuius collegij seu cōsiliij ciuitatis. l. 1. §. si. vbi gl. ff. de acq. poss. l. 1. vbi glof. ff. quod cuius. vniuer. Socin. in l. si Titius, in 1. no. ff. de condi. & demon. in l. quidam relegatus. col. 3. post med. versu. vlti. ista lex. ff. de rebus dubiis. & in consil. 62. column. 1. post prin. li. 4. Dec. in c. ad hanc. in beato. column. 1. versu. & propter difficultatem, de postu. praela. ¶ Quarto statutum quantumuis generale debet restringi ad verisimilia. l. si quis ita. §. si. ff. de test. tut. l. solutū. §. solutam ff. de pign. acti. quem tex. ad hoc propositū pro optimo citat Ale. in consil. 86. Viso themate super formato, col. 1. circa med. lib. 4. sed verisimile, non est voluisse homines Ciglani eum qui officium potestatis semel tractauit, ad idem amplius reuerri non posse, nam finge, aliquem potestatem de Republica Ciglanorum optimē esse meritū per tepus sui officij, si dicimus cogitasse homines Ciglani de perpetua. exclusionē, arguentur ingratitude rei: sed generali statuto vel franchisia nunquam comprehenditur illud per quod argueretur quis ingratus. Barto. in l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Ang. & Fulg. in l. milites. C. de test. mili. vbi concessio generalis arbitrij non extenditur ad ea quae sunt inhonesta. similiter generalis dispositio nihil pertinet ad ea quae sunt illicita. l. si pater. ff. de his quae in fraud. credi. l. 4. in prin. ff. ad macedo. l. 3. §. si procurator, ff. quod quisque iur. l. si procurator vbi late moder. ff. de codi. indeb. Areth. in consil. 114. column. fi. cum simili. sed franchisia Ciglani fieret in honesta, iniqua & illicita, si ita generaliter intelligatur, ergo restringere eā oportet ad honestam. ¶ Rursus, statutum ita debet interpretari ut non videatur sine ratione, licet verba aliud videantur importare. Curt. Junior in consil. 5. column. 12. ad fi. facit Alexand. in consil. 203. col. fi. libr. 7. sed esset ista franchisia sine ratione, quod potestas bene meritis. officio suo semel



mel finito & lapso quadriennio, ad illud nunquam redire  
 7 posset. ¶ Quinto verba generalia debent intelligi ciuili-  
 ter non etiam ruditer. l. si cui. ff. de seruitu. & dura interpre-  
 tatio non est admittenda. l. filio pater. ff. de lega. 1. vbi Ias. in  
 2. nota. Istud exornate: & statuta sunt benignè non rigide  
 interpretanda, maxime quando nullius versatur præiudi-  
 cium l. 2. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen. Bald. in consil.  
 183. Statuto ciuitatis Veronæ. libro 2. & habenda est inter-  
 pretatio in partem humaniorem quæ rationi naturali con-  
 ueniat licet interpretatio rigorosa videatur fortior. Roma.  
 in consilio 16. Viso themate consultationis. columna 1. ad fi  
 Socin. in consil. 23. colum. 8. fi. lib. 1. quod interpretatio hu-  
 manior admitti debeat. adducitur text. in l. maiorem. ff. de  
 pactis in l. cum apud. vbi Bal. C. de commu. seruo. manu. l. si  
 fuerit. §. planè. vbi Socinus & in l. cum in testamento. ff. de  
 rebus dubiis. sed statutum Ciglani si ita generaliter intelli-  
 gitur, redditur inciuile, inhumanum & contra omnem æ-  
 quitatem ac naturalem rationem, ergo intelligendum vi-  
 detur ad modum supra scriptum, præsertim, quia nihil læ-  
 ditur ius communis Ciglani per intellectum eiusmodi.  
 ¶ Alibi scribit Roma. in consil. 500. colum. 8. quod interpre-  
 tatio ita fieri debet vt verba amarè non intelligantur, sed  
 cum temperamento quodam. Itaque temperemus verba  
 franchisæ ad continuationem officij, non etiam amarè in-  
 telligamus & referamus ad perpetuam exclusionem. facit  
 ad hoc regula iuris: quod verba in dubio debent referri ad  
 mediocritatem. l. si quid venditor. ff. de Aedil. edic. l. legato  
 generaliter. ff. de le. l. 1. §. sed & si quis. C. de commu. de le-  
 gat. l. si quis argentum. §. simili quoque modo. C. de donatio  
 glo. in ca. literas. in glo. fin. de filiis presbyter. facit text. in l.  
 sius quoque. §. puto generaliter. in fin. ff. de hæred. instituè.  
 in l. item apud. §. item ait. in fin. ff. de iniuriis. sed mediocri-  
 tas seruabitur interpretando franchisiam de tempore con-  
 tinuato vt supra, si autem intelligamus quod si semel po-  
 testas, fuit, ad illud officium nunquam amplius admitti pos-  
 sit, erit quædam interpretatio non mediocritatis, sed vnius  
 8 (vt dixerim) extremitatis. ¶ Sexto ¶ materia exclusionis di-  
 citur odiosa & stricti iuris tanquam contra ius commune  
 ideò exclusus ab vno iure non videtur excludi ab alio. Bar-  
 tol. in l. si domus, per illum text. ff. de serui. vrba. prædi. cum  
 simi. quæ Decius scribit in cap. pastoralis. columna septima  
 post med. de excep. ideò strictè est interpretanda eiusmodi  
 exclusio etiam in materia fauorabili, quando est contra ius  
 commune. Alexand. in consil. 207. col. 4. ad fin. versicu. ad alle-  
 gata. & col. 6 versic. nam illa dicitur esse libro 6. ergo exclu-  
 sus à continuatione officij non censetur exclusus ab alio  
 iure idest quominus ad nouum officium vocari non possit  
 ¶ Et posito quod verba franchisæ hanc interpretationem  
 non admitterent, quam tamen facile admittunt, tamen ad-  
 huc idem probandum esset. quoniam memorata interpre-  
 tatio sit conformis iuri & æquitati. glo. in cap. paratus. 23. q.  
 1. in versic. si vera. Dec. in c. ex parte. lo. 2. colum. 1. circa me.  
 de offic. deleg. Ias. in l. tanquam. colum. 2. ante med. C. de te-  
 sta. mili. igitur verba franchisæ sunt restringenda & limita-  
 da maxime propter subiectam materiam. ca. vt animarum,  
 de consti. lib. 6. no. in l. si duo. ff. de consti. pec. Anch. in consil.  
 163. Visis & diligenter inspectis subtilibus consiliis. colum.  
 fi. vers. præterea ita, sed materia subiecta exclusionis ab of-  
 ficio pertineret ad actum continuationis, ergo &c. ¶ Quini-  
 mò vbi verba franchisæ ad continuationem officij proprii  
 referri non possent, tamen impropriari deberent & intelli-  
 gi de continuatione, ne alias sequatur iniquitas & absurdū  
 quod qui in officio benè se gessit, ad illud amplius admitti  
 non possit Alexand. in consil. 52. colum. 2. lib. 1. & in consil. 85.  
 columna secundalib. 4. Dec. in c. cum inter. col. 2. de excep.  
 Amplius, si ex statutis Ciglani prohiberetur statuta seu frā-  
 chisias Ciglani interpretari, non tamen exclusa censeretur  
 eiusmodi interpretatio per quam absurdum euitatur. Soc.  
 in consilio 84. colum. 3. versic. 2. principaliter moueor. libro  
 1. vbi etiam quod ratione absurditatis euitandæ restringi-  
 tur dispositio generatis, imò si statutum prohibeat subaudi-  
 tionem & interpretationem & mader verba intelligi prout  
 iacent, non tamen censetur prohibita interpretatio per  
 quam euitamus absurditatem & iniustitiam. Anchar. in re-  
 pe. cap. 1. in fin. de consti. Socin. in l. Iulianus. col. 2. versic. sed  
 tu, circa primum. ff. de condi. & demon. ¶ Septimo franchi-  
 sia Ciglani si ita generaliter intelligatur, torquebitur ad  
 præiudicium ipsius communis. hnge officium potesta-  
 tis elegisse virum aliquem exercitatum & integri nominis  
 aptum ad castigandos nocētes, vique damnosum erit Rei-

publicæ, si ad idem officium non præterea admitti possit:  
 sed recipienda non est interpretatio in præiudicium Reipu-  
 blicæ. Bald. in l. 2. C. an seruus. ex suo facto Alexand. consilio  
 32. lib. 5. Ias. in l. intra dies. in 2. no. ff. de re iudi. Dec. in consil.  
 10. col. 3. ad fin. idem scribit Alex. in consil. 86. ad fi. lib. 1. quod  
 9 privilegium debet interpretari vt minus derogat iuri fisci  
 restringere facultatem deputando officiales per quos fisci  
 negotia procurantur. ¶ Octauo, ¶ verba generalia debent  
 intelligi secundum casum proximum & propinquum, non  
 etiam remotum. l. socium qui in eo. ff. pro socio. l. si mulier.  
 ff. rer. amo. ergo franchisia Ciglani censetur excludere offi-  
 cialem tempore proximo & immediato, quod statim se-  
 quitur post finitum officiū, non autem ab officio temporis  
 10 remotioris, ¶ Nonò, ¶ dispositio generalis debet intelligi de  
 tempore continuo, non autem interpellato, iuxta nota. per  
 Doct. in l. 1. si idem in prin. ff. de iurisd. om. iud. Ang. in l. in-  
 terdum. §. quoties. ff. de publi. Ias. in repe. l. admonendi. col.  
 95. versiculo. Item ad istam materiam. ff. de iureiur. Socinus  
 in consilio 118. columna 2. circa med. libro 4. vbi pulchrè lo-  
 quitur ergo verba franchisæ Ciglani sunt exaudienda de  
 eo qui officium quarit exercere per tempus continuatum  
 non etiam ex intervallo, maxime quia agitur de materia stri-  
 cta & odiosa, & quia magna est ratio diuersitatis an officiū  
 exerceatur per tempus continuatum aut interpellatum,  
 11 vt supra dixi in tertio fundamento. ¶ Decimo, ¶ interpreta-  
 tio memoratæ franchisæ pertinet ad principem conceden-  
 tem. Alexand. in l. qui tale. ff. solu. matr. Dec. in consil. 51. cir-  
 ca fin. & in consil. 212. colum. 2. post prin. sed princeps con-  
 stituendo potestatem ex intervallo, cum qui potestatem  
 antea egerat, facto ipso franchisiam interpretatur & decla-  
 rat quomodo intellexerit illius concessionem. l. Paulus re-  
 sponder non tantum verbis. ff. rem rat. hab. & in declaratio-  
 ne no. Socin. in consil. 263. colum. 7. versicu. non obstat quod  
 requiritur libro 2. & in consil. 4. colum. 6. circa med. lib. 3. er-  
 go principis interpretatione tenaciter hæredū est, præser-  
 tim quia præiudicium tertij non tractatur: per ea quæ Dec.  
 scribit in ca. super eo colum. 4. circa med. de offic. de legat.  
 ¶ Postremo, vbi verba franchisæ essent obscura, habenda  
 est interpretatio contra impetrantes, quare splendidius aut  
 apertius locuti non fuerunt. l. veteribus. ff. de pac. hinc dici-  
 mus quod statutum obscurum in causis allegari non po-  
 test. Bal. in ca. fin. col. fi. versic. vltimus not. per illum text. de  
 consti. Dec. in consil. 540. ad fin. Et ita de iure respondendū  
 videtur, ad correctionem tamen cuiusvis rectius consulen-  
 tis. Taurini. 14. Ianuarij. 1536. Aymo Crauetta ex Sauiliano.  
 I. V. Docto.

SUMMARY

- 1 Non licet aliquem torquere, nisi probetur delictum esse commissum.
- 2 Dispositio. oquens super facto notorio, intelligitur constante facto no-  
torio.
- 3 Non creditur asserenti se esse procuratorem alicuius, nisi mandatum  
doceatur.
- 4 In caus. merè criminali ad torturam non descenditur, nisi delictum ple-  
nè onset.
- 5 Ad concordiam reduci debent dicta testium, vt falsum vitetur.
- 6 Variatio quando consideretur.
- 7 Opetet famam oriri ex causis probabilibus & verisimilibus.
- 8 A probationem famæ non defertur iuramentum suppletium.

CONSILIVM CCLX.

Consilium vltimo loco redditum per  
 authorem in vrbe Taurini ante bellum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ad dubia su-  
 btilia spectabilis domini Ioannis Galicij iudicis ap-  
 pellationum Marchionatus Saluciarum, satis vide-  
 tur responsum ex allegationibus abundè & acutissi-  
 mè editis per illustrem doctorem & præsidem purpura-  
 um & his quæ postea nos scripsimus, attamen ad planio-  
 rem explicationem dubiorum, aliqua ex integro notabi-  
 1 nus. Igitur considerandum est, non licere ¶ aliquem tor-  
 quere & nimis condemnare nisi probetur delictum esse  
 commissum. Bartolus in lege prima §. item illud jff. ad Sylla-  
 nia Baldus in capitulo at si clerici. in princip. columna  
 tertia de iudi. & lege prima circa fi. C. ne fil. propa. Ang. in l.  
 Crauet. pars. 2. Y certum



certum, in princip. ff. de confess. l. as. in l. i. iurandum quod ex conventionem. §. fin. colum. 7. post med. ff. de iureiur. Dec. in c. cum speciali. §. porro, columna 2. de appella. ¶ Similiter si agitur contra aliquem pro damno dato, debet prius constare illud dampnum esse datum in veritate, antequam procedi possit. Bartol. in l. diuus, per illum tex. ff. de testam. mili. Dec. in consilio 410. columna secunda vbi etiam loquitur in crimine læsæ maiestatis quod debet prius constare illud crimen esse commissum antequam procedatur contra aliquem quod crimen illud commiserit. ¶ Similiter stante statuto quod credatur iuramento derobati super quantitate dampni, debet prius constare commissam esse derobariam. Aug. in d. l. diuus, ff. de testam. mili. Et quando agitur de interponendo secundum decretum contra contumacem, constare prius debet de ipsa contumacia. Ang. in l. si finita. §. si plures, ff. de damno infect. Dec. in cap. quoniam contra, columna 10. versic. 3. secundum Abb. de proba. ¶ Similiter  
 2. † dispositio loquens super facto notorio, intelligitur dummodo prius constet istud factum notorium. c. consiluit. el. 1. vbi Bald. in auc. sed nouo iure, versic. pone, quod quis confiteretur. C. de ser. fug. Alex. in consili. 19. colum. 1. lib. 7. Cor. in consil. 134. col. fin. lib. 4. sed crimen furti probari non potest nisi contrectata fuerint pecunie alienæ inuito domino, vt patet ex furti diffinitione quæ diffinitio non competit contra inquisitum, nam oportebat probari quod contrectasset pecunias hæredum Antonij Boxij contra eorum voluntatem, rursus, quod ipse inquisitus sciret & intelligeret pecunias fuisse alienas, alias ignorans crimen non committit. l. generali. C. de tab. lib. 10. l. si. ff. de decre. ab ordi. sacri. l. Methodorum. ff. de pœnis. l. 1. circa fi. C. de fal. mone. & l. communitatem. §. dominus. ff. de publi. idcō verba statuti vt cūque generalia sunt restringenda vt ne ignorans puniatur. Arer. in cons. 57. colum. 3. versic. nec etiam dicere possumus. Soc. in cons. 122. col. 2. lib. 1. quæ ignorantia regulariter præsumitur nisi probetur scientia, l. verius. ff. de proba. regula, præsumitur ignorantia, de reg. iur. lib. 6. aut saltem iuramento probatur, c. significasti, vbi gl. in ver. si ita est, de homici. cap. vt circa, iuxta fi. de elec. lib. 6. cap. pastoralis. de except. Rom. in consil. 54. colum. 2. versic. contrarium puto verius. Iason. in l. 3. §. iurari. in 3. not. ff. de iureiuran. & in repe. l. admonendi. colum. 110. ver. inter ceteros. casus. ff. eod. titu. maxime in facto alieno, nam inquisitus scire non poterat pecunias acceptas ab Augustina sorore, pertinere ad hæredes Antonij Boxij, nisi Augustina illud locuta fuisset, quia pecunia in dubio præsumitur dantis. le. & magis. ff. de solutio. Bar. in l. Titium & Mæuium altero ff. de admini. tuto. & in l. si patruus. C. commu. vtr. iud. alias fieri non potest vt dicatur inquisitus pecunias alienas contrectasse nisi sciret esse alienas nam pohabita scientia, non potest considerari animus furandi, quod est necessarium vt furtum committatur. ¶ Amplius dico, quod si inquisitus simpliciter confessus esset se furtum commisisse istius pecunie, adhuc talis confessio non nocet, sed primo probandum esset furtum in veritate commissum fuisse contra hæredes Antonij Boxij puta probando quod ista pecunia fuerat relictā in bonis & hereditate dicti Antonij & quod ipse inquisitus eā contrectauit inuitis hæredibus ipsius Antonij. Bal. in auc. sed nouo iure, colum. 3. C. de ser. fugi. Alexand. in d. consil. 19. columna septima libro septimo vbi dicit Alexan. quod nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & propterea non est in facultate confitens facere quod sit delictum furti vbi non est. Tradit Roman. consil. 113. Pro decisione. colum. 2. versic. quinimō idem eudenter. pulchrè Ang. in consil. 22. de pœna. col. fina. vbi quod sicut non potest Iudex per suam sententiam facere delictum esse, vbi non est, ita etiam non potest hoc pars per suam confessionem. tradit idem Aug. in consil. 403. Formata fuit. ¶ Igitur ad probationem delicti ostendendum erat & articulandum quod ipse inquisitus sciebat maiorem pecuniarum numerum fuisse Antonij Boxij, puta, vel quia illud didicerat seu intellexerat ab eius sorore, vel præsens fuerat quando sorori commissā fuerat ea pecunia, nam arguitur reus quod pecunias non restituerit hæredibus Antonij Boxij tanquam ad eos pertinentes, ergo probandum erat prius quod sciret pecunias esse ipsorum hæredum, quia non incurritur pœna ex facto negatiuo quod quid quis non fecerit, nisi probetur scientia, puta accusator villæ quod malefactorem non cœperit, prout tenebatur ex forma statuti, debet deduci & articulari quod sciens non cœperit, & sic quod sciret maleficium esse commissum & etiam ipsum

malefactorem intelligeret. Bal. in l. 1. col. 10. versic. super secundo puncto quæ crimina C. qui accu. non poss. sequitur lo. Ana. in rub. de Ana. in rub. de acc. in fin. tradit Dec. in c. 2. de exceptio. & in consil. 328. colum. 2. in fin. l. as. in consilio 46. colum. 3. libro tertio per gl. in l. ex maleficiis. §. longe minus. ff. de actio. & obli. quam dicit auream Bald. in d. l. 1. C. qui accus. non poss. ¶ Simile videmus quod si agitur contra emphyteotam ad priuationem iuris sui ob alienationem rei sine cōsensu domini, nam probari debet scientia quod sciret rem esse emphyteoticā. Bal. in c. 1. §. si vassallus feudum, in fi. tit. de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. Dec. in d. cons. 328. co. fi. ¶ Quinimō si ab alia persona intellexisset reus pecunias esse Antonij Boxij aut eius hæredum, illud satis non erat vt obligaretur pecunias restituere non probato iure hæredum Antonij Boxij arg. l. qui accusare. C. de eden. etenim præsupposito quod Augustina soror non mādasset vt pecunia restitueretur, illa pertinebat ad ipsum inquisitum post mortem sororis veluti eius hæredem, vel si liberos hæredes reliqui, restituenda erat ipsis liberis hæredibus, neque fides habenda erat dicentibus pecuniam alienam esse circa probationem. glos. in l. 1. ff. si quadrupli. paupe. teci. dica. Et si ipsimet hæredes Antonij Boxij hoc dixissent, eis in causa propria credendum non erat nisi aliter probassent. l. omnibus. C. de testib. c. in omni negotio, extra eod. titu. alias imputari poterat ipsi inquisito cur pecunias temere restituisset iniussu & citra mandatum hæredum ipsius Augustinæ, consequenter eandem pecuniam bis restituere fuisset compulsus, contra regulam: bona fides nō patitur. ff. de reg. iur. Facit quod dicimus. † non esse credendum asserenti se procuratorem alicuius, nisi mandatum doceatur. Bal. in l. qui absentem. in 3. no. ff. de procu. & in le. de pupillo. §. qui procuratorio colum. 2. ff. de oper. no. nun. allegat. l. si quis inficiatur. ff. de positi. imō credens assertioni eius qui dicit se procuratorem verum & propterea contrahens cum eo tanquam cum procuratore, mandato aliter non probato, dicitur esse in mala fide & dolo. l. fin. ff. pro emp. per quem tex. ita dicit Bart. in l. cum vir, cir. final. ff. de vfuc. Alexan. in cons. 35. col. 2. ver. alia ratione. lib. 7. Cor. in cō. fi. 269. col. 2. lib. 1. & in cons. 275. col. 1. li. 3. ¶ Facit quod scribit Paul. de Cast. in cons. 248. Visis & ponderatis omnib. col. 22. quod emens à prodigo non dicitur in malafide eo quod fuerit dictum fuisse ei interdictam administrationem bonorum nisi talis denunciatio facta sit legitimè. puta per iudicem aut ostensis actis. ¶ Fortius voluit Bal. in cons. 295. fama vicinæ col. 1. lib. 1. quod vbi fama seu rumor vicinæ nō inducit malam fidem tenetur cōtrahens credere tali famæ aut rumor, quando minus dicitur inquisitus in mala fide cui denunciatum non reperitur & minus probatum quod ista pecunia essent alienæ. ¶ Amplius etiam principi non videtur credendum in facto suo proprio & ad eius vtilitatem, puta si dicat castrum ad se pertinere nisi aliter doceatur. Old. in cons. 270. in quæstione proposita. in 2. dubio de quo latissimè dixi in cons. 235. col. pe. post med. & columna sua. & in consil. 171. colum. 3. versic. postremò. ¶ Amplius sola scientia, quod illa pecunia fuisset remissa per Boxium Augustinæ, non videtur satisfacere vt inquisitus dicatur furtum contraxisse, nam illa pecunia fuerat sine vitio apud Augustinam ex mandato Boxij eam custodientem vt dicit pars, ergo si Augustina eandem pecuniam non remisit ipsi inquisito, illa remittēti vel remittētis hæredibus erat restituenda, nec permittitur referre quæstionem dominij etiā si deponens furto eandem subtraxisset. Bar. Bal. & Saly. in l. si quis C. depo. Bertachi. in 1. parte reperto in verbo, Depositarius versiculo 34. nisi & si Augustina mādasset pecuniam restitui hæredibus Boxij, consequenter ultra probationem scientiæ, necessaria erat probatio mandati, id est quod Augustina mādasset ipsi inquisito vt restitueret pecuniam hæredibus Boxij, alioquin fieret absurdum, quod si habeo rem alienam titulo commodati vel depositi à non domino quod statim teneam eam restituere vero domino alias furti reus efficiar. Planè, quando commodans vel deponens rem alienam habet ex voluntate domini & eam bona fide alteri committit, cessare videtur omnis furti suspitio nec secundus depositarius furti videtur obligari nisi contra formam mandati, si probetur, rem alienam apud se tenere præter voluntatē dñi, quā tenetur restituere deponenti vel cōmodatū nisi aliter à iudice precipiatur, puta in pietate, pbatione q̄ pecunia sit alterius q̄ deponentis. iuxta no in l. bona fides. ff. de depo. & in auc. sed iam cautum. & l. pe. C. depo. maxime, quia licet sciam pecuniam esse alienam.



& deponenti ab alio commissam, tamen contingere multa potuerunt inter primum & secundum deponentem cur primo deponenti restitui eam non oporteat, ob id agendum videbatur ad restitutionem depositi vel contra hæredes Augustinæ depositariæ, aut certè agendum ciuilitè tantum contra inquisitum, & probandum quod pecuniæ remissæ ab Augustina ipsi inquisito erant illæmet quæ fuerant commissæ ad custodiam ipsius Augustinæ per Boxium vt latè probauimus in prioribus scriptis causa autem criminalis omnis silere oportebat, si quidem furtum considerari non potest in ipso inquisito, in quem verba diffinitionis furti omnino conueniunt, sed constat libertum hominem non torqueri in causa ciuili quemadmodum in consiliis redditus latè notatum fuit. ¶ Ex quibus consequens videtur declarationem ad ca. i. extra de depof. esse omnino veram & necessariam vt liber homo demum torqueatur in causa ciuili, cui incidit crimen, si probetur prius delicti substantia nam si ¶ in causa mere criminali ad torturam non descenditur nisi delictum plenè constet, supra notauimus, & tradit in terminis torturæ Mar. in lege prima in principi. numero quinto & in l. si quis de quæstio. numero 189. ff. de quæstio. multo maximè idem probandum est in causa ciuili quando crimen incidenter proponitur. Confirmatur hoc ratione naturali, nam quorsum attinet quærere per tormenta quantam pecuniam per furtum retineas, nisi probetur ante omnia furtum esse commissum tanquam fundamentum & substantia totius causæ? Amplius dico quod confessio spontanea super delicto, non noceret nisi prius constet delictum esse commissum, ideò non nocet confessio rei quod homicidium commiserit, nisi constet de ipso homicidio & de corpore occisi: similiter non nocet confessio super furto nisi prius constet furtum esse commissum Baldus in aucto. sed nouo iure, columna secunda versiculo sed ponè ¶ quis confitetur. C. de seruis. fugi. Angel. in l. certum, in principio. ff. de confess. Alexan. in consilio 19. columna prima lib. septimo Mar. in practi. consilio crimin. §. principium, numero sexto furti autem, nomine agi posset & inquisitus torqueri vt pandat quantitatem pecuniarum, si exerceretur iudicium accusationis ab hæredibus Augustinæ deponentis contra inquisitum, si quidem verba diffinitionis furti cōpetere tunc demum viderentur, vel saltem si hæredes Augustinæ mandarent inquisito vt pecunias restitueret hæredibus Boxij, confitendo ad eos illas pertinere, tunc demum hæredes Boxij iudiciū criminale furti nomine exequi possent, alias iusta videtur excusatio negantis restituere depositum alteri quam deponenti per supradicta & prius omnibus declarandum erat à iudice pecunias esse hæredum Antonij Boxij, & ad eos pertinere & obligari inquisitum ad restituendum ipsius hæredibus nam habita eiusmodi declaratione tunc demum vitiosa videtur retentio alienæ pecuniæ, sed enim ante eiusmodi declarationem furti vitium non argui potest. arg. eorum quæ scribit Corne. in consilio 296. columna sexta versiculo secundo responderi potest. libro tertio vbi iussus respondere positionibus, si dicat non esse respondendum, ita demum sit contumax, & positiones pro confessis pronunciantur, si delaratum fuerit à iudice esse positionibus respondendum, quia oportet prius cōstare ipsum fundamentum & antecedens necessarium sine quo consequens aliquod esse non potest. Bald. in l. conuenticulam. columna tertia C. de episc. & cleric. c. cum ex officij, de præscrip. l. si homo mortuus. & ibi Ias. ff. de verbor. oblig. ¶ Amplius, licet pœna committatur ipso iure propter delictum sine alia sententia declaratoria, requiritur tamen sententia declaratoria super ipso delicto, per quam constet delictum esse commissum parte citata & causa cognita. clem. i. iuncta gloss. pen. de pœnis, cum sim. vt per Socinus inter con. Curtij senioris in consilio 20. columna 11. in fin. & columna 14. in princip. vbi etiam allegat bonum text. in c. parrochianos, vbi Abb. de senten. excom. ¶ In proposito, inquisitus cum dixerit pecunias Boxij non habere nisi ad modicam quantitatem, alias autem pecunias accepisse tantquam proprias Augustinæ vel eius mariti, probandum erat quod & aliis pecuniæ omnes ad Boxium pertinebant, & ita à iudice declarandum & mandandum vt restituerentur, alias impossibile est ex regulis & rationibus iuris furtum cōmitti, sed nullus testium hoc dicit, nec iudex idem declarauit quomodo nec declarare poterat citra præstationem probationum, ergo furti causam omnino tacere oportet. ¶ Et præmissæ cōsiderationes referri possunt ad singulas dubitationes, quia sublato principali, id est, quod futurum

admitti non potuerit, nec illud considerari possit, sequela omnes & omnia necessaria labescunt regula: cum principalis. ff. de reg. iur. tamen in specie ad singulas respōdemus Et primo ad testimonium Sebastiani Charauigli respondēdo, dico, quod nō est omni exceptione maior quia est pauper vilem artem exercens, quæ vilis repellit à testimonio l. ob carmen. §. i. ff. de testi. §. si verò ignoti, in auct. de hæredi. & Falcid. Fede. de Senis in consilio 220. Veritatis. columna secunda versic. Item Bartholomæus. Bart. in l. ex libero. ff. de quæstio. Anchar. in consilio 64. In causa quæ vertitur inter Philippum. columna tertia circa med. in consilio 227. Ad corroboracionem. columna tertia ante med. Aretin. in consilio septuagesimo primo ad fin. Deci. in consilio. 133. columna tertia ad fin. vel saltem detrahit vilis persona de fide testis, licet omnino non repellat. Baldus in cap. fin. qui testium, de testibus, vbi quod non dicitur testis omnino integer. sequitur Alexand. in consilio 131. in consilio 237. & in consilio 176. columna secunda post med. libro sexto, & hoc nisi vilis procedat ex malis moribus aut ex mala fama, quia tunc simpliciter videtur repelli. Bald. & Alexan. in d. locis Anchar. in d. consilio 64. in d. consilio 227. columna tertia Alexand. in consilio 101. columna tertia versiculo nunc discutiendum libro quinto Dec. in consilio 133. col. 3. in fi. Soc. in con. 17. col. pe. in fi. & licet non procedat vilis ex mala fama, minus tamen probaret testis vilis in causa criminali aut ciuili ardua quam in alia. ¶ Paupertas etiam fidem diminuit, quia propter inopiam multi deliquerunt secundum Ecclesiasticum, quem refert Anch in cons. 157. Summæ prudentiæ. co. 2. ad fi. quod maximè obtinet in causa ardua & criminali. Anc. in cons. 194. In causa & quæstione Ioannis, col. fi. circa med. imò testi pauperi non videntur credendum in causa criminali, nisi cū tormentis quando paupertas est magna. Iaco. But. in l. 3. in prin. ff. de test. Ale. in con. 131. in fi. & in con. 237. co. 1. circa med. li. 6. sed hoc de tormentis non admitterem nisi in paupere malæ famæ & in testimonio valde pauperis rei personam inspicerem, cuius sit famæ & conditionis, nam contra reum diffamatū pauperis testimonium alias vitæ honestioris admitterem: quæ ipsa res Iudici rectissimi arbitrio ferè cōmittitur. ¶ Tertio nisi iste testis deponat alternativè ex quo testimonium eius sit obscurum & nullum. l. prætor edixit. §. quo autem. ff. de iniur. c. in præsentia, de proba. Aretin. in consilio 122. In præsentia consultatione. columna secunda post med. versicul. Item quia alternatiua nam oportet testes firmiter & constanter deponere. Alexand. in consilio 82. In causa & lite vertente inter prouidum mercatorem. col. 1. post medi. lib. 4. ¶ Quarto testimonium eius delictum aliquod non cōcludit, etenim non sequitur, inquisitus accepit maiore pecuniarū quantitatem ab Augustina sorore, ergo sciebat omnes pecunias pertinere ad Boxium, quia nihil dicit monitum fuisse & certioratum inquisitum quod pecuniæ essent alienæ, vel mandatum fuisse eas vt restituerat, quod est necessarium fieri vt supra ostendimus. ¶ Circa indicium variationis seu mendacij ipsius inquisiti, dupliciter fuit responsum in alio consilio quod confessiones seu responsiones ipsius inquisiti non sunt contrariæ si ad rectum intelligantur & ad concordiam reduci possunt: ¶ quod fieri debet saltem vt falsum vitetur. Iacob. Butri. in lege cum de atate. ff. de proba. & in lege optimam, C. de contra. & commi. stip. cum simil. quæ Alexand. scribit in consilio 199. colum. 1. libro septimo quinimo dictum vnius reducitur ad concordiam etiam vt probet si contrarietas non sit manifesta. Alexan. cons. 133. viso processu, col. 2. vers. quinimo videntur. libro 1. sed in dicto vnius testis quod non reducatur ad concordiam vt probet licet contrarietas non sit manifesta, voluit idem Alexand. sibi contrarius in consil. 80. colum. 3. ante med. versiculo nec reducitur libro 2. in cons. 20. colum. 1. post med. in cons. 43. colum. 4. libro quarto & in cons. 29. colum. 3. ante med. lib. 7. ¶ Secundo responsum fuit eiusmodi variationem non esse circa substantialia, ideò non nocere Alex. in cons. 105. colum. fi. vers. item non obstat si dicatur. libro 2. Aret. in cons. 60. Excellentissimè doctor. colum. fi. De. in c. licet causam, co. 15. de proba. Ias. in l. si quis nec causam col. 4. ff. si cer. pet. & alibi sæpissimè Docto. Aduerte tamen quia testibus variantibus circa accidentalialia aut non substantialia, minus creditur. Bald. in l. si ex falsis, col. fi. C. de transactio. Deci. in cons. 105. colum. penulti. & hoc nisi esset variatio circa verba, quia si tendant testes ad eundem finem, magis probant quam si deponerent per eadem verba. Alexan. in cons. 105. colum. pen. in fin. lib. 4. Ias. l. 1. col. 5. in fin.



6 C. de bon. pos. secun. tab. ¶ Tertiò potest responderi, quòd variatio consideratur quando est dolosa non etiam si sit errore, pulchrè Anchar. in consil. 361. Visa plenè facta narratione, col. 2. ad fin. sed præsumitur error etiam in facto proprio ob temporis diuturnitatem. l. peregrinè. ff. de acquir. pos. gl. in l. furtum. §. fin. ff. de vsuc. vbi quod iudex arbitrari potest inductam esse obliuionem etiam ex minori tempore decem annorum. & illam glo. dicit communiter approbati Alber. de Rosa. in l. 1. C. de ser. fug. Soci. in consil. 3. ante med. lib. 3. porro inquisitus interrogabatur de facto longioris temporis. ¶ Præterea iuuenis ipse integri nominis, causarum criminalium nescius horrore quodā stupebat, vt nō mirum si variare dicatur circa aliquas circumstantias. ¶ Quartò etiam responsum fuit non fieri iudicium ad torturam ex sola variatione. ¶ Quintò respondeo ex variatione indicium ad torturam fieri non posse, nisi prius constet commissum esse flagitium furti, vt supra ostendimus. ¶ Circa indicium famæ, respondeo, ad hoc quod probatio famæ videatur impleta primo ¶ oportet famam oriri ex causis probabilibus & verisimilibus Bald. in l. proprietatis. C. de prob. no. in c. veniens el. 1. de testi. Aret. in consil. 65. col. 4. ad fin. versu. nec fama, ideò testis deponens super fama debet deponere de ipsis causis verisimilibus ex quibus fama ortum habuit, aliàs non probat, nam debet fama subnixa esse aliqua coniectura idonea non leui & nuda. Bald. in cō. 122. Vtrum dictis processus. col. 2. lib. 3. las. in con. 167. col. fi. libro. 4. fama enim probata ex sola voce populi sine aliqua præsumptione legitima ex qua originem traxerit, dicitur vana vox populi, quæ audienda non est. l. decurionum. C. de pœnis. Bartol. in l. de minore. §. plurium col. fi. ff. de quæstio. las. in consil. 2. col. 10. in fi. lib. 3. & ibidem las. quod fama sola est quoddam somnium & quidam rumor, qui sæpe à veritate discordat, secundum Bald. in c. vigilianti, colum. secunda de præscrip. & tradit Iddm las. in consil. 78. col. 4. lib. 3. planè orta est fama propterea quod fratres de Bechis erexerunt apothecas, quæ causa non est probabilis quoniam lucrari quilibet præsumitur de proprio non etiam de alieno. l. si de functus. C. de arbi. tute. & abundè notatum fuit alio consil. ¶ Rursus ipsa fama dicitur irrationabilis orta ex causa à iure improbata. Aret. in consil. 44. col. 2. ver. est enim ista consuetudo. Secundò probandum erat istam famam originè habuisse à personis fide dignis & probandā qualitas fidei, id est quod tales personæ essent fide dignæ. Anchar. in consil. 253. In quæstione presbyteri, col. 2. Dec. in consil. 575. col. 2. cir. med. Alibi scribit Bal. in consil. 394. In causa Ludouici Masci. col. 2. libro 2. quod stante statuto, probatio per famā vel vbi fama est multum præiudicialis: debet constare quod originem habuerit à personis discretis & non suspectis ex causis veris & probabilibus. ¶ Tertiò respondetur necessarium esse ad probationem famæ nominare personas à quibus fama originem habuerit, licet testes interrogati non fuerint. Ang. in l. solam. C. de testibus. & in l. ea qui dem, col. 3. C. qui accu. Dec. in con. 37. colum. 3. & in consilio cir. me. & in consil. 575. Quinimò si testis interrogatus à quibus dici audierit, nomet duas personas, deinde subdat quod dici audiuit à multis aliis, non probatur fama, quia istud verbum multis aliis, verificari potest in duobus, Bald. in consil. 447. Ad euentiam præmittendum est quis dicatur vsurarius manifestus. col. pen. lib. 5. quod dictum pro notabili, refert & sequitur las. in l. licet Imperator colum. 4. ver. item adde, in practica. de lega. 1. Idem voluit Cor. in cōf. 127. colum. fin. & in consil. 126. col. 3. ad fin. libro. 4. ¶ Quartò respondeo quod erat probandum tempus famæ, id est, quod ista fama fuisset orta ante litem inchoatam quia potuit statim nasci ista fama post capturā ipsius inquisiti ex eo quod fuit dictum & diuulgatū quod fuerat captus propter pecunias Antonij Boxij, quo casu facilè est nasci rumorem in loco apud omnes quærentes de causa capturæ, ita in materia delicti ad probationem famæ respondet Anchar. in d. consilio 253. columna prima Alexan. in consilio 200. colum. 2. ante med. versu. & dato quod aliquis. libro 2. Aret. in consilio 122. col. 1. Cor. in consil. 198. colum. 5. libro 2. in consil. 175. colum. 4. & in consil. 315. col. fin. lib. 4. Veronensis. in cōf. 82. secundo in fin. & in consil. 31. colum. quarta in fi. ¶ Nec ad probationem famæ deferri potest iuramentum supplementum. Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. Aret. in consil. 82. col. 3. circa med. & in consil. 132. col. 2. Dec. in consil. 37. ad fin. ¶ Quintò respondeo, famam sufficere ad torturam, veluti probatum fuit in consiliis. Aret. in consil. 13. col. 7. ¶ Sextò respondetur ex ista fama nihil inferri posse ad crimen furti,

quia non sequitur fratres de Bechis apothecas instruxerunt de pecuniis Boxij, ergo furtum commiserunt, quia deficiunt extrema necessaria ad probationem furti, nam possunt diuites fieri per alienam pecuniam, citra tamen vitiū furti, puta si ex fide bona ad me peruenierit & cesset furandi animus vt hic ostendimus. concluderet autem fama furti flagitium, si fama esset Augustinam sororem mandasse inquisiro pecunias vt restitueret hæredibus Antonij Boxij & ipse negaret. ¶ Septimò respondetur frustra tractari an ex fama fiat indicium ad torturā in crimine furti nisi prius doceatur furti crimen esse contractum seu commissum, vt supra docuimus. ¶ Octauò respondetur, licet fama esset pecunias esse Antonij Boxij, non ob id credere oportebat eiusmodi famæ & ad eius rumorem pecunias restituere nisi aliud probaretur ab hæredibus Boxij, vel nisi hæredes Augustinæ aut ipsa Augustina restitutionem fieri mandasset ex his quæ supra scripsimus. Et pro hac octaua responsione faciunt quæ in proposito famæ scribit Corne. in consilio 35. columna penultim. & fin. libro primo & in consilio 50. circa fi. lib. 2. deci. Neapo. deci. 128. in 8. dub. quod non sequitur, fama est rem ad talem pertinere, ergo eam emendo vel possidendo dicor esse in mala fide, puta si emo ab eo qui habet titulum. & quia verbum pertinere potest intelligi diuersis modis vt ibi no. in proposito, cum inquisitus accepisset pecunias à sorore, non ita de facili debebat credere famæ vt poneret se indiscrimen bis soluendi vel litigandi. ¶ Ad argumentum quod fit ex communiter accidentibus, respondeo, quod Augustina confusa perturbatione petitis nō potuit ad plenum omnia explicare. arg. tex. in l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. C. qui testa. fac. poss. ¶ Secundò respondeo, quod assignando seu dimittendo pecunias fratri simpliciter citra expressionem causæ, satis videtur indicasse quid de ea fieri vellet, quia censetur tradita ex causa depositi non facta numeratione. glo. Bart. & Do. in l. cum quid. ff. si cert. pe. Alex. in consil. 28. col. 1. versu. tertio respondeo. li. 7. Dec. in l. 2. in prin. col. pe. ff. si cer. pet. ¶ Tertiò respondeo, quod Augustina mandauit saltem tacitè, quid fieri vellet pecunia Antonij Boxij, nam loquendo & monendo illam partem pecuniæ fuisse Antonij Boxij in discrimine mortis, satis videtur mandasse pecunias domino restitui. ¶ Quartò torquetur argumentum, Nam si tradens pecunias a communiter accidentibus consuevit dicere quid fieri de eis vellet, ergo nihil aperiendo quod omnes pertinerent ad Antonium Boxij vel eius hæredes, tacitè videtur intellexisse quod essent ipsius Augustinæ: nam si omnes fuissent Antonij Boxij, vtique de omnibus dixisset, veluti dixit de parte earum. l. vni. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. præsertim cum esset in discrimine vitæ, verisimiliter memor salutis æternæ, iuxta nota. in leg. si quis in graui. §. si quis moriens. ff. ad Syllaniam. facit tex. in l. fina. C. ad l. Jul. repet. & l. merito. ff. pro socio. sed nullus testium dicit Augustinam dixisse quod pecunia essent alienæ vel quod restituerentur aliæ personæ, arguendo ex communi consuetudine christianorum mortis periculo laborantium, præsumendum est memoratas pecunias non fuisse omnes Antonij Boxij. ¶ Non obstat quod fieri videtur indicium saltem ex omnibus simul iunctis, quæ coniunctio fit etiam in criminalibus quo ad indicium, ad torturam, quia plures probationes semiplenæ etiam diuersi generis coniunguntur vt fiat indicium ad torturam. Salycet. in legea quidem columna penultim. versu. sed fune. C. de accusa. Socin. in consil. 54. columna secunda, versiculo tertio & ultimo libro tertio Iason. in repe. l. admonendi. num. 255. ff. de iureiurando quod etiam voluit Bartolus in lege finali. ff. de quæstio. vbi Bartolus quod in materia indiciorum vna præsumptio iuuat aliam quod Bartolus dictum sequitur Alexandrini consilio septuagesimo septimo columna finali libro primo quia respondeo, illud procederet quando singula indicia essent perfecta in genere suo, & singula ad plenum probarentur. Baldus in lege si quis ex argentariis. §. primo ff. de edend. Bartolus & Doctores in lege admonendi ff. de iureiurando. Alexandrinus in consilio ceteresimo octuagesimo columna tertia, libro secundo, Hippol. in practi. cau. crimin. §. diligenter. numero 12. & §. quoniam. numero 31. sed singula indicia si curiosius animaduertantur & scripta in causa accuratè considerentur nullum in genere suo est plenè probatum. ¶ Præterea à sufficienti patrum enumeratione arguitur non esse locum torturæ etenim aut vis torquere vt manifestetur numerus pecuniarū, & istud nihil releuat, quia non sequitur, accepit ampliore



ampliores pecunias ab Augustina sorore, ergo furtum commisit, cum eas acceperit ut proprias ipsius Augustinae, nec probetur scientia inquisiti quod sciret esse alienas, ex his quae supra abunde notauimus, ergo probatio irrelevatoria per torturam quaeri non debet. I. ad probationem. C. de proba. ubi probatio quae non relevat, non admittitur, a fortiori quando tractatur de probatione per tormenta, ad quae difficilius descenditur, aut desideras quaestione haberi ut intelligatur an pecuniae acceptae essent alienae, & nihilo magis profutura sunt aut relevatura tormenta, quoniam de hoc, an sciret inquisitus pecunias esse alienas, nulla omnino sunt indicia, quinimo non iustificaretur tortura ex indicibus supervenientibus Bald. in l. fina. C. de accusa. Bartol. & Doctor. in l. maritus. ff. de quaestio. Alexandrinus in consilio quinquagesimo secundo columna 2. post medium. libro tertio. Hippol. in pract. caus. crimin. §. secunda quaestio. numero secundo, & tertio, & in l. penul. numero trigesimo primo. ¶ Postremo in favorem inquisiti non mediocriter facit, nam si velis affirmare fuisse probatam famam ante tempus capturae & inquisitionis, dico quod fuit conuersatus in loco Carmagnoliae & Marchionatu Saluciarum nihil obstante asserto rumore circa pecunias a sorore acceptas, & quod factus esset locupletior in pecuniis alienis, & sicut fuga praesumptionem aliquam fecit contra fugientem ita per contrarium inducitur praesumptio exclusiva delicti, quando quis non fugit: ut contrariorum eadem sit disciplina. Instit. de his qui sunt sui vel alien. iur. l. quod in rerum. §. si quid post. ff. de lega. 1. cap. hospitium. 32. dict. l. & si contra. ff. de vulga. & ut idem operetur oppositum in opposito quod propositum in proposito. lege fina. in princip. ff. de legatis. tertio. Imo facilius debet induci praesumptio in favorem inquisiti ex eo quod non fuit quod inducatur praesumptio delicti propter fugam, cum praevalcant probationes per quas evitatur delictum & delicti suspitio cessat, ideo testes deponentes de bonitate alicuius praefertur testibus deponentibus contrarium. Abb. in cap. cum P. columna fina. de accusa. facit Bald. in cap. in nostra in princip. de testibus. not. Anchar. in consilio 253. In quaestione presbyteri circa fin. Corne. in consilio 219. columna final. libro primo facit Doctor. Bart. in l. non solum. §. sed ut probari, ubi Alex. & Mod. ff. de oper. nou. nun. cum simil. ¶ Quibus consequens videtur nulla ratione habendam esse quaestione contra inquisitum, cuius liberatio maiori ornamento futura est Iudici quam condemnatio. Paul. de Cast. in consilio 29. Vifa inquisitione ad fil. libr. secundo nisi Iudex eum se praestet in quem Anch. inuehitur in consilio 24. Vifa inquisitione. col. 2. ante med. quod ipsum minime arbitramur. ¶ Ex quibus rationibus & fundamentis abunde opinor responsum videtur ad subtilia dubia contra inquisitum proximè reddita. Taurini 8. Februarij. 1536. ¶ Tortus tamen reus fuit ex consilio Rotae Bononiensis & purgata indicia omnia per torturam. ¶ Hic finiuntur responsa per clarissimum & viridicum Iuriscōsultum. Do. Aymonem Crauetam a Sauiliano Taurini reddita. ubi accedente insanientēque bello cum formidine militum prolixiore & lacrymoso, non diutius agere licuit, sed in arce delinuit supra biennium illustrissimi domini Cardeti a librie, a suis absens per grauissimam temporis iacturam. ¶ Deinde cum res Pedemontium desperatas videret, in urbem Gratianopolis transmigravit sub anno. 1538. mense Aprilis, ubi annos septem & dimidium egit usque in tempus publicationis pacis quae ipsa tamen pondus nec habuit. Aymo Crauetta ex Sal. l. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Non solum curator sed etiam extraneus potest acceptare pro adulto, in extraneo autem pro absente requiritur expressa acceptatio.
- 2 Vbi non est mandatum, ratificatione necessaria non est.
- 3 Efficacior est acceptatio curatoris quam procuratoris.
- 4 Ratificatio delicti non inducitur ex eo, quod res occupata ad alium peruenit.
- 5 Ex sola scientia fit acceptatio donationis.
- 6 Qui emit a donatore post factam prohibitionem ad mandatum principis praesumitur in mala fide.

CONSILIVM CCLXI.

Pro nobili domino Iaffredo Armita  
ni Burgenſe Villae frāchae artium & me  
dicinae ſcholari.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Probatur mihi sententia domini Nicolai Gamberiae, collegae honorandi, ad cuius confirmationem subiiciamus ¶ non solum curatorem posse acceptare pro adulto, verum etiam extraneum: ideo confessio facta absente parte, censetur facta ea praesente, quando tertius pro ea acceptavit, dummodo sequatur ratificatio. Io. And. in addi. Specul. in titul. de confessio. §. nunc videndum, versiculo quid si confiteor tuam esse. Anton. de Butri. in ca. si cautio, de fide instrum. sequitur Aretin. in consilio 64. Diligenter, circa princip. & in consilio 83. quia multa, columna 6. versiculo quinimo dixit. Ioan. Andr. Deci. in capit. at si clerici, in princip. columna 11. ante med. de iudic. licet. Decis. Aretin. non alleget. Idem tenet Ias. in l. idem in duobus, quam legit simul cum lege si tibi. §. personale. columna secunda post med. versicul. tenendo communem. ff. de pac. Addo Pau. de Cast. in consilio 458. Quando creditor. colum. 2. lib. 1. ubi quod liberatio debitoris facta, eo absente, & alio pro eo recipiente, prodest debitori postea ratificanti. Ad idem adduco Abbas in consilio 55. col. fin. versicul. item & secundo praesupposito, libro 1. ubi quod dominium acquiritur absenti, tertio pro eo acceptante secuta ratificatione ipsius absentis licet acceptans sit omnino extraneus, per tex. in l. si ego, & in l. penultim. ff. de neg. gest. allegat etiam Barto. in l. qui mihi donatum. ff. de donatio. Requiritur tamen acceptatio extranei pro absente expressa, quia tacita acceptatio non sufficeret, puta ex sola praesentia, etiam quod talis tertius esset frater absentis. ita Pau. de Cast. in consilio 70. quia frustra, col. 3. circa med. libro 1. Itaque si extraneus omnino potest acceptare pro absente, & acceptando ei acquiritur secuta ratificatione ergo multo fortius idem probandum est in curatore qui acquiritur adulto, etiam sine cessione. iuxta not. in l. si pecuniam. ff. si cert. pet. quam d. consulens allegavit & in lege stipulatio. §. si stipuler. ff. de verb. obliga. nam curator censetur habere mandatum plenum & liberum. Bart. in l. neque. ad fin. C. de procura. not. in l. pactum curatoris. C. de pac. ubi Iason. ergo adultus ipse censetur acceptasse, quod curator acceptaverit vigore mandati. l. ita autem. §. gestit. ff. de admit. tutor. cum simi. Et sic acceptatio facta per curatorem hoc amplius prodest, quam acceptatio extranei, quia quando extraneus acceptat pro alio, necessaria videtur ratificatio absentis, ut ius quaeratur, ut supra dictum est, secus in acceptance curatoris, ex quo, ut dixi, censetur habere mandatum plenum & liberum, ¶ ubi autem est mandatum, ratificatio necessaria non est, imò mandatum superveniens inducit ratificationem retrogestorum. l. Iulianus, ubi Doctor. ff. qui satisd. cogant. Alexand. in consilio 12. ad finem libro quinto. ¶ Rursum efficacior est acceptatio curatoris quam procuratoris, habentis mandatum ab homine, quia curator quaerit minori sine cessione, ut supra dictum est, procurator autem mediante cessione tantum, ubi agitur de acquisitione actionis aut obligationis personalis l. poss. §. & si poss. ff. de acqui. posse. sed tenetur procurator cedere actiones domino. l. procuratorem. §. fina. ff. manda. & hoc, nisi acquiratur actio personalis ex re domini, puta quia vendat procurator rem domini: nam acquiritur actio domino sine cessione. l. quod procurator. ex re. ff. de procura. lege Iulianus. §. si procurator. ff. de actio empt. ¶ Secundo addo, quod ista acceptatio fieri potuit non solum verbis, sed etiam facto ipso, describendo bona donata ad inventarium minorum. lege Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem rat. hab. cap. dilecti, el. 2. ubi Decius in 2. not. de appell. ideo dispones de re legata censetur legatum agnoscere. l. si auia. C. de iure delib. Decius in consilio 45. columna secunda ante med. Similiter si debitor hypothecavit creditori rem alienam, deinde dominus rei fideiubeat pro debitore apud illum creditorem, censetur hypothecam approbare. l. Pomponius. §. si. ff. de quibus cau. pig. vel hypot. rati. contraha. & petens terminum ad soluendum, videtur approbare contractum praecedentem. Ang. in l. cum te. C. quod met. cau. similiter petens dilationem ad soluendum id, in quo fuit condemnatus censetur approbare sententiam ut amplius appellare non possit. I. ad solutionem. C. de re iudi. facit text. in c. quo ad consultationem, extra eo. tit. talis enim praesumitur voluntas hominum, qualis ex factis colligi potest. l. duo fratres. ff. de acq. haered. l. reprehendenda. C. de instit. & sub. vbi gloss. dicit quod facto datur voluntas intelligi, etiam in animalibus brutis. §. ceruos. institu. de rerum divi. Alibi scribit Inno. in c. bona. el. 2. de postula. praela. quod animus praesumitur. & iudicatur ex actuum qualitate & magis terminis



minis facit text. in l. fin. C. arb. tu. vbi si tutor ponat in pupilli inuentario aliquam rem, ex hoc arguitur dominium pupilli, in ea re, in odium & damnū ipsius tutoris, adeo quod probatio in contrarium non admittitur. no. Socinus in consilio. 61. libro primo & in consilio. 190. in princip. lib. 2. Cor. in consilio. 60. col. 2. circa fin. & in consilio. 67. col. 2. lib. 3. Simile videmus in eo, qui rem suam describit in estimio alterius, quod in prejudicium describentis probatur dominium in fauorem alterius. l. rura, & ibi Bartol. C. de omn. agro de ser. libro 11. & idem Bartol. in l. quæ quisquam. ff. de acquir. rer. dom. Bald. in l. censualis. C. de do. ¶ Amplius in pœnalibus. cense tur quis ratificare delictum ex eo quod commodum ad eum peruenit ex tali delicto. Bartol. in l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. Anton. de But. in c. cum. ad sedem. columna penulti. de resti. spol. Paul. de Cast. in consilio. 423. quia scio. columna. 3. ante medium libro 1. Are. in consilio. 163. columna 11. decisio Neapoli decisio 82. numer. 6. versicu. item datur alia regula, quod tamen intelligitur quando utilitas delicti ad alium perueniret immediatè ab ipso delinquente; secus si per aliam manum, vt per Aretin. in d. consilio. 163. & ita intelligendo cessat, quod in contrarium dicit Iason. in l. 1. §. item acquirimus. col. 9. in versicu. præterea non est verum. ff. de acquir. 4 poss. vbi Iason. quod ratificatio delicti non inducit ex eo, quod res occupata ad alium peruenit per text. in l. si vi me. ff. de vi & vi arma. sed Doct. alleg. intelligunt illam. l. quando res occupata immediatè, non peruenit à delinquente aut spoliante, ergo à fortiori censebitur ratificata donatio ex tali descriptione per quam donatarius utilitatem consequitur. Ideo ista bona describi poterant ad inuentarium minorum tanquam eorum bona, nisi ex causa donationis; ergo ex illa causa præsumuntur descripta. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrim. l. cum te, a contrario sensu. C. de vxor. pro mari. facit quod vult Bald. in l. fin. columna prima versicul. sed nunquid præsumetur. C. de sen. quæ sine cert. 5 quanti. & in l. nulla. C. de iur. dotium. Quinimo fit acceptatio donationis ex sola scientia, ex eo, quod quis scit bona sibi donata, nec contradicit, Bartol. in l. quo enim. §. i. ff. rem rat. hab. Decius in consilio. 58. colum. 2. circa med. & in regula semper qui non prohibet. ff. de re. iur. per quam acceptationem quæsitum fuit ius donatariis. Iason. in l. eum, qui in princip. colum. quarta ante med. versic. per hanc gloss. ff. de iure iurand. quod ius tolli postea non potuit. regul. iur. l. final. ff. de pact. cum simil. ¶ Tertiò addo, quod post donationem & ius ac dominium translatum in donatarios, non licuit donatori in alium transferre, etiam ex pacto de retrouendendo, quia tempore retrouenditionis nihil iuris erat apud vendentem, regula nemo plus. ff. de reg. iur. nec pactum de retrouendendo afficit tertium possessorem. Paul. de Cast. in consilio. 306. Quamquam longa ad finem. libro secundo Alexand. in consilio. 10. lib. 1. & in consilio. 222. col. si. post med. libro 6. alias tamen consulti, agi posse ex pacto de retrouendendo contra tertium. sed non simpliciter ex tali pacto solum, sed ratione hypothecæ, quæ tribuit ius in re. 6 ¶ Quartò addo quod ille, qui emit à donatore post factam prohibitionem ad mandatum principis, præsumitur in mala fide. l. si fundum. C. de re. vendi. arguendo à fortiori lege ait prætor. §. si quis particeps, vbi Bartol. & Alexand. ff. de his quæ in fraud. cred. facit regula eum, qui contra, de reg. iuris libro sexto. ¶ Confirmatur istud fundamentum, nam transgressor legis dicitur in dolo. Baldus in consilio. 25. Quæritur vtrum pactum. columna. prima in fin. libro tertio ergo multo magis arguitur dolus contra eum, qui principis mandatum transgreditur, quia maior est inobedientia iudicis quam canonis, id est grauius peccat non obediens iudici, quam legi. gloss. in c. dolentes, de celebra. miss. Dec. in c. 1. columna tertia circa fin. in 19. non. de postu. prælat. & istud est, quod dicitur minus agi cum lege, quam cum homine. l. Celsus, cum gloss. ff. de arbi. ob id stante mala fide, fructus habenda videtur ratio secundum Doctrinam Bartol. in l. ex diuerso. ff. de rei vend. ergo est dicenda sententia in fauorem agentis; aduersus istos possessores bonorum, quæ adulo, id est nobili Iaffredo Armitani donata fuerunt. Tat. ini. 2. Februarij. 1536. Aymo Crauetta ex Saul. I. V. D.

## SYMMA R I V M.

- 1 Veniri non potest ad inquisitionem, nisi præcedant indicia,
- 2 Oppositiones debent esse clara, certa & specifica.
- 4 Probatio generalis non releuat tanquam dubia, & etiam in civilibus.
- 4 Confessio non potest facere de licitum.

5 Ex nomine solo non fit quis hæreticus, sed ex operibus contra fidem.

6 Inquisitio dicitur de iure speciali.

7 Dolus & calumnia præsumitur in eo, qui proposita & obiecta non probat

## CONSILIVM CCLXI.

## Pro Oberto Raymondetto inquisito.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Protector me nolle causam agere alicuius hæretici, vbi crimen intellexero, planè facultate concessa & venia permessa, vt scribamus in defensionem inquisiti, probandum videtur processum inquisitionis fieri nullum contra Obertum Raymondetti, nam veniri non potest ad inquisitionem, nisi præcedant indicia. capitulo qualiter & quando, el secunda de accusa. l. iustissimos. C. de offic. recto prouin. sed asserti testes infames non probant indicium, quia loquuntur generaliter non specificando & non exprimendo, quomodo & qualiter credat ad eam sectam, & quos errores in specie admiserit, circa eam sectam sed crimen probari oportet clarè, purè & specificè; certo & limitato modo, non etiam in genere. & ratio est, quia alias potestas defendendi auferretur reo inquisito aut accusato: etenim si testes dicant, quem hæreticum, nec reddant causas in specie, non licet accusato defendere innocentiam. Planè, si dicant, quia malè dixit de ecclesia, quia mandatum Pontificum despexit, quia præcepta quadragesimæ non impleuit, & cetera, potest reus probare contrarium, id est, quod visus fuerit obseruare quadragesimam, & auditus bene de ecclesia loqui similiter si dicant testes: vidimus eum irridere talem barbam seu talem prædicatorem, & tali tempore, potest probare, quod tempore, quo talis barba prædicabat, aberat longius, & coarctare negatiuam qua ratione voluerunt legis, libellum in criminalibus continere locum & diem. id est, vt detur facultas reo se defendendi, quæ tollitur, si libellus generalis admittitur. l. libello rum. ff. de accusationibus. ¶ Similiter quando opponitur contra testes, quod sunt criminosi, non sufficit opponere in genere, eos esse criminosos vel infames, sed oportet exprimere, in quibus causis sunt infames, quæ crimina in specie contraxerint seu admiserint. c. præsentium. §. testes de testi bus libro quinto & 6. Rom. in consilio 290. In casu propositæ consultationis, breuiter dicendum dictum Franciscum col. 1. vers. nec refragatur. Card. in elem. constitutione. §. cæ terum. de electio. Ias. in l. 1. colum. 4. post med. C. de testi. si militer testis deponens, aliquem esse malæ famæ, simpliciter & in genere non probat, nisi in specie dicat causas ex quib. sit malæ famæ. Bal. in consilio. 77. col. 2. & in consilio. 78. tex. co. 8 2. post med. lib. 3. ¶ Amplius etiam in civilibus probatio generalis non releuat, tanquam dubia & obscura. certum in prin. ff. de confess. c. in præsentia. de prob. nam generalitas parit obscuritatem. l. ita fidei in prin. ff. de iure fisci. leg. prætor. edixit. in prin. ff. de furei. & in probatione generali no. Gem. in consilio. 48. col. 3. post prin. Dec. in consilio. 20. col. 2. cir. me confirmantur præmissa quando agitur de probatione culpæ illa probanda est clarè, purè, & in specie, certo & limitato modo. Bartol. in consilio. 193. Commune Lucignani. col. 2. ver. super 3. Alc. in consilio. 100. col. 2. ante med. l. 1. Ias. in l. domos. col. fin. ff. de legat. 1. a fortiori limitata & certa debet esse probatio delicti, in quo agitur de malori præiudicio. ¶ Quinimò si Obertus inquisitus dixisset, sum hæreticus, non exprimendo causas hæresis, non condemnari posset ex confessione sicut probatur in eo, qui fatetur homicidiū comississe, nisi constet de delicto, id est, de corpore occisi, & in eo, qui fatetur furtum, nisi probetur furtum esse commissum. Ang. in l. certum. in prin. ff. de confess. Bal. in auc. sed nouo iure. col. 2. vers. sed pone, quod quis confitetur. C. de serui. fugi. Mar. in pract. cau. crim. §. principium num. 6. alias sequeretur, quem fieri dominum membrorum suorum contra liber homo. ff. ad legem Aqu. Ex alio non præiudicaret talis confessio, sum hæreticus, quia dicitur incerta & obscura, tanquam nimium generalis, ignoratis causis, ex quibus confitens hæreticus dicitur. ita Bald. in consilio. 98. Be thopius de Couo. libro primo, quod est repetitum in consilio 383. libro 5. vbi quod non præiudicat confessio, sum usurarius, tanquam nimium generalis, incerta & obscura. Ruffus an quis sit hæreticus vel non, aliquibus eius opinionibus dictis aut factis, hoc in iure consistit. scilicet, de tales opinionibus, talia dicta aut facta sapiant hæresim, super qui



bus iura disponunt, sed in ijs quæ sunt iuris, confessio non præiudicat. l. ornamentorum. ff. de auro & argēto lega. Ideo si aliquis fatetur se furtum commisisse, & res, in qua dicit se furtum fecisse, sit propria ipsius confitentis, talis confessio non præiudicat, quia non potest ꝑ confessio facere delictum, vbi de iure delictum cessat. Roman. in consi. 113. pro decisi. col. 2. vers. quinimmo idem euidenter. Amplius etiā si non appareret, q̄ talis res esset propria cōfitentis, adhuc confessio non præiudicaret. quia debet prius apparere, furtum in veritate esse commissum, puta, mittendo exploratores, qui de eo inquirant. Bald. in d. auc. sed nouo iure. C. de feruis fugi. Alexan. in consilio decimonono, libro septimo. ¶ Similiter si quis fatetur, omnia contenta in inquisitione contra eum formata, esse vera, non nocet talis confessio, si aliter ita esse delictum non constet, quia sicut iudex nō potest per sententiā suam iuris dispositionem immutare, ita nec pars per suam confessionem inducere delictum homicidij, aut auxilij, aut mandati, ad delictum, vbi verē non est. pulchrē Ang. in consi. 22. De pœna. col. fi. similiter si quis fatetur, se publicum aut famosum latronem aut, stratum aggressorem, talis confessio sibi non præiudicat, quia in iure consistit, quando quis dicatur publicus aut famosus latro vel stratarum aggressor, solum præiudicat confessio, quando quis fatetur factū, puta feci tale & tale latrocinium, aut talem aggressuram. ita Ang. in consi. 403. Formata. eodem modo si quis fateatur se hæreticum, non nocet confessio, sed necesse est aliter apparere de hæresi, puta, ita dixi cōtra fidem, ita feci, ita credidi, confitendo factum, ex quo de iure arguitur hæresis. & si propria cōfessio non nocet multo minus testes, qui tantum debent super facto deponere, in his, quæ percipiuntur sensu corporeo, iuxta. not. in l. testium. C. de testi. nec ad testes pertinet iudicare, quem esse hæreticum, sed ad iudicem hoc spectat, testis autem iudicans videtur suspectus. Bart. in l. qui testamento. §. fi. ff. de testamē. Bald. in l. solam. col. 1. C. de testi. & est dictum Inno. in c. cum causam. vbi Bald. col. 2. extra de testibus tradit Bald. in l. i. in fin. C. de vfuris. Alexand. in consi. 114. col. 4. lib. 4. & in consi. 132. col. 6. lib. 5. Aret. in cōsi. 38. col. 2. vers. nec obstat præmissis, cum simil. & in terminis de testibus iudicantibus in crimine hæresis, q̄ repellantur tanquam suspecti. tradit Oldr. in consi. 210. Regularis. col. 2. vbi fortius loquitur in testibus religiosis & dixi in consi. 41. col. 2. ¶ Neque refert, q̄ dicunt asserti testes se pro talibus nominasse & reputasse, ꝑ nā ex nominatione sola non fit quis hæreticus, sed ex operibus contra fidem: nam quoties confitetur quis aliquid, quod à potestate eius non pendet, non præiudicat confessio, vt supra dixi allegando Roma. in d. consi. 113. Pro decisione. col. 2. vers. quinimmo idem euidenter. facit idem Roma. in cōsi. 260. In proposito casu breuiter dicendum do. Ioannem vers. nec præmissis refragatur: nam fieri potest, vt quis hæreticus, quem putet ob aliquā causam ad hæresim non pertinere. & alias memini legisse confessionem vnus. dicentis se hæreticum, ob aliqua, quæ audierat & crediderat, quæ ipsa tamen ad hæresim minime pertinebant. ¶ Præterea asseri testes, dum loquuntur de reputatione, q̄ Oberius Roman. dicit pro tali fuerit reputatus, nihil omnino probant famam, ex notatis per Barto. & Moder. in l. de minore. §. plurium. ff. de quæstio. immo non probaretur fama, etiam si testes dicerent, q̄ ita fuerunt habiti & reputati publice, quia potuisset ita publicè ab vno reputari, secundum Bart. in l. 3. §. eius quoque. in fi. ff. de testi. in d. l. de minore. §. plurium. col. 5. de quæstio. Ange. in l. 3. ff. ad maced. Imo. in l. hæreses palam. in prin. ff. de testamen. vbi attestatur hanc communem opinionem. Alexandri. in consi. 20. col. 6. lib. 4. Corne. in consi. 84. col. fi. lib. 1. in consi. 68. col. 1 & 2 lib. 2. & consi. 304. col. 6. circa medium lib. 3. vbi dicit ita se obtinuisse contra Capram, in facto eius proprio, idem attestatur ipse Cor. in consi. 122. col. fin. lib. 4. vbi ampliat, licet testis nominet vnū, à quo publicè dici audiuit, & dicat, & pluribus alijs, quia debet dicere à maiori parte, & idem Corne. in consi. 176. col. 3. ad fin. lib. 4. quod non probatur fama, quando testis dicit publicè dici audiuisse, licet dicat, quod à multis audiui, hæc etiam opin. sequitur Rosellus inter consilia Bald. in consi. 455. Super prædictis col. 1. fi. lib. 2. Cur. senior in consi. pen. in fi. Aret. in consi. 103. col. 2. in fi. in consi. 110. in quarto dubio & in consi. 22. col. 1. in fin. vers. est tamen altercatio. fortius voluit Bald. in consi. 446. Ad euentū præmittendum est, quis dicatur vsurarius manifestus. co. 3. in fi. lib. 5. q̄ non probatur fama, per testem dicentem, q̄ audiuit dici à maiori parte hominum, habentium. Stitiam de eo: hanc etiam

opin. sequitur Deci. in c. 1. col. pen. de appel. & in consi. 210. col. fin. licet idem Deci. fuerit sibi contrarius in consi. 222. col. 3. dicens aliam opinionem esse veriore. Iason. autem in l. nō hoc. col. 3. C. vnde legi. refert opiniones nec decidit ergo si indicia non sūt ex testimoniis assertorum testium, corrumpit inquisitio iuris ordine non seruato. & de inquisitione tradit Dec. in consi. 170. col. 2. in consi. 75. col. 2. consi. 189. col. fi. Et generaliter verum est, omissionem ordinis iuris actum vitare, iuxta not. in l. a diuo Pio. §. in venditione, vbi Ias. col. fi. ff. de re iud. & no. ind. c. qualiter & quando. el. 2. de accusa. ¶ Et præmissa vsque adeo procedunt, vt nō liceat iudici inquirere sine indicijs, vtcunque liberum obtineat arbitrium inquirendi in criminalibus. Bal. in c. 1. de offi. ordi. per illum tex. Ias. in l. milites, ad fin. C. de testa. mili. In qua ipsa re aduertendum, q̄ ꝑ inquisitio dicitur deinde specialis, ideo facilius excluditur, quam ius accusandi. Bald. in cōsi. 415. q̄ procedit. lib. 4. per glo. quam dicit not. in §. fi. instit. si quadru. pauper. fed. dica. hinc videmus, q̄ vbi prohibetur accusatio, à fortiori prohibita censetur inquisitio. Barto. in consi. 100. à domino Cyn. col. 2. vers. præterea ex hoc arguitur sic. Similiter sublata accusatione per lapsum temporis, censetur sublata & inquisitio. glo. & Doct. in l. querela. C. de falsis. Alexan. in l. ita demum. col. fin. & ibi Ias. col. 2. in l. 3. limitatione. C. de procu. & omnes exceptiones, quæ possunt opponi contra accusationem, opponi etiam possunt cōtra iudicem inquirentem Alexan. in consi. 64. col. 2. lib. 1. quæ omnia maxime procedunt, quia ab ipso litis exordio fuit oppositum contra inquisitionem, ex eo, q̄ scribit Bar. in extrauag. ad reprimen. in verb. per inquisitionem, q̄ debet opponi defectus inquisitionis ab initio, quia si postea procederetur super ea, & delictū probaretur, sequi deberet cōdemnatio per tex. in c. 1. de accusa. lib. 6. not. Corn. in consi. 33. in princ. lib. 4. ¶ Sed esto, processum fuisse ad viteriora, non obstante oppositione, hoc non nocet, quia licet procurator fisci multa in specie proposuerit, & in articulis deduxerit, ea tamen non probauit, ergo absolui oportet inquisitum. l. qui accusare. C. de eden. cum sim. maxime in criminalibus, vbi oportet esse probationes luce meridiana clariores. l. fin. C. de proba. quinimo ꝑ dolus & calumniā præsumitur in eo, qui proposita & obiecta non probat. l. nō probaf. C. de calum. plene nō. in l. 1. ff. ad Turpil. Soc. in consi. 117. col. 4. lib. 1. ¶ Postremo in re dubia promptiores esse oportet ad liberationem, regula fauorabiliores. ff. de re iud. & inuehitur in iudices maleficiores, auidos ad cōdemnationē. Fede. de Sen. in consi. 220. Veritas. in fin. inuehitur etiam Anthonia. in consi. 24. Visa inquisitione. col. 2. ante med. ergo inquisitus vel absolendus videtur, vel admittendus ad purgationem canonicam, alio non probato. Taurini die 25. Februarij. 1536. Aymo Craucita ex Sauliano. 1. V.D.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio diuisionis dicitur de apicibus iuris.
- 2 Opponens excussionem simpliciter, censetur eam opponere omni modo via sibi vtiliori.
- 3 Excussio non censetur reiecta in causis, in quibus proceditur, sola facti veritate inspecta, quando agitur hypothecaria contra tertium possessorem.
- 4 Exceptio discussionis licet inuenta à iure ciuili, tolli non potest, quia fundatur in iure naturali.
- 5 Exceptio potest opponi in vim dilatoria, ante litem contestatam.
- 6 Exceptio ista, dicitur de natura actus aut iudicij.
- 7 Fiscus tenetur creditoribus, tanquam hæres.

CONSILIUM CCLXIII.

Pro vniuersitate Castiglolarū Marchionatus Saluciarum contra magnificum dominū Iacobū de Sancto Iuliano.



IVINO subsicior ex corde postulato. Agit magnificus dominus Iacobus de Sancto Iuliano, contra vniuersitatem Castiglolarum, aut particulares, ab ea causam habentes tacita & legali hypothecaria, ad consecutionem legati, scilicet rum bis mille derelicti ab Illust. quondam Michaelē Anno, Marchione Saluciarum, qui bona, de quibus agitur, di-



citur possedisse ex causa & titulo donationis. Excipitur, q̄ prius conuienti debet Illust. Modernus Marchio, tanquam hæres sui fratris testatoris. Quæritur quid iuris? & an cēseatur reiecta talis exceptio per rescriptū Moderni Marchionis, quo mandatur causam diffiniri, sola facta varietate inspecta? In proposito casu consuluit focer quondam meus Purpuratus, & deinde post eum dominus Baptista Caci doctor Nouariensis, ac dominus Augustinus Mollignatus doct. Versellensis, & in effectu concludunt, q̄ sic tota difficultas consistit in hoc, quia ꝑ exceptio discussionis dicitur de apicib. iuris, vt per glo. in l. mancipium. §. 1. ff. de euitio. sed ea, quæ dicuntur de apicib. iuris, censentur sublata per clausulam, sola facti veritate inspecta, vt in terminis excussionis tenet Alex. in cons. 114. col. fi. lib. 6. Soc. in cons. 24. col. fi. lib. 1. Aret. in cons. 127. In causa domine Antonie, in 2. dubio. ¶ Ad hanc difficultatē respondent memorati patres & domini, q̄ procedunt præmissa, respectu ordinis aut eius præposterioris, vt dicatur excusio de iuris apicibus, sed quatenus respicit discussio interesse partis, aut tertij possessoris, non dicatur de apicib. iuris, sed de æquitate, per tex. in l. Molchis. ff. de iure fisci ibi, æquum putauit, quem tex. ante eos ad hoc citauit Crotus in repe. l. si constante, colum. 44. ff. solut. mat. idem, quod discussio dicatur introducta ex æquitate, voluit Corn. in cons. 218. in prin. lib. 3. Pau. de Cast. in cons. 327. Clarum est & dictus Iac. col. 1. in fi. lib. 2. immo adeo fundatur in æquitate ista exceptio discussionis, quod ea gaudet etiam possessor fraudulentus. Calc. in consil. 29. col. 6. circa med. & pro hac distinctione allegant Corn. in cons. 55. col. 9. vers. nec etiam obstat, lib. 4. ob id dominus Cacia admonet aduocatum partis reæ, vt apponat exceptionem discussionis per viam & modum interesse, non per modum præposterioris ordinis. ¶ Aliam solutionem tradit dominus Mollignatus, quod clausula, sola facti veritate inspecta, operetur, vt in cognitione discussionis procedatur, sola facti veritate inspecta, & sic tollantur solennia discussionis, non etiam quod ipsa excusio censeatur sublata nec credendum est (dicit ipse) quod Doct. aliter intellexerunt. ¶ Sed præmissa dubitabilia visa prima facie, & in primis illa distinctio, quod excusio dicatur sublata per clausulam, sola facti veritate inspecta, solum quatenus respicit ordinem, non quatenus pertinet ad interesse tertij possessoris, est causa, cur non censeatur reiecta, ergo ordo iuris, quod prius cōueniatur principalis, dicitur introductus, ratione istius interesse & æquitas, non ratione simplicis solennitatis, & consequenter ista solennitas ordinis dicenda est fundari in æquitate & interesse tertij, non sine causa, vt simpliciter citra aliam causam introducta fuerit ista solennitas ordinis, non enim inspicere debet iste ordo discussionis, sed causa ipsius ordinis spectanda est. l. verum. 2. ff. de furtis. l. cum tale. §. si. ff. de cond. & demon. gl. in c. intelligentia, in vers. ex causis, de verb. signif. Itaque si causa istius ordinis est interesse & æquitas, impossibilis videtur præmissa distinctio, quia per eam separatur factum ordinis à sua causa quod fieri non potest, cum stare non possit effectus sine causa, immo cessante causa cessat effectus. l. adigere. §. quauis. ff. de iure patro. c. cum cessante de appel. cum sim. Ideo attendenda non videtur præmissa distinctio & interpretatio, fundata in cortice verborum, potius quam in ratione Bal. in cons. 77. Dominus Papa. col. 2. lib. 2. per. l. ita autem, in prin. ff. de adm. tuto. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. milites agrum. ff. de re mili. & no. in l. si is, qui animo. ff. de acq. poss. ¶ Secundò, quod ista distinctio non videatur procedere, ostenditur quia si verum sit, quod excusio sapiat æquitatem, quatenus respicit interesse opponentis, & quod tunc reiecta non censeatur, ergo nunquam censebitur reiecta, etiam quod simpliciter opponat quis de discussione ꝑ quia opponens excussionem simpliciter, censetur eam opponere omni modo & via sibi vtiliori, non eo modo, per quē discussio corrueret. l. miles qui destinauerat. fi. de testa. mili. facit rex. in l. quoties. ff. de verb. oblig. & in l. quoties. ff. de rebus dubiis. ¶ Similiter non videtur procedere responsio domini Mollignati, quod clausula, sola facta veritate inspecta, solum tollat solennia discussionis, non eius substantiam, & quod credendum non est Doc. aliter sensisse. nam parcat reuerentia sua, quia destruit dictum Doc. nō autem interpretatur Doc. enim in contrarium alleg. clarè loquuntur, & dicunt, excussionem non obstat, & quod opponi non potest. sed secundum interpretationem domini Mollignati, obstat & opponi potest exceptio discussionis. licet in eius probatione ad veritatem tantum procedatur, ita-

que dictum Doc. clarum talem interpretationem admittere non potest. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. l. ille aut. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. ¶ Quid tenendum? placet mihi & semper placuit oppinio, quod ꝑ reiecta nō censeatur excusio, etiam in causis, in quibus proceditur, sola facti veritate inspecta, quando agitur hypothecaria contra tertium possessorem non obligatum, & qui ius hypothecæ ignorabat. nam tunc negari non potest, quin in tali possessore ignorante, summa versetur æquitas, vt prius discutatur principalis. Stante igitur tanta æquitate, absurdum esset dicere, quod clausula, sola facti veritate inspecta, tollat exceptionem in summa æquitate fundatam, cum princeps legislator debeat æquitatis fautor esse. l. hac lege. C. de patetis conuen. immo impropriantur verba, vt æquum iniquo præferatur. l. scire oportet. §. aliud autem, vbi Bar. & Doc. ff. de excusa. tuto. Calca. in cons. 120. col. 3. post med. & dispositio generalis restringitur, ne quid fiat contra æquitatem. Bal. in consil. 434. Pactum inter locatorem. lib. 1. ¶ Soci. in consil. 44. colum. 4. in fin. vers. & dicta verba. lib. 1. Ias. in l. 2. diuo Pio. §. in venditione. col. 3. ff. de re iudi. & in l. si seruini Stichum. §. sequitur in secundo no. per illum text. ff. de ver. oblig. Amplius vbi liberum arbitrium alicui conceditur, intelligitur, æquitatem tamen seruata. Bal. in consil. 177. In ecclesia regina. colum. 2. post. med. lib. 1. ¶ Secundò istam opin. quod excusio in tertio possessore sapiat æquitatem, & q̄ reici non debeat, etiam quando proceditur, sola facti veritate inspecta, tenet Bal. in l. fin. §. sed & quis. C. com. de leg. vbi, quod arbitrator talem exceptionem discussionis reiciere non potest, sequitur Alex. in d. l. si constante, in prin. in vltima char. ff. solu. mat. Dec. in d. l. si. col. 4. ff. si. cer. pet. in c. ex parte 2. col. v. versicu. quartus effectus, de offi. dele. Et tamen constat, quod arbitrato procedit ex bono & æquo, sola facti veritate inspecta, vt per Bart. in l. si societate §. arbitratorum. col. 2. ff. pro socio, immo arbitrator, sequi veritatem debet, vndeunque eam habere possit, etiam per garrum autum. Hosti. in c. quinquauallis. de iure iur. Bald. in l. si. C. de contrahen. emp. quod dictum refert & sequitur Ias. in consil. 88. col. 2. post med. lib. 1. Eandem opin. quod clausula, sola facti veritate inspecta, non tollat exceptionem discussionis fundatam in æquitate, tenet Crotus in d. l. constante. col. 44. Dec. in d. l. fin. col. 4. ff. si cert. pet. & in d. c. ex parte de offi. deleg. Cor. in d. consil. 55. col. fi. lib. 3. Feli. in c. 1. col. 18. versicu. & dicitur de consti. Geor. Nata. in repet. cle. ff. de verb. signif. quæ Deci. allegat in d. c. ex parte, licet in hoc articulo Deci. variauerit & contrarium tenuerit in c. 27. col. fin. versicu. 2. respondetur. hanc etiam opin. dicit cōmunem, licet arguat in contrarium Bal. Nouel. in tract. dotis parte 8. priuilegio penult. vbi, quod in iudicio actionis hypothecariæ circa dorem requiritur discussio, secundum Doc. communiter, cum iudicium dotis sit summarium, & in eo procedatur ex bono & æquo, & dicit Ba. Nouel. quod in decisuiis non est recedendum ab hac communi opi. & licet loquatur sub dubio, fortè, tamen talis dictio non inducit dubitationem in d. Doc. gl. in l. si duo. ff. de arb. Imò. in consil. 116. col. 3. ante med. Tertiò considero vltra alios vnū fundamentum iudicio meo efficacissimum, supra probatum fuit, istam exceptionem discussionis fundatam esse in æquitate naturali, respectu tertij possessoris, hypothecā ignorantis, de tempore acquisitionis rei, hoc ita proposito, dico, ꝑ quod licet exceptio discussionis inuenta fuerit à iure ciuili, tamen quia fundatur iure naturali seu in naturalia æquitate, à principe tolli non pōt. Ab. in c. quæ in ecclesiis, de consti. & in c. per tuas. col. 10. de arbit. Calca. in consil. 80. colum. 2. post med. Ripa. in l. quominus. colum. 5. ff. de flumini. si princeps tatem exceptionem expressè tollere non potest multò minus dicendum est, quod tacitè censeatur sublata per clausulam, sola facti veritate inspecta. l. qui ad certum. ff. loca. neque generalis dispositio comprehendit, quod impossibile est disponenti, quia non præsumitur quis in genere voluisse, quod in specie facere prohibetur. l. quanquam. ff. de ritu. nup. l. si. pater. ff. de his quæ in frau. credi. l. Lucius. §. penult. ff. ad municipa. c. a nobis, vbi Abb. in 3. notabi. de senten. excom. c. tua de decim. Bart. in l. si quis sub conditione, in fi. ff. de cond. insti. ¶ Quarto ꝑ cōsidero, quod ista exceptio discussionis potest opponi in vim dilatoriam, ante litem contestatam, potest etiam opponi post litem contestatam, in vim peremptoria. Sgnorol. de Homod. inter consilia Bal. in consil. 150. Casus actualiter emergens. col. 1. lib. 2. Calca. in consil. 29. col. 6. circa mec. Guido Papæ. q. 432. col. 3. vers. u. an hæc exceptio. si potest op-



poni post litem contest. in vim peremptoria, ergo patet, q non dicitur de apicibus iuris, quod probatur, quia si princeps aut statutum, tollat exceptiones, non tamen censentur sublatae exceptiones peremptoriae, vt late per mod. in d. cap. ex parte 2. de offi. de leg. si per clausulam non obstat te, quacunque exceptione, non censetur sublata exceptio peremptoria, multo minus per clausulam, sola facti veritate inspecta, quae non ita clare venit derogatiue ac exceptiones. Quinto considero, quod exceptio discussionis dicitur de natura actus aut iudicij, ideo si fideiussor renuntiat beneficio de fideiussoribus, opponere adhuc poterit exceptionem discussionis, quia generalis renuntiatio non trahitur ad ea, quae sunt de natura actus. ita in excusione tradit Bart. in leg. i. C. de conueni. fisci debi. lib. 10. Roma. in consilio 24. Spectabilis col. 2. Idem in statuto prohibente aliquam exceptionem opponi, quod non censetur tollere exceptionem discussionis, ea ratione, quod sit de natura actus, tenet Paul. de Cast. in consil. 327. Clarum est col. 1. post med. lib. 2. Similiter si promittit quis liberè soluere, & sine aliqua exceptione, adhuc opponere poterit exceptionem discussionis eadem ratione, quia est de natura actus, & quia talis exceptio friuola non dicitur ita Rom. in consil. 211. Allegationes. col. 2. vers. sed pro clariori sequitur. Feli. in c. causam quae versi. non obstante. de rescrip. si pars renunciens exceptionibus, & promittens liberè soluere, non censetur renuntiare excusioni, quia dicitur exceptio iusta & rationalis, ac de natura actus, ergo patet q non dicitur de apicibus iuris. Et si pars ita renuntiando sibi non prauiudicat, multo minus prauiudicabit princeps, quia maiorem potestatem habet pars in derogando iuri suo, quam princeps, aut statutum, nā potest quis donare bona sua, & iuribus suis ad libitū renuntiare, nō sic potest princeps ius suum alij auferre, vt habetur in l. si. C. si contra ius vel vtili. pub. & in c. quae in ecclesiarū, de consti. ¶ Sexto considero, quod princeps, qui in rescripto vsus est clausula. sola facti veritate inspecta, is est qui teneatur ad legatum tanquam haeres (vt dicitur) legitimus, ideo si intentio rescribentis fuisset, velle tollere discussionem, sequeretur, quod voluerit recusare solutionem debiti, & tertios possessores non obnoxios obligare. quod esset iniquum & ab omni ratione naturali alienum, sed non est verisimile, quod princeps voluerit aliquid iniquum, cum eius actus debeat esse ab omni malitia & diminutione alienus. §. illud. in auct. consti. quae de digni. Bal. in consil. 24. Ius abbatialis. lib. 2. & iniuria à principe maxime debet esse remota. arg. l. ex facto. ff. de vul. l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & asti. l. meminerint. C. vnde vi. las. in consil. 1. col. 7. post med. lib. 1. & dicit Paulus Apo. ad Coloss. c. vult principes, quod iustum est, & æquum seruis prestare, scientes, quod & vos Dominum habetis in caelis. Princeps enim qui tenet supremam potestatem, debet seruare summam honestatem & summam æquitatem tanquam regulam, nā ratio edi debet à capite Bal. in consil. 19. Factum lic proponitur. col. 3. post med. lib. 4. ¶ Ex praemissis satis fundata probatur intentio hominum Castiglolarum, & ex eis contraria sublata. Ad quae tamen specialius respondeo, quod fiat res clarior. Ad primum igitur, quod exceptio discussionis bonorum dicitur de apicibus iuris, & quod sublata censetur per clausulam, sola facti veritate inspecta, respondeo, negando, quod dicatur de iuris apicibus, sed de æquitate naturali, vt supra abundè probatum est. ¶ Secundo respondeo quod posset dici de apicibus iuris, quando agitur contra fideiussorem, cui imputatur, cur se obligauerit pro alio, secus vbi agitur contra tertium possessorem, ignorantem ius hypothecae, & qui nullo modo se obligauit. arg. l. fideiussor. §. qui necessaria. ff. qui sat. cog. ¶ Tertio respondeo, quod contrarium nullo modo potest procedere in casu isto, in quo apparet, quod principalis est soluendo, apparet autem per iuris praesumptionem, quae dicitur probatio liquidissima. l. licet imperator. ff. de lega. 1. cum ibi not. ius enim praesumitur, quod princeps semper sit soluendo. Bal. in consil. 363. Quæritur, an si per officiales. col. 1. lib. 1. las. in l. sciendū in prin. co. 5. ff. qui satisd. cog. ¶ Non obstat. autoritas Aret. & Soc. supra in contrarium alleg. quia de eis curandum non est postquam rationibus efficacissimis conuincuntur, propterea in casu eorum plura concurrebant, ex quibus de excusione curandum non erat, vt etiam ostendit Purpura. Similiter non est curandum de autoritate Alex. in d. consil. 114. col. fi. li. 6. quia arguitur sibi contrarius ex his quae scribit idem Alex. in d. l. constante. ¶ Aequè curandum non est de autoritate Rom. in consil. 430. quem citat Dec. in d. l. fi.

ff. si cert. pet. addo eundem Rom. consil. 416. Pro dilucidatione, in primo dubio fundat se Roma. quod exceptio discussionis dicitur de apicibus iuris, & friuola, sed idem Ro. in d. consil. 211. tenet contrarium, quod immò dicitur exceptio iusta & rationalis de natura actus, & propterea q non includitur in generali renunciatione exceptionum, etiam quod vltra renunciationem promittat quis liberè soluere. ¶ Nam contra autoritatem Doct. in contrarium loquentium, alij constant Doct. plures numero, pondere & arte pares, melioribus efficacioribusque rationibus vrentes. ¶ Tangit etiam dominus Cacia difficultatem an discussio sit necessaria, quando agitur hypothecaria tacita legali pro legato, & concludit, quod sic, post Bar. & Doc. in d. l. si constante. in secunda q. tertia quae prin. ff. solut. mar. Addo Roma. in terminis legati in consil. 189. Stante primo quæsito antè si. Sed vereor ne pars aduersa aleget, discussionem necessariam non videri contra fiscum aut principem, quam opi. videtur tenuisse Ancha. in consil. 294. Sed replicatur, ante si. quod est repetitum in consil. 317. Soc. in consil. 46. col. 5. in fin. lib. 4. ¶ Sed praemissis non obstantibus. contrarium puto de iure verius, quod immò fiscus discuti debeat, quia etiam, quod fiscus succedat vniuersaliter alio titulo, quā hereditario, puta, ex confiscatione bonorum, ¶ tenetur tamen creditoribus, quia quasi haeres & haeredis loco habetur. glo. in l. non intelligitur. §. cum ex causa in vers. pertinent. ff. de iure fisci. quam pro singulari commendat Rom. in consil. 73. Circa primum & in consil. 93. Visi. in quo consil. 93. late tenet, discussionem contra fiscum esse necessariam. Idem tenet Bal. in consil. 359. Quemadmodum imperator. colum. 2. lib. 3. Pau. de Cast. in d. consil. 327. Clarum est col. 1. post med. lib. 2. Idem Paul. Rom. Alexand. & Moder. in d. l. fin. vbi Dec. col. 3. post med. ff. si cert. pet. Calc. in consil. 68. col. 2. ante med. ex quibus patet, hanc opi. esse communem ¶ Nec obstat. opi. Ancha. in d. consil. 294. & in d. consil. 317. quia Ancha. loquitur contra communem opi. praeterea Anch. mutauit opi. & contrarium tenuit in consil. 322. Visa dicti facti narratione. col. 2. post med. vbi dicit se mutare consilium exemplo beati Augustini, in ca. certè, 12. q. 1. Eodem modo responderetur ad autoritatem Socin. in d. consil. 46. col. 5. in fin. lib. 4. Aliter etiam respondeo, quod Anchar. & Soc. loquuntur quando fiscus non est haeres, sed tantum possessor bonorum condemnati, ex confiscatione bonorum. sed quæstio nostra loquitur in aliis terminis, id est in principe haerede sui praecessoris, & sic habente patrimonium separatim ab ærario fiscali, princeps enim habet duplex patrimonium, priuatum, & fiscale, iuxta not. in l. 1. & 2. C. si aduer. fiscum tradit Imo. in consil. 35. col. 6. circa fi. & col. 8. in fi. Alexand. in consil. 6. col. 2. lib. 4. ¶ Ex alio etiam capite molestari non possunt homines Castiglolarum actione hypothecaria, quia tuti sunt praescriptione decem annorum & vltra, quae sufficit in actione hypothecaria, vt late per dominum Cacia. idem tenet las. in §. item seruiana col. 20. in fin. num. 1. 123. instit. de actio. Nec videtur curandum de opin. Alex. in consil. 55. col. fi. lib. 5. vbi. quod non currit praescriptio in hypothecaria, ante factam discussionem, quia mirandum est, quomodo tantus Docto. ita ausus sit loqui, motus falso fundamento, quod ante discussionem agi non potest hypothecaria, & quod non valenti agere, non currit praescriptio: nam argumentum procederet, si etiam creditor non posset excusionem facere, sed cum facere possit excusionem, & ea facta, hypothecaria agere, non procedit dicta reg. pro quo, adduco Fel. in terminis in cap. ex transmissa, col. 1. de praescri. vbi quod reg. l. fin. C. de anna. excep. quod non valenti agere, non currit praescriptio, non procedit in eo, qui poterat impedimentum amouere & non amouit, sed impedimentum excusionis non facta, amoueri poterat faciendo excusionem, ergo &c. Ideo A lex. rectè fecit mutando opin. quod immò currat praescriptio hypothecaria, ante factam discussionem. ita tenet. Alex. in con. 220. in fin. lib. 6. ¶ Quinimò cum homines Castiglolarum causam habent à principe, sufficere videtur praescriptio quatuor annorum, iuxta leg. bene à Zenone. Cod. de quadrienn. praescrip. quae lex locum habet etiam in Ducibus, & Marchionibus vt per Bald. in consil. 359. Quemadmodum imperator. lib. 3. Rom. consil. 59. sequitur las. in consil. 227. col. 10. li. 2. addo Fel. in c. cum nobis. col. 2. versic. tertia declaratio. de praescrip. vbi sequitur Rom. in d. consil. 59. Addo etiam Corn. in consil. 219. col. penult. lib. 1. & in consil. 127. col. 1. in fin. versic. quod & 2. videtur ex alio probari lib. 2. vbi loquitur Cor. in terminis. d. l. bene à Zenone. & sequitur Bald. & Rom. in d. consil.



consil. Marchio enim idem potest in suo Marchionatu, quod Imperator in suo imperio, ut dicit. d. Cacia allegando Paul. de Castr. Alexand. & Decium. & ego alias dixi in consil. 135. col. 2. Adde Feli. in d. c. cum nobis, col. 3. versic. 3. declaratio, de pascip. Curt. Iunior in secunda parte tract. feud. char. 17. in 2. q. princ. Brunnm Asten. in consil. 45. post med. Purpura. in rubr. ff. de iurisd. omn. iud. col. 3. & in l. imperium. num. 151. & seq. eo. tit. & quod d. l. bene à Zenone, locum habeat in Marchione, adduco Calc. in consil. 26. col. 4. in fin. ubi quod sicut instantiae tempus non currit coram Papa aut Imperatore, ita nec coram alio principe habente iura regalia ex privilegio aut consuetudine tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium. & sic vult, q. disposita in Papa aut Imperatore locum habeant, etiam in alio inferiore, habente iura regalia, ergo dispositio d. l. bene à Zenone, locum habebit etiam in Marchione habente iura regalia. Quod maximè obtinet, quia quicquid sit de iure, non permittunt tales principes inferiores, disputari de potestate eorum, & si quis vellet disputare, esset reuagare mundum. ita Bald. in consil. 262. Recoio. col. 2. lib. 1. quod est repetitum in consil. 456. lib. 5. satis est igitur, quod ita de facto obseruetur, & talis obseruantia facti pro iure habetur. gloss. fin. in l. qui habebat ff. de manu. testa. cum sim. ut per Alex. in consil. 107. col. 6. versic. bene facit libr. 2. Dec. in l. 1. in princ. col. 4. ff. quod quisque iuris. Curt. Iunior in consil. 173. col. 1. ideo Bart. in consil. 81. Martinus Forniconis. col. 1. dicit se nolle scribere de potestate statuentium, quia facti obseruantia se habet, ut quod ciuitates faciunt, obseruetur. nec puto iudices sapientissimos, qui huic ipsi questioni praesunt, aliter iudicium dicturos, cum in re etiam dubia potestatem principis ampliatam esse oporteat, iuxta. l. fin. ff. de const. princ. cum materia. ¶ Non ignoro, quod Ias. in hoc articulo fuit sibi contrarius: nam quod d. l. bene à Zenone, solum habeat locum in Imperatore, voluit idem Ias. in consil. 167. col. 2. li. 2. sequendo Abb. in consil. 3. q. 17. li. 1. ubi Abb. voluit non procedere illam. l. in Rege Francie. Abbatem etiam sequitur Dec. in con. 357. col. pe. ad fi. Curt. Iunior in consil. 142. col. fi. in con. 174. col. penul. & in con. ultimo. col. penul. Idem tenet Curt. senior in consil. 51. col. pen. quod est consil. Collegij Doct. Bononiae sed magis placet praecedens opin. ¶ Inferitur ex praemissis, assertis positionibus, respondendum non esse, quia obstant duae exceptiones, impediens litis ingressum, id est, discussionis, & praescriptionis, cuius probatio in promptu sit & offerri poterit, iuxta notat. per Doct. in l. fratres. C. de transact. in l. fin. ubi Deci. id est, decimo no. C. de edict. diui. Adria. tollen. maximè, quia hic duplex currit praescriptio, communis, scilicet, annorum decem, & specialis altera, de qua in d. l. bene à Zenone, ob id geminata praescriptio fortius debet operari. l. Balista. ff. ad Trebel. cum sim. Sauiliani 6. Octobris 1545. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Diuisio bonorum communium quare sit introducta.
- 2 Laesio corporis praefertur laesioni pecuniarum.
- 3 Causa proxima & immediata magis influit, quam remota & mediata.
- 4 Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.
- 5 In rebus nouis, nouum est remedium & consilium adhibendum.
- 6 Promissio de non offendendo aliquem intelligitur, nisi fiat offensio ex causa, de nouo superuenienti.
- 7 Pro bono pacis licita est diuisio iam facta retractari, & aliam de nouo haberi.
- 8 Diuisio dicitur alienatio, licet necessaria.
- 9 Decretum iudicis, respiciens personam pupilli, ostenditur in consequentia, ad bona sita extra territorium.
- 10 Pro bono pacis & ob publicam utilitatem, potest princeps res priuatarum auferre.

## CONSILIVM CCLXIII.

Pro quibusdam magnificis dominis  
Marchionis Saluciarum.

IVINO subsidio ex corde postulato. Quidam fratres magnifici diuiserunt bona feudalia communia, deinde ea sic diuisa diutius tenuerunt, ac in praesentiarum tenent eorum haeredes,

planè, quia singula castra singulis fratribus adjudicata non sunt, sed in singulis castris singuli portionem habent officialisq; communes habent, & iurisdictionis usus communis est, licet commoditas inter eos distribuatur, odia & contentiones inter ipsos consortes fere constant, ob quam ipsam rem, subditorum res pessimè agi dicitur, simul cum negociis ipsorum dominorum, quae cum ita sint, quaeritur, an audiatur aliquis codominorum, desiderans diuisionem ex integro fieri. per quam odij & rixae omnis cesset occasio petendo singula castra singulis adjudicari. ¶ In praemissa consultatione, videretur prima fronte dicendum, diuisionem semel factam reuocari non debere. quia contractus ab initio sunt voluntarij, ex post necessarij. l. in commodato. §. sicut. C. de actio. & oblig. & in l. diuisionis. ff. de pactis arguendo à contrariis. Imò reiterari non debet dispositio hominis, quae semel validè facta est, etiam quod effectum sortita non sit. Bald. in l. vnica in quarta q. C. de his quae poena nomi. quod dictum pro not. refert & sequitur Soci. in l. hac conditio. l. in ultimo not. ff. de condi. & demon. habetur in l. qui per salutem. ff. de iureiur. multò minùs videtur retractanda diuisio, quae non solum validè & efficaciter habita est, sed effectum etiam sortita sit, & longo tempore obseruata, ob quam obseruantiam tanti temporis, difficilius debet reuocari. c. contingit, extra de transactio. facit reg. iur. lib. 6. ¶ Sed praemissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius & aequius, si vera sunt quae in facto proponuntur, quod ex tali diuisione nascantur per singulos dies odia, dissensiones, incommoda & pericula, tam dominorum quam subditorum, ¶ nam diuisio bonorum communium ad hoc inuenta est, ut per eam cessent odia & discordiae, quae generari solent ex communione l. in re communi. ff. de serui. vrba. praed. le. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. sancimus. §. fin. autem. ff. de don. & quod not. in c. qui, de vita & hone. cler. ideo si ex diuisione non modo non cessent inuidia & discordiae, sed ex ea generentur, illa rata haberi non debet, ut idem operetur oppositum in opposito quod propositum in proposito. l. fi. §. fi. ff. de lega. 3. l. & si contra. ff. de vulg. cum sim. ¶ Secundò non est dubium, quod si talis diuisio contineret enormem lesionem, ultra dimidiam iusti pretij, quod reuocari posset remedio. l. 2. Cod. de rescin. vend. maximè quando laesio ultra dimidiam valdè esset excessiua, quantò fortius rescindi debet talis diuisio, quando continet lesionem in anima & corpore, propter odia, discordia & rixas, quae animas aequè & corpora laedunt. de anima quod laedatur ex odio, habetur Mathaei. ca. 5. Audistis quia dictum est antiquis, non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio: ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. & psal. 43. Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confundisti. de corporum quod laedatur ex discordiis, clariòs patet experimento rerum, quàm ut probare oporteat. iam & bona ipsa per discordiam recedunt, iuxta illud, Concordia parua res crescunt, dia maximae dilabuntur. si propter lesionem in pecunia tantum contractus rescinditur, quantò fortius, ubi laesio accedat in anima corpore, & bonis? Anima enim corpori praefertur, & rebus cunctis l. fi. C. de sacros. eccles. ca. Mathaeus. de simonia. c. nisi in fi. de renuncia. c. cum infirmitas, de poenit. & remis. ca. praecipimus. l. 2. q. 1. ¶ similiter praefertur laesio corporis, laesioni pecuniariae. l. in seruorum ff. de poen. is. ¶ Sed dicet aliquis, ista laesio debet adesse de tempore contractus, ut contractus rescindatur ex capite lesionis. l. si voluntate. C. de rescin. vend. l. 2. §. diui. ff. de iure fisci. c. ad aures, ubi gl. fi. de rebus eccles. non alie. c. cum dilecti, ubi glo. 2. de empt. & vend. ¶ Respondeo, quod ista laesio fuit causata tempore diuisionis, quia ille modus diuidendi fuit causa talis lesionis, si enim facta esset diuisio, per adjudicationem singulorum castrorum singulis dominis, laesio omnis cessaret ob id cum processerit, & procedat laesio ex causa illius diuisionis, causata dicitur laesio, ex ipsa diuisione, inspiciendo causam primam prout inspicere debet, quia omnis processio est ex prima causa, & prima causa magis influit in causatum quàm secunda, quia secunda causa subalternatur primae. Philoso. quinto metaphis. c. si cui, de praeben. lib. 6. c. & hic diximus. l. 6. q. 7. ca. sic. itaque. de poenit. dist. 4. Cald. in consil. 4. in tit. de locato Iason. in l. clam possidere, in prin. in quinto not. ff. de acq. poss. ¶ Et si dicatur, illa diuisio non fuit causa lesionis, sed occasio, & sit causa remota, causa enim prima lesionis, fuit discordia fratrum, & dominorum, & sic animorum intemperies, quae occasio aut causa remota attendi non debet. l. socium qui, in eo. ff. pro socio. leg. penul.



pen. ff. de condict. ob turpem caus. l. cum de hoc. ff. de exce. rei iud. l. si mulier. ff. rerum amo. Bart. in le. sed si plures. §. in  
 3 arrogato. ff. de vulg. † Causa enim proxima & immediata  
 magis influit quam remota & immediata. leg. qui liberis. §. hanc verb. ff. de vulg. ideo potētiōr dicitur causa immediata  
 Old. in con. 25. Anc. in con. 315. ¶ Ad istud respondeo, quod  
 inspicitur causa proxima, tanquā dignior & potētiōr, ut ab  
 ea fiat denominatio, & ut actus attribatur causæ proximæ,  
 non tamen excluditur causa remota in materiā damni & le-  
 sionis, quin habeatur ratio læsionis prouenientis etiam ex  
 causa remota, ut probatur in l. qui domū. ff. locati. in l. i. §. ex  
 incendio. ff. de incen. rui. naufr. & in c. de ceter. de homic. &  
 4 istud est q̄ dicitur, q̄ † qui occasionē damni dat, damnum  
 dedisse videtur. l. qui occid. §. pe. ff. ad l. Aq. non dico, quod  
 diuidentes haberēt propositum malculum, cum operam  
 darent rei licitæ, nec putarent futuros inter successores, o-  
 dia & discordias exerceri. Dico tamen, ex tali diuisione re  
 ipsa, inductam læsionem, cessante dolo, quæ læsio re ipsa æ-  
 quiparatur læsioni, quæ inducitur ex proposito, ut habetur  
 in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. ¶ Secundō respon-  
 deo, quod licet talis læsio non subesset tempore diuisionis,  
 satis tamē videtur, quod superuenit ex post. & regula, quod  
 consideratur tempus contractus, videtur procedere in læ-  
 sione pecuniaria tantum, & ipsorum contrahentium, secus  
 in læsione, quæ pertinet non solum ad pecuniæ dispen-  
 dium, sed animæ & corporis periculum respicit. nam tunc  
 militat alia & fortior regula, quod ea, quæ de nouo indigent  
 5 auxilio. & † in rebus nouis, nouum est remedium & consi-  
 lium adhibendum. l. de ætate. §. ex causa. ff. de interro. actio.  
 cum sim. ibi in glo. alle. facit text. in l. planē, in fi. ff. ut in pos.  
 leg. vbi superueniente inopia, inopinata cautio, quæ remis-  
 sa erat, præstari debet. Ad idem text. in l. cura. §. deficien-  
 tium. ff. de muner. & hon. vbi propter paupertatem super-  
 uenientem munera publica remittuntur. Similiter ex cau-  
 sa de nouo superuenienti, receditur à priuilegio, licet diu-  
 tius obseruato. c. suggestum, de decimis. Ex causa etiam de  
 nouo superuenienti, receditur à lege aut cōstitutione. quæ  
 tendit ad noxam. c. non debet, de consan. & affi. c. statutum,  
 de rescr. lib. 6. Receditur etiam à dispositione testatoris, ex  
 causa de nouo superuenienti, si contingat mutatio morum  
 in deterius. l. in confirmando, cum l. seq. ff. de admin. tuto. l.  
 si plures. §. quamuis. ff. de admin. tut. ¶ Nec dicatur præmis-  
 sa non procedere in contractibus, maximē iuratis, à quibus  
 non videtur recedendum, ex causa de nouo superuenien-  
 ti, quasi ius quæsitum ex contractu videatur fortius, quod  
 etiam à principe tolli non potest, ut habetur in l. si. C. si con-  
 tra ius vel util. pub. & in ca. quæ in ecclesiis, de constitut.  
 quia respondeo idem esse in contractibus, etiam iuratis, in  
 quibus causa de nouo superueniens, videtur excepta. l. si. ff.  
 qui satis. cog. l. si. C. de sponsal. c. breui, & c. quemadmodum,  
 de iureiur. & in pac. & conuentionibus ex text. in l. tale pa-  
 ctum. §. si. ff. de pac. l. si cum Cor. ff. de solutio. l. qui seruum.  
 ff. de verb. oblig. quæ iura ad hoc citat Ancha. in consil. 84.  
 6 Domina Azolina. col. 2. Tradunt Alex. & Mod. in d. l. qui ser-  
 uum, vbi † promissio de non offendendo aliquem intelli-  
 gitur nisi fiat offensio ex causa de nouo superuenienti, pu-  
 ta, si banniatu is, cui promissum sit, stante statuto, q̄ ban-  
 nitus impune offendi possit. Ad idem & magis in terminis  
 adduco, quod pulchrē scribit Anch. in consil. 402. Pluribus  
 rationibus. vbi si quis conduxit gabellam cum suis com-  
 modis & incommodis, & promissit remissionem merce-  
 dis, non petere, ratione alicuius damni emergentis, di-  
 cit Anch. quod si contingat damnum enorme, peti poterit  
 remissio non obstante tali promissione; in qua non cense-  
 tur cogitatum de damno tam enormi. & loquitur Anchar.  
 quando Papa agebat in loco contractus, deinde ab eo re-  
 cessit, ob cuius recessum, cōmodum gabellæ maximē fuit  
 diminutum. Et quod contrauenire quis possit eius promif-  
 sioni, ex causa iusta de nouo superuenienti, tradit Soci. in  
 consil. 215. col. fi. lib. 2. Dec. in consil. 335. col. 2. circa primum.  
 hoc ita præsupposito, quod licitum sit contrauenire pro-  
 missioni iuratæ, ex causa de nouo superuenienti, & quod  
 iusta causa contraueniendi, sit damnum enorme, emergens  
 ex mutatione temporis personarū vel rerum, cui dubium,  
 quod in casu ista causa, contraueniendi diuisioni iam habi-  
 ta, plusquam iusta superuenit, videlicet, non ob damnum  
 pecuniarium tantum, fugiendum, quod præsupponitur nō  
 mediocre, verum, ut animarum & corporum salus, in disci-  
 men non vocetur, & subditorum quies in periculo non  
 fiat. Illud arbitror, si casus iste Anch. aut doctōri alij, cuius

propositus esset audacius & facilius consilium dedisset,  
 quā in casu. d. consil. 402. In quare considero, quod hic a-  
 gitur de fauore pacis & quietis, tam ipsorum dominorum,  
 quam subditorum, cuius pacis commodum multum aduer-  
 sat, pluralitas dominorū in eisdem castris. Imō monstrū  
 videtur, quod in eodem castro plura sint capita, sicut vide-  
 mus in corpore humano. l. non sunt liberi. ff. de stat. homi.  
 vnde Dominus per Ezechie. dicit, Seruus meus Dauid, rex  
 super eos erit, & pastor vnus erit omnium illorum, ponde-  
 randum est, pastor vnus. & quod pluralitas dominorum sit  
 perniciofa in eodem castro, aut in eadem administratione,  
 probatur in l. 2. §. deinde, quia difficile. ff. de orig. iur. & in l.  
 4. §. apparet. ff. de admin. tut. pulchrē tradit Old. in consil. 94.  
 col. 3. sed videmus, quod vbi agitur de fauore pacis recedi-  
 tur à reg. iuris. communis. ca. 2. de despon. impub. vbi. quod  
 valet matrimonium, non obstante impedimento ætatis, fa-  
 uore pacis, & multos casus, in quibus relaxantur præcepta  
 iuris fauore pacis, enumerat Rom. in consil. 332. in ultimo  
 dubio videmus etiam, q̄ fauore pacis, minor etiam læsus, nō  
 restituitur in integrum, aduersus contractum pacis. Bald. in  
 l. 1. ff. de in integ. restit. sequitur Dec. in l. pactum curatoris,  
 in fin. C. de pac. ergo vbi fauor pacis desiderat restitutione  
 aut rescissionem contractus concedi, illa concedi debet v-  
 bi aliās non conceditur, ut contrariorum eadem sit disci-  
 plina. l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Et profecto si re-  
 ceditur à pactis & conuentionibus, ex causa iusta de nouo  
 superuenienti; ut supra probatum est, nescio videre, quæ  
 causa iustior sit recedendi, quā fauor pacis. ¶ Tertiō respō-  
 deo ad d. l. si voluntate. C. de rescin. vend. & alia iura supra  
 alleg. quod in eis cessat iusta causa & æquitas, rescindendi  
 contractū, ex læsione pecuniaria superuenienti, quia post  
 perfectum contractum emptionis & venditionis aut alium  
 similem, omne periculum spectare debet ad emptorem,  
 quia etiam commodum ad eum pertinet. §. cum autem, in-  
 fit. de empt. & vend. Quæ ratio commodi & incōmodi hic  
 cessat, quia agitur hic de commodum pacis animæ & corpo-  
 ris, in qua re de commodum tantum disputare non licet, quia  
 animæ & corporis salus desideranda est, non etiam perni-  
 cies. Amplius in casu Anch. in d. consil. 402. commodum ga-  
 bellæ spectabat ad conductorem, & non incommodum il-  
 lud tam enorme, quia de tali enormitate non censetur co-  
 gitatum, à fortiori in casu nostro non videtur obstare ratio  
 commodi, quia de incommodo loqui non licet, cum (ut di-  
 ctum est) non agatur de re pecuniaria tantum. ¶ Quarto re-  
 spōdeo, quod dicta iura procedunt, quādo dominium, aut  
 ius alicuius rei totaliter transfertur in alium, & ob id peri-  
 culum omne, etiam censetur translatum, sed hic iurisdic-  
 tio non fuit in alium translata, per diuisionem imō remansit  
 communis, & eius exercitium commune remāsit, quia of-  
 ficialis ius reddit nomine omnium, licet commoditas inde  
 proueniens, diuidatur, & ex hac cōmunionē iurisdictionis,  
 seu eius exercitij incommoda & mala sequuntur plurima,  
 quib. non aliter aut non æquē cōmodē prouideri & occurri  
 potest, atque facta diuisione, per quā singula castra singu-  
 lis adiudicentur, cum eorū territorio & iurisdictione. Quæ  
 diuisio ita ab initio habenda erat, ut in iure probatum est,  
 per Magnificum præsidem ducalem dominum Nicolaum  
 Balbum per text. in §. si familiæ. inst. de offic. iu. ibi singulas  
 res singulis hæred. adiudicare debet. & per text. in l. 2. Cod.  
 quā & quib. quar. pars. lib. 10. vbi Bar. Ioan. de Pla. & Lucas  
 de Penna. addo Alexand. in consil. 25. col. pen. ver. præterea,  
 in casu. lib. 5. vbi, quando sunt plura castra communia, plu-  
 rium dominorum, diuisio iurisdictionis fieri debet, ut singu-  
 la castra singulis dominis adiudicentur, cum sua iurisdic-  
 tione separata, nec tunc debent cogi, ut vtantur iurisdictione  
 7 alternis annis. ¶ Ex præmissis plenē satis (opinor) fundata  
 est intentio, & conclusio, q̄ pro bono pacis licitū sit diuisio-  
 nem iam factā retractari, & aliā de nouo haberi. Solum re-  
 stat ad contraria respondere, ad quæ satis expræmissis re-  
 sponsum apparet, tamen ad maiorem declarationē respon-  
 deo in specie. Et ad primum, quod contractus diuisionis ab  
 initio sit voluntarius, & post necessarius, & quod reuocari  
 non potest, fateor rebus & terminis stantib. prout erat de  
 tempore diuisionis, ita quod malum nullum inde sequatur  
 nam quælibet dispositio recipit tacitam interpretationem,  
 reb. & terminis ita stantibus, secus si contingat mutatio ali-  
 qua, per quā à tali dispositione recedi oporteat. leg. quod  
 Seruius. ff. de condi. ob cau. l. quarto. §. inter locatorem. ff. lo-  
 cati. d. ca. quemadmodum. de iureiur. cum si. ut per Mod. in  
 d. l. quod Seruius. sed hic mutatio maxima secuta est, id est,  
 odia,



odia, inimicitia, & rixæ inter socios & confores iurisdictionis, ex quibus & ipsorum consortium & subditorum quies non mediocriter conturbatur, & scandala iam interfuerint, de quibus etiam grauioribus dubitetur. Constat autem quod, ubi suspicio est scandali, receditur à reg. iur. communis, c. quoniam, de inre patron. Et ratione scandali vitandi, debet quis absolui à iuramento etiam licito. Oldr. in cons. 95. col. pen. in fin. per text. in c. autoritate. l. 5. q. 6. Imò mala tolerantur, ut scandala grauiora fugiantur, hinc tolerantur meretrices, gloss. in c. inter opera, in gloss. 1. de spons. Iason. in l. 1. col. 12. C. de sum. Trin. & fide cathol. Et in terminis diuisionis, q̄ permittatur ratione vitandi scandali, ubi alias non permitteretur, tradit Alex. in d. cons. 7. col. 2. in fin. vers. 6. probatur libr. 6. ¶ Aliter etiam respondeo ad præmissa, & dico, quod per instrumenta mihi exhibita, nō vidi habitam fuisse diuisionem aliquam, circa iurisdictionem, sed circa castra tantum respectu ædificiorum & aliorum corporaliū ¶ quæ diuisio circa corporalia ad iurisdictionē extendi nō potest, quia diuisio dicitur alienatio, licet necessaria. l. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de actio. emp. l. si pupillorum in princ. ff. de reb. eorum. l. cum hi. §. sed si plurib. ff. de transa. Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. sed in generali alienatione non venit iurisdictionis, nisi dicatur. Bald. in cons. 238. Factum super quo. libr. 4. & in cons. sequ. similiter non venit iurisdictionis in generali concessione. Bart. in cons. 59. Commune Spolet. co. 1. nec venit iurisdictionis, appellatione bonorum rerum vel substantiæ. Bald. in l. data opera. col. 17. C. qui accu. non poss. quod Bald. dictum refert & sequitur Ias. in cons. 146. col. 5. post med. libr. 2. & licet videantur diuisi subditi, per diuisionem locorum seu contratarum, ut dicitur, in quibus habitant subditi, tamen nō legitur diuisum totum territorium ipsorum castrorum: iurisdictionis autem dicitur coherere in toto territorio, non in aliquibus locis particularibus tantum aut in territorio particulari. Iaso. in cons. 57. col. pen. libr. 3. ¶ Hoc ita præsupposito, quod iurisdictionis dicatur adhuc indiuisa & communis, respectu vniuersalis territorij, non est dubium, quin peti possit illius diuisio, quia etiam iurisdictionis est diuisibilis, respectu proprietatis in feudis inferioribus, ut per Alex. latè in d. cons. 25. libr. 5. ob id si iudex adhibitus, super diuisione, non videat commodè eam diuidi posse ad vtilitatem & quietem dominorum & subditorum, nisi singuli domini separatam iurisdictionem exerceant, singulis castris, videtur quod ipsa castra ad eum modum, iure & æquitate magis approbatum, ut supra visum est, possit diuidere. ¶ Nec eo modo dicitur principaliter contrauenire diuisioni iam factæ, sed in consequentia diuisionis iurisdictionis, multa autem permittuntur in consequentiam, quæ principaliter & de per se fieri prohibentur. l. 1. ff. de auto. tut. l. 1. §. illud. ff. de vi & vi arm. hinc videmus, quod valet pactum iuratum de non succedendo, licet in consequentiam contineat pactum de succedendo, quod ad alios non renunciantes, ut habetur in c. quamuis de pac. libr. 6. Dec. in cons. 31. col. 2. circa med. ¶ Similiter ¶ decretum iudicis, respiciens personam pupilli, extenditur in consequentiam, ad bona sita extra territorium. l. magis put. §. illud. ff. de rebus eorum. l. propter litem. §. licet ff. de excus. tut. Bart. in l. pupillo. ff. du tuto. & cura. da. ab his. Rom. in cons. 39. col. 2. Similiter Papa, dispensando super voto, in consequentiam præiudicat tertio, ubi principaliter præiudicare non posset. gloss. Innoc. & Doct. in ca. 2. per illum text. de voto. Deci. in c. quæ in ecclesiis. col. 12. vers. preterea secundo, de constit. Iason. in cons. 93. in fin. libr. 1. Similiter videmus, quod inducta ad vnum effectum, operantur alium effectum venientem in consequentiam. Imol. in cons. 35. col. penul. circa med. ideo licet fiat diuisio, ad effectum iurisdictionis tantum, illa tamen operari poterit alium effectum, diuisionis castrorum, venientem in consequentiam diuisionis iurisdictionis, si aliter commodè iurisdictionis diuidi non possit. ¶ Nec dicatur diuisam videri iurisdictionem, saltem ex præscriptione longissimi temporis, per quod ipsi domini iurisdictione separatim vsi sunt constituendo officiales, separatim alternis annis, & percipiendo separatas portiones commodorum, prouenientium ex ipsa iurisdictione, quia dico quod ex talibus actibus non inferitur ad diuisionem iurisdictionis, respectu proprietatis, quia officiarj constituti per alterum tantum, ex dominis, iurisdictionem semper exercuerunt, communi nomine omnium dominorum, qui vsus nomine communi, apertè repugnat diuisioni. ¶ Secundo respondeo, quod talis diuisio iurisdictionis, si diuisio dici possit, solum respicit vsus & com-

moditatem iurisdictionis, nō eius proprietatem, postquam alternis annis constituerunt officiales, nam stante diuisione in proprietate, non posset vnus officialis constituere pro omnibus castris, & in toto territorio, sed in parte tantum, & licet constituat quis officiales alternis tantum annis, satis tamen est, quod eo anno, quo constituit in solidum, & quod ad omnia castra & territoria constituit, quæ ipsa res apertissimè repugnat diuisioni. Consuetudo igitur aut præscriptio circa vsus, ad proprietatem extendi non potest, cum dicatur præscriptio strictissimi iuris. l. 1. §. Iulianus. ubi Bart. ff. de itin. actuque priua. cap. cum olim, de præf. ca. cum contingat de decimis, cum sim. videmus in sim. quod, ubi plures fratres simul habitant & viuunt, licet videantur communicare fructus bonorum, non tamen eorum proprietatem. l. cum duob. §. si fratres ubi Sal. ff. pro socio. Sal. in l. si patruus, co. 7. C. com. vtr. iud. Bar. in con. 22. co. fi. libr. 1. Præterea est impossibile, q̄ dicatur præscriptum circa proprietatem, imò nec circa vsus iurisdictionis, quia, vsus nō fuit diuisus seu nō fuit vsus in iurisdictione diuisa, sed in tota iurisdictione, licet alternis annis. ¶ Et cū appareat, iurisdictionem communem remansisse, nō est dubium, quin diuisio peti possit, cum iuri petendi diuisionem, præscribi non possit, etiam per tempus antiquissimum. Bar. & Doct. in l. 1. §. ad hæc reprobat gloss. ibi. Cod. de annali except. Ang. in cons. 55. in fi. Iason. in l. si non sortem. §. si centum in 2. not. ff. de cond. indeb. & in §. quædam, num. 31. instit. de act. ¶ Aduertendum tamen, quod licet proprietatis iurisdictionis diuisa non sit, tamen quando diuisio proprietatis esset difficilis, modus aptior & laudabilior diuidendi iurisdictionem, est per viam diuisionis administrationis alternis annis, quæ diuisio tenet perinde, ac si proprietatis ipsa diuisa esset. Abb. & Doct. in c. prudentiam. in princip. de offic. deleg. Ang. & Doct. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Alexand. in consil. 7. penult. versic. confirmo prædicta. libr. 5. Curt. Senior in consil. 69. column. 5. quæ difficultas diuidendæ proprietatis, hic quidem militat, stante diuisione iam facta, ex qua argui videtur, quod noluerint domini iurisdictionem diuidere, respectu administrationis, tantum alternis annis. Planè, si fiat diuisio ex integro, per adiudicationem singulorum castrorum, commodior erit diuisio iurisdictionis, respectu proprietatis. ¶ Modus autem deducendi rem ad iudiciū, is commodus visus est, si inter dominos consortes, aliquis sit vir militis & mansuetus, cuius culpa aut vitio, odia, rixæ aut scandala nunquam capta fuerint, is ut preces ad principem offerat, & diuisionem ex integro dicat, quod fieri desiderat ob causas memoratas, Rursus iurisdictionis adhuc non diuisæ, diuisionem ut postulet, quàm ita fieri petat, ut ne inter eos, tempus rixæ, aut scandali occasio, permixta sit. Quod ipsum impleri ita demum posse visum fuerit, si in consequentiam diuisionis iurisdictionis, & ipsa quoque castra in diuisionem legitimam veniant, singula singulis adiudicando. In qua ipsa ne plurimum poterit auctoritas eorum, qui iudicio diuisorio eiusmodi viri sanè non vulgares præfecti fuerint. ¶ Possent etiam in iudicio idem hoc desiderare, subditi ipsorum consortium, quorum per maximè interest inter dominos eorum, ut amice conueniat, quod subditi postulare id possint, in terminis hoc tradit Alexand. in dict. consil. 7. col. penult. versic. confirmo prædicta. & in d. consil. 25. column. 2. versic. vnde in proposito dicit Ang. libr. 5. post Ang. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. ¶ Illud etiam iure quæritur, si quod non possit vnus ex dominis desiderare, ut fiat ex integro diuisio, an saltem possit princeps de plenitudine potestatis, dominos ipsos & vassallos cogere, ad nouam diuisionem, per quàm singula castra singulis conferantur, pro bono pacis & commodo vniuersæ reipub. dominorum, & subditorum, in qua sanè quæstione non arguendo ad partes, quia rem clarissimam puro, concludo breuiter, quod sic. ¶ Nam pro bono pacis, & ob publicam vtilitatem, potest princeps rem priuatorum in totum auferre. l. Lucius. ff. de euictio. Bald. & Ang. in l. bene à Zenone. Cod. de quadr. præscrip. ubi idem dicunt in ciuitate. & in ciuitate idem tradit Deci. in consil. 269. column. 3. in consilio 271. column. 2. in fin. & in consil. 286. column. 3. in princip. & in terminis pacis idem tradit Deci. in consil. 352. column. 1. Alexand. in consil. 94. visis column. pen. vers. sed præmissis, non obstantib. libr. 5. si ciuitas hoc potest, quid in principe dicemus? similiter videmus, quod pro pace habenda potest princeps remittere iniurias, & damna illata subditis. c. in nostra, de iniur. Bald. Ang. & Mode. in leg. conuentionum. ff. de pac. Dec. consilio 620. columna prima, similiter licet



licet restitutio banniti non trahatur ad bona alienata in tertium, durante banno, vt habetur in l. Gallus. §. & quid si tantum per Barto. & Docto. ff. de lib. & posthu. hoc tamen non procedit, quando fieret restitutio ex causa pacis, quia tunc censentur restituta etiam bona alienata. Bald. in titu. de pace constan. colum. 12. in versicu. priuilegia. Ias. post Arc. in d. §. & quid si tantum. colum. 13. versicu. 2. limita in secunda lectura. vbi tamen Ias. quod hoc procedit, quando aliter pax haberi non posset. sequendo Ancha. in regu. peccatum, de regul. iur. lib. 6. & idem dicit Socin. in d. §. & quid si tantum. col. 6. vers. 3. Adde. Si princeps aut ciuitas, vices principis gerens, potest auferre bona subditorum, quanto fortius poterit princeps, pro bono pacis, diuisionem iam facta retractare, & aliam ex integro fieri mandare. Ad quam rationem non videtur quis priuari dominio rei suæ, nec res auferri, quia loco vnus alia subrogabitur, quæ censetur eadem res cum prima. l. si donatæ. §. 1. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. filia. §. Titia. ff. de condi. & demonst. l. imperator. §. fin. cum l. sequen. ff. de legatis secundo. Ideo si videat princeps non aliter posse inter eius vasallos conuenire, atque habita diuisione noua, non dubito, quin pro bono pacis de plenitudine potestatis, & ex certa scientia cogere partes possit, ad nouam diuisionem, per quam singula castra singulis assignentur, habita ratione eorum, in quibus reperietur maior valor, vt in pecunia, aut aliter compensentur. & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Sauiliani. 20. Octobris. 1545. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. Doctor.

S V M M A R I V M.

- 1 Indefensus quis dicitur, quando per personam minus legitimam defensus est.
- 2 Nulla maior nullitas, quam ea, quæ peruenit ex defectu legitimisationis personarum.
- 3 Assertio iudicis factum partium non probat.
- 4 In casibus, in quibus iudex potest procedere sine scriptis, creditur iudici de actib. ordinariis, non de probationibus, quæ sunt maioris præiudicii.
- 5 Probatio mandati specialis debet esse clara, certa & necessario concludens.
- 6 Quando probatio ponitur in conditione, non est locus iuramento suppletivo.

CONSILIVM CCLXV.

Pro vniuersitatib. Brozaschi venachæ,  
Melli Fraxini contra vniuersitatem  
& homines Sancti Petri, Marchionatus Saluciarum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Illustris Marchio Saluciarum commisit nobilibus, Antonio Durandi & Antonio Boccaceti, auditoribus cameræ computorum, quatenus constituto summarie desupplicatis hominum, & vniuersitatis Sancti Petri, dicentis, se grauam plus æquo, in oneribus quæ sustinet cum vniuersitatibus Brozaschi, Venaschæ, Melli, & fraxini, si informatio & retractatio taxationis onerum habenda esset, illa facerent, prout iustitiæ conuenit summarie simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicii, sola facti veritate inspecta, & absque inuolutione scripturarum, participato consilio magnifici sui præsidis. deinde ipsi domini delegati, per sententiam diffinitiuam, detraxerunt libras septem registri de compartito, aut registro dictæ vniuersitatis Sancti Petri, quas ipsas septem libras additas esse voluerunt registro, & compartito vniuersitatum memoratarum Brozaschi, Venaschæ Melli & Fraxini. asserendo, in narratiuis dictæ sententiæ se reuidisse aut reuissasse loca omnia, & quod ea reuisione singulæ partes contentæ fuerunt, & quod in ea remissione adhibita fuerant certæ personæ, in ea nominatæ, de consensu ipsarum partium, participato consilio verbali memorati domini præsidis. Aqua sententia fuit appellatum, & de nullitate dictum ad excellentiam Marchionalem. Quæritur de duob. primo an dicta sententia dicatur nulla. Secundo, an saltem dicatur

iniusta, vt reuocari debeat ex actis eisdem, alio non probato ex parte hominum Sancti Petri. Circa primum diuim videretur dicendum prima fronte sententiam prædictam nullam non esse, nam videntur adhibita solennia iudiciorum, libellus agentium contestatio litis, ex parte reorum negantium, citationes multiplices, & probatio læsionis registri prædicti. Quinimò etiā nullis factis probationibus, adhuc nulla sententiā dicēda nō videtur, quia probationes nō dicuntur de substantia iudicii. Barto. in l. prolatam, circa. fi. C. de senten. Bald. in lege secunda C. de edendo & in l. ab eodem. C. quomodo & quando iudex. Alexand. in consilio 105. colum. 1. lib. 5. Deci. in rubr. extra de iudic. columna tertia post med. in noua lectura in consilio 233. colum. pe. in cons. 275. col. pe. & in cons. 295. col. 1. Ias. in repe. l. admonēdi. col. 34. ff. de iureiur. & in l. properandum. §. & si quidem in no. C. de iud. facit Paul. de Castr. in cons. 19. Supra scriptæ exceptionis satis cauillosæ lib. 1. vbi, quod captura debitoris concessa, non facta fide debiti, seu non viso debiti instrumento, nulla non dicitur. Similiter cum pars fuerit citata, dici non potest pronunciatam esse sententiam sine causæ cognitione, quæ ipsa causæ cognitio in partis citatione consistit. l. in causæ. §. causa cognita. ff. de mino. & cum fuerit responsum reos, pro petitione partis agentis & actus alij quamplures interuenerint, non videtur dici posse, non adhibitam esse, causæ cognitionem, vt per Bart. in d. l. prolatam. columna fin. versicu. quæro iuxta prædicta. Decius in d. consilio 295. columna prima. Et vbi aliquis defectus considerari posset in solennibus iudiciorum, ille videtur sublatu per clausulas, rescripti principis summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicii, sola facti veritate inspecta, & sine inuolutione scripturarum, per ea quæ habentur in clemen. sæpè de verb. signifi. in c. dilecti filij de iudici. & vbi est clausula, sola facti veritate inspecta, potest iudex iudicare omisso stylo. Corn. in consilio 181. columna tertia circa med. versicu. Immo fortius. libro tertio. Et iudicat iudex tanquam Deus, vbi est clausula ista, sola facti veritate inspecta. Bald. in l. scimus. columna tertia. C. de iure, delibe. & in cap. inuestitura, de noua forma fidei, quod Bald. dictum refert & sequitur Ias. in consilio 105. col. fin. lib. 1. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure verius, quod immo talis sententia dicatur omnino & euidenter nulla, quam nullitatem ex plurib. colligo. & primo reperio, quod lata fuit sententiā contra memoratas vniuersitates indefensas, pro quibus a procurator aut defensor legitimus non interuenit. ¶ indefensus enim quis dicitur quando per personam minus legitimam defensus est. Soc. in cons. 59. col. 5. post med. vers. 3. quia licet haberent, libr. 3. quod autem Syndici aut procuratores ad iudicia constituti, per vniuersitates reas non dicantur personæ legitimæ, habentes sufficiens mandatum ab ipsis vniuersitatibus, probatur, quia non apparet, quod in creatione aut constitutione ipsorum procuratorum, interuenerint duæ partes ex tribus, quod tamen est necessarium, vt mandatum Syndicatus dicatur legitimum & validum Bar. in l. fi. C. de prædiis curia lib. 10. per tex. in l. nulli. ff. quod cuiusq; vniuer. nomi. & in l. nominationum. C. de decurio. lib. 10. tradit Ang. in §. præterea. 2. col. 22. ver. transitum faciamus. nu. 37. insti. de excep. & in cons. 45. vocante. Alexan. in cons. 112. ante. fi. li. 7. Cor. in cons. 148. col. 2. vers. item in instrumento Syndicatus. li. 1. in cons. 177. col. 3. vers. item non apparet, quod consilium. li. 1. & in cons. 189. col. 3. in fi. vers. adnima derte etiam. li. 3. pulchrius Soci. in cons. 95. col. 2. li. 3. vbi fortius voluit, non sufficere, si notarius, attestetur, quod interuenerunt duæ partes ex tribus, prout ipsi consiliarij asseruerunt, sed requiritur, quod notarius attestetur simpliciter & à seipso de interuentu duarum partium ex trib. pro quo facit idem Soc. in cons. 52. col. 1. post me. lib. 4. ¶ Nulla autem maior nullitas, quam ea quæ prouenit ex defectu legitimisationis personarum, vt habetur in l. licet. C. de procura. Quod procedit etiam, si pronuncietur iudicium esse legitimum, quia aliis pronūciatio absentib. non nocet Ale. in cons. 202. col. fi. ver. nec eis obesset lib. 2. ¶ Onus autem probandi, q. Syndicatus legitime constitutus sit, spectat ad partem cōtra quam est iuris præsumptio, quia solennitas extrinseca non præsumitur nisi probetur. ita in terminis Syndicatus tradit Soc. in d. cons. 95. col. 3. cir. prin. li. 3. Ale. in cons. 205. col. 1. ver. nec talis solennis omnium coadunatio. lib. 2. & in cons. 91. col. 2. cir. med. ver. præterea cum in constituendo. lib. 6. in quo cons. 191. fortius voluit Alex. quod non credatur notario asserenti, Syndicatum legitime



legitime factum, quod tamen dictum non placeret quādo in specie exprimeret ipsas solennitates, saltem inter ipsas partes. sed hic in aliquibus mandatis, neque in genere neque in specie dictum est, quod Syndicatus legitime factus fuerit, à tota vniuersitate, aut à maiore eius parte. & licet in aliquibus dicatur, quod in pleno consilio mandatum factum sit, tamen ista verba videntur ambigua & obscura, quia secundum communem usum loquendi, aliquid dicitur factum in pleno consilio, id est, publice & coram multitudine, non quod denotetur aut inferatur necessario, consilium legitime congregatum. Et quod non præsumatur ista solennitas congregationis collegij aut vniuersitatis, quod duæ partes interuenerint, tradit Arer. in consil. 64. Diligenter in fi. ¶ Secundo colligitur nullitas, quia in asserta sententia dicitur, quod electæ fuerunt certæ personæ per ipsas vniuersitates ad faciendum reuisionem locorum super qua reuisione fundabatur intentio hominum. S. Petri, vt sciretur, an esset detrahendum de eorum compartito aut registro, ob assertam infertilitatem, de qua tamen electione nullo modo apparet, nisi per relationem & assertionem ipsorum delegatorum, quorum assertioni non videtur credendum nisi aliter constet ex actis cap. quoniam contra falsam. de prob. ¶ Assertio enim iudicis factum partium non probat, puta, si asserat sibi constare de pace antiqua aut alia re. Bal. in consil. 401. lib. 1. Et magis in terminis tradit Soc. in consil. 47. col. 3. post med. lib. 4. vbi quod non creditur assertioni iudicis, per quam iustificetur eius sententia, puta, si dicat, se aliquid fecisse de consensu partium, prout hic, vbi asseritur factam reuisionem de consensu partium, esto, quod partes contentæ fuerunt de tali reuisione, à quo asserto consensu, sententia ipsa duntaxat pēdere potest, & tamen de tali consensu nullo modo apparet, prout nec apparere (vt arbitror) poterit. ¶ Sed dicet aliquis, immo videtur credendum assertioni delegatorum propter clausulam rescripti delegatorij, quod procedatur sine inuolutione scripturarum. Ad istud respondeo, quod talis clausula debet intelligi de scripturis friuolis & leuibus in quibus non consistit defensio partis, sicut dicitur de clausula remouente omnes exceptiones, quod solum censetur tollere exceptiones friuolas, non rationabiles. gl. & Mod. in c. ex parte. 2. de offic. deleg. vbi idē dicit Dec. in pacto contrahentiū & promittentiū, quid facere exceptione quacunque non obstante. Idem etiā dicit in statuto remouente aut prohibente omnem interpretationē, quod non censetur tollere interpretationem legitimā & rationabilē, sed tantum friuolā, vt per Bar. & Doct. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Idē videmus in clausula non obstante cōcessione alteri facta, quia intelligitur de concessione friuola & inuolida, ne alteri præiudiciū inferatur. Compo. & Doc. in c. causam quæ de rescrip. Alex. in consil. 125. viso tit. Questionis col. 2. & in consil. 23 lib. 5. Dec. in c. 1. col. 5. de rescrip. las. in l. fi. col. 5. ff. de const. prin. Idem in clausula, non obstante priuilegio alteri concessio, quia intelligitur de priuilegio friuolo & inualido las. in consil. 233. col. 7. lib. 2. & ista interpretatio satis colligitur hic, ex verbo illo, inuolutione scripturarum. mēs enim principis fuit, tollere inuolutionem scripturarū, quia sepius sunt sine causa friuolē & inutiliter circa non necessaria. Secus videtur in electione visitatorū aut reuicatorū & an partes consenserint tali reuiscitationi, quia in hoc consistit totius rei pondus & summa & maxime quod ipsi sic electi consenserint tali reuiscitioni, qui cōsensu maxime est præiudicialis tot vniuersitatibus. ob id absurdum videtur, quod mens principis fuerit, quod in talibus actibus pōderosis & grauib. credatur simplici affectioni delegatorum, & quod in eis scriptura non esset necessaria, aut saltem probatio alia per testes. ¶ Secundo respondeo, quod ista clausula sine inuolutione scripturarum, debet intelligi de scripturis, quæ fiunt circa ordinem aut solennia iudiciorum tantum, non circa probatoria aut ea, quæ respiciunt decisionem causæ. ita Ant. de But. in c. quinta uallis, de iureiuran. sic declarans dicta Bar. in auc. nisi breuiore. C. de sentent. ex breuic. reci. ¶ vbi voluit Ant. quod in casibus, in quibus iudex potest procedere sine scriptis, creditur iudici de actis ordinariis, non de probatoriis, quæ sunt maioris præiudicij. quod dictum refert & sequitur Arer. in consil. 163. Sicut Ioannes dicit. colum. 6. versic. vnde etiam alibi dicitur. sed causa reuiscitionis est maximi præiudicij, respiciens probatoria, & in qua totius rei & causæ summa consistit, ergo, &c. Et profecto non potui non plurimum admirari, quando legi talem sententiam sic fundatam, in simplici assertionem iudicis, quod ipsum si permissum sit, princeps, à quo iura prodeunt

occasionem præberet iniuriæ & delinquendi. ¶ Tertiò respondeo, quod ex alio non probat talis assertio tanquam minimum generalis. genus enim inducit obscuritatem & incertitudinem. l. in tradentis. ff. com. præd. l. cum Stichus. ff. de solutio. l. ita fidei. in princ. ff. de iureiur. cū simil. sed probatio obscura non reueat. neque, nateles. l. ad probationem. C. de probat. l. certum. ff. de confess. ca. in presentia de probat. cum simil. & interminis assertionis iudicis, quod non probet si est generalis, vbi alias probaret, tradit Arer. in consil. 68. Ex cel. domini. col. post med. versic. præterea posita, quod de actis. Si enim admitteretur, talis probatio generalis, esset tollere defensionem parti, idē debebant delugari, inspecte, narrare de ipsa reuiscitione, exprimentes omnia loca & membra ipsarum vniuersitatum, & dicendo causas, ex quibus alia, aliis loca meliora essent, non sic in genere dicere loca fuisse reuiscita, & quod ex reuiscitione apparuit, de causa retractationis. Et hac ratione videmus, quod libellus debet esse specialis, non generalis, quia alias non potest rōs deliberare, an debeat cedere vel contendere, vt habetur in l. 1. ff. de edendo. Præterea vbi talis assertio probaret (quod minimē conceditur) istud videtur intelligendum coram ipsis delegatis, qui reuiscitionem fecerunt, secus coram iudice appellationis, qui præsens non fuit. sicut dicitur de statuto, quod produci non debet coram iudice loci statuti, secus coram alio, qui præsumitur illud ignorare. Bart. in l. præscriptione, circa finem. C. si contrarius vel vti pub. Alex. in consil. 37 in 3. dubio. lib. 2. & profecto esset plusquam absurdum, quod iudex appellationis teneatur stare simplici assertioni, primi iudicis, licet de omnibus ex actis appareat, quia potuit primus iudex moueri ex probationibus minus integris, non concludentibus, aut elisis contrariis, probationibus, quanto minus fidem habebit iudex appellationis, simplici assertioni, primi iudicis, cum si asserta per eum, in scriptis redacta essent, forte non probarent. ¶ Quatō respondeo & dico, quod vbi præmissa cessarent, quæ fortissimē tamen vrgent, ex alio non obstat asserta electio reuiscitorum, aut reuiscitioni assistentia, quia in tali electione requiritur mandatum speciale. l. si is, qui Stichum. ff. de procurat. vbi quod valet electio procuratoris, si dominus ratam eam habet, ergo probatur, quod procurator generalis eligere non potest, quia si posset, ratificatio non esset necessaria, & ita tradit Bart. in l. si stipulatus fuerim illud aut illud, in fi. princ. ff. de verb. obligat. De quo mandato speciali non apparet, etiam per aliquam assertionem ipsorum delegatorum, nec præsumitur mandatum nisi præbeatur. c. cum in iure, de offi. deleg. Solum enim asserunt de e. gati, quod partes dederant potestatem assistendi reuiscitioni, talibus & talibus, & sic intelligitur de partibus presentibus in iudicio, puta, de Syndicis sollicitantibus, nec potest intelligi assertio delegatorum, de aliis personis extrinsecus. l. si ita stipuletur. §. Grifogonus. ff. de verb. oblig. ¶ Jam probatio mandati specialis debet esse clara, certa & necessario concludens. l. non hoc. C. vnde legi. c. in presentia de probatione. Sed necessariò non inferitur ex illa assertione delegatorum partes dederunt potestatem talibus, ergo interuenit mandatum speciale, immo verisimilius est, quod non processerit mandatum speciale, sed quod Syndici sollicitatores causa, solum consenserint in aliquos, vt reuiscitioni assisterent, & præmissa dicta sint ex abundantia, quia vt dictum est) nulla probatur electio etiam per Syndicos tantum, sine speciali mandato, per assertionem eiusmodi delegatorum, quibus fidem adhiberi non oportet, in rem tam grandi. Ex quibus apparet ipsas vniuersitates indefensas fuisse non solum ab initio, sed etiam in medio causæ, circa assertam locorum reuiscitionem. ¶ Tertiò principaliter colligitur nullitas assertæ sententiæ, quia iuxta ex falsis causis, id est, propter reuiscitionem locorum, ex qua dicitur apparuisse de causa retractandi antiquam taxationem, & compartitum antiquum hominum. S. Petri, & quod tali reuiscitioni consenserunt ipsæ partes, de eaque contentæ fuerunt, & tamen de talibus enarratis nullo modo apparet, neque per scripturam neque per testes, paria enim sunt, quod causæ enunciata in sententia, sine falsæ, vel quod de eis non appareat. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. idē tenuita dicitur concedi ex falsa causa, quando conceditur ex debito falso, seu de quo non apparet, l. j. §. hac verba. ff. ne vis fiat ei. Pau. de Castr. in consil. 294. in causis & questionibus vertentibus olim. col. 2. circa med. lib. 1. Constat autem viciari sententiam, ex falsa, causa gloss. in l. secunda. C. quando prouoc. non est necesse. Bartol. & alij in l. scia. ff. de tuto. &



cura da. ab his, quod procedit etiam in sententia principis, quæ vitiatur ob falsam causam. clem. pastoralis: vbi Card. & Ioan. de Imo. de re iu. Hyeroni. Tortus in consil. suo, posito post consilia Ant. de But. col. 7. in fi. Immo nullitate sublatâ per statutum, non tamen censetur sublata nullitas, præueniens ex falsa causa. Ancha. in consil. 207. In quæstione supra dicta, hunc ordinem. col. 3. post med. vers. restat respondere ad statutum. & in consil. 211. de iure communi. column. 2. Cal. in consil. 16. col. 8. ¶ Restat nunc ad contraria respondere, ad quæ satis videtur responsum ex præmissis. Respondeo tamen in specie ad maiorem declarationem. & ad primum, quod interuenient causa cognitio, negatur ex quo vniuersitates appellantes non fuerunt defensæ per legitimas personas in causâ enim cognitione requiritur præsentia partis, quia causarum merita ita partium assertionem panduntur. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Cum ex literis, de in integ. resti. ita per illa iura in causâ cognitione, arguit Abb. in consil. 3. col. 8. in 8. q. libro 2. sed hic processum fuit, tot vniuersitatibus absentibus, pro quibus nemo legitime comparuit. Secundò respondeo, quod non sufficit vniuersitates fuisse citatas, vt dicatur impleta causâ cognitio, sed requiruntur, de quibus supra, id est, quod intentio actoris iustificetur, quod non pronuncietur ex falsis causis, quod de probatione agentis ex actis constet, quæ hic minime interuenerunt. Citatio enim dicitur principium cognitionis causæ, sed non per eam solam impletur causâ cognitio. §. si in sti. de poena reme. hrig. Old. in consil. 227. De toto themate. col. 1. ¶ Non obstat, quod probationes non dicuntur de substantia iudicij, quia in primis negare istud possem, cum Doct. plurimi teneant contrarium vt per glos. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de consti. Bald. in l. 2. C. de iudi. in consilio 404. Statuto Papiæ. column. 2. in consilio 463. quod sententia. lib. 1. in consilio 298. lib. 3. & in consilio 313. in fi. lib. 5. Roma. in consil. 321. versicu. ceterum aduertendum. Abb. in consil. 406. libro 2. Ancha. in consilio 208. l. iudex de iure col. 3. versicu. pro sempronio Calde. in consil. 8. column. 2. in titu. de sen. & re iud. Calca. in consil. 36. column. fin. circa med. in consil. 88. col. 2. post med. & in consil. 117. col. 2. ante med. Sed quia ista opi. videtur periculosa, & fortè contraria, videtur magis communis, aliter & secundo respondeo, quod argumentum non videtur procedere in casu nostro, in quo probandi necessitas ponitur in conditione, quia princeps mandauit supplicata fieri, constituto de eis qui ablatius absolutus, constituto, resoluitur in conditionem. l. ab emptione. ff. de pactis. l. euctus agris. ff. de euct. cum simil. conditio autem importat formam. Bald. in authen. matri. & auia. C. quan. mul. tute. offic. fungi. po. forma autem rescripti non seruata, actus fit nullus. l. diligenter. 2. manda. c. cum dilecta, de rescrip. Pro hoc, quod tradunt scriben. in repe. l. admonendi. ff. de iure iuran. vbi las. column. 16. versic. vigesimus nonus casus est. vbi, ¶ quando probatio ponitur in conditione, non est locus iuramento suppletiuo. ¶ Tertio, vbi hæc. 2. responsio difficultatem patere- tur ex his, quæ habentur in d. l. admonendi, respondeo aliter, quod conclusio illa, quod probationes non dicuntur de substantia iudicij, & quod sententia, lata sine probationibus, non dicitur nulla, non procedit, quando sententia expresse se referret ad ipsas probationes, & in eis fundaretur, de quibus non appareret, quia tunc sententia dicitur nulla, tanquam lata ex falsa causa, per supra dicta in tertio fundamento. Ita declarat Curt. lun. in consil. 117. column. fin. Ripa in l. 4. §. si iudex column. 2. ff. de re iudic. Addo Are. in consilio septuagesimo. column. tertia & in consil. 110. col. pen. in fin. Sed hic tota sententia delegatorum fundatur super assertare visione locorum, & super asserto consensu partium, non specificando, quomodo & qualiter ad talem reuisionem processum fuerit, cum tamen de talibus enunciatis nullo modo appareat, ergo, &c. ¶ Non ob. clausula sola facti veritate inspecta, quia per eam solum tolluntur ea, quæ sunt ordinis iudicarij, non defensionis naturalis, vt habetur in d. clem. sape. de verb. sig. & in extrauag. ad reprimendum per Barto. & Ancha. in consilio 383. Primò & ante omnia. column. 2. ver. non ob. statutum, vbi propterea, quod non admittitur libellus ineptus vel repugnans, nec cumulatio personalis actionis cum officio iudicis, & licet de ineptitudine libelli multa dici possent, stante tali clausula, tamen Docto. conueniunt, quod clausula, sola facti veritate inspecta, non tollit defensiones, & exceptiones legitimas, & rationabiles, vt per Dec. in d. c. ex parte. column. 2. de offic. deleg. Sed ista exceptio, quod nulla reuissio facta

est, vel quod de ea non apparet, aliquo modo est plusquam iusta & rationalis, quia aliàs esset denegare parti defensionem naturalem. Quomodo enim istæ vniuersitates cõdemnatæ poterant aut possunt causas earum defendere, & opponere contra assertam reuisionem locorum, si non eam videant? Quis aduocatus adeo sapiens erit vt respondeat. super iustitia vel iniustitia reuisionis, de qua non appareat? Dij immortales, simulatque vidi assertam sententiam, in verbis reuisionis fundatam duntaxat, illud statim in mentem venit, num cogitauerunt delegati manus vniuersitatum sic obstringere, ne aduersus insultum aduersantium tueri se possent? Equidem quo magis considero, eo amplius in admirationem venio. Cur enim factum & constitutum est, vt eorum, quæ producuntur in iudicio copia edatur parti, nec habeantur pro productis, si copia denegetur. l. fi. vbi Sal. C. de fide instr. Bal. in con. 110. Decreto domini. circ. fin. li. j. Ro. in consil. 519. Ripa in l. quod te. co. 20. cir. med. ff. si cer. pe. sane ratio non alia est, nisi q. denegatio copiarum, denegatio est defensionis. Quo modo enim fiet, vt defendat se quis aduersus instrumentum, si non illius copia obtineat, & videat eius vitia & tenore? Simili modo impossibile erat, & est vniuersitatibus, & condemnatis, assertam reuisionem impugnare, quam eius aduocati & procuratores nunquam legissent aut vidissent. Iste modus procedendi & pronunciandi, nõ tam ad nouitatem videtur pertinere, quam ad iniuriam quandam solemnem. Concludo, ex præmissis assertam sententiam, nullitate laborare plusquam insigni, & sic appellantes, qui de nullitate apponunt vt dicuntur defensione naturali. Bald. in l. 1. C. de iuris & facti. igno. Calc. in consil. 16. col. 9. cir. fi. ¶ Venio ad secundum dubium, an saltem dicatur iniusta & iniqua asserta sententia, & quidem res videtur sine dubitatione, nam si nulla est si pro quia, ergo & iniusta, quia omne nullum iniquum est. But. in c. dile. col. 6. de excep. q. eictu refert & sequitur Cor. in consil. 315. col. fi. li. 3. imò licet contendat Doct. an sententia lata sine probationibus, dicatur nulla, nullus tamen dubitat, quin dicatur iniqua & iniusta, cum actore non probante, absolui reus debeat. lege, qui accusare. Codice de eden. ob id excusari non potest asserta sententia, ab iniustitate & iniusta intentione hominum. S. Petri, nullo modo iustificata, vt supra dictum est. Quod maxime obtinet in casu isto, in quo agitur de probatione valoris bonorum, an loca. S. Petri valeant plus vel minus, quam loca vniuersitatum appellantium, cuius valoris probatio difficilis est, propter multas circumstantias, ex quibus rei valor augetur vel diminuitur, & quia valor rei percipitur immediate per sensum corporis, ob id, testis deponens super valore rei, non probat, nisi rationem reddat etiam non interrogatus. Bar. in tract. de test. col. 2. Alex. in l. pretia rerum col. fi. ff. ad l. falci. Deci. consil. 322. in fin. ob id omnis æquitas & omnis ratio naturalis id edictum habebant, vt probatio talis valoris in actis redacta esset, cuius copiam haberet pars, qua se defendere posset. ¶ Secundo colligitur iniquitas & iniustitia, quia fuit oppositum de præscriptione antiquissima, cuius initij memoria non extat in contrarium, & quod ab omni tempore vniuersitas. S. Petri legitur descripta in compartito seu registro, eo modo, quo ipsa narrauit, quæ præscriptio satis verificatur ex lectura ipsius compartiti, ob id mirandum est, quomodo audita fuerit petens retractationem talis compartiti, cum tali iuri petendæ retractationis præscribatur spacio saltem. 40. annorū. l. sicut & l. omnes. C. de præscrip. 30. ann. vbi, quod tanto tempore præscribitur, cõtra omnia iura. Amplius dicendum est, quod vbi fuisset enormiter lesa vniuersitas. S. Petri, ex tali compartito vltra dimidiam, adhuc videretur præscriptum iuri, petendi retractationem talis læsionis, per ea, quæ habentur. in l. secunda C. de rescin. ven. vbi, quod remedio illius. l. præscribitur. 30. annis tradit Imol. in consilio 99. in fin. Corn. in consilio 17. columna quinta in fine in sexto dubio, libro quarto. & licet contra vniuersitatem requirantur anni 40. tamen hic est lapsus temporis non paulo antiquior, immo per lapsum temporis tam antiqui, cuius initij memoria non extat in contrarium, præscriptum dicitur etiam contra principem & iura regalia, vt habetur in l. imperium. ff. de iurisd. om. iud. Nec causa suberat diminuendi registri, nisi diminutio facultatum agentium de nouo superuenisset, quod minime tamen probatum dicitur, immo ne quidem fuit allegatum, vt mirandum sit, quomodo, an si fuerint delegati, rem tam antiquitus obseruatam, reuocare potuerint, contra textum in lege minime. Digestis de



legibus. c. contingit, de transac. c. audita, de resti. spolia. lapsus enim temporis tam antiqui, vim tituli habet. l. hoc iure. §. ductus aquae. ff. de aqua quori. & aesti. c. super quibusdam. §. praeterea, de verb. signifi. c. i. de praescrip. lib. 6. cuius tituli reuocatio, in ipsius quidem principis potestate est, sine causa legitima, ut habetur in c. i. de probatio. ¶ Tertiò colligitur iniquitas quia fuit oppositum, quòd vniuersitas S. Petri possidet alia bona ultra registrata, ob id si delegati volebant sic procedere, sine scriptis ad verbales informationes, & visiones quasdam à longè, saltem æqualitatem seruare debebant, & se informare de bonis non registratis per l. si. C. de fru. & lit. exp. 1. imò reis fauendum magis erat, & considerandum, quòd antecessores hominum Sancti Petri non ita registrarunt, nec iam diu tacuissent, si se plus æquo honestos vidissent. argu. l. cum de indebito. ff. de proba. ¶ Concludo ex praemissis malè, nulliter & iniquè iudicatum, & bene appellatum de nullitate dictum, saluo fauori iudicio. Saualiani. die. 14. Octo. 1545. Aymo Crauetta ex Saualia. I. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Princeps autem dicitur supra ius ciuile, & plenissimam in eo potestatem habet.
- 2 Licet possit princeps iuri ciuili derogare, sine causa, id tamen de honestate facere non debet, nisi ex causa.
- 3 Qui vult consequens, censetur velle omne necessarium antecedens ad illud.
- 4 Priuati non possunt tribuere iurisdictionem.
- 5 Non possunt partes iuri publico derogare, sed tamen operatur renunciatio, & consensus partis, in vim pacti.
- 6 Sententia lata à iudice delegato, de cuius delegatione non constat, dicitur nulla.
- 7 Quàdo opponitur de nullitate, per modum exceptionis, prout in casu isto non obstat temporis praescriptio, quia, quæ sunt temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.
- 8 In causa nullitatis fatalia non habentur in consideratione.
- 9 Mandatum non praesumitur ex temporis antiquitate, quia mandatum non fit coram iudice.

## C O N S I L I V M C C L X V I.

Pro hominibus & communitate Montis Oroxij, contra communitatem & homines Montismali, Marchionatus Saluciarum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa communitatis & hominum Montis Oroxij, contra communitatem & homines Montismali, Marchionatus Saluciarum, illud primo queritur an potuerit & possit Marchio restituere ipsam communitatem Montis Oroxij, appellantem aduersus lapsum fataliū in quo dubio breuiter concludo, quòd sic nam instantia fuit introducta de mero iure ciuili, princeps autem dicitur supra ius ciuile, & plenissimam in eo potestatem habet l. princeps. ff. de legi. l. digna vox. C. eo ti. cap. proposuit. de concess. praeb. & quòd princeps possit tollere ius positium, habetur in c. i. de transac. in c. i. de constit. lib. 6. in c. statutum, & in c. si. de rescript. lib. 6. & istud difficultate caret, quando mediante tali iure ciuili non esset acquisitum dominium aliquod alicuius rei, puta ex sententia facta eius executione, vel ex praescriptione, per ea, quæ habentur in l. fina. C. si contra ius vel vtil. public. & in cap. quæ in ecclesiarum, de constit. sed hic non agitur de iure alicuius dominij, nec de aliquo iure gentium, sed tantum de iure merè ciuili & positiuo, in quo tantum potestatem princeps habet quod eius constitutionem factam habere potest pro infecta, quò ad iuris effectum. clem. 1. iuncta gl. in verbo pro infectis. de immunitate eccle. Abba. in conf. 99. col. 2. circa med. & in conf. 84. colum. 2. post med. lib. 1. & mutat princeps rerum naturam in his, quæ sunt iuris positiu. §. fuerat. de actio. & de nihilo aliquid facit. ca. cum apostolica. de his quæ fi. à praela. sine consensu cap. §. si. 16. q. 1. Oldr. in conf. 257. Factum tale est, Dominus Nicolaus, còh. iam qui disputat de potestate principis, facit se supe-

riorem vel parem principi, & ponit sedem suam in aquilone, tentando similis esse altissimo. Bal. in conf. 359. proponitur quòd inter agnatos. colum. 1. circa med. lib. 1. fortius si princeps in rescripto suo dicat, se aliquid facere quate, nus de iure potest, censetur iuri ciuili derogare & illud tollere, quia de iure ita facere potest, secus si dicat, si ita fieri debeat, quia, licet possit princeps iuri ciuili derogare sine causa, id tamen de honestate facere non debet, nisi ex causa, ita Imo. in conf. 146. colum. 1. ideò principi dici non potest, Domine cur ita facis? Specula. in titu. de loca. §. nunc ostendendum versic. 89. Oldr. in confil. 330. Ad idem videtur. col. 2. in fi. alleg. tex. in §. ex persona. de pe. di. 2. & omnia potest princeps, ex certa scientia supra ius, extra ius & contra ius Bald. in c. cum super, col. 1. de causa pos. & proprie. Alia id genus similia infinita possem cumulare, sed opus esset laboriosum potiusquam subtile. si potest princeps dispensare. in his, quæ sunt iuris positiu. sine causa, quantò fortius cum causa id est, ob impedimenta belli notoria nā ex causa impediendi, potest iudex restituere aduersus lapsum fatalium Bar. in authen. ei qui col. 2. C. de tempo. appella. Alex. in cōf. 72. colum. pe. lib. 3. quod est repetitum in confil. 71. lib. 5. Dec in confil. 436. col. si. si potest vnus iudex restituere ex causa, quanto fortius princeps, qui dicitur iudex iudicum. vt no. in l. nemo iudex. C. de decurio. lib. 10. quod scribit Oldr. in conf. 109. Nicolaus, vbi si iustè possidet qui autore pratore possidet, quanto magis auctoritate principis. & interminis, quòd princeps restituere possit aduersus lapsum fatalium, tradit Guido Papæ. qui 185. per rex. in l. 2. §. quòd si ita contingerit, ibi, à nostro numine reparationem peti praecipimus. C. de tempor. appel. Sed ponamus citra praedictum veritatis, quòd nulla esset concessa restitutio à principe, aduersus lapsum fatalium, adhuc non potest communitas Montismali se iuuare, ex lapso fatalium & desertione appellationis, quia talia asserta desertioni, legitur, renunciatum, in memoriali, sub die decima mensis Septembris. 1545. in quo petit pronunciari bene iudicatum, & malè appellatum, & in causa ius dici non enim potest iudex appellationis pronunciare super negocio principali, deserta iam appellatione, quin prius renunciatum sit ipsi desertioni, quia, si feratur sententia post lapsa fatalia, illa dicitur nulla. Ioan. And. in clem. pe. in glo. fin. de appella. Alex. in confil. 33. colum. 3. lib. 1. Guido Papæ. q. 1. ante si. petendo igitur pronunciar super negocio principali, in necessarium antecedens ceterum renunciari desertioni, qui enim vult consequens, ceterum velle omne necessarium antecedens ad illud. l. ad re mobilem. l. ad legatum. ff. de procura. l. illud. ff. de acq. here. & in terminis renunciationis tradunt Alex. & Areti. in l. 1. ff. de acq. here. Sed dicet aliquis, vbi appellatio est deserta, iudex appellationis nullam habet iurisdictionem. & perinde est, ac si appellatum non esset, ob id consensus partium nihil videtur facere, quia princeps priuari non possunt tribuere iurisdictionem, l. priuatorum. C. de iuris. om. iud. & in terminis desertionis appellationis, est tex. in cle. si appellacionem, vbi gl. & Doc. de appella. Ale. in confil. 56. Viso titulo quaestionis col. 2. post med. vers. nec ista particula statuti. lib. 4. in confil. 104. col. 1. & in conf. 114. col. 2. lib. 5. ¶ Respondeo, quòd praemissa procedunt quò ad hoc, vt valeat sententia nulla, tanquam sententia, quia princeps non possunt partes iuri publico derogare, sed tamen operatur renunciatio consensus partis, in vim pacti. glo. in l. 2. C. com. vtr. iud. Soc. in confil. 18. colum. pen. lib. 1. Cur. lu. in confil. 60. colum. 7. ista tamen dicta sint ex abundanti, quia (vt dictum est) appellatio non est deserta, cum fuerint appellantes restituti, ex causa plusquam iusta, licet potuisset princeps restituere, etiam sine causa, cum agatur de iure merè positiuo. ¶ Venio igitur ad merita negocij principalis, bene an fuerit iudicatum per primos iudices, qui pronunciauerunt communitatem Montismelli, nō teneri ad contribuendum oneribus vniuersitatum Montis Oroxij, nisi pro quinta parte, ad formam alterius cuiusdam sententiae latae, per quosdam iudices delegatos, de quorū tamen delegatione non constat. ¶ Breuiter puto quòd malè & nulliter fuerit pronunciatum. nā asserita sententia prima, quæ legitur confirmata, lata asseritur per quosdam iudices delegatos, de quorum potestate & legatione non constat, & constat, quòd non creditur iudici asserenti se delegatum, nec delegationis mandatum praesumitur, nisi de eo doceatur. c. cu in iure de offi. deleg. imò necessaria videtur scriptura ad probandum delegationem



gationem principis, cui annexa sit iurisdicatio. l. i. C. de manda. prin. l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. 10. Rota. decis. 297. Si episcopus. in nouis latè Alexand. in consil. 107. lib. 7. nec sufficit constare de tali delegatione, per copiam aut exemplum, sed ipsum originale delegationis est exhibendum l. sancimus. C. de diuer. rescrip. cum simi. vt Roma. tradit in consil. 336. circa propositam consultationem in 2. dubio. & adeo delegationis facienda est fides, quod tenor delegationis in citatione est inferendus, alias non tenetur citatus comparere. authen. qui semel, versicu. aduersario cognitis. C. quom. & quan. iud. vbi Bartol. columna tertia. cap. prudentiam, de offi. deleg. c. praterea. in prin. de dilatio. A. retin. in consil. 64. Diligenter. col. pen. in fi. vers. venio ad tertium. in quibus locis habetur quod si sententia lata à iudice delegato, de cuius delegatione non constat, dicitur nulla. & tradit Alex. in consil. 200. colum. pen. in fin. vers. praterea dicta sententia. lib. 2. & in hoc non videtur dubitandum. Tota difficultas consistit in respondendo ad motiua, allegata in secunda sententia confirmatoria primæ, in qua dicitur, quod præsumitur delegatio propter antiquitatem temporis. gloss. & Doct. in c. peruenit. de emptio. & vendi. Alex. in consil. 79. li. 1. cum simi. 2. dicitur in 2. sententia quod transiit in rem iudicatam, quia homines de Monte Orozio illi acquieuerunt, non prosequendo eorum appellationem, & ob id habentur pro non appellantes. authen. ei qui l. fi. §. illud. C. de tempo. appel. Alex. in consil. 132. col. 2. li. 2. & quod vbi sententia transiit in rem iudi. præsumitur pro omnibus enunciatis in ipsa sententia. Bartol. in l. i. C. de relatio. habetur in c. quoniam contra, de probatio. & per Alexand. in d. consilio 136. colum. 5. lib. 2. ¶ Sed ad præmissa respondeo, & ad primum, quod propter antiquitatem temporis omnia præsumuntur solenniter acta, considerandum est, quod dominus consultor, de cuius consilio lata dicitur prima illa sententia, dum allegat no. in d. c. peruenit, de emptio. & vendi. materiam hanc confundere visus est, quia Doct. ibi loquuntur in solennitate extrinseca actuum extraiudicialium, putà in alienatione rei ecclesiasticæ, vel minoris, nos autem loquimur in solennitate extrinseca, actuum iudicialium, inter quæ est differentia, quæ actus extraiudiciales fiunt inter volentes & consentientes, iudicia autem redduntur contra inuito l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verbo, oblig. ob id solum insistam circa ea, quæ negotium tangunt, & quæ ad solennitatem sententiæ pertinent. Ad illud igitur motiuum, quod homines Montis Oroxi acquieuerunt sententiæ, & quod sententia transiit in rem iudicatam, negatur istud præsuppositum, quod acquieuerunt, quia ex lectura actorum sententiæ, apparet, quod presse contradixerunt & de nullitate protestati sunt, quo casu verba narratiua sententiæ, non probant, vt habetur in authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. & in d. cap. quomodo contra de probatio. Alexand. in d. consil. 200. col. pe. in fin. ver. quinimmo nec etiam præsumitur. lib. 2. ¶ Non obstat, quod videantur acquieuisse homines Montis Oroxi sententiæ, non prosequendo appellationem, & quod ex hoc sententia prima transiit in rem iudicatam. quia istud procedere, vbi sententia esset valida, licet conuinceret iniustitiam aut iniquitatem, secus, vbi sententia est nulla, quia illa nunquam transiit in rem iudicatam, vt habetur in l. si expressim. ff. de appel. & in c. dilecto, de appel. de qua nullitate perpetuo dici potest agendo, id est vsque ad triginta vel 40. an. gl. in c. vnde queritur in fi. gl. magna. 35. q. 9. Ang. in l. sicut, per no. per gl. ibi. C. de præscri. 30. vel 40. anno. cum sim. vt per Ale. in consil. 62. col. 4. li. 4. Soc. in consil. 10. col. fi. circa med. li. 4. Ias. in consil. 21. col. 2. cir. fi. li. 1. Addo Bal. in in l. post mortem, in prin. ff. de adop. vbi quod ius agendi de nullitate est perpetuum excepto in causa status in qua durat annis decem tantum. quod Bal. dictum refert & sequitur Dec. in consil. 367. col. 1. ver. & dicit Bal. imò si quoniam opponitur de nullitate per modum exceptionis, prout in casu isto, non obstat temporis præscriptio, quia, quæ sunt temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum. l. pen. in fi. ff. de doli exceptione. & in terminis nullitatis tradit Aug. in consil. 260. Dicta interlocutoria. col. 2. post med. vers. si igitur nullius momenti. quod Angel. dictum refert & sequitur Dec. in consil. 8. colum. pen. post med. versic. & re-tenta conclusione prædicta, & vltima Dec. addo Card. in cle. 1. q. 14. de iud. Cor. in consil. 302. col. 2. circa med. vers. praterea licet statutum. libro. 1. Ita in casu nostro cum homines Montis Oroxi, sint rei & contra eos producat asserta sententia, & ipsi excipiunt de eius nullitate, dico quod sem-

per audiri debent, non habita ratione temporis. ¶ Ex qua declaratione inferitur, quod vtraque pars in hoc processu æquiuocauit circa hanc materiam præsumendæ solennitatis in sententia, nam dominus Bonifacius Gastandi de cuius consilio dicta & pronunciata est sententia, voluit quod dicatur sententia lata de antiquo, ex eo, quod transiit in rem iudicatam, & in hoc non malè videtur sensisse, sed æquiuocauit, dum indistinctè præsupposuit, quod transiit in rem iudicatam ex eo, quod appellans non prosequitur appellationem intra tempus legitimum. In qua re apertè æquiuocauit, quia ita demum transiit sententia in rem iudi. ob lapsum temporis ad prosequendum, si aliunde sit valida, secus, si nulla, prout hic ex defectu potestatis & iurisdictionis, quæ nullitas omnem aliam nullitatem excedit. gl. in clem. 1. de sequestra. pos. & fruc. cum simi. vt per mod. in rub. de foro competen. quæ nullitas nunquam transiit in rem iudi. vt supra dictum est. & cum præsuppositum domini Gastandi fundatur super transiitu in rem iudicatam sit falsum, etiam eius dictum est falsum, quia sublato fundamento omnia corruunt. l. lex vectigali. ff. de pigno. l. ha-tenus in fi. cū l. seq. ff. de aqua plu. arc. l. nam arc. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. legi. ff. de excep. rei iud. l. si fundus sub conditione. l. qui fundus. ff. de leg. 1. c. principatus. c. vulnerato. c. cum Paulus. 1. q. 1. & c. miramur. 61. di. & ita à præsupposito falso arguunt Iaco. Buttr. Sal. & Fulgo. in l. mancipia. C. de seruis fugi. Roman. in singu. 186. Statutum puniens. Dec. in c. constitutus, column. 2. de rescrip. & alibi sæpe. & profecto si fundamentum domini Gastandi esset verum, sequeretur correctio iuris communis, quod nunquam dici posset de nullitate, post lapsum fatalium, & quod sententia nulla transiret in rem iudi. semper enim dici posset, omnia solennia præsumuntur præcessisse, quæ requiruntur ad validitatem sententiæ, quod est plusquam falsum. In duobus enim casibus statur verbis enunciatiuis sententiæ, in quibus exprimuntur necessaria ad validitatem. primus casus est, quando fertur sententia contra partem præsentem, & non contradicentem, nam isto casu præsumitur pro delegatione & limitatione personarum, quia pars præsens & tacens, quando fit mentio de legitimatione aut mandato, censetur fateri ita esse. Bart. in l. i. C. de rela. moder. in l. quæ docis. ff. de solu. ma-tri. & alibi sæpe. ¶ Secundus casus est quando pars præ-sens sententiæ, appellauit quidem & contradixit, sed appellationem prosecuta non est. & isto casu dico, quod ita demum præsumitur pro sententia, si valida sit & habeat eius substantialia, ratio, quia per contradictionem translatum est onus probandi solennia, sententiæ in partem, quæ obtinuit, quæ cum fundet se super sententia, tenetur de ea fidem facere in forma legitima. & licet pars non prosequatur appellationem, ex hoc non censetur sublata nullitas. patet, quia vbi appellat quis à sententia nulla, & nullitatem æquè principaliter proponit, licet instantia fatalium perimatur, non tamen impeditur nullitatem prosequi, & si nullitatem incidenter deducit cum appellatione, deserta appellatione licet nullitatem ex eadem instantia prosequi non possit, potest tamen alio iudicio & in alia instantia nullitatem principaliter proponere & prosequi, vt per Bald. in consil. 492. In causa vertente inter Blasium, colum. 3. post med. versic. est videndum. vlti. lib. 3. Pau. de Cast. in consilio 288. Ad primum respondetur, in 2. dubio lib. 1. Card. in clem. si appellationem. in 5. quæ. de appellatione. Socni. in consil. 10. colum. fi. lib. 4. Corn. in consilio 323. in fin. lib. 4. Deci. in capit. cum sit Romana, colum. 7. in fi. versicu. sed tamen his non obstantibus, de appella. vbi Dec. pro hoc allegat tex. in c. licet, de senten. ex-com. lib. 6. tradit etiam Ias. in l. i. in fin. princ. ff. de feriis. si deserta appellatione non deseritur causa nullitatis, ergo est falsum omnino fundamentum. d. Gastrangi. quod vbi appellatio est deserta, præsumantur substantialia requisita ad validitatem sententiæ, si enim præsumerentur & sententia omnino transiret in rem iud. nunquam posset dici de nullitate. Dicendum est igitur, quod præsumatur pro sententia. post lapsa fatalia, respectu rectitudinis & iustitiæ, non respectu solennitatis, rectitudinis & substantialium, ad validitatem ipsius sententiæ, facilius enim præsumitur pro sententia in his quæ respiciunt iustitiam causæ, prout sunt testes, instrumenta, & alia probationes, quam in his, quæ respiciunt solennitatem ipsius sententiæ. Bal. in consil. 492. In causa vertente inter Blasium, colum. 2. in fin. versic. modo restat respondere,



lib. 3. Soc. in cons. 158. col. 3. in fi. vers. sed ego etiam respondeo clarius. lib. 2. Dec. in cap. super eo. col. 1. in fi. vers. quartus & ultimus casus est. de appella. & in c. consuluit. 1. ante fi. eodem titu. & pro hac conclusione. quod non presumatur pro sententia lapsis fatalibus in his, quae respiciunt solennitatem, & quorum defectus viciat sententia, facit ratio naturalis & fundamentalis iudicio meo. ¶ nam in causa nullitatis, fatalia non habentur in consideratione, sed tantum in causa iustitiae vel iniustitiae, ergo lapsus fatalium non debet consideri, quod ad causam nullitatis, sed tantum, quod ad causam iustitiae vel iniustitiae, sicut in simili dicimus, quod duplicitas vinculi non consideratur, in quibus alterum tantum vinculum operatur, puta in successione feudi, frater utrinque coniunctus non excludit consanguineum, quia in successione feudi, coniunctio ex parte matris, in his facit Bald. in cap. 1. de grad. succes. in feud. in consilio 170. columna. secunda. in consilio 304. in fi. lib. facundol. in consilio 54. Proponitur, quod quidam nobilis. & in consilio 222. lib. 3. & profecto esset quaedam repugnantia, quod post lapsum fatalium sententiae, solennia & substantialia praesumantur, & quod non obstante tali lapsu de nullitate dici possit, solum igitur praesumentur talia solennia & substantialia, quando pars fuit praesens, quando enunciabantur in sententia, & non contradixit nec appellauit licet appellationem prosecuta non fuerit. ¶ Similiter aequiuocauit in hac causa dominus Bernardinus Corui, aduocatus hominum Montis orixij, dum dixit praesumi per sententiam in antiquis, quando est lapsum tempus centum annorum, dicendo communem opin. ita esse, nam istud procedit in materia probatoria, quando agitur ut probationes leuiiores sufficiant, puta, quod admittantur testes de auditu, quod fama plene probet & similia, ut habetur in l. cum aliquid C. de iure deliberan. & in cap. cum causam, de probatio. secus quando agitur an praesumatur pro sententia, quia tunc non requiritur illud tempus, sed inspicitur solum, an pars fuerit praesens sententiae, & non contradixit nec appellauerit, vel si appellauit non fuerit prosecuta, secundum ea, quae supra diximus, quatenus attinet ad ea, quae respiciunt iustitiam vel iniustitiam. De quibus omnibus latius scribo in quodam tractatu meo. Posset tamen sustineri dictum Corui, respectu oneris probandi, ut negatiua, quod solennitates aut substantialia iudicij non interuenerint, probari debeat per allegantem nullitatem, quando sumus in antiquis centum annorum, quasi tunc sit praesumptio vehemens pro sententia, nisi de contrario doceatur. modus autem probandi talem negatiua, esset productio actorum, super quibus fuit pronunciatum. posset etiam procedere dictum domini Corui, quando agitur contra tertium absentem, nec citatum. ¶ Aliter etiam respondeo ad motium domini Gastandi in suo consilio decisiuo, quod regula, quae habet, quod praesumatur pro sententia in antiquis, videtur procedere in his, quae sunt aut geruntur coram iudice, secus in aliis, ideo ¶ mandatum non praesumitur ex temporis antiquitate, quia mandatum non fit coram iudice. Bald. in l. 2. C. si ex falsis instrum. & in l. 1. C. de rebus non alien. Alexand. in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. in l. qui in aliena, in princip. ff. de acquir. hære. Fel. in c. sicut, col. 17. versicu. 6. aduerte de re iudi. Dec. in consilio 215. col. 2. ver. ulterius in tali instrumento Cur. iunior in 1. parte trac. feud. q. 1. colum. 2. Soci. in consil. 254. colum. 2. post med. versic. praeterea non sumus in casu certo, lib. 2. in qua re tamen Doct. valde variarunt. ¶ Sed delegatio iudicis non fit coram iudice, immo ante initium litis, ergo &c. ¶ Respondeo etiam aliter ad assertum motium domini Gastandi, quod vna praesumptio tollit alteram, & fortior tollit debiliorem. l. diuus. ff. de restitu. in integr. l. non solum. ff. de ritu nuptiarum l. excipiuntur. §. ad solennia. l. qui duos. §. si Lucius. vbi Socin. in 4. no. ff. de reb. dub. ca. transmissis, qui filij sint legitimi capitu. literas. de praesumptio. sed licet praesumatur pro solennibus sententiae in antiquis, ista tamen praesumptio videtur elidi ex eo, quod nunquam fuit obseruandum secundum formam & tenorem ipsius sententiae, immo secundum desiderium hominum Montis Oroxij. Pro hoc, quod scribit Bal. in cons. 37. Quidam tabellio. lib. 1. quod praesumptio falsi cessat contra instrumentum venditionis, quando emptor fuit in possessione rei venditae longo tempore. & obseruantia subsecuta multum confirmat fidem instrumenti. quando secundum eius tenorem diu fuit obseruatum. Bal. in cons. 402. Quæritur an per solam diffamationem, in fin. lib. 5. ergo eodem modo per con-

trariam obseruationem multum diminuetur de fide. & validitate sententiae, ut contrariorum eadem sit disciplina. l. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. cum sim. ¶ Postrem, vbi valida esset asserta sententia, circa veritatis praedictum, contra eam praescriptum, videtur per contrarium usum spacio tanti temporis, nec dicatur homines Montis Oroxij fuisse in mala fide, cum ipsi semper contradixerint & contradicant tali sententiae, nec ex ea sentiant se grauatos in conscientia. Inferitur ex praemissis, quod sicut prima sententia fuit & est nulla, ita & sententia eam confirmans, lata in causa appellationis ex consilio periti, dicitur nulla, quia error, qui fuit in prima sententia, fuit & in secunda eam confirmante, ut per Alexand. in consilio 79. colum. 2. vers. bene fateor. lib. 2. Aret. in cons. 75. Diligenter & mature. colum. 3. versic. secundò praemitto. vbi allegat Inno. & Doct. in cap. 1. de confir. vtil. vel inutil. vbi Deci. colum. 6. post med. versic. & ista conclusio limitatur. in quibus locis habetur, quod vbi secunda sententia confirmans primam, laborat eodem morbo, quo prima, & causa nullitatis, quae est in prima, limitat etiam in secunda, tunc secunda sententia etiam nulla dicitur. sed hic hic prima sententia, dicitur nulla, ex defectu iurisdictionis, rursus ex defectu legitimationis personarum quia non apparet de mandato hominum Montis Oroxij, non apparet etiam de ordine aliquo iudiciario adhibito, in prima sententia, nec de aliquibus probationibus partis, ergo etiam sententia confirmatoria primae, nulla dici debet, quia laborat eisdem causis nullitatis, praesupponendo omnia solennia & necessaria ad sententiam interuenerint. ¶ Ex qua nullitate etiam inferitur ad resolutionem primi dubij, circa desertionem appellationis, quia stante nullitate secundae sententiae non obstat desertio, vbi desertio considerari posset ex supradictis, & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Sauliani. die. 22. Octobris. 1545. Aymo Crauetta ex Sauliano l. V. Doc.

## S V M M A R I V M.

- 1 Confessio facta praesente parte, plene probat.
- 2 Tantum valet testimonium quatuor clericorum, quantum testimonium sex laicorum.
- 3 Quotuplex dicatur singularitas testium.
- 4 Vbi testes sunt singulares, minus probant mille, quam vnus quia alij alios elidunt & dubitant.
- 5 Testes singulares coniungi debent, ut plene probent, quando tendunt ad eundem finem rei, licet per diuersa media.
- 6 Sufficit testes esse concordantes in facto principali, licet discordent in aliquibus circumstantiis.

## CONSILIVM CCLXVII.

Pro Dominico Masserani de Sauliano, contra hæredes Francisci Masseraai ex eodem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Dominicus Masserani petiit ab hæredibus Francisci Masserani florenos tercentum & quinquaginta, sibi remissos in custodiam, & quos idem Franciscus promissit restituere. Examinati sunt quinq; testes, quorum quatuor deposuerunt de confessione extraiudiciali, dicti Dominici. Quæritur, an dicatur probata ipsius Dominici auctoris confessio? ¶ Videretur dicendum, quod non, quia isti quatuor testes videntur singulares, loquentes de confessione facta diuersis temporibus & locis, ita, quod in confessione vnus & eiusdem temporis ac loci, nulli videntur contestes, ideo testes varij in loco & tempore, dicuntur singulares, deponentes de diuerso facto, in diuersitate temporis, tradit Cyn. in leg. testium. col. 6. & ibi Bal. consil. 5. C. de testi. Anto. de But. & Doct. in cap. cum causam quæ inter Archiepiscopum, colum. 10. eo. tit. Bal. in consil. 39. proponitur, quod celebratus. col. 2. circa med. lib. 3. & consil. 459. Visa dicta petitione. columna tertia post med. versic. reducendo, ergo omnia prædicta. lib. 4. Alexand. in consilio 116. lib. 10. Aret. in cons. 71. Diligenter col. 1. in fi. vers. interrogatio igitur. Quando enim testes loquuntur de diuersis actibus



actibus, probatio videtur dubia & incerta, quia nescitur quis sit actus, de quo agitur, ex quo testes de pluribus loquuntur, ex ipsis diuersis factis, diuersis loco & tempore. Ita incertitudinem & dubietatem ex testimonio singularitate arguit Alex. in consil. 94. col. 2. circa med. lib. 9. post Sal. in l. testimonium, in 9. q. C. de test. ubi propterea, quod tales testes singulares non coniunguntur, etiam semiplenè probant. & quod non coniungantur tradit idem Alex. in consil. 32. in fin. lib. 1. & in consil. 19. circa fin. in consil. 31. colum. secunda circa med. lib. 4. & istud est, quod dicitur, quod ubi testes sunt singulares, minus probant mille, quàm vnus. Bald. in l. de quibus. colum. antepe. post med. ver. sed nunquid si testes. ff. de leg. & in l. iurisiur. colum. 3. C. de test. Alex. in consil. 34. col. 2. in fi. lib. 3. Deci. in consil. 159. col. 4. circa fi. & in consil. 189. colum. 4. circa med. & quod minus probent, apparet quia vnus testis probat semiplenè, quando est integer, vt habetur in l. admonendi. ff. de iureiur. & tamen quando sunt plures testes singulares, non probant etiam semiplenè. ratio, quia per concursum inuicem se impediunt & alij alios elidunt, & singularitas testimonio diuidit testimonia, & lacerat ea, quia omne diuisum laceratum est, ideo non probant aliquid, ita Bal. in consil. 25. Punctus infra scripti consil. col. 1. in fi. lib. 3. ¶ Sed præmissis ac aliis similibus, quæ adduci possent, non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quod immò legitime & sufficienter dicatur probata intentio actoris. Et primò legitime probatur per duos primos testes Vincet. Soldani, & Ioan. Bartolum. Cigliani, qui deposuerunt de confessione, dicti quondam Francisci Masserani debitoris, præsentem ipso actore, quod habebat pecunias agentis apud se. quæ confessio facta ¶ præsentem parte, non est dubium, quin plenè probet. l. cum te. 2. C. de transact. l. generaliter. C. de non nu. pec. l. fi. C. de de fideicom. c. per tuas. de probatio. Imola in consil. 238. col. 1. post med. Alex. in consil. 53. col. 1. in fi. ver. & idè in effectu. li. 1. & in consil. 76. in 2. dubio li. 6. ¶ Secundò, vltra istos duos testes, adest testimonium venerandi fratris Georgij Bottæ ordinis Minorum, obseruantie confessoris, dicti quondam debitoris, qui deposuit, quod statim audita confessione debitoris, interrogauit eum, si quid alicui deberet, qui respondit, qd sic, videlicet cuidam suo nepoti florenos tercentum & quinquaginta. cuius religiosi testimonium non mediocriter est efficax, excedens testimonium laici. glos. in c. monachus. in ver. quorum. 77. di. 2. ubi. quod ¶ tantum valet testimonium quatuor clericorum quantum testimonium sex laicorum. sequitur Soc. in consil. 28. col. 3. ante med. ver. qd autè super absentia. lib. 3. Ias. in cõs. 13. col. 1. in fi. li. 3. ¶ Nec Ob. qd debitor huic testi non expresserit nomen illius nepotis. quia respondeo, qd die sequenti sacerdos ostendit infirmo actorem, dicendo. ecce nepos vester, cui infirmus respondit, quod sic ex præcedentibus & sequentibus videtur declaratum, qd actor esset, is nepos, cuius infirmus esset debitor, iuxta l. si seruus plurium, in fi. ff. de leg. 1. ¶ Secundo respondeo, quod confessio infirmi citra nomen nepotis satis declaratur ex aliis confessionibus, eiusdem debitoris, de quibus deposuerant orimus & secundus testes, coram quibus dixit, se teneri erga ipsum actorem: potest enim vna confessio dubia per aliam declarari, etiam factam ex interuallo, sicut dicitur de scriptura dubia, quod declaratur per aliam factam ex interuallo l. vxor. §. si. ff. de leg. 3. Pau. de Cast. in consil. 343. quia ex allegationibus, in fi. lib. 1. Soci. in consil. 126. col. 2. & circa med. lib. 3. & maxime declarari debet ista confessio infirmi coram sacerdote ex confessione facta, coram secundo teste, qui deponit de eadem quantitate florenorum. 350. ¶ Tertio respondeo, quod constat istum actorem esse nepotem debitoris, quod probatur etiam ex testibus partis, ideo si pars aduersa velit dicere, istum non esse nepotem, de quo debitor confitendo sensit, tenetur probare esse alium nepotem, quia non præsumitur pluralitas nepotum, sicut nec proprii nominis. Bar. in l. si seruus. §. si inter duos, post med. ff. de leg. 2. vel si testator legat aliquid Clarutiæ, talis parrochiæ, & veniat vna Clarutiæ illius parrochiæ, si hæres dicat, testatorem sensit de alia, tenetur probare tradit Ant. de But. in c. 2. col. 2. de libe. oblla. Ias. in consil. 114. col. 5. circa med. lib. 1. sed de alio nepote nihil probatum est, & ubi probatum esset de alio, non obstarat, quia ex testimoniis primi & secundi testimonio apparet, actorem eum esse, cui defunctus deberet florenos 350. ¶ Tertio coadiuuatur intentio actoris, ex testimonio quarti testis, Ioan. Antonij Capellarij apud quem debitor

dimisit actorem eius nepotem in disciplinam, cum pacto quod durante tempore disciplinæ, dictus Capellanus frueretur pecuniis, ipsius agentis existentibus apud ipsum debitorem, quas restitueret idem testis finita disciplina. & licet talis confessio dicatur facta absente parte, facit tamè adminiculum. licet probetur per vnum testem tantum. Ale. in consil. 46. col. fi. ver. de mala fide etiam lib. 3. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria. Pro quorum resolutione considero ¶ quod triplex est singularitas testimonio. vna dicitur obstatiua quando ponitur de vnico actu tantum, in quo testes variant, circa locum aut tempus, prout in testibus Susannæ, nam agebatur de vnico crimine adulterii, quia illi senes non dicebant Susannam pluries vidisse in adulterio, & tamè variabāt, quia vnus dixit sub pinu, alter sub ficu, ex qua Loci variatione inducitur obstantia & contrarietas. & in ista singularitate obstatiua fateor, qd testes singulares nihil omnino probant: immò necesse est, quod sint falsi. & de ista singularitate obstatiua loquitur Bal. in l. de quibus, col. antepe. ff. de legibus, & in Rub. de controuer. inuesti. col. 1. Veron. in consil. 3. col. 1. pe. circa med. & alibi sæpe Doc. ¶ Secunda dicitur singularitas diuersificatiua, quæ consideratur in actu reiterabili, ex qua singularitate inducitur necessario diuersitas factorum: verbi gratia, actor proponit mutuum de decem, vnus testis dicit, qd vidit mutuari decem in platea Sauiiliani, alter, quod in vicoplebis, alius, quod in vico marenarum, vel munus dicit, quod vidit mutuari reo decem de mense Maii, aliter, quod de mense Augusti, alter, de mense Nouembris, isti testes sunt singulares in loco & in tempore, non tamen dicuntur contrarii, quia cum agatur de mutuo reiterabili, potuerunt fieri plura mutua diuersis locis & temporibus, & sic ex tali singularitate diuersificatiua necessario inducitur nouum factum, quia mutuum factum vno tempore & loco, est mutuum diuersum ab eo, quod fit alio tempore & loco. & in tali singularitate diuersificatiua, si quæras an testes singulares coniungantur vt probent plenè vel semiplenè, respondeo, quod non, & ratio euides & naturalis, nam cum actor solum petierit vnum debitum, ex causa mutui, & testes loquantur de pluribus & diuersis mutuis, ignorat iudex quod & quale mutuū petitur, & sic ex tali diuersitate mutuatorum de quibus testes loquuntur, probatio actoris remanet dubia & incerta, ideo non releuat l. non hoc C. vnde legiti. c. in præsentis, de proba. & ita incertitudinem ex tali singularitate testimonio arguit Sal. in d. l. testimonium, in nona. q. C. de testibus, quem refert & sequitur Ale. in d. consil. 94. colum. 2. li. 6. & in ista singularitate diuersificatiua propriè procedunt, quæ supra allegauimus, pro parte contraria. ¶ qd ubi testes sunt singulares, minus probant mille, quam vnus & alij alios elidunt & debilitant. Ideo in talibus testibus nullā omnino fit coniunctio ad plenam aut semiplenam probationem. & istæ duæ singularitates testimonio nullo modo pertinent ad casum nostrum, vt infra videbimus. ¶ Tertia & vltima est singularitas cumulatiua probationum seu adminiculatiua, quando ex testibus singularibus, nulla etiam resultat diuersitas, sed immò talibus testibus coadiuuatur & comprobatur intentio actoris, & omnes testes tendunt ad eundem rei finem, id est, ad probationem eius quod petitur licet veniant testes per diuersa media, verbi gratia, in casu nostro actor petit florenos tercentum & quinquaginta remissos quondam Francisco Marcerani, ex causa custodia, testes dicunt audiuisse ab ipso defuncto, qd habebat penes se pecunias actoris, & aliqui exprimunt summam, aliqui non, licet isti testes sint singulares in loco & tempore, omnes tamen concordant in eodem facto, id est, in debito principali, nec ex diuersitate loci aut temporis inducitur diuersitas facti principalis, immò illud idem probatur, cum enim dicant, eum confessum habere penes se pecuniam actoris ad florenos. 350. non præsumuntur loqui de diuerso debito, cum pluralitas debitorum non præsumatur, vt habeatur per gl. & Doc. in l. triticum. ff. de verb. obli. nō loquuntur testes de pluribus debitis, & pecuniis, sed de pluribus confessionibus vnus, & eiusdem debiti, cum possit quis idem debitum pluries fateri coram diuersis personis, in diuersis locis & temporibus, sed vnum debitum nō potest contrahi in plurib. locis & temporib. & sic diuersitas & pluralitas confessionum non inducit pluralitatem debitorum, nec ex diuersitate & pluralitate confessionum inducitur aliqua dubietas aut incertitudo, circa probationem indebiti petiti, immò ex tali pluralitate confessionum, probatio



probatio debiti fit clarior. & certior. & sic vides, q̄ testes singulares in confessionibus dicuntur adminicularij, & tendunt ad eundem finem. ¶ Item quando agitur de probando quid in genere, puta, possessionem & vnus testis dicit, q̄ vidit arari alter, quod vidit seminari, alius, quod vidit messes colligi, alius, arbores putari: isti testes sunt singulares in actibus possessionis, tamen ex tali diuersitate actuum & possessionum, non inducitur diuersitas possessionis, immo tendunt omnes testes ad probationem vnius possessionis, cum enim possessio dicatur quid in genere, & consistat ex pluribus actibus in arando, seminando, metendo, putando, &c. deponendo testes super speciebus, dicuntur deponere super eodē genere, quod praesentatur in qualibet sui specie, vt per Bald. in d. l. de quibus. col. pen. in fin. ff. de legibus. & dixit late in consil. 73. col. 8. post med. & col. seq. & licet Mod. ibi relati voluerint contrarium, fieri auctoritate Alex. in duobus aut tribus consiliis, dico, quod auctoritas Alexan. retorquetur contra eos. & contrarium. quod immo admittantur testes singulares ad probandum, quid in genere, tenuit Alexan. in duodecima aut tredecim consiliis videlicet in consil. 141. colum. 2. post med. lib. 1. quod est repetitum in consil. 10. li. 6. & idem tenet Alexan. in consil. 85. col. si. vers. praeterea testes singulares, in consil. 86. col. 3. vers. nec haberet obstare. in consil. 117. col. 2. vers. item probatur per plures testes, in consil. 272. col. 2. in fin. vers. opponitur etiam contra dictos testes, lib. 2. in consil. 41. Visis & optimè discussi, col. 3. vers. opponitur etiam contra dictos testes. in consil. 112. In causa & lite ante si. lib. 4. in consil. 92. colum. 4. vers. nec ob. si dicatur, libro 5. in consil. 13. col. fin. & in consil. 147. col. pen. in si. lib. 7. in quibus locis testatur Alexan. hanc opi. esse veriore & magis communem. ¶ In ista igitur singularitate adminiculatiua & cumulatiua quae probationem probationi cumulat, dico, q̄ quod testes singulares coniungi debent vt plenè probent, & in terminis testium singularium, deponentium de pluribus, & diuersis confessionibus, quod probent adduco Paul. de Castro in consil. 320. Iudex, in fin. libro 1. & in consil. 109. Visa petitione, colum. 2. circa med. & in consil. 143. Viso processu & attestationibus, colum. si. lib. 2. Ioā. de Ana. in consil. 55. in secundo dubio. Alexan. in consil. 53. colum. 2. circa med. vers. ergo etiam praesupposito libro 1. Calca. in consil. 9. colum. 5. post med. Deci. in consil. 650. colum. 2. post med. vbi refert & sequitur illud consil. Paul. de Cast. 380. Iudex, in fin. libro 1. Item tenet Curt. iunior in consil. 168. colum. 7. vbi Currius voluit coniungi testes singulares ad probandum confessionem, absente parte, quod tamen dubium visum est, quando essent duo tantum testes deponentes, de duabus diuersis confessionibus, absente parte, cum vnaquaeque probatio sit omnino imperfecta. ¶ Ad idem adduco Aret. in consilio. 65. In praesenti consultatione, columna. 2. post med. in secundo dubio. vbi, quod confessio absente parte probata per duos testes, quae inducit semiplenam probationem. coniungitur cum probatione famae, ad alienam probationem: si confessio coniungitur cum probatione famae, quae est diuersa speciei fortiori coniungi debet cum alia confessione, eiusdem speciei. per ea, quae habentur in l. admonendi. ff. de iureiurap. ¶ Et quod coniungantur testes singulares. vt plenè probent, quando tendunt ad eundem rei finem, licet per diuersa, media adduco Ab. & Doc. in c. si. de success. ab intest. vbi quando vnus testis deponit de veritate facti, alter de confessione, coniunguntur, vt plene probent. Idem voluit Alexand. in consil. 76. in secundo dubio. lib. 6. quod dictum refert & sequitur Ripa. in l. admonendi. colum. 88. ff. de iureiur. addo Ancha. in consil. 276. Visa diligenter, colum. 2. vers. & ideo vnus testis Corn. in consil. 13. in prin. lib. 1. Idem voluit nouissimè Gozadi. in consil. 79. col. 3. vbi fortius voluit vnū, quod puto, falsum, quod vnus testis deponens de confessione, absente parte, coniungitur cum de veritate facti, cum vnus testis deponens, de confessione, absente parte, semiplenè non probet. item, quod testis deponens de veritate facti, & alter de confessione, coniungantur, ad plenam probationem, voluit Dec. in c. cum causam. colum. si. de prob. vbi, quod excepta causa mutui, & in aliis contractibus, testis deponens de confessione, coniungitur cum teste, de veritate facti. & in mutuo rationem diuersitatis adducit, quia confessio non probat veram numerationem. Sed istud dictum intelligo quando actum & capitulatū esset de numeratione, de qua deponeret vnus testis. & alter de confessione, tunc non fie-

ret coniunctio, quia testis deponens de confessione, deponit extra articulum; sed vbi actum esset ex mutuo simpliciter, & super eo deponeret vnus testis, de numeratione, alter de confessione sine dubio videntur testes probare, vt declarat Alexan. in consil. 26. columna 2. post medium libro 2. si testes singulares coniunguntur, quando vnus deponit de veritate facti, alter de confessione, a fortiori coniungi debent testes singulares, deponentes de diuersis confessionibus, quia maior singularitas videtur, quando vnus deponit de facto alter de confessione, quam quando vterque de confessione. & quod fieri debeat ista coniunctio, adduco Aret. in consil. 65. In praesenti consultatione. in primo dubio. vbi quod confessio absente parte, quae inducit semiplenam probationem, si probatur per duos testes, coniungitur cum probatione famae, ad plenam probationem. Soci. etiam in l. Gallus. §. ille casus, colum. si. ff. de lib. & post. quod, vbi vnus testis deponit de veritate facti, alter de confessione, probant plusquam semiplenè, licet nolit Soci. quod perfecte probent. fortius voluit Calca. in consilio. 110. quod fiat ista coniunctio, etiam in criminalibus. si vnus testis deponat de delicto, alter de confessione delinquentis, ad plenam probationem. sed subsisto circa dictum Calc. ¶ Confirmatur ista conclusio, quia vbi debitor fatetur debitum, non est vis in loco aut tempore, & sic tempus non est de substantia confessionis. quocumque enim tempore aut loco confiteatur. probari videtur debitum: sed vbi tempus aut locus non est ex substantia, non singularitas testium, quae inducitur ex diuersitate loci aut temporis. Bart. post gloss. in l. ob carmen. §. si. ff. de test. Rom. in consil. 30. Viso. Imo. in consil. 102. col. 2. Cor. in consil. 247. col. 6. vers. dato autem sine prauidicio, lib. 2. Guido Papae. quaest. 544. vbi, quod ita pluries vidit determinari in curia Parliamenti. ¶ Praeterea, non video rationem diuersitatis. quare magis credatur duobus testibus deponentibus de vna confessione, coram eisdem facta, eisdem loco & tempore quam si deponant de diuersis confessionibus, modo ex tali diuersitate nulla resultet contrarietas aut diuersitas facti, sed idem semper resultet effectus. & videtur absurdum, quod sola identitas loci aut temporis augeat fidem testium: data enim paritate legalitatis testium, aequè eis videtur credendum siue ambo simul fuerint praesentes siue separatim, quid viderint aut audierint. ¶ Nam nos habemus, quod sufficit testes esse concordantes in facto principali, licet discordet in aliis quibus circumstantiis. gl. in c. dudum, in vers. substantia. de conuersio. coniug. & in c. cum ecclesia. Sutrina, de caus. pos. & proprie plenè Ioā. An. in c. nihil obstat. de verb. signi. Ale. in consil. 24. col. pen. in si. libro 2. & in consil. 156. colum. 3. libro 5. a fortiori probare debent isti testes, qui concordant, in facto principali, nec discordant in aliquibus & licet loquantur de confessionibus factis, diuersis loco & tempore, non per hoc dicuntur sibi contrariari, aut factum principale diuersificare. ¶ Postremo, considero, quod potest iudex, si ei videatur, plenam fidem adhibere testibus singularibus, vbi alias non probarent, si ex eis inducitur ad credulitatem, vt voluit Pau. de Ca. in l. Lucius. ff. de infam. & in l. admonendi. colum. 7. ff. de iureiur. quod dictum pro eleganter refert & sequitur Soc. in consil. 262. col. 5. in fin. vers. & pro certo libro 2. Verò. in consil. 2. in fin. Cur. Iuni. in consil. 126. colum. 1. post medium. & colum. 3. ante med. Hypo. in consil. 39. columna 5. in fin. & in consil. 73. col. 3. circa med. Et iusta causa credendi est integritas & legalitas personae, vt dicit Hypo. in d. consil. & quod iusta causa credendi testibus, qui alias non probarent, dicatur legalitas personae, tradit Decius. in consil. 463. in fin. Sed hic adest legalitas personarum, & maxime illius religiosi ordinis mendicantium Sancti Francisci, est etiam legalitas in aliis testibus integris, omni exceptione maioribus. Alia etiam causa iusta credendi talibus testibus, arguitur, quia dicitur, quod in libro defuncti vbi erat scriptatio istius actoris, nepotis defuncti, appareat, de laceratione certi folii, ex qua laceratione dolus arguitur contra partem in tantum, quod de contentis in instrumento lacerato, statur iuramento aduersarij. Bald. in l. 1. ver. sed hic dubitatur. C. de fide instrum. per l. si de possessione. C. de prob. etiam Bald. in l. qui accusare, vers. item dico, C. de eden. sequitur Abb. in c. accepimus, de fide instrum. Dec. in consil. 521. colum. fin. Ex quibus concludo in fauorem agentis, saltem negari non potest, quin sit locus iuramento suppletiuo. & si qua dubia oriantur, illis redditur clarè (vt arbitror) respondebimus, saluo saniori iudicio.



Sauiliani. 21. Nouembris, 1545. Aymo Crauetta ex Sauiliani. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Non posse quis dicitur, quod honeste non potest.
- 2 Quod operatur existentia actus, idem agit, sola eiusdem actus suspitio.
- 3 Vidua potest à priuignis recedere, causa conservandi honestatem.
- 4 In pluribus administratoribus statuitur maiori parti.
- 5 Quando heredes lucrari debent fructus, vxoris vidua, & quomodo hoc fiat.

CONSILIVM. CCLXVIII.

Pro nobili Maria relicta no. Catalini Gastandi ciuis Saluciarum, contra ven. dominum Bartholomeum Gastandi, eius priuignum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nob. Catalinus Gastandi, ciuis Saluciarum de anno. 1545. & die sexta mensis Septemb. legauit not. Mariæ, eius vxori, casu, quo non posset stare & habitare cum suis hæredibus, vsum fructum decem iornatarum campi, & habitationem in domo ipsius testatoris, cum vfu fructu apothecæ, ipsius domus, eius vita durante, viuendo vidualiter & honeste. Mortuo viro, dicta Maria se retraxit in domum sui fratris, grauida, & cum vno filio iam nato annorum duorum, idq; egit ex consensu tutorum, liberorum testatoris ex. 1. & 2. matrimonio, consentiente etiam vno filio maiore annis 14. ex 1. matrimonio. Modò dominus Bartholomeus Gastandi, filius dicti Catalini ex prima vxore, qui de tempore testamenti Romæ agebant, in patriam rediit, vult domum tenere cum familia, & alimenta nouerca præstare, in domo, nec vult legatum vsum fructus, extra domum præstare, quæritur quid iuris? Videatur dicendum prima fronte, quod à verbis legati recedi non debeat, & quod legatum vsum fructus, extra domum præstari non debeat, quia testator legatum illud fecit casu, quo, in domo vxor cum hæredibus habitare non posset: quæ verba, casu, quo important conditionem, perire ac si dixisset testator, si habitare non posset, ex quo illa verba respiciunt futurum euentum, iuxta l. respiciendum, cum l. sequi. ff. si cer. pet. Et in terminis de illis verbis tradunt Bald. in consil. 241. Casus talis est. videlicet, in libro 1. Corn. in consil. 14. column. 1. in consil. 96. column. 2. in fin. libro 1. in consil. 187. column. 2. post medium. versicu. ista enim verba libro 2. & in consilio 143. column. 1. libro 3. Guido papæ. quæst. 15. column. 1. Ideò antequam legatum vsum fructus, debeat extra domum, debet purificari & impleri conditio, quod vxor legataria cum hæredibus stare & habitare non possit. l. cedere diem. ff. de verbo. signi. cum simil. Testator enim censetur minùs grauare hæredem, quàm sit possibile. l. vnum ex familia. §. si rem. l. titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. l. nummis. ff. de leg. 3. cum simi. sed minus onerosum est hæredi, præstari alimenta in domo, quam extra domum, ideò quando testator mandat vxorem alimentari in domo, censetur id facere, fauore hæredis, nec tenetur hæres extra domum illa præstare, nisi fiet per eum quominus legatarius in domo cum eo possit habitare. l. Caio. §. si. vbi Bar. ff. de alim. lega. & idem Bar. in consil. 211. in 3. dub. Bal. in consil. 484. Casus talis est. qui dam Simon. libr. 4. Pau. de Cast. in consil. 167. considerandum est, libro 1. Alex. in consil. 192. libr. 1. & in consil. 3. lib. 4. Corn. in consil. 318. in fi. li. 3. Et onus probandi, quod legatarius in domo cum hæredibus habitare non possit, incumbit ipsi legatario, vt in terminis tradit Anchara. in consil. 254. Super. 1. quæsito, non multum insistendum videtur vbi consulit mulieri, quod sit beue præparata antequam litiget cum hæredibus, ne deficiat in probationibus, quia difficile est probare culpam hæredum. & illud consilium Ancha. refert & sequitur las. in l. diuortio. in princ. col. 7. ff. solut. matri. & quod onus probandi incumbat, mulieri, tradit Alex. in d. consil. 100. libr. 1. Sed ista vidua non videtur posse allegare aliquam causam, curcum hæredibus ma-

riti stare non possit, cum nunc tantum ceperit domum erigere præfatus dominus Bartholomeus, cum quo minime habitauit, ideò non entis nullæ sunt qualitates. l. cer. ff. de vusu. cum simi. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure verius, quod immò debeat legatum vsum fructus huic viduæ. & præmitto vnum, quod infacto præsupponitur, quod ista vidua est mulier virenti ac dulci ætate, forma conspicua & facili, quæ ipsa ad sui spectationem iuuenes facili attrahat. ¶ Rursus ponitur in facto, dominum Bartholomeum Gastandi, in ætate calida & feruenti esse. ¶ Quo præsupposito, dico, quod agere nouerca in domo priuigni non posset, citra suspensionem honestatis, quo casu dicitur cum priuigno habitare non posse, quia non posse quis dicitur, quod honeste non potest l. vulgo. ff. de statu homi. l. si cum dies. §. compromitto. ff. de arbitr. ca. vt iuxta, de offi. ordi. c. indecorum, de æta. & quali. c. contingit, de arbitr. c. denique. in fi. 4. dist. ¶ Secundò considero, quod licet culpa aliqua priuigno imputari non possit, cur nouerca cum eo non agere possit, licet etiam probari non possit, quod ad veneris, locos appellata non fuerit à priuigno, sola tamen suspitio quod id fieri de facili nõ posset ob teneram vtriusque ætatem in lasciuia procliuiorem, videtur sufficere: nam non quod operatur existentia, idem agit sola eiusdem actus suspitio, iuxta illud Horati. episto. 7. Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timent, Mecænas veniam. simile videmus circa amissionem possessionis ciuilem, quod amittitur ex sola suspitione, ex eo solum, quod suspicatur quis se posse repellere & priuari. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. l. si id, quod. §. fin. ff. de acqu. poss. videmus etiam, quod si vicinus videns ortum incendium vicinas ædes interciderit, veritus vt ne ædes ignis intercidentis perderet, non tenetur lege aquilia. licet ignis antea fuerit extinctus, quàm perueniret ad ædes intercidentis, quia sufficit sola suspitio, quod peruenire posset l. si quis fumo. §. si. ff. ad legem aquil. qui tex. videtur decidere casum nostrum, nam vidua hæc metuens, à priuigni amoris, incendio, vult habitationem communem intercideret. ¶ Ad idem tex. in l. habitatores. §. si. ff. locati. vbi, si conductor domus aliò migrauerit, propter aliquam suspensionem iustam, remittitur merces licet periculum quod suspicaretur, non euenerit, quia sufficit iusta suspensionis causa. vellem, quod responderet quis in ratione sola naturali, si nouerca iuuenis & cupidinis apta blanditiis cum priuigno non ideò velit agere in domo eadem, quod suspicetur, nequid turpius accadat pudicitie splendorem lædens, an non iustissima sit eiusmodi suspitionis causa? simile videmus paria esse, quod sit bellum actua liter vel sola belli suspitio, vt fiat remissio pensionis ob causam belli. Ancha. in consilio. 88. Præmissa facti serie. vbi refert dictum illud Senecæ in tragediis. Peior est bello, timor ipse belli. refert & sequitur Alexan. in l. diuortio in princ. column. 3. ff. solu. matri. Idem voluit Imo. in consil. 7. column. 2. Deci in l. 1. in princ. column. 20. nume. 67. ff. de offic. eius las. in di. l. clam possidere. §. qui ad nundinas, in 8. not. ff. de acqu. poss. & in l. cum te proponas, column. 1. & seq. C. de transac. ¶ Tertiò dico non esse expectandum, vt debeat legatum vsum fructus extra domum, si nouerca interpelletur de pudicitia à priuigno, sed immo obuiandum est, vt ne ipsa expectatio periculum adducat, interim enim lædi posset castitatis ornamentum, melius est enim intactam cutem seruare, quàm post illatum vulnus remedium quærere. l. si. C. in quibus. cau. in integ. resti. non est neces. l. 1. C. quam. licet. vnicui. sine iud. se ven. Et quod Terentius cõsult, Malonos ante prospicere, quam hunc vlcisci accepta iniuria. Et quod dicit Ouidius, Principiis obstat, sero medicina paratur, Cum mala per longas conualere moras. gloss. in c. ad hæc, de rescrip. facit tex. in l. 2. C. de iuris & facti ignor. ibi, ferè prece subueniri tibi desideras. & quod scribit beatus Hiero. dum paruus est hostis, cum interfice. quem citat Bellamera in consil. 40. column. 8. post med. ¶ Quartò, quod vbi maritus legat alimenta aut vsum fructum extra domum, casu, quo mulier in domo stare nõ possit, quod debeat legatum, si in domo honeste, aut circa honestatis sinistram suspensionem stare non possit adduco Barto. in d. l. diuortio, in princ. column. solut. matrim. & in d. l. Caio. §. 2. fin. ff. de alim. leg. Bald. in consil. 58. & in consil. 92. lib. 2. Paul. de Cast. in consilio 428. in quinto dubio, libro 2. Ange. in l. Titia. ff. de solutio. & in l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxor. actio. Ange. Are. in §. fuerat, nume. 16, institu. de actio. ¶ Sextò in terminan-

tibus





tibus in specie & indiuiduo, quando sit legatum nouer-  
ge in domo testatoris, quod illud debeat extra domum,  
vbi est priuignus, iuuenis propter suspitionem pudicitiae,  
adduco Bald. in l. si ea. C. de cond. infer. vbi Bald. fortius vo-  
luit, quod si fiat legatum nouerca sub conditione, si a pri-  
uignis non discesserit, adhuc potest nouerca a priuignis  
recedere, propter sinistram suspitionem euitandam, & ni-  
hilominus consequitur legatum. & tamen in casu nostro,  
testator non apposuit istam conditionem si a priuignis  
non discesserit, sed solum casu, quo in domo cum haeredi-  
bus stare non posset, & sic in casu nostro, verba legati so-  
nant in libertatem, recedenda a priuignis, in casu autem  
Bald. sonant in vinculum & obligationem standi cum pri-  
uignis: si stante vinculo potest nouerca discedere, quan-  
to fortius vbi verba sonant in libertatem? Idem voluit  
Bald. in auten. quod loum, ante fin. C. si secun. nup. mulier.  
vbi, quod nouerca cogitur manere cum priuignis ob id,  
quod debentur ei alimenta extra domum, etiam alia ratio  
ne, quam timoris pudicitiae, id est, quia sit odium naturale  
inter nouercam & priuignos. allegat Iacob. de Are. in l.  
pen. ff. vbi pup. edu. deb. vbi etiam not. Bar. & Bald. refert &  
sequitur Ias. in d. l. diuortio, in princ. colum. 7. ff. sol. mat.

3 ¶ Septimo, ex alio dico, quod vidua haec, habet iustam  
causam recedendi a domo mariti, licet fuerit legatum  
casu, quo in domo habitare non possit, quia vult seorsum  
habitare cum filiis suis, priuignis relictis, ex eo, quod scri-  
bit Ioan. de Ana. in cons. 54. vbi, quod iusta causa non stan-  
di in domo mariti, est, quando maritus instituit extraneos,  
& mulier vult seorsum habitare cum filiis, sed priuigni di-  
cuntur extranei, respectu nouercae, ergo, &c. ¶ Octauo,  
pro hac opin. adduco Spec. in ti. qui filij sint legi. nu. 30.  
vbi, q. vxor cogitur percipere alimenta in domo marito, qua  
do filius haeres, postea subdit, quod siue filius siue alius  
sit haeres, non cogitur in domo percipere, quando hone-  
ste aut sine contentione percipere non potest, pondero,  
quod primo loco solum dicit eam cogendam in domo  
percipere, quando filius sit haeres, ergo videtur velle, quod  
vbi extraneus est haeres, non cogatur in domo percipere,  
alias nulla esset differentia, an filius sit haeres vel extra-  
neus, quia etiam vbi filius est haeres, non cogitur cum eo  
in domo stare, quando ex causa non posset, puta propter  
contentionem & rixas, vt ergo sit alia differentia quando  
filius est haeres, & quando extraneus, quam differentiam  
voluit Spec. constituere, dicendum est, quod vbi extraneus  
est haeres domum mariti habitans, indistincte non cogat-  
ur vidua cum extraneo agere, quasi cum extraneo, non  
commode aut honeste possit habitare. ¶ Nono conside-  
ro, quod omnes Doct. in hac materia conueniunt, quod  
sola sinistra suspitio honestatis dicitur causa sufficiens,  
cur dicatur, mulierem non posse in domo mariti manere.  
istam solam suspitionem adducit Bald. in l. 1. colum. 2.  
circa medium versicu. sed dubitatur quid si neuter. C. de  
lega. in dic. l. si ea. C. de conditio. infer. Ange. in d. §. fuerat.  
in 6. q. institut. de actio. modo ista suspitio consistit in ani-  
mo, timor enim & suspitio passiones sunt animi: sed ea, quae  
in animo consistunt, videntur probari per iuramentum,  
iuxta gloss. & Docto. in §. sed ista. institut. de actio. vbi late  
Modar. ob id standum videretur iuramento ipsius nouer-  
cae, quod vtetricum suspectum habeat, quod maxime ob-  
tinet, quia suspitio eiusmodi oriri solet ex variis causis,  
quae nec in publico committi solent, nec explicari honeste  
possunt. ¶ Decimo, facit in fauorem viduae, q. mortuo vi-  
ro statim a domo recessit ex consilio & consensu tuto-  
rum, & duorum liberorum defuncti mariti, ex prima vxore,  
qui ipsi eidem viduae constituerunt certum redditum  
in alimenta, loco derelicti vsusfructus. & licet nunc domi.  
Bartholomeus contradicat, non videtur de eo curandum,  
postquam maior pars in vnum consensit, quia etiam ¶ in  
pluribus administratoribus statuit maiori parti, vt habetur  
in l. 3. §. fin. ff. de admi. tuto. & declarat Barto. in l. quod ma-  
ior. ff. ad munici. Quod maxime procedit, quia ita dicitur  
expedire liberis minoribus, vtiusque matrimonii, licet  
domino Bartholomeo aliud visum sit: plurimum enim sen-  
tentia debet praeualere. c. si transitus. 79. di. quod autem se-  
mel placuit, amplius displicere non debet, regu. quod se-  
mel, libro sexto. ¶ Ex praemissis apparent sublata, quae su-  
pra in contrarium adducta sunt, nam fateor, quod lega-  
tum vsusfructus, non debetur extra domum, vbi vxor cum  
haeredibus, mariti stare potest, sed dico, quod in casu isto  
stare non potest, quia honeste stare non posset & sine sini-

stra suspicione pudicitiae. & in quantum dicitur, quod onus  
probandi negatiuam, incumbit vxori, quod honeste stare  
non possit, fateor, sed dico, quod probatio vxoris est eui-  
dens per iuris praesumptionem, ex eo, quod ipsa vidua, sit  
formae laudatissimae, & amabili, in virenti aetate, & haeres  
priuignus in calida ac feruenti iuuentute, adeo, quod iuris  
praesumptione non tuto simul possent cohabitare, & sine  
sinistra hominum suspitione, vt supra ostendimus per ra-  
tiones naturales & efficaces, ac per decisionem in termi-  
nis. & sic probat vidua eius negatiuam, quod agere non  
possit in domo haeredum, per iuris praesumptionem, quae  
dicitur probatio liquidissima. licet imperator, cum ibi la-  
te nota. ff. de leg. primo late Mod. in Rubr. extra de proba.

5 ¶ Secundò principaliter dubitatur, quia maritus dece-  
sit de mense Septembri, collecto iam grano & vuis pen-  
dentibus, an haeres mariti lucrari debeant fructus bono-  
rum dotialium, consistentium in praediis? Ad istud respon-  
deo, quod inspicere debet tempus contracti matrimonij, &  
traditionis ipsorum bonorum, quia haeres mariti lucran-  
tur fructus, pro rata anni, quae durauit matrimonium, & su-  
stinuit maritus onera matrimonij, verbi gratia, contractum  
est matrimonium & tradita dos de mense Maii, & sic one-  
ra matrimonij sustinuit maritus, pro tertia parte ultimi an-  
ni, & diuidi debent fructus ultimi anni in tres partes, & ter-  
tiam partem percipiant haeres lege de diuisione, vbi  
late Scriben. ff. sol. matri. ideo videndum est de tempore  
contracti matrimonij, & traditionis bonorum dotialium,  
& praemissa procedunt tam in fructibus perceptis, quam  
pendentibus, de tempore soluti matrimonij. ¶ Et hic ad-  
uertendum, quod si mulier fecisset aliquas expensas in  
bonis istis dotialibus, in primo anno contracti matrimonij, ta-  
les expensae detrahi possunt de fructibus ultimi anni. iux-  
ta l. fructibus, cum ibi not. ff. sol. matri. ¶ Tertiò dubitatur,  
an pro liberis pupillis dictae viduae peti possit diuisio bo-  
norum communium cum liberis prioris matrimonij. Bre-  
uiter, si verum sit, quod ponitur in facto, id est, quod ista  
diuisio sit futura utilis ipsis pupillis, & doceatur de tali  
utilitate, puto diuisionem peti posse; nam licet minor pro-  
uocare non possit ad diuisionem, regulariter. l. si pupillo-  
rum. ff. de rebus eorum tamen non procedit, quando ex-  
pedit pupillo diuisionem fieri. gloss. & Bartol. in l. iubemus  
nulli. C. de sacrosan. eccle. cum simil. vt per Alexan. in con-  
si. 7. in fin. libr. 5. utilitas autem non breuis proponitur, quia  
dominus Bartholomeus vult domum tenere cum sum-  
ptu non modico, viuendo de bonis communibus. Planè si  
pupilli eorum redditus separatò habeant, vectigal magnū  
in parsimonia consequentur. Laus Deo, Virgini, ac diuo  
Ioannis Euangelistae ac vniuersae caelestium curiae, Sauilian-  
ni, die 26. Nouembris. 1545. Aymo Crauetta ex Sauiliano.  
I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Dominium pecuniae numeratae non est difficilis probationis.
- 2 Deferens pecunias, praesumitur dominus earum, ex sola delatione & possessione.
- 3 Identitas personae facilius probatur, quam identitas rerum.
- 4 Verisimilitudo dicitur cognata naturae.
- 5 Falsa demonstratio non vitiat, si aliae plures verae sint.
- 6 In casibus, in quibus agens tenetur probare de dominio, & in quibus do-  
minium est difficilis probationis, satis est actori, si probet qualita-  
tem rei.
- 7 Cautio debet praestari per eum, qui tenetur ad aliquid soluendum vel  
restituendum.
- 8 De futura petitione tertij, ratio haberi non debet.

## CONSILIVM CCLXIX.

Pro commendabili Philippo Sole-  
gli, mercatore Leualdixij districtus  
Saluiani contra Isoardum Hele-  
ne, & Ioannam vxorem Pontii Bor-  
reli, ex loco Conueyrasij patriae Briā  
zonesij, in Delphinatu.



**I**N VINO subsidio ex corde postulato. Com-  
mendabilis mercator, Philippus de Soleglis lo-  
cis Leuadixij districtus & mandamenti Salua-  
ni, amisit sacculum pecunie, in quo erant scu-  
ti centum quadraginta & septem cum dimidio solis, & Ita-  
lia, prope locum Cheyrasij, accedendo ad nundinas Briā-  
zoni. Deinde continuo, & amissionem cognitam habuit,  
conquestus est apud plurimos particulares, quærens in-  
uentorem, cui præmium aureorum viginti donare vo-  
lebat, querelam etiam obtulit ad castellanum, dicti lo-  
ci Cheyrasij. Rursus obtinuit monitorias à iudice eccle-  
siastico, duæ personæ declarauerunt inuenisse sacculum,  
vnum pecuniarum, in quo essent scuti 115, tam solis, quam  
Italiæ. Proposita est actio contra inuentores, in curia baili-  
uatus Brianzoni. Queritur, an probata dicatur intentio  
ipsius Philippi, ut ei pecunie inuenta restitui debeant, &  
an teneatur ad cautionem aliquam de restituendo, si  
quis alius appareat dominus pecuniarum. ¶ Breuiter, non  
anguendo ad partes, dico pecunias esse restituendas ipsi  
Philippo, & considero pro fundamento, quod dominiū  
pecunie numeratæ, non videtur difficilis probationis, im-  
mo facilis, quia probatur dominium pecunie, ex solum  
eius possessione, in tantum, quod dominium pecunie à  
possessione eius separari non potest, ideo accipiens pe-  
cuniam alienam inuito, à non domino, fit dominus il-  
lius pecunie, ex sola commixtione illius pecunie, cum  
suis propriis, si alieni, si de solutio, ita tradit Card. in clem.  
exini de paradiso, §. quia propter, de verb. sig. videmus,  
etiam, quod licet, ex simplici traditione alicuius rei, sine  
causa non transferatur dominium, l. nunquam nuda, ff. de  
acq. rer. dom. secus tamen in simplici traditione pecunie  
ad numerum, quia ex ea transfertur dominium, l. in naue  
Satpheli, vers. idem iuris, ff. locati Bar. & Docto. in l. eius qui  
versicu. quas verò, vbi las. column. 4. ff. si cert. per. habetur  
in l. 2. §. in tutu. dario. eod. tit. His ita præsuppositis & con-  
sideratis, dico, quod si deferens pecunias præsumitur do-  
minus earum, ex sola delatione & possessione, cum domi-  
nium pecunie ab eius possessione separari non possit, ut  
suprà dictum est, item in dubio lex præsumit, quod pecu-  
nia sit propria deferentis aut possidentis eam, non aliena. 2.  
C. pro socio. vbi Barto. per illum tex. quod hoc procedit, li-  
cet emat quis rem suo & alterius nomine, adhuc præsumi-  
tur emere de pecuniis propriis, tradit idem Bar. in l. si pā-  
trius. C. com. vtr. ind. Bald. in l. pe. C. si quis alteri vel sibi.  
Abb. in cons. 46. in 3. dub. lra. Itaque si probari possit, quod  
iste Philippus agens, sit ille met, qui pecunias illas deferrebat,  
dico, quod abunde & legitime probatum dicitur, pecunias  
fuisse suas & ad eum pertinuisse. ¶ Quod autem agens ille  
dicatur, qui pecunias inuentas deferret, probatur ex mul-  
tis, in qua re considero, quod si identitas personæ facilius  
probatur, quam identitas rerum, ex eo, quod Barto. scribit  
in l. si quis feruum. §. si inter duos. ff. de leg. 2. vbi si testator  
quid legat Clarutia talis parrochiæ, si veniat aliqua mulier  
illius parrochiæ, nomine Clarutia, illi debetur legatum,  
nec auditur hæres, si dicat, tu non es illa Clarutia, probes  
te esse illam, sequitur las. in cons. 40. col. 3. circa. med. li. 1. Et  
tamen vbi agitur de identitate rerum, illa probanda est,  
saltem per duas demonstrationes, ut habetur in l. demōst.  
ff. de cond. & dem. & in c. auditis, de præscrip. Et istud est,  
quod voluit Bald. in cons. 70. Cum appareat. li. 4. vbi, quod  
non præsumitur pluralitas nominum, ob id, quod præsumi-  
tur identitas corporis, probata identitate nominis. dico  
igitur cum probatum sit, & appareat istum actorem illum  
esse, qui querelam proposuit amissæ pecunie, nec pars  
doceat de alio querelante, is esse præsumitur, qui pecu-  
nias amisit, non alius, quod autem actor querelam propo-  
suerit, apparet ex denunciatione euangelica, seu ex moni-  
toriis. ¶ Secundò, quod agens is sit, qui pecunias defer-  
ret, & amisit, probatur agendo à verisimili, quæ probatio  
dicitur fortissima & naturalis, quia si verisimilitudo dici-  
tur cognata naturæ. Bald. in cons. 1. §. 8. Mortuo filio. libro 3.  
& habetur verisimilitudo pro lege. Oldra. in cons. 1. 3. Cum  
quæstio, in finnet dubia dicitur res, de qua constat per  
verisimilitudinem. l. vbi est verborum, vbi Socin. in tertio  
not. ff. de reb. dub. hinc videmus, quod statuitur testibus pau-  
cioribus numero, quando deponunt verisimiliora. l. ob car-  
men. §. fin. ff. de testica. in nostra extra. eod. tit. Bald. in l. te-  
stium columna pen. C. de testibus cum simil. Sed plusquā  
verisimile est, quod iste agens, & non alius pecunias ami-  
serit, quia solus ipse de perditione querimoniam instituit.

obsecro, si quis alius tantam quantitatem amissam habe-  
ret, an non querelam instituisset, an non aliquis saltem ru-  
mor de alio, qui amisisset, diuersus haberetur. ¶ Tertio,  
arguo fortissime, nam habemus, quod si dominus rei com-  
modatæ aut mutuatæ, nuncium destinet ad commodata-  
rium, qui nuncius signa idonea & sufficientia reddat, ex  
quibus probetur & arguatur, eum verè esse nuncium do-  
mini, rei commodatæ, si tali nuncio credat commodata-  
rius, & ei restituat rem, excusatur commodatarius. Paul. de  
Cast. in consil. 379. Considerandum est, & in consil. seq. li-  
bro 2. tradit Bertachi. in 1. parte reperto. in verbo com-  
datarius, versicu. primo. Sed iste agens abunde signifi-  
cauit indicia & intersignia, denotantia, pecunias inuen-  
tas, ad eum pertinere. Primò, quia dixit illas amisisse in  
quodam sacculo telæ nouæ. Secundò, quia expressit locum  
amissionis. Tertio, quia declarauit qualitatem pecunie  
amissæ, quod esset in aureis solis, Italiæ, & allis. Quarto,  
quia declarauit tempus amissionis. In quib. signis & indi-  
ciis conueniunt responsiones, & reuelationes ipsorum  
reorum, qui pecunias inuenerunt, cui dubium, quod qua-  
tuor istæ demonstrationes sint plusquā sufficientes, cum  
duæ sufficerent. l. forma. ff. de censibus. Bar. in l. de demon-  
stratio falsa. ff. de conditio. & demonstratio. & si danda est fi-  
des nuncio, ob eius intersignia, quanto fortius vero domi-  
no fides habenda est, nam in nuncio fraus & falsitas com-  
mitti potest, ex parte commodatarij, si nuncium ipse sup-  
ponat cū instructione intersigniorū. quæ falsitas aut fructus  
in casu isto committi non potest. Quod fundamentum  
iudicio meo videtur inexpugnabile. ¶ Nec obstat, quod  
non videtur datum intersignium quantitatis pecunia-  
rum, cum dicat agens de scutis 147. cum dimidio, & fa-  
teantur rei de centum & quindecim quia respondeo,  
quod præsumptio iuris contra reos, nam inuenta pecunia,  
si ignorabant amissorem, consignare eam debeant Epif-  
copo loci, aut eius Vicario. Bald. in l. 1. column. 1. ff. de re-  
rum diuis. cum simil. ut per las. post Alex. in l. rem quæ no-  
bis columna sexta post medium versicu. circa primum  
membrum. ff. de acqu. poss. Retinendo igitur tam pecu-  
niam, & in usus suos conuertendo, futuram commise-  
rant, capit. si quid inuenisti. 14. quæstione quinta. Itaque  
non est credendum assertioni ipsorum inuentorum, in do-  
lo existentium, immò iuramento potius ipsius actoris,  
per eam, quæ habentur in l. in actionis. ff. de iur. iur-  
rando. ¶ Si enim stetur iuramento in litem, à fortiori iu-  
ramento veritatis. Et maxime, cum ipse agens det quatuor  
insignia, verificata ex confessione reorum, ipsi autem rei  
solum dant vnam diffinitatem, in quantitate pecunie.  
¶ Ex alio arguitur dolus contra reos, quia variant in mo-  
do distributionis pecuniarum, quia mulier dicit dedisse  
dimidiam sociæ itineris, qui negat de dimidia. ¶ Aliter  
etiam, & secundò respondeo ad argumentum, quod ex  
quo conueniunt quatuor demonstrationes & indicia,  
istud videtur sufficere, licet non conueniat intersignium  
quantitatis. Bar. in l. demonstratio, in 6. quæstione. ff. de con-  
di. & demonstra. Socin. in l. in testamento. 1. column. 2. ff. eod.  
titu. ¶ vbi quod falsa demonstratio non viciat, si alie plures  
veræ sint. ¶ Tertio respondeo, quod argumentum posset  
colorem habere, si rei sponte declarassent habere pecu-  
nias aut eas inuenisse, & proclama fieri fecissent de restitu-  
endo, danti intersignia, quia tunc præsumptio esset pro eis  
quod nolent aliena retinere, sed hi diu tacerunt, nec spō-  
te declarauerunt pecunias inuenisse, immò coacti metu  
censurarum, ob id nullo modo est standum eorum asser-  
tioni, quod scutos centum & quindecim tantum inuene-  
rint, sed potius credendum est assertioni actoris verisimili  
ob tot signa, ab eo expressa & verificata, videmus in simili,  
quod statuitur assertioni iudicis, vbi illas non stareur quan-  
do illa est verisimilis. Ancha. in consil. 377. Ex prædicta fa-  
cti narratione. columna fin. quod repetitum in consil.  
439. ¶ Videmus etiam, quod liberationum, probat in fa-  
uorem scribentis, vbi alias non probaret, quando continet  
verisimilia, saltem cum iuramento ipsius scribentis. Bald.  
in rubr. C. de fide instrum. Corn. in consil. 319. column. 10.  
versicu. & hic est. lib. 3. Decian. l. 1. column. 1. in fin. C. de  
eden. in cap. 2. column. 5. de fide instrum. in consil. 410. Co-  
lumn. 1. circa med. & in consil. 596. column. 2. post me-  
dium. ¶ Et si dicas, postquam declarauerunt metu cen-  
surarum, verisimile est, quod ad veritatem declarauerunt,  
alias omnino tacuissent. Respondeo, quod declarauerunt  
verum manifestari, & furti accusari, quia verisimile est,  
quod



quod aliquibus reuelassent de pecuniis inuentis, vel, quod aliquid contra eos suspicarentur, videntes eos pecunias habere contra solitum, in tanta quantitate, & quod declarauerint per metum iudicij temporalis, non spiritualis, arguitur, quia in eorum declarationibus sibiipfis contrariantur, nam Ioanna vxor Pontij Borreli, dicit distribuisse dimidiam pecuniam Isoardo Helene, filio germani, & tamen Isoardus negat pe dimidia, & ex hoc alteruter ipsorum declarantium necessario mentitur, apparet igitur, quod non ex fide ita declarauerunt. ¶ Quinto respondeo, quod standum est dicto ipsius actoris, verificantis pecunias ad se pertinere, per quatuor insignia, ex quo nullus alius apparuit, neque apparet, qui de ipsis pecuniis quaestionem mouet, probatio enim sufficiens habetur, quae alias non sufficeret, quando non apparet de iure alterius. ca. 1. de religio. domi. Ideo licet non probetur de tempore necessario, ad praescribendum, hoc tamen non nocet actori vel reo, quando non apparet de aliqua possessione alterius, quia tunc praesumitur pro eo, qui probat de possessione alicuius temporis. Abb. in consil. 52. colum. fin. libro 2. per text. in dicto cap. 1. vbi Innoc. de relig. domi. tradit idem Abb. in consil. 54. colum. 2. in fi. versic. 2. ad ad idem optimè facit. & in consilio 82. colum. 3. in fi. ad versic. ad praedicta. libro 1. in proposito nostro rei non praetendendum ius, in istis pecuniis. tertius nunquam apparuit, qui de perditione pecuniarum verbum fecerit, qui tum verisimiliter fecisset, si perdidisset argum. l. cum de indebito. ff. de probat. Quis igitur iu naturali ratione viuens, non credet pecunias ad actorem pertinere, qui ipse solus conquestus est & lamentatur, qui ipse tot probationes praestitit, per tot argumenta, supra commemorat? ¶ Quinto respondeo, quod nisi credatur actori, qui docuit de tot intersignis, propter declarationes reorum, qui solum dixerunt de scutis 115. semper esset in potestate inuenientium res alienas, defraudandi dominos rebus perditis, dicentes plus vel minus inuenisse, vel aliter diuersificando qualitatem aut quantitatem rerum inuentarum, sed fugienda est interpretatio, per quam esset in potestate partis. alium eludere aut iure suo defraudare, vel per quam altera pars remaneret in damno aut decepta. l. 1. §. 1. ff. de arb. l. sed si pupillus. §. sed si alias. ff. de instito. l. 1. §. magistrum. ff. de exercito. l. si idem, cum eodem versic. ne in potestate. ff. de iurisd. om. iud. l. si quis in conscribendo. circa med. C. de pactis. quae iura ad hoc propositum citat. Paul. de Cast. in consil. 225. Ego Paulus, in fi. in consil. 285. Visis & ponderatis omnibus superscriptis. colum. 3. circa med. & in consil. 317. Viso & examinato. colum. pen. post med. lib. 1. & in pulchro casu tradit Calder. in consil. ult. colum. 1. post med. versic. item quia si teneremus in tit. de donat. ¶ Sexto & ultimo, ac peremptorie, quod in casibus, in quibus agens tenetur probare de dominio, in quibus dominium est difficillis probationis, satis tamen est actori, si probet qualitatem rei, & eam demonstret per duas demonstrationes. l. si in rem. ff. de rei vendic. l. forma. iuncta gloss. in versic. vicinos. ff. de censibus, quanto magis in casu isto sufficient quatuor demonstrationes, in quo probatio dominij est facilima, vt supra ostendimus. ¶ Circa cautionem an cogatur agens cauere de restituendo, si alius apparet dominus pecuniarum, breuiter concludo, quod non, sequentibus fundamentis. Primo, quia cautio petitur quando alias quis fieret in damno, puta, quia conueniatur duplici iudicio l. is. a quo. ff. de rei vendic. sed hic nullum versatur periculum reorum, nec in praesenti nec in futurum, quia a nemine molestantur, nec molestare potuerunt, si pecunias restituant tradenti intersignia, iuris sui, per ea, quae supra diximus de commodatario, restituenti rem nuncio portanti intersignia. ¶ Secundo, cautio debet praestari per eum, qui tenetur ad aliquid soluendum, vel restituendum. l. in omnibus. ff. de iudic. & in titu. ff. vt leg. seu fid. no. cau. sed agens si recuperet pecunias suas, non tenetur eas restituere. & quod ad eum pertineant, apparet ex praemissis. Alias sequeretur, quod omnis qui agit ad rei persecutionem, actione reali vel personali aut alia, quae ex delicto descendit, si obtineat tenetur cauere, quod si alius superueniat ius praetendens, de ei restituendo: quod est absurdum, postquam docuit de iure suo. ¶ Tertio dicere, quod actor teneatur cauere, est opponere de inre tertij, de quo nullo modo apparet nec aliqua verisimilitudo dictat, quod apparere possit. modo dico, quod etiam si appareret de iure tertij, illud opponi non posset, quando non est exclu-

suum iuris agentis ipso iure, vt per Bart. in l. 2. ff. de excep. rei iudic. Bald. in l. cum seruum. C. de seruis fugit. cum similib. quanto minus opponi hic poterit de inre tertij, de quo nullo modo apparet nec spes est, quod apparere possit? ¶ Quarto ista cautio peti non potest, nisi in euentum, quod in futurum apparere posset ius praetendens, sed iudex non habet quaerere. de tractu futuri temporis, sed rebus sic stantibus, iudicandum est. l. non quemadmodum. ff. de iudic. ¶ Quinto, quod cautio praestari non debeat, adduco Rotam decis. 310. Si reus, in nouis. vbi, quod inspicitur, quod euenire potest, quando illud non habet spem in aliquo vero, de praesenti, in iure fundato, per l. sciendum. §. penult. ff. qui satisf. cogan. l. 1. ff. de in litem iur. l. Iulianus. ff. ex quibus causis maiores. ca. in nostra, de iniur. sed quod tertius possit superuenire, qui ius praetendat in istis pecuniis, non habet aliquam spem fundatam in praesenti statu, immo praesens status omnino repugnat, quia vt supra dictum est, si tertius alius pecunias perdidisset plusquam verisimile est, quod de hoc quaerimonia aliqua habita esset. Ad idem adduco quod scribit Paul. de Cast. in consil. 181. In causa quae vertitur luce. in fi. lib. 1. vbi quod non inspicitur, quod euenire potest, quando adhuc non sunt aliqua coniectura, quod eueniat, per legem Iulianus. ff. qui & a quibus, sed hic nullae omnino sunt coniecturae, quod tertio alij possit ius competere, vel quod alius tertius sit desideraturus istas pecunias. ¶ ergo de futura petitione tertij ratio haberi non debet. & posito, circa praedictum veritatis, quod aliquis tertius posset agentem excludere, talis tamen futurae exclusionis, de qua dubium sit, ratio haberi non debet, vt per Paulum de Castro. in dicto consil. 182. allegat Bart. in repet. l. Iulianus in fi. ff. de cond. indebi. ¶ Sexto confidero, quod tertius nullus venire potest, qui possit ius praetendere in istis pecuniis, nam actor abunde & legitime probauit de iure suo, per vera intersignia, in quibus dolus aut malitia considerari non potest. ¶ Pone, quod surgat tertius aliquis, quae so quae signa ostendere possit, ex quibus pecunia sibi debeatur, postquam agens prior signa dedit? ¶ Profecto re manifestata per actorem, & deinde reos, quorum demonstrationes conueniant demonstrationibus, actoris praecedentibus, ridiculum esset dicere, quod fides habeatur alij tertio, in signis manifestis & notoriis, equidem, si id fieri posset, quam non pauci inuenirentur ad pecunias inuentas concurrentes. ¶ Postremo confidero, quod in omnem euentum, vbi iudex vellet actorem cogere ad cauendum, standum esset iuratori, eius cautioni, cum sit forensis, nec fideiussorem valeat inuenire, super quo standum videtur, eius iuramento, vel saltem remittendus esset ad cauendum in loco domicilij, vt per Scriben. in l. 1. ff. qui satisf. cogan. vbi las. col. penult. Simile videmus in terminis authen. quae supplicatio. C. de precibus impera. offer. quod statur iuratori cautioni, quando non reperitur cautio. Guido Papae quaestione 50. circa fin. & quaest. 189. ¶ Ex quibus concludo in fauorem actoris, quod pecuniae restitui debent sint cautione, vel certe stari debet cautioni, eius iuratori, aut ad locum domicilij remittenda est cautio, saluo saniori iudicio. Sauiliani die penult. Nouembris. 1545. ¶ Aymo Crauetta ex Sauiliano I.V.D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Instantia currit etiam in causis summaris.
- 2 Impedimentum probari debet per eum, qui illud allegat.
- 3 Culpa imputatur ei, qui potuit impedimentum amouere, illud non amouit.
- 4 Non datur restitutio aduersus lapsum prima instantiae, ex causa impedimenti.
- 5 Instantia dicitur perire culpa partis, non iudicis.
- 6 Argumentum valet a communiter accidentibus.
- 7 Sententia lata post instantiam peremptam, nulla est, nec reformari, nec confirmari potest.

## CONSILIVM CCLXX.

Pro vniuersitate Vallis macrae, contra  
communitatem & homines Val  
larij, sancti co. statij, Mart. Saluciaru.

DVL





**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa communitatis & hominum Villarij, sancti Constantij, dubitatur de pluribus, & primò, an currat instantia in ipsa causa, in qua proceditur summarie & de plano, sine strepitu & figura iudicij. ¶ Secundò, si currat, an instantia dicatur perempta, culpa partis agentis vel iudicis? ¶ Tertio, si culpa iudicis, an sententia lata post peremptam instantiam, dicatur nulla? ¶ Quarto, an talis sententia saltem possit reformari? ¶ Circa primum dubium breuiter concludo, currere instantiam etiam in causis summarijs, quam opin. tenet Abb. in cap. penult. col. fin. de iud. Alexand. in consil. 50. col. 3. circa med. versic. præterea, & fortius d. libr. 2. sequitur Iason. in leg. properandum. in princip. column. 3. circa med. versic. 2. quæritur. Cod. de iud. Addo. Rom. in consil. 174. Amplissime Doct. in princip. Feli. in c. venerabilis, col. penult. in fin. de iudi. Natta in cler. sæpe. §. quæ omnia. col. 26. cum tribus. col. sequ. de verb. sign. ¶ Circa secundum dubium respondeo, quòd ista instantia perit culpa partis agentis, non iudicis, si enim dicat pars, se impeditam fuisse per iudicem, quo minus causa finiretur intra suum tempus, tenetur probare impedimentum, quia illud consistit in facto, quod non præsumitur nisi probetur. l. quæcunque. §. 1. ff. de publi. leg. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postli. reuers. cum simil. & cum fundamentum partis sit super impedimento iudicis, illud probandum est. l. ei, qui. ff. de probat. l. qui accusare. Cod. de eden. l. actor. Cod. de probat. cum simil. ¶ & in terminis impedimenti, quod probari debeat per eum, qui illud allegat. tradit Innoc. in c. extramissa, de præscri. quem refert & sequitur Dec. in c. si pro debilitate, column. 4. post med. versic. ad prædicta quærent Mod. de offic. deleg. sed, quòd impedita fuerit pars agens per iudicem, nihil probat. ¶ Nec obstat, quòd causa esset instructa ad ius dicendum, & sic, quòd non videatur sterisse per partem, sed per iudicem quia respondeo non satis esse, quòd causa instruat ad ius, nisi processus ad iudicem deferatur pro dicenda sententia, nec dicitur sterisse per iudicem antequam processus habeat, super quibus ius reddat, culpa igitur imputanda est parti agenti, quæ non curauit, vt acta ad iudicem portarentur: ita enim consuetudo habet, vt curent partes acta ad iudices deferri, non facere igitur, quod fieri consuetum est, culpa dicitur, imò species latæ culpæ Bald. in consil. 463. Statuto communis Papiæ. column. 1. libr. 3. quod est repetitum in consil. 436. libr. 5. vbi, quòd species latæ culpæ dicitur, non inquirere de eo, quod inquire consuevit, per text. in l. doli mali. §. fin. ff. de nouatio. Imò si iudex sponte peteret acta ad eum ferri, diceretur suspectus. l. quæ omnia. ff. de procurat. Ideo dicitur, quòd iudex non debet ultro iudicare, sed demum partibus instantibus & requirentibus, aliàs sententia dicitur nulla. Bartol. & Doct. in l. vni. Cod. vt quæ defunt aduoc. cum simil. vt per Iason. in l. properandum. §. & si quidem. column. 1. post med. versic. 2. inferitur. Cod. de iudi. ¶ Secundò, quòd instantia dicatur periisse culpa partis agentis probatur. nam culpa ¶ imputatur ei, qui potuit impedimentum amouere, & illud non amouit. l. sed & si per prætorem. §. 1. vbi Bald. ff. ex quibus caus. maior. l. quibus diebus, in princip. vbi Bald. ff. de conditio. & demonstratio. c. fin. vbi text. notat. de electi. quæ iura ad hoc citat Deci. in l. 1. column. 3. post med. Cod. de bon. poss. secund. tab. Sed pars agens potuit amouere impedimentum faciendo deferri acta iudici, & illa diffiniri, ergo illud non faciendo, dici non potest in culpa non fuisse. ¶ Tertio, dico non posse partem agentem, culpam in iudicem transferre, & dicere, quòd fuit impedita facto iudicis, quo minus causam diffiniri faceret intra tempus instantiæ, quia impedimentum non excusat, nisi probet impeditus, quòd fecit omnem diligentiam & omnem conatum, vt impedimentum cessaret, & istud est generale in omni impedimento. Innoc. & Doct. in c. ex transmissa. de præscriptio. vbi quod non sufficit allegare impedimentum, nisi doceatur de diligentia adhibita, vt impedimentum non eueniret, aliàs volens, dicitur quis impedimentum pati. per text. in l. 1. Cod. de ne factum baptis. idem dicit Bald. in l. fin. in fin. per illum text. Cod. de adulter. ideo videmus, quòd lapso termino ad probandum, non excusatur quis, tanquam impeditus ex eo, quòd testes citari fecerit, sed illi noluerunt comparere, nisi institerit, quòd cogerentur comparere, multa indicta, & captis pignoribus, & sic fecerit omnem conatum, vt impedimentum cessaret. ita Bal. Pau. de Cast. Imo. & Soc. in d. l. quib. dieb. in prin. ff. de cod. &

demon. & quòd impedimentum non excuset, nisi doceat impeditus, se fecisse omnem conatum, vt ipsum impedimentum cessaret, tradit Fel. in d. ca. venerabilis. col. 3. versic. tertio limita, de iudicijs. sed pars agens non docet de aliqua eius diligentia & conatu, quòd curauerit acta ad iudicem deferri, & eis deferatis, quòd fecerit omnem conatum, vt causa intra tempus expediretur. ¶ Quarto, in terminis primæ instantiæ, quòd non excusetur actor à lapsu instantiæ, nisi fecerit omnem conatum, vt causa expediretur intra tempus ipsius instantiæ, etiam protestando contra ipsum iudicem, nolentem aut differentem expedire, tradunt Bald. Alexandr. & Iason. in d. l. properandum, §. Sin autem vtrique Cod. de iudi. vbi Iason. quòd durum & difficile esset in practica aliter obtinere. & aduertendum, quia licet Iason. ibi arguat contra, argumenta eius solum respiciunt necessitatem protestandi, quòd non sit necesse protestari, quòd non stet per ipsum actorem, quando constat, quòd stat per iudicem, sed non negat Iason. quin sit necesse apparere, quòd stet per iudicem, & quòd actor debeat facere omnem diligentiam, & præstare omnem conatum, vt causam expediat intra tempus. & si Iason. aliter diceret, pessimè & contra omnes loqueretur, sed solum vult Iaso. quòd præsupposita diligentia actoris, & præsupposito omni eius conatu, in expediri faciendo, ad quem modum probatur impedimentum, non sit necessaria alia protestatio impedimenti. Aliud est enim quærare, an impedimentum debeat probari, aliud an impeditus debeat protestari, quòd per eum non stat, sed per iudicem. Iason. autem fatetur, necessariam esse probationem impedimenti, sed impedimentum probari non potest, nisi doceat impeditus, se fecisse quicquid potuit, vt illud cessaret, in hoc Doct. omnes cōueniunt nemine discrepante, nec discrepare quis posset, quia iura de hoc sunt expressa, allegata supra pro 2. & 3. fundament. & ad idem est reg. iur. qui potest facere. ff. de reg. iur. vbi latè Dec. Fel. in c. 1. col. 5. vers. dum dicit Abb. de præscr. Corn. in con. 55. col. fin. circa med. vers. nec ob. supradictis. li. 3. Soc. in consil. 121. col. 6. ante med. li. 4. Dec. in c. communiter. col. 8. vers. prædicta. concl. limitatur exceptio. ¶ Quintò, nos videmus in instantia causæ appellationis, quòd non excusatur appellans aduersus lapsum fatalium, nisi adhibuerit omnem diligentiam, vt causa expediretur intra tempus fatalium, vt probatur in l. fin. §. illud. C. de temp. appell. c. cum sit Roma. in princip. de appell. cum simi. vt per Alex. in con. 19. col. 2. lib. 1. Dec. in consil. 678. col. 2. circa med. si istud est in causa appellationis, à fortiori in prima instantia, quia difficilius succurritur aduersus lapsum primæ instantiæ, quam secundæ, patet, quia ¶ non datur restitutio aduersus lapsum primæ instantiæ, ex causa impedimenti, vt habetur in l. arbitrio. §. dolo. ff. de dolo. & in autent. item si appellatione. C. de temp. appell. & dicam infra in tertio dubio, itaque si appellans, cui facilius succurritur, tenetur tamen ad omnem diligentiam, quanto fortius tenebitur actor in prima instantia? ¶ Præterea, quod idem videatur in prima instantia, quòd in secunda, probatur ex iuribus alleg. per Doct. in hac materia. nam si videatur Dec. in c. cum sit Romana. in 3. not. de appel. & in d. consil. 677. col. 2. allegat iura & doctrinas Doct. quæ loquuntur etiam in alia materia, quam in causa appellationis. iam maioritas rationis hoc dicat, vbi cessarent iura & autoritates Doct. quòd idem esse debeat in prima instantia, quia lapsus primæ instantiæ est modici præiudicij, cum possit noua instantia inchoari, secus in lapsu fatalium, quia perempta instantia appellationis, perit ius partis, vt dicemus in tertio dubio. itaque si in fatalibus causæ appellationis requiritur tanta & tam extrema appellantis diligentia, vt ei subueniatur, quanto fortius eadem erit diligentia necessaria in prima instantia, vbi de modico præiudicio tractatur, vt auctori subueniatur, vellem, quòd responderet aliquis ad istud argumentum, iudicio meo efficacissimum & naturale. licet Bartolus. & aliqui alij Doct. velint sufficere vnica interpellationem, vt infra dicam in octauo fundamento. nisi dicas, quòd in prima instantia lex noluit actorem grauare ad tantam diligentiam, ex quo ipsi profutura non est, vt restituatur aduersus lapsum instantiæ, & solum quæritur in prima instantia an lapsa sit culpa partis vel iudicis, ad sciendum, an agi possit ad interesse, contra eum cuius culpa lapsa sit, & in hoc vt dicatur perempta, culpa iudicis non videntur necessariae tot interpellationes, sed vnica videtur sufficere, quæ ratio cessat in secunda instantia, in qua datur restitutio. ¶ Sextò, in terminis, quòd ¶ instantia dicatur perire culpa



partis, non iudicis, adduco Fel. in d. cap. venerabilis, col. 6. circa med. versic. & not. quod iudex non interpellatus, de iud. vbi, quod iudex non incurrit pœnam impositam iudici, non expediendi causam intra certum tempus nisi fuerit interpellatus à parte, vt causam expediret, allegat omnes Doct. in d. ca. venerabilis. & in aliis locis, vt ibi per eum. Idem voluit Alexand. in consil. 59. col. 2. circa med. versic. accedat quod notat. Car. libr. 4. Ecce, quod est necessarium, vt iudex interpelletur pro expeditione causæ, saltem vnica interpellatione, itaque non sufficit instructam causam ad ius dicendum, nisi interpelletur iudex, vt causam ita instructam expediat. & Doct. dicentes, iudicem interpellari debere ad causam expediendam, præsupponunt eam ita instructam esse, vt expediri possit, aliàs frustra tractaretur de interpellatione ad expediendum. quoties enim disputatur de aliquo, præsupponitur habilitas ex alio capite, ideo quando queritur an legatarius possit esse testis, in testamento, præsupponitur, quod aliunde sit habilis extra causam legari, aliàs si cessante commodo legati, esset inhabilis, frustra tractaretur, an repellatur ob causam legati. iste est text. in l. qui testamento. ff. de testa. Ad idem text. in cap. 1. de æta. & quali. ibi, si aliud non obstat, in c. quia diligentia, de electio. l. furiosum, in fin. Cod. qui testa. fac. poss. De qua reg. festum saepe facit Dec. in c. cum omnes, column. 1. de constit. in secunda lectu. in c. quæ in ecclesiis, in princip. eod. tit. in c. 1. column. 9. de iud. & alibi sæpissime. ¶ Septimo, ¶ valet argumentum à communiter accidentibus. gloss. & Doct. in l. neque natales. Cod. de probatio. not. in c. 1. de cler. non residen. quod procedit etiam quando agitur de crimine ciuili. Abb. in consil. 113. col. 1. libr. 2. sed à communiter accidentibus in curia marchionali quando causa instructa est ad ius dicendum & eius expeditio procurator per alterutram partium, non consuevit differri expeditio ipsa in tempus tam longum, itaque verisimile est quod ita diu in suspensio causa fuerit ob desidiam & negligentiam partis agentis, maxime quia maior præsumptio est pro diligentia vnus iudicis quam priuatarum personarum. leg. 2. Cod. de offic. ciuil. iudic. in nostra, de procura. c. in præsentia, de renunciat. c. accepimus, vbi Ioann. Andr. de ætate. & qualitat. Rursus, præsumptio iuris est quod diligens sit quilibet in officio suo. c. nisi, de præbend. c. ad audientiam, de præscrip. c. deputati, de appel. ideo præsumptio est quod si iudex fuisset requisitus ad causæ expeditionem & fuissent acta ad eum delata, causam ipsam expedituisset. Et in communitate præsumitur negligentia iuxta illud, quod commune est, negligitur. l. 2. Cod. quando & quibus quar. pars. libr. 10. licet Alexand. in consil. 42. col. 3. in fin. libr. 3. voluerit quod præsumatur perire instantia culpa iudicis. ¶ Octauo ista questio videtur decidi ex dictis Anton. de Butt. in c. 1. per illum text. de supplen. negl. prælat. vbi ad hoc vt inferior cōstituat superiorem in mora requiritur trina interpellatio. tradit idem Anton. in c. ex literis, de constitut. & in c. cum causam, de offic. deleg. cum aliis vt per Fel. in d. c. ex literis, col. 5. in 1. fallentia. & licet Fel. multos referat tenentes contrarium, quod vnica sufficiat interpellatio tamen non audet firmare sed relinquit cogitandum. in hac etiam opin. videtur inclinare Berta. in verbo protestatio. versic. 37. sed ponamus quod vnica sufficiat interpellatio contra iudicem vt causam expediat quam opin. tanquam vnicam tenet Dec. in c. cum causa, in fin. de offic. deleg. dico quod nō apparet de aliqua interpellatione contra iudicem. præterea talis interpellatio videtur facienda iudice sedente pro tribunali. Rom. in consil. 48. in fin. ¶ Ex præmissis abunde satis probatur apparet peremptam esse instātiā culpa partis agentis, quæ non curauit acta deferri ad iudicem nec eum interpellauit causam vt expediret. illud saltem negari non potest quin fuerit in culpa pars agens non obtinendo literas à principe prorogationis instantiæ, quas literas consuevit princeps de facili concedere & quotidie concedit. ita culpam arguit Rom. in consil. 332. Quoad primum col. 2. per text. in l. 1. §. pen. ff. de aqua quoti. & æsti. in l. 3. §. quid ergo. ff. de contra. indic. tute. tradunt Alexand. Arct. & Moder. in l. apud Iulianum. §. fin. ff. deleg. 1. Dec. in c. in 1. not. de postul. prælat. ¶ Descendendum est nunc ad 3. dubium. finge citra præiudicium veritatis perempta sit instantia culpa iudicis, an tempus instantiæ dicatur cucurrisse parti agenti quæ in culpa non fuit, sed iudex? ¶ Breuiter omissis multis quæ adduci possent, communis Doct. resolutio est, quod sic gl. in §. hoc quoque in authen. vt spons. larg. Cyn. Ray. Iacob. But. Sal. Raph. Alexand. & Moder. in d. l. properandum. §. fin. au-

tem vtraque, vbi Iason. in 2. not. C. de iudi. Addo Bald. in consil. 291. In primis est videndum, libr. 4. vbi quod currit tempus instantiæ etiam impedito facto iudicis, nec datur restitutio in integrum, quod est remedium extraordinarium cum sit consultum remedio ordinario per inchoationem nouæ instantiæ, per text. in d. l. arbitrio. §. dolo. ff. de dolo. & gloss. in d. authen. item si appellatione, in versic. immo. C. de tempo. appel. & dicit Bald. in d. consil. 291. quod si feratur sententia post lapsam instantiam est ipso iure nulla non obstante tali impedimento. idem voluit Paul. de Castr. in consil. 91. In causa appellationis col. 2. in princ. versic. sed in tempore primæ instantiæ. libr. 1. Rom. in d. consil. 174. Amplissime doct. col. 2. circa med. versic. ex quibus omnibus. Fel. in d. c. venerabilis. col. 2. versicul. 2. conclusio. de iudi. vbi idem videtur Fel. velle licet impedimentum iudicis esset iustum quia impeditus multitudo causarum, licet relinquat cogitandum. sed ista disputatio hic non est necessaria cum nō appareat de aliquo impedimento iudicis iusto vel iniusto. ¶ Præterea, frustra hic tractatur de restitutione in integrum aduersus lapsum instantiæ ob iustum iudicis impedimentum, cum iam sit lata sententia post instantiam peremptam. ¶ Itaque concludo in hoc tertio dubio ¶ sententiam latam post instantiam peremptam, nullam esse ipso iure, licet periisset instantia iudicis culpa, quæ ipsa tamen omnino cessat. & perempta instantia partes iudicis sunt pronunciare super eius peremptione, & partem in expensis condemnare. l. 1. & 2. Co. vt infra certum tempus, cum simi. vt per Alexand. in consil. 136. col. 1. libr. 2. ¶ Venio nunc ad quartum & vltimum dubium, an talis sententia nulla lata post peremptam instantiam possit reformari? Videretur prima fronte dicendum quod sic, etiam per primum iudicem qui pronunciauit nulliter post litem mortuam aut instantiam peremptam, quia per sententiam nullam non expirat officium & potestas iudicis quo minus ex integro possit pronunciari. l. iudex posteaquam. ff. de re iudic. siue loquamur in iudice appellationis siue non, nam etiam nullitas deuoluit totam causam ad iudicem appellationis, & facit quod iudex appellationis videns sententiam esse nullam potest cognoscere & pronunciare super meritis causæ, seu super negotio principali, sententiam confirmando aut reformando. dictum est Innocent. in ca. cum contingat, de offic. delegat. quod dictum pro notabili & mente tenendo refert & sequitur Bartol. in l. si vt proponis. 1. Cod. quomod. & quando iud. dicens, nunquid audiuiſti à me tale verbum. tradit idem Bartol. in l. 1. column. fin. versicul. quæro quid si datur libellus. Cod. quand. prouo. non est necess. Alexand. in l. finit. in princip. column. fin. ff. de dampn. inse. & in l. iudex column. 2. ff. de re iudi. Corn. in consil. 323. column. fin. libr. 1. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium puto de iure verius, quod imò talis sententia, lata post instantiam peremptam, neque confirmari possit neque reformari ex iisdem actis, nam lite mortua aut instātiā perempta, acta iudicij corruunt. l. 2. ff. iudic. solui. Barto. & Doct. in l. 2. Cod. de eden. Itaque si acta fiunt nulla, perempta instantia, impossibile est, quod confirmetur aut reformetur sententia, ex iisdem actis, quia sic reperiretur iudicatum sine actis, contra l. prolatam. Cod. de sentent. & pro hoc adduco doctri. Bartol. in l. cum quærebatur. ff. de re iud. & in d. l. si vt proponis. 1. Codic. quomodo. & quando iudex. in quibus locis concludit Bartol. quod vbi nullitas sententiæ respicit omnia acta vniformiter, puta, quia lata contra maiorem indefensum, aut lite non contestata, non potest reformari talis sententia nulla, ex iisdem actis inualidis, quia sic reperiretur lata sine actis. si vero nullitas non respiciat omnia acta, quia acta quidem sint valida, sed solum respiciat actum ipsum sententiæ, vt quia sit lata die feriata vel contra dominum, cum ferri deberet contra procuratorem, ita quod solus actus sententiæ sit nullus, & tunc potest sententia nulla, reformari ex eisdem actis. idem voluit Bald. in consilio 298. Præmittendum est ad euidentiā, in fin. lib. 3. Alexandr. in consilio 79. libr. 2. Corne. in consilio 324. col. fin. libr. 1. Sed nullitas resultans ex peremptione instantiæ, respicit omnia acta vniformiter, quia vt dictum est, perempta instantia corruunt acta omnia, nedum actus sententiæ, ergo impossibile est reformari sententiam, super eisdem actis inualidis. ¶ Secundo, sententia nulla reformari non potest, quando nullitas, quæ erat in prima instantia, non cessat in secunda. Alexand. in d. consil. 79. column. 2. in consil. 22. circa fin. libr. 2. & in consil. 53. col. 3. post med. libr. 5. sed nullitas, quæ erat in prima instantia, propter eius peremptionem durat



durat semper, adeo, ut necesse sit aliam instantiam de nouo inchoari, ergo, &c. ¶ Tertiò, quod talis sententia, nulla, propter peremptionem, instantiæ reformari non possit, probatur ex notat. per Bartol. & Doctor. in d. l. properandum, in princip. col. 2. C. de re iud. & per Felin. in d. c. venerabilis, col. 4. versic. 4. declaratio. de iud. vbi quando instantia est perempta, debent omnia acta de nouo repeti, alias sententia ferri non potest. si repetitio actorum est necessaria, ergo apparet, quod ex eisdem actis reformari non potest sententia, lata post instantiam peremptam, sed opus est ut acta repetantur. ¶ Quarto, in terminis & in indiuiduo, quod sententia, lata post instantiam peremptam, confirmari aut reformari non possit, tradit Bald. in dicto consil. 298. Præmittendum est ad euentiam, in fin. libr. 3. vbi Bald. rationem assignat, quia post lapsum tempus instantiæ, iudex in ea causa iurisdictionem non habet, sed habetur ut priuatus, constat autem confirmari non posse sententiam priuati hominis. Pro hoc adduco Rom. in consil. 308. colum. 2. circa med. versic. soli enim principi vbi Rom. concludit sententiam nullam, ex defectu iurisdictionis, quia lata à iudice non suo, à solo principe posse confirmari, sed sententia, lata post instantiam peremptam, est huiusmodi, ergo, &c. Ad idem in terminis, quod sententia, lata post peremptam instantiā, confirmari aut reformari nō possit ex eisdem actis, aut antiquis, adduco Alexandr. expresse istud firmantem post Sali. & Imol. in dict. leg. iudex, column. 5. versic. ex quo infert not. ff. de re iud. Itaque dubitandum non est, de hac conclusione, fundata super fundamentis æneis & solidissimis, ac decisionibus Docto. in terminis. Ex præmissis patet, quod aut male, aut nimium generaliter locutus est Alexa. in consilio 73. column. fin. versic. 2. respondeo, lib. 6. vbi simpliciter voluit, confirmari posse sententiam nullam, tanquam latam post tempus decreti, nam aut intelligi debet posse confirmari ex nouis actis, seu facta repetitione antiquorum actorum, aut pessimè locutus est, si aliud sensit. ¶ Quintò, posito & non concesso, quod reformari posset sententia, lata post instantiam peremptam ex actis antiquis, quod est impossibile, dico tamen, quod ante omnia pronunciari debet super nullitate, quando hoc principaliter petitur. Bartol. in dict. leg. cum quærebatur, in fin. ff. de re iud. & in dicta. l. si ut proponis. l. in fin. Cod. quomodo & quan. iudex. Per hæc abunde videtur responsum ad omnia dubia, ad laudem omnipotentis Dei, ac totius curiæ triumphantis. Sauiliani 8. Decembris 1545. Aymo Crauetta à Sauiliano I.V.D.

SVAMARIVM.

- 1 Statutum loquens in personam, non comprehendit forensem, etiam pro bonis sitis in territorio statuentium.
- 2 Ratione bonorum, forensis non efficitur subditus statuentium.
- 3 In statutis, verba proprie intelligi debent.
- 4 In respicientibus formam aut solennitatem actus, inspicitur locus, vbi fit actus, non locus statuti originis aut domicilij.
- 5 Omne tempus præscriptionis introducta per statutum, aut ius civile, dicitur esse continuum nisi in casibus, in quibus contrarium expressè deciditur.
- 6 Iudex, super non petitis, indicare non potest.
- 7 In odiosis non datur restitutio in integrum.
- 8 Actori subuenire non debet ex capite ignorantia.

CONSILIVM CCLXXI.

Pro nob. Antonio Lenini Burgenſe Sauiliani, contra nobilem Andream Gaurene, ex eodem.

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Verba statuti Sauiliani ita habent: Item statuerunt & ordinauerunt, quod quilibet de Sauiliano vel districtu, volens vendere aliquam rem immobilem, existentem in dicta iurisdictione, loco & finibus Sauiliani, teneatur ipsam offerre proximioribus parentibus, & ipsis nolentibus emere, teneatur ipsam offerre propinquiore consorti, pro prætio quo re vera aliquis alius proferret se daturum, & mediante eius iuramento, alias contractus sit ipso iure nullus, & possit propinquior

attinens, illam redimere infra sex menses. & casu, quo propinquior attinens non redimeret, possit consors hoc facere infra dictum terminum sex mensium, verbis statuti ita positus. Spec. tab. domina Bona Gaurene vxor magnifici domini Hieronymi Costæ condomini Arignani & Polungheriæ ac filia quondam spec. domini Manuelis Gaurene, artium & medicinæ Doctoris, non obscuri, à Sauiliano, vendidit vnam domum sitam Sauiliani quondam no. Ioanni Ferrerij ex loco Cabutri, deinde eo mortuo, eius hæredes eandem domum vendiderunt dom. Antonio Lenini Burgenſi Sauiliani, postea dom. Ioannes Iacobus Gaurena petiit dictam domum à dicto Lenini, vigore statuti memorati, oblato & deposito prætio scutorum seducentum solis lapso iam termino statuti per multos menses, allegando ignorantiam dictarum venditionum, sed liti, causæ & instantiæ postea cessit. demum domi. Andreas Gaurena eius frater videns cessionem & remissionem prædictam, causam ipsam ad se recepit, repetendo depositum sui fratris, & nouum faciendo, dicendo gesta sui fratris eidem prodesse, cum viuat communiter, & indiuisi. quæritur quid iuris? ¶ Videretur dicendum prima fronte, actorem iustitiam præ se ferre, nam licet præfata domina Bona venditrix non sit de Sauiliano, tanquam ibi non nata, tamen satis videtur, quod pater eius esset oriundus Sauiliani, cuius originem filia sequitur. leg. assumptio. §. si filius, vbi Bartol. ff. ad mun. nec videtur ob stare, quod ista filia alibi nupserit, quo casu sequitur domicilium mariti, & perdit originem propriam, ut habetur in leg. penult. ff. de iurisd. omni. iud. quia istud procedit in his, quæ retrahi possent à seruitiis mariti, si propriam originem retineat, in aliis verò non perdit originem. Bartol. in leg. fin. §. item rescripserunt. ff. ad mun. sequitur Alexandr. in dict. leg. penult. column. 2. & in consil. 100 column. 1. versic. benefacit. libr. 3. Corn. in consil. 202. column. 2. in consil. 241. column. 2. circa med. libr. 2. & in consil. 177. in fin. libr. 4. Deci. in consilio 223. column. 2. versicu. 3. non obstat. Curtius iunior in consilio 5. column. penult. post med. versicu. 2. respondetur. Ideò, cum per vinculum talis statuti non retrahatur mulier à viri obsequiis, dicendum videtur eam includi sub statuto. ¶ Secundo, posito, quod talis mulier alibi nupta dicatur forensis, adhuc forenses videntur includi sub statuto, quò ad bona, quæ sunt in territorio statuentium, prout est domus, de qua agitur, nam videmus, quod iudex dat curatorem non subdito pro bonis, quæ sunt in iurisd. ipsius iudicis. l. 1. vbi Bald. Cod. vbi tutor. vel curat. pet. tradit Bartol. in l. pupillo. ff. de tutor. & curat. da. ab his. Simile videmus, quod ratione rei sitæ in territorio, habet iurisdictionem in forensem dominum illius rei, & forensis ratione ipsius rei, cogitur respondere in alieno territorio. leg. fin. Cod. vbi in rem actio. c. fanè. &c. fin. de foro compet. quoties enim est quæstio de aliqua re attendi debet statutum loci, vbi sita est res. argum. l. an in totum. Cod. de ædific. priua. Bartol. in l. 1. in 4. q. C. de sum. Trin. de fide cathol. Similiter videmus, quod in alienatione rei immobilis, minoris, iudex loci, vbi sita est res, interponit decretum, licet minor oriundus sit alibi. leg. prædictum. Cod. de præd. min. idem in alienatione rei immobilis ecclesiæ, in qua interponitur decretum per episcopum, in cuius diocesi est res. gloss. ord. in c. hoc ius porrectum. 12. q. 2. tradit Roma. in consil. 450. Horum bonorum, videmus etiam valere statutum, ne alienentur bona in forenses, quia fit statutum super bonis, quæ sunt in territorio statuentium. Paul. de Castr. in consilio 89. Posset quis dicere. libr. 2. Corn. in consil. 78. libr. 1. Similiter valet statutum, per quod forensibus imponuntur collectæ, pro bonis sitis in territorio statuentium. Bald. in l. 1. column. 7. Co. de sentent. quæ pro eo quod inter. in consil. 228. in causa ista in fin. libr. 5. Paul. de Castr. in l. inter debitorem. ff. de pact. & in consil. 329. Vilis & consideratis omnibus. column. 3. circa med. versic. & posito. & colum. sequen. post med. versic. item posito. libr. 1. Alex. in consil. 68. column. 5. libr. 2. & in consil. 148. in princ. libr. 6. & alibi sæpe Doctor. ¶ Similiter non videtur actori nocere, quod lapsum sit tempus ad redimendum rem venditam, contra formam statuti. quia allegat actor, quod ignorauit ipsam venditionem, quæ etiam ignorantia in dubio præsumitur, in facto alieno. l. si in fi. ff. pro suo. l. verius. ff. de proba. reg. præsumitur, libr. 6. præsupposita igitur ignorantia, non videtur currere tempus statuti, contra ignorantem. l. quando. C. qui admitti. §. qui autem, instit. de execut. tut. l. quin quaginta. ff. cod. tit. Qui enim allegat ignorantiam, allegat impedimentum, cum ignorans redimere non possit le.



quæro, ff. de eo. qui pro tut. sed impedito tempus non con-  
currit l. i. in fin. & l. vt perfectus. C. de anna. exceptio. cum si-  
mil. vt per Ro. in consilio 228. Pro plena. col. i. ¶ Nec videtur  
obstare renunciatio litis, facta per Ioann. Iacobum, fratrem  
dicti Andree, quia factum vnius, alteri præiudicare nõ de-  
bet. leg. non debet alteri. ff. de reg. iur. nec potest frater iuri  
alterius fratris præiudicare. leg. 3. §. sed & si forte, vbi Bart.  
ff. iudi. solui. leg. 1. Cod. quibus res iud. non nocet. Rota de-  
cis. 142. in addit. in fin. in nouis. ¶ Sed præmissis non obstan-  
tibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure ve-  
rius, quod agens obtinere nullo modo possit, sequentibus  
fundamentis, & primò considero, quod ista domina Bona  
alibi nupta, perdidit forum originis paternæ, & secuta est  
forum viri. leg. fin. §. item rescripserunt. ff. de muner. & ho-  
nor. d. l. penult. ff. de iurisd. omni. iud. gloss. in l. penult. Cod. de  
munic. & orig. libr. 10. hoc præsupposito, quod dicatur fo-  
rensis, dico, quod statutum loquens † in personam, non  
comprehendit forenses, etiam pro bonis, sitis in territo-  
rio statuentium. Bart. in l. i. col. 16. versic. sed posset dubitari.  
Cod. de sum. Tri. & fide cath. pro quo facit tex. in l. rescript.  
§. fin. ff. de mun. & hono. & in l. i. Cod. de mune. & in quo lo-  
co. quæ iura ad hoc citat Alexand. in consil. 16. col. 1. lib. 1. tra-  
dit idem Alexand. in consil. 44. col. 4. libr. 5. Soci. in consil. 288.  
col. 1. versic. ista conclusio est manifestè de mente Bartol. in  
consil. 292. col. 2. versic. ista conclusio. libr. 2. in consil. 71. num. 11.  
& in consil. 128. col. 1. post med. versic. 2. respondeo, libr. 4. Cor-  
in consil. 152. col. 2. circa med. versic. confert etiam. libr. 1. & in  
consil. 99. column. 2. post med. versic. sed, quod inhabilitatio per-  
sonæ libr. 2. tradit Innoc. in cap. postulasti, de foro compet.  
quem refert & sequitur Ang. in l. hæres absens. §. 1. colum.  
penult. in fin. versic. circa istum articulum. ff. de iud. Berta-  
chi. in tertia parte sui Repertorij, in verbo statutorum effe-  
ctus, versic. 51. sed statutum Sauiliani loquitur in personam,  
quod quilibet de Sauiliano. & c. ¶ Secundò dico, quod Doc.  
multi tenent, quod etiam si statutum loquatur in rem, ad-  
huc non litigetur forensis pro re, quam possidet in territo-  
rio statuentium, † quia ratione bonorum, forensis non ef-  
ficatur subditus statuentium. l. libertus. §. sola. ff. ad munic. l.  
rescripto. §. si. ff. de mune. & hono. & Doctor. ita tenentes re-  
fert Brunus in tract. de statut. exclu. fœmin. art. sexto in pri-  
mo casu column. 4. in fin. versic. sed pro opinione, quod  
forenses, char. 12. ¶ Tertiò dico, quod etiam tenendo opin-  
eorum, qui volunt forenses comprehendere sub statuto, lo-  
quente in personam quo ad bona sita in territorio statuen-  
tium, quam opin. tenet Brunus vbi suprâ & quam opin. di-  
cit magis communem Alex. in consil. 19. col. 2. libr. 6. & quam  
opin. solitus sum firmare rationibus & autoritatibus, ad-  
huc in casu nostro forensis ligari non videtur, quia in casu-  
bus, in quibus statutum loquens in personam, includit fo-  
rensem, non tamen includit, vt personam forensis afficiat,  
sed solum afficiuntur ipsa bona, puta si fiat statutum quod  
forensis teneatur ad collectas pro bonis, quæ possidet in ter-  
ritorio statuentium, non enim per tale statutum obligatur  
forensis, vt persona eius distringi possit, sed afficiuntur bo-  
na, quia nolente forense soluere, bona capiuntur ita decla-  
rat Paul. de Castro in l. inter debitorem. ff. de pact. & in dict.  
consil. 329. column. 4. post med. versic. item posito. libr. 1. &  
quod persona distringi non possit, tali aut simili statuto, tra-  
dit Socin. in consil. 71. in fin. libr. 4. sed in casu isto statutum  
astringit personam forensis, & annullat contractum non  
seruata forma statuti, quod est impossibile statuentibus, an-  
nullare contractus forensium. ¶ Quartò dico, quod nos su-  
mus extra difficultatem Doctor. an statutum loquens in  
rem vel in personam, comprehendat personam forensis,  
pro bonis sitis in territorio statuentium, quia verba clara  
statuti tollunt hanc dubitationem, cum statutum solum li-  
get & includat personas de Sauiliano, aut de districtu, quæ  
verba significant originem, & solum comprehendunt o-  
riundos Sauiliani, aut in eius districtu. Bartol. in l. i. column.  
fin. ff. ad municip. & in l. prouinciales. ff. de verb. sign. notat.  
Scriben. in rubr. ff. solut. matr. Alexand. in consil. 41. column.  
fin. libro 5. quod est repetitum in consil. 116. libr. 6. Ideo sta-  
tutum istud non videtur comprehendere subditos, ratione  
domicilij † cum in statutis verba propriè intelligi debeant.  
Bartol. & Doctor. in l. omnes populi, in 6. q. princip. ff. de iust.  
& iur. Et in materia stricta, verba intelligi debent in casu ma-  
gis proprio. cap. Rodolphus, de rescript. Socin. in l. non so-  
lum, column. 2. in fin. ff. solut. matr. super quo tamen si casus  
occurreret, latius vellem cogitare, sed disputare hic non  
expedit, quia memorata domina Bona nunquam fuit nec

domiciliata Sauiliani. ¶ Non obstat modò argum. supra ad-  
ductum in contrarium, quod domina Bona non perdidit  
aut mutauit originem paternam in totum, sed solum qua-  
tentis per statuta Sauiliani, retrahi posset ab obsequiis viri,  
quia respondeo, quod istud fuit introductum, in fauorem  
ipsius mulieris nuptæ, ne priuaretur beneficiis statutorum  
originis, ideo dicit Bartol. in dict. l. fin. §. item rescripserunt.  
ff. ad munic. quod mulier alibi nupta, poterit acquirere in  
loco originis, non obstante statuto, quod forensis non pos-  
sit acquirere, & ob id introductum in eis fauorem, non de-  
bet retorqueri in eius odium. l. nulla. ff. de legibus. leg. quod  
fauiore. Cod. de legibus. Pro hoc adduco Bald. in consil. 408.  
Super primo puncto sciendum, libro 4. vbi, quod mulier a-  
libi nupta non comprehenditur sub statuto, inhabilitante  
personam, tanquam forensis, & tamen per talem inhabili-  
tationem, non retrahitur à seruitiis viri. Ad idem adduco  
Paul. de Castr. in consilio 89. Posset quis dicere column. 2.  
versic. 3. posset dici. libr. 2. Deci. in consilio 276. column. 3.  
post med. versic. 2. ad dictum statutum, vbi Deci. quod fi-  
lia alibi nupta, nõ excluditur à successione, propter mascu-  
los, vigore statuti exclusiui fœminarum, tanquam forensis,  
quæ statuto non ligatur. Sed tamen firmare, non audeo,  
quod filia alibi nupta, non ligetur statutis loci originis, ex  
quibus non retrahitur à viri obsequiis, maximè pro bonis  
sitis in territorio statuentium, sed alia constant fundamen-  
ta hic, abunde sufficientia ad victoriam. ¶ Quintò igitur, v-  
bi præmissa cessarent circa præiudicium veritatis, ex alio  
non potest actor obtinere, quia omnes venditiones prædi-  
ctæ, factæ fuerunt per tempus belli, extra locum & terri-  
torium Sauiliani, in qua re considero, quod statutum Sau-  
iliani non inhabilitat simpliciter & absolute personam ven-  
ditoris, prohibendo venditionem aut alienationem, sed so-  
lum dat certam formam aut qualitatem ipsi contractui,  
quod volens vendere rem, prius offerat proximioribus pa-  
rentibus, & eis emere recusantibus, propinquioribus con-  
fortibus, quos teneatur expectare per sex menses, quo ca-  
su quâdo statutum non purè, simpliciter aut absolute prohi-  
bet actum fieri, aut inhabilitat personam, sed solum intro-  
ducit certum modum aut certam formam, sub quibus fieri  
actus debeat, non trahitur statutum ad actum, qui fieret  
extra territorium statuentium, quia † in respicientibus for-  
mam aut solennitatem actus, inspicitur locus, vbi sit actus,  
non locus statuti originis aut domicilij. l. si fundus. ff. de e-  
uictio. l. si non speciali & l. fin. Cod. de test. l. i. Cod. de eman-  
cip. libr. Bart. in d. l. i. in 6. q. princip. C. de sum. Tri. & fide ca-  
thol. Ang. in consil. 233. Punctus est, quædam domina Mar-  
garita. col. 2. post med. ver. & capio primum statutum. Aret.  
in consil. 54. col. 2. post med. ver. 3. ratio principalis. & in con-  
sil. 73. col. 4. versic. his ergo præmissis. Capra in consil. 144.  
col. 2. post med. Socin. in consil. 176. col. 4. versic. adhuc etiam  
magis stringo. libr. 2. quod est repetitum in consil. 103. libr. 4.  
& tradit idem Socin. in consil. 239. column. 2. versic. secun-  
dum probatur. libr. 2. & in consil. 131. col. 2. ante med. versic.  
secundum probatur. libr. 4. Corne. in consil. 241. column. 2.  
versic. his tamen non obstantibus. libr. 2. ¶ Et in terminis his  
in indiuiduo talis statuti, per quod venditor cogitur aliis  
prius offerre, quod non trahatur ad venditionem, quæ fie-  
ret extra territorium, tradit Iason. in consil. 194. col. 1. libr. 2.  
vbi Iason. quod tale statutum dicitur odiosum & contra ius  
commune, ob id, quod non ligat forenses, nec extenditur  
ad bona, sita extra territorium statuentium, nec ad contra-  
ctum, qui fieret extra territorium, ex quo Iason. consilio ha-  
betur decisio in terminis ad causam nostram, & maximè  
quia hic concurrunt duo, quorum alterum per se suffice-  
ret, id est, quod persona venditrix est forensis, secundum  
quod contractus est celebratus, extra territorium statuen-  
tium, ideo ista duplicitas vinculi, fortius debet operari, au-  
thent. cessante. C. de legiti. hæred. authent. itaque C. com. de  
success. l. cum in adoptiuis, in princip. vbi Bald. C. de adop-  
c. ex tuarum, de autor. & vsu pallij. cum similib. Secus esset  
vbi statutum simpliciter loquitur aut disponit, respectu rei,  
prohibendo simpliciter rem alienari, quia tunc afficit rem  
vbiunque fiat contractus aut alienatio, etiam extra terri-  
torium statuentium. Bart. in d. l. i. in 6. q. princ. C. de sum. Tri.  
& fide cathol. Soc. in consil. 176. col. 4. versic. sed dicit quispiam,  
lib. 2. quod est repetitum in consil. 103. libr. 4. Corn. in consil. 241.  
col. 1. libr. 2. Capra in consil. 144. col. fin. circa med. ¶ Sextò vbi  
præmissa cessarent, quæ fortissimè tamen vrgent, ex alio ad  
mitti agens nõ potest ad istud ius, retractus seu accurren-  
ti, quia lapsum est tempus retrahendi aut accurrendi, quod  
est



est sex mensium per statutum limitatum, quod tempus ap-  
positum in statuto, intelligitur esse continuum † cum om-  
ne tempus præscriptionis introductæ per statutum, aut ius  
ciuile, dicatur esse continuum, nisi in casibus, in quibus  
contrarium expresse deciditur. gloss. & Bart. in rub. ff. de di-  
uers. & tempora. præscript. gloss. in l. i. in fin. ff. eod. tit. pro  
text. in l. nunquam. §. in usufructibus. ff. de usufructu. vbi Bart.  
ad idem text. in l. si patrem. §. fin. ff. quemadm. seruit. amit. l.  
fin. vbi late Alexand. C. de dolo. l. fin. Co. de præscript. longi  
tempor. Paul. de Castr. in consil. 220. Ego Paul. col. 1. in fin. li.  
2. Soc. in ednf. 108. col. 3. ante med. vers. 9. reperio, libr. 4. & in  
tempore statuti tradit Cal. in consil. 63. col. 4. in fin. ¶ Itaque,  
cum istud tempus statuti dicatur, continuum, illud currit  
etiam ignorantia aut aliter impedito l. genere, vbi Bart. in 1.  
not. & Bald. in 2. not. ff. de infamibus, dicta l. fin. vbi Alexand.  
C. de dolo. & d. l. fin. C. de præscript. longi temporis. Paul. de  
Castr. in d. consil. 220. col. 2. in princ. lib. 2. additio ad Rotam  
dec. 240. Pro iniuriis, in nouis. ¶ Sed dicet aliquis, licet tem-  
pus à statuto præfixum, in dubio continuum esse intelligen-  
tur, & currat ignorantia, tamen concedi debet restitutio in  
integrum, aduersus lapsum temporis, ob talem ignoran-  
tiam. Bart. & Doct. in l. cum filius. §. in hac. ff. de verb. oblig.  
late Mod. in c. vigilantibus, de præscript. ¶ Ad istud respondeo,  
quod talis restitutio in integrum, petita non fuit, ideo † su-  
per non petitis, iudicare iudex non potest. l. si. C. de fideico.  
libe. vbi, quod fatuus est iudex, super non petitis, ius red-  
dens, nec iudex supplere potest super tali restitutione, non  
petita, vt in terminis restitutionis in integrum, quod super  
ea iudex non suppleat, est text. in l. si. §. fin. vbi Ias. in 2. not. ff.  
de cond. inde. ¶ Secundò respondeo, quod istud statutum  
est odiosum & contra ius commune, vt late per Iason. in d.  
consil. 194. col. 1. lib. 2. Sed in † istis, odiosis non datur restitu-  
tio in integrum. Ang. in l. fin. ff. si quis test. liber. esse iussus  
fuer. vbi, quod post lapsum tempus, ad accusandum vel ac-  
quirendum, non datur restitutio in integrum, quia illud est  
odiosum & pœnale, sequitur Alexand. in d. l. fin. col. 2. C. de  
dolo. Soc. in d. consil. 108. col. 3. circa med. libr. quarto. ¶ Ter-  
tiò respondeo, quod restitutio in integrum datur, cessante  
æquitate, cur concedi debeat. Bart. in l. sciendum. ff. ex qui-  
bus. cam. maio. & ibidem. Bartol. quod non datur restitutio,  
ad lucrum, cum iactura alterius, sequitur Dec. in consil. 261.  
col. penult. in fin. vers. postremo, conclusioni supra factæ. sed  
hic cessat æquitas omnis restitutionis, & tractat agens de  
lucro, cum damno rei, qui domum emit per tempus belli,  
quo tempore de pretio domus, potuisset emere prædia e-  
gregiæ quantiratis, & longe maioris redditus. Ad hæc in di-  
scrimine se posuit emptor, defendendo pecunias pretij ex-  
tra locum Sauiliani, militibus infamantibus vsquequaque,  
à quibus si interceptus fuisset, non obscurum est damna  
quanta sustinuisset. Ex alio cessat, æquitas restitutionis, &  
adest iniquitas summa, si concederetur, nam egens oppo-  
suit in libello, quod est frater induis dicti Ioannis Iaco-  
bi, dicti primi actoris, ob id plusquam verisimile est, quod  
notitiam habuerit de renunciatione litis, facta per eius fra-  
trem, & quod reperit commodum ex pecuniis: receptis  
per dictum eius fratrem. rursus, quod non cesserit frater li-  
ti sine consensu sui fratris, qui nunc agit, adeò, quod non  
vacat suspitione collusionis, præsens iudicium. ¶ Quarto  
respondeo, † quod subueniri actioni non debet ex capite  
ignorantiæ, cum tractet de lucro, ita Alex. in consil. 7. ante si.  
vers. præterea dictus Benutius. libr. 7. per text. in l. si quis in-  
grauis. §. vtrum. ff. ad Sylla. & not. per Bart. in d. l. genero. ff. de  
infra. Ad idem adduco, quod scribit Ang. Aret. in §. si quis a-  
gens, col. 8. vers. aduertat tamen, institut. de acti. vbi, quod il-  
lud, quod dicitur causari aut inducere obliuionem vel ig-  
norantiam ex lapsu longi temporis. procedit, quando agi-  
tur de vitando damno, secus, si agatur de lucro captando.  
allegat Bart. in l. qui fundum. §. seruus meus. ff. de emptore,  
quod dictum commendat Ang. pro fin. Admonens, ne vn-  
quam exeat mentem tuam, sequitur Curt. Iunior in consil.  
120. col. 4. circa med. ¶ Quintò respondeo, vbi restitutio in  
integrum petita esset, adhuc concedi non deberet, nisi pro-  
bata læsione, ita in terminis est text. in c. constitutus, extra  
de restitut. in integ. sed hic læsio nulla allegata est, neque  
probata, nec illa probari posset, nam considerandum est,  
quod in casu d. c. constitutus, petens restitutionem erat mi-  
nor, quo casu posset prætere de læsione, respectu lucri,  
quia domus plus valeret. cum minoribus succurratur et-  
iam in lucro. l. quamuis. C. de iuris & facti ignor. sed maior  
læsionem prætere de non potest, respectu lucri, cum non

subueniatur maioribus in lucro l. iuris ignorantia. 2. l. regu-  
la in princip. ff. de iuris & facti igno. & l. 2. C. eod. tit. Nam po-  
siti & non concessio, quod maioribus in lucro subuenire-  
tur, læsio, ratione lucris, considerari deberet, & tempore  
contractus. l. si venditione. C. de rescin. vend. leg. & si sine. §.  
quæsitum. ff. de minor. quod procedit etiam in ecclesia di-  
cente, se læsam in contractu. c. ad aures, vbi gloss. fin. de re-  
bus eccles. non alien. sed de tempore contractus, domus  
non plus valebat, propter bellum, imò nec emptor inuenie-  
batur. ¶ Sextò respondeo, quod de consuetudine Franciæ  
in terminis dicti. c. constitutus, de restitut. in integ. non datur  
restitutio in integrum, aduersus lapsum temporis, ad retra-  
hendum constituti, quam consuetudinem attestatur Boe-  
tius in suis decisionibus burdegalensib. q. 140. col. 1. non di-  
co, quod consuetudo Franciæ hic locum habeat, sed confi-  
dero, quod durum & iniquum Gallis visum est, concedi  
restitutionem in casu odioso, vbi de damno non agitur, nec  
puto, quod ille text. loquens in minore extendatur ad ma-  
iorem, quia (vt dixi) vult text. læsionem probari, quæ læsio  
non videtur considerabilis, nisi respectu lucris, in quo ma-  
ioribus minime succurritur. ¶ Septimò respondeo, positi  
to & non concessio, quod concedenda esset maiori restitu-  
tio in integrum, ex capite ignorantia, aduersus lapsum  
temporis, ad retrahendum constituti. dico, quod cessat hic  
causa ignorantia, quia dictus Andreas sciuit iuris præsum-  
ptione, venditionem factam per dominam Bonam, dicto  
quondam Ioanni Ferrerij, nam probatur scientia ex con-  
uersatione in loco, ideo forensis solitus in loco diu conuer-  
sari, non potest prætere de ignorantiam statutorum aut  
consuetudinis loci, in quo conuersatur. Bart. & Doct. in l. 1.  
in secunda. g. princ. C. de sum. Tri. & fide cathol. Alexand. in  
consil. 165. col. 1. libr. 6. late Iason. in consil. 83. col. 1. & 2. libr. 1.  
vbi, quod sufficit mora vnus anni. & de frequentante lo-  
cum, quod præsumatur scire quæ fiunt in ipso loco, tradit  
Alexandr. in consil. 81. col. 2. post med. libr. 4. sed probatum  
fuit de longa & solita conuersatione partis, in loco Sauilia-  
ni, ergo, &c. ¶ Secundum, arguitur scientia ex vicinitate lo-  
ci, quia pars aduersa rus colit proximè Sauilianum, ex qua  
vicinitate scientia arguitur in his, quæ fiunt in loco vicino.  
l. domini horreorum. ff. locati. c. quosdam, de præsumptio.  
Bart. & Doct. in l. 1. ff. si cert. pet. Bald. in consil. 295. Petrus  
Lombardi. colum. 1. post medium, libro 3. Romanus in con-  
sil. 59. in tertio dubio versic. 4. quia. ¶ Tertiò arguitur scien-  
tia, ratione coniunctionis sanguinis, quia coniunctus præ-  
sumitur scire facta coniuncti. l. octau. ff. vnde cog. l. de tute-  
la. Cod. de in inte. restitut. minor. Bart. & Doct. in d. l. 1. ff. si  
cert. pet. Bald. in d. consil. 295. col. 1. libro 3. & profectò vide-  
mus ipsa rerum experientia, quod vbi coniunctus vendit  
aliqua bona immobilia, notabilis valoris, quod non solum  
coniuncti id sciunt, sed etiam amici & alij de loco. ¶ Quar-  
tò, arguitur scientia ex qualitate facti, quando extat tale  
factum, quod solet in notitiam deuenire. c. quanto, de tran-  
slat. prælat. cap. illud, de cleric. excomm. Corn. in consil. 268.  
column. 2. ad fin. libr. 4. sed actus venditionis vnus domus  
boni pretij, sita in loco insigni, in vico non obscuro, veni-  
re solet ad notitiam omnium de loco, nedum ad notitiam  
coniunctorum, maxime quando vident habitari domum  
per extraneum emptorem. Hinc videmus, quod licet in fa-  
cto proprio toleretur ignorantia, propter diuturnitatem  
aut longinquitatem temporis, Bartol. in l. non fatetur. ff. de  
confess. & in l. si res obligata. ff. de leg. 1. istud tamen non  
procedit, quando factum est notabile, quod solet in noti-  
tiam deuenire, quia in eo non præsumitur ignorantia aut  
obliuio, ex lapsu temporis. cap. non est nobis, de sponsalib.  
cap. cum illorum, in fin. de sentent. excomm. vbi Anton. &  
plenius in cap. ab excomm. de rescript. Rom. in consil. 481.  
column. 1. in fin. ¶ Quintò, præsumitur scientia, quia se-  
cunda venditio facta fuit publicè, præcedentibus procla-  
mationibus & subhastationibus, sed in his, quæ publicè  
fiunt, ignorantia allegari non potest l. 1. Cod. qui & aduers.  
quos. cap. 1. de postulat. prælat. cap. quod dicit, vbi gloss. not.  
in versic. regionibus. 16. d. habetur in cleric. 1. de iud. Roman.  
in consilio 59. in 3. dubio. imò quilibet de prouincia præsu-  
mitur scire illud, quod publice factum est in parte prou-  
inciæ. Abba. in dict. cap. 2. per illum text. iuncta gloss. 3. de  
postulat. prælat. sequitur Iason. in consil. 150. colum. penult.  
circa med. libro 2. ¶ Sextò, quando requiritur scientia ali-  
cuius, sufficit, quod illud sit notum in loco, puta Episcopo  
non currit tempus ad conferendum beneficia, antequam  
sciat de vacatione eorum. c. licet, de supplen. neglig. prælat.  
Consil. Crau. Pars 2. A 2 3 certè



certe sufficit, quod sit notum in loco beneficium vacare, cle. in fin. de concess. prab. Ant. de Butr. in d. c. licet. in prima oppo. Dec. in consil. 135. in fin. Iason. in l. is potest. colum. 11. versic. extra istas fallentias. ff. de acquir. hæred. ¶ Septimo, egens reassumpsit causam, & acta Iacobi eius fratris, illa producendo contra ipsum Lenini reum, ergo præsumitur, quod de eis notitiam habuerit, imò ex eo solum, quod mentionem quis facit de aliquo instrumento, præsumitur illius notitiam habuisse. Bald. in c. 1. eol. penult. in tit. Imper. Lotharius. Ang. in leg. qui Romæ. §. duo fratres, in secunda. quæstio. ff. de verb. oblig. sequitur Alexandr. in consilio 39. column. 2. in fin. libro 2. in consilio 113. columna 3. post medium libro sexto. & in consil. 118. column. 2. in fin. libro septimo Socin. in consil. 63. col. 4. in fin. libr. 3. similiter, quando maritus facit mentionem de dote vxoris, præsumitur, quod sciret conditionem adiectam legato, ipsius dotis. Paul. de Castro, in consil. 59. Pro pleniori responsione, col. 2. in 3. dub. libr. 1. itaque cum sciret litigari super iure retractus, & passus fuerit labi tempus, non potest aliquo modo se tueri, ab asserta ignorantia venditionis. ¶ Octauo, si fratres sunt indiuisi communiter & simul habitantes, ideo non potest agens prætereignere ignorantiam litigij, quod alter eius frater ageret & tractaret. nam præsumitur scientia, ratione solius conuersationis, ex eo, quod aliqui inuicem & simul conuersantur, vt not. in c. plusquam, de electio. Bald. in con. 295. Petrus Lombardi, col. 1. post med. lib. 3. Paul. de Castr. in consil. 424. ad primum quæsitum respondetur, quod statutum. col. 2. ante med. lib. 2. vbi pro hoc allegat text. in l. fin. ff. de decret. ab ordi. fa. idem tradit Corn. in consil. 311. col. pen. libr. 1. quanto fortius præsumetur scientia, ratione communionis victus & simultaneæ habitationis. pro hoc text. in l. consensu. §. serui. Cod. de repub. ideo vxor cohabitans cum marito præsumitur scire qualitatem bonorum mariti, quod sint emphyteotica, quando maritus canonem pro eis soluit, vt emphyteoticis, adeo quod non excusatur vxor hæres mariti, à pœna commissi, in non soluendo canonem, ex capite ignorantia. Corn. in consil. 165. col. 5. in fin. libr. 2. si ex cohabitatione præsumitur scientia in muliere, vt bonis priueatur, quanto fortius præsumetur in masculo, vt lucrum non faciat? & quod præsumatur scientia inter cohabitantes, tradit Bald. in d. consil. 295. col. 1. libr. 3. Anch. in consil. 170. Principaliter contra istos legatarios, col. fi. Aret. in consil. 29. col. 4. ver. aliquando tutor conuenitur. Soc. in consil. 264. col. 6. libr. 2. ¶ Nono, præsumitur scientia ex his, quæ communiter fieri solent. Soc. in consil. 76. col. 6. libr. 1. quod est generale in qualibet præsumptione; vt colligatur præsumptio ab his, quæ communiter fieri solent efficax enim est arg. à communiter accidentib. gl. & Doct. in l. neque natales. C. de prob. not. in c. in presentia, de prob. Sed obsecro, dicat mihi aliquis, ad rationem naturalem viuens, quādo sunt duo fratres indiuisi simul habitantes, si vnus moueat litem, altero ignorante, & si moueat, an litem prosequatur altero inscio? Rursus dicat mihi aliquis, quando coniunctus vendit vnā domum magni valoris, an coniuncti in loco quotidie conuersantes, & vicini ipsum hoc soleant ignorare? ¶ Ex præmissis inferitur, quod super asserta ignorantia allegata, iuramentū deferri non debet actori, contra quem tot & tantæ laborant iuris præsumptiones, & ipsæ efficacissimæ, quia probabilis aut verisimilis esse debet ignorantia, vt probetur iuram. Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis. Anch. in d. consil. 170. co. fin. Rom. in d. consil. 481. presentis. co. fi. Rota dec. 444. extra rotam, co. 3. in nouis. Dec. in c. pastoral. col. 3. de excep. & alibi sæpe Doc. Inferitur etiam ex præmissis, quod vbi ipsi Andreæ agenti, competiissent aliquid ius retrahendi aut accurrendi, quod ipsum tamen minimè conceditur, à tali tamen iure exclusus est, patiendo illud ius petere eius fratrem in solidum & suo nomine, poterat enim prohibere ne frater eius ius illud in solidum persequeretur, cum ipse Andreas esset in pari gradu & posset prohibere, ne frater eius de iure ipsius experiretur, socius enim patiendo quid fieri in re communi, sibi præiudicat. Veron. in consil. 35. col. 5. per l. Sabinus. ff. com. diui. Rursus præiudicat patientia, quādo habens ius in re, patitur rem ipsam pleno iure alienari, puta quando dominus directus videt rem alienari per emphyteotam, pleno iure, ideo necesse habet dominus protestari de iure suo. Pet. Cy. Alb. Ang. & Doct. in l. fi. C. de iure emph. vbi Ias. col. pen. q. 23. per l. si fideiuss. §. pater. ff. de pigno. Itaque cum prætenderet agens ius, in causa retractus aut accurrendi, & passus fuerit ius illud pleno iure, deduci in iudicium, sine dubio sibi præiudicauit. Ad idem reg. l.

sæpe. ff. re iud. quod res inter alios acta, alij scienti, & patienti præiudicat, qui alium agentem prohibere poterat: sed agens poterat agentem fratrem prohibere, respectu dimidia, ergo sibi præiudicauit. Ex quibus concludo in fauorem rei, quod absolui debeat cum victoria expensarum, saluo saniori iudicio: in qua re & iuris & æquitatis rationes, rei ipsius conueniunt causam fortissimè defendunt. Ad allegata in contrarium patet respon. ex præmissis. Saul. die 12. Decemb. 1545. Aymo Crau. à Saul. I. V. D.

## S V A M A R I V M.

- 1 Licet cautio de iudicatum soluendo, contineat causam defensionis, quod fideiussor teneatur defendere reum, tamen non potest conueniri, antequam reus conueniatur.
- 2 Fideiussor, quando simpliciter se obligat aut fide iubet, censetur se obligare in omnem casum, & quæ causam, ex natura negotij præcedit.
- 3 Fideiussor est in loco sui principalis, ideo tenetur.
- 4 Actus in dubio, intelligitur factus, ob causam necessariam.
- 5 Fideiussor censetur se obligare in omnem casum, in quo principalis tenetur.
- 6 Per rei sequestrata, exhibitionem aut presentationem, consulitur indemnitas creditoris.
- 7 Qualibet dispositio, quantumvis stricti iuris, ita interpretari debet, vt aliquid operetur, & ne superfluo facta censeatur.
- 8 In taxatione expensarum, non requiritur citatio fideiussoris, de iudicatum soluendo.
- 9 Multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.
- 10 Non præsumitur impedimentum, nisi probetur, cum in facto consistat.
- 11 Obligatio defuncti transit ad heredes actiue & passiue.
- 12 Promittens factum alienum, excusatur, si fecit quicquid potuit, vt illud fieret.
- 13 Promissio facti alieni omnino obligat.
- 14 Sequestra regulariter sunt de iure prohibita.
- 15 Actus cautionis non recipit diem neque conditionem.
- 16 Confessio facta coram negotiorum gestore, dicitur facta presente parte.
- 17 In casibus in quibus traditio requiritur, sufficit quod interueniat traditio, vera vel ficta.
- 18 Vbi confessio est geminata, cessat exceptio rei non tradita.
- 19 Pretio non probato, inferitur nullitas aut inualiditas contractus venditionis, quia sine pretio venditio constare non potest.
- 20 De contentis in testamento, transactio fieri non potest, nisi visis verbis testamenti.

## CONSILIVM CCLXXII.

Pro nobili Federico Vacha ciue Saluciarum, contra Bernardinum Ghiezium Mercatorem, & ciuem etiam Saluciarum, consilium legentibus commodissimum.



**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Bernardinus Ghiezius ciuis Saluciarum fideiussit pro Magn. Domin. Ioanne Iacobo Barba ciue Nouariensi, in cuius odium sequestrum factum erat, ad instantiam not. domini Federici Vachæ, in qua fideiussione promissit se facturum & curaturum, quod præfatus dominus Ioann. Iacobus Barba iuri stabit, & iudicatum omne soluet prætextu omnium & quorumque, pro quibus sequestrum factum est, se principalem constituendo, cum renunciatione legis, de principali prius conueniendo, & beneficii noui constitutionis de fideiussoribus cum iuramento, &c. Deinde memoratus dominus Federicus iudicium proposuit aduersus fideiussorem prædictum, coram magnifico consilio excellentiæ Marcialis, concludendo ad satis factionem saccorum quingentorum grani siue frumenti, quos memorato dom. Ioann. Iacobo Barbæ remisisset cum pacto, quod idem dominus Barba, vel dictum granum restitueret in termino conuenito, vel eius valorem solueret. Modo excipit fideiussor conuentus, & agi debebat, vt principalem debitorem in iudicio sisteret, aut quod iuri staret, & quod principali condemnato, scogi posset ad solutionem iudicati, sed non antea. Quæritur quid iuris? In fauorem fideiussoris scripserunt in iure spectabiles domini Nicolaus Gamberia & David Sani, concludentes non potuisse ita agi aduersus fideiussorem, quia non cauit fideiussor pro aliqua summa certa, sed solum, quod debitor principalis iuri stabit, quæ fideiussio de iuri



Iuri stando extinguitur per mortem ipsius principalis, per text. in l. si decesserit. ff. qui satisfat. cog. similit. non tenetur fideiussor ex clausula, de iudicatum soluendo, quia illa cautio non committitur, antequam fuerit iudicatum contra principalem, & secuto iudicato, adhuc datur fideiussori terminus ad soluendum qui competit condemnato. l. 1. & l. cum apud. ff. iud. solui. ¶ Similiter, licet t cautio, de iudicatum soluendo, contineat causam defensionis, quod fideiussor teneatur defendere reum, & quod ab eo dolus malus absit. l. iudicatum solui. ff. eod. tit. tamen ex tali capite fideiussor conueniri non potest, antequam reus conueniatur quia cessante conuentione, defendi non potest, cum non entis nullæ sint qualitates. l. si seruum. §. si modus. ff. de actio, empr. ¶ Rursus, vbi fideiussor conueniri potuisset, non poterat teneri nisi de faciendo, quatenus in se est, cum promiserit factum alienum, vt per Bart. in consil. 236. Anton. de But. & Doctor. in c. Gemma, de sponsa. columna tertia. Ar. in consil. 143. colum. 4. Dec. in reg. possibilium. ff. de regu. iuris ob id mortuo reo principali, extincta videtur cautio, cum sit impossibile mortuum sistere & defendere. ¶ Ad clausulam fideiussionis, qua fideiussor constituit se principalem respondent, quod intelligi debet secundum naturam fideiussionis, de iudicatum soluendo, id est, quod secuta condemnatione iudicatum soluet, tanquam principalis, iuxta not. in Rub. ff. de verbo. obli. & in l. singularia. ff. si cert. pet. & maxime, ne alias inducatur contrarietas, cum solum voluerit se obligare ad faciendum & curandum, & c. ¶ Circa merita negocij principalis posito, quod fideiussor prius conueniri posset, etiam arguunt, ipsum non teneri vtendo exceptione, competenti principali, qui & ipse non teneretur, quia non constat de aliqua traditione, & mensuratione grani, siue simus in mutuo siue in venditione, in qua etiam non constat de aliquo certo pretio, siue simus in contractu innominato, do, vt des, vel facio, vt facias, non reperiatur probatum, quod ipse agens impleuerit ex parte sua, & quod granum tradiderit, nam dicit conuenisse cum debitor, aut reo principali, quod ei remittebat illos 400. saccos grani extantes in turre sancti Georgij, seu quantitatem grani ibi existentem, pro tanta, quanta erat periculo ipsius rei cum pacto reddendi tantundem grani de mense. Aprilis proximo, aut eius valorem ista sunt in effectu argumenta substantialia, quibus mouebantur præfati domini aduocati in fauorem fideiussoris. Alia etiam dubia reperio tradita, quod fideiussor cauit, vbi ita cauendum esset, alias, quod haberetur cautio pro non tradita, & quod non apparet de causis sequestri, cur ita cautum oportuerit. Sed præmissis non obstantibus, quæ verè ob stare non arbitror, contrarium putò de iure verius, quod imò agi potuerit aduersus fideiussorē, prout actum legitur, & quod probata videatur intentio domini actoris, sequentibus fundamentis. ¶ Et primo confidero, quod iste fideiussor constituit se debitorem principalē generaliter pro omnibus, quorum causa sequestrum processerat, ergo generaliter debet intelligi eius fideiussio. vulg. l. pretio. ff. de publica. l. in venditione. §. de tempore. ff. de publica. l. in venditione. §. de tempore. ff. de bonis autor. iud. poss. cum simil. itaque sicut reus principalis conueniri poterat ad satisfactionem grani, quod in termino non restituisset, pariter dicendum videtur, potuisse conueniri ipsum fideiussorem, ita generaliter promittentem. ¶ Secundò t quando fideiussor simpliciter se obligat aut fideiubet, censetur se obligare in omnem casum, & causam, quæ ex natura negotij procedit. l. si seruum. §. nunc videamus. & l. mora rei. ff. de verb. oblig. ideo fideiussor dotis soluenda, cuius declaratio commissa est arbitrio tertij, teneretur, quando receditur à persona tertij, & recurritur ad iudicem pro quantitate, à iudice postea declarata. Pau. de Cast. in consil. 23. Solet aromatum, colum. 3. in fin. libro primo sed debitor principalis tenebatur ex pacto, vel granum reddere in termino vel præteritum eius soluere, & ob eam causam sequestrum factum est, ergo in eam causam censetur fideiussor se obligasse, vbi de pacto appareret. ¶ Tertio, t verba conditionis sunt clara, quod fideiussor constituit se principalem & renunciauit beneficio, de conueniendo prius principalem, ergo cū se posuerit in locum principalis, videtur teneri in omni casu, in quo principalis teneretur, vt subrogatum sapiat naturam eius in cuius locum subrogatur. l. si eum, §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. cum ibi plenè not. ¶ Quarto, ista renunciatio beneficij, de conueniendo prius principalem, est generalis ad omnem conuentionem, & ad omne tempus, nec limitatur ad tempus, post condemnationem, ergo de

omni tempore debes intelligi, siue ante condemnationem siue post. di. l. in venditione, §. de tempore. ff. de bonis autor. poss. nec restringi debent verba generalia, non interueniente ratione restringendi. l. emptor. §. Lucius. C. de pactis. l. Aurelius. §. Titius testamento. ff. de lib. l. actione. C. de transact. ita Bald. per iura in consilio 48. quia verba libro 4. ¶ Quintò priusquam condemnatur quis, oportet quod citetur conueniatur, & quod causa cognita contra eum procedatur. leg. prolatam. C. de senten. l. secunda & l. fin. C. de senten. ex peri. reci. l. 4. C. de accusa. l. meminerint. C. vnde vi. l. fin. C. si per vim, vel alio modo ergo illa renunciatio, de principali prius conueniendo, debet referri ad conuentionem, quæ primo loco fit, ante condemnationem, non quæ post, quia verba debent intelligi per prius, & non per posterius. Ideo verba quilibet mihi hæres erit, intelliguntur de filiis, aut seruis scriptis hæredibus, non de parte aut domino, qui sunt hæredes, per filium aut seruum, quia intelligi debent verba, de ipsis hæredibus per prius. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. similit. conditio de dando hæredi, non verificatur nec impletur, dando domino, cuius seruus sit hæres, quia dare seruo, tanquam hæredi per prius, dominus autem dicitur hæres per posterius. l. qui hæred. in princ. vbi Socin. in 4. no. ff. de condi. & demonstr. tradit Bald. in l. si auie. C. de success. edict. ¶ Sextò, cum sit necesse reum conuenire, citari facere, & causa cognita, contra eum procedere, antequam conueniatur, vt supra dictum est, illa renunciatio, de principali prius conueniendo, debet intelligi de conuentione magis necessaria. l. 1. §. quid ergo. ff. de ventre in spi. l. quod Labeo. ff. de carb. edict. per quæ iura ita arguit Bald. in consilio 35. Pater filio. columna secunda lib. 2. ¶ Est enim generaliter verum quod actus in dubio, intelligitur factus, ob causam necessariam. l. fin. C. de alimen. pup. prest. glof. 1. in l. sed si vir. ff. de dona. int. vir. & vxor. Bart. & Doctor. in l. cum seruus, & in l. triticum. ff. de verb. obli. Abb. in consil. 116. in fin. lib. secundo. ¶ Septimò, fideiussor promissit se facturum & curaturum, quod reus stabit iuri, & quod iudicatum soluet, deinde constituit se principalem debitorem, & renunciauit beneficio, de principali prius conueniendo ista constitutio principali & renunciatio de principali, prius conueniendo, refertur ad omnia promissa, per ipsum fideiussorē id est, tam respectu standi iuri aut in iudicio, quam iudicati soluendi. & sic res videtur plusquam clara, quod teneatur fideiussor stare iuri, tanquam principalis, nec restringi debet renunciatio de principali prius conueniendo ad causam iudicati soluendi. cum non sit, dare rationem diuersitatis, cur fieri debeat relatio ad vnum magis, quam ad alterum nam ista constitutio principalis debitoris, & renunciatio de principali prius conueniendo, ponitur in oratione principali, & per se, nec venit ad qualificationem allicuius capituli præcedentis, ideo talis renunciatio referri debet ad omnia præcedentia. l. fin. ff. de reb. dub. l. 1. C. de lib. præteri. Præterea non est dubium, quin reus principalis teneretur stare iuri, & sic, quod fideiussio simpliciter facta, non intelligatur de stando iuri, & vt dixi supra in secundo fundamento, t fideiussor censetur se obligare in omnem casum, in quo principalis tenetur renunciando, igitur, beneficio de principali prius conueniendo, censetur renunciare pro omni, & toto eo quod promissit, & ad quod principalis teneretur, & sic quod posset primo loco conueniri, & quod teneretur stari prout principalis tenebatur. ¶ Octauò posito & non concessio, quod non promississet fideiussor de stando iuri, nec se principalem debitorem constituisset de iuri stando, sed tantum de iudicatum soluendo, adhuc potuisset primo loco conueniri, tanquam debitor principalis ad satisfactionem grani, quia clausula, de iudicatum soluendo, continet causam defensionis, quod fideiussor teneatur reum defendere. di. l. iudicatum. ff. iudi. solui. modo cum fideiussor constituerit se principalem, de iudicatum soluendo, renunciando beneficio, de principali prius conueniendo, non videtur dubium, quod tanquam principalis teneatur causam defendere, & quod prius potuerit conueniri, quam principalis, & vellem quod domini aduocati partis aduersæ, qui super clausula iudicatum solui tantum se fundant, responderent ad istud argumentum. sed vide quomodo æquiuocauerunt dicentes, quod clausula constituendo, se principalem debitorem & renunciando legi, de principali prius conueniendo, solum refertur ad promissionem de iudicatum soluendo, post condemnationem, ita quod condemnato reo principali teneatur fideiussor ad solutionem iudicati. & quando dicitur, quod clausula, de iudica-



tum soluendo, continet defensionem, dicunt quod intelligitur de defendendo reum, & quod reus defendi non potest, nisi ipse prius citetur & conveniatur, nam istud procederet, si quis simpliciter fideiuberet de iudicatum soluendo, non constituendo se principalem debitorem, & non renunciando legi de principali prius conveniendo, sed ubi promittens pro alio de iudicatum soluendo, aut de seum defendendo, constituit se principalem debitorem & renunciat legi, de principali prius conveniendo, dico, quod verba sunt clara, quod ipse promittens tenetur principaliter causam defendere, quia in defensione constituit se principalem, & voluit posse prius conveniri, finge quod principalis ipse promississet de iudicatum soluendo, nullo dato fideiussore nemo negabit, quin teneatur promittens seipsum defendere, cur non aequè tenebitur fideiussor, qui in defensione constituit se principalis & renunciat legi, de principali prius conveniendo? Profecto qui aliter interpretari student, mihi videntur in re clara interpretationem adhibere. Imo do mini advocati partis, sibi ipsis aperte contrariantur, nam primò dicunt, quod clausula de iudicatum soluendo, importat causam defensionis, & ob id quod primo vocandus erat ad iudicium, debitor principalis, quem fideiussor tenebatur defendere postea dum dicitur, quod fideiussor constituit se principalem, dicunt, quod istud refertur ad solutionem iudicati condemnato reo, & debitore principali, & sic ita respondendo volunt scindere clausulam, iudicatum soluendo, & quod in ea parte non importet causam defensionis. ¶ Nonò domini advocati partis concedunt, quod reo principali condemnato teneatur fideiussor soluere iudicatum tanquam principalis, & prius ipse exigi possit, modo dico, quod qua ratione prius exigi fideiussor potest in prestatione iudicati, eadem prius conveniri potest, ut causam defendat tanquam principalis cum clausula, de iudicatum soluendo, istud importet, quod teneatur fideiussor defendere Itaque infertur, quod aut fideiubens de iudicatum soluendo, non renunciat iuri, de principali prius conveniendo, & tunc fateor, quon prius conveniri debet principalis, quem postea fideiussor tenetur defendere. Aut fideiubens de iudicatum soluendo, constituit se principalem & renunciat iuri, de principali prius conveniendo, & tunc prius conveniri potest fideiussor ut causam defendat, tanquam principalis & ista videtur mihi pura veritas in hac materia. ¶ Decimò ubi verba cautionis dubia essent, quæ tamen clarissima sunt in dubio interpretari debet cautio secundum eius naturam, essent verba improprianda, lege. si tibi pecuniam. ff. si certum petatur lege si vno in princip. ff. loca. leg. si stipulatus. ff. de vsur. l. eas causas. ff. de eond. & demonstr. l. damni. versiculo & quod in stipulatione. ff. de damno infecto, sed natura cautionis, quæ præstat ob sequestrum tollendum, est, ut per eam cautum sit creditori ad cuius instantiam sit sequestrum, ita quod sequestro sublato, causa ipsius creditoris in tuto sit non minus atque si constaret sequestrum

6 ¶ ideo fideiussor rei sequestrate duo tenetur, pmittere, rei sequestrate representationem, & de re non baratanda. gl. in l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisd. cog. Imo. in consilio. l. columna prima per rei enim sequestrate exhibitionem aut presentationem, consulitur indemnitati creditoris. Modo si cautio præstita interpretetur ad modum cogitatum, per domini advocatos fideiussoris. apparet non esse consultius creditoris indemnitati, nam factum est sequestrum contra eum, veluti fugitium & valde suspectum, ob id noluit creditor cogi, causam contra eum instituere, sed contra fideiussorem, tanquam principalem, ideo illa verba constituendo se principalem, non interpretari debent ut per ea non plenè dicatur consultius, & cautum indemnitati ipsius creditoris. ¶ Vn

7 decimo, qualibet dispositio quantumvis stricti iuris, ita interpretari debet, ut aliquid operetur & ne superfluo facta censeatur. l. si stillicidij. ff. quemadmo. ser. amit. quem text. ad hoc in materia renuntiationis citat las. in consilio 98. columna fin. libro primo in materia renuntiationis tradit Cornuus in consilio §. 1. columna tertia circa fin. libro secundo idem in materia dispositionis tradit Cald. in consilio sexto in fin. in tit. qui filij sunt legiti. Alibi scribit idem Cald. in consilio 1. col. 2. circa med. ver. non obstat, quia dispensationes, in ti. de cler. non residen. quod etiam in materia odiosa, verba aliquid debent operari hinc videmus, quod sumitur argumentum a contrario sensu etiam ad correctionem iuris communis, ut verba aliquid operentur authen. ex testamēto, ubi Roma. Fulgi & Moder. C. de colla. iunct. l. 1. C. eod. tit.

Cur. in consilio 91. columna quinta libro primo Dec. in consilio. 626. col. 3. post med. hoc ita præsupposito, dico quod nisi fideiussor conveniri prius possit, tanquam principalis, ut causam ipse defendant aut debitum soluat, illa verba constituendo se principalem. & renunciando legi, de principali prius conveniendo, de nihilo operabuntur, quia respectu solutionis iudicati, post condemnatum principalem, statim conveniri potest fideiussor de iudicatum soluendo, contra quem statim fit executio, sine alio processu, & sine alia discussione principalis debitoris condemnati. l. fin. C. de vsur. rei iud. Barto. in l. 1. ff. iud. solui, ideo in taxatione expensarum

8 ¶ non requiritur citatio fideiussoris, de iudicatum soluendo Bald. in consilio. 46. Notandum, libro tertio & quod beneficium excussionis non competat fideiussori, de iudicatum soluendo, tradit Benedic. de Barz. in tract. guaren. q. 14. in 2. parte Dicemus ne igitur sine causa & sine ministerio voluisse creditorem, quod fideiussor constitueret se principalem debitorem, & renunciaret iuri, de principali prius conveniendo, cum talis constitutio & renunciatio sint de principalioribus, & magis substantialibus quæ desiderari soleant in cautionibus & fideiussionibus. ¶ Duodecimò, posito & non concessio, quod fideiussor non constitueret se principalem debitorem nec renunciasset beneficio aut iuri, de principali prius conveniendo, adhuc dico non posset fideiussor se tueri, quod prius agendum erat contra debitorem, & quod ipse solum tenebatur debitorem defendere, quia licet fideiussor, de iudicatum soluendo, non teneatur causam ipse principaliter defendere & litem suscipere, potest tamen defendere si velit, & iudiciū solus suscipere. l. iam tamen. §. 1. & §. si ex fideiussorib. ff. iudica. solui. sed iste fideiussor litem suscepit & causam ipse defendit, & passus est testes examinari, dici igitur potest contra eum, quod

9 ¶ multa facta tenet, quæ fieri prohibentur. l. patre furioso ff. de his, qui sunt sui vel alie. iuris videmus. enim quod licet tempore feriarum in causa procedi non possit, valet tamen processus facti tempore ferrato, parte non op. l. 1. §. 1. ff. de feriis. Imo. in consilio. 85. similiter parte non op. admittitur accusatio. post lapsum temporis, ad accusandum, const. l. si maritus. §. prescriptione. ff. de adulter. Bar. in l. absentem, in fina. ff. de pœnis. Soc. in l. 1. §. sublato. columna secunda circ. me. ff. ad Trebell. ¶ Itaque fideiussor qui passus est procedi contra eum, succedit dispositio. l. de qua re. ff. de iudic. quod iudex debet pronunciare super eo, de quo cognovit iudex contra fideiussorem de meritis causæ, ergo super eis debet pronunciare. ¶ Decimotertio posito & non concessio quod iste fideiussor non constitueret se debitorem principalem, nec renunciasset iuri de principali prius conveniendo adhuc non posset obicere quod agendum prius esset contra principalem debitorem quem solum tenebatur defendere nisi doceat, quod si princip. fuisset prior vocatus in iud. ipsum defendisse & ostendisse cau. cur prin. condemnari non deberet: & consequenter nec ipse fideiussor teneretur ad iudicatum soluendum: alias enim nisi ita doceat & ostendat sua non interest ita opponere, ex quo debitor principalis omnino erat condemnandus, & cogendus fideiussor iudic. ut solueret, quod probatur ex d. Alexand. in l. non solū. §. morte, col. si. ff. de oper. no. nuntia. ubi, quod contra fideiussorem opponentem, de discussione non facta, replicari potest, quod sua non interest ita opponere, ex quo debitor non est soluendo quod dictum perpetuo notandum dicit las. in l. si tibi. §. in his. ad si. ff. de pactis. ¶ Addo eundem Alexand. in consilio 138. columna secunda libro secundo & q. scribunt Socin. & Ripa in l. 2. §. voluntatem. ff. solu. matrim. circa illum articulum an emptor, qui non denunciavit, agat de evictione, si venditor non doceat, quod causam defendisset, si lis fuisset denunciata. ¶ Eodem modo replicari potest contra istum fideiussorem, tua non interest apponere, quod debitor principalis prius vocandus erat, quia si vocatus esset, nihil validi potuisset excipere, quo minus condemnaretur stantibus probationibus, factis contra eum in negotio principali, de quibus infra dicetur. ¶ Decimoquarto, si fideiussor fuisset in mora faciendi & curandi, quod debitor principalis iuri staret, teneretur fideiussor ex eo, quod illud non fecerit nec curaverit, & quod stante mora, agi poterat commissam esse per fideiussorem, res clara videtur, etiā ex confessione partis, sed, quod fideiussor fuerit in mora, probatur nam obligatus erat ad factum id est ad faciendum & cura



& curandum, quod debitor principalis iuri staret, obligatus autem ad factum, moram committit statim atque facere, quod potuit, non fecit. l. si ita stipulatus essem abs te, & l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. Bart. in l. stipulationes non diuiduntur, in princip. in §. q. ff. de verb. oblig. Corne. in consil. 207. columna prima libro quarto sed non apparet de aliquo impedimento fideiussoris, quo minus post eius promissionem facere potuerit, ut iuri staret debitor principalis

10 ¶ nec presumitur impedimentum, nisi probetur, cum in facto consistat. l. quæcunque. §. i. ff. de publi. l. in bello. §. facta. ff. de cap. l. i. C. de mandat. prin. c. cum iure peritus, de officio deleg. cum simi. Et quando quis promittit se facturum & curaturum aliquid non est necessaria interpellatio, ut in mora constituatur, imò tenetur facere & curare sine alia interpellatione. Bal. in c. domino guerram. §. ad hæc. in titu. hic finitur lex Corra. quod dictum pro notabili refert & sequitur Alexand. in consil. 157. circa princip. lib. 6. & in consilio 148. libro septimo Are. in consilio 142. Ex facto, columna 4. ver. venio igitur ad primum. Ias. in l. quod te columna 8. ver. 2. adduco. ff. si cert. petat. Cur. Iun. in consilio 74. columna 4. Alexand. in consilio 152. in fin. Et hanc opin. dicit communem Ripa in l. 4. §. Cato. columna 23. numero 59. ff. de verbo. oblig. Gozadinus in consilio 27. columna tertia circa med. Itaque falsum est præsuppositum, dominorum consulentium quod fideiussor non fuerit, nec sit in mora. Nec obstat quod debitor principalis mortuus sit, & quod per eius mortem extincta sit fideiussio, de iudicio sisti. quia respondetur multipliciter primò, quod istud procedit ante moram fideiussoris, ut habetur in dicta lege si decesserit, sed hic apparet de mora fideiussoris, qui non docet de aliqua diligentia in faciendo & curando. quod debitor principalis iuri staret nec de aliquo impedimento cur facere non potuerit, quæ omnia cum sint facti non presumuntur. ¶ Secundò respondeo, quod text. in d. l. si decesserit, loquitur in fideiussore de iudicio sisti, qui promissit aliquem in iudicio repræsentare, quod liberatur mortuo eo, qui repræsentari debeat, ne teneatur ad impossibile, cessante mora, sed nos loquimur in eo, qui promissit, quod alius iuri staret, qui licet iuri stare non possit, eius tamen hæres stare poterit, ¶ nam obligatio defuncti transit ad hæredes actiue & passiue. C. ut actio ab hæred. & contra hæred. Ideo fideiussio censetur præstita secundum naturam actus, super quo interposita est, ut supra dictum est, & sicut hæres debitoris tenebatur pro obligatione defuncti, pariter fideiussor censetur promississe de persona hæredis, secundum naturam obligationis, & censetur fideiussor promississe in omnem causam, pro qua debitor & eius hæres erant obligati, arguere igitur de fideiussore, de iudicio sisti, ad fideiussorem de stando iuri, esset arguere à diuersis habentibus rationem diuersam & separatam, contra l. fin. ff. de calum. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. naturæ. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. cum simi. ¶ Tertiò respondeo, quod non constat ex actis de morte debitoris, nec intellexi eum adhuc mortuum. ¶ Quarto respondeo, quod text. in d. l. si decesserit, non loquitur in fideiussore, de iudicio soluendo qui tenetur reum, pro quo fideiussit, defendere in quo cessat ratio impossibilitatis quia poterit defendere hære. debitoris, aut curatorem datum bonis vel hereditati iacenti, ¶ Non obstat, quod iste fideiussor promissit factum alienum, & quod promissio facti alieni, non obligat data impossibilitate faciendi, & impossibilitas hic arguitur mortuo debitore, cuius factum promissum erat, quia respondet, quod illud procedere posset eueniente impossibilitate, ante moram promissoris sed hic apparet de mora, ut supra probatum fuit. ¶ excusatur enim promittens factum alienum, si fecit, quicquid potuit, ut illud fieret, ut habetur per Docto. in d. c. Gemma, despons. & tradit Dec. in consil. 330. columna secunda sed iste fideiussor non fecit, quicquid potuit imò nihil fecit omnino negligens, & moram commisit. Et quod teneatur promissor facti alieni, data mora ipsius promittentis tradit Dec. in consilio 313. columna prima in ver. sed tamen prædictis non obstantibus. ¶ Secundò respondet, quod ¶ promissio facti alieni omnino obligat, nec excusatur promissor, licet fecerit, quicquid potuerit, quando ulterius promissit de suo soluere, si illud non fieret. Apertin. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verbo. oblig. Socin. in consilio 388. in §. q. libro secundo Decis. in consilio 325. in consilio 345. in fin. & in consilio 439. in fin. & in consilio 688. in 4. dub. Sed iste fideiussor promissit de suo soluere iudicatum, constituendo se principalem & renuntiando iuri, de principali prius conueniendo. ¶ Tertiò respondeo, quod hic non

sumus in promissione facti alieni, imò in promissione facti proprii ex quo promittens, fecit casum suum proprium, constitutendo se principalem debitorem, & renunciando iuri, de principali prius conueniendo, & sic voluit posse primo loco conueniri & condemnari. & quod posset cogi ad iudicatum soluendum, quo casu per inde est, ac si ipse solus principalis esset. ¶ Non obstat modo vnum motiuum aut dubium datiuum in cau. quod iste fideiussor cauit sub cond. casu, quo teneretur cauere, & quod cautio haberetur pro non data, ubi cauendum non esset, quæ cond. videtur impleta quia non apparet de causa aliqua sequestri, cum sint sequestra regulariter de iure prohibita & de fideiussione sic conditionaliter præstita, quod non arctet, ubi præstanda non erat, in terminis tradit Alexand. in consilio 37. columna tertia post med. libro secundo ¶ Ad istud respondeo, quod imò cautio fuit pure & simpliciter præstita, & illa condit. fuit quædam protestatio partis facta in tractatu ipsius cautionis, quæ protestatio non reperitur admissa per iud. ideo non releuat Guido Pap. q. 364. ¶ Secundò respondeo, quod non releuat protestatio in his, quæ à potestate præstatis, non dependent. Lalimenta. C. de neg. gest. Bal. in consilio 326. Acturus, columna prima libro secundo Pau. de Cast. in consilio 247. In causa, quæ vertitur sane, columna 3. ante med. libro primo Sed cautio non pendeat à potestate partis imò si volebat sequestrum tolli tenebatur cauere, & si prætendebat sequestrum nullum poterat experiri iudicio nullitatis. ¶ Tertiò respondeo, ¶ quod actus cautionis non recipit diem neque cond. l. actus legit. ff. de reg. iur. iur. & maxime, quia (ut dictum est) in ipsa præstatione cautionis, nulla fuit apposita dies neque conditio sed tantum legitur protestatum per cauentem. ¶ Quarto respondeo, quod imò causæ sequestrandæ iustissimæ erant, propter fugam notoriam debitoris princ. bona non possidentis, in Marchionatu Saluciarum, & cum timor esset dilapidationis aut transmutationis bonorum seque. l. Imperatores. in fi. ff. de appel. l. si cum dote. §. si in autem, cum glo. in ver. sequestrari. ff. solut. matri. Roma. in consilio 241. Spectab. domini. colum. tertia ver. 3. principaliter. ¶ Non obstat etiam aliud motiuum, quod mandatum ad cauendum erat limitatum apud ordinariū, ciuitatis Saluciarum, & quod præstita est cautio coram magnifico consilio quia breuiter respondetur omisiss multis, quæ dici possent, quod istud posset considerari, quando fideiussor ageret contra principalem actione mandati, ad repetitionem soluti, quia exciperet principalis, tu excessisti fines mandati, sed ad creditorem nihil pertinet ista obiectio, cui satis est, quod fideiussor efficaciter se obligauerit. ¶ Ex quibus apparet causam creditoris clarissimam factam esse, per fundamenta plurima, quæ ipsa non iuris tam positiui quam naturalis & æquitatis rationibus confirmantur, ad interegrum & radicis sublati omnibus, quæ in contrarium adducerentur. ¶ Venio nunc ad merita causæ, an probata dicatur intentio domini actoris, in qua difficultate videretur prima fronte dicendum, quod non, nam actor in eius supplicatione narrat se dedisse & remisisse granum restituendum certo termino, alias quod fieret solutio ad verum eius valorem, sed nullus testium deponit de tali pacto alternatio tantum loquuntur testes de venditione ipsius grani. ob id cum actum fuerit ex vna causa, non videtur, quod obtinere actor possit, causa illa non probata licet probet de alia l. non possumus. ff. si pars hære. pet. l. habebat. ff. de institoria. l. Beblius. ff. de pactis dot. c. Abbate, de re iud. libr. 6. Bar. & Docto. ia l. i. in princip. ff. de edendo. Alexand. in consilio 56. in princip. libro secundo. Alia etiam argumenta adducunt aduocati, partis aduersæ, de quibus supradictum est. ¶ Quibus tamen non obstantibus, puto intentionem actoris legitime esse iustificatam & in primis pro eo deposuerunt clarè & concludenter, duo testes contestes deponentes de confessione debitoris principalis, videlicet Vincentius Iuriani & Baptista de Petra qui ambo deponunt, quod præsentatis literis missiuis ipsi debitori ex parte actoris, respondit actor, quod acceptauerat, ipsum granum suo periculo, & quod illud sibi perditum esset, & cauerat actor, ut ne aliter disponderet de ipso grano, quæ confessio dicitur facta præsentate parte, quia facta coram nuncio. i. coram dicto Vicentio Iuriano nuncio destinato, per actorem ad ipsum debitorem, cū literis missiuis. na confessio dicitur facta præsentate parte, quando fit coram eo, per quem parti acquiri potest actio aut exceptio, ideo confessio facta coram fideiussore, dicitur facta præsentate parte, quia per fideiussorem acquiritur



acquiritur exceptio doli principali. l. idem in duobus. §. fin. ff. de pactis. ita Bald. in consilio 392. in primis videndum est  
 16 in 2. puncto. libro tertio. Similiter confessio facta coram neg. gestore, dicitur facta praesente parte, quia per neg. gestorem, acquiritur domino ratum habenti, cum nec gestor tenetur actiones cedere. l. huiusmodi, in princip. ff. de lega. 1. Bartol. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. ita in confessione facta coram neg. gest. tradit Aretin. in consilio 64. columna prima ver. secundum patet. Et si confessio facta coram neg. gest. dicitur facta praesente parte a fortiori quando fit confessio coram nuncio expresse destinato, quia per nunciū immediate queritur utilis actio, sed in neg. gest. requiritur cessio. Imo magis videtur facta praesente parte confessio, quae fit coram nuncio, quam quae fit coram procuratore, nā videmus. quod confessio procuratoris in vno iudicio, domino non nocet in alio iudicio, & tamen secus in confessione nuncij, quia factum a nuncio videtur proprie factum a domino ita Dec. in l. 2. columna fin. C. de edē. quis autem dubitat, quod si fieret confessio coram procuratore illa facta diceretur praesente parte? Constat autem qd confessio facta praesente parte, plene probat si probetur per duos testes, aut per instrumentum. l. cum indebito, in fi. ff. de probat. l. cum test. 2. de trans. Imo in consilio 138. columna prima post medium Alexand. in consilio quinquagesimo. tertio, columna prima in fin. ver. & idem in effectu, libro 1. hinc videmus, quod confessio facta parte praesente, & probata per vnum testem semiplene probat. Pau. de Cast. in consilio 143. Viso processu & attestationibus columna secunda post med. ver. modo hic adsunt vehementissimae coniecturae libro secundo Et maxime istud procedit, quia talis confessio fuit acceptata per partem, quae acceptatio inducitur ex eo, quod ad eius petitionem aut instantiam facta est mittendo literas, & nuncium. Salyce. in l. generali. in 6. q. C. de non nu. pec. & l. iube. C. de libe. cau. Alexand. in consilio 112. columna quarta versu. praeterea ista confessio libro tertio licet ego teneam, quod praedictet confessio facta praesente, licet expresse non acceptetur, sed ista disputatio hic non cadit, cum dicatur accepta admodum memoratum, ¶ Secundo probatur intentio actoris ex testimonio Illustr. Marchionis, quod sanē testimonium plus valet, quam testimonium vnius notarij in suo instrumento. Andre. de lser. in c. sancimus, ad fin. princip. quo temp. miles. Imo verbum principis habetur pro lege. Bald. in c. ceterum, columna sexta de iudic. refert ista duo dicta & sequitur Ias. in consil. 65. columna pen. circa med. & ad fin. columna libro quarto Deposuit edim Merchio, quod acceptavit debitor principalis suo periculo & onere, titulo, venditionis quantitatem granorum quam agens haberet in loco turris sancti Georgij, & quod nisi ita acceptasset volebat agens conducere ad locum Moretae, ideo solius principis testimonium satis esset ad victoriam causae. ¶ Tertio probatur intentio actoris testimonio reuerendissimi domini Iacobi de Sancto Iuliano, Episcopi Eriensis, qui deponit debitorem confessum esse in praesentia partis instantis, factam esse venditionem granorum, & se acceptasse suo onere saccos granum quingentos, amplius subdit dominus Episcopus, quod credit fuisse praesentem ipsi venditioni. Circa hoc testimonium confidero dictum gloss. in c. Monachus, in ver. quorum 77. dist. vbi quod tantum valet dictum aut testimonium quatuor clericorum quantum valet testimonium sex laicorum. sequitur Socin. in consilio 28. columna tertia ante med. versu. quod autem super absentia. libro tertio Ias. in consilio 13. columna prima in h. libro tertio Quid dicemus in testimonio vnius Episcopi, qui fuit nec vices Apostolorum. cap. in nouo. 2. dist. c. quorum vices 63. dist. ca. vnico, de sacra vnctio gloss. in ca. legimus, in ver. postea. 93. dist. Et hic considero in his duob. testibus, quod vnus deponit de facto principali, videlicet Marchio, alter Episcopus deponit de confessione praesente parte. quo casu coniungi debent ad plenam probationem c. fin. de success. ab intest. Bald. in consilio 34. Donatio libro primo Ancha. in consilio 276. Vila diligente narratione. columna secunda ver. & ideo vnus testis. Aretin. in consilio 65. columna secunda post med. in 2. dub. Alexand. in consil. 76. in 2. dub. libro sexto Ripa in l. admonendi. colum. 38. ff. de iureiuran. vbi tamen Ripa solum allegat illud consil. Alexan. 76. Imo nonnulli sunt, qui eiusmodi coniunctionem fieri voluerunt, etiam quando vnus testis deponit de confessione absente parte. alter de facto principali, vt Curt. Iun. in consilio 68. columna septima Gozad. in consilio 79. columna 3. Curtius tamen loquitur, quando duotestis deponunt,

confessione, absente parte, Gozadin. verò satis temerè quādo vnus tantum, & dubito de vtriusque dicto & Cur. & Gozadini, & dictum quidem Gozadin. puto falsissimum. ¶ Constant etiam alia testimonia, ex quibus, intentio actoris plufquam abunde probata, legitur. Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria, ad quae respondeo, & ad primum quod non constat de traditione grani, respondeo quod imo dicitur reditum granum ex eo, quod emptor illud acceptavit suo periculo, tanquam esset apud eum. l. quaedam mulier. ff. de rei vend. l. qua ratione. §. interdum, inst. de rerū diu. ¶ in casibus enim in quibus traditio requiritur, sufficit quod interueniat traditio vera vel ficta. l. 2. C. de dote caus. non nu. l. quisquis. C. de dona. c. 2. de consue. Socin. in consilio 6. columna tertia circa med. libro quarto. Pro hoc multum in terminis, quod scribit Paulus de Cast. in consil. 378. Primo videndum est, vtrum recognitio. columna prima libro primo vbi quando maritus recognoscit, se habuisse ab vxore dimidiam partem bonorum suorum, ex causa dotis, talis recognitio habet vim traditionis, quia primo censetur maritus bona vxori tradidisse, & ab ea breui manu recepisse, & sic confirmatur donatio morte mariti. ¶ Secundo respondeo, quod hic apparet de vera traditione grani, ex confessione ipsius debitoris, qui confessus est, ipsum actore granum illud sibi remisisse, & se aliud acceptasse ex qua confessione traditio probatur Bartolus in l. Papinianus. ff. de dona. int. vir. & vxor. & ibi latē in apostil. ¶ Non ob. quod non videatur constare de aliqua mēsuracione illius grani, quia dico, quod imo probatur mensura per confessionem ipsius debitoris, qui confessus est, se acceptasse suo onere saccos grani quingentos, vt deponit dominus Episcopus Eriensis & de quantitate grani deponunt testes alij plures. ¶ Secundo respondeo, quod aut opponitur de mensura ex eo, quod ante mensuram granum non dicatur traditum, nec contractus perfectus. iuxta l. quod saepe. §. in his. ff. de contrahen. emp. l. si venditione. §. l. ff. de peti. & comm. rei vendi. & non ob. oppositio, quia apparet ex confessione partis, quod contractus fuit perfectus, & quod ipse d. gubernator debitor illum habuit pro perfecto, & pariter grani traditionem confessus est. Aut opponitur de mensura, quia ante mensurationem periculum sit venditoris. d. l. si in venditione. & non ob. oppositio quia pars granū acceptavit, periculo suo simpliciter & indistincte. Praeterea, non docetur hic de aliqua perditione grani: Aut apponitur de mensura ex eo, quod aliquid defuerit aut desit de quantitate saccorum quingentorum, & de hoc similiter non docetur. Iam de mensura solum opponitur ad effectum demonstrandi, quod granum nunquam fuerit traditum, quia non apparet de eius mensuratione, sed (vt dictum est) de traditione probatum est legitime. & si velit pars dicere granum non fuisse traditum nō tenetur probare negatiuam, cum lapsus sit tempus opponendi exceptionem rei non traditae, iuxta not. per gloss. & Doctor. in l. in contractibus. in princip. C. de nō num. pec. Ias. in l. 3. §. iurari, columna secunda in fin. ver. dicunt tamen & in rep. l. admonendi. colum. 123. ver. tu diligentius aduerte. & in l. manifesta, columna quarta in fi. versu. hinc sum pra occasione. ff. pe iureiur. Amplius dico, quod non audiretur pars opponens exceptionem, grani non traditi, cum saepius fuerit confessus illud sibi remissum esse, & se illud accepisse ad eius onus. vbi enim confessio est geminata, cessat exceptio rei non traditae, vt habetur in l. cum fidem. C. de non num. pec. Fely. in cap. si cautio, de fide instrum. ¶ Nō ob. quod testes omnes videantur deponere, ipsum principalem confessum esse granum acceptasse suo onere, titulo venditionis, sed quod venditio non videtur probata, non constituto de pratio ipsius venditionis, §. pratum inst. de empti. & vend. Alex. in d. l. quod saepe. §. l. ff. de contrahen. emp. in addi. ad Bartolus in consilio 18. colum. prima libro primo in consilio 28. columna secunda versiculo & ad hoc et facit libro secundo Decius in consilio quinquagesimo. primo col. 3. in fi. versu. & ad hoc facit. Ad istud respondeo qd  
 19 pretio nō probato, infertur nullitas aut invaliditas contractus venditionis, quia sine pretio venditio constare aut valere nō pōt, & ob id cogi nō posset debitor ad solutionē pretij sed tamen non infertur, quin saltem teneatur ad restitutionem grani, quod dixi se acceptasse periculo sui, & illud sibi remissum fuisse per actorem, esset enim iniquum, quod si res mea si apud te sine causa non tenearis ad eius restitutionem, ne aliās fias locupletior cum iactura mea, hinc enim militat aequitas illa non tam naturalis, quam diuina, de qua in l. si & me & Titium. ff. si cert. per. videmus enim, quod vbi



vbi contractus annullatur, puta quia forma aut solennitas iuris non fuerit seruata in re forte ecclesiæ vel minoris emptoris tamen qui prærium soluit, illud restitui debet, saltem ab ipso prælato, quo minus solenniter contraxit, licet Ecclesia ipsa non teneatur, nisi quatenus in eius vtilitatem conuersa sit, vt habetur in l. iubemus. 2. §. sanè. C. de sacrosan. eccle. Alexand. in consil. 4. columna prima in fin. libro tertio Felin. late in c. cum causa, de re iud. vbi amplius, quod teneatur venditor ad restitutionem pretij, licet emptor fuerit in mala fide, non fauore emptoris, sed odio alienantis. in alio autem nõ privilegiato, nulla videtur dubitatio, quin teneatur ad restitutionem eius, quod accepit ex contractu, quem petit annullari. Videmus etiam, quod vbi rescinditur contractus remedio restitutionis in integrum, restitui omnia debent, quæ quis percepit ex contractu. l. quod si minor. §. restitutio. l. intra vtile. ff. de mino. l. cum te fundum. C. de pactis inter empt. & vend. l. 2. C. de res. v. & maximè hoc obtinet, quia reus principalis habitis & lectis literis missiuis ipsius aëtoris, ab illo Vincentio Iuriani nuncio expresse destinato, dixit, quod cauerat agēs, vt ne duplicem contractum de grano illo haberet, & quod illud dimitteret periculo ipsius ditoris, & quod sibi perditum esset, vbi periret. Qui bus verbis cessantibus, aëtor ipse granum illud conductum curasset ad locum Moretæ, vt apparet ex testimonio Illust. Marchionis. An non iniquum esset, quod me prohibeas, vt ne de grano disponam, tanquam à te empto, & quod non tenearis vel ad grani aut ad prætij restitutionem seu solutionem? Aliter etiam respondeo ad argumentum, quod licet agens non probauerit de certo pretio, super eo tamen aut super æstimatione, & valore grani potest & debet iudex se informare, ex officio. Barto. in l. si quod ex Pamphil. ff. de leg. 2. Alexand. in l. 4. §. hoc autem iudicium, columna quinta ver. item supplet iudex æstimando. ff. de damno infecto. ¶ Non obstat, quod aëtor egerit ex vna causa, id est, pacto illo alternatiuo de restituendo granum, vel soluendo pretium, & quod tale pactum alternatiuum non probauerit, sed simpliciter probauerit venditionem aut acceptationem grani, & titulo venditionis sine alia declaratione pretij, quia respondeo duobus modis. primo, quod hic non fuit probata causa diuersa, imò eadem, nam fuit proposita causa venditionis lapso mense Aprilis anno 1539. quia reus tenebatur restituere granum, intra illum mensem, eo autem lapso tenebatur pretium eius soluere, & sic proposita fuit venditio conditionalis grani, si non illud restitutum esset per totum Mensem Aprilis, aëtor autem simpliciter probauit venditionem, sine illa conditione, & sine declaratione prætij, & sic minus probauit quam deduxerit, nihil tamen diuersum probauit sicut aëtor peteret ducentum, & solum probaret de centum, nam obtinere debet in centum, quia non probatur diuersitas causæ, ita in terminis declarat & respondet Angel. in consil. 123. Viso libello. ¶ Secundo respondeo, quod illa regula iuris, quod agens ex vna causa succumbit, si probet de alia, non procedit, quando proceditur, sola facti veritate inspecta, prout hic est forma rescripti Marchionalis. Alexand. in l. si ita stipulatus. §. Grifogonus. ff. de verbo. obl. & in consilio 114. columna secunda versiculo præterea sumus in causa libro sexto Socinus in consilio 146. columna 6. post med. versicul. sed quid pluralibus lib. 1. & in consil. 160. columna penultima in fin. ver. quarto & ultimo hoc idem probat. libro secundo Dec. in capit. dilecti filij, columna tertia de iud. Satis est igitur in veritate & æquitate probatum esse, quod agens granum remisit reo, & quod reus illud periculo suo acceptauerit, nec voluerit agentem, de illo amplius posse disponere. ¶ Ex præmissis, puto, aëtoris causam abunde & legitimè esse iustificatam, quatenus ex actis colligere licet. Reliqua quæ ad cōscientiam pertinent, partiū iudicio relinquemus. & ita de iure rescribendum putauis eundem ea, quæ proponuntur saluo saniori iudicio. Sauliani, 14. Nouemb. 1545. ¶ Post ea scripta pars aduersa produxit vnum statutum ciuitatis Saluciarum, per quod prohibetur fideiussor renunciare beneficio de fideiussoribus, & quod non obstante tali renunciatione, conueniri prius debeat principalis. & super hoc (vt audio) fit maximum fundamentum sed ad istud statutum respondeo clarissime, duobus modis. primò, quod non habet locum in renunciatione iurata, prout hic, nam videmus, quod lex iulia prohibet alienationem fundi dotalis, toto tit. ff. & C. de fundo. do. instit. quibus alie. lib. vel non, & tamen valet alienatio, si fiat cum iuramenta. c. cum contingat de iureiur. c. ritu. libro sexto si militer mulier prohibetur pro alio intercedere aut fideiu-

bere, & tamen valet fideiussio cum iuramento. c. ex rescripto de iureiur. ¶ Idem in minore, qui prohibetur alienare immobilia sine certis solennitatibus, toto tit. ff. de rebus eorum, maxime in l. magis puto. §. non passim. ff. de rebus eorum. & to. ti. C. de præd. mino. & tamen valet alienatio cum iuramento, sine illis solennitatibus. authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. & ¶ Similiter de contentis in testamento transactio fieri non potest, nisi visis verbis testamenti. l. de his. ff. de transaction. & tamen istud non procedit in transactione iurata, vt ibi per Ias. colum. pe. tradit Alex. in l. si cōstante. §. quoties. ff. solut. matrim. Corne. in consilio 240. col. pen. post med. libro secundo. ¶ Amplius prohibitio legis aut statuti non extenditur ad actum iuratum, licet fiat prohibitio in odium prohibiti, vt probatur in c. significante, de pig. tradit Alexan. in dict. l. si cōstante. §. quoties colum. tertia, Soci. in consilio 77. columna septima libro primo quanto magis idem erit, vbi tendet prohibitio in fauorem prohibiti, prout hic, cui fauori licitum est vnicuique renunciare. l. pe. C. de pactis cum simi. ¶ Fortius respondendo dico, quod si statutum Saluciarum expresse prohiberet talem renunciationem etiam iurata, adhuc non valeret statutum, & eo non obstante, teneret renunciatio iurata, quia non potest statutum laicorum tollere aut reprobare vires iuramenti. Bartol. in l. omnes populi, in 3. q. princip. colum. 8. in fi. ver. ecce alia. ff. de iust. & iure. lmo. in d. c. cum contingat, in tertio membro. de iureiuran. cum simi. vt per Alex. in consilio 27. colum. pen. in fin. ver. 19. probatur in consilio 59. colum. 3. circa med. versic. istam opin. libro primo in consilio 37. col. 7. libro 2. in consilio 38. colum. 4. in fin. versic. fortius dicendum videtur, in consilio 53. columna quinta versic. aut non interuenit libro 3. in consil. 39. Viso statuto colum. 2. versic. 2. moueor. in consil. 102. Cum statutum, colum. 2. libr. 4. & in consil. 18. colum. 2. libro sexto. Aret. in consil. 8. in prin. in consil. 22. Diligenter, col. 2. in fi. in 2. dub. late Calca. in consil. 80. De. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 16. in fi. versic. limitatur tamen ista conclusio, de constitu. & in consil. 352. colum. fin. circa med. Ias. post Pau. de Cast. in l. si. colum. fi. ff. qui satisf. cog. & in dicta authen. sacramenta puberum, colum. 19. & seq. C. si aduer. vend. ¶ Secundo principaliter respondeo, quod dictum statutum debet intelligi secundum ius commune, illud minus corrigat, quam sit possibile. l. 2. C. de noxa. cap. cum dilectus, de consue. gloss. & Doctor. in l. si. §. in computatione. C. de iure delibe. & sic intelligi debet statutum, quod fideiussor nõ possit conueniri ante principalem, licet renunciatum beneficio de fideiussoribus, eo casu, quo cessante, renunciatione prius conueniri fideiussor non potuisset, intentio enim statuti fuit, quod non noceat renunciatio, sed quod excussio principalis fieri debet, prout ius disponit, & sic voluit statutum reducere rem, ad metum ius commune tollendo obstaculum renunciationis. Sed dico, quod etiam si fideiussor hic non constituisset se principalem debitorem, nec renunciasset beneficio de fidei. adhuc excussio alia non esset necessaria, attempta fuga & absentia notoria principalis debitoris, nam sequestum factum est ob ipsam absentiam & fugam. de absentia etiam apparet ex mandato in quo procurator constitutus est ad cauendum constat autem, quod ex sola absentia debitoris principalis à territorio non est necessaria alio excussio, vt no. in authen. hoc si debitor. C. de pig. Bald. in consil. 160. Libellus, colum. 2. libro secundo Abb. in consil. 29. colum. 2. post med. versiculo 3. potest adduci, libro secundo. Bellamera in consilio trigesimo nono columna septima circa fin. Decius in l. fin. in princip. colum. 4. ff. si cert. pe. Impleta est additio. Sauliani, die 21. Decembris. 1545. Aymo Crauetta a Sauliano Iurisconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Post latam sententiam diffinitiuam, non requiritur alia causa cognitio.
- 2 Interlocutoria mixta, quomodo iudicari debent.
- 3 In diffinitiuam procedi debet, causa cognita.
- 4 Interlocutoria vim habens diffinitiuam, tunc indicatur vt diffinitiuam.
- 5 Index appellationis non potest incidenter cognoscere, super nullitate inter locu oria.
- 6 Appellans tenetur fidem facere de grauamine.
- 7 In causa appellationes, libellus mutari aut mutari aut emendari nõ potest.
- 8 In verbis franchisæ clavis, cessare debent cauillationes aduocatorem,
- 9 Natura conditionis est vt actum suspendat, & stet actus in pndenti, ante quam conditio eueniat.
- 10 Videbatur, id est, videri debuerit.



- 11 Verba franchisia conditionaliter, nihil operantur.  
 12 Beneficium principis latissime est interpretandum.  
 13 Non est quis pro parte filiusfamilias, & pro parte emancipatus.  
 14 Ab interlocutoria de exequenda, non potest appellari.

## CONSILIVM. CCLXXIII.

Consilium decisivum in causa com-  
 munitatis & hominum Raconixij, con-  
 tra hospites eiusdem loci.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis domine commissarie, vidi acta causę appellationis hospitem Raconixij, nominatorum in constitutione per eos facta die 17. Februarij. 1547. appellantium a pronuncia de exequendo quoddam ordinamentum, facta per Castellatum loci Raconixij die 28. Septemb. 1542. contra syndicos & homines Raconixij, in qua causa appellationis, de pluribus contingit dubitari. ¶ Primo, an appellatio dicatur deserta, super qua desertione fuit petitum pronunciari. ¶ Secundo, an pars appellans dicatur fecisse si dem legitime, de grauamine, quia die, 26. Ianuarij. 1545. pars appellata petit partem appellantem pro non appellante pronunciari, quia non constat de grauamine. ¶ Tertio an recipi debeat petitio partis appellatae, facta in causa ista ap. die. 15. Maij, 1545. concludendo in possessorio, retinendę super impositione aut taxatione gabellę. ¶ Quarto an communitas Raconixij appellata, dicatur probasse eius intentionem. ¶ Quinto an examinatio Philippi Ferretij, requisita per appellantes, fieri debeat. ¶ Circa primum quod ad appellationem, puto quod sit deserta, quia fuit appellatum die 28. Septembris. 1542. quo tempore incipit currere tempus prosequendę appellationis. clem. sicut de re iudi. Bart. in l. si. illud in ultimo no. C. de tempor. appell. & solum facta est prosecutio, vsque ad ultimum diem Octobris inclusiue. deinde re assumpta fuit causa per communitatem appellatam die duodecima Ianuarij 1545. & sic lapsum est biennium integrum, quo, lapso, de iure communi notorie dicitur apparere desertione appellationis. Bartol. in l. i. in fin. ff. nil nou. appel. penul. Bald. in l. eos. columna secunda. C. de appel. Rota decis. 98. licet appellatio, in addi. in fin. in nouis. Felyn. in cap. ex parte. 5. columna tertia post med. versiculo & ideo. Pet. de Anchar. columna sexta in de reser. Appellatione autem deserta non potest procedi in causa, super negotio principali, quia exprat iurisdiclio iudicis appellatio nis cle. si appellationem de appel. vbi habetur, quod hoc procedit etiam si appellatus prosequatur causam post lapsa fatalia, tradit Alexan. in consilio 59. Viso titulo questionis columna secunda post med. versiculo nec ista particula statuti. libro quarto in consilio 104. columna 1. & in cons. 114. colum. secunda libro 5. Et licet Abb. in c. ex parte. 5. de reser. in cap. personas. & in c. sape. de appel. velit quod appellatus possit prosequi, & quod eius diligentia prosit appellanti, & in hoc sint opin. quia Imo. contradicit in d. c. ex parte. 5. tamen opin. Abb. & sequacium solum procedit, quando appellatus fuisset diligens in termino fatalium aut saltem appropinquante termino fatalium, vt per Abba. in d. locis. & per Fely. in d. c. ex parte. 5. colum. 4. circa princip. versicu. & dicitur quod non sufficit. & eadem columna post med. versicul. considera bene tria. & colum. 4. in prin. vers. praterca pro communi. sed hic durante biennio vterque fuit negligens & appellans & appellatus, nec appellatus aliquid egit ante lapsum biennij. Itaque deserta appellatione partes iudicis appellationis, videntur in pronunciendo appellationem desertę absoluedo partem appellatam, ab obseruatione iudicij cum victoria expensarum. Bartol. in l. eos. colum. fin. C. de appel. Felin. in d. c. ex parte. 5. colum. 5. circa medi. versicu. limitatur etiam & colum. 6. circa medi. versicul. nec predictis obstat, & ibi Deci. columna penulti. post medi. de rescrip. Imo ex eo solum, quod pronunciat appellatio deserta, censetur appellatus absolutus, ab obseruatione iudicij in effectu, Corn. in consil. 38. colum. 2. libro 4. Et tamen dubium apud Docto. an delegatus, cui est commissa causa appellationis, possit pronunciare super eius desertione. & licet Felin. in d. c. ex parte. 5. post me. ver. & ideo Pet. de Ancha. & vers. addatis multa utilita. & colum. 6. ante medi. versicul. 2. declara. & colum. 7. ante medi. vers. & dicit Rota ibi

dem, teneat quod sic, & referat Anch. in d. c. ex parte. 5. dicentem se ita in facto obtinuisse, contrarium tamen, quod iudex delegatus hoc facere non possit adduco Fran. de Rampo. inter consilia Calde. in consil. 9. in tit. de appe. Idem videtur velle Rota deci. 599. licet iudex. & deci. 808. in antiq. vbi Rota quod auditor datus in causa appellationis, non iudicat super desertione, sine speciali commissione. istud tractare volui de iudice delegato, quia vertitur hic causa appellationis coram iudice delegato. ¶ Sed dicit aliquis, instantia causę appellationis videtur deserta, tamen fuit etiam proposita nullitas in supplicatione appellantium, similiter in actu appellationis habita est protestatio de nullitate, & in rescripto delegationis causę fuit etiam commissa causa nullitatis, super qua nullate fuit petitum pronunciari in causa appellationis, die vltima Octobris 1542. modo deserta appellatione non videtur deserta nullitas, quo minus possit pronuciari super nullitate principaliter intentata etiam respectu instantię ipsius nullitatis. Innocen. in ca. sape. de appell. Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. colum. 7. q. 13. ff. de pactis in l. qui testamento, ante fin. ff. de excus. tut. in l. i. col. tertia in fin. q. 3. C. quan. prouoc. non est necess. & in consilio 492. In causa vertente inter Blasium. colum. fin. libro tertio Socin. in consilio 10. colum. fi. lib. 4. Dec. in c. cum sit Roma. col. 7. in fi. de apel. Et licet Innocen. & Bald. velint, quod vbi appellatio & nullitas simul cumulantur, deserta appellatio ne, dicatur deserta nullitas respectu instantię, licet non respectu causę aut litis, quo minus in alia instantia de nullitate dici possit aut principaliter aut incidenter. quod etiam voluit Paul. de Cast. in consil. 288. Ad primum respondetur in 2. dub. lib. 1. tamen mouentur. Inno. & sequaces malo fundamento, quia nullitas deducta simul cum appellatione dicitur venire incidenter & non principaliter, quia eo casu quo principaliter venit, fatentur omnes, quod deserta appellatione non censetur deserta nullitas etiam quo ad instantiam & sic discordant Docto. solum respectu modi. non effectus nam omnes conueniunt quod eo casu quo venit nullitas principaliter, non deseratur eius instantia propter desertionem, appellationis, discordantem modo, quando dicatur venire nullitas principaliter vel incidenter. ¶ Sed circa modum dico, quod magis communis opinio est & verior quam tenent Bartol. & Imol. in l. si expressim. ff. de appella. quod vbi nullitas expresse deducitur, licet simul cum appellatione, dicatur principaliter venire quam opin. defendit & dicit verior & magis communem. Alexand. in consilio 2. colum. 3. in fin. & sequen. lib. 3. quem refert & sequitur Dec. in c. dilecto. circa fi. de ap. Sed vltra Dec. addo Ale. in consil. 225. colum. pen. circa medi. libro 6. Aret. in consil. 75. col. 4. in fi. So. in d. con. 10. in fi. li. 4. las. in l. i. col. 4. circa medi. versic. vltimo circa istam copulam. ff. de iusti. & iure. & in l. 1. colum. 3. vers. 3. & vltimo limita. C. de bo. poss. sec. tab. hoc ita presupposito, quod nullitas de qua fit mentio expresse, dicatur principaliter intentata, dico, quod deserta appellatione non censetur deserta nullitas, nec respectu causę nec respectu instantię, imo respectu causę aut litis non censetur deserta nullitas, etiam incidenter aut tacite proposita, vt per Innoc. & Bald. in d. locis. Card. in cle. si appellationem, in fin. de appel. Alex. in d. consil. 225. col. pe. in fin. libr. 6. Ex quibus videtur, quod iudex appellationis desertę possit adhuc pronunciare super nullitate sententię, principaliter deducta. ¶ Nec premissis videtur ob stare, quod dicta sententia de exequendo dicatur interlocutoria, vt per Roma. & Aretin. in l. 5. in prin. ff. de verbor. obliga. Aretin. in consilio 75. columna 4. post medium versiculo quinimo etiam ex alio capite, late Felin. in c. quo ad consultat. onem. colum. 8. in fin. de re iudic. Sed de nullitate interlocutorię non cognoscit superior, sed tantum iudex primus qui iudicauit, Innoc. Docto. in c. dilecto, de appell. Bald. in l. 3. in prin. C. si aduer. rem iud. Alexand. in l. iudex. post ea quam, columna quarta versicu. sed si interlocutoria. ff. de re iudic. Felin. in c. in literis, columna penultima post med. vers. 1. tamen de offi. delega. Dec. in consilio 125. in vltimis verbis. ¶ Quia ad istud potest responderi, quod non videtur procedere interlocutoria, habente vim diffinitiuę, quę regulatur ad instar diffinitiuę, & secundum iura loquentia de diffinitiuā Bald. & Docto. in l. minoribus. C. de his, quibus vt indig. Io. And. & Docto. in ca. deruenit. 2. de appella. Sed de nullitate diffinitiuę agi potest coram superiore, vt habetur per Bartol. & Docto. in d. l. si expressim. ff. de appella. Baldus in d. l. 3. C. si aduersus rem iud. Docto. in di. capitu. de appella. Alexandrin. in d. l. iudex. ff. de re iudican. ¶ Quod autem sententia



sententia de exequendo, à qua fuit appellatum, videatur nulla, apparet, quia lata fuit ex abrupto, sine causæ cognitione & statim in prima comparitione nullis præcedentibus assignationibus. ad opponendum, Constat autem requiri causæ cognitionem, etiam in interlocutoria. l. à procedente. C. de dilatio. Bartol. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procons. & in l. quod iussit. columna penult. ff. de re iudic. Alexandri. in consil. 33. colum. fin. libro primo. Calca. in consilio 115. colum. prima. in fin. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quod immo iudex appellationis non possit hic pronunciare super nullitate, sequentibus fundamentis. & primo, quia sententia de qua agitur, non videtur nulla. & considero, quod ordinamentum aut statutum ciuitatis vel oppidi, præsupposita eius validitate, dicitur habere vim sententiæ diffinitiuæ. l. cum quasi. §. fina. cum gloss. ff. de fideicom. liber. Bald. in l. programma. in princip. C. communa. vel epis. Bru. in tracta. de statu. excluden. scemi. articu. 8. q. 25. ¶ columna 3. ante fin. par. 41. Itaque post latam sententiam diffinitiuam non requiritur alia causæ cognitio, quia sufficit semel fuisse cognitum & pronunciatum. toto titu. C. de executione rei iud. ¶ Secundo, quod in tali pronuncia. de exequendo non videatur necessaria causæ cognitio, probatur, quia per talem pronunciam pars aduersa non fuit grauata, sed grauamen omne, si quod sit, dependet ab ordinamento aut statuto, super cuius executione fuit pronunciatum, text. est in c. literis de rescrip. & ista est ratio cur ab executore non appellatur, nisi modum excedat, quia executor ipse non grauatur, sed attribuitur grauamen primo iudici, qui pronunciauit. ca. nouit. de appellat. Bald. in consil. 368. Nunc venio. columna prima in fin. libro primo. Antonius de But. in consilio septuagesimo quarto. Visis statutis. columna secunda. in fin. Ideo si pars prætendebat, se grauari ex illo ordinamento, tanquam facto in præiudicium republicæ, aut aliquorum particularium, ab eo debebat appellare, vel quærelam proponere, vel doli exceptionem opponere, iuxta not. per Bartol. & Docto. in l. omnes populi. in 5. quæst. ff. de iusti. & iure. Abb. & Moder. in capit. consulu. 3. de appella. Iason. in l. i. ff. de legib. & in l. ciuitas. columna quarta. ff. si cert. per. ¶ Tercio, posito & non concesso, quod talis pronuncia de exequendo nulla esset, adhuc dico non posse iudicem appellationis desertæ, cognoscere de nullitate, & quidem res clara esset, tenendo opinio. Innocen. in d. ca. sæpe, de appellat. Bald. Paulus de Castro. & sequacium volentium, quod desertæ appellatione dicatur desertæ nullitas, respectu instantiæ, quando appellatio & nullitas simul cumulantur, quia semper nullitas videtur incidenter deducta. sed quia supra tenui contrarium, & allegaui communem opinionem esse in contrarium, quod immo desertæ appellatione, non dicatur desertæ instantia nullitatis, principaliter intentatæ, dico, quod hic iudex ex alio, de tali nullitate, vbi nullitas esset, cognoscere non potest, quia hic agitur de mera interlocutoria, cuius nullitas ad superiorem principaliter deuolui non potest, vt supra ostendimus. ¶ Nec obstat, quod talis interlocutoria videatur mixta, vim habens sententiæ diffinitiuæ, cum aliam sententiam post se non expectet, & præiudicium irreparabile contineat, quia dico, quod immo videtur mera interlocutoria, cum nullum paret præiudicium, nam (vt dixi) ex ista pronunciata sententia, aut sententia de exequendo pars non grauatur, sed grauamen omne (si quod sit) ordinamento prædicto attribuitur tanquam primæ, qua ratione introductum est, vt non appelletur ab executore. Profecto si talis sententia grauaret irreparabiliter, non remedium appellandi iura denegarent, nec defensionem tollerent naturalem. Et in terminis, quod talis sententia de exequendo dicatur mera interlocutoria, tradit Aretin. in dicta l. 5. in princip. ff. de verbo. obliga. & in dicto consilio 75. columna quarta. post medium versicu. quinimmo etiam ex alio capite sequitur Felin. in d. c. quod ad consultationem. columna 12. versicu. & ista omnia bene no. de re iud. ¶ Quarto, posito & non concesso, quod talis sententia de exequendo diceretur interlocutoria mixta, & vim habere diffinitiuæ, non tamen regularetur vt diffinitiuæ, sed in ista mixtura debet iudicari, secundum naturam interlocutoria vel diffinitiuæ. de qua magis participat, ita in terminis interlocutoria mixta tradit Alexandrinus in d. l. 5. princip. columna secunda. ff. de verbo. obligat. per l. quæritur. ff. de statu homi. sequitur Decius. in dict. cap. pertinet. 2. de appella. columna fin. sed ista pronuncia

de exequendo magis participat de mera interlocutoria, quam de diffinitiuæ. quæ patet, quia natura diffinitiuæ est, quod diffiniat negotium & faciat præiudicium irreparabile, sed ista sententia de exequendo, ipsa non diffinit negotium nec parat grauamen aliquod, immo fit diffinitio & præiudicium per ordinamentum aut statutum, de cuius executione agitur, vt supra dictum est. ¶ Rursus in diffinitiuæ procedi debet causa cognita, secus in ista de exequendo, cum ordinamentum aut statutum oppidum vim habeat diffinitiuæ sententiæ. vt sola excutione sit opus, vt supra dictum est. & maxime quia agitur de exactione gabelle & sic oneris publici, in quo onere publico aut exactione executiue proceditur. §. coges. in authen. de manda. princip. ¶ Itaque cum ista sententia de exequendo, magis participet de natura meræ interlocutoria, quam mixta, de ea iudicandum videtur, prout de mera interlocutoria, & consequenter quod de eius nullitate superior non cognoscat, sed primus iudex tantum per supra dicta. ¶ Quinto pro responsione considero, quod interlocutoria vim habens diffinitiuæ tunc iudicatur, vt diffinitiuæ, quando est talis interlocutoria, quæ de sui natura requirit solennitatem aut causæ cognitionem, alias secus. ideo licet præceptum de soluendo vim habeat diffinitiuæ, reuocari tamen potest contra naturam diffinitiuæ, quando fit tale præceptum & fieri potest citra aliam solennitatem. Ange. in l. si debitori. ff. de iudic. Dec. in c. cum cessante. col. 3. de appel. sed ista sententia de exequendo videtur eiusmodi, quia in ea non videtur necessaria alia solennitas aut causæ cognitio, vt supra probatum est. ¶ Ex præmissis inferuntur duo correlaria. primum, quod dicta sententia de exequendo non videtur nulla, sed posito & non concesso, quod nulla esset, tamen de tali nullitate principaliter agi non potuit, coram superiore aut iudice appellationis, incidenter autem cognoscere non potest iudex appellationis super nullitate interlocutoria, desertæ appellatione, cuius desertio afficit etiam instantiam nullitatis, incidenter venientis secundum Docto. communiter, vt supra probatum est. ¶ Venio nunc ad secundum dubium, an pars appellans de grauamine fidem legitime fecerit. in qua re illud præmittendum est, teneri appellantem ad probationem grauaminis. Cy. in l. per hanc. in 4. q. fin. C. de temp. appel. Ang. in consil. 194. in 3. dub. Alexan. in consil. 101. colum. 1. post med. versicu. quarta ratione libr. 2. Deci. in c. in cum ecclesia. in 2. no. de appel. & in consil. 295. colum. 1. post med. idem tenet Veronensis in consil. 35. col. 3. versicu. 2. principaliter, vbi Veronen. rationem assignat quia alias diceretur iudex appellationis, pronunciare sine actis, sed aliam rationem ego colligo ex dictis Bart. in l. si appellationem. C. de appel. nam appellans petit reuocari aut rescindi grauamen, sed quomodo reuocabitur grauamen, de quo non apparet, & cum grauamen sit fundamentum suæ intentionis, vt reuocetur, ergo illud ab eo probari debet. l. ei qui dicit. ff. de prob. l. actor. C. eo tit. & quod appellans teneatur fidem facere de grauamine, tenet Gui. Papæ. q. 20. quicquid aliter voluerit distinguere idem Gui. Papæ. q. 436. col. 2. in 1. q. & quicquid aliter dixerit Aufre. in deci. Tho. q. 341. §. 3. vbi voluit satis esse appellanti, quod fidem faciat de sententia, licet acta non producat, nam talis probatio grauaminis videtur imperfecta, & quomodo poterit iudex appellationis cognoscere, an grauatus fuerit appellans, non visis actis, super quibus fuit iudicatum. nec obstat motiuum Aufre. quod videtur probatum grauamen ex sola sententia, cum non præsumatur pro iudice, respectu actorum & processus, quia illud procedit, quando victor qui obtinuit sententiam, fundare se super ea, agendo contra condemnatum, nam posset condemnatus opponere contra sententiam de iniustitia aut nullitate, nisi victor illam iustificet per acta, secus quando victus appellauit & vult eam rescindi facere tanquam iniquam, quia non potest rescindi tanquam iniqua, nisi de tali iniquitate apparet ex actis. ¶ His ita præmissis, quod teneatur appellans fidem facere de grauamine, dico quod non videtur facta fides legitime de ipso grauamine, nam sententia, à qua fuit appellatum, fundatur super ordinamento producto, & ad illud refertur, itaque non satis erat fidem facere de sententia & actis, nisi productum esset & illud ordinamentum relatum in sententia, quia ipsum ordinamentum relatum, dicitur pars ipsius sententiæ referentis, immo eatenus disponit sententia referens quatenus in ordinamento relato continetur. argu. l. in testamento. 1. ff. de



condi. & demonstra. Deci. in Rubr. de consti. colum. fin. versicu. confirmatur hoc in prima lectura. ergo si ordinamentum relatum in sententia non apparet, impossibile est appere de aliquo grauamine, quia vt dictum est, sententia de exequendo non grauatur, sed ipsum ordinamentum, quod exequendum esse pronuntiatur. Pro quo in terminis adduco Roman. in consil. 105. Quo ad septimum, in ultimo dubio. vbi, quod non sufficit producere scripturam, quae ad etiam scripturam se refert, nisi etiam producat scriptura relata, quia sine ea scriptura referens, nihil probat, sed dicitur productio imperfecta. idem voluit Aret. in consilio 68. columna prima & secunda. non igitur satis est producere sententiam se referentem ad ordinamentum nisi & ipsius ordinamenti fides fiat, sine cuius ordinamenti productione, de grauamine aliquo apparere non potest. ¶ Ex praemissis inferitur, quod pars appellans non videtur iustificasse aliquod grauamen, quo casu habenda videtur pro non appellante, & absoluenda pars appellata ab obseruatione iudicii per ea, quae de actore non probante habentur in l. admonendi. ff. de iureiurand. ¶ Circa tertium dubium, an recipi debeat petitio partis appellatae, in causa appellationis, super possessorio retinenda? breuiter, puto, quod non, duplici ratione Prima, ¶ quia in causa appellationis libellus mutari aut emendari non potest, vt late Roman. tradit in consilio 38. quem refert & sequitur Iason in l. edita. colum. 9. in fin. versicu. item adde. C. de edendo, si libellus datus in prima instantia, emendari aut mutari non potest, in causa appellationis, multo minus dari potuerit nouus libellus, cum facilius quid reficiatur, quam de nouo fiat. Decius in cap. cum accessissent. circa fin. de constitu. similiter renouatur, quid facilius, quam de nouo inducatur. Alexandrin. in consil. 128. in fin. libro sexto. ¶ Secunda ratio, quia iudex appellationis solum habet iurisdictionem circa ea, quae in prima instantia vertuntur & non in aliis. Bald. in l. per hanc. columna sexta. C. de tempo. appel. sed in prima instantia non fuit aliquid dictum neque tractatum, de interdito retinenda, ergo de eo agi non potest in causa appellationis. Et pro hoc in terminis adduco dec. Neapoli. de. 155. vbi, quod in causa appellationis non possunt cumulari remedia, quae in prima instantia poterat cumulari. Sed pars appellata hic vult cumulare, in causa ista appellationis, remedium retinenda, quod in prima instantia propositum non fuerat, ergo &c. Circa quartum dubium, an communitas Raconixij probauerit eius intentionem breuiter puto concludendum quod sic, ex verbis franchisiae concessae communitati Raconixij super facto Gabellae eam augendo, diminuendo, subtrahendo & in totum tollendo, prout ei videbitur tam in gabellis impositis, quam imponendis, quae verba sunt clara, ideo non est dubitandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. & dici potest de hoc est tex. franchisiae sicut dicitur de casu legis l. ancillae. C. de furtis. & quando dispositio est clara, dici potest, non indigemus glo. quia tex. habemus, ita Old. in consil. 258. Inno. col. 2. Bald. in consil. 343. Examinanda sunt. col. 2. circa fin. libro primo.

8 ¶ Et in verbis Franchisiae clavis. cessare debent cauillationes aduocatorum Baldus in consilio 174. Casus est talis, quoddam senile in fina. lib. 2.

¶ Nec obstant verba sequentia franchisiae, videlicet, quod si, & prout, & in quantum nobis, tanquam superiori domino, & successoribus nostris in eodem videbitur & placuerit non aliter. super quibus verbis pars aduersa facit totum fundamentum, dicens, quod ista verba faciunt conditionem si domino placuerit, ita, quod non possit augeri gabella, nisi prius obtineatur licentia a principe. Nec obstat secundum eam, quod alias franchisia de nihilo operabitur, quia respondetur, quod immo operabitur, quia poterit quidem augeri gabella impune, sed tamen opus orit confirmatione, sed cessante tali franchisia, non posset impune augeri. ¶ Sed puto, quod ista interpretatio nullo modo sit admittenda tanquam inimica, & verbis & menti franchisiae. & considero pro fundamento, quod natura conditionis est, quod prius verificetur conditio, quam dispositio locum habeat. l. qui haeredi. in fin. l. quae legata. ff. de condi. & demon. l. cadere diem. ff. de verb. sign. Ideo verba importantia modum resoluuntur in conditionem, quando actum fuit, quod ille modus prius impleteretur. l. Thays. §. Stichus. ff. de fideicommiss. liber. l. in conditionibus. §. 1. & l. quae situm. §. 1. ff. de condi. & demon. Bartol. in l. quibus diebus. §. Terminus, versicu. quid si testator expresse vo-

luit ante impleri. ff. de cond. & demon. Bald. in consil. 216. libro 2. Alexand. in consil. 119. columna prima. post medium libro 1. & alibi saepe. Sed in casu isto datur potestas amplissima hominibus Raconixij, capitulandi circa factum gabellae, nec ei iniungitur, vt aliquid petant a principe concedente aut aliud quid antea impleant, licet possit princeps si velit talem potestatem reuocare aut moderari, prout ei placuerit, ergo illa verba videlicet, quod si, &c. conditionem importare nullo modo possunt. ¶ Secundo, quod illa verba conditionem aliquam non importent, arguitur, quia natura conditionis est, vt actum suspendat, & stet actus in pendentem, antequam conditio eueniat. l. respiciendum & l. cum ad praesens. ff. si cert. pet. sed ista verba franchisiae videlicet, &c. non sunt aliquo modo suspensiuia, sed modicatuia, & restrictiuia. & in primis de illa dictione, videlicet, quod sit limitatiua aut restrictiuia, est text. in l. videlicet. ff. de pactis. l. fin. in fin. C. in quibus cau. in integ. restitu. non est necess. Bartol. in l. 1. ff. ad legem Aquil. & in l. quae situm. §. si quis fundum columna antepenult. ff. de fundo instrumen. vbi loquitur de eo, qui legat suppellectilia, videlicet lectum, &c. tradit Bald. in l. cum mulier. ff. solut. matr. Iason. in l. si pluribus. ff. de leg. 1. similiter illa dictio, prout, est limitatiua & restrictiuia. Bartol. in extrauag. ad reprimentum in versicu. prout & in l. edita. columna penult. C. de eden. limitatur enim & restringitur ista potestas augendi gabellam, ad beneplacitum principis, concedentis prout ipsi placuerit. similiter illa dictio, in quantum, est aperte restrictiuia & limitatiua, quia princeps noluit, quod liberum esset communitati Raconixij augere gabellam, ad liberam voluntatem, citra resecationem eius, sed in quantum principi visum fuerit, & sic voluit princeps tale augmentum gabellae posse refrenari. ex quibus apparet sensum illorum verborum esse, quod noluit princeps suspendere potestatem concessam in aliquem euentum, nec cogere homines Raconixij ad petendum confirmationem eius, quod esset constitutum, circa factam & augmentum gabellae, sed verba & mens principis sonant, quod si forte augmentum gabellae esset excessiuum, voluit princeps illud posse restringi, limitari, & moderari, & gabellam taxare, in quantum ei placuerit, & visum fuerit. ¶ Tercio, quod iste sit verus sensus illorum verborum, & quod intentio principis fuerit, vt posset gabellam moderare & refrenare, non eius impositionem suspendere, & probatur, quia concessa fuit potestas augendi & minuendi, per verba importantia arbitrium boni viri, prout eis videbitur, quae verba significant arbitrium boni viri. Oldradus in consilio 323. circa primum in secundo dubio. Bartol. in l. creditor. §. Lucius. ff. man. & in l. si sit. in princip. ff. de leg. 1. exponitur enim verbum ¶ videbitur, id est, videri debuerit, secundum Oldradum. in dicto consilio 323. & sic apparet, quod illa verba, videlicet, quod si, &c. stare debent limitatiue & restrictiue, vt princeps posset gabellam moderari casu, quo imposita aut aucta esset excessiue, non ex arbitrio boni viri, per praecedentia enim sequentia declarantur. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de leg. primo. l. penult. C. de instit. substit. cum simil. ¶ Quarto cum noluerit princeps imponi aut augeri gabellam posse, nisi arbitrio boni viri non est verisimile, quod voluerit licentiam ipsius principis in tali impositione, aut augmento esse necessariam, sed intentio principis fuit, quod, vbi aliqui lamentarentur de excessu, liberorum esset ipsi principi, tale augmentum moderari, ista igitur interpretatio tanquam verisimilis admitti debet. l. semper. in stipulationib. ff. de regu. iur. ¶ Quinto dico, ¶ quod si illa verba franchisiae stet conditionaliter, nihil operabuntur, contra. l. si quando. in princ. ff. de leg. 1. c. si Papa. de priui. libro 6. nec obstat, quod satis operabuntur, si possit augeri gabella, licet necesse sit confirmationem petere, quia aliis sine tali concessione augeri non poterat impune, quia dico, quod si petitio confirmationis sit necessaria, de nihilo seruiet franchisia, ex quo talis impositio effectum non habet, sed inutilis sit sine confirmatione, nihil enim & inutile, aequiparatur. l. quoties. ff. qui sat. cog. l. 1. §. penult. ff. quod cuiusque vni no. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. act. l. Paulus. ff. de verbo. sign. c. extirpanda. de praeb. c. 2. de transl. prael. late Ias. in l. mandatum. ff. de offic. eius. in l. more col. 12. circa med. ff. de iurisd. omni. iud. & in l. 1. §. sed & si mihi. in 3. no. ff. de verborum obligatio. concessio igitur franchisiae circa gabellam, debet intelligi, vt sit effectualis. l. 3. §. 1. ff. quod quisque iuris. l. penult. §. docere. ff. ne quis eum. quast. 1. l. 3. ff. de testam. mili.



mili. l. 2. in fi. C. commu. deleg. ¶ Nec ob quod immo operabitur, quia licet confirmatio sit necessaria, tamen poterit augeri gabella impune, vbi alias non potuisset, quia dico, quod etiam sine tali concessione poterit impune augeri sub conditione, si domino placuerit, & non aliter, sicut dicitur de vasallo aut emphyteuta alienante rem feudalem, aut emphyteoticam, sine consensu domini, sub conditione si domino placuerit, & non aliter, quod poenam non incurrit. Bald. in c. 1. §. 1. in fi. quæ fuer. pri. cau. bene ami. Docto. in c. si extra, de feudis. Alexand. in consil. 111. in fin. lib. 6. Curtius senior in consil. 8. Deci. in consil. 18. col. 3. post med. versu. cum nam in casu isto statutum & in consil. 61. colum. 2. post med. versu. & illa clausula non aliter. & alibi sæpe Doctor. ¶ Secundò respondeo, quod in concessione franchisiæ nõ agebatur de priuilegio in vitanda poena, sed de priuilegio effectuali, augendæ & imponendæ gabellæ. ¶ Tertio dico, quod ista interpretatio est cõtra naturam beneficij ¶ 2 principis, quod latissimè est interpretandum. l. fin. ff. de constitutionibus princi. per talem autem interpretationem illud restringitur, contra verba & mentem ipsius principis concedentis. ¶ Quarto dico, quod illa concessio imponendi & augendi gabellam, facta fuit pro commodo & vtilitate ipsius loci Raconixij, ita cantant verba concessionis, sed in his, quæ sunt introducta pro communi vtilitate, verba latè debent intelligi, sine restrictione aliqua. vt no. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Veronensis in consil. 48. columna 2. circa medium Itaque illa verba, videlicet, quod si, &c. intelligi debent, vt minus restringant concessionem, quàm sit possibile. ¶ Quintò dico, quod ista concessio principis ita intelligi debet, ne contineatur aliquam impossibilitatem. l. impossibilium. ff. de regul. iur. cap. scicitatus. de rescript. Sed concedere facultatem imponendi & augendi gabellam, ita quod eius confirmatio à principe obtineatur, in effectu est concedere rem impossibilem, cum impossibile reputetur, quod à principis arbitrio dependet. l. apud Iulianum. §. constat. ff. de legatis primò. vbi latè doctor. immo paria sunt, non posse rem habere, vel habere quidem, sed cum magna difficultate. l. naturalem. ff. de acquiren. rerum domin. §. 1. in authentic. de fideiussor. Et profecto nihil opus erat, talem facultatem obtinere, si principis confirmatio fuisset necessaria. ¶ Sextò dicere, quod facultas imponendi aut augendi gabellam, sit pura, & fieri id possit sine licentia principis, si sit conditionalis, respectu confirmationis, si confirmatio à principe obtineatur, nihil aliud est, quàm vnum & eundem actum diuersificare, contra regulam. l. eum, qui ædes. ff. de vsucapio. vbi vnus & idem actus diuerso iure censeretur non debet, pro quo etiam est text. in l. si sine. C. de condi. & demon. c. cum in tua de decimis. cap. cognouimus. 12. q. 2. clem. 1. de electio. Et absurdum videretur quod vnus & idem actus pro parte si purus & pro parte conditionalis, sicut non potest quis, pro parte, esse liber & pro parte, seruus. l. si pariter. in fin. ff. de lib. cau. l. 1. §. 1. C. de lat. libe. tol. Sicut etiam non potest quis, pro parte, esse legitimus, & pro parte, illegitimus. ¶ 3 gloss. fin. in capitu. fin. de clande. despon. sic ¶ etiam non potest quis, pro parte, esse filius familias, & pro parte, emancipatus. Socin. in l. 1. §. in filij. in 3. no. ff. ad Trebel. ¶ Septimò pro responsione dico & considero, quod illa verba, videlicet, quod si, & prout, & in quantum, nobis tanquam superiori domino, & successoribus nostris, in eodem videbitur & placuerit, & non aliter, idem videntur significare, quod illa verba ad beneplacitum nostrum, quæ tamen verba ad beneplacitum conditionem non important, ita quod dispositio statim sit pura, licet aliter voluntas disponentis non declaratur, licet resoluatur dispositio voluntate cessante, idè quando iudex ponit aliquem ad confinia, te cessante, idè quando iudex ponit aliquem ad confinia, ad eius beneplacitum, ille statim dicitur confinatus, licet, aliter, non declarat iudex, se id velle. Rapha. Imo. Alexand. & Modern. in l. centesimis. §. fin. ff. de verbor. obligat. Decius in consilio 108. columna secunda circa medium. & dicit Ias. in d. §. fin. colum. 6. versu. secundo limita, quod esset absurdus & contrarius sensus, pono re ad confinia de præfenti, si voluero de futuro. sic etiam videtur absurdus & contrarius sensus, do tibi facultatem gabellas novas leuandi, imponendi, & impositas augendi, tollendi & subtrahendi, si voluero, in futurum, & si huiusce rei confirmationem obtinueris. immo plusquam absurdus videtur iste intellectus. non sonans in auribus vulgi. ¶ Itaque verus sensus, & intellectus illorum verborum, videlicet, quod si & prout, &c. videtur, quod illa verba referatur. vel ad du-

rationem concessionis, vel ad eius limitationem aut moderationem, id est, quod tandiu communitas Raconixij habeat facultatem ita faciendi, quandiu principi placitum erit, vel quod possit princeps gabellæ impositionem aut augmentum limitare aut moderare, vbi excessus commissus sit. ¶ Postremò vbi ambiguitas aliqua esset, posset circa ista verba, licet rem clarissimam arbitrer, talis tamen ambiguitas esset declarata per obseruantiam subsequutam, & secundum id, quod obseruatum reperitur. l. minime. l. si de interpretatione. ff. de legibus. c. cum dilectus, de consuetudine enim & patientia eius, qui scit & patitur ita obseruari maxime longo tempore, declarationem tacite, præcedentis voluntatis, inducit. l. cum post. ff. de iure doti. l. qui aliena. versu. sed si non adierit. ff. de acqui. hæc. l. si filius. C. de peti. hæred. & ita ab obseruantia subsequuta, arguit Roman. in consil. 271. Vis tota columna 2. versu. 3. non est dubium. quin immo non requiritur obseruantia longi temporis, quia non requiritur, quod sit præscripta talis obseruantia interpretatiua. Pau. de Cast. in consil. 347. quia circa donationem. colum. fin. lib. 1. Are. in consil. 11. col. 3. versu. sed tamen ex superabundanti. Soc. in consil. 11. col. 5. versu. sed certe possumus dicere, lib. 1. Cor. in consil. 188. col. fin. lib. 4. Deci. post Aret. in c. cum. m. col. 2. post me. versu. & ex supradictis infertur, de consti. & in consil. 156. col. 5. sed ex testibus examinatis, etiam ad instantiam partis, appellantis, apparet, semper obseruatum fuisse, vt communitas augeret gabellam ad libitum. ¶ Circa quintum dubium, an fieri debeat examinatio Philippi Ferrerij, breuiter puto, quod non quia etiam si examinatus deponeret pro hospitibus appellantibus, eius tamen testimonium non posset elidere tot testimonia, ipsius communitatis, in cuius etiam fauorem dixerunt testes appellantium, ob id admitti non debet testimonium dicti Ferrerij, quod futurum sit omnino irrelevatorium. l. ad probationem. 1. C. de probatio. c. cum contingat. de offic. deleg. cum simil. Ex præmissis appareat, quod arguendo à sufficienti partium enumeratione, omnino pronuntiandum est in fauorem communitatis appellatæ. Primò, quia pars appellans non videtur fecisse fidem de grauamine, sufficienter, non producto ordinamento relato in sententia, à qua fuit appellatum. Secundò, quia vbi de grauamine fides facta esset, tamen appellatio est deserta. Tertiò vbi appellatio deserta non esset. adhuc in meritis iustificata, abunde videtur intentio communitatis, tam per instrumentum franchisiæ quam per eius testes, immo & per testes appellantium, idè puto pronuntiandum, appellationem esse desertam, & communitatem appellatam absoluendam, ab obseruatione iudicij causæ, huius appellationis, & causam remittendam ad iudicem, à quo pro executione faciendâ. ¶ 14 Omitto illum articulum, quod ¶ ab interlocutoria exequendo, non potest appellari, secundum magis communem opinionem. vt per Alexandri. in consil. 95. Versus processibus. libro 2. Feli. in d. c. quod ad consultationem. colum. 9. de re iudi. Deci. in d. c. nouit, in 4. no. de appellatio. quia de hoc non fuit positum, parte enim non opponente tenet appellatio, aliàs de iure prohibita, putà, si appelletur sententia possessorij. Alex. in consil. 2. col. pen. lib. 3. Deci. in l. 1. colum. 2. circa fi. C. de bon. possessor. secundum tab. similiter parte non opponente, appellari potest ad superiorem, omisso medio. capit. dilecti. 31. vbi Præposi. in 3. notat. de appellatio. Calder. in consil. 1. in titu. de appellatio. & ita consulo saluo saniori iudici. Sautiliani, die 27. Decembris. 1545. Quæ die festum collitur Sancti Ioannis Euangelistæ, patroni mei. Quem ipsum humiliter obsecro, pro ipso me vt preces dignetur, offerre ad Christum crucifixum ac Trinitatem indiuiduam, Christi; matrem Virginè, vt simul intercedat.

Sequitur tenor sententiæ.

¶ Quia comperimus lapsam instantiam appellationis, idè pronunciamus appellationem desertam causam remittentes iudici, à quo. Communitatem Raconixij appellatam absoluius ab obseruatione iudicij causæ, huius appellationis. Expensis compensatis ex causis nos mouentibus Nullas aliàs esse partes nostras in reliquis requisitis, extra fatalium tempora declarantes saluo iure appellantis sibi prouidendi, prout iuris est, si sua interesse putauerint. In triplici casu victoriæ electa fuit causa desertionis, tanquàm præiudicialis. compensatæ sunt expensæ, quia pars appellata frustra ingressa est merita, deserta appellatione & ex causis aliis quæ ex præmissis colligi possunt. Aymo Craue-  
ta ex Sautiliano. I. V. Doctor.

Consil. Crau. 2. pars.

Bb 2 SVM.



## S V M M A R I V M.

- 1 Mortuo delegante, antequam delegatus partes citauerit, expirat delegati iurisdictio.
- 2 Partes consentire non possunt, quod procedat delegatus mortuo delegante, re integra.
- 3 Causa iuris videtur deleganti reseruata.
- 4 Instrumenta defectuosa mortuis notariis, à quibus recepta sunt, probant semiplenè.
- 5 Longitudo dierum praealat fidem instrumentis.
- 6 Scriptura priuata inuenta in Archiuo antiquissimo, videtur probare.
- 7 Defectus scripturae suppletur per obseruantiam subsequutam.
- 8 Instrumentum aliquando facit plenam fidem, non obstante omissione mensis & diei.
- 9 In mandato mens magis disponentis inspicere debet quam verba.
- 10 In mandato valet argumentum à maiori ratione.
- 11 In statutis, potius attenditur mens statuentium, quam verba.
- 12 In fauorabilibus censetur quis loqui de seipso, potiusquam de alio.
- 13 Instrumentum debet scribi & subscribi per eundem notarium.
- 14 Notariatus praesumitur propter antiquitatem temporis, ultra annos centum.

## CONSILIVM CCLXXIII.

## Pro monasterio Riufrigidi contra dominos Canonicos Reuelli Marchionatus Saluciarum.

**I** VINO subsidio ex corde postulato. In hac causa monasterij Riufrigidi, contra d. Canonicos Reuelli, primò quaeritur, an delegatio, facta per reuerendum d. Ioannem Moheduni, Episcopum Reuelensem, & Auditorem causarum sacri palatii Apostolici, reuerendo domino Guido Florentino, Archiepiscopo Tusculano & Vicario generali episcopatus Saluciarum, dicatur finita per assertum obitum, domini delegantis? Breuiter si verum sit, quod pars aduersa opponit. i. mortuum esse delegantem, re integra, antequam dominus Vicarius & idem delegatus, partes citauerit, puto, quod expirauerit eius iurisdictio. l. & quia. vbi Bartol. & Doct. ff. de iurisd. omni. iudic. quod procedit, licet delegatus ignoret mortem delegantis secundum Bartolem & Doct. ibi. Abb. & Moder. in capitu. gratum. de offic. delegat. nec possunt partes consentire, quod procedat delegatus mortuo delegante, re integra. gloss. in capitu. cum venissent. in ver. egerit. de testibus. Decius in dicto cap. gratum. col. 3. super glo. 2. l. as. in d. l. more. in quart. not. ideo videndum est, si vera sit oppositio, de morte delegantis, antequam delegatus coeperit uti iurisdictione sibi commissa, ne fiant tacta nulla. ¶ Secundo quaeritur, an iudex delegatus possit pronunciare instrumenta solennia & authentica, quae ipsa careant mense & die? ista quaestio habet duo dubia, primū an talis pronuntiatio fieri possit per ipsum delegatum, secundum an talia instrumenta sint solennia, aut fidem faciant. Circa primum, videnda esset forma delegationis, quam reperire non potui in actis. Sed non puto, in dubio quod delegatus facere possit talem pronuntiationem quae videtur habere efficaciam sententiae diffinitivae, cum ipsi delegato illud tantum commissum putem, ut describat statum iurium & instrumentorum, an habeant solennia requisita à iure, vel de consuetudine patriae, & sic facti potius causa videtur commissa, quomodo & qualiter illa iura se habeant, quam iuris, ut iudicet, an probent vel non. ¶ causa enim iuris videtur deleganti reseruata, qui ipse visis actis visitationis instrumentorum, iudicium facturum sit de fide eorum, & si delegatus ultra formam mandati procederet & ad pronuntiationem iurium pro publicis & authenticis, redderet se suspectum. sicut dicitur de teste assumente partes iudicis, quod redditur suspectus cum testificare factum debeat, non iudicare. Bartol. in leg. qui testamento. § finali ff. de testamento, Baldus in leg. sola. columna prima, C. de testibus in consil. octuagesimo primo In causa ista. libro tertio. Innocentius & doctores in capitulo cum causam. de testibus cum similibus Ita nisi potestas ita pronuntiandi data sit, non consueverunt aliter pronuntiari. Bene esse opinionis, quod recipiantur testes notarij & periti, immo iurisperiti si fieri possit, qui testentur de statu instrumentorum, quod illa videntur solennia tam de iure, quam de consuetudine antiquissima totius patriae, super quibus testimoniis iudex

causae principalis, fundamentum, postea faciet. Circa secundum an talia instrumenta dicantur solennia & fidem facere. Breuiter instrumenta defectuosa mortuis notariis, à quibus recepta sunt, probant semiplenè. Bartolus & doctores in lege admonendi, columna octaua, post medium, versiculo quarto, quid si in instrumento ff. de iureiur. Alexandrinus in leg. de pupillo. §. qui nunciat columna secunda ff. de operis no. nun. in consilio decimosexto libro. secundo & in consilio centesimo octuagesimo septimo libro septimo. Corne. in consil. vigesimo secundo. columna tertia, libro tertio. simile videmus in scriptura priuata quando fortius probat, mortuo scribente. Bartol. in dicta lege admonendi. colum. septima, versicul. circa secundum Bald. in leg. comparationes. colum. 7. versicul. Cyndi. firmat. C. de fi. inst. & in l. inter chartulas. C. de conuen. fisci. debi. li. 10. Soc. in consil. 161. col. 2. ver. nec obli. si dicatur. & in cō. 295. column. 2. post medium versic. 3. principaliter. libro 2. Iam videmus quod mors vim obtinet iuramenti. Ideo, ubi ad supplendam fidem scripturae, necessarium est iuramentum scribentis, illud tamen necessarium non est mortuo scribente. Paulus de Casin. consil. 301. Ad bene examinandum in tertio dubio. libro 1. Deci. in l. 1. in 2. not. C. de edend. & in capi. 2. colum. 5. circa med. versic. eo. mod. de fide instrumen. ¶ Sed hic ultra mortem notarij concurrat & aliud ad iuvandum fidem instrumenti. i. antiquitas temporis, annorum quasi ter centū, ex qua temporis antiquitate fides plena videtur danda tali instrumento, nam videmus, quod scriptura omnino priuata, probat semiplenè in antiquis. Spec. in tit. de instr. editio. §. nunc. dicendum. col. pen. ver. regulariter ergo. sequitur Ant. de But. in c. 2. col. 3. versic. tertius casus. & ibi Fel. col. 3. in tertia limitatione de fide instr. Socin. in consil. 186. colum. 5. in fin. versic. multum etiam operatur antiquitas lib. 2. Deci. in c. cum causam. col. 1. post med. versicul. secundò limitatur. de prob. l. as. in repe. d. l. admonendi. col. 86. versic. confirmo utrunque dictum, & ibi Ripa. column. penul. & idem l. as. in leg. cum aliquis. colum. 5. C. de iure de liber. & maxime debet probare tale instrumentum antiquū, quia non est defectuosum, in subscriptione aut signo notarij, sed tantum in tempore, de quo tempore quaestio non est. Pro hoc quod dicitur non esse curandum de singularitate testium circa tempus, quando tempus non est de substantia. Bartol. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testi. Ro. in consil. 30. Imò in consil. 102. colum. 2. Cor. in con. 247. col. 9. versic. dato autem sine prauidicio veritatis. libro 2. Guido Papa. quaestione quingentesima quadragesima quarta Imò non est totalis defectus in tempore quia appositus est annus, apposita est indictio, tantum deficit mensis & dies, de quo tempore quaestio hic non est. Non dico, quod tempus non sit de substantia instrumenti, tantum dico, quod hic non est vis in tempore, quia non agitur de aliqua prioritate aut posteritate temporis. ¶ Tertium hic cooccurrit ultra mortem notarij, & antiquitate temporis, quia istae scripturae repertae, sunt in archiuo publico, ipsius monasterij, quo casu scriptura etiam omnino priuata inuenta, in tali archiuo, videtur omnino probare. l. census. ff. de probation. auih. ad hanc. C. de fid. instru. capi. ad audientiam, ubi late scribend. de praescripti. & licet scriptura archiuij non videatur probare extra territorium in quo archiuum sit. tamen negari non potest, quin ipsū archiuū multum operetur. Ideo esset bonū deducere & probare, quod tales scripturae fuerunt inuenta in archiuo publico, & quod monasterium ab omni tempore habet illud archiuū, cuius clauis teneri solent per tale & si possit probari consue. talib. scrip. sepe habita fuit fides, etiam extra territorium. ¶ Quarto videndum esset in facto, si contenta in tali instrumento defectuosa, fuerunt obseruata, & deducere in facto talem obseruantiam. ¶ subsequutam l. r. lege secunda & lege veritas. C. de fideicommiss. Cy. in allegationibus suis, inter consilia Baldi. post consilium quadricentesimum. Super primo puncto. columna prima, libro 4. Baldus in consilio quadricentesimo secundo. Quaeritur an per solam diffamationem in fine libri. quinti. Romanus in consilio 402. dubitatur lasso. in consilio ibi columna quarta in principio libri secundi. ubi tamen nihil praemissorum allega. & soleo dicere in quodam tracta. meo. & in consilio 119. circa finem facit quod dicimus, ambiguitatem scripturae declarati per obseruantiam subsequutam. l. minime. & l. si de interpretatione. ff. de legibus cum simil. ut per Roma. in consil. 171. vis tota. column. 2. versic. tertio, non est dubiū. Quod procedit, licet modico tempore ita sit obseruatum, quia in tali obseruatia de qua ratio non requiritur praescriptio temporis



in tali obseruantia declaratiua non requiritur prescriptio temporis. Pau. de Cast. in cons. 347. Quia circa donationem. colum. fin. lib. 1. Aret. in cap. cum. & ibi Decius in consilio 2. post med. ver. & ex supradictis infertur. de consti. & idem  
 8 Dec. in cons. 156. colum. fin. & alibi saepe Doct. ¶ Ex praemissis puto dictum instrumentum plenam fidem facere non obstante omissione mensis & diei. Tertiò principaliter dubitatur, an delegatus habeat potestatem extrahendi dict. scripturas, ab archiuio memorato. Domini aduocati partes aduersae animosae contendunt non posse, quia mandatum domini auditoris, loqui videtur. de scripturis existentibus apud tertios, vt cogantur ad exhibitionem, ideo talem mandatum non videtur extendi ad scripturas, quae essent penes partem impetrantem, cum mandatum dicatur stricti iuris. l. diligenter. ff. mandat. c. cum dilecta. de rescrip. Pro quo facere videtur quia in generali impetratione commissionis, non videtur comprehendi persona impetrantis. arg. l. qui insulam §. fin. cum glos. ff. locati lege. Si mercedem. §. si. vbi glo. Bar. & Bal. ff. de actio. empti. l. inquisitio. C. de solu. ¶ Sed praemissis non obstantibus, quae vere non obstant, contrarium puto de iure verius, quod immo fieri possit & debeat talis extractus virtute delegationis praedictae, quam tamen non vidi nisi per narrationem partium aut aduocatorum. & pro fundamento considero quod licet mandatum dicatur stricti iuris & fines eius diligenter custodiri oporteat, ¶ tamen etiam in mandato, mens magis disponentis inspicere debet, quam verba, ideo ad casus similes & eiusdem rationis, extendi mandatum debet. l. fin. §. si. ff. manda. Alex. in cons. 34. col. si. lib. 2. & in cons. 84. col. si. ver. praeterea. in actibus. lib. 7. Dec. in cons. 493. colum. i. circa med. & extendi debet mandatum ad casum omissum, in quo mandans idem, verisimiliter dixisset, si de eo fuisset interrogatus. Pet. de Bella per. in l. maritus. C. de procu. Ant. de But. in c. translatio. de consti. & in c. nomine. de presum. quod Pet. & Anto. dictum sequitur Barb. in in c. veniens. colum. 6. de accus. sed cui dubium, quod mens disponentis & delegantis erat taliter providere parti impetranti, quod instrumentum & iura facientia ad causam, consequi posset? vbiunque & apud quascunque personas illa essent? non enim erat nec est quaestio de modo, apud quos essent instrumenta, sed quaestio erat & est de effectu, quod haberet impetrans instrumenta intentionem eius iustificanti, quo casu quando agitur de effectu sufficit quocunque modo effectus ille sequatur. l. si mulier. ff. ad Trebel. l. si mater. C. de insti. & substit. ¶  
 10 ¶ Secundo considero quod etiam in mandato valet argumentum à maiori rationis. Abb. in cap. significante, de rescrip. post Rotam per eum alleg. & istud sine dubio procedit quando concurrunt mens & voluntas deponentis vt Dec. in capitu. constitutus. columna secunda. de rescrip. modo si delegatus voluit cogi tertios posse ad exhibitionem instrumentorum, quando fortius, quod extrahi & authenticari possent instrumenta, existentia penes partem impetrantem, & pro tanto talis casus omissus fuit, quia in parte impetrante tali coactione, non opus erat, & habitus fuit iste casus pro indubitato. ¶ Non obstant modo allegata in contrarium quia licet satis responsum appareat ex praemissis, in specie tamen respondeo. & ad primum, quod mandatum est stricti iuris, & fines eius diligenter custodiri oportet, fateor, sed dico quod in casu isto non excedit delegatus fines mandati, faciendo id, quod est secundum mentem & intentionem mandantis, quia illud etiam in mandato includitur, cum esset in materia strictissima inspicere debeat mens & voluntas disponentis, nam statutum dicitur stricti iuris. l. i. §. si is, qui nauem. ff. de exercit. l. constitutionibus. ff. ad municipa. l. patronus. §. si quis cum esset. ff. de bonis liber. quae iura ad hoc citat. Oldra. in consilio 150. In Ecclesia. Valentina. colum. 2. post med. tradit Bart. in l. omnes populi. colum. 22. in 4. q. ff. de iusti. & iure in l. i. colum. 2. versicu. quero vtrum. & in l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. sign. cum  
 11 simili. & tamen ¶ in statutis potius attenditur mens statuentium, quam verba. l. benignius. ff. de leg. l. non dubium. C. eodem titu. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excu. tut. Bart. in l. contra legem. ff. de legibus. similiter rescripta dicuntur stricti iuris, Bal. in l. vxori. C. qui accu. non pos. Calca. in consil. 18. in prin. immo rescriptum interpretatur magis stricte, quam statutum. Dec. in rub. de rescrip. colum. 2. & tamen in rescriptis magis attenditur mens, quam verba gloss. in cap. si propter tua debita. de rescrip. lib. 6. quam pro not. ad hoc citat. las. in l. iurifgentium. §. praetor, in 6. not. ff. de pactis. &

in mandato, quo d magis inspicatur mens mandantis, quam verba, tradit Alexan. in d. cons. 84. colum. si. lib. 7. ¶  
 Secundo respondeo ad argumen. quod cum eadem, immo maior sit ratio in casu omissio, in delegatione, quam expresso, non dicitur extendi rescriptum ad alium casum, immo vna & eadem ratio dicitur comprehendere & decidere omnes casus, eiusdem rationis citra extensionem, sicut genus comprehendit omnes suas species, & expresso vno casu, veniunt omnes, in quibus viget eadem ratio: Bald. in l. de quib. ff. de legibus, quod dictum pro eleganti refert & sequitur Paul. de Cast. in cons. 441. pro declaratione. colum. pen. in fin. lib. 1. & dicit Oldra. in consilio 185. Thema tale est, Titius canonicus. in si. quod vbi est eadem vel maior ratio, non dicitur lex extendi sed enucleari. ¶ Alibi scribit Cald. in consil. 1. in titu. vt lite pendens. quod vbi est eadem, ratio, non dicitur quis extendendo nouum casum addere, sed quod in primo casu in ratione includebatur, secundum aequitate, detegere seu declarare. ¶ Non obstat, quod in generali delegatione, non videtur comprehendi persona impetrantis quia hoc non agitur de comprehendendo personam mandantis aut subdelegantis, quo casu loquuntur contraria. ¶ Secundo respondeo, quod contrarium pro cedit in odiosis, quia in dubio non censetur quis, velle se ipsum ligare aut sibi praedudicare, secus in fauorabilibus, quia tunc comprehenditur persona loquentis, in generali dispositione, cum prima charitas incipiat à seipso. l. si praes. C. de serui. & aqua. ¶ immo in fauorabilibus censetur quis loqui de seipso, potiusquam de alio. Socinus in consilio 149. colum. 5. ver. immo potius presumi debet, lib. 1. sed actus, de quo agitur, est fauorabilis impetranti, ergo & c. Tertiò respondeo, quod immo in generali dispositione includitur persona loquentis secundum subiectam materiam. Cynus in d. l. inquisitio. C. de solutio. quem refert & sequitur Corn. in cons. 14. colum. 4. ver. nec similiter obstat. libro tertio. sed hic subiecta materia suadet, quod in subdelegatione comprehendatur persona impetrantis, quia agitur de iustificando eius intentionem, per extractum scripturarum, qui extractus ita conuenit scripturis, existentibus penes impetrantem, sicut penes tertios, ergo, & c. Quarto quaeritur, an transumpta aut exempla dictorum instrumentorum, debeant subscribi per notarios, qui illa exemplauerunt, aut per alios notarios. Breuiter de iure ¶ instrumentum debet scribi & subscribi per eundem notarium, iuxta nota. in §. nos autem, in authen. de tabellio. tradit Baldus in consilio 317. Proponitur, quod notarius, columna 2. libro 5. Angel. in consilio 400. colum. 2. Pau. de Cast. in consilio 209. Viso quodam instrumento. colum. 2. lib. 1. ideo non consulerem subscribi instrumenta exemplata, nisi per illosmet, qui exemplassent, saluo nisi doceretur de impedimento ipsorum, quo casu necesse esset de tali impedimento apparere, puta, propter absentiam & infirmitatem, & quod fiat subscriptio per alios, de mandato domini subdelegati, qui attestetur in suo mandato de impedimento, per ea, quae de notario impedito tradit Dec. in lege 1. colum. 7. in quarto nota. ff. de offic. eius & isto casu necesse erit, quod in subscriptione attestentur notarij se vidisse originalia talis tenoris in nihilo differentia ab ipsis transumptis, facta debita lectura & collatione, & quod transumptis factis per tales, causante eorum impedimento, se subscripserunt de mandato domini subdelegati. bonum etiam erit quod fiat subscriptio per notarium actorum, seu causae secretarium. ¶ Quinto quaeritur, an sit probandus notarius eorum, qui instrumenta scripserunt, cum pars negauerit ipsum notariatum. Breuiter respondeo, quod non, quia praesumitur ¶ notariatus propter antiquitatem temporis, ultra annos centum. Innocentius in capitulo veniens. de verbor. signifi. Bald. in authentic. quas actiones circa fin. C. de sacrosanct. eccles. & in l. comparationes. C. de fide instrumento. Anchara. in consilio 213. columna secunda. Alexand. in consilio 101. columna tertia libro septimo. Socinus in consilio 187. columna quarta. versicu. ad secundum respondeo. libro tertio. Corn. in consilio trigesimo quinto columna sexta. in consilio 171. columna secunda in fine libri primi. & in consilio 247. columna decima, libro secundo. Decius in capitulo primo columna sexta in fine versicu. quicquid tamen sit. de fide instrumen. in consilio trigesimo sexto columna secunda post medium. in consilio quadragesimo secundo, columna secunda. Iaso. in l. Barbarius. columna vndecima, versiculo tertio notabiliter limita. ff. de offic. praetor. Guido Papaz. quaestione 357. Cons. Crau. 2. pars. Bb 3 & in



& in commento statuti, si quis per literas in versi. propria manu signatas, ver. sed an literis antiquis. decisione. 245. columna tertia. & Dec. 251. in fin. Aufser, in deci. Tholo. q. 330. in fin. ¶ Ex praemissis abunde (arbitror) videre satisfactam ad omnia dubia, sub correctione, &c. Sauliani, die 3. Ianuarij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Circa fidem scripturae inspicitur locus, ubi facta est scriptura, ubicunque illa producat.
- 2 Pars potest approbare scripturam priuatam, ut fidem faciat.
- 3 Actus productionis librorum non attribuitur producenti, sed petenti & mandanti exhibitionem fieri.
- 4 Data & recepta, in libro rationum, dicuntur connexa.
- 5 Connexorum idem est iudicium.
- 6 Mors addit non parum fidei, scripturis mortuorum.
- 7 Mors vim obtinet iuramenti.
- 8 Libri, in quibus continentur verisimilia, probant.
- 9 Testis alias non idoneo creditur, quando deponit verisimilia.
- 10 Verisimilitudo potest haberi, per relationem peritorum, in arte administrandi & negociandi.
- 11 Ex pluribus presumptionibus, & iudiciis, fit plena probatio.
- 12 Quando probantur duae famae contrariae, statim testibus deponentibus de bona fama.
- 13 Quoties sunt alia indicia animi, cessant ea, quae crimen inducunt.
- 14 In civile est iudicare, nisi totale lege perspecta.

## CONSILIVM CCLXXV.

Pro nobili Ioanne Baptista Dadae, ciue Mediolanensi, contra nobilem Paganinum Dadae, ciuem etiam Mediolanensem.

**Q**UINO subsidio ex corde postulato. Quæritur in hac causa nobilis Ioan. Baptista Dadae ciuis Mediolanensis, an fides habenda sit libris rationum, quondam no. Constatiij Dadae, cuius est hæc. pro quota ipse Ioan. Baptista in quo dubio breuiter cōcludo, q. sic, sequentibus fundamentis. ¶ Et primo res clara videtur in ciuitate Vercellarum, vbi dicitur administrata tutela, & factus liber rationum, vigeat cōsuetudo, quod de- tur fides libris tutorum aut administratorum, nam de validitate talis consuetudinis nullum est dubium. c. cum dilectus, de fide instr. Inno. & Doc. in c. cum p. tabellio. e. ti. Dec. in c. 2. col. 6. de prob. in c. veniens col. fi. de testib. & in ca. 1. col. 1. de fide instr. Ias. in repe. admonendi. col. 41. ver. se- primus casus est. ff. de iureiur. Quæ consuetudo efficaciam habet etiam in ciuitate Taurini & alibi, ubicunque produ- cuntur tales libri, ¶ quia circa fidem scripturae inspicitur locus vbi facta est, ubicunque illa producat. l. si fundus. ff. de eucti. tradit Bart. in l. 1. in 7. q. prin. C. de sum. Tri. & fi. ca- tho. Bal. in cons. 179. Instrumentum. li. 3. in l. exēplo. C. de pro. & in l. si non speciali, per illum tex. & ibi Ias. in 2. no. C. de te- sta. Ant. de But. & Doct. in d. c. 2. de fide instr. Dec. in c. 1. col. 107. in fi. versi. 3. quod dicit Ioan. And. de prob. Ias. in l. si ar- rogator. col. 16. ff. de adoptio. vbi Ias. quod nunquam inue- nit contradicentem, licet decisio ista videatur sibi dura & mirabilis. eandem opin. sequitur idem Ias. in l. quædam. §. numularios, in 2. no. ff. de eden. vbi reputat hoc valde nota- bile. & idem Ias. in lius autem ciuile, col. fi. ff. de iusti. & iu. in d. l. admonendi. col. 107. versic. vltimus casus est, in d. l. 1. col. 5. ver. 2. ex hoc membro. C. de sum. Tri. & fi. ca. in cōf. 133. col. 19. li. 4. Guido Pap. q. 262. ¶ Secundò, cessante consuetu- dine, adhuc idem videtur dicendum, dandam esse fidem talibus libris, quia pars aduersa petit illos exhiberi. in qua re considero, ¶ quod potest pars approbare scripturam priuatam, ut fidem faciat. Bald. in l. de quibus. colum. 2. in fi. versic. item per pactum. ff. de legib. & in consilio 275. Fa- ctum tale est quidam campfor. colum. 2. ver. ad primum lib. 3 Alex. in l. 1. §. fi. ff. de ver. oblig. & in cons. 113. col. 3. lib. 4. Dec. in d. cap. 2. colum. 7. ver. similiter valet conuentio. de prob. in d. cap. veniens in fi. de testib. & in d. cap. 2. colum. 3. ver. notandum tamen est, de fide instr. Cor. in cons. 174. col.

fin. lib. 3. Felin. in d. cap. 2. colum. 3. post med. in 6. fallentia. de fide instr. Ias. in rep. d. l. admonendi, colum. 62. ver. nunquid autem partes, ex quib. patet, hanc esse cōmunem opi. con- tra Inno. in d. c. cum p. tabellio. de fide instr. ¶ Hoc ita pre- supposito, quod approbati possit scriptura priuata, dico, quod hic approbati fuerūt, isti libri tutoris ex quo pars ad- uersa petit illorum exhibitionem. l. ad solutionem. C. de re iud. vbi, qui petit terminum ad soluendum iudicatum, cen- setur illud approbare eodem modo, qui petit libros exhibe- ri, necessario censetur illos approbare. si enim vellet impu- gnare, non peteret exhiberi. Pro hoc, quod scribit Ange. in l. cum & C. quod metus causa. vbi, qui petit terminum ad soluendum, censetur approbare contractum preceden- tem. Rursus non videmus, quod producat scripturam pri- uatam, censetur illam approbare. Ang. in cons. 132. Quidam Nicolaus, col. 2. idem in producente instrumentum, minus solenne, quod censetur illud approbare. Bald. in l. alia. col. 2. ver. sed pone quod quis confitetur. C. de his quibus ut in- dig. Alex. in cons. 184. col. 2. ver. & posito, quod etiam aliquo modo. lib. 7. Fel. in c. cum venerabilis, col. 7. in 2. limitatione & ibi Dec. col. 16. ver. 5. cōclusio. de excep. Ias. in cons. 161. col. 3. post med. lib. 2. sed eadem ratio approbationis, videtur in petēte, scripturā exhiberi, quæ in producēte, satis. n. produ- cit, qui produci quid petit, ¶ & actus productionis librorū, non attribuitur producenti, sed petenti & mandanti exhi- bitionem fieri. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuius- que vnuer. not. Bar. in l. vnum ex familia. §. si de falcidia. l. ff. de leg. 2. vbi si consilium generale dat potestatem priorib. nominandi potestatem, videtur protestas nominatus à cō- silio mandante, non à prioribus exequentibus. Pro hoc tex. in c. literis, de rescrip. & in c. nouit, de appel. c. mulieres, de senten. excomm. ideo cum productio facta fuerit per par- tem ream, de præcepto curiæ parlamenti, & ad petitionem partis, producat dicitur merus executor. & actus produ- ctionis attribui debet petenti, non exequenti ipsam produ- ctionem, sicut etiam actus grauaminis attribuitur iudici pronuncianti non executori sententiæ. & ista est ratio, cur ab executione non appellatur, quia executor non dicitur grauare. Bal. in cons. 368. Nunc venio. col. 1. in fi. lib. 1. Anto- nius de But. in cons. 74. Visis statutis. col. 2. in fi. ¶ Et quod petens exhiberi aliquam scripturam, censetur tam appro- bare, probatur arguendo à fortiori, nam scriptura priuata dicitur approbati ex eo solum, quod non opponitur con- tra eam. Alex. in cons. 185. in fi. lib. 6. alleg. Anto. de But. post Host. in c. quoniam contra. de probatio. Idem tenet Berta- chi. in 3. parte sui repertorij. in verbo scriptura. 1. ver. 137. Quam opin. latè defendendo comprobo in quodam tract. meo. si ex sola taciturnitate non opponentis, inducitur ap- probatio scripturae, quanto fortius ex facto ipso, quando quis petit scripturam exhiberi. l. Paulus respondet non rā- tum verbis. ff. rem ratam hab. iunctis no. in l. quæ dotis. ff. so- lu. ma. in quibus locis habetur, quod fortius est factum ad approbandum, quam taciturnitas. ¶ Tertiò, principaliter danda videtur fides libris prædictis, quia ponitur in facto, quod pars eos approbavit, & eis vsa est, & vtitur in aliqui- bus partib. ergo in totū tenetur approbare, quia quicquid sit in aliis libris aut scripturis, istud est certum in libro ra- tionum administratoris, quod approbans aut acceptans il- lum, in parte tenetur approbare, in aliis partibus & capitulis, etiam separatis, propter vnitatem officij. Ang. in l. sum- ptus, C. de adm. tuto. quem refert & sequitur Corn. in cons. 81. col. pen. ver. & saltem videtur standum. lib. 4. ¶ Quartò ponitur in facto, quod isti libri producti ad instantiam par- tis, continent data & recepta, quo casu ista omnia capitula dicuntur connexa, quia proficiuntur ab eodem negotio eadēque causa. glo. in l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. Cur- tius senior in consilio 20. Sæpe numero. colum. 10. & in ter- minis, quod data & recepta in libro rationum, dicantur connexa, tradit Ripa in d. l. admonendi. columna 24. in fin. nume. 124. ff. de iureiuran. hoc ita præsupposito, quod ista capitula dicantur connexa, dico quod etiam si ageretur de alia scriptura priuata, quam vnus administratoris, illa non potest approbati in parte, quin approbetur in to- tum l. Publia. in fin. ff. de posses. Bartol. in l. quædam. §. nu- mularios, versicu. vnde puto ff. de edend. cum simil. vt per Deci. in l. 1. in vltimo no. C. de eden. ¶ connexorum enim idem est iudicium, nec potest fieri de vno, quin fiat & de reliquo. c. si quis obiecerit. c. si quis probandas. 1. q. 3. capit. quando, vbi Deci. in 3. not. de iudi. ideo, quando duæ hære- ditates reperiuntur simul cōnexæ, nō potest vna acceptari &



& altera repudiari. l. sed si plures. §. r. vbi Iass. in 2. notab. ff. de vulg. connexa enim pro vno reputantur, sicut eadem coniunctio coniungit diuersa, & facit vnum censer. l. quod conclaue. ff. de dam. infect. & continentia ædificia vnum censentur cum eo, cui coherent aut connexa sunt. l. 2. & l. ædificia. ff. de verborum significat. cap. si ciuitas, de sententia excomm. lib. 6. ita in connexis arguit Anchar. in consil. 160. Præsupponitur in themate. colum. 2. ¶ Quinto confirmatur fides istorum librorum, quia in pluribus apparet de veritate contentorum in ipsis libris, vel per instrumenta, vel per confessionem partis, aliqua acceptantis, ideo verisimile est, quod etiam in aliis contineant veritatem, ita Paul. de Cast. in consil. 301. Ad bene examinandum. colum. 1. in fi. lib. 1. refert & sequitur Ias. in repet. d. l. admonendi. colum. 48. in 5. limitatione, ad idem facit, quod Soc. scribit in consil. 82. colum. 2. in princip. lib. 3. vbi quod confessio mariti constante matrimonio, si in parte probetur vera, in totum præsumitur vera, iuxta no. per gloss. & Doct. in l. 2. C. de non nume. pecu. arguendo ab appositis. Ad idem facit quod scribit Anchar. in consil. 436. In his dubiis. col. 2. post medium versic. præterea præsumendum, vbi arguit summam ceterum librarum fideliter fuisse erogatum prout debeat quando constat reliqua, quæ etiam erogari debebant, fideliter fuisse erogata. Ad idem facit regu. semel malus libro 6. arguendo à contrariis, immo arguendo à fortiori, si enim semel malus, semper præsumitur malus, in eodem genere mali, à fortiori semel, semper bonus præsumi debeat, in eodem genere bonitatis & veritatis. argum. l. merito. ff. pro socio. & licet nonnulli Moderni impugnent hoc dictum Paul. de Cast. in dicto consilio 301. tamen illud videtur procedere concurrentibus etiam aliis coniecturis, & ita dato concursu aliarum coniecturarum, dictum illud secutus sum in consilio meo. 158. vbi plurime erant coniecturæ confirmantes librum monasterij, sed in casu isto coniecturæ concurrunt non parum multæ iuuantes fidem librorum tam supra commemoratæ, quam aliæ infra explicandæ. ¶ Sexto fortiter iuuatur fides istorum librorum, quia Constantius scribens & administrator mortuus est, quæ mors fidei non parum addit scripturis mortuorum. Barto. in l. admonendi. colum. 7. versic. circa secundum. ff. de iureiuran. & in libro mortui, quod maiorem fidem faciat tradit Bald. in l. comparationes. colum. 7. versic. Cy. format. C. de fide instrument. & in l. inter chartulas. C. de conuenien. fisci. debi. lib. 10. Socin. in consil. 161. colum. 2. versic. nec obstat si dicatur libro 2. & in consil. 295. colum. 2. post medium versic. tertio principaliter, eodem lib. 2. similiter instrumentum minus solenne aut defectuosum, probat semiplene mortuo notario. Barto. in dicta l. admonendi. colum. 8. post med. versic. quæro quid si in instrumento. vbi etiam doc. Alex. in l. de pupillo. §. qui nunciat. colum. 2. ff. de oper. no. nunci. in consil. 59. lib. 2. & in consil. 189. lib. 7. Corn. in consil. 4. colum. 3. libro 22. hinc videmus, quod vbi ad supplendam fidem libri rationum, requiritur iuramentum scribentis, illud tamen necessarium non est mortuo scribente. ¶ quia mors vim obtinet iuramenti. Paul. de Cast. in dicto consil. 301. in tertio dubio. lib. 1. sequitur Dec. in l. 1. in 2. not. C. de eden. & in cap. 2. colum. 5. circa med. versic. eo modo. de fide instrumen. & profecto non est verisimile, quod ille Constantius moriens tales libros sic scriptos voluerit dimittere, si falsi quod contineant, cum nemo immemor salutis præsumatur. l. fin. C. ad leg. Iul. rep. cap. literas. de præsump. cap. sancimus. 1. quæst. 7. ¶ Septimo habenda videtur fides libris memoratis. propter difficultatem probationis cum agatur contra hæredes, hæredum administratoris, quibus ipsis impossibile videtur rationes aliter reddere atque. per tenorem dictorum librorum, attenta multitudine procellarum, consideratis etiam temporum incommodis & procellis fluctuosissimis tum pestis, tum belli. ita in libro rationum difficultatem probandi considerat Bald. in l. 1. ante fi. C. de eden. per l. rationes. C. de probat. Alex. in consil. vlt. colum. 3. lib. 7. Ias. in repet. d. l. admonendi. colum. 48. versic. 4. principaliter. Hinc videmus, quod scriptura priuata in antiquis probat semiplene etiam contra tertium propter difficultatem probationis. Spec. in tit. de instr. editio. §. nunc dicendum. colum. penul. versic. regulariter, ergo sequitur Ant. de But. in d. c. 2. colum. 4. versic. tertius casus, & ibi Fel. colum. 1. in 3. limitatione de de fide instrum. Soc. in consil. 186. col. 5. in fi. versic. multum etiam operatur antiquitas. lib. 2. Dec. in c. cum causam. col. 2. post med. versic. secundo limitatur, de probat. Ias. in repet.

d. l. admonendi. colum. 86. versic. confirmo vtrunque dictum. & ibi Ripa. colum. penul. & idem Ias. in l. cum aliquis. col. fi. C. de iure deliberan. ¶ Octauo probate videntur isti libri, quia dicitur contenta in eis omnia esse verisimilia. l. sancimus. & authen. ibi posita. C. de iud. vbi statur dicto alius cuius de expensis, quando sunt verisimiles. quæ iura adhuc citat Aretin. in consil. 159. Longa. colum. 2. circa med. versic. intentio, tamen Bald. & ita in libro rationum verisimilitudinem considerat Paul. de Cast. in consil. 114. In causa quæ vertitur coram demino vicario. in 5. dubio. lib. 2. Dec. in consil. 51. colum. 1. circa medium. in consil. 596. colum. 2. post medium. Ias. dicta l. admonendi. colum. 17. versic. 4. fallit in prima lectura. ¶ Pro hoc quod scribit Angel. in consilio 367. colum. fin. versic. & secundum ea, quæ vidi. vbi, quod testis alias non idoneo, creditur, quando deponit verisimilia. similiter statur assertioni iudicis, vbi alias non staretur quando illa est verisimilis. Ancharan. in consilio 277. Ex prædicta facti narratione. colum. fin. quod est repetitum in consil. 439. Similiter statur confessioni alterius, etiam in præiudicium tertij quando illa est verisimilis, puta si confitetur maritus se emisse bona, de pecunia vxoris, nam statur tali confessioni etiam in præiudicium creditorum, quando est verisimilis, quia vxor bona haberet aliunde, Sal. in l. si mater. C. de contrahenda emptione. Idem in patre confitente se habuisse pecunias à filio, nam statur tali confessioni, licet alioquin multum suspecta, quando est verisimilis quis filius sit in aliquo exercitio. Angel. in consilio 153. Pater emit fundum. sequitur. Alex. in consil. 18. lib. 3. Dec. in consil. 96. colum. 2. versic. nec obstat, quod talis confessio. ¶ Similiter statur simplici assertioni, prælati super benemeritis quando vult aliquem remunerare, tanquam benemeritum de ecclesia, si talis assertio sit verisimilis ex coniecturis, vbi alias non staretur Bald. in l. iubemus. 2. in fine princip. C. de sacrosanct. eccles. quem refert & sequitur Dec. in cap. quoniam. col. 21. in fin. versic. sed responderi potest. de proba. ¶ Coniecturæ autem plurimæ, ex quibus scripta in libris dicantur verisimilia, hic concurrunt, puta, qualitas personæ ipsius administratoris mercatoris, nominis non obscuri, vitæ inculpata, qualitas personarum, quarum bona administrata dicuntur, quæ tot expensas ferre poterant, qualitas personæ patris minorum, qui tot debita pro suis negociis contrahere verisimiliter poterat, præsertim qui non solus proprio ære ita negotiaretur, & facultates bonorum verisimiles, consuetudo loci & familiæ, ex quibus appareat tantum expendi potuisse & debuisse, adeo quod in aliis personis similis conditionis, tantumdem obseruari videmus. ¶ Verisimilitudo etiam haberi per relationem expertorum aut peritorum in arte negociandi & administrandi, ita Paul. de Cast. in d. consil. 114. in 5. dubio. lib. 2. ¶ Rursus, si in libris continentur aliqua, quæ fieri deberent secundum qualitates personarum, & earum facultates, illa dicuntur verisimilia tanquam consona iuri. Bald. in cap. 1. de controuer. inuest. Imo. & Doc. in c. auditis, de præscriptio. vbi quod testes dicuntur deponere verisimiliora, quorum dicta consonat dispositioni iuris. ¶ Similiter si in libris plene omnia & in specie narrantur, ex hoc dicuntur continere verisimilia, sicut dicitur de testibus plene narrantibus factum. Bal. in l. testium. colum. penul. Cod. de testibus. Curtius in tracta de testibus conclusio. 19. Gozad. in consil. 13. colum. 1. in fi. valet enim argumentum de testibus ad scripturas lege in exercendis. Cod. de fide instrumen. ¶ Ex quibus puto, quod libris memoratis fides haberi debeat, concurrentibus tot rationibus & coniecturis, cum ex pluribus præsumptionibus & indiciis, fiat plena probatio gloss. in l. 3. §. eiusdem ff. de testibus. in l. 2. §. 1. ff. de excusa. tuto. & in l. instrumenta. C. de proba. Rom. in con. 7. & consequen. Imo. in consil. 136. colum. 1. circa medium. Calcan. in consil. 77. colum. 1. in fin. & sequen. Barbatia in consil. 50. colum. 6. lib. 3. ¶ Secundo principaliter quæritur, an probetur dolus tutoris ex eo, quod non descripsit in inventario omnia bona pupillorum contra doctri. Bart. in l. tutor qui reperto. ff. de administrat. tuto. Breuiter puto, quod non, quia iste dolus in omittendo, dicitur dolus præsumptus. Alex. in consil. 104. colum. 6. lib. 1. sed vna præsumptio tollit aliam, & fortior tollit debiliorem. l. fin. ff. de in integrum restitut. modo tollitur præsumptio doli, quia tutor descripsit in libris rationum, quæ omissa sunt in inventario ergo apparet, quod animum non habuit defraudandi pupillos, & quod bona eorum noluit occultare. & cum duæ concurrant



presumptiones contrariae, una doli, in omittendo, altera bonae fidei in describendo, omissa in inventario, in libris rationum, fortior dicitur presumptio bonae fidei tanquam magis amica naturae & iuri, sicut dicimus intestibus, quia praefertur illi, qui deponunt de bonitate alicuius. Inno. & doct. in cap. ecclesia Viterana, de elect. & in cap. auditis, de praescript. Bald. in cap. in nostra, in principi. de testibus. Abb. in cap. cum pen. col. fina. de accus. Corn. in consilio. 12. 219. col. fin. lib. 1. sic etiam, quando probantur duae famae contrariae statim testibus, deponentibus de bona fama. Bal. in consil. 166. Proponitur, quod ex quodam instrumento, in fin. lib. 2. & in consil. 77. colum. 2. lib. 3. Card. Zabarel. in c. cum in tua. in glos. si. de sponsal. Cor. in consil. 261. colum. 9. lib. 4. hinc etiam, quia in duabus literis, episcopi contrariis statim illis, ex quibus probatur bona fama. Oldr. in consil. 183. colum. 4. ¶ Et in terminis, quod purgetur iste dolus praesumptus, per libros rationum, in quibus descripta sunt quaedam omissa in inventario, adduco Ioan. de Pratis inter consilia Calca. in consil. 93. Iaco. de Glochis etiam inter consilia Calca. in consil. 95. ubi volunt quod dolus praesumptus ex eo, quod tutor inventarium non fecit, purgatur, quando probatur quantitas bonorum pupilli, quae ad manus tutoris perueniunt, si dolus praesumptus ex tali omissione inventarii purgatur ad modum supra dictum, quanto fortius purgabitur dolus qui praesumitur ex omissione patriculari. ¶ Secunda praesumptio purgatiua doli arguitur, qui dicitur praecessisse de industria, talem omissionem, ad commodum pupillorum, propter eorum creditores, & quoties sunt alia indicia animi, cessant ea quae crimen inducunt. Bald. in consil. 425. Statuto cautetur, quod nullus libro quinto & nunquam includitur delictum in actu, qui sine delicto fieri potest. Bald. in l. prima in quinta oppo. in fin. Cod. de condi. ob cau. Alibi scribit idem Bald. in l. praecibus. colum. 7. C. de impub. quod in delictis semper praesumitur pro eo, quod excusa. quod dictum refert & sequitur Ias. in consil. 167. colum. quarta in fin. lib. quarto & quae late scribunt Bart. & Doct. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operis noui nuncia. ¶ Tertiò principaliter dubitatur, an tutor conuentus ad redditionem rationum, possit condemnari ad aliquam certam summam, in qua appareat debitorem cum esse, antequam reddita sit ratio ad integrum. breuiter puto, quod non quia administrator non tenetur aliquid reddere, nisi prius omnibus liquidatis & acceptis, & soluto ei debito suo. Anchara in consilio. 235. Prima facie. colum. prima versic. praeterea propter incertum. Alex. in consil. 192. lib. septimo & maxime istud procedit quando solum actum esset, ad redditionem rationum, tunc enim si condemnatur administrator ad aliquod certum ante liquidatas rationes sententia non erit conformis libello, in quo solum concluditur ad reliquorum praestationem, redditus rationibus, & sic sententia nulla. l. vt fundus. ff. com. diuid. Rursus, talis sententia continet repugnantiam, nam condemnando ad redditionem, intelligitur, quod reputentur data & soluta pro pupillo. l. prima, §. praeterea. ff. de contra. actio. tuto. quae reputatio videtur denegari condemnando ad certum quid, quid enim si administrator appareat creditor: rationibus redditus, certe cogetur repetere, quod retinere poterat, & inuenietur creditur condemnatus ad soluendum debitori, quo quid absurdus & maxime procedere praemissa debent in administratore necessario, cuius officium damnosum sibi esse non debet. l. si quis ex signatoribus. ff. quemadmodum testamen. aperian. l. post legetum. §. aduocarum. & l. cum quaedam. C. de admini. tuto. sed esset officium tutelae damnosum, si cogatur tutor quid soluere antequam appareat debitorem eum esse, non redditus rationibus. nec sequitur, probatur tale quid peruenisse ad manus tutoris, ergo continuo damnandus est illud vt restituat, sed expectandus est exitus redditus rationis, per quem forte apparebit, non eum teneri vt restituat, & contra sententiam teneri tutorem ad solutionem, certae summae, aut restitutionem certae rei, ante redditam rationem, allegari, potest dictum

14 l. in ciuile. ff. de legibus, nam sicut inciuile est, iudicare, nisi lege tota perspecta, sic inciuile est, tutorem illico condemnare, ante totam redditam rationem, quia finis rationis forte a procemio abhorrebit. & ita de iure respondeo, soluto saniori iudicio. Sauiliani, die vigesimanona Decembris. 1545. Aymo, Crauetta ex Sauiliano. Iuris vtriusque Doctor.

- 1 In antiquis creditur assertioni principis, etiam ad eius commodum, & in praedictum tertij.
- 2 Quae sint quae probent feudum.
- 3 Non valet transactio super re clara, ratione suspicionis calumniae.
- 4 Probatio incerta & dubia non releuat.
- 5 Qui soluit debitum ex instrumentis, non potest ignorantiam instrumenti allegare.
- 6 Quomodo ratificetur contractus.
- 7 Privilegium potest a principe reuocari, de plenitudine potestatis, etiam sine causa.
- 8 Generalis cassatio statutorum, facta per principem, non trahitur ad statuta iurata.

## CONSILIVM CCLXXVI.

Pro illustri domino Philippo de Sa  
baudia domino Raconixij contra  
homines & vniuersitatem Caballa-  
rij maioris.



IVINO subsidio ex corde postulato. Subtilius & copiosius adeo allegatum est in gratiam Illustr. domini Raconixij, per magnificum iurisperitum dominum Io. Fran. Nucetum, ex dominis Caballarij leonis, contra vniuersitatem Caballarij maioris, vt quidem adiungi aliquid posse, non videatur, sed ne causa tam pulchra, breui nobis curae dicatur fuisse, aliqua & nos in medium proferemus in eadem sententiam. ¶ Primò posita videtur causa extra omnem controuersiam, si verum sit quod in facto dicitur probatum, bona castri Motironi feudalialia esse, vt late probatum, tam de iure, quam de consuetudine. & ad probationem feudi, fuit adductum, quod in registro principis apparet, ista bona fuisse recognita tanquam feudalialia, ex quibus recognitionibus, sine dubio probari dicitur feudum. Zenze, & Immo. in element. 1. de iureiuran. Alex. in consil. 29. colum. pen. lib. 5. Iason. in l. 2. col. 62. q. 16. num. 214. C. de iure emphy. Curtius Iunior in consilio. 140. ¶ Secundò, probari videtur feudum, si in instrumentis productis parte domini Raconixij, sint verba enunciativa principis, essentis ipsa bona esse feudalialia, quia standum videtur talibus verbis saltem, quoad praesumptionem, per quam transferatur onus probandi in aduersarium, vt per Alexan. in consil. 15. colum. 2. lib. quinto sequitur Iason. in l. si prius. colum. 14. in fin. versic. secundo limita. ff. de oper. noui. num. & in consil. 235. colum. 2. post med. libro 2. Gozad. in consil. 50. colum. fin. circa medium. ¶ Quod maxime procedere videtur in antiquis, in quibus creditur assertioni principis etiam ad eius commodum & in praedictum tertij. Socin. in consil. 266. col. 11. versicu. ad secundum respondetur, lib. 2. Cor. in consil. 312. colum. 5. lib. 1. nam videmus, quod scriptura priuata in antiquis, probat semiplene Specu. in titu. de instrument. edit. §. nunc dicendum, colum. pen. versic. regulariter ergo. Ant. de Bu. in cap. 2. colum. 4. versicu. tertius casus, de fide instrument. Moder. in l. admonendi. ff. de iureiuran. ergo assertio, in principis, in antiquis plus operari debet, quam scriptura vnius priuati hominis. Immo plus valet testimonium vnius principis, quam vnius notarij in publico instrumento. And. de Her. in c. sancimus, in fin. princip. quo tempore miles. quod dictum refert & sequitur Iason. in consil. 66. colum. penul. circa med. lib. 2. & in finali colum. dicit Iason. quod verbum regis habetur pro lege, al legat Bald. in c. ceterum, colum. 6. de iudic. ¶ Tertiò probari videtur feudum per inuestituras. Oldrad. in consil. 222. Reuerende pater. colum. 1. circa finem. versicu. praeterea feudum acquiritur. ¶ Quarto probatur feudum ex eo, quod domini Motironi tenuerint bona illa per triginta annos. tanquam feudalialia, petendo inuestituras, & praestando seruicia principi. cap. si quis per triginta, si de feudo fuer. controuer. inter domi. & agna. Odra. indi. consil. 272. colum. 2. in princip. Alexan. in d. cens. 15. colum. 3. libro 5. Immo. sola possessio, licet non tanti temporis, videtur operari probationem feudi, praesumptiue vt onus probandi. contrarium, in aduersarium transferatur. Bal. in consil. 350. In bonis feudalibus. colum. 1. libro 1. ¶ Quintò multum confert.



fert ad probationem feudi, quod ista bona semper dicuntur possessa per nobiles & vassallos, ex eo, quod scribunt Jacob. de But. & Nico. de Neapo. in ca. vassallus, si de feudo fuerit contro. inter domi. & agna. vbi, quod vassallus qui longo tempore praestitit seruitia, si litiget contra dominum tenetur ostendere bona, pro quibus seruitium praestitit, alias praesumitur praestitisse ille pro toto patrimonio. ar. l. si de commissum. §. 1. ff. de iudic. sequitur. Curtius Iunior in consil. 4. 1. colum. 2. post medium. in consil. 146. colum. 2. in fin. & in consil. 184. columna 2. ideo cum constet. dominos Motironi fuisse, & esse vassallos, in dubio praesumendum est quod seruitia praestiterint, etiam pro bonis Motironi. ¶ Sexto, iuuatur non mediocriter probatio feudi, quia dicitur in iuris allegationibus, in bonis Moritoni esse, castellum, sed in hac patria Pedemontium, castella ferè dicuntur feudalibus, à communiter accidentibus, valet autem argumentum in materia probationis, & praesumptionis à communiter accidentibus. gloss. & Docto. in leg. neque natales. C. de proba no. in c. 1. decleri. non residen Bald. in consil. 7. apparent colum. secunda. libr. 1. & dicit Bald. in d. consil. 350. In bonis feudalibus in fin. libro 1. quod ex frequentia & generalitate praesumitur veritas, nisi probetur consuetudo difformis. Alibi scribit ibidem Bald. in consilio 390. Tam profunde. colum. 1. in fin. libro 2. quod locus à communiter accidentibus, in dubiis causis praesumptiue concludit Alibi scribit idem Bald. in consil. 351. Ioannes & Federicus. colum. 2. ante medium libro 5. quod praesumptio inducitur, ex comuni cursu, sed communis cursus habet, quod castra dicantur feudalibus & in pulchro casu, à communiter accidentibus arguit Abb. in consil. 18. colum. 4. in fin. versicu. 3. dixi libro 2. Immo procepit istud argumentum à communiter accidentibus, etiam quando agitur de crimine ciuili Abb. in consil. 113. colum. 3. libro 2. ¶ Septimò, res etiam videtur clara, si probata sit fama, ut dicitur quod ista bona Motironi sint feudalibus, ut per Alexan. in dicto consil. 15. libro 5. plene dictum est per Dec. consulentem, ideo non repetam & cum agatur de praedictis & interesse. principis, tanquam domini directi, communicanda videbatur causa Domino procuratori, generali, qui & ipse causam ageret, domini directi, prout semper obseruatum vidi in patria Delphinat<sup>9</sup>, quoties tractatur causa aliqua, in qua de interesse principis agitur. ¶ Sed contra praemissa dicit aliquis, praemissis argumentis videtur ob stare, quod ista bona Motironi dicuntur registrata, in quodam antiquo registro, vniuersitatis Caballarij maioris rursus transactio habita inter dominos Bennarum, & vniuersitatem Caballarij maioris, per quam domini Bennarum & castri Motironi se obligauerunt, ad annuam pensionem, quinque florenorum Sabaudiae pro oneribus bonorum Motironi, equidem si bona vere fuissent feudalibus non est verisimile, quod ad eum modum transactum fuisset argumen. l. cum de in debito ff. de probatio. nec etiam verisimile est, quod ipsi domini Motironi voluissent se obligare duplici vinculo pro eisdem bonis, id est vinculo vassallagij erga dominum directum, & onere pecuniario annuo erga communitatē Caballarij maioris. ¶ Ad istud argumentum respondeo multis modis, & primo, quod si probatum sit ad modos memoratos, bona ista Motironi fuisse & esse feudalibus talis transactio, ex parte communis Caballarij maioris, videtur calumniosa, & per calumniam ex torta, & hac ratione in troductum est ¶ non valere transactionē super declaratione suspicionis calumniae. l. 1. ff. de transactio. l. in summa & l. eleganter ff. de condi. in de bit. l. sub praetextu. C. de transac. cap. 1. & c. super eodem extra de transac. Abb. in consilio 85. circa finem libro 2. Roman. in consil. 516. in 3. dubio. Et cum transactum fuerit pro summa quinque florenorum in singulos annos, satis modica praesumendum, est, quod domini & possessores Motironi ita transfugerint, gratia redimendae vexationis quam redimere licitum est etiam in beneficialibus cap. nisi essent de praeben. ca. dilectus filius, de simonia. c. quæsitum. l. q. 3. declarando in beneficialibus ut per Innocen. & Docto. in c. Mathæus, de simonia. ¶ Secundo respondeo ad argumentum illud retorquendo, quod si cōmunitas Caballarij maioris vidisset aut probare potuisset, bona Motironi fuisse allodialia elidendo probationes. feudi, factas per dominos & possessores Motironi. non verisimiliter ad eam transactionem descendisset, pro summatam breui cum talia vna, etiam mediocri, pensionem. illam plurimorum annorum esset excessura argum. d. l. cum de indebito, ergo est ob id ¶ presumendum quod ideo

ita. transfugerit cōmunitas quia videret se perdituram litem, & quod melior esset summa illa annua quā si nihil omnino perciperet Immo & litis dispendia sustineret, iuxta l. 1. ff. de minor. ¶ Tertio, respondeo, quod ex praemissis probationibus, qualitatibus feudalibus, & oppositionibus factis, per cōmunitem Caballarij maioris, saltem negari non potest, quin dubium sit, an bona Motironi dicantur feudalibus, vel allodialia, quæ etiam dubietas magis declaratur ex transactione secuta, quæ fit super dubio & incerto, non super claro, ut supra dictum est, ideo cum res dubia videatur, succumbere debet cōmunitas, tanquam eius probatio dicatur incerta, ¶ probatio autem incerta & dubia non releuat. l. certum. ff. de confessio. l. duo sunt Titij. ff. de test. tute. l. fuerit. ff. de rebus dubiis, l. neque natales. l. non nudis. l. neque epistolis. l. ad probationem. 2. C. de probatio. ob. ca. in praesentia. co. ti. Bar. & Doc. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. obl. in re enim dubia iudicium absolutum esse non debet ne veritas offendatur. c. fin. 33. d. & graue satis est & indecens, ut in re dubia, certa detur sententia, cap. grau. 11. quæst. 3. ideo reo satis est, quod actoris intentio nem dubiam reddat. c. inter dilectos. in fin. de fide instrum. ca. cum sint partium, de regu. iuris libro 6. Bald. in consilio 79. Dauanti. colum. 2. libro 2. Anch. in consil. 267. pro parte. ¶ Quod procedit etiam in materia fauorabili, in qua probatio dubia nihil releuat, puta in causa matrimoniali. Alexan. in consil. 252. colum. 1. versic. nec dicatur. li. 5. multominus admittetur probatio dubia in causa talearum odiosa, ut tetigit. d. consulens, & inferius dicitur. ¶ Quod fundamentum iudicio meo videtur efficax & naturale. ¶ Quarto, respondeo, cum negari non possit rem dubiam videri, an feudalibus vel allodialia dicantur bona Motironi, in dubio sumi debet interpretatio, per quam domini & possessores Motironi minus obligentur, quam sit possibile. l. quicquid astringenda. ff. de verb. obl. l. semper in stipulationibus. & l. semper in obscuris. ff. de reg. iuris. facit text. in l. tutor quia repertorium. §. ex cæteris. ff. de admi. tu. vbi quando consuetudo, circa quantitatem vsurarum, vario modo se habet, attenditur illa ex qua minores vsuræ debentur. in proposito illa queritas bonorum attendi debet, per quam onera breuiora debeantur. ¶ Quinto, dico, quod quoad impediendum desiderium cōmunis Caballarij maioris, idem iudicari debet de casu dubio, quod de casu certo. l. sufficit. ff. de condi. indeb. vbi debitum, sub conditione, si ea pendente, soluitur, repeti potest, tanquam indebitum. & sic in causa dubia, an sit debitum, vel non, fit interpretatio quod non sit debitum, ad impediendum eius petitionem. Ad idem text. in l. 1. §. si pendeat. ff. ad Macedo. vbi pendente dubio, an filius sit in potestate, vel non patre existente apud hostes, denegatur actio creditori, & obstat exceptio Macedoniani. Ad idem text. in l. pecuniam quam. ff. si cer. pet. similiter quo ad impediendum actum, idem operatur pendentia litis, quod ipsa sententia. l. luh. in 2. respon. ff. de condi. indeb. Imo. in c. si. 112. columna. 3. in princ. Ideo sit dubium, an ista bona dicantur allodialia, vel non, dico, quod iudicari debent tanquam non allodialia, ad impediendum petitionem talearum. Immo praemissa iura decidunt hanc dubitationem, à maiori ratione, nam in dictis iuribus illud dubium poterat euenire, in fauorem agentis, eueniente pro eo conditione, aut lata pro eo sententia, & tamen impeditur interim actio. Sed hic euentus sequi non potest, in fauorem cōmunis Caballarij maioris, cum fuerit transactum. Et sic in casu isto dominus Raconixij nititur duplici iure, primò, quod sit dubium, an bona sint allodialia, vel non, in qua dubietate teneri non debet, per dicta iura. Secundò, quod fuit transactum super tali dubio, ob id, ultra modum transactionis teneri aut astringi nullo modo debet, quod ipsum fundamentum videtur efficacissimum. ¶ Sexto, posito & non concesso, quod bona ista dicantur allodialia, adhuc impedi debet intentio cōmunis, agentis propter transactionem, habitam inter partes anno 1432. & die 28. mensis Octobris, quæ transactio omnino videtur, obseruanda, nec videtur audienda cōmunitas contra eam insistens. Aut enim vult eam rescindi ex capite lationis, & non potest per rationes, & fundamenta domini consulentis. sed ex alio dicto rescindendi non potest, quia illi remedio rescissorio fuit praescriptum, spacio 40. annorum contra ipsam cōmunitem. Imola in consil. 99. in fin. Corn. in consil. 17. columna. 5. dub. libr. 4. Immo hic, lapsus est tempus centum annorum, quod tempus



tempus sufficeret, etiam contra Ecclesiam Romanam, in  
 authen. vt Eccl. Rom. cen. an. gau. pri. ¶ Aut vult commu-  
 nitas transactionem per viam restitutionis in integrum, &  
 similiter non potest, lapso quadriennio, etiam computan-  
 do à scientia, nam ignorantia allegari non potest, cū per-  
 ceperit communitas annuam pensionem debitam, virtu-  
 5 te ipsius transactionis. ¶ Qui enim soluit, vel recipit debi-  
 tum ex instrumento aliquo, non potest talis instrumenti  
 ignorantia allegare. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 3.  
 vers. pone ex alio. ff. de verb. obl. Alex. in cons. 4. col. pen. li. 2.  
 Dec. in cons. 267. col. 1. circa med. & in cons. 287. col. fi. ¶ Aut  
 vult vniuersitas transactionem impugnare ex capite nulli-  
 tatis, & non potest, quia iuri agēti de nullitate, præscribitur  
 triginta annis contra priuatū, & contra communitatē an-  
 nis 40. gl. in c. vnde quæritur. in fi. glo. magnæ. 35. q. 9. Ang.  
 in l. licet. per no. per gl. ibi. C. de præsc. trig. vel quad. an. Bal.  
 in l. scire oportet. §. fi. ff. de excu. tu. & in l. data opera, col.  
 26. C. qui accu. nō poss. Sal. in l. si præses. C. quomo. & quan.  
 iud. Card. in ciem. 1. q. 14. de re iudi. Alex. in cons. 59. col. 4. li.  
 4. Soc. in cons. 10. col. fi. circa med. li. 4. Cor. in cons. 302. col.  
 2. circa med. vers. præterea licet, statutū. li. 1. Dec. in cons. 8. col.  
 pen. post med. vers. & retenta cōclusionē prædicta. ¶ Rur-  
 6 us de nullitate agi nō potest, quia vbi nullitas aliqua consi-  
 derari posset, illa reiecta & sublata est, per infinitas ratifica-  
 tiones secutas, ipsius communitatis, nā ratificatur cōtra-  
 ctus, recipiendo solutiones factas, virtute ipsius cōtractus,  
 seu quod debetur ex ipso contractu. Pau. de Cast. in cons.  
 116. Viso compromisso. col. pen. ad fi. li. 1. & in cons. 386. factū  
 sic se habet. col. fi. libro 2. Veronensis in cons. 30. circa fi. & dī-  
 cit Calderi in cons. 7. in titu. de censibus, quod si episcopus  
 concessit ecclesiam, sub solutione annui cēsus, & successor  
 episcopi recipiat talē censum, ex tali receptione censetur  
 successor ipsam cōcessionem approbare. Alibi scribit Bal.  
 in cons. 184. Ad intelligentiam quæditorum, li. 2. quod si pu-  
 pillus factus maior, aut hæres pupilli recipiat cēsum debi-  
 tum, ex alienatione rei, ipsius pupilli, nulliter facta, cen-  
 setur ipsam alienationem ratificare, arg. l. si proponas. §. 1. fi.  
 ff. de inoffi. testa. l. si præteritus. ff. de bon. poss. contra tab. §.  
 fi. insti. de rerum diuisio. tradit Alex. in cons. 117. lib. 5. Dec.  
 in cons. 254. col. 3. in vers. præterea in casu nostro. ¶ Et ma-  
 gis in terminis facit dictum Spec. in tit. de syndico. §. 1. vers.  
 sed pone, quod vniuersitas soluit expensas, occasione ge-  
 storum ab eo, qui se gesserat vt syndicus vniuersitatis, cen-  
 setur ipsa gesta ratificare, & sic actus nullus gestus nomi-  
 ne vniuersitatis, censetur tacite ratificatus, per ipsam vni-  
 uersitatem. quod dictum Specu. refert & sequitur Alex. in  
 cons. 127. Viso instrumento. column. 1. & in consil. 175. in  
 fin. libr. 5. Deci. in consilio. 262. in fin. versicu. accedit vltē-  
 rius. in cons. 297. column. 2. circa medium. & in consil. 316.  
 column. 2. circa fin. versic. & vltērius talis legitimatio. Ali-  
 bi scribit Calc. in cons. 101. column. 2. in fin. quod commu-  
 nitas soluens aliquid virtute alicuius transactionis, cen-  
 setur ipsam transactionem approbare, Ergo non videtur du-  
 bitandum, ratificatam esse transactionem, de qua agitur  
 per tot receptiones, pensionis annuæ, debitæ ex ipsa tran-  
 sactione. ¶ Fortius voluit Abb. in consil. 18. column. 3. cir-  
 ca medium libro 2. quod communitas recipiendo lau-  
 dum, seu instrumentum laudi, in quo syndici interuene-  
 runt, & tacendo, censetur laudum ipsum approbare. si ex  
 sola receptione vnus instrumenti, laudi, cum taciturnita-  
 te laudi, inducitur ratificatio, quanto fortius per imple-  
 mentum eius, quod in laudo continetur. Immo ex facto  
 vniuersitatis inducitur ratificatio, etiam quando agitur de  
 pœna, ideo si communitas retinet & possidet rem inua-  
 sam, per eius administratorem, censetur ipsam inuasio-  
 nem ratificare. Calca. in consil. 21. column. 2. ante medium.  
 Itaque frustra allegatur nullitas transactionis, toties & tam  
 sæpe ratificatæ. ¶ Immo contractus semel approbatus,  
 non videtur amplius rescindendus. Barto. in l. Iulianus.  
 §. si quis. ff. de actio. emp. simile videmus, quod post ap-  
 probationem laudi, expressam, vel tacitam, resultantem  
 ex aliquo facto, puta, soluendo aliquid de contentis in lau-  
 do, reductio ad arbitrium boni viri, peti non potest. Ange.  
 in consil. 315. Veronensis in consil. 29. column. 6. versicu. sed  
 quarto principaliter. Corn in consil. 82. column. 2. libr. 1.  
 ¶ Ex quibus infertur, quod arguendo à sufficienti partium  
 enumeratione, non potest communitas Caballarij maio-  
 ris transactioni prædictæ contrauenire. ¶ Sed dicet ali-  
 quis, videtur, quod transactio non habeat locum in istis  
 oneribus, adeo insolitis, propter bellum, maximè stante

edicto regio, quod tamen non vidi. Ad istud, responsum  
 est, per. D. consulentem, quod procederet in priuilegio  
 exemptionis. gratuito, sed hic sumus in exemptione con-  
 cessa, per pactum, considerat etiam quod hic nulla est exē-  
 ptio, Immo grauamen in dominio Motironi, qui se obliga-  
 uit ad onus annuum, cum in nihilo teneretur. Considerat  
 etiam, quod in transactione sunt verba prægnantia, quæ  
 ad casum istum belli extendi possint. ¶ Pro confirmatio-  
 7 ne, considero, quod, vbi agitur de priuilegio, ¶ illud à prin-  
 cipe reuocari potest, de plenitudine potestatis, etiam sine  
 causi. qui fundus. C. de omni agro deserto. li. 11. gl. in ca. de-  
 cet. de reg. iuris libr. 7. Bald. in consil. 429. Amplius. colum.  
 3. cir. med. libro 3. & in consil. 300. Ad euideniam præmitto,  
 colum. 1. libr. 5. Ang. in l. Antiochenium. ff. de priuileg. credi.  
 Alex. in consil. 155. column. fin. libr. 6. Secus in iure quæsi-  
 to, ex contractu, cui iuri non potest princeps derogare,  
 etiam de plenitudine potestatis, sine cau. c. 1. de probatio.  
 vbi late Moder. habetur in l. fin. C. si contrarius vel vtil.  
 pub. & in cap. quæ in ecclesiarum, de consti. causam au-  
 tem derogandi iuri, quæsito, ex contractu, aut aliter, de iu-  
 re gentium oportet, quod respiciat vtilitatem publicam  
 principaliter. Bartol. in l. quæcunque, in fin. C. de fide in-  
 strum. libr. 10. Pau. de Castr. in consil. 178. Donatio prædi-  
 cta, in consil. 229. Visi & ponderatis. column. 2. post med. &  
 in consil. 287. Primum dubium, colum. 1. in fin. lib. 1. Dec. in  
 cons. 361. col. pe. vers. secundo respōdetur, & alibi sepe Doc.  
 ¶ Et si dicatur ista causa respicit vtilitatem publicā, propter  
 onera armigerorū. Respondeo, quod vtilitati publicæ pro-  
 uideri non debet cum iactura alterius, ideo quando prin-  
 cept, ex causa publicæ vtilitatis, aufert rem alterius, tene-  
 tur pretium soluere illius rei, aut aliter compensare. l. 2. vbi  
 Bald. C. quibus ex cau. fer. pro premio lib. acci. Bar. & Doc.  
 in l. fi. §. 1. ff. de pig. act. Alex. in consil. 151. in 2. dub. lib. 6. Ias. in l.  
 Barbarius, colum. 8. versicu. inuenio tamen. de offi. preto.  
 in consil. 1. colum. 6. post med. libr. 1. in consil. 233. colum.  
 8. circa med. libro 2. in consil. 16. col. 4. libr. 4. decisio Neapol.  
 decisio. 325. colum. pen. nume. 16. in quibus locis, idem vo-  
 luerunt Ias. & decis. Neapoli. etiam quando auferatur do-  
 minium, per viam legis generalis, licet hoc vltimum diffi-  
 cultate non careat. Itaque cum domini Motironi non præ-  
 tendant, se obligatos ad onera talearum, & tandem, in ca-  
 su valde dubio, deuentum fuerit ad transactionem, non est  
 verisimile, quod princeps in suo edicto generali intende-  
 rit, voluisse providere vtilitati publicæ, Caballarij maioris,  
 cum incommodo & præiudicio tertij, & quod voluerit de-  
 rogare iuri tertio, competenti, ex transactione. Hinc vide-  
 mus, quod dispositio concernens vtilitatem publicam re-  
 stringitur quando agitur de præiudicio tertij. Soc. in con-  
 sil. 275. colum. 5. versicu. nam licet alias, libro 2. per text. in l.  
 2. in fine. ff. ad municip. iuncta. l. Lucius. ff. de admi. tuto.  
 ¶ Secundo, respondeo, quod tunc demum potest prin-  
 cept ius alterius auferre, ex causa publicæ vtilitatis, quan-  
 do ipsi vtilitati publicæ, aliter prouideri nou potest. Inno-  
 cen. & Docto. in c. in nostra. de iniuriis. vbi, quod princeps  
 in capitulis pacis non potest remittere bonā, & iura priua-  
 torum, & tamē pertinet pax ad publicam vtilitatem, quod  
 dicunt Doct. procedere quando aliter pax haberi potest,  
 secus, vbi sine tali remissione, haberi pax non posset, quia  
 tunc licita est remissio. Ancha. in regu. peccatum, de regu.  
 iuris libro 6. sequitur Socin. in l. Gallus. §. & quid si tantum,  
 colum. 6. & ibi Ias. colum. 103. versic. 2. limita. in 2. lectu. ff. de  
 lib. & post. sed dubitandum non est, potuisse & posse vni-  
 uersitatem Caballarij maioris, vtilitati publicæ prouidere,  
 sine incommodo & derogatione iurium, Illust. domini Ra-  
 conixij domini Motironi, ergo &c. Quarto, respondeo,  
 quod edictum generale principis pertinere non potest  
 ad causam huius transactionis iurata, quod voluerit de-  
 rogare, iuri competenti, ex transactione iurata. gl. in cap.  
 cum non deceat. de electio. libr. 5. pro hoc text. in capitu-  
 8 constitutus. de rescrip. Ideo ¶ generalis cassatio statuto-  
 rum, facta per principem, non trahitur ad statuta iurata.  
 Ang. in l. prima. §. quæ oneranda. ff. quarum rerum actio  
 non da. sequitur Alexan. in consil. 26. column. fin. in consil.  
 35. column. pen. in fin. libr. 1. & in consil. 102. column. se-  
 cunda. libro quarto. In qua re considero quod statuta ha-  
 bent robur à principe. qui potestatem dedit populis sta-  
 tuendi, ob id appellantur statuta, ius ciuile. l. omnes popu-  
 li. ff. de iusti. & iure. ideo potest princeps derogare statutis  
 municipalibus, ad libitum, & sine causa de plenitudine  
 potestatis, quia princeps & supra ius ciuile, ita Bald. in con-  
 sil.



fil. 167. In causa præfenti, column. 2. post med. versicu. sed quid ponamus, libro 2. tamen generalis cassatio aut derogatio statutorum, non trahitur ad statuta iurata, licet possit princeps qui ipse non iuravit, derogare, quanto minus generalis cassatio, aut suspensio exemptionum & immunitatum facta, per edictum generale, trahi debet ad exemptionem competentem, ex transactione iurata, & sic ex contractu de iure gentium, quod ius non potest princeps tollere sine causa, ut supra probatum est & præmissa semper intelligo præsupposito, quod verba transactionis sint adeo ampla, ut pertineant ad causam istius belli. An autem verba transactionis sint ita ampla, non possum scribere, quia instrumentum transactionis minimè vidi neque legi. ¶ Quintò, respondeo, quod edictum principis, ut audio, solum locum habet in bonis allodialibus, & sic, quæ vere. & sine dubio aliquo, constat esse allodialia: sed bona, de quibus agitur, videntur mixtæ cuiusdam naturæ, nam quatenus soluitur annuum onus, quinque florenorum, participant de natura allodialium, sed quatenus illa non registrantur inter allodialia, quatenus non grauantur aliis oneribus rusticalibus, quatenus dicuntur recognita inter bona feudalia, quatenus possessa fuerunt, & possidentur ut feudalia, quatenus inuestituræ pro eis dicuntur obtentæ, participat de feudalibus, in hac agitur mixtura iudicari debet de his, secundum qualitatem potentiorē. l. quæritur. ff. de statu homi. tradit Geminia. in c. si duo. per illum tex. de offi. de leg. libr. 6. facit text. in cap. quod in dubiis. vbi Abb. in 2. not. de consecra. eccl. vel altar. hinc videmus, quod ubi est ius patronatus clerici & laici, iudicatur, ut clericale in totum, quia qualitas clericalis est dignior & potentior. Rota decis. 222. Nota, quod Papain antiqui. sed qualitas feudalitatis est potentior & dignior, qualitate allodiali, quia feudum sine dubio, allodio dignius est. Rursus sunt plures qualitates arguentes feudum, quàm allodium, ergo debent vincere. sicut dicitur, quod, ceteris paribus, statum testibus pluribus numero. capit. cum nobis. cap. licet ex quadam. &c. licet vniuersis, de testibus. Specu. in titu. de teste. §. postquam. versic. fin. & plura vincula sunt fortiora; vno. §. si vero pater. de adoptio. authen. cessante & authen. itaque C. commu. de success. semper enim quod plus est, vincere consuevit. Bald. in consil. 360. Tres sunt casus. column. 2. cir. med. libr. 3. ¶ Rursus in hac mixtura bonorum, participantium de feudo & allodio, illud attendi debet, quod domino ipsorum bonorum fauorabilius est. Oldr. in consil. 265. Orta materia. column. 5. in fin. per text. in l. qui habet. §. 1. ff. de tutelis & not. in l. non rectè. ff. ex quib. cau. mai. sed domino Raconixij procul dubio fauorabilius est, quod ista bona dicantur feudalia, cum etiam cessantibus ipsis bonis, aliunde sit vasallus. ¶ Iam causa collectarum dicitur odiosa. Abb. in consil. 220. column. 2. libr. 2. Corn. in consil. 181. column. 4. libr. 1. & in consil. 164. sed in odiosis, dispositio, loquens in casu simplici, non trahitur ad casum mixtum. l. vim pulsam. §. præscriptione. ff. de adult. Bald. & Doct. in l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. Roma. in consil. 264. hæc confessio. column. 2. post med. Imo. in consil. 305. column. 3. ante med. & in consil. 165. column. 3. ante med. Alex. in consil. 67. column. 1. libr. 5. Dec. in consil. 213. column. 1. in fin. versicul. 2. quia iste est casus mixtus. Ias. in consil. 64. in princ. libro 3. Ideo edictum regium, loquens in bonis allodialibus, trahi non debet, ad bona, quæ negantur allodialia, sed dicuntur feudalia, aut saltem mixtæ sunt naturæ. Et ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio, quia acta non vidi. Sauliani 2. Februarij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauliano. I.V.D.

S P M M A R I V M.

- 1 Litera, priuilegij, principis, debent esse subscripta, manu ipsius principis.
- 2 Ex obseruantia subsequuta, innatur donatio, vbi plenè probata non est.

CONSILIVM CCLXXVII.

Pro filiis & hæredibus. not. Ioannis Casanoti, ciuis Saluciarum, & The-  
saurarij Marchionalis, dum viueret,

contra nobilem Catharinam Caua-  
cia, ex Carmagnolia.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In hac causa hæredum, not. quondam Ioan. Casanoti, ciuis Saluciarum, & Theaurarij Marchionalis, conuentorum, contra nob. Catharinam Cauacia, agentem coram Magnifico consil. Marchionalis, duo principaliter videnda sunt. Primum an ipsa Catharina agens, probauerit eius intentionem? secundum, an ubi probasset, illa dicatur elisa, per exceptiones reorum: ¶ Circa primum ipsa agit, tanquam hæres quondam Specul. domini, Pauli de Claris, ciuis Bapiensis, sed cum sit spuria patri eius, ab intestato non succedit, nec ex testamento. authen. licet in fin. C. de natu. liber. authen. ex complexu. C. de ince. nup. posito, quod esset naturalis, non posset succedere ab intestato, nisi in duabus vinciis, non exstante sobole legitima dicta authen. licet, sed ipsa agens, possidet totam hæreditatem paternam, ut testes eius dixerunt, & sic longè vitra duas vncias: rursus contra reos, ubi duas vncias, consecuta non esset, solum posset agere pro duabus vncis, de duodecim & non ad totam vineam & nemus, ergo, &c. ¶ Nec obst. quod dicatur legitimita ad instantiam partis, quia non apparet de potestate asseriti Comitum palatini, qui legitimauit in forma, fidem faciente, nam literæ priuilegij principis, debent esse subscriptæ manu ipsius principis. l. sacri, vbi Bald. & Sali. C. de diuer. rescrip. ¶ Secundo, in priuilegio principis cæsarei requiritur signum, in scriptum literis aureis Ang. in l. bene à Zenone. columna secunda. circa princ. C. de quadrien. præscrip. & dicit Bald. in l. tertio. C. de diuer. rescrip. quod in priuilegio principis requiritur Bulla, sine qua originale priuilegij considerari non potest, quæ Baldus. & Ange. dicta refert & sequitur Alexan. in consil. 150. column. 1. versic. hoc præsupposito, libr. 6. sed in asserto priuilegio inserto, in asserta legitimatione nihil apparet de aliqua bulla, neque de aliquo signo legitimo, sed tantum dicitur mandatum esse, illud muniri appensione sigilli, regalis maiestatis: sed non sequitur, ergo postea appensum fuit regale sigillum. Tertio, non fuit productum aliquod priuilegium originale, potestatis legitimandi, sed tantum in asserta legitimatione, reperitur inserta quædam copia, ipsius asserti priuilegij, quæ copia fidem non facit. authen. si quis in aliquo documento. vbi late Scrib. C. de edendo. Nec releuat, quod inserta sit copia in ipsa legitimatione, etiam quod ipsum originale priuilegium esset deperditum, nisi facta sit in seruitio de consensu reorum, aut eis vocatis, de quorum præiudicio agitur: ut habetur in c. venerabilis, vbi Deci. columna fin. de confir. vtili vel inutili. ideo probare non videtur assertum priuilegium, contra quod merito oppositum fuit, de scriptura priuata in cedula, incipiente ex testibus examinatis, &c. ¶ Quarto, posito & non concesso, quod assertum priuilegium fidem faceret, ex alio non obstat asserta legitimitatio, tanquam facta per Comitem Palatinum, creatum à rege Romanorum, quæ legitimitatio effectum operari non potest, extra territorium & iurisdictionem Romani Imperij. capit. per venerabilem, qui filii sint legit. Bartol. in l. 1. column. 15. versicul. sed insurgit fortè dubium. C. de sum. Trin. & fide. catholi. & in authen. ex complexu, in fin. C. de incestis nup. soquitur Ancha. in consil. 320. Primum dubium, column. 2. post med. versicu. postremò in casu e conuerso. Paulus de Cast. in consil. 34. Super primo dubio videtur dicendum, quod legitimitatio. column. 1. circa med. & in consil. penul. column. 4. circa med. versicul. vnde dicebat Innocen. & column. 8. in fin. versicul. his sic, pro vtraque parte, allegatis lib. 2. Socin. in consil. 65. columna secunda ante med. libro 3. Corn. in consil. 9. column. fina. libro 4. sed bona de quibus agitur, sunt in Marchionatu Saluciarum, qui non subiicitur imperio, &c. ¶ Ex præmissis remanet absolutum primum dubium, quod non probauit, agens ad integrum, intentionem suam. Et consequenter superfluum videtur secundum dubium, an intentio agentis dicatur elisa, per exceptiones reorum, tamen ad maiorem declarationem, quo splendidior fiat reorum causa: dico, quod, ubi agentis intentio plenè esset iustificata, illa omnino probatur, elisa, per exceptiones reorum.

rum



rum & pro fundamento confidero, quod agens intentauit possessorem adipiscendae, tanquam haeres sui patris, quod remedium dicitur interdictum, quorum bonorum quia non habet haeres aliud, possessorem adipiscendae, quam interdictum, quorum bonorum. text. est clarus in §. adipiscendae, instit. de interdictis eod. titu. ff. & C. quorum bonorum. hoc ita praesupposito, quod intentatum fuerit interdictum, quorum bonorum, dico illud non competere ex pluribus. ¶ Primò. quia remedium possessorem adipiscendae, non potest amplius durare, quam petitionem, ut in terminis istius interdicti, quorum bonorum tradit Bartol. in l. i. in princ. colum. i. vesicu. tenendo istam solutionem. ff. quorum bonorum. per text. in l. hereditatis C. de peti. heredi. sed in casibus, in quibus competit petitiō hereditatis, contra titulo possidentem, sufficit praescriptio longi temporis 10. annorum inter praesentes & 20. inter absentes gloss. in l. hereditatem. C. in quibus cau. cess. longi temp. praec. Bartol. in l. Iulianus. ff. ex quibus cau. maior. in l. i. ff. quorum bonorum. vbi quia titulus, qui inducitur ex iusto errore non excludit petitionem hereditatis, operatur circa praescriptionem, ut sufficiat praescriptio longi temporis, similiter quia titulus habitus post mortem defuncti, de cuius hereditate agitur, non excludit petitionem hereditatis. Bald. in l. edicto. in nona, decima & vndecima oppositio. C. de edi. diui. Adria tollen. operatur quod possidens cum tali titulo, praescribit longo tempore. ita Paulus de Castro in consilio. 324. Queritur primò in ultimo dubio. & in consilio 393. Pro euidentia dicendum, columna secunda circa medium libro secundo, si enim titulus excluderet petitionem hereditatis, frustra tractaretur de eius praescriptione, & ista est ratio quare, in praescriptionis petitione hereditatis, requiratur tempus longissimum triginta annorum, quia non datur contra titulo possidentem, sine titulo autem praescribi non potest, nisi tempore longissimo, cum praescriptio longi temporis, requirat titulum & bonam fidem l. diuina. C. de praescri. longi tempo. ita gloss. declarat in l. hereditatis. C. de peti. heredita. ¶ His ita declaratis, dico, quod cum rei, & eorum pater, possederint ex iusto titulo donationis, aut iste titulus habitus à defuncto, est validus, & habeo intentum. quia excludit petitionem hereditatis, aut non potens iste titulus, ad excludendum petitionem hereditatis, & interdictum quorum bonorum, & hinc ex quo agi potest, contra titulo possidentem, dico, quod sufficit praescriptio longi temporis, id est, 10. annorum inter praesentes & 20. inter absentes, sed probatum fuit, quod pater reorum statim cepit possidere vineam & nemus, post mortem donatoris domini Petri de Cella, & sic possiderunt ultra 20. annos, ante litem motam, quia decessit donator de anno 1523. ut deponit octauus testis, partis agentis not. Anton. Bazani, de quo etiam possessorio 20. annorum, deponunt testes reorum, videlicet primus testis. Rursus secundus, tertius, quartus, quintus, & sextus testes reorum, deponunt, quod mortuo domino Petro de Cella donatore nota quondam Doct. Ioannetus Casanoti statim cepit possidere ipsa bona & successiue rei eius filij. & sic isti testes optimè concludunt de possessorio, ultra annos 20. iuncto testimonio octauus testis partis agentis, qui deponit de morte ipsius de Cella sub anno 1523. de qua etiam morte deponit Rolandus de Vexino, septimus testis reorum. Iam de tempore mortis apparere poterit, per librum fratrum, diui Augustini, ciuitatis Saluciarum, in quorum templo sepultum dicitur cadauer donatoris. Sed hic sufficere debet praescriptio decem annorum, quia pars dicit quod dominus Thomas de Cella, fuit haeres domini Petri, qui dominus Thomas habitabat Saluciis, & sic agitur de praescriptione decennaria inter praesentes. ¶ Quod autem iste titulus donationis dicatur sufficiens ad praescribendum, contra petitionem hereditatis, posito, quod illam non excluderet, prout excludit, & etiam interdictum, quorum bonorum. ut infra ostendemus, apparet, quia solus iustus error inducit titulum ad praescribendum contra petitionem hereditatis, ut supra dictum est, sed hic error plusquam iustus eorum, & quondam eorum patris cur putarent ista bona perita ad eos pertinere, inducitur, ex donatione D. Petri de Cella, de qua testibus deponunt, ut infra dicam. nam error iustus & in causa iusta credendi inducitur, ex assertione vnius viri notabilis. gloss. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demonst. Bald. in l. indicia. in 4. q. de rei vend. Felin. in ca. de quanta, column. 7. post med.

de praescript. immo ex assertione alterius. in facto alieno inducitur error iustissimus, ad praescribendum l. quod vulgo. ff. pro empto. l. in fin. ff. pro suo Bartol. in l. Celsus. column. i. ff. de usufructu. vbi fortius hoc voluit Bartol. etiam si asserens sit pater aut auus, qui asserat & testificetur in facto proprio, & ad propriam vtilitatem, licet enim talis assertio patris ipsi non profit, quia esset error in facto proprio, in filiis tamen dicitur error iustissimus. & Bartol. sequitur Bald. in d. l. indicia, in 4. q. Itaque si error inducit iustum titulum ad praescribendum, quanto fortius veritas facti, id est donationis vere, factae de qua donatione deponunt duo testes instrumentarij, magister Augustinus de Panchalerio & Rolandus de Vexino, cuius etiam probatio confirmatur, per testes deponentes de auditu, de quo auditu deponunt primus, tertius, & quintus testes reorum, qui testes de auditu alieno, inducunt praesumptionem & probant cum aliis adminiculis. Arch. in capit. hoc videtur 22. q. 3. per text. in capitu. praeterea. de testibus & in capitu. cum dilectus. de success. ab intesta. not. Docto. in capit. tam literis, de testibus Alexand. in consil. 236. in fin. libr. & tanta inducitur praesumptio ex testimonio, de auditu ut transferatur probandi contrarium, in aduersarium Bald. in consil. 219. Testes column. versicu. praeterea saltem tale dictum libr. 4. Archid. in d. capitu. hoc videtur, quod Archid. dictum pro mirabili, refert & sequitur Roma. sing. 341. Testimonium de auditu. Socin. in consil. 295. column. 2. circa med. versicul. Secundo principaliter. libr. 2. Dec. in consil. 272. column. 2. circa med. & in consil. 595. column. 1. in fin. vbi tamen Roman. Socin. & Dec. Bald. consilio mentionem non faciunt. Si testimonium de auditu inducit praesumptionem & iunctum cum aliis adminiculis, plene probat, quanto fortius inducetur plena probatio in casu nostro, vbi testimonium de auditu, iungitur cum testibus duobus, deponentibus de veritate facti. ¶ Confirmatur etiam probatio istius donationis, quia testes instrumentarij examinati conueniunt, in persona notarij, qui dicitur rogatus de instrumento donationis, id est, not. Francisc. de Arnandi similiter primus testis reorum deponit, dici audiuisse à memorato Arnandi eius patre, quod recuperat ipsum instrumentum donationis. Rursus dominus Antonius Durandi dicit extraxisse ipsum instrumentum donationis. ¶ Tertius etiam testis reorum, Gulielmus Murator, alias de puteo dicit audiuisse, quod dictus Arnandi, receperat ipsum instrumentum donationis. ¶ Ex quibus infero, quod etiam cessantibus testibus instrumentariis examinatis, plene videtur probata intentio reorum. nam testes eorum, de auditu inducunt praesumptionem, quae probat plene iuncta cum aliis adminiculis, sed hic efficacissima sunt adminicula, surgentia ex testimoniis, domini Durandi, qui attestatur de facto proprio sine eius interesse, id est, quod ipse traxit instrumentum donationis, quo casu fortius probat. Innoc. in capitu. inquisitione, de accusa. Anto. de Butr. in capitu. cum causam. de testibus. Paul. de Castr. in consil. 186. In causa quae vertitur Pisis. column. 3. & in consil. 33. In causa Syluestri. column. 3. circa fin. libr. 1. Aret. in consil. 71. Diligenter & mature. column. 2. versicu. secundo, conuincitur. Similiter adest testimonium filij notarij, quod audiuit à patre de donatione, adest etiam testimonium tertij testis circa personam notarij, qui donationem recepit. Quibus omnibus simul iunctis, negari non potest, plene esse probatam intentionem reorum, etiam cessantibus testibus instrumentariis, & ex pluribus indiciis & praesumptionibus plena fit probatio. l. indicia. leg. super. C. de rei vend. capitu. ad nostram, de empt. & vend. capitu. illos vos. de pigno. capitu. in dia. coeli. de usuris gloss. in l. 3. ff. §. eiusdem. ff. de testibus in l. 2. §. 1. ff. de excusat. tur. in l. instrumenta. C. de probat. in capitu. accedens, ut lite non contest. in capitu. cum causam, de probat. in capitu. cum dilectus, de success. ab intesta. Roman. in consil. 7. & 8. Imo. in consil. 138. column. 1. circa med. Calc. in consil. 77. column. 1. in fin. & column. sequen. Barba. in consil. 59. column. 6. versicul. nec obstat. libr. 3. stantibus autem illis testibus duobus instrumentariis, posita videtur res extra omnem controuersiam. ¶ Ultra testes instrumentarios, ultra testes de auditu, ipsius donationis ultra testes deponentes, de notario, qui instrumentum recipit, ultra testimonium D. Durandi, qui ipsi instrumentum extraxit, concurrunt & aliud fortissimum, ad implendam probationem, ipsius donationis, id est, obseruantia, sublecuta



subsecuta ad formam donationis, nam testes dicunt de donatione vineæ cum nemore facta patri reorum, per tempus infirmitatis donatoris deinde probatur, quod mortuo donatore illico donatarius cepit bona donata possidere, in qua possessione semper continuatum est, ultra annos 20. continuatur per ipsos reos, quæ possessio præsumitur subsecuta ex titulo donationis. præcedentis. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir. poss. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. vni. circa finem C. de impo. lucra. descrip. libro 10. quæ præsumptio ideo fit quia alias præsumeretur delictum in possidente, quod mala fide, & sine iure rem alienam possederit: delictum autem præsumi non debet. l. merito. ff. pro soc. Bartol. & Doctores in lege non solum. §. sed ut probri. ff. de oper. no. nun. & profecto verisimile non est, quod vnus Thesaurarius Marchionalis, vir nominis integerrimi, ausus fuerit occupare de facto vnam vineam cum nemore, in loco tam publico & proximo ciuitati, imo & vineæ Illustrissi. Domini Marchionis. ¶ Et quod ex obseruantia subsecuta. id est, ex possessione bonorum donatorum, ad formam donationis, supplicatur probatio donationis, vbi alias ad integrum & plenè probata non esset. prout est, probatur per tex. in l. 1. 2. & l. si veritas. C. de fideicommiss. vbi si hæres obseruat relicta, in voluntate minus solenni, præstando legata aut relicta, ex tali obseruantia approbatur voluntas minus solennis, nec repeti potest, quod præstitum sit, eodem modo cum probatū sit donatarium, & eius hæredes tanto tempore possedisse bona, quæ dicuntur donata, & passus fuerit, Dominus Thomas de Cella, hæres donatoris, bona possideri, ex tali obseruantia, approbata censetur ipsa donatio. Et maxime istud procedit quia allegari non potest, quod ignoraret hæres bona donata pertinuisse ad donatorem, cum essent fratres simul habitantes, & bona donata sint prope ciuitatem, vt deposuerunt testes agentis. Plusquam igitur verisimile est, quod ideo Dominus Thomas de Cella hæres, passus fuerit possideri bona, per donatarium, & eius hæredes, quia sciret de ipsa donatione, de qua etiam scientia deponit quintus testis reorum. ¶ Pro hoc, quod ex obseruantia subsecuta iuuetur probatio donationis, vbi plenè probata non esset, prout est, adduco dictum Cyn. in allegationibus. suis inter consil. Baldi. post. consilium 400. Super primo puncto. columna prima libro quarto vbi, quod instrumentum minus solenne probat, quando secundum illius tenorem fuit obseruatum. Idem voluit Bartolus in consilio 402. Quæritur, an per solam diffamationem, in fin. libro quinto Ias. in consilio 161. columna 4. in princip. lib. 2. vbi tamen Ias. præmissa non adducit. nec requiritur obseruantia præscripta longi, aut longissimi temporis, Imò sufficit, aliquando ita fuisse obseruatum, vt dixi in consilio 100. columna finali. Quid hic dicemus, vbi reperitur obseruantia præscripta ultra annos viginti ¶ Ex præmissis insertur, quod probatus fuit titulus donationis, non solum sufficiens ad præscribendum longo tempore, contra petitionem hæreditatis, sed etiam ad excludendum ipsam petitionem hæreditatis, quæ non competit contra possidentem titulo habito, ante mortem defuncti. d. l. regulariter. ff. de peti. hæred. & in dict. l. hæreditatis, vbi gloss. C. eodem titu. & si titulus habitus à tertio, non domino ante mortem defuncti, excludit petitionem hæreditatis, quanto fortius titulus habitus à defuncto, prout hic quia defunctus donauit, per quam donationem bona donata non possunt dici hæreditaria. cum exierint patrimonium defuncti, per eius donationem, ergo nullo modo competere potest hæreditatis petitio, in qua oportet probare bona fuisse hæreditaria, aut iuuenta in hæreditate. lege non tantum, in princip. vbi glossa. & Doctor. ff. de peti. hæred. ¶ Sed dicet aliquis, tu loqueris in petitione hæreditatis, sed hic actum fuit interdicto, quorum bonorum. Respondeo, quod etiam interdictum, quorum bonorum, non datur contra titulo possidentem. lege prima in princip. vbi glossa. & Bartolus. ff. quorum bonorum. decima in fin. versiculo & datur istud remedium. insti. de actio. Rursus etiam in interdicto, quorum bonorum necesse est probari, rem fuisse in bonis defuncti, licet sufficiat summaria probatio. dict. l. 1. in princip. ff. quorum bonorum. Barto. in l. 1. circa fin. C. eo. titu. Ang. in d. §. quadrupli. colum. 2. post medium versicu. quæro pro quibus rebus insti. de actio. Sed facta donatione, per defunctum, dici non potest, res petitas fuisse in eius bonis, tempore mortis. Itaque concluditur, nullo modo agi potuisse neque petitione hæreditatis, neque interdicto,

quorum bonorum. ¶ Non obstat modum vnum motium ex aduerso oppositum, quod ex quo duo testes instrumentarij dicunt factam esse donationem ab infirmo, præsumitur donatio causa mortis, quæ requirit quinque testes, quia respondeo multis modis. Et primo, quod facta est donatio per iuriconsultum, qui non ignorabat quod testes essent necessarij in donatione, causa mortis, ob id verisimile est, quod plures testes adhibuisset, si donare voluisset causa mortis, cum non præsumitur, quis actum velle inualidum facere. l. 2. ff. de testam. mili. ¶ Secundo, respondeo, quod etiam si facta esset donatio à rustico, coram tribus testibus in dubio præsumi debet inter viuos, ad quem modum valere potest, non causa mortis per quem modum non valeret & idem e contra, quia iudicatur potius causa mortis, quando valere non potest vt inter viuos. Baldus. in consilio. 128. Domina Ioanna columna fin. post medium versiculo. item vt superius dixi libro tertio Paulus de Castr. in consilio. 75. Notandum quod præfatum statutum, libro secundo Soci. in consilio 130. columna penultim. & in consilio 137. colum. 2. libro 1. Corn. in consilio 259. columna 3. lib. 4. & sic semper fit interpretatio, quod valeat donatio, prout melius de iure valere potest. ¶ Tertiò respondeo, quod ex quo solum interuenerunt tres testes in dubio, præsumendum est, quod fuerit donatio inter viuos, quia qualitas & numerus testium consideratur, in cognoscendo qualitatem donationis. Socin. in d. consil. 137. col. 2. lib. 1. quod est repetitum in consil. 232. lib. 2. Cor. in consil. 126. col. 1. in fi. vers. 3. quia fuerunt adhibiti quinque testes. lib. 1. & in consil. 124. col. 1. circa med. libro 4. Deci. in consil. 305. in fi. Ias. in consil. 6. col. 4. circa fin. & in consil. 60. colum. 4. post med. lib. 3. & pondero, quod Ias. in d. consil. 6. voluit hoc procedere, licet fiat mentio donationis inter viuos, quia si sit numerus quinque testium, dicitur causa mortis. ¶ Nec obstat, quod donator esset infirmus, & ob id videatur donatio causa mortis, quia sola ratio infirmitatis non facit præsumi donationem causa mortis, etiam quod in extremis constitutus quis donet, quia non tam mortis causa, quam moriens dicitur donare, nisi aliud dicatur tex. est clarus in l. Seia. §. fin. ff. da dona. causa mortis, vbi Bartol. in summario. Ias. in l. quæ dotis, colum. 6. circa medium versiculo amplia istam conclusionem. ff. solut. matrim. ¶ Secundo, respondeo arguendo à fortiori donatio in dubio iudicatur causa mortis, quando in ea fit mentio mortis. dict. leg. Seia. in fin. ff. de dona. caus. mor. le. Seian. cum gloss. ff. de dote prælega. gloss. in l. mortis causa capimus. §. Titia. ff. de don. caus. mor. Bar. & Docto. in l. quæ dotis. ff. solut. matrim. Roma. in consilio 229. Pro declaratione, in primo dubio. Alexand. in consilio 14. libro prime & tamen istud non procedit, quando iudicando eam causam mortis donatio non valeret, vt quia facta, coram minus legitimo numero testium. Ita Petr. & Cyn. in l. licet inter priuatos. C. de pactis, sequitur Socin. in d. consilio 137. columna prima post med. libro primo Corn. in consilio 124. columna prima circa mediam & in consilio 156. columna quarta ver. aduertendum tamen est. libro quarto Ias. doct. Alexand. in dicta lege quæ dotis columna nona versiculo septimo limitat. ff. solut. matrimo. Quinto, fortius iudicabitur inter viuos donatio, de qua agitur facta ab infirmo, quæ de sui natura in dubio præsumitur inter viuos, & quæ nisi inter viuos iudicetur, inualida remaneret, nam vt valeat donatio illa præsumitur inter viuos quæ in dubio præsumitur causa mortis, à fortiori vt valeat donatio illa intelligitur vt inter viuos secundum naturam suam. Sauiiliani. 14. Februarij. 1546.

SUMMARY M.

- 1 Pater potest appellare pro filio.
- 2 Acceptatio debet fieri cum omnibus suis qualitatibus.

CONSILIVM CCLXXXVIII

Pro vniuersitatibus Venaschæ, Broza schi, Melli. et fraxini contra homines et communitatem S. Petri Marchionatus Saluciarum.

Conf. Crauer. pars 2.

C c

DIVINO





**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Dubium oritur in casu communitatum Brozaschi Venaschi, Melli, & Fraxini appellantium contra communitatem & homines Sancti Petri Marchionatus Saluciarum, quia dicitur appellatum per non habentes potestatem appellandi, ob id nulla videtur appellatio cum non fuerit ratificata intra decem dies Oldra. in consil. 329. Has allegationes. colum. final. ver. praterea rati habitio. Specu. in titu. de appella. §. i. verfi. porro. Bar. post Dyn. in l. i. ff. de appella. recipien. Alexand. in consilio 135. colum. i. post med. versia. & eo magis. libro secundo Socin. in consilio 45. colum. 4. circa med. versfi. quini. mo probatur. lib. i. Nec obstat quod sententia dicatur nulla quia causa appellationis ita demum deuoluit nullitatem coram iudice appellationis quando legitime fuit appellatum alias secus Bald. in l. i. circa principi. C. de senten. ex peri. reci. Inno. & Doct. in c. dilect. per illum tex. de appell. quod dictum pro notabili refert & sequitur. Aretin. in consil. 75. colu. 4. in fin. versic. ergo à commissione. Sed præmissis non obstantibus puto appellationem legitime esse interpositam & eam virtutibus omnino constare, & consequenter deuolutam esse causam iniquitatis & nullitatis ad iudicem appellationis sequentibus fundamentis. ¶ Et primo incotinenti post latam sententiam appellatum fuit per agentes pro ipsis communitatibus Venaschi. Brozaschi Melli & Fraxini, & dicitur quod interuenientes pro communitatibus Brozaschi & Fraxini erant syndici & consiliarij & quod apparet de syndicato eorum, quo casu non est dubium quin syndicus communitatis habeat potestatem appellandi nam syndicus vniuersitatis creatus ab ipsa vniuersitate habet maiorem potestatem quam vnus procurator privatae personae patet, quia talis syndicus censetur habere mandatum cum libera. glo. in l. mandato generali. in gloss. fin. ff. de procura. ideo talis procurator potest omnia in quibus, requiritur speciale mandatum, nam potest deferre iuramentum. l. i. iurandum & ad pecunias. §. defensor. ff. de iureiurand. rursus potest transigere de re dubia. l. praeses. C. de transactio. similiter potest petere restitutionem in integrum. Baldus post Iacob. de Aret. in l. vni. C. etiam per procur. cau. resti. in integr. agi posse. & tamen in deferendo iuramentum, in transigendo, & petendo restitutionem in integrum mandatum speciale requiritur, ut habetur in d. locis & no. Iason. in dicta lege praeses. columna tertia. Ita quod cum officium syndici sit publicum & dicatur syndicus legitimus administrator habens mandatum cum libera, non est dubium quin possit & debeat appellare, pro vniuersitate cum istud permissum sit simplici procuratori tantam potestatem non obtinendi & teneatur procurator appellare licet non prosequitur ut habetur in l. inuitus. C. de procura. imo potest procurator vnicus qui litem contestatus est alium procuratorem constituere ad appellandum l. ab executore §. fin. ff. de appella. ¶ Iam syndicus æquiparatur patri legitimo ad ministratori & tutori aut curatori ut habetur in d. l. praeses. no. Deci. in consilio 297. post prin. sed non est dubium quin pater possit appellare pro filio, & tutor pro pupillo, nam filius potest appellare pro patre. l. ex consensu. §. filiusfamilias. ff. de appella. a fortiori poterit pater pro filio cum maiorem potestatem habeat pater in persona & bonis filij quàm econtra in patre quod possit appellare pro filio non videtur dubium cum omnes actiones filij actiue & passiuæ ad patrem pertineant, ut habetur in l. fin. C. de bonis quæ libe. l. i. C. de bonis mater. in tutore quod appellat habetur in l. negotiorum. in prin. & in l. tuto. ff. de appella. l. 2. l. si tutor. vel cura. appella. Itaque nullo modo videtur dubitandum syndicum administratorem legitimum & mandatum generale habentem cum libera appellare posse. Imo teneri ad appellandum & prosequendum, sicut dicitur de tutore & curatore. l. tutor. ff. de appella. Specu. in titu. de appell. §. i. ver. tutores quoque. Ias in l. inuitus. columna prima versiculo tertio fallit. C. de procura Sed dicit aliquis, vniuersitas Brozaschi, & Fraxini habebat suum procuratorem aut syndicum ad iudicia, ergo ut detur, quod ius appellandi, pertineret ad ipsum procuratorem respondeo, quod potestas non competit procuratori, ad appellandum priuatiuè ad dominum, sed cumlatiuè, ideo si procurator non appelleret potest dominus appellare. l. ab executore. §. i. ff. de appella. Specu. titu. de appella. §. i. versic. item si procurator victus, non appellat. pro hoc etiam tex. in ca. non iniustè, in fin. de procur. Alex. in consilio 95. colum. 3. post med. ver. praterea reperio. libro secundo no. in l. i. §. si procura-

tor. ff. si quis ius dicen. non obtem. sed syndicus habetur pro domino, in causis vniuersitatis. sicut dicitur de tutore. lege interdum. §. qui tutelam. ff. de furtis, nec alios dominos habere dicitur vniuersitas, qui causas & negocia eius agunt, quàm syndicos, ergo, &c. Hoc ita præsupposito, quod syndicus vniuersitatis pro ea appellare poterit & debuerit, dico quod talis appellatio prodest aliis vniuersitatibus, etiam quæ nullo modo appellassent, ex quo omnes communitates causam simul defenderunt, & eadem est causa defensionis omnium, & idem est negotium, tex. clarus in l. si qui separatim. §. final. ff. de appella. in l. i. C. si vnus ex pluribus appella. & ca. p. exira de appel. Fortius dico, quod etiam si tertius, qui non interuenisset in causa, appellasset, adhuc eius appellatio proderet victo, non appellanti, quando eadem esset causa defensionis, vtriusque Bartolus in l. 2. sententia, in prin. columna secunda post med. versicul. si vero, victus. ff. de appel. pro quo vltra Bartol. addo. tex. in d. l. ab executore. §. i. ff. de appel. vbi emptore condemnato & non appellante, autor eius potest appellare, & prodest eius appellatio emptori, licet autor in causa non interuenierit, ratio, quia est idem negotium, & eadem ex causa defensionis, vtriusque. Secundo, principaliter dico, quod ex alio, etiam cessante syndicato prædicto, appellatio prædicta est valida, & solennis, nam appellare potest quilibet tertius, cuius interest etiam ratione qualis qualis præiudicij. l. a sententia in principi. ff. de ap. vbi Bar. & Doctor. sed singulorum particularium dictarum vniuersitatum, qui appellauerunt intererat, & interest. ita iudicatum non fuisse, quia si vniuersitates cogantur id præstare, in quo fuerunt condemnatae, hoc damno cedit ipsorum particularium propter tales, quas maiores imponi continget, ergo dici non potest, interpositam appellationem per non habentes potestatem, quia imo potestatem habebant, ita appellandi, cum ipsorum interesset, & interfit, itaque considerato tali interesse, quod est fortius illo interesse, quod consideratur in tertia ratione, qualis qualis præiudicij, non est dubium, tenere & viribus constare appellationem interpositam, nomine vniuersitatum, quia intererat & interest ipsorum appellantium ipsas communitates non esse ad eum modum condemnatas & si appellatio vnus tertij interposita nomini ipsius tertij, prodest victo non appellanti neque appellationem prosequenti quando eadem est causa defensionis, vtriusque, quanto fortius proderit ipsis vniuersitatibus, appellatio interposita, earum nomine, per particulares quorum etiam particulariter intererat, & interest. Tertiò, quod teneat dicta appellatio, adduco text. in d. l. ex consensu. §. filiusfamilias. ff. de appel. vbi filius potest appellare pro patre, & dicit Guido Papa. questione vigesima tertia quod si cut potest filius appellare, ita, & appellationem introducere, nam si coniunctus potest agere & prosequi pro coniuncto. l. exigendi. C. de procur. pariter videtur quod possit appellare, & causam appellationis prosequi ex generali ter illius lege & identitate rationis, ergo idem videtur in subdito, quod possit appellare pro sua vniuersitate, argumentum, legis veluti. ff. de iusti. & iure. lege de iure. ff. ad municipa. lege prima §. & generaliter. ff. de ventre. in poss. mitem. ¶ Quarto dico, posito, & non concesso, quod appellatum fuisset per tertium aut extraneum, cuius non interesset sine aliquo mandato, adhuc valida esset appellatio etiam quod ratificata non fuerit intra decem dies quia istud tempus ratificandi appellationem non currit, nisi à die scientiæ ex quo dominus sciuit appellationem interpositam, vel grauamen illatum, ita notabiliter tradit Oldr. in consilio 130. Omissa prolixitate. colum. final. in tertio dubio, nam sicut tempus appellandi non currit, nisi à die scientiæ, ita nec tempus ratificandi appellationem interpositam per alium debet currere, nisi à die scientiæ quod ipsum dicit Oldr. tenere Compo. in c. statuimus. de elect. in glo. qualiter probationes, &c. Idem etiam dicit probari ex coniunctione duarum legum. l. si quis alicui in fi. ff. de acquir. hæred. & in l. si. §. tali. C. de cura. furio. idem quod Oldradus tenet Spec. in ti. de appella. §. i. vers. porro, vbi alieno nomine, sed scientia debet probari per aduersarios cum ignorantia præsumatur. l. verius. ff. de probat. reg. præsumitur, libro sexto. ¶ Quintò dico, quod vbi probaretur scientia ipsarum vniuersitatum, adhuc dicitur ratificata appellatio, intra decem dies, nam sententia fuit pronunciata die quarta, Mensis Iulij. 1545. Die autem decima eiusdem Mensis, procurator ipsarum communitatum, cum syndicis, nunciis, & consiliariis earum, comparuit coram domi-



nis iudicibus, petendo responderi super appellatione interposita, per quam petitionem apostolorum, sine dubio procurator & syndici censentur ratificasse ipsam appellationem, in necessarium antecedens, sicut qui petit terminum ad soluendum iudicatum, in necessarium antecedens censetur approbare sent. l. ad solutionem. C. de re iudi. similiter qui petit terminum ad soluendum promissa, in contractu, censetur ipsum contractum præcedentem approbare Angel. in l. cum te in princi. C. quod metus causa similiter qui aliquid petit vigore alicuius testamenti, censentur ipsum testamentum approbare. l. si pars. §. illud. l. pe. §. fina. & l. fin. ff. de inoffic. testam. gloss. & Doctor. in l. alia. C. de his, quibus, ut indig. sed hic petitum quid fuit vigore appellationis interpositæ. i. quod illa admitteretur, siue quod ei deferretur, & sic in effectu petiti fuerunt apostoli, virtute ipsius appellationis, ergo dici non potest, non approbata ipsa appellatio. ¶ Sed dicit aliquis, fuit facta ratificatio per procuratorem, non per ipsas vniuersitates, respondeo, quod imo interuenerunt syndici Prozaschi & consiliarius Fraxini, in quo loco, Fraxini. dicitur, consiliarios sustinere vicem syndicorum, nec alios syndicos ibi esse, quam consiliarios: Syndicus autem tanquam legitimus administrator & mandatum habens, cum libera, sicut potest, & tenetur appellare ut supra probatum est, ita & appellationem interpositam ratificare, qui enim potest actum facere, potest & ratificare sicut econtra, qui non potest actum gerere, non potest ratificare. Bartol. in l. si tutor. ante fin. C. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. Paulus de Castro in consil. 107. videtur dicendum, quod dictus Luissius, columna secunda libro primo & profecto nescio videre rationem diuersitatis, quare no. Tyberga non ita potuerit ratificare appellationem interpositam, nomine communitatum, pro quibus interueniebat, sicut poterat, & appellare pro ipsis communitatibus. ¶ Sed iterum dicit aliquis, tu videris contrarius in hoc quinto fundamento, iunctis scriptis in prioribus allegationibus nam in prioribus allegationibus dictum est, quod not. Tyberga non erat procurator, ritè & legitime constitutus, & modo vis, quod potuerit ratificare appellationem interpositam. Respondeo, quod nulla est contrarietas, sed dico, quod gesta per procuratorem minus legitimum profunt quidem vniuersitati, ad cuius utilitatem pertinent, sed nocere non possunt, & sic isto casu iudicium claudicat, nec seruatur æqualitas. l. non eo minus C. de procu. & licet ille text. loquatur in minore, idem tamen in aliis gaudentibus priuilegio minoris prout in Ecclesia, ut ibi per Ias. sed vniuersitas gaudet iure minoris, & minori æquiparatur. l. nihil. ff. ad municip. l. respub. vbi glo. & Doct. ex quib. cau. maio. l. rempublicam. C. de iure reipu. lib. 10. c. 1. de rest. in integ. lib. 6. Bar. in l. nulli. ff. quod cuiusque vniue. nomi. sed magis in terminis adduco gloss. in l. si. in gloss. fin. C. de tuto. vel cura. qui non satisde. vbi licet tutor ante satisfadationem administrare tutelam non possit hoc tamen non procedit in his, quæ essent vtilia pupillo. idem tradit Socin. in consilio 153. colum. 2. post med. vers. & indicatur Bar. li. 2. vbi allegat Cyn. in l. 2. C. de eo, qui pro tuto. sed ultra Soc. addo etiam glo. in l. penult. in gl. 2. C. in quibus cau. in integ. rest. non est neces. vbi Docto. idem tenet Guido Papæ. q. 330. vers. aduertendum. tamen male allegat Bartol. & tex. in l. tutor qui repertorium. Sed Syndicus æquiparatur tutori, ut supra dictum est, ergo, &c. ¶ Sed adhuc instari potest, si vis, quod gesta per syndicum, minus legitime constitutum, valeant in fauorem ipsius communitatis, ergo talia gesta in totum debent acceptari, non p. parte tantum, quia acceptatio debet in totum fieri cum omnibus suis qualitatibus. l. fin. autem. ff. de pactis. l. Publica, in fin. ff. de positi. l. Pomponius. §. cum quid. ff. de acquir. posse. l. cum quæritur. ff. de administ. tuto. Respondeo, argumentum procedere in indiuiduis, aut connexis, secus in omnino separatis, quia in separatis potest vnum acceptari & aliud impugnari ideo liber rationum potest in parte acceptari & in parte non in capitulis separatis, Bartolus in l. quædam. §. numularios. vers. unde puto. ff. de eden. Abb. in consilio 36. columna fin. li. 2. & in c. 2. de fide instrum. Roma. in consil. 346. col. 1. sed actus appellationis interponendæ, aut interpositæ ratificandæ, nihil commune habet cum actis primæ instantiæ, ergo &c. Et in terminis quod possit fieri, ista acceptatio in parte quando capitula sunt diuisa & separata, tradit Ias. post Alberi. in d. l. non eo minus, colum. 1. vers. tertio extende. C. de procu. ¶ Sexto, quod teneat ista appellatio interposita etiam per solos particulares, ipsarum

vniuersitatum, adduco quod scribit Rota deci. primo citatis, in ti. de dolo & contuma. post deci. antiquas, vbi quod procurator vniuersitatis potest appellare pro singularibus de vniuersitate, qui fuerunt grauati ex facto, aut occasione ipsius vniuersitatis, si vniuersitas, aut eius procurator, potest appellare pro particularibus, ipsius vniuersitatis, grauatis occasione ipsius vniuersitatis, à fortiori poterunt appellare particulares, pro ipsa vniuersitate: quia si vniuersitas succumbit, damnum recidit ad ipsos particulares, quia ipsi grauabuntur, plus solito, in oneribus sustinendis, secus econtra, quia si grauentur aliqui particulares, ex hoc nihil infertur ad vniuersum. Itaque magis interest particularium appellare pro vniuersitate, quam vniuersitatis appellare, pro aliquibus particularibus. consequenter si permittitur vniuersitati aut eius procuratori, appellare pro particularibus grauatis ex facto, aut occasione, ipsius vniuersitatis, à fortiori permitti debet particularibus appellare pro vniuersitate, quando alias recederet damnum ad ipsos particulares, & ex facto aut occasione ipsius vniuersitatis condemnata, ipsi particulares damnum sustinerent Nec isto casu quando vniuersitas appellat pro particularibus, aut particulares pro vniuersitate, requiritur ratificatio eorum, pro quibus appellatur, infra terminum appellandi, quia alias nulla esset specialitas & ista ratificatio intra terminum appellandi, solum videtur necessaria, quando extraneus appellaret pro extraneo, sine mandato, & in casibus, in quibus dicitur vnum posse appellare pro alio, dicendum videtur, quod etiam prosequi possit, saltem quando etiam ipsius appellantis interest, cum etiam appellatio tertij, pro interesse suo, profit victo, non appellanti, quando vtriusque eadem est causa defensionis, ut supra dictum est. ¶ Septimo, vbi res dubia esset quam ex præmissis clarissimam arbitramur, in dubio iudicandum est, appellationem esse validam. l. quoties, de verb. obli. l. quoties. ff. de rebus dub. ista enim interpretatio, ut actus valeat. benigna est. l. cum testamento, iuncta gloss. & ibi Soc. in secundo no. ff. de rebus dub. ideo ut actus valeat, præsumitur præcessisse, quod in ordine literæ, posterius reperitur, puta si in instrumento dicitur quod pater donauit filio, & quod eum emancipauit, nam præsumitur prius facta emancipatio, ut valeat donatio. Baldus in lege cum testamento. §. hæc verba. ff. de hæred. instit. Alex. in l. 2. §. si prius. ff. de vulg. Dec. in l. si donatione. columna tertia. C. de colla. & impropriantur verba, ut actus valeat. l. si olei, vbi Bartol. C. loca. cap. constitutus, vbi gloss. in ver. rata. de religio. dom. capit. si sententia de senten. excommu. libro quinto. Imo intelliguntur verba fictè, ut actus valeat. l. filios familias, vbi Socinus in primo no. ff. de condit. & demonst. & fit interpretatio pro validitate actus, licet verba multum videantur repugnare, Rota deci. 36. si possessor, in nouis, interpretationes enim ad hoc inuentæ sunt ut actus roboretur, & valeat, non ut perimatur. Baldus in consilio quadragesimo sexto verba institutionis, columna prima in fin. lib. 1. per tex. in l. si. ff. de manumi. testam. & crudelis dicitur interpretatio: per quam actus corrumpitur, & subuertitur. Baldus in consilio 129. Domina Francisca. columna secunda post med. lib. 1. & adeo fauorabilis est interpretatio validitatis actus, ut præferatur fauori dotis Bald. in consil. 179. Ad euentiam est præmittendum, quod extraneus. lib. 2. vbi extraneus dotans mulierem, & stipulans dotem sibi reddi, præsumitur incontinenti stipulatus, ut valeat stipulatio similiter admittitur interpretatio, etiam contra pauperes, & piam causam, ideo, ut actus valeat censetur reuocata mortis causa, capio facta in fauorem pauperum, quando sine tali reuocatione actus non valeret. Baldus in consil. 377. Quædam mulier, libro quinto & ista interpretatio, quod actus valeat, fit etiam in penaliibus. Bart. in l. 1. §. exercitum. ff. de infamibus. sequitur Socin. in l. cum senatus, colum. 2. in prin. ff. de rebus dubiis. Cetera id genus infinita colligere possem, quæ omitto. ¶ Octauo, in casu dubio (qui ipse tamen clarissimus est) eligere debet iudex partem, quæ minus præiudicialis aut onerosa sit, vtrique litiganti. Paul. de Cast. in l. 1. in fin. ff. si quis cautio. Bald. in consil. 192. Proponitur, quod in quadam ciuitate. col. fin. lib. 2. Ideo iudex in dubio pronunciat, appellationem esse admittendam. Innocen. in c. dilectus. 2. de rescriptis. cum simili. ut per Deci. in c. de priore. colum. 1. & in ca. ut debitus, col. 7. de appell. similiter in dubio pronunciat iudex, appellationem non esse desertam Paul. de Cast. in d. l. 1. ff. si quis caus. Cec. in locis statim alleg. ergo in dubio pronunciari debet, appellationem interpositam per syndicos.



dicos, & consiliarios ipsarum vniuersitatum, & ratificatam per ipsum procuratorem, esse legitimam & validam. Nonò & ultimo, proponitur, quod procurator ipsarum vniuersitatum, id est not. Tiberge erat præsens prolationi sententiæ & appellationi ab ea interpositæ, quod etiam est plusquam verisimile, licet notarius actorum omiserit id scribere. quo præsupposito etiam videtur, res sine dubio nam cum teneatur procurator appellationem interponere, licet non profectus, eius præsentia & taciturnitas habetur perinde, ac si ipse appellasset. l. si à te. ff. si serui. vendi. l. as. in leg. quæ dotis, columna 13. in fin. ver. octauus casus. ff. solut. matrim. potuit autem appellare, licet eius mandatum nõ esset legitimum, cum istud pertineat ad vtilitatem ipsarum vniuersitatum. d. l. non eo minus. C. de proc. vt supra dictum est. ¶ Ex præmissis abunde arbitror iustificatam & cõfirmatam causam validitatis, appellationis interpositæ, quicquid ex diuerso conetur pars, vt eam infirmet. & alias obtinui, in simili causa, apud curiam Parlamenti Gratianopolis, in causa vniuersitatis, & hominum. S. Andreæ Vallis Benchanæ, contra dominos eiusdem loci, nam facta erat quædam executio, in fauorem dominorum, contra subditos, pro certis tachis censibus & seruitiis à qua executionem multi particulares appellauerunt ad curiam Parlamenti, deinde introducta fuit appellatio, ex parte communitatis, dominus Carolus Chamossi, aduocatus consistorialis, dictæ curiæ, opposebat de nullitate appellationis, prout modo audio opponi, sed curia parlamenti, processit in causa, reiiciendo dictam oppositionem, in qua causa allegauit dicta iura id est. lege si qui separatim. §. finali. ff. de appella. l. 1. C. si vnus ex pluri. appel. & cap. pen. de appella. Sed finge citra præiudicium veritatis, quod non esset appellatum, aut nulliter. Adhuc dico, posse iudicem appellationis pronunciare, super nullitate & præsuppono, quod nullitas sententiæ diffinitive proponi potest, coram superiore, vt habetur in capitulo dilecto de appell. Bald. in l. aduersus. in princ. C. si adaer. rem iudi. considero etiam, quod de nullitate censetur principaliter actum, quoties de ea fit mentio, in causa appellationis Bartol. in l. si expressim. columna tertia ff. de appellat. cuius opin. late defendit, & dicit veriore & magis communem Alexand. in consilio secundo columna tertia in fin. & seq. libro tertio in consilio 223. columna penultim. circa medi. libro sexto. Aret. in consilio 75. columna quarta in fin. Soc. in consilio 10. in fin. libro quarto. Dec. in d. c. dilecto, circa fi. de appell. l. as. in l. 1. columna quarta ver. ult. circa istam copulam. ff. de iust. & iure. & in l. 1. columna tertia ver. 3. & ultimo limita. C. de bon. poss. secun. tab. ¶ Hoc ita præsupposito, dico, quod iudex appellationis potest & debet cognoscere de nullitate, coram eo opposita, licet appellatio esset nulla quia nullitas appellationis non consideratur, nec impedit deuolui nullitatem principaliter propositam, simul cum appellatione: ita Aret. in d. conf. 75. col. 4. in fin. verfi. & ista conclusio procederet & licet Ale. ibi loquatur, quado quis dicit sententiam nullam, & si qua sit appella. idem tamen quoties fit mentio de nullitate, vt dicatur, tunc nullitas principaliter intentata, & satis est, quod in causa appellationis, nullitatem quis prosequatur. Bartolus. in dicta. l. si expressim. col. 2. in fi. ver. videndum est in casibus. ff. de appell. Ale. in d. conf. 2. col. 3. in fi. & seq. lib. 3. & in d. conf. 225. col. 1. pe. circa medi. lib. 5. sed de nullitate principaliter actum est in causa appellationis, & in cedula, incipiente asserta sententia, producta die 22. Aug. 1545. vbi, quod sententia, à qua est appellatum, dicitur nulla, ipso iure, & in specie deducuntur causæ nullitatis, non parum multæ. ¶ Et si dicatur, in dicta cedula non conclusum fuit super nullitate, neque super ea pronunciatum, sed tantum petitum fuit pronunciari bene appellatum & male iudicatum. Respondeo, cum causa appellationis deuoluat etiam nullitatem, de qua nihil dictum sit, l. quædam mulier. ff. fam. ercisc. l. fin. ff. de iure patre. no. in l. 1. C. quando prouoc. non est neces. petendo pronunciari bene appellatum, censetur etiam petitum pronunciari super nullitate, de qua dictum fuerat. si enim non facta mentione nullitatis, petendo pronunciari super appellatione, censetur etiam petitum pronunciari, super nullitate incidenter, à fortiori, quando proposita fuit nullitas, & adductæ causæ nullitatis, petendo pronunciari bene appellatum, censetur petitum pronunciari, etiam super nullitate principaliter, de qua in specie dictum fuerat. ¶ Secundo respondeo, posito & non concessio, quod causa appellationis, includeret causam nullitatis, tamen ex quo narrata fuit nullitas euidens, ipso iure, deinde in fine cedulæ, est

adiecta clausula, ius & iustitiā ministrari, virtute illius clausulæ, potest & debet iudex pronunciare, etiam super narratis tantum, super quibus conclusum in specie non esset, quia per istam clausulam intelligitur agens deduxisse, & intentasse omne ius sibi competens, quod ex narratis colligi possit, licet super alio iure, non competenti, conclusum fuerit ca. 2. vbi Io. Calder. Abb. & Doctor. & de ordin. cogni. Ang. de Arc. in §. omnium, col. 7. in prin. & ibi l. as. colum. 20. in nu. 147. instit. de acti. Alexand. in consilio 38. col. 2. lib. 3. vbi Alex. quod virtute istius clausulæ, intelligitur conclusum, super quolibet narratorum, & in petitione deductorum. Et dicit idem Alex. in consil. 43. col. 1. lib. 4. & quod intelligatur esse conclusum, super omnibus narratis, qualiscunque sit conclusio specialis, tradit etiam Socin. in consil. 109. col. pen. post med. verfi. tertio, hoc idem probatur. libro 2. Imo stante ista clausula, satis est, quod probetur actio apta, descendens ex narratis, licet conclusio sit inepta: quia tollit ista clausula omnem ineptitudinem conclusionis, dummodo ex narratis eliciatur ius libellantis, vt habetur in d. capi. 2. de ordin. cogni. Socin. in consilio 146. col. 2. in fi. ver. ad idē etiam satis est libro 1. l. as. in d. §. omnium, col. 2. in fin. de acti. & in l. petens. col. 3. C. de pactis. Itaque cum narrata fuerit nullitas, & ea probata, per plures causas, rationes, & subiecta clausula, ius & iustitiā ministrari, sine dubio censetur conclusum, etiam super nullitate expresse narrata, & eo magis ius dici debet, super nullitate, quia conclusio non repugnat nullitati, imo illi adaptatur nec ineptitudo, aliqua in conclusione deprehenditur, cum etiam stante ineptitudine & disconuenientia conclusionis, ius reddi debeat super narratorum aptitudine, per supradicta aliud etiam hic cõcurrit, quod in appellatione includitur nullitas, vt supradictum est. ¶ Ex quibus apparet, quod arguendo, à sufficienti partium enumeratione, non potest non ius reddi super nullitate, & iniquitate euidenti, assertæ sententiæ. Sed pone citra præiudicium veritatis, quod nullitas proponi hic non posset per actores, dico, quod saltem iudex ex officio deberet super ea supplere, nec exequi debet iudex sententiam nullam. Bald. in consilio 21. Processus, lib. quinto Anchar. in consilio 208. Iudex de iure. col. 3. circa prin. verficul. statutum autem. Alex. in consil. 77. colum. 4. post med. verfi. Secundo, respondeo, lib. 3. Et ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Sauliani die 19. Februarij. 1546. Aymo Crauetæ ex Saul. I. V. D.

## SUMMARIUM.

- 1 Quando considerari possit vitium, litigiosi, super possessorio.
- 2 Error iuris dubij æquiparatur errori facti, & causat bonam fidem quo ad præscribendum.
- 3 Quando contrahenitur iuri merè positiuo, contrahenens non incidit in penam, si actus palam sit.
- 4 Quibus competat probatio dominij.
- 5 Cum est conclusum in possessorio, non potest haberi ratio alicuius petitionis.

## CONSILIUM CCLXXIX.

Pro Nicolao Lerde, notatorio & caufidico Costiglolarum, contra fiscum dicti loci.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi alias pro Nicolao Lerde, caufidico Costiglolarum, quod vitium litigiosi non commisit permutando bona cum Maria, vxore Antonij Martinæ: sed postea scriptum fuit in fauorem fisci, per alios dominos aduocatos, quorum scripta tamen nihil me retrahunt à priore sententia. & primo confidero, quod dicta Maria primo proposuit interdictum adipiscendæ, postea obtinuit rescriptum, tendens ad actionem personalem, quam etiam actionem personalem necessario præsupponunt interrogatoria agentis, contra conuentos, an sint hæredes dicti Antonij Martinæ, quæ interrogatoria sunt inepta in possessorio, & solum possunt referri ad actionem personalem, vt soluere teneantur dotes, tanquam hæredes. Hoc ita præsupposito quod sit recessum à possessorio, & actio personalis intentata, non potest considerari



considerari vitium litigiosi super possessorio extincto à quo recessum fuit, ideo litigiosa res dici non potest, quando fuit renunciatum causæ, liti & instantiæ. Bar. & Doctor. in l. cum mora. C. de transact. Dec. in l. 2. colum. 11. C. de eden. Eadem ratione cessat vitium litigiosi, lata sententia, quia per eam extinguitur. lis. Bal. in consilio 391. Apparet in fin. lib. 3. quod procedit licet adhuc contendatur super executione, modo à sententia non sit appellatum. Alberi de Rosa. in l. 1. colum. 3. ver. remaneat ergo solum dubium. C. ne liceat pot. Ideo extincto & sopito iudicio possessorio, per recessum ab eo factum, absurdum esset dicere, litigiosum esse possessorium. Amplius dico, quod perempta sola instantia, perimitur etiam vitium litigiosi, quatenus attinet ad ipsam rem vt alienari possit. l. Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de litigio. & in l. final. vbi Salice. C. eod. titu. sequitur Iason. in l. 2. columna penul. C. de eden. Guido Papæ. q. 337. multo magis perimitur vitium litigiosi, vbi receditur ab actione intentata. ¶ Non obstat modo fundamentum partis, quod licet fuerit proposita actio personalis, tamen res ipsa efficitur litigiosa. vt per Ias. in consilio 43. in 2. dub. lib. primo nam miror de Ias. quod ausus fuerit istud loqui contra communem, in fauorem ficti cum potius insurgere Doctor. oporteat contra fiscum, vbi non agitur de naturaliter prohibitis & vbi res publica non læditur in his, quæ sunt de genere prohibitorum. iuxta. l. non putō. ff. de iure fisci. Et profecto plurima Ias. perperam scripsit in suis consiliis, contra communes veras & æquissimas sententias, vt planius aliquando ostendemus. Quod autem in actione personali, res ipsa litigiosa nō fiat, sed solum ipsa actio lite contestata. in iudiciis particularibus, adducitur tex in l. 1. ff. de litigio. l. 2. C. eod. titu. l. vbi Bald. C. communi diuidun. l. 1. C. de præscrip. longi. tempo. Innocen. in capi. cum. m. de consti. & in c. dilectæ, de excep. Barto. in consilio 40. maritus, columna secunda libro 1. & in consilio 332. Statuto ciuitatis Vincentiæ, in fin. lib. 3. Roma. in consil. 270. Pro decisione, in secundo dubio Bertach. in prima parte sui repertorii, in verbo Alienatio, versiculo 199. & seq. glo. pragmatica in titu. de pacifi. poss. §. lis autem in verbo hoc casu char. 137. fortius voluit Guido Papæ. q. 479. quod in actione personali, nec res nec actio utilis, sit litigiosa. sed tantum actio directa. & hanc opinio. quod in actione personali non efficiatur res litigiosa, dicit communem Felinus in dicto capit. dilectæ. columna penultim. in fin. de excep. & licet videatur Felin. tenere contrarium tamen propter eum à communi opinio non videtur recedendum. Et vbi quis vellet tenere contra communem, illud posset procedere, quo ad alios effectus resultantes, ex vitio litigiosi, non respectu pænæ. ¶ Sed posito, citra præiudiciū veritatis. quod sustineri posset opinio, quod in actione personali res fiat litigiosa, tamen negari non potest, quin articulus iuris sit dubius, quo casu ¶ error iuris dubij, dicitur probabilis & æquiparatur errori facti, & causat bonam fidem, etiam quo ad præscribendum. l. Celsus. ff. de vsucapio. capi. cum dilectus, secundum vnam lectionem de consuetudi. Imo. in consilio 98. circa fin. Socin. in Rub. ff. de reb. dub. in fin. error iuris dubij aut obscuri prodest ad præscribendum & acquiendum, multo magis prodesse debet, vt excusetur quis à pænâ. ¶ Considero etiam, quod contrahere super re litigiosa non est prohibitum, de iure diuino, naturali, aut gentium, sed tantum de iure cæsareo, & merè positiuo, quo casu ¶ quando contrahenitur iuri mere positiuo, contrahenitur iuri mere positiuo, contrahenitur non incidit in pœnam si actus palam fiat. l. fin. ff. de titu. nup. per quem tex. ita decidit Barto. in l. si si adulterium cum incestu. columna penultima in fin. versiculo aut dubitatur vtrum sciuerit. ff. de adult. & in l. auunculo. ff. de condi. sine cau. Bald. in consilio 119. Verba matrimonij. libro primo Bald. nouel. in tract. dotis in 11. parte. columna decimaquarta versiculo sed potest dici, quod licet ignorantia, sed iste contractus permutationis celebratus fuit palam, & publicæ, bona fide, ergo pænæ locus esse non debet. ¶ Præsuppositio etiam sine præiudicio veritatis, quod non esset recessum à primo iudicio possessorio, scripsi, quod propter litem in possessorio res non efficitur litigiosa, sed possessio tantum, vt habetur in c. primo de consti. utili vel inutili. ¶ Sed obicitur ex aduerso, quod istud possessorium adipiscendæ, habet admixtam naturam proprietatis, propter productionem titu. lege secunda §. quædam. ff. de interdi. vbi possessorium, in quo requiritur probatio dominij, dicitur habere mixtam causam proprietatis. ¶ Sed respondeo ad obiectum, negando, quod ad probationem possessorij, intentati requiratur probatio do-

minij, nec sequitur, agens produxit titulum, ergo tenetur probare dominium, imò satis videtur probare, de possessione autoris, qui dedit insolutum. ex quo nihil opponitur de potiori iure rei: successor enim particularis, in re potest se fundare in possessorio sui autoris prout videmus in saluiano interdicto, quod competit aduocandum possessionem pignoris, & dicitur possessorium adipiscendæ dic. l. 2. §. saluanum. ff. de interdictis. ¶ Probatio autem dominij requiritur in his, in quibus sola possessio tribuere ius non potest prout videmus in beneficio ecclesiastico, in quo ius competere non potest, ex sola possessione sine titulo. c. ex frequentibus, de restitu. spol. cap. 1. de regul. iur. lib. 6. Idem in locis sacris & religiosis. d. l. 2. §. quædam. ff. de interdi. sed bona petita & data in solum possunt obtineri, in solo possessorio sine probatione dominij, cum non sint bona publica, sacra aut religiosa & sic videtur D. aduocatus equiuocasse in hac materia dum arguit possessorium habere mixtam causam proprietatis ex eo, quod producit tituli productio, nam nihil facit, sed natura rei, an talis sit res, in qua possessionis ius competere & considerari possit, seorsum à proprietate Itaque cum in bonis, in solum datis, considerari possit possessio separatim à proprietate, & sine proprietatis probatione, nullo modo dici potest, tale possessorium mixtam habere causam proprietatis. ¶ Nam posito & non concesso, quod petitorium deductum dici posset, tamen super eo conclusum non fuit, sed super possessorio tantum, quæ conclusio attendi debet. ca. ex parte, sexta de foro competen. Bar. & Moder. in l. certæ conditio in princip. ff. si certum petatur Dec. in cap. ex parte. quinto columna prima de rescript. & alibi sæpiissime, ¶ ideo cum solum conclusum fuerit in possessorio, non potest haberi ratio alicuius petitorij, quod maxime obtinet vt cesset delictum. l. merito. ff. pro socio. Barto. & Doctores in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de oper. nou. nuncia. hinc videmus quod sit compensatio, ipso iure, vt cesset pœna. l. si constat. C. de compensa. similiter in dubio, contractus præsumitur censualis, non emphyteoticus, vt cesset pœna caducitatis, ob cessationem solutionis. gloss. & Doctores. in cap. constitutus, de religio. domici. pro quo facit text. in l. non dubito. ff. de iure fisci. ¶ Ex quibus concludo, prout in prioribus scriptis, saluo saniori iudicio. Sauiliani, 20. Martij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauiliano. Iuris Vtriusque Doctor.

S V M M A R I V M.

- 1 Quando vna causa dicatur præiudicialis ad alteram.
- 2 Causa dominij præiudicialis ad causam plagij.
- 3 Quando tractatur de causa criminali & civili si vna est præiudicialis, præponitur cum distinctione.

CONSILIVM. CCLXXX.

Pro hominibus Arpeaschi Marchionatus Saluciarum, contra fiscum marchionalem,



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Inquietantur plures particulares Arpeaschi. Marchionatus Saluciarum, per dominum procuratorem fiscalem marchionalem, quod decimas nō soluerint domino præposito, ipsius loci Arpeaschi, ad rationem trigessimæ partis. in quibus ipsis decimis, ius obtinet, etiam excellentia marchionalis ipsi particulares opponunt, non esse procedendum contra eos, criminaliter, quia ipsi nunquam recusauerunt, neque recusant decimas ipsas soluere, imò semper solunt, sed non ad eam quotam, petunt se admitti ad causam civilem in qua sunt parati docere de eorum consuetudine, præstādi decimas, ad minorem quotam, quæritur quid iuris? ¶ Breuiter non arguendo ad partes, puto non posse procedi criminaliter, sed civiliter prius agendum esse, tanquam civilis causa præiudicialis sit ad criminalem, ¶ & considero pro fundamento, quod vna causa dicitur præiudicialis ad alteram, ratione exclusionis, quia vna sit exclusiua alterius, & sententia lata in vna, pariat præiudicium in altera, puta agit quis, tanquam hæres petitione hæreditatis, opponitur ei, quod prohibuit defunctum testari, & Crauet. pars 2.



ob id, quod priuandus venit hæreditate, certè prius cognosci debet, de ista prohibitione testandi, & interim filere debet causa petitionis hæreditatis, ratione præiudicialitatis quia si prohibetur prohibitio testandi, frustra tractatur de petitione hæreditatis. l. i. C. si quis alie. testa. prohi. similiter si agenti petitione hæreditatis, moueatur quæstio libertatis, prius tractatur causa libertatis & interim supersedetur in petitione hæreditatis, ratio quia sententia lata, super libertate parit præiudicium in causa hæreditatis. l. si quis libertatem. ff. de petiti. hæredi. Similiter si accusatus de homicidio contra quem testes deposuerunt, velit arguere testes de falso, quæstio falsi, facit filere causam homicidij, quia si pronuncietur testes falsum deposuisse, in consequens necessarium pronuncietur, accusatum reum homicidij nõ esse. & idem in alia causa, quando in ea incipit quæstio falsi lege fina. C. de fide instrum. vbi Bald. Cyn. in l. i. C. qui accusa non poss. Decisio Neapol. decis. 130. similiter si vxor agit ad alimenta, contra virum coram iudice seculari, & vir agat contra vxorem, ad separationem thori, coram iudice ecclesiastico ista quæstio separationis thori, facit supersederi in causa alimentorum ratione exclusionis & præiudicialitatis quia si pronuncietur, super separatione, thorum esse separandum, frustra quæritur de alimentis. c. tuam, de ordin. cognitio. Rursus, si agatur de crimine contra aliquem, de cuius statu dubitetur, an sit liber vel seruus, prius cognoscitur de causa status, tanquam præiudiciali, ad causam criminalem, cum aliter puniatur liberaliter seruus. l. si crimèn, & l. cum status. C. de ordin. cogni. Simili modo si accusatur quis per maritum de adulterio commisso cum vxore, ipsius mariti, & accusatus excipiat de lenocinio accusatoris, quod maritus habitauit cum vxore, post commissum adulterium, & maritus replicet, quod accusatus est seruus. ob id quod exceptione lenocinij obicere non potest, prius cognoscendum est de causa ciuili status, incidenter mota, per replicationem, ratione præiudicialitatis, quia si pronuncietur accusatum seruum esse frustra disputatur de lenocinio, quod seruus opponere non potest. l. quoniam Alexandrum, C. de adulter. Equè si agat quis, contra aliquem, tanquam plagiarium, quod seruum agentis subtraxerit vel corruperit, & reus accusatus dicat, seruum esse ipsius accusati prius cognoscendum est de dominio serui, quam de crimine plagij, quia causa dominij est præiudicialis ad causam plagij criminis, quod cessat in re propria. l. præses. C. ad legem fauam. de plagia. ¶ Ex quibus iuribus probatur, quod si causa criminalis sit præiudicialis ad ciuilem, prius cognoscitur de causa criminali, & interim supersedetur in ciuili, e contra si causa ciuilis est præiudicialis ad criminalem prius tractanda est causa ciuilis, & interea supersedendum in criminali. ¶ Idem si vtraque causa sit ciuilis aut criminalis, quia de præiudiciali prius semper cognoscitur, & illa prius absolui debet, & in causa ciuili præiudiciali ad criminalem, quod filere faciat ipsam causam criminalem, loquuntur dicta duo iura in l. præses. C. de plagia, & in l. quoniam Alexandrum, C. de adulter. Et quod causa præiudicialis ante omnia discuti debeat, tradit Anchar. in consilio 62. duplici respectu. ¶ Et adeo prius cognosci debet de causa præiudiciali siue illa principaliter moueatur, siue per modum incidentis aut emergentis, quod si aliter fiat, sententia redditur nulla. Bald. in consilio 275. Præmissio statuto communis. Veronæ. libro quinto Paul. de Cast. in consilio 281. In causa ista quinque, col. 3. lib. 1. Et his ita præmissis & præsuppositis dico, quod exceptio opposita per istos particulares Arpeaschi, contra inciuiilissimum fisci desiderium, dicitur omnino præiudicialis ad causam criminalem, & eam excludit necessario. etenim si pronuncietur non deberi decimas ad rationem trigessimæ, sed ad quotam allegatam per inquisitos aut reos, frustra quæritur de crimine obiecto, quod non soluerint decimas ad quotam trigessimæ, ex quo ad illam quotam non tenentur. Itaque cum exceptio opposita ciuilitè contra fisci querelam, notorie sit præiudicialis ad ipsam querelam vtrique talem querelam filere omnino oportet, & in ea debet supersederi, donec cognita & diffinita sit quæstio ciuilis, ad quotam decimarum debeantur.

3 Et ista quæstio & difficultas aperte decidi videtur per text. in d. lege præses. C. de plagia. & in dict. lege quoniam Alexandrum, C. de adulter. nam in d. l. præses, quæstio ciuilis præiudicialis, ad criminalem opponebatur, per viam exceptionis, in d. verò. l. quoniam Alexandrum, per modum replicationis & tamen semper filere facit causam criminalem. ¶ Facit ad præmissa quo Bald. scribit in consilio 177.

Ad euidenciam est præmittendum, quod quando iudex, post principi. libro tertio vbi antequam emphytheota, qui cecidit à iure suo, expellatur de possessione, constare debeat, quod res sit emphyteotica & quod agens, sit dominus. In proposito nostro antequam agi possit criminaliter contra aliquos, quod decimas non soluerint ad certam quotam, constare prius debet de causa ciuili, id est, quod debeantur decimæ, ad eam quotam, interim igitur filere oportet molestiam criminalem, & citationes personales concedi non debent. ¶ Ad idem adduco quod scribit Bart. in consilio 113. processum est vbi, quia actio rerum amotarum non datur, nisi contra illam, quæ vxor fuit, constare prius debet, quod esset vxor, per l. concubinam, in principi. ff. rerum amot. Eodem modo cum dilectum considerari non possit in particularibus Arpeaschi, ob decimas nõ solutas ad rationem trigessimæ partis, nisi debeantur ad eam, quotam, constare prius debet, quod debeantur ad eam rationem, ista autem quæstio, ad quam rationem aut quotam debeantur, non pertinet ad causam criminalem, sed ciuilem ob id ciuilitè prius de omnibus agendum est. ¶ Ad idem adduco, quod tradit idem Barto in consil. 185. Deo David, in fi. vbi, quando quis conuenitur in aliquo loco ratione contractus, ita, quod fertiatur ibi forum ratione illius contractus, constare prius debet de ipso contractu in illo loco alias respondere non cogetur in c. Ro. §. quod si vero de foro. com. li. 6. Eodem modo non tenentur particulares Arpeaschi respondere, in causa criminali, quod decimas non soluerint ad quotam desideratam, per si cum, nisi constet prius ciuilitè deberi decimas, ad eam quotam. Et istud vnicum fundamentum videtur ponere falcem ad radicem, & solum per se sufficere. Ad idem adduco, quod scribit Bald. in consil. 204. Lō gum thema. colum. 2. circa fin. libro tertio. vbi quando agitur de pœna contractus requiritur prius declaratio, an illud quod petitur ex contractu, sit debitum vel non, eodem modo antequam agatur ad pœnam, ob decimas non solutas, declarari prius debet an decimæ debeantur ad quotam prætentam, vel non, quæ declaratio est omnino diuersa & separata à causa criminali. ¶ Ex quibus fundamentis sapissime alias de iure respondi, in fauorem accusatorum, de turbata possessione, quod accusari non possunt, nec criminaliter molestari, quando dicunt se esse in possessione ita faciendi, & iure id facere, nam tunc ciuilitè inter partes agendum est, de causa possessoria. Ideo puto sine dubio, quod fiscus audiri non debet, allegantibus particularibus Arpeaschi, se esse in possessione & consuetudine antiquissima soluendi decimas vini aliter atque petitum fuerit, nam tali casu agi prius debet inter partes, super tali possessione & consuetudine, etenim causa mista mere ciuilis est ad partes spectans, nec passim indulgendum est fiscalium procuratorum auiditati, qui ipsi omnia sibi licere existimant. Sed finge citra præiudicium veritatis, quod præmissa cessarent quæ iudicio meo fortissime vrgent. ex alio dico non posse procedi criminaliter contra non soluentes decimas, quia delictum considerari posset, quando quis negaret decimas esse soluendas simpliciter & absolute, propter malam vitam clericorum, nam talis negatio ad hæresim pertinet Ioann. de Ana. in cap. præterea, colum. fin. de hæresi. sequitur. Decius in capitulo primo columna 11. versicul. in quarto casu principali. de offic. delegat. Sed quando quis non negat soluendas esse decimas, imò eas soluit, sed ad certam quotam, ad quam prætendit se teneri & non vltra, recusando amplius soluere, talis recusatio ad crimen omnino non pertinet, cum valeat consuetudo super quota decimarum, vt habetur in ca. in aliquibus, de decimis, & in ca. statuimus de transac. Cardin. in consilio 146. Motum. Felin. in c. cum ex officiis colum. 3. in prima limitatione de præf. Similiter valet consuetudo circa res, de quibus solui decima debeat, ita, quod non soluatur de omnibus, de quibus solui debet de iure communi. Paulus de Castro. in consilio 17. In causa decimali. columna secunda libro 2. Itaque si valet consuetudo circa quotam decimarum, non possunt nõ excusari soluentes, ad formam ipsius consuetudinis cum etiam consuetudo iniqua & inualida excuset à pœna gloss. & Doc. in c. cum venerabilis. de consuet. gl. in c. denique. in vers. consuetudine. 4. di. ¶ Imò non solum consuetudo antiqua aut præscripta excusat à pœna, sed etiam sola possessio seu quasi excusat à crimine, accedente bona fide, puta inquiritur contra aliquem, quod exercet iura regalia, sine titulo colligendo pedagium vel passagium, si inquisitus sit in quasi possessione in exercendi cum bona fide, quia fucillit.



successit in locum alterius, qui exercebat, puniri non debet, sed illud solum per iudicem cognosci debet, an ei cōperat tale ius colligendi pelagium aut passagium vel non. Bald. in consil. 289. quia consuetudo. column. 2. libr. 3. Sed isti particularer Arpeaschi sunt in quali possessione soluenti decimas vini, prout ipsi contendunt. in qua ipsa etiam quasi possessione, authores eorum inuenerunt, & sic cum bona fide, ergo criminaliter contra eos procedi non debet nec potest, sed illud tantum ciuilitur videndum est, an releuat eos talis possessio seu quasi: quod ipsum, vltra iuris rationes, ab ipsa etiam naturali æquitate abhorre non videtur. ¶ Postremo considero & in omnem euentum, quod licet dominus præpositus Arpeaschi esset in possessione seu quasi percipiendi decimas, ad votum eius, non propterea criminaliter inquietari debeat non soluentes decimas ad quotam petitam, sed ciuilitur contra eos agendum est, vt soluant, nam actio criminalis cessat, quoties actione ex contractu aut alias ciuili agi potest, Bald. in consilio decimo quinto. Ad euidenciam. libr. 1. vbi quod actio de dolo cessat, vbicunque purgari dolus potest actione ex contractu per l. eleganter. in princip. ff. de dolo. idem tradit Paulus de Castr. in consil. 411. Viso facto & dubiis. column. 2. circa med. libr. 1. Sed dolus non soluentium decimas ad quotam petitam, aliter purgari potest, quam per actionem criminalem, quia cogi possunt parrochiani ad solutionem decimarum, per viam excommunicationis, c. tua, secundo, de decimis. rursus pro decimis competit rei vendicatio, saltem separatis fructibus à fundo, aut separata decima de aliis fructibus. gloss. in c. moderamine. 16. q. 1. & in c. tua. 2. de decimis. vbi Ioann. And. post Host. Et not. Innoc. in c. parrochianos. eod. tit. sequitur Gemin. in consil. 72. col. 2. post med. ergo cessare debet processus criminalis. ¶ Pro quo melius facit, quod Abb. scribit in consil. 68. ante fin. libr. 1. vbi quod puniri non potest quis ex eo, quod aliquid non fecerit, quādo cogi potest, vt illud faciat, quia tunc cogi debet, vt faciat non etiam puniri, si non fecerit: sed parrochiani cogi possunt vt decimas soluant, ergo per viam coactionis procedi contra eos debet, non etiam criminaliter inquietari debet, si non soluerint modo non negent solui eas debere, alias sequeretur, quod pro omnibus censibus aut tributis ecclesiæ debitis, procedi posset criminaliter contra non soluentes, quod quid absurdus? defectus enim soluendo potius respicit delictum & peccatum in conscientia, quā crimē temporale, non enim voluit lex pro omni deficientia delictum inducere, sed demum in his quæ per se simpliciter & absolute sunt prohibita omni iure, prout est occidere, furari, fornicari &c. id genus in quibus nulla cadit excusatio: secus in his, quæ de sui natura nō sonāt in malum, aut prohibitionem prout est dicere, se non teneri ad quotam decimarum petitam, sed ad aliam. hoc enim non est de genere prohibitorum, imò permissorum. ¶ Considero etiam, quod pena imponi non debet, nisi lex expresse dicat, §. cum igitur. in auct. de non eligen. secund. nub. gloss. in c. fin. vbi Abb. de iure patro. cum simil. vt per Mod. in l. 1. col. penult. Co. de transact. facit text. in l. illam. Co. de colla. quod erubescimus sine lege loqui. & quod non est expresse sancitum, superstitiosis non est inuentionibus fiscalium præsumendum cap. consuluit. 2. q. 5. & contra commissarium fiscale dici potest, legem pone mihi domine, vt in simili dicit Bal. in consil. 340. & præmitto, in fin. libr. 3. Et quod lege non cauetur, in practica iudicando non seruandum. Bald. in c. nihil. col. fin. de electio. & paria sunt, quid fieri sine lege, & cōtra legem, Bald. in c. in genesi. col. fin. de electio. refert Iason. in consil. 36. col. 3. post med. libr. 3. Ideo alibi irascitur Bald. contra loquentem sine lege in consil. 184. Municipali lege. col. 1. libr. 5. vbi clamat, non esse legem sub cœlo, quæ hoc dicat, alibi scribit idem Bald. in consil. 341. libr. 3. & in consil. 440. Secundum ea. col. 1. libr. 5. quod, qui legem allegat, tenetur probare, siue se fundet in affirmatiua siue in negatiua. Ideo vellem ostendi legem ciuilem aut canonicam, qua ipsa cautum sit procedi posse criminaliter contra non negantes decimas, neque earum solutionem recusantes, sed tantum contententes se non teneri ad quotam petitam, & volentes probare de cōtrario in iudicio ciuili. Et aduertere debet princeps ad dictum illius imperatoris optimi, dicentis, quod fiscus similis est lieni, fisco enim tumescente, necesse est vt reliqua reipublicæ, sicut corporis humani, macefcant & putrescant & contabescant, ob id dicere solebat quod iuuat cernere ararium silens & quietum. quod dictum refert & commendat Plinius in suo panegyrico, & aliqua scri

psi in consil. med. 6. in fin. Ex quibus concludo non esse locum iudicio criminali in hac causa, saluo saniori iudicio. Gemi. tamen in d. consil. 72. col. 2. in fin. vult delictum committi ex non solutione decimarum, & ob id non soluentes puniri posse, quia veniunt contra præceptum diuinum, cū dicantur decimæ de iure diuino, quod dictum videtur procedere quando quis recusat soluere nulla allegata excusatione, non soluendi. Aymo Crauetta ex Sauliano. l. v. d.

S V A M A R I V M.

- 1 *Causa matrimonij dicitur f. uorabilis.*
- 2 *Dos est medium perueniendi ad matrimonium.*
- 3 *In causa spiritali, confessio absentis, est vti presentis.*
- 4 *Ratione affectionis testis est suspectus, & repellitur.*
- 5 *Solicitor causarum repellitur propter affectionem.*
- 6 *Dictum non verisimile, non attenditur.*

CONSILIVM. CCLXXXI.

Pro Thoma Griglati de Villafrancha, contra Bertulinam Bayone, de eodem loco. Consilium in causa matrimoniali, legentib. commodissimum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In hac causa matrimoniali Thomæ Griglati de Villafrancha, rei conuenti, cōtra Bertulinam Bayone agentem, videretur dicendum in prima fronte, intentionem dictæ Bertulinæ iustificatam esse saltem plusquam semiplenè. Primò ex testimonio Antonij Melicæ, deponentis de confessione ipsius Bertulinæ, super contractu & veritate matrimonij, ipso Thoma præsentem, & audire valente nec contradicente. quo casu ex tali taciturnitate videtur consentire fauore matrimonij. ¶ nam causa matrimonij dicitur fauorabilis. c. fi. de re iud. c. videtur, in fi. qui matrim. accu. poss. c. directæ de appel. cum simil. Sed in causis fauorabilibus tacens videtur consentire, licet agatur de præiudicio ipsius tacentis, ideo in fauorem pupilli tacens videtur consentire. l. cum ostendimus. §. fi. ff. de fideiuss. tut. Similiter tacens videtur consentire fauore reipub. l. 2. ff. ad municipia. l. honores. §. fin. ff. de decurio. similiter tacens censeatur consentire fauore piæ causæ. aut si seruus sciente. vbi Bald. C. de episc. & cler. c. si seruus sciente. §. 4. d. Rom. in consil. 311. col. 2. Soc. in consil. 291. col. 8. libr. 2. ratio præmissorum est quia causæ reipublicæ, piæ causæ, pupilli, & similes dicuntur fauorabiles, ergo idem in causa matrimonij præfertur opinio vnius Doct. licet multi Doct. teneant contrarium. Host. in c. super eo. de cognat. spiri. Abb. in consil. 73. col. 3. libr. 2. Iam fauore dotis tacens, videtur consentire. Bart. in l. quæ dotis, col. 3. ff. sol. mat. Soc. in d. consil. 291. col. 8. libr. 2. Deci. in consil. 66. col. penu. post med. ergo multo magis censebitur consentire tacens fauore matrimonij, cum fauor dotis consideretur propter ipsum matrimonium, quo facilius mulieres contrahant matrimonia. l. 1. & ibi notat. ff. solut. matrim. ¶ Dos enim dicitur quoddam medium perueniendi ad matrimonium consideratur vt finis, dos, vt medium perueniendi ad ipsum finem. sed absurdum esset plus fauoris tribui medio, quā fini, cū finis sit dignior omni eo, quod ordinatur ad ipsum finem. l. e. & si non sint. §. perueniamus ff. de auro & argent. leg. & in matrimonio, quod tacens censeatur consentire, videtur text. in c. 1. §. porro, de despons. im. pub. libr. 6. quem ad hoc citat Alexandr. in l. liberta. col. 2. ff. sol. matr. itaque præsupposito consensu ipsius Griglati, tali confessione Bertulinæ, sperinde videtur, ac si Griglati ipse ita confessus esset, sed si ipse Griglati confessus esset præsentem partem & coram vno teste, non est dubium, quod talis confessio præsentem partem, & probata per vnum testem, inducit semiplenam probationem. Paul. de Cast. in consil. 109. Visa petitione. col. 2. circa med. in consil. 143. Viso processu & attestationibus. col. 2. post med. verticul. modo hic ad sunt vehementissimæ coniecturæ. libr. 2. Alexandr. in consil. 76. in secundo dubio libr. 6. Corn. in consil. 288. col. 5. versic. & propterea. Ioann. de Imo. libr. 3. Ripa in l. admonendi, col. 38. ff. de iureiurando. ¶ Secundo, vltra confessionem præsentem partem Conf. Crau. Pars 2.

C c 4 proba-



probatam, per vnum testem, adest confessio eiusdem Grigladi, absente parte, probata per Antonium Rebusi, quæ confessio absente parte, probata per vnum testem, saltem inducit præsumptionem aut indicium. Alexandr. in consil. 46. colum. fin. versic. de mala fide etiam libr. 3. † Imò in causa matrimoniali & spiritali ita videtur probari confessio, absente parte, sicut parte præsentem. Feli. in ca. si cautio. col. 7. secunda fallentia, de fide instr. sequitur Dec. in consil. 163. col. 2. Cur. Junior in con. 168. col. 4. Et sic videtur probatum matrimonium, per duas probationes semiplenas, quæ videtur coniungenda ad faciendum vnam plenam probationem iuxta not. per Bart. & Doct. in l. admonendi. col. 12. vers. his præmissis quæro. ff. de iureiurando saltem negari non posse videtur quin probatum sit matrimonium plusquam semiplene, quo casu videtur locus instrumento suppletivo, non obstante gravitate causæ. vt habetur in c. multi. de iureiur. Alexand. & Ias. in l. 3. in repe. d. l. admonendi. column. 101. Bald. in consil. 122. & in consil. seq. libr. 2. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quòd immo non dicatur probatum matrimonium semiplene, & minus plusquam semiplene. & pro fundamento considero, quòd ad hoc vt vnus testis inducat semiplenam probationem, oportet quòd sit omni exceptione maior. Barto. in d. l. admonendi. col. 9. versicul. venio ad tertium. & ibi Iason. col. 21. in prima lectura, & in secunda lectu. col. 69. nu. 146. Imò modicus defectus impedit semiplenam probationem, vnus testis. Bald. in c. sacramentum. de consuetud. recte feud. sequitur Alexandr. in consil. 32. col. 1. versic. bene facit. libr. 1. Sed Anton. Melica primus testis non est omni exceptione maior, cui nulla macula imputari possit, imò multum maculatus & suspectus redditur ex eius dispositione, in qua demonstrat magnam eius affectionem erga ipsam Bertulinam, quia ipse testis quærebat modum, quo tale matrimonium contrahi posset, dicendo in domo Mauritij Rebusi, quòd vocaretur ipsa Bertulina, vt veniret in dictam domum, vbi erat ipse Grigladi. rursus ducendo ipsam Bertulinam ad domum Gulielmi Cerruti, vbi erat ipse Cerruti ad finem contrahendi matrimonium. Amplius ipse testis redarguit ipsam Bertulinam, cur non secum tulisset anulum pro desponsatione, quem anulum ipse testis secum portabat, & dedit eidem Bertulinæ. ¶ Similiter rediit ipse testis ad domum dicti Cerruti interrogando ipsam Bertulinam, si quid egisset adhuc qua respondente, quòd non, recessit, deinde iterum rediit ad eandem Bertulinam, vocando & interrogando si quid adhuc actum esset, & audita responsione ipsius Bertulinæ, quòd habita esset desponsatio. statim accessit ad matrem ipsius Bertulinæ eidem dicendo, nuncio vobis bona noua ex quibus actibus & verbis non obscure probatur, quam vehementer affectaret & desideraret iste testis, matrimonium illud vt contraheretur. ex alio arguitur maxima istius testis affectio, nā cum audiuiisset à Mauritio Rebusi, quòd Michael Bellina auunculus dicti Grigladi esset in via & ludum fecisset, respondit ipse Melica, dimitte sibi facere quid voluerit, ipsam disponit. ¶ Et deinde adhuc reuersus est ipse testis cum dicto Mauritio, ad domum dicti Cerruti vocando ipsos Grigladi & Bertulinam, & quos cooperiri permisit clamide aut mantello ipsius testis, admonendo ipsos, ne cui reuelarent etiam si interrogati essent. Deinde mane diei sequentis interrogauit idem testis eandem Bertulinam, si matrimonium cōsummasset, quæ omnia affectionem non modicam arguunt ipsius testis, ad dictum matrimonium. Ista etiam affectio eiusdem Melicæ arguitur ex testimonio Mauritij Rebusi, dum deponit ipsū Melicā dixisse dicat Michael Bellinæ quidquid velit, res acta est. † sed ratione affectionis, testis non dicitur omni exceptione maior, imò est adeo suspectus, quòd repellitur in totum. l. si. ff. de testibus. Abb. in c. videtur. in fi. qui matrim. accus. poss. Idem voluit Bartol. in d. l. admonendi. col. 9. versic. venio ad tertium. vbi, quòd vnus testis confanguineus aut multum amicus repellitur, vt semiplene nō probet, quòd ex alio non fit, nisi ratione affectionis præsumptæ. si affectio præsumpta testem repellit, multo magis affectio vera & expressa, de qua vere constat ex depositione ipsiusmet testis, cum veritas sit fortior præsumptione. l. nuptura. in fin. ff. de iure dotium. l. fin. ff. quod metus caus. c. is qui fidem. de sponsal. ca. quicunque 80. di. Et quòd testis affectibus partis pro qua deponit, repellatur. voluit Ancha. in consil. 227. Ad corroboracionem. col. fin. sequitur Alexan. in consil. 146. col. penult. post med. versic. & vbiunque apparet. libr. 5. & in consil. 152. col. 3. versic. diminuitur etiam,

lib. 7. Ideo ratione affectionis repelluntur à testimonio aduocatus & procurator licet causa principalis ad eos non pertinet nec commodum sperent gloss. & Bartol. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci. Bart. in l. omnibus. C. de testib. imò qui fuit procurator in causa principali non potest esse testis in causa appellationis ratione præsumptæ affectionis. c. Rom. de testib. libr. 6. Innoc. & Doct. in c. insuper. de testibus. & de aduocato, quòd repellatur, not gloss. in c. statuendum, in versic. cognitor. 2. q. similiter ratione affectionis repellitur proxeneta, etiam si nullum salarium sit percepturus. Innoc. & Doct. in c. dilectorum. de testib. cog. Alexandr. in consil. 13. libr. 1. Nec dicatur admitti testem affectionatum in causa matrimoniali, fauore matrimonij, quia repellit affectio testem, etiam in criminalibus exceptis, prout in causa læsæ maiestatis. Oldr. in consil. 210. Regularis, col. 2. vbi loquitur in crimine hæresis, in quo testis repellitur propter affectionem. Et in causa matrimoniali tradit Abb. in d. c. videtur, in fin. qui matrim. accus. poss. Alexan. in consil. 153. column. 2. in fin. versic. alia ratione etiam. libr. 5. sequitur Dec. in consil. 133. col. 3. in fin. versicul. confirmatur hoc, quia patet & in consil. 310. col. 2. in princip. Addo Aret. in consil. 13. col. 3. vers. his præmissis. ¶ Sed ultra affectionem probatā ex testimonio ipsiusmet testis, ex dicto illius Mauritij Rebusi, probatur etiam clarissimè & magis efficaciter affectio istius testis, quia fuit. & est sollicitator huius causæ, prout testes ipsius Grigladi clarissimè deposuerunt, qui † sollicitator etiam repellitur propter affectionem. Imola in consil. 135. col. 2. vbi loquitur etiam in non salariato. tradit Rota decis. 154. in nouis. in causa matrimoniali, quòd sollicitator repellatur, tradit Alexan. in dicto consil. 153. column. 2. in fi. & in consil. 154. column. 1. eodem lib. 5. Deci. in d. consil. 133. column. 3. in fi. & in dicto consil. 310. col. 2. Ex quibus apparet, dictum ipsius testis nihil omnino probare ratione suspicionis, ex eius affectione procedentis. ¶ Non etiam probat Mauritius Rebusi, quia laborat eodem morbo affectionis, tam ex sollicitatione causæ, quàm ex verbis per eum prolatis, de quibus loquuntur testes ipsius Grigladi plures numero. Præterea iste testis in pluribus variat his, quæ deposuit. Anto. Melica prout ponderatum fuit per dominos patronos causæ, Aymonem Maurinum & Aymariū de Bagnolio. ¶ Secundo respondeo ad istos testes, quòd nō deponunt de aliqua confessione ipsius Grigladi, Sed ipsius Bertul cui in causa propria credendum nō est. l. omn. C. de test. nec ob. q. Grigl. esset præses quæ testes nō dicunt, q. esset præses sed q. propè erat. & potest q. esse propè aliū, & tamē non intelligere aut aduertere quid ille alius dicat, quinimo etiam si testis simpliciter dicat de aliquo præsentem, & assistente aliquib. verbis, non tamen intelligitur de præsentia cum intellectu, quia potest quis adesse. & tamen non intelligere vel aduertere. l. 1. §. si. vbi Barto. fi. de author. tu. gl. Bal. & doctores in lege secunda, §. finali. ff. solu. matri. probatur in l. hæredes palam in prin. ff. de testa. vbi Bal. & Ang. tradit Ale. in consil. 180. column. 2. in prin. ver. & licet ipse testis lib. 2. & in consil. 111. col. 3. in fi. vers. præterea non apparet, li. 3. & maximè hoc procedit in casu nostro, in quo Anto. Meli. dicit se ignorare, an Grigladi audierit talia verba, vel non licet audire potuerit. Mauritius autem Rebusi dicit se audiuisse talia verba à Bertulina, in exitu ab angulo, quo tunc Grigladi erat caligis dissolutis: & sic ex facto illo inuerecundo satis verisimile est, quòd non aduerteret ipse Grigladi illa verba. Tercio respōdeo quòd in hoc isti testes deponunt non verisimilia nam Mauritius Rebusi deponit de confessione Bertulinæ, facta in præsentia ipsius Melicæ, de qua Melica non deponit, & tamen plusquam verisimile est, quòd Melica tantopere affectionatus, de illa confessione deposuisset, vt eam geminaram redderet. similiter non est verisimile dictum istorum testium, quia si Bertulina ita dixisset, intelligente ipso Grigladi, plusquam verisimile est, quòd ipsi testes adeo affecti in gratiam ipsius Bertulinæ, ipsū Grigladi interrogassent de veritate ipsius matrimonij, aut cum eo congratulati fuissent † Dictum igitur istorum testium non verisimilia loquentium, attendi non debet, tanquam suspectum de falso. Abb. in c. quia verisimile circa fi. vers. no. quòd contra testes, de præsumption. Imò in consil. 134 in fi. Decius in c. licet causam, column. 7. in 11. no. de probatio. & consil. 94. col. 2. Ias. in l. si extraneus, in quarto not. ff. de conditio. ob. causā. ¶ Quarto respondeo posito & non concesso, quòd Grigladi præsens esset tali confessioni Bertulinæ & eam intellireret, nō tamen sequitur, ergo perinde est ac si ipse Grigladi ita confessus esset, quia aliud



aliud est confiteri, aliud confitenti consentire. l. aliud est vendere. ff. de verb. sign. potuit enim consentire tali confessioni ad effectum, ut cum amica facilius veneris solennia celebraret. & sic ista probatio non concludit, consensu ut aliquis ita confiteretur, ergo ego confessus sum, vel veritas ita se habet. ¶ Similiter non obstat testimonium Anto. Rebusi, quia loquitur de quadam confessione extrajudiciali, quæ non probat etiam in causa matrimoniali, ut per Alexandr. in d. consil. 154. col. penult. libr. 5. idem tenet Paul. de Castr. in consil. 155. in causa, quæ vertitur coram domino Vicario. col. 1. in fin. versic. 2. non proficiunt libr. 2. ¶ Nec obstat quod probat confessio de æquitate canonica absente parte, quia in contrarium dicit esse communem opinionem Alexandr. in consil. 180. col. 3. libr. 2. ubi etiam dicit quod contrarium posset procedere in foro pœnitentiali aut spiritali, puta, quando ageretur per viam denunciationis Evangelicæ. ¶ Secundo respondeo, & hic diligenter aduertatur, quod iste Grigladi matrimonium cum alio contraxit & sic agitur de infringendo matrimonium aliud, quo casu, causa matrimonialis æquiparatur causæ criminali, nec isto casu admittuntur testes, coniuncti ad probationem matrimonij, quia alias admitterentur, data paritate viri & mulieris. cap. 1. ubi Ant. de But. de consang. & affi. Alexandr. in consil. 144. col. 2. versic. præterea etiam libr. 2. Soc. in consil. 17. col. 4. versic. quin imò vult Bar. de Sali. libr. 1. Deci. in consil. 133. col. 2. & isto casu procedit dictum Veronen. in consil. 2. col. 1. & col. 6. versic. 4. præsumptio, ubi, quod testes, in probando matrimonio, debent esse omni exceptione maiores. hoc ita præsupposito, quod ista causa matrimonialis æquiparetur criminali, dico, quod in causa criminali, confessio extrajudicialis absente parte non probat, etiam de æquitate canonica. ca. quam sit graue. ubi not. de excus. præla. Alexandr. in d. consil. 180. col. 3. versic. item dato libr. 2. Similiter in causa criminali iste testis, Ant. Rebusi non est idoneus, quia minor, annum agens. 15. ut ipse asseruit. ff. de testibus. Oldr. in consil. 192. col. 2. circa med. Alexandr. in consil. 64. libr. 1. quod est repetitum in consil. 176. libr. 2. ¶ Nec dicatur istos testes coniungi debere & defectus ipsorum inuicem per alios suppleri, quia, ex quo omnes sunt defectuosi, non potest vnus defectuosus alium etiam defectuosum iuare, quia cæcus cæco ducatum non præstat, & impossibile videtur, quod testis vnus inhabilis, alium idoneum & habilem faciat. l. traditio. ff. de acqui. rerum domi. l. nemo plus. ff. de reg. iur. & quod requiratur ut vnus testis sit omnino idoneus, ut suppleat defectum alterius, voluit Bald. in consil. 152. Plura tanguntur. libr. 1. & in consil. 10. In quæstione quæ vertitur inter Philippum. col. 1. in fin. libr. 5. Alexandr. in consil. 93. col. 3. versic. nec potest dici libr. 6. Corn. in consil. 172. col. penult. num. 20. libr. 2. Dec. in c. causam, quæ, col. 1. de offic. deleg. & in consil. 133. col. 3. ante med. versic. nec prædictæ conclusioni obstat. Et quod testimonium defectus non suppleatur per numerum, quando omnino repelluntur, tradit Alexandr. in consil. 57. col. pe. in consil. 177. col. fin. & in consil. 182. col. penult. libr. 7. Corn. in consil. 333. col. 7. in fin. versic. item sunt multi, ibi non autem dico. libr. 1. quod sine dubio procedit in causa graui & ardua, in qua numerus testimonium non supplet licet testes non omnino repellantur. Bald. in c. ad nostram. de test. Iason. in l. prætor. §. cogetur, col. 2. ff. de edend. ¶ Secundo respondeo, quod hic tractari non posset de fide supplenda, cum isti testes non deponant de eodem actu, sed diuersis, ideo non potest vnus testis supplere fidem alterius testis, circa confessionem, de qua testis ipse supplens nihil loquitur, isto enim casu ubi testes diuersa dicunt, tractatur de coniunctione probationum, an coniungi debeant, potiusquam de supplementatione. ¶ Similiter non possunt coniungi testimonia istorum trium, ex quo singula de per se sunt omnino imperfecta, & vnum quodque per per se nihil potest operari. l. si spadonem. §. qui iura multa. ff. de excus. tuto. l. cum glos. C. qui numero tute. Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edend. Plura enim imperfecta vnum perfectum constituere non possunt, sicut plures cæci vnum videntem non constituunt nec plures claudi vnum rectum. c. tam literis, in princip. de test. c. inter dilectos. de fide instr. c. dum sanctum, de pœnitent. dist. 2. quæ iura ad hoc citat Cald. in consil. 5. in fin. in tit. de regular. & in probationibus ita imperfectis, quæ non coniungantur, tradit Bald. in leg. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. ubi quando fama non est bene probata, nunquam coniungitur cum vno teste, deponente de veritate, tradunt Doct. in d. admonendi, ubi Iason. col. 89. Dec. in consil. 57. col. 3. fin. versic. nec ob. quod vnus testis. ¶ Non obstat quod hic

agitur de matrimonio clandestino, in quo probationes leuiiores videntur sufficere. l. consensu. C. de repud. Bartol. in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden. Cald. in consil. 4. tit. de proba. cum sim. quia istud procedit in his, quæ de sui natura sunt difficilis probationis, secus quando difficultas probationis procedit facto & culpa partis, quæ poterat testes adhibere, prout in matrimonio, quod publice contrahi potest & debet. ita in terminis matrimonij clandestini respondet Alexandr. in d. consil. 152. col. 3. post med. versic. non obstat etiam si dicatur. libr. 5. Soc. in d. consil. 17. col. 2. versic. nec obstat. l. consensu. lib. 1. Dec. in d. consil. 133. col. si. versic. ultimo non obstat. & in dict. consil. 310. col. 2. versic. & in isto casu. Non obstat. quod intentio Bertulina saltem videtur probata plusquam semiplenè ob id quod locus videtur, iuramento suppletiuo etiam in causa matrimoniali, ut per Alexandr. & Moder. in l. 3. in princip. ff. de iureiurand. Bald. in consil. 122. & in consil. seq. libr. 1. Quia respondeo, quod non fuit probatum plusquam semiplenè, imò ne quidem semiplene per assertos testes singulares & affectionatos, testes enim singulares non coniunguntur, ut semiplenè probent. Alexandr. in consil. 128. col. 2. versic. & dicti duo testes. lib. 2. Dec. in d. consil. 133. col. 3. circa med. & istud est quod dicitur, plures testes singulares minus probare quam vnum. Bald. in l. de quibus, col. antep. ff. de legibus, & in l. iusiurandi, col. 3. Cod. de testibus. Dec. in consil. 159. col. 3. circa fin. & in consil. 189. col. 4. Et licet istud dictum non soleam ita passim approbare, in qualibet testimonij singularitate de qua, Deo duce, latius ac clarius quandoque dicemus, nodos singularitatis testimonij dissoluendo, & ad veram claramque doctrinam reducendo, tamè sequor in casu isto, stante tanta istorum testimonij affectione, & non verisimilitudine dictorum eorum. ¶ Sed finge probatam esse plusquam semiplene citra præiudicium veritatis, dico nullo modo locum esse iuramento suppletiuo, imò, quod etiam si Grigladi reus sponte confiteretur, se contraxisse primum matrimonium clandestinum, adhuc non statetur tali confessioni, ideo frustra quæritur de iuramento suppletiuo, quod etiam si præstitum sit, nihilominus proficeret, etiam accedente confessione spontanea ipsius Grigladi, quod probatur ex not. per cano. in c. 2. de clandest. despons. ubi si probetur primum matrimonium clandestinum, per vnum testem & famam & confessionem coniugum secundum vero matrimonium probatur publice contractum, in faciem sanctæ matris Ecclesiæ, per veras probationes, puta, per duos testes, præualet probatio secundi matrimonij in odium clandestinè contrahentium sequitur Soci. in consil. 270. col. 2. in fin. versic. ista conclusio probatur. lib. 2. & in consil. 119. circa med. libr. 3. Capel. Tholos. q. 172. Gozad. in consil. 177. colum. 2. in fin. ideo Paul. de Cast. in consil. 45. licet per superscriptum eximium consultorem, col. fin. libr. 1. simpliciter & indistincte voluit non esse locum iuramento suppletiuo quando agitur de infringendo aliud & secundum matrimonium. idem voluit Alexandr. in d. consil. 143. col. 2. libr. 2. Ita enim causa matrimonij dicitur capitalis, quando agitur de duplici matrimonio, si probetur ipsum Grigladi matrimonium duplex contraxisse. l. cum, qui duas. C. de adult. in causa autem capitali sine dubio cessat iuramentum suppletiuum: ita arguit Soci. in d. consil. 17. col. 4. versic. quin imò vult Bartholomeus de Salic. libr. 1. Et miror, quod non fuerit deductum & probatum, de secundo matrimonio publice contracto per istum Grigladi, in faciem sanctæ matris Ecclesiæ quam probationem omnibus modis fieri consulo, ad tollendum omnem suspicionem & dubitationem.

¶ Addo etiam ultra præmissa quæ pulchre & copiose tradit Geminian. in consil. 27. Super dubijs, ubi quando est quæstio de diuersis matrimonijs, illud præualet quod plenius & fortius probatur, per text. in cap. iuravi. secundum ultimam lectionem gloss. de probatio. per text. in c. sicut. & capit. præterea. de testibus in cap. lator. ubi gloss. in versic. superasset. & in cap. consanguinei. de re iudicia. & not. per Doct. in cap. illud de præsumpt. ubi non attenditur probatio præsumptiua, aut minus plena matrimonij, in præiudicium alterius matrimonij, quod plenè probatur. Sed in casu nostro secundum matrimonium plene probatur, ergo, &c.

¶ Ex præmissis concludo, male & pessime iudicatum per d. iudicem aut Vicarium Caburri, sanctissimèq; appellatum ad curiam metropolitanam Taurini. Sed partes primi iudicis erant in tradendis dubijs & motiuis. ex quorum dissolutione & explicatione satis factum fuisset iusticiæ, cum honore ipsius iudicantis. Planè non parum multi hodie iudices aut assessores agunt, qui ipsi iura omnia putant habere,



in scrinio pectoris, etiam si puram ignorantiam teneant, sed & istud maximi esse dicunt, si contra peritorum opinionones aut sententias, ipsis absentibus & inauditis, sententias iaculentur, illud veriti ne in scientia eorum palam fiat dubiis redditus aut ipsis auditis. Non itidem praestit dominus clemens Boglanus officialis Taurini, apud quem ipsum causa hac agitur etenim illud maluit ut dubia traderet, licet pro eius prudentia longe maiora per se ipsum esset praestaturus. Cui ipsi causam commendo pro veritate & iustitia, non omitendo rationem habendam esse iuramenti decisiui, praestiti per ipsum Griglatti super altare & reliquis sancti Antonij, nemo enim immemor praesumitur salutis aeternae. l. fin. C. ad legem Iul. rep. capit. sancimus. l. q. 7. cum sim. Sauliani, die 18. Maij. 1546. Ad formam consilij fuit pronunciatum per memoratum dominum Clementem Boglanum, Iurisconsultum minime obscurum & olim discipulum meum perspicacissimum. Aymo Crauetta ex Saniliano. I. V. D.

## SVAMARIVM.

- 1 Propter diuersitatem summarum, diuersitas praesumitur obligationis, & ambae summae dicuntur debita cum sint diuersae.
- 2 Ex diuersitate personarum diuersitas praesumitur obligationum.
- 3 Ex diuersitate scripturarum, arguitur diuersitas voluntatum.
- 4 Tertij absentis conditionem meliorem facere possumus, deteriore reminime.
- 5 In generali dispositione non veniunt ea, per quae animae periculum incurritur.
- 6 Vna praesumptio tollit alteram, & fortior vincit debiliorem.
- 7 An quitatio rescindi debeat ex capite laesionis & doli.
- 8 Dolus arguitur non solum ex taciturnitate, sed etiam ex falsa expositione.
- 9 Doli praesumptio cessat ex praesentia propinquorum & amicorum.

## CONSILIVM. CCLXXXII.

Pro nobili Magdalena vxore nobilis Laurentij Canzoni de Sauiliano, contra nobilem Siruphinum Monforti de Raconixio.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. De tribus videndum est in causa, nobilis Magdalene. relictae quondam no. Lazari Monforti, contra no. Siruphinum Monforti de Raconixio. Primo an per secundum instrumentum constitutionis dotium, factae per dominum Basilium Abbatem Caramaniae de anno 1531. & die 15. Octobris, dicatur recessum a priore constitutione dotium, facta de anno 1528. & die 25. Februarij, ita quod quitatio producta per dictum Monforti de contentis in posteriore instrumento, extendatur etiam ad contenta in primo? ¶ Secundo videndum est an dicta quitatio reuocari aut rescindi debeat ex causa doli & laesionis, attenta maxime aetate ipsius Magdalene? Tertio an obstat exceptio dotis non numeratae, opposita contra primum instrumentum dotis? ¶ Aggredior primum dubium. In quo dicendum videretur, per secundam dotis recognitionem recessum videri a prima quia posterior conventio derogat priori. l. pacta nouissima. cum ibi not. C. de pactis. Secundo, quia non videtur verisimile, quod memoratus dominus Basilius voluerit duplici onere constitutionis dotium se gravare. l. navis. §. tum autem ff. ad legem rho. de iactu. l. in cola. & l. fin. §. item rescripterunt. ff. ad municip. l. si cum dote. §. si pater. ff. solut. matr. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. l. qui dotem. ff. de dote. praelega. Ideo in dubio fit interpretatio, ut minus quis obligetur, quam sit possibile. l. quicquid astringenda. ff. de verb. oblig. l. semper in obscuris. ff. de reg. iur. cum sim. Accidit qualitas meriti d. Magdalene, non digni tanta dote si dotem multiplicatam dicimus, cuius qualitatis ratio videtur habenda. leg. quæro. ff. de iure dotium. ¶ Concurrunt etiam communis cursus & obseruantia, quia non solent homines dotes bis constituere, valet autem argumentum a communiter accidentibus. gloss. & Doct. in l. neque natales. C. de proba. & ex communi cursu inducitur praesumptio. Bald. in consil. 351. Ioannes & Federicus. col. 2.

ante med. libr. 5. Imò valet argumentum a communiter accidentibus, etiam quando de crimine ciuilitate agitur. Abb. in consil. 113. col. 3. lib. 2. ¶ Rursus videtur res clara, ex declaratione ipsius domini Basilij, qui attestatus est de vna tantum dote cogitatum fuisse, cuius declarationi videtur standum, sicut dicitur de cōfite, quod potest confessionem suam dubiam declarare. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. c. cum dilecti. de accusa. Bald. in consil. 247. Ad euidentiam. col. 2. libr. 5. Anton. de Butr. in cap. ex literis, el primo in fine. de sponsal. Alexandr. in consil. 183. col. 2. lib. 5. cum sim. Postremo agitur de constitutione dotium facta per clericos & praelatos, quorum genus dicitur auarissimum. gloss. in ca. si pluribus. in versic. maiori, de praebend. & in c. nonnulli. de cler. non resident. Ideo, ubi agitur de solutione temporalium, fit interpretatio contra clericos, ut in eis solutum praesumatur, quia non est verisimile, pro magna eorum auaritia quod negligentiam in exigendo commiserint. Abb. in capitulo primo de decimis. & de auaritia clericorum tradit Soc. in consil. 15. col. 6. libr. 1. quod auaritia maxime praesumitur in clericis, ideo propter auaritiam clericorum perit lex de sacerdote, & visio de propheta. c. diaconi sunt. §. nunc autem 93. di. Quomodo igitur verisimile est, quod clericus strictissimi iuris, duplici dotis onere grauatum se esse voluerit. argum. l. cum de indebito. ff. de probatio. ¶ Sed praemissis non obstantibus, cōtrarium puto de iure verius, quod imò duplex dos dicatur constituta, & recognita, probatur ista conclusio, ex regula iuris, quae habet, quod propter diuersitatem summarum, diuersitas praesumitur obligationis, & ambae summae dicuntur debita cum sint diuersae. l. si is, qui ducenta in princip. vbi gloss. ff. de rebus dubiis. Barto. in leg. cum centum, in princip. ff. de adim. lega. Bald. & Doct. in l. scire debemus, in princip. ff. de verb. oblig. Alexa. in consil. 4. col. 1. in versic. sed praemissis non obstantibus, lib. 1. Ias. in consil. 87. col. 1. lib. 3. in l. scire debemus, in fin. principi. ff. de verbor. oblig. Sed ista duo instrumenta continent diuersas summas, nam primum loquitur de scutis mille, recognitis pro dote, & scutis centum ex causa donationis propter nuptias, secundum vero loquitur de scutis ducentum supra mille ex causa dotis, & de scutis tercentum ex causa donationis, propter nuptias. stante igitur tanta summarum disparitate, identitas obligationis praesumi non potest. ¶ Secundo, amplius considero, quod licet ambo instrumenta continerent eandem summam & ex eadem causa, adhuc censerentur debere diuersas obligationes, ut ambae summae debeantur. l. quinquaginta. cum gloss. ff. de probatio. Bart. in l. triticum. ff. de verb. oblig. Alexandr. in l. qui bis idem, in fin. ff. eodem tit. & in d. consil. 4. col. 2. versic. accedit decisio. lib. 1. Iason. in d. consil. 87. col. 1. libr. 3. ¶ Tertio ista duo instrumenta ultra diuersitatem quantitatum continent etiam diuersitatem personarum, quia in primo instrumento not. Michael Monforti confitetur habuisse dotes a dominis Clemente & Basilio. in secundo vero instrumento a Basilio tantum, ideo et ex diuersitate personarum, diuersitas etiam praesumitur obligationum Bart. in l. si Stichum. §. si. ff. de solutio. sequitur Iason. in d. consil. 87. col. prima. post med. libr. 3. ¶ Quarto concurrunt diuersitas temporum, quia primum instrumentum rogatum est de anno 1528. secundum vero de anno 1531. ex qua temporum diuersitate, diuersitas etiam praesumitur obligationum, licet sit identitas rei. Bald. in leg. seruo. §. si a primo. ff. de l. i. in l. sempronius, in secundo no. ff. de leg. 2. & in l. ne casu. C. de discus. lib. 10. sequitur Alexandr. in d. consil. 4. col. 1. in fin. versic. sed praemissis non obstantibus. lib. 1. Iason. in d. consil. 87. col. 1. in fin. libr. 3. & in l. planè. l. §. 1. col. 4. super gloss. in versic. ostendatur. ff. de lega. 1. Addo Soci. in l. i. in princip. col. 5. post med. ff. de vulg. vbi quod ex diuersitate loci, temporis, inducitur diuersitas facti allegat not. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condic. indebi. Addo etiam Alexandr. in consil. 3. col. 2. in fin. libr. 7. sed hic plura concurrunt, quia ultra diuersitatem loci & temporis concurrunt etiam diuersitas personarum, & summarum, ergo, &c. ¶ Quinto ultra Alexandr. & Mode. istam quaestionem in terminis decidit Bald. in consil. 218. Viso instrumento, libr. 5. vbi si maritus in vno instrumento confitetur habuisse ducentum pro dotibus, in alio vero instrumento confitetur habuisse trecentum, dos erit quingentorum, & sic vtraque dos vxori restitui debet. Idem in effectu voluit Barto. in d. l. Sempronius Proculo. ff. de leg. 2. in prima oppo. vbi quod et ex diuersitate scripturarum arguitur diuersitas voluntatum, per d. l. quinquaginta. ff. de proba. alia igitur fuit voluntas



tas disponentium in primo instrumento, alia in secundo, & sic ex utroque instrumento agi potest. ¶ Sexto confirmantur præmissa, nam prima dos constituta fuit à duobus Clemente & Basilio, secunda à Basilio si dicimus secundam constitutionem primam includere, aut sub secunda includi primam. sequitur necessario nouatio, quæ in dubio non præsumitur nisi expresse agatur. l. si. Co. de nouatio, not. in l. singularia. ff. si cert. pet. & in l. qui vsum fructum. ff. de verb. obli. ¶ Septimo ex alio dico priorem dotis recognitionem nouatam dici non posse, nam ex prima recognitione erat quæsitum ius Magdalene, quia fover promiserat eidem restituere dotes, notario pro ea stipulante, ex qua promissione de restituendo fover erat obligatus, licet re vera dotes non recepisset, & poterat fover agere contra promissores ad solutionem, non obstante quod post foveri confessione illi domini Clemens & Basilius promississent dotes illas solvere, non obstante illa foveri confessione quia fover videtur acceptasse talem promissionem loco solutionis, & illa promissio est periculo ipsius foveri confitentis, uxori autem quæsitum est ius ex promissione de restituendo. ita Bar. & Pau. de Castr. in l. penult. §. pen. ff. solut. matr. sequitur. Alexandr. in consil. 36. col. 1. lib. 2. & in consil. 148. colum. 1. lib. 3. Soc. in consil. 179. col. 4. versic. confirmantur postremo præmissa lib. 2. & in consil. 88. col. pen. in fin. lib. 4. Corn. in consil. 151. in 2. dubio. lib. 1. in consil. 219. col. fin. lib. 3. & in consil. 109. lib. 4. Bald. nouel. in tract. de dote in 8. parte priuilegio. 24. & seq. Neuiza. in sylua nuptiali char. 43. col. fin. secundum paruum impressionem, ubi quod ita obtinuit coram regio Senatu Mediolani. A ddo Bald. in consil. 234. Vir fuit confessus. lib. 3. licet contrarium late teneat Curt. senior. in consil. 55. post Roman. in consil. 445. hoc ita præsupposito quod no. Magdalene esset quæsitum ius in restitutione totius dotis. licet non soluta contra foveri aut eius hæredes, dico quod prima dotis recognitio etiam si partes voluissent, & ita intellexissent, nouari non potuit in præiudicium ipsius Magdalene, quia in posteriori recognitione aut in promissione incontinenti facta per dominum Basilium cõuentum fuit, quod fover non teneretur ad restitutionem dotium nisi quatenus soluta essent, quod pactum valde erat & est damnosum ipsi Magdalene quæ agere poterat ex primo instrumento etiam non facta solutione dotium, sed non potuerunt dominus Basilius & fover nouare priorem dotis contractum in præiudicium ipsius Magdalene absentis & non consentientis & eidem auferre ius quæsitum. l. si. n. ff. de pactis. l. si defensor. in princip. ff. de interrog. actio. leg. non debet. ff. de reg. iur. ca. non debet. eod. tit. lib. 6. ¶ Tertij enim absentis conditionem meliorem facere possumus, deteriore vero minime. l. soluendo. ff. de neg. gest. Posito igitur quod voluntas contrahentium in posteriore instrumento talis fuerit, qualis per partem prætenditur, quid prodest talis voluntas sine potestate? l. nolle. vbi Bald. ff. de acqui. hæred. l. cum te. vbi Bartol. C. de donatio. ante nuptias. cap. cum super abbatia. de offic. deleg. Bald. in consil. 326. Rex Romanorum, col. 2. ante med. lib. 1. & in consil. 300. Ad euentum præmittito. col. 2. lib. 5. ¶ Octauo considero quod ex primo instrumento duo erant obligati Clemens & Basilius, si dicimus per secundam cõuentioem factam esse nouationem, Clemens reperietur liberatus, & totum onus soluendo pertinebit ad Basilium, sed istud non videretur verisimile quod Basilius voluerit nouationem facere in fauorem alterius & alterum eximere à vinculo oblig. vt ipse nouans in solidum obligetur, in dubio enim non censetur quis velle seipsum ligare pro alio. l. si peculium. §. sicut autem. ff. de pecul. lega. l. qui insulam. §. fin. ff. locati. l. si miles. ff. de testament. mili. Old. in consil. 243. Factum tale est rectores. col. 2. ¶ Non per primam recognitionem dotis fover simpliciter se obligauit ad restituendum dotem Magdalene non distinguendo an esset soluta vel non, quia si soluta non esset, poterat agere contra promissores, vt supra dictum est in septimo fundamento modo si per secundam recognitionem dotium dicimus fuisse à prima recessum, fover incidit inter per secundam recognitionem aut pactum in continenti appositum in alio instrumento, solum voluit obligari fover ad restituendum quatenus recepisset, & sic per secundum instrumentum reuocasset fover promissionem, factam in primo instrumento simpliciter, quæ reuocatio fieri non poterat citra periurij reatum, sed in dubio non est præsumendum quod voluerit quis illud facere per quod in periurium incideret, nec censetur quis velle derogare dispositioni iurata. glo. in c. cum non deceat. de electio. lib. 6. cum simi. vt per Fel. in c.

constitutus col. 3. de rescript. Iason. in consil. 239. colum. 2. post med. lib. 2. ¶ nec in generali dispositione veniunt ea, per quæ animæ periculum incurritur, ideo quitatio generalis ad vsuras non extenditur. Abb. in consil. 314. col. 3. in tertio dubio lib. 2. Iam non poterant contrahentes per secundam conuentionem derogare iuri quæsito Magdalene ex prima, si in specie talis derogatio fieri non poterat, multo minus dicendum est, quod per secundam cõuentioem generalem de prima nihil loquentem voluerint primæ derogare, cum nõ censetur quis velle in genere, quod in specie prohibetur. l. quanquam. ff. de ritu nupt. leg. si pater. ff. de his, quæ in frau. credi. l. Lucius. §. pen. ff. ad municip. ca. à nobis, vbi Abb. in 3. not. de sentent. excom. cum simi. ¶ Decimo per dispositionem secundo loco factam censetur priori derogatum, nisi quatenus reperitur repugnans à prima, ita quod ambæ dispositiones simul stare aut compati non possint, etiam quod secunda dispositio sit derogatoria generalis. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in versic. non obstantibus. Rom. in consil. 58. Alexand. in consil. 122. col. 1. lib. 4. & in consil. 193. lib. 6. cum sim. sed secunda recognitio dotium non aduersatur aut repugnat primæ cum ambæ simul stare possint, ergo, &c. Ex præmissis abunde (vt arbitror) comprobata videtur intentio ipsius Magdalene. ¶ Illud super est vt respondeamus ad contraria, ex quorum confutatione splendidior fiat res. Itaq; non obstat primum argumentum, quod posterior conuentio derogat priori. leg. pacta nouissima. C. de pac. quia illud procedit quando posterior conuentio est contraria primæ & illi repugnat vt inuicem compati non possint, vt per Decium in d. l. pacta nouissima, col. 1. in fin. & dictum supra in decimo fundamento facto ipsius Magdalene. ¶ Non obstat secundum argumentum quod non est verisimile, quod dominus Basilius voluerit se gravare duplici onere prestationis dotium, quia respondetur, quod imò est verisimile ex quo secundam dotium constitutionem fecit disparis quantitas in diuersis, tempore & loco. si enim duplicem dotem constituere nolisset, non secundam constitutionem fecisset, sed solum donasset ipsi Magdalene scutos ducentum: faciendo autem duplicem constitutionem dotium, iura præsumunt quod onere duplici gravare se voluerit, maxime stante disparitate summarum, diuersitates personæ. loci & temporis, per late supra adducta. ¶ Secundo respondeo quod hic concurrunt ratio conjunctionis sanguinis & fauor dotis, ex quibus de facili donatio præsumitur, vt per Bartol. & Doctor. in l. quæ dotis. ff. solut. matr. ¶ Tertio respondeo, quod attento isto argumento sequeretur correctio iurium & cõclusionis Doct. quod vbi bis promittitur eadem summa vel diuersa in diuersis scripturis, diuersis tempore & loco, vtrumque debetur, quia si nunquam vtrumque deberetur, sequeretur etiam correctio iuris quod nouatio nõ præsumitur nisi expresse agatur, nam imò præsumeretur nouatio ne onere duplici aliquis prægraueretur. & cum in terminis habeamus claras iurium & Doctorum decisiones, non est curandum de aliis coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. 3. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. nec curamus de glossis & interpretationibus quando textus habemus & veras ac communes Doctor. conclusiones. Bald. in consil. 343. Examinanda sunt, col. 2. circa fin. lib. 1. ¶ Quarto respondeo quod vna præsumptio tollit alteram, & fortior vincit debiliorem. leg. non solum. ff. de ritu nupt. l. diuus. ff. de integ. restit. l. qui duos. §. si Lucius. vbi Soc. in quarto not. ff. de rebus dubiis. c. transmissa, qui filij sunt legi. c. literas, de præsumptio. cum simi. Sed hic in terminis nostris habemus plures & fortiores præsumptiones iuris, ex quibus moti sunt Legislatores ad sanciendo & constituendo ex pluralitate promissionum pluralitatem induci obligationum, vt ex vtraq; promissione agi possit, & alias etiam coniecturas & præsumptiones ipsi addimus, ergo, &c. Rursus præsumptio, de qua in argumento contrario est vnica tantum, sed hic plures concurrunt. sed plures præsumptiones numero vnica debent vincere. l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. c. cum nobis. c. licet ex quadam. & c. licet vniuersis. extra eodem tit. plura enim vincula fortius ligant. §. si vero pater. in l. de adoptio. l. re coniuncti. ff. de leg. 3. cum sim. ¶ Non obstat tertium argumentum de qualitate mariti, quod dote tam grandi nõ dignus esset, quia procederet argumentum antefactum, id est ante constitutionem dotium si ageretur de dote arbitrapda aut taxanda, sed postquam placuit dotem promissam constituere, illi standum est. l. sicut. Co. de actio. & oblig. Secundo respondeo quod imò persona mariti dote tam magna digna erat



erat, considerato quod duxit uxorem puellam extraneam & incognitam sine accessione affinitatis mortuis constitutibus clericis & praelatis. & dici potest isto casu contractum fuisse matrimonium sub nomine dotis, in qua ipsa refatis sit cum viris prudentissimis verba facere, quorum acerrimum iudicium non prolixiore suasionem opus habeat.

¶ Tertio respondeo, quod ista secunda promissio aut constitutio dotium facta est ex intervallo, & post contractum matrimonium per virum ecclesiasticum, tunc opulentum qui vnam ipsam Magdalenam in patria coniunctam haberet, quid mirum videri debet si liberalitatis titulum in eam conferre voluerit? hic enim non mariti qualitas consideranda, sed dantis & eius cui datur. Datur ab ecclesiastico ditissimo non sustinente oneralicorum, datur mulieri coniunctae pro dotibus, non datur marito. Imò fit datio per modum non grauem, permittendo fructus percipi vnus membri tantum abbatiae aliis exuberantibus redditibus, ¶ Quarto respondeo, quod ista praesumptio sumpta ex qualitate mariti nihil agit, postquam bis dos constituta est disparis quantitatis, diuersis tempore & loco, adiecta diuersitate personae quo casu iura constituunt duplicem dotem promissam censi, nulla habita ratione personae mariti, in cuius gratiam dos non datur sed mulieris, & satis praesupponunt iura mulierem in paupertate esse. Non obstat quartum argumentum à communi cursu aut à communiter accidentibus, quia illud procedit in re dubia, sed hic sumus in casu claro, in quo ius clare determinat dotem duplicem censi constitutam, & vtramque deberi per supra dicta. ¶ Secundo respondeo retorquendo fundamentum, quod à communiter accidentibus & secundum communem cursum qui secundo loco quid promittunt, si semel tantum aut ad vnum tantum volunt obligari, illud expriment, vel quando quis dotem tantum augere intendit non de nouo constituere, illud declarat. Itaque si intentio partium erat dotem tantum augere non nouam constituere, loqui id eas oportebat, alias imputatur eis cur legem apertius non dixerint, leg. veteribus. digest. de pactis. & satis est Magdalenae quod habeat regulam iuris pro se, prober reus suam exceptionem à regula & text. aut communem aliquam conclusionem adducat ad probandum eius exceptionem gloss. in leg. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Bartol. in leg. quoties. digest. si quis cautio. & in le. 2. in princip. column. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit. ¶ Non obstat quintum argumentum quod dominus Basilius ita declarauerit eius intentionem, quia respondeo quod dari non debet tali declarationi in causa sua propria & ad eius utilitatem. tractat. enim dominus Basilius de se exonerando ne teneatur ad duplicem dotem. leg. omnibus. Cod. de testibus. Bartol. in l. deferre. §. idem decreuerunt. digest. de iure fisci. ¶ Secundo respondeo quod non admittitur talis declaratio ex intervallo post ius quaesitum ipsi Magdalenae. Ang. in consil. 209. vbi quod pater qui dotem pro filia promissit, non potest ex intervallo declarare se illam promississe, de bonis maternis in prauidicium filiae, cui ius quaesitum est ex simplici dotis promissione. quae Ang. decisio non propius ad casum nostrum posset pertingere. nec valet protestatio facta intervallo post ius quaesitum. leg. ex morte. in fin. Cod. de pactis conuen. Bald. in consil. 20. Decreto libr. 1. Corne. in consilio 265. column. penult. circa med. libr. 1. ¶ Tertio respondeo quod hic non agitur de aliqua declaratione sed de noua dispositione, declaratio enim consideratur quando verba essent ambigua, secus vbi verba sunt clara licet agatur de interpretatione voluntatis, quia, vbi verba sunt clara non statuitur declarationi alterius, etiam principis in prauidicium tertij. Paul. de Castr. in leg. haeredes palam. §. 1. ff. de testam. Ancha. in consilio 398. praemitto. column. 2. vers. sed videndum est. Socin. in consil. 260. column. 10. vers. ex quibus infero. libr. 2. Corn. in consil. 67. column. 2. circa medium. libr. 3. Deci. in consil. 114. column. fin. & in consil. 299. Itaque cum verba istius secundae constitutionis dotium sint clara, non videtur standum declarationi domini Basilij, maxime quia non obscura est viri constantia. ¶ Non obstat sextum & vltimum argumentum de auaritia clericorum, quia cessat hic praesumptio auaritiae vbi constat de liberalitate. ¶ Secundo respondeo quod non praesumuntur clerici auari circa nepotes & nepotes, iuxta illud pontificis, Cupiunt summi grandire nepotes, & ipsum hoc videmus ipsa rerum experientia, quae dicitur veritatis lumen. l. per hanc. in fin. vbi Sali. C. de tempor. appel. & dicitur experientia rerum magistra. §. fin. instit. de satisfacta. cap. quam sit. de electio. libr. 6. & valet ar-

gumentum ab experientia. l. si chorus. §. his verbis. dige. de lega. 3. ¶ Tertio respondeo quod praesumptio auaritiae cessat in domino Basilio notorie plusquam liberali. vt aiunt. ¶ Ex praemissis abunde & efficaciter explicatum habemus primum consultationis articulum, in quo ipso prolixior fui atque arbitrari, ob rei magnitudinem & articuli nodum ac difficultatem, sed breuior in sequentibus fiam. ¶ Capiō secundum dubium, † an quitatio rescindi debeat ex capite laesionis & doli? In quo dubio breuiter puto concludendum quod sic, & quod in tali quitatione dolus vterque interuenerit, id est, ex proposito & re ipsa. Dolus ex proposito arguitur, quia inducta fuit ipsa Magdalena tenellam aetatem agens ad quitandum iura sibi competentia ex secunda constitutione dotium nulla facta lectura instrumenti, ipsius secundae recognitionis nec primae, nec fuit sibi declaratum ius suum factum & in iure, quod ex prima recognitione competere sibi ius ad restitutionem dotium, licet soluta non essent, iuxta doctor. Bartol. in d. l. penult. §. si vir. ff. solu. matr. cum aliis supra adductis in septimo fundamento. Sed simpliciter narratum fuit quod dos recognita per focerum constante instrumento recepto per eg. Iacobum de Merma, in totum soluta non fuerat ipsi focero, & ob id inducta fuit ipsa Magdalena ad quitandum quasi teneretur quitare quatenus dos soluta non esset. Profecto si narratum & expressum fuisset, quod erat alia & prior recognitio dotis ex qua ius quaesitum erat ipsi Magdalenae etiam si dos soluta non esset, non est verisimile quod ipsa Magdalena ius suum remittere voluisset. le. cum de indebito. ff. de proba. quae lex maxime procedit in mulieribus quarum genus dicitur auarissimum, & facit mulier contra naturam quoties donat. l. si ego. cum gloss. ff. ad Velleia. l. si stipulata. §. 1. ff. de dona. inter vir. & vxor. & raro accidit, quod mulier remittat ius suum. l. si à sponso. §. quod si sponsa. C. de dona. ante nuptias. Solum enim fuit narratum instrumentum Mermae & allegatum quod dos tota soluta non esset, quia virtute illius instrumenti seu alterius, per eundem Mermam incontinenti recepti coram eisdem testibus, solum tenebatur focer dotem restituere quatenus soluta esset, ideo ex taciturnitate alterius prioris instrumenti, & suppressione iuris competentis ipsi Magdalenae, virtute prioris recognitionis dolus ex proposito arguitur in ipso focero tacente, ita ex taciturnitate dolum arguit text. in leg. quaeritur. §. si venditor. ff. de adile. dict. Tradit Paul. de Castro. in consilio 411. Viso facto, column. 1. in fin. libro 1. vbi quod praesumitur dolus in tacente veritatem, vt aliquid extorqueat, quod dictum non posset magis proprius accedere ad terminos nostros, nam tacuit focer iura suae nurus, quo facilius quitationem extorqueret & ibidem dicit Paul. quod praesumitur dolus contra eum, qui non certior alium de beneficio sibi competentem prout hic, vbi focer non certiorauit nurum tenellae aetatis de iuribus sibi competentibus ex prima recognitione. Alibi scribit idem Paulus in consilio 465. Viso compromisso. column. penult. post medium. libro primo. quod praesumitur dolus in arbitris qui faciunt ratificari laudum antequam illud legatur, & sic tacito eius tenore. alibi scribunt Innocent. Doctor. in cap. cum dilecta, de praescrip. quod in dolo dicuntur qui generalibus verbis vtuntur apud principem, ipsum in specie non certiorando de omnibus. Similiter tacens veritatem facti, in rescripti impetratione praesumitur in dolo. Bald. in consilio 335. Statuto cauetur quod nullus. column. 1. in fin. libro 3. quod est repetitum in consilio 426. libro 5. Idem dicit Bald. in consilio 306. Proponitur quod quidam Antoniolus. ante fin. libr. 5. Abb. in consilio 109. in secundo dubio. libro 2. Alibi scribit idem Abb. in consilio 68. columna 1. libro 1. quod praesumitur fraus in tacente verum, ad sui commodum & deceptionem alterius. Dolum etiam ex taciturnitate arguit Alexandr. in consil. 14. column. fin. & in consil. 95. libro 5. Corn. in consil. 190. column. 6. vers. tamen in casu nostro. libro 2. & in consil. 12. column. fin. & in consil. 81. libro 3. Iason. in leg. pacisci. ff. de pactis. ¶ Et pro hoc facit, nam ita peccat qui verum tacet, sicut qui falsum loquitur. c. quisquis. n. q. 3. cap. 1. vbi Abb. de crimin. falsi. Bald. in leg. praesbyteri. Cod. de episcop. & cleric. sed in committente aut loquente falsum, non est dubium quod euident & verus arguitur dolus. le. si quis affirmauerit. ff. de dolo. auct. item possessor. Codic. qui potio. in pign. ha. Bartol. in l. procurator qui pro euictione. circa fin. ff. de procur. omne enim male factum prauè & dolo praesumitur actum. l. diuus. ff. de fidei. l. si non conuicij. C. de iniur. cap. 1. de praesumpti. cum simili. ¶ Secundo † arguitur



guitur dolus non solum ex taciturnitate veri, sed etiam ex falsa expressione, quia veritas est quod soluta fuit dos, & illud negari non potest quin focer perceperit fructus illius membri Abbatie Caramaninae, quod dicitur sancti Georgij, per annos duodecim, qui redditus ascendunt ad scutos centum & quinquaginta in singulos annos, ita retulit mihi Magdalena agens, à qua facti veritatem in conscientia volui intelligere, & affirmavit quod in foro animæ tenebatur focer in scutis ter mille quia focer administraverat integros redditus totius abbatie per triennium, deinde percepit fructus illius membri sancti Georgij, annis duodecim ut supra. & amplius quod receperat in pecunia presenti scutos quingentos, & de perceptione fructuum membri sancti Georgij, per annos duodecim, quod est satis notorium & facillime probabitur quod ipsum cum ita sit, non obscure apparet de falsa expressione focer, asserentis dotes totas solutas non esse, ex mendacio autem & falsa assertionem non est dubium dolum presumi. d. l. si quis affirmaverit. ff. de dolo. d. auc. item possessor. C. qui potio. in pig. ha. Anchar. in consilio. 226. Legitur in canone. columna secunda versicu. & bene aduertendum. Paulus de Castro. in consilio 136. Visis & consideratis omnibus superius enarratis. circa fin. lib. 1. Alexandri. in consilio 41. columna tertia in fin. libro 3. & alibi sæpe. ¶ Tertio arguitur dolus in focero ex malo effectu secuto, quia dixit se dare in solutum certas tornatas quas ipse & eius hæredes semper possederunt, intantum quod ipsa Magdalena facta est vidua indotata sine adiutorio, ex effectu autem malo subsecuto arguitur dolus, quia cuius effectus malus est quoque intentio mala presumitur. Bald. in l. i. circa fin. C. si quis omissa. cau. testa. & dici potest de Magdalena agente quod scribitur psalm. 77. Et viduæ eorum non plorabantur. sed Deus ipse omnipotens iudex est viduarum, iniurias earum vlciscens psalm. 67. Turbabuntur à facie eius patris orphanorum & iudicis viduarum. ¶ Quarto arguitur dolus in focero quia extorsit istam quitationem mediante quadam solutione verbali, in tot mobilibus & iocalibus, de quibus nunquam apparuit neque apparere potest, & novit Deus quæ mobilia & qualia iocalia in solutum fuerint data, ita ex verbali solutione dolum arguit Paulus de Castro in consilio 342. Considerandum est primo. colum. 2. ante medium. latius colum. fin. circa medium. & in consi. 385. Siue dicamus. colum. 2. libro 1. quod presumitur dolus in tutore extorquente quitationem ab olim pupillo asserendo se computum reddidisse & reliqua soluisse. Idem tradit Anchar. in consilio 330. Visis facti narratione copiis. Socin. in consilio 159. colum. 3. libro 2. & in consilio 92. colum. 4. circa med. libro 4. Iason. in consilio 219. colum. 3. post medium. libro 2. & in consilio 14. col. 3. libro 3. Addo Bald. in consil. 78. considerandum est. lib. secundo. vbi quod iuramentum minoris super liberatione tutoris, qui reliqua non restituit, debet relaxari tanquam captiosum. ¶ Quinto arguitur dolus verus & ex proposito ex læsione non enormi, ipsius Magdalene sed enormissima, quia ex tali quitatione facta est & remanet indotata cum ex dote egregia parum aut nihil reperitur habere, & sic videtur læsio non ultra dimidiam sed in toto. quo casu ex læsione tam excessiva dolus arguitur ex proposito nedum reipsa, quia non sit verisimile, quod passus quis fuerit tantam læsionem sine nimis, persuasionibus aut aliis insidiis aut dolum paratis, ita dolum ex proposito ex tanta læsione tanquam excessiva arguit Bald. in l. prima §. item sacramenta. de pace iura firma. vbi quod ex enormitate facti presumitur malum consilium. quod Barto. dictum refert & sequitur Barba. inter consilia Calca. in consilio vigesimo octavo columna sexta Addo Bald. in consilio 213. Punctus talis est, a, b, c, & libro primo. vbi quando enormitas læsionis est in propatulo, ibi presumitur dolus. Idem tradit Anton. de Butr. in consilio 45. Domina Orabilis, colum. 2. post medium. vbi quod de facili presumitur contra immoderata gesta, etiam quod de valore certificatus quis fuerit, quid hic dicemus, vbi ista puella non fuit certificata de iuribus suis? & quod arguatur dolus verus & ex proposito ex læsione adeo enormi & excessiva late deduxi in consilio 142. col. 5. post medium. versic. vndecimo arguitur fraus, & columna sequen. ¶ Sexto arguitur dolus, nam dolo fieri dicitur quicquid fit contra bonam fidem. l. dolo. C. de rescind. vendit. quem text. ad hoc citat Paulus de Castro. in consilio 411. Viso facto & dubiis, colum. 1. in fin. libro primo. Sed huic quesito convenit ne fidei bonæ nuntium minorem inducere, ad qui-

tandum dotem egregiam, pro solutione quadam verbali, illi ipsi persuadendo quod dos tota soluta non esset & iurassent puellæ competentia reticendo? ¶ Septimo ad probationem doli adduco dictum Bald. in consilio 312. Si ita est libro 2. vbi quod sagacitas quæ contra minorem committitur fragilis ætatis & consilij, species est doli mali, sed quis illud negabit inductam fuisse puellam adita quitandum, per focer sagacitatem euidentem? imo per caliditatem notoriam, si enim prætendebat focer dotem totam solutam non esse, cur non egit contra promissores, ut soluerent, quod honestissimum fuerat, potiusquam nuntium minorem inducere ad ita quitandum: planè ideo contra promissores litem non intulit aut inferre non maluit, quod solutionem dotis non ignoraret. ¶ Octavo arguitur dolus ex qualitate personæ renunciantis aut quitantis, quia minor supposita multis captionibus. in dolum arguit Ancha. in consilio 375. In supra dicta quitatione, colum. 1. post medium Paulus de Castro in consilio 174. contra superius consulta. colum. 1. post medium. versicu. qualitas etiam personæ. libro primo, minor enim ætas multis insidiis & captionibus exposita est, & infirmum eius consilium, ideo naturalis æquitas suadet talibus subueniri. l. 1. ff. de minor. Accedit qualitas sexus feminini, quam considerat Paulus de Castro. in di. consilio 174. per l. 2. §. verba. ff. ad Velleia. ¶ Nonò dolus in eo arguitur, quid facit, quod de iure non licet. Bartol. in l. propter veneni. §. nepris. ff. ad Sylla refert & sequitur Deci. in l. si idem cum eodem. §. 1. in fin. ff. de iurisdic. om. iudic. Proh. Deum immortalem iure ne permittitur, quitationem eiusmodi à puella minore indefensa & extranea, coniunctorum fiducia orbatæ, extortam habere? ¶ Decimo ad probationem doli arguitur sic, doli presumptio cessat ex præsentia propinquorum & amicorum. gloss. Bald. & Docto. in l. Polla. C. de his, quibus ut indig. Barto. & Doctores. in l. transactionem. C. de transactione. ergo cessante præsentia propinquorum & amicorum, arguitur dolus & fraus, ut contrariorum eadem sit disciplina. lege prima. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iuris. l. & si contra. ff. de vul. cum simi. Et hac ratione videmus quod plurib. locis sunt statuta, quod non valeant contractus minorum & mulierum sine præsentia propinquorum aut consanguineorum. quæ statuta solum fiunt propter dolos & fraudes contrahentium cum ipsis minoribus & mulieribus. Considerandum est etiam, quod cessat hic auctoritas iudicis cuius præsentia si adhibita esset, non talem quitationem verisimiliter approbasset. Et dicere potest ista mulier, quod habetur psalm. 37. & dolos tota die meditabatur. & psalm. 81. Tota die in iustitiam cogitavit lingua tua sicut novacula acuta fecisti dolum. & psalm. 49. Os tum abundavit malitia, & lingua tua concionabatur dolos. ¶ Stante dolo ex proposito multipliciter comprobato, inferitur quod ista quitatio nulla est nec viribus constat. l. eleganter. ff. de dolo. cum simi. ut dixi in d. consil. 142. colum. penult. Quod sine dubio procedit in minore, quia iuramentum minoris dolo extortum, est ipso iure nullum. gloss. not. quam ibi multum commendat. Bald. in l. i. C. si aduers. vendi. Iason. in consil. 160. colum. fin. lib. 2. Et præmissa circa quitationem scripta sunt, præsupposito citra præiudicium veritatis, quod vnica tantum dos constituta sit, & quod per secundam recognitionem dorum prima fuerit nouata, quia adhuc non nocet quitatio tanquam dolo facta. præsupposito autem quod duplex dos dicatur constituta, & vtraque debeatur videtur res extra omnem dubitationem, quia quitatio facta pro contentis in secunda recognitione extendi non potest ad primam recognitionem. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. l. quicquid astringendæ. ff. de verbo. obliga. Renunciatio enim est stricti iuris, etiam quod fiat verbis generalibus. Bald. in consil. 437. Quædam puella. colum. 2. circa fin. lib. 1. Ange. in consil. 52. dominus Gilius. Are. in l. Paulus. in principi. ff. de acquir. hæred. & in consil. 161. Verum est, quod Comicus. colum. penult. circa med. & alibi sæpe Docto. & quod renunciens vni iuri, non censeatur renunciare alteri, est tex. in l. si domus. vbi Bar. ff. de serui. vrb. prædio. not. in l. quoties duplici iure. ff. de regul. iur. & in l. suum. C. de iure delibera. tradit Anch. in consil. 291. Super pluribus articulis. column. 2. circa med. versic. inferitur etiam, quod reciproca donatio. Ad idem est tex. in l. necis. §. 1. vbi Iason. in 1. no. concor. allegat. ff. de acqui. hæred. ¶ Ideo causa ipsius Magdalene videtur in toto siue dicamus duplicem dotem constitutam esse, siue vnicam tantum, & quod ista quitatio non nocet arguen-



do à sufficienti partium enumeratione. ¶ Secundo principaliter ex alio præiudicare non debet ista quitatio, ratione merus reuerentialis, qui præsumitur in nuru respectu foceri cum eadem sit reuerentia focero quæ in marito. l. rei iudicata. §. fin. cum l. sequen. ff. solut. matr. per quæ iura ita dicit Aretin. in consil. 24. colum. 2. in secundo dubio, stante autem metu reuerentiali cum læsione enormi, immo enormissima de qua supra, quitatio rescindi debet, etiam quod non præcesserint minæ vel verbera. Paul. de Castr. in consil. 175. Contra superius consulta, col. 2. circa med. lib. 1. Soc. in consil. 263. col. 3. & seq. lib. 2. Aret. in d. consil. 24. colum. 2. post medium. versicu. contrarium ultra allegata Corne. in consil. 140. in fin. libro 3. Decius in l. pactum quod dotali, colum. 3. in fin. C. de colla. & in c. causam matrimonij, colum. 3. versicu. & conclusio supra facta de offic. delega. Curtius Iunior in consil. 141. colum. 2. in fin. Ripa. libro 3. respon. de dona. reuocan. cap. 15. nume. 8. Quod vnicum fundamentum videtur sufficere ad retractationem dictæ quittationis, etiam præsupposito quod quitatio extenderetur ad primam recognitionem dotis, citra præiudicium veritatis, quia contrarium supra abundè probatum est. Ex præmissis absolutum & explicatum habemus secundum dubium, quod ipsum etiam clarius fiet ex videndis in tertio dubio quia si exceptio dotis non numeratæ opponi non potest, neque poterat de tempore quitationis, clarissimè probatur de læsione Magdalenæ, quitauit enim quasi dos soluta tota non esset, & sic quasi exceptio non numeratæ dotis opponi posset. ¶ Videndum est igitur de tertio dubio, an opponi possit exceptio dotis non solutæ? super dubio breuiter concludendum videtur, opponi non posse, cum lapsa sint tempora opponendi, nam vbi matrimonium durat ultra biennium vsque ad decennium, debet opponi exceptio intra tres menses, à morte mulieris vel mariti, vbi verò durat matrimonium ultra decennium omnino denegatur exceptio. auc. quod locum. C. de dote cau. non numerat. Secundo opponi non potest talis exceptio, quia renunciauit focer cum iuramento tali exceptioni in prima recognitione, ex qua agitur nam tenet talis renunciatio iurata, licet incontinenti fiat renunciatio. Bar. & Ang. in l. fin. C. de non nume. pecu. Bald. nouel. in tract. de dote in 10. parte. columna 3. post medium. versicu. & hoc nisi cum dicto iuramento. Socin. in consil. 80. colum. 9. versu. nec. obstat quartum argumentum. libro 1. & in consil. 27. colum. 5. in fin. lib. 4. Iason in §. fuerat, col. 16. nume. 82. institu. de actio. Capella. Tolosa q. 374. Et licet focer sit mortuus, effectus tamen iuramenti transit ad hæredes, licet non vinculum periurij, vt habetur in capitulo veritatis, de iureiuran. Bal. in consil. 398. quæstio. talis vertitur. & in consil. 444. Quædam scriptura columna 2. circa med. lib. 1. Cald. in consil. 1. in fin. in titu. de donatio. Veronensis. in consil. 8. colum. 4. in consilio 338. colum. 1. in fin. & in consilio vltimo. colum. 6. in fin. Iason. in consil. 86. col. 1. lib. 1. Curtius Iunior in consil. 110. col. 8. circa med. ¶ Tertio, posito & non concesso quod opponi posset exceptio dotis non solutæ, istud procederet contra dominos Clementem & Basilium dotis promissores, secus contra ipsam Magdalenam, cuius quæsitum est iuxta doctri. Bart. in d. l. penu. §. penu. ff. solut. matrim. de qua supra abundè vidimus in primo dubio, in septimo fundamento. ¶ Quarto dico quod vbi essemus in casu, in quo talis exceptio dotis non solutæ opponi posset, prout minimè sumus adhuc non audiretur ipse reus opponens nisi probarent negatiuam, quod soluta dos non fuit, & hoc in odium mendacij quia ausus fuit focer inficiari primam dotis recognitionem & instrumentum, de ea receptum, deinde conuictus fuit apertissimis argumentis, quod per mendacium & calumnie id negauit quod à facto suo proprio dependebat sed vbi quis conuictus est de mendacio super vno negato, præsumitur contra eum super alio negato, nisi probet de contrario, & sic ratione mendacij pars contra quam commissum illud est, releuatur ab onere probandi, l. cum de indebito, post princip. ff. de prob. Per quem text. ita tradit Paulus de Castro in consilio 331. In causa Syluestri. columna secunda. in fin. libro primo. in consil. octuagesimo septimo. quantum ad contenta. columna 2. & in consilio 302. Ego Paulus libro 2. pro quo facit regu. semel. malus. libro sexto. ¶ Quinto de calumnia partis opponentis exceptionem dotis non solutæ apparet ex transactione producta & recepta de anno 1531. & die 4. Maij. per quam apparet de solutione ducatorum 250. restante verò summam promiserunt soluere per solutiones annuas. & non igno-

rat pars quod perceperit redditus illius membri scilicet Georgij, excedentes illam summam, de qua remissione reddituum dicti membri apparet ex instrumentis, receptis per quodam Mermam & ex confessione ipsius foceri in asserto instrumento quitationis, vt mirandum sit oppositam fuisse talem exceptionem. Profecto cum dominus Basilium adhuc teneat illud membrum scilicet Georgij, si focer non percepisset eius redditus vsque ad complementum dotis, verisimiliter egisset contra ipsum Basilium ex instrumento publico, & contra quem agendum erat, non etiam contra ipsam Magdalenam opposita excep. dotis non numeratæ vt supra dictum est in primo dubio in septimo fundamento. & istud est quod scribit Abb. in consil. 73. colum. 3. lib. 2. quod vbi præcedit confessio receptæ dotis deinde sequitur promissio, prout hic, non opponitur exceptio dotis non solutæ. Ex præmissis apparet abundè & clarè responsum ad omnia dubia, & quod intentio ipsius Magdalenæ efficaciter videtur fundata saltem quo ad contenta in prima recognitione, pro qua etiam in dubio videtur pronunciandum fauore dotis, ne remaneat indotata. l. in ambiguis. ff. de regu. iur. late Scriben. in l. 1. ff. solu. matri. & Moder. in tract. de dote per totum. Et ita de iure respondeo saluo saniori iudicio respectu primi instrumenti recognitionis dotis, etiam quo ad forum animæ. quod vero ad secundum, iura quidem & Docto. ita videntur loqui, conscientia autem secundum iura videtur consideranda, sed partis est suæ ipsius saluti prospicere quomodo habeat veritas, quia apud Deum manifesta sunt omnia, Hebræorum quarto. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. & psalm. 18. Delicta quis intelliget. quæst. d. Deo illa sunt clara & psalm. 68. Deus tu scis incipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Deus enim scrutatur corda & renes. Psal. 7. & psal. 37. dicitur, Domine ante te omne desiderium meum. & psalm. 44. Nonne Deus requirit ista, ipse enim nouit abscondita cordis. licet aliter existiment stulti, vt psalm. 63. Dixerunt quis videbit eos. & psalm. 58. Quoniam quis audiuit. Quam ob re ipsam Magdalenam interrogatam esse volui quid sciret de duplici dotis recognitione, quæ ipsa respondit se non compungi, & peccatum contra eam non esse & optimum habere testimonium conscientie suæ. videat igitur si dicere possit cum Prophetâ, psalm. 88. Beatus populus qui scit iubilationem, id est, qui in candida conscientia gaudet. Sauiliani. 24. Maij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauiliano. Iuris Vtriusque Doctor.

S V M M A R I V M.

1 An compendiosa substitutio contineat vulgarem.

## CONSILIVM CCLXXXIII.

## In causa Ioannis Ruferij à Pinarolio.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. De anno 1498. & die. 6. Septembris Ioanninus Ruferij à pinarolio instituit hæredem Luciam eius neprem, ex fratre Mauritio præmortuo, & vxorem Iacobi Sabaudi, & ea quodocunque decedente seu deficiente, substituit filios masculos ipsius Lucie, tam natos quam nascituros, & filios masculos ipsorum filiorum, & ipsis deficientibus, superstitibus, filiabus dictæ Lucie easdem filias substituit in dimidia parte bonorum suorum & in alia dimidia dictum Iacobum Sabaudi & ipso Iacobo quodocunque decedente seu deficiente sine liberis masculis, voluit suam hæreditatem peruenire Francisco de Alaxia, alias de Iacobineta consanguineo ipsius testatoris & ipso Francisco deficiente ad filios masculos ipsius Francisci. Mortuo testatore decesserunt memorati Iacobus Sabaudi relicto vno filio Matthæo, professore religionem fratrum minorum cōuentualium, postea defuncto, ac dictus Franciscus de Alaxia relicto filio masculo postea defuncto excepto Ioanne. Deinde moritur. d. Lucia hæres instituta relicto Gulielmina eius filia ac etiâ relicto dicto Ioanne de Alaxia, filio dicti Francisci, qui Ioannes agit ad fideicommissum dicti Ioannini testatoris pro dimidia coram ordinario Pinaroli. Quæritur quid iuris? ¶ In hac difficultate vidi consilia Doctorū inuicē contendentium, sed pro maiori declaratione arguemur ad partes viâ ferro aperiendo, & aromatum



aromatum naturam sectando, quæ dulcius & efficacius odorefcunt quo fortius contunduntur. Videretur itaque dicendum prima fronte non esse locum substitutioni, in fauorem dicti Ioannis de Alaxia, filij Francisci, quia Franciscus & deinde eius liberi fuerunt vocati casu quo Iacobus Sabaudi decederet sine liberis masculis, decessit Iacobus relicto vno filio Mathæo, ideo defecit conditio. I. non est sine liberis. ff. de verbo. signi. l. pater Seuerinam. §. ita fideicommissio. ff. de condi. & demon. l. i. C. de condi. infer. l. iubemus. §. si autem. C. de S. Trebel. in quibus iuribus probatur quod dispositio facta de filiis numero plurali verificatur in vno quoties agitur de eorum fauore & commodo, tradit Alexand. in consil. 3. in princ. libr. 3. Dec. in l. i. colum. 3. C. de pactis in consil. 50. & alibi sæpissime, cum igitur defecerit conditio per existentiam dicti filij, illa non videtur reuiuiscere mortuo postea ipso Mathæo, sine liberis. l. hæredibus. ff. ad Trebel. l. cum vxori. C. quando dies leg. ce. Oldr. in consil. 2. i. Thema tale est. Pau. de Castr. in cō. sil. 324. Super 2. puncto. column. 2. post med. libr. 1. & in consil. 97. Ne in propriis. libr. 2. latè Mod. in l. in substitutione. ff. de vulg. & in l. cū quis. C. de iusti. & substi. Soc. in consil. 250. colum. 4. libr. 2. Dec. in consil. 63. in 1. dub. & alibi sæpissime. ¶ Neque videtur obstare, quod vbi testator facit plures graadus substitutionum fideicommissarium, primis gradibus, deficientibus, videtur locus vltimo. Bartol. in l. quando, vltima. in fin. ff. de acq. hæred. quem ibi Docto. communiter sequuntur tradit Socin. in consil. 62. colum. pen. li. 1. & idem Socin. inter consilia Corn. in consil. 398. lib. 3. cui consil. se subscripserunt Cacialu. & Corn. vt ibi patet. tradit Deci. in consil. 238. in 1. dub. in consil. 318. col. 2. post med. & in consil. 427. ¶ Quia præmissa videntur procedere dummodo purificetur conditio, sub qua vocatus est vltimo substitutus, per text. in l. pe. ff. de vul. Oldr. in consil. 177. testator. Alex. in consil. 1. col. 5. vers. 3. probatur lib. 1. Corne. in cō. sil. 299. col. 2. vers. sed licet prædicta vera sint li. 3. Pro quo facit, nam licet rupto ex testamento ex causa præteritionis aut exhæredationis conferretur fideicommissum vniuersale, vt habetur in authen. ex causa. C. de lib. præteri. Istud tamen intelligitur sub eadem qualitate & conditione, sub qua relictum erat fideicommissum, ideo si hæres grauatus erat sub conditione, si decesserit sine liberis, filius præteritus, aut exhæredatus, non tenetur ad fideicommissum, nisi hæres institutus decedat sine liberis, & sic remanet fideicommissum apud filium præteritum aut exhæredatum cum suo onere & cum sua conditione. Bar. in l. periculum. §. si. in l. cum pater. §. ab instituto. in fin. ff. de leg. 2. & in di. auten. ex causa, colum. antepen. versicu. sed circa hoc dubitatur. C. de libe. præter. vbi Docto. sequuntur. Eodem modo deficientibus primis gradibus substitutionum, licet fideicommissum remaneat apud hæredem, cum onere restituendi, vltimo substituto, remanet tamen cum sua conditione & qualitate sub qua vltimo substitutus vocatus est. Et istud fundamentum inclinauit in hanc partem duos dominos, aduocatos Taurini, agentes, licet non explicent, & vnus ex eis satis obscure & confuse loquatur. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contraria opinio videtur de iure verior. Et considero quod gradus substitutionum, de quibus agitur omnes videntur compendiosi testator enim simpliciter substituit in casum mortis institutæ & substitutorum, quo casu substitutio dicitur compendiosa. Barto. & Docto. in l. Centurio. columna 12. ff. de vul. in l. precibus. vbi Dec. in l. Centurio. columna 8. C. de impub. & alibi sæpe Doctores. ¶ Compendiosa autem substitutio, non est dubium, quod non continet vulgarem substitutionem. Cy. & Doct. in d. l. precibus. Bart. in consilio 5. Visa quadam petitione. col. 2. & in consilio 40. super eodem testamento. Bald. in consilio 428. quia in substitutione. libr. 4. Quod procedit licet fiat substitutio compendiosa per verba communia. Paul. de Cast. in consil. 152. Præsens dubium. colum. 2. in fil. lib. 1. Et quando substitutio compendiosa resoluta est in vulgarem, quia casus vulgaris euenit, idè de ea iudicatur, quod de vulgari Bart. in l. hæredes mei. Sicum ita. col. fi. ff. ad Trebel. Alex. in consilio 1. col. pen. post med. libro 1. Hoc ita præsupposito, quod omnes istæ substitutiones dicantur compendiosæ, & quod euenit casus vulgaris, dico quod vbi fiunt plures gradus substitutionum compendiosarum, aut vulgariarum deficientibus primis gradibus, fit locus vltimo, & iste casus minorem habet dubitationem quam vbi fit multiplex gradus substitutionum fideicommissariarum, & de hoc est tex. in l. si Titius, & in l. co. æredi. in prin. ff. de vulg.

Tradit Bald. in consil. 162. Quidam fuit substitutus lib. 1. & in d. consilio 428. Quia in substitutione. libr. 4. Socin. in l. 1. colum. 67. versic. circa primam. q. Bar. ff. de vulg. & in d. consil. 52. col. pen. lib. 1. ¶ Sed in casu nostro istæ substitutiones compendiosæ respectu substitutorum resolutæ sunt in vulgarem per mortem substitutorum ante hæredem institutam, non dico quod sint vulgares respectu institutæ, quia quo ad eam substitutio vulgaris defecit adita hæreditate. l. post aditam. C. de impu. sed est locus vulgari respectu substitutorum præcedentium, qui hæredes esse non potuerunt propter mortem ante hæredem, & ita substitutionem vulgarem respectu substitutorum considerat Bartol. in d. l. quando. vltima. ff. de acq. hæred. ideo mortuis præcedentibus substitutis, locus videtur substitutus vltimo loco, quæ conclusio videtur sine dubio procedere, nisi essent contraria supra adducta, ex quorum solutione & confutatione clarissima fiet difficultas. Itaque non videtur obstare, quod vltimo substituti fuerint vocati si Iacobus Sabaudi decederet sine liberis masculis, & quod illa conditio defecit mortuo Iacobo, relicto Matthæo filio. quia respondetur, quod virtute substitutionis vulgaris quæ consideratur inter ipsos substitutos, filij Francisci de Alaxia subrogantur in locum ipsius Iacobi Sabaudi, & perinde est, ac si loco ipsius Iacobi vocati fuissent, in gradu ipsius Iacobi, qui simpliciter fuit substitutus sine illa conditione si sine liberis. cum enim defecerit gradus substitutionis in quo Iacobus vocatus fuerat, non videtur consideranda conditio appositæ sequenti gradui, si Iacobus decesserit sine liberis masculis, quia talis conditio fuit appositæ præsupposito casu, quod Iacobus succederet & admitteretur ad substitutionem, eo autem non admissio admitti videtur sequens gradus in locum eius non habito respectu, quod Iacobus masculum reliquerit. Ita in terminis respondet Paulus de Castro. in consilio 152. Præsens dubium. columna 2. in fin. & sequi. libro primo. Idem sentit Decius in consilio 416. colum. penu. in fin. versicu. vltimo non obstat. ¶ Sed dicet aliquis, quæ est ratio diuersitatis, quod vbi vltimo substitutus admittitur per fideicommissariam, deficientibus prioribus gradibus, inspicitur conditio adiecta, vltimo substituto, secus vbi admittitur ex vulgari. respondeo quod in fideicommissaria non intedit testator vocare vltimo substitutum nisi sub conditione ipsa appositæ, quia cogitauit testator, quod præcedens gradus admitteretur nec voluit præcedenti gradui grauamen imponere nisi substitutus in eo decederet sine liberis, sed in vulgari cogitauit testator, quod præcedentes gradus possent deficere ex capite voluntatis aut impotentia, ideo in vulgari dicitur testator subrogare vltimo substitutum, loco præcedentis substituti, consequenter solum inspicitur conditio appositæ ipsi substituto præcedenti. ¶ Sed pro maiori declaratione adhuc instatur, quia videtur, quod etiam in vulgari attēdi debeat conditio appositæ in ipsa vulgari, vt non sufficiat hæredem institutum non adire ex capite voluntatis aut impotentia, nisi etiam verificetur conditio ipsi substitutioni vulgari appositæ, puta, quandocunque hæres institutus decesserit sine liberis, substituto Titium. pone quod decedat hæres, viuo testatore, relictis liberis, certè non erit locus vulgari licet euenit casus impotentia, mortuo hærede, in vita testatoris, ex quo reliquit hæres liberos, & sic conditio defecit. Ita Oldradus in consilio 141. Thema tale est dominus G. cuius verba tacito autore transplantaui Ioam Andream addi. Specu. in titu. de testamen. §. 1. in vltima addi. Sequitur Socin. in lege prima columna septima versicu. & per prædicta his diebus consului. ff. de vulg. & ita consuluit in consilio septuagesimosexto, columna fin. libro tertio, tradit idem Socin. in l. cum auus. columna octaua. ff. de condi. & demonst. Curtius Iunior in consilio 33. columna secunda. versicu. stantibus præmissis. Rubeus Alexandrinus. in consilio vigesimo sexto. ¶ Respondeo quod intelliguntur præmissa, in conditione appositæ. in eo gradu, ex quo substitutus vulgaris admittitur, ideo si in casu nostro facta esset substitutio Lucie, heredi institutæ, si decesserit sine liberis, & ipsa reliquisset liberos non esset locus vulgari, sed in casu nostro substitutus vltimus non admittitur ex vltimo gradu, cui conditio appositæ est, sed admittitur ex præcedenti in quo Iacobus Sabaudi vocatus erat virtute subrogationis, quia subrogatu in gradum in quo Iacobus fuerat vocatus, in quo gradu cessat talis conditio, quæ subrogatio intelligitur facta sub eisdem qualitatibus, sub quibus ipse



Iacobus vocatus erat. Secundò principaliter respondeo ad argumentum, quòd immo Iacobus Sabaudi videtur decessisse sine liberis masculis, ex quo Matthæus erat professus religionem Fratrum minorum, qui habentur pro omnino mortuis & extinctis, nec faciunt deficere fideicommissum. Barto. l. filiusfamili. §. cum quis, in fin. ff. de legat. 1. Bald. l. cum acutissimi. colum. fin. versicu. item nunquid frater minor. C. de fideicommiss. Decius. in cap. in presentia. columna 30. versicu. septimo. iuxta ordinem & de probatio. nisi dicamus istud non procedere, in fratribus minoribus conuentualibus, quia saltem in communi sunt capaces bonorum ex priuilegio. ¶ Ex præmissis apparet, quàm sit difficilis ista materia, in qua in iudicando magis eligerem istam partem in fauorem substituti, tanquam magis consonam voluntati testatoris, saluo saniori iudicio. Sauiliani 12. Iunij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauiliano. Iuris Vtriusque Doctor.

## S V M M A R I V M.

- 1 Ad quem pertinet ius commendandi?
- 2 Quis intelligatur commendator?
- 3 Extentio non fit ad casum, in quo non militat eadem ratio.
- 4 Verbum prouidemus, quomodo potest intelligi?
- 5 Commenda quando impropriari debet?
- 6 Actus qui sequitur, presumitur fieri ex titulo & causa præcedenti.

## CONSILIVM CCLXXXIII.

Pro domino Eme ex Brianzono contra magistrum Thomam Molaris, presbyterum secularē Gratianopolis.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In hac causa beneficiāli inter dominum Franciscum Eme & venerabilem dominum Thomam Molaris, tria dubia discutienda sunt. Primum, an Vicarius domini præpositi & capituli Viciensis potuerit prioratum, de quo agitur commendare prædicto Molaris ad sex menses. Secundum, an dicatur idem Vicarius commendasse per verba illa, tibi autoritate apostolica legitime dispensato conferimus & prouidemus. Tertium, an talis commenda dicatur sublata per ipsum dominum præpositum cum capitulo in collatione facta prædicto domino Eme, post prouisionem Vicarij, & an talis prouisio Vicarij tolli potuerit, per ipsum dominum præpositum cum capitulo. ¶ Circa primum dubium, non arguendo ad partes, videtur breuiter concludendum, talem commendam per Vicarium fieri non potuisse duplici fundamento. ¶ Primo, quia ius commendandi ad eum tantum pertinet, qui conferre potest de iure communi, secus si conferendi ius competat de iure speciali. idèd capitulo licet Episcopo negligente conferre possit beneficia. capitulo secundo de concess. præben. commendare tamen non potest. Gemin. in ca. nemo deinceps in fin. de electio. libro 6. sequitur Fel. in ca. cum olim. columna penult. versicu. ad 9. quæst. de maiori. & obediens. & in cap. auditis, columna sexta. versicu. similiter videmus. de præscript. Sed Vicarius Episcopi aut alterius Prælati de iure communi, beneficia conferre non potest, nisi ei specialiter concedatur capitulo fin. de officio vica. libro sexto. ergo licet in mandato vicariatus concedatur potestas conferendi, non tamen videtur comprehendere potestas commendandi, nisi specialiter hoc exprimat, cum mandatum dicatur stricti iuris. l. diligenter. ff. mand. capitulo cum dilecta. de rescript. cum similib. ¶ Secundo considero, quod ius commendandi dicitur odiosum propter incommoda maxima, ex tali commendatione prouenientia. experientia enim docuit occasione commendarum diuinum cultum plurimum minui, animarum curam eis, quibus imminet, negligi, hospitalitatem consuetam & debitam non seruari, ruinis ædificia supponi ipsorumque iura in spiritualibus & temporalibus labefactari, &c. ut habetur in extrauag. Innocen. sext. vbi tale genus prouidendi per viam commendæ propterea reprobatur eadem etiam & alia peiora incommoda commendarum refert Clemens quintus in extrauag. ex supernæ, posita in titu. de præbend. hoc ita præsupposito, quod prouisio per viam

commendæ dicatur odiosa, dico quod in generali potestate conferendi beneficia concessa Vicario, non censetur comprehensa potestas commendandi, cum in generali dispositione odiosa non veniant. l. Lucius. §. Titius. ff. de leg. 2. l. idem. §. si tibi versicu. sed si ipse. ff. de condi. ob turpem causa cap. Alma. de senten. excommu. libro sexto. quæ iura ad hoc citat Anch. in consil. 211. de iure communi. colum. 2. post princip. Cal. in consilio 8. colum. 2. circa med. in titu. de senten. & re iudi. vbi facit mentionem de dicto consil. Anch. tradit Socin. in consil. 37. colum. 2. lib. 3. Dec. in consil. 286. colum. 2. & in consil. 361. columna tertia. in fin. Rursus in generali mandato Vicarij non potest dici venire ius commendandi temporaliter, per quod ecclesiæ præiudicium tam graue infertur iuxta no. per Bart. & Doct. in l. cum Aquiliana. ff. de transactio. vbi quod in generali & ampla potestate concessa arbitris, non venit ius cogendi partes ad faciendum generalem quitationem, quia per eam præiudicium nimis graue inferretur partibus, quâto magis istud considerandum est in casu nostro, vbi agitur de præiudicio ecclesiæ & cultus diuini. ¶ Tertio ista conclusio videtur probari ex eo, quod nouissimè scribit Gomesius in regula cancella. de triennali possessore. quæst. 5. vbi latè disputat an commenda dicatur verus & legitimus titulus. & an disposita in materia collationis, locum habeant in commenda. & tandem concludit, quod vbi datur commenda in perpetuum, & cum plena potestate dicitur commenda verus & legitimus titulus, & tunc disposita in prælato habente ius collationis, locum habent in tali commendatario. perpetuo, & ibi respondet Gomesi. ad ea, quæ in contrarium adducebantur, quod procedunt in commenda temporali, quia illa non dicitur verus nec proprius titulus, & talis commendatarius temporalis solum videtur ¶ quidam cultos seu administrator habens legitimam administrationem. de quo latè per Rom. in consil. 350. & sic clare vult Gomesi. quod appellatione collationis non veniat commenda temporalis. & quod disposita in habente titulum collationis, locum non habeant. in commendatario temporali. Idem clarissime voluit Roma. in d. consil. 350. colum. 2. post med. Itaque licet in mandato Vicarij, detur potestas conferendi beneficia quæcunque secularia & regularia, non tamen venit potestas commendandi, quia aliud est conferre, aliud commendare. ¶ Et si dicatur commenda temporalis videtur minus odiosa, quàm perpetua. d. ca. nemo de electio. lib. 6. respondeo quod argumentum procedit in commenda propriè per quam plenè non prouidetur beneficio, & qua stante, beneficium semper dicitur vacare. secus in commenda perpetua habente vim tituli & collationis, quia illa est fauorabilior temporali, cum per eam cesset vacatio. ¶ Amplius dico, si in mandato Vicariatus data esset potestas prouidendi & disponendi de beneficiis, adhuc non veniret ius commendandi, quia intelligi debent illa verba de prouisione & dispositione plenaria, non de commenda per quam temporaliter tantum prouidetur, ita Roma. in d. consil. 350. colum. 2. post med. ¶ Itaque aut vult iste Vicarius potuisse commendare prioratum de quo agitur ex dispositione iuris communis, & non potest, quia de iure communi dispositio beneficiorum voluntaria ad eum nullo modo pertinet. d. cap. fin. de offic. Vica. lib. 6. Aut præten dit id sibi licere, ex forma mandati Vicariatus, & non potest commendare, nisi de commendando expresse dictum sit, quia diuersa sunt conferre & commendare. Aut præten ditur ius commendandi per modum extensionis, quasi ius conferendi extendatur ad ius commendandi, & similiter non potest quia ¶ extentio non fit ad casum, in quo non militat eadem ratio. l. illud. ff. ad legem Aquil. l. a Titio. ff. de verbo. oblig. l. Iulia. §. hoc capit. ff. de ritu. nup. capitulo fin. de translat. prælat. cum similib. sed non est eadem ratio in commendando, quæ est in conferendo, quia ius commendandi dicitur odiosum & præiudiciale ecclesiæ, ut supra probauimus, ius vero conferendi dicitur fauorabile, ne vacent ecclesiæ. capitulo quam sit, de electio. libro sexto. sed de fauore ad odium non valet argumentum, nec fieri extensio potest. l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. reg. odiosa. lib. 6. & ibi reperitur extensionem fieri de collatione ad commendam, illud est in commendam, perpetua & plenaria, per quam idem effectus resultat, atq; ex collatione, secus in commenda temporali, vbi causatur perniciēs ecclesiarum, ut supra visum est. ¶ Infertur ex præmissis, quod Floriti nullum ius habuit virtute assertæ comendæ, ob id ex iure Floriti Molaris venire non potest



potest. ¶ Videamus modo de secundo dubio, posito & non concesso commodum Floriti per sex Menses teneret, an teneat prouisio facta Molaris per resignationem ipsius Floriti per illa verba conferimus & prouidemus. Breuiter puto, quod sic, quia molaris erat dispensatus ad commendas perpetuas in beneficiis regularibus, sed ubi agitur de commendam perpetua, appellatione prouisionis venit commendam, quia appellatione prouisionis venit omnis modus, per quem de iure prouisio ecclesie fieri potest, gloss. in clem. concessa, in verbo prouisioni, de electio. sed per commendam prouidetur ecclesie, ergo, &c. Sed dicit aliquis, ubi fit mentio quod prouisio debet intelligi de prouisione plena, sed per commendam non plenè prouidetur ecclesie, ergo, &c. Et ita arguit Rom. in d. consilio 350. col. 2. post med. & licet Roma. nihil alleget, bene facit text. in l. si te solum. ff. de hære. inst. ubi quod præualeat dispositio quæ plenior est. Ad idem facit text. in §. sed quoties. inst. de iure natu. gen. & ciui. ubi quod verba debent intelligi de potentiori, verbum igitur prouidemus, videtur intelligendum de prouisione pleniori & potentiori, non in commendam. ¶ Ad istud respondeo multis modis. Primo, quod immo verbum prouidemus, debet intelligi de prouisione minus plena per viam commendam, vt aliquid operetur, quia de plena prouisione iam dictum fuerat in verbo conferimus, argu. l. si quando. ff. de leg. 1. & quod not. Bald. in Rub. C. de contra. emp. in 9. q. ¶ Secundo respondendo, quod argumentum procederet in commendam temporali, per quam beneficio non plene prouidetur, secus in perpetua, per quam fit plena prouisio, & ita voluit Gomesius in d. reg. cancel. de trienniali in 5. quæstio. pag. 690. & pag. 695. in fin. post Mod. in tract. reservationis in 3. quæst. princip. ¶ Tertio respondeo, quod in ista collatione refertur dispensatio ipsius Molaris, & fit collatio & prouisio ipsi Molaris autoritate apostolica dispensato, ergo intelligitur facta collatio & prouisio secundum naturam ipsius dispensationis. l. si vno, in princip. ff. de locati. l. si olei. C. eod. tit. cum simil. similiter cum in collatione & prouisione fiat mentio dispensationis censetur facta collatio & prouisio secundum formam ipsius dispensationis & sic in commendam. l. pen. ubi Bartol. C. de iure deliberan. ubi quando in dispositione fit mentio cuius qualitatibus, censetur actus factus tanquam ex illa qualitate & illius contemplatione puta, si in relicto filij fit mentio patriæ potestatis, censetur relicto contemplatione patris: similiter si actum faciens faciat mentionem, quod est hæres, censetur facere tanquam hæres, ita Abbas in consilio 115. columna secunda libr. 2. similiter qui contrahit cum hærede, videtur contrahere eo respectu & ea contemplatione, quod sit hæres. l. si proponas. §. 1. ff. de inoffic. testam. ¶ Quarto respondeo, posito citra præiudicium veritatis, illa verba conferimus & prouidemus, de propria significatione non conuenirent commendam perpetuam, tamen impropriari debent vt actus sustineatur. d. l. si vno, in princip. ff. loca. d. l. si olei. C. eod. tit. l. si stipulatus in princip. ff. de vfuris. l. insulam. ff. de præscrip. verbis. c. constitutus, ubi gl. in ver. rara, de religio. domibus. Alexan. in consil. 44. Visis & ponderatis, colum. 5. versic. item dato quod instrumentum. lib. 4. & in consil. 53. colum. 2. versic. & plus est quia etiã verba. lib. 7. Socin. in l. 2. col. 8. versic. 2. conclusio. ff. de vulg. Dec. in Rub. extra de probatio. col. 2. in fin. Quod procedit etiam in materia odiosa & stricti iuris, in qua tolleratur ne impropriatione actus corruat. l. si stipulatus fuero per te. ff. de verb. obliga. ca. si sententia. de senten. excommu. lib. 6. Abb. in consil. 86. colum. 2. lib. 2. ideo fit impropriatio in verbis sententiarum, ne illa corruat. gl. in l. & puto. §. 1. ff. fam. l. circ. quam dicit sing. Bald. in cap. cum contingit, de dolo & contu. in c. licet, de transla. præla. & in consil. 516. Casus talis est, cum quidam Lanfranchus. in fin. lib. 5. Soc. in l. quoties. 2. ff. de rebus dubiis immo intelligi debent verba largissimo modo, & in omni meliori modo quo fieri potest vt actus valeat. Abb. in consilio 63. columna sexta, libr. 2. & infinita id genus similia cumulare possem, sed non expedit, ideo deberent verba illa conferimus & prouidemus intelligi. s. per viam commendam vt actus sustineatur, nec dicendum est quod intentio prouidentis fuerit conferre & prouidere per viam alterius tituli, ex quo actus vitaretur. l. miles qui destinauerat. ff. de testa. mili. ¶ Quinto respondeo, negari non potest, quin multi sint modi per quos prouideri potest de beneficio puta viam collationis, institutionis, electionis, commendationis, &c. modo quãdo actus qui geritur potest pluribus modis conuenire, sustinetur ex eo

capite, ex capite, ex quo sustineri potest, quando enim simpliciter quid agitur, nec restringit quis se ad certum modum, aut caput, valet actus prout valere potest, quia nemo censetur eligere viam ad impugnandum eius iudicium. ita Baldus in consilio 284. Dominus Raynurius. circa finem libro tertio. Corn. in consilio 202. colum. 2. post lib. 43. dūmodo enim nō restringat se quis ad certam causam, sustinetur actus ex causa ex qua sustineri potest. Pau. de Ca. in cōs. 84. visa dicta facti narratione & his quæ copiose. col. 3. circa med. versic. aduertendum tamen est & in consil. 93. viso dicto testamento. colum. 3. versic. sed in casu nostro. lib. 1. Sed in casu nostro vicarius non se restrinxit ad certum modum prouidendi, immo simpliciter dixit conferimus & prouidemus, ergo intelligi debent verba de illa prouisione ex qua actus sustineri possit, & sine dubio istud videtur procedere faciendo mentionem de dispensatione, quia videtur voluisse prouidere secundum formam ipsius dispensationis per supra dicta: alias quorsum attinebat de tali dispensatione mentionem facere? ¶ Sexto respondeo quod actus qui sequitur, præsumitur fieri ex titulo & causa præcedenti. l. quædam mulier. ff. de rei vendic. l. 2. C. de acq. poss. à primordio enim tituli posterior formatur euentus l. 1. circa. fi. C. de impo. lucra. descrip. lib. 12. Et istud est, quod dicitur, talia esse subiecta qualia predicata demonstrat l. si defensor. ff. de interrog. actio. l. 3. ubi Bar. ff. de fundo. instru. c. inter dilectos, versic. ceterum de fide instru. modo cum Molaris capax non esset beneficii regularis, cum ob id dispensationem obtinuerit per viam commendam & de ea mentio facta sit in eius prouisione, præsumitur facta prouisio ex causa ipsius dispensationis præcedentis, & sic ex causa commendam, non ex alia, Aliis etiam, rationibus & argumentis comprobari posset ista conclusio, sed non expedit. ¶ Venio ad tertium dubium, an talis commendam potuerit reuocari per prælatum & capitulum. videratur dicendum prima fronte, quod sic. nam commendatarius debet curare diligenter, vt monasterium legitimū sibi prælatum, eligat, quod si super annum in commendam per seuerans hoc egerit iure commendam priuatur. c. confis. 7. q. 1. c. obitu, &c. Catuanensis. 61. di. profecto si commendatarius reuocari non posset, frustra ageretur de electione faciendâ per prælatum. satis n. esset de prælato commendatario. ¶ Secundo quod commendatarius reuocari possit, etiam inuitus & non vocatus, tradit Lopus in capitulum. nemo deinceps. de select. libr. 6. ubi si capitulum sede vacante debuerit commendatarium, poterit nouus Episcopus ea. em commendatarium reuocare eo inuito, & non vocato. sequitur Fel. in capitu. cum olim. colum. pen. & de maior. & obediens. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius, & quidem in casu nostro, in quo agitur de commendatario perpetuo res videtur sine dubio, quia talis commendatarius perpetuus, dicitur verus prælatus habens titulum, & in eo habent locum disposita in vero prælato: ergo sicut prælatus verus reuocari non potest sine causa saltem per inferiorem à Papa, vt habetur in c. quæ in Ecclesiis, de consti. ita nec talis commendatarius. ¶ Secundo etiam quod ageretur de commendatario temporali, adhuc idem videtur quod reuocari non possit. gl. in d. c. nemo. de electio. libr. 6. Gemin. in cōs. 8. colum. 3. ¶ Solum superest, ad contraria vt respondeamus, ex quorum confutatione clarissima fiat quæstio. Itaque non obstat primum argumentum, quod durante commendam prælatus eligi potest debet, & quod talem electionem commendatarius ipse debet diligenter procurare. quia respondeo, quod procedit argumentum in commendatario. qui deputatur solum ad vtilitatem ecclesie, pro eius custodia & cura, quandiu prouideatur de vero & titulato prælato, & qui commendatarius non facit fructus suos, sed dicitur simplex custos & depositarius, vt habetur per Scriben. in cap. si constituerit. de accusa. Rom. late in d. cōs. 350. nimirum si ad libitum commendantis potest reuocari ad instar depositi & custodie: secus in commendatario deputato etiam vtilitatem ipsius commendatarii, vt faciat fructus suos, vel vt inde viuat: quia talis reuocari non potest. Ita declarat Roma. in d. consil. 352. colum. 1. in fi. Corn. in consil. 66. colum. fin. lib. 3. sed iste molaris fuit prouisus de commendam, ad vtilitatem ipsius Molaris, ergo &c. Amplius gl. in d. cap. nemo, de elect. lib. 6. loquitur in commendatario qui non facit fructus suos, & tamen vult, quod reuocari non possit. ¶ Non obstat, quod commendatarius deputatus per capitulum sede va-



cante potest reuocari per nouum episcopum, quia respon-  
deo eodem modo, quod illa commenda fit per capitulum  
per modum prouisionis, quandiu sedes vacat & citra præ-  
iudicium iurium futuri episcopi: ideo creato episcopo, po-  
test per ipsum episcopum reuocari cuius iuribus capitu-  
lum derogare noluit neque potuit. Ita loquitur Lopus in  
d. c. nemo. & Fely. in d. c. cum olim. col. pe. de maior. & obed.  
Sed non sumus in casu diuerso, habente rationem diuer-  
sam. quia facta est commenda non per modum prouision-  
is, nec solum ad utilitatem & prouisionem ecclesiæ, sed  
etiam ob causa in ipsius cōmendatarij. ¶ Ex præmissis appa-  
ret causam domini Emæ solum defendi & fundari ex di-  
ctis in primo dubio, & ea de iure respondeo, saluo saniori  
iudicio. Sauliani. 27. Iunij. 1546. Aymo Crauetta ex Sau-  
liano. I. V. Doct.

## S V M M A R I V M.

- 1 Bona alienata vendicari non possunt, viuentē matre quæ alienauit.
- 2 Euentus superueniens infirmare non debet actū qui effectum sortitus sit.
- 3 Verba legis, permittentis vendicationem bonorum liberis primi matri-  
monij, debent intelligi de vendicatione perpetua & effectuali, quæ re-  
uocari non possit.

## CONSILIVM CCLXXXV.

Pro spec. artium & medicinæ Docto-  
re domino Dominico Bucij à Car-  
magnolia cōtra spec. dominam Mar-  
garitam de Bondonis vxorem spec.  
domini Aymonis Marini iuriscōsul-  
ti, ex loco Villæfranchæ.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Scripsi  
ante bellum pro spe. d. Dominico Bucij à Car-  
magnolia artium & medicinæ doctore contra  
spec. dominā Margaritā de Bondonis super ma-  
teria l. fœminæ. C. de secun. nup. an dicta domina Margari-  
ta filia. nō. dominæ Annæ de Buneis ex primo matrimo-  
nio potuerit vendicare bona relicta eidē dñe Annæ per nō.  
dominū Ioannē de Bondonis eius primū maritū cōtra me-  
moratū dominum Dominicū Bucium emptorem dictorū  
bonorum viuentē adhuc ipsa domina Anna. Quæ ipsa e-  
tiam causa fuit publice acta & disputata coram magnifico  
quondam preside purpurato per causæ patronos, id est per  
magnificum quondam dominum Ludouicum Vicome-  
ratum & me pro parte dicti domini Dominici, & per ma-  
gnificum quondam dominum Bernardinum Coruum vi-  
carium Marchionalem secum assistentē spec. domino Ay-  
mone Marino, viro dictæ dominæ Margaritæ, & tandē pro-  
nunciata fuit sententia absolutoria in fauorem ante relati  
domini Dominici. Plane dicit in dubium reuocari iustitiā  
d. sententiæ. Consultus igitur vt animi iudicium scriptis cō-  
mendem, nihil discedo à priori sententia, sed. n. quo clarior  
& splendidior fiat res, arguemus ad partes. Disputando. n.  
& opponendo veritas clarius ostenditur. l. si. §. mita. ff. de  
mun. & hon. l. 2. §. ex legibus. ff. de orig. iuris. l. diui. ff. de iure  
patro. l. Offilius. ff. de leg. 3. & veritas sapius excogitata ma-  
gis splendescit. c. fi. 35. q. 9. c. inter dilectos, de fide instr. argu-  
mentis. n. & collationibus frequenter latēs veritas aperitur  
in extran. Ioan. 22. quia nonnunquam & ferrō viam aperit  
qui per contraria transit. Bal. in l. precibus. col. 6. ver. venia-  
mus modo per contraria. C. de imp. Sal. in l. si pecuniā. col.  
2. C. de cond. ob cau. ¶ Nam sicut aromata magis redolent  
quo fortius conteruntur, sic veritas quanto magis conterit-  
tur & oppugnatur, tantō clarior expulsiis nebulis in lucem  
progreditur. Pau. de Ca. in consil. 23. Solet aromatum. in prin.  
lib. 1. sic opposita iuxta se posita clarius elucescunt secun-  
dum Philosophum. Pau. de Cast. in consilio 444. In causa  
quæ vertitur inter communitatem, consil. 2. lib. 1. Cor. in cōf.  
5. in prin. lib. 3. ¶ Videretur igitur dicendum prima fronte  
locum esse vendicationi bonorum etiam ante mortem  
matri, quæ ad secunda vota transiit, prout in terminis

voluit. Bald. in d. l. fœminæ, in prin. colum. 1. in fi. & in l. ge-  
nerallter. §. in his. C. eo. tit. secun. nup. mouetur Bald. qui  
hodie de iure authenticorum, mulier. de proprietaria ef-  
ficatur usufructuaria, & dominium talium bonorum trans-  
fertur in liberos primi matrimonij, ergo si mulier usufru-  
ctuaria alienet usufructum finitur ius usufructus & con-  
solidatur cum proprietate. §. finitur, insti. de usufr. & cum  
dominium sit apud liberos primi matrimonij, statim po-  
tuerunt vendicare, quod Bald. dictum simpliciter refert  
& sequitur Capra in consil. 27. in fin. latius idem Capra. in  
consil. 46. colum. 2. post med. versicu. & cum postea ipse  
Venantius. vbi quod hoc maxime procedit quando alie-  
nans soluendo non esset, quia tunc agitur contra posses-  
sorem bonorum. Illud etiam dictum Bald. sequitur idem  
Capra in consil. 93. colum. 2. in fin. ¶ Sed præmissis non ob-  
stantibus, quæ vere ob stare non arbitror, contrarium pu-  
to de iure verius, quod immo talia bona alienata vendi-  
cari non possint, viuentē matre, quæ alienauit. & ista con-  
clusio clarissime probatur per text. in d. l. generaliter. §.  
itaque defuncto. C. de secun. nup. vbi Bald. & cum de hoc  
sit casus. l. non est dubitandum l. ancilla. C. de furtis. & ces-  
sare debent glossationes vbi text. habemus in contrarium  
l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. l. ille aut ille. §. cum.  
in verbis. ff. de leg. 3. gl. in l. sed dicit. ff. de offic. præsi. Bald.  
in consil. 345. Dicebam. lib. 3. ¶ Vniuersa difficultas consi-  
stit in respondendo ad argumentum. Bald. quod ille text.  
in d. l. generaliter. §. itaque defuncto, procedit de iure co-  
dicis, secus hodie de iure authenticorum. Quia respondeo,  
quod argumentum posset procedere, quando de iure au-  
thenticorum dominium talium bonorum pure & simpli-  
citer transferatur in liberos primi matrimonij, solo usufru-  
ctu remanente apud vxorem, transeuntem ad secunda vo-  
ta, sed ita non est, quia dominium non omnino & sim-  
pliciter transfertur ad liberos primi matrimonij, sed con-  
ditionaliter si ipsi superuiuant matri, quia ipsis præmoriē-  
tibus manet mater re proprietaria. §. quoniam infirmans. in  
auth. de nupt. Itaque cum liberi primi matrimonij non ha-  
beant dominium talium bonorum, nisi sub conditione  
si mater præmoriatur, sine dubio ante euentum condi-  
tionis, matre adhuc viuentē, agere non possunt l. cedere  
diem. ff. de verbo. signific. l. hæc venditio. in princip. ff. de  
contrahen. emp. l. legata. & l. qui hæredi. in fi. ff. de condi. &  
demonst. ¶ Quod autem tale dominium liberorum primi  
matrimonij sit conditionale, probatur, quia non fit ipso-  
rum liberorum, nisi præmoriatur parens, transiens ad se-  
cunda vota. d. §. quoniam infirmans. sed tempus mortis  
importat conditionem quando aliquid debetur alicui vel  
ad eum pertinet in tempus mortis alterius, quia intelli-  
gitur deberi vel pertinere si ille moriatur. l. hæres meus. ff. de  
cond. & dem. l. quocunque non solum, l. ibi Iason. in primo  
not. ff. de verbor. obli. l. cum hæres. ff. quan. dies leg. ced.  
¶ Secundō contra Bald. adduco, nam prohibitio legis & te-  
statoris æquiparantur. §. disponat, in authen. de nup. latē  
Scrib. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. 1. sed in dispositione te-  
statoris quando prohibitio alienandi est coditionalis, si  
fiat alienatio pendente conditione, tenet alienatio, nec bo-  
na possunt vendicari pendente conditione, l. 1. §. si autem  
sub conditione. C. de cond. de leg. ergo idem in prohibitio-  
ne legis. ¶ Tertiō contra Bald. adduco text. in §. si vero. ex-  
pectet. in authen. de nupt. vbi quod penæ transeuntium ad  
secunda vota, cessant non extantibus liberis primi matri-  
monij. quod procedit siue non extent liberi de tempore  
secundi matrimonij, siue post desinant esse. authen. sed &  
si quis. C. de secun. nup. In quo text. dicitur quod liberis præ-  
orientibus confirmantur alienatio, si alienatio confirma-  
tur, ergo præsupponitur quod alienatio reuocari non de-  
bet quandiu viuit parens transiens ad secunda vota & alie-  
nans, quia si reuocari posset, iam non confirmaretur aliena-  
tio quæ reuocata sit, sed magis diceret tex. quod reuocatio  
facta retractari debet. ¶ Quartō contra Bald. adduco argu-  
mentum ab absurdo si vera sit opinio Bald. oportet neces-  
sario dicere, quod præmortuis liberis ante matrem tran-  
seuntem ad secunda vota, necesse sit matri agere ad retra-  
ctationem vendicatorum per filios, ex quo mortuis liberis  
confirmatur alienatio, sed hoc videtur absurdum, quod lex  
voluerit permittere filiis primi matrimonij vendicatio-  
nem bonorum retractabilem, ipsis filiis præmortuis, cum  
reuocari non debeat, quo ab initio legitime gestum est.  
¶ Euentus enim superueniens infirmare non debet actum  
qui effectum sortitus sit. l. nec enim. ff. de iti. actuque prin. l.  
sanci-



fancimus. C. de admi. tuto. l. donationes C. de dona. inter vi-  
rum & vxor. l. qui furere, vbi Bart. ff. de statu homi. l. qui in  
potestate. §. fin. ff. de test. cum simi. Immo magis honestum  
& iuridicum est, quod stet in suspenso alienatio, quam  
quod statim retractatur & deinde post retractationem  
ad firmitatem iterum redeat. ¶ Quinto contra Bald. pon-  
dero iterum text. in d. aucten. sed & si quis, dum dicit, quod  
liberis pramortuis confirmatur alienatio. qui text. loquitur  
per verba presentis temporis, ergo ipso iure firma  
fit alienatio: verba enim presentis temporis important ip-  
so iure. gloss. in l. in criminali. C. de iurisd. om. iur. Bart. in l. iu-  
bemus. §. sane. C. de sacrosanct. eccle. l. in l. manifestat. co-  
lumn. ff. de iure iuran. sed si alienatio posset reuocari in  
vita alienantis, liberis pramortuis, non fieret confirmatio.  
ipso iure, immo necesse esset agere contra liberos, primi  
matrimonij aut habentes causam ab eis, & necessaria esset  
sententia: itaque dum confirmat lex talem alienationem,  
necessario presupponit quod interim reuocari non possit  
alienatio. ¶ Sexto contra Bald. tertio loco pondero illud  
verbum confirmantur. si enim in vita parentis alienatio  
reuocari posset per liberos, primi matrimonij, eis mortuis  
ante parentem alienantem, iam non confirmaretur alie-  
natio sed de nouo alienata transferrentur in parentem, aut  
habentes causam ab eo. diuersa enim sunt confirmare, &  
de nouo dare, vt habetur in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. na-  
tura enim confirmationis non est aliquid de nouo dare. c. in-  
ter dilectos. §. porro. extra, de instir. Oldrad. in consil. 164.  
Viso priuilegio. in fin. ¶ Septimo sub autoritate legis de-  
cipi nemo debet. l. si. C. de his, qui veniam etat. impe. sed  
si vendicari possent bona in vita parentis alienantis, em-  
ptores, qui illa emissent a liberis primi matrimonij, eis prae-  
mortuis remanerent decepti & cogerentur bona restituere.  
¶ Octauo verba legis permittentis vendicationem  
talium bonorum liberis primi matrimonij debent intelli-  
gi de vendicatione perpetua & effectuali, quae reuocari  
non possit. Abba. in consil. 61. column. 1. post med. libr. 1. vbi  
quod dispositio legis vel statuti intelligi debet, vt habeat  
effectum permanentem, per text. in l. 1. §. 2. vbi Decius  
ff. quod quisque iuris. c. Melchion. l. q. 1. §. hac autem verba.  
de poeniten. d. 1. sed intelligendo, quod vendicare possint  
bona in vita parentis alienantis, talis vendicatio non erit  
perpetua nec effectum habebit permanentem, cum reuo-  
cari possit filiis pramortuis, itaque vt intelligatur text. de  
vendicatione effectuali perpetua & permanente, necessa-  
rio dicendum est, quod vendicari possint bona post mor-  
tem alienantis, & non ante. quod ipsum vnicum funda-  
mentum videtur mihi naturale, reale, & plenum aequita-  
tis, solum sufficiens ad victoriam causae, ¶ Nono contra  
Bald. qui se fundat super iure authen. quod ius codicis  
videatur correctum per ius authenticorum, dico, quod  
correctio induci non debet nisi expresse dicatur l. fanci-  
mus. C. de testa. l. praecipimus. in fin. C. de appel. vbi Bartol.  
§. tribus in authen. quibus mo. natu. effi. sui. nec induci de-  
bet correctio per subauditos intellectos. gloss. in cap. cupie-  
tes. §. quod si per viginti, de electi. libr. 6. sed nullus text. in  
uenitur in authenticis dicens expresse, quod vendicari possint  
taliam bona in vita parentis alienantis, ergo, &c. ¶ Decimo  
hic agitur materia penalis & priuationis, quod mulier pri-  
uetur iurib. suis seu iure, quod habet in bonis relictis a pri-  
mo viro, omnis. n. priuatio dicitur poen. l. 1. C. de his, quae  
poenae nomi. l. as. in l. si insulam, column. 11. ff. de verbo.  
obli. & in l. venia. column. 4. C. de in ius vocan. sed poena  
priuationis imponi non debet, nisi lex expresse dicat. §. cu  
igitur. in authen. de non elig. secun. nup. glo. in c. fin. de iure  
patro. cum simi. vt per Mod. in l. 1. column. pe. C. de transac.  
& alibi sapissime Doc. sed nulla lex inuenitur aut allega-  
tur per Bald. etiam iuris nouissimi, quae dicat reuocari  
posse talem alienationem, etiam in vita parentis alienantis,  
ergo &c. ¶ Vndecimo contra Bal. videtur tex. clarissimi au-  
thenticorum in d. §. quonia infirmas. in authen. de nup. qui  
tex. venit ad declarationem praecedentium & sic declarat  
tex. in d. §. si vero expectet, & distinguit, quod aut liberi  
superfunt prioris matrimonij, & tunc infirma omnino ma-  
net alienatio, aut pramortuitur & rata fit. Postea in fi. sub-  
dit tex. quod alienatio manet in suspenso, sequentibus com-  
mittenda fortunis aut perfecte ab initio infirmanda aliena-  
tione aut perfecte valente. Quae ipsa verba iudicio meo ef-  
se clariora non possent, & vellem quod Baldus, qui ex ca-  
pite suo multas & ipsas subditas decisiones audacter ni-  
mium affirmavit, respondisset ad illos textus non etiam in

re ram graui ita leuiter decidere ausus sit, arguendo ex ge-  
neralibus, omisissis particularibus, immo & ipsa generalia  
non ad integrum considerando. ¶ Et hic proprie verifica-  
tur dictum Anton. de Butr. in capitul. consultationibus.  
column. 11. de iure patro. vbi quod Bald. aliquando locutus  
est ex suo cap. sine intellectu, sic etiam Curt. senior in con-  
sil. 77. column. 2. circa med. referendo illud dictum Ant. de  
Butr. dicit quod Bald. saepe numero loquitur ex suo capite  
sine iure. idem dicit Deci. in consil. 610. column. 3. post med.  
Vincent. Paliotus inter consil. Curtij senioris in consil. 17.  
column. 3. ante med. Cerebrum enim Bald. continue volue-  
batur sicut auis in aere, secundum Pau. de Cast. sociu Bald.  
quem refert & sequitur Alex. in consil. 133. Verè crudelis.  
col. 2. in fin. libr. 4. ideo in quocunque difficili articulo so-  
let Bald. varius reperiri. l. as. in l. si. col. 16. num. 69. C. de iure  
emphy. ¶ Duodecimo vbi quispiam autoritate mouere-  
tur magis, quam ratione, ne solus Bald. reprobare videar,  
eandem opi. contra Bal. tenet Soci. in consil. 34. col. 8. in fin. in  
6. q. lib. 1. post. Sal. in l. si quis prioris. §. nullo. C. de secun. nup.  
Idem tenet Ripa. in d. l. foeminae. num. fin. C. de secun. nup.  
per tex. in §. sed quod sancitum. & in authen. de nup. pon-  
derando verba vendicabunt & tale erit, &c. quae sunt fu-  
turi temporis, quasi dicat non statim vendicabunt, sed  
demum pramortuo valente. Eandem opi. sensit Corn. in  
consil. 319. column. fin. libr. 3. dum dicit, quod si mulier det in  
dorem talia bona, alienatio est nulla respectu proprietatis,  
ergo setit respectu vsusfructus, & sic vult & sentit Cor. quod  
viuente vxore, filij agere non possint. Immo fortius voluit  
Rom. in consil. 182. quod adeo valet talis alienatio, vt em-  
ptor molestari non possit, etiam mortua vxore aut matre,  
sed emendari debeat damnum filiis alienantis ex substan-  
tia eiusdem alienantis. quod tamen Roman. dictum non  
indistincte placet, immo videtur, quod bona immobi-  
lia vendicari possint mortuo alienante. ¶ Ex praemissis  
apparet hanc partem contra Bald. firmatam esse & com-  
probatam optimis efficacissimisq; rationibus & authorita-  
tibus, & ita iudicare, si causa mihi decidenda esset est enim  
humanior & aequior opinio. ¶ Postremo considero, quod  
hic sumus extra terminos d. l. foeminae. quae non procedit  
in his, quae habuisset coniunx titulo oneroso. Bald. in au-  
then. in donatione, in fin. C. de secun. nup. & in lege hac  
edictali. §. his illud. in versicul. deuoluenda, eo titu. Sequi-  
tur Roman. in consil. 219. column. 2. versicul. ultimo pars  
ista Decis. in l. 1. column. 6. in 12. not. C. de secun. nup. sed  
istam grangiam habuit vxor ex causa, onerosa, & pro do-  
tibus suis scutorum sexcentum & pro omnibus aliis iuri-  
bus quae petere poterat a marito ab eius heredibus, ¶ Nec  
ob. quod solum soluti fuerint scuti tercentum, & quod pa-  
ter vxoris recognouerit se debitorem de scutis tercentum  
quia talis recognitio non nocet vxori, cuius quaesitum est  
ex confessione mariti & promissione de restituendo. Bar-  
tolus & Paulus de Castro in l. penult. §. si vir. ff. solut. matri.  
Alexand. in consilio 36. columna prima, libr. 2. & in consilio  
148. col. 1. lib. 5. Socin. in consil. 179. column. 4. versicul. confirman-  
tur postremo praemissa. libr. 2. & in consil. 88. column. pe. in fi.  
lib. 4. Cor. in consil. 151. in 2. dubio. lib. 1. & in consil. 209. col. fi.  
lib. 3. & in consil. 106. li. 4. Bal. nouellus in tract. dotis in 8. par.  
priui. 24. & sequitur Neuiza. in sylua nuptia. char. 43. col. fi.  
secundum paruum impressionem, vbi quod ita obtinuit co-  
ram regio Senatu Mediolani. addo Bald. in consil. 224.  
vir lib. 5. Nec ob. responsio partis, quod doct. Bart. in d. l.  
pe. §. si vir. non procedit in dote profectitia cuius actio est  
communis patris, & filiae, & in qua non potest filia agere si-  
ne consensu patris. Quia istud non procedit quando pro-  
missio restituenda est facta ipsi filiae, quia tunc actio est  
solius filiae. Bartol. & Doct. in l. post dotem column. 6. vers.  
4. quare. ff. solu. matr. Cur. Iun. in consil. 152. col. 2. vbi quod  
doct. Bartol. communiter approbatur, ideo cum ma-  
ritus promiserit dotem vxori restituere, illa recognitio pa-  
tris filiae non nocet, consequenter dicitur vxor habere  
istud legatum ex causa dotis onerosae. ¶ Similiter euran-  
dum non est, quod dicat pars, vxorem non fecisse fructus  
suos propter cautionem non praestitam de vtendo & fru-  
endo, arbitrio boni viri, & quod petitio cautionis non  
esset necessaria quia mater tutrix tenebatur a seipsa pe-  
tere. quia non puto, quod mater secundo nubens esset tu-  
trix. ¶ Secundo respondeo, quod ista cautio non videtur  
necessaria in vsufructu isto legali & improprio, quo patet  
quia pramorientibus liberis remanent bona apud ma-  
trem pleno iure, quod non accidit in vero & proprio vsu.



fructu: ideo dicta in usufructu de cautione praestanda, extendi non debent ad vsumfructum improprium. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matri. maxime in hac materia poenali & odiose. l. cum quidam. vbi late Mod. ff. de libe. & post. ¶ Tercio quod talis cautio non sit necessaria, probatur, quia talia bona alienari possunt, nec reuocatur alienatio in vita alienatis, vt supra abunde probauimus, quod non esset, simplex usufructus. & praeterea absurdum esset dicere, quod emptores talium bonorum tenerentur cauere. Quarto dico, quod ex isto capite agi debebat contra dominam Annam matrem, non contra dominum Dominicum tertium possessorem. l. 1. §. si haeres. ff. ad Treb. vbi late Scriben. Quinto dico, quod in omnem euentum etiam si ageretur contra ipsam dominam Annam, eidem succurreretur erranti in iure, vt in terminis tradit Pau. de Castr. in consil. 353. Ad primum dicendum, quod cum frequenter circa fin. libr. 2. vbi quod mulier usufructuaria quae cautionem omisit per errorem iuris, non solum lucratur fructus perceptos, sed etiam potest petere fructus, quos percepit proprietarius. ¶ Reliqua, quae opponuntur videntur mera sonia, ideo concludo in fauore ipsius dñi Domini rei conuenti, pro quo etiam in dubio iudicandum. reg. fauorabiliores. ff. de reg. iur. licet careat res omni dubitatione. Sauiiliani. 16. Iulij. 1546. Aymo Crauetta ex Sauiiliano I. V. D.

## SUMMARIUM.

- 9 Patruus negotiatus de pecuniis communibus, tutor nepotum tenetur communicare lucra ex tali negotiatione.
- 2 Possunt pupilli post finitam aetatem pupillarem, societatem ratificare

## CONSILIVM CCLXXXVI.

Pro filiis & haeredibus Ludouici de  
Papua ex Pinerolio, contra Marchi-  
otum de Papua eorum patrum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ludouicus & Marchiotus de Papua fratres, ex Pinerolio, simul habitabant & communiter negociabantur, omnia communicando ex negotiatione pronientia, deinde mortuo Ludouico, Marchiotus tutor filiorum, eiusdem Ludouici, in pecuniis & mercibus communibus negociatus est, & communiter vixit cum eis, vsque in tempus praesens: modo volunt partes venire ad diuisionem bonorum communium, in qua diuisione de pluribus dubitatur. ¶ Et primo, an dictus Marchiotus communicare lucra obuenta ex negotiatione praedicta mortuo Ludouico, filiis ipsius Ludouici. In quo dubio videretur dicendum prima fronte, quod non quia inter dictos filios & Marchiotum eorum patrum nulla proponitur societas in ipsa negotiatione quia non apparet, quod dictus Marchiotus fuerit negociatus communi nomine. In dubio autem praesumitur, quod proprio nomine fuerit negociatus. l. & magis. ff. de soluti. l. Titium & Mauium. §. perfectus. vbi Bartol. ff. de admi. tut. vbi probatur hoc procedere etiam si negocians esset tutor pupilli, tradit Bartol. in d. l. Titium & Mauium. §. altero, & in l. si patruus. C. com. vtr. iud. Alexand. in consil. 132. column. 3. in princ. versicul. quinimo praesupponi potest. libr. 5. Deci. consil. 21. ante fin. secundo licet Marchiotus negociatus esset communi nomine, adhuc non videretur societas contracta inter eum & nepotes pupillos, quia pupillus societatem expresse contrahere non potest sine auctoritate tutoris. l. vt in conductionibus. ff. pro socio, ergo multo minus tacite ne plus operetur tacitum, quam expressum. l. qui ad certum. ff. locati. & in terminis tradit Bartol. in d. l. Titium & Mauium. §. altero & in d. l. si patruus. Alexand. in consil. 149. capit. 1. libr. 1. Itaque cessante societate vel expresse, non videtur tractandum de aliqua communicatione lucrorum. ¶ Nec obli. quod dictus Marchiotus esset tutor nepotum, quia non potuit validare contractum tacite, societatis, praestando autoritatem in facto proprio. lege in princ. ff. de auto. tuto. & in terminis tradit Petr. pe Vbal. socie. in 3. parte. column. 3. quae refert & sequitur Deci. in consil. 441. column. 2. post med.

¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo dictus Marchiotus teneatur ad communiter talium lucrorum. Primo, quia dicta negotiatio post mortem Ludouici videtur continuata communi nomine ipsius Marchioti & eius nepotum, sicut fuerat communiter inchoata, ex quo mortuo Ludouico communiter & simul habitauerunt & bona communia diuisa possederunt, prout in vita ipsius Ludouici: ita Bald. in d. l. si patruus, column. 3. C. com. vtr. iud. arg. l. nam & Seruius. §. si viuo. ff. de nego. ge. & quia a primordio tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fin. C. de impo. lucra. descrip. libr. 10. sequitur Alex. in d. consil. 12. column. 1. libr. 5. ¶ Secundo dico, quod ex quo iste Marchiotus patruus negociatus est de pecuniis communibus & erat tutor nepotum, sine dubio tenetur communicare lucra ex tali negotiatione, prouenientia. l. 2. ff. quae ex facto tuto. l. curator. C. arbi. tute. Bar. & Bald. in d. l. si patruus. col. 2. C. communia vtri. iud. Dec. in l. si pecuniam. in 2. no. ff. si cer. pe. & in consil. 21. ante ff. ¶ Tercio nisi dicamus Marchiotum negociatum communi nomine, etiam ad utilitatem minorum, argueretur in eo delictum, quod voluerit negociari de pecuniis alienis & pecunias alienas in usus suos conuertere, nam committitur furtum etiam iuri communi. l. rei communis. l. merito. ff. pro socio. l. si socius. ff. de furtis. ideo ne praesumatur socium voluisse delinquere, pecuniam communem insolidum sibi appropriando & traficando, dicendum est, quod intellexerit negociari communi nomine. istud voluit Alex. in d. consil. 132. column. 3. in princ. libr. 5. vbi quod praesumitur quis negociari proprio nomine non communi, quando nomine suo legitime actum facere potest & sic sine suspitione delicti, secus ergo vult quando negociari legitime non posset suo nomine, prout in casu nostro, facit text. in l. 5. ff. de dona. inter vir. & vxor praesumitur acquirere de pecunia mariti, quando alias legitime & sine suspitione adulteri praesumi non potest, quod acquisierit de pecunia propria. ¶ Quarto ista quaestio esset extra omnem dubitationem si apparere posset de aliquibus scripturis ipsius Marchioti, circa causam negotiationis, in quibus appareret quod etiam nepotum nomine negociaretur. l. Nefenius. ff. de nego. gest. Bartol. in d. l. si patruus. column. 2. ¶ Ex quibus apparet intentionem nepotum abunde esse iustificatam: solum superest ad contraria respondere, Ad quae satis quidem ex praemissis responsum apparet, sed tamen respondeo in specie. Et ad primum, quod Marchiotus praesumatur negociatus nomine proprio, non communi, Respondeo quod argumentum procederet, quando coepisset Marchiotus negociari, mortuo Ludouico fratre, & ageretur de praesumenda noua societate, sed in casu nostro agitur de continuatione aut renouatione societatis iam contractae, viuo Ludouico, communi nomine, ideo mortuo Ludouico, praesumitur societas continuata aut renouata eo nomine, quo fuerit contracta: quia renouatio praesumitur facta cum eisdem qualitatibus. l. item quaeritur. §. qui impleto. ff. locati. & in renouationes societatis tradit Bald. in d. l. si patruus, column. 3. in d. l. mandatum. in tertia oppo. C. manda. Abb. in consil. 87. libro 2. Iason. in consil. 3. col. 2. libr. 3. & istud est quod dictum fuit supra, in primo fundamento pro parte nepotum, quod Praesumitur continuata societas iuxta eius primordium. ¶ Secundo respondo, quod argumentum procederet, quando praesumendo factam negotiationem, nomine proprio ipsius Marchioti, cessare praesumptio delicti, hic argueretur delictum in Marchioto si pecunias communes dicatur exercuisse ad commodum proprium & maxime arguitur delictum cum, esset Marchiotus tutor nepotum, quia praedo dicitur pecunias pupillares in proprios usus conuertendo, Ang. Imo. & Doct. in l. Pomponius. §. ex facto, per illum tex. ff. de acq. pos. Roma. in d. l. Pomponius. §. sed si legatario. Alex. in l. si ex stipulatione. ff. cop. titu. de acq. poss. ad idem text. in l. qui fundum. §. si tuto. ff. pro emptore. l. qui sine ff. de neg. gest. l. tutor qui repertorium. §. qui autem. & l. non existimo. §. de admi. tutor. l. 1. C. de vsur. pupilla. tradit Ange. in consil. 90. Pro decisione, column. 1. in fin. versicu. 2. praemitto. vbi quod omni iure prohibitum est administratoribus, in eorum usus conuertere pecunias dominorum, & ideo conuertentes puniuntur, sunt enim necessario in dolo aut in culpa. tradit etiam Socin. in consil. 159. column. 2. & 3. vers. 5. deprehenditur. & in consil. 190. col. 2. vers. 3. quia eximatione. lib. 2. Dec. in consil. 192. in fi. Immo talis administrator conuertens pecunias domini ad usus proprios, tenetur



tenetur in duplum actione de rationibus distrahendis. l. actione. §. fin. ff. de tute. & ratio distrahen. per quem text. ita dicit Cor. in consil. l. colum. 2. in fi. libro 1. Itaque si dicat Marchiotus se negotiatum de pecuniis pupillaribus nomine proprio, & ad eius utilitatem, tenebitur in duplum minoribus, & ulterius puniri poterit extraordinarie per fiscum ratione doli & fraudis. ¶ Tertiò respondeo, posito & non concessio, quod nomine proprio negociatus esset, & de hoc verè appareret, adhuc istud non nocere quominus teneatur communicare lucra facta de pecuniis & bonis communibus, ex quo erat tutor aut administrator ipsorum nepotum. d. l. 2. ff. quan. ex facto tuto. & dictum est supra, in secundo fundamento facto in fauorem nepotum. ¶ Non ob. secundum argumentum, quod non potuit Marchiotus negociari communi nomine suo & nepotum, ex quo nepotes erant pupilli, cum quibus societas cōtrahi non poterat. expresse nec tacite, quia respondeo multis modis. & primo quod potuerunt & possunt ipsi pupilli post finitam ætatem pupillarem talem societatem ratificare. Bald. in additio ad Bartol. tra. duobus fratri. per text. in l. si pupilli. ff. de noua. sequitur Alexandrinus in consilio 49. colum. 2. versicu. sed præmissis non obstantibus. & colum. 3. in fin. versicu. & per prædicta. lib. 1. ¶ Secundo respondeo, quod talis defectus ætatis in contrahenda societate expressa vel tacita solum allegari posset per ipsos nepotes minores, non etiam per ipsum Marchiotum, quia potest pupillus dicere, volo tenere contractum licet minus legitime gestum in mei fauorem, & sic contractus isto casu claudicare potest. l. Iulianus. §. si quis à pupillo. ff. de actio. emp. Ita in terminis respondet Socin. in consilio 87. colum. 6. versicu. nec videtur considerabilis ætas. libro 1. ¶ Tertiò respondeo, quod licet contractus tacite societatis non teneret, tamen satis est, quod Marchiotus esset tutor aut curator vel administrator nepotum & lucratus fuerit de pecuniis communibus, quo casu talia lucra debent communicari, vt not. in terminis Bartol. & Bald. in d. l. si patruus. colum. 2. & dictum est supra, in secundo fundamento facto in fauorem nepotum. ¶ Quartò respondeo, quod si neget Marchiotus se negotiatum communi nomine, & dicat contractum societatis cum pupillis non tenere, allegatur turpitudinem suam, & puniri debet tam publice erga fiscum, quam priuatim in duplum actione de rationibus distrahendis, vt supra dictum est. Ex quibus apparet dissolutum primum dubium. ¶ Secundo dubitatur de bonis acquisitis per Marchiotum suo nomine, an debeant communicari breuiter ista quæstio plus facti habet, quàm iuris, si enim dicatur & probetur Marchiotum acquisiuisse de pecuniis communibus tenebit communicare nepotibus, ex quo erat eorum tutor aut administrator. d. l. 2. ff. quando ex fac. tutor. l. curator. C. arb. tut. Bartol. & Bald. in d. l. si patruus. C. com. vt iud. & idem Bar. in l. si vt proponis. C. de rei vendic. Abb. in consilio 94. colum. 1. versicu. si vero dictum palatium. libro 2. Corn. in consilio 213. colum. 2. circa medium versicu. nec empta ex pecunia pupilli. libro 3. Dec. in l. si pecuniam, in 2. not. ff. si cer. per. & in consilio 192. circa fin. ¶ Tertiò dubitatur de melioramentis factis in domo acquisita per ipsum Marchiotum. Istud dubium dependet à secundo & venit accessorie ex eo, si enim domus dicatur acquisita & meliorata de pecuniis communibus pertinet cum suis melioramentis ad nepotes, pro dimidia si verò dicatur acquisita & meliorata de pecuniis propriis, ipsius Marchiotti, in solidum pertinet ad ipsum Marchiotum, cum non proponatur societas tacita vniuersalis omnium bonorum, sed in bonis communibus & negociatione illa tantum. ¶ Quartò dubitatur de bonis mobilibus, descriptis in inuentario dicti Marchiotti quæ ipse Marchiotus allegat periisse & fuisse combusta. Respondeo quod ipse Marchiotus tenetur pro eis rationem reddere. l. prima. §. officio. ff. de tua te. & ratio distrahen. & si alleget combustionem aut incendium ipsorum bonorum, tenetur probare, quod illa bona essent in domo combusta. probatio enim debet concludere de necessitate. l. non hoc. C. vnde leg. cum simili. sed non sequitur, talis domus fuit incendio consumpta, ergo bona mobilia descripta in inuentario erant in ipsa domo. Præterea dicitur, quod probabitur de facili per ipsos nepotes, quod talia mobilia non erant in ipsa domo. ¶ Quintò dubitatur de quadam petita alienata per ipsum Marchiotum. Breuiter tenetur de ea rationem reddere, & docere de necessitate alienandi, & quid egerit de eius pretio, alias posset iura-

ri in litem contra eum, iuxta not. in l. in actionibus. ff. de litem iuran. immo puniri potest extraordinarie tutor alienans bona pupillaria, sine causa. l. in ea. ff. de tut. Ancha. in consilio 330. colum. fin. circa medium. Iaso. in consilio 14. colum. 4. post medium libro 3. Sauiliani. 5. Augusti. 1546. Aymo Craueta ex Sauiliano l. V. D.

SVMMARIVM.

- 1 Fideiussor non potest condemnari de iudicatum soluendo, vbi principaliter condemnari non potest.
- 2 Non venit ad torturam vbi sunt aliæ probationes dicti.
- 3 Quando tortura sit locus.
- 4 Tortura purgat non solum indicia, sed etiam probationes.
- 5 Sine probatione furti, stare non potest iuramentum in litem.
- 6 Tortura adhiberi debet cum moderamine.
- 7 Semel tortus repeti ad torturam non debet, nisi ex nouis indiis.

CONSILIVM. CCLXXXVII.

Pro fideiussoribus quondam Ghiglioni Becchi ex Carmagnolia, contra Michaellem Boziz ex eodem loco, cōsilium optatissimum in materia iuramenti in litem, & torturæ.



IVINO subsidio ex corde postulato. Nobilis Nicolaus Ternaxij, egregij Dominicus Texij, Petrus Becchi & Antonius de Bara burgenſes Carmagnoliæ, cauerūt pro Ghiglioni Becchi, detento in arce Carmagnoliæ pro asserto crimine furti, de iuri stando iudicio fisci & omne iudicatum soluendo quotiescunque, quodocunque, qualitercunque, & quocunque fuerit iudicatum tam per ipsum no. Ioannem de Cuneo Marchionalem commissarium, quàm per alium iudicem etiam appellationis. & ipsum Ghiglioni repræsentare toties, & quotiens, &c. Dein de processum fuit ad torturam cōtra dictum Ghiglioni Becchi, qui eam constanter sustinuit. Qua tortura ita illata instetit reus accusatus se absolui cum restitutione expensarum, damnorum & interesse, & fuit commissa causa per Excellentiam Marchionalem domino Antonio Durandi Deinde moritur, Ghiglioni, quo mortuo Michael. Boziz pars ciuilis, causam renouat per supplicationem oblatam Illust. Marchioni petendo iuramentum in litem sibi deferri, contra fideiussores aut eorum hæredes. Quæritur quid iuris, id est, an sit locus iuramento in litem desiderato? ¶ In præmissa consultatione non arguendo ad partes, sed facti & iuris veritatem realiter attingendo, puto non esse locum tali iuramento. & pro fundamento considero, non esse dubium ¶ non posse condemnari fideiussorem de iudicatum soluendo, vbi reus principalis condemnari non posset. l. vir bonus. ff. iudi. solui. vbi quando reus non cogitur iudicium suspicere, fideiussor etiam non tenetur. Et hoc probatur necessario nam clausula iudicatum solui continet tria obligationem defendendi, solutionem iudicati & dolum malum abesse. l. iudicatum solui id est. ff. eod. titul. & sic virtute huius fideiussionis tenetur fideiussor reum defendere sine aliquo dolo, ergo si reum defendat & ostendat eum non teneri, non tenebitur fideiussor. Quorsum enim attinet reum defendere, si defensio pro futura non sit, lex enim & natura nihil frustra operantur. l. non cogendum. §. Sabinus. ff. de procurator. l. qui bis idem. ff. de verb. obli. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. not. cauea. gloss. not. in clemen. 1. in verbo vnigenitum. de sum. Tri. & fide catho. Hinc videmus quod lata absolutoria pro reo principali, non tenetur fideiussor de iudicatum soluendo. l. pe. & ibi Ange. ff. iudi. solui. Socin. in consil. 91. in principi. libr. 4. ¶ Iam aut vult pars agens experiri contra fideiussores de iudicatum soluendo ex capite defensionis, & sumus extra difficultatem, quia fideiussores aut hæredes eorum causam defenderunt & defendunt, dicentes & probantes non esse locum iuramento in litem, de quo infra latius dicemus. Aut vult experiri contra fideiussores ex capite solutionis iudicati, & hic expectandum est tempus ipsius



ipsius futuri iudicati, & sic necessario videndum est, an reus condemnari debeat vel non l. iudicatum solui, 2. ff. iud. solui. & profecto absurdum esset dicere exceptiones competentes principali, non prodesse fideiussori, & posse condemnari fideiussorem, ubi principalis condemnari non posset l. omnes. ff. de exceptio. l. constitutionibus. C. de vsuris cum sim. immo fideiussori repetenti quod solui pro reo, imputatur, si non se defendit nec opposuit exceptiones competentes. l. si fideiussor. ff. manda. Bart. in l. at qui natura, §. cum me absente. ff. de neg. gest. ¶ Hoc ita praesupposito, quod exceptiones competentes reo competant & fideiussori. Dico quod, si Ghiglonus Becchi reus principalis inter viuos ageret, non esset locus iuramento in litem contra eum. Quod ipsum ita probatur. nam iuramentum in litem non deferretur contra aliquem vt delinquentem, nisi prius constet de delicto. text. est in terminis iuramenti in litem in l. si quando, in verbo patefacta. vbi Iason. in 4. not. C. vnde vi. & in cap. fin. extra, quod metus cau. modo aut vis dicere probatum esse furtum contra ipsum reum aut non: si dicis probatum esse furtum aut furti substantiam, sed quia plenè non probatur quantitas pecuniae subtractae, super ea stari debeat iuramento partis ciuilibus iuxta d. l. si quando. & d. capit. fin. quod metus cau. & duo sunt quae apertissime confundunt partis desiderium. Primum quod sententia torturae lata contra reum & confirmata per Collegium Rotae Bononiensis fuit & est iniustissima. Et enim si probatum erat reum furtum commisisse, sed ignorabatur quantitas pecuniae subtractae, non erat procedendum ad torturam pro quantitate pecuniae indicanda, sed praestandum erat iuramentum in litem super tali quantitate, per text. in d. l. si quando. & d. cap. fin. quod metus cau. Constat enim quod ubi alio remedio subueniri alicui potest contra reum, non venit contra eum ad torturam, quae dicitur remedium subsidiarium, † nec venit ad torturam ubi sunt aliae probationes delicti l. diuus Pius. & l. editum. ff. de pueris. & l. quoties. C. end. titu. Cy. in l. 2. C. quo. appella. non recip. Ange. in l. & si certus. ff. ad Sylla. cum sim. ¶ Sed dicit aliquis istud quod primum consideras, videtur contra text. in cap. i. extra de pos. vbi secundum intellectum Purpura. quem dedit in hac causa, constabat de delicto, quia probatur depositum licet reus negaret. & tamen torqueretur reus vt indicet quantitatem pecuniarum, & sic non cessat tortura licet iuramento in litem locus esse possit. sed salua reuerentia foci mei Purpura. iste intellectus videtur contra iura, quae volunt, non veniri ad torturam nisi in subsidium. sed ubi reus negat depositum & conuincitur per testes, videtur esse locus iuramento in litem, non torturae super quantitate pecuniae depositae, in odium doli & negantis: negando enim depositum committit furtum, negans enim similis est fraudatori & furtum committit. l. haereditatem. §. fin. ff. ad legem falcis. vbi paria sunt negare bona esse haereditaria, & ea subtrahere, tradit Bald. in consilio 33. Statuto seu. c. column. 2. post med. libro quinto, negas enim re depositam retinet & contractat rem alienam inuito domino, ergo furtum committit. §. 1. Institui. de obliga. quae ex delict. na. & in negante depositum animo occultandi & lucrandi, quod furtum committat, est text. in l. 1. §. sola. & in l. inficiando. ff. de furtis. per negationem enim depositi, iuxta retentionem aut contractionem illius, non est dubium furtum committi, vt per gloss. & Doct. in l. rem quae nobis. ff. de acq. poss. ad idem text. in l. si is, cui. & in l. si feruum. C. de iur. stante igitur probatione furti, non est dubium locum esse iuramento in litem, super probatione quantitatis rerum subtractarum, quia dispositio d. l. si quando. C. vnde vi. d. capit. fin. quod metus loquens. in violentia, locum habet & in furto. Bald. in l. hac edictali, §. iniuria, de pace iura fier. quod dictum pro eleganti refert & sequitur Ioannes de Ana. in consilio 55. quia dubia. in ultimo dubio. Itaque iste intellectus ad d. capit. i. extra de positi, quod ibi plene constaret de delicto furti, per negationem & retentionem depositi, & quod permittatur tortura ad indicationem quantitatis pecuniarum, non videtur de iure procedere. quia probata furti substantia super quantitate pecuniarum subtractarum, standum videtur iuramento in litem, cessante in tortura subsidiaria. Sed dicit aliquis, ergo tu vis quod in d. capit. i. extra de positi non constaret de delicto, sed ubi delictum non constat, impossibile videtur quod veniatur ad torturam. quia ante quam procedatur contra aliquem criminaliter, etiam ad solam capturam necessariū videtur quod constet de

delicto, puto, homicidium aut furtum esse commissum. l. i. §. ite illud & l. necessarios. §. non alias. ff. ad Sylla. l. si is, qui. §. si Titium ff. de fur. Barto. in l. si. colum. i. ff. de quaestio Bald. & Paul. de Castro. in authen. sed nouo iure. C. de furtis Ange. & Imo Alexand. in l. qui bona. ff. de damno infec. ¶ Istud argumentum valde turbauit spiritus dominorum auditorum Rotae Bononiensis in hac causa, & mihi videtur salua eorum pace & reuerentia, quod ad iuris veritatem non attigerint. Respondeo igitur ad tex. in d. ca. i. de posito. altero de duob. modis. ¶ Primo quod ideo ibi non fuit locus iuramento & litem praesupposito, quod constaret de delicto, quia non erat persona certa de facto, cui tale iuramentum deferri posset, vel quia reus soluendo non erat, quo casu frustra agitur de praestando iuramentum in litem. l. nam is. ff. de dolo. & sic secundum hanc primam responsionem etiam tenendo intellectum Purpura. quod in d. ca. i. constaret de delicto, non tamen eius intellectus procedit in sua illatione, quod, constituto de delicto, sit locus torturae, simpliciter & indistincte, immo regulariter non sit locus, sed hoc fallat quando reus alias soluendo non sit, vel actor non sit certus de facto, quia tunc ne remaneat actor in damno ex dolo rei, permittatur tortura vt indicet reus quid actum sit de pecuniis, † si forte eas occultas teneat aut aliis remiserit. plane ubi reus soluendo sit, & actor de facto informatus, non videtur torturae locus, & sic remedio subsidiario, sed iuramento in litem introducto contra dolosos. ¶ Secundo respondeo tenendo, quod immo d. cap. i. de deposito plene non constaret de delicto, sed solum per indicia aut praesumptiones, quod quaedam sunt delicta considerabilia de per se seorsum a persona delinquentis, etiam quod ignoretur persona ipsius delinquentis, puta, homicidium, quando reperitur homo occisus, constat enim de homicidio licet nesciatur quis occiderit idem in furto quando reperitur domus fracta. & archa fracta in qua erant pecuniae. constat enim de fractura domus & archae, licet ignoretur quis id fecerit. Idem si reperitur vinea de nocte vindemiata licet ignoretur per quos. Et in istis delictis quae de per se constare possunt, licet ignoretur persona delinquentis fateor quod ante omnia constare debet de delicto. Etenim iniquum & absurdum esset capere aliquem tanquam homicidam, non apparete de corpore occisi; capere aliquem tanquam fractorem domus & archae, non constituto de tali fractura: capere aliquem tanquam vindemiatores vineae alienae non apparete de tali vindemiatione. Quaedam vero sunt delicta quae de per se considerari non possunt, stante incertitudine personae delinquentis, puta, si dico me deponuisse pecuniam apud Titium, quā modo negat restituere, non enim constare potest de furto ex negatione Titij, nisi probetur fuisse apud eum pecuniam depositam. & in istis delictis satis videtur quod de eis constet per indicia aut coniecturas, vt procedi possit contra aliquem ad capturam & torturam. Aliā sequeretur quod nunquam in talibus delictis torturae locus esse posset, quia si plene constaret de delicto frustra tractaretur de tortura, cum aliter constare non possit nisi constituto de persona delinquentis, & qua ratione in delictis considerabilius de per se, non obstante incertitudine personae, circa certificationem personae, venit ad torturam ex indiciis & coniecturis, eadem ratione ad verificandū delictū per se non considerabile, sine certitudine personae delinquentis, videtur quod procedi possit ad capturam & torturam ex indiciis & praesumptionibus, & istam declarationem arbitror esse puram veritatem si diligenter consideretur. & secundum eam intellectus. di. cap. i. de deposito, videtur planus, quod ibi non constaret de delicto depositarij nisi per indicia, & idcirco permittitur tortura ex indiciis ad manifestandum pecunias depositas & ipsum depositum, si enim constitisset de deposito & reus soluendo esset, & actor talis, cui iuramentum in litem deferre posset, frustra tractaretur de tortura, cum esset locus iuramento in litem, circa indicationem & verificationem quantitatis pecuniarum. ¶ Ex praemissis inferitur ad probationem eius quod primo loco consideravi, quod si in causa ista contra Ghiglonum Becchi ante torturam plene constitisset de delicto furti, licet nesciretur quantitas pecuniae subtractae, pessime fuisset ordinatum ipsum reum torquendum esse & pessime confirmata ordinatio per Collegium rotae Bononiensis, quia isto casu, probata substantia furti circa quantitatem pecuniae, standum erat iuramento in litem. ¶ Secundum quod



quod considero in hoc casu, id est, si velis dicere locum esse iuramento in litem, quia plene constet de crimine furti contra Ghiglonum Becchi ad verificationem quantitatis pecuniae, furto subtractae iuxta dispositionem dictae legis si quando. C. unde vi. & dict. capi. fin. quod metus cau. quae iura procedunt etiam in simplici furto sine violentia ut supra dictum est. nam isto casu tali iuramento in litem locus esse non potest, quia etiam si probatum esset crimen furti plenissime per testes, sine qua probatione iuramento in litem locus esse non potest. dicta lege. si quando. & d. cap. fin. talis tamen probationis efficacia & vis subblata esset per torturam rei. quia tortura purgat non solum indicia sed etiam probationes. † quia virtus probationum praecedentium debilitatur per torturam rei & eius perseverantiam. ut ex eis amplius condemnari non possit. Alberi. de Rosa. in l. edictum. per gloss. ibi. ff. de quaestio. sequitur Veronensis in consilio trigesimo secundo. Quidam rustici. colum. penu. Deci. in consilio 363. in ultimis verbis. Marfi. in practi. causarum crimi. §. quoniam numero 41. & in §. nunc videndum nume. 26. & in d. l. edictum nume. 3. ff. de quaestionibus. idem nouissime tenet Boeri. in suis decisionibus Burdegalesibus questio. 153. colum. 4. & 5. aduertendum est quia Boerius fuit consiliarius in magno consilio regio, & deinde praeses in curia parlamenti Burdegaleorum & semper ita vidit obseruari, quod non potest reus condemnari ex probationibus plenis, praecedentibus debilitatis per torturam. & ibidem Boeri. col. 5. in fin. respondet ad dictum Alexandri. in l. vnus. §. 1. ff. de quaestio. in addi. ad Bartol. quia Alexand. se refert ad dicta per eum in l. qui sententiam. C. de poenis in addi. ad Bald. vbi Alexand. nihil dixit. Praeterea Alexand. mouetur per text. nih. omnino facit, cum aliquid non dicat de tortura criminosa. & ultra Boerum considero quod dum Alexand. in d. l. vnus. §. 1. se remittit ad dicta per eum in d. l. qui sententiam. verisimile est quod ibi scripta reuocauerit & sustulerit, videns quod male loquebatur, & quod ille tex. nihil faciebat pro eo. ¶ Ex praemissis duo inferuntur. Primum, quod si velis dicere furti crimen probatum esse, licet ignoretur quantitas pecuniae subtractae, quam modo pars querit probare per iuramentum in litem, sequitur quod iudices qui pronunciauerunt super tortura, in iure notorio, errauerint mandando torqueri reum in plena probatione delicti, & vbi iuramento in litem locus esse poterat. sed pars aduersa non audebit allegare turpitudinem suam, quod primi iudices viri non obscuro, & deinde Collegium Rotae Bononiensis errauerint supine. Secundum inferitur correlarium, quia post torturam illatam tales probationes plene, sic fuerunt debilitatae ut reus ex eis condemnari non possit de furto aliquo magno vel paruo. cessante autem probatione furti, cessat & necessario iuramentum in litem contra furem, † cum sine probatione furti stare non possit iuramentum in litem, ut supra dictum est, per d. l. si quando. C. unde vi. & d. cap. fin. quod metus cau. Et si non potest reus de furto condemnari & si debilitatur probatio substantiae furti, impossibile est stare posse qualitatem sine subiecto, id est, quod praestet iuramentum in litem, fundatum super furti substantia, fundamento enim sublato omnia corruunt. l. haecenus. i. ff. cu. l. seq. ff. d. aqua plu. ar. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. legi. ff. de exceptio. rei iudicatae. cap. cum Paulus. i. q. 1. cum simi. ¶ Aut volumus dicere probationes furti obiecti, ad plenum factas non esse, sed solum per indicia & praesumptiones quod ipsum concedunt & praesupponunt, tam Rota Bononiensis, quam omnes Doct. qui scripserunt pro parte aduersa, & iudices qui pronunciauerunt quaestioni locum esse. Et isto casu res est vnde quaque clarissima nemine discrepante, quod per torturam rei sustinentis negatiuam, purgantur omnia indicia praecedentia, ut cunque vehementia & efficacia. & hoc concedit etiam Alexand. in d. l. i. ff. de quaestio. in addi. ad Bartol. Itaque si purgantur indicia vehementia, immo etiam probationes praecedentes per torturam rei, quomodo fieri potest ut deferatur iuramentum in litem contra aliquem, ut furem cum tale iuramentum non deferatur nisi furto probato, ad plenum. ¶ Ex praemissis apparet non esse locum iuramento in litem, arguendo a sufficienti partium enumeratione, siue dicamus probatum esse furtum plene, siue per indicia tantum, quia tortura subsecuta omnia purgat tam probationes quam indicia, dico tamen probationes aliquas factas non esse per asserta testimonia partis aduersae. Ad quae singulatim re-

sponsum fuit per Doct. Purpura. in suis copiosis allegationibus, idem hoc confessi & iudices & Docto. qui consulerunt pro parte aduersa torturae locum esse, maxime Rota Bononiensis. qui omnes si vidissent plene probatum esse crimen furti, super tortura non verisimiliter consulissent, stante remedio ordinario iuramenti in litem, introducto contra violentos fures & dolosos. & si pars capitulosius instaret allegando turpitudinem iudicum patronorum causa, quod pronunciauerint super tortura in crimine claro & probato testibus, dico quod tenerentur iudices in syndicato pro iniuria & interesse, ut per Marfi. in d. practi. cau. primi. §. nunc videndum. & §. quoniam in l. i. nu. 13. ff. de quaestio. & in d. l. edictum. eod. tit. Similiter pro tortura iniusta tenetur pars denunciata actione iniuriarum, in qua venit omne damnum & interesse toti. l. item apud. §. si quis libello. & in l. iniuriarum actio. §. si quis per iniuriam. ff. de iniur. Alexand. in consil. 11. colum. 1. in 2. dubio libr. 1. videamus modo iniuriam & damnum personale, indebite torti, aequipollet asserto damno pecuniario parvis, cum poena quaelibet corporalis etiam minima damnum pecuniarum excedat. l. in seruorum, in fin. ff. de poenis, vbi text. dicit quod solus ictus fustium grauior est in natione pecuniaria, quanto magis idem dicendum est in tortura, quae dicitur grauior abscissione vtriusque manus. §. pen. in authen. ut nulli iudic. Deci. in l. imperium. colum. 8. in fin. ff. de iurisdic. om. iud. De qua iniuria protestatus est reus post torturam & in causa commissa memorato domino Durandi, coram quo etiam petitio facta est damnum & interesse ipsius Becchi. ¶ Secundo, principaliter considero, quod Ghiglonus Becchi fuit tortus super maiori quantitate pecuniarum, quam ipse fuerit confessus, non enim super omnibus torqueri poterat, quia partem fuerat confessus habuisse, licet tamen & publice, citra omne vitium furti: sed pars praetendens maiorem quantitatem ad eum peruenisse, torqueri eum fecit, ipse autem tormenta ut cunque acerrima passus est constantissime, per quam tormentorum patientiam purgavit omnia indicia & omnes probationes praecedentes, quod ampliores pecuniae ad eum non peruenissent. Itaque per torturam tolerantiam probauit exceptionem innocentiae, quod ipsum cum, quomodo fieri potest ut sit locus iuramento in litem ad probandum maiorem pecuniae quantitatem ad eum peruenisse, cum probauerit nihil amplius ad eum peruenisse? Ad quod ipsum fundamentum summopere aduertendum puto. ¶ Sed dicet aliquis, quod dicitur purgari indicia & probationes per torturam, videtur procedere quando sufficienter quis tortus est, secus, vbi minus competeret aut sufficienter quia isto casu permittitur torture repetitio, vbi indicia sunt vrgentia & crimen atrox. Bald. in l. 1. i. columna sexta. C. de confess. & in l. 2. colum. 2. circa m. ed. C. quorum appel. non recip. sequitur Marfi. in l. repeti. columna secunda & tertia. ff. de quaestio. Si permittitur repetitio torture minus sufficienter illata, ergo apparet, quod ex prima tortura non purgantur indicia, si enim purgarentur non permitteretur repetitio, immo purgatis indicibus absolui reus debet tanquam probatum. Bart. in l. fin. columna prima. ff. de quaestio. Roma. in consilio 451. in fin. quod tamen est consil. Bald. ut pater consil. Bald. in consilio 27. libro 5. quod etiam probatur ex qualitate styli. Sed in casu isto dicitur reum minus sufficienter fuisse tortum, ob id petita est torture repetitio, ergo, &c. ¶ Ad istud argumentum respondeo quod immo supra modum tortus fuit reus. † In qua re considero, quod tortura adhiberi debet cum moderamine l. de minore. §. tormenta. ff. de quaestio. ne alias fuerit iudicis couertatur in fauorem. Bald. in d. consilio 427. columna fin. libro 5. quod refertur inter consil. Roman. in consilio 451. Istud autem moderamen torture relinquitur arbitrio iudicis. l. quaestio. ff. de quaestio. In quo arbitrio iudex considerare debet completionem & qualitatem rei accusari, an sit debilis vel robustus, aut ferox, nobilis vel plebeius, ciuis vel rusticus. rursus considerare debet qualitatem criminis, an sit leue, aut graue, vel atrox. Ita Dyn. in tract. de quaestio. versicul. qualiter debeat. sequitur Angel. de malef. in versicul. quod fama publica praecedente. quaestio. 7. & ibi in addi. Marfi. pract. caus. crim. §. expedita. numer. 85. vbi etiam Marfi. quod in tali arbitrio iudex debet vti benignitate. potiusquam atrocitate. Sed quis iudex ita durus, ferus, seuerus, immitis, barbarus, toruus, iniquus, violentus, immanis, inclemens, sanguinarius, aut plagosus,

non



nō arbitratur crudelissime, cum reo actū in modo questio, nis, habita ratione complexionis corporis non ita fortis qualitatis personae, quia mercator, ciuilitate non rustice educatus, similiter considerando qualitatem criminis furti, quae non dicitur de atrocioribus, criminis enim grauitas cognoscitur ex grauitate poenae. quia poena & delictum sibi inuicem correspondent, & poena delicto cōmensurari debet. l. si te. vbi Bart. C. de infami. & delictum illud dicitur maius, quod grauius reperitur vindicatum. cap. non afferamus 23. quæst. c. 1. quia tua. l. di. gloss. 2. in c. fin. de statu monacho. not. Bald. & Alex. in l. 1. ff. ne quis eum, qui. Cur. senten. in consilio 59. colum. 19. in fin. Dec. in authen. cassa. columna 2. post medium. C. de sacrosan. eccle. & alibi saepe.

¶ Sed pro furto, de iure communi, non imponitur poena mortis authen. sed nouo iure. C. de seruis fugi. ergo apparet, quod delictum furti non dicitur de atrocioribus licet, graue & magnum sit. ¶ Sed pone quod ageretur de crimine aliquo atrocissimo puta, homicidio dolose commissio & de tempore nocturno, adhuc Ghilognus Becchi diceretur sufficienter tortus, quia sustinuit primum ictum cordae aut torturæ, eleuatus vsque ad tagliolam, cum magno clamore & dolore ac sudore in facie. Deinde secundo loco fuit eleuatus prope tagliolam, cum pondere vnus bonbar delle, ferree, librarum triginta, ad pedes, licet paulatim demissus fuerit sine quassatione. ¶ Postea sustinuit tertium ictū violentū, eleuatus vsq; ad tagliolam cum quassatione, quae omnia iudex considerans arbitratus est sufficienter tortum, quem dissolui iussit & ad ignem adduci vbi remedia opportuna adhiberentur & membra enodata, ad sua loca restituerentur. Ecce, si tortura fuit sufficiens membris enodatis & dissolutis. ¶ Iam illud, quod dicitur reum non sufficienter tortum, ex integro torqueri posse, procedit quādo prima tortura fuit leuis, quia leuis tortura, tortura nō dicitur, Bald. in d. l. 2. C. quorum app. non recip. Marfi. in d. l. repeti column. 2. & 3. ff. de quæst. sed leuis tortura dici nō potest, admodū memoratum. Præterea Bal. in d. con. 515. in fi. lib. 5. dicit sufficienter tortum eum, qui semel tortus, sit, etiam in crimine atrocissimo homicidij nocturni, quid hic dicemus vbi solum agitur de furto, pro quo poena mortis non imponitur. ¶ Et quod sufficienter tortus quis dicatur licet semel tortus fuerit in quocunque crimine vt cun-

7 que atrocissimo, probatur: nam iura & Doc.† dicunt quod semel tortus repeti ad torturam non debet, nisi ex nouis indiciis de nouo superuenientib; d. l. repeti. ff. de q. Bartol. in l. vnus. ff. eo. tit. not. in l. fin. C. eo. d. 1. Alex. in consil. 180. column. 3. in fi. l. 2. immo non sufficerent noua indicia, nisi illa sint fortiora primis indiciis & diuersi generis. Bald. in consil. 77. tex. ante fin. lib. 2. Franc. Brunus in tract. de indi. & tortura in materia torturæ. colum. 26. versicu. sed ponamus q. tortus neget. Sequitur Marf. in sua pract. §. quoniam, nu. 9. & in d. l. repeti. nu. 10. ff. de quæstio. & ibid. nu. 5. dicit quod ista opinio est æquior sustentabilior & magis consona iuri, & quod seruatur in practica. Ad do ultra eum quod idem tenet Cur. sen. in cons. 60. col. 3. post med. Itaque tortura repeti non potest sine nouis indiciis, & ipsis fortioribus primis, ergo necessario sequitur, quod sufficit quem semel torqueri, in quocunque crimine, dummodò competenter torqueatur. sed nescio quomodo acius aut durius agi potuisset cum Ghiglono Becchi, circa modum torquendi, quam actum fuerit considerata qualitate eius personae & criminis: nam iudex delegatus assumptus ad instantiam partis, maiorem seuitiam in torquendo sustinere non potuit. ¶ Postremo cum modus & moderamen quæstioni relinquatur arbitrio iudicis, & iudex expresse ita fuerit arbitratus, animaduertens ad clamorem, sudorem & dolorem acerrimum ipsius torti, vltius dubitandum non videtur, an fuerit reus sufficienter tortus, quia iudex in arbitrariis de eo, quod fecit, redargui non potest. ita in terminis torturæ tenet Paulus de Castro. in consilio 299. Visa inquisitione. columna fin. libro secundo. ¶ Secundo respondeo ad argumentum, Licet sine præiudicio veritatis, quod reus minus sufficienter tortus fuisset, adhuc tamen non esset locus iuramento in litem desiderato quia postquam peticum fuit torturam repeti, ergo in necessarium antecedens præsupponitur, quod non esset, nec sine plenæ probationes contra reum, quia stantibus plenis probationibus, non est tractandum de tortura, quae non infertur, nisi in subsidium, vt supra dictum est. cessantibus autem plenis probationibus, cessare oportet & iuramentum in litem, quod non defertur, nisi constito plenè de de-

lieto. d. l. si quando. C. vnde vi. & d. cap. si. quod metus cau. Et si non erant plenæ probationes ante torturam multo minus post eam illatam quia illa patientia torturæ debilitauit & sustulit præsumptiones laborantes contra reum. immo & probationes per supradicta. ¶ Et licet tortura minus sufficiens non purget omnino indicia, negari tamen non potest quin ex ea fiat aliqua præsumptio pro reo torto, contra partem, quae præsumptio impedit delationem iuramenti. gloss. in l. 1. C. qui & aduers. quos vbi quod non est locus iuramento suppletiuo ex probatione semiplena, quando contra talem probationem militat aliqua præsumptio sequitur Bald. in consil. 1. ante fin. lib. 4. Roma. in consil. 91. colum. pen. ¶ Tertio respondeo, posito & non concesso, quod tortus fuisset reus minus sufficienter, adhuc tamen purgata essent omnia indicia, existentia contra eum immo probationes, quia ipse reus mortuus est in illa negatiua, quod ad eum plures pecuniæ non peruenerunt: non verisimile est, quod si plures pecuniæ alienae ad eum peruenerint, illas manifestasset in tempore mortis, cum non præsumatur quis immemor salutis æternæ. l. si. C. ad legem. Iul. repe. c. sancimus. l. q. 7. c. literas, de præsumptio. c. significauit, de homicidio. nemo enim præsumitur mori cum mendacio & peccato. Bald. in consil. 476. Testamenta. lib. 5. vbi ex hac ratione concludit, quod confessio damuati ad mortem, super extorsione vsurarum, fisco præiudicat. Similiter Calderi. in consil. 25. in titu. de testament. quod creditur confessioni rogati, de restituendo incapaci, quando ita confitetur in vltima voluntate, quia non præsumitur quis mentiri in vltima voluntate. Alibi scribit idem Calderi. in consil. 15. in titu. de vsur. quod non est præsumendum, quem mentiri in articulo mortis. Eadem ratione videmus quod scriptura mortui probat, vbi viuentis non probaret. quia non est verisimile, quod moriens talem scripturam dimisisset, non vera esset. Bartol. in l. admonendi. column. 7. versic. circa secundum. ff. de iureiuran. Bald. in l. comparationes. column. 7. versic. Cinus firmat. C. de fide instr. & in l. inter chartulas. C. de conue. fisci debi. lib. 10. Decisio Neapoli. decis. 40. in fin. Et adeo maior fides habetur scripturæ mortui, quod eo casu, in quo iuramentum requiritur ad fidem scripturæ, illud tamen necessarium non sit mortuo scribente, quia mors vim habet iuramenti. Paul. de Cast. in consil. 301. capitu. 1. in 3. dubio. lib. 1. Dec. in l. 1. column. 2. C. de eden. & in capitu. 2. column. 5. circa med. versicul. eodem modo de fide instrum. Similiter videmus quod instrumentum notarij defuncti, carens aliquibus solennitatibus semiplenè probat, quod viuente notario nihilomino probaret. Bartol. in d. l. admonendi. column. 1. versicu. quæro. quid si instrumento repetitur defectus. & ibi Ias. column. 19. versicu. quartus & vltimus casus. & ibi Ias. column. 93. versicu. 4. & vlti. quærit Bartol. rapit. Alex. in consil. 59. column. 2. in fin. versicu. nec prædictis etiam obstat. lib. 2. & in consil. 187. lib. 7. Corn. in consil. 22. column. 3. lib. 3. in fin. Eodem modo dicamus, quod licet illa tortura de per se indicia præcedentia omnino non purgaret, tanquam minus sufficienter illata, cuius contrarium tamen supra abunde probauimus, tamen ex quo reus tortus mortuus est, in illa negatiua, quam in tortura sustinuit, probatio negatiua omnino suppleatur ex morte, quia verisimile non sit, reum cum peccato furti mori voluisse. ¶ Ex præmissis ad mortem rei torti respicientibus infertur etiam ad probationem acerbioris torturæ, quod non solum sufficienter, tortus fuerit reus imò plusquam sufficienter, & durius ac acerbior, quia post illatam torturam dicitur, quod nunquam potuit conualescere, sed languit semper vsq; ad mortem: euentus enim securæ mortis declarat qualis fuerit tortura præcedens, quia exitus acta probat. l. qui res. primò secundo & tertio, respon. ff. de solutio. l. aut facta. §. euentus. ff. de solut. l. quædam. ff. de rebus dub. l. rem non nouam. §. fin. C. de iudic. liure nostro. §. fin. ff. de testa. tut. & prima constitutio Digestorum. in fin. Sic ab euentu secundo arguit Rota decis. 102. fatalia. in fin. & decisio. 446. si lata in nouis. Alex. in consil. 68. num. 3. lib. 7. Iam in re dubia, quae hic clarissima est, quod plusquam sufficienter tortus reus fuerit, interpretatio fieri debet in partem humaniorem, q. satis fuerit tortus reus l. maiorem. ff. de pactis. l. si fuerit. §. plane. ff. de rebus dub. l. cum apud. vbi Bald. C. de com. seruo manumi. l. cum in testamento. ff. de rebus dub. tradit. Socin. in d. l. si fuerit. §. planè. Et in terminis torturæ tradit Mar-



in sua pract. §. expedita. num. 85. vbi quod iudex circa arbitrium torturæ debet vti benignitate potiusquam atrocitate. Cum enim tortura res sit valde periculosa. l. 1. §. quæstioni. digest. de quæstio. vbi quod alij tanta sunt impatentia, vt in quouis mentiri, quam pati tormenta velint. & ita sit, vt etiam vario modo fateantur vt non tantum se verum etiam alios criminantur, quod ipsum maxime procedit in iuvene, haud ita robusto, civiliter non rustice educato. ideo indubio iudicandum est quod plene & sufficienter fuerit tormentis affectus, & quia melius est nocentem absolueret, quam innocentem medio turturæ acerbioris condemnare. l. absentem. ff. de poenis. Plane non est hic in dubio sumus, vbi tormenta acerrima data sunt pro qualitate personæ & criminis obiecti, vt supra dictum est. ¶ Similiter in re dubia præsumendum est pro iudice torquente. quod sufficienter torferit. l. Herennius. §. Caia. ff. de euitio. l. 2. versic. quod non arbitramur. C. de offic. ciuil. iudic. capit. in nostra, de Procura. c. in præsentia de renuncia. c. accepimus, in verbo, non credimus, vbi Io. And. de ata. & qua. Et magis præsumendum est pro iudice assistente torturæ qui expresse arbitratus est reum sufficienter tortum quam pro aduocata partis, petente repetitionem, iuxta illud, Tu magis scire potes, de quo in l. 3. digest. de testibus. quem text. ad terminos torturæ applicat Bald. in d. consil. 427. libro quinto. inserto inter consil. Roma. in consil. 451. colum. fin. nam iudex considerauit qualitatem personæ torti, considerauit vehementiam doloris & clamores eius, debilitationem membrorum, sudorem & alia, ex quibus motus fuit ad ita arbitrandum, vt mirandum sit de Bruno Asteni, viro alioquin laudatissimo, quando ausus fuerit in materia asserti furti petere torturæ repetitionem, & contendere non fuisse reum competenter tortum. ¶ Ex præmissis plura correlaria inferuntur. Primum, quod fuit reus sufficienter tortus, secundum quod attentata sufficientia torturæ, purgata fuerunt omnia indicia, imò & omnes probationes si quæ fuissent, quæ ipsæ tamen minimæ erant. Tertium, quod etiam data, sed non concessa tortura minus sufficienti, talis tamen in sufficientia suppleta esset per mortem ipsius torti, qui mortuus est in eadem voluntate & perseverantia negatiuæ. Quartum correlarium, quod ex quo reus tortus est, & deinde petita torturæ repetitio, in antecedens necessarium præsupponitur, non esse probatum assertum crimen furti contra reum, quia data probatione plena, cessat tortura subsidiaria. ¶ Quintum correlarium, quod cessante probatione asserti furti, impossibile est venire ad iuramentum in litem, quod ipsum requirit probationem criminis ad plenum. ¶ Præterea considero, quod si procedunt præmissa in fauorem rei principalis, vt contra eum iuramento in litem non locus sit, a fortiori procedere debent in fauorem fideiussorum, qui conueniuntur pro facto alieno. argumen. notat. per Bartol. in l. semper. §. fin. ff. quod vi. aut clam. in l. 1. digest. quan. ex fac. tuto. & in dicta l. si quando. Codic. vnde vi. Deci. in Rubr. extra de probatio. columna decima quinta, post medium, versicul. prædicta conclusio. ¶ Postremo dico, nullo modo posse tractari de iuramento in litem, nam licet illud deferatur ex dispositione legis, ob id facultas iurandi transeat ad hæredes, secundum Paul. de Castr. Roman. Alexandr. & Moder. in l. penult. §. fin. digest. ne quis eum, qui. Roman. in consil. 290. columna 1. circa medium. Soci. in consil. 89. colum. fin. libr. 3. Deci. in l. edita, colum. 10. in fin. Cod. de edend. Istud tamen procedit quando esset talis hæres, qui iurare possit, quia sit informatus de veritate facti, quia alias esset absurdum, imò nimis periculosum deferre iuramentum ei, qui factum nescit, aperiendo viam periuriis ita Bald. in c. 1. per illum textum. si de inuesti. inter Doct. & vassallos. oria. sequitur Iaso. in dicta l. penult. §. fin. ante fin. ff. ne quis eum, qui. in rep. admonendi. colum. 112. post med. num. 267. de iureiur. & in l. si quando, colum. pen. post med. C. vnde vi. Tradit Bartol. in l. admonendi. col. pen. ff. de iureiur. vbi Bartol. rationem assignat. nam pars, cui defertur iuramentum, habetur loco testis in casu proprio, sed testis non admittitur nisi super his, quæ scit per verâ scientiam. refert & sequitur Gemina in consil. 167. in fin. tradit Alexandr. in consil. 71. colum. fin. libr. 3. Felyn. in c. in omni. ante fin. de testibus. Sed Michael Bozj est omnino ignarus facti, de quo agitur, quia de tēpore mortis eius patris, erat impubes, qui ignorat quicquid videt. l. 1. C. de falsa mon. c. sunt qui opes, decima septima quæstione quarta. c. eos, de consecra. di. 4. Ad hoc enim vt hæres dicatur scire factum defuncti, oportet, quod se immisceret negociis ipsius de-

functi, vel quod defunctus facta sua hæredi communicaret, vt per Iason. in d. l. si quando, colum. pen. post med. sed impuberibus non communicantur negocia. ergo, &c. ¶ Secundo non potest Michael Bozj scire factum, de quo agitur, quia vt pars fatetur in prima eius supplicatione, mortuo Antonio Bozio eius patre, pecuniæ peruenerunt ad manus Ioannis Thomæ Costæ & sic non potest dici, quod Michael Bozj possit scire præsumptiue quantas pecunias reliquerit dictus Costa, quia cum eo non stetit nec habitauit, nec fuit præsens, quando mortuo Costa, pecuniæ fuerunt remissæ per Augustinam eius vxorem. ¶ Tertio non videtur disputandum de scientia vel ignorantia partis, quia in eius supplicatione, oblata ab initio causa, sub dato vndecimo Maij. 1534. confessa est quod ignoratur quantitas pecuniæ dicti sui patris. quomodo igitur poterit iurare super quâtitate quam ignorat. ¶ Ex quibus puto & concludo causam fideiussorum, aut eius hæredum in tuto esse, nec iuramentum in litem deferri posse, pro quibus etiam in dubio est pronunciandum, reg. fauorabiliore. ff. de reg. iur. vbi late Mod. Et ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Sauliani. 28. Augusti. 1546.

S V M M A R I V M.

- 1 An filij succedant in bonis, quorum pater fecit quitationē, & quo casu.
- 2 Ius repudiatum cui accrescat.
- 3 Absenti ius non queritur, non interueniente nuncio, vel epistola.
- 4 Duplex restrictio tollerari non debet.
- 5 Quæ differentia sit inter contractus. & vltimas voluntates.

CONSILIVM CCLXXXVIII.

Pro Iacobina vxore Ioannis Mariæ Rauati, contra hæredes Ludouici Innocentij alias Leuini, de Sauiliano.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Margarita Leuina quitauit eius patri Ludouico omnia eius bona paterna & materna, ea tamen lege, quod si contingat filios masculos ipsius Ludouici, tam natos, quam nascituros, seu ipsorum filiorum filios decedere absq; liberis masculis legitimis & naturalibus, quod eo casu ipsa Margarita succedere debeat in bonis ipsius Ludouici, ac parte dimidia dotium, quondam Ioanninæ matris, ac si ipsa quitatio facta non esset. Deinde dictus Ludouicus Leuini relictis Philippo & Antonio eius filiis, ac Iacobina & dicta Margarita filiabus ab intestato. Queritur ad quos pertineat portio dictæ Margaritæ quæ quitauit, & an in dicta portione Margaritæ sic quitata, succedere debeat dicta Iacobina, simul cum dictis Philippo & Antonio fratribus? Videretur dicendum prima fronte quod iura quitata per ipsam Margaritam in solidum pertineant ad ipsos Philippum & Antonium liberos masculos, exclusa Iacobina. nam Margarita quitauit contemplatione masculorum, quia iis deficientibus actum fuit, quod quitantia nulla esset, sed quando auferuntur bona alicui, contemplatione alterius, applicari debent ei cuius contemplatione auferuntur. l. legatum. §. amittere. ff. de his, quibus vt indig. l. secunda. §. fin. vbi Bart. ff. de colla. bon. C. de lega. l. 1. Bart. in l. 2. §. videndum. ff. ad tertulia. Iason. in l. seruo legato. §. si testator. col. 2. versicul. pro ista decisione Bartol. digest. de leg. 1. Adde text. in l. illam. C. de collatio. & l. si defunctus. Co. de suis. & legi. vbi Bald. & Paul. de Castr. quæ duò iura ad hoc citat Calca. in consil. 82. colum. 2. ante medium. ¶ Nec ob stare videtur, quod Margarita quitauerit Ludouico patri, & non fratribus, & consequenter, quod ista bona quitata pertinerent ad patrem, & quod in eis videtur admittenda Iacobina æqualiter cum fratribus, sicut & in alijs bonis quia, respondeo, quod non videtur inspicienda persona patris, cui quitatio facta sit, sed filiorum quorum contemplatione facta est, non enim inspicitur ad quem verba dirigantur sed quorum in contemplatione dirigantur. l. prima. §. nunc de effectu. l. si quis reum. §. 1. ff. de lib. l. isti quidem. §. fin. digest. quod metus caus. l. si cui. §. si Titio. digest. de legat. l. 1. fideicommissa, §. interdum & l. plerunque. ff. de legat. 3. & d. l. seruo legato. §. si testator. vbi Bartol. digest. de legat. 1. ¶ Præterea videtur absurdum quod dicta Iacobina succedat in

Conf. Grau. Pars 2.

Ee bonis



bonis & iuribus; quitatis contra intentionem Margaritæ qui itantis, quæ noluit fœminas esse melioris conditionis ipsa Margarita, cum deficientibus masculis, noluerit quitationem effectum obtinere. ¶ Sed præmissis non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quod imò in bonis & iuribus quitatis, æqualiter succedat Iacobina cum fratribus. Et primo ista res videtur clara respectu bonorum & hæreditatis patris, viuentis de tempore quitationis, in quibus bonis filij masculi possunt dicere, sibi quæsitum ius ex illa quitatione: nam talis quitatio respectu bonorum patris viuentis non potest dici quitatio aut renunciatio propriè, ex quo filia nihil poterat cedere aut remittere, cum nihil iuris haberet in hæreditate patris viuentis, etiam respectu legitimæ. l. i. §. si impuberi. ff. de collatio. bon. igitur non potuit cedere aut remittere quod non habebat. l. traditio. ff. de acq. rerum domi. reg. nemo plus. ff. de regu. iur. cum simi. fuit igitur tale pactum de non succedendo & sic repudiatio. ¶ Sed ius repudiatum accrescit omnibus hæredibus, etiam quod fiat repudiatio in fauorem vnus hæredis tantum, aut eius contemplatione, quia in iure accrescendi portio accrescit portioni non habita ratione personarum l. si totam. ff. de acq. hæred. l. si Titio. in fin. de vsufruct. l. interdum. ff. de vsufruct. accre. l. hæc scriptura. §. si. ff. de condition. & demonstratio. Et ita in terminis repudiationis determinat. Bal. in l. si actionem, vbi Dec. in 3. no. post Pau. de Cast. & Alex. C. de pactis idem tradit Pau. de Cast. in consil. 135. Dubium facit col. 2. versicul. & si dicatur. & in con. 252. Viso puncto suprascripto. col. 1. & col. 3. circa med. lib. 1. ¶ Quod tamen non procederet quando repudiaretur hæreditas mortui, quia tunc, si fiat repudiatio contemplatione vnus, alteri nihil accrescit. quia sic repudians tacite videtur prius adire & deinde renunciare. Pau. de Cast. in l. pactum. C. de collati. sequitur Alex. in d. consil. 149. col. 2. post med. lib. 7. Adde eundem Pau. in d. consil. 252. colum. 3. circa med. vbi etiam Pau. quod talis aditio tacita, solum operatur validitatem donationis, vt ei acquiratur; cui fit renunciatio aut repudiatio, non vt renunciatus obligetur one ribus hæreditarijs. ¶ Maior difficultas est circa bona materna in quibus tamen adhuc idem videtur concludendum, quia talis quitatio facta fuit Ludouico patri acceptati pro se hæredibus, & sic pro omnibus hæredibus, quia indiffinita æquipolet vniuersali. l. si pluribus vbi Barto. ff. de le. 2. ideo cum verba acceptationis videantur clara, non videtur dubitandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. 3. cum simi. ¶ Secundo aut filij masculi soli volunt venire ad portionem Margaritæ bonorum maternorum tanquam hæredes patris ab intestato, aut virtute dictæ donationis, si tanquam hæredes patris & tanquam illa bona materna essent affecta patris per illam renunciationem & soli venire non possunt, quia adest cohæres pro tertia parte dicta Iacobina. Si volunt venire virtute dictæ renunciationis non possunt, quia pro eis tanquam filiis masculis nullus fuit stipulatus nec acceptatus. ¶ Constat autem quod absenti ius non quæritur non interueniente nuncio vel epistola. l. consensu. ff. de action. & obligatio. l. certum. §. si quis absente. digest. de confess. Ancha. in consilio 127. columna secunda, versicul. item probabiliter dici possit. Imò etiam dispositio liberatoria absenti non prodest nisi aliquis recipiat nomine absentis. l. idem in duobus. §. fin. vbi mod. digest. de pactis Alexandrinus in consilio centesimo vigesimo primo columna secunda libro quarto & ita in terminis nostris arguit Alex. in dicto consilio centesimo vigesimo tertio columna secunda post medium versiculo quod autem dictæ filia. libro septimo. Et in hoc considero quod nos sumus in fortiori casu, nam præmissa procedunt quando actus fit in fauorem absentis expressè, quod ei ius non acquiritur nullo pro eo recipiente, multo minus dici potest fuisse quæsitum ius istis filiis masculis quibus quitatio facta non est, imò facta fuit patri pro se & hæredibus. ¶ Tercio considero quod filij masculi ipsius Ludouici solum fuerunt positi in conditione, vt patet ex verbis contractus, quo casu non possunt dicere se vocatos, iuxta glossam, cõmuniter approbatam in lege Lucius. ff. de hæredum institutione & licet sit magna contentio inter doctores an dicantur vocati quando ponuntur in conditione sub qualitate masculinitatis, ista tamen difficultas videtur cessare in casu nostro in quo apparet quod contrahentes noluerunt ipsos masculos vocare dum facta fuit quitatio Ludouico acceptanti pro se & hæredibus, appellatione enim hæredum veniunt omnes etiam extranei. lege sciendum. le

ge hæredis appellatione digest. de verborum significati. lege si pactum digest. de probationibus lege stipulatio i. sta. §. si quis ita. in fine digest. de verborum obligationibus lege. in annalibus. Codice de legatis quinquagesimo. viam veritatis. Codice loquali. lege finali Codice de hæredibus instit. Itaque, cum clarè & expressè fuerit pater stipulatus pro hæredibus non est dicendum quod solos filios masculos voluerit vocare per verba conditionalia, quia esset contrarietas manifestà quod veniant hæredes & quod veniant soli filij masculi. rursus oporteret impropriare verbum hæredes, pro solis filiis, in materia transitoria ad hæredes extraneos. similiter oporteret restringere illud verbū hæred. ad solos masculos. talis autè impropriatio admitti nõ debet aliter nõ apparète de voluntate disponētis, q̃a in re dubia melius est proprietati verborū deferre. l. i. §. si is qui nauē. ff. de exer. l. non aliter. de leg. 3. Imò quādo verba sūt certa, & clara, nõ receditur à proprietate verborū licet actus nõ valeat. l. vbi est verborū, vbi Soc. in 5. no. ff. de cõd. & demon. tradit idem So. post Bar. in l. cū senatus. col. 2. ver. 3. infertur ff. eo. tit. de condi. & demon. Similiter restringere illud verbum hæredes, ad masculos deuiat à reg. iur. quia omnis restrictio est contra literalem sermonem. Bal. in consil. 371. volu. colum. 2. circa med. lib. 5. nec restringi debent verba generalia non interuenientia ratione restringendi. l. empt. §. Lucius. ff. de pactis. l. Aurelius. §. Titius testamento. ff. de lib. lega. l. actio. C. de transactio. qu i iura ad hoc citat Bald in consil. 48. quia verba lib. 4. Et si dicatur, videtur apparere de mente contrahentium quod voluerint intelligere de solis filiis masculis ex quo illos posuerunt in conditione respondeo quod immo fortius apparet de mente ipsorum quod intellexerint de omnibus hæredibus etiam extraneis, quia vbi ageretur de ipsa substantia dispositionis, & de vocatione expressa, facta est stipulatio & acceptatio pro hæredibus, filij autem masculi solum fuerunt positi in conditione, cui autem dubium, quod debitor est conditio quam dispositio, cum conditio nihil ponat in esse. l. si quis sub conditione. ff. de conditionib. insti. Rursus, si dicimus patrem stipulantem sensisse de solis filiis masculis inducitur restrictio facultatis testandi respectu portionis paternæ quitatæ per Margaritam, de qua non potuisset disponere sed coactus fuisset relinquere liberis masculis, sed non est verisimile quod pater quæsierit habere quitationem Margaritæ per quam cogeretur portionem quitatam masculis relinquere restringendo facultatem testandi lege, stipulatio hoc modo concepta. digest. de verborum obligatione facultas enim testandi non solum tolli non potest, sed nec restringi lege cum duobus. §. idem respondit primo. ff. pro socio. ibi, nec libertatem de supremis iudicijs constringere quis poterit. l. pactum quod dotali. C. de collat. Dec. in con. 475. co. 3. circa med. ¶ Præterea si volūtas contrahentium fuisse vocare, filios masculos Ludouici & eis acquirere, verisimile est quod de eis mentio habita fuisset, facile enim fuisset dicere pro se & filiis suis masculis, prout dictum fuit pro se & hæredibus. l. vnica. §. fin. autem. ad ædificantis. Cod. de caduc. tollend. lege Stichum qui meus erit. ff. de legatis primo l. i. ff. si mensor falsum mod. dix. capitulo inter corporalia, de translatio. prælat. capitul. maiores, de baptis. cap. ad audientiam, de decimis. ¶ Considero etiam quod intelligendo patrem fuisse stipulatum pro filiis masculis tantum, esset duplex restrictio, prima. quia verbū hæredis, restringeretur ad filios contra eius significationem, secunda quia restringitur ad masculos tantum. ¶ Duplex rescriptio tollerari non debet. arg. lege prima C. de dõtis prom. ¶ Et si dicatur, ad quid filij masculi fuerunt positi in conditione? & ad quid factum est illud pactum, quod eis deficientibus voluit Margarita ius successionis saluum esse, nisi vt ad eos pertinerent bona? Respondeo quod attendita ista ratione sequeretur quod semper filij positi in conditione dicerentur vocati, cuius tamen contrarium doctores communiter tenent. ¶ Secundo respondeo, quod ideo positi fuerunt in conditione & eis extantibus quitauit Margarita, bona aui cogitabat quod pater eos vocaret non quod intenderet patrem grauari ad eos solos vocandum. ¶ Tercio respondeo quod argumentum procederet si ageretur de excludendo ipsos filios masculos, sed hic admittuntur. & licet etiam Iacobina succedat simul cum eis, hoc non videtur inconueniens, quia tale ius succedendi consequitur Iacobina ex patris stipulatione expressa qui stipulatus fuit pro se & hæredibus. ¶ Quarto respondeo, quod licet pater non fuisset ita stipulatus pro hæredibus adhuc



adhuc idem videtur quia licet quitatio facta esset contemplatione masculorum, tamen ex quo expresse vocati non sunt, consequeretur Iacobina ius succedendi ex persona masculorum quod ex sua consequi non posset, nam videmus quod filius institutus potest contratabulare testamentum patris beneficio filij præteriti, & tamen ex persona sua contratabulare non posset. l. si post mortem. §. si ff. de bon. poss. contratab. gloss. & doc. in l. posthūmo. C. eo. tit. Et pro hac responsione multum in terminis adduco Soc. in l. 2. column. fin. ff. de vulga. vbi quando excluditur substitutus ex tacita pupillari, matre, & fratre pupilli in medio existentibus licet solus frater non excluderet, sed fiat exclusio contemplatione matris, tamen hæreditas pupilli æqualiter utrique applicatur matri & fratri. ¶ Ad id adduco quod pulchre scribit idem Soc. in l. cum auus, col. 65. vers. Sed hic tradit pulchra & apud me noua inuestigatio. ff. de cond. & demon. vbi quando filie grauati deficiunt deficeret fideicommissum quia facta sit substitutio si grauatus decesserit sine literis masculis si decedit grauatus relicti liberis masculis & foeminis fideicommissum deficiens applicatur masculis & foeminis æqualiter, licet deficiat solum contemplationem masculorum, quibus deficientibus foemine nihil consequerentur, sed illud pertineret ad substitutum & sic dicit Soc. consequuntur foemina ex personis masculorum quod ex propriis personis consequi non possent, & licet relinquat Soc. cogitandum, tamen si memoria tunc habuisse illud quod dixerat in d. l. 2. column. si ff. de vulga. dubitationem aliquam (arbitror) non reliquisset. Passus tamen subtilis est & pulcher, in quo ipsa alta ingenia depasci possint. ¶ Quanto principaliter considero, quod videtur differentia in hac materia inter contractus & vltimas voluntates, in contractibus enim si quid cui promittitur contemplatione alterius non competit actio ei cuius contemplatione actus fit, puta, promittit pater dotem marito pro filia, non potest filia agere ex tali promissione licet promittatur dos contemplatione filie. l. si pro te. vbi gloss. C. de dotis promiss. gloss. & Doc. in d. l. seruo legato. §. si testator. ff. de legat. Alex. in consil. 63. Stantibus column. pen. in fin. libr. 14. Sed hic sumus in contractu, ergo non videtur quæsitum ius filiis masculis etiam quod eorum contemplatione quitatio facta esset. Vniuersa difficultas constit in respondendo ad contraria, ad quæ licet ex præmissis responsum appareat, tamen in specie respondeo & ad primum quod quitatio facta fuit contemplatione masculorum & quod eis applicari debent bona quitata, respondendo quod respectu bonorum & hæreditatis patris viuentis, non potest dici quitatio sed repudiatio bona autem repudiata accrescunt portionibus & non personis ideo cum portio hæreditaria reperiatur apud Iacobinam, tali portioni accrescere debet portio repudiata per Margaritam pro rata per supradicta, quod sine dubio procedit in repudiatione hæreditatis viuentis vt supra dictum est. ¶ Quinto vero quod ad bona materna cessa & remissa patris dico quod licet Margarita quitauerit contemplatione masculorum, eis tamen præcise acquirere noluit pater, quia masculos in conditione tantum posuit, nec potest dici quod censeantur masculi vocati secundum aliquorum opin. quia illud esset ex coniecturata mente disponentis, sed hic cessare debet coniectura quia sumus in casu claro, in quo pater noluit acquirere pro masculis sed generaliter pro hæredibus, quorum appellatione veniunt omnes hæredes masculi & foemina & etiam extranei, & hic pro responsione repeti possunt omnia argumenta suprafacta de hac re. ¶ Secundo respondeo quod licet facta esset quitatio contemplatione masculorum, tamen etiam pater stipulatus fuit pro hæredibus, & sic voluit pater posse disponere ad arbitrium masculis existentibus, & cum non possint masculi prætere ius quæsitum ex dicta quitatione cum pro eis stipulatio facta non fuerit, sed tantum venire possint ab intestato, dico quod ab intestato faciunt viam etiam sorori, Iacobina quæ parem causam successionis obtinet, & sic mediantibus personis masculorum venit Iacobina ad ista bona, ad quæ sola venire non posset cessantibus masculis per supradicta, quæ decisio videtur in terminis probari per dictum Socin. in dict. leg. 2. columna fin. ff. de vulga. & dict. leg. cum auus. columna 65. vt supra dictum est. nam vbi existentia matris facit cessare successionem testamentariam & vocationem substituti, & reducit rem ad causam intestati, & tamen licet sola mater istud agat & eius contemplatione istud fiat, quia in causa intestati repe-

ritur frater pupilli in pari causa cum matre, etiam ipse frater pupilli succedit simul cum matre, similiter illa deficiente fideicommissi, inducitur propter masculos & eorum contemplatione, & tamen applicatur fideicommissum etiam foeminis, quod dictum videtur ponere falcem ad radicem. Vel dici potest quod intentio Margaritæ quitantis fuit solum vt sibi prouideret nullis extantibus masculis, ipsis autem existentibus quod remanerent bona quitata in libera dispositione patris. Passus tamen subtilis est in quo ingenia acerrima fortissime possint contendere intentione considerata Margaritæ quitantis. ideo iudicio melius aut rectius sententis non inuitus me subijcio, faciliorem certe aditum aliis paratum putem ad quæstionis examinationem. Sauiiliani 8. Augusti. 1546. Aymo Crauetta ex Sauiiliano. I. V. D. sub correctione.

S V M M A R I V M.

- 1 Filia non dicitur hæres extraneus.
- 2 Quando argumentum a contrario sensu nihil operetur.
- 3 Actus reservationis iuris succedendi, quid possit operari.
- 4 Non fit repetitio in orationibus diuersis & separatis.

CONSILIVM CCLXXXIX.

### Pro eadem Iacobina Leuini, consilium subtilissimum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Reuocantur in dubium scripta mea in fauorem Iacobinae filie quondam Ludouici Leuini dum conclusimus ipsam Iacobinam admitti ad bona materna quitata per Margaritam sororem simul cum fratribus masculis, & contra scripta mea adducitur fundamentum, quod ex quo Margarita quitauit contemplatione fratrum, quibus deficientibus voluit posse succedere, illa bona debent applicari ipsius fratribus, & stipulatio patris acceptantis quitationem pro se & hæredibus, debet restringi ad hæredes masculos. ¶ Et pro ista opinione contra scripta mea adducitur primo dictum Sali. in l. pactum quod dotali. Codi. de pactis. vbi quod filia quæ dote contenta renunciauit bonis paternis, non prohibetur succedere patri ab intestato nisi extarent fratres, vel alij liberi quorum contemplatione facta esset, quia verba generalia quitationis debent restringi, ne videatur extraneos suæ posteritati antepondere sequitur Alexandrinus in cõsilio vigesimo nono. libro tertio. Sed si verba quitationis facta patri acceptanti pro se & hæredibus intelligantur generaliter etiam pro hæredibus extraneis, extranei hæredes excluderent filiam renunciantem a successione patris, & sic dictum Salic. esset falsum. ¶ Sed istud argumentum ex dicto Sali. retorquetur contra patrem, nam Salic. vult quod quitatio filie ipsi noceat patre decedente ab intestato, etiam relicta filia quæ non quitauit, quia filia non dicitur hæres extraneus, & sic videtur æquiuocare pars dum dicit quod verbum hæredibus debet restringi ad masculos secundum Salic. & Alexandr. eum sequentem, qui hoc non dicunt, imò volunt filiam quitantem excludi per alteram filiam quæ non quitauit, licet mihi non placeat dictum Salic. quod filia quitans excludatur per alteram filiam non quitantem, vt dixi in consilio 42. ¶ Secundo retorqueo dictum Salic. & Alexandr. contra partem, nam illud procedit ab intestato quod filia quitans non excluditur per hæredes extraneos ob præsumptam voluntate parentis cui quitatio facta est, qui non censetur voluisse alienam posteritatem suæ antepondere, & sic procedit dictum Salic. & Alexandr. in casu dubio, secus volunt ex testamento quando pater testaretur & institueret hæredem extraneum, quia tunc filia quæ quitauit non excluderet extraneum institutum, ex quo enim quitauit filia potuit pater de bonis quitatis disponere ad arbitrium, quia tunc clare apparet de voluntate patris quod voluit alienam posteritatem suæ præferre & sic ex dictis Salic. & Alexandr. non infertur aliquo modo quod vbi pater acceptat quitationem pro se & hæredibus, quod verbum hæredibus, restringatur ad masculos imò nec descendentes, sed generaliter illud intelligi debet etiam pro extraneis. Et sic non est verum quod dictum Sal. redderetur falsum intelligendo verbum.

Conf. Crau. Pars 2.

Ec 2. bum



bum hæredibus generaliter, etiam pro extraneis, quia istud intelligitur factum testamento laute aliter facta dispositione bonorum inter viuos quam dispositionem testamentariam aut inter viuos non negant Sali. & sequaces, imò, eam expresse volunt nam si videantur Doctor. loquentes de hæ materia quod renunciatio filiarum non nocet non existentibus personis quarum contemplatione facta est, loquuntur ab intestato & nulla facta dispositione per patrem, secus ubi pater expresse disposuit. ¶ Ex præmissis inferitur clara resolutio quaestionis nostrae quod ex quo pater cui renunciatio facta est potest ad libitum disponere, quod ipsis filiis masculis quorum contemplatione quitatio facta est, nullum ius quaeritur quod ab eis auferri non possit si nullum ius quaeritur ex tali renunciatione, ergo non possunt venire ad bona quitata ex aliqua stipulatione aut renunciatione, sed solum tanquam hæredes patris ab intestato, in qua intestati successione etiam Iacobina debet succedere simul cum eis ut late diximus in prioribus scriptis. ¶ Non obstat quod ex aduerso allegatur quod ex quo Margarita expresse quitauit contemplatione fratrum masculorum licet in manibus patris, quod ipsis fratribus videtur quaesitum ius, & sic quod bona quitata ad eos pertineant virtute ipsius renunciationis & non tanquam ad hæredes patris, quia respondeo, quod Doctor. in hac materia loquuntur, siue quiter filia contemplatione fratrum expresse siue tacite, & tamen solum volunt quod non noceat renunciatio non extantibus masculis ab intestato, secus factum testamento in quo vocentur extranei vel aliter facta dispositione de bonis quitatis inter viuos nam Baldus in l. pactum quod dotali, in quarta quaestio. Codic. de colla. loquitur quando filia expresse quitauit contemplatione fratrum, & tamen in præcedentibus clare præsupponit quod illa quitatio præiudicat ab intestato tantum, sed non ex testamento quando instituerentur aut vocarentur. Et sic secus præsupponit quando pater testatus decederet aut aliter disponderet de bonis quitatis. ¶ Sed adhuc instatur ex aduerso quod ex quo quitatio facta est patri contemplatione masculorum, ipsis masculis censeatur quaesitum ius, quia non inspicitur tenor verborum ad quem verba dirigantur, sed cuius contemplatione actus fiat ut illi acquiratur. l. seruo legato. §. si testator. digest. de lega. 2. cum simi. ut dixi in prioribus scriptis. ¶ Ad istud respondeo quod procederet quando verba dispositiua conferrentur in Ludouicum patrem contemplatione masculorum, sed ista donatio seu quitatio collata fuit in patrem contemplatione sui & hæredum suorum generaliter de masculis autem mentio est in reservatione, quia reseruauit Margarita ius succedendi deficientibus masculis. ex quibus verbis bene sequitur à contrario sensu quod masculis extantibus non reseruat sibi ius succedendi, sed non sequitur, ergo masculos vocat, quia hoc modo argumentum à contrario sensu extenderetur ultra limites sensus directi cum tamen restringi debeat ad ipsos limites sensus directi. puta, statutum dicit quod minor 17. annis non possit se obligare nisi certa forma seruata, à contrario sensu sequitur quod post illam ætatem 17. anno. non teneatur seruare illam formam, sed non sequitur quod censeatur habilitatus ut possit contrahere sine aliqua solennitate iuris, quia hoc modo excederentur limites sensus directi in quo sensu directo nihil dicitur de solennitatibus iuris communis ita Bald. in l. 1. Codic. de inuti. stipulat. Pulchre Paul. de Castr. in consil. 106. Incipiendo à secundo. lib. 2. sequitur Deci. in l. 1. in princip. columna decima quinta. ff. de offic. eius in consil. 110. columna secunda in consilio 216. columna fin. & in consil. 283. columna 4. Itaque cum sensus directus reservationis iuris succedendi nihil loquatur de vocatione aut non vocatione masculorum, sed tantum de reservatione iuris succedendi, non est dicendum quod argumentum à contrario sensu trahatur ad vocationem ipsorum. † & sic bene fateor quod quitatio facta est contemplatione masculorum in hoc quod eis extantibus noluit posse succedere Margarita, sed non quod eis extantibus, ipsis expresse & principaliter voluerit donare cum expresse donauerit patri pro se & hæredibus. ¶ Comprobatur ista responsio & declaratio, nam ista Margarita solum sibi reseruauit ius succedendi ab intestato, deficientibus masculis. cum enim voluerit posse succedere, istud non potest intelligi ex testamento, ita quod cogatur pater eam instituere, quia tale pactum de instituendo non valet tanquam auferens liberam facultatem testandi. Bartol. & Doctor. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. ob-

liga. in l. 3. columna prima in fin. ff. de test. & in consilio 112. Promitto. si autem dicas quod reseruatum fuerit ius succedendi ex testamento voluntarie si forte institueretur à patre, ista reservatio fuit inutilis, quia nemini dubium quod pater non obstante renunciatione potest filiam instituere, itaque illa reservatio iuris succedendi necessario intelligitur ab intestato, ergo ad causam intestati restringi debet. l. cancellauerat. ff. de his quæ in testam. delent. Itaque si reservatio restringitur ad causam intestati quomodo possumus dicere quod verba reservationis operentur vocationem masculorum aut dispositionem in eorum fauorem ut ipsis dicatur ius quaesitum. Nam videmus quod licet statutum excludat foeminas extantibus masculis ab intestato, non tamen censeatur vocati masculi ex alio iure quam ab intestato neque prohibetur pater stante tali statuto dispondere de bonis ad arbitrium, eodem modo dicamus quod licet Margarita reseruauerit sibi ius succedendi ab intestato deficientibus masculis, non tamen sequitur quod eis extantibus censeatur omnino vocati ex ipsa reservatione, ita ut bona quitata dicantur ad eos pertinere virtute quitationis. ¶ Secundo respondeo quod argumentum procedit quando actus statim & immediate fit contemplatione alterius principaliter ut nunc illi acquiratur cuius contemplatione fit, sed hic statim & immediate & principaliter fit actus in fauorem patris & patri acquiruntur bona donata aut quitata, filiis autem masculis non acquiruntur in vita patris sed demum eo mortuo quatenus sunt hæredes cum fuerit pater stipulatus pro se & hæredibus. & cum per prius facta fuerit quitatio patri & ipsius patris contemplatione, dicendum est quod pater fuerit magis dilectus quam filii masculi. l. Lucius, vltima. digest. de hæred. institut. l. Publius. §. fin. ff. de conditio. & demonstra. leg. cum ita. §. fin. digest. de leg. 2. l. fin. Codic. de verb. obliga. Ange. & Imol. in l. qui soluendo. non erat seruum. digest. de hæred. institut. lason. in l. qui duos. columna secunda. digest. de leg. 1. non est i. gitor mirum si pater magis dilectus, potuisset de bonis quitatis ad libitum disponere, imò masculi non leguntur vocati nec primo nec secundo loco, sed tantum positi in conditione. & quod ista responsio de iure procedat, id est, quod pater potuisset disponere ad arbitrium de bonis quitatis, demonstro efficacissime hoc modo. Pone quod pater decessisset sine liberis masculis & bona alienasset, quæro, si Margarita posset reuocare talem alienationem virtute reservationis per eam factæ equidem neminem puto dicturum quod sic. nam reservatio in casum deficientium masculorum fuit limitata ad ius succedendi, ergo extendi non potest ad ius reuocandi alienata. l. in agris. digest. de acquir. rerum domi. cum simili. & si potuisset pater dispondere de bonis deficientibus masculis quo casu Margarita reseruauit sibi ius succedendi, à fortiori dicendum videtur quod potuisset disponere extantibus masculis quo casu reservatio nulla facta est. ¶ Sed dicet aliquis, si bona quitata non pertinent ad masculos virtute quitationis, saltem debent pertinere ab intestato exclusa Iacobina sorore, quia ex quo Margarita reseruauit sibi ius succedendi ab intestato deficientibus masculis, videtur quod eis extantibus ad ipsos masculos solos ius intestatæ successionis pertineat. ¶ Ad istud argumentum respondeo multis modis. ¶ Et primo ut supra dictum est quod non debet sumi argumentum à contrario sensu excedens limites sensus directi, sed sensus directus solum reseruat ius succedendi ab intestato deficientibus masculis, ergo eis extantibus non reseruat, sed remanet quitatio in suo robore, sed non sequitur, ergo extantibus masculis bona ad eos pertinent, imò eis extantibus stat quitatio in suo robore prout facta est quia pertinent bona ad patrem & eius hæredes iuxta formam stipulationis & acceptionis. ¶ † Secundo respondeo quod actus reservationis iuris succedendi ab intestato deficientibus masculis, non potest operari ius nouæ concessionis ut eis extantibus bona quitata censeantur concessa & collata ipsis masculis, sunt enim diuersa & reseruare & conferre, quia reservatio nihil de nouo tribuit. Ange. in l. omnes, per illum textum. Codic. de præscript. 30. anno. & in l. fin. in princip. per illum textum. Codic. de tempor. appella. Bald. in l. fin. Codic. de leg. tutor. sequitur lason. in l. si quis legauerit, in princip. ff. de leg. 1. & in consilio 166. columna 4. circa medium libro quarto. Ideo actus reservationis non debet operari actum nouæ concessionis contra naturam ipsius reservationis, imò restringi debet dispositio ad ea quæ sunt de natura actus. Inno. in c. ex literis, de iure patro. Bald.



Bald. in l. à procuratore. Cod. manda. & in pulchro casu tradit idem Baldus in consilio 434. Pactum inter locatorem. libro primo. ¶ Tertiò nos videmus à communiter accidentibus & secundum communem cursum quòd ubi parentes faciunt renunciare filias id agunt ut sint ipsi parentes in libertate disponendi de bonis quitatis siue in vltima voluntate siue inter viuos, & ita videmus obseruari ipsa rerum experientia, quòd ubi filia semel quitarunt, disponunt parentes ad arbitrium nec possunt filia impugnare testamentum patris licet prateriantur, quia exclusus ab intestato per quitationem aut aliter non potest testamentum impugnare, ut habetur per Bartol. & Doct. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. & secundum istum communem cursum pater voluit sibi providere acceptando quitationem pro se & hæredibus suis. modò si dicimus, actum reservationis operari novam concessionem in fauorem masculorum, acceptatio generalis præcedens restringeretur contra solitum & communem cursum cum tamen interpretatio ita fieri debeat, ut censeatur quis voluisse disponere secundum solitum & communem cursum, optima est enim præsumptio interpretatiua quæ sumitur à communiter accidentibus & communi cursu. Baldus in consilio 70. Apparent. columna secunda in consilio 351. In bonis feudalibus. in fine. libro primo, in consilio 390. Tam profunde. columna prima, in fin. libro secundo, & in consilio 351. Ioannes & Federicus. columna secunda, ante medium libro 5. ¶ Quartò respondeo quòd secundum intelligentiam partis aduersæ intelligendo quòd actus reservationis operetur concessionem in fauorem masculorum, resultabit duplex impropriatio illius verbi hæredibus. primo, quia restringetur ad descendentes contra naturam suam in materia transitoria ad hæredes extraneos. l. sciendum & l. hæredis appellatione. ff. de verbo. sign. latè Doctores. in leg. Gallus. §. etiam. ff. de liber. & posthu. Secundò quia non solum restringetur ad descendentes contra naturam suam, sed etiam ad masculos, sed duplex impropriatio tolerari nõ debet. l. i. C. de dotis promiss. imò ne quidem vna impropriatio admitti debet sed debent verba proprie intelligi. l. prima. §. si is qui nauem. C. de exerci. l. non aliter ff. de lega. 3. cum simili. ¶ Nec obstat quòd imò receditur à proprietate verborum ex mente disponentis. dicta l. non aliter. quia dico quòd de mente disponentis in contrarium non apparet imò verisimilis mens disponentis fuit quòd posset de bonis quitatis ad arbitrium disponere & si intentio disponentium fuisset quòd bona quitata solum & omnino pertinerent ad masculos, fuisset quitatio principaliter facta ipsis masculis, non autem principaliter fundata in persona patris pro se & hæredibus. argument. l. prætor ait. §. quod autem. digest. de iniur. & l. eos. Codic. de aqua ductu. libro decimo. Rursus intentio disponentis præsumitur esse talis qualis demonstratur ex communi cursu, & secundum communiter accidentia ut supra dictum est, sed secundum communiter accidentia parentes querunt eiusmodi quitationes, & renunciationes ut sint in libertate disponendi, & ne eorum iudicia per filias impugnentur, ergo, &c.

¶ Quintò respondeo quòd secundum hanc interpretationem partis, verba principalia, & præcedentia quitationis factæ patri pro se & hæredibus restringentur & determinabuntur per illam reservationem subsequentem cum potius sequentia intelligi & determinari debeant secundum præcedentia. gloss. in leg. quisquis. digest. de lega. 3. & dicit Baldus in leg. quoties. 2. in fin. Codic. de fideicommiss. quòd antecedens non sapit naturam sequentis, sed bene è contra sequens sapit naturam antecedentis tradit Iason. in leg. prætor ait. §. si initium, in primo notat. digest. de eden. & alibi sæpe. Itaque pactum reservationis potius intelligi debet secundum præcedentia, id est, quòd filia renuncians possit succedere ab intestato deficientibus masculis, remanente tamen quitatione in suo robore, & quòd dicatur facta pro patre & hæredibus ita quòd si non decedat pater intestatus sed aliter disposuerit de bonis quitatis, teneat dispositio. ¶ Sextò respondeo quòd secundum interpretationem partis illud verbum hæredibus, restringatur per verba illa liberis masculis, apposita in reservatione, quia vult pars in suis scriptis quòd verbum hæredibus, recipiat declarationem ab illis verbis liberis masculis. sed ista interpretatio nullo modo potest procedere. ¶ Aut enim vult pars quòd qualitas masculis censeatur repetita in verbo hæredibus, & hoc dici non potest, ¶ quia non fit repetitio in orationibus diuersis & separatis. leg. qui fundum. di-

gest. de contrahen. empt. Bartolus in l. in repetendis. digest. de lega. 3. & in l. Seiz. §. Caio. digest. de fundo instrument. & in consilio vigesimo septimo. Visa facti narratione. & alibi sæpe Doct. nec dici potest quòd fiat repetitio in diuersa oratione ex verisimili mente disponentis quia de tali mente non apparet, imò mens patris acceptantis quitationem contraria arguitur, ut supra dictum est. Aut vult pars quòd verbum hæredibus intelligatur de masculis, non virtute repetitionis sed virtute declarationis, quasi vna pars dispositionis intelligatur secundum aliam. leg. vtrum. digest. de petit. hæred. & istud etiam procedere non potest, quia argumentum procedit in verbo dubio, quòd secundum eius naturam ad plura referri potest, secus ubi verbum est clarum, quia tunc declaratione opus non est in claris. puta quando in vna parte dispositionis fiat mentio de filiis simpliciter, in alia de filiis masculis: sed verbum hæredibus, videtur clarum comprehendens extraneos in materia transitoria ad extraneos, ergo nihil opus est ut declaretur per verbum liberos masculos. Præterea ista verba sunt diuersa (hæredibus & liberis) in materia transitoria ad extraneos, ideo non videtur dicendum quòd vnum verbum recipiat declarationem ab alio verbo omnino diuerso. Paul. tamen de Castr. in consilio 410. Viso facto & dubiis. columna secunda in tertio dubio, libro 1. voluit quòd ubi testator in vna parte testamenti vocat liberos, in alia hæredes quòd verbum hæredes intelligatur pro filiis licet hæredes non sint, sed dici potest quòd in vltima voluntate verbum hæredes magis capitur pro filiis quam inter viuos. Rursus loquitur Paul. quando testator expresse vocauit liberos, quòd hic factum non est. Præterea in testamento non censeatur quis providere transeia sicut inter viuos. ¶ Iam etiam in verbo liberis aut filiis nõ est ita simpliciter verum quòd simpliciter positum in vna parte intelligatur secundum qualitatem masculinitatis appositum in alia parte. Immo articulus est difficilissimus plenus diuersis Doct. sententiis, imò etiam iidem Doct. sibiipsis contrariantur turpiter variando. & quòd verbum filiis simpliciter prolaturum, non intelligatur de masculis, licet in alia parte fecerit testator mentionem de filiis masculis, voluit Anchar. in consilio 210. Ioannes de Ana. in consilio vigesimo secundo, Alexandrinus in consilio quinquagesimo quinto, columna secunda post medium, versicul. non obstat quòd tacite. libro tertio. & in consilio trigésimo octauo libro sexto. Socin. in consilio ducentesimo vigesimo septimo, in fin. libro secundo, & in consilio centesimo decimo sexto, columna penultima post medium versiculo, & ad hoc bene deseruit libro tertio. Curtius senior, in consilio sexagesimo quarto, columna secunda, & sequ. Decius in consilio tricentesimo trigésimo nono columna secunda. in fi. in consilio 416. columna penult. circa medium, versicul. non obstat quòd Alexandrinus. in consilio 442. columna secunda in fin. in consilio 214. ante fin. in consilio 267. & in consilio 299. columna secunda versicul. vltimus etiam prædicta conclusio. & in fin. column. Corn. in consilio 230. columna quarta in fin. versicul. ubi autem voluit se restringere. libro tertio. & in consilio 273. columna quarta versic. posset etiam forte quis dicere. libro 4. Bologni. inter consil. Alexandrin. in consilio 53. column. 4. in fin. versicul. nunc autem operæ pretium est ut ostendam. libro 4. Iason. in consilio 142. column. 5. in fi. versic. 5. facit. & column. 7. in princ. versic. 8. in fauorem. libr. 2. & in consilio 39. column. 4. libr. 3. Curtius Iunior in consil. 49. column. 3. in fin. in consil. 163. column. 4. & 5. & in consilio 167. column. 5. in fin. & column. seq. Ecce quanta Doct. copia hanc opinio. tenaciter teneat. mouentur Doct. quia ubi voluit testator exprimere de masculis, expressit, ergo ubi non expressit, non censeatur voluisse, quia ita sciuisset exprimere in vna parte sicut in alia si voluisset, licet ego istam opin. non simpliciter sequi velim, sed plures casus soleo distinguere, sed hic disputare non expedit, quia dispositio renunciationis diuerso modo & aliter loquitur: nam in acceptance & renunciatione fit mentio de liberis masculis, inter quos longa est differentia in materia transitoria ad hæredes extraneos, ergo non videtur dicendum quòd verbum hæredibus intelligatur de filiis masculis verbum ipsum dupliciter impropriando ut supra dictum est. Et si intentio disponentis fuisset solum acquirere aut acceptare pro liberis masculis, verisimiliter facta esset acceptatio pro se & filiis aut liberis, nõ pro se & hæredibus. ¶ Septimò ¶ intentio disponentis nõ fuerit in illis verbis pro se & hæredibus. intelligere de liberis masculis, ostendo fortissime: nõ hoc modo renunciatio



facta esset in fauorem masculorum simpliciter, adeo quod pater in praedictum masculorum nihil disponere potuisset neque inter viuos, neque in vltima voluntate. Ista in effectu est intentio & opinio partis aduersae, sed dico quod etiam intelligendo verborum heredibus pro liberis masculis, adhuc sequi non potest effectus, quem pars intendit, nam licet verbum heredibus capiatur pro descendenti- bus masculis, requiritur tamen quod descendentes sint heredes. Bartol. in leg. ex facto. §. fina. ff. ad Trebellian. Alex- andrinus. in consilio decimo. columna tertia. post med. versicul. item respondeo. libro tertio. in consilio 19. colum. prima. in fin. in consilio vigesimo sexto, columna secunda. circa medium versicul. si ergo feudum praedictum, & con- silio 28. columna fin. versicul. confirmari possunt praedicta. libro quinto. Cornel. in consilio 309. columna quarta. libro primo, & in consilio 199. columna 14. in fin. versicul. & pro- pterea non oblig. libro 2. Deci. in consilio 208. column. 4. in consilio 390. column. 3. in fin. versicul. Secundò in dicta pri- ma inuestigatura, & in consilio 445. columna 2. circa med. versicul. secundum praesuppositum. Idem tenet Collegium Doctorum Bononiensium inter consilia Curtij senioris in consilio 51. columna 8. Curtius senior in consilio 74. col. 4. circa medium. versicul. licet enim. & in consilio penult. co- lumn. 4. in fin. Iason. in consilio 170. column. 5. libro 2. hoc ita praesupposito quod requiratur filios esse heredes, dico quod intentio partis locum habere non potest quod filij masculi omnino consequi debeant ista bona virtute quit- ationis aut donationis ita quod alienari non possint in eo- rum praedictum neque inter viuos neque in vltima vo- luntate, quia cum filij habere non possint bona quitata nisi sint heredes patris illa poterunt alienare, ne filij tales alie- nationes reuocare poterunt, sed tanquam heredes patris tenentur approbare alienationes ab eo factas. l. ex qua per- sona. ff. de regu. iuris. l. cum à matre. Cod. de rei vendica. ergo apparet quod intentio disponentium non fuit sub illo verbo heredibus intelligere de filiis masculis, ita quod per- tinerent omnino bona ad ipsos masculos, quia si oportet masculos esse heredes, poterunt bona alienari. & si inten- tio disponentium fuisset vocare solos masculos non fuissent vocati per illud verbum heredibus omnino contrarium tali intentioni. Quod ipsum fundamentum si diligenter confi- deretur, non mediocriter videtur stringere.

¶ Octauò pro responsione considero quod vbi res dubia esset, quae ipsa tamen videtur clara, in dubio melius est pro- prietati verborum deferuire. dict. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerci. Sed verbum heredibus, de sui natura & proprietate omnes comprehendit etiam extraneos, ergo, &c. Allegatur etiam per partem aduersam dictum Ang. in l. auus, in fin. ff. de pactis. quem sequitur Aretinus in leg. qui superstitis, co- lumn. sexta. ff. de acqui. hered. Decius in consilio 31. colum. 1. post medium. vbi quod quitatio facta contemplatione a- liquorum, aliis prodesse non debet. Sed istud dictum Ang. non meruit allegari, quia Ange. loquitur quando soror qui- rat ipsis fratribus hereditatem paternam, nam dicit Ange. quod si contingat nasci alios fratres, ad eos seu quatenus portionem eorum respicit, quitatio non extenditur. Sed in casu nostro Margarita non quitauit ipsis fratribus sed patri acceptanti pro se & heredibus, ob id cum Iacobina sit de heredibus eidem etiam quitatio prodesse debet. ¶ Male et- iam allegauit pars pro opinio. sua Salic. in dicta lege pactu, & Alexandrinum in dicto consilio 29. libr. 3. In quibus locis volunt quod renunciatio filiae profit non solum masculis sed etiam aliis sororibus aut descendenti- bus foeminis. & sic illud dictum facit pro Iacobina licet ego illud dictum non sequar, quando foemina extarent in dicto consilio quadra- gesimo secundo. ¶ Infertur ex praemissis quod masculi non admittuntur ad ista bona quitata nisi vt heredes patris ab intestato in qua successione concurrat & Iacobina vt con- clusum est in priore consilio. & ab initio antequam consu- lerem, diu anceps fui. sed tandem non potui adduci in fa- uorem masculorum quod ipsis quaesitum esset ius virtute quitationis ad exclusionem Iacobinae secundum iuris regu- las. Ideo persisto in priori sententia donec rationes magis efficaces videam in contrarium & saluo semper faniori iu- dicio, Sauliani 12. Octobris 1546. Aymo Crauetta ex Sau- liano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

1 Sublato fundamento exemptionis, necesse est vt exemptio corruat.

- 2 Quando iuratur super aliquo facto tollitur omnis actio, quae ex illo fa- cta poterat oriri.
- 3 Facta renunciatione iurium transactionis dicimus cessare priuilegium & causam exemptionis.
- 4 Verba vniuersalia sunt maioris potentiae quam generalia.
- 5 Renuncians omni legum & iuris auxilio censetur renunciare beneficio inuentarij.
- 6 Cum verba renunciationis sunt clara ad omnia pertinentia non est vlti- rius dubitandum.
- 7 Contra praesumptionem quae insurgit ex antiquitate temporis admitti- tur probatio in contrarium.

CONSILIVM. CCXC.

## Pro communitate Braidæ comitatus Asten- sis contra particulares loci Sin- fredi.



IVINO subsidio ex corde postulato. Egregij Franciscus Craueri, Sebastianus Masoni. Domi- nicus Racca. Ioannes Antonius de Prato & alij particulares ac litis consortes loci Sinfredi tran- fegerunt cum vniuersitate loci Braidæ ratione bonorum quae possident in territorio ipsius loci Braidæ. & inter cæ- tera ipsi particulares renunciauerunt cuidam antiquiori transactioni ac omnibus in ea contentis in omnibus & per omnia, quam voluerunt esse nullius roboris & momenti, quam ipsam antiquiorem transactionem ipsi particulares Sinfredi impugnauerant. In ipsa autem antiqua transactio- ne inter alia cautum erat, quod liceret ipsis particularibus abducere eorum messes & fructus à finibus & territorio Braidæ absque solutione alicuius pedagij, ad quod tenen- tur omnes abducentes fructus ab ipsis finibus & territorio etiam Burghenses ipsius loci Braidæ. facta ita praeposito & praesupposito, quia transactiones non legi. Quæritur, an ipsi particulares teneantur ad solutionem dicti pedagij, quod ipsum in praeteritum dicuntur non soluisset ex titulo dictæ transactionis antiquioris?

¶ Videtur dicendum prima fronte non teneri particu- lares Sinfredi ad solutionem alicuius pedagij. Primò, quia renunciatio facta circa instrumentum transactionis, non videtur trahi ad exemptionem seu libertatem, quia ipsi par- ticulares vsi sunt per tempus antiquissimum cuius initij memoria non extat in contrarium, quia vbi alicui compe- tunt duo iura, renunciatio facta vni non trahitur ad alte- rum. l. si domus. vbi Bartolus. ff. de seruituti. vrbano- rum praedicti. l. si mihi. in princip. ff. de seruitut. rustic. praedicti. nec eis. §. 1. vbi Iason. in nota. ff. de acqui. heredi. l. haeres meus. ff. de condict. & demonstration.

¶ Similiter licet homines Sinfredi non possunt probare eorum libertatem per viam instrumenti transactionis, ta- men videtur quod probare eam possint per viam testium, quia vbi alicui competunt plura remedia exclusus ab vno non censetur exclusus ab altero. l. quoties duplici. ff. de reg. iur. l. & an eadem. cum ibi nota. ff. de excepti. rei iudic. leg. si seruo meo. ff. de lega. primo. l. Aurelius. §. fin. ff. de auro & ar- gent. lega. Anchar. in consilio tricentesimo nonagesimo primo. Super pluribus articulis. columna tertia circa med. versiculo. Infertur etiam quod reciproca donatio. hinc vi- demus quod renuncians instrumento intelligitur solum renunciare probationi faciendæ per instrumentum, non etiam debito aut iuri in eo contento. Baldus in l. Labeo. §. 1. ff. de pactis. per tex. in l. tertia. C. de fide instrument. sequi- tur Decius in consilio decimo septimo. columna secunda circa medium & in consilio centesimo sexagesimo nono. columna secunda ante medium. ¶ Secundò in fauorem ip- sorum particularium facit, quia sublata illa transactione an- tiquiori, manet res in statu primæuo ante ipsam transactio- nem & sic in dispositione iuris communis, sicut dicimus quod sublata consuetudine recurritur ad ius commune. Bartol. & Doctor. in l. secunda. in princip. ff. solut. matri. Bal- dus in l. non solum, in lectura antiqua. ff. ad muni. non vide- tur quod communitas Braidæ possit aliquid statuere con- tra homines Sinfredos forenses & non subditos iurisdic- tio- ni Braidæ. l. fin. ff. de iurisdic. om. iud. forensis enim non liga- tur statutis loci, cui non subicitur. l. prima. in fin. ff. de tutor. & cura. datis ab his. l. cum vnus. §. penult. ff. de bonis autho- iud.



iudic. poss. neque. C. qui da. tutor. poss. cap. vt. animarum. de constitutio libro. sexto. cap. quo iure octaua distinctio, habetur in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & in l. i. C. de summa. Trinita. & fide catholica.

¶ Tertiò renunciatio debet interpretari secundum intentionem ipsius renunciantis nec debet operari ultra eius intentionem. l. non omnis. in princip. ff. si cert. pet. Ita in renunciatione tradit Areti. in consilio quinquagesimo sexto. Post absolutum. columna secunda circa medium versicu. hanc conclusionem maxime adiuuat æquitas, &c. Similiter non præsumitur renunciatio quæ verisimilis non sit. Decius in consilio quadragesimo nonagesimo quinto. columna quinta. Sed non videtur aliquo modo verisimile homines Sinfredos voluisse renunciare priuilegio exemptionis ab omni æuo obseruata & in casu dubio interpretari debet renunciatio in eam partem quæ renuncianti minus præiudicat. Calde. in consilio quinto circa fin. in titulo. de præben. Decius in l. postquam liti. columna tertia circa mediū. C. de pactis. ¶ Quarto non præsumitur renunciatio etiam ex actu aut facto proximo nisi expresse agatur. c. sane. de renuncia. Card. in consilio 30. colum. penult. Decis. in l. si quis iniquum. §. si is pro quo. colum. 2. in fin. ff. quod quisque iuris. in consilio 152. columna penultim. in d. consilio 495. columna quinta ante medium & in consilio 625. columna secunda sed expresse dictum aut actum non fuit quod censeatur renunciatum illi priuilegio exemptionis & libertatis, ergo, &c. ¶ Quintò licet istud factum renunciationis videatur contrariari exemptioni, tamen ex tali facto non censeatur quis renunciare eius priuilegio quotiens alia coniectura capi potest. Innocen. Anto. de Butr. & Doctor. in capi. accedentibus. de priuileg. Alexand. in consilio 27. Attentis narratis libro tertio & in consilio 33. ponderatis. libro quinto latè Modern. in cap. cum accessissent. de constitu. ¶ Sed in tali renunciatione transactionis videtur alia coniectura capi posse quam quod censeatur renunciatum tali exemptioni, cum plura alia contingerentur in ipsa transactione in quibus renunciatio ipsa possit operari. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imo præiudicet renunciatio ad causam exemptionis ab solutione pedagij sequentibus fundamentis. Et primò, quia fundamentum ipsius exemptionis consistebat in dicta transactione antiqua & eius virtute competeat, sed sublato fundamento ipsius exemptionis & ipsam exemptionem corrumpere necesse est. l. lex vetiga. l. si superatus. ff. de pigno. l. hactenus. in fin. cum l. sequen. ff. de aqua plu. arcen. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. legi. ff. de exceptio. rei iud. l. nam & si sub conditione. §. rumpe. ff. de iniusto. testamento. l. si fundus sub conditione. §. qui fundus. ff. de lega. 1. l. 2. ff. de admin. tur. c. cum Paulus. 1. q. 1. ¶ Secundò nos habemus conclusionem iuris quod renuncians, alicui facto excluditur ac omni re quod ex illo facto poterat sibi competere. Bartolus in consilio 90. Dilecto domino Francisco. columna prima in fin. sequitur Ias. in l. sciendum. columna 12. in fin. versiculo contrariam opinio. ff. de verbo. oblig. pro quo facit gloss. in l. 1. §. sed videndum. in verbo succedat. ff. de success. edic. vbi quando filius repudiat hæreditatem patris censeatur renunciare omnibus remediis quibus venire poterat ad successionem, & sic ex capite vnde liberi, vnde agnati & vnde cognati, quia repudiatio aut renunciatio simpliciter aut generaliter facta præiudicat in omnibus, & sic indiffinita in materia renunciationis æquipollet vniuersali. & illa gloss. dicunt singu. Paulus de Castro. & Moder. in l. 1. columna quinta. C. qui admitti. Idem Paulus de Castro in l. 3. in fin. C. de iuris & facti ignor. vbi Iason. columna fin. & idem Ias. in l. nec is. §. 1. columna tertia. ff. de acquirend. hæred. in d. l. 1. columna tertia & columna octaua numero 26. C. qui admitti in l. licet. columna fin. C. de iute deliber. & in consilio 84. columna secunda libro 1. pari modo cum isti particulares Sinfredi simpliciter & regulariter renunciauerint transactioni prædictæ, censeari debet exclusi ab omnibus remediis aut iuribus competentibus ex ipsa transactione. ¶ Ad idem facit tex. in l. si creditor. vbi Ias. in secunda no. ff. de leg. 1. vbi quando debitor habens plures exceptiones legat simpliciter quod debet creditori censeatur remittere omnes exceptiones, ita vt hæres debitoris omnino teneatur soluere creditori nec iuuare se possit aliqua exceptione, eodem modo videtur dicendum quod ista renunciatio transactionis, trahatur ad omnia iura ex ipsa transactione competentia & omnes exceptiones competentes ipsis renunciantibus virtute illius transactionis dicatur remisisse

¶ Tertiò pro hac parte adduco quod scribit Paulus de Ca. in consilio 387. Super superscriptum dominum in fin. libro secundo vbi quod promittens non contrauenire contractui potest, sed quod habebit eum ratum & gratum, censeatur renunciare remedio. l. 2. C. de rescin. ven. & tamen illud remedium videtur admodum fauorabile inductum contra dolosos emptores cum arguatur dolus ex læsione enormi. l. si superstiti. C. de dolo. Barto. in l. fin. ff. de præto. stipul. late Scriben. in l. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. Itaque si ille dolus re ipsa & de præterito censeatur remissus per dictam renunciationem generalem, à fortiori censeari debet remissa exemptio cessante dolo communitatis Braidæ. ¶ Quarto magis in terminis pro hac parte adduco text. in l. si duo patroni §. idem Iulianus. ff. de iureiurand. vbi quando iuratur super aliquo facto tollitur omnis actio quæ ex illo facto poterat oriri, & sic remota causa remouentur omnes effectus, qui inde sequuntur ad idem. tex. in l. duobus. §. exceptionibus. & §. colonus. ff. eod. titu. de iureiur. remota igitur per renunciationem transactione quæ erat causa exemptionis libertatis, censeatur remotus & sublatus omnis effectus descendens ex ipsa causa. Ad idem text. in l. finali. in fin. C. de nuptiis, vbi radice sublata tolluntur omnes effectus ab ea prouenientes & quod scribit Paulus de Castro in consilio 366. Super primo puncto columna prima vbi quod sublata prohibitione legis ciuili nubendi infra annu luctus, censeatur etiam sublata omnes pœne ex tali prohibitione prouenientes tanquam sublata radice. similiter annullato processu, corrumpunt omnes effectus qui sequuntur ex eo. cap. auditis. de procura. clemen. 1. de immuni eccles. similiter crimine abolito censeatur sublatus omnes effectus prouenientes ex eo, ideo prælatus post abiurationem schismaticis eligi & confirmari potest. cap. quia diligentia de electio. Similiter lege aut constitutione aliqua reuocata, censeatur reuocati omnes effectus fundati super ea. Gemi. in consilio 93. columna penultima post med. ¶ Quintò considero quod valet argumentum à causa finali cessante etiam in materia priuationis etiam culpa cessante in priuato, puta, si vasallus fiat mutus, priuatur concessione feudi, quia cessat causa finalis concessionis cum amplius domino seruire non possit, & tamen nulla arguitur in vasallo culpa. ca. 1. §. mutus in titu. Episcop. vel Abb. Eodem modo cessante causa finali & originaria exemptionis per renunciationem transactionis cessare debet ipsa transactio, & quidem à fortiori quia renunciantibus imputari potest cum ipsi transactioni renunciauerint, & sic concludit istud argumentum à maiori rationis quod est in iure fortissimum. l. quanto magis. ff. de iureiurando. authent. multo magis. C. de sacrosan. eccles. & procedit istud argumentum etiam in materia odiosa & stricta. l. qui indignus. ff. de senato. l. cui pacto. ff. de seruis expor. l. relegatorum. §. potest ff. de interdic. & releg. l. nec in ea. vbi Bartol. ff. de adul. c. illorum. de sent. excommu. Ideo arguitur à maiori rationis etiam in statu tuto contra ius commune. Bald. in l. quod verò, columna prima post medium versiculo sed pone quod statutum. ff. de legibus. & in l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrim. cum simili. ¶ Sextò adduco quod scribit Paulus de Castro. in consilio 38. Dico. libro primo vbi quod ecclesia diruta & cessantibus rectoribus in ea ministrare, non debentur ecclesiæ decimæ eodem modo dicamus quod dirupta transactione non debeat priuilegium exemptionis pedagij quod ipsum competeat propter ipsam transactionem. ¶ Septimò nos habemus quod si dominus renunciet ius propter quod procuratorem constituerat, ex tali renunciatione iuris cessat & finitur mandatum procuratoris. cap. si pauper clericus, in fin. de præben. libro 6. Roman. in consilio 374. ¶ Præsens est quæstio. ¶ Eodem modo dicamus cessare & finiri priuilegium & causam exemptionis facta renunciatione iurium transactionis ex qua ipsa exemptio concessa erat. ¶ Octauò considero quod in casu nostro, vt in facto narratur, facta est renunciatio non generatur aut indiffinitudine sed per verba vniuersalia, quia dicitur renunciatum transactioni & omnibus in ea contentis in omnibus & per omnia. ¶ Quæ ipsa verba vniuersalia sunt maioris potentie quam generalia. l. 3. §. 1. iuncta l. coiri. ff. pro socin. vbi patet plus esse contrahere societatem omnium bonorum vniuersaliter, quam simpliciter aut generaliter societatem contrahere ad idem tex. in c. sunt nonnulli. 1. q. 1. vbi plus est dicere, abstinendum esse ab omni munere quam à munere tradit gloss. in cap. pastoralis. in versiculo temporaliter. de noua vbi quod plus est concedere ecclesiam cum omni



iure suo & sic vniuersaliter, quam ecclesiam simpliciter aut generaliter cōcedere. Oratio enim generalis aut infinita non semper æquipollet vniuersali, puta, quando non est eadem ratio in omnibus, vt per Dyn. in rubric. extra de regul. iur. Barto. in l. si pluribus. ff. de lega. 2. sed ratio vniuersalis omnia comprehendit, quia qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. à Procureto. C. mand. l. omnes. C. sine censu. vel reli. c. si Romanorum. 19. distinct. c. solitæ, de maiori. & obedi. capit. 2. de obserua. Ieiunij. Ideo licet fideicommissum generale non comprehendat prælegata simpliciter sed fiat distinctio de qua per Bartol. & Docto. in l. Marcellus. §. quidam liberis. ff. ad Trebellian. talis tamen distinctio non fit in fideicommissio vniuersali quando gratatur quis de restituendo omnem aut totam hæreditatem vel quicquid ad eum peruenerit, imo tunc indistincte veniunt prælegata. l. cum virum. vbi Barto. Bald. & Docto. C. de fideicommiss. Oldra. in consilio 300. Factum tale est, magistro militi, columna secunda post medium. Decius in cōsilio 69. columna tertia circa medium. Similiter licet in legato generali bonorum mobilium non veniant venalia. l. generali. §. vxori. ff. de usufruct. leg. secus tamen est in legato vniuersali omnium bonorum mobilium. Bartol. in d. §. vxori. sequitur. Deci. in l. omnia. in princip. ff. si cer. pet. in ca. fin. in princip. de constit. in consilio 26. columna secunda in fin. & alibi sæpe & adeo omnia comprehendunt verba, vniuersalia, vt veniant etiam exempti gloss. in clem. si beneficiorum de præben. libro sexto quam ad hoc citat Curtius Iunior in consilio 40. columna sexta facit quod scribit Bal. in consilio 166. Statuto ciuitatis Tridenti. libro quinto vbi statutum quod debitor suspectus de fuga capi possit nullis obstantibus feriis, comprehendit etiam ferias in honorem Dei & infinita id genus exempla commemorare possem ad ostendendum potentiam & efficaciam verborum vniuersalium sed laboriosum opus esset potiusquam subtile. Itaque stante tali renunciatione transactionis per verba vniuersalia, non videtur dubitandum quin omnia comprehendantur iura virtute talis transactionis competentia, quia natura verborum vniuersalium ea est vt nihil censeatur exclusum, sed omnia comprehenduntur, quæ excogitari possunt, ita quod nulla persona & locus nullus excipi possint. Bald. in consilio 326. Rex Romanorum columna tertia circa fin. libro primo. ¶ Nonò considero quod hic præsupponitur in facto factam esse renunciationem per verba vniuersalia geminata, quia dicitur renunciatum transactioni & omnibus in ea contentis in omnibus & per omnia. Quæ verba vniuersalia geminata adhuc fortius operantur vt restringi non possint vbi alias restringi possent. Corneus in consilio 324. columna 6. libro primo. Ideo verba vniuersalia geminata non restringuntur ad habiles. Iason. in l. 1. §. nunciatio. columna quinta ff. de operi noui nunciat. fortius scribit Alexander in consilio 30. columna penultima libro quinto quod priuilegium immunitatis concessum per verba vniuersalis geminata comprehendit etiam onera insolita. Ista etiam verba vniuersalia geminata cōprehendunt etiam dissimilia & maiora expressis. Socin. in consilio 47. columna 6. in fin. libro quarto Ias. in consilio 96. columna secunda circa princip. libro quarto. Curtius in consilio 30. columna secunda. ¶ Decimo in terminis renunciationis factæ per verba vniuersalia quod trahatur ad omnia etiam valde graua & præiudicialia, adduco Albericum de Rosat. in litem quæritur. §. exercitu. ff. locati. vbi quando conductor renunciat omni legum & iuris auxilio, censetur renunciare iuri petendi remissionem mercedis ob causam sterilitatis aut aliam, & tamen per talem renunciationem agitur de graui præiudicio, sequitur Iason. in lege prima, columna penultim. C. de iure emphyt. Gozadin. in consilio quinquagesimotertio, columna tertia, ante medium & in consilio sexagesimonono, columna tertia in fin. Addo Cald. in consilio vigesimo quarto, columna tertia circa med. versiculo accedat pro ista conclusione. & dicit Gozadin. in d. consil. 53. & 69. quod si renunciens omni legum & iuris auxilio cēsetur renunciare beneficio inuentarij, beneficio ne teneatur nisi quatenus facere potest, beneficio. l. de his. ff. de trans. & omni beneficio tam iuris communis quam municipalis. Addo Alexand. in consilio 11. columna quarta libro secundo vbi quod talis renunciatio omnium legum & iuris auxilio, habet vim specialis renunciationis, maxime quando in specie fuerat renunciatum aliquibus iuribus ideo dicit Alex. quod per talem renunciationem censetur reuocari etiam iuri prohibitorio quando interuenit iuramē-

tum. Quid hic dicemus vbi in specie renunciatum fuit ipsi transaction. & omnibus contentis in ea in omnibus & per omnia, & sic renunciatio est clarior & magis specifica, quā vbi renunciat quis omni legum aut iuris auxilio.

¶ Undecimò considero quod hic in specie & expresse renunciatum fuit causæ exemptionis pedagij, nam expressum quid dicitur per relationem ad aliud. l. ait prætor. §. si iudex, vbi latè Moder. ff. de re iudic. l. in summa. §. i. ff. eodē titu. l. pen. C. de senten. quæ sine certa quantitate profer. quod procedit etiam in materia testium quando vnus testis se refert ad aliud dictum suum non solenne, nā valet tale testimonium. docto. in l. legata inutiliter, per illum tex. ff. de leg. primò. Bartol. in l. eos, in princip. columna secunda ff. de falsis, Ias. in consilio 88. columna penultima libro tertio. sed ista renunciatio est relatiua ad ipsam exemptionem dum particulares Sinfredi se referunt ad contenta in ipsa transactione, & in transactione continetur exemptio, ergo perinde est ac si in specie & singulariter dictum esset quod renunciabāt causæ exemptionis. ¶ Duodecimo quod ista renunciatio dicatur specialis & expressa, demonstratur nam expressum quid dicitur verbis generalibus. Bartolus & Docto. in l. prætor ait. in princip. per illum tex. ff. de operis. no. nun. & in l. i. ff. de vulg. not. in l. fin. C. quod cum eo à fortiori expressum quid dicitur per verba vniuersalia longe potentiora verbis generalibus vt supra dictum est, & quod expressum quid dicitur verbis vniuersalibus, probatur ex dicto Barto. in l. 2. ff. de noua. vbi si quis promittit centum ex tali causa, computato omni alio instrumento, dicitur facta nouatio, & tamen nouatio non inducitur nisi specialiter & expresse agatur. l. fin. in versiculo nisi specialiter. C. de nouatio. Ad idem adduco Barto. in l. 1. in fin. ff. si quis in ius voca. non ser. vbi quando renunciat quis in ius vocan. non ser. vbi quando renunciat quis omni priuilegio, perinde est ac si singulis priuilegiis in specie & expresse renunciatum esset, & ita per ista duo dicta. Bartol. arguit & concludit. Ias. in consilio quadragesimo quinto, columna penultim. post medium libro primo vbi Ias. quod quando conceditur castrum integre nihilo retēto, perinde est ac si regalia in specie concessa essent. Itaque cum renunciauerint homines Sinfredi dictæ transactioni per verba vniuersalia, perinde est ac si in specie dictum esset quod renunciabant exemptioni in ea contentæ & maxime hoc procedit in casu isto vbi facta est transactio per verba vniuersalia geminata, per supradicta. ¶ Decimotertio nos habemus quod æqualitas seruanda est in contractibus nec tolleratur claudicatio. l. si id quod in fin. ff. de rescinden. vendi. l. pen. in fin. C. comuni diuid. §. illud, institu. pro socio. sed renunciatio dictæ transactionis dicitur mutua & reciproca, quia etiam vniuersitas Braidæ renunciauit ipsi transactioni vt dicitur. Itaque sicut ex parte Braidæ renunciatio trahitur ad omnia, idem dicendum est ex parte particularium Sinfredi, vt æqualis omnium contrahentium sit cōditio. ¶ Decimoquarto, ponitur in facto quod particulares Sinfredi etiam ante dictam renunciationem transactionis ipsam transactionē impugnauerant, ergo ex ea se iuuare non possunt. l. post legatum vbi Barto. ff. de his quibus, vt indig. reg. ex eo, de regul. iur. libro sexto. Alia fundamenta plura forte facere potuissim si ipsum instrumentum vidissem in quo renunciatio facta sit, sed interim secundum ea quæ proponuntur his contentus ero. Ex quibus conclusionem nostram legitime & efficaciter fundatam puto. Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad contraria, ad quæ satis quidem ex præmissis responsum apparet, sed enim ad faciliorem explicationem respondeo in specie & singulariter. ¶ Itaque non obstat primum argumentum, quod vbi alicui competunt duo iura, renunciatio facta vni non trahitur ad alterū, quia illud non procedit quando vnum ius dependeret ab altero & in altero fundaretur, quia tunc sublato fundamento omnia corruunt vt supra dictum est in primo fundamento facto pro parte communitatis Braidæ. sed ista exemptio solum fundabatur super dicta transactione & ab ea dependebat, ergo ea sublata tollitur transactio ab ea dependens.

¶ Secundo respondeo quod argumentum procedit in renunciatione limitata ad vnum ius tantū ex pluribus vt ad alia non trahatur, sed hic ista renunciatio fuit vniuersalis quo ad omnia contenta in ipsa transactione & sic nihil contentorum in ea excipi aut excludi potest à verbis renunciationis vniuersalibus, vt supra sæpe dictum est. Vnde cum verba renunciationis sint clara, ad omnia pertinen-



ria, non est ulterius dubitandum. l. ille aut ille. §. cum in ver-  
bis. ff. de leg. 3. cum simi. ¶ Non obstat dictum Bald. in d. l.  
Labeo. ff. de pactis. quod renunciatus instrumento non cen-  
setur renunciare debito contento in ipso instrumento.  
quia Bald. in hoc male loquitur, & contrarium tenet idem  
Bald. in lege vnica. §. ille autem. in fin. C. de lat. liber. tollen.  
& contrarium etiam tenet Marti. Luden. & Ias. cum referēs  
in dicta lege Labeo. nec obstat tex. in dict. lege tertia. C. de  
fide instrumen. allegatus per Bald. in dicta. l. Labeo. qui re-  
spondet Ias. post Mart. Lauden. in dict. leg. Labeo, quod ille  
text. solum loquitur in renunciante vsui instrumenti, sed  
aliud est renunciare instrumento, aliud vsui instrumenti,  
nam possum non vt instrumento & petere debitum ac illud  
per testes probare, secus vbi renunciat quis instrumento,  
quia talis renunciatio tāquam magis generalis generalius  
operatur & praeiudicat contra Bald. etiam in d. l. Labeo. ad-  
duco Socin. in consilio 20. columna tertia circa medium  
libro tertio vbi quod renunciatus instrumento censetur fa-  
teri illud verum non esse ideo pro contentis in eo agere nō  
potest. ¶ Non obstat quod particulares Sinfredi poterunt  
probare eorum exemptionem pedagij per testes omisso in-  
strumento transactionis, quia etiam si milles probaret per  
testes, non eis tamen prodesse posset, quia fuit renunciatum  
tali transactioni & omnibus in ea contentis vniuersaliter  
& per verba vniuersalia geminata, ideo post renunciationē  
ad eam redire non possunt. l. quæritur. §. si venditor. ff. de æ-  
dil. edic. l. non videtur. ff. si quid in fraud. patro. l. si maritus.  
§. si negauerint. ff. de adult. Herennius. ff. de euctio. l. post-  
quam lit. C. de pactis. l. fin. C. de remis. pignor. c. ex transmis-  
sa. de renuncia. c. ex ore de priuileg. Etenim post amissum  
ius sera est penitentia. Bald. in cap. 1. quid iuris si post alien.  
feud. vafalid recuper. quod Bald. dictum refert Curtius se-  
nior in consilio 26. in fin. ¶ Secundo respondeo, quod etiam  
cessante renunciatione, quæ ipsa tamen fortissimè vrget;  
adhuc nō possent ipsi particulares Sinfredi se iuuare exem-  
ptione prædicta nec antiquissimo eorum possessorio, quia  
talis possessio, dicitur habita ex titulo erroneo & reproba-  
to, id est ex dicta transactione, quam ipsimet particulares  
Sinfredi impugnauerunt & reprobauerunt. Quo casu non  
procedit quod dicitur possessionem temporis antiquissimi  
cuius initij memstria non extat in contrarium, habere vim  
tituli & concessionis. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua  
quotidiana & æsti. ca. super quibusdam. §. præterea. de ver.  
signi. cap. 1. de præscrip. lib. 6. quia talis titulus dicitur præ-  
sumptus quem ius præsumit ob tantam antiquitatem tem-  
poris, sed talis præsumptio cessat vbi de veritate in contra-  
rium apparet quod quis possedit ex alio titulo expresso er-  
roneo & reprobato, in claris enim cessant coniecturæ. l. cō-  
tinuus §. cum ita ff. de verbor. oblig. Et in terminis pro hac  
responsione adduco Paul. de Cast. in consil. 423. Ex puncto  
transmisso. colum. 2. circa fin. lib. 2. vbi quod non iuuat præ-  
scriptio temporis cuius initij memoria non extat in contra-  
rium quando producit titulus vitiosus & inualidus seu  
quando aliter apparet de initio vitioso. Idem voluit Bella-  
mera in consilio 10. columna 10. in princip. versiculo item  
& aliter respondeo. & columna 13. versiculo plus dico. Ad  
idem adduco Alexand. in consilio 113. columna prima & 2.  
libro primo vbi quando ex instrumento apparet non de-  
buisse quid solui prout solutum est tempore longissimo,  
apparet quod solutum est per errorem & ex falsa causa,  
nec prodest tūc cursus temporis. ¶ Similiter videmus quod  
licet præsumatur pro sententia antiqua quod omnia solen-  
nia & necessaria præsumantur interuenisse, vt habetur in  
authen. si quis in aliquo documento. C. de edendo in c. bo-  
næ. 1. de elec. & in c. cum inter. de re iud. & alibi sæpe, istud  
tamen non procedit quando producantur acta sententiæ  
ex quorum productione apparet de eius nullitate aut iniu-  
sticia, tunc enim non præsumitur pro sententia ex quo ve-  
rè & clarè probatur contra eam de nullitate & iniusticia.  
Barto. in l. 1. ff. si tutor vel cura. appel. in l. qui ad ciuilia. C. de  
appel. & in consilio 98. Apparet sententia. in fin. Aretin. in  
consilio 62. Ex facto, ante fin. Socin. in consilio 46. columna  
nona circa medium versiculo sed clare etiam respondetur  
libro quarto. Felin. in c. quoniam contra. columna 13. in fin.  
versicul. Secunda declara. de proba. Ias. in l. 4. §. condemna-  
tum. columna secunda. in fin. versic. Secundo cōtra Bar. fa-  
cit. ff. de re iud. ¶ Videmus etiam quod licet in actioni-  
bus extraiudicialibus præsumatur solennitas extrinse-  
ca ex antiquitate temporis, puta in alienatione rei eccle-  
siasticæ vt habetur in capit. peruenit de empt. & vend. latè

scriben. in l. sciendum ff. de verbor. oblig. istud tamen non  
procedit quando produceretur scriptura talis alienationis  
aut contractus per cuius inspectionem probaretur de con-  
trario, puta quia enuncientur solennitates adhibite quæ di-  
cantur minus legitimæ, ita Paulus de Cast. in consilio 81. In  
causa quæ vertitur inter reuerendum patrem. columna ter-  
tia in fin. libro secundo sequitur Felin. in cap. sicut. colum-  
na 15. versiculo septimo & ultimo declara. de re iudic. De.  
in consilio 13. columna prima in consilio 36. columna tertia  
in fin. versiculo secundo responderi potest & in d. capitulo  
quoniam contra. columna secunda versiculo successiue  
Abb. de prob. Ias. in l. 1. columna quinta in quinta limitatio-  
ne. C. qui admitti. & in consilio 176. columna si. libro secun-  
do Curtius iunior in consilio 130. columna secunda in fin.  
Gozad. in consilio 73. columna quinta in fin. Addo Abb. in  
consilio 61. columna fin. versicul. item antiquitas libro pri-  
mo. Veronen. in consilio 25. ad fin. primi dubij vbi f. quod  
contra præsumptionem quæ insurgit ex antiquitate tem-  
poris admittitur probatio in contrarium. Ex quibus appa-  
ret non posse particulares Sinfredi se fundare super aliquo  
titulo præsumpto ex antiquitate temporis, ex quo sumus  
in casu claro, in quo vere apparet de titulo nullo & vitioso  
impugnato per ipsosmet particulares. Quæ cum ita sint,  
apparet quod eorum possessio seu quasi fuit vitiosa, quæ  
non prodest. l. 2. & l. si duo ff. vi possi. l. 1. commu. diuid. San-  
ter prædones. ff. comm. diuid. cum simi. ¶ Non obstat aliud  
argumentum quod sublata transactione per renunciatio-  
nem, remanet causa in dispositione iuris communis, quo  
iure forenses non ligantur statutis loci cui non subiiciun-  
tur. Quia argumentum non procedit in forensibus posside-  
tibus bona in alieno territorio, nam ratione talium bono-  
rum ligantur forenses statutis illius loci in respicientibus  
ipsa bona, forensis enim censetur subiectus in concernen-  
tibus rem subiectam statuentibus & si tam in eorum terri-  
torio. cap. cum capella. c. ex ore. de priuileg. capit. 1. de priui-  
leg. libro sexto. cap. postulasti. & quod ibi not. & cap. in fin.  
de foro competen. c. 1. de raptor. cap. 2. & c. quæ de cler. non  
resid. c. Rom. §. contrahentes de foro competen. lib. 6. cap. 1.  
de priuil. lib. 6. per quæ iura, ista concludit Gemina. in con-  
silio 8. columna prima vbi propterea concludit quod supe-  
rior potest priuare clericos sibi non subditos beneficiis si-  
tis in eius territorio. Pro his text. in l. si prædium. C. de præd.  
minor. vbi iudex loci, vbi sita est res pupillaris immobilis,  
interponit decretum in eius alienatione licet pupillus sit  
forensis. Ad idem tex. in l. 1. C. vbi per tut. vbi iudex loci, vbi  
sunt sita bona immobilia pupilli forensis, decernit tutore  
pupillo non subdito quo ad illa bona. Similiter in alienatio-  
ne rei immobilis ecclesiæ, Episcopus loci vbi sita sunt bona  
decretum interponit. gloss. ord. in c. hoc ius porrectum, 12.  
q. secunda. Ita Roman. in consilio 450. Horum bonorum &  
latius confirmare possem si opus esset, sed satis præmissa vi-  
dentur sufficere. ¶ Itaque cum possideant bona homines  
Sinfredi in territorio Braidæ, nō possunt effugere qn ligen-  
tur statutis ipsius loci in concernentibus ipsa bona. ¶ Non  
obstat argumentum quod interpretari debet renunciatio in  
favorem renunciantis vt minus ei præiudicetur quia pro-  
cedit argumentum in casu dubio, sed hic sumus in casu cla-  
rissimo, vbi in specie & expresse fuit renunciatum transa-  
ctioni per verba vniuersalia. imo & ipsi exemptioni per rela-  
tionem dum habita est relatio ad contenta omnia in ipsa  
transactione, & quia si renunciatur fundamento censetur  
renunciatum & omnibus ab eo dependentibus per supra-  
dicta. ¶ Non obstat quod renunciatio non præsumitur etiā  
ex actu proximo, quoties alia coniectura capi potest, quia  
illud procedit in casu dubio, de præsumptione enim tracta-  
tur in casu dubio, sed hic sumus in casu claro, vt supra di-  
ctū est. Nec est tractandū quod alia coniectura capi pos-  
sit ex quo renunciatum expresse fuit transactioni & om-  
nibus contentis in ea in omnibus & per omnia. Nec obstat  
quod non sit verisimile homines Sinfredos voluisse renun-  
ciare tali exemptioni, quia imo est verisimile postquam illi  
renunciauerunt per verba clara, verisimilitudo enim ces-  
sat vbi de veritate in contrarium apparet. l. fin. in princip.  
ff. quod metus cau. l. nuptura in fin. ff. de iure dot. capit. is  
qui fidem, de sponsal. cum simi. ¶ Secundo respondeo quod  
verba vniuersalia non restringuntur propter aliquam veri-  
similitudinem. ideo text. in l. obligatione generali. ff. de  
pign. non habet locum in obligatione omnium bonorum  
vniuersal. Dec. in l. omnia in princip. ff. si cert. pet. in capit. se-  
des. columna quinta circa medium de rescrip. & in con-  
silio  
Conf. Crauet. pars 2. filio



filio 389. columna fina. circa med. Addo vltra Decium. Corneum in consili. 128. columna penultim. post med. versiculo nec obstat quod non veniunt. libro tertio vbi allegat. nō. per Bartol. in l. si pluribus. post med. ff. de legat. 2. Sed tamen contra Decium adduco Socin. in l. si is qui decem §. vtrum. colum. penultim. versic. de secunda limitatione. ff. de rebus dubiis. ¶ Tertiō respondeo quod verisimilitudo & voluntas disponentis colligitur ex proprietate verborum. quia nemo praesumitur dicere quod mente non cogitauerit. l. La-beo. §. idem Tubero. ff. de supel. lega. l. prospexit. ff. qui & a quibus. ca. 2. requiris. de appell. cap. fin. de verbor. significa. in re enim & mente praesumitur esse vnum. & idem Bald. in consilio 472. In causa prioris. columna prima circa med. libro secundo & voluntas hominis consistit in verbis sicut facies in speculo. Bald. in consilio 102. Omnis potestas columna tertia post med. libro tertio sed verba renunciatio-nis sunt clara, praegnantia & ampla, ideo late intelligi de-bent, etiam in materia odiosa quatenus eorum proprietates patitur. l. cum lege. vbi Aretin. ff. de test. gloss. in cap. contra Christianos. de hære. libro sexto. Calde. in consilio 24. in tit. de praben. Alexan. in authen. ex testamento. C. de collati. Decis. in c. non liceat. columna secunda in fin. de praben. ¶ Ex quibus concludo in fauorem Communitatis Braidae secundum ea quae proponuntur, quia instrumenta non vi-di, & ita respondeo, saluo saniori iudicio. Sauiliani. 19. Aug. 1546. Aymo. Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

## SUMMARY.

1. An dos augeri possit de bonis fideicommissi.
2. plus est de nouo facere quam augere.
3. Vbi agitur de vtilitate publica fit extensio, etiam in materia penali & prohibitiua.
4. Ius correctorium dicitur quando in totum corrigitur & tollitur.
5. A pari procedunt interpretatio voluntatis testatoris & legis.

## CONSILIUM CCXCI.

## In causa Ioan. Curtini de Carmagno-lia.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ioannes Curtini de Carmagnolia de anno 1516. & die 26. mensis Martij instituit Mattheum Curtini eius fi-lium hæredem, cui substituit filias ipsius testato-ris, mandando filias ipsius Matthæi dotari & eis dari pro dotibus quantum reliquerat filiabus ipsius testatoris. Mor-tuus est d. Matthæus relicta Lucia eius filia & Margarita vxore, quæ Margarita decessit relicta dicta Lucia. Dubita-tur modo quia Matthæus hæres grauatus maritauit eius filiam Luciam cum ampliore dote atque relicta esset ab auo paterno, an illud plus augeri potuerit in præiudicium fideicommissi? Secundo dubitatur, an dicta Lucia hæres Margaritæ matris possit detrahere, dotes maternas de me-moratis bonis subiectis fideicommissi? ¶ Circa primum du-bium breuiter & resolutiue procedendo, ¶ dico potuisse augeri dotes Lucie de bonis fideicommissi. Etenim non est dubium quod si Ioannes testator nihil disposuisset de do-natione filiarum hæredis grauati, quod hæres grauatus potuis-set dotare filiam de bonis fideicommissi legitima & Tre-bellianica satis non erat. auth. res quæ, vbi Barto. & Doctor. in l. q. C. commu. de lega. Ergo à fortiori dotem iam consti-tutam augere potuit, ¶ quia plus est de nouo facere quam augere. regul. cui licet quod est plus, de reg. iur. libro sexto. Ideo licet inferior non possit statuere contra legem supe-rioris, potest tamen dispositionem superioris augere addē do pœnam eius prohibitioni. gloss. in clem. ne Romani, in versic. tolli. in tertia q. de elect. Card. in clem. fin. versic. quod si, in princip. de pœnis cum sim. vt per Felin. in cap. quod super his, de maiori. & obed. ¶ Secundo nos habemus quod principalis & augmenti idem est iudicium, & dispositum in vno locum habet & in altero. l. inter socerum. §. cum in-ter. ff. de pact. dota. l. fin. C. de donatione ante nupt. l. etiam. C. de iure dotium. cum similitud. ergo dispositio. d. authen. res quæ loquens in principali constitutione dotium locum habebit, & in eius augmento si dos principalis non sufficiat. ¶ Tertiō dispositio. d. authen. res, quæ dicitur fauorabilis in-troducta propter vtilitatem publicam vt mulieres dotatae

3 congruè viuant vt expresse loquitur ille. tex. sed ¶ vbi agi-tur de vtilitate publica fit extensio etiam in materia pœna-li & prohibitiua. l. cætera. §. hoc Senatusconsultum, vbi Iaso. in quinto no. ff. de leg. 1. Bart. in l. 2. §. exercitum. ff. de infam. & in l. quemadmodum. C. de agric. & censu. libro secundo. Dispositio enim concernens vtilitatem publicam dicitur fauorabilis, licet si contra ius aut exorbitans Felin. in capi. nonnulli. columna 21. de rescrip. ergo dispositio. d. authen. res quæ, loquens in noua constitutione dotis locum habe-bit in eius augmento vt augeri possit, sicut de nouo con-stitui quando dos constituta in testamento non erat suffi-ciens ad inueniendum maritum condignum pro qualitate personæ & familiæ. ¶ Quarta dispositio. d. authen. res, quæ non dicitur correctoria, quia ius antiquum non prohibe-bat in specie dotes constitui de bonis fideicommissi, sed di-citur dispositio illius authen. exorbitans quasi deuians à generali dispositione iuris antiqui in causa & fauore dotis ¶ Ius enim correctorium dicitur quando in totum corrigi-tur & tollitur, sed exorbitans quando in aliquo derogatur l. derogatur. ff. de verbor. sig. Corne. in consil. 174. columna secunda libro quarto. Crótus in l. omnes populi. colum. 39. versiculo complemento. ff. de iust. & iure. modo ego habeo quod extensio fit etiam in correctoriis quando materia est fauorabilis ex identitate rationis gloss. in cap. generali. de e-lect. libro sexto. Barto. & Doctor. in authen. sacramenta pu-berum. C. si aduer. vend. Socin. in l. columna 25. in princip. versiculo vel secundo dicamus. ff. de vulga. si fit extensio in correctoriis, ergo à fortiori in materia exorbitandi quæ fa-ciliter extenditur quam correctoria. Corneus in consil. 82. columna tertia versiculo constat autem. in consilio 188. co-lumna secunda libro secundo sed causa dote dicitur fauo-rabilis, vt supra dictum est, ergo &c. ¶ Quinto nos habemus quod dispositio. d. authen. res quæ procedit licet testa-tor de dote constituenda nihil dixerit vt ibi patet, quanto, fortius procedit in casu nostro in quo concurrat voluntas testatoris expressa, qui neptes dotari mandauit? Et si dica-tur, ergo videtur standum taxationi & limitationi ipsius te-statoris. Respondeo, quod illa taxatio & limitatio debet in-telligi rebus & terminis sic stantibus prout erant de tem-pore ipsius testamenti. l. quod seruus. ff. de cond. ob causam l. confirmando. & l. vtilitatem. ff. de confir. tuto. sed mutata fuerunt tempora, & dotium constitutiones excreuerunt, ideo ex causa de nouo superuenientis recedi potuit à di-spositione testatoris. testator enim ita limitauit & taxauit credens quod illa dos esset sufficiens prout videbatur de tempore testamenti. Plane si cogitasset ad mutationem té-poris, verisimiliter dotes ampliores constituisset, ergo id pro disposito haberi debet. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. l. cum ex pluribus. in princip. ibi, quod verisimile vi-detur ff. de solutio. l. cum res. versic. l. ff. de lega. l. fina. C. de posthu. hæred. institu. gloss. & Doctor. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. ¶ Sexto nos habemus quod dispositio. d. authen. res quæ procedit licet testator prohibuerit bona expresse alienari, vt ibi per Doctor. Ias. in consilio 157. columna secun-da in 2. dubio libro secundo quanto fortius augeri poterit dos minus sufficiens quando testator non solum non pro-hibuit alienationem, sed etiam expresse dotes constituit, quæ tamen satis non erant. ¶ Septimo ¶ à pari procedunt interpretatio voluntatis testatoris & legis, quia eo modo interpretatur voluntas testatoris quo dispositio legis. Bar. in l. 1. C. de his quibus vt indi. & in l. in cognitione. C. ad Syl-lania. Alexand. in l. ea demum. C. de collatio. sed tex. in d. au-then. res quæ procedit licet hæres grauatus habeat legiti-mam & trebellianicam, quæ tamen non sufficiat pro dote filiarum secundum eius qualitatem. vt ibi per Bald. Paulus de Cast. & mode. ergo idem in dote iam constituta à testatore vt si illa non sufficiat secundum qualitatem filiarum, possit hæ-res eam augere de bonis fideicommissi quando legitima & trebellianica non sufficiunt. Venio ad secundum dubiū in quo etiam breuiter & resolutiue concludo posse dotes filiarum grauati constitui, & etiam dotes acceptas pro vxore grauati restitui de bonis subiectis fideicommissi, licet ab i-nitio legitima & trebellianica sufficerent quæ postea con-sumptæ sint. Paulus de Castro in consilio 15. Circa ea quæ superius plenissime. & in consilio 219. Visis & consideratis quæ supra narrantur. columna secunda libro primo facit idem Paulus de Castro in consilio 80. Quia per supra scri-ptum eximium consultorem. columna secunda in 2. dubio libro primo vbi quando mulier grauata dedit dotem mari-to, licet consumat mulier legitimam & Trebellianicam, nō debet



debet culpa mulieris cōsummentis marito præiudicare, quominus dotes consequi possit in aliis bonis fideicommissi. & quod restitui debeant dotes de bonis fideicommissi etiā consumptis legitima & Trebellianica quæ ab initio sufficiebant tradit Decif. in consilio 376. in fin. & consilio 519. Ias. in consilio 157. in 3. dubio. libro secundo Curtius iunior in consilio 59. columna prima. Et dicit Ias. in d. consilio 157. quod nemo in hoc discrepat. Et priuilegium competens vxori circa dispositionem dictæ authen. res quæ transmittitur ad Luciam eius filiam secundum Bald. & Paul. de Cast. ibi. vbi etiam Ias. columna nona ver. Et adde quod statim, & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Sauiliani. die. 6. Septembris. 3546. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

SVMMARIVM.

- 1 Actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quam gerantur.
- 2 Facilius conseruatur aliquid quam acquiratur de nouo.
- 3 Causa conseruationis libertatis est fauorabilis.
- 4 Qui tenetur ad seruitium nihil potest facere per quod impediatur ius seruitutis.

CONSILIVM CCXCII

Pro communitate Murelli contra homines & Communitatem Prolūcheriæ  
Consilium subtilè æquè et vtilè.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa communitatis Murelli contra cōmunitatem Polungheriæ dubitatur, an ex longissimo possessorio ipsius communitatis Polungheriæ indepascendo bestias & animalia hominum ipsius locis super pascuis Murelli dicatur acquisita seruitus depascendi non obstante contradictione custodum animalium hominum ipsius loci Murelli, qui custodes contendebant aduersus custodes animalium hominum Polungheriæ vt depascerentur eorum bestias in tantum quod proponitur sæpius rixatam & pugnatam vsque ad vulnera. ¶ Videretur dicendum prima fronte acquisitum ius seruitutis depascendi, & non disputando de tempore requisito de quo scripsi in consilio quarto quia præsupponitur longissimo & antiquissimo tempore ita actum. tota difficultas videtur quia possessio seu quasi in talibus iuribus incorporalibus nõ acquiritur sine sciētia & patientia partis contra quam præscribitur & de cuius præiudicio agitur l. quoties. ff. de seruit. l. ratio. §. si inter ff. de acti. emp. l. 3. §. dare. ff. de vsu. c. cum ecclesia. de caus. posse. & propr. Bar. in l. fin. ff. vt possess. Bal. l. 2. C. de seruitu. cum simi. hic autem dicitur contradictum verbis & factis per custodes animalium hominum Murelli, quæ contradictio aperte repugnat actui patientiæ. imo vbi ab initio quis passus esset talem possessionem seu quasi, tamen ex contradictione superuenienti interromperetur præscriptio. Bal. in d. l. 2. columna prima in 4. not. C. de serui. Alexand. in consilio 168. columna secunda post medium libro. 2. Ideo dicimus quod actus turbatiui difficilem reddūt probationem possessionis. gloss. in l. extat in gloss. mag. ff. quod metus cau. sequitur Bald. in ca. 1. columna prima apud quem vel quos controuer. feud. differ. non enim releuat possessio quæ fit aduersario contradicente. l. 1. §. 1. ff. quod vi aut clam. Paul. de Cast. in consilio 65. In q. aquæ ad fin. libro secundo. Nam ad istud videtur responderi, quod talis contradictio debet fieri per eos de quorum præiudicio agitur & ad quos causa aut negotium pertinet sed hic dicitur contradictum per custodes animalium quorum non videbatur interesse, igitur attendi non debet contradictio eorum quorum non interest. l. 1. in princip. ff. quorum appel. non recip. l. prætoris §. fin. & l. qui bona. §. damni. ff. de dam. infect. fideicommissa §. interdum. ff. de leg. 3. c. cum contingat. de offic. deleg. ca. qua fronte. de appel. capitulo non solent. 2. q. 6. cum simil. ¶ Rursus cum agitur de præscribendo contra vniuersitatem, necessaria videtur contradictio Syndicorum aut cōsulum ipsius vniuersitatis, nec videtur contradictio particularium: quia ex facto singulorum aut particularium de vniuersitate nihil videtur acquiri ipsi vniuersitati. l. 1. §. fin. cum l. sequen. ff. de acquir. possess. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium puto de iure verius

quod imo non dicatur quæ sit aliqua possessio seu quasi seruitutis & consequenter præscriptio aliqua introducta in fauorem communitatis & hominum Polungheriæ duplici fundamento & primo. quia ex actibus depascendi particularium Polungheriæ super pascuis Murelli non videtur quæ sit aliqua possessio seu quasi in fauorem ipsius communitatis Polungheriæ tum quia non apparet quod depascencia animalia hoc facerent nomine ipsius communitatis, sed nomine ad vtilitatem ipsorum particularium depascencium, ergo ex actibus qui sunt nomine depascencium aliis non videtur acquiri, ¶ quia actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quam gerantur. l. 1. §. Iulianus, vbi Bart. ff. de itinere actuque priua. l. voluntarie. C. de exec. tut. l. fin. C. ne vxor. pro marito cum sim. & quod actus factus nomine alicuius ad alios non extendatur est tex. in l. si vt proponis, arguendo à speciali. C. de rei vendi. Imo etiam ex contractu socij nomine suo proprio societati non acquiritur etiam quod acquirat socius de pecunia communi nisi esset societas vniuersalis omnium bonorum. l. si pater. vbi Bar. & Bald. C. commu. vtr. iudi. cum simil. vt per Alexand. in cōsilio 78. libro secundo Corne. in consilio 167. libro primo. Modern. in l. si socius. ff. si cert. pet. tum etiam quia per liberam personam alteri non acquiritur non præcedente mandato. l. si ego. ff. nego. gest. l. 1. §. per procuratorem, & l. possessio. ff. de acq. pos. & quod ex possessione particularium non acquiratur vniuersitati, tradit Bald. in consilio 438. Præmittendum est ad euidenciam quod quandoque. libro primo Soci. in consilio 65. columna penultima versiculo quod autem possessio. libro tertio Corneus in consilio 130. columna fin. in consilio 148 circa fin. in consilio 299. columna tertia libro primo in consilio 46. columna tertia libro tertio & in consilio 63. libro quarto Dec. in consilio 215. colum. fin. & in consilio 221. columna tertia versiculo similiter non probatur Alexand. in consilio quarto. in fin. oporteret igitur probare quod Syndici Polungheriæ mandassent custodibus animalium vt illa depascerentur in territorio & pascuis Murelli, vel saltem oporteret probare quod ipsi depascētes vel domini animalium illa immisissent in pascua Murelli nomine ipsius communitatis Polungheriæ & deinde quod communitas Polungheriæ talem immisionem & depastū ratificasset tempore debito idest ante contradictionem cōmunitatis & hominum Murelli per l. bonorum. ff. rem ratā hab. de quibus nullo modo apparet, ergo &c. ¶ Secundo, posito & non concesso, quod domini animalium aut custodes eorum immisissent bestias vel depasti essent nomine ipsius communitatis Polungheriæ aut de eius mandato, adhuc non videtur releuare talis possessio propter contradictionem particularium Murelli ex qua contradictione nõ solum impeditur possessio seu quasi imò possessio iam inchoata interruptitur vt supra dictū est. ¶ Nec obstat quod non videatur sufficere contradictio ipsorum particulariū, sed necessaria videtur cōtradictio ipsius vniuersitatis, quia argumentum procederet vbi agitur de acquirendo de nouo, quæ acquisitio non fit per ipsos particulares sine mandato ipsius vniuersitatis aut eius ratificatione tempore debito quando nomine ipsius vniuersitatis quid actum esset, secus in casu nostro vbi non agitur de acquirendo sed tantum de conseruando ius libertatis ipsius communitatis. ¶ Facilius enim conseruatur aliquid quam acquiratur de nouo. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alic. iuris. l. 1. §. casum. ff. de postul. quæ iura ad hoc citat Dec. in l. si conuenierit. columna septima ante med. ff. de iurisd. omn. iud. tradit Socin. in Rub. ff. solut. matr. columna quarta circa medi. versiculo non omitto quod lex illa loquitur. Hinc videmus quod ius collegij conseruatur in vno licet in vno ab initio constitui non possit. l. sicut. §. fin. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. Videmus etiam quod ius societatis vniuersalis conseruatur ex aliquibus actibus factis communi nomine licet ex eis ab initio constitui non possit, sed oporteat actus omnes fieri communi nomine. Roma. in consilio 291. Cum isti fratres. col. 3. Similiter licet Iudæi nouas Synagogas erigere nõ possint, veteres tamē possunt cōseruare retinere & reficere. c. Iudæi & c. cōsultuit ex. de. Iudæis. Simi licet prob. quis quid petere, non tamen prohibetur illud conseruare & retinere Capra in consilio 19. quem refert & sequitur Decif. in consilio 331. columna secunda in fin. Addo. Bald. in consilio 455. Quæritur, an filia familias. columna secunda libro secundo Rotam decif. 160. in nouis. Corneus in consilio 282. colū. pen. in fin. libro 4. & in terminis non eundo per mendicata suffragia & per generalia sed per specialia & indiuidua, q̄ retineatur



retineatur ius & illud conferuetur, etiam per extraneos, & eos per quos acquiri non potest. adduco text. l. vfu retinetur. ff. quemadmodum. seruit. amitta. vbi quod ius seruitutis retinetur non solum per eum cui debetur seruitus, sed etiam per eos qui eius uimine in possessione eius sunt. Item per mercenarium, aut hospitem, aut medicum, aut eum qui venit ad visitandum dominum vel colonum, aut fructuarium. Qui rext. decidit hanc difficultatem arguendo à fortiori. nam si per tales personas retinetur & conferuatur seruitus quæ dicitur res odiosa, à fortiori conferuabitur libertas, quæ est adeo fauorabilis. & illum tex. didici ab Old. in consi. 172. quia omnes. colum. fin. non est igitur dubitandum ius libertatis hominum Murelli conferuatum fuisse per particulares personas ipsius loci Murelli & si personæ omnino extraneæ & quarum non interest retinent & conferuant ius & possessionem seruitutis alterius, quanto magis particulares vnius vniuersitatis conferuabunt & retinebunt iura libertatis ipsius vniuersitatis, in quibus iuribus ipsi particulares participium obtinent & interesse prætendunt. ¶ Secundò principaliter respondeo ad argumentum illud retorquendo, nam si communitas Polungheriae nolit impediri fuisse quasi possessionem seruitutis depascendi ex contradictionibus particularium Murelli ad conferuationem libertatis, ergo fortiori ratione homines particulares Polungheriae non potuerunt acquirere ius seruitutis, quia duo concurrunt ad impediendum ius seruitutis,

3 ¶ Primo quia fauorabilior est causa conferuationis libertatis, secundo quia acquisitio seruitutis dicitur res odiosa tanquam contraria libertati. ¶ Concludo ex præmissis circa hoc primum dubium quod nullum quæsitum fuit ius seruitutis in fauorem hominum & communitatis Polungheriae contra quam etiam communitatem in dubio est pronunciandum & in fauorem communitatis Murelli, quæ agit de tuenda libertate omnino fauorabili. l. libertas. ff. de regul. iur. ideo testes deponentes de libertate præferuntur testibus deponentibus contra eam. l. fin. in consilio 81. columna quinta, post med. libro tertio. ¶ Secundò dubitatur posito & non concesso, communitas Polungheriae præscripsisset ius seruitutis depascendi in finibus & in territorio Murelli aut in pascuis Murelli an prohibeantur communitas Murelli aut habentes causam ab ea talia pascua ad culturam reducere in præiudicium talis seruitutis depascendi. ¶ Videretur dicendum talem culturam prohiberi posse cum per eam impediatur ius & commoditas seruitutis. ¶ Etenim, qui tenetur ad seruitutem nihil potest facere per quod impediatur ius seruitutis. l. seruitutes. §. si seruitus. §. fin. l. si domus. ver. quod ad stillicidium. ff. de seruit. vrb. prædio. l. si eo loco. ff. si seruit. vendi. latè. Socin. in consilio 105. & in consil. 141. lib. 1. ¶ Sed præmissis nõ obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò sit permissa reductio ad culturam. & primo posset non improbabilius dici quod talis præscriptio seruitutis intelligatur rebus & terminis sic stantibus prout erant de tēpore præscriptionis. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. l. quod Seruius. ff. de cond. ob cau. cum simi. & sic intelligenda videtur præscriptio stantibus sic pascuis, secus si reducantur ad culturam. ¶ Secundò, per hoc facit. nam præscriptio dicitur stricti iuris, & tantum præscriptum quantum possessum. Ioan. And. in cap. cum ex iniuncto. super gloss. ff. de hæret. innocen. in cap. tua. de decimis & in cap. dilectus. de capel. mona. Bart. in l. cum de in rem verso, in fin. ff. de vsur. Paul. de Castro in consilio 412. quia breue spacium in fi. libro primo pulchrè Bald. in consilio 257. Quæstio vertens. libro secundo vbi quod consuetudo & præscriptio eum sint facti, non recipiunt extensionem personarum nec actuum. modo licet communitas Polungheriae præscripserit ius depascendi stantibus pascuis incultis, non videtur extendenda talis præscriptio ut etiam prohibere possit homines, Murelli à cultura pascuorum. Alia enim videtur præscriptio iuris affirmatiui depascendi, alia videtur præscriptio iuris negatiui ne pascuum colere liceat. Alia enim requiruntur in præscriptione iuris negatiui, quæ non sunt necessaria in iure affirmatiuo. nam, ut præscribatur ius negatiuum puta quod pascua colere non liceat, necessaria videtur prohibitio ne colantur aut laborentur, & quod tali prohibitioni aduersarius consenserit aut acquieuerit per tempus sufficiens ad præscribendum. l. qui luminibus. ff. de seruit. Cyn. in l. 1. in 6. q. C. de seruitu. Bartol. in l. si prius in 7. oppo. ff. de oper. nota pun. Alexand. in consilio 174. columna prima in fin. libro secundo sed non proponitur istud requisitum præcessisse. &

profecto non puto quod si homines Murelli voluissent aliquando colere pascua ipsorum & prohibiti fuissent ab hominibus Polungheriae quod tali prohibitioni acquieuisent. Tertiò patientia hominum Murelli circa depastum animalium Polungheriae, vbi de tali patientia constare possit, fuit limitata ad causam ipsius depastus, ergo extendi non debet ad causam prohibitionis culturæ quod voluerint etiam seipsos subiicere ut ne reducere possent eorum pascua ad culturam, quia limitata patientia limitatum debet effectum producere, nec extenditur ultra actum in quo patientia præstita sit. Alex. in consi. 1. colum. 11. versic. præterea etiam posito. li. 5. per. l. 1. §. si quis hoc interdicto, vbi Bar. ff. de itinere actûque priua. ¶ Quarto, vbi præmissa cessarēt, quæ cessare non videntur, ex alio res videtur clarissima, quia proponitur in facto quod homines & communitas Murelli semper processit ad culturam talium pascuorum pro temporis qualitate & necessitate, quo facto ita præsupposito, non potest communitas Polungheriae prætere ejus prohibendi culturam eiusmodi quia in tali prohibitione nullus adest consensus & nulla patientia communitatis Murelli, inò expressa contradictio & facta contraria. Ideo posito quod esset acquisita seruitus depascendi in pascuo alieno, talis tamen acquisitio necessario restringi debet quandiu manet res in eodem statu, & pascuum incultum manet, non etiam extendi potest seruitus ut prohiberi possit communitas Murelli ab opere nouæ culturæ, nec potest communitas Polungheriae prætere ampliore seruitutem, quam vfa fuerit, sed nunquam fuit vfa seruitute prohibendi culturam licet coleretur pascuum, ergo &c. Non obstant modo allegata in contrarium quod debens seruitutem nihil potest agere per quod impediatur vsus ipsius seruitutis, quia istud procederet quando quis vellet impedire seruitutem re seruiente in eodem statu manente puta, si quis includeret iter ad pascuum seruientis, secus quando mutaretur status rei. ¶ Vel & melius secundo respondeo quod argumentum procedit in seruitute expresse constituta, secus in præscripta, ratio diuersitatis est, quia seruitus præscripta dicitur tacite constituta ex patientia partis, sed tacitum non ita extenditur sicut expressum. glo. in clem. sæpe in verbo partibus, de verbor. sign. Abb. in cap. quoniam contra. colum. fin. de prob. Paul. de Castro in consilio 334. Vifa appellatione. colum. 3. circa med. lib. 1. Alex. & Mod. in l. 1. §. 1. super gloss. in verbo si quis. ff. quod quisque iuris. Itaque si quis expresse constituat seruitutem depascendi in pascuo suo, fateor quod illud ad culturam reducere non potest in præiudicium iuris seruientis, secus videtur in tacita constitutione seruitutis, quæ colligitur ex patientia depascendi, quia talis patientia restringi debet ad suos limites stante pascuo inculto: non autem videtur extendi ut etiam non possit quis pascuum ad culturam reducere, bene fateor quod etiam in casu præscriptionis non posset is contra quem præscribitur impedire vsum seruitutis re ipsa in statu suo manente, puta claudendo ianuam, aut intercludendo iter, sed quod rei statutum pro necessitate sua mutare non possit, hoc non videtur prohibitum & ista declaratio videtur mihi realis & naturalis, licet ab alio ita explicatum non inueniam. ¶ Tertiò respōdeo, quod nos sumus extra difficultatem, ex quo præsupponitur talem restrictionem aut limitationem patientiam fuisse & esse expresse, quia solum depasti fuerunt homines Polungheriae animalia, licet & in hoc ipso fuerit contradictum, sed circa culturam quod prohiberi posset, nulla patientia præstita est, imò homines Murelli semper coluerunt pascuum & illud, colendum locauerunt ad arbitrium.

¶ Ex præmissis abunde dissolutum apparet secundum dubium. ¶ Tertia dubitatio proponitur, an communitas Murelli possit in futurum prohibere homines Polungheriae ab vfu depascendi in pascuo Murelli. Breviter solutio pendet à præmissis. Etenim si nulla seruitus acquisita dici potest præscriptione nec aliter certum est prohiberi possent, Planè, vbi de iure seruitutis constare posset, prohiberi nõ possent. Sed enim nec eo casu prohiberi possent homines Murelli à cultura pascui per supradicta. & præmissa quidem scripsi citra omnem visionem actorum ad simplicem propositionem dubiorum, ob id si acta forte aliter loquantur, viderit pars. Sauliani. 4. Octobris, 1546. Aymo Crauetta ex Sauliano. l. V. D.

S V M M A R I V M.

1 Bona ante occupationem presumuntur fuisse in nullius bonis.

2 Cum



- 2 Cum princeps donat rem tertij oportet, quod tertius probet rem suam.
- 3 Non vult ius diuinum credi confessioni alicuius in facto proprio.
- 4 Priuatio feudi sine causa fieri non potest.
- 5 Verbum pertinentibus quomodo resoluatur.
- 6 Quando vsus communis loquendi inspici debet.
- 7 Expressio confinium fit ad expressionem rei.
- 8 Princeps præsimitur plenus iustitia.
- 9 Feudum quando dicatur.
- 19 Sublato schismate per abiurationem eligi quis potest ac si nunquā schismaticus fuisset.
- 21 In eadem persona non potest considerari dominium utile separatum à directo.
- 22 Alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet.

CONSILIVM CCXCIII.

Consilium, redditum ad acquisitionē  
Magnificorum Domlnorū Liagnaschi,  
qui ipsi à me petierunt vt votum meum  
scriptis commendarem. etiam si non eo  
rum expectationi satisfaceret.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ardua admodum offertur quæstio, an bona quæ possident magnifici domini Liagnaschi præsumantur feudalia aut allodialia ex instrumentis productis: Quam ipsam quæstionem nitar pro ingenii viribus ad splendore veritatis explicare, quia male iudicio meo per scribentes declaratur. Et primo capio instrumenta acquisitionis castri ab illustri Marchione Saluciarum de anno, 1341. & die 4. Maij. Ex isto instrumento non videtur probari aliqua qualitas feudi immototum contrarium: quia fuit venditum iure allodij, & sic verba sunt clara vt dubitationi locus non sit. Continuum. §. cum ita. ff. de verborum obligatione. ¶ Secundo venditum fuit castrum nihilo reseruato, ex quo etiam arguitur allodium, quia in feudo retinetur dominium directum: ita ius allodij considerat Bal. in consil. 351. In bonis feudalibus. col. 2. versicul. secunda rerum qualitas libr. 1. quod videtur repetitum in consil. 310. libro tertio sequitur Deci. in consilio 468. columna 3. ¶ Tercio venditum fuit castrum de quo possent domini emptores ad libitum disponere, etiam quod res repugnat feudo, de quo non potest vasallus ad libitum disponere. vt in titulo de prohibitione alie. feu. ¶ Quarto, cum istud castrum pecunia acquisitum fuerit, feudale dici non potest ex tali acquisitione, dicitur enim venditio, non feudum. Bal. in l. qui se patris. col. pen. C. vnde legit. & in l. si quam. C. de op. lib. Deci. in consil. 390. col. 4. post med. licet super hoc multa dici possint, vt per Ia. son. in consil. 117. col. 5. in fin. libro 4. ¶ Quinto per istam acquisitionem domini emptores non tenentur ad aliquod seruitium feudale, ergo feudum dici non potest. Cyn. in authen. ingressi. q. antepen. C. de sacros. eccles. Bal. in d. l. qui se patris. & in d. l. si quam. ¶ Sed ob stare videtur vnum fundamentum quod ex aduerso adducitur, quod omnia bona acquisita ab illust. tunc Marchione facta fuerunt feudalia & tanquam feudalia recognita per ipsos emptores, qui ipsa bona potuerunt feudalia facere & seruitutem ad libitum imponere. l. in re mandata. C. manda. & rei suæ potest quis apponere legem quam vult. l. in traditionibus. ff. de pactis. l. 1. §. si conuenerit. ff. de positi. l. seruus. ea leg. ff. de seruis expor. l. cum esset. §. si. ff. de serui. rusti. præd. lege ob res. ff. de pactis dotalibus. l. legem. C. de pactis. authentic. excipitur. C. de bonis mate. capitul. verum. de conditionibus apposit. c. de monachis. de præb. c. cum Bertoldus. de re iudic. & in terminis de recognoscente rem allodiam tanquam feudalem scienter, quod sibi præiudicer, tradunt scriben. in l. si rem aliquā. ff. de acq. pos. Sed acquisitio loquitur de toto territorio & etiam de terris cultis & incultis pratis nemoribus & reliquis omnibus quæ hic possent à doctoribus quam multis adduci Ergo Domini emptores acquisierint in totum territorium Liagnaschi cū terris cultis & incultis & nemoribus. & omnia ipsa bona fecerint feudalia, equidē procul dubio fundata videri potest ab omnibus in-

tentio dominorum aduersus subditos quod omnia bona existentia in territorio Liagnaschi sint feudalia. & hoc maxime dicitur procedere quia bona fuerunt specificata & designata per confines dicendo, cui castro & villæ vt possessionibus ad ipsum castrum vel villam modo aliquo pertinentibus coherent fines Sauiliani, fines Villæ, fines Mantæ, &c. Ideo stante designatione bonorum per confines, quicquid est intra confines, includitur sub venditione. l. 1. & 2. & l. obseruare. ff. de offi. præfecti urbis. l. æde sacra. §. si. ff. de contrah. emp. l. quæro. & l. Titius. ff. de actio. emp. l. qui fundum. ff. de euct. l. si fines. C. eo. titu. l. inter eos. ff. de acq. rerum domi. & l. patronos. §. Sempronio. ff. de legat. 3. ¶ Ad istud argumentum respondeo multis modis, & primo præsuppono quod princeps non habet intentionem fundatam quo ad bona possessa per subditos respectu alicuius domini directi vel utilis, sed solum respectu iurisdictionis de iure communi. l. deprecatio. ff. ad legem rhod. da iactu. nam quando bona aliqua reperiuntur occupata per tertios ¶ quia ante occupationem præsumuntur fuisse in nullius bonis. Bart. in l. si duo. in fin. ff. vt possi. præsumitur quod pertineant ad ipsos possessores. & ita tradit Aret. in consil. 15. col. 2. Cur. Iunior in tract. feud. in 2. parte q. 6. char. 19. ¶ Hoc ita præsupposito quod princeps non habeat intentionem fundatam de iure communi respectu domini bonorum particularium. Dico quod licet princeps vendat aut ¶ concedat aliquam rem in specie tamē si talis res possideatur per tertium, tenetur habens causam à principe probare de iure sui auctoris. quia non sequitur, talis vendit aut donauit mihi rem, ergo erat res ipsius vendentis aut donantis. cum vendi aut donari possit res aliena. l. quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig. l. cum res. C. quæ res pig. ob. pos. Paul. de Cast. in consil. 406. Satisfaciendo. col. 2. post med. lib. 1. & in consil. 330. Libellus istorum agentium. col. 2. circa med. lib. 2. & istud est q. dicitur ex titulo solo, ius non conferri nec probari ius concedentis, cum solum dicatur titulus modificatio possessionis. l. nec vllam. ff. de pet. hæc. l. casus. ff. de vsuc. l. nemo. C. de rei vend. Oldr. in consil. 217. Super eo quod quæritur. Etenim si titulus solus iura conferret, frustra tractaretur materia præscriptionis cum titulo, quia solus titulus satis esset sine alia p. ræscriptione. ¶ Sed hic dicit aliquis, præmissa non videntur procedere in principe in quo solus videtur sufficere, nam quando princeps quid vendit aut donat tanquam suum, standum videtur assertioni principis, quod illud esset suū, nec videntur subditi audiendi si redarguere velint principem de mendacio per tex. in clem. 1. de proba. vbi habetur quod adeo creditur assertioni principis, vt probatio in contrarium non admittatur. Tradit Soc. in consil. 87. colum. 8. ante med. versicu. præterea cum princeps. lib. 3. Ad istud respondeo & primo quod d. cle. 1. non videretur procedere in principe laico, sed solum in Papa. cum sit exorbitans, immo contraria iuri diuino, quo iure habetur, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum nec stabit vnus testis contra aliquem. deuter. c. 19. & Matthæi. c. 18. c. in omni negotio. de testibus. & sic non vult ¶ ius diuinum credi confessioni alicuius in facto proprio, nec reperitur in iure diuino excepta persona principis. Itaque d. clem. 1. ita exorbitans loquens in Papa non videtur extendenda etiam ad imperatorem. vt in terminis voluit Gen. in consil. 96. col. 3. post med. Felin. in c. cum à nobis. colum. 2. in 3. no. de testibus Deci. in consil. 410. colum. 2. in fin. versic. 3. principaliter. Curtius Iunior in consilio 61. columna 5. post medium allegant etiam Deci. & Cur. Pau. de Cast. & Soc. in quibusdam consil. vbi de hoc nihil dicitur nec allegant Gemi. vbi supra hoc expressè affirmantem. ¶ Secundo respondeo posito quod d. cle. 1. procederet in principe seculari, quod voluit Paulus de Castro in consilio 125. Dubitatur primo an Comes. col. 3. in 5. dub. lib. 2. vbi fortius voluit quod procedat etiam in locum tenente principis aut ab eo potestatem habente prout in Comite palatino. idem voluit Cardi. in consilio. 128. vbi quod procedit. d. clemen. 1. in quolibet habente iura imperij in suo territorio prout in Comite virtutum & quod procedat in principe seculari voluit Soci. in consil. 4. col. 3. in fi. & in consil. 87. col. 8. ante med. versu. præterea cum princeps. lib. 3. Dec. in consil. 128. col. 3. post med. versic. & ad hoc facit declaratio in consil. 198. in princ. Tamen istud intelligitur in his in quib. princeps habet potestatem, in his autem quæ à principis potestate non dependent, non videntur credendum eius assertioni, puta, si priuet quem feudo asserendo ¶ eū rebellē ¶ cū enim priuatio feudi sine causa fieri nō possit.



fit, super tali causa non creditur assertioni principis. And. de Hemia. in c. 1. in fin. quo tempo. miles. Card. in d. consilio 128. Alexan. in consil. 124. col. 2. vers. nec praedictis obstat. lib. 1. Curtius senior in consil. 49. col. pen. post med. & in consilio 50. col. 70. & col. 72. in prin. & in fi. co. Dec. in consil. 410. col. 2. in fin. in consil. 545. colum. 2. in consil. 444. colum. 2. & in consil. 606. colum. 3. las. in consil. 68. colum. 5. libro tertio. sed ultra Moder. addo Oldrad. in consil. 270. In quaest. proposita, in secundo dubio. ubi quod non tenetur quis credere assertioni principis quod castrum ad eum pertineat, nisi aliter doceatur. Ad idem adduco gemin. in consil. 53. col. 3. circa med. vers. vel tertio dici potest. ubi quod non creditur narrationi Papae in actibus qui non dependent ab eius potestate, sed dominium bonorum particularium etiam subditorum non dependet a potestate principis etiam absoluta & plenaria, quia non potest princeps quem priuare dominio rei suae sine causa cum dominium sit de iure gentium. lex hoc iure. ff. de iust. & iure. In his autem quae sunt iurisdictionum non utitur princeps plenitudine potestatis sine causa. Cyn. Bartol. & Docto. in l. fin. C. si contra ius vel util. publi. Innocen. & Docto. in cap. quae in ecclesiarum. de consti. Paul. de Castr. in consil. 317. Viso & examinato puncto. col. pen. libro primo. cum simi. Itaque cum ius dominij non dependeat a libera principis potestate, non videtur standum assertioni principis quod aliqua res sit sua in praedictum tertij possessoris, nisi aliter doceatur de tali dominio principis asserentis. Posito igitur quod Illustris Marchio venditor asseruisset bona & praedia existentia in territorio Liagnaschi ad eum pertinere, tali tamen assertioni non tenentur possessores etiam tunc subditi stare quod in terminis voluit Oldrad. in dicto consilio 270. in 2. dubio. Talis autem assertio probaret in odium emptorum, & qui bona empta feudalia postea efficere voluerunt, libertatem seruituti postponendo. & similiter probaret talis assertio in odium haeredum & aliorum successorum, etiam singularem ipsorum emptorum ubi ita clare & in specie narratum esset ipsa bona ad venditorem Marchionem spectare. ¶ Sed aliter & tertio respondeo ad argumentum, posito & non concessio quod assertioni principis credendum esset in praedictum tertij, dum dicitur quod in acquisitione bona fuerunt specificata & designata per confines, ergo omnia bona quae sunt intra illos confines censentur inclusa in venditione, & consequenter in inuestitura postea obventa, quia omnia bona acquisita facta fuerunt feudalia & ut talia recognita & acceptata. Istud argumentum procederet quando verba venditionis essent apta comprehendere omnia inclusa intra limites, puta, quia venditum esset castrum & territorium Liagnaschi cum omnibus praediis cultis & incultis existentibus intra ipsum territorium, sed venditio non legitur facta ad eum modum, nam Marchio vendidit castrum & territorium Liagnaschi cum omnibus terris cultis & incultis pertinentibus ad ipsum castrum, & sic venditio fuit limitata ad illas terras & possessiones quae essent de pertinentiis ipsius castri. ¶ Illud enim participium pertinentibus, resoluitur in relatiuum, id est quae pertinent gloss. in clement. 1. in verbo dignitatibus. in fine de praebend. Alexander in consilio 119. columna 4. libro 1. Relatiuum autem sine copula stat strictiue & limitatiue ad eas terras tantum quae pertinent ad castrum, ut habetur in Lea tamen adiectio. ff. de leg. 3. Bart. & Docto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. in l. 1. C. de summa Trini. & & fide catho. Itaque probari debet quae quot & quanta essent illa bona ad castrum pertinentia, sicut quando conceditur ius, quod quis habet in tali fundo aut loco, nam probari debet de tali iure alias concessio nihil operatur tanquam incerta & obscura. Dyn. & Bart. & Docto. in l. si sic. §. fin. ff. de leg. 1. late Alexand. in l. locus. ff. de acqui. poss. & in terminis concessionis castri cum omnibus iuribus ad ipsum castrum pertinentibus, quod probari debeat de ipsis iuribus, tradit Oldrad. in consilio 164. Viso privilegio. sequuntur Moder. in d. l. si sic. Alexand. in d. l. locus. & in consilio 187. colum. 2. vers. circa primum libro 2. Deci. in consil. 302. colum. 4. in fin. ubi Alexand. & Deci. quod istud procedit licet bona specificentur etiam per confines. nam quando quis concedit ius quod habet in tali fundo, fundus exprimitur & designatur, & tamen totus fundus non includitur nisi appareat quod concedens ius haberet in tali fundo insolitum, quando alius & tertius reperitur in possessione ipsius fundi. & multum in terminis adduco Aret. in consilio 164. Magnifici. col. 1. vers. primum probatur ubi

quod talis designatio vniuersalis aut generalis non releuat quando concessio non est vniuersalis sed limitata ad iura concedentium. Eodem modo licet expressi fuerint confines castri & territorij Liagnaschi & etiam possessionum in eo existentium, talis tamen expressio & appositio confinium nihil facit, ex quo non conceduntur aut venduntur omnia bona existentia intra ipsos confines, sed tantum illa quae ad castrum pertinerent: itaque ubi bona existentia in territorio Liagnaschi reperiuntur possessa per tertios illa non praesumuntur pertinere ad castrum nisi aliter probetur. Et maxime praemissa procedunt quia quae dicuntur ad castrum pertinere seu de pertinentiis eius esse, & usus communis loquendi inspicere debet. Bald. in consil. 245. Villa in fi. lib. Paul. de Cast. in consil. 143. Visis & ponderatis omnibus supra narratis. in fi. lib. 1. Soc. in consil. 47. col. 2. post med. lib. 1. sed secundum communem usum, loquendi praedia & domus priuatorum quae a subditis possidentur, non dicuntur de pertinentiis castri, ergo &c. Et in terminis quod specialia possessa a particularibus & sita in territorio castri non dicantur de eius pertinentiis, adduco Imo. in l. 2. in fi. prin. ff. de acqu. poss. quem refert & sequitur Alexan. in consil. 14. col. fin. lib. 7. ¶ Quarto respondeo ad argumentum quod bona fuerunt designata & specificata per confines. quod illi confines non fuerunt apposti ad finem includendi omnia bona existentia in territorio Liagnaschi sed solum ad demonstrandum limites & territorium ipsius castri Liagnaschi. quod probatur, nam expressio & confinium sit ad demonstrationem rei. l. forma. ff. de censibus. late Bartolus. in l. demonstratio. ff. de conditio. & demonstratio. sed per ipsos confines solum declarantur limites territorij ipsius castri Liagnaschi, praedia autem particularia non demonstrantur ex illis confinibus, sed solum demonstratur vniuersalitas ipsorum praediorum prout comprehenditur sub toto territorio. Etenim cum venditor non intenderet vendere omnia praedia existentia intra territorium Liagnaschi sed illa tantum quae ad castrum pertinerent, non possunt dici designata aliqua praedia pertinentiarum tali designationi ex qua demonstratio certa aut clara fiat, cum bona particularia comprehensa sub vno vniuersali non fiant certa ex designatione ipsius vniuersalis, specialia enim specialiter sunt demonstranda: demonstratio autem generalis non reddit rem claram & certam, cum generalitas pariat obscuritatem. l. in tradendis. ff. com. praedi. lita fidei. ff. de iure fisci. cum simi. ¶ Quinto respondeo & quod princeps praesumitur iustitiae plenus & nemini intendit iniuriam inferre. l. 2. §. merito. & §. si quis a principe. ff. ne quid in loco pu. lex facto. in prin. ff. de vulgar. & vult princeps quod sua iura voluit. §. omnes. in authen. de iudi. ideo non videtur dicendum quod Marchio Saluciarum intenderet vendere bona particularia subditorum sed ea tantum quae ipsius Marchionis venditoris essent & ad eum pertinerent tanquam de pertinentiis aut accessoris ipsius castri venditi. ¶ Inferitur ex praemissis quod bona particularia subditorum existentia intra fines & territorium Liagnaschi non dicuntur comprehensa in venditione tam ex defectu potestatis vendentis, quam ex defectu voluntatis. Inferitur etiam quod cum bona particularia a subditis possessa non dicantur comprehensa in tali venditione, non potuerunt emptores qui ab ipso Marchione causam habuerunt, talibus bonis alienis seruitutem aliquam feudi imponere. l. rem alienam. ff. de pigno. actio. Immo nec censentur voluisse ipsi emptores talia bona feudalia efficere, sed solum bona propria per eos acquisita, & ipsa venditione comprehensa ob id in talibus bonis subditorum aut a subditis possessis seruitus feudi allegari aut praetendi non potest tam ex defectu potestatis recognoscentium aut inuestituram recipientium quam ex defectu voluntatis. ¶ Inferitur etiam quod si domini Liagnaschi possideant aliqua bona, quae prius fuerint ipsorum subditorum, in eis ius seruitus feudi praetendere non possunt, nec superior ipsorum dominorum, quia ex quo prouenerunt bona a subditis, non praesumuntur fuisse Marchionis venditoris si non aliter id probetur. ¶ Secundo principaliter ad probationem feudi adducitur franchisia per quam videtur probari quod omnia bona subditorum Liagnaschi existentia in finibus & territorio ipsius loci mouerentur de directo dominio Illustrissimi Marchionis venditoris & eius praedecessorum, quia apparet quod ipsa bona obnoxia erant ipsi domino in tredecim casibus, licet subditi ab illis oneribus seu tredecim casibus fuerint liberati & exempti tamen non videtur renun-



renunciatum directum dominium quia loco talium onerum facta est promissio. 90. librarum astensum in singulos annos præterea ipsi domini retinuerunt merum & mixtum imperium, iurisdictionem & signoriam pacem & guerram & quodlibet aliud ius, excepto iure illorum 13. casum.

¶ Sed ex ista franchisia nullum feudum videtur probari immo potius contrarium, nam feudum dicitur pro quo debetur seruitium personale non reale. Ideo quando conceditur feudum pro aliquo seruitio reali aut annuo censu vel redditu, istud non dicitur propriè feudum, etiam quod concessio sonet in feudum, Cyn. in authentica ingressi. questione antepenult. de sacros. ecclesia Bar. in consilio 161. proponitur quod Syndicus. Bal. in l. liberti. liberti. ff. de oper. liber. Cor. in c. fil. 16. colum. tertia in fine libro primo, Iason in consil. 63. columna secunda in fine libro primo, ubi quod potius dicitur emphytheosis aut contractus innominatus modo illa seruitia enumerata in illis 13. casibus respiciunt seruitium reale & pecuniarium, ergo feudum dici non potest.

¶ Secundò non sequitur bona subditorum sunt obnoxia multis oneribus erga dominos, ergo mouentur de directo dominio ipsorum dominorum, quia in dubio fieri debet interpretatio quod bona sint censualia potius quam feudalialia aut emphyteota gloss. Innocen. & Docto. in capitulo constitutus. de religio. domibus. Iason in l. secunda colum. na 12. in 3. quæst. C. de iure emphythe. ratio quia in contractu censuali bona non cadunt in commissum ob canonem aut censum non solum, secus in feudo aut emphyteosi. ob id fit interpretatio in mitiorem partem ut cesset poena sed in contractu censuali omne dominium transfertur in censuarium, nec manet directum dominium apud eum cui census debetur, ut habetur in d. cap. constitutus. Socius in consilio 167. columna 2. versiculo secundo etiam loco. libro secundo.

¶ Tertiò retorquetur illa franchisia contra dominos quia in ea fit specialis prouisio quo ad certos de Monte malo, qui tenebant feuda ab ipsis dominis, profecto si alij homines Liagnaschi etiam feuda tenuissent. verisimiliter de eis dictum fuisset. sicut dictum fuit de illis de Monte malo. argumen. l. vnica. §. si autem ad deficientis. C. de caduc. tollen. cap. ad audientiam. de decimis cum similib. & ex quo generaliter dictum fuit de hominibus Liagnaschi & oneribus per ipsos debitis nulla facta mentione feudi, deinde in specie dicitur de feudo illorum de Monte malo, clarè videtur apparere quod generalitas hominum Liagnaschi non esset in qualitate feudi, si enim bona hominum Liagnaschi fuissent feudalialia generaliter, non erat opus illa speciali prouisione quo ad illos de Monte malo, sed fuissent inclusi sub generalitate. l. de pretio. ff. de public. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. cum simil. ¶ Quartò etiam retorquetur franchisia, quia ubi fit conuentio de extinctione iuris feudi, dicitur de tenentibus bona feudalialia & sic de illis qui tenent, ergo patet quod non omnes tenebant bona feudalialia, quod ipsum clarius etiam demonstratur, quia dicitur quod post mortem eorum talia bona habeantur quemadmodum erant possessiones non feudales, ergo clarissime dicitur quod erant in territorio Liagnaschi bona feudalialia, & cum verba sint clara non videtur disceptandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de legatis tertio cum similibus.

¶ Quinto retorquetur franchisia, posito citra præiudicium veritatis quod bona fuissent feudalialia, illa qualitas feudi fuit extincta per illam franchisiam: sublata igitur qualitate feudi, de feudo amplius non videtur tractandum: paria enim sunt aliquid nunquam fuisse. vel extinctum aut sublatum esse: ideò

¶ sublatò schismate per abiurationem, eligi quis potest ac si nunquam schismaticus fuisset. cap. quia diligentia. de electio. Similiter rescriptum non redditur subreptitium in quo non fit mentio de prouisione alterius extincta, quia quod extinctum est, esse non dicitur. ita Gemin. in consilio 8. colum. 2. ante medium. Similiter lis non dicitur quæ finita sit, ob id de tali lite mentio in rescripto fieri non debet. Gemin. in consilio 120. colum. 1. in fin. Ancha. in consil. 16. Viso processu. colum. 1. Nec ob stare, videtur huic fundamento quod dicitur non nocere extinctionem quando bona reuertuntur ad dominum directum, quia tunc videntur reincidente in qualitatem feudalem, quia mutatione personæ mutatur qualitas rei. l. Paulus. ff. de acqui. hæred. l. licitatio. §. pen. & ff. de public. c. 1. de iure patrona. lib. 6. mutata. n. persona possessoris mutatur rei status. Pau. de Ca. in consil. 8. Ista bona paterna. colum. 1. lib. 1. ¶ Quia respondeo, quod immo extincto iure feudi, illud amplius reuiuiscere-

re non potest. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. l. cum ex causa. in fin. & l. si. C. de remis. pign. Contraria autem non loquuntur in re extincta, quia quod extinctum est ad alium transire non potest c. cum accessissent de consti. c. ad dissoluendum. de despon. impub. nec potest considerari mutatio qualitatibus in re extincta, quia non entis nullæ sunt qualitates. l. 2. ff. de usufr. l. 4. ff. loca. l. si seruum. §. si modus. ff. de actio. empt. cum simili. frustra. igitur tractatur an mutetur qualitas feudi, quod extinctum sit.

¶ Secundò respondeo quod licet mutatione personæ mutetur qualitas rei, non tamen assumit res qualitatem quæ semel extincta sit: quia quod semel extinctum est, amplius reuiuiscere non potest.

¶ Tertiò respondeo quod mutatione personæ mutatur qualitas rei, & assumitur noua qualitas. inhærens personæ ad quam transit res, puta si res castrensis transit de patre in filium cui qualitas castrensis non conuenit, nam perditur priuilegium castrense, ut in d. l. Paulus alias per procuratorem. ff. de acqui. hæred. Item e contra, si res pro qua onus soluitur transeat ad priuilegiatum. nam assumitur qualitas illius priuilegiati ut non debeat illud onus, ut no. in d. l. Paulus. no. Abb. in consilio. 13. colum. 2. lib. 2. sed tenendo opinio. quod dominus castri teneatur ad taleas pro bonis allodialibus, cessat argumentum quod mutatione personæ mutatur qualitas rei. quia respectu onerum pro bonis allodialibus non habetur in consideratione quod quis sit nobilis aut dominus castri. Rursus nihil prohibet quominus dominus castri possideat bona allodialia, ideò non sequitur, bona transeunt ad dominum castri, ergo fiunt feudalialia.

¶ Quartò respondeo quod ad hoc ut bona allodialia quæ transeunt ad dominum castri, fiant feudalialia, oportet quod dominium directum sit penes dominum, & utile penes vasallum. quia in eadem persona non potest considerari dominium utile separatum à directo: dominium enim utile in feudo recognoscit directum, & illi seruit, sed res sua nemini seruire potest seruitute formali. l. uti frui. in princi. ff. si usufruct. petat. & dicere quod ubi bona transeunt ad dominum castri, illa fiunt feudalialia in eo quod dominus castri esset dominus directus, sequeretur quod quis esset feudatarius sui ipsius, ideò videretur dicendum totum contrarium quod ubi bona feudalialia transeunt ad dominum directum, desinant esse feudalialia, & fiant libera, iuxta no. per gloss. & Bar. in l. quod dicitur. ff. de impen. Bal. in l. 1. q. 15. ff. de rerum diu. Iason consil. 64. col. 3. lib. 3.

¶ Quintò respondeo quod si velimus dicere bona fieri feudalialia respectu principis, non respectu domini castri, id est quod quod dominus castri dicatur dominus directus, oportet necessario dicere quod illa fuerint recognita ipsi principi aut quod illa princeps aliquando infeudauerit, sed istud dici non potest. nam primus dominus fuit Marchio Salutarum, qui non erat dominus directus bonorum particularium subditorum ut supra ostendimus quod ipsum etiam clarius probatur ex illa franchisia in qua probatur quod tantum aliqua bona essent feudalialia, & illa exempra à tali onere feudi.

¶ Et si dicas, postquam ista bona transierunt ad dominos Liagnaschi, fuerunt recognita principi tanquam feudalialia. Respondeo quod oporteret probari de tali recognitione in specie nec sufficeret generalis, quia illa intelligeretur secundum antiquas recognitiones & iuxta solitum. l. vel vniuersorum. ff. de pigno. actio. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edil. edict.

¶ Secundò respondeo quod præsupposito allodio, & quod bona sint obnoxia communitati Liagnaschi pro oneribus non possent domini illa feudalialia facere in præiudicium ipsius communitatis quominus teneantur ad onera, quia factum vnius alij nocere non debet sine eius mandato aut consensu. l. seruus furiosi. ff. de manumissio. l. ab agnato. ff. de cura furio. l. si. ff. qui & à quibus. Ideò diuisio rei communis facta cum proprietario non præiudicat usufructuario non vocato. l. is qui feudum in fin. ff. de usufruct. leg. nec patris factum filia nocet. l. secunda. §. 1. ff. solu. matrim. facit totum. C. res inter alios acta. nec potest quis imponere seruitutem rei in præiudicium alterius, ideò vasallus non potest imponere seruitutem feudo in præiudicium domini directi aut agnatorum. l. si. C. de rebus alie. non alie. glo. in c. in verbo alienationes. de cap. Corra. latè Alex. in consil. 18. lib. 5. quod est repetitum in consil. 118. lib. 6. Itaq; ubi dominus castri recognosceret in feudo rem allodiam obnoxiam oneribus villa aut castri, talis recognitio solū noceret ipsi dño, qui teneretur onere duplici, id est, pro feudo erga dominum



minum directum & pro aliis oneribus erga villam. ¶ Non obstat quod res de facili reuertitur ad naturam suam. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. vbi late Mod. quia respondet quod natura istorum bonorum nunquam fuit feudalis, vt supra abunde probauimus, Secundo dico quod vbi fuissent bona feudalia tamen feudo semel extincto non potuissent reuerti ad naturam feudalem sine consensu eorum de quorum præiudicio tractatur: quia alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet. ff. de regul. iuris, & in terminis quod vbi antiquus status rei semel sublatu est, non reuertatur amplius ad naturam suam, tradit Iason. post alios in auth. quas actiones. columna octaua. versicu. tertia ratio. C. de sacrosanct. eccles. ¶ Tertiò respondeo quod ista reuersio ad naturam feudalem consistit in facto, quod non præsumitur nisi probetur. l. in bello. §. facta ff. de capti. cap. cum in iure. de offic. deleg. sed non probatur de tali facto quod ista bona fuerint in specie recognita tanquam feudalia. ¶ Quartò respondeo, etiam si constaret de tali facto & recognitione, tamen alias restitutio ad naturam suam fieri non potuit in præiudicium iuris tertij. l. si pater filium. ff. de adoptio. Ias. in l. filio quem pater. colum. 3. in fin. in 3. no. ff. de libe. & posthu. sed in rebus allodialibus qua situm est ius commutati circa onera ergo illud tolli non potuit facto tertij ipsa communitate inuita. l. fin. ff. de pact. cum simil. ¶ Quintò respondeo quod prima natura bonorum erat libertas & allodium, ergo ad talem antiquam naturam facilius reuerti debent, & sic retorquetur argumentum. ¶ Non ob. quod per instrumentum franchisiæ fuerit reseruatum directum dominium in bonis & prædiis subditorum, quia reseruatio solum facta est de iurisdictione & signoria & aliis iuribus competentibus vltra iura remissa & quitata: sed non apparet quod domini castri haberent aliquod ius directi dominij in bonis subditorum, ergo reseruatio non potest operari in directo dominio. l. si quis legauerit. vbi late Moder. ff. de leg. 1. Oldrad. in consilio 214. Factum tale est in instrumento. Et quod non competeret directum dominium, probatur ex verbis franchisiæ vbi solum ponuntur illi de Monte malo habentes bona feudalia: deinde ponitur in conditione qua si qui alij haberent bona feudalia illa redigantur ad instar aliorum non feudaliu. ¶ Tertiò responderetur, posito & non concessio, quod reseruatio loqueretur de directo dominio, non sequitur, ergo bona erant feudalia, quia ponit competere directum dominium ratione emphyteosis, & sic probatio non concludit necessario. l. non hoc. C. vnde legit. l. neque natales. C. de proba. ¶ Quartò respondeo, quod dici non potest aliquo modo reseruatum fuisse directum dominium quia ex tali reseruatione resultaret contrarietas, nam per franchisiæ abolita fuit qualitas feudi illis de Monte malo & aliis hominibus Liagnaschi si qui tenerent bona feudalia, & bona illa reducta fuerunt ad instar aliorum bonorum non feudaliu: sed retentio directi dominij aperte repugnat tali abolitioni. si enim remittitur ius feudi per dominum directum, in necessarium antecedens remitti oportet directum dominium, cum feudum arguat dominium directum apud concedentem. cap. domino, si de feudo fuer. contr. Gemin. in consilio 65. colum. 1. in fin. Remissio igitur feudi nihil aliud est quam remissio directi dominij, itaque dici non potest reseruatum fuisse directum dominium, ex qua reseruatione contrarietas resultaret manifesta. c. inter dilectos. §. cæterum, de fide instrum. Bart. & Docto. in l. 2. §. creditum. ff. si cer. pet. & in l. fin. §. idem quesit. ff. de cond. indeb. & hæc scripta sufficiant quoad instrumentum franchisiæ. ¶ Videndum est modo de instrumento recognitionis, quod ego non vidi, tamen aduertendum est, quia si recognitio præcedit franchisiæ super tali recognitione fundamentum fieri non potest cum per franchisiæ bona feudalia fuerint redacta ad instar aliorum, non feudaliu. ¶ Secundo est aduertendum posito quod recognitio sit posterior an per eam necessario recessum fuerit ab ipsa franchisiæ, quia si expresse aut alias necessario ab ipsa franchisiæ recessum non est, illi derogatum non censetur. l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus. in fin. C. de appella. Ad hoc enim vt per actum sequentem censeatur derogatum actui præcedenti, oportet vel quod expresse id agatur vel necessario inferatur, quia detur incompatibilitas aut repugnantia inter ipsos actus tunc enim stante incompatibilitate aut repugnantia procedit regula quod nouissima derogant prioribus. l. pacta nouissima. C. de pactis. vbi Mod. & tradit Oldrad. in consil. 190. Thema tale est fra-

tres Eremitæ. Anchar. in consilio 241. Ex tenore, in fin. itaque si franchisiæ & recognitio simul stare possint sine aliqua repugnantia, alteri per alteram non censetur derogatum. ¶ Tertiò considero aduertendum esse circa formam recognitionis an homines Liagnaschi recognoscant se tenere eorum bona de feudo & dominio directo ipsorum dominorum aut simpliciter de eorum dominio quia si simpliciter non videtur probari feudum quia potuerunt recognosci in emphyteosi. ¶ Quartò considero quod nisi expresse dictum sit quod recognoscantur bona de directo domino, sed simpliciter ea teneri pro iuribus, censibus aut seruitiis dominorum: ex hoc non dicuntur bona neque feudalia neque emphyteotica sed simpliciter censualia: quia census in dubio præsumitur potiusquam feudum aut emphyteosis vt supra dictum est. ¶ Quintò considero quod licet aliquis recognoscat bona & præstet iuramentum fidelitatis, non tamen videtur induci aut probari feudum nisi recognoscantur bona tanquam feudalia & præstetur iuramentum fidelitatis ratione feudi, nam bona possunt recognosci ab alio alia ratione quam feudi, puta ratione emphyteosis, aut aliter potest quis recognoscere bona tanquam obnoxia aliquibus censibus aut præstationibus. similiter potest præstari iuramentum fidelitatis ex alia causa quam ratione feudi, puta ratione subiectionis: ex eo enim quod quis alteri est subditus, tenetur ad iuramentum fidelitatis. vt in cap. 1. de noua forma fidei. non igitur valet consequentia, iura quis fidelitatem, ergo est feudatarius, ergo eius bona dicuntur feudalia. Itaque, volens contendere bona esse feudalia ratione iuramenti fidelitatis tenetur probare quod præstita sit fidelitas tanquam ob eam causam feudi. pro hoc quod scribit Alexand. in consilio 102. in fin. libro 2. & in consil. 75. colum. 4. libro 4. vbi quod in casibus in quibus sufficit possessio longi temporis cum allegatione tituli ad inducendum præscriptionem, istud intelligitur dummodo probetur quod illi actus possessori facti fuerint tanquam ex causa illius tituli. Simile videmus in probatione consuetudinis quia oportet probare quod actus facti fuerint ex causa illius consuetudinis, puta vult quis probare consuetudinem quod masculi excludunt feminas in successione intestati nam oportet probare feminas fuisse exclusas vigore talis consuetudinis ab intestato, non etiam sufficeret probare simpliciter feminas fuisse exclusas propter masculos, quia potuissent excludi ex alia causa quam consuetudinis, puta ex testamentis in quibus masculi fuissent prædilecti exclusis feminis. Ita Anchar. in consilio 319. Pro maiori intelligentia. colum. 5. versicu. ad secundam rationem. Corne. in consilio 124. colum. 2. in fi. lib. 4. Ad idem quod scribit decisio Neapol. deci. 246. vbi mulier volens probare metum mariti in contractu non sufficit si probet verbera mariti, nisi probet quod fuit verberata ob causam illius contractus vt consentiret, tamen ista decisio videtur periculosa quia etiam quod fuerit verberata ob aliam causam, tamen si maritus sit solitus verberare, verbera præcedentia videntur sufficere ad actus sequentes cum videatur durare eadem causa metus. Sed satis est quod in aliis casibus in quibus non militat ista ratio durationis & in quibus multiplex causa considerari potest probandum est ex qua causa actus fuerint in specie. Alias stante pluralitate causarum, actus dicitur dubius ex qua causa factus fuerit cum ex alia causa fieri potuerit, ideo probatio dubia non releuat. c. in præsentia. de probatio. c. si mihi. & in terminis iuramenti fidelitatis quod ex eo non arguatur ad feudum quando sunt aliæ coniecturæ contrariantes feudo, tradit Decius in consilio 413. colum. fin. ¶ Sextò considero circa istas recognitiones, posito quod bona de quibus, agitur, recognita fuerint tanquam feudalia expresse, talis tamen recognitio non videtur prodesse dominis Liagnaschi quominus pro talibus bonis ad eos peruentis teneantur ad taleas, quia tale feudum non dicitur feudum proprie cum pro eo non præstetur seruitia personalia, sed realia & burfalia sed natura feudi est quod gratis & libere concedatur pro seruitiis personalibus, alias non dicitur proprie feudum sed emphyteosis aut census Speculator in titulo de loca. §. nunc aliqua versicu. 4. in fin. Ias. in l. 1. colum. 10. in fin. versic. 5. & ultimo. quæro. C. de iure emphytheo. Idem tradit Socin. in l. Gallus. §. etiam si parente. col. 2. post med. ff. de liberis. & posthumis. quod dicitur potius emphyteosis aut libellus, & sic transit ad hæredes extraneos. & profecto absurdum videretur dicere quod subditi dominorum dicantur vere



vasalli & feudatarij. Ideo quod dicitur non teneri quem ad collectas pro bonis feudalibus, videtur intelligendum pro feudo proprio, non improprio l. i. §. si is qui nauem. ff. de exercito. l. non aliter. ff. de leg. 3. Dictum enim generale Doctor. quod vasallus non tenetur ad collectas pro bonis feudalibus, debet intelligi de bonis feudalibus secundum proprium significatum. Ioan. Mont. in c. cum in illis de prabend. lib. 6. Gemin. in consil. in fin. In feudo enim improprio cessat ratio quod quis non debet grauari onere personali & reali, cum personale excedat reale, vt per And. de Iser. in c. i. in verb. & plaustrorum. colum. 2. in fin. in tit. quæ sint regal. ¶ Septimo considero circa istas recognitiones, posito citra præiudicium veritatis, quod bona ista subditorum Liagnaschi feudalibus proprie essent, tamen adhuc videntur teneri domini ad collectas pro talibus bonis habitis à subditis. Ratio enim cur dominus non teneatur ad collectas pro feudo assignatur, ne duplici onere prægrauetur, quod à iure abhorret. l. maius. §. cum autem. ff. ad legem rhodiam de iactu. l. in col. & l. finali §. item rescrip. feruat. ff. ad municip. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. mat. l. Titia. §. qui vita. ff. de legat. 2. & in terminis collectæ tradit Bar. in consil. 196. Ciuitati Camerinæ colum. 2. post mediū versicu. nec obstat quod no. Hinc videmus quod Papa per suum rescriptum non intendit grauare ordinariū in duobus aut duplici onere. capit. mandatum. de rescrip. ibi, cum super receptione dnorum, &c. Imò. in c. capitulum, colum. 2. eodem titulo Docto. in capi. penul. de rescrip. lib. 6. ob id cum teneatur vasallus ad onera plurima ratione feudi, iniquum videtur eum teneri ad collectas. sed ista ratio duplicis oneris videtur cessare quando quis ad onus duplex se obligat, & ad istud consentit cum possit qualibet favori suo renunciare. l. penult. C. de pactis, vbi latè Moderni. modo subditi Liagnaschi se obligauerunt ad onera collectarum bona ipsa registrando & pro eis soluendo taleas & collectas, ideò non videntur immunes domini ab ipsis collectis pro talibus bonis sic registratis, & in quibus habent causam à subditis. Immo magis videntur teneri domini quam subditi, quia subditi pro ipsis bonis sustinebant plurima onera ad quæ post translationem ipsorum bonorum in dominos non obligantur ipsi domini cum deberentur ipsis dominis, nec ratione talium bonorum videntur domini teneri erga principem cum mouerentur de feudo ipsorum dominorum & post translationem in eos factam videntur libera vt supra diximus. ¶ Octauo considero, posito quod multa dici possent disputando an ista bona subditorum Liagnaschi dicantur feudalibus vel non, tamen omnis dubietas (si qua esset) videtur sublata ex obseruantia subsequuta seu ex eo quod postea obseruatum est. optima enim rerum interpret in causis dubiis est consuetudo. l. minime. & l. si de interpretatione. ff. de legibus. ca. dilectus. de consuetu. Ex his enim quæ postea sunt præcedentia declarantur. l. sed & Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedo. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de legat. 1. intellectus enim assumi debet quem effectus & rerum exitus verum esse demonstrat. Iaso. in consilio 128. colum. pen. lib. 1. & profecto nulla melior videtur probatio quam ea quæ venit ab effectu seu ab eo quod securum est. §. penul. in prob. ff. Bald. in consilio 136. Proponitur quod Titius, col. 1. lib. 2. sed effectus secuti circa ista bona sonant in allodium non in feudum, nam fuerunt registrata per subditos tanquam allodialia profecto non est verisimile quod subditi voluissent ea registrare, & se adstringere ad solutionem onerum pro bonis feudalibus non subiectis talibus oneribus. l. cū de indebito. ff. de prob. c. super hoc, de renuncia. cum simi. Similiter si bona fuissent aut essent feudalibus, ergo subditi essent vasalli dominorum & præstitissent seruitia persona lia debita per vasallos, quod factum non dicitur. Similiter pro ipsis bonis petita fuissent inuestitura in omni casu mutationis domini per mortem aut alienationem, & similiter in casu mortis domini directi, vt in capitulo primo. quæ fuer. prima cau. benef. ami. & in titu. cap. Corra. quod ipsum obseruatum non putem. Similiter vasallus pro feudo tenetur iurare fidelitatem tanquam vasallus & ex cauda feudi, vt in titu. quali iurare debeat vasallus dom. fidei. sed non puto quod iurata sit fidelitas ad eum modum & sub nomine vasallorum sed sub nomine subditorum & tanquam subditi ratione iurisdictionis. & licet subditi in iuramento fidelitatis quandoque excedant formam iuris communis per errorem aut aliter hoc tamen rei veritatem non imputat dum modo non iurent tanquam vasalli, potest

enim quis iurare & promittere ad ea, quæ Vasallus tenetur & tamen non erit vasallus Repugnat etiam natura feudi in istis bonis quia femina succedunt, & illa alienantur tam inter viuos quam in vltima voluntate ad libitum. ¶ Infertur ex præmissis quod cum effectus secuti repugnent naturæ feudi, feudum dici non debet etiam quod bona expresse in feudum concessa essent, quia stante repugnantia inter nomen & effectum denominatio fit ab effectu, non à nomine. l. insulam. ff. de præscrip. verbis. l. Lucius. vbi docto. ff. de deposit. l. si alienam in fi. & l. vbi, ita donatur. ff. de dona. cau. mor. Bart. in l. cotem. §. qui maximos. ff. de publ. Et in terminis feudi tradit Specu. in d. titu. de loca. §. nunc aliqua versicu. 4. in fin. Bald. in d. l. liberti libertæque. C. de oper. liber. Socin. in d. l. Gallus, §. etiam si à parente, colum. 2. post med. Ias. in d. l. col. 10. post med. C. de iure emphit. & alibi sæpè doct. ¶ Nono considero quod non solum subditi registrarunt ista bona, sed etiam domini, ex qua registratione facto ipso confessi sunt bona esse allodiola. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem rat. haberi. & licet sit dubium an registratio afficiat bona onere reali, in quo articulo doc. variant, tamen non videtur dubium quin præiudicet registrum contra registrantem & omnes habentes causam ab eo, vt per Brunum Asten. in consil. 94. & in consil. 103. col. 2. in fin. Immo amplius non solum præiudicat registrum registranti, verum etiam sola patientia actus registrationis præiudicat: ideò si exemptus à taleis patitur bona sua describi in registro aut aestimo, sibi præiudicat nisi appellet infra decem dies à tali descriptione. Ang. in l. §. si quis tutor. ff. quando appel. sit. quod dictum pro multis singulari refert & sequitur Alexan. in consil. 101. col. pen. ver. 3. principaliter lib. 1. & in consil. 136. colum. 3. post med. versicu. præterea etiam posito lib. secundo. Decius in consilio 638. columna secunda circa medium. Corsetus in sing. 269. Ianuenses. Ideò cum domini ipsi registraruerint & aduersus registrationem non reclamauerint sine dubio videntur sibi præiudicasse. ¶ Nec obstat, quod per errorem videntur registrasse, quia error non præsumitur nisi probeatur. Bart. & Doct. in l. non fatetur. ff. de confes. sed ex præmissis apparet quod non per errorem registratio facta sit. Excluditur etiam præsumptio erroris per transactionem in qua dicitur actum de restrando, & licet dicatur contenta in transactione non fuisse impleta, tamen negari non potest quin ex tali transactione sumatur coniectura quod bona essent allodiola & registranda, quia alias non est verisimile quod domini se obligassent ad registrandum, argum. d. l. cum de indebito. maximè quia non possunt domini aliter legare quod inducti fuerint timore aliquo ad ista registrandum, quia metus non præsumitur in subditis contra dominos sed potius è contra. Spec. in tit. de restit. spol. §. nunc dicamus, ver. sed si quis, & versu. pone rusticus. Innoc. in ca. bonæ. 2. de posthu. præl. sequitur Io. Fabri. in §. quæ inst. de actio. Idem tradit Innocen. in c. si diligenti, de præscrip. Guido Papa. q. 307. Adde Ang. in consil. 377. columna. 1. Posito igitur quod transactio esset nulla ex causa implementi non secuti tamen etiam ex actu nullo argui potest ad declarationem actus. l. si. ff. de rebus eorum, vbi Bart. l. filij. & l. si. C. famil. ercisl. qui à patre, vbi Bald. ff. de confir. tut. Bart. in l. in testament. ff. de fideicom. libe. in l. 2. §. testamentu. ff. quem testam. aper. & in l. gerit, colum. 4. ff. de acqui. hæred. Abb. in consil. 98. circa fin. libro primo. videmus etiam quod ex actibus nullis inducitur consuetudo. Ang. in §. ex non scripto, inst. de iure natu. gen. & ciuil. sequitur Dec. in ca. quantum ad propositum, de rescrip. & in c. at si clerici, in princ. colum. 9. versu. sed breuiter respondetur, de iud. Confirmatur argumentum, quia pro bonis quæ fere sunt feudalibus & de quorum feudo vere constat, domini non consenserunt alicui registrationi, ergo probari videtur quod alia bona registrata essent allodialia quia vnius exclusio, alterius est inclusio. l. cum prætor. ff. de iud. l. Maritus. C. de procu. cum simi. & quod magis in terminis not. Bart. in l. si publicantis. §. in vectigalib. in fi. ff. de publica. vbi quando exactum est vectigal pro certis rebus pro aliis non, non potest in futurum exigi pro aliis rebus, pro quibus solutum non fuit. eodem modo arguendo à contrariis, cum aliqua bona dominorum legantur registrata aliqua non præsumptio iuris est immo vera & euident probatio quod registrata essent & sine allodialia. Et sine omni dubio præmissa procederent si reperirentur bona registrata ante talem transactionem. ¶ Ex præmissis infertur quod causa dominorum videtur dubia quatenus pertinet ad iura producta & in facto com-



memorata, nam in casu dubio fieri debet interpretatio pro Alodio contra feudum l. alius. de serui. doc. in c. nimis, de iureiur. cum simi. ¶ Circa praescriptionem libertatis contra collatas videndum est an olim euenerit similis casus ita insolitus circa ista onera, nam tunc videtur praescriptum concurrenti tempore sufficienti ad praescribendum nisi communitas quid probet sufficiens ad impedimentum aut interruptionem praescriptionis. in quo articulo me remitto ad ea quae latius scripsi in consil. iii. Sauliani 25. Nouembris. 1546. Aymo Crauetta à Sauliano Iuriscofultus.

## SYMMARIUM.

- 1 Verba vniuersalia includunt quae dici vel excogitari possunt.
- 2 Verba vniuersalia trabuntur etiam ad casum improprium.
- 3 Nullum verbum debet esse superfluum si alius intellectus sanus dari potest.
- 4 Significatio dictionis vniuersalis sic est lata quod etiam refertur ad impropria, etiam in materia stricta & odiosa.
- 5 Dictio vniuersalis negatiua, omnia excludit etiam minima.
- 6 Quando praecedunt species, deinde sequitur genus dispositio ampliatur.
- 7 Dispositio facta ad obuiandum scandalis dicitur fauorabilis.
- 8 Omnis casus fortuitus dicitur insolitus.

## CONSILIVM CCXCIII.

### Consilium pingue pro particularibus Somani contra homines & commu- nitatem Ruddini Marchionatus Sa- luciarum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Verba transactionis hominum particularium Somani cum hominibus de vniuersitate Ruddini ita habent: quod ipsa bona & praedia non possint de cetero & in perpetuum grauari quodcumque & qualitercunque nec aliquo quouis modo collectari pro aliquo onere reali, personali, mixto, ordinario, vel extraordinario indicto aut superindicto imposito aut in futuro qualitercunque imponendo bonis & praediis praedictis, & tam per ipsam communitatem & homines Ruddini quam per quoscunque superiores mediatos & immediatos & quomodocunque & qualitercunque tam in praesenti quam in futurum debito & debendo, etiam si tale foret de quo non fuisset cogitatum, ad soluendum ipsi communitati & hominibus Ruddini aut ad contribuendum pro fodro annuo debito aut debendo magnifici domini Ruddini ac grano comparij, quod ipsi possidentes de Somano soluebant in festo sancti Laurentij, & pro aliquibus censibus, collectis muris refectionibus, nouis aedificationibus, reparamentis, fortificationibus, pontibus, viis publicis, ecclesiis, expensis armigerorum, aliqua caualcata vel subsidij, aut aliis impositionibus quibuscunque, etiam si de iure communi compelli possent, & hoc pro & mediantibus quartis quinque monetæ Saouæ pro singula iornata, ita quod in plus non teneantur nec arctari possint, & omnis alia impositio & grauatio eisdem de Somano imposita & imponenda ultra praedictos quartus quinque sit ipso iure nulla & nullius valoris, saluis tamen decimis debitis ecclesiæ & magnificiis dominis ipsius loci, & pro praemissis & quibuscunque muneribus & oneribus supra specificatis, & alio quocunque & qualitercunque ac quomodocunque imponendo onere, & ab exemptione & liberatione ulterius registrationis, allibrationis & aestimationis de qua supra, teneantur & debeant ipsi homines & communitas Ruddini perpetuo tempore ipsos possidentes de Somano & qui in futurum tenebunt & possidebunt in modis & formis de quibus supra releuare, & indemnes conseruare ab omni persona & personis, communi, collegio & vniuersitatis, & etiam ab omnibus suis superioribus tam mediatis quam immediatis praesentibus & futuris. Modo dubitatur, an particulares Somani possidentes praedia super finibus Ruddini teneantur ad onera imposita & imponenda ratione huius belli adeo calamitosi & prolixi? Super qua difficultate responsa data fuerunt per iuriscofultos minime obscuros in fauorem Somanensium. ¶ Quibus tamen non obstantibus

iam bis aut ter fuit iudicatum contra Somanos, primo per ordinarium Ruddini, secundo in causa appellationis, & postremo per magnificum consilium marchionale. Videretur dicendum prima fronte transactionem praedictam non extendi ad onera praedicta, nam in illa immunitas concessa Somanensibus, de sui natura non trahitur ad onera quae imponuntur ex causa vrgentis necessitatis, puta belli aut famis, vt plene per scriben. in l. si ex toto, in princip. ff. de leg. 1. Iaf. in l. principalibus colum. 3. ff. si cer. pen. & in §. item seruiana, colum. 18. inst. de actio. Nec videtur ob stare quod in transactione sit facta mentio de expensis armigerorum & caualcatibus, quia talis expressio non videtur intelligenda de bello isto ita insolito & inopinato. l. fistulas. §. si ff. de contrahen. emp. l. Sæio. §. medico. ff. de annuis leg. vbi Bart. In quibus locis habetur quod licet suscipiat quis in se casum fortuitum, non tamen tenetur de casu fortuito insolito. tradunt Doct. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio Bald. in l. falsus col. pen. C. de furtis in consil. 119. Verba dicunt. lib. 1. & in consil. 236. Viso testamento, in fin. lib. 5. Alex. in consil. 28. col. pen. lib. 1. & in consil. 107. Perpectus, col. pen. in fin. lib. 4. Soc. in consil. 123. colum. fin. lib. Corn. in consil. 282. colum. 5. lib. 4. Dec. in l. si conuenerit in fin. ff. de iurisd. omni. iud. in consil. 74. colum. 4. in consil. 128. colum. 2. versic. 1. facit & in consil. 430. colum. 2. circa princip. ¶ Nec obstat si dicatur quod in transactione fuit dictum de omni onere ordinario & extraordinario etiam si tale foret de quo non fuisset cogitatum & sic videatur comprehendere casus belli etiam insoliti. quia illa verba videntur intelligenda de casibus aut oneribus quae communiter cogitari non potuissent in specie, in genere tamen excogitari poterant saltem à viris diligentissimis, secus in istis oneribus quae nullo modo cogitari poterant à viro vtcunque diligentissimo & prudentissimo in specie nec in genere, sed præter omnium spem omnino eueniret, quia ad talem casum aut ad tale onus contingens præter omnium spem & cogitatum non videtur trahenda conuentio aut transactio. Ita Corn. in consil. 23. colum. pen. in fin. lib. 2. & in consil. 12. colum. 2. lib. 4. Sed quis vir vtcunque prudentissimus aut diligentissimus cogitare aliquando potuisset futurum bellum tam lacrymosum sanguineum, funebre, exitiale, asperum, perniciosum, trepidum, longum, lætale, & triste inter principes Christianos & ipsos coniunctos & affines? ¶ Secundo in fauorem communitatis Ruddini videtur facere, nam ista immunitas concessa Somanensibus habet causam successiuam propter onera futura: sed in successiuis non videtur continuandum priuilegium quando inciperet continere enorme detrimentum. cap. suggestum. c. dilecti filij. de decimis. c. quid nouale. de verb. sign. glo. in c. 1. de censibus. Sed stante tali immunitate per tempora ista adeo aspera, communitas Ruddini detrimentum immodicum videtur sustinere, ergo, &c. Pro quo facit text. in cap. quanto, de censibus. vbi si multum augetur numerus fratrum quibus annuatim debebatur procuratio, officio iudicis sit reductio ad primam mensuram. per quem text. dicunt ibi doct. quod si quis promisit molere gratis alicui & familiae, si familia valde augeatur, succurri debet officio iudicis ex æquitate, vt fiat reductio ad primum numerum quicquid aliter videatur de iure stricto. tradunt Mod. in l. quominus. q. 22. ff. de fluminibus. Dec. in consil. 335. colum. 2. post med. Idem dicendum videtur in casu isto quod auctis oneribus supra modum succurri debeat communitati Ruddini contra Somanenses Immo si succurritur homini priuato à fortiori succurri debet vni vniuersitati quae fungitur vice minorum & gaudet eorum priuilegio. l. nihil ff. ad municip. l. respublica, vbi gloss. & doct. C. ex quibus cau. maio. l. rempublicam. C. de iure reipub. libro decimo c. 1. de rest. in integr. lib. 6. ¶ Ista in effectu sunt vrgentiora fundamenta quae adduci posse videantur in fauorem partis. ¶ Quibus ipsis tamen non obstantibus quae vere ob stare non arbitror, contrarium puto de iure verius, quod immo procedat transactio in istis eneribus, sequentibus fundamentis. ¶ Et primo considero quod ista transactio circa causam onerum facta est per verba vniuersalia repetita ultra decies si bene ponderentur, quorum verborum vniuersalium vis ea est, vt omnia includant quae dici vel excogitari possunt, quia qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. a procuratore. C. mandati. l. omnes. C. sine censu. vel reliq. c. solita, de maiori. & obe. c. 2. de obser. ieiun. c. si Romanorum. 19. dist. Ideo quando contrahitur societas omnium bonorum vniuersaliter, omnia veniunt



quæ excogitare possunt licet secus in societate simpliciter aut generaliter tantum contracta. l. 3. §. i. iunctal. coiri. ff. pro socio. not. gl. in c. pastoralis, de dona. in verbo temporaliter. ¶ Similiter quando relinquitur fideicommissum per verba vniuersalia, quia grauatur hæres restituere omnia bona aut quicquid ad eum peruenit, indistincte veniunt prælegata in fideicommissio. l. virum, vbi Bart. & Docto. C. de fideicom. nec tunc fit distinctio de qua per Bartol. in l. Marcellus. §. quidam liberis. ff. ad trebel. nam. vbi verba fideicommissi sunt vniuersalia, illa sunt clara quod omnia veniunt, nec distinctio est opus. ¶ Similiter videmus quod licet maritus promittens restituere dotem simpliciter non censeatur renunciare lucro sibi debito ex forma status, istud tamen non procedit quando fit promissio verbis vniuersalibus quia promittat maritus restituere totam dotem Bald. in l. quod nomine, circa fin. ff. de cond. indeb. & in l. fin. C. ad l. falc. Ang. Imo. & Rom. in l. damni infect. ult. §. cum parietem, in prin. ff. de dam. infec. Alexand. in l. post dotem. ff. solu. mat. in consil. 5. in fin. libr. 3. & in consil. 133. column. 3. libr. 5. Dec. in consil. 195. col. 2. post med. ¶ Videmus etiam quod licet lex aut statutum generaliter loquens non comprehendat causam dotis. Sal. in l. si in princ. C. de iur. do. Bald. nouel. in tract. dotis in vi. parte priuil. 47. in fin. Ias. in l. 1. in 3. not. ff. solu. mat. Istud tamen non procedit quādo statutum loquitur per verba vniuersalia. Dec. in consil. 30. 1. column. 2. facit glo. in clem. si beneficiorum, de preben. vbi quod verba vniuersalia comprehendunt etiā emptores. quam d. l. ad hoc citat. Curt. Iunior in consil. 60. col. 6. facit Bald. in consil. 326. Rex Romanorū col. 3. circa fin. libr. 1. quod verba vniuersalia omnia comprehendunt, ita quod nulla persona & locus nullus excipitur. ¶ Alibi scribit Bald. in consil. 166. Statuto ciuitatis Tridenti. libr. 5. quod stante statuto vr debitor suspectus de fuga capi possit nullis obstantibus feriis, comprehenduntur etiam feriæ in honore Dei. Alibi no. glo. in clem. 1. in gl. 4. de iudic. quod verba vniuersalia (cuiuscunque gradus & conditionis existant) omnes personas comprehendunt vt cunque magnas & excelsas vt puta reges & principes. sequitur Gemi. in consil. 60. col. 3. circa prin. ¶ Iam adeo lata est significatio verborum vniuersalium omnia comprehendens, quod trahuntur verba vniuersalia etiam ad casum improprium. gloss. in l. 2. in verbo alias C. de quadr. præscr. vbi quod illa verba, & quælibet alia actio, comprehendunt etiam officium, iudicis, licet illud improprie dicatur actio. quam gl. ad hoc citat & ponderat Ale. in cōf. 155. column. 2. ver accedunt illa verba, libr. 2. & in cōf. 17. li. 6. & possent hoc comprobare aliis pluribus & pulcherrimis decisionibus. ¶ Amplius operantur verba vniuersalia etiam in pœnalibus & vbi agitur de vita hominis: ideo statutum puniens homicidium qualitercunque commissum intelligitur etiam si dolus non adsit sed culpa tantum. Sal. in l. 2. C. de noxali. quod dictū refert & sequitur Alex. in consil. 35. col. pe. lib. 6. & in consil. 201. col. 3. libr. 7. Dec. c. in sedes, col. pen. in fi. de rescrip. & in rubr. de probati. col. 15. vers. 2. limitatur. Ias. in l. 1. col. pe. vers. limita prædicta omnia. ff. de legibus. in l. 1. §. nunciatio, column. 5. post med. ff. de ope. not. nun. in consil. 124. column. fin. & in consil. 147. column. 2. libr. 4. vbi Ias. quod verba vniuersalia qualitercunque aut quouis modo, important quod nulla distinctio, nulla restrictio aut nulla limitatio fieri possit. illud etiam dictum Sal. sequitur Gozadi. in consil. 5. col. 3. ante med. ego tamen in iudicando, nescio si in damnando ad mortē, quod ipsum minimē adhuc feci, dictum illud Sal. ly. admitterem. Et contra Sal. tenet Dec. sibi contrarius in l. in actionibus. column. 7. ff. de in litem iuran. Illud tamen sic approbatum retulisse volui ad demonstrandum efficaciam verborum vniuersalium, Infinitas id genus decisiones adducere possem sed volumen impleverit. ¶ Itaque vbi in transactione de qua agitur solum essent verba vniuersalia semel emissa causa Somanensium clara videretur quod illa omnes casus & omnia onera comprehenderent, quæ dici vel excogitari possent sine aliqua limitatione, distinctione, & restrictione an sint casus insoliti vel inopinati. quid hic dicemus vbi sunt verba vniuersalia toties & tam sæpe reiterata sufficientia ad mortem hominis vbi toties expressa essent in lege aut statuto data tamen statuendi potestate. ¶ Sed magis in terminis nostris dico quod licet necessaria esset mentio specialis istorum onerum insolitorum, adhuc verba ista ita prægnantia & vniuersalia sufficiunt, & ipsa vim habet specialis expressionis. Bartol. in l. 1. in fin. ff. si quis in ius voca. non scribit, vbi quando renunciatur omni

priuilegio, perinde est ac si omnib. & singulis priuilegiis in specie esset renunciatum. Ad idem adduco Bartol. in l. 2. ff. de nouatio. vbi si quis promittit centum computato omni alio instrumento, intelligitur facta nouatio, & tamen nouatio non inducitur nisi specialiter & expresse agatur. l. si. C. de non Et per ista duo dicta Bart. decidit Ias. in consil. 45. col. pen. post med. lib. 1. quod si conceditur castrum integre nihilo retento, veniunt etiam iura regalia in quibus expressio specialis est necessaria. Sed ultra Ias. adduco Pau. de Cast. in l. 1. C. de offi. dot. vbi stante statuto quod muliere præcedente lucretur maritus totam dotem extantibus liberis primi matrimonij, dicuntur priuati filij etiam legitima. sequitur Dec. in consil. 19. column. penul. & tamen in priuatione legitimæ mentio specialis est necessaria. l. si quando. §. generaliter. C. de inoffi. testam. Ad idem adduco quod scribit Soc. in l. Gallus. §. forsitan, col. si. ff. de lib. & posthu. & in l. quidam relegatus, column. 3. ff. de reb. dub. vbi licet Comes habens potestatem legitimandi generaliter, non possit legitimare infantes, istud tamen non procedit quando potestas legitimandi concessa esset verbis vniuersalibus quod possit omnes legitimare spurios, adulteros & alios quoscunque. Idem voluit Dec. in consil. 316. col. 2. vers. 2. non obstat & in consil. 367. column. pen. in fi. vers. & quod verba priuilegij vbi tamē de Soc. mentionem non facit sed solum de quodam consil. Soc. cui se subscripsit. Cor. in consil. 175. col. 5. post med. lib. 4. Curt. iunior in consil. 32. col. 4. ¶ Sed adhuc magis in terminis quod ista verba vniuersalia trahantur ad istos casus vt cunque insolitos & prorsus incogitatos, adduco tex. in l. tres fratres. ff. de pactis, vbi quitatio facta verbis vniuersalibus, trahitur etiam ad bona ignorata & occultata. & licet ibi contra tale pactum quitationis detur replicatio doli, illud est quia dolus interuenit in celando aut occultando, sed dolo cessante operatur pactum aut quitatio etiam quo ad incogitata & ignorata. Ad idem adduco text. in l. sub prætextu specierum, vbi latē Bald. & doc. C. de transac. concepta verbis vniuersalibus operatur & præiudicat licet reperiantur instrumenta de nouo ex quibus arguatur iniquitas ipsius transactionis. Et ratio præmissorum est, quia licet in specie non fuerit cogitatum de talibus occultis & ignoratis in genere, tamen dicitur cogitatum paciscendo transigendo per verba vniuersalia, quæ omnia comprehendunt quæ excogitari possunt, & talis cogitatio in genere sufficit l. qui iure militat. ff. de testam. mili. vbi Angel. & dicit Bal. in d. l. sub prætextu specierum, quod paciscēs sub termino vniuersali intelligitur cogitare generaliter de his quæ sub verborum vniuersalitate comprehenduntur, vel saltem debet cogitare venire omnia quæ sub tali vniuersalitate comprehenduntur, & sibi imputet si non cogitauit, quia non debet stultitia sua aduersario notitia esse. refert & sequitur Alex. in consil. 42. col. 4. post med. libr. 1. Cor. in consil. 144. col. 3. post med. libro tertio. Addo Bartol. in l. si certa, columna 2. versiculo quarto. vltimius. C. de transactione. ¶ Si verba vniuersalia etiam simplicia trahuntur ad casum insolitum ignoratum aut incogitatum, quid hic dicemus vbi sunt tot verba vniuersalia toties & tam sæpe reiterata cogiter iudex rectus & æquus ad quem finem toties fuerint repetita verba vniuersalia. equidem non aliam rationem inueniet nisi quod voluerunt partes enixissime demonstrare voluntatē suā quod volebant quod trahatur transactio ad omnes casus etiam insolitissimos. ista enim est natura repetitionis aut geminationis verborum vt demonstret enixiorem disponentium aut contrahentium voluntatem ne verba superfluo censeantur apposita. Paul. de Castr. in consil. 115. Super primo videtur dicendum quod dictus Simon, column. 2. circa med. libr. 1. & significant verba geminata præcisam intentionem disponentis. Bald. in capitu. eam te, column. 2. de rescrip. Cur. senior in consil. 30. column. 2. Ias. in consil. 6. col. 4. libr. 3. ¶ Et vbi talia vniuersalia semel aut his reiterata restrictionem aliquam pati possent, vt non trahantur ad multum insolita, per ea quæ scribit Soc. in d. l. quidam relegatus, col. 2. post med. vers. secunda conclusio. ff. de reb. dub. allegando Ange. in consil. 174. Præmittendum est tamen cum toties fuerint repetita & reiterata ultra decies impossibile est talia verba restringere, & aliter intelligere salua ratione recti sermonis: nisi velimus dicere quod ratione recti sermonis: nisi velimus dicere quod talia verba superfluo censeantur apposita & nihil operentur, cum tamen nullum verbum debeat esse superfluum si alius intellectus sanus dari possit. l. 1. in princ.



& ibi not. ff. quod metus caus. l. 1. in fin. cum ibi not. ff. ad municip. l. tertia. §. 1. ff. de iureiur. Immo nulla syllaba debet intelligi superfluo apposita. Bal. in rub. C. de cōtrahē. empt. q. 9. Et debent intelligi verba ut aliquid operentur, etiam in materia odiosa & stricti iuris. Cald. in cons. 6. in fin. in titu. qui filij sint legitimi vbi loquitur in materia dispensationis. Et idē Cal. in cons. 13. in prin. in tit. de prebē. vbi licet in odiosis fiat restrictio quantum fieri potest, hoc tamē intelligitur dummodo dispositio aliquid operetur. idem in materia renunciationis in qua verba debent intelligi ut aliquid operetur. Cor. in consilio 51. col. 3. circa fi. li. 2. Immo inducitur renunciatio iuris sui vbi alias verba non operarentur. l. si stillidij. ff. quē. serui. am. Ias. in cons. 98. col. fi. li. primo. Amplius etiam in materia pœnali intelligi debent verba ut aliquid operentur. l. 1. §. pecuniam, cum l. seq. ff. de calumnia. cum simil. ut per Ias. in consil. primo colum. fi. lib. 3. Sed nisi tot verba vniuersalia & toties repetita trahantur ad onera de quibus agitur, illa nihil operabuntur, quia quod ad alia nō adeo insolita, sufficiebant verba vniuersalia etiam non geminata, ut supra dictum est ideo cum operari non possint tot verba vniuersalia sēpissime repetita nisi trahantur ad casum de quo agitur, perinde est ac si iste casus in indiuiduo esset cogitatus & expressē, quia dispositio generalis quæ in vno tantum potest verificari, habetur pro speciali ac si ille casus expressus esset. l. secunda. ff. de liber. & posthum. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instrumen. Et quod scribit Oldrad. in cons. 300. Factum tale est magistro, colum. fin. vbi ut dispositio aliquid operetur multa in ea veniunt quæ alias non veniret puta veniunt debita in legato quando alias non venirent. Et priuilegium datum studentibus quotidianas quando nulli alij sunt fructus Immo intelligi debent verba improprie & contra eorum naturam potiusquam nihil operentur. c. si ciuitas, de sent. excom. libro sexto. Abb. in capitulo. fin. in fin. de præben. & in consilio 32. columna prima post medium libro secundo. Bald. in capitulo primo de cap. qui curiam ven. Dec. in cōf. 48. columna secunda post medium & consil. 69. columna tertia. in fin. Quanto fortius verba vniuersalia intelliguntur hic proprie & secundum naturam ipsorum ut aliquid operentur. verba enim generalia generaliter debent intelligi etiam in materia odiosa quatenus eorum proprietas patitur. l. cum lege. vbi Areti. ff. de testamen. capitulo si quam, de senten. excommunic. gl. in cap. contra Christianos, de hæreti. lib. 6. Calder. in consil. 1. in tit. de consang. & aff. & in consil. 24. in titu. de præben. vbi quod etiam in materia odiosa verba non debent restringi contra propriam significationem, sed debent intelligi ad literam per tex. in cap. fin. de translatio. prælato. Si verba generalia debent intelligi generaliter etiam in materia odiosa quatenus eorum proprietas patitur, quanto fortius idem erit in verbis vniuersalibus quæ difficilius restringuntur quam generalia, cum generalis sermo non semper æquipolleat vniuersali. iuxta not. per Bartol. in l. si pluribus. ff. de lega. secundo. ¶ Et multum in terminis adduco Corne. in consilio 128. columna. 3. post medium lib. secundo. vbi quod suscipiens in se omne periculum & omnem fortunam tenetur de omni casu fortuito, ut verbum fortunam aliquid operetur, quid hic dicemus vbi sunt tot verba prægnantia, præcisa, & vniuersalia, quæ ipsa toties repetita nihil operabuntur nisi trahantur ad casum de quo agitur. Ad idem adduco quod Dec. scribit in d. capit. sedes, columna. 5. de rescrip. vbi quod illa verba, aut aliquoquois modo, intelliguntur etiam de dissimilibus aut maioribus expressis quando alias nihil operarentur. allegat Areti. in consil. 140. Addo Soc. in consil. 242. columna. 2. post med. versicu. confirmatur hoc idem libr. 2. Alexand. in consil. 7. columna. 3. versicu. benefacit quod not. gloss. libr. 6. Cur. seni. in consil. 40. colum. 7. in fin. Corne. in consil. 169. columna. 2. in consil. 209. colum. 6. in fin. versic. nec obst. verbum aliis libr. 2. & in consil. 128. colum. 3. circa med. ver. & verbum aliis libr. 3. Posito igitur quod casus de quo agitur sit dissimilis & maior casibus expressis, ad eū tamen trahitur transactio propter tot verba vniuersalia totiens reiterata & quæ alias nihil operarentur. Sed magis in terminis adduco Alexand. in consil. 30. colum. pen. in 6. dubio lib. 5. vbi quod immunitas concessa per verba vniuersalia geminata trahitur ad omnia onera etiam insolita, & tamen in casu Alexand. verba vniuersalia non erant tam sæpē geminata prout in casu nostro. Et inter verba vniuersalia transactiones pondero illa aliquo quouis

modo, pro aliquo onere pro aliquibus expensis armigerorum, aliqua caualcata. nam dictio aliquis est vniuersalis omnia comprehendens. Io. And. in c. quisquis, de electio. Hosti. in c. cū satis, de offi. Archid. Gemin. in consil. 29. col. 1. post med. & in consil. 65. colum. 3. circa med. ¶ Et adeo vniuersale est ¶ verbum aliquod, quod refertur etiam ad ea, quæ sūt in suplatiuo gradu. ideo vbi fit metio de aliqua re intelligitur de qualibet re etiam maxima aut minima. l. si ser. §. prætor ait, vbi Bar. ff. de acqui. hæredi. vbi in edicto prætoris fit mentio quando aliquid amouetur ex hæreditate, dicit Bartol. quod intelligitur etiam si quid minimum amouetur. Ad idem text. in l. mulier. §. fin. ff. de cond. instit. vbi gloss. nam illa conditio si quid legaueris testatori verificatur etiam in minimo. ¶ Similiter, licet appellatione partis intelligatur de dimidia, tamē vbi fit metio de parte aliqua, intelligitur etiam de minima parte in superlatiuo gradu. gl. in c. 1. de conten. inter me & domi. de portio. fra. mei defunct. gl. in cle. 1. in verbo aut earum parte, de foro compet. ¶ Similiter, si quis promittat damnum ab aliquo non inferri intelligitur promissio à quocunque inferatur damnum, etiam à principe, & sic in superlatiuo gradu. Gozad. in consil. 27. col. 5. post me. vbi enim est dictio, aliqua, omnia veniūt sine aliqua distinctione, restrictione, aut limitatione ne ideo prohibitio quis admittatur ad successionē aliquam, latissime intelligitur neque ex testamento, neque ab intestato, neque de iure ciuili neque prætorio, neque directo, neque per fideicom. Soc. in consil. 275. columna. 4. versicu. & ad illam vniuersalem libr. 2. ¶ Et adeo lata est ¶ præcisa significatio dictionis vniuersalis aliqua, quod refertur etiam ad impropria etiam in materia stricta & odiosa. Ideo vbi fit mentio de circumscriptione aliqua, intelligitur de omni circumscriptione etiam non dolosa. Imo in l. filio præterito, colum. 17. de iniusto testa. sequitur Corn. in consil. 158. columna. 6. post med. lib. 2. Similiter prohibitio statuti quod contractus aliquis fieri non possit, intelligitur etiam de donatio, licet donatio contractus proprie non dicatur Cor. in consil. 41. col. 2. lib. 1. Ias. in consil. 29. col. 2. circa med. lib. 1. fortius voluit Cur. Iunt. in consil. 121. colum. 2. in fin. quod prohibitio statuti ne contractus aliquis fiat, trahitur etiam ad hæredis institutionem. de quo tamen dicto Curtij dubitarem, cum hæredis institutio etiā largē aut improprie contractus non dicatur. Si dictio aliquis, semel tantum emissa ad omnia pertinet, ad omnia trahitur etiam valde impropria in materia prohibitoria & omnino odiosa, quanto fortius sæpissime repetita ad omnia trahi debet quæ proprie veniunt & includuntur, & ad quæ si non referatur & ratio reiecti sermonis salua fieri non potest. ¶ Ex præmissis infertur quod intentio & desiderium Somanensium tam sæpe repetitis, quæ ipsa vim habent singularis & indiuiduæ expressionis, & quæ si non referantur ad casum de quo agitur, superfluo & frustratorie apparebunt apposita & elusoria fient, contra l. si prætor, ff. de iudi. l. si. ff. ne quid in loco pu. l. 1. §. exceptiones. ff. quar. re actio. non da. l. si. in prin. ff. si cer. pe. hanc legem. ff. de contrahen. emp. cap. com. missa, §. porro. de elec. libro 6. cum simili. ¶ Secundo principaliter considero quod procedunt præmissa licet preferantur verba vniuersalia affirmatiue, à fortiori idem erit in casu nostro vbi prolata sunt verba vniuersalia negatiue quod Somanenses grauari non possent ultra præmissa per eos aliquo quouis onere quomodocunque & qualitercunque imponendo, verbis ipsis vniuersalibus negatiuis sæpius repetitis. nam clarum est quod verba vniuersalia negatiue prolata fortius operantur quam verba vniuersalia affirmatiua, quia negatiua potentius negat quam affirmatiua affirmet. gloss. in l. hoc genus. ff. de cond. & demon. gloss. in capitu. cum dilectus, de consuetu. Ideo dictio vniuersalis negatiua puta nullum, ¶ aut nulla, omnia excludit etiam minima. gloss. in cap. statutum, in verbo nullum de rescrip. libr. 6. gloss. in c. nemo potest in gloss. 2. de regul. iur. lib. 6. Gemin. in consil. 35. columna. 1. in fin. Hinc videmus quod vbi sunt duæ regulæ contrariæ vna affirmatiua, altera negatiua, præualet negatiua. l. 3. §. liberti & quod ibi Bart. ff. de suspect. tutor. Similiter, vbi sunt duo priuilegia vnum affirmatiuum, alterum negatiuum, præualet negatiuum prohibitiuum. l. 1. & l. si Rufinus, vbi Baldus. C. de testam. mili. Dec. in consil. 147. col. fin. similiter vbi sunt duo statuta vnum affirmatiuum, alterū sit negatiuum, præualet negatiuum. Pau. de Castr. in l. non est nouum. ff. de legibus sequitur Deci. in consil. 44. colum. fi. Sed in terminis nostris termi



terminantibus adduco Paulum de Cast. in consi. 170. Viso puncto contra scripto. col. fi. lib. 1. vbi Pau. expresse voluit quod dictum Bart. in d. l. Seio. §. 1. ff. de annuis lega. vbi voluit casum insolitum & extraordinarium non comprehendere in dispositione, solum procedere in dispositioe affirmatiua, non etiam in negatiua, quia negatiua dispositio fortius operatur nec ita restringi potest sicut affirmatiua. Ad idem in terminis vltra Paul. de Cast. adduco Bald. in consi. 406. Lata fuit sententia. libr. 5. vbi verba immunitatis ab omnibus impositionibus, collectis, angariis realibus & personalibus siue rusticis, ordinariis siue extraordinariis, & quibuscunque aliis que dici vel cogitari possint, trahuntur ad onera etiam armigerorum propter generalitatem verborum. ita concludit Bald. in fin. dicti consi. in cuius in principio posuerat verba ipsius franchisiæ & immunitatis. & quod immunitas concessa per verba vniuersalia trahatur etiam ad onera ex causa belli, voluit Ripa in l. 1. in princip. colum. 6. versicu. & ista conclusio facit ad questionem an immunitas ff. de vulg. & pup. que alle. d. meus Baldus in suo consi. licet neque Ripa neque Balbus adducant illa consi. Bald. & Paul. de Cast. fortiter vrgentia. ¶ Inferitur ex præmissis causam Somanensium claram omnino videri per tot verba vniuersalia negatiue concepta & totiens reiterata, quæ restringi aut limitari nullo modo possint nisi violentiam euentissimam facias proprietati verborum contra intentionem partium vt infra videbimus. A qua tamen verborum proprietate recedi non debet, etiam in materia stricta & odiosa, in qua verba late debent intelligi quatenus eorum proprietate petitur vt s. dictum est: imò nō receditur a proprietate verborum licet actus remaneat iniustus, prout in sententia. l. 1. C. si plures vna sen. fuer. conde. Socin. l. si mihi & tibi. §. 1. cir. fi. ff. de leg. primo. ¶ Tertio principaliter in fauorem Somanensium adduco, nam vltra tot verba vniuersalia etiā negatiue concepta & ipsa totiens repetita, expresse sibi prouiderunt ne tenerentur pro aliquibus expensis armigerorum nec aliqua caualcata, quæ verba sunt clara vt ne dubitationi alicui locus videatur. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum ob. l. ille. aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. cap. 2. de reg. iu. nec indigemus gl. vbi textum transactionis habemus. Old. in consi. 258. Innoc. column. 2. Bald. in consilio 343. Examinanda sunt column. 2. circa fin. libr. 1. Et omnis interpretatio in casu claro dicitur calumniosa. Curtius senior in consi. 29. colum. 3. ante med. allegat gloss. & Doct. in l. quicquid astringenda. ff. de verb. obli. Et hic considero quod casus belli iam comprehendebatur sub tot & tantis verbis vniuersalibus: cum autem in specie postea de armigeris & caualcatis dictum sit, intelligi debent verba de bello vtcunque insolito & in opinato, ne alias superflue & elusorie de bello dictum videatur per supradicta. ¶ Quarto considero quod tot verba vniuersalia apta comprehendere omnes casus, qui dici vel excogitari possint. vltra expressionem armigerorum & caualcata, in specie etiam dictum est de onere ordinario aut extrordinario, in dicto & superindicto nam superindictum dicitur quod propter necessitatem publicam extra ordinem imponitur. gloss. in rubr. C. de superindi. in vltimis verbis lib. 10. Et sic noluerunt teneri Somanenses etiam propter vrgentem necessitatem superuenientem, & licet iste casus necessitatis esset expressus per tot & tanta verba vniuersalia toties reiterata, tamen in specie expresse de superindicto, quæ ipsa expressio de nihilo seruiet neque operabitur nisi trahatur ad casum de quo agitur. nam verba illa vniuersalia præcedentia & sequentia causam belli sine dubio comprehendebant, & maxime cum illo verbo extraordinario, quid igitur operabitur expressio superindicti? ¶ Quinto pondero quod dictum fuit ipsos Somanenses non teneri pro aliquibus subsidiis verbum subsidium præsupponit euentem necessitatem vbi aliter succurrit aut prouideri non potest, ideo alimenta debita parentibus per descendentes in casum necessitatis quādo aliter parentibus succurri nō pōt, appellatur subsidium vitæ. l. filia. C. de patria pote. ad idē tex. in c. 3. de priu. vbi dicitur subsidium coercere violentiam. & sic vbi quis per violentiam opprimitur & vrgenti necessitate cogitur, tunc subsidio opus est. sic etiā videmus in subsidio caritativo quod consideratur & debetur quoties vertitur vtilitas publica vti si agitur de honore domini, vt per Old. in consi. 194. circa proposita quæst. nec debetur subsidium nisi tempore necessitatis. Ang. in consi. 392. Peritus, circa med. hinc dicuntur milites subsidiarij qui accedunt in auxilium per tempus maxime necessitatis & sine

quibus periturus aliās dicatur exercitus, vt apud scriptores historiarum est videre. Et hic ponderandum est quod Somanenses non solum noluerunt teneri ad subsidia simpliciter, sed vniuersaliter pro aliquibus subsidiis & sic siue per tempus modicæ, magnæ, aut maximæ necessitatis: cū dictio aliquibus, adeo sit vniuersalis vt ad omnia etiam maxima trahatur in superlatiuo gradu vt supra dictum est Rursus considerandum hic est quod licet superindictum idem importet quod necessarium subsidium. Guido Papæ. q. 371. tamen vt demonstrarent partes enixissimam earum voluntatem quod nolent Somanenses vltius grauari non posse etiam in tempore vrgentissimæ necessitatis, addiderunt illa verba, pro aliquibus subsidiis, quæ ipsa elusoria & superflua planè fiant si non trahentur ad casum vrgentissimæ necessitatis, cum necessitatis casus satis explicatus videretur dum facta est mentio de onere extraordinario, superindicto ac de aliis oneribus per tot tantaque verba vniuersalia totiens repetita. ¶ Sexto considero quod non contentæ partes de illis verbis vniuersalibus negatiuis exclusionis omnium onerum, non contentæ etiam de expressione speciali oneris extraordinarij, superindicti & subsidij cuiusuis, post ista omnia addiderunt adhuc alia verba vltius extensiuæ, dicendo, aut aliis impositionibus quibuscunque, quasi dicat, si videantur onera magis inopinata aut insolita, quæ non dicantur contineri sub illis verbis adeo vniuersalibus sub appellatione oneris ordinarij & extraordinarij, indicti & superindicti & subsidij cuiuscunque, adhuc pro talibus aliis oneribus noluerunt Somanenses teneri: nec isto casu illa verba aut aliis impositionibus quibuscunque videntur aliquo modo restringi posse aut limitari sine euentissima violentia & impropriatione. ¶ Nam quando præcedunt species, deinde sequitur genus, dispositio ampliatur. l. item legat. §. item interest. ff. de leg. 3. l. si. §. cui dulcia. ff. de tri. vino oleoque lega. Soc. in l. si is qui ducenta. §. vtrū, col. pen. in prin. ff. de rebus dubiis. quid hic dicemus vbi præcedunt verba vniuersalia totiens repetita, vbi præcedunt verba specialia pertinentia ad casum cuiuscunque necessitatis, etiam vrgentissimæ vt supra visum est: & adhuc addiderunt partes post tantas expressiones aut aliis impositionibus quibuscunque quæso, si dicamus appositæ fuisse talia verba cum ministerio alicuius operationis in qua ne operari possent, nisi dicamus intelligi illa debere de omni impositione ex quocunque casu etiam nullo modo considerabili in genere nec in specie, nam quando apponuntur talia verba vniuersalia geminata, veniunt omnia etiam dissimilia & maiora expressis. Soc. in consi. 47. colum. 6. in fi. lib. 4. l. in l. 1. §. nunciatio, colum. 5. cir. med. versicu. ego limito alio modo. ff. operis no. nuncia. vbi quod verba vniuersalia geminata non patiuntur restrictionem. & tradit idem Iason in consi. 86. col. 2. circa prin. lib. 4. Calc. in consi. 17. col. 2. ¶ Septimò pondero quod vltra tantas expressiones in vniuerso & in specie & vltra vniuersalitatem sequentem dictum fuit ampliatiue quod noluerunt Somanenses teneri etiam si de iure compelli possent. Dictio etiam, est ampliatiua implicans maiora expressis. clemen. vni. cum gloss. de seq. poss. & fruct. clem. 2. de sen. excom. 10. And. in c. vnico de commoda. Gemi. in consi. 65. colum. 3. ante med. natura enim istius dictionis etiam, est augere dispositionem ad qualitatem, cui adicitur. cap. tanta, de simo. cap. 2. de procu. libr. 6. Ioan. Andr. in c. cum multis, de præben. libro 6. refert & sequitur Gemin. in consi. 132. in prin. Ideo sensus est, quod vbi non obstat tot tantisque verbis vniuersalibus tanta expressione casuum in quibus noluerunt Somanenses teneri & tanta vniuersalitate subsequenti, adhuc viderentur aut acciderent aliqui casus in quibus Somanenses tenentur ad onera etiam pro illis casibus noluerunt teneri aut obligari. Pro quo facit quia dictio etiam, implicat & includit diuersas species ab expressis. Ioan. Andr. in c. Romana. §. contrahentes, de foro compe. lib. 6. Gemi. in d. consi. 95. col. 3. in prin. & sic vbi acciderent possent alij casus diuersi ab expressis, & sic magis necessarij aut insoliti, licet omnes in præcedentibus inclusi essent, quicunque essent tales casus etiam quod alias de iure cogi possent teneri tamen noluerunt Somanenses. ¶ Octauò considero quod hic expressi & specificati fuerint casus in quibus etiam exempti tenentur prout sunt casus reparationis aut refectionis murorum, pontium, variarum, & c. iuxta no. in l. ad instructionem. C. de sacrosanc. eccle. & in capitu. non minus, de immu. eccle. deinde post tantas expressiones subiicitur illa iam ponderata clausula vniuersalis,



salis, aut pro aliis impositionibus quibuscunque, quo casu veniunt onera quantumvis insolitissima de quibus mentio singulariter aut indiuiduo facienda esset, & talia onera habentur pro specialiter expressis, cap. qui ad agendum, §. 1. de procu. lib. 6. Io. And. & Doc. in c. consuluit, secundo, de appella. no. in l. sed & si quis, §. quæsitum, ff. si quis caut. Dec. in consi. 76. col. fi. versic. 4. etiam dici potest. Addo Soci. in consi. 200. col. pe. versic. item vbiunque. lib. 2. vbi quādo præmittitur aliqua in specie & demum subiicitur clausula generalis, illa clausula generalis trahitur ad omnia quæ quomodo sub verbis generalibus includi possunt, per tex. in d. §. quæsitum, cum ibi no. & in c. 1. extra, omnimoda. Idem ultra Soc. voluit Feder. de Senis in consil. 50. Super eo, in fin. per gloss. vlti. in c. 3. de offi. vicar. lib. 6. vbi quod in mandato vicarij veniunt casus exigentes mandatum speciale quando fuerunt specificati aliqui casus requirentes mandatum speciale, deinde subiicitur clausula generalis. ¶ Nono arguitur in fauorem Somanensium, nam post tantas expressiones vniuersales & particulares cum tanta repetitione ipsorum verborum vniuersalium & ampliatiuorum facta fuit reseruatō aut exceptio de casu decimarum quæ ecclesiæ & dominis loci Ruddini debiti essent. Quo casu sequitur regula & conclusio iuris, quod vbi de generalitate dispositionis excipitur aliquis casus in quo mentio specialis requiritur prout in causa decimarum, tunc dispositio generalis trahitur ad omnes alios casus in quibus expressio specialis est necessaria, & sic per talem expressionem ampliatur regula aut dispositio generalis vt omnia alia comprehendat, de quibus mentio specialis habenda erat. Ita concludunt Lap. & Gemi. in d. c. qui ad agendum, §. 1. de procu. lib. 6. Alex. & Moder. in l. fi. ff. quod quisque iuris. Ad idem text. in c. consultationib. vbi Mod. de offi. deleg. Deci. in c. dilecta, column. 2. in fi. de confir. vtili vel inutili, & in consil. 197. col. 2. circa fin. Ias. in l. nummis, col. pen. ff. de in litem iuran. & in l. properandum, in prin. column. 3. post med. versicul. 2. subtilius pondero. C. de iud. & multum in proposito facit quod dicit Ripa. l. 2. §. quod si in patris, column. 3. post med. ff. sol. matri. vbi quod exceptio vnius casus priuilegiati ampliatur dispositionem generalem vt sub ea includantur ceteri casus etiam priuilegiati, quia alias continebantur; modo cum dispositione immunitatis tam vniuersali excipitur casus decimarum priuilegiatus, dicendum est inclusos censerī omnes alios casus quantum cunque priuilegiatos. & quidem procedunt præmissa in casu nostro per rationem longe fortissimam, quia conclusio prædicta solum loquitur in dispositione generali qua excipitur vnus casus requirens specialem expressionem, quod hic dicemus in dispositione tā vniuersali & adeo prægnanti comprehendente de sui natura & absque illa reseruatione omnes casus, qui dici aut excogitari possunt vt supra abunde dictum est. ¶ Decimò cum tractatio super immunitate concepta fuit per verba amplissima, vniuersalissima & adeo prægnantia, etiam expressis casibus singularibus importantibus omnia onera, quæ hominis intellectus considerare possit, deinde solum fuerit reseruata causa decimarum, ex tali reseruatione confirmatur regula in omnibus aliis casibus non reseruatis. l. quæsitum. §. denique & ibi Bar. ff. de fundo instr. l. nam quod liquidæ, in fi. ff. de pen. lega. cum simi. Et sic ex tali reseruatione satis clare demonstratur voluntas transigentium quod voluerint pertinere transactionem ad omnes casus quantumvis insolitos. ¶ Vnde decimò licet illa tractatio concepta per tot tantaq; verba adeo ampla, prægnantia & vniuersalia cum tanta expressionem casuum singularium trahatur ad omnia onera etiam insolita & incogitata vt supra dictum est per l. tres fratres. ff. de pactis, & l. sub prætextu specierum, vbi Bald. & Docto. C. de transa. & alios Doc. supra alleg. in primo principali fundamento facto in fauorem Somanensium, tamen non contentæ partes de tali expressionem tam clara & ampla, vltius progressæ sunt, dicentes, quod noluerunt teneri Somanenses ad aliquod onus etiam si tale esset de quo cogitatum non esset quæ conuentio sine dubio valet vt per Angel. in d. l. qui iure militari. ff. de testa. milit. Bar. in l. Aurelio. §. cuius. ff. de libe. lega. Bald. & Doc. in d. l. sub prætextu specierum. C. de transa. Alexan. in d. consil. 42. col. 4. in fi. versic. 5. pondero. l. 1. hic quæso aduertatur, tractatio iam trahebatur ad onera insolita & non cogitata propter verba amplissima & vniuersalissima sæpius repetita, quæ de sui natura trahuntur ad omnia quæ in hominis cogitationem possunt ascendere. quid igitur operabitur illa conuentio specialis

quod trahatur tractatio ad omnia etiam de quibus cogitatum non esset, nisi plane referatur ad onera omnino insolita & non cogitata, maxime cum illa dictio etiam si tale foret, &c. sit ampliatiua includens species omnino diuersas vt supra dictum est. ¶ Duodecimò considero quod post tantas & toties repetitas expressiones in specie & in vniuerso de omnibus oneribus quæ accidere possent vbi conuentio facta est soluendo certum quid annuum in singulos annos, & pro singulis iugeribus vt demonstrarent partes quod amplius non tenerentur Somanenses pro aliquibus oneribus quæcunque illa essent, subiecerunt adhuc verba ampla & prægnantia, ita quod in plus non teneantur nec arctari possint, & omnis alia impositio & grauatio vltra prædictos quartos quinque sit nullius valoris & nulla ipso iure. hic primo pondero illa verba, ita quod in plus non teneantur. quæ sunt verba limitatiua & taxatiua imò illa verba ita quod, sola vim habent limitationis & taxationis. l. qui aliena. §. libero. ff. de neg. gest. l. Lucius. §. quæ habeat. ff. ad Treb. iunctis autem illis verbis ita quod in plus nō teneantur, res est plusquam clara quæ sunt verba euidenter taxatiua, quod solum teneantur ad illos quartos quinque pro singula iornata & non vltra. sed verba taxatiua extensionis sunt exclusiua. l. qui sella. §. qui actum. l. inter actum. l. certo genere, & l. Lucius. in verbo digitum vnum. ff. de seru. rust. prædior. cum simili. Sed dicere quod teneantur Somanenses ad ista onera, esset expendere illa verba taxatiua contra eorum naturam & proprietatem. ¶ Secundò considero transigentes non contenti de illis dictionibus taxatiuis & de tot tantisq; expressionibus specialibus & vniuersalibus aptis onera omnia comprehendere vt cunque insolitissima vt supra dictum est, adhuc vltius progressi sunt dicentes, & omnis alia impositio & grauatio vltra prædictos quartos quinque sit nulla ipso iure, & sic verbis specialibus vniuersalibus sæpius repetitis & aliis taxatiuis & limitatiuis, adhuc addita fuerunt alia verba prægnantia & vniuersalia quæ nullo modo restringi possunt salua ratione recti sermonis nec etiam salua mente contrahentium quæ mens colligitur ex proprietate verborum, & talis præsumitur animus qualia verba sonant, nec præsumitur quis dicere quod mente non cogitauerit. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de suppel. leg. l. prospexit. ff. qui & a quibus. capitul. 2. requiris, de appel. c. fi. de verbo. sig. c. is autem. 22. quæstio. 2. In ore enim & mente præsumitur esse vnum & idem. Bal. in consil. 472. In causa prioris. column. 1. circa med. lib. secundo. Et id quod verbum non sonat, certè nec sentit, quia virtus sermonis non porrigit se ad illud Bald. in consil. 490. Ponitur quod quidam Nicodemus. col. 2. lib. 1. Et consistit voluntas hominis in verbis sicut facies in speculo. Bald. in consil. 102. Omnis potestas, column. 2. post med. lib. 3. Cor enim datum est homini ad significandum Deo, labia autem ad significandum hominibus, vnde vox est instrumentum voluntatis & intellectus rationabilis. Bald. in c. ex transmissa, de rest. spol. Alibi scribit idem Bald. in consil. 160. Facta fuit. lib. 1. quod tuba cordis est lingua loquentis, & nullum maius est mentis testimonium quā qualitas inspecta verborum. Alibi scribit idem Bal. in l. voluntatis, in fi. C. de fideicō. quod nō credimus hominem velle nisi illud quod dicit. Ideo adagium illud circūfertur, loquere & cognoscam te. Bald. in rub. extra de testibus. Et Mathæi. c. 12. Ex abundantia enim cordis os loquitur. & Mathæi. c. 26. Nam & loquela tua manifestum te facit. & velle arguere voluntatem disponentis contra proprietatem verborum, est potius dicere quod aliter disponi debuerit quam factum sit. Paul. de Cast. in consil. 185. Supra scriptus egregius. column. fin. post med. lib. 2. Amplius colligitur voluntas disponentis ex proprietate verborum etiam contra piam causam, quia proprietas verborum communis est tam piæ causæ quam non piæ. Paul. de Cast. in consil. 321. Visis & ponderatis. column. 1. in fin. lib. 1. Et adeo præmissa procedunt quod potius toleratur nullitas actus quā vt recedatur à proprietate verborum. l. verbis ciuilibus, vbi Paul. de Cast. & Alex. in secunda. no. ff. de vulg. not. Are. in l. a Titio, col. fin. ff. de verborum obli. per tex. in l. tutores. §. 1. ff. de admittur. Decius in consil. 362. in fin. quod tamen vltimum intelligerem quando verba etiam large aliquid importare non possent. ¶ Et præmissa sine omni dubio videntur hic procedere vbi sunt tot verba vniuersalia prægnantia specialia & taxatiua ex quibus voluntas plena, exuberans & præcisa colligitur disponentium. Deci. in consil. 137. column. 2. in prin. Et adeo præcisa



præcisa est natura verborum vniuersalium quod admittatur probatio quoquomodo facta, intelligitur etiam per testes criminosos & viles. glo. in c. ad nostram, in versicu. quo quomodo. de prob. Deci. in cōsi. 30. 1. col. 2. & in cōsi. 452. col. 6. ante med. Quod procedit etiam in materia odiosissima, ideo si permittitur furē nocturnū quoquomodo occidere, intelligitur etiam si telo non se defendit. c. si perfo- diens, de homici. Et in terminis exemptionis concessæ ver- bis vniuersalibus, quod præcise intelligatur, vt verba so- nant, tradit Ange. in l. si. col. si. versu. 3. quæritur. ff. de consti- tu. princi. Ant. de But. in cap. olim. de verb. signific. sequitur Deci. in consil. 113. column. 2. circa medium, & in consil. 152. column. 2. in princi. Maxime etiam præmissa procedunt in casu nostro, in quo ista verba nihil operarentur si restrin- gantur aut limitentur non procedere in istis oneribus quo casu sine dubio intelliguntur etiam de dissimilib. & maio- rib. expressis quando alias non operarentur. Aret. in consi- lio 104. Breuitas, columna 3. in fine versiculo vltimo hoc clare patet. Moder. in capit. sedens, de rescript. Et hoc pon- dero quod in materia etiam stricta verba impropriantur & intelliguntur contra ipsorum naturam quando alias nihil operantur, etiam in materia stricta prout in sententia. glo. in l. & puto. ff. famil. ercisc. Romanus in consilio 14. Idem de iure. Ideo renunciens privilegio suo censetur renun- ciare iuri communi quando alias renunciatio nihil opera- retur, quia privilegium nullum habeat. l. prima in fine. si quis in ius voca. non ier. Decius in capitulo primo in prin- cipio columna 20. de iudi. quantō fortius talia verba intel- ligi debent propriè vt operentur circa onera de quibus agitur, cum alias nisi ita propriè intelligantur, maneant su- perflua & inutilia? ¶ Decimo tertio considero quod res ip- sa videtur clarissima ex verbis positis in vltima parte ex- ceptionis. nam postquam transigentes expresserunt omnia onera verbis specialibus & aliis vniuersalibus & prægnanti- bus, non raro repetitis, ac aliis taxatiuis, quæ nullo modo restringi possunt, volentes pinguius prouidere & volunta- tem eorum præcise magis ostendere. conuenerunt quod homines Ruddini tenerentur præstare indemnes Soma- nenses pro præmissis & quibuscunque muneribus & one- ribus supra specificatis, & alio quocunque, qualitercunque & quomodocunque imponendo onere. hic nescio quid aliud cogitem nisi quod voluerunt transigentes inuenire gradum supra superlatiuum prout fecit Ouidius in Ibin, Qui mala cum tuleris plurima, plura feras. quasi dicat licet verba præcedentia ad omnia onera trahantur etiam maxi- ma insolitissima, tamen si maximo maius inueniatur etiam ad illud transactionem volumus pertinere. & hic pondero quod in hac vltima clausula sæpius fuerunt repetita verba vniuersalia, operantur enim verba geminata licet vnico contextu sine aliquo interuallo proferantur. Ias. in l. pri- ma column. 8. in princip. versicu. tamen istis non obstanti- bus. ff. de offic. eius. Et dicit Curtius senior in consil. 60. co- lumn. sexta post medium quod verba geminata osten- dunt magnam deliberationem & præcisam intentionem disponentis. & dicit Barbat. inter consilia Curtij senioris in consilio 67. columna 19. ante medium quod verba gema- nata tollunt omnem dubitationem. & si istud procedit in verbis simplicibus geminatis, quid dicemus in verbis vni- uersalibus non geminatis tantum, sed vltra decies repeti- tis? Profecto nescio quomodo potuissent contrahentes ex- plicare mentis conceptum verbis splendidioribus aut cla- rioribus. ¶ Decimo quarto pondero quod communitas Ruddini tenetur præstare indemnes Somanenses pro om- nibus oneribus ab omnibus personis, collegio, vniuersita- te, & ab omnibus superioribus mediatis, & immediatis. & antea dictum fuerat de omnibus oneribus imponendis per quoscunque superiores mediatos & immediatos, & sic bis fit mentio de facto cuiuslibet superioris. In qua re considero quod factum superioris dicitur casus fortuitus. l. Lucius. ff. de euctio. Bartol. in l. exceptione, circa me- dium. ff. de fideiussor. Bald. in l. falsus. column. penu. C. de fertis, & in l. pignus. C. de pignorat. actio. Pau. de Castr. in consilio 220. Proponitur in facto quod quidam, column. secunda libr. 1. Alexand. in consilio 220. libr. 2. Soc. in dicta l. quidam relegatus, in tertio nota. ff. de rebus dub. Et sic vo- luerunt Somanenses sibi cautum esse etiam in euentum casus fortuiti quomodocunque & qualitercunque casus accideret, qui etiam casus fortuitus fuit expressus dum fa- cta est mentio de bello seu armigeris, nam bellum dicitur casus fortuitus. l. 1. C. de po. Doct. in capit. primo de com-

moda. Calder. in consilio 4. in titu. de loc. Quarto facta est mentio de casibus fortuitis dum actum est pertinere tran- sactionem ad non cogitata. Quinto loco venit casus for- tuitus in transactione propter tot & tanta verba, quæ ope- rari non possunt, nisi includantur casus fortuiti. Bartol. in d. l. sed & si quis. §. quæsitum, column. 2. versicu. 4. fuit opin. ff. si quis cautio. Aret. in d. consil. 104. Breuitas, column. 3. in si. versicul. vltimo hoc clare patet Curtius Junior in tracta- feud. in quarta parte. q. 22. ¶ Sexto loco satis fit mentio de casibus fortuitis dum dicitur de oneribus extraordinariis, superindictis & subsidiis, quæ propriè imponuntur pro ca- sibus fortuitis & insolitis. Inferitur quod cum toties facta sit mentio casuum fortuitorum non sine causa dicendum est voluisse partes casus fortuitos totiens repetere cum nul- lum verbum etiam minimum censeatur appositum sine ministerio alicuius operationis. glo. in c. solita, in versicu. tanquam, de maiori. & obe. Bald. in l. ne quicquam. §. de pla- no, column. fin. ff. de offic. pro cons. & lega. Immo ne qui- dem syllaba censeri debet appositæ sine virtute alicuius operationis. gloss. & Bald. in l. 1. ff. quod metus cau. Deci. in consil. 48. col. 2. post med. & in consil. 626. column. 2. post med. Quorsum tamen repetitionem factam dicimus nisi ad ostendendum præcisam mentem disponentium quod voluerunt omnes casus includi, qui excogitari aut accide- re possent sub cælo quantumvis insolitissimè essentialias non vna syllaba, non vnum verbum, immò plurima verba & specialia & vniuersalia superflua fient sine aliqua effica- cia & operatione. Et pro his optimè facit quod multum in proposito scribit Deci. in consil. 27. col. 2. vbi licet aliquid nominatim aut in indiuiduo exprimi debeat, tamen vbi sunt verba quæ nihil operarentur nisi trahantur ad illud, perinde est ac si nominatim & in specie illud expressum esset. Quod procedit etiam in materia odiosa, puta exha- redationis, nam si pater exheredat filium cum vnicum tantum habeat, perinde est ac si nominatim filius exha- redatus esset cum in alio operari non possit exhereditio. l. 2. ff. de liberis & posthu. ¶ Et hic quæso aduertatur ad vnum, vt verba operentur, multa includuntur in dispositione, quæ alias non venient: ideo appellatione heredis venit le- gatus. Bald. in l. 1. q. 34. ff. de rerum diui. & in c. 1. in prin. colum. pen. de prohi. alien. feudi, per Feder. Sequitur Deci. in d. consil. 48. col. 2. in fin. quantō fortius in casu nostro vt tot tantaque verba cum tanto ministerio prolata operen- tur, dicemus venire casus omnes vt cunque insolitissimos, quos verba ipsa vniuersalia etiam absque tanta repetitione de natura ipsorum sunt apta comprehendere & de pro- pria significatione vt supra visum est. ¶ Decimo quinto considero quod hic non agitur de aliquo privilegio aut simplici concessione immunitatis, sed agitur de transactio- ne facta super dubio, quia ante transactionem latum erat laudum per quod Somanenses tenebantur in minori quantitate quam promiserint per transactionem. ideo per annos triginta solum soluerant grossos 48. in singulos per transactionem autem soluunt scutos circa tres. & cum ante transactionem quærerent Ruddinenses onera impo- nere Somanensibus ipsi se opponebant & deducta erat res ad iudicium. quæ ipsa omnia probantur ex lectura tran- sactionis. ob id cum simus in transactione propria, & iura- ta, illa reseruari debet, non etiam rescindi etiam ex causa læsionis vltra dimidium, iuxta late not. in l. si quis cum ali- ter. ff. de verb. obliga. & licet Moder. velint eam rescindi quando læsio vltra dimidium valde esset excessiua, tamen talis læsio probata non est neque probari posset, quia diffi- cilimum esset probare dubium illum litis euentum iuxta ea quæ scripsi in consil. 151. Immo læsio nullo modo videtur considerabilis, etiam si essemus in simplici con- uentione aut pacto non etiam transactione, quia talis con- uentio habet se ad commodum & in commodum, iuxta. l. fideicommissio. C. de transa. vt deductum est per D. meum Balbum. in qua re adduco pulcherrimum dictum Iacobi de Chiochis inter consilia Calca. in consil. 66. vbi si tutor pupillæ grauata fideicommissio det pecuniam substituto vt renunciet fideicommissio, deinde contra hac pupilla matrimonium, facta maior non poterit repetere à substituto pecuniam datam per tutorem dicendo se læ- sam quia euanescebat substitutio susceptis liberis. cum hoc dependeret à casu & dubio euentu, nam præmori poterat sine liberis. Sed magis in terminis nostris adduco Socin. ponentem falcem ad radicem in consil. 200. colum. pen. in fin. ver. & ad suprascriptorum confirmationem. libr. 2. vbi



vbi quando aliquid pendet à casu & potest se habere ad cōmodum & incommodum, dispositio generalis omnem casum comprehendit, nec dici tunc potest non venire illum casum, quia si expressus fuisset verisimiliter comprehensus non fuisset aut concessio in casum illum verisimiliter facta non esset. quod Socin. dictum non posset clarius accommodari ad quæstionem nostram. ¶ Decimosexto considero quod ista transactio videtur fauorabilis facta non solum ad lites dirimendas, sed etiam ad obuiandum scandalis, ut partes in ea fatentur. quod autem dispositio facta ad obuiandum scandalis dicatur fauorabilis, patet, quia ratione vitandi scandalis receditur à iure. capitu. quoniam, de iure pat. Et scandalis vitandi ratione absoluitur. quis à iuramento licito. Oldr. in consil. 95. column. pen. in fin. per rex. in c. auctoritate. 15. q. 6. quanto fortius observari debet transactio aut iuramentum ut scandalis obuietur præstitum. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et cū transactio facta ad obuiandum scandalis, dicatur fauorabilis, late debet interpretari, quia fauores ampliari, odia autem restringi debent. regu. odia. lib. 6. cum simi. Et si dispositio odiosa, late debet intelligi quatenus verborum proprietas patitur ut supra ostendimus, quanto fortius late erit interpretanda transactio facta ad obuiandum scandalis & pro bono pacis. Similiter dicatur transactio fauorabilis facta ad lites dirimendas, quas viri boni execrantur ca. constitutionem. §. statutum, de verb. sig. lib. 6. Geminia. in consil. 129. column. 2. ante. medium. vbi etiam quod magnum commodum consequitur qui à lite recedit fauorabilis enim dicitur dispositio quæ principaliter fit in fauorem alicuius. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. l. qui exceptione. ff. de cond. inde. sed ista transactio facta est in fauorem partium ut recederet à lite ut cessaret scādala, ergo &c. Ideo statutum imponēs finem instantiæ dicitur fauorabile & late interpretandum. Abb. in consil. 5. col. si. in 1. dub. ver. item & 2. li. 2. & generaliter omne statutum factum odio litium ut à litibus discedatur, dicitur fauorabile. Cor. in consil. 114. in fin. libr. 2. argu. l. si. ff. familie. erc. Ex alio dicitur fauorabilis ista transactio, quia potest se habere ad commodum & incommodum transigentium, & sic in ea seruatur æqualitas. ita fauorem dispositionis considerat. Dec. in capitu. ecclesia S. Mariæ. column. 12. ver. tertia conclusio, de const. Itaque cum dicatur fauorabilis ex tā multiplici capite, late videtur intelligenda. Imo in fauorabilibus fit extensio ad casum etiam improprium, etiam in statutis. ideo statutum cogens cognatos ad compromittendum quia dicitur fauorabile factum ideo dirimendarum litium, comprehendit etiam agnatos improprie. Bald. in l. qui se patris. column. si. vbi alij scriben. C. vnde liber. Ias. in consil. 76. column. 2. lib. 3. quanto fortius sine aliqua extensione intelligi debet transactio ista adeo fauorabilis ut comprehendat casus, qui necessario interdiciuntur de proprietate verborum per supradicta. ¶ Decimosextimo considero quod in ista transactione & eius præludiis narratur causa finalis transigendi, id est pro perpetuo bono, utili & comoda totius reipublicæ, & quod remoueat occasio standi quotidie in litigiis, expensis & fatigationibus. & quod est incommodum euidentissimum ipsi communitati Ruddini ita manere in litigiis, & quod mediante illa summa conuenta redditus & intrata Ruddini augentur singulo anno in bona summa. & in veritate nouissime mihi narratum fuit quod cessantibus oneribus militaribus contributio annua Somanensium ascendit ad tertiam partem omnium onerum Ruddinensium. hoc ita præsupposito duo considero. Primum, quod ista transactio facta est ob utilitatem publicam totius reipublicæ Ruddinensis, ergo dicitur fauorabilis & late interpretanda. l. hoc, in fin. ff. de condi. & demon. l. 2. §. exercitum, vbi Bartol. ff. de infam. l. ita vulneratus, in si. ff. ad leg. aquil. l. quemadmodum, vbi Bartol. C. de agricolis & censitis. libro 12. ¶ Secundū quod considero, est, quia læsio in tali transactione allegari non potest cum redditus annuus fuerit auctus in bona summa ut ipsi Ruddinenses testantur, quorum confessioni standum est l. generaliter. C. de non numer. pecunia. cap. per tuas, de probatio. cum similibus. Ideo dicendum videtur cum Baldo. in consilio. 343. Examinanda sunt, columna prima libro primo, quod optima pactorum interpretis est utilitas & causa finalis contrahentium, ob id cum causa finalis transigendi fuerit utilitas tam pecuniaria aucto redditu quam recessus à lite, transactio quæ ampliari aut extendi debet, nullo modo restringenda vi-

detur contra vim & proprietatem verborum & contra mentem contrahentium quæ talis fuit ut ne amplius ad iudicium venire oporteret. ¶ Decimo octauo desiderium Ruddinensium videtur contra ius naturale, nam cessante bello præstatio annua Somanensium commodo est Ruddinensibus pro modo prædiorum Somanensium quæ modicæ dicuntur æstimationis prout in facto probabitur. in tantū quod magis si tales incertas solueret Somanenses ex annuo illo censu si tales incertas solueret Somanenses itaq; vellēt Ruddinenses cōmodū illius præstationis annuæ, plane casu aduerso cedente quod tale excedant annuam ipsam collationem, incommodum illud nollent sustinere cōtra ius naturale. l. secundum naturā. ff. de regu. iur. l. vnica. §. pro secunda. C. de cadu. tol. cum simil. ¶ Decimonono de vna & eadem re diuerso iure censi non debet. l. cum qui ædes. ff. de vsucap. l. si sine. ff. de condi. & demonstratio. l. in quartam. §. 1. ff. ad legem falc. c. cum tua, de decimis. clemen. 1. de elect. capit. cognouimus. 12. q. 2. ideo transactio ista non debet pro parte temporis esse valida & pro parte non. quod etiam partes expresse declarauerunt, dum voluerunt perpetuo tempore eam observari, sed perpetuo non observabitur si per tempus belli eius observantia interrupta sit. ¶ Vigesimo admitti non debet interpretatio Ruddinensium per quam Somanenses remanerent decepti & in damno. l. si idem cum eodem, versicu. ne in potestate. ff. de iurisd. omni. ind. l. 3. §. 1. ff. de arbit. cum simil. ut per Pau. de Cast. in consil. 205. Ego Paulus, in fin. in consil. 285. Visis & ponderatis. & in consil. 317. Viso & examinato. colum. penul. post med. lib. 1. Sed hoc modo si teneantur Somanenses ad ista onera militaria, ipsi remanebunt decepti & in damno, quia si de hoc dictum fuisset, ipsi non transigissent ad eum modum nec se verisimiliter obligassent ad annuam illam præstationem. quod apparet, quia ex tot tantisque verbis vniuersalibus amplissimis & prægnantibus ac aliis specialibus & taxatiuis. apparet de præcisa & enixissima eorum voluntate quod teneri noluerunt ad alia onera. ¶ Vigesimo primo, vbi in transactione dubium aliquod considerari posset, licet ipsa clarissima & splendidissima sit tale, dubium videtur sublatum ex obseruatia subsecuta, nā alias casus armigerorum nō semel acciderunt nec minus insoliti. nam sine bello milites cæsarei patriam Pedemontanam totam implebant vitam agendo ad arbitrium sumptibus alienis, non citra depopulationem & direptionem plurium locorum: quod ipsum nemo cogitasset cū princeps patriæ neq; patria ipsa quicquā admisisset cur ad eum modum tractanda esset. Tum ē ob coniunctionē sanguinis & affinitatis inter ipsos superiores immo adeo & inter fratres Marchiones bellū asperum gerebatur nec grauati vnquā fuerunt Somanenses per Buldinos de talibus oneribus. Talis itaq; secuta obseruatia declarat quod ideo Somanes grauari non sunt per transactionem grauari non poterant l. minimē, & l. si de interpretatione. ff. de legib. c. cum dilectus, de consue. Intellectus enim sumi debet quem effectus & rerum exitus verum esse demonstrat. Ias. in consil. 128. col. pe. in prin. lib. 1. Ad idem tex. in ca. cum venissent, de instit. vbi quod concessio præsumitur realis quia pro reali, fuit obseruata. Similiter in venditione castri, an veniat iurisdicatio inspicitur quid postea fuerit obseruatum. quia si emptor vsus fuerit iurisdictione, præsumitur quod ab initio talis fuerit intentio contrahentium quod veniret, quia posterius, factum declarat prius actum. ita Bald. in consil. 245. Villa libr. 3. Similiter si apparet locatio sine pensione, præsumitur in dubio facta sub ea pensione quæ postea soluta sit, quia talis præsumitur causa, qualis per effectum solutionis demonstratur. Bald. in l. si certis annis. column. 3. versic. aut non constat de origine causæ. C. de pactis. quod Bald. dictum sequitur Alex. in consil. 170. column. 1. libr. 1. Amplius dico quod licet talis obseruantia non esset bona, sed contra verum intellectum, transactionis, prout tamen non est adhuc ex tali obseruantia intelligi deberet ipsa transactio. Socin. in consil. 146. colum. 2. lib. 1. per text. in d. capitu. cum dilectus, de consuetud. Nec dicatur in tali obseruantia quod requiritur ita fuisse obseruatum tempore longissimo sufficienti ad præscriptionem, quia tale tempus non requiritur in obseruantia declaratiua aut interpretatiua actus præcedentis. Paul. de Castr. in consil. 347. quia circa donationem col. si lib. 1. Arc. in consil. 11. column. 3. versic. sed tamen ex superabundanti. Soci. in consil. 111. colum. fin. versicu. Sed certe possumus dicere. lib. 1. Corne. in consil. 188. colum. fin. lib. 4. Dec. in ca. cum



cum M.col.2. post med.versic.& ex supradictis inferitur de consti.in consil.48.col.2.in consil.156.circa fin.in consil. 441.col.pen.circa fin.itaque sufficit aliquo tempore vtcunque breui ita fuisse obseruatum.¶ Inferitur ex præmissis causam Somanorum abunde iustificatam esse contra Ruddinos.Et ex præmissis etiam dissoluta apparent argumenta supra cōtrariarum adducta in fauorem Ruddinorū. Sed enim quoclarior fiat res specialius respondeo ad argumenta. Et ad primum quod renunciatio casuum fortuitorum non trahitur ad casus insolitos,respōdeo multis modis.Primo quod istud non videtur sine dubio,quia contra Bartol. in d.l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cautio.tenent ibi Bald.Fulg.Paulus de Cast. Rom.& Alexand Sal. in l.licet,in vltima q.C.loca.Imò in c.1.extra commodati.Alexand.in l.pretia rerum,in fina.ff.ad legem falcī. & in consil. 97. in finna. libro tertio.Dec.in consil.7.col.fin.ver.4.illa opin.Et licet Ias. in d.§.quæsitum.col.8.sequatur opin.Bar. tamen idem Ias.in cōsilio 107.colum.3.lib.1.tenet contra Barto.quod imò suscipiens in se casum fortuitum tenetur etiam de insolito. Et hanc dicit communem opin.Ex quibus vides in hac materia quanta inconstantia laborauerint Doct.antiqui & moderni instar arundinis vento pecuniz agitatz.mutant enim Doct.opinionem consulendo auiditate æris quandoque potiusquam rationum efficacia adducti.Sed non disputando pro nunc de veritate istius dicti Bar. qui satis sua mole grauatur consilium, quod ipsum in volumen exiret, dico quod dictum Bartol.non procedit in casu nostro, nam secundum Ias.in d.§.quæsitum,columna septima dictum Bartol.probatur per text.in d.l.fistula.§.frumento.ff.de contrahen.emp.arguendo a speciali nam ibi venit casus fortuitus insolitus propter subiectam materiam quia alias verba promissionis nihil operarentur nisi intelligatur de casu fortuito insolito:ergo volunt Bartol.& sequaces,quod vbi verba possunt operari,non veniat casus insolitus. Sed tunc ego retorqueo opin.Bart.& sequacium contra partem, quia in casu nostro infinita penè verba prægnantia vniuersalia & & particularia ac specialia stabunt superflua nisi includantur casus omnes vt cunque ipsolitissimi vt supra latissimè visum est.¶ Tertio respondeo quod Ruddini in ista transactione susceperunt in se omnia alia onera casuum fortuitorum quos casus fortuitos sapius expresserunt vt supra consideravi in decimo quarto fundamento : Ideo vt tanta repetitio casuum fortuitorum aliquid operetur, intelligi debet transactio de omnibus casibus fortuitis vtcunque insolitissimis,nam per simplicem susceptionem casuum fortuitorum veniunt omnes casus fortuiti,leg.quæ fortutis.in fin.C.de pign.acti.Barto.in d.§.quæsitum,columna secunda post me.& ibi Ias.columna septima Cor.in consil.128. col.3.circa med.lib.2.Itaque vt tanta repetitio casuum fortuitorum aliquid operetur necesse est dicere intelligi debere transactionem etiam de casibus omnino insolitis.Quod ipsum sine dubio videtur procedere stāte speciali expressione casuum fortuitorum totiens reiterata & aliis expressiōibus vniuersalibus,quæ specialibus æquipollent vt supra ostendimus.¶ Quarto respondeo quod omnis casus fortuitus dicitur insolitus.Corne.in dicto consilio 23.colum.pen.in fin. libro 2.& in dicto consil.12.colum.2.post med.libro 4.Itaque cum de casibus fortuitis totiens dictum fuerit, necessario videtur intelligendum etiam de insolitissimis. ¶ Quinto respondeo quod dictum Bartol.non videtur procedere in casu nostro,in quo dictum fuit etiam de casibus non cogitatis.Et hic pondero quod ad casus non cogitados trahebatur transactio propter vniuersalia & prægnantia d.l.tres fratres.ff.de pact.& dicta l.sub prætextu.specierum.C.de transactione.& supra abundè dictum est, ergo cum in specie dictum sit etiam de casibus,non cogitatis,necessario oportet intelligere de casibus omnino insolitis & non cogitatis in genere nec in specie,alias illa expressio casuum non cogitatorum cum magno ministerio apposita,de nihilo operabitur. ¶ Sexto respondeo,quod dictum Bartol. in dicto §.quæsitum,& in dicta lege Seio.§.primo ff. de annuis lega.non procedit in verbis vniuersalibus negatiuis, quæ fortius negant quam affirmatiua affirmant,vt supra dixi allegando in terminis Paulus de Cast.in dicto consilio 170. colum.fi.libro primo. Et sic aliud est suscipere in se omnes casus aliud nolle teneri pro aliquibus casibus.

¶ Septimò pro responsione repeti possunt omnia fundamenta supra facta in fauorem Somanorum, ad quæ me remitto.

¶ Non obstat dictum Corne. in dicto consilio 23.libro se

cundo,& in dicto consilio 12.libro quarto,quod suscipiens in se casus non prouisos non videtur teneri de casibus insolitis in superlatiuo gradu,quia Corne.non loquitur quando quis susciperet in se omnes casus fortuitos vniuersaliter sed indefinite, & longa est differentia inter indefinitam & vniuersalem,cum indefinita non semper æquipolleat vniuersali vt supra dictum est,& si Corne. idem vellet in verbis vniuersalibus, malè loqueretur & contrariaretur dictis per eum in pluribus locis vbi sequendo communia voluit quod verba vniuersalia trahantur etiam ad non cogitata.

¶ Secundò non potest procedere dictum Corne. in casu nostro in quo casu incogitati iam erant inclusi sub tot verbis tam prægnantibus & præcisīs vt supra dictum est, ideo illa expressio casuum non cogitatorum necessario referenda est ad casus omnino insolitos alias, de nihilo feruiret aut nihil operaretur.Et pro hoc quod scribit Bartolus quæ Doctor.sequuntur in dicto §.quæsitum,columna secunda in fin.vbi licet appellatione periculi non veniat casus fortuitus,tamen si susceptio alias nihil operaretur quia suscipiens teneretur de culpa leuissima vel quia periculum ante contractum ad eum pertineret, tunc venit casus fortuitus.¶ Tertio Corne.dicit quod expressio casuum non præuisorum aut non cogitatorum, non trahitur ad casus non præmissos in superlatiuo gradu in genere nec in specie à viro etiam diligentissimo, sed istud non potest procedere vbi sunt verba vniuersalia etiam, simplicia, quæ omnia cōprehendunt vtcunque maxima vt supra probauimus,multo fortius hic vbi sunt verba vniuersalia sapissimè repetita.

¶ Quarto quod dictum Corne. non possit procedere vbi sunt verba vniuersalia,probatur,nam in obligatione bonorum generali non veniunt ea quæ quis in specie obligaturus non esset.l.obligatione generali.ff.de pignor. Et tamen istud non procedit in obligatione bonorum per verba vniuersalia quia tunc omnia veniunt. Dec.in l.omnia.in princip. ff. si cert pet.in c.fedes,columna quinta circa medium. de rescrip.& in consilio 389.columna fin.circa medi. Corn. in consilio 128.columna penultim.post med.versiculo nec ob.quod non veniunt libro tertio.vbi Corne.allegat no per Bartol.in l.li pluribus.post med. ff. de legat.2. Et sic vbi verba sunt ampla & prægnantia non attenditur verisimilitudo an in specie vel in genere de aliquo fuerit cogitatum. nam verisimilitudo consideratur in re dubia, sed vbi verba sunt vniuersalia omnia comprehendentia, res dicitur clara quod omnia veniunt,ideo in claris cessant coniecturæ.l.continuus.§.cum ita.ff. de verborum obligationibus c. is qui fidem de spon.cum simi. ¶ Quintò respondeo quod istud argumentum quod non dicatur cogitatum in genere nec in specie de istis casibus nunc occurrentibus non procedit in transactione de qua agitur dependente à dubio euentu fortunæ & quæ pertinere potest ad commodum Ruddinorum sicut & ad incommodum vt supra ostendimus allegando in terminis Socin.in consilio 200.columna pen.in fin.lib.2.nam ante bellum conditio Ruddinorum sine dubio melior erat per istam transactionem, & licet insanerit bellum aliquo tempore & nunc per inducias onera videantur grauissima, tamen aduersitas belli perpetua esse non potest restante propheta psal.67.Dissipa gētes quæ bella volunt.& psalm.54.Et non dabit in æternum fructuationem iusto.& psalm 109.De torrente in via bibit, propterea exaltauit caput.& psalm.33.Iste pauper clamauit & dominus exaudiuit eum & ex omnibus tribulationibus eius saluabit eum.Ideo transacto bello fiet compensatio quæ etiam compensatio fieri debet habito respectu ad commoda percepta ex transactione ante bellum.sicut dicitur de conductore petente remissionem pensionis quod debet compensare vbertatem vnius anni cum sterilitate alterius anni vt habetur in capit.si propter.extra.locati. ¶ Sextò respondeo quod cum facta fuerit mentio de superindicto. & subsidiis,satis dicitur facta mentio de oneribus insolitissimis quia superindictum & subsidium consideratur in casu extremæ necessitatis quando aliter succurri non potest vt supra ostendimus.Subsidium enim importat idem quod vltimum & extremum auxilium.l.properandum §.fin.cum gloss.C.de iudic. vbi quod minor non restituitur aduersus lapsum instantiæ nisi in subsidium quando tutor vel curator cuius culpa periit, soluendo non est. Similiter ex dolo tertij actus annullatur in subsidium idest quando tertius soluendo non est,iuxta no.in leg.eleganter.in princip. ff. de dolo.Paul. de Cast.in consil.385.Siue dicamus col.2.libro primo.Similiter in subsidium inhabiles admittuntur in de-



fectum habiliū. l. eos. ff. de decurio. l. vt gradatim. ff. de muner. & honor. Et infinita id genus similia referre possem. Ex quibus apparet quod verbum subsidium refertur ad vltimam & extremam necessitatem quando aliter succurri non potest, & sic voluerunt Somanī ipsi sibi cautum & prouisum esse in casum subsidij & extremæ, necessitatis, Ruddinorum, ergo cogitatum fuit non solum in genere sed etiam in specie de casu insolitissimo in quo necessitas extrema incumberet. ¶ Septimò nego quod casus belli de quo agitur, dicatur insolitissimus cum belli flagellatum sit solum ad vindictam populorum, quia propter peccata veniunt aduersa. vt Psalm. 380. Propter iniquitatem corripisti hominem & Psalm. 118. Priusquam humiliaror, ego deliqui. & de belli flagello plena sunt dicta Prophetæ, vt Psalm. 45. Conturbatae sunt gentes, & inclinata sunt regna, & Psalm. 2. Quare fremuerunt gentes. Psalm. 59. Commouisti terram & conturbasti eam. Psalm. 79. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris. Psalm. 82. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt. & Psalm. 106. Effusa est contentio super principes. & alibi sæpe. ¶ Iam bellum istud prædictum fuerat per concionatores & alios respicientes ad scelera hominum, nec est nouum quod sciat bellum inter coniunctos, iuxta illud, Fratrum quoque gratia rara est, ideo & de bello in specie expressum est in transactione. & dum subiicitur de casibus non cogitatis, necessario intelligenda sunt verba etiam de bello, nullo modo cogitato & omnino insolito. nam primò sunt verba vniuersalia toties repetita quæ semel emissa trahuntur ad incogitata, & ignorata deinde exprimitur in specie de armigeris & caualcatis, postea fit mentio de casibus incogitatis & amplius sunt verba illa de superindicto & subsidiis significantia casum extremæ necessitatis. Denique sunt verba taxatiua & adhuc alia vniuersalia repetita, quæ omnia satis essent ad includendum casum desolationis aut totalis ruinae loci Ruddini.

¶ Ideo velle restringere verba transactionis vt ne includant casum de quo agitur, non aliud videtur quam & verbi & menti contrahentium vim non modo priuatam sed & publicam facere. ¶ Octauo dico quod illa distinctio Cornei inter casus non præuisos in superlatiuo gradu aut aliis gradibus inferioribus, videtur solitaria descendens à capite suo & contra dictum Angeli in dicta lege qui iure militari. ff. de testamen. mili. vbi quando dicitur in quitatione quod trahatur etiam ad non cogitata, fit debitor securus perpetuo. sequitur Alexand. in dicto consilio quadragesimo secundo columna 4. in fin. libro 1. nec distinguunt doc. prout Cor. facit. Imo doc. non parum multi volunt quod vbi fit mentio de casibus fortuitis simpliciter veniunt etiā insoliti, vbi autem fit mentio de insolitis aut non cogitatis, res videtur sine dubio. & vbi opin. Cor. posset procedere illud esset quando simpliciter diceretur de casibus, non præuisis, secus in casu nostro concurrentibus tot & tantis verbis vniuersalibus & specialibus etiam taxatiuis, & præcisus quæ alias non operarentur. ¶ Non obstat vltimum argumentum quod priuilegium perditur propter detrimentum enorme superueniens. d. c. suggestum. de decimis. quia diuersa est ratio priuilegij & transactionis. nam princeps potest reuocare priuilegium de plenitudine potestatis sine causa. gloss. in cap. decet. de regul. iuris lib. 6. Bald. in consilio 439. Amplius columna tertia circa medium libro tertio & in consilio 300. Ad euidentiam præmitto. columna 1. libro 5. Ange. in l. Antiochensium. ff. de priuileg. credit. cum similibus secus in contractu, cap. 1. vbi latè scriben. de proba. ideo contractus ab initio legitime factus ex causa superuenienti irritari non debet. l. si gaudentius. C. de contra. empt. l. nec enim. ff. de iti. actūque. priu. l. sancimus. Cod. de adm. tu. Hinc vidimus quod in contractibus non fit rescissio ex læsione superuenienti sed oportet esse læsionem de tempore ipsius contractus l. si voluntate, in fin. C. de rescinden. vendi. Bartol. & Doct. in l. secunda. C. eod. titu. quod procedit etiam in Ecclesia capit. ad aures. vbi gloss. fina. de rebus ecclesia. non alie. Calder. in consilio quinto in titulo de rerum permuta. cum similib. ¶ Non obstant no. per Moder. in l. quo minus, quæstione 22. ff. de flumi. quia loquuntur. Doct. in terminis longe diuersis & diuersam rationem habentibus, videlicet quando fit promissio ex causa luctatiua Si enim fiat ex causa onerosa, volunt doct. promissorem teneri etiam familia valde aucta. Anchar. & doct. in d. ca. quarto de censibus. cum simi. vt per Bas. in d. l. quominus, quæstione 22. & in l. fin. colum. 2. C. de verborum signifi. & sic retorquetur argumentum quia hic agitur de

causa onerosa. ¶ Secundo retorqueo argumentum quia illa decisio non procedit quando fit promissio verbis vniuersalibus puta si quis promittit molere aut coquere alicui & pro omnibus eius liberis, quia tunc tenetur pro aucta familia licet promittens remaneat valde cæsus. ita Capolla in tract. de serui. vrba. præd. c. leg. quæstione 5. sequitur Iacobinus in tractatu. de feudis in verbo cum molendinis quæstione vltim. Et nouissime Boerius in decis. Burdegale. sibus quæstione 217. columna septima vbi fortius voluit Boer. idem esse si indiffinitè fiat promissio, quia illa æquipollet vniuersali, sed non placet in hoc dictum Boerij quia non semper indiffinita æquipollet vniuersali. vbi autem fit promissio vniuersaliter docto. conueniunt quia verba sunt clara, & imputandum est promissori cur ita vniuersaliter se obligauerit, & tunc procedit consilium Bald. in lege patum quod dotali, quæstio. 16. C. de colla. quod cauere debent contrahentes ab effuso sermone, quia in promptum incidunt periculum, per tex. in l. fin. C. de dotis promiss. Et idem admonet Bald. in consilio 66. Verba institutionis, columna secunda, post med. libro primo. Et pondero quod doct. in prædicta quæstio. loquuntur in verbis vniuersalibus semel tantum emissis: quid hic dicemus in casu nostro vbi sunt verba vniuersalia & prægnantia tam sæpe repetita & præcisa, vbi sunt verba plura specialia idem in specie & singulariter significantia? vbi etiam sunt verba limitatiua & taxatiua quæ ipsa omnia nō magis restrictionem aut limitationem aliquam pati possint atque si corpus humanum partiri velis? Et vbi in hac quæstione, non haberemus aliam decis. quam illam Doct. in dicto capitulo quarto de censibus cum declaratione Capellæ. in dicto tract. de seruitu. in titu. de serui. vrba. præd. cap. lege quæstio. quinta quam doct. sequuntur res ipsa clarissima videtur ¶ Plura alia scriptis commendare possem, sed nimium suffarcinatum est onus, nec tantum in scripturū existimabam. voce supplebimus si opus fuerit. Claudite iam riuos pueri sat prata biberunt. Saul, 14. Decembris 1546.

## SUMMARY.

- 1 Omnes gradus substitutionum sunt fideicommissarij.
- 2 Testamentum dicitur nullum prætermisso filio.
- 3 Onus talearum pendente conditione fideicommissi pertinet ad hæredem grauatū percipientem fructus.
- 4 Hæredes grauari si alienant bona fideicommissi pretium eorum venit in restitutionem.

## CONSILIUM CCXCV.

## Consilium decisium inter hæredes grauatos &amp; substitutos loci Scarnafixij

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Requisitus de consilio decisiuo in causa substitutorum per Laurentium Carignani de Scarnafixio & hæredes grauatorum, respondeo ad singula dubia proposita prout infra. ¶ Primum dubium est, quia testator instituit duos filios hæredes Simondum & Manuelem quos inuicem substituit. & ipsis ambobus descendens substituit Angnesinam eius vxorem matrem ipsorum hæredem & eidem Angnesinæ decedenti substituit in dimidia parte filios masculos nascituros ex filiabus ipsius testatoris, in alia vero dimidia substituit proximiores de linea masculina ipsius testatoris. Defecit secundus gradus substitutionis quia Angnesina mater prædecessisset filiis. Quæritur, an sit locus sequenti gradui substitutionis? Breuiter non disputando † quia omnes gradus substitutionum sunt fideicommissarij, dico esse locum vltimo gradu licet secundus defecerit, consequenter quod admitti debent filij masculi filiarum & proximiores de linea masculina testatoris. Ista est doctri. Barto. communiter approbata in l. quandiu, vltima in fi. ff. de acquir. hæredi. Tradit Paul. de Cast. in consil. 152. Præfens dubium, col. 1. in fi. lib. 1. & in consil. 422. Videtur quod filij, colum. 2. lib. 2. Socin. in consil. 52. colum. fin. lib. 1. & idem Socin. inter cōfil. Corne. in consil. 298. lib. 3. & ibidem Calcialupus in subscriptione ad illud con. Idem tenet Dec. in consil. 238. in primo dubio, in consilio 318. columna secunda post med. & in consilio 427. ¶ † Secundo dubium est, quia Laurentius Carigna-



Carignani in suo testamento prateriuit Gulieminam filiam, an testamentum dicatur nullum, & an sustineatur per clausulam codicillarem? Breuiter licet tale testamentum dicatur nullum, tamen Guliemina propter clausulam codicillarem tenetur restituere eius partem hereditatis hereditibus scriptis in testamen. Barto. in l. 1. quæstio. quinta septima, vndecima, & duodecima. ff. de iure codicil. & in l. ex ea. §. ex his verbis, per illum textum. ff. de testament. Alexā. in consilio 9. columna penultim. libro 1. Dec. in l. posthumo colum. 7. post med. C. de bono. possess. contra tab. & alibi sæpe doct. ¶ Tertium dubium est, quantum possit detrahare ista Guliemina grauata virtute clausulæ codicillaris? Breuiter, licet viderim responsum vnius doctor. non obscuri quod potuit detrahare legitimam & Trebellianicam, veritas est quod legitimam tantum potest detrahare cum grauamen sit purum, ita Bart. in l. Papinianus. §. meminisse. in fin. ff. de inoffic. testam. in consil. 6. Viso testamento dominæ Ciz. in fin. in consil. 12. Si quis instituitur. in fine. in consil. 20. in fi. & in con. 44. Super prædictis, in primo dubio. Bald. in l. filium quem, columna 10. & ibi Ias. columna quinta. C. fam. erci. in consil. 36. Proponitur quod dominus Antonius, in fin. & in consil. 431. gloss. lib. 3. Alex. in consil. 17. circa fin. libro tertio & in consil. 50. in 2. dubio. lib. 6. & alibi sæpe doct. Quartum dubium est, an in restitutione fideicommissi veniat quod Simondus cohæres grauatus habuit ex substitutione fideicommissaria facta Emanueli? Breuiter puto quod sic, ex quo Simondus primo fuit substitutus fratri, & deinde grauatus. Barto. & doctor. in l. Marcellus. §. quidam liberis. ff. ad trebellia. cum simil. vt per Decium in consilio 81. in tertio dubio. & sic dimidia pars Emanuelis habita à patre spectat ad eius hæredes, altera dimidia debetur substitutis. & idem in parte Simoni habita à patre. ¶ Quintum dubium oritur circa alienata per Simondum grauatum pro solutione talearum & alimentis Emanuelis eius fratris. Breuiter puto quod alienata imputantur in legitimam & trebellianicam vt habetur in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad trebel. & in authen. res quæ C. commu. de leg. 1. & onus talearum pendente conditione. fideicommissi videtur pertinere ad hæredem grauatum percipientem fructus. l. apud Iulianum. §. hæres. ff. de leg. 1. Similiter videmus quod onus legati spectat ad hæredem grauatum pro tempore quo hæreditas fuit apud eum, quia solui debet de fructibus, Paulus de Castro in consilio 16. Viso dicto puncto, columna 2. in fi. in 3. dubio. lib. 2. per texin. l. liberto. §. 1. ff. de annu. lega. iuncta. l. apud Iulianum. §. hæred. ff. de legat. 1. idem tenet Iaso. in consilio 95. colum. 2. libro primo. ¶ Sextum dubium, quia Laurentius testator promiserat dotes Bernardinæ & Menie seu Dominicæ eius filiarum & illas asseruauerat, quas ipsas dotes soluerunt hæredes grauati seu eorum tutores ac dicta Agnesina mater in tot bonis acquisitis mortuo Laurentio, an talia soluta detrahi possint per hæredes grauatos. Breuiter, licet plurima dici possent, veritas videtur quod solutio istarum dotium asscuratarum per testatorem pertinent ad substitutos: & si hæredes grauati soluerant, apte restitutionem fideicommissi possint talia soluta detrahere. imò si soluissent non facta detractioe possent repetere actione negotiorum gestorum, nec tenetur heres compensare talia soluta cum fructibus. Alex. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad trebellia. in l. deducta §. qui post eod. titu. Paulus de Castro in consilio 19. Ultra ea. in quarto dubio. & in consilio 185. Dubium facit colum. 2. circa princip. libro secundo. Calca. in consilio 37. colum. 4. ¶ Septimum dubium ponitur, an acquisita post mortem Laurentij testatoris hæredes grauatos aut eorum matrem veniant restituenda substituto. Breuiter respondeo quod si hæredes grauati aut mater alienassent bona hereditaria subiecta fideicommissio & ex pretio eorum alia bona acquisiissent talia acquisita venirent in restitutionem fideicommissi tantquam subrogata in locum bonorum fideicommissi. l. impetrator. §. fin. cum duabus. ll. sequen. ff. de lega. 1. Ias. in consil. 231. colum. 1. libro secundo si vero acquisita essent bona ex fructibus bonorum hereditariarum perceptis post mortem testatoris, talia acquisita non pertinent ad substitutos sed ad hæredes grauatos, quia in fideicommissio solum veniunt acquisita ex testamento non aliunde lege hæredi. §. cum filij. ff. de vulga. l. postulante. circa fin. l. debitor. §. fin. ff. ad trebellia. & sicut lucratur hæres fructus perceptos mortuo testatore pendente conditione fideicommissi. l. in fideicommissario. ff. ad trebellia. pariter acquisita ex talibus fructibus cedere debent lucro hæredis quia alias nõ

esset verum dicere lucrari hæredem tales fructus & in terminis acquiritorum quod non veniant in fideicommissio, tradit Corneus in consilio 180. columna octaua in nono dubio. libro quarto. Imò amplius non tenetur hæres grauatus restituere quod acquirit tanquam hæres & occasione hereditatis modo illud non esset hereditarium puta si quid legatur tertio si decem hæredi dederit, non enim tenetur hæres restituere illa decem fideicommissario. l. qui hæredi. §. cum hereditas. ff. de conditio. & demonstratio. & si seruus hereditarius quid acquirit post aditam hereditatem, vt quia instituitur hæres ab extraneo, illud non debetur fideicommissario. l. ita tamen. §. 1. ff. ad trebellia. & multo magis præmissa procedunt in acquisitis aliunde quam ex fructibus puta ex operis & laboribus acquirentium vt in puncto narratur. ¶ Octauum dubium proponitur circa es alienum hæredis grauati tam in curanda eius infirmitate quam in funeralibus. Breuiter respondeo quod fideicommissarij nõ tenentur ad æs alienum hæredis grauati, sed istud spectat, ad eius hæredes etiam quod contracta essent debita occasione hereditatis. l. cum hereditas. ff. ad trebellia. Corneus in consilio 146. in fin. libro secundo. ¶ Nonò dubitatur quia testator, vt dicitur, reliquit in sua hereditate multa animalia, mobilia & fructus, an illa veniant in restitutione fideicommissi. Breuiter puto quod sic. quia hæres tenetur reddere rationem fideicommissario de omnibus rebus inuentis in hereditate ac de administratis & dilapidatis. l. cum tale. §. Titius. vbi glo. & docto. ff. de condi. & demonstr. l. mulier. i. §. si hæres. & §. sed ff. ad Trebel. & tenetur hæres grauatus ad conficiendum inuentarium. Bal. & Pau. de Cast. in d. l. cum tale. §. Titius. ff. de cond. & demonstra. Corn. in consil. 309. co. pen. in septimo dubio lib. 1. Ias. in l. Marcellus. in prin. col. penul. circa medium. ff. ad trebellia. similiter tenetur si res factæ sint deteriores culpa sui. Bald. in l. filium quem in fin. C. fam. erci. Sauiiani septima Ianuarij. 1547. Ayimo Crauetta ex Sauiiano. l. v. d.

SUMMARY.

- 1 An valeat commutatio alicuius restitutionis in casu testamentum.
- 2 Potestas commutandi relicta testatori ad vnum usum, in alium, dicitur contraria iuri positio.
- 3 Clausula non obstantibus, non tollit vitium subreptionis & restringitur ad expressa.

CONSILIUM CCXCVI.

Consilium pro cruciata Saluciarum contra nobiles Federicum & Io. Baptistam de Vacchis fratres ciues etiam Saluciarum in quo subtiliter & late explicatur materia cle. quia contingit de religio. domibus Quæ ipsa etiam materia quod causa publice disputata est coram Illustrissimo Marchionæ Gabriele, cuius excellentiæ causa pauperum curæ fuit non mediocri.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quæritur super testamento no. Domini Stephani Vacchæ cuius Saluciarum, an valeat commutatio institutionis factæ in fauorem cruciatæ dictæ ciuitatis aut pauperum, facta per dominos commissarios fabricæ basilicæ sancti Petri, quæ deinde confirmata est per summum Pontificem. ¶ Videretur prima fronte dicendum quod sic, nam de Papa non videtur dubium quin possit talem commutationem facere. clemen. quia contingit de religio. domibus, ergo videtur quod talem potestatem potuerit committere & delegare collegio fabricæ pro hoc quod scribit Baldus in consilio 457. columna prima in fine libro quinto vbi quod sicut princeps potest vti clausula potestatis per seipsum, ita alij concedere potest facultatem illa vtenti. ¶ Secundò res videtur.



tur sine dubitatione, nam ubi collegium fabricæ talem commutationem facere non potuisset, adest confirmatio summi Pontificis in ampla forma cum clausula non obstantibus, multum pingui quæ clausula æquipollet clausulæ, ex certa scientia, quia utraque clausula operatur plenitudinem potestatis, ut per Curtium Seniores in consilio sexagesimo sexto columna 10. Decius in l. in testamento columna sexta. C. de testamen. milit. Imò plus operatur clausula non obstantibus quam clausula ex certa scientia. Deci. in consilio 361. columna quarta post medium sed confirmatio superioris vel iuris positiui, puta si Papa confirmet alienationem bonorum Ecclesiæ minus legitime factam. capit. quotiens. de pac. capit. cum ibi no. de transact. capitulo primo & secundo de confirma. utili. vel inuti. c. hoc quippe. tertia quaestione 6. imò ultra confirmationem adest noua concessio Pontificis quatenus illa sit necessaria. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ vere ob stare non arbitror, contrarium puto de iure verius, quod talis commutatio non valeat. † Et primo quo ad commutationem factam per collegium fabricæ res non videtur dubia quia ante talem commutationem summus Pontifex iam confirmauerat testamentum & dispositionem dicti Stephani Vacchæ in fauorem pauperum, & sic super tali dispositione testamentaria superior iam manum apposerat, ob id inferior non potuit se intromittere, esset enim absurdum quod inferior posset rescindere factum superioris. l. nam & magistratus. ff. de arbitr. l. minor autem magistratus. ff. de mino. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebel. l. eos. §. ne liceat. C. de vsur. clem. ne Romani. de electio. cap. cum inferior, de maior. & obed. Ideo legatus de latere non potest reuocare id quod fecit ex speciali mandato Papæ. Cald. in consilio quinto in titu. de offi. legat. nec potest legatus de latere contra contractum superioris nec illum disponere. Corn. in consilio 211. columna tertia libro quarto imò non potest inferior se intromittere super facto superioris etiam nullo Innocen. in cap. inter dilectos, de excess. præla. cum similibus, ut per Modern. in c. ut nostrum. de appellatio. Addo Rotam decis. 410. not. quod beneficia, in antiq. ubi quod inferior non potest se intromittere super facto superioris, licet illud effectum sortitum non sit, dicitur enim de superiore, quod ubi leo figit pedes, cætera animalia conualescunt.

¶ Tota difficultas consistit circa confirmationem summi Pontificis. Quam ipsam etiam puto non valere tam ex defectu voluntatis quam potestatis per ea, quæ Doctores tradunt in hac materia, salua semper determinatione sedis Apostolicæ, quia à me ipso nihil intendo disputare de potestate Pontificis circa hanc materiam commutationis, sed eam scribam quæ ab aliis Doctor. prius memoriæ aut scriptis commendata inuenio. ¶ Primum, idest defectus voluntatis Pontificis confirmantis & de nouo concedentis, probatur sequentibus fundamentis.

2 ¶ Et primo considero quod ista potestas commutandi relicta per testatorem ad vnum vsus in alium, dicitur contraria iuri positiuo. l. legatum, in princip. ff. de admi. rer. ad ciui. perti. ubi Barto. dicta clementina quia contingit. de religionis domibus. tradit Bart. in l. legatum. ff. de vsufruct. lega. Et non solum contrariatur talis commutatio iuri positiuo, sed etiam æquitati. cum valde iniquum sit eam quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relicta aut eis iustis modis aliis acquisita, aliis vsibus applicari. ita tex. in capitulo conquestus. de foro competen. ob id talem commutationem tanquam iniquam & contrariam iuri & æquitati naturali execratur. Bald. in consilio 82. Factum proponitur quod quidam, columna 2. ante me. libro 1. ubi quod deputatum est pro remedio animæ testatoris contrahentis vel tertij in alios vsus autoritate principis conuerti non debet, quia loquendo de rationabili potestate non potest Apostolicus vel imperator rescindere testamentum vel contractum, vel aliam dispositionem, & quod talis alteratio voluntatis est contraria naturali rationi & æquitati, alibi scribit Ancha. in consilio 182. Pro decisione, columna 2. quod damnificare & lædere pauperes in talibus relictis videtur impium & absurdum, quia non minus fauendum est pauperibus quam ministris ecclesiæ. argu. text. in cap. gloria episcopi, & in cap. aurum, duodecima quaestione 5. subdit Ancha. quod esset minus magnum grauen ab absorbere voluntatem vnius testatoris in totum circa annuam distributionem inter pauperes si egenas personas ac argentum & possessiones ad hoc deputatas aliis vsibus & Ecclesiis applicare. ¶ Talem etiam alterationem &

commutationem voluntatis testatoris valde execratur Gemini. in cons. 63. ubi quod est contra publicam utilitatem conuertere relicta pauperibus ad vsus priuatarum personarum. Hoc ita præsupposito quod talis commutatio dicatur iniqua contra ius & æquitatem, dico quod illa non censetur confirmata per summum Pontificem propter clausulam adiectam in confirmatione licita tamen & honesta cum talis commutatio non sit neque licita neque honesta imò iniqua & contraria naturali æquitati ut supra dictum est. & sic habemus expressam voluntatem summi Pontificis quod ubi talis commutatio non esset licita & honesta, non intendit eam approbare, maximè quia plus important illa verba licita & honesta, quam iusta. ut habetur in capit. magnæ, de voto. ¶ Nec obstat quod talis clausula, licita tamen & honesta, non videtur referri ad confirmationem commutationis expresse factam sed ad alia non expressa, quia in non expressis non intendit Papa confirmare nisi sint licita & honesta, sed quod ad confirmationem commutationis habemus expressam voluntatem Papæ quod omnino voluit confirmare & quod ita habet stylus Cancellariæ circa intelligentiam illius clausulæ. Quia respondeo quod circumscripto stylo cuius ipsius rudem me esse profiteor, de iure respondendo videtur quod illa clausula referatur ad omnia, cum nulla ratio diuersitatis reddi possit cur ad vnum referatur magis quam ad aliud. l. 3. §. filius autem inter medias. ff. de liber. & posthum. talis scriptura. §. fina. ff. de lag. l. 1. quisquis, ubi Bal. in 1. no. C. si cer. pet. l. 1. in fin. C. de lib. præter. l. fin. ff. de reb. dub. c. inquisitione, de appella. quod procedit etiam in materiam odiosa ut probatur in d. §. filius autem inter medias & in d. l. 1. C. de libe. præter. quæ iura loquuntur in exheredatione. Et tradit Alex. in cons. 101. col. 3. versic. ostensio igitur. lib. 3. à fortiori fiet relatio ad omnia in materia fauorabili prout materia de qua agitur ne inducatur alteratio voluntatis testatoris contra omnem æquitatem & honestatē, & quam alterationem Doctor. tantopere abominantur. ¶ Secundò ex alio relatio fieri debet ad omnia, quia illa clausula in fine posita licita tamen & honesta, est imperfecta seu non ponitur in oratione perfecta, quo casu facilius fit relatio ad omnia præcedentia quam si poneretur clausula ignorance perfecta. d. l. si. ff. de rebus dub. ubi Socin. colum. 2. ¶ Tertio licet secundum regulam iuris, relatio fiat ad omnia præcedentia. istud tamen non procedit quando ex tali relatione resultaret aliquod absurdum, c. ecclesia nostra. 2. ubi Abb. in 6. no. de electio. ubi Abb. dicit quod nescit similem tex. sed ex tex. similis in clem. ne in agro §. cæterum, iuncta gloss. de statu regular. quem tex. ad hoc citat Abb. in cap. 2. requirimus, de appella. tradit Alex. in cons. 117. lib. 7. Fel. in c. causam quæ. col. 5. in §. limita. de rescr. l. 1. in cons. 84. col. fin. libro 3. ergo à fortiori fieri debet relatio ad omnia præcedentia quando ea non facta absurdum resultaret. modo si dicamus istam clausulam, licita tamen & honesta, non referri ad omnia præcedentia, resultaret absurdum quod voluerit summus Pontifex confirmare alterationem voluntatis testatoris etiam quod talis alteratio non esset licita aut honesta, quod ipsum dicendum non est quia præsumitur princeps iustitiæ plenus. l. 2. §. merito. ff. de no. quid in loco publi. l. ex facto, in princip. ff. de vulga. Bald. in consilio 395. Pro domino Dinaldo. columna 1. in fin. libro 2. Et vult princeps quod sua iura volunt. §. omnes, in authent. de iudic. l. si quando. C. de inoffic. testaman. §. final. institut. quibus Mod. testam. in fin. c. causam, de rescrip. ca. iustum. 2. distinct. Imò toleratur impropriatio verborum potiusquàm præsumatur princeps quid velle contra ius. cap. super eod. de offic. de lega. Et si istud procedit in Principe seculari, quanto fortius in Papa Christi Vicario? Hinc videmus quod etiam cessante tali clausula, licita tamen & honesta, generalis confirmatio Papæ non trahitur ad illicita aut inhonestia. lege prima ubi Iaco. de ra. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. c. 1. de iureiuran. libro sexto capit. omne quod 25. quæst. 1. ubi quod Papa non censetur approbare ea quæ sunt reprehensibilia. ¶ Quartò nisi illa clausula, licita tamen & honesta referatur ad omnia resultabit contrarietas in summo Pontifice quod voluerit confirmare talem commutationem nullo modo licitam neque honestam sed iniquam & contra omnem æquitatem, & quod licita tantum & honesta voluerit confirmare, sed relatio fit vel non fit quando alias resultaret contrarietas, gloss. & Doctor. in l. fin. idem cum eodem. §. fin. ff. de iurisdic. om. iud. Bald. in cons. 357. Clausula libro 4. Alex. in cons. 48. col. 4. libro primo & ibi consilio 213. libro 2. itaque dicendum est quod talis clausula ad



la ad omnia referatur ne inducatur contrarietas. ¶ Quinto considero quod illa clausula, licita tamen & honesta, non potest referri nisi ad illam alternationem aut commutationem voluntatis testatoris quia de alio non erat questio nec alio poterat operari, ergo perinde est ac si in specie dictum esset, quod ita demum intendebat summus Pontifex confirmare illam commutationem si licita esset & honesta, quia clausula generalis quæ ad vnum tantum referri potest, habetur pro speciali & perinde est ac si illud in specie expressum esset. l. 2. ff. de liber. & posthu. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instrum. bona gloss. in l. si quis in fundi vocabulo in verbo omnium. ff. de leg. 1. no. Socin. in d. l. 2. in 2. nota. Deci. in consil. 389. ante fina. Et hic considero quod istud procedit etiam in materia odiosa, puta exheredationis, nam quando exheredat quis filium cum vnicum tantum habeat ille dicitur specialiter & nominatim exheredatus. d. l. 2. ff. de liber. & posthu. quanto fortius idem dicendum in materia nostra fauorabili in qua illud agitur ne operetur confirmatio in re tam illicita & pessimi exempli retractiva à bono opere, quia hoc modo retrahentur & laici & ecclesiastici ab eleemosynis pauperum & piis operibus. Plurimis fundamentis alijs comprobare possem illam clausulam licita tamen & honesta, ad omnia esse referendam, sed præmissis contentus ero. ¶ Sed dicit aliquis, ergo illa confirmatio summi Pontificis fiet nulla, cum tamen non ignoraret Papa an illa esset licita vel non. Respondeo quod potius toleratur nullitas actus quam quod fiat aliquid in præiudicium tertij, gloss. & Doctor. in l. fin. §. in computatione. C. de iure & delib. late Mod. in c. de rescriptis. Dec. in consil. 37. colum. 4. post princip. Sed stante validitate confirmationis pauperes non mediocriter læduntur & dānum indebite patiuntur & defraudanturque iure eorum sine aliqua ipsorum culpa. ¶ Secundò respondeo quod potius toleratur superfluitas dispositionis quam absurdum aliquid inducatur. Bald. in l. terminato, circa fin. C. de fruct. & litium expen. Cur. Senior in consil. 79. col. 6. in principi. Sed commutatio de qua agitur non solum absurda reputatur sed impia & iniqua, auferens iura pauperum & priuatam utilitatem publicam antefers, quod quid absurdius. ¶ Tertiò potius toleratur nullitas actus quam vt inducatur donatio, ideo stipulatio sine causa non valet nec præsumitur causa donationis ad eius validitatem. l. 2. §. circa. ff. de exceptio. doli. Soc. in consil. 74. col. 5. nu. 15. libro 1. quanto magis tolerabitur nullitas confirmationis potiusquam inducatur iniquitas & iniuria tam grauis contra pauperes cum difficilius derogetur iuri tertij quam proprio. ¶ Quarto per illam clausulam, licita tamen & honesta, Papa declarat eius intentionem quod non intendit aliquid confirmare quod non sit licitum & honestum, ergo potius debet tolerari quod eius confirmatio sit nulla quam vt aliquid fiat contra eius voluntatem. ideo substitutio directa potius fit nulla quam trahatur ad fideicommissum contra voluntatem & verba testatoris. lege verbis ciuilibus vbi Alexand. in 2. not. ff. de vuga. tradit Aretin. in l. à Titio. columna fina. ff. de verbor. obligat. Deci. in consilio 326. in fin. Cur. Junior in consil. 70. col. 3. circa medium. Imò attenditur mens etiam contra proprietatem verborum. licet sequatur annullatio totius actus. l. Labeo. ff. de suppel. l. & l. in ambiguo, vbi Socin. in quarto nota. ff. de rebus dubijs. ¶ Ex præmissis inferitur quod deficit voluntas Papæ in tali confirmatione commutationis, quæ non solum est licita & honesta, imò valde scandalosa, exempli pessimi ac contra publicam utilitatem. ¶ Secundò principaliter deficit voluntas Papæ in tali confirmatione, quia dicitur, impetrata per obreptionem expresso falso vt in puncto narratur, id est quod testator esset patruus impetrantium & quod ipsi impetrantes essent proximiores testatori, sed in facto proponitur quod testator erat consanguineus & quod alij sunt proximiores, obreptio autem vitiat gratiam ipso iure. c. ad audientiam 2. cap. si proponente, de rescrip. Innocen. in c. cum dilecta eodem tit. Et hic pondero quod ista obreptio non videtur modica, nam cui dubium quod facilius mouebitur princeps ad applicandum bona defuncti proximioribus quam remotioribus. ¶ Considero etiam quod grauius est vitium obreptionis in exprimendo falsum quam subreptionis in tacendo verum. Innocen. in d. c. cum dilecta. de rescrip. Anto. de But. in c. ex parte, de capel. monast. Gem. in consil. 120. col. 1. circa med. & in consil. 127. in fin. Alexand. in consil. 60. in fin. libro 2. Veronensis. in consil. vltimo col. 12. in §. dubio. Addo Bald. in consil. 252. Querulæ præss. col. 2. libro 1. vbi quod

maius vitium est vitiose. quid exprimere quam omnino tacere, per l. vbi exigitur, in 2. respon. ff. de edendo. ¶ Secundò talis confirmatio legitur subrepticia, quia tacita fuerunt multa, quæ si expressa fuissent aut non concessa esset confirmatio aut saltem non ita facile, quibus duobus casibus subreptio committi dicitur, de primo quando superior nullo modo concessisset sed denegasset est tex. in c. dudū. 2. versic. in super, de electio. cap. super literis, versic. si vero de rescrip. de secundo quod inducatur subreptio licet superior concessurus fuisset sed non ita de leui. est tex. in capit. postulasti. de rescrip. ¶ Tertiò etiam modo consideratur subreptio quando id tacetur quo expresso superior verisimiliter concessurus non esset. c. 2. in fin. de filiis presby. lib. 6. Istos tres modos inducendæ subreptionis explicat Gemina. in consil. 63. col. 2. in princ. & in consil. 65. colum. 5. ante fin. tradunt Moder. in d. c. super literis. & in d. ca. postulasti, de rescrip. ¶ Et primo tacitum fuit quod cruciata hæres instituta hæreditatem adiuisset ex qua aditione ius & dominium quæsitum erat in bonis hæreditariis. l. prætia rerum. ff. ad legem Falcid. l. eam quam, cum ibi no. C. de fideicom. quæ aditio si expressa fuisset verisimiliter gratia aut confirmatio fuisset denegata, cum non præsumatur princeps tertio velle præiudicare. d. l. 2. §. merito. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pu. c. super eod. de offic. delegat. cum simi. quod procedit etiam in differendo quando ageretur de præiudicio tertij respectu solius dilationis temporis, quia non præsumitur superior velle differre ius tertij cap. si super gratia, & c. statuimus, de offic. delega. libro 6. Corn. in consil. 67. col. 3. lib. Amplius non censetur superior iuri tertij velle præiudicare etiam per clausulas ex certa scientia & de plenitudine potestatis, quia tales clausulæ non intelliguntur in præiudicium tertij. Deci. in consilio 198. col. penult. Iason. in consilio 213. in fin. lib. 2. Similiter vbi agitur de præiudicio vel autoritate iuris tertij. cap. quamuis, vbi Lopus & Gemina. de rescrip. lib. 6. facit tex. in c. penult. de præben. lib. 6. facit & in c. pen. de concess. præben. vbi ponitur de clausula anteferri, Idem probat tex. in capit. si propter tua debita, de rescrip. libro 6. refert Curtius Senior in consilio 50. colum. 11. circa med. & col. 74. circa medi. versic. & istud etiam est. Addo Gemini. in consilio 12. in finem. ¶ Secundò etiam tacitum fuit quod cruciata Saluciarum possedisset ista bona hæreditaria ultra triennium ex qua possessione etiam ius quæsitum erat per regulam Cancellariæ, & sic quæsitum erat ius duplici vinculo, quod difficilius tollitur. authen. cessante. C. de legib. hæred. authen. itaque. C. Commu. de success. cum simili. ¶ Tertiò tacitum fuit quod cruciata pro istis bonis labores non modicos pertulisset litigando & defendendo bona hæreditaria cum sumptibus immodicis, quod ipsum etiā si expressum fuisset, non verisimiliter talis confirmatio impetrata fuisset aut non ita facile, quia labores nostri commodum alij esse non debent, dolet enim quis videns labores suos ad alium peruenire. l. fina. C. de alluio. & palud. & dici potest contra sic impetrantes, Nos militamus & vos stipendia à nobis vultis auferre. §. quia vero. 13. quæstio. prima quem text. ad hoc in simili citat Calder. in consilio sexto in titu. de religio. domibus. nec fraudari quis debet laboribus suis suis nisi ex graui delicto, iuxta dictum Prophetæ Psalm. III. Et diripiant alieni labores eius & alibi dicitur quod labores impiorum iusti edunt. cap. quicunque & cap. quemadmodum. 33. quæst. 7. & hic pondero quod pauci laici ederent labores plurimorum pauperum, quos homines cruciata pro Christi pauperibus, diu passi sunt & sustinent in dies grauiore ob litem hanc molestissimam & iniquissimam, de qua mirantur populi ad scandalum, iuxta illud Prophetæ psalm. 7. 2. Mei autem pene moti sunt pedes pene effusi sunt egressus mei. nam homines cruciata pro tot laboribus mercede digni essent, quia fraudari labor mercede non debet. lege penultim. §. illo. C. de necess. seru. hæred. instit. sed hic loco mercedis damno afficeretur bonis hæreditariis spoliati fierent. Infere nunc Melibæe pyros pone ordine vites. ¶ Quarto considero quod tale rescriptum confirmationis cum sit iuri contrarium, in dubio præsumitur subreptitium impetratum ex taciturnitate veri. l. nec damno. ibi, nec iuri contraria. C. de precibus imperator. offer. quid hic dicemus vbi istud rescriptum non solum contrariatur iuri sed etiam naturali æquitati? ¶ His ita præsuppositis quod rescriptum, illud dicatur obreptitium & subreptitium inferitur quod in eo deficit voluntas concedentis quia rescriptum principis non extēdi-



tur ad defectus tacitos & suppreffos. l. cum vero. §. subuen-  
tum. ff. de fideicom. lib. l. i. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. l. qui  
dam consulebat. ff. de re iud. l. cum dominus in princip. ff.  
de pecul. lega. nec trahi potest voluntas hominis ad tacita  
incognita & ignorata. l. mater decedens. ff. de inoffic. testa.  
l. si ad dominum. ff. de furtis cum simil. & multo fortius de-  
ficit voluntas superioris in rescripto obreptitio impetrato  
ad falsas preces vt supra ostendimus. ¶ Et hic considero cir-  
ca vitium subreptionis quod cum istud rescriptum dica-  
tur contrarium iuri & æquitati naturali de facili prosterni  
debet ex quocunque vitio subreptionis etiam leui. arg. l. e-  
ius militis. §. militia missus. ff. de test. militis. & quod scribit  
Cuma. in consil. 77. Visis libello. colum. 2. vers. ad quartum  
vbi quod testimonium de auditu de facili prosternitur  
quia fundatur in iure speciali. sequitur Cur. Iunior in cons.  
17. in princ. ¶ Nec obstat præmissis quod vitium subreptio-  
nis videtur tolli ex clausula pro expressis habentes, in for-  
ma valde ampla. Gem. in consil. 120. col. 2. Dec. in consil. 142.  
col. 2. ante med. quia istud non procedit quando superior  
aliquid concedit ad petitionem partis sine causæ, cogni-  
tione, tunc non enim tollitur subreptio per talem clausu-  
lam pro expressis habentes. Ang. in l. sed & si quis. §. quæsi-  
tum. in ff. si quis cautio. Rom. in consil. 17. istæ sunt ratio-  
nes. col. pen. Dec. in consil. 165. col. pe. & in consil. 541. circa fin.  
Simile videmus in clausula ex certa scientia, quod licet tol-  
lat vitium subreptionis, glo. in c. 3. de filiis presby. Ioā. And.  
in ca. olim. de verb. sign. istud tamen non procedit quando  
non interuenit causa cognitio. Socin. in consil. 164. col. 4. ver.  
sed ista dicta respondeo. lib. secundo. ¶ Secundo respondeo  
quod clausula pro expressis habentes non tollit vicinum  
subreptionis quando agitur de præiudicio tertij, vt per So-  
cin. in consil. 115. col. 1. lib. 3. sed hic agitur de præiudicio pau-  
perum, ergo &c. Simile videmus in clausula motu proprio,  
quod licet tollat vitium subreptionis. cap. si motu proprio,  
de præben. libro sexto cle. si Rom. eod. tit. Doct. in c. pen. de  
confir. vtili vel inutili. & alibi sæpe. Istud tamen non proce-  
dit quādo agitur de præiudicio tertij, vt no. in d. locis. Abb.  
in c. ad aures, de rescrip. Rota decis. 112. Dicebant, in nouis.  
Alexand. in consil. 215. lib. 7. Socin. in consil. 120. col. 5. post  
med. libr. 3. ¶ Tertiò respondeo quod clausula pro expres-  
sis habentes & similes licet tollant vitium subreptionis,  
non tamen tollunt vitium obreptionis quando exprimitur  
falsitas, quia omnes clausulæ rescripti recipiunt conditio-  
nem si preces veritate nitantur. Soc. in d. consil. 164. colum.  
5. versiculo postremo respondeo. lib. 2. Deci. in c. si quando  
colum. 2. vers. successiue. Abb. quærit. de rescrip. & in consil.  
198. col. pen. in fin. Ideo clausula motu proprio, non tollit fal-  
sitate causæ expressæ summo Pontifici. Anchor. in consil.  
188. Visis consiliis. col. fin. sequitur Dec. in consil. 407. colum.  
fin. similiter clausula ex certa scientia non purgat falsitatem  
narratorum, vt per Dec. in c. 1. col. 5. & in cap. venerabilis  
columna. 1. de confir. vtili vel inutili. ¶ Non obstat etiam  
clausula non obstantibus, quia non tollit vitium subreptio-  
nis, sed restringitur ad expressa. Bald. in consil. 490. Ponitur  
quod quidam Nicodemus. colum. 2. circa med. lib. 1. Corn.  
in consil. 245. col. 2. in fin. lib. 1. & multo minus tollit vitium  
obreptionis cum semper intelligatur conditio. si preces ve-  
ritate nitatur, vt supradictum est. ¶ Tertiò principaliter ar-  
guitur defectus voluntatis principis Romani in dicta con-  
firmatione quia ante eam confirmationem domus crucia-  
te obtinuit confirmationem dispositionis testamentariæ  
dicti Stephani Vacchæ quæ prior confirmatio attendi de-  
bet, non secundum facta in fauorem nobilium Frederici &  
Ioann. Baptiste de Vacchis fratrum impetrantium asserta  
confirmationem posteriorem. In secunda enim. præsumi-  
tur Papa circonuentus aut eam fecisse ex obliuione prio-  
ris confirmationis factæ in fauorem pauperum. ca. olim. de  
re iudic. c. Abba. sane, vers. pro parte autem altera. de re iu-  
dic. libr. 6. à contrario sensu. quæ iura ad hoc citat Roman.  
in consilio 298. sequitur Dec. in consil. 191. col. 2. circa me. in  
consil. 271. col. 2. circa med. & ad finem consilij in consil. 196.  
col. fin. in consil. 792. in 2. dub. in consil. 302. colum. 4. in fin. ver.  
Imo quod plus, vbi etiam Dec. allegat Paul. de Cast. & Ale-  
xand. Idem tenet & sequitur Curti. Iunior in consilio 142.  
Addo Alexand. in consilio 203. colum. 6. lib. 6. quod in secū-  
da concessione principis semper intelligitur reseruatum  
ius primæ concessionis, & quod secunda concessio dicitur  
subreptitia non facta mentione de prima. Ex quo dicto vi-  
detur posita securis ad radicem, quia in ista secunda con-  
firmatione partis non est habita mentio de prima in fauo-

rem pauperum, de qua si expressum esset, nullo modo sum-  
mus Pontifex priori suæ confirmationi derogasset. nec Pa-  
pæ celestino voluisset emulari, qui de sero reuocabat qd  
de mane concedebat. Bald. in ca. 1. in princip. de natu. feud.  
Ad idem in terminis confirmationis adduco Bald. in l. 1. co-  
lum. fina. ff. de consti. princip. vbi quando princeps aliquid  
dat vel confirmat, semper intelligitur saluo iure alterius,  
tradit Baldus in l. omnes, columna 2. C. de quadr. præscript.  
Alibi multum in proposito scribit idem Bald. in l. 2. in 3. no.  
C. de legibus, quod si princeps donat castrum alicui bene-  
merito si illud castrum ab alio impetretur, talis impetratio  
est ipso iure nulla, & præsumitur subreptitia per illum tex.  
cum gloss. & dicit esse gloss. ordin. in l. si qua loca. C. de fun.  
& sal. rei domi. libro 1. sequitur Paulus de Castro. & Fulga.  
in d. l. 2. sequitur Iason. in l. fin. columna tertia versiculo sex-  
to facit. ff. de pactis. & in l. quoties. columna secunda vers.  
4. facit C. de rei vendica. Quod procedit licet is cui prin-  
ceps secundo loco quid concedit aut confirmat prius adi-  
piscatur possessionem rei, quia adhuc primus præfertur. c.  
capitulum Sanctæ Crucis. de rescrip. cap. tibi qui. c. duobus  
de rescrip. lib. 6. c. eum qui de præben. libro sexto. Roma. in d.  
consil. 298. col. 1. in fin. Ias. in consil. 27. lib. 1. Amplius istud pro-  
cedit licet princeps aliquid secundo loco concedat aut cō-  
firmet motu proprio, quia adhuc præfertur prior conces-  
sio & secunda præsumitur facta per importunitatem & in  
ea præsumitur princeps circumuentus adeo quod contra-  
rium probari non potest. l. prædia. vbi Barto. C. de loca. præ-  
di. ciuil. libro 11. alias est super rubri. de diuer. prædi. vrba. &  
rub. per quem tex. ita dicit Bald. in consilio 327. Pridie, col.  
secunda post princip. libro primo quod dictum refert &  
sequitur Dec. in l. nemo potest mutare, circa fin. ff. de regul.  
iur. in d. consil. 286. colum. fin. in consil. 292. circa fin. & in con-  
sil. 580. co. 2. post med. in consil. 588. colum. pen. post med. & in  
consil. 689. colum. fin. Addo Alex. in consilio 11. colum. 2. post  
med. versic. quinto accedat lib. 6. Quid hic dicemus vbi ista  
secunda confirmatio obtenta est ad postulationem partis  
& cum tanta importunitate? Et si procedunt præmissa in  
materia beneficiorum vt præferatur prior concessio aut  
confirmatio, in qua beneficiorum materia habet Papa ple-  
nissimam potestatem. c. præposuit, de concess. præben. c. 2.  
de præben. lib. 6. clemen. 1. vt lite penden. quid hic dicemus  
in bonis vnus laici concessis ad vtilitatem pauperum, &  
hoc arguendi modo vtitur Rom. in d. consil. 298. ¶ Quarto  
principaliter arguitur defectus voluntatis principis Roma-  
ni, (ita Papam appellat Feder. de Senis in consilio quarto  
colum. pen. in prin.) quia illa posterior confirmatio facta in  
fauorem partis non videtur comprehendere factum ipsius  
confirmantis derogando gestis ab ipso confirmante, cum  
generalis sermo non comprehendat personam loquentis.  
l. si mercedem. §. fin. vbi gloss. Bar. & Bald. ff. de actio. empti.  
l. qui insulam. §. fin. cum gloss. ff. loca. l. inquitio. C. de solut.  
Itaque cum summus Pontifex iam ante confirmasset dispo-  
sitionem testamentariam factam in fauorem pauperum,  
non est verisimile quod postea confirmando illam com-  
mutationem factam per collegium fabricæ, voluerit dero-  
gare facto proprio ipsius confirmantis. ¶ Venio nūc ad de-  
fectum potestatis, & licet temerarium imo sacrilegij in-  
star videatur disputare de potestate summi Pontificis. le. 2.  
C. de crimi. sacrileg. & dicit Bald. in consilio 359. Proponi-  
tur quod inter agnatos. columna prima circa medium li-  
bro primo quod disputans de potestate principis facit se  
superiorem vel parem principi, & ponit sedem suam ab A-  
quilone tentando esse similis altissimo, tamen istud vide-  
tur procedere quando ex nimia audacia aut ex contem-  
ptu id fieret, secus quando ad tutelam & conseruationem  
iuris tertij & ob causam necessariā, maxime in auxiliū pau-  
perum, ea tantum adducendo quæ à maioribus nostris cō-  
muniter recepta sunt, ideo in nouissimis ordinationibus  
regis adest constitutio quod liceat partibus aut earum  
aduocatis impugnare rescripta principis de inciuilitate.  
vix enim fieri potest quin non exeant rescripta inciuilia  
ob assiduam impetrantium importunitatem & breuem  
quandoque curam eorum per quorum manus rescripta  
ipsa excurrunt præter ipsius principis intencionem, ve-  
nia igitur petita quibusque flexis loquar. Et pro fun-  
damento considero quod nullus princeps Christianus  
immo ne quidem paganus parem cum Deo potestatem,  
audet affectare, tantum abest vt maiorem desideret,  
sed Deus ipse operibus nihil potest quod sit malum aut  
iniustum, quia posse malum non est posse, sed deficere à po-  
tentia,



tentia.c.fin.versic.charitas,de pœnitent, dist.2. vbi allegatur diuus August.ad hoc.refert Fulg.in consil.61.Domina Catharina column.penult.Socin.in consil.164.column.penult.libr.2.& in consil.120.column.penult.in fin.libr.3. Ideo dicitur quod vbi princeps vtitur plenitudine potestatis ad malum, dicitur plenitudo tempestatis. Cardin. Medio. in clem.pastoralis,de re iudic.Socin.in d.consil.164.columna penult.& in d.consil.120.column.penult.in fin. Addo Bald. pulcherrime in consil.345.Ad euidenciam præmittendum est quod Imperator.column.2. libro 1.vbi quod clausula de plenitudine potestatis intelligitur de potestate bona & laudabili,non vituperabili vel tyrannica.nam non dicitur Imperator posse nisi quod de iure potest, & quod ista temeraria & abusua cautela, qua hodie principes vtuntur in suis rescriptis, deberet in totum radicari ab aula nec ita in vsu frequentari. Alibi propterea dicitur quod Papa habet potestatem ligandi non peccandi.c.1.40.distinct.cap. sunt quidam.25.q.1.Panorm.in cap.cum teneamur, de præben.hinc etiam dicitur quod omnis indecentia in principe dicitur impossibilis saltem secundum mores.Archi.in c.super eod. de hæret.libr.6.Henricus Boid.in c.nulla.de conce.præben. ¶ Considero etiam in casu nostro quod ista potestas commutandi aut alteradi voluntatem testatoris ad alium vsum non competit de potestate ordinaria, sed de absoluta aut super inordinata. ita in terminis tradunt Bald. & Ange.in l.fi testam.per illum textum.Et idem Bald.in d.consil.82.Factum proponitur quod quidam.column.2.libr.1.& in consil.297.Testator.in fin.libr.2.Guido Papæ.q.556.Calc.in consil.8.column.8.circa med.Bolog.in addi.ad consil.10a. Ana.in consil.77.Aufrer.in decis. Tolo.q.26.Et ratio est, quia testamentum inuentione dicitur de iure gentium licet solennitas testandi dicatur de iure ciuili. Bartol. & Doctor. in l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure.in l.interdum. ff. de consil. indeb. Abb.in consilio primo columna secunda in fine libro secundo Iason.in l.nemo potest,columna decimaquarta,versicul.tu aduer.ff.de leg.primo.sed ea quæ sunt iuris gentium non subiiciuntur voluntati & potestati principis ordinariæ vt habetur per Doctor.in l.fin.C.si contra ius vel vtili. publ. & in c.quæ in ecclesiarum, de constitutio. & alibi sæpissime. Hoc ita præsupposito quod potestas commutandi relicta vnum vsum in alium non competat iure ordinario sed de potestate absoluta & plenaria, & quod ius quæsitum ex testamento dicatur de iure gentium,infertur quod tali plenitudine potestatis vti princeps non potest sine causa quia nõ potest princeps auferre ius quæsitum de iure gentium sine causa.Cyn.& Doctor.in d.l.fin. C.si contra ius vel vtili. publ.Innoc.& Cano.in c.quæ in ecclesiarum,de const.Paul. de Castr.in consil.317.viso & examinato puncto, columna penult.libr.1.Socin.in d.consil.164 columna 6.versic. quintus casus.in consil.266.column.16.versic. sextus & vltimus casus & column.18.versic. confirmantur præmissa. libr.2.in consil.63.column.7.in consil.87.column.7. versic.ex quibus patet solutio.& in d.consil.120.column.penult. versicul.sed præmissis,libr.3.& dicit Collegium Doctor. florentinorum inter consilia Curtij senioris in consil.21. column.10. circa princip. versic. ad secundam limitationem quod princeps non vtitur plenitudine potestatis in his quæ sunt iuris naturalis aut gentium, quia princeps non est supra ius naturale aut ius gentium. §. fin. instit. de iure natura. & si princeps auferret alicui ius suum sine causa diceretur tyrannus quia plenitudo potestatis non tribuit aliquid iniquum. Bald.in c.1.de feudo Marchiæ.quod Bald. dictum refert & sequitur Curt.Se.in consil.16. column.9. in fin.in consil.35. column.9.in fin.versic.cum ergo ista legitimatio.& in consil.74.column.28.in princip. Ideo dicitur quod plenitudo potestatis Papæ aut Imperatoris intelligitur clauē discretionis præcedente.gloss.2.in c.4.de iureiur. & in ca. non est, de voto,quas gloss.ad hoc citat Iason.in consil.233. column.8.post medium. libr.2. & in ista causa auferendi ius alterius de plenitudine potestatis volunt Doctor.quod sit causa respiciens ad vtilitatem publicam.Bartol. in l. quæcunque,in fin.C.de fide instrum.libr.10.Paul.de Castr.in consil.178. Donatio prædicta,in consil.229. Visis & ponderatis.column.2. post medium.& in consil.287.primum dubium. column.1.in fin.libr.1.Fel.in d.c. quæ in ecclesiarum, column.10.Deci.in consil.361.column.penult.versicul.2.respondetur.Iason.in l. Barbarius.column.6.versicul. circa duas vltimas.ff.de offic. prætoris & in d.consil.233.column.7.in fin.libr.2. sed hic nulla videtur causa auferendi pauperib. vt detur duobus laicis contra voluntatem testatoris, qui ipsos impetrantes non

incognitos haberet,& cum essent coniuncti & agnati,vtique sciuisset eos vocare ad bona si voluisset, ob id durissimum videtur testatoris voluntatem violare, quam religiosissime custodiri iura voluerunt, in tantum quod non potest quis sibi auferre neque restringere liberam testandi facultatem.l. cum duobus. §. idem respondet.ff. pro socio.l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. l. pactum quod dotali.Cod.de pac.In quibus locis not. scribentes hoc procedere etiam non obstante iuramento & quod non valet consuetudo aut statutum in contrarium tanquam contra bonos mores,si ipsemet disponens nõ potest sibi auferre nec restringere liberam testandi facultatem quanto minus talem facultatem aut dispositionem tollere aut commutare superior poterit cum partes habeant maiorem potestatem in reb. suis quam superior aut lex,nam partes possunt renunciare appellationi ad earum præiudicium.l. fin. §. penult. C.de tempor. appella.& tamen tolli non potest appellatio per statutum etiam iuratum.c. venientes, de iureiur. similiter transactio tolli potest per consensum partium.l. si diuersa.Cod.de transactio.& tamen tolli non potest transactio per rescriptum principis.l. causas vel lites. C. de transactio. similiter partes possunt renunciare exceptioni peremptoriæ expresse vel tacite non opponendo.l. peremptorias. C. sen. rescindi non poss. & tamen tolli non potest exceptio peremptoria per rescriptum principis quia esset tollere de fensionem.c. ex parte 6. de foro compe.vbi d. Anto. & Doct. Similiter potest quis seipsum priuare rebus suis vendendo, donando aut aliter transferendo. l. in re mandata. §. per traditionem, instit. de rerum diuis. tot. ti. ff. & C. de donatio. de contrahen. empt. & vendi. & tamen non potest principis rem alterius auferre sine causa vt supra dictum est, itaque si pars nõ potest sibi auferre neque restringere facultatem testandi, multominus superior. Stringo fortius argumentum, facilius impeditur quid fieri quam factum tollatur, l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. modo si impediri non potest facultas testandi, à fortiori testamentum iam conditum infringi aut violari non poterit. facit quod habetur psal. 54. Contaminauerunt testamentum eius. Rursus, cum causa ex qua alij auferitur ius suum, debeat pertinere ad publicam vtilitatem vt supra dictum est, hic totum contrarium videtur accidere, quia postponitur vtilitas publica commodo priuatorum, auferendo vniuersitati pauperum vt erogetur duobus priuatis laicis contra votum testatoris, iam causa pauperum dicitur causa pia. l. si quis ad declinandum, maxime circa fin. C. de Episcop. & cler. c. non satis. & c. seq. 86. dist. cum simi. vt per Alexand. in consil. 125. in princip. & in consil. seq. column. 2. libr. 4. Causæ autem pie magis fauendum est quam liberis excepta legitima. Anto. de Bu. in consil. 25. column. 2. prope fin. Are. in consil. 12. Alexandr. in l. pactum quod dotali, column. 4. Co. de pactis. Fel. in c. in præsentia, column. 21. de probatio. Deci. in consil. 504. in fin. & in consilio 429. column. 2. in fin. Iason. in authent. si mulier. column. 2. C. de sacrosanct. eccle. Cur. Junior. in consil. 35. column. pennlt. in fin. sed hic per talem commutationem coniuncti remotiores præferuntur piæ causæ, quod ipsum videtur plusquam durum. ¶ Et cum ista commutatio aut alteratio dicatur contra ius & æquitatē naturalem & sic mala, vt supra dictum est, indecens videtur ad eam vti plenitudine potestatis quæ ad bonum tantum inuenta est. ¶ Secundo principaliter considero quod istis pauperibus videtur ius quæsitum non solum ex testamento, quod dicitur de iure gentium, sed etiam per aditionem hæreditatis, quo casu licet adita esset hæreditas ab intestato, quæ intestati successio dicitur de iure ciuili, ideo appellatur legitima hæreditas quia à lege defertur. l. 3. §. de illo. ff. pro socio. l. legitimam, cum gloss. ff. de petit. hæred. tamen ius & dominium acquisitum ex tali successione dicitur de iure gentium, ob id tolli non potest à principe sine causa licet acquisitum fuerit tale dominium ex causa quæ est de iure ciuili, vt per Moder. in d. l. fin. C. si contra ius vel vtil. publ. & in dict. c. quæ in ecclesiarum, de const. & late dixi in consil. 135. column. 5. versicul. secundo probari videtur ista conclusio. Quid hic dicemus vbi & dominium acquisitum & causa ex qua acquisitum est, dicuntur esse de iure gentium. ¶ Tercio concurrat confirmatio summi Pontificis prior in tempore in fauorem pauperum. & sic acquisitum est ius pauperibus ex triplici iure aut vinculo, quod ipsum difficiliter tollitur, vt supra dictum est. ¶ Quarto vbi res dubia esset, quæ ipsa videtur clarissima, in dubio habenda videtur interpretatio contra istam plenitudinem potestatis, quia dicitur odiosa.



& in honorariis §. sed cum rescisa. ff. de act. & obliga. l. nec damnosa & l. rescripta. C. de precibus imperator. offer. per quæ iura ita dicit Curt. Sen. in consil. 9. column. penult. circa fin. Adde Rotam deci. 331. Supposito facto. col. 2. versic. modo hic videntur, in nouis. Ideo populus Romanus nunquam fuit vsus plenitudine potestatis ante translatum in Cæsarem imperium, nec inuenitur ista plenitudo potestatis iure civili expressa nisi sub illis verbis, quicquid principi placuit legis habet vigorem, ita Bald. in tit. de pace Constantin. in versic. libellarium. quod dictum pro pulchro refert & sequitur Cur. Sen. in consil. 27. column. 11. in fin. l. in consil. 1. column. 31. in fin. & in consil. 66. column. 14. in fin. l. ason. in consil. 145. column. 3. in fin. & in consil. 233. column. 8. post med. libr. 2. Ideo Gemin. in consil. 99. columna 2. post med. appellat hanc plenitudinem potestatis potestatem superinordinatam. ¶ Quinto considero quod si procedunt præmissa in principe temporali, à fortiori in Papa Christi Vicario, à quo ea quæ procedunt, dicuntur procedere de ore Dei. c. sic omnes. 19. di. ideo studere debet esse similis Deo. Bald. in consil. 24. l. ius abbatialis. lib. 2. & ibidem quod bonitas Papæ est salus omnium, & è contra. & comparatur Papa soli, quia maior est luna quantitate, dignitate officio, & sublimitate. Bald. in consil. 333. Ad intelligentiam. column. 1. libr. 1. & sicut se habet sol in planetis, ita Papa in Ecclesiis. Bald. in c. bonæ. 2. column. 4. de postula. præla. ideo lucere debet ad omnes bonis operibus & exemplis. & profecto nunquam putabò intentionis suæ fuisse, voluisse violare testamentum conditum ad pias causas à se confirmatum, de qua confirmatione, si mentio habita esset utique repulsam impetrantibus dedisset. ¶ Ex præmissis abunde satis comprobata apparet intentio cruciatæ & pauperum. Solum superest ad contraria respondere, ad quæ satis videtur ex præmissis responsum, tamen ad maiorem explicationem in specie respondeo. Ad primum quod Papa potest commutare, fateor de plenitudine potestatis tantum, quæ uti nō potest sine causa in his quæ sunt de iure gentium prout hic, sed causa commutandi hic cessat ut supra abunde dictum est. Et licet potuisset hic Papa commutare, tamen ipsum hoc facere noluit, qui voluntatis defectus abunde supra fui explicatus. ¶ Non obstat quod Papa videatur confirmasse cum clausula non obstantibus, multum pingui, & sic de plenitudine potestatis, quia respōdeo quod ista clausula non obstantibus, non operatur ubi rescriptum est obreptitium & subreptitium prout in casu nostro ut in præcedentibus demonstratum est. ¶ Secundo respondeo quod ista clausula non obstantibus, non trahitur ad obstaculum procedens à priori confirmatione summi Pontificis, quia generalis sermo non comprehendit factum ipsius loquentis ita in terminis istius clausulæ tradit Gemin. in consil. 36. columna secunda. ¶ Tertio respondeo quod cum prior confirmatio concernat utilitatem publicam & fauorem pauperum, clausula illa non obstantibus, non sufficit ad derogandum tali publicæ utilitati. Romanus in consil. 436. quod indultum. columna secunda. sequitur Deci. in consil. 10. column. 3. in fin. versic. tertio quia. ¶ Quarto respondeo quod etiam si expresse derogatum esset priori confirmationi, talis tamen derogatio videtur nulla cum agatur de tollendo ius quæsitum de iure gentium ex multiplici funiculo, nec sublit causa tollendi per late supra deducta. ¶ Et præmissa cum humilitate dicta sint ad pauperum compendium sub correctione & iudicio saniori sanctissimæ Sedis Apostolicæ & reuerendissimi ac sapientissimi eius Rotæ Senatus à cuius vnus sententia discedere non intendo. Sauliani. 15. Ianuarij. 1547.

## SUMMARIUM.

- 1 An veniat domus edificata extra muros ciuitatis cum dicitur in legato, domus meas.
- 2 Aequalis coniunctio præsumptionem excludit.
- 3 In quo casu valet argumentum ab eo, quod communiter fieri consuevit.
- 4 In qualibet materia verba debent intelligi, ut aliquid operentur.
- 5 Vna pars testamenti per aliam declaratur, & præcedentia persequentia.
- 6 Voluntas testatoris declaratur ex verisimili.
- 7 Verba vniuersalia ad plura referuntur.

## CONSILIVM CCXC VII.

## Consilium non vulgare pro Spect. do

## minis Thoma &amp; Bernardino de Canariis fratribus &amp; ciuibus Saluciatum.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Verba legati ita habet, Item legauit dominis Thomæ & Bernardino de Canariis fratribus eiuscōsan guineis siue eorum filiis in stirpem & nō in capita omnes domos ipsius testatoris vbicunque sitæ sint sub suis cohærentiis edificatas in vel nō edificatas ciuitate Saluciarum, nec non & domum cū viridario quam habet in loco Carmagnoliæ & extra ipsum locum, ac etiā omnes vineas quas habet Salutiis sub earum cohærentiis. Quæritur modo an comprehendatur sub tali legato domus sita extra muros ciuitatis Saluciarum quæ erat ipsius dominij Hieronymi Canariæ testatoris. ¶ Videretur prima fronte dicendum quod non. primo ex doctri. Bartol. in l. 2. ff. de verbor. sign. vbi Bartol. facit differentiam an dictum sit lego bona existentia in ciuitate Saluciarum, præmittendo verbum ciuitate, an vero dicatur de bonis existentibus in Saluciarum ciuitate, præmittendo nomen loci. quia primo casu quando præmittitur ciuitas, non veniunt bona existentia extra muros ciuitatis, quia ciuitas muris cingitur & finitur. ¶ Secundo vero casu quando præponitur nomen loci, veniunt bona existentia in suburbiis & extra muros. sequuntur Can. in c. Rodolphus, de rescr. ¶ Secundo istud videtur probari, quia circa domos Carmagnoliæ, testator expressit etiam de domo extra locum ipsum Carmagnoliæ ergo si intellexisset de domo sita extra muros Saluciarum, ita sciisset exprimere sicut expressit de domo Carmagnoliæ. l. vnica. §. si autem ad deficientis. Cod. de cadu. tollen. l. Stichum qui meus erit. ff. de lega. 1. c. ad audientiam, de decimis, cum sim itaque cum non expresserit testator de domo extra ciuitatem Saluciarum dicendum videtur quod de illa non intellexit, quia non credimus hominem velle nisi quod dicit. Bald. in l. voluntatis, in fin. C. de fideicom. ¶ Tertio videtur facere illud generale, quod testator in dubio videtur minus grauare hæredem quam sit possibile. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de legat. 2. l. apud Iulianum. §. scio. ff. de leg. 1. l. qui concubinam. §. qui ita & l. minoris. ff. de lega. tertio. cum simil. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure ¶ verius, quod imò veniat domus extra ciuitatem sequentibus fundamentis. Et primo confidero pro fundamento quod in materia fauorabili & large interpretanda appellatione ciuitatis veniunt suburbia. l. 1. §. cum urbem. ff. de offic. præfec. urb. l. si quando. Co de bonis vacan. libr. 10 Bartol. & Alexand. in d. l. 2. ff. de verbor. sign. Abb. & Fel. in d. c. Rodolphus, de rescript. sed legatum de quo agitur, dicitur fauorabile & large interpretandum. In qua re omitto contrarietatem & inconstantiam Doctor. qui pro casus occurrentia dicunt legatum generaliter large interpretandum, aliquando simpliciter dicunt stricte illud intelligendum. nam etiam faciendo conclusionē & regulam quod legatum stricte debeat interpretari, istud non procedit in legato facto coniunctæ personæ, quod ratione coniunctionis sanguinis late debet interpretari. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de lega. 1. l. Aurelius. §. Titius testamento, vbi Bartol. ff. de libe. lega. l. si cognatis, vbi Bartol. ff. de rebus dub. Socin. in l. 1. column. 3. versic. secundus casus. ff. eod. ti. de rebus dub. Corn. in consil. 3. column. 2. versic. item necessitudo. in consil. 244. column. 6. post med. libr. 2. & in consil. 103. column. 2. versic. item quia legataria. libr. 4. Dec. in consil. 92. column. 1. & alibi sæpe. Quod procedit etiam in legato facto uxori, quod similiter late debet interpretari. l. vnum ex familia. §. pen. ff. de leg. 2. Bald. in consil. 459. Quidam instituto. libr. 1. & in consil. 209. Illa verba, in fin. lib. 3. Itaque cum legatum sit factum coniunctis, illud dicitur fauorabile & late interpretandum, consequenter appellatione ciuitatis in ista materia lata & fauorabili veniet etiam domus sita extra muros & in suburbiis. ¶ Nec obstat huic fundamento quod etiam aduersarij sunt coniuncti, & quod par videatur ratio affectionis erga omnes, ¶ ideo quod æqualis coniunctio præsumptionem excludit. l. non solum. ff. de ritu nuptiarum, quia respondeo quod hic non videtur par ratio affectionis erga omnes, imò affectionem longe maiorem habuit testator ad ipsos legatarios. primo ex priori nominatione, quia prius fuerunt vocati ad institutionem, ex qua priori nominatione maior arguitur dilectio. l. Lucius, vltima. ff. de hæred. instit. l. Prælius. §. si ff. de condi. & demon-

stra



fra. l. cum ita. §. fin. ff. de lega. 2. l. fin. Co. de verbo. signi. facit  
text. in l. quoties. ff. de usufruct. in l. haeredes mei. §. peto. ff. ad  
Trebellia. & in l. cum pater. §. peto. ff. de leg. 2. Ad idem text.  
in l. si ita legatum, in princip. ff. de leg. 1. ubi quando legatur  
duobus, primo nominatus eligit. Tradunt Ang. Imo. & scri-  
bend. in l. qui soluendo non erat seruus, per illum textum  
ff. de haered. institut. ubi quod ordo prioris denominationis  
demonstrat ordinem charitatis & maioris dilectionis. idem  
dicit Bald. in l. penult. in 3. oppo. C. de verbo. signi. & in leg. 1. C.  
de edictio diui Adri. tollen. Tradit Paul. de Castr. & in consil.  
121. Visa quadam petitione. column. 2. in fin. lib. 1. & in con-  
sil. 164. In praesenti causa, column. 2. in fin. lib. 2. Cor. in con-  
sil. 200. column. 3. post med. & in consil. 210. column. 2. circa  
med. lib. 2. Iason. in l. qui duos, column. 2. ff. de leg. 1. Secun-  
do maiorem affectionem habuit testator ad legatarios quia  
eos plus honorauit in tot praelegatis domorum & vinearum.  
Ita maiorem affectionem arguit Corn. in consil. 304. column.  
3. circa med. lib. 1. in consil. 161. column. 2. circa fin. lib. 2. &  
in consil. 167. column. 1. lib. 4. argumen. d. l. Publius. §. fin. de  
condict. & demonstra. & auct. hoc amplius. C. de fideicom.  
¶ Tercio arguitur maior affectio erga legatarios per agna-  
tionem, quia ipsi fuerunt cognomen & arma testatoris, cu-  
ius ipsius agnationis rationem testator habuit dum eos vo-  
cauit in domib. & vineis & communiter videmus quod te-  
statores ex nobili & antiqua familia ipsius agnationis ratio-  
nem habent etiam excludendi proprias filias. † & valet ar-  
gumentum ab eo quod communiter fieri consuevit in ma-  
teria praesumptionis & probationis gloss. & Docto. in l. neq;  
natales. C. de prob. Bald. in consil. 70. Appareat. colum. 2. lib.  
1. not. in c. 1. de cler. non residen. Nec alia ratio assignari po-  
test cur testator plus honorauerit legatarios quam agna-  
tos, quia respectu coniunctionis sanguinis illi de Scaram-  
pis nepotes ex forore erant proximiores, ergo ista ratio ag-  
nationis habetur pro expressa, iuxta dictum Bal. in l. quam-  
uis. C. de fideicommiss. & in l. maximum vicium. C. de liber.  
præter. cum simil. Stante igitur & praesupposita maiori di-  
lectione & affectione erga legatarios, cessat argumentum.  
l. non solum. ff. de rit. nupt. quod par ratio affectionis præ-  
sumptionem excludit, quia datur disparitas affectionis, ob  
quam disparitatem affectionis cessat dispositio. d. l. non so-  
lum, c. accedens, secunda, vt lite non contesta. Deci. in l. qui  
iurisdictioni. column. 4. ff. de iurisd. omni. iudic. Ex praemissis  
stat solidum fundamentum quod istud legatum late debet  
interpretari, & dicitur fauorabile ratione coniunctionis, a-  
gnationis, & maioris affectionis, consequenter quod in tali  
legato fauorabili appellatione ciuitatis etiam suburbia con-  
tinentur. ¶ Secundo principaliter late interpretari debet  
legatum de quo agitur quia factum est verbis vniuersali-  
bus geminatis nam verba vniuersalia etiam semel tantum  
prolata latissime interpretantur, & omnia comprehendunt  
quæ dici aut excogitari possunt quia qui totum dicit nihil  
excludit. l. Iulianus. ff. de l. 3. l. a procuratore. C. manda. l. om-  
nes. C. sine censu vel reliqui c. solitæ de maiori. & obediens.  
c. secundo de obser. ie iun. cap. si Romanorum. 19. distin. Et  
dicit Bald. in consil. 326. Rex Romanorum. colum. 3. circa fi-  
lib. 1. quod verba vniuersalia adeo, omnia comprehendunt  
vt nulla persona & locus nullus excipiat. Et dicit Dec. in  
consilio. 29. column. 2. in fin. quod comprehendunt verba  
vniuersalia omnia quæ excogitari possunt per l. in fideicom-  
missi. §. cum Polidius. ff. de usufruct. l. cum virum. C. de fidei-  
com. Quid dicemus ubi sunt verba vniuersalia geminata. l.  
Balista. ff. ad trebellia. Exiret consilium in volumen si de ef-  
ficacia verborum vniuersalium tam simplicium quam ge-  
minatorum scribere & cumulare vellem, sed non expedit  
quia satis est id tangere quod ipsum neminem arbitror ne-  
gaturum, verba vniuersalia large & late intelligi debere &  
multo magis stante geminatione. Hoc ita praesupposito quod  
istud legatum domorum late debeat intelligi propter ver-  
ba vniuersalia geminata, dico quod sumus in illa commu-  
ni regula & conclusione, quod in materia large & late in-  
terpretanda, appellatione ciuitatis veniunt suburbia & con-  
tinentia ædificia. ¶ Tercio in terminis quod ubi concurrat  
faueor coniunctionis & expressio verborum vniuersalium,  
appellatione ciuitatis veniant suburbia, immo & totum ter-  
ritorium, voluit Bal. in con. 357. Nota producit Turon. lib.  
5. ¶ Ex praemissis tollitur argumentum quod effectus ver-  
borum vniuersalium restringitur per verba sequentia in ci-  
uitate Saluciarum, quia dico quod si ciuitas in materia la-  
te interpretanda non restringitur ad ambitum murorum, sed  
comprehendit etiam suburbia & territorium, ergo dici nō

potest quod verba vniuersalia legati maxime geminata re-  
stringantur ad domos sitas intra muros ciuitatis imò ve-  
niunt domus etiam extra muros & in suburbiis sitæ ex quo  
verbum ciuitatis suburbia continet. Et sic argumentum &  
obiectione procederet quando sequeretur terminus omni-  
no restrictius praecedentium, sed terminus ciuitatis non  
est eiusmodi ex quo suburbia etiam comprehendit in ma-  
teria lata aut fauorabili prout hic. ¶ Quarto quod legatum  
restringi non debeat ad domos quæ essent intra muros ci-  
uitatis Saluciarum, arguitur, quia si fiat restrictio, illa ver-  
ba vniuersalia vbicunque sitæ sint, fient superflua & sine  
aliqua superatione, quia domus intra muros omnino venie-  
bant sub aliis verbis vniuersalibus omnes domos. Ideo ne  
verba illa vniuersalia vbicunque sint, nihil operentur, dicē-  
dum est quod verbum ciuitas, trahatur etiam ad suburbia,  
quia in legatis verba intelligi debent vt aliquid operentur  
l. si quando, in princip. ff. de leg. 1. ubi legatum factum uxori  
de rebus inter viuos donatis refertur ad donationem inua-  
lidam, quia referendo ad validam nihil operatur. ad idem  
text. in l. qui concubinam. §. qui hortos. ff. de lega. 3. Imo † in  
qualibet materia verba debent intelligi vt aliquid operen-  
tur, adeo quod nullum verbum debet esse superfluum si  
alius intellectus sanus possit accommodari. l. 1. in princip. &  
ibi no. ff. quod metus caus. l. 1. in fin. cum ibi not. ff. ad muni-  
cip. l. 3. §. 1. qui incipit non frustra intelligi debet sine affe-  
ctu aliquid operandi. Baldus in l. nec quicquam. §. de plano.  
column. fin. ff. de offic. procon. & in rubr. C. de contra. empt.  
in. nona. quæst. & ante Bald. gloss. in cap. solitæ. in verbo tan-  
quam, de maiori. & obediens. Amplius etiam syllaba intelli-  
gi non debet sine effectu aliquid operandi. gloss. & Bald. in  
d. l. 1. ff. quod metus caus. quam gloss. pro notabili ad hoc ci-  
tat Deci. in consil. 48. column. 2. post medi. & in consil. 626.  
column. 2. post medium. Ideo videmus quod multa veniunt  
in dispositione etiam contra naturam verbi, quando alias  
verba nihil operarentur. ob id legatarius venit appellatione  
hæredis quando alias verba essent superflua. Bald. in l. 1.  
quæst. 34. ff. de rerum diuisione. in c. 1. in princip. de prohib.  
alien. feudi per Feder. sequitur Dec. in d. consil. 158. column.  
2. in fin. Et generaliter verum est, quod verba potius impro-  
priantur seu improprie intelliguntur quam vt nihil ope-  
rentur. l. si vno in princip. ff. locati. l. si olei. C. locati. l. quibus  
diesbus. §. dominus. & quod ibi Bartol. ff. de cond. & demon.  
Ideo renunciatio priuilegio intelligitur renunciare iuri co-  
muni quando priuilegium nullum habet, & sic verba alias  
nihil operentur. l. 1. in fin. ff. si quis in ius voca. non ier. Deci.  
in ca. 1. in princip. column. 20. de iud. & tamen appellatione  
priuilegij nullo modo venit ius commune & tolleratur ista  
impropriatio potiusquam verborum superfluitas etiam in  
materia stricta prout in sententia. gloss. in l. & puto. ff. fam.  
ercis. Rom. in consil. 14. Idem de iure & patet in renuncia-  
tione quæ licet sit stricti iuris, tamen verba in ea improprian-  
tur quando alias nihil operarentur, vt supra dictum est  
in eo qui renunciat priuilegio, & in renunciatione tradit  
Bartol. in l. sed & si quis. §. quæsitum, column. 2. versic. quar-  
ta fuit opinio. ff. si quis cautio. ubi quod verba renunciatio-  
nis trahuntur ad casum fortuitum quando alias nihil ope-  
rarentur. sequitur Aret. in consil. 104. Breuitas column. 3. in  
fin. versic. vltimo hoc clare patet. Rursus hoc videmus in le-  
gatis quod in eis verba intelliguntur vt operentur, & tamē  
dictum est supra quod legata dicuntur stricti iuris. si verba  
trahuntur ad casum omnino improprium contra eorum  
naturam vt aliquid operentur, quid dicemus in verbo ciui-  
tas, quod non videtur, impropriari si comprehendat subur-  
bia tanquam eius accessoria? Et quod verbum ciuitas, in  
materia lata aut indifferenti, quæ potest se habere ad fauo-  
rem & odium seu in qua nulla ratio diuersitatis reddi po-  
test cur suburbia non veniant, illa comprehendit, voluit  
Fel. in d. c. Rodolphus, post Abb. & alios de rescript. Rursus  
si procedunt praemissa in simplici verbo vt intelligi debeat  
cum effectu alicuius operationis imò idem in syllaba, quid  
hic dicemus ubi sunt verba vniuersalia geminata quæ eni-  
xiorem & magis deliberatam ostendunt mentem dispo-  
nentis? c. & si Christus, de iureiu. gloss. fin. in c. si quis iratus.  
2. q. 3. si enim testator tantum legasset domos ædificatas in  
ciuitate Saluciarum, omittendo illa verba vniuersalia om-  
nes domos vbicunque sitæ sint, cui dubium quod venissent  
omnes domos intra muros. Itaque apponendo illa verba  
vniuersalia geminata omnes & vbicunque sitas, aut illa ni-  
hil prorsus operabuntur contra intentionem & delibera-  
tam mentem disponentis & contra omnes iuris regulas, aut



si velimus operari, necessario fateri oportet intellexisse testatorem etiam de domib. extra muros, & quod appellatione ciuitatis suburbia intelligerentur tanquam accessoria, ad ipsam ciuitatem. ¶ Quinto considero quod hic sumus in materia indifferenti in qua ratio diuersitatis reddi non potest cur testator magis voluerit legare domos intra muros ciuitatis Salutarum quam extra, quia quando locutus est de domibus Carmagnolæ, expressit etiam domum sitam extra ipsum locum, quæso quare magis voluerit testator legare domum extra locum Carmagnolæ quam extra muros ciuitatis Salutarum? ideo cum simus in materia indifferenti dicendum est appellatione ciuitatis etiam suburbia contineri per supradicta. Amplius dico quod maior ratio erat legandi domum extra muros Salutarum quia legatarii habitabant prout habitant Salutiis, non Carmagnolæ, ob id domus illa extra muros magis arridebat & arridet eorum votis & delectationi quam domus sita extra locum Carmagnolæ. Et si dicas, quare non expressit testator etiam de domo sita extra muros Salutarum sicut expressit de domo extra locum Carmagnolæ, dicam infra respondendo ad contraria. ¶ Sexto considero quod necessario oportet intelligere istud legatum etiam de domo extra muros Salutarum, quia domus quæ sunt intra muros sitæ, sunt in eodem loco sola via publica intermedia, & una domus consuevit seruire alteri. Ideo si testator solum intellexisset de domibus intra muros, non verisimiliter dixisset omnes domos vbicunque sitæ sint, quia dictio vbicunque, denotat multitudinem locorum. Idem enim est dicere vbicunque quod in quolibet loco, cap. fin. vbi Archi. de priuileg. libr. 6. cum simil. vt per Soc. in consil. 209. colum. 3. lib. 2. Ideo non videtur bona nec congrua locutio intelligere dictionem vbicunque, de domibus sitis in eodem loco sola via intermedia. & posito sitæ essent domus in duobus locis, adhuc non videretur congrua locutio dicere domos vbicunque sitas, sed tunc conuenirent verba in utroque loco vel in duobus locis sitas & tanto minus esset congrua locutio geminando verba vniuersalia omnes domos & vbicunque sitas, quæ geminatio videtur plusquam inepta & nullius sensus si referatur ad duas tantum domos, seu ad ædificia sita in duobus locis tantum. Pro quo in terminis adduco Bald. in l. in testamento. q. 7. C. de test. milit. vbi quod dictio omnes refertur ad plura quam duo secundum artem grammaticæ, quæ attendi debet, quid hic dicemus vbi testator legauit non solum omnes domos, sed etiam vbicunque sitas ædificatas ergo nisi velimus omnino violare rectam locutionem, necessario oportet dicere quod intellexerit etiam de domo extra muros, quod ipsum fundamentum videtur efficacissimum, nihil enim opus erat tot verbis vniuersalibus si non de pluribus domibus intelligebat quam de illis sitis in duobus locis. ¶ Septimo considero quod intra muros, ni fallor, Salutarum solum constat una domus ædificata, altera autem domus non videtur ædificiis perfecta, quod ipsum si ita verum sit in facto, res videtur sine dubio, quia dum dixit testator omnes domos ædificatas aliter verificari non potest legatum in plurali, nisi intelligendo de domo extra muros quia numerus pluralis vno contentus non est. l. vbi numerus. ff. de testib. l. fin. ff. ad trebel. reg. pluralis locutio. l. 6. consequenter dicendum est appellatione ciuitatis etiam suburbia contineri. ¶ Octauo ¶ una pars testamenti per aliam declaratur, & præcedentia per sequentia declarantur. l. si seruus plurium. §. fin. & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. l. si cui dulcia. ff. de tri. vino oleoque leg. cum simil. sed vbi testator locutus est de domibus Carmagnolæ quia ibi duas tantum habebat de vtraque mentionem fecit, Salutij vero quia plures habebat quam Carmagnolæ, magis vniuersaliter locutus est dicendo omnes domos & vbicunque sitas. si. n. voluisset testator se restringere ad domos intra muros, verisimiliter locutus non esset per tot verba vniuersalia sed in specie expressisset domos quæ essent intra muros, sicut expressit in specie de domibus Carmagnolæ quia duas tantum haberet. ¶ Nono nos habemus quod in ultimis voluntatibus attenditur voluntas testatoris etiam contra proprietatem verborum. l. non aliter. ff. de leg. 3. l. in conditionibus primum locum. ff. de condit. & demon. cum infinitis simi. & per Mode. in l. 3. Cod. de lib. præte. & alibi sæpe, sed voluntas testatoris non clare magis aut enixe apparere posset quam ex verbis vniuersalibus geminatis quæ præcisam vim habent & deliberatissimam mentem disponentis ostendunt vt supra dictum est. ¶ Decimo dispositio testatoris ita intelligi debet ne resultet contrarietas lege nam ad ea. ff. de co-

di. & demon. leg. sancimus. C. de testamen. immo receditur à proprietate verborum vt contrarietas fugiatur. Gemin. in consil. 122. circa med. Socin. l. 1. col. 3. circa princip. versi. unde habeamus dicere. ff. de leg. 1. cum infinitis quæ cumulare possem, sed laboriosum esset potiusquam subtile apud viros doctos. Sed nisi verbum ciuitas compræhendat suburbia, videtur in testatore contrarietas quod voluerit legare omnes domos vbicunque sitas ædificatas & non ædificatas & quod statim voluerit legatum restringere ad domos intra muros sitas. talis enim restrictio aperte repugnat & contrariatur illis verbis vniuersalibus geminatis. quod enim magis contrarium & repugnans quam legare, omnes domos & vbicunque sitas, deinde dicere quod solum voluerit legare domos intra muros? ¶ Undecimo ¶ voluntas testatoris declaratur ex verisimili quia præsumitur testatorem id voluisse quod verissime fit. l. Titius. §. Lucius, vbi Alexandr. & Moder. ff. de lib. & posthu. l. cum res, versicul. 1. ff. leg. 1. l. mulier. 1. in princip. ff. ad trebel. l. 3. Cod. de institut. & subst. l. fin. C. de posthu. hæred. insti. & qui arguit à verisimili, arguit à ratione naturali, quia verisimilitudo dicitur cognata naturæ. Bald. in consil. 180. Mortuo filio. libr. 3. & habetur verisimilitudo pro lege. Oldr. in consil. 13. Cum quæstio in fin. & sic allegans verisimilitudinem dicitur habere textum legis pro se ex quo lex mandat verisimilitudinem obseruari debere. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iuris. Sed quæso respondeat mihi qui in sola naturali ratione delectatur, quando intentio disponentis est aliquid excipere aut reseruare de eius dispositione an is consuevit verbis vti prægnantibus & vniuersalibus omnino contrariis & repugnantibus tali exceptioni aut reseruati? Profecto neminem id arbitror ausim dicere. Etenim qui aliquid reseruare aut detrahare de sua dispositione intendit, is aut verbis restrictis vitur aut saltem simplicibus, non vniuersalibus & adeo prægnantibus, itaque nullo modo est verisimile quod testator voluerit restringere Legatum ad domos intra muros ex quo verbis vsus est adeo amplis & prægnantibus. si enim intendisset reseruare domum extra muros & in suburbiis sitas, non verisimiliter dixisset omnes domos ædificatas & non ædificatas vbicunque sitas, sed simpliciter dixisset domos sitas in ciuitate Salutarum. ¶ Duodecimo domus sita extra muros Salutarum in suburbiis dicitur domus splendida nec parui pretij, itaque si intendisset testator domum tam nobilem excipere delegato verisimiliter talem exceptionem in specie fecisset, ne alias rem magnam & grandem neglectui dicatur habuisse, cum magna & notabilia soleant in specie declarari & exprimi. l. prætor ait. §. quod autem. ff. de iniuriis. l. eos C. de aquæ ductu. libr. 11. ideo in generali mandato non veniunt ea quæ sunt de maioribus. Calc. in consil. 3. in tit. de offic. vica. Similiter in generali impetratione de personatu, dignitate, vel officio non venit ecclesia cathedralis. Oldr. in consilio 185. Thema tale est, Titius canonicus. colum. 1. itaque cum domum tam amplam in specie non reseruauerit, imò legando domum vsus fuerit verbis amplissimis & prægnantibus, dicendum est quod intellexerit domum ipsam comprehendere. ¶ Decimo tertio si dicimus domum extra muros sub legato contineri, tunc verbum ciuitas, large intelligitur vt compræhendat suburbia & eius accessoria quod de facili fit in materia fauorabili vel indifferenti aut alias large interpretanda, vt supra dictum est, si autem dicimus domum ipsam extra muros in legato non venire, violamus verba vniuersalia geminata, illa restringendo contra eorum significationem & naturam. sed minus inconueniens est intelligere verbum vnum large vt comprehendat sua accessoria quam pluribus verbis geminatis tantam vim facere & illa violare per viam restrictionis, quia inter plura mala aut inconuenientia illud tolleratur quod minus est vt maius euitetur. c. veniens, qui cleric. vel vouen. c. denique. 4. distinct. c. hi qui. 26. quia. q. 2. si quod verius 33. q. 2. & facit quod dicimus, statutum ita intelligi debere vt minus corrigat ius commune quam sit possibile. l. si quando, in princip. C. de inoffi. test. sic etiam voluntas aut dispositio testatoris ita intelligi debet vt minus lædatur proprietas verborum quam sit possibile, sed minus malum est vnum verbum simplex large intelligere vt comprehendat sua accessoria quam verba plura vniuersalia & prægnantia violare & restringere. ¶ Ex præmissis abunde (vt arbitror) firmata est conclusio in fauorem legatariorum quod veniat domus extra muros, solum superest ad contraria respondere, quæ ipsa satis quidē ex præmissis dissoluta appareret, sed enim ad maiorem declarationem



clarationem respondeo in specie ad singula. Itaq; non obstat primum argumentum quod verbum ciuitas muris terminatur. & quod vbi verbum ciuitas proponitur nomini loci, restringitur dispositio aut legatum ad ea quæ sunt intra muros, quia illud procedit in odiosis & in materia stricte interpretanda secus in materia fauorabili aut late interpretanda, quia tunc veniunt suburbia, sed hic sumus in materia late interpretanda, cum ratione maioris affectionis erga legatarios coniunctos prius vocatos & magis honestos, & in quibus cognomen & agnatio testatoris conseruatum, tum ratione verborum vniuersalium & quidem geminatorum, per late supra adducta. ¶ Secundo respondeo quod ex quo legauit testator etiam domum extra locum Carmagnoliæ, plusquam verisimile est quod voluerit legare etiam domum extra muros Salutarum. imò maior ratio legandi militat in domo extra muros Salutarum vbi habitant legatarij. ¶ Tertio pro responsione ad argumentum repeti possunt omnia fundamenta suprafacta pro hac parte in fauorem legatariorum, quæ ipsa repetitio tadio esset ad laborem inutilem duntaxat pertinet. ¶ Non obstat secundum argumentum quod sicut expressit testator de domo extra locum Carmagnoliæ, ita expressisset de domo extra muros Salutarum, si illam legare intendisset, quia respondeo quod satis expressit domum extra muros Salutarum vtendo verbis vniuersalibus & ipsis geminatis, quæ ipsa nisi referantur ad domum extra muros nihil prorsus operantur. quod non est dicendum cum nulla syllaba intelligi debet apposita sine aliquo ministerio. & plusquam absurdum esset dicere quod testator superfluo & sine aliquo effectu locutus fuerit per verba adeo ampla prægnantia, quæ ipsa præcisam & omnino deliberatam ostendunt mentem disponentis, vt supra dictum est. ¶ Secundo respondeo quod expressum quid dicitur per verba vniuersalia, nam dicitur quid expressum verbis generalibus. Bar. & Do. in l. prætor ait, in prin. per illum tex. ff. de operis noui nuncia. & in l. 1. col. 2. ff. de vulg. not. in l. si. C. quod cum eo quanto fortius dicitur quid expressum per verba vniuersalia lōge maioris efficacitæ quā sint generalia l. 3. §. iuncta l. coiri. ff. pro socio. vbi quod plus est coire societate vniuersale omnium bonorum quā generaliter contractū societatis inire. similiter plus est dicere ab omni munere quā à munere simpliciter. ca. sunt nonnulli. l. 1. q. 1. gl. in ca. pastor. in verbo temporaliter. de donatio. & infinita referre possem de virtute verborum vniuersalium, sed hic operam non impendo cumulationi, quam ipsam tritici reuenditoribus relinquo. Et in terminis quod verba vniuersalia vim habeant specialis expressionis adduco Bartol. in l. 2. ff. de nouatio. vbi si quis promittit centum computato omni alio instrumento, dicitur facta nouatio, per illa verba vniuersalia, & tamen nouatio non inducitur nisi expresse & specialiter agatur. l. fin. C. de nouatio. Ad idem adduco Bartol. in l. 1. in fin. ff. si quis in ius vocat. non ierit, vbi quod paria sunt renunciaria omni priuilegio vniuersaliter, & renunciare priuilegiis in specie. Ad idem Soci. in l. Gallus. §. forsitan. column. fin. de libe. & posthu. vbi licet in potestate legitimandi concessa Comiti requiratur specialis expressio circa infantes vt eos legitimare possit. dicitur tamen in spem data potestas per verba vniuersalia & prægnantia quando dicitur quod possit legitimare spurios, adulterinos & alios quoscunque. Et idem tenet Socin. in l. quidam relegatus, column. 3. ff. de reb. dub. Dec. in consilio 316. column. 2. non obstat & in consil. 367. column. penul. in fin. versic. & quod verba priuilegij. Et profecto quando clare magis potuisset testator exprimere & declarare quod intendebat legare domum extra muros quam dicendo & omnes domos vbicunque sitas & ædificatas? Et licet dixerit in ciuitate Salutarum, illud non dixit restrictiue sed demonstratiue ad demonstrandum loca in quibus domos haberet, quia in dubio verba intelliguntur demonstratiue potiusquam restrictiue aut limitatiue. l. fin. §. Titia. ff. de lib. l. Bartol. in l. Centurio. column. 1. vers. sed quid si dixi. ff. de vulg. & in l. cum princip. §. mense. ver. quæro quid si testator. ff. de leg. 2. Ideo si fiat legatum annuum alicui pro suis necessitatibus peti posset legatum pro tempore præterito in quo cessauit necessitas, quia verbum necessitatibus stat demonstratiue non restrictiue. Cald. in consil. 21. column. 2. in tit. de testa. & tanto magis istud hic procedit quia intelligendo verbum ciuitate restrictiue verba vniuersalia præcedentia & ipsa geminata fierent superflua & pro nihilo apposita dicerentur, imò videretur resultare contrarietas & repugnantia in dispositio testatoris quod voluerit

legare omnes domos vbicunque sitas in ciuitate Salutarum & quod noluerit comprehendere domum in accessoriis ipsis ciuitatis sitam. ¶ Tertio respondeo retorquendo fundamentum quod in domibus Carmagnoliæ ideo expressit domum extra locum, quia ibi non habeat tot ædificia, sed duas tantum domos, vnā intus & foris, alteram ob id facilis fuit expressio, sed Saluciis plures habebat, ideo vsus fuit verbis vniuersalibus quorum natura est, vt ad plura duobus referantur, vt supra dictum est. inepta vero fuisset locutio vt verbis vniuersalibus circa duas tantum domos loci Carmagnoliæ. ¶ Quarto respondeo quod verbum ciuitas comprehendit etiam suburbia in materia fauorabili aut late interpretanda vel indifferenti vt supra totiens dictum est, ideo cum agatur hic materia fauorabilis & late interpretanda, dicendo de domibus ciuitatis, satis expressit de domo in suburbiis. ¶ Quinto respondeo quod ideo expressit testator de domo extra locum Carmagnoliæ quia locutus fuerat per verbum singularis numeri de domo Carmagnoliæ, ob id nisi expressisset de domo extra locum, illa non venisset in legato quia numerus singularis ad plura non refertur vt supra dictum est. sed vbi locutus est testator de domibus Salutarum locutus est per verba pluralis numeri imò & per verba vniuersalia & ipsa geminata, ideo non opus erat vltiori expressione, quia satis superque putauit testator expressum ex tot verbis vniuersalibus & prægnantibus. Et pro hac responsione adduco Corn. in consil. 244. circa fin. lib. 2. vbi quod testator de aliquo quandoque non exprimit gratia breuitatis. putans illud tacite & satis contineri per repetitionem aut coniecturas. Quid hic dicemus vbi non tacite per coniecturas tantum aut repetitionem continetur domus extra muros salutarum sed ex vi & natura verborum vniuersalium quæ omnia comprehendunt & trahuntur etiam ad casus improprios? Rursus vis & natura verbi ciuitas trahitur etiam ad suburbia in materia fauorabili, aut late interpretanda vel indifferenti. vt saepe dictum est. ¶ Sexto pro responsione ad argumen. adduco gloss. in cap. si forte, in verbo dignitatem. de elect. lib. 6. vbi gloss. dicit quod dispositio illius tex. non est trahenda ad beneficia simplicia, quia si de eis intelligi voluisset vel expressisset. vel generaliter locutus esset. & sic vulg. glossa quod vbi sunt verba generalia, non procedit argumentum dicta lege vniuersalis. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. quia satis dicitur quid expressum per verba generalia apta illud comprehendere. Quid hic dicemus vbi sunt verba non generalia, sed vniuersalia & ipsa geminata, quæ ipsa vim habent specialis expressionis vt supra dictum est. ¶ Septimo respondeo quod argumentum non procedit quando ratio dispositionis est generalis apta omnia comprehendere, quia tunc fit extensio ad omnia in quibus militat ipsa ratio. ita respondet gloss. in c. ex eo. in verbo episcopi, de elect. lib. 6. Sed vt supra dictum est. ratio ipsius prælegati domorum alia considerari non possit nisi conseruationis rationem magis habuit testator in domibus quā in aliis, quia domus continuæ habitantur. & in eis frequentior & continua magis est memoria agnationis. Ideo in plerisque locis sunt statuta præferentia agnatos cognatis in domibus, prout Taurini, & profecto si argumentum illius. §. si autem ad deficientis, passim admitteretur, in totum corrueret materia extensionis & nunquam fieret extensio, sed semper dici posset extensio fieri non debet, quia si voluisset disponens intelligere de alio casu aut in alia re, vtique sciuiisset exprimere, sicut expressit in alio casu aut in alia re. non dico tamen quod hic fiat extensio ad domum extra muros, sed dico quod domus extra muros comprehenditur sub verbis legatam amplis & prægnantibus. & quod verbum ciuitas in casu de quo agitur ad suburbia etiam pertineret. ¶ Octauo respondet quod illa expressio domus extra locum Carmagnoliæ facta est amplatiue in fauorem legatariorum, non restrictiue vt per eam restringeretur legatum de domibus Salutarum, Ideo ex illa expressione argui non debet in odium legatariorum. Ita Iass. in consil. 202. in fin. lib. secundo. vbi quod inclusio vnus non est exclusio alterius quando inducta ad vnum effectum operarentur contrarium. Et vltra Iassone in adduco Baldum in consilio 208. Quo est. col. 2. circa med. libro quarto. vbi quod inclusio vnus non est exclusio alterius, Quando aliquid includitur non ratione restringendi sed ne illud videatur neglectum cum inclusio specialiter esset prouidendum. modo inclusio domus extra locum Carmagnoliæ non est facta aut expressa gratia restringendi legatum de domibus salutarum sed gratia



ita ampliandi, ergo ex tali inclusione aut expressione non debemus arguere ad exclusionem domus extra muros Saluciarum ut illa non veniat sub legato. ¶ Non obstat tertium & vltimum argumentum quod in dubio testator censetur minus grauare heredem quam sit possibile, & quod sit interpretatio legati stricte contra legatarium in fauorem heredis. quia illud non procedit quando fit legatum coniunctae personae vel ei ad quem testator magnam habeat affectionem, quia tunc fit interpretatio contra heredem ut supra probatum est, sed hic concurrunt coniunctio sanguinis, agnationis fauor, & magna affectio, ut supra abunde dictum est. ¶ Secundo respondeo quod argumentum procedit quia haeres censetur magis dilectus quam legatarius, ideo fit interpretatio pro persona magis dilecta, sed hic legarij etiam ipsi aequaliter sunt haeredes, & vitra titulum institutionis fuerunt etiam praedilecti in tot praelegatis non tenuis pretij, ideo tale praelegatum interpretari debet in fauorem ipsorum legatariorum contra alios cohæredes etiam cessante ratione coniunctionis, sanguinis & agnationis. ¶ Postremo considero in fauorem legatariorum quod ipsi magis indigebant & indigent domo illa extra muros quam domibus intra muros saluciarum, quia intra muros domum habent omnium celeberrimam & amplissimam, quod ipse testator coniunctus & concuius minime ignorabat, itaque dicendum est quod intentio testatoris fuerit domum illam extra muros, cuius magis indigerent legatarij sub legato comprehendendi, quia dispositio testatoris ita intelligendi debet ut censeatur prouisum in casu magis necessario. Bal. in consil. 35. Pater filio. colum. secunda libro secundo per textum in lege prima. §. quid ergo. ff. de ventre insp. & in l. quod labeo. ff. de card. edi. & profecto non sine causa & ministerio locutus fuit testator, per verba tam ampla & pregnantia circa legatum domorum. ¶ Ex praemissis. splendidissima facta videtur causa legatariorum, in quorum fauorem de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Sauiliani 7. Februarij. 1547. quo tempore nives immodicæ ceciderunt per dies duos continuos & vltra supra viuientium memoriam, eadem ipsa die mulier quædam Sauiliani peperit infantem habentem duo capita & brachia tria, duo videlicet à lateribus, tertium rectum inter duo capita digitos habens duplicatos, baptisma collatum est ambobus capitibus, & Ioannis nomen impositum utriusque. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I.V.D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Quomodo ius offerendi competat ratione hypothecæ.
- 2 Hypotheca contrahitur eo respectu quo reuocari potest.
- 3 In re legata competit legatario hypotheca quatenus, &c.
- 4 Cessante pignore, cessat eius confirmatio.
- 5 Res aliena hypothecari non potest.
- 6 Generalis hypotheca non comprehendit impossibilia hypothecanti.
- 7 Actiones personales non transeunt in singularem successorem.
- 8 Ius offerendi dicitur ius reale competens ratione hypothecæ quo iure agitur hypothecaria.
- 9 Haeres heredis dicitur haeres primi testatoris.
- 10 Contractus ab initio sunt voluntarij, ex post facto necessarij.
- 11 Res semel extincta, amplius non reuiuiscit.
- 12 Facilius quid conseruatur in esse quam amissum aut extinctum recuperetur.
- 13 Duo contractus incontinenti facti vnus post alium dicuntur correspetiui.
- 14 Vbi inquietatur emptor per actionem hypothecariam non agit emptor de euictione, sed auocatur possessio.
- 15 Fortius declaratur voluntas factis quam verbis.
- 16 In qualibet materia attendi debet verisimilitudo.
- 17 Dolus arguitur ex silentio.

## CONSILIUM CCXCVIII.

Consilium, ut vberrimum, ita vtilissimum in materia iuris offerendi pro Magdalena Pia, ex Sauiliano contra Ferminum Didoli.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Ferminus Didoli ex Sauiliano emit quædam prædia à Francisco Pia de eodem loco quæ ipsa postea vendidit Ioanni Baptistæ & aliis de Molineriis fratribus, mortuo dicto Francisco Pia, Magdalena eius uxor egit hypothecaria contra dictos de Molineriis tanquam possessores bonorum hypothecatorum fertur sententia in fauorem ipsius Magdalene agentis, qua lata rei condemnati transigunt cum ipsa Magdalena & eidem cedunt & remittunt ipsa bona pleno iure, ipsi autem possessores condemnati indemnes fiunt per dictum Didoli auctorem eorum. Quibus omnibus ita gestis & impletis dictus Didoli ad iudicium prouocauit memoratam Magdalenam utendo iure offerendi petendo bona ei remissa per emptores oblati dotibus. Quæritur quid iuris?

¶ Videretur dicendum prima fronte esse locum iuri offerendi. & considero quod duplex in hac materia videtur ius offerendi, vnum quod competit possessori conuento hypothecaria & istud competit cuilibet possessori etiam malæ fidei & iniusto. l. Paul. §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypothec. sol. gloss. in l. mulier, in verbo iustus. ff. qui potior, in pig. ha. Ang. in §. item si quis in fraudem, column. penult. ante medium. inst. de act. dec. Nea. decis. 259. in fin. & ratio est quia creditor agens hypothecaria non concludit ad rem præcise, sed quousque solvatur debitum, itaque si possessor etiam iniustus offert debitum, id facit ex voluntate creditoris, & istud ius offerendi competens possessori solum durat vsq; ad litis contestationem in causa executionis iudicati. Bart. in l. stipulationes non diuiduntur, col. pen. sed iuxta prædicta moueo vnum dubium. ff. de verb. obli. & in l. si quis stipulatus fuerit decem in melle, in fin. de solu. tradit Bald. in consil. 109. quilibet col. 2. libr. 3. dec. Neap. decis. 187. vbi tamen voluit afflicti admitti purgationem moræ. Alterum est ius offerendi competens creditori non ratione possessionis sed ratione hypothecæ, puta si debitor priori creditori pignus vendiderit aut insolutum dederit, nam potest secundus creditor pignus auocare à priori creditore offerendo debitum, ut habetur in l. 1. C. si antiqui. cred. pign. vend. Potest enim secundus creditor liberare pignus à primo credito & confirmare suam hypothecam ut habetur in l. potior. §. fin. ff. qui potior. in pig. ha. & l. 1. C. eod. tit. & istud ius offerendi competens creditori hypothecario videtur introductum ratione æquitatis ut si pignus plus valeat quam sit creditum aut ius prioris creditoris, pertineat illud plus ad posteriorem creditorem, satis enim visum est si creditor prius ius suum consequatur. ¶ His ita præmissis & consideratis dicendum videtur quod licet non competat Fermino agenti ius offerendi ratione possessionis, facta iam ad integrum executione iudicati cessisque & remissis bonis per emptores condemnatos ipsi Magdalene. ¶ Competere tamen videtur ex altero capite, id est ratione hypothecæ cum sit creditor hypothecarius habens in offerendi contra ipsam Magdalenam priorem creditricem per d. l. potior. §. fin. ff. qui potior. in pig. ha. l. 1. C. eod. tit. Imò competet tale ius Fermino, etiam si Franciscus Pia debitor talia bona insolutum dedisset ipsi Magdalene. d. l. 1. C. si antiqui. cred. à fortiori videtur competere nulla facta cessione aut remissione per ipsum debitorem. ¶ Nec dicatur quod hypotheca non videatur contracta in bonis venditis ipsi Fermino per dictum debitorem Franciscum Piam quasi non consistat pignus in re propria ipsius Fermini in quem dominium transferebatur ipsorum bonorum. l. neque pignus. ff. de reg. iur. quia istud non procedit quando res non sit propria irreuocabiliter, nam eo respectu quo reuocari potest, contrahitur hypotheca lex sextante. §. Latinus. vbi Bart. ff. de except. rei iudi. not. idem Bartol. in l. si finita. §. Iulianus. col. penult. circa med. ff. de damno infe. Soc. in l. 1. col. fin. ff. de le. 1. Ideo videtur quod etiam in ipsis bonis emptis constat hypotheca, & quod obligatio bonorum Francisci Pia venditoris generaliter facta, trahitur etiam ad ipsa bona vendita quatenus reuocari poterant ab ipso Fermino emptore per Magdalenam priorem creditricem, videmus etiam quod licet dominium rei legatæ transeat in legatarium recta via à morte testatoris. l. à Titio. ff. de furtis, tamen in re legata competit legatario hypotheca quatenus non sit res legatarij irreuocabiliter & quatenus potest ab eo reuocari, ut habetur per Scri. in d. l. 1. vbi Soc. colum. si. ff. de leg. 1. ¶ Equè non videtur ob stare desiderio ipsis Fermini quod emptores dictorum bonorum habentes causam ab ipso Fermino bona à cesserint & remiserint dictæ Magda-



Magdalena priori creditrici, quia talis cessio aut remissio nocere non debet ipsi Fermino venditori. reg. non debet. ff. de reg. iur. l. si defensor, in prin. l. si sine, in fi. ff. de interro. act. l. si quis in suo. §. legis. C. de inofi. testa. c. non debet. de regu. iur. lib. 6. cum sim. itaque non videtur fuisse in facultate ipsorum de Molineriis derogari hypothecæ ipsius Fermini & iuri offerendi eidem Fermino competenti virtute talis. hypothecæ. quod maxime videtur procedere quia coactus fuit Ferminus emptores indemnes præstare ob causam euictionis, ideo cum vniuersum onus illius actionis hypothecariæ ad personam ipsius Fermini reciderit, in hoc ipso saltem videtur releuandus vt facultate iuris offerendi non defraudetur. l. eum qui, in prin. ff. de iure iu. Alias addi videtur afflictio contra. l. diuus. ff. de offic. præsidii. l. tam dementis. C. de naufra. lib. 1. r. cum sim. ista sunt quæ adduci posse videntur in fauorem dicti Fermini. ¶ Sed præmissis & aliis similibus quæ adduci possent, non obstantibus, contrarium puto de iure verius, quod immo ius offerendi nullo modo competat dicto Fermino agenti. Et pro fundamento cōsidero quod ius offerendi competens non possessori conuento actione hypothecaria sed creditori posteriori, solum datur creditori hypothecario. l. cum tibi, vbi Salic. ita summat. C. qui potio. in pign. hab. l. nulla. C. de solu. Fed. de Senis in consi. 226. Quæstio. videtur. Bal. in consi. 84. Præmittendum est ad euidenciam quod quando constante matrimonio. col. 1. post me. ver. restat ergo videre li. 3. vbi quod nascitur ius offerendi propter hypothecam & ei deseruit & durat tanto tempore quantum durat hypotheca. Idem probatur in d. l. 1. C. si anti. credi. vbi quod competit ius offerendi secundo creditori ad confirmandum eius pignus, ergo ¶ cessante pignore cessat confirmatio eius. c. cum cessante. de appellatio. & cessante præsupposito cessat dispositio loquens de ipso præsupposito. gl. in l. mancipia, in vers. aduocandum. C. de seruis fugi. vbi lac. But. Sali. & Ful. quam gl. pro no. ad hoc citat Soc in l. 1. §. si is qui. 400. col. 2. ff. ad Treb. Dec. in ca. constitutus. col. 2. de rescri. & in consi. 201. col. 2. & alibi sæpissime. Sed ius offerendi datur præsupposito pignore quod confirmetur per ipsum ius offerendi, ergo cessante præsupposito cessabit ius offerendi. Iam datur ius offerendi respectu pignoris vt illud confirmetur sublato credito antiquiori per ius offerendi, ergo cessante pignore, cessabit & ius offerendi necessario, quia in corresponsiuis si vnum cessat, cessat & alterum. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l. si. de acceptila. l. Clemens. §. 1. de here. insti. l. filio. §. ma. & l. alumna. §. Seia. ff. de adim. lega. Postremo, materia iuris offerendi tractatur in titulis in quibus pignoribus agitur, ergo datur intelligi quod non competat nisi creditori hypothecario. l. imperatores. ff. de in diem adiectio. Sic in simili arguit gloss. in c. 1. in prin. in gloss. 2. de of. dele. lib. 6. vbi quod conservatores dicuntur habere iurisdictionem delegatam quia eorum materia ponitur in tit. de offi. dele. sequitur Gemi. in consil. 75. col. 1. Alibi etiam in simili à titulis & rubrica arguit idem Gemi. in consil. 87. post prin. quod vnio ecclesiarum dicitur alienatio, quia ponitur materia vnionis in titulo de reb. eccle. nō alie. ¶ Hoc ita præsupposito quod non competat ius offerendi per viam agendi creditori nō hypothecario, dico quod non potest competere huic Fermino in quo non reperitur hypotheca in bonis in quorum nomine agitur & quidem clarissima res est quod ad bona alienata per Franciscum Pia ante venditionem factam ipsi Fermino. quæ ipsa bona antea alienata nullo modo potuerunt hypothecari eidem Fermino tanquam aliena & translata in priores. ¶ res enim aliena hypothecari non potest. l. aliena res, & l. rem alienam. ff. de pig. act. l. qui filios. C. quæ res pig. ob. pos. toto ti. C. si aliena res pig. data sit. Hinc videmus quod agens hypothecaria tenetur probare rem hypothecatam fuisse in dominio debitoris hypothecantis de tempore hypothecæ. l. cum res. C. si aliena res pig. data sit. Bart. in d. l. rem alienam. ff. de pign. actio. Bald. in consil. 255. in causa super bonis. lib. 5. quod declarat idem Bald. in consil. seq. 256. & posito sufficeret probari de possessione debitoris hypothecantis ( quia ad præsens tractare non intendendo ) adhuc succumberet Ferminus quod ad ista bona antea alienata quia de tempore suæ hypothecæ Franciscus Pia non possidebat ista bona antea alienata, sed illa possidebantur per antiquiores emptores & quod res prius alienata hypothecari non possit. tex. est in l. quæ prædium. C. si aliena res pig. data sit. si talis res in specie hypothecari nō potest, multominus veniet in generali hypotheca ¶ quia

generalis hypotheca non comprehendit impossibilia hypothecanti vt in terminis hypothecæ est tex. in l. spem. C. quæ res pig. obli. pos. Quod est generale in qualibet dispositione vt in ea non censetur comprehensa, quæ sunt impossibilia disponenti. l. quanquam. ff. de ritu nuptiarum. l. si pater. ff. de his quæ in frau. cred. l. Lucius. §. pe. ff. ad mun. c. tua, de decimis. c. a nobis. vbi Abb. in tertio no. de sent. excom. Bart. in l. si quis sub conditione, in fi. ff. de condi. & alibi sæpe Docto. Ex alio clarissime succumbere debet Ferminus quod ad ista bona quia creditor agens hypothecaria debet probare rem fuisse prius hypothecatam quam tertio possessori conuento alienatam. l. de rebus. vbi Cyn. & Bald. C. de dona. ante nup. sed istud non solum probari non potest, sed etiam apparet de contrario, itaque nescio quo ore aut quo spiritu potuerit Ferminus experiri ad ista bona antea alienata per ius offerendi. Sed dominus aduocatus partis illud fortiter sustinere tentauit competere ius offerendi creditori etiam chirographario, allegando Paul. de Cast. in d. l. si res, col. pen. vers. pone. ff. de leg. 2. vbi Pau. de Cast. dicit totum contrarium, bene dicit Pau. posse creditorem chirographarium pignus redimere offerendo debitum, sed tamen talis luitio pignoris non proderit offerenti vt illud consequatur, sed proderit vel debitori vel alij creditori posteriori hypothecario. & quod poterit creditor chirographarius agere neg. gest. contra debitorem cuius negocium vtiliter gessit pignus liberando & pro eo soluendo, iuxta. l. soluendo. ff. de neg. gest. ¶ Videndum est modo de aliis bonis. In quibus idem puto non competere ius offerendi. Et considero quod licet creditor vendens re sibi hypothecatam non tanquam creditor aut iure creditoris, iuxta text. in l. si conuenerit. ff. de pign. act. in §. 1. insti. quibus alie. licet vel non. & in l. si. C. de iure dot. impet. non transferat ius hypothecæ in emptorem. l. si cum venditor in fi. princ. ff. de euic. vbi quod emens à creditore qui non vendidit iure creditoris, ius pignoris non consequitur nec seruianam habet istud tamen non procedit quando creditor vendit rem cum omnibus iuribus sibi competentibus in ipsa re, quia tunc transit ius pignoris, quod alias non transiret. ita in terminis tradit Pau. de Cast. in consi. 332. Vifa supra scripta facti narratione. colum. 2. post med. lib. 2. per tex. in l. si res quam à Titio. ff. de euic. Comprobatur istud ¶ nam actiones personales non transeunt in singularem successorem. l. quædam. §. is autem. ff. de edendo. l. 3. in fi. ff. viufr. quemadmodum cauet. l. eum, in prin. ff. de furtis. Bar. in l. si tertius. §. si quis prius. ff. de aqua. plu. arcen. sit istud tamen non procedi si cedantur iura emptori aut singulari successori in specie aut in genere cedendo rem cum omnibus iuribus venditori aut cedenti competentibus in re aut propter re Bar. in l. 3. circ. med. C. quod metus cau. Pau. de Cast. in consi. 270. Vifo puncto. col. fin. circa med. & in consi. 332. Vifa supra scripta facti narratione. col. 2. post medium. Addo Bar. in l. Iulianus, in fin. ff. de verb. obl. & in l. si pro re. §. 1. ff. de euic. Et quod scribit Bal. in consi. 287. Dicta mulier. col. 2. lib. 4. vbi successor singularis potest agere pro spolio commissio contra eius authorem quando ipsi successori generaliter sunt cessa iura authoris. per text. in l. 1. quod si in diem. §. Iulianus. ff. de peti. hæredita. Si in generali cessione veniunt cessiones personales multo magis veniunt iura realia, quæ de sui natura transeunt in singularem successorem, licet expresse non cedantur in specie nec in genere. l. fin. ff. de ope. no. nun. vbi Bartolus. facit text. in lege tertia. §. opus. in fine. ff. de superficiebus tradit Bartolus. in dicta lege si tertius. §. si quis prius, vbi etiam quod transeunt iura in rem scripta. ¶ Sed ius offerendi dicitur ius reale competens ratione hypothecæ quo iure agitur hypothecaria. dicta lege prima. C. si antiqui. credito. Sen. Ferminus Didoli in venditione facta ipsis de Molineriis cessit eis omnia iura sua consequenter ius hypothecæ & ius offerendi translatum fuit in ipsos de Molineriis, ergo post translationem ipsorum, amplius experiri pro eis non potest, sed opponi potest exceptio cessisti iura tua alteri, ex quo facta est cessio ad commodum ipsorum cessionariorum aut emptorum habentium causam ab ipso Fermino. Bartol. in l. si cum emptorem, in fin. ff. de pact. & in l. factam. §. si hæres. ff. ad Treb. Gui. Papæ. quæst. 530. & q. 566. & sic apparet quod post cessionem posset opponi de iure tertij tanquam exclusio iuris agentis ipso iure. l. si. C. de rei vend. Barto. in l. 2. ff. de exc. rei iud. Amplius dico ex quo Magdalena causam habet ab ipsis emptoribus potest te tueri & excipere de iure ipsorum emptorum licet illud non

Cons. Crau. 2. ars.

Hh esset





esset exclusiuium iuris fœminini agentis ipso iure, Dy. Bar. & Bald. in l. 2. ff. de excep. rei iud. Paul. de Cast. in consil. 369. viso & examinato diligenter. col. 2. circ. med. li. 2. Nescio igitur videre quomodo potuerit Ferminus experiri ad ius offerendi translatis iuribus in alios. ¶ Secundò principaliter considero quod Magdalena Pia dicitur habere causam ab ipso Fermino mediantib. personis ipsorum de Molineriis  
9 successorum particularium ipsius Fermini, † sicut dicitur de hærede hæredis, quod dicitur primi testatoris. l. si. C. de hære. insti. & istud sine dubio procedit, quia isti emptores cesserunt omnia iura eius competentia ipsi Magdalene quo casu adeo dicitur Magdalena causam habere ab ipso Fermino, quod si ab alio controuersiam pateretur, posset statim & immediatè litem denunciare ipsi Fermino auctori auctorum suorum & eum cogere ad defensionem litis Bar. in l. si pro re. §. 1. in fi. ff. de euiçtio. & in d. l. Iulianus, in fi. ff. de verb. ob. per tex. in d. l. si res. ff. de euiçt. hoc ita præsupposito quod ipsa Magdalena dicatur habere causam ab ipso Fermino, dico nullo modo audiendum eum esse in iure offerendi quod non competit ei, qui rem alij celsit aut remisit, ob id si debitor rem hypothecatam vendit aut insolutum dat creditori, non audiretur debitor volens offerre creditori & recuperare re d. l. prima. C. si antiq. cred. † Cōtractus enim ab initio sunt voluntarij, ex post facto necessarij. l. sicut. C. de act. & ob. cum sim. Itaq; nihil refert an Ferminus res ipsas immediate cesserit ipsi Magdalene aut mediate mediantib. primis emptorib. & si stante cessione facta p ipsos de Molineriis ipsi Magdalene posset ipsa Magdalena agere contra ipsum Ferminum de euiçtione, à fortiori eundem Ferminum agentem potest repellere. l. vendicantem. ff. de euiçtio. ¶ Tertio considero quod ratio cur in venditione facta per creditorem simpliciter nō iure creditoris, non veniat ius hypothecæ competens creditori vendenti, non est quia iura realia non trāseunt ad singularem successorem sine cessione expressa, nam imò transeunt licet expresse nō cedantur. d. l. si tertius. §. si prius. ff. de aqua plu. arcen. vbi Bar. habetur in d. l. si. ff. de ope. noui nunc. & tradit Pau. de Cast. in cons. 439. Ad euidentiam quæritur. col. 2. lib. 2. Amplius non solum transit ius reale sed etiam pactum factum occasione rei trāsit ad singularem successorem quò ad ius excipiendi. l. si post. ff. de consti. pecu. Bar. in l. si tibi. §. cum possessor. ff. de pactis. Pau. de Cast. in cons. 328. Visis & consideratis omnibus. col. 2. post med. li. 1. imò cogi potest auctor singularis successoris ad cedendum ius competens ex tali pacto ipsi singulari successori ad effectū agendi. gl. si. in l. si. §. si sub vna. ff. de ver. ob. Ratio igitur cur non transeat hypotheca in emptorem ementem à creditore vendente non iure pignoris, est quia per talem venditionem pignus dissoluitur, ex quo creditor vendens accepit pretium, istam rationem assignat tex. in d. l. si cum venditor, in prin. ff. de euiçtio. itaq; si per alienationem factam per Ferminū dissoluta est hypotheca eius in bonis venditis quomodo potest experiri ad ius offerendi quod competit ratione hypothecæ & quod sine hypotheca considerari nō potest? Arguam igitur in hoc tertio fundamento à sufficiēti partium enumeratione. Aut per venditionem Fermino hypotheca soluta non est in bonis ab eo venditis, & habeo intentum, quia tunc ius reale hypothecæ transiit in emptores etiam si iura competentia ratione bonorum cessa expressa non fuissent vt supra visum est, multo fortius facta expressa tali cessione consequenter ius offerendi ab hypotheca descendens in ipsos etiam emptores translatum est vt ad illud venditor experiri amplius non possit. Aut soluta est hypotheca per talem venditionem & æque intentū habeo, quia sublata hypotheca necessario tollitur & ius offerendi. ¶ Nec dicatur quod licet extincta sit hypotheca per venditionem rei simpliciter factam non iure creditoris, d. l. si cum venditor. ff. de euiçtio. illa tamen reuiuiscat auocatis bonis per Magdalenam in iudicio hypothecario,  
11 quia respondeo quod † res semel extincta, amplius nō reuiuiscit. l. qui res. §. aream. ff. de solu. nec obst. quod supra dictum est, non extinguere hypothecam ex dominio superuenienti quando non fit res creditoris irrevocabiliter, quia aliud est hypothecam non extinguere aliud quod extincta  
12 reuiuiscat. † facilius enim quid conseruatur in esse quam amissum aut extinctū recuperetur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. 1. §. causam. ff. de postulan. l. vsu retinetur. ff. quemadmodum serui. amitt. l. sicut. §. si. ff. quod cuiusq; vniuer. nom. Et in terminis hypothecæ quod semel extincta amplius non reuiuiscat est tex. in l. fin. vbi Bald. C.

de remis. pi. vbi iure pignoris semel soluto, quia consensit creditor eius alienationi, illud non reuiuiscit licet redimat debitori pignus alienarum. ¶ Secundò respondeo, quod vbi in præiudicium veritatis pignus solutum posset reuiuiscere, talis pignoris resurrectio cederet ad vtilitatem emptorum non venditoris, quia (vt dictum est) transeunt iura realia in emptores. ¶ Quarto cōsidero in fauorē Magdalene fundamentum vnum iudicio meo efficacissimū & ineuitabile lata sententia in actione hypothecaria in fauorem ipsius Magdalene contra ipsos de Molineriis, Ferminus venditor, & ipsi de Molineriis emptores inuicem transegerunt, quia Ferminus indemnes eos præstitit, deinde inuicem se quitauerunt occasione ipsorum bonorum super quibus in hypothecario iudicio fuerat pronunciatum. Qua quitatione stante, nemo dixerit, ipsos de Molineriis non secutos factos, & quod aduersus eos ius offerendi proponi non potuisset si bona retinuissent, & Magdalene creditrici soluere æstimationem bonorum maluissent. Modo dico, quod pactum factum cum ipsis de Molineriis occasione istorum bonorum transit ad ipsam Magdalenam habentem causam & titulum singularem ab eis quo ad ius excipiendi & quod ipsa ita potest excipere contra ipsum Ferminum, & se iuuare illo pacto sicut poterant ipsi de Molineriis cedentes quia vt supra dictum est, pactum factum occasione rei transit ad singularem successorem quo ad ius excipiendi. d. l. si post. ff. de consti. pecu. Bar. in d. l. si tibi. §. cum possessor. ff. de pactis. Pau. de Cast. in d. cons. 329. col. 2. post med. lib. 1. Et in hoc quarto fundamento aduertatur obsecro ad calumniam seu duritiem istius Fermini agentis. Si ipsi de Molineriis emptores non remisissent ista bona ipsi Magdalene, sed retinuissent soluta eorum æstimatione iusta naturam hypothecæ, non est dubiū, quod eos molestare non posset nec vti contra eos iure offerendi. qua igitur conscientia aut qua æquitate tantopere contendit inquietare ipsam Magdalenam quæ ipsa successit in locum ipsorum de Molineriis? Quotiens considero ad istud fundamentum, qui aliud sentiunt, eos ipsos per tenebras duci existimen, si non aliter lucis suæ rationem reddant. ¶ Quintò considero quando Ferminus venditor transegit cum ipsis de Molineriis emptoribus illico & incontinenti ipse de Molineriis coram eisdem testibus cesserunt & remiserunt ipsa bona eidem Magdalene quo casu  
13 † considero quod isti duo contractus incontinenti facti vnus post alium dicuntur correspectiui, id est vnus factus contemplatione, & respectu alterius, & habent relationem ad inuicem, ita quod vnus non esset factus sine altero. Bal. in l. perens. col. pe. C. de pactis. Ideo si mulier donat aliquid hospitali, & incontinenti hospitale obligat ad dandum aliquid mulieri singulis annis, censetur hospitale hoc fecisse respectu præcedentis donationis, ideo non dicitur donatio pura sed ob causam. Similiter si maritus confitetur habuisse dotes, & sequitur incontinenti promissio ipsarum dotium, censetur facta confessio respectu illius promissionis. tradit Socin. in cons. 156. col. 4. vers. ista enim simul, & latius in cons. 274. vers. confirmatur hoc quia ex quo. lib. 2. Actus enim qui incontinenti sequitur declarat qualis fuerit voluntas in præcedentibus. l. si ventri. §. fin. ff. de priui. credi. & contractus sequens incontinenti præsumitur factus occasione eorum quæ immediate præcesserunt. Alexand. in cons. 43. lib. 1. cum sim. vt per Decium in cons. 245. col. 3. in cons. 265. col. 2. ver. 3. aduertendum, & in cons. 279. col. si. Ideò videtur quod illa conuentio facta inter venditor rem Ferminum & emptores facta fuerit contemplatione remissionis postea & incontinenti per ipsos emptores dictæ Magdalene factæ, & quod ideo conueniret Ferminus cum ipsis emptoribus vt ipsi emptores liberè possent conuenire & concordare cum ipsa Magdalena, & eis remittere bona hypothecata. Immo isti duo actus incontinenti celebrati. vnus post alium non solum censentur correspectiui, & celebrati vnus respectu alterius, adeo quod vnus sine altero factus non esset, sed amplius reputetur pro vno actu & perinde est ac si in vno & eodem contractu omnia gesta essent. l. hæredes palam. §. vno contextu. ff. de testa. l. cum antiquitas. C. eo. ti. las. in cons. 230. col. 2. li. 2. & incontinenti in materia ista factum quid dicitur quod fit eadem die, vt per Cor. in cons. vlti. in prin. li. 1. & in cons. 36. col. 2. cir. me. li. 2. fortius voluit Anch. in cōf. 434. Ex narratis superius, col. 2. ver. præterea aduertendum quod etiam incontinenti factum dicitur in hac materia correspectiuationis quod fit die sequenti, sed hic nullum habitum est interuallum. Infer-  
tur ex



tur ex præmissis quod remissio facta per ipsos emptores Magdalene incontinenti post conventionem factam cum ipso Fermino, dicitur facta de voluntate & consensu expresso ipsius Fermi & consensus Fermi expressus in prima conventionem censetur inesse in remissione bonorum incontinenti secuta, quia quæ incontinenti fiunt, censentur inesse. l. iurisdictionum, §. quinimo. ff. de pact. l. lecta. ver. dicebam. ff. si cert. petita. & profecto ipsi de Molineriis emptores nunquam fecissent talem remissionem bonorum sine voluntate & consensu ipsius Fermi quod etiam de iure præsumitur, quia ut dictum est, quæ incontinenti fiunt, censentur correlative adeo quod vnum non fieret sine altero.

¶ Stante igitur voluntate & consensu ipsius Fermi in tali remissione, non est dubium, hypothecam omnem (si qua adhuc competiisset) fuisse sublatam quia tollitur hypotheca quando alienatur res hypothecata de consensu creditoris. l. quarta. §. primo. l. si ut. §. si voluntate. l. Lucius. & l. sequen. ff. quibus mod. pign. vel hypot. solui. cum simil. sublata igitur hypotheca tollitur omnis effectus, qui ab ea produci solet, & sic ius offerendi quod nascitur & procedit ab hypotheca, quia sublata causa tollitur & causatum. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iur. iuran. l. fina. C. de nupt. cum simil. ¶ Omitto quod probatur Ferminum eum fuisse, qui dictam conventionem factam inter emptores & Magdalenam fieri procuravit, cum molestaretur ab ipsis emptoribus, ut eos indemnes præstaret & bona hypothecata liberaret. ¶ Sexto quod Fermino agenti non competat ius aliquod offerendi, adduco duos tex. in terminis in l. quoniam liberum. C. de compensa. & in l. cum tibi. C. de evictionibus. Pro quorum iurium faciliiori

4 intelligentia & inductione considero quod ubi inquietatur emptor per actionem hypothecariam à creditore, non agit emptor de evictione contra venditorē quasi res euincatur, quia res ipsa per hypothecariam non euincitur sed tantum auocatur possessio ab emptore donec creditori agenti solvatur debitum petatum aut litis æstimatione. d. l. si cū venditor. ff. de euic. Ita gl. no. l. qui rem. & in l. ex his prædictis. C. de euic. Et nisi venditor liberet rem venditam ab onere hypothecæ, tenetur emptori ad interesse. Ang. & doc. in l. r. §. si hæres. ff. ad Treb. Alex. in cons. 63. col. pe. in fi. l. 6. ¶ Hoc ita præsupposito quod venditor tenetur liberare rem ab onere hypothecæ, dico quod talis liberatio fieri debet ad utilitatem emptoris, non ipsius venditoris, non enim liberat venditor rem ab hypotheca ut ipse eam habeat, sed ut emptori habere liceat secundum naturam contractus.

¶ Ideo si venditor velit liberare rem ab hypotheca prout tenetur, oportet quod offerat creditori agenti hypothecaria debitum petatum vel litis æstimationem, id est valorem rei hypothecata, Et sic vides quod ista oblatio, quæ fit creditori agenti hypothecaria per venditorem ad effectum tollendi onus hypothecæ, non fit pro ipso venditore aut ad eius utilitatem, sed ad utilitatem emptoris ut habeat emptor rem liberam ab onere hypothecæ. ¶ His ita declaratis vidi modo quid dicant illa iura in d. l. quoniam liberum. C. de compensa. & in d. l. cum tibi. C. de euic. pro ampliatione supradictorum. Deciditur in d. iuribus quod non solum potest emptor agere contra venditorem, ut liberet rem ab onere hypothecæ, sed etiam potest emptor hypothecam liberare aut tollere offerendo litis æstimationem aut valorem rei creditori agenti hypothecaria. Et deinde potest emptor ita solvens repetere quod soluit ab ipso venditore, nec potest imputari emptori soluenti cur ita soluerit, cur non denunciauerit litem venditori, quia tenetur venditor actione exempto ad tradendum rem liberam, & cum vere appareret de hypotheca potuit emptor hypothecam tollere soluendo æstimationem litis. & quod omisso denunciationis isto casu non noceat, tradit gloss. in d. l. qui rem. C. de euic. Alex. in d. cons. 63. col. fi. lib. 6. ¶ Soluendo igitur emptor litis æstimationem creditori, fecit id ad quod venditor omnino tenebatur & negocium eius utiliter gessit ob id culpa emptori soluenti imputari non potest. Consideremus modo area ceruice demissa, si ius offerendi venditori potest competere ad eius utilitatem, esto millies hypothecam habeat venditor, nam si non obduremus in opinione, ex dictis iuribus res videtur sole meridiano splendior nullo modo competere venditori etiam hypothecario ius offerendi pro eo & ad eius compendium. ¶ Etenim nemo dixerit non obligari venditorē ad liberandum rem ab onere hypothecæ in fauorem & ad utilitatem emptoris ex lege contractus. quia vendidit rem liberam, ergo tene-

tur liberam, defendere, & ubi liberam expresse non vendidisset, liberam tamen præsumitur alienasse. d. l. ex his prædictis, ubi glo. C. de euic. ¶ Si tenetur venditor ad liberandum ab onere hypothecæ in fauorem emptoris, ipsum hoc non aliter præstari potest atque soluto debito vel soluta litis æstimatione creditori, & sic tale ius offerendi conceditur venditori non pro seipso sed in gratiam emptoris. Et in tantum hoc procedit, quod potest ipse emptor offerre creditori, venditore aliter non monito, & deinde ab ipso venditore repetere d. l. quoniam liberum. & d. l. cum tibi. Et quo magis hypothecam venditor habet eo facilius potest rem venditam liberare ab onere hypothecæ offerendo creditori eo casu quo simplex possessor offerre non posset. Quam ipsam oblationem tamen tenetur venditor facere ad utilitatem emptoris si tenetur venditor offerre ad utilitatem emptoris ut eo modo rem liberet ab hypotheca, quomodo tentare nunc audet tale ius offerendi ad utilitatem ipsius venditoris? videtur enim agere ludum puerorum, qui re ad alios translatam, nisi recuperent, defleant. ¶ Sed dicet aliquis, præmissa procederent quando emptores de Molineriis voluissent bona retinere pro seipsis, sed ipsi non curauerunt illa habere aut retinere pro seipsis, sed concordauerunt cum ipso Fermino & contenti fuerunt pecunia bona autem remiserunt ipsi Magdalene creditrici agenti, ob id æquius & iustius videtur quod Ferminus habeat ius offerendi ad eius utilitatem ex quo ipse grauatus est in satisfaciendo ipsis emptoribus. Ad istud respondeo retorquendo fundamentum, & dicit quod per illam transactionem apparet quod noluit Ferminus ut aliquo iure offerendi ad eius utilitatem, quia si voluisset pro eo uti, de voluntate ipsorum emptorum utrique soluisset æstimationem bonorum hypothecatorum ipsi Magdalene, non etiam permisisset quod emptores bona ipsa remitterent. ¶ Secundo respondeo quod tali iure offerendi uti Ferminus non poterat nisi de consensu & voluntate ipsorum emptorum, quia ut supra dictum est, cum molestarentur emptores ratione hypothecæ, tenebatur Ferminus venditor ad liberandum bona ab ipsa hypotheca pro ipsis emptoribus & ad utilitatem ipsorum, quod ius ipsis competens auferre Ferminus non poterat ipsis inuitis. l. si. ff. de pactis. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. Sed emptores non solum non consenserunt quod Ferminus habere ipsa bona aut iure offerendi pro eo vteretur, immo expresse contradixerunt facto ipso cedendo remittendo ipsa bona dictæ Magdalene creditrici, ex quo factum animus ipsorum emptorum declaratur. l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratam haberi. ¶ Immo fortius declaratur voluntas factis quam verbis. l. si tamen. §. ei qui dicit. ff. de adi. edic. verbis enim sæpius quid dicitur contra intentionem, quod secus est in factis cessante metu aut violentia. ¶ Et si dicas, non videtur quod talis cessio aut remissio fieri potuerit per emptores in præiudicium ipsius Fermi. Respondeo, quod totum præiudicium Fermi causatum est facto ipsius quando emit à marito Magdalene bona hypothecata ab ipsis autem de Molineriis emptoribus causam habentibus ab ipso Fermino præiudicium nullum passus est neque patitur quod cesserint bona Magdalene, nam ut dictum est tenebatur Ferminus ad manutenendum bona vendita libera & ea liberare ab hypotheca ad utilitatem ipsorum emptorum, ipsi autem emptores potuerunt & poterant de bonis sic liberatis disponere ad arbitrium. l. in re mand. C. mand. & sic potuissent pro se retinere, potuerunt etiam illa cedere & remittere potuissent etiam eisdem abuti. l. sed & si lege. §. consulit. ff. de peti. hære. ¶ Quæso, qui contrariam opi. rigidus defendunt, respondeant ad hoc fundamentum. Postquam Ferminus concordauit cum emptoribus, ratione illius oneris hypothecæ & eis soluit pecuniam couentam, de qua fuerunt emptores contenti pro liberatione hypothecæ aut pro interesse, si emptores soluissent, debitum aut æstimationem litis Magdalene creditrici agenti hypothecaria, & bona retinuissent pro seipsis, posset Ferminus agere contra eos & auferre ab eis bona & dicere. Ego satisfeci vobis in pecunia, volo bona. Profecto neminem arbitror ausum ita dicere, nā satisfecit Ferminus pecuniam quia tenebatur pro liberatione hypothecæ pro qua contenti fuerunt emptores pecunia illa, sed talis satisfactio facta fuit & fieri debuit ad effectum liberandi bona ab hypotheca & ut liceret emptoribus habere bona vendita libera ab omni hypotheca, vel facta fuit satisfactio pro eorum interesse, ergo non debet operari talis satisfactio contrarium effectum ut per eam



priuentur emptores bonis emptis. l. legata inutiliter. ff. de lega. 1. cum tale. §. legato falsam. ff. de condi. & demon. Si emptores sine omni dubio potuissent bona pro se retinere post habitam concordiam cum Fermino, soluendo æstimationem litis Magdalene, quam ipsam etiam solutionem facere potuissent ante sententiam iuscio ipso Fermino & deinde cum cogere ad restituendum d. l. quoniam liberum. C. de compensa. l. cum tibi. C. euictio. & supra abunde, visum est, quare non potuerunt eadem bona ad libitum transferre & alienare aut illa cedere & remittere ipsi Magdalene? ¶ Tertiò respondeo quod ubi præmissa cessarent (quæ ipsa tamen fortissime urgent) adhuc non potest Ferminus aliquo modo uti iure offerendi contra Magdalenam, quia hypothecam Ferminus non obtinet immo vel illa dissoluta est vendendo ipsis de Molineriis d. l. cum venditor, in prin. ff. de euict. aut si soluta non est, illa transiit ad emptores tãquã ius reale ut in præcedentibus abunde probatum est, sine hypotheca autem ius offerendi competere non potest posteriori creditori per viam agendi ut supra visum est. ¶ Quartò respondeo quod in qualibet materia attendi debet verisimilitudo. l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus. c. in nostra, eod. titulo. Dicitur enim verisimilitudo cognata naturæ. Bal. in consilio 180. Mortuo filio. li. 3. & habetur verisimilitudo pro lege. Oldra. in consil. 13. Cum quæstio. in fine. cum infinitis simili. quæ adduci possent. Sed dico nullo modo verisimile esse quod in illa transactione facta inter Ferminum & emptores, intentio ipsorum transigentium fuerit neque alterius ipsorum, quod ex ea transactione acquireretur ius aliquod ipsi Fermino circa ius offerendi ipsi Magdalene creditrici, nam ut dictum est supra incontinenti post illam transactionem ipsi emptores remiserunt ipsa bona eidem Magdalene pleno iure. Profecto si intentio Fermini fuisset recuperare illa bona, utique procurasset ne fieret illa cessio & remissio & ipsi emptores verisimiliter potius cessissent eorum iura ipsi Fermino auctori quam Magdalene aduersariæ, sed ideo neque emptores retinere voluerunt neque Ferminus curauit recuperare soluendo litis æstimationem quoad æstimatorio & valor prædiorum per id belli tempus omnino iaceret. ¶ Nec obstat responsio domini aduocati partis quod ideo Ferminus tunc non usus fuerit iure offerendi quia offerri oportebat integras dotes nec coacta fuisset Magdalena accipere particularem solutionem si Ferminus voluisset offerre valorem tantum bonorum quæ ipsi de Molineriis emptores possiderent. Quia respondeo duobus modis. ¶ Primò quod etiam soluendo integras dotes consultum erat Fermino per exceptionem cedendarum petendo sibi cedi iura & hypothecam ipsius Magdalene contra alios possessores bonorum hypothecatorum contra quos iam ipsa Magdalena experiebatur. l. Modestinus, ubi latè Bartolus. ff. de solutio. l. mulier. ff. qui portio. in pigno. hab. l. Paulus. §. primo. ff. quibus mod. pigno. vel hypotheca solu. & nihil opus erat quod dubitaret Ferminus dotes integras offerre & soluere. ¶ Secundò respondeo, quod si non curabat Ferminus cessionem sibi fieri contra alios possessores bonorum hypothecatorum quia libet implicari nolle, non tenebatur offerre integras dotes ipsi Magdalene, sed satis erat offerre valorem bonorum possessorum per ipsos de Molineriis habentes causam ab eo. Ponit enim quod creditor scutorum centum agat hypothecaria contra possessorem rei quæ decem tantum valet, nunquid cogetur possessor offerre centum si velit eam ab hypotheca liberare? certè neminem id puto dictum alias esset auferre reo aut tertio possessori facultatem iuris offerendi & clarissimè hoc voluit Bartolus in lege in his C. de prædiis & omnibus rebus nauicula. libro vndecimo. ubi si emptor conuentus hypothecaria meliorauit rem sufficit si offerat creditori pretium secundum antiquam æstimationem ante facta melioramenta, ergo apparet non obscure ex d. Bartol. quod non tenetur conuentus hypothecaria offerre aut soluere ultra pretium rei, quia si ulterius, teneretur, frustra quæretur de expensis melioramentorum an deduci debeant. quod Barto. dictum sequitur Alexandrin. in l. si fundus. §. si res. ff. de pig. Et profecto ubi lex circa hoc deficeret, sola ratio naturalis sufficeret ad decisionem. Et enim quãdo creditor magnæ quantitatis agit hypothecaria contra possessorem rei valoris longè minoris atque constet creditum, non intendit creditor satisfactum sibi esse in ea re pro toto credito sed tantum quatenus res valet, ergo audiri debet possessor pi-

gnoris si tantum offerat quantum valet res: alias sequeretur absurdum quod magis faueret lex actori quam reo, & quod posset actor habere rem pignoratam pro decem tantum saluo iure consequendi residuum, & quod non liceret reo & possessori pignoris illud pro eo pretio retinere, contra reg. l. Arianus. ff. de actio. & obli. l. fauorabiliores. ff. de regu. iur. ¶ Rursus, fauorabilior esset causa petitionis creditoris quam retentionis rei, contra text. in l. per retentionem. C. de vsur. in l. 2. vbi Bald. C. de fideicom. cum infinitis simil. sed non studeo hic cumulationi. Et quæ crudelitas esset ista quod liceret creditori petere rem hypothecatam & illam retinere solum pro ea quantitate quæ valet saluo sibi iure residui, & quod denegaretur reo & possessori conuento pro illa quantitate & iusta æstimatione retinere? ¶ Non obstat quod creditor inuitus non cogitur solutionem particularem accipere. l. quidam existimauerunt. ff. si cert. pet. quia argumen. procedit quando agitur contra personam obligatam ad debitum, qui solutionem diuidere non potest, secus quando agitur contra possessorem hypothecaria, quia non tenetur plus soluere quam valeat res quæ petitur cum solum teneatur ratione ipsius rei & quatenus res valeat. ¶ Secundò respondeo quod regula procedit in creditore inuito, quia volens bene potest recipere particularem solutionem, sed quando creditor magnæ summæ agit hypothecaria ad rem minoris valoris, non intendit agere ad totum creditum, quia si possessor dimittat rem creditori, non intendit creditor sibi satisfactum esse quominus possit agere pro residuo. ¶ Patet igitur quod intentio creditoris ita agentis non extenditur ultra valorem rei, ergo si possessor offerat quatenus res valet, dicitur offerre & soluere ex voluntate ipsius creditoris qui in effectu solum dicitur petere solutionem particularem quatenus valet res. ¶ Tertiò respondeo quod procedit regula in creditore possidente pignus quia si debitor aut alius velit illud repetere & liberare, non cogitur creditor illud restituere nisi soluatur totum debitum. l. his consequenter. §. si Celsus. l. hæredes. §. idem iuris in fin. ff. fam. ercisc. l. si necessarias. §. si vnus & l. si rem. §. omnis. ff. de pign. actio. secus quando creditor agit contra possessorem pignoris, quia satis videtur si valor pignoris offeratur. Nec obstat. text. in l. 2. C. si vnus ex pluribus hæredib. credi. quia loquitur text. quando vnus hæredum debitoris solum offert proportionem hereditaria quam habet in re hypothecata & ab eo possessa quando offert totum valorem ipsius rei. & licet glos. in d. l. 2. dicat quod hæredes tenentur in solidum non proportionibus hereditariis, istud videtur intelligendum quando pignus tantum valet non tamè videtur negare quin offerri possit ad valorem pignoris. Alii etiam respondetur ad d. l. 2. quod loquitur in heredibus qui reperiuntur personaliter obligati, ideo concurrente obligatione personali nimirum si totum tenetur offerre si velint pignora liberare, secus in extraneo possessore nullo modo obligato, alias sequerentur absurda de quibus supra. ¶ Ex præmissis comprobata & confirmata satis videtur causa Magdalene Pix per text. iuris, per rationes efficacissimas & argumenta fortissime urgentia. Cōsidero nunc aliud & septimum fundamentum consistens in æquitate nam de tempore dictarum conventionum inter ipsum Ferminum & eius emptores rursus inter emptores & ipsam Magdalenam, nunquam curauit Ferminus iure aliquo offerendi uti eo quod iacerent & vilissima essent (ut dixi) rerum pretia ob temporis & belli insaniam. Similiter semper Ferminus tacuit quandiu rerum pretia in imo erant & ipsa exilia & perpusilla. Planè ut primum in pretio esse ceperunt bona, tunc vero iudicium proposuit aduersus viduam mulierem. In qua ipsa re pondero quod dolus arguitur contra ipsum Ferminum ex longo silentio quandiu rerum præcia in contemptu omnibus erant & minimi ducebantur. ¶ Ita dolum ex silentio arguit text. in l. si quis forte. §. 1. ff. de pœnis. Et quod per illum text. in pulchro casu arguit Old. in consil. 183. Factum tale est, vacante ecclesia. colum. 2. in fin. vbi quod suspitio est contra sententiam quam quis diu tacuit & occultam tenuit. Sic etiam ex silentio & tarditate suspitionem & dolum arguit Fede. de Senis in consilio 23. colum. 2. in princip. & columna tertia in princip. vbi quod suspitio est contra parrochianum accusantem prælatum de Crimine & petentem eum remoueri à dignitate & officio quando non se opposuit statim cū potuit ob id quod talis parrochianus admitti nõ debet ad accusandum. Sic etiam suspitionem contra eum qui distulit



fulit falsi accusationem proponere, arguit. Bald. in consil. 37. Quidam tabellio, in fin. lib. 1. Eodem modo suspicionem & dolum contra eum qui tardat exceptiones proponere, arguit Anch. in consil. 234. Casus talis est post præceptum, col. 1. Pau. de Cast. in consil. 281. In causa ista quinque. col. 1. post med. & in consil. 282. colum. 3. ante med. lib. 1. Et profecto si quis interrogaret Ferminum, cur tacuisti tanto tempore, cur non ab initio curasti offerre æstimationem litis Magdalene antequam fieret eo cessio & remissio per emptores, nihil aliud quam utilitatem & contemptum bonorum seu prædiorum per id temporis excusaret. Neque applicuisset animum ad ipsum istud ius offerendi & recuperationem bonorum eodem constante tempore & perseverante tenuitate pretij ac æstimationis bonorum, itaque desiderium ipsius Fermini aduersatur omni æquitati naturali petendo nunc bona per ius offerendi aucto pretio bonorum, quæ ipsa non uti quod desiderat pretio extenuato aut diminuto. l. ratas. C. de rescin. ven. l. pen. C. de solutio. Nec obstat responsio aduocati partis quod ab initio non poterat Ferminus uti iure offerendi quia oportuisset eum offerre integras dotes cum non cessatur creditor recipere particularem solutionem, quia supra responsum est duobus modis. Et quo magis excusationes ad hoc Ferminus querit eo splendidior contra eum laborat suspicio. Ex quibus apparet non obscure causam memoratæ viduæ Magdalene non modo legib. iurisq; rationib. & auctoritatibus confirmari, verum etiam ab ipsa illa naturali æquitate adminiculum non breue suscipere. Solum superest ad contraria respondere, quæ ipsa licet ex præmissis abundè satis dissoluta prebentur, tantum ut splendidior fiat res respondeo ad ea in specie. Et quidem ad primum argum. quod ius offerendi competit posteriori creditori hypothecario, & quod Ferminus habet hypothecam in istis bonis, negatur quod habeat hypothecam, imo illam amisit cedendo & vendendo bona ipsis de Molineriis. tex. est clarus in d. l. si cum venditor. ff. de euictio. & cum semel fuerit amissa, illa amplius reuiuiscere non possit ex aliquo casu superuenienti. d. l. si. C. de remissio pignorum facit tex. in l. nouatione. ff. de nouatio. & declarat Bartol. in l. sicut §. superuacuum. col. 2. ver. venio ad secundum ff. quibus modis pig. vel hypo. sol. & latius in d. l. si. C. de remissio. pign. Secundo respondeo quod ubi ius hypothecæ extinctum non esset per illam venditionem, adhuc reperiretur Ferminus sine hypotheca quia transiisset ad emptores etiam sine speciali cessione, quia ut supra dictum est iura realia trāseunt in singularem successorem licet expresse dictum non sit, multo fortius in casu isto ubi venditio ample facta est cum cessione iurium. Non obstat quod cessio aut remissio facta per emptores Magdalene Pige nocere Fermino non debet in iure offerendi quo minus uti possit iure offerendi contra ipsam Magdalenam, quia respondetur quod Ferminus non potest prætere prædium aliquod in amissione aut priuatione iuris offerendi ex facto emptorum, sed illud amisit ex facto suo proprio alienando bona, per quam alienationem aut soluta fuit hypotheca aut illa trāslata in emptores, & sic illa cessio solum præiudicat emptoribus cedentibus quibus ipsis competeat ius offerendi, non Fermino ut supra abundè probauimus. Non obstat quod onus euictionis totum cesserit periculo & damno ipsius Fermini, ob id quod æquum videretur eum in alio releuari ut bona consequi possit per ius offerendi, & in hoc totum (ut audio) videtur consistere fundamentum partis aduersæ, sed miror de tali argumento tam tenui tamque infirmo. Quia ut in præcedentibus visum est, quando creditor obtinet in hypothecaria, res non dicitur euinci, quia non auocatur proprietates rei, sed sola possessio ut solum possideat creditor iure pignoris donec fuerit satisfactum d. l. si cum venditor. ff. de euictio. ideo isto casu emptor condemnatus in hypothecaria solum agit, ut res liberetur, aut interesse solvatur, & ista liberatio ab onere hypothecæ fieri debet per emptorem rei hypothecathæ & ad eius utilitatem, non ad utilitatem venditoris, quia tenetur venditor tradere rem liberam emptori sed hic Ferminus vellet quod ista liberatio ab hypotheca cederet ad eius utilitatem, non ad utilitatem emptorum, quid absurdius? Pro ista enim liberatione rerum hypothecatarum concordauit Ferminus cum emptoribus soluendo eis præmia quibus solutis non erat dubium quin potuissent emptores liberare res ab hypotheca offerendo earum æstimationem Magdalene, & sicut potuissent liberare pro seipsis & ad eorum utilitatem, ita potuerunt

ipsas cedere & remittere Magdalene creditrici d. l. in remandata. C. mand. Rursus si emptores soluissent æstimationem bonorum Magdalene post illam concordiam & bona liberaissent, quæso an non post talem liberationem potuissent de ipsis bonis ad arbitrium disponere, quam etiam non potuerunt ipsa bona non liberare, sed illa remittere Magdalene sicut potuissent alij prorsus extraneo. vellem hic quod ad fundamentum hoc responsum aliquod redderetur, & sanè quo magis confidero, eo magis admiror quo modo potuerit pars illud ius offerendi in iudicio proponere. Itaque totum præiudicium quod sustinet Ferminus illud sustinet non ex facto emptorum sed ex facto proprio emendo temere bona obligata à marito Magdalene, debebat enim perquirere vendentis facultates. l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Rursus illud præiudicium patitur vendendo bona hypothecata quæ si retinuisset, non fuisset obligatus, pro liberatione hypothecæ in fauorem & ad utilitatem emptorum, sed illa potuisset liberare pro seipso & ad eius utilitatem. Tertiò patitur interesse aut præiudicium ex facto suo proprio, non emptorum, quia quando concordauit cum emptoribus si volebat recuperare bona pro seipso debebat conuenire cum emptoribus & curare quod sibi cederentur iura emptorum in ipsis bonis, quæ cessio facile obtenta fuisset, & facilius cessissent emptores, iura ipsi Fermino quam dictæ Magdalene, sed non curauit Ferminus talem cessionem habere nec bona tunc recuperare quia in prædium non essent sed parui tunc fierent. Enimuero animum applicauit ad recuperandum ut primum vidit restituta esse bona ad pristinam æstimationem, ob id viduam Magdalenam prole onustam tantopere tamque diu fatigare & inquietare lite inquisitissima non erubuit. Cui ipsi Magdalene si de tempore illius concordie pecunias suas obtulisset, non grauata illas accepisset easque in comparatione prædiorum exposuisset cum meliori etiam conditione sua quam fecerit per illam cessionem & remissionem. Ex quibus apparet non solum non militare iudicium aliquod æquitatis pro ipso Fermino, sed omnem rationem iuris tum ciuilem tum naturalis fortissimè latrare aduersus ipsum Ferminum, & aliter etiam respondeo ad argumentum, quod cessio & remissio facta per illos de Molineriis emptores Magdalene Pige, facta est de voluntate expressa ipsius Fermini, quia ut supra dictum est remissio incontinenti fuit facta post habitam concordiam inter Ferminum & ipsos emptores, quo casu talis concordia censetur respectiua ad ipsam remissionem bonorum & e contra nec vnus actus fuisset sine altero imò actus concordie inter Ferminum venditorem & emptores censetur inesse ipsi remissioni incontinenti secuta, per dicta supra in quinto fundamento. Stante igitur voluntate ipsius Fermini, frustra queritur de iure offerendi, cum sublata dicatur omnis hypotheca & consequenter ius offerendi descendens ab ea ut ibidem dictum est. Quod ipsum fundamentum vnicum solum videtur ad victoriam sufficere. Ex quibus concludo bene, sancte & religiose iudicatum per ordinarium Sauiliani, male autem pronunciatum in secunda instantia, & sententiam primi iudicis confirmandam esse, saluo saniori iudicio. Sauiliani. 10. Februarij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

S Y M M A R I U M.

- 1 Vbi deficit causa finalis contractus sine qua quis aliter contracturus non fuisset, contractus nominatus resoluitur.
- 2 Conditio sine causa competit etiam ad recuperandam possessionem.
- 3 Quando in aliquo casu contractus principalis resoluitur, etiam constitutum resoluitur.
- 4 Resolutio iure datoris resoluitur ius acceptoris.
- 5 Possessio iniusta nemini prodesse debet.
- 6 Conditio dicitur actio personalis, nec datur contra tertium possessorem.
- 7 Dominium probatum obstat in possessorio, sed non probandum.
- 8 Notorius defectus proprietatis dicitur de quo constat ex actis.

C O N S I L I U M C C X C I X.

Pro Antonio & Catharina de millocanis iugalibus ex monasterio contra Catherinā Tibaudi à Casali grasso.

Conf. Crau. 2. pars.

Hh 3

Diuino



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Antonius & Catharina de Milocanis ex Monasterio vendiderunt certa pradia quondam Reuerendo domino Michaeli de Solario ex dominis dicti loci & canonico Taurinensi cum constituto & cum pacto extra instrumentum appposito, quod idem domus emptor faceret retrouendi & remitti eisdem venditoribus certa pradia per heredes quondam Spec. domini Briancij Tapparelli. ¶ Deinde dominus emptor eadem pradia dedit in dotem cuidam puellae, modo oritur quaestio inter venditores & dictam mulierem super possessorio dictorum bonorum in interdicto retinendae & reintegrandae. Quæritur vtra partium iura potiora obtineat? Breuiter non arguendo ad partes, quia litis qualitas non desiderat, videtur causam Milocanorum iustiorē esse, nam aut pars se fundat super constituto venditorum in fauorem domini emptoris, aut super possessorio eiusdem domini emptoris, aut possessorio ipsius partis aduersae, & ostendam nullum iustorum parti prodesse. ¶ Ad cuius rei euidētiā præmittō quod illud pactum appositum in fauorem venditorum de faciēdo eis remitti certa pradia per heredes domini Briancij Tapparelli probatur non solum per testes Milocanorum sed etiam ex confessione domini emptoris in testimonialibus rogatis de anno 1531. die 13. Augusti. hoc ita præsupposito, dico quod licet illud pactum non redderet, contractum venditionis conditionalem sed modalem, tamen ille modus erat causa finalis ipsius contractus quia respiciebat fauorem ipsorum venditorum ut eis remitterentur pradia per heredes domini Briancij, iuxta no. in l. 2. §. si. ff. de do. no. Ang. in cons. 134. Ioh. domini Dalmati. colum. pe. circa med. ver. Circa quod considero quod causa quæ respicit commodum venditoris quod dicitur finalis, tradit Soc. in consil. 26. col. fin. circa med. lib. 3. ¶ Plane vbi deficit causa finalis contractus sine qua quis aliter contracturus non fuisset, contractus etiam nominatus resoluitur & possunt venditores ab eo recedere. l. cum te C. de pactis inter emp. & vend. vbi doc. maxime Sali. Soc. in d. consil. 26. col. fin. circa med. lib. 3. Corn. in consil. 101. colum. fin. ver. nec obstant adducta in contrarium. lib. 1. in consil. 102. colum. 5. post med. vers. in harendo autem veritati. lib. 2. Ideo cum dominus emptor non impleuerit ex parte sua, nec implere potuerit, ut ipse dixit in illis testimonialibus, licite potuerunt venditores à contractu recedere etiam sine alia declaratione domini canonici emptoris quod ipsos venditores restituebat ad pristinum statum. Et cum possessio ipsorum bonorum esset apud dominum emptorem sine causa, implemento non secuto, potuerunt & possunt illam possessionem repetere per condictio-

1 nem sine causa, nam ꝑ competit condictio sine causa, etiā ad recuperandum possessionem. l. 2. in fin. ff. de triti. Alex. consilio 1. colum. 6. in 2. dub. libr. 4. Ias. in §. sic itaque colum. pen. instit. de actionibus. Quod remedium possessionis recuperandae per condictioem sine causa, satis dicitur intentatum in cedula incipiente Illustres partes, &c. producta sub die 35. Maij. 1542. vbi fit mentio defectus causae finalis & petitur recuperatio possessionis, iuncta maxime clausula ius & iusticiam ministrari, per quam censetur intentatum omne remedium quod ex narratis colligi potest licet conclusio aliter sonet, puta si quis narret possessorium & concludat in petitorio tantum, nam fertur sententia super possessorio narrato si illud probetur, non habitatione conclusionis in petitorio. capitu. 2. vbi Cald. Ant. & Doc. de ordi. cogni. Ant. in capitu. 1. de iudic. cum simil. ut per Mod. in §. omnium, colum. 20. inst. de acti. & alibi sapissime doc. multo fortius operabitur hic ista clausula ius & iusticiam ministrari, vbi & narratio in dicta cedula & conclusio optime conueniunt. ¶ His ita præmissis, dico non posse partem se iuuare ex constituto appposito instrumento venditionis, quia constitutum tanquam accessorium ad contractum venditionis recipit omnes conditiones & modos sub quibus contractus factus est, ꝑ & vbi contractus principalis resoluitur etiam constitutum resoluitur. Bald. & Doc. in l. ex testamento. in fin. C. de fideicom. Alexand. & Moder. in l. 1. §. si vir. ff. de acqui. poss. Soci. in consil. 78. colum. 1. lib. 3. Ideo fateor quod per constitutum fuerit translata possessio in emptorem, sed dico quod ex quo emptor non impleuit ex parte sua, sicut resoluitur contractus principalis & ab eo receditur, ita resoluitur constitutum & possessio translata virtute ipsius constituti non dici potest condictio sine causa ut supra

dictum est & si ipsis Milocanis venditoribus competit actio: 1. condictio sine causa ad repetendum possessionē, à fortiori ipsius conuētis & reis concedi & permitti debet exceptio. l. inuitus §. cui domus. ff. de reg. iur. l. 1. §. quod ait. ff. de superficiebus. l. 3. C. de cond. indeb. cū simi. & si resolutum fuit constitutum respectu domini emptoris ergo etiam respectu ipsius Catharinae Tibaudae causam habentis ab ipso emptore, quia ꝑ resolutio iure datoris, resoluitur ius acceptoris. l. lex vectigali. ff. de pig. l. si quis domum. ff. locatio. l. si ex duobus. §. fin. vbi Bartol. ff. de in diem adiect. l. si res. ff. quibus mod. pigno. vel hypo. sol. l. Statius florius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. cum simil. quod procedit quomodocunque resoluitur ius datoris siue per causam siue per eius culpam. Bal. in c. 1. §. rursus, quibus mo. seu. amittit. Calca. in consil. 102. colum. 2. circa med. ¶ Similiter non potest pars se iuuare ex possessio domini canonici emptoris, quia licet dominus canonicus haberet possessionem, illa tamen erat affecta dummodo ipse emptor impleverit promissa & eo non implente veniebat restituenda possessio per conditionem sine causa ut supra dictum est. ¶ Similiter non prodest parti aduersae quod dicat se possedisse aut possidere quia talis possessio fuit resoluta respectu iuris, quia resoluta iure datoris resoluitur ius acceptoris ut dictum est. Consequenter vbi aliqua possessio sit apud partem, talis possessio reperitur vitiosa aut iniusta post resolutionem ꝑ contractus possessio autem iniusta nemini prodesse debet. l. cum sponsus. §. si res. ff. de publica. l. communi diuidendo. §. inter prædones. ff. communi diuid. l. si duo vbi Bartol. ff. vii. possid. Bartol. in l. filiam fructibus. ff. ad trebel. vbi Bartol. quod fideicommissarius non dicitur legitimus contradictor quando eius possessio est vitiosa & dicit Bald. in consilio 230. Statuto cauetur quod conditor, in fin. libro. 1. quod possessiones illicitae fouendae non sunt ne detur materia delinquendi. Alibi scribit Oldrad. in consilio. 219. In causa hospitalis. columna. 2. in fin. ver. ex quibus relinquitur. quod vbi possessio est nulla vel vitiosa restitui quis ad eam non debet. & magis in terminis tradit Cald. in consilio 3. circa prin. in titulo de causa pos. & proprii. quod si præsentatus tenet Ecclesiam post cassatam & resolutam eius præsentationem in causa appellationis, talis possessio dicitur vitiosa & de facto, nec ex ea acquiritur postremo quasi possessio iuris patronatus. eodem modo dicamus quod resoluta iure datoris possessio partis dicatur iniusta & vitiosa. ¶ Sed dicet aliquis, tu vis quod possessio possit repeti per conditionem sine causa, sed istud non videtur procedere in istis Milocanis, ꝑ quia condictio dicitur actio personalis nec datur contra tertium possessorem: l. his solis. ff. de cond. indeb. §. sic itaque insti. de actio Feder. de Senis in consil. 81. Laicus. col. 2. circa med. Pau. de Cast. in consil. 468. Ad primum quo quæritur an dicta filia. in fin. lib. 1. Ad istud respondeo quod Milocani opponunt de implemento non secuto & de defectu causae finalis per modum excipiendi ad iudicium prouocati, ius autem excipiendi competit contra tertium possessorem. l. in venditione, vbi gloss. ff. de actio. empt. l. si superatus. §. si. ff. de pig. Bar. in l. si tertius. §. si quis post. ff. de aqua pluuiæ arcen. Pau. de Cast. in consil. 330. Libellus istorum agentium. col. 2. in fi. lib. 2. Itaque licet condictio sine causa ad repetitionem possessionis solum posset intentari contra dominum canonicum emptorem aut eius heredes, ius tamen excipiendi quod possessio sine causa fuerit apud canonicum & successorem eius singularem, potest opponi contra ipsum successorem agentem remedio possessorio. ¶ Secundo respondeo quod ipsis Milocanis competit etiam per viam agentis remedium canonis reintegrandae. 3. quæst. 1. rursus condictio triticaria & remedium. l. si me & Titum. ff. si cert. per. ut inferius videmus. ¶ Sed iterum dicet aliquis, non videtur quod contra partem supplicantem opponi possit ista exceptio defectus causae finalis tanquam respiciat petitorium. l. si de vi. ff. de iudi. cum simi. ut per scriben. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. posses. Ad istud respondeo tribus modis. Primo quod sicut contra ipsum dominum emptorem agi posset conditione sine causa ad recuperandum possessionem & multo magis excipi contra eum de implemento non secuto & defectu causae finalis, ita videtur competere ius istud excipiendi contra singularem successorem per supradicta. ¶ Secundo respondeo quod admittitur exceptio rei conuēti super possessorio quando concluditur aut ad defectum aut destructionem ipsius possessionis, puta, si reus excipiat quod spoliavit actorem in



incontinenti defendendo possessione sua vel quod actor possidebat sub conditione, quæ deficit vel quod actor renuntiavit possessioni. Ita Gemi. in consil. 24. col. 1. in fin. per tex. c. ex parte, & in c. ex transmissa, de testi. spol. vbi contra agentem possessorio in causa matrimoniali admittitur exceptio minoris ætatis aut impotentia ad coitum, quia talis impotentia destruit possessorium cum sine potentia renunciandi quasi possessio matrimonij acquiri non possit. & in exceptione renunciationis quod opponi possit contra agentem possessorio quando quis renunciat ante spoliationem vel post cessante metu, tradunt Abb. & scriben. in cap. sollicite, de testi. spolia. Alexand. in consil. 93. column. 2. libr. 5. Addo Gemin. in consil. 28. col. 1. post med. ver. restat respondere ad obiecta. Fed. de Senis in consil. 90. Casus talis est, quidam clericus. column. 2. post medium modo dico quod ista exceptio. Tu nõ impleuisti pro parte tua id quod erat causa finalis contractus & sine quo alias contracturus non eram, destruit possessionem agentis, quia illa possessio habita fuit ex tali contractu reciproco vltro citroque obligatorio & sic cum pacto implendi. Constante autem implemento dicitur possessio esse apud emptorem sine causa in tantum quod condici ab eo possit, ergo videtur quod ius excipiendi de tali implemento non secuto & de defectu causæ finalis competat contra tertium possessorem, quia tendit ad demonstrandum in iusticiam possessionis suæ & eius authoris, & quod sine causa priuaretur excipiens possessione rei. ¶ Tertio respondeo, posito (& non concessio) quod talis exceptio admitti non debeat contra agentem possessorio, tamen postquam admissa fuit & super ea testes examinati & productæ testimoniales, super ea debet pronunciari. l. de qua re. ff. de iud. quorsum enim attinebat admittere capitula concernentia remissionem aut renunciationem possessionis ex defectu & non implemento causæ finalis, si non super eis pronuncietur? & in terminis est tex. in c. 1. de restit. spolia. vbi si agens possessorio recuperandæ consentiat probationes fieri super petitorio, debet super eo pronunciari in fauorem rei probantis de dominio. Nec isto casu liquidata causa in petitorio, ferri debet sententia in possessorio tanquam frustratoria. Oldr. in consil. 226. Quidam episcopus. in fin. vbi quod inaniter disputatur de possessorio etiam recuperandæ quando constat de petitorio. Idem voluit Ancha. in consil. 146. In prædict. questione reperio. column. 2. versicu. & sic dicatur, per tex. no. in cap. pastoralis, de cau. poss. & proprie. & sic vbi exceptio probanda concernens petitorium non admittitur in possessorio probata tamen admittitur. Oldr. in consilio 227. De toto themate. col. 2. versicu. secundo obicit vbi quod dominium probatum obstat in possessorio sed non probandum. Idem voluit Inno in capit. constitutus, de filiis præbit. & ratio huius, quia vbi facta est probatio super petitorio, dicitur notorie constare de non iure agentis possessorio quia acta inducunt notorium. l. diuus. ff. de offi. præf. dis. l. qui sententiã. C. de pœnis. c. cum olim. vbi Abb. de verb. sig. Inno. in c. per tuas, de testibus. in capit. ex insinuatione, vbi Moder. de appella. Ideo quicquid in iudicio probatum est, dicitur notorium Anto. de Butr. in cap. fin. in 6. not. per illum tex. de tempo. ordi. Soci. in consilio 96. column. 4. libr. 4. Sed agenti possessorio etiam recuperandæ obstat exceptio defectus notorij proprietatis capit. ad decimas, de restit. spol. Inno. in d. capitulo. constitutus, de filiis præbyter. Anto. de Butr. in cap. in literis, col. 10. de restit. spol. cum simil. vt per Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune, column. 16. in decima fallentia. ff. de acqui. pos. Soc. in consil. 87. col. 1. libr. 3. Dec. in consil. 191. col. 4. in fin. vbi Deci. ¶ quod notorius defectus proprietatis dicitur de quo constat ex actis. fortius dicit Soc. in d. consil. 87. column. fin. quod notorie dicitur constare de non iure spoliati per instrumenta. quod Soc. dictum sine dubio admitterem quando contra instrumenta nihil validum opponeretur. Itaque cum notorie constet ex actis de resolutione contractus ex implemento non secuto & defectu causæ finalis ipsius contractus sine dubio videtur pronunciandum super tali exceptione & si nolebat pars agens possessorio recuperandæ quod pronunciaretur super tali exceptione debebat se opponere ab initio aduersus admissionem capitulorum partis Milocanæ, Immo appellare ab admissione quia non appellando censetur admissioni cõsensisse vt in terminis tradit Aret. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. 7. ff. de acqui. poss. quem refert & sequitur Fel. in c. inter monasterium, column. 14. post medium versicu. forte tamẽ

est necessaria, de re iudi. Quid hic dicemus vbi pars non modo non appellauit, sed etiam expresse consensit admissioni? ¶ Quarto respondeo quod ex forma decretorum patrie proceditur iu causa sola facti veritate inspecta, quo casu agenti possessorio etiam recuperandæ obstat exceptio dominij & proprietatis vel alia concernens petitorium eius probatio incontinenti offeratur. Deci. in consil. 449. col. 3. circa fi. sequitur Rubens Alexandrinus in consil. 4. col. pe. post medium. ¶ Sed dicit aliquis, præmissa procederent si pars Milocana conclusum habuisset in petitorio vt super eo possit pronunciari, sed ipsa conclusionem dedit in possessorio tantum, in possessorio autem potior videtur causa partis aduersæ. Ad istud argumentum respondeo multis modis. & primo quod etiam in possessorio iustior videtur causa Milocanorum, quia non est dubium quod ipsi antiquitus possiderunt nec id negat pars cum se fundet ex alienationibus ipsorum Milocanorum & constitutis in eis appositis, quæ antiquior possessio præualeat in causa possessoria. capit. licet causam, de probat. Nec obstat quod ipsi Milocani ceciderint à possessorio ex causa & facto ipsorum per alienationes ab eis factas, quia dico quod isto casu reducta est ad nõ causam ex quo dominus emptor non impleuit id quod fuit causa finalis ipsius contractus, quo casu paria sunt quod quis ceciderit à possessione sine aliqua eius causa, vel quod illa causa redacta fuerit ad non causam. l. 1. & l. pen. ff. de condi. sine caus. ideo potuerunt & possunt excipere quod sine causa ceciderunt ab eorum & possessorio, & consequenter quod in eo debent manuteneri. ¶ Secundo respondeo quod etiam per viam agendi potuissent & possent experiri iudici possessorio ex remedio capit. reintegranda, tertia questione prima, quod remedium competit cuilibet cadenti à possessione sua sine causa, vt ibi habetur per Inno. & doc. in capit. quærelam, de electio. in capit. sæpe de restit. spolia. cum simi. vt per Alexan. in consil. 90. in prin. libr. 5. sed iugales de Milocanis dicuntur cecidisse à possessione sine causa iusta, ex quo causa illa redacta est ad non causam per su prædicta. & ex hoc tollitur etiam argumentum supra factum quod condictio sine causa non competit contra tertium possessorem. ¶ Tertio respondeo quod etiam Milocanis videtur competere contra tertium & bonæ fidei possessorem condictio triticaria, & remedium. l. si me & Titum. ff. si cert. pet. ad recuperandum possessionem quando æquitas non patitur vt possessio sit apud tertium cum damno agentium. Bart. in l. si coloni. C. de agri. & cens. libr. 11. Alexan. in consil. 91. col. 2. post medium & in consil. 92. column. 2. circa medium libr. 5. sed æquitas non videtur sustinere vt sit possessio apud partem & quod Milocani illa defraudentur, cum possessionem transfuissent ob causam finalem quæ secuta non est, & qua cessante ad talem contractum minime descendissent. ¶ Quarto respondeo, posito citra præiudicium veritatis quod ipsis Milocanis remedium possessorium nullum competeret, tamen ex quo ipsi fuerunt prouocati ad iudicium & sustinent etiam vices reorum stantibus iuribus in petitorio super quibus probationes receptæ sunt, quæ rem notoriam faciunt vt supra dictum est, licet in petitorio conclusionem non fecissent, tamen satis est quod tanquam absoluentur à conclusis & petititis à parte suo possessorio, quod nihil operatur vbi adest petitorium probatum vt supra dictum est. ¶ Quinto respondeo quod ex quo Milocani in suis oppositionibus narrauerunt petitorium & super eo probationem præstiterunt, licet conclusum habuissent in possessorio tantum, tamen sententia dicenda esset in petitorio secundum narrata, stante clausula ius & iusticiam ministrari. d. c. 2. de ordi. cogni. vbi Oldr. & Doc. & supra dictum est, & maxime istud debet procedere quoties in causis proceditur sola facti veritate inspecta vt hic. ¶ Ex quib. concludo male iudicatum & bene appellatum saluo saniori iudicio. Sauiliani. 20. Februarij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D. sub correctione.

S V M M A R I V M.

- 1 V usufructuarius dolose versando citra vsumfructum perdit ius suum.
- 2 V usufructuarius cadit à iure suo quoties male versatur in rebus, nec illis vtitur arbitrio boni viri.
- 3 Grauius est delictum facientis quam omittentis.
- 4 V usufructus amittitur propter occultationem bonorum.
- 5 In legato V usufructus veniunt etiam ea, quæ vsu consumuntur.

Consil. Crau. 2. pars.

Hh

4

Quod



- 6 Quod testator non loquitur, velle non praesumitur.  
 7 Per additionem hereditatis actiones confunduntur.  
 8 Legata diminui non debent ob æs alienum heredis quādo remanent bona ad illud sufficientia, etiam ad Falcidiam,

## CONSILIVM CCC

Pro nobili Iacobino Garnerii ex Cabellario maiori contra nobilem Lucretiam relictam quondam nobilis Dominici Garnerij.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In facto proposito per nobilem Iacobum Garnerij contra not. Lucretiam eius cognatam, dubitatur primo an dicta Lucretia ceciderit à iure usufructus sibi relictus per quondam not. d. Dominicum Garnerij eius virum eo quod ex fide non consignauerit omnia bona mobilia sibi relictā quo ad usufructum. Breuiter puto quod sic, quia usufructuarius dolose versando circa usufructum, perdit ius suum, puta si deterioret res in quib. habet usufructum. Paul. de Cast. in authen. qui rem. & ibi Ias. in secundo not. C. de sacrosan. eccle. & idem Ias. in repe. l. nemo potest in ultimis verbis. ff. de le. 1. sed occultando bona in præiudicium hæredis proprietarij, sine dubio committit usufructuarius dolum Bald. in l. fraus. ff. de legibus. Ias. in l. sub prætextu. 2. column. 2. C. de transactio. & in l. non dubium. col. 10. C. de legibus. Dec. in consil. 399. in fi. Pro quo text. optimus. in l. hæreditatem. §. fin. ff. ad legem Falc. ubi quod hæres occultans res hereditarias dicitur illas subtrahere, & sic occultans dicitur furari & illum text. ad hoc citat Ias. in l. 3. §. si rem, column. 2. ff. de acqui. poss. & instit. de actio. §. in ultimis. ¶ Secundo, si usufructuarius cadit à iure suo pro simplici deterioratione ut not. Paul. & Ias. in d. authen. qui rem. C. de sacrosan. eccle. quanto fortius debet cadere ob dolum tã manifestum in occultando & subtrahendo ipsa bona cum sit dolus longe maior rem in totum subtrahere, quam diminuere aut deteriorare. Ideo si punitur usufructuarius in amissione iuris sui pro delicto leuiori, à fortiori pro grauiori. l. qui indignus. ff. de senator. l. relegatorum. §. potest. ff. de interdict. & relega. l. nec ea. vbi Bar. ff. de adul. l. qui. pacto. ff. de serui. expor. c. illorū, de sent. excom. ¶ Tertiò in hac materia datur conclusio generalis, quod si usufructuarius cadit à iure suo quoties male versatur in rebus nec illis vitur & fruitur arbitrio boni viri, ut habetur per Ias. in l. nemo potest, ultimis verbis in secunda lectura. & sic solum consideratur dolus. Itaque non refert quomodo dolus committatur, modo commissus sit: quia non curamus de modo dummodo habeamus effectum. l. si. ff. mand. l. mulier. ff. ad Trebell. l. si. mater. C. de insti. substi. c. in his, de verb. sign. ¶ Quarto nos habemus quod si usufructuarius nolit cauere de vtēdo & fruendo arbitrio boni viri non facit fructus suos illos imò teneatur restituere, quia non dicitur bona fide eos percipere non præstando cautionem quando fuit requisitus, Barto in l. usufructu, circa fi. C. de usufru. Bal. in l. 2. C. eo. tit. cum sim. vt per Deci. in consil. 605. col. 2. post med. & in consil. seq. sed ista ratio malæ fidei magis vrget quando usufructuarius occultat bona nē describantur quam quando recusat cauere quia recusando cauere solum delinquit in omittendo, sed occultationis delictum consistit in faciendo. ¶ ¶ Grauius autem est delictum facientis quam omittentis. gl. in l. si mora. ff. solut. matr. l. licet. §. filius vbi Bartol. ff. de poen. l. 2. ff. ad Syllan. cum simi. Rursus cautio præstatur & requiritur ad finem vt usufructuarius bona fide vtatur & arbitrio boni viri, modo si amittit usufructuarius ius suum non cauendo post requisitionem, & sic non faciendo id quod ordinatur ad finem vtendi & fruendi arbitrio boni viri, à fortiori debet priuari iure suo quando male versatur circa ipsum finem, quia finis est mobilior omni eo quod ordinatur ad ipsum finem. l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de auro & argen. lega. ¶ Concludo igitur in hoc primo dubio esse locum amissioni usufructus ob occultationem bonorum quando requisita usufructuaria de consignando & describendo bona mobilia omnia, recu-

fat profiteri, sed aliqua occulta tenet, quorum nomine postea conuincitur, & hoc dummodo talia occultata sint notabilis æstimationis, quia in modicis cessaret suspitio doli aut fraudis. cap. si quæstiones, de simonia, & tradit Ias. in d. authen. qui rem, col. 3. C. de sacrosan. eccle. ¶ Secundo dubitatur, testator de tempore mortis reliquit multos fructus iam perceptos & domi reconditos. an illos lucratur vxor usufructuaria? Breuiter concludo quod tales fructus veniant in legato, quia in legato usufructus veniunt etiam ea quæ usu consumuntur. l. 1. C. de usufructu. not. in l. omnium. 2. ff. eo. tit. & in l. vxori vltima. ff. de usufructu. legat. Alexand. in consil. 55. column. 2. circa fin. versicu. in legato enim generali. libr. 3. Ideo in talibus fructibus perceptis de tempore mortis testatoris, & ante aditam hæreditatem habet usufructuaria ius usufructus, non tamen tales fructus omnino suos facit, sed pro eis tenetur cauere de restituendo finito usufructu, aut tandem eorum æstimationem prout in reb. quæ usu consumuntur. Ira Bald. in consil. 337. Pastucius libr. 5. quod est repetitum in consil. 451. eod. lib. 5. tradit Corne. in consil. 178. column. 2. libro 2. ¶ Tertiò dubitatur, quia vxori relictus est usufructus domus nec caste & vidualiter vixerit si vxor secundo nubat, an lucratur fructus perceptos ante secundum matrimonium. Breuiter respondeo quod sic, quia tot sunt legata quot sunt anni & dicuntur legata conditionalia, ideo pro annis præteritis pro quibus conditio impleta est lucrari debet fructus. Ita Bald. & Imo. in l. cum filius. §. qui mutiam. ff. de lega. 2. sequitur Ias. in l. si fundum sub conditione. §. si paterfamilias, column. 3. circa med. ff. de lega. 1. & multominus si viduitatem seruet. hæres ipsius Lucretiæ tenebitur fructus perceptos in vita usufructuariæ restituere. ¶ Nec obstat præmissis quod testator voluerit vxore secundo nubente bona reuerti ad hæredem, quia fateor quod reuertentur bona amplius non percipietur usufructus, sed non dicit testator quod eo casu teneatur vxor restituere fructus antea perceptos durante viduitate, itaque quod testator non loquitur, velle non praesumitur. l. si seruū. §. non dixit prætor. ff. de acq. hære. l. vnica. §. fin. autem ad deficientis. C. de caduc. tollend. & verba testatoris mandantis bonareuerti, debent intelligi secundum dispositionem iuris: l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & posthu. l. si duo. ff. de acqui. hære. Bartol. & Doct. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellian. consequenter debent intelligi illa verba secundum quod ius disponit, id est, quod post secundas nuptias amplius non percipiet vxor fructus, non etiam quod ante perceptos teneatur restituere. ¶ Quarto dubitatur, paulo ante mortem testatoris, ipse testator & hæres fratris venerant ad diuisionem domorum, sed quia portio testatoris amplior erat, conuentum fuit de soluendo hæredi scutos centum & quadraginta, an vxor usufructuaria grauata de soluendo æs alienum ex fructibus teneatur ad illos scutos 240. Breuiter si quærimus an hæres possit agere contra usufructuariam videtur quod non, quia per additionem hereditatis actiones sunt confusæ. l. debitori. C. de pactis. Aut quærimus an Iacobinus hæres possit sibi retinere & reducere de bonis in quibus usufructus legatus est quod ipsi hæredi debetur, & similiter dicendum videtur quod non nullo facto inuentario, quia legatum factum vxori non est vniuersale omnium bonorum, sed particulare restrictum ad bona mobilia & immobilia, sed contra legatarios singulares aut particulares nulla hodie fit detractio aut deductio eius quod hæredi debetur nullo facto inuentario, quia tenetur hæres vltra vires hereditarias, ideo confectio inuentarij opus est si hæres vult retinere debitum sibi, licet secus in fideicommissio vniuersali. Ita Paulus de Castr. & Alexand. in l. ita tamen. §. ex Trebelliano. ff. ad Treb. Idem Paulus de Castro. in consil. 19. Vltra ea quæ tanguntur, in secundo & 3. dub. in consil. 77. Visa facti narratione satis lon. in consilio 186. Dubium facit in omnibus prædictis. & in consilio 188. quia dubia. column. 2. post med. lib. 2. Alexand. in consil. 123. in fin. lib. 6. Soc. in consil. 44. libro 3. ¶ Sed dubium est si hæres faciat inuentarium an possit deducere illos scutos 140. ex præmissis videretur quod sic. Sed casu isto puto contrarium quia præmissa procedunt quando sine deductione hæres defraudaretur credito suo, secus si habeat adhuc alia bona hereditaria ex quibus sibi satis factum dicatur, quod non enim diminui debent legata ob æs alienum heredis quando remanent bona ad illud sufficientia & etiam ad Falcidiam. Sed in casu nostro apud hæredem remanet proprietas



tas bonorum quæ ipsa valet longe ultra illos scutos 140. Immo remanet etiam apud hæredem area vna cum suis pertinentiis pleno iure tam respectu vsusfructus quam proprietatis, remanent etiam nomina debitorum vt infra dicimus in quinto dubio ¶ Ex quibus concludo in hoc quarto dubio non esse locum actioni neque deductioni aut retentioni ob causam dictorum scutorum 140. ¶ Quinto dubitatur. an vxor debeat habere vsusfructum aut vsum in nominibus debitorum? Breuiter puto quod non, quia relictus fuit vsusfructus bonorum mobilium & immobilium, quorum appellatione non veniunt nomina debitorum, quæ dicuntur tertia species. l. quam Tuberonis. §. pen. ff. de pecul. l. à diuo pio. §. in venditione. vbi Ias. in quarto nota. ff. de re iudicta. Alexand. in consil. 9. col. fi. in consil. 45. columna quarta in consil. 52. column. 2. circa medium. lib. 1. & alibi sæpe. Et in terminis nostris quando relinquatur vsusfructus bonorum mobilium & immobilium quod veniat vsum nominum debitorum, voluit Bartol. in consil. 50. Gilias Petri. sequitur. Ias. in dicta l. à diuo Pio. §. in venditione. addo Baldum. in consil. 423. Andreas libro tertio. Sauiliani. die penul. Februarij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano p. V. D. Sub correctione.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio quando vere dicatur ob causam.
- 2 Verba proemij denotant causam finalem.
- 3 Vbi effectus repugnat verbis magis attenditur effectus quam sonus verborum. & tunc denominatio contractus fit ab effectu potiusquam à verbis.
- 4 In dubio fieri debet interpretatio per quam satis fit vtrique casui quando inter aliquos casus diuersitas reperitur.
- 5 Verba in dubio censentur prolata demonstratiue non restrictiue.
- 6 Disponens censetur velle prouidere in causa magis necessaria.

CONSILIVM CCCI.

Pro nobilibus Ioanne Laurentio Ioan. Bartolomeo de Grionis fratribus ac nobili Ioanne Garroni ex loco Bray de contra nobilem Christophorum Fizoris.

**D**IVINO subdio ex corde postulato. De anno 1543. & die 20. Maij reuerendus dominus Petrus Fizorius prior ecclesiæ. S. Andreæ loci Brayde dicens se alienasse quam plurima bona not. Christophori Fizoris cum voluntate tamen ipsius Christophori & promissione de ipsum remunerando & recompensando, & ulterius consideratis quamplurimis beneficiis, seruitiis & obsequiis acceptis ab ipso Christophoro ad fugiendum ingratitudinem omni meliori modo, &c. gratisque & ob immensum amorem erga ipsum Christophorum, & quia sic sibi facere placuit liberaliter ex sua spontanea voluntate ac mera liberalitate dedit, &c. Queritur modo an talis donatio dicatur facta animo compensandi cum bonis alienatis per ipsum donatorem? ¶ Pro parte dicti Christophori donatorij dicitur quod non: primo, quia in donatione dicitur quod fit ex mera liberalitate, sed non videtur mera liberalitas, si dicatur facta donatio animo compensandi. ista enim est ratio cur donatio aut legatum non dicantur fieri animo compensandi quia non esset donatio aut legatum. ita Alexand. in consil. 12. col. 2. libr. 2. & consil. 7. col. pen. in ultimo dubio. lib. 6. ¶ Secundo allegatur pro parte donatarij, posito quod diceretur facta donatio animo compensandi, talis tamen compensatio restringeretur ad prædicta alienata de voluntate ipsius donatarij propter verba donationis, & sic ad prædia quorum alienationi donatarius consensit non etiam extenderetur ad alia prædia quorum alienationi donatarius non consensit, quia vnus inclusio, alterius est exclusio. l. cum prætor. ff. de iudi. cum simi. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo talis donatio dicatur donatio remuneratoria & facta ob causam cōpensandi. ¶ Primo, quia fuit deuentum ad benemeritorum expressionem in specie seu ad expressionem causæ in specie, quo casu

dicatur donatio ob causam non obstantibus illis verbis pure, libere, simpliciter & liberaliter. Old. in consil. 5. Titius dedit. in fi. sequitur Alexan. in consil. 40. in 3. dubio. lib. 4. Soci. in consil. 53. col. 2. lib. 1. Dec. in l. si donatione, col. 5. ante med. C. de collatio. & licet loquantur doc. quod causa in specie expressa respicit commodum donantis, tamen causa hic expressa etiam respicit commodum donatoris vt liberetur donator ab onere & promissione remunerandi, quod se facturum promiserat. similiter respicit eius commodum quod donatarius consenserit alienationibus factis de bonis ipsius donatarij quia per talem consensum non potest alienans aut habentes causam ab eo molestari. ¶ Secundo principaliter dicitur donatio ista facta animo compensandi propter verba expressa in proemio ipsius donationis, in quo narratur de istis alienationibus factis de bonis donatarij & quod donator promiserat ipsum donatarium recompensare. ex quo proemio ostenditur causa finalis ipsius donationis quod motus fuerit donator ad donandum principaliter, vt recompensaret, ¶ quia verba proemij denotant causam finalem. l. fi. vbi Bartol. & Bald. ff. de hære. institut. gloss. in l. 1. ff. de iudi Bartol. in l. pacta. nouissima. C. de pactis. ¶ Rursus ex proemio declaratur voluntas disponentis. l. item quia. ff. de pactis, ergo apparet quod causa donandi finalis fuit propter compensationem, & quod in donante omnino fuerit voluntas recompensandi, sed vbi apparet de voluntate donatoris quod voluit donare animo compensandi, sine dubio statim tali voluntati l. creditorem. ff. de leg. si compensandi. C. de hære. inst. Alexand. in consil. 19. dubio. li. 5. pubio. li. 6. cum sim. & ista voluntas hic apparet per verba expressa & clara, quia testator donauit propter causam remunerandi & recompensandi ei quod se facturum promiserat. ¶ Tertio istam questionem videtur in terminis magis dubitabilibus decidere Cor. in consil. 115. lib. 4. vbi Cor. quod testator censetur legare animo compensandi quando in præfatione legati dicit se illud facere ad obuiandum discordiis & molestiis inter legatarium & hæredem, quanto forius dicendum est donationem istam cēseri factam animo compensandi in qua donator in eius præfatione asserit q̄ alienauerit bona quæ plurima donatarij, & eum recompensare promisit, & sic in casu isto donator in specie exprimit causam recompensandi nec ita generaliter loquitur prout in casu Cornici? ¶ Quarto nisi dicamus compensationem factam esse per verba illa specialia posita in proemio donationis nihil operabuntur ac de nihilo deferuient, sed non est dicendum voluisse donatorem ad talem expressionem descendere sine aliquo effectu & ministerio. l. si quando. ff. de leg. l. c. si Papa. de priuilegiis. lib. 6. cum suis simili. quæ hic cumulare non intendo. ¶ Ex quibus puto hanc partem abunde satis firmatam esse. Restat respondere ad contraria, ad quæ ex præmissis satis responsum apparet. ¶ Sed tamen ad maiorem declarationem respondeo in specie. & ad primum quod non videtur facta donatio animo compensandi propter illa verba ex mera liberalitate, &c. respondeo ¶ quod vbi effectus repugnat verbis, magis attenditur effectus quam sonus verborum, & tunc denominatio contractus fit ab effectu potiusquam à verbis. l. si vno, in prin. ff. loca. l. insulam. ff. de præscriptis verbis. l. Lucius, prima vbi Doc. ff. depositi. l. si alienam in fin. & l. vbi donatur. ff. de dona. caus. mor. Bal. in l. dotem. §. qui maximos. ff. de publica & in dispu. incip. Publicacus. cum simili. sed hic effectus donationis factæ ob causam & animo compensandi ac remunerandi donatarium iuxta promissa, repugnat verbis sonantibus in meram liberalitatem, ergo dici debet donatio ob causam & facta animo compensandi considerato effectu, & non attento sono verborum. & in terminis quod vbi in specie exprimitur causa donationis, illa dicitur facta ob causam non attentis illis verbis, pure, mere, simpliciter & ex mera liberalitate tradit Old. in d. consil. 5. in fi. Alexand. in d. consil. 4. libr. 4. Soci. in d. consil. 52. libr. 1. Deci. in d. l. si donatione. col. 5. C. de collatio. ¶ Secundo respondeo quod bona donata excedunt valorem bonorum alienatorum, ideo quatenus datus excessus dici potest donatio simplex & facta ex mera liberalitate, nec ropugnat quod contractus dicatur mixtus, sicut videmus quando fit donatio propter merita quæ non ascendunt ad valorem donationis nam quatenus donatio exceditur merita, dicitur donatio simplex ideo talis donatio non velet in personis prohibitis quatenus fit ultra merita. Bartol. in l. si quis pro eo. §. in fi. ff. de fideiui. Deci. in l. petens. column. 7. C. de pactis,



Etis, & in d. l. si donatione. col. 3. in fi. C. de collatio, & alibi saepe Doct. Similiter quatenus donatio remuneratoria, excedit merita, dicitur propriè donatio, ideo debet insinuari. Ang. & Imol. in l. Aquilius. ff. de dona. Soci. in consil. 22. colum. 2. li. 4. Ex quibus patet quod eadem donatio. respectu diuersarum quantitatum potest diuerso iure censi quia quatenus adest causa, dicitur ob causam, & quatenus causa cessat, dicitur simplex & propria: & sic in casu isto quatenus cessat causa recompensandi, & quatenus bona donata plus valent quam bona alienata, dicitur propria & simplex donatio procedens ex mera liberalitate, & ista responsio optime quadrat & conuenit rationibus iuris, quia in dubio fieri debet interpretatio per quam satisfit utrique casui quando inter aliquos casus diuersitas reperitur. I. ad optiuus. §. 1. in fi. ibi, sed in re dubia. ff. de ritu nuptiarum. Bald. in l. bonorum. in tertia quaestione. C. qui admitti. Pau. de Cast. in consil. 179. In causa quam magnificus. col. 5. circa med. lib. 1. Sed per talem interpretationem satis fit utrique casuiq; vere erit donatio ob causam recompensandi quatenus illa militat: vere etiam erit donatio propria ex mera liberalitate quatenus bona donata plus valent quam bona alienata per donatorè. ¶ Non obstat secundum argumentum quod talis compensatio debet restringi ad bona alienata de voluntate & consensu ipsius donatarij, quia respondeo duobus modis primo quod illa verba de voluntate, &c. non ponuntur limitatiue aut restrictiue sed enunciatiue & demonstratiue, quia donator voluit demonstrare se non alienasse inuito donatario sed volente ad demonstrandum beneficia ipsius donatarij, qui permisit bona sua alienari pro subueniendo ipsi donatori, quæ beneficia voluit alienans per illam donationem recompensare: in dubio enim si verba censentur prolata demonstratiue non restrictiue. l. si. §. Titia. ff. de libe. lega. Bar. in l. cum pater. §. mense, versicu. quæro quid si testator. ff. de leg. 2. & in l. Centurio. col. 11. vers. sed quid si dixit. ff. de vulg. Pau. de Cast. in consil. 219. In causa quæ vertitur coram domino potestate mæsta. columna secunda post med. libro secundo. cum enim asseruerit donator velle recompensare beneficia & dixerit alienasse quam plurima bona donatarij de eius voluntate, ista verba de eius voluntate, censentur appposita ad probandum ipsa beneficia vt talia sint subiecta qualia prædicata demonstrant. l. 3. vbi Bar. ff. de fundo in instru. l. si vno. ff. loca. l. qui vinum. ff. de triti. vno oleoque lega. l. defensor. ff. de interro. actio. cap. inter dilectos. vers. cæterum, de fide instru. Bal. in capi. 2. de natu. success. feud. Paul. de Cast. in consil. 121. Visa quadam petitione. columna 2. circa fin. lib. 1. ¶ Secundò respòdeo, posito & non concesso, verba illa de voluntate, &c. posita essent restrictiue, tamen dico quod donator asseruit se alienasse quamplurima bona cum voluntate tamen ipsius donatarij, illa dictio tamen, est limitatiua præcedentium. l. ita tamen. ff. ad Trebellia. & restringit dictio tamen seu limitat omnia præcedentia. Bald. in consil. 195. Laudare. col. pen. ante med. vers. 3. etiam ex natura termini. lib. 2. & sic asseruit testator nihil se alienasse nisi cum voluntate ipsius donatarij, ergo cum accesserit voluntas donatarij in omnibus alienatis omnia pertinent causa & animo compensandi. ¶ Nec obstat quod omnibus instrumentis alienationum forte non exprimatur de voluntate & consensu ipsius donatarij, quia non sequitur donatarius non interuenit in scriptura instrumentorum, ergo nolente eo habitæ sunt alienationes: nam potuit haberi voluntas eius extra ipsa instrumenta ante ea vel post. & cum donator asseruerit de voluntate ipsius donatarij in omnibus alienationibus & vtatur donatarius instrumento donationis, non potest contrahere assertioni in eo factæ. regu. ex qua persona. ff. de regul. iur. & quia producus instrumentum censentur fateri omnia in eo conuenta vera esse c. cum olim de cens. capitu. cum venerabilis. vbi late Scriben. de exceptio. ¶ Præterea, posito & non concesso, quod donatarius non consensisset omnibus alienationibus, tamen adhuc dici debet facta donatio animo compensandi cum omnibus alienatis, quia si donator voluit recompensare donatarium pro alienatis de eius voluntate, à fortiori pro alienatis citra eius voluntatem, quia maior ratio & maior necessitas compensandi erat circa alienata sine consensu donatarij quam circa alia, quia nisi facta esset recompensatio pro alienatis sine consensu donatarij, potuisset donatarius vendicare bona sua ab emptoribus, & emptores habuissent regressum de euictione contra ipsum donatorem eorum autorem aut eius hæredes, non ita fieri poterat in alienatis de vo-

luntate donatarij: ergo dicendum est quod donator voluerit recompensare donatarium in illis etiam bonis in quibus militabat maior necessitas recompensandi, quia tunc censetur disponens velle prouidere in casu magis necessario. Bald. in consil. 35. Pater filio. colum. 2. libro 2. & in consil. 113. Proponitur quod quidam, col. 1. post medium versicu. contrarium est modo. libro 5. ¶ Postremo quando dubitatur an aliquid includatur in dispositione, optimus interpret ad iudicandum est valor rei, ex quantitate enim prætij præsumitur quid & quantum veniat in contractu. gl. no. in l. semper in stipulationibus, in gloss. magna circa medium. ff. de reg. iuris Alexan. in consil. 26. li. 4. modo considero quod bona donata non solum sufficiunt pro recompensatione omnium alienatorum, sed etiam valorem alienatorum excedunt in magna quantitate, itaque dicendum est, quod voluerit donator recompensationem fieri quoad omnia, & postquam fecit donator mentionem de recompensatione generaliter illam non restringendo, generaliter intelligi debet facta recompensatio. l. de pretio. ff. de publicis cum simi. maxime, quia (vt dictum est) maior ratio & necessitas recompensandi bonis alienatis sine consensu donatarij, vbi non in omnibus consensisset. sed frustra de hoc disputatur postquam asseruit & testificatus est donator quod omnia alienauit cum voluntate ipsius donatarij. ¶ Ex quibus concludo contentum esse oportere donatarium bonis, donatis, nec aliquid posse petere nomine alienatorum. & ita de iure & æquitate respondeo salvo saniori iudicio. Sauliani 4. Martij, 1547. Aymo Crauetta ex Sauil. l. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Spoliatus de possessione sine ordine & probatione restitui debet.
- 2 Quando spoliatus non restituatur.
- 3 Quæ differentia inter spoliatum à priuato, & spoliatum auctoritate iudicis.
- 4 Iudex dicitur priuatus quando procedit sine causa cognitione.
- 5 Executio facta virtute ordinationis inualide dicitur nulla.
- 6 Spoliatus non restituitur quando notoriè constat de non iure ipsius.

## CONSILIVM CCCII.

Pro Maria relicta quondam Thomæ Gingoli ex Sauiliano contra Franciscum Variri ab eodem loco.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In hac causa Mariæ Gingolæ contra Franciscum Variri, de duobus quaritur. Primò, an dicto Francisco Variri competat possessorium recuperandæ? ¶ Secundò, an si competat, obstat exceptio proprietatis? ¶ Circa primum dubium puto breuiter concludendum competere remedium possessorium. licet spoliatus fuerit agens auctoritate iudicis, ex quo iudex processit non seruato iuris ordine, immo ordinatio de omittendo dominum directum in possessionem, lata est parte non vocata, constat autem competere remedium possessorium ad recuperandam possessionem licet à iudice spoliatus quis fuerit quando processit iudex non seruato iuris ordine c. causam matrimonij. & c. cum causam, vbi Abb. in 4. no. de offi. delega. c. ex insinuatione, de procura. c. conquerente, de resti. spo. capi. referente, vbi Dec. in 2. no. de præben. l. meminerint. C. vnde. vi. gl. 3. q. 1 in summa l. Bal. in consil. 134. Copiose in fi. col. 3. vbi quod spoliatus sine ordine & probatione restitui debet. tradit idem Bal. in consil. 147. Spoliatus, lib. 3. Anton. de Bntr. in consil. 12. in 2. quaestione. & in consil. 18. col. 10. ver. nec obstat quod Chinus. libro 1. Amplius datur restitutio possessionis non solum, quando procedit iudex contra citatum sed etiam si contra citatum ad locum tamen non tutum. Bald. in consil. 327. Iniustissima. lib. 2. Idem si iudex procederet, seruato iuris ordine, si tamen non esset iudex cōpetens, nam sine dubio competeret remedium possessorium. Ancha. in cōf. 248. Ad prædicta dubia, in primo dubio. Soc. in cōf. 12. col. 4. vers. facit etiam ad prædicta. libro 1. Dec. in consil. 125. Quod procedit quando iudex nulliter procederet per errorem iuris, secus si per errorem facti ductus aliquo probabili errore facti, quia tunc non



non competeret remedium possessorium, sed aliter agendi esset officio iudicis aut via nullitatis. Abb. in d. ca. ex insinuatione, in tertio nota. de proctura. sequitur Deci. in d. consi. 125. col. 3. in fi. ¶ Similiter procedunt præmissa quando sententia iudicis spoliatiua alterius esset nulla, secus si valida et merito iure licet iniusta, quia tunc spoliatus auctoritate talis sententiæ non restituitur. Abb. in d. c. cum causa, de offi. deleg. Fely. in d. cap. dilectus. 1. col. 1. post med. in tertia fallentia. de rescriptis. ¶ Hoc tamen non procederet quando iniustitia sententiæ esset notoria quia illa æquiparatur nullitati: ideo competit tunc remedium possessorium ut per Fely. in d. c. dilectus, de resc. ¶ Venio nunc ad secundum dubium, an contra agentem possessorio obstat exceptio proprietatis concernens petitorium videretur prima fronte dicendum quod non, per gl. 3. quæstio. prima in summa. vbi quod contra spoliatum à iudice ordine iuris non seruato, non admittitur exceptio criminis aut minus canonicæ institutionis. sequitur Soci. in d. consi. 12. in 2. quæstio. libro 1. vbi Soci. loquitur quando processit iudex parte non citata. Idem etiam & magis generaliter voluit Bal. in d. consi. 147. Spoliatus. lib. 3. vbi quod contra spoliatum per sententiam nullam non admittitur exceptio concernens iustitiam possessoris. Idem tenet Hosti. in titulo. de re. tutio, spolia. §. quando facienda, in princib. vbi quod spoliatus non seruato iuris ordine incontinenti restituitur, si vero spoliatur seruato iuris ordine non restituitur ante causæ recognitionem, an iuste fuerit spoliatus vel non, sequitur Fely. in d. c. dilectus, de resc. sed hic iudex processit non seruato iuris ordine & parte non vocata, ergo &c. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto. de iure verius, quod immo admitti debeat exceptio concernens petitorium, & pro fundamento considero quod doc. faciunt et differetiam inter spoliatum à priuato & spoliatum auctoritate iudicis. quia spoliatus a priuato incontinenti restituitur, sed spoliatus auctoritate iudicis non restituitur nisi causa cognita an iuste fuerit spoliatus vel non propter præsumptionem quam iudex pro se habet. Oldrad. in consi. 224. Istæ sunt allegationes. columna quinta, versicu. In contrarium Geminia. in consi. 146. Dominus burgenlis, columna prima. Calca. in consi. 126. columna 2. ante medium Deci. in consi. 449. column. penul. post medium. Ias. in l. 3. §. fin. ff. de acqui. poss. & in consi. 38. columna tertia in fine. libro 3. ¶ Hoc ita præsupposito necesse est dicere quod istud procedat quando sententia iudicis per quam quis spoliatur, est nulla, quia si esset valida licet iniusta, non competit remedium possessorium, consequenter frustra tunc disputatur an contra petentem restitutionem opponi possit exceptio. ¶ Sed dicet aliquis, quid respondes ad contraria. Ego pro declaratione & intelligentia istius difficultatis puto distinguendum, quod iudex procedit omnino ut priuatus & extrajudicialiter, ut potè parte non vocata, & tunc idem iudicetur de eo spoliante ut de priuato ex quo ut priuatus omnino procedit, & sic isto casu non obstat exceptio. & idem si partem quidem vocaret, sed eam non audiret in suis defensionibus & exceptionibus. & isto casu procedat dictum Cardi. in clem. 1. §. fin. in fin. de celebra. missa. vbi et quod iudex dicitur procedere ut priuatus quando procedit sine causæ cognitione. quod dictum refert & sequitur Fel. in d. c. dilectus, de rescrip. Deci. in l. factum à iudice. ff. de reg. iuris non enim dicitur procedere iudex siue causæ cognitione quando citat partes. §. fin. insti. de poena temere litigan. l. in causæ. §. cognita. ff. de minor. l. 3. §. causa. cognita, vbi gloss. & Bar. ff. de bon. poss. c. fin. de supplen. negli. prala. & quod allegari non possit causæ cognitionem non intervenisse vbi citatio adhibita est, tradit Geminia. in consi. 122. post principi. per tex. in c. intra quatuor. de maiori. & obediens. Posset etiam dici procedere iudicem ut priuatum quando esset iudex in competens, quo casu etiam datur restitutio. Anch. in d. consi. 248. in 1. dub. Socy. in d. consi. 12. col. 4. versicul. facit etiam ad prædicta. libro 1. Deci. in d. consi. 125. similiter diceretur iudex procedere ut priuatus quando esset iudex delegatus qui procederet non seruata forma suæ commissionis, quia non dicitur iudex in eo in quo excedit formam sui mandati. Oldrad. in consi. 227. De toto themate. col. 1. in fi. Aut procedit iudex parte vocata sed omittit aliquas alias solennitates iudicij ex quibus sententia redditur nulla, puta alias solennitates iudicij aut aliam, & isto casu procedit opin. quod spoliatus auctoritate iudicis non restituitur nisi causa cognita an iuste, vel iniuste fuerit spoliatus.

Ratio est, quia licet sententia dicatur nulla ex omissione alicuius ordinis aut solennitatis, tamen iudex non dicitur processisset ut priuatus & extrajudicialiter ex quo partem vocauit, nisi partem vocatam & comparentem audire noluisse. & nisi ita dicamus & distinguamus, nescio videre quomodo procedat differentia doc. inter spoliationem iudicis & priuati. in qua differentia voluerunt Docto. plures tribuere spoliationem iudicis quam priuati. In proposito igitur cum processerit iudex ad executionem parte vocata, non potest dici quod processerit ut priuatus & extrajudicialiter. ¶ Nec obstat quod non fuerit citata pars in ordinatione de omittendo in possessionem, quia fateor, & ob id dico quod talis ordinatio dicitur nulla, sed dico quod ex quo fuit citata pars ad actum executionis & missionis in possessionem & sic ad actum spoliationis, quod talis spoliatio non potest dici facta extrajudicialiter & ut à priuato, quia si comparuisset pars in actu executionis & defensiones aut exceptiones validas proposuisset, verisimiliter fuisset audita, maxime cum illa ordinatio de mittendo nulla, transire non potuisset in rem iudicatam: spoliatio enim immediate facta est permissionem in possessionem, non per ordinationem de mittendo. ¶ Actus autem immediatus debet attendi non mediatu. l. socium qui in eo. ff. pro socio l. pe. ff. de condi. ob. turpem cau. l. cum de hoc. ff. de excep. rei iudi. l. si mulier. ff. rerum amo. gloss. in l. 1. in glo. 3. de edendo. Bar. in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vul. cum simi. satis igitur videtur adhibitam esse citationem ad actum spoliationis immediatum quo ad hoc ne videatur iudex spoliasse tanquam priuatus omnino & extrajudicialiter. et licet executio facta virtute ordinationis inualida dicatur nulla, tanquam proueniens ex radice infecta. l. si. C. de natu. libe. tamen dici non potest, quod processerit iudex ad talem executionem tanquam priuatus postquam partem citauit. ¶ Sed posito & non concesso, exceptio concernens petitorium admitti non deberet in tali spoliatione facta à iudice quia iudex debet processisset omnino ut priuatus & extrajudicialiter tamen dico quod ex quo talis exceptio fuit admissa & super ea receptæ probationes debet iudex super petitorio de quo cognouit pronunciare. l. de qua re. ff. de iudic. & in terminis exceptionis petitorij aut proprietatis contra possessorium quod super ea debeat pronunciarum quando super ea fuerunt probationes receptæ, est tex. in c. 1. de resti. spolia. tradit Inn. in c. constitutus. de filiis presbyter. cum sim. ut per Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. in decima fallentia. ff. de acqu. poss. Ias. in l. 1. in prin. column. 2. post me. de ope. no. nun. & in l. patre furioso. column. 5. ver. 15. facit. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iuris. Ratio huius est, quia factis probationibus super proprietate, dicitur notorie constare de non iure spoliati agentis cum acta inducunt notorium. capitu. cum olim, vbi Abb. de verb. signi. Inno. & Doc. in ca. ex insinuatione, de appellatio. ¶ Sed spoliatus non restituitur quando notorie constat de non iure ipsius. Inno. in d. c. constitutus. de filiis presbyter. Alex. in d. §. nihil commune. in decima fallentia. Soc. in consi. 87. col. fi. in lib. 3. Deci. in consi. 191. col. 4. in fi. vers. 4. facit. Addo Oldrad. in consi. 224. Istæ sunt allegationes. col. 5. vers. soluebat & aliter. col. fin. versicu. nec obstat quod de possessorio dicebatur. Ideo dominium probatum exactis obstat agenti possessorio licet non dominium probandum, quia vbi est probatum, notorie constat de non iure spoliati. Oldrad. in consi. 227. De toto themate, column. 2. versicu. 2. obiicit. & in consi. 274. In causa quæ vertitur super diocesano. column. 1. hinc videmus quod regula iuris quod spoliatus etiam prædo ante omnia restitui debet, non procedit quando ex actis constaret ipsum esse prædonem, quia tunc notorie constaret de non iure ipsius. Ita Inno. & Abb. in c. cum ecclesia futrina, de cau. poss. & proprie. sequitur Rubens Alex. in consi. 167. col. 4. In proposito nostro cum admissa fuerit exceptio proprietatis & super ea factæ probationes per testes & instrumentum albergameti, dico quod super tali exceptione debet iudex pronunciare. d. l. quare. & quia factis probationibus notorie constat de non iure agentis possessorio. Immo notorie dicitur constare de non iure agentis ex solo instrumento alberamenti. Soc. in d. consi. 87. col. fi. lib. 3. Ex quo Soc. dicto inferitur quod admitti debet exceptio proprietatis quando eius probatio impletur per solam productionem instrumenti. ¶ Quod ipsum tamen putarem procedere quando contra tale instrumentum validi nihil opponeretur. sed hic contra instrumentum nihil fuit oppositum, neque



que opponitur, immo pars illi inhæret sed tantum instat super possessorio. ¶ Amplius dico q̄ admissa exceptione proprietatis & super ea factis probationibus, ex quibus causa ipsius proprietatis liquidata sit quod non debet iudex pronunciare super possessorio sed super petitorio tantum quod absorbet causam possessori. Ita in terminis tradit Anchar. in consil. 145. In prædicta questione reperio. col. 2. post med. versicu. & si dicatur per tex. nota. in c. pastoralis, de cau. poss. & proprie. Idem voluit Old. in consil. 226. Quidam Episcopus, in fin. vbi quod inaniter disputatur de possessio. quando constet de petitorio. § Sed dicit aliquis, præmissa forte præcederent quando spoliatus censisset admissioni exceptionis proprietatis, sed hic expresse contradixit. Respondeo quod non sufficit simplex contradictio. sed requiritur appellatio, debebat enim appellare quando vidit exceptionem proprietatis admissam, quia non appellando censetur admissioni consensisse. Ita in terminis tradit Are. in d. l. naturaliter. §. nihil commune, column. 7. ff. de acqui. pos. quem refert & sequitur Felin. in capitul. inter monasterium, column. 14. post med. versicu. forte tamen est necessaria, de re iudic. quicquid aliter & nimium generaliter scripserit Deci. in consil. 48. column. 2. ver. 3. & ultimo. vbi tamen de Are. & Felin. mentionem non facit. Similiter nimium generaliter videtur locutus Alexand. in consil. 6. col. 2. versicu. nec obstat si dicatur. libr. 5. fortius dico quod licet exceptio proprietatis admissa non esset & pars admissioni contradiceret parata, appellare, adhuc admitti deberet, quia regula quod spoliatus restitui ante omnia debet, non procedit quando potest quis ingredi possessionem propria autoritate, & illam apprehendit sine vitio, quia sic apprehendens non cogitur possessionem restituere. Veronenfis in consil. 60. Omissa facti serie, col. pen. in 2. dubio. sequitur Deci. in d. consil. 191. col. pen. versicu. 7. quod supradictum est confirmatur. sed dominus directus finita emphyteosi potest emphyteotam propria autoritate expellere vbi non inueniret resistantiam, & quando non negatur rem esse emphyteoticam, ut habetur per scrib. in l. 2. C. de iure emphy. tradit Soc. in consil. 267. column. 5. lib. 2. Cor. in consil. 193. & in consil. 271. lib. 3. sed in casu nostro pars fatetur bona esse emphyteotica & per instrumentum alberamenti constat emphyteosim finitam quoad portionem Marchiotti. Similiter per testes agentis constat quod Bernardus Variri donauit aliqua bona patri agentis. nec constat de consensu. dñi potuit igitur dominus directus apprehendere possessionem bonorum propria autoritate sine licentia iudicis, erge non tenetur possessionem restituere, & quidem multominus tenetur quia possessionem prehendit. authore prætoris, quam iure proprio poterat accipere & quia ipsam possessionem accepit sine vitio cum neminem inueniret resistantem nec verbis nec facto, quo casu succedit dictum Soci. in d. consil. 87. col. fin. post med. versu. tertio & ultimo. lib. 3. ut quando possessio ad aliquem iuste peruenit & sine, vitio non tenetur possidens illam restituere, sed hic possessio iuste peruenit ad dominum directum emphyteosi finita, peruenit etiam sine vitio nemine resistente ergo, & c. ¶ Secundo principaliter considero quod agens proposuit possessorem recuperandæ pro omnibus bonis, sed remedium non videtur competere respectu portionis Marchiotti defuncti, quia non probatur quod mortuo Marchioto apprehenderi possessionem respectu portionis ipsius Marchiotti, immo constat de contrario quia mortuo Marchioto continuo dominus directus possessionem accepit portionis ad Marchiottum pertinentis, nec potest agens dicere quod possessio Marchiotti fratris continetur in hæredem. l. cum hæredes. ff. de acq. pos. quomodo igitur potest agens restitui ad possessionem quam nunquam habuit? ¶ Itaque non potest agens obtinere in possessorio quod nunquam habuit, & vbi habuisset obstat exceptio proprietatis in qua per instrumentum alberamenti & emphyteosis apparet quod in emphyteosi de qua agitur, non est locus iuri accrescendi, sed quod portio marchiotti viri defuncti sine liberis reuersa est ad dominum directum. ¶ Laus Deo Virgini ac diuo Ioanni Evangelistæ, totique curiæ cœlesti. Amen Sauiliano 10. Martij 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 An miles Hierosolymitanus succedat in feudo.
- 2 In feudo vero & proprio an censeatur electa industria personæ.

- 3 Industria personæ est electa quando negotium non habet certam etiam demonstratam formam.
- 4 Prohibitio alienationis feudi quando non habet locum.
- 5 In francia appellatione hæredum veniunt etiam extranei.
- 6 Pie cause non fauemus in præiudicium tertij.
- 7 Princeps non potest tollere ius gentium.
- 8 Est regula quod is in feudo non succedat, qui feudo seruire non potest.
- 9 Matrimonium & beneficium ecclesiasticum inuicem non compatiuntur.
- 10 Conuersi non admittuntur ad feudum.

## CONSILIVM CCCIII.

Pro magnifico domino Claudio ex  
Comitibus Plozaschi & dominis No  
mi contra magnificum & reueren  
dum dominum Philibertum eius fra  
trem & militem Hierosolymitanum

**D**I VINO subsidio ex corde postulato. Quæritur an magnificus & reuerendus dominus Philibertus miles Hierosolymitanus admitti debeat ad successionem feudi Comitatus Plozaschi videretur dicendum nrima fronte quod sic, nam ita decidit Barba. in rubr. de feudis column. 4. quem sequi videretur Curtius Iun. in tract. sue. in tertia parte, in secunda regula. q. 10. in septima limitatione char. 29. Isti enim milites pugnant pro fide contra infideles non deposuerunt arma bellica sed in melius commutauerunt. ideo intelliguntur seruire domino & feudum retinere debent. quam rationem considerat Bald. in consil. 171. Ad euidentiam præmittendum est quod de reb. lib. 2. Sed ultra Curtium addo Alua. in c. 1. col. pen. de milite vasal. qui arma bell. deposuit. vbi quod isti milites non immutauit statum sed augent, ob id non perdunt feudum sed possunt honeste seruire per substitutum. idem tenet Præpos. in d. c. 1. in fi. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod milites hierosolymitanus non succedat in feudo de quo agitur quia feudum de quo agitur dicitur feudum proprium, & verum in quo inhabiles non admittuntur nec illud transit ad fœminas nec ad hæredes extraneos, quo casu in tali feudo censetur electa industria personæ vasallivt oporteat vasallum seruire domino per seipsum, non per substitutum, at per Alex. in consil. 10. lib. 5. & in fi. l. finita. §. si de vectigalibus, col. 7. versicu. lmo. in d. l. eorum. ff. de dam. infec. Curt. Sen. in consil. 62. & in consil. 63. Dec. post alios in capitu. in præsentia. column. antepe. q. 10. de proba. in quibus locis traditur regula quod clericis aut monasterium non succedit in feudo. à qua regula excipiuntur plures casus puta quando monasterium potest seruire domino per substitutum, vel quando est tale seruitium quod ab ecclesia honeste præstari, potest, ut quia consistat in pecunia aut, in alia re. Ergo volunt doc. quod regulariter in feudo censeatur electa industria personæ, quia non esset tractandum in quibus casibus posset succedere clericus aut monasterium in feudo quia semper & indistincte succederet cum possit seruire per substitutum, & istud quod in feudo regulariter monasterium clericus non succedat, sed censeatur electa industria personæ latissime uisputat & concludit Curt. Iun. in tracta. feud. in 3. par. in 10. q. prin. ¶ ¶ Secundo quod in feudo vero & proprio censeatur electa industria personæ probatur, nam industria personæ dicitur electa quando quid committitur alicui ratione confidentiæ quam committens de eo habet Anto. de Butt. in consil. 48. Absque diffusione. circa si per l. vnicam. §. fin. autem. C. de cadu. tollen. sed feudum datur vasallo ratione confidentiæ quia dominus confidit de eo & de eius descenditibus & domo hinc feudum feudum dicitur à fidelitate c. nulla, per quos fiat inuesti. & feudatarius fidelis dicitur. c. 1. §. item si fidelis, quibus mo. feu. amit. & sic cum dominus confidat de vasallo cui feudum concedit, & vasallus fidelitatem promittat, in dubio videtur electa industria personæ. ¶ Tertio industria in dubio videtur electa in vasallo, quia ¶ industria personæ dicitur electa quando negotium non habet certam & determinatam formam. Bartol. in. fin. ff. de diuer. & tem. præscrip. Pa nor.



not. in ea. final. §. de offici. delega. Bald. in consilio 128. Cum quidam vsurarius. columna prima post med. libr. 3. Corne. in consil. 243. colum. 6. post medium lib. 3. Ias. in l. quod quis. colum. 2. in 2. limitatione. C. de procura. sed seruitia persona debita domino per vasallum non habent certam & determinatam formam cum debeantur vario modo secundum qualitatem & exigentiam casuum, ergo, &. ¶ Quarto in rebus & negotiis arduis dicitur electa industria personarum Imol. & forenti in dicto capit. si. de offi. de lega. Corne. in d. consil. 243. colum. 6. libro ter. & in consil. 257. colum. 2. in fin. lib. 4. Decius in l. 1. colum. 6. circa med. ff. de offic. eius. Ias. in l. a iudi. sed. cui dubium seruitia debita domino per vasallum ardua & grauia esse, si ea considerentur quæ in fidelitate vasalli continentur ergo dicendum est industria personarum vasalli in dubio electam esse. Quinto pro hac conclusione adduco Bal. in consil. 291. Ad euentiam præmittendum est quod in decima. in fin. libri secundi, ubi quod contra naturam feudi videtur esse ut transeat in ecclesiam aut monasterium quando seruii potest per substitutum. vult ergo aperte Bald. quod in dubio per substitutum seruire non possit, sed industria personarum vasalli censetur electa alias non esset contra naturam feudi quod transeat in ecclesiam. Idem clarissime voluit Bellamera in consil. 48. colum. 2. circa med. versic. circa quartum dubium, ubi xuo Episcopus aut sacerdos non potest succedere in feudo comitatus, quia eo ipso quod incipit esse miles Dei, inhabilis fit ad beneficia secularia nec potest deferuire per substitutum. ergo vult Bellamera quod industria personarum censetur electa. licet Bellamera postea variauerit in eodem consil. col. 7. in fin. & col. seq. & col. 13. Eadem opin. quod seruii non possit feudo per substitutum latissime tenet Curt. Iun. in d. tracta. feud. in 3. parte. in 10. q. principi. ut supra allegauimus. ¶ Hoc ita præsupposito quod in feudo comitatus Plozaschi dicatur electa industria personarum, & in eo seruii non possit domino per substitutum: dico quod miles Hierosolymitanus necessarie in tali feudo reputatur inhabilis, quia ex quo necesse habet vacare militiæ fidei contra infideles non potest vacare militiæ seculari pro domino directo. sed quoties persona quæ vult succedere in feudo. non potest seruire domino, illa excluditur à successione, prout videmus in clerico, monacho, muto, surdo, scemina, & similibus ineptis ad seruitia. & hac ratione in terminis quod miles Hierosolymitanus in feudo succedere non possit, tenet Baldus in dicto consilio 170. Ad euentiam præmittendum est quod in rebus feudalibus. libro secundo, quem refert & sequitur Brunus Astensis in consilio decimo septimo. Eandem opin. tenet Barba. in tracta. de præstantia Card. in 5. q. primæ partis columna tertia versic. posset etiam quicquam dubitare ubi tamen non allegat illud consil. Bald. Imò allegat Bald. contrarium tenere in cap. 1. de milite Vasallo qui arma bell. depol. ¶ Nec dicendum est isto casu quod miles Hierosolymitanus percipiat commoditatem feudi in vita sua, quia illud procedit quando admittitur ad seruiendum dominum per substitutum, secus in feudo in quo seruii domino non potest per substitutum, quia absurdum esset quod perciperet commoditatem sine onere. reg. secundum naturam. ff. de reg. iur. & si videantur doctor. dicentes ecclesiam aut clericum percipere commoditates feudi in vita ipsius clerici, expresse loquuntur in eo casu quo deferuii feudo potest per substitutum. & clare hoc voluit Baldus in consilio 291. Ad euentiam permittendum est quod in decima. in fin. libr. 2. vel potest clericus aut monasterium percipere commoditates feudi in vita ingressi quando pro feudo nullum debetur seruitium personale sed reale, vel tale quod à clerico aut ab ecclesia honeste præstari potest. veronensis in consilio 22. & in consilio 36. ¶ Sexto principaliter dico excludi dominum Philibertum à successione feudi quia narratur in facto, licet instrumentum nullum viderim, quod quitauit omnia bona sua Magnifico domino Claudio eius fratri sine vlla reservatione.

4 ¶ In qua re considero quod prohibitio alienationis feudi non habet locum quando fieret alienatio in fratrem aut alium agn. cum habilem ad successionem feudi in quem potest fieri alienatio sine consensu domini. cap. 1. de aliena. feud. pater. Alber. Bald. Paul. de Castr. & mod. in l. voluntas, per illum textum. Cod. de fideicom. Bald. in consil. 498. De tractatione in fin. libr. 1. hoc ita præsupposito quod quitatio aut alienatio feudi non sit prohibita in agnatum, & maxime æque proximum, dico quod generalis quitatio bonorum trahitur etiam ad bona feudalibus quando in feudo nul-

la cadit prohibitio. Illud enim quod dicitur in generali dispositione aut alienatione non venire feudum. capit. in generali, si feudo fuerit contro. inter domin. & agn. capit. 1. in princip. de capit. qui cur. vend. procedit quando feudum prohibetur alienari, nam si includeretur in dispositione generali, disponēs incideret in pœnam amissionis feudi: ideo non est verisimile quid in dispositione generali fuerit cogitatum de eo per quod in pœnam quis incideret l. si procurator. ff. de condi. in deb. sed ubi cessat ista ratio quia feudum possit alienari impune sine consensu domini, ut hic, tunc in generali dispositione includitur feudum. Ita Corn. in consilio 321. in fin. libro 4. Curt. Iun. in consil. 26. colum. quarta. in consilio 109. columna quarta versic. sed quantum ad alia feuda. & in consil. 110. columna 10. in fin. versic. sed quid fortius. Rippa. in l. obligatione generali. col. 9. ff. de pig. hinc videmus quod in Francia ubi feuda redacta sunt ad instar patrimoniorum naturales legitimati succedunt in feudo licet secus in feudo quod alienari non potest, & quod non habet instar patrimonij. Ita Guido Papæ q. 59. Similiter ¶ in Francia appellatione hæredum veniunt etiam extranei licet secus ubi feudum retinet naturam suam, quia solum veniunt descendentes Guido Papæ, quæstione 230. Similiter in Francia scemina succedit in feudo. Guido Papæ quæstione 297. Ex quibus apparet quod ubi in feudo non cadit prohibitio alienationis in eo cessant iura loquentia de feudo, sed tunc idem iudicatur de feudo quod de aliis bonis patrimonialibus, sed ut dixi, prohibitio alienandi feudum sine consensu domini non habet locum quoties frater alienat fratri: ergo quitatio bonorum facta à fratre fratri extenditur etiam ad bona feudalibus. Quod maxime procedit si in quitatione sint verba prægnantia & vniuersalia. ¶ Ex præmissis apparet intentionem domini Claudij abunde esse firmatam. solum superest ad contraria respondere. Ad quæ ex præmissis satis quidem responsum apparet, sed enim quo splendidior fiat res respondeo in specie. Itaque non obstat quod miles Hierosolymitanus non perdit statum, sed illum in melius commutat nam fateor talem post talem commutationem effici inhabilem quia non potest seruire domino, & cum non possit sustinere onera feudi, iniquum esset quod admitteretur ad eius commodum. dict. l. secundum naturam. ff. de regul. iur. & propter hanc inhabilitatem & impotentiam seruiendi domino ita decidit Bald. in d. consilio 170. libro secundo, quem sequitur Brunus in d. consilio 17. ¶ Secundo respondeo quod ista commutatio status in melius non debet prodesse ipsi commutanti in præiudicium tertij id est domini directi cui debentur seruitia, quia ¶ etiam pæ causæ non fauimus in præiudicium tertij. Socin. in consil. 116. columna prima libro primo. ¶ Tertio respondeo retorquendo rationem doctor. tenentium contrarium, nam dicunt quod admittitur miles Hierosolymitanus quia poterit seruire per substitutum. sed ista ratio non procedit in feudo proprio & vero, in quo censetur electa industria personarum ut supra abunde visum est. Ideo cum hic agatur de feudo comitatus vero & proprio in quo cessat ratio seruiendi per substitutum, cessabit etiam dictum doctor. fundatum in tali ratione. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. cap. cum cessante, de appellat. cum similibus. ¶ Aduertendum tamen quod si princeps & dominus directus vellet admittere dominum Philibertum ad seruiendum per substitutum & cum inuestire de feudo non obstat militia sua, admitteretur tunc ad feudum si aliud non obstar, quia quod miles Hierosolymitanus, clericus aut monasterium non admittitur ad feudum, istud solum fuit introductum in fauorem domini directi ne ei seruiatur per extraneum substitutum, de quo verisimiliter non ita confidit sicut de vasallo, sed potest dominus huic eius fauori renunciare. l. penult. Cod. de pactis cum simil. & in terminis quod possit dominus directus admittere clericum ad successionem feudi, tradit Alexandrin. in d. consilio 110. columna 4. circa fin. libro 5. post And. de Iser. per eum allegatum Curt. Iun. in tracta. feud. in 3. parte. in 10. q. principi. col. 5. in fin. versic. vel aliter & tertio char. 29. Brunus Astensis in d. consil. 16. in fin. Rubeus tamen Alexand. in consil. 80. voluit quod miles Hierosolymitanus ita demum in feudo succedat volente domino quando non est electa industria personarum, ergo vult quod ubi industria personarum est electa, non possit succedere etiam volente domino. sed non placet istud dictum, quia potest dominus. (ut dictum est) renunciare fauori suo, quod ipsum tamen intelligere nisi tenor inuestituræ aliud loqueretur excludendo clericos aut alios inhabiles in fauorem





rem agnatorum, quorum iuri consensus domini directi præiudicare non posset: ideo non potest dominus directus consentire alienationi feudi in præiudicium agnatorum. cap. 1. de aliena. feud. pater Bald. in ca. 1. §. hoc quoque column. penult. ver. 6. conclusio. de success. feud. Alexandr. in consil. 15. column. fin. libr. 5. ¶ Quarto respondeo quod cessat argumen. in casu nostro in quo dominus Philibertus quitauit eius partes bonorum domino Claudio: quæ quitatio pertinet etiam ad bona feudalalia vt supradictum est. & stante ista quitatione nullo modo admitti potest dominus Philibertus ad feudum etiam volente domino directo, quia non potest dominus directus præiudicare iuri domini Claudij quæsitæ ex quitatione ipsius domini Philiberti. & sic habet dominus Claudius † ius quæsitum de iure gentium, quod princeps tollere non potest. c. 1. de prob. vbi late mod. not. scriben. in l. fin. C. si contra ius vel util. publ. & in c. quæ in ecclesiis, de constit. & sic stante quitatione causa domini Claudij videtur in tuto si aliud non obstat causa quitationem non vidi. ¶ Secundo principaliter queritur, an dominus Balthasar filius quondam Magnifici domini Florimondi ex iisdem comitibus clericus primæ tonsuræ beneficiatus tamen si admittendus ad successionem feudi prædicti cum aliis suis fratribus videtur dicendum quod sic, quia prohibitio clerici ne succedat in feudo, nõ videtur procedere in clerico primæ tonsuræ cum ipse possit seruire domino personaliter & in terminis clerici primæ tonsuræ quod succedat in feudo, voluit Bald. in d. ca. 1. de benefi. scem. alias sub Rubr. de feud. scem. post gloss. vbi Fel. in d. cap. in præsentia, col. 2. in 2. fallentia de prob. Curt. l. un. in tract. feu. in tertia parte in 3. reg. q. 10. char. 2. 6. Addo Barb. in tract. de præstan. Card. in 5. quæstione primæ partis col. 2. vbi quod ista opinio tenetur in practica iudicando & consulendo. quod videtur procedere etiam in clerico beneficiato ex eo quod scribunt Bald. & Fel. in cap. inter dilectos per illum text. de fide instrumen. vbi quod vasallus factus episcopus non perdit feudum comitatus. refert & sequitur Iason. in consil. 117. col. 3. in fin. libr. 4. ¶ Sed præmissis uon obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò clericus primæ tonsuræ beneficiatus non succedat in feudo: quia vt supra dictum est in primo dubio in ista materia feudi datur regula, quod † is in feudo non succedat, qui feudo seruire non potest. c. 1. an mutus vel surdus. tradit Ancha. in consil. 420. Quidam ser. Antonius col. 2. vbi quod natura feudi est vt deueniat ad talem successorem, qui feudo seruire possit, ob id quod monasterium in feudo nõ succedit. idem tradit Iason. in l. 1. column. 11. versic. aliam differentiam. C. de iure emphyt. & in vltibus feudorum column. 36. num. 117. sed clericus beneficiatus non potest feudo seruire, quia tenetur residere beneficio & illi seruire licet illud sit minimum. c. quia nonnulli. cap. quia tantum. & quasi per totum de cleric. non resident. c. ex parte de offi. vicar. c. peruenit, de appell. c. sanctorum. 70. dist. not. doc. in c. fin. de cler. non resident. Panorm. in ca. extirpanda. §. qui vero, de præben. in quibus locis habetur istud procedere etiam in beneficiis non curatis. ¶ Etenim licet beneficiatus in minoribus constitutus missas non celebret sed per vicarium id agat, alia tamen sunt residentiam desiderantia quæ pertinent ad statum & difensionem. aut cultum beneficii, vt pote circa distributionem reddituum in pauperes & fabricam Ecclesiæ, circa seruitium ipsius ecclesiæ vt subditi bene gubernentur, & alia id genus & si tenetur clericus seruire beneficio, ergo domino feudi seruire non poterit, quia duobus dominis seruire non potest. l. fin. C. de offic. assesso. capit. quia in tantum, & c. de multa de præben. quam rationem in materia successionis feudi considerat Alexandr. in d. consil. 10. column. 1. libr. 5. ¶ Secundo pro hac conclusione adduco Bald. in consil. 141. Thema huiusmodi subiicitur. col. 1. libr. 2. vbi quando feudum est tale quod clericus necesse haberet cessare à diuinis, non potest in eo clericus succedere. sed feudum committitur de quo agitur, requirit seruitia personalia vasalli, quæ si clericus beneficiatus præstare teneatur, necessario à cultu diuino & seruitio beneficii cessare eum oportet, ergo in feudo succedere clericus beneficiatus non poterit. ¶ Tertio pro hac opin. adduco Rotam dec. 26. impetratur, in nouis. vbi si clericus beneficiatus in minoribus constitutus cōtrahit matrimonium, beneficium statim vacat, † quia matrimonium & beneficium ecclesiasticum inuicem non compatiuntur, ideo per actum sequentem incompatibilem cum beneficio, censetur ipsi beneficio renunciatum ergo idem in vasallo quod obtineat be-

neficiu ecclesiasticu censetur feudo renunciare, à fortiori propter beneficium prohiberi debet in feudo succedere. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & si clericus primæ tonsuræ vellet in feudo succedere & dominus eum reciperet, cogeretur beneficio renunciare, nisi Papa secum dispensaret super residentia. sed puto quod talis dispensatio simpliciter facta non sufficeret. nisi in specie detur licentia seruiendi domino, eo quod honestum non videtur nec dignum clerico beneficiato vt videatur in seruitiis domini secularis maxime circa rem bellicam, & quia licet dispensetur clericus super residentia, non tamen dispensatur ab officio quia clericus tenetur ad officium propter beneficium licet sit in minoribus, Panorm. in ca. 1. column. 3. in fin. de celebra. miss. Deci. in ca. ad audientiam, column. fin. ante medium. de rescript. & in cap. Apostolica. column. fin. de exceptio. Sed ista videntur incompatibilia, vacare armis & officio: stante igitur cōtrarietate & incompatibilitate inter ista duo seruitium feudi & officium ecclesiasticum, alterutrum cessare necesse est, quia duo contraria simul stare non possunt, & pro hoc in fortioribus terminis adduco Præposit. in c. 1. §. & quia vidimus, column. 14. circa med. qui feud. dare poss. vbi loquitur in clerico constituto in minoribus quod licet succedat in feudo, tamen necesse habet postponere habitum clericatus & clericatum dimittere à fortiori idem erit in clerico beneficiato cum beneficium ecclesiasticum magis repugnet feudo quam simplex clericatus in minoribus. Quarto pro hac opin. adduco Bald. in c. 1. §. qui clericus, in tit. si de feud. fuer. contro. inter domi. & ang. alias est sub rubricella propter clericatum feudum amitti, vbi Bald. extra sacrum si habet beneficium feudum amittit propter incompatibilitatem beneficii & feudi allegat text. expresse voluit quod clericus non habens ordinem in clem. gratiæ de rescript. vbi quod per secundam impetrationem beneficii incompatibilis cum primo, censetur primo renunciatum. quod Bald. dictum refert & sequitur Barb. in d. tracta. de præst. Card. in 5. quæstione primæ partis col. 2. ¶ Quinto pro ista opin. adduco text. in c. 1. de feudo scem. vbi † quod etiam conuersi non admittuntur ad feudum, & tamen conuersi non habent sacros ordines nec etiam necessario profitentur vota religionis, c. duo sunt genera. cum ibi not. 12. q. 1. Imò dicitur conuersus persona laica. c. cum ex eod. in fin. de electio. libr. 6. Calde. in consil. 7. in titu. de iudi. & in consil. 4. in titu. de regula. Geminia. in consil. 41. col. 2. Curt. in tract. feu. in 3. part. in 10. q. prin. col. 4. in fi. char. 28. vbi tamen de Calde. & Geminia mentionem non facit. & loquitur Curt. in terminis nostris feudalibus. Ratio igitur cur conuersus non succedat in feudo, non est propter ordines sacros aut propter professionem, sed quia cum habet in monasterio & illi seruiat, non potest feudo seruire. ista ratio magis militat in clerico beneficiato qui magis astringitur ad seruitium ecclesiæ suæ quàm simplex conuersus ad seruitium monasterij. ¶ Sexto pro hac opin. adducitur dictum Bartol. in l. concubinatu. column. prima. in fin. ff. de concubin. vbi filij nati ex concubina clerici beneficiati non legitimantur per sequens matrimonium, secus in natis ex concubina clerici non beneficiati. ratio diuersitatis est quia stante beneficio concubina non poterat esse vxor. & si maius impedimentum matrimonij est in clerico beneficiato quam non beneficiato licet vterque in minoribus sit constitutus, eadem ratione dicendum est quod magis impedimentum habendi feudum sit in clerico beneficiato quam nõ beneficiato: quia beneficium ecclesiasticum & feudum inuicem non compatiuntur per supradicta. quod dictum Bartol. ad hoc propositum citat Præposit. in d. cap. 1. §. & quia vidimus, column. 14. in fin. qui feud. dare possunt. Barba in dict. tracta. de præstan. Card. 5. quæstio. partis column. 2. vbi fortius voluit Barba. excludi clericum in minoribus constitutum à successionem feudi licet beneficiatus non sit, sed hoc non placet. ¶ Ex præmissis clara facta videtur intentio fratrum memorati domini Balthasaris. Solum superest ad contraria respondere, quæ ipsa satis dissoluta videntur ex prædictis, sed enim ad maiorem declarationem respondeo in specie. & ad primum quod clericus primæ tonsuræ non prohibetur in feudo succedere. respondeo quod illud procedit in clerico non beneficiato, qui non prohibetur succedere feudo & domino seruire, quia prima tonsura non astringit ad seruitium aut officium ecclesiæ, secus videtur in clerico beneficiato qui tenetur ad residentiam & officium, & in quo militat ratio incompatibilitatis cum seruitio feudi vt supra late visum est. ¶ Non



¶ Non obstat dictum Bald. & Felin. in d.c. inter dilectos, column. 2. de fide instrumen. vbi quod Vassallus factus episcopus non perdit comitatum, quia respondeo quod ille text. non videtur probare dictum istud, quia ibi non declaratur quod ille comitatus esset feudum. & ita respondet Præposit. alias Card. Mediol. in d.c. 1. §. & quia vidimus column. 12. post medium. versicul. & pro hac parte facit text. qui feud. dare poss. ¶ Secundo respondeo quod dictum illud procederet quando in feudo seruire potest per substitutum, vel quia dominus velit, vel quia pro eo debeat tale seruitium, quod per alium potest explicari, alias esset contra communem conclusionem quod clericus in feudo non succedit imò propter clericatum feudum amittitur. & sic patet quod Bald. & Felin. nimium generaliter locuti sunt. & quod ita intelligi debeat dictum Bald. & Felin. probatur ex ratione eorum dum dicunt quod vna dignitas non tollitur per aliam compatibilem, ergo loquuntur necessario quando feudum compatitur cum episcopatu, quæ compatibilitas considerari non potest nisi feudo seruire possit per substitutum. in alio etiam nimium generaliter loquitur Felin. quia voluit quod factus professus perdat feudum, & tamē istud non procedit in feudo quo seruire potest per substitutum quia illud non perditur sed transit in ecclesiam aut monasterium, vt per Alexandr. in d. consil. 10. lib. 5. & supra abunde visum est. Tercio principaliter queritur an filij domini Hectoris & domini Florimondi qui dicuntur in quinto gradu, cum dominus & Hector & Florimondus essent fratres patruales in quarto gradu, succedant in bonis feudali- bus quondam domini Petri in stirpes vel in capita? Breuiter vltra fratres patruales videntur quod successio fiat in capita. §. si vero neque fratres, in authent. de hæred. ab inte. venien. Bald. in consil. 199. Ad euidentiam est præmittendum in 3. q. lib. 3. Alexandr. in consil. 55. Prospectis his, col. 3. in princip. versic. & idem probatur lib. 4. & in consil. 29. col. 3. circ. med. ver. dum autem queritur, lib. 5. in quibus locis loquuntur Bald. & Alexandri. etiam in bonis feudalibus ex quo in eis non reperitur aliter decifum. Ideo si dominus Petrus & agnati qui volunt succedere ipsi domino Petro, erat vltra quartum gradum, videtur quod successio fiat in capita. & ita de iure respondeo ad omnia supra scripta dubia saluo saniori iudicio. Sauliani. die 13. Martij 1547. Aymo Crauetta ex Sauliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Quoties in actus sit mentio alterius ad quem negotium pertinet, censetur actus celebratus nomine illius.
- 2 Effectus ratificationis est quod mandato equiparatur & trahitur retro ad tempus actus celebrati.
- 3 Causa facti cur aliquid fiat, semper in spici debet.
- 4 Debitor soluens vni non creditori pro creditore, non soluit ad vtilitatem recipientis sed veri creditoris.
- 5 Actus ita interpretari debet vt trahatur ad casum magis necessarium.
- 6 Vna & eadem res diuerso iure censi non debet.
- 7 Actus agentium non debet operari vltra communem intentionem primariam vel secundariam.

CONSILIVM CCCIIII.

Pro Maria relicta quondam Philippi Iacobini de Marenis mandamenti Sauliani contra Emanuelē Iacobini eius filium & hæredem dicti Philippi.



IVINO subsidio ex corde postulato. ¶ In diuisione bonorum Francisci Philippi, Nicolai, Andreæ & Matthei de Iacobinis fratrum ex Ioco Marenaron mandamenti Sauliani assignata fuerunt octo iornata terre prati dicto Philippo pro dotibus Mariæ eius vxoris & promisit dictus Philippus de ratificari faciendo per dictam Mariam eius vxorem. Queritur nunc an dicta Maria quæ pecunias in dotem dedit, possit petere dictas iornatas octo pro dotibus suis soluto matrimonio per mortem dicti Philippi. ¶ Videretur prima fronte dicendum quod non per text. in l. si socer. §. Lucius. ff. solut. matrimo. vbi si pater promittit dotem

genero pro filia, filia non competit actio sed marito aduersus hæredes promittendis, filia autem potest agere contra maritum vt dotem, exactam restituat, vel vt actiones vxoris cedat contra promittentem aut eius hæredes. idem habetur in l. si pro te. C. de dotis promiss. Eodem modo videtur quod vxori Philippi non competat actio ad istas octo iornatas. & facit regula generaliter quod alteri per alterum actio non queritur. §. alteri, institut. de inutil. stipu. cum sim. ¶ Secundo filia competit ius virtute sui instrumenti dotalis ad pecuniam à quo instrumento non videtur recessum per dictam assignationem, quia nouatio, contractus non inducitur nisi expresse agatur. l. fin. C. de nouatio. ¶ Nec videtur obstare quod maritus promiserit de ratificari faciendo per eius vxorem, & sic quod illa assignatio octo iornatarum videatur facta nomine vxoris & ad eius vtilitatem, quia illa promissio de ratificare faciendo videtur facta ad securitatem & vtilitatem fratrum assignantium ne in futurum molestari possent per ipsam Mariam si forte dotes ab eis peteret tanquam obligatis virtute instrumenti dotalis. Ideo illa promissio de ratificari faciendo inducta ad effectum securitatis aliorum fratrum, non debet operari alium & diuersum effectum vt cogi possit Philippus cui assignatio facta est ad restituendum dotes in bonis assignatis. l. legata inutiliter ff. de leg. 1. cum simil. ¶ Rursus cum intentio fratrum contrahentium in illa assignatione esset vt prouisum esset indemnitati ipsorum fratrum ne amplius inquietari possent per dictam Mariam, talis assignatio non debet operari vltra intentionem ipsorum fratrum vt cedat assignatio ad vtilitatem ipsius Mariæ. l. non omnis, in princip. ff. secundum cert. pet. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod imò agere possit ipsa Maria ad dictas octo iornatas. & pro fundamento considero quod assignatio & acceptatio istarum octo iornatarum facta est nomine vxoris Philippi. nam quotiens in actis fit mentio alterius ad quem negotium pertinet, censetur actus celebratus nomine illius, puta si quis vendat rem Titij vel rem communem cum alio, nam censetur vendere nomine Titij aut nomine socij. l. ab vno, vbi Alexandr. Codic. de negot. gest. Bartol. & Docto. in l. si fundum per fideicommissum. ff. de lega. 1. sed in assignatione bonorum de quibus agitur facta est mentio vxoris Philippi, & facta est assignatio pro dotibus ipsius vxoris quæ causa dotium sine dubio pertinet ad ipsam vxorem, ergo videtur facta assignatio nomine ipsius vxoris & ad eius vtilitatem. ¶ Secundo dicitur facta assignatio nomine vxoris ex illa promissione de ratificari faciendo per ipsam vxorem, quæ ratificatio tunc proprie competit quando fit actus nomine illius qui debet ratificare. l. si pupilli. §. sed si ego. vbi Bartol. ff. de negot. gest. l. si seruus. ff. de præcar. capit. cum quis, de sentent. ex commu. in quibus iuribus habetur non posse quam ratificare quod suo nomine gestum non sit. & licet ratificari possit actus in præiudicium ratificantis, licet eius nomine gestus non sit l. si fundus. §. 1. vbi Bartol. ff. de pignor. l. mater tua. Codic. de rei vendic. tamen satis est quod ratificatio proprie & vere consideratur in actu qui fit nomine ratificantis. ¶ Hoc ita præsupposito quod ista assignatio octo iornatarum facta fuerit & acceptata nomine ipsius Mariæ, dico quod per ratificationem ipsius Mariæ acquisitum fuit ei dominium in ipsis octo iornatis, quia effectus ratificationis est quod mandato equiparatur & trahitur retro ad tempus actus celebrati. l. licet. digest. de iudi. l. si pecuniam. Codic. de negot. gest. cap. penult. de sentent. excomm. libro sexto. cap. si de iureiuran. libro sexto. reg. ratihabitionem, de regul. iur. in eodem libro, & sic perinde est ac si Maria mandasset Philippo vt acceptaret illas octo iornatas nomine ipsius Mariæ, & operatur ratificatio quod facit negotium dici proprium ipsius ratificantis. l. si pupilli. §. item queritur. ff. de negot. gest. & d. l. si pecuniam. Cod. eod. tit. Ideo ratum habens dicitur auctor facti. l. supra iter. §. Cassius, in fin. digest. de aqua plu. arc. vbi Bald. ad hoc not. & dicit quod non reperitur in pluribus locis. & illum textum. ad hoc citat. Iason. in l. stipulatio ista. §. alteri, columna quarta in fin. ff. de verb. obli. Ideo perinde est ac si ipsa Maria acceptasset illas octo iornatas pro dotibus suis & illi assignationi præsens fuisset, quæ præsentia fingitur ex ratificatione. l. cum decem. §. 1. in verbo si præsentis, & ibi Bald. ad hoc not. ff. de solutio. Iason. in d. §. alteri, colum. 4. in fin. ¶ Et quod ex ratificatione illius assignationis dominium acquiratur ipsi ratificanti facta traditione ei qui acceptauit nomine ratificantis, voluit Specu. in tit. de loca. §. nunc aliqua, versicul. 147. vbi si maritus



accipit emphytheosim pro se & vxore vtrique acquiritur ius pro dimidia. Idem voluit Bartol. in l. si patruus, colum. 2. C. commu. vtri. iud. vbi si frater emit rem pro se & fratre, vti- que acquiritur ius pro dimidia, refert & sequitur Deci. in consil. 58. column. 2. & quod ratificanti acquiritur ius quan- do eius nomine actus est celebratus, voluit Abb. in consilio 86. Visis libr. 2. quem refert & sequitur Deci. in l. quo tute. §. fin. ff. de reg. iur. Addo Curtium Iuniorem in consilio 49. column. 15. circa medium. Iason. in l. huiusmodi. in princip. column. 4. in fin. ff. de leg. 1. ¶ Nec dicatur quod ex sola rati- ficatione non acquiritur ius perfecte nisi ratificanti ce- dantur actiones per eum qui nomine ratificantis stipula- tus est. l. possessio quoque. §. fin. ff. de acq. poss. l. penult. cum ibi not. C. de neg. gest. gloss. in d. §. alteri, in gloss. 2. in fin. inst. de inutil. stip. & in l. quacunque gerimus. ff. de actio. & obli. cum simil. & quia istud procederet si maritus Mariæ, qui sti- pulatus fuit nomine ipsius Mariæ, non possideret ita quod agendum esset contra eius fratres assignantes, sed vbi ma- ritus possidet aut eius hæredes frustra tractatur de cessio- ne, cum tantum opus sit vt bona ipse tradat. Si enim tene- tur stipulans nomine alterius ad cedendum actionem con- tra tertium ei cuius nomine stipulatus est, à fortiori si pos- sideat, rem, quam stipulatus sit nomine alterius illam tene- bitur restituere cum cessio actionis fiat vt res recuperetur, & propter vnumquodque tale & illud magis. l. quantoma- gis. ff. de iureiur. authen. multo magis. C. de sacrosanct. eccle. ¶ Secundò respondeo quod etiam si fratres Philippi qui as- signauerant ista bona pro dotibus illa possiderent, adhuc non esset necessaria cessio actionum contra eos propter iu- ramentum quod præstiterunt ex quo iuramento actio vti- lis quæritur absenti sine cessione, vt per Alexandr. in consil. 207. column. 2. libr. 7. ¶ Ex præmissis intentio Mariæ abun- de & efficaciter videtur comprobata. ¶ Solum superest ad contraria respondere, ex quorum solutione res ipsa splen- didior fiat. Itaque non obst. text. in d. l. si fœcer. §. Lucius. ff. so- lu. matr. & in l. si pro te. C. de do. promiss. quia retorqueo fun- damentum & ipsa iura. nam licet filia pro qua pater dotem marito promisit, non agat ad dotem contra patrem pro- mittentem, agit tamen contra maritum qui stipulatus est dotem nomine filiae vt exactâ dotem restituat, vel vt actio- nes cedat contra promittentem aut eius hæredes. sed hic non agit Maria contra fratres Philippi qui bona pro doti- bus assignauerunt sed agit contra Philippum cui assignatio facta est nomine ipsius Mariæ contra quem Philippum po- test agere, vt probatur in d. §. Lucius. & sic ille text. videtur decidere casum istum. & quod agi possit contra maritum cui promissio facta est pro vxore, tradit Corn. in consil. 285. column. 1. lib. 4. per tex. in l. 1. C. de rei vxo. actio. ¶ Non obst. secundum argumentum quod per illam assignationem nō videtur recessum à contractu dotis præcedenti cum noua- tio nō fiat nisi expresse agatur, quia fateor quod inuita Ma- ria non potuisset fieri nouatio ad eius præiudicium. l. fin. ff. de pac. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. Similiter non dicitur facta nouatio quo minus dos ipsius Mariæ sit tanta prout continetur in eius instrumento dotali & quominus possit agere contra ipsos fratres Philippi si velit, sed dico loco pe- cuniæ dotalis facta fuit datio insolutum in prædiis assigna- tis pro dotibus nomine ipsius Mariæ ex qua assignatione ipsi Mariæ ratificanti quæritur ius in ipsis bonis, & sic nulla sit nouatio respectu principalis contractus sed solum respe- ctu modi soluendi. ¶ Secundò respondeo, quod respectu modi restitutionis dotium expresse actum est quod fieret nouatio: nam cum dos esset in pecunia, & loco pecuniæ facta fuerit assignatio in prædiis, necessario actum est quod non tenerentur amplius ipsi fratres ad dotem in pecunia, per actum enim sequentem incomparabilem cum primo dicitur à primo recessum. l. pacta nouissima, vbi scriben. Co. de pactis, vbi Deci. in princip. no. Bald. in d. l. fin. Co. de noua- tio. Duo enim contraria simul stare non possunt. l. vbi repu- gnantia ff. de reg. iuris. Ideo cum Maria ratificauerit illam assignationem factam pro dotibus suis, restitui debet dos in prædiis assignatis, non in pecunia secundum forma in- strumenti dotalis à quo necessario recessum fuit per illam assignationem circa modum solutionis & restitutionis do- tium. ¶ Nec obstat tertium argumentum quod illa promissio de ratificari faciendo per ipsam Mariam facta fuerit principaliter in fauorem ipsorum fratrum assignantium ne amplius inquietari possent, quia fateor. Sed consideran- dum est causa propter quam noluerunt posse molestari quia videlicet pro dotibus Mariæ assignauerant certa præ-

3 dia nomine & ad vtilitatem ipsius Mariæ † nam causa facta cur aliquid fiat semper inspicere debet. l. verum, secunda. ff. de furtis. l. cum tale. §. fin. ff. de cond. & demonst. gloss. in l. lega- ta inutiliter. ff. de adi. leg. ca. intelligentia. vbi gloss. in verbo ex causis de verb. sign. ca. & si Christus. §. quædam vbi gloss. in verb. ex causa secunda. de iureiur. cum similibus confi- derata igitur causa illius promissionis de ratificari facien- do per ipsam Mariam, dicendum est quod nomine ipsius Mariæ & ad eius vtilitatem facta sit assignatio dotium in prædiis. ¶ Secundò respondeo ad argumentum illud re- torquendo; nam sicut illa promissio de ratificari faciendo per Mariam facta est ad vtilitatem ipsorum fratrum assignantium ne molestari possent per ipsam Mariam, ita dicen- dum est quod voluerint assignationem facere pro ipsa Ma- ria & ad eius vtilitatem vt mediante illa assignatione con- tenta esset, nec causam haberet molestandi ipsos fratres as- signantes: si enim voluerunt quod Maria ratificando re- nunciaret iuri suo contra ipsos fratres, ergo illud etiam cē- sentur voluisse quod commoditas & vtilitas bonorum assi- gnatorum ad ipsam renunciantem pertineret. regu. secun- dum naturam. ff. de reg. iuris. ¶ Tertiò respondeo quod fra- tres assignantes erant obligati pro dotibus erga Mariam, non erga Philippum eius virum tanquam hæredem patris qui dotes receperat: ideo cum ipsi fratres debitores fece- rint illam assignationem aut dationem insolutum, dicen- dum est quod illam fecerint in fauorem & ad vtilitatem ip- sius Mariæ creditricis, non ad vtilitatem Philippi, qui ipse 4 creditor non erat † debitor enim soluens vni non credito- ri pro creditore, non soluit ad vtilitatem recipientis sed ve- ri creditoris, & cum ipsa Maria esset creditrix fratrum assi- gnantium non ipse Philippus, illa assignatio aut datio inso- lutum censetur facta ad vtilitatem ipsius Mariæ creditri- cis, cuius intererat, & ad quam negotium pertinebat, quia in dubio censetur prouisum illi cuius interest & illi actio acquiritur licet alius in actu nominetur. l. fideicommissa. §. interdum, vbi Bartol. ff. de leg. 3. & licet ille text. loquatur in vltima voluntate, tamen idem est in contractibus. Bartol. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verb. oblig. quem refert & sequitur Deci. in consil. 407. column. 3. in fin. versicul. 4 ad idem benefacit. Itaque non est inspiciendum quod assigna- tio facta fuerit Philippo sed inspicienda est persona Mariæ creditricis, cuius contemplatione assignatio facta est, & ad quam vti creditricem negotium pertinebat & pertinet. Ad idem facit text. in l. cum seruus, cum ibi no. ff. de verb. oblig. vbi quod actus præsumitur factus ab eo qui illum teneba- tur facere eadem ratione dicendum est quod actus censea- tur factus ei cui erat faciendus & cui faciens erat obliga- tus. † Actus enim ita interpretari debet vt trahatur ad ca- 5 sum magis necessarium. Bald. in consilio 35. Pater filio. co- lumn. secunda libro secundo. & in consilio 113. column. 1. post medium. libr. 5. Sed assignatio dotium Mariæ non erat necessaria propter Philippum cui fratres non erant obliga- ti sed propter Mariam cui dos veniebat restituenda, ergo ipsi Mariæ censetur facta assignatio non Philippo. ¶ Quar- tò respondeo quod illa assignatio prædiorum facta fuit vt per eam liberarentur assignantes ab obligatione qua tene- bantur ipsi Mariæ, quod patet, quia fecerunt sibi promitti per Philippum de ratificari faciendo per ipsam Mariam, modo liberatio non inducitur nisi soluatur ei cui solui de- bet. l. filia. ff. de solutio. ergo fratres assignantes aut dantes insolutum censentur assignasse bona aut illa insolutum de- disse ad vtilitatem ipsius Mariæ cui soluendum erat & sine qua solutione ipsi Mariæ facta liberari nō poterant. ¶ Quin- tò respondeo quod nisi, intentio fratrum assignantium fu- isset assignationem illam facere nomine & ad vtilitatem ip- sius Mariæ, non fecissent sibi promitti de ratificari facien- do per ipsam Mariam, sed assignassent illa bona Philippo fratri, quâ assignatione mediante ipse assumpsisset in se o- nus satisfaciendi ipsi Mariæ & promississet de præstando in- demnes ipsos fratres assignantes erga ipsam Mariam. Ideo autem non assumpsit in se onus satisfaciendi Mariæ nec indemnitate promisit quia acceptabat illam assignatio- nem aut insolutum donationem nomine eiusdem Mariæ qua ratificante, illi satis erat. ¶ Sextò respondeo quod illa promissio de ratificari faciendo fuit generalis non limitata ad aliquid particulare, ergo generaliter debet intelligi re- spectu totius assignationis & cum omnibus suis qualitati- bus. vulgat. l. de pretio. ff. de publicia. Consequenter debet intelligi promissio quod vxor ratificaret illam assignatio- nem tanquam factâ pro dotibus suis, & sic quod illa bona as- signata



signata sint loco dotis. ¶ Septimò in ista assignatione con-  
cutrit etiam persona ipsius Philippi pariter obligati pro  
sua virili ad restitutionem dotium & pro hæreditaria por-  
tione, & qui Philippus partem suam habebat in ipsis bonis  
assignatis. & sic etiam ipse Philippus dicitur assignationem  
fecisse pro parte sua, sed ipse maritus dici non potest quod  
sibi ipsi assignauerit, quia nemo sibi ipsi potest soluere, assi-  
gnationem igitur fecit Philippus pro vxore sua & eius no-  
mine, ergo assignatio aliorum fratrum censeretur debet facta  
etiam nomine vxoris vt æqualis sit determinatio. Iam hoc  
iure. ff. de vulga. & ne t vna & eadem res diuerso iure cen-  
seatur. l. eum qui ædes ff. de vsucap. ¶ Octauò considero  
quod iste maritus videtur acquisiuisse istas octo iornatas  
ex dote ipsius Mariæ, sed in dote speciale est quod acquisi-  
tum ex pecunia dotali acquiritur mulieri licet fiat acquisi-  
tio nomine acquirentis. l. vxor marito. ff. de donat. inter vir.  
& vxor. Deci. in l. si pecuniam, in 1. not. ff. si cert. petat. Quid  
hic dicemus vbi acquisiuit maritus ex dote vxoris & no-  
mine ipsius vxoris, nam generale est in omnibus quod res  
empta nomine alterius & de eius pecunia acquiritur ei cui-  
us nomine comparatur l. si ex ea pecunia. Cod. de rei ven.  
gloss. fin. in ca. cum tu, de vsur. imò sufficit acquiri nomine  
alterius licet non ex eius pecunia vt alij acquiratur per su-  
pra adducta. ¶ Nonò considero vltra fundamentum iu-  
ris vnum fundamentum consistens in æquitate, nam æqui-  
tas à iure comprobata vult quod vbi lucrum aliquis facit  
occasione rei meæ, illud mihi restitui debeat. Abba. in con-  
sil. 6. in 5. dub. libr. 2. per textum. in l. si me & Titium. ff. si cer-  
pe. Sed Philippus maritus habuit ista bona propter dotem  
vxoris qua dote cessante non illa habuisset, ergo teneri vi-  
detur ex æquitate ad restituendum illa bona ipsi vxori,  
cum tale lucrum non consistat in fructu sed in ipsa sub-  
stantia rei dotalis. ¶ Non obstat quod actus assignationis  
illarum iornatarum non debet operari vltra intentionem  
fratrum assignantium, quia fateor, sed dico quod intentio  
assignantium fuit vt bona assignata essent insolutum, quæ  
olutio pertinet ad vxorem creditricem. Ex aliis etiam plu-  
rimis arguitur intentio ipsorum fratrum per late supra ad-  
ducta. ¶ Secundò respondeo t quod actus agentium  
non debet operari vltra eorum intentionem primariam  
vel secundariam: ideo licet deficiat voluntas primitiua, fa-  
tis est quod non deficiat secunda. Bald. in l. si absentis, per  
illum textum in 2. opposit. C. si cert. pe. Iason. in l. 3. in princ.  
columna quinta versicul. sed ad hoc responde dupliciter.  
ff. de acquir. poss. & in consilio 32. column. 4. circa medium  
libro secundo. Ideo plerunque extra id quod arguitur, ta-  
cita nascitur obligatio. l. si is qui in fin. ff. commoda. ob id  
licet primaria intentio fratrum assignantium fuerit prouide-  
dere & consulere eorum indemnitati, secundaria tamen  
intentio fuit tradere insolutum ista bona Mariæ creditrici  
ad quam negocium pertinebat vt mediante tali solutione  
liberi fierent ab obligatione. ¶ Tertiò respondeo quod  
ista donatio insolutum aut assignatio bonorum dicatur fa-  
cta nomine & ad vtilitatem ipsius Mariæ hoc venit in con-  
sequentiam necessariam ipsius assignationis, nam cum assi-  
gnantes voluerint liberari ab obligatione dotis, fecerunt  
illam assignationem pro dotibus & voluerunt quod ratifi-  
cicaretur per ipsam Mariam, ergo in consequentiam necessa-  
riam dicuntur voluisse quod bona essent ipsius Mariæ cui  
soluendum erat & ad quam pertinebat liberatio. Istam re-  
sponsionem ad reg. dict. l. non omnis, in princip. ff. si cert. pe.  
tradit Imol. in consilio 35. column. penult. circa medium. Si  
enim voluerunt quod Maria ratificaret assignationem bo-  
norum factam pro dotibus, ergo necessario voluerunt  
quod posset habere bona illa pro dotibus. Postremo in ter-  
minis & in indiuiduo pro hac opin. adduco Socin. in consi-  
22. column. 2. post medium. versic. nec obst. quod præfatus.  
libr. 3. vbi Soci. voluit quod ex tali adiudicatione bonorum  
factam instrumento diuisionis bonorum pro dotib. vxoris  
alterius fratris res adiudicata non fuit fundus dotalis quan-  
do tali adiudicationi mulier non consensit, ergo vbi inier-  
uenit consensus mulieris fundus fit dotalis. Nec obstat di-  
ctum Bartol. in consil. 123. Titius, quia Bart. dicit quod mu-  
lier non cogitur acceptare in dotem talia bona assignata,  
sed non dicit quin non possit acceptare si velit. ¶ Sed oppo-  
nitur Mariæ agenti quod perdidit dotes propter stuprum.  
Paulus de Castr. in consil. 147. Reuocatur in dubium libr. 2.  
respondeo primo quod stuprum non videtur probatum.  
Secundò dico etiam si stuprum probatum esset, nò tamen  
videtur locus amissioni dotium. Alex. in l. sororem. C. de his

quibus vt indig. Dec. in l. eum quædam puella. col. 2. in fin. ff.  
de iurisd. omn. iud. & in c. pastoralis. col. fin. de iud. vbi dicit  
opin. Alexa. esse æquiorē, pro qua allegat text. in l. si vxor.  
§ 1. ff. de adulter. Eandem opin. tenet Iason. in l. fideicom-  
missum. C. de fideicom. vbi dicit opin. Paul. de Castr. esse fal-  
sam & quod contra eum consultaret. Eandem opin. contra  
Paul. tenet Crotus in l. 4. §. Cato. co. 40. versic. pro quo etiam  
adduco. ff. de verb. obl. in prima lectura & in 2. lectur. col. pe.  
versic. 6. quærit Bartol. vbi confirmat hanc opin. quia leuius  
est crimen stupri quam adulterij cum leuius punitur stu-  
prum. §. item. l. Iulia. inst. de pub. iud. iuncto. c. nò afferamus.  
24. q. 1. vbi quod crimen dicitur grauius, quod grauius re-  
peritur vindicatum, quia minor est iniuria quæ fit defuncto  
quam illa quæ fit viuenti, iuxta no. per Bart. in d. l. fideicom-  
missum. C. de fideicom. Sed vltra Scriben. in hac materia di-  
co quod ista opin. inuitabiliter probatur per text. in §. si. in  
authen. de rest. & ea quæ parit vbi quod vidua luxuriose vi-  
uens patitur pœnas, quas patitur mulier secundo nubens  
infra annum luctus de iure ciuili. no. Dec. in l. 1. col. 2. in fi. C.  
secund. nup. pœnæ autem mulieris nubentis infra annum  
luctus enumerantur in dict. l. sed inter illas pœnas non enu-  
merantur amissio dotis, ergo dicendum est dotem amissam  
non esse. & hoc arguendi modo vtitur Iurisconsultus in l.  
patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. mulier e-  
nim secundo nubens infra annum luctus solum perdit ea  
quæ habuit à marito titulo lucratiuo, vt in dicta lege prima.  
C. de secund. nup. sed dotem à marito non habuit ex causa  
lucratiua. Ergo etiam vidua luxuriose viuens ea solum per-  
det quæ à marito habuit ex titulo lucratiuo cum parifice-  
mulieri secundo nubenti infra annum luctus & viduæ stu-  
prum committenti. Pro eadem opinio. adduco in fortiori-  
bus terminis Feder. de Senis in consil. 167. Mulier accusata.  
vbi si vxor habeat copulam carnalem cum alio eo tempo-  
re quo erat communis opinio & fama probabilis de morte  
mariti, non incurrit pœnas legales impositas pro crimine  
adulterij, quia illa fama & communis opinio excusat mu-  
lierem à dolo. si viuente marito, mulier excusatur à pœnis  
legalib. adulterij, propter famam de morte mariti, quid di-  
cemus in vidua mortuo vere marito. Eandem opinio. soleo  
aliter comprobare respondeo ad argumenta Pauli de Castr.  
in dicto consil. 147. sed hic paucis istis contentus ero quia  
satis aliunde omissum est consilium, & quia satis videtur  
habere tex. pro hac opinio. Sauiliani 19. Martij. 1547. Aymo  
Crauetra ex Sauiliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 An substitutio facta vulgariter & pupillariter continere possit fidei-  
commisariam.
- 2 Magis attenditur effectus substitutionum quam sonus verborum.
- 3 Quo casu verbum vulgariter, censeatur abusive positum.
- 4 Verba substitutionis habent tractum temporis.

CONSILIVM CCCV.

Consilium vt subtile ita admodum  
vtile in materia substitutionis directæ  
quando obliquetur pro Iacobina vxo-  
re Ioannis Mariæ Raneti contra hære-  
des Ludouici Innocentij Lenini de Sa-  
uiliano.



IVINO subsidio ex corde postulato. Verba  
testamenti aut substitutionis Antonij Lenini  
quondam Innocentij ita habent: post institu-  
tos Innocentium & Ludouicum eius filios &  
altero ipsorum decedente sine liberis à se le-  
gitime descendentes alium superuiuentem substituit, &  
eius hæredes vulgariter & pupillariter, & ipsis duobus de-  
cedentibus sine liberis à seipsis descendentes substituit  
prædictam Iacobinam eius filiam in florenis mille in reli-  
quis aliis bonis substituit Francischinum, Ioannem & Ema-  
nuelem eius fratres, nec non Sebastianum Petrum & Ber-  
nardinum eius nepotes ex Bertino fratre & quemlibet ipsorum

Conf. Crau. Pars 2.

li 3 pro



pro quarta parte, videlicet fratres suos prædictos pro tribus partibus, & dictos nepotes pro alia quarta parte. Quæritur modo an substitutio facta filiis testatoris vulgariter & pupillariter contineat fideicommissarium? ¶ Videtur dicendum prima fronte quod non, quia verba substitutionis videntur clara, solum enim substituit testator vulgariter & pupillariter, vulgaris autem & pupillaris non continent fideicommissariam cum directa & obliqua inuicem contrariantur. Bald. in consilio 272. Casus talis est, quidam testator. column. 2. libr. 2. contrarium autem alterum contrarium continere non potest, cum duo contraria simul stare non possint. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iuris. ¶ Secundò pro hac opinio. videtur facere, nam licet substitutio facta verbis directis obliquetur quando ab initio valere non potuit iure directo. gloss. & Doctor. in l. verbis civilibus. ff. de vulg. Paulus de Castro in consilio 12. Præsens consultatio. column. 2. libr. 2. Istud tamen non procedit quando testator substitueret pupillariter expresse, puta si filius decesserit in pupillari ætate, quia tunc non valet substitutio ut fideicommissaria secundum Bartol. & Doctor. in d. l. verbis civilibus. sed hic testator substituit pupillariter exersesse, ergo, & c. Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, ¶ quod imò valeat substitutio in vim fideicommissi sequentibus fundamētis. Primo considero quod substitutio fideicommissaria dicitur quādo habet tractum temporis in futurum & sic post aditam hæreditatem. l. generaliter. in princip. vbi Aret. 2. not. Co. de instit. & substitut. Bartol. & Doctor. in l. Centurio. column. 1. versicul. 2. opponitur ad prædicta. ff. de vulg. vbi Socin. column. antepenul. in fin. versicul. quarto inducitur. Sed hic facta est substitutio per tractum temporis casu quo alter hæredum moreretur sine liberis & sic trahitur substitutio ad tempus mortis. Secundò ex alio efficacius probatur, quod voluit testator facere substitutionem fideicommissariam quia mortuis ambobus hæredibus sine liberis substituit Iacobinam, quæ substitutio necessario importat fideicommissum, quia fit ultimo ipsorum hæredum decedenti & grauatur ultimo moriens de restituendo Iacobinæ forori. l. Titia Scio. §. Scia. ff. de lega. 2. l. codicillis. ff. de usufruct. lega. per quæ iura ita dicit Paul. de Castr. in consil. 394. Videndum est utrum fides. col. 2. in 2. dubio libr. 1. Talis enim substitutio vulgaris dici non potest quia in vulgari non requiritur mors amborum hæredum, sed sufficit quomodocunque hæreditas nõ adeatur ex capite voluntatis, aut impotentia. Itaque cum noluerit testator substitutionem habere locum nisi mortuis ambobus hæredibus considerauit casum aditionis hereditatis & voluit quod altero defuncto etiam post aditam hæreditatem alter succederet. Similiter talis substitutio facta de Iacobina post mortem amborum hæredum pupillaris dici non potest quia pupillaris solum durat vsque ad pupillarem ætatem, non autem extenditur ad tempus mortis amborum hæredum indistincte. Similiter illa verba sine liberis aperte repugnant pupillari quia considerauit testator tempus quo liberi possent procreari, quæ procreatio cessat in pupillari ætate. Hoc ita præsupposito quod effectus substitutionum sonet in fideicommissarias, dico quod

2 ¶ magis debet attendi effectus substitutionum quales sint secundum rem & effectum quam sonus verborum quando effectus repugnat verbis. l. si vno. in princip. ff. locati. l. Lucius. 1. ff. de posit. l. insulam. ff. de præscriptis verbis. Bartol. in l. cotem. §. qui maximos. ff. de publica. & in disput. in princip. Publicanus. Alexandr. in consilio 108. column. 3. versic. non obstat etiam si diceretur. libr. 3. Socin. in l. Gallus. §. etiam si parente. column. 2. post medium. ff. de liber. & posth. in consil. 88. in 1. dubio libr. 1. & in consil. 156. in princip. libr. 2. de re enim & effectum curandum est, non de verbis. capi. putant. & capi. plerique. 14. quæstio. 3. Ideo quando nomen non consonat rei, tale quid dici non potest quale denominatur. puta cella patens quæ ab omnibus videri potest, cella dici non potest cum dicatur cella à celando. Ita Feder. de Senis in consilio 72. Benedictus. In proposito effectus substitutionum sonat in fideicommissarias rationibus prædictis nec conuenit pupillaribus, ergo fideicommissaria iudicari debent considerato effectum, non sono verborum. Secundò pro hac conclusione adduco Oldrad. in consilio 45. Cum in narratione. vbi testator si contingeret filium suum hæredem vniuersalem decedere sine liberis, substituit Titium vulgariter, dicit Oldra. quod erit substitutio fideicommissaria ex quo effectus conuenit fideicommissaria quia testator considerauit quod filius suus esset hæres & sic sub-

stituit post aditam hæreditatem, nec attenditur enunciatio quod vulgariter substituerit, quia talis enunciatio rei veritatem non immutat, & verbum ¶ illud vulgariter, censetur abusive positum, maxime à literarum ignaro, quod ipsum Oldradi dictum, videtur quæstionem hanc in terminis decidere. nam hic considerauit testator tractum temporis vsque ad mortem filiorum, considerauit etiam tempus pubertatis propter illa verba sine liberis, quæ omnia conueniunt fideicommissaria substitutioni. Imò illa verba sine liberis, sola videntur sufficere ad obliquandum substitutionem directam, ut per Ancha. in dicto consilio 27. column. 1. in 2. dubio. Paul. de Castr. in consilio 410. Viso facto & dubiis, column. 2. in princip. libr. 1. ergo substitutio fideicommissaria iudicari debet, non pupillaris cum filij essent maiores annis 25. quibus pupillariter substitui non poterat. Tertiò pro hac conclusione adduco not. per gloss. & Doct. in dicta l. verbis civilibus. ff. de vulg. vbi communiter habetur quod substitutio directa quæ ab initio valere non potest iure directo, obliquatur ut valeat in vim fideicommissi, per textum. in l. filius familia. §. ut quis hæredem. ff. de legat. 1. in l. ex facto, in princip. & in l. Scæuola. ff. ad Trebellia. tradit Paul. de Castro. in consilio 410. Viso facto & dubiis, column. 1. in fin. libr. 1. & in consilio 12. Præsens consultatio, columna secunda libro secundo. Alexandr. in consilio 32. in princip. libro 2. & alibi sæpe Doctor. sed ista substitutio facta vulgariter & pupillariter ab initio valere non potuit ut pupillaris, quia filij erant puberes & coniugati maiores annis 25. ergo in vim fideicommissi valere debet. ¶ Nec obstat dictum Bartol. & Paul. de Castro in dicta l. verbis civilibus, quod istud non procedit quando apparet de voluntate testatoris quod voluit pupillariter substituere, quia respondeo quod Bartol. & Paul. non loquuntur quando substitutio haberet tractum in futurum & quando effectus sonaret in fideicommissariam prout hic, sed loquuntur quando apparet de voluntate testatoris quod noluit in omne tempus substituere sed solum in pupillari ætate licet filij essent maiores, puta, quia testator dicat, Si decesserit in pupillari ætate, filiis meis pupillariter substituo, nam tali casu apparet quod testator noluit in omne tempus substituere, sed solum ad certum tempus, ideo si filij sint maiores, non valet substitutio ut fideicommissaria, quia fieret contra voluntatem testatoris, qui noluit post pubertatem substituere. ¶ Sed in casu nostro apparet de voluntate testatoris

4 quod voluit in omne tempus substituere, quia ¶ verba substitutionis habent tractum temporis. & considerauit testator tempus pubertatis quo liberi procreari possunt, quo casu fieret contra voluntatem testatoris nisi valeat substitutio iure fideicommissi. ¶ Ideo ut voluntati testatoris seruiamus recedere debemus à proprietate verborum. l. non aliter. ff. de lega. 3. l. pediculis. §. Labeo. ff. de auro. argen. l. Publius. §. 1. ff. de conditio. & demonst. l. hæredes mei. §. cum ita. vbi Bartol. ff. ad Trebellia. l. si is qui 200. §. item si pater, vbi etiam Bartol. ff. de rebus dub. & isto casu dicendum est cum Oldra. in dicto consilio 45. quod verbum pupillariter, censetur abusive positum. & ista responsio videtur realis & fundamentalis. ¶ Secundò respondeo quod dictum Bartol. & Pauli de Castro non procedit quando testator substituit pupillariter filio maiori quem sciebat esse maiorem, quia tunc videtur facta substitutio sub conditione impossibili si decesserit filius in pupillari ætate, quæ conditio impossibilis requiritur in vltima voluntate seu vitatur & non vitatur. l. 1. ff. de condit. instit. l. 3. ff. de conditio. & demonst. & sic dictum Bartol. & Pauli de Castro procederet quando testator putabat filium esse impuberem, qui pubes sit. Ita Imol. & Moder. in dicta l. verbis civilibus. ¶ Sed in casu nostro pater sciebat filios pupillos nõ esse, cum essent coniugati maiores annis 25. ergo, & c. ¶ Nec obstat opinioni Imolæ & sequacium consideratio Socin. in dicta lege. l. Centurio. col. fin. ff. de vulg. vbi quod conditio impossibilis non videtur reiicienda de substitutione ut valeat quando nõ valet substitutio in eadem specie sed diuersa, nam testator substituit pupillariter, si reiiciatur conditio, valebit ut fideicommissaria. quia respondeo quod imò non fit transitus ad speciem diuersam, quia licet substituerit testator pupillariter, tamen lex præsumit quod voluerit facere actum validum, & sic substituere iure fideicommissi ex quo aliter substituere non poterat, consequenter quod de pupillari per errorem aut abusive mentio habita fuerit. quod sine dubio procedit quando effectus substitutionis sonat in fideicommissariam per supradicta. ¶ Tertiò respondeo, & ista responsio erit



erit vnum & quartum principale fundamentum huius conclusionis, quod vbi præmissa cessarent, quæ ipsa tamen fortissime vrgent, ex alio procedit conclusio ista vt valeat substitutio in vim fideicommissi quia apposuit testator clausulam codicillarem, cuius virtus est, vt substitutio directa obliquetur etiam quod ab initio valere potuerit iure directo, ideo substitutio directa facta impuberi quæ valere potuit iure directo, durante pupillari ætate, post pubertatem valet iure fideicommissi. Baldus & Moder. in dicta l. verbis ciuilibus. Ancha. in consil. 27. Non seruato ordine. columna prima in secundo dubio. Alexand. in d. consil. 82. columna secunda versicul. & multo magis. lib. 2. Socin. in l. i. colum. 51. versicu. postremo subdebam. ff. de vulga. & in consil. 94. columna prima libro 4. Corne. in consil. 307. circa fin. lib. primo. Curtius Iunior in consilio 139. colum. fi. circa medium substitutio directa quæ ab initio valere potuit iure directo obliquatur propter clausulam codicillarem, à fortiori obliquatur ista substitutio facta pupillariter maioribus, quæ nunquam valere potuit iure directo, quo casu facilius fit obliquatio, vt dicta l. verbis ciuilibus, iuncta d. l. Scæuola. ff. ad Trebell. & sic stante clausula codicillari, non potest dici quod testator solum voluerit substituere vulgariter & pupillariter, quia imò voluit substituere etiam iure fideicommissi cum in codicillis per obliquum tantum possit substitui. ¶ Quartò respondeo quod in testamento est etiã clausula omni meliori modo, & c. qua stante dici non potest quod testator voluerit se restringere ad vulgarem & pupillarem tantum quia testator voluit quod disposita per eum valerent non solum prout locutus est testator sed omni meliori modo quo fieri poterit, & sic si substitutio pupillariter facta vt pupillaris valere non possit quod valeat vt valere poterit Bald. & Imo. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. Bald. in in l. quoties. colum. fin. C. de hæred. insti. Car. & Imo. in c. ex literis. de offic. deleg. Dec. post Felin. in cap. cū super. col. fi. de offic. deleg. nam ista clausula omni meliori modo & c. æquipollet clausulæ si non valet quod ago vt ago valeat vt valere potest Iaco. de Puteo inter consilia Calca. in consil. 64. columna quarta circa med. per tex. in capi. 1. de postula. præla. lib. 6. ideo stante ista clausula res posita videtur extra omnem difficultatem. ¶ Ex præmissis abundè comprobata & confirmata legitur ista conclusio quod substitutio, de qua agitur sit fideicommissaria considerata effectu, non sono verborum, imò etiam secundum sonum verborum propter clausulam codicillarem & illam clausulam omni meliori modo, & c. In quibus clausulis testator per verba clara declarauit voluntatem suam quod nollet se restringere ad substitutiones expressas, sed quod valerent omni meliori modo, & c. & prout in codicillis substitui potest in quibus directo non substituitur. ¶ Non obstat modo allegata in contrarium quia ex præmissis dissoluta apparent, tamen vt clarior fiat res, respondeo in specie. Itaque non obstat primum argumentum quod testator solū substituerit vulgariter & pupillariter, quia dico quod talis enunciatio aut sonus verborum attendi non debet sed effectus, effectus autem conuenit fideicommissariæ non pupillari vt supra abundè dictum est. ¶ Secundò respondeo quod argumentum procederet quādo valere posset substitutio vt directa saltem aliquo tempore, sed hic vt directa pupillaris valere nunquam potuit ob maiorem ætatem, ergo ad obliquam substitutionem venire necesse est per supradicta, maxime quia apparet expresse de voluntate testatoris quod voluit substituere iure fideicommissi. ¶ Tertio respondeo quod etiam considerato sono verborum voluit testator substituere iure fideicommissi propter clausulam codicillarem & aliam clausulam omni meliori debet modo, & c. quarum clausularum quælibet de per se sufficiens erat per supradicta. ¶ Ad secundū argumentum fuit supra in specie abundè responsum in tertio fundamento facto pro parte affirmatiua, ideo non repetito, Sauliani. 23. Martij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauliano. Iur. Vtrius. Doct.

SYMMARIUM.

- 1 Argumentum à sufficienti partium enumeratione, de iure procedit.
- 2 Vt substitutio reciproca tacita inter aliquos inducatur, duo copulatiue requiruntur.
- 3 Fideicommissum conditionale non eransmittitur ad hæredes.
- 4 Fideicommissum ad quod vocantur supersites transmittitur ad hæredes ex coniecturata mente defuncti.

- 5 Vbi habetur ratio agnationis, filia non vacatur.
- 6 Prohibitio alienandi facta filiis, non porrigitur ad nepotem ex eis.

CONSILIUM CCCVI.

In materia testamenti Simeonis Turleti ex Summa Ripa

**D**IVINO subsidio ex corde postularo. Verba institutionis & substitutionis Simeonis Turleti ex loco Summæ ripæ de bosco ita habent, In omnibus autem aliis bonis & rebus suis hæredes vniuersales instituit Facinum & Antonium, ita quod vno decedente absque hæredibus legitimis & naturalibus ex ipso procreatis quod alter superuiuens succedere debeat illic sic decedenti in dictis bonis & hæreditate suis. si vero prædicti sui filij ambo decederent vt supra eisdem substituit prædictam Belietam & Linorem eius. filias, & quod vna alteri vt supra decedenti succedat, & si à casu prædicti filij & filiarum eiusdem testatoris omnes decederent absque hæredibus legitimis & naturalibus ex ipsis procreatis, eisdem omnibus vt supra decedentibus substitui proximiores parentes eiusdem testatoris de eius agnatione in gradu succedendi per capita diuidendo & ita eos, eas & eorum quælibet instituit & substituit pupillariter, vulgariter & per fideicommissum. Deinde mortuo testatore moritur Facinus relictis duobus liberis. postea mortuus est Antonius relictæ filia quæ decessit in pupillari ætate superstitæ matre. Oritur quaestio circa successionem filiarum Antonij inter liberos Facini & matrem ipsius filiarum. Quæritur quid iuris? ¶ Videretur dicendum liberos Facini admitti non posse, arguendo à sufficienti partium enumeratione, quod argumentum de iure procedit. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, cum simi. Aut enim liberi Facini volunt venire ab intestato, & non possunt, quia mater præfertur in successionem filij fratribus patrue libus. authen. de functo. C. ad tertul. Aut volunt venire liberi Facini ex testamento & virtute substitutionis prædictæ & similiter non videntur admittendi, nam aut liberi hæredum solum positi in conditione prætendunt se vocatos ex aliqua coniectura, & tunc solū censerentur vocati in portione patris cuius respectu positi fuerunt in conditione, non respectu portionis patris quia non censerentur substituti cohæredi dato patri vel matri cuius respectu positi non sunt in conditione. Paulus de Castr. in l. filiusfamilias. §. cum quis. ff. de leg. 1. Socin. in l. hæredes mei. §. cum ita. columna prima ff. ad Trebel. Cur. Iunior in consilio 96. columna penultim. post medium & in consilio 135. colum. penultim. versiculo postremo aduertendū Galiaul. in repe. l. Centurio. columna 24. versiculo tertio vtilitas. ff. de vulg. Ripa in l. i. columna quarta circa medium C. de pactis ob id non possent liberi Facini succedere Antonio patruo si defunctus esset sine liberis cum solum dicerentur vocati ad portionem patri, ergo multominus poterunt succedere liberis Antonij remotioribus & quibus nullum omnino grauamen videtur impositum. Aut volumus dicere quod illa substitutio facta Antonio si decederet sine filiis censeatur facta etiã filiis decedentibus sine filiis, ex aliquibus coniecturis quas posui in consil. 98. columna secunda limitando dictum Oldr. in consilio 21. & adhuc non videntur admittendi liberi Facini, quia quod grauamen iniunctum Antonio decedenti sine filiis extendatur ad filios Antonij decedentes sine filiis, hoc videtur intelligendum in fauorem substitutorum ipsi Antonio & qui fuerunt vocati ad bona & hæreditatem ipsius Antonij, sed liberi Facini non fuerunt substituti Antonio, non expresse quia de eorum vocatione expressa verbum nullum, non tacite, quia vbi tacite vocati essent talis vocatio tacita restringitur ad portionem Facini patris vt proxime dictum est. ¶ Aut volunt venire liberi Facini ad bona filiarum Antonij ex substitutione reciproca tacita quasi liberi Facini & Antonij hæredum vniuersalium tacite censeantur inuicem substituti, & similiter non videntur admittendi ex hoc capite, quia vt substitutio reciproca tacita inter aliquos inducatur, duo copulatiue requiruntur. Primum, quod fiat substitutio vltimo morienti. Secundum, quod fiat in tota hæreditate vt habetur in l. potest ff. de vulg. & in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. Cur. Senior in consilio 43. col. 12. in fin. & alibi sæpe Doctor. sed hic neutrum istorum videtur. Consil. Crauet. pars 2. li 4 detur



detur intervenisse. Præterea de substitutione tacita reciproca tractatur quando fit substitutio post mortem aliquorum, sed hic non fit substitutio post mortem liberorum positorum in conditione decedentibus ipsis liberis, quia de morte liberorum nihil dicitur, uti eis decedentibus alij substituuntur cum liberi solum fuerint positi in conditione. & si dicantur vocati, id fuit tacite & ex coniecturis nec vocari simpliciter alij ad bona aliorum liberorum, sed tantum respectu parentum suorum ut supra dictum est. ¶ Aut volunt venire liberi Facini virtute transmissionis quasi Facinus esset substitutus non solum Antonio sed etiam eius liberi, ita quod liberi Antonij dicantur grauati in fauorem patris ex coniecturis de quibus in dicto meo consilio 98. columna secunda & consequenter quod ipse Facinus præmortuus filia Antonij transmiserit ius fideicommissi ad eius liberos, & similiter non videntur admittendi ex capite transmissionis, quia si fideicommissum conditionale non transmittitur ad hæredes. gloss. communiter approbata in l. vnica. C. de his qui ante ap. tab. ¶ Quod sine dubio videtur hic procedere ubi substitutio facta est de altero superuiuenti. verbum enim superuiuenti, non videtur conuenire filiis hæredis. ideo impediri videtur ius transmissionis etiam ubi alias ex coniecturis locus esset transmissioni, ita in terminis tradit Curtius Iun. in consil. 69. Sed fortius videtur impediri transmissio, quia dictum est in substitutione quod alter superuiuens succedat ex quo verbo alter. magis enixè videtur apparere de voluntate testatoris quod intelligere deberet de tatum superuiuenti, non de eius filiis, quia dictio alter, non dicitur proprie nisi de duobus. l. sed interpellatur. §. si ex altera. ff. de arb. no. Paul. de Cast. in consil. 264. videtur dicendum pro matre libro secundo. Ideo verba illa, alter superuiuens, non videntur verificari in filiis hæredis quia hoc modo dictio aliter referretur ad plures quam duos. ¶ Sed in contrarium quod imò liberi Facini admittantur ad bona filia Antonij iure transmissionis considero quod non solum Antonius videtur grauatus si decederet sine liberis, sed etiam filia Antonij quæ postea decederet sine liberis ex verisimili mente testatoris. nam testator prædilexit masculos foeminas quia masculos instituit hæredes vniuersales. ¶ Itaque si masculos grauauit contemplatione masculorum à fortiori dicendum est quod voluerit grauare filias descendentes ex masculis in fauorem ipsorum masculorum ne remotiores & minus dilectæ sint melioris conditionis proximioribus & magis dilectis. l. si viua mater. C. de bonis mater. cum simi. ¶ Secundò quia testator fecit plures gradus substitutionum & in secundo gradu vocauit filias proprias quas inuicem substituit & ipsis filiabus decedentibus sine liberis substituit proximiores agnatos, si filias proprias grauauit in fauorem agnatorum, quanto fortius dicendum quod voluerit grauare nepotes ex filiis remotiores. dicta lege. si viua mater. ¶ Hoc ita præsupposito quod Facinus esset vocatus mortua filia Antonij, & quod filia Antonij esset grauata restituere Facino, videtur quod Facinus transmiserit ius fideicommissi ad eius liberos quia ius fideicommissi conditionalis transmittitur ad liberos ex coniecturis. ut per Bald. in dicta l. vnica. C. de his qui ante ap. tabu. in l. vnica. C. ut actio. ab hæred. & contra hære. Socin. in dicta l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. in l. in conditionibus primum locum. §. i. post Imo. ibi. ff. de conditio & demonstr. Coniectura autem transmittendi videtur quia testator fecit mentionem de hæredibus filiorum dicendo & restituendo si sine hæredibus legitimis & naturalibus decederent, quo casu videtur de hæredibus cogitasse & ad eos affectionem habuisse. Istam coniecturam in terminis tradit Bald. in l. si pater. in quarta quæstio. C. de instit. & substi. sequitur Iason. in consil. 23. i. columna prima in fin. libro secundo ubi etiam Ias. quod fit transmissio quando apparet quod testator habuit rationem agnationis, prout hic ubi ultimo loco substituti fuerunt proximiores agnati. ¶ Nec obstat iuri transmittendi quod testator substituerit alterum superuiuentem, quia non sequitur, vocatur superuiuens, ergo impeditur transmissio, nam hoc modo semper impediretur transmissio cum nullus possit admitti nisi superuiuat. Ideo enim vocauit testator alterum superuiuentem quia cogitabat de superuiuentia alterius, sed non sequitur quin non voluerit ad liberos præmortui ius fideicommissi transmitti & in terminis contra Curtium Iuniorem in d. consilio 69. adduco Cuma. in consil. 13. Titius instituit Sesium. ubi quod si etiam fideicommissum, ad quod vocantur superstites, transmittitur ad hæredes ex coniecturata men-

te defuncti sequitur Dec. in consil. 369. columna secunda circa medium. ¶ Sed tenendo primam opin. videtur cessare ius transmissionis, quia non videtur quod filia Antonij dicatur grauata in fauorem Facini patris & sic quod grauamen impositum hæredibus, extendatur ad filios eorum descendentes sine filiis. l. hæredibus. l. ex facto. §. penul. ff. ad Trebell. l. si quis hæredem. C. de insti. & substitui. l. cum vxori. C. quan. dies. lega. ce. Old. in d. consil. 21. cum simili. ¶ Nec obstat, quod dictum Old. non videtur procedere quando testator habuit rationem agnationis quia tunc ut agnatio cõferuatur, oportet extendi grauamen ad filios hæredum ut dixi in d. consil. 98. columna secunda quia nego quod testator hic habuerit rationem agnationis. nam morientibus etiam filiis & hæredibus sine liberis substituit eius filias, quarum altera, id est Belieta iam erat nupta. profecto si ubi habetur ratio agnationis, filia non vocatur cum in eis finiatur agnatio & initium sumatur cognationis. §. cæterum, & §. med. inst. de legi. agna. suc. ubi media iuris prudentia quæ agnatos vocabat, non admittebat filias, quia licet essent agnatæ non tamen erant aptæ ad conseruationem agnationis quos tex. ad hoc pro optimis citat Socin. in consil. 63. columna octaua ante med. lib. 3. & quod filia agnatæ non admittantur ubi ratio habetur agnationis, voluit Ioan. de Ana. in consil. 4. in 2. dubio Bald. consil. 473. Circa quæstionem columna secunda versu. sed quorum agnatorum. libro quinto Paulus de Cast. in consil. 190. Nouiter. columna prima versu. sed aduertendum est lib. 2. Alexand. in consil. 188. columna secunda in fin. libro 6. Deci. in Rub. C. vnde legitur. in fin. in l. 2. nume. 95. ff. de regu. iuris. & alibi sæpe Doctores. Amplius liberi filiarum non poterant dici agnati testatoris & tamen per eos excluderentur agnati in substitutione prædicta. Itaque quod dicitur grauamen extendi ad filios hæredum propter causam agnationis, illud procederet quando testator omnino habuisset rationem agnationis, quæ aliter conseruari non potest nisi extendatur grauamen ad filios hæredum, quæ ratio hic cessat per supradicta. Ex alio etiam non fuit habita ratio agnationis qua in substitutione facta filiis hæredibus non fuit dictum si decederent sine liberis masculis, ideo filia hæredum exclusissent substitutos, quod sine dubio procedit quia filius substitutæ fuerit filia testatoris, ob id dicendum non est quod testator voluerit filias hæredum excludi propter alias foeminas, ut voluit Paulus de Ca. in consilio 409. Casus iste frequenter cõtingit lib. 2. & magis clare Socin. in consil. 227. columna fina. & in consil. 568. Itaque si Facinus non dicitur substitutus liberis Antonij frustra tractatur an transmiserit ius substitutionis, quæ non est. l. traditio. ff. de acquir. rer. domin. regul. nemo plus. ff. de regul. iuris. ¶ Postremo, in dubio videtur pronuciandum pro matre ne excludatur à luctuosa hæreditate filia. l. fin. C. de institui. & substitui. Bald. in consil. 258. Appellatione patris. columna secunda libro 3. Dec. in consilio 314. columna secunda ante med. & in consil. 315. columna secunda in princip. ideo numerus pluralis non resoluitur in singularitates ne mater priuaretur luctuosa hæreditate filij. Oldra. in consil. 142. Factum tale est. Similiter tacita pupillaris non admittitur contra matrem. l. precibus. ubi gloss. & Docto. C. de impube. Barro. & Docto. in l. 2. ff. de vulgari. & efficaces debent esse coniecturæ ut mater excludatur per tacitam pupillarem. Dec. in d. consilio 335. columna prima in fin. & dicit Bald. in d. consil. 258. columna. 2. lib. 3. quod successio matris est extendenda non restringenda.

¶ Nec obstat præmissis quod hoc modo filia Antonij grauati erit melioris conditionis quam ipse Antonius proximior si dicamus filium grauatum & neptem ex eo non, quia non absurdum quod neptis veniens ex persona partis proximioris sit melioris conditionis. Alexand. in consil. 38. columna fina. libro sexto. ¶ Secundò respondeo quod tollitur argumentum & absurdum, quia testator habebat filios proximiores magis charos & dilectos, ideo voluit grauare eos inuicem vnum in fauorem alteris, ut inter eos bona conferuarentur, quod grauamen propter reciprocationem non videtur odiosum l. de fideicommissis. C. de transactio. De nepotibus autem aut neptibus remotioribus non adeo curauit testator quod inuicem succederent, ideo solum inuicem substituit filios & filias casu quo filia admitterentur ad substitutionem, liberis autem filiorum & filiarum nullum gramen imposuit. similiter quando filiabus substituit proximiores agnatos. inter ipsos agnatos nullam fecit substitutionem. ¶ Tertiò respondeo, quod argumentum & absurdum de quo



de quo supra procedit negatiue & primatiue, puta proximior non admittitur, ergo multominus remotior vel proximior excluditur, ergo multo magis remotior ex his quæ nota. Ias. in l. Gallus. §. nunc de lege, columna penultima ff. de liber. & posthum. sed non procedit argumentum affirmatiue aut passiuè, puta testator grauauit proximior, ergo etiam remotior quod probatur in iuribus & auctoritatibus supra adductis, in quibus apparet quod grauamè in iunctum hæredi non extenditur ad eius filios. Simpliciter videmus quod prohibitio alienandi facta filiis, non porrigitur ad nepotes ex eis gloss. in §. nos igitur in authentic. de restitu. & c. Bar. & Doct. in l. filiusfamilias. §. diui. colum. fin. ff. de lega. 1. & ibi Ias. columna 15. in 10. quæst. Bartol. & in repet. columna 21. & nisi ita dicamus, sequeretur quod omnes substitutiones traherentur ad infinitum, & quod omnes remotiores succedentes hæredi grauato censerentur & ipsi grauati & quo magis in remotiori gradu qui sit, eo amplius dicatur grauatus ideo dicamus, non sequitur, voluit testator conseruari bona in proximioribus quos inuicem substituit & grauauit, ergo idem voluit & in aliis remotioribus. ¶ Ex quibus videtur filiam Antonij grauatam non censi & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio istæ quæstiones videntur difficiles quia agitur de interpretanda voluntate testatoris, quam imperiti notarij nesciunt explicare, homo autem cor hominis intueri non potest sed consulit aut iudicat secundum quod iura interpretantur. Sauiliani, vltima Martij, 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. Iur. Vtrius. Doctor.

SUMMARYM.

- 1 Statutum de lucro dotis generaliter loquens generaliter intelligi debet
- 2 Quoties tractatur de aliquo præsupponitur habitas ex alio capite.
- 3 Interpretatio statuti non debet esse grauato contraria.
- 4 Correctio facilius fit in his quæ sequuntur ex intervallo quam in his quæ sunt incontinenti.
- 5 Appellatione testamenti non venit contractus.

CONSILIVM CCCVII.

Pro Iacobo Caribosij de Fossano contra Margaritam vxorem Antonini Maglani.

**I**UVINO subsidio ex corde postulato. Statutum Fossani sub Rubrica de testando, legando, & succedendo, dicit quod mulier habens maritum & non liberos ex eo marito, non possit facere, siue fecerit ordinamentum siue non, quin maritus habeat medietatem dotis liberam & quietam & expeditam sine aliquo onere funerali, & propinqui mulieris habeant aliam medietatem. sequitur in eodemmet statuto modico dato intervallo, & mulier habens filium vel filios non possit facere nec modo aliquo ordinare cum testamento vel codicillo quin eius filij succedant in totum modo decessit Catharina relicta quondam Marchiotti de Richa ex Fossani primi mariti relicta Margarita filia & hærede relicto etiam Lazaro Garibosij eius secundo marito. Quæritur, an dictus Lazarus, lucratus fuerit dimidiam dotium dictæ Catharinæ ex statuto prædictis? ¶ Breuiter non arguendo ad partes puto esse locum lucro statuti de dimidia parte dotis. & pro fundamento considero quod statutum de lucro dotis generaliter loquens generaliter debet intelligi siue extent liberi ex primo matrimonio siue non quo ad hoc ut in totum non cesset ipsum statutum. Est verum quod extantibus liberis primi matrimonij defalcatur lucrum statuti & reducitur ad terminos. l. hac edictali. C. de secund. nup. secundum Bartol. & Doct. ibi tradit idem Bart. in quæst. 7. Mulier habens amplum patrimonium. columna tertia ante medium Bal. in consilio 495. Quædam domina Helena, columna penultima libro quinto Paul. de Cast. in consil. 339. Ad primū quæsitum respondetur quod dicta emancipatio in 3. dub. libro secundo. Curt. Senior in consilio 79. Deci. in authent. præterea in 4. nota. C. unde vir & vxor. fortius voluit Bald. in d. consil. 495. columna penultima quod ubi statutum defero lucrum marito non extantibus liberis ex eo, non fiat tunc aliqua defalcatio lucri propter liberos primi matrimonij

sed in totum censeatur correctæ. d. l. hac edictali. Idem vult Decis. licet Bald. non alleget in consilio 283. columna prima & secunda istud dictum Bald. pro nunc affirmare non audeo quia non expedit. ¶ Hoc ita præsupposito quod tale statutum de lucro dotis locum habeat non obstantibus liberis primi matrimonij, saltem secundum terminos. dict. l. hac edictali, dico quod ex quo non extat nisi vnica filia ex primo matrimonio, locus est statuto ut loquitur, id est quod secundus maritus habeat dimidiam dotium & reducatur ad æqualitatem cum filia primi matrimonij ut voluit Paul. de Cast. in consil. 48. Viso casu & allegationibus. columna secunda circa medium libro secundo. In vno tantum fieret defalcatio lucri isto casu per filiam primi matrimonij quia statutum vult quod maritus habeat dimidiam liberam ab omni onere funerali, sed propter dispositionem d. l. hac edictali, reducendo rem ad æqualitatem, teneretur maritus ad istud onus pro rata sua.

¶ Non obstat modo conclusioni supra firmatæ dispositio sequens eiusdem statuti quod mulier habens filios non possit facere quin eius filij succedant in totum quia respōdeo quod istud statutum in hac parte debet intelligi quando cessante ordinamento mulieris, filij erant in totum successuri, quia quod tractatur de aliquo, præsupponitur habitas ex alio capite, puta, quæritur an legatarius possit esse testis in testamento, præsupponitur quod aliunde testis sit habilis & idoneus cessante causa & commodo legati. l. qui testamento. in princip. ff. de testam. Ad idem tex. in cap. 1. de æta. & quali. lib. 6. cap. 1. de filiis presby. lib. 6. Decis. in cap. cum omnes. columna prima circa medium de constit. in 2. lectu. & alibi sæpe, statutum igitur admittens liberos ad totalem successionem matris non obstante eius ordinamento intelligitur eo casu quo cessante ordinamento liberi erant in totum successuri & sic eo casu quo cessat lucrum statuti, puta stantibus filiis ex secundo matrimonio qui filij succedant non obstante statuto. Sed in casu nostro etiam cessante ordinamento filij primi matrimonij non erant in totum successuri propter lucrum dotis secundi mariti. ¶ Secundò respondeo quod interpretatio statuti ita fieri debet ne inducatur contrarietas in eodem statuto & ne statuentes censeantur incontinenti velle seipsos corrigere. l. nam ad ea. ff. de cond. & demonstr. quæ lex procedit etiam in statutis. Roman. in consil. 104. Pater reuerende. columna secunda circa medium & in contrarietate statutorum tradit Ioan. And. post Ioan. Monachi in cap. 1. de constit. lib. 6. & in cap. 1. de iureiuran. libro sexto quem refert & sequitur Gemi. in consil. 62. columna secunda in fin. vbi quando reperiuntur duo statuta quæ videntur inuicem contrariari debent reduci ad concordiam si fieri possit per distinctionem modo dic quod dispositio statuti sequens debet intelligi ne contrarietur præcedenti per distinctionem, id est quod filij succedant in totum quando non est locus lucro statutorio, ut quando decedit mater relictis liberis ex secundo matrimonio quando secundo nupsit, vel ex primo quando semel tantum nupsit, alias enim esset evidens contrarietas quia per dispositionem præcedentem maritus lucratur partem dotis quando liberi ex eo non extant licet existant ex primo matrimonio secundum terminos tamē. dict. l. hac edictali. Nec dicatur nullam esse contrarietatem quasi statutum præcedens deferens lucrum dotis locum non habeat stantibus liberis primi matrimonij, quia verba statuti aperte repugnant deferendo lucrum dotis non extantibus liberis ex eo matrimonio, ergo non cessat lucrum licet extent liberi ex alio matrimonio licet eo casu videatur reducenda res ad æqualitatem ut seruetur æqualitas inter secundum maritum & liberos primi matrimonij secundum Paulum de Cast. in d. consil. 348. libro secundo Roma. in consilio 44. vbi Roman. voluit seruari æqualitatem cessantibus illis verbis vniuersalibus in omni casu. ¶ Tertio pro respōsione considero quod correctio facilius fit in his quæ sequuntur ex intervallo quam in his quæ sunt incontinenti, ideo propter intervallum temporis partes censentur recessisse à præcedenti protestatione. l. per intentionem. C. de vsuris. Actus enim qui fit ex intervallo, dicitur magis deliberatus Dec. in l. legem, columna tertia ante medium C. de pactis. itaque si in statutis factis ex intervallo interpretatio ita fieri debet ut contrarietas fugiatur, quanto fortius in verbis eiusdem statuti talis interpretatio habenda est.

¶ Quarto dico quod verba generalia sequentia quod filij succedant in totum non sunt sufficientia ad inducendum correctionem præcedentium nisi specialiter dicatur. Bar. in l.



in l. præcipimus, in fin. per illum tex. C. de appel. l. as. in consilio 164. columna prima in fin. libro secundo per hoc text. in §. tribus. in authen. quibus modis natu. effi. sui, quem tex. ad hoc citat deci. Neapo. decisi. 323. numero 6. itaque ad derogandum verbis præcedentibus delatiuis lucri necesse erat dicere quod filij succederent in totum, nec tunc extantibus aliquibus liberis locus esset alicui lucro dotium in fauorem mariti, & verba generalia sequentia potius debent intelligi secundum præcedentia quam ut inducatur correctio. l. quoties. C. famil. erc. & lex sequens generalis restringitur per præcedentem ut correctio euitetur, Roma. in consilio 399. Ut præfens, columna tertia post medium. ¶ Quinto respondeo quod dispositio statuti sequens nullo modo derogat præcedentibus nec in genere nec in specie, etiam citra auxilium distinctionis, quia statutum in illa parte qua dicit filios in totum succedere, solum loquitur respectu matris ut mater nihil possit disponere testando vel codicillando in præiudicium filiorum quin filij in totum succedant, & sic quatenus attinet ad factum matris, illud filiis non nocet quominus in solidum succedant, sed respectu lucri statutarij statutum in ea parte nihil dicit quod illud impediatur, verba igitur sequentia prolata respectu matris debent intelligi & restringi secundum illum respectum quod fuerunt prolata. l. si quis domum. §. quid autem. ff. locati. l. profectitia. §. fin. ff. de iure dotium. l. debitor. §. fin. ff. ad Trebellia. quæ iura adhuc citat Deci. in cap. si pro debilitate columna quinta de offic. de legat. & in consilio 283. columna prima. ¶ Sexto respondeo quod ex verbis illis sequentibus non censetur ex alio præcedentibus derogatum in genere nec in specie, quia maritus non consequitur illud lucrum tanquam hæres, sed aliud habet ex dispositione statuti citra titulum hæredis, quod patet, quia statutum non vult teneri maritum ad impensam funeris, sed vult quod portio mariti sit libera, itaque non sequitur filij succedere in totum, ergo maritus non consequitur lucrum suum, quia licet maritus percipiat lucrum suum, filij tamen succedunt in totum, id est in tota hæreditate, quæ hæreditas consideratur & tota dici potest non obstante illa perceptione lucri quod detrahitur tanquam æs alienum cum hæreditas contineat omnia iura actiue & passiue. leg. nihil aliud est hæreditas. ff. de verbo. signifi. & quod detrahatur reale lucrum tanquam æs alienum no. Ancha. in consil. 101. Ex

5 themate prædicto, in quarto dubio. ¶ Septimo respondeo quod per statutum mater non potest præiudicare successioni filiorum testando aut codicillando, & sic per viam vltimæ voluntatis sed per viam contractus aut donationis inter viuos, non prohibetur mater disponere & filiis præiudicare, quia prohibitio alienandi per viam vltimæ voluntatis non extenditur ad alienationem inter viuos, ¶ quia appellatione testamenti non venit contractus nec econtra. l. verba gesserunt. ff. de verbo. signifi. l. testamentum non ideo. C. de testamen. vbi Bald. & Doctor. not. quod statutum loquens de testamento, non habet locum in contractu & econtra tradit l. as. in l. quæ in delegato. columna quarta. ff. de leg. 1. & in d. l. testamentum. in 4. no. sed istud lucrum dotis non prouenit ex vltima voluntate vxoris testamento aut codicillo sed ex contractu inter viuos & constitutione dotis, per quem contractum non prohibetur mulier præiudicare filiis & sic statutum Fossani admittens filios ad totalem successionem non derogat contractibus & donationibus præcedentibus, solum igitur prohibetur mulier relinquere marito in præiudicium liberorum per viam vltimæ voluntatis non per viam contractus. Ideo sicut per viam contractus posset mulier expresse marito futuro donare ex pacto appposito in contractu dotis & matrimonij vel etiam contracto matrimonio cum iuramento, ita potuit præbere causam lucro statutario constituendo dotem l. cum quid. ff. si certum petat, cum simil. Ex quibus concludo esse locum statuto circa lucrum dotis, saltem ut æqualis fiat conditio mariti secundi & Margaritæ filiarum primi matrimonij. & ita de iure respondeo saluo saniori iudicio. Sauliani. 4. Aprilis. 1547. Die 7. Aprilis 1547. visa sunt signa in cælo circa horam prandij. 1. quatuor arcus tres igniti circa solem & simul per transuersum colligati, quorum vnus amplior erat aliis duobus amplitudine & longitudine quartus autem arcus erat albus regione solis distans ab ipso sole & valde longius & latius cælo sereno. deinde die 6. Aprilis & summo mane nuncius allatus est de morte Francisci Christianissimi Francorum Regis. ¶ Aymo Crauetta ex Sauliano. I. V. D.

## SUMMARIUM.

- 1 Princeps non potest tollere aut auferre iura priuatorum sine causa.
- 2 Collecta aut subsidium quo casu imponatur.
- 3 Verba generalia generaliter intelligi debent etiam in odiosis.
- 4 Vbi fit mentio de parte aliqua, intelligitur de qualibet particula etiam minima.
- 5 Donatio causa mortis improprie dicitur vltima voluntas.
- 6 Verba vniuersalia negative concepta, omnia comprehendunt etiam insolita.
- 7 Verba debent intelligi secundum qualitatem personarum inter quas proferuntur.

## CONSILIVM CCCVIII.

## Pro hominibus &amp; communitates Renelli contra Excellentiam marchionalem.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In fráchia hominum Renelli inter cætera habentur verba sequentia. Et ita & taliter quod aliqua persona de Renello vel ibi habitans vel habitura amodo in antea non possit nec debeat inquietari & requiri vel exigi seu molestari per dictum dominum marchionem vel hæredes seu successores eius, nec per aliquem castellanum, nunciam, rectorem, clauarium vel officialem ipsius vel eorum, occasione alicuius ficti quinti, diuiti forestariæ, iuuatici, calmagij, fogayroni seu zaborataria tertij acconzamenti, successionis pro rebus bonis seu possessionibus seu iuribus, quæ sunt vel erant in territorio & finibus Renelli. Nec aliqua alia persona vndecunque sit, pro dictis rebus, bonis possessionibus seu iuribus quas vel quæ haberent in Renello vel posse, quæ teneantur ab ipso domino Marchione. & quod ipse res, iura & bona & possessiones sint libere & libera & francha à dictis fictis seu debitis forestariæ, dictis quintis, & vaytis Roxiis, tertiis successionibus, acconzamenti, inuestituris, iuuaticis fugayronis, colmagiis & zaborariis. & tali itaque modo quod prædictæ res & bona vbiunque fuerint princeps in Renello seu eius territorio vel posse, etiam bona eorum mobilia vbiunque fuerint deinceps non possint capi vel peti vel commissæ vel commissæ dici propter aliqua ficta præterita non soluta vel futura, nec propter aliquem vel alicuius personæ successionem, nec propter aliquod tertium vel acconzamentum alicuius conditionis essent dictæ res feudales seu vsuales vel alterius eonditionis, sed sint prædictæ res possessiones & bona & iura mobilia libera & libera, francha & francha immunes & immunia, absolutæ & absoluta ab omnibus fictis, quintis, dictis, vaytis, forestariis, tertiis, successionibus, acconzamenti, iuuaticis, fugayroniis, culmagis & zaborariis & ab omnibus singulis seruitutibus supra nominatis. Quæritur modo an homines Renelli teneantur ad onus hospitandi aulicos aut curiales, Illu. d. Marchionis? Breuiter non arguendo ad partes, puto non teneri, sequentibus fundamentis. Et primo sine alia Franchisia intentio communitatis Renelli videtur fundata de iure communi, nam de iure communi ¶ princeps non potest tollere aut auferre iura priuatorum sine causa. Bartol. & Doctor. in l. fin. C. si contra ius vel vti. publi. Cano. in cap. quæ in ecclesiis, de constitu. & in casibus in quibus potest princeps auferre ius tertij aut illud tollere, intelligitur dummodo restituat præteritum. Bartolus, Baldus, & Doctor. in l. fina. §. 1. ff. de pigno. actio. Alexand. in consil. 151. in 2. dubio. libro sexto Ia. in l. Barbarius, columna octaua versu. inuenio tamen. ff. de offic. prætoris. in consilio primo columna nona post med. libro primo in consilio 233. columna octaua circa medium libro secundo & in consilio quadragesimo sexto columna quarta libro tertio decisio. Neapo. dec. 321. columna penultima. 16. sed si princeps continue residens in aliquo loco cogeret subditos ad onus hospitandi, in effectu priuaret eos iuribus ipsorum, id est pensionibus debitis pro conditione & hospitios cogantur locare gratis vel forte subditi agentes illis membris cogentur ipsi alibi conducere, vel cogentur abstinere ab aliquibus trafficis aut negotionibus solitis aut quas de nouo inchoarent. Et si dicatur. Marchio habet ius imponendi collectas aut subsidia in suo marchio

natu



natu, pari ratione videtur quod subditos Renelli possit cogere ad onera hospitiorum, respondeo, non disputando de potestate sua quod diuersa est ratio collectæ & hospitij, quia collecta aut subsidium non imponitur nisi in casum necessitatis quando aliter succurri non potest Bald. in l. 1. in fin. C. de oper. libe. quod dictum pro pulchro refert & sequitur Ias. in repe. l. admonendi, columna 81. in fin. versic. & quod pulchrè nota. Bald. ff. de iureiurand. Ideo collecta continue non imponitur & singulis diebus sed per temporum interualla secundum vrgentiam necessitatis, sed talis necessitas non consideratur in hospitij, nam licet egeant curiales hospitij, non sequitur quin habent pecunias pro cōductione ipsorum aut quin princeps pro eis posset soluere, alioquin sequeretur quod tenerentur subditi ad omnia alimenta principis & profecto sicut solunt pro alijs alimentis curiales, quare non idem præstare debent & circa ius habitandi?

¶ Secundo respondeo quod in collecta aut subsidio seruatur æqualitas & imponitur toti patriæ Marchionali pro qualitate locorum, sed istud ius hospitandi particulariter desideratur ab hominibus Renelli & sic fieret inæqualitas quod ipsi soli grauentur ad onus hospitandi. quæ inæqualitas in oneribus fugienda est. leg. 2. & leg. in fraudem. C. de anno. & trib. libro 10. Barto. in l. 1. C. de mune. & in quo loco & alibi sape docto. Ex quibus infertur quod de iure communi bene posset dominus cogere subditos ad locandum hospitia pro necessitate sua vbi aliter hospitari curiales nō possent, in qua re primum discuti oporteret domos solitas locari. Sed non possent cogi ad hospitandum gratis, & si necessitas tanta esset quod non posset superior mercedes soluere teneretur aut deberet collectam imponere toti patriæ pro tali solutione seruando æqualitatem. & præmissa loquor quando superior ordinariè residet in aliquo loco, secus in transitu seu quando per modum transitus. Non etiam intendo hic loqui de hospitij militum ex causa belli, quæ ipsa aliam requirunt indaginem. ¶ Secundo principaliter dico quod cessante dispositione iuris communis adhuc videntur non teneri homines Renelli ad istud onus hospitandi neque cū pecunia neque sine pecunia propter verba franchisiæ, quibus liberantur, ab onere forestariæ, in qua re considero quod verba generalia generaliter debent intelligi etiam in materia odiosa quatenus eorum proprietates patitur. l. cum lege, vbi Aretin. ff. de testamen. gl. in capitulo contra Christianos. de hæreti. libro sexto Cald. in consilio primo in titu. de consanguinit. & affinita. & in consilio 24. in titu. de præbend. Alexand. in authen. ex testamento. C. de collatio. bonus tex. in capitulo si quam. de senten. excommu. quem ad hoc citat Decis. in capitulo non liceat. columna secunda in fin. de preben. sed verbum forestaria, est generale aptum comprehendere omne onus forensium siue sit in hospitando siue alimentando siue aliter forestaria enim dicitur habito respectu ad forense negotiū ideo onus forestariæ dicitur quod ad forenses pertinet. hinc videmus quod in monasteriis religiosorum communiter esse solent certa membra quæ appellantur forestariæ deputata ad hospitium forensium religiosorum & etiam quandoque secularium, in tantum quod secundum communem usum loquendi forestariæ appellantur loca ordinata ad hospitalitatem forensium, secundum quem usum loquendi communiter verba franchisiæ debent intelligi & interpretari. l. librorum. §. quod tamen. Cassius. ff. de leg. 3. l. Labeo. §. item Tubero. ff. de suppel. lega. Quod procedit in qualibet materia etiam pœnali & odiosa, in qua intelligi debet verba secundum communem usum loquendi. Abb. in cap. 2. in princip. de arbi. in cap. 1. columna fina. de iudic. & in cap. per tuas. column. secunda vbi Aretin. column. quarta de proba. Ias. in l. stipulatio. ista. §. hæc quoque. in fina. ff. de verbor. obliga. in l. fina. columna fin. C. de succes. edict. & in consilio 51. columna tertia in fin. libro tertio multo magis intelligenda erunt verba secundum communem usum loquendi in materia franchisiæ in odium ipsius superioris & ad fauorem subditorum. l. fin. ff. de constit. princip. & quia agitur de fauore libertatis contra onera citra præiudicium tertij. l. libertatis. ff. de regul. iur. ¶ Sed dicet aliquis, iste communis usus loquendi probari debet de tempore Franchisiæ quæ tunc onus forestariæ intelligeretur de onere hospitandi forenses, & quod forestariæ tunc dicerentur loca aut membra deputata ad hospitium forensium. Alexand. in leg. 5. in princip. columna tertia ff. de verbo. oblig. Fulgo. in consilio 165. In quaestione proposita. columna penultima quem re-

fert & sequitur Dec. in cap. in præsentia. columna 10. versic. quinto fallit de probat. tradit etiam Curt. Iunior in consil. quinto columna sexta & in consilio 166. columna tertia sed ista probatio videtur impossibilis cum franchisiæ facta fuerit de anno. 127. & die 25. mensis Septembris. ¶ Ad istud respondeo quod sufficit probare communem usum loquendi per tempus cuius initij memoria non extat in contrariū quia hoc probato præsumitur quod fuerit talis usus de tempore concessionis franchisiæ. Ita in specie declarat Socin. in l. Gallus. §. si eius columna fina. ff. de libe. & posthum. vbi refert Cuma. ita consuluisse. Sed vltra Socin. adduco doct. in cap. cum apostolica, de his quæ fiunt à præla. sine consilio cap. vbi laicus non potest retinere decimas nisi concessas ante consilium Lateranense, quarunt doc. quomodo probabit laicus concessionem sibi factam ante illud consilium Lateranense nam ista probatio videtur impossibilis cum homo viuens non possit de hoc testificari, respondet doct. quod sufficit probare laicum possedisse decimas per tempus cuius initij memoria non extat in contrariū, quia hoc probato, præsumitur concessionem decimarum factam esse ante Concilium Lateranense alias esset grauare ad probationem impossibilem sequitur Ias. in consilio 156. columna prima libro secundo tertio principaliter arguitur, & posito (& non concesso) verbum illud forestariæ aliam significationem habere posset, tamen cum ad præmissam significationem referri possit, dico quod latissime interpretari debet vt omnia comprehendat cum agatur de concessione principis de cuius solius præiudicio tractatur d. l. fin. ff. de constit. princip. & quia agitur de fauore libertatis citra præiudicium tertij cuius libertatis fauore latissima etiam haberi debet interpretatio. dict. l. libertas. ff. de regul. iur. imò etiam si ageretur de materia stricta adhuc idem dicendum esse, quia facta est concessio verbis vniuersalibus nam in primis verbis franchisiæ quæ supra in themate relata sunt dicitur de omnibus & singulis tertijs successionibus acconzamentis, inuestituris, iuuaticis fogayronis, culmagis zabothariis, forasteriis, &c. quæ verba omnibus & singulis sunt vniuersalia. l. vbi late doct. ff. de leg. 1. Similiter in verbis sequentibus supra relatis in themate dictum est quod homines Renelli molestari non possunt ratione aut occasione, alicuius forestariæ, quæ dictio alicuius, est etiam vniuersalis omnia comprehendens. l. si seruum. §. prætor ait. vbi Barto. ff. de acquir. hæred. vbi in edicto prætoris fit mentio quædo quid seu aliquid ex hæreditate amouetur dicit Bartolus quod illa dictio quid seu aliquid verificatur in qualibet particula rei. Ad idem text. in l. mulier. §. fin. ff. de cond. inst. iuncta gloss. vbi conditio. si quid legaueris testatori verificatur etiam si quid modicum legatum sit. Similiter licet appellatione partis intelligatur de dimidia, tamen vbi fit mentio de parte aliqua, intelligitur de qualibet particula etiam minima. gloss. in clemen. 1. in verbo aut earum parte, de foro compe. gloss. in cap. auaritiæ, in verbo parte, de elec. libro sexto Gemi. in consilio sexto post medium & quod dictio aliquis sit vniuersalis omnia comprehendens tradit Gemi. in consilio 29. columna prima post medium & in consilio 65. columna tertia circa medium Ideo si quis promittat quod damnum ab aliquo non inferatur intelligitur promissio etiam si inferatur damnum à superiore. Gozad. in consilio 27. columna quinta post medium & sic vides quod dictio aquis, omnia comprehendit maxima & minima. Similiter illa verba modo aliquo vel ingenio, idem significat quod nullo modo Gozadin. in consilio 31. columna tertia ante medium verba autem nullo modo, sunt vniuersalia negatiua quæ omnia excludunt & negant. gloss. in ca. statutum in verbo nullum de rescrip. libro sexto cum simil. vt per Gemin. in consilio 72. columna prima post medium. Ideo Franchisialis loquens de omnibus forestariis & quod Renellentes non teneantur ac onus alicuius forestariæ debent intelligi vniuersaliter secundum eorum naturam & proprietatem de omni & qualibet forestaria quæ dici vel excogitari possit, quia verba vniuersalia omnia comprehendunt, quæ dici aut excogitari possunt. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. ff. de vltis. l. cum virum. C. de fideicom. vbi Baldus in secunda oppo. quæ duo iura ad hoc citat Dec. in consilio 29. columna secunda in fin. no. Socin. in consilio 26. column. secunda circa princip. lib. 3. alibi scribit Baldus in consilio 326. Rex Romanorum. columna tertia circa fin. libro tertio quod verba vniuersalia omnia comprehendunt, ita quod nulla persona & locus nullus excipitur. Alibi scribit Fedede Senis in consil. 84. in puncto quod sermo vniuersalis omnia



nia comprehendit nullo excepto. Alibi scribit Gem. in ca. decet in princi. colum. 3. de immunit. eccle. libr. 6. quod ubi lex aut statutum dat potestatem cognoscendi de omnibus causis, nulla censetur exclusa aut excepta. quod Gemi. dictum refert & sequitur Ias. in cons. 13. colum. 3. lib. 3. Itaque nullum onus forestariæ censetur exclusum aut exceptum in verbis franchisiæ vniuersalibus quodcunque onus illud sit siue maximum siue minimum. ¶ Amplius dico posito & non concessio, verbum forestariæ improprie comprehendit onus illud hospitandi, quod ipsum tamen propriissime comprehendit ex verbis & mente contrahentium adhuc tamen verba franchisiæ vniuersalia ad tale onus hospitandi pertinerent quia ista est natura dictionis aliquis vniuersalis, vt omnia comprehendat etiam quæ improprie veniunt. gloss. in l. 2. in verbo alias C. de quadr. præsc. ubi licet appellatione actionis proprie non veniat, officium iudicis, istud tamen fallit quando fit mentio de actione verbis vniuersalibus puta si dicatur, quælibet alia actio, nam tunc venit officium iudicis licet illud improprie dicatur in actio. quam gloss. ad hoc propositum citat Alexand. in cons. 155. colum. 2. ver. accedunt illa verba. lib. 2. Illam etiam gloss. pro singulari ad hoc citat idem Alexand. in cons. 17. lib. 7. Ias. in consil. 55. colum. 2. post med. in cons. 63. col. 3. ante med. lib. 3. & in cons. 115. colum. 8. lib. 4. Addo glo. in clem. 2. in verbo quocunque, de vita & hone. cle. ubi licet appellatione beneficii non veniat pensio. ca. quamuis. de præben. libr. 6. istud tamen fallit si fiat mentio de beneficiis per verba vniuersalia puta de quocunque alio beneficio, nam tunc venit pensio. sequitur Feli. in c. postulasti. col. 11. ver. 4. de declaratione. de rescrip. & in ca. de. 4. col. 5. numer. 15. de præscri. & in terminis dictionis aliquis, quod comprehendat etiam impropria tradit Cor. in cons. 41. col. 2. lib. 1. ubi licet in statu to appellatione contractus non veniat donatio, quia improprie dicitur contractus, istud tamen fallit si statutum loquatur vniuersaliter quod contractus aliquis fieri non possit, quia tunc comprehenditur etiam donatio. Idem voluit Curt. Iunior in consil. 121. colum. 2. in fin. ubi fortius voluit stante tali statuto quod contractus aliquis fieri non possit, prohibitam censeret etiam hæredis institutionem, de quo tamen dubitarem, quia hæredis institutio etiam improprie non videtur venire appellatione contractus. Alibi scribit Cor. in cons. 66. col. pen. lib. 3. quod ubi Papa reseruat omnia beneficia in curia vacantia veniunt omnia beneficia etiam impropria puta commendæ & præceptoris. Similiter licet ¶ donatio causa mortis improprie dicatur vltima voluntas, tamen ubi clausula codicillaris concipitur verbis vniuersalibus, puta, voluit valere omni meliori modo, &c. tunc venit etiam donatio causa mortis. Corn. in consil. 237. lib. 4. Similiter, licet titulus pro hærede in filio proprie non cadit, istud tamen fallit quando fit mentio de titulo per verba vniuersalia, puta de omni aut quocunque titulo. Dec. in cons. 222. colum. 2. ver. 2. responderi potest. fortius adeo sunt efficacia verba vniuersalia vt comprehendant etiam friuola & frustratoria. puta si lex, vel statum dicat quod omnis quælibet appellatio admittatur, nam intelligitur de omni appellatione etiam friuola & frustratoria. ca. quæuis ubi gloss. in ver. quælibet. de electio. libro sexto & ibi Gemin. in 2. not. quod dictum refert & sequitur Ias. in d. consilio 55. columna secunda post med. in d. consil. 63. colum. 3. ante med. lib. 3. & in d. consil. 115. colum. 8. lib. 4. Sic in materia etiam stricta & odiosa puta in statuto prohibitorio & contra ius commune, in reservatione beneficiorum per quam derogatur iurisdictioni ordinaria, verba vniuersalia latissime intelliguntur vt comprehendant etiam casus improprios, quid hic dicemus in materia vndique fauorabili ubi agitur de contractu cum principe celebrato, in quo de solius principis præiudicio agitur ubi etiam agitur de fauore libertatis citra tertij præiudicium? ¶ Rursus, si verba vniuersalia adeo sunt efficacia vt comprehendant etiam casus improprios, quid hic dicemus in onere hospitandi curiales, quod ipsum propriissime & appositissime videtur venire sub verbo forestariæ. Et si procedunt præmissa in verbis vniuersalibus simplicibus aut semel tantum prolatis, quid hic dicemus ubi verba vniuersalia sæpius fuerunt reiterata, & quidem quater fuerunt repetita verba vniuersalia si bene legantur, quæ ipsa verba vniuersalia geminata comprehendunt dissimilia & maiora expressis, vt per Socin. in consil. 67. columna 6. in fin. lib. 4. Ias. in cons. 96. colum. 2. circa princip. lib. 4. ne patiuntur restrictionem verba vniuersalia geminata. Ias. in lege. nunciatio, columna

quinta circa med. ver. ego limito alio modo. ff. de oper. no. nunc. Alibi scribit Curt. Iunior in consilio 177. columna tertia circa fin. quod verba vniuersalia geminata comprehendunt etiam ius decimandi. ¶ Quarto considero verba franchisiæ posita in principio, licet supra in themate scripta non sunt in quibus, post expressa onera ad quæ Renellenfes, teneri voluerunt subiicitur, in quibuscunque consistent siue in denariis siue in grano, blava, vino, castaneis, ouis, pulis, gallinis, spalis porcinis seu onibus seu in operibus personarum siue in quibuscunque aliis iuribus consistent & quocunque nomine appellentur, & tam pro personis quam pro rebus & bonis eorum existentibus in posse seu finibus Renelli, postea subiiciuntur illa verba posita in themate, ita & taliter quod aliqua persona, &c. Ecce quam clarissima videtur verba franchisiæ quod noluerunt teneri Renellenfes ad aliqua onera realia neque personalia neque mixta dum sibi cautum & prouisum esse voluerunt per tot verba vniuersalia prægnantia & amplissima sæpius repetita in tantum quod licet in specie dictum non esset de onere forestariæ & hospitandi tamen illud onus satis superque inclusum legitur sub illis verbis vniuersalibus & amplissimis. nã post specificata onera in specie subiicitur clausula vniuersalis, siue in quibuscunque aliis iuribus consistens & quocunque nomine appellentur, & tam pro personis quam rebus & bonis eorum. quæ verba restringi non possunt ad onera specificata, salua ratione recti sermonis. Ideo videmus quod licet verba generalia restringantur ad specificata. leg. si de certa. C. de transa. l. si ex maiore. C. de excep. secus tamen est in verbis vniuersalibus. l. emptor. §. Lucius, ubi gloss. & doctor. ff. de pactis. Barto. & doctor. in l. si de certa Cyn. in d. l. si ex maiore. Paul. de Cast. in consilio 333. Dubium videtur prima facie, columna 1. libro secundo Calca. in consilio 17. columna secunda & alibi sæpe doct. Amplius verba vniuersalia trahuntur etiam ad non cogitata, quia licet dicantur non cogitata in specie in genere tamen dicuntur cogitata. l. tres fratres. ff. de pactis ubi quitatio vniuersalis trahitur etiam ad occultata de quibus cogitatum non est & licet ibi pactum sit inefficax quo ad occultata per replicationem doli, illud est quia dolus interuenit, sed dolo cessante manet efficax pactum. Ad idem tex. in l. sub prætextu specie. rum. C. de transa. ubi transactio facta verbis vniuersalibus trahitur etiam ad instrumenta de nouo reperta, & sic ad incogitata & ignorata, & ibi tradunt Bald. & doctor. tradit Alexand. in consil. 42. colum. 4. post med. lib. 1. Corne. in cons. 6. col. 2. & 3. lib. 1. ¶ Fortius dico quod, ¶ verba vniuersalia negatiue concepta omnia comprehendunt etiam insolita, & stantibus talibus verbis vniuersalibus negatiuis non procedit text. in l. Seio. §. 1. ff. de annuis lega. de quo per Bartol. & Doctor. in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. ita pulchre & singulariter tradit Pau. de Cast. in consil. 170. Viso puncto contra scripto. co. si. li. 1. Quid hic dicemus in onere hospitandi minime incogitato & ignorato & minus insolito, ubi etiam sunt verba vniuersalia negatiue concepta & ipsa sæpius reiterata? ¶ Quinto considero quod licet in specie dictum non esset de onere hospitandi, prout tamen dictum est, vt ex præmissis apparet, adhuc dico quod stantibus illis verbis vniuersalibus in specie dicitur prouisum & cautum de isto onere hospitandi, quia verba vniuersalia vim habent specialis expressionis. Barto. in l. 2. ff. de noua. & in l. 1. in fine. ff. si quis inius vocan. non ierit. refert & sequitur. Iason. in consilio 45. colum. penul. post med. libro primo tradit etiam Socin. in l. Gallus. §. forsitan, colum. fin. ff. de libe. & posthum. & in l. quidam relegatus, colum. 3. ff. de reb. dubiis & alibi sæpe Docto. quomodo enim specialius exprimi potuisset casus hospitandi quam post expressa tot onera & in specie subiiciendo illa verba amplissima & prægnantia siue in quibuscunque aliis iuribus consistent & quocunque nomine appellentur, & tam pro personis quam pro rebus & bonis eorum, &c. In quibus verbis considero illam dictionem siue cuius natura est ampliare non restringere. Bartolus in l. cum quis decedens. §. fina. ff. de legat. tertio & in l. si quis ita. ff. de auro & argum. lega. pondero etiam copulam & reiteratam cuius natura similiter est ampliatiua. Ica tamen adiectio, ubi Bart. ff. de leg. 3. cum simili. & sic pōdero quod ponunt verba vniuersalia sæpius reiterata cum dictionibus ampliatiuis. ¶ Sexto considero quod in dictis pactis & conuentionibus specificata fuerunt ea in quibus tenerentur subditi Renelli, id est census annuus in pecunia & ille æquus de tempore belli cum reservatione iurisdictionis & superioritatis, ex quib. reservationib. clare datur intelligi



intelligi quod non tenerentur Renellenfes pro aliis oneribus non referuatis quia exceptio firmat regulam in non exceptuatis. l. legata inutiliter, in prin. & ibi Bart. in fin. ff. de leg. 1. l. quæsitum. §. denique. & ibi Bar. ff. de fundo instrum. cum similit. Aliquorum enim inclusio, cæterorum est exclusio. l. cum prætor. ff. de iud. l. maritus. C. de procur. ¶ Septimo verba debent intelligi secundum qualitatem personarum inter quas proferuntur. l. plenum. §. æquitij. ff. de usu & habita. l. ex militari. ff. de testa. mili. l. quibus diebus. §. dominus ubi Socin. in 2. not. ff. de condict. & demonstr. verba enim debent conuenire rebus & personis, c. si pater, de testam. lib. 6. sed illa pacta & conuentiones fiebant inter dominum & subditos & super liberatione ab oneribus, idè cum superiores soleant grauare subditos oneribus hospitandi, paciscendo quod non teneantur ad onus forestariæ, verisimile est quod senserint contrahentes de onere hospitandi secundum qualitatem domini & subditorum. ¶ Octauo verba referri debent ad ipsum disponentem, nõ alium, puta si testator prohibeat alienari bona extra familiam, debet intelligi prohibitio de familia testatoris prohibentis non alterius. Dyn. Petr. Bart. & Docto. in l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. per tex. in l. cum acutissimi, in fin. C. de fideicom. Idem tradit Bart. in l. filiusfam. §. cum pater. ff. de leg. 1. & in l. si cognatis. ff. de rebus dub. Idè illa conuentio quod Renellenfes non teneantur ad onus forestariæ, debet intelligi de forestaria ipsius Marchionis & sic de hospitatione curialium ipsius, nõ de forestaria alterius. ¶ Nonò dispositio contrahentium intelligi debet quod voluerint prouidere casui magis necessario. Bald. in consil. 35. Pater filio, col. 2. libro 2. & in consil. 113. col. 1. post med. lib. 5. sed casus prouidendi ne tenerentur Renellenfes ad hospitandum curiales domini erat & est magis necessarius quam aliorum forensium, idè ad illum casum trahi debent verba pacti & conuentionis. Ex quibus concludo ad fauorem hominum Renelli plura scripturus adhuc si opus fuerit. Sauiiliani die 14. Aprilis. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiiliano Iuris Vtriusque Doct.

S V M M A R I V M.

- 1 Prohibitio generalis de non receptando bannitos, non comprehendit personam patris.
- 2 Vxor non prohibetur communicare cum viro bannitos.
- 3 Sic puniuntur receptatores bannitorum vt delinquentes.
- 4 Bannitus æquiparatur excommunicato.
- 5 Prohibitio inter patrem & filium dicitur contrarius naturale.
- 6 Auxilium ad homicidium considerari non potest sine animo occidendi.
- 7 Circa ignorata animus trahi non potest.

CONSILIVM CCCIX.

Pro Iacobino Bruneto.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Fiscus Camaniana inquietat Iacobinũ Bruneti quod receptauerit eius filios bannitos contra formam prohibitionũ super tali receptatione factorum. Queritur an teneatur pater ad talẽ pœnã? Breuiter puto quod non, quia prohibitio generalis de non receptando bannitos, non videtur comprehendere personam patris, nam videmus quod iuramentum vasalli erga dominum de ipsum defendendo contra omnem personam, non comprehendit personam filij, vt pater vasallus teneatur iuuare dominum contra filium ipsius vasalli. Bald. in l. tur iuuare dominum contra filium ipsius vasalli. Bald. in l. prima quæst. 24. ff. de rerum diuisione. in l. vnica. §. ne autem. C. de cadu. tollen. & in c. 1. de noua forma fidel. quod dictum refert & sequitur Felin. in c. afferte mihi gladium, colum. 1. post med. de præsump. si iuramentum non ligat patrem cõtra filium, multominus simplex prohibitio cum in iuramentum fiat extensio fauore animæ vt habetur in authent. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. ¶ Secundo ista quæstio videtur decidi ex di. Spe. in tit. de dote post diuo. resti. §. formatis, verb. quid si vir. vbi ¶ vxor non prohibetur communicare cum viro bannito, nec bannum priuat maritum alimentis in bonis dotalibus. sic vult Spec. quod pœna receptationis bannitorum non afficiat vxorem receptantem maritum bannitum. quod ipsum etiam voluit Alex. in l. 1. ff. de recepta. in addit. ad Bart. Fel. in c. cum quidam. col. pen. de iureiur. in quibus tamen locis Alex. & Fel.

corruptè allegant Specu. in tit. de donatio. inter vir. & vxor. §. fin. Eadem ratio videtur militare in patre & filio, quia dicuntur vna caro. c. contradicimus §. hac autoritate 35. q. 3. l. fina. C. de impub. vbi Moder. confirmatur istud per tex. in l. pen. C. communia vtri. iud. vbi ita prohibetur separatio liberorum à parentibus sicut coniugis à viro. Quis enim ferat, dicit tex. liberos à parentibus, vel à fratrib. sorores, à viris coniuges segregari? ¶ Tertiò considero quod ratio puniendi receptatores delinquentium est, quia sine tali receptatione diu latere nõ possunt. l. 1. in prin. ff. de receptator. ¶ & sic puniuntur receptatores vt delinquentes facilius apprehendantur & puniatur. Sed ista ratio cessat in patre qui filium accusare aut iustitiæ præsentare nõ potest vt puniatur. Immo si pater filium accuset aut præsentet iudici vel principi puniendum ex hoc debet filius liberari. l. milites agrum. §. desertorem. ff. de re mili. & quod per illum text. dicit Pau. de Cast. in l. propter insidias. C. qui accus. nõ poss. vbi si pater accuset aut præsentet filium tanquam reũ lese maiestatis, non debet filius puniri. & dicit Paul. quod Imperator viso dicto. desertore filio pepercit. in tanto crimine & in eum exilium solum misit. Quod Paul. de Castr. dictum refert & sequitur Fel. in c. accusasti, colum. 2. de accusat. Augusti. in addit. ad Ang. malefi. in verbo & ad querelam, quæstio. 21. nu. 23. char. 32. secundum paruam impressionem. Mar. in l. 1. §. ad quæstionem, nu. 31. ff. de quæstio. & alibi sæpe. itaque si non puniretur filius bannitus præsentatus iustitiæ per patrem, & sic in receptatione patris cessat ratio ob quam puniuntur receptatores, ergo etiam cessare debet legis dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. cap. cum cessante, de appella. Simile videmus quod cessante causa interdicti ecclesiastici cessat ipsum interdictum, iuxta not. in clemen. 1. §. terra de pœnis. Hierony. Tortus in consilio suo quod est post consil. Anton. de Butr. columna 5. & in prohibitione tradit Oldrad. in consil. 108. Titius veniens ad mortem, colum. 2. circa medium. vbi quod cessante effectu prohibitionis cessat prohibitio. Itaque cum cesset hic effectus prohibitionis receptandi bannitos in patre qui filios bannitos accusare aut iustitiæ præsentare non potest, cessare debet & prohibitionis pœna. ¶ Quarto bannitus æquiparatur excommunicato cap. primo in princip. in titul. hic finitur lex deinde consue. regni incipiunt. gloss. in capi. pastoralis, in gloss. fina. de appella. Iason. in consil. 168. colum. 2. in fi. libr. 2. sed pater non prohibetur communicare & participare cum filio excommunicato. cap. quoniam multos. 11. quæstio. 3. cap. inter alia, de sentent. excommuni. ergo eadem ratione non debet prohiberi pater quominus participet & communice cum filiis bannitis. ¶ Quinto prohibitio tollens communicationem & participationem inter patrem & filium dicitur contra ius naturale. l. amicissimos in fin. ff. de excu. tuto. l. qui cum vno. §. fin. ff. de re mili. sed non valet, lex contra rationem naturalem. §. penult. insti. de iure natu. gen. & ciuili. capitu. erit autem lex. 4. d. ergo non est dicendum quod sub illa prohibitione generali de non receptando bannitos comprehendatur persona patris. l. qui ad certum. ff. locati, cum infinitis similibus. ¶ Sexto pœna receptationis non ligat receptantem coacte. Baldus in l. in delictis. ff. de noxa. Socinus in consilio 262. column. fin. versicu. præterea & tertia, libr. 2. sed pater debiliior non potest prohibere filios plures numero & robustiores quominus in domo bibant & comedant. ergo &c. ¶ Circa assistentiam & auxilium ex textibus partis fiscalis probatur quod Iacobinus auxilium nullum præstitit cum esse intermis cum sola veste aut cappa clamans aggredientibus ne ad rixam accederent. nam ¶ auxilium ad homicidium considerari non potest sine animo occidendi. l. fina. ff. de sicar. Paulus de Castro in consilio. 277. In causa incarcerationum, columna 3. in fin. & in consilio 335. Visa & ponderata suprascripta accusatione. libro 2. Anchar. in consilio 206. in fin. Gorne. in consilio 198. colum. penult. circa medium libr. secundo, sed quomodo potest considerari animus occidendi in Iacobino, qui arma non habeat? ¶ Secundo etiam in armato non semper præsumitur animus occidendi, immo ex genere armorum potest cognosci quod animus occidendi non habuerit, puta si quis percusserit hasta, cum ferro posset percutere. l. 1. §. diuus, vbi gl. in verb. percussisset. ff. de sicar. c. significasti. 2. in fi. de homici. Bald. in l. sed si quæcunque. §. si magister. ff. ad legem aquil. & in consil. 492. Dicitur quod certi. circa fi. libr. 1. Paul. de Cast. in consil. 277. In causa in carceratorum. col. 3. ante med. li. 2. si in armato

Conf. Crau. pars. 2.

Kk

etiam



etiam percussione potest cessare animus occidendi, quid dicemus in isto Iacobino omnino inermi, & qui nihil percussit neque manibus neque pedibus? ¶ Tertiò ex alio cessat animus delinquendi in Iacobino, quia non venit ad rixam deliberatè animo alicui nocendi sed in præmeditatione impetu quodam audiens rumorem & rixam cum eius liberis, quo casu auxilium considerari non potest, quia requiritur ut quis teneatur de auxilio quod principaliter venerit ad rixam animo percutiendi. Ancha. in d. conf. 216. in fin. Pau. de Cast. in d. conf. 335. lib. 2. ¶ Quarto cessat omnis malus animus in Iacobino quia se opposuit contra aggressores filiorum ne in eos irruerent, dicendo & clamando, stare retro aut fortius in qua re considero primò quod aduersarij erant aggressores & insultantes cum armis, quo casu quod sit per insultatos dicitur fieri ad defensionem. Bar. in d. l. sed & si quemcunq; in prin. ff. ad legem aquil. cum simili. ut per Alex. in conf. 109. colum. 2. in fi. libro 1. Deci. in conf. 459. & alibi sæpe Doct. Secundo cōsidere quod licitum est alium occidere pro defensione filij. Bar. in l. vi. vim. col. pen. ff. de iusti. & iure. Deci. in dicto confil. 459. in dicto confilio 678. Modo dico quod si est licitum insultantes occidere pro defensione filiorum, quantò magis licitum fuit huic Iacobino clamare contra insultantes ne irruerent contra filios? Quod ipsum quo magis cōsidere, eo amplius admittor quomodo ausus fuerit fiscus reum inquietare de asserto auxilio. ¶ Quintò considero quod ipse Iacobinus Brunetti non erat in loco homicidij, immo adeo longè quod neque ipse Iacobinus neque testes fisci potuerunt videre Dominicum qui dicitur occidisse neque occisum. Itaque dici non potest quod voluerit Iacobinus auxiliari Dominico quem non videbat nec sciebat ubi esset, quia t̄ circa ignorata animus trahi non potest, l. mater decedens. ff. de inoffi. testamen. cum sim. & in terminis ad hoc adduco Baldus in l. ob hæc verba, ante fin. ff. de infamibus. ubi quod opem ferre dicitur qui stat armatus cum alio ita prope quod potest sibi auxiliari. secus si à remotis. allegat Innocen. in c. continentiam, de cleri. percu. quod est in c. fi. quod dictum refert & sequitur Iason in confilio 137. columna fi. libro primo. ¶ Sextò ubi res dubia esset, quam ipsam ex præmissis clarissimam putamus, in dubio pronunciandum est contra fiscum. l. non puto. ff. de iure fisci regu. fauorabiliores. ff. de reg. iur. Sauliani. 22. Aprilis. 1547. Aymo Crauetta à Sauiliano Iurisconsultus.

¶ Circa ortum solis die memorata 22. Aprilis 1547. visus est sol maior solito tremere aut assidue moueri sine splendore, habens barras tres transversas & ipsas nigras cuius radij, terram veluti sanguineam reddebant in locis qui per radios ipsos tangebantur. Similiter die 18. eiusdem Aprilis visus est sol. in ortu suo in forma amplissima & valde rubra instar flammæ. Prodigia etiã sol dedit die 23. eiusdem mēsis Aprilis & sequenti, nam videbatur emittere quosdam orbiculos diuersorum colorum & sanguineos, in quibus videbatur certare & illos iaculari instar bombardæ bellicæ. Similes orbiculi apparebant circum circa montes ab omnibus lateribus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Scipsum nemo recompensare potest.
- 2 Dicitio videlicet est declaratiua præcedentium.
- 3 Ex quantitate pretij arguitur an aliquid veniat in venditione vel non.

## C O N S I L I V M C C C X.

Pro nobili Bernardino de Brayda ex loco Cumen contra nobiles Antonium & Franciscum eius fratres.



IVINO subsidio ex corde postulato. Verba pacti diuisionis bonorum communium inter Antonium Franciscum, & Bernardinum Braydæ fratres, ita habent: & conuenerunt ipsi fratres quod de pluri, & maiori summa prædiorum quam erunt prædia alterius ipsorum fratrum Antonij & Francisci, idē Bernardinus Brayda habeat iornatas decem terræ videlicet quinque pro quolibet ex aliis prædiis. Modò quæritur an istas decem iornatas de pluri habere debeat ipse Ber-

nardinus super portionibus propriis ipsorum Antonij & Francisci, an vero etiã cōputato iure ipsius Bernardini. Verbi gratia, quod habeat illas 10. iornatas de pluri super bonis cōmunibus, an vero super portionibus iam diuisis, puta singulis fratrib. faciendo partes æquales debent adiudicari iornatæ 40. an super singulis 40. aliorum fratrum debeat habere Bernardinus iornatas quinque, ita ut ipse habeat iornatas quinquaginta, & alij trigintaquinque, tantū, an vero, ut ipsi Antonius & Franciscus habeant quadraginta iornatas pro quolibet & ipsi Bernardinus quinquaginta? ¶ Breuiter negari non potest quin verba sint dubia & trahibilia ad vtrumq; sensum, quia alij fratres habuerunt aqua non modici redditus in finibus Cunei. rusus habuerunt ædificia græciæ: ipse autem Bernardinus accepit in eius portionē prædia sine ædificiis & aqua, & ipsa in diuersis distantibus locis sita, ob id pro ædificiis & aqua voluerunt recompensare ipsum Bernardinum in decem iornatis de pluri. Ideò videbatur dicendum quod ista recompensatio fieri debeat de portionibus propriis ipsorum fratrum non de communibus, quia quatenus in communibus partem habet ipse Bernardinus nulla videtur recompensatio t̄ cum seipsum recompensare nemo possit de suo proprio, sicut dicimus quod filia dotata à patre dici non potest quando dotatur de bonis propriis ipsius filia. gloss. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. Bald. in l. scimus, in princip. in 4. quæstio. C. de inoffi. testamen. sic videmus non posse legari rem propriā ipsius legatarij. §. sed si rem, instit. deleg. sic res sua nemini seruit l. uti frui in princip. ff. si usufruct. per. ¶ Secundo fortius videtur facere pro ipso Bernardino, quia declaratum fuit quomodo & qualiter haberet illas decem iornatas de pluri videlicet quinque pro quolibet. nam t̄ dictio videlicet, est declaratiua præcedentium cap. ex literis, ubi Deci. post Aret. in 6. no. de probatio. gloss. in clemen. causam, in verbo videlicet, de electio. declarauerunt igitur fratres diuidentes quod vellent capere illas decem iornatas super portionibus Antonij & Francisci, non super bonis communibus dum dictum fuit quod ipsi fratres Antonius & Franciscus darent quinque iornatas pro quolibet, si enim illæ decem iornatæ caperentur super bonis communibus, falsum esset dicere quod darent Antonius & Franciscus quinque iornatas pro quolibet, & maximè quia illud verbum quolibet significat in solidum l. hoc articulo, ubi Bart. ff. de hæredi. instit. l. si pluribus, in princip. ff. de leg. 2. itaque ex illis verbis non obscurè videtur declaratum quod ipsi Anto. & Franc. debeant dare singuli in solidum quinque iornatas, ergo de portionibus eorum propriis, non de communibus bonis, quia si darent de bonis communibus, in solidum non darent sed pro parte tantum cum ipse Bernardinus etiam partem habeat. ¶ Tertiò si velimus dicere quod dictio videlicet, in casu isto non stet declaratiue sed limitatiue aut restrictiue prout etiam videtur esse de natura istius dictionis videlicet. l. videlicet. ff. de pact. l. fin. in fin. C. in quibus. caus. in integ. resti. non est necess. Barto. in l. quæsitum. §. si quis fundum, colum. antepenult. ff. de fundo instru. adhuc idem & multo fortius: nam quia potuisset intelligi quod decem iornatæ traderentur super bonis communibus ad tollendum istud dubium partes limitauerunt & restrinxerunt illud pactum quod non intelligeretur super bonis communibus, sed quod quilibet ipsorum fratrum Antonij & Francisci in solidum daret quinque iornatas. ¶ Et licet ista fundamenta videantur vrgentia, mihi tamen non adeo placent fundamenta iuris simpliciter quin magis arrideant fundamenta æquitatis & in naturali ratione consistentia. In hac igitur quæstione puto habendam esse rationem valoris bonorum & portionum adiudicatarum secundum quem valorem verba pacti intelligi debent altero ex illis modis, puta si portiones adiudicataræ Antonio & Francisco sint tanti valoris ut dando Bernardino suo fratri quinque iornatas pro quolibet de bonis aut portionibus propriis, in nullo remanent læsi, imò æquales fiant, tunc intelligatur pactum ad præmissum modum, id est quod teneantur dare quinque iornatas pro quolibet de bonis & portionibus propriis. Per contrarium si ita intelligendo alij fratres remanerent læsi & in damno ita quod insurgeret inæqualitas, tunc intelligatur pactum quod habeat Bernardinus iornatas decem de pluri super bonis communibus. In materia enim diuisionis ad sciendum an aliquid includatur in aliqua parte vel non, attenditur æstimatione, quia si facta æstimatione apparet quod pars vnus cum illa inclusione non excedit partē alterius, intel-

ligitu



igitur inclusa. Similiter attenditur intrer fratres honestas & æqualitas: ideo censeretur quid inclusum in parte vnus vel non prout honestas vel æqualitas suadet. Ita Socin. in l. 1. per illum tex. in 4. no. de rebus dubiis. quod dictum refert & sequitur Cur. Iun. in cons. 80. col. 2. Itaque in istis decem iornatis includi debet etiam ius ipsius Bernardini vel non, prout æstimatio & valor portionum singulorum & qualitas vel honestas suadet. ¶ Simile videmus in materia emptionis, nam ꝑ ex quantitate pretij arguitur an aliquid veniat in venditione vel non. gloss. no. in l. semper in stipulationibus, in gloss. magna circa medium. ff. de regulis iuris. Alexandrinus in consilio 26. libro 4. ¶ Concludo igitur habendam esse rationem æstimationis bonorum & æqualitatem seruandam inter fratres, & quod illæ iornatæ decem præstari debent super massa aut substantia communi vel de propriis portionibus prout dictabit & suadebit ratio æqualitatis. ¶ Sed dicet aliquis Antonius & Franciscus sunt contenti quod Bernardinus habeat portionem alterutrius ipsorum & amplius soluere scutos viginti remittente ipso Bernardino portionem suam, nec vult Bernardinus talem conditionem acceptare. Respondeo, quod nõ vult acceptare quia non potest alienatis bonis pro magna parte quod ipsum videntes alij fratres obtulerunt eam conditionem nõ verisimiliter oblaturi si eius implementum apud ipsum Bernardinum possibile esset. Itaq; non videtur curandũ de tali oblatione cuius implementum a potestate ipsius Bernardini non dependet. Imò si facta æstimatione portionũ appareat portiones ipsorum Antonij & Francisci tantum valere vt præstatis illis decem iornatis de propriis portionibus insolidum, fiat æqualitas, quod ipsum proponitur in facto, immo amplius quod adhuc longè melior erit conditio ipsorum fratrum, ex hoc argui videtur suspicio contra ipsos fratres facientes oblationem eiusmodi quam impossibile aut difficile sit ipsi Bernardino implere. argu. l. penu. ff. de iure dotium. vbi quod arguitur dolus contra eum qui aliquid promittit sciens se soluendo non esse. Eadem ratione videtur in dolo esse qui ab alio id petit quod fieri aut impossibile aut difficile sit. Iam magis videtur credendum pluribus æstimatoribus expertis in facto alieno quam istis fratribus in facto proprio. l. omnibus. ff. de testibus. Itaque non sequitur, isti fratres faciunt talem oblationem, ergo portiones eorum minus valent. Sunt enim suspecti postquam frater cui fit oblatio, illam implere nõ potest. Sauil. 26. Aprilis. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. l. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 In legatis fieri potest substitutio vulgaris.
- 2 Cessat pœna vbi delictum non est.

CONSILIVM CCCXI.

## Pro Antonio Palanchi de Arpeasco contra Constantinum filium Magdale- lenæ Palanchæ.

**D**IVINO subsipio ex corde postulato. Magdale-  
na filia quondam Nicolai Palanchi de Arpeasco  
marchionatus Saluciarum legauit Bertramo  
Berteti eius marito petiam vnã alieni pro fa-  
ciendis exequiis & recordantiis ipsius testatricis. & casu  
quo dictus Bertramus non faceret dictas eius exequias  
infra sex menses post decessum ipsius testatricis, dictum  
legatum reuocauit, illud relinquendo Antonio Palanchi  
eius consanguineo aut fratri patrueli mortuus est dictus  
Bertramus Berteti in vita testatricis, quæritur cui legatum  
debeatur? ¶ Breuiter puto quod debeatur legatum dicto  
Antonio Palanchi substituto casu quo Bertramus non fa-  
ceret exequias, quia legatũ relictum Bertramo factum est  
caducum eo mortuo, viuente testatrice, nec transmittitur  
ad hæredes legatarij: immo debetur substituto in legato. l.  
vnica. §. pro secundo, & §. si autem aliquid sub conditio-  
ne. C. de cadu. tollen. Paulus de Cast. in cons. 402. Visis his  
quæ superius. col. 1. li. 2. nam etiam ꝑ in legatis fieri potest  
substitutio vulgaris. l. vt heredib. ff. de leg. 2. Quæ substitutio  
vulgaris facta in casum voluntatis vt hic si legatarius non  
faceret exequias, comprehendit casum impotentia casu

quo exequias facere non posset, vt habetur per Bartolum  
& docto. in l. i. ff. de vulga. & in l. cum proponas. C. de hæ-  
red. institu. ¶ Sed dicet aliquis, præmissa conclusio quod  
substitutio vulgaris facta in legato in casum voluntatis  
comprehendit casum impotentia, non videtur procedere  
in translatione legati facta in pœnam quando legatum  
aufertur ab vno legatario in eius pœnam, quia aliquid non  
fecerit, & transfertur in alium, quia translatio pœnalis  
strictè videtur interpretanda vt solum procedat in casu in  
quo facta est: ideo facta in casum voluntatis non extendi-  
tur ad casum impotentia rex. est in l. pater Seuerinam. ff.  
de condi. & demonstra. vbi Bart. no. Bart. & Docto. in d. l. i.  
ff. de vulg. Bald. & Docto. in d. l. cum proponas, colum. fin.  
C. de hæredibus institu. sed hic legatum alieni oblatum est  
a Bertramo marito & illud translatum in Antonium Palan-  
chi in pœnam ipsius Bertrami non implentis exequias, er-  
go non videtur habenda extensio de casu voluntatis ad  
casum impotentia. ¶ Ad istud respondeo, quod argu-  
mentum procederet quando legatum posset acquiri  
ipsi legatario & apud eum remanere, & ageretur de aufe-  
rendo ab eo & donando alij in pœnam ipsius legatarij  
non implentis voluntatem testatoris ꝑ cessat enim pœna  
vbi delictum non est. l. aliud est fraus. ff. de verb. significa.  
sed cessat delictum in legatario data impotentiam imple-  
di vt per Bart. in dicta l. pater Seuerinam, per Bald. in d. l.  
cum proponas, colum. fin. Sed hic non agitur de aliqua  
translatione pœnalis ex quo legatum acquiri non potest  
legatario propter eius caducitatem mortuo legatario in  
vita testatricis, ideo igitur & quæritur cui debeatur, an hæ-  
redi, an ei cui relictum est in casu quo Bertramus exequias  
non faceret. In qua re considero quod ratio longè diuersa  
est an agatur inter ipsos legatarios vtri eorum debeatur,  
an vero agatur inter secundum legatarium & hæredem  
postquam primo legatario acquiri non potest. nam quan-  
do agitur inter ipsos legatarios non debet auferri vni vt  
detur alteri cessante delicto & culpa illius a quo aufertur,  
sed quando agitur inter legatarium secundum & hære-  
dem potior videtur causa secundi legatarij quem testator  
magis voluit habere quam hæredem, cum hæredem non  
vocauerit ad legatum casu quo primus legatarius non  
impleret. iste enim secundus legatarius in effectu dicitur  
substitutus in legato licet fuerit substitutus in pœnam pri-  
mi legatarij, licet las. in d. l. prima nume. 2. §. ff. de vulg. & d. l.  
cum proponas colum. 3. C. de hæred. institu. dicat in d. l. pater  
Seuerinam, non agitur de substitutione sed de translatio-  
ne legati facta in pœnam, tamen Bart. in d. l. pater Seueri-  
nam, dicit quod ibi substitutio facta fuit in pœnam Constat  
autem quod substituto applicari debet legatum quod ve-  
nit in causam caduci quia substitutus habet pro se volun-  
tatem testatoris certam & claram. d. l. vnica. §. pro secundo  
& §. si autem aliquid sub conditio. C. de cadu. tollen. &  
§. si in vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3. vbi  
quando testator priuat hæredem hæreditate si molester  
vxorem in legatis sibi factis, nec dicit cui applicari debeat  
hæreditas, dicit Bart. quod applicari debet substituto si ha-  
bet, aut coheredi. sequitur Alexand. in consilio. 138. colum.  
fin. libro primo. ¶ Sed dicet aliquis, præmissa procederent si  
Antonius Palanchi esset substitutus in istum casum impo-  
tentia, respondeo, quod si Antonius Palanchi expresse fuis-  
set substitutus in casum impotentia, non esset opus aliqua  
determinatione cum res clara per se fiat. nam etiam in ca-  
su. Bar. in d. l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3. substitutio nõ fue-  
rat facta casu quo hæres molesteret vxorem, quia tunc fru-  
stra fuisset dubitatum cui applicanda esset hereditas, & ta-  
men Bart. & Docto. dicunt quod applicari debet hæreditas  
substituto si sit. & sic generaliter loquuntur in omni substi-  
tuto quomodocunque substitutio facta sit: ratio. quia in  
substituto adest voluntas testatoris magis clara & expressa  
ex quo substitutus expresse vocatus est, & eo cessante co-  
hæres, quæ ratio cohæredis etiam videtur facere pro secun-  
do legatario. Ex quibus concludo in Fauorem Antonij Pa-  
lanchi saluo saniori iudicio. Sauil. die 2. Maij. 1547. Aymo  
Crauetta a Sauiliano Iuriconsultus.

S V M M A R I V M.

- 1 Patientia de alterius possessione quando præiudicat.
- 2 Qui possidet triginta annis non tenetur restituere fructus perceptos quia  
triennio præscribuntur.

Conf. Crau. 2. pars.

Kk 2 3 Inuenta.



- 3 Inuentarium factum respectu vnius personae, non trahitur ad aliam personam separatam.  
 4 Aditio hereditatis debet esse pura.  
 5 Ius legitima transmittitur etiam ad heredes extraneos.

## CONSILIVM CCCXII.

Pro magnificis Dominis Aymone & Bonifacio ex Comitibus Plozaschi & dominis Scalengiarum & Castagnolarum contra magnificum Comitem Fruzaschi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. De pluribus queritur in hac causa magnificorum dominorum Aymonis & Bonifacii ex Comitibus Plozaschi & dominis Scalengiarum & Castagnolarum contra magnificum Comitem Fruzaschi, & primo quia magnificus dominus Antonius Championis Cancellarius Sabaudiae decessit relictis quatuor liberis Ioan. Francisco, Bernardina & Yolant, cuius cancellarii hereditatem solus Ioannes Senior possedit longo tempore scientibus & patientibus ipsis Ioannes, Francisco, Bernardina, & Yolant, quandiu vixerunt. decessit etiam dictus Ioannes Senior relictis domino Antonio eius filio & herede instituto eidemque substituto ipso domino Comite Fruzaschi. Similiter decessit dictus Dominus Antonius Iunior instituto eodem domino Fruzaschi qui adiuit hereditatem ipsius domini Antonij cum beneficio inuentarii hereditatem autem domini Ioannis simpliciter adiuit ex substitutione fideicommissaria eiusdem domini Ioan. Modò mater dicti domini Antonij Iunioris aut eius heredes petunt legitimam debitam in bonis filij opponitur per dominum Fruzaschi quod ipse est filius & heres dictae dominae Bernardinae filiae domini Antonij Championis cancellarii & sororis dicti domini Ioannis, & quod Ioannes eius frater insolidum tenuit bona pertinentia pro parte ad ipsam dominam Bernardinam, quae tenetur restituere & etiam fructus ascendentes ultra valorem proprietatis, quae bona cum fructibus potest retinere & sibi satisfacere idem dominus Fruzaschi tanquam haeres cum beneficio inuentarii. Queritur igitur primò an procedat talis oppositio, nam pro domino Fruzaschi quod satisfacere sibi possit multa adducuntur. ¶ Breuiter considero quod si dominus Ioannes & eo mortuo dominus Antonius eius filius possederunt bona hereditaria dicti domini Antonij cancellarii per tempus sufficiens ad praescribendum iuri adeundi id est triginta annorum scientibus & patientibus fratre & sororibus, talis patientia praepiudicat ipsi domine Bernardinae & sororibus. l. licet, cum ibi nota. per gloss. & Doc. C. de iure deliberan. & praepiudicat patientia tanti temporis tam in iure adeundi quam in iure agendi petitione hereditatis. Alexand. in consilio 73. colum. 1. in filio libro quinto. ¶ Nec obstat si dicatur quod dominus Ioannes non potuit praescribere cum mala fide, quia mala fides non potest considerari si non probetur aditam fuisse hereditatem per fratrem & sororem patientes bona possidere per fratrem. Ita in terminis no. Soc. in cons. 63. in causa vertente inter dominam Catharinam. col. 4. versi. & si tunc dicatur. libr. 1. vbi rationem assignat quia ante aditionem aut immixtionem non potest dici quod possidens sciat bona esse aliena cum pertineant ad heredem ante aditam hereditatem. & idem probat Soc. duabus aliis rationibus. de quibus per eum ibi. vbi etià pro hoc in terminis adducit auctoritatem Anchar. in capit. sine possessione. col. 18. de regulis iuris libro sexto. ¶ Secundo considero quod si soror Ioannis habuisset aliquod negocium cum fratre puta rationes aliquas saepius calculassent ex causa dotium ipsius sororis aut aliter, in qua calculatione nihil vnquam dictum esset de iuribus sororis in hereditate paterna; ex hoc censeretur soror remisisse iura sibi competentia in hereditate patris. l. Procula. ff. de probat. vbi Bartolus not. gloss. Barto. in l. liberis quos. §. 1. ff. de alimen. lega. Roman. in cons. 517. colum. quarta ante medium versic. praeterea dum queritur. Alexandrin. in consilio 56. in fin. libr. 4.

¶ Tertiò considero quod praemissis cessantibus, id est quod dominus & Ioannes non possederunt totam hereditatem domini Antonij cancellarii per triginta annos & sic per tempus sufficiens ad praescribendum iuri adeundi aut immiscendi tamen fructus perceptos non teneretur restituere quia fructus praescribuntur triennio. l. sequitur. §. fructus. vbi Bartol. ff. de vsuc. Bald. in l. 1. colum. 2. C. de vsur. & fru. lega. Curt. senior. in cons. 72. col. 4. circa medium. & colum. 10. circa med. Ias. in lege si me & Titium. col. 2. ante medi. ff. si certum petatur in l. 3. §. Neratius. in 3. nota. ff. de acqui. possess. & in consil. 84. colum. 2. post medium libro primo. ¶ Nec obstat quod fructus non potuerunt praescribi cum mala fide domini Ioannis, quia dico quod ante aditam hereditatem per sororem non potest considerari mala fides cum bona ad sororem non pertinerent ante aditionem ut supra probatum est, Amplius dico quod si soror adiunxisset hereditatem patris & fructus fuissent communiter consumpti ad communem victum illi repeti non possent, etiam quod expensa domini Ioannis esset maior quam expensa sororis, ut quia dominus Ioannes haberet maiorem familiam. Baldus & doctor. in l. fin. C. de col. Ange. in l. duobus. §. Titium. ff. de nego. gest. Ancharanus in consil. 302. Materia de qua queritur, in fin. Romanus in consil. 172. in ultimo dubio Alexandrin. in consil. 49. colum. 2. versiculo 2. probatur lib. 1. Soci. in cons. 4. Dec in cons. 66. col. pen. in 4. dubio & alibi saepe Doct. ¶ Et posito consumpti non essent fructus ad communem victum, tamen si soror audiuiisset hereditatem in scio fratre, non diceretur frater illos percipisse in mala fide, quia scire non poterat fructus pertinere ad sororem antequam sciret de aditione, sine qua aditione ad eam fructus pertinere non poterant per supradicta. ¶ Quarto principaliter considero quod dominus Fruzaschi in suis positionibus positione 315. fecit se heredem domini Ioannis Championis eius auunculi simpliciter & sine aliquo beneficio inuentarii virtute substitutionis fideicommissariae adiectae in testamento eiusdem domini Ioannis, ideo tanquam haeres non potest allegare turpitudinem defuncti quod indebita occupauerit bona aliena & illa detinuerit. l. venditrici. C. de rebus alienis no alienan. l. filios. C. de his quae in fraudem credi. imò etiam successor singularis causam habens lucrativam non potest allegare turpitudinem sui auctoris. Bal. in cons. 258. Viso puncto praedicto. lib. 4. per tex. in l. si igitur. ff. pro socio. & in l. si seruus plurium. §. 1. ff. de legat. 1. ¶ Nec obstat quod fecerit dominus Fruzaschi inuentarium de bonis domini Antonij iunioris filij domini Ioannis, quia tale inuentarium prodesset quando dominus Fruzaschi solum esset haeres domini Ioannis mediate & mediante persona ipsius domini Antonij tanquam haeres heredis, iuxta l. si. C. de heredi. insti. tunc enim sicut prodest inuentarium respectu personae & hereditatis domini Antonij iunioris ita & respectu personae & hereditatis domini Ioannis, & ita posset detrahere debitum a dño Ioane sicut ab ipso domino Antonio. Sed hic dominus Fruzaschi no dixit se heredem domini Ioannis mediate, mediante persona domini Antonij, sed immediate virtute substitutionis fideicommissariae per quam succeditur testatori non heredi grauato. l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. Itaq; in inuentarium factum respectu vnius personae no trahitur ad aliam personam separatam cuius quis est haeres immediate & de per se, quia actus nostri voluntarij no extenduntur ultra quam gerantur. l. 1. §. Iulianus. ff. de itinere actusq; priu. Ideo si debitor latitet propter vim creditorum tantum, omnes creditores bona latitantis possidere aut ea vendi facere no possunt, sed is tantum creditor, cuius causa debitor latitat, licet verum sit debitorem latitare, quia animus latitantis inspicitur. & cum solum latitet respectu vnius creditoris, eius voluntas ad alios creditores trahi non debet. l. Fulcinus. §. quod si aduersus, & §. deniq; ff. de quib. ex cau. in pos. eatur Similiter si quis adeat hereditatem ab intesta. cum esset haeres ex testam. no fit ex tali aditione, quia voluntas eius fuit limitata ad causam intestati, ideo non trahitur ad aliam causam. & econtra si quis adeat ex testam. cum sit heres ab intestato quia voluntas adeuntis inspicitur & restringitur ad causam ex qua adit. l. si is ad quem. ff. de acquir. hered. Ad idem quod voluntas limitata non extendatur ultra suos limites, est text. in l. fin. C. ne vxor pro mari. in l. voluntarie. C. de excusa. tutor. in l. tutori. C. de nego. gest. in l. tutores. C. de admini. tuto. & in l. operis non positus. ff. de oper. liber. Itaque cum separauerit dominus Fruzaschi hereditatem filij ab hereditate patris & filij quidem adierit hereditatem



reditatem cum beneficio Inuentarij, hæreditatem autem Ioannis patris simpliciter adierit ex alia causa ex testamento non tanquam hæres hæredis, talis voluntas inspicere debet, nec animus facientis inuictorium de hæreditate vnus extendi debet ad hæreditatem alterius, quæ venit diuerso & separato iure, quia separatorum separata est ratio. l. si. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. qui fundum. §. si fundus. ff. pro emptore. ibi, propriam & separatam conditionem habent. l. inter stipulantem. §. sacram ibi, sed hæc dissimilia. ff. de verbor. obligat. cap. cum in illis. §. cum autem. de præbend. libr. 6. cum similib. Ista est consideratio noua in hac materia quo ad me, ideo eam subiicio iudicio & determinationi melius sentienti. ¶ Quinto considero quod dominus Fruzaschi prætendit dominam Bernardinam eius matrem successisse fratri eius domino Ioan. Fracisco ac sorori Yolant, sed non probatur quod domina Bernardina adierit hæreditatem transuersalium: aditio enim cum sit quid facti non præsumitur nisi probetur. l. quæcunque. ff. de publica l. in bello, §. factæ. ff. de capti. l. 1. C. de manda. prin. cum simi. & in terminis aditionis quod probari debeat, est tex. in l. 2. & 3. ff. de interro. actio. in qua l. 3. dicitur probationem aditionis plerumque difficilem esse tradit Bart in l. is potest. ff. de acqui. hæred. Bald. in consil. 262. Factum dicit esse tale columna. fin. & lib. 1. & alibi sæpe non probata igitur aditione clarum est quod hæreditas transuersalium non adita non transmittitur. l. quoniam forem. C. de iure delibe. ¶ Nec dicatur quod saltem transmissum fuit ius petendæ restitutionis in integrum ex capit. ignorantia. l. Pantonijs. ff. de acqui. hære. Bar. & Mod. in l. qui duos. ff. de reb. dub. Alexand. in consil. 268. colum. si. lib. 2. quia abunde responsum fuit in allegationibus super hoc redditis per alios dominos consulentes quod hic nulla prorsus cadit iuxta causa ignorantia cum ratione coniunctionis sanguinis tum ex diuturnitate temporis, tum propter præsentiam personæ, ideo non repeto. Præterea petenda erat restitutio intra quadriennium. l. fin. C. de tempo. in integ. resti. per Bald. in consilio 395. Super eo quod quæritur si hæreditas, ante filios. vbi Bal. quod peti debet talis restitutio licet hæres possideat bona illius hæreditatis non adiectæ per defunctum. Sed dicit aliquis, immo probatur aditio in domina Bernardina per qualdam testimoniales, quas non legi, in quib. dicitur contineri quod ipsa dixit eius viro se velle petere bona ad se pertinentia Breuiter videnda essent verba testimonialium, si enim in genere dictum esset quod volebat petere iura ad se pertinentia, talia verba tanquam in certa & obscura nihil probarent. l. non hoc. C. vnde leg. capit. in præsentia, de prob. probatio enim debet esse specialis non generalis, quia generalitas parit obscuritatem. ita Gem. in cons. 48. col. 5. post princip. ¶ Sed posito verba testimonialium essent specialia, quia dixisset, volo petere bona & iura ad me pertinentia in bonis & hæreditate patris, fratris & sororis: adhuc ista verba non videntur sufficere ad inducendum aditionem. gl. Bar. & doc. in l. ferui electione, in princip. ff. de leg. 1. l. as. in l. 1. colum. 4. ver. item aduerter. C. de summa Trinit. & fide catho. Quod maxime procederet, si dixisset soror, volo & intendendo habere bona & hæreditatem talium aut iura si qua mihi spectant aut ad me pertinent, quia aditio debet esse pura, non per verba suspensiuæ, conditionalia & in certa, cum sit actus legitimus. l. quod si dubitet. ff. de acqui. hæred. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. Ita Anchar. in cons. 440. In questione quæ vertitur inter egregiam. col. 2. post med. versic. item dictam dominam. ¶ Videndum est etiam circa ista, testimoniales an fidem faciant, an testes iurauerint parte vocata & seruatis seruandis. Secundò princip. liter dubitatur an pro legitima aut eius supplemento agi poterit contra dominum Fruzaschi in solidum tanquam hæredendo domini Antonij in cuius bonis legitima debetur in hoc dubio pro hac parte domini Fruzaschi aliter legatur agi non potuisse contra eum in solidum cum non possideant omnia bona hæreditaria, & legitima dicatur quod bonorum. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium sine dubio aliquo est de iure verius, quod immo agi possit ad legitimam contra solum hæredem licet bona possideantur etiam per alios puta legatarios. nam pro legitima aut eius supplemento competunt tres actiones conditio ex lege, actio ex testam. & petitio hæreditatis, quod cõpetat cõditio ex lege, est tex. in l. scimu. & in l. omni modo. C. de inoffi. testam. tradit Bald. in repe. l. pater filium. colum. 6. ff. eo. titu. & ista conditio solum competit con-

tra hæredem quia dicitur actio personalis: ita in terminis not. Paulus de Castro in consil. 204. Super primo dubio lib. 2. Corneus in consil. 148. lib. 4. ¶ Quod competat actio ex testamento pro legitima aut eius supplemento, tradit Bal. in l. si quis in suo, versicul. quæro ergo. C. de inoffi. testam. clarum est autem quod actio ex testamento dicitur personalis & competit contra solum hæredem est ex testamento obligatum. ¶ Quod competat petitio hæreditatis pro legitima aut eius supplemento, not. Bald. in dicta l. si quis in suo, versicul. quæro ergo. in l. si quis filium. circa mediū. versicul. 3. quia secundum alios. C. de inoffi. testamen. Cur. senior in consil. 13. colum. 4. in fin. Corne. in consil. 264. col. 1. in fin. libro primo. in consil. 190. in fine secundi dubij. lib. 2. in consil. 148. & in consil. 279. colum. 5. in 2. dub. libr. 4. & isto casu adhuc agi non potest, contra solum hæredem, immo si filius ageret contra legatarios aut tertios possessores ad legitimam repelli posset, quia legitima capi aut eligi non potest in bonis possessis per tertios nisi bona possessa, per tertios essent de melioribus, vt per Dec. in consil. 81. in 7. dubio post Alex. & Alios in l. in quartam. ff. ad legem falcid. tradit Immol. in consil. 112. Alexandrin. & in consil. 12. lib. 5. Corne. in consil. 108. colum. fin. lib. 2. & in consil. 180. in 4. dubio, lib. 4. Crotus in l. filius familias. §. diui. colum. 4. ff. de legat. 1. ¶ Ex quibus apparet apertissime actum est contra solum hæredem de quo non est dubium quin agi possit contra eum ad legitimam: immo dubium esset si actum esset contra tertios vt ex præmissis apparet, & ibi contra tertios ageretur, ipsi haberent regressum contra hæredem. ¶ Tertiò principaliter quæritur, an potuerit agi ad legitimam generaliter? & quidem contendit dominus aduocatus partis quod non, sed quod agi debuit ad supplementum, Allegando Ias. in d. l. omnimodo. columna secunda versicu. tertio. extende. C. de inoffi. testament. vbi Ias. hoc non dicit. & si diceret pessimè loqueretur, tunc enim agendum est ad supplementum quando quis partem habuit, sed vbi nihil acceptum est nomine legitimæ, necessario agendum est ad totam & integram legitimam nisi velit partem remittere & quitare. & quod dicit Ias. ad supplementum legitimæ loquitur quando aliquid relictum est præsupponendo quod filius aut ascendens tale relictum habuerit. tunc enim ad integram legitimam non potest. & quod procedit libellus aut petitio generalis in legitima petendo legitimam simpliciter & generaliter, not. Bald. in capit. conquærente. colum. fin. post Innocen. l. ibi de offic. ordina. quod dictum pro singulari refert & sequitur Ias. in Rubr. ff. solu. matr. colum. fin. circa medium. versic. & vltra scripta omnium. tradit idem Bald. in l. si quis in suo per illum tex. vbi Ias. in 4. not. C. de inoffi. testament. ¶ Quarto dubitatur an domina Bernardina mater domini Antonij trāsmiserit ius legitimæ aut eius supplementi posito quod ipsa mater illud non agnouerit. Pro parte domini Fruzaschi dicitur quod non. Sed contrarium sine dubio est de iure verius vt in terminis not. Saly. in l. scimus. in princip. in prima quæst. C. de inoffi. testament. ¶ vbi quod transmittitur etiam ad hæredes extraneos. sequitur Alex. in consilio 55. colum. 3. & in consilio 150. col. fin. lib. 2. Dec. in consilio 81. colum. 1. circa medium. in consil. 303. in princ. & alibi sæpe doct. ¶ Quintò quæritur an magnifica domina Barbara agere potuerit ad istam legitimam tanquam hæres sororis ab intestato cum ipsa domina Bernardina fecerit testamentum, in quo instituit hæredes filios ipsius domine Barbaræ? Breuiter partis non interest istud opponere, quia opponit de iure tertij quod non est exclusiuum iuris agentis ipso iure ex quo tertius institutus hæres declarauit se nolle proseguere ius testamenti. Dicit enim potest contra opponentem Amice quo ad te liberat ædes habeo. l. loci corpus. §. competit. ff. si serui. vendi. Rursus, quando ius tertij non habet effectum de illo opponi non potest ideo opponi non potest emphytheotæ agenti quod ceciderit à iure suo ob canonem non solutum nisi dominus declarauerit se velle ius emphytheotæ commissum esse sine qua declaratione ius caducitatis effectum non habet. l. 2. cum gloss. ff. si ager vectig. vel emphy. pet. Soc. in consil. 78. colum. 2. post medium lib. 4. Quid hic dicemus vbi hæres testamentarius expresse repudiavit? Nec potest pars opponere in fraudem id factum esse aut quod talis repudiatio fieri non potuerit quia partis non interest, sed istud possent opponere legatarij aut alij ius prætendentes ex testamento, aditam esse hæreditatē. aut ab intest. ¶ Audiri igitur pars non debet cuius non interest. l. prætoris. §. fin. l. Cons. Crau. 2. ars. Kk 3 qui



qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infect. leg. 1. in princip. ff. quorum appel. non recip. c. cum inter prima. de electi. cum similib. immo exceptio, tua non interest, impedit litis ingressum. Bart. & Alex. in l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de noffi. testam. ¶ Sexto dubitatur, nam pars opponit quod domina Bernardina mater domini Antonij approbavit testamentum filij, an ex tali approbatione ubi de ea constare posset, ipsa mater sibi praeiudicauerit in iure legitimæ? Pars contendit quod sic & contrarium videtur de iure verius, quia ut praeiudicium fiat in legitima, requiritur expressa & specialis renunciatio, quod promittat quis non petere etiam ratione legitimæ: generalis autem approbatio testamenti non trahitur ad ius legitimæ, l. si quando. §. & generaliter. C. de inoffic. testament. & in terminis approbationis testamenti quod non nocet in lege prima, tradit Anchar. in consilio 152. plura sunt dubia. columna tertia versicu. ego dico. Deci. in consil. 81. columna prima. in consil. 218. columna 2. & alibi sæpe. ¶ Non loquor de 7. dubio, an ascendentes succedant in bonis feudalibus in patria Sabaudia, quia consuetudo est generalis. ¶ Ex præmissis puto dissolutas difficultates quæ in medium afferuntur aduersus intentionem dominorum agentium, in quorum fauorem ita de iure rescribendum putavi, saluo semper saniori iudicio. Sauiliani 13. Maij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. Doctor.

## S V M M A R I V M.

- 1 Allegans solutionem tenetur eam probare.
- 2 Qualitas adiecta verbo debet adesse secundum tempus verbi.
- 3 In tacitis & præsumptis non fit extensio sicut in expressis.
- 4 Ex actibus difformibus & variis non potest consuetudo induci.
- 5 Conditio debet impleri in forma specifica.

## CONSILIVM CCCXII.

Pro communitate Cabellarij maioris  
cōtra Illustris. dominum Philippum  
de Sabaudia dominum & Comitem  
Raconixij consilium subtile & vtilis-  
simum super intellectu l. quicumque.  
C. de apochis pub. lib. 10.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Debitor census annui interpellatur ad solutiones præteriti temporis: fit fides de solutionibus plurium annorum. & bis reperiuntur solutiones trium annorum continuorum, Sed de qua debitor interpellatur medio tempore in ultimo. vero tempore quo iudicium captum est, non probantur solutiones integri triennij, quæritur an debitor præsumatur retro aut in præteritum soluisse & tempore illius duplisis triennij, & sic an dispositio. l. quicumque. C. de apoch. pub. lib. 10. procedat: quomodocunque reperiantur solutiones factæ per triennium continuum siue illud triennium sit vltimū aut proximum de tempore iudicij siue inter medium, ut ex tempore illius triennij retro presumatur solutum. ¶ Ille casus videtur difficilis & subtilis super quo ipso diutius mecum cogitavi, maxime quia doctores duo non obscuri dicuntur respondisse locum esse dispositioni. d. l. quibuscunq; quæ generaliter loquitur secundum eos, ergo generaliter debet intelligi. vulg. l. de pretio. ff. de publicia. cum simil. & quia eadem videtur ratio in solutionibus trienalibus intermediis respectu præteriti temporis quæ in solutionibus vltimi triennij, ergo idem videtur in l. illud. ff. ad l. Aquil. cum simil. Iam ponamus quod de tempore primi aut secundi triennij creditor petisset censum præteritorum annorum nonne debitor probando de solutionibus vltimi tunc triennij, præsumeretur retro soluisse prout præsumeret nunc si probaret se soluisse tribus vltimis annis proximis & continuis? certe sic, ergo talis præsumptio debet durare ad præsens nec illa videtur extincta aut sublata per tempus subsecutum: immo potius confirmata ex plurimis secutis solutionibus. Ista sunt quæ animum meum in ambiguo & in-

certo diu tenuerunt, sed tandem latius consideranti contrarium verius visum est, de iure & æquitate sequentibus fundamentis. ¶ Et primo cōsidero quod dispositio. d. l. quicumque, videtur exorbitans à dispositione iuris communis nam de iure communi allegans solutionem tenetur eam probare. l. quinquaginta. ff. de prob. Bal. in consil. 508. Tenor, colum. 1. post med. lib. 5. probatio autem debet esse clara, certa & necessario concludens. l. non hoc. C. unde legitim. capitu. in præsentia, ubi latè docto. de proba. sed non sequitur, soluit quis tribus annis proximis & continuis. ergo semper soluit in præteritum. & in terminis solutionis quod debeat clare & concludenter probari, tradit Bald. in consilio 220. Proponitur quod A. lib. 1. ubi si testes deponant quod creditor dixit debitori, sum contentus, ex his verbis non probatur de necessitate solutio, quia ista verba posunt referri ad animum id est animo quiesco, aut contentus sum. Similiter, si creditor in ducentum dicat debitori, debeo à te centum habere, non arguitur ex hoc quod alia centum fuerint soluta, & quod sit creditor in centum tantum, nisi utatur creditor verbis taxatiuis quod centum tantum sibi debeantur. Bar. in l. si cum dos. ff. rerum amota. & in l. si quidem. C. de transact. Alex. in consil. 14. col. 2. post med. lib. 2. Hoc ita præsupposito, quod dispositio. d. l. quicumque, dicatur exorbitans & multum priuilegiatiua, dico quod verificari debet qualitas requisita per ipsam legem, quia qui se fundat in iure exorbitanti debet probare omnia quæ continentur in ipso iure. gl. in clemen. fin. de rescrip. doc. in l. si quis maior. C. de transact. Corn. in consil. 165. colum. 1. circa med. lib. 3. in consil. 50. colum. 1. in consil. 65. colum. 1. in fi. & in consil. 323. colum. 2. lib. 4. & dicit Bald. in consilio 403. Quod non sit sufficienter ante fin. lib. 5. quod quotiescunque receditur à iure communi per statutum in alicuius casus existentia, ad hoc ut statutum deroget iuri communi, requiritur existentia illius casus, nec talis existentia præsumitur. Ideo scribit Romanus in consilio 163. Constitutio: quod volens gaudere beneficio auth. hoc nisi C. de solutio. tenetur probare omnia in ea requisita, quia illa dispositio est exorbitans, extra regulas iuris communis. Immo etiam cessante exorbitantia, regula est quod fundans se in aliqua lege aut statuto debet probare omnes eius qualitates. l. 1. §. ait prætor. ff. ne quid in flum. public. Ideo fundans se in iure nouo tenetur probare qualitates ipsius iuris noui. Corn. in consilio 175. columna si. libro tertio. Similiter fundans se super consuetudine debet probare omnes eius qualitates. Socin. in consilio 111. lib. 4. modo illa. l. quicumque requirit quod quis proferat apochas de solutionibus trium annorum coherentium sibi. gl. in verbo sibi, exponit id est præsentis coniunctioni. & sic vult text. iuncta gloss. quod illa coniunctio seu coherentia trium annorum sit de præsentis, ergo non sufficit coherentia aut coniunctio trium annorum in præteritum, hoc legendo gloss. in verbo sibi, prout habeo in libro meo, sed legendo prout legit Lucas de Penna & quidem melius & consonantius, res videtur non Paulò clarior. nam Lucas de Penna legit sibi, id est præsentis conuentioni, secundum quæ verba requirit text. quod illi tres anni cohæreant, & coniungantur præsentis conuentioni, id est præsentis temporis, quo res conuenitur: quasi dicat, non satis esset si comprobaret reus de tribus annis coniunctis aut coherentibus in medio tempore aut ante, sed oportet talem coherentiam trium annorum esse de tempore conuentionis in iudicium. Sed istud clarius voluit gloss. in d. l. quicumque in verbo annorum, dum exponit proximorum, ergo excluduntur triennia præcedentia vtcunque continua coniuncta aut coherentia, quia proximi tres anni dicuntur quos alij nulli antecedunt. l. proximus. ff. de verborum signif. idem enim est dicere trium annorum proximorum quod vltimorum. Ideo Lucas de Penna in d. l. quicumque, super glo. in versic. annorum, dum gl. dixit proximorum, ipse Lucas dixit & vltimorum. Itaque licet in medio inueniantur solutiones trium annorum coherentium, continuorum & coniunctorum, tales tamen solutiones non habent illam efficaciam ut ex eis præsumatur retro solutum, quia ista efficacia tribuitur solutionibus trium annorum vltimorum & coherentium, non qui in medio sunt. Istud idem quod intelligatur text. de tribus annis vltimis, voluit Alex. in consil. 105. columna prima. in fin. libro tertio. Cremenfes not. 78. Tu scis. Iaf. in l. si certis annis. colum. 2. versic. adde similiter. C. de pactis. & pro hoc facit regula iuris. ¶ quod qualitas adiecta verbo debet adesse secundum tempus verbi. l. indictis. §. si extraneus. ff. de no-



xa. cum simil. itaque dum tex. in d. l. quicumque facit mentionem de tribus annis coherentibus, debent intelligi de coherentia quæ sit secundum tempus verbi, id est de tempore quod disputari cæptum est de solutionibus. & cum verba text. glo. & Doct. sunt clara, non ulterius videtur dubitandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. 3. cum similib. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad contraria: ex quorum confusione res ipsa clarissima ni fallor eluceat, itaque non obstat quod dispositio d. l. quicumque, generaliter loquitur, quia negatur, immo loquitur specialiter & conditionaliter si proferantur quitationes aut apochæ trium annorum coherentium sibi: quæ verba intelliguntur de tribus annis proximis & ultimis coherentibus de tempore conuentionis quores in iudicium aut in disceptationem deducitur, secundum gloss. & doc. vbi supra. ¶ Non obstat quod eadem videtur ratio in tribus annis inter mediis vt abinde retro præsumatur solutum quæ in tribus annis ultimis & immediate præcedentibus quis negatur, immo diuersa est ratio. ¶ Primo quia in ultimis annis est maior difficultas probandi solutiones totius præteriti temporis propter longiorem antiquitatem & maiorem temporis cursum, quam in annis intermediis. Ideo non sequitur, voluit lex subuenire debitoribus in casu maioris difficultatis & necessitatis, ergo etiam in casu facilioris probationis & in quo necessitas tanta non constat. ¶ Secundo diuersitas rationis sumitur arguendo à communiter accidentibus, nam in istis debitis annis non solent creditores experiri in iudicio nisi post longam cessationem debitorum in soluendo. & in patria Delphinatus vbi frequentissimus est mos annuorum censuum, fere petunt creditores præteriti temporis solutiones, quæ ipsa vocant areragia, per tempus annorum 29. ob id vsum fuit legislatori quod si de tempore iudicii ostendantur solutiones trium annorum coherentium & immediate præcedentium præsumptio fit pro debitore quod retro semper soluerit, nisi probet creditor negatiuam quod solutum non fuerit. sed ratio ista sic præsumendi non militat in tribus annis intermediis ante petitionem iudicalem cum soleant creditores diu tacere in eiusmodi iuribus annis maxime valoris non ira magni. Itaque non sequitur, præsumit lex pro debitore quod retro soluerit probandi solutionem trium annorum ultimorum, quando creditor censum annum petit, ergo etiam præsumi debet in tribus annis intermediis antequam creditor peteret, cum sit maior ratio præsumendi in tempore quo creditor petit quam in tempore, quo nihil petitum est per supradicta. ¶ Alia & tertia diuersitas rationis, nam quando creditor petit in iudicio & debitor fidem facit de tribus solutionibus continuis ultimorum annorum apparet de diligentia & vigilantia, immo (pene dixerim) impatientia creditoris, qui in vno termino peti noluit cessationem solutionis ob id lex præsumit quod si noluit creditor expectare cessationem duarum solutionum statim vocando debitorem ad iudicium post lapsum vnius termini multominus expectasset in tot terminis præteritis arguendo de præsentis ad præteritum. l. non est necesse. ff. de probat. sed ista ratio cessat in solutionibus intermediis, continuis & coherentibus quando non apparet quod creditor debitorem in ius vocauerit qua vocatione ad iudicium cessante non militat ratio præsumptæ diligentie creditoris, & passus non esset cessationem in præteritis annis. & ex ista tertia ratione diuersitatem in præteritis annis. & ex ista tertia ratione diuersitatem puto medulitus declaratam dispositionem. d. l. quæcumque, & rationem eius finalem explicatam iudicio meo ¶ Secundo principaliter respondeo, posito & non concessio, considerari posset identitas rationis in triennio intermedio, quæ est in triennio ultimo, tamen cum materia sit exorbitans non fit extensio. l. ius singulare. & l. quod vero contra. ff. de legibus, l. si vero. §. de viro. ff. solut. matr. Barto. & doc. in l. omnes populi. in §. q. princip. ff. de iusti. & iure. Socin. in l. 1. §. bonorum. ff. ad Trebellia. ¶ Tertio text. in d. l. quicumque fundatur in tacito & præsumpto, quia præsumit solutiones præteriti temporis ex solutionibus trium annorum coherentium, sed † in tacitis & præsumptis non fit extensio sicut in expressis, gloss. in clem. sape, in verbo partibus circa fin. de verbo. signifi. Paul. de Castro. in l. si conuenerit. ff. de iurisdic. omn. iud. & in consilio 334. Vifa appellatione, column. 3. circa med. libr. 1. cum simili. ¶ Quarto text. in d. l. quicumque, vt statim dictum est, fundatur in præsumptione præsumendo solutum in præteritum quando probatur solutum

in tribus annis coherentibus & proximis, sed vna præsumptio alteram tollit. l. nō solum. ff. de ritu nuptiarum. l. diuus. ff. de in integr. restit. l. 1. in fi. C. qui & aduer. quos. l. cum ætate. ff. de proba. l. si his qui. C. de adulte. capitu. literas. de præscrip. cap. & accedens. de falsis. modo si ex solutionibus trium annorum intermediarum velis præsumere ad solutiones præteriti temporis, respondetur quod ex postea cessauit debitor à soluendo, ita potuit cessare in præteritum ante solutiones illorum trium annorum intermediarum, sicut cessauit post illas solutiones trium annorum quia ex præsentia arguitur in præteritum. l. non est necesse. ff. de probatio. & d. l. quicumque. C. de apochis pub. lib. 10. Itaque sicut ex præsentis arguitur solutum in præteritum quando præsentis reperiuntur solutiones ultimi triennij & continui. d. l. quicumque ita per contrarium quādo nō reperitur solutum in ultimo triennio & continuo, præsumi debet retro aut in præteritum semper solutum non fuisse, licet medio reperiatur solutiones trium annorum coherentium. Illæ. n. solutiones non operantur ad inducendum præsumptionem pro debitore postquā apparet de alia præsumptione contraria ex eo q̄ postea non semper soluit, nā sicut defecit debitor in multis solutionibus post illas solutiones trium annorum, ita potuit de fecisse etiam ante ipsas solutiones. l. nō omnes. §. à Barbaris. ff. de re militari. ¶ Quinto diffinitas actuum impedit effectum iuris, † Ideo ex actibus difformibus & variis non potest consuetudo induci. Bar. in l. 2. circ. si. principi. ff. solut. matr. & in l. solent. §. non vero. colum. 1. ff. de offi. proconf. Floria. in l. quod autem. ff. de seruit. vrb. præd. Dec. in l. si certis annis. col. fi. C. de pactis. & in conf. 215. col. 2. ver. 2. hoc idem probatur. modo cum appareat debitorem aliquando soluisse & aliquando non, dici non potest q̄ sit locus dispositioni. d. l. quicumque. C. de apochis pub. lib. 10. q̄ ex solutionibus vnius triennij præsumatur, semper solutum in præteritum ex tempore illius triennij, nam cum vere appareat quod post illud triennium semper non soluit, datur diffinitas temporis & actuum, quia aliquando solutum, aliquando non, stante autem diffinitate, cessat præsumptio iuris. & in terminis præsumptionis iuris quod non cadat in actibus difformibus, notant Iacob. de Are. Cyn. Bald. & doc. in l. 1. C. de probat. gl. 3. in c. per tuas, de cond. appo. Calca. conf. 121. col. pe. in fi. ¶ Sexto considero vnum fundamentum iudi. meo efficacissimum fundatum in ratione iuris & æquitate, nā ut super dictum est, tex. d. l. quicumque. C. de apo. pub. continet ius exorbitans & probari debent omnes qualitates in eo requisitæ. modo illæ tex. loquitur conditionaliter si debitor producat aut proferat apochas aut securitates trium annorum coherentium. sed debitor hic non proferat aliquas apochas aut securitates creditoris trium annorum coherentium sed deposita recuante creditore pecunias oblatas recipere ideo ille text. loquens in apochis aut securitatibus non debet extendi ad deposita, etiam quod esset identitas rationis in depositis quæ est in apochis, quia (vt dixi) in iure exorbitati & odioso vbi agitur de præiudicio tertij, non fit extensio ex identitate rationis. Sed enim hoc dico non esse eandem rationem in depositis quæ est in apochis aut quitationibus creditoris. quod ipsum ostenditur ratione euidentissima. nam apochæ aut quitationes creditoris habent eius consensum & voluntatem, & præsumit lex quod ex quo creditor fecit tres quitationes debiti pro tribus annis coherentibus & continuis, illas verisimiliter non fecisset nisi pro toto ex acto aut ante acto tempore satisfactum esset, arg. l. cum de indebito. ff. de proba. Sed ista ratio cessat in depositis in quibus non solum non adest consensus creditoris, immo dissensus expressus, fiunt enim deposita in casum recusationis creditoris. Itaque erante creditore accipere pecuniam oblatam & depositam, non potest argui aliquis eius consensus in præteritum quod tacite videatur confessus in præteritum quid solutum fuisse. ¶ Infertur quod extendere d. l. quicumque loquentem in apochis ad deposita nihil aliud est quam arguere in casibus omnino diuersis in facto & ratione, sunt enim consensus & dissensus, quitatio seu receptio solutionis & recusatio pecuniarum oblatarum. ¶ Septimo. d. l. quicumque, loquitur conditionaliter si apochæ aut securitates proferantur. conditio † autem debet impleri in forma specifica. l. qui hare, & l. Meuius. ff. de cond. & demo. sed depositum non dicitur apocha aut securitas, ideo qui deponit, soluere non dicitur. Bar. in litem. §. qui paratus. ff. quib. mod. ping. vel hypo. sol. l. as. in consil. 216. column. 2. in Conf. Crau. 2. pars. Kk 4 fi.



fi. lib. 2. nec admittitur depositum ibi pecuniæ solutio est in conditione Gozadi. in consil. 100. colum. pen. post med. ¶ Octauo illa. l. quicunque, non procedit quando creditor reciperet solutiones illorum trium annorum tantum, quia tunc cessat præsumptio iuris quod censeatur tacite confiteri solutum fuisse in præteritum, non enim tacite confiteretur solutum quando expresse declarat quod recipit pecuniam pro illis tribus annis tantum, quia ita dicendo tacite videtur negare de aliis annis. istud voluit gloss. in d. l. qui cūque, in verbo cautionem. in fi. & ibi Lucas de Penna colum. 2. post prin. ¶ Quid hic dicemus vbi creditor non solum non quitauit pro solutionibus trium annorum, sed etiam expresse pecunias accipere recusauit, nonne hic sumus in casu clarissimo quod creditor nihil confessus est expresse nec tacite, immo expresse negauit omnia recusando solutionem? ¶ Nono. d. l. quicunque procedit in casu dubio, secus in casu claro qñ apparet de negatiua quod solutiones præteriti, temporis habitæ non essent, ita constat ille tex. in fi. sed hic apertissime probatur negatiua, quia pars aduersa produxit scripturas solutionum aut depositorum præteriti temporis, in quibus non apparet solutum fuisse pro omnibus annis, ergo apparet quod non pro omnibus annis solutum sit, quia nulla melior probatio negatiua quam per inspectionem actorum. l. fin. C. de rebus credit. l. Titia textores, vbi Ias. in 3. not. ff. de leg. 1. l. iustum, vbi Dec. in 3. not. C. de edendo. ¶ Itaque text. in d. l. quicunque, procedere posset quando solum producerentur tres solutiones medij temporis cohærentes & continuæ, sed quando plures aliæ solutiones præteriti temporis producerentur non cohærentes, tunc dicitur apparere de veritate quod non semper solutum fuerit in præteritum, & pro hoc quod scribit Pau. de Cast. in consil. 81. In causa quæ vertitur inter reuerendum patrem. colum. 3. in fin. libr. 2. vbi licet præsumatur solennitas extrinseca instrumenti propter antiquitatem temporis, istud tamen non procedit quando in instrumento enunciantur solennitates quæ dicuntur adhibitæ, ex qua enunciatione apparet quod non omnes solennitates fuerunt obseruatae, & sic magis nocet exprimere solennitates adhibitas quam illas omnino tacere. Lex pressa. ff. de reg. iur. nam vbi tacentur, illæ præsumuntur propter antiquitatem temporis, sed vbi exprimuntur, cessat præsumptio quia in claris cessant coniecturæ. & illud dictum Paul. de Cast. refert & sequitur Feli. in capitu. si cut, colum. 15. versic. 7. & vltimo declara. de re. iudi. Dec. in consil. 13. colum. 1. in consil. 31. colum. 3. in fi. versic. 2. responderi potest. & in capit. quoniam contra, colum. 20. versic. successiue. Abb. de proba. Ias. in l. 1. colum. 5. in quinta limita. C. qui admitti. & in consil. 176. colum. fin. libr. 2. Curtius Iunior in consil. 130. col. 2. in fin. Addo Ab. in consil. 61. colum. fin. versic. item antiquitas. libr. 1. Veronensem in consil. 25. ad finem primi dubij Alibi scribit Bellamera in consil. 10. col. 10. in prin. quod licet præsumatur titulus ex tempore cuius initij memoria non extat in contrarium, istud tamen non procedit quando expresse producitur titulus nullus & inualidus. Eodem modo in casu nostro si solum producerentur tres solutiones continuæ medij temporis tunc forte posset procedere opin. contraria quod etiam in solutionibus medij temporis procedat dicta. l. quicunque quæ tamen opinio, mihi non placet. ¶ Sed vbi cum illis tribus solutionibus medij temporis producuntur etiam aliæ solutiones vltioris temporis, ex quibus apparet quod non pro omnibus annis solutum sit, tunc cessare debet præsumptio. d. l. quicunque quia si in præteritum ad integrum solutum esset, ita verisimiliter inuentæ essent solutiones aliorum annorum sicut eorum de quibus fides facta est. Itaque cautius fuisset parti si solum produxisset tres solutiones continuas medij temporis aliis tacitis & retentis, & dici potest patri, producta & expressa nocent, quæ non expressa nocerent. d. l. expressa. quod ipsum vnicum fundamentum videtur, reale, equum & sufficiens ad victoriam causæ. ¶ Decimo ex præcedentibus & sequentibus sumitur declaratio. l. si seruus plurium. §. fi. l. qui filiabus. ff. de lega. 1. l. pen. C. de institu. & substitut. Sumitur enim declaratio à prioribus & à posterioribus. Bald. in l. dum. colum. 1. in fin. C. de rei vendica. Ias. in consil. 215. colum. 2. circa med. libr. 2. & in consil. 5. colum. 3. in fin. libr. 3. modo arguendo ex præcedentibus ante illas tres aut quatuor solutiones medij temporis continuas plurimæ apparent solutiones non cohærentes neque continuæ. Similiter arguendo à sequentibus post illas solutiones trium

aut quatuor annorum multæ etiam apparent solutiones non continuæ neque cohærentes, ergo dicendum est quod pro illis tantum annis continue solutum fuerit, pro quibus leguntur productæ scripturæ solutionum aut depositorum. ¶ Vndecimo in materiæ præsumptionum semper præsumptio fortior vincit & tollit. debiliorem. l. qui autem. §. non simpliciter, vbi Ange. ff. si quis omissa caus. testam. Bal. in l. siue possidetis. circa fi. C. de prob. modo pars aduersa allegat duas solutiones triēnales cōtinuas & cohærentes, sed contra partē adducuntur solutiones multo plures nō continue neque cohærentes ergo magis capienda est præsumptio à maiori numero solutionum non cohærentium quam à modico numero cohærentium solutionum, sicut videmus in vera probatione testium quod ceteris paribus præferuntur testes numero plures. l. 3. §. ab eiusdem. ff. de testibus. c. cum nobis. c. licet ex quadam, & c. licet vniuersis, extra eo. tit. semper. n. quod plus est vincere consuevit. Bal. in consil. 380. Tres sunt casus. col. 2. circa med. libr. 5. & duo testes præferuntur vnicuiusque fuerit dignitatis. Dec. in consil. 284. col. 4. post prin. per tex. in d. ca. cum nobis. in d. c. licet ex quadam. & in d. c. licet vniuersis, Quid igitur se fundat pars in duob. trienniis continuis quibus semper solutum sit, quando ostenduntur tot aliæ solutiones aut tot alia deposita habentia non modica interualla, quibus solum nihil probatur, & semper militat contra partem reg. d. l. expressa. Sauliaui. 3. iunij. 1547. ¶ Aymo Crauetta ex Sauiiano I. V. D. sub correctione, &c.

## S V M M A R I V M.

- 1 Qui habet ius perpetuum potest imponere lege subditi.
- 2 Dominus inferior potest facere statutum in auxilium prohibitionis superioris.
- 3 Portans arma præsumitur habere malum animum.
- 4 Defensio non excusat nisi sit necessaria.
- 5 Antiquitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

## CONSILIVM CCCXIII.

Pro Magnificis dominis Monastero  
lij contra eorum subditos an possint  
domini prohibere delationem ar  
morum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Illud quæritur an dominus castellanus Monasterolij potuerit inhibere delationem armorum subditis ipsius loci sub pœnis de quibus in ipsa inhibitione ratione vitandi scandali ob homicidium admissum in personā Iacobi de Palatio die præcedenti videretur dicendum prima fronte quod non, iurisdictio enim castellani tota dependet à potestate dominorum ipsius loci, quia non possunt domini concedere maiorem potestatem eorum officiariis quam ipsi habeant. l. traditio. ff. de acquir. reum domi. regu. nemo plus. ff. de reg. iuris. sed non videtur quod domini alicuius loci habeant potestatem faciendi eiusmodi inhibitiones aut proclamata inhibitoria, ideo non potest dominus alicuius castri aut loci inhibere subditis ius piscandi aut venandi. Ioan. Fab. in §. flumina autē. in sti. de rerum diuis. Guido Papæ. q. 414. Vtrum barones. refert & sequitur Dec. in consil. 271. in princip. & in consil. 302. col. 6. nume. 9. Addo Bal. in consil. 410. Quæritur vtrū dominus. col. 2. circa fi. lib. 5. ¶ Secundo dicunt subditi se arma deferre ob causam defensionis & ob militum incurSIONES, quæ defensio dicitur de iure naturali nec à supremo principe tolli potest, vt habetur in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. & licitum est homicidium ex causa defensionis etiam de iure diuino. secundo Regum. cap. 2. Bald. in consilio 312. Visis actis. col. 2. post med. libr. 4. ergo iniusta videtur prohibitio vnius inferioris per quam defensionis facultas auferatur. ¶ Tertiò allegant subditi consuetudinem antiquissimi temporis circa ius deferendi arma per locum Monasterolij & eius districtum, ideo talis consuetudo ab inferiore tolli non potest. nam consuetudo dicitur ius civile tantum seu non scriptum, à principe approbatum. §. ex non



non scripto. in sti. de iure natur. gen. & ciuili. sed inferior à principe ius ciuile tollere aut ei derogare non potest. l. minor autem magistratus. ff. de minor. c. cum inferior. de maio. & obed. cum similibus solus enim princeps dicitur supra ius posituum. & contra illud potest dispensare de plenitudine potestatis. l. princeps. ff. de legibus. l. digna vox. C. eodem titulo. c. significasti. de electio. cap. 1. de transactio. c. proposuit. de concess. præben. cum simili. Solus igitur princeps habet potestatem tollendi consuetudinem vel alius habens potestatem statuendi contra ius commune iuxta nota. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo potuerint domini Monasterolij aut eorum castellanus facere eiusmodi proclama inibitorium delationis armorum sequentibus fundamentis. Et primo, ¶ quia potest dominus loci habens ius perpetuum non temporale statuere & ordinare contra eius subditos imponendo legem quam vult dummodo nihil faciat ad æmulationem superioris. Bald. in consil. 359. Verissimum est. in fin. lib. 2. & potest dominus loci statuta condere, dummodo illa non fiant ad priuatam vtilitatem ipsius domini, puta quod subditi vadant ad molendum ad eius molendina aut coquendum ad eius furnum, vel dummodo talia statuta non contineant dolum aut iniquitatem late. Baldus in consilio 410. Queritur vtrum dominus. libro 4. & potest dominus alicuius loci etiam superiorem recognoscens statuta condere præter ius dummodo illa sint honesta & iusta. Bald. & Seueri. in d. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Alexandrinus in l. nemo potest. col. 1. in fin. ff. de lega. 1. Socin. in consil. 272. colum. 5. versic. quinto principaliter. libro secundo. Ideo potest dominus loci statuere circa causam damnorum deputando comparios & multas imponendo contra damnum dantes. Deci. in consilio 199. col. 2. post med. Brunus Asten. in consilio 101. Similiter potest dominus loci superiorem recognoscens facere statutum super ordine & modo procedendi in causis eius curiæ. Ange. in consil. 326. Ex themate & actis. col. fi. circa med. Similiter potest dominus ex causa si timeat prodicionem inhibere subditis ne accedat ad territorium hostis ipsius domini. Baldus in consilio 483. Magnificus dominus. colum. 1. Modo prohibitio armorum videtur sancta, iusta & honesta, conformis iuri communi vt infra dicemus in sequenti fundamento, nec pertinet talis prohibitio ad vtilitatem dominorum priuatam sed publicam vt omnia in quiete & ocio fiant, ergo valida videtur ordinatio vt ne arma circūferantur. ¶ Secundo, licet inferior dominus nihil possit statuere aut ordinare contra ius commune. l. formam. C. de offici. præfect. l. nam & magistratus. ff. de arbi. Alexandrinus in dicta. l. nemo potest. colum. 1. ff. de leg. 1. in princi. colum. 4. ff. quod quisque, iuris, potest tamen dominus loci, inferior facere statutum in auxilium prohibitionis superioris apponendo poenam aut multam prohibitioni superioris. gloss. in clemen. ne Romani. in verbo tolli. & isti Card. q. 3. electio. Moder. in ca. quod super his, de maior. & obed. Deci. in dicto consil. 199. colum. 3. in princi. Addo Feder. de Senis in consilio 182. statuto episcopi. in fin. vbi quod episcopus constitutionibus suis poenalibus potest ius commune iuuare poena etiam in iure non expressa, allegat Host. in cap. fin. de offic. archiepiscopi. & tamen non potest episcopus statuere contra ius commune. Ex qua conclusione in terminis videtur decidi tota difficultas præsentis consultationis, nam vsus armorum de iure communi prohibetur. C. vt armorum vsus in rubro & nigro. libro 11. in auc. de armis. Barto. in l. 1. ff. ad legem Iul. de pub. quod maxime procedit in rusticis. capitu. 1. §. si quis rusticus. de pace tenen. in vsibus feud. vbi rusticus arma ferens, vel arma perdit, vel solidos viginti soluit nomine poenæ ad iudicis electionem. Itaque domini Monasterolij interdicens delationem armorum nihil ipsi videntur de nouo fecisse, sed tantum legis præceptum exequi. Actus enim non attribuitur exequenti, sed mandanti aut constituenti. litem eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vniuer. nomin. Bar. in l. vnum ex familia. §. si de falci dia. ff. de leg. 2. vbi si cōsiliū generale dat potestatem prioribus nominandi aut eligendi potestatem, dicitur potestas electus à consilio mandante non à prioribus mandatum exequentibus. qui enim factum alterius exequitur aut declarat, nihil dicitur noui facere. c. literis, de rescrip. c. nouit, de appella. Ideo si hæres vendit rem ex mandato testatoris, dicitur emptor rem habere ex vltima voluntate & ab ipso testatore, non ex venditione hæredis. l. si hæres. ff. de

acti, empti. Itaque subditi coquerentes aduersus domi-  
nos interdcentes armorum vsu magis videntur la-  
mentari de lege prohibente quam de ipsis dominis legis  
inhibitionem exequentibus. ¶ Tertiò considero quod non  
solum potuerunt domini Monasterolij eiusmodi inhibi-  
tionem pœnalem facere per supradicta, sed etiam ad eam  
faciendum tenebantur, non tenentur domini subditis vt  
iustitiam faciant. Bald. in dicto consilio 483. Magnificus do-  
minus, colum. 2. libro 1. argu. tex. in cap. 1. de forma fidei.  
dicitur enim dominus pater subditorum. l. fin. in fin. C. de  
debito. ciui. libro 11. Guido papæ quæstio. 63. 1. colum. 8.  
versic. quinimmo homines. pater autem tenetur ad in-  
structionem & castigationem liberorum. Regum. cap. 3. In  
die illa fuscitabo aduersum Heli omnia quæ locutus sum  
super domum eius, incipiam & complebo. prædixi enim  
ei quod iudicaturus essem domũ eius in æternum propter  
iniquitatem, eo quod nouerat indigne agere filios suos, &  
non corripuerit eos & c. sequen. exponitur plaga magna,  
qua Heli correptus à domino. Idem in principe qui debet  
subditos corrigere, alias sanguis eorum de manu eius re-  
quiritur. capitu. irrefragabili, de offic. ordi. nec excusatur  
pastor si lupo oues comedit ipso pastore nescio. Ezechiel.  
capitu. 34. capitu. quamuis de regulis iuris. Ideo negligens  
in puniendo delinquentem quem corrigere potest, dicitur  
fautor eius & particeps criminis. capitu. quanto. de senten.  
excom. c. nec regiminis. 1. quæstio. 7. c. negligere. 2. quæstio.  
7. & c. error. 23. distinctio. cap. sicut dignum de homicid. ca.  
dilecto. de senten. excom. libro 6. regu. culpa caret. ff. de re-  
gul. iuris, à contrario sensu. ¶ Et in domino loci videmus  
quod tenetur deputare custodens ne damna dentur in bo-  
nis subditorum. Angelin. l. ne quid. ff. de incen. rui. nau. per  
tex. in l. 3. C. de litto. & itinerum. culto. libro 12. sequitur Ale-  
xand. in consilio 88. col. fin. libro 5. si dominus castri tene-  
tur cauere ne dētur damna in prædiis, quanto magis tene-  
ri debet vt curet ne offendantur personæ, per viam prohi-  
bitionis armorum. Etenim ratio prohibendi arma, non alia  
fuit nisi vt malo obuiam eatur. Ideo dicunt Doct. † quod  
portans arma præsumitur habere malum animum. gloss. in  
capitu. 1. §. si quis rusticus, in verbo mercator. de pace. re-  
nen. Alexand. in dicta. l. 1. ff. ad legem Iul. de vi pub. in addi.  
ad Bar. & in cons. 103. col. 3. ante med. versic. pro eo facit. li-  
bro 1. Veronensis in consilio 2. col. 2. versicu. quinta conie-  
ctura. las. in §. ex maleficiis, colum. 13. nu. 81. insti. de act. ita-  
que male videntur subditi conqueri in dominos illud fa-  
cientes ad quod ipsum iure tenentur. Amplius dico quod  
dominus negligens in puniendo subditum priuatur iure  
suo & dominio directo, quod habet in bonis subditi. capi.  
ad abolendum. de hereti. Ioan. Fabri. in auc. bona damnato-  
rum. q. penul. C. de bonis damnato. Felin. in capitu. excom-  
municamus. colum. 2. versicu. not. ibi, saluo iure, & c. de hæ-  
retic. & maxime prohibenda erat delatio armorum stante  
homicidio admissio in die præcedenti iuxta illud, præteriti  
ratio scire futura facit. Ideo enim dat natura prudentiam  
hominib. vt futura prospiciant. Bald. in consilio 182. Loca-  
ta fuit. colum. 2. in fin. libro 1. per text. in l. si quis domum.  
§. penul. ff. locati. Debuerunt enim domini Monasterolij  
prospicere quod alia etiam homicidia sequi possent aut  
vulnera & rixæ; si armorum vsus præterea toleratus fieret,  
quia ex præterito præsumitur in futurum. capitu. manda-  
ta. & capitu. scribā. de præsumptio. & pro dominis text. il-  
le diuinus in l. æquissimum. ff. de vsufruct. enim ( inquit Iu-  
lianus ) ad arma & rixam procedere patiatur prætor, quos  
potest iurisdictione sua compescere? Amplius ratione vi-  
tandæ discordiæ non solum posset iudex, prohibere dela-  
tionem armorum, sed etiam posset præcipere & prohibere  
partibus se inuicem per sequentibus, ne vna transeat ante  
domum aut portam alterius. Bart. & Docto. in l. quod ius-  
sit. super gloss. prima vbi las. colum. 4. circa me. ff. de re iu-  
dica. Ex præmissis abunde satis videtur iustificata intentio  
dominorum Monasterolij solum superest ad contraria re-  
spondere, ex quorum dissolutione quæstio ipsa splendi-  
dior fiat. Itaque non obstat primum argumentum quod  
dominus loci aut castri non potest prohibere ius piscan-  
di aut venandi, quia ius piscandi in mari aut in fluminibus  
cuilibet liberũ est de iure gentiũ. l. nemo igitur. ff. de rerum  
diuif. §. flumina autem, insti. cod. tit. & iure naturali pisces  
efficiuntur capientium. l. 1. §. fin. ff. de acquir. rerum domi.  
idem in iure venandi, quod cuilibet liberum est de iure  
gentium. l. 1. 2. & 3. ff. de acquiren. rerum domi. & æquipa-  
rantur ius piscandi & venandi. l. item si fundi. §. aucupio-  
rum



rum quoque. ff. de usufr. nimirum si dominus vnius loci aut castri tale ius piscandi & venandi prohibere non potest; quia etiam princeps non potest tollere aut prohibere ea quae competunt de iure gentium. Bartolus & Doctores in lege. fin. C. si contra ius vel utilia publi.

¶ Et in terminis quod non possit princeps prohibere ius piscationis aut venationis, tradit Dec. in consilio 197. col. 2. Iason. in consilio 119. libr. 4. post Decis. canonistas in cap. non est, de decimis. Benefateor. quod si qui redditus ex iure piscandi aut venandi percipiuntur puta ex praescriptione temporis antiquissimi aut aliter, tales redditus annuuntur inter regalia & principi soli competunt aut alij domino habenti iura regalia. Alvaro. in capi. 1. col. 4. in titulo. quae sint regal. Decius in consilio 197. col. fin. post principio. Secus autem in iure portationes armorum, quod ipsum ius non dicitur de iure gentium nec cuiuslibet liberum est, immo expresse prohibitum de iure civili ut supra visum est: immo etiam iure diuino prohibita arma videntur Psal. 67. Dissipa gentes quae bella volunt. Ideo cum usus armorum prohibitus sit de iure, potuerunt & possunt domini Monasterolij, talem iuris prohibitionem exequi etiam poenas apponendo ubi a iure appositae non essent ut supra ostendimus Itaque non valet argumentum de iure piscandi & venandi ad ius ferendi arma, quia esset arguere a casibus omnino diuersis habentibus rationem omnino diuersam & separatam contra. l. si. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda possessio. cum similibus. ¶ Secundo respondeo, posito & non concesso usus armorum permissus dici posset de iure aut consuetudine, tamen etiam inferior ex causa potest statuere contra ius. l. si hominem. ff. mandati. vbi Bar. & idem Bar. in l. ambitiosa. col. 2. in fin. ff. de decre. ab ordi. facien. Alexan. in dicta. l. nemo potest. col. 2. ff. de leg. 1. l. as. in dict. l. omnes populi. in fin. & in repe. colum. 2. in l. 1. col. 1. C. de precibus impe. offer. Similiter ex causa valet statutum in praedictum singularem personarum ut per Ias. in l. 1. col. 2. ff. de legibus. Causa autem evidens & necessaria fuit ad vitandum scandalum ob homicidium admissum die praecedenti. Constat autem recedi a dispositione iuris ratione vitandi scandali, c. quoniam. de iure patro. gloss. pen. c. 2. de ope. noui. nuncia. & ratione vitandi scandali absoluitur quis a iuramento etiam licito. Oldrad. in consi. 95. col. pen. in si. per tex. in c. auctoritate 15. questio. 6. ¶ Negatur tamen ius esse deferendi arma ex consuetudine, quia talis consuetudo sapientius interrupta est & interruptitur per principem armorum usum pro temporum qualitate prohibentem, ideo de tali consuetudine interrupta curandum non est gl. in l. nemo. §. temporalis. ff. de re. iur. cum simi. ut per Alex. in consi. 173. col. si. li. 6. ¶ Non obstat secundum argumentum, quod licita sit delatio armorum ex causa defensionis, quia istud procederet probata causa defensionis, puta si probetur inimicitia capitalis cum aliquibus persequentibus, nam allegans defensionem tenetur eam probare ut late habetur in dicta. l. ut vim. ff. de iusti. & iure. ¶ Secundo respondeo, quod ratio defensionis allegari non potest respectu hominum & habitantium in loco Monasterolij quia prohibitio ferendi arma est generalis omnes respiciens, ideo cessantibus armis nihil est quod alter ab altero metuat. nam sublati armis tollitur causa offendendi, & in consequentiam cessat necessitas defendendi, radice enim praecisa, omnia corrumpunt, & omnes effectus ab ea proueniunt. l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiurando. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. si. C. de nuptiis. cum simili. Ex qua responsione retorquetur argumentum contra partem cum talis prohibitio delationis armorum fiat in odium impiorum, & persequentium alios ut cautum & prospectum sit bonis oculum desiderantibus, ut ne eos oporteat arma capere ob causam defensionis. ¶ Infertur etiam ex hac responsione suspicionem esse contra partem se opponentem aduersus talem prohibitionem delationis armorum, quia ut supra dictum est, praesumitur malus animus contra arma deferentem, ergo multo fortius contra se opponentes ne cesset armorum delatio. ¶ Tercio respondeo, posito & non concesso, considerari posset aliqua causa defensionis. illa pertineret ad aliquos particulares tantum odia capitalia exercentes aut sustinentes, in quibus defendendi necessitas considerari possit. ¶ Sed hic non particulares se opposuerunt, sed ipsa communitas in qua ipsa ius defensionis considerari non potest ob odium particulare, immo potius damnum offensionis totius reipubli-

ca, si armorum usus passim permissus, sit ex quo quies publica perturbetur. Itaque ad officium communitatis pertinebat visio homicidio, & odiis coeptis dominos adire & eos ipsos rogare, armorum usum, ut interdicerent, non etiam aduersus tale interdictum se opponere. neque videbatur recipienda appellatio communitatis cuius interesse non videbatur. l. 1. in si. ff. quorum appel. non recip. Communitatis enim interesse non videtur circa armorum delationem nisi incumbat hostis publicus totius loci iacturam & interitum captans quo ipso tamen casu non quauis loca se defendunt, sed quae munita sunt & fortia ad hostem propulsandum, ceterum locus Monasterolij non is est, qui ad defensionem irruentis inimici audeat cogitare. ¶ Argui igitur potest a sufficienti partium enumeratione, Aut vult communitas Monasterolij se opponere prohibitioni armorum ex causa tangente publicam utilitatem, & oppositio est epide ter friuola & patiens retorcutio, immo plena admirationis si audeat communitas adeo tenuis publice bellum agere aut sustinere. Aut se opponit ob causam aliquorum particularium, & sua non interest sed causam agant ipsi particulares qui sua interesse putant, immo communitatis tunc magis interest armorum usum interdictum esse, ad quem modum occasio cessat discordiae & rixae. Bene posset interesse & communitatis quando dominus ius non esset ita prohibendi & vellent eos ad subiectionem astringere contra ius. ¶ Non obstat causa incursionis militum, quia talis causa potius cederet damno ipsius communitatis, arguendo a communiter accideribus, iuxta gl. in l. neq; natales. C. de probatio. Etenim si armorum delatio permissa sit ob militum incursiones, nihil aliud quam loci totius perniciem desideratur. Si quidem non sustinet superior ius aliquem sibi dicere propria auctoritate & quid futurum censeret communitas Monasterolij, si pro damno aliquo militum aut famulantium eisdem, mors aut vulnera inferantur, an non totus locus in discrimen adducitur, quod ipsum satis probatum sit solo experimento & effectu. Rursus per tempus induciarum aut pacis & sub principe iustitiae studiosissimo cum cessent querelae militum & insolentium, cessare oportet, & causam defensionis. Iam cum causam defensionis probare appellantes oporteat per supradicta, probandae erant insolentiae militum aut eorum incursiones ex quibus gestatio armorum necessaria comprobetur, non etiam sufficit allegare causam defensionis, alioquin nunquam prohiberi posset armorum usus si quidem nunquam non allegaretur eorum necessitas. ¶ Non obstat quod dicitur de insolentia familiarum familiae dominorum, quia ad eundem est superior dominus castigans si subditos male tractent aut inquietari permittant ab eorum familia. Praeterea talis insolentia non pertinet ad totam communitatem. Recurrant particulares quorum interest ad superiore, cum non defutura sit prouisio aut per via cautionis de non offendendo aut per via licentiae deferendi arma ob causam defensionis. Ceterum non debebat tota vniuersitas se opponere, quasi odium capitale exerceatur contra omnes & singulos de vniuersitate & quasi eo modo bellum in loco commoueri oporteat. In qua re considero quod defensio excusat nisi sit necessaria. Bald. in l. data opera. C. qui accu. non poss. late scriben. in d. l. ut vim. ff. de iusti. & iure sed non sequitur, aliqui subditi alias fuerunt insultati, ergo eos oportet omni tempore arma ferre ut se defendant, quia, ut dixi, post insultum potuerunt & possunt sibi prouidere alia via quam armorum, id est per via cautionis de non offendendo aut aliter adeundo superiorem, quo ipso remedio cum usi non fuerint, sed elegerint & eligant arma circumferre in dolo arguuntur, nam praesumitur dolus contra eos qui non vtuntur iuris remediis opportunis. l. si procuratorem. §. si ignoranter. ff. mandati. l. si. illud in versi. summa ope. C. de temp. appel. que iura ad hoc citat Bal. in cons. 395. Pro domino Dinaldo. col. 2. li. 2. maxime hic cadit suspicio doli quia ut dictum est animus malus praesumitur in deferente arma, & si ista accusatio subditorum admittatur, sequeretur quod armorum delatio nunquam posset prohiberi, nam semper dicitur constare odia capitalia, si alias insultatio facta est, immo factum insultationis causam praestat ita prohibendi ne veniatur ad arma & praemissa responsio vrgentissime comprobatur per text. in d. l. aequissimum. ff. de usufr. ¶ Non obstat tertium argumentum fundatum super asserta consuetudine arma deferendi, quia respondeo quod prohibetur armorum usus ob causam publicae utilitatis ut ne quies publica perturbetur, neque caedes sequantur & vulnera, sed







l. admonendi, columna secunda circa medium versicul. quod autem ista instrumenta. ff. de iureiurando. per tex. in c. pastoralis, de exceptio. Ad idem tex. in l. fin. C. de fide instrum. in c. nulli. & in c. vt circa, de electio. libro sexto quæ tria iura ad hoc citat Soci. in consilio 194. in princ. libr. 2. sed ante eum illa adduxit Roma. in dicta. l. admonendi, vbi Iason. in repe. colum. 25. versic. qualiter autem probabitur & si sufficit iuramentum ad retractandum sententiam in præiudicium tertij à fortiori ad vitandum pœnam. hoc ita præsupposito quod ipse Franciscus inuenerit istam scripturam quitationis post mortem fratris in sacculo scripturarum. dico cessare præsumptionem contra ipsum Franciscum cum potuerit reponi talis quitatio per Blasium defunctum, & ratione incertitudinis ipse Franciscus puniri non posset in aliquo. l. absentem. ff. de pœnis. Roma. in consilio 401. eodem præsupposito. Sali. in l. fin. C. de quæstio. vbi fortius voluit Sali. quod quando plures fuerunt

2 in rixa, & mortuus non habet nisi vnicum vulnus, nec scitur à quo fuerit illatum, nullus potest torqueri ratione incertitudinis & tamen in casu Sali. apparet quod omnes fuerunt in rixa quid dicemus vbi non apparet quod vterque frater immiserit talem quitationem in sacculum? ¶ Non obstant modo adducta in contrarium quod vtens falso instrumento præsumitur illud fecisse aut fabricari fecisse nisi nominet vel ostendat autorem, quia illud dictum salua reuerentia tantorum patrum non videtur verum. immo contra tex. in d. capitu. inter dilectos, de excess. præla. vt supra deduximus. ¶ Non obstat text. in d. l. iubemus. C. de proba. quia loquitur contra eum qui scripturam suspectam comminiscitur, & sic præsupponit text. quod istud appareat & probetur quod quis commentus fuerit scripturam suspectam, id est illam fecerit, aut fieri fecerit, quod tunc nisi probet eam esse veram ex quo suspecta est, habetur vt suspectus de falso, non autem dicit tex. quod producens scripturam suspectam præsumatur illam fecisse, aut fieri fecisse. ¶ Non obstat text. in d. l. maiorem. C. de falsis. quia retorqueo illud tex. nam tex. iuncta gl. facit differentiã inter vtentem falso instrumento & falso rescripto, quia in falso rescripto adhibetur maiora asperitas. quam etiam differentiã expresse voluit gloss. in d. c. inter dilectos, de excess. præla. itaque cum d. l. maiores, solum procedat in vtente falso rescripto, non debet extendi ad vtentem falso instrumento, quia esset agere à casibus omnino diuersis & separatis habentibus diuersam rationem inter quos lex expresse constituit differentiã. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. cum simili nescio igitur quomodo Doct. legem loquentem in rescripto voluerint trahere ad instrumentum, in quo ipso lex ipsa expresse voluit aliud esse. ¶ Postremo casus de quo agitur, expresse reperitur decisus per ius canonicum in d. capitu. inter dilectos. In iure autem civili negari non potest quin res sit dubia cum nullus tex. ita clare & expresse loquatur, ergo statutum erit dispositioni iuris canonici, iuxta not. cap. 1. & 2. de operis noui nuncia. per Alexand. in l. priuilegia. C. de sacrosan. ecclesi. in addi. ad Barto. & contrarium posset producere vbi ageretur de facto proprio, secus vbi de alieno prout hic. ¶ Sed finge citra præiudicium veritatis, dictum Iacob. Barto. Bald. Alexan. & Iason. procedere (quod mihi nequaquam placet) dico quod secundum eos satis est nominare autorem, sed hic reus nominat autorem, id est quod reperit quitationem in sacculo vbi etiam frater defunctus tenebat scripturas & ipsum hoc probare paratus est per iuramentum, nec habet præsumptionem iuris contra se, quia frater defunctus ad quem negotium pertinebat, ipsum illud facere potuerit, ergo melius est nocentem absolvere quam innocentem condemnare. dic. l. absentem. Amplius probabit reus per testes, si opus fuerit, veritatem facti id est quod defunctus frater debitum omne dissoluit. quo stante res videtur clara etiam quod illa quitatio esset omnino falsa quia nulli præiudicialis. l. damus. C. de falsis. sed super hoc latius non insisto quia ad præsens non expedit. ¶ Ex quibus videtur concludendum procedi non posse criminaliter contra ipsum hoc hospitalerij nisi probetur quod ipse fabricauerit aut fabricari fecerit instrumentum productum cum desistat ab vsu eius, audito quod intendit fisci ipsam quitationem impugnare de falso, per tex. in d. ca. inter dilectos. & vbi procedi possit contra eum tamen ex tali præsumptione condemnari non potest neque torqueri, sed tantum ad capturam procedi, quia text. in dic. l. iubemus, dicit quasi falsarios esse detinendos, non etiam dicit punien-

dos aut torquendos vel procedit ille text. in ciuilibus, non in criminalibus. vt in ciuilibus quando ciuilitè agitur sola suspicio falsitatis habeatur pro falsitate vt instrumentum suspectum non probet, sed vbi agitur criminaliter non operatur sola suspitio nisi respectu capture, ita declarat Deci. in c. porrecta, de confirm. vtili vel inutili. in consilio 175. colum. quinta, in consilio 189. col. 2. in consilio 602. columna secunda in fin. & in consilio 615. column. fin. Idem videtur sequi Curtius Iunior in consilio 64. column. 3. in consilio 138. col. fin. in cons. 146. col. 3. & in cons. 178. colum. 3. circa medi. Sauiliani. 15. Iunij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano Iuris Vtri. Doct. Sub correctione, &c.

## SUMMARIVM.

- 1 Quod bona alienata imputentur in legitimam & trebellianicam oportet quod fiet alienatio ex causa voluntaria.
- 2 Fructus in quo casu non veniant in restitutionem.
- 3 Credita testatoris dicuntur bona hereditaria.
- 4 Fideicommissum restitui debet deducto ere alieno.
- 5 Fideicommissum conditionale non transmittitur.

## CONSILIVM CCCXVI.

### Pro Anna & Petrina filiabus quondam Mathæi Britij de Carmagnolia contra Sebastianum Bricij.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Mathæus Bricij de Carmagnolia instituit Ioan. Amadeum Manfrinum & Bartholomeum eius filios, quos inuicem substituit. & ipsis omnib. decedentibus sine filiis substituit vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum Sebastianum & Clementem nepotes suos, & Augustinam sororem suam, nec non filios Petrinæ etiam sororis suæ æquis portionib. in stirpes, & non in capita. Decefferunt filij & heredes testatoris omnes sine liberis superstitibus Sebastianiano & liberis Petrinæ, Augustina autem soror testatoris præmorta, & Manfrino fratre qui ultimo loco deceffit sine liberis similiter prædeceffit Clemens super quo themate oriuntur dubia sequentia. ¶ Et primo quam partem petere possit dictus Sebastianus virtute dicti fideicommissi. Breuiter puto quod portio substitutorum qui decefferint ante diem fideicommissi, id est Clemens, & Augustinæ accreuerit Sebastianiano & filiis Petrinæ substitutis superuiuentibus, quia ius accrescendi locum habet etiam in fideicommissis vniuersalibus. l. vnica. §. in primo itaque. ibi, vel coniunctus fuerat. & §. his itaque. C. de cadu. tollen. Bart. in consilio 3. Picaredus. Guido Papæ. quæstio. 335. Cur. Iunior in consilio 83. columna 7. Consequenter portio Augustinæ accreuit filiis Petrinæ eius sororis, & portio Clementis accreuit Sebastianiano fratri, quia in iure accrescendi seruatur ordo iuris vt præferantur coniunctione legali & qui ab intestato alios excludunt. Baldus in consilio 37. proponitur quod domina Margarita, & in consilio 116. Considerato, libro quarto & posito citra præiudicium veritatis, omnibus superstitibus accresceret sine aliqua prælatione, adhuc idem iuris, quia ex æquo omnibus accresceret itaque concludo in hoc primo dubio quod Sebastianus solum potest agere pro dimidia, nec potest aliquid petere pro portione spectante ad alios substitutos; id est ad filios Petrinæ, quia in ea portione ius nullum habet, sine iure autem & actione experiri nemo potest. l. si pupill. §. videamus. ff. de nego. gesta. ¶ Secundo dubitatur, quia Manfrinus hæres testatoris grauatus & ultimo loco defunctus alienauit aliqua bona hereditaria pro solutionibus talearum & onerum quibus fructus bonorum minime suppetebat, an talia alienata imputari debeant in legitimam & Trebellianicum ipsius Manfrini? ¶ Breuiter puto quod non, quia vt bona alienata imputentur in legitimam & Trebellianicam. oportet quod fiat alienatio ex causa voluntaria, vel si ex causa necessaria quod cedat in vtilitatem hæredis grauati. Bartol. & doctor. in l. Marcellus. §. res quæ post gloss. ibi. ff. ad Trebellian. Socin. in consil. 114. colum. 1. in fin. & colum. sequen. libro 3. Ideo si hæres alienat res hereditarias steriles, aut res quæ seruando



feruando feruari non possunt, talia alienata non imputantur in Trebellianicam, sed tantum imputatur pretium quod ex tali alienatione hæres accepit gloss. & docto. in dicto §. res quæ sed istæ alienationes factæ sunt ex causa necessaria pro dissoluendis oneribus publicis, nec ex talibus alienationibus hæres quicquam percepit aut in eius utilitatem conuersum est, quia dici non potest quod per eas fructus seruauerit cum fructus non superessent. ¶ Tertiò dubitatur de fructibus perceptis per Manfrinum ex bonis hæreditariis an debeant restitui substitutis. Breuiter dico quod non, sed cedunt fructus iam percepti per hæredem grauatum antequam eueniret dies fideicommissi, lucro ipsius hæredis. ¶ Imò etiam percepti postquam cessit dies fideicommissi ante moram hæredis, propter negligentiam fideicommissarii non petentis non veniunt in restitutione fideicommissi. l. fideicommissaria, in princip. vbi latè docto. ff. ad Trebellia. fructus vero pendentes de tempore mortis Manfrini in bonis fideicommissi debent restitui substitutis nisi negligentes in non petendo & percepti fuerint tales fructus ante aliquam interpellationem & cessante mora hæredis grauati. d. l. in fideicommissaria. & l. mulier. §. si hæres, eodem titu. tradit Angel. in consilio tricentesimotrigesimoprimum, An in restitutione, columna 2. in fin. versic. quinimo. Corne. in consilio. 158. circa fin. libro quarto. ¶ Quartò dubitatur circa credita testatoris exacta per hæredem grauatum, an veniant in restitutionem fideicommissi? Breuiter respondeo quod sic cum dicatur bona hæreditaria testatoris. l. deducta, in princip. & §. 1. ff. ad Trebellia. si verò ista exacta conuersa fuerint in solutionem onerum, ex qua solutione nihil conuersum fuerit in utilitatem hæredis, quia non soluerit pro debitis propriis sed publicis cum fructus non supererent, idem videtur dicendum in istis creditis quod supra diximus in alienatis in secundo dubio. ¶ Quintò dubitatur, an in restitutione fideicommissi veniant bona obuenta Manfrino ex successione Ioannis curtiui auunculi dicti Manfrini post mortem testatoris & alia acquisita per ipsum Manfrinum? Super quo dubio breuiter respondeo quod non, quia solum veniunt bona hæreditaria quæsito iudicio testatoris qui fideicommissum reliquit, non aliunde obuenta d. l. fideicommissaria. §. 1. & 2. ff. ad Trebellia. vbi quod non veniunt fructus percepti post mortem testatoris & post aditam hæreditatem, quia nunquam fuerunt hæreditarii. similiter ibi habetur quod non venit prælegatum quatenus illud percipitur à cohærede sed tantum quatenus percipitur à seipso iure hæreditario. Ad idem tex. in l. postulante in fin. lita tamen. §. 1. eodem tit. in quibus iuribus probatur quod in restitutione fideicommissi non veniunt non hæreditaria licet occasione hæreditatis, obuenerint, quanto minus venient non hæreditaria non obuenta occasione ipsius hereditatis, & cum ista bona obuenta aliunde quam à patre dicantur bona propria ipsius Manfrini, non veniunt in restitutione quia fideicommissio bona propria non tenentur. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulga. tradit Deci. in consilio quinquagesimo quinto, columna quinta, in secundo dubio & alibi sæpe. ¶ Sextò quæritur an de tali fideicommissio ante omnia detrahi debeant dotes Catherine vxoris testatoris? Breuiter respondeo quod sic tanquam æs alienum, ¶ quia fideicommissum restitui debet deducto ære alieno. l. æris alieni. & l. successores, vbi Bal. ff. ad legem. Fal. imò deducitur æs alienum etiam debitum hæredi à testatore. l. ab omnibus. §. si. ff. de legat. 1. quod procedit licet hæres non fecerit inuentarium Paul. de Castr. in consilio 19. Ultra ea quæ tanguntur in 2. & 3. dubio. lib. 2. cum simil. vbi dixi in consilio 144. columna 2. in quibus dotibus habenda est ratio bonitatis monetæ à tempore contractus iuxta docto. Barto. in l. Paulus. ff. de solution. ¶ Septimò quæritur an detrahi debeant de fideicommissio legata soluta filiabus testatoris pro earum dotibus & legitima. Breuiter etiam concludo quod sic, quia hæres non tenetur soluere legata de suo proprio. Bart. in l. Marcellus. §. idem Pomponius. columna prima versiculo quæro quid si testator. ff. ad Trebellia. prima versiculo quæro quid si testator. ff. ad Trebellia. imò si hæres grauatus restituere fideicommissum non de tractis legatis per eum solutis, posset illa repetere à fideicommissario. Roma. in consil. 276. in septimo dubio Calca. in consilio 37. columna quarta. ¶ Octauò quæritur an Augusta soror testatoris substituta nepotibus pro vna parte quæ decessit ante Manfrinum nepotem, transmiserit ius fideicommissi ad eius heredes? Breuiter dico quod non quia

ca. §. si n. autem sub conditione. Cod. de cadu. tollen. quod procedit etiam in ascendente quia non transmittit fideicommissum conditionale ad hæredes l. hæred. mei. §. cum ita ff. ad Trebellia. gloss. communiter approbata in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. Socin. in l. Paulus 2. in princip. ff. de rebus dub. & alibi sæpissimè docto. ¶ Nonò dubitatur de capitali, & mercibus relictis in hæreditate Matthæi, an veniant in restitutione fideicommissi super quod dubio dicendum est quod hæres grauatus tenetur reddere ratione fideicommissario aut substituto de omnibus mobilibus inuentis in hæreditate testatoris ac de administratis & consumptis. l. cum tale. §. Titius, vbi gloss. & docto. ff. de condi. & demonst. l. mulier. §. si hæres. & §. sequen. ff. ad Trebellia. cum simi. vt per Alexand. in consilio 82. columna fin. libro secundo quod est repetitum in consil. 40. lib. 3. tenetur tamen fideicommissarius probare talia mobilia relictà fuisse per testatorem & peruenisse ad manus hæredis grauati vt per Alexand. in d. consil. 82. colum. fin. lib. 2. vbi fortius voluit quod tenetur probare fideicommissarius de dominio testatoris in talibus bonis. quod idem voluit Alexan. in consilio 139. columna tertia, circa medium libro sexto. Bald. in consilio 64. Res prohibita, circa fin. & in consilio 89. Dominus Thomas A. finarius. lib. 1. Paul. de Cast. in consil. 94. Clarum est in iure, in ultimo dubio, libro 2. Aret. in consilio. 110. colum. penult. post medium, versic. sed dato quod probaretur. Sed istud de probatione dominij videtur intelligendū quando ageret substitutus contra extraneum possessorem, secus vbi ageretur contra hæredem grauatum qui non potest allegare turpitudinem sui authoris & dicere quod defunctus possedit bona aliena. Bald. in consilio quarto. In causa Basilij. libro quarto. Ideo saltem teneretur Sebastianus substitutus probare de plena possessione defuncti de tempore eius mortis quod teneret & possideret alia mobilia Baldus in consilio. 352. Materia feudorum, in fin. libro 1. Si autem dicantur consumpta talia bona pro oneribus publicis recurrendum est ad scripta supra in secundo dubio ¶ Decimò quæritur decessit Ioannes Amedius Bricij filius Matthæi testatoris relictis Catherine matre, Manfrino & Bartholomæo fratribus ac duabus sororibus Viuentia & Petrina, qui successerint ipsi Ioan. Amedeo ab intestato. Dico quod successerint mater fratres & sorores æqualiter authen. defuncto. C. ad Trebel. ¶ Duodecimò & ultimo quæritur decessit Viuentia relictis duobus fratribus Manfrino & Bartholomæo ac duabus sororibus quarum vna quitauerat, qui successerint dictæ Viuentiæ. ¶ Respondeo quod successerint fratres & soror quæ non quitauit. Circa sororem quæ quitauit, videndum est, an quitauerit etiam bona fraterna cum iuramento per ea quæ habentur in l. pactum quod dotali. C. de collatio. ideo non possum tute respondere nisi visis verbis quitationis, & an renunciauerit iura sua fratribus tantum aut etiam sorori. ¶ Ex quibus puto satisfactum ad omnia dubia. Sauliani, die 27. Iunij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauliano. l. V. D.

S Y M M A R I V M.

- 1 Vbi est casus instrumenti non est dubitandum, sicut dicitur de casu legis.
- 2 Ex antiquitate temporis præsumitur solennitas extrinseca tam in iudicialibus quam in extrajudicialibus.
- 3 Ex titulo præcedenti præsumitur secuta possessio.
- 4 Ex possessione particularium, ius non acquiritur vniuersitati.
- 5 Actus nostri voluntarij non extenduntur ultra quam gerantur.

CONSILIVM CCCXVII.

Pro Magnificis dominis Monastero  
lij contra eorum subditos.



IVINO subsidio ex corde postulato. In causa prohibitionis venandi inter magnificos dominos Monasterolij & eorum subditos, videretur prima fronte dicendum intentionem dominorum non esse iustificatam per laudum productum stante oppositione subditorum quod non apparet de mandato compromittentium & trahentium, quia mandatum non videtur præsumi ex antiquitate temporis etiam mille annorum. Baldus in l. secunda. C. si ex falsis instrumentis, & in l. 1. C. de rebus alien. Conf. Crauet. pars 2. L1 non



non alienan. sequitur Alexan. in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. in l. qui in alienam. in princip. ff. de acquir. hæred. in conf. 1. col. pen. lib. 4. & in conf. 191. colum. 2. post medium versic. nec obstat longitudo temporis. libr. 6. Veronen. in consilio 26. colum. 6. circa medium. Socin. in consilio 254. colum. 2. post. medium. versic. Præterea non sumus in casu certo. lib. 2. Deci. in consil. 205. colum. 2. versic. vltius in tali instrumento. Curt. iunior in prima parte tracta. feud. q. 1. colum. 2. Decisio. Neapo. decis. 345. colum. 3. & decis. 368. columna quarta, versic. item allegabatur. Cessante autem mandato communitatis, clarum est quod non potuerunt aliqui particulares totam communitatem obligare, quia non potest quis compromittere de re alterius eo inuito. cap. per tuas. de arbitr. Geminia. in con. 96. colum. 1. quod generaliter procedit in qualibet materia, vt vnus alium obligare non possit. l. inter stipulantem. in primo secundo & tertio respon. ff. de verbo. oblig. authen. si quando. versic. cum autem. C. de constituta pecu. alteri enim per alterum iniqua conditio afferri non potest. l. non debet. ff. de regulis iuris. cap. non debet. eodem titulo lib. 6. Amplius, licet coniunctus agat pro coniuncto sine mandato, ei tamen præiudicare non potest nisi coniunctus ratificet. l. 3. §. sed & si fortè. vbi Bart. ff. iudi. solui. l. 1. C. quibus res iudic. non nocet. Paulus de Castro in consilio 110. In causa mihi commissa. in fin. lib. 1. & in terminis vniuersitatis est gloss. in l. item magistri. ff. de pactis. vbi quod priores ciuitatis non obligant vniuersitatem nisi sit eis specialiter aut libere commissum, tradit Alexan. in consil. 135. in princip. lib. 7. si hi quos constat esse priores ciuitatis vniuersitatem non obligant, quando minus aliqui particulares de quorum officio publico non constat. ¶ Sublata autem efficacia dicti laudi reducitur res ad terminos iuris communis, sed de iure communi venandi ius vnicuique liberum est de iure gentium. l. 1. 2. & 3. ff. de acquirend. rerum domin. §. feræ igitur. insti. de rerum diui. sed ius gentium tolli non potest etiam à principe vt per Bart. & docto. in l. fina. C. si contra ius vel vtili. publi. per cano. in cap. quæ in ecclesiarum, de constitutio. & in terminis quod ius venandi à superiore tolli non possit. tradunt cano. in cap. non est. de decimis. las. in consil. 119. lib. 4. si princeps ius venandi tollere non potest, multo minus inferior. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ verè non obstant, contrarium puto de iure verius, quod potuerint domini inhibere subditis ius venandi vltra & præter formam laudi & transactionis: nam intentio dominorum fundatur per instrumentum publicum, ¶ Ideo dici potest vbi est casus instrumenti, non est dubitandum, sicut dicitur de casu legis. ita Bald. in consil. 215. Proponitur quod inuestitura. columna secunda circa fin. libro 2. & habet instrumentum publicum vim diffinitionis causæ, Bald. in consil. 233. Si per instrumenta. libro primo & dici potest de instrumento publico, noli me tangere. Bald. in consil. 249. Super libris. in fin. lib. primo quod est reperitum in consilio 400. libro quinto, dicitur instrumentum probatio probata. clemen. sape, de verbo. signific. Bald. in consilio. 33. Statuto cauetur. columna secunda in fin. lib. 5. ¶ Vniuersa difficultas consistit in respondendo ad contraria, quibus sublati res ipsa clarissima fiat. Itaque non obstat. quod non appareat de mandato compromittentium, quia dico quod illud præsumitur ex lapsu tanti temporis vltra centum annos. Ita in mandato tenet Bal. sibi contrarius in con. 337. in primis columna fina. libro primo. Curt. senior in consilio 76. vbi quod Bald. in d. l. 2. C. ex falsis instrumen. loquitur ex capite suo sine lege. Idem quod præsumatur mandatum ex antiquitate temporis, tenet sibi contrarius in consilio. 199. circa fin. versiculo præterea etiam in mandato. in consil. 297. columna secunda in fine. versiculo nec obstat quod ista firmitus idem tenet Deci. in consilio. 486. columna fina. vbi pro hoc alleg. text. in l. fina. ff. de vsucapi. pro emptore. & idem Dec. in consilio 638. columna secunda. las. in d. l. sciendum. colum. 8. versic. limitat. d. Alexan. ff. de verbo. obliga. & in l. 1. columna quinta in secunda limitatione. C. qui admittit. Boer. in suis deci. Burdegalen. q. 129. columna 5. & q. 281. columna 12. in fin. Sed vltra mod. adduco. Paul. de Castro. in consilio 84. Visa dicta facti narratione & his quæ copiose. circa fin. lib. primo. Ad idem facit quod Socinus scribit in consilio 153. columna 1. versic. secundum quod videbatur obstat. libro 2. vbi quod ex antiquitate temporis præsumitur pro solennitate tutelæ & tamen tutela idem videtur quod mandatum quod refertur per testatorem aut legem. ¶ Et ista opin. videtur de iure verior, nam docto.

2 conueniunt ¶ quod ex antiquitate temporis præsumitur solennitas extrinseca tam in iudicialibus quam in extraiudicialibus, vt per docto. in d. l. sciendum. ff. de verbor. oblig. in d. l. qui in aliena. in princip. ff. de acquir. hæred. & in d. l. 1. C. qui admittit. In qua re considero quod sufficit lapsus 30. annorum etiam in præiudicium tertij ad præsumendum talem solennitatem extrinsecam. cap. peruenit. de emptio. & vendi. Alexan. in consilio 179. columna tertia libro septimo. Socin. in consilio. 254. columna secunda, versiculo sed contra præmissa videbatur obstat. & in consilio 270. col. 3. ver. confirmatur, quia ex quo longissimo tempore. lib. 2. Corne. in consil. 181. colum. 6. versic. sed solum dubitatur. lib. 2. Deci. in consilio 442. columna 5. in principi. versic. tertio illa præsumptio. & in consilio 638. colum. 2. versicul. & contra Bald. est regula. las. in consilio 54. colum. 5. lib. 1. Goza. in consil. 73. colum. 3. post medium. versic. secundo & fortius. Ideo nescio videre rationem diuersitatis inter solennitatem mandati & alias solennitates. & si in solennitate extrinseca præsumenda sufficit tempus 30. annorum, etiam in præiudicium tertij, quid hic dicemus in tempore vltra annos centum? ¶ Secundò respondeo posito & non concesso, opinio contraria procederet vt non præsumatur mandatum ex antiquitate temporis, illa tamen non procedit quando in transactione laudo, aut alio instrumento fit mentio de mandato, quia tunc statur verbis enunciatiuis mandati propter antiquitatem temporis. Deci. in consilio 36. columna sexta versiculo non obstat quod mandatum sequitur Gozadin. in consilio 11. columna quarta. Socer meus Purpuratus in authen. si quis in aliquo documento. in fi. C. de edendo, Boer. in suis decisio. Burdegalen. q. 281. columna 12. in fine. Addo vltra eos. Bald. in consilio 112. Quæritur qui intelligantur. columna secunda post medium versicu. quæritur vltius libro primo. Veronen. in d. consilio 26. in secundo dubio. & est generaliter verum quod statur verbis renunciatiuis in antiquis. gloss. & doctor. in capit. cum olim. in gloss. 1. de censibus. Anto. de Butri. & doctor. in cap. fin. de success. ab intest. Bald. & doctor. in l. cum aliquis. C. de iure delibere. sed in casu nostro de mandato fit mentio in lausto & transactione, imò enunciatum tempus ipsius mandati per annum & diem cum expressione nominis notarij, ergo &c.

¶ Tertiò respondeo, posito circa præiudicium veritatis, procederet opin. contraria quod non præsumatur mandatum ex antiquitate temporis, illa tamen non procedit concurrente quasi possessione & diuturna patientia, quia tunc præsumitur mandatum ex lapsu 30. annorum, Alexan. in consilio primo, columna penult. libro quarto. Brun. Asten. in consil. 96. col. 1. post medium sed hic domini Monasterolij semper fuerunt & sunt in possessione percipiendi linguas bouum & vitulorum qui macantur ad macellum ex titulo dictæ transactionis ¶ quia præsumitur secuta possessio ex titulo præcedenti. l. quædam mulier. ff. de rei vendic. l. 2. C. de acquir. posse. à primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. 1. circa fin. C. de impo. lucra. descrip. libro 10. in qua perceptione linguarum communitatis Monasterolij nunquam se opposuit. Imò nouissimo domini Monasterolij obtinuerunt sententiam super dictis linguis apud magnificos dominos iudices appellationum contra duos lanistas aut macellarios, nec tamen comparauit communitas in eo iudicio aduersus ipsos dominos, & sic constat de patientia communitatis in iudicio & extra. ¶ Non obstat assertum possessorium venandi contra formam dictæ transactionis, quia respondeo quod cum ius venationis competat solis dominis priuatiue ad subditos quatenus prohibentur subditi venari per ipsam transactionem, & ius venandi habeat causam discontinuam, non potuerunt subditi præscribere contra ipsam transactionem nisi per tempus cuius initij memoria non extat in contrarium. l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuiæ arcend. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æsti. no. in l. seruitutes, la. grad. ff. de serui. Alexan. in consilio 108. columna secunda circa medium, libro secundo, sed de tali tempore testes non deponunt. ¶ Secundò respondeo quod talis possessio videtur vitiosa & cum malafide cum non ignorarent subditi talem transactionem, sed possessio vitiosa & cum mala fide non releuat. l. communi diuidendo. §. inter prædo. ff. com. diuid. l. 2. & l. si duo. vbi Bartol. ff. vti possid. l. filiam fratris. ff. ad Trebel. Oldrad. in consil. 202. In causa hospitalis. colum. 2. in ver. ex quibus relinquitur, & in consilio 226. Quidam Episcopus, circa fin. Federic. de Senis in consilio 147. Quidam de ciuitate Tuderti. columna 2. post mediū. Bald.



lium non vulgare in materia diuisionis iurisdictionis.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. In causa Illustr. domini Ioannis Antonij de Saluciis domini Prati de leues, & condomini Montis oroxij contra Illustr. d. Ioan. Federicum de Saluciis dominum Montis mali & condominum Montis oroxij Marchionatus Saluciarum, in qua quaeritur de diuisione iurisdictionis loci Montis Oroxij videretur prima fronte dicens iurisdictionem diuidi posse per diuisionem subditorum ut vnusquisque habeat suos subditos separatos quando agitur de feudo inferiori non habente dignitatem annexam, quae dignitas consideratur in feudo ducatus, Marchionatus & comitatus. Ita in feudo inferiori tradit And. de Iser. in cap. imperialem. §. praeterea ducatus, de prohib. alien. feu. per Fede. cum simi ut per Alexan. in consilio 25. columna quarta, versiculo non obstat, quod alia feuda. libro quinto. Soci. in consilio 67. Visis inuestituris columna 12. libro primo, & in consilio 278. columna secunda, in 2. quaest. libro secundo. Dec. in cap. prudentiam. in princip. columna quinta, versiculo ultimo notandum, de offi. dele. Ias. in stipulationes non diuiduntur. columna 20. vers. sed aduerte pro magna limitatione. ff. de verb. obl. & ista diuisione fieri potest altero de tribus modis. Primo diuidendo administrationem aut exercitium alternis annis quod vnus administret vno anno & alter alio. Secundo diuidendo territorium quod vnus exerceat iurisdictionem vsque ad tale locum & alter in reliquo. Tercio si sint plura castra aut loca singula singulis adiudicando. Ita Soc. in d. con. 67. col. 13. lib. 1. Itaque audiendus videtur dominus Montis mali si feudum aut iurisdictionem velit diuidere per territorium adiudicando partem territorij vni & partem alteri & cum talis diuisione magis pertineat ad euitandas discordias, illa videtur tenenda & recipienda arg. l. aequissimum. ff. de usufr. Etenim causa diuisionis non alia fuit quam ut discordias obuiam eatur l. in re communi. ff. de serui. vrba. praed. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. lege. sancimus §. sin autem. C. de dona. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure & aequitate verius sequentibus fundamentis, & primo considero quod res semel diuisa amplius diuidi non debet non existente causa cur diuisio facta retractari debeat. l. si maior, quae est. l. penult. C. commu. diui. l. si inter. C. commu. vtr. iud. facit tex. in l. sicut. C. de actio. & obl. Quod autem iurisdictionis diuisa semel fuerit, probatur iuris praesumptione, nam pars fatetur diuisionem castri Montis oroxij, molendinorum, & omnium excepta iurisdictione, quam modo vult diuidere. Sed dico quod etiam iurisdictionis diuisa est per viam diuisionis exercitij aut administrationis, nam modus diuidendi iurisdictionem feudi inferioris ceteris laudabilior est per diuisionem exercitij aut administrationis ut supra dictum est. & adeo commendatur talis modus diuidendi quod secundum Abb. in d. c. prudentiam. in prin. de offic. deleg. & in consil. 71. libro primo nisi in feudo sint plura castra quae diuisionem commodam recipiunt feudum diuidi non possit nisi respectu commodatis vtendo iurisdictione alternis annis. idem voluit Ang. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. obl. Alex. in consil. 7. col. pen. ver. confirmo praedicta. li. 5. Curt. senior in consil. 69. columna quinta, in princip. Sed vltra tantos patres adduco tex. in l. & puto. §. 1. ff. famil. er. cis. & in l. si quis putans. §. officio. ff. com. diui. & vbi in iudicio diuisorio iudex potest adiudicare vni fundum & alteri vsumfructum ipsius fundi quando commoditas diuidendi ita praescribit & monet. Ecce quod valet diuisione per quam in eadem re vnusquisque sociorum ius habet videlicet vnus proprietatem, & alter vsumfructum, quanto laudabilior videtur diuisione de qua agitur, & licet contra opinionem Abb. Docto. aliqui teneant, non tamen negant quin ad eum modum diuisione iurisdictionis fieri possit & debeat licet dicant quod etiam alio modo fieri possit. Itaque cum iste modus diuidendi iurisdictionem per viam exercitij & administrationis ceteris videatur potior, aequior & honestior, & ipsi domini consortes & eius praedecessores post diuisionem castri, molendinorum & aliorum semper exercuerint iurisdictionem alternatim deputando & constituyendo Castellanos alternis annis dicendum est quod ad eum modum iurisdictionem diuisam esse voluerint, sicut dicitur de pluribus fratribus aut sociis possidentibus longo

Conf. Crauet. pars 2.

L1 2 tempore

Bal. in consil. 330. Statuto cauetur quod conductor, in fin. libro primo & in consil. 337. Statutum, lib. 5. cum simil. ¶ Tertiò respondeo, posito & non concesso probatum esset de possessorio temporis antiquissimi, cuius initij memoria non extat in contrarium, iuxta not. in cap. 1. de praescrip. libro 6. & quod talis possessio venandi contra formam transactionis vitiosa non esset, tamen talis possessio non prodesset communitati Monasterolij, sed tantum particularibus qui ita venati essent, quia ex possessione particularium ius non acquiritur vniuersitati, nisi fiant actus possessorij nomine ipsius vniuersitatis vel de eius mandato, per liberam enim personam alteri non acquiritur non precedentem eius mandato. l. si ego. ff. de nego. gest. l. 2. §. per procuratorem. & l. possessio. §. & si possessio. ff. de acquiren. possess. & in terminis quod ex possessione particularium non acquiritur vniuersitati, tradit Bal. in consilio 438. Praetertitendum est ad euentum quod quandoque. lib. 1. Soci. in consil. 95. colum. pen. versicul. quod autem possessio. lib. 3. Corn. in consil. 130. colum. fin. in consil. 148. circa fin. in consil. 299. colum. 3. lib. 1. in consil. 46. colum. 3. lib. 3. & in consil. 63. li. 4. Deci. in consil. 215. col. fin. & in consil. 221. colum. 3. vers. similiter non probatur. Ioan. Anto. Rubeus Alexandrinus in consil. 4. in fin. oportebat igitur probare quod communitas Monasterolij mandasset talibus particularibus ut venarentur nomine ipsius communitatis, puta pro offerendo aliquo munere superiori aut aliis bene merentibus vel quod tales particulares ita venati essent nomine ipsius vniuersitatis. Si enim particulares venati sunt pro eis & ad eorum vtilitatem, ex talibus actibus nihil videtur quæsitum vniuersitati, quia actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quam gerantur. le. prima. §. Iulianus. vbi Bartol. ff. de itinere actusque priua. l. voluntarie. C. de excutu. in l. fin. C. ne vxor pro mari. cum similibus & quod actus factus nomine vnus non extendatur ad alios, est tex. in l. si vt proponis, arguendo a speciali. C. de rei vendica. Imò etiam ex contractu socij nomine suo proprio socio non acquiritur etiam quod acquirat socius de pecunia communi nisi esset societas omnium bonorum. l. si patruus, vbi Bart. & Bal. C. commun. vtri. iudi. cum similibus, vt per Alexand. in consil. 78. lib. 2. Corn. in consil. 167. lib. primo. Moder. in leg. si socius. ff. si cer. pet.

¶ Rursus patientia dominorum qui dicuntur passi aliquos particulares subditos venari vltra aut contra formam transactionis, non debet trahi aut extendi extra limites suos ipsius patientiae ad totam vniuersitatem aut ad omnes de vniuersitate, quia patientia limitata ad aliquos ad alios extendi non debet. l. iubemus. C. ad vellega. c. Titius cum Sempronio. si de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. Alexand. in consil. 1. col. 11. lib. 5. Ias. in consil. 107. colum. 4. post med. li. 4. Etenim potuerunt domini tolerare aliquos subditos amicos venari, non aequè toleraturi omnes de vniuersitate. Sauliani. 21. Iunij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauliano. l. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Res semel diuisa amplius diuidi non potest, non existente causa diuisionis.
- 2 Actus constituendi officarios separatim fieri non possunt citra diuisionem iurisdictionis.
- 3 Quando aliquid factum damnosum alicui esse potest, ex facto partis arguitur ad factum totius.
- 4 In materia praesumptionis magis praesumitur pro plus operante.
- 5 Diuisione subditorum ipsis inuitis fieri non potest.
- 6 Innocentia principum est nemini iniuriam inferre.

CONSILIVM CCCXVIII.

Pro illust. domino Io. Antonio de Saluciis domino Prati de leues, & condomino Montis oroxij contra illustrem dominum Io. Federicum de Saluciis dominum Montis mali & condominum dicti loci Montis oroxij, consi-



tempore bona diuifim & separatim quod præfuitur inter eos facta diuifio. gloss. & doct. in l. pen. in glo. 1. C. com. mu. diuid. Bart. & doct. in l. qui in aliena. in fin. in princip. ff. de acquir. hæred. Bald. in consil. 437. Quædam puella. in fin. libro 1. Alexand. in consil. 92. col. 1. lib. 2. Feli. in cap. sicut. colum. 14. in tertia fallentia. de re iudic. Dec. in consil. 89. in tertio dub. Ias. in l. si certis annis. colum. pen. C. de pactis. & in §. quædam. columna 6. post med. insti. de act. ¶ Secundo quod præfuitur debeat diuifionem esse factam iurisdictionis ex illo vsu antiquissimo constitutionis officiariorum alternis annis, apparet quia nisi intendissent prædecessores litigantium ad eum modum iurisdictionem diuidere, utique non alternis annis ita vsi essent, sed communiter semper & simul officarios constituissent separatim, igitur constituendo alternis annis non obscure arguitur voluntas utentium quod ad eum modum iurisdictionem diuidere voluerint. lege Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratam haberi. Isti enim actus constituendi officarios separatim & diuifim fieri non possunt citra diuifionem iurisdictionis, ergo ex eis diuifionem factam esse dicendum est sicut dicitur de aditione hæreditatis quod inducitur ex actibus qui fieri non possunt citra ius & nomen hæredis. l. pro hærede in princip. & §. Papinianus. & l. si quis mihi bona. §. quid si mandauit. & l. gerit. ff. de acquir. hæred. Similiter renunciatio iuris sui inducitur ex actibus qui fieri non possunt citra ipsam renunciationem. l. Titius. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solut. l. fina. C. de pactis dotal. cap. literas. de præb. capitulo primo de consuetud. libro sexto cum simi. ¶ Sed dicit aliquis, isti actus constituendi officarios separatim alternis annis non inferunt necessario diuifionem iurisdictionis quo ad proprietatem, sed solum respectu administrationis, ergo de administratione ab proprietate non videtur arguendum tanquam ex separatis. l. fina. ff. de calumniis. l. Papinianus exuli. ff. de minor. cum simi. Respondeo quod argumentum forte procederet quando castrum & bona alia diuifim non essent, sed ex quo omnia diuifim sunt & solum prætendit pars iurisdictionem diuifim non esse, dicendum est quod etiam iurisdictionem ad eum modum diuidere voluerint, cum illa sit potior, honestior, & laudabilior modus diuidendi iurisdictionem, qui inueniri possit quando in feudo castrum vnum tantum constat, ne alius vnus & idem locus diuerso iure censeatur. id est pro parte diuifus & pro parte indiuisus. l. eum qui ædes. ff. de vsu. capitu. quia citra de priuileg. & c. cum in tua. de decimis. ¶ Secundo respondeo, quod ex quo prædecessores litigantium venerunt ad diuifionem castri, molendinorum & aliorum dicendum est, quod ideo venerunt ad diuifionem quia in comunione stare nollent aut non possent tanquam nutritiua discordiarum, ex diuifione igitur aliarum partium dicendum est præfuitur factam esse diuifionem iurisdictionis respectu proprietatis, ne alias comunio iurisdictionis discordias pareret. nam ¶ quando aliquod factum damnosum alicui esse posset, ex facto partis arguitur ad factum totius Bartol. in l. ex duobus & in l. si is cui res. ff. de lega. 2. decisio. Neapo. decisio. 13. num. 21. stringo fortius istud argu. nam si ex facto partis tantum non apparet de altera parte in aliquo arguitur ad factum totius, quid hic dicemus ubi apparet de facto totius? nam apparet de vera & certa diuifione ædificij castri quod vni insolitum fuit assignatum aut adjudicatum apparet de diuifione molendinorum & aliorum, apparet etiam de iurisdictione quod circa eius exercitium constituuntur castellani separatim singulis annis tantum dubitatur an ista constitutio castellanorum facta fuerit ex titulo diuifionis omnimodæ? facilius igitur præfuitur debet circa declarationem aut qualitatem actus quam circa substantiam. gl. in l. talis scriptura. §. fin. ff. de le. 1. & in l. cum quis §. si quis pro eo. ff. de solut. Ias. in l. stipulatio ista. §. alteri. col. 6. ff. de verb. ob. & in l. Gallus. §. forsitan. col. 5. ff. de liber. & posthu. ¶ Tertio respondeo quod ¶ in materia præsumptionis magis præfuitur pro plus operante, ob id quia causa naturalis est fortior accidentali, magis præfuitur pro causa naturali. l. qui habet. ff. de tutel. cap. 2. de conuer. infid. Itaque ille vsus iurisdictionis antiquissimus per alternos annos præfuitur debet factus ex causa diuifionis omnimodæ & magis operantis, non etiam ex causa diuifionis (ut ita dixerim) per modum prouisionis, semper enim præfuitur pro eo quod multum potest. Bald. in capit. primo. in titu. de contro. inter mascu. & foemin. argument. l. dominus. ff. de contrahen. emp. & idem Bald. in cap. quia verisimile, de præfump. quod Bald. dictum refert & sequitur Cal

ca. in consilio 11. columna tertia circa medium. ad idem adduco Alexand. in l. si seruus. §. si numerus. columna secunda in fin. ff. de lega. primo. ubi quod in dubio censeatur quis actum facere eo modo quo efficacius potest. ideo in dubio censeatur quis pronunciare ut arbitrer, non ut arbitrator quia sententia arbitri dicitur efficacior. Dicendum est igitur diuifam fuisse iurisdictionem prout efficacius potuit. ¶ Quarto respondeo, ubi illa deputatio castellanorum separatim per annos alternos duobus modis fieri potuerit, vno modo per viam prouisionis, altero per viam plenæ diuifionis in dubio dicendum est eam factam fuisse prout utrique parti utilius erat. Alexand. in consil. 55. col. 2. ante medium & colum. 3. post medium versicu. Quarto respondeo, li. 5. Sed diuifio iurisdictionis per viam exercitij aut administrationis alternis annis super alios modos diuidendi commendatur tanquam utilior, honestior, nobilior, dignior, & minus habens odij & inuidiæ ubi vnum tantum constat castrum. ¶ Quinto respondeo, posito quod talis diuifio dicatur facta solum respectu exercitij & administrationis iurisdictionis, non respectu proprietatis, tamen dominus Ioan. Antonius adhuc habet intentum suum, quod diuifio iurisdictionis facta respectu exercitij & administrationis reuocari non debeat, & altera de nouo fieri respectu proprietatis quia ut dictum est supra circa diuifionem iurisdictionis, docto. dant tres modos diuidendi, vnum inter ceteros respectu exercitij & administrationis seu respectu commoditatis ipsius iurisdictionis. Itaque cum iste modus diuidendi à doctores recipiatur & à consortibus vnus castri electus fuerit, quod semel placuit, amplius displicere non debet. regu. quod semel. libro sexto & sufficit quem semel voluisti. lege in diem. ff. de aqua pluuiæ. arce. & via quam elegisti, hæc tibi patet. lege si mulier. in fin. ff. quod metus causa. cap. ut quis duas de elect. capitulo vnico. de postula. præla. libro sexto, & maxime hoc procedit cum electa fuerit via per antiquos & candidos prædecessores quæ inter dominos & nobiles ex sanguine principali tantopere à Doctor. commendantur, cuius ipsius viæ variatio ad indignationem, odium & inuidiam pertinet potiusquam ad amicam coniunctionem & gratiam, nam diuifio ad modum desideratum indignationis est plena. Itaque non sequitur, diuifio iurisdictionis facta & probata ex lapsu temporis antiquissimi, solum respicit administrationem & exercitium, ergo ex integro fieri debet, quia (ut dixi) fieri potest talis diuifio etiam respectu solius exercitij & administrationis, nec semel facta ad vnum modum amplius debet detractari. ¶ Sexto respondeo & dico quod intentio prædecessorum qui venerunt ad diuifionem castri, molendinorum & aliorum, fuit quod etiam iurisditio esset diuifim ad modum prædictum per viam exercitij aut administrationis, & quod talis diuifio rata esset, nam inter consortes illius temporis qui venerunt ad diuifionem erat fin, ceritas quædam & fides antiqua circa modum diuidendi quia noluerunt venire ad incommodam diuifionem quod ipsum probatur quia ædificium castri non fuit separatim per diuifionem sed insolidum adjudicatum prædecessoribus domini Ioan. Antonij, igitur qua ratione voluerunt evitare incommoditatem diuifionis in ædificio castri, eadē dicendum est quod talem incommoditatem fugere voluerunt in diuifione iurisdictionis & ob id quod eam diuidere voluerint respectu vsus, administrationis, & exercitij. Imò maior incommoditas versatur circa diuifionem iurisdictionis quam circa diuifionem vnus castri quod patet, quia in ædificio castri non considerant doctores. illum modum diuidendi per vsu, exercitium aut administrationem alternis annis, quem modum considerant in diuifione iurisdictionis. Itaque quod voluerint & intenderint consortes diuidere iurisdictionem ad eum modum, probatur per argumentum à maiestate rationis, quod argumentum procedit etiam in materia odiosa. l. qui indignus. ff. de senator. l. cui pacto. ff. de seru. expor. l. nec in ea. ubi Bartol. ff. de adulter. l. relegatorum. §. prætor. ff. de interdict. & relega. c. illorum de senten. excommuni. ¶ Tertio principaliter, posito & non concesso, iurisditio diuifim nunquam esset neque in proprietate neque respectu exercitij aut administrationis, adhuc illa diuidi non posset admodum desideratum per D. Io. Federicum, id est ut diuidantur subditi simul cum territorio Montis oroxij, ita quod vnus habeat subditos in tali parte territorij, & alter in alia parte, quia dicitur quod subditi protestati sunt coram Excellencia Marchionali quod non intendunt habere duplicem ca-

stellanum



sententiæ, non debet princeps desiderium implere domini  
Io. Fede. talem subditorum diuisionem expectantis, etenim  
fugiendæ sunt nouitates. cap. cum consuetudinis. de con-  
sue. cap. quod dilectio de consang. & affi. nouitas enim in  
periculo semper est. An. de But. in c. non debet de consang.  
& affi. Ideo reprehenditur qui nouitates inducit. c. si. ii. dist.  
imò ex nouitate arguitur fraus quando quid statuitur con-  
tra antiquam consuetudinem. Ant. de But. in consi. 42. visis  
puncto & quæstis prædictis. col. i. ¶ Sed dicit aliquis, do-  
minus Io. Federicus non id quærit vt ex diuisione fiat de-  
terior conditio subditorum, quia non intendit vt augeatur  
numerus Castellanorum, Syndicorum & aliorum officiorū  
neque vt fiant duæ vniuersitates, imò intendit quod vnus  
tantum Castellanus vtatur iurisdictione ius reddat & admi-  
nistret, & vna tantum maneat vniuersitas.

¶ Respondeo quod si eius intentio talis sit, ergo petit re  
impossibilem, nam si idem Castellanus ab vtriusque domi-  
nis constitutus subditis omnibus imperet, ergo iurisdictio  
necessario remanebit indiuisa, duplici respectu. Primo si-  
simul constituatur Castellanus ab vtroque domino simul  
teneat constitutio eiusdem Castellani repugnat diuisioni,  
quia non potest sciri nec videri pro qua parte diuisa sit meus  
Castellanus & pro qua tuus imo in qualibet minima parte  
vnusquisque partem habet pro indiuiso. l. Meuius. §. duob.  
vbi gloss. ff. de legat. 2. Secundo quia si Castellanus constitu-  
tus ab vtroque domino imperat subditis vnus, necessario  
imperat etiam ratione potestatis ipsi Castellano attributa  
per alterum dominum cum eius iurisdictio & potestas sit  
indiuidua. ¶ Sed dicet aliquis, ego non intendo quod iste  
Castellanus simul & communiter constituatur ab vtroque  
domino contra omnes subditos, sed separatim hoc modo  
quia vnus dominus constituet eum Castellanium contra  
eius subditos, & alter contra suos & sic iste Castellanus su-  
stinebit vices duorum Castellanorum. Respondeo. quod i-  
stud repugnat naturae diuisionis, quae est vt fiat diuisio per  
partes certas aut limitatas aut per adiudicationem insoli-  
dum. §. si familiae. instit. de offic. iudic. Itaque secundum  
naturam diuisionis debet vnusquisque aut suum Castella-  
nū constituere diuersum & separatum, aut eius constitutio  
alteri insolidū tribui per alterationes annorū quo casu nō  
possunt subditi diuidi quia facta diuisione non posset Ca-  
stellanus ab vno tantum domino constitutus subditis al-  
terius domini imperare in quos ius non haberet. C. si à nō  
compe. iudic. per totum.

¶ Secundo respondeo quod si permiffa fit diuifio fubdi-  
torū ea lege quod vnus & idem Caftellanus omnibus ius  
dicat, incidit res in maius difcrimen difcordiæ atque antea  
effet, quia nunquam aut difficilimè concordabunt domi-  
ni in conftitutione Caftellani. Imò alter fufpectum habe-  
bit nominatum ab altero & fiet quod vulgo dicitur, Dum  
vitant ftulti vitia, in contraria currunt & fi pars audet alle-  
gare caufam difcordiæ fubditis vnitis, quibus imperat vnus  
Caftellanus per annos alternos conftitutus, quid fiet fepa-  
ratis & diuifis fubditis, quia dicet alter dominus, nolo  
quod Caftellanus nominatus ab altero fubditis meis ali-  
quid mander.

quid mander.

¶ Tertiò respondeo quod iste modus diuidendi confide-  
ratus à parte reprobat per Doctor. hoc modo, considerā  
do doctores circa modum diuidendi considerant tres mo-  
dos supra memoratos, inter quos non reperitur iste mo-  
dus vt fiat diuisio subditorum quibus imperetur & ius di-  
catur per vnum Castellanum, ergo iste modus admitti nō  
debet. Ita in simili arguit iurifconsultus in l. patre furioso.  
ff. de his q. sunt sui vel alieni iuris. vbi quod furor superue-  
niens non liberat à patria potestate, quia iste modus liberā-  
di non reperitur in ti. quibus modis ius patriæ pote. solui. &  
profecto si iste modus diuidendi probabilis aut rationabi-  
lis visus esset, verisimiliter fuisset à Do. consideratus. Ideo  
autem consideratus non est, quia noxius & inductius ma-  
ioris discordiæ quam ipsa communio. ¶ Ex præmissis clare  
explicata videtur præsens difficultas. Solū superest ad cō-  
traria respōdere, quæ ipsa licet satis videātur per supradic-  
ta dissoluta. Respondeo tamen in specie ad maiorem de-  
clarationem, verum esse quod feuda inferiora & iurisdic-  
tio nes diuidi possūt, sed dico quod hic diuisio semel facta est,  
vt supra abunde probauimus, ob id amplius fieri non de-  
bet. ¶ Secundò respondeo quod vbi iurisditio diuisa non  
esset citra præiudicium veritatis, tamen ex quo agitur de  
iurisdictione vnus castri tantum, non potest fieri diuisio  
per separationem subditorum ipsis inuitis. Inuiti autem ap-  
parent



parent, dum non consentiunt duplicitati Castellanorum, & vniuersitatum & supra probauimus. Ideo superest vnus tantum modus diuidendi per diuisionem vsus, exercitij, aut ad ministrationis qui ipse modus comprobetur & commendetur à Doctore. super alios modos vt supra ostendimus, à principe ipso non debet omitti, nam debet princeps serua re summam honestatem & summam æquitatem tanquam regula, quia ratio à capite edi debet. Bald. in consilio 19. Factum sic proponitur. colum. 3. post med. lib. 4. & debet princeps clementia & benignitate splendere. leg. imperialis. C. de nuptiis. l. fin. C. de dona. inter vir. & vxor. sed nulla clementia aut benignitas, si admittatur diuisio ad votum partis inductiua admirationis & nouitatis contra morem antiquissimum, nutritiua maioris discordiæ, odij ac inimicitiae ampliatiua, cum oporteat actum principis ab omni malitia & diminutione alienum esse & extraneum. §. illud in authen. consti. quæ de dignita. Bald. in consilio 24. Ius Abbatialis. libro secundo & iniuria à principe maxime debet esse remota. l. ex facto. ff. de vulga. l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & æstiu. l. meminerint. C. vnde vi. ¶ Innocentia enim principum est nemini iniuriam inferre. cap. sapiens 6. quæstio. 1. & inest Christianæ religioni lenitas & mansuetudo cui est contraria crudelitas. cap. vnum solum 23. quæstio. 5. Geminia. in cons. 96. col. 4. circa med. sed ante Geminia retulit Oldra. in cons. 226.

¶ Postremo in re dubia quæ ipsa tamen clarissima videtur in fauorem domini Ioan. Antonij eligi via debet quæ vtrique parti minus sit præiudicialis. Paulus de Castr. in l. 1. in fin. ff. si quis cautio. & ibi Iason. colum. 3. post med. Dec. in consil. 162. col. 2. Addo Bald. in consil. 192. Proponitur quod in quadam ciuitate. col. 5. libro secundo sed ista diuisio iurisdictionis per viam exercitij aut administrationis deputata do Castellanos alternis annis, minus grauis & onerosa dicitur vtrique parti, & eam pro tali doc. recipiunt & commendant, quicquid aliter dicat pars fingendo occasionem discordiæ & nihil tale in præteritū accidisse probando, prout nec potest accidere ex facto ipsius diuisionis nam circa constitutionem Castellanorum nulla occasio rixæ aut discordiæ quia vnusquisque in solidum constituit ad arbitrium & libere alternis annis. Rursus circa perceptionem emolumentorum nulla prorsus occasio discordiæ, quia emolumentum ipso iure diuisa sunt cum percipiat vnusquisque partem suam diuisim & separatim. l. ea quæ. C. famil. escif. Similiter ex communione subditorum nulla omnino occasio discordiæ, imò vnio subditorum ipsa est quæ dominos amplificat. Etenim non potest vnio vtilitatem afferre subditis quin illa ac dominos defluat tanquam à membris, nam ornatus membrorum spectat ad ornatum capitis. l. qui ex vico. ff. ad municipia. Iason. in l. prætor ait. §. deinde, columna 2. num. 3. ff. de operis noui nucia. Ideo commodum subditorum reputatur commodum domini. l. vnica circa. fin. C. de caduc. tol. len. & thesaurus principis dicitur subditi bene se habentes §. cogitatio, in authen. vt iudic. sine quoquo suffra. & subditi pingues, nerui dicuntur principis. lege secunda. C. de omni agro defer. libro 11. Bal. in consilio 410. Quæritur vtrum dominus col. 3. li. 5. & videmus ipso rerum experimento quod domini excellentiores habentur, qui castra & subditos possident maioris amplitudinis & opulentiae. Respiciat etiam princeps ad causam iudicij huius, vnde originem ducat. Sauiiliani. 12. Iulij. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiiliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 In dubio dolus non presumitur.
- 2 caret dolo qui accipit vt domino restituat.
- 3 Qui aufert feudum à vasallo tanquam à rebelle, satis dicitur declaratum esse rebellem.
- 4 An rumor & fama excuset à dolo.
- 5 Idem operatur metus & suspitio periculi ad excusandum quod ipsum periculum.
- 6 Presumptio doli cessat ratione sanguinis, & coniunctionis.
- 7 Causa facta inspicere debet, non ipsum factum.
- 8 Ex publica protestatione in aliquo quis non dicitur doli reus.
- 9 Dubitans & ignorans equiparantur.
- 10 Potest vnus sociorum in solidum disponere de re communi.
- 11 Talis presumitur voluntas præcedens, qualis colligitur ex facto quod sequitur.
- 12 Cessat delictum in accessorio vbi principalis non deliquit.
- 13 Appellare dicitur qui ad principem iter arripuit.
- 14 Qui credit hominibus fide dignis excusatur si deliquit.

15 Cessante dolo de pœna aliqua tractari non oportet.

16 Facienti quod debet, culpa adscribi non potest.

17 Culpa qualibet etiam leuissima abesse presumitur ab his, qui operam dat rei licite.

18 Vbi actus dupliciter posset intelligi eo modo intelligitur, qui declaratur per protestationem.

19 Quoties agitur de vitanda pœna, sufficit error quicunque.

20 Contumax in non faciendo non punitur quando fuit probabilis causa aut impedimentum ita non faciendi.

21 Prohibitus damnum dare, tenetur curare ne damnum detur.

## CONSILIVM CCCXIX.

## Pro Magnifico domino Sebastiano Pensa ciue Montisgregalis Marsaliæ contra fiscum Marchionatus Saluciarum.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Proponitur in facto quod castrum Marsaliæ in Marchionatu Saluciarum, quod primo in solidum acquisitum fuit per Magnificum dominum Sebastianum Pensam, postea per modum prouisionis aut summarie conventionis commune est factum est. Illustri. Marchionis Gabrielis & ipsius Pensæ, donec aliter iudicio decideretur. Deinde accedente & augesciente rumore & fama quod Marchio ipse ab humanis recessisset & quod Illustris. D. Ferdinandus Gonzaga Cæsaris vices sustinens Pedemontium aduenteret & iam esset in loco Clarasch, metuens dominum Sebastianum vt ne castrum Marsaliæ de improviso inuaderetur in quo ipso neque milites neque annona esset, moræ periculo incumbente, milites quosdam non obsecuros, viles aut pauperes, imò honestorum morum & bona possidentes elegit, & in dicto castro dimisit cum mandato tenendi castrum ipsum communi nomine id est Illustris. Marchionis si ageret inter viuos, aut eo defuncto nomine successorum qui ipsi milites ob moræ periculum dicuntur annonam in castrum contulisse, quam à subditis Marsaliæ etiam inuitis acceperunt. Quam ipsam rem Marchio audiens continuo causam restitutionis castri domino Ruffino Marchionali commissario delegauit, qui præceptis paternalibus instetit contra custodes & milites castri ad eius restitutionem quam facere noluerunt nisi ad mandatum ipsius domini Sebastiani, qui audita voluntate domini illico restitutionem fieri procurauit, & statim habitam fuisset restitutio nisi dominus Ruffineta custodes castri captiuos ad arbitrium voluisset. Cuius desiderio ipsi milites indulgere noluerunt, sed ad ipsum Marchionem rescribendum duxerunt vt intelligerent, an ex voluntate sua fieret desiderium eiusmodi. Interea autem dum expectatur iussio domini castrum remittitur domino Ruffineta commissario militibus saluis. Ex præmissis themate illud quæritur, an memoratus dominus Sebastianus crimen illud admiserit læsæ maiestatis aut aliud ex quo pœnam eum sustinere oporteat saltem pecuniariam? ¶ Videretur dicendum prima fronte crimen commissum esse læsæ maiestatis, nam tale crimen committitur etiam contra principes inferiores puta Duces, Comites, Marchiones, Archi. & Doct. in c. felix. in verbo læsæ maiestatis, de pœnis libro sexto. Paul. de Elea. & Docto. in clemen. pastoralis, in princip. de re iudic. sequitur Alexand. in consilio 13. columna prima, libro sexto Calc. in consilio secundo, columna octaua. Quod saltem procedit respectu amissionis bonorum. Barba. in consilio 70. libro quarto Brunus Astensis in consilio. 38. & dicit Guido Papæ. quæstio. tric. tesimaquadragesima tertia quod licet non committatur crimen læsæ maiestatis nisi contra non recognoscens Cæsarem, tamen de consuetudine committitur etiam contra magnos barones. ¶ Hoc ita præsupposito videtur commissum crimen læsæ Maiestatis, ex illa contumacia in non remittendo castrum. l. 3. §. 1. vbi glo. in verbo tenuerit. ff. ad legem Iul. Maiesta. vbi quod custos arcis recusans illam domino tradere incidit in crimen læsæ maiestatis sed dominus Sebastianus respectu partis castri pertinentis ad Marchionem solum erat nudus custos, ergo &c. ¶ Secundò dominus Sebastianus dicitur vasallus Illustris. Marchionis cui iurauit fidelitatem, in quo iuramento promittitur ne vasallus sit in aliquo damno domino suo neque



que in persona neque in bonis, in c. i. de forma fidel. in vfu-  
bus feu. fed tali fidelitati videtur contrauentum occupan-  
do castrum in solidum in quo dominus ius haberet. Con-  
stat autem contrauentum iuramento fidelitatis in cri-  
men incidere læsæ maiestatis & proditiōis, vt per Alexan.  
in d. consil. 13. columna 2. in fin. & seq. lib. 6. Brunum Asten-  
sem in d. consil. 28. & talis vassallus contraueniens fidelitati  
feudum amittit. Bald. in consil. 327. Pridie, col. 3. libr. 1. Nec  
tale peccatum contra principem videtur excusabile, quia  
faciens aliquid contra principem dicitur facere contra ius  
naturale, quia princeps dicitur pater omnium. Calca. in d.  
consil. 2. column. 14. post princip. allegat Alberi. in l. filium.  
ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. ¶ Tertiò videtur domi-  
nus Sebastianus commisisse crimen violentiæ contra do-  
minum, nam recusando admittere dominum ad possessio-  
nem rei communis videtur dominum spoliassè & illi vio-  
lentiā intulisse cum armis, vt sit locus pœnæ. l. si quis in  
tantam. C. vnde vi. Ita Ancha. in consil. 128. Ad dubia licita,  
in fin. per text. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de  
acqui. poss. allegat etiam Specul. in tit. de petito. & possessor.  
Idem voluit Corne. in consil. 207. col. fin. libr. 2. allegat Bald.  
in l. si quis in tantam, versic. 10. dicitur. Constat autem cri-  
men violentiæ cum armis non modicum esse. §. item lex  
Iulia. de vi. instit. de publ. iudic. toto tit. ff. & C. ad legem Iul.  
de vi publ. Quod ipsum crimen si graue est contra priua-  
tum, quid dicemus contra Marchionem. & dominum? &  
contra d. Sebastianum videtur adduci posse dictum Sene-  
cæ relatum per Bald. in consil. 218. Petita venia. col. 2. libr. 3.  
Cum pari contendere anceps est, cum superiore seu Prin-  
cipe furiosum cum inferiore sordidum. ex quibus videtur  
ipsum d. Sebastianum effugere non posse quin pœnas su-  
stineat aut criminis læsæ maiestatis aut saltem publicæ vio-  
lentiæ & raptus bonorum, quia dicitur rapta etiam farina  
domini à molendis communibus. ¶ Neque excusandus vi-  
detur reus ex communione bonorum quod castrum Mar-  
saliæ commune esset iuxta. l. merito. ff. pro socio. quia ille  
text. non procedit quando socius in re communi aliquid  
facit ultra quam facere liceat iure communionis, & se in-  
terponit ultra quam exigit ratio partis suæ, quia tunc non  
præsumitur facere pro iure suo seu iure communionis. l.  
duo fratres, in fin. ff. de acqui. hæred. Ita in terminis not. Ale-  
xand. in consil. 103. column. 4. versic. nunc restat responde-  
re, libr. 1. Sed dominus Sebastianus pro iure suo aut iure cõ-  
munionis non poterat denegare aditum domino commis-  
sario Rufinetæ & aliis militibus Excellentiæ Marchionalis,  
ergo &c. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ vere non  
obstant, contrarium puto de iure & æquitate verius, quod  
imò puniri non debeat ipse d. Sebastianus aliqua pœna sed  
præmio potius dignus sit, & quod excusetur ab omni dolo  
& culpa sequentibus fundamentis. ¶ Et primo ipse d. Seba-  
stianus habet præsumptionem iuris pro se, ¶ quod in du-  
bio dolus non præsumitur. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba-  
tio. cap. 2. de renuncia. libro 6. & potius præsumitur culpa  
quam dolus. l. quoties. §. 1. vbi Bartol. ff. de hæred. instit. cum  
fim. vt per Alexand. in consil. 40. col. fin. libr. 1. Quæ iuris re-  
gula maxime procedit in ipso domino Sebastiano viro no-  
torie probatiss. & laudatissimo nominis & famæ integerri-  
me. Etenim non tenuis est virtus bonæ famæ, quæ ipsa vires  
debilitat iudiciorum. Bartol. in l. 1. §. pen. per illum text. ff. de  
re milita. Bald. in l. fin. col. fin. C. de proba. & in consil. 410. In  
causa & quæstione Antonij col. 2. post med. versic. & mul-  
tum prodest. libr. 2. Paul. de Cast. in consil. 284. Viso quodam  
tali quali processu, in fin. libr. 2. Dec. in l. qui accusare, col. 1.  
post med. C. de edend. & alibi sæpissime Doct. facit dictum  
Hosti. in cap. finem litibus, col. penult. de dolo & contu. vbi  
quod qualitas personæ magnæ & approbatæ fidei excusat  
quod a condemnatione expensarum, quia nō est verisimile quod  
a talis persona calumniose litigauerit. sequitur Alexand. in l.  
properandum. §. fin. autem alterutra, column. 4. C. de iud. l. as-  
sumptum. in consil. 170. column. 6. libr. 2. Similiter probatio contra præ-  
sumptionem iuris & de iure. Anto. de Butr. in c. vidua. in fi.  
de regular. Dec. in cap. postremo de appella. & in consil. 575.  
col. 2. in princip. Itaque nō est verisimile quod dominus Se-  
bastianus vir fidei probatissimæ dolum voluerit commit-  
tere contra eius dominum & marchionem. ¶ Secundò  
cessat præsumptio & suspitio doli contra ipsum dom. Seba-  
stianum ex eius protestatione, aut suo nomine facta coram  
no. Ioanne Baptista Marraboti potestate Ciliarij quod non  
intendebat mittere custodes aut milites ad castrum Mar-

saliæ in odium aut damnum ipsius Marchionis, immo ad  
eius commodum & eius etiam nomine si viueret, aut eo  
defuncto nomine suorum successorum, & sic communi  
nomine propter societatem quam haberent in castro. quo  
casu dolus omnino cessat. ¶ nam dolo caret qui accipit  
rem vt domino restituat. leg. 3. §. non tantum, versic. sed  
etenim additum est. ff. de incend. ruina naufragio. quem text.  
adhuc citat Federicus de Senis consil. 107. Domine Fran-  
ciscæ, in princip. quem text. stringo fortius in casu nostro,  
nam ibi excusatur à dolo qui rem rapuit prorsus alienam  
vt domino saluam faceret ex naufragio. quid hic dicemus  
in domino Sebastiano qui rem alienam non accepit sed  
communem, quam saluam faceret vtrique domino? Imò  
fortius stringo quia dominus Sebastianus prætendit ca-  
strum Marsaliæ in solidum ad se pertinere quicquid ali-  
ter conuenerit per modum prouisionis ante rem plenarie  
transactam, ob id iustissima fuit causa custodiendi castrum  
cuius pars dimidia sine controuersia esset ipsius d. Sebastia-  
ni in altera autem dimidia spem obtineret & habeat non  
vanam, siquidem narratur quod de tempore alienationis  
factæ per Illust. tunc Marchionem Franciscum, illa dimi-  
dia vendita possidebatur per cameram Marchionalem ob  
delictum vassalli in maledicendo de eius principe cuius ma-  
ledictionis pœna remittitur arbitrio ipsius principis vt in  
tit. Codic. si quis impera. maledix. Itaque tenendo & possi-  
dendo eius bona, non obscure declarabat princeps eius vo-  
luntatem circa pœnam quod dimidiam illius castri confi-  
scatam esse volebat cameræ Marchionali, quia factò datur  
voluntas intelligi. l. Paulus respondet non tantum verbis.  
ff. rem ratam hab. l. duo fratres. ff. de acqui. hæred. l. repre-  
hendenda. Cod. de instit. & substitut. vbi gloss. dicit quod fa-  
cto datur voluntas intelligi etiam in animalibus brutis. §.  
ceruos, instit. de rerum diuisio. ¶ Cæterum non eundo per  
generalia & similia in terminis adduco Socin. in consil. 244.  
column. 5. versic. non obstat quod requiritur. lib. 2. vbi quod  
factò ipso inducitur sententia iudicis declaratoria vel in-  
terlocutoria puta, vt examinentur testes ad aternam rei  
memoriam, requiritur interlocutoria quod primo iudex  
pronunciet testes esse valerudinos vel de proximo abfu-  
turos, dicit Socin. quod satis dicitur iudex hoc declarare  
examen committendo. eodem modo satis dicitur princeps  
declarare pœnam publicationis bonorum, illa accipiendo.  
Sed magis in terminis adduco eundem Socin. in consil. 4.  
column. 6. circa med. libr. 3. ¶ vbi si princeps aufert feudum  
à vassallo tanquam à rebelle, satis dicitur declarare rebel-  
lem eum esse. ¶ Quo ipso ita præsupposito consideret iudi-  
cium facturus si spes domini Sebastiani circa recuperatio-  
nem ipsius castri in solidum, fuerit & sit vana aut probabilis.  
Consideret etiam quod à primordio tituli posterior forma-  
tur euentus l. 1. circa fin. C. de impo. lucra. descript. libro 10.  
nec falsum dicitur quod primordium aliquod habuit veri-  
tatis. l. cum filius. §. hæres. ff. de lega. 2. Itaque respiciendo ad  
primordium & initium rei, cum pertineret & pertineat ca-  
strum Marsaliæ ad ipsum dominum Sebastianum in soli-  
dum, quod subsecutum est ad custodiam & incolumita-  
tem ipsius castri, stante rumore mortis Illust. Marchionis,  
de aduentu Illust. Procæsaris constante odio subditorum  
Marsaliæ, ad vitium aut crimen aliquod referri nullo mo-  
do potest. ¶ Tertiò si Marchio de tempore missionis mili-  
tum vere fuisset mortuus quemadmodum rumor disper-  
sus erat, stante etiam rumore aduentus procæsaris & Illu-  
stri. Ioann. Ludouici fratris ipsius Marchionis, nullus (arbi-  
tror) diceret rem male actam per dominum Sebastianum  
confortem & socium castri, si illud interim saluum esse cu-  
rasset ab insidiis aduersariorum: ergo idem dicendum est  
& ipso Marchione superstiti, quia rumor mortis excusat i-  
psam d. Sebastianum à dolo & à pœna. l. fin. ff. de hæred. in-  
stitut. vbi quod subueniri debet erranti ex rumore populi.  
Ideo mulier secundo nubens propter rumorem mortis ma-  
riti longo transacto tempore, non patitur pœnas adulterij.  
l. miles. §. mulier. ff. de adulter. Bald. in consil. 488. Sequens  
quæstio. in 3. dub. libr. 1. & quod rumor ¶ aut fama excuset  
à dolo, tradit Bartol. in l. cum quidam. §. quod dicitur, col. 2.  
versic. & sic facit. ff. de acqui. hæred. & in l. 1. column. 2. ff. ad  
turpilia. Idem voluit Ol. in cō. 304. Infra scriptæ allegationes  
co. 2. post me. vbi quod excusatur impetrās beneficium vi-  
uentis quando rumor erat quod esset mortuus & quod fa-  
ma excuset à dolo, voluit Guido Papæ. q. 301. in quarto ef-  
fectu. & idem Papæ. q. 446. vbi loquitur de quodam castel-  
lano qui fecerat visitare puellā de qua rumor erat q. partū  
Conf. Crau. Pars 2. L1 4 enixa



enixa erat & occultauerat, licet ita non esset, quod non teneretur iniuriarum, sed excusatur à dolo propter illum rumorem. Alibi scribit Calca. in consil. 100. col. 3. in fin. quod incidens ligna tanquam in nemore talis, cum non esset, excusatur si ex fama aut vulgi opinione tanquam illius appellabatur & magis in terminis circa principem tradit Bald. in consil. 289. Quia consuetudo. libr. 4. vbi quod fama excusat primatum videntem iuribus regalibus quando fama erat quod talia regalia pertinebant ad antecessores ipsius videntis fama autem de morte Marchionis iam inualuerat nec modico tempore durauerat in tota patria Pedemontium, imò & in ipso Marchionatu Saluciarum & in ciuitate Montisgregalis, & quod fama talis esset, testimonia plurima docent: imò ipsi mihi scienti Marchionem superstitem multi volebant persuadere mortuum eum esse per dies plurimos. ¶ Quarto si Illustrissimus Caesaris locum tenens vere iter instruxisset cum militibus armatis versus Marsaliam, & dominus Sebastianus Pensa id egisset, quod praestitit & fecit, nemo eum doli, si non insaniat, audeat accusare. tantum dicendum est stante suspitione ne accederet, † quia idem operatur metus & suspitio periculi ad excusandum, quod ipsum periculum, & idem operatur suspitio belli quod ipsum bellum. nam sufficit iustus timor quamuis malum aut periculum non contingat. l. habitatores. §. fina. ff. locati. l. in hac stipulatione. ff. de damno infecto quæ duo iura ad hoc allegat Imo. in consil. 7. col. 2. not. Soc. post Alexandri. in l. diuortio, in princip. col. 4. in 3. no. ff. solu. matr. Dec. in l. 1. col. 2. num. 67. ff. de offic. eius & in consil. 297. col. 2. circa med. Ias. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas, in octauo not. ff. de acq. poss. imò peior est bello timor ipse belli Seneca in tragediis quem refert Anchar. in consil. 88. Præmissa facti serie. col. 2. ¶ Quinto magis in terminis adduco text. in l. 3. §. hac actio. ff. de neg. gest. vbi in materia actionis negotiorum gestorum æquiparantur necessitas gerendi & suspitio necessitatis, & sic paria sunt gerat quod quis negotium alterius necessario vel quod suspicetur se teneri. modo dominus Sebastianus erat & est vasallus domini Marchionis videbat periculum incumbere, probabiliter dubitare poterat de duobus, primo ne iacturam faceret in perditione castri in quo ipso ius insolidum prætenderet. ¶ Secundo ne dominus obiceret inueniens tempus, cur non prospectum esse curasset incolumitati castri ipse proximior, aduersariis appropinquantibus; cum teneatur vasallus ex forma fidelitatis curare ut ne in damno fiat dominus, stante tanta suspitione & metu ob aduentum hostium apud omnes regie maiestatis subiectos ut eo nomine auctæ fuerint vigilie & custodiae in locis munitis. nam Sauiliani etiam cataphracti equites in vigiliis & excubiis assidui erant, & in ciuitate Montisgregalis equites leuis armaturæ qui foris agerent, intus custodias agere iussi sunt, & ciues ipsi ad custodiam virgebantur ut loquuntur testes. ¶ Nec extra metum Marchionatus ipse erat præ cæteris timens notorie. ¶ Sexto cesset doli præsumptio in domino Sebastiano, arguendo à fortiori hoc modo: † nam cessat doli præsumptio ratione coniunctionis sanguinis quod dolose quis agere quid noluerit aduersus coniunctum sanguine. l. si vxor. §. fina. vbi gloss. ff. de adulter. vbi non probans accusationem propositam aduersus coniunctum excusatur à calumnia ratione coniunctionis sanguinis, quia non est verisimile quod per calumniam coniunctum voluerit accusare. Ad idem text. in l. in senatusconsultum. §. eos. ff. ad turtuliam. quantum minus præsumi debet dolus contra principem in vasallo quod voluerit vasallus dolose aut improbe quid agere aduersus dominum potestatem habentem vlciscendi, cum fatuum sit latrare contra eos qui possunt mordere. Iason. in consil. 167. col. 5. ante med. libro 4. & tantominus præsumi debet talis dolus contra vasallum opulentissimum, qui non ignoraret iacturam maximam & corporis & æris si dominum offenderet. ¶ Septimo quod egit dominus Sebastianus, id fecit causa iuris sui conseruandi, non etiam ut domino noceret, ergo in dolo dici non potest. nam si quis ædificium vicini destruat orto incendio, ædificij sui defendendi causa, dolo caret, nec tenetur criminaliter neque ciuilitate ad satisfactionem damni. leg. 3. §. quod ait prætor. ff. de incen. rui. naufra. vbi glo. concord. allegat. ¶ Nonò † causa facti inspicitur debet non ipsum: ideo si quis rapiat ancillam alienam causa libidinis, non tenetur de furto, quia non surripuit causa furandi, sed ob causam veneris. leg. verum. 2. ff. de furtis. & hoc generale est in qualibet materia ut inspicitur debeat causa facti potiusquam ipsum factum. ca. fin. de transact.

c. cum delicti. el. 1. vbi gloss. in versic. ex causa, de accusa. c. in telligentia, de verbo. signif. ca. & si Christus. §. quædam, vbi gloss. in versic. ex causa. 2. de iureiuran. & dicit gloss. in l. legata inutiliter. ff. de adi. lege 'quod semper, spectandum est quare aliquid fiat. per text. in l. cum tale. §. fina. ff. de condit. & demonstra. & quod in pulchro casu scribit Calde. in consilio quarto in titu. de hære. vbi quod si infirmus petat hostiam non consecratam, non quia de fide male sentiat, sed ut dici possit eum sumpsisse corpus Christi reputans se indignum, corpus Christi assumere, licet peccet ita faciendo & petendo hostiam non consecratam, non tamen iudicatur hæreticus, quia causa petendi non fuit quod de fide male sentiret, sed quia indignum se crederet. modo in proposito nostro consideremus causam cur miserit dominus Sebastianus milites ad castrum Marsaliæ. an eos miserit in odium domini ut domino noceret, an vero ut ius suum imò & domini saluum faceret? itaque cum causa mittendi fuerit bona & laudabilis, effectus inde secutus non potest non bonus dici: semper enim effectus iudicatur & regulatur à sua causa. l. 3. de pectu. Ias. in l. diuortio, in principi. in primo no. ff. solu. matr. ideo dicitur qualis mater, talis filia. Ezechiel. capitu. 16. & psal. 44. Pro patribus tuis nati filij

8 ¶ Decimo dominus Sebastianus nihil occulte egit sed palam & publice declarando causam cur ita ageret per protestationes ex quo actu ita publice facto dolus argui non potest. l. si. ff. de rit. nuptia. l. non existimo. ff. de administra. tuto. l. non intelligitur. ff. de iure fisci. ¶ Undecimo nihil repente aut subdito & temerarie egit dominus Sebastianus sed prius anceps fuit quid ageret & consilium petiit à coniunctis & amicis, qui ita faciendum esse in consilio fuerunt. Quo consilio habito, non statim milites aut custodes delegauit sed prius omnibus voluit protestationem haberi coram officario Ciliarij super causa mittendi, quam ipsam. etiam protestationem repeti voluit in ipso loco Marsaliæ coram Claudio de Bona locum tenente licet ipse protestationem noluerit recipere his non contentus nuncium destinauit ad dominum, qui nuncius fuit frater Emanuel Iacomellus prior in conuentu fratrum minorum obseruatia Fossani. Ex quibus tot actibus multiplicatis, aperte tollitur omnis suspitio doli in ipso domino Sebastiano. argu. l. si mulier. C. ad velleia. & quod dicitur de confessione geminata in l. in contractibus. §. illo. C. de no. nu. pe. & in l. cū scimus, vbi Bar. Cod. de agricol. & cens. lib. 11. Etenim si animam habuisset dominum offendendi non utique tot protestationibus opus erat non nuncij transmissione ad dominum. ¶ Duodecimo dubitans & ignorans æquiparantur. l. manifestissimi. §. si autem nescius. C. de fur. ideo ita paritur dubitanti sicut ignorant. Bald. in l. leges sacratissimæ. C. de legibus. Ias. in l. si per errorem col. 2. in principi. ff. de iurisd. omnium iudic. & dicitur dubitans in bona fide Corne. in consil. 130. col. 2. libro quarto, & conditio in debiti ita competit dubitanti an solutum esset debitum vel non, sicut ignorant in debitum esse. l. final. C. de cond. indebi. Ias. in consil. 160. column. 3. in fin. lib. 4. modo per testes apparet quod dominus Sebastianus audito rumore & ipso perseverante de morte Marchionis & de aduētu pro caesaris appropinquant, in dubio erat quid ageret circa castrum Marsaliæ, iuxta illud comicum, Dum in dubio est animus, facile huc atque illuc impellitur. ob id consilium quærebat quid facto opus esset, Consilium autem redditum est ita agendi quomodo actum est. Quo dubio stante nescio videre in quo delinquerit, nam si æquiparantur dubitans & ignorans perinde est ac si talis custodia ad castrum Marsaliæ missa esset ipso domino Sebastiano ignorante Ignorantia autem sine dubio non punitur nec potest ignorantia fraus aut dolus imputari. l. ex maleficiis. §. longe minus. digest. de actionibus & obligationibus l. genero. ff. de infam. l. cum ancillis. C. de ince. nup. i. generali. C. de tabul. lib. 10. l. Iulianus. §. si tamen ignarus. ff. ad exhiben. capitulo penul. de cleri. excomm. ministras. capit. sacro de senten. excom. ¶ Decimotertio innocentia domini Sebastiani non obscure ostenditur. nam posito & non concessio castrum Marsaliæ insolidum ad eum non pertineret sed pro parte tantum, tamen ratione partis suæ conseruandæ potuit in tanto metu & discrimine castrum munire militibus & annona cum esset & sit res quæ pro parte explicari non potest, est enim defensionis factum indiuiduum. l. in executione. §. insolidum. ff. de verborum obligatione. sed in indiuidnis potest vnus sociorum insolidum agere. l. hæredes. §. an eo ff. familiaris eriscun. si vnus sociorum in indiuidui



diuiduis potest in solidum agere, quanto magis poterit in solidum rem defendere cum fauorabilior sit causa defensionis quam actionis. reg. fauorabiliores. ff. de regulis iuris. Itaque si licuit domino Sebastiano castrum commune in solidum custodire ab insidiis aduersariorum, in casu permissio fraus aut dolus considerari non potest. l. i. §. non fuit ff. de dolo. l. nemo damnum. ff. de regu. iuris. l. sancimus. C. de admin. tut. l. Gracchus. C. de adulter. nemini enim iniuriam facit qui vititur iure suo. l. iniuriarum. §. i. ff. de iniur. l. nullus videtur. ff. de reg. iur. l. i. C. de delator. libr. 10. ca. cum ecclesia vltima, de electio. cap. dilectus, vbi Card. de offic. deleg. Ideo in actu permissio simulatio contractus allegari non potest. Paul. de Castr. in consilio 388. Plus, in fin. libr. 1. 10 ¶ Decimoquarto ¶ potest vnus sociorum in solidum dispo- nere de re communi ad eum vsum ad quem est destinata. Ideo quando domus communis locari consuevit, potest vnus tantum sociorum totam domum locare. Bartol. in l. & hanc distinctio. §. cum fundum. ff. loca. Alexandr. in l. serui electione. §. Labeo. ff. de lega. 3. Dec. in consil. 282. sed natura castri existentis in partibus limitrophis de tempore sus- pecto est vt muniatur militibus & annona nec aliter solum fieri potest: itaque dominus Sebastianus in tali actu muni- tionis fines communionis non excessit, imò re communi v- sus est secundum eius naturam & vsum communem. ¶ De- cimoquinto cessat dolus in domino Sebastiano quia sta- tim atque curauit castrum muniri militibus & annona nuncium transmitti studuit ad ipsum dominum Marchio- nem vt veritas haberetur vitæ vel mortis, quod si inter vi- uos esset, mandaret eius Excellentia quid vellet circa factum ipsius castri quia ab eius mandato & iussu recedere non in- tendebat. ex qua ipsa re significando illico domino rem omnem vt acta esset, non potest doli suspitio non omnino cessare. Pro quo adduco in fortiori quod Bal. scribit in con- sil. 250. In quaestione, colum. 3. in fin. libr. 1. quod est repeti- tum in consil. 382. libr. 5. vbi quod dolus non præsumitur in receptante personam aut bona, quando recepta intra pau- cos dies illud propalauit: quid hic dicemus vbi dominus Sebastianus factum munitiois, castri Marsalia propalauit domino non intra paucos dies sed continuo & extemplo quo ad eum licet nuncius id est frater Emanuel aliquantu- lum distulerit, sed satis est quoad ipsum d. Sebastianum quod incotinenti dominum certiore fieri de omnib. cu- ram egerit, hic quæso respondeat qui domino Sebastiano crimen imponit, si dolus in eo fuisset an nuntium eiusmo- ad dominum delegandum curasset cum mandato memo- rato obediendi præceptis eius. ¶ Ex his enim quæ postea in- continentibus fiunt, declaratur qualis fuerit animus in præce- dentibus. l. si ventri, in fin. ff. de priu. credi. c. offic. de electio. libr. 6. ideo cum incontinenti missus fuerit nuncius ad do- minum, non obscure arguitur de bono animo ipsius domi- ni Sebastiani erga ipsum dominum quod eum nullo modo vellet offendere. ¶ Decimosexto cessat dolus in domino Se- bastiano quia cum primum intellexit voluntatem domini esse vt restitueretur castrum in manibus domini Ruffinetae commissarij Marchionalis, continuo nuncium delegauit ad milites castri pro eius relaxatione. Qui ipsi milites ca- strum restituere voluerunt, sed dominus commissarius si- ne alio mandato domini captiuos eos volebat, ideo quate- nus attinet ad ipsam d. Sebastianum, ipse citra omnem mo- ram restitutionem castri fieri mandauit obediendo præce- pto domini, & quod castrum postea & breui tempore resti- tutum est vbi militibus incolumis redditus permissus est à domino commissario. Ex quo ipso facto restitutionis sub- secuto & mandati d. Sebastiani ad milites domini Sebastiani circa moram, fides bona arguitur ipsius domini Sebastiani ab initio destinationis militum quod damno suo nocere in aliquo non intenderet ¶ talis enim præsumitur voluntas ¶ præcedens qualis colligitur ex facto quod sequitur l. sed & Julianus. §. proinde. ff. ad macedonia. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. l. post contractum, vbi Bartol. ff. de donatio. l. cum quis, ante fi. C. de natural. li. & mora omnis restitutio- nis imputanda est ipsi domino commissario qui citra man- datum domini militum captiuitatem desiderabat & cum milites accessissent in castrum de mandato domini Seba- stiani ius in castro notorie habentis, nulla erit ratio eos ca- ptiuandi. Bald. & Doctor. in l. in rem §. rignum. ff. de rei ven- dic. vbi quod laborans in re aliena de mandato alterius non tenetur. Quod procedit etiam si fiant protestationes cre- dendum non est nisi fiant ante actum ab initio. Alexandr. in

1. pupillo §. nunciationem. colum. 3. versic. tamen aduerte. ff. de ope. nou. nunc. Socin. in consil. 54. colum. fin. post med. libr. 4. & si istud procedit in operariis laborantibus in re a- liena quid hic dicemus in istis militibus custodientib. ca- strum quod sine dubio pro dimidia erat mandatoris, imò & in solidum vt supradictum est? ¶ Amplius dico cum do- minus commissarius nullam ostēderet commissionem aut potestatem captiuandi ipsos milites, non tenebantur ei cre- dere l. i. C. de mandat. princip. c. cum in iure, de offic. deleg. Imo licitum fuisset tali commissario fidem non facienti de potestate sua ad hoc, de facto resistere l. prohibitum, vbi Bart. ff. de iure fisci. libr. 10. l. defensionis facultas. C. eodem tit. Bart. in l. contra. C. de exact. & execut. libr. 12. & re vera excessit dominus commissarius in hoc fines mandati quia vbi frater Emanuel primo loco renunciauit Illu. Marchioni feriem & causam rei gestæ, illud solum mandauit Marchio vt castrum remissum esset, non etiam vt captiui custodes fierint, quam ipsum etiam captiuationem de iure mandare non potuisset, cum in eis delictum non caderet, sed excusa- rentur ob mandatum domini Sebastiani ius in castro noto- rie habentis vt supra dictum est. Potuit igitur & debuit do- minus Sebastianus non obedire d. Ruffinetae formam suæ potestatis excedenti, imò etiam superiori ipsi parendum non est quando officium suum egreditur & potestatem suam excedit. gl. in l. non videtur. §. qui iussu. ff. de reg. iuris. Innoc. in c. ad aures, de tempor. ordin. sequitur Dec. in consil. 72. colum. 2. post med. & colum. 4. ante fin. Rursus, si in do- mino Sebastiano mandante delictum non cadit per supra- dicta & alia infra dicenda, multo minus dici poterat deliquit se ipsi mandarij, quia ¶ cessat necessario delictum in ac- cessorio vbi principalis non deliquit. l. si mulier. §. i. ff. reru- amota. Bart. in consil. 199. Tudertinus, in princip. Bal. in con- sil. 497. De accessorio libr. 1. in consil. 410. In causa & qua- stione Antonij. colum. 2. libr. 2. in consil. 9. in fin. & in consil. 16. in fin. libro 3. Ideo cum dominus commissarius nullam ostenderet potestatem custodes captiuandi ad arbitrium, potuerunt & debuerunt ipsi custodes præcepto domini Ruffinetae non obedire. Contumacia enim aut in obedientia non dicitur coram eo de cuius iurisdictione non constat. l. non videtur. ff. de iud. l. eo tempore. ff. de pecul. l. contumacia. §. contumaces. ff. de re iud. Old. in consil. 301. Breues allega- tiones, in princ. Bellamera in cap. Roman. §. contrahentes, colum. 2. ante med. de foro competen. libr. 6. de quo latius scribo infra in responsionibus ad contraria & in responso- ne ad primum argumentum. ¶ Decimoseptimo cessat su- spitio doli quia vt primū vidit dominus Sebastianus quod dominus Ruffineta noluit acceptare remissionem castri sine captiuatione militum & custodum ad arbitrium, licet ad ipsum Ruffineta onus probandi voluntatem domini Marchionis talem fuisse circa captiuationem pertineret, cum (vt dixi) nemini credatur asserenti se habere potesta- tem à principe, nisi de ea per literas fidifaciat: tamen ipse dominus Sebastianus veritus vt ne domino, quoquomodo displiceret, ex integro ad eum nuncium delegauit, id est memoratum fratrem Emanuele Iacomelli vt intelligeret voluntatem domini circa ipsam captiuationem, quam ipsam voluntatem aliter dominus declarauit secundum testimo- nium ipsius Iacomelli quia solum intendebat quod milites interrogarentur, & deinde inermes dimissi fierent. In qua re duo considero, primum quod non solum imputandum est domino Ruffinetae non ostendendi de potestate sua, sed etiam quod eius petitio circa captiuationem aperte re- pugnat voluntati domini: & sic excedebat fines manda- ti. l. diligenter. ff. mandati. ¶ Secundum quod considero est, sincera & recta bonafides ipsius domini Sebastiani, qui sta- tim ad dominum misit ad explorandum eius intentionem licet ipsi d. Sebastiano satis esset quod dominus Ruffineta fidem non faceret de eius potestate, ob id dici potest in do- mino Sebastiano quod non fugiebat nec contumacem a- gebat ad Principem recurrendo. ca. cum olim, circa fin. de dolo & contum. c. dilecti, de appell. ¶ vbi quod appellare di- citur qui ad principem iter arripit: imo quod plus est ad principem iter arripere quam appellare. ¶ Decimooctauo dolus considerari non potest cessante commodum quando ex dolo commodum quis non consequitur: nam commo- dum & utilitas dicitur causa doli, ergo cessante causa doli & ipsum etiam dolum cessare necesse est. ita Feder. de Se- nis in consil. 125. Super eo quod quaeritur. circa fi. vbi quod sententia iudicis aut arbitratoris licet sit iniusta, non ta- men dicitur dolosa, ex quo utilitas sententiae ad iudicem



aut arbitratorem non pertinet. Alibi scribit Iason. in consil. 167. col. 2. post med. libr. 4. quod non est verisimile quem voluisse excitare seditionem ex qua commodum non percipiat. Alibi scribit Bald. in consil. 250. In quaestione, col. 3. libr. 1. quod est repetitum in consil. 382. libr. 5. quod dolus non praesumitur ex receptatione alicuius personae vel rei, quando ex tali receptatione commodum ad receptantem non peruenit. Alibi scribit Alexand. in consil. 127. colum. 3. lib. 4. quod nunquam praesumitur quis delinquere ex actu quem facit nisi quando delictum esset ei favorabile, per gl. sing. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iur. Alibi & fortius scribit. Imo. in con. 529. in fi. quod non praesumitur quis dolo fecisse quod non cedit ad sui commodum vel incommodum. Modo confideret qui in ratione naturali iudicium facit, si dicimus dominum Sebastianum munivisse castrum Marsaliae personis & victu in odium domini seu ut domino in aliquo noceret, quam utilitatem consequi ex tali facto aduersus dominum poterat, nunquid demens adeo putandus est quod crederet bellum cum domino se consequi posse habere & gerere? nunquid ad eum modum putaret se consequi posse ius alterius dimidia quam in castro ipso non frustra praetendit. ¶ Decimononò praesumptio sumitur ex his quae apparent, non ex his de quibus non constat. ideo possessio praesumitur subsecuta ex titulo de quo apparet, non ex titulo de quo non constat. l. quaedam mulier. ff. de rei vendicatio. l. 2. C. de acquirenda possessione. cum similibus & dicit Anch. in consil. 302. Materia de qua quaeritur colum. fin. post med. quod ea quae non apparent non praesumuntur, sed rebus sic se habentibus iudicandum est, per text. in l. lege. ff. de contrahen. empt. & in l. quod Seruius. ff. de cond. ob cau. modo in processu ex testibus apparet de odio capitali hominum Marsaliae contra ipsum d. Sebastianum, de quo odio loquuntur quartus, nonus, vndecimus, & decimus quintus testes ipsius dom. Sebastiani Rursus apparet de aduentu Illust. Procafaris, de fama vehementi mortis. Illust. Marchionis, ob id verisimiliter timere poterat. Sebastianus ab insidiis aduersariorum & etiam hominum Marsaliae qui dixerant se malle filios proprios comedere quam imperium ipsius domini Sebastiani sustinere. Itaque dicamus rem omnem gestam fuisse, ut est, ex causis apparentibus, non etiam ex alia causa de qua nullo modo appareat. ¶ Vigesimo cessat suspitio doli: nam dominus Sebastianus ante destinationem militum ad castrum Marsaliae multos interrogauit & ipsos viros fide dignos quid ipsis agendum videretur in casu tam subdito & improuiso ac discriminis pleno, qui ipsi interrogati suaserunt & consuluerunt castrum muniendum esse ad saluum ius habentis. Credidit consilio eiusmodi ipse dominus Sebastianus & rem egit ex eo consilio hominum non contempnenda fidei & autoritatis. quæso in quo deliquit dominus Sebastianus, an non excusatur si hominibus credidit fide dignis? ¶ iuxta gloss. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. vbi quod dictum notabilis viri excusatur. Imo amplius ex tali dicto viri notabilis, titulus sufficiens inducitur ad praescribendum si quis audierit ab aliquo viro notabili quod res quam possidebat, erat ipsius possidentis, & quod praedecessores sui eandem quoque rem possiderant. Ita Bart. & doct. in l. Celsus. ff. de vsuca. Bald. in l. indicia. C. de rei vendica. Abb. in consil. 102. col. 1. libr. 1. Ang. in l. 1. in princip. & ibi Iason. col. 3. ff. de eod. per quem factum erit. Alexand. in consil. 28. colum. 3. lib. 1. Cur. senior. in consil. 72. colum. 8. circa med. & in terminis consilij quod ex eo tollatur suspitio doli, no. Bald. & doct. in l. 2. C. de his quibus ut indig. vbi quod tutor non praesumitur dolo versatus quando aliquid egit ex consilio coniunctorum pupilli sequitur Iason. in l. 1. in fin. C. de transactio. Consuluit autem d. Sebastianus eos quos consulere potuit in casu tam repentino: ideo generaliter dicimus quod habens probabilem credulitatem aliquid faciendi, non dicitur esse in dolo. Decius in consil. 188. col. 3. ante med. Sed quis illud loqui audeat non habuisse dominum Sebastianum probabilem credulitatem ita agendi ex tot causis supra commemoratis? ¶ Vigesimo primò causa quaelibet etiam iniusta & bestialis à dolo excusat & à poena. l. igitur ff. de lib. caus. gloss. fin. in l. plagij criminis C. ad leg. fauam de plagiar. cum sim. ut per Alex. in consil. 75. [colum. 3. versic. & non est dubium. libr. 5. quid hic dicemus vbi tot causae concurrunt & ipsae iustissimae? Similiter causa colorata excusat à poena. gloss. in l. 3. §. in hac. ff. de tritica. Innoc. in c. penult. de rebus eccles. non alie. Socin. inter consil. Curtij senioris in consil. 20. colum. 21. circa med. Sed quæso, si causae quibus motus est dominus Seba-

stianus ad ita agendum colorata dici possunt. ¶ Vigesimo secundò dici non potest taliter deliquisse qui aliquo modo à poena potest excusari Bald. in l. vt vim, in 7. q. ff. de iusti. & iure. Bald. & Sal. in l. Gracchus, per illum text. C. de adulter. Collegium doct. Florentinorum inter consil. Curtij senioris in consil. 21. colum. 6. circa med. sed dicat mihi contrarium contendens si dominus Sebastianus aliquo modo à poena excusari possit? & pondero quod Soci. & Collegium Florentinum consuluerunt in casu atrocissimo ad excusandum occisores vnus Cardinalis Legati, super quo facto etiam consuluit Hieronymus Tortus post consil. Anto. de Butr. ¶ Vidimus casus duos supra 26. ex quibus à dolo excusatur d. Sebastianus. Infertur quod cessante dolo, de poena aliqua tractari non oportet. Bart. in l. 1. §. non autem. ff. si quis test. libr. esse iuss. fuerit. Alexand. in consil. 177. colum. 2. versic. & per hoc patet. libr. 5. Cornel. in consil. 205. col. 2. libr. 2. Dec. in c. cognoscentes, colum. 5. versic. & ad superius dicta, de constitutio. Ideo statutum poenale non habet locum cessante dolo licet loquatur statutum simpliciter. Bald. in l. fin. per gloss. ibi. ff. quod quisque iuris. Deci. in consil. 83. col. 2. post med. versic. 3. respondetur. vbi Deci. quod statutum puniens damnum dantem aliqua magna poena, intelligitur accedente dolo, quia non est verisimile quod statuentes voluerint quem puniri magna poena sine dolo. ¶ Sed enim ad maiorem & splendorem demonstrationem innocentiae ipsius domini Sebastiani, non contentus ero doli suspensiones amouisse, sed & culpae quoque omnis praesumptiones tollemus. ¶ Primò igitur cessat culpa in domino Sebastiano, quia culpa in dubio non praesumitur, sed probanda est. l. exceptione & ibi Bart. ff. de fideius. gloss. & doct. in l. si quis ex argentariis. §. fin. ff. de edend. gloss. Bart. & doct. in l. secundum creditor. C. de pign. actio. Ideo ut culpa cesset, praesumitur quis fecisse in rebus alienis quod in suis solitus est facere Ang. in l. sed si damnum. §. 1. per illum text. ff. de pecul. Similiter praesumitur quilibet fecisse quod alias verisimiliter faceret, ne alias culpa praesumatur. Bart. in l. si cum venderet. §. fin. ff. de pign. actio. Neapoli. decis. 13. col. 24. ¶ Secundò, posito & non concesso, quod Illu. Marchio partem habeat in castro Marsaliae respectu utilis domini culpa tamen domino Sebastiano imputari non potest si id egit respectu partis ipsius Marchionis quod fecit pro parte ipsius domini Sebastiani. l. haeredes. §. non tantum. ff. famil. erc. l. socius socio. ff. pro socio. l. si constante. §. si maritus. ff. solut. mat. ¶ Tertiò culpa imputari non potest si quis id non fecerit quod facere non potuit. l. cum quidam. §. si pupillo. ff. de vsuris. c. quia diuersitatem, de concess. praeb. cap. 1. §. solet autem, vbi gloss. in versic. potuerit, de restit. spol. libr. 6. Oldr. in consil. 242. Tota praesens, col. 3. modo imputatur domino Sebastiano quod milites & custodes destinauerit ad Castrum Marsaliae in quo dominus ius haberet, sed dico quod cum dominus Sebastianus etiam ius haberet, & quidem fortius quoad utile dominium potuit milites delegare pro conseruatione iuris sui, quia ut supra dictum est in 13. fundamento circa dolum, potest socius & debet rem communem tueri & defendere, quae defensio pro parte explicari non potest cum sit factum indiuiduum d. l. in executione. §. in solidum ff. de verbo. oblig. itaque cum non posset dominus Sebastianus partem suam defendere, quin defenderet & partem socij & partem suam indefensam relinquere non teneretur, culpa ei imputari non potest quod abstinere debuerit à parte socij & quod tangere non deberet, cum talis abstinencia esset impossibilis. ¶ Et si dicatur, non obiicitur domino Sebastiano quod custodiam posuerit in castro sed quod castrum domino commissario statim restitutum non fuerit. Respondetur infra in responsione ad contraria & iam supra responsum est in 17. fundamento facto ad purgationem doli. ¶ Quartò cessat culpa in domino Sebastiano, nam cum credi non debeat dicenti se commissarium principis & potestatem habere aliquid faciendi nisi per literas doceat ut supra dictum est in 16. fundamento ad exclusionem doli illud quaerendum erat an voluntas domini esset ut restitueretur castrum militibus captiuis, quod ipsum d. Sebastianus aut agens pro eo aliter scire voluit quam per assertionem ipsius domini Ruffinetae. ¶ Quaerendo igitur veritatem ab ipso fonte & domino nuncium ad eum mittendo, fecit dominus Sebastianus quod debebat cum aliter credere non teneretur, ¶ sed facienti quod debet culpa ascribi non potest. l. vtique. §. culpa. ff. de rei vendica. Roma. in consilio 395. Ut res clarior. columna secunda. Similiter non potest obiici culpa domino Sebastiano si non credidit verbo domino



mino Ruffinetæ cui credere non tenebatur. Curt. in consil. 11. colum. fin. versicul. cum igitur nondum. ¶ Quinto cessat culpa quia dominus Sebastianus fecit quicquid potuit ne videretur iura domini in aliquo lædere. nam primo audiens aduentum Illust. Procaſaris & eo nomine custodias augeri in locis præſidiorum, simul & rumore intelligens de morte domini consilium à multis petiit quid esset acturus, binas testimoniales rogauit protestationis suæ quod iura domini violare non intenderet, licet Claudius de Bona secundas recipere noluerit, ut potè odiosus & inuisus ipsi domino Sebastiano. deinde ad dominum bis nuncium delegauit virū religiosum & ipse domino notū gratum & familiarem ut domini voluntatem cognitam haberet cum domino Ruffinetæ credere non teneretur. In tanta igitur diligentia faciendo quicquid fieri posset in simili casu, nō potest non culpa cessare. reg. imputari, libr. 6. Bald. in consil. 348. Viso themate prædicto, in princip. libr. 5. satis est enim si homo facit quod in eo est. cap. breui, de iureiur. c. faciat homo. 2. 2. q. 2. & si generaliter credi non debet dicenti se principis commissarium, nisi scriptis id doceat, quid hic dicemus stāte fama tam longa & vehementi de morte ipsius domini. quo casu multo probabilius dubitari poterat de non potestate ipsius domini Ruffinetæ, & de aliqua interceptione ipsius domini Sebastiani? ¶ Sexto cessat culpa, nam custodia & munitio caſtri in tanto dubio & discrimine etiam ob solum aduentum Procaſaris maxime odio addito subditorum Marsaliæ contra ipsum d. Sebastianum, res erat plusquam licita & permissa tendens ad conseruationem rei.

17 Plane & culpa quælibet etiam leuissima abesse præsumitur ab his, qui operam dant rei licitæ, nisi contrarium probeatur. c. dilectus. c. ex literis, & c. tua nos, de homicidio. quæ iura ad hoc citat Bald. in consil. 222. Visis prædictis actis, libr. 5. ¶ Septimo culpa cessat nam ut dixi imputari non potest domino Sebastiano custodia & munitio caſtri tanquam euidenter licita nec sine causa facta, tantum imputatur quod castrum statim remissum non sit etiam quod remissio retardata nō esset facto & culpa domini Ruffinetæ militum captiuationem sine mandato desiderantis prout ita reuera tardata est, tamen cum breui post remissum fuerit, culpa imputari non potest ex quo si paulo ante remissum esset, illa tamen remissio nihilo magis pro futura fuisset atque illa subsecuta. l. quoties. §. nequaquam versicul. ergo & hoc superius, vbi gloss. in versicul. nihil. ff. de admin. tuto. quem text. ad hoc in simili citat Aret. in consil. 149. Visis diligenter, col. 4. in fin. versicul. non obstant allegata in contrarium. ¶ Octauo cessat culpa, quia illa dilatio restituendi non fuit habita in odium domini, sed ob causam indemnitis ipsorum militum captiuitatem certe non merentium, & donec certior dominus factus esset de facto captiuitatis desideratæ: sed qui aliquid non facit pro damno euitando in culpa non dicitur, ideo pro vitandis damnis possumus excommunicatos non vitare. Abb. in consil. 60. ante fin. libr. 2. per tex. in c. si vere de sentent. excom. & dicit Abb. quod Innoc. ibi hoc sentit in princip. ¶ Nono culpa non præsumitur nec præsumi potest contra d. Sebastianum, nam (ut dixi.) verbo domini Ruffinetæ captiuitatem militum desiderantis credendum non erat sine libris domini, ergo aliter docendum erat de mandato & voluntate domini per scripturam & literas domini: itaque antequam appareret de declaratione voluntatis domini culpa imputari non potest domino Sebastiano talem declarationem expectanti Paul. de Caſtr. in consil. 326. De primo quæſito, libr. 1. vbi si testator mandat hæredi ut construat capellam in loco declarando per executores, non potest hæredi non construendi culpa imputari antequam executores locum declarent. ¶ Decimo in tanto dubio & discrimine poterat dominus Sebastianus probabiliter credere quod Illust. Marchio si viueret, caſtri custodiam & munitioem verisimiliter esset permissurus tanquam illud fieret ad communem vtilitatem, ergo delictum aliquod in domino Sebastiano considerari nō potest, nam in delictis voluntas & propositum considerantur. Ideo si quis vtatur re aliena credens dominum id permissurum, furtum non committit. §. placuit instit. de oblig. quæ ex delicto nascunt. Quid hic dicemus in re non omnino aliena sed communi, in qua ipsa maiorem non paulo potestatem habet socius quam extraneus omnino. ¶ Undecimo culpa non imputatur quando ex illa damnum non contigit. l. si vehenda. §. 1. versicul. Paul. ff. ad legem rho. de iactu. l. & in totum. ff. de impend. in reb. do. l. si alius. §. est & alia. ff. quod vi aut clam. l. is qui. ff. de actio. & oblig. Bartol. in l. si vt certo. §.

nunc videndum. ff. commoda. Sed quod damnum sustinuit dominus ex tali munitione & custodia caſtri, quod ipsum voluntate eius comperta continuo remissum sit? ¶ Duodecimo vbi alias culpa considerari posset, illa tamen cessat propter qualitatem personæ ipsius domini Sebastiani viri notorie probatissimi. Alexandr. in consil. 50. in fin. libr. 1. vbi quod culpa quæ alias præsumitur contra aliquem cessat si probetur de diligentia & vigilantia eius quod solitus esset diligentiam adhibere, arg. l. argentum. ff. commodati. & l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re. milit. ¶ Decimotertio non debet quis petere id, cuius contrarium postulatur non esset l. rata. C. de rescin. vend. l. pen. C. de solutio. Sed finge castrum Marsaliæ interceptum in aduētu Procaſaris, quid tunc dicturus erat Marchio d. Sebastiano. Tu vasalle proximo caſtro Marsaliæ rumore accepto de aduentu Procaſaris, an non illud curare debebas ut munitum castrum fieret annona & custodibus? quod ipsum cum factum non sit, feudo priuandus es, quia vasallus negligens rem feudalem aut illam deteriorans feudum amittit Calde. in consil. 6. in tit. de feudis. Itaque re ita acta ad caſtri incolumitatem, non culpandus videtur dominus Sebastianus, sed diligentia eius & bonafides potius commendanda. Et quod ab eo factum est, illud ipsum ex lege fidelitatis permissum, immo iussum videtur in illis verbis quæ ad damni vitacionē pertinent. ¶ Decimoquarto egit dominus Sebastianus quod notorie solutum est fieri, quia in periculis & dubiis consueuerunt muniri castra victu & armatis, sed culpa imputari non potest facienti quod solutum est fieri. l. 3. ff. ad macedonia. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de edil. edict. l. 1. C. de pigno. actio. Ideo culpa nō imputatur custodi animalium dimittendi, equum in pascuis, quem lupo comedit, quando ita erat consuetudo dimittendi, glo. in l. si negotia, in versicul. fit solidus. ff. de nego. gest. Petr. & Cyn. in l. 3. C. de episc. audien. Et similia infinita ad hoc possem cumulare, sed non expedit. ¶ Decimoquinto vltima derogant prioribus l. pacta nouissima. C. de pactis & posteriores præsumptiones derogant prioribus. Calca. in consil. 100. colum. penul. in si. modo vbi pars peius & crudelius interpretando, mali aliquid suspicari aut præsumere vellet contra dominum Sebastianum, talis tamen suspitio omnino tollitur ex facto posteriori subsecuto, quia intellecta voluntate domini restitutum fuit castrum. In qua ipsa re nihil aliud dicam nisi quod exitus acta probat. in prima constitutione eorum. in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. l. non intelligitur. §. quando autem. ff. de iure fisci. l. rem non nouam. §. final. C. de iudic. l. iure nostro. §. fin. ibi euentus iudicatæ rei declarabit. ff. de testamen. tute. l. qui res. l. secunda & tertia. respon. ff. de solutio. l. quædam. ff. de reb. dub. Exitus autem fuit obedientiæ & remissionis caſtri ad mandatum domini, Itaque quis illud cogitare aut loqui audeat malum fuisse intentionem domini Sebastiani contra dominum? Sed enim declaranda videtur voluntas domini Sebastiani ab euentu remissionis subsecuto non etiam ab aliis suspitionibus ab homine excogitatis. ¶ Decimosexto ex testibus tam fisci quam ipsius domini Sebastiani probatur clarissime, quod tenebatur castrum communi nomine marchionalis excellentiæ & ipsius domini Sebastiani & ita protestatus fuit ipse dominus Sebastianus coram officario Ciliarij & claudio de bona, licet de bona opus illud bonum operari noluerit, protestationem admittere recusando. Itaque stantibus talibus protestationibus quas ipsas milites etiam interrogati cuius nomine in caſtro essent approbauerunt, res videtur clara quod iuribus domini non intenderet dominus Sebastianus in aliquo derogare, nam protestatio etiam vnica animum declarat protestantis, quia vbi actus dupliciter potest intelligi, eo modo intelligitur, qui declaratur per protestationem. l. Nefennius. ff. de neg. gest. capit. cum in, de constitu. vbi Inno. & doc. Ita Bald. in consil. 405. Protestatio, libro 5. quid hic dicemus in protestationibus repetitis ex qua repetitione animus protestantis enixius declaratur? capit. & si Christus. de iureiurand. gloss. fin. in cap. si quis iuratus. 2. quæſtio. 3. & ostendit reiteratio actus mentis perseuerantiam. Oldr. in consil. 253. Factum tale est domina. 5. in fin. & significant verba geminata præcisam intentionem disponentis. Bald. in c. eam te. col. 2. de rescriptis & pondero quod procedunt præmissa etiam in ciuilibus, in quibus actus dupliciter intellectus non sonat in prohibitum aut delictum ut intelligatur secundum formam protestationis. ¶ Quid hic dicemus vbi aliter intelligendo caderet actus in delictum, quo casu etiam cessante protestatione,



ne, intelligi debet actus eo modo per quem delictum eu-  
tatur. l. marito. ff. pro socio. litem apud Labeonem. §. si com-  
munem. ff. de iniur. §. si quis seruum. ff. de seruo corrupt. l.  
semper in dubiis benigniora. ff. de reg. iur. l. quoties. §. qui  
dolum. ff. de probatio. l. Titium. & Mauium. §. perfectus. ff.  
de administ. tuto. gloss. in c. obfit. 1. q. 3. late Bartol. & Doct.  
in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de oper. not. nun. in qua i-  
psa re similia id genus infinita possem cumulare. Disputa-  
re igitur quo animo dominus Sebastianus castrum com-  
munitum esse curauerit armatis, & annona, nihil aliud vi-  
detur quam lucis aut solis splendorem in dubium reuoca-  
re. Etenim protestationes dom. Sebastiani & responsiones  
militum cuius nomine teneret rem ipsam clarissimā prae-  
stant. Itaque cessare oportet praesumptiones & coniecturas  
in re clara l. continuus. §. cum ita. ff. de verbor. oblig. cum si-  
mil. & hic militat fundamentum supra factum ad exclusio-  
nem doli, in 19. fundamento praesumptiones habendas &  
colligendas esse ex his quae apparent non etiam ex his de  
quibus non constat. Accipiamus igitur praesumptiones ex  
protestationibus apparentibus non ab aliis coniecturis ini-  
quis & crudelioribus. ¶ Decimo septimo dico quod do-  
minus Sebastianus fuit in bonafide, nam causatur bonafi-  
des etiam ex ignorantia, puta ex errore iuris, ideo errans in  
iure lucratur fructus. l. sed & si lege. vbi Bartol. ff. de petit.  
hæred. gloss. & do. in cap. si diligenti, de praescriptio. Socin.  
in consil. 33. col. 3. circa medium. libr. 4. & tamen ignoran-  
tia iuris dicitur causa iniusta, quia iura nemini licet ignora-  
re. l. leges sacratissimae. Cod. de legibus. ob id error iuris nō  
sufficit ad praescribendum. l. nunquam. ff. de vsucap. quod  
tamen qualiter procedat, latius, alibi scribo. sed hic exami-  
nare non expedit. Si ignorantia iuris causat bonam fidem  
quoad lucrū fructuū, quid hic dicemus vbi igitur de dam-  
no vitādo cuius damni causa fauorabilior est quam lucrū?  
Proculus. ff. de damno infec. l. si is cui. §. fin. ff. de furtis. l. iu-  
ris ignorantia. & l. regula, in princip. ff. de iuris & facti ignor.  
l. fin. Cod. de codicil. l. fin. §. licentiam. C. de iure deliberan.  
& quod inducatur bonafides ex errore iniusto, voluit Paul.  
de Castr. in consilio 98. Visis quibusdam actis, in fin. libro  
primo, fortius voluit Bald. in l. secunda in fin. per gloss. ibi.  
Cod. vbi cau. status quod bonafides potest causari non so-  
lum ex iustis rationibus sed etiam iniustis & temerariis,  
quod reputat tenendum menti sequitur Alexandr. in con-  
silio 127. columna tertia libro quarto. Iason. in l. si quis id  
quod columna 9. in octauo no. ff. de iurisd. omni. iud. Curtius  
iunior in consilio 28. columna tertia, post medium. Quid  
hic dicemus vbi causata est bonafides domini Sebastiani  
ex causis rationibus tam iustis tanquam probabilibus peri-  
culo & timore perdendi castrum incumbente ob aduentum  
Caesaris, ob odium hominum Marsaliae qui ipsi non inuiti  
adducti essent Domino Sebastiano damnum ut facerent  
maxime constante & perseverante fama de morte Mar-  
chionis? ¶ Decimo octauo, posito, & non concesso, confi-  
derari posset error aliquis in domino Sebastiano, tamen  
quoties agitur de vitanda poena sufficit error quicumque.  
Oldr. in consil. 291. Hæ sunt rationes, in fin. per text. in l. 1. in  
fin. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. & alia iura de quibus per  
eum ibi. ¶ Decimo nono ex praemissis apparet nihil actum  
fuisse per dominum Sebastianum in malefide, sed cum fide  
bona & simpliciter, sed quod non malefide fit, poenam non  
meretur. l. si seruum. §. non dixit, in versic. amouere. ff. de ac-  
quir. hæred. vbi gloss. l. quamuis. ff. de cond. & demonst. Bald.  
in consil. 229. Proponitur in facto, ad fin. libr. 5. Paul. de Cast.  
in consilio 205. In causa quae vertitur coram locum tenen-  
te, colum. fin. libro 2. ¶ Vigesimo posito, & non concesso  
dominus Sebastianus fuisset in aliqua culpa tamen pro ea  
teneri non debet erga Marchionem quia talis culpa non  
fuisset ordinata contra eum cum in eius odium nihil actum  
fit, sed ordinata erat res contra aduersarios adueniente Ce-  
sare, & ne subditi Marsaliae eius inimici capitales audito ru-  
more aliquid contra eum molirentur, sed non punitur cul-  
pa circa id ad quod ordinata non est. l. is qui. ff. de action. &  
obligat. l. non omne. ff. de statulib. cap. quia diuersitatem, de  
concess. præbe. Bartol. in l. 2. §. fin. ff. si quis cautio. & in l. si ut  
certo. §. sed interdum. ff. commoda. Idem in dolo, non enim  
potest quis de dolo agere quando commissus est dolus co-  
tra alium. l. filius emancipatus. §. fin. ff. de falsis. sed contra  
Marchionem aut in eius odium nihil per dolum aut cul-  
pam actum est, nec causa aliqua verisimilis imaginari po-  
test cur contra ipsum Marchionem voluerit d. Sebastianus  
quicquam attentare, ergo &c. ¶ Vigesimo primo iste casus

videtur decidi per text. in l. merito. ff. pro socio. iuncta. doct.  
Bartol. in l. si socius. ff. de furtis. vbi quod in re communi nō  
praesumitur delictum nisi sit factum ex quo auferatur socio  
commoditas partis suae, sed ex ista munitione castrum non  
fuit subtracta Marchioni socio commoditas partis suae si  
qua comperat in vtili dominio: imò illa expresse reservata  
per reiteratas protestationes & militū declarationes, dum  
responderent ad interrogatoria domini Ruffinetae cuius  
nomine possiderent aut custodirent castrum. Deinde com-  
moditas castrum audita voluntate domini arbitrio eius re-  
missa est. ¶ Ex praemissis infertur quod etiam in culpa non  
fuit dominus Sebastianus. Culpa igitur cessante cessare de-  
bet poena quae pro culpa imponitur. l. inde Neratius. §. fin.  
cum l. seq. ff. ad legem aquil. l. aliud. ff. de verb. signif. l. sanc-  
imus. C. de poenis. Ex abundanti tamen praemissa scripta vi-  
dentur circa culpam, quia pro culpa poena non imponitur  
sed dolus requiritur, culpa enim videtur punibilis in leui-  
bus vbi ageretur de modica poena pro damno dato per scri-  
pta supra in fundamentis factis ad exclusionem doli. ¶ Ex  
praemissis causa domini Sebastiani & eius innocentia cla-  
rissime facta videtur & ad argumenta contraria satis ex  
praemissis responsum videtur. Plane ad clariorem demon-  
strationem respondebimus in specie ad singula. Itaq; non  
obstat primum argumentum quod dominus Sebastianus  
videtur fuisse contumax in non restituendo castrum do-  
mino, & ob id quod incidisse videtur in crimen laesae maie-  
statis. quia respondeo quod imò non videtur fuisse contu-  
max. ¶ Primo, quia contumax nō dicitur qui non paret iu-  
dici de cuius iurisdictione nō apparet ut supra dixi in fin. 16.  
fundamenti facti ad exclusionem doli, nam ut dictum est,  
assertioni domini Ruffinetae credere non tenebatur domi-  
nus Sebastianus aut agens pro eo quod potestatem a Mar-  
chione obtineret milites captiuandi ad arbitrium nisi de  
tali potestate in scriptis constaret ob id non egit contuma-  
cem qui de tali potestate domini Ruffinetae & domini vo-  
luntate scire voluit nō enim contumax dicitur qui obedire  
non tenetur. Innoc. in c. praeerea, de dilatio. no. l. ex quacun-  
que. ff. si quis in ius voca. non ierit. tradit. Baldus in consilio  
245. Visis dictis statutis, in fin. libro quinto. Paul. de Castr. in  
consilio 317. Viso & examinato puncto. colum. tertia versic.  
tertia causa libro primo. Alibi scribit Baldus in consil. 449.  
Ius naturale. columna secunda circa finem libro secundo.  
quod non contemnit disciplinam qui non tenetur obedi-  
re. ¶ Secundo respondeo quod non solum non constabat  
de tali potestate domini Ruffinetae, imò ex post castrum iam  
remisso constituit de contrario quod intentio Marchionis  
non erat ut milites in captiuitatem venirent, sed solum in-  
terrogarentur & deinde inermes abirent, ergo quod ge-  
stum fuit per dominum Ruffinetae sine mandato aut  
contra eius formam nullam fuit. l. diligenter. ff. mandati. sed  
in actu nullo contumacia considerari non potest. text. est in  
terminis in l. si filius. 2. ff. de interro. actio. vbi quod contu-  
macia considerari non potest in filio agente cum patre,  
cum iudicium inter patrem & filium non teneat. & ibi not.  
Bartol. tradit etiam Roman. in consilio 224. Ista captura. co-  
lumna 2. versicul. ceterum & posito. Addo Feder. de Senis  
in consil. 227. Casus talis est quidam vere vbi si monachus  
agat contra debitorem suum obligatum ante ingressum &  
obteneat sententiam tanquam contra contumacem, sen-  
tentia sit nulla, quia iudicium est nullum, cum monachus  
in iudicio esse non possit sine licentia abbatis, sed in iudi-  
cio nullo contumacia considerari non potest. ¶ Tercio re-  
spondeo quod omnis culpa & dilatio in remissione castrum  
imputanda est domino Ruffinetae praecipienti sine manda-  
to aut formam illius excedenti. d. l. diligenter. ff. manda. c.  
cum dilecta, de rescrip. cum simili. ¶ Quarto respondeo po-  
sito & non concesso, dominus Ruffinetae mandatum habuisset  
ita agendi & de eo fidem fecisset, adhuc excusandus  
videretur omnino dominus Sebastianus quia non recusa-  
uit parere mandatis ipsius domini Ruffinetae, sed voluit res-  
cribere ad dominum & prius intelligere an eius voluntas  
talis omnino esset qualem dicebat. d. Ruffineta, quod intelle-  
cto presto erat & castrum & milites ad arbitrium domini  
remittere. Itaque contumax dici non potest. d. Sebastianus  
qui prius voluit ad fontem & dominum recurrere, quia ut  
dictum est supra in 7. fundamento circa exclusionem do-  
li, non dicitur fugere qui vadit ad dominum. Rursus cum  
dubitaret dominus Sebastianus probabiliter an talis es-  
set voluntas domini, seu an dominus, bene & ad ple-  
num esset, in formatus de fide eius, bona circa mu-  
nitionem



ditionem castri, & eo nomine ab ore ipsius domini voluntatem eius vellet intelligere, contumax dici non poterat antequam de ore eius veritas haberetur. nam quando scriptum superioris prima facit deuiat ab honestate & iusticia, non tenetur officialis aut subditus immediate parere, sed supersedere potest & ad superiorem rescribere. l. si vendicari. C. de pœnis. vbi Ange. dicit non esset parendum rescripto principis quando duriores pœnam continet quam delictum videatur postulare, sed debet 30. diebus supersedere, quæ lex edita est à Theodosio imperatore ad instantiam diui Ambrosij vt patet in cap. cum apud Tessaloniam. 11. q. 3. quem text. dicit pinguendum auro Mar. Laud. in tracta. de princip. in rub. de Consiliari. Principum in 6. c. Illum etiam tex. dici solemnem Iason. in l. debitoribus. col. 3. in fin. versiculo secundo quando Princeps. ff. de re iudic. Illum etiam tex. dicit aureum & sing. Iason. in repe. l. 1. col. 3. in fin. in 2. no. C. de sum. Trin. & fide. ca. Ideo gloss. in §. deinde comperens in vers. nuncios in auth. de mand. prin. arguit prælatos qui non audent reclamare contra literas Papæ & pulchra similia ad hoc congerunt Moder. in c. si quando, de rescrip. Sed istud præceptum domini Rufinetæ volentis milites captiuos ad arbitrium venire erat iniustum & inhonestum, nam milites venerant missi à domino Sebastiano ad bonum finem seruandi castrum ab aduersariis constante timore & periculo probabili, venerant ad castrum in quo dominus Sebastianus notorie ius haberet pro dimidia, imò & in quo insolidum ius prætenderet & prætendebat, in nullo igitur milites peccauerunt per dicta supra in 16. fundamento circa doli purgationem & exclusionem. Itaque obsecro in quo peccauit dominus Sebastianus si secundam iussionem principis voluit expectare vbi de prima verè & legitime apparuisset, de qua ipsa tamen prima iussione nunquam legitime apparuit nisi per assertionem d. Ruffinetæ cui credendum non erat sine literis vt supra sapius dictum est. Etenim si exceptio secundæ iussionis à lege permittitur quando prima iussio videtur contra ius aut honestatem, non debet quis puniri expectando secundam iussionem, quia quod fit lege permittente, pœnam non meretur. l. Gracchus. C. de adulte. alias deciperetur qui sub autoritate legis, contra l. fina. C. de his qui

20 veniam æta. impetra. ¶ Quinto respondeo quod contumax in non faciendo punitur quando fuit probabilis causa aut impedimentum ita non faciendi. Bald. in consil. 315. Statuto cauetur quod certus ordo. in fin. lib. 2. vbi quod contumax in non respondendo non habetur pro confesso quando fuit probabilis causa vel impedimentum non respondendi. Sed in domino Sebastiano fuit causa multiplex pliusquam probabilis statim non remittendi castrum cum militibus captiuis ad arbitrium d. Ruffinetæ per supra sapius dicta, ergo &c. ¶ Sexto & magis in terminis pro responsione adduco Oldrad. in consilio 270. In quaestione proposita in secundo dubio vbi quod non restituens castrum principi contumax non dicitur quando iuste ignorabat an esset restituendum vel non, quia successisset in locum alterius & ibidem quod contumax non dicitur qui iuste maluit litigare, modo d. Sebastianus iuste prætendebat milites in captiuitatem dandos non esse, &c. stringo fortius dictum Oldrad. quia in casu isto castrum Marfaliæ notorie erat & est ipsius domini Sebastiani pro dimidia, quod non erat in casu Oldra. ¶ Septimo respondeo quod à contumacia excusat metus etiam levis non cadens in constantem virum Bald. in l. ea quæ. col. 3. vers. quæro nunquid quælibet occasio. C. quomo. & quan. iudi. Sed hic metus comminatus captiuitatis militum non levis erat, imò maximus in virum cadens etiam constantissimum quod asserens se principis commissariū tā atrociter commineretur militibus & eos ipsos captiuos ad arbitrium desideret. ¶ Octauo respondeo ipsos captiuos ad arbitrium contumacia considerari posset, posito, & non concesso, talis contumacia domino Ruffinetæ etiam & non concesso, talis contumacia domino Ruffinetæ & facto eius ascribi non posset, prout ascribi eam oportet captiuitatem desiderando sine mandato domini aut contra eius formam, adhuc talis contumacia domino Sebastiano ascribi non posset, sed ipsis militibus nolentibus captiuitatem adduci & ob causam captiuitatis castri remissionem recusantibus, ob id coactus fuit d. Sebastianus querere militum incolumitatem quo ad castrum destinasset rescribendo ad dominum itaque ex facto militum, recusantium pœnam ipse. do. Sebastia. pati non debet. l. sancimus. C. de pœnis. nec grauari quis debet ex facto alterius. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. test. ¶ Nec obstat talis re-

cusatio, prouenerit ex facto & culpa ipsius d. Sebastia. qui milites illuc misit, nā respōdeo, quod talis culpa si culpa dici posset prout non est nō fuit ordinata ad illud factum recusationis cum missi fuerint milites ad bonum finem & ad communem vtilitatem Marchionis & ipsius domini Sebastiani ad obuiandum periculis incumbentibus non in odium aliquod ipsius principis, ob id puniri non potest culpa in eo quod ordinata non fuit vt supra dictum est in 20. fundamento facto ad exclusionem culpæ. ¶ Nonò, posito, & non concesso contumacia considerari posset in domino Sebastiano ad illa tamen excusaretur ex causa supra commemoratis, quod nihil putaret neque putet se deliquisse muniendo castrum contra aduersarios in quo ipso castrum ius haberet & habeat ob id quod premio milites digni essent potiusquam captiuitate, quæ causæ videntur iustæ & probabiles. Cum tamen à contumacia excuset causa quælibet etiam iniusta. gloss. in l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & in l. ex consensu. §. fina. ff. de appella. Roma. in d. consilio 224. Ista captura, columna secunda ante med. vers. ficu. & si dicatur, duplex hic videtur contumacia. Prima, quia statim atque d. Ruffineta fuit in loco Marfaliæ & percepit castri remissionem, illud restitutum non est. Secunda quando noluit restituere cum militibus captiuis: sed à principio non petebatur militum captiuitas. ¶ Respōdeo quod milites missi erant cum mandato ne cui restituerent castrum iniussu ipsius domini Sebastiani verentis vt ne impostura aliqua fierent adueniente milite aduersario & fortè curatibus subditis eidem domino Sebastiano iniussis, ob id scire volebat dominus Sebastianus quomodo res haberet an Marchio viueret ad quem propterea nuncium delegauit, licet nuncius iter distulerit credens rem compositam. Ideo d. Sebastianus veritate comperta statim literas & nuncium misit ad causam remissionis castri. ob id contumacia aliqua dici non potest per dicta supra circa hanc ipsam contumaciæ causam. Etenim sunt omnino contraria, quod voluerit castrum remittere, & quod miserit ad marchionem vt sciretur de vita eius, quo superstitie à mandatis eius minime discederet. ¶ Non obstat secundum argumentum quod dominus Sebastianus contrauenerit iuramento fidelitatis quia retorqueo fundamentum quod imò rem egit ex fide litate promissa, castrum muniendo ad communem vtilitatem vt & domini & ipsius muniensis socij in castro damnum & incumens periculum vitaretur. nam ¶ prohibitus

21 damnum dare, tenetur curare ne damnum detur. l. in lege. ff. locati. vbi conductor qui ex pacto prohibetur syluam cedere, tenetur etiam custodire vt ne alius eam cedat. similiter promittens dolum malum abesse tenetur curare vt ne dolus committatur. l. inter stipulantem. in princip. ff. de verbor. oblig. Similiter promittens aliquid per se non fieri, tenetur curare vt ne illud fiat. l. in illa stipulatione per te non fieri. ff. de verbor. oblig. Itaque non sufficit vasallo qui iurauit damnum non dare, si illud non det, sed illud etiam tenetur præstare & curare vt ne damnum domino detur: quod etiam in forma fidelitatis expresse cautum sit. Quod cum ita sit, lapidatur dominus Sebastianus de bono opere, quod munierit castrum militibus, annena communi nomine & ad communem vtilitatem prout ita protestatus est sapius, ad effectum, vt ne domino si viueret aut eius successoribus, ipsiū domino Sebastiano damnum daretur in tanto metu & discrimine. ¶ Non obstat tertium argumentum quod dominus Sebastianus videtur Illustr. Marchionē spoliasse, non admittendo milites ipsius Marchionis iuxta testimonium magnifici domini Bonifacij de Saluciis domini Chifoni, quia respondeo quod spoliatio considerari non potest cum expresse fuerit protestatus se castrum custodiri mandasse etiam nomine Marchionis, & is possidet cuius nomine possidetur. l. quod meo. ff. de acquirend. possessio. Amplius dico quod licet Marchio ipse aut alius pro eo agens expulsus esset de possessione castri, tamen ex quo alij in castro erant illud tenentes etiam eius nomine, non diceretur Marchio possessionem suam perdidisse aut ea spoliatus. l. prima. §. si quis vim. ff. de vi & vi arma. Ideo si ego expellar. de possessione sed a meis, non competit mihi interdictum recuperandæ, quia per meos retinco possessionē. d. l. 1. §. non alij autem. ff. de vi & vi arma. Paul. de Cast. in consilio 253. Ad confirmationem. columna prima, libro primo. Quid hic dicemus vbi nullus allegatur expulsus, qui intus in castro esset nomine Marchionis?

¶ Secundo respondeo in hoc dominus Bonifacius est singularis nec probat l. Marcellus. post princip. ff. rerum amo.

Conf. Crauet. pars 2.

M m

lius



li. i. iur. C. de testibus. cap. cum dilecti, de electio. cum si mi. ¶ Tertiò respondeo quod imò non fuit negata admissio militum Marchionis & amplius ipsius castrum remissio, sed quia munitum erat castrum ob dubium mortis Marchionis & ob aduentum Procæsariorum & ob eam causam missus erat nuncius sacerdos Franciscinus ad ipsum Marchionem per quem veritas haberetur, solum petita fuit breuissima dilatio, dum responsum Marchionis acceptum esset, ob id non dicitur dominum spoliare, qui ipsius domini voluntatem expectat cuius ipsius imperio omnino obtemperet, ut in præcedentibus abunde dictum est. & ipsemet d. Bonifacius in eius repetitione dixit conclusionem captam esse inter utranque partem de habendo voluntatem illust. domini Marchionis: consequenter ex testimonio eiusdem d. Bonifacii res videtur clara. ¶ Quartò respondeo cum rumor mortis Marchionis potissima causa fuisset illius munitio castrum stante maxime odio subditorum Marsaliorum & aduersario appropinquante iuste potuerunt agentes domini Sebastiani non credere verbis & præceptis domini Rufinetæ & ipsius domini Bonifacii donec constaret de vita ipsius Marchionis, quod breuissimo tempore futurum erat transmissio iam nuncio ob eam causam iustam, quia factum ob aliquam causam iustam & probabilem, si vera sit, reuocari non debet nisi prius constet de falsitate causæ. argum. l. diuus. ff. de testamen. mili. nec imputandum videtur illud querentibus scire quomodo rei veritas haberet, ne forte iura domini Sebastiani in discrimen venirent in tempore tã suspecto, quia ut supra dictum est in 7. fundamento ad exclusionem doli, permissum dicitur factum, quod sit ad conseruandum ius suum quod sine dubio procedit quia interim dum veritas rumoris, & responsum domini & voluntas eius expectatur, ius ipsius domini deterius non fiebat nec interesse aliquod ipsius versabatur ex quo nomine ipsius castrum tenebatur. Cessante autem interesse, cessat ius agendi, cessat, & pœna. l. si duo. §. item si duo. ff. si quis cautio. l. si. §. & si reus in fi. ff. iudi. solui. & l. si in prin. ff. rem ratam hab. quæ iura ad tale propositum citat Roma. in consil. 193. Negari non potest ubi sit reus promittat de iudicio fisci, & non recedendo sub pœna sine licentia iudicis si recedit illicitiatus, sed postea repræsentetur per fideiussorem pœna non committitur, quia facta representatione, cessat, interesse, refert & sequitur Deci. in lege ex conuentione, in primo not. C. de pactis.

¶ Quintò respondeo quod si rumor & fama excusant à delicto ut supra dictum est in tertio fundamento facto circa exclusionem doli, durare debet excusatio, donec cesseret talis rumor & fama l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patr. c. cum cessante, de appellatio. arguendo ab oppositis. nam causa cessante cessat effectus ergo causa non cessante non cessat effectus, ut contrariorum eadem sit disciplina. l. prima. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Itaque rumore & fama non cessante, non cessat effectus qui inducitur ex tali rumore & fama ob id nihil imputandum videtur domino Sebastiano neque agentibus pro eo iussis castrum remittere, si illud certo scire voluerunt an dominus viueret ne forte eo mortuo per insidias æmulantium in discrimen perditionis castrum veniret. ¶ Non obstat quartum argumentum quod dominus Sebastianus fecerit in re communi ultra ius quod sibi competere tangendo de iure socij, quia negatur, imò ius socij expresse fuit reseruatum per protestationes reiteratas & per responsiones militum, qui semper responderunt se castrum tenere etiam nomine ipsius Marchionis, ut supra abunde dictum est. ¶ Non obstat asserta subtractio victualium contra voluntatem dominorum quia facilis est responsio, nam illa munitio castrum egebat celeritate & fiebat ob vtilitatem publicam, non solum ipsius Marchionis domini Sebastiani, sed etiam ipsorum subditorum Marsaliorum ne intercepti fierent de improviso. Sed pro causa vtilitatis publicæ ubi mora esset periculum allatura, licitum est leges transgredi. l. pupillo. §. si quis riuos. vbi Modern. ff. de operis noui nuncio. Imò tali casu quando periculum est in mora licitum est non habenti iurisdictionem punire vsque ad vltimum vitæ supplicium, ut per las. post alios in l. i. columna 20. versiculo quod vltimum limitant, ante numero quinquagesimo octauo. ff. de offic. eius. Quid hic dicemus ubi agitur de modico præiudicio certorum victualium pro quibus nullus conqueritur de ipso domino Sebastiano iurisdictione non carente? ¶ Secundo respondeo quod pro causa victualium nullus comparet accusator, ob id sine accusatore condemnari non debet. l. rescripto. §. si

quis accusatorem. ff. de mun. & hono. vbi glos. citat dictum Domini. Quis te accusat, nemo Domine, &c. Ideo dici solet communiter, si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. c. i. de accusa. reuera, ideo non accusatur dominus Sebastianus à dominis victualium quia accepta fuerunt cum promissione satisfaciendi & conuenit inter eos ob id nihil est quod inquietetur victualium nomine. ¶ Nō obstat quod dicitur attentatum contra Claudium de bona locum tenentem quia si videantur testes ipse fuit auctor rixæ ponendo manum ad dagham aut pugionem cum nihil diceretur aut fieret contra eum cur ita ageret, ob id ipsi prouocanti est imputandum. l. i. §. cum arietes. ff. si quadrup. pau. feu. di. l. quoniam multa. C. ad legem Iul. de vi cap. fina. de iureiurand. nec dicitur incipere qui per iram quid agit, sed qui ad irā prouocat, quia princeps culpæ dicitur à quo incipit malicia, secundum Aristotelem relatum per Bal. in consil. 143. Super quæstione vertente inter Christophorum col. 2. lib. 2. ¶ Secundo respondeo quod cum principum congregationis & missionis militum fuerit licitum ob bonum publicum & commune ad salutem & incolumitatem castrum ab aduersariis, licet milites congregati, & missi mali quid egissent etiam percutiendo aut occidendo, non tamen tenetur mādans qui principium & operam dedit rei illicitæ. Bal. in consil. 219. Decreto dominilib. 2. nam quando initium est licitum & habet causam licitam, inspicimus initium non finem, qui sequitur. l. quod ait. §. quod ait. & ibi Bar. ff. de adulter. Nec isto casu quando initium est licitum & operam quis dat rei licitæ, procedit regula quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. glo. in ca. sicut nouis, in verbo dederunt, de testibus. Curt. Iun. in consil. 137. colū. pen. circa med. ¶ Tertiò respondeo, posito, & non concesso, dedisset dominus Sebastianus operam rei illicitæ, non tamen teneretur pro iniuria Claudij de bona, quia factum ipsius domini Sebastiani non erat ordinatum contra ipsum de Bona, quo casu cessat regula, quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, quæ regula non procedit quando illa occasio non erat ordinata ad illud damnum Alber. de Rosa. in l. qui occidit §. fin. ff. ad legem aquir. Ale. in consil. 140. col. 3. circa medium. vers. pro hoc quia ubi delictum. libr. 2. Soc. in consil. 56. col. fi. lib. 2. latè Dec. in consil. 234. in 2. dubio. & non solum factum domini Sebastiani non erat ordinatum ad aliquod damnum ipsius de Bona, imò ad eius commodum & officium ut reciperet testimoniales ob quam causam fieret illa munitio castrum Marsaliæ, quæ ipsæ testimoniales tendebunt ad bonum publicum ad tollendum suspicionem & scandala, quæ alias nasci potuissent, ob id imputandum videtur ipsi de Bona, qui officium suum impartiri noluit eius superiori cum esset dominus Sebastianus eius superior pro parte, consequenter in ipsum de Bona iudicium esse conuertendum, ex qua ipsa re odium eiusdem de Bona non obscure proditur contra ipsum dominum Sebastianum. ¶ Ex præmissis causa & innocentia ipsius domini Sebastiani splendidissima facta videtur & posita extra omnem controuersiam, pro quo etiam in dubio esset pronunciandum vul. l. non puto. ff. de iure fisci. cum simili. ut dixi in cōf. 6. in fi. & dicam cum iuriconsulto in l. seruus ea l. in fi. ff. de seruus expor. & quod pœnæ non irrogat indignatio duriciem solam continet. Sed enim agitur causa apud virum quem ipsum non ignoro: iudicio recto non erraturum, iuxta illud Prophetæ psal. 105. Beati qui custodiunt iudicium & faciunt iustitiam in omni tempore & psalm. 111. In memoria æterna erit iustus. & psal. 57. Si vere utique iustitiam loquimini, recte iudicate filij hominum. Similiter ezechiel. capite 18. Et iudicium verum fecit inter virum & virum & profectò omnibus ad integrum consideratis, in suspensionem aliquam adduci non potui contra ipsum dominum Sebastianum, in cuius fauorem propterea concludo. Saluo semper saniori iudicio. Sauiliani die 29. Iunii. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano. I. V. D.

¶ Ad dubium quod factum mandatarij nocet mandanti & quod factum militum non restituentium castrum Marsaliæ nocet domino Sebastiano, respondetur, quod imò non nocet ex quo principium fuit licitum. l. quod ait. §. quod ait, vbi Bartolus. ff. de adulter. pulchrè Paulus de Castro in consilio 437. Super dictis quæsitis, in sexto dubio libro secundo, & quod supra dixi scientiam procuratoris domino non nocere ut dicatur dominus in malafide, allegando Roma. in consilio 289. Addo lason. in lege non solum. §. morte. columna 18. versiculo tertio, limita. ff. de operis noui nuncia. ubi quando fit protestatio ad causandum domini



domini vitium; non sufficit denunciare procuratori, nisi procuratori intimet domino. ¶ Secundò respondeo quod etiam factū militum fuit licitum & iustum, nam cum principium fuerit notorie licitū iniustum erat desiderium domini Ruffineta quod captiuos se darent, quia cessante delicto cessare debet pœna. l. si putator. l. qui occidit. in fi. ff. ad legē aquil. c. satis peruersum. 60. dict. reg. sine culpa li. 6. ita que stante iniustitia præcepti, potuit & debuit expectari secunda iussio, vt diximus in prioribus scriptis. ¶ Nec dicitur quod dominus Ruffineta ignoraret principium esse licitum, quia eius ignorantia non debet aliis nocere. l. iniuissimum. ff. de iuris & fact. igno. l. qui autē. §. si quid cum pupillo. ff. de his quæ in fraud. cred. Paulus de Castro in consilio 94. Clarum est in iure. col. 2. ante med. libro secundo, Alexandrinus in consilio 241. col. i. versiculo quinimo dicit tex. libro 6. iam esset absurdum immo absurdissimū quod ignorantia. do. Ruffineta redderet eius præceptum iustum & quod ex ea ius fisco/quæsitum sit, nam ignorantia vnus sicut non nocet, ita nec prodest, vt per Paul. in dicto consilio 94. & sicut fisco nollet damnum pati ab ignorantia domini Ruffineta, ita nec lucrum accipere. ¶ Itaque sunt contradictoria, quod initium domini Sebastiani fuerit licitum, & quod pro re licita fiant milites captiui. ¶ Non obstat quod d. Sebastianus elegerit milites imperiales, quia negatur, immo viros elegit subditos regi ciues Montis regalis. ¶ Secundò respondeo quod elegit viros diuites ex honesta familia & parti coniunctos in quos fidem haberet, ideo in culpa non dicitur, gloss. in dicta. l. Titio fundus nam etiam duces belli milites accipiunt deficientes qui prius hosti seruirent. quod ipsum quotidie videmus, ob id tamen proditores non dicuntur, nec culpantur in aliquo si fidem habent fidem dantibus. Finge duos fratres diuersæ factionis, non ob id inter eos cessat ius sanguinis & fidei obseruantia. Tertiò respondeo quod non probatur aliquos ex militibus secutos Cæsaris militiam. ¶ Non obstat ipsi domino Sebastiano fuerit iniunctū de remittendo castrū, quia vt primum notitiam habuit talis præcepti, statim nuncium delegauit pro remissione. & licet milites noluerint remittere, illud fuit culpa do. Ruffineta captiuitatem quærentis contra ius & honestatem. Secundò respondeo quod neque dominus Sebastianus neque milites tenebatur obedire præcepto captiuitatis tanquam iniusto, stante initio licito ob id potuerunt expectare secundam iussionem per supradicta. ¶ Tertiò dico quod asserta præcepta facta fuerunt per d. Ruffinetam ipsi d. Sebastiano absenti voce præconia cum certus esset locus habitationis eiusdem d. Sebastiani in absente autem præsumitur ignorantia. l. tres fratres. vbi Ange. ff. de pactis. l. Titius. §. Lutus. ff. de libe. & posthul. late Bart. & Doctor. in l. is potest. ff. de acquiren. hæred. Absens autem puniri non potest. l. genero. ff. de infam. l. cū ancillis. C. de incest. nup. cū simil. ¶ Quarto respondeo quod vox præconis paucis innotescit, etiam præsentibus in loco. authen. qui semel. C. quomodo. & quand. iud. quid dicemus in absente? ¶ Quintò respondeo quod scientia præsumpta etiam ex fama non sufficit vbi agitur depuniendo præsentem in loco famæ Decius in consilio 327. in fin. quid dicemus in absente? nam scientia præsumpta ex fama non nocet absenti etiam in ciuilibus; vt per Bart. & Doctor. in dicta. l. is potest. Corne. in consilio 213. col. 3. libro 4. quid dicemus in criminalibus? & in terminis citationis per proclama. quod non liget absentem, tradit Ioannes. And. in clemen. grauis, in gloss. in versicu. præconia. de senten. excommunicata. Baldus in consilio 154. Citatio. libro 3. ¶ Sextò respōdeo quod ipsi domino Ruffineta excuratori credendum non erat nisi in literis aut præceptis suis insertus esset tenor suæ delegationis & potestatis, maxime cum dominus Sebastianus esset absens à loco Marsalia vt per Iason. in lege secunda columna secunda, versiculo primo effectus. ff. si quis in ius vocab. non ier. Guido Pa. quæstio. ducentesima septuagesima sexta. in fi. Ideo nō sufficit oblatio verbalis de dando copiam delegationis ex quo facto opus est, id est ipsa insertione tenoris in citatorio aut in præcepto. & ita vidi cassari quædam expleta cuiusdam delegati Lugdunensis contra ven. d. Fran. Rubei prothonotarium apostolicum & rectorē ecclesiæ campi, quia delegatus non fecerat fidem realiter de eius potestate, sed tantum illius copiam obtulerat. amplius non solum inferi debet tenor delegationis in citatorio aut præcepto sed etiam citari debet pars ad opponendum contra ipsam delegationem. cap. 2. de dilatio. quem tex. ad hoc citat Paul.

de Cast. in consil. 81. In causa quæ vertitur inter reuerendum patrem. col. 4. circa med. versicu. est etiam alius defectus. libro secundo, & si procedunt præmissa in ciuilibus, qui dicemus, & in criminalibus? ¶ Tertiò respondeo quod cū persona domini Sebastiani certa esset & certus locus domicilij in ciuitate Montis, regalis, nominatim citandus erat ad remissionem castrī, non generaliter voce eridæ in castro Marsalia vbi non habitabat. Angel. in consil. 289. Viso facto. col. i. circa med. versu. contrarium credo verum. Amplius, vbi aduersarius est incertus, si tamen de facili potest certificari, non sufficit citatio generalis. Geminia. in ca. fin. de electio. libro sexto. sequitur Felin. in cap. cognoscentes, col. 6. de constitu. vbi multa cumulat ad propositum & si istud in ciuilibus, quid in criminalibus? Ex quibus inferitur quod dominus Ruffineta nimium festinanter processerit ad talem executionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Index non condemnans in accessoriis censetur ab eis absolueri, adeo quod peti non possunt nouo iudicio.
- 2 Quando interesse non debeatur.
- 3 Solitus negociari, non præsumitur hodie negociari.
- 4 Vna præsumptio tollit alteram, & fortior debiliorem.
- 5 Semper inspiciendum est quod fieri debet, non quod fit.
- 6 Interesse lucri cessantis debetur quando est quasi certum & in potentia propinqua.

CONSILIUM CCCXX.

Pro hæredib. nobilis Petri Georgij  
Gambandi à ciuitate Saluciarum cō  
tra no. Thomam Laurentij.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Thomas Laurentij ciuis Saluciarum obtinuit sententiā contra not. Petrum Georgium Gambandi per quā fuit condemnatus idē Gambandi ad petita. Petitio autem continebat summam florenorum mille & ducentum cū interesse & aliis accessoriis. Aqua sententia cum fuisset appellatum ad excellentiam Marchionalem Illu. Marchio ore sententiam dixit per quam hæredes ipsius Petri Georgij condemnauit ad soluendum summam prædictam 1200. florenorum condemnando ipsum Thomam Laurentij expensis vnus instantiæ ratione certę nullitatis, imponendo partibus silentium perpetuum. Deinde dictus Thomas Laurentij adhuc egit contra ipsos hæredes ad persecutionem interesse lucri cessantis, cum dicatur mercator solitus negociari, ad quod interesse dicuntur condemnati non obstante quod oppositum fuerit de exceptione rei iudicatę. In causa autem liquidationis interesse datū fuerunt articuli parte hæredū ad cōsutationem interesse eo quod ipse Thomas Laurentij oberatus adeo esset qđ negociari nullo modo potuisset, qui tamen articuli dicuntur reiecti tanquā impertinentes. Super præmisso themate quæritur de tribus. Primò an post sententiam Illu. Marchionis condēnari potuerint dicti hæredes ad aliquod interesse? Secundò an repulsio articulorum iure fieri potuerit? Tertiò an probatum dicatur de aliquo interesse? ¶ Circa primum puto breuiter concludendum non potuisse condemnari partem conuentam ad aliquod interesse, quia fuerant conuenti absoluti ab omni interesse & accessorio per sententiam principis in qua solum fuerunt cōdemnati ad sortem principalem, quia ¶ iudex nō condemnans in accessoriis cēsetur ab eis absolueri, quæ peti non possunt nouo iudicio, vt per Bertachi. in verbo iudicis potestas, versu. 216. & versu. 272. sed Bertachi dictum videtur dubium quia arguit ex omissione ad factum, & sic à contrario sensu vltra limites sensus directi nam sensus directus est quod iudex omittens circa interesse, ad illud non condemnauit, sed non sequitur, ergo absolut. & ita in sententia arguit Cor. in consil. 49. colum. 2. li. 2. in omni materia quod non sumatur instrumentum à contrario sensu vltra limites sensus directi, tradit Paul. de Cast. in consil. 106. Incipiendo à secundo li. 2. Dec. in l. in prin. col. 15. ff. de offi. eius in consil. 110. ff. de of. eius in consil. 110. col. 2. Consil. Crau. pars. 2. Mm 2 in



in consi. 116. col. fi. & in consi. 183. col. 4. nec Doct. allegati per Bertachi. dicunt id ad q̄ eos allegat. ¶ Sed tamen in casu nostro quod pars conuenta censeatur absoluta ab omni interesse ex alio videtur probari, stante impositione perpetui silentij de causa ipsa præterquā per eū qui sequitur modum. pondero illam dictionem præterquam, quæ venit exceptiue ad præcedentia, nā primo ponitur silentiū perpetuū per modum regulæ postea excipiūtur ab impositione silentij contenta in modo sequenti. quia dictio præter adiecta his quæ continentur sub præcedentibus fiat exceptiue Barto. & Docto. in l. actio. C. de transactio. Iason. in l. Titia textores. col. fin. in 10. no. ff. de leg. l. sed sub regula perpetui silentij in causa omnia continebantur fors & accessoria, ergo cum excipiat fors tantum, in alijs remanet firma regula impositionis silentij, quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptuatis. l. quæsitum. §. deniq; vbi Bar. ff. de fundo instru. cum simili. Itaq; nō tacite sed expresse videtur facta absolutio ab accessoriis per talem exceptionem. Modo cum sententia principis transierit in rem iudicatam per expressam approbationem partis nescio quomodo potuerint hæredes Petri Georgij condemnari ad aliquod interesse. ¶ Ideo talis sententia condemnatoria interesse videtur nulla tanquam euidenter iniqua. cap. inter cæteras, vbi Doc. de re iud. & ibi esset aliqua danda restitutio minoribus etiam contra sententiam principis aut præfecti prætorio. l. in causâ. §. fin. cū l. sequi. vbi ad. §. non solum. ff. de minor. c. suscitata. de rest. in integ. ¶ In qua re considerandum est quod sententia principis non fuit lata in breui causæ cognitione, ita quod non fuerit cogitatum de interesse, nam habita est ratio expensarum nullitatis instantiæ. Ideo autem voluit princeps 2 condemnare ad interesse, ¶ quia illud nō debetur cessante mora. l. lecta. ff. si certum petatur. in tantum quod non valet pactum vt debeatur interesse cessante mora. Are. in consilio 141. Viso themate. col. fin. in 2. dub. Sed si acta videantur Petrus Georgius habuit multas causas excusantes à mora cum non prætenderet se teneri ad principale. Iusta enim dubitatio excusat à mora. l. qui solutioni. ff. de vsur. l. qui sine dolo. l. non potest videri improbus. ff. de reg. iur. Paul. de Cast. in consi. 88. Videtur dicendum præfatum Bartholomæum. col. 2. circa med. li. 2. & nisi princeps vidisset causam iustam excusandi à mora verisimiliter cōdemnasset ad interesse. Causæ etiam iustæ excusandi à mora exprimuntur in cedula à parte ipsius Petri Georgij productis, & subscriptis per dominos Pelletam & Constantium Caroli, in quibus domini aduocati constant tenebant ipsum Petrum Georgium non teneri ad restitutionem pecuniæ nisi discussio locatore, stante clausula nisi esset aliunde relegatus apposita in instrumento obligationis ipsius Petri Georgij, qui ob id dicebat habendam esse discussionem contra locatricem, quæ prius tenebatur ad reuelandum ipsum Thomam Ianuarij considerandum est etiam quod omne pondus & onus satisfaciendi pertinebat ad Illustrissimam Dominam locatricem seu eius hæredes & quod ipse Petrus Georgius erat verus creditor, quæ omnia faciunt cessare suspicionem doli cōtra ipsum Petrum Georgium. Circa secundum dubiū puto quod articuli non debuerint repelli cū videantur pertinentes, nā licet Thomas Laurentij solitus olim fuerit negociari, tamen oporteret probari quod negociaretur de tempore assertæ moræ Petri Georgij, quia cum debeatur interesse lucris cessantis solito negociari. l. 3. §. fin. vbi Pau. de Cast. ff. de eo quod certo loco. ca. dilecti, de foro competenti, clem. 1. de vsur. Barto. & Doct. in l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod interest. probandum erat quod solitus esset negociari de tempore assertæ commissionis moræ, quia qualitas solitus. debet adesse tēpore verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. & cum negotiatio de facili mutetur, quia non continue homines negociantur, ex præterito non præsumitur in præsentī. ¶ Ideo solitus olim negociari non præsumitur hodie negociari, vt no. in l. ex persona & l. siue possidetis. C. de probatio. Sed dicit aliquis, quod Thomas Laurentij non mercaretur de tempore assertæ moræ, id fuit factum & culpa Petri Georgij non soluentis, respondeo quod ante moram non Potuit Petrus Georgius dici in culpa l. edicto. §. cum autem. ff. de iure fisci. l. sororem. C. de his qui. vt indig. quæ duo iura ad hoc citat Bald. in consilio 34. Statuto seu capitulo. colum. 2. post med. libro 5. ideo si Thomas Laurentij desit mercari ante moram Petri Georgij, ergo non potest prætere interesse quod desierit negociari

culpa morosi, sed culpa ipsius Laurentij qui æs alienum 4 maius conflauit quam vt illud posset dissoluere. ¶ Secundo respondeo quod vna præsumptio tollit alteram & fortior debiliorem. l. penul. ff. de resti. in integ. cum simili. sed Thomas Laurentij erat onustus mole æris alieni, quod ipsum pars conuenta voluit & vult probare, ideo præsumendum est quod desierit mercari propter æs alienum magnum ad scutos 2000. non ob florenos 1200. quia illa præsumptio magni æris alieni est fortior illa præsumptione quod desierit mercari ob nō solutos scutos. 150. & istud est indubitandum si ipse Laurentij desierat negociari ante 5 commissionem assertæ moræ. ¶ Tertiò respondeo quod semper inspiciendum est quod fieri debet, non quid sit. l. licet. ff. de offi. præsid. l. nemo. C. de sent. c. cum causam. de electio. modo de suo negociari quis debet non de alieno. argum. l. si quis in graui. §. si cum omnes. ff. ad Syllaniam. l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de lega. secundo. auc. l. crum hoc. C. de secun. nup. cap. cæterum, de donatio. cap. re latum, secundo. de testamen. sed bona intelliguntur deducto ære alieno. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbo. signi. ideo si Thomas Laurentij debebat scutos 1000. non est præsumendum quod si recepisset scutos 150. in eis negociatus fuisset, sed præsumendum est potius quod curasset satisfacere creditoribus in parte saltem, argumen. l. merito. ff. pro socio. vel potius præsumendum est quod creditores si vidissent merces apud ipsum Laurentij, illas sequestrari & leuari fecissent. argum. l. cum de indebito. ff. de probatio. & quia diligens quilibet præsumitur circa iura sua argumen. l. si defunctus. C. arbit. tut. l. fina. C. de alimen. pupilla. præstan. Roman. in consilio 481. Præsentis colum. 2. in fin. & id ipsum citra aliam probationem compertum habemus ipso rerum experimento quod vbi debitor onustus est creditoribus, omnes concurrunt & vigilant si quid assequi valent. nec est verisimile quod debent scutos 1000. negociari incipiat in scutis. 150. immo qui tantum debent quiduis potius quam vt cogitent negociari cum causa multitudinis creditorum negociantes faciat decoquere, ergo fortius ab initio mercandi abstinere. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. Itaque articuli dantes materiam multitudinis creditorum erant & sunt pertinentissimi ad probandum, & præsumendū q̄ copia creditorū in causa fuit prætermittēde negociationis, nō asserta 6 mora Petri Georgij. ¶ Circa tertium dubium ad hoc vt debeatur interesse lucris cessantis, non sufficit quod quis sit solitus negociari, sed requiritur quod tale lucrum sit quasi certum & in potētia propinqua. Bar. in dicta. l. vnica, colum. 9. versic. quoddam est lucrum in quo industria. C. de senten. quæ pro eo quod inter. Paul. de Ca. in d. l. 3. §. si. ff. de eo quod certo loco. vbi l. scolum. pen. in fi. Deci. in l. diem functo, in quarto notab. ff. de offi. assessor. & in consilio 332. colum. 2. §. fin. decisio. Neapolita. in decisio 20. in quibus locis volunt Docto. probandum esse quod mercator haberet merces præ manibus, quas emere omisit, quia pecuniam debitam habere non potuit. Quod hic non solum non videtur probatum, sed ne quidem deductum ¶ Nec sufficeret probare quod Thomas Laurentij solitus esset conducere bona, quia non omnes conductores lucrantur, immo sapius iacturam faciunt, sed deberet probari quod tali & tali anno conductores cōmuniter in illis partibus tantum lucrati sunt. Probandum etiam erat quod habeat talem grangiam præ manibus, quam volebat conducere sed non potuit ob defectum pecuniæ sibi debitæ per Petrum Georgium per supradicta. ¶ In tot voluminibus processuum & in tempore tam breui factū circa probationem asserti interesse ad integrum videre non potui, sed ex præmissis datur occasio speculādi domino Durandi Secretario Marchionali circa factum plenius inquirendi. ¶ Non omitto quod interesse debet ad plenum probari, intātū quod in eius probatione non defertur iuramentum supletiuum. Bal. in dicta. l. vnica in fine. C. de senten. quæ pro eo quod inter. quod dictū pro singulari refert & sequitur Ias. in §. curare, colum. fin. circa medium institutu. de actio. Sauliani. 14. Octobri. 1457. Aymo Crauetta à Sa uiliano Iurisconsultus.

## S V M M A R I V M.

- 1 Ratio proximitatis depellit suspicionem in cæsus.
- 2 Qui male agit, odit lucem.
- 3 Ex actu insolito præsumitur dolus.

Argumentum



4 Argumentum ab oppositis valet.

CONSILIVM CCCXXI.

Pro Federico de Vgho & Catharina eius sorore ex loco Castigloliarum Marchionatus Saluciarum contra procuratorem curiæ eiusdem loci in materia incoestus.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Federicus de Vgho & Catharina eius soror de Castiglolis marchionatus Saluciarum inquietantur per procuratorem curiæ dicti loci de incoestu quod simul dormierint. ¶ Quæritur, an dicatur probatus incoestus ex illa dormitione simultanea saltem quoad torturam requisitam? ¶ Videtur dicendum prima fronte quod sic, per text. in cap. literis, de præsumptio. in cap. præterea, de testib. in cap. nec aliqua, 27. q. 1. vbi quod culpa carnalis probatur ex eo quod aliqui simul iacuerunt in eodem lecto, & paria videntur dicere iacuit vir cum tali muliere, ac si dicatur eam carnaliter cognovit. glo. 1. in l. Caij Casij. ff. de fideicommiss. libr. quam gloss. ad hoc ita Bald. in cap. 1. colum. 6. quib. modis. feud. amitta. Alexand. in consil. 77. col. 2. li. 7. & q. ex dormitione aut iacetiã simultanea probetur copula carnalis, tradit Paul. de Cast. in consil. 45. licet per superscriptum eximium. columna fin. libr. 1. vbi Paul. citat illud Ouidij à iuvene & cupida credatur reddita virgo, not. Alexandr. & doctor. in l. 1. ff. si cert. per. nec videntur excusari rei sub obtentu coniunctionis sanguinis, quia tex. in d. c. literis, de præsumptio. loquitur in consanguineis, & tamen arguit incoestum contra eos, & ita illum tex. contra eos citat dominus aduocatus fisci. ¶ Sed præmissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo non dicatur probatus incoestus contra reos vere nec præsumptiue etiam quoad torturam, per text. in l. eum qui probabilem. C. de episcop. & cleric. & in l. si hi qui C. de adul. in quibus iuribus probatur, ¶ quod ratio proximitatis & coniunctionis sanguinis depellit, aut purgat suspicionem incoestus. & text. in d. l. eum qui probabilem loquitur in clerico tenente intra septa domus suæ matrem, filias susceptas ante clericatum, & sorores seu germanas. In his enim dicit tex. nihil sæui criminis existimari foedus naturale permittit Illa iura loquuntur generaliter nec excipiunt causam dormitionis simultaneæ, ergo generaliter videntur intelligenda. vulg. l. de pretio. ff. de public. Rursus ratio illorum iurium est generalis licet mater dormiat cū filio, pater cum filia frater cum sorore, tamen foedus naturale non permitti aliquid sæui criminis inter eos considerari, itaque ex ratione generale videtur extendenda lex ad omnem casum in quo militat ipsa ratio. leg. actio. ff. de calumniato. leg. regula. §. & licet, vbi Bart. & Bal. ff. de iuris & facti ignorantia. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legatis. 2. l. nomen debitoris. §. fin. ff. de lega. tertio. Bartolus in l. pater filij. §. fundus. in fin. digest. de leg. tertia. Baldus l. voluntas. C. de fideicommiss. immo ratio generalis facit dictum extendi ad casum ad quem alias non adaptantur verba etiam in materia restricta. gloss. & Anto. in clemen. 1. de electio. Corn. in consil. 273. colum. secunda in fin. libro 4. addo Gemini. in consil. 39. col. 1. vbi quod lex extenditur ad omnes causas quib. adaptatur ratio legis. licet lex strictius loquatur in parte dispositiua. per gloss. in d. clemen. 1. de electio. & alias gloss. per eum citatas. ¶ Quod ipsum procedit etiã in materia exorbitanti. Gem. in consil. 40. colum. 2. post prin. ideo videmus quod statutum siue correctorium siue exorbitans extenditur & ampliatur ad omnes casus qui sub ratione expressa comprehendi possunt. Bald. & Moder. in auct. quas actiones in 3. quæstione. C. de sacrosan. eccle. Cur. Senior. in consil. 81. Recte. colum. 4. ante med. versicu. & in proposito nostro. & hoc videmus ipsa rerum experientia, nam sæpius videmus patrem iacere cum filiabus, matrem cum filiis, fratres cum sororibus, imo & cognatos cum cognatis citra omnem suspicionem mali. ¶ Tota difficultas consistit in respondendo ad contraria, quibus sublati clarissima fiat res itaque non obstat tex. in d. c. literis,

de præsumpt. vbi quod arguitur copula ex iacencia simultanea in eodem lecto etiam inter consanguineos. Quia respondendo multis modis, & primo quod ille text. loquitur in consanguineis, nos autem in fratre & sorore in quib. fratre & sorore nõ militat tanta suspitio quãta in consanguineis remotioribus, ideo arguere de consanguineis ad fratrem & sororem videtur arguere à casibus diuersis habentibus rationem diuersam quod non permittitur, quia ex saparatis non inferitur, l. si. ff. de calumniato. l. Papinianus exuli. ff. de minori. ¶ Secundo respondeo quod text. in d. cap. literis, loquitur quando consanguineus visus est iacuisse cum consanguinea occulte & clandestine ibi, multis locis secretis & latebris ad hoc commodis. ex qua clandestine arguitur contra eos. l. si. ff. de ritu. nup. l. 1. C. de interd. matri. ¶ & qui male agit, odit lucem. c. consuluit, de officio deleg. c. Anastasius, 20. dist. nos autem loquimur in fratre & sorore palam simul dormientibus, ex qua dormitione manifesta, cessare videtur omnis mala suspitio. l. non existimo. ff. de admitt. tutor. Ideo si professus erit palam ordinem & palam ducit uxorem, præsumitur per errorem id facere non per dolum, ideo, inquisitor fidei non potest contra eum procedere Iaco. Butrigari. in l. 2. C. de summa Trinitate & fide Catholi. sequitur Abbas. in consil. 68. colum. 2. libr. 1. similiter si quis contrahit matrimonium prohibitum, vt quia inter coniunctos, palam præsumitur per errorem id facere dicta. l. si. ff. de ritu. nup. l. si adulterium cum incoestu. §. 1. ff. de adulter. similiter quando datur pecunia testi palam vt verum dicat, non præsumitur in eo falsitas neque corruptio. Bald. in c. si. de appel. Dei. in consil. 189. col. 7. post med. versu. item dicitur. ¶ Tertio respondeo quod tex. in d. c. literis, non loquitur in coniunctis simul habitantibus quo casu quando simul deprehenduntur occulte iacere, præsumitur contra eos, quia actum insolitum faciunt. ¶ Et ex actu insolito præsumitur dolus gl. & Bart. in l. si quis sub conditione. ff. de conditio. institut. nos autem loquimur in fratre & sorore solitis habitare simul, ideo non valet argumentum de insolito ad solitum, quia esset arguere ex diuersis in facto & ratione. ¶ Quarto respondeo isti rei iacuerunt simul per biennium vt dicitur, & tamen soror nunquam inuenta est grauida cum publice semper fuerit conseruata in loco Castigloliarum. Plane videtur plusquam verisimile quod si carnaliter commixti essent in tanto tempore coconceptum partum habuisset, cum alias ex semine alterius procreauerit. In qua ipsa re bonum videtur argumentum à communiter accidentibus. gloss. in l. neque natales. C. de proba. Moder. in capitu. in præsentia, de probationi. quod procedit etiam vbi agitur de crimine ciuilit. Abb. in consil. 113. colum. 3. libr. 2. ¶ Quanto fortius procedit tale arg. à communiter accidentibus in casu nostro, vbi agitur de absolutione criminis. reg. fauorabiliores. ff. de regulis iuris. ¶ Quinto respondeo quod iste Federicus de Vgho frater dicitur valetudinarius, & quodammodo frigida naturæ ex aspectu, ideo non militat in eo suspitio Ouidiana, de qua supra, à iuvene & cupido credatur reddita virgo, ¶ valet enim argu. ab oppositis, quia contrariorum eadem est disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris cum simi. Itaque sicut in ludis veneris suspitio est contra iuuenem fortem & cupidum, ita per contrarium præsumptio est pro homine imbecilli valetudinario & inclinata iam ætatis. ¶ Sexto pro responfione adduco quod scribit Anch. in consil. 209. Facit dubium, vbi licet vxor traducta domum Mariti & quæ cum eo cohabitauit præsumatur ab eo cognita carnaliter per iura supra allegata in fauorem fisci tamen contra talem præsumptionem admittuntur aliæ præsumptiones in contrarium. & inter alias considerat quando vir & mulier negant se commixtos carnaliter, & quando mulier ex breui tempore aufugit à viro & religionem ingressa est. sed in casu nostro plures concurrunt præsumptiones de quibus supra, sanguinis proxima coniunctio. cohabitatio & simultanea dormitio in manifesto fratris conditio ad venerem minime procliuiis, sororis venter minime tumidus in tanto tempore. ¶ Ex præmissis concludo quod reis inquisitis stultitia aut error imputari potest potiusquam dolus, & quod eis interdici debet talis simultanea cohabitatio ratione vitandi scandali potiusquam vt ex ea pœnam aliquam sustineant. ¶ Non omitto quod ex alio inquietari non debent, quia post confessionem simultaneæ dormitionis relaxati fuerunt mediante cautione solita, quæ ordinatio relaxationis transiit in rem iudicaram



iudicatum & approbata fuit à fisco, ergo frustra nunc queritur de tortura, quia si tortura locus fuisset, non ad eum modum ordinatum fuisset. nec dicantur superuenisse indicia de nouo, quia ex eisdem tantum indiciis instat fisco, itaque competit reis exceptio rei indicatae: quae exceptio etiam in causa criminali. ideo absolutus in iudicio inquisitionis, non potest amplius molestari per viam accusationis etiam si intentatur noua qualitas delicti nisi probetur collusio in causa inquisitionis, vel nisi offensiue accusans ignoraret causam ipsam inquisitionis. Bal. in consilio 192. & primo. libro. tertio. & in consilio 430. Formata fuit. lib. 5. Et quod absolutus in iudicio inquisitionis opponat exceptionem rei iudicatae agenti ad idem crimen per viam accusationis, tradit Rota decis. 520. Nota quod tenens. in antiquis. In proposito nostro satis videntur absoluti rei à iudicio torturae, nisi allegat iudex turpitudinem sententiae suae, ergo de tortura amplius queri non debet non accidentibus nouis indiciis. Sauilliani. 12. Decembris. 1547. Aymo Crauetta ex Sauilliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Quando in possessorio beneficii ecclesiastici sufficiat titulus coloratus.
- 2 Ius patronatus probatur per solam famam in antiquis.
- 3 In quo casu priuilegium extinctum reuiviscere non potest.
- 4 Vbi possessio peruenit ad aliquem sine vitio & iniuste quis spoliatus non fuit, non debet spoliatus restitui.
- 5 Vltima possessio aliquando consideratur.

## CONSILIVM CCCXXII.

Pro magnificis dominis Valfeneriae  
marchionatus Saluciarum contra  
reuerendam dominam Abbatissam  
monasterij sancti Anastasij.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Domina Abbatissa monasterij sancti Anastasij diocesis Astensis prætendit habere ius conferendi beneficium ecclesiae sancti Ioannis Baptistae diocesis Valfeneriae marchionatus Saluciarum virtute cuiusdam priuilegij antiquissimi à summo Pontifice concessi. Per contrarium magnifici domini Valfeneriae contendunt ecclesiam memoratam esse de iure patronatus ipsorum dominorum, quod ipsum probant ex antiquis testimoniis super ipso iure patronatus examinatis ex quibus apparet de praesentationibus factis per ipsos dominos. Rursus per instructu. antiqua in quibus fit mentio de ipso iure patronatus. Domina autem Abbatissa solum probat de vnica collatione illius ecclesiae. ¶ Nunc agitur iudicium inter dominum Gasparum de Ponzilontibus tanquam praesentatum à monasterio praedicto, & dominum Ioan. Georgium Isnardi tamquam praesentatum interuenientibus ipsis dominis Valfeneriae pro tuitione dicti eorum iuris patronatus, & latae dicuntur quaedam sententiae super possessorio in fauorem memoratae d. Abbatissae. In ea ipsa causa datae fuerunt positiones in quibus deducitur ipsum ius patr. dominorum Valfeneriae & possessoriū seu quasi praesentandi per tempus antiquissimum. & etiam deducitur quod in vltima vocatione dicti beneficii per mortem. R. domini Vaisini Malabaliae Episcopi Astensis & Diui rectoris dictae ecclesiae praesentatus fuit dominus Ioannes secundus Isnardi per ipsos patronos, qui dominus Ioan. secundus praesentatus institutus per ordinarium & ipsum beneficium possedit. deinde illud renunciauit memorato domino Ioannes. Georgio Isnardi eius fratri de consensu patronorum, qui ipsum dominum Ioan. Georgium praesentauerunt ex qua praesentatione institutus fuit per ordinarium, & qui ipsum beneficium possedit pacifice donec domini Valfeneriae expulsi fuerunt ab ipso loco titulo belli, & opponitur in ipsis positionibus contra partem regula cancellariae de triennali possessore pacifico. Deducitur etiam ipsis positionibus quod post creationem episcopatus & ciuitatis Saluciarum collatio omnium beneficiorum marchionatus concessa est ordinario aut episcopo ipsius ciuitatis, ob id quod ex eo

solum fundata videtur intentio ipsius domini Ioan. Georgii. Tandem positiones praedictae repulsae fuerunt per sententiam magnifici domini Constantij Caroli iudicis appellationum Excellentiae marchionalis. ¶ Queritur nunc de iustitia aut iniustitia dictae repulsionis. ¶ Videretur, dicendum prima fronte tales positiones recte fuisse repulsas. nam agitur causa possessoria super beneficio ecclesiastico coram iudice laico. In quo possessorio admittendae non videntur positiones eiusmodi tanquam pertinentes ad merum petitorium. l. si de vi. ff. de iudi. l. ordinarij. C. de rei vendicatio. l. si quis à fundo. C. ad leg. Iuliam de vi. l. secundum coloni. vbi Bart. C. de agri. & censu. li. 11. c. ex conuastione, de restitut. spo. ¶ Quod ipsum videtur procedere licet probatio petitorio incontinenti offeratur. gl. & do. in d. l. de vi. nota. in l. 2. C. de edicto diui. Adria. tollen. & in c. 1. de resi. spol. Pau. de Castr. in consil. 213. Viso puncto supra scripto. in prin. libro. 2. Dec. in consil. 57. col. fin. & in con. 84. col. 2. ante med. & videntur praemissa procedere etiam vbi agitur possessorio super beneficio ecclesiastico in quo videtur sufficere probatio tit. colorati. Guido. Pap. q. 85. sequitur Dec. in l. si. col. 5. in nona no. C. de edi. diu. Adria. tollen. & in con. 220. col. 2. sed domina Abbatissa ostendit tit. plusquam coloratum id est priuilegium concessum à summo Pontifice, ita quod cum ostendat de titulo & possessione, res clara videtur in fauorem ipsius dominae Abbatissae, maxime stantibus tot sententiis in eius fauorem pronuntiatis. ¶ Sed praemissis non obstantibus, quae vere obstare non videntur, contrarium puto de iure verius, quod immo positiones dominorum Valfeneriae admitti debeant. & pro fundamento considero quod domina Abbatissa habet praesumptionem iuris communis contra se, quia de iure collatio beneficiorum pertinet ad ordinarium. c. cum ex iniuncto. in fin. de haered. c. nullus omnino. 16. q. 6. Fed. de Senis in consil. 234. Super primo puncto. col. fin. Domini. in c. à collatione. in prin. de app. lib. 6. Dec. in rub. de electio. col. 1. in fin. nec competit Abbatissae ius conferendi beneficia nisi in ecclesiis suorum monasteriorum. glos. & doc. in cap. dilecta, de maior. & obedi. hoc praesupposito dico quod agenti possessorio eo casu quo praesumptio iuris est contra possidentem obstat exceptio defectus tituli capitulo constitutus. de filiis praesbyt. capit. si ad decimas de restit. spo. libro 6. Rota decis. 393. Si conferatur. columna. 3. in nouis. Anchara. in consilio 310. Tres domini magnifici. columna. 3. post med. versu. his praemissis, & columna fin. post med. Bellamera. in con. 3. col. 3. in 3. dubio. Ergo admitti debebant positiones reorum tendentes ad inualiditatem & subuersionem tituli partis aduersae habentis contra se praesumptionem iuris. ¶ Secundo considero quod in possessorio beneficii ecclesiastici non videtur sufficere titulus coloratus quando praesumptio iuris est contra agentem. quod ipsum ita probatur, nam in possessorio beneficii ecclesiastici regulariter est necessarius titulus coloratus licet praesumptio iuris non sit contra agentem, quia beneficia ecclesiastica sine canonica institutione obtineri non possunt. c. 1. de reg. iuris lib. 6. ideo dicit Oldra. in consilio. 1. col. 1. post med. spoliatus beneficio debet aliquantulum probare titulum iustum & legitimam possessionis, per reg. d. c. capituli primi de regu. iuris. lib. sexto & quod in possessorio beneficii regulariter sit necessaria probatio tituli colorati tradit Guido Papae. q. 85. sequitur Deci. in l. fin. columna. 5. in nono notab. C. de edicto diui. Adria. tollen. & in consilio. 220. columna. 2. itaque dum doct. constituunt differentiam cir. probationem tituli inter possessoriū non habens praesumptionem iuris contra se, & illud possessoriū contra quod iuris praesumptio est necessarium est dicere quod in possessorio habente praesumptionem iuris contra se necessaria sit probatio veri & legitimi tituli nec sufficiat titulus coloratus, quia alias nihil speciale esset in possessorio eiusmodi cum requiratur titulus coloratus regulariter in quolibet possessorio. Et qua ratione in tali possessorio habente praesumptionem iuris contra se requiritur probatio veri tituli, eadem admitti debet impugnatio & oppositio contra titulum productum, quia non dicitur verus titulus qui impugnari potest, sicut traditum non dicitur quod reuocari potest, l. si pars. §. fina. ff. de inoff. testa. l. si ratio, prin. vbi gloss. ff. de actio. empti. l. non quocunque. in prin. ff. de legat. 1. l. fideicommissa. §. si quis illicite, vbi Bald. ff. de leg. 3. similiter paria sunt non habere titulum vel exceptione illum elidi posse. l. eleganter. §. seruus. ff. de dolo. itaque admittendae erant positiones reorum



rū ex quibus titulus partis omnino reddebatur inualidus.  
¶ Tertio, posito & non concesso, essemus in alio possessio-  
rio in quo probatio non esset necessaria tituli veri neque  
colorati, adhuc pars aduersa obtinere non debebat, sed  
admittendæ erant positiones reorum appellantium, quia  
assertum priuilegium conferendi à parte productum, est  
antiquissimum post cuius concessionem vacationes eccle-  
siæ plurimæ acciderunt, & tamen domina Abbatisa non  
docuit nisi de vnica collatione facta per Monasterium &  
illa ipsa satis recenti. Per contrarium domini Valfeneriæ  
produxerunt testimonia antiquiora illa collatione & alia  
instrumenta antiqua, in quib. probatur ipsam ecclesiam  
2 esse de iure patronatus ipsorum dominorum ¶ nam pro-  
batur ius patronatus per solam famam in antiquis. Bald. in  
l. cum super. C. de rei vendica. Deci. in consil. 117. in fin. &  
in consil. 126. col. 2. circa med. fama autem probari dicitur  
ex pluribus scripturis aut instrumentis de antiquo in qui-  
bus fit mentio de ipso iure patronatus, quia plura instru-  
menta antiqua habent vim probationis famæ. Bald. Sal. &  
Paul. de Cast. in l. cum aliquis. C. de iure deliber. Socin. in  
consilio 89. In causa agitate inter Iacobum. colum. 3. versu.  
præterea ista conclusio. libr. 1. & in consil. 194. colum. pen.  
versu. sed ad primum respondetur. libr. 2. & dixi in consil.  
54. colum. 3. ante med. & latius in tractatu meo de antiqui-  
tate temporis. instrumenta autem de antiquo producta  
sunt id est acquisitionis castri Valfeneriæ in quibus ex-  
presse fit mentio de iure patronatus per verba dispositi-  
ua licet sufficerent in tam antiquis verba enunciatiua, vt  
habetur in d. l. cum aliquis. C. de iure deliberan. similiter  
productæ sunt illæ attestations tam antiquæ expresse re-  
ceptæ super iure patronatus. Ex quibus actis & instrumen-  
tis euidenter probatur de non vsu asserti priuilegij ad con-  
ferendum ex aduerso producti, & de contrario vsu con-  
tra tenorem ipsius priuilegij ob id curandum non erat de  
asserto priuilegio quod vsu receptum non fuit gl. & Bal.  
in l. rem non nouam. C. de iudi. gl. & do. in c. de tregua &  
pace. Bar. in l. si §. sed cum antiquitas, in fi. C. de cura. furio.  
facit tex. egregius in §. fin. ibi. quoniam non vtendo negle-  
cta est. in auct. quibus mo. natu. effi. sui. imò perditur priu-  
ilegium ex non vsu per decennium quando euenit casus  
quo quis vti poterat durate decennio. l. 1. vbi gl. ff. de nū-  
di. gl. & doc. in l. falso. C. de diuer. rescri. Ias. in l. fin. col. 10. ff.  
de constit. prin. & alibi sæpe doct. sed hic plurimæ accide-  
rūt vacationes quibus beneficium de quo agitur conferri  
poterat, & tamen collatum nunquam fuit per ipsum mo-  
nasterium sancti Anastasij, immo collatum fuit per ordi-  
narium per viam institutionis ad presentationem patro-  
norum ex quo probatum est de iure patronatus. ¶ Nec di-  
catur receptum vsu fuisse dictum priuilegium per colla-  
tionem factam. d. Vafino, quia vt supra dictum est, illa col-  
latio est satis recens, & multo ante, assertum priuilegium  
perditum erat ex non vsu & per vsu contrarium, ¶ ideo  
ex collatione superuenienti priuilegium extinctum reui-  
uiscere non potuit. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. Sic etiam  
pignus semel extinctum amplius reuiuiscere non potest  
l. cum ex causa. in fin. & l. fin. C. de remis. ping. ¶ Sic etiam  
prescriptione semel interrupta, noua prescriptione opus  
est, nec tempus præcedens ante interruptionem coniun-  
gitur cum tempore secuto post interruptionem. l. naturali-  
ter. & l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acquiren. possess.  
¶ Rursus, non obstat asserta collatio facta post amissum  
priuilegium, quia ea non obstante idem dominus Vafinus  
non obtinuit confirmationem aut aliam prouisionem à  
summo Pontifice dubitans de viribus ipsius collationis,  
ob id dici nō potest quod tenuerit beneficium virtute ip-  
sius collationis, ex qua noua prouisione summi Pontificis  
fundamentū fieri non potest super tali collatione. nam cū  
collatio esset inualida post perditum ius priuilegij & obri-  
nuerit dominus Vafinus aliam prouisionem à Pontifice  
presumitur tenuisse beneficium ex prouisione valida, non  
ex collatione inualida. l. miles qui destinauerat. ff. de te-  
stamen. milit. Paul. de Cast. in consil. 144. Dubium videtur  
facere. in fi. lib. 1. sed magis in terminis adduco Bal. in con-  
sil. 34. In causa ista colliguntur plura col. 2. libr. 2. vbi  
quod non presumitur quis possedisse ex titulo præceden-  
ti inualido. ad idem adduco. Alexan. in consilio. 8. col. 4. ver-  
ficu. nec etiam probatur agnitio. lib. 3. vbi quando ex dupli-  
ci iure possidere quis potuit, presumitur possidisse ex titu-  
lo magis efficaci, sed titulus habitus à Pontifice sine du-  
bio erat efficacior stante inualiditate collationis Abba-

tissæ, ergo &c. Præterea respondeo. ad assertam collationē,  
quod illud saltē negari non potest quin dubitatum fuerit  
de eius viribus obtinendo aliam prouisionem à summo  
Pontifice, ergo ex tali collatione dubia iuari pars non  
potest quia dubia probatio non releuat. c. in præsentia, de  
prob. hinc dicitur quod dubitans & ignorans æquiparan-  
tur. l. si. C. de conditio. indebiti. l. fin. §. fin. autem dubius. C.  
de furtis. ¶ His ita præsuppositis quod notorie appareat de  
iure patronatus dominorū Valfeneriæ & de inualiditate  
assertij priuilegi ex non vsu illius Immo & per contrarium  
vsu, dico quod admittendæ erant positiones & exceptio-  
nes reorum per quas notorie apparebat de non iure ip-  
sius domini Abbatisæ, quia tales exceptiones admittun-  
tur etiam contra spoliatum. d. c. ad decimas, de rest. spol. In-  
no. in d. c. constitutus de filiis presby. cum sim. vt per Ale.  
in l. naturaliter. §. nihil commune, colum. 16. in decima fal-  
lencia. ff. de acqui. poss. Soc. in consil. 87. col. fi. libr. 3. Dec. in  
consil. 191. col. 4. in fi. in quibus locis dicunt Soci. & Deci. no-  
torie constare de non iure agentis possessorio ex actis aut  
instrumentis. & de instrumentis loquitur Socin. in d. con-  
sil. 80. col. fin. sed hic producuntur acta attestatum simi-  
liter producuntur instrumenta plura & ipsa valde antiqua  
in quibus fit mentio de iure patronatus per verba disposi-  
tiua cum sola enunciatiua sufficerent, vt supra dictum  
est. ¶ Quarto principaliter considero in fauorem domi-  
norum Valfeneriæ & rectoris ab eis præsentati, quod vbi  
4 ¶ possessio peruenit ad aliquem sine vitio & iniuste quis  
spoliatus non fuit, non debet spoliatus restitui. Socin. in di-  
cto consilio 87. columna fin. post med. versu. tertio & vl-  
timo. libr. 3. argumento. l. prætor. ff. commodat. sed hic posses-  
sio ecclesiæ peruenit ad dominum Ioan. Georgium recto-  
rem sine vitio quia ex causa resignationis, præsentationis,  
& institutionis. similiter dici non potest aduersarius iniu-  
ste spoliatus cum probetur ecclesia de iure patronatus  
dominorum Valfeneriæ nec pertineat eius collatio  
ad ipsam dominam Abbatisam vt supra sæpe. edictum est,  
ergo. &c. ¶ Quinto considero quod dominus Ioan. secun-  
dus Inardi adeptus est possessionem beneficii, de quo agi-  
tur, de tempore quo vacabat. similiter dominus Ioan.  
Georgius Inardi eius frater accepit possessionem ipsius  
ecclesiæ tempore quo vocabat per resignationem ipsius  
d. Ioan. secundi. sed vbi apprehenditur possessio rei vacan-  
tis & à nemine possessæ cessat interdictum recuperandæ  
possessionis. & si agat quis tanquam spoliatus, obstat ex-  
ceptio domini. gl. in l. si. in ver. ignorantia. C. vnde vi. Barto.  
in d. l. si de vi. ff. de iudi. Ang. in d. l. 2. C. de edicto diui. Adr.  
tollen. Dec. in d. consil. 191. colum. 4. circa fin. ¶ Et conside-  
ro circa præmissa fundamenta quod si obstat exceptio con-  
cernens petitorium in possessorio rei temporalis, multo  
fortius vbi agitur possessorio pro beneficio ecclesiastico,  
in quo semper est necessaria probatio tituli saltem colora-  
ri. ¶ Sexto principaliter considero quod agenti possesso-  
rio ad beneficium ecclesiasticum obstat exceptio in capa-  
citate, puta, quod est laicus qui spiritualia possidere non  
potest. capit. causam, de præscrip. ita Bald. & Alexand. in  
d. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. posses. vbi no-  
uissime Rip. colum. 13. in 11. fallencia. & ratio istius est, qui isto  
casu non dicitur opponi contra possessorium, sed nega-  
tur ipsum possessorium & concluditur agentem non pos-  
sidere, si enim laicus spiritualia possidere non potest, er-  
go in laico possessio non consideratur, consequenter fru-  
stra tractatur de restitutione possessionis, quæ non est, quia  
non entis nullæ sunt qualitates. l. 3. ff. de vsufru. cum simi.  
Ideo videmus quod agenti possessorio ad restitutionem  
vixoris opponi potest exceptio quod est monachus aut  
sacerdos, qui uxorem habere non potest, & sic per quam  
exceptionem concluditur agentem non possidere. ita  
Abb. in capit. ex parte, colum. fin. de resti. spolia. ¶ Ideo  
agens ad beneficium ecclesiasticum prius omnibus de-  
bet legitimare personam suam, & probare se esse clericum  
& capacem beneficii. capit. ex literis, de transactio. capit.  
2. de institut. cap. fina. de præben. libr. 6. clemen. vt hi qui.  
de ætat. & qualitat. cap. si quis episcopus, & cap. Saluator.  
1. q. 3. Ancha. in clemen. per literas de præben. Anton.  
de Butr. in cap. in nostra, colum. 5. quæstione secunda de  
rescrip. Simile videmus quando monachus agit possesso-  
rio vt restituatur ad claustrum tanquam iniuste vt con-  
sequatur alimenta, quod tenetur probare de titulo mo-  
nachi, id est se esse monachum illius monasterij. Felin. in  
capit. cum dilecta, de rescrip. sequitur Afrer. in dec. Tho-  
Mm 4 losa.



lofa. q. 495. Quod ipsum adeo procedit, ut non sufficit probare quasi possessionem clericatus quod quis sit habitus & reputatus pro clerico, sed ipsam ordinationem ad clericatum probare oportet. Gemi. in conf. 11. talis enim possessio seu quasi clericatus non sufficit ad obtinendum beneficium ecclesiasticum sed solum quoad fori privilegium Ioan. Andreas, Bald. in ca. dudum, de electi. Quod procedit, nisi quis fuisset in possessione clericatus & etiam beneficii per longum tempus. Hostien. Anton. de Butrio. Abb. & doct. in capit. illud, de praesumptio. Bald. in leg. siue possideris, in quarta oppo. C. de proba. Deci. in capit. primo. colum. 6. in fin. versicul. finaliter tamen, de fide instrum. to. & in consilio 118. sed aduersarius nihil prorsus probauit de clericatu neque vere neque praesumptiue quia non deduxit aliquam possessionem clericatus quod incedat in habitu & tonsura clericali, & quod sit habitus & reputatus pro clerico, tametsi talis & sola possessio clericatus non sufficeret in actore ad petendum & obtinendum beneficium quicquid aliter sit in reo ad illud restituendum. Rota de. 312. Nota quod clericus. & dec. 443. Nota quod non praesumitur, in antiquis. ¶ Adeo etiam est necessaria probatio clericatus ad validitatem collationis quod non sufficeret deputatio ad clericatum cum inessu in habitu & tonsura. Fede. de Senis in consil. 290. Quia in praesenti. colum. 5. post prin. Similiter non sufficeret clericatum superuenire post collationem beneficii, quia ubi agitur de validitate actus inspicitur initium. ita Fede. in d. consil. 290. colum. 5. in prin. Nec ideo minus necessaria est probatio clericatus quod Papa conferens beneficium dicat se conferre tali ut clerico, quia non sufficit nominatio pontificis nisi aliter probetur clericatus. Ioan. And. in reg. non licet actori, de reg. iur. li. 6. quod dictum Ioan. And. refert Boerius in deci. Burdegalen. q. 171. colum. 2. post med. ¶ In quare considero quod circa qualitatem clericatus non videtur necessaria oppositio, quia collatio facta laico dicitur nulla ipso iure propter incapacitatem ut supra dictum est, sed in his quae ipso iure fiunt aut inducantur, necessaria non dicitur partis oppositio, quia satis ius opponit. gloss. in l. cum qui ita. §. qui ita. ubi Immo. ff. de verb. obli. Bart. & doc. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. 9. & 10. ff. de pactis, Bartol. in l. lecta ff. si cer. pet. Dec. in l. i. col. 2. in prin. C. de pactis Ias. in §. in bonae fidei, colum. 2. & colum. 7. in fin. institut. de action. sed tamen ad cautelam abundantem fuit oppositum in cedula incipiente, Pronunciatum, in qua dictum est, circa fin. quod non potuit pronunciari in fauorem d. Ioan. Gasparis de Ponziglonibus stantibus actis prout stant. Quod ideo dictum est, quia intentio ipsius de Ponziglonibus fundata non erat sine probatione clericatus & clarius oppositum nouissime fuit in cedula incipiente, licet apparentes, &c. Ex quo vnico fundamento deficientis clericatus res videtur clarissima. ¶ Et si dicatur etiam dominus Ioan. Georgius Isnardi non docet de clericatu. respondeo, quod ipse possidet beneficium, & est reus originaliter, ideo nihil habet necesse probare cum actor non probauerit de iure suo. l. qui accusare. C. de edendo. quae regula procedit etiam in causa beneficii ut ibi per Decium. colum. 2. in tertia ampliatione. tradit Oldra. in consil. 1. colum. 2. versicul. vnde & si tam meus. in consil. 217. Gratia. colum. 2. versicul. cum ergo dominus. & in consil. 312. Thema questionis est tale. colum. 2. & ad fin. consil. Rota decif. 15. Si in causa decif. 160. Reus, in nouis. decif. 70. No. quod ubi constat. & decif. 736. No. quod si aliquis. in antiq. Gemin. in consil. 38. in prin. ¶ Septimo principaliter considero in fauorem dominorum Valfeneriae, posito & non concesso, praemissa omnia cessarent. quae ipsa tamen fortissime vrgent adhuc in merito possessorio & omittis exceptionibus pertinentibus ad petitorium, potior videtur causa ipsorum dominorum super iure patronatus, & considero pro fundamento quod possessio seu quasi iuris patronatus acquiritur ex vnica praesentatione quae effectum habuerit secuta institutione. ca. consultationibus, de iure patro. gl. & doc. cap. cum ecclesia subtrina, de causa pos. & proprie. Bald. in consilio. 33. Quidam nobilis in fin. libr. 1. Abb. in cap. cum olim, de causa pos. & proprie. & in consil. 54. colum. 2. libr. 1. Socin. in consil. 257. colum. 1. libr. 2. Dec. in consil. 117. colum. 2. post medium in consil. 124. in prin. in consil. 126. colum. 1. in consil. 127. in prin. in consil. 179. colum. 2. circa medium & in consil. 134. in princip. sed hic probatur de pluribus praesentationibus ipsorum dominorum Valfeneriae tam per illas attestaciones de antiquo receptas quam ex scripturis

praesentationum & institutionum dominorum Ioan. Georgij de Isnardi. & ista possessio seu quasi iuris patronatus non parum confirmatur ex illis instrumentis acquisitionum castri Valfeneriae in quibus principaliter & expresse fit mentio de iure patronatus & ex quibus efficaciter probatur ipsum ius patro. ut supra dictum est tertio fundamento. & sic iustificatur possessio iuris patronatus ex vero titulo ut habetur in c. licet causam, de probatio. iustificatur etiam ista possessio iuris patronatus quia rectores praesentati & instituti steterunt in possessione beneficii palam & publice sciente monasterio. S. Anastasij aut eo scire valente, per ea quae nota. Calde. in consil. 3. & in consil. 6. in titu. de causa pos. & proprie. & in consil. 12. in titu. de iure patronatus Deci. in d. consil. 127. colum. 2. post medium in d. consil. 124. colum. 1. & in d. consil. 129. colum. 2. circa medium ubi tamen Deci. solum allegat illud consil. 12. Calde. ¶ Considero etiam in hac materia quod attenditur vltima possessio, id est vltima praesentatio ut is praesentatur in beneficio qui fuit praesentatus ab eo, qui reperitur fecisse vltimum actum possessionis aut praesentationis. d. c. cum ecclesia, de cau. pos. & proprie. ibi vltimo & immediate. Feder. de Senis in consil. 234. colum. 3. circa medium versicul. ad secundum. Old. in consil. 312. Thema questionis est tale. colum. 2. Rota decif. 557. Quidam impetrauit, in antiqui. Deci. in d. consil. 127. colum. 2. post medium versicul. quod autem quasi possessio. in d. consilio 124. colum. 1. in d. consil. 126. colum. 2. circa medium versicul. praeterea & secundo principaliter. & in d. consilio 129. colum. 2. circa medium sed vltimi rectores dictae ecclesiae fuerunt praesentati a dominis Valfeneriae & sic vltima possessio consideratur ex parte ipsorum dominorum immediate. ¶ Hoc ita praesupposito quod sufficiat vnica praesentatio ad acquirendum ius patronatus & quod vltima praesentatio attendatur. Dico quod licet ius collationis pertineret in veritate ad ipsum monasterium, prout minime pertinet, adhuc pronunciari deberet in fauorem domini Ioan. Georgij praesentati a dominis Valfeneriae existentibus in possessione seu quasi iuris patronatus, licet ius patronatus ad eos in veritate non pertineret, ideo institutus ad praesentationem possessoris remoueri ab ecclesia non debet, licet ius praesentandi aut conferendi ab alio euincatur d. cap. consultationibus. de iure patronatus fecit text. in c. querelam. de election. not. Fed. de Senis in d. consil. 234. colum. 2. circa medium versicul. sed in casu proposito. ubi Fede. quod existens in possessione praesentandi potest uti sua possessione donec feratur sententia contra eum super proprietate. tradit Calde. in consil. vltimo in titu. de iure patrona Deci. in dicto consil. 117. columna secunda. Immo praesentatus ab eo qui est in possessione praesentandi praesentatur praesentato ab eo ad quem proprietates pertineret iuris patronatus. Ant. de Butr. Abb. & do. in c. consultationibus. de iure patrona. Dec. in d. consil. 127. col. 2. circa medium in d. consil. 124. col. 2. in d. consil. 126. col. 2. post medium in d. consil. 129. col. 2. post medium & in d. consil. 134. post princ. Idem est in collatione vltima praesentatur, quae facta sit ab eo qui est in possess. conferendi licet ipsum ius conferendi ad alium pertineat. Ro. in d. dec. 557. in antiqui. nec vitatur collatio possessoris licet postea pronuncietur contra eum in petitorio. d. c. consultationibus. Rota decif. 575. Vtrum si cut praesentatus. in antiq. Decius in dicto consil. 126. col. 1. Quod ipsum procedit etiam in temporalibus & prophanis, in quibus possessio seu quasi validat actum. donec a tali possessione quis amoueatur. l. Barbarius. ff. de offi. preto. l. penul. ff. de aqua quotidiana & aesti. late Inno. in c. nihil de electio. Bart. in consil. 82. Punctus questionis. colum. 1. Bal. in consil. 177. In ista captura. lib. 2. ubi Bald. quod sufficit quem esse in quasi possessione iurisdictionis, ut acta valeant. Itaque omnibus modis dicendum videtur valere praesentationem d. Io. Georgij factam a d. Valfeneriae tanquam existentibus in possessione praesentandi, posito ius praesentandi ad eos non pertineret, quod ipsum tamen pertinet ut supra late probauimus. & si sufficit sola possessio sine iure proprietatis, immo & vnicus actus possessionis ut supra ostensum est, quid hic dicemus ubi cum possessione concurrat ius patrona. probatum ut supra, & ubi plures actus praesentationum interuenerunt ut supra vidimus? ¶ Octauo fundatum videtur ius domini Ioan. Georgij Isnardie ex regula Cancellariae de triennali possessore pacifico. cum tenuerit & teneat ipsum beneficium longiori tempore pacifice ante lit. hanc motam, & de quo possessorio domini Ioan. Georgij. & d. Ioan. secundi deductum fuit in



in dictis positionibus & in eis expresse allegatum ius dicte regule Cancellarie de triennali possessore. Ex quo etiam capite apparet, de iniustitia repulsionis siue reiectionis dictarum positionum, nam habens ius in beneficio siue ratione proprietatis siue ratione possessionis illud perdit per dictam regulam patiendo alium possidere beneficium pacifice per triennium ex titulo saltem colorato. Ideo si perditur ius, etiam possessio, ergo opponi potest exceptio, Tu perdisti ius possessionis, alias frustra illud perditum esset si de tali perditione opponi non posset. Pro quo adduco Feder. de Senis in consilio 90. Casus talis est quidam clericus ubi quod agenti possessorio obstat exceptio quod perdidit agens ius quod habebat super ipso possessorio, puta trahendo reum ad vetitum examen, ut quia clericus traxit clericum coram iudice laico. Postremo in dubio videtur pronuntiandum contra d. abbatissam quia contra eam est presumptio iuris communis ut supra dictum est, & quia post erectum episcopatum in ciuitate Saluciarum omnia beneficia eius diocesis reducta fuerunt ad collationem ordinarij. Ad allegata in contrarium nihil est quod respondeatur, quia supra abunde & in specie responsum est, quod imò opponi potest exceptio defectus proprietatis. Secundò responsum est quod etiam in mero possessorio potior videtur causa dominorum Valfenerie. Tertiò responsum est octauo fundamento quod perditum est omne ius partis etiam in possessorio per possessionem triennalem d. Io. secundi & Ioann. Georgij. quæ exceptio perditæ possessionis opponi potuit & potest. Ex præmissis inferuntur duo correlatiua. Primum quod omnino pronuntiari debeat in fauorem dominorum Valfenerie etiam sine illis positionibus. Secundum quod saltem positiones ipsæ ad maiorem cautelam admitti debeant. Neque obstant assertæ sententiæ quia leguntur Mille latè in fauorem eius de cuius capacitate non constat, & sicut beneficium laico conferri non potest, ita nec per sententiam laico adiudicari. si enim collatio summi pontificis redditur nulla si non appareat de capacitate impetrantis. ut supra dictum est, quanto fortius erit nulla sententia vnius inferioris lata pro eo de cuius capacitate non constat. Secundò respondeo quod sententia lata in causa beneficii nunquam transit in rem iudicatam respectu superioris, qui etiam appellatione deferta potest cognoscere de meritis. c. cum Bertoldus, de re iudi. Rota deci. 550. Vtrum si petitor in antiquis. Tertiò respondeo quod pars aduersa passa est procedi & cognosci in meritis petendo pronuntiari bene iudicatum & male appellatum, quo casu auditur quis etiam contra sententiam, quæ in rem transiisset iudicatam. Inn. in c. cum dilect. de rescrip. & in d. c. cum Bertoldus, de re iudi. Ias. in l. patre furioso, col. 5. vers. 16. facit. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris Sautilliani. 13. Decembris. 1547. Aymo Crauetta ex Saul. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Executores testamenti non possunt transigere super bonis pauperibus relictis.
- 2 Quomodo procedatur in re ecclesiastica quando iura non sunt clara.
- 3 Bona pauperum gaudent eisdem privilegijs, quibus bona ecclesia.

CONSILIVM CCCXXIII.

Pro inclyta communitate Saluciarū.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Quæritur an executores testamenti quondam Specu. d. Petri Vacchæ cuius Saluciarum & domini Beluidere dati ad distribuendum bona pauperibus relictis, possint transigere super ipsis bonis cum hæredibus testatoris? Breuiter non arguendo ad partes, quia temporis angustia non concedit, puto quod non. & confitero quod isti executores habent minus iuris in talibus bonis quam habeat prælatus in bonis ecclesiæ, quia fructus ecclesiæ dicuntur ipsius prælati quatenus indiget pro victu suo, licet superflua teneatur conuertere in piam causam. cap. 1. 82. d. cap. pastor. & cap. 1. q. 2. c. videntur & cap. de redditib. 12. q. 1. c. cōcesso c. nulli episcopatum & c. quatuor 12. q. 2. sed isti executores nihil commodi, percipiunt ex istis fructibus. Secundò prælatus potest donare de fructibus ecclesiæ, ut per glo. in c. fin. 5. q. 3. Abb. in cap. 2. de dona. Quod tamen intelligo cum modica læsione ecclesiæ & seruata forma. Calde. in consil. 6. in ti. de rebus eccle. non alien. Similiter potest prælatus donare se remittere laudemium debitum ecclesiæ. gl. in c. bonæ rei 12. q. 2. Calde. in consilio 1. in tit. de his quæ fiunt à præla. sine consensu. cap. Potest etiam prælatus donare canonicam portionem debitam ratione mortuorum in præiudicium sui. licet non successoris. Calde. in consil. 2. in tit. de his quæ fiunt à præla. sed executor testamenti nihil potest donare, sed tenetur distribuere ad formam testamenti, & talis executor potius æquiparatur tutori aut curatori quam prælato respectu potestatis. sed constat quod prælatus habet maiorem potestatem in bonis ecclesiæ quam tutor aut curator in bonis pupilli vel adulti, ita Abb. in consilio 62. colum. 1. in fi. lib. 1. & in cōfil. 10. lib. 2. Soc. in l. legatum, colum. 2. ff. de lega. 1. Hoc ita præsupposito quod maior sit potestas prælati in bonis ecclesiæ quam vnius executoris in bonis pauperum. Dico quod prælatus transigere non potest de rebus immobilibus ecclesiæ quando ex tali transactione sequeretur alienatio, quia bona ecclesiæ parti remitterentur in totum aut in partem nisi seruata forma iuris & interuenientibus solennitatibus requisitis in alienatione rei ecclesiasticæ. Feder. de Sepis in consil. 94. Casus talis est prælatus ubi quod prælatus habens capitulum solus sine capitulo compromittere aut transigere non potest, etiam ubi non sequitur totalis alienatio, & ubi agitur de præiudicio ecclesiæ temporali tantum non perpetua. Cum capitulo autem potest compromittere & transigere sine licentia superioris super re inferente præiudicium temporale tantum non perpetuum. c. de cætero. c. veniens. de trans. & c. nisi essent. de præbend. glo. in c. ex multiplici. de decimis Gemi. in consil. 10. secus ubi agitur de præiudicio perpetuo quia tunc requiritur auctoritas. Io. An. in c. peruenit. & in c. cum tempore de arbi. Ge. in consil. 96. col. 1. & quod in pacto aut transactione per quam inducitur alienatio rei ecclesiasticæ sint necessariae solennitates requisitæ in alienatione rei ecclesiasticæ, voluit Gemi. in con. 129. co. 2. circa med. Ad idem adduco Abb. in consil. 56. libro 1. ubi quod prælatus non potest compromittere quando ex tali compromisso sequitur alienatio. Si vnus Episcopus aut prælatus non potest compromittere aut transigere quando sequitur alienatio rei ecclesiasticæ nisi seruatis solennitatibus iuris, quanto minus permissum id erit personis laicis ius tantum exequendi & distribuendi obtinentibus? ideo mirandum est quomodo tales executores adducantur ut transigant super bonis pauperum, nam talis transactio desideranda est ab Episcopo aut alio potestate ad id obtinente. tales enim executores temeritatis & impudentiæ accusari possent si bona pauperum in alios transigendo alienarent sine solennitatibus iuris nec iuris censuras effugerent. Secundò principaliter considero in casibus in quibus prælatus potest transigere cum auctoritate superioris & seruatis seruandis, illud intelligitur & procedit in re dubia quando iura ecclesiæ non sunt clara & liquida. l. pactum curatoris. ubi no. C. de pactis. cum ibi no. Sed hic iura pauperum non sunt obscura aut dubia, imò clarissima, per instrumenta testamenti & transactionis, quam ipsam tamen transactionem constare non putem sine solennitatibus iuris. Imò in facto nulla oritur dubitatio, & si quid dubitationis à parte excogitetur, illud totum in iure consistit, de facto autem non est quæstio, sed ius ipsum semper est certum & liquidum. l. ornamento. ff. de auro & argen. lega. Ideo statutum cogens consanguineos aut coniunctos ad compromittendum aut transigendum, non habet locum ubi solum est quæstio iuris, nō etiam facti. Bal. in Lancillæ per illum tex. in principi. C. de fur. tis. Alex. in consilio 62. colum. 2. circa mea. lib. 2. Ias. in l. pen. colum. fin. versiculo hinc dicit Baldus. C. de pactis. Itaque cum solum sit quæstio iuris, illud videtur declarandum per iudicem ecclesiasticum competentem, non per laicos. Tertiò, dico quod potestas istorum executorum adeo est modica quod non solum non possunt transigere de bonis pauperum ex qua transactione sequatur alienatio bona pauperum in alios transferendo, imò ne quidam possunt facere conuersionem vnius vsus ad aliū vsus, etiam si voluntas testatoris secundum formam ab eo traditam impleri non possit. Ita Pau. de Cast. in consil. 302. Visis & diligenter consideratis. col. fin. versic. contrarium tamen & c. lib. 1. Imò executor ad distribuendum pauperibus nō potest eligere pauperes extraneos, sed tenetur distribuere pauperibus domicilijs. Ioan. And. in c. religiosi de testib. lib. 6. super glof. quæ incipit in re certa. sequitur Feder. de Senis in con. 282. circa fi.



ca si. vbi quod secus est in Episcopo, vbi dicitur executor iuris quia ipse potest in extraneos pauperes distribuere. Nec dicatur procedere praemissa in bonis ecclesiarum, hic autem agitur de bonis pauperum, quia bona pauperum dent eisdem privilegiis quibus bona ecclesiarum l. omnia privilegia, vbi Bar. & Doct. C. de sacrosanct. ecclesi. §. fin. in auc. de ecclesia. ti. c. ex literis, de consue. tradit Alex. in consi. 9. col. 4. in fin. lib. 2. vbi quod eadem solennitas requiritur in alienatione rei hospitalis quae in bonis ecclesiarum per text. in §. nos igitur, in auc. de non aliena. auc. hoc ius porrectum, vbi Bart. & Dec. C. de sacrosanct. ecclesi. no. Dec. in ca. 1. columna nona, versicu. non obstat quod Mathesyll. dicit probatio. ¶ In simili casu scripsi pro cruciata Saluciarum vbi concludimus non valere dispensationem Pontificis in contrarium tam ex defectu voluntatis quam potestatis, metamen submittendo determinationi sanctae matris Ecclesiae & Reuerendissimi Rotae Senatus, & libenter & auide viderem determinationem Rotae super hoc. Agitur enim res periculosissima in conscientia & plenissima scandali quod auferatur pauperibus contra expressam voluntatem testatoris. ¶ Ex quibus concludo rem omnem ad Episcopum & iudicem ecclesiasticum cuius in ea re potestas sit, remissam oportere, salvo saniori iudicio. Sauliani die 26. Decembris in festo diui Iohannis Evangelistae patroni mei. 1547. Aymo Crauetta ex Sauliano. I. V. D.

## S V M M A R I V M.

- 1 Quando ex testamento potest adire ab intestato.
- 2 Aliquando aditio ab intestato praestit etiam aliis heredibus legitimis.

## CONSILIVM CCCXXIII.

Pro Magnificis dominis Aymone & Bonifacio ex Comitibus Plozaschi & dominis Scalengiarum contra Magnificum Comitem Fruzaschi.

**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Magnifici domini Aymo & Bonifacius ex Comitibus Plozaschi & dominis Scalengiarum repudiarunt hereditatem Magnificae dominae Bernardinae de Valpergia earum materterae, quae ipsos repudiantes haeredes instituerat pro dimidia, & eam ipsam hereditatem ab intestato & pro dimidia adiuit quondam Magnifica domina Barbara mater ipsorum repudiatum & soror ipsius domini Bernardinae. Similiter Magnifici domini Gulielmus & Mamó de Valpergia nepotes dictae dominae Bernardinae & haeredes ab ea instituti pro alia dimidia adiuerunt hereditatem ab intestato, protestantes quod non intendebant nec intendunt esse haeredes ex testamento. Quæritur an valeat talis aditio? ¶ Videretur dicendum quod non, quia causa testati facit cessare causam intestati. l. quandiu. 2. ff. de acquir. haeredi. nec valet aditio ab intestato quoties ex testamento haeres quis est & contra. l. si is ad quem. ff. de acquir. haered. Ideo videtur quod domini Gulielmus & Mamón haeredes testamentarii ab intestato adire non potuerunt, consequenter quod sine iure & actione experiantur ab intestato. ¶ Similiter videtur quod sine iure & actione experiantur domini Aymo & Bonifacius cum repudiarunt hereditatem pure & simpliciter. Neque videtur ob stare quod agant tanquam haeredes matris quae adiuit ab intestato ob repudiationem aliorum, quia stante testamento domina Bernardina domini Gulielmus & qui simpliciter non repudiarunt sed solum ex testamento praesupposito quod ab intestato adire non potuerint, haeredes remanserunt ex testamento, ob id non potuit domina Barbara adire ab intestato, quia hoc modo domina Bernardina decessisset pro parte testata, & pro parte intestata, quod ipsum iura non admittunt. Ius nostrum. ff. de regulis iuris. Immo videtur isto casu quod portio dominorum Aymonis & Bonifacii accreuerit aliis cohæredibus, qui omnino repudiarunt. Immo audiuerunt, licet ab intestato, quod ipsum tamen facere non potuerunt ut supra & quod portiones eorum accreuerint aliis cohæredibus videtur text. in l. & qui ex duabus. §. primo. ff. de acquir.

haered. ¶ Sed praemissis non obstantibus contrarium puto de iure verius, quod immo viribus constet utraque aditio, id est dominae Barbarae ac dominorum Gulielmi & Mamónis ab intestato, toto titu. ff. & C. si quis omnia causa testamenti. In quibus titulo habetur quod haeres ex testamento ad quem etiam ab intestato hereditas pertinet, potest adire ab intestato omnia causa testamenti, licet ita adeundo incidat in edictum praetoris quando in fraudem ita adit legatorum aut fideicommissorum ob id tenetur praestare legata & fideicommissa in testamento relicta perinde ac si ex testamento haeres esset. & maxime hoc & euidentissime probatur in l. si non solus. in princip. ff. eod. titu. si quis omnia cau. testam. vbi quando haeres insoludum scriptus ab intestato simul cum alio herede legitimo, uterque tenetur ad legata, etiam is qui scriptus non fuit haeres. Ecce ergo quod ab intestato aditio quidem tenet non obstante testamento, licet talis aditio non noceat legatariis & fideicommissariis. Alias. n. si aditio ab intestato non teneret, conveniri alter non posset, qui in testamento haeres scriptus non est & hoc ipsum quod teneat aditio ab intestato licet tertiis non praedictet quotiens in fraudem fit, probant ferè leges dictorum titulorum. Constante igitur aditione ab intestato, male opponitur contra agentes quod sine iure experiantur. ¶ Solu superest ad contraria respondere, quibus confutatis clarissima omnia fiant. Itaque non obstat primum argumentum, quod causa testati facit cessare causam intestati quia istud procedit quando in testamento esset scriptus unus ab intestato hereditas ad alium pertineret, nam tunc non potest adiri hereditas per haeredem legitimum, qui ipse excluditur per haeredem scriptum. Secus quando idem esset haeres legitimus & testamentarius, quia talis potest adire ab intestato omnia causa testamenti, & tenet aditio, licet ita adiens incidat in edictum & teneatur ad onera in testamento derelicta perinde ac si ex testamento haeres esset per supradicta. ¶ Non obstat secundum argumentum quod non tenet aditio ab intestato quando ex testamento quis esset haeres. d. l. si is ad quem. ff. de acq. haeredi. quia illud procedit data ignorantia adeuntis putantis se haeredem ab intestato cum ignoraret testamentum factum. vel si quis adeat ex testamento putans illud iustum aut validum nam talis ignorantia vitiat aditionem, quia oportet ad validitatem aditionis ut sciat quis causam suae acquisitionis aut aditionis, & ita loquitur text. in d. l. si is ad quem secus quando scit quis testamentum & se scriptum haeredem, & nihilominus adit ab intestato cum sit haeres legitimus, tenet aditio cum sciat causam ex qua adit, & tunc ita adiens dicitur renunciare testamento, ita loquitur text. in terminis & ibi gloss. & Doct. declarans in l. illud. ff. de acq. haered. Ex quo text. clarissima reddi videtur universa difficultas. ¶ Non obstat tertium argumentum quod domina Barbara non potuit adire ab intestato ex repudiatione filiorum suorum cum adsint alij cohæredes qui simpliciter non renunciaverunt, quia respondeo quod immo potuit domina Barbara adire ab intestato quia vbi haeres scriptus repudiat ex testamento, adit ab intestato, facit locum etiam aliis heredibus legitimis existentibus in pari gradu, & sic eius aditio ab intestato prodest etiam aliis heredibus legitimis, ita expressè dixit tex. in d. l. si non solus. in principi. ibi, cui etiam profuit. ff. si quis omnia cau. testam. Itaque cum domini Gulielmus & Mamón repudiarunt ex testamento & adierunt ab intestato, sine dubio talis aditio profuit dominae Barbarae, quae pariter ab intestato admittebatur. ¶ Non obstat quod portiones dominorum Aymonis & Bonifacii qui simpliciter repudiarunt, debent accrescere dominis Gulielmo & Mamóni cohæredibus testamentariis. d. l. qui ex duabus. §. 1. ff. de acq. haered. quia argumentum procederet si soli Gulielmus, & Mamón essent haeredes, sed cum repudiarunt ex testamento & adierint, ab intestato autem concurrat domina Barbara cohæres legitima, dico quod pars repudiatum accrescit omnibus cohæredibus legitimis, quia portio haereditis scripti repudiantis pertinet ad haeredes legitimos. l. si quis pecuniam. in principi. ff. si quis cau. testa. Itaque si Gulielmus & Mamón adiuvissent ex testamento, quia tunc ipsi soli haeredes essent exclusa domina Barbara, & cessante causa testati propter testamentum ipsi Gulielmo & Mamóni solis accrevisset portio repudiata, sed cum adierint ab intestato & ab eo intestato habeant cohæredem dominam Barbaram, omnibus cohæredibus accreuit, & perinde est ac si domini Aymo & Bonifacius haeredes scripti



scripti non fuissent. ¶ Non obstat quod domina Bernardina non potuit decedere pro parte testata & pro parte intestata, quia dico quod stante aditione omnium ab intestato cessat argumentū, nam illud procederet si domini Guilielmus & Mamon adiuissent ex testamēto & domina Barbara vellet venire ab intestato, etenim non posset sed tunc accresceret portio repudiata aliis cohæredibus scriptis adeuntibus ex testamento. Similiter, si domini Aymo & Bonifacius adiuissent ex testamento, non potuissent domini Guilielmus & Mamon adire ab intestato sed totum accresceret dominis Aymoni & Bonifacio adeuntibus ex testamento prout etiam declarat Cor. in consi. 88. colum. pe. post med. versu. tamen ad hoc responderi potest lib. 1. licet non ita clare explicet. & ista declaratio arguitur necessearia & ratione cōstās in hac difficultate alioquin satis intrinseca. ¶ Itaq; concludo quod ista oppositio de testamento domine Bernardine pertinet ad materiam tit. l. 1. C. si quis omissa causa test. Consequenter apparet pertinere talē oppositionem ad legatarios aut fideicommissarios ipsius domine Bernardine, ipsius autem domini & comitis Fruzaschi nihil omnino pertinet ea res cum teneat adito ab intestato omissa causa testamenti licet non noceat legatariis & fideicommissariis quotiens in fraudem ita agitur, itaque procedit responsio reddita in priori consilio quod contra talem oppositionem exceptio obstat, tua non interest. ¶ Optimum tamen fuit dubitare circa hoc ad inueniendam explicationem & claritatem totius difficultatis. & ita de iure respondeo, saluo saniori iudicio. Saul. die 28. Decem. 1547. Aymo Crauetta ex Sauiliano I.V.D.

S V M M A R I V M.

- 1 Consuetudo debet plene probari, & probatio dicitur multum difficilis.
- 2 Quid oportet ut plus petens cadat à iure suo.
- 3 In instrumentis attenditur consuetudo loci in quibus sunt.

CONSILIVM CCCXXV.

Pro Illustri domina Faustina de Varano Contra Illustrem dominam Camillam de Malatestis.

**I**IVINO subsidio ex corde postulato. Plura mouentur dubia in causa Illustris domine Faustine relicte quondam Illustris domini Sigismundi de Malatestis agentis ad restitutionē dotium contra illustrem dominam Camillam neptem & hæredem memorati domini Sigismundi, & primo incipiendo à dilatoriis opponitur de cautione actoris non præstita circa restitutionem expensarum in casum succumbentiæ & prosecutionem iudicij. Ad quam exceptionem responsum fuit per D. procuratorem ipsius domine Faustine quod talis cautio abiit in consuetudinem & ab aula recessit, ut per Barto. in l. generaliter. C. de episco. & cler. Ang. de Arc. in §. sed hodie, insti. de satisfda. Roman. in consi. 62. Florentina constitutio. in fin. Alexan. in consi. 37. colum. 3. versicu. sed præmissis non obstantibus. libro 2. ¶ Nec obstat quod non appareat de tali consuetudine contraria iuri, & quod consuetudo probari debet tanquam consistens in facto, immo plene probari debet consuetudo. Bar. in repeti. leg. secunda quæstione 27. C. quæ sit longa consuetudo. quæ probatio consuetudinis dicitur multum difficilis. Bar. & Docto. in l. de quibus. ff. de legibus ideo magis est opus diligentia in formandis capitulis super probatione consuetudinis. Card. Floren. in cap. fin. quæstione. 40. in fin. de consue. Cur. Iunior. in consi. pen. colum. pen. in prin. Nec defertur iuramentum suppletium in probanda consuetudine. Bal. in dicta l. de quibus. colum. antebanda. versicu. item ubi agitur de probando. sequitur Alex. in consi. 173. colum. 2. in fin. lib. 6. ¶ Nam respondetur quod factis videtur probata consuetudo per assertionem tot doctorum dicendum consuetudinem ita esse. Pau. de Castr. in consi. 457. Viso casu proposito & pluribus dubijs. in fin. lib. 2. Soc. in consi. 252. colum. 7. versicu. 4. eadem conclusio & in consi. 275. col. 2. lib. 2. Guido Papæ. q. 139. & q. 565. col. 4. versicu. quibus consuetudinibus. Ial. in consi. 168. colum. 5. post med. lib. 2. & in consi. 15. in fin. lib. 3. & posito ista opi-

nio sit dubia quoad plenam probationem, vera tamen videtur quoad præsumptionem, ut assertio doctoris super consuetudine inducat præsumptionem cui standum sit donec probetur contrarium. Ita voluit Bar. d. l. de quibus. col. 8. in fin. in 4. q. principi. ff. de legibus. sequitur Barba. inter consi. Curtij Senioris in consi. 67. col. 17. post me. Dec. in l. 2. §. 1. col. fi. ff. si cer. pe. in consi. 420. in fin. in consi. 540. col. 2. post med. in consi. 459. colum. 2. post med. in consi. 691. circa fin. & in consi. 694. col. 1. Cur. Iunior. in consilio 60. col. 4. circa med. Gozadi. in consi. 59. col. 4. in princ. & ubi assertionem aut dicto vnius doctoris tantum dubitari posset, tamen stante assertionem tot illustrium doc. res videtur sine dubio. Ita Cur. Senior. in consi. 73. col. 24. circa medium, ubi quod communis vsus loquendi probari non debet quado plures illustres Doc. de eo attestantur. modo habemus hic attestationem plurium Doc. illustrium, idest Bart. Rom. Ang. & Ale. ut supra dictum est, qui etiam doc. mouentur autoritate gloss. in §. 1. instit. de satisfda. ob id pars aduersa contendens contrarium, id est consuetudinem non ita esse, tenetur probare, cum saltem præsumptionem habeat iuris contra. ¶ Secundò dubitatur de viribus mandati ipsius domine Faustine contra quod opponitur quod est monialis in monasterio sancti Antonij ciuitatis Ferrarie ob id quod agere non potest sine licentia sui superioris. ca. vnico, de syndi. c. monachi. 16. q. 1. gloss. in c. non dicatis. 12. q. gloss. Ant. & Doct. in cap. cum dilecta. de rescri. generaliter nihil potest monachus agere sine licentia superioris. ideo non potest consentire electioni, non potest esse fideicommissarius, non potest eligere sepulturam, non potest esse iudex, assessor, aduocatus, procurator, arbiter sine licentia superioris. Feder. de Senis in consilio 104. Primo queritur. columna secunda. ¶ Ad ista respondetur quod procedit in moniali professa quia ante professionem monialis aliqua dici non potest, & appellatione monachi intelligitur de vere professo. c. ad apostolicam, de regular. gloss. in cap. 1. in versu. receptio, de religio. dom. lib. 6. Geminia. in consi. 66. circa fin. & dicit Bald. in consi. 197. Omnia pacta. in fi. lib. 5. quod monialis non dicitur non professa, sicut sponsa quæ est impubes, non dicitur vxor. hinc videmus quod si fiat legatum alicui si intrauerit monasterium, illud non debetur nisi facta professione. Deci. in ca. in presentia. colum. 26. de probatio. & in consi. 33. colum. pe. ante fin. in qua ipsa tamen re hæsit Iasonis spiritus in l. in stipulatione, col. fi. ff. de vulgari. sed professio aliqua. D. Faustine non docetur nec doceri quidem potest & onus probandi professionem nec doceri allegant cum in facto consistat, quod non præsumitur nisi probetur. l. in bello. §. facta. ff. de captiuis. c. cum in iure peritus, de off. delega. cum simil. Immo non sufficeret probare professionem simpliciter, nisi probetur quod illa sit valida. Gem. in d. consi. 66. in fi. ¶ Hoc ita præsupposito quod domina Faustina non sit professa licet nouicia, dico quod nouicius habet velle & nolle, & potest omnia facere quæ potest homo liberi, ideo potest testari & matrimonium contrahere. Ita Fed. de Senis. in consi. 32. col. fi. ante med. & licet istud de testamēto videatur intelligendum quado moritur nouicius ante professionem, ex his quæ scripsi. in consi. 152. tamen satis est quod interim gesta valent ante professionem. Ideo non videtur habenda ratio quod in futurum possit profiteri, quia præsens status est considerandus & secundum præsentem statum iudicandum est. l. moueor. C. si ser. expor. ven. Anchar. in consi. 420. Quidam ser Antonius. col. fi. circa med. Ad idem tex. in l. hæc venditio. §. fi. ff. de contrahen. emptio. venditio fuit facta pro centum & quanti plurimi postea repertum fuerit, interim dicitur certa venditio, quia certum habet pretium licet in futurum alterari illud possit. Ad idem quod not. Bartol. in l. Iulianus, in fin. ff. de condi. indeb. ubi facta reformatione quod omnes reprefalix debeant reuideri, & quæ fuerunt reprobata non valeant, potest interim fieri executio reprefalium licet in futurum possint reuocari, quia secundum præsentem statum iudicium habendum est. Ad idem adduco Paul. de Castr. in consi. 418. Visis & consideratis, diligenter omnib. in princ. lib. 1. ubi si fiat compromissum super instrumento habente executionem paratam pendente compromisso potest creditor petere executionem ipsius instrumenti, non habita ratione quod illa retractari possit per laudum futurum, quia iudicandum est secundum præsentem statum antequam laudum prolaturum. sit de cuius tamen dicti veritate videnda sunt quæ scribit idem Pau. in l. qui fidem. ff. de transac. & in l. pecuniam, ubi Alex.



Alexand. columna penult. ff. si cert. pet. la. in consilio secundo post medium & in consilio 109. in 2. dubio. libro primo. ¶ Sed in terminis Ado Paulus de Castro in consilio 432. Cum statutum principaliter columna secunda in fin. vers. 3. principaliter & columna seq. lib. primo, ubi quod solennitas statuti in donatione minoris quæ non est necessaria quando fieret donatio ecclesiæ aut ad piam causam, quæ non subiaceret legibus laicorum, est tamen necessaria quando fit moniali ante professionem, quia ante professionem non dicitur fieri donatio monasterio, sed ipsi donatarie inspecto præfenti statui, nec professio superueniens trahitur retro ad tempus donationis. Ecce multum in terminis loquitur Paul. de Castro. Eodem modo dicendum est ante professionem possit nouicia agere sine cōsensu superioris neque ob stare potest quod profiteri possit quia præfens status considerandus est, non futura professio quæ retro non trahitur. ¶ Secundo principaliter arguitur à sufficienti partium enumeratione, aut domina Faustina obtinebit in hoc iudicio, aut succumbet, si obtinebit, nihil est quod pars conuenta opponat de nullitate iudicii, quia iudicium esset nullum in fauorem monasterij, nō rei. Ideo monasterium potest dicere, ego volo iudicium tenere, nec posset pars allegare nullitatem in odium ipsius monasterij inuito. l. transactio. 2. C. de transactio. gloss. in l. & eleganter, in princip. in versicul. nullum. ff. de dolo. gloss. in l. iurisperitū. §. prætor ait, in versiculo, dolo malo. ff. de pactis. ubi Angel. gloss. in l. si dolo in vers. rescindi. C. de rescin. ven. ubi quod dolo non datur actio si dolum passus velit actum valere. quod in terminis sententiæ inualidæ tradit Feder. de Senis in consilio 90. Casus talis est quidam clericus columna secunda post medium quod ipsum infinitis similibus possem comprobare, sed non expedit. Aut succumbet D. Faustina & nihil est quod præterea quærat aduersarius nisi circa expensas litis, nam si absoluitur, nihil præterea petet. & si dicatur, imò partis interest si absoluitur quia posset monasterium ex integro agere, & si opponatur exceptio rei indicatæ, replicabit de nullitate. Ad istud respondetur quod imò cessat nullitas cum nouicio ante professionem nec professio superueniens retrahitur ad firmationem iudicii, regula factum legitime libro sexto, cum ibi no. ¶ Tertio principaliter respondeo, quod ubi præmissa cessarent citra præiudicium veritatis, frustra opponitur defectus licentiæ superioris quia productum est aliud mandatum in quo ipso apparet de superioris licentia ex qua posita videtur res extra omnem dubitationem, ut habetur in d. c. cum dilecta, de rescrip. tradit Dec. in cap. 1. in princip. de appella.

¶ Tertio principaliter dubitatur opponitur contra d. Faustina quod petiit plus debito, an inciderit in pœnam plus petentis? Breuiter concludo quod non nam aut quærimus de pœna amissionis iurium ut cadat à causa, iuxta l. vnica. C. de plus petito, & illa non obtinet, quia duo copulatiue requiruntur ut cadat quis à iure suo ob pluribus petitionē primum, quod cautionem seu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promissionem extorserit debito ampliore. Secundo quod illud tale promissum amplius debito exegerit, ut probatur in dicta lege vnica. C. de plus petito. ubi Barto. & doct. no. glo. & do. in c. vnico extra cod. tit. Bar. in l. si feruus. §. bonæ, in fin. ff. de cond. furti. & in l. qui solitum. in princip. ff. de leg. 2. Alexand. in consilio 70. columna tertia, versiculo tertio, principaliter. & in consilio 83. columna prima, in fin. libro sexto. Sed horum duorum neutrum hic probatur, ergo, & c. ¶ Secundo ut plus petēs cadat à iure suo, oportet quod cōuincatur plus petisse per testes aut scripturam, secus si per confessionem suam quia fateatur se plus petisse aut per iuramentum partis. gloss. & doct. in d. l. vnica in verbo arguatur. C. de plus peti. Ideo si agens, confiteatur quodcumque ante sententiam & antequam conuincatur, se plus petisse, fit locus pœnitentiæ & vitatur illa pœna amissionis debiti: sed hic agens obtulit se paratam detrahare soluta omnia ergo, & c. ¶ Consulo tamen quod in specie cōfiteatur soluta & illa detrahat addendo clausulam, quod offert se paratam accipere quamlibet particularem solutionem summæ petitiæ saluo iure residui, ex qua clausula pars ea constituatur in mora si nō offert quod prætendit se debere, quam ipsam oblationem si non facit apparet quod omnino erat litigatura etiam respectu partis vere debiti, ob id excusari non potest. ita tradit Barto. in d. l. qui solidum. ff. de leg. 2. Guid. Pap. q. 496. la. in l. i. §. si stipulanti, in fi. ff. de verbor. oblig. socer. meus Purpura. in l. edita. numero 298. C. de edendo. ¶ Tertio non po-

test considerari pœna plus petētis respectu amissionis causæ quia ipsa d. Faustina non comparuit in iudicio personali ter plus petendo nec mandatum speciale dedit, ut debito amplius peteretur planè si quid petatum est plus debito, id commissum est à procuratore generali, sed procurator generalis nihil potest per quod dominus in pœnam cadat l. si procurator, ubi late Moder. ff. de condi. indeb. Et in terminis procuratoris plus debito petentis, tradit Alexand. in d. consilio 83. columna tertia, versiculo quinimo etiam supradicta lib. 6. ¶ Aut loquimur de pœna pluris petitionis respectu expensarum ratione temeritatis aut culpæ plus petentis, & in istis fateor quod debentur quando apparet quod debitor litigaturus non erat, nec damnum expensarum passurus si debito amplius petatum non esset, etiam quod agentem pœnituerit, quia talis pœnitentia admitti nō debet cum damno partis sine refectione expensarum, sicut dicitur de corrigente, quod licet admittatur ad corrigendum, tenetur tamen ad expensas aduersario. Barto. in l. rura. in fin. C. de omni agro deser. libro 11. Dec. in l. edita circa fi. C. de eden. & in terminis de pœnitentia circa pluris petitionē quod semper teneatur ad expensas, quas indebitè passus sit ob pluribus petitionem, no. Host. in d. c. vnico de plus peti. sequitur la. in §. si quis agens ver. sed hæc quidem, columna secunda ante medium insti. de actio. ¶ Sed in casu isto nō puto d. Faustina teneri ad aliquas expensas ratione pluris petitionis. Primo propter illam clausulam quod solum intendit petere & consequi quod sibi debetur offerendo se paratam detrahare omnia quæcumque soluta, & accipere quamlibet particularem solutionem saluo iure residui. nam tunc debitor dicitur in mora respectu partis liquidæ nisi eam offerat. Ita Guido Pap. in d. q. 496. per doct. Bart. in d. l. qui solidum. ¶ Secundo istud clarius procedit si post detractionem solutorum in specie adhuc obduret pars iudicium & litem sustineat: nam tunc apparet quod etiam ab initio æque fuerat litigatura licet plus debito petatum quid non esset. ob id dicere non potest quod vexata fuerat in commodo expensarum ratione pluris petitionis, ex quo post detractionem illius pluris a lite non destitit. sicut in simili dicimus quod ignorantia contrahentium matrimonium non excusat quando post habitam scientiam prohibitionis non abstinet à copula nec prohibito desistunt. l. si adulterium cum incoest. §. idem Pollioni. ff. de adulter. l. qui contra. C. de incoestis nup. cap. cum inhibitorio, de clandest. desponsa. Anch. in consilio 401. Stiposius. columna prima. Similiter non excusatur mater quæ non petiit provideri de tutore filio pupillo eo quod dicat se fuisse minorem de tempore mortis mariti quando facta maior æque fuit negligens. Bald. nouellus in tractatu. de dote parte 11. columna 23. versiculo quid autem si tempore sed magis in terminis adduco Guido Papæ. quæst. 138. & quæst. 436. columna 13. quæst. 48. ubi quod causa iusta litigandi ab initio considerari non potest, quando cessante tali causa iusta adhuc litigat quis, quia ipsi præsumitur quod ab initio sciret se fore uere causam iniustam. per text. in simili in l. i. §. circa. ff. de exc. doli & licet reus ipse in expensis fortè condemnandus non esset quandiu perseuerasset agens in pluris petitione sine clausula illa de qua supra offerendo se paratum accipere quamlibet particularem solutionem saluo iure residui, tamen quod ipse agens & plus petens teneatur ad expensas ob pluris petitionem quando apparet quod etiam cessante illo pluri reus erat æque litem excepturus, hoc à iuris ratione & æquitate videtur abhorre. ¶ Quarto principaliter dubitatur de fide instrumenti totalis in actis producti, contra quod fuit, oppositum tanquam non habeat forte solennia requisita in loco productionis. Breuiter pro responsione dicitur ipsum instrumentum rogatum esse in ciuitate Bononiæ & factum esse secundum statuta aut consuetudines ipsius loci, quod sufficit, quia circa solennitatē instrumenti & contractus attenditur statutum aut consuetudo loci ipsius contractus. l. si fundus. ff. de euictio. l. 3. in fi. ff. de testibus. l. 2. C. quemadmodum testamen. aper. ubi dicitur quod testamenta debent insinuari secundum leges moresque locorum, in quibus insinuantur quæ insinuatio aperte respicit solennitatem actus. ad idem tex. in l. si non speciali. C. de testam. & in l. i. C. de emancip. lib. no. Bartolus & Doctor. in l. i. sexta quæstione prin. C. de summa. Trini. & fide Catho. ¶ Quod procedit licet alibi producat tale instrumentum quia quo ad decisionem litis quæ oritur ex contractu aut instrumento attenditur statutum loci ipsius contractus aut instrumenti, non loci ubi iudicium agitur, v.



vt habetur in di. iuribus. Ioan. And. & doc. & in rub. de consuetu. Anch. in repe. ca. 1. col. 97. de constitu. not. in cap. 2. & in c. quod clericis. de foro compet. Cyn. in leg. 1. q. 2. D. quæ sit longa consuetu. Soc. in consil. 271. colum. 3. vers. his ta-  
men non obstan. lib. 2. ideo stante consuetudine quod li-  
bris mercatorum detur fides, probabunt tales libri ubi-  
cunque producantur etiam extra territorium loci ipsius  
consuetudinis. Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de instrumen-  
edic. §. nunc videndum. circa prin. magnæ additionis. Bal.  
in l. exemplo. C. de prob. in rub. C. de fid. instr. colum. 2. & in  
d. l. si non speciali. C. de testa. cum simi. Ivt per Dec. in cap.  
1. colum. 17. in fin. versicu. 3. quod dicit Ioan. And. de pro-  
ba. las. in l. quædam. §. numularios, in secundo not. ff. de  
edend. in l. si arrogator. colum. 16. versic. breuiter nec tene  
contrarium. ff. de adopti. in l. admonendi. colum. 17. versicu.  
vltimus casus est. ff. de iureiuran. in prima lectura, & secun-  
da lectura colum. 41. num. 80. in d. l. 1. colum. 5. versicu. se-  
cundo ex hoc membro. C. de sum. Tri. & fide cathol. & in  
d. l. non speciali, in 2. not. C. de testament. ¶ Amplius si du-  
bitetur quomodo & qualiter contractus aut instrumen-  
tum concipi debeat & quæ clausulæ apponi debeant, & at-  
tenditur etiam statutum aut consuetudo loci contractus  
vt apponantur clausulæ consuetæ apponi in loco contra-  
ctus aut instrumenti. ideo quando dubitatur de conficien-  
dis instrumen. dotalibus & super pactis in eis apponendis,  
debet seruari statutum aut consuetudo loci contractus  
matrimonij vbi matrimonium celebratur, quia dos est  
sequela matrimonij. Alber. de Rosa. in l. exigere dotem. ff.  
de iudi. Bald. in ca. 1. §. fin. de inuesti. de re alie. facta. decisio  
Neapoli. decisio. 226. colum. pen. ¶ Similiter interpretatio  
contractus in secundum statutum aut consuetudinem lo-  
ci vbi fit. Bart. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duobus reis.  
Bald. in l. 1. ff. solut. matrimo. cum similib. vt per decisio.  
Neapo. in d. decisio. 226. ¶ Similiter gabella soluenda de con-  
tractu solui debet in loco contractus celebrati. Bal. in l. ma-  
gis puto. §. illud. ff. de rebus eorum cum simi. per Alexan.  
in consil. 51. in princ. libr. 3. & in consil. 143. colum. 2. lib. 6.  
Dec. in l. vinum. colum. 4. in 5. not. ff. si cer. peta. & in consil.  
457. in princip. ¶ Nec mirum videri debet quod iudex  
Bononiæ interponat decretum in contractu instrumento  
forensium & non subditorum, quia iste dicitur actus vol-  
untariæ iurisdictionis, qui actus exerceri potest coram  
quocunque iudice & in quolibet loco. l. 2. ff. de offic. pro-  
conf. l. emancipari in prin. & §. 1. ff. de adoptio. Anchar. in  
consilio. 320. Primum dubium in principio. & hoc sine  
dubio procedit quia in tali exercitio iurisdictionis volun-  
tariæ non agitur de præiudicio tertij sed solum ipsorum  
contrahentium & iurisdictionem voluntariam prorogan-  
tium. Ideo imperator potest creare comitem palatinum  
non subditum in terris ecclesiæ quia talis creatio non præ-  
iudicat summo pontifici cum per talem creationem non  
possit comes legitimare in terris ecclesiæ sed in terris im-  
perij tantum. similiter non præiudicat talis creatio comi-  
tis subditis Papæ, quibus non poterit legitimatus succe-  
dere. ita Soc. in consil. 47. col. 7. lib. 4. vbi alia ponit exem-  
pla. Ex quibus abunde arbitror responsum apparere ad  
omnia dubia. Et si qua noua accedant, pro viribus conabi-  
mur respondere. Ferrariæ. 17. Aprilis. 1548. ¶ Aymo Crauet-  
ta ex Sauliano. I. V. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Naturalis nepos institui non potest stante sobole legitima quia tunc pro-  
hibitio quæ est in patre militat in nepote.
- 2 Vel dictio. ponitur inter diuersa.
- 3 Conditio filij positi in conditione dicuntur vocati quando sequeretur ab-  
surdum quod extraneus substitutus præferretur liberis & descen-  
dentibus testatoris.
- 4 Substitutio extenditur ad liberos substitutorum ex identitate aut maio-  
ritate rationis.
- 5 Substitutio interpretatur secundum institutionem, vt prædilectus in in-  
stitutione censetur etiam prædilectus in substitutione.
- 6 Geminata prædilectio voluntatem testatoris vehementiorem & effica-  
torem demonstrat.
- 7 Substitutio vna alteram declarat, vt prædilectus in vna substitutione  
censetur prædilectus & in alia.
- 8 Substitutio facta in vno casu trahitur ad alium casum ex identitate  
rationis & ex præsumpta voluntate testatoris, etiam contra naturam  
& proprietatem verborum.
- 9 Casus omisus nō dicitur vbi subest eadē aequitas & omnimoda similitudo.  
Similes casus dicuntur habentes eandem vel maiorem rationem.
- 10 Maioritas rationis operatur in statuto odioso & contra ius vt fiat ex-

tenso de casu ad casum.

- 11 Luxuria plus castitate habere non debet.
- 12 Voluntas testatoris declaratur eo modo quo voluntas statuentium.
- 13 Extensio fit etiam in materia præcisa ad casum improprium propter ra-  
tionem naturalem. vt habeat commodum, qui sentit incommodum.  
Ratio naturalis operatur quod fit extensio ad casum improprium etiam  
in materia præcisa nu. 13. & in vers. extensio.
- 14 Relatio clausule in fine posite fieri debet ad omnia præcedentia quan-  
do non subest ratio diuersitatis cur fiat ad vnum potiusquā ad aliud  
vbi idem in substitutione seu de clausula posita in fine substitutionis.
- 15 Clausula omni meliori modo &c. operatur ne restringatur dispositio  
ad specificata.
- 16 Substitutio facta filio decedenti sine filiis an extendatur ad eius filios.

CONSILIVM CCCXXVI.

Pro dominis Alexādro & Hieronymo  
de Amadis fratribus & ciuib. Mātua-  
nis cōtra d. Alexādrū & Baptistā eius  
filiū de Balanis etiam ciues Mantuæ.



IVINO subsidio. ex corde postulato. Domi-  
nus Iacobus de Sachis ciuis Mantuæ insti-  
tuit Alexandrum & Benedictum eius filios na-  
turales & legitimos, substituendo vnum alteri  
decedenti sine filiis masculis legitimis & naturalibus si-  
mul, vel naturalibus tantum deficientibus legitimis & na-  
turalibus. & tunc eo casu deficientibus filiis legitimis &  
naturalibus simul filij naturales tantum succedere de-  
beant eorum patri vel dictis filiis legitimis & naturalibus  
simul seu eorum filiis legitimis & naturalibus præmorien-  
tibus dictos filios naturales tantum superstitibus & tunc  
eo casu vnum alteri & alterum alteri ordine quo supra  
substituit per fideicommissum vel omni alio meliori modo,  
via iure & forma & causa, quo, qua & quib. magis & melius  
fieri potest. filias autem mandauit dotari. Deinde prohibuit  
alienationem bonorum inter viuos & in vltima volunta-  
te. Deceffit Benedictus relicto Iacobo filio, deinceps mor-  
tus est Franciscus nepos testatoris relicto Alexandro eius  
patruo. Quaritur an Alexander dicatur substitutus ipsi  
Francisco eius nepoti ex fratre? ¶ Quia possima difficul-  
tas in eo constat, an filij naturales vnius lineæ dicantur  
substituti quoad alteram lineam vt ex eo arguatur a for-  
tiori ad substitutionem legitimorum in vtraque lineæ. Ideo  
ad demonstrandum substitutionem factam esse de natura-  
libus respectu vtriusque lineæ considero quod postquam  
testator posuit naturales tantum in conditione ad exclu-  
sionem substituti, vltius procedit declarando quæstio  
& qualiter succedant. ¶ Et primo dicit & declarat quod  
debeant succedere eorum patri præsupponendo quod li-  
nea alterius hæredis non decesserit sed adsint descenden-  
tes alterius lineæ naturales tantū, ita quod singuli descen-  
dentes naturales ex vtraque lineæ succedat eorum patri.  
& hoc suaderetur ponderando dictionem eorum, pluralis  
numeri quasi dicat si ambo hæredes relinquunt naturales  
tantum ipsi succedant eorum patri, id est in portione pa-  
tris eorum, quia per fideicommissum non succeditur pa-  
tri grauato sed testatori grauanti. l. cohæredi. §. cum filia. ff.  
de vulga. & quod ista interpretatio sit vera & naturalis,  
imo & necessaria probatur quia si intelligeremus quod  
testator voluerit simpliciter & indistincte substituere na-  
turalem eius patri etiam quod alter filius & hæres reli-  
quisset legitimos & naturales, sequeretur duo absurda.  
Primum quod voluerit plus tribuere luxuriæ quam casti-  
tati, & præferre naturales legitimis contra dispositionem  
iuris, quia extante sobole legitima non potest relinqui  
naturalibus vltra vnam vnciam l. mater. C. de natu. li. quod  
cum expresse facere ne potuisset, dicendum est quod  
multominus tacite facere voluerit. l. qui ad certum. ff. lo-  
ca. Barto. in l. si quis sub conditione. ff. de condit. institu.  
¶ Et si dicas, non agitur hic de substituendo filios natu-  
rales testatoris sed hæredum, respondeo, quod eadem vi-  
detur prohibitio in nepote spurio aut naturali existente sobole  
legitima. l. fin. C. de natura. libr. Dec. in consil. 258. in prin-  
cip. Imol. in consilio 71. ¶ Secundum absurdum, quia te-  
stator incontinenti & tacite diceretur se corrigere contra.  
leg. non ad ea. ff. de conditio. & demon. nam semper dispo-  
suit in fauorem naturalium in defectum legitimorum, &  
Conf. Crau. pars. 2. No tamen



tamen intelligendo illa verba substitutionis eorum patri licet ex altera linea sunt descendentes legitimi, vocarentur naturales existentibus legitimis, ex quibus apparet necessarium esse dicere tunc vocatos ceteri naturales ad portionem patris quando ex altero heredi nulli sunt descendentes legitimi, si autem adsunt legitimi alterius lineae, naturales non succedant in portione patris sed ipsi legitimi. ¶ Secundo considero quod postquam testator prouidit in fauorem naturalium in linea parentis eorum, casu quo ex altera linea essent alij etiam naturales, voluit ulterius prouidere praesupponendo casum quo legitimi omnes defuerunt & ex altera linea nulli superessent neque legitimi neque naturales, sed superstites tantum, essent naturales vnius lineae vocando illos naturales tantum superstites vbi vel dictis filiis, &c. Et quod illa clausula vel dictis filiis, &c. debeat intelligi hoc modo, necessario demonstratur, quia dictum est non potest intelligi quando ex altera linea superesset proles legitima, nam tunc naturales substitui non potuissent ultra vnicam. Et si dicatur, quod illa substitutio in illa clausula vel dictis filiis, &c. etiam restringatur ad portionem patris, dico quod tunc illa substitutio facta in oratione separata esset superfluo, qui iam prouisum erat in casu in quo ageretur de portione patris, ergo ut aliquid operetur debet intelligi quando ageretur de portione alterius lineae. ¶ Secundo hoc probatur quia illa dictio vel venit ampliatiue ad praecedentia, addendo casum diuersum & diuersam dispositionem, quia si dictio vel, ponitur inter diuersa ut in rub. de consecra. eccle. vel altar. Soc. in conf. 41. col. 5. in fi. libr. 1. ergo ut censetur prouisum in casu diuerso a primo dicendum est quod loquatur testator quando ex altera linea deficiunt naturales simul & naturales tantum ut eo casu naturales tantum vnius lineae superstites succedant. ¶ Tercio hac intelligentia probatur ponderando verbum superstites, quod verbum non fuit positum in praecedenti substitutione facta in portione patris ad demonstrandum quod intellexit in ista secunda substitutione naturalium etiam de altera linea, quasi dicat, licet ex alia linea nulli supersint neque legitimi neque naturales tamen volo quod superstites vnius lineae succedant. & sic vitur verbo superstites testator, quando ex vna tantum linea supersunt naturales. nam vbi adsunt ex vtraque linea naturales secundum communem usum loquendi non dicimus superstites, sed liberos vocamus vtriusque lineae, nam illud verbum superstites ad reliquas magis pertinet. & sensus istarum duarum substitutionum est, si deficiant ab vtraque linea legitimi & adsunt naturales, ipsos naturales substitit. si vero deficiant legitimi vtriusque lineae & solum supersint naturales vnius lineae, ipsos superstites naturales substituo respectu vtriusque lineae. ¶ Tercio ad probandum factam esse substitutionem naturalium respectu vtriusque lineae, considero fundamentum vnum naturale & efficacissimum iudicio meo, nam testator praetulit alios naturales heredum filiabus propriis ipsorum heredum legitimis & naturalibus simul mandando eas dotari, quanto magis dicendum est quod voluerit praeferre naturales vnius lineae heredibus extraneis alterius lineae? Hoc ita praesupposito quod naturales dicantur substituti etiam respectu alterius lineae, dico quod si quaestionem nostram videtur decidere Anch. in conf. 74. contra Philippum vbi quod filij positi in conditione censentur vocati quando alias sequeretur absurdum quod extraneus substitit. praeferreretur liberis & defecderibus testatoris, ibi enim testator instituit duos filios, quos inuicem substituit, meis decedentibus sine liberis substituit, extraneum, moritur vnus filius institutus relictis liberis, moritur alter sine liberis, liberi illius instituti censentur substituti patruo & vocati alias extraneus substitutus eis praeferatur, & sic in effectu vult Anch. quod inter ipsos positos in conditione inducatur tacita & reciproca substitutio. quod Ancha. dictum refert & sequitur Soc. in l. cum auus, col. pen. ver. alias autem allegabatur. ff. de conditio. & demonstratio. Eodem modo dicendum est in casu nostro quod filij legitimi & naturales positi in conditione, ne quidem semel dicantur vocati inuicem, ne alias sequatur absurdum quod filij naturales tantum vltimo loco vocati & minus dilecti praeferrantur ipsis legitimis, finge quod Iaco. defunctus reliquisset naturalem filium & Alexandrum patruum, si dicimus patruum vocatum non esse, naturalis sine dubio vocatus esset per testam. & excluderet patruum eundem & filium naturalem & legitimum

testat. quatenus attinet ad eius voluntatem, licet de iure id fieri non possit, ut supra dictum est. quo quid absurdus. cum testat. noluerit naturales admitti nisi in subsidium deficientibus omnibus legitimis quod vnicum fundamentum videtur efficacissimum apud eos quidem, qui ipsi naturali iure vtuntur. Et si dicas, imo non admitteretur naturalis extante patruo eodemque filio legitimo, respondeo, ergo apparet quod patruus praeferratur debet naturali. & si naturalis admitteretur deficiente patruo, a fortiori admitti debet patruus, & si excluditur naturalis propter patruum, ergo portio ad quam admitteretur naturalis deficiente patruo applicari debet ipsi patruo. l. post legatum. §. admittere. ff. de his. quibus ut indig. l. si defunctus, vbi Bal. & Pau. de Ca. C. de suis & legi. l. illam. C. de colla. l. pen. C. de leg. ¶ Secundo principaliter ad decisionem si huius quaestionis adduco quod multum in proposito scribit Capra in conf. 123. in 1. dub. nam testator ibi substituerat Ioan. & Blasium pro certa parte, & in alia parte substituerat alias & eorum filios dicit Capra quod etiam filij Ioannis & Blasij censentur vocati & substituti quando in eis militat eadem aut maior ratio vocationis; in filiis aliorum substitutorum remotiorum. & sic vult Capra fieri extensionem ad personas ex identitate aut maiori ratione. Eodem modo, immo fortius, dicendum est fieri extensionem de casu ad casum ex maiori ratione, & quod si vocauit testator naturales per substitutionem reciprocam deficientibus legitimis, multo fortius censetur vocasse ipsos legitimos per substitutionem reciprocam cum facilius fiat extensio de casu ad casum quam de persona ad personam. l. si quis ita. §. pen. ff. de testa. Areti. in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 5. ff. de lib. & posthu. & alibi saepissime do. ¶ Tercio considero si principaliter in fauorem Alexandri quod ipse fuit praedilectus naturalibus institutione, ideo ex hoc solum ceteri debet praedilectus etiam in substitutione. Bar. in l. Lucius col. pen. ver. sed quaero circa hoc de pulchra. q. vbi late Alexan. & doct. ff. de vulga. Alexan. in l. coheredi. §. qui discretus. ff. de vulga. in conf. 66. lib. 2. vbi quod filiae exclusae in institutione censentur etiam exclusae in substitutione, & masculi praedilecti in institutione, censentur etiam praedilecti in substitutione. modo cum filij naturales longe minus dilecti atque legitimi fuerint substituti ipsis filiis legitimis & eorum filiis vtriusque lineae, & etiam fuerint ipsi naturales inuicem substituti, quanto magis idem dicendum est ad fauorem legitimorum qui in institutione fuerant praedilecti. ¶ Quarto considero quod filij legitimi non solum fuerunt praedilecti in institutione sed etiam in substitutione, quia prius fuerunt vocati ad substitutionem & naturales solum in defectum legitimorum & sic concurrit duplex praedilectio, id est in institutione, & substitutione ex qua si geminata praedilectione efficacior & vehementior arguitur voluntas testatoris in gratiam & fauorem ipsorum legitimorum. c. & si Christus, de iure iuran. C. de emenda. Iusti. codi. in 2. eius editione circa fin. constitutionis, ibi nemini venit in dubium quod repetita praedilectio hoc probauit satis validum famosumque esse. & dicit Oldr. in conf. 253. Factum tale est domina. V. in fi. quod actus reiteratio ostendit mentis perseverantiam. Alibi scribit Bald. in c. eam te, col. 2. quod verba geminata significant praecisam intentionem dispositis. ¶ Quinto adduco si quod scribit Curtius senior in conf. 76. col. 12. circa medium versicu. corroborantur praemissa. vbi quod praedilectus in vna substitutione censetur etiam praedilectus in alia sequenti substitutione, igitur cum fuerint legitimi prius substituti & naturales vocati in defectum legitimorum tantum sine dubio dicendum videtur quod in sequenti substitutione & casu quo vocantur naturales in defectum legitimorum praedilecti dicantur legitimi si ipsi existant. ¶ Sexto nos videmus quod substitutio facta in vno casu trahitur ad alium casum ex identitate rationis ex praesumpta voluntate testatoris, etiam contra naturam & proprietatem verborum. Ideo in expressa pupillari continetur tacita vulgaris ex praesumpta voluntate disponentis, quia si voluit testator quod substitutus haberet bona filio existente haerede & moriente in aetate pupillari, idem praesumitur voluisse si haeres non esset, quia idem verisimiliter disposuisset si de eo cogitasset. tex. in l. iam hoc iure. ff. de vulga. & tamen verba pupillaris substitutionis de directo repugnant vulgari, quia pupillaris concipitur affirmatiue, vulgaris autem negatiue si haeres non erit. ista praesumpta voluntas disponentis efficacior est in casu de quo agitur, quam in terminis dictae. l. iam hoc iure, quia in casu nostro volun.



voluntas ista tacita colligitur ex modo disponendi, prius instituendo & substituendo legitimos ponendo naturales in conditione demum deficientibus legitimis, deinde vocando ipsos naturales solum in defectum legitimorum. quæ declaratio voluntatis non æquæ ostenditur neque declaratur in casu d.l. i. hoc iure. sed lex ipsa declarat iuuando dispositione testatoris, itaq; stante tali declaratione voluntatis testatoris in casu isto, quis illud audeat dicere non vocatos dici legitimos, si extant, eo casu quo vocati sunt naturales, si non extant legitimi? ¶ Septimo cōsidero, posito & nō cōcesso qd casus de quo agitur dicere omisus à testatore quo ad verba, nō tamē dici pōt omisus à testatore quo ad rationem, æquitatem, & omnimodam similitudinem vt legitimus admittatur eo casu quo naturalis admitteretur legitimo non extante. nam casus omisus non dicitur vbi subest eadem æquitas & omnimoda similitudo. Bald. in l. mater. C. de insti. & subst. Dicuntur autem casus similes qui habent eandem vel maiorem rationem. Bal. in l. illud. col. 2. C. de sacrosan. eccle. in l. si quis non dicam rapere, in prin. C. de episc. & cle. & in l. curatoris. C. de neg. gest. sed in casu de quo agitur vbi omisus dici posset maior constat ratio vocationis legitimi quam in casu expresso admissionis naturalis. Et cum maior sit ratio vocandi legitimos quam naturales tam de iure diuino dum disponit. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ quam de iure humano, vt patet. C. de natur. lib. per totum, & etiam ex dispositione expressa testatoris legitimos anteponentis. & ex ipsa maiori ratione extendi debet substitutio de casu ad casum, nā t̄ videmus quod etiā in statuto odiofo & contra ius cōmune fit extensio de casu ad casum propter rationis maioriatē. Bal. in l. qd vero. col. 1. post med. ver. sed pone qd statutū. ff. de legibus. & l. si vero. §. de viro. ff. fol. mat. maior enim ratio minorē includit, dicit Bal. per tex. in l. cui pacto. ff. de ser. expor. & in l. si viua matre. C. de Bon. marer. Idē no. Bal. in l. 2. in fi. C. de in ius voc. lic ēt à maioriatē rōnis in statuto arguit. Bal. in l. affinitatis, ver. pone statutū. C. cōmu. de succēss. & in l. maximū vitiū. C. de libe. præter. & quod procedat argumentū à maioriatē rationis etiam in materia odiofa, est tex. in l. qui indignus. ff. de senato. in l. nec in ea, vbi Bal. ff. de cadu. in l. relegatorū. §. potest. ff. de interdic. & relega. l. in suis. ff. de lib. & posthu. ibi, licet eos exhæredasse quos occidere licebat. l. 2. C. ne fideius. dot. den. c. illorū, de sent. excō. Imò procedit tale argumentū à maioriatē rationis, etiā in materia correctoria. Imò. in d. l. si verò. §. de viro. col. 5. ff. de solut. matri. quē refert & sequitur Dec. in conf. 333. col. 3. in prin. Adde Fulg. inter cōf. Cur. senioris in conf. 34. col. 5. circa mediū in 3. dubio si in materia odiofa & correctoria admittitur argumentū à maioriatē rationis in statuto secundū memoratos patres, qd ipsum tamen dictū non ita simpliciter admitterē, quāto magis procederet tale argumentum in materia nō correctoria, imò nec odiofa sed prorsus fauorabili, cum agatur de extensione faciēda, t̄ ne alias cōditio naturalium futura sit melior atq; legitimorū, & ne plus habeat castitate luxuria, iuxta tex. in §. 1. in auc. de rest. & ea quæ parit. Pau. de Cast. & doc. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Tre. Alex. in cōf. 60. col. 4. lib. 2. & si statuis ita argumentamur à maioriatē rationis, idē dicendū est in vltima voluntate, nā t̄ declaratur voluntas testatoris eo modo, quo voluntas statuentiū. Bart. in l. 1. per glo. ibi. C. de his quib. vt indig. Rom. in conf. 65. col. fi. & in cōf. 123. col. 2. latē. Cur. senior. in cōf. 27. col. 6. & in cōf. 29. col. 2. circa medium.

13 ¶ Octauo cōsidero vnū fundamentū non contēendum, nos habemus quod etiā in materia præcisa aut in qua verba præcise debent intelligi, fit tamen extensio de casu proprio ad impropriū propter regulā iuris fundata in ratione naturali, puta cōditio debet præcise impleri & in forma specifica. l. Meuius & l. qui hæred. ff. de condi. & demon. & tamē propter rationē naturālē potest impleri in casu improprio. Ideo cōditio implēda in persona bonorū possessoris, qui improprie est hæres, & hoc propter regulā iuris fundatā in ratione naturali, qd qui sentit cōmodū, debet sentire & incōmodū. iste est tex. in l. si his legatum, vbi Soc. in 2. no. ff. de condi. & dem. ¶ Quid hic dicemus vbi militat æquitas diuina & naturalis, ne melior sit cōditio luxuriæ quā castitatis? & vbi non agitur de habēda extēsiōne ad casum impropriū sed solū de præsumendo quod voluerit testator legitimos vocare & substituere eo casu, quo cessantibus legitimis naturales vocauit. ¶ Nonō cōsidero illā clausulam omni meliori modo, & c. appositā in fine substitutionū. quæ clausula ad omnes substitutiones referri debet, ex quo nō

subest ratio diuersitatis cur ad vnā referatur potiusquā ad aliā. l. 3. §. filius autē inter medias. ff. de lib. & post. l. talis scriptura. §. si. ff. de leg. 1. l. si. vbi Bar. & mod. ff. de reb. dub. l. quif quis, vbi Bal. in 1. not. C. si cer. pet. l. 1. C. de lib. præter. c. inquisitioni, de appella. & in terminis substitutionis tradit dec. in conf. 79. col. 1. post med. vbi quod clausula posita in fine substitutionis refertur ad oēs gradus precedētis substitutionis & dicit Capra in 2f. 223. col. 2. post prin. qd clausula posita in fine testamēti refertur ad omnia præcedētia. Qd ipsū pcedit sine dubio in casu isto quā maior ratio referēdi est ad substitutionē legitimorū vt valeat omni meliori modo, & c. cū fuerint magis dilecti q̄ ad substitutionē naturalium minus dilectorū. ¶ Hoc ita præsupposito, dico, q̄ natura isti clausulæ omni meliori modo, & c. est vt nō restringatur dispositio ad specificata tātū, apparet enim de mēte disponētis in tali clausula quod voluit se restringere ad specificata Bal. in l. vnū. col. ff. si cer. pet. Alex. in cōf. 131. li. 3. no. et Bal. in cōf. 489. In causa vertēte inter capitulū. col. 1. in fi. li. 3. Soc. in cōf. 142. col. antepe. li. 1. Ideo licet testator solū specificasset substitutionē legitimorum in aliquo casu, tamen noluit se restringere ad illū casum, sed voluit eā valere omni meliori modo, & c. cōsequēter quādiu extaret legitimi quod semper mutuo succederēt, ex quo ipsis deficientibus substituit naturales. ¶ Decimo vbi præmissa omnia cessarēt, quæ ipsa tamē fortissime vrgēt, ex alia præsens questio videtur clarissima & splēdissima fieri, omittēdo illā difficultatē, an substitutio naturalium dicatur facta respectu vtriusq; lineæ. & cōsidero quod sine dubio Alexander fuit substitutus Benedicto eius fratri casu quod decederet sine filiis, qui casus nō euenit, quia decessit Benedictus relicto Frācisco, ideo nō sumus in illa questione an t̄ substitutio facta Benedicto decedenti sine filiis extēdatur ad iacobū eius filium, qui postea decessit sine filiis. In qua difficultate licet doctores, dicāt nō extēdi substitutionē ad filios grauati decedētis sine liberis, vt per Old. in cōf. 21. per tex. in l. hæredibus, & in l. ex facto. §. pen. ff. ad Treb. l. si quis hæredē, vbi late Moder. C. de inst. & subst. & alibi sepe doct. tamē ista cōclusio recipit plures declarationes. Et primo non procedit quādo testator simpliciter considerat defectū liberorū, quia tūc locus est substitutioni ēt post mortē ipforū liberorū, sine liberis decedētū. Alex. in cōf. 43. col. 3. vers. præterea posito. li. 3. & in cōf. 101. in 3. dubitatione li. 7. Soc. in l. solemus, in fi. ff. de cōd. & demō. Dec. in cōf. 480. col. 3. circa me. & in cōf. 185. in cōf. 194. col. 2. circa med. & in cōf. 236. col. 2. circa med. Sed in casu de quo agitur, licet testator primo loco videatur se retulisse ad tēpus mortis hæredū, tamē in sequētibus magis videtur cōsiderasse defectū ipforū liberorū. ¶ Secūdo principiter nō procedit dictū illud Old. in d. cōf. 21. quādo apparet de mēte testatoris, quod noluit bona trāsire ad hæredes extraneos. Pau. de Cast. in conf. 343. quia ex allegationibus. col. 2. circa med. li. 1. Cur. iun. in cōf. 121. col. 7. vbi Cur. quod dictū Old. nō procedit quādo in vltimo gradu substitutionis vocati sunt agnati, vel quādo esset prohibitio de nō alienādo. Sed hic apparet de mēte testatoris qd noluit bona trāsire ad extraneos excludēdo filias p̄prias hæredū prohibēdo alienationē, & amplius præferēdo naturales filiabus, ex quo dicto clarissima videtur res. ¶ Tertio concurrunt vnum aliud fundamentū cōiecturale efficacissimū, & solū sufficiens ad victoriā causæ per quod euitatur dictū Old. in d. cōf. 21. quia testatur in d. clausula vel dictis filiis, & c. substituit naturales nō solū post mortē filiorū & hæredū, sed etiam post mortē nepotū filiorū ipforū hæredū. ita quod si benedictus reliquisset filiū naturālē is succederet & admitteretur ad substitutionē mortuo iacobo, quāto magis dicendū est idē iuris esse in fauorē prolis legitimæ aut Alexandri expressē substituti Benedicto eius fratri. quod cēseatur substitutus ēt filio ipsius Benedicti defuncto sine liberis, & qd extēdatur substitutio, seu verius facta intelligatur ita amplē in fauorē legitimæ prolis sicut in fauorem prolis illegitimæ ne proles legitima magis dilectā à iure & à testatore videatur deterioris cōditionis atq; proles impura & infecta. Ideo Alexander censetur substitutus Benedicto fratri sub duplici cōditione alternatiua, si ipse Benedictus aut eius filij decederent sine filiis, iuxta doct. Bar. in l. codicillos, in prin. ff. de vfufr. legat. in l. si sic. ff. de legatis 3. & in l. Ceturio. vbi late scriben. ff. de vulga. ¶ Ex præmissis cōcludo in fauorem agētium concurrendo in sententiam præstāssimi d. Ioannis Pauli Medices aduocati Mantuani vti fratris honorādi saluo semper saniori cōsilio magnifici Senatus Mātuanī Ferrariæ. 22. Maij. 1548. Aymo Crauetta ex Sauiliano. 1. V. D.



- 1 Disputationis ad partem utranque utilitas.
- 2 Continentia causa diuinitatem non patitur.
- 3 Rescriptum inutile iudicio pendente aufertur. declara vt nu. 213.
- 4 Pendente lite possessione sua neminem fraudandum. declara vt numero 214.
- 5 Exceptionis litis finita omnes aestimari, quae in manifesto sub actis sunt & nume. 225.
- 6 Periurij exceptionem inter eas referri quae litis finita sunt. declara, vt nume. 225. & sequentib.
- 7 Pontifex solus periurium soluit, vt quispiam in iudicio audiatur. Beneficio legis indignus est qui in eam offendit.
- 8 Spoliatores in petitorio autem non audiendum, quam sententia de spoliatione dicta ad integrum obtemperatum a spoliatore ipso sit. vide nu. 236. vsque ad nu. 243.
- 9 Instrumenti vis quanta.
- 10 Decreti iudicis potestas magna. quod ipsum numero. 147. & pluribus sequen.
- 11 Confessioni suae frustra quem obstrepere.
- 12 Metus reuerentialis quis. 254.
- 13 Depositum locum non esse, ubi opus solutione est.
- 14 Depositum ratum ita habendum, si citatio interueniat. Citationi a principe non derogare. Declaratur. nu. 250.
- 15 Depositum ineptum quod iudicis iussu non sui sit. Depositum vitiosum parsimonia eius facit.
- 16 Solutio superioris iussu alteri facta debitorem exonerat. declara vt numero 270. & sequentib.
- 17 Culpam is non obicit, voluntate cuius acta res est. declaratur numero 198. & 175.
- 18 Compensationem in culpa admitti, quoties culpa reus uterque est.
- 19 Culpam alij non obicit quod factum quid non sit, quoties ab obiciente quid etiam fieri debebat, nisi doceat paratum obicientis factum fuisse. 277. 279.
- 20 Contractus aut pactum impletur, procul solutione facta.
- 21 Feudum domini permisso agnato etiam remotiori alienatum alienatore extincto, recte ab agnato proximioris filiove alienatoris, pretio non restituito aduocari.
- 22 Exceptionis probanda onus reo incumbit.
- 23 Probandi onus in casu permisso bonorum ecclesiae, feudumve alienationem factam eius esse, qui promissione nititur, seu in quem alienatio est facta.
- 24 Causae probatio ab eo praestanda, qui causam ipsam profert: vbicunque nisi ob causam illam actus fieri non potest.
- 25 Assertioni principis non creditur causam subesse, quae remota fieri actus non potest.
- 26 Tractatus capituli in rei ecclesiae alienatione necessarius: & id cur.
- 27 Tractatum capituli in bonis ecclesiae alienandis, partium, notarumve assertio non ostendit.
- 28 Assertioni episcopi de causis alienandi fidem non haberi. & nu. seq.
- 29 Iudicis assertioni an credatur, ob causas iustas interposito. Decretum eum in re minoris alienanda index interponit, fides iudicij de causis alienandi an habeatur.
- 30 Feudi alienationem ne quidem necessitatis aut pietatis seu animae causa, permitti.
- 31 Qualitatem sciti seu statuti ab eo discendum qui ipso utitur.
- 32 Causae alienandi necessariae, quae.
- 33 Causa prima spectanda a qua posterior omnis formatur euentus.
- 34 Radix vitiosa aut infecta fructum non mittit. 403.
- 35 Initium contractus spectandum. & nu. seq.
- 36 Primum intuentum quoties alterum ab altero pendet.
- 37 Falsum non dicitur, quod primordio veritatis adiuvatur.
- 38 Initium in qualitate possessionis iudicanda exquirendum.
- 39 Initium in fundo dotali distrabendo sequendum, vt ille initio mulieri necne fuerit. Quae ratione robur alienatio ubi utilitate non accipit, quae postea contingit.
- 40 Qualitatem verbo adiectam verbi ipsius tempore exquiri.
- 41 Initium in qualitate delicti discernenda aestimandum, manifestum puta, an non furtum habeatur.
- 43 Immediate verba accipienda.
- 44 Necessarium non dici quod a causa voluntaria originem ducit. 95. 386.
- 45 Necessarium debitum nullum non dicitur postquam constat esse.
- 46 Verba non ita accipienda, vt inutilia fiant.
- 47 Correctionem iuris agnoscere tolerabilius, quam vt sterilia verba fiant. & nume. 112.
- 47 Restringeri dispositionem ad personam oportet, propter quam facta est. & nu. 450.
- Operari ne inepta verba fiant, ius potius vulnerandum.
- 48 Interpretatio statuti ita habenda vt quominus possit a iure discedatur. Sciti interpretationem ita habendam esse, vt quam minimum possit commune ius ledatur.
- 49 Favorabilis dispositio interpretatione habetur, per quam iuris correctio silet.
- 49 Favorabilis interpretatio iudicatur, vnde iuris offensio excluditur.
- 50 Favorabilis interpretatio censenda, vnde subditorum bona conseruantur. & nu. 345.
- 50 Gratiola interpretatio existimatur, per quam incolume ius sit.
- 51 Quae ad voluntatem liberam verba spectant, restringi potius conuenit quam vt damnum tertio afferant.
- 52 Interpretatio potior qua parcius tertij ius tangitur. & nu. 57.
- 53 Tertio ne scriptura noceat, restrictionem in ea admittendam, licet vtilibus reipublicae sit.
- 54 Libertati incommode alieno fauendum non esse.
- 55 A libertate ad causam piam recte colligi.
- 56 Tertio principem incommode ex causa quidem iusta praesumi.
- 57 Statutum vbicunque ita intelligi potest, vt vno casu iuri alterius deroget, ad casum illum est restringendum.
- 58 Quicquid causa causa est, non potest idem & causati causa non esse. Causae vis in causatum influit.
- 59 Discrimen inter causatum & causam esse oportet: Cum aliud causa & eius effectus sit.
- 60 Causatum causa succumbere, atque ideo causa non causati rationem habendam. Causam non causatum obseruari.
- 61 Interpretatio repellenda, vnde iuris alieni, iudicij eludendi occasio existit. & nu. 71.
- Libelli interpretationem actori non permitti, vbicunque in arbitrio eius esset elusorium eius iudicium efficere.
- Interpretatio abiicienda, per quam alienum ius quispiam extinguere permittitur.
- 62 Bonus quis non praesumitur, quominus iuris alieni minuendi praecidi occasio debeat.
- 63 Bonitatis praesumptio de qua l. merito. ff. pro socio, reo demum ad absolutionem prodest.
- 64 Prohibitio alienandi ad omnia extenditur vnde sequi alienatio posset.
- 65 Exceptione casuum aliquorum a ceteris regulam confirmari. Inclusio vnus exclusionem aliorum inducit.
- 66 Regulam ab aliis non exceptis per casuum aliquorum exceptionem confirmari.
- 67 Quacunque, dictio est vniuersalis.
- 68 Relatio ad ea admitti non solet, in quibus prouisio in specie facta est.
- 69 Alienatio feudi iure feudorum nec ob causas necessarias conceditur: sed nec ob causam piam.
- 70 Odiosam dispositionem censeretur quae iuri contradicit.
- 71 Improprie verba intelligi ferendum magis, quam vt tertio incommodetur.
- 72 Improprie in materia gratiosa verba intelligenda, vt ampliationem pariant. In specie fauorabili interpretatio eligenda, quae ad ampliandum valet. Verba in specie fauorabili ladi vt ampliationem ius accipiat.
- 73 Verba vniuersalia vulnerari magis est, quam noxia tertio fiant.
- 74 Fauorabilem dispositionem restringendam, in qua tertij permixtum incommode sit.
- 75 Verba & pro necessitatibus quibuscunque aliis, ad ea in materia stricta non porrigi in quibus ratio diuersa vertitur, seu quae maiora expressis sunt.
- 76 Restrictionem in verbis vniuersalibus admittendam, ne absurdi aut iniqui quicquam inducant.
- 77 Absurda iniquaue res aestimatur vbicunque frugi nullius fieri dispositio potest. Inutilem dispositionem fieri absurditati atque iniquitati datur.
- 78 Aequitas ad verba vniuersalia restringenda, valet.
- 79 Verba vniuersalia affirmatiue scripta debiliora negatiuis aestimantur.
- 80 Occasio iuris alieni fraudandi amputanda.
- 81 Vniuersalibus verbis restrictionem fieri, per quam iusta, civilisque interpretatio sequitur.
- 82 Vniuersalia verba ad ea non porrigenda in quibus ratio eadem aut tanta non vertitur.
- 83 Correctionis excludenda nomine, vniuersalia verba coercenda, vt quod leuius possit commune ius ledatur.
- 84 Correctionis vitanda causa, ex aliquo vtile statutum esse satis est.
- 85 Correctoriam scripturam ad casus in ea expressos coercendam. Extensionem ad casus omisos in iure correctorio non admitti.
- 86 Alius dictionem ad similia referendam.
- 87 Damni rationem non haberi, quod culpa acceptum eius est, qui id deflet.
- 88 Necessitatem frustra is excusat, culpa cuius euenit.
- 89 Nihil impedimentum faciendum, quod ab impediti causa oritur, vel quod amoueri ab impedito poterat.
- 90 Qui culpa sua facere quid non potest, nolle id potius quam facere non posse dicitur.



# Consilium cccxxix.

- 91 Restitutionem legem facilius admittere quam actum hominis.  
Facto vnus alius non grauandus.
- 92 Patris factum ad iniuriam filij non recidere.
- 93 Necessitatis interpretatio facienda, quoties ob necessitates suas alienandi facultas datur.
- 94 Necessitas triplex, fatalis, naturalis, & voluntaria.
- 95 Debitum necessarium estimari, in quo ipso principio necessitas inest.
- 97 Ambiguitatem à verbis generalibus existeret.
- 98 Dubia res habetur, quæ accipi variè potest.
- 99 Declaratio legis ab eo fit, cui integrum de lege edenda est.  
Interpretandi iuris facultatem vel iudex ipse in rebus dubiis habet.
- 100 Decretum ob causam falsam interdicere.
- 101 Scriptura generalis ad ea non extenditur, quæ verisimile non est sub generalitate comprehensa esse.
- 102 Generali scripturæ ea non cedere, ad quæ disponentis mens non trahitur.  
Dolum in eo intelligi qui id asserit, quod ignorat.
- 103 Generalis potestas ad incommodum alienum non pertinet.
- 104 Arbitriū plenissimū restringendum, ne dāno graui quis ex eo afficiatur.
- 104 In honestum arbitrio generali non cedit.
- 105 Generalis sermo restrictionē recipit vbiq; restringēdi ratio cōtingit.
- 106 Generalia longè infirmiora specialibus.
- 107 Voluntaria & necessaria coherere simul non posse.  
Decreto vltimo standum.
- 108 Prioribus per posteriora derogari.
- 109 Factum verbis validius. Quocirca protestationem factum vincit, quod contrarium protestationi sit: & ab effectu nomen contractus accipit.  
& nune. 176.
- 109 Effectus in contractu denominando verbis potior, quoties verbis effectus resistit.
- 110 Improperie statuti verba exaudienda mentis seruanda causa.
- 111 Interpretatio ad correctionem quandoque trahitur.
- 112 Correctionem legis statutiue ius agnoscere potius solet, quàm vt inepta aut sterilia verba maneant.
- 113 Correctio verba non expostulat, verum satis habetur, contra quàm sancitum in scriptura priore est, in posteriore quid induci.
- 114 Feudum in dubio præsumi alienatum ob causam necessariam.
- 115 Præsumptioni vim eam inesse, vt probationis contraria onus in aduersarium transferat. 125. (117 Animum facti esse.
- 116 Factum probandum non præsumi.
- 118 Necessaria probatio non est, si à iure necessitas præsumatur.
- 119 Prelatum qui pecuniam mutuam accipit, ecclesiæ ita nocere, si necessitatem illius pecuniæ accipiendæ creditor docet.
- 120 Interesse alimentorum ob moram doti restituendæ factam, ita mulieri deberi, si necessitatem alimentorum approbat.
- 121 In causam necessariā quid actum præsumi quoties de necessitate liquet.
- 122 Habilia præsupponi, quoties de re qua piā disceptatur.
- 123 Nihil interest an quid non sit, an de eo non appareat. 143.  
Iure caret, qui probatione deficit.
- 124 Pecunia filiofamil. credita quādo dicatur ob causam necessariam versa.
- 125 Bonitatem ius præsumere.
- 126 Necessitas sicut ex facto consistit, ita iuris præsumptio ei obstat.
- 126 Sciētia in statuto expressæ probationē præstandā, vt præsumi aliās sola.
- 127 Quoad proventus patitur impensam faciendam.
- 128 Impertinentia capitula estimari, probatio quorum vsui aut bono cui futura non sit.
- 129 Indiuiduā venditio bonorum pluriū habetur, quæ pretio facta vnico sit.
- 130 Indiuiduam venditionem estimari, quoties rem vnā sine aliis empturus quis non fuerat, vt suum cuique rei statutum pretium sit.
- 131 Vtile ab inutili in actibus indiuiduis irritari.
- 132 Indiuiduum actum per conditionem fieri.
- 133 Geminatio actus aut conditionis, consultam perspicuamque magis voluntatem indicat.
- 134 Conditio indiuidua quando censeatur.
- 135 Forma indiuidua. & nu. 165.
- 135 Formæ ex minimo omisso actum solidum perimit.
- 136 Formæ omisso actum vel piū & fauorabilem euertit.
- 137 Forma indiuidua est.  
Actus ex materia formam recipit.
- 138 Indiuiduum actum intelligi in quo fraus interuenit.
- 138 Dolus indiuiduis, in partem quippe committi non potest.
- 139 Decretum contractui aut alienationi interponi ante non potest, quam rescripti impleta conditio sit si preces veritate nitantur, expressa vel non cōditio sit, hoc est, antequā probatio præstita eorū sit, quæ iure scripto narrata, vel necessaria ad alienationē decreti interponendū sunt.
- 140 Interpretanti onus ea probandi incumbit, quæcunque ab eo narrata in rescripto an precibus sunt.
- 141 Conditionis implementum ab eo probandū qui actu cōditionali vtitur.
- 142 Expressum tacito fortius.
- 144 Ignorantia facti actū iudicis inficit, quamuis verè ita res habeat.
- 145 Tutoris defectū per iudicem non aliter impleri, nisi si sciens defectus sit.
- 146 Decretū cognitione carere causa non potest, quæ neglecta vigore deficit.
- 147 Cognitionis causa quæ decretū iudicis expostulat, in causis rectigendis, prolatādisq; consistit, propter quas alienatio permitti & adhiberi decretū solet, quibus præteritis pro non interposito habetur.
- 148 Decretum quod iniustum sit idem & nullum fieri.
- 148 Probationum defectu decreta euanesce.
- 149 Decretum iniustum probationum defectu fieri.
- 150 Causa cognitionem in probationibus potissimè versari.
- 151 Constare clausula si ita esse consiterit, probationes legitimas desiderat.
- 152 Clausula si preces veritate nitantur, eandemque atque illius vim esse si ita esse consiterit.
- 153 Causa cognitio ante decreti interpositionem adhibenda.
- 154 Scripturam separatam cognitio expostulat, quæ exigi in decreto solet.
- 155 Cognitionis causa, quæ in decreto alienationis exigitur, interuallum inter cognitionem ipsam & alienationem postulat.  
Breuitas temporis decreti virtutem consumit, quotiens tempore eodem tumultuarie omnia expediuntur.
- 156 Causa cognitio initio causæ adhibenda, probationesque necessitatis alienandi præstandæ: quarum amissione irritum decretum est.  
Alienationem feudi dotalis non conualescere ex vtilitate superueniente, quæ ex causa permessa vtilitatis est.
- 158 Decretū nō cōfirmari ex probationibus post eius interpositionē accidētib.
- 159 Ecclesiæ bonorum alienatio duo copulatè possit, alienandi causam, quæ ob necessitatem vtilitatemve est & formam seu solennitatem.
- 160 Forma omissa, auxilio veritas non est.
- 161 Matrem filij successionē carere, à qua tutela suscepta ritè minus sit, quāuis ex fide bona eam gesserit.
- 162 Conditionem si particula, inducit.
- 163 Formam conditio gignit. & nu. 395.  
Formam indiuiduitas habet.
- 164 Verba, ad vnguem, perfectionem spectant, vt ne præterire aliquid liceat eorum quæ actus exquirunt.  
Perfectum id dici quod ex omnibus suis partibus constat.  
Diuiduitatem perfectio non recipit.
- 165 Indiuiduitate interueniente, non potest pro forma id non exigi, quod ad vnguem, aut perfectè fieri superior iussit.  
Formæ natura diuiduitatem non recipit. & nu. 166.
- 166 Materia in qua forma contingit ex causis necessariis alienandi, ex muneratione & domini consensu constat.
- 167 Forma substantiam rei præstat.
- 168 Forma mutata rei totius interitum sequi.
- 169 Enormitas damni interpretationem actui prebet, vt formæ loco quid introductum dicatur, quæ omissa damnum magnum sequitur.
- 170 Forma deficiente actus corrumpit.
- 171 Aequitatem iuris pontificii hoc in responso authorem secutum.
- 172 Formam in actu notorio negligere non licet.  
Scholasticus ad gradum doctorum formæ examinis omissa, non aspirat, licet eius eruditio notoria sit.
- 173 Confiteri quis ea intelligitur, quantum in precibus narrata ab eo sunt.
- 174 Ex causis ignoratis actum non fieri.
- 175 Cum nisi ex causa aliqua actus fieri ne quid, firmitatem aliter non obtinet quàm si factus causa ex illa sit.
- 176 Facta loquuntur, seu facto ipso quis loqui intelligitur, vt nihil intersit, facto an verbis quis quid confiteatur. Facta verbis potentiora.
- 177 Diuersitas summarum diuersitatem debitorum arguit.
- 178 Iactare suum aut negligere quisquam non creditur.
- 179 Librum rationum qui edere renuit fraudis obiectis se suspectum reddit.  
Mulier resistens ventri inspiciendo partus suppositi suspicionem subit.  
Iuramentum calumniæ præstare qui recusat, pro confesso habendus.
- 180 Iudex quoties ne quid fiat, parti contradicit, & quoad potest, impedit, vt suspectus habendus.
- 181 Rescriptum ex obreptione vitiosum fieri.
- 182 Subreptionis ignorantia in tertij perniciem non excusat.
- 182 Obreptionis vitium quàm subreptionis grauius.
- 183 Indiuiduus dolus, indiuidua fraus & culpa sunt.
- 183 Doli præsumptionem ex obreptione nasci.
- 184 Indiuidua stipulatio, dolum malum abesse.
- 184 Decreti ducalis ob dotes in feudo, & donationem propter nuptias alienando, ratio à iure cōmuni Romanorū circa bonæ fidei cōmissa desumpta.
- 186 Dos confessa compensationem suffert.  
Dos confessa damno possessoribus bonorum mariti non est, quibus iudicium hypothecarium inferri ob id genus dotem non potest.  
Doti confesse priuilegium auferen. Res quæ. C. Commu. de legat. & l. fin. C. qui potio. in pignore habeantur, non tribui.
- 187 Confessione de casu permisso nō credi, quoties nisi in casu certo quid permixtum non est, verum aliter quàm per confessionem constare de casu supermisso oportere.
- 188 Numeratio à decreto ducali requisita ad precium non pertinet quod vasallo veditori emptor denueratur: verum ad dotem, donationem propter nuptias, & debita alia necessaria, quorum nomine vendendi fa-



- cultas decreto datur.
- 189 Restrīgenda verba, ut quo respectu sunt prolata, intelligatur. & nu. 356.
- 190 Ad casum trahi statutum conuenit in quo maior prouidendi necessitas. vertitur.
- 191 Ad causam suam referri & restricti verba debent.
- 192 Causam magis quam factum spectandam, quamuis aliud sonare verba videantur.
- 193 Interpretationem decreti statutiue agnoscere non conuenit, unde consultum his intelligatur, quibus prodesse aut prospicere statutum noluit.
- 194 Necessitatis causa permissum ad limites necessitatis restringendum,
- 195 Probationem per necesse, non possibile concludentem esse oportere.
- 196 Generalis causarum satis expressio non est, quoties nisi ex causis certis quid fieri non potest. & nu. 186.
- 197 Quod ob causas permissum quid est, ad eas limitari, neque extendi ad alias debet.
- 198 Actio quae ob rem stabilem competit, ad exemplum rei immobilis iudicatur, ut citra iuris solennia cedis à minore nequeat. & num. 421.
- Alienationis rei immobilis prohibitio, ad actionem pertinet, quae ob rem immobilem competit.
- 199 Formae omisio in effectu actum eo usque praestat ut partis roborari consensu nequeat.
- 200 Causa falsa decretum resoluit
- 201 Dolum subreptione intelligi.
- Nihil ex contractu bonae fidei agi causam cui dolum dederit.
- 202 Periurium à notario vel teste admitti qui incognita loquantur. Ignorata asseuerare dolo verti.
- 103 Lesione in specie controuersa insolida, at non ex pretij pauperie argui.
- 203 Implementi defectu contractum vel nominatum resolui, si quod implendum erat, ad causam finalem respicit, quod sine eo ad contractum accessurus quis non fuerat, vers. eodem & illud.
- 206 Clausula sola facti veritate inspecta, potestas ea est, ut ex causa non expressa sententiam iudex dicat modo de causa non proposita liqueat.
- 207 Depositum de pecunia qua facere, cautione de supplendo interposita, prodesse, ubicunque liquidares non est.
- 207 Cum liquidares non est, consilium datur, ut pecuniae cuius depositum fiat, cautione idonea praestita, suppletum omni iuri quicquid deberi constituerit,
- 208 Oblationem non reici, quae verbo tenus sit, creditore pecuniam numeratam non admittente.
- 209 Oblationem verbo tenus fieri sufficit, cum debitum liquidum non est.
- 210 Oblationem superuacua si constare possit, pecuniam oblatam repudiatum creditorem fuisse.
- 211 Iuri scripto causa etiam non interueniente, ex potestate suprema à principe derogari.
- 212 Index de qua re cognouit pronunciare necesse habet, quamuis admittenda cognitio non esset.
- Super actione cumulatam pronunciandum, ubicunque cognitum de ea est quamuis locus cumulationi non esset.
- 213 Rescriptum inutile quod iudicio pendente extorquetur.
- 214 Possessionem lite pendente auferendam non esse. 219.
- 215 Actor ex remedio omni litem vincit, quodcumque colligi ex narratis potest, quamuis ad remedium aliud conclusio trahatur.
- 216 Officium suum non petenti iudex praestat clausula adscripta, ius & iustitiam ministrari.
- 217 Clausula, omni meliori modo, libellum nullum non tueretur dum actoris tamen intentio liqueat.
- 218 Spoliatus ante omnia restituendus. limita ut num. 220.
- 221 Instrumento rem notoriam vel in spoliatoris gratiam fieri.
- 222 Producentis omnia confitetur quae in scriptura producta narrata sunt. & quando id locum habeat. 223.
- 224 Confessione notoriam rem fieri.
- Confessione pluri aliquid quam notorium habere.
- 225 Clausula ius & iustitiam ministrari, vim eam esse ut remedium propositum censeatur, quodque elici ex narratis possit, quamuis alio conclusio spectet.
- 226 Periurij dissolutionem ab ordinario non fieri. & num. 7.
- 227 Vim nullam in iuramento esse, à quo consensus abest.
- Iuramentum inane, quod per errorem aut causam falsam praestitum est. & num. 229.
- Consensus nihil perinde ut errorem aduersarij.
- Error non facti modo, verum iuris etiam consensui obstat.
- 228 Errorem iuris in minore praesumi.
- Clausula, omni meliori modo, remedium complectitur, etiam quod una simul consistere cum expresso nequit.
- Clausula, omni meliori modo, interueniente ad casum quem restricta scriptura non creditur.
- 229 Periurium in iuramento erroneo intelligi non potest cum pro eo habeatur ac si omnino datum non esset.
- 230 Impossibile habetur quod firmitatem non habet.
- 231 Absolutionem iuramenti superuacua esse, quod pro non dato habetur, aut firmitatem non obtinet.
- 232 Periurium an ex iuramento contrahatur quod viribus non constat.
- 233 Damnum in eo non consistere quod iure quis patitur.
- 234 Absolutionem iuramenti non exigi, quod vacuum consensu est, erroneum puta aut ob causam falsam interpositum.
- Delictum sine consensu non committi.
- 235 Periurij exceptionem non ob stare cum est processum ad ulteriora.
- 236 Exceptionem ex processu reiectam ad ulteriora intelligi. cognoscendum.
- 237 Exceptionem dilatoriam d. ici, cum id opponitur de spoliatione prius
- 237 Exceptionem dilatoriam ante litē contestatā opponendā & determinandā.
- 238 Princeps exceptionem dilatoriam ut lubet non permittit.
- 239 Petitorium cum possessorio principe iubente simul cognosci & definiri.
- 239 Exceptionem dilatoriam pro arbitrio à principe denegari.
- 240 A ratione maiori argumentum fortissimum esse.
- 241 Exceptioni dilatoriae à procuratore renunciari, dum negotij modo principalis ius non tangatur.
- 242 Exceptionis dilatoriae probanda causa dilationem secundam non cōcedi.
- Exceptionis dilatoriae omisae causa, restitutionem in integrum minori ecclesiasticae non indulgeri.
- Exceptionem dilatoriam in re dubia obiciendam.
- 244 Praesumptionem iuris probationi contraria succumbere.
- Expresso tacitum cadere.
- 245 Praesumptionem quiescere, quae cum instrumento facit, ubicunque ex eius lectione veritas in contrarium apparet.
- 246 Solennitatem exteriorem notarij verbis non doceri quoties tum adhiberi non potuit, cum instrumentum fieret.
- 248 Praesumptionem vnam ab altera fortiore elidi.
- 249 Iniuslam sententiam probationum inopia fieri.
- 249 Decreti iudicis praesumptionem per alterum elidi.
- 250 Clausulam, de plenitudine potestatis nullius momenti esse, quae citra causae cognitionem adiecta sit.
- Nullum quod est, perinde aestimatur ac si factum omnino non sit.
- 251 Iuris solennia ob decretum non praesumi quae adhiberi tunc non potuerunt, cum interpositum decretum est.
- Consuetudinem pro arbitrio à principe antiquari.
- 252 Decretum vni individuum & ob causam vnam falsam falsum, cūctū intelligi.
- 253 Lesio hoc ipso probatur, quod aduersarij assertioni quis credidit
- 256 Depositum ita viribus constare si oblatio ante facta pecuniae sit.
- 257 Exceptionem dilatoriam intelligi, oblationem ante faciendam, quam depositio pecuniae fiat.
- 257 Exceptionem dilatoriam est iuuari, inscriptionem ad penam talionis faciendam esse.
- 258 Nullitatis exceptionem à principe tolli.
- 259 Decreto inutili iuris praesumptionem non suffragari.
- 261 Princeps consuetudini pro arbitrio derogat.
- 262 Index à praepcepto ratē incipit dum tamen ius opponendi parti saluū fiat.
- 263 Consensum & post actum interponi, ubicunque necessitas eius ad praedictum iudicium consentientis spectat.
- 263 Citationem die feriato non admitti, ut die feriato quis ad iudicem venire compellatur.
- 263 Citationem & post actū adhiberi in quo reservatio iuris facta partis sit.
- 264 Citationis defectu actum irritum non fieri, quotiens ius contradicendi saluum ei sit qui citatus non est.
- 265 Auctor grauissima negotia ab aduocatione diuersa passus.
- 266 Iniquitati maxime datur, iurique naturali repugnat ex facto alieno quempiam lēdi. & nu. 469.
- 267 Factum pro facto in perniciem cessatoris haberi quod fieri debuit.
- 268 Periculi susceptionem ad eum casum non pertinere, quo culpa aut facto partis id accidit.
- 270 Iniuria vni facta alij onerosa non est, veluti cum pro alio aut alij, quam creditori soluere iniuste quis compellitur.
- Solutio superioris iussu alij facta debitorem liberat.
- 271 Qualitatem facti probandam.
- 272 Testibus paucioribus credi, qui verisimiliora referunt.
- Culpam ei ascribi, qui quod facili impetrationis est, à superiore non postulat.
- 273 Culpae debitorem teneri, qui alij soluere cogitur, si quod potest non laborat ne alij solutio fiat.
- Debitori pro viribus contendendum, ne alij quam cui debet, solutio fiat.
- 274 Culpam in eo argui, qui ei non denunciat cuius interest.
- 274 Denunciationis omisio culpam indicat.
- 275 Dolum in eo praesumi, qui de iuribus suis certiore alium non facit.
- 275 Doli praesumptione eum onerari, qui quod debet non facit.
- 275 Dolum in eo intelligi qui iuris remedia non adhibet.
- 275 Ex causis ignoratis actum non consistere.
- 277 Soluendo quis an praesumatur.
- 278 Tertij ius ledere non permittitur, cui generalis tributa potestas est.
- 280 Obligationem facti ad id quod interest, post moram pertinere.
- 281 Pene solutio debitorem liberat.



- 282 Interpretationi locum in claris non esse.  
 284 Contractu dissoluto, omnia perire, quacunque sub eo comprehensa sunt.  
 287 Fructus ita lucro possessoris ob errorem iuris cedere. si fides erroris sit.  
 287 Error iuris ita ad fructus suos faciendos valere si probatio eius praestatur.  
 288 Malafidei possessorem fructibus percipiendis, titulo vitioso non proficiente teneri.  
 289 Accessoria ab eo non deberi, qui sortem non debet.  
 Laudimio soluendo non teneri, qui pretium soluere non debet.  
 290 Laudimium ob alienationem necessariam non praestari.  
 Laudimium ex alienatione vitiosa non pendi.  
 291 Laudimium ex contractu rescisso non exigi.  
 292 Inuestitura pprimæ standum.  
 Feudi alienationem ex clausula permitti, & faciant quicquid voluerint.  
 293 Hypotheca in feudo citra domini consensum prohibita. & nume. 390.  
 Feudi alienationem domino inconsulto prohiberi.  
 Feudum hypotheca generali non cedere. & num. 390.  
 294 Feudum iniussu domini alienatum, ad agnatos non etiã ad dominum transferri.  
 295 Feudum alienatum non ideo minus ab agnatis vendicari, quod voluntate domini facta alienatio sit.  
 Agnatum ius ex consensu domini directi non ladi, qui praestitus ad alienationem est.  
 296 feminas nisi ordine successorio inuitas ad feudum non intelligi.  
 Exceptione aliquorum casuum in aliis regulam confirmari.  
 298 Improprie verba intelligi ut per sequentia superiora restringantur, viceque versa.  
 298 Præcedentia a sequentibus restringi. 300.  
 299 Præcedentia sequentibus magis influere.  
 301 Contrarietatis pellendæ causa restrictionem admittendam.  
 302 Restrictio in verbis vniuersalibus quam generalibus facilior  
 304 Feudi alienationem filius agnatisve nec domino volente nocere.  
 305 Contrarietatis distinguendo diuidendo excludenda.  
 306 Derogatum præcedentibus per sequentia nec censi nisi quatenus necessitas impellat.  
 307 Derogatum superioribus per verba posteriora, nec vniuersalia intelligi ubique conciliatio adhiberi interea potest.  
 308 Derogationem clausula superior, ut præmorientis portio, ad superstitem perueniat, a clausula posteriore non accipit, & quicquid placuerit faciendum.  
 308 Expressum dicitur quod verbi, actus, & natura habet, & quod ab expresso aut narratis colligitur, aut sequitur.  
 309 Inuestituram ita interpretandam, ne contrarietas incurrat.  
 310 Improprie verba accipiendæ ut contradictio fugiatur.  
 Contrarietatis excludendæ causa, verba offendenda.  
 311 Propriam verborum significationem in legibus imprimis spectandam.  
 412 Intellectus extraneus tollerabilior potius quam frigida aut ieiunia verba fiant.  
 313 Declarationem verbi obscuri a promissore fieri.  
 314 Feudum proprium atque rectum in dubio præsumi atque uti tale præscriptum intelligi.  
 315 Duplex vinculum grauiori negotio frangi.  
 316 Dubium censi quod accipi bifariam potest.  
 317 Intellectus multiplex ambiguam rem efficit.  
 316 Consuetudinem regionis totius communem nec non & singularem patriæ ad interpretationem faciendam valere.  
 318 Verba vniuersalia & generalia ad ea restringenda, quæ ad naturam actus pertinent & 331  
 319 Correctio, interpretando cauenda ut quæ minimè possit, a iure discedatur.  
 Hæredibus quibuscunque verba in feudo concedendo adiecta, ad extraneos etiam referenda.  
 321 Feudum nouum antiquum ex clausula fieri, iure recti & antiqui feudi.  
 Identitatem rei ex demonstratione duplici ostendi.  
 322 Pluralitatem inuestiturarum & testatorum non præsumi.  
 323 Consuetudo præsumptione aut verisimili spectanda. Quia quod consuetum non est, factum non præsumitur, neque verisimile aestimatur.  
 324 Fidelitatem iterandam non esse.  
 325 Inuestituram eorum non exigi, qui comprehensi sub alio sunt.  
 327 Inuestitura priori quando non stetur.  
 328 Inuestituram priorem in perniciem ipsius vasalli recte ab eo alterari.  
 328 Facto suo vasallum non contravenire, a quo alienatio facta feudi est.  
 329 Successorem singularem aduersus auctoris confessionem seu factum non venire. vide supra. num. 313. 429  
 330 Conditionem alterius meliorem facilius quam deteriore fieri.  
 331 Inuestitura interpretatio, quæ expressum est, & iure feudi faciant quicquid velint.  
 332 Clausula, non obstantibus, impedimentum non plus quam vnum aufert.  
 333 Querela aut nullitatis ius ad appellationem non pertimere.  
 334 Feudum rectum nisi ad descendentes non ambulat.  
 335 Duplex prohibitio simplici fortior.  
 336 Partem vnam scripturæ ab altera declarari.  
 337 Iure feudi, idem atque ex causa feudi pollere. 363.  
 338 Generalia verba ad cogitatum restringenda.  
 339 Ab expressione vnius argumentum deduci quod verisimiliter facta & in alio fuerat, si id disponens sensisset.  
 340 Intellectus l. veteribus. ff. de pact. & nume. 342.  
 341 Promitto, verbū in scriptura relatum quare ad stipulationem referatur  
 342 Interpretationem secundum l. veteribus, non fieri, quoties natura contra-ctus interpretatio contradicit.  
 343 Fideicommissi remissionem intelligi, ne vitiosa verba fiant.  
 344 Legitima ius scripturæ aut sermoni generali cedere, ne verba cessent.  
 345 Conseruandi ius renunciatione fauorabilius.  
 346 Renunciationem filia in hereditate paterna ad bona matris trahi, ne verba vacent.  
 347 Quod effectus vnius introductum causa est, ad effectum contrarium valere ubique irrita alia verba fierent.  
 348 Executoriam clausulam ad scripturæ naturam alterandum non valere  
 349 Certa per incerta non ladi.  
 Certam probationem priorem haberi.  
 450 Confessionem in genere perinde quasi incertam non obesse.  
 351 Testes duo in specie loquentes pluribus præluere qui in genere testificantur.  
 352 Numeri testium rationem habendam.  
 Potentiori probationi infirmiore cedere.  
 Potentius privilegium intelligi quod vtilitatem maiorem habet.  
 352 Agnationem & familiam conseruari, reipub. interesse.  
 353 Agnationis conditionem meliorem quam cognationis iure prisco fuisse.  
 393 Extraneos posteris & necessariis, in successionibus beneficiis privile-  
 giis & eleemosynis postponi.  
 353 Descendentium fauore conditionem subauddeiri. quæ in l. cum auus, ne melior extraneorum causa fiat.  
 354 Feudi quamlibet antiqui successionem, nisi descendantibus primum inue-  
 stiti non deferri.  
 354 Impropria verba intelligi tollerabilius quam ut descendantibus ex-  
 tranei anteuertant.  
 356 Alterationem feudi ad id restringendum, in quo facta legitur.  
 357 Correctionem per taxatiuam non induci.  
 357 Contrarietatis fugiendæ causa, subauditionem fieri.  
 358 Feudi naturam per clausulam non mutari & quibus dedit quoties per  
 alias inuestituras feudi incolumis natura apparet.  
 359 Feudum pro descendantibus agnatisve acceptum, per clausulam, & qui-  
 bus dedit, non immutari.  
 360 Feudi clausulam & quibus dedit, ex verbis aliis inuestitura re-  
 stringi.  
 361 Feudi naturam ex clausula conseruari tibi & cui ius dabit feudum con-  
 cedimus.  
 362 Legitimè dictio, clausula adiecta, & quibus dedit: Cum ita concepta  
 clausula est, & quibus legitimè dedit: feudi naturam non offendet.  
 365 Res facile ad suam naturam reuertitur.  
 366 Contrariis instrumentorum interueniente, potius negatiuum aut  
 367 Contrarietate instrumentorum interueniente, potius negatiuum aut  
 prohibitorium haberi.  
 368 In contrarietate scripturarum id alteri præstare quod specialius est.  
 369 Cum inuicem scripturæ repugnant eam ante stare, quæ adminiculis maio-  
 ribus nititur.  
 Quoties in ambiguo res est, forma nec ne vice introductum quid sit,  
 formam intelligi: siquidem damnum graue ex omissione eius sequitur.  
 370 Fauorabilius id aestimari, quod iuri communi consentit.  
 371 Extensionem ei iure correctorio recipi, ubique iuri res communi  
 reuertitur.  
 372 Correctorium ius extendi, quoties extendendo ad commune ius remeatur  
 Inter scripturas pugnantem eam præcedere, quæ verisimilior sit.  
 363 Testibus ad integrum rem narrantis fidem non haberi: si aliena a verisimili dicant.  
 374 Ius commune verisimilem rem efficit, quare verisimilius id iudicatur.  
 quod iuri communi assentitur.  
 375 Ius commune robur interpretationi addit, ut melior interpretatio aesti-  
 metur, quæ cum commune vel feudorum ius facit.  
 377 Cum testamentum duo eiusdem diei constant, si in vno purè, in altero sub  
 conditione datum legatum sit, eo utendū in quo conditionale legatum est.  
 378 Modestia, rationibus & iurisconsultorum telis non verbis peracutis in iudicio certandum.  
 379 Pupillus quicquid videt ignorat.  
 380 Expensarum dispendio multandum qui moram liti facit.  
 381 Doli suspitione cum laborare, qui litem remoratur.  
 381 Desistere a lite quempiam ob aduersarij, assertionem non oportere.  
 383 Instrumenti fidem a veri dissimilitudine abrogari.  
 383 Breuitas temporis præsumptionem inducit, ut ob causam quæ non multo  
 ante fuit, res acta intelligatur.  
 384 Confessionem damno non esse quæ verisimilis non sit.  
 385 Assertioni principis iudicisve quibus casibus creditur, in specie quid  
 asserendum aut exprimendum, ne contra probandi aut defendendi fa-  
 cultas adimatur.  
 Conf. Crauet. pars 2. Nn 4 Canonum



# D. Aymonis Crauettae

- 385 Canonum ius æquitate naturali aut gentium nititur.
- 386 Coactè compromissum an factum dicatur ad quod faciendum per statutum quis adigitur, quamvis de statuto ipso in compromisso mentionem fiat.
- 386 Benemeritorum expressionem inter prohibitos vel ut quasi ob benemerita donatio valeat in specie faciendam.
- 386 Defensionis causa ne facultate eius præstandæ quis careat, expressionem causa in specie faciendam, quoties propter causam quam iustam, à iure communi receditur.
- 387 Offerendi ius creditori posteriori contra priorem in hoc dari, ut vice prioris subrogetur, si hypothecam habet.
- 388 Successorem singularem actione personali non conveniri ob dolum tantum auctoris adstringi. 389.
- 392 Conditione non impleta pro ea rem esse, ut si acta res non sit.
- 393 Tertij ius non apponi limitatur. nu. 399. & seq.
- 394 Tertij ius quod in consensu domini directi consistat, cur non opponatur.
- 395 Conditione non impleta iure ipso actum interire.
- 396 Qui formam decreti non servat, beneficio eius frui non debet.
- 397 Consensum domini directi rectè post alienationem interponi, quia præiudicij ratione adhibetur.
- 398 Consensum qui formæ nomine exquiritur, ante actum aut in actu præstandum.
- 398 Consensum patris frustra post donationem causa mortis accommodari cum formæ causa exigitur.
- 402 Causa prima consumpta, sequentes omnes confici.
- 403 Sententiam nullam à fundamento vitioso fieri.
- 404 Ineptitudine libelli ex conclusione argui, quæ apta sit.
- 405 Retinendi ius ob hypotheca nasci. 407.
- 406 Retinendi ius facilius quam agendi dari.
- 407 Retinendi ius etiam ob debitus aliud quam hypothecarium permitti.
- 408 Retinendi ius etiam in executione sententiæ esse.
- 409 Datione insolutum debitum perimi.
- 410 Filius præteritus intelligitur qui ex ut sua institutus est.
- 410 Renunciationem non præsumi, quamvis inutilis actus fiat.
- 411 Questionem dominij à conductore rei suæ locatori referri.
- 412 Questionem dominij rectè ab emptore rei suæ venditori referri. Rei suæ emptionem non valere limitatur. nu. 423.
- 413 Dationem insolutum similem venditioni haberi.
- 414 Solutionem rei suæ nullam.
- 415 Causam facti magis quam factum ipsum spectari.
- 416 Causa dispositionem generalem restringit.
- 417 Dispositio personæ cuius gratia inducta, restringi ad eam debet. & numero 450.
- 419 Donationem non præsumi, ad errorem potius, iuxta in facto proprio ac in iure, Sed & ineptiam potius fatuitatem quam donationem præsumi.
- 420 Donationis præsumptionem vsque adeo non admitti, ut inertem actum fieri lex potius, ferat, quam donatio intelligatur.
- 421 Donationem prohibitam non præsumi, ubi præsumi aliàs solet.
- 421 Decretum iudicis in re minoris donanda inutile.
- 424 Habere quem id non credi, de quo pretium soluit.
- 425 Feudi probatio quando per inuestituras & recognitiones citra aliud adminiculum fiat.
- 426 Pertinentias probandi modus.
- 427 Feudum inter dominum & vasallum ex verbis inuestituræ, aut recognitionibus generalibus probari, cum villis, prædiis, vineis, pratis pascuis, nemoribus & c. pertinentiarum commemoratione seu restrictione ad eas non facta.
- 428 Feudum ex verbis generalibus contra tertium non præsumi, cum omnibus prædiis, villis pascuis & iuribus omnibus ad castrum pertinentibus.
- 429 Successorem singularem aduersus authoris confessionem venire. & S. nu. 313. & 329.
- 431 Recognitionem aut confessionem vasalli ad dominum directum probandum valere.
- 432 Alij alterius damnosam confessionem non esse.
- 433 Feudum in castris feudo propioribus facilius admittendum, quoties feudalialia remotiora esse non dubitatur.
- Causa remota pluris quid atque propinque tribui absurdum.
- Effectus probationum laudatissima, quam effectus profert.
- 434 Feudalia bona oneribus paganis non adstringi.
- Penam conuentionalem loco eius quod interest adiectam intelligi.
- 435 Naturalem ob causam non accidentalem actum quid præsumi.
- 436 Duplici onere grauandum quenquam non esse, fauor inducitur.
- Immunitatis falso instrumento vtens, viuis aduritur.
- 437 Actum rem credi ex causa potentiori. & fauorabili.
- 438 Immunitatem in perniciosam alienam à principe non concedi.
- 439 Immunitatem ab vniuersitate non tribui.
- 440 Actum præsumi ex causa verisimiliore licet causa alia expressa inueniatur.
- 441 Ex causa quid actum præsumi, ob quam fieri communiter solet. 441
- 442 Communi non privilegiario iure rem actam credi.
- 443 Præsumptio de eo sumenda, de quo pacto aliquo constat.
- 444 possessionem insecutam præsumi ex iure antecedenti.
- Diuerso iure eandem rem æstimandam non esse.
- 445 Successori singulari onerosam sententiam esse quæ dicta authori est.
- 446 Feudalem rem eo ipso intelligi, eo ipso, quoad in feudo pars maior bonorum est.
- 447 Hypotheca ius indiuiduum.
- 448 Additione hereditatis, confusionem seu interitum obligationis induci.
- 449 Contraria in eodem subiecto, tempore eodem non concurrere.
- Contrarietatem euidentem nec in reo excipiente admittendam.
- 450 Extensionem ad personas alias in ratihabitione, aut conuentione alia non fieri.
- 452 Inuentarium diuiduum: atque ideo irritum contra aliquos ratum ab alijs fieri.
- 453 Factum vnius alij nec socio fratriue prodesse.
- 454 Interruptionem præscriptionis ab vno factam inutilem alijs esse.
- 456 Prodesse alij non debere quod non obest.
- 457 Extensionem conuentionis, renunciationis, aut approba. ad bona omissa non fieri.
- 458 ex Separatis nihil infertur.
- Renunciationem bonorum maternorum ad fraterna non porrigi.
- 459 Renunciationem iuris vnius ad alia non trahi.
- 460 Actus nostros voluntarios ad limites voluntatis restringendos.
- Medicum plusquam litera vna quem faciendum non esse.
- 461 Approbationem ad id restringendam, in quo facta est, nec ad capitula separata trahi.
- 462 Intervallum repetitioni obstare.
- 463 Immediatum remoto potentius.
- 464 Approbationem generalem ad ea non trahi, quæ improbata specialiter sunt.
- 465 Verba ad eum casum referenda & restringenda cuius respectu sunt prolata & supra. nu. 187. & 356.
- 466 Confessione probationem non obligationem induci.
- Confessio eius, qui heredem se asserit, vtrum inter personas alias noceat.
- 467 Diuersitatis ratione diuersum ius in scriptura etiam connexa statuendum.
- 468 Generalem scripturam restringendam, quoties ad restringendum ratio hortatur.
- 469 Inuentarij omissionem damnosam in foro solutis ecclesiæ non esse.
- 470 Confessionis declarationem consistenti permitti.
- 471 Errorem iuris consensui impedimento, non minus atque facti errorem esse.
- 472 Errorem facti proprij hoc ipso probari, quod aliter re habere ostenditur.
- Errorem facti proprij in minore præsumi.
- 473 Errorem iuris à maiore probandum.
- 474 Interrogationem certam esse oportere, aliter impune non responderi.
- 475 Inuentarium solenne in dubio præsumi.
- 476 Doctore consuetudinem desuetudinemve asseueranti, præsumptione tenus credendum.
- 477 Inuentarij solennia cura non esse, ubicunque sola facti veritas spectanda.
- 478 Veritate facti inspecta cum est iudicandum perinde ut à iudicari debet.
- 479 Inuentarium intra tempus præstitum, ceptum non esse parui fieri, dum intra tempus peractum modo sit.
- Inuentarij consiciendi tempus ab additione hereditatis cedere.
- 480 Inuentarium vitiosum inutile heredi fieri.
- Sententiam iudicis ad porrigi, quod in necessarium antecedens aut consequens venit.
- 481 Inuentarium in feudo hereditario non simpliciter, ac secundum quid, frustra non esse.
- 481 Inuentarium heredis in feudo antiquo Corneo, Iasoni & Soc.
- 482 Medij idem ac finis iudicium esse.
- 483 Consuetudinem ex actibus non induci, qui ad effectum non perueniunt.
- 484 Nil interest factum quid non sit, an factum quidem, effectum tamen non habeat.
- 485 Consuetudo actuum frequentiam poscit.
- 486 Consuetudo feudi alienandi, tempus desiderat quod hominum memoriam exuperat.
- 487 Consuetudinis probationem in casu speciali, de quo lis exercetur, præstandam.
- 488 Feudum agnato vel remotiori impune quantum ad interitum eius alienari.
- 489 Prohibitio alienandi non petere semel alienata, ubicunque ad rem ipsam prohibitio spectat.
- 490 Res cum rediit ad naturam suam, locum regula non habet, rem semel alienatam perpetuo alienabilem fieri.
- 491 Debitor suspectus ob id habetur quod soli bona non possidet. Ampliatur. nu. 494.
- 492 Ad inopiam vergere maritus hoc ipso æstimatur, quod debitoris extranei onus suum facit.
- 493 Causa durante, effectum manere.
- 495 Sequestrationi & in priore instantia locum ob suspicionem legitimam esse. Sequestrationem facilius quam debitoris capturam permitti.

CONSI-



CONSILIVM CCCXXVII.

Responsum primum Crauettae pro  
Genero.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Etsi abū-  
de satis cum scriptis tum verbis in discepta-  
tione publica, perspicuum ius optimum factū  
Genero meo videtur, Illustris Hectoris à Ru-  
beis, ex comitibus Plozaschi & Noni participis.

attamen quo nubeculas resoluamus, quas soli ipsi obice-  
re Aduersarius molitur, quæ per temporum acta interual-  
la, sunt in ordinem ea redigenda atque componenda cen-  
sui. Cæterum quia notissimum nemini non est, quanti in-  
ter sit, in partem vtranque rem excutere, vnde luculentior  
veritas, opponendo disputandōq; emicat, l. 2. §. ex legibus.  
ff. de origi. iur. l. cum quidam ibique Ias. ff. de libe. & post. l.  
Offilius. ff. de leg. 3. l. de diui. ff. de iure patr. l. si. §. mixta. ff. de  
muner. & honor. Inde text. scribit in c. fin. 35. q. 9. eò splen-  
didore veritatem fieri, quo sæpius agitur: de quo etiam  
glos. meminit in c. cum Ioannes in ver. Postquam de fide  
instrum. Quinetiam itineris nesci similem eum philoso-  
phus putat. 3. methaphy. qui disputatione neglecta, ad veri-  
tatem aggredi scrutandam non dubitat: Eò item lucidiora  
opposita micare, quo propiora fiunt, Castren. scribit in con-  
sil. 444. in causa quæ vetitur inter cōmunitatem circa prin-  
ci. lib. 1. Idem ex philosopho Corn. ait in consil. 5. in princip.  
lib. 3. & quæ scripta apud nos sunt in consil. 135. num. 18. Idcir-  
co argumenta primum omnium recensenda duxi, quibus  
ius suum malum aduersarius prætexere, errorēque suos  
obumbrare aduocatio eius. certat.

Principio Exceptiones tres obicit, quæ ad iudicarium  
ordinem & actorem à iudicio instituto arcendum, vtpote  
litis finitæ spectant, causæ videlicet diuidendam continen-  
tiam † non esse, & periurij. Iudicium enim prius cœptum  
de vitio contractus, & alienationis feudi, atq; vbi vires me-  
ro iure alienatio haberet, de recessione eius ob lationem  
immodicam, ab actore est. Proinde iudicium illud inchoa-  
tum peragendum, non etiam litem nouam instituti de feu-  
do vendito, ex pacto de redimendo, conuenit. Aucten. qui  
semel. C. quomo. & quan. iud. glo. & Doct. in l. edita in gl. ma-  
gna. ibi nisi per veterem. C. de eden. vnde aut liti de vitio &  
rescissione contractus, renunciandum omnino est, sumpti-  
bus eius restitutis, aut ad finem ante perducenda, quam au-  
diri actor in iudicio hoc nouo debeat.

Secundo, si ad litem hanc nouam de redimendo, actor  
admittitur, diuisionem causa accipit, seu continentia aut  
coniunctio eius separatur. Si quidem iudicia duo ob res  
easdem separatim exercentur contra l. nulli. C. de iudi. l. j. in  
fi. C. de assertio. tollen. c. primo, & secundo. de sequestra. pos-  
sels. & fruct. Alexand. in consil. 65. numer. 8. lib. 7.

Tertio cum de feudo controuerso iudicium circa vitiū  
alienationis & rescissionem eius pendeat, lite ipsa † pen-  
dente, rescriptum impetrare de re ipsa redimenda non li-  
cet. Vsq; adeo vt vitiosum instrumentumque iure ipso rescip-  
uit. Id genus habeatur. l. 2. ibique Doct. C. vt lite pend. &  
tum id in aucten. in medio litis non fieri sacras formas aut sacras  
iussio. per totum. c. si. vt lite pen.

Quarto, iure illo vulgatissimo † certissimōq; vtimur, lite  
pendente, possessionem auferendam cuiquam non esse. l. li-  
pendente. C. de agric. & censu. lib. 11. §. commodum insti. de in-  
terdic. c. quærelam de electio. ex quibus text. ita Bal. ait in  
terdic. c. quærelam de electio. ex quibus text. ita Bal. ait in  
conf. 44. dominus Bailardinus in fin. lib. 1. Idem ex tex. pro-  
conf. 44. dominus Bailardinus in fin. lib. 1. Idem ex tex. pro-  
batur in l. si seruus. ff. quod cum eo. in l. si. in prin. ff. de vlu-  
capio. in l. 1. §. si autem proprietarius. C. commu. de manu.  
& quod glo. no. in l. si instituta. ff. de inoffic. testa. & in l. si. C.  
de ordi. cogni. refert Guido papæ quæstio. 366. in princip. &  
quæst. 578. Ang. his accedit in consil. 337. col. 3. post med. vers.  
& hoc intelligatur si astorgius. Verumque id vsq; adeo ha-  
beretur, vt ratio vicij seu nullitatis haberi tituli non soleat,  
vnde possessionem nactus quispiā est: in ea quippe lite pe-  
dente defendi nihilominus debet, Bal. in consil. 66. inter virū  
lib. 1. per tex. in l. si. C. si per vim vel alio modo. Ex tex. id vl-  
tra Bald. expressius declaratur in ca. 1. vt lite pendente. vbi  
cum lite pendente priuilegium cui, & ex eo possessio quæ-  
ritur, possessione illa priuari impetrandem non conuenit,  
quamuis inutile id genus priuilegium æstimeretur. quem  
tex. in sententiam hanc Abb. citat in consil. 3. q. 21. lib. 2. vbi  
cum falsi nullitatisve priuilegium impugnatur possessio-

ne ex eo quæ sita carere reus dum his pendet, non debet.  
verum euentum expectari litis conuenit, quamuis iuri  
communi priuilegium refragetur. Eundē tex. in sententiā  
hanc Deci. profert in consil. 97. col. 1. circa medium, vbi nihil  
faciendum putat, iuri communi contrariam possessionem  
esse, priuilegioque niti. Ab ea enim deturbandum quem-  
piam lite pendente non fore. Quid dicendum his erit, vbi  
iuri communi contraria possessio P. non dicitur?

Consequenter his dicendum, cum palam † Actorum in-  
spectione prædicta appareant, litis ex eis ingressum prohi-  
beri, vt Alex. tradit in consil. 62. nu. 11. lib. 7. Soci. in consil. 38.  
nume. 18. ad finem vsque consil. lib. 1.

Altera exceptio in periurio † consistit, quam litis finitæ ef-  
fe non ambigitur. l. si quis maior. C. de transactio. Specul. de  
actore. §. 1. nu. 16. versic. item quod est periurus. Bal. in consil.  
39. proponitur quod celebratus nu. 3. lib. 3. Ias. in l. nam &  
postea in quarto nota. ff. de iureiuran. quem tex. vna simul  
interpretatus est cum l. ait prætor.

Neque absolutio iuramenti, & periurij, mouet à domino  
Hectore producta. Quoniam † Pontificis solius est, periur-  
ium soluere, vt audiri quispiam in iudicio possit, Geminia.  
in consil. 105. nume. 6. & sequen. Inde fit, vt momenti vilius  
absolutio iuramenti nō sit, post periurium iam admissum,  
ab Ordinario concessa. quia legis dignus beneficio non  
est, qui in eam offendit. l. auxilium in fin. ff. de minor. l. si ab  
hostibus. §. 1. ff. soluto matri. l. neque enim in fi. cum. l. seq.  
ff. de testam. milit. l. cum pater. §. liberris. ff. de leg. secunda. l.  
curiales. C. de hæreti. l. tertia. C. de inoffic. testa. cap. bonæ. 1.  
de electio. cap. an sit de appella. cap. quia frustra de vfu.  
Qua ratione fretus, ita absolutionem id genus Feder. Sen.  
euertit in consil. 300. factum tale est, debitor in fi. Bal. in Au-  
cten. quod eis in fi. C. de nuptiis. Roman. singu. 493. Tu say.  
Ab. in c. 1. nu. 13. versic. quinto non placet. Ibique Fely. nu. 28.  
q. 7. de iureiuran. decisio Neapoli. 30. nume. 6. Dec. in c. por-  
recta. col. 2. in fi. versic. & quia in tali casu Papa Gregorius. de  
confir. vtili vel inutili. in consil. 151. nume. 11. versic. & quod  
dictum est Papam. & in consil. 452. num. 12. Ias. in l. Labeo  
ante fi. ff. de pactis. Paris. in consil. 96. nume. 91. lib. 1. & in con-  
sil. 69. nu. 106. & duob. seq. lib. 3.

Exceptio Tertia litis finitæ, actori obstat, quod spoliatio-  
nis condemnatus actor est in P. admissæ. Cæterum iudica-  
tæ rei, circa restitutionem fructuum & impenfarum litis,  
nondum paritum. Enimuero iuris incerti † non est, non an-  
te de petitorio spoliatores audiendum, quam sententiæ  
de possessorio latae satis ab eo factum ad assen. vsque sit, vt  
scriptum habemus in consil. 140. nume. 3. quibus Abb. acce-  
dit in c. super spoliatione in tertio nota. de ord. cogni. Quæ  
Paris. refert in consil. 1. nu. 145. & duobus seq. lib. 1. Idem Ripa  
admittit in l. naturaliter. §. nihili commune nume. 50. ff. de  
acquir. possels.

Vltra Exceptiones has, quæ ad processum impediendum  
respiciunt, Exceptionibus etiam aliis aduocatus. P. vtitur,  
quæ rem ipsam principalem contingunt. Prima exceptio  
ab instrumento emptionis desumitur. Ex quo apparet, ritè  
rectève feudum alienatum, decretorum ducalium forma  
adimpleta, ob æs alienum videlicet necessario exoluendū,  
ita vt permissum decretis ipsis est. de quo ære alieno per  
instrumenta publica liquet. Rursus, & si maxime numera-  
tionem pecuniæ aut traditionem rerum decretū exposu-  
let, Pecuniam tamen à P. numeratam non obscure appa-  
ret. Iure igitur Rei ita instrumentis instructo, à dubitatio-

ne omni vacua res videtur. Notissima † quippe instrumen-  
ti vis nemini non est, cui stari in dubio oportet. l. cum pre-  
cibus. C. de proba. l. generaliter. C. de non numera. pec. c.  
per tuas de probatio Bald. in consil. q. casus talis est. Franc.  
in fi. l. inde probatio probata instrumentum dicitur Bald.  
in l. Imperator colum. 1. ff. de statu homi. in 1. lectu. in l. quo  
tiens in fi. C. de iudi. in l. interest. C. de solutio. in consil. 33. sta-  
tuto cauetur quod lite, nume. 3. in fi. lib. 5. Dec. in consil.  
36. nume. 2. & in consil. 118. colum. 1. Ias. in l. iuris gentium. §.  
quod fere in secundo nota ff. de pactis. in l. admonendi co-  
lum. 58. num. 125. versic. succellue Bart. ingreditur. ff. de iure-  
iurand. in secunda lect. Rursus præsumptio iuris cum in-  
strumento publico facit, quod veritatem habeat, nisi con-  
trarium doceatur Dyn. in consil. 1. colum. 2. circa med. Pau.  
de Cast. in consil. 168. Super primo dubio dicendum est,  
quod cum diuersitas circa fi. lib. 1. per text. in d. l. cum pre-  
cibus. Quocirca dubitationis quicquā de qua re instru-  
mentum loquitur, non magis atque in legis casu verti,  
cum vicem de finitionis causæ instrumentum habeat,  
scriptum



scriptum apud nos legitur in consil. 31. in fi. & in consil. 317. num. 1. Ibiq; & illud subiectum est, de instrumento dici publico posse, noli me tangere. In quam sententiam dicta & alia eiusdem farinae cumulare ne quidem inscita liceret, si ære fieret.

Secundo præter liquidam ex instrumento probationem, decretum etiam curiæ parlamenti Taurini rege tunc dominante, accedit. Cuius decreti ¶ vigor quantus sit, & quantum ei iuris præsumptio faueat, exploratum nemo non habet. Sollenniter quippe acta omnia præsumuntur. vbi decretum adest. l. imperatores. ff. de priuilegiis. credi. Quem tex. ad hoc Signorel. vocat in consilio. 251. num. 4. vers. item propter auctoritatem superioris. Tradunt Alex. & alij in l. sciendum. ff. de verbo. obl. Idque & in decreto locum iudicis impromissi aut ribaldi habere Bal. scribit in c. Sicut num. 3. in fi. per illum tex. de re iudi. Cui Ias. subscribit in l. pacta nouissima colum. 2. in fi. vers. Secundo facit. C. de pactis. in rubr. C. qui admitti numer. 7. vers. & tunc ego habeo regulam. & in c. 1. num. 8. in fi. qui seu dare poss. Quid igitur in decreto dicendum tanti senatus erit, quo cum maiorem non paulo quam cum iudice inferiore iuris præsumptionem facere Bald. scribit in l. tutores. ff. de confir. tuto. Quem in locis memoratis Ias. sequitur. Petrus Gerardi fin. 57. in fi. Rolan. in consil. 33. num. 18. Proinde credibile non est, decretum à tam amplissimo ordine alienationi feudi accommodatum, nisi si accommodandum cognouerit.

Neque responsiones mutant, quæ ad instrumenta & decretum redditæ in disceptatione publica sunt, non nisi in casu dubio iuris cum eis præsumptionem facere. Cæterum in manifesto hic est rem esse, neque ob causas necessarias æs alienum contractum, neque numerationem aut traditionem interuenisse. Idque ex capite illo apparere, quo mentio de aureis 400. fit, aduersario ex pecunia & mercibus debitis. Quoniam ex confessione actoris argumentum diluitur, qui confessus est, vera omnia & singula esse, quæcunque narrata sub instrumento sunt. atque ideo veritatem in capite illo de aureis. 400. inesse, ex confessione actoris constare. Contra ¶ quam confessionem venire omnino non licet. l. generaliter. C. de non num. pec. c. per tuas de proba. c. si cautio de fide instrum. c. Lotarius. 30. q. 2. c. per inquisitionem de electio. c. 1. & 2. de confess. vicenique instrumenti confessio sustinet. l. cum test. 2. Ibiq; Dec. in quarto no. de transact. Sed & maior instrumento quouis publico confessio habetur Bald. in consil. 192. proponitur quod in quadam ciuitate num. 8. lib. 2. Dec. in d. l. cum te in quarto nota. Paris. in consil. 99. num. 12. lib. 3. & apud nos in consil. 217. num. 10. & vbi confessio adest, sufficit Bal. in aucten. sed nouo iure. C. si cer. per. & apud nos in cōf. 173. nu. 1. omnis quod pbadi necessitas remittitur. vbi confessio interuenit Bald. in cōf. 354. quæritur utrū in priuata scriptura colum. 1. li. 3. Neque probatio vlla, atque ea par splendidiōrue, quæ vocis viuz oraculo prodit. l. 1. in fi. ff. de interrog. alio aucten. contra qui propriam. C. de non numer. pec. Idque loquum & in iudiciis criminariis habere, text. ostendit in l. 2. cum ibi no. C. quorum appella. & in l. vni. C. de confess. Pro veritate enim confessio æstima- tur. l. depositi. §. 1. ff. de peculio. Bal. in l. si pater. C. ne de statu defunct. Dec. in l. si conuenerit nu. 15. ff. de iur. om. iudi. Inde fit, vt nihil inter sit. contractum quis, an confessionem de contractu probet, si quidem pro veritate confessio contra confidentem habetur Dyn. in consil. 48. colum. 3. post princip. Inde dicitur, nullas iudicis partes in confidentem præterquam exequendo esse. l. proinde. 2. in fi. ff. ad l. Aquil. c. 1. de accusa. lib. 6. Confessione igitur. D. Hectoris interueniente, pro res erit, vt si necessario verèq; conflatum æs alienum, verèque numeratio pecuniæ & traditio facta mer- cium sit.

Apparet ex his, quod ad vitium seu nullitatem contractus attinet, frustra adminiculo hoc actorem niti, forma ipsa decretorum ad vnguem impleta. Idq; tam instrumentis publicis & decreto senatus regij, quam actoris confessione dilucidè constare.

Nihilo magis præsidio actor fidere recissionis potest. Si quidem probationis quicquam præstitum circa læsionem vllam non est. Testimoniis vllis super ea non dictis. 12 Aequè ¶ metum spectari reuerentialem non oportet, quod patri feudum alienari consensum filius accommodauerit. quoniam fidem vllam metus huius factam non esse pro sua patronus eruditione in disputatione ipsa ne qui-

dem semel differebat.

Ius item redimendi actori non suffragari aduersarij patronus ostendit. Ex pretio enim deposito redimendi ius actor ipse metitur. Atqui firmitatis quicquam in pecunia depositione non esse, contenditur. Principio enim vtile depositum non habetur ¶ neque prodesse solet, vbi-  
13 cunque soluere quispiam debet. Aliud quippe soluere, atque deponere est Bart. in lib. item liberatur. §. 1. num. 3. vers. & eadem ratione. ff. quibus mod. pign. vel hypo. sol. & in l. 1. ff. de custod. reorum. Iason. in l. sancimus. num. 21. C. de iud. & in consil. 216. col. 2. in fin. lib. 2. Ruin. in consil. 144. num. 12. circa med. lib. 4. Quocirca P. pecuniam solui, non deponi oportuit.

14 Secundo citationem depositio ¶ pecuniæ exigit, qua neglecta, firmitatis quicquam non habet. d. l. accepta Ias. in consil. 9. numer. 15. vers. Secundo & fortius lib. 1. Cur. minor minor in consil. 28. num. Rolan. in consil. 63. num. 31. Sed enim omissa hic citatio est. Neque viciū eius rescripto principis purgari ex potestate etiā suprema potuit, quatenus à iure diuino citatio existit, qd lædi à principe nequit Clem. pastoralis. §. cæterum de re iudic. Cardin. & Abb. in cap. 1. de causa pos. & proprie. Fely. in c. quæ in ecclesiarum nu. 66. de consil. cum aliis apud nos relatis in consil. 5. nu. 3. Idem Ruin. tradit in consil. 46. nu. 11. lib. 1.

15 Tertiō ad intergrum ¶ depositum factum de pretio toto non est, qd ex aureis bis mille in sorte, vltra accessiones, constat. l. tutor. §. Lucius. ff. de vsu. l. ob signatione. C. de solutio. l. quamdiu. C. de distrac. pign. Bald. in l. pen. num. 12. C. de condi. infer. Cur. Iun. in d. consil. 28. num. 1. Iudicis item competenti fieri iussu de Bet. Abb. in consil. 56. circa fi. lib. 1. Quod factum hic non legitur.

Neque mutat, solutos aureos 400. cognatis venditoris non esse, quos in redemptionem villæ vnus solui pactum  
16 cōuentum fuerat. Quoniam creditorib. ¶ aliis superioris solui iusserunt. Quæ solutio onerosa esse emptori non debet, quatenus venditoris culpa damnum hoc accidit. à quo æs suum soluendum alienum fuerat per ea, quæ in specie repræfaliarum Barto. & alij scribunt in l. 2. §. item si in facto. ff. de verbo. oblig. indemnes eos præstandos à quibus solutio facta propter alium est, quotiens iure concessa repræfalia sunt. no. Ruin. in consil. 107. num. 11. & colum. fin. ver. non obstat in super lib. 5. Itaque cum pecuniam venditor deberet, nec soluerit, acceptum sibi non emptori coactæ soluenti damnum ferendum.

Secundo respondetur, ex consensu actoris creditoribus patris pecuniam solutam, ita vti literis ipsius actoris  
17 constat. Culpam igitur ¶ reo ascribi in eo nequit, quod ex voluntate manifesta actum actoris est. l. cum in plures. §. lege dicta. ff. loca. l. Titia. §. fin. ff. de manu. testa. l. vim facit. §. tamdiu. ff. quod vi aut clam. Bald. in consil. 342. fuit factum compromissum colum. 1. lib. 3. & in consil. 368. quod permutatio circa med. lib. 5. Pau. de Cast. in consil. 11. Viso dicto libello & contentis in eo col. fin. circa med. lib. 1. vbi tex. in argu. vocat in l. si tibi mandauero. §. 1. ff. manda. Hoc amplius culpa ¶ in vtroque admissa, actore & reo. culpe tamen  
18 accusari reus non debet. Immo compensatio in culpa pari admittenda. l. si ambo. ff. de compensa. l. viro atque vxore. ff. sol. ma. l. in arenam. C. de inoffi. testa. Cor. in consil. 51. col. 2. post med. lib. 2.

Tertiō respondetur, præmissorum omnium nihil esse factum ratione alia tamen culpæ vllius teneri reus non vi-  
19 detur. Quoniam ¶ in redemptionem villæ satis pecunia illa aureorum quingentorum non erat, verum corollarium & aliud à venditore adiiciendum. Proinde culpam aut moram reo obiectare non aliter licet, nisi si ostenditur, pecuniam & aliam in numerato actori fuisse, vnde villæ fieri redemptio posset. l. arbiter si calendis. ff. de arbitr. Bar. in l. item illa num. 11. ff. de const. pecunia. & l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obli. cum aliis apud Alexand. relatis in consil. 172. numer. 2. lib. 2. in consil. 41. num. 4. lib. 4. in consil. 90. colum. fin. versicu. nec obstat si diceretur lib. 5. & in consil. 210. num. 2. lib. 6. vbi in mora debitor non dicitur, quod in loco præscripto non soluerit, nisi si ostenditur, in loco creditorem fuisse, cui solutio fieret Ratio eadem in specie con- trouersa vertitur, ne in mora reus dicatur, quod pecuniam cognatis venditoris non soluit, nisi si planum fiat, paratam pecuniam etiam venditori fuisse, vnde sequi redemptio posset.

20 Quarto respondetur, pœnæ ¶ promissionem interpositam, casu quo aurei quingenti dati emptoribus villæ non esset,



esset, hoc est denuo solutio fieret. ob id quoque verum res  
cadat non amplius adstringi reus potuerit, quam ut poenā  
illā ferat, id est ex integro pecuniam soluat. Impleri enim  
contractus aut pactum dicitur, cum poenae solutio sit. l. re-  
scriptum. §. si pacto. ff. de pactis. l. prædia. ff. de actio. emptio.  
l. apud Celsum. §. Labeo. i. ff. de excep. doli. Alex. in l. cum  
proponas. 2. in quarta fallentia. Ibiq̃ue Ias. col. fi. in princ.  
C. de pactis. Dec. in consil. 280. col. fi. circa med. Quo circa  
frustra quod interest, ob id actor postulat, quod redemptio  
villæ secuta intra tempus præstitum non est.

Simili modo de pretio in deposito deduci aurei 400. non debent. perinde quasi neque causa in eis necessaria, neque pecuniæ numeratio appareat, ita uti in specie cautum decreto domini est. Quantum respõsum satis ex superioribus liquet. Probationẽ omniũ optimã ex actoris confessione præstari, qui vera omnia & singula esse cõfessus sit. sit quomodo delucide testatum in superioribus habemus.

Argumentis his, & si dictū mirum quā sibi aduoca-  
tio placere, per eāque sententiam suam adigere iudicem  
videatur, Re tamen diligentius excusa, nihili ea prorsus  
iuxta ab æquitate arque iure stricto, facienda existimo. Et  
primum quidem omnium, iure ipso communi feudorum  
subnixa actoris causa est. Alienationem ¶ feudi non hæ-  
reditarij recte ab agnato proximiorē, alienatore ipso extin-  
cto pretio etiam non restituto, infirmari, quamvis iure,  
hoc est domino directo consentiente, facta alienatio sit. c.  
1. §. Titus ibique. Afflict. nume. 20. in nono nota. si de feudo  
fuerit contro. c. 1. §. hoc quoque de success. feudi. Roma. in  
consil. 22. in fi. Dec. in consil. 144. colum. 2. post med. versic.  
tertio nam dato. in consil. 208. colum. 3. in fi. ver. & hoc ma-  
xime videtur habere locum. & in consil. 586. colum. 1. Ruin.  
in consil. 1. numero 2. in fin. libro 1. Brun. in consil. 80. num.  
12. & tribus sequen. Idque locum tum etiam habet, cum  
agnato remotiori feudum alienatur d. §. Titius. Roman. in  
d. consil. 21. in fin. & quod dicitur, agnato proximiori ius  
hoc reuocandi esse, ad filios in primis pertinet, qui ad feu-  
dum quasi filij, non tanquam heredes vocati sunt. Quo cir-  
ca quod agnatis transversalibus in feudo alienato reuo-  
cando ius datur, ratione id validiore competere filiis debe-  
bit Bald. in d. cap. 1. §. hoc quoque nu. 4. & nu. 14. de succes.  
feudi. Paul. de Cast. in consil. 207. dico versic. hoc tamen ve-  
rum est. & in consil. 217. præmittendum est quod cum di-  
cta venditio per totum ferme consil. lib. 2. Alexand. in  
consil. 26. nu. 7. versic. nec obstant etiam, & circa fin. nume-  
ro. versic. non obstat ultimo id lib. 5. Dec. in consil. 445. num.  
51. Rimin. in consil. 33. num. 14. & 17. Ruin. in d. consil. 1. num.  
2. in fin. lib. 1. Brun. in d. consil. 80. num. 15. versic. præsuppo-  
sito ergo. & in fin. num. rubeus Alexand. in consil. 85. num.  
6. Nata in consil. 130. num. 9. Alba. in consil. 76. num. 4. in  
fin. iunctis his quæ scripta ibi sunt num. 1. & quod scriptum  
inferius legitur num. 295. Instruētā igitur actoris causā  
iure communi feudorum apparet.

Regula igitur iuris feudorum cum actore faciente, il-  
lud solum videndum, vtrum locus exceptionibus regulæ  
sit, quibus aduersarius nititur. Et quidem exceptionibus  
vritur, vna atque altera. Prima, quæ ex decreto consistit,  
quo feudi alienatio permittitur ob causas necessarias est. Alte-  
ra in consensu actoris ponitur, qui accommodatus aliena-  
tioni legitur. Circa primam exceptionem, quæ à decreto  
pendet, monendi sumus, † exceptionis probandæ onus, id  
est locū decreto esse, aduersario incumbere. Actori quippe  
satis est regulā iuris ei fauere, quæ præsumptionē inducit,  
vnde probandi onus in aduersariū reicitur l. ab ea parte. ff.  
de probatio. l. sius quoq; vers. puto. ff. de herede. insti. c. vene-  
rabilibus causis. pōt quoq; de sentē. excō. li. 6. Bar. in l. quotiēs.  
ff. si quis cautio. Soc. l. i. in princ. ff. de cōditio. & demonst. In-  
scriptū apud Bal. legitur in l. si tutor in fi. C. de cōmuni  
seruo man. & in c. i. nu. 2. circa fi. de alien. iud. mu. cau. fac se-  
cundū regulā in dubio iudicādū. sequitur Dec. in cōf. 397.  
Et in specie alienationis † regulariter prohibet, tradit  
Dec. in cōf. 142. nu. 4. vbi cum prohibita alienatio regula-  
riter est, & in casibus certis duntaxat permittitur, veluti in re  
ecclesiæ, quæ alienari nisi ob necessitatem & vtilitatem  
ecclesiæ coniunctim non potest, qui casum exceptionis  
à regula, & locum alienationi esse contra regulam as-  
ferit exceptionem probare ipsam debet. Id est coniun-  
ctim aut copulate duo interuenisse, & necessitatem &  
vtilitatem. Sic probandi onus emptorem ipsum sequitur.  
Ecclesiæ quippe aut prælato alienationem reuocanti fa-  
tis abundēque est, regulam, iuris cum eo facere Atque

ultra Decium, ex Anchar. id ostenditur in consil. 274. ad declarationem colum. 1. post medium versicul. in prædicta autem alienatione. Alexand. in consil. 160. num. 5. lib. sexto. Idque locupletius infra confirmatur numero 116. & pluribus sequentibus. Itaque cum vetita regulariter feudi alienatio sit, & in casibus duobus tantummodo permessa, id est cum necessaria alienandi causa & numeratio interueniunt, probatio casuum istorum coniunctim & copulate ab emptore præstanda, qui exceptione contra regulam nititur.

Secundo onus hoc necessitatem & numerationem probandi, aduersarij esse, aliter etiam demonstratur. Cum nisi  
24 ex causa † necessaria, & numerationis, permessa alienatio feudi per decretum non sit, probatione eius ab eo implendum, qui causam ipsam affert, neq; confessioni eius credi, à quo causa ipsa allegatur, ex tex. ostēditur in leg. si fortē. Ibiq; Bar. ff. de castren. pecul. gl. & doc. in leg. si donatione in gl. fi. C. de colla. cum aliis apud nos relatis in cons. 175. nu. 2. & duobus seq. Quibus Decim. accedit in c. cum inter nu. 13. de exceptio. Inde Roma. scribit in cons. 208. hæc impetratio circa fi. cum in ius quispiam vocari nisi ob causam quā specialem non potest, necessariam causæ illius cognitionē atq; probationem apud prætorem esse. per tex. in leg. sed si hac. §. præto. ff. de in ius vocād. sequitur Crotus in leg. filius familias. §. diui. nu. 105. versic. dixit etiam Lud. Roman. ff. de lega. 1. Decij huc dictum non scitum spectat in cons. 120. per totum, sed col. 2. maximè, in fi. verb. 3. nam si quis. Vbi testibus duobus aut tribus legatū probari nisi ob causam piā non potest, qui in causam piā legatum esse asserit, docere id cogi, neq; assertioni fidē testatoris haberi, pro anima ita à se relictum. Quocirca paupertatis legatarij probationē præstandā. Siquidem paupertate remota, ob causam  
25 legari piā non potest. Sed nec † principi de causa credendum, vbicunq; sine causa quid fieri ab eo nequit, declaratum apud nos legitur in tract. de antiq. temp. parte. 1. num. 5. & nume. 9. in cons. 48. in princip. in cons. 241. colum. 11. in fi. versic. secundo respondeo. & in cons. 293. nume. 4. Quibus Curti. Sen. accedit in cons. 48. memoriæ recolendæ nu. 50. & seq. & in consil. seq. nume. 89. versic. Tamen iterato redeundo ad ipsum decretum. Ruin. in cons. 41. num. 12. in consil. 46. num. 10. in cons. 147. nu. 8. in cons. 175. nu. 8. lib. 1. in consil. 98. nu. 16. versic. & per hæc patet lib. 4. in cons. 3. nume. 5. lib. 5. Grammati. decisio. 15. Si principis assertioni de causa non creditur, quanto minus fides habenda aduersario erit.

Tertio expressius atque insignificantius probationis onus aduersario incumbere, neque partium fidem assertioni habendam, non obscure ex eo demonstratur. quod in  $\dagger$  rei ecclesiæ alienatione dicitur, tractatum ea. in ea exquiri, in quo discussio, necessitatis aut vtilitatis fiat. An ecclesiæ necessitatis succurri citra alienationem possit. Et quam rem alienati tollerabilius aut onerosum minus ecclesiæ sit. c. cū apostolica. c. tua. Ibiq̃ue Abb. numero 6. de his quæ fiunt à præla. cap. 1. Ibiq̃ue no. de rebus eccle. non alien. lib. 6. At  
27 enim de tractatu. hoc  $\dagger$  fides partium notariuē confessioni non creditur. Sed aliter constare de eo oportet Feder. de Sen. in consil. 143. concessio in fin. Pau. de Cast. in consil. 38. super eo quod quæritur, vtrum viso statuto. ante fin. lib. 2. Alexan. in consil. 17. num. 6. versic. nec obstat, quod in dicto instrumento lib. 4. Socin. in consil. 29. num. 20. lib. 1. in consil. 52. num. 4. lib. 4. Bolog. in consil. 33. num. 6. Felin. in c. ficut. nu. 27. post med. versic. vnde tractatus non præsumitur. de re iudic. Firman. in verbo tractatus in fin. Ruin. in consil. 189. num. 8. lib. 1. in consil. 40. num. 3. lib. 5. Marli. in l. 1. §. si dicatur num. 14. ff. de quæst. Sed nec episcopo  $\dagger$  de causa alienandi hoc est necessitate aut vtilitate credi, Card. & Imola tradunt in cap. 1. de rebus eccles. non alien. & in cap. quod quibusdam de fideiuss. Paul. de Castro. in consil. 74. in facto isto quatuor colum. 2. circa med. versic. tertio videndum est lib. 1. Si fides episcopo de causis alienandi non habetur, cum auctoritatem in alienatione interponit, longe minus credendum vasallo alienanti, & feudi emptori erit. Et in iudice decretum in alienatione  $\dagger$  alias prohibita interponente, fidem ei de causis alienandi non haberi, Castr. tradit in d. consil. 38. in fi. lib. 2. De quo vberius apud nos in tract. de antiq. temp. parte 2. num. 6. & pluribus sequen.

Quarto decreto tātummodo subniti aduersarius potest,  
30 vtpote iuri communi † feudorum feudi alienationi vsque  
adeo reclamante, vt ne quidem ob causam necessariam,  
aut piam animæ causa, alienare feudum liceat, cap. 1. qual.  
feud. po. alien. Bald. in cap. 1. in princ. num. 10. & 18. de proh.  
alien.



alien. feud. per Feder. Socin. in consil. 19. num. 11. versicu. & non solum lib. 1. Dec. in consil. 445. num. 24. Ias. in l. de quibus num. 64. versic. tertio ergo aduert. ff. de ill. & alia compluria. Decretum plane facultatem, hanc alienandi simpliciter non permittit. verum sub qualitate, si necessitas causae urgeat, & numeratio interueniat. At enim iuris incerti

31 † non est decreti, statutive beneficio nō aliter quempiam vti, nisi si qualitates eius omnes obseruet, easque interuenisse doceat. l. pen. §. docere. Ibiq. Castren. num. 3. ff. ne quis cum qui. l. tutelae. ff. de cap. dimin. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. l. 1. §. item illud. ff. ad Sillania. leg. quæsitum. §. 1. ff. de leg. 1. l. in diem. ff. de cond. & demon. l. 1. §. ait prætor. Ibiq. Bar. ff. ne quid in flum. pub. leg. Fulcinius. §. 2. ff. quibus ex caus. in poss. ea. l. prætor. §. docere. ff. vi bon. rap. c. quamquam de vsu. lib. 6. c. 1. Ibiq. Ioan. And. de homicid. eod. lib. Bart. in l. diuus. ff. de re iudic. Quo circa cautum aduocatum in articulis esse componendis oportet, vt verba legis aut statuti feruet Bald. in leg. si quis non dicam rapere numer. 3. in fin. C. de episc. & cler. Ibiq. Ioan. And. refert in d. capi. 1. de homicid. libr. 6. In eandem sententiam Bald. scribit in l. hi qui ad ciuilia nume. 7. in fin. C. de appella. qui conditionem ex lege intendit, verbis eum vti legis debere. Quæ duo Bald. dict. Socin. refert in consil. 5. in princip. lib. 1. Consequens his liquidissime fit, qualitates decreti ab aduersario legitime docendas. Idque in decreto hoc exorbitanti locum in primis habet gloss. in Clem. fin. de rescr. vbi quia exorbitans tex. ille est, probari omnia oportet, quæcunque scripta in eo sunt. Tradit Bald. in consil. 403. quod non sit sufficienter ante fin. libr. 5. Signorel. in consil. 81. Roman. in consil. 163. constitutio. Corn. in consil. 87. in consil. 165. colum. 1. circa med. lib. 3. in consil. 50. colum. 1. in consil. 65. colum. 1. in fin. & in consil. 323. colum. 2. lib. 4. Ias. in consil. 9. colum. 7. lib. 1. Inde doctoris aut aduocati vnus mentem satis mirari nequeo. Cui pudori non fuit, illud in iudicio ab alio contra D. Hectorem illato asserere, probandi onus ipsius D. Hectoris esse, extra causas permittas alienarum feudum esse. Iurisque præsumptionem cum eo facere, cui alienatum feudum sit. In qua re lapsus doc. euidentissime constat.

Regulis iuris igitur cum domino Hectore facientibus, reliquum illud erit, vt dispiciamus, fides ne legitime facta exceptionum à regula sit, id est ob causas necessarias, de quibus decretum meminit, secutam alienationem esse. In

32 qua re monendi sumus, causas † necessarias ita intelligi, si initio ipso cum æs alienum contrahitur, necessitas contingit dotis puta aut donationis propter nuptias constituendæ vel soluendæ causa, ob personam redimendam, quæ apud hostes sit. Ob vitam sustentandam, si grandine forte aut calamitate qua alia consumpti fructus sunt. Causa alia est, si initio ipso libidine aut voluntarie nomen contractum debitoris sit, quod dissolui postea necesse est iuxta. l. in comodato. §. sicut. ff. commodat. l. sicut. C. de actio. & obli. Ad necessitatem enim id genus, quæ ex debito contracto descendit, neque initio ipso superat, decretum non pertinet, quo ob debita necessaria feudi alienandi facultas datur. Idque argumentis & rationibus non paucis demonstratur.

33 Et primum quidem ex regula † illa notissima, causam primam expectandam, à qua posterior omnis formatur euentus. l. prima. circa fin. C. de impo. lucra descrip. lib. 10. ff. de an. vltro. §. si. ff. de nego. ge. l. etiam. §. 1. versic. idem erit dicendum. ff. de pot. hæred. l. in venditionibus in fi. ff. de contra. emptio. l. si hæres. ff. de actio. empt. l. si mihi Sempronius. ff. de lega. 1. l. peto. §. prædium. ff. de lega. 2. l. fundo. ff. ad l. falc. l. si quod. ff. de dona. l. Sequitur. §. si ex lana. ff. de vsu. capio. l. tutor. datus. ff. de fideiuss. l. si filius familias in fin. C. ad Maced. vnde si voluntaria causa prima debiti contrahendi fuit, ad rem attinere necessitas non debet, quæ à causa ipsa voluntaria descendit. Perinde quasi à radice

34 infecta necessitas ista producat. Sed enim † fructum aut effectum vllum ex radice vitiosa non nasci palam est. leg. fin. C. de natu. lib. c. Sicut. c. cum inter vos de re iudic. c. vulneratio. l. quæst. 1. Itaque illud demum obseruandum, necessitas æris alieni constandi initio ipso fuerit.

35 Secundo ex text. Sententia hæc iuari † non mediocriter videtur in l. Si tamen. ff. ad Macedonia. vbi cum de eo inquiritur, illicite an non filio familia credita pecunia sit, initium spectari contractus oportet. Ratio eadem facit, vt cum illud disceptatur necessarium an non debitum fuerit, propter quod alienatio permitti feudi debeat, initium spectari oporteat, quo debitum contractum ipsum est. Ini-

tium item contractus inspicendum, expressum tex. ait in l. si id quod. §. si filius. ff. pro Socio.

36 Tertio quotiens ab altero vnum † deriuatur, Primum obseruari, non posterius conuenit. l. si procuratorem in princ. ff. manda. l. 1. §. idem Pomponius. ff. deposit. Anchar. in consil. 28. rationes inductæ nu. 1. circa fi. Proinde cum necessitas debiti exoluendi à causa contrahendi dependeat, propter quam contractum debitum est, causam ipsam primam spectari, non posteriorem oportet. hoc est verum in contractu ipso necessitas interuenierit.

37 Quarto ex tex. ius hoc confirmatur † in l. cum filius. §. hæres. ff. de leg. 2. falsum non dici, quod primordio veritatis iuuatur. Per cōtrarium, verum non erit, quod falsi, principio infirmatur ab oppositis argumentando. leg. 1. ff. de his. qui sunt sui vel alieni iuris. l. 1. §. si. ff. de leg. 3. Eadem ratione necessarium debitum quantum ad alienationem feudi & perniciem successorum non erit, cuius voluntarium initium est.

38 Tex. huc quinto accedit † in l. clam possidere in princ. ff. de acqui. possess. In clandestina possessione diiudicanda initium spectandum, occulte ne occupata initio sit. Quare si illicita initio occupatio fuit, ad rem non attinet, si in manifesto postea res possidetur. Vicēque contraria si publica occupatio fuit, clandestina ex latitatione superueniente non fit. In debito igitur necessario æstimando initium ipsum spectandum, cum id contrahitur. Initium item obseruandum simpliciter Petrin. Bellus scribit celsu. ducalis consiliarius in tract. de re milit. parte. 10. tit. 2. nu. 34.

39 Sexto ex Bald. id iunior significanti † declaratur in l. 1. num. 168. sol. mar. & in tract. de dote parte. 7. priuileg. 1. colum. 6. versic. & intellige, quod tempore emprionis. Vbi quod dicitur, legem Iuliam de fundo dotali non alienando, ad alienationem non pertinere, quæ utilis mulieri est, & vnde melior eius conditio sit, in ea demum alienatione obtinet, quæ utilitatem mulieri initio ipso affert, cum alienatio fit. neque ad rem attinet, si mulieri prodesse postea incipit, quoniam si viciosa initio alienatio est, robur accipere ex utilitate non potest, quæ postea accidit. Ratio eadem alienationis feudi, quæ decreto permittitur ob causam debiti necessarij est. vt initio ipso subesse necessitas debeat neque firmitatem ex necessitate capiat quæ initio ipso non erat, cum nomen factum debitoris est.

Septimò ius illud vulgarissimum ad sententiam hanc confert. † qualitatem verbo adiectam verbi ipsius tempore exquiri. l. sciendum. §. fin. ff. qui sat. cog. leg. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. l. Titius. Ibiq. Bart. ff. de mili. test. c. Raynaldus de test. Bar. & alij in l. ex facto. ff. de vulga. Ea de re cum debita necessaria decretum expostulet, eo tempore contingere necessitatem oportet, quo debitum ipsum contrahitur.

41 Textu octauo conclusio † hæc fulcitur in leg. si quid in seruitute in princ. ff. de furtis. ad qualitatem furti iudicandam, manifestum necne sit, initium ipsum obseruandum. quo admissum furtum est. Ratio eadem facit, vt ad qualitatem debiti cognoscendam, necessarium vel non sit, spectari initium oporteat, quo debitum contractum ipsum est.

42 Nonò Ang. huc † testimonium pertinet in consilio 110. sanctissima num. 6. post med. processionem omnem à principiis suis esse. ex Philosopho. 1. de celo. Galeno de crisi. c. 8. Idem Bald. scribit in l. curatoris num. 5. in fin. C. de nego. ge. actionem omnem à principiis suis regi.

43 Decimò immediate † verba, hoc est sine medio aliquo intelligi non mediate debent. l. si vehenda. §. 1. in vers. transtulit. l. naus in princip. no. ver. traiecta. ff. ad legem Rhodiam de iactu. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. l. & si transferam. ff. de adim. lega. c. antiqua de priuileg. Ea propter quod de necessariis debitis decretum loquitur, pertinere ad ea debet, quæ necessaria per se aut immediate ex legis dispositione aut aliter sine facto ipso contrahendis sunt. Scite huc Arer. dictum quadrat in l. 1. in princ. num. 10. ff. de acqui. poss. rei cohære id dici, quod immediate, nō re aut iure alio mediante cohæret. per tex. in l. in lege censoria ff. de verb. sig. cui dicto cōsequens erit necessarium debitum ita dici ad quod agnoscendum immediate quispiam sine facto quo suo voluntario adstringitur.

Vndecimò si ad necessitatem decretum trahimus, quæ ex debito nascitur, quod † voluntarium initium fuit. id est necessitate vlla non cogente contractum. non recte necessarium id dicitur. Imò enim voluntarium quoad iuris effectum hoc est voluntarie contractum æstimabitur. leg. si fideiussor



deiussor. §. primo. Ibi ipse sibi necessitatem satisfactionis imposuit. ff. qui sat. cogan. l. si mulier in princ. ibi quia hunc fibi metum ipsa infert. ff. quod metus cau. leg. interdum in fi. ff. de iudiciis. Ibi cum sua sponte sibi hanc obligationem contraxerit. l. veteres in fi. ff. de itin. actūque priua. Ibi quia ipse sibi impedimento sit, quominus resciat. Eodem tex. non in scitus accedit in c. quicunque el. 2. 12. q. 2. Inuitum nō dici qui ob promissionem voluntariam ad promissum ipsum implendum aut promissi solutionem faciendam vrgetur. Qui tex. mirum, ni iugulum quæstionis petat, eamque solus dirimat, necessarium debitum non intelligi, quod contractum, initio voluntarie est. In eandem sententiam glo. scribit in c. requisit de sponsam. liberum aut voluntariū matrimonium non ideò minus censeretur, quod ad id contrahendum compellitur qui iureiurando se adstrinxit. Eiusdem generis tex. non spernendus in c. 1. & c. quæris de æta. & quali. in c. innouamus. 60. dist. Inuitum ad ordines sacros promoueri non intelligi, qui ob beneficium acceptum ad eos vrgetur. Ex quibus testibus sensu ipso communi subnixis apertissimè declaratur, necessarium, an voluntarium debitum æstimeretur, initium ipsum spectādum. necessario ne an voluntarie contractum principio sit. Quare si necessitate contractum vlla cogente non sit, voluntarium id initio habendum in perspecto erit. Ita enim matrimonium necessarium aut coactum ius ducit, si promissione nulla intercedente ad id quispiam compellitur. Ita ordines sacros necessario quis subire creditur, si cum beneficium vllum non habet, nolens eos suscipit. Ita inuitus quis quid soluere aut necessario facere æstimator, si cum sponte non promiserit, ad id agitur. Eodem pertinent, quæ scripta infra in responsione septima ad clausulam decreti sunt. & ad subueniendum necessitatibus suis aliis quibuscunque. in 82. 87. & seq.

Duodecimò si ad debita decretum trahimus, quæ necessaria postea fiunt, quam contracta sunt. Tamen si contrahendi necessitas initio non subesset. frustra atque inutilia verba illa pro debitis necessariis erunt, quæ repetita tertio sunt. Si quidem necessarium debitum nullum nō est, post quam contractum apparet. d. l. in commodato. §. sicut. ff. commoda. l. sicut. C. de action. & obliga. Corsum igitur de necessariis totiens exprimere, si de debitis omnibus decretum sensit. l. 3. ff. de lega. 1. l. 3. C. de fideiuss. At enim non ita accipi verba oportet vt inutilia & momenti nullius fiant. l. quando in princ. ff. de lega. 1. l. qui concubinam. §. qui hortos cum gloss. fin. ff. de lega. 3. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. nomi. cauea. §. quibus in 1. constit. C. Idque locum & in stricta etiam materia habet, cuiusmodi priuilegium est. l. 1. in fin. ff. ad municip. leg. vnic. C. de thesaur. lib. 10. cap. 1. secundum Hostiens. sensum. ibique Abb. de rescript. c. in his. ibique Abba. de priuileg. Cardin. in consil. 136. numero 6. circa med. Deci. in cap. cum ordinem colum. 2. & in consil. 356. colum. fi. Ius idem dispensationis, in qua ita accipi verba conuenit, ne ociosa fiant. Calder. in consil. 6. in fin. qui filij. sint legiti. Sed & idem in materia penali seruandum. l. 1. in fin. ff. de calumnia. Cuius in consil. 4. col. 2. versic. hoc tamen non obstante. Ias. in consil. 1. colum. fin. lib. 3. & apud nos in consilio 201. num. 13. in fi. In renunciatione etiam ita verba intelligenda ne sterilia maneant. Bart. scribit in l. Sed & si quis. §. quæsitum nume. 2. versic. quarta fuit opinio. ff. si quis cautio. Aretin. in consil. 104. breuitas. num. 9. circa fi. ver. vltimo hoc clare patet. & apud nos in consil. 135. num. 24. post med. Et alia non pauca, de quibus inferius. num. 340. & pluribus seq.

Hoc amplius ne Syllabā quidem vacuum ab effectu esse ius patitur gloss. & Bald. in l. 1. in princ. ff. quod metus caus. Curti Sen. in consil. 29. nu. 4. versic. & sic illa verba. & apud nos in consil. 297. num. 4. Quid in verbo hic necessariis dicendum totiens repetito erit, quotiens de debitis facta mentio est.

Inualefcit argum. hoc namque correctio iuris potius admittitur, quam vt ieiuna, aridaue verba fiant. Aucten. ex testamento. ibique Fulgo. Rom. & posteriores. C. de collatio. Calderi. in consil. 13. in princip. de præbend. & apud nos in consilio 92. numero quinto. & in d. conf. 201. num. 13. Ratio maior non paulo facit, vt effectum quem habere verbum necessariis sæpius repetitum debeat, quatenus ita intelligendo, iuris communis feudorum offensio excluditur quo nec ob debita necessaria feudi alienationem permitti testatum supra habemus. Cum ita decretum intelligi aut statutum debeat, vt quem minimum possit, iur-

ri communi derogetur. l. patronus. §. si quis esset. ff. de bonis liber. l. Caesar. ff. de publica. l. constitutionibus. Ibi que Bart. ff. ad municip. l. vt gradatim. §. Sed si leg. ff. de muner. & honor. l. si quando in princ. C. de inoff. testa. c. in nostra. de iniur. c. 1. & 2. de filiis præby. lib. 6. gloss. in l. damni. 1. §. si is qui vicinas. in ver. aliquas. ff. de dam. infec. glo. & doc. in l. fin. §. in computatione. in glo. magna. in fi. C. de iure delib. & alia innumera. De quo etiam vberius infr. num. 319. Interpretatio hæc igitur admittenda, per quam commune minus feudorum ius læditur, vt pote fauorabilis gl. in c. statutum. in ver. numerandam. de præben. lib. 6. quæ extensionem agnoscendam in correctoriis scribit, vbicunque ita extendendo ad ius ipsum commune redimus. De qua glo. non citra commendationem & ornamentum eius, Ias. meminit in l. si vnus. §. pactus ne peteret in quarto nota. ff. de pactis. Inde non illepide Anchar. scribit in consil. 37. contra Ioannem col. 2. circa med. Illud vt fauorabilius spectandum quod iuri consentaneum communi est. Pro glo. sententia in d. c. statutum. tex. etiam vocatur in c. 2. de dec. lib. 6. Quem tex. Crot. nominat in l. omnes populi num. 213. ff. de iusti. & iure. & in rub. ff. sol. mat. num. 26. Alia in sententiam hanc iuuandam Casador. etiam affert de eis. vni. nu. 2. de pactis fol. 35.

Decimotertio per interpretationem hanc non modo iuris communis feudorum læsio excluditur, sed & agnatorum aut successorum ius in feudo conservatur: ne ad feudum pro libidine & citra necessitatem alienandum occasio præstetur. ob id potiore ex capite hoc etiam haberi interpretationem hanc oportet. Si quidem fauorabilis interpretatio existimatur, vnde subditorum & vasallorum bona salva fiunt. l. fin. ff. de legib. l. 1. §. nunciatio sit. & §. iuris nostri. ff. de operis noui nuncia. Signorol. in consil. 21. nu. 22. Inde fit, vt facilius quid conseruetur, quam nouum acquiratur. Barto. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itinere actūque priuat.

Decimoquarto quæ ad voluntatem liberam verba pertinent, restrictionem admittunt, potius quam tertij ius vulneretur. l. dotalem. Ibi que Bar. ff. de milit. test. Bar. in l. cum filius. in fin. eo. tit. Rom. in consil. 119. visis necessariis num. 2. versic. si autem quærat. Dec. in consil. 355. nu. 6. Quanto magis quæ restringendi causa adscripta verba sunt, intelligenda strictim erunt, vt quominus possit, tertij ius minuat. Enimvero verbum illud necessariis restringedi expressum nomine est, ne ob debita omnia passim alienare feudū liceat, verum ob ea tantummodo, quæ necessaria erunt: seu in quibus contrahendis necessitas interueniet. Ea ratione strictim intelligenda necessitas hæc erit, vt ad eam pertineat, quæ per legem aut alias citra factum meram vasalli libidinem seu voluntatem contingit.

Decimoquinto tolerabilius lex ducit, inertia verba aut frugi nullius, quam onerosa tertio fieri. c. cum dilectus. & c. ad audientiam, de cleri. non residen. gloss. & doc. in d. l. fi. §. in computatione. C. de iure deliber. cum aliis apud nos relatis in consil. 70. col. fi. Quanto magis decretum hoc iuri agnatorum perniciole intelligendum, ita erit, ne ineptum aut infructuosum necessariis verbū fiat, quod non sine mysterio repetitū totiens est, quotiens debitorū mentio in eo fit. Et qua ratione interpretatio stricta adhibetur, ne in totū tertij ius pereat, ita vbi in partem aut ex aliquo id læditur, eam admitti interpretationem decet, vt quam minimum possit, ius alienum elidatur. Soci. in consil. 1. num. 5. versic. secundum eadem conclusio confirmatur. li. 3.

Decimosexto quamuis vtilitatis publicæ causa introducta dispositio sit, restrictionem tamen patitur, ne damno tertio fiat. l. 2. in fi. ff. ad municip. cōiuncta leg. Lucius. ff. de admin. tuto. ex quibus. l. simul adiunctis ita Soc. docet in consil. 275. num. 12. versic. nam licet alias. lib. 2. Si contra vtilitatem publicam restrictionem in verbis generalibus admittimus, ne tertio noceant: quanto magis quid restrictionum verbum est, strictim accipiendum contra priuati hominis libidinem aut intemperiem erit, ne successorum agnatorum ius perimere pro arbitrio liceat, quod vtique fieret, si ob debita ex voluntate contracta feudi alienandi licentia daretur. Ex textu argumentum hoc præter Socinum, confirmatur in l. si patroni. §. qui fideicommissariam. versic. Secundum quæ. ff. ad Trebellia, vbi dispensatio hæredis fauor libertati non præstatur, vt adire hæres propter fideicommissariam libertatem debeat. ex qua aditio ne oneribus hæreditariis adstringitur. vt pote quæ ad fideicommissarium singularem libertatis non ambulant. Si li-



bertati incommodo alieno lex non fauet, ergo nec utilitati publicae, quotiens utilitati publicae consuli sine priuato-  
rum iniuria potest. Anchar. in cons. 298. in territorio num. 5.  
55 Rursus ab ecclesia aut pia causa ꝑ argumentum deduci ad  
libertatem potest, viceque contraria. l. 1. circa med. Ibi  
ad hanc pietatis rationem. Ibiq. Bald. C. de cons. seruo.  
manu. leg. contra voluntatē ibi contra iura pietatis. C. de te  
sta. ma. Bar. in l. proxime. §. 1. ff. de his, quae in testa. delen. &  
in l. si vnus in fi. ibiq. Ias. C. de test. Alexan. in cons. 76. col. fi.  
nu. 14. lib. 3. Ias. in l. qui Romae. §. Flavius col. pen. num. 45. ff.  
de verb. oblig.

Decimoseptimò non mediocriter ex eo interpreta-  
56 tio hæc iuuatur, quod scribit ꝑ a doc. solet, ex causa etiam  
iusta tertio principem nocere in dubio non credi: vt Nel-  
lus tradit in tracta. banni. in tertia parte primi temporis. q.  
11. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum nu. 69. ff. de lib. & post.  
Ruin. in cons. 29. nu. 2. in fi. li. 1. in cons. 12. nu. 21. l. 3. & in cons.  
60. nu. 11. vers. quinto nõ obstat li. 5. quid dicēdū hic erit, vbi  
ex causa euidenter in iustissima deterius à principe aut  
decreto eius agnatorū ius fieret. Si ob causam voluntariā  
aut minus legitimam feudi cōcessam alienationē dicimus.  
57 Decimo octauo non inepte ꝑ Roma. huc quadrat in cō-  
sil. 199. præfens statuti particula nume. 4. vbiunque ita in-  
telligi statutum potest, vt vno demum casu iuri alterius de-  
roget, ad casum illum restringendum, non etiam ad casum  
alium trahendum. in quo ex causa duplici lædi alienum  
ius possit. pro qua sententia textus dat quos videre apud  
eum licet. Sed enim decretum hoc volat in debitis effe-  
ctum habere omnibus potest, quæcunque ultra dotis aut  
donationis propter nuptias causam, ob causas alias con-  
tracta necessariae sunt. Eam ob rem ad debita trahi decre-  
tum non decet, quæ contracta voluntarie sunt. ne ob cau-  
sas plures agnatorum ius lædatur.

Decimononò. Siquidem debito vllò necessario non  
interueniente, ex voluntate mera ad feudum alienandum  
mox vasallus accefferit, Dubitaturū quempiam non arbia-  
ror, quin irrita prorsus alienatio in agnati successoris per-  
niciem fiat. At enim eadem per omnia ratio vertitur, cum  
non ab alienatione, at à voluntario debito initium res ca-  
pit. vnde. feudi postea alienatio sequitur. Quid enim inte-  
rest voluntarie feudum immediate aut initio ipso aliene-  
tur, an à debito voluntario alinatio ipsa procedat. volunta-  
riā enim vtrobiq. alienationem intelligi, nõ obscure ea te-  
stantur, quæ in vndecimo ante scripta fundamento nu. 44.  
Rursus si causam debito contrahendo voluntas mera  
tribuit, non potest & ex voluntate mera feudi alienandi  
58 causa aut alienatio ipsa non descendere iuxta ꝑ vulgatissi-  
mum illud, quicquid causæ causa est, causati idem & cau-  
sam esse. l. manumissiones ff. de iusti. & iure. l. 1. ff. de pactis.  
l. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. l. certi conditio in prin.  
ff. si cert. pet. l. dedit dotem. ff. de colla. bon. l. liberorum. ff.  
de verb. signifi. Causæ enim potentia in causatum influit. l.  
Publius. §. 1. ff. de condi. & demonst. Tradit Bal. in tracta.  
scisma. nu. 15. post Rubri. C. si quis aliq. testa. prohib.

Vigesimo differentiam inter causam esse & causatum  
59 oportet. cū ꝑ idem causa esse & causatum nequeat. Aliud  
quippe pater atq. filius, aliud res ac effectus eius est. Old.  
in cons. 150. num. 5. in fin. & seq. Bulgarin. in rubr. ff. solu. ma.  
num. 23. versicu. Secundo quia. vbi ex Bar. id Bulgarin. pro-  
bat. in l. 1. colum. 7. C. de appella. cum neque apud Bar. aut  
Bal. verbum de hoc fiat. Itaque cum debitum necessarium  
à decreto exposculetur, à necessitate ipsa produci debitum  
oportet. Ita necessitatem vti causam debiti anteire & debi-  
tum ab ea fieri necesse est. Aliter quippe necessariū debitū  
non erit. hoc est necessario contractum, si à debito ipso ne-  
cessitas oritur. Immo enim eodem tum tempore & vna si-  
mul debitum necessitasque inducentur.

60 Vigesimo primo Alex. his testimonium assuitur ꝑ in  
cons. 215. num. 5. lib. 6. actum causantem non causatum spe-  
ctandum. Proinde debitum spectandum, vnde necessitas  
oritur, necessarium necne sit. Nõ etiam necessitas aut obli-  
gatio inspicienda, quæ ex debito ipso contracta existit.

Vigesimo secundo si ad debita voluntariē contracta re-  
latio decreti sit. libidini, arbitrio quæ vasalli tota feudi per-  
missa euerfio erit, debita voluntarie contrahendo, ex qui-  
61 bus alienari feudum oporteat. At enim ꝑ hoc genus agno-  
sci interpretationem non decet, vnde in potestate aut arbi-  
trio cuius sit, alienum prorsus ius perimere. l. nec ei. §. eorū.  
ff. de adopt. l. si quis rem. & l. ne in potestate. ff. de arbitr. l. si  
ita quis. §. is cui. ff. de lega. 2. l. fideicommissum. ff. de condi.

& demonstra. Bar. in l. 2. ff. quod vi aut clam. Alexand. in  
cons. 49. circa fin. libro 2. Qua ratione locum tex. non ha-  
bet, in leg. si quis intentione ambigua. ff. de iudic. vbiq. in  
facultate actoris esset, illusorium iudicium in perniciem  
alienam efficere. Bar. in l. duobus. §. ergo si quis nume. 2. ff.  
de iureiur. Eam ob causam interpretari decretum conue-  
nit, ne illusorium agnati successoris fieri ius possit. l. 1. in  
fin. ff. de calumnia. l. si prætor. ff. de iudic. l. fin. in prin. Ibi ne  
quicquam alioquin mihi caueatur. ff. si cer. pet. l. hanc legē.  
ff. de contrah. empt. l. fin. ff. ne quid in loco pub. l. 1. §. ex-  
ceptiones. ff. quarum rerum actio non da. l. cum aliis in fin. C.  
de cura. furio. l. fin. C. de vsur. l. fin. §. non autem. C. de bonis  
quæ lib. l. fi. in fin. C. de vsur. rei iudic. c. commissa. §. porro  
Ibi ne statutum ipsum fiat ludibrio. de elect. lib. 6. De quo  
inferius etiam nu. 77. eodem spectant, quæ scripta infra in  
responsione tertia ad clausulam decreti sunt, Et ad subue-  
niendum aliis necessitatibus suis quibuscunque. Atque  
ex Bald. responsio hæc in specie necessitatis iuuatur in con-  
sil. 332. præmittendum est ad euidentiam quod ordo. num.  
3. lib. 1. in quinto requisito. De quo etiam infra in respon-  
sione 12. ad clausulam decreti prædictam nu. 93. vers. quin-  
to fraudem. Neque contrariū his est, quod in disceptatione  
publica aduocatio partis obiciant, bonum quem præsumi  
l. merito. ff. pro socio. Atque ideo accipiendam præsumptio-  
nem non esse, fieri posse, vt successorum feudi ꝑ ius pereat.  
62 Textibus enim responsio hæc aduersatur, qui tam frequen-  
tes citati in argumento hoc 19. sunt. Namque si præsum-  
ptam hanc bonitatem cognoscimus, quorsum interpreta-  
tionem reiicere, per quam in arbitrio cuius esset, alienum  
ius aut dispositionem eludere. Semper enim dici poterit,  
ab illusione timendum id genus non fore, cum sincerus &  
candidus quisque, non fallax præsumatur.

63 Secundo argumentum aut ꝑ responsio hæc refellitur, ad  
eum casum tex. aut regulam non pertinere, de qua in d. l.  
merito. vbiq. tertij ius lædi ex præsumptione bonita-  
tis possit. verum ad eum casum restringitur, quo dolū præ-  
sumendo, poenam reus pateretur Bart. in l. qui iurasse. §.  
si pater. ff. de iureiurando. Ancha. in cons. 415. primum du-  
bium tale est. col. 2. vers. ad hoc aduertendum. Roma. in con-  
sil. 304. plura sunt colum. 1. vers. nec refragatur, Socin. in  
consil. 57. nu. 17. li. 4. Corne. in consil. 61. col. 5. in fin. lib. 1. Dec.  
in l. non hoc col. fin. C. vnde legit. in l. si emancipati num.  
3. in fin. C. de collatio. in cap. Osius. nu. 6. in quinto nota. de  
electio. in cap. super literis. nu. 8. in fin. de rescrip. Ruin. in  
consil. 68. num. 4. in fi. libro 4. Gozad. in consil. 66. nu. 7. Galiau.  
in rubr. ff. de verb. obliga. nu. 160. in fi. Proinde ad ius alie-  
num perimendum aut minuendum valere præsumptio  
bonitatis non debet. Aliter porro interpretantibus conse-  
quens fieret. exceptiones reorum omnes iure ipso ex præ-  
sumptione ipsa bonitatis in actorum perniciem probari.  
Quæ cum ita sint, præsumptio admittenda bonitatis non  
est, vnde agnati in feudo successuri ex toto cōsumi, nedum  
minus fieri ius possit.

Vigesimotertio alienationem feudi permittendam, &  
ius commune feudorum circa alienationem ipsam nõ pas-  
sim lædendum aut abrogandum decretum censuit. at in  
casibus solummodo, qui expressi in decreto sunt. Ita in ca-  
sibus aliis non expressis incolumis alienandi prohibitio &  
ex decreto manet. Ea ratione sicut prohibita alienatio feu-  
di in casibus non permissis per decretum est, ita interpre-  
tationem admitti non conuenit. Vnde occasio sequi alie-  
64 nandi possit. Quoniam qui alienationem ꝑ prohibet, pro-  
hibere omnia creditur. vnde sequi alienatio posset. l. quo-  
ties. l. ibiq. Bal. C. de fideicom. cap. 1. in fin. de inuesti. de re.  
aliena facta. Soci. in consil. 26. nume. 1. lib. 3. Dec. in consil. 442.  
nu. 26. & apud nos in consil. 170. nume. 9. Ius huc & illud vul-  
gatissimum spectat, ad omnia prohibitionem trahi, ex qui-  
bus perueniri ad prohibitum potest. l. nec timorem in fin.  
Ibiq. gloss. fin. ff. quod metus cau. l. athletas. §. ait prætor.  
ff. de infam. l. oratio. ff. de sponsal. l. magis puto. §. si pupillos.  
ff. de reb. eorum. leg. cum lex. ff. de fideiuss. l. legem. C. de na-  
tu. lib. l. fi. C. si mancip. ita fuerit alien. c. tua de procur. Ali-  
enatione igitur feudi præterquā ob debita necessaria pro-  
hibita. permissa intelligi alienatio non debebit, quæ ob  
debita sit voluntarie contracta. Id quia permissione id ge-  
nus admissa, ad casus prohibitos perueniri haud difficul-  
ter poterit, nomina debitorum pro libidine faciendo. quo-  
rum dissolutio ex feudo fiat.

Vigesimo quarto argumento à ratione desumpto sen-  
65 tentia hæc confirmatur. Namque ꝑ cum nisi in casibus  
quibus



quibusdam feudi permissa alienatio non sit. prohibita in ceteris intelligitur. l. cum lex. ff. de legib. l. cum prator. ff. de iudic. l. ex eo. ff. de testib. l. statu liberum. §. Stichus. ff. de lega. 2. l. pater. §. fundum. ff. de lega. 3. l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de verb. oblig. l. maritus. C. de procura. leg. fi. C. de pact. conuen. c. nonne de presumptio. Rursus cum de regula prohibitio- nis alienandi, nisi casus certi statuto non excipiantur, in casibus aliis non exceptis confirmata regula intelligitur. l. nam quod liquide. §. fin. ff. de penul. lega. l. questum. §. idem respondit. ff. de fundo insti. l. i. ff. de reg. cato. l. i. Ibi que poste- riores. ff. de reg. iur. c. dominus noster. ibique glo. 3. 2. q. 7. Pro qua sententia tex. alios. Fulg. nominat in l. precibus num. 6. versic. excipitur secundo. C. de impub. Quod cum ita sit, per decretum etiam feudi alienatione interdictum regu- lariter apparet. Sed enim ob rei cuius alienatio prohibi- 66 ta regulariter est, curam adhiberi à prohibito oportet, ut nec ex dispositione legali alienatio fiat. l. codicillis. §. ma- tre. ff. de leg. 2. gloss. in l. item quia in princ. in verb. illata. ff. de pactis. glo. & doct. in l. si ita quis. §. ea lege in glo. magna. ff. de verb. oblig. Alex. in consil. 158. nu. 3. versic. Secundo illa non potest lib. 5. Areti. in l. Gallus. §. nunc videndum in fin. ff. de lib. & post. Curti. maior in consil. 45. num. 2. i. versic. Ter- tius casus. Bald. his præter Alexand. & Curtium assuitur in l. vni. nume. 8. in fin. C. de inoffic. in l. hac edictali in princip. num. 2. in fi. C. de secun. nup. & in Aucten. præterea num. 5. C. vnde vir. & vxor. Quanto magis curæ habere vasallus prohibitus debebit, ne ex facto suo voluntario feudi alic- natione sequatur. Quod utique fieret, si ob debita nulla ne- cessitate cogente cōtracta feudi permissam alienationem concedimus. Glo. tantum hic affirmandam in d. l. item illa non duxi.

Neque contraria his clausula ampliatiua decreti est, & 67 etiam ad subueniendum ꝑ aliis quibuscunque necessitati- bus suis. quæ verba vniuersalia sunt. l. 2. ff. si quis ius voca. non ierit. l. sed & si & l. quæcunque. ff. ad l. Aquil. l. edicto. §. primo & l. ait diuus. ff. de iure fisci. c. solita. circa fi. de ma- iori. & obe. c. sciant cuncti de electio. lib. 6. ergo ad neces- sitates trahi omnes debent, etiam quæ ex contractu aut de- bito voluntarie facto descendunt. l. 3. §. i. iuncta. l. coheri. ff. pro socio. l. Iulianus. ff. de lega. 3. §. i. Insti. de dona. c. sunt nō- nulli. i. quæst. 2. cum aliis apud nos relatis in l. prima. nume. 44. ff. de leg. 1. Hoc amplius ad casum etiam improprium verba vniuersalia trahi, scriptum non parce habemus in consil. 294. num. 2. Multifariam enim argum. hoc diluitur.

68 Principio cum mentio debitorum in specie ꝑ facta iam sit. In eisque necessariorum qualitas adiecta, ad necessitates, quæ ex debitis fiunt, clausulam trahendam illam non esse, & ad subueniendum aliis necessitatibus suis quibuscunq; siquidem ad ea admitti relatio non solet, in quibus proui- sio facta in specie est. l. cum in testamento. §. fin. ff. de hære- di. instituen. l. coheredi. §. qui patrem ibique Imola & Alex. ff. de vulg. l. quod in rerum. §. si quis post. in fin. ff. de lega. 1. l. qui vxori. §. qui legauerat. & l. vxorem. §. foelicissimo. ff. de le- ga. 3. Stichus nutricis. & l. alimenta. §. basilice. ff. de alim. lega. l. doli clausula. & l. stipulationes commodissimum. ff. de ver. oblig. l. cum quæstio. C. de lega. Et in scriptura legis gene- rali, ad ea non referri, in quibus cautum specialiter est, tex- tu declaratur in l. in testamentis. Ibi que Sali. C. de testamen. Bald. in l. 1. C. de legib. hæredi. in consil. 390. primo statu- ro colum. 2. ante med. versic. tertia ratio est. lib. 1. Rom. sing. 309. Romæ. Alexand. in consil. 48. nume. 7. & sequen. lib. 1. Itaque ad necessitates alias, quam quæ ex debitis fiunt, clausulam hanc referri ampliatiuam conuenit. Quæ neces- sitates contingere nō pauca solent. ob alimenta puta, aut captiuitatem redimendam: valetudinem curandam, & alias id genus necessitates, quæ citra debiti vllius vincu- lum necessarij aut voluntarij mortalibus incidunt.

69 Secundò respondetur. speciem hic odiosam ꝑ versari. Idque odiosum dupliciter expenditur. Primum quod iuri communi feudorum decreto hoc derogatur. quo iure nec ob causas necessarias feudi alienatio conceditur c. 1. quali. feud. po. alie. Bald. in c. 1. in princip. nume. 10. versic. quæro nunquid si ex consuetudine de prohib. alie. feud. per Feder. Socin. in consil. 19. nume. 11. versic. & non solum lib. 1. Dec. in consil. 445. num. 24. Sed nec ob causam piam feudi permis- sa alienatio est. d. c. 1. in princip. ibique Bald. in c. 1. §. dona- hib. alien. feudi per Feder. Tradit idem Bald. in c. 1. §. dona- re num. 3. qual. feu. alie. po. Ias. in l. de quibus nu. 64. ver. ter- tio ergo aduerte. ff. de ll. De quo dictum etiā ante est nu. 30.

70 Odiosum planè ꝑ intelligitur, quicquid iuri contradicit.

l. ius singulare & l. quod vero. contra. ff. de ll. l. 2. C. de noxal. l. aduersus. C. de nuptiis. cap. cum dilectus de consuetud. cap. quod dilectio de consanguin. & affin. cap. 1. & 2. de filiis presbyt. lib. 6. Archid. in c. hoc tantum 17. q. 2. Bald. in l. non sine. nume. 5. C. de bonis quæ lib. Abb. in consil. 1. colum. 2. circa med. lib. 1. & in consil. 117. col. 1. lib. 2. Corn. in consil. 89. colum. 3. lib. 3. & in consil. 271. col. 4. lib. 4. & alia non pauca 71 Secundò odiosum decretum hoc inde ꝑ apparet, quod ius ex eo alienum læditur, id est quod agnatis quæsitum per inuestituram & contractus maiorum est. l. si quis in graui. §. si ex stipulatione à sensu contrario. ff. ad Syllania. Idque ex eo etiam ostenditur, quod tollerabilius lex habet, ut ver- ba offendantur, quam tertij, ius lædatur. cap. super eo de of- fic. delega. d. c. cum dilectus de consuetu. glo. in c. paratus in glo. 3. 23. quæst. 1. Oldr. in consil. 208. quæstio est, utrum per priuilegium in fin. Geminia. in consil. 19. in fin. Rom. in consil. 334. circa primum. Dec. in consil. 11. nume. 4. Ias. in l. ex facto in quarto nota. ff. de vulg. si improprie verba accipimus, ne tertij ius lædatur. non potest odiosa dispositio non esse, 72 vnde tertij ius minuitur. In fauorabilius ꝑ quippe non im- propriè ad restringendum, verum ad ampliandum verba accipimus. l. hoc modo. ff. de condit. & demonst. l. Senatus consulto. & l. libertum. §. pen. ff. de ritu nup. cap. fin. de præ- ben. iuncto cap. pen. de verb. signifi. Cald. in consil. 19. de re- gular. Ias. in l. 1. §. hoc autem num. 7. ff. ad Trebel. in 2. lectu. in l. non dubium num. 42. C. de ll. in l. 2. nu. 5. versic. ego no- uiter pondero. C. de in ius vocan. in l. qui se patris nu. 55 in fi. & nu. seq. in fi. C. vnde lib. Quam rem executi plenius su- mus in rubri. ff. de op. noui nuncia. atque in commentariis posterioribus in primis. Odium item ex læsione iuris ter- 73 tij aliter demonstratur quod verba ꝑ vniuersalia etiam re- stringere permittitur, ne tertio noceant. §. cum autem Insti. quibus modis ius pa. po. sol. vbi cum à principe deportatus restituitur, statum pristinum per omnia recipit. At enim ad bona restitutio non trahitur, quæ tertio quæsitæ, aut trans- lata in eum ante sunt quam restitutio fieret Bar. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum nume. 12. & seq. ff. de lib. & po. Ita textum in d. §. cum autem. ad restrictionem verborum vni- uersalium Crotus expendit in l. 1. nu. 4. Ibi que Nigri nume. 16. ff. de lega. 1. Quod idem vltra Crotum & Nigri, ex Bar. probatur in l. dotalem per illū tex. ff. de mili. test. cum aliis apud nos aggregatis in d. l. 1. nu. 55. & plurib. seq. ff. de leg. 1. 74 Hoc amplius tamen si fauoris causis ꝑ decretum editum principaliter sit, ne indotatæ mulieres fiant, & ne in cala- mitatibus quæ mortalibus incidunt, egestate vasalli labo- rent. Attamen quia incommodum alienum pernixum fa- uor iste habet, odiosa dispositio quantum ad interpretatio- nē habetur, ut stricta in ea fieri interpretatio debeat. l. quod si nepotes. ff. de testa. tu. l. sed & milites. §. 1. Ibi que Bal. ff. de excu. tutor. §. pen. Insti. qui testat. da. tutor. pos. Bar. in l. libe- rorum nume. 5. ff. de verb. signifi. Bal. in consil. 298. quæritur utrum vsurarius col. 1. circa med. lib. 2. Castren. in l. sicut cer- ti nu. 4. C. de test. mili. Soc. in consil. 48. nu. 2. li. 1. Odio igitur decreti huius, saltem quod ad restrictionem attinet admis- so, strictim verba illa vniuersalia, & necessitatibus aliis qui- buscunque, intelligi oportet, ut ad similia expressis referan- tur, in quibus initio ipso necessitas subest. nō etiam ad ne- cessitates fieri relatio debet, quæ originem voluntariam habent. Et quæ necessitates dici causa prima inspecta ne- queunt. per ea quæ abunde dicta in superioribus sunt. Lon- ge enim inter necessitates has distare, quæ voluntariam & quæ necessariam causam habent, testatum satis supra habe- mus argumento maximè vndecimo nu. 44. vbi voluntariā obligationem aut necessitatem tex. & gl. non paucis osten- dimus, initium, cui voluntas dedit. ea de re subueniendum ei non fore, qui vitro se in necessitate coniecit. Dissimilitu- dine igitur & ratione diuersitatis tam maxima inter neces- sitates has interueniente. consequens fit, ad necessitates trahendum decretum non esse, quæ dissimiles expressarū sunt. hoc est. quarum voluntarium initium est. cum neces- sitas sub origine ipsa in expressis interueniat, quæ vel à le- ge imponitur, ut in dote & donatione propter nuptias. l. qui liberos. ff. de ritu nup. l. fin. C. de dotis promiss. Cumula- te doc. in l. 1. ff. sol. mat. vel à casu fortunæ pendet, qualis ca- 75 ptiuitas, & aliæ id genus miseriæ sunt quæ à numine mox cōtingūt. Iure enim certissimo ꝑ hoc vtimur, ad ea in spe- cie odiosa aut stricta verba hæc trahenda vniuersalia nō es- se, & aliis quibuscunque in quibus ratio diuersitatis inter- uenit, aut quæ maiora expressis sunt gloss. in Clem. ne Ro- mani in vers. vel alias quouis modo. de electio. in Clem. non Conf. Crau. pars. 2. O o 2 potest



potest in ver. grauiora de proc. in Cle. fi. in ver. quouis-  
do de sen. excom. Geminia. in cons. 25. num. 7. in fi. Soci. in l.  
Gallus. §. etiam si parente nu. 6. ante fi. vers. ergo dicamus.  
ff. de lib. & po. in l. quidam relegatus col. 2. ff. de rebus dub.  
& in cons. 260. num. 13. & pluribus seq. lib. 2. Dec. in consil.  
486. num. 8. vers. non obstant illa verba. & in cons. 495. nu.  
18. post med. Ruin. in cons. 10. col. pen. circa med. lib. 1. in cōf.  
116. nu. 17. lib. 2. & in cons. 98. nu. 20. lib. 4.

In responsione hac ad verba decreti vniuersalia, obser-  
uandum, locum responsioni ipsi esse, etiam si debitorum  
mentio facta per verba vniuersalia sit. & pro debitis aliis  
quibuscunque, ne ad maiora expressis, vel in quibus diuer-  
sitate ratio vertitur, relatio fiat. Et in debitis enim ratio mo-  
uet, de qua in responsione proxima. Quid dicendum hic  
erit. vbi mentio debitorum facta in clausula controuersa  
non est, verum de necessitatibus aliis quibuscunque, in quo  
verbo necessitatibus. facilius atque vehementius ratio aut re-  
spōtio vrget. quatenus relationem eius ad necessitates ha-  
bendam non esse, quæ ex debitis nascuntur, dilucidè satis  
in responsione testatū priore habemus. Quocirca extra cō-  
trouersiam omnem posita res videtur, debitorum verbo in  
clausula hac non facto, & aliis quibuscunque.

Tertiò ad clausulam hanc ampliatiuam respondetur.  
debitorum mentio esto facta in ea sit, & pro debitis suis  
aliis quibuscunque quod factum minimè est. ad debita ta-  
men restringi eam conuenit. In quibus necessitas initio in-  
76 sit. Id quia † verba restringi vniuersalia oportet, vbi-  
cunque iniqui alias aut absurdi quicquam consequi ex eis potest,  
si vniuersaliter accipiuntur Ang. in cons. 6. Ant. de But. in  
cons. 19. Soc. & alij in l. 1. col. 1. Ibi-que apud nos num. 55. &  
seq. ff. de lega. 1. l. 1. in consil. 182. colum. 6. post med. lib. 2. &  
in cons. 115. colum. 5. lib. 4. Ruin. in consil. 188. nu. 10. lib. 2. &  
in consil. 18. num. 8. ver. præterea cessantibus lib. 3. Sed enim  
quid absurdus, iniquusve, quam licentiam vasallo esse, æs  
alienum pro animi libidine necessitate vlla non urgente,  
cui succurri non ægre possit, in successorum agnatorum  
perniciem conflandi. Ita vt ex feudi alienatione dimitti  
77 creditores oporteat. Inde enim † iniquitas absurditasve exi-  
stet, quod ad irritum deduci res potest. Ange. in l. certo ge-  
neri. nume. 3. ff. de serui. rust. prædior. Idque ex text. signifi-  
cantius ostenditur, in d. l. si quis rem. & l. ne in potestate.  
ff. de arbitr. vbi pro absurdo lex habet, in potestate cuius  
esse, vt alienum ius lædat. Quod idem ex text. declaratur in  
d. l. nec ei. §. eorum. ff. de adoptio. in d. l. si ita quis. §. is cui. ff.  
de lega. 2. & in d. l. fideicommissum. ff. de cond. & demon. In  
quibus. ll. conditio si sine filiis decesserit, ad filios adopti-  
uos non trahitur. neque per eos fideicommissum deficit.  
ne in arbitrio hæredis grauati sit, fideicommissi iure filios  
adoptando, substitutum fraudare. Et generaliter interpre-  
tationem reiciendam, vnde in potestate cuius sit illusorium  
alterius ius efficere, Bart. tradit in l. 2. ff. quod vi aut clam.  
Alexand. in consil. 49. circa fin. lib. 2. Inde fit vt locum text.  
non habeat in l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic.  
quotiens in facultate actoris esset, iudicium eludere Bart.  
in l. duobus. §. ergo si quis num. 2. ff. de iureiurand. Quocir-  
ca ita interpretari decretum oportet, ne illusorium ius fie-  
ri agnatorum possit. l. 1. in fin. ff. de calumnia, cum aliis su-  
pra in argumento 22. comparatis. num. 61.

78 Quarto respondetur. In debitis esto † clausula decreti  
concepta verbis vniuersalibus sit, & pro debitis aliis quibuf-  
cunque, restrictionem tamen accipere ob æquitatem de-  
bent. l. lis nulla. ff. de iudic. iis adiunctis, quæ glo. & doc. not.  
in l. cogi. §. si pater in vers. contra obsequium. ff. ad Trebel.  
In d. l. lis nulla. verbis vniuersalibus & ipsi negatiuis litis  
exercitatio inter patrem verita atque filium est. At enim  
restrictionem prohibitio illa vniuersalis admittit ne lo-  
cum habeat, vbi-que iudicium permittendum æqui-  
tas poscit. Æquitas plane obseruatur, quotiens ad irritum  
ius deduci filij possit. veluti cum patri instituto substitutus  
filius ex fideicommissum est. Namque inutile fideicommis-  
sum patre non aduente sit. Ea propter patrem filius adire  
recte cogit. ne illusorium fideicommissum fiat. vt in d. §. si  
pater. in ver. obsequium glof. & doc. no. Si prohibitio ver-  
bis negatiuis in d. l. lis nulla. concepta restrictionem æqui-  
79 tatis causa recipit, Quanto magis † ius idem probandum  
in verbis vniuersalibus erit, quæ conscripta affirmatè sunt,  
cum debiliora negatiuis æstimentur gloss. in l. hoc genus.  
ff. de conditio. & demonst. Bald. & posteriores in l. si Ruffi-  
nus. C. de testam. milit. Dec. in cap. cum. in num. 12. in fi. de  
const. in c. insuper. num. 5. vers. & ad hoc facit. de testibus,

in consil. 3. nu. 4. in consil. 44. col. fin. circa med. Et id genus  
innumera.

Quintò respondetur. ob debita alia quæcunque feu-  
80 di permissam alienationem fac. Restrictio † tamen in ver-  
bis sperni vniuersalibus non solet, quæ rationem habeat. l.  
1. Ibi-que Bal. C. de fide instrum. c. 1. §. si. de iureiuran. li. 6. l. 1.  
in l. quodcunque in prin. nu. 4. ff. de verbo. oblig. Enimvero  
rationi congruit, vt ad debita alia omnia feudi alienandi re-  
strictio fiat, in quibus initio ipso necessitas insit. ne fraudè  
aliis faciendi, aut ex animi libidine sine causa qua iusta iu-  
ris alieni minuendi, occasio præbeatur. l. cum hi. §. si. cum  
lis. ff. de transactio. l. in fundo. ff. de transactio. l. magis puto.  
§. si pupillus. ff. de rebus eor. l. 1. §. illud in fin. ff. de aqua plu.  
ar. l. si. C. de ince. nup. c. pastoralis circa fi. de caus. pos. & pro-  
prie. Iam absurdissima res fuerit, viam dolis per leges ape-  
riri, quæ dolis pœnas irrogant. l. 2. C. de indic. vidui. tollen. l.  
meminerint. C. vnde vi.

81 Sextò respondetur restrictionem † in verbis vniuersali-  
bus debitorum quorumcunque admittendam, vnde ciui-  
lis atque iusta interpretatio fiat. l. qui autem. §. si. iuncta  
gl. in ver. idoneis. ff. de const. pec. l. 1. iuncta gl. ff. de eo quod  
cer. lo. l. 1. & l. generali. C. de sacrosan. eccles. l. si. Ibi-que glof.  
1. C. sine censu vel. reliq. Calca. in consil. 17. nu. 5. in consil.  
111. nu. 38. in fi. & in consil. 125. num. 28. vers. quia licet ge-  
minatio. Ibi-que idem in verbis vniuersalibus geminatis  
ait. Iustam plane atque ciuilem interpretationem hanc ef-  
se, vnde alienum ius saluum sit, eiusque fraudandi occasio  
non datur nemo non videt.

82 Septimò respondetur, vniuersalia decreti verba † ad ea  
trahenda debita non fore, in quibus eadem aut tanta ratio  
non vertitur. Rota decis. 288. maior pars in nouis. Calca. in  
consil. 1. colum. 19. in fi. vers. & propterea vbi reperitur  
Pro qua sententia tex. videtur in c. cum in illis in princip.  
de præben. lib. 6. Quem tex. in sententiā hanc Dec. nomi-  
nat in consil. 541. num. 9. De quo etiam apud nos in consil.  
144. num. 6. Sed enim rationem non modo eandem aut.  
tantum in debitis voluntarie contractis nō contingere, sed  
longe diuersam interuenire, quis dubitet. Si quidem vbi vo-  
luntarium initio debitum fuit, voluntaria quoque obliga-  
tio aut necessitas æstimatur, in quam vltro se debitor con-  
iecit. vsque adeo vt ei succurrendum lex non censeat. qui  
ipse sibi necessitatem hanc ascuerit. l. si fideiussor. §. neces-  
saria. ver. Sint aut. Ibi-que Castren. ff. qui sat. cog. cū aliis. quæ  
locupletius supra cōportata in argumento aut fundamen-  
to vndecimo sunt num. 44. Rotæ tamen dictum in ratione  
tanta affirmandum hic non censui. Sed enim superuacua  
disceptatio videtur, quando ratio multo alia in debitis vo-  
luntariis constat.

Octauò respondetur, ampla atque vniuersalia decreti  
83 verba restringenda, † vt quam minimū possit, à iure cōmu-  
ni discedatur. vt Bal. no. in l. 1. ver. quæro si statutum dicit. C.  
qui bonis ced. pos. Al. in cons. 72. col. 1. lib. 2. Ruin. in cons. 4.  
num. 7. & in cons. 98. num. etiam. 7. lib. 2. Ea propter etiam si  
debitorum omnium aliorū expressio facta in decreto Yo-  
lant fuerat, ad debita tamē restringendum id erit, quæ ne-  
cessitate contracta urgente sunt. ne vulnus tam acerbissi-  
mum commune feudorum ius accipiat. Quid dicturi hic  
erimus, vbi præter iuris communis offensionem, tertij etiā,  
hoc est agnatorum detrimentum incurrit. Hoc amplius in-  
84 terpretatio admitti hæc † solet, quamuis ita restringendo,  
in aliquo solummodo statutum operetur. Satis quippe est,  
circa aliquid statutum operari. Quo circa extensio contra  
ius actiue passiuæque fieri in aliis debet Abb. in cap. ex par-  
te vltimo per illum tex. de verbo. signific. l. 1. in consil. 201.  
colum. 4. lib. 2. Pro qua sententia tex. non paucos feudorū  
Curt. Senior vocat in consil. 49. num. 47. ver. & cum dice-  
batur. Idem Soc. probat. in l. si filius qui patri. colum. fin. ff.  
de vulga. Hoc amplius Calderi. scribit in consilio vltimo  
ante fin. de dona. satis esse, si quid minimum dispositio ope-  
ratur. Quid hic dicendum, vbi effectum magnum produ-  
cere statutum potest, vt non modo in dote & donatione  
propter nuptias, sed & in necessitatibus aliis locum habeat,  
quæ initio ipso contingunt. ob captiuitatem puta redimen-  
dam, ob alimenta, valetudinem curandam & id genus alia.  
Cum Soci. tamen in d. l. Si filius qui patri colum. fin. mihi  
non conueniret, vbi-que ex partibus pluribus separatis  
statutum cōstaret. Ibi enim in partibus omnibus effectum  
spectandum aliquem puto. Sed enim in partibus omni-  
bus ad modum hunc interpretando momenti non exigui  
esse decretum potest, quod ad necessitatem alias trahi quæ  
expressas



expressas non poterat vtpote iuri contrariū l. Sancimus. C. de test. l. præcipimus in fin. C. de appella. regula huc spectat, casum omissum iuri relinquendum. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. l. si cum dotem in princip. ff. solu. ma. & id genus non pauca. Idque in materia in primis, quæ iuri contradicit, quæ nisi casum expressum non comprehendit glo. in c. licet canon. in ver. carere. versic. de dispensatione. de electio. lib. 6. & in Clemen. 2. in verb. eisdem. de ætat. & quali. Imola in l. si vero. §. de viro numer. 13. ff. sol. ma. Soc. in cons. 30. num. 19. & sequen. lib. 1. Curt. sen. in consil. 78. do mina Franceschina col. 5. post med. & apud nos in rub. ff. de leg. 1. num. 46.

Nono debitorum esto aliorum quorumcunque mentio facta in decreto sit. quod nisi de necessitatibus non loquitur, ad debita tamen voluntaria trahi id non posse, luculenter ostenditur. Namque si ad voluntaria refertur, absonus & ineptus sensus sequitur. vt non modo inter maiora expressis, sed inter contraria dicto in aliis inferatur. Id est inter debita necessaria & voluntaria, contra quam natura ipsius verbi ferat. quod ad similia pertinet. l. si ibique. Bald. C. de his quia non domi. c. si in prin. de pactis li. 6. Clemen. 1. de rescript. glo. & doc. in l. non solum. quæritur in ver. ceteros. ff. de procu. l. si fugitiui. C. de seruis fugit. Bal. in cons. 349. statuto Placentiæ in fi. lib. 1. Alex. in consil. 204. num. 3. li. 2. Dec. in consil. 86. circa fi. & alia non pauca.

Decimo necessitas hæc, quæ necessitate non cogente contingit culpa accidere vasalli dicitur, qui vltro se in necessitatem coniecit. ob id in necessitati succurri huic non conuenit, quæ à voluntate & culpa egeni existit. l. Papinianus. ff. de minor. vbi excusationem, exilij impedimentum non præstat. quominus mitti procurator debeat. id quia exulis culpa impedimentum hoc accidit. Eodem text. pertinet in c. intelleximus de iudic. Quos tex. in sententiam hanc Abb. vocat in c. 2. num. 7. de proc. Capit. deci. 123. num. 3. Damnum item, quod ex facto suo hæres vnus sentit, à cohæredibus non repetitur. l. inter cohæredes. §. quod ex facto. ff. famil. erc. Sed nec vniuersorum bonorum socio dānum à sociis restituitur, quod socij ipsius acceptum culpa est. l. si ex duobus. ff. de noxal. l. cum duobus. ff. de noxal. l. cū duobus. §. si. & l. seq. ff. pro socio. Ange. in consil. 329. num. 3. circa princ. Remissionem quoque mercedis conductor frustra petit, culpa cuius per hostium latronumve incursum fructus perierunt. l. si merces. §. vis maior & culpa. ff. loca. Ange. in dicto consilio 329. numero 3. Eodem text. pertinet in l. qui insulam. §. fin. ff. loca. pactum, ne incendiū quis præstet, ad eum casum non spectare, quo paciscentis aut familiæ suæ culpa incendium conflagrauit. Idque pro singulari Roman. habet sing. 29. si quis promissit. Euietio quoque emptori non præstatur, quæ à culpa eius venit. l. si ideo. l. si dictum. §. si compromiserō & l. Herennius in fi. ff. de euietio. Glo. huc accedit in l. Iulianus in glo. 1. ff. de rei vendi. exceptionem, de qua in l. vendicantem. ff. de euietio. emptori culpæ reo non prodesse. Sed nec testatori subueniendum lex censuit, qui culpæ accusari cuius potest. l. pen. ff. de iniusto testa. iuncta. l. quidā testamento Proculi. ff. de vulg. l. tractabatur. ff. de milit. test. l. 3. C. de inoffic. testa. ff. de vulg. l. tractabatur. ff. de milit. test. l. 3. C. de inoffic. testa.

Atque in specie in necessitatis, rationem eius non habendam, vbiunque culpa aut facto voluntario eius accidit, qui in ea laborat, Rota tradit in consil. 849. episcopus Caturcensis. Pro qua sententia vltra rotam, text. videtur in d. l. si dictum. §. si compromiserō. ff. de euietio. euietionem non præstari, quæ ab arbitri sententia sequitur. Namque & si maxime arbitri sententiæ stare necesse emptor habet, iusta vel non sit. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. Attamen quia emptoris culpa necessitas hæc incidit, nihili, eam lex facit. Sententiæ, & responsioni huic decima apposite ea seruiunt, quæ in vndecimo ante scripta fundamento sunt. nu. 44.

Eodem & illud pertinet, rationem in impedimenti non haberi, quod amouere licebat. l. Sed & si per prætorem. §. hæc clausula. ff. ex quibus cau. maior. l. quibus diebus in princ. Ibi Socin. in tertio nota. ff. de cond. & demon. l. qui potest facere. ff. de reg. iuris. c. si de electio. c. 2. Ibi Dec. in quarto nota. de testib. c. vnico de custo. euchar. c. cum sit Romana de appella. Roma. in consil. 9. Feli. in c. cum inter num. 19. versic. vtrum excommunicatus. de excep. & in c. ex transmissa. col. 1. de præscriptio. Socin. lun. in consil. 76. nume. 78. versic. & si contra ista dicatur. lib. 1. Locupletius in consil. 17. num. 6. & pluribus seq. & in consil. 117. num. 6. & pluribus sequen. lib. 2. Signorol. his assuitur in consil. 19.

nu. 2. versic. præterea non obstat tertium. dilationem secundam ob impedimentum facto testium conciliatum qui testificari tenuerunt indulgendam non fore. id quia tolli impedimentum poterat, ad iudicem adeundo, per quem testimonia dicere cogentur. De quo etiam apud nos in consil. 270. num. 3. Sed enim tolli necessitas hæc debita solvendi, poterat. ab ipsis contrahendis temperando, cum vlla contrahendi necessitas non suberat. Vnde cum in vasalli culpa, qui animi libidine nomina debitorum fecit, amoueri postea necessitas nequeat. non tam aliter necessitatibus eius succurri non posse. quam eas pellere nolle dicitur l. 1. Ibi que gloss. in versic. pacto. C. de nat. lib. Bal. in c. 1. §. 1. in fin. de feudo sine culpa non amittit. Ripa. in l. quod te num. 47. in fi. ff. si cert. pet. Impedimenti item ratione non habenda, quod impediti culpa contingit, Gemin. scribit in consil. 42. num. 12. versic. nec obstat. Romanus in dicto consilio 2. quod pars. Quæ cum ita sint, plusquam absurda res fuerit, vasalli culpam onerosam successoribus & ius in feudo habentibus fore. Iniquissimum enim lex ducit, ex facto in vnus alium aggrauari. l. si ex duobus in fin. ff. de nego. ge. l. 1. in prin. ff. de alie. iudi. mutan. cau. facta. l. si seruus in fine. ff. de diuer. & tempo. præscriptio. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. testa. & que negligentiam vnus in commodam esse alij non conuenit. l. rem hæreditariam in fine. ff. de euietio. Ius idem in errore aut imperitia vnus receptum ne fraudi alij sit. l. mandatum distrahendorum in fin. ff. mand. l. nam iniquissimū. ff. de iuris & facti. ignor. Tex. huc pertinet in l. supra. §. apud ferocem. ff. de aqua plu. arg. Ibi & est iniquum, eum, qui non fecit. id restituere oportere. Iurique naturali repugnare. ex facto alieno quempiam lædi, tex. docet in l. 1. C. vt nullus ex vicar. lib. 1. in §. quoniam vero in Aucten. vt nulli iudic. Quos duos tex. Roma. nominat in consil. 508. num. 5. Sed nec patris in factum filio obesse lex patitur. l. 2. §. 1. ff. solu. ma. lib. ex repudiatione. C. de fideicom. Quamuis rubori aduocationi diuersæ non fuerit, contra in disceptatione publica reclamare, iure expressum non inueniri, vt aduersus factum patris filius veniat in titu. offendendo. ff. & C. de inoffic. testa. & C. ne filius pro patre. Quod si contra factum patris tanquam inofficiosum in bonis patris filius venit, Quanto magis in bonis filij aduentitiis, cuiusmodi feudum est, permittendus venire filius erit. Atque in specie feudi, nonne initio responsi huius luculentissime id ostendimus num. 21. Quis igitur ferat, rationem necessitatis in perniciem filij agnatiue habendam, quæ à profusione. & culpa orta defuncti sit. etiam sit, etiā si de debitis aliis quibuscūque expressio facta in decreto sit.

Vndecimo cum necessitatum, non debitorum mentio in decreto fiat, in expedito pro actore res videtur vt ad necessitates pertineat, quæ initio sunt. vt supra testatum cumulatissime est num. 32. & plurimis seq. Vnde sensus verus ac nitidus in clausula hoc, & pro aliis necessitatibus suis quibuscunque non modo propter necessitates, obob quas contracta debita sunt, sed & propter alias, quarum nomine debitum contractum adhuc vllum non est, feudi alienationem permitti. Ita ad debita nulla necessitate contracta referri clausula hæc nequit.

Duodecimo ex Bald. interpretatio hæc in confirmatur, in consil. 332. præmittendum est ad euidentiam, quod ordo num. 3. lib. 1. vbiunque pro necessitatibus suis alienandi facultas datur, quinque exquiri, vt alienandi ius competat. Primum omnium euidentem necessitatem expostulat. Ita initio ipso necessitatem atque ipsam euidentiam exigit. Sed enim quo modo euidentis in eo necessitas erit, qui pro animi libidine ad alienandum aggreditur.

Secundo id Bald. desiderat, vt ad eum modum vendendi facta potestas sit. At qui ad modum hunc vendendi, cum necessitas initio non est, verum pro animi libidine contractum debitum sit facultas vendendi data decreto non apparet.

Tertio ad limites necessitatis facultatem hanc vendendi restringendum. Bald. ait. De quo inferius dicitur.

Quarto pro loco & tempore oportunitatis versetur. Vnde si loco aut tempore necessitas non conueniret, rationem haberi eius non oportet. Quid enim si cultiore vestitu, sumptive alio maiore quam locus tempusve possant, quispiam vtatur. Elegantiæ ne indulgendum eius erit?

Quinto fraudem omnem à necessitate abesse Bald. vult. Quæ res ad ea confirmanda valet, quæ scripta ante in vigesimo secundo argumento sunt num. 61. Quintum hoc exquisitum Bald. etiam idem admittit in consil. 343. exanimanda.



manda sunt col. l. circa med. vers. sed notandum est eo lib. 1. ubi pro qualitate imminentium causarum intrandas impensas, non fingendas necessitates scribit. In quibus verbis necessitates ab initio usque adeo exposcit, ut occasio necessitatis adim. fingenda debeat. Si rei cuius in alimenta puta indigere se asserit, cum necessitati id genus succurri aliunde possit.

94 Decimotertio ex Bald. quaestio + dirimitur in consilio 20. quid importent ista verba lib. 2. ubi necessitatem triplicem distinguere fatalem, naturalem & voluntariam, id est quae contracta voluntarie est. Fatalem, quae fato aut fortunae casu contingit, Veluti cum in latrones quispiam incidit. Naturalem, quae in morbo curando, in familia sustentanda, aut agrorum cultura vertitur. Voluntariam, cum debita quis vitio contrahit, seu facinus aliquod admittit. Inde ad facultatis alienandi quaestionem trahitur cum bona fidei commissi ob necessitatem alienandi facultas grauato datur. de qua facultas intelligi necessitate debeat. Et quidem in necessitate fatali & naturali pro expedito rem habet, ad eam facultatem porrigi. In voluntaria demum negotium esse ait. In qua re casus obseruat, vnum atque alterum. Primus casus est. vbi cumque fideicommissi euertendi causa necessitas inducitur aut paratur. Quo casu dubitandum non esse putat, alienandi licentiam non esse per text. in l. Titius rogatus. ff. ad Trebel. Secundus casus est. Cum ex flagitio necessitas oritur, quod aut aetatis lasciuia aut odio admissum quo fit. Quo casu nisi ob personam redimendam permissam alienationem non putat, praeterquam si ad filium prohibitio alienandi spectat, qui legitima tenus alienare permittitur. de qua onus reici prohibitionis solet. In necessitate igitur voluntarie conciliata non nisi ob personam redimendam alienandi esse ius putat. Quae personae redimendae necessitas sicut a specie controuersa abest, ita quaestionis iugulum Bald. dictum petit.

95 Decimoquarto + doct. praedicta omnia confirmantur in Aucten. praeterea. C. vnde vir. & vxor. necessarium id debitum aestimari, in quo principio ipso necessitas inest, ut compensandi animo in debitam necessarium quid cui relictum censeatur. De quo apud nos in consil. 132. num. 14. Suarez huc accedit in titulo. delas arras numero 17.

Decimoquinto cum locus praemissis & in hominis scriptura ex rationibus memoratis tamque urgentibus sit, ad scripturam tamen legis seu decreti ducalis imprimis pertinent. Si quidem + restrictionem lex facilius, quam hominis actus admittit Bald. in l. fin. col. 1. C. sine censu vel reliq. Alex. in l. si patroni in prin. nu. 15. Ad Trebel. Ias. in l. 3. §. praetor ait nu. 7. ff. qui fac. cogant. in l. 1. §. nuntiatio. in tertia limitatione. ff. de oper. noui nuntia. in c. 1. nu. 49. in vrbibus feud. & in consil. 124. circa fin. lib. 4. Ruin. in consil. 195. nu. 2. lib. 1. Cur. lun. in consil. 1. nu. 3. Itaque si restrictionem praedictam hominis etiam dispositio rationibus tam efficacissimis reciperet: Quid in scriptura dicendum legis ducalis erit.

Neque contrarium praedictis decretum Blanchae est, quae expressum parte est, declarationem, non derogationem decreti Yolant a Blancha factam. Vnde cum debitorum mentio in decreto simpliciter habita Yolant sit, necessarium verbo non facto, derogatum ei ex Blanchae decreto non censeatur. Responsio enim in promptu est, derogationem hic non verti, at declarationem. Namque quia vocari in controuersiam poterat, de quibus debitis Yolant senserat, de omnibus ne, iuxta voluntariis ac necessariis, an de necessariis tantummodo. Quia absurdus & rationi omni tam naturali quam civilis exagitans sensus videbatur, qui ad debita etiam voluntaria spectat. mens decreti Yolant declarata per Blancham est. Vt nisi ad debita necessaria cogitatum non intelligatur. Ad quem modum mentis ducis Yolant declaratio, non decreti eius derogatio, hic interuenit.

Secundo respondetur, ambiguitatem in decreto Yolant circa debita verti, de quibus generaliter loquitur, declaratione aut distinctione eorum non facta, de quibus Yolant senserit. Ambiguitatem enim + ex verbis generalibus nasci, proculdubio est. l. in tradentis. ff. comm. praedict. l. ubi autem non apparet in principi. ff. de verbor. oblig. lege cum Stichus, ff. de solutio. l. praetor edixit in prin. ff. de iniur. l. ita fidei. ff. de iure fisci. gl. in l. quotiens. ff. de verb. oblig. Oldr. in consil. 81. quod processus num. 5. in consil. 133. factum tale est dominus. S. nu. 3. in consil. 244. ad obiectus num. 23. & in consil. 304. infra scriptae allegationes nu. 3. Signorol. in consil. 209. in fin. Imola. in l. 4. §. Cato col. 2. ante med. versic. quid autem si poena. ff. de verb. oblig. Rom. in consil. 326. num. 12.

98 Inde etiam ambiguitas + nascitur, quod multifariam intelligi verbum debita, in voluntariis, necessariis (sive potest. l. eum qui calendis in prin. ff. de verbo. oblig. l. veteribus. Ibiue gloss. ff. de pactis. Bald. in l. scire leges nu. 3. ff. de ill. in l. precibus nu. 23. C. de impubl. & alia non pauca. Sensus igitur decreti Yolant in vers. debitis planiorem faciendum, ita ut absurdum aut iniquum quicquam in eo non habeat, visum Blanchae fuit. Dubitandum vero non est, in potestate + Blanchae ducis fuisse, interpretationem hanc facere, cum eius sit interpretari, cuius & condere. l. ex facto in princip. ff. de vulg. l. Neracius. ff. de regulis iuris. l. fin. ibique doctor. C. de ill. cap. cum venisset de iudica. c. in alia de senten. excomm. Bart. & alij in l. omnes populi num. 54. de iust. & iure. Quin etiam facultatem interpretationis faciendae vel in partium dispendium in causa controuersa iudex habet Felyn. in d. c. inter alia in prin. Dec. in l. in ambiguis orationibus. ff. de regulis iuris.

Si dixeris, ambiguitatem in versic. debitis non contingere. Perinde quasi generaliter intelligi id debeat, sicut expressum generaliter est. l. 3. ff. de offic. praesid. l. quique. §. parentes. ff. de in ius vocand. l. imperator. ff. de postula. Et alia id genus. Respondetur, + locum id non habere, vbiunque ratio diuersa in aliquibus inuenitur. Ad ea enim sermo generalis non trahitur. l. si ita relictum in prin. ff. de lega. 2. l. si plures. ff. de lega. 3. l. creditore. §. datur in fin. ff. de bonis actori. iud. possid. c. cum. in illis in prin. de praeben. l. 6. Bart. in l. si pluribus nu. 6. circa med. vers. in dubio qualiter intelligatur. ff. de legat. 2. Rota decisione. 288. maior pars. in nouis. Fulgo. in consil. 135. in causa criminationis col. 3. ante med. Paul. de Castr. in consil. 187. notandum est col. pen. post medium lib. 2. Cal. in consil. 1. col. 19. circa fin. Deci. in consil. 541. num. 9. Idque receptum in specie hac non dubie puto. in qua & iuris communis feudorum & tertij incommodum vertitur. Sed enim rationem multo diuersam feudi ob debita voluntaria & necessaria alienandi, satis superque demonstratum in superioribus habemus. Quocirca tametsi dubitandum non fuerat, non nisi ad debita necessaria Yolant ducem cogitasse, attamen quia apud nonnullos ingenio pauidiori, in controuersiam id vocabatur digna res visa Blanchae fuit, quam luculentius aperiret. Atque ideo qualitas totiens necessarium debitis adiecta, quotiens de eis facta mentio est. Ad responsionem hanc responsio & sexta conducit.

101 Secundo ad ea scriptura + generalis non trahitur, quae verisimile non est, sub generalitate comprehensa ipsa esse. l. qui pecuni. ff. de pecul. l. 3. ff. de evictio. l. obligatione generali. ff. de pign. c. veniens & c. quinquauallis de iure iur. Feder. de Senis in consilio 125. super eo quod quaeritur col. 1. circa med. Scite huc Ang. spectat in consil. 248. Philippus ciuis de Florentia nu. 2. versic. pro hac parte adduco. Dispositionem vllam tam generalem non inueniri, quae ad ea referatur, de quibus verisimile non sit, disponentem cogitasse. De quo dicto Ias. meminit in l. cum res num. 12. vers. adde similiter. ff. de legat. 1. Atqui verisimile profus non est, de voluntariis debitis Yolant sensisse. Ad quem modum vasalli arbitrio feudi totius permissa subuersio sit. Et delinquendi occasionem princeps ipse praebet. lege meminerint. C. vnde vi. Et quorsum ad eum modum non nisi in casibus quibusdam feudi alienationem permittere. Quandoquidem perinde res est, ut si permissio & licentia alienandi generaliter interueniat.

102 Tertio ad eam scriptura generalis + non trahitur, quae disponentis mens non admittit Ang. in consil. 283. in aduertentia stantium nu. 5. Quod dictum pro memorabili Ias. agnoscit in consil. 24. col. 7. circa med. lib. 1. Sed enim debita voluntaria pati Yolant ducis mens non potest. utpote in quibus admittendis iniquitas evidens & absurditas vertitur. Ea quippe principi fuisse mens creditur, qualem esse iure conuenit. l. ex facto. ibique Ias. in quarto not. ff. de vulg. Neque id sentire princeps creditur, quod perius aut aequitatem scriptam non licet Bald. in consil. 121. proponitur quod ex forma statuti nu. 2. lib. 1. per text. in c. audita de restitu. spoli. Eodem Bald. spectat in c. 1. nu. 3. ad quem vel quos controu. inuest. Talem principis animum intelligi, qualis legis scriptae & rationis naturalis est. De quo dicto Dec. meminit in c. cum venissent in 1. not. de iudiciis. in consil. 111. nu. 3. in consil. 48. col. fin. in consil. 64. nu. 7. in consil. 97. circa princ.

103 Quarto ad restrictionem hanc + decreti Yolant, ut ad necessaria restringatur. Bart. confert in l. totiens. §. 1. ff. de pollicita. & in l. ambitiosa num. 12. ff. de decr. ab ord. fa. generalem potestatem



potestatem ad iuris alieni læsionem non trahi, sequitur Ca-  
strensis in consil. 61. satis clarum videtur mihi col. 2. libro 1.  
Anch. in consil. 366. videtur primo communitatem colum.  
1. Rom. in consil. 116. visis necessariis nu. 2. versicu. sin autem  
quærat. Læsionem plane iuris hic agnatorum verti ne-  
mo non videt.

104 Quinto ad inhonesta arbitrium generale non porrigi-  
tur Socin. in consil. 53. nu. 3. lib. 3. ex Ang. & Fulgo. in l. milites  
C. de testam. mili. Quid indignum porro aut deforme ma-  
gis quam libidini cuius feudi totius excidium committi.  
Bar. huc & alij spectant in l. cum Aquiliana. ff. de transact. ex  
arbitrio plenissimo in compromisso dato, concessum id nõ  
intelligi, vnde damno graui affici quispiam possit. Ea ratio-  
ne ab arbitrio partes non cogedas vt acceptilationem, seu  
quitatem, quam vocant generalem faciant. Sequitur Corn.  
in consil. 140. col. 1. lib. 3. Dec. in consil. 11. col. 3. in fi.

105 Sexto restrictionem sermo generalis non accipit, vbi-  
que restringendi ratio contingit. l. 2. ff. de offic. assessor. lege  
quæsitum scio. ff. de testibus. cap. 2. de coniugio leproso. c.  
cum in cunctis. §. cleric. Ibiq. Abb. in not. de electio. iun-  
cto tex. in c. Si compromissarius eod. tit. libro 6. Tradit Imo-  
la in consilio 121. in fine primi dubij. Abb. in c. ad audientia  
in princ. de decim. Enimvero rationem summam in restri-  
ctione hac verti, luculentissime superiora testantur. Quæ  
responsio ex his etiam confirmatur, quæ scripta ante in re-  
sponsione prima habemus. numero 100. & quæ scripta an-  
te circa clausulam decreti Blanchæ sunt & ad subuenien-  
dum necessitatibus sui aliis quibuscunque numero 82. Nã-  
que si restrictionem verba vniuersalia admittunt, longe

106 facilius generalia, quæ infirmiora vniuersalibus sunt. l.  
3. §. i. iuncta. l. coiri. ff. pro socio. Vbi validior bonorum om-  
nium quam bonorum simpliciter societas habetur. Aequè  
pluris verba vniuersalia sunt, à munere omni, quam gene-  
ralia, à munere abstinendum. c. sunt nonnulli. l. q. 1. no. glos.  
in c. pastoralis in ver. temporaliter. de donat. cum aliis apud  
nos aggregatis in l. 1. nu. 44. ff. de lega. 1.

Sed præmissorum omnium nihil esse fac. De voluntariis  
debitis decretum Yolant esto, nominatim dicat. feudi & ob  
ea permissam alienationem esse. Aduersariis id suffragari  
nihil magis potest, vtpote cui per decretum derogatum  
Blanchæ est. In quo nisi ob debita necessaria feudum alie-  
nare non conceditur. Cui Blanchæ per decreto seu postero-  
ri standum. l. 1. Ibiq. Bald. in compendio. ff. ad l. Aquil. ca.  
cum expediat de electio. lib. 6. Barto. in l. omnes populi nu-  
me. 35. ff. de iusti. & iure. & in l. si certarum. §. ff. de mili. testa-  
men. Anch. in consil. 256. pro clariori. Dec. in consil. 3. nu. 1. su-  
sius Alex. in consil. 122. nu. 2. li. 2.

Neque protestatio mutat in Blanchæ decreto interposi-  
ta, non nisi circa declarationem, decreto derogatum Yo-  
lant non intelligi. Quoniam cum de necessariis debitibus me-  
tio semper in decreto Blanchæ fiat. neque vna simul cohe-  
rere voluntaria & necessaria possint, necesse est, per verbu  
necessariis verbo derogatum voluntariis intelligi. prioribus  
108 quippe in iis per posteriora derogatur, quæ vna confi-  
stere simul nequeunt. l. 1. Amilius. ff. de minor. l. si quis ante  
vers. idem Pomponius. Ibiq. Iason. in l. no. ff. de acqu. poss.  
l. nemo & quod ibi nota. C. de assessor. l. 1. §. finali versiculo  
quantum in ea parte. Ibiq. Baldus. C. de lat. liber. colum.  
Alexan. in l. si quis eum in princip. nu. 2. ff. de vulg. in cõ-  
silio 193. nu. 2. lib. 6. Cor. in consilio 308. col. 3. circa mediũ.  
versicu. & ex his multiplex sumi potest. lib. 4. Dec. in l. vinũ.  
col. 6. post medium versicu. tertio principaliter. ff. si cer. pet.  
in l. pacta nouissima numero 5. de pactis. & in consilio 463.  
nu. 5. versicu. præterea & Secundò. Itaque cum facto ipso  
& necessario ex adiectione necessariis derogatio decreti  
Yolant inducatur, vbi voluntariorum expressio facta in eo  
esset, quæ penitus silet, nihili protestatio facienda, non nisi  
circa declarationem decreto derogatum Yolant censeretur.

109 Iuris quippe in certi non est, potentius verbis factum ef-  
fe, atque ideo à facto contrario protestationem vinci. l. cum  
in plures. §. locator horrei. ff. loca. c. cum M. de constitutio  
c. sollicitudine de appella. Qua ratione ab effectu verbis  
contrario, non à verbis ipsis nomen contractus accipit. l. si  
vno in princip. ff. loca. l. si olei. C. eodem titulo. l. insulam.  
ff. de præscrip. verbo Bart. in l. dotem ferro. §. qui maximos.  
ff. de publica. cum talibus sexcentis. & plenius infra nume-  
176. & nu. 205.

Secundò ad protestationem respondetur. protestantis  
mentem spectandum, quæ verbis ante stat. Proinde à ver-  
bis non statuti discedendum, vt menti eius seruiamus. l. beni-

gnius. ff. de illi. non dubium. C. eodem titu. l. scire oportet. §.  
sufficit. ff. de excusa. tut. Barto. in l. contra legem. ff. de ill. &  
in dicta. l. non dubium nume. ii. citè Angel. in consilio. 68.  
Martinus Ioannis de Florentia, Paul. de Castr. in consil. 83.  
præfens casus. col. fin. lib. 2. Alex. in consil. 116. num. 14. vers.  
præterea cum hac conclusione lib. 2. Ias. in l. iuris gentium.  
§. prætor in sexto not. ff. de pactis. & in l. 1. §. veteres nu. 28.  
vers. contra istam decisionem. ff. de acqu. poss. Mens sanè  
protestantis fuit, vt præter expressa, incolume decretu Yo-  
lant ab aliis fieret. Proinde cum necessariorũ qualitas ex-  
pressa in debitis sit, quantum ad debita decretum potius  
Blanchæ habendum, etiam si de voluntariis nominatim di-  
ctum in decreto Yolant sit. Neque rationem tũ haberi ver-  
bi declaratio, oportet. quod nihil aliud quam decretum  
Yolant declarare Blancha cogitauerit. Quoniam offensio-  
nem in verbo hoc, potius quam in mente decreti admitte-  
re tolerabilius lex ducit, vt pro correctione accipiat. Vbi  
intelligi proprie nequeat. Idque ex gl. ostenditur in l. 1. in gl.  
2. ff. de orig. iur. Barto. in d. l. omnes populi nu. 53. in 6. q. prin.  
vbi pro correctione, vt materia subiecta cedat, interpreta-  
tionem accipiendam scribunt. Idem Rom. probat in l. si ve-  
ro. §. de viro nu. 11. ff. solu. matri. Ratio eadem declarationis-  
erit quid aliud quippe declaratio, atque interpretatio, vicè-  
que contraria pollet.

Tertiò ad protestationem respondetur. Nisi decreto Yo-  
lant derogatum admittimus. vbi de voluntariis debitibus me-  
moriam habita in eo esset, ociosum atque iners verbum ne-  
cessariis totiens repetitum manet. Quo casu correctione  
legis statuti agnoscere ius potius solet, quam vt inepta  
aut sterilia verba maneant. Fulgo. Roman. & posteriores in  
Aucten. ex testamento. C. de collatio. cum aliis supra in fun-  
damento vndecimo relatis nu. 47. vers. inualefcit argumen-  
tum hoc. Vnde contrarietate inter voluntaria & necessa-  
ria debita interueniente, non potest per decretum Blan-  
chæ decretum Yolant non corrigi, vbi expressio in eo de  
debitis facta voluntariis esset. Necesse quippe ad corre-  
ctionem inducendam non est, vt nominatim id dicatur. Ve-  
rum satis est, contrarium in decreto posteriori statui, quam  
fancitum in priori sit, ca. 1. de consti. lib. 6. Cardi. in consil. 52.  
in princ. & col. 2. circa fi. Gemi. in consil. 22. in princip. Corser.  
sing. 67. quotiens in fi.

Apparet ex his, perniciose agnatis in debitibus voluntariis  
Yolant decretum non esse. Principio. quod ad necessaria &  
ipsum restringi debita oportere, rationibus & argumentis  
confirmatum in victis habemus, quatenus verbum de vo-  
luntariis debitibus factum in decreto Yolant non est. Secun-  
dò. quod mentione etiam voluntariorum facta, abrogatum  
id per Blanchæ decretum legitur.

114 Sed obiicitur, ob causam non necessariam in dubio feu-  
dum alienatum l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & po. l.  
cum ita. §. fin. & l. peto. §. fratre ff. de leg. 2. l. cum in corpus.  
ff. de acqu. rerum domi. l. 1. & 2. & l. in his. §. sed si forte. ff. de  
solutio. Signorol. in consilio 103. numero 6. cum aliis apud  
nos comportatis in rubri. ff. de lega. 1. numero 112. in consil.  
106. numero 8. in consilio 135. numero 12. in consilio 149. nu-  
mero etiam 12. & in consilio 270. numero quarto. Hormã-  
no. huc accedit in l. 4. §. Cato. nu. 443. in fi. ff. de verb. oblig. in  
casu necessario, non voluntario obligationem contractam  
in re dubia intelligi. Ea propter successoris in feudo esse, ob  
causas voluntarias feudum alienatum aut debita contracta  
ostendere. Namque si, ex causis necessariis facta alienatio  
presumitur, vis ea non presumptioni est, vt probationis con-  
trariæ onus in aduersarium referat. l. si in prin. ff. quod me-  
tus cau. l. minor viginti quinque annis ex aspectu. ff. de mi-  
nor. lab ea parte. l. verius. l. si chirographũ & l. cum de inde-  
bito in prin. ff. de probat. l. nuptura in fi. ff. de iure do. l. quin-  
tus. ff. de don. inter vir. & vxor. l. generaliter. §. si petitem. ff.  
de fideicom. lib. 1. omnimodo. C. de inoffi. test. l. siue posside-  
tis. ibique Bald. & alij. C. de proba. c. super hoc de renuncia-  
ca ex insinuatione de procura. c. vni. vt eccl. benefi. & apud  
nos in consil. 60. nu. 7. in consil. 198. nu. 3. In quo argumento  
vsque adeo ipsi sibi placuisse aduocationem partis didici,  
vt rerum se petitam crederet.

Enimvero dignum id visum non est, quod in scriptis re-  
116 ferretur. Regulæ quippe iuris notissimæ refragatur fa-  
ctum probandum, non præsumi. l. denique. ff. ex quibus  
cau. maior. l. quæcunque. §. qui à pupillo. ff. de Publicia. l. qui  
à quolibet. ff. de contra. emptio. l. in bello. §. facta. ff. de cap.  
l. 1. cap. de manda. princip. in l. 1. C. de proba. l. asseueratio. C.  
de non numer. pecu. l. si emancipati. Ibi teque emancipatu

Conf. Crauet. pars 2. O o 4 esse



esse probaueris. C. de collatio. cap. cum in iure de offic. de lega. c. i. de procura. c. in praesentia. de proba. cap. Raynutius & cap. Raynaldus de testa. in facto plane necessitatem esse, quod rei cuius indigens quis sit, proculdubio est, cum & 117 animus ipse, an is cui animus fuerit, a facto pendeat. l. bona fidei. ff. de acq. rerum dom. l. i. §. i. ibique Ias. & Horman. in quarto not. ff. de acq. poss. l. pro haerede in prin. ff. de acq. haered. Rationem Bal. affert in l. voluntatis. num. 2. C. de fideicom. quia de motibus animi, quales sunt, coniecturis remotis, ius non disponit. Aequae de necessitatibus hominum, prout ex facto consistunt, lex non tractat, indigens quispian necne sit. Necessitate plane apparente, succurri ei, an non oporteat, lex ita constituit.

Secundo textui argumentum hoc refragatur in l. si. ff. de exercitor. ubi qui pecuniam in causam necessariam, nauem puta reficiendam, credidit, necessitatem probare necesse habet. quod indigens nauis refactionis esset. At qui necessaria probatio non esset, si a iure praesumi necessitatem dicitur. 118 mus. probationis liquidissimae vicem praesumptionis sustinente. l. quidam testamento in fin. ff. de vulga. l. licet imperator. ff. de lega. i. l. si quis locuplex in fin. ff. de manu. testa. l. dolum. C. de dolo. ca. i. ibique Abb. in secundo nota. de clerici. non residen. gloss. in l. si tutor. C. de peri. tutor. cum aliis apud Decium comparatis in rubr. de prob. nu. 13. vers. secunda conclusio. Ias. in l. manifestae nu. 3. in secundo not. ff. de iureiur. & in l. si fundum in secundo etiam not. ff. solu. mat. Sed & veritas, iuris praesumptio dicitur. l. si. §. si. iuncta gl. ff. de probat. Ias. in l. i. nu. 9. C. de testa. mili. Quem text. de aduocato quodam Papiensi, & celebri didicisse confitetur.

119 Tertio gl. & doct. argumento huic resistunt in Aucten. hoc ius porrectum in glo. fin. C. de sacrosan. Eccl. cum administratori aut praefecto ecclesiae pecunia creditur, mutuo restituendo non aliter ecclesiam obligari, nisi si fides facta necessitatis sit. quod pecuniae aut mutui indigens ecclesia esset. Idem Federico visum in consil. 119. Bart. & aliis in l. ciuitas in fi. ff. si cer. pe. Bald. in l. i. nu. 8. C. si aduer. cred. in l. si praedium in fi. C. de praed. minor. Sed quorsum necessitatis huius probandae onus creditori imponere, si iuris praesumptione docetur.

120 Quarto ex Alex. ratione validiore arg. hoc prosternitur in consil. 141. nu. 4. lib. 5. Quotiens interesse ob dotem non restitutam idcirco mulier postulat, quod unde vitam tueatur, non habet, necessitatis huius probationem ab ea praestandam. Si in muliere viro orbata, quae egena esse fere assolet, necessitatis probationem Alex. desiderat, quid in viro dicendum, cui res tenuis familiaris non erat. Cui filiae, sororesve nuptui collocandae non essent. Qui filium non plus quam vnum & puberem vix haberet. A quo feudi sui nunc repetitio fit.

Quinto in specie atque nominatim, ubicunque nisi ex causa necessaria aut vtili fieri alienatio non potest necessitatis vtilitatisue fidem faciendam, declaratum super ius est nu. 23. Anch. in consil. 274. col. 1. post med. vers. in praedicta autem alienatione. Alex. in consil. 160. nu. 5. lib. 6. Dec. in consil. 142. nu. 4.

Sexto in sententiam hanc inter nobiles ab aduocatis per senatum excellentissimum Vercellis pronunciatum die 16. Iunii 1557. per eumque feudi alienatio rescisa, quae non extraneo, vt hic, verum agnato facta remotiori erat. quauis in alimenta in valetudinem & podagram curandam feudum alienatum emptor agnatus contenderet. Neque in dubitationem valetudinis aut podagrae cruciatus vocaretur. Quid hic dicendum, ubi a morbis corporis immunis feudi venditor erat, & quem profusum sui fuisse, nemini non patet.

121 Neque argumentum mouet, quod obiectum ex diuerso est. in causam quid actum necessariam praesumi. Quoniam hallucinatio nec ferenda in argumento hoc apparer. Locum quippe argumentum habet, ubicunque de necessitate ipsa liquet, ob eam quid actum intelligi. Ceterum quod praesumi necessitas soleat, receptum id neque. Il. neque Docto. testimoniis est, de quibus memoria habita in argumento

122 legitur. Quare qui ob causam necessariam actum quid scribunt, habilia praesupponunt, id est necessitatem ipsam in obscuro non esse. iuxta. l. qui testamento in princip. ff. de testamen. l. i. §. lex falcidia. ff. ad legem fal. l. furiosum in fin. C. qui test. fam. poss. c. quia diligentia de electio. cap. i. ibi si aliud non obstat. de eta. & quali. c. cum cessante ibique Dec. in septimo not. de appell. Idem Dec. in l. fin. col. 1. circa med. vers. Secundo responderetur etiam. C. de institut. & substit. Et in locis alib. non paucis. Quod si habilia id est necessita-

tem & de ea constare non praesupponimus. Quomodo ex causa quid actum necessaria praesumeretur, de qua non 123 appareat. cum idem non apparentis ius, atque non entis aestimetur. l. argentarias. §. cum autem. ff. de eden. l. Pomponius scribit si frumentum in fi. ff. de rei vendica. l. in lege. ff. de contrah. empt. l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tut. l. cum res. §. itaque. ff. de leg. i. l. si fuerit. ff. de rebus dubiis. l. quidam tabularum. ff. de furtis. precibus. C. de probat. c. cum ad sedem de restit. spol. c. in praesentia & c. licet causam de prob. scite huc tex. spectat. in l. si repetendi. C. de cond. ob cau. nihili voluntatem faciendam, de qua non constat, sed retenta in animo est. Quem tex. in senten. hanc Ias. obseruat in l. i. §. hac quae de seruis nu. 5. vers. tertio responde. ff. de acq. poss.

124 Non obstat quod scriptum est apud Bart. est in l. fin. in fin. C. ad Macedo. Socin. in consil. 16. num. 10. libro 3. pecuniam filiofamil. scholastico creditam in causam necessariam versam, hoc est scholasticam praesumi. Aequae cum penuria tempore pecuniam mutuam pater accipit, in liberorum, familiarumque sustentationem consumptam eam intelligi. De quo apud nos in consilio 91. nu. 5. Mirum quippe in argumentum hoc in aduersarios negaretur. & probationem necessitatis praestandam ex eo declararetur. Cum modus necessitatis probandae a Barto. ostendatur. vt hoc ipso quod studij causa a patria filius abest, necessitas in eo praesumatur. Quo circa satis non fuerit ad necessitatem docendam, pecuniam filio creditam demonstrare, nisi qualitas scholastica appareat. per quam necessitas intelligatur. Sed enim quorsum qualitatem scholasticam obseruare, si necessitas omnino praesumitur ratio eadem pecuniae per tempus penuriae creditae est. hoc ipso enim quod penuria sauit. & paupertas patris interuenit, quae necessario praesupponitur, in liberos & familiam sustentandam versa pecunia creditur. Quod si a iure praesumi necessitatem contendimus, quo penuriam considerare. Quo magis admirer, argumenti huius rationem pro Senausio in dubitationibus aut motiuis habitam

Apparet ex praedictis, & argumento illo partem aut dubitationum autorem referri. probandi onus voluntaria debita fuisse in D. Hectorem ob iuris praesumptionem transferri. Imo enim & Pellicerio & Senausio probatio necessitatis incumbit. Id est necessitate cogente debita contracta. Quandoquidem a facto necessitatis pender. Quod sicut praesumi iure non solet, ita probationi eius praestandae non adstringi aduersarij non possunt. Atque in specie necessitatis, quotiens nisi ob eam permessa alienatio est, probandam eam fore, ex Anch. Alex. ex Decio testamentum superius in primo fundamento est numero vigesimotertio, vers. sicul. regula igitur iuris id est in fin. ipsius fundamenti. Et supra in quinta responsione ad dubitationem seu motiuium controuersum. post numero 120. Secundo argum. hoc diluiter. praesumptio iuris esto cum aduersariis faciat, vt causa necessaria praesumatur. necessitatis probandae oneri nihilo

125 magis aduersarios eripi. Quod enim dicitur, vim eam praesumptioni iuris esse, vt probandi onus ei imponat, quo cum praesumptio ipsa pugnat in qualitate non obtinet, quae adiecta in statuto sit. Eam quippe probare necesse is habet, & statuto vtitur, quamuis iure praesumi alias soleat. Idque in qualitate videre bonitatis est, quam ius praesumit. l. merito. ff. pro socio. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de proba. At enim si metio qualitatis huius in statuto sit, fidem eius ab eo faciendam qui statuto nititur, ne frustra alias expressa censeatur. Alex. scribit in consilio 82. numero sexto, versiculo praeterea dictus testis libro 1. Socin. in consil. 136. num. 8. vers. praeterea posita lib. 1. Cor. in consil. 232. circa fin. lib. 1. in consil. 78. col. 4. post med. versicu. omitto quod tex. lib. 3. Dec. in consil. 37. nu. 8. vers. & quando testes. in consil. 321. num. 11. vers. praeterea etiam in antiquis. Et quod Dec. idem scribit in ca. 2. col. 2. de exceptio. Scientiae qualitatem probandam, ubicunque de ea statutum loquitur, qui sciens homicidium fecerit, quamuis in his praesumi scientia soleat, quae prohibita naturaliter sunt. Quid in qualitate dicendum necessitatis erit. quae sicut ex facto consistit, ita iuris ei praesumptio obstat. Ex eo responsio haec iuuatur, quod infra scribitur nu. 140. vers. idque recipi.

126 Iuri suo aduersarius diffidens capitula nouissime dedit. quibus causas ipsas necessarias edocere maxime opere laborat. Sed enim capitulis iis ineptius vel quod minus ad rem pertineat, intelligi nihil potest. Et primum quidem ex instrumentis ineptitudo constat, quae a D. producta Hectore sunt. Per quae calumniae euidens aduersarij, & a vero aberrare ea ostenduntur, quaecunque narrata in capitulis sunt. Pat



Per tenues enim venditoris redditus asserit, quos exiles non fuisse instrumenta locationum indicant.

127 Secundo exigui esto redditus si fuerint, ad modum eorum moderari victum oportuit iuxta illud sapientis, nemo sani capitis sumptum supra questum facit. Et illud. Ne tibi quid desit, questis utere parce, utque quod est, serues, semper tibi deesse putato. Et illud utere questis modice, cum sumptus abundat. Labitur exiguo, quod partum est tempore longo. Quid hic dicendum, ubi multo opus sumptu non erat. utpote familiae onere venditore non presso. Atque ex tex. sapientum dicta adiuuantur in l. 3. §. fin. ff. vbi pupill. edu. deb. ut facultates pupilli ferunt, impensam in eum a tutore erogandam. Qui tex. generaliter loquitur, distinctione personarum non facta, magnae an humilis pupillus conditionis sit. Idem tex. docet Aucten. ut determinat. sit num. cleri. Eodem tex. spectat in c. sopita in fi. c. antepen. de censibus. Sed & sensu id communi declaratur. Tolerabilius quippe atque turpe minus non paulo est, vitae libidinem coerceri, quam rebus dissipatis, & professorem ipsum & successores eius in paupertate, alienaque misericordia vivere. Huc spectat, quod Bartol. & Alex. scribunt in l. maritum. nu. 4. ff. sol. mat. privilegio ne supra quam facere possit, aduersus vxorem pauperis maritum non frui. Quod Bello etiam consiliario ducali placet in titul. de mili. parte. 9. numero 53.

128 Tercio impertinentia capitula si esse, aliter etiam dilucide demonstratur. Impertinentia quippe atque ideo reicienda existimantur, quorum profutura probatio non est. l. si defensor. §. qui interrogatus in verbo. Summatim. ff. de inter. actio. l. duo. §. idem Iulianus. ibique Bar. & alij. ff. de iureiuran. l. ad probationem. 1. ibique Bald. in secundo nota. C. de probatio. c. cum dilectus post med. de electi. c. cum contingat. §. verum de offi. deleg. c. per tuas in fi. versi. quoniam de simonia Feder. à Sen. in consil. 148. casus talis est, aliqui sunt canonici col. 1. circa med. Bald. in consil. 143. super quaestione vertente inter Christophorum numero 2. li. 2. Ancha. in consil. 36. Visa quadam petitione nu. 4. & in consilio 292. videretur prima facie dicendum, quod dicta missio in fin. Dec. in consil. 162. col. 1. post med. & in consil. 517. nu. 1. Sed enim frugi vilius probationem eorum non esse. perspicue demonstratur. quod pretio vnico si venditio facta bonorum omnium feudaliū est. Quo casu indiuidua habetur, atque ideo consistere in partem non potest. Verum si vicium in parte vel tantula est, insolidum euanesceat, ut in specie venditionis est text. Declaratur in l. inter. §. 1. ff. de minor. in l. quod si vno. ff. de in diem adiectio. in l. cum eiusdem & l. si plura. ff. de adil. edic. l. si quis aliam. ff. de solu. Tex. huc pertinet in l. praedictis. §. penu. ff. de leg. 3. Dec. in l. 1. numero 3. ver

129 sicu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

130 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

131 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

132 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

133 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

134 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

135 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

136 siu. vnde aliam rationem. C. qui admitti. & in si consil. 421. numero 4. in quo consil. id ampliatur, etiam cum sua rebus singulis constituta pretia sunt vbicunque rem vna empturus aut venditurus quispiam sine alia non erat. per tex. in d. l. cum eiusdem. §. interdum. Quod dictum appositè huc quadrat, ubi villae vnus contractus intercedit, in qua diuisio facta vnquam non est. Idque generaliter in actu quouis

si mulier. 2. C. ad. Velleia. l. vnica in fi. C. de plus peti. l. scimus cum gl. C. de agri. & censu. lib. 1. c. & si Christus de iureiu. Clem. quamuis de app. cum aliis apud nos relatis in consil. 105. nu. 4. locupletius in consil. 201. nu. 42. Hoc amplius. si 134 diuidua si conditio vna inuenitur, quae conditioni alteri coniuncta indiuidua sit, indiuidua ex toto aestimatur. l. si ita fuerit seruis duobus. ff. de manu. testa. Soc. in consil. 107. nu. 12. li. 4. Quid in duplici conditione probandum, quae indiuidua vtraque est. indiuiduitas haec ad rem inferius accommodatur. num. 138. versi. praepositione hac & versi. seq. Indiuiduitas haec aliter etiam enarratur. quod rescriptio etiam conditionalis tacente, forma tamen adhibenda per decreta erat. quae in necessitatibus indagandis, innumeratione pecuniae in consensu principis uti domini directi exquirendo consistit formam plane si indiuidua esse palam est. l. si is qui. 400. §. quaedam. ibique Alex. in 2. nota. ff. ad l. Falc. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur in tertia. q. ibique Ias. numero 28. ff. de verb. obliga. Idem. Ias. in l. 1. §. sed & si mihi num. 5. eo. titulo. Dec. in consil. 532. nu. 5. Inde fit, ut si omissa in parte forma vel minima sit, insolidum actus pereat Anton. de But. in c. fin. in septimo nota. de restitu. spol. Dec. in d. consil. 532. num. 5. Ias. in con. 149. colum. 2. in fi. li. 2. & in consil. 89. col. penul. lib. 4. Bal. huc accedit in c. cum adeo nu. 3. in fin. versi. item ex paruo defectu. de resc. ob defectum modicum formae, poena graui quem affici. quia formam non sequitur. quae ex integritate consistit. Ad vnguem formam ad implendam. Alex. etiam scribit in consil. 42. nu. 26. versi. praeterea statutum lib. 1. Socin. Iun. in consil. 37. nu. 13. & duobus seq. lib. 2. Quid hic dicendum, ubi non citra mysterium, expressum est, ad vnguem formae satis decretorum faciendum. notissimum quippe venditoris ingenium regio fenatui erat. ad profusionem videlicet non obscure procliu. Locumque id si in actu etiam pio & fauorabili habet, ut ad irritum eum formae praeteritio deducat. l. qui Romae. §. Flauius. ff. de verbo. obliga. Iason. in l. testamentum non ideo in secundo nota. C. de testamen. & in dicto consilio 149. col. 2. in fi. lib. 2. Bal. huc praeter Ias. accedit in consil. 250. considerandum est col. 1. lib. 5. Quid in actu hic dicturi odioso erimus. ubi & iuris communis feudorum & successorum feudi interuenire laesionem diximus.

137 Non solum autem forma si ipsa indiuidua habetur, sed & materia, ex qua formam actus recipit. Id quia altero carere neutrum potest. Bal. in l. patre furioso circa princip. ff. de his, qui sunt sui vel alieni. iun. in l. 1. nu. 8. C. de sum. trini. & fide cat. & in l. quacunque post prin. C. de bonis que lib. Tex. huc scitissimus accedit in §. si. versi. eo amplius Insti. de usufru. Vbi adibus consumptis aut deletis, usque adeo usufructus intercidit, ut nec in area ius eius maneat. Ita adium forma sublata, area etiam usufructus finitur. Indiuiduitas haec ratione materiae ad rem inferius applicatur in quarta responsione ad capitula versi. ad quam meditationem nu. 166.

138 Aliter etiam indiuiduitas si hic contingit. quod fraus admissa contra decreta est. Quam fraudem inferius aperiemus. Atque ideo ab inutili, quod utile est, infirmatur. l. si Libertus. §. pen. ff. de iure patro. Bar. in consil. 59. visa quadam constitutione episcopi nu. 8. cum aliis apud Ruinum collectis in consil. 86. col. fi. in prin. lib. 1. & in consil. 109. nu. 27. li. 4.

Praepositione hac circa modos indiuiduitatis cognoscenda ita tradita, consequens est, ut ad rem nostram traditionem ipsam conferre ostendamus & quidem ex modis ipsis omnibus viciosum contractum venditionis esse non aegre confirmatur. Et primum quidem indiuiduum actum atque ideo inutilem penitus defectu fieri conditionis diximus vel si ex tantulo defectus interueniat, Geminiamque hic ascriptam conditionem monstrauimus, si preces veritate nitantur. & forma decretorum ad vnguem praestita.

139 Circa primam conditionem, si veritatem si preces habent, defectam eam esse, hoc ipso ostenditur. quod probatio praestita eorum non est, quacunque expressa in precibus sunt. hoc est locum venditioni feudi per decreta & ob debita aut necessitates vasalli esse. In qua re necessitatis initio ipso, seu ob causas necessarias contracta debita esse, fidem faciendam, cumulatissime testatum in superioribus habemus. Rursus probatio praestanda numerationis pecuniae erat. si quo modo expressim cautum decreto est. Itaque si locus venditioni feudi non aliter per decreta est, nisi si necessitas contrahendorum debitorum & numeratio initio inueniunt. Cum probatio vlla de necessitatibus his & numeratione praestita de tempore venditionis non sit. Idque pars non diffiteatur, quae causas ipsas necessitatis probate nunc demum laborat, capitula

tam



tam ineptissima atque à re alienissima ob eam rem profecto non potest conditio illa, si preces veritate nitantur, 140 defecta non intelligi. impetrantis enim aut eius, qui rescripto utitur est, vera esse omnia docere, quæcunque narrata in rescripto sunt. Aliter falsum atque obreptitium rescriptum æstimatur cap. secundo. Ibique gl. & Docto. de rescrip. cum aliis apud nos accumulatis in consilio Soliuago reipublicæ Sauiliani reddito colum. 1. & secunda. Idque receptum etiã solet, cum à iure id præsumitur, quod narratum in precib. est probationem enim & eius præstandam. Quod si factum non sit, falsum, atq; obreptitium rescriptum haberi, ut Decius not. in consilio 154. Quod robur dictum ab eo accipit, quod scriptum ante est nu. 125.

Quid hic dicendum, ubi in facto necessitas & numeratio consistunt. Et quod non præsumi, sed probandum esse, satis superque declaratum in superioribus habemus. Quin- 141 etiam probatio hæc implenda in rescripto est, quod ex certa concessum sciëntia sit. Ripa li. 2. Respon. c. 6. nu. 8. & seq. & c. 24. nu. 6. & seq. Cuius rei illa à Docto. ratio adicitur quod conditionem subauditam rescriptum habet, si preces veritate nitantur. l. & eum. ff. ad legem Iulia. de vi publi. l. fin. C. de diuer. rescrip. d. cap. 2. de rescrip. ob id qui rescripto conditionali utitur, docere debet, conditionem impletam eius esse, id est veritate preces niti, & vera omnia esse, quæcunque narrata in rescripto sunt. lege hoc iure. ff. de verbo. oblig. Quem tex. pro signi. in sententiam hanc Bal. vocat in l. si quidem nu. 5. C. de exceptio. Tradit idem Bal. in l. cum testamento in fin. C. de testamen. manu. Alex. & Iason. in d. l. hoc iure. quam cum l. in illa. exposuerunt. Socin. in consil. 126. nu. 3. li. 4. Deci. in consil. 107. ante fin. in consil. 421. circa fin. Ruin. in consil. 34. in prin. li. 2. & in specie clausulæ & conditionis huius tacitæ. si preces veritate nitantur, verbis pluribus testatum id habemus in d. consil. Soliuago pro cõmuni Sauiliano col. 1. & 2. & tradit Ripa. d. respon. 24. nu. 8. 142 si implementum præ doceri conditionis tacitæ oportet, si preces veritate nitantur, Quid in conditione admittendum expressa erit. l. qui ad certum. ff. loca. l. cum ex filio. §. fin. ff. de vulga. l. si in prin. Ibique Bar. ff. de lega. 2. l. expressa. ff. de reg. iur. & alia innumera. Hoc amplius momenti nullius rescriptum haberi, in quo clausula hæc inserta non sit, si preces veritate nitantur, tex. probat in d. l. fin. C. de diuer. rescrip. De quo tex. Bellus meminit. ducalis celsit. consiliarius in tracta. de re. milit. tit. 22. num. 9. parte. 1. Sed & in conditione id negatiua obtinet, ut fides implementi fieri eius debeat. quamuis difficilis probatio admodum negatiua sit Corn. in consil. 105. colum. pen. circa med. vericulus. nec. etiam est necesse inuestigare lib. 2. Decius in consil. 177. post princip.

Consequens prædictis & circa indiuiduitatem cõtractus ob defectum cõditionis, sub qua permissus à principe est, nõ in re parua defectu hunc conditionis, at in toto versari. si quidem neq; necessitatis vilius initio ipso, neq; de numeratione aliqua facta fides est. In qua numeratione ad rem non attinet, ab emptore pecuniam numeratam, verum illud spectandum, vtrum à creditoribus numerata vasallo pecunia sit. propter quos feudi venditio permittitur. ut inferius demonstrabitur. Quod si ob cõditionis vel in minimo defectum, ex toto actus aut omnino concidit: quid hic dicendũ, ubi in totum conditione defecta vendendi permissio apparet, fide narratorum prorsus non facta. Quo casu falsas atq; obreptitias preces intelligi confirmatum satis 143 ante est nu. 140. idq; & iure fillo notissimo adiuuatur, nihil interesse, an omnino quid nõ sit, an de eo non constet. l. duo sunt Titij. ff. de test. tu. cū aliis in superiorib; ascriptis. Inde iure carere dicitur, qui probatione deficit Bal. in consil. 67. quia ex facto nu. 3. in fi. lib. 3. de quo vberius supra nu. 123.

Si dixeris, nihili prædicta omnia faciēda, ut impertinētia capitula censeantur. Siquidem eo spectat, ut veritate preces niti aduersarius doceat. hoc est locum decreto de feudo alienādo fuisse: & ob causas necessarias alienationē eius factā. Respondetur, & si maxime falsi per instrumenta producta, capitula ipsa non arguerētur, impertinētia ea nihilo- 144 minus, euidentissimeq; cõstare, Siquidem impletā præ cõditionē rescripti & vera in precibus narrata fuisse, liquere senatui debebat, cui negotium & cognitio ipsa mandata de contractu faciēdo erat. Quo circa prodesse aduersario veritas non potest, id est quod vera essent, quæcunque narrata in precibus sunt. nisi si iudici ipsi manifesta veritas fuerit. Quoniā quod ad iudicem ipsum attinet, cui de narratis non liquet aut cõstitit. vitiose atq; per errorem contractum

ipsum admisit, ratumve habuit. l. hæc autem. §. 1. ibiq; Bart. ff. quibus ex caus. in poss. ea. l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Inde scriptum apud Innoc. legitur in c. solet in fin. de sentent. excom. nihil iudicem posse, cui nihil liquet. Et erroneum iudicis actum, qui nescius de veritate sit, Bald. asserit in consil. 318. ista captura. num. 3. & seq. in fi. num. lib. 4. & quod Bald. idem tradit in consil. 374. quæritur vtrum captura num. 3. eo. lib. de iure actoris & obligatione rei constare iudici oportere aliter inutilem actum fieri. Idque locum haud dubie hic habet, ubi circa rem ipsam principalem ignorantia vertitur. Id est circa causas necessarias, sine quibus feudi alienandi facultas decreto non datur. Quo casu frustra omnino iudicis actum ob ignorantiam facti effici. Barto. scribi in leg. multum num. 3. & seq. ff. de condit. 145 & demonst. Et quod præ Bar. aliiq; scribunt in l. si curatorem. C. de in integ. resti. minor. defectum tutoris per actum iudicis non aliter suppleri, nisi si sciens defectus sit. Id est quod tutorem pupillus non habeat. Eodem Bald. spectat in leg. cum testamento in fi. C. de testa. manu. satis non esse, si impleta vere conditio sit, nisi & iudici id liqueat. Quo dicto Alex. utitur in l. item quia in fi. princ. ff. de pactis. Idem Alex. & Ias. in d. l. hoc iure. Dec. in d. consil. 107. ante fi.

Secundò initio ipso, & antequam auctor contractui iudex fiat, decretumq; interponat, necessarias eorum probationes esse, quæ ad contractum opus permittendũ sunt. 146 aliter etiã ostenditur. Quoniam præ cognitionem causæ decretum exposcit, qua ommissa, irritum atque vitiosum fit. d. l. magis puto. §. non passim. & l. si prædia. ff. de rebus eorum. l. minorum. C. de præd. minor. Bart. & Ias. in l. cum hi. §. vult igitur in primo nota. ff. de transactio. C. una. in consil. 180. col. 2. ante med. Anchar. in consil. 82. visis diligenter. Paul. de Cast. in consil. 38. super eo, quod quæritur lib. 2. Dec. in l. 2. num. 36. ibiq; Ias. nu. 16. C. de eden. Idem Dec. in l. de alimentis num. 7. in secundo nota. C. de transactio. & in consil. 556. num. 3. & 5. Ias. in l. sed si hac. §. prætor ait, in primo nota. ff. de in ius vocan. quem text. vna simul interpretatus cum l. 2. est Paris. in consil. 89. num. 58. in consil. 99. num. 8. lib. 1.

Hoc ita præsupposito, ut causæ cognitione carere decretum nequeat, consequens præ fit, probationes necessarias causarum esse, propter quas decretum interponitur, ita ut de causis ipsis in actis aut actu decreti appareat. Quoniā in causis iis indagandis & probatione earũ summa & vis cognitionis consistit, quod si negotio non liquidato, decretum interponitur, nullum id fit Bart. in l. 1. nu. 1. C. de præd. curial. lib. 10. Bal. in consil. 223. proponitur, quod vnus hæredum nu. 2. ver. pro hac etiam parte potest allegari lib. 2. per text. in d. l. hæc autem. §. 1. Probationes item causarum in cognitione hac Castren. exigit in consil. 38. super eo quid quæritur li. 2. Dec. in d. consil. 556. nu. 3. Ias. in l. nequicquam. §. vbi decretum nu. 72. ver. item adde. ff. de offi. proconsil. Paris. in consil. 98. nu. 17. lib. 1. & in consil. 12. nu. 61. lib. 2. Rolan. in d. consil. 33. num. 11. & in consil. 99. num. 23.

148 Apparet ex his, inter decretum & sententiam differre, quoniam nulla sententia defectu probationum non fit, at iniusta veluti contra ius partis lata. Bart. in l. prolatam. C. de sentent. Causa alia decreti est, quod nullum ex iniustitia fit, quotiens contra ius partis fertur. Ita quod iniustum decretum est, idem & nullum habetur. l. Seie egressa. ff. de tutor. & cura. da. ab his. l. si putas. C. de petitio. hæred. Differentiam hanc expressim Alberi. obseruat in l. si. ff. de iurisd. om. iudi. Pau. de Cast. in consil. 342. considerandum est primo col. 3. in fin. lib. 1. Paris. in consil. 41. num. 19. & seq. lib. 4. ex Bal. etiam differentia hæc iuuatur in consil. 331. quædam puella ante fi. lib. 3. vbi nullum decretum asserit, quod iustum non est. Idem Dec. scribit in consil. 410. num. 18. Paris. in consil. 89. num. 60. lib. 1. Dubitandum vero præ non est. 149 quin iniustum decretum probationum defectu fiat. Similiter ut in sententia dicitur. l. si expressim. Ibique Ange. ff. de appella. l. qui accusare. C. de eden. Bart. in d. l. prolatam. vnde cum præstita causarum necessitatis probatio nõ fuerit, cum interpositum decretum est, nullum id non fieri potest.

150 Causæ ite cognitionē præ probationibus potissimũ versari, Signorol. tradit in consil. 203. nu. 5. vbi probationes plenas exigit per tex. in l. properandum. §. sin autē. C. de iud. Idē Signorol. scribit in consil. 257. nu. 5. C. una. in consil. 50. stante statuto ciuitatis Vincentiæ col. 2. in tertio dubio Gemina. in consil. 76. num. 7. Dec. in consil. 96. colum. 2. ante med.

Hoc amplius, ubi præmissorum omnium nihil esset, neque probationes decretum exigeret, necessariæ nihilominus hic ob rescripti formam erant. In quo conditio inserta expressim



expressim est, si preces veritate nitantur. & clausula adie-  
cta, decretorum forma ad vnguem seruata. At enim veri-  
tate † preces niti non aliter possunt, quam si veritas ipsa  
ex actis appareat. cum nihil intersit, falsum quid sit, an de-  
eo non constet. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tu. & dictū supra  
locupletius habemus nu. 123. & num. 143. Idque in specie  
ex glo. ostenditur in Clemen. 1. in gl. magna in fi. de offi. de-  
lega. Quæ probationes legitimas ob clausulam expostulat,  
si ita esse constiterit. Pro qua sententia alia etiam Dec.  
congerit in cap. causam quæ in fi. tertij nota. de rescrip. in  
cap. consultationibus in sexto nota. de offic. delega. & in  
consil. 158. circa fin. Ias. in repe. l. admonendi num. 252. col.  
106. versic. vigesimus nonus casus. ff. de iureiurand. & in l.  
qui Romæ. §. Augerius colum. 1. post med. ff. de verb. oblig.  
Parif. in d. consil. 41. num. 20. lib. 4. Sed enim tantundem  
† clausula hæc, si preces veritate nitantur, atque illa pol-  
let, si ita esse constiterit. si quidem veritate niti aut condi-  
tio clausulæ huius impleri non aliter potest. nisi si manife-  
sta narratorum veritas fiat d. c. 2. Ibiq. doc. de rescrip. cum  
aliis superius aggregatis nu. 139. & seq. & de quibus apud  
nos in d. consil. soliuago. Atque in specie clausulæ huius, si  
preces veritate nitantur, aut si veritate narrata, propositæ  
ve fulciantur, necessarias probationes esse Oldr. scribit in  
consil. 227. de toto themate col. 1. Itaque si probatio causa-  
rum alienandi, opus ad cognitionem erat, eisq. præter-  
missis, irritum decretum fit, vt pote causa non cognita, in-  
terpositum, nihil est, quod tantopere frustra que aduerfa-  
rius ipse solus, in causæque sua sine iurisdictione vlla, causæ  
adhibere cognitionem certet. ad capitulorum probatio-  
nem aggrediendo. cum † initio ipso & ante decreti in-  
terpositionem adhiberi cognitio debeat. Idque Parif. etiam  
nominatim obseruat in d. consil. 99. nu. 7. & seq. & in consil. seq.  
nu. 6. l. 1. Rolan. in consil. 33. nu. 11. & in consil. 99. nu. 23. Quod idē  
in cognitione obseruatur. quam alienatio bonorū ecclesiæ  
exigit, vt præuerti alienationi debeat. c. tua de his quæ fiūt  
à prel. c. 1. de rebus eccles. non alie. l. 6. c. sine exceptione. 12.  
q. 2. Inno. in c. cum consuetudinis de consu. Imola in consil.  
116. num. 3.

† Sed & scripturam separatim † fieri de causæ cognitio-  
ne oportet vt Castren. scribit in d. consil. 38. li. 2. Alex. in consil.  
17. nu. 7. lib. 4. Bologni. in consil. 33. num. 6. versic. sexto præ-  
suppono. Fely. in cap. sicut num. 27. post med. de re iudic.  
Ruin. in consil. 189. num. 3. lib. 1. in consil. 111. num. 10. lib. 4. in  
consil. 40. num. 3. lib. 5. Parif. in consil. 99. num. 9. in consil. seq.  
num. 6. lib. 1. in consil. 36. num. 9. & seq. lib. 4. Rolan. in consil.  
33. num. 11.

† Quin etiam interuallum temporis † cedere inter co-  
gnitionem & alienationem oportet. Bal. in consil. 51. quidā  
prelatus. num. 1. lib. 5. per tex. in d. c. 1. de rebus eccl. non alie.  
lib. 5. Idq. ratione iuuatur, quod vbi vna simul omnia fiunt,  
perfunctoria ob tēporis breuitatem cognitio apparet. At-  
que ideo vitiosum decretum fit Ancha. in consil. 35. vifa qua-  
dam petitione. & in consil. 82. visus diligenter, Alexand. in  
consil. 218. num. 7. in fi. & seq. lib. 2. in consil. 163. in fin. li. 5.  
Dec. in l. 2. nu. 36. Ibiq. Ias. nu. 15. & seq. C. de eden. Idē Ias.  
in l. iudices nu. 3. C. de iudic. Ruin. in consil. 99. nu. 5. & in consil.  
159. nu. 3. li. 5. Parif. in consil. 98. num. 18. in consil. seq. nu. 10. lib.  
1. in consil. 12. num. 62. l. 2. in consil. 85. nu. 48. l. 3. Rolan. in d. con-  
sil. 99. nu. 26. Eodem Ale. spectat in l. iuste in quinta fallētia.  
ff. de acq. pos. plenam causæ cognitionem in decreto adhi-  
bendam. Sequitur capit. decis. si nu. 5. vers. 3. facit. Atqui nec  
semiplenam hic interuenisse constat.

† Itaq. cū initio ipso causæ † cognitio adhibenda, atque  
necessitatis alienandi præstandæ probationes essent, earum-  
q. omissione irritum atque sterile prorsus factum decretū  
fit, nihil est. q. ex probationibus nouis id roborare aduer-  
sarius certet. l. quod in initio & l. pe. ff. de reg. iur. Atque in  
speciem hanc proprius & scite magis, ex Bal. id declaratur  
in consil. 122. vtrum dictus processus num. 1. in fi. ver. allega-  
tur tertio lib. 3. vbi cum matrimonio constante dotis con-  
signatio fit, inopiæ mariti probatione non facta, iuxta l. vbi  
adhuc C. de iure dot. vires eam probationibus non accipe-  
re, quæ postea fierent. Id quia sub conditione inopiæ con-  
signatio permittitur. ob id conditionem impleri aut liqui-  
dari ante omnia oportet. Qua liquidatione omissa, vitiosam  
nullamve omnino dationem insolutum & executionem  
ita fieri, vt cōualescere nequeat. Sed. n. in conditione proba-  
tionem necessitatis hic positam, ex clausulis demonstratū  
habemus, si preces veritate nitantur, & decretorum forma  
ad vnguem seruata, præterquam quod tacite clausula illa

inerat, si preces veritate nitantur. Ita conditio triplex hic  
concurrit, tacita vna, & expressim duæ adiectæ. Ex quo Bal.  
dicto extra controuersiam omnem res ponitur: Iugulum  
quippe petit, Huc & illa spectant, quæ scripta ante habe-  
mus, num. 39.

157. Hoc amplius nec ex probatione † instrumentaria de-  
cretum confirmatur, vnde ius acquiritur, seu ex quo aliena-  
tio sequitur Pau. de Ca. in consil. 19. suprascriptæ exceptio-  
nes satis cavillosæ col. 2. in fi. li. 1. vbi in decreto secundo lo-  
quitur, quod instrumento debiti non lecto, conceditur, ex  
lectione id eius superueniente nō roborari. Quod si admi-  
rationē cuipiā Castren. dictum faciat, Dij vestrā fidē, admi-  
rationē Bal. quanto maiori erit in l. vt debitum in fin. C. de  
hæredi. actione quidem patris confessione decretum se-  
cundum cōualescere. Quo dicto Firman. vtitur in versl. de-  
cretum primum. num. 20. De quo inferius etiam nume-  
ro. 172. Atqui si secundum hic decretum veritur, vn-  
de alienatio tam perniciosissima sequitur. Quod si vigorem  
decretum id non habet quid in minore dicendum, qui pu-  
bes factus vixisset.

158 Sed enim quorsum in re hac confirmanda laborare, ex  
probationibus postea † accedentibus alienationē decre-  
tumve non confirmari. An non perspicuū id & textibus &  
locupletissimis doc. testimoniis fit. quorū cōmemoratio fa-  
cta ante est. Et quibus declaratur initio ipso cū alienatio fit  
& decretum interponitur causæ cognitionē adhibendam.  
& probationes causarum præstandas, propter quas alienan-  
di permitti facultas solet. Namq; si à probationibus robur  
decretum accipit, quæ postea fiunt falsum vtiq; erit, initio  
ipso cognitionem & causarum probationem exquiri. Quæ  
cum ita sint. in manifesto capitulorum aduersarij ineptitu  
do micat.

159 Tertiò in specie etiam capitulorum ineptia ¶ atque  
oritur ex eo ostenditur, quod alienatione dici bonorum  
ecclesiæ solet, satis non esse ob causam permissam necessi-  
tatis aut utilitatis eam fieri, nisi si forma adhibeatur, id est  
tractatus & causæ ipsius cognitio Feder. de Sen. in consil.  
142. domini Ioanni. Expressius Chalderi. in consil. 1. col. 2.  
versic. unde licet causæ de Baptismo. per text. in c. tua de  
his que sunt à præla. Abb. in d. c. tuas nu. 8. per illum tex-  
tum. & in consil. 4. 1. numer. 1. lib. 1. Geminia. in consil. 48. co-  
lum. 2. & seq. Soc. in cons. 29. num. 17. lib. 1. Fely. in c. quæ in  
ecclesiarum col. 1. de consti. Ruin. in consil. 86. num. 4. lib. 1.  
& in consil. 40. num. etiam 4. lib. 5. Cur. iun. in consil. 30. num.  
3. Idq; locum non modo in bonis ecclesiæ alienandis, sed &  
160 in specie alia ¶ quâvis, ut satis veritatis aut iustitia ad actû  
confirmandum non sit, quod causa ita faciendi aut contra-  
hendi vere, interueniat, nisi adhibita & forma sit, Bald. do-  
cet in consil. 198. punctus. Si ex forma statuti li. 5. ubi in for-  
ma ex statuto introducta loquitur, ad irritum actum ea præ-  
termissa deduci, tamen si ex causa factus iustissima sit. per  
tex. in l. cū hi. §. si pretor. ff. de transactio. in Aucten. hoc ius  
porrectū. C. de sacrosan. eccl. & in c. 1. de rest. in integ. Quod  
Bald. dictum Dec. amplectitur in cons. 466. num. 13. & seq.  
formæ item. omisæ vitium à veritate causæ non purgari. So-  
ci. scribit in consil. 33. num. 6. lib. 1. per tex. in l. 1. & 2. ff. de lib.

161 & po. Eiusdem generis ¶ el. §. quod Bald. scribit in l. preci-  
bus num. 18. verfic. Sed quid si mater delatam sibi tute-  
lam. C. de impub. satis non esse, ex fide bona vt iliterq; à ma-  
tre tutelam geri, nisi & rite suscepta tutela sit. Inde ait, à suc-  
cessionem filij matrem submoueri, quæ tutelam legitime mi-  
nus susceptam vt iliter administrauit. Idem Bald. ait in l. ma-  
tres num. 2. C. ad Tertul. in l. cum oportet. §. fin. quæst. pen.  
C. de impub. per glo. in l. 2. §. si mater in verficul. non legiti-  
me. ff. ad Tertul. Cum Bald. Barba. consentit in consil. 66.  
nu. 16. ante med. inter Curtij. sen. responsa. Deci. in c. ex par-  
te 2. nu. 5. circa fi. de appel. Gozadi. in consil. 17. num. 5. Eo-  
dem pertinent, quæ scripta ante sunt numer. 144. Quam  
opinionem recipi hic maxime conuenit, vbi correctio iu-  
ris communis feudorum, cum lesione iuris agnatorum, ver-  
titur. Quam res Soci. obseruat in d. cōsi. 33. num. 6. Sed enim  
duo hic ad feudum alienandum per rescriptum regium &  
decreta exiguntur. Id est veritas causæ propter quam alie-  
nandi permissio postulat. & formæ decretorum obserua-  
tio. Quæ forma in causis ipsis necessariis indagandis, in nu-  
meratione pecuniæ perspicienda, & in consensu domini  
directi impetrando versatur. Itaque cū neglecta forma cir-  
ca causas ipsas necessarias exquirendas & circa pecuniarū  
numerationū appareat. In quibus causis & numeratione  
summa rei totius consistit. Ad rem capitula non attinent,  
quæ



quæ ad veritatem ipsarum causarum probandam spectant. Quoniam causarum etiam probatione facta, vitium tamē à veritate earum dilui formæ posthabita nequit.

Formam porro in rescripto versari, ultra verba eius expressa, forma decretorum ad vnguem observata, in quibus dubitatio non cadit. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. ex clausula et etiam ostenditur, si preces veritate nitantur, per quam sub conditione alienandi facultas permittitur, si vera sunt, quæ narrata apparent. Conditionem enim ex, si, particula induci, dubitandum non est. l. l. ibique Bart. quæst. 1. ff. de condi. & demonst. Idque locum tum etiam habet, cum verbis executoriis particula si adiicitur. l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de condi. & demon. Ripa in l. de pupillo. §. meminisse. num. 2. circa med. supra de oper. novi nuncia. Quid hic dicendum, ubi in verbis dispositivis & circa summam rei adiecta particula hæc legitur, Conditione igitur in clausula  
163 et hac admissa, iuris incerti non est, formam à conditione induci. & quæ in conditione sunt, pro forma adimplenda. l. prætor. ibique Bartol. ff. de colla. bon. Bald. in Aucten. matri & auiæ. numero tertio. C. quan. mul. tu. offic. fungi pos. Socin. in consilio. 32. nume. 2. libro tertio. Ias. in l. 2. §. prius. num. 11. ff. de vulg. Deci. in c. de appellationibus. num. 4. versic. Secundus casus in fin. de appella. in consil. 11. nu. 9. in consil. 77. nu. 1. & vberius infra num. 395. versic. idque etiam declaratur.

164 Secundò ex verbis illis et ad vnguem, conditio introducitur: quæ verba ad perfectionem spectant, ut ne tantulum quidem præterire eorū liceat, quæ actus exquirat. Sic quomodo apud linguæ Latinæ videre doctores est. Nihil aliud quippe ad vnguem, atque perfectè est. Perfectum plane dicitur, quod ex omnibus suis partibus constat. l. ff. de origin. iur. unde perfectus actus non dicitur, cui quicquam desit. leg. penu. in fin. C. de his quibus ut indig. c. fi. de resti. spol. c. sed pensandum. 6. di. cap. nihil. 7. quæst. 1. gloss. in c. 1. de sacra vnctio. & in cap. 1. de sacra. iteran. vel non. Quod cum ita sit diuinitatem perfectio non recipit, cum perfectum dici id nequeat, quod diuisum sit. siquidem partes suas omnes diuisa res non habet. indiuiduitate et plane interueniente, non potest pro forma id non exigi, quod ad vnguem aut perfectè fieri superior iussit. cum ea sit natura formæ, ut diuinitatem nesciat. d. leg. si is qui 400. §. quædam. Ibiq; Alexan. in 2. nota. ff. ad leg. Falc. cum aliis supra adscriptis in tertia responsione ad capitula versicu. indiuiduitas hæc aliter etiam enarratur. Sic modus ille tertius indiuiduitatis demonstrandæ, ad vsum in consideratione hac deducitur. Quoniam formam conditione faciente, cum in manifesto sit, adhibitam formam non esse, quæ in veritate eorum indaganda consistebat, quæ nunc demum per capitula indagare & demonstrare pars certat. Ad rem non attinet, causas ipsas feudī alienandi verè interfuisse, postquam neglectui habita forma est. quia diuisionem veritas & forma non recipiunt: cum neutrum carere altero non posse, demonstratum satis ante sit.

166 Ad quam meditationem et appositissime id quadrat, quod scriptū supra est in tertio modo indiuiduitatis versic. non solum. num. 137. graue adeo formæ omisæ vitium esse, ut non modo forma ipsa, sed & materia eius indiuidua habeatur. materia enim, in qua forma contingit ex causis necessariis alienandi, ex enumeratione, ex domini consensu constat. Super his enim forma inquirendi seu veritatis indagandæ, versatur. Vnde cum formæ factum satis non sit nihil est, quod ad materiam per capitula pars recurrat. bonamque aut idoneam materiam esse ostendat, in qua cadere forma posset. Quoniam forma dissoluta aut extincta, non potest res ipsa tota, contractusque cunctus non resolui. Idque ratione etiam naturali ostenditur. Quoniam à for-

167 ma et actus essentiam aut substantiam accipit. Ex auro enim aut auri materia sola ante anulus non dicitur, neque anuli substantia intelligitur, quam anuli formam aut speciem accipiat. Atque à calce, lapidibus, tignis, & aliæ ædium materia, ædium intelligi substantia non potest. verum à forma ipsa ædium substantia existit. id est à parietibus, tabulatis, tignis, tecto, fenestris, foribus & id genus aliis, quibus carere domus nequit. Et istud vero est, quod iactant, à forma esse rei dari. l. Iulianus. §. sed si quis. ff. ad exhibend. cap. in ciuitate de vsur. Inde fit, ut forma rei extincta quoque substantia, pereat c. dixit. in fi. de consecra. dist. 2. Card. in consil. 149. circa princip. Idque natura ipsa sola docet. Dirue domum, anulum confringe, quamuis materia ipsa duret, do-

mus tamen aut anuli substantia non constat. neque do-  
168 mus præterea dici aut anulus poterit. Inde ratio et text. colligitur in leg. repet. §. 1. ff. quibus modis vsusfruct. amit. §. fin. in fin. instit. de vsusfruct. & dibus sublati aut subuersis, ne areæ quidem vsusfructum deberi. eo enim id fit, quod in ædibus vsusfructus consistit. at enim ædium substantia non est, neque intelligi potest, forma earum corrupta aut perempta. Inde etiam fit, ut forma mutata, rei totius interitus sequatur. d. l. Iulianus. §. sed si quis. ff. ad exhiben. l. Seia. circa fin. ff. de auro & argen. Idque natura ipsa patet. veluti si ex anulo auriscalpium faber aurarius faciat. anulus enim definit, & ad substantiam aliam abit. Consequenter his dicendum, ut forma rescripti in feudo alienando non adhibita, pro eo res sit, ut si absque causa aliqua, citra superioris consensum, ex libidine mera vasalli alienatum feudum sit, non secus atque si ædes edificare is paret, qui artis ædificatoris expers omnino sit. Consequens etiam fit, ut sine rescripti forma substantiam vllam habere feudi alienatio nequeat.

Apparet ex his, tripliciter ad formam pertinere, quæ comprehensa rescripto sunt. Principio ex verbis rescripti liquidissimis, forma decretorum observata. Secundo ex verbis illis ad vnguem, Tertio ex clausula conditionali, si veritate preces nitatur. Quinetiam ubi in dubio et res esset, ad formam necne ea pertineant, quæ decretis expressa & rescripta sunt formam in eis intelligi omnino oportet quatenus ad perniciem grauissimam agnatorum & successorum in feudum recidere omissio eorum potest, si feudi alienandi permissio facilis adeo sit. Barto. & alij in l. 2. §. prius. nu. 5. versic. 3. casu. ff. de vulg. Deci. in d. c. de appellationibus num. 5. versicu. hoc tamen videtur procedere. de appella. Ruin. in rubri. ff. de operis noui nuncia. num. 5. in fin. Quid  
170 hic dicendum, ubi de forma et ipsa liquidissimè apparet. Quo casu viribus omnino actus deficit, quamuis leue à forma omisæ incommodum sequatur l. si vnus. Ibiq; Are. tin. in secundo nota. quam legit simul cum l. non idcirco. C. de testam. Decius in d. ca. de appellationibus numero 5. versicul. tertius casus Ruin. in d. rubri. de operis noui nuncia. numero 5.

Apparet secundo indiuiduum contractum alienationis feudi tam à forma quam à materia, id est à veritate causarum alienandi esse, in qua veritate exploranda adhibita forma non est. Atque ideo forma ipsa deficiente, ad rem materiæ aut causarum veritatem non prodesse. Et consequenter ex materia ipsa sola contractus substantiam sine forma non magis quam sine forma ædes, anulum, aut rem aliam quamuis consistere. Ea propter frustra aduersarij conatus ad capitula admittenda fieri. per quæ ex materia sola citra formam, rei tribuendam essentiam putat.

171 In qua re monendos eos et censeo, qui ex occulto, hoc est extra apertum Iurisconsultorum campum, lingua licentioris sermonibusque falsis in iudicio hoc Crauettam mordent. perinde quasi per iniuriam generi causam suscipiat. Non alio iure in feudo generi tuendo Crauetta ipsum uti atque in rebus ecclesiæ à præfectis eius alienatis seruandam, æquitas ipsa pontificia censet. Idque longe liquidissimum superiora præstant. Quibus vnum atque alterum in re ecclesiæ alienanda coniunctim exquiri testatum est, numero. 59. causarum veritatem scilicet atque formam vique adeo ut vni vicio ex toto alienatio pereat. Quod si notissima patris professionem & contrahentium ingenium intueri quid lubet, mirum id naturæ, nedum legum ius optimum euidentissimè cum genero faciat. De æquitate ac inferius etiam memoria habetur num. 285.

Quarto non modo reiicienda capitula formæ vicio dicimus, quæ testium probationem expostulant. Sed nec  
172 et instrumenta admittenda existimamus, si qua eorum productio ad veritatem causarum feudi alienandi fieret. ita ut notoriæ alienandi causæ per instrumenta eluceant. Si quidem nec in actu notorio impune negligere formam licet. Quocirca citra formæ examinationis, ad gradū doctorum aspirare scholasticus non potest, tamen in manifesto eius eruditio sit. Alexand. in l. athleticis, apud Barto. C. de athleticis. lib. 10. Corset. sing. 253. qualiter se habuit. in fi. Quid dicendum hic erit, ubi econtrario per instrumenta publica ex vanitatibus & commentis ea conflata apparet. sed nec confessione ipsa formæ viciū dilui, ex Bald. monstratum ante habemus in d. l. ut debitum in fi. C. de hæreditar. actio. Et quod scriptum ante est num. 157.

Quinto euidentissima capitulorum ineptitudo fit quod



quod ex causis in eis commemoratis feudi factam alienationem non esse, ex confessione partis declaratur. quæ recens seu de nouo cognitas se causas necessitatis in precibus dixit, principi oblatis, quæ in dictis enarratis capitulis sunt.

173 Ex quibus precibus ꝑ confessionem induci proculdubio est l. ne satisfactio. ff. rem ratam hab. l. cum te. C. de transact. l. cum precibus. C. de proba. l. 2. in fin. C. de institut. & substit. l. cum precibus. C. de li. cau. Bar. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. & in l. 2. §. in fin. ff. de iure fisci. Quod tum quoque obtinet, cum vires rescriptum ob subreptionem non habet, vt ex Ioan. And. Iason. probat in consil. 161. col. 3. in fi. libro 2. vnde si nunc primum & post interuallum tam longum causas illas necessitatis intellexisse pars confitetur, Quomodo ex causis illis emere feudum potuit. Rursus si emptor ipse causas ipsas nesciebat, Quomodo notæ esse iudici potuerunt. apud quem à partibus ipsis probationes fiunt.

174 Itaque ignorantia ꝑ causarum necessitatis in parte & iudice admissa, ex causis ipsis ignoratis fieri alienatio non potuit l. cum te & l. tres fratres. ff. de pactis l. mater. ff. de inoffic. testam. Hoc ita prænarrato, vt ex causis ignoratis fieri alienatio non poterit. Consequens fit. impertinentissima capitula apparere, quæ ad causas has ignotas probandas spectant. Quoniam & si maxime ita res haberet, vt in capitulis narratur, quod ipso omnino pernegatur, Ex causis talibus men ꝑ ignoratis, & ex quibus facta alienatio non est, roboris quicquam accipere alienatio non potest. Iure quippe vulgarissimo vtitur, quotiens nisi ex causa qua aut iure quo fieri actus nequit, firmitatem in eo non aliter esse, nisi si ex ea causa, aut ex iure illo fiat. verbi gratia vt seruitutis ius longo quispiam tempore quærat, satis non est, iure ipso per tempus longum quem vsus, nisi ex iure illo vsus sit l. fin. ff. quem serui. amit. lib. 1. §. hæc interdicta versic. Sed & si iure. & §. aristo. ff. de aqua quot. & æsti. Innocen. & alij in ca. bonæ 2. de postula. præla. Bartol. in l. 1. in princip. num. 12. in fin. ff. de acqui. pos. in l. 1. §. 1. num. 9. ff. de itin. act. priu. Bald. in consil. 352. materia feudorum num. 3. versic. item quod vtens lib. 1. Paul. de Castr. in consil. 243. videtur, quod non possit lib. 2. Alexand. in consil. 50. num. 8. lib. 3. Causa eadem dominij vtiles præscribendi est, vt satis non sit, rem aliquam tempore longissimo possideri, nisi ex causa aut iure dominij vtiles possideatur. Id est tanquam à vasallo aut emphyteota, obsequia præstando, aut canonem pendendo, ita vt vasallorum atq; emphyteotarum mos fert. c. 1. §. si quis per triginta ibi vt feudum, atque ibi doc. Si de feudo fuerit cōten. inter domi. & agna. Alexand. in consil. 169. num. 5. versic. tum etiam quia libro 2. Tex. huc spectat in l. 2. §. homines. ff. vi bon. rapt. edicto prætoris de bonis vi raptis ob armatorum coactionem locum non esse nisi ob causam ipsam rapiendi facta coadunatio sit. Eiusdem generis est, quod Alexand. scribit in consil. 113. num. 2. lib. 1. Qui ex præstationibus tēporis longi aut longissimi ius suū metitur, satis non esse de præstationibus fidem facere, nisi doceat, ex causa eas factas, quæ expressa in libello est. Idem Alexand. tradit in consil. 108. circa fin. lib. 2. in consil. 75. num. 12. lib. 4. Ruin. in consil. 63. num. 20. in consil. 75. colum. 3. in principi. & num. 5. lib. 1. in consil. 229. num. 10. lib. 4. & in consil. 104. num. 15. in fin. lib. 5. Et quid scriptum apud nos legitur in consil. 171. num. 13. Quotiens pro filio mercatore ex statuto pater obligatur, locum statuto non aliter esse, nisi ob causam mercaturæ cōtractum debitum sit. Itaque cum planissimum ex confessione partis fiat. ob causas in capitulis enarratas feudi alienandi datam facultatem non esse, vtpote quæ incognite prorsus & parti & iudici essent. Quorsum de capitulis reiciendis dubitare, quæ ineptissima esse, non ambigitur.

Vires argumentum hoc à ratione fortiore accipit. Namque si satis non est, factum quid esse, nisi ob causam factū doceatur, quæ expressa est. Quid hic dicendum, vbi ex confessione ipsius aduersarij perspicua res sit, ex causis ab eo in capitulis relatis feudi alienandi concessam facultatem non esse.

Ratione & altera, ipsaque fortiore argumentum hoc inualefcit. Dictum enim in superioribus habemus num. 144. & num. 160. satis non esse, ob causam aliquam à iudice quid fieri, nisi de ea iudici ipsi liqueat, tamen si ad causam illam cogitauerit, & ex ea acta ab eo res sit per tex. in l. hæc autē. §. defendi. Ibi que Bar. ff. quibus ex cau. in possideatur. in l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Quid hic dicendum, vbi manifestarium aduersarij voce sit, ad causas ipsas in capitulis infertas cogitari non potuisse, vtpote incognitas.

Consequens prædictis fit, confessionem geminam ad-

uersarij interuenire. vnde capitulorum ineptitudo pellucida nitet. Prior confessio ex facto ipso editionis capitulorum emanat. Hoc ipso enim quod ob causas nonas & initio incognitas locum feudi fuisse alienationi asserit, causæ cognitionem in causis his non interuenisse, probationemque præstitā earū nō esse, apertissime cōfiteatur iuxta. illud ꝑ facta loquuntur. c. caute. 22. quæst. 2. Et illud diui Gregorij de quodam monacho 4. dialogorum. Et si verbis taceret, facta loquebantur. Et contra Iouinianum diuus Hieronym. in fin. De nostro grege tristes, pallidi, sordidati & quasi peregrini huius sæculi. licet sermone taceat, habitu loquuntur & gestu. refert Io. And. in c. constitutionem circa med. de elect. libro 6. Inde dicimus, potiora verbis facta esse. l. 2. §. i. gnominæ. ff. de infam. l. si instituta. §. 1. ff. de inoffic. te. l. si ta men. §. ei qui. ff. de ædilect. l. fina. ff. de diuor. l. 1. & per totum. C. plus valere quod agi. Inde ab effectu, non à verbis contractus denominatio fit. l. si vno in princip. ff. local. l. si olei. C. eo. tit. l. insulam. ff. de præscri. verb. Bart. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & in q. Publicanus. cum talibus sexcentis. De quo dictum etiam ante est num. 109. & infra num. 205.

Causæ plane cognitio & probationibus causarum circa feudum alienandum; prætermisissis; inutilem vitiosamque pœnitentiam alienationem fieri, testatum supra nec parce aut obscure habemus.

Altera confessio verbis expressa. ex causis in capitulis enunciatis factam alienationem non esse, neque fieri potuisse, vtpote quæ iudicibus clam & parte essent. Eaque ratione ineptissima euidentissime capitula apparere.

Sed & confessio tertia ex parte omni corruscans accedit. Namque si causas necessitatis in capitulis expressas animaduertimus, ad aureorum vsque quinque milia sunt. Atqui quæ in actu alienationis causæ narrantur, aureorum quingentorum supra mille, summam non excedunt. Siquidem aurei alij nummi quingenti in villæ erogandi redemptionem erant. De qua villa redimenda memoria in capitulis nō habetur. Quomodo igitur ob causas in capitulis expressas fieri alienatio potuit, quæ diuersæ pœnitentis, longæque ampliores atque causæ ipsæ sunt, quarum nomine facta alienatio est. Ex diuersitate ꝑ quippe summarum diuersitatem debitorum præsumi incertum non est. l. quinquaginta. Ibi que not. ff. de probatio. l. plane. 1. §. sed si non corpus. l. si ita sit scriptum. ff. de leg. 1. l. cum centum. secundum intellectum. Iac. de Aretin. & Bartol. ff. de adimp. l. Cardin. in consil. 51. numero secundo, post med. versiculo & vltra illud.

In qua re euident capitulorum calumnia emicat. Namque si ære alieno tam graui obrutus venditor fuerat. vt in capitulis asseritur, cui fidem Orator quispiam ꝑ vel acerrimus fecerit. neglectui creditores pecuniam tam ingentē, habuisse. l. contra iuris. §. si filius. ff. de pactis. l. eleganter. §. qui reprobis. ff. de pigno. actio. l. cum de indebito. §. 1. ff. de proba. l. Campanus. ff. de oper. libe. l. si cum aurum. ff. de solutio. cap. super hoc de renuncia. Captiosam enim liberalitatem interpretatio prudentum fregit. l. cum Aquiliana. ff. de transactio. Sed qui plana magis capitulantis calumnia fieri, atque ex articulo illo potest. quo sumptus litis apud curiam parliamenti Parisiis disceptatæ, proponitur. Facite. nim. pecuniam incredibilem ob eam rem & ex portione venditoris in sumptam contra quam instrumentum publicum docet, quo ratio habita pecuniæ eius est. Et cuius nomine non æs alienum, vt falso impudentissimè que asseritur, contractum, verum accepto debitori. latum. Inde regula illa notissima aduersarius ceditur, semel malus, & illud crimine ab vno discite omnes.

Sexto prædictorum omnium nihil esse fac. quæ tam vehementissime mouent. ex alio capitulorum frustratio oculūve palam fit. Nimirum ex obreptione. quæ cælari & cui aduersarius eripi, nec capitulorum probatione ad vnguem impleta, potest. Narratum enim in facultate alienandi impetranda est, aureos nummos quadringentos mercium & mutui nomine deberi. De qua te verbum in capitulis nō fit. Vnde satis id ad palmarium litis totius, & capitula reicienda est. Quoniam in manifesto est, mercium ipsarum ex Serico gausapino, aliōve id genus ne in partem quidem egentem venditorem feudi fuisse. Cui pecuniæ audio id genus merces multo pluris quam essent, venundabantur, quas ipse minimo postea aliis tradebat, vt pecuniam ratione quāuis conficeret. Quæ res ad versuram faciendam spectat. Rei cuius in lucem peruulgandæ causa,



eum editio libri rationum petita nec semel fit, id ramen  
 179 facere aduersarius renuit. In qua re fraudis se obiecta † su-  
 spectissimum reddit, ne editione facta in lucem nequitia  
 prodeat. l. fin. C. de fide instr. Bald. in consil. 406. præmit-  
 tum est in fin. lib. 4. Decius in Aucten. si quis in aliquo do-  
 cumento. num. 22. in fin. C. de eden. & apud nos in consilio  
 172. num. 6. Atque in specie, Cald. id probatur in consil. 2. de  
 vsur. suspicione hæredes vsurarij laborare, qui librum ede-  
 re rationum nolunt, manifestum ex eo vsuræ scelus fieri.  
 Etq; partus suppositi suspicionem mulier subit, quæ ven-  
 tri inspectando resistit. l. 1. §. sed si maritus. ff. de li. agno. l. 1. §.  
 cui. ff. de ventre inspiciend. In eadem causa mulier est, quæ  
 sequestrari se non patitur, ne ab alio ineat Paul. de Castr.  
 in consil. 277. quia per primum col. pen. cir. med. lib. 1. Appo-  
 sitè huc tex. confert in l. 2. §. pe. C. de iura. calum. pro confes-  
 so haberi, qui iuramentum præstare calumniæ recusat. De  
 quo Bal. meminit in consil. 257. Titius emit fundum in fi. lib.  
 1. Pro confesso igitur non haberi aduersarius non potest,  
 qui librum totiens rogatus non edit. Grauior porro suspi-  
 cio crescit, quod rei aut suspitionis huius & fidei eius male  
 apud principis celsitudinem notatus. equo eam animo tu-  
 lit. Quis credat, labem tam turpissimam apud principem,  
 proceres, & senatum eius si. premium, aduersarium laturū,  
 si ex fide res acta bona sit. Cur nō librum vel vltro profert,  
 180 & obiectum ex eo flagitium diluit. Non solum † autem  
 priuatum hominem id genus suspicio, sed & iudicē ipsum  
 cōstringit. Quotiens ne quid fiat, parti cōtradicit & quoad  
 potest impedit gl. in c. statutum in fi. prin. in vers. copia in fi.  
 de rescr. l. 6. Cor. in consil. 332. col. 2. post med. l. 3. Ias. in consil. 53.  
 col. fi. l. 3. Rem hanc sedulo quæso animaduertant, animiq;  
 excutiant, qui aduersarij partes tantopere suscipiunt bo-  
 numq; eius ius existimant.

Consequens his fit, vt probatione omnium præstita, quæ  
 cunq; narrata in capitulis sunt, ad aliquid pro futura ea ni-  
 hilo magis esse. Siquidem obreptū in parte hac aureorum  
 400. non obscure apparet. inter causas necessarias alienādi  
 eam summam referendo. contra quam veritas ipsa lucidif-  
 181 sime nitet. Ex obreptione † plane inutile & vitiosum pœ-  
 nitus rescriptum fieri, ambiguum non est. l. sed si hac. §. pa-  
 tronum. ff. de in ius vocan. l. magis puto. §. pe. ff. de reb. eor. l.  
 idem Vlpianus. ff. de excu. tutor. l. 3. §. puberi. ff. de Carbon.  
 edic. l. cum vero. §. subuentum. ff. de fideicom. liber. l. si quis  
 obrepserit. ff. de falsis. l. & si legibus. C. si contra ius vel utili.  
 publ. quæ in canone inserta legitur & si legibus. 55. quæst. 2.  
 Idque locum obtinet, vel cum obreptio commissæ in tan-  
 tulo est. c. si proponente de rescri. c. si motu proprio & ca. nō  
 potest de præben. lib. 6. Id quod recipi haud dubie hic oportet,  
 vbi ad alienum in commodum alienandi promissio reci-  
 dit. vbi à iure communi feudorum disceditur. Quid hic di-  
 cendum, vbi in summa obreptum non exigua est. Hoc am-  
 plius nec per ignorantiam obreptionis quispian excusa-  
 tur, si cum facti veritatem ignoraret, id ita à se narratum  
 impetrans dicat. Quoniam temeritatis id vitio datur Oldr.  
 autore in consil. 208. quoniam ex tempore col. 1. post med.  
 per tex. in d. c. si proponente. & ibi not. de rescri. Idem Ruin.  
 182 scribit in consil. 3. nu. 16. lib. 1. Idque ratione † fortiore con-  
 firmatur, quod ius idem subreptionis est, vt irritū per eam  
 rescriptum fiat, quamuis commissæ per ignorantiam sit vbi-  
 cunque tertij dispendium vertitur. c. constitutus Ibiq; Abb.  
 in 2. not. & c. super literis de rescrip. Gemin. in consil. 105. in fi.  
 Tantundem seruandum, cum ex tantulo commissæ subre-  
 ptio est in consil. Soliuago scriptum pro communi Sauiliano  
 habemus nu. 67. Longe magis hoc idem probandum in  
 obreptione erit, quod grauius vitium, arque subreptionis  
 est. Bald. in consil. 252. quærule preces post princ. lib. 1. cum  
 aliis apud nos collectis in consil. 68. nu. 5. & in d. consil. Soli-  
 uago pro communi Sauiliano nu. 72. obreptio enim in fal-  
 so exprimendo, & in falso reticendo subreptio obseruatur.  
 Ias. in consil. 2. col. 2. lib. 1. & in d. consil. Soliuago nu. 124. in quo  
 subreptio declaratur. Obreptione hac ita patefacta, cum in  
 solidum actum viciet, vel si commissæ in tantulo sit. Quor-  
 sum capitulorum admissio. Quatenus de aureis 400. neque  
 mentio in eis non fit, ob causam necessariam deberi. neque  
 fieri potest, cum in manifesto res sit, in profusionem pecu-  
 niam perditam, quæ ex mercibus illis colligi versuram fa-  
 ciendo, potuit. Id quod citra scripturæ priuatæ approbatio-  
 nem dicitur.

Illud ommittendum in obreptione hac non censui, ynde  
 onustior aduersarij suspitio fit. Namque cū suum esset, cau-  
 sas necessitatis in aureis ipsis 400. edocere per ea, quæ satis

superque scripta in superioribus sunt. cum text. vocauimus  
 in c. 2. Ibiq; Doct. de rescrip. cum aliis in d. consil. Soliuago  
 à nobis comparatis col. 1. non modo id non præstitit, neque  
 præstare curæ habet. verum vt id faciat rogatus, id est, vt li-  
 brum rationum edat, editionem ipsam modis omnibus de-  
 precatur: non minus ab ea atque veneno præsentaneo me-  
 tuens. Ex qua re quantum sibi suspicionem conciliet, ratio  
 ipsa communis docet.

183 Ad obreptionem hanc pertinet, quod † scriptum in su-  
 perioribus est, nu. 138. per inutile, quod vtile est, viciari, quo-  
 tiens in fraudem legis quid sit, ex Bart. in consil. 159. num. 8.  
 Ruin. in consil. 86. col. fi. lib. 1. & in consil. 109. num. 27. lib. 4. sed  
 enim euidentis fraus ex obreptione fit, vnde dolus arguitur  
 Inno. in c. dilectus. 1. de rescri. & in c. accedens de crim. fal-  
 si. Ioan. Andr. in c. ex literis de dolo & contu. Gemin. in consil.  
 128. in fin. Socin. in consil. 249. num. 9. vers. ad secundum res-  
 pondeo. & vers. seq. lib. 2. Quod inter consil. insertum Curtij  
 senioris est in consil. 18. Idque inferius etiam ostenditur nu.  
 201. Ibiq; idem in subreptione exprimitur. Non solum au-  
 tem dolus indiuiduus habetur, sed nec culpa diuiduatatem  
 recipit. quæ adhiberi in partem nequit. l. si vt certo. §. si duo  
 bus in fin. ff. commodat. l. si duo versic. quod si lancem. ff. de  
 pos. Bart. & alij in l. 4. §. Cato in sexta oppo. ff. de verb. oblig.  
 184 Inde fit, † vt indiuidua stipulatio habeatur, dolum malum  
 abesse. l. inter cohæredes. §. quod ex facto. ff. fami. ercisc. d. l. 4.  
 in princ. Bologn. in d. §. Cato nu. 38.

Aduersarij dolo igitur ex obreptione euidentissima in  
 facto suo, & circa aureos 400. vndique refulgente, non po-  
 test alienatio ipsa ex toto non resolui. siquidem ab eo, quod  
 inutile est, actum vtilem infirmari, nemo ambigit. & testa-  
 tum id satis in superioribus habemus, nume. 131. Argumen-  
 tum hoc sextum ad generum victorem præstādum & ad-  
 uersarium eius deiiciendum vel solum valere, incertum  
 non arbitror.

Septimo prædicta esto omnia taceant, præsto actori & il-  
 lud est. quod numerationem pecuniæ, propter quam feu-  
 185 dum alienatur † decretum exigit. In qua re decreti ani-  
 maduertere rationem licet, quamobrem feudi ex eo per-  
 missa alienatio sit. Ad exemplum enim iuris cōmunis Ro-  
 manorum in bonis fideicommissi id ita constitutum. vt qua  
 ratione bona fideicommissa in perniciem substitutorum ob-  
 dotem & donationem propter nuptias iure nouissimo alie-  
 nare Aucten. licet Aucten. res quæ. C. commun. de lega. Ita  
 ob eas causas alienare & feudū permittatur. perinde quasi  
 eadem vtrobq; ratio moneat. A iure enim gentium æque  
 testamentum inuentione aut quoad testandi facultatem,  
 atque contractus sunt, vt apud Bartolus in l. interdum. ff. de  
 cond. indeb. Vnde & ius commune in omnibus imitandum  
 186 decretum censuit. Iure plane † communi ad dotem con-  
 fessam. & quam numeratam esse, non constat, priuilegium.  
 dic. Aucten. res quæ non pertinet, vt Iason. ibi tradit co-  
 lumnæ penultima in noua limitatione. Baldus nouel. in l. 1.  
 numero. 125. ff. solut. matrim. & in tracta. de dote parte sexta  
 priuileg. 13. Aretin. in d. l. 1. col. 5. post med. versiculo & cir-  
 ca priuilegium istud prælationis. Ibiq; Socin. nume. 87. in  
 fin. Guido Papa in consil. 140. in fin. Veronenfis in consil.  
 38. col. 7. in 2. dubio Ruin. in consil. 199. nu. 5. libro secundo.  
 Causa eadem priuilegij est, de quo in l. fin. C. qui potior in  
 pignor. habi. Doti enim & id confessæ non datur Veron. in  
 d. consil. 38. Cumulatissime Ias. in §. fuerat num. 73. vsq; ad  
 nu. 92. Instit. de actio. Gozadi. in consil. 28. Sed nec hypothe-  
 cariam contra possessores bonorum mari. ob dotem con-  
 fessam mulier exercet Roma. in consil. 445. consultatio col.  
 fin. in 3. dub. Soc. & alij in l. 1. num. 85. ff. solu. mat. Felyn. in c. si  
 cautio nu. 84. in fin. versic. fallit vltimo. de fide instr. Crot.  
 in l. si constante nu. 147. versic. secunda conclus. ff. solu. mat.  
 Dos item confessæ compensationem patitur, vbi compen-  
 sationi locus in vera dote non esset Signorol. in consilio 49.  
 num. 3. si doti confessæ & tam fauorabili dotis tribui priui-  
 legia non solent. Quid in specie dicturi cōtrouersa erimus,  
 quam odiosam esse, demonstratum superius est.

Sed & decreto de numeratione tacente, ius idem pro-  
 bandum vt nisi ad dotem feudi alienādi facultas pertineat,  
 de qua vere & per numerationem constat. Idque iure illo  
 187 † notissimo, vbi cunq; nisi in casu quo certo permissus  
 actus est, de casu illo probationem veram præstādam, ne-  
 que confessioni disponentis aut actum illum gerentis fidē  
 de casu habendam. ne alias in arbitrio cuiusvis sit, actū illū,  
 & extra casum permissum pro libidine & indiscrimina-  
 tim perficere, casum ipsum subesse cōstitendo. l. cum hi.  
 §. si



§. si cum lis. ff. de transactio. l. qui testamentum. ff. de prob. l. si forte. l. bique. Bart. ff. de Castren. pecul. l. magis puto. §. ne passim. §. de rebus eorum. l. cum quis. §. Titia. ff. de legat. 3. Bart. in l. ambitiosa num. 27. ff. de decre. ab ordi. fam. Idem Bart. & alij in l. si donatione num. 2. C. de collatio. Capra in consilio 8. in fin. Affli. in c. 1. in princip. num. 57. de aliena. feudi pater. Text. huc pertinet in l. 1. C. de donat. ante nup. & in l. 2. C. de dote caus. non numer. Qua ratione uxori donare maritus non permittitur, ita nec dotem habuisse confiteri ex qua confessione passim induci donatio posset. De quo apud Bart. & alios in l. si diuortio. ff. de verbor. obliga. Itaque sicut feudi alienandi potestas nisi ob debita necessaria non est. Ita de debitis constare & vere & per numerationem oportet. ne si sola satis confessio sit, via ad feudum lata dissipandum pateat, vasallis debita consistentibus.

Sed enim de numeratione verbum in capitulis non fit, quod numerato vasallo venditori feudi pecunia a creditoribus fuerit. Quare sterilia atque infructuosa omnino ex capite hoc capitula fiunt. In qua re error & aduersarij nec ferendus deprehenditur, qui precium a se numeratum feudi contendit. Quoniam ad numerationem hanc pretij decretum non pertinet. verum de numeratione pecuniae dotis, aut necessitatis alterius, propter quam alienandi facultas datur. Neque satis stupidam partis mirari inscientiam licet, cui visum sit, de numeratione pretium, quo feudi venit, decretum intelligendum. contra quam verba eius lucidissima ferant.

Secundo cum respectu dotis & debitorum necessario numerationis mentio in decreto fiat, ad dotem & debita ipsa restringi numerationem oportet, vt de numeratione in dote & debitis aliis necessariis appareat. Ad eum casum quippe & referri & restringi verba oportet, cuius prolata respectu sunt. l. si quis domum. §. quid tamen. ff. loca. l. profectitia. §. per. ff. de iure dot. l. debitor. §. fin. ff. ad Trebellia. l. intestato. ff. de legi. tutor. §. quod autem instit. de legi. agna. tu. §. fin. Instit. de codicil. Socin. in consilio 92. num. 23. lib. 3. Deci. in c. si pro debilitate num. 6. circa fin. de offic. delega. in c. 1. in 13. nota. de postula. praela. in consil. 283. col. 1. circa med. & alia non pauca.

Tertio si de numeratione pretij decretum intelligimus, absurda prorsus res consequitur. vt eo casu prouisum a decreto appareat, quo necessaria prouisio non est. Quorsum enim laborare, numeratio pretij facta, an non sit, quotiens ob dotem vel constituendam vel restituendam alienatio fit, dum constituta modo vel restituta dicatur. ita vt molestiam ob eam rem pati constituens aut restituens nequeat. Sed enim non tam casui huic circa constituentem, quam successorum in feudo iuri prospiciendum decretum censuit, vt non aliter feudi iacturam per alienationem faciant, quam si de numeratione in debito, constet, propter quod alienandi permessa facultas est. Ad casum & igitur trahi statutum conuenit, in quo prouidendi necessitas maior versatur. l. Gallus. §. 1. ff. de liber. & po. l. cum. ita. §. fin. & l. peto. §. fratre. ff. de lega. 2. quod l. Labeo. ff. de Carbo. edic. l. cum in corpus. ff. de acquir. rerum domi. l. in his. §. sed si forte. ff. de solutio. Signorol. in consil. 21. numero 4. in consil. 103. numero sexto & apud nos in rubi. ff. de legat. 1. num. 112. in consil. 106. numero 8. in consil. 135. num. 12. in consil. 149. num. 12. in consil. 270. num. 4.

Quarto propter emptorem & feudi, qui creditor non est, alienatio non permittitur, verum propter creditores. Vnde quod de numeratione expressum in decreto est, ad creditores referri omnino oportet, quorum causa permitti alienatio solet. Vt non aliter permissionis huius beneficio fruuantur, nisi si vere creditores sint. & pecuniam ab eis numeratam appareat, vt ad causam suam verborum relatio & restrictio fiat. l. at si quis. §. pleriq. ff. de religio. l. cancellaue. rat. ff. de his, quae in testamen. delent. l. cum tale. §. falsam. ff. de condi. & demon.

Quinto causa vlla numerationis exigenda in venditione non subest. Siquidem credibile non est, vt sine pretio quispiam vendat, dum causae modo vendendi contingant. d. l. cum de in debito. §. 1. ff. de proba. cum aliis supra relatis num. 178. Causa porro in dote & debitis vertitur, ne in fraudem quicquam successorum fiat. Causam igitur & spectari decreti conuenit, cur ita constitutum in eo sit, etiam si aliter sonare verba videantur. l. cum hi. §. in causa. ff. de transactio. l. si procuratorem dederam in princip. ff. manda. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. cum tale. §. fin. ff. de condi. & demon. l. verum. 2. ff. de furtis. l. quamuis. l. bique gloss. in ver-

sicu. curauit in fin. C. de fideicom. §. si tamen alienam purpuram Instit. de rerum diui. c. intelligentia in versic. ex causis. de verb. sign. gloss. in l. legata inutiliter. ff. de adim. lega. & alia compluria. De quo inferius etiam numero 415. Quid hic dicendum, vbi & verba & causa decreti ad interpretationem hanc impellunt.

193 Sexto quod de pecuniae numeratione & in contractu venditionis constet, ad emptoris id compendium spectat. quo impletus ab eo contractus dicatur. Sed enim nihil ad decretum emptor facit, Ratio emptoris in decreto habita circa numerationem non est. Non nisi agnatorum & successorum in feudo nomine numeratio postulat. Vnde ratio habenda numerationis non est, quae facta ab emptore sit, cui prospicere decretum non constituit. l. ea lege. ff. loca. Paulus de Castro in consil. 52. Super primo puncto quanta sit legitima col. 1. libro 1. Et apud nos in consilio quinto numero 15. Ex his etiam sententia haec iuuatur, quae scripta infra habemus num. 401.

Apparet ex his, argumentum hoc septimum, quod in numeratione ponitur, satis & ipsum vnum ad capitula repudianda esse. In qua re obseruandum, non modo in assertis debitis numerationem in capitulis non exprimi, sed nec in pannis holoseris, quod aureos 400. vasallo defuncto venditos aduersarius asserit traditionem interuenisse capitula narrant.

Rursus in pannis sericis obseruandum, namque cum nisi ob necessitates feudi permessa alienatio non sit, necessitas habenda memoria erat. quod pannorum tot ex Serico, indigens vasallus defunctus esset, per ea, quae necessitate probanda dicta in superioribus sunt nu. 22. & pluribus seq. Sed enim necessitatis huius verbum factum in capitulis non est. frustra quoque etiam expressio fieret cum holoseris. catus venditor non incederet. Ad haec non modo & necessitatis fidem facere simpliciter sufficit, verum & illud ostendendum, vsq; ad eum modum in libro rationum declaratum serici indigentem defunctum fuisse. Quia quod ob causam permissam necessitatis est, ad limites restringi necessitatis debet. l. senatus. ff. de officio. praesid. l. 1. in fin. ff. de feriis. l. sed & si restituatur. §. sed & si dies. ff. de iudica. l. fin. §. quare & si. ff. de exercitor. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de lega. 3. l. rem legatam. ff. de adim. leg. c. quod pro necessitate. 1. q. 1. Bar. & alij in l. 1. §. nunciatio. nu. 28. ff. de op. noui nuncia. Corn. in consil. 83. in fin. lib. 4. Dec. in c. in praesentia num. 68. verlic. vel secundo dato. de probat. l. si in l. qui Romae. §. duo fratres nu. 37. versi. Secundo per istam primam solutionem. ff. de verb. oblig.

195 Restrictione igitur facultatis alienandi, ad limites necessitatis facta, consequens & non sit, merces tantae traditae vasallo sunt, ergo indigens tantarum erat. etiam si fieri possit, vt necessarium tantum sericum esset. quoniam per necessesse, non possibile concludentem esse probationem oportet. l. matrem. l. neq; natales. & l. ad probationem. 2. C. de proba. l. non hoc. l. bique cumulate l. in secundo nota. C. vnde legitur. l. multis. C. de liber. cau. c. in praesentia. l. bique Dec. num. 16. in 13. not. de prob. & quod Petrin. Bellus celsitudinis ducalis consiliarius de probatione aequiuoca in tract. suo de remili. & bello scribit Card. 47. nu. 135. Quid dicendum hic erit, vbi nec per possibile probatio concludit. Siquidem familia tanta onustus vasallus non erat, vt pannis iis carere holoseris non posset. Atque vbi familia numerosa fuisset, pro modo facultatem temperanda impensa erat vt monstratum superius habemus. 127. At enim sumptui tam graui familiaris res non erat. Vnde causam necessariam habere id genus emptio mercium non poterat. Sed nec probatio vlla praestita in splendidiore familia cultum pannos ipsos fericeos versos. Idque nec proponi vere poterat, cum magno sericum emptum paruo aliis venditum per versuram sit.

Consequens inspectioni praedictae fit, cum vltra necessitatem extendi permissio aut dispositio non soleat, quae ob causam facta necessitatis dicitur, in specie causas necessitatis exprimendas. Id est tantum in lite exercenda, tantum in victum & alimenta & alia id genus impensum. Sed enim in obscuro & sub inuolucro quodam causae necessitatis enarratur. Ob id nihili faciendae. Quoniam vbi nisi & ex causis quibus fieri quid nequit, causas ipsas nominatim exprimi, atq; singularem oportet Bar. in l. 1. in prin. quae 6. ff. de oper. noui nuncia. Et ead. l. Cast. in §. nunc videamus Ale. in consil. 182. in prin. & nu. 6. lib. 2. Dec. in c. bona nu. 13. circa fin. de appel. Ruin in consil. 98. nu. 16. post med. lib. 4. Paris in consil. 9. nu. 41. in consil. 12. nu. 165. lib. 2.



Octauo narratio in capitulis facta, aureos quingentos, qui in villam erogandi redimendam erant, filij voluntate in causas alias versos. id est vt creditoribus satis aliis vasalli fieret. In qua re euident capitulorum frustratio nitet. Quoniam ob causas alias, quam in venditione expressas alienandi permessa facultas non est. Atq; ideo formae paritum rescripti non est. & contra quam superior iussit, pecunia insumpta, ad irritum omnia deducuntur. l. diligenter. ff. mand. l. non dubium. C. de ll. cum dilecta de rescri. Et cum nisi ob causas expressas alienandi facta potestas non sit ad alias eam trahi non oportet. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. l. in lege & l. Rutilia polla. ff. de contra. emp. l. i. §. Iulianus. ff. de itin. actiue priua. l. iubemus. C. ad velleia.

Neque mutat, consensu filij id ita actum. Quoniam vbi liquere consensu possit, inutilis prorsus ad rem est. Namq; cum redemptum villam ex parte iri facta promissi esset. & ad eam rem pecunia destinata, à iure illo sine iuris solennibus, discedere non magis minori licuit, atque si rei cuius stabilis alienatio interueniat. Id quia per consensum id genus actioni renunciatur, quæ ad bona immobilia redimenda minori competeat, vnde sicut bona immobilia citra iuris solennia alienare minor non permittitur, ita nec actionem cedere, quæ ad immobilia competit gloss. & doct. in l. i. C. si aduer. transactio. Bart. in l. potest. ff. de auctori. tuto. & in l. mouentium. ff. de verb. sign. Bald. in consil. 423. Andreas libro 3. Alex. in consil. 31. nu. 12. lib. 1. quod repetitum in con. 111. lib. 4. & apud nos in rubr. ff. de lega. 1. nu. 73. Quod cum ita sit, nihili consensus simplex minoris faciendus, vbi constare de eo possit, vnde rei stabilis & feudalis iacturam non tenuem faceret. Aliter etiam consensus is inferius proteritur num. 276. versic. Secundo vbi constare de eo possit. & significantius nu. 283.

Nono impertinentia capitula vsque adeo sunt, quæ ad confirmationem alienationis spectant, vt nec actoris ipsius, vel si maior quam annis viginti quinque esset, robur ea accipere consensu possit. Idq; ita ostenditur. Namq; formam impletam rescripti non esse, in obscuro non est, quatenus & aduersarium id confiteri hoc ipso ostendimus, quod causas nunc docere per capitula laborat, ex quibus confirmari rescriptum posset. Sed enim forma rescripti non adhibita, potestatem decreti interponendi & ratam alienationem habendi delegatus non habuit. d. c. cum dilecta, Ibiq; cumulare Felin. col. 8. versic. gesta contra formam. de rescrip. Atqui vires ex rati habitatione aut approbatione partis accipere actus non potest, qui defectu nullus aut vitiosus potestatis est. Ideo quod à tutore aut curatore actum falso est, ratum minor non habet, Bart. in l. i. C. in quibus caus. in integ. restit. non est necess. Guido Papa. q. 320. circa fin. & que ratum haberi rescriptum non potest, quod impetratum ab eo est, cui impetrandi ius non competit. c. ex parte Decani de rescrip. gloss. in c. nonnulli. §. fin. in vers. speciali mandato. de rescrip. Alexand. in consil. 135. nu. 5. lib. 2. Felin. in c. causam el. col. penult. versiculo fallit tamen. de iudi. Iason. in l. si procuratori falso in primo not. ff. de condit. ob caus. Et in actu iudicis, cui iurisdictio non erat, ratum eum frustra haberi, Innoc. alique tradunt in c. significauit de testibus Gemina. in consil. 76. num. 8. in fin. Et in specie formæ non adhibita, ex rati habitatione actum non conualescere, quem inutilem formæ omisso efficit, Cuma. scribit in consilio 178. Thesaurus in tertio dubio. per text. in cap. cum in veteri de electio. & in c. licet de regular. Eodem text. spectat in c. auditis de electio. Bald. huc accedit in l. obseruare. §. fin. ff. de officio. procons. Locum rati habitationi in actu non esse, qui vice formæ mandatum expostulat. Idem Bald. scribit in l. si uxorem numero 3. C. de condit. inser. cum aliis apud Ruynum relatis in consil. 69. nu. 13. lib. 3. Idem Nata scribit in consilio 430. nu. 28. Ex formæ item præteritione potestatis defectum, ita vt ratum eum habere non liceat, Parisiens. colligit in consil. 100. num. 26. & seq. lib. 1. Si actoris consensus profuturus ad alienationem confirmandam non sit, Quo capitulorum adminiculo, actore ipso dissentiente, aduersarium niti.

Consequens prædictis fit, vitiosam atque nullam vndiq; feudi alienationem esse. Idque perspicuum vitium nomine multiplici declarari. Principio formam rescripti & decretorum neglectam Cognitione de causis alienandi, non adhibita. Id quod vel aduersarium ipsum, cum id genus capitula dedit, palam facere, & vocibus capitulorum prodere.

Secundo ab obreptione vitium, seu nullitatem, quam vocant, planissimam fecimus. Obreptum enim tripliciter osten-

dimus. Principio, quod fides vlla facta narratori non est per ea, quæ dicta supra sunt num. 139. & pluribus seq. & nu. 151. Secundo, quod contra quam narratum est, non obscure ex aureis. 400. ob merces sericas, rem ipsam habere constat, vt supra nu. 178. versic. Sexto prædictorum omnium.

Tertio, quod numeratio pecuniæ non liquet. vti monstratum ante habemus num. 185. Metus his quarto reuerentia- lis assuitur.

Consequens his fieri diximus, cum locum alienationi feudi ex decretis esse, narratum principi sit, contra quam veritas habeat, & contra quam acta ipsa alienationis testantur obreptionis vitio eripi partem non posse. A qua obreptione acta omnia alienationis perimi, testatum satis in superioribus est num. 181.

Apparet etiam ex obreptione hac multifariam demonstrata, ob causa falsas feudi alienationem & alienandi facultatem extortam. Ex falsa plane causa ad irritum actum deduci proculdubio est. Idque in specie decreti textu declaratur in l. magis puto. §. 1. ff. de rebus eorum. in l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Tradit Card. in consil. 29. num. 8. Rom. in consil. 385. in secundo dubio. Abb. q. 3. Sempronius. col. pe. in princ. Deci. in consil. 351. num. 7. & in consil. 403. num. 20. Paris. in consil. 89. num. 59. in consil. 100. num. 35. l. 1. & in consil. 12. num. 63. lib. 2. Cap. Dec. 51. post princip. Idque tum etiam obtinet cum expressio causæ falsæ facta in decreto non est, modo ex actis liqueat Cuma. in consil. 115. Antonius Benedicto num. 6. Alex. in consil. 207. nu. 7. lib. 7. Locum etiam id habet, quamuis causæ falsitas nisi in parte non interueniat Capit. d. Dec. 51. post princ. Idque locupletius declaratum ante habemus, cum indiuiduum esse decretum ostendimus. nu. 132. & pluribus sequen. & infra num. 252. Hoc amplius, vbi inutilis actus ob causam falsam non fieret, attamen ob conditionem expressam, si veritate preces nitantur, & illam si forma seruata decretorum erit, quæ ex ablatiuis absolutis sequitur, decretorum forma seruata, ad irritum omnino conditionis defectu & formæ omissione actum deduci, satis superq; monstratum in superioribus est num. 132. & pluribus seq.

Tertio vitium aut nullitas venditionis, ex dolo apparet. Qui causam contractui bonæ fidei dedit. l. eleganter in princip. Ibiq; gloss. & doct. ff. de dolo. l. 3. §. fin. ff. pro socio. gloss. & doct. in c. cum dilecti in ver. deceptione. de emptio. & vendi. Feder. à Senis in consil. 64. licet. Dolum plane ex obreptione probari, dictum & monstratum superius est. nu. 183. Sed & ex subreptione dolus arguitur, cum verum quis retinet. c. dudum. 2. §. insuper de dilectio. cap. 1. de filiis presby. lib. 6. Bald. in consil. 335. statuto cauetur, quod nullus nobilis col. 1. circa med. versic. item qui tacuit lib. 3. quod iteratum est in consilio 426. libro 5. Idem Bald. scribit in consilio 306. proponitur, quod quidam Antoniolus nu. 3. eodem lib. 5. Abb. in consil. 109. in 2. dub. lib. 2. Idem ex Rota ostenditur dec. 582. quidam obtinuit col. 1. in fin. & in fin. Decisio. nis. in antiq. & apud nos in consil. 68. num. 11. si tacendo dolus committitur, quid in eo dicendum, à quo falsum narratur.

Hoc amplius dolum suum non obscure aduersarius prodit, qui inscium se initio contractus de iis confiteretur, quæ narrata in capitulis sunt. Ea que non nisi tunc cognita habuisse, cum capitula ipsa ædiderit. Ita ex confessione sua manifestissimum fit, ex causis incognitis feudi emendi permissionem extortam, Atque ideo quod ignorabat, expressum aut narratum in precibus fuisse, hoc est, causas feudi alienandi fuisse. Dolum plane in eo argui qui id exprimit, quod ignorat, ex text. ostenditur in l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. in l. Iulianus. §. quod autem. Ibi sed non debuit facile, quæ ignorabat, asseuerare. ff. de actio. empti. gl. & doct. in l. 2. Ibi inde est, quod sua tacita asseueratio. ff. quod quisque iuris. Paulus de Castro in l. dolum. C. de dolo. & in consilio 429. in quadam informatione col. fin. circa princ. libro 1. Calca. in consil. 25. nu. 10. Inde periurij reus testis habetur, qui quod nescit, asseuerat vti scriptum habemus in con. 99. nu. 7. idque ultra ea, quæ scripta ibi habemus, ex Innocen. probatur in c. fraternitatis in princ. de hæret. Alex. in consil. 45. num. 4. lib. 2. Quid hic dicendum, vbi sciens prudens reus inter causas alienandi nummos illos aureos quadringentos retulit. In quib. iniquitatem euidentem consistere, demonstratum satis ante est.

Satis hæc ad contractum irritandum sunt, qui peractus cum maiore sit, quid hic dicendum, vbi pubertatem gener vix ingressus aduersarij doli, patrisque reuerentia ductus



ductus, ratur id habuit, sciens cuius non magis atque rei inaudita erat.

Consequens vitiis aut nullitatibus predictis fit, latio-  
nem generum ex toto passum. Quæ latio ad enim mo-  
dum non obseruatur, quo in patre venditore. Pater enim  
nisi ex pretio aut paupertate eius metiri lationem non po-  
terat. Filius porro hoc ipso latus in solidum apparet, quod  
causis falsis erroneisve inductus apparet, vt ad feudum alic  
nandum consensum præstaret, contra quam & feudorum  
iure prohibitum & decretorum est.

Inde capitulorum frustratio ostenditur, quæ de pretio  
mentio iusto fit. Pretium esto iustum interuenerit, iuri id  
generi nihilo magis officit. Quem citra vllam pretij resti-  
tutionem, ad feudum reuocandum patre sublato, admitten-  
dum, testatum satis initio habemus.

Fundamento & alio, ipsoque minime ficulneo, capitulo-  
rum ineptia predictis etiam omnino tacentibus, quæ vo-  
cem stentoream resonant, perspicua fit. quod pacto ab ad-  
uersario paritum de villa ex parte redimenda non est. In qua  
re explicanda monendi sumus, consensum generi, agnato-  
rumve, & approbationem ipsam contractus à senatu cor-  
respectiuam, id est, respectu promissionis de redimendo,  
factam intelligi. Etenim si correspectiua æstimantur, quæ  
incontinenti post actum sequuntur, iuris gentium. §. quin-  
immo. ff. de pact. l. lecta. verb. dicebam. ff. si cert. pet. l. fundi  
partem. ff. de contra. emptio. Bald. in l. petens numero qua-  
dragesimo nono versic. dicunt tamen quod in dubio. C. de  
pactis. Socin. in consilio 156. numero duodecimo versiculo  
ista enim simul, locupletius in consilio 273. num. 3. in si. ver-  
ficul. confirmatur hoc, quia ex quo libro secundo in consi-  
lio vigesimo septimo nume. 23. libro 4. Corn. in consilio tri-  
gesimo sexto, columna secunda, libro secundo. Decius in  
consilio 245. columna 3. in consilio 265. columna 2. versic. ter-  
tio aduertendum. & in consilio 279. columna fin. & apud  
nos in consilio 298. num. 13. Quod locum & in actu inter  
personas diuersas habet, dum negotium tamen præcedens  
contingat Alex. in con. 25. nu. 9. vers. nec habent ob stare lib.  
2. Albar. in con. 70. nu. 12. Longe magis correspectiua habenda  
erunt, quæ in actu ipsa & vna simul cum eo fiunt. quia  
propter vnum quoque tale, & illud magis Aucten. multo  
magis. C. de sacrosanct. eccles. & tradit philosophus. 2. meta-  
physi. De quo Bald. meminit in Aucten. res quæ num. 12. C.  
cominu. de lega. Sali. in l. 3. C. de litigio Ancha. in consil. 245.  
duo prima dubia num. 2. in fin. Correspectiuorum plane ea  
natura est, vt vno tacente, alia quoque fideant, vt vno sub-  
uerso, alia quoque pereant. l. etiam. §. ex causa. ff. de minor. l.  
cum emptor in princip. ff. de rescin. vend. l. Clemens. §. 1. ff.  
de hæredib. instit. l. si minor. ff. de lega. l. Pamphilo. §. si. ff. de  
lega. 3. l. filio. §. matri. l. Alumna. §. Scia. & l. alteri. ff. de adim.  
legata. l. fin. ff. de acceptila. Tradit Feder. in consilio 237. fa-  
ctum est tale, quidam nomine Thomeus col. 2. Abb. in con-  
sil. 61. num. 2. versic. moueor. libro 2. Alexand. in consilio 111.  
col. 3. versicu. & attento quod illud capitulum libro tertio.  
Itaque cum pacto de redimendo obtemperatum ab aduer-  
sario non fit, & effectu id careat, non possunt consensus ge-  
neri actoris, agnatorum & approbatio seu decretum sena-  
tus non euanesce, vt pote quæ omnia ratione aut respec-  
tu promissionis illius de redimendo interuenerunt.

Eodem & illud spectat, contractum vel nominatim rescin-  
di, quotiens id non impletur, sine quo contractum perfe-  
cturus quis non fuerat. l. cum te. C. de pactis inter empt. &  
vendi. l. 1. C. de dona. quæ sub modo. Signorol. in consil. 185.  
num. 2. circa. fin. versic. si ergo in hoc facto. Imol. in consil. 39.  
Soc. in consil. 26. num. 5. lib. 3. Corset. sing. 61. in omnibus. Cu-  
ma. huc propius accedit in l. si ita quis. §. Seian. cauit. quem  
Iason. ibi refert in quinto nota. ff. de verbo. oblig. cum inter  
tempus certum pretium solui ab emptore oportet, solutio-  
ne non facta, contractus stare venditorem non compelli.  
At enim ad contractum consensuri venditor, filius, agnati,  
& senatus non erant, nisi si redemptio villæ alterius ex par-  
te fieret, vt quam diminutionem ex venditione posteriore  
feudum patiebatur, ex redemptione priori emptor sarcie-  
ret. Idque iuris præsumptione iuuatur, credibile quippe nõ  
est eam cuiuslibet voluntatem esse, vt satis sit, in partem quid  
fieri aut impleri. l. fundus ille. ff. de contra. empt. l. quod si  
vno. ff. de in diem adiect. l. si quis aliam cum ibi not. ff. de so-  
lutio. Soc. in consil. 43. col. 2. post med. versicu. quarto & vlti-  
mo libro primo.

Secundum quæ, ex capite multiplici liquidissimum ius  
factum generi constat. Ex vitio aut nullitate, ad quam de-

monstrandam argumenta & rationes tot, tantiq. robori spe-  
ctant. Latio his accedit ad modum prænarratum declara-  
ta. Adminiculum & illud non molle suffragatur, quod ne-  
glectui habita villæ redemptio est.

Tertio principaliter depositum genero suffragatur. In  
quo sciendum, vt mentio in eo facta de redimendo sit, quod  
adiectum instrumento est. Effectum depositi tamen ad pa-  
ctum illud non accomodari. Principio quod aureos qua-  
dringentos depositum non habet, de quibus ante. Idcirco  
porro depositio facta eorum non est, quod restitutioni eo-  
rum filius non tenetur, qui vt filius nõ quasi hæres ad feu-  
dum aspirat. quandoquidem locum alienationi feudi ob  
aureos illos 400. non esse, testatum satis in superioribus li-  
quet. Ex pacto plane de redimendo & aurei ipsi in deposi-  
to numerandi 400. erant. Quocirca nisi tanquam à filio aut  
agnato, seu feudi successore depositum in ea fieri parte  
non potuit.

Secundo causa ipsa nullitatis & lationis expressa in de-  
posito legitur, quæ res nisi ad ipsos filij, quasi filij aut agnati  
204 accomodari nõ potest. Quod enim ad venditorem &  
perniciem eius attinet, liberum ei fuisse, ex animi libidine  
causâq. vlla non interueniente feudum alienare, dum iussu  
superioris modo acta res sit, ambiguum non est. Agnatis e-  
nim aut filio noxiam alienationem non esse, constitutum  
demum legitur. cap. 1. de aliena. feudi pater. Bald. in ca. 1. §.  
hoc quoque nu. 16. versic. sexta conclusio. de success. feud. &  
in con. 303. quidam nobilis circa prin. lib. 5. Ale. in consil. 106.  
viso themate circa fil. lib. 4. & in consil. 15. col. si. lib. 5. & alia non  
paucæ. Quocirca nisi ex persona ipsius filij & agnatorum ex-  
pressio nullitatis contractus fieri in deposito non potuit.

Tertio protestatio in deposito adiecta, ne citra cautio-  
nem, numeratio fieret, restitutum iri, quicquid restituen-  
dum fore pronunciatum erit. Quæ protestatio ad pactum  
congruere de redimendo non potest. vt pote ex quo parti  
non deponenti restitui pecuniam oportet.

Hoc ita prænarrato, vt ad ius agnati, non etiam hæredis  
vnditoris, aut ad pactum ipsum de redimendo, depositi ef-  
fectus pertineat. Consequens fit iure agnati aut successoris  
in feudo, depositum consistere, quam vis ad pactum de re-  
205 dimendo verba spectent. Id quia & ab effectu, non à ver-  
bis fieri denominationem oportet. vbicunque contrarius  
verbis effectus est. l. scire leges. ff. de. l. l. si tam augusti. ff. de  
seruitu. l. pen. §. fin. ff. de contra. emptio. l. si vno in princip.  
ff. loca. l. si olei. C. eod. titu. l. insulam. ff. de præscrip. verbo. l. v-  
bi ita donatur. ff. de dona. cau. mortis. l. Lucius. ff. de donatio  
c. constitutus. lbique glo. & Abb. colum. fin. de religio. domi.  
Bar. in l. dotem ferro. §. qui maximos nume. 3. de public. &  
in disputa. Publicanus. Signorol. in consilio. 22. 12. Alexan. in  
consil. 6. in princ. in consil. 14. nume. 13. & seq. lib. 2. in consil.  
107. nume. 7. vsque ad nume. 18. lib. 2. Soc. in l. Gallus. §. etiã  
si parente nume. 6. versic. Secunda conclusio. ff. de liber. &  
po. in consil. 88. in 1. dubio lib. 1. & in consil. 156. in princ. & in  
consil. 167. nume. 6. lib. 2. Et supra nume. 109. versic. qua ratio-  
ne & nume. 176.

Hoc amplius probandum, tametsi & de pacto tan-  
tummodo redimendi facta mentio sit, & effectus memo-  
rati fideant, qui ad agnati ius spectant. Attamen si de iure li-  
quere agnati possit, ex eo depositum admittendum & susti-  
nendum, Namque cum sola facti veritate inspecta, causas  
dirimi per decreta oporteat iuxta vetera atque nouissima,  
ex causa etiam non proposita neque expressa ferri sententia  
debet, quotiens de causa ipsa non expressa iudici constat,  
quamuis ex causa expressa litem euincere actor nequeat.  
Alexan. in l. si ita stipulatus. §. Grisogonus. col. 6. ff. de verb.  
oblig. & in consil. 114. nu. 6. lib. 6. Soc. in consil. 146. nu. 15. vers.  
Sed quid plura lib. 1. & in consil. 06. nu. 21. vers. quarto & vl-  
timo lib. 2. Dec. in c. dilecti filij col. 3. de iudi. Ruinus in consil.  
5. nu. 12. & in consil. 12. nu. 11. lib. 4. purpura in l. certi conditio.  
§. si nummos nu. 60. ff. si cert. pet. Aquens. in l. 1. in 2. not. ff. de  
vulg. Quid hic dicendum, vbi expressio causarum facta mul-  
tiplex est, quæ nisi ad agnatum non competunt.

Depositum igitur effectus ex iure filij aut agnati vel succe-  
ssoris in feudum, admissio, etiam si vires ex pacto ipso redimen-  
do nõ habeat. Consequens fit, vt si in causas quid erogatum  
aduersarius putet, propter quas feudi alienatio permitti ex  
decretis solet. Liberale & copiosum plus satis ob causas  
ipsas incertas nec liquidas depositum appareat. cautione  
idonea interposita, suppletum iri, quicquid deberi præte-  
207 rea constiterit. Iure & enim certissimo vtitur, satis esse  
de summa vel tantula depositum facere, quotiens liquidum



debitum non est, cautione idonea de reliquo, liquidatione facta, inferendo Bald. in aucten. qui semel nu. 18. C. quo modo & quando. iud. Angel. & Alexand. in l. 4. §. ait prætor. Ibi que Ripa. num. 8. ff. de re iudi. Aret. in l. si seruus communis nu. 4. ff. de vulgar. Ias. in l. Sancimus nu. 21. vers. adde enim in simili. C. de iudic. Ripa. in l. insulam nu. 67. ff. de verbo. obliga. Quod vnicum fundamentum satis superq; ad victoriam apparet. Hoc amplius oblationem satis verbalem esse, vbiunque liquidum debitum non est, Socin. scribit in consil. 199. num. 3. lib. 2. per tex. in l. si residuum. C. de distra. pign. Bart. in l. fin. eodem tit. liquidum plane debitum non esse, pars confitetur, quæ id liquidare capitulando studet.

Quarto principaliter vbi ex deposito ius defendi generi non possit, quod ipsum tamen ad victoriam solum prodesse diximus præsto generi oblatio est in aureos 400. apud principem ipsum facta. non vt deposito quid accedat, quia id ampliare actor non proposuit. cum largius id nec paulo arbitretur, quam quod deberi liquidatione facta, possit. verum in hoc subiecta oblatio est vt deposito. non suffragante, vbi ex iure admitti agnati non possent, Opem certissimam atque tutissimam oblatio afferret. In qua controuersia quicquam non vertitur, à filio eam vt filio & feudi successore factam.

208 Neque mutat, verborum tentus † factam oblationem esse, & numeratione exquiri. l. quidam æstimauerunt. ff. si cert. petita. dicta l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. l. seruus qui hæredi. ff. de statu. libe. l. qui decem vers. idem respondit. ff. de solutio. l. si residuum. C. de distra. pign. Bartol. & alij in l. prætor. §. si quis paratus. ff. de oper. noui nuncia. Et istud est, quod vero dicimus, satis verba non esse, cum facto est opus. l. domicilium. ff. de municip. l. alimenta. C. de neg. gest. l. acceptam. C. de vsur. l. fin. C. de vsur. pupil. cap. 1. de eo qui mitti in poss. Ibi que gl. Quoniam locum id non habet, vbiunque pecuniam oblata accipere pars renuit. Quo enim numerare, cum futura numeratio non est. l. si fundus. ff. de rescin. vend. d. l. si residuum. C. de distra. pign. Bar. in l. vxorem. §. agri plagam. ff. de leg. 3. Bald. in l. 1. num. 4. C. ne liceat in vna, eademque caus. prouo. Raph. Castren. & Alexand. in l. qui Romæ in princip. ff. de verb. oblig. Alexand. in l. si mora. col. 3. in quinta fallentia. ff. sol. ma. Aret. in d. l. si seruus communis. ff. de vulg. Soc. in consil. 199. num. 3. lib. 2. Corn. in consil. 291. col. 1. lib. 3. Ruin. in consil. 70. num. 4. lib. 1. Ripa. in l. quod te num. 20. ff. si cert. pet.

209 Secundo respondetur, satis † esse verbo pecuniam offerri, vbiunque liquidum debitum non est. d. l. si residuum. C. de distra. pign. Bart. in l. fin. eod. tit. Soci. in d. consil. 199. num. 3. lib. 2. Firman. in ver. oblatio. debiti num. 69. De quo apud Alexand. in consil. 21. col. fin. lib. 1. in consil. 14. col. si. in consil. 130. num. 14. lib. 4. Ripam in d. l. 4. §. ait prætor nu. 8. ff. de re iudi. Liquidum plane debitum non esse, hoc ipso ostendimus, quod liquidatione eius prestare ita capitulando pars certat.

Tertio nec verbo offerendi necessitas iniungitur, vbi cunque apparet, pecuniam † accepturam creditorem non esse Cuma. Alex. & Castren. in d. l. qui Romæ in princ. Dec. in d. l. quidam æstimauerunt. in 2. not. Ruin. in consil. 40. nu. 9. Vberius in consil. 113. col. 1. & 2. lib. 1. De quo Fusius infra num. 256. Quid dicendum hic erit, vbi expressim pars renuit. Atque incertum debitum vertitur.

Generi iure ex capite quadruplici ita instructo & communito, reliqui aliud non est, nisi vt argumenta contraria diluamus. Quæ obiecta ex diuerso sunt. Itaque argumentum primum non mouet. Iudicium prius ad exitum perducendum, quod de vitio aut nullitate rescissionis subordinatè institutum contractus est. non etiam ad nouum ex deposito descendendum. Quoniam intentionem actoris animaduersam pars non habuit. Quid aliud quæso atque nullitatem ipsam rationes & argumenta omnia habent. Quibus in gratiam vsi generi sumus. Depositum item ipsum ad causam nullitatis spectare, testatum ante nec obscure habemus.

Si dixeris, otiosum nullitate admissa depositum videri, responderetur, inutile id non fieri. Quoniam & si maxime vitiosa alienatio sit, neque firmitatem habeat, attamen quas pecunias in causas necessarias erogatas constare possit, utique ex feudo eas refundi per decreta conuenit. Qua ratione depositum factum intelligi, demonstratur ante habemus. Atque vbi auxilio esse depositum non posset, quod ipsum paratissimum, & sane quam auxiliare ostendimus, oblationis adminiculum adiectum. Quæ ambiguitatis. recipere quicquam nequit.

Secundo respondetur, argumento huius rescriptum principis mederi, quo receptum depositum est. Neque dubitationis † est, iuri scripto & solennitatibus. ab eo introductis à principe vel citra causam derogari. l. princeps. ff. de ill. l. digna vox. C. eo. tit. c. proposuit de concess. præben. cum aliis apud nos relatis in consil. 119. nu. 2. plenius in consil. 266. num. 1. & seq. & in tracta. de antiq. temp. parte 1. num. 12. & 15. & diffusius infra num. 238. Quid hic dicendum, vbi minoris causa vertitur. Qui dolos & iacturam passus vndique est.

Æque argumentum secundum non mouet, causæ continentiam non diuidi. Quoniam diuisio vlla non intercedit, quatenus vitium ipsum & rescissionem contractus generi prosequitur.

212 Secundo respondetur, prosecutione † etiam nullitatis & rescissioni tacente, nullam continentia disunctionem interuenire, sed accumulatione depositi potius. super qua cognitio adhibita & causæ disceptatio facta semel atque iterum est. Proinde non potest iudex de ea non pronunciare. l. de qua re. & l. solemus. ff. de iudic. cap. cum super de causa poss. & proprie. c. 1. de resti. spol. Bart. & aliis in l. naturaliter. §. nihil commune num. 27. ff. de acq. pos. Alex. in consil. 77. nu. 17. in fin. lib. 2. Ex his responsio hæc iuuatur. quæ scripta infra sunt num. 236.

213 Tertio respondetur, frustra † de continentia opponi, principis rescripto interuenienti, quo depositum admissum & super eo pronunciandum cautum est. Et nihil opposito faciendū, lite id interpretatum pendente esse vt argumento expressum tertio est. Quoniam expressio facta de lite pendente est. Quo casu de firmitate dubitari rescripti non oportet. c. si. Ibi que Abb. in quarto not. vt lite pendet. Salic. in l. 2. nu. 2. vers. circa secundum. Ibi que Castren. num. 1. in fi. Ias. nu. 2. vers. item intellige istum titulum. C. eo. tit. Anchar. in consil. 156. propter tria col. 3. in fin. vers. descendo ad tertium. Brunus in consil. 21. in fin.

214 Quartum item argumentum non obstat, † possessionem cuiquam auferendam lite pendente non esse. Quoniam per litis definitionem possessionis restitutio postulat. Namque cum vitiosam & momenti nullius alienationem esse, demonstratur multifariam sit, sine facto aut sine causa qua iusta amissam possessionem apparet. Atque ideo restitui eam actori oportet. l. si eum in princip. cum gl. 2. in fin. ff. de donatio. inter virum & vxor. l. iubemus. §. sane. l. C. de sacros. Eccl. Alexand. in consil. 1. num. 21. in 3. dubio lib. 4. in consil. 69. nu. 12. in fin. vers. præterea dicimus. lib. 5. Conditioneque indebiti ob possessionem recuperandam datur, quæ ex contractu ad alium vitioso peruenit. indebite quippe ex contractu inutili occupatur gloss. Instit. de interdict. in princip. in vers. maxime Barto. & alij in l. indebiti. §. 1. ff. de cond. indebit. & in l. si alienam. ff. solu. matr. Alexand. in d. consil. 1. num. 21. in tertio dubio lib. 4. Dec. in consil. 187. col. 1. circa med. Ias. in §. sic itaque num. 38. Instit. de actio. Ripa in rubr. ff. de interdict. num. 3. Berengar. in l. naturaliter. §. nihil commune nu. 88. ff. de acquir. poss. Conditionem quoque sine causa commodari in d. con. 1. nu. 21. Alex. docet.

215 In qua re obseruandum, remedium omne † institutum intelligi, quod percipi ex narratis possit, quamuis ad remedium aliquod limitata conclusio sit, clausula illa adiecta ius & iustitiam ministrari. c. 2. Ibi que Chalde. & alij. de ordin. cognit. Alexand. in consil. 38. num. 1. lib. 3. in consil. 43. col. 1. lib. 4. Socin. in consilio 160. num. 20. vers. Tertio hoc idem probatur lib. 2. Corn. in consilio 26. col. 1. in fin. in consil. 302. col. 3. in fin. vers. & sine dubio procederet lib. 3. & in consil. 91. col. 1. circa med. lib. 4. Ias. in l. naturaliter. §. nihil. commune in fin. ff. de acquir. poss. in l. petens num. 5. Ibi que Dec. nu. etiam 5. C. de pact. & in §. omnium n. 147. Inst. de actio. Dec. in c. 1. in primo nota. de offi. deleg. Quod locum tum etiam obtinet, cum inepta actio in conclusione proponitur doct. in d. c. 2. de ord. cogn. per illum text. Soc. in consil. 146. num. quinto. in fin. vers. ad idem etiam satis est. libro primo. Corn. in consilio 138. columna secunda post medium. lib. primo. in consilio decimo octauo, columna sexta, circa medium versiculo non est igitur necesse. & columna sequi. in fin. versiculo quod maxime dicendum est libro tertio. Guido Papæ in consilio vigesimo quarto. numero tertio & nu. 7. Ias. in d. l. petens num. 5. vers. item & secundo operatur & in d. §. omnium num. 148. vers. & ex ista decisione. Instit. de actio. Capit. Decis. 10. num. 22. Quinetiam † officium suum parte etiam non rogante, propter clausulam hanc, ius & iustitiam ministrari, iudex impartitur Abb. in c. si. in fi. de iureiurand. Capit. d. Dec. 10. num. 23.



217 Clausula his accedit, omni meliori modo per quam ad conclusionem restricta actio non creditur Bald. & alij in l. vinum. ff. si cer. peta. cum aliis. Apud Ruinum relatis in consil. 34. nume. 8. lib. 4. & apud nos in consil. 326. nume. 15. Hoc amplius ad remedium id clausula hæc trahitur, etiã quod cum remedio coherere instituto aut expresso non potest, dum colligi tamen ex narratione possit Alexand. in consil. 121. nume. 13. versic. & per hoc non obstat id, quod notat. Io. de Imola lib. 1. Ruin. in consil. 18. circa fin. lib. 1. Atque libellũ omnem per clausulam hanc ferme sustineri, dum actoris modo intentio constet, Socin. Iun. scribit in consil. 128. numero 11. libro 2. ex Imola in l. si cum nulla nu. 5. ff. de re iud.

Inde rationem præter tot alias superius enarratas decerpere licet quamobrem partis admitti capitula non debeant. Namque cum possessionis recuperatio ob contractus vitia nullitatisve exerceatur, ante omnia restitui possessionem oportet. l. si maritus. C. de dona. inter virum & uxorem. l. momentanea in versic. mox. Ibi quoque glo. Bart. & alij. C. unde vi. l. si quis ad se feudum. C. ad l. iul. de vi pub. l. si coloni. C. de agri. & Cens. lib. 11. c. 1. 2. & c. item cum quis de rest. spol. c. cum dilectus de ord. cog. ca. re integranda 3. quest. 1. Cle. vni. de cau. po. & proprie. & alia non pauca.

219 Secundò ad argu. quartum respondetur. Locum id non habere, vbiunque in manifesto est, iuris quicquam in re aut proprietate eius aduersario non esse, & vbi iuris aliquid competere possit, in pecunia id consistere, quæ liquidam non sit. Ibi enim per depositum & rationem pecuniæ alicuius, cautione saltem de supplendo præstita, restitutionem rei faciendam, satis superque testatum in superioribus habemus. Sed enim iuris quicquam ex alienatione feudi ob vitia eius tam multa ante enarrata, in bonis controuersis aduersario non competere, perspicuum vndique factum nec semel habemus.

220 Ex eo responsio hæc iuuatur, quod dici in spoliato solet, restituendum eum ante omnia non esse, vbiunque iure eum carere non dubitatur. c. significasti. de diuor. cap. ad decimas de restit. spol. lib. 6. cum aliis apud nos collectis in consil. 299. col. 3. circa fin. versiculo. 3. respondeo. in consilio 302. nume. 5. & seq. & in consil. 322. nume. 3. versiculo his ita præsuppositis. Quibus Castren. accedit in l. fina. de vi num. 15. versicu. nonus casus. & versicu. seq. ff. de iudi. in secunda lectu. Felyn. in c. licet causam numero 10. in 11. nota. de probati. in ca. si constiterit num. 6. de accu. Dec. in consilio 302. nu. 24. versic. similiter non videtur ob stare. Rui. in l. in principio. num. 50. & seq. ff. de ope. noui nun. cap. decif. 77. numero quarto. Dec. 121. nume. 27. si spoliatori fauor præstatur, vbiunque in confesso ius est quamuis auctoritate sua ius sibi dixerit, quanto magis fauore dignus spoliatus erit, vt vbi in propatulo ius eius circa proprietatem est per iudicem id euincere illico debeat.

In qua re iniuria euident obferuanda, quam generi ipse minor accepit, cum restitutus aduersarius ad possessorium est, fructus & sumptus litis restituere spoliatoribus iussis. Namque eum notissimum spoliatorum ius ex lectione sola instrumenti alienationis liqueret, forma decretorum & rescripti omnino non seruata, quomodo sententiam pati id genus potuerint, assequi non satis valeo. Negatiua enim,

221 forma decretorum paritum & rescripti non esse, ex ipsa instrumenti inspectione apertissime ostenditur, sub quo comprehensa alienatio est. l. si bini. Ibi quoque Bald. ff. de iniur. sto testa. l. Titia. textores. Ibi quoque Bart. & alij. ff. de leg. 1. l. 2. C. de errore aduol. iustum. C. de edend. l. fin. C. de rebus cred. c. cum ad sedem de rest. spolia. Et alia compluria. Et in specie spoliatoris, euident ius eius ex instrumento fieri, Soci. tradit in consil. 87. colum. fin. lib. 3. Fel. in d. ca. licet causam in 11. nota. & in d. c. si constiterit num. 6. Dec. in d. consil. 302. numero 24. versic. similiter non videtur ob stare. Et apud nos in d. consil. 322. num. 3. in fin. Notoriam rem per instrumentum fieri ex Bart. etiam demonstratur in l. in principio. num. 8. in 1. q. ff. de oper. noui nunc. Idem Bartol. sentit in repe. l. 3. colum. 9. in fin. versic. prædicta intelligo vera. his adiunctis, quæ colum. seq. scribit versic. tertio quia. & versic. sexto per l. C. de pignor. De quo Castre. meminit in l. vbi pactum nu. 9. C. de transactio. in consil. 257. in causa quæ vertitur Parmæ colum. 2. circa medium versic. constat autem. cumulatius in consil. 369. viso & exanimato diligenter nume. 3. lib. 2. Cum Bart. etiam in d. l. 1. Dec. consentit in consilio 118. post princip. Curt. Iunior in consil. 21. nume. 10. Bald. huc accedit in consil. 223. primo statuto col. 1. in fin. versic. Sed hic plures rationes lib. 1. Cor. in consil. 122. col. 2. ante med. versicu. & li-

222 cet Cy. lib. 4. Quam opin. & verissimam hic haud dubie putato. vbi a parte ipsa instrumentum productum alienationis est. Quo casu impugnare id non licet. verum omnia cõfiteri producens intelligitur, quæcunque scripta in eo sunt. l. 2. Ibi quoque. Deci. in tertio nota. Ias. in secundo. C. de inst. & substi. l. cum precum. C. de libe. cau. Aucten. ad hæc. C. de fide inst. c. cum olim de censibus.

Sed & confessione sua, vitia & nullitates instrumenti hoc ipso confiteri partem diximus, quod capitula dedit, quibus vitia purgare ipsa certat. & causas alienandi doceat, quarum discussio aut vestigatio vlla facta initio non est. Facto enim induci confessionem ostendimus. Idque ex facto productionis instrumenti declaratum mox habemus. Ius idem

223 in productione libelli, vt in eo expressa confiteri producens censetur. l. ne satis datio. ff. rem ratam hab. l. cum te. C. de transactio. l. cum precibus. C. de probat. Bartol. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. & in l. 2. §. fina. ff. de iure fisci.

Quorsum porro in confessione demonstranda laborare. quatenus expressim confessa pars est, non nisi tunc veritatem compertam capitulorum habuisse, cum capitula dedit. Ita formam decretorum & rescripti præteritam neglectamve fuisse, cum feudi alienatio fieret. Atque ideo notissima alienationis vitia, nullitatesve ex ipsa partis confessione

224 ne fiunt. Notorium quippe ex confessione induci procul dubio est. cap. significauerunt de testib. cap. fin. de cohabita. Cleri. & mulier. Soc. in l. naturaliter. §. nihil commune num. 11. Ibi quoque Fabius nume. 68. ff. de acquirend. posses. Quin etiam pluris aliquid in confessione, quam in notorio esse, Bald. sentit in l. emptorem in princ. circa mediũ. ff. de actio. emptio. cum ad confessionem notorium comparat. si confessionis simile notorium habetur. ergo idem ac confessio non erit. l. non possunt. ff. de l. l. quod Nerva. ff. de positi. l. ad similitudinem. C. de episc. & cler. l. si idem. C. de codicil. Et in specie magis, ex Bar. id declaratur in l. nu. 1. & in seq. ff. de legat. 1. Cum res vna ad alteram adæquatur, plus in ea præsupponi, ad quam adæquatio fit.

Consequenter his dicendum, cum manifestissimum sit vitii & nullitatibus feudi vndique alienationem scateri, possessionem eius filio & successor in feudum modis omnibus restituenda. Idque deposito maxime atque oblatione interpositis, de quibus dictum ante est. Neque moram possessioni restituendæ ob liquidationem pecuniæ faciendæ, quam in causas necessarias erogata pars simulat. siquidem ob causas voluntarias atque animi libidinem æs contractum alienum proponitur.

225 Inde retorcutioem eius aduersarius patitur quod in quarto relatum argumento est. Litis finitæ exceptione ex eo induci, quod per acta constat. Quoniam inopiam iuris partis exactis apparere, liquido demonstrauimus. Exceptio item periurij actori non obstat. Quoniam solutio eius facta per iudicem ecclesiasticum est. Neque mutat, ab alio

226 nisi a Pontifice id non dissolui. Quoniam moribus id receptum curiarum non est. Et cum exceptione id genus rã. Gratianopoli, quàm in patria & Papiæ in causa quadã Laudensi vteremur frustra semper id fuit. Ita potiore opinione vsus iudiciorum habet, vt ius hoc periurij remittendi ordinatio competat. In qua opinione Ioan. And. est in cap. fin. per illum text. de temp. ord. Card. in consil. 35. circa fin.

227 Secundò respondetur, nihil iuramentum faciendum, quod ex causa falsa, atque per errorem interpositum in superioribus ostendimus. Quo casu consensu iuramentum deficit. l. 2. in princip. ff. de iudi. neque voluntas vlla errantis est. l. sed hoc ita. ff. de aqua plu. arcen. Imò enim nihil æquè consensui, atque error repugnat. l. si per errorem. ff. de iurif. om. iud. Locumque id non modo in errore facti, sed & iuris habet vt consensus per eum excludatur, atque ideo actum inficiat qui a consensu pendet Old. in consil. 214. in fin. Bart. & alij in l. Clodius. ff. de acquirend. hæred. Alexand. in l. 1. C. de repub. bon. pos. Rui. in consilio 127. numero 17. libro tertio. Consensu planè iurante remoto roboris quicquam iuramentum non habet l. si liber. ff. de oper. lib. l. si. C. de non nu. pecu. Oldrad. in consilio 95. numero 15. Bartol. in l. si quis pro eo numero 15. versic. prædicta, quæ dixi. ff. de fidei ius. Bald. in l. 1. numero quarto, in q. 2. C. commodat. Roman. in consilio 517. numero 24. & sequē. Dec. in ca. cum super numero 11. de offic. deleg. in consilio 374. circa fin. versiculo vlti. non obstat. Ias. in l. si mihi & tibi. §. in legatis nume. 16. ff. de legat. 1. in l. si insulam. numero 35. versiculo quid tenendum. ff. de verbor. oblig. in l. sancimus. columna secunda, versiculo secundo; Conf. Crau. pars 2.



confirma. C. de testam. in consilio 160. in fi. libro quarto. Et apud nos in consilio 144. numero 16. Atque in iuramento erroneo flocci id faciendum, neque vigoris quicquam in eo esse, ex eodem demonstratum consil. habemus 144. numero 17. & in consilio 192. numero sexto. Dy. his adstruitur in consilio quinto, circa princip. Bal. in c. 1. §. item sacramento nume. 3. de pace iura. fir. Dec. in consil. 206. in principi. Ias. in d. consil. 160. in fi. lib. 4. Ruin. in consil. 190. nume. 14. lib. vberius in consil. 10. col. fi. lib. 3. Soc. iun. in consil. 48. nu. 31. lib. 1.

Errorem planè & causas falsas in iuramento hoc in esse, sane quam perspicuum factum in superioribus est. Quid enim erroneum magis, atque illud admittere, ob merces & pecunias aureorum 400. feudi alienationi consentire de quibus præterquam quod ad causam mere voluntariam pertinet, neque testibus, neque scriptura vlla fides publica sit. Nisi si id genus hominem, tantæ sanctimoniz, Tantæque integritatis & religionis ij faciant, quibus defensionem eius suscipere pudori non est, ut venerandam ipsam legum frangere maiestatem deceat, Ita ut priuatæ hominis eius fides scripturæ habeatur, Quam ipsam in medium tam sæpe vel apud celsitudinem suam, proceresque, & consiliarios eius rogatus, proferre non sustinet. Quæ animaduersio vna ad litis totius victoriam satis superque est, quando indiuiduam alienationem esse, dubitari ex superioribus non potest numero 129. & pluribus sequent. Quo casu ab eo, quod ineptum, infirmumve est, & ea quæ utilia, solidave essent, interimi, non omnium quisquam ignorat, & dictum superius est numero 131.

Quid causis illis vanius, atque falsum magis, quam eo minorem ex ephæbis vix excedentem adduci, ut permisam feudi alienationem locumque decreti ob debita quæ vis vel citra necessitatem, ex animi libidine & ob profusionem notissimam contracta existimaret. Quid illud, quod satis confessionem defuncti vasalli ad debita ipsa citra numerationem probanda putauerit. An nõ iuxta facti, atque  
228 iuris in his error elucet. Quem iuris ¶ errorem in minore præsumi, palam est l. regula. §. 1. ff. de iuris. & fac. igno. glos. & Ang. in aucten. de ince. nup. post. prin. vers. sciens. Bald. in l. venditioni, numero tertio. C. de vlucap. pro emptore Alexand. in consilio 126. ante fi. libro septimo. Ias. in consil. 156. columna secunda, in fi. libro quarto. Perindèque minori in iure erranti succurri, atque si erratum in facto sit, Tex. docet in l. interdum. ff. de cond. inde. Cast. in consilio 342. cõsiderandum est primo columna prima, circ. med. libro primo. Idque locum & in causa lucratiua habere, ut error iuris in minore præsumatur, ne lucro careat. Tex. ostenditur in l. quamuis. C. de iuris & facti igno. Tradit Alexand. in d. consilio 126. ante fi. libro septimo. Quare & ad lucrum omisum restitutionem in integrum minori permitti. Aretin. scribit in l. fin. C. in quibus cau. in integr. restitu. non est necess. Pro qua sententia tex. videtur in l. si quis Titio. ff. ex quibus cau. maior. Declarationis tamen in lucro indigens. Aret. dictum putem. Sed locus hic explicandi non est, cum damni excludendi, non lucrificandi causa hic contingat. Id enim minor laborat. ne feudi sui acturam defleat. Quid igitur hic dicendum, vbi damno eripi minor studet. vbi facti iuxta ac iuris error vertitur. merces enim holosericas pecuniâque mutuam ad aureos. 400. ad patrem peruenisse credidit. Cum fides rei huius præstita omnino non sit. Imò enim cum ne quidem librum edere pars audeat, vnde de re ipsa apparere cõtendit. ob causas item necessarias æs alienum contractum pecuniâque interuenisse numerationem falso credidit. Quæ omnia ad factum respicere testamentum initio habemus. cum de necessitatis & numerationis fide facienda verba faceremus. Idcirco probationem earum ab aduersario præstandam, quod in facto necessitas & numeratio sunt. Atqui erroneam falsamque minoris in his opinionem & credulitatem fuisse, hoc ipso declaratur, quod probatio de his facta vlla non est. Cum idem eius, quod vere non est, atque eius iudicium esse, de quo non apparet, testatũ satis in superioribus habeamus nu. 123. nu. 143. & nu. 151.

Iam quomodo de nummis aureis liquere quadringentis poterit librum rationum cedere quod potest, aduersario detrectante.

229 Errore igitur æque facti ¶ atque iuris interueniente, cum satis vterlibet ad consensum remouendum sit, nihil est, quod periurium minori obiectetur. Quoniam iuramenti robore detracto, pro eo res est, ut si datũ omnino iusiurandum non sit. l. 1. ibi pro non dato fideiussor habetur. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. de die. §. Ibi qui mulierem adhi-

bet ad satis dandum, non videtur cauere. ff. qui satisf. cog. libro primo. §. fin. Ibi pro nullo hoc habetur, nec est vlla sententia. Ibiq̃ue Dec. in 4. nota. ff. quod quisque iuris. l. mulier §. si metu. Ibi videndum est, an nihil sit actum. ff. quod metus cau. l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de iudi. ibi & mea refert opinio, cum qui aliud egit, quàm quod à prætore decretum est, nihil egisse. libro tertio, in fin. ibi nihil cum agere. ff. de serui. verba. præd. l. fina. Ibi pro non nupta habetur. ff. de diuor. l. fina. Ibi nihil agit. ff. de libe. & posthum. leg. ad testium. Ibi pro eo est, atque si adhibitus non esset. ff. de testa. l. 1. in principi. Ibi pro nihilo est, pro non facto est. ff. de his quæ in testa. delen. l. Turpia in principi. & l. si legatarius. §. 1. ff. de lega. 1. l. 1. in fin. Ibi qui inutiliter agit, sine actione puta, nihil agere dicitur. ff. quan. dies vsusfruct. lega. cad. l. 2. in fi. ff. de pœnis. vbi damnatus quisquam non dicitur, quotiens vires damnatio non habet. Inde vulgo dictitant, nihil interesse, actum quicquam omnino non sit, an vitiöse aut nulliter. l. quotiens. ff. qui satisf. cog. l. 2. ff. de autori. tuto. vn. de pro non existente, quod nullum est, haberi Card. scribit in consilio 30. circa fin. Quæ cum ita sint periurium in iuramento erroneo atque nullo intelligi non magis potest, atque si præstitum omnino iuramentum non sit. Sed & im-  
230 possibile, ¶ quod nullum est, in allegationibus Castellio, habet quæ post signi. adiectæ Cremens. sunt columna ante pen. ex glo. in l. cum in 2. §. 1. in vers. quod si ad præsens. ff. de iniusto testa.

231 Consequenter his dicendum, cum ¶ vires iuramentum non habeat, frustra absolutionem eius exquiri. Quomodo enim dissolui iuramentum poterit, quod nullum est cum habitu carere priuatio nequeat. l. manumissiones. ff. de iust. & iure. l. nec vtilem. Ibi nec enim. ff. ex quibus cau. maiores. l. remittit. ff. de iureiurando. l. decē. ff. de verb. obli. & alia non pauca. Inde fit, ut quod nullum aut inualidum testamentum est, non rumpatur. l. nam & si sub conditione versiculo post defectum. ff. de iniusto testa. cum aliis apud glo. relatis in cap. ad dissoluendum de dispon. impubl. Quod enim rumpitur aut cassatur, validum id præsupponitur c. accedens. 2. in fi. vt lite non cont. gloss. in c. auditis in versiculo cassata de elec.

232 Atque in specie, superuacuum iuramenti ¶ absolutionem esse quod nullum sit, Geminia. putat in consilio 51. in fi. & in consil. 60. nu. vers. ex istis ergo infertur Cardin. consil. 35. col. 1. circa fi. Idem Bal. sentit in consil. 375. certum est in fi. lib. 3. quamuis tutius dicat absolutionem ob controuersas in iure pontificio docto. opiniones peti. Idem ex doctores probatur, Quibus placet. periurium ex offensione iuramenti non nasci. quod nullum sit. In qua sententia Barto. est in l. cum duobus. §. idem respondet. ff. pro socio. in l. si quis inquilinos. §. si. ff. de legat. 1. in l. si quis in principio testamenti numero 14. in fi. ff. de legat. 3. Bald. in cap. 1. §. item sacramenta numero 19. post principi. ver. & sic onus iuramenti soluitur. de pace iura. fir. Expressius apud Spec. de instrumento. editio. fol. 285. columna secunda, dicti folij versicu. an testamentum possit fieri irreuocabile. & c. in consil. 22. quidam fecit testamentum numero tertio, libro primo. Abb. in consilio 41. numero secundo, in fine. libro secundo. Et quamuis à Barto. opinione docto. non paucos dissentire Alex. referat in consilio 18. columna prima libro secundo. Ruin. in consilio quinquagesimo quarto, numero octauo, libro primo. Attamen ratione animæ & quo ad Deum intelligi docto. debet, ut necessaria pœnitentia sit. Quam Gemin. etiam in dictis cõsi. expostulat. Vnde quod ad effectus iuris attinet, nihili faciendum periurium videtur, quando firmitatis quicquam iuramentum non habet. Idque ex Fel. demonstratur in cap. testimonium numero 19. in fi. vers. vbi autem iuramentum. & numero 21. versiculo sed in quantum communis opinio. de testi. vbi infamiam ob id genus periurium non in iuri, neque à testimonio dicendo submo- uendum quempiam ait. Ratio eadem imò maior facit, ne à iudicio excludatur. Siquidem non perinde id aduersario onerosum, atque testimonium est. Siquidem non ex admiffione ad iudicium, verum ex iure admiffi dispendium ad-  
233 uersarius sentit. Sed enim ¶ dispendium intelligi in eo nequit, quod iure quis patitur ut ratio eius habeatur Gracchus. C. de adult. c. cum ecclesia Vulterana de elect. Clem. vnica de rerum permu. c. omnes. 4. dist. c. qui peccat. 23. q. 4. regul. damnum libro sexto. Castren. his affuitur in consilio 342. considerandum est primo col. fin. ante med. lib. 1. cum nullum aut illicitum iuramentum est, nisi facti opus absolutione non esse, idest ut factum illud iuramenti deleatur. Quod



Quod ad ius attinet, remitti iuramentum non posse, quatenus iuris in eo effectus vllus non est. Si iuris effectum iuramentum inutile non habet, quomodo id auferri absol- uendo poterit priuatione, vt diximus, habitum præsuppo- nente.

234 Sed enim necessariam ꝑ absolutionem iuramenti fac, quod nullum est ad eum casum id pertinet, quo iurantis consensum iuramentum habet, quamuis à iure id impro- betur. Ratio alia multo est, cum vacuum à consensu iura- mentum est. Ibi enim otiosa prorsus absolutio æstimatur. cum periurium imputari iuranti nequeat, à quo consen- sus abfuit. Quomodo enim sine voluntate aut consensu in- telligi delictum poterit, l. furtum. ff. de vfucapio. §. sed tamē insti. eodem titu. l. qui iniuriæ in princip. l. verum. 2. ff. de fur- tis. l. cum qui nocentem. §. si iniuria. ff. de iniur. leg. eum qui nocentem. C. eod. tit. l. penult. ff. de adulte. l. diuus ff. de sicar. c. cum voluntate in princip. de senten. excom. c. quod præ- decessor. 1. 1. q. 3. Itaque cum per errorem æque facti ac iu- ris & causas falsas iusiurandum ab actore datum vix adul- to testatum superius nequidem semel sit. Atque ideo con- sensu prorsus iuramentum deficiat, nihil est, quod periuriū pars exprobrat. Aut absolutionem iuramenti oppugnet. Neque enim necessitatem vllam dissoluendi iuramentum exigit, in quo error aut causa qua falsa contingit. vt Bald. docet. in l. fi. vers. quarto potest sperni. ff. qui satisd. cog. in li. 1. in fin. C. de inoffic. dona. in d. l. fin. in princ. C. de non num. pecu. in d. cap. 1. §. item sacramenta num. 3. de pace iura. fir. Cor. in consil. 11. col. 7. versicu. in casu autem nostro. & col. seq. 1. 3. Dec. in cons. 350. nu. 5. ver. vltimò non obstat. & in fin. cons. & in cons. seq. col. fin. vers. vlt. non obstat. Iaf. in §. fuerat nu. 88. Insti. de act. Ruin. in cons. 107. num. 10. vers. nec obstat quod promiserit. & in cons. 134. nu. 10. lib. 1. Sententiæ huic adesse & Ant. de But. videtur in c. cum contingat numero 23. in quarto casu principali. de iureiurand. Paul. de Castro in consil. 122. viso puncto superscripto & aliis, de quibus in eo fit mentio col. 3. in quarto dubio. in cons. 189. viso instru- mento col. fi. vers. tertium etiam fundamentum tollitur. & in consil. 377. ad primum videtur dicendum dispositionem hebraicam num. 2. lib. 2.

Tertiò principaliter ad exceptionem periurij responde- tur. Nihil præmissorum omnium esse fac. Ratione alia ta- 235 men ꝑ periurij exceptio non obstat quod ad vltiora vs- que ad sententiæ fines processum ea non obstare est. vt A- lex. differit in l. nemo potest. nu. 17. Ibiq. Iaf. nu. 40. in fin. ff. de leg. 1. Idem Alex. in l. Scius & Augerius col. fi. ff. ad l. Fal. & in cons. 89. nu. 14. in fi. vers. ad vnum tamen est aduerten- dum. lib. 2. Soc. in cons. 264. nu. 11. vers. non obstat etiam iura- mentum li. 2. Ruin. in cons. 142. nu. 6. in fi. lib. 1. Paris. in cōsi. 53. nu. 37. & in cons. seq. nu. 91. lib. 1.

236 Non obstat, audiendum ante ꝑ generum non esse, quàm sententiæ ab eo paritum de spolio lata sit. Multifariam e- nim argumentum hoc profligatur. Principio, quod proces- sum ad vltiora est, & de petitorio iam cognitum. ob id pronuntiandum de eo fore. l. de qua re. ff. de iudi. cum aliis supra relatis. nu. 212. Et quod dicitur, ex processu ad vltorio- ra, tacite reiectam exceptionem intelligi. atque ideo opus appellatione esse. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor. l. 2. & 3. C. de ordi. cogni. c. dilecti de electi. cap. ex parte. C. de appella. Bart. in l. a procedente. C. de appella. Bald. in l. 1. nu- me. 9. C. de ordin. iudi. Imola & alij in ca. cæterum. nume. 4. versic. & per prædicta videtur. & nu. 6. de rescrip. Leonar. à Ceris inter consil. Signoroli in cons. 242. nume. 19. Aretin. in cons. 73. diligenter col. 2. in vers. aliquando iudex proposita exceptione. Soc. in cons. 59. in fi. lib. 3.

237 Secundo expressius responderetur ꝑ exceptionem hanc dilatoriam esse, per quam in tempus aliud audientia differ- tur. Ad merita quippe petitorij omnino non pertinet, vt ex Barto. & aliis ostenditur in l. naturaliter. §. nihil commune nu. 24. Ibiq. Iaf. nu. 136. ff. de acq. poss. ob id ante litem con- testatam opponi, & definiri eam oportet. l. Pomponius. §. rati. ff. de procurat. l. ita demum. Ibiq. no. C. eo. tit. Bart. & alij in l. exceptionem. C. de proba. Capi. decisio. 13. nu. 3. vn- de frustra modo sub tempus ipsum sententiæ ferendæ, dila- toriæ diceptatio exercetur.

238 Tertiò responderetur, exceptionibus ꝑ omnibus dilato- riis derogatum à principe esse. Quod ei facere licuisse, du- bitandum non est, cum à iure mero ciuili pendeant l. 2. ff. de natal. restit. §. sed & quod principi Insti. de iure natu. gloss. & doct. in l. 1. §. initium. ff. de postul. Et pro infecta constitu-

tionem suam quantum ad iuris effectum, princeps habet Clemen. 1. iuncta glo. in versic. pro infectis. de immuni. eccl. Abb. in consil. 84. nume. 3. in fin. in consil. 99. nume. 2. vers. tertio quod etiam lib. 1. Curt. Sen. in consil. 48. in fin. in con- silio sequen. numero 26. & num. 94. post med. versic. ex his omnibus luculenter. & in cons. 65. nu. 9. Quibus in locis alia etiam id genus Cur. accumulatur. De quo etiam dictum ante est nu. 211. Huc & ea conferunt, quæ scripta infra sunt num. 258. exceptionem nullitatis à principe reici.

239 Hoc amplius, si causa definita ꝑ possessoria non esset, ex arbitrio suo princeps iuberet, de petitorio vna simul cum possessorio cognosci, ita vt exceptio non obstat, de spolia- tione prius omnibus cognoscendum Alexand. in consilio 54. col. 1. lib. 5. Brun. in consil. 21. colum. fin. Sed & remedio possessorio insolidum derogare princeps permittitur. ita vt nisi de petitorio non cognoscatur, vt Ruin. scribit in consil. 48. nume. 13. lib. 4. c. decis. 69. nu. 13. si possessorium remediū 240 à principe adimi spoliato potest. Quanto ꝑ magis id con- cedendum principi erit, vt possessoriij iure incolumi, in pe- titorio etiam spoliator audiatur l. qui indignus. ff. de sena- tor. l. iuris gentium. §. adeo. ff. de pactis. l. cui pacto. ff. de fer- uis expor. l. in suis, Ibi licet eos exhæredare, quos occidere licebat. ff. de liber. & posthum. l. nec in ea. Ibiq. Bart. ff. de adult. l. relegatorum. §. potest. ff. de interdict. & relega. l. 1. cū glo. C. de patrib. qui fil. distra. ca. cum illorum de senten. ex- commun.

Quartò vbi in obscuro res esset, quam elucere vndique 241 constar. In re dubia ꝑ dilationem contemni dilatoriam conuenit, vtpote odiosam. Inde fit. vt exceptioni dilatoriæ procurator renuncie, dum ius domini tamen ad negotium principale non lædatur Barto. in l. fin. in princ. ff. de his quæ in fraud. cred. Alexand. in l. 1. nume. 11. ff. de feriis. Are. in cō- silio 100. longitudo numero 5. Et quamuis mandatum ge- nerale cum libera Iaf. exquirat in d. §. nihil commune. nu- mero 96. ex Barto. in d. l. fi. in princ. Bart. tamen liberam nō desiderat. In generali procuratore simpliciter Barto. loquitur 242 Inde etiam fit, vt ꝑ restitutionem in integrum aduersus exceptionem dilatoriam minor nō habeat, si omissa ab eo fit, dum ius eius tamen omnino non lædatur neque ad rem attinere, soluendo curatorem non esse Angel. in §. illud quoque in Auften. de hæredi. & Falcid. ca. decisio. 13. nume- ro quarto. Ibiq. in fin. & nume. duobus seq. ius idem pro- bandum in ecclesia ait, ex Imola in c. coram de in integrū restit. Eadem ratione dilatio secunda ob exceptionem di- latoriam probandam non conceditur. Iaf. in l. fin. nume. 36. post med. vers. item conclusionem gl. ff. de feriis. c. de decis. 13. num. 8.

Quintò argumentum ipsum aduersarius patitur, in eum- que regeritur. Demonstratum enim superius habemus. nu- me. 214. & pluribus seq. possessorium recuperandæ ob con- tractus vicia genero competere. Idque institutum seu pro- positum etiam intelligi. Quod cum ita sit, nihili argumen- tum faciendum, ante cognoscendum de petitorio non esse quàm sententiæ obtemperatum de possessorio sit. Quoniā possessorium etiam hic exercetur, ob id non recte de peti- torio ad possessorium argum. colligitur. Audiri in petito- rio non debes, ergo & à possessorio submouendus. d. §. ni- hil commune.

243 Non obstat, aduersarij ꝑ ius liquidum ex instrumento apparere, quo cum iuris præsumptio in dubio facit. Confu- tatum enim ex superioribus argumentum hoc liquet. In quibus vicia nullitatisque contractus rationibus & argumē- tis quamplurimis & ipsis inuictis offendimus. quæ in con- ditionum defectu, formæ omissione, errore, causis falsis, & 244 obreptionibus consistere declarauimus. Itaque cum ꝑ in propatulo, ex partēque omni contractus vicia refulgeant. nihil est, quod præsumptione iuris aduersarius nitatur. quam probatione contraria perimi, nemo omnium dubi- tat. l. fi. in prin. ff. quod metus cau. l. si chyrographum & l. cū de indebito. §. 1. ff. de prob. l. nuptura in fi. ff. de iure dot. l. fi- lio quem pater. ff. de libe. & posthum. l. 1. §. si quis filium. ff. si tab. te nullæ extra. l. vxori. §. 1. ff. de falsis. cap. is qui fidem de sponfa. c. veritate manifesta. 8. dist. c. quicunque 81. distin. Et istud vero est, quod dicitur, expresso tacitum cedere l. cum ex filio. §. 1. & l. fi. ff. de vulg. l. 2. §. si duo. ff. de bon. poss. secun. tab. l. vn. §. 1. & §. pro secundo. C. de caduc. toll. Auften. hoc amplius. C. de fideicom. Eodem & illud spectat coniecturis locū in re clara nō esse. l. ille. aut ille. §. cū verbis, ff. de leg. 3. l. continuus §. cum ita. ff. de verb. ob. cum aliis inferius ascri- ptis.



245 ptis nu. 282. Atque in specie † instrumenti, ex Castren. id probatur in cons. 81. in causa, quæ vertitur inter reuerendū patrem col. 3. in fi. li. 2. vbi præsumptionē quiescere ait, quæ instrumento fauet. Quotiens per inspectionem eius præsumptionis vis diluitur, quia non adhibitas solennitates nō esse apparet, quas contractus ipse exposulat. In quam sententiam testimonia & alia nec pauca cumulata apud nos sunt in tracta. de antiq. temp. parte 3. nu. 15. Sed enim ex lectione instrumenti alienationis, manifestissimum fit, paritum conditionibus & formæ rescripti, decretorumve non esse, quam ad vnguem adimpleri princeps iussit. Causæ enim adhibita cognitio non est, probationes vllæ præstitæ causarum, aut necessitatum nō sunt, propter quas feudi alienatio permessa per decreta est. verum per errorem, causasque falsas, & obreptionem acta omnia esse planissimum factum in superioribus habemus.

Secundò ad argumentum respondetur. Quod dicitur, 246 præsumptionem ius † instrumento publico suffragari, ad fidem & veritatem eius pertinere, vt fidem faciat, vt verū præsumatur. Ad quem casum spectant, quæ expressa in argumento sunt. Causa alia solennitatis exterioris est, quam contractus exigit sub instrumento comprehensus. Ad eam enim iuris præsumptio non trahitur. verum probationes legitimas expetit. l. quæcunque. §. si. ff. de Publica. gl. & doct. in l. sciendum. Ibi que las. nu. 15. ff. de verb. obl. neque fidem notorio de solennitate hac exteriori habendam. quæ cognitionem & causarum probationem desiderat, quæ omnia tempore eo adhiberi non possunt, cum instrumentum fit, ex his declaratur, quæ scripta superius habemus. nu. 28. & seq. nu. 146. & pluribus seq. & nu. 187. Et apud nos in cons. 88. in fin.

247 Non obstat, ex decreto solennia † præsumi, quod à magistratu maxime interpositum maiore sit. Responsione enim eadem, atque instrumento præsumptio refellitur. Locū ei nisi in re dubia non esse. Aliter atque cum in manifesto est, interposita solennia non esse. Ibi enim præsumptionem omnem consumi & extinguī, quæ cum decreto facit. l. si quidem & l. si præses. C. de præd. minor. Gemin. in cons. 48. col. 4. vers. sed præmissa conclusioni obstat. Cor. in cons. 236. in fi. lib. 4. Calca. in cons. 25. col. pen. post med. Decium in cons. 479. nu. 5. & seq. Inde fit, quamuis læsionis præsumptio ob decretum fileat. l. 1. C. de præd. curia. lib. 10. Locum id tamē non habeat, quotiens de læsione ipsa constat, vt Alexand. docet in l. pretia rerum. nu. 8. & seq. ff. ad l. Fal. Cor. in cons. 124. ante si. vers. item ad id quod poterat deduci. & in cons. 214. col. pe. post me. vers. nec obstat. quod interuenit decretum li. 3. Dec. in cons. 210. nu. 3. las. in l. pacta nouissima. num. 9. vers. 5. facit. C. de pactis. Ruin. in consil. 107. nume. 14. libro primo. Eadem ratione restitutionem in integrum decreto nō obstante, minor consequitur, si læsum se docet. d. l. si quidem. C. de præd. minor. gloss. in l. fin. in glo. 2. C. de fideiuss. minor. las. in l. 1. nu. 46. vers. ad ista potes respondere. C. de sum. Trin. & fide catho. & in l. bono. num. 1. C. qui admitti. Curtius Iunior in consilio 53. nu. 9. Sed enim per errorem iuris & facti, ex causa falsis, per obreptionem decretum interpositum, testatum superius apertissime est. Læsis item non in partem, at ex toto parefacta ante est. nu. 203. sed & aduersarij confessione vitium decreti liquere, hoc ipso ostendimus. quod capitula dedit, quibus infirmitatem ipsam adiuuare decreti nititur. vti scriptum ante habemus. nu. 172. vers. 5. euidentissima. & nu. seq.

Idque non modo in decreto, sed & in specie alia recipi quauis solet, vt probationibus contrariis iuris præsumptio conficiatur, vti scriptum ante habemus numero 244. Non 248 solum vero † probatione contraria, sed & præsumptione alia fortiore præsumptio vna dissoluitur. l. penul. ff. de integ. restit. l. cum de ætate. ff. de proba. l. non solum. ff. de ritu. nup. l. penul. Ibi que Angel. num. 3. ff. de condi. institu. l. excipiuntur. ff. ad Sylla. l. quia autem. §. non simpliciter. ff. si quis omissa cau. testa. l. qui duos. §. si Lucius. Ibi que Socinus in quarto nota. ff. de rebus dubiis. l. 1. in fin. C. qui & aduer. quos l. mater. Ibi que Angel. & Salyc. C. de calum. l. si hi qui. C. de adulter. c. transmissa qui filij sunt legi. c. literas de præsumptio. cap. accedens de falsis. Atque in specie † decreti, 249 præsumptionem, quæ cum eo facit, per aliam fortiozem cōsumi, Castren. docet in consilio 432. cum statutum. col. 2. ante medium vers. 1. quia libro primo, vbi in decreto loquitur, quod in donatione minoris interponitur pure & sine causa facta. Quid dicendū hic erit, vbi probationes tot decreto reclamant.

250 Secundò ad decretū respondetur, cum † irritum atque vitiosum penitus ob causæ cognitionem omissam id esse declaratum ante sit. nu. 146. & pluribus seq. Quomodo iuris id adiuuari præsumptione poterit. Nunquid actui vitiosa atque inutili ius suffragari diximus. Quod effectus quicquā actui inualido non tribuit. l. quotiens. ff. qui satisf. cog. l. 2. ff. de auctori. tu. l. si filius qui in potestate. ff. de libera. inu. testa. l. si seruus legatus. §. si seruus alienus. ff. de leg. 1. l. si iure. ff. de leg. 3. l. 4. §. condemnatum. ff. de iudic. regu. non præstat impedimentum lib. 6. Et in specie decreti vitiosi, seu in quo vigor non est, iuris cum eo præsumptionem non facere, Castren. docet in cons. 174. contra superius consultā. col. 2. lib. 1. & in cons. 38. super eo, quod quæritur libro 2. vbi in decreto loquitur, in quo cognitio adhibita causæ non est. Idem Ruin. probat in consilio 127. numero 14. lib. 1. Sed nec momenti vllius clausula habetur, de plenitudine potestatis in actu inserta, in quo causæ ipsa cognitio non vertitur, vti scriptum apud nos legitur in cons. 241. col. 9. vers. permittæ etiam clausulæ. Quib. Rui. assuitur in consilio 98. num. 18. in fin. lib. 4.

251 Tertiò respondetur. testatum † ante esse nu. 147. in causæ cognitione probationes causarum consistere, propter quas feudi alienatio permessa decretis est. Sed enim probatio hæc interuenire tunc non potuit, cum interpositum decretum est. quatenus testium interrogationem & examinationē, discussionēque facti non exigā probatio id genus exquirat. Quo circa cum firmitatis quicquam decretū non habeat, quomodo iuris ei adimiculi præsumptio poterit. per ea quæ in proxima scripta responsione sunt. Et in specie, ad iuris solennia præsumenda decretum non valere quæ tempore interuenire contractus non potuerunt, ex Bart. probatur in l. sciendum. nu. 3. ff. de verbo. oblig. & in l. 1. C. de fide instrumen. & iure ha. libro decimo Alexand. in consilio 179. numero 5. libro 7. Socin. in consilio 29. numero 20. & seq. libro primo. Ruin. in consilio 69. numero 6. lib. 1. Curt. Iunior in consilio 29. nume. 17. De quo vberius apud nos in tractat. de antiq. temp. parte secunda, nume. 16. Inde generaliter Bald. scribit in consilio 376. quæstio, super qua consilium petitur lib. 1. & in consilio 184. ad intelligentiam libro 2. solennitatem externam, quam extrinseca docto. vocitant, ob decretum non præsumi. neque aliter præsumptionem iuris cum decreto facere, quam si forma adimpleta iuris sit. Dicti cuius ratio illa est, quod tempore actus aut decreti solennia, & formæ adhiberi observatio nequid. Huc & ea spectant, quæ scripta superius habemus nu. 155. ex breuitate temporis decretum eueri.

252 Quartò ad decretum respondetur, falsitatis † causæ in summa aureorum 400. excusari aduersarium non posse. vt potē in qua ambiguitatis quicquam non vertitur. quin ad causam mere voluntariam pertineat si quomodo monstratum supra habemus. nu. 178. vers. 6. prædictorum omnium, & c. Causæ plane falsitate in vno interueniente, alienam iuris præsumptionem à decreto esse Rui. scribit in consil. 63. nu. 17. vers. & hoc maxime debet habere locum lib. 1. argu. no. per Inno. & alios in c. fraternitatis de hæreti. per Bartol. & alios in l. pen. C. de transa. credibile quippe est, & in aliis falsum admissum, vt in locis memoratis habetur. Sed enim mirum satis facere nequeo, ad argumenta Ruin. descendi. Id est argum. eorum, quæ apud Innocen. Bart. & alios notantur, sententiam suam confirmasse. Cum nominatim id est Bal. probetur in l. si non fortem. §. si centum. per illum tex. ff. de cond. indeb. vbi indiuiduum iudicis decretum asserit. ob id radicitus euanescere, si ex causa partim falsa & partim vera interponitur. Quod dictum pro sing. Cur. Iun. cōmemorat in cons. 118. nu. 10. Sed vltra eum, idem ex Bal. probatur in l. certi conditio. §. quoniam nu. 3. cir. prin. vers. secundus. ff. si cert. petat. in c. quoniam frequenter. §. si autem nu. 2. vt lite non contest. Idem decif. Neap. admittit dec. 218. nu. 1. in fi. & nu. 4. Dec. in l. cū amplius circa prin. vers. & ista conclusio. ff. de reg. iur. Paris. in cons. 98. nu. 16. & in cons. 100. nu. 31. & seq. li. 1. nata in cons. 192. nu. 7.

Non obstat. causas necessarias alienandi, & numerationem pecuniæ generi agentis confessione probari. qui vera omnia esse & singula asseruit, quæcunque narrata sub instrumento ipso alienationis sunt. Quoniam responsionibus nō paucis & ipsis minime leuibus, imò inuictis argumentū id scriptis nostris anterioribus confutaueram. Ita scriptum ad instrumentum ratus, atque argumentū ipsum habet. Quis enim adducatur. vt credat impudentem adeo aduocatū quempiam inueniri, qui apud senatum supremum falso quicquam



quicquam enarrare non dubitet. Sed enim cum repetitio lectionis instrumenti obiter, ut plerunque accidit, fieret, negatiua confessionis id genus manifestissima facta per instrumenti lectionem est. uti demonstratum ante habemus. num. 221.

Non obstat argumentum, quod contra caput obiectum rescissionis est, quæ à læsione deducitur. De læsione non constare, neque testes ullos datos de pretij paupertate esse Dissolutum enim ex his argumentum apparet, quæ scripta supra sunt nu. 203. In eo læsionem hic non poni, quod precio iniquo facta venditio sit. verum quod per omnia læsus actor est. qui ad feudi alienationem consensit perinde quasi locus alienationi esset, contra quam rem habere, non obscure testatum in superioribus est. cum ob causas erroneas & falsas feudum ipsum alienatum sit.

253 Secundo respondetur. hoc ipso læsum + non minorem tantum, verum etiam maiorem intelligi, quod assertioni contrahentium credidit. feudi locum videlicet alienationi esse, & ob causas necessarias venditionem fieri, quod secus esse, declaratum supra nec semel est. Quo circa rectum æquumve est ita læso & decepto subueniri. l. si quis affirmauerit. l. cum à te & l. si legatarius l. hæredib. in fin. & l. seq. ff. de dol. l. 3. ff. ad Maced. l. Zenodorus. C. cod. ritu. l. si alterius. C. minor se maiorem dixi. l. 3. c. com. vtr. iud. Bald. in cō. fil. 312. si ita est in principi. lib. 2. cum aliis apud nos relatis in consil. 157. num. 14. & seq. Quibus Ruin. accedit in con. 137. num. 11. lib. 3. Alba in consil. 9. nume. 50. Quæ responsio ad confessionem etiam elidendam sanè quàm prodesset, ubi vera omnia & singula esse, confessus minor esset. Quod factum nequaquam est.

254 Non obstat probationem + vllam præstitam metus reuerentialis non esse. Mirum quippe satis facere in aduocati peritia nequeo. qui hoc genus argumento vsus apud senatum amplissimum sit. Cum hoc ipso metum reuerentialem iura doc. quæ metiantur. quod ad compendium aut impulsu eius quid sit, cui honorem reuerentiamve, aut obedientiam quis debet. veluti cum patri contrahenti in eo filius filiave consentit, quod ipsi obstat, aut ad incommodum eius recedit. l. 1. §. quæ oneranda. Ibiq. Bar. & alij. ff. quarum rerum actio non da. l. penu. ff. de furtis. c. cum virum de clā. de. despon. c. sciant cuncti. Ibiq. Io. mona. & alij. de elect. lib. 6. c. quicunque. Ibiq. Archid. & alij. de sent. excom. lib. 6. Rota deci. 453. dubitatur, an valeat resignatio. in nouis. Inde ad alia aduocati eiusdem animaduertere eruditionem licet. Sed enim ingenij sui specimen dare, qui perspicui magis atque ex eo poterat, quod recens cognita capitula habuisse aduersarium dixit. Quam rem aduersario ipsi fatalem, satisque ad capitula eius propulsanda esse, apertissime in superioribus ostendimus. nu. 173.

255 Non obstat, quod aduersus + depositum obiicitur, recipiendum id non esse, cum opus solutio est. Ex his enim profligatum apparet, quæ scripta superius sunt nu. 207. vtile depositum de pecunia qua esse, vbicunque liquidum debitum non est, cautione de supplendo, idonea præstita. Sed & potestatis eiusdem oblationem verbis factam ibi ostendimus quotiens certum debitum non est. & plenius nu. 209. vnde ad eum casum argumentum pertinet, quo certum liquidumve debitum est. Ibi enim solui, non deponi pecuniam oportet.

Secundo respondetur, locum argumento non esse, vbicunque ex causa quia iusta pecunia deponitur. Solutionis tum enim vicem obtinet. l. qui mutuam. §. 1. ff. manda. l. fideiusor qui. ff. manda. vbi qui pecuniam minori debet, si ab ætate metuit, satis est, si publice pecuniam deponit. At enim causam iustam deponendi haud dubie actor habuit. Quam quidem precio feudi restituendo eum non teneri, satis superque perspicuum factum ante est. nu. 21. Et cum pecuniam restitui non ampliorem ex decretis oporteat, quæ in causas accepta necessarias sit, uti dictum in superioribus habemus, Idque incertum sit. In re hac incerta repudiari depositum nequid, utpote liberalius, quam res poscat. Qua ratione protestatio adiecta, restitutum iri, quicquid ultra depositum inuenietur quam debitum sit.

Tertio respondetur. Locum deposito haud dubie esse, quotiens pecuniam oblatam aduersarius aspernatur. l. accepta. C. de vsur. l. creditor. C. de pign. l. 1. C. qui potior. in pign. hab. Pecuniam plane depositam ab aduersario respui, acta declarant.

256 Non obstat, firmitatem + in deposito non aliter esse, quæ si oblatio facta pecuniæ sit d. l. accepta in prin. Ibiq.

Bald. in 1. nota. l. asin consil. 9. num. 15. lib. 1. Curti. minor in cō. fil. 28. nume. 1. Quoniam profutura oblatio non erat, quatenus in manifesto est, pecuniam ipsam admissurum aduersarium non fuisse, qui ne nunc quidem accipere eam vult. ob id in culpa aliqua actor non fuit, quod oblationem omiserit, quæ profutura non erat. l. arbiter calendis. ff. de arbitr. l. Idemque. §. pen. ff. manda. l. si ea res in princip. ff. de actio. emp. l. & in totum versic. item si ob id. ff. rerum ampo. l. fin. ff. quis ordo in bon. possess. fer. l. 2. §. pen. versic. ergo etiam si mater. ff. ad Tertullia. l. si alius in versic. æque perituris ædibus. ff. quod vi aut clam. codic. ut circa in fin. de elect. gloss. in l. si ideo in principi. ff. de euctio. Oldrad. in consil. 136. quod ex productis nu. 5. Pro qua sententia testimonia & alia doctor. producta à nobis sunt in consil. 83. nu. 5. Atque in specie oblationis necessitatem eius remitti quotiens constare potest recusatum eam à parte iri, scriptum & demonstratum supra habemus nu. 210.

257 Secundo respondetur, dilatoriam + id genus exceptionem esse per quam ante quid faciendum fuisse obiicitur. Quod ad rem enim attinet, quorsu in deposito oblationem præuerti, dum vere modo id fiat. Annon depositum ipsum admittere perinde aduersario licet, ut si oblatio facta pecuniæ sit. Idque ratione validiore ex Baldus iuuatur in consil. 427. quædam mulier in fil. lib. 5. Quod inter Roman. insertum responsa legitur in consil. 451. ad exceptionem dilatoriam spectare, quotiens inscriptionem ad pœnam talionis faciendam cui obiicitur. In qua re pluris non paulo, quàm in oblatione omissa opponentis interesse, proculdubio est. si quidem difficilius pœnæ talionis formidine, ad falsum obiiciendum quispiam aggreditur. Exceptionibus planè dilatoriis locum non esse, dilucide monstratum superius est. nu. 237. & sequi.

258 Tertio respondetur, solennitatem + hanc oblationis in deposito præuertendæ, à iure ciuili institutam. Cui nominatim derogatum à principe est. Potestatem cuius in controuersiam non vocari, declaratum in superioribus habemus. nu. 238. & seq. Id quidem maxime, quod dispendij quicquam ex derogatione hac omnino pars non subit, cui in cō. lumes factæ exceptiones eius sunt, quæ substantiam eius cōtingunt. quod parcum puta sit, aut ratione qua alia abiici, quam solennitatis vitio debeat. Eodem & illud Guidonis Papæ spectat in consilio 82. num. 10. in consil. 178. in quinto dubio. & in consil. 205. in sexto dubio. Liberum principi esse, rescribere, ne vitio aut nullitate, quàm vocant acta, oppugnentur. Cæterum ad vitium depositi exceptiones id genus pertinere, quis non videt. Sed quid in principe dubitamus, Tolli ne ab eo nullitas possit, quatenus & statuto id sit Fulgo. in consil. 180. viso processu columna 1. per tex. in cle. 1. de re iud. De quo cumulatius apud Decium post alios in c. ex parte. 2. de of. deleg.

259 Non obstat citationis omiffæ + vitio depositum laborare, quod diluere princeps non permittitur. Quoniam ex depositi ipsius lectione apparet, premitit citationem principis iubente, non potuisse. Cæterum ius contra depositi dicendi integrum factum aduersario est, ut similiter impugnare id liceat, atque si præuersa citatio sit. Quod cum ita sit, damni quicquam ex ordine hoc mutato pars non sentit. Quid enim per deos refert, ante an post depositum impugnatur. cum effectum ante depositum non habeat quàm disceptatio plena facta de eo sit. Atque id genus depositum valere iure illo notissimo ostenditur, nihil interesse, tempore habili quid fiat, an tempore inhabili factum inhabile cō. feratur. l. eum qui. Ibiq. Decius in quarto nota. l. penul. ff. de iurisdic. omni. iudic. l. quia. 2. ff. de donatio. inter virum & uxorem, l. in tempus. ff. de hæredibus institut. l. quod spō. fa. C. de donatio. ante nup. satis igitur ad vigorem depositi erit firmitatem eius in temporis id confiteri, cum disceptatio litis facta super eo erit, admitti nec ne ipsum oporteat.

260 Secundo in specie citationis. ex eo + responsio nostra iuuatur, quod in citatione dici die feriato facta solet, ad irritum eam non deduci, quotiens die feriato ita citatio sit, ut die non feriatum ad iudicium veniatur. Ita tempus inhabile citationis non spectatur, dum in tempus habile tamen effectus eius conferatur. Barto. & alij. in l. 1. §. nuntiatio num. 13. ff. de oper. noui nuncia. & in tracta. de citatio. quæst. 7. Idque locum & in die superis sacro habere, Guido Papæ scribit. quæstio 215. colum. 2. in consilio 178. nume. 9. & in consil. 205. nu. 13. Et quamuis à controuersia in die sacro vacua res non sit, attamen recipi id cōsuetudine posse d. isto



d. quæst. 7. Bar. admittit. Idem in notula eius habetur in d. §. nunciatio. Si morib. introduci id potest, longe magis à principe, qui robur cōsuetudini tribuit. l. de quibus. ff. de. ll. §. ex non scripto Institutio. de iure nat.

261 Aque consuetudinem pro arbitrio † princeps abrogat, cum à iure ciuili sit. l. 3. §. diuus. ff. de sepul. viola. l. eos. C. de vsu. Aucten. omnes perigrini. C. ne filius pro patre. Auctenti. nauigia. C. de furtis. c. de constitu. libro secundo. Clemen. 2. §. vt autem. Ibi que Cardin. in secundo nota. tex. alios referens. de religio. domibus cum aliis apud nos aggregatis in tract. de antiquior. tempore parte prima, nume. decimotertio, & parte 4. nu. 20.

Tertio in specie citationis, ratione etiam fortiore sententia hæc iuuatur. Namque fas † iudici est, initium ab executione seu præcepto facere, dum saluum ius tamen parti fiat. Ita vt contra opponere præceptum ipsum liceat, veluti cū cui quid præcipit, clausula adiecta, vt si grauatum sentiat, causas oppositionis dicat gloss. & docto. in l. de pupillo. §. meminisse in versu. cum. ff. de oper. noui nuncia. Quod cum ita sit, in potestate iudicis fuerit, depositum id genus admittere, partis tamen iure saluo, ita vt aduersus depositum ipsum opponere parti liceat. Si iudici id conceditur, quid in principe dicendum. §. filiusfamilias versiculo. quis enim patiatur. Institui. quibus modis ius patriæ po. solut. Integrū igitur principi fuit, depositum id citra præiudicium partis agnoscere, quatenus tantundem concedi & iudici, inferioribusque solet.

263 Quarto meminisse, debemus, ratione † præiudicij citationem introductam, vtpote quæ ad defensionem spectat, quæ iure permissa naturæ est. Ea ratione à principe eam nō tolli dicimus. l. adoptio non iure facta. Ibi que gloss. & Bart. ff. de adoptio. capit. primo de cau. poss. & proprie. Clemen. pastoralis. §. cæterum de re iudic. Alexand. in consil. 11. nu. 1. lib. 7. Fely. in c. quæ in ecclesiarum nume. 66. de. constitut. Et apud nos in consil. 5. nume. 3. Proinde nihil refert, ante actum, an postea citatio interueniat, modo ius læsum partis non sit. Similiter vt in consensu dicitur, qui præiudicij ratione exquiritur, ad rem non attinere, ante actum in ipso actu, an postea interueniat. l. in concedendo. ff. de aqua plu. ar. l. iubemus. C. de emanc. lib. c. quod sicut cum ibi non. de elec. Inno. & alij in c. consuetudinis de consuetu. Geminia. in consil. 45. in quinto dubio. Card. in consil. 62. nu. 3. Angel. in l. per fundum. col. 1. ff. de serui. rusti. præd. Dec. in consil. 144. colum. 1.

264 Quinto à Castren. extra controuersiam † omnem res ponitur in consil. 172. videtur dicendum, quod dictus notarius col. 2. circa med. libro 2. Superuacuum citationem in actu esse in quo reseruatō iuris facta partis censetur. veluti cum parte non citata. à protocollo alieno instrumentū desumitur, idque extēditur. partis enim citationem in genus hoc extensione nō exquiri. Id quia saluum ius factum partis creditur. Si impugnandum instrumentum duxerit, ita vt ad eum extēdi modum non potuisse doceat. Si vires merito iure instrumenti extensio habet, inferioris iussu, reseruatione etiam iuris tertij expressim non facta. Quid in deposito dicendum, quod principe factum mandante est. Cum integrum ius opponendi parti esse, nunquam deponens non dixerit.

Apparet ex his, quod dicitur, citatione depositum, actumve alium non carere, & ea omissa, inutilem actum effici, ad eum casum pertinere, quo excipiendi & defendendi facultas parti eripitur, quæ vocata non sit quia ad effectum actus perducatur. Aliter atque iure partis saluo expressim aut tacite actus sit. Ibi enim viribus eum citationis defectu non tabescere, quatenus impugnandi facultas non denegatur. Et pro eo res est, vt si præmissa citatio sit. Præmissa enim quantum ad effectum apparet. Cum effectus omnis cita-

265 tionis consistat. Quod cum ita sit, speciem † verborū, nō effectum, partis aduocatio animaduersam habuit, quæ conatibus rem acerrimis atque importunissimis negotij tantum in deposito ad memoratum modum admittendo fecit. Ita vt curatoris litis pro genere socerum, non citra grauissima eius iuxta à corpore, atque ab animo incommoda, partes suscipere oportuerit. Inde coniecturam facere non obscuram licet, soceri ne animos ductus Crauetta fuerit. Quam ipsam rem litis etiam euentus de specie hac depositi planissimam fecit. Non aliud in negotio principali futurum spes est. Siquidem Ioue non iniquo, quod mihi polliceri non dubitem, litis explicatio fiat. Quicquid aliter sibi animo plus satis magno diuersa pars bladiatur & spodeat.

Cæterum fortissima ad extremum, omnium veritas. l. fin. in. fi. ff. de probatio. Esdra li. 3. c. 3. Quod si ius sibi suffragari tā optimum autumat quo id genus suffragia, adminiculæque ambire. Iustissimū ius hoc palā modo patrociniatio eius faciat. Animorum nunc viribus vtēdū. Iam tempus monet, vt suæ quisque gloriæ consulat. Occasionē & facultatē laudis suæ testificandæ, quin tā pulcherrimā hic vrget. Ad prouinciam tam memorabilem, tamque seriam dies hæc vocat. Quod si lupum in fabulæ esse aduersarij suspicantur, suo se silentio ne quidem obscure, mediocriterve lædunt.

Et quamquā otiosa disputatio hæc de citatione est, vtpote consilij supremi celsitudinis suæ iudicio definita, argumenta hæc tamen commemoranda duxi, quo in manifesto omnibus iniuria fiat, quam ab aduersario tam inclementissime, & de re nihili, passi cum genero fecerunt. Meliora superbi quæso.

266 Cæterum quia in specie † depositi apud consilium altit. suæ tractanda, memoria habita de periculo pecuniæ est tametsi abundans tractatus id genus sit. Siquidem periculi omnis secunda res videtur. Compendio tamen atque summatim explicandum id censui: hoc est aduersario ipsi pecuniam perituram. Periculūque omne ab aduersario ipso præstandum. Idque ratione non meritoria neque obscura ita ostenditur. Namque si admissum depositum à parte & solutū ei sit, dubitandum non est. quin periculum omne pecuniæ eius sit, vtpote in dominio eius pecunia facta. l. neces. sario. ff. de peri. & commo. rei vend. l. Lucius. ff. de euitio. l. quæ fortuitis. l. si nulla & l. pignus. C. de pigno. actio. Tantūdem probandum, cum per aduersarium stetit, quominus solutio ei pecuniæ fieret, ne ex mora sua damnum deponens subeat. l. 1. in prin. ff. de alien. iud. mutan. cau. fac. cum aliis supra coactis. nu. 91. & seq.

267 Secundo cum in mora depositi † accipiendi creditorem esse, ex his appareat, quæ verbis pluribus ante scriptam in deposito ipso sunt nume. 207. & nume. 255. pro soluta aut accepta pecunia in odium & perniciem eius habetur, qui reus moræ est. Bar. in consil. 133. statuto ciuitatis Eugæ. Bald. in l. si. nu. 2. C. de dotis promiss. Alexand. in l. donaturus. §. 1. nu. 7. & seq. ff. de condi. ob cau. in l. Sed hoc ita. ff. de re iud. in consil. 63. du. 19. lib. 4. Soc. in l. de diuisione nume. 5. ff. solu. matri. Ruin. in consil. 225. col. 1. lib. 1. & in consil. 133. num. 7. li. 4. Crot. in Rubri. ff. solut. matri. num. 85. versic. Secundus casus. Ibi que Nicomit. nu. 176. in fi. versic. Secundo vero casu. Capit. Decisi. 176. num. 30. & nu. tribus seq. Quibus in locis habetur, ad dotem promissam statutum pertinere, quo dotem datam lucris maritus aut cunctam aut in partem facit quotiens solutioni dotis promissæ facta mora est. Aque pro apprehensa possessio, in perniciem partis habetur, quam factio eius apprehendere iniusto non licet. l. si finita. §. illud. ff. de dam. infe. l. cum vnus. §. fin. cum l. seq. ff. de bonis autori. iudic. possit. c. contingit de dolo & contu. cum aliis apud nos collectis in consilio 376. numero 21. & sequen. Quibus Bart. to. accedit in l. 1. in princip. numero vigesimotertio. Ibi quo Iason numero nonagesimosexto, versiculo. item quærit Bartol. vsque ad numero 101. Ibi que etiam Horman. nu. sexagesimooctauo, ff. de acquirend. possess. Ius idem renunciationis est, quæ fieri debet, vt pro facta habeatur, renunciandi mora interueniente, cum interpellatus vt renunciet, facere id detrectat Rom. in consil. 523. num. 17. vbi ex textibus non paucis id confirmat. Qua sententia Decit. vtitur in c. porrecta columna tertia circa med. versiculo & cōfirmatur, quia in casu supradicto, de confir. vtili vel inuili. Pro facta etiam prædij mensura habetur, quotiens per cōtrahēre alterū stat quo minus fiat, vt purus cōtractus existimetur, atque periculū eum sequatur, qui in modo ipso faciendo moram admisit Capit. decisi. 14. numero 18. argument. l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam. ff. de contrahēt. emptio. & l. in executione. §. fin. ff. de verbor. oblig. vsque adeo porro pro facto ex mora habetur, quod fieri debuit, vt non modo moræ id reo, sed & tertio noceat. verbi gratia moram hæreditati adeundæ hæres facit, pro adita non solum contra hæredem, verum etiam in dispendium tertij habetur, ad quem translatio ipsius facta hæreditatis erat, casu quo ante restitutionem fideicommissi substitutus decederet. Atque ideo hæreditatem ipsam non aditam nec restitutam ad hæredes suos in tertij necem substitutus transmittit, quia vita fructus ante sit, quam adita restituta. vè hæreditas esset. Socin. in l. cum filio columna penultim. versiculo. Sed tu responde ad hanc rationem. ff. de lega. 1. Sed enim lucris ibi omisso non damni causa agitur. Ad lucrum



erum enim tertius per iniuriam inuitaretur, si transmissio locus hereditatis non fit. Vnde cum pro accepto depositum habeatur, quod accipere pars noluit, non potest in teritus aut periculum eius aduersarium non sequi.

268 Tertio in specie atque nominatum, et creditori pecunia perdi, et ad creditorem periculum pertinere, qui ipsam accipere pecuniam noluit, ex text. declaratur in l. si opera. ff. de except. doli. in l. si soluturus. in l. qui decem in princip. & in l. si debitor offerret. ff. de solutio. Quocirca aduersarij erat pecuniam oblatam admittere. Quo non prestitio, non potest eius periculum non fieri. Glo. huc spectat in l. penul. in gloss. fin. C. de peri. & com. rei vnd. venditoris rei vendite periculum esse, quod post moram eius contingit. Quinetiam ubi a quopiam periculum rei suscipitur, praestandum tamen ab eo non erit, ubicumque facto id aut partis culpa accidit. l. cum proponas. Ibiq; Bart. & Bal. C. de nauti. feud. Rom. sing. 436. Tu scis quod quis. Alexand. in consil. 84. lib. 6. Et quae sermone non parco scripta ante sunt numero 87. eum damnum sequi: vitio aut culpa cuius id accidit. Quod vero aduersus depositum et obicitur, parum id, & de summa factum integra non esse, confutatum ex superioribus apparet. numero 207. circa fin. ubi copiosius, quam res ferat, depositum ostendimus. Idque & ea docent, quae scripta infra de fructibus restituendis sunt nume. 286. Aequae ex superioribus profligatum & argumen. illud liquet, iudicis sui autoritate depositum factum. Immo enim iudicis plusquam sui iussus interuenit, id est principis. Quo iubente, ita interpositum est. Iudicum quippe iudex princeps habetur, capiti cuius nemo an testat Bald. in consil. 333. ad intelligentiam. colum. 1. lib. 1. Sed & dei legatum aut per proconsulem, principem Bald. scribit in titu. de pace Constan. in princip. Dei item in temporalibus vicarium principem Bald. ait in c. significantibus in fin. de offic. de lega. quem Cur. sen. refert in consil. 65. num. 5. circa med. vers. sic etiam rex. Et quod de rege Francorum. Bald. scribit in c. 1. §. fin. numero. 24. de prohib. alien. feudi per. Fede. numen quoddam corporale in regno suo eum esse. Inde oraculum coeleste principi rescriptum Tex. nuncupat in l. iubemus nulle lam. C. de sacrosan. eccl. Ibiq; gloss. in vers. coeleste. rationem quoniam ut coelestis in coelis Deus, ita coelestis principem in terris est. Aequae diuinas principis aures tex. ait in l. fin. in princip. C. de acqui. poss. Principis item praepcepta diuina tex. asserit in l. 1. C. ut digni. ordo serue. lib. 12. Eodem glo. spectat in Aucten. de hered. & Fal. in rubri. Quod a principe fit non quali ab ipso, verum vti a Deo factum intelligi. De qua gloss. Bald. meminit in c. 1. §. 1. num. 3. in fin. de noua forma fidei. Inde a coelesti arbitrio principis motum pendere, tex. ait in l. 1. in fin. C. de sum. tri. & fide ca. Quem afflic. vocat in c. 1. num. 40. de aliena. feudi pater. Quo magis admirer, apud iudicem alienum depositum factum nullo a parte pudore obici.

270 Non obstat, quod de aureis. 460. dicitur, creditoribus alijs et venditoris iussu eos superioris numeratos. Atque liberationem in ea summa aduersario quesitam, similiter ut in eo dicitur, qui propter reprefalias pro alio soluit indemnitate ei a debitore praestandam. Quoniam. retorquendo, argumentum diluitur. Locum quippe ita argum. habet si iuste concessae reprefaliae sunt, aliter atque si perperam aut non recte. Quoniam ad incommodum creditoris recideret iniuriam non conuenit, quam quispiam patitur. l. si per imprudentiam in princip. ff. de euctio. l. pe. cum ibi no. ff. solu. matr. ff. de fideiuss. l. 2. Ibiq; Bal. C. quod met. cau. l. si te bonis. C. de iure deliber. c. fin. de emptio. & vend. Ord. in consilio. 218. gratia numero. 2. Atque ip. specie solutionis quod tiens pro alio soluere inique quis compellitur, ne alij iniuria hac noceat, ex text. demonstratur in d. l. exceptione. ff. de fideiuss. gloss. & Bart. in l. nam & Seruius. ff. de nego. ge. Bald. & alij in d. l. si te bonis. in consilio 359. in cau. & occasione lib. 4. Pau. de Cast. in consil. 136. visis & consideratis omnibus colum. 3. post med. lib. 1. Abb. in consil. 7. numero 2. in consil. 49. numero 3. versic. Secundo principaliter moueor. lib. 2. Alexand. in consilio 103. numero 14. & seq. lib. 2. Areti. in consil. 35. numero 2. Ruin. in consil. 107. numero 11. & in num. 13. post princip. lib. 5. Sed enim non apparet id genus creditores fuisse, quibus solutionem facta pars asserit, ut eis ex feudo fieri satis deberet hoc est ob causas necessarias debita illa & numeratione interueniente contracta, ita vti expressum decretis esse, non obsecure declaratum in superioribus habemus. Namque cum

271 aliter liberatio contingere debitori nequeat, qui nolens

seu coactus alij soluit, nisi si iusta coactio sit, qualitatis huius praestanda probatio erat. l. habebat. ff. de institor. l. ait praetor. ff. de vi & vi arma. l. denunciasse post. princip. Ibiq; Bart. ff. de adul. c. dudum. 2. de electio. c. si forte eod. titu. lib. 6. gl. in cab eo. eod. tit. & li. & in c. venerabilis in gl. penul. de sentent. excōm. lib. 6. Bal. in con. 459. visa dicta petitione colū. fin. lib. 4. In quam sententiam non pauca Corset. accumulat singil. 269. ubi requiritur.

Secundo respondetur. creditores veri esto fuerint, quibus a se solutum aduersarius ait. Ad eos pertinere decretum fac. Nihilo magis ob id excusatus aduersarius erat, quod niam et quod in se erat, praestare debuerat hoc est superiori, a quo cogebatur, exponendum, pecuniam ipsam in velle feudalis redemptionem, & ad filij vix puberis vtilitatem senatusq; decreto eroganda. Atque ideo detrimento pergrauius affectum minorem fieri, si villae facta redemptio non sit. Ad quem modum difficilis impetratio non fuerat, ut in qua causam destinata pecunia erat, in ea erogaretur. Proinde culpe eripi aduersarius nequit, a quo impetratio facta eius non est quod facile impetratu erat, neq; mutat, si vana repulsionis suspitione id se non impetrasse dicat. l. Sed & si per praetorem. §. hac clausula vers. Sed & nec ad eos. ff. ex quibus cau. maior. l. 3. §. v. furas. Ibi siquidem non postulauerit. ff. de contrat. iudic. tu. l. 1. §. penul. ff. de aqua quoti. & acti. Roma. in consil. 332. nu. 2. vers. 3. quia. Quid autem facilitatem impetrationis obseruamus, immo enim tantundem admittendum cum difficilis impetratio est, ut peti saltem aut narrari id oporteat, scriptum apud nos legitur in consil. 64. in fi.

273 Ex Baldo responsio hac iuuatur et in l. falsus nu. trigessimoprimo. C. de furtis. In culpa eum intelligi, qui alij soluere, quam creditori cogitur, si illicito soluit. Nonnihil enim sustinendum, immo quicquid salua honestate potest, ante ferendum, & praestandum, quam alij solutio fiat. Cui dicto Alba adscribit in consilio 3. nume. 8. post med. Calca. huc accedit in consilio 8. ante fi. vers. praeterea etiam posito. Omni conatu a debitore resistendum, ne alij soluat. Sed & appellationem ab eo ad superiorem interponendam, per tex. in l. ait praetor. §. permittitur. ff. de minor. Consequens hic fit, illud saltem a superiore petendum, ut senatus causam delegaret, decreto cuius ad villam redimendum constituta pecunia erat. Decreti cuius si memoria habita apud superiorem fuerat, quis adducatur, ut credat, tanti senatus institutum rumpere in animo superiorem habiturum. Et obseruandum, ad eum casum Bal. & aliorum dictum pertinere, quo ex solutione alij facta liberatio contingit. Quid hic dicendum, ubi contingere liberationem non ostendimus.

274 Tertio culpa pars tenetur, quae certiores et minoris curatorem aliosve, quorum intererat, praepcepti id genus non fecit. ut reuocationem eius curarent. l. qui absentem. Ibiq; Bart. ff. de procur. l. si fideiussor. §. si cum debitor. ff. manda. l. 1. C. de peri. & commo. rei vendi. l. emptor. l. authore. laudato. l. si parentes & l. empti actio. C. de actio. empti. c. fi. de emptio. & vendi. Appositè huc Castren. alijq; quadrant in l. de pupillo. §. nunciationem col. 2. circa prin. vers. aduertendum tamen, quod licet. ff. de oper. noui nuncia. Cum nunciatione noui operis domino absente facta, a fabris opus perficitur quod interest ab eis dominum consequi qui opus ipsum demoliri iubetur, quod nunciatione peractum sprete est. Id quia in culpa fuerunt, cur certior ab eis nunciationis factus dominus non est. Quam si cognitam habuerat, remediis iuris vsus verisimiliter fuisset, ut remissio nunciationis fieret per tex. in l. item quaeritur. §. exercitu. ff. loca. iuncta. l. licet. §. si. ff. nau. caupo. stapul. & l. si seruus. §. si fornicarius. ff. ad legem Aquil. Si culpa ob denunciationem praetermissam fabri tenetur, a quibus promissio vlla facta ob eam rem non est. Quid in debitore probandum, qui quod debet, in villam impendere redimendam tenetur. Eiusdem generis est: quod Castrensis scribit in l. si. ff. de oper. noui nuncia. Quod interest emptori a venditore praestandum, qui nunciationem noui operis emptori ipsi non denunciat, per tex. in l. 1. §. 1. ff. de actio. empti.

Culpa igitur in aduersario circa solutionem, quas excusat, admissa, nihil est, quod praetextu id genus vtatur reg. damnum libro sexto, cum alijs, quae non inscite neque parcel scripta in superioribus sunt, numero 87. Et quae adnotata supra habemus numero 167. & duobus seq. eius periculum esse, culpa cuius euenit. Quid autem culpam reo ascribimus, quod a superiore praepcepti reuocationem non postulauit, quod studium omne non adhibuit, ne alijs solutio fieret, quod minoris administratoribus, Conf. Crau. pars. 2. Qq denun.



275 denuntiandum præceptum non curauit. Immo enim doli ob id tenetur, quod remediis usus remoratis non est Baldus auctore in consilio tricentesimononagesimo quinto. pro domino Dinaldo numero quarto, versiculo quinto quia saltem libro secundo. Ibi in specie denunciationis omissa loquitur. De quo dicto memoria habita apud nos est in consilio nonagesimo septimo, numero 7. Quo loci & ea spectant. quæ scripta apud nos sunt in consilio 242. numero decimo octauo, & in consilio 192. numero quarto do li reum haberi, qui de iuribus suis certiore alium non facit. In eandem sententiam & illud est, in eum doli præsumptionem incumbere, qui id non facit, quod fieri ab eo debet, uti scriptum habemus in cons. sexto, nu. 96. in cons. 115. nu. secundo in cons. 172. nu. quinto. Quæ dolum perspicuum magis ex his facerem, quæ de viris audita illustribus habemus. Sed enim simile me aduersarij præstare, si probris cum eo contederim suas quisque superius penas daturus. Apud quos planissimum fiet, ultra partium ab equo, recte steterit. Idque & lector candidus, quod ratio patitur, æstimabit.

276 Argumentum illud, ex voluntate actoris pecunias debitas aliis solutas, dissolutum in superioribus liquet nu. 198. Principio enim consensum ipsum actor non admittit. secundo ubi constare de eo possit, ad rem non attinere. siquidem ad pecunias has non spectat ad villam redimendam destinatas scriptura igitur consensus reus proferat, & quanti fieri is debeat, apertissime ostenditur. Tertio ubi in specie pecuniam controuersam consensus respiceret, aduersario nihilo magis proficere. d. nu. 198. declarauimus cum iuris solennia ea poscat, quæ in rebus minorum stabilibus opus alienandis sunt. Quarto ad rem omnino argumentum non attinere, expressius infra ostenditur nu. 283.

277 Non obstat, mora aut culpam actoris non ascribi, quod pecunia memorata ad villam redimendam non impenderit. nisi si pacificum, pecuniam reliquam innumerato actori, agnatisve aliis fuisse, unde impleri aut perfici redemptio posset. Multifariam enim argumentum hoc profligatur. Principio iuris præsumptione paratam pecuniam præsumi, cum soluendo quisque censetur. l. cura. §. deficientium. ff. de muner. & ho. l. si defunctus. C. arb. tutelæ. Aucten. præsentem cum ibi, no. per doc. C. de fideius. necessariam debitoris excussione antecessisse, quæ ad fideiussorē creditor aggrediatur. Quo enim excussio si idoneus aut in facultatibus esse non præsumitur. Idē ex Bal. demonstratur in con. 338. primo allegatur li. 4. creditori onus probandi incumbere, bona stabilia a debitore non possideri, atque ideo fugæ eum suspectum esse. Expressius id, hoc est soluendo quem præsumi ex Ro. declaratur in con. 163. nu. 4. Soc. iun. in con. 67. nu. 23. lib. 1. ubi de Bal. & Roma non meminit. Et quidē non potest in specie hac responsio non admitti. In qua non plusquam aurei centum adiucendi in redemptione erant. Qui non ægre confici ex prouentibus poterant, ut redditus patris missos ex cōmenda Terdonæ, & beneficio alio. Candioli faciam. Præsumptione iuris igitur cum actore faciente, aduersarij erat, docere per actorem steterisse, quo minus redemptio fieret cum ad manum aurei centum non essent. Eam enim præsumptionis vim ante ostendimus num. 115. ut probandi onere eum leuet, quo cum præsumptio ipsa facit.

Secundo ad arg. respondetur. tamen si doc. non nullis visum contra sit, ut soluendo quis non præsumatur, uti apud Socinum legitur in l. 4. §. Cato. colum. 12. in fin. vers. tertio quia non videtur, verum. Ibi in Horman. nu. 78. post med. Distinguendo tamen controuersia dirimitur, ut qui paupertatem cuius causatur, necesse eam probare habeat. Ex diuerso qui diuitiis nititur, fidem facere earum cogatur, ut las. docet in d. l. si vero. §. qui pro rei nu. 15. ff. qui sat. cog. ynde cum inopiam scutorum centum non citra calumniam euidētem, pars obiectet, onus eum paupertatis huius probanda sequitur.

278 Tertio respondetur, ad tertij ius exceptionem hanc pertinere, quod aureorum centum defectu villam ex parte dimidia reuendere emptores noluerint. At enim exclusionem iure ipso intentionis actoris ius hoc tertij non est, nisi recusatio emptorum doceatur, quod propter aureorum centum defectum reuendere detractauerint. Vbi quæque enim voluntas tertij ad exclusionem opus alterius est, De iure opposi tertij non licet. l. loci corpus. §. competit. ff. si ferui. vendi. l. 1. & 2. ff. si ager vectig. l. 2. ff. de excep. rei iudi. l. reum feruum. C. de feruis fugi. leg. si quis emptionis. §. sed hæc super illis. C. de præscrip. 30. vel 40. an. Ideo emphitheotæ agere exceptio de iure domini directi non ob-

icitur, quod iure suo ob canonē non pensum emphitheotæ deciderit. Idque ad dominum redierit, quomodo & si maxima iure ipso exclusio inducatur. Attamen quia declaratio non volūtatis domini, ea res postulat ius id obicere domini non licet. d. l. 2. cū gl. ff. si ager vectig. Bart. in d. l. 2. nu. 1. ff. de excep. rei iudi. & in consil. 81. num. 5. Soc. in consil. 78. num. 4. li. 4. Dec. in con. 144. col. pen. in fi. las. in l. 2. col. 2. in quinto nota. C. de iure emphyt. Ripa in Rub. ff. solu. ma. nu. 29. vers. non obstat, quod dos. Quo circa præstandum ab aduersario fuerat, quod ipsius erat hoc est pecunia emptoribus offerenda, Quam si non admiserant, Tum vero testationem accipere de recusatione debebat. Sed enim nisi diffugiis aduersarius non nittitur. Quæ in aperto magis emicant, quam ut demonstrationis indigeant. Id quidem maxime, quod pro affinitate, quæ actori cum emptoribus est, præsto reuendere emptores vel aureis illis centum illico non numeratis, fuerant.

279 Quarto ex Alex. prædicta iuuatur in consil. 120. in fi. lib. 5. Riminal. in consil. 381. nu. 20. lib. 2. quod dicitur, moræ debitore non teneri, a quo in loco aliquo facienda solutio erat nisi in loco ipso fuisse creditor se doceat, cui solutio fieret. Locum ita habere, si obligatio aut consignatio facta debiti sit. Et quamuis sententia hac uti simpliciter non soleam. Hic tamen non placere non potest quia ratio longe alia interuenit, cum paupertatis probanda onus aduersarium sequatur. Cum voluntatem exploratum emptorum oporteret. Cum affinitas notissima maxime inter eos & actorem intercedat.

Consequenter prædictis dicendum, ut robore contractus præsupposito, quod modis omnibus improbamus, quod actoris, de villa feudali non redempta interest, ab aduersario præstandum. Ad id plane, quod interest, fructus spectat, qui ex bonis percepti redemptis fuissent. Et quanti plurimi valuerunt. Iure quippe certissimo utimur, quod interest in obligationibus facti ab eo præstandum. Qui in mora faciendi fuit. l. si procurator. §. mandati. ff. manda. l. 1. cum ibi not. ff. de actio. empti. l. si ita quis. ff. de euctio. l. si quis ab ali. §. si. ff. de re iud. l. stipulatione non diuiduntur verlic. Cel sus. l. cum stipulatus sim. §. si. & l. si fundum. l. quotiens quis. ff. de verb. oblig. l. in stipulatione. 2. ff. rem ratam hab. Idque locum & in obligatione etiam facti negatiui habere, Tex. ostendit. in l. 2. §. item si in facto. ff. de verb. obl. gl. in l. si ita quis. §. ea lege in ver. interest. eo. tit. De quo dictum habemus in l. 4. §. Cato in septimo nota. circa prin. eod. tit. Id etiam ad interesse accedit, quanto pluris bona redimenda sunt, termino ipso excursu, qui redimendi præstitus facultati est. nisi si exitu eius non mouente, parati emptores reuendere sint.

Neque contrarium his est, quod in argumento alio oppositur frustra quod interest, pena adiecta peti, quæ vice implementi sustinet. neque ultra penam quicquam exigendum. Quoniam locum id in pena conuentionali non habet, quæ vice eius, quod interest, adicitur. In ea enim si ultra interest, quam pena habet, quod amplius interest, debetur. l. si duo. ff. si quis cautio. l. præd. ff. de actio. emp. gl. Bal. & alij in l. si. in gl. 2. in fin. ff. si quis in ius voc. non ierit. Ro. in consil. 510. nu. 19. in fi. Ang. à Periglis in d. §. Cato. num. 50. Ibi in Galiau. num. 98. Expressius idem Galiau. in d. l. 2. §. fin. num. 2. in fi. eo. tit. ff. de verb. obl. Soc. in consil. 253. colum. pen. vers. sed præmissis non obstantibus lib. 2. In re plane dubia loco eius, quod interest, promissam penam intelligi, Tex. probat in l. si quis a socio. Ibi in Bar. ff. pro socio. & in l. fin. ff. de prætor. stipul. lo. Andr. in reg. bona fides lib. 6. in Mercurial. Rom. in consil. 193. & in d. consil. 510. nu. 12. Pau. de Ca. in l. prædia num. 4. ff. de actio. empt. Alexan. in consil. 66. in nono dubio lib. 7. Soc. in d. consil. 253. col. pen. vers. Sed præmissis non obstantibus lib. 2. Dec. in l. ex conuentione in primo nota. C. de pactis. Bologninus in d. §. Cato, numero 152. & seq. Ibi in Ruin. num. 21. Horman. num. 98. & num. 118. Crot. nu. 83. vers. præterea & tertio. Galiau. in d. l. 2. §. item si facto num. 9. eo. tit. de verb. obl. Rebuffi. in l. vn. num. 572. in septima ampliatione. C. de sent. quæ pro eo, quod interest. Quam opi. veram Alcia. in d. §. Cato, numero 53. haud dubie putat, ubicunque in contractu utili aut valido pena adicitur. Ibi enim dici non posse, ob contemptum contractus, si ab eo discederetur adiecta penam intelligi. Siquidem contractum negligere aut deferere non licet, qui firmus sit. Itaque contractus firmitate admissa, quam omnino & rectissime pernegamus, præstationi eius, quod interest, ratione villa subtrahi aduersarius nequit. Sed enim quorsum



in re perspicua argumentis vti, eiusne, quod interest, vice interposita poena censeatur, quandoquidem quod interest promissum nominatim legitur, si verba ipsa contractus in clausula illa percurramus & obseruamus, sub obligatione omnium damnorum, expensarum & interesse. Vnde locus  
283 <sup>†</sup> interpretationi aut coniecturis in manifestis non est. l. quotiens. §. si duo. ff. de hered. insti. l. quod constitutum. ibique Bart. ff. de militari testa. l. ille aut ille. §. cum in verbis. l. non aliter. ff. de lega. 3. l. si aliis. ff. de vsufru. lega. l. pediculi. §. argento. ff. de auro & arg. lega. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obl. l. si. C. de indi. vidui. tollen. c. 2. de reg. iuris. Et istud est, quod dicitur, tacitum filere, vbi facta expressio est. l. cum ex filio. §. 1. ff. de vulga. cum aliis superius collatis nu. 244. vers. & istud vero est.

283 Non ab re autem de vigore <sup>†</sup> aut firmitate contractus circa interesse hoc villam non redempta metio facta a nobis est. Quoniam vicio seu nullitate contractus admissa, quæ notissima est, quorsum de obligatione facti & mora in eo commissa, Quorsum de pecuniis iussu superioris aliis solutis disceptare. Hæc enim ad rem propositam omnino non attinent. Quatenus ex contractu ipso non agitur, ut impleatur, verum nullitas seu viciū eius principaliter propositum, ut nullus vitiosusque contractus declaretur. Quo vicio interueniente de alio ferri sententia nequit, quam ut possessio bonorum cum fructibus perceptis, percipiendisue restituatur. De quibus inferius differemus, per ea, quæ  
284 dicta in superioribus sunt n. 214. & plurib. seq. Iure tenim certissimo vtimur quotiens consistere contractus non potest, ad irritum omnia deduci, quæcunque comprehensa sub eo sunt. l. si. ff. de const. pecu. glo. in l. si patronus. §. patronū ex asse. ff. si quid in frau. patro. Bald. in l. si absentis nume. 11. in si. C. si cer. per. in l. in contractibus in princip. num. 8. C. de non nume. pecun. Roma. in consil. 171. pro decisione nume. 4. & in con. 246. clarissime assessor nume. 2. vbi text. & alios in sententiam hanc vocat. Alexand. in consil. 81. num. 9. in fin. & seq. lib. 3. Ias. in §. fuerat. num. 76. & pluribus seq. Insti. de actio. in consil. 133. colum. fin. lib. 4. Ruin. in consil. 70. nume. 15. lib. 5. Gozadi. in consil. 28. nume. 22. in fin. versic. sexto hoc ampliatur. Quæ ratione momenti nullius clausula habetur in testamento posteriori & ipso vitioso expressa, cessans & irritans, &c. Bart. in l. si iure. ff. de lega. 3. Bald. in l. sancimus. col. 1. C. de testa. Ias. in consil. 123. colum. 1. lib. 2. & in consil. 8. colum. pen. lib. 3. Et alia non pauca. viciū plane seu nullitatem contractus apertissime in superioribus ostendimus, id est ex errore & causis, falsis, ex obreptione. Ex formæ iuxta decretorum, atque rescripti regij contemptu. Ad quam rem non leuiter & metum conferre reuerentialem diximus. num. 254.

Argumentum vltimum, quod a confessione actoris pedit, euersum supra non circa flagitium & turpitudinem opponentis, est num. 252. vers. non obstat, causas necessarias alienandi, &c. & nume. seq.

Hæc sunt, quæ palam, summatimque disceptata semel atque iterum sunt. Primum, apud supremum celsitudinis ducalis consilium. Deinde in conspectu sublimitatis suæ, procerumque & ordinis eius amplissimi. Cæterum locupletiore quæque persequi sermone oportuit. Tamen laboribus histam durissimis grauissimisque exhauriendis neque ætas satis, neque vires sufficiant. Iniuria sua affici aduersarius ait, cui pretij numeratio non fiat. Sed enim merito suo probe id patitur. Ex diuerso enim partis vitio dispendium grauissimum gener agnoscit, utpote ad versuram faciendā propter aduersarium ipsum patre coacto. Cognitumque superi habent, quibus modis pecunias quas de parte acceperit. Quod si redemptā villā credidisset, ex comodis inde perceptis pecunia collecta haud tenui fuerat, vnde incōmodis aliis mederi per multis licuerat. Sed enim modestie fines transiliendos non duxi. Satis erit, notissimā vasalli venditoris profusionem domini non fuisse, qui eo vsi aut versati cū ipso sunt. Et quoquouersum res ipsa spectet, id vnū  
285 curæ <sup>†</sup> genero est, ut quod ei a maioribus feudū cōtingit, incolume iure non alio aduersus emptorū auiditatem, atque ecclesiæ bona distracta pontificium ius tuetur, vti declaratum superius est nu. 171. Æquitate plane iuris naturalis aut gentium pontificium ius niti proculdubio est. c. dilecti ibique no. de iud. Inde fit, ut ad actionem pariendam pactum nudum canonum iure profit. c. 1. & c. qualiter de pactis. Id quia non nisi ad consensum promittentis, qui a natura est, canones respiciunt, ut legere apud posteriores est in rub. ff. de verb. oblig.

Apparet ex his vitiis aut nullitatibus, quas vocant, vndique alienationem cōtrouersam scaterere. Atque ideo possessionē bonorū restituendam, sic quomodo cōfirmatum superius est nu. 214. & pluribus seq. Non solum autē bonorum, sed & fructuū fieri <sup>†</sup> restitutionem oportet, ut in specie cōtractus id genus de bonis minorū. Dec. scribit in cōf. 556. numero 6. in si. Tex. huc vltra eum, accedit in lege 2. C. si quis ignorans rem minor. Idem in bonis ecclesiæ rite minus alienatis Deci. idem scribit in consil. 174. in fin. Atque vbi pecuniæ quicquā debitum aduersario appareat. Idest si in causis quas initio necessarias erogatum edoceat, diminutionem id ex fructibus accipere Paris. scribit in consil. 100. num. 33. lib. 1. Inde depositi etiam fecunditas largitasve iuuatur cum sorti aut capiti ipsi cedere fructus oporteat. Immo amplius in fructibus non paulo, quam in capite esse, plantū, liquidatione fiet. Et quis ad fructus quærendos <sup>†</sup> prodesse error iuris dicatur. l. sed & si l. §. scire. ff. de peti. heredi. Attamen probationem error is in masculo maiore expostulat, ut Bar. ibi docet. Idem gloss. sentit in l. de fructibus. ff. de dona. inter virum & vxor. & in l. quod, vxor. ff. de acquir. pos. Alexan. in consil. 73. numero 11. lib. 2. & in consilio 121. ante fin. lib. 4.

Hoc amplius erroris huius probationem inutile prorsus existimo. Namque idcirco fructuum ex eo impediri luctum non solere doctor. aiunt, quod & si bona in eo fides non sit, qui iuris errore ducitur, mala ab eo tamen fides abest. Ad quam excludendam causa etiam iniusta, qualis error iuris est, valet glo. 2. in l. plagij. C. ad l. Fauiam de plagia. Alexand. in consil. 92. colum. 2. lib. 1. Et alia compluria. Sed enim fidem hic malam, dolumque aduersarij ex obreptione eius liquere, declaratum superius dilucide habemus  
288 nu. 182. versic. sed enim. fide igitur <sup>†</sup> mala interueniente, fructus omnes restituendos nō modo perceptos, sed & qui percipi potuerunt, non dubitatur. l. domum. C. de rei vendi. Et in specie tituli inutilis, excusationi possessori malæ fidei nō esse, quominus fructus percipiendos restituat, Fulgo. scribit in consil. 136. quia ex facto colum. 2. post med. in secundo dubio. Et in consil. 190. visis col. fin. in secundo dubio. per tex. in l. sed & partus in princ. ff. quod metus cau. & in l. 1. C. de fide instrumen. & iure hastæ fiscal. lib. 10. ibique Fulgo. hoc ampliat, quamuis res distracta a fidei malæ possessore sit. Iuramentūque in litem locum aduersus eum esse. Cum ampliatione hæc, ut fructus percipiendos re etiam alienata, fidei malæ possessor restituat, Castren. etiam facit in consil. 66. in causa, quæ vertitur coram domino vicario domini episcopi Feltrensis col. 1. circa me. ver. ex quibus etiam pater. lib. 2.

Quin etiam vbi fructuum percipiendorum ob titulū excusari fidei malæ possessor possit, contra pupillum tamē aut minorem id non obtinere, ex glo. ostenditur in l. patri ver. item ex diuerso in ver. cum fructibus. ff. de minor. Quæ vti sing. Rom. habet sing. 528. Tu habes tex. in l. si fundum & in consil. 454. in re præsentī nu. 28. versic. cæterum dico. Cremenf. sing. 134. Qui in minore loquitur.

Dissolutio ex prædictis sponte sua quæstionis seu exptionis emanat, quæ in vectigali seu laudimiis, quæ vocat, contractus incurrit. Quibus restituendis actorem adstrictū  
289 reus putat. Quomodo <sup>†</sup> accessoria hæc refundere actor debet, qui feudum suū temere, vitioleque emptum citra pretij vilius restitutionem recte vendicat. An non plusquam absurda res fuerit, accessoria ab eo deberi, qui capiti aut sorti ipsi inferendæ nō tenetur. Vnde qui obligationi principali eximitur, ab accessionib. etiam liberatus creditur gl. in c. accusatus in vers. iudicari. de hæreti. libro 6. Barto. in l. Aurelius. §. Gaius circa si. ff. de lib. lega. Paul. de Cast. in l. si de certa in prin. C. de tras. Ias. in l. in 3. si. ff. de eo quod certo loco. Quæ ratione in accessorio intelligi delictum non potest, quod in principali nō sit. l. si mulier. §. 1. ff. rerū amo. l. si is qui. §. si Titium. ibique Ange. ff. de furtis. Barto. in cōf. 196. Tudertinus in prin. Bal. in consil. 497. de accessorio li. 1. in consil. 410. in causa & quæstione Antonij nu. 4. circa si. li. 2. Alex. in consil. 15. nu. 15. lib. 1. Eodem Bal. spectat in consil. 9. in si. & in consil. 16. in si. lib. 3. Accessorie eum non teneri, qui principaliter non obligatur.

290 Secundo secum pugnare aduersarius <sup>†</sup> videtur. Qui ob causas necessarias feudum alienatum ait, & laudimium re petit. Namq; si necessaria alienatio fuit, ergo debitum laudimium non erat. atque ideo indebite id præstitum ab eo est. Bar. in l. & ideo per illum tex. ff. de condi. furti. Iason. in l. si. col. 12. q. 7. C. de iure emphy. Boeri. in consuet. Bituri in Cons. cranet. pars. 2. Qq 2 tit.



tit. de feudo. §. 7. col. 3. in fin. fol. 68. Brun. in conf. 44. nu. 11.

Tertio extra controuersiam omnino res ponitur, vitiis tam multis contractu infecto. Iuris quippe exploratissimi  
291 est, ob contractum nullum veſtigal vllum non deberi. l. 2. Ibi que Bal. C. de eunuch. l. ea quidem in fin. C. si mancip. ita fuerit aliena. Quem tex. in ſententiā hanc Bar. nominat in l. fi. §. fi. nu. 1. C. com. de leg. Et eadē. l. §. ſed quia noſtra circa fi. Iaſidem ſcribit. Et idem Iaſ. in l. fi. creditori in 7. nota. ff. de lega. 1. in l. 3. §. Nerua. nu. 7. verſi. hinc eſt quod talis gabella. ff. de acqui. poſſ. & in l. non dubiū in 5. no. C. de legibus Rom. huc accedit in conf. 78. licet. Ibiq; Rom. hoc ampliāt, etiam cum viribus maximis contractus conſiſtit, verū partit voluntate reſcinditur. Cum qua ampliatiōe Boeri. facit q. 182. nu. 39. in conf. 3. cir. fi. in conſue. Bituri. de feudo. §. 18. col. 2. in fi. fol. 73. ex venditione ſub pacto de reuendendo laudimium non deberi. Et quamuis in reſciſſione quē partit voluntate ſit, controuerſiam res patiat, Atamen ubi firmitatē contractus non habet, vel per legem reſcinditur ab omni rem vacuam ambiguitate arbitror.

Secundum quā temeritati & culpæ ſuæ laudedimij ſolutionem aduerſarius referat regu. damnum lib. 6. iniquiſſimum plane fieret, ſtultitiam ſuam ad alienam iacturam recidere. l. nam iniquiſſimum. ff. de iuris & facti igno. cum aliis ſupra relatis nu. 87. 91. & nu. 266.

Poſtquā hac non ſœliciter ſatis rem cedere aduerſariis ſuboluit, remedio alio, quod præſentaneum arbitrantur, morbo eorum auxilium afferendum, capitūq; dolores ſedandos cenſuerunt. Id eſt vt hæreditarium ſimpliciter & abſolute, noni feudum dicerent, contra quam conſeſſus. P. & precibus principi oblati, & inſtrumento ipſo alienationis eſt. Idque per inueſtituram quandam ſub anno 1291. & die 28. Ianuarij. Qua magnifici Valfredus & Bonifacius à Plozaſcho inueſtiti fuerūt de Caſtro Noni, tam pro ſe quā pro eorum & cuiuſlibet eorum hæredibus maſculis & fœminis in nobile, rectum & tanquam in antiquū feudum & paternum, Ita & taliter, quod prædicti domini Valfredus & Bonifacius per ſe & hæredes ſuos & quemlibet eorundem, & vtriuſque ſexus, dictum feudum tāquam nouiter acquiſitum, & tanquā nobile, & antiquum. atque paternum poſſideant, ſibi que inuicem ſuccedant & ſub deſenſione domini comitis ſupradicti. Et de eo faciant, quicquid facere voluerint, Iure ipſius feudi prædicti tamen ſaluo dicto domino comiti & eius hæredibus quantum ad directum dominium dicti caſtri & villæ, cum omnibus ſupradictis. De qua inueſtitura Ioannes Verneti rogatus à Nono dicitur.  
292 Per clauſulā enim & faciant quicquid facere voluerint, dubitandum non videtur facultatem alienandi permitti. c. 1. de feudo non hab. propriam natu. feud. Alexand. in conf. 189. nu. 8. lib. 2. cum aliis apud nos aggregatis in conf. 84. num. 10. Et eque ad voluntatem vltimam atque inter viuos clauſulam illam trahi Bal. ibi. no. circa princip. in verſ. dederit. Afflic. nume. 2. Bald. in conf. 70. punctus teſtator num. 4. lib. 2. Alexand. in d. conf. 189. num. 8. lib. 2. Curt. ſen. in conf. 49. num. 72. in fi. Brun. in conf. 38. num. 3. in conf. ſeq. num. 6. poſt med. Curt. lun. in conf. 4. nume. 1. in fin.

Neque inueſtituræ magni poſteriores faciendę, Quibus de feudo recto, antiquo, auito, & c. mentio ſit. Quoniam inueſtituræ primæ omnium ſtandum, vulgo traditur, c. 1. de vaſal. decre. 2. tat. c. 1. an agna. vel. ſil. c. 1. de eo qui ſinem fecit Bald. in conf. 215. proponitur, quod inueſtituræ lib. 2. Roma. in conſilio 1. circa fin. Et id genus innumera.

Sed enim flocci inueſtituram hanc faciendam multifariam oſtenditur. Et primum quidem ꝑ monendi ſumus, domino inconfulto, impune feudum non alienari. Toto tit. de proh. alien. feu. per Feder. & de proh. ali. feudi per Lothar. c. quæ in eccleſiarum de conſti. Idque ad cauſam etiā neceſſariam, primæve ſpectare. declaratum ſuperius eſt. nu. 30. locupletius nu. 69. Sed nec hypotheca in feudo cōſtitui domini iniuſſu poteſt. c. 1. in prin. Ibi que gl. & doc. de proh. ali. feu. per Feder. Alex. in conf. 2. col. 1. & ſeq. & in conf. 124. num. 8. lib. 4. Aret. in conf. 14. num. 5. Soc. in conf. 19. nume. 12. lib. 1. Iaſ. in l. fi. col. 24. nume. 78. verſi. ſubdit etiam Sali. C. de iure emphy. in §. item Seruiana. 114. Inſtitu. de actio. & in conf. 123. col. pen. in fi. lib. 4. decifio Neapoli. 26. in princip. Quod & in hypotheca tacita ſeu à lege introducta obtinet. Vnde ob dotem reſtituendam tacite obligatum feudum non cenſetur, quod expreſſim obligari pro dote nequit. Socin. in d. conf. 19. numer. 12. lib. 1. Crot. in l. ſi conſtante. nume. 92. & ſeq. in 1. lectu. ff. ſolu. mat. & in altera lectu. nume. 136. ob dotem reſtituendam permiſſam hypothe-

cam non intelligi Pariſ. etiam ſcribit in conf. 18. in princip. 294 lib. 1. Inde ſit, vt hypotheca ꝑ bonorum generalis ad feudum non trahatur, ne id in genere velle quiſpiam cenſeatur, quod prohibitum in ſpecie eſt. c. 1. §. in generali ſi de feudo fuerit conten. inter domi. & agna. doc. in locis ante relatis. Pariſ. in conf. 7. nu. 3. in conſi. 12. num. 56. lib. 1. Quod ſi contra quam ius prohibet, facta alienatio ſit, ad dominum, vt plerique putant, ſeu ad agnatos frequentiori doc. numero feudum recidit, eoque alienator caret Bald. in d. cōf. 215. ante fi. verſi. iterum dubitatur ſi pater lib. 2. l. ſer. in c. 1. §. ſi vaſallus culpam circa princ. verſi. & nota quod dicit culpam. ſi de feudo deſuncti milit. conten. ſit inter domi. & agna. in c. 1. verſi. & ſi libellus nume. 7. verſi. ſi vero ex pacto & prouidentia de aliena. feudi pater. Alexand. in conf. 30. nu. 15. lib. 1. quod repetitum eſt in conf. 2. lib. 5. Et alia inſinita. Hoc amplius ſi domini ꝑ permiſſu feudum alienato agnatis tamen noxia alienatio non eſt, quo minus alienato re ſublato, ad feudum aſpirent. c. 1. de alie. feu. pater. Bald. in c. 1. §. hoc quoque nu. 16. verſi. ſexta conſuſio. de ſucceſſ. feud. in conſil. 203. quidam nobilis circa princ. lib. 1. Alvaro. in c. §. denique nu. 19. verſi. vigefima ſecunda conſuſio. quæ fuit prima cau. benefi. amitten. Alexan. in conſil. 106. viſo themate circa ſi. li. 4. & in conſil. 15. col. ſi. lib. 5. Dec. in conf. 193. col. 2. circa princip. in conſi. 269. col. 2. in conf. 390. col. 3. in princip. & conſil. 395. col. 1.

His ita prænaratis, obſeruandum niſi reſpectu domini directi poteſtatem hanc feudi pro arbitrio diſponendi conſeſſam non intelligi, hoc eſt vt quod ad dominum ipſum attinet, quicquid lubitum erit, domino ipſo inconfulto, de feudo inueſtiti faciāt. Idque ex verbis non obſcuris & mente inueſtituræ apparet. Per quam quod ad eos ſpectat, ad quos venturum feudum eſſet, initio ipſo & in verbis expreſſum diſpoſitiuis eſt. Hoc ipſo enim quod in feudum rectum auitum & antiquum facta conſeſſio eſt, niſi ad agnatos maſculos nō deſertur. c. 1. §. hoc autē notandū, qui feu. dare poſſ. cum talibus ſexcentis. De quo plenius infra  
296 nu. 334. Et quia ꝑ excluſā fœminæ in verbis his erāt, adiectum nominatiue de fœminiſ eſt. Quæ tamen admiſſæ non niſi ordine ſucceſſiuo intelligitur, cum maſculi deſunt. c. 1. §. quin etiam epiſcop. vel. Abba. c. 1. §. ſi. de ſucceſſ. feu. c. 1. in fi. princip. de eo qui ſibi vel hæredi ſuis. vnde cum de regula ipſa feudi, qua niſi agnati maſculi in eo non ſuccedunt, exceptio in gratiam fœminarum facta ſolummodo ſit, cōfirmata quantum ad alios intelligitur, quibus in ius ſuccedere feudi non licet. l. nam quod liquide in fin. ff. de penu. lega. l. quæſitum. §. idem reſpondit. ff. de fundo. inſt. l. 1. ff. de reg. caton. l. data. C. de dona. c. quoniam. Ibi que Abb. de con iugio lepro. c. dominus. Ibi que glo. nota. 32. q. 7. Itaque cum initio ipſo inueſtituræ, atque in verbis eius diſpoſitiuis actum expreſſim ſit, vt rectum, antiquūve feudum ſit, & niſi ad fœminas maſculis deficientibus, non veniat, neceſſario dicendum habemus, ſi veræ nobis iuſtæque interpretationes arrident. clauſulam circa exitum & executionem ſubiectam & faciant quicquid velint, ad dominum ipſum directum reſtringendam, vt quod ad eum ſpectat, eo inuocato, atque inconfulto pro arbitrio diſponere feudum liceat. Cæterum quod ad agnatos ipſos ſpectat, diſpoſitioni iam factæ ſtandum. hoc eſt vt rectum feudum, auitum & antiquum ſit. Atque ideo in perniciem diſtrahi agnatorum nequeat.

Secundō in ſpecie de modo prouiſum ſuccedēdi eſt. vt pro feudi recti, auiti & antiqui natura ſucceſſio fiat. vt alteri alter inueſtitus ſuccedat, vt fœminæ etiā ordine ſucceſſorio inuitentur. ob id verba ꝑ ſequentia, & faciāt quicquid velint, produci ad id non debent, in quo expreſſio & prouiſio facta ſpecialis eſt. l. cum in teſtamento. §. ſi. ff. de hæred. inſti. l. cohæred. §. qui patrem. Ibi que Imola & Alexand. ff. de vulg. l. quod in rerum. §. ſi quis poſt in fin. ff. de lega. 1. l. vxorem. §. ſœliciffimo. l. qui vxoris. §. qui legauerat. ff. de lega. 3. l. Stichus nutritis & leg. alimenta. §. baſilica. ff. de alim. lega. l. doli clauſula & l. ſtipulationes commodiſſimum. ff. de verb. oblig. l. cum quæſtio. C. de lega. Bal. in l. 1. C. de legit. hæredi. Capra in conſil. 154. num. 11. Alexand. in conſil. 48. num. 7. libr. 1. Soc. iun. in conſi. 98. num. 3. lib. 1. & alia non pauca. Quod cum ita ſit, clauſula illa ſequens ad perſonam reſtringi domini directi debet, vt conſenſum eius exquiri in feudo diſponendo non oporteat, verum iniuſſu eius diſponi pro arbitrio poſſit. Cæterum ad ſucceſſores feudi clauſulam porrigi ipſam non conuenit. Vt pote de quibus initio ipſo cautum atque expreſſum in ſpecie eſt Quo



Quocirca sensus clausulæ huius erit, vt ob alienationem feudi domino ignerante & eo clam factam, feudo alienator non careat, neque ad agnatos alios pœnæ nomine deuolubatur. Caterum quod aliunde ius, quam ex causa alienationis agnatis competit, læsum id ob clausulam ipsam non creditur. Rursus id clausula ipsa efficit, vt satis sit de feudo alienando inter agnatos ipsos conuenire, quorum interest quamuis consensus domini non interueniat. Quo contempro, ad dominum rediturum fuerat, cum ab omnibus peccatum agnatis sit.

Tertio cum expressio de feudi ingenio, aut natura facta in superioribus sit, vt rectum id, auitum & antiquum censeatur, nisi fœminæ non admittantur, cum masculi non superant. clausulam sequentem, & faciant quicquid velint, secundum superiora restringi conuenit. Namq; ex sequentibus priora restringi, nouum non est, l. hæc actio. Ibi que glo. & Bar. ff. de calumnia. l. si cum fundum. ff. de verb. sig. Dyn. in consil. 41. col. 1. Barto. in consil. 164. proponitur quod syndicus nu. 3. Imola in consil. 85. in principio & in consil. 243. Anchar. in consil. 379. dubietas col. 1. post med. versic. nec obstat, quod videantur corrigere. Pau. de Ca. in cōf. 417. quod dicti redditus col. 1. in fi. lib. 1. Soci. in consil. 93. col. 1. in fin. lib. 1. Idque locum verba etiam vulnerado, obtinere, Socin. scribit in l. 1. in fin. primi nota. ff. de reb. dub. ex Abb. in c. quinquauallis de iureiurand. Si à sequentibus antiora restringuntur; ratio validior facit, vt ex diuerso 299 per superiora sequentia restringantur. Siquidem posterioribus magis anteriora, quam econtrario influunt glo. & Bar. in l. quisquis. ff. de lega. 3. Bart. in l. Aua. ff. de condit. & demonstr. Bald. in l. quodtiens. 2. in fi. C. de fideicom. Rom. sing. 665. Matthesila. nota singulare dictum Corn. in consil. 242. col. 3. in fi. lib. 4. Ias. in consil. 12. col. 2. & in consil. 69. col. 2. lib. 3. Consequenter his dicendum, clausulam sequentem, & faciant quicquid velint ad superiora restringendam, ne feudi nature immutatio fiat, quominus rectum, auitum & c. sit. Atque ideo nisi ad consensum domini remittendum clausulam sequentem referendam non esse, & faciant quicquid velint.

Quarto in specie sequentium, vt per secundum præcedentia restringantur, ex tex. id iuuatur in l. nam & posteriores. Ibi que Bar. in casu scito. ff. de ll. in l. vtrum. Ibi q; Bar. & Ang. ff. de petition. hered. in l. si. §. cui dulcia. ff. de triti. vino oleoque lega. Tradit Ruin. in consil. 203. nu. 10. l. 2. Gozad. in consil. 51. nu. 12. vbi tex. & alios Gozad. confert. Et in verbis vniuersalibus secundum præcedentia restringi ea debere, Cuma. scribit in consil. 148. venerabilis in primo dubio. Gemi. in cōf. 77. nu. 4. Hic que obseruandum, ratione fortiore arg. hoc vrgere. Principio, cum tex. citatur in d. l. si. §. cui dulcia. Ibi enim secundum præcedentia restrictio sit quamuis correctio vlla voluntatis non interueniat. Quid hic dicendum, vbi citra mutationem voluntatis, circa feudum rectum, auitum & antiquum, facultas permitti alienandi non potest. Secundò cum text. nominatur in d. l. nam & posteriores. Ibi que Barto. ff. de ll. Ibi enim in diuersis scripturis, quæ posterior est, secundum priorem declaratur & restringitur. Quanto magis ius idem probandum in scriptura eadem erit, ne ex continenti se ipsum corrigere quis censeatur l. nam ad ea. ff. de cond. & demon.

Quinto si generaliter clausulam intelligimus, & faciāt quicquid velint, contradictio euident, inter superiora & sequentia incurrit, vt rectum feudum, auitum & antiquum sit, quod alienari in extraneos non potest, & quod alienabile sit. Sed enim iuris per incerti nō est, restrictionem admittendam, ne contrarietas interueniat Barto. & alij in l. fin. §. idem quæsiit num. 3. ff. de cond. indeb. & apud nos in consil. 70. nu. 22. Quin etiam verba vniuersalia restringenda, ne correctio aut contrarietas inducatur, tex. probat in l. si. in ver. omnes effectus. iuncta gl. C. de dona. causa mortis. Inst. de dona. in prin. iuncta gl. tex. huc pertinet in l. inter omnes cum glo. ff. qui fat. cogan. Idque & in verbis vniuersalibus recip. negatiuis solet. l. 1. §. denique iuncta l. prohibere. sed si permiserit & §. si. l. si alius. §. bellissime & §. seq. & l. semper. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. in d. l. 1. §. deniq; negatiua vniuersali tex. vtitur, exceptionem nullam cōtra eum obliici, qui interdicto illo vtitur quod vi aut clam. At enim in aliis exceptiones permittuntur, quæ expressæ in eis sunt. Ita per negatiuam vniuersalem derogatum exceptionibus non creditur, quæ sub titulo comprehensæ eodē sunt. ne correctio aut contrarietas in ll. tituli eiusdem inducatur quamuis diuersæ aut separatæ sint, ob id restri-

ctionem verba vniuersalia negatiua, contrarietatis aut correctionis excludendæ causa, admittunt. Idque & Bar. no. in d. l. 1. §. & parui. nume. 2. & nu. 5. ff. quod vi aut clam. Quem Alexand. sequitur in consil. 77. visis dubitationibus num. 13. vers. postremo non obstat prouisio lib. 3. cum aliis apud Decium ascriptis in c. ex parte 2. num. 5. vers. tertio fallit. de offic. deleg. in consil. 44. num. 1. in fi. Et in locis alibi non paucis. Quod argumentum ratione validiore ad speciem controuersam accommodatur, tripliciter rationem validiore obseruando, Primum, quod facilius per generalis sermo, quam vniuersalem restrictionem sustinet Aret. in l. 1. col. 4. ante med. vers. præterea hoc non est necesse dicere. ff. de leg. 1. ex no. per Bar. in l. si pluribus. ff. de lega. 2.

Secundo, quia fortiora verba vniuersalia negatiua, quæ affirmatiua sunt glo. in l. hoc genus. ff. de cond. & demonstr. Oldr. in consil. 16. Ray. à Forli. inter consil. Signoroli in consil. 68. num. 7. Deci. in consil. 3. nu. 4. in consil. 364. col. fi. circa med. in consil. 490. num. 6. Tex. huc accedit in l. si sic stipulatus. Ibi que Ias. ff. de verb. oblig.

Tertio, quod in ll. diuersis & separatim restrictio hæc verborum vniuersalium negatiuorum hæc admittitur. Itaque si in verbis vniuersalibus negatiuis & in ll. diuersis & tempore diuerso editis ob contradictionem aut correctionem amouendam restrictionem admittimus, Quanto magis locus restrictioni esse in verbis vniuersalibus affirmatiuis scripturæ eiusdem debebit, ne pugnantia aut correctio euident interueniat.

Quarto vts maior rationis per inualefcit, si Bar. obseruamus in d. l. fin. §. idem quæsiit num. 3. ff. de cond. indeb. Ibi enim clausulam illam, sciens se ad infrascripta nō teneri, restringendam putat, ne ad verba illa referatur, quæ patri suo Meuius credidit, ne contrarietas interueniat, quamuis verba alia non subsint, ad quæ fieri relatio possit. Quanto magis restrictio admittenda hic erit, vbi verba non desunt, ad quæ citra repugnantiam referri clausula possit, & faciant quicquid velint, id est ad consensum domini, vt eo non exquisito, pro arbitrio faciant. dum habilia tamen aliunde interueniant.

Quinto ex Alexan. responsio hæc contrarietatis per vitandæ iuuatur in consil. 170. lib. 6. Ibi enim Blasius quidam à Bernutiis corpus. quoddam prædij in solutum Bartholomeo & Antonio de Costolis pro dote & libris centum ea lege dederat, vt si in alium prædium id intra quinquennium translatur, aut per ipsum redemptum Blasium non esset, quanti pluris, æstimatione ab eligendis facta, valeret, Blasio id ipsi restitueretur. Deinde læsioni enormi & enormissime renunciatur. Et si pluris prædium ipsum esset, remissio eius facta à Blasio est. Quærebatur, vtrum ex remissione id genus pacto derogatum superiori esset, quò quanti pluris prædium esset, restituendum Blasio erat. mouebat, quod loco vltimo facta remissio quantipluris prædium esset, à Blasio fuerat, & læsioni enormissimæ renunciatur iuxta. l. pacta nouissima. C. de pactis. Responsum ab Alex. est, pacto derogatum non intelligi. Id quia contrarietas aut correctio per derogationem inducitur. Sed enim per ita interpretari scripturam conuenit, ne contrarietas interueniat, vbi cunque exclusio fieri eius distinguendo, aut diuidendo potest. l. item videndum in prin. & l. illud. ff. de petitio. heredi. §. quibus in 1. consil. C. l. vn. C. de inoffi. dot. & alia apud eum relata. Quod Alex. dictū ex his roboratur, quæ scripta apud nos sunt in consil. 70. nu. 15. & seq. & in consil. 144. nu. 14. dispositioni speciali per generalem derogatum nunquam intelligi, quotiens vtraque simul coherere aut casu aliquo procedere citra derogationem potest. Sed enim clausula hæc & faciant quicquid velint, intelligi & procedere casu omni citra derogationem feudi recti, auiti & antiqui potest, vt quotiescunque alienatio eius fiat, impune id facere quantum ad dominum directum liceat. ob id ad naturam feudi recti, auiti & antiqui offendendam trahi clausulam hanc sequentem non decet, & faciant quicquid velint. Apposite huc Abb. accedit in consil. 4. num. 7. vers. nec obstat si dicatur lib. 2. per ea quæ scripta in codicillis sunt recessum ab his nō credi, quæ expressa in testamento apparent per l. eum qui mutatam. ff. de prob. sequitur Dec. in consil. 190. num. 8. vers. quinto quod testator. In eandem sententiam Alex. scribit in consil. 122. nu. 2. lib. 2. actui præcedenti nec per actum derogari, qui post intervallū sequitur, per l. si binariū. ff. de ser. vrb. præd. & l. si tibi liberum secundum vnum sensum. ff. de actio. empt. Quid in eadem hic scriptura & ex continenti dicendum. d. l. nam ad ea. ff. de condic. & demonstr. Alienum



306 ab his non est, quod scriptum apud nos legitur in consil. 26. nu. 7. & in consil. 167. nu. 4. præcedentibus conventionibus per sequentes derogatum non aliter intelligi, nisi si necessitas cogit, seu nisi si necessaria derogatio sit. Enimvero nulla derogandi necessitas, quominus rectum, autum & antiquum feudum sit. & impune tamen quoad iacturam eius sine consensu domini, alienatio eius fiat. ita ut nisi necessitate consensu sui remittere dominus non cogitet. Non

307 inepte huc Dec. applicatur in consil. 195. col. 2. circa med. & col. seq. priori conventioni per posteriorem, nec si in verba concepta vniuersalia sit, derogari, dum ad concordiam modo reduci utraq; possit. Idq; & a nobis confirmatur in d. consil. 70. & in d. consil. 144. Sed enim concordie hic locus haud dubie est, ut rectum feudum sit. Cæterum ubi voluntate agnatorum alienatio eius sit, domino etiam invocato, id fiat. Rursus ob id feudi iactura alienator non afficiatur, ut ad agnatos transferatur, quod domini iniussu facta alienatio dicatur. Quid enim si feudum alienator redimat. Æque ubi agnatis omnibus consentientibus domino imprudente, feudum alienatur, rediturum id ob pactum id genus ad dominum non erit, qui illud ablaturus pacto remoto, fuerat.

308 Septimo proprius speciem hanc, ex Bal. argumentum hoc confirmatur, quod a contrarietate vitanda deducitur, in consil. 465. hæred. num. 5. li. 5. Ibi enim in specie clausula controuersæ loquitur in concessione rei ad emphyteosim patri & filio a prælato ita facta, ut præmorientis portio ad superstitem perueniat, ad habendum tenendum & possidendum. Et quicquid ipsis patri & filio ac descendentes eorum placuerit, faciendum Deinde alienatio rei facta a patre est, eaque a domino comprobata. Quærebatur, recte nec ne patre sublato, per filium res auocaretur. clausula illa mouebat, & quicquid placuerit faciendum per quam alienandi facultas competit. Lis illa Baldo definienda commissa. Qui pro filio sententiâ dixit, recte emphyteosim alienatum vendicari. Idque ex lege in concessione adiecta, ut præmorientis portio ad superstitem ambulet. neque clausula obstare quicquid placuerit faciendum. Quoniam restringenda eam Bal. ait, saluis pactis & natura contractus, ne contrarietas incurrat. Quæ Bald. sententiam mirum in controuersiam dirimat, & iugulum eius petat, ut saluis superioribus clausula intelligatur, & faciant quicquid velint quod videlicet ad dominum directum pertinet, dum feudum tamen rectum, autum & antiquum in aliis maneat. sic quo modo, ut tale id esset dictum ante nominatim est, eo videlicet, excepto, ut masculis non interuenientibus, ad feminas ambulet, non etiam finem acciperet.

Si dixeris casu diuerso Bal. loqui, hoc est cum actum est, ut altero præmoriante, ad superstitem emphyteosis perueniret. Responderetur expressum & hic esset, inuestitis sublati, ad eos feudum veniret, qui ad illud inuitati per feudum rectum, antiquum & autum sunt, hoc est ad descendentes, ut infra testatum dilucide habemus nu. 334. Hoc ipso enim quod rectum, autum, antiquum & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium, feudum esse partibus placuit, utique & illud expressum intelligitur, ut nisi ad eos feudum non transeat, quos feudi ipsius recti, auiti, & antiqui natura & bonæ patriæ Pedemontium consuetudines ad successionem eius vocant. Expressum quippe id habetur, quicquid verborum natura fert, & sub verbis comprehendit expressis potest, ut perinde res habeatur, atque si expressum sit, ut nisi secundum naturam feudi recti auiti, & antiqui, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium successio eius non fiat. Quo circa non tacite, ad expressum ad feudum agnati inuitati, & ab eo exclusi extranei intelliguntur, ut Bart. docet in l. si fideius. §. meminisse nu. 2. in fin. ff. de lega. 1. & in l. uxorem. §. agri plagam nu. 2. ff. de lega. 3. ubi expressum id non tacite legatum putat, quod ex natura verborum descendit. Sequitur Ias. in l. 1. nu. 72. versicu. confirmo per doctrinam ff. de lega. 1. Idem ex text. probatur in l. prætor. §. 1. iuncta gl. in versicu. expressum. ff. de oper. noui nuncia. Quem text. in sententiam hanc Curt. sen. nominat in consil. 49. memoriæ nu. 45. & nu. 65. in fin. Eodem Ancha. spectat, in consil. 393. Visa diligenter gratia colum. 1. circa med. Expressum dici, quod tacite ex natura dispositionis comprehenditur, ex Bar. in l. 1. ff. de vulg. Inde Anchar. subiicit, quotiens expressionem in personis, aut rebus lex expostulat, satis esse, si ex natura vel iure ipso communi expressio sit. Quid hic dicendum, ubi non modo natura ipsa feudi in genere, usque ipsum communem feudorum, sed & ipsa verborum natura & significatio, re-

ctum, autum, antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium, nisi descendentes non vocant. In eandem sententiam Roma. scribit in consil. 271. vis tota circa fin. Expressum intelligi, quod tacite in oratione concluditur per text. in d. 1. prætor. §. 1. cum gloss. in ver. expressum. Inde etiam fit, ut subreptionis rescriptum non accusetur, in quo expressum id non est, quod ex actus natura colligitur, quamuis verba id non denotent. veluti cum ordinarij ius in exceptione tacetur. gl. & doc. in c. cum olim cl. de priuil. Car. in consil. 92. nu. 4. Cor. in consil. 83. colum. penul. li. 4. Dec. in c. si. nu. 6. in fi. vers. & prædicta conclusio. de confirmat. vtili vel inutili. in consil. 113. col. 2. post med. & in consil. 224. col. 2. in fi. Cassador. decis. 1. de priuil. car. 240. Quid hic dicendum, ubi præter naturam feudi, verba etiam ipsa & propria eorum significatio, rectum, autum, antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium, extraneis resistunt. Et in significato verbi, expressum id vere dici, quod verbi significatus habet, scite Ang. scribit in consil. 17. omnes Brandisius num. 6. versicu. vnum autem solum. Curt. sen. in d. consil. 49. nu. 45. vers. & per illam clausulam, & illa verba. & nu. 65. in fi. Gloss. huc accedit in l. precibus. in gloss. fi. vers. item notant quidam. C. de impuber. Quid hic dicendum, ubi verba tot conueniunt, quæ singula extraneos explodunt. Et quidem quo tanta verborum adiectio, rectum autum, & c. nisi si effectum, naturamve eorum obseruamus.

Non alienum ab his est, quod vulgo dicunt, expressum id intelligi, quod ex narratis sequitur. necesse quippe non est, ut qui vnum exprimit, omnia enarret, quæ ex eo sequuntur. c. nam concupiscentiam de constitu. c. cum super de offi. delega. Tradit Fede. de Sen. in consil. 158. reuerende pater. In eandem sententiam Feder. idem scribit in consil. 299. dominus Perusij col. 2. circa med. vno expresso, expressa omnia intelligi, quæcunque conclusa sub eo sunt, & ab eo pendere. per text. in l. 1. ff. quod metus caus. & in d. c. cum super. Idem ex Bal. declaratur in l. vni. nu. 10. in fi. C. de his. qui ante aper. tab. cum aliis apud nos relatis in consil. 149. num. 11. in consil. 257. num. 6. in tracta. de antiq. temp. parte. 1. num. 86. ad Venetam impressionem. Hoc amplius inscriptis esse id creditur quod ex verbis scriptis colligitur, aut ex eis sequitur. Deci. in consil. 68. colum. 5. in prin. per text. in l. 1. §. si autem. & quod ibi Bar. ff. de hæred. inst. vsq; adeo porro expressum id dicitur, quod ex narratis colligitur, ut ad rem non attineat, tertij ius ad eum modum lædi. Quare ubi iuris alieni lædendi facultatem princeps habet. satis est, de voluntate principis, ut tertij ius lædat, ex his constare, quæ ex narratis sequuntur aut colligi possunt, ut Paris. scribit in consil. 1. nume. 72. lib. 2. ex Rosello ab eo relato. Idem Galiau. sentit, in l. 1. in prin. num. 26. ff. de lega. 1. ubi expressum id in materia etiam stricta existimat. quod ab expresso sequitur. Quid dicturi hic erimus, ubi non modo alienum incommodum non contingit. verum species fauorabilis versatur: ut quo magis possit, incolume feudorum ius maneat.

Apparet ex his, satis superque ad palmarium, fundamentum hoc sextum esse. In quo ex Bal. in specie & nominatim dubitatio omnis refecatur. Dum accurate ad animo sincero modo Bal. mentem verbaque spectemus. vel sensu communi prorsus autor deficit.

309 Septimo in argumentis memoratis de contrarietate excludenda obseruandum, id demum a doc. animaduerti, utrum ratione aut modo aliquo excludi contrarietas possit, sic quomodo in exemplis videre ante relatis est, & apud nos in d. consil. 70. num. 15. & in d. consil. 144. num. 14. Et in specie inuestituræ Castren. tradit in consil. 311. circa id, quod primo quæritur. num. 2. lib. 2. Dec. in consil. 168. post prin. in consil. 195. num. 3. versicu. & in verbis sententiæ. Sed enim remoueri contrarietatem hic posse, ad consensum domini remittendum clausulam applicando, & faciet quicquid velint testatum ne quidem semel habemus. Rursus obseruandum, curæ doctoribus in restrictione hac. ob contrarietatem vitandam non esse, ad ea ne fieri restrictio possit, de quibus in dispositione apparet, uti exemplis patet superius commemoratis, & apud Bar. præsertim in d. 1. fin. §. idem quæsit num. 3. Ibiq; alij. ff. de cond. indeb. Quid hic dicendum, ubi expressum id constat, ad quod fieri aut referri restrictio potest. Id est ad consensum domini remittendum. ut satis superque argumentum hoc contradictionis cauendæ ad palmariū ferendum omnibus sit quibusque interpretationes placent quæ a fonte ipso naturæ & æquiritatis



tatis manant, Animi effectibus positis.

310 Octauo vsque adeo interpretatio hæc ꝑ legibus & doct. ad blanditur, vnde contrarietas aut correctio declinat, vt tolerabilius, sit, verba offendere, quam contractio- nem interpretando admittere. l. si vnica C. de inoffi. dot. c. cum expediat de electio. li. 6. Bar. & alij in l. 2. §. creditum. ff. si cer. per. docto. in ca. cum testib. Ias. in l. 1. in prin. num. 6. ff. de oper. noui nuncia Dec. in consil. 11. colum. 2. in prin. ver. vnde si diceremus. Et in verbis legis tradit Soci. in l. 1. num. 6. in fi. ff. de leg. 1. Si offensionem contrarietatis decli- nandæ causa, verba legis patiuntur. Quid in verbis inuesti- turæ à notario non perinde erudito prolatis. cum proprie- 311 nec paulo ꝑ magis iuriconsulti, imperatoresve loquan- tur Bart. in l. decem num. 6. Ibiq. Imola num. 8. vers. quan- doque simpliciter. ff. de verbo. obli. Imola in l. Titia. §. pen. eo. tit. Io. Hannibal in rub. ff. sol. ma. nu. 64. nu. 74. num. 344. in fin. & vberius num. 395. Cassador. Deci. 3. colum. 3. in fi. de reseruatio. fol. 84. In sententia etiam verba vulneranda, ne contradictionem habeat, Geminia. scribit in consil. 122. circa med. In verbis libelli idem Aret. scribit in consil. 127. in causa dominæ Antonie num. 1. Quid hic dicendum, vbi citra vllam verborum læsionem, ita intelligi clausula hæc potest, & faciant inuestiti quicquid velint, domino non præmonito, dum incolume tamen pactum superius ma- neat. hoc est vt rectum, auitum & antiquum feudum per- feueret.

Nono si generaliter clausulam intelligimus, & faciant quicquid velint, inepta & momenti nullius verba tot fiunt, rectum, auitum, antiquum, & secundum bonas consuetu- diues patriæ Pedemontium: cum alienabile & hæredita- rium feudum simpliciter fiat. Ita nisi clausula ipsa, & faciât quicquid velint, effectum non habebit. Sin autem ad mo- dum memoratum, id est ad consensum domini remitten- dum clausulam ipsam accipimus & restringimus, vtilita- tem suam habiturum vtrunque erit. Rectum quippe aui- tum & antiquum feudum, & secundum bonas patriæ con- suetudines erit. Æque pro arbitrio id disponere licebit quod ad dominum attinet, iniussu cuius alienari agnatis consentientibus, poterit. quod si non consentiant, iniussu domini alienari nihilominus poterit. quia feudo alienator cariturus ob id non erit, neq. pœnæ nomine ad agnatos de- uoluetur. vnde nisi tanquam agnati & iure inuestituræ, non etiam pœnæ aut alienationis causa, feudum non ven- dicabunt. At enim potiorē haberi interpretationem oportet. Vnde vigorem & firmitatem obtinere omnia possunt. 312 Namque si verbum nullum vel ꝑ minimum, imò nec syl- labam intelligi ita conuenit, vt frustra fiat, vti non parce scriptum ante habemus. nu. 46. Quid in verbis tot, quæ ad naturam & substantiam feudi adiecta demonstrandæ sunt. vnde interpretatio diuersa vti praua reiicienda, per quam infructuosa verba tot fiunt. Prauum enim intellectum, ex quo sterilia verba aut ociosa fiunt. Castren. putat in cons. 175. casus præsens valde dubitabilis col. 4. post med. ver. & dum dicitur, argumentum à contrario sensu li. 1. Hoc ampli- us, intellectum extraneum seu à ratione aberrantem magis est accommodari, quam vt inertia, aut momenti nullius verba fiant. Calca. in cons. 12. nu. 7. in fin. & apud nos in cons. 201. num. 4. in fi. Quid in sensu hoc dicendum. qui tam amicissimus & verbis, & menti inuestituræ apparet. Qui ad ipsam feudinaturam quadrat. Quo magis admirer, sensum alium aduocationi diuersæ placere, fundamentiue quicquàm locari in clausula memorata posse.

Decimò illud saltem admissurum quem vis non dubi- tem, quin incertus aut ambiguus sensus clausulæ huius, & faciant quicquid velint, ex superioribus fiat, qui perspicuus tamen factus vndique est. Sed enim in re dubia declara- tioni standum vasallorum videtur, quod genus esse feudū existiment, à quibus venditio bonorum facta perinde vt de feudo recto est, in quo decreti opus forma fit. Promissori 313 quippe ꝑ sermonis obscuri, qui ex contractu nascitur de- clarandi facultas datur. l. quicquid adstringendæ. §. sed ne rursus. ff. de verbo. obl. Matthesila. not. 162. nota quod vbi- cunque. Sed enim feudum Noni rectum, antiquumve ef- fectum. Sed enim feudum Noni rectum, antiquumve ef- fectum, cum ante venditionem, tum in venditione ipsa confes- sus venditor vasallus est. Quæ confessio ante venditionem per inuestituras, consignationes & recognitiones facta emptori ipsi noxia haud dubie est, ne melior conditio eius quàm auctoris fiat Bar. & alij in l. facta. §. si hæres. ff. ad Tre- bel. cum aliis apud nos comparatis in tracta. de antiquit. temp. parte 1. nu. 78. & in consil. 29. nu. 1. Et in specie recogni-

tionis tradit Soc. in cons. 50. nume. 8. & in consil. 68. num. 5. & seq. lib. 4. Ripa in l. si rem aliquam num. 42. vers. intellige, vt non probet. ff. de acqui. pos. De quo infra etiam num. 329. & num. 429.

Neque argumentum mouet, quo doct. ille in actis vti- tur fraudem emptori factam, cui persuasum sit, feudalia bona esse, quæ non sint. Namque tenorem suum non ob- scurè argumentum his ineptissimis patronus ille tuetur. In quem argu. ipsum regeritur fraudem enim causari aut circunventionem aliquam emptor nequit, si qualia vendi- ta bona sunt, talia venditor aut feudi successor defendit. Quæri enim emptor non potest, bona se empturum quali feudalia, aut ex feudo recto non fuisse, quæ vt talia expres- sim empta ab eo sunt. Vnde locus querimonie foret, si qua- si feudi recti, & in quo necessaria decretorum forma sit, comparaturus bona non fuerat. Quid autem in confessio- ne inquirimus, facta necne ante venditionem aut in ven- ditione sit. Quandoquidem tantundem expressim confes- sus & aduersarius ipse emptor est.

314 Secundò ad argumentum respondetur. Iuris ꝑ præsum- ptionem cum genero facere, vt proprium feudum in du- bio censeatur Bal. in l. 1. q. 31. ff. de rerum diuissio. in l. 2. nu. 6. C. de iure emphy. in l. liberti libertæque num. 31. vers. quæ- ritur de eo. C. de oper. liber. Alex. in consil. 15. col. si. lib. 5. Pa- ris. in consil. 15. nume. 15. lib. 1. Quibus locis habetur secundū naturam suam in dubio præscriptum feudum intelligi. At- que ideo rectum & proprium in dubio feudum iudicari. Rursus præsumptio iuris auctori fauet, quæ à confessione de- ducitur, Cui standum in dubio esse, assatim monstratum initio habemus nu. 11. Gemina igitur præsumptione cum 315 genero ꝑ faciente, Qui improprium hæreditarium sim- pliciter, atque alienabile feudum asserit, probationibus va- lidioribus ostendere necesse habet. Alexand. in consilio 99. in fin. lib. 3. Ias. in l. sciendum num. 10. vers. nota tamen stupendum dictum. ff. de verbo. oblig. Galiau. in l. centurio nume. 305. & seq. ff. de vulg. cum aliis apud nos collectis in tracta. de antiq. temp. parte secunda num. 26. & infra num. 383. vers. intervallo igitur. Et si præsumptio iuris simplex probationes validiores ex diuerso poscit, quid in præsum- ptione dicendum duplici erit. cum difficilior non paulo vinculum soluat, quod duplex est. l. cum in adoptiuis in prin. Ibiq. Bal. C. de adoptio. §. si vero Insti. eo. titu. Au- ctent. itaque. C. com. de succes. c. inter corporalia vers. vnde cum non sit. de translatio. epis. c. ex tuarum de auctori. & vsupallij. c. 1. cum gio. de treuga & pace. c. non potest de pre- ben. lib. 6. & id genus non pauca. vnde erroneam confessio- nem memoratam probationibus validissimis & sanè quam pellucidis docere pars compellitur. Sed enim efficax, liqui- dæ probatio non constat, quæ ex clausula memorata de- ducitur, & faciant quicquid facere voluerint quatenus ex verbis superioribus & in parte substantiali inuestituræ as- criptis quibus in feudum rectum auitum, antiquum & se- cundum mores bonos patriæ concessio fit posteriorem il- lam clausulam restringendam, satis superque testatum est. 316 Illud certe inficias quempiam ꝑ iturum non duximus quin bifariam intelligi clausula illa possit, & faciant quic- quid facere voluerint, hoc est restrictiue, & generaliter. Quo casu non potest ambigua non intelligi. l. veteribus. Ibi glo. ff. de pactis. l. qui ex pluribus. ff. de verb. oblig. l. quoties in stipulationibus eo. titu. iuncta l. quotiens idem sermo. ff. de reg. iuris. Tex. huc pertinet in l. ita fidei. ff. de iure fisci. no. Bal. in l. sci. re. leges nu. 3. ff. de ll. in l. precibus nu. 23. C. de impub. in cons. 218. petita venia col. 1. post med. in cons. 340. & præmitto colum. 2. lib. 3. Pau. de Cast. in cons. 195. visis & consideratis omnibus supradictis num. 2. lib. 1. Soc. in rub. ff. de rebus dub. & in l. in ambiguo in secundo no. eo. titu. vbi enim pluralitas, ibi obscuritatem esse Bald. ait in l. hac consultissima nume. 4. C. qui testa. fac. poss. per text. in d. l. qui ex pluribus. ff. de verb. obli. Quod locum habere, etiā cum sensum certum à lege dispositio accepit, quæ intelligi multifariam potest, Areti. scribit in cons. 84. diligenter pon- deratis col. 3. post med. vers. & ista ratio. per text. in l. eum qui calendis in prin. ff. de verb. obl. Quid hic dicendum, vbi interpretationem certam ab vsu ipso clausula hic accepit, & faciant quicquid facere voluerint vsu enim ipso rece- ptum, & proprium Noni feudum habeatur. atque vt pro- prium obtineat. Quem vsu lege ipsa potiorē esse ne- mo ambigit. l. de quib. ff. de ll. §. ex non scripto. Ibiq. glo. Inst. de iure natu. Itaque cum ita vsu receptum, moribusq. sit. vt proprium feudum æstimetur. Ad eumque vsu con- Cons. Crau. pars. 2. Qq 4 fessiones



feffiones accedant tam ante venditionem, quam sub ea facta, quis aduersarium ferat, ut contra confessiones venire & suas & auctoris permittatur?

Vndecimò ubi ambiguitatis herere quicquam possit, ex obseruatione id sublatum infecuta est. Si quidem pro recto, auito & antiquo receptum feudum semper fuit. foemina ad id admissa nunquam sunt, cum masculorum lib. 317 nea perseveret. Ab obseruatione tamen plane infecuta dispositionis cuius vis interpretationem faciendam proculdubio est. Quæ interpretationem probatissima habetur. l. si de interpretatione. & l. minime. ff. de ll. l. certi iuris. C. de iudic. c. cum dilectus de consuetu. Bar. in l. diuturna ver. item no. ff. de ll. in conf. 59. nu. 6. ubi tex. & alios profert. Cuma. in conf. 62. col. 1. circa med. vers. quinimmo cum proponatur. Fulg. in conf. 121. quidam. S. colum. 2. circa med. Abb. in cap. 1. num. 14. de constitutio. Soci. in conf. 25. num. 25. vers. decimo probatur lib. 1. ubi tex. & alios in sententiam hanc profert. Roman. his assuitur in conf. 520. num. 2. Qualitatem contractus ex eo declarati, quod obseruatum postea est. sequitur Deci. in conf. 116. col. 1. circa fi. Aque licentiam qualitatem ex usu subsecuto declarari Bal. scribit in c. 1. nu. 3. quid iuris, si postea ali. vasa. feud. recuper. Declaratio seu interpretatio hæc, quæ ab obseruatione colligitur, idcirco primas tenet omniumque optima habetur, quod ab effectu descendit, ut Albano. in conf. 59. num. 9. in conf. 62. num. 9. in conf. 64. num. 31. Usque adeo porro interpretatio hæc arridet, quam obseruatio inducit, ut potior verbis habeatur, seu ut offendere verba liceat, potiusquam ab interpretatione hac discedatur Soc. in conf. 209. num. 4. ver. nono comprobo lib. 2. in conf. 66. nu. 11. vers. quod etiam confirmatur lib. 3. Soc. Iun. in conf. 25. num. 12. lib. 2. Quid hic dicendum, ubi citra verborum molestiam, interpretationem hanc procedere, dictum ante habemus. Hoc amplius interpretationem hanc admittendam, quam obseruatio præstat, Tum quoque doc. putant, cum rectam eam non esse apparet, ut Cuma. sentit in d. conf. 62. visa copia colum. 1. post med. vers. quinimmo cum proponatur. Abb. in d. c. cum dilectus num. 7. per illum tex. de consue. Soci. in conf. 145. colum. 2. vers. & cum dicebatur, quod erat ineptus modus lib. 1. Quid dicturi hic erimus, ubi rectissimam rationibus iuris, feudique naturæ sane quam consentaneam interpretationem hanc esse, tam cumulatissime testatum in superioribus habemus. Sed & in materia pœnali hoc genus admitti interpretatio solet, quam obseruatio ministrat. verbi gratia pœna in eum statuta est, qui vinum in locum de territorio alieno conducit, nunquid ad extraneum aut forense statutum hoc pœnale trahatur. Ab usu ipso subsecuto statutum declarandum, Caccialup. scribit in l. 1. num. 155. in fin. vers. Sed illis conclusionibus Bartol. & aliorum idem tenentium, & c. C. de sum. tri. & fide cat. Egregium enim rerum magistrum usum esse, ex Cæsare in cômētariis, & Plinio iuniore in epistolis ait & per tex. in d. l. minime. & in clemen. pastoralis de re iud. Si in specie pœnali sperni interpretatio non solet quæ ab usu infecuto colligitur. Quid in specie controuersa dicendum, in qua feudi conseruatio citra cuius iniuriam, vertitur. Ad hæc gratiosa usque adeo interpretatio hæc videtur, quæ ab obseruatione percipitur, ut præscriptionem obseruatio non poscat, hoc est tempore ita obseruatum longissimo sit. verum satis erit, ita quâdoque usu receptum Pau. de Cast. in conf. 347. quia circa donationem colum. fin. lib. 1. Alex. in conf. 107. num. 21. vers. nec requiritur lib. 2. Aret. in conf. 111. num. 5. ver. Sed tamen ex superabundanti. Soc. in conf. 111. num. 4. ver. sed certe possumus dicere & num. seq. lib. 1. Corn. in conf. 188. col. fi. lib. 4. Dec. in ca. cum. m. num. 7. vers. & ex supradictis infertur, de constitutio. in cap. at si clerici in prin. num. 25. in fi. de iudiciis. in conf. 48. col. 2. in conf. 156. circa fin. in conf. 441. col. pen. circa fi. Nata in conf. 406. nu. 26. & apud nos in conf. 118. nu. 2. Quid hic dicendum, ubi post feudum Noni introductum, ita semper obseruatum est. Hoc amplius non modo ex obseruatione particulari circa actum gestum, sed generali regionis totius, interpretatio desumitur Bald. in conf. 145. villa vel castrum in fin. lib. 3. Signorol. in conf. 172. num. 4. Paris. in conf. 7. num. 40. & seq. in conf. 50. num. 41. lib. 3. Sed enim communis patriæ totius obseruatio interpretationi huic ablanditur. cum alienandi ius pro arbitrio in feudis non competat. Immo enim ante Yolant & Blanchæ ducum decreta, nec pro dotibus, causisve aliis necessariis ius feudi alienandi erat. Ita iure communi feudorum per omnia patria utebatur.

Quid hic dicendum, ubi ad consuetudines ipsas patriæ totius expressim relatio fit, atque ubi cum generali patriæ totius consuetudine singularis etiam in loco Noni usus consentit, qui satis vnus ad voluntatem declarandum est. l. nummis. ff. de lega. 3. leg. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fundo inst. Signoro. in conf. 181. nu. 6. Cor. in conf. 105. col. 4. ver. & insuper de more lib. 2. & apud nos in conf. 70. nu. 12. & in conf. 77. nu. 19.

318 Duodecimò restrictionem tamen verba generalia admittunt, ut ad ea tantummodo referantur, quæ naturæ contractus conueniunt. l. fundum. ff. de contra. emptio. Inno. in c. ex literis de iure patro. Bald. in l. à procuratore. C. mand. in rub. C. de contra. emp. q. 9. in l. fi. C. sine censu vel reliq. cum aliis apud nos relatis in conf. 25. num. 2. & in conf. 258. num. 5. Idem Sigismun. probat in conf. 24. num. 14. Ius idem verborum vniuersalium esse, Bald. scribit in conf. 67. quia ex facto colum. 1. post med. lib. 3. Calca. in consilio 1. num. 10. in fine ver. restat modo, ut respondeam. Soci. Iun. in conf. 148. num. 39. lib. 1. & quod scriptum inferius habemus num. 342. Sed enim feudi naturæ repugnat, ut in alienos aut extraneos transferatur. Ob id clausula illa, & faciant quicquid velint, ad consensum restringi domini debet, ne adhiberi eum necesse sit non etiam intelligi generaliter debet, ut agnatis etiam inuitis, atque in perniciem ipsorum ad alienos transferre feudum liceat. cum actum expressim sit, ut rectum id, auitum antiquum, & secundum bonas patriæ Pedemontium consuetudines datum censeatur. Vnde si generaliter clausulam illam intelligimus, vis tota clausulæ illius in parte dispositiua & principaliter insertæ perimitur. Ipsaque feudi natura insolidum intercidit. Admittenda igitur interpretatio tamen erit, unde quam minimum potest, feudi natura alteratur & quam minimum potest, iuris communis feudorum correctio sequitur. l. 1. C. de inoffi. dot. leg. Sancimus. C. de testa. l. fi. C. de nouatio. l. præcipimus in fi. de appella. expressius in §. tribus in Aucten. quibus modis natu. effi. sui. §. fin. Ibiq. gloss. fi. Aucten. de admin. offi. §. fi. ibi ut omnibus modis concordantia legum seruentur. in Aucten. de exhiben. reis. c. cum expediat de electio. lib. 6. glo. magna & ordi. in aucten. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. Eodem glo. spectat in l. fi. in vers. duos pedes. ff. finium regun. promptos nos esse non decere, ut legem abrogemus. Scite huc Bal. quadrat in cōf. 495. quædam domina Helena colum. 1. in fin. lib. 5. non aliter correctionem admittendam, nisi si vel expressum sit, vel repugnantia ineuitabilis necessario correctionem inducat. Sed enim non modo expressum non est, ut ad extraneos pro arbitrio transferre feudum liceat. verum contra nominatim in verbis illis cautum, ut rectum, auitum & antiquum feudum sit, ut secundum bonas patriæ Pedemontium consuetudines concessum intelligatur. Sed nec ob verba taxatiua geminata correctionem admitti iuris conuenit Alexand. in conf. 130. in causa Strazarolorum num. 8. vers. nec ob. quod dicatur lib. 4. Dec. in l. 1. num. 6. C. de bon. pos. contra tab. & quod infra scriptum est num. 357. Quid hic dicendum, ubi verbum vllum taxatiuum nequidem simplex inuenitur. Vbi naturæ feudi expressim verba conueniunt. ubi consuetudo cum generalis patriæ totius, tamen singularis in loco Noni, interpretationem hanc probat.

Decimotertiò ex decreto domini sententia hæc non mediocriter adiuuatur ratione fortiore argumentando. 320 Per decretum enim tamen verbum vniuersale quibuscunque in feudi concessione adiectum contra naturam suam & vulgatissimam doc. sententiam offenditur, ne alienabile aut hæreditarium simpliciter feudum inducatur, quod alicui pro se datum & hæredibus suis quibuscunque est. Quamuis iure communi ad extraneos tunc feudum ambulet Bal. in c. 1. in prin. nu. 19. de proch. aliè. feu. per Feder. in l. 1. q. 34. & q. 48. ff. de rerum diu. in conf. 207. quæstio est spurius num. 1. in fi. lib. 2. Alex. & Ias. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & po. Alexan. in conf. 7. num. 8. lib. 7. Soci. in conf. 19. nu. 4. vers. nec est necessarium li. 1. in conf. 266. num. 37. vers. præterea Bald. li. 2. Corn. in conf. 6. col. 4. lib. 1. Dec. in conf. 78. colum. pen. Bologni. in notulis Io. de Ana. in conf. 84. colum. 3. Ias. in conf. 155. colum. 2. in fin. lib. 2. in conf. 17. colum. 3. lib. 3. in conf. 115. colum. 8. in conf. 118. colum. 3. in fi. in conf. 124. colum. penult. post med. & in conf. seq. col. 6. lib. 4. Ruin. in conf. 3. num. 8. in conf. 16. num. 5. lib. 1. in conf. 59. nu. 24. lib. 4. Gozad. in conf. 6. num. 43. & seq. in conf. 8. num. 25. in conf. 14. num. 22. in conf. 27. num. 22. in conf. 59. num. 15. & in conf. 76. nu. 3.







3. circa med. in consil. 139. colum. 2. post me. Quod ad vasallum vero alienatorem spectat, contra alienationem suam venire non permittitur. l. post mortem in prin. Ibi glo. ff. de adoptio. l. vendicantem. ff. de euctio. cap. veniens de filiis presbi. cap. diuersis fallaciis. Ibi glo. in ver. non per te. de cleri. coniuga. Et in specie feudi tradit Alex. in consil. 60. num. 3. lib. 3. vbi contra factum suum in feudo quēpiam non venire ait. cum nisi ratione iuris tertij prohibitum factum non sit. Qua ratione igitur alterationem feudi in necem suam impugnare vasallo ne licet, ita nec aduersariis Pau. & S. causam vel singularem à vasallo ducentibus ne melior successoris singularis quam auctoris eius conditio fiat. l. ter. §. 1. ff. ad Velleia. l. si superatus. Ibi glo. Bart. ff. de pignor. l. si mater. §. fin. ff. de except. rei iudi. l. quod ipsis. ff. de reg. iuris c. saluberrimum. 2. q. 7. Bar. & alij in l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb. cum aliis apud nos relatis in tract. de antiq. temp. parte. 1. nu. 78. & in consil. 29. num. 1. Et in specie recognitionis Soci. tradit in consil. 50. num. 18. & in consil. 68. num. 5. & seq. lib. 4. Ripa. in l. si rem aliquam. num. 42. ff. de acqui. poss. Et quod Signorol. scribit in consil. 138. num. 3. & quod scriptum inferius est num. 429. Hoc amplius Gozadi. scribit in consil. 26. num. 54. & seq. fas esse in perniciem eorum feudum alterare, quibus ius quæsitum ex inuestitura prima est quotiens in alterando, ad feudi naturam remeatur. Ex quo dicto solo extra controuersiam res ponitur, cum ad feudi naturam alteratio pertineat. Affirmandum tamen Goza. dictum ita simpliciter non consensui. Satis tamen erit, opi. hanc ex eo non vulgariter adiuuari.

Decimosexto aliter etiam inuestitura controuersa re-  
330 torquetur. Namque si alienabile est feudum atque hæditarium simpliciter dicimus, ut licentia vasalli sit quicquid voluerint, de eo faciendi. Pro arbitrio vasalli disposuerunt, & quod visum eis fuit, per inuestituras posteriores facerent, ut quod alienabile feudum erat, in rectum, & antiquum abiret. Ad quem modum melior successorum facta conditio est. Quia vbi ex priore ius quæsitum inuestitura non esset, id eis ex posterioribus competit. Itaque si deterio-rem successorum conditionem facere alienando licebat, multo magis commodiorem. l. soluendo. ff. de nego. gest. Insti. de auctori. tutor. circa prin. cum aliis apud nos relatis in consil. 206. in prin. Rursus si in totum feudum alienare ex inuestitura priore conceditur, multo magis naturam eius citra alienationem alterare. l. iuris gentium. §. adeo. ff. de patris. reg. cui licet lib. 6.

Decimosextimo extra controuersiam res ex inuestitura altera ponitur eodem de inter easdem personas, de feudo eodem, per notarium alium conscripta. In qua non ita generaliter concepta clausula controuersa est & faciant  
331 quicquid facere est voluerint. Verum verbis aliis ita restricta, Et iure feudi faciant, quicquid facere voluerint sine contradictione domini comitis. Quorum verborum sensus perspicuus videtur, ut nisi ad consensum domini remittendum cogitatum non sit, ita ut sine contradictione eius facere pro arbitrio liceat. Quod ad agnatos plane aut successores attinet, pro arbitrio faciendi data facultas non est, verum ut iure id feudi fiat. Id est prout iure permissum feudi est. Quæ verba interpretationem hanc omnino admittunt, verbis etiam superioribus remotis, in feudum, rectum, auitum & antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium. si quidē ad naturam feudi interpretatio hæc quadrat, & per eam iuri communi feudorum difficilius derogatur per ea, quæ scripta ante sunt nu. 318. & seq. Quid hic dicendum, vbi verba illa interueniunt, in feudum rectum, &c. vnum frustra in verbis tam clarissimis controuersia sit. l. ille aut ille. §. cum in verbis. l. non aliter. ff. de lega. 3.

Decimooctauo impedimento duo in feudo alienando interueniunt. Vnum ex parte domini, ne eo inuito aut inuocato, alienatio fiat, ut scriptum ante habemus num. 294. Alterum ex parte alienandi vsque adeo non est, ut ne quidem domino volente fraudis eis alienatio sit, sic quomodo testatum in superioribus habemus num. 21. & num. 295. Ex his duobus impedimentis non nisi vnum sublatum, & nisi vnum amouere partes noluisse, non obscure liquet. Id est quod in consensu domini consistit, ut sine contradictione eius impune feudum alienetur. Quod autem ad agnatos spectat, non tam id auferre, quam integrum manere in verbis illis senserunt. Et iure feudi faciant, &c. id est prout feudi mos aut natura patitur. Remotionem igitur  
332 impedimenti est vnus ad alterum trahi non conuenit, ut

etiam in agnatorum necem distrahere feudum liceat. leg. si domus. ff. de serui. vrb. præd. l. si mihi in prin. ff. de serui. rust. l. nec is. §. fin. Ibi glo. Ias. in primo not. ff. de acqui. hære. l. 1. §. Sed videndum. ff. de succe. edic. Hoc amplius, clausulam non obstantibus in verba pluratiua conceptam non nisi ad impedimentum vnum trahendam Bald. putat in l. si non lex. Alia Sentia per illum tex. ff. de hære. inst. Idem Bal. in l. 1. nu. 22. ver. vnum etiam scias. C. de furtis. in l. 1. C. de seruit. Pau. de Ca. in l. humanum in 1. not. C. de ll. in l. si. C. si contra ius vel util. pub. in auct. hoc inter liberos. C. de testa. Dec. in consil. 602. in septimo dubio. Ias. in l. si. nu. 20. circa fin. ff. de constit. princip. Et in locis alibi doc. non paucis.

333 Scire huc Ang. est accedit in consil. 177. in facto proponitur, quod Balthasari post me Remissionem necessitatis appellandi, quam emptori venditor facit. ad ius querelæ, aut de nullitate dicendi non trahi. Quod dictum per quam appositæ huc quadrat. ut quævis necessitas remissa consensus domini exquirendi intelligatur, necessitas tamen sublata in consensu eorum non sit, ad quos feudum rectum venturum, auitum & antiquum est secundum bonas patriæ Pedemontium consuetudines.

Decimonono permissio & prohibitio hic concurrunt, Permissio in clausula controuersa, & faciant quicquid velint. Prohibitio in clausula, rectum, auitum, antiquum, & secundum mores laudatos patriæ Pedemontium. Namque si  
334 rectum est auitum & antiquum feudum dicimus, utique id transferri in alienos nequit, verum ad descendentes demum ambulat. capit. 1. §. his vero deficientibus. & versic. Si enim Titij auus de succes. fratrum. ca. 1. de benefi. fratrum. ca. 1. §. cum autem. Ibi glo. doc. qui feu. dare pos. gloss. & doct. in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebel. Pau. de Cast. in consil. 11. Super primo quæsito in quantum quæritur col. 2. circa med. lib. 2. Et scire magis infra num. 354. versic. Sed enim Prohibitio & altera in verbis illis inest, & iure feudi faciât. Quoniam si iure feudi perfici dispositionem oportet, extraneos ab eo arceri proculdubio est, cum nisi descendentes non inuitentur. In hoc igitur permissionis & prohibitionis congressu, potiore prohibitionis causam esse non dubitatur. Bald. & posteriores in l. si Rufinus. C. de testamen. mil. De quo vberius infra nu. 367. Quod argumentum ratione validiore bifariam hic vrget. principio, quod triplex hic prohibitio interuenit, Prima in verbis illis rectum, auitum, &c. Secunda in clausula secundum mores probatos patriæ Pedemontium. Tertia in verbis illis, & iure feudi &c. Quæ  
335 prohibitio est tertium repetita, potentior quam simplex non paulo est. l. balista. ff. ad Trebel. cum aliis supra renu. 315. versic. quid in præsumptione dicendum, Et in specie prohibitionis repetitæ fortio-rem eam simplici esse & egregius tolli, ex text. ostenditur in §. sanctissimas in aucten. de aliena. & emphy. gloss. in cap. verum in gloss. fin. de condi. apposi. si. Bartol. Imola & alij in l. filiusfamilias. §. diui. in secunda opposi. ff. de lega. 1. Alex. in consil. 93. colum. fin. lib. 7. Areti. in consil. 22. colum. 1. Corset. singu. 253. vbiunque concurrat. Dec. in consil. 193. col. 1. Socin. iun. in consil. 48. num. 8. lib. 1. & in consil. 31. nu. 72. lib. 2. Vnde si fortior permissione prohibitio vel simplex est. Quid in prohibitione probandum triplici erit? Ratio altera fortior hic pugnat. Quoniam permissione validior prohibitio habetur, quamuis momenti nullius permissio fiat, cum à prohibitione vincatur. Quid dicturi hic erimus. vbi vtraque in casu suo effectum habere dispositio potest, permissiua & prohibitiva? Locus enim permissioni quantum ad dominum directum erit, ut sine contradictione eius alienare feudum liceat. Aque locum & effectum prohibitio habebit, in alienos, descendentes aut agnatis inuitis, feudum conferatur. Ad quem modum neutra dispositio alteri derogat, contradictio nulla incurrit, iuris feudorum derogatio excluditur. Inutilia verba tot, cum mysterioque ascripta non fiunt, in feudum rectum, auitum, antiquum, secundum bonos mores patriæ Pedemontium, & iure feudi. per ea, quæ prolixius scripta ante sunt numero centesimoprimum, vsque ad num. 313.

Vigesimo iuri suo nisi in consensu remittendo derogatum esse dominus noluit. In aliis plane saluum id est cautum est. Qua ratione igitur ius suum lædi nisi in consensu cedendo noluit, & saluum expressim in aliis fecit. Ita credibile est, ut in verbis illis, & iure feudi faciât, &c. Saluum eorum præstare ius cogitauerit, ad quos peruenire feudum solent, quod rectum, auitum, & antiquum est. Idque non iure scripto feudorum solum modo, verum etiam ex optimis



mis patriæ Pedemontium; moribus. Ad quem modum pars  
336 una scripturæ et aut inuestituræ ab alia declaratur. ut ad  
reseruationem iuris agnatorum & verba illa pertineant,  
& iure feudi, l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden.  
l. quemadmodum. §. hæc verba. Ibi Bal. ff. ad l. Aquil. l.  
vtrum. Ibi Bar. & Ang. ff. de peticio. hæredi. l. hæredes pa  
lam. §. sed si not. ff. de testa. l. qui non militabat. §. Lucius. ff. de  
hæredi. instit. l. si seruus plurium. §. si. & l. qui filiabus. ff. de  
lega. l. l. legatorum. §. i. ff. de lega. adque locum & in scriptu  
ra alia tempore diuerso facta habere, inferius ostenditur.  
nu. 357. Quarto magis ius idem probandum in scriptura  
eadem erit.

337 Vigesimo primo verba illa et iure feudi, tantundem  
atque illa valent, & ex causa feudi. l. 3. in princip. ff. de usu  
fructu. Ibi legati iure, id est titulo aut ex causa legati. l. procu  
ratoris. §. per hanc. Ibi iure pignoris. ff. de tributaria. l. fin. in  
fin. Ibi iure pignoris rem retinuit. ff. qui potior. in pign. ha. l.  
si vero. §. i. Ibi quod iure patronatus assequitur. ff. solu. matr.  
Pro eo igitur res videtur atque si expressum sit, faciant  
quicquid velint ex causam aut secundum causam feudi, prout  
causa aut conditio ipsius feudi patitur, quod rectum conces  
sum, auitum, antiquum, & secundum bonos patriæ mores est.

Vigesimo secundo perspicua partium mens ex verbis  
illis sit, sine contradictione prædicti domini comitis, & hæ  
redum suorum. Apparet enim ex verbis his, nisi ad consen  
sum domini remittendum, cogitatum non esse. ut quibus  
casibus feudi alienandi fieret, impune id domino inconsul  
to, perficeretur. Proinde et ad restringi verba oportet, de  
338 quo cogitatum a partibus constat. l. si quis ita. §. pen. ff. de  
testatu. Bald. in cons. 159. super eo, quod queritur num. 5.  
in si. ver. item non obstat si dicatur lib. 3. Alexand. in consil.  
76. viso themate. col. 1. circa med. lib. 4. Idque locum & in  
verbis præcis habere, Castren. scribit in cons. 332. viso testa  
mento Michaelis colum. 1. circa med. libr. r. At enim verba  
hic vlla præcisa non sunt. quod alienari feudum omnino  
debeat.

Vigesimo tertio si mens ea domino inuestienti, & in  
uestitis fuisset, ut sine contradictione etiam agnatorum aut  
339 descendantium licentia feudi alienandi esset sicut id et ex  
pressum in domino directo est, ut sine contradictione eius  
alienatio fieret. Ita in descenditibus expressum aut agnatis  
fuerat. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. l. si seruus. §. non dixit  
prætor. ff. de acqui. hære. l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. l.  
l. vni. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. c. inter cor  
poralia. de transla. epis. hoc ipso igitur quod verbum de  
contradictione factum in agnatis non est, de iure eorum  
non minuendo partes sensisse præsumptum est dicere. re  
gula huc pertinet, de qua in l. cum prætor. ff. de iud. l. mari  
tus. C. de procura.

Vigesimo quarto si interpretationem diuersam agnosci  
mus, ut pro libidine passimque alienari feudum permittatur,  
non modo verba illa frustra fiunt, in feudum rectum, auitum,  
antiquum, & secundum receptos patriæ Pedemontium mo  
340 res, verum & illa, Et iure feudi. Sed enim et eliminandam  
& propellandam omnino hoc genus interpretationum, vñ  
de verba tot in parte principali & cum mysterio inserta ste  
rilesunt, vanaque fiunt, satis superque testatum ante habe  
mus numero 46. & numero 312. In quo argumento ob  
seruandum, vbi controuersiam res hæc habere, atque eiusmodi  
esse, ut interpretationem pati inuestiti debeant. quod mo  
dis omnibus sancteque pernegamus, Attamen locum inter  
pretationi huic non esse, vbi cunctis frugi expertia verba fie  
rent. Ibi enim ius recipi id non solet, de quo in l. veteribus.  
ff. de pactis. ut gl. magna ibi docet. & in l. lege in gloss. fin. ff.  
loca. Fely. inter consil. Ruini in cons. 206. num. 2. lib. 1. Calca  
in cons. 12. nu. 7. in fin. Ias. in l. stipulatio ista. §. in stipulationi  
bus. ff. de verb. oblig. Rubeus Alexand. in l. non solum. §.  
morte nu. 283. ff. de operis noui nuncia. Quod locum habet,  
etiam cum operari quidem verba possunt, verum efficax  
341 actus ad actionem non est. Quapropter promitto et ver  
bum scriptura relatum, quod ad pollicitationem, pactum  
nudum, & stipulationem competit. l. sciendum. §. i. ff. de ædil.  
edic. ad stipulationem in dubio trahitur, & contra promif  
forem interpretatur, ut actionem pariat. l. sciendum. ff. de  
verb. oblig. §. si scriptum insti. de inutil. stipula. Atqui inutile  
promitto verbum non sit, si ad pactum nudum refertur,  
cum excipiendi & retinendi ius producat. l. iuris gentium.  
§. igitur nud. ff. de pactis. Ita contra promissorem in gra  
tiam actoris & contra d. l. veteribus interpretatio fit, ne in  
fructuosum quantum ad actionem promitto verbum fiat.

Ita ex Areti. percipitur in d. l. sciendum. num. 5. ver. posse  
mus tamen dicere. ff. de verb. oblig. Galliau. in rub. eo. tit. nu.  
43. & seq. Quid hic dicendum, vbi ex argumentis tam plu  
rimis, tamque fortissimis manifestissimum sit in fauorem  
agnatorum aut descendantium interpretationem adhi  
bendam.

Vigesimo quinto, ambiguum rem esse fac, quã nitidissi  
mam atque coruscam vndique in gratiam agnatorum ostendi  
342 mus. In re tamẽ et dubia vtilem gratiosamque agnatis & de  
scendentibus admitti interpretationem cõuenit. quamuis  
imputandum alias eis videatur, pro quibus interpositum pa  
ctum est. d. l. veteribus. quatenus nature & qualitati feudi  
interpretatio hæc arridet. quod extraneos non sequitur.  
Ita tex. in d. l. veteribus. gloss. declarat in d. l. in lege. glo. si. ff.  
loca. Ad quam sententiam ea conferunt quæ de natura  
actus scripta ante sunt num. 313. & nu. 319.

Vigesimo sexto usque adeo interpretationi inimica lex  
est, unde infrugifera verba fiunt, ut ad ius ea remittendum  
aut renunciandum producat, potius quã evanescant. Qua  
343 ratione et ad fideicommissum credendum verba diuisionis  
generalia profunt, vbi cunctis ad ius referri aliud nequeunt.  
Bar. & alij in l. qui Romæ. §. duo fratres in sexta. q. ff. de ver.  
oblig. Ibi Crot. nume. 128. Ripa. nu. 79. Bal. in cons. 440.  
factum proponitur esse tale col. 2. circa med. Ver. item sunt  
hic illa verba lib. 3. Alex. in cons. 11. num. 13. ver. ad prædicta  
bene facit lib. 2. & in cons. 102. num. 5. in si. lib. 6. Dec. in consil.  
287. circa si. Ruin. in cons. 89. nu. 8. post prin. lib. 1. in consil.  
119. nu. 18. in consil. 144. num. 19. in consil. 152. num. 8. lib. 2. Soc.  
Iun. in consil. 116. num. 50. & num. 74. lib. 1. Paris. in consil. 71.  
344 num. 14. lib. 3. Sed & ad et legitimam remittendam verba  
generalia valere, quotiens iure alio prodesse nequeunt, Ca  
pra scribit in consil. 165. num. 22. Soci. in consil. 150. num. 12.  
versic. pondero etiam secundo lib. 1. Dec. in consil. 389. circa  
fin. Si ad remittendum & renunciandum verba valent &  
ad renunciationem trahuntur, ne inutilia fiant. Quanto ma  
gis ad ius feudi referenda secundum naturam suam con  
seruandam erunt, ne ociosa & frigida mancant. Quando  
quidem fauorabilior conseruandi quam renunciandi cau  
345 sa sit. Ius quippe suum conseruare, non et renuncia  
re in dubio quis creditur. l. cum de indebito. ff. de proba  
tio. cum aliis apud Decium collectis in l. si quis iniquum. §.  
si is pro quo num. 12. in fin. ff. quod quisque iuris in l. 1. nu.  
19. in fin. C. de pactis in cons. 352. colum. pen. in cons. 402.  
num. 3. in consil. 460. num. 6. in cons. 495. num. 19. & in cons.  
625. num. 6. In quam sententiam non pauca accumularem,  
si bono hic cui essent. Huc etiam spectant, quæ scripta su  
pra habemus num. 50.

Vigesimo septimo ex Bal. interpretatio et hæc & ratio  
ne fortiore iuuatur in l. Liberti nu. 28. in si. C. de oper. liber.  
Cum iura filia cedit, quæ in hereditate paterna habet. Si iu  
ris quicquã in ea non competit. cessa iura intelligi, quæ ob  
dotem maternam repetendam habet, ne inepta, nullave  
cessio fiat sequitur Marfi. in repeti. rub. de fideius. nu. 234.  
Ecce in renunciatione verba vulnerari, & paterna pro ma  
ternis accipi, ne irrita renunciatio fiat. Quid in conseruatio  
ne admittendum. in qua verborum læsio illa non versatur. Im  
mo enim conseruationi naturæ feudi quam accommoda  
tissime verba applicantur. Quis igitur laturus erit, ut ab  
effectu omni vacua verba illa iaceant, & iure feudi, & c. vl  
tra verba tot alia superiora, in feudum rectum, auitum &  
antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pe  
demontium.

Vigesimo octauo ex text. opinio hæc, & et ratione etiã  
fortiore confirmatur in l. Proculus. Ibi gloss. ff. de usu  
fructu. vbi cum vsum fructum ædium ita testator legat, ne  
altius eas tollere legatario liceat. quamuis illa prohibitio  
altius tollendi, ad diminutionem aut restrictionem facul  
tatis pertineat, augmentum tamen, atque ideo effectum  
contrarium parit, ut legato proprietas censeatur, ne inanis  
alias prohibitio fiat. Quis enim dubitat: ius altius tollendi  
fructuario non esse. Itaque effectus vnus id est diminuen  
di causa introductum effectum contrarium parit, potius quam vi  
gore suo actus careat. Quid hic dicendum, vbi ex virtute  
aut momento verborum, effectus vllus contrarius non se  
quitur. Imo enim secundum effectum & causam suam ver  
ba intelligentur. Quoniam nisi ad consensum domini re  
mittendum adiecta clausula non est, & faciant quicquid  
velint. Quod vero ad agnatos pertinet, ius eorum aut na  
turam feudi minuere, in animo dominus, non habuit. Imo  
enim saluum id facere ex verbis illis sensit, & iure feudi fa  
ciant



cient. Atque ex verbis superioribus, in feudum rectum, auitum, &c.

Vigesimo nono obseruandū, clausulam illā, in rectum, auitum, antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium in parte principali & dispositiua inuestituræ adscriptam. Clausulam vero, & faciant quicquid velint, in exitu ferme & inter executoria subiectam. Proinde de rationem magis ꝑ clausulæ habendā, quæ in parte principali posita & dispositiua apparet. Clem. i. in fi. de præben. Bar. in l. i. circa fin. ff. de offic. procura. Casar. Anto. de Bu. & Imola in ca. quoniam Abbas col. ff. de off. delega. Roma. in consil. 498. num. 19. Versi. quinta ratio. Alex. in l. & quia nu. 16. ff. de iuris. om. iud. Quem tēx. vna simul interpretatus cum l. more est. Dec. in capit. relatum nume. 4. de off. delega. in consil. 38. colum. 5. circa fi. ver. confirmatur hoc quia illa verba in consil. 90. colum. 2. circa fi. versicu. 1. quia ista vltima reformatio. Ias. in leg. ius autem ciuile num. 8. ff. de iusti. & iure. & in l. ex pupillari num. 4. ff. de vulg. Atque in specie clausulæ & quibus dederit, rationem eius non habendam, quotiens inter executoria refertur, Dec. scribit in consil. 193. colum. 4. versiculo secundo respondetur. Quod argumentum ratione efficaciore non paulo hic vrget. Siquidem ad naturam rei alterandam clausula non valet, quæ adscripta executore est. Quamuis verba vlla non interueniant, quæ ad ipsam rei naturam conseruandam spectant. Quid dicendum hic erit, vbi verba tot, tamque clarissima & in parte ipsa præcipua inuestituræ constant, quæ naturæ feudi ipsius retinendæ causa expressa sunt. In feudum rectum, auitum, antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium. Atque vbi inter accessoria omnino clausulā hanc controuersam, & faciant quicquid velint insertā non esse quispiā contendat, illud saltem non admittere non poterit, in parte longe potiore & præcipua magis verba illa adiecta, in feudum rectum, &c. Quocirca perabsurda res fuerit, per id, quod æque principale non est, derogationem eius induci, quod principalis sit. §. si tamen alie nam purpuram Insti. de rerum diuisione.

Trigesimo certissima atque apertissima verba inuestituræ quantum ad naturam eius in succedendo & alienando sunt, vt rectum id. auitū, antiquū & probatis patriæ moribus consentaneū intelligatur. Clausula plane, & faciāt quicquid velint sine contradictione domini comitis & hæredū suorum, non nisi ratione contradictionis domini comitis certa apparet. typote in qualæsiōe iuris descendendum 349 agnatorū me mētio non fit. ea de re ꝑ plusquam absurdum fuerit, per voluntatem incertam, ei, quæ certa sit derogari. l. non quemadmodum. ff. de iud. l. cum Titio. ff. ad legem Falc. l. si stipulatus in prin. ff. de fideius. c. nisi de renuncia. c. illud de cler. ægrotan. c. inuenis cum ibi not. de sponsal. c. iudicantem. 30. q. 5. c. si quis positus in fi. de pœnit. dist. 7. Et quod certum est, in dubio admittendum, ex text. ostenditur in c. Deus omnipotēs. 2. q. 1. in c. nullus de pœnit. dist. 6. Et in specie, probationis, eam præualere, quæ certior sit ex tex. probatur in l. fi. C. de edic. diui Adria. tollen. cap. præterea, & c. in nostra de testib. c. si testes. 4. q. 3. Bal. & alij in l. de rebus num. 2. C. de dona. ante nup. Soc. in consil. 270. num. 2. in fi. & seq. lib. 2. Cacialup. in consil. post responsa Cardinum. 39. vers. insuper certitudo. Ias. in l. i. num. 4. versiculo secundo singulariter limit. ff. solu. mat. Atq; expressim magis, ex Inno. & aliis sententia hæc declaratur in c. auiditis de præscrip. probationem, quæ in specie fit probationi antecellere, quæ in genere præstat. Id quia certior & liquida magis probatio est, quæ in specie adhibetur, obsecritatem genere inducente vt satis scriptum in superioribus habemus num. 97. Idq; locum & in cōfessione ꝑ habere, quæ in genere fit, vt quasi incerta & obscura confidenti non obstat, Bal. scribit in consil. 98. Betonius de Couo li. 1. quod iteratū est in cōf. 383. li. 5. cū aliis apud nos collectis in consil. 157. nu. 9. & seq. Quibus Ioan. de Ana. accedit in cōf. 17. colum. 1. in fin. Fely. in cap. inter cæteras num. 7. & seq. de re. iudi. Alba. in consil. 14. num. 3. Cum Innoc. in d. cap. auditis. Alex. consentit in consil. 88. num. 6. ver. quinto etiam videtur. in consil. 150. num. 22. in fi. ver. præterea iste testis lib. 5. Areti. in consil. 83. quia multa. colum. pe. circa med. versic. aduertat etiam iudex ad vnum. Soc. in consil. 96. col. pen. versic. tertio quia testes lib. 1. & in consil. 54. num. 14. lib. 4. Bal. nouel. in l. i. num. 65. ff. solu. matri. Dec. in consil. 302. colum. 5. Ruin. in consil. 13. num. 14. in fi. lib. 4. & apud nos in consil. 94. num. 3. Itaq; cum in specie & nominatim expressum legatur, vt rectum, auitum, antiquum, & moribus patriæ con-

sentientis feudum sit. Quis adduci eo poterit, vt credat, ex verbis illis & faciant quicquid velint, sine contradictione præfati domini comitis, quæ ad contradictionem domini spectat, & quæ incerta & obscura quantum ad incommodum agnatorum sunt, feudi derogatum naturæ, int. elligi. Quod argumentum successoribus in feudo mirifice opitulatur, controuersiamq; cunctam dissoluit, verbis etiam detractis, & iure feudi faciant &c. Quibus interuenientibus, mirum, ni à dubitatione omni vacua res niteat. Inuascit argumentum ꝑ hoc quod fidei plus testibus duobus 351 habetur, qui in specie loquuntur, quam pluribus qui in genere testificantur Nicola. de Nea. in l. turpia. ff. de lega. 1. Ias. in consil. 178. colum. 1. circa med. lib. 2. Curt. in tract. testium conclu. 8. Gazadi. in consil. 13. num. 57. Soci. Iun. in consil. 88. num. 19. lib. 2. Quid hic dicendum, vbi argumenta plura in specie interueniunt, quæ ad feudi naturam cōseruandam spectant, quæ in verbis illis non obscure emicant, rectum, auitum, antiquum, secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium. Sed & in clausula ipsa, controuersa, qua pars nititur probatio in specie vertitur, quæ desiderio partis significatissime refragatur. Et iure feudi, &c. Aduersariis plane nihil in specie præter remotionem consensus domini adminiculator in verbis illis, sine contradictione præfati domini comitis & hæredum suorum.

Apparet etiam ex pluralitate hac argumentorū, quæ cum successoribus in feudo faciūt potentiorē eorū probationem esse. Similiter ꝑ vt potentiorē probationem 352 maior testium numerus, æqualitate ab aliis admissa, efficit. l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. c. in nostra eo tit. Bart. in l. si duo nu. 4. ver. quandoq; Vterq; probauit. ff. vti possid. Alex. in consil. 57. num. 11. lib. 7. Quod enim plus est vincere semper soleat Bal. in consil. 380. tres sunt casus num. 3. lib. 5. Inde fit, vt testes duo vni præstent quacunq; præditus potestate sit. c. cū à nobis. c. licet ex quadam, & c. licet vniuersis de testibus. Deci. in consil. 284. col. 4. & quod de vinculo duplici dicitur Aucten. itaque. C. com. de succes. cum aliis supra com portatis num. 315. versic. quid in præsumptione. num. 335. Et probationem infirmiorē à potētiore elidi, ex text. ostenditur in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testibus. Bal. in consil. 390. tam profunde col. 1. lib. 2. Roma. in consil. 156. honorande domino circa fi. Potentior plane probatio successorum in feudo, non modo ex pluralitate argumentorū, sed & ex eo ostenditur, quod rationi magis congruit. Bal. in l. qui accusare nu. 4. in fi. C. de eden. & in l. testium col. fi. ver. tertio dico. C. de testib. Veronen. in consil. 60. nu. 4. An non rationi proprius, feudum iurisdictionis, comitatus præcipue, in gente & familia vasallorum permanere, quam ad alienos ambulando, intercidere. Quinetiam diuisionem in feudo comitatus ob dignitatem eius ius, non recipit. c. 1. §. præterea ducatus de prohi. alie. feudi per Frede. Ab. in consil. 3. nu. 2. post med. lib. 2. Bal. huc spectat in aucten. habita num. 33. C. ne filius pro patre. potentius priuilegium haberi, in quo ratio maior contingit. Sequitur Dec. in c. in præsentia nu. 51. circa fi. de probatio. Hoc amplius Alex. scribit in consil. 17. in fi. lib. 2. Testes pauciores præferri, quorū dicta rationi magis consentiunt. Idem Curtius Sen. probat in consil. 72. num. 7. post med. versic. vel quando testes in pauciori numero, Quid hic admittendum, vbi argumenta longe plura ratione maiore nituntur. Potentior item probatio & interpretatio hæc habetur, quia feudi naturæ fauet. d. l. ob carmen. §. si testes. Secundum quæ, non potest fortior probatio & interpretatio non haberi, quæ ad feudum conseruandū, & alienationem eius prohibendam respicit. Ex Bart. sententia hæc iuuatur Extrauagan. ad reprimendum in vers. non obstantibus col. 2. Potentius priuilegium intelligi, in quo utilitas maior apparet. Idem Deci. probat in d. c. in præsentia num. 51. ante fi. in consil. 3. nu. 6. in consil. 44. ante fin. & in consil. 147. col. fin. in prin. Maiorem porro utilitatem in feudo inter agnatos conseruando, quam in permissione alienandi versari, quis dubitet. Inde dicitur, vtilem reipublicæ scripturam aut dispositionem esse, qua in familia bona custodiuntur. l. 1. §. ante penul. l. bi publice enim interest, partus non sublici, vt ordinum dignitas familiarumq; salua sit. ff. de ventre inspi. Bal. in d. Auden. habita num. 10. in fin. C. ne filius pro patre. Scite Ang. in consil. 68. Martinus Ioannes numero. 4. Paul. de Cast. in consil. 421. quod ista mater colum. 3. lib. 1. & in consil. 83. præfens casus colum. 1. lib. 2. Alex. in consil. 36. num. 7. versic. & præsertim, quia secundum eos. in consil. 134. num. 3. & in consil. 144. num. 6. lib. 6. Soc. in consil. 128. num. 5. lib. 4. Dec. in consil. 373. num. 8. Qua ratione potior



353 potior  $\dagger$  agnatorum, quam cognatorum conditio apud veteres erat. §. ceterum versicu. qua de causa Instit. de legit. agna. succes. §. item vetustas institut. de hæredit. quæ ab inte. defer. Anchar. in consil. 152. plura sunt dubia nu. 2. post. med. Et quamuis contra cognatos fauoris receptus apud Iustinianum non sit, perinde quasi iuri nature obstat. l. fin. C. de lib. præter. Attamen contra extraneos rationem summum habet, ne alienos vel obscuros & infimos feuda habeant. l. fin. C. de testam. mili. Immo ne liberis extranei attestent, conditionem in fideicommissis subaudiendam lex censuit, de qua in l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. in l. generaliter. §. cum autem. C. de institut. & substi. l. cum

354 acutissimi. C. de fideicom. Hoc amplius  $\dagger$  verborum offensionem lex agnoscit, potiusquam posteritati extranei offenduntur. l. si is qui. 22. §. item si pater. ff. de reb. dub. secundum gloss. sensum calculo frequentiore receptum. Idque Ruino visum in consil. 188. num. 6. lib. 2. & in consil. 139. num. 20. lib. 3. Sed enim descendendum in feudo causa semper vertitur. Ad quod non aliter agnati admittuntur, qui ex latere nouissimo defuncto coniunguntur, nisi in linea descendendum eius sint, qui inuestitus primum seu caput aut origo feudi est. c. 1. §. cum autem. Ibi doc. qui feudare poss. c. 1. §. 1. de success. seu. c. 1. §. ver. his vero deficientibus. & versu. si enim Titij auus. de success. fratrum. alias. de gradi. success. in seu. c. 1. de benef. fra. vbi fratri frater in feudo nõ succedit, quod quæsitum à fratre est si frater repellitur, ergo & qui ab eo descendunt. d. c. 1. §. hoc autem notandum. qui feudare poss. cum. aliis apud Ias. relatis. in l. Gallus. §. nunc de lege. num. 12. versu. tertio adde. ff. de lib. & posthu. De quo etiam supra num. 334.

Idque vt necesse sit, ab auctore primo feudi eum existere, qui feudum aspirat, ex text. omnium significantissimo declaratur in ca. 1. in fin. Ibi que Afflicti. num. 12. in ultimo notab. si vasa. seu. priue. cui defera. Idem Afflicti. scribit de notab. si. 293. At alia non pauca. Necessarios  $\dagger$  item nedum descendentes extraneis text. ante ponit in l. antepenul. ff. de pactis in l. 1. ff. de priuilegiis. credi. In beneficiis item conferendis, cõiunctis ius alienos postponit. l. in ecclesiis. C. de epi. & cleri. c. nullus inuitus. 61. dist. c. neminem. 80. dicta gloss. in cap. si proponente de rescrip. regula cancella. 15. Sed & in elemosynis erogandis deteriorem alienorum esse conditionem conuenit. l. 2. in fin. Ibi que Io. à Pla. C. de anno. ciuile. lib. 11. Anchar. in consil. 436. in his dubiis. Quis igitur interpretationem diuersam perferat, vnde ad infimates & humiliores loco natos feudum veniat.

Sententia hac ageribus hic legitimis, tamque munitissimis & firmissimis roborata, reliqua aliud non superat, quã vt aduersaria propulsemus, quibus fufis in tranquillo sint omnia. Itaque argumentum prius non mouet, de quo nu. 292. & quod. ex text. pendet in d. c. de feudo non habent. propriam natu. feud. alienabile feudum ex clausula intelligi, & faciant quicquid facere voluerint. similiter vt ex clausula, & quibus dederit. Inter easque clausulas differentia quicquam non videri. sublatum enim argumentum hoc est superioribus, atque per argumentum vnum supra triginta apparet. Quæ omnia ad confutationem argumenti memorati spectant. Quod in textu prædicto consistit. Ex quibus argumetis triginta & vno apparet, causam multo aliam inuestiturae & clausulae controuersæ, atque Tex. esse in d. c. 1. In quo verba adscripta illa nõ sunt, in feudum, rectum, autum, antiquum & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium. Vnde quod alienabile feudum ex clausula illa fiat, & quibus dederit, absurdi quicquam nõ consequitur. Absurda plane non pauca in specie controuersa sequi, si alienabile & hæreditarium simpliciter feudum dicimus, verbis pluribus testatum in superioribus habemus. Quid enim absurdius, quam verba tot in parte præcipua scripturæ, & non sine mysterio incerta, mortua prorsus iacere, ab omni nique vacua effectu esse. Contradictionem & correctionem voluntatis disponentium ex continenti induci.

Secundo in d. c. 1. de feudo non habent. propriam natu. feud. restricta ad contradictionem domini seu respectu eius adiecta verba illa non similiter vt hic sunt. Vbi respectu consensu domini remittendi, clausula expressa est, & faciant quicquid velint, sine contradictione præfati domini comitis & hæredum suorum. Proinde verba  $\dagger$  restringi hæc oportet, vt quo prolata respectu sunt, intelligantur. licet eorum. in prin. ff. quod cuiusque vniuer. nom. l. si quis domum. §. quid tamen. ff. de loca. l. profectitia. §. pen. ff. de iure dot. l. mulier. §. fin. l. debitor. §. fin. l. restituta. ff. ad Treb. l. si à me. ff. ad leg.

Fal. l. 3. §. 2. Ibi sed & siquidem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administret. ff. iudi. solui. 1. intestat. ff. de legiti. tutor. §. quod autem Instit. de legit. agn. tu. §. fin. Instit. de codi. cap. 1. §. si quis per triginta. in versu. Vt feudum. si de feudo fuerit conten. inter domi. & agn. Socin. in consil. 92. num. 23. lib. 3. Dec. in cap. 1. in 13. not. de postula. prælat. in cap. si pro debilitate num. 6. circa fin. de offic. deleg. in consil. 283. col. 1. circa med. Huc & illud confert, ad id feudi alterationem restringendam, in quo facta est d. c. 1. Roma. in consil. 70. num. 2. Alexan. in consil. 30. in fi. lib. 1. quod repetitum est in consil. 2. num. 14. lib. 5. Socin. in l. Gallus. §. etiam si parente num. 6. post princ. ff. de lib. & posthu. Dec. in consil. 53. col. 2. & versu. & quia vt supra in consil. 185. num. 5. & alia compluria. Restringa igitur alteratio ad consensum domini remittendum erit, in quo facta legitur.

Tertio responderetur, de personis in d. cap. 1. de feudo non habent. propriam natu. feudi. mentionem in genere fieri, ad quas feudum transferri simpliciter possit, & quibus dederit. In specie plane controuersa, nisi de consensu domini remittendo memoria non habetur. Quod autem ad eos attinet, in quos translatio fiat, vtum permissum id simpliciter sit, ita vt cõsensu etiam remissus agnatorum dicatur, verbum factum non est. Ob id cum actum prius sit, vt rectum, autum, & c. feudum sit, à natura recedi feudi non debet. per ea, quæ locupletius dicta in superioribus sunt num. 318. & seq. Neque à iure  $\dagger$  & natura feudi discendi per tacitos & subauditos sensus oportet gloss. & doct. in capit. cupientes. §. quod si per viginti in versu. petere. & in versu. priuatos. de electio. lib. 6. Fulg. in l. vt liberis num. 5. per glo. ibi. C. de colla. Areti. in consil. 27. num. 4. Soc. in l. Marcellus. §. 1. col. 1. in fi. ff. ad Treb. in consil. 122. num. 3. lib. 3. in consil. 35. num. 6. lib. 4. Ias. in l. si arrogator num. 51. versu. Sed non esset tutum responsum. ff. de adoptio. in Aucten. nouissima num. 68. C. de inoff. testa. in l. si certum. §. C. de testa. mili. Inde fit, vt ad correctionem dictio taxatiua non prosit. Id quia sensus eius exclusiuus tacitus est Bartol. in l. 1. §. cum Titio. ff. de adimp. leg. Aret. in d. consil. 27. nu. 4. & quod scriptum supra est num. 319. in fin. Immo enim econtrario contrarietatis aut correctionis excludendæ causa permitti subauditio solet glo. in cap. Attaldus. 8. q. 3. Abb. in c. gratum num. 2. de offi. delega. Riminal. in consil. 70. num. 11. lib. 1.

358 Quarto responderetur, per inuestituras  $\dagger$  alias posteriores clausulam hanc declarari, ne alteratio feudi facta præterquam in consensu domini remittendo censeatur. Quibus inuestituris mentio feudi recti & antiqui citra alienandi facta potestatem est. Ita in clausula & quibus dederit, Dec. respondet in d. consil. 193. col. 4. versu. & hoc multum confirmatur. Et scripturam vnã per aliam declarari, ex text. ostenditur in c. auditis. Ibi que Bal. col. 1. in fi. ver. in text. ibi si per illa. de præscrip. Alexan. in consil. 52. num. 23. lib. 4. Barba. inter consil. Alex. in consil. 94. colum. 1. lib. 3. Soc. in consil. 27. col. 1. lib. 4. Calc. in consil. 79. num. 3. Dec. in consil. 190. colum. 3. Soci. Junior in consil. 49. num. 23. lib. 2. De quo etiam dictum supra habemus num. 336.

359 Quinto responderetur, nihil  $\dagger$  clausulam fieri, & quibus dederit, vbicunque pro descendentes aut agnatis feudum acquiratur. Quia ad descendentes agnatoque facultatem restringi alienandi oportet, Gozad. in consil. 84. num. 13. in fi. versu. sexto & fortius. Sed enim si rectum, autum, antiquum, & ad patriæ mores consentaneum feudum esse, disponentibus placuit, vtique non pro descendentes concedi non potuisse, declaratum supra satis est num. 334. & num. 354. versu. Sed enim.

Sexto ad tex. memoratũ responderetur, ipsum retorquendo. In fin. enim expressum est, vigoris vilius clausulam illam non esse, & faciant quicquid velint, seu & quibus dederit, vbicunque ex verbis aliis inuestiturae restrictio clausulae facta id genus apparet. veluti si adiectum sit. & quibus

360  $\dagger$  in feudum dederit. Sed enim restrictionem hic factam multifariam constat. Principio in verbis illis, in feudum rectum, autum, & c. Secundo per verba illa secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium. Tertio in verbis illis & iure feudi. Quarto sub verbis illis sine contradictioni præfati domini comitis, & hæredum suorum, respectu quorum clausulam hanc adiectam ostendimus, & faciant quicquid, & c. Atque ideo ad respectum, quo prolata sunt, verba restringenda.

361 Septimo ex Bald. responsio  $\dagger$  hæc sexta iquatur in l. liberti. nu. 33. C. de operis liber. Cum feudum vasallo & cui ius dabit, concessum est, nisi puram & meram feudi naturam Conf. Crau. pars 2. RR verbis



verbis his exprimi, quoniam ad ius verba pacti aut concessionis spectant sequitur Afflict. in d. c. 1. num. 1. in fi. de feud. nō hab. propriam nat. feu. Atqui ad ius hic relatio hic, & iure feudi faciant, & c. Id est secundum ius feudi, & prout natura eius fert. sic quomodo enarratum in superioribus habemus num. 331. & nu. 337. Declarationi huic ultra Affli. Signorol. etiam adblanditur in consil. 10. num. 1. in fin.

Octauo ratione validiore tex. reuicimus in d. c. 1. in fi. de feudo non hab. propriam nat. feudi. ibi enim feudi alteratio filer, cum dictum est, & cui in feudum dederis. At enim ratio fortior alterationi contradicit, cum ad ius expressim relatio fit, & faciant iure feudi. In qua responsione & ratione validiore obseruandum, non modo iuris, sed & feudi etiam mentionem fieri. Et iure feudi faciant, & c. l. balista. ff. ad Trebellia.

362 Nonō ex Curtio posteriore † responsio hāc confirmatur in consil. 130. nu. 7. pro non scripta clausula haberi in quibus dederit, legitime verbo subiecto. & quibus legitime dederit. Idem Campeg. probat in consil. 11. col. 2. post med. vers. secundo ex hoc inter consil. Bruni. vbi locum textui nō putat in d. cap. 1. cum vasallo feudi concessio fit, & causam ab eo legitimam habenti. Quid porro interest, vtrum dicatur, & cui legitime dederit, vel causam ab eo legitimam habenti, an iure feudi faciant, & c.

363 Decimō demonstratum supra habemus † nu. 337. Idē Verba ista, & iure feudi faciant, & c. atque illa valere, & ex causa feudi faciant, & c. vnde ex tex. ipso in d. cap. 1. in fi. controuersia explicari cuncta videtur. Quatenus locum tex. nō habet. cum ita concessio fit, & cui in feudum dederis. Quae verba ad causam aut titulum haud dubie pertinent, id est, cui ex causa feudi dederis.

Vndecimō aliter etiā tex. retorquetur. Quoniā responsionibus omnib. tacentibus, de quib. supra, si alienabile atq; hæreditarium feudum simpliciter facimus, qua ratione ex toto trāsferri in extraneos poterat, lōge magis natura eius alterari, vt ex improprio proprium fieret. Sic quomodo inuestitura docent, quae insecutæ postea sunt, per ea quae dicta in superioribus habemus numero. 328. & duobus sequen.

Apparet ex his, rationem non modo diuersam clausulae controuersae sub inuestitura memorata comprehensae, atque illius esse, de qua in d. cap. 1. de feud. non hab. propriam nat. feudi. sed & contrarium text. in d. cap. 1. aduersariis resistere.

Ex confutatione argumenti huius, dissolutum & alterum liquet, inuestiturae priori standum. Quoniam vt id admittamus, ad rem tamen non attinet. Siquidem utilis aduersariis inuestitura ipsa non est, per quam alterationem vllam inductam feudi non esse, satis superque testatum in superioribus habemus. Vnde cum rectum, verum & proprium feudum quantum ad successionem masculis interuenientibus sit nihil est, quod inuestitura memorata aduersarij nitantur.

364 Secundō improprium, alienabile, atque † hæreditarium simpliciter esto feudum Noni sit, aduersariis id tamē onerosum, nedum lucrosum ostendimus. Quandoquidem si pro arbitrio feudi ius dispendi fuit, facta dispositio inuestituris non paucis legitur. Quibus ad naturam suam reductum feudum est. In qua re meliorem successorum factam conditionem esse testatum ante habemus num. 330. Et qua ratione inuestituris & recognitionibus hoc genus venditor ipse obstrepere vasallus non permetteretur, si inter viuos esset, ita nec contra eos quid dicere successoribus eius singularibus licere demonstratum supra est num. 329. Et infra etiam id iuuatur nu. 429.

365 Locum praedicta eo facilius † habent, quod ad naturam suam proprius feudum recidit. l. penult. ff. de iust. & iure. l. si vnus. §. pactus ne peteret vers. quod & in specie. ff. de pact. l. filio quem pater. ff. de lib. & posthum. gl. in ca. cum Vintoniensis in ver. tertia de electio. c. ab exordio. 25. dist. & illud Boëtij in tertio de philosophi. consola repetunt proprios quaque recursus, redituque suo singula gaudent. De quo Soci. meminit in consil. 35. nu. 6. lib. 1. Inde scriptum Imola reliquit in consil. 52. in fi. facile renunciationem induci, vbi cun que ad naturam res suam recidit. Alienandi item prohibitio ad eam non trahitur, vnde naturae res suae restituitur Signorol. in consil. 20. num. 7. versic. tertio sic. Aequē testamentum posterius non solenne priori derogat, quotiens naturae suae aut iuri communi posterius consentit. l. 2. ff. de iniusto testamen. l. hac consultiissima. §. si quis autem. C.

qui testam. fac. poss. Ruin. in consil. 106. num. 8. in fin. libro 1. De quo vberius apud Doct. in d. §. si quis autem. Et quod Boer. scribit in consil. 42. num. 7. & seq. locum iuri retractus non esse, vbi cun que ad priorem res dominum reuertitur. Atque in specie feudi. Ruin. scribit in consil. 2. num. 8. lib. 1. iniussu domini in eum feudum denuo transferri qui inuestitus olim fuerat. Sed accommodate magis atque in feudi specie huc quadrat, quod scriptum ante est num. 329. ver. hoc amplius. & infra num. 370. & seq.

366 Si dixeris, inter has clausulas diuersas † seu varie conceptas ad modum memoratum enucleatas contrarietatem intercedere. Ob id nihil esse, quod vni, magis quam alteri filius aut agnatus fidat. Respondetur, si contrarias inuestituras in clausula hac facimus, nihil clausulas ipsas faciendas. Atque opem ab eis frustra aduersarios expectare. l. vbi repugnantia. Ibi que Dec. num. 5. ff. de reg. iur. l. scriptura. C. de fide instr. c. imputari eo. tit. Bal. in l. optimam num. 12. C. de contrahen. & committen. stipula. Alex. in l. 1. in prin. ff. de operis noui nunc. Soc. iun. in con. 2. nu. 11. lib. 2.

367 Secundō respondetur, contradictione † inter clausulas has admissa, potiore negatiuam aut prohibitoriam esse, qua in alienos trāsmittere feudum non licet Bald. & alij in l. si Rufinus. C. de testa. mili. Dec. in consil. 44. colum. fi. in consil. 147. col. pen. circa fin. & in consil. 567. num. 3. in consil. 581. num. 7. in fin. & in consil. 617. colum. 1. circa med. Negationem porro aut prohibitionē in clausula hac versari & iure feudi faciant, & c. proculdubio est. vtpote per quam nisi pro iure aut natura feudi alienare id non conceditur.

368 Tertiō in contrariis potius † id habendum, quod speciale magis est Bal. in Auth. habita. nu. 33. C. ne filius pro patre. & in l. hac consultiissima in prin. nu. 1. vers. tu vero confidera. C. qui testam. fac. poss. Dec. in consil. 3. nu. 6. in consil. 18. nu. 1. in fi. & in d. consil. 147. col. fi. Ias. in l. Titia textores. nu. 27. ff. de leg. 1. & in d. l. si Rufinus num. 3. C. de testa. mili. Ratio eadem praesumptionum est, quae inuicem pugnant, vt potior specialis habeatur, & specie in vtraque interueniente, quae specialis magis est ante stat. l. cum de indebito. Ibi que Bart. ff. de prob. l. si qui adulteri, Ibi que doc. C. de adul. l. mater. Ibi que Ang. & Sali. C. de calumnia. Signorol. in consil. 67. num. 2. circa med. & in consil. 210. num. 5. Bald. in l. siue possidetis. col. 1. C. de prob. Ancha. in consil. 305. dubium, de quo supra. post prin. & nu. 2. Ruin. in consil. 100. num. 4. circa fi. lib. 3. Sed enim in specie clausula loquitur, & iure feudi faciant, & c. in specie enim declaratur, quomodo dispenhi feudum possit, id est, dum iure feudi modo id fiat. Rursus in specie declaratur, quomodo intelligi clausula hāc debeat, id est, ratione consensus domini remittendi, vt sine contradictione facere eius liceat. Quae in specie demonstratio facta in inuestitura alia non similiter est.

369 Quarto inter instrumenta duo, quae † secūm dissident, fidem id habet, quod adminiculis maioribus iuuatur Bal. in l. optimam. num. 12. C. de contra. & committen. stip. Alex. in consil. 190. nu. 22. lib. 6. Sed enim adminiculis maioribus adiuuatur, in quo nisi feudi iure alienare id non licet. Maius quippe adminiculum habetur, quod iuri communi & naturae feudi consentit. Potentius enim id habetur, quod fauorabilius est l. verum. §. si. ff. de mino. l. si hominem. §. quotiens. ff. de positi. l. interdum. ff. qui potior in pig. ha. l. si pupillus. ff. ad l. Falcid. l. Arrianus. ff. de actioh. & oblig. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. Bald. Angel. & alij. in l. Titia textores. Ibi que Ias. num. 26. in fi. ff. de leg. 1. Dec. in d. cap. in praesentia. num. 51. circa fin. vers. similiter potentius dicitur. de

370 probatio. Ias. in d. l. si Rufinus num. 2. Sed enim † fauorabilior iuris communis feudorum obseruatio, quam discessus ab eo aestimatur. l. si vnus. §. pactus ne peteret. versic. quod & in specie. ff. de pactis. l. non statim. cum ibi not. ff. de pecu. l. 2. C. de noxa. c. cum dilectus de consue. c. ab exordio. 35. dist. glo. in Cle. 51. de beneficio de praeben. Cald. in consil. 7. de rescrip. in consil. 22. de praeben. Anchar. in consil. 131. ad exclusionem. Rom. in consil. 237. clarum est. Et latissime verba interpretanda. quotiens ita interpretando ad ius commune reditur Abb. scribit in d. c. cum dilectus nu. 6. de consue. Roma. in consil. 318. quæritur nu. 5. Soci. in consil. 38. nu. 5. vers. 6. & ult. lib. 1. Deci. in c. causam quæ. num. 5. in fin. de rescrip. Ea ratione † extensio permitti in correctoriis solet, quotiens extendendo, ius ipsum commune renouatur glo. in c. statutum in versic. numerandum de praeb. lib. 6. in cap. 1. in versic. beneficia & in gloss. sequen. iuncto. textu. de rerum permut. eodem lib. cum aliis apud Ias. accumulatis in d. l. si vnus. §. pactus ne peteret, in quarto notabili in l. prope-



properandum in prin. num. 27. C. de iudi. Ruin. in consil. 195. nu. 10. lib. 1. Apposite huc quadrat, quod scriptum ante habentur nu. 329. vers. hoc amplius. & nu. 365. Secundum admodum & ipsum validissimum in verbis illis subest, in feudum rectum, auitum, antiquum & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontii, quæ nihili alias fierent, nisi interpretatione recipimus, qua feudi alienatio prohibetur. Tertium admodum ab obseruatione secuta desumitur, quia pro feudo recto, obseruatum, auito & antiquo semper est. Quam obseruationem & interpretationem optimam demonstratum in superioribus habemus, num. 317.

372 Quinto in scripturarum certamine, §. fide præuerti eius conuenit, quæ verisimilior est, aut verisimiliora habet. Quam ratione fidem maiorem testes pauciores habent, qui verisimilia magis dicunt. l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus. c. in nostra eo. tit. & apud nos in consil. 6. nu. 65. & in consil. 195. nu. 10. Inde etiam fit, ut potiores testes habeantur, qui negatiuam proferunt, si verisimilior sit. gl. in c. clerici. 81. dist. cum aliis apud Soc. Iunior relatis in consil. 183. num. 13. lib. 2. Suspecti enim testes habentur, qui dissimilia veri asserunt Abb. in c. quia verisimile circa fi. de præsumptio. cum aliis apud nos relatis in consil. 28. in princip. in consil. 115. num. 12. & in

373 consil. 171. num. 6. Quocirca §. testibus plene testificatibus fidem tunc non adhibere iudex permittitur. Bald. & Ang. in l. Lucius. ff. de infam. Felin. in c. auditis num. 23. de præscr. Curt. Iunior in consil. 17. nu. 6. Causam eandem instrumenti esse, ne fidem habeat, si rem veri non similem habet. Bald. scribit in l. scriptura. num. 6. C. de fide instrumen. cum aliis apud nos collectis in consil. 134. num. 38. Hoc ita admissio, ut in scripturis pugnantibus ea antestetur, quæ verisimiliora lo-

374 quitur. verisimilior id est existimatur, quod cum iure communi & rei natura consentit. Innoc. in d. c. auditis num. 4. versic. solutio si testes. Ibiq. Anton. num. 15. latius Felin. num. 23. de præscr. Aretin. in consil. 44. in fi. Sed enim iuri communi haud dubie inuestitura adblanditur, qua nisi iure feudi dispositio permessa eius non est. Ob id nihili fieri inuestituram aliam oportet, quæ dissimilis huic esset. Quamuis dissimilitudinis quicquam non intercedat. Atq. in specie inuestituræ §. interpretandæ, meliorem interpretationem iudicari, quæ secundum commune feudorum ius fit, Alex. tradit in consil. 26. num. 5. versic. debet ergo lib. 5. Brun. in consil. 80. nu. 3. Sigismund. in consil. 1. num. 129. Socin. Iun. in consil. 103. num. 4. lib. 2. Quid hic dicendum, ubi perspicua partium mens lucet, ut iuri feudorum feudum contrarium controuersum non esset. in verbis illis rectum, auitum, antiquum, & secundum bonas consuetudines patriæ Pedemontium.

376 Sexto in scripturarum §. concertatione electio eius agnoscenda, in qua utilitas maior vertitur. Bart. in Extravag. ad reprimendum in versic. non obstantibus. col. 2. cum aliis ante relatis num. 352. vers. ex Bar. sententia hæc iuuatur, &c. Sed enim utilitatem locupletiore non paulo sub inuestitura contineri, qua nisi secundum ius feudi permessa alienatio eius non est, dilucide testatum in d. nu. 352. habemus.

377 Septimo ex Bellame. sententia hæc §. iuuatur Decisio. 372. si producantur. Cum testamenta duo eiusdem testatoris eodem die per notarium eundem conscripta proferuntur. Quorum altero sub cōditione, pure altero eidem relicto legatum sit. Testamento standum, in quo cōditio adscripta legato est. Sequitur Boer. q. 252. nu. 6. versic. & idem quando ab uno. Quod dictum ratione fortiore hic confert, ne à iure communi discessum feudorum intelligatur.

Octauo frustra disceptationis huius saxum voluitur. Quandoquidem nulla inter inuestituras has contraditio vertitur. Siquidem nec per inuestituram alienari feudum conceditur. In qua clausula expressa simpliciter legitur, & faciant quicquid velint, verbis illis detractis. & iure feudi. Sic quomodo superius testatum argumentis septem supra decem habemus, quæ ad clausulam illam profligandam spectant, & faciant quicquid velint, sine verbis illis, & iure feudi. Sed & ex argumentis in clausula illa exponenda factis, & iure feudi, &c. non pauca inueniuntur, quæ ad clausulam alteram conducunt, & faciant quicquid velint, verbis illis amputatis, & iure feudi, &c. In dubio item contrarietatem excludendam, satis superque scriptum in superioribus est num. 301. & pluribus sequen.

Satis in his dictum de inuestitura habemus sub anno. 1291. diēque 28. Ianuarij. conscripta. In qua §. modestiam meam apud eos esse compertam volui, qui iudicij acta percurrerunt. Quibus non modo plus nimio aduersa-

rij sibi placent, Sed & doli incusare generum videntur, perinde quasi sciens, prudensve hoc genus testam inuestituram habuerit. Quam genero ipsi vtilem esse, non obscurum ex superioribus fit. Tamen dolo, arteve quid facere, neque generi minoris, neque gentis eius illustris sit. Sed enim iurisconsultorum talis rationibusque, non dictis acutioribus, linguæ licentia controuersias peragi iudiciales oportet. Ad extremum si quæ acta aut constituta à senatu excellentissimo contra S. leguntur, mirumni flocci facta inuestitura controuersa arguatur sub anno. 1291.

Sed quæstio hic in lite incurrit, quàm à S. gener patitur. postquam dispendiis non leuibus in iudicio factis, non perinde, ut sperabat, S. ipsi iudicij alia cessit. & quam per delegatum sententiam euicerat, in melius reformatam per appellacionem cognouit. à remedio alio opem petiit, hoc est ob causas initio necessarias æ constatum alienum proposuit. De quo iudicium hoc illatum genero est. Videndum morbo ne eius mederi remedio hoc recens adhibito possit. In qua re primum omnium obseruandum sumptuum omnium aduersarium condemnandum, quicunque facti in diem hunc sunt. Cuius rei gratia sciendum, factum hic alienum quantum ad generum in ius vocatum versari, & quod ipso impubere contractum cum patre dicitur. Quo casu cum ignorantiam excusare maior permittatur. l. qui in alterius. ff. de regulis iuris. In reo impubere tunc §. dici potest, etiam quæ vidisset, ignorasse. l. nam et si in fin. ff. de alienap. iudic. mu. cau. fac. l. cum prætor. §. penult. Ibi quia iudicio carent. ff. de iud. l. pupillus. Ibi neque enim scire, neque discernere talis ætas potest non magis quam furiosus. ff. de acquir. hæred. l. 2. circa fin. C. de falsa mone. §. præterea Insti. quibus non est per. facere test. cap. sunt qui opes. 17. q. 4. c. eos. de consecrat. dist. 4. glo. in c. 1. in ver. plenum. de regular. lib. 6. vnde cum culpæ quicquam pati reus minor nequeat, si feudum quod potest & debet, ecclesiæ exéplo tueretur. Et obiectum initio sit, locum decretis non esse, quibus feudi alienatio permessa nisi propter causas necessarias non est, in culpa manifestaria aduersarius fuit, qui sub ipsum initium causas ipsas necessitatis non proposuit. Vnde cū moram §. tam longam, tamque dispendiosam liti fecerit, damno eum affici impensarum oportuit, quas processus retardari doc. vocitant, non ignoret. C. de fructi. & lit. expen. Cyn. in l. vni. C. ut quæ desunt aduo. Felin. in c. accedens. 2. col. pen. circa fin. ver. Sed contra conclusionem. ut lite non contest. & in cap. exceptionem num. 48. versic. subdit Bald. de exceptio. Ias. in l. properandum. §. si autem alterutra. num. 28. in fi. C. de iudi. Marfil. in l. patre. num. 85. ff. de quæst. in praxi. §. 381 opportune nu. 91. & in §. diligenter. nu. 203. Doli enim §. suspicionem ob moram hanc cessator subit Ant. de But. in c. licet causam. nu. 23. de probat. cum aliis apud nos relatis in consil. 75. nu. 9. Neq. argumento locus hic est, à lite generum non destitisse, postquam edita capitula vidit. Quomodo fides de re hac, hoc est de necessitate causarum facta vlla non est. neq. haberi eam aduersarij assertioni oportet. l. nullus. ff. de test. l. omnibus. C. eo. tit. c. in omni negotio eo. tit. Id qui dem maxime, quod factum alienum fere prosequitur, utpote litis aut actionis redemptor, quæstum non perinde vberem ex mercimonio id genus facturus. Vnde quod dicitur, culpæ ei verti, qui productione facta, litem non deseruit, ad productionem instrumenti pertinet, quod exceptionem aut impugnationem non patitur. Ceterum perquam absurdum fuerit, cogi quempiam, ut assertioni litigatoris credat, & capitula eius, quorum inscientissimus est, confessio, ne doceat. Hic quidem in primis, ubi à verò omnino capitula abhorre, impertinentissimæque esse, mox ostendemus. Immo enim culpæ §. actor omnino tenetur, qui temere in iudicium descendit. Et quem initio ipso & ante omnia ius suum explorare accuratius oportuit. Quocirca rationis non videtur, incuriam & temeritatem suam onerosam reo fieri. l. cum quem temere. ff. de iud. cū aliis apud Firmanum reconditis in penu sua Bertachiniana, in ver. expensarum condemnatio nu. 24. & num. 57. Temeritatem culpæ adscribi, ex Ias. probatur in l. videamus in prin. col. 1. post med. ff. de in litem iuran.

Consequenter his dicendum, sumptus litis totius in diem usque capitulorum factos ab actore omnino præstandos. ne libidine vagari incommodo alieno nec exiguo liceat. Quæ res cum rationem, tum æquitatem maximam habet. Sumptuum etiam damno mulctandum aduersarium oportet quod paganica bona peruicacius contendit, quæ feudalia esse vel inuestituris, recognitionibusq. solis perspicuum



inferius fit, nu. 425. & pluribus seq.

Secundo in capitulis his obseruandum, impossibilem probationem eorum, vt proponitur, videri. † necessitatem enim æris alieni faciendi, à sumptibus litis ob feudū tuendum, aduersarias metitur. At qui annis octo nomina hæc debitorum facta postea dicuntur, quam finem lis accedit. In qua victores Noni reguli, impediis ipsis litis exactis, fuerunt. Vnde defendi non potest, iudicij illius causa post interuallum tam longum pecunias creditas, l. si ventri. §. eorum. Ibiq; Bart. in princ. & Ripa nu. 10. ff. de priuil. credi vbi ex temporis breuitate in causam quam actum quid præsumitur. Eodem Bart. spectat in l. post contractum nume. 8. vers. 5. præsumitur. ff. de donat. Alexan. in consil. 43. nu. 2. post med. lib. 1. in consil. 25. nu. 9. in fi. & nu. tribus seq. lib. 2. in consil. 90. col. fi. lib. 3. Huc & illud accedit, ex vicinitate scripturarum declarationem & præsumptionem induci. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. Ang. in consil. 261. thema prædictum col. 3. tantundem in vicinitate temporum dicendum à rebus ad tempus argumentando. l. miles ita. §. 1. ff. de militari testa. Qua ratione igitur ex vicinitate tēporum coniectura desumitur, ita e contrario, ex temporū distantia & interuallo contrariam percipi confecturam oportet, ab oppositis argumentando. l. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. & si contra. ff. de vulg. l. fi. ff. de leg. 3. interuallo igitur tam longo interposito, iuris præsumptio partis assertioni omnino repugnat ne respectu aut ob causam dictæ litis accepta pecunia dicatur. Quod cum ita sit, nisi ex probationibus euidentissimis, testibusque omni exceptione maioribus contrarium doceri non conceditur. Id est, vt expressim declaratum sit, in causam illam litis pecuniam creditam per ea, quæ scripta habemus in tract. de antiq. temp. parte 2. nu. 26. & in consil. 129. in fi. & supra nu. 315. Quibus Deci. accedit in consil. 195. col. 3. post med. in consil. 342. col. 2. circa med. & in consil. seq. col. 2. Sed nec fides assertioni habenda ipsius debitoris aut mutuū accipientis esset, in causam memoratā pecuniam se accipere, ne in potestate eius fiat, successorū in feudum ius lædere, in causam per decreta permissam pecuniam se accipere cōsistendo. l. qui testamentū, ff. de prob. l. si forte. Ibiq; Bart. ff. de Castren. pecul. cum aliis superius enarratis num. 24. & pluribus seq. nume. 187. & nume. 246. Id quidem in primis, iuris præsumptione tam vehementissimā assertioni resistente. Quo casu † cum verissimilis prorsus non sit, fidem nec in specie alias permissa cōfessio facit neque consistendi officit. Dec. in l. cum te. 2. nu. 7. C. de transactio. & in consil. 596. num. 10. Paris. in consil. ult. num. 23. lib. 1. & in consil. 153. num. 31. vers. & benefacit lib. 4. & apud nos in consil. 134. nu. 38. & in consil. 175. num. 6. Et quæ scripta ante in testibus & instrumentis habemus num. 373. fidem eis non haberi, quotiens à verissimili distant. In qua re etiam obseruandum, maximam litis impensam Parisiis factam, cuius nomine satis fratri patrueli per acceptilationem factum, cum pecuniam domino Claudio deberet, ita vt instrumento publico palam sit. quod productum prius contra. P. est, à somniis cuius comentum hoc sub ipsum litis euentum excogitatum est. cum desperabilem morbum eius perspiceret. At enim quo verissimilia minus hæc sunt eo suspectum calumniæ magis vna simul cum. P. ipso se præstat, quem aureorum circiter quinque millia in eam litem in sumpta asserere non puduit.

385 Accedit ad hæc, cum his † assertionem & testificationē id genus pugnare, quæ fieri vulgo assolent. Quoniam post annos octo, quam finita lis, & impensarum eius facta recuperatio est, pecuniam mutuari quispiā non solet, vnde nomina debitorum ob litem facta dissoluat. Immo enim inepta id genere assertio testificationē apparet. Proinde verissimile prorsus existimari id nequit, quod solitum non est, vt scriptum ante habemus num. 323. ibique & falsi ab insolito suspicionem oriri subiectum. De quo etiam apud nos in consil. 145. num. 14. Rursus credibile non est, si per tempus litis & in sumptus eius credita ab aliis pecunia fuerat, in annos eos octo exactionem eius sustinuisse. l. cum de debito. ff. de prob. Præterea creditorum id genus necessaria declaratio esset à quibus credita tunc pecunia sit. cum lis ipsa exercetur. cum facti id sit, quod probationem desiderat. l. con. ff. de cura furio. l. 1. C. de manda. princ. l. asseueratio. C. de non nemera pecunia & alia compluria. de quibus supra num. 116.

386 Personæ item conditio † ad verisimilitudinem inducendam valet glo. in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. Ang. in d. con. 261. col. 3. At enim notissimum defuncti

debitoris ingenium ad profusionem procliue. Quocirca animi magis quam necessitatis causa pecuniam eum curat se credibile est. Iam veri id dissimile habetur, quo cum rationabilis iudicis motus non concurret Bald. in l. testium nu. 20. C. de testibus. & in l. scripturæ nu. 5. C. de fide instru. Fel. in c. auditis num. 23. in fi. de præscrip. Enimvero quis iudex moueatur, vt credat, ob litem ante annos octo, vt narratur, transactam, & sumptus eius victoribus restitutos, æs ipsum alienum conflatum. Præter quam præsumptionem & alias interuenire declaratum est.

Ratione & alia euidente capitulorum partis ineptitudo & probationum eius frustratio fit, etiam si plenissima alioquin apparerent. Quoniā non nisi ob debita necessaria seu di alienationem permissam dilucide atque cumulatissime monstratum in superiorib. habemus nu. 32. & plurimis seq. Atq; præter iam scripta, obuius mihi non incommode, neq; inauspicato factus Aret. est qui opinioni huic nominatim fauet in l. is potest circa fi. ff. de acq. hæred. Vbi volūtarium hæredem ait, qui à causa seu aditione voluntaria originem ducit quamuis post aditionē necessarius fiat, necessariumq; hæredem negat, qui originem ab aditione volūtaria habet. Sic initio ipso necessitatem exquirat, neque ad rem necessitatem attinere, quæ ex causa aut origine voluntaria descendit. Quo Aret. d. Alcia. vitur in l. 2. §. ex his. nu. 17. ff. de verb. oblig. Idq; ex his etiam in specie confirmatur, quæ scripta apud nos sunt in consil. 131. nu. 14. Vbi etiam initium etiam indebito necessario voluntariōve diiudicādo spectandum diximus. neq; quicquam facere, quod necessarium postea fiat. vel quod necessarium in defuncto erat, volūtarium in hærede videatur cui liberum est, hæreditatem an nō adeat. Idq; ex Anchar. in consil. 26. in quæstione supradicta visis subtiliter col. 2. in 2. dubio. Castren. in consil. 35. videtur dicendum, quod vtrunque legatum col. 2. circa med. versic. Sed ad hoc respondetur lib. 2. & alia, de quibus ibi.

Idem in specie ex Decio probatur in c. cum sit Romana in tectio nota. de appella. Vbi necessariam causam ait, quæ vitari & remoueri non potest. Quoniam remouendi potestate admissa, si remotio non fit, volens quis necessitatē patitur. Sed enim cum initio ipso necessitas non subest, utiq; vitari & remoueri potest, ad obligationibus aut nominibus debitorum abstinendo. In eandē sententiā Alcia. scribit in d. l. 2. ex his nu. 17. ff. de ver. oblig. ex necessitate factum non dici, quod modo alio explicari cōmode potest. Cui sententiæ tex. seruit in l. nepos Proculo. ff. de verb. sig. Quod arg. ratione validiore opinionem hanc iuuat. Namq; si ratio necessitatis non habetur, cui aliunde consuli cōmode potest, quanto magis nihil faciendæ necessitas erit, in quam vltro quis se coniecerit, cū initio ipso nulla esset. Sed enim quorsum doct. testimoniis rem cōfirmare, quam perspicuā facere tex. videtur in l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. 3. qui necessariam alienationem declarat, quæ necessitate urgente fit. Ita initio ipso necessitatē exigit. Aliter porro necessaria nulla non erit, si post eam factam necessitatē obseruamus. l. sicut. C. de actio. & oblig. In eandem sententiam tex. scitissimus accedit in c. 2. Ibiq; Dec. in quarto not. de test. Qui ineuitabilem necessitatem postulat.

Hoc ita admissio, vt nisi ex causa debiti necessarij obligari aut distrahi feudū nequeat, consequens fit causæ ipsius necessitatis expressionem in debitis contrahendis in specie & nominatim faciendam, neq; satis esse, causam ipsam vere cōstare aut subesse, quotiens à regula iuris disceditur, vt in iudice Innoc. scribit in c. præterea post princip. versiculo Si autem in citatorio. de dila. Bal. in l. 1. §. vlt. in fi. ff. de procurat. Roman. in consil. 324. num. 5. adusque consilij finem. in consil. 483. dubitatur primo, num. 14. versic. Secundo respondeo. & in consil. 49. num. 3. versic. quod si dicatur. Dec. in c. consuluit. l. num. 5. de appella. in consil. 8. col. 1. l. 1. in l. fin. num. 4. C. de procur. Crotus in l. filius familias. §. diu. nu. 104. & seq. ff. de leg. 1. Capel. Tolos. q. 441. Aufser. in d. de cif. q. vlt. col. 2. Si causam exprimi à iudice oportet, quo cum iuris præsumptio facit. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio. l. 2. ver. quod non arbitramur. C. de of. ciuili. iud. l. generaliter. §. si iudex. C. de rebus cred. c. in nostra de procura. c. in præsentia. de renuncia. c. accepimus. Ibi non credimus. Ibiq; Ioan. And. & alij. de ætat. & qualitat. Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit nume. 3. versiculo quinto sic. ff. de pactis. Quanto magis ius idem admittendum contra priuatum erit. At quem priuatum, contractum cuius vacuum à suspicionē nō esse, acta testatur. Idē ex Bar. probatur in Luc. in fi. ff. de infam. vbi cum fidem testibus ob causam quam iudex



iudex non habet, causam illam commemorandam consuluit, nec rationem alias in syndicato iudex reddat. sequitur Dec. in Rub. de iudic. col. 2. in fin. versic. secundo respondent. in secunda lectura.

Quid autem in iudice laboramus causam ab eo exprimendam, quotiens contra iuris regulam quid tentat, ita ut satis non sit, causam ipsam vere subesse. Immo enim tantum & in potestate maximo contra ius quid faciente probandum, ut causam & ipse exprimere debeat, quamobrem à iure discedat, veluti cum gratiam canonis cui facit, aut dispensat. neque ad rem attinere, causam dispensandi vere interuenire, Oldrad. scribit in consil. 326. quod articuli nu. 5 & in consil. seq. in princ. Sequitur Roma. in d. consil. 483. nu. 14. libet sub numero alio Oldradum in con. vno tantummodo nomine. Et idem Roma. tradit in consil. 499. num. 3. versic. quod si dicatur. Deci. in d. c. consuluit. 1. col. 2. de appella. Et in consil. 8. circa prin. Roma. etiam in d. consil. 483. Crotus sequitur in d. §. diuinum. 105. versic. ex quibus verbis infert. Fely. huc spectat in c. quæ in ecclesiarum nu. 18. versic. limita tertio de consil.

Secundo principaliter necessitatem hanc causæ in specie exprimendam, ultra tot docto. testimonia, ratione atque æquitate naturali ostendimus. quæ à defensione percipitur. In qua re explicanda, causam ipsam indagare oportet, quæ propter necessitatem hæc introducta causæ nominatim exprimendam sit. Quæ causa non alia est, nisi ut defendendi facultatem causa expressa, aduersarius habeat. Consulendi enim ius erit, impugnandam nec ne causam illam, & falsi eam conuincendam putet. Quæ deliberandi facultas non perinde erit, causæ expressione in specie non facta. Quæ ratio ex Capel. colligitur. d. decis. 441. ex Abba. in c. ad nostram ante fin. de appella. vbi cum appellatio à definitiua præterqua in casibus aut ex causis quibusdam prohibetur. Qui appellationem ab ea interponit causam exprimere & ipsam certā ideo debet, quo planum fiat, in casu ne interposita permissio sit. Atque ideo ut defendendi, & contra probandi facultatem appellatus habeat. Eadem ratione introductum, ut libellum edi certum oporteat, ne si incertus admittitur, defendendi & deliberandi copia reo adimatur. l. 1. in princ. Ibiq. Castren. Alex. & Ias. ff. de eden. In principe etiam, qui ex causa quid agit, quod causa illa remota, non permittitur, causam & ipsam certam apertamque ab eo exprimendam Parisien. scribit in consil. 68. nu. 225. lib. 4. Causæ satis expressionem non esse, quæ in genere fit quotiens nisi ex causa qua iusta fieri quid nequit, dilucide etiam monstratum in superioribus habemus numero 176. Idem Paris. probat in consil. 12. num. 162. lib. 2. Quid hic dicendum, vbi nequidem in genere expressio vlla facta causarum legitur, propter quas pecunia rogata mutuo fuerit.

Tertio speciem hanc propius, ex Salic. dirimi quæstio hæc videtur in l. fin. num. 4. C. de iudi. Cum regulariter appellatio prohibita à sententia arbitri sit, & eo demum casu permessa, quo compromittendi necessitas statuto iniunguntur, non aliter locum appellationi esse, nisi si causa necessitatis expressa in compromisso sit. quod propter statutum ipsum factum compromissum sit. cum nihil prohibeat, statuti etiam coactione remota, arbitros eligi. Quare consequens non fit, necessario compromissum fieri per statutum debet, ergo nisi statuti metu factum compromissum est. Cui sententiæ Alex. subscribit in l. 1. num. 49. in fi. ff. sol. mat. in l. si quis maior. num. 2. C. de transac. Fely. in cap. fin. de re iud. Zuchar. in Rubri. C. de pactis numero 109. Et quamuis iud. Zuchar. in Rubri. C. de pactis numero 109. Et quamuis controuersiam id in compromisso hoc genus patiat, in quo partis interesse non dicitur, si appellatio interponitur quo partis interesse non dicitur, si appellatio interponitur & per eam iniquitas sententiæ refellitur. l. Gracchus. C. de adult. cap. dilectus de officio lega. Attamen in specie controuersa verissimum id equissimumve puto, ut expressio causarum fieri necessitatis debeat, propter quas mutui nomine pecunia accipitur, quoad hoc ut ex ea alienare feudum liceat, ne aliter interpretantibus, non fenestra, sed ianua lata vasallis pateat, unde fraudem in feudo successorum ius lædere, pro arbitrio nomina debitorum faciendo. cum variæ necessitatis fingi causæ possint. Et istud vero est, quod Bald. scribit in consil. 343. examinanda sunt colum. 1. circa medium, versiculo sed notandum est. libro primo fingendas necessitates non esse. Quod Bald. dictum quam appositissime huc quadrat, vbi post annos octo, quam diiudicata lis cum subditis est, ob causam litis illius pecuniam creditam aduersarius ait.

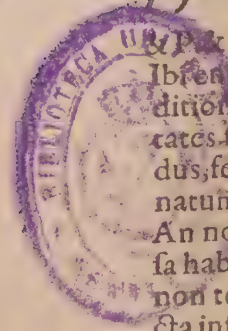
Tertio demonstrandum in superioribus habemus numero centesimo nonagesimo quarto facultatem hanc ob debita necessaria feudi alienandi, ad limites necessitatis restringendam. At enim pro superi, Quomodo modus aut terminus vllus constitui aut diiudicari in necessitatibus poterit. Quartum expressio prorsus facta vlla non est neque in specie, neque in genere. An non deteriore ad modum hunc agnatorum causam facere conceditur, si id genus probationes necessitatum in obscuro, contra omnem verisimilitudinem non abiicimus. Equidem artem faciliorem ad ius agnatorum eludendum hac ipsa haud vllam existimem. Dissimiliter atque, si causarum expressio, atque ipsa certa & liquida sit. Ibi enim non difficile erit, aut cedere aut contendere, contra rem habere expressius, dilucidiusve ostendendo. Inde non ab re probationem in specie expostulari, & flocci probationem faciendam, quæ in genere præstatur, testatum in superioribus habemus numero 349. & numeris tribus sequentibus. Et nume. 428. Hoc amplius nume. 350. ius idem confessionis esse ostendimus, quæ in genere fit. Id quia incertitudo à genere oritur, sic quomodo scriptum ante legitur, num. 97. In certam plane probationem abiici palam est. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tu. cum aliis in locis prædictis enarratis.

Quarto obseruandum, vbi inter viuos Claudius debitor esset, atque in causas initio necessarias debita contracta affirmaret, fidem nihilo magis assertio eius haberet. cum in re prohibita confessio adhibeatur. leg. qui testamentum. ff. de probat. cum aliis supra relatis num. 28. 146. & pluribus sequen. & num. 187. & nume. 400. in fi. Atque vbi in specie prohibita confessio non cadat, fides tamen eidem habenda perinde quasi veri dissimili non esset, siquidem nec confitenti ipsi noxiam tunc esse, satis declaratum ante est numero 384. Ibiq. veri ipsa dissimilitudo explicata. Quanto minus assertio mouere aduersarij debeat, qui ignarus prorsus eorum est, quæcunque inter creditores acta & debitorem Claudium sunt. Cum nec hæres ipse defuncti animum declarat. l. Pomponius scribit si frumentum. §. fin. ff. de rei vendic. l. inter stipulantem. §. 1. cum gloss. Ibiq. Bart. & alij. ff. de verb. oblig. Bart. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic. & in l. ita stipulatus in octaua oppositione, 1. partis. nume. 8. ff. de verb. oblig. Et his argumentum hoc adiuvatur, quæ in superioribus scripta circa ineptitudinem capitulorum. P. sunt, num. 128. & pluribus sequen. Et num. maxime 144. & nume. 160. Vbi ostendimus de rebus & necessitatibus vanissimis penitusque incognitis capita. a. P. ipso non citra calumniam & euidentem aduocati eius lapsum, inconsulte plus satis ædita. P. enim impulsu atque instigatu capitula & hæc excussa ab aduersario. S. sunt. Affinitatem quippe in re hac capitularia vtriusque iudicia habent. P. & S. Gratososque adeo se arbitrantur & deprædicant, ut vel ad ipsa veritatis iustitiæque fundamenta conuellenda valere se putent. Proinde coloris tantulum satis, quem arti prætexant. Inde iudicij illius iniuria. Sed enim aconito omni medica præsentanea quæ senatus optimi atque religiosissimi antipathia occurrit.

Quinto causas ipsas necessitatis in specie singulas enarratas in contractibus ipsis fac. Quorum nomine indicium hoc exercetur, Ad rem id nihilo magis attinet. Quandoquidem probationibus contrariis & quidem per instrumenta publica falsi id genus assertio conuincitur. Namque cum bonam sumptuum partem, qui in lite facti cum subditis sunt, prosecutio exhausserit, quæ facta Luteriæ est, aureos tamen ducentos rata debitoris portio non excedit, qui ipsi per acceptilationem aut quitationem, quam vocant, pecuniæ claudio debitæ soluti sunt. sic quomodo scriptura publica docet quæ in iudicio alio contra P. etiam prolata est. unde satis hoc ad commenta partis elidenda fuerit, cum sententiam subditi passi litis dispendia restituerint. Quid hic dicendum, vbi dotes de vxore secunda, & pecunias ob villam feudalem Claudius accepit cognatis venditam, ut villam preciosiorem taceam. P. ipsi vitiose adeo distractam. Quæ omnia si ex fide bona obseruamus, mirumni vulgarissimam venditorisve profusionem confitemur, Tantum abest, ut necessitate qua virgente, æris quicquam contractum alienum sit. Quo fit, ut à vero prorsus aduersarij capitula abhorreant, quatenus necessitatis causas exprimunt.

Sexto quo magis in mentem sententiæ venit, quæ Vercellis lata inter nobiles ab aduocatis est die. 16. Iunii 1557. si rectè memini, Eo magis atque magis contrarium eam Conf. Crauct. pars 2. R r 3 & P.





Idque ratione validiore rem excutiendo. Ibi enim mala venditoris valetudo in manifesto erat, venditiones villarum non praebuit. unde collecta pecunia in necessitates subleuandas diceretur Agnato ibi licet vltioris gradus, feudum venditum. At enim agnato id propiori per se natum cum fructibus post litem perceptis adiudicatum. An non rationem maiorem non paulo species controuersa habet in qua morbo alio nisi pecuniae curandae debitor non tentabatur. In qua nomina tot alia debitorum contracta instrumentum ipsum venditionis. P. facta ostendit. vbi & cognatis venditoris alienatio alia villae feudalis peracta. Apparet ex his tolerandam prorsus id genus probationem non esse sub obscuro & in certo penitus eiectionem, quatenus expressio causarum opus in specie & nominatim erat. quarum postea probatio fieret, ne ut diximus copiam, alias defendendi subtractam eum circa substantiam ipsam, tum circa modum necessitatum dicamus, quarum fines egredi non licere & civilis & naturalis ratio praecipit. Tolerabilius partis desiderium foret, vbi expressione causarum nominatim non facta, defensionis praestanda negotium durius, grauiusue non fieret. Secundum quae, non iure extremo, at eo, quod a fonte ipso naturae manat, causam hic agi, palam fit. Cui sententiae & illud seruit, quod scriptum apud Alexand. est in consilio 182. colum. fin. lib. 2. Causam, quae in obligatione exquiritur, certam, intelligibilem, aptam, potentem & coherentem exprimendam. Quod idem & Marfilius probat in l. i. §. praeterea numero 93. ff. de quaestio. Sed enim causa hic expressio in specie facta vilius non est, tantum abest ut certa, intelligibilis, apta, potentis aut coherentis facta dici probatio possit. Certa enim diceretur, quae demonstrationibus certis nominatim declararetur. ut habetur in l. certum. ff. si certum petatur. in l. certum. ff. de confess. Sed enim nisi in genere ob lites, causa in capitulis non enarratur. Cum aliter certitudo opus sit Tantum in testimoniis, aduocationibus, sportulis, &c. Quo modus certus sumptuum & res certae appareant, in quas facti sumptus sunt. Tamen otiosa horum disceptatio sit, quatenus sub instrumentis ipsis debitorum necessariam hanc expressionem diximus. Sed nec fidem tunc expressioni habendam ostendimus, nisi si probationibus legitimis confirmetur per d. l. qui testamentum. ff. de probat. & alia, de quibus ante num. 24. & pluribus sequent. num. 187. & nu. 246. Aptam item, potentem, intelligibilem, & quae cum re cohaereat aut persuaderi potest, causam non esse, instrumenta venditionum, & nomina tot alia debitorum, venditoris & debitoris conditio, profusi videlicet, euidentissime indicant.

Ad extremum, illud certe inficias iturum quempiam non arbiter, probatione causarum necessitatis opus in specie esse, cum a regula iuris feudorum discedatur. Etenim si expressionem in specie docet. tunc exigere usque adeo docuimus, ut satis non sit, causas vere interuenisse, atque ideo de causis ipsis ex probationibus postea constare. Quanto facilius admittendum id erit, in specie causarum id genus probationes praestandas. Enimvero probationi praesumptiuae locus tunc non est, cum in specie probation. exquiritur. l. Lucius. ff. de condit. & demon. Paris. in consil. 104. num. 8. lib. 4. Atqui quid probationis aliud aduersarius praestat, nisi praesumptionem quandam vniuersalissimam a veteri prorsus si similitudine alienam, cui iuris non praesumptiones modo sed & probationes ipsasque instrumentarias resistere ostendimus.

Confirmatum item in superioribus habemus num. 349. praesumptiones & probationes quo certas & speciales magis, eo potiores haberi. Sed enim in specie eius ostendit, sumptus litis Parisiis factos per acceptilationem fratri patrueli a Claudio restitutos, Impensas in lite factas a subditis victis redditas. Dotes de vxore secunda habitas. Bonae distracta. nomina debitorum facta. Quamuis non nisi ex parte in sumptus Claudius ipsi conferret. Non eo hac dico, quod in eam causam opus pecuniae tot & nomina debitorum essent. Sed quo expressior aduersariorum calumnia fiat. S. plane non nisi praesumptionibus quibusdam commentitiis, improbatis a veri prorsus similitudine alienis subniti certat.

Appositissime ad praedicta conducit, quod dici in eo solet, qui cum beneficium vnum, plurave obtinet, aliud contra ius postulat, in specie ab eo beneficia, quae habet exprimenda. Quare si beneficium curatum tenet, satis ad expressionem eius clausula non est, ut neglectui animarum cura non habeatur, quamuis nisi ad beneficium curatum

id genus verba non spectent Clement. 2. de offic. ordin. Clement. 1. de praeben. Oldrad. in consil. 81. quod processus numero 3. & seq. Gemina. in consilio 89. num. 5. Abb. in cap. ad aures num. 6. de rescrip. Quod recipi tum etiam solet, cum motu proprio concessio fit, ut auctor Rebuffi est in tractat. nomina. in 11. quaest. nonae q. princip. pag. 39. In eadem sententiam Anchar. scribit in consil. 404. tria dubia num. 8. in fin. versic. pro hoc facit, quod not. Spec. in inhabilitatem personae in specie exprimendam, ut rata dispensatio super ea habeatur. Idem in dispensatione generaliter Roman. probat in consil. 272. commissio. Et alia non pauca. Si in dispensatione, quae onerosa tertio non est. expressionem specialem ob id solum ius exigit, quod iuri contradicit, atque ideo odiosa habetur, quid hic dicendum, vbi ultra iuris feudorum offensionem agnatorum & successorum in feudo ius laeditur ex inuestituris maiorum acquisitum. Alienum ab his Ruini dictum non credo in consil. 98. num. 16. versic. & per hoc patet responsum lib. 4. Quibus casibus fidem assertio principis de causa habet quae expressa ab eo fit, id ita obtinere, si in specie causa exprimit, aliter atque si in genere, quoniam si expressio satis generalis fit, facultas contra probandi parti adimitur. Ita ratione defensionis non tollenda Ruin. impellitur, quae ratio ante animaduersa a nobis est. Huc & ea spectant, quae scripta apud nos sunt in consil. 39. num. 3. & in consil. 48. num. 2. Quibus casibus fides verbis enuntiatiuis habetur, recipi id ita solere. si in specie quid enunciatur. De quo scriptum etiam & vberius habemus in tract. de antiq. temp. parte 1. num. 80. & parte 2. num. 4. versic. sed contrarium.

Opportune non minus & illud his assuitur, quod scriptum apud Feder. a Senis est in consil. 233. casus talis est, monasteriis colum. 2. ante med. Ad rescriptum seu priuilegium laudendum mentionem generalem non valere, at speciali opus expressione esse per text. in c. 2. de dolo & contum. in cap. 2. in fi. de praebend. & cap. bonae. de confirmatio. vtili vel inutili. Nonne ratione validiore pro sententia hac dictum Feder. certat. Siquidem non rescripti aut priuilegij, at iuris feudorum & contractus, qui ex inuestituris maiorum procedit, offensio hic versatur. ut alienum defuncti a dissolueret successor in feudo debeat. Ratio item maior hic vrget, quod nequidem in genere expressum est, ob causas necessarias pecunias curari. Atque in iure tertij laudendo speciali opus expressione esse, Text. declarat in cap. quamuis. Ibi nisi expresse dixerimus. Ibique Lapi & Gemina. & in cap. si propter tua debita de rescript. lib. 6. Inde fit, ut ad ius tertij laudendum clausula generalis anteferri non valeat. cap. pen. de praeben. lib. 6. cap. penult. de concess. praeben. eod. lib. Cur. sen. in consil. 49. num. 15. circa fin. versic. Sic vbicunque. & nu. 94. circa med. versic. & istud etiam est de iure communi. Si expressio specialis ad ius tertij laudendum eo etiam casu opus in superiore, quae laudendi potestas competit ut in beneficalibus. quid hic in feudi iure minuendo dicemus, quod a potestate vasalli ob causas initio necessarias non pendet. ut in specie constare non modo aut quantitate pecuniae oporteat, quam necessitates ipsae expostulant, cum limites egredi necessitatum non liceat, ut dictum ante habemus num. 94. Idque ex Socin. demonstratur in consil. 295. num. 6. in secundo dubio, maxime versic. tertio quia donatio lib. 2. vbi cum propter merita donatio fit, in specie ea declaranda aut enarranda ideo ait, quod cum ultra merita donare non liceat, & simplex in excessu habetur, de viribus eius constare aliter non poterit, admodum ne facta meritorum sit, quam si in specie enarratio meritorum fiat. Consilio & opinioni Soci. Dec. subscribit in consil. 366. num. 10. & seq. Ruin. in consil. 173. num. 12. lib. 1. Paris. in consil. 73. num. 63. lib. 1. Satis inspectio haec ad. S. causam perimendam est. Id quidem in primis, quod si sumptus litis per acta singula percurrimus, numerumque participium Noni, & pecunias spectamus, quas fratri patrueli ob sumptus ipsos acceptas debitor fecit. & alias, quas subditi victi restituerunt, mirum non ex somniis meris commentum hoc excogitatum capitulum est Consequens fit pecuniis etiam posthabitis, quas non exiguas ad Claudium ipsum peruenisse aliunde constat, ex dotibus secundae vxoris, & alienatione bonorum, in tuto rei causam videri.

Tertio principaliter in capitulis his animaduertendum, ad rem omnino nec probatione eorum impleta, pertinere, 387 Principio enim monendi sumus, de iure hic offerendi certari. Quod creditori posteriori contra priorem ita datur ut in locum eius debito persoluto succedat iuxta l. potior §. si paratus



si paratus i. creditor. §. si primus. versic. vnde. ff. qui potior. in pign. h. l. i. Ibi que Bar. C. eo. tit. l. i. §. i. C. si antiq. credi. pign. vend. Bal. in l. vni. nume. 5. versic. item scias. C. de priuileg. dot. & in consil. 84. præmittendum est ad euentiam quod quando constante matrimonio nume. 4. lib. 3. Ius hoc offerendi creditori demum hypothecario datur. Creditor plane, cui hypotheca abest, frustra creditori priori pecuniam offert, ut in vicem eius reponatur. Etenim si hypothecam 388 creditor posterior non habet, quomodo actionem ꝑ cum priore creditore exercebit, realem enim inferre non potest quæ sine hypotheca non competit. Personalem planè creditor prior pignorisque possessor ne tum quidem patitur, cum rei ipsius causa obligatio contracta personalis est, quæ ad creditorem ipsum, eundemque successorem singularem peruenit. l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. l. fidei commissum. §. tractatum. ff. de iudi. l. fin. §. fin. ff. de contrahen. emptio. l. 2. in fin. ff. de hæredi. vel actio. vendi. l. si mulier. §. ex asse. ff. de iure dot. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. l. i. C. si cer. pet. Idque locum habet, quamuis ꝑ doli nomine rescindi contractus possit. Namque si alienata res ab emptore sit, qui dolo fecit, in successorem singularem nihilo magis actio datur. l. dolus. C. de rescin. vendi. Ruin. in consil. 32. nume. 9. lib. 1. Atque in specie, creditori ius offerendi non esse, qui hypothecam non habet, ex tex. ostenditur in l. i. C. si antiq. credi. Idem ex tex. probatur in l. fin. C. de bonis auctori. iudi. possid. Vbi missione in possessionem in gratiam creditoris facta, nisi creditoris chirographarij ius per creditores alios chirographarios non læditur. Aliter igitur, atque, si in gratiam hypothecarij creditoris facta missio est. Eodem tex. spectat in l. nulla. C. de solutionibus. Idem ex Bald. confirmatur in l. Aristo. circa princip. versicu. ex lectura antiqua. ff. quæ res pig. oblig. pos. in consil. 40. maritus. nume. 7. lib. 1. & in d. consil. 84. nume. 4. lib. 3. Castren. in l. si res obligata nume. 6. Ibi que Ias. nume. 42. ff. de legat. i. Quibus in locis habetur offerendi ius ei non dari, qui hypothecam non habet quousque ad utilitatem suam offert, ut in locum ipse creditor prior succedat, cui oblatio fit. Ad commodum solummodo debitoris offerendi ius hypothecam nõ habenti permitti hoc est ut hypothecam prioris dissoluat, debitoremque liberet, pro eo offerendo iuxta. l. soluendo. ff. de nego. gest. Cæterum liberatione debitoris in bonis hypothecæ suppositis iam facta, insolutum puta à debitore vel iudice datis, locum offerendi iuri non nisi gratiam creditoris esse, qui hypothecam habet. Idem ex decisione Neapolitana declaratur. 202. numero 4. post princip. ver. facit, nam tex. in nouis cap. Negusan. in tract. de pigno. in tertio membro quintæ partis. col. 3. in fi. ver. 2. principaliter limitat.

Hic ita prænarratis, offerendi ius contra antiquiorem creditorem, cui facta solutio est, creditori posteriori non concedi, qui hypothecam non habet. Consequens fit, sine actione vlla ad ius hoc offerendi. S. aduersarium descendisse quatenus feudalibus bona sunt insolutum. D. Hætori data, Quoniam hypothecam in bonis feudalibus. S. ipse creditor posterior nõ habet. Namque & si maxime ꝑ bona omnia hypothecæ supposita à debitore sunt, ad feudum tamen nõ trahitur, cuius permissa alienatio non est, uti scriptum in superioribus habemus nume. 293. & seq.

Hoc amplius, si feudi mentio expressim facta sub hypotheca sit, idque nominatim hypothecæ destinatum, clausula hypothecæ ita cõcepta, sub obligatione omnium bonorum etiam feudalium hypothecæ ius feudo, nihilo magis aduersario competere. Siquidem firmitatis quicquam hypotheca id genus non habet domini iniussu facta. ca. 1. in prin. de prohi. alie. feu. per Freder. cum aliis supra comparatis. d. nu. 293.

Neque mutat domino inconsulto recto feudum Noni per inuestituram priorem alienari. Ibi sine contradictione præfati domini comitis & hæredum suorum. Quoniam recessum ab ea inuestitura, eamque in ea parte alteratam & alterari potuisse, inuestituris sequentibus & ipsis multiplicibus euidenter liquet, & dilucide etiam demonstratum in superioribus habemus. Iussumque aut consensum domini in alienationibus necessariis semper interuenisse, proculdubio est. Vel consensus id genus reservationem contractus habent, saluo & reseruato beneplacito domini, &c.

391 Secundò respondetur, robur ꝑ hypotheca aut alienatio esto feudi habeat domino imprudente facta, vires tamè in perniciem successorum agnatorumve deesse scriptum in superioribus habemus nume. 21204. & nume. 295. Itaque quod ad ius, D. Hætori attinet, hypotheca vlla niti. S.

aduersarius nequit. Qua dempta frustra ad ius offerendi adspirat.

Tertiò respondetur, ad causam decreti ex æuo postea editi clausulam illam non pertinere, sine contradictione præfati domini comitis & hæredum suorum. Locum enim clausula habet, vbicunque habilia alias interueniunt, id est, consensu agnatorum adhibito, sic quomodo sermone vberissimo testatum in superioribus est. Cæterum vbi agnatis nolentibus alienatio fieret, hypothecæ in feudo induceretur, consensum ante domini explorandum, cautum decreto per verba conditionalia est. consensu nostro præhabito & interueniente. ex quibus ablatius conditionem sequi non dubitatur. l. ab emptione. ff. de pactis. l. cuius agris. ff. de usuris. l. à testatore. ff. de cond. & demon. Conditione placita ne non ꝑ impleta, id est consensu domini non exquisito, locum decreti permissio nõ habet. verum pro eo res est, ut si permissio vlla expressa indecreto non sit. l. pecuniam. Ibi perinde est enim. Ibi que Castren. & alij. ff. si cert. peti. necessario. ff. de peti. & com. rei vend. cum aliis apud nos collectis in consil. 62. num. 1. & in consil. 170. num. 8. Consequens igitur non sit, consensus domini petendi. necessitas remissa tum est, cum damno agnatis alienatio non cedit, ergo, etiam cum incommodum agnatis affert. l. fin. ff. de calum. l. Papinianus exuli. ff. de minor.

Quartò respondetur, à iure communi feudum decretum exorbitare, quo ob causas necessarias feudi permissa alienatio est, uti scriptum circa initium habemus. nume. 30. & fusius nume. 69. Vnde cum sub conditione permissio facta alienandi sit, si domini consensus accesserit, ad eum casum referri conditionem hanc oportet, quo necessarius alius domini consensus non erat. ne inertia, cessantiæ verba hæc fiant. cum necessarius regulariter consensus domini sit per ea quæ verbis pluribus scripta in superioribus sunt nu. 46. nu. 312. cumulatius nume. 340. & pluribus seq.

Quintò respondetur, non aliter decreti beneficium aduersario prodesse nisi si qualitatibus eius omnibus paritum ab eo sit per ea quæ satis dicta supra habemus nomine. 31. vbi in decreto id obtinere in primis ostendimus, quod à iure communi abhorret, quod genus decretum hoc est, quo non modo iuri communi feudorum, sed & agnatorum derogatur, quibus ex contractu ipso feudi ius competit.

Sextò respondetur, clausulam illam sine contradictione præfati domini comitis, &c. in fauorem ipsorum inuestitorum & successorum adscriptam, ut si ipsis volentibus alienatio fieret, necessarius domini consensus non esset. Ob id rationis non videtur, in necem eam ipsorum agnatorum trahi, ut ad eum casum trahatur, quo præter successorum voluntatem, dispediõque eorum feudum distrahitur. l. nulla. ff. de l. l. quod fauore. C. eodem titu.

393 Neque contrarium his est, de iure ꝑ tertij non opponi. l. loci corpus. §. competit. ff. de serui. vendi. l. 1. & 2. ff. si ager. vectig. l. 1. in fin. & l. 2. ff. uti possid. l. 2. ff. de excep. rei iud. l. cū seruum. C. de seruis fugi. leg. si quis emptionis. §. sed hæc super illis. C. de præscriptio. 30. vel 40. an. Eadem ratione iure tertij actor non vitur. l. 1. §. 1. ff. si pars hæredi. per l. uti frui in princip. ff. si usufruct. pet. l. si so. §. Lucius. ff. solu. matrim. Alexand. in consilio. 65. nume. 37. versicu. præterea dato lib. 6. Et in specie, contemptum hunc domini in consensu eius omittendo non opponi, ex Oldr. probatur in consilio. 139. numero 7. in sexto dubio. Alexand. in consil. 106. num. 5. circa med. vers. nec prædictis obstat lib. 4. Dec. in consil. 247. nu. 3. & col. 4. in fi. vers. postremo alio fundamento. Alba. in consil. 67. nume. 6.

Trifariam enim respondetur. Principio ob id de consensu 394 su ꝑ domini posthabito non opponi, quoniam exclusio iuris partis ex ommissione ipsa consensus iure ipso non sequitur, cum à voluntate eius exclusio sequatur. Vnde fieri potest, ut ad exclusionem animus domini non seruatur. d. l. 2. cum gloss. ff. si ager. vectig. Bar. in d. l. 2. nume. 1. ff. de exceptio. rei iud. & in consil. 81. nume. 5. Socin. in consil. 78. nu. 4. lib. 4. Dec. in consil. 144. colum. penultim. in fin. Iason. in l. 2. in quinta nota. C. de iure emphy. Ripa in Rubri. ff. solut. mat. nume. 26. versicu. non obstat, quod dos. Sed enim exclusiua iuris partis permissio consensus domini omnino & iure ipso est. Siquidem voluntatis huius declaratio facta in decreto est. ut vigorem permissio alienandi nisi ex conditione non habeat, si domini exquisitus consensus erit.

Qua conditione deficiente, similiter rem esse diximus, atque si permissa prorsus alienandi facultas non sit. Atque in 395 specie, iure ipso ꝑ actum euanescere conditione non im-



pleta, ex tex. declaratur in litem quia. §. 1. Ibi & nuptiis non secutis, ipso iure euanesceat stipulatio. ff. de pactis. De quo text. memoria habita apud nos in consil. 33. nume. 3. Idque etiam declaratur, quoniam formam conditio inducit. l. prae- tor. Ibi que Bartol. ff. de colla. bon. Bal. in Aucten. matri & a- uia nume. 3. in fin. C. quan. mul. tute. offic. fungi. po. Socin. in consil. 32. nume. 2. lib. 3. lafon. in l. 2. §. prius. numero 11. ff. de vulga. Dec. in rubri. de probat. nume. 14. circa princip. in ca. de appellationibus nume. 4. versicu. secundus casus in fin. de appella. & in consil. 11. nume. 9. vbi in conditione expref- sim loquitur, quam ablatiui absoluti faciunt. Tradit etiam Crot. in Rubri. ff. de oper. noui nuncia. nume. 20. Socin. iun. in consil. 122. nume. 19. lib. 2. forma planè neglecta, iure ipso actum perimi, nemo dubitat. De quo dictum satis ante ha- bemus num. 135. & pluribus sequen. & num. 170. & duobus 396 sequen. Itaque cum forma decreti impleta & ab aduer- sario non sit, rationi exagitat, decreti eum beneficio frui. Si- gnorol. in consil. 249. colum. 8. post med. versu. ex quibus om- nibus infero. & colum. seq. Calc. in consil. 11. nu. 25. versu. qui in- immo posset dici.

Apparet ex his à diuersis penitus, argumentum deduci, quod à consensu domini colligitur, quem in feudo alienan- do ius expostulat ad eum, quem decretum exigit. A iure 397 quippe & ratione praeiudicij, domini exquiri consensus solet, ne in personam minus gratam aut idoneam feudum transferatur. Inde fit, vt post alienationem factam vtiliter consensus domini adhibeatur. Iser. in cap. 1. in princip. nu- me. 14. Ibi que Aularo. num. 15. versu. quæro an consensus. de probi. aliena. feud. per Feder. Gozadi. in consil. 26. numero 9. Curt. iun. in consil. 1. nume. 15. & in tracta. feud. in quarta parte, in materia aliena. feud. in 2. q. circa secundam regulâ formata. Socin. iun. in consil. 97. nume. 16. & in consil. 101. nu- 398 me. 2. lib. 2. At enim vires & alienatio à consensu non acci- peret, qui adhibitus post eam sit, si formæ vice interponi debeat. Imò enim vel actui praeuerti, vel in actu adhiberi i- pso debet. l. obligari. §. tutor. ff. de auctori. tutor. §. tutor. Inst. eo. tit. c. auditis. de electio. c. in venditionibus. 17. q. 4. Innoc. in c. cum consuetudinis de consuetu. Bart. & alij in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquirend. hered. Bal. in l. 1. in fin. C. qui admitti. Abb. in 5. q. Augerio colum. 2. circa med. ver- sicul. tertio probatur. Alexand. in l. si cum dotem. §. eo au- tem tempore in princip. ff. solut. matrim. in consil. 106. num. 3. lib. 1. Ea ratione à consensu patri postea accedente robur donatio causa mortis non accipit, quæ patre facta in con- sulto est. Id quia formæ & authoritatis causa patris exqui- ri. consensus solet Bar. & alij in l. tam is. §. 1. ff. de dona. cau. mor. Socin. in l. 1. §. fuit quæsitum colum. 4. circa med. versu. Sed aduerte. & colum. sequen. in princip. versicul. Secundo videntur deficere. ff. ad Trebel. Cremen. sing. 69. Causa alia consensus domini est, quem decretum expostulat. Aliena- tioni eum enim anteuerti necesse est, cum in conditione, atque ideo positus in forma sit. Idque vltra conditionis ef- fectum, euidenter ex decreto liquet. Ibi consensu nostro præhabito. Ita formam nominatim expressam eo ipso de- cretum habet, quod alienationi eum præuerti oportet. Ita- que cum ad formam consensus pertineat, quem decretum expostulat formæque commissione ad irritum iure ipso a- ctus deducatur, rectissime consensus defectum opponere contra aduersarij hypothecam licet, vbi nominatim in bo- nis feudalibus constituta hypotheca esset. quod ipsum ta- men factum nequaquam est.

399 Secundo ad argumentum responderetur & quamuis ex- clusiuum iuris litigatoris ius tertij non sit, recte tamen ab eo opponi, qui a tertio ipso causam habet. Dy. Barto. & Bal. in d. l. 2. ff. de excep. rei iud. Bald. in Aucten. qui rem. nume. 6. C. de sacrosanc. eccle. Pau. de Cast. in consil. 369. viso & e- xaminato diligenter colum. 2. circa med. lib. 2. Deci. in consil. 247. in fin. Soc. iun. in consil. 101. nu. 29. lib. 2. Sed enim à do- mino ipso directo causam gener. reusque habet. A quo feu- dum ipsum recognoscit. Ex qua responsione radicatus con- uulsus argumentum apparet.

400 Tertio responderetur, ius & tertij recte opponi, vt ius par- tis omnino aut iure ipso non excludat, quotiens opponen- tis interest, & opponenti ius illud prodest. l. si cui. Ibi que Castren. C. de non numera. pecu. Abb. in cap. cum non li- ceat. nume. 15. versicu. Sed contra hoc de præscriptio. Anc. in consil. Tres domini colum. 4. Alba. in consil. 64. numero 2. & seq. Sed enim generi opponentis interest, vires hypo- thecæ feudi non esse, vbi expressim contracta hypotheca esset, cum ad opponentem ipsum feudum pertineat. Atque

ideo opponenti ipsi, non tertio oppositio proficiat.

Consequens prædictis fit, frustra hypotheca generali bonorum aduersarium sit. Quandoquidem opem ei latu- ra nec specialis de feudo sit, vbi interposita esset. Id quod factum prorsus non est. Etenim si nulla irritaque id genus hypotheca, consensu domini neglecto, apparet, perinde iu- dicatur, ac si ascripta omnino non sit. Quod argumentum ad eum etiam casum pertinet, quo ob causas initio neces- sarias alienatio facta feudi sit. Id quod modis omnibus pernegatur.

A partibus igitur satis enumeratis argumentando, iuxta l. patre furioso. Ibi que. laf. ff. de his qui sunt sui vel alieni iu- ris. ad ius offerendi frustra. S. recurrit. Namque aut ob cau- sas initio voluntarias æs contractum alienum est, quod ma- gis est dicere. Et in expedito rem esse cumulatissime & splendidissime demonstratum in superioribus habemus nu- mero 32. & sequentium frequentia. Scite. & nominatim ma- gis num. 386. versu. ratione & alia. Aut causas necessarias fin- gimus aut præsupponimus, & nihilo magis offerendi ius adminiculatur, vt pote hypotheca feudi remota, quod hy- pothecæ generali non cedit, atque vbi expressim dictum de feudo esset necessarius saltem consensus domini pro forma erat. Qua omissa, firmitatis quicquam hypothecam non habere declaratum satis est.

Quarto principaliter ad ineptitudinem capitulorum. S. arguendam mouendi sumus. Ad rem debita necessaria ex decreto domini non attinere, nisi si numeratio interueniat. Sed enim quæ ipse instrumenta perlegi in actis producta, ex omnibus nequidem vnum de numeratione fidem facit. Confessionem demum de pecunia credita habent. Confes- sionis planè rationem hic non habendam, verbis pluribus monstratum superius est, nume. 28. colum. 146. & pluribus 401 seq. nume. 187. & nume. 246. Quin etiam satis non & esset fidem numerationis per instrumenta ipsa fieri, nisi si fides de numeratione etiam eorum fiat, propter quæ æs ipsum alienum contractum dicitur, per ea quæ scripta ante sunt nume. 188. & pluribus sequentibus satis non esse, probatio- nem de pretij numeratione in feudo ob causam dotis re- stituendæ vendito impleri, nisi si numeratam dotem appa- reat, ob quam restituendam feudi alienatio permessa decre- to est. Idque nõ per decretum solummodo, sed & iure ipso communi introductum. Atque si debitam à venditore feu- di & ob causam eius necessariam, seu ob feudi defensione pecuniam dicimus, & eo nomine seu pecuniæ illius dissol- uendæ causa pecuniam aliam acceptam mutuam asseri- mus, necesse prius est, debitum ipsum antea & necessa- rium, numerationemve eius constare. Quoniam si falsa 402 & prima causa est, causâ consistere posterior nequit. Et si irrita causa prima apparet, nõ potest inanis & posterior nõ fieri. l. si id quod. ff. de dona. l. tutor datus. ff. de fideiussor. l. si filiusfamilias in fin. C. ad Macedo. Inde dicitur, à primor- dio tituli euentum posteriorem formari. l. 1. circa fin. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. Et absurdum esset, plurius aliquid in causâ posteriore, quam in priore esse. l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2. Ang. in consilio 110. sanctissima nume. 6. post princip. Bald. huc spectat in l. ex placito nume. 2. circa med. C. de rerum permutat. actus consecutius à primis causis re- gulari. Idem Bald. scribit in l. polla. nume. 5. C. de his quibus vt indig. causas omnes inferiores à causa prima gubernari. 403 Iam absurda & res fuerit, si causa infecta prior sit, fructum ex ea causâ posteriore produci. l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiurand. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. fin. in fin. C. de nup. l. fin. C. de natu. lib. 100. sicut de re iudi. capitulo vni- nerato. primo. q. 1. Inde etiam fit, vt vitiosa sententia redda- tur, quæ fundamento infimo nititur. l. 1. §. 1. ff. quæ sent. sine appella. rescind. Fulgo in consilio. 73. paterfamilias numero 4. Dec. iun. in consil. 475. hum. 14. & sequen. Socin. iun. in co- sil. 41. num. 18. lib. 2. Vbi ex causâ falsa iudicatum tunc ait. Qua ratione nulla sententia fit, quæ super nullo processu fertur. Castr. in consil. 401. viso processu vna cum sententia num. 3. lib. 1. Vbi nihil interesse putat, sine processu, an ex eo mutili sententia dicatur. Idem Guido Papæ scribit in consil. 2. circa princip. in consil. 8. circa prin. in consil. 13. nu- mero 4. & in consilio. 84. numero tertio. Quid igitur in- terest, vtum sine numeratione omnino æs alienum contra- ctum posterius sit, an ex numeratione quidem, verum pro- pter numerationem debiti antecedentis posterior sequa- tur. quæ nulla sit, aut de qua non appareat. Cum iusdem non existentis, atque non apparentis esse testatum satis in superioribus habeamus nume. 123. 143. & nume. 151. Ad sen- tentiam



tentiam hanc & ea conducunt, quæ de causa prima spectanda, adnotata superius habemus nu. 33. & nu. 42.

Apparet ex argumento hoc numerationis non demonstrata frustra à necessitate alienandi initio ipso opem implorari. Quatenus præter necessitatem ipsam, numerationem etiam decretum expostulat. Idque iure etiam communi institutum, declaratum in superioribus liquet nu. 187.

Quinto principaliter præmissorum omnium nihil esse fac. ob causas initio necessarias esto æs contractum alienum sit, hypothecam feudi rite, recte contractam finge. Ad rem nihilo magis pertinere capitula. S. videntur. Namque offerendi ius hic vertitur. Quo bona feudi consequi. S. ipse constituit. Sed enim permissum ius hoc offerendi per decreta non est. Imò enim hoc ipso prohibitum apparet, quod onus feudi distrahendi successoribus ipsi in feudo imperatur, ut ex pretio inde distractio satis creditori faciat. Atque ideo in arbitrio successoris est, quæ feudi bona distrahat.

404 Vnde cum bona controuersa præcise. S. petat. si creditum ei non offertur, ad formam decreti petitio & conclusio eius non accommodatur. Atque ideo inepta petitio eius declaratur. Ex modo enim concludendi, qui aptus non est, ineptitudo petitionis arguitur. c. cum dilect. in emp. & vend. glo. in l. 2. §. circa in ver. sine causa. ff. de doli mali excep. glo. Inst. de obl. in ver. 2. Ibi per competentes actiones. Bald. in l. actori in fin. C. de rebus credi. & in cons. 383. primo tria. in prin. li. 4. Pau de Cast. in cons. 65. viso quodam libello porrecto per dominam Andriolam. col. 3. ver. nunc ergo vi foli. i. cum aliis apud nos relatis in cons. 7. nu. 1. in cons. 151. nu. 1. Quæ ineptitudo post sententiam etiam recte obicitur, ut scriptum habemus in d. cons. 151. nu. 3.

Consequenter his dicendum, cum formæ & qualitati decreti exorbitantis paritum ab aduersario non sit, auxilio eum ne quicquam decreti ad niti per ea, quæ scripta superius sunt nu. 31. & nu. 396. Hactenus enim concludi in successorem, feudi potest, ut feudum ipse distrahat. satisque inde creditori faciat.

Sexto principaliter præmissa esto omnia fileant, quæ vobis sane quam sonoris vociferantur, ratione & alia offerendi ius non competit. Quoniam certior. S. factus de cessionem iurium dotalium nouerca rei ipsius est. Protestatioque à reo interposita, non modo hypotheca matris, sed & nouerca uti se constituisse. Quid cum ita sit, etiam dotes offerri nouerca oportebat. Qua enim ratione si apud nouercam bona essent pecuniam dotis & donationis propter nuptias offerre necesse. S. habere. Ita & reo ipsi fieri oblationem oportet, qui à nouerca ipsa causam & quidem onerosam non obscure habet. Iuris quippe incerti non est, recte hypothecæ ius cum prærogatiua temporis cedi, atque ideo credentis hypotheca iuste, atque utiliter cessionariū uti l. doli. §. 1. ff. de contra. emp. l. emptori. ff. de hæred. vel actio. vend. l. si prioris. C. de his, qui in priorum credi. l. fin. C. de priuilegiis. Signorol. in cons. 259. nu. 1. Bal. in consil. 52. obligatio. in prin. lib. 3. Etque nemo dubitat, retinendi ius propter hypothecam dari. Namque si ad possessionem aduocandam, usque dum factum satis sit, hypothecaria accommodatur. l. rem alienam. ff. de pig. act. l. si fundus. §. in venditione. Ibi que Bar. & Alex. apud eum. ff. de pig. longe magis retinendi ius permittendum ob hypothecam erit cum facit.

406 Ius retinendi, quam agendi ius detur. l. si in area. in fi. l. ex quibus. ff. de condi. indebi. l. in prin. ff. quibus modis pig. vel hypo. fol. l. Paulus. ff. de excep. doli. l. per retentionem. C. de vfur. l. 2. Ibi que Bald. in tertio nota. C. de fideicō. l. vni. C. etiam ob chirograph. pecu. Bar. in l. nemo potest, num. 13. ff. de lega. 1. Tex. huc spectat in l. inuito. i. cui damus. ff. de reg. iur. Et quod in possessione dicitur, solo eā animo retinere, quamuis satis animus ad eam quærendam non sit. l. 3. §. in amittenda. l. quemadmodum & l. rem quæ nobis. ff. de ac. qui. pos. l. licet. C. eod. tit. Et alia non pauca. Atque nominatim, retinendi ius ex hypotheca esse. tex. probat in l. si non inducitur à sensu contrario. C. in quibus cau. pignori. taci te contra Bart. & alij in l. si non sortem, §. si centum. ff. de cōdi. indebi. Bart. in l. si filio. §. si vir. ff. solut. mat. Soc. in consil. 99. nume. 9. lib. 1. & in consil. 90. nume. 11. lib. 4. Non solum autem propter debitum hypothecarium, sed & propter aliud personali retinendi ius ex hypotheca competit. l. si necessarias. §. si pignori. ff. de pig. actio. d. l. si non sortem. §. si centum. d. l. 1. C. etiam ob chirograph. pecun. Rom. in consil. 244. pro euidentia nu. 3.

Inde fit, ut propter gemmas, vestes & ornamenta omnia matris à patre consumpta & distracta retinendi ius filio

competat. Quamuis capitula reiecta à delegato fuerint, quæ ad probationem eorum spectabant. Quæ postea admissa à senatu excellentissimo dedici.

408 Vtique adeo porro ius retinendi ex hypotheca est, ut eo uti vel in executione sententiæ liceat, utpote quam non impugnat Alber. in d. l. 1. col. penul. C. etiam ob chirograph. pecun. vbi & ob creditum aliud ius hoc retinendi permittit. Sequitur cap. decis. 119. nume. 1. & tribus seq. Retinendi ius in executione non denegari, tex. probat. in l. quod si possessor. ff. de petitio. hæred. Barto. in l. in feudo nu. 16. ff. de rei vendica. in d. l. Paulus. ff. de excep. doli. Bald. in l. peremptorias nume. 12. C. de senten. rescind. non posse. & in consilio 309. quæritur utrum adultæ in fi. lib. 2. Cor. in consil. 147. col. pen. in fin. lib. 2. Iaf. in l. 1. nu. 16. ver. secundo infero. C. de iuris & facti ignor. Boer. q. 43. nu. 9. & nu. 15. in quo nu. 15. de retentione ex pignore loquitur.

Inde apparet, potiore generi causam & in mobilibus esse. Ad quæ tanto molimine & fastu. S. aggreditur. In qua re monendi sumus, non modo ex hypotheca à nouerca cessata, verum etiam matris defunctæ. S. generum anteferendū.

409 Neque mutat datione insolitum per iudicem facta dolum debitum sublatum. l. prout. ff. de solutio. l. nulla & l. ob signatione. C. eo. tit. Inst. quibus modis tolli. ob. in prin. Quoniam vigoris quicquā quantum ad feudum datio insolitū non habet. Namque cum generi ipsius ex inuestituris maiorum esset & sit, quod suum erat, suū amplius fieri ex datione insolitum non potuit. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. pos. cum aliis ante relatis. nu. 322.

410 Secundò inutilem hoc genu dationem in solutum de feudo ipsius creditoris factam neque ex ea ius credidi eius pro feudi modo sublatum, ex eo ostenditur, quod dici in legato rei legatarij solet, ineptū id & irritū fieri. quoniam cum legatarij res sit, sua amplius fieri ex legato non potest. l. cetera. §. tractari. ff. de lega. 1. l. proprias. C. de leg. §. sed si rem Inst. de lega. Inde fit, ut ex legato aut institutione eius modi institutus filius & iuri derogatum eius non dicatur quominus uti præteritus nullum testamentum dicat. Signorol. in cons. 107. nu. 3. Bal. in l. pen. in prin. nu. 10. q. 4. C. de inoffi. test. & in l. suis quoque in prin. col. 2. ver. iuxta prædicta. ff. de hæred. inst. Alexand. in cons. 20. nu. 6. ver. si secundo præsuppono lib. 3. Dec. in cons. 230. nu. 3. ver. si tertio non videtur ob stare. Fabia. in Aucten. nouissima nume. 147. C. de inoffi. test. & apud nos in cons. 142. nu. 10.

411 Eadem ratione firmitatem in re sua conductio non habet. l. si rem aliquam. ff. de acq. pos. l. ei à quo. ff. de vfucap. l. qui rem. C. loca. Qua de re quæstionem dominij recte conductor tunc refert. neque ad conductorem rei sue tex. pertinet in l. si quis conductionis. C. eo. tit. utpote. ibi. Cy. Bald. & Sali notant. Cur. sen. in cons. 70. super controuersia. Ripa. in d. l. si rem aliquam in fi. Quanto facilius & æquius controuersiam de feudo suo contra. S. facere genero licebit qui ab. S. ipso causam non ducit.

412 In eandem sententiam text. est in l. neque pignus. ff. de reg. iur. in re sua pignus non consistere. Etque rei sue recipi precarium non solet, neque roganti id nocet. l. 3. §. item si rem meam. ff. de præcar. Sed proprius rem est, quod in emptione dici rei sue affolet, viribus eam deficere. l. sue rei ff. de contra. em. Inde Bal. scribit in cons. 486. quidam dominus Brasianus nu. 3. in fin. ver. nec puto quod emptor lib. 1. quæstionem dominij ab emptore rei sue iure venditori fie

413 ri. Ratio eadem creditoris est, qui rem suam insolutum accepit. ne damno ei datio insolutum cedat. sed creditum perinde repetat, ut si solutio vlla facta prorsus non sit. Causa quippe eadem dationis insolutum, atque venditionis est. Alberti. in l. si prædium. C. de euictio. Aret. in cons. 32. num. 2. in fin. cum aliis apud decium relatis in consil. 160. columna 2. & in consilio 586. nume. 7. Loquatius Boer. in consuetu. Biturigum in tit. de retractu. §. 3. fol. 86. & sequen. Et quanquam vacua res à controuersia non est, vbiq; species vertitur iuri communi contraria per ea, quæ Dec. scribit sui dissimilis in cons. 18. col. 2. post med. Iaf. in consil. 150. col. 2. lib. 4. Attamen vbi à iure communi scriptura non abhorret dubitari apud doc. non solet. Sed enim momēti nullius rei sue emptionē intelligi, iuri id assentitur, ob id quod ius constitutum in emptione est, ad insolutum recte dationem trahetur.

414 Sed quorsum generalibus occupari, ab eisque colligere, in specie & nominatim roboris quicquam in datione insolutum non esse de re creditoris facta, neque creditoris ex ea ius ladi, quominus quod debitum sibi est, seruet & recuperet,



recuperet, ex tex. declaratur in l. vni C. si seruus extero. Ibi-  
que Bald. in sexto nota. ait. qui soluit quod meum est, solue-  
re nihil dici. In qua re obseruandum, locum id & in credi-  
tore maiore habere. Quid in genere dicendum ex ephœ-  
bis tunc vix excedente, & qui ipse dationem insolutum nō  
admisit, at. curator pro eo.

415 Rursus causa facti † huius, id est acceptionis insolutum  
de feudo creditoris spectanda, quam ob rem insolutum  
captum feudum sit. Siquidem causam facti scrutari, magis-  
quam factum ipsum oportet, tamen si aliud innuere verba  
videatur, vti scriptum supra habemus nu. 192. tex. huc per-  
tinet in l. quid ergo. §. fin. l. Lucius. ff. de infamib. l. qui exce-  
ptionem. ff. de cond. indeb. l. si filius familias constituerit. ff.  
de in rem verso. l. qui id quod §. 1. ff. de donatio. l. tut. ff. de fi-  
deius. l. & si non sint §. perueniamus. ff. de auro & arg. l. Tra-  
dit Signorol. in consil. 119. numero 4. Bald. in authen. ex te-  
stamento num. 6. C. de secun. nup. Dec. in consil. 48. col. pe.  
in fin. vers. Sexto & vlt. Et quod in martyre diiudicanda di-  
citur, ad causam martirij aut cruciatus indagandam Chris-  
ti ne affectu cruciatum pertulerit. Quid enim si sceleris  
pœnam luit. glo. in c. importuna in ver. martyrium. de pœ-  
niten. di. 1. & alia infinita. Causa plane id genus insolutum  
dationem de feudo accipiendi, ad creditores spectat, qui  
ad feudum venire per decreta permittuntur. Qualis nouer-  
ca in dotibus & donatione propter nuptias erat. In quibus  
necessitatis causa initio vertitur. Ab ea enim curator gene-  
ri metuens, ne optimum & vestigialis vberioris feudum e-  
ligeret, in eo minori prius consulendum duxit. Ceterum  
quod ad S. & creditores alios attinet quibus iuris quicquā  
competere in feudo nequit, opus insolutum datio de feudo  
non erat, neque secuta propter eos est.

Consequens his fit, cum nisi ob causam nouercæ facta da-  
tio insolutum non sit, à qua molestiam pati feudi successor  
poterat at restringi datio ipsa insolutum debeat, Ita vt ni-  
si quoad eam successor ipsi in feudo non noceat. Siquidē  
415 † ad causam suam restringi dispositionem oportet. lat si  
quis. §. plerique. ff. de religio. l. fin. vers. quare & in ea causa.  
ff. de exercitor. l. 2. §. 1. iuncta. l. ita autem in prin. ff. de admi-  
ni. tutor. l. 2. ff. de his, quæ in testa. delen. l. cum pater. §. dul-  
cissimis. ff. de lega. 2. l. Seio. in princip. ff. de ann. leg. l. 2. c. 1. ta-  
le. §. falsam. ff. de cond. & demonst. l. in agris. ff. de acquiren-  
rerum domi. c. fi. de ver. sig. lib. 6. Bal. in l. neque mater. C. de  
iure do. Anch. in consil. 161. verum est quod comicus col. 3.  
post med. ver. hoc præmissio, dico indubitanter. Eque cum  
417 ob personas dispositio † qua inducitur, egredi eas non  
debet. d. l. 2. ff. de his, quæ in testa. delen. vbi cancellatio testa-  
menti hæredis vnus causa facta ad alios non porrigitur.  
Eodem tex. pertinet in l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis.  
Et quod renunciatione dicitur personæ vnus, fratris puta  
à sorore facta, ad fratres eam alios non trahi Ang. in l. auus  
in fi. ff. de pactis. Cast. & Ripa in l. 1. §. denique. ff. ad Trebel.  
quem tex. vna simul cum. §. inde Neracius interpretatus  
Cast. est Et idē Cast. in l. plane 2. §. si duobus. ff. de leg. 1. l. pa-  
ctum quod dotali col. fi. C. de collatio. Alex. in consil. 149. nu-  
me. 5. in fin. lib. 7. Aretin. in l. qui superstitis col. 3. circa med.  
versiculo circa tertiam limitationem. ff. de acquir. hæredi.  
Soc. in consil. 34. colum. 1. lib. 4. Dec. in consil. 31. col. 1. post me.  
& col. fi. Ruin. in consil. 13. nu. 8. ver. quinimmo vbi filia lib. 3.  
Et quod Alex. scribit in consil. 1. nu. 44. li. 5. patientiam circa  
personam vnā ad aliam non porrigi. Huc & ea applican-  
tur, quæ scripta infra sunt nu. 450.

Secundò ad personas, in quibus decretum de feudo ob  
causas necessarias alienando, obtinet dationem insolutum  
418 restringendam, quæ facta de feudo est, aliter etiam † de-  
monstratur, quod non modo propter rationem expressam,  
verum tacitā etiam ad limites rationis ipsius tacitæ, disposi-  
tio restringi generalis solet. l. milites agrum in prin. ff. de re  
mili. gl. & Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. Bal. in l. fi. num. 6.  
in fi. C. de lib. præter. Roma. in consil. 100. & in consil. 104. Abb.  
in c. fi. nu. 12. in fin. de iureiuran. & in c. secundo requiris in  
1. nota. de appella. Deci. in c. suggestum in secundo nota. eo.  
tit. in consil. 64. col. 4. in fi. versic. & sic manifeste infertur. in  
consil. 333. num. 7. & in fi. consil. Ias. in l. non dubium nu. 36.  
C. de ll. Ratio porro feudi insolutum accipiendi, quod cre-  
ditoris esset, alia esse non potuit, nisi vt creditores alij à bo-  
nis insolutum acceptis excluderentur, qui ad feudum alias  
aspirare per decreta poterant. Et quibus insolutum prius  
data bona ipsa fuerant, ab eis submoueri amplius non pote-  
rant. Quoniam & si maxime anterior generi hypotheca ef-  
set, attamen nisi discussione bonorum facta, cum tertiis ex-

periri possessoribus non poterat. Atque bona alia feudi ac-  
cipere cogebatur, tenuis in quibus prouentus esset. Itaque  
cum nouercæ causa, insolutum acceptum feudum sit, ad  
eam restringi insolutum dationem oportet, vt nisi quātum  
ad eam priuigno non noceat.

Rationem porro feudi insolutum accipiendi, non aliam  
fuisse, quam quæ ex nouercæ aut id genus creditorum iu-  
re descendit quibus decretorum ius competit, iuris præ-  
sumptione confirmatur, quod creditum dotium materna-  
rum pecuniæ minime exigua creditoribus aliis remisisse  
aut donasse generalias præsumitur, quod suum feudum est  
insolidum accipiendo. Ita vt ad bona paganica qualia mobi-  
lia dicuntur, aggredi creditoribus aliis liceat. At enim præ-  
419 sumptioni † huic donandi modis omnibus iure resistit. l.  
contra ius. §. si filius. ff. de pactis. l. eleganter §. qui reprobos.  
ff. de pig. actio. l. cum de indebit. §. 1. ff. de proba. l. Campanus  
ff. de oper. liber. l. si cum aurum ff. de solutio. c. super hoc de  
renuncia. Captiosam enim liberalitatem interpretatio pru-  
dentum fregit. l. cum Aquilian. ff. de transactio. Quin etiam  
per errorem id genus datio omiſsa insolutum existimanda,  
potiusquam donatio præsumatur gloss. in l. generaliter in  
versic. causam. C. de non numer. pecu. Bald. in consil. 198.  
creditor in fin. lib. 2. Dec. in consilio 195. col. 3. post medium  
versicul. & ista conclusio. Idque locum & in facto proprio  
habet, vt error in eo, potiusquam donatio præsumatur. l.  
Sed & si me putem. in princip. ff. de cond. inde Alexand. &  
Aretin. in l. à Titio. ff. de verb. oblig. Cur. posterior in consilio  
56. num. 5. Iuris item errorem potiusquam donationem præ-  
sumi, ex tex. ostenditur in l. si is cum quo. l. si is. §. 1. l. si fide-  
iussor. ff. de cond. inde. l. iuris ignorantia & l. error in fin. ff.  
de iuris & facti igno. d. l. cum de indebito. Ibiq. glo. in ver-  
sicul. ignorantia. gloss. & doctor. in l. 1. ff. de condi. indebi. &  
in l. cuius per errorem. ff. de regul. iuris. Cuma. in consil. 37.  
quidam legauit in fin. Alexan. in consil. 80. circa primum.  
in vltimis verbis lib. 3. Ruin. in consil. 25. nu. 21. lib. 1. Cur. minor  
in d. consil. 56. nume. 5. Quod si in maiore iuris errorem &  
in facto etiam proprio, potiusquam donandi animum præ-  
sumimus, quid in genere minore dicendum, & qui nō ipse  
at curator eius dationem eiusmodi in solutū admisit? Hoc  
amplius fatuitatem aut vesaniam lex præsumit, potiusquā  
donatio inducatur Bal. in d. l. generaliter in 4. opposi. C. de  
non numer. pecu. posteriores in l. cum quid. ff. si cer. pet. Ias.  
in l. iuris gentium. §. si cum nulla num. 28. ff. de pactis, quid  
hic dicendum, vbi causa iustissima dationem hoc genus a-  
gnosendi intercessit, propter nouercam videlicet, & si qui  
420 similes creditores essent. Hoc amplius † inutilem actum  
fieri tolerabilius lex ducit, quam vt donatio inducatur. l. si  
non sortem. §. si quis falso. Ibiq. Barto. & Ias. ff. de condit.  
indeb. l. 2. §. circa. ff. de excep. do. l. 1. Aretin. in d. l. à Titio co-  
lum. pen. in fin. ff. de verbor. obliga. Socin. in consil. 73. circa  
primum numero 15. versic. postremo lib. 1. Ias. in l. 1. ff. de trā-  
fact. in l. si procuratori falso numero 4. ff. de cond. ob cau. in  
l. 1. §. denique numero 14. ff. ad Trebellia. in consilio 193. co-  
lumna 2. lib. 2. & in consilio 160. col. 2. lib. 4. Quid hic dicen-  
dum, vbi effectum datio insolutum citra donationem, con-  
tra nouercam & creditores alios consimiles habet. Et in re-  
nunciatione, actus vitium aut nullitatem admitti, potius-  
quam renunciatio præsumatur, ex Ias. ostenditur in d. l. 1. ff.  
de transact. Ruin. in consilio 67. numero 9. versiculo tertio  
idem comprobatur lib. 5. Discussionem tamen dictum hoc  
possit, ne simpliciter admissum quis putet. Iam coniectu-  
ram quamuis vel leuem ad præsumptionem donationis e-  
luendam prodesse, Bald. scribit in l. 1. numero 3. C. ad Tre-  
bel. per tex. in l. dispensatorem. ff. de solutio. Quod dictum  
pro egregio Ias. prædicat in d. consil. 193. colum. 2. lib. 2. Sed  
scitum magis, ultra Ias. Baldi dictum huc applicatur in l. fi.  
num. 12. in fin. C. de dotis promiss. quibus casibus præsum-  
ptio admitti donationis solet leui eam coniectura refelli.  
De quo etiam inferius, num. 451. Quid hic dicendum, vbi  
species non contingit, in qua præsumi donatio soleat, cum  
inter alienos & incognitos res vertatur? Atque vbi validissi-  
ma donationis excludendæ coniectura non deest. Quo no-  
uercæ scilicet priuignus anteuenteret. Eamque causam id  
genus donationis insolutum admittendæ fuisse, de generi  
patruo & curatore eius ante didici, quā litis huius cum.  
S. certior fierem. In renunciatione etiam præsumendam eā  
non esse, quotiens coniectura capi alia potest, ex Anto. de  
Butr. probatur in cap. accedentibus numero 8. versicul. per  
prædicta conclu. de priuileg. Alexand. in consilio 27. nume-  
ro 2. & sequen. libro 3. & in consilio 33. lib. 5. Quod dictum  
pro



pro memorabili Dec. refert in d.l.cuius per errorem ante  
fi. ff. de reg. iuris. in c. gratum colum. 3. in quarta limitatione  
de offic. deleg. in consilio 308. numero 11. Iason in l. fin. nu-  
mero 38. versicu. secundo limita. ff. de consti. princip. Ripa li-  
bro 2. respons. de rescrip. c. 2. nume. 8. vnde expressionem in  
renunciatione: vt fieri expressim debeat, Cardin. expostu-  
lat in consilio 30. colum. pen. post med. Dec. in l. si quis ini-  
quum. §. si is pro quo numero 12. in fin. ff. quod quisque iu-  
ris. in l. 1. numero 19. in fin. C. de pactis. in consilio 352. col.  
penultim. in consilio 402. numero 3. in consilio 450. nume.  
6. in consil. 495. numero 19. in consilio 635. nume. 6. hoc ita  
quotiens citra renunciationem intelligi actus potest. Dona-  
tionem plane & renunciationem in fauorem aduersarij &  
creditorum id genus induci, si noxiam genero dationem  
insolutum dicimus, quatenus feudum habet, in aperto est.  
Quoniam cum suum feudum ante iam ex inuestituris ma-  
iorum esset, solutio in eo admittenda quantum ad credito-  
res non erat, qui extra ius decretorum sunt. Quocirca in  
bonis ei paganicis, mobilibus quod fieri satis debebat. At  
enim si creditum eius dotium maternarum, per dationem  
extinctum insolutum dicimus, quatenus facta de feudo  
est, perinde res apparet, atque si cessum donatumque ius  
extraneis sit, quod in bonis ipsis paganicis, mobilibusve hy-  
pothecæ anterioris nomine genero competebat.

Quid ita vero in præsumptione donationis aut renuncia-  
tionis excludenda occupamur. Quatenus ne quidem ex-  
421 pressim facta vires haberet. Qua enim ratione bona & sta-  
bilia nec ex decreto donare minor permittitur toto tit. ff.  
de rebus eorum & C. de prædiis minor. l. si. §. cum autem  
donationes. C. si maior. fac. alien. rat. hab. Ruin. in consil. 214.  
nu. 5. lib. 1. Ita nec actionem cedere aut remittere permitti-  
tur, quæ ob bona ipsa stabilia competit, sic quomodo mon-  
stratum in superioribus est nu. 198. Consequens item argu-  
mento huic fit, cum prohibita douatio appareat, præsumi  
eam omnino non posse. l. qui ad certum. ff. loca. Et in specie  
donationis prohibita, eam non præsumi, vbi locum alias  
præsumptio haberet, ex gl. ostenditur in l. si vxor in gl. si. ff.  
de dona. inter virum & vxor. Signo. in consil. 49. col. 2. ante  
med. ver. in oppositum videtur. Cor. in consil. 145. col. pen. lib.  
2. & in consil. 164. lib. 3. Dec. in consil. 471. nu. 5.

Si dixeris, absurdam rem videri, eandem insolutum da-  
tionem iure diuerso censeri. vt vigorem contra nouercam  
habeat vigoris expers à creditoribus aliis fiat, quibus de-  
cretorum Yolant & Blanchæ beneficia non præstantur. Re-  
422 spondetur. Imò iuri id propter diuersitatem & personarū,  
in quibus ratio diuersa vertitur, conuenire. l. Papinianus. §.  
sed nec impuberis. ff. de inoffi. test. vbi eadem, pupillarique  
substitutio iure diuerso ob personas diuersas, quæ diuer-  
sam rationem habent, iudicatur, vt modo patris, filij mox  
testamentum æstimetur. Tradit Bar. in l. Thais. §. Titius. ff.  
de fideicom. liber. Signorol. in consilio 188. numero 11. vers.  
item non obstat, quod eadem res. Tex. huc pertinet in l. si ar-  
rogator. Ibi que Bald. ff. de adoptio. Quem tex. in sententiā  
hanc Socin. vocat in consil. 288. col. 1. & seq. & in consil. 292.  
nu. 2. post prin. lib. 2. vnde robur datio insolutum in feudo,  
quantum ad nouercam & alios habet, qui decretorum be-  
neficium in feudo habent, vt pro extincto generi ius ex da-  
tione hac insolutum quoad eos habeatur. Ita vt ex feudo  
satis eis fieri reliquo debeat. Infirma plane ab aduersario &  
aliis datio insolutum erit, quibus priuilegium decretorum  
non datur.

423 Secundo ad arg. respondetur. Successoris & in feudo,  
feudum ipsum in perniciem creditorum non esse, quibus  
in feudo ius per decreta datur. Atque ideo quantū ad eos  
regulam iuris non mouere nullam rei sue emptionem da-  
tionemve insolutum esse. Locum quippe regula non habet  
vbi que ab emptore aut creditore auelli res potest. Quo  
casu in re sua etiam pignus consistit. l. debitor. in prin. ff. ad  
Trebel. l. ex sextante. §. Latinus. ff. de exceptio. rei iudic. l. in  
bello. §. si quis seruum ff. de captiuis. Cast. & Alex. in l. huius  
modi. §. qui seruum. ff. de legat. 1. Alexand. in l. qui Romæ. §.  
duo fratres col. 28. vers. item in quantum Bal. ff. de verb. obl.  
recentiores in d. l. neque pignus. ff. de reg. iuris. Caterum  
quod ad aduersarium & alios spectat, quibus iuris quicquā  
in feudo non est, & per quos à genero feudi successore pa-  
cto quo auferri feudum non potest, viribus omnibus da-  
tio insolutum deficit, vtpote cum in dominio ipsius generi  
ante tam & ob causam aliam vetustiore bona feudalialia  
essent & sint insolutum tradita.

Tertio respondetur rationem dationis habendam insolu-

tum non esse. Imò enim pro eo rem haberi, vt si acceptum  
feudum insolutum nō sit. Quatenus loco eius in feudo re-  
siduo nouercæ satis faciendum erat. Quam ob causam  
cum euictam iam sententiam haberet, atque in proximo  
executio eius in feudo esset, iura eius comparere generū  
oportuit. Ne diuisionem feudum peteretur. vnde dotium,  
donationisque propter nuptias pecunia nouercæ data ex  
dotalibus filij nummis est. Proinde non aliter res iudican-  
da, atque si bona à genero absint, quæ accepta ex feudo in-  
424 solutum sunt. Abesse & quippe intelligitur, de quo nu-  
meratum pretium sit, quod rei loco quantum ad hoc suc-  
cedit. l. si seruus legatus. §. Si cū. l. ciuitatibus. §. si. ff. de le. 1.  
gl. in §. si res aliena. in vers. non posse Inst. de leg. Quod quo  
planius fiat, bona hæc insolidum accepta nouercæ prius  
tradita fac, quam in genero ea data essent, deinde genero  
ipsi vel titulo lucroso à nouercæ cessa, generi ne creditū in  
dotibus matris per emptū quispiā dixerit, qui ob causam  
aliam consecutus bona sit. Tantundem & ratione fortiore  
dicendum, iuribus nouercæ per causam onerosam genero  
cessis.

Consequenter his dicendum, cum momenti nullius pror-  
sus quantum ad. S. aduersarium, & alios id genus credito-  
res, datio ipsa insolutum sit, nihil esse, quod ad bona mobi-  
lia, aliæve paganica S. ipse via affectet, vtpote in quibus po-  
torem generum esse manifestarium est, satis enim ei factū  
in feudo non dicitur, q. suum aliūde haud dubie erat & est.

Rebus suis aduersarius metuens à statu inficiali opem,  
suppetiasque petiit, feudalialia bona diffidendo, quorum no-  
mine iudicium tam pertinacissime obdurat. Sed enim feu-  
425 di probationem & ex inuestituris, recognitionibusve so-  
lis liquidissimā fieri, & scriptum ante est, atque iterum asse-  
ueramus. Cuius rei gratia casuum distinctio facta à nobis  
est, quos memoriæ hic prodendos indignum non censui,  
vtpote ab aliis, quos legerim, non ita animaduersos, vt fre-  
quens in foro species hæc occurrat.

Primus casus est, vbi que taxationem aut limitationē  
verba generalia aut vniuersalia inuestituræ aut concessio-  
nis feudi, sub vocabulo iurium aut pertinentiarum ha-  
bent, vt puta cum iuribus & bonis omnibus castrum con-  
ceditur, quæcunque ad castrum ipsum pertinent. Limita-  
tio enim ad iura & bona facta, quæ ad castrum spectant.  
Quem casum subdistingui in plures oportet.

Prior casus. cum à concedente, aut ab eo qui accepit res  
controuersa possidetur, & ad castrum eam pertinere posses-  
426 sor inficiatur. Quo casu qui in pertinentiis castri & rem  
esse asserit, docere id iubetur. l. ei qui dicit. ff. de proba. l. a-  
ctor. C. eo. tit. l. qui accusare. C. de eden. l. si. C. de rei vendi. §.  
commodum Inst. de interd. c. ex literis. de proba. c. inter di-  
lectos in fi. de instrum. c. si. de iureiuran. Modus plane pro-  
bandi à iure scripto communi aut municipali, vel non scri-  
pto deducitur. Si lege puta, statuto, aut moribus introdu-  
ctum sit, quæ res ad castrum pertineant, aut pertinentia-  
rum nomini accedant, vt Inno. alique docent in c. cum ad  
sedem de restit. spolia. Bal. in c. 1. nu. 2. de cap. qui curiam vē-  
di. in consil. 420. verba principis num. 5. lib. 1. quod repetitum  
est in consil. 468. lib. 3. Tradit idē Bald. in consil. 445. lib. 5. A-  
lex. in consil. 105. lib. 6. Soc. in consil. 47. nu. 4. lib. 1. Dec. in consil.  
516. nu. 23. & alia non pauca.

Secundus casus subdistinctionis, priori aduersus, cum re  
ex pertinentiis esse posses. asserit. contra actor id negat,  
quo casu siquidem, castrum totum possessor habet, iuris cū  
eo facere præsumptio videtur, vt eodem omnia possidere  
iure censeatur. si inter eum controuersia & concedentem  
vertitur argum. l. iam hoc iure. ff. de vulga. ca. qui contra. 8.  
di. Text. huc pertinet in l. quædam mulier. ff. de rei vendica.  
l. 2. C. de acq. poss. Consequens his fit, onus negatiuæ pro-  
bandæ concedenti aut successoribus eius incumbere ad  
castrum rem non pertinere, Sin autem contra tertiū exce-  
ptio pertinentiarū opponitur. verbi gratia feudalialia bona ac-  
que ideo immunia ea esse aduersus vniuersitatem vasa-  
427 lus opponit. Quia iuris & vasallo præsumptio refragatur,  
quo libera, non feudalialia bona præsumuntur. cap. 1. §. 2. si de  
feud. fuerit contro. inter domi. & agna. c. 1. iuncta gl. 2. de con-  
trouerf. inter mascu. & foemi. de benefic. Ioan. And. & alij in  
c. nimis de iureiuran. & in c. si. in vers. respondere. de iudi.  
Bal. in l. libertas. ff. de statu. homin. & alia innumera. vasa-  
lum ipsum feudi onus probandi sequitur. Idque ob naturā  
præsumptionis, quæ probandi onus in aduersarium rege-  
rit. l. si. in princip. ff. quod metus cau. vnde si ad casum hunc  
generi exceptio pertineret, per inuestituras & recognitio-  
nes



nes solas feudi praestita probatio non esset, utpote ad pertinentias restrictas. Quas edocere necesse est. Sed enim casu hoc generi ius non pendere, infra demonstrabimus, quando quidem cum vniuersitate aut tertio non agitur, verum cum vasallo ipso, qui confessus est, aut cum successore eius singulari, qui personam eius quantum ad confessionem sustinet, ne oppugnare eam liceat.

428 Tertius casus subdistinctionis cum rem ꝑ de pertinentiis esse contra tertium possessorem vasallus asserit, quo tertium ipsum ad recognoscendum, aliaque praestandum adigat, quae feudi natura expostulat. Et ratio eadem in casu hoc atque proximo superiore vertitur, ne feudalis res aut de pertinentiis censeatur, neque probatio feudi ex verbis generalibus desumitur, cum pascuis, praedii, nemoribus iuribusque omnibus ad castrum ipsum pertinentibus. Id quia ambigua & incerta probatio haec in genere facta reperitur. expressione in specie bonorum non facta, per ea, quae scripta ante sunt nu. 350. & seq. Ad casum hunc tertium, ne feudi probatio ex verbis his generalibus fiat, quae ad castrum restricta pertinentias sunt, Aret. spectat, ex eoque casus iste probatur in consil. 164. magnifici in princ. & nu. 3. vers. est tamen aduertendum Signorol. in consil. 10. nume. 5. in fi. Cor. in consil. 35. col. 10. in fin. versic. & in super dictus Ludouicus lib. 1. post Bar. & alios in l. si sic. §. 1. Ibi quoque Ias. num. 16. & seq. ff. de lega. 1. Dec. in consilio 302. nume. 11. post med. versicul. non obstat quod in contrarium. in consil. 321. nume. 13. vers. non obstat illa cessio. in consil. 360. nume. 5. in fin. in consilio 394. num. 8. in fin. Brun. in consil. 1. num. 3. Sed nec expressio bonorum in specie factam tertio nocere puto per ea, quae in casu septimo inferius dicemus. Et obseruandum, casum hunc tertium affinitatem cum secundo habere, quotiens feudalia atque ideo bona exempta aduersus vniuersitatem vasallus obiicit.

Quartus casus est quotiens inuestiturarum & recognitionum in verba generalia, & ad pertinentias, ut supra restricta, conceptione admissa, De pertinentiis castriatque ideo feudalia bona esse vasallus confitetur. Deinde post confessionem bona ipsa alienat, hypothecae subiicit. Et bona ipso successor in feudo uti talia aduersus creditorem vasalli defuncti defendit, vel ab emptore auocat, utrum confessio aut recognitio vasalli defuncti successoris eius vel singulari obstat, qui post confessionem ipsam causam a contentente habuit. In quo casu sicut aduersus ꝑ confessionem suam venire defunctus non permittebatur, uti initio scriptum satis habemus nu. 11. Ita nec confessionem auctoris impugnare successor eius singularis permittitur, ne melior successoris conditio, quam auctoris fiat. ut in specie. Soci. tradit in consil. 50. nu. 8. & in consil. 68. nu. 5. & seq. lib. 4. Ripa in l. si rem aliquam nume. 42. versic. intellige ut non probet. ff. de acq. poss. Et apud nos in consil. 29. num. 1. & in tracta. de antiq. temp. parte 1. num. 78. de quo etiam supra nume. 313. Eodem Castren. spectat in consilio 247. in causa, quae vertitur Saonae post prin. lib. 1. Ius id negandi successoris singulari non esse, quod inficiari auctor non permittitur. Et in confessione, quae ex libris priuatis auctoris colligitur, a successore eius singulari non improbari, Anchar. docet in consil. 44. primo de viribus col. 2. in fin. versicu. ex quibus infero duo. per tex. in l. quod ipsis. ff. de reg. iur. & in c. saluberrimum. 2. q. 7. & quod scriptum supra est numer. 329. Consequenter casui huic dicendum, ut si limitatio ad pertinentias facta sub inuestituris & recognitionibus sit, onerosam nihilominus aduersario auctoris sui confessionem esse, qui in lite, quam a subditis vna cum aliis Noni dominis, de muneribus publicis patiebatur, feudalia & de pertinentiis castrati bona controuersa esse confessus est. Et ad confessionem ipsam finem iudicium accepit, siquidem pro feudalibus relictis bona, neque in libros relata sunt onerum, quae registra vocant. Quid dicendum hic erit, ubi in genere, citra limitationem aut restrictionem vllam ad pertinentias, inuestiturae & recognitiones secutae bonorum sunt. sic quomodo in casu proximo demonstrabimus.

430 Quintus casus est, cum generaliter castrati concessio, recognitione fit, pertinentiarum verbo non facto, cum villis puta seu gragiis, praediis, vineis, pascuis, nemoribus, &c. Quo casu siquidem inter dominum & vasallum quaestio contingit. Quaecunque in territorio castrati sunt, neque a tertius possidentur, feudo accedere, & castrato intelliguntur. Idque ex mutua vasalli & domini confessione. Neque obicitur potest, de bonis scripturam concessionis intelligendam, seu ad bona restringendam, quae in pertinentiis castrati

essent. Ob id pertinentiarum fidem faciendam. Quatenus citra restrictionem vllam, generaliterque concessio & recognitio facta de omnibus est, quaecunque in solo castrati essent. Neque a tertius possiderentur, ut Ias. tradit in consil. 235. in fi. lib. 2. Ruit. in consil. 108. nu. 22. & seq. lib. 2. Nota in consil. 460. nu. 9. Casus hic ad speciem controuersam spectat. In qua si inuestituras & recognitiones, consignamentave tam maiorum quam auctoris aduersarii perspicimus, expressim de gragiis, praediis, vineis, pratis, & nemoribus memoria habetur. Quibus auctoris recognitionibus & consignamentis reclamandi ius aduersario non esse ostendimus. In quo casu quinto obseruandum, ratione validiore ex his eum genero prodesse, & aduersario obesse, quae in casu scripta quarto sunt. Etenim si ubi restrictio in recognitionibus aut inuestituris facta ad pertinentias est, successoris tamen singulari auctoris noxiam confessionem monstrauius. Quid ubi generaliter, absque restrictione vlla, confessio aut recognitio intercessit.

Sextus casus est. Quotiens simpliciter castrum conceditur, aut recognoscitur, villarum praediorum, pascuorum, vinearum aut nemorum mentione, restrictio vlla ad pertinentias non factam. Quem casum iuris & rationis eiusdem ac quantum esse, ut generaliter concessio recognitione intelligatur, sicut facta generaliter est ex Soc. declaratur in consil. 166. nu. 3. vers. 3. conclusio lib. 2. Ruin. in consil. 22. nu. 7. ante fi. vers. quinimmo etiam quoad alia bona. in consil. 26. nu. 7. & in consil. 40. nu. 13. in fi. vers. & bona immobilia. lib. 1. Dec. in consil. 517. nu. 9. Paris. in consil. 27. nu. 14. lib. 1. Cur. iun. in consil. 41. nu. 3. in consil. 140. nu. 10. in consil. 184. nu. 4. & tribus seq. & in tract. feud. parte 2. q. 6. Alba in consil. 64. nu. 70. Natta in d. consil. 460. nu. 7. & pluribus seq. Qui casus etiam ratione fortiore generum iuuat. Namque si feudi probatio contra vasallum & successorem eius vel singularem, ex concessione castrati simplici perficitur, villarum & praediorum etiam mentione non habita. Quid in specie controuersa dicendum. In qua de grangis & praediis facta expressio est.

Inter casus hos duos proximos, & quartum differt, quod in quarto damnosa vasallo inuestitura aut recognitio non est ad pertinentias limitata, si ex pertinentiis bona qua esse vasallus negat, nisi contra doceatur. Quod dissimiliter in casibus proximis contingit quinto & sexto, in quibus restrictio vlla ascripta ad pertinentias non legitur.

431 Septimus casus quotiens ꝑ in specie aut expressim bona enarrantur, villam puta cum praediis in tali loco, & prope talia bona, &c. Qui casus a dubitatione omni vacuus inter dominum & vasallum videtur ad quem casum Dy. pertinet in consil. 48. col. 3. circa princip. versic. super eo vero, quod quaeritur, ex confessione & recognitione vasalli directum dominium probari, quotiens rem quam uti feudalem quis agnoscit. Idque & Bald. admittit. in ca. 1. §. sacramentum nu. 15. versic. sed mirum est. de consue. recti feud. Cuius in consil. 187. dominus Consignorus col. 2. circa med. Alexan. in consil. 29. col. pen. in fi. lib. 5. Ias. in l. 2. col. 62. q. 16. nume. 214. C. de iure emph. Boeri. q. 211. col. fi. Sigism. in consil. 11. num. 45. Tertius plane possessoribus qui causam a domino aut vasallo non ducunt, perniciosum id genus concessionem, recognitionemve aut confessionem non arbitror. Absurda

432 quippe res fuerit confessionem ꝑ vnus damno alij cedere. l. Seia. mancipia. ff. ad Velleia. l. quintus. ff. mandati. si quis in graui. §. 1. ff. ad Syllania. Aucten. Sed iam necesse. C. de dona. ante nuptias toto tit. C. res inter alios acta. Tex. huc confert in l. qui testamentum. ff. de proba. in l. si forte. Ibi quoque Bar. ff. de castren. peculio Bald. in consil. 195. punctus talis est, quaedam domina nu. 1. vers. & primo quia debitor li. 1. Paul. de Cast. in consil. 428. visis & consideratis col. 2. post. princip. lib. 1. Et in specie dominium aut ius feudi ex scriptura inuestiturae aut locationis in tertij necem non probari, Bar. & alij scribunt in l. legata inutiliter. ff. de adi. lega. & in l. ad probationem. C. loca. Ad casum hunc septimum, quatenus tertij interest, onerosam ei inuestituram, recognitionemve non esse inter alios factam, ea pertinent quae apud Aretin. scripta & posteriores sunt in l. 1. in princ. ff. de acq. poss. Soc. in d. consil. 166. nu. 3. vers. 3. conclusio lib. 2.

Consequenter praedictis dicendum, feudi probationem per inuestituras & recognitiones productas nitidam atque pellucidam ex his fulgere quae scripta ante in quarto, quinto, & sexto casibus sunt, a ratione etiam fortiore argumeto deducto, sic quomodo in casibus testatu ipsis habemus.

Secundo principaliter feudalia bona esse, quae in lite sunt. S. etiam aduersarii confessione ostenditur, quae ab asserta-  
rati habi-



433 rati habitatione ab eo producta descendit. Ait enim venditionem vilie adulterius uti feudalis cognatis vasalli defuncti facta a filio eius agnitam. Tamen si admissum id per acta non sit. Ita feudalia bona aduersarius sic producendo confiteretur, etiam quae a castro ipso longinqua praeter controuersis distant. Quid in controuersis et ipsis dicendum, quae propiora castro sunt, ne pluris quicquam remotae, quam proximae causa demus. l. de die. §. plane. ff. qui sat. cog. l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. l. iubemus. C. ad Trebel. Bar. in l. si vero. §. i. ff. sol. ma. & in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & quae scripta superius habemus nu. 43.

Tertio probationum commendatissimam ante diximus num. 317. quae ab effectu, vsuue insecuto desumitur. Quibus tex. accepit in l. vii. §. sed & si quis homini. C. de lat. liber. tollen. §. quod eis in anthen. de nuptiis. Inde dictitant, ab exitu acta probati. l. sed & si quis. §. i. ff. de usufr. l. huic scripturae. §. pen. Ibi quod mortuo eo demum apparuit. ff. ad legem Aquil. liure nostro. §. fin. Ibi euentus iudicata rei declarabit. l. si concubina. §. i. Ibi que Bar. ff. rerum amo. ff. de test. tu. l. quaedam. ff. de reb. dubiis. l. qui res 1. 2. & 3. resp. ff. de solutio. l. ia tamen. §. in hac. 2. ff. iudi. solui. l. aut facta. §. euentus. ff. de pennis. l. 3. §. quando autem ff. de iure fisci. l. si qui adulterij. C. de adulter. In quam sententiam tex. complures. gl. dat in l. i. §. i. in ver. ut faceret. ff. de vaca. muner. Sed enim cum litem de muneribus publicis cum dominis Noni subditi decertarent, ut ob praedia eorum paganica, onera ipsa subirent Contra domini feudalia ea defenderent, finem tandem controuersia accepit: qua nisi pauca comperta paganica sunt. Caetera feudalia comprobata, in quibus bona controuersa sunt. Et quae paganica essent in libros communis Noni relata, in quibus allodialia cuiusque bona describuntur. Ita euentus atque exitus ipse litis probationem manifestissimam praestat, feudalia bona esse, quae paganica. S. impudenter plus satis asserit. Qui perspicua enim magis negatiua huius paganica bona non esse, probatio impleri, atque a librorum, seu registorum, quae dicunt, inspectione queat per ea, quae scripta ante sunt nu. 221. Inde aduersarij temeritas, calumniam poene dixeram, spectanda. Quem controuersiam de feudi facere qualitate non puduit, feudalia bona esse pro negando. Scilicet potestatis se maioris arbitrat, ut id in feudo refellendo alienus atque ignotus ipse praestet, quod a communi ipso perfici cuncto non potuit. Tamen si nihil praetermissum ab eo esse acta restantur, quod in rem eius esset. ut bona dominorum in obligatione ipsam onerum adstringeret. Idque & municipiis commune omnibus fuit, ut dominos & priuilegiarios, atque ecclesias etiam ad munera vocarent. Cuius magnitudinis & molis onera ipsa militaria erant. Quam rem quo magis animo meditor, eo duriores. S. peruicaciam animaduerto.

Sed enim admirationi maiori responsio est, qua aduersus argumentum hoc aduocatio. S. utitur. ob causam aliam, quam feudi praetermitti registrationem bonorum potuisset. Immunitatis puta. a principe aut communi ipso Nono collata. Quae malum, tanta respondendi ineptia? Cui non stomachus inde moueatur? Sed Nemenis has confutationes audiat. Principio enim et cum manifesto Noni feudum sit, causarum praesumi pluralitas non solet. ut Alexand. tradit in consil. 113. lib. 1. Et quae scripta ante sunt num. 323. vers. ad hanc pluralitas. Atque ideo frustra immunitatis titulus feudo adstruitur, ut partim ex feudo, partim immunitatis iure, oneribus domini non fungerentur.

Secundo respondetur. causam hanc non registrandi, quod feudalia bona sunt, a feudi natura oriri. quod oneribus his suppositum paganicis non est Iser. in c. 1. in vers. & plaustorum nu. 55. in fin. & duobus seq. quae sint regal. Iaco bi. de Homag. col. pen. Ea de re et ob causam hanc feudi naturalem, potius quam immunitatis, quae extrinsecus accidit, restrictione omittam, magis erit dicere. l. profectitia. §. fin. ff. de iure dot. l. 3. in prin. ff. de tutel. l. filio in prin. ff. de lib. & po. l. falsa. §. i. ff. de cond. & dem. l. fin. C. de his qui veniam aeta. impe. l. pen. C. de adoptio. §. sed hodie Insti. co. tit. Bar. in l. si per illum tex. ff. de offic. procons. Et in casu scito Ang. in consil. 39. ludus pilae col. 1. Et id genus innumera.

436 Tertio causa haec non registrandi, quae a feudo et desumitur, fauorabilis habetur. ne onere duplici ob idem Feudum vasallis afficiatur, in obsequiis erga dominum, in quibus vitae etiam discrimen fertur, & in muneribus publicis apud subditos. Quam oneris geminationem lex non sustinet. l. nauis. §. cum autem. ff. ad leg. Rho. de iactu. l. incola & l. si. §. item rescripserunt. ff. ad munic. & alia non pauca

Contra, diu immunitas habet. l. vacuatis. Ibi que gloss. 1. & 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. & l. qui granatos. C. de censib. & censitor. lib. 11. Fulgo. in consil. 120. supposita bulla col. 1. in fi. Quod locum eousque habet, ut viuis incendatur, a quo falsum immunitatis conscriptum instrumentum sit. l. his nostrae. C. de immuni. nemi. conced. lib. 10. Quod cum ita sit et ob causam feudi fauorabilem, non etiam immunitatis odiosa, bonorum registrationem non factam verius edicere. l. cum quidam. ff. de lib. & post. reg. odia. l. 6. Rursus quod est, potentius id habetur uti scriptum ante habemus nu. 369. versic. potentius enim. Sed ob causam potentiorae actum quid praesumitur. d. l. profectitia. §. fin. ff. de iure dot. d. l. 3. in prin. ff. de tut. Ideo enim ex causa naturali actum quid creditur, quod potentior accidentaliter est. Tex. huc spectat in l. quae ritur. ff. de statu hom. in l. legatis seruis. §. si vnus. ff. de leg. 3. in l. contra pupillum. §. 1. ff. de re iudic. Et id genus non pauca. Et in specie, ob causam potentiorae actum quid praesumi Castren. praecipit in consil. 337. primo, quae ritur col. 3. lib. 1. Abb. in consil. 93. nu. 2. lib. 2.

Quarto si immunitatis causam intelligimus, iniustitiae principem incusamus, quod in perniciem et subditorum immunitate dominos donauerit. Quorum onera deuorare subditi compellantur. contra quam prohibitum iure est, & cuius faciendi ius principi non datur. Haec enim immunitatem concedit, ut minus tanto percipiat, quantum immunitatis portio habet Guil. de Cu. & Ang. in l. si vnus. §. item si pactus. ff. de pactis. l. si in laus num. 8. & seq. ff. eo. tit. cum aliis a nobis ascriptis in l. 1. nu. 22. ff. de leg. 1. Sed enim causam subaudire immunitatis non decet, unde iniustitiae princeps notatur. l. merito. ff. pro socio. l. ex facto. Ibi que l. si in quarto not. ff. de vulg. l. 2. §. merito. & §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publ. l. meminerint. C. unde vi. cu. aliis apud nos relatis in consil. 5. num. 2. in consil. 103. num. 14. in consil. 168. num. 9. in consil. 172. num. 1. & in consil. 293. nu. 8. De quo supra etiam nu. 102. ver. ea quippe. Quod si a subditis ipsis tributam immunitatem dicimus, rem impossibilem a

439 iure, praesumimus, quandoquidem et in manu vniuersitati concessio immunitatis non est cum superiore agnoscit. d. l. vacuatis cum gl. C. de decurio. lib. 10. l. immunitates. C. de agri. & censib. l. 1. Abb. in consil. 61. num. 5. lib. 2. Alex. in consil. 107. num. 7. lib. 1. Dec. in consil. 638. nu. 10. Curt. iunior in consil. 60. num. 12. Atque ubi integrum de immunitate praestanda vniuersitati ex causa sit, praesumi tamen non debet, ut dominorum onera in se suscepit. cu. proximus ipsi quisque praesumatur, & a semet charitas ordinata incipiat, uti scriptum habemus in consil. 8. num. 18. Et quae de praesumptione donationis excludenda scripta ante sunt nu. 419. & seq.

440 Quinto ubicunque ob causam et duplicem fieri quid potuit, ex aptiore atque verisimiliore actum creditur, tamen si causae alterius facta expressio sit. Id quia demonstrationis certioris causa, facta expressio censetur. non quod ea impulsus homo sit Roma. in con. 343. nu. 9. per tex. in l. cum pater curator. ff. de iure dot. & in l. tutor. §. quae tutoribus. ff. de excusa. tutor. Enimvero verisimiliorem causam hanc esse quae a feudo venit, quis dubitet. Siquidem credibile non est, commissuros subditos, ut dominorum immunitatem onera ipsi traherent. l. cum de indebito. ff. de proba. cum aliis superius accumulatis nu. 419. & seq. Et quia uti dictum mox habemus, sibi quisque melius, quam aliis vult.

Sexto immunitatis vilius intelligi causam non posse, argumento inuidio demonstratur. quod sententiam in lite de oneribus, passi subditi sunt. Quod fieri nisi feudi ratione non potuit. Quod ad immunitatem attinet, nequidem ecclesiarum recepta bello constante fuit. Quam manifestariam, & in corpore clausam iuris esse, non ambigitur. Unde cum nisi feudi iure causa defendi dominorum non valuerit, perinde res est, ut si feudi nomine omittam registrationem esse expressum sit. l. 2. ff. de lib. & post. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instruc.

441 Septimo ob eam causam et factum quid censetur, ex qua fieri communiter solet Bald. Nouel. in l. 1. nu. 128. ff. solu. mat. & quae scripta ante sunt num. 323. Quod enim frequenter, communiter contingit, verisimile id habetur praesumique solet. Atque ideo probandi onus in aduersarium vertit Salic. in l. neque natales in secunda opposi. C. de probati. Soci. iuni. in consil. 48. num. 12. li. 2. Hoc amplius Are. scribit in c. 1. nu. 15. de iud. solennitatem exteriorem praesumi, ubicunque communiter, atque ut in pluribus fieri ita assolet. Tamen si dictum hoc affirmandum Arerinus non censeat. Enimvero audire, nedum videre non memini, ob

si causam



causam aliam quam feudi registrandi onere castrorum subleuatos dominos esse.

Octauo in terminos iuris haud dubie ostendit quicumque ob causam immunitatis registrata bona non esse aut registrationem omitti potuisse ait. Namque iure priuilegio immunitatem niti proculdubio est. quod autem oneribus paganis feudum non feruiat, iuri id consentire communi diximus, ne duplex quispiam de re eadem onus subeat. At  
442 enim ubique iure priuilegiario, & communi fieri quid potuit, communi id ut pote fauorabiliori & potiori actui intelligitur. l. centurio. Ibiq; doc. cumulate. ff. de vulg. l. in testamento. l. in fi. & l. quamquam. C. de test. mili. Iuris igitur praesumptione immunitatis causae refragante. qui immunitatis causam profert, de ea docere necesse habet.

Nono de feudo castri Noni & territorij eius. haud dubie apparet. Neq; in controuersiam id vocatur. De immunitate plane, quae extra feudi causam ob onera paganica competit, omnino non constat. Itaq; ob id registrata bona non esse potius praesumendum, quia feudali sunt, quam quod immunitate qua praediti domini existimetur. Id quia in eo magis praesumptio capienda, de quo modo aliquo apparet, quae de quo omnino non constat. Arg. c. l. de reli. de. cum aliis apud nos ascriptis in consil. 78. num. 4 facile pro aliquo praesumi, quotiens alterius ius non constat. Quid hic dicendum, ubi de feudo minorum in vniuersum saltem, apparet. quod iure feudi castrum & territorium possident. etiam si bonis controuersis nominatim id non liqueret. quandoquidem de asserta immunitate omnino non apparet.

Decimo iure feudi in castro & territorio liquidissime atque extra ambiguitatem omnem constante, eodem iure & bona alia in territorio posita possessa esse atque ideo in  
444 ob ius ipsum feudi registratione omittam credendum. l. quaedam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir. poss. Bart. in l. cum solus ante fi. versic. tertio casu. ff. de vsucap. in l. triticum num. 2. ff. de verbo. obligat. & l. si donatione in fi. C. de collatio. Scite Bal. in consil. 161. proponitur, quod per commune col. 2. post med. versic. cum igitur hoc sit probatum. lib. 3. ad titulum, unde oritur, possessionem semper referendam. Quod si immunitatis causam admittimus, iure diuerso registrationem omittam facimus, contra quam prohibitum iure est. l. in quartam. §. 1. Ibiq; gl. in ver. a cohaered. in fi. ff. ad l. Fakl. ideoq; & l. libertas. ff. de manu. testa. l. eum qui aedes. ff. de vsuca. ca. in tua de dec. c. quia circa de priu. Clem. 1. de elect. c. cognouimus. 12. q. 2.

Vndecimo extra controuersiam omnem ex arresto Curiae parlamenti Taurini tunc sedentis res ponitur. Quo per feudilibus habita bona sunt, quorum omitta registratione est Cui arresto contradicere aduersarius nequit ut pote causam ab auctore ducens, inter quem latum & subditos est. Et qua ratione auctori ipsi arrestum ipsum utile atq; noxiu erat, ita & aduersario successoris eius singulari erit. l. si superatus ibiq; Bar. ff. de pign. l. si mater. §. si. ff. de excep. rei iud. Imo. in consil. 40. Quod locum habet etiam cum ante sententiam, lite tamen iam coepta, ad successoris singularem res peruenit. Si quidem cum sua ad eum causa ambulat, gl. & Cast. in d. l. si mater. §. si. Ruin. in consil. 71. nu. 5. l. 1. Quid hic dicendum, ubi post annos octo, quam lata sententia est, nomina facta debitorum dicuntur.

Consequenter praedictis dicendum, satis ad feudum probandum modum hunc tertium esse, qui ab registratione omitta bonorum deducitur, quae in lite sunt.

Quarto principaliter ex eo feudi probatio confirmatur, quod maior bonorum debitoris pars feudalis erat. Idque ex illis duabus perspicuum fit. In quibus bona praediorum pars consistebat. ex quibus P. vnam controuersiam, & cognatis altera vasallus distraxit. Idq; nemini notissimum non est. Quo casu feudum in paucioribus bonis praesumi textus probat in c. de controuer. inter mascul. & fem. Cur. minor in tracta. feud. parte 2. q. 6. fol. 19. & in consil. 140. nu. 10. Tex. huc pertinet in l. siue possidetis. Ibiq; Bald. in 3. not. C. de prob. Vbi cum haerede iuris praesumptio facit, quia titulum vniuersalem habet. unde qui titulum singularem in bonis quibusdam singularibus sibi vendicat, probare necesse habet.

Apparet ex his, inepte & citra ius vllum, in bonis feudilibus offerendi iure aduersarium niti. Quod vero ad bona paganica facit non recusat gener, quin ea dimittat, eo accepto, quicquid ob dotes matris & bona paraphernalia  
447 debetur. Indiuiduum enim hypothecae ius est. Quo circa totum offerri, quod debetur, oportet. unde si hypothecaria haeres vnus debitoris patitur, audiendus non erit, si pretium

bonorum offert, quae ipse possidet, & quae per hypothecariam ab eo petuntur. Vnde totum offerri ab eo oportet. quod creditori debetur, quamuis haeres nisi in partem non sit. & nisi in partem bona non possideat. l. his consequenter. §. Celsus. l. haeredes. §. idem iuris in fi. ff. famil. ercisc. l. si necessarias. §. si vnus l. si rem. §. omnis. l. solutum. §. si creditori. ff. de pigno. actio. l. si fundus. §. in vendicatione. & l. qui pignori. ff. de pign. l. creditor. §. 1. ff. qui potior. in pign. hab. l. ff. quibus modis pign. vel hypoth. sol. l. creditoris. ff. de distractio. pign. l. vnus. C. eo. tit. l. 2. C. de hered. actio. l. in executione. §. pen. ff. de verbo. oblig. l. Moschis. ff. de iure fisci. Ibiq; Bart. & idem Bal. in l. 2. C. debitor. ciuita. lib. 10. Si reo debitori aut haeredi eius permissum non est, ut quanti res ab eo possessa valet, creditori offerat. qui hypothecariam exercet. Cur id creditori posteriori concedendum agenti erit, & qui offerendi iure utitur, ut quanti bona sunt, quae apud creditorem prioris extant id offerat. An non plusquam absurda res est, id auctori tribui, quod reo denegatur reg. non debet auctori. ff. de reg. iur. Dec. in c. quonia contra nu. 26. vers. vel secundo dici potest de proba. Non ab re in debitore aut haerede eius habitus sermo est. quod ratio alia possessoris extranei forte videtur. Tamen si necessaria disceptatio non sit quod in auctore hic tractatus incurrit. In quo non par aequitatis ratio, atq; in reo vertitur, ut audiri eum oporteat, si quanti res est, reo anteriori offerat. Cum melior creditoris prioris esse conditionem deceat. Vnde cum iustius, tum aequius est, ut cum plus in credito possessoris, quam in pretio rei sit, apud reum ipsum pignus remaneat, ne plurius aliquid auctori & ipsi posteriori, quam reo & ipsi priori tribuatur. Quae ratio in debitore haeredis eius in parte etiam fileat.

Apparet ex his, offerendi iure ne quicumque aduersarium niti quoquoque se flectat. Ceterum herbam aliam doctus aduersarius uterque est, qua neruorum litis huius, dolores reficerent, Scriptura enim quaedam ab eis edita, qua alienationem aliam de bonis aliis feudilibus a patre factam, ratam habitam a genero ut patris haerede simpliciter asserunt. Ob id quasi haeredem simpliciter, factam ab eo patris ab re impugnari. At enim Panaces vim hoc genus herba non habet. Naq; ut facti missam quaestionem faciam, cuius scientes partes sunt, Damno scripturam hanc genero non esse, argumentis non paucis ostenditur. Principio, quo ad ius offerendi & Sattinet, in expeditores est. De iure quippe reali disceptatur. In quo iuuare approbatio non potest. Eo enim approbatio alienationis & hereditatis agnitio spectant, ut oneribus hereditariis subeundis atque adeo actionibus personalibus excipiendis haeres teneatur. Sed enim actio hic personalis non exercetur ad hypothecariam. In qua necessaria haud dubie hypotheca est. & qua remota, iuri locum offerendi non esse, testatum satis ante habemus numer. 387. vel sic. ius hoc offerendi. & numer. duobus seq. Ad actionem plane personale regredi non potest, utpote in qua victus per sententiam praefectus est. qui in bonis excussionem faciendam paganis declarauit. Ad quem modum declarando, locum actioni personali non esse in antecedens necessarium censuit. Si quidem contra haeredem & per actionem personale fieri discussionem oportet. Vnde de hoc ipso quod excussionem faciendam dixit, nisi tanquam possessorem bonorum per hypothecariam eum adstringendum duxit. Vbi hypothecae ius. S. ipsi aduersario esset.

Secundo contradictio euidentis in aduersario apparet. cum approbatione hac utitur, per eam quippe ari alieno patris soluendo filium obstrictum quasi haeredem asserit. Atqui cum pecunia ipse offert filio debitam, creditorem filium facit. Ita creditorem eundem atq; debitorem ipsi sibi facit. Quod fieri nequit. Quonia si haeres patri extitit, consula obligatio est qua filio adstrictus pater erat. l. Stichum. §. aditio. Ibiq; Bar. ff. de sol. l. Vranius. ff. de fideiuss. l. debitori. C. de pactis. Quorsum igitur debitum offerri, quod sublatum atq; extinctum confusione sit. Ita contrariis ipsi sibi. S. deprehenditur, qui creditorem haeredem defuncti atq; debitorem ait. Sed & rem narrat a iure impossibile, ut qui haeres defuncti simpliciter est, eiusdem quoq; creditor aestimetur. Ad quem modum ipsi sibi haeres res teneretur. In eodemq; & actio & passio subiecto tempore eodem interuenirent, quod naturae ne dum iuri reclam. l. peto. §. mater. Ibiq; glos. in versic. datum. ff. de lega. 2. l. 1. §. si debitor. ff. ad legem Fal. d. l. Vranius gl. in §. an seruo. in vers. legari. Insti. de lega. Fulgo. in consil. 99. quidam a colum. 1. las. in l. 3. §. ex pluribus nume. 39. ff. de acquir. possessio. Audiri igitur. S. non conuenit, qui secum ipse  
449 diffidet.



diffidet. l. Titia. ff. de condi. & demonst. l. 2. §. 1. ff. quan. appel. lan. sit. l. vni. §. nec tamen. C. si seruus extero. leg. 1. C. de fur. tis. l. fin. C. de codicil. Quod in causa locum etiam diuersa habere inter eosdem tamen Bar. scribit in l. Papinianus. §. sed nec impuberis num. 2. ff. de inoffic. testa. sed nec ex- ceptionem rei admittendam, vbiunque euidens contra- rietas est, Bart. putat in l. nemo. ff. de excep. Alba. in consil. 21. num. 5.

Responsiones & alias aduersarij excipiant vtriusque 450 cōmunes. Tertio igitur respōdetur approbationē t̄ seu ra- tificationem emptori vni factam ad emptores alios non trahi. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. l. sicut. §. penult. ff. quibus mod. pignus vel hypothe. sol. Alexan. in consil. 118. num. 7. versic. & posito quod viderentur lib. 5. cum aliis su- pra relatis. num. 417. Ibi que locum & in actu connexo ha- bet. verbi gratia si à tutoribus aut curatoribus plurib. ad- ministratio bonorum facta coniunctim est, & ex eis vni li- beratio relinquatur aut prastatur. Ad alios enim non trahi- tur l. i. C. de transactio. Quid in personis hic dicendum, in quibus separati prorsus actus contingunt.

Quarto approbationem id genus ad emptores aut suc- cessores alios nō trahit ex Ange. probatur in l. auus in fin. ff. de pactis. renūciationē, fratri vni à sorore factam ad fratres alios nō trahi. quo dicto Dec. vtitur in consil. 31. colum. 1. post med. & col. final. cum aliis supra scriptis numero 417.

Renūciationē planē hic versari, dubitandum non est. Quoniam si approbationem hanc admittimus, vti que iuri suo in bonis venditis renūciatum per approbantem appa- ret. Quare si ad fratrum aliorum vtilitatem renūciatio non trahitur, quanto minus emolumentum asserre extra- neis penitus debebit.

451 Quinto qui approbatione hac t̄ vtitur, illud & expres- sim & tacite aiunt, beneficio inuentarij renūciatum, & hāredē, patri generum simpliciter existere. Sed enim ex- pressionē in renūciatione desiderari, neq; eā prāsumi, nisi si aut cohāerere actus, aut cōiectura qua sumi alia nequit, demonstratum satis in superioribus habemus numero. 420. Ibiq; & illud declaratum, ex coniectura quauis vel le- ui renūciationis prāsumptionem elidi. vnde si beneficio expressim renūciatum inuentarij non est, nec quantum ad emptores nocitura approbatio erit, quibus cum facta asseritur cum necessario renūciatio ex ea non sequatur, quominus iure saluo intelligi inuentarij possit. l. fin. C. ad l. Falc. vbi qui legata soluere simpliciter promittit, Falcidiae renūciare non creditur vnde iure Falcidiae saluo pro- misisse creditur. Cynus. in l. fin. q. 3. C. ad lega. Falcid. Alex. in consilio. 133. colum. 1. lib. 5. Guido Papē in consilio. 122. in septimo dubio. Longe minus ad commodum aliorum aut extraneorum trahenda renūciatio erit. Et quidem quod ad extraneos attinet, pro exploratissimo id habeo quibu- scunque verbis concepta adprobatio dicatur, quam non legi. quomodo coniectura non levis renūciationis exclu- dendae quantum ad filios vertitur, quod ad eos ne quidem cogitatum dici posset, vbi facta approbatio esset.

452 Sexto in specie inuentarij t̄ ex Bar. id probatur in consil. 154. maritus num. 9. vbi diuisionem circa inuentarium ad- mittit, vt vigorem quantū ad aliquos, citatos puta habeat vi- tiosum atque irritum quantum ad alios fiat, qui ad id voca- ti rite non sunt. Idem Baldo. visum in l. ab eo in fin. C. quo- mo. & quan. iud. & in consil. 265. inuentarium hāredis lib. 3. Admirationi igitur cuiquam non erit, inuentarij benefi- cium ex voluntate hāredis diuidi vt, contra aliquos eo non vtatur, vbi res acta ita sit.

453 Septimo ex tex. sententia hāc iuuatur t̄ in l. i. §. quā- situm est si forte Ibiq; glo. in versic. nihil. ff. de separatio. se- parationem bonorum creditorum rogatu aliquorum im- petrata creditoribus inutile aliis esse. Sed nec socij vnus factum vsuicui socio alij in rebus communibus est. Quare si negocia mercimonij communis per tertium geri socius si negocia prohibuit, prohibitione hac vti socius alter non po- terit, quo minus neg. gest. actionē patiatur, cum diuiduitatē res admittat. l. si ex duobus. ff. de nego. gestis. Bart. in l. si ex duobus in 6. q. ff. de duobus reis. Aque fratris vnus inue- stitura emolumenti quicquam fratri alteri nec Socio affert Bald. in consil. 301. proponitur quod Petrus num. 8. lib. 1. Hoc amplius quā Hāredi vni sententia dicitur. bono cui hāredibus esse aliis non solet l. si cum vno. ff. de excep. rei. iud. Si ad rem socij alterius factam non pertinet. Quid in extraneis penitus dicendum, ad quos disponentium ani- mi prorsus non feruntur. Rursus si sententia vni dicta ad

commodum alienum non trahitur. Quid in actu extraiu- diciali probandum, qui vigoris tantum, quantum iudicialis non habet. l. cum ostendimus. §. fin. ff. de fideiuss. tutor. Po- steriores in rubr. ff. de verb. obli. Et in iudicio facilius cui ac- quirere quam extra, text. probat in l. 1. §. 1. ff. à quibus. appel. non li. Gemi. in consil. 129. in fi. Pau. de Castr. in consil. 282. super isto negocio col. 2. circa med. lib. 1. Inde eandem sen- tētiā tex. est in l. amissi. §. si. ff. de fideiuss. cum pecuniā cui credi plures mandant, si ex mandatoribus vnus aliquis ab- soluitur, absolutione hac ceteros non iuuari.

454 Octauo textu sententia t̄ hāc confirmatur in l. intra quatuor. ff. de diuer. & temp. prescrip. interruptionem prae- scriptionis non nisi interruptenti proficere, vt ad eum re- strictio actus fiat à quo geritur. Idem gl. & doc. non in l. cū notissimi. §. immo & illud in ver. multo magis. C. de praecri. 30. vel. 40. an doc. in l. more. C. de rei vendi. & in capit. pla- cuit. §. potest. 16. q. 3. Bar. & alij. in l. naturaliter. ff. de vsucapio Baldus in tracta. praecri. in quarta parte sextae partis prin. q. 3. si interruptio praecriptionis, quā fauorabilis est, & per quam rigor praecriptionis excluditur, Sociis aliis non pro- ficat. Quid in renūciatione, seu approbatione dicendum, vnde renūciatio oritur. quam odiosam planē esse non du- bitatur. Atque ideo restrictionem sponte sua patitur. l. em- ptor. §. Lucius. ff. de pact. l. si ex pluribus. ff. de solutio. Are. in consil. 161. verum est quod comicus num. 5. post prin. Soc. in consil. 96. in fi. lib. 1.

Nono si onerosa approbatio hāc aduersariis esset, vti- que eam non t̄ agnoscerent. Verum illud obiectarent, per- niciale aliis factum aliorum non esse. leg. ab agnato. ff. de cur. furio. l. 1. post prin. l. vni quisq; enim. ff. de succes. edic. l. seruus. furiosi. ff. de manumissi. final. ff. qui & à quibus lin- ter stipulantem. 1. 2. & 3. respon. ff. de verbo. obli. cum aliis supra comparatis numero 91. 92. & num. 266. Proinde inue- recunde plus satis, vtilitatem consequi ex approbatione hac parant. leg. si rem & pretium. ff. de petitio. hāred. l. de fideicommissio. C. de transact. l. si ea lege C. de vsu. l. ratas. C. de rescin. pen. l. pen. C. de solut. Rursus t̄ qua ratione incō- modum alij non affert, quod aliorū actum interest, ita cō- modo id aliis regulariter non conuenit. l. 1. Ibi que gl. C. quibus res iud. non nocet. Bar. in consil. 70. Titius promittit in fi. Ant. de But. in c. cū super col. 3. circa med. ver. si autem tale est ius. de re iud. Abb. in consil. 89. nu. 5. cir. fi. versic. Sed mi- hi plus placet lib. 1. Cal. in consil. 7. nu. 12. las. in consil. 36. col. 2. lib. 3. Et quidem ab omni id vacuum dubitatione puto, cum ex personis, inter quas communionis quicquam non inter- cedit, tum ex reb. diuiduis penitus ac separatis.

Decimo, argumento sententia hāc roboratur, quod à 457 ratione validiore deducitur. Approbatio, t̄ renūciatio- ne, aut pactio alia quauis de bonis quibusdam interposita ad bona alia, quā expressa in ea non sunt, nec in gratiam eius trahitur, quo cum acta res est. d. l. si vnus. §. ante omnia ff. de pactis. leg. quod de bonis. §. non idcirco. ff. ad leg. Falc. liubemus. C. ad Velleia. Roman. in consilio 132. vt retu. lit in fin. Paul. de Castren. in consilio 70. breuiter lib. 2. Soci. in consil. 124. num. 17. lib. 4. De. in consil. 379. num. 6. Petrus Gerardi. Sign. 32. Crotus in l. frater à fratre num. 101. q. 2. ff. de condi. in deb. Quantominus personis aliis, & in rebus diuersis ac separatis profutura conuentio erit, quā facta in- ter alios. est Duplex enim in specie controuersa impedi- mentum incurrit, quo minus fines suos conuentio egredia- tur. Primum ex parte personarum, quā alię prorsus sunt, & quarum non interest, ad vtilitatem alienam conuen- tio- nem extendi. Quo casu extensio permitti ad alios non so- let. l. ad hāc. §. fin. & l. duabus seq. ff. de pact. Alterum ratio- ne bonorum quā indiuiduitatis aut connexionis quic- quam non habent. Quid enim prohibet bonorum aliquo- rum contractum agnosci, & aliorum repudiari. Vnde ex 458 bonis t̄ separatis non recte consequentia aut illatio defu- mitur. l. fin. ff. de calumnia. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. qui fundum. §. si fundus. Ibi propriam & separatam con- ditionem habent. ff. pro emptore. l. inter stipulantem. §. Sa- cram versic. Sed hęc dissimilia sunt. ff. de verb. oblig. l. 3. §. si tutor. Ibi que Bal. ff. iud. solui. l. si maritus. C. de dona. inter virum & vxor. ca. dilectus de offic. ordi. c. cum venisset de testibus & quod scite Oldr. scribit in consil. 266. quod autem num. 15. & maioris remotione ad minoris amotionem non colligi, quotiens separatio inter ea vertitur. Non insci- te huc à fortiori etiam argumentando, Guido Papē acce- dit in consil. 16. bonorum maternorum renūciationem ad fraterna non trahi, quibusiam vnita materna sunt.



Quid hic probandum, ubi vnitas nulla bonorum incidit.

Vndecimo iuri renunciatur fac, quoc in villa vna com-  
459 petebat, ad ius ꝑ porrigi renūciationē nō oportet, quod  
in bonis aliis separatis gener habet. l. si domus. ff. de seruitu.  
vrba. prædior. l. si mihi in princip. ff. de seruitut. rusti. præd.  
l. nam satis. §. i. ff. quom serui amitta. l. nec is. §. fin. ff. de ac-  
qui. hæred. l. i. §. sed videndum. ff. de succes. edic. l. suum. Ibi-  
que no. C. de iure delibe. capi. ex tuarum de vsu pallij. cap.  
pastoralis de priui. Hoc amplius, cum de bonis eisdem agi-  
tur, si duplex in eis ius est, atque vnum renunciatur, ad al-  
terum renunciatio non protenditur. Anchar. in consilio  
291. Super pluribus articulis col. 3. circa med. vers. infertur  
etiam quod reciproca donatio. Socin. in consil. 30. num. 32.  
ver. facit etiam, quod in simili dicimus lib. 1. per tex. in l. si  
seruo meo. ff. de l. i. & alia, de quibus ibi. Quid dicendum ubi  
ab omni parte separatio cōtingit, à personis, bonis, & iure.

460 Duodecimo ius huc ꝑ & illud vulgatissimum spectat,  
actus nostros voluntarios vltra quam voluntas ferat, exten-  
dēdos non fore. l. de quibus in fi. ff. de l. l. si is ad quem. ff. de  
acquir. hæredita. l. operis nō positus. ff. de oper. libe. l. i. §.  
Iulianus. ibique Bar. ff. de itin. actuque priua. l. Fulcinius.  
§. quod si aduersus. & §. denique. ff. ex quibus cau. in poss.  
catur. l. tutori. C. de neg. gest. l. fin. C. ne vxor pro mari. l. tuto-  
res. qui. C. de admin. tut. l. voluntaria. C. de excusa. tutor.  
cap. auditis. & c. cum olim de præscriptio. & cap. manifesta.  
12. q. 1. & quod dicitur, contra intentionem agentis effe-  
ctum non produci. leg. non omnis in princip. ff. si cer. pet.  
cap. si sacerdos. ibique Abb. de offi. ordi. c. 2. de ordi. cogni-  
tio. c. si quis presbyter de consecrat. dist. 4. c. homines. & c.  
fin. 22. q. 2. Ad cogitatum namque restringi verba oportet.  
l. si quis ita. §. pen. ff. de testa. tut. Enimvero quiduis potius,  
quam vt animus genero minori fuerit, iuri suo aduersa-  
riorum gratia cedere. Ad quem modum aliena cum mise-  
ricordia viuere, & plusquam litera vna fieri medicum oportet.  
461 teat. Alex. huc spectat in ꝑ consil. 91. col. 9. circa fi. versic.  
quinimmo ipse expresse cauit lib. 1. cum testamentum quis  
approbat, vltius approbationem non ampliari, quam ex-  
pressum in eo sit.

Decimo tertio ratione fortiori sententia hæc communi-  
ter. Cum scripturam alienam in capitulo vno quis agnos-  
cit, ad capitula alia separata approbatio non extenditur Bart.  
in l. quædam §. nūmularios. ff. de eden. Bald. in l. . col. fi. C.  
cod. tit. Alex. in consil. 123. col. 4. circa med. versic. non obstat  
etiam arbitramentum l. i. in consil. 186. nu. 7. versic. præterea  
illud, quod dicitur lib. 2. Dec. in l. i. colum. penul. in fin. ff. si  
cer. pet. in consilio 317. num. 7. Cur. lun. in consil. 166. colum.  
penul. Si in eadem scriptura & cum persona eadem ad ea  
restrictio fit, quæ approbata leguntur. Quid in scripturis  
aliis & inter personas admittendum alias erit.

Decimo quarto textus etiam ratione validiore contro-  
uersiam dirimit in l. Lucius. §. testator. ff. de leg. 2. cum lega-  
ta plura testamento inutili dantur, si vnum hæres compro-  
bat, approbata alia non intelligi. Tradit. glo. in leg. non du-  
bium in gloss. magna. Ibi que Ias. num. 5. C. de testament. Ibi  
enim extensionem legatorum in testamento eodem per  
agnitionem vnus, tex. non admittit. Longe minus in scriptu-  
ris separatis penitus atque inter personas diuersas recipien-  
462 da extensio erit. Similiter ꝑ vt in actu diuerso, qui tempo-  
re interposito, inter easdem etiam personas geritur, locus  
esse repetitioni non solet. l. per retentionem. C. de vsu. §.  
item lapilli cum ibi not. per gloss. institu. de rerum diuisio.  
Bart. in l. i. ff. de publica. in l. Titia. §. idem responder. ff. de  
verbo. oblig. & in consil. 39. colum. Pau. de Cast. in consil. 347.  
respondendo per ordinem. in primo dubio lib. 2. Deci. in  
con. 317. colum. 3. circa med. Ias. in l. quamuis. §. cum inter.  
in tertio notat. ff. de conditio. indebi. Eodem & illud perti-  
net, ad actum, qui ex interuailo sequitur, protestationem  
non trahi Bartol. in leg. non solum. §. morte num. 16. Ibi que  
Ias. num. 13. versicul. secunda conclusio. ff. de operis noui  
nuncia. Et idem Bart. in l. qui in aliena. §. fina. versic. & ad-  
uerte. ff. de acquir. hæred. & quidem plusquam absurda  
res fuerit, momenti plus ad remota, quam ad proxima  
actui aut dispositioni cui esse, cum eo potentius quid di-  
463 catur quo ꝑ propius aut immediatum magis est. l. si so-  
lus in fi. ff. ad acquir. hæred. l. Nefennius. §. seruo. ff. de leg.  
Falcid. leg. filius patroni. ff. de bonis liber. Immo enim nisi  
ad proxima & immediata trahi disponentis mens non so-  
let. l. plenum. §. si vsus. ff. de vsu & habita. l. si vehenda. §. i. in  
versicul. transtulit. l. naus. in prin. versic. traiecit. ff. ad leg.  
Rhod. de iactu. l. stipulatio. l. dotis & leg. dotem. ff. de iure

dot. l. eum qui calendis in prin. ff. de verb. oblig. l. boues. §.  
hoc sermone. ff. de verb. signi. Bal. in 1. num. 28. C. de sacro-  
fan. eccl. in posteriore lectura. l. cum. quis. num. 6. circa med  
versicu. præterea omne agens. C. de iuris & facti ignor. &  
alia sexcenta.

464 Decimo quinto cum ꝑ in specie, atque in iudiciis tam  
importunis cōtractus improbat à genero appareant, qua-  
tenus dispendium feudo asserre eius possunt. Ad eos pro-  
duci approbationem nō conuenit, quam emptoribus aliis  
factam asserunt. Anch. in consil. 2. in fi. vbi ad ea trahendam  
approbationem generalem nō putat, quæ cessata in specie  
sunt. Eque cum virum probum cum quispiam cōfiteretur,  
scripturam cuius ante improbauit, ad scripturam in specie  
impugnatam referri probitatis confessionem non decet.  
Ancha. in consil. 265. quod donatio circa fi. Quo cum Alex.  
sentit in consil. 84. col. fi. li. 7. Quod argumentum ratione for-  
tiore bifariamq; in specie controuersa mouet. Principio  
quod inter easdem personas Anch. cum Ale. loquuntur.  
ad ea probationem non trahi, quæ reprobata sunt. Ad per-  
sonas hic diuersas approbationis extensio paratur. Secundo  
generalis in casu Anch. & Alex. approbatio intercessit. Spe-  
cialis hic facta, id est cum emptoribus aliis & quantum ad  
bona ab aliis emptas asseritur.

Neque mutat generaliter confessionem in asserta ap-  
probatione factam, patri se hæredem esse. Quoniam inuen-  
tarij iure saluo, intelligi confessionem oportet. Similiter,  
vt Falcidia iure incolumi, promissionem hæredis de lega-  
tis accipiendam soluendis diximus num. 452.

Secundo respondetur inuentarij etiam renunciacione  
admissa, quam non agnoscimus, ad actum tamen confes-  
sionem & renunciacionem id genus restringendam, super  
quo interposita legitur, cum diuiduitatem inuentarij ius re-  
cipiat, vt effectum contra aliquos non habeat, vtile ab aliis  
fiat. Sic quomodo dictum superius habemus num. 452.

465 Tercio respondetur, verba ꝑ generalia, vniuersaliaq; re-  
stringenda, vt quo prolata respectu sunt intelligantur. In-  
testato. ff. de legiti. tuto. §. quod autem Instit. de legi. agna-  
tur vbi intestatus quatum ad tutelam, vt locus legitimæ sit,  
is etiam dicitur, qui testamentum quidem fecit, verum tu-  
tores in eo non scripsit. Namq; cum tutelæ respectu de in-  
testato mentio fiat, ad tutelam restringi verbū illud oportet,  
vt intestatus vita decessisse intelligatur, qui tutores in  
testamento non vocauit. Sed validius pro argumento hoc  
tex. certat in §. si. instit. de codicil. vbi verba illa nullam in  
codicillis solennitatem exquiri, quamuis vniuersalia & ne-  
gatiua sint, restrictionem tamen admittunt, vt ad solenni-  
tatē testamentariam restringantur, necessariam eam in co-  
dicillis non esse. Id quia solennitatis ipsius testamentariæ  
expressæ respectu sunt. Aliter quippe si ad codicillos simpli-  
citer relatio fit, falsum erit, solennitatem nullam in codi-  
cillis desiderari. l. fin. C. de codic. De quo dictum superius  
etiam est num. 189. & num. 356. idem in verbis negatiuis ex  
tex. ostenditur in l. si pignus. ff. que in frau. cred. iuncta. l. i. ff.  
de libera. lega. Quos duos tex. vna simul coniunctos in sen-  
tentiam hanc Crispus vocat & inducit in rubr. ff. de lega. 1.  
num. 108. quamuis nō ita explicatim aut enunciate loqua-  
tur. Si restrictionē verba vniuersalia negatiua nō respuunt,  
vt quo enunciata respectu sunt, intelligantur. Quid in ver-  
bis confessionis aut renunciacionis dicendum simplicibus  
& affirmatiuis erit quæ debiliora negatiuis esse, in superio-  
ribus ostendimus num. 79. Vnde facto confessionis & re-  
nunciacionis præsupposito, verum erit, hæredem patris  
filium esse, & beneficio ab eo inuentarij, renunciari, eor-  
um videlicet causa, propter quos eiusmodi facta scriptu-  
ra prætenditur, cum aliter rata haberi emptio non possit.  
Ceterum ad personas, resque alias & diuersas extendi scri-  
pturam non conuenit, respectu quarum facta non sit. Cum  
restrictionem natura sua renunciatio patiat. Sic quomo-  
do satis superq; dictum antea est. nu. 451. & pluribus seq.  
Ius idem confessionis esse, vt restringi & ipsam oporteat.  
Bellamera probat in consilio 10. colum. 16. in fin per not. in  
capitulo cum dilecti. de accusatio.

466 Quarto respondetur, ex confessione ꝑ obligationem  
nouam induci, ad probationem tantummodo valere. l. Pu-  
blia in fin. Ibi que Barto. num. 2. & in notulis eius. ff. de posi.  
l. in contractibus. §. i. C. de non num. pecu. l. pecuniæ. C. de  
solutio. Barto. in l. triticum num. 4. ff. de verbo. obliga. &  
in l. cum falsa. num. 8. C. de iuris & facti ignor. Alexand. in  
consil. 123. in fi. lib. 6. Vnde cum ex inuentario aditam hæ-  
reditatem esse appareat, vltius produci confessionem nō  
oportet,



oportet, quam vere contracta obligatio sit.

Quinto pro responsione sciendum, per magni referre, utrum simpliciter initio ipso, & ante actum aliquem heredem quispiam se confiteatur, an post actum aliquem, qui ad hereditatem spectat. Priore casu cum simpliciter quis heredem se affirmat generaliter & quantum ad omnes confessio non tenet, etiam si cum uno solummodo facta confessio sit. Id quia ratio vlla confessionem restringendi non subest, cur magis quantum ad unum, quam ad alium aditio inducatur. Causa alia posterioris casus est, cum post actum circa aditionem interpositum, & per quem aditio limitatur, heredem quis in fauorem vllius simpliciter se ait. Ibi enim ad eum limitari assertionem & confessionem simplicem oportet. ne ab actu & limitatione precedente discedere videatur. Cum citra contradictionem aut correctionem voluntatis quantum ad alios, intelligi confessio generalis possit per ea, quae de contrarietate & correctione voluntatis excludenda, verbis pluribus scripta in superioribus habemus numero 305. vsque ad numer. 113. Idque in specie aditionis ex Bartol. declaratur, in l. fin. ff. de interrog. actio. vbi cum heredem quispiam simpliciter se confitetur, siquidem capiendi ius habet, neque hereditatem ante omisit, generaliter quo ad omnes confessio officit. Ius aliud seruandum, si repudiata ab eo hereditas sit. Ibi enim nisi quantum ad eum confessio non obest, quo facta interrogante est. Diuersitatis cuius ratio afferri alia nequit, quam ne contrarietas aut correctio voluntatis circa repudiationem factam, quantum ad alios, inducatur. Cum nihil prohibeat, heredem quem in sui perniciem, vnius gratia existere, ut onera in eo hereditaria agnoscat. Et incolumis ab aliis repudiatio fiat. Itaque cum limitata aditio facta primum sit id est ex inuentario, quamuis heredem aliquorum nomine simpliciter filius se dixerit. Ad eos restringi confessionem hanc conuenit, ut nisi quantum ad eos inuentarii ius non profit. Non etiam ad vtilitatem aliorum protendi confessionem oportet, ut inuentarii ius remissum eis etiam censeatur. Quatenus citra renunciationem inuentarii, quoad alios intelligi confessio hanc potest per ea, quae de renunciatione non admittenda scripta superius sunt num. 419. & seq. Vnde qui ex confessione generali, quod haeres quis est, quando actus alius limitatus non antecedit, ex quo aditio restringitur, ad confessionem argumentantur, quam additio limitata auertit, & cui derogatum intelligi quantum ad alios non debet, ex diuersis atque ex separatis penitus colligunt. In quibus ratio euidentis diuersitatis apparet contra l. interpositas. C. de transactio. cap. celebritatem in fin. de consecrat. dist. 3. Neque ad rem scripturae conexio attinet, vbicunque ratio diuersa subest. l. Gallus. §. 1. de liber. & posthu. l. haeredes. §. si. ff. ad Trebell. l. fin. C. de sent. Signorol. in consil. 155. num. 12. effectumque diuersum a ratione diuersa gigni. Bald. scribit in l. filia legatorum in vltimis verbis. C. de leg. Alexand. in consil. 7. in fin. lib. 6. Huc & illud accedit generalem scripturam restringendam, vbicunque restrictionem faciendam ratio adhortatur. l. 2. ff. de offic. assessor. l. quæsitum socio. ff. de testibus. c. cum in cunctis. §. clerici de electio. iuncto. capit. si compromissarius eo. titu. lib. 6. Ex quibus text. simul coniunctis ita Abb. scribit in d. §. clerici in l. nota. & in ca. ad audientiam, in prin. de decim. In quam sententiam Ioan. etiam Andr. nominat in reg. odia lib. 6. Idem Imola tradit consilio. 121. in fin. primi dubij. Et istud vero est, quod dictitant, generaliter sermonem intelligendum generalem non esse, quotiens ratio per omnino non est, quae contineri sub eo possunt, uti scriptum habemus in consilio 3. num. 26. & in consilio 70. num. 27. Enimvero qui restrictioni in specie hac contradicunt, & heredem patris citra inuentarii beneficium, simpliciter filium faciunt, non tam sensu communi carere, quam praediti immanitate videntur, Iuri enim id diuino. refragatur, quo alienum a se suo quemquam dispendio soluere non conuenit, prophetat auctore. Psalm. 68. Quae rapui, tunc exolvebam. & C. ne fil. pro patre Iuri etiam naturali & humano contrarium id esse, testatum satis ante est, num. 91. & seq. & num. 266. Inde supra vires hereditarias iure digestor. & C. ante Iustinianum haeres non adstringebatur. l. 1. §. si is qui quadringenta. Ibi que. Alex. in secundo nota. ff. ad Trebell. l. 1. si vniuersa. C. de leg. Pau. de Cast. in l. in ratione. 1. §. quod vulgo colum. 2. post med. ff. ad leg. Falcid. Ea ratione praeter vires hereditarias in foro anime nihil quicquam haeres praestat Bartol. in l. 1. num. 45. C. de sacrosan. eccle. Bald. in l. Scimus in princip. num. 9. C. de iure deliber. Quo etiam

fit, vt nisi pro facultatib. hæreditariis ecclesia non à conue-  
niatur. qua omisum inuentarium fit. Bart. in d. l. i. num. 46.  
Bald. in d. l. scimus in prin. num. 8. Abb. in consi. 34. colum. 3.  
circa med. versic. aut monasterium non confecit inuenta-  
rium lib. i. Feli. in c. ecclesia. S. Mariæ num. 66. in fin. de consi-  
stit. Consequens his fit, inhumaniter plus satis aduocato-  
rum turbam in generum ruere, quod de feudo suo credito-  
res patris non dimittit. At quos creditores. nimirum quos  
acta & instrumenta docent. Neque illud animaduertunt,  
quam filio inurere notam parant, vicio ipsis eam verti.  
Quis enim crimini daturus cuipiam erit, si id non præstat,  
quod impune non facere diuino, naturali digestorum, &  
codicis iure licet. Et quod iniquum præstari ab ecclesia sit.  
Quid si illud accedit, vt satis patris hæreditas ad bona re-  
stituenda materna non sit. Sed ex feudo suo satis fieri no-  
uerçæ oportuit. Tantum quippe feudi abesse filio apparer,  
quantam ex vxoris dote pecuniam nouerçæ dedit per ea,  
quæ scripta supra leguntur num. 424. Quod si accuratius,  
animique affectibus positus, rem, vt est, meditari liber, si ho-  
minum ingenia contemplamur, mirum ni ius, fāsque om-  
ne cum filio faciant aduersariósque condemnent. De æqui-  
tate hac, quæ filio subscribit, dictum etiam in superioribus  
est num. 171. & num. 285.

Sexto respondetur. vbi ambigui hæreere quicquam pos-  
 470 sit cum perspicua omnia luceat. Declarationi ¶ consen-  
 tis in re dubia standum, quomodo confessionem suam ac-  
 cipiat. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. l. certum. §.  
 i. ff. de confes. Bart. in l. inter stipulantem. §. i. num. 8. ff. de  
 verbo. oblig. & in l. is qui reus. col. pen. versicul. si autem  
 iudex. ff. de publi. iud. Alexan. in consil. 138. col. 2. circa med.  
 vers. tamen ad tollendum omne dubium lib. 5. Dec. in cons.  
 278. num. 6. Abb. in consil. 17. num. 11. Idque ex Bart. ratione  
 validiore iuuatur in l. naturaliter, §. nihil commune num. 8.  
 num. 12. & seq. ff. de acquir. posses. Cum petitorio quispiam  
 vitur, possessorio, renunciatum non aliter intelligi, nisi  
 contradictio incurrat. quod ob eandem possessionem  
 quam habet, rem ipsam vendicat. In dubio plane, cum sim-  
 pliciter petitorium exerceat, declarationi eius standum,  
 ob quam possessionem rem petat. Quocirca si ob detentio-  
 nem aduersarii, rei à se propositam vendicationem asserit,  
 cum ciuilitur ipse possideat, amissam ciuilem non intelli-  
 gi. Si declarationi actoris standum Bar. ait. Quid in reo di-  
 cendum respectu. S. erit reg. fauorabiliore. Rursus si decla-  
 rationi actoris standum tum Bartold. putat, cum nisi posses-  
 sionis iactura non sit. Quid hic dicendum, vbi feudi totius  
 excidium vertitur. Id quod confessionis facto, citra præ-  
 iudicium admissio dicitur. Quæ res ad partes ipsas spectat.  
 471 Septimo respondetur. errorem iuris in ¶ minore præ-  
 sumi vti scriptum ante habemus num. 228. Ibi que in lucro  
 etiam id expressum. Atque ideo inuentarij vim ignorasse  
 minor præsumitur. quod nisi ad vires hæreditarias non te-  
 neretur. Errore plane vel iuris admissio, cõsensu vllus intel-  
 ligi nec in maiore potest. l. si. §. idem quæsiit. Ibi que Ca-  
 stren. ff. de condi. indebi. l. antepen. Ibi que Bart. & alij ff. de  
 acquir. hæred. l. si foror. Ibi que Deci. in 2. nota. C. de colla.  
 Old. in consil. 214. factum tale est, in instrumento. in fin.  
 Atque in renunciatione per errorem iuris interposita vigo-  
 ris quicquam non inesse, Imola probat. in l. Meuius. §. duo-  
 bus num. 9. versic. & ideo si post dictum tempus. ff. de lega.  
 2. cum ad ea se refert. quæ no. sunt in d. l. antepen. ff. de ac-  
 quir. hæred. sequitur Alex. in consil. 13. col. fi. lib. 6. Tradit  
 idem Alex. in l. 1. C. de repudian. bon. poss. Rui. in consil. 127.  
 num. 17. lib. 3. Et in specie rati habitationis seu approbationis,  
 viribus vacuum ob iuris eam errorem fieri, Bald. no. in cons.  
 322. vidua petijt num. 1. versic. præterea quod magis pun-  
 git. lib. 2. Ex quo Bald. dicto extra controuersiam prorsus  
 res ponitur.

472 *Octauo respondetur non modo iuris, sed & facti erro-  
rem in rati asserta habitatione interuenisse. Namque cum ni-  
li ex inuentario hæres non esset, si hæredem simpliciter se  
dixit, erronea id genus assertio apparet. Eo ipso enim ter-  
ror denudatur, quod rem aliter habere ostenditur. Id qui-  
dem in primis, cum damni exclusio vertitur Bar. in l. sed  
& si me putem in prin. ff. de cond. indeb. Alex. in cons. 89.  
nu. 13. ver. & eo ipso quod apparet lib. 2. & in cons. 61. nu. 11.  
li. 5. Soc. in cons. 263. nu. 11. li. 2. Curt. Senior in cons. 69. nu. 8.  
Hoc amplius probationem hanc erroris in facto proprio,  
cum aliter veritatē habere demonstratur, simpliciter & cō-  
tra distinctionem damni vitandi lucrive omittēdi, Cald. ad  
mittit. in cons. 1. de confes. Abb. in cons. ultimo ante fi. li. 2. &  
Cons. crauet. pars. 1. S f 3 apud.*



apud nos in consil. 157. num. 7. Sed admirationi maiori tribuendum, quod apud Curtium scriptum posteriorem est in consil. 92. num. 11. citra probationem ullam, damni cauendi nomine, in facto proprio errorem praesumi. Quod dictum 473 non ægre in minore hic agnouerim, ut non t̄ ab re in maiore dubitetur. à quo & iuris etiam praestari probationem oportet. Bar. & Ang. in l. Sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hær. Idem Bar. in l. 2. nu. 12. ff. de cōfess. Bal. in l. 2. C. si quis ignor. rem minor. Alexand. in consil. 73. num. 11. lib. 2. consil. 21. viso themate ante fi. li. 4. & in consil. 100. in fi. li. 7. Soc. in consil. 47. nu. 10. ver. sed respondetur lib. 1. & in consil. 59. nu. 17. lib. 3. Quid hic dicendum, ubi error uterque in minore interuenit iuxta à facto, atque iure.

Apparet ex his, inaniter aduersarios de asserta scriptura tantopere exultare, diēsq̄ue festos in ea agere. Cæterum quia in iudicio, quod a. S. gener patitur, atq; in motiuis, quę vocant vix ablati, atq; sine delectu, ex tot, aduocatorum scriptis loquacioribus detractis, in dubitationem inuentarij firmitas in genere vocatur, Declaratione vlla non facta, ex qua parte virij accusetur, operę precium facturum me duxi, inuentarij ipsius robur demonstrare. Et primum quidem mirari satis non possum in genere motiuum obiectū, solenne inuentarium non videri. Qua enim ratione certam esse sententiam oportet. §. curare Insti. de action. Ita & certas proponi dubitationes conuenit, ex quarum dissolutione ad sententiam peruenitur. l. Oratio. ff. de sponsal. vnde cum ad eum modum dubia commouentur, Quid dubitationis res habeat, non satis liquere, argumētum non 474 obscurum praestatur. Quo fit t̄ ut nec responsione digna propositio hoc genus incerta videatur. l. de ætate. §. nihil. ff. de interrogatio. actio. leg. aut qui aliter. §. si quis denunciauerit. ff. quod vi aut clam. Bar. in l. vbi cūque num. 13. ante med. ff. de interrogatio. actio. Sed enim quo perspicua res magis eniteat, responsionibus sequentibus confutandum argumentum duxi, quod ex motiuo elicitur.

475 Principio igitur respondetur. t̄ cū intenta inuentarij solennitas sit, eam praesumi, l. ab ea parte in fin. Ibiq̄ue glos. fina. ff. de probatio. l. sciēdum cum, ibi not. ff. de verbo. oblig. Freder. à Senis in consilio 103. parrochianus colum. 1. post. med. & circa fin. consilio Rota decis. 3. de proba. in antiq. Bartholom. à Bononia inter consil. Cardin. in consilio 139. numer. 15. Ea ratione aduersariorum est, negatiuam docere, solennitatibus suis inuentarium deficere. l. fi. in princip. ff. quod metus cau. cum aliis superius accumulatis numero 115. Id quidā præcipue, decreto interposito, ut in specie inuentarij Bal. scribit in consil. 147. inuentarium nu. 2. lib. 4.

476 Secūdo respondetur, vsu receptas t̄ solennitates inuentarij non esse, dum fraus tamen absit, ut ex magistro notariorum Bal. testatur in consil. 63. in confectione inuentarij li. 3. & in d. consil. 147. inuentarium hæredis numero 3. li. 4. Id quia, ad veritatis simplicitatem, non nimiam aut scrupulosam subtilitatem respiciēdum, laqueosque id genus solennitatibus iniici Bald. ait. Doctori planetam illustri consuetudinem, desuetudinemue asseueranti præsumptione tenus credendum, quæ probandi onus in aduersarium transferat, creditori doct. sententiæ placere, scriptū apud nos legitur in consilio 166. numero 9. Quibus collegium doc. Ferrariensium accedit in responso post Card. consilia numero 16. Afflict. in c. 1. num. 35. de feudi cognitio. & in c. 1. num. 12. de natu. succel. feudi Paris. in consil. 13. nu. 32. lib. 1. Goza. in consil. 59. num. 18. Curt. minor in consil. 60. num. 5. Soc. iun. in consil. 126. num. 40. in fi. lib. 1. in consil. 60. num. 10. & in consil. 130. num. 3. lib. 2. Scurfus in consil. 139. num. 3. inter feud. fol. 112. Natta in consil. 218. num. 4. Rolan. à vatte in consil. 71. num. 21. & seq. Quibus in locis frequentiore opin. hanc recentiores asserunt. Idque locum haud dubie habet, vbi cūq; doc. plures de consuetudine aut desuetudine testimonium dicunt, ut Curt. Sen. tradit in consil. 73. Super memorata num. 24. versic. vlt. vltra præmissa. Paris. in d. consil. 13. num. 32. li. 1. Natta in d. consil. 218. num. 4. Rolan. in d. consil. 71. num. 23. & apud nos in consil. 325. colum. 1. in fin. At enim & Magistri sententiarum & Bal. testimonia hic desuetudinis huius dantur. Id est in desuetudinem solennitates has inuentarij abiisse. Et in desuetudine, doctoris eā assertionem probari, Castren. ait in consil. 458. viso casu in fi. li. 2. Soci. in consil. 276. num. 4. lib. 2. Barba. in consil. 55. nu. 26. & seq. lib. 4. inter Alex. consilia.

477 Tertio respondetur, nihili t̄ solennitates inuentarij in terris Pedemontij faciēdas, ubi sola facti veritate inspecta procedendum scitis, decretisue domini expressum iuxta

prioribus ac posterioribus est. Ius quippe gentium tantum modo, iuris ciuilibus solennitate posthabita, ob clausulam hanc spectandum Bald. scribit in l. & si inutiliter in secunda nota. C. de fideicom. & in c. i. §. 1. ante fin. de noua forma fidei. Rom. in consilio 20. numero 3. Alexand. in consil. 6. col. 1. li. 3. & in consil. 175. circa fi. li. 5. Dec. in c. dilecti col. 2. circa fi. de iudic. in c. quoniam contra col. 2. in fi. de probat. & in consil. 449. num. 21. Ias. in l. certi conditio. §. si nummos. num. 33. ff. li. cer. pet. & in consil. 105. col. fi. lib. 1. Inde firm. ut ratio ineptitudinis haberi libelli non debeat, vbi cūque sola facti veritate inspecta proceditur Signorol. in consil. 185. nume. 5. vef. nunc ad terium. Ias. in consil. 2. colum. pen. in fi. lib. 3. Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 181. ff. de acquir. pos. Et proprius speciem hanc Bald. confert in d. consil. 147. num. 2. in fi. lib. 4. locum solennitatibus his inuen-

478 tarij in solo præcipue ecclesiæ non esse. Ratio eadem t̄ soli Pedemontium videtur, in quo sola facti veritate inspecta, proceditur. Quo casu perinde ut à Deo iudicandum. Bald. ait in d. l. scimus ante fin. princip. C. de iure delib. in d. c. 1. §. 1. ante fin. de noua forma fidei. Quod dictum magni Ias. facit in d. cōf. 105. col. fi. li. 1. Et quidē ita apud senatū excellentissimum pronunciatum in causa controuersa longe maioris inter capitaneum Michaelē mutatoris à Sauliano, & à fratre eius relictam legi. In qua inde inuentarium oppugnabatur, quod bona pretij nō exigui, expressa sub inuentario à prudente nō essent. Quo magis admirer, hoc genus emitti dubitationem potuisse, quæ nisi in genere vitij inuentarium non arguit, fraudis planē, quæ ad bona suppressa attinet, ne verbum quidem factum.

479 Et quia circa tempus t̄ oppugnatum inuentarium dicitur, monendi sumus, ante inuentarij tempus conficiendi non cedere, quā agnita aut adita hæreditas sit. l. fin. §. si vero postquam. C. de iure delib. Glo. in eadem l. §. si autē dubius. in versic. delatam. Cuma. in consil. 129. vtrum inuentarium. & in consil. 73. num. 3. Castren. in consilio 292. circa primum dubium col. 3. in tertio dubio lib. 2. Guido Papæ. q. 71. colum. 2. versic. sed à quo tempore. Dec. in consil. 633. num. 2. in secundo dubio. Vnde qui à tempore inuentarij cedit, tempus probare necesse habet, cum adita hæreditas est. Neque ad rem attinet, intra tempus cœptum inuentarium non esse, dum intra menses modo alios peractum duos sit. Bald. in consilio 383. quæritur an signum nu. 7. lib. 1. & in consil. 48. factum sic proponitur lib. 5. Guido Papæ d. q. 571.

Prædictis etiam tacentibus, extra controuersiam per sententiam præfecti res ponitur. Qua vtile & solenne inuentarium hoc ipso & in antecedens necessarium pronūciauit, quod discussionem in bonis allodialibus faciendā 480 iussit. Quæ necessaria discussio, inuentario t̄ vicioso aut inutili, nō erat. Siquidē satis ab hærede vel supra vires fieri hæreditarias oportet. d. l. fina. §. & si præfata. C. de iure delib. §. scimus. & §. si vero absunt in Authen. de hered. & Falc. Bald. in d. cōf. 63. lib. 3. sententiā planē ad id protēdi, quod in antecedens aut consequens necessarium venit, dubitandum non est. l. 1. C. de ordi iud. l. 1. C. de ordi. cognitio. Bart. in l. & ex diuerso. §. 1. num. 2. ff. de rei vendic. Paul. de Cast. in consilio. 232. in causa, quæ vertitur Pisis colum. 1. in fin. lib. 1. Areti. in cap. licet causam numero 62. de probatio. in. in lis cui bonis post Imolam ibi. ff. de verb. obl. in consil. 155. diligenter visis num. 6. ver. ergo datur intelligi. Aufser in decis. Tolosa. q. 362. in fin. Socin. Iun. in consil. 15. num. 6. lib. 2.

481 Hoc amplius superuacuum t̄ inuentarium quantum ad feudum antiquum esse, Cor. putat in consil. 199. colum. 18. in secundo dubio lib. 2. Ias. in consilio 56. colum. 6. lib. 3. Soc. Iun. in consil. 72. num. 28. & tribus seq. & num. 68. ver. & si dicatur quod prædicta lib. 1. Expressius in consil. 74. numero. 29. versic. sed secundo loco dico & num. seq. eod. lib. 1. Quid in feudo hic iam antiquissimo dicendum. Dictum tamen hoc affirmandum hic simpliciter non censui, cum necessaria disceptatio non sit, inuentario ipso rite, rectēue peracto. Distinctione tamen dictum hoc forte iuuarem, vbi res posceret.

Vtile planē inuentarium vel in feudo esse, quod hæreditarium simpliciter aut absolute non est. hoc est, quod ad extraneos non ambulat, maximæ doct. parti placet. ut ex Alexand. liquet in consilio 124. num. 7. lib. 4. Deci. in consil. 185. num. 5. in l. debitori num. 19. C. de pact. vbi ad consil. memoratam quæstionem reijcit. Cui consil. Affl. etiam adscribit in c. 1. num. 11. an agn. vel fil. Idem Ias. probat in d. consil.



consil. 56. colum. 6. versic. quarto respondetur lib. 3. Ruin. in consil. 38. num. 18. 20. & seq. lib. 1. & in consil. 68. colum. pen. post med. lib. Paris. in consil. 10. num. 6. & seq. & in consil. 23. num. 20. 1. lib. 1. Rubeus Alexand. in consil. 84. nu. 7. circ. med. & in consil. 164. num. 14. in fi. versic. immo fortius dico. Soci. lun. in consil. 112. num. 13. & seq. lib. 2. Pernus in consil. 6. num. 2. in fin. & numero 5. in fin. inter feud. vt mirum satisfacere nequeam, in controuersiam id vocatum in motiuis esse. Postremo cum minore quam annis viginti quinque generum esse, acta testentur, restitutionis in integrum ope haud dubie, iuuaretur.

Cum in his scribendis occuparemur, delatum est, inter locutionem à Senatu excellentissimo dictū: qua facultas genero datur, in quibus rebus velit, matris, nouerca dotes acceptas ferendi. In qua re mirū, ni tanta, tamque terrifica, insolensue partis diuersæ retusa iactantia sit. A iure quippe offerendi interlocutio hæc haud dubie excludit, siquidem rem ipsam sedulo obseruamus. Præterquam si ob bonā paganica integram dotium pecuniam offerendam pars ducat. Voto cuius obtemperaturus non grauate gener erit feudum plane cum filij, agnatiue iure, non quasi creditor gener habeat. Rursus hypothecæ quicquam parti in feudo non sit, Quomodo ius in eo exercere offerendi valeat, assequi satis nequeo. Quod si ad iudiciū aliud adoriri nouū, constituit, sumptibus litis restitutis, quod gener defendat, non deerit.

Quod vero. S. nomine obiectatum è regione est, alienabile generi feudum hoc ipso, factum, quod venale expositum semel est. l. pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. Dissolutum ex superioribus liquet. venum enim expositio facta, vt satis ex eo ob dotes matri genero fieret. Vnde sicut vigoris quicquam dationem insolutum de feudo creditoris generi non habere, & ante demonstratum, & sententia deinde patefactum Senatus excellentissimi est, ita subhastationes omnes cum expositione ipsa venali veritate penitus sunt per ea, quæ verbis pluribus scripta ante sunt numero. 403.

482 Secundo modij & finis ꝑ idem iudicium æstimatur. l. O. ratio. ff. de sponsal. l. auia. §. Titia. Ibiq. Bald. ff. de cond. & demonst. l. annua. §. Titia. ff. de annuis leg. l. asin. l. 2. in princ. num. 24. & in l. centurio num. 40. ff. de vulg. Bald. huc spectat in consilio 105. verba dicunt. ante fin. lib. 1. Quæ ad finem aliquem ordinantur, secundum finem ipsum regulari Idem Soci. ait in consil. 278. ante fin. lib. 2. Quare sine subhastationum, idest datione ipsa insolutum dissoluta, quæ in re consistere creditoris non solet, non possunt subhastationes & media omnia non resolui, per quæ ad dationem ipsam insolutum peruenitur. Vicio igitur subhastationum admissio, nihil est, quod alienabile ex actibus nullis factum feudum dicamus, per ea quæ plenius scripta in superioribus

483 sunt numero 229. & numero 250. Et quidem ꝑ quomodo fieri potest, vt ex actibus cōsuetudo introducat, qui perducti ad effectum non sunt, vtpotē reuocari reg. non præstat impedimentum. Oldrad. huc pertinet in consil. 313. numero 3. ex actibus præuentionem iurisdictionis non induci, qui effectum non habuerunt. Et quod de citatione inuicili dicimus, nullum ex ea effectū sequi Brun. in con. 20. numero 12. per tex. in l. eum quem temere cum gloss. fin. ff. de iudic. & in l. si accusatoribus. C. de accusa. & alia, de quibus apud eum. Anto. huc de Burr. spectat in consilio 25. in 1. dubio. intestatum decessisse, à quo testamentum æditum viciose est. vt aliud in eadem facti specie visum Rom. in consilio 199. præsens statuti particula. In qua tamen re distinctio Decij placet in c. cum accessisset colum. 10. versic. quarto declaratur. de constitutio. vt referat, vtrum effectum actus nullus habeat, quia de facto obseruetur, Quo casu ex actibus nullis cōsuetudinem introduci. Rationē aliā esse, si effectū act⁹ nullus caret, ibi enim fieri nō posse, vt in eo cōsuetudo intelligatur, quod vacuum ab effectū est. I-

484 taque ꝑ dationis huius insolutum, seu declaratione vicij eius quantum ad effectum Senatus ipsius iudicio facta, nihil est, quod feudi alienandi consuetudinem ex actu reuocato metiamur. Cū nihil intersit, facta omnino datio insolutum non sit, an reuocata. l. 1. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. l. creditores. ff. de verb. sign. Et apud nos in cō. 80. num. 4. locupletius in consil. 182. colum. 1. & in consil. 293. numero 21. Equæ non refert, factum quid omnino non sit an effectum non habeat. l. nihil §. 1. ff. de inoffi. testa. l. si quis in Senatore. l. eos qui ff. de ritu nupt. l. si quis sub condicione. ff. de testat. tutela. l. 2. §. sed & si sint sui. ff. de suis & legi. l.

ex cōsensu. §. 1. ff. de appella. l. 1. §. fin. ff. ad Turpil. l. si pater. C. ne de sta. defunct. l. vni. §. penul. C. de cadu. tol. l. 2. & l. fin. C. si à non compe. iud.

Tertiò respondetur. reuocatione etiam dationis insolutum tacente, ad rem argumentum non attinere. Quoniā 485 actuum frequentiam ꝑ consuetudo expostulat, tantum abest, vt vnico contenta actu sit Bart. in l. de quibus numero 21. in fin. versic. quandoque ad probationem consuetudinis & numero 23. versic. Sed quid debent deponere testes. ff. de ll. Abb. in consil. 53. nu. 4. lib. 2. Ange. Aret. in §. ex non scripto num. 28. circa med. Insti. de iure nat. Hoc amplius necesse est, actus hos frequentes, publice vsitatos præsentibus & scientibus multis & infinitis personis, adeo vt diiudicari possit, partis maioris consensum interuenisse Alex. in consil. 131. num. 9. in consil. 136. nu. 17. versic. quinimo dico quod testes in consil. 196. numero 13. & seq. maxime versic. sed testes prædicti non deponunt lib. 2. & in con. 173. numero 4. versic. quinimo etiam vltra prædicta libro 6. Dec. consilio 215. columna 3. versiculo tertio quia ad probandum consuetudinem. in consilio. 402. num. 14. in consil. 83. numero 25. & in consil. 538. numero 9. Itaque necesse esset, alienationes plures ita factas, vt cognitas eius pars maior comitatus Plozatchi habeat In membris cuius Noni castrum & feudum est.

486 Quarto tempus antiquum, quod ꝑ hominum memoriam excedit, consuetudo hæc feudi alienandi expostulat Iser. in c. 1. §. præterea in princ. Ibiq. Afflict. numero 24. & pluribus seq. de capit. Corra. Cuma. in consilio 163. Guarnierius in secundo dubio. Vbi vel tempus hoc vetustissimū vel decennium, dum bis modo secundum alienationem iudicatum sit, necessarium scribit. Tempus hoc vetustissimum, quod superstitum memoriam excedit, Brutus etiā obstat allegata consuetudo. Quid hic dicendum, vbi nequidem anni consuetudo enarratur. Sed nec mentio prius consuetudinis sit. Sui tamen Iser. dissimilem, doc. quæ pleurosque ab opin. hac dissentientes lector operosus sedulus que inueniet. Quibus cum gloss. conuenit, tempus. 40. satis annorum esse. sed ociosam hic disceptationem esse nō obscurare liquet.

487 Quinto in casu speciali ꝑ aut controuerso probari consuetudinem oportet. Idest ob causas etiam voluntarias alienatū feudum esse. Quale debitum aduersarij esse. superius ostendimus. Eam ob causam satis non esset, in genere docere feudum alienatum Noni esse, nisi si in specie probatio præstatur, ob debita etiam voluntaria alienationes factas. Quid enim si ob debita necessaria insecuta alienatio sit, nunquid ad debita ex eis argumentari voluntaria licebit. In quibus diuersa nec paulo ratio vertitur. l. fin. ff. de calū. Atque probationem consuetudinis in specie præstandum, Idest ita in casu controuerso consuetudine receptum, verbis exemplisque & testimoniis. doc. pluribus declaratum apud nos legitur in consilio 96. num. 4. & in consilio 197. nu. 12. Atque nominatim in consuetudine feudi alienandi. idem Riminal. probat in consilio 302. numero 14. li. 2. Curt. minor in consil. penul. numero 9. versic. nec obstant quædam alia. Quid hic dicendum, vbi apertissime liquet, ob causam necessariam & decretis permissam alienationē factam, hoc est propter dotes matris restituendas. Quocirca coniecturis locus in re manifesta non est leg. continuus §. cum ita. ff. de verb. oblig.

488 Sexto ex diuersis & separatis ꝑ penitus aduersarium colligere, aliter etiam & significantius ostenditur, quod insolutum feudum datum filio & agnato est, qui ad id venturus omnino erat. Et cui vel remotiori dominoque consulto alienari impune poterat. c. 1. in pen. respon. Ibiq. Bald. & Cardin. Alexand. de alien. feudi pater. c. 1. §. præterea de prohib. alie. feud. per Freder. de Sen. in consilio 228. factum tale est, duo fratres. in 1. dubio. Barto. & Ang. in l. cum hi. §. si vni. ff. de cond. furti. Idem Bart. & alij. in l. si domus in fin. ff. de leg. 1. in l. qui Romæ §. duo fratres. q. 10. ff. de verbo. oblig. & in consil. 58. ex themate prædicto tria dubia. in secundo dubio. Signor. in consil. 10. numero 1. Bald. in consil. 282. proponitur quod nobilis vir dominus Manfredinus num. 2. versic. in eo vero, quod tangitur. lib. 5. Ioan. de Ana. in consil. 47. circa fin. Paul. de Cast. in consilio 432. cum statutum principaliter num. 2. lib. 1. Alexand. in consil. 19. col. penul. in 4. dubio. lib. 6. Ruin. in consil. 1. num. 19. versic. quod probatur ex eo lib. 1. Consequens argumentis his quinto & sexto fit, ex casibus iure, decretisue permisis, ad casum prohibitum argumētum desumi. filio & agna



to insolutum datum feudum est, Alienatio feudi ob causam facta necessariam legitur. Ergo tātundem in extranei gratiam, & ob debitum probandum voluntarium erit.

Si dixeris, ad feudum Noni in vniuersum, argumentum non pertinere, vt alienare id liceat, verum ad bona solummodo, quæ data in insolutum sunt, vt semel alienata alienabilia perpetuo maneant. Respondetur, locum argumento in prohibitione reali non esse. Quotiens ad rem ipsam prohibitio spectat, quia res ipsa alienari prohibetur. Similiter vt hic feudi enim prohibita alienatio est, non etiā ad personam prohibitio respicit, vt ex titu. de prohib. alien. feudi per Feder. & per Lotar. in rubro & nigro. In rem enim verba prohibitionis concepta, non in personam sunt. Scriptum quippe nō legitur, de vasallo prohibitio alienare. Ad prohibitionem plane realem text. non pertinere in d. l. pater. §. quind. Bart. ibi scribit num. 4. versic. oppo. & in d. l. peto. §. fratre numero 2. in versicu. venio ad quartam partem. ff. de lega. 2. Paul. de Castr. in l. voluntas in fin. Ibi que. las. num. 11. C. de fideicom. Alexand. in l. 1. num. 88. ff. de offic. eius. Dec. in c. si pro debilitate num. 3. circa med. versic. Sed responderi potest. de offic. deleg. in consilio 88. in fin. & in consil. 182. in fin. In qua re non line flagitio lapsus Bologni. deprehenditur in consil. 43. numero 8. Qui ad insolentes, atque abiectas non raro opiniones accedit.

Secundò responderetur, argumentum ipsum inficiendo. Quomodo enim alienabile factum dici feudū potest quod filio ipsi & agnato traditum insolutum est. Alienatio quippe hæc non dicitur. Quatenus & natura sua ad filium, ipsum venturum omnino erat. Quapropter coloris plusculū in argumento esset, si extraneo traditum feudum fuerat.

490 Tertiò responderetur extraneo, iureque licito ¶ feudum traditum aut alienatum esto sit. Attamen si ad agnatum redierat, naturam suam recuperat, ne alienare id concedatur, vt ex Bald. ostenditur in l. 2. num. 7. versic. sed pone Papa. C. de edil. actio. vbi in re ecclesiæ alienabili semel facta loquitur, quæ iussu distracta pontificis sit. Si ad Ecclesiam redeat, naturam pristinam restitui, ne alienandi ius competat. Quid hic dicendum, vbi extra naturam suam feudum vnquam non exiit.

Quartò respōdetur, extraneo feudum esto alienatum sit, vel extraneum Dominum esse Hectorem fac, cui datū insolutum est. Nihilo secus argumentum mouet. Id quia initio ipso qualitatem intervenire alienabilis oportuit. Id est cum nomina debitorum facta & hypothecæ a debitore supposita bona sunt. Cæterum cum debitore Claudio mortuo & per dationem insolutum filio factam alienabile factum proponatur, aduersario id nihil quicquam proficit qui nisi hypotheca bonorum debitoris non nititur. Sed enim hypotheca in feudo constitui a debitore non potuit, quod alienabile nondum esset. d. cap. 1. de prohibiti aliena. feudi per Feder. cum aliis sermone pleniore in superioribus adscriptis nu. 293. & nu. 390. ver. hoc amplius.

Apparet ex his, atque ex plena & perfecta partium enumeratione argumentum hoc refelli, quod ex d. §. quind. decim, deriuatur. Id est aut alienabile factum feudum admittimus, & ad rem id non attinet, quatenus ad irritum per sententiā deducta alienatio est vtpote de re creditoris solutione facta, aut alienabile factum feudū non dicimus, quod rationibus memoratis & inuictis magis est probare, & a controuersia omni vacua res apparet.

Quæstionem hic attingendam censui, locus sequestrationi fructuum villæ contentiosæ an non contra P. sit. In qua re quo planior & expressior species ipsa fiat, vnum discutendum, atque, alterum duxi. Primum vtrum suspitione aduersarius patiatur, ob quā permitti sequestratio debeat. Alterum locum nec ne sequestratio in priori instantia habeat. 491 Circa primum, dubitandum non est, quin ¶ suspitionis causa iusta hic interueniat, cum soli bona perpauca reus habeat. In æreque alieno grauiore sit, quā vt dissolutioni eius satis sit. Idque ex rescriptis perspicere moratoris licet. Suspectus enim habetur, cui soli bona non sunt æri alieno soluendo paria gl. & doc. in l. si fideiussor. §. si. & in l. sciendum in prin. Ibi que Bart. nu. 4. las. nu. 21. versic. secunda conclusio. ff. qui satisd. cogan. Sal. in l. vnica num. 3. circa prin. C. de prohib. sequestra. Imola in l. facere. ff. solu. matrim. Abba. in c. 1. nu. 9. de sequest. poss. & fruc. Cast. in consil. vlti. pro pleniori examine circa prin. lib. 1. Alexand. in consil. 37. num. 13. lib. 2. & in consil. 64. colum. 3. versic. quonimo puto lib. 3. Paris. in con. 99. num. 36. lib. 3. In qua re obseruandum, in casu dubitationis maioris, hoc est grauioris

præiudicii doct. loqui, vt ob suspitionem hanc debitor capiatur. Ea ratione facilius suspitio hæc agnoscenda ob sequestrationem erit, in qua dedecus non perinde, vt in captura versatur.

492 Neque ad rem attinet, ¶ aliena causa æs ipsum alienū conflatum. Imo enim grauior ob id suspicio crescit. Quatenus ad bonorum effusionem fideiussio spectat. Inde locus repetitioni dotis matrimonio constante contra maritum sit, qui fidem suam pro aliis interponit vt Ang. & posteriores docent. in l. in personam. §. qui pecuniam. ff. de pæctis. Quem tex. vna simul cum. l. contra interpretatus las. est. Tradit idem las. in l. si constante in prin. num. 138. ff. solu. mat. Rursus suspitio eo maior, quo debitor potentior principalis est. l. 2. in princip. Ibi que gloss. & doct. ff. qui satisd. cogan.

Nihil item faciendum, in tutorem quantum ad æs alienum esse, Cum factum per debitorem sit, vt negotio omni creditorum fideiussor leuetur. Quoniam tandiu suspicio durat, quandiu æs ipsum extinctum alienum sit. Quæ enim

493 ¶ ratione causa tacente effectus silet. l. adigere. §. quauis. ff. de iur. patr. Ita ex diuerso causa constante. effectum quoque persistere eius conuenit, Vt eadem sit contrariorum disciplina. l. 1. ff. de his. qui sunt sui vel ali. in. Et in specie eo vsq; effectum manere donec extincta causa sit tex. docet in l. si cui. §. 1. ff. ex quib. cau. maior. in l. 2. §. omnes. ff. de iud. & in l. qui nominib. ff. de admi. tutor. cum aliis apud Signorol. relatis in consil. 135. num. 6.

Secundò respōdetur, si quidem extra territorium modus is constitutus in creditoribus dimittendis est, minime

494 ea res facienda. Quatenus ¶ nec bona debitoris immobilia suspitionem eluunt, si in territorio ipso non possidentur Bal. in d. l. sciendum in prin. num. 2. in fin. ver. extra glo. quæro aliqua. ff. qui satisd. cogan. in l. si fideicommissum tractatum num. 2. ff. de iud. & in con. 312. in causa Baptiste num. 4. lib. 5. per gl. in l. fin. in versic. ordinariæ. C. de prin. agen. in reb. l. 2. Anch. in con. 85. ex theoricis. col. 1. circa med. Alex. in consil. 91. num. 5. lib. 7. las. in d. l. sciendum. §. possessor circa prin. Paris. in consil. 80. num. 43. lib. 1. & in d. consil. 99. nu. 38. lib. 3. Et quanquam in specie excussionis extra territorium vicinum in perniciem tertij possessoris a dubitatione vacuam sententiam hæc non putem, In sequestratione tamē in qua tertij incommodum non incurrit, non possum in sententiam hanc non consentire. Tam & si extra ambiguitatem res posita ob locorum etiam & territorij interual la sit. Itaque si possessio bonorum soli, extra territorium ad suspitionem detergendam non confert. Longe minus pro futura prouisio erit, quæ circa creditores facta dimittendos asseritur.

Tertiò responderetur æs. alienum esto sublatum iam solidum fac, a suspitione immunis nihilo magis. P. videtur. Si quidem pecuniam non tenuem ob fructus perceptos debet. Quibus restituendis adstrictū eū superius ostendimus nu. 286. & seq. Rursus dotum vxoris haberi rationem oportet quæ executionem in bonis mariti ex d. l. si constante. & l. vbi adhuc. C. de iud. dot. impediret. Consequenter his dictum. quod ad suspitionem attinet, ab ea aduersarium non abesse. Dubitationis alterius explicatio sponte sua ex prioribus emanat. Suspitione ¶ enim patefacta soluendo reum ne

495 re emanat. Suspitione ¶ enim patefacta soluendo reum ne que fructibus. parem restituendis esse non obscure apparet. Quo casu sequestrationi vel sub instantia priore locum dilapidationis etiam metu amoto. Abb. scribit in cap. si. nu. 7. & 9. de sequestra. pos. & fructuum. Curti. in d. l. vnica nu. 11. C. de sequestra. prohi. in septimo vol repetitio. Quæ opinio ratione validiore iuuatur, Namque si ad capturam debitoris suspitio valet, quæ a defectu aut pauperie bonorum soli existet, sic quomodo monstratum ante habemus. Quanto facilius sequestratio permittenda fructuum erit, in quibus probro quis non similiter vt persona capta afficitur Ang. Areti. in §. 1. col. 5. circa med. versic. ego autem semper Insti. de actio. Cor. in consil. 295. col. 2. lib. 3. Dec. in con. 73. col. 1. Curt. in d. l. vni. num. 43. in fin. C. de prohi. sequestra.

Ad euentū tandē labores nostri in exhausti, atq; id ætati quam grauissimi, superis ipsis iuuantibus, peruenerunt. Extremum illud erit, vt numero nonnulla recolligamus, quæ ex responso hoc emicant. Primum omnium indefensum generum minorem in causa possessoria fuisse. Quam defensionibus præstitis, obtinendam ab eo fuisse restatum satis in superioribus est. nu. 214. adusque nu. 221. Inde facere coniecturam licet, quid iacturæ factum a minore sit. Secundo si redemptio villæ facta ex parte fuerat, commodo fructuum



fructuum temporis excursu potius minor esset, in quibus quantum prætij sit, nihil est quod in eo persuadendo labor capiat. Tertio si ex fide bona rem, ut acta est, intuemur, tam in aureis. 400. ob pannos sericos, atque in aliis non paucis, si illud explorare libet, quos sumptus quam grauiissimos. P. vicio ante etiam venditor pertulit, quam bona distraheret, sic quomodo de viris non leuibus accepimus. Mirum, ni ius omne iuxta diuinum, naturale ac humanum cum minore faciat, sed enim fecerunt superi, quibus in auctum intima quæque mortalium sunt, ut viciis tam plurimis, tanque manifestissimis contractus hæreat. Eaque ratione æque in petitorio atque in possessorio victorē minore iudicio discedere rectū, equū ve sit. Quod ad. S. sperem à iudicio minor non debet, si quod reliquum feudum est, iure nō is religioso tueri studet. An non satis ab eo dispendij ex contractibus aliis acceptum. Quem & nouerca dotes numerare ex dote alia vxoris oportuit. Quid si ad incommoda hæc, vestium etiam & ornamentum, mundi que matris muliebris, prætij haud exigui, detrimentum accedit. Gratosum denique, si diis & legibus placet, litis redemptus & contractū, quib. S. nititur, ingenium oculis æquioribus intuemur. Quid aliud quæ ex sinu toga. Quapropter si pōderibus, modulisque suis in iudiciis his, id quod futurum nō dubitamus ratio vtetur. nihil est, quod à radice tam languida. timeatur. Sed Superis omnia, iudiciū ve constantiæ studio exacto, & religioni committenda. Laus Deo, virgini, Diuoque meo tutelari Ioanni Euan gelistæ, & cœlestibus cunctis. In Monte Regali die. 22. Iulij. 154.

S V M M A R I V M.

- 1 Necessitatis distinctio triplex.
- 2 A causa immediata Denominationem faciendam. item à potentiore. 3.
- 3 Mixtum à potentiore denominari.
- 4 Necessitas causatiua, quæ.
- 5 Necessitatis rationem non haberi, quæ à facto merè voluntario oritur. vide num. 8. 23. & 39. & seq.
- 6 Damnum non intelligi quod ex causa lucratiua originem habet.
- 7 Amoris causa puerum leuiorem statui.
- 8 Impossibile æstimari quod ex salutis discrimine sit.
- 9 Matrimonium in statu Innocentiæ constitutum.
- 10 Causam iustam in specie enarrandam: neque satis probationes eius esse quoties nisi ob eam causam facere non conceditur. 109.
- 11 Inducta ad ampliandum restrictionem non consiliare. 13.
- 12 Declaratio noui quicquam non habet: neque aliud in declaratione atque granorum excussione inesse.
- 14 Debitum intelligi quod ab inditio exigitur.
- 15 Interpretationem non accommodari ad casum qui non nisi raro accidit.
- 16 Ratio in omnibus inquirenda.
- 17 Ratione generali dispositionem extendendam quæ nisi in casu speciali facta non sit. 70. limitatur nu. 73.
- 18 In principe an causa iusta præsumenda.
- 19 Verba vniuersalia restringenda ne absurdum sequatur.
- 20 Enunciatiua verba ad probationem valere ab eis que argumentum duci si geminata sunt.
- 21 Enuntiationis verbis iuxta dispositionem atque probationem induci quoties propter se principaliter, non ob aliud exprimuntur.
- 22 Exemplis rem declarari non restringi.
- 23 Subiecta talia esse, qualia prædicta demonstrant.
- 24 Distinctionem hominis repudiari, ubi facta à lege non est.
- 25 Propriè tale non intelligi quod secundum quid non simpliciter tale est.
- 26 Debitum propriè non censeri quod sub conditione aut in diem debetur.
- 27 Necessitatem eam demum iudicari, quam deuitare non licet.
- 28 Ope indignus qui sua culpa indigens sit num. 39.
- 29 Impropriè verba intelligenda ne absurdum sequatur.
- 30 Interpretationem vnde absurdum, remouetur, abiecta statuto non censeri quoad litteram ut iacet intelligi scripturam oportet.
- 31 Restrictionem sermonis generalis, ex causis pluribus agnoscendam.
- 32 Restrictionem in scriptura generali, ob rationem diuersitatis agnoscendam.
- 33 Generalem sermonem ad ea non porrigi in quibus ratio minor contingit.
- 34 Principem iustum præsumi.
- 35 Illusorius actus fieri aut circumueniri potest.
- 36 Dolum re ipsa parem consilio esse.
- 37 Expressum id censeri quod ex mente venit.
- 38 Qualitatem in necessariis secundum tempus verbi accipiendam.
- 40 Primogenituram à iure diuino esse.
- 42 Necessaria satisfactio quæ. & 83.
- 43 Aequitati consentaneum non esse, incommodo alieno pauperi succurri, qui merito suo in pauperiam incidit.

- 44 Bald. locus cons. 20. lib. 1. enarratur.
- 45 Expressione facta tacitum silere.
- 46 Necessitatem evidentem esse oportere vbiunque nisi ob necessitatem quid fieri nequit.
- 47 Verba ita exaudienda ut aliquid operentur.
- 48 Correctorium ius casus suos non egredi.
- 49 Verba satis operari quæ dubitationem mouent.
- 50 Principi ius minus in bonis alienis quam domino aut testatori esse.
- 51 Offerendi ius hypothecam exposulat.
- 52 Repetitio conditionis admitti in dispositione non solet, in qua alia conditio expressa in specie legitur.
- 53 Necessitatum exempla multa.
- 55 Rei suæ quisque arbiter & moderator.
- 56 Feudi contractum nominatum esse.
- 57 Odiosam scripturam æstimari vnde ius alienū lœditur. 59. 60. & 64. 71.
- 58 C. 1. S. sin autem dissentiente. qualiter olim feud. alien. pot. intellectus. 61.
- 62 Interpretationem latam ob vtilitatem publicam recipi.
- 63 Bona in agnatione seu familia conseruari vtilitas publica exigit.
- 65 Dispositionem ad causam suam restringi.
- 66 Derogatum per sequentia priorib. intelligi, cum simul consistere nequeant.
- 67 Decretum ad debita necessaria pertinere.
- 68 Plenius statutum haberi quod plenius est.
- 69 Vltimo decreto standum.
- 72 Dictum ratione speciali generale restringi. & 98.
- 74 Dedecus frustra quis queritur, quo volens afficitur.
- 75 Replicationi eundem atque exceptioni fauorem præstari.
- 76 Periculum maius declinandum.
- 78 Thesauri à patre liberis parandi.
- 79 Filiorum cura patri esse debet.
- 80 Confessione in specie prohibitoria fidem non haberi.
- 81 Confessio probationum antisiles.
- 84 Probandi onus cum sequi qui ob causam necessitatis aut vtilitatis factam alienationem asserit, & quando id locum habeat.
- 85 Alienandi prohibitionem ad alienationem illicitam restringi.
- 87 Feudi successorem ære alieno defuncti dissoluendo non adstringi.
- 88 Referens ex relato restringendum.
- 89 Ablatiui absoluti conditionem inducunt.
- 90 Conditione deficiente locum dispositioni non esse.
- 91 De casibus Præsuppositis ante omnia constare oportere.
- 92 Verba vbi non conueniunt, verba silere.
- 93 Ratio maior ad ius correctorium non aliter valet, quam si expressa sit, vel pro expressa habeatur.
- 94 Offerendi ius & alienandi rationem diuersam in feudo habere.
- 95 Causam omissam iuri communi relinquendam.
- 96 Interpretatio in dubio potior in qua ius tertij minus lœditur.
- 99 Aequitatem in statuto odioso non intelligi.
- 100 Aequitatem non scriptam iuri scripto contrario cedere.
- 101 Aequitatem non extendendam.
- 103 Consuetudo, eiusque observatio ab eo probanda, qui eam allegat.
- 104 Consuetudinis probationem in specie implendam.
- 105 Consuetudinem ad casus personarum restringendam in quibus recepta est.
- 107 Fraudis nomine contractum non onerosum aliter rescindi, nisi si fraudē ipsam vterque contrahens participet.
- 108 Coniurationem socii criminis prodit. Vniuersitatis factum per testes probari qui ex ea sunt.

CONSILIVM CCCXXIX.

De eadem materia corollarium siue responsum secundum.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Verbis consequi nequeam, quam iucundum mihi fuerit, tela cognita habuisse, quibus ex occulto generi ius ledebatur. Molliora enim ea esse ostendimus, quam ut ad damni quicquam inferendum valeant. Cæterum quo manifesta magis imbecillitas eorum fiat, significantius planiusque quod in debitis necessariis exponendis versatur. Rei cuius indagandæ causa sciendum, Tripliciter distingui necessitatem posse. vnam large & generaliter quomodocunque aut vndecunque necessitas descendat, ex facto necessario aut voluntarie contra hominis voluntatem consensumve, inducitur. & alteram quæ ex facto quidem voluntario, verum à lege ipsa mox, Tertiam quæ sine vilo facto hominis voluntario à lege ipsa naturali ciuiliue inducitur.

caric



Prima necessitas ea dicitur, quæ à facto hominis voluntario & ex consensu voluntateque eius conciliatur. Veluti cum quis cui quid sponte promittit, obligatio enim & necessitas voluntaria ex promissione hac nascitur. lege incommodato. §. sicut. ff. comoda. leg. sicut. C. de action. & obligation.

Altera necessitas, quæ sine promissione consensuque hominis à lege hominis immediate ob aliquod hominis factum quodlibet voluntarium introducit. De quo genere cautio est, quam fructuarius præstat de proprietate restituenda usufructu finito. Sed quod viri boni arbitrato usufructum, fructuarius. Eodem & cautio spectat, quam fideicommissario aut legatario in diem vel sub conditione hæres præstat, Die, conditioneue cedente, traditum fideicommissum legatariusve iri. De qua in titu. ff. vt legat. seu fideicō. nomin. cau. Similis cautioni huic & illa est, quam e contrario fideicommissarius legatariusve præstat, qui fideicommissum legatariusve sit, integrum sine falcidie tractione accipit. restitutum id rei, quod amplius acceptum sit quam falcidia lex permittit, vt in ti. ff. cui plus quam per legem. falc. Necessaria enim id genus cautiones habentur, quia per legem ipsam sine promissione aut consensu vllō fructuarij hæredis, fideicommissarijue necessitas ipsa cauendi aut satisfaciendi imponitur, quamuis initium ipsum voluntarium sit. Quia usufructum, hæreditatem, fideicommissum, legatumue agnoscere quisquam non cogitur. l. de die. §. tutor. ff. qui sat. cogan. Idcirco autem necessaria cautio æstimatur, quoniam & si maxime à facto voluntario originem habeat, consensus tamen aut voluntas hominis à cautione ipsa abest. Si quidem promissa à fructuario hærede, fideicommissario, aut legatario non est, neque ex promissione ne aut voluntate hominis petitur. Verum per legem ipsam cauendi necessitas iniungitur, atque à lege ipsa immediate necessitas hæc præcedit, quauis ob factum hominis voluntarium, id est ob acceptationem hæreditatis, usus fructus, fideicommissum, aut legati secundum quæ, in denominatione hac necessitatis facienda causam immediatam aut proximam obseruamus, vtrum à facto consensu hominis immediate, an à lege mox seu immediate proficiscatur. Namque si à lege immediate citra promissionem hominis, necessitas descendit, necessaria res æstimatur. Ex diuerso, si ex consensu voluntate, aut promissione hominis necessitas oritur, voluntaria dispositio habetur causa ipsa immediata perfecta. voluntaria enim cautio dicitur quæ ex pacto aut conventionione immediate præstat. Ita gloss. & doct. docent in l. si fideiussor. §. si necessaria. Ibi que significanter Soci. numero 7. ff. qui sat. cog. Idque ordinariū In §. denominatione actus cuiusvis facienda inuenitur, vt à causa immediata vtpote fortiore denominatio fiat l. interdū. §. paterfamilias. ff. de hæredi. insti. Areti. in l. filius à patre. §. i. ff. de lib. & po. vbi in specie hac loquitur, quotiens à lege immediate ex facto hominis, tamen dispositio inducitur, legis non hominis dispositionem intelligi sequitur Soci. in consil. 226. colum. pen. versic. confirmatur. nam licet lib. 2. Idque vltra Areti. & Soci. confirmatur. Namque mixtura §. hic interuenit. Id est factum hominis voluntarium à quo usufructus, hæreditatis, fideicommissi, legatiue acceptatio fit. Et legis dispositio, per quam ob acceptationem id genus cauendi necessitas imponitur. In mixtura hac voluntatis & necessitatis iudicanda, voluntaria an necessaria dici cautio debeat, causam spectari oportet, quæ potentior est. l. quæritur. ff. de statu homi. Signor. in consil. 48. colum. fin. Sed enim potentior causam haberi, quæ proxima aut immediata est, non dubitatur. l. pen. ff. de cond. ob turp. cau. l. socium qui in eo. §. i. ff. pro socio. l. si mulier in prin. cum gl. ff. de rerum. Imo. l. qui liberis. §. hæc verba. l. cum filio. ff. de vulgari l. si solus in fi. ff. de de acq. hæri. l. sed si sic. §. fin. ff. de lega. 3. l. Nefennius. §. seruo. ff. ad l. fal. l. filius patroni. si de bonis liber l. cum de hoc. ff. de excep. rei indi. c. de cætero de homicid. Et alia sexcenta.

Tertium necessitatis genus, quod ex initio necessario & per legem etiam immediate introducit. Cuiusmodi necessitas dotis & donationis propter nuptias constituta est. sine facto enim hominis per legem ipsam, filiam dotare & donationem propter nuptias vxori constituere necesse quis habet. Quæ necessitas præcisa est. Causatiue §. etiam intelligi necessitas potest. Veluti cum ab hostibus captus quis est, vel alimentis indiget, necessaria quippe redemptio, & alimentorum comparatio est, si ab hostibus liberari & vitam tueri quis statuat. Ad necessitatem hanc causatiuam & illa accedit, Quotiens feudi dignitatem aut

ius eius tueri quis cogitur. Idque contingere æque contra dominum directum, atque subditos vel tertium potest. Quid enim, si qua feudo aut inuestituris cedere dominus directus negat, quæ sub feudo comprehensa Vassallus asserit. Quid si iura aliqua vassallo præstare subditi renunt. Quid si in feudo aut parte qua eius sibi esse tertius contēdit. An non defensionem feudi suscipere Vassallus compellitur. nisi si contemptui id aut neglectui habeat. Defensio hæc & sumptus, qui ob eam fiunt, necessitatem haud dubie causatiuam habent. Necessitatis huius causatiue rationem haberi, ex tex. ostenditur. in d. l. de die. §. tutor. ff. qui sat. cog. necessitas enim cauendi de qua ibi præcisa non est, vt causatiua solummodo, si usufructum, hæreditatem, fideicommissum aut legatum consequi quis velit. Atqui necessariam cautionem illam lex habet. Id quia rationis videtur, necessitatem aut necessitatis ius in re honeste admitte re, vt hæreditatem quis, usufructum, fideicommissum, aut legatum consequatur. Necessitatis huius causatiue, quæ per legem introducit, rationem habendam Fulgo. etiam scribit in consil. 202. Guilielmus colum. 4. circa med. Gemina. in consil. 112. num. 3. Cor. in consil. 11. colum. 17. versic. nec refragatur lib. 3.

Distinctione hac necessitatis triplicis ita facta, conueniens fit nisi ad necessitatem præcisam aut causatiuam ob causam quam iustam, & cum à lege ipsa immediate necessitas inducitur, intelligi decretum non posse, quod in debitis necessariis loquitur. Id est quæ vel necessitatem præcisam habent, qualia sunt quæ ob dotem aut donationem propter nuptias contrahuntur, vel in quibus necessitas causatiua ex causa iusta inest, ob libertatem puta capti redimendam, ob vitam tuendam, alimenta comparanda feudi aut iuris eius conseruandi aut recuperandi causam. Necessitatis planè, de qua in primo §. distinctionis capite, & quæ à facto merè voluntario sine causa quæ iusta, descendit, rationem non haberi, ex tex. gloss. & do. declaratur in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui sat. cogan. ratione fortiori argumentando. Etenim si necessariam cautionem lex non habet, vt priuilegium cautionis necessaria habeat, quæ ex voluntate aut conventionione seu promissione mera, non à lege existit, quamuis causam iustam habeat. Quanto minus necessitatis habenda ratio erit, in qua causa vlla iusta non ostenditur? Et quæ non à lege mox, verum ex promissione & voluntate mera debitoris immediate nascitur, Quid debitorem se ex mutua pecunia agnoscit causa mutui contrahendi prorsus declarata.

Itaque cum nisi ob debita necessaria feudi alienatio permissa ex decretis non sit, partis erat, docere necessitatem in debitis contrahendis præcisam aut causatiuam, hoc est ex causa qua iusta interuenisse per ea, quæ in responso pro genere excusso relata sunt num. 116. & pluribus seq. Ad quem modum non excutiendo, ex tex. in d. l. si fideiussor. §. necessaria. gloss. & doc. ibi generi ius perspicuum atque extra controuersiam omnem apparet. Hoc est voluntaria debita æstimanda, quibus, pars nititur. Vt pote quæ à mera vassalli defuncti promissione & voluntate inducta ipsius vassalli non à lege est. Quo magis admirer Alexand. & Soc. testimoniiis in d. §. si necessaria partis diuersæ vti aduocatum non puduisse Contrarij enim expectationi partis tex. ille cum gloss. Alexandr. & Socin. doc. quæ aliis euidentissimæ sunt.

Præter tex. in d. §. si necessaria tex. & alios non paucos, & ipsos sane quam aduersario resistentes. in d. responso commemoratos pro genere habemus numero 44. Ex quibus tex. ostenditur, voluntarium, non necessarium debitum intelligi, in quod ex voluntate & promissione coniectus sua quis est. tex. item contulimus in c. 2. Ibi que Decii in quarto notab. de testib.

Aduersario item Tiraquel. nocet in tracta. de vtroque retractu fol. 97. numero 15. & seq. Quem incogitate plus satis pro sententia sua aduocatus etiam partis nominat. Necessarium enim id ait, à qd causa originem necessaria habet, x Bal. Alb. & Ang. apud eū relatis. Et per tex. in l. alienationes. ff. famil. ercis. In eandem sententiam testimoniū Aret. productū in responso ipso pro genere habemus in l. is pot. in fi. ff. de acq. her. Qui hæredem necessariū eū nō credit, qui additione hæres voluntaria sit quauis post additionem necessario hæres maneat, neq; repudiandi ius cōpetat. Eum demum necessarium hæredem existimar, qui necessarius initio est, adire que compellentur. Quo Aret. dicto Alciatum vti diximus in l. 2. §. ex his numero 17. ff. de verb. oblig. Idem vltra



6 ultra† Areti. & Alcia. ex gloss. & doct. declaratur in l. si duo in gloss. penul. ff. de acqui. hered. Damnum non intelligi, quod ex causa originem lucratiua habet. Vnde qui hereditatem adit, damnum pati ob id nō dicitur, quod oneribus hereditaris obligatur. Id quia originem damna aut onera hæc ab hereditate habet. In qua titulus versari lucratiuus dicitur. sequitur Ruin. in con. 79. num. 10. lib. 2.

Admodum item memoratum decreta yolant & Blanchæ accipienda, argumentis & rationib. quā plurimis, atq; ip-  
lis nequaquā ficulneis declaratum & confirmatum in d. apud nos responso legitur nu. & sequentium agmine.

Sententia hac ita obfirmata, Argumēta non obstant qui-  
bus aduersariorum partes suscipiēdas aduocatio & patro-  
ciniatio eorum duxit. Et primum quidem non mouet, si  
debita necessaria intelligimus, quorum necessarium ini-  
tium est, nec in dotibus & donationibus propter nuptias  
decretum obtinere. Siquid voluntarium ex his initium est.  
Matrimonium videlicet, quod non contrahere, ab eoque  
temperare licet. Egregia sanè inspectio & euangelicæ tra-  
ditioni amica. Quam ne quidem fidei expers agnosceret. I-  
ta in arbitrio hominis est, à matrimonio abstinere, si aut in  
celibatu aut turpitudine vitam quis exigendam censeat.  
Ille quam facilius. & potestatis nostræ sit indigens res pro-  
batio non est. Siquidem natura id ipsa docet. Cum nihil sit  
ardore† carnis vehementius. In quo furorem nat. efficit. sui.  
uat. §. illud quoque in aucten. quibus mod. nat. efficit. sui.  
Glo. in l. vii. in versic. capta. c. de senatus consul. claudia tol-  
len. & in §. i. in versic. baccata insti. de succes. subl. tex. huc  
pertinet in l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. phas nephasq; om-  
ne ab eo commiseri, qui virginis captus amore est. Ibi que  
Bald. scribit, hominis sensum puellarum amore peruerit.  
Philosophus item. 7. ethicor. cap. 3. ab ira & cupiditatibus  
venereis, idque genus aliis manifestas corporum mutatio-  
nes in secutas. Et in furorem plerōsque atque insaniam ad-  
actos scribit. Salomonem item mulierem impatientia tem-  
plum idolis ædificasse. Eademque pro numine coluisse pa-  
gina sacra docet lib. 3. regum. capit. 11. & cap. Salomon. 32.  
q. 4. vinōque & mulieribus apostatas fieri. Salomon testis i-  
pse est ecclesiastici. cap. 47. Sed nec apostolus ipse citra dei  
munus, ad carnis stimulos arcendos valebat. Inde fit, vt poe-  
nam leniorem ferat, qui amoris vi offendit Oldra. in consi-  
lio 210. regularis num. 4. Quod si extra matrimonij permis-  
sum libidini indulgendum quis sentiat. An non impossibi-  
8 lem rem spectat. Siquidem posse† quisquam non creditur  
quod perfici sine turpitudine nequit. l. vulgo. ff. de statu ho-  
mi. l. si cum dies. §. compromisso. ff. de arbitr. l. filius. ff. de cō-  
di. insti. l. nepos proculo. ff. de verb. signi. l. reprehendenda.  
C. de insti. & substi. capit. vt iuxta. de offic. ordin. cap. indeco-  
rum de ætat. & quali. c. contingit de arbitr. c. denique in fi.  
4. dist. Quomodo fieri posse id dicemus, quod citra salutis  
fieri discrimen nequit. capit. faciat. 22. quæst. 2. Iser. in c. 1.  
numreo 3. de cōtrouer. inter domi. & emp. feudi. Capit. de-  
cis. 166. nume. 12. Inde ad ea potestatis plenitudo non per-  
tinet, quæ turpia sunt, vt scriptum habemus in tract. de an-  
tiq. tem. parte. 1. nume. 25. ad Veneram impressionem. fe-  
cundum quæ fundamento prorsus erroneo argutia hæc  
partis nititur, ab initio aut origine voluntaria dotis & dona-  
tionis propter nuptias obligationem necessitatēve exi-  
stere. Quin etiam potestate in re turpi admissa. proli tamen  
illegitimæ alimenta ministrari, dotēque constitui opor-  
tet vt habetur in c. cum haberet de eo qui duxit in matri.  
9 Secundo respondetur, Voluntarium esto† initium do-  
tis & donationis propter nuptias sit, quod à matrimonio  
venit, laudatissimum tamen est, iurēque diuino sacramen-  
torum omnium primum in statu innocentie constitutum  
genef. c. 2. sicut. §. 1. 32. q. 2. Idque ex philosopho etiam osten-  
ditur. 2. æconomica. Vbi ex ara deorum venire vxorem  
ait, De quo Iser. meminit in cap. 1. in princ. nu. 13. ante fin. de  
prohi. alie. feudi per Feder. Itaque cum initij huius laus ho-  
nestasque summa in manifesto sit, ad rem non attinet, vo-  
luntarium id esse. Quocirca si initium tale probatū in de-  
bito vasalli etiam voluntarie contracto constaret, contro-  
uersia non tanta forte exerceretur. At qui neque necessa-  
rium, neque laudabile, aut vtile in debito vasalli contrahē-  
do initium vllum docetur. Præsumendumque id non fore  
responsum nostrum pro genere testatur num. 23. Id quidē  
imprimis, persona vasalli perspecta, sui palam profusi. Quæ  
res manifestior ex numero & magnitudine debitorum &  
alienationum fit. quam vt probationem aliam exposcat.  
Sed nec id partis testes inficiantur. Ita ex diuersis pars at-

gumentatur. Id est ab initio voluntario, de iustitia cuius &  
utilitate euidenter constat, ad initium, quod illicitū potius ex  
persona præsumitur, quā vt iustitia vtilitasve eius appareat.

Tertio respondetur Initij huius voluntarij in debito ne-  
cessario diiudicando, nō aliter rationem haberi, nisi si per  
legem ipsam immediate & citra cōsensum, promissionē-  
que hominis, necessitas inducatur. d. l. fideiussor. §. si neces-  
saria. Ibi que gloss. & doct. vulgo. ff. qui sat. cogan. cum aliis  
superius enarratis. Sed. enim ex promissione & voluntate  
vasalli defuncti debita conflata hæc sunt. Ergo non volun-  
taria dici omnino non possunt.

Quarto respondetur, nihil præmissorum esse omnium  
fac. Quæ tam validissime mouet. Illud saltem inficiari ne-  
minem non pudeat, nisi in debitis ex causa voluntaria con-  
tractis decretum non intelligi, in quibus causa iusta versa-  
tur. Idque & aduocatio ipsa diuersa expressim confitetur,  
cum ad argumentum respondet, quod in fraudis commit-  
tente, & decreti aut iuris feudalis perimendi occasione cō-  
10 sistit. Sed enim† causam ipsam iustam exprimēdam, quo-  
tiens nisi ob causam quam iustam fieri quid nequit. Ne-  
que satis esse, causam ipsam postea doceri. aut probationi-  
bus confirmari, ne alias defendendi & probationes contra-  
rias præstādi facultas eripiat, dilucide, satisque monstra-  
tum in responso prædicto pro genere est. num. 196. Locu-  
pletius & scite magis num. 386. col. 4. in fin. vers. hoc ita ad-  
missio. Cuius rei notula etiam apud indicem facta non sper-  
nenda est in vers. causam in specie.

Non obstat, decretum yolant generaliter in debitis lo-  
qui, ob id per decretum restringendum blanchæ non esse,  
quamuis de necessariis in eo mērio debitis fiat. Quatenus  
decreti yolant ampliandi causa decretum ipsum editum  
blanchæ est. Atque ideo absonam rem videri, restrictionē  
11 ex decreto† induci, quod ampliandi factum nomine fir. l.  
ea lege in prin. ff. locati. l. si cui serui in prin. ff. de leg. l.  
ea tamen adiectio. ff. de leg. 3. l. si mancipia. ff. de fundo in-  
strumen. l. 1. §. vnde. quæritur. ff. de publica. Negamus enim  
ampliationem vllam in blanchæ decreto esse. Immo enim  
declarationē meram habet, vt ad dotes etiā restituēdas yo-  
lāt decretum pertineat. Quam declarationē ex verbis mē-  
tēque ipsa yolant percipi decreto ipso expressum blanchæ  
est. Qua igitur ratione declaratio facta circa dotes restituē-  
das legitur. Ita & circa debita ipsa declarationem factam  
liquet, vt non indebitis omnibus, verum in necessariis tan-  
tummodo, locum yolant decretum habeat, ne absurda &  
incommoda sequatur de quibus expressio facta in respon-  
so est. nu. 61. 76. & seq. nu. 85. vers. 9. debitorum esto. Et nu. 90.  
in fin. & seq. & num. 104. declaratione igitur admissa argu-  
mentum labascit, Ampliationem restrictionēve decre-  
ti yolant per blanchæ decretam fieri. Immo enim neque  
ampliationem neque restrictionem blanchæ decretum  
habet, in quo nisi declaratio non cōtinetur. Siquidem no-  
12 uæ† rei quicquam declaratio non habet. l. hæredes pa-  
lam. §. si quid post. ff. de testam. In proœmio sexti decretal.  
clēm. 1. de iure patro. Gloss. in c. 1. in vers. filio. de sum. trin.  
& fide ca. Vnde nihil aliud declaratio ac grani aspiciis ex-  
cussio efficit. Quæ speciem nouam non inducit, sed quæ e-  
rant grana aperit. l. adeo. §. cum quis in fi. ff. de acquir. rerū  
domin. Bal. in l. edita in 10. oppo. C. de eden. Fulg. in cō. 147.  
13 visa in fin. Secundo respondetur, locum† regulę non esse,  
vbicunque inutilia verba aut effectus nullius fierent. pro-  
culus. ff. de vñfruct. l. denique. §. interdum. Ibi que Bar. ff. de  
pecul. leg. deci. in c. cum dilecta. col. 3. vers. ex quo inferitur  
de confir. vtili vel inutili. At enim inutile verbū necessariis  
quarto repetitum, manere, nisi si ad originem necessariā,  
vel ad eam necessitatem referatur, quæ aut per legem im-  
mediate, aut ab homine quidem inducitur, verum ex cau-  
sa iuxta secundū superiora, & de qua luculenter appareat,  
& cuius facta expressio sit. Cæterum vbi causa debiti con-  
trahendi & pecuniæ mutux accipiendę non constat, neq;  
expressio vlla facta de ea est, Quid aliud quā feudi totius  
interitum vasalli libidini committimus. Ad responsionē  
hanc confirmandā pertinent quæ de interpellatione abii-  
cienda vnde steriliā verba fiunt, satis superque scripta in  
responso memorato pro genere sunt num. 46. 47. 77. 312.  
Neque contraria responsioni huic partis inspectio est  
Effectum in decreto hoc non deesse, quam ad debita id tra-  
hatur, quæ ex promissione contracta voluntaria sunt. Siqui-  
dem necessaria omnia non inueniuntur quæ à consensu,  
promissione descendunt. Quid enim, si pacto modo pro-  
mittitur, aut ex obligatione ante dotali. vel alias in foro sa-  
luris



Iuris debetur. effectū in his habere blanchæ decretum poterit, ut pote quæ voluntaria mere in foro civili sunt. Vnde non recte consequentia deducitur, si ad debita necessaria decretum id trahimus, quæ initium aut originem à voluntate habent, ineptū atque ociosum prorsus decretū id fieri, quatenus nullū nō debitū necessariū postea inuenietur, quam contractum fuerit. Immo enim necessarium id non erit, Cuius nomine actio vlla prædicta iure civili non est.

Dij boni, Tantam, tamq; euidenter argumenti huius ineptiā stomachus quis tulerit. An non momenti nullius verbum necessariis liquidissime apparet. Quandoquidem ad debita excludenda, propter quæ actio nō redditur, satis debitorum expressio simplex fuerat necessariorum verbo omisso. Debitū t quippe id demū æstatur, cuius exigendi nomine aduersus inuitum actio competit. l. debitor. ff. de verb. signi. doc. in l. 1. ff. si cer. pet.

Secundò argumentum hoc partis auocatio patitur, in eamque reflectitur. Quoniam si interpretationem hanc admittimus, ut in debitis operetur pro quibus actio non est. Nōne occasio apertissima facillimæque totius feudi perimendi dabitur, debita scilicet contrahendo quorū nomine actio accommodatur. Id quod fieri vulgo assolet, per stipulationem puta, aut pactum alias vestitum.

Tertiò si mentem hanc fuisse decreti dicimus, absurda prorsus res consequitur, ut eo casu feudi incolumitati consulere ex verbo necessariis voluerit, qui nunquam ferme aut perquam raro accidit, ut ob debita naturaliter tantum feudi, reiūc cuius alterius stabilis alienatio fiat, quorū nomine actio non inducitur. Itaque interpretationem t reiici omnino oportet, quæ casum tam insolentissimum spectat. l. iura. cum. ll. duabus seq. ff. de ll. c. coram vers. sed fuit, de offic. deleg. Ibiq; Abb. scribit eo casu dispositionem intelligendam, qui contingere potest non etiam qui nunquā aut raro eueniat. rex. huc spectat in §. quantumcumq; in Authē. de consul. Quod rarenter fit, miraculi vice esse. De quo Bal. meminit in d. l. iura. ff. de ll. inde Signorol. scribit in cōf. 169. num. 2. iuncto vers. item ibi erat frequens. Quod accidere nisi raro nō solet, id non spectandū aut magni faciendū

Sedenim animaduersione alia inertiam verbi necessariis, declinare pars certat, quamuis ad debita relatio fiat, quæ contracta voluntarie sunt, ut in debitis effectū habeat, quæ à donatione existunt. Si quid cui ex causa donationis vasallus debeat. O foelicem inspectionem, quæ auctori ipsi validissime resistit. Et vnde vera ac recta decreti interpretatio iuuatur. Ratio enim inquirenda, quā obrem propter debitum ex causa lucrativa permessa alienatio non est. Ratio quippe t circa omnia indaganda, cur ita factum quid sit. l. 1. Ibi ratio, quæ consuetudinem suasit, custodienda est. C. quæ sit longa consue. Bal. in consilio 176. statuto cauetur colum. 1. post med. li. 5. Et scite magis Bal. idem scribit in authen. post fratres. 2. C. de legiti. hæred. Rationem legis petinde ut virtutem eius internam, & quasi genus intuenda, quod de speciebus suis singulis prædicat. De quo dicto las. meminit in consilio 63. colum. 4. circa med. lib. 3. Eodem Castren. spectat in consilio 175. casus præsens valde dubitabilis numero 4. versic. præterea præsumendum est. li. 1. Ratione aut causa qua statuentes impulsos præsumendum argum. c. erit autem. 8. di. Ratio plane debiti ex donatione excludendi, non alia est, nisi quia necessitatem in debito contrahendo donatio non habet. Quæ ratio generalis t est ad debita omnia quadrans, quæcunque facta voluntariè sunt. ob id ad debita trahi omnia debet, ratio in quibus eadem comperitur, cū & si in casu quo speciali scriptura loquatur l. hæc actio. ff. de calumnia. l. regula. §. & licet. Ibiq; Bar. & Bal. ff. de iuris. & facti ignor. l. nomen debitoris. §. fin. l. pater filium. §. fundum Ibiq; Bar. in fi. ff. de leg. 3. l. 2. §. si mater. vers. quid si curatores. ff. ad tertullia. Et apud nos in consilio. 135. num. 32. & in cons. 227. num. 3. Quid hic dicendum, ubi in debitis necessariis generaliter semperque decretum loquitur.

Si dixeris, inter debitū ex donatione, & debita alia voluntarie contracta differre, quod causa iusta aut utilitas interuenire in debito alio quā ex donatione potest. Respondetur, etiam in donatione ob causam, utilitatem inueniri donatoris posse. Atq; & donatio prohibita ob causam est, veluti quæ propter nuptias fit. Quam absolute aut simpliciter facere vasallus non permittitur, verum hæredibus eū mariti restitui decretum iubet. Utilitatem plane & causam iustā in donatione propter nuptias inueniri ut citra onus restitutionis fiat, proculdubio est. Quid enim, si ad matri-

monium optatum citra donationem propter nuptias id genus, hoc est sine restitutione, aspirare vasallus nō potest. Apparet igitur utilitatis huius habitam rationem non esse.

Secundò respondetur, nihil argumentū hoc causā iustæ seu utilitatis pendendum. Quandoquidem causā cuius iustæ aut utilitatis fides facta vlla non est. Quā tamē faciendam, monstratū ante habemus, cum à facto pēdeat, Quod probationem exposcit, ita ut in memorato scriptum. responso est num. 116. Idque & contra t principem recipi, quotiens nisi ob causam quam iustā facere quid non permittitur, in tracta, monstratum de antiq. tēp. habemus parte. 1. nu. 5. versic. hoc igitur ita. præsupposito. in consil. 48. in princip. in cons. 241. col. 1. in fi. versic. Secundo respondeo. & in cons. 293. num. 4. Quibus Ruin. assuitur in consilio 41. num. 12. in consil. 56. num. 19. in consil. 147. num. 8. in consil. 175. numero 8. lib. 1. in consil. 98. col. 8. in fi. lib. 4. & in consil. 3. num. 5. lib. 5. Idem Curti. sen. probat in consil. 48. memoriæ recolendæ num. 50. & seq. & in consil. seq. num. 89. versic. ta men iterato redeundo ad ipsum decretum. Gramma. dec. 15. Cap. dec. 966. num. 7. Gigas in tract. de crimine læsæ maiest. lib. 3. q. 14. si fidem de causa iusta assertio in his principis non habet, quæ à potestate eius non pendent, Quanto minus assertioni credendum vasalli inferioris erit, qui principi ipsi seruit. Rursus si Vasallo fides de causa ab eo expressa non tribuitur, Quanto minus causa in eo præsumenda iusta erit, quæ expressa non sit. Immo enim nec in principe ipso causam iustam præsumendam, sine qua quid fieri ab eo nequit, in d. testatum tracta. habemus nu. 9. in consil. 5. num. 5. versic. rursus quando in d. consil. 241. col. 1. in fin. & seq. in consil. 253. num. 8. versic. quod tamen non putem. Ruin. in consil. 7. num. 19. in consil. 21. num. 12. in consil. 36. num. 16. in consil. 39. nu. 17. in consil. 229. in fi. lib. 1. in consil. 95. num. 9. lib. 3. in consil. 98. num. 16. versic. possēt etiam dici lib. 4. fortun. in l. Gallus. §. & quid si tantum num. 300. in fin. & duobus seq. ff. de lib. & po. Capit. d. dec. 166. nu. 8. Rubens in leg. naturaliter. §. nihil commune num. 108. ff. de acqu. poss. Hoc amplius satis non esset causam ipsam iustam vere probari, nisi si expressio facta eius sit, sic quomodo luculentissime & vberime remittēdo, testatū superius liquet n. 10.

Non ob. narrando atque incidēter verbum illud necessariis, in Blanchæ decreto expressum. Immo enim principaliter & declarādī nomine, quartum id iteratum. Vnde si consultam deliberatamque magis ex geminatione mentē arguimus, ut in responso declaratum memorato habemus nu. 133. Quid in repetitione quarta probandum: Quis igitur ferat, incidenter id & sine mysterio expressum, quod inculcatum totiens sit. Rursus t cum nisi iudicio perpenso, & ob querimonias, litæque præteritas aditum decretum non sit, Consulto atq; ex sententia graui repetitionē verbi necessariis tā sæpe factā, Bar. traditio docet in leg. gerit nu. 10. de acqu. hæred. Soc. in cons. 45. col. 1. lib. 4.

Secundò respondetur, ex verbis t etiam narratiuis seu enunciativis argumentandi ius esse, quæ geminata sunt, ut incidenter facta enunciatio dicatur. Sic quomodo in tract. de antiqui. tēp. scriptum apud nos legitur parte. 1. nu. me. 50. Quid in geminatione hic quadruplici dicendum.

Tertiò respondetur. Non plusquam semel t esto necessariis adiectum verbum sit, propter se tamen, non ob aliud factum id est, ut plenum fieret, in debitis quibus intelligi decretum oporteat. Quo casu & probationem, & dispositionem ex verbis enunciativis aut narratiuis sequi, in eodem monstratum tracta. & parte prima est num. 67. & nu. 95. ad venetam impressionem.

Argumentum & illud non mutat, exempli loco de necessariis debitis mentionem in Blanchæ decreto factam, ab exemplis t plane restrictionem non inducit ut ad debita relatio aut restrictio fiat, quæ contracta necessario sunt. l. re gulā. §. si. ff. de iuris & fac. ignor. l. scire oportet. §. hoc de his. Ibi quas exempli gratia subiecit, & c. ff. de excu. tutor. leg. damni infecti stipulatio cōpetit. ff. de dam. infec. l. 1. §. quod dicitur. ff. de vi & vi arma. l. actionum. §. 1. ff. de actio. & obl. §. hætenus Inst. de gradib. c. i. ne cleri. vel mona. Responde tur, per exempla restrictionem non indici, quominus ad similia dispositio protendatur. Declaratio tamen ab exemplis percipitur, in quibus casibus intelligi scripturam oporteat. leg. fin. §. cui dulcia. ff. de triti. vino oleoque. clem. non potest de procur. gloss. in l. 2. in gloss. 2. in fin. ff. de priua. delic. Cror. in l. 1. in princip. num. 39. versic. secundo adduco. ff. de acqu. poss. Fabius in l. naturaliter. §. nihil commune nu. 36. eo. ti. Declaratio plane à rationis similitudine



aut identitate desumitur, vt in casibus locum dispositio habeat, quibus ratio eadem, atque exempli sit. in dispositione adiectis, vt habetur in l. vt responsum. C. de transactio. in ca. sedes de rescript. Vnde ad casus trahi dispositionem non conuenit, qui dissimiles exemplis, & rationis diuersæ sunt. Crot. in rubric. ff. solu. inat. nume. 12. Riminal. in consil. 386. numero 10. lib. 2. Sed enim dissimilem, diuersamque penitus causam & rationem debitorum, quæ voluntarie contracta, atque eorum esse, quæ facta necessario sunt. Promptiusque ei succurrendum, qui necessitate cogente, quam qui ultro quid agit, tex. docet in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. Ibiq. glo. & doc. ff. qui sat. cog. cum aliis apud nos in d. responso adscriptis nu. 44. & nu. 82. Idque & sensus ipse communis docet. Itaque sicut ad debita initio necessaria, exempla decreti in dote & donatione propter nuptias applicantur, Ita ad alia eiusdem rationis referri necessariis verbum oportet.

Secundò respondetur argumentum regerendo coloris enim non nihil argum. haberet, si debitorum mentio simpliciter facta in Blanchæ decreto sit, vt ex dotis tunc & donationis propter nuptias exemplo restrictio debitorum non fiat. Quominus in debitis intelligi aliis possint, etiam quæ voluntaria initio sunt. Ceterum cum de necessariis debitis semper loquatur, quæ proprie intelligi nisi in his nequeunt, quæ necessaria principio sunt. Per exemplum subiectum, quod ad necessitates id genus competit, quæ initio ipso constant, Ipsa necessariorum significatio haud dubie adiuuat, vt talia sint prædicata, qualia & exempla subiecta, demonstrant. l. si defensor. ff. de interrog. actio. l. si vno in prin. ff. local. 3. Ibiq. Bar. ff. de fundo instr. l. titia. §. 1. ff. de verb. oblig. c. inter dilectos vers. ceterum de fide inst. c. apostolus 32. q. 7. Abb. in c. 2. nu. 52. de ord. cogn.

Non obstat, necessaria debita ea etiam haberi, quæ facta voluntarie sunt. d. l. in commodato. §. sicut. ff. commodat. d. l. 3. C. de act. & obliga. Ob id cum generaliter in debitis necessariis, Blanchæ decretum loquatur, initij aut originis distinctione non habita, voluntaria, an non origo sit, generaliter decretum ipsum accipiendum, neque hominis & esse, distinguere, vbi facta distinctio à lege non est. l. 3. in fin. ff. de offic. præsid. l. de precio. ff. de publicia. Et alia non pauca. Et quod Bald. scribit in consil. 371. in volumine col. 2. circa me. lib. 5. Quod pro communi redditum Sautiliano est, omnem interpretationem restrictiuam literario contrariam sermo ni esse. De quo memoria habita apud nos est in consil. 194. nume. 4. Retorcionem enim argumenti huius partis diuersæ aduocationem sustinere, ex his ostenditur, quæ scripta initio ex testibus, glossis & doc. habemus. Originem in re proprie denominanda & spectandam. Necessaria dici debita posse, quæ ab origine voluntatis oriuntur per tex. in d. l. si fideiussor. §. si necessaria cum glo. & doct. ibi per text. in l. alienationes. Ibiq. Alberi. ff. famil. ercisc. Ex glo. & doc. in d. l. si duo. in gloss. 3. de acq. hæred. Aretino in d. l. si potest in fi. ff. de acq. hæred. Bald. & Ang. in consil. apud Tiraquel. relatis in d. tracta. de utroque retractu fol. 97. num. 15. & seq. Idque testibus, doc. testimoniis, rationibusque aliis, & ipsis inuictis cumulatissime confirmatum in responso memorato pro genere habemus numero 35. & sequentium turba. In errore igitur manifestatio aduocatio diuersa deprehenditur. Cui visum sit, necessarium æstimandum, ad quod ultro quis se adstrinxit, necessitatem ipsi sibi volens conciliando.

Secundò ad arg. respondetur, necessarium debitum esto dicatur, quod contractum ultro est, & initium cui voluntas dedit necessarium tamen simpliciter non est. Neque simpliciter necessitas contingit, verum post tempus demum. quam contractum est. In ipso tamen contrahendo necessitas vlla non subest. Itaque cum simpliciter & necessitas hæc non interueniat, Debitum necessarium dici proprie nequit. At improprie & secundum quid, postquam contractum est. Tale quippe proprie non dicitur, quid tale simpliciter, & quantum ad omnia non est. At ex aliquo tantummodo. Atque ideo ad necessitatem hanc trahi decretum non conuenit, quæ necessitas simpliciter non est. Cum proprie & simpliciter, non secundum quid, intelligi verba debeant. l. spationem. §. qui accepit. Ibiq. Bal. ff. de excus. l. si cui lana. l. hæres meus. §. 1. l. hoc legatum. Ibiq. Bar. ff. de leg. 3. l. 1. ff. de do. l. si. C. de his qui veniam æta. impe. c. pen. de sen. excō. c. statutum iuncto c. licet canon. de electio. li. 6. Bar. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de lega. 3. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte in l. maritus §. legis Iulie. ff. de adul. Bald. in l. adopti-

uum. §. patronum. ff. de in ius vocand. in l. si non speciali. nume. 6. & seq. C. de testa. Inde fit, vt debitum proprie non dicatur, quod in diem aut sub conditione debetur. l. si ita scripisset. ff. de lega. 2. Barto. & alij in l. 1. nu. 3. ff. si cert. pet. Alex. in consil. 106. num. 3. vers. tertio verba statuti lib. 5. Et alia id genus innumera.

27 Tertiò contrarius & argumento huic tex. est in d. c. 2. Ibiq. Decis. in quarto no. de testibus. Eam demum necessitatē intelligi, quæ inuitabilis sit. Quocirca necessarium debitum non recte id dixerimus, quod vitari potest. Sed enim debitum excludere haud dubie liceat, quod ultro quis, neque vlla non cogente fit.

Apparet ex his, consequentiam non admitti, necessarium debitum postea efficitur, quam contractum licet voluntarie est. Ergo ad debitum hoc trahi statutum conuenit. quo debitorum mentio necessariorum sit. Quatenus pro voluntario omnino habetur. Et nihil pendere necessitatem oportet, quam volens quis sibi accersit. Vnde necessarium proprie dici id non potest.

Quartò ad argum. respondetur. Generaliter esto in debitis necessariis decretum loquatur, necessarium dici & id fac quod volens quis subit. Ad debitum tamen id genus referri statutum non conuenit. siquidem absurda & ex relatione hac descendunt vt ei subueniatur, qui vitio, culpæve sua cōiectus in necessitate est contra tex. in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. cum aliis in d. responso accumulatis num. 44. & nume. 87. De quo vberius etiam infra differemus. Absurdum & alterum accedit, vt feudi, iurisque alieni perimendi occasionem decretum pariat. De quo absurdo in responso dictum prænarato est numero 80. vers. erimvero rationi non congruit. & que absurdum contingit, vt vigoris aut effectus quicquam verbum necessariis totiens repetitum non habeat, si ad debita refertur, quæ contracta voluntarie sunt. quatenus sub verbis ea comprehensa satis debitis erant, ita vt i monstratum ante habemus nume. 14. Quæ cum ita sint, generalitatem restringit absurdi vel vnius excludendi causa, lex iubet, vti scriptum habemus in cōsil. 86. num. 8. Quibus Feder. accedit in consil. 210. casus talis est, quidam Episcopus post med. las. in consil. 182. colum. 7. lib. 2. Sed & in verbis vniuersalibus restrictionem admittendam, ne absurdi quicquam consequatur in eodem demonstratum responso habemus numero 76. Quin etiam verborum offensionē lex agnoscit, potius quam absurdam rem ferat. Alexand. in consil. 81. numero 6. in consil. 93. numero 4. & seq. lib. 3. Deci. in cap. cum inter in septimo no. de exceptio. Quid hic dicendum, vbi nulla restrictio nulla verborum lætio contingit. Quādoquidem necessarium demum id intelligi, in quo initio ipso necessitas interuenit, demonstratum ante satis, atque in responso prædicto est. Hoc amplius & etiam si decretorum interpretatio reiecta per decretū aliud inueniatur, ad literamque, vt iacent, intelligi verba oporteat. Ea tamen explosa non censetur vnde absurdum quid emanat. Soc. in l. cum auus. nu. 89. in l. Iulianus nu. 5. ff. de cond. & demonstr. in consil. 84. num. 3. circa fi. & seq. & nume. 6. lib. 1. Cor. in consil. 14. colum. 3. vers. item Bald. in consil. 224. colum. 5. libro 2. in consil. 276. col. 5. vers. non tamen tollitur lib. 4. Expressius & significantius in consil. 324. col. pen. in fin. lib. 3. Brun. in tract. de mulieribus. art. 5. q. 29. col. 1. post med. in fi. quæstionis. Soc. iun. in consil. 1. nu. 142. lib. 1. Quid dicturi hic erimus, vbi prohibitio vlla facta interpretandi non est. Vbi non absurdum vnum, at multiplex incurrit. De quibus absurdis etiam memoria habita in d. responso, pro genere est nu. 61. 76. & seq. nu. 85. ver. nono debitorum esto nu. 90. in fi. & seq. & nu. 104. & supra nu. 11. circa fi.

31 Quintò rationibus & aliis argumētum hoc à locutione aut scriptura generali deductum confutatur, De quibus in responso memorato nu. 51. 76. 78. 96. 105. 328. 332. 338. Vnde nihil est, quod argumento illo generalitatis sane quam flexili & vitatu facili aduocatio partis fidat.

Sextò arg. retorquetur. Namq; præterquam quod in specie controuersa euidentissime pars fallitur generaliter necessaria debita intelligenda etiam quæ voluntarium initium habet, sic quomodo monstratum sæpiusque habemus. Atque ideo significationi necessariorum debitorum argumētum refragatur, Rationibus, & aliis sane quam mouentibus locum restrictioni generalitatis esse declaratum non obscure est. Quod cum ita sit, in manifesto retorcurio emicat. Hoc est per legem ipsam, legumque rationes, non etiam ab homine distinctionem, & restrictionem debitorum necessariorum fieri





Retorcutionem item euidentem, & argu. illud suffert locū interpretationi in re clara non esse, Apertissima quippe res in gratiam agnati & successoris in feudo est necessaria debita ea demum accipienda, in quibus aut initio ipso necessitas inest, atque ideo necessariam originem habent, vel si voluntaria per legem tamen immediate, & citra vllum cōsensum hominis, necessitas iniūgitur. Idque sicut textibus, glosarum & doc. testimoniis vulgo receptum ostendimus, ita lumen nitidissimum obscurare, solique tenebras offendere pars certat.

In eo sane in primis repercussionem manifestissimam pars sustinet. Tota enim in eo est. Id vnum omnium maxime agit, vt doceat, ad debita voluntarie contracta decretum trahendum. Atque ideo rationem eandem debitorū, quæ contracta vltro sunt, atque eorum esse, quæ necessitate facta impellente sunt. Sed enim causam multo aliam voluntarie, atque necessario contractorum esse faciliusque in necessario contractus opem ferendam, declaratum satis ante est. Diuersitate itaque rationis inter debita hac admiffa, quomodo ex diuersis, rationemque diuersam habentibus, argumentum pars censeat, assequi satis non possum. l. fin. ff. de calumniā. l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. 3. §. ibi nec ratio diuersitatis reddi pōt. de iniust. test. l. seio. §. si. ff. de annuis lega. l. is cui. §. satisfactionis. ff. vt in pos. leg. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. l. interpositas. C. de transactio. Et alia in dicto responso pro genere adscripta nu. 451. & num. 32 467. vsque adeo porro ꝑ diuersitatis ratione lex obseruat, vt curæ sermo aut scriptura generalis non sit, quominus restrictionem patiatur, vbicunque rationem diuersam ea habent, quæ sub generali scriptura comprehensa quis asserit glo. in cap. qui circa in versicul. aliorum de electio. lib. 6. Dyn. in consil. 41. col. 2. in fi. Bar. in l. omnes populi num. 57. ff. de iusti. & iure. in l. si pluribus num. 6. circa med. versiculo in dubio qualiter intelligatur. ff. de lega. 2. Signorol. in consil. 244. colum. 2. post med. versicul. nec obstat. d. l. si seruitus. Bald. in consil. 337. super primo puncto dico, quod legatus. nu. 2. lib. 4. Paul. de Cast. in consil. 187. notandum est. col. pen. post med. lib. 3. Areti. in consil. 39. in facto nume. 3. Soc. in l. si is qui 200. §. vtrum nu. 4. ff. de rebus dubiis. in l. Marcellus. §. quidam colum. 2. ante med. versic. quarto contra communem. ff. ad Trebel. & in consilio 21. num. 15. lib. 3. Fel. in cap. significasti colum. 6. circa fin. versicul. & si diceretur quare est. de rescrip. Cor. in consil. 103. col. pen. in consil. 108. colum. 4. & in consil. 184. colum. fin. lib. 1. Saluiol. in rubric. ff. solut. mat. num. 53. Rationem plane multo aliam debitorum necessariorum, quam voluntariorum esse, & ante dictum, & in responso ipso est num. 82. Quid autem in ratione diuersa occupamur. Imò enim ius idem & in ratione ꝑ minore probandum vt nec ad ea scriptura generalis trahatur, ratio in quibus minor est. Fulgo. putat in consil. 135. in causa criminationis colum. 3. ante med. Sed & ius idem verborū vniuersalium esse, eodem scriptum responso legitur nu. 81. Quæ res frequenti Decij locutione contradicit, generaliter scripturam generalem accipiendam, vt minor in casu vno atque alio ratio arguatur. Sed enim locus hic excutiendi non est. Quatenus diuersam rationem omnino voluntaria atque necessaria debita habent.

Sed arg. lector, quæso. sincerus audiat, quo decreti Blanchæ sensum pervertere aduersarius laborat. Verba enim decreti obseruat, quib. de suis, id est vasalli debitis mentio fit. Ita ob vasalli ipsius debita feudi alienationem decretū permittit. Debita plane vasallia proprie intelligi quæ ab eo contracta licet voluntarie sunt. Scilicet vasalli debita nō erunt, quæ necessario solui ab eo oportet. Et dissolutionem quorum ob rem ad eum spectat vasallo ipsi lex imperat. Secundò argumenti plane ineptitudo fit siquidem de vasalli debitis non simpliciter, verum ex qualitate mentio necessariis fit. Ita duo coniunctim decretum poscit, vt vasalli, atque necessarium debitum sit. Vnde satis non est, vasalli debitū esse, nisi & qualitas interueniat, vt necessario cōtractum ab eo sit, per ea, quæ statuti qualitate probandi in responso scripta prædicto sunt. nu. 31. 125. 140. & nu. 396.

Non obstat, ob causas etiam voluntarias feudi alienationem permittendam, dum fraus modo aut dolus absit. Quod argumentandi genus eo spectat vt fraus præsumi dolusve non soleat. l. merito. ff. pro socio. Atque ideo ex causa iusta factam alienationem intelligi cōfutatum enim argum. hoc ex superioribus liquet. Causam iustam nec in principe præsumendam vbicunque nisi ex causa qua iusta facere, quid non finitur. Atque argum. partis admissio, nunquam causa

34 iusta ꝑ præsumenda in principe non erit. Semper enim dici poterit, dolum fraudemve in principe non præsumi, quæ iustitiæ plenū, & id sentire, qd iuri cōgruit, lex præsumit, vti scriptū habemus in cōf. 5. nu. 2. in consil. 103. nu. 14. in consilio 168. nu. 9. in cōf. 172. in prin. in consil. 293. nu. 8. Et præsumptionem iuris principi aspirare. Abb. scribit in c. in causis in secundo nota. de reg. iur. Dec. in consil. 125. num. 4. Paris. in consil. 5. nu. 53. lib. 4. Quid ita igitur in priuato homine, & principi non conferendo causam voluntariam iustam præsumendam effutire non pudet. Id quod principi ipsi denegatum vel summo est.

Apparet ex responsione hac, præsumptioni locum, de qua in d. l. merito. nec in principis gratiam esse, vbicūque tertij incommodum vertitur. Quid circa inferiorem probandum priuatūque erit. Idque in d. etiam explicatum responso habemus nu. 62. & sequen.

35 Secundò argumentum hoc partis textibus non paucis refragatur, quibus ꝑ expressum est, reiiciendam interpretationem esse. Vnde dispositionis illudendæ circonueniendæque occasio præstatur, vt in consil. nostro 118. nu. 24. in cōf. 175. nu. 3. & in d. responso pro genere nu. 61. & 77. Namque si argum. hoc partis admittimus, dolum fraudemque non præsumi, locum nunquam interpretatio memorata habebit, quæ ab occasione fraudis dolive pellenda desumitur. Imò enim elusorium fieri actum patiemur, nisi si doli fraudisve præstata probatio sit. Quæ argumenti confutatio in responso etiam prædicto confirmata apparet num. 61. in fi. vers. neque contrarium his est.

36 Tertiò argu. diluitur, dolus frauſve esto absit, quæ consilio aut ex proposito, vt aiunt, committitur, Dolus tamen re ipsa interuenit. Læsionem quippe enormem ex debitis tot in maxima feudalium bonorum parte vsque adeo filius sentiat, vt aliena eum viuere misericordia oporteat, si ratos patris habere contractus cogitur dolum plane ꝑ re ipsa similem, atque eum esse, qui consilio admittitur, iuris incerti non est. l. 2. §. si quis sine. ff. de exceptio. doli. l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. l. si superſtite versic. sane. C. de dolo. Bartol. in l. si. num. 3. in fi. ff. de prætor stipul. Anchor. in consil. 39. pro clariore colum. 1. in consil. 83. visis in fin. in consilio 180. visa num. 11. & in consil. 375. in supradicta nume. 2. Corne. in consilio 166. lib. 1. Dec. in consil. 551. nume. 4. Riminal. in consil. 39. nume. 13. lib. 1. in consil. 222. in princ. lib. 2. Ripa lib. 3. responsorum de dona. reuo. c. 16. num. 10. Soc. iun. in consil. 48. num. 24. in consil. 129. num. 40. lib. 1. in consil. 38. num. 25. lib. 2. in consil. 47. numero 40. in consil. 50. numero 6. libro 3. Et alia permulta.

Non ob expressiuum principem fuisse, vt ad debita necessaria initio, vel quorum necessitas à lege ipsa mox imponitur, relatio decreti fiat, & si ea decreto ipsi mens fuerat. Argumenti enim & huius reflexionem non obscure aduersarius excipit. Namque cum debitorū memoria simpliciter in decreto habita Yolant esset, Ne in controuersiam forte vocaretur ob quæ debita alienare feudum liceat, omnia ne an aliqua tantum, in certitudinem sermone generali habente, expressum id Blanchæ decreto atque elucidatum est. In quo necessariorum mentio quantum totiēnsque facta legitur, quotiens debitorum commemoratio occurrit. Quæ euacua repetitio quarta fuerat, si debita etiam Blancha senserat, quæ necessitate nulla cogente, contracta initio sunt. Per alia item, ad debita id genus initio necessaria, vel quæ à lege mox inducuntur trahi decretum oportet. De quibus in responso memorato nu. 32. & sequentium congerie. Et nu. 386. vers. ratione & alia.

37 Secundò respondetur. Expressum ꝑ de necessariis debitis admodum prænaratum. hoc est initio ipso, vel quorum necessitas à lege mox existit, hoc ipso intelligi, quod iuris id rationibus coactis, præsumptionibusve colligitur. Bal. in l. 1. §. seruus per illum tex. ff. ad Syllania. Soc. in consil. 188. col. fin. lib. 2. Rursus cum ex mente decreti interpretationem hanc consistere in responso testatum prædicto sit nu. 102. Expressum id habetur, quod ex mente procedit. l. tale pactum. §. si. ff. de pac. l. si pactum. ff. de proba. Ex quibus text. ita Bal. scribit in consil. 200. verba Cy. in fi. lib. 2. Idem ex Bar. Ang. & aliis ostenditur in l. prætor. §. 1. per glo. ibi in vers. expressum. ff. de ope. noui nuncia. Rom. in consil. 270. 271. in fi. Cur. sen. in consil. 49. nu. 67.

38 Retorcutioni arg. & illud partis cedit, Qualitatem debiti necessarij secundum verbi ꝑ tempus, hoc est cum feudi alienatio fit, intelligendam. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. cum talibus non paucis. Quæ in manifesto retorcutione



tio est. Siquidem verbo debitis qualitas necessariis assui-  
tur. Eam ob rem tempore ipso verbi debitis, interuenire ne-  
cessitatem oportet, cum debita ipsa contrahuntur. Idque &  
à nobis obseruatum in rescripto memorato est. nume. 40.  
Secundo ad arg. respondetur. Verbo alienationis qualitatē  
fac necessarium adiectam, Ad rem nihilo magis attinet.  
Siquidem locum regula non habet de qua in d. §. si extra-  
neus. Vbicunque absurdi consequi quicquam potest, si se-  
cundum verbi tempus qualitatem spectamus. Card. Zabarel.  
in c. perpendimus. col. 8. de senten. excomm. De quo Sal-  
uiol. meminit in rub. ff. sol. mat. nu. 106. vers. vel & 4. Absur-  
da plane nequidē pauca ab interpretatione hac consequi,  
declaratum satis superius est.

Tertiò respondetur, ad eum casum regulam iam dictam  
non pertinere. Quo ratio eadem tempore verbi, atque an-  
te tempus ipsum non est. Saluiol. in d. rub. ff. sol. mat. à con-  
trariis argumentando. l. i. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur.  
Rationem plane diuersam, ante necessitas inueniatur, quā  
alienatio fiat & debita ineantur. An postea accedat, quam  
contracta sunt, superiora docent. quod frugi nullius verbū  
necessariis totiens repetitum sit, quod feudi vniuersi sub-  
uertendi occasio præstatur, si tempore demum alienatio-  
nis necessitatem exquirimus. Diuersitatis item rationem  
cumulatissime & significantissime ea indicant, quæ ad re-  
sponsum notata memoratum sunt. d. nume. 32. & sequen-  
tium ceterua.

Quartò respondetur. Quod dicitur, verbi tempore quali-  
tatem accipiendam taxatiue id non accipi, vt tempore alio  
interuenire qualitas non debeat. Idque ex tex. demonstra-  
tur in d. l. alienationes. Ibiq. Alber. ff. famil. erci. Ex Ange.  
in con. 243. multi sunt consortes post princip. Ex Aretin. in  
d. l. is potest in fi. cum aliis supra accumulatis, satis non esse  
tempore alienationis aut actus necessitatem interuenire  
quotiens nisi ob causam necessariam fieri quid nequit, nisi  
si & ante initioque ipso conciliata necessitas sit. Ita satis nō  
fuerit initio ipso necessitatem contigisse, si postea desit.  
Neque ad re attinet, cum alienatio feudi sit, necessitatem  
urgere, si à voluntate orta necessitas est, atque ideo initio  
ipso non fuit, cum factum debitum est, vel ante per legem  
ipsam imposita aut inducta necessitas non sit. Apparet ex  
his, rectam consequentiam non esse tempore verbi aliena-  
tionis, cum feudum alienatum, necessitas debiti apparet.  
Ergo satis ea necessitas erit, neque tempore quo alio ante-  
riori ea exigitur. Ex his enim confutata consequentia ostē-  
ditur, quæ scripta mox sunt. Contrarij item consequentiæ  
huic tex. gl. & do. sūt in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui  
fat. cog. Vbi quotiens ex consensu aut promissione homi-  
nis cauendi necessitas emanat, priuilegio cautionis neces-  
saria non fruitur. Atqui tempore ipso cautionis aut verbi  
cum præstatio cautionis sit necessitas ipsa cauendi inueni-  
tur. Sic tempore ipso verbi, & alio anteriori necessitatem i-  
psam interuenire oportet. Ex gl. item & doct. consequentia  
prostratur in d. l. si duo in vers. scire. ff. de acq. hered. vbi  
satis non est, verbi tempore damnum contingere, nisi si &  
initio ipso damnosa aut onerosa causa sit.

Quinto significantius argum. ipsum prostratur, quod à  
regula d. §. si extraneus. deducitur. Inficias eundo alienatio-  
nis tempore necessitatis qualitatem subesse. Etenim si ea  
demum necessitas in debitis intelligitur quæ initio contin-  
git, vel per legem immediate iniungitur, vtiq. tempore  
ipso alienationis qualitas hæc non repetitur. Quia necessa-  
rio tempore alienationis contracta debita non apparent.  
Inde hallucinatio manifesta partis, & fallacia argumenti  
eius euidentis constat, cum satis necessitatem debiti in feudo  
alienando putat, quæ ex debito ipso contracto sit. Quoniā  
de necessitate hac decretum non loqui neque intelligi in  
ea posse, satis superque dictum tam sæpissime est. Itaque cū  
ad necessitatem decretum pertineat, vel quæ initio est, vel  
à lege immediate procedit. Necessitas hæc nec tunc inter-  
uenit, cum feudi alienatio exercetur. Alienationis verba i-  
gitur qualitas esto adiecta necessarium sit, verbi tamen  
aut alienationis tempore qualitas hæc necessitatis non in-  
uenitur, necessitas videlicet, quam lex exquirat, verum a-  
lia, quam nihili lex ipsa facit. Et quæ curæ legi non est.

Argumento alio opinionis suæ superuacuaem obscurare  
partis aduocatio certat. Et si maxime ratio diuersa debiti,  
quod voluntarie, atque eius videatur, quod contractum  
necessario est. Attamen † ei etiam opem ferendam, qui cul-  
pa sua in necessitatem incidit ex Alex. & Soci. in d. l. si fidei-  
ussor. §. si necessaria. Fel. in c. si qui testium in fin. de testib.

Bal. in cons. 20. quid importent ista verba lib. 2. Profligatum  
quippe argu. hoc ex his satis liquet, quæ in responso scripta  
ante memorato sunt nu. 87. & tribus seq. Atque præter ea,  
quæ relata ibi leguntur. Ex Angel. Imola Roman. Alexand.  
& Soc. argum. ipsum debellatur in l. Marcellus. §. res quæ.  
ff. ad Trebel. Bona fideicommissa, quæ ob causam alienare  
necessariam licet, propter necessitatem nō distrahi, in quæ  
vitio suo hæres grauatus deuenit. Quam receptam senten-  
tiam Soc. ibi asserit. Idem Alexand. probat in l. quamuis nu-  
me. 11. post med. ff. sol. mat. & in consil. 32. circa fi. lib. 1. Cre-  
briorem opin. hanc Ias. etiam ait in authen. res quæ nu. 20.  
C. com. de leg. Et nisi ob vitæ aut membri redemptionem  
bona tunc fideicommissa non alienari, cum vitio grauati  
necessitas accidit, in d. authen. res quæ circa fi. Fulgo. putat.  
Soc. in d. l. Marcellus. §. res quæ nu. 4.

Bal. huc accedit in c. ex parte in princip. de consuetud. Pri-  
uilegium ne ultra quam facere possit, maritus conuenia-  
tur, ei non tribui qui vitio suo factus pauperior est per tex.  
no. in l. penu. ff. de iure dot. sequitur Ias. in l. quod nomine in  
fi. primi nota. ff. de cond. indeb. Ex tex. id præter Bald. & Ias.  
confirmatur in l. sed hoc ita §. 1. ff. de re iud. Quem tex. pro  
sententia hac Crotus nominat in l. frater à fratre in fi. ff. de  
cond. indeb. Baldum etiam Crot. Vocat in c. sedes nume. 5.  
de rescript.

In eandem sententiam Bal. scribit in cons. 478. quædā sunt  
res nu. 2. lib. 2. Quibus casibus virum pauperiorem sustenta-  
re vxor diues cogitur, receptum id non esse, vbiq. que ma-  
riti vitio pauperies accidit.

Neque dixeris, ad dilectum prædicta spectare, ei subueniē-  
dum non fore, qui ex crimine factus egenus sit. Rationem  
aliam eius videri, qui per culpā pauperie laborat. Ius enim  
idem & culpæ esse. Socin. scribit in d. l. Marcellus. §. res quæ  
num. 3. Crot. in d. l. frater à fratre in fin. Idem Alex. sentit in  
d. l. quamuis num. 11. post med. ff. de in ius vocand. Rationis  
quippe atque æquitatis non videtur, ad incommodum alie-  
num culpam eius recidere. Et noxiam vasalli aut hæredis  
grauati culpam agnato successor, substitutōve esse. Quam  
rationem in specie Alexand. obseruat in d. l. quamuis. Ex  
his item ratio hæc iuuatur, quæ in responso scripta prænar-  
rato habemus num. 91. 266. & num. 469. Atque nominatim  
ex facto aut culpa partis ius filij non minui in d. testatum  
responso est numero 92. Ibiq. aduocationis partis error  
manifestarius aperitur. Quam etiam † non præterit, suam  
longe dissimilem in iudicio illo grauiori Cercenaschi fuisse.  
In quo aduersus primam genituram à patre institutam  
recte filium reclamare contendit. Si primogenituram fi-  
lius oppugnat, quæ iure introducta diuino est Genes. c. 21.  
25. 27. Ad Hebræos. c. 12. c. licet de voto Oldr. in consil. 237.  
perlectis. vnde familiæ dignitas salua manet. Quid ita fron-  
te tam perfrecta defuncti factum ratum à filio habendum  
scribere non pudit, vnde filij excidium, & familiæ perni-  
cies sequitur?

Neque responsio mutat, qua contra decisiones has aduo-  
catio ipsa vititur. Ad eum casum eas spectare, quo prohibi-  
tum quid regulariter, & permissum nisi in casibus quibus  
dam non est. Causam aliam specie controuersæ esse, in qua  
missio feudi alienandi per omnia vertitur. Vitiis enim & er-  
roribus non paucis responsio hæc laborat. Principio, feudi  
alienationem ex causa quauis etiam voluntaria atque  
ex delicto etiam permissam putat. Atque ideo commu-  
ne feudorum ius ex toto abrogatum. Aliter quippe permis-  
sio feudi alienandi intelligi per omnia non potest. At enim  
decretis ipsis Yolant & Blanchæ responsio hæc repugnat,  
quibus nisi in casibus certis dotis videlicet, donationis pro-  
pter nuptias, debitis necessariis, & necessitatibus aliis qui-  
buscunque feudi permissa alienatio non est. Ita nisi ob ne-  
cessitates alienari feudum non potest. Quod si Yolant &  
Blanchæ mens fuerat, vt generalis & absoluta feudi alienā-  
di permissio esset, Quorsum de dotibus, donationibus pro-  
pter nuptias, debitis necessariis & necessitatibus aliis expri-  
mere? Quid item artinebat, restrictionem ad necessaria  
debita per Blancham fieri. An non satis erat, feudi ipsius a-  
lienandi habenas soluere?

Secundò textibus non parum multis responsio hæc aduer-  
satur. Quibus expressum est, nominatim correctionem fa-  
ciendam. Eandemque ad casus enarratos coercendam. Id  
quod responsi iam dicti index declarat in versic. correctio.

Consequens his fit, responsione sua partem referri, cum  
feudi alienationem permissam regulariter, atque ex toto  
existimat. Imò enim econtrario, prohibitam eam regulari-



ter, & nisi in casibus quibusdam permissam non esse, & verba & mens ipsa decreti docent. Idque & in responso confirmatum prædicto legitur nu. 65. Quo magis admirer id genus responsione vti pudori non fuisse.

Hoc amplius contradictionis vitio † in responsione hac eripi pars nequit. Namque cū arg. illud refellere conatur, superfluum necessariis verbum totiens repetitum fieri, si ad debita refertur, quæ contracta voluntariè sunt, In multis effectum produci ait, de quibus dictum ante est. In quibus feudi permissa alienatio non erit. Consequenter interpretationem tunc admitti generalem feudi alienandi potestatem ob verbum necessariis non esse. Itaque cum permissam modo alienationem ex toto ait, an non contraria ipsi sibi loquitur?

Quid autē Alex. & Soc. testimonio in d. l. si fideiussor. §. si necessaria pars nititur, vt ei etiam succurratur, quo vitio suo indiget ad necessitatēque trahitur. Atque ideo necessariam satisfactionem intelligi, etiam quæ ex contractu, delictōve præstatur. Quoniam & per legē necessitas hæc cauendi inducitur. Mirum ni parti ipsi argu. hoc euidenter 42 obstat. Necessarium quippe † satisfactionem non aliam admittunt, nisi cuius præstandæ necessitas per legem ipsam immediate, sine vlla eius promissione ab homine inducitur. Vnde si promissa satisfactio ab homine sit, voluntariā eā non necessariā aiunt, quamuis necessitas in ea post promissionē inueniatur. Vnde ex verbis ipsis liquidissimis Ale. & Soc. mentēque eorum perspicua non possunt voluntaria debita non æstimari, quæ ex promissione contracta hominis sunt. Id quia ex promissione & voluntate hominis immediate oriuntur. Idque sermone prolixiore executi initio sumus. Nominatūque id est Soc. in d. §. si necessaria ostēdimus nu. 7. post gl. ibi, quæ pellucide id differit. Voluntariam satisfactionem intelligi, quæ ex conuentione aut promissione debetur.

Neque ad rem attinet, ex facto hominis voluntario necessitatem hanc satisfaciendi per legem imponi, atque ideo originem voluntariam necessitati esse. Quoniam voluntas hæc in satisfactioe ipsa non inuenitur, quandoquidem promissio vlla facta de satisfaciendo non sit. Vnde quia sine cōsensu & voluntate vlla hominis cauendi necessitas per legē imponitur, necessaria satisfactio iudicatur. Ad rem igitur non attinet ex facto hominis voluntario cauendi necessitatem induci, vt voluntaria ob id censeatur. cum voluntas hæc à satisfactioe ipsa absit, neque ad cautionē ipsam verba promissionis aut facti hominis omnino respiciant.

Consequenter his dicendum. Ex facto hominis voluntario tum denique effectum voluntarium sequi, si ad effectū illum voluntas ipsa aspicit, & ad effectum illum verba ipsa dispositionis spectant. Aliter atque si in facto hominis voluntario mentio vlla de effectū quo non fit, verum à lege ipsa præter homines voluntatem, effectus ille introducitur. Legi enim ceu causæ eius immediatæ & proximæ, nō homini tribuitur, sic quomodo locupletius & luculentius declaratum in superioribus apparet nu. 2.

Fely. item dictum nō mouet in d. ca. si qui testium in fi. de testib. Pauperi ex æquitate succurrendum, quamuis culpa sua pauperies contigerit. In casibus enim ab eo expressis loquitur. In quibus tertij non interest neque incommodū alienum vertitur. Quod in patrimonio minuendo consistit l. 3. de dam. infect. Causa alia speciei controuersa est. In qua filij dispēdium & iactura feudi vertitur, quod filio ipsi debitum ex contractu feudi ipsius & inuestituris maiorum est. Idque ex Imola & doct. ostenditur in l. Marcellus. §. res quæ. Qui hæredi succurrendum grauato non putant, qui vitio suo in necessitatem incidit. Id quia substituti incommodum vertitur. Vnde cum Imolæ testimonio Fely. dictū nitatur, vt Imola ipse sentit, ita intelligi Fely. oportet, cum tertij ius videlicet deterius nō sit, neque incommodo alieno pauperi subuenitur Bar. in l. non solum §. si liberationis verba nu. 7. ff. de lib. leg. & in l. cū quidam circa med. ver. solutio intelligo, ff. de his quibus vt indig. Roma. in conf. 22 l. nu. 5. Huc & illud spectat. secundum qualitates & conditiones relati referens accipiendum. l. si prior maritus, ff. solut. mat. l. asse toto, ff. de hæred. inst. Et alia nō pauca. Felyni etiā ipsius verbis & ratione interpretatio seu responsio hæc cō-

43 firmatur. æquitatis enim ratione † ad opinionem suam Fely. impellitur, vt culpæ, vitiiue non prohibeat, quominus egenti subueniatur. Sed enim æquitatis locus rationi non est, vbicunque detrimento alieno pauperi opitulamur. Ita vti verbis pluribus in responso testatum memoratō habe-

mus nu. 91. & seq. nu. 266. & nu. 469.

44 Nihilo magis Bal. sententia † officit in d. consilio 20. lib. 2. ob debitum calore iuuenili, aut ex maleficio contractum bonorum fideicommissorum alienationem ob personam redimendam permitti, vbicunque propter necessitates subleuandas alienandi facultas datur. Vnde enim in carcere vasallus defunctus ob debita contracta conici ex forma instrumentorum posset, vtpote quæ in formam conscripta executoriam sunt. Sicut ob debita id genus dissoluēda feudi permissa alienatio erat, ita propter debita hæc à filio ipso feudum alienandum. Idque Philiberti Ducis decreto, quo ius idem successoris, atque vasalli defuncti constituitur. Ex fide enim non bona satis Bal. inducitur. Vtpote qui parti ipsi euidenter nocet, si rationem eius spectamus. Idcirco enim pro debito voluntario & maleficio, personæ redimendæ ius esse ait. Quoniam expressim id à testatore concessum ob personam redimendam est. Qui in personam redimendam alienandi copiam nominatim fecit. Quo casu ad debitam atque adeo causam voluntariam cogitatum necessario videtur, cum bellum non geritur. Ius aliud seruādum Bald. subiicit, quotiens in causam illam personæ redimendæ alienandi potestas non fit. Tūc enim nisi legitima tenus alienandi facultatem non dari. Ita Bald. testimonium parti contrarium euidentissime apparet, quotiens de persona redimenda in facultate ob necessitates alienandi, verbum non fit.

Secundō cum Bald. testimonio in d. consil. 20. pars vitur, id Bal. sentire facit, vt nihil intersit, ob necessitates simpliciter, an ob personam redimendam alienare concedatur. Vtroque quippe casu etiam ob maleficio debitaque voluntaria alienandi ius esse. At enim si eam Bal. fuisse mentem dicimus, incerta atque frugi nullius verba illa facimus & pro redemptione personæ. Quib. Bal. adnititur. Et quæ sola expendit.

Tertiō Bald. ipse nominatim sensuit huic resistit, qui expressionis ratione mouetur, quod de persona expressum redimenda est. Neque dici † potest expressionem hanc in verbo necessitates intelligi. Quoniam sub verbo necessitates contineri redemptio non potest, etiam vbi comprehensam alias dicamus, expressione ipsius redemptionis nominatim facta l. cum ex filio. §. i. l. qui plures. §. itaque. l. ex facto. §. itē quære. ff. de vulg. l. nonnunquam. ff. de cond. & demon. l. expressa. ff. de reg. iu. & illud, dicite discipulis eius, & petro. Discipulorum enim appellationi Petrus non cedit, postquam expressio facta eius est. Itaque expressionis verbi redemptionis, non etiam necessitatum verbo Bald. sententia fundatur. Quocirca tedēptionis expressione remota, sicut ius aliud admittendum Bald. putat, ita parti ipsi perspicue aduersatur, ne ex verbo necessitates, redimere personam liceat, vbicunque capri vitio necessitas contingit. Ita cū probatissima doc. sententia in d. l. Marcellus. §. res quæ. & in d. authen. res quæ. eo etiam casu Bal. facit, quod vitæ aut mēbri redimendæ necessitas incurrit, contra quam Fulgosio & Soc. placere ante ostendimus. Secundum quæ aduersarius parti eo etiam casu Bal. apparet quo propitios sibi Fulgosio cum Socino habet. Quos ipsos fatales parti esse, monstratum liquido ante est.

Quartō vbi aliud scriptum apud Bald. fuerat, hoc est rationem necessitatum habendam, quæ à facto hominis voluntaria, ab hominēque ipso immediate descendunt flocci faciendum id esset, vtpote quod textibus, glosis, & grauissimis, plenissimisque doc. testimoniis repugnat. Sic quomodo sapissime cumulatissimēve monstratum & superius. & in d. responso est.

Quinto non modo in d. consil. 20. lib. 2. sed & in d. l. si fideiussor. §. si necessaria ratione fortiore Bald. pugnat. Ibi enim & tunc quoque nihili necessitatem facit, quæ vitio cuius euenit, cum tertij incommodum non vertitur. Quid hic dicendum, vni feudi iactura periculūque versatur. Et quamuis damni ratione tacente, Bald. dictum recipi in d. §. si necessaria. non soleat, damni tamen causa occurrente, recepta haud dubie ex prædictis apparet. parti quoque aduersarius Bald. idem legitur in dict. consilio 478. numero 2. libro quinto Inopiæ mariti rationem non habendam, vt ab vxore sustentetur, quotiens mariti ipsius vitio egestas incurrit. A Bald. etiam vulnus luctificum pars accipit in d. ca. ex parte in princip. de consuetu. & in d. c. sedes. numero 5. de rescrip. De quo memoria habita ante est numero 39. vt mirari satis nequeam, impudenter ideo Baldum seruū facere, à parte scriptum qui partem ipsam nominatim contemnat, Part.



46 Parti etiam Bal. obstat in consil. 332. præmittendum est ad euidenciam, quod ordo num. 3. lib. 1. Qui necessitatem euidenciam poscit, quotiens nisi ex necessitate perfici venditio nequit. At enim quomodo euidens dici necessitas poterit quæ à causa originem voluntaria ducit.

Sexto ex diuersis penitus aduersarium argumentari, cum Bal. testimonium profert euidenter ostenditur. In qua specie enim Bal. consuluit, si ad voluntaria debita alienandi facultas non trahitur, infructuosa omnino verba illa sunt, & pro persona redimenda. Quoniam quæ ob causam initio ipso necessariam redemptio fit, inclusa ea, atque expressa satis in verbo necessitatibus erat. Ea de re effectus cuius esse verba illa nequeunt. Et pro persona redimenda, nisi si ad causas etiam voluntarias trahitur. Quod cum ita sit, ita

47 verba intelligi illa decet, & pro persona redimenda ne irrita, vacuæque ab effectu laceant. l. 1. in fin. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. quibus diebus. §. dominus. Et quod ibi Bartol. & Socin. ff. de condi. & demon. cum aliis in d. responso pro genere ipso accumulatis num. 46. & seq. num. 77. 312. & nume. 340. & quorsum in redemptione ob causam initio necessarium prouidere, cum prouisum iam ex verbo ipso necessitatis esset. Inutilis enim prouisio abiicienda. l. si plures. ff. de testamen. tute. Socin. in consilio 182. nume. 13. & sequen. lib. 2. Vnde cum nisi in causa voluntaria utilitatis quid afferre prouisio illa de persona redimenda nequeat. Ad causam ipsam voluntariam non trahi non potest. Ratio hæc verborum vacatium aut superfluentium, in decreto filer, quamuis ad debita non trahatur, quæ contracta voluntarie sunt. Namq; & si maxime expressio facta in dote, donatione propter nuptias, & debitis necessariis esset.

Consequens tamen non fit, ad causas alias necessarias trahendum decretum esse, quatenus extra casus expressos correctorium educi ius non soleat, ut in d. notatū responso habemus. num. 85. Vnde nisi subiectio facta verborum esset, & pro necessitatibus suis aliis quibuscunque casus omnes comprehensi necessarij non fuerant. in quibus initio ipso etiam necessitas subest. Qui non infrequentes contingunt. In qua clausula & pro necessitatibus aliis suis quibuscunque verbis pluribus occupati in responso prædicto sumus. num. 67. & pluribus seq. Atque ubi sub verbis illis debitis necessariis, necessitates comprehendendi omnes possent, quod nequaquam admittimus, cum frequentes citra debita interueniant, satis tamen est, vocari in dubitationem posse, ad necessitates ne alias verba illa pertineant.

49 Quo casu superflua dici verba illa non possunt, & pro necessitatibus suis aliis quibuscunque, satis quippe verba operantur, quæ dubitationem abigunt Roma. in consil. 117. ex præmissa col. 2. Alex. in consil. 33. num. 9. versic. nec ad hoc obstat lib. 1. & apud nos in l. 1. nu. 115. ff. de lega. 1.

Septimo præmissorum omnium nihil esse fac. Ad personam redimendam in specie Bald. esto necessitates verbum profit, ad rem id nihilo magis attinet. Id quia ex diuersis prorsus argumentum deducitur. Idest à testatore in bonis suis, ad principem in feudo. Inter quos non paululum differt, ratioq; diuersitatis non leuis vertitur. Testator enim pro arbitrio bona sua disponit. §. disponat in auth. de nup. Princeps planè deteriore agnatorum conditionem sine causa in feudo non facit, quatenus ex contractu agnatis ius cõpetit, quod citra causam, ledere princeps non permittitur. Sic quomodo scriptum apud nos legitur in tractat. de antiq. tempo. parte 1. numer. 5. Sed enim causa iusta iuris agnatorum in feudo lædendi, intelligi in eo nequit, quod necessitate nulla urgente, ex voluntate, aut mera animi libidine fit. Et in quo delinquendi & feudi totius pessundandi occasio præstat. De qua occasione scriptum satis in d. responso legitur. nu. 80. versic. enimvero rationi congruit. Rationis igitur diuersitate inter casum Bald. in d. consil. 20. & casum controuersum interueniente, nihil est, quod à casu Bal. argumen. desumatur. l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acquir. poss. l. inter stipulantem. §. sacram. ver. sed hæc dissimilia sunt. ff. de verb. obli. & alia innumerata.

Octauo alienum à specie controuersa Bal. dictū esse, non obscure declaratur. Quoniam offerendi hic ius tractatur, quod hypothecam expostulat, ut in d. expressum responso est nu. 387. ver. ius hoc offerendi, & nume. duobus seq. Sed enim ad debita voluntaria decreta fac pertinere, quod ipsum modis omnibus improbamus, feudum tamen alienare hypothecæ subicere non aliter licet, nisi si debita constet, quorum nomine alienatio aut hypotheca fit, l. diuus. Ibiq; Barto. ff. de mili. testa. Et alia non pauca. Enimvero debita

vlla anteriora non docentur, propter quæ pignori necdum feudum deberet. Qualitate igitur debitorum in decreto expressa non apparente, Idest quod propter debita antecedentia hypothecæ feudum destinaretur, frustra decretorum beneficio partē fidere in d. monstratum responso est. nu. 32. 125. 140. versic. Idque recipi & num. 396. Hypotheca plane tacente. nihil est, quod ad ius offerendi pars adeat. Non me fugit, indaginem longiorem in responsione hac octaua exquiri. Cæterum cum abundè satis alia non desint, ociosam in ea disceptationem duxi.

Apparet ex his, rectius Bal. testimonium in d. consilio 20. lib. 2. in generi gratiam sub responso memorato à nobis productum nume. 94. Sed & Bald. testimonia quatuor aduersario onerosa in quinta ante data responsione apparēt. Inde mentis diuersæ turbatā spectare valetudinē licet. Cū Baldi consilia secum facere, & perinde quasi sibi opitulanti vocari à Tiraquello putet. Quandoquidem aduersarij ipsi validissimè & sanè quam peripicue cum Tiraquello Baldus resistunt.

Sed Bal. testimonium aliud vtile sibi pars ait in consil. 49. dominus Dynus lib. 3. ab oppositis in morem hunc argumentando. Sicut alienandi prohibitio in verba vniuersalia concepta speciem omnem alienationis apprehendit. Ita ex diuerso, quæ verbis vniuersalibus ob necessitates quascunque alienandi facta permissio est, Ad necessitates trahenda omnes erit, etiam quæ à voluntaria causa existunt. Enimvero

52 ro ex responso prædicto dissectum argument. hoc legitur num. 68. Ad necessitates, quæ ex debitis sunt, porrigi decretum non posse, utpote de quibus expressio facta in specie est. Idque vltra scripta ibi, ex Roma. iuuatur in consil. 503. nume. 4. Ruin. in consilio. 121. in fi. lib. 2. eodem & illud spectat, conditionis repetitionem in legatis non admitti, in quib. conditio adiecta specialis est seu prouisum in specie apparet. l. sub conditione cum glo. ff. de hæredi. insti. l. alumne in prin. ff. de adim. lega. Bald. in l. cum multæ vers. ibi ergo, hic dicit imperator. C. de dona. ante nup. Angia in consil. 294. col. 2. in fin. & colum. seq. in fin. Cum in consil. 112. ciuis quidam Florentinus columna 2. post med. Rom. in d. consil. 503. nume. 4. Ioan. de Ana. in consil. 8. circa fin. Alex. in consil. 66. lib. 3. & in consil. 158. num. 5. lib. 6. Responsonibus & aliis non paucis clausula confutata, & pro necessitatibus suis aliis quibuscunque, in responso prædicto legitur num. 69. & pluribus allis. Atque sensu ipso communi clausulam non ob stare liquet, quæ de necessitatibus, non debitis voluntariis loquitur.

53 Quod vero dicitur, locum decretis aut feudi alienandi facultati nunquam ferme futurum, si ad debita relatio necessaria fit. In quibus initio ipso necessitas inuenitur. Re ipsa falsi cõuincitur. An non necessitas ipsa vltra dotes & donationes propter nuptias. in feudi bonis, iuribusve eius per iudicia & extra conseruandis, recuperandisve. In dignitate eius tuenda. In prædiis feudalibus colendis calamitatem à grandine aut cœli iniuria vasallis & colonis eorum patientibus. In fractis rectisque ædificiis habendis. In sumptibus necessariis vtilibusve faciendis. In morbis curandis, In obsidiisque charitatiuis feudi iure domino directo præstandis. In liberorum disciplina literaria aut militari. In captiuitate redimenda, quæ citra culpam acciderit, per bellum puta aut latrones, piratasve. Casus denique infiniti prope modum mortalibus incurrunt, quibus initio ipse necessariis rebus vltra debita persoluenda, indigeant. Et in quibus culpæ quicquam adscribi vasallis nequit. Atque verum non diffiteatur, cum necessitas rerum in argumentando hoc initio ipso, excluditur, sensus communis egestus non dubie includitur, cum tam manifestissima pernegantur. Nisi si scientem, prudentemve hoc genus argumenta iuuant.

Tolerabilior planè inspectio diuersa fuerat, si ob causam quam iustam aut vtilem nomina facta debitorum ostenderet, quamuis euentus secutus tristis sit. At enim non modo fides facta rei aut causæ vllius iustæ non est, verum ex debitoris persona, prodigi videlicet, contra iuris præsumptio certat. Tolerabilior item aduersarij inspectio fieret, si indebitis ipsis contrahendis causæ cuius iustæ facta commemoratio fit. In quam rem pecunia tanta, tamque crebro ex mutuo caperetur. Et ob quam bonorum. Tot quæ præcipua essent alienationes fierent. Et quæ necessariæ causarum expressionem vsque adeo ostendimus num. 10. ut bono cui esse probationes earum non solent.

Argumento alio adminiculum sibi aduersarius parat  
Consil. Crau. pars 2. Te Namque.



Namque filij & agnati ius feudi causam tuentis ex eo totum constat, quod ad debita initio necessaria, seu quæ legis necessitate immediate fiunt referri decreta oportet. Id quia rationis æquitatisue non videtur necessitati eius auxiliare ius esse, quæ agentis culpa acciderit. Enimvero rationem hanc aduersarius ita elidit & cædit. Nihil culpam  
54 faciendam. † vnde conciliata necessitas est, quotiens ad causam necessitatis commissa aut ordinata culpa non sit. l. electio. §. si is. quem. ff. de noxal. l. omne. ff. de statu li. l. si qui is. ff. de actio. & obli. & alia id genus.

Alienū arg. hoc à re proposita est. Quatenus nō id disceptatur, ut poenæ aut incommodi quicquam ex culpa sua vasallus hæresue eius luat. Verum id demum agitur, ne ex vasalli debitoris culpa damnum in feudo successor faciat seu doque ipso careat. Quo casu onerosum tertio culpam cuius non esse, indiscriminatim leges doct. que clamant. Ad casum vel non ordinata culpa sit, ut ex responso memorato liquidissime abundeque liquet nu. 91. & seq. & nu. 266. & num. 469.

Secundo respondetur. De eo quæri fac, culpæ ne poenā dependi à vasallo oporteat. Tam & si ordinata ad casum non sit. Impunitam tamen id genus culpam non esse, quo minus casus aut damnum præstetur, quotiens damnum ipsum sequi ab ea potest. Et pro eo tunc re haberi, ac si parata culpa ad casum sit Bartol. in leg. si ut certo. §. sed interdum. ff. de commodat. Cor. in consilio 273. colum. 3. circa fin. lib. 1. Ruin. in consilio 65. col. fin. lib. 5. Sed enim damnum & detrimentum feudi ex culpa hac sequi vasalli posse, si pro arbitrio in successorum necem, debitorum nomina facere feudumque pignori supponere & alienare liceat, quis non videt. Ad sententiam hæc Corn. idem quadrat in consil. 23. col. 3. versic. & volunt. in consil. 38. litera. 9. lib. 2. & in consil. 12. col. 3. lib. 4. Ad rem non attinere, ad casum ordinatam culpam non esse. vbicunque damnum quis ex ea accipit. Idque & Crot. in l. constante nu. 57. versic. tertius casus. ff. solu. matr. in secunda lectura.

Tertio ex Fulgo. argu. poterit in l. qui furtū col. 1. ff. de cond. furti. Ad casum culpam paratam hoc ipso intelligi, quod causam quis præbuit, vel in causa fuit, quam ob rem casus ille acciderit. Idem Corneo placet in d. consil. 273. colum. 3. circa fin. lib. 1. Idem Ias. sentit in l. non amplius. §. 1. in tertio not. ff. de leg. 1. In causa plane dispendij tam grauissimi vasallum debitorem esse, si ob debita eius distrahi feudum oporteat non omnium quisquam ignorat.

Quarto respondetur. Ad casum hoc ipso relatam culpam censer, quod casum illum futurum cogitare nō egre quis potuit Corn. in d. consil. 12. col. fin. vers. cum itaque guerra. lib. 4. Casum plane feudi perimendi facile ex debitis cessurum nemo non perspicit, qui sensus communis expers prorsus non sit. Si debita contrahit quorum se imparem dissolutioni videt.

Quinto respondetur, distinctionē hanc ad casum necne ordinata culpa sit, ita spectari, si omittendo culpā admittitur. Aliter atque faciēdo. Eam enim reus ipse præstat, ut ordinata ad casum non sit. l. in rebus. §. 1. ff. de commodat. §. item is cui in fi. insti. quib. mod. re contra. oblig. Quo tex. in sententiam hanc deci. vocat in c. ex ratione col. pen. in prin. vers. sed ista responsio satisfacit. de appella. faciēdo plane hoc. debita contrahendo, culpā admissam, proculdubio est.

Vt colorem opinionis sue pars inducat, hoc est ad debita decretū trahi, quæ ex causa facta etiam voluntaria sunt, argumentū illud obseruat, quo ad extensionem valere nō vulgariter solet. Favorabile videlicet decretum esse, quo feudi permissa alienatio est, iure quippe vulgato utimur, fauores ampliandos. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. c. cum dilecti. Ibiq; Innoc. de donat. regu. odia lib. 6. fauorem  
55 plane inde colligit, quod ad † pristinum ius, res reddit quo rem suam quisque disponere pro arbitrio permittitur. l. in traditionibus. ff. de pactis. l. legem. C. eod. tit. l. cum esset. §. si. ff. de seruitu. rusti. prædior. l. ob res. ff. de pact. dotal. l. theopompus. ff. de dote prælega. l. etiam. §. licet. ff. solu. matr. l. verbis legis. ff. de verb. signi. l. in re mandata. C. manda. §. per traditionem Ibi nihil enim tam conueniens est naturali æquitati. & c. insti. de rerum diuisio.

Mirum satisfacere nequeo, id genus argumentorum meditatione partem teneri, quæ contraria ei sunt. Languētis porro stomachi est, delectum ciborum non facere. An non retorcutioem euidentem in argumento hoc aduersarius suffert. vasalli quippe feudum dici simpliciter nō potest, At in eius vita solummodo, Quo extincto, ad agnatos

successores ex contractu & inuestituris defertur. Ad quem casum Romanorum ius non pertinet. Neque arbiter quicquam & moderator in re est, quæ ad eū simpliciter nō pertinet, verbum alij restitui, aut ad aliū peruenire ipso sublato, debet. Ibi enim ratio æquitatisue vlla non patitur, ut rem disponere aut alienare in perniciem eius liceat, ad quem reditura ex contractu est. l. peto. §. prædium. ff. de leg. 2. l. si.

58 §. si. autem sub conditione. C. com. de lega. Rursus † quod ius cui quæsitum per inuestituram feudi est, ad contractum nominatum spectat. c. de forma. 22. quæ. §. Bart. in l. iur. gentium. §. quinimmo num. 19. Ibiq; Ias. nu. 6. & seq. ff. de pactis. Abb. & alij in c. quæ in ecclesiarum col. fin. de consti. Deci. in consilio. 78. in fi. in consil. 131. colum. 4. versic. & ideo cum in feud. Ias. in l. si pecuniam num. 14. ff. de condi. ob cau. Et in vñibus feud. num. 34. De quo etiam apud nos in tractat. de antiq. parte. 1. nu. 5. Inde ius feudi lædere ut pote ex contractu quæsitum princeps non permittatur, ut in d. tractat. testatum & loco habemus. Itaque cum et iur.  
57 ri † cōmuni romanorum, nedum feudorum, & tertij hoc est successoris in feudo, per decretum derogetur, ut de eo disponere in perniciem alienam liceat, non potest decretum id genus odiosum nō dici. Idq; expressim apud nos notatum in responso prædicto legitur num. 69. & pluribus seq.

58 Nihilominus tex. docet † in c. 1. si autē dissentiente. quali olim. feud. po. alie. Permissam olim feudi alienationē simpliciter fuisse. Quoniam verum id erat, cum descendens vasallo erat. Id quia hæreditarium feudum præsumitur. Atque ideo contra factum defuncti venire descendēs nō permittitur. Non idem in feudo ex pacto & prouidentia admittendum. Eius enim alienandi facultatem ad iniuriam alienam fuisse, credibile non est, ut ius alienū minui antiquum feudorum ius sineret.

59 Secūdo respōdetur. vbi feudi † alienationē in successorū perniciē & iuris ex inuestituris quæsitū derogationē, vetustiore feudorū iure admissam dicamus, non posset ius hoc vetustius odiosum nō dici per ea quæ in d. scripta responso sunt nu. 71. Vnde coloris plusculū partis arg. haberet, si nisi ex lege feudorum agnats ius & successoribus non esset. Ibi enim dici posset, fauorabile decretum censer, ex quo ad legem ipsam feudorum remeatur. Aliter atque vbi ex contractu atque inuestituris ius descendit. In quibus lædendis fauor intelligi prorsus nequit.

Tertio respondetur, ex contractu quæsitum ius esse non fac. fauorabile decretum dici nihilo magis queat, si ad alienationē trahitur, quæ ob causam voluntariā sit. Siquidem † feudi totius subuertendi occasio à decreto tū paratur, sic quomodo in dicto monstratū responso liquet nu. 50. 345. & fusius apud indicem in vers. causam in specie col. 3. post prin. vers. ratione & alia. Vbi fauorabile dispositionem docuimus, vnde bona conseruantur. Ergo non odiosa non erit, vnde feudi sequi profusio poterit, ab oppositis colligendo. lege prima. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris. Quo magis admirer, fauorabile in ea parte decretum contend.

Verbaplane illa. sincere † sine fraude, de quibus in d. c. 1. §. si. autem dissentiente, ex fide relata bona non sunt. Infeudationi quippe adscripta, non alienationi sunt. Infeudatio porro non similiter iure etiam non prohibita, atque alienatio est. d. c. 1. §. si autē dissentiente. & c. 1. §. Similiter de lege corra. Soc. in consil. 66. col. 2. lib. 3. §. ex contrario col. 17. versicul. sum in tertia & vltima. ff. de acq. pos. Et alia non pauca. Itaque diuersis penitus argumentum deducitur id est ab infeudatione permissa, ad alienationem, quæ prohibita est.

Fauorem in decreto aliter etiam aduersarij expendant. quod ad vtilitatem publicam feudi alienandi permissio spectat. Atque interpretationem largam vtilitatis  
62 † publicæ causa agnoscendā, leg. hoc modo. ff. de condi. & demon. Bartol. in leg. 1. §. exercitum, ff. de infam. & in leg. quemadmodum circa med. per gl. ibi. C. de agri. & censu. li. 11. Iason. in authen. res quæ nu. 18. C. com. de legat. In quo argumento mirum, ni offensionē pars subeat. Ad vtilitatem quippe publicam pertinet. bona conseruari, non etiam ea diminuendi, dilacerandi occasionem præberi. §. Sed maior. Ibi expedit enim reipublicæ, ne re sua quis male utatur. institu. de his qui sunt sui vel alie. iur. Socin. in consilio. 35. numero. 9. lib. 1. Reipublicæ item † & priuatorum, confert, bona vel paganica aut rusticalia, nedum feudalia in agnatione conseruari, in quibus familiæ splendor emicat, l. 1. §. antepen. Ibi publicè enim interest, partus non subici-  
vt



vt ordinum dignitas, familiarumque salua sit. ff. de ventre  
in spi. Bal. in authen. habita num. 10. in fin. C. ne filius pro pa-  
tre Pau. de Cast. in confi. 42. l. quod ista mater colum. 3. lib. 1.  
in confi. 83. præsens casus colum. 1. lib. 2. Scite Ang. in confi.  
68. Martinus Ioannes num. 4. Alexan. in confi. 36. nu. 7. vers.  
& præsertim, quia secundum eos. in confi. 134. num. 3. in cõ.  
144. num. 6. lib. 6. Soci. in confi. 128. num. 5. lib. 4. Deci. in con.  
372. num. 8. Quocirca aduersario ipsi sensus eius refragatur  
vt publice utile sit, passim feuda vel ob causas voluntarias  
distrahi. Econtrario quippe, è re publica est, nisi ob causas  
necessarias initio ipso, alienandi ius non tribui.

Secundò arg. hoc vtilitatis publicę diluitur, vtilitatem publicam esto in alienationibus voluntariis decretum habeat, Stricte tamen seruari vtilitatem ipsam conuenit, ne ad incommodum alienum trahatur, agnatisve aut successoribus noceat, in quibus in feudo quęsitum ex contractu & inuestituris maiorū est. Id quia fauorabile intelligi † decretum nequit, quatenus tertij ex eo ius læditur, vt in d. ex pressum responso liquet num. 53. Restrictionemque in dispositione admittendam, quę ob vtilitatem facta publicam sit vbicunque damnum tertius ex ea sentit, ex text. ostenditur in l. 2. in fin. ff. ad munic. iuneta. l. Lucius. ff. de admittu. Ex quibus tex. simul. connexis ita Soc. scribit in consil. 275. num. 12. versi. nam licet alias lib. 2. cum aliis in d. responso adiectis nu. 53. & seq. Sed nec causę pię tertij incommodo succurrendum. text. docet in c. ex tenore de foro comp. Inde pauperis in iudicio miserendum diuinum ius non patitur exodi c. 23.

Tertio cum nisi in debitis necessariis, in quibus initio ipso necessitas inuenitur, utilitas versari publica nequeat. In voluntariis plane utilitatis publicæ læsio arguatur, utpote rebus abutendi, tertioq; incômodâdi occasione præstita, si ad alienationes volütarias decretû trahimus ad alienationes ipsas necessarias restringi decretû oportet. Locû in quibus tantûmodo obtinet, vt ad causam suâ † dispositio restringatur. l. 2. ff. de his, quæ in testat. del. l. cû tale. §. falsam. ff. de condit. & dem. l. in agris. ff. de acq. rerû domi. Soc. in l. 1. nu. 39. ff. sol. ma in l. cû auus nu. 39. circa si. vers. hoc supposito confidero. ff. de cond. & dem. Alba in cons. 38. nu. 3. Text. huc spectat in l. si. vers. quare & si in ea causa. ff. de exercitor. Bal. in l. neque mater. C. de iure dot.

Quod autem ex diuerso obijcitur, decretū Yolāt in de-  
bitis simpliciter citrà necessariorū qualitatem, loqui. Eique  
non modo per decretū Blanchæ, non derogari, verum ex-  
pressim testatum, ne derogationem patiat, Difficile pro-  
fligatu non est. Principio, idcirco derogatum non esse à  
Blancha expressum, Quoniam eandem Yolant atque Blā-  
chæ ipsi mentem fuisse sentit, hoc est vt de necessariis de-  
bitis yolant etiam intellexerit, absurda tot consequantur,  
de quibus memoria habita ante est numero 11. Vnde cum  
eandem yolant ac Blanchæ sententiam fuisse Blancha ipsa  
innuat, atque ex verbo necessariis totiens iteratio decla-  
ret, Recte derogationem vllam non interuenire Blancha  
ait. Quatenus derogationis aut dispositionis alterius quic-  
quam declaratio nō habet. l. hæres palam. §. si quid post  
ff. de testa. cum aliis superius relatis nu. 12.

66 Consequens responsioni huic fit, vt si  $\dagger$  aliam yolant me-  
tem fuisse quispiam asserat, hoc est vt ad voluntaria debita  
etiam, decretum eius trahatur, decreto eius derogatum à  
Blancha censeatur. Quandoquidē repugnantia inter pro-  
testationem Blāchæ & factū ipsum inueniatur. Factū quip-  
pe necessitatis Blancha exposcit, vt necessaria yolant sine  
At enim cum protestatione cohærere factum hoc non po-  
test. Eapropter potentius factum protestatione erit. Atque  
ideo per decretum Blanchæ derogationem yolant statuitur  
admittere. Ita vti in d. explicatum responso est nu. 108. Idque  
confirmatum apud nos etiam apparet in consi. 70. nu. 15. &  
seq. & in con. 144. nu. 14. Inde reiectionem argu. sui pars su-  
fert. Cui visum sit, incompatibilitatis quicquam inter vo-  
luntaria debita, necessariæ non verti. Et quod opponitur  
nisi expressim derogationem non induci, in eodem pro-  
fligatum responso est num. 113.

67 Et quod dicitur, inter decreta hæc Yolant & Blanch non differre. In debitisque utrumque necessariis intelligi ut iuri id consentaneum non repudiamus, verbis que pluribus in eodem confirmatum responso legitur num. 100. & quinque seq. Necessaria plane debita aliter atque diuersa pars credat, ex textibus gl. locupletissimisq; doc. testimoniis & rationibus assequimur.

68 *Æquè parti diuersæ † contrarium & arg. illud est, potius*

decretum habendum, quod plenius fit Rom. in cons. 104. num. 3. cum aliis apud nos aggregatis in rubri. ff. de lega. 1. num. 114. & nume. pluribus sequentibus. In præsupposito. quippe pars hallucinatur. quæ plenius volât decretum idcirco existimat, quod debita plura, hoc est voluntaria esset secundum partem, complectatur. Imo enim vberius Blanchæ decretum non dubie apparet. Quod rem ipsam cumulatus exequitur & declarat, quibus locum casibus habeat. Idque sensu ipso communi patet. Plenior quippe sermo est, cum debitorum necessariorum, atque ubi debitorum solummodo aut simpliciter, mentio fit.

Secundò responderetur. Plènius yolant esse decretum fac  
69 Blanchæ tamen decreto † standum, utpote vltimo, ut in d  
expressum responso est num. 107. Rursus cum indebitis  
necessariis Blanchæ semper decretum loquatur, Et neces-  
saria proprie non alia dicantur, nisi necessitas quibus initio  
est aut per legem ipsam immediate imponitur, utique Blā  
chæ decreto standum, quod certius & specialius est per  
ea, quæ eodem scripta responso sunt num. 349. versic. & in  
specie & num. 351.

Non obstat, rationem, in decreto volūt expressam ge-  
neralem esse, quæ ad debita æque voluntaria, atque neces-  
saria spectat. Quæ ratio generalis in verbis illis consistit, Ea  
alia debita sua in eorū dedecus atque damnum nonnun-  
quam remanerēt insoluta. Eiusdem generis verba illa dicū-  
tur, subditorum vtilitati, fauoribus, & conseruationi sum-  
mopere consulere possit. In eandē sententiā Caroli decre-  
ti confirmatorij verba expenduntur, quibus ad pietatem,  
æquitatem, præseruationem quod, ac tranquillitatem pari-  
ter & & incrementum bene dilectorum fidelium, &c. Itaque  
70 sicut generalis ratio † & communis debitorum omnium  
apparet iuxta voluntariorum ac necessariorū, quæ ex ver-  
bis prædictis percipitur. Ita ad debita omnia trahi tam vo-  
luntaria quàm necessaria debet, etiam si in casu quo spe-  
ciali scriptura loquatur. l. i. in prin. cum ibi not. ff. Vti possi.  
l. i. C. de interdic. Eodem tex. pertinet in l. scire leges. ff. de ll.  
in l. quod dictū. ff. de pactis in l. adigere. §. quamuis. ff. de iu-  
re patro. gl. in cap. cupientes. §. denique. in versic. instruat  
de electio. lib. 6. Tradit Geminia. in cons. 39. col. i. De quo su-  
perius etiam nu. 17. & alia non pauca,

Profligatum. enim arg. hoc atque retortum ex superioribus liquet, specialem rationem hanc non generalem esse. Quoniam si in debitis voluntariis decretum volant admittimus, utrique utilitati, fauoribus, & conseruationi subditorum consulitur. Immo enim incommodis, & feudorum iactura subditos affici, feudique perimendi occasionem præstari demonstratum nec semel est. Fauorem quoque subditorum in alienationibus ob debita voluntaria non intelligi superiora docent, cum deterius agnatorum ius per alienationes fiat per ea, quæ ante tradita, & in d. responso sunt nu. 71. & pluribus seq. Et si fauorabile prædictum dicitur, quod ad conseruationem pertinet, ut in d. responso nu. 345. & apud responsi prædicti inuicem in ver. causam in specie col. 3. post prin. ver. ratione & alia. Vbiq; non odiosum dici decretum non poterit, unde feudi dissipandi occasio præstatur. l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Eque specialis ratio in Caroli decreto confirmatorio apparet, cum incrementum in eo enarratur. Quod enim incrementum ubi feudi diminuendi ac perdendi facultas datur. Secundum quæ nisi ad debita necessaria rationes & verba prædicta non pertinent. Per dotem enim & dotationem propter nuptias, per alimenta, per necessitatum aliarum subleuationem, fauores, commoda & incrementa sequi decus & splendorem familiarum conseruari, quis non videt? Proinde cum speciales rationes appareant in decretis memoratis enarrata, non potest dispositio eorum ad casus hoc est debita necessaria non restringi, In quibus rationes ipsæ solummodo mouent. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. Idque locum & in ratione tacita habere, responsum prædictum docet nu. 418.

73 Secundo responderetur. Generalem decretorum fac-  
tionem esse, quæ ad debita etiam voluntaria spectet. Gene-  
raliter tamen intelligi dispositionem specialem non conue-  
nit, quæ in debitis necessariis loquitur, Vbiq; disponēti  
mens generalitati refragatur. Verum ad casus tunc re-  
stringi speciales oportet, in quibus loquitur. l. de eo. §. si qui-  
ex vnīs, iuncta glo. si. ff. ad exhiben. §. fratris cum glo. inst.  
de nup. Socin. iun. in cons. 30. nu. 37. lib. 1. & in cons. 163. nu.  
38. libr. 2. Mentem plane statuentium ad debita voluntaria  
non respicere, satis superque confirmatum & superius,  
in responso memorato est. Et qui explicatè magis de mē-  
Conf. Crau. pars 2. T. 4 comitar



comitare atq; ex verbo necessariis quantum iterato potest per ea, quæ in d. notata responso sunt nu. 133. Rursus cum initio ipso decreti Blanchæ, Yolant decretum refertur, verbis illis blancha vtitur, Et in casu necessitatis, &c. Ita nisi ad casus necessarios Blanchæ mentem non trahi palam fit. Quorsum porro de necessariis debitis, necessitatibusque totiens meminisse, si debita etiam includimus, quæ facta voluntarie sunt.

Tertio respondetur, Generalis ratio, esto fit in decretis expressa, Ab ea tamen ampliationem induci decreti non conuenit, quo nisi de debitis mentio necessariis, non fit, vt ad voluntaria etiam relatio fiat. Quæ ratione eandem atq; necessaria non habent. Alex. in conf. 79. nu. 9. vers. 2. potest responderi lib. 6. Soc. in conf. 9. circa fi. vers. ex quibus patet solutio lib. 3. Rationem plane longe aliam ei succurrendi, qui coactus atq; eius, qui volens delatus in necessitatem est, cum sensus ipse communis, tex. docet in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satis. cog. cum aliis tum supra, quam in responso priore adnotatis nu. 44.

Quarto respondetur, nihili rationem generale fieri, vbiunque verba restrictiua adiecta rationi sunt. Alex. in conf. 59. col. pe. in fi. vers. non obstat quod illa verba generaliter adiecta lib. 3. Deci. in conf. 291. col. 4. vers. non obstant allegata supra in contrarium. Atqui verba restrictiua in Blanchæ decreto haud dubie sunt, in quo de necessariis debitis solummodo memoria habetur. Restrictio item & in Yolant decreto inuenitur, cum de dotibus, donationibus propter nuptias & necessitatibus quibuscunque loquitur. Item Yolant decretum ad necessitates & ipsum restringitur necessitates porro nisi principio ipso, aut quæ per legem mox imponuntur non dici testatum satis & superius, & in responso anteriori est. nume. 92. vers. vndecimo cum necessitatum, &c.

Quinto respondetur, per rationem generale dictum speciale non extendi, vbiunque absurda res consequi ab extensione potest. l. vt gradatim. ff. de mune. & honor. Inst. quib. alie. licet vel non in princi. Vbi ratio illa fragilitatis mulieris, propter quam fundum alienare dotalem non licet, quamuis generalis sit, & ad bona etiam non dotalia quadret prohibitionem, tamen non amplificat vt ad bona trahatur quæ dotis non sunt. Verum ad fundum dotalem restringitur. Idque ideo fit, ne absurdum fiat, vt facultate bona sua disponendi omnino mulier careat. Ita Hannibal in rub. ff. sol. matr. nu. 162. Absurda vero hic contingere si ad debita etiam voluntaria decreta trahimus testatum haud semel. est nu. maxime. 11.

Non obstant verba illa dedecus & damnum in decreto Yolant inserta ad voluntaria etiam debita competere, Probatio quippe atq; dedecori non minus vertitur, cum voluntariis atque necessariis satis debitis non fit. Quomodo dedecoris huius haberi ratione non oportet quod voluntarie quis aut ob causas voluntarias subit. l. quamuis. ff. de in ius vocan. l. non videtur fraudare. ff. de reg. iur. l. cum donationis. C. de transac. l. venditor. C. de rescind. vend. reg. damnum libro 6.

74 Secundo respondetur dedecus & vel suum nedum defuncti, excipiendo detegi Bal. in l. post mortem cir. fi. ff. de adoptio. Arc. in conf. 65. in present. in 3. dubio. Causa eadem replicandi est. Idem quippe replicationi atq; exceptioni fauor praestatur. l. pe. §. si. ff. ad l. Fal. l. fin. l. ibiq; doc. C. de eden. Alex. in conf. 235. nu. 9. li. 6. Dec. in conf. 14. circa fi. Et in specie turpitudinis allegandæ, Bar. notat in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procuratore nu. 5. ff. de iure iur. Excipiendo igitur contra senarium. & replicando contra. P. recte defuncti turpitudinem allegare conceditur.

Tertio respondetur, arg. remittendo, Namque si interpretationem admittimus, vt ob debita etiam voluntaria feudum alienare concedatur, dedecoris grauioris occasio vtique praebetur. Si quidem via latior faciliorque ad feudum corrumperendum aperitur. Quo deperdito, cum profusor ipse, tum successores etiam in ludibrio & sordibus vitam degant. Quod non similiter fiet, alienandi arbitrio coangustato, Proinde & interpretatio potior habenda vnde leuius fama, existimationisq; periculum existit. l. 1. §. totiens vers. sed incertum. ff. de ventre in pos. mittent. l. sed si 15. §. an autem. ff. de carbo. edic. l. 2. l. ibiq; Dec. & Ias. in fi. C. eod. tit. l. quotiens nihil. ff. de reg. iur. c. veniens qui cleri. vel vouen. c. deniq; 4. di. c. duo mala, &c. nerni. II. di. c. considera. 22. q. 1. c. hi qui. 26. q. 2. c. si quod verius. 39. q. 2.

Aliter etiam dedecus pars obseruat, quod turpe videatur

contra factum patris filium obstrepere. Et qua ratione si inter homines, atq; in carcere ob debita aut vitia pater esset, liberationem eius curæ filius haberet, Ita eo sublato nota maculamve hanc à filio abolenda. Inspectionem hanc mirum ni pars sufferat. Et principio & quid flagitio huic eripi aduocatio diuersa nequit. Cui econtrario in causa visum rationis aut turpitudinis longe maioris est, Cereaschi videlicet vbi à filio natu minore primogenitura oppugnadam duxit ob familiæ totius ornamentum splendoremve institutam Et qua constante alimenta pro conditione & dignitate de futura eius non erant. Quanto honestius aduersus alienationes hypothecæ filius veniet in familiæ totius contemptum hominumq; obscuriorum gratia factas. An non opinionem, verecundiamque partis contradictio tanta tamque euident onerat.

Secundo hoc genus arg. sublatum in responso prædicto. legitur nume. 92. ratione fortiore argumentando. Demonstratum enim ibi habemus, Contra patris factum nullo dedecore vel tum filium reclamare, cum de bonis suis inhumaniter aut inofficiose quid agit toto tit. ff. & C. de inoffic. testam. Quid in bonis feudalibus dicendum, quæ aduentitia & ad filium omnino peruentura patre ipso extincto, sunt. Et in quibus disponendi ius non similiter vt in profectis patri est.

Tertio respondetur, notam & turpitudinem omnem in 78 patrem & referendam, à quo cum thesaurus parandus liberis foret 2. ad corinth. c. 12. & c. prædicator. 16. q. 1. Pau. de Ca. in cōf. 305. notandum est. col. 2. circa med. li. 2. Tex. huc spectat in l. nihili, & l. tale pactum. §. si. ff. de pactis. in l. scripto. ff. vnde l. §. facilius. Ibi cum omnia quæ nostra sunt liberis, nostris ex voto paremus. ff. de bonis liber. l. cum auus. ff. de cond. & dem. l. cum acutissimi in fi. C. de fideicom. l. vni. in fi. C. de his, qui ante aper. tabul. l. de emancipatis. §. cum enim. C. de legi. hæred. Non modo rem liberis non fecit, verum factam attribuit. Bona quippe matris ex parte bona profusa, feudum ex parte non exigua in dotibus nouerçe diminutum, cuius seruandi causa, pecuniam ab vxore filij acceptam, in partem numerari nouerçe oportuit, Vnde tanto minus habere ex feudo creditur, sic quomodo in responso declaratum priori est nu. 424. Ob id in patrem ipsum, non in filium acclamatio partis concionatoria vertenda. Contra 79 stimulos & enim naturales à patre actum curæ cui liberorum calamitas non fuit. l. amicissimos in fi. ff. de excu. tutor. Vnde mentis morbo affectum eum, cum ita cōtraheret, credibile est. l. 2. & l. titia in fi. ff. de inoffic. test. l. patronus. §. fin. ff. de lega. 3. Inde fit, vt patris priuilegio inter liberos testandi, non fruatur, qui patris affectum ad liberos non exhibuit gloss. in l. si filius, qui in potestate. Ibi que Ias. colum. 5. in fin. vers. pro ista communi solutione. ff. de lib. & po. Bal. in conf. 196. licet regulariter lib. 5.

Quarto ex diuersis penitus argumen. deducitur. Patris curam si in carcere teneretur, verisimiliter filius haberet, Ergo tantundem creditoris extranei gratia, patre ipso defuncto, præstandum. Dij boni, Quid extensionis aut similitudinis hic audio, de parte ad extraneum. vt parem ad extraneum, atque patrem animum filius exhibeat. l. si. ff. de calumnia. & alia infinita.

Quinto in partem ipsam rationeque fortiore argu. regitur. Etenim si patri carcerato pietatem deberi ait, Ergo carceris causa tacente, pietatis hoc silere ius conuenit, Ita & si in vniuersis pater sit. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. c. cum cessante de appella.

Argument. quoque non mouet, quod ex Card. desumitur in cōf. 41. in primo dubio. Ex quo colligi pars sentit, vt non modo post debita cōtracta, sed tum quoque necessitas ea faciendi præsumatur, cum debita ipsa fiunt. similiter 80 vt tempore & confessionis numerata pecunia intelligitur Glo. & doct. in l. si ex cautione. C. de non numer. pecun. Bart. in l. post dotem nu. 21. ff. solu. matr. Et alia non pauca. Digna sane aduocato inspectio, vt necessitas pecuniæ accipiendæ cum debitum initur atq; ideo vt factum necessitatis præsumatur contra quam scriptum est, facta non præsumi. Atque in specie necessitatis, textibus & doct. confirmatum id ne parce quidem in responso prædicto habemus nu. 119. & pluribus sequentibus.

Neque mutat, tempore instrumenti factum quid præsumi vt in d. l. si ex cautione not. Quoniam negatur, facti præsumptionem interuenire, Immo enim de facto ipso numerationis per & confessionem apparet, Quam optimam probationem esse scriptum apud nos legitur in conf. 61. numero



num. 3. & in consil. 171. num. 4. Vnde substantia ipsa facti per confessionem liquet. In tempore demum controuersia contingit, quo tempore facta numeratio censetur. Quo casu nisi aliud doceatur, de tempore facta confessio- nis creditur. At enim ad factum ipsum aut facti substan- tiam præsumendam argumentari non licet. Vt factum ip- sum necessitatis de tempore instrumēti præsumatur. Qua- tenus de facto ipso non constat.

Secundò ad argument. responderetur, illud retorquen- do. In causa, gloss. & doct. in dicta l. si ex cautione. factum ipsum confessione probatur. Sed enim circa factum ne- cessitatis, & ob quam causam debita inirentur, confessio, expressiōe vlla non inuenitur. Quam tamen necessa- riam expressiōem fuisse, neque satis probationem habe- ri, & superius dictum, num. 10. & in memorato confirma- tum responso est.

Tertiò responderetur. Ex diuersis penitus argum. colligi. Id est ab eo, quod fieri potest, ad impossibile. In specie e- nim gloss. & doct. in d. l. si ex cautione. Bart. in dicta l. post dotem. à voluntate & potestate confitentis res pendet. Cui donandi ius est. l. in re mandata. C. manda. Causa lon- ga alia speciei controuersæ. In qua vasalli arbitrio feudi alienatio non pender. quatenus nisi ex causis permitti ne- cessariis non solet, Eam ob rem nec si necessitatis facta ex pressio sit, fidem ei citra probationem, haberi conuenit. l. qui testamentum. ff. de proba. cum aliis in d. responso accu- mulatis nu. 187. Quid hic probandum, vbi necessitatis facta commemoratio non est?

Inepte quoque & inconsulto plus satis pro parte Silua, vocatur in consil. 26. num. 17. Qui partì & ipse contradicit. Bona enim testatoris, quorum alienationem vetuit, nisi ob debita testatoris ipsius dissoluenda alienari non putat. Propter hæredis plane debita alienandi ius non esse. l. pero. §. prædium. ff. de lega. 2. Ratio eadem facit, ne ob debita a- lienare feudum concedatur, quæ ab ipso contracta aliena- tore sunt. Itaque ab eo contractum esse debitum oportet, cui integrum disponere de feudo sit. Id est quotiens ob eā causam factum nomen debitoris est, propter quam feudi permitti alienatio solet. Ex tex. igitur in d. §. prædium con- trouersia explicari præsens videtur, necessitatis rationem in tertij dispendium non haberi, quam voluntarie quis at- que immediate ex facto suo primum subiit.

83 Si dixeris, ex aditione † hæredis voluntaria bona aliena- ri, in quibus alienandi prohibitio contingit. Respondetur, per legem immediate obligationem induci, quamuis pro- pter aditionem, ipse plane hæres nihil promisit, neque ex promissione sua conuenitur. vnde non ex contractu, sed quasi teneri dicitur, quem lex introduxit. l. ex maleficiis. §. hæres. ff. de actio. & oblig. §. hæres quoque inst. de obli. quæ ex quasi contract. na.

Secundò responderetur. Idcirco ob debita id genus testa- toris bona alienari, in quibus alienandi prohibitio inueni- tur. quoniam ex facto ipso prohibentis debita existunt. In arbitrio cuius alienandi ius erat. De quo genere feudum nõ esse, nemo dubitat. Itaque cum ex bonis hæreditariis & paganicis ex dict. §. & consil. Silua argumentum pars colli- git, ex separatis penitus argumentum deducitur.

Tertiò ex diuersis argum. defumi, aliter etiam ostendi- tur. quod ab actu necessario ad voluntarium pars colligit. Ideo enim ob debita defuncti bona alienantur, in quibus prohibitio alienandi vertitur, quod prohibitio alia quam ipsius testatoris prohibentis non præsupponitur. Prohibi- tio plane à testatore ipso recens in præiudicium subici- ti creditorum non potuit. l. debitorum & l. seq. C. de pact. Vn- de cum in dominio pleno testatoris bona sint, atque ideo satis ex eis fieri creditoribus oporteat. Mirum facere non debemus, si qua ratione bonorū alienationē in præiudiciū creditorū interdicere testator nõ poterat, Ex bonis ipsis cre- ditores ab herede dimitti testatoris oportet, ne deterior cre- ditorum conditio ex personis hæredum fiat. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Causa & ratio longe alia vasalli est. In do- minio cuius pleno feudum non est. Atque ideo non simili- ter ob debita eius voluntaria feudum ab eo successorēve eius distrahi, atque bona paganica testatori alienare, hæ- re diu eius licet.

84 Abb. opem etiam pars implorat † in c. vt super. nu. 15. de reb. eccles. non alie. Alienandi prohibitionem ad alienatio- nes demum illicitas pertinere. Alienationem plane, quæ ex causa etiam voluntaria sit, permissam licitamve intelligi. Quid mentis parti sit, cum id genus testimoniis vtitur, alle-

qui satis non valeo. Contrarius quippe aduersario Abb. nõ obscure est. Siquidem nõ aliter licita alienatio rei ecclesia- sticæ est, in qua Abb. loquitur nisi aut necessaria vtilis eui- denter ecclesiæ sit. c. 1. de rebus eccles. alie. lib. 6. Itaque cum neque necessitas neque vtilitas aliqua in debitis cōtrahen- dis doceatur, non potest. Abb. testimonium parti non ob- 85 esse. Necessitatis plane † aut vtilitatis probationem ex di- uerso præstandam, neq; fidem assertioni alienatoris de eis haberi, responsum prius docet nu. 25. & trib. seq. num. 146. & plurib. seq. nu. 187. & nu. 246. Quid hic admittendum, vbi as- sertio vlla necessitatis facta aut vtilitatis non est.

Secundò Abb. dictum reiicitur. Testatum enim ex supe- rioribus, & in responso ipso est, Decretorum permissionem ad alienationem non trahi, quæ ob causas voluntarias sit. Quod cum ita sit casus is, cum ex causa voluntaria feudum alienatur, sub iure cōmuni feudorum relinquitur. l. si extra- neus. ff. de condi. ob cau. l. si cum dotē in prin. ff. sol. mat. Iure plane feudorum prohibita alienationē esse non dubitatur. 86 Itaq; non potest illicita † alienatio nõ esse, quæ contra quā prohibitum est, exercetur. l. testamento centurio. §. si. ff. de manu. testa. l. as. in l. si procurator. nu. 5. ff. de cond. indeb.

In Philiberti etiam decreto spe aduersarius locat sub lu- brica, quod pro soluendis seu constituendis dotibus, &c. Ibi, Ita quod censetur tales successores habere ipsa bona feu- dalia cum onere & obligatione præmissis. Et teneantur ad id persoluendum ad quod potuisset ille, cui agnati ipsi suc- cedent. Vnde sicut vasallus defunctis debitis soluendis ad- stringebatur, etiam quæ contracta voluntarie sunt, Ita obli- gatione hac teneri successores videntur.

Sed enim adminiculi quicquam à decreto hoc pars non accipit. Monendi enim primum sumus, aditionem in de- creto hoc Philiberti ad casus contineri, mentio quorum in decretis superiorib. sit Yolant & blanchæ, Aditio plane Philiberti id demū habet, vt quod permissionis aut volun- tatis, in decreto Yolant circa dotes soluendas aut constituen- das in vasallis defuncti erat, ad necessitatem tam in vasallis quam successoribus eorum trahitur. Decreto quippe Yo- lant permissio solummodo, continetur, vt possint & valeāt vasalli & cuilibet licitum eorum sit, & dotes constituere, &c. Ob id inuiti compellendi ad dotes constituendas non videbantur. l. non quicquid. ff. de iudic. Rursus, quia nisi va- fallis ipsi superstitibus, permissio ea fauebat, ad successores trahenda eorum non videbatur. Vtpote ratio in quibus di- 87 uersa contingit. Quatenus † debitis vasalli exoluendis suc- cessor non obligatur, qui hæres defuncto nõ sit. c. 1. an agna- vel fil. Et apud nos in consil. 197. in princip. Idque locum & in hærede vasalli ex inuentario, habere, l. ser. & Aluaro. ibi scribunt. Alexand. in consil. 19. numero 4. libro 5. Socin. iun. in consil. 42. nu. 3. lib. 3. Quocirca visum Philiberto fuit, Yo- lant decretum in duplici hoc capite ampliare, vt ad neces- sitatem permissio, & ad successorem pertineat.

Neque dixeris extensionem hanc circa necessitatem & successores per blanchæ iam decretum factum. Quoniam nisi in dotibus id cautum restituendis non est. In dotib. pla- ne constituendis & debitis necessariis persoluendis expres- sum id non lèditur. Quam ob causam necessaria declaratio aut ampliatio hæc visa Philiberto fuit. Vt in dotibus etiam constituendis & debitis necessariis persoluendis locum ne- cessitas aut compulsio tam cōtra vasallos superstitēs, quam successores eorum habeat. In noui aut. ampliationis quic- quam præter necessitatem & coactionem in vasallis & suc- cessoribus Philiberti decretum non habet. Atque ideo ex- tensio per Philibertum facta circa debita non est, Vt ob debita voluntaria etiam, alienari feudum oporteat.

Secundò ad casus Philiberti decretum restringendum qui sub decretis permissi anterioribus sunt Yolant & blan- chæ, Ex verbis ipsis Philiberti dilucide ostenditur. Ibi in ca- 88 sibus, de quibus in ipsis statutis. Itaque cum † ad casus ip- sos statutorum antecedentium relatio fiat, ad eos & natu- ram eorum restringi referens Philiberti decretū oportet. Ita vt exclusa omnia intelligantur, mentio quorum in re- lato non sit. c. veniens de præscriptio. c. cum venerabilis. §. quia vero. de excep. c. si. de vsu pallij. Quos text. in sententiā hanc Geminia. vocat in consil. 25. num. 3. circa si. Idem Alex. scribit in consil. 154. num. 5. in fi. vers. tertio respondeo lib. 2. At enim nisi ad debita necessaria decreta Yolant & blan- chæ non pertinere, quam fusissime monstratum & supe- rius & in responso prædicto habemus.

Tertiò restrictionem hanc ad casus faciendam qui in decretis comprehensi Yolant & blanchæ sunt, verba ipsa Philiberti



Philiberti ducis tam in rubrica quam in nigro aut textu perspicue docent. Ibi secundum quantitatem tamen patrimonij & qualitatem domus & personarum. Quæ verba non ab re & in rubro inserta, & repetita in nigro sunt. Vt nisi debita necessaria non comprehendant.

Declaratione hac restrictionis ita obfirmata, Argumentum non obstat ex diuerso obiectum, hoc est æque successores feudi ad id per soluendum adstringi, ad quod compelli defunctus poterat. Ex his enim confutatum arg. liquet quæ scripta ante sunt, hoc est ut nisi in calibus locum compulsiō circa feudi alienationem non habeat, qui expressi aut comprehensi in decretis ipsis sunt. Yolant & blanchæ ob dotes videlicet donationes propter nuptias, & debita necessaria. Extra quos casus protendi verba Philiberti ad eos limitata & restricta non conueniunt. l. in agris. ff. de acq. rerum dom. l. age. Ibiq; posteriores. C. de transact.

Secundò ex verbis ipsis decreti arg. diluitur, Ibi, & teneantur ad id persoluendum, ad quod potuisset ille, cui succedent ipsi agnati, statutorum præmissorum dispositione seruata. Qui ablatiui & absoluti seruata dispositione, & c. conditionem habent. l. ab emptione. ff. de pact. l. euietis. agris. ff. de vsur. l. à testatore. ff. de condi. & demonst. Late posteriores in rubric. ff. solu. matri. vnde sensum hunc verba illa habent, statutorum dispositione seruata, ut non aliter successores teneantur, aut alienare feudum liceat, nisi si casus occurrerint, de quibus in statutis Yolant & blanchæ. Ceterum si extra casus illos feudum alienare conceditur, utique dispositio statutorum obseruata Yolant & blanchæ non erit. Itaq; cum ad debita necessaria decreta ipsa Yolant & blanchæ restringatur, si ob voluntaria alienatio fit, utique conditione & defecta verba ipsa decretorum inueniuntur. Atque ideo locum dispositio obtinere eorum non poterit. l. pecuniam. Ibi perinde est enim, & c. ff. si cert. pet. l. necessario. ff. de peri. & commo. rei. vend. Et alia infinita. Rursus cum in conditione dispositio posita Philiberti sit, casus necessario præsupponuntur, metio quorum in statutis sit, ad quos casus verba ipsa conditionis spectant. Proinde & casus ipsos constare ita præsuppositos oportet. Glo. Fur. Sal. & Ful. in l. mancipia in vers. aduocandum. C. de seru. fug. Rom. sing. 489. statutum puniens Alex. in rubr. ff. solu. mat. num. 22. Soc. in l. i. §. si quis 400. nu. 3. ff. ad Trebel. Dec. in c. constitutus colum. 2. ante med. de rescrip. Et alia non pauca.

Tertiò in partem ipsam decretum regeritur, etiam si ad voluntaria id trahi debita dicimus, Quod modis omnibus pernegamus, formam enim statutorum Yolant & blanchæ adimpleri Philibertus iubet. Atqui & domini directi consensum, & pecuniæ numerationem Yolant cum blancha exigunt. Quod neutrum hic interuenisse responso monstratum prædicto habemus. Et quidē in numeratione, sermone id testatur prolixio habemus nu. 18. & plenius nu. 401. De consensu nu. 390. vers. neque mutat, & num. pluribus seq.

Quartò ubi forma decretorum seruata circa consensum domini & numerationem pecuniæ esset, In alio tamē adimpleta non est, neq; implementum contingit. Id est circa oblationem agnatis faciendā. Quæ oblatio inepta in iure offerendi controuerso apparet. In hoc enim oblationē agnatis fieri decreta præcipiunt, ut potiores ipsi habeantur si emere bona malint. Quæ inepta & insulsa prorsus oblatio hic fuerit, si iure offerendi uti agnati velint, Cum creditum vllum non antecedit, propter quod ipsi offerant. Itaq; cum ad ius & hoc offerendi decretorum verba non quadrent, locus dispositioni esse eorum non potest. l. si quis seruum. ff. si quis cautio. l. cum hic status. §. si sponsus. ff. de dona. inter virum & vxor. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. lita autem in princ. ff. de admi. tuto. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acquir. hæred. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. l. 1. §. loquitur. ff. de aqua quot. & esti. l. fin. C. de prædi. minor. l. furiosi. C. de nup. cap. quoniam de vita & honesta. cleric. cap. maiores. §. ceterum de Baptif. cap. in nostra de iniur. cap. indemnitate. §. sed cum eas de electio. libro 6. capi. penultimo de concess. præben. eo. libr. In quam sententiam text. & alius Soci. nominat in consil. 30. num. 30. in fin. vers. item patet ex verbis statuti lib. 1. Tradit Geminia. in consil. 35. num. 6. in fi. & in consil. 65. col. 1. prolixius Felin. in c. nonnulli. num. 34. vers. ubi verba de rescrip. Qui ad decisiones non paucas infert. Ad quas si spectemus, mirum, ni à controuersia omni res hæc vacet.

Quintò correctoria iuris communis feudorum decreta hæc Yolant, blanchæ, Philiberti & Caroli ducū esse non du-

bitatur. Quatenus nec ob causas necessarias iure ipso feudorum alienatio eorum permittitur, ut in responso testatum prædicto legitur nu. 30. & nu. 69. Idque & iure recipi canonico solet. c. quæ in ecclesiarum. Ibiq; Dec. in sexto nota. num. 10. de constitutio. Riminal. in consil. 81. num. 16. vers. & prædicta procedunt lib. 1. Itaq; cum in obligatione & alienatione feudi decreta solent, ad casum iuris offerendi tractum hi phas non est. Siquidem extra casus & suos ius trahi correctorium non solet, neq; extensione vel ob rationem eandem admittit, ut in d. notatum responso apparet nu. 85. Sed nec ex ratione maiore extensio recipi in correctoriis solet, nisi si expressa ratio est, vel pro expressa habetur, quia non plusquam reddi vna possit. Imola in l. si vero. §. de viro num. 14. in fi. vers. potes dicere. ff. solu. matr. Aret. in consil. 27. proponitur nu. 2. in fi. vers. non obstat quod melior videtur esse ratio. Soc. in consil. 28. nu. 25. lib. 4. Quid dicendum hic erit, ubi & ratio diuersa inter alienationem & ius offerendi constat. In alienatione enim ut eam ob debita feudatarius patiatur, impedimentum nisi vnum non inuenitur. Id est quia in feudo ius habet, quod per ius commune alienare feudorum non licet. In iure plane offerendi impediendi ratio duplex vertitur, seu ius duplex vasalli contingit, feudi videlicet & debiti, cum creditor vasallus & ipse anterior sit. Ius plane duplex fortius simplici esse, non dubitatur l. cum in adoptiuis in principio. Ibiq; Baldus. C. de adoptio. cum aliis in dicto responso adscriptis num. 315. vers. & si præsumptio & num. 335.

Consequenter his dicendum, Casum hunc & iuris offerendi in decretis Yolant, blanchæ, Philiberti, & Caroli ducū prætermissum iuri feudorum communi relinquendum. d. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. l. eodem diffine. ff. de lib. & post. l. si ita quis & l. pater filium. ff. de vulga. l. quod constitutum. ff. de mili. testa. l. quicquid adstringendæ. ff. de verb. oblig. l. illam. Ibiq; Aret. in secundo not. C. de colla. l. sancimus. C. de testa. l. præcipimus in fi. C. de appel. c. 2. de transla. episc. cap. 1. de sent. ex com. lib. 6. clem. ne Romani de electio. cap. 2. Ibiq; gloss. fi. de pœ. dist. 1. Et alia id genus.

Sextò ad Philiberti decretum respondetur. In ambiguo esto sensus eius sit, quem tam pellucidissimum ante monstrauimus, Potiorem tamen in re & dubia interpretationem habendam, vnde agnatorum ius ex inuestituris & contractu quæsitum minus læditur per ea, quæ in d. scripta responso habemus num. 52. vers. Et qua ratione. Et in locis aliis eiusdem responsi permultis quæ index eius ostendit in vers. tertius.

Caroli denique decretum parti & ipsi obstat nedum auxiliare est. Pietatem quippe, equitatem præseruationem, tranquillitatem & incrementum subditorum obseruat. Quæ omnia alienationi reclamant, quæ ob causam voluntariam sit. Atque ideo ad feudum dilapidandum & successorum ius feudandum latum iter aperitur. Vnde ad egestatem agnati impelluntur, quo libidini & profusioni alienantium, debitate pro arbitrio contrahentium indulgeatur. Quinetiam esuriam passurus alienator ipse erit, si suo res tradita arbitrio sit. Itaque cum nisi ad debita necessaria Caroli verba non competant, non ad ea restringenda non erunt.

Secundò ad debita necessaria Caroli decretum restringendum, qui dilucide magis nitere, atque ex verbis illis potest. Quibus præseruationem, & incrementum in statuto Yolant contemplatur. An non consumptio atque diminutio vasallorum tam alienantium, quam successorum euidenter consequitur, si ob causas voluntarias alienare conceditur. Itaque ex ratione à Carolo expressa, quæ ad necessarias demum causas spectat, ad debita ipsa necessaria restringi decretum oportet, vel si verbis id conceptum amplioribus sit. Iure quippe certissimo utimur, ex ratione & speciali dispositionem generalem restringendam. l. credendum in princ. ff. qui pet. tutor. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. l. milites agrum in princ. ff. de re mili. Abb. in concil. Basil. col. 9. in 2. dubio. Ang. in consil. 190. visa dicta quitatione. Chass. in consil. ult. col. 2. circa med. Idque locum & in ratione tacita habere. Text. ostenditur in d. l. milites agrum. Gloss. & Bald. in l. quamuis. C. de fideicom. Bald. in l. fin. num. 6. in fi. C. de lib. præteri. Rom. in consil. 100. & in consil. 104. Dec. in cap. suggestum in 2. not. de appellat. in consil. 64. colum. 4. in fi. vers. & sic manifeste infertur. Ias. in l. non dubium. num. 36. C. de legib. Cassador. in reg. cancel. decif. 31. num. 4. fol. 47. Quid hic dicendum, causa aut ratione à Carolo duce enarrata.

Æquitas plane, qua tantopere pars nititur, aduersaria eiden



99 eidem haud obscure est. Quid enim ꝑ equitatis spectari in decreto potest, quod odiosum esse, & supa, & in responso monstratum anteriori est, cum & agnatorum in iure ex contractu & inuestituris quæsito læsionem, & iuris communis feudorum, derogationem decretum habeat. In odio suo statuto vero quomodo æquitatem pars intueatur, non facile aspicio. Secum quippe inuicem certant æquitas & odium cum quidam. ff. de lib. & post. reg. odia. lib. 6.

Secundò æquitatem adesse parti fac, eius tamen habenda ratio non videtur. Quatenus ius ꝑ ipsum scriptum inuenitur æquitati contrarium, Id est feudi ius alienandi non esse. Quo casu potius æquitatem ius scriptum esse, quamvis durius, proculdubio est. In subsidium quippe æquitatem amplectitur, cum præsto ius scriptum non est. l. prospexit. ff. qui & à quibus c. fin. Ibi que Imola & Abb. de transact. Gl. in c. super his in verb. arbitrium de accusa. Glo. & doc. in l. placuit. C. de iudi. Neque ex capite hominis æquitatem fingendam, verum iuris tramites sectandos. Bald. scribit in l. ædem. C. loca. De quo Curt. sen. meminit in con. vlt. col. 3. post. med. vers. & ideo cum habeamus. Idem ex Sali. probatur in l. bona fides per illum tex. ff. de pos. Quem las. sequitur & commendat in l. 2. §. item si in facto num. 17. vers. 2. & fortius. ff. de verb. oblig.

Tertiò aut prohibitam feudi alienationem ob causas voluntarias dicimus, Id quod magis est admittere. Quo casu nihil prorsus contra prohibitionem scriptam æquitas pendenda. d. l. bona fides. & d. c. si cum aliis mox relatis. Aut permissam propter causas voluntarias expressim alienationem contendimus, Et falsum id euidenter est necessitatum & debitorum necessariorum mentione totiens facto. Aut in obscuro seu in ambiguo rem esse asserimus, in re plane dubia sensum agnoscendum, unde correctionis iuris, Læsionis tertij absurdi & occasionis feudi perimendi exclusio sequitur cum superioribus, tum responso satis monstratum anteriori est. Quartò responsiones esto prænarate non moueant, quæ sane quam fortiter vrgent, ad casum iuris offendi in decretis omissum æquitatem trahi nihilo magis conuenit, quamvis rationem similem aut eandem casus non omisit. In eo quippe admitti ꝑ extensio non solet quod introductum per æquitatem est. l. penales. §. Iulianus. ff. ad l. falci. Vbi cautio, de qua ibi æquitatis causa à prætoribus inuenta ad personas, res vel alias non porrigitur. Idem text. probat in c. susceptum de rescrip. lib. 6. Quem in sententiâ hanc Crot. vocat in l. omnes populi nu. 214. vers. quinta conclusio. ff. de iust. & iure. Gl. huc accedit in l. seruitutes. §. si sublatum in verbo pars. ff. de serui vrb. præd. cum ad æquitatem trahendam æquitatem non putat. Quæ verba quid aliud sonant nisi extensioni locum in æquitate non esse. Quæ locum sententiæ haud dubie habet, vbiq; in casu quo speciali rigori æquitas anteponitur, similiter vt in specie controuersa. In qua contra quam iure prohibitum feudorum est, alienatio eius in casibus permissa quibusdâ legitur, quæ ex decretis sunt. Dotis videlicet, donationis propter nuptias, & si qui necessarij alij sunt. In quibus æquitatis ratio contingit, vt ei succurratur qui nullo suo vitio pertractus in necessitate est. In quare meminisse oportet, si ad casum æquitas non extenditur, qui rationis eiusdem, similisve est. Quanto minus, vbi ratio diuersa in casu omissa inuenitur. Sed enim ꝑ rationem longe diuersam causam necessariam, atq; voluntariam esse. vt non perinde facile ei ius patrocinetur, qui culpa sua, atq; ei qui nullo suo merito in necessitate deuenit, Tex. ostendit in d. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui sat. cog. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. l. sed & si per prætorem in fin. ex quib. cau. maio. l. cum postulasset in fi. ff. de dam. infect. Curt. Sen. in conf. vlt. nu. 4. vers. & potissime in casu. Inde mirum satisfacere nequeo, æquitatis causam, quæ nisi in debitis necessariis non vertitur, ad voluntaria etiam debita porrigi. Quo casu feudi in perniciem alienam abliguriendi occasionem, facultatemque præstari, demonstratum nec semel est. Rationem & aliam diuersitatis inter alienandi & offerendi facultatem explicatam supra habemus num. 94.

Admuniculis prædictis vbi se destitutum aduersarius vidit, ad illud cõfugit, ex obseruatione in secuta ambiguitate omnem declarari. Vsu quippe receptum & moribus asserit, vt ad debita quæuis vel voluntaria decreta trahantur, ob eaque feudi ius alienandi competere. Sed enim qui consuetudinem aut obseruationem asserit, probationem eis implere necesse habet, cum à facto pendeat. l. præscriptio. Ibi que Bar. num. 11. & seq. C. si contra ius vel vtil. pub. l. 1. Ibi que gl. 2. & Bald. in l. nota. C. quæ sit longa consuet. c. 1.

de præscript. lib. 6. Bar. in l. omnes populi nu. 67. ff. de iust. & iure. & in l. de quibus nu. 7. ff. de ill. in. 1. lectur. & in posteriori lectu. num. 2. in quarta. q. princi. Vbi modum probandi docet. At enim non modo consuetudinis huius fides non fit, verum ne fieri quidem poterit. Siquidem non nisi ob causas plusquam necessarias alienationes perfici feudi solent. Atq; ob dotes fere. Idq; vsus ipse docet. Quæ pellucida magis res fiet, si alienationem instrumenta aduersarius præferat.

Secundò monendi sumus, domino directo inconsulto Causa vlla debitorum contrahendorum non expressa, feudaliū bonorum verbo non facto. Pecuniæ numeratione non patefacta, oblatione aut denominatione agnatis non facta, contractus peractos quibus hypothecæ feudum suppositum aduersarius contendit contra quam & iure communi feudorum prohibitum atque decretis ipsis est. Atque ideo non immerito aduersus contractus id genus à filio feudi successore reclamatum, & actori contradicendum. 504 Ea propter vbi probatio ꝑ qua obseruationis præstari in debitis voluntariis posset, satis non esset, ob causas etiā voluntarias feudum distractum, simpliciter aut generaliter educere. Verum probatio præstanda in specie controuersa esset. Id est iis etiā casibus probatio debita voluntaria feudum alienatum, quibus domini directi consensus non interuenit, causa vlla expressa in debitis contrahendis, feudi facta mentio non est. Pecuniæ numeratio non demonstrata. Et agnati seu successores contradicatio inuenit per ea, quæ in d. notata responso sunt num. 487. Quibus Rolan. accedit in conf. 80. nu. 11. & seq. Quid. dicturi hic erimus, vbi non modo probatio in specie, sed nec in genere de consuetudine hac præstatur. Immo enim quod ac probationem in specie attinet, ne quidem in specie controuersa allegatio facta consuetudinis est. Consequens igitur non sit consuetudo aut obseruatio ita alienandi in genere allegatur, etiam si probationis vicem allegatio sustineret. Quod falsissimum euidenter est. Ergo quibus casibus factæ alienationes sunt casui similes controuerso erant. Atque ideo dubia & incerta allegatio probatione reperitur, quam irritam esse constat. l. duo sunt. Titij. ff. de test. tu. Et alia non pauca.

105 Tertiò ad personas consuetudo ꝑ obseruatione restringenda, inter quas secuta est. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. l. 1. §. Iulianus. Ibi que Barto. ff. de itin. act. pri. ua. Bald. in c. 1. in fin. de feu. cognit. Ruin. in consi. 19. nu. 17. lib. 1. Hoc amplius quia iure contraria. hoc genus consuetudo est, nec ad casus eam similes extendi conuenit Floria. in l. venditor. §. si constat. ff. com. prædior. Afflict. in dict. cap. in principi. in vltimis verbis. de feudi cognit. Socin. iun. in consi. 101. nu. 13. lib. 2. Consequens igitur non sit, agnati aliqui rerum suarum non satagentes feudum illicitè passim alienari sunt, Ergo ad iniuriam id rediturum aliorum erit.

Quarto si ob debita voluntaria permissam alienationem dicimus, Cur donationem propter nuptias ita fieri decretum non finit. vt perpetuo apud mulierem, hæredesve eius maneat cum fraudem non habet, at fide bona perficitur, quoad nuptias aspirari optatus possit. veluti si virginem aut adolescentulam in matrimonium beneficiarius expetit, qui plenior annis est, & qui ad coniunctionem aliter peruenire expectatissimam nequit. Id quidem in primis. quod causam initio necessariam hoc genus donatio habet. Itaque si causa necessitatis cessante, hoc est mulieris interitum matrimonio direpto ad irritum donatio per decretum deducitur quanto magis ob debita initio voluntaria feudi impedienda alienatio erit. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et talia sexcenta. Quod satis superq; ad verbosa parti interpretamenta abiicienda argumentum valet. pellucidum quippe decretorum sensum obsecrare aduersarius certat.

106 Quintò ex sententiâ arg. proteritur ꝑ Vercellis lata die 16. Iunij. 1557. Perquam alienatio id genus infirmata feudi est nulla pretij restitutione facta. Sed & fructus restituere emptor iussus. Quæ sententiâ ratione validiore hic obstat, quod inter agnatos emptor erat, quamvis gradu propiore actor esset. Cum alienis hic tam agente vasalli, quam à patria, contractus interpoliti. Quo casu grauior haud dubie prohibitio iuris interuenit. Siquidem iniussu domini in agnatos, vel remotiores alienationem feudi impune permitti, in prædicto testatum responso legitur. nu. 488. Quod aliter in alienis aut extraneis seruari tit. docet de prohi. alie. feud. per Lotha. & per Feder. c. quæ in ecclesiarij de const. Quod cum ita sit, alium decretorum sensum esse obseruatio ipsa declarat, quæ à sententiâ senatus desumitur.

Neque



Neque partis responsio mouet, ob id feudi alienationem  
107 dissolutam, quod in fraudem facta proximiorum esset, &  
feudi precium in filias, quas solas habebat, venditor erogaret, quo locupletiores dotes haberent, fraudis plane rationem hic filere. cum filium clarissimum contrahens haberet in promptu enim responsio est fraus in feudo est, vendendo interuenerit, rationem eius tamen non aliter haberi, atque si & emptor ipse fraudem participet. l. i. in princip. Ibiq. Gloss. in versic. non ignorauerit. ff. quæ in fraudem cred. Glo. & doct. in §. item si quis in fraudem Inst. de actio. Vnde cum fraudis emptoris allegatio non interueniat. Tantum abest, ut probatio facta eius dicatur, nihil est, quod fraudi nomine sententiam Vercellis dictam pars asserat.

Secundò fraudis responsionem aduersarius sustinet. Namque si filiarum rationem, quo dotes optimas magis haberent, & in quibus necessitas maior vertitur, senatus non habuit, prætiq. & fructuum iacturam emptor agnatos fecit. Longe minus extranei & in causis aut debitis voluntariis haberi rationem conuenit.

Quartò eo responsio pertinet, ut dolum in casu controuersæ præsumi contra patrem contrahentem non oporteat. l. merito. ff. pro socio. At enim locum præsumptioni huic bonitatis ad incommodum tertij non esse quotiens damnum quispiam subire à præsumptione hac potest, in d. monstratum responso est. num. 62. & supra num. 34. Dispendium plane successoris manifestissimum liquet.

Quinto argum. partis perfringitur. Dolus aut fraus esto consilio absit, Re ipsa tamen dolum filius, feudiq. successor sentit. Qui ex latione enormi dolus apparet, Sic quæstio dictum in superioribus est. Dolum plane re ipsa virtutis eiusdem atque consilio seu ex proposito, ut aiunt, æstimati. Tractatum etiam superius habemus. num. 36.

Sextò probationes causarum in lite Vercellis diiudicata factas audio, acta enim non legimus propter quas alienatio facta feudi dicitur, quæ non meritorie aut leues videntur. Itaque si causis ibi demonstratis, sententiam nihilominus passus feudi emptor idemq. agnatus tam pernicialem in precij & fructuum perditione est, Quid in extero hic admittendum à quo causarum præstita probatio non est.

Ad probationes postremum pars adiit, Id est ob causas initio necessarias contractus peractos. In qua re sermonem opus prolixiorum non arbitror. Quandoquidem probationibus causam suam deficere hoc ipso pars admittit, quod nisi argumentis quibusdam leuissimis se inuoluit. Quibus cum debitoris defuncti conditio, resque ipsa tum rei conuenienti testimonia non molliter resistunt.

108 Iure enim & illo incogitate utitur. In specie probatur difficili, vel cum inopia probationum laboratur, In probationibus ius acquiescere, quæ contingere possunt. At enim ad eum id casum demum pertinet, quo ex facti, seu negotij, aut rei natura probandi difficultas existit. Qualia sunt quæ domi fiunt. l. consensu. C. de repud. Alex. in consil. 64. num. 5. lib. 1. Et in locis alibi permultis doc. Eiusdem generis sunt quæ per vniuersitatem geruntur, Ad quam intromitti extranei non assolent. c. 3. loco de proba. cap. veniens. 2. in fin. de testib. Alex. in d. consil. 64. num. 5. In causa eadem inueniuntur, quæ nisi clam non fiunt. Cuiusmodi coniuratio est, Quam criminis locij propterea indicant. c. fin. de testib. cogen. Rationem eandem partus suppositi esse. Dec. scribit in consil. 342. num. 3. Ius aliud probandum, si ex facti, negotij, aut rei natura legitima præstari probatio potest. Ibi enim loco probatio non habet, quæ idonea non sit. Verum patri imputatur, cur probationem parandam non curauit, quam lex exquirat, ut post gl. in d. c. tertio loco. Ant. de But. docet not. 14. Ibiq. Fel. nu. 3. Dec. in 2. not. Alex. in d. consil. 64. nu. 6. lib. 1. in consil. 148. nu. 3. in consil. 152. nu. 11. & maxime vers. ite posito lib. 5. Dec. in consil. 133. col. fin. versic. ult. non obstat si dicatur in consil. 189. nu. 10. Ias. in l. fin. circa fin. C. de his quibus ut indig. Quibus in locis ita probationem non idoneam doct. recipiunt, si habitu aut potentia, & actu seu reprobandi difficultas incurrat. Non idem admittendum, si actu tantummodo aut casu difficultas cōtingit, habitu verò aut potentia idonea parari probatio poterat. Ibi enim in culpa eū esse, qui idoneam sibi probationem non adhibuit. Idque lo cū & in specie fauorabili obtinere, veluti cum matrimonij probatio occurrit, ne probationes minus legitimas admittat. Quatenus idoneas præparandi facultas erat, in d. consil. 148. & 152. Alex. scribit. Dec. in consil. 310. post princip. Quid in re hic dicendum, quam odiosam esse, cum supra, tum in responso demonstratum prædicto est.

109 Secundò probationes & necessitatem impletas plenissimas fac, ad rem inutiles eas haberi, expressione earum in specie non facta, & superius declaratum nu. 10. & in responso aut edicto cumulatissime est nu. 196. Locupletius & significantius num. 386. versic. hoc ita admissio. ut nisi ex causa, &c. Sed & notula id non spernenda apud responsi indicem ampliatum & cōfirmatum in verbo causa. ver. causam in species Demonstratum enim & textibus, & gloss. & doct. testimoniis haud leuibus habemus, usque adeo causas ipsas necessitatem nominatim enarrandas, propter quas feudi aut obligatio aut alienatio fieret, ut satis earum probatio non sit, quæ postea accederet.

Apparere ex his non ægrè potest, partis diuersæ armis non modo generi causam iustissimam non oppugnari, sed iuuari potius: eisdemque ipsis aduersarios referiri.

Iam in re aliqua controuersia sit. In debitis quippe quæstio cuncta vertitur, in quibus clarissima Decreti Blanchæ posterioris verba sunt, ut necessaria ea esse oporteat, Idque quantum repetitum. frustra igitur in debitis contra significantissima decreti verba cōtendimus. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. l. ancillæ. C. de furtis.

Laus Deo, virgini, Diuòque meo tutelari, Atque vniuerso, cœlestium ordini, Sauiliani, 20. Octobris 1564.

## S V M M A R I V M.

- 1 Culpa est, à superiore non flagitare, quod concedi mos est.
- 2 Culpa emptori feudi dandum, qui ante laudimium soluit, quam venditori denuntiauerit cui reuendendum feudum erat.
- 3 Denuntiationis omissionem culpa non carere.
- 4 Factum probandum.
- 5 Solutio probanda.
- 6 Inconuenienti vno admissio, plura sequi.
- 7 ex Dolo solo quempiam commodum reportare non debere.
- 8 Mora purgationi iuramentum ob stare.
- 9 Mora purgationem post temporis interuallum longum non admitti.
- 10 Renuntiationem non præsumi.
- 11 Renuntiationem ex actu contrario non induci.
- 12 Pactionem aut rati habitationem cum vno interpositam alij non prodesse.
- 13 Res inter alios gesta, aliis non prodest. & num. 23.
- 14 Causam facti potiusquam factum spectandum ut aliud innuere verba videantur.
- 15 Testimonium à ratione inepta perimi.
- 16 Minori heredi in eo restitutionem non concedi quod cum defuncto maiore actum est.
- 17 Confirmationis naturam esse, ut firmum actum non maiorem efficiat, vel noui quicquam inducat.
- 18 Confirmationem cum qualitatibus omnibus factam actus confirmati intelligi.
- 19 Contrauenire contractui eum non dici qui facultate utitur in contractu permissa.
- 20 Confirmatio in dubio potiusquam actus nouus præsumenda.
- 21 Fructus etiā percipiendos in contractibus bona fidei post morā debere.
- 22 Doli præsumptione eum laborare, qui promissa non exequitur: neque præstat quod ab eo præstandum est.
- 23 Causam iustam ab interesse non liberare, quod promissum aut in re actio nis debitum sit.
- 24 Interesse fauorabilius pœna.
- 25 Causam iustam ab eo non præstari, quod secutum postea est, quam fieri quid deberet.
- 26 Interesse appellatione fructus contineri.
- 27 Factum vnius alij non prodesse, sicut nec officit.
- 28 Approbati contractum aut testamentum ab eo intelligi qui quid ex eo petit.
- 29 Duplex impedimentum simplici potentius.
- 30 Feudi alienationem vitiose factam à filio etiam successore contra præstij restitutionem reuocari.
- 31 Intellectus c. i. an agnat. vel fil. i.
- 32 Contrarietate sententiam nullam fieri.
- 33 In re incerta sententiam certam dari graue.
- 34 Malam fidem in eo præsumi à quo promissa non fiunt.
- 35 Protestationem à facto contrario perimi.
- 36 Cautio conditione pendente à debitore præstanda.
- 37 Certa relinquenda propter incerta non esse.
- 38 Probandi onus eum sequi qui plura bona asserit quam dictum ab aduersariis sit.
- 39 Sequestratione fructuum locum & sub instantia prima esse, cum soluen do reus non est.
- 40 Præiudicalem quæstionem anteuertendam.
- 41 Decretum nullum non conualescere probationibus superuenientibus.
- 42 Impertinentia



- 34 Impertinentia capitula ubi palam sunt, reiici debent.
- 35 Interlocutorium à qua appellatum est, ex nouis probationibus facti non iustificari.
- 36 Causas alienandi in specie & nominatim exprimendas, quoties sine eis prohibita est alienatio.
- 37 Exceptio in specie opponenda.
- 38 Librum rationum in specie consiciendum.
- 39 Præsumptiones ad casus tacitos pertinere, non ad expressos.
- 40 Interpretationem in re clara filere.
- 41 Probationem in specie generali antestare.
- 42 Confessio testibus, instrumentis & præsumptione iuris & de iure potior.
- 43 Actus ad causam aut rem vnam limitatus, egredi eum non debet.
- 44 Probatione deficiente rem pro non facta haberi.
- 45 Vultum ad quæsum & redditus moderandum.
- 46 Alimentorum fauore successoris ius deterius non fieri.
- 47 Altare vnum non detegendum legendi alterius causa.
- 48 Feudi alienationem nec ob causas necessarias concedi.
- 49 Valorem prædij maiorem ob vicinitatem intelligi.
- 50 Incertum admittendum non esse, vt quod est certum relinquatur.
- 51 Exceptionis opponendæ prohibitionem ad eam non pertinere quæ ex capite eiusdem actus aut statuti descendit.
- Qualitatem probatio necessaria quas decreta exposulant.
- 52 Necessitatem limites egredi non licere vbicunque nisi ob causas necessarias alienare non conceditur.
- 53 Inferiorem contra factum superioris non venire.
- Bonus quis in alterius perniciem non præsumitur.
- 54 Necessarium causam ita intelligi, si initio ipso necessitas inest.
- 55 Interpretatio obicienda eius in cuius potestate sit elusorij actum efficere.
- 56 Capitula nisi ob causas admittenda eis expressas non esse.
- 57 Laboribus grauibus introductum non facile rescindendum.
- Depositi controuersi robur.
- 58 Princeps mutuam pecuniam vtilitatis publicæ causa recte exigit, si aliter mederi iniquitati nequit.
- 60 Ordinatus ad causam delegatam iniussu superioris, nec delegatione perempta accedit.
- Decipiendum quem non esse principem aut lege authore.
- 62 Feudum ex registro præsumi.
- 63 Clausula executoria quæ dicatur.
- Cancellatione facilius testamentum reuocari, quam verbis.
- 64 Feudum facto ipso probari.
- Factum verbis validius.
- 65 Confessione authoris singularem successorem non contrahere,
- 66 Vultus causa in perniciem successoris alienationem non permitti.

CONSILIVM CCCXXXIII.

Comdimentum responsi pro Genero,  
quo veluti Zaccharo quodam mol  
lior res cuncta, sapidiôrque fiat.



**D**IVINO subsidio ex corde postulato. Iuri & æquitati interlocutionem nõ cõuenire aduersus Generum dictam, sequentia declarat. Principio errorem triplicem in facto habet. Prior in aureis nummis contingit ex deposito numeratis, qui pro aureis habiti monetæ sunt, quos albos vulgo dictitant. Et qui florenis vno minoris singuli quam qui ex auro sunt. Depositum enim ex aureis nummis factum pro dimidiato pretio aduersario expediendum interlocutorio iubet. At qui cū nisi aureos mille albos dimidia prætij pars nõ habeat, Amplius haud paulo quam dimidia prætij parte in pecunia obsignata aduersarius auferret: Florenos nimirum centum supra mille. Alter facti error, aureorum etiam monetæ æqualitate admissa, vt non plus in nummo ex auro quam in moneta sit, aureis tamen centum pluris depositum quam pretium dimidiatum est. Quod solidum aureos bis mille non excedit. Quam summam aureis centum pecunia deposita superat. Neque mutat, laudimiorum pecuniam deberi. Quoniam fidem ex actis factam laudimiorum non legi. Rursus fidem etiam facta, numeratione eorum fieri ante non oportuit, quam cettior rei eius factus venditor fuerat. Qui vel debita ea non esse ostenderat, vel ad minorem ea modum præstanda non ægre impetrasset. Siquidem nec eis, qui minore quam venditor conditione sunt, id genus denegari beneficium solet. Quare si culpa t dictur, qui apud superiorem non petit, quod concedi aliis solet, sic quomodo in respon. monstratum pro Genero

habemus. numero 272. Ibi que ampliatum id legitur, etiam cum exitum aut impetrationem difficilem res habet. Quæ to magis reus culpæ estimandus aduersarius erit, à quo denuntiatio omiſsa laudimiorum est, quæ priuato, cuius intererat, faciēda nõ superiori erat. Et in qua difficultatis quicquam non inerat. Culpam plane ex denunciatione neglecta argui, responsum satis memoratum docet nu. 274. Quibus tex. accedit in l. i. §. si mulier. iuncta gl. in vers. ei qui. ff. de lib. agno. vbi culpæ mulier tenetur, quæ intra 30. dies, quæ diuertit prægnantem se esse marito non dixit. Quocirca repetitionem alimentorum non habet, quæ filio præstitit. Ex Bald. etiam id iuuatur in l. i. nu. 12. C. de vsur. & fruct. lega. in culpa actorem intelligi, à quo iurium suorum certior factus reus non est.

Hoc amplius, in dolo cum intelligi, improbūque & fraudulentum eum æstimari, qui vbi commodè potest, certiorum alium non facit, Castren. scribit in consil. 38. quia exceptiones. in prin. lib. i. per tex. in l. creditor hypothecas. C. de distra. pig. Idem ex Bal. probatur in c. i. nu. 1. de contro. uer. inter vasa. & alium. Vbi ex tex. id confirmat in d. l. creditor. Pro qua sententia tex. etiam videtur in l. si fundo. §. si. ff. de euictio. Quem Soc. refert in l. 2. §. voluntatem. col. pen. in prin. ff. solu. mar. tex. huc præter Bald. Castren. & Socin. adiungitur in l. si vina. 2. ff. de peri. & comme. rei vend. l. i. §. venditor. Ibi que Bar. in fi. secundi nota. ff. de actio. empti. in l. quæritur. §. si venditor. ff. de edil. edic. l. si. Ibi que Bald. col. 1. ver. nota quod creditor. C. de litigo. Idem Bart. admittit in l. quæro. ff. de act. empti. Rom. sing. 282. nunquid si sum magnus mercator. Corn. in consil. 12. col. fin. & in consil. 81. lib. 3. Et apud nos in consil. 83. nume. 3. & in consil. 142. num. 20. in consil. 172. nu. 5. & in consil. 192. nume. 4. Arte plane. denunciationem prætermittam difficilis coniectura non est. In eo enim cura studiūq; omne erat, vt grauis onerosaq; modis omnibus villæ controuersæ recuperandæ facultas fieret.

Error facti tertius perspicuus fit, quod pro numeratis aureis bis mille habiti prætij totius sūt. At qui aureos quingētos ex dicta pecunia in villam alteram ex parte dimidia re dimendam erogandos lectio ipsa instrumenti venditionis testatur. Et quos insumptos in eam causam non esse, tam rei confessione, quam actis, & iuris etiam præsumptione liquet. Probationem quippe factum desiderat, neque præsumi iure solet. denique. ff. ex quibus cau. maior. l. quæcunq; §. qui à pupillo. ff. de publicia. l. quis quolibet. ff. de cõtra. emptio. l. in bello. §. facta. ff. de capitu. l. i. C. de manda. princip. l. i. & l. siue possidetis. C. de proba. l. asseueratio. C. de non numer. pecun. l. si emancipati. Ibi teque emancipatū esse probaueris. C. de collatio. c. cum in iure de offi. deleg. c. i. de procura. cap. in præsentia. de proba. c. Raynucius & cap. Raynaldus de testamen. Et in specie solutionis. probandum eam fore, ex tex. ostenditur in l. quinquaginta. ff. de proba. in l. i. C. eod. titu. & in l. fin. C. de solutio. gloss. & doct. in l. 2. in glo magna versiculo item quis probabit. C. de iure emphy. Bald. in consilio 508. tenor numero secundo, li. 5. Signorol. in consilio 182. numero 3. post princip. ver. & quando non apparet.

In quo tertio facti errore videndum. Namque robore cõtractus admissio, quem vitiis vndique si carere, responsum ipsum pro genero indicat, quod interest ob villam non redemptam a reo præstandum non dubie atque ex æquitate liquet, de qua in l. curabit. C. de actio. empti. Enimvero pro æquitate hac, qui fonte ipso rationis naturalis nemini non emanat. Iniuriam minime obscenam Genes accepit, vt prætij etiam non acceptum aduersario refunderet. De quo summam il. am detrahi aureorum quingentorum oportuit quos solutos non esse clarissime constat. Inde aliud t ex alio malum, & quod aiunt, incõuenienti vno admissio, plura consequi. l. & ex diuerso. §. i. ff. de rei vendica. l. a testatore. ff. de condi. & demonst. l. ratas. C. de rescind. vendi. §. cogitati in Authen. vt iudic. sine quoquo suffra. Namque cum damno ob villam non redemptam mulctandus reus esset, In actorem ipsum detrimenti omnis causa versa, vt pretium non oblatum restitueret. Ita & pretium & comoda omnia bonæ fidei illæ occupator haberet. An non iuri omni t iuxta humano atque diuino exagitat, Dolum suum questui culpam esse. l. ne ex dolo. ff. de dolo. l. siue hæreditaria ff. de neg. ge. l. sed & si hæreditas. §. pe. ff. ad exhiben. l. ab hostibus. §. fina. vir. ff. sol. mat. l. cum ita in prin. ff. de lega. 2. l. nomen. §. filio. ff. de lega. 3. l. i. §. i. ff. excep. do. l. itaque Fullo. ff. de furtis. l. non fraudatur. §. nemo. ff. de reg. iuris. ca. ex tenore. Ibi que Dec. in quarto nota. cap. super literis de ref.



rescri. c. & si necesse de dote post diuor. rest. c. sicut tuis literis de simonia. c. auaritia de elect. lib. 6. c. eum qui de prab. eo. li. c. legi. 16. q. 1. tradit Bar. in l. Titio. ff. ad munici. Signorol. in cons. 210. num. 12.

Neque ad facti errores hos diluendos asserta rati habitio valet. Quoniam confutata satis superque in respōso memorato apparet. num. 447. versic. apparet ex his, adūque numer. 473. & scriptis aliis posterioribus. Atque præter iam scripta. Bono cui aduersario eam non esse, liquidissimè ostēditur. Monēdi tamen enim sumus facti hic idest villæ in partem redimendæ obligationem versari. In qua termino exacto & mora commissā, in id, quid interest, obligatio cōtrahitur l. si quis ab alio. §. si. ff. de re iud. cum aliis apud nos adscriptis in d. responso. pro Genero nu. 280. Ita ius in eo, quod interest, auctori quæsitum tum erat, cum rati facta habitio narratur. Id quidem in primis, quod moræ purgandæ locus amplius non erat, cum propter iuramentum. l. si quis maior. C. de transactio. Bart. in l. si insulam numero 20. ff. de verbo. oblig. Bald. in l. & si post tres ante si. ff. si quis cautio. in l. lectu. in l. si pacto quo pœnam in si. C. de pactis. Alexand. in consil. 158. nume. 5. lib. 2. Dec. in consil. 452. num. 13. & num. 19. Corn. in consil. 121. colum. pe. lib. 1. & in consil. 40. col. fin. lib. 4.

6 Rursus locum moræ tamen purgatio post interuallum tam longum non habet d. l. & si post tres. Ibiq. doctor. Et frustra moræ purgatio tractatur. Quatenus ne nunc quidem purgatio offertur. Iā ubi moræ admitti purgatio solet, quod interest tamen præstandum l. cum si dies §. fin. ibique gloss. ff. de arbitr. l. si ita quis. §. Scia. ff. de verbor. obligat. Bartol. in consilio 161. proponitur quod syndicus nume. 4. Corne. in consil. 208. col. pe. lib. 1. & in consil. 37. in fin. lib. 2. Hoc ita admissio, ut quod interest inferendum à reo esset, cum ratus habitus contractus dicitur, consequens non fit, raturum contractum emptoribus villæ auctor habuit, ergo quod interest debetum à reo ipso erat, remissum creditur. cum præsumi renunciatio non soleat. Primum quod in facto est quod probationem poscit uti cumulate scriptum supra habemus Deinde quia donationem habet. In qua inducenda iuris etiam tamen præsumptio silet. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio. l. cum de indebito. ff. de probat. & alia infinita, & in renunciatione, ex tex. probatur in l. sicut. §. non videtur. ff. quibus. mo. pig. vel hypo. sol. c. super hoc, & c. sane de renūciatio. Bal. in l. 1. in ultimo nota. C. de edic. diui. Adria. tollen. Imo in consil. 49. in casu promisso in fin. Dec. in l. 1. numero 19. in fin. C. de pactis in consil. 452. nume. 22. in consil. 460. nume. 6. Natta in consil. 78. col. fin. vsque adeo porro non præsumitur, ut expressionem expostulet, neque ex actu proximo inducatur Cardin. in consil. 30. colum. pe. post med. Dec. in l. si quis iniquum. §. si is pro quo nume. 12. in fin. ff. quod quisquis iuris in d. l. 1. nume. 19. in si. C. de pactis in consilio 412. numero 3. in consil. 495. numero 19. & in consilio 625. numero 6. & apud nos consilio 257. nume. 4. Alex. huc aliiq. accedunt in l. suum circa princip. C. de iure deliber. ex actibus tacitis renunciationem non colligi. Idque & Alba probat in consil. 25. nu. 17. si inter easdem personas expressionem renunciatio exigit quanto magis ut tertio renunciatio profit. De quo nequidem cogitatum est.

8 Secundò per actum etiam tamen contrarium iuri suo renunciare quisquam non intelligitur, ubicunque coniectura capi qua alia potest Ant. de But. in ca. accidentibus nume. 8. vers. per prædicta conclude. de priuileg. Alexand. in consil. 27. nu. 2. & seq. lib. 2. in consil. 33. li. 5. Idque pro memorabili Dec. refert in l. cuius per errorem ante si. ff. de reg. iuris in c. gratum col. 3. in 4. limitatione de offic. de lega. in consilio. 208. num. 11. las. in l. fin. nume. 39. versicu. secundo limit. ff. de cōstitu. prin. Natta in consilio 1. numero 5. in fin. & seq. si inter easdem personas locū id habet, quod inter alias, ubi actus vllus contrarius non inuenitur. Quid enim repugnat, de molestia in re non inferenda cum vno pactum fieri, iure eius, quod interest, cōtra alium incolumi. imò enim ita de re non petenda pacisci adduci quis potest, quod saluum in id, quod interest, aliunde ius videt dict. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. sol.

Tertiò hoc amplius dicendum, & si maxime res eadem debita ab utrisque fuerat, id est ab emptoribus villæ & ab aduersario. Ad vtilitatem tamen eius pactio aut rati habitio trahi nihilo magis poterit quandoquidem emptorem non interest, aduersario vtilem rati habitioem fieri, utpote qui causam ab eis non habet, neque actionem habiturus cum eis erit, si quod interest, præstare compulsus sit. l. & hæred. §. fin. & l. quatuor sequen. ff. de pactis. Idque in respon.

ampliatum pro genere habemus, nu. 450. etiam si ius cōnexum omnium sit. Quid hic probandum, ubi communionis quicquam causa rei cum emptoribus non habet. Actionibus enim diuersis & ob diuersas causas tenentur. Quod interest reus rem ipsam emptores debent.

Quarto si quid sensa vera & aequitati consentanea tenere libet, mirum satisfacere nequeo fundamenti quicquam in rati asserta habitatione ponit. Quam ad rem prorsus non attinere ratione inuicta naturalique monstratur. Rei cuius facilius exponendæ causa, sciēdum rationem aut tamen causam facti potiusquam factum obseruandum, etiam si aliud innuere verba videantur l. dotem. ff. solut. matrim. c. peruenit de censib. cum aliis in d. resp. pro Genero congestis nume. 192. Idque & in testibus videmus. In quibus causam magis & rationem testimoniorum, quam testimonia ipsa scrutamur. l. 3. ibique doct. C. de testib. Quo circa à ratione inepta testimonium totum perimitur Bar. in l. qui inter rogatus. ff. de petit. hæredib. Bald. in l. conuenticula nume. 4. & nume. 5. in si. C. de episcop. & cleri. Abb. in consilio 105. numero 1. libro 1. Geminia in consilio 142. numero 6. post med. Soci. in consilio. 42. nu. 11. li. 1. & alia nō pauca. Inde etiā fit, ut ex causa aut ratione ampliatio restrictiove scripturæ fiat. Quoniam si specialis ratio inuenitur, restrictionem ad limites ei⁹ scriptura generalis admittit, ut in d. expressum respōso est numero 416. ibique numero 418. in causa aut ratione tacita ampliatur id legitur, quod idem & corollariū respō. docet numero 72. & vberius numero 98. vicēque contraria quod speciale dictum est per rationem generalem ampliari corollarium ipsum ostendit nume. 17. & num. 70. causam plane rati habitioem tantopere expetendæ indagemus, Mirum, ni alia prorsus sit, quam quæ in fundamento rati habitioem præsupponitur in qua ius redimendi cessum, extinctumve inuenitur. At enim nihil minus, quam quod ad re cogitatum an sit. Siquidem à facultate hac redimendi emptores non timebant. Imò enim & modo eos villam reuendituros aduersarius prædicat. Tamen si aureos. 500. ob redemptionem non offerat. & quidem si pecuniam promissam iudicio pendente reus obtulerat, quod ad emptores attinet, moram reuenditioni facturos fuisse non credam. inde bonam aduersarij agnoscere fidem licet causa igitur rati habitioem exigendæ multo alia est. quod feudi iure villa empta censetur. Quod in necem filij sine causa distrahi legitima non potuit. unde eandem atque reus molestiam formidantes, ad rati habitioem auxilium cogitarunt ita nisi ad vitium seu nullitatem contractus, quod ad filium successorem in feudo attinet, rati habitio non spectat. ne quasi filius & successor feudum gratis vendicer, & pretij iacturam emptores faciant. Ceterum ob pactum aut facultatem redimendi nequidem cogitatum ad rati habitioem est. Quatenus nec cogitandi causa sub erat, utpote redimendi tempore finito, & cum pactio redimendi interposita à patre maiore esset, nihil erat, quod à minore filij ætate emptores metuerent. Siquidem ob id minori tamen restitutio in intergrum non permittitur, quod cum patre eius gestum maiore est. l. Emilius ibique Barto. ff. de minor. l. 2. C. aduer. vend. pigno. l. penultim. C. de restit. milit. Fulgo. in consil. ultimo in fin. Curt. Seni. in consilio 58. nume. 4. circa fin. versiculo

12 quarto principaliter. Itaque cum limitata rati habitio tamen causa ad feudi ius sit. Causam ipsam egredi feudi non debet. l. de quibus in fin. ff. de l. l. ita autem in princip. ff. de admini. tutor. l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. Et alia in respon. prædicto accumula num. 460. Proinde ad causam redimendi & eius quod interest, redemptione non facta rati trahi habitationem non conuenit.

13 Quintò id insitum rati habitio tamen habet, ut firmum actum efficiat, non etiam ut ampliet aut extendat aut noui quicquam inducat. l. quædam circa fin. ff. de iure condic. l. Aurelius. §. testamento. ff. de libera. lega. cap. inter dilectos. §. porro de fide instrumento. Oldradus in consil. 164. viso. priuilegio in si. Baldus in l. 3. in si. C. si aduer. rem iudic. in l. nominationes in fin. C. de appellatio. in c. 1. in princip. numero 2. per quos fiat inuest. Et alia à nobis adiecta in consil. 257. num. 4. Quibus Veronensis assuitur in consil. 6. Ruin. in cōsil. 12. num. 16. lib. 3. Crot. in rubr. ff. solut. matr. num. 58. Enimvero ampliacionem, extensionem & ius nouum rati habitio induceret, si ad causam pacti de redimendo trahitur. Ita ut ius ipsum redimendi per ipsam læsum aut extinctum rati habitioem dicatur. contra quam ex contractu permiffum ipso est. Quem per ipsam rati habitioem confirmatā pars asserit.







aquanimiter agnoscemus.

Sed dicturus aliquis erit, ad sensum memoratum circa redimendi causam rati habitatione aduersarium uti id est vt contractus ipse comprobatus de feudo æstimetur. Respon-  
 detur, sensu hoc nihil ineptius aut absurdius inueniri, vt  
 feudi diuersi venditione pluribus facta, si quod alienatum  
 23 vni est, successor t agnoscit & ad alterum remve alia agni-  
 tio approbatione trahatur. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pa-  
 ctis. cum aliis in dicto respon. pro Genero compositis nu.  
 417. & num. 453. & pluribus sequent. & qua ratione ad incō-  
 modum alterius pactum non producit cum alio interpo-  
 situm. l. 3. ff. de transactio. cap. per tuas de arbit. & alia in di-  
 cto respon. comparata nu. 91. & sequent. nume. 266. & num.  
 469. & dicto numero 92. ampliatum id legitur, vt nec patris  
 factum perneciale filio sit ampliationem & alium text. do-  
 cet in l. neque infantes. ff. de fideicom. liber. Ibi que ini-  
 quum est, facto tutoris, qui forte soluendo non sit, pupillū  
 damno affici. de quo tex. l. as. meminit in l. 4. in princi. num.  
 18. ff. de re iudic. sicut inquam, onerosum alij factum alte-  
 rius non est, ita nec vtile esse conuenit. l. si ex duobus. ff. de  
 nego. gest. l. 2. §. penult. ff. de iureiurand. l. 1. in prin. ff. si mulier  
 ven. nomi. & alia in d. respon. collecta numero 453. vbi am-  
 pliatum id inuenitur. & id quidem iniquitati summa dan-  
 dum rati habitationem vnus gratia factam ad personā, rem-  
 ve aliam contra quam verba & animi contrahentium fe-  
 rant, extendi leg. si quis nec causam. l. non omnis in princi.  
 ff. si cert. petat. l. si quis ita §. penult. ff. de testat. tutelā. ca-  
 pitu. secundo de ordin. cognit. & alia infinita. Atque in spe-  
 cie feudi & nominatim, pactum cum vno interpositum ad  
 alium non produci, ex tex. ostenditur in capit. primo. §. fin.  
 si de feudo fuerit contentio inter domi. & agna. Qui text.  
 ratione validiore ad speciem controuersam quadrat. Quo-  
 niam de feudo aut re eadem feudali pactum conuentum  
 cum vno fuerat, quod ad alium seu commodum alterius  
 non porrigi, tex. ille ait. Quid hic probandum, vbi ratio du-  
 plex extensionem impedit, quod inter alias personas & de  
 re diuersa pactio aut rati habitio intercessit. Ita impedimē-  
 24 tum duplex t extensioni obstat, quod impedimento sim-  
 plici, fortius haud dubie est. l. vim passam. §. prescriptione.  
 ff. de adul. l. 1. C. de raptu virgin. §. affinitatis. Instit. de nup.  
 cap. ex tuarum de autori. & vsu pallij. gloss. in capit. licet in  
 gloss. fina. de iureiurand. libro sexto, & alia in dicto respon.  
 adscripta numero 315. versiculo & si præsumptio & nu-  
 mero 335.

Sed his perscriptis, accipi, nouo se telo & per acta non  
 monstrato aduersarium se tueri. Hoc est bonis paganis  
 quorum disponendi arbitrium venditori erat, acceptos au-  
 reos 500. ferendos. Ea de re si venditoris iussu aliis eos de-  
 dit tutum se esse. At enim aciei virtutisve quicquā in telo  
 hoc non inesse, perspicue ostenditur. Et primo quidem, cū  
 vitio contractus actor nitatur, pactum ipsum de redimen-  
 do quiescit, neque ad rem prorsus attinet. Neque enim in  
 iudicio hoc nullitatis, vt bona redimantur, aut quod inte-  
 rest, præstetur, actor postulat, verum vt ob vitium contractus  
 feudum dimittat, fructusque fide mala ablatis restituat, vil-  
 læ plane alterius redimendæ aut quod interest, præstandi  
 obligatio nisi contractu firmo ratoque non contingit. Cō-  
 trariūque ipsi sibi non obscure actor deprehenderetur, si  
 cum nullum contractum defendit, ex eo niteretur, & ex  
 pacto de redimendo in eo adscripto actionem inferret. Imò  
 enim contractum ipsum totum, ex eo quid petendo, appro-  
 baret. l. si pars. §. illud l. nihil interest. in fi. pri. l. Papinianus. §.  
 si conditioni l. pen. §. fin. & l. si. de inofficio. testam. l. si eum  
 feruum. ff. si cer. pet. l. 3. cum ibi not. C. de rei vendica. glo. &  
 docto. in l. alia. C. de his quibus vt indig. Bart. in l. post lega-  
 tum in princip. ff. eo. titu. Imò la in l. filio præterito numero  
 nono. ff. de iniust. testam. Alexand. consil. 56. numero 3. in fin.  
 libro septimo.

Secundo vitiosus contractus esto non diceretur, locum  
 defensionis huic rei non esse, dilucide etiam, necessariæque  
 & coacta ratione declaratur. Monendi enim sumus filij a-  
 gnatorumque consensum in feudo alienando, feudi ipsius  
 solummodo non etiam bonorum paganorum causa ac-  
 commodatum. In quibus ociosus prorsus apparet, vnde cū  
 ea lege consensus interponitur, vt in villam alteram feuda-  
 lem antequam distractam ex parte redimendam aurei quin-  
 genti insumende consensu ipso aurei ipsi excipiuntur,  
 quos agnatorum, ipsorum commodum saluos manere con-  
 sentientes student. Ita vt loco feudi distrahendi villa re-  
 dempta, pro rata succederet, & pro eo res est, atque si de bo-

nis feudalibus venundandis aliqua in consensu exciperetur,  
 subrogationis natura perspecta. l. si eum. §. qui iniuriarū  
 ff. si quis cautio. Quod cum ita sit, summam illā aureorum  
 500. quæ de consensu excipitur, bonis ipsis feudalibus ac-  
 ceptam ferri totam oportet. Ita vt ad regulam consensus  
 exceptio pertineat, & sub verbis cōsensu includatur. Quod  
 si ad bona etiam paganica exceptionem illam referimus,  
 inepta & ridicula prorsus inuenitur. Siquidem exclusa à  
 consensu ipso sine exceptione aut reservatione alia bona  
 ipsa paganica erant. In quibus momenti & necessitatis vi-  
 lius consensus non esset, non minus atque si de propositio-  
 ne illa omnis homo currit, alinum quis excipiat. Qui satis  
 per se exceptus ex termino homo erat, & istud est, qd vero  
 dicimus, per exceptionem regulam declarari, in qua spe-  
 cie loquatur, intelligiue debeat. Hoc est in casu, quo exce-  
 ptio fit, regulam accipiendam, vtpote sub qua casus com-  
 prehēdi exceptus solet si facta exceptio non sit. l. nā quod  
 liquide. §. si. ff. de pen. lega. l. si. §. cui dulcia. ff. de triti. vino. o-  
 leoque lega. l. quæ situm. §. denique. ff. de fundo instru. l. Lu-  
 cius. §. pluribus. ff. ad Treb. Glo. in c. 1. in gl. 3. de appella. lib. 6.  
 in rubric. de regu. iuris post princip. eod. lib. Barto. in l. his.  
 ff. de ll. in l. 1. Ibi que Decim. numero 26. ff. de reg. iur. Scite  
 Baldus in lege actione numero quarto. C. de transactio. &  
 alia infinita. Proinde toto cœlo, totaque terra ab his offen-  
 ditur, Qui summam hanc aureorum 500. ab agnatis exce-  
 ptam, boni acceptam allodialibus ferendam vel ex tantu-  
 lo putant.

Tertio si bonis rusticanis aureos 500. vel ex minimo cō-  
 putamus. in verba & mentem contrahentium non obscu-  
 re offendimus, fraudemque agnati ipsi sentirent. Quid sal-  
 uum feudi alienandi ius in feudo alio redimendo summa  
 illa aureorum 500. tenus per subrogationem esse constitue-  
 runt, at enim saluum ius ad eam summam non fieret, si ad  
 bona eam paganica pro rata trahimus. Itaque si mentis  
 tuendæ causa verbalædere ipsa conceditur. l. benignius. ff.  
 de legibus l. non dubium. C. eod. titu. cum aliis in respon.  
 ipso pro Genero collectis num. 110. Quid hic probandum,  
 vbi & verba & mens interpretationem hanc adsciscunt, a-  
 liamque non ferunt. Quare subtilitatis perniciosæ notam  
 interpretamentum hoc non immerito patitur, de qua in l.  
 si feruum. §. ff. de verbo. obliga. l. antepenult. ff. de negoc.  
 gest. l. 1. Sitibi pecuniam. ff. si certum petat. l. sicut. §. si debi-  
 tori. ff. quibus modis pign. vel hyppot. sol. l. fin. C. de ll. l. 1. C.  
 vt actio ab hæred. & contra hære. l. penult. C. ad Trebel. cap.  
 dilecti de iudic. capitulo primo de dolo & contuma. & alia  
 non pauca.

Satis hæc ad facti quæstionem erunt, ad iuris modo tra-  
 ctatum aggrediendum, in quo iniuria etiam Generum af-  
 fectum multifariam ostendamus & primum omnium con-  
 traditionem non obscuram interlocutoria habet. Namq;  
 cū provisionis vice pecunia deposita aduersario solidam  
 ob villam dimidiatam adiudicatur, contractus firmitas ne-  
 cessario præsumitur, vtpote t quo vitioso, nulla pretij resti-  
 tutione, feudum successor euincit, si quomodo responso  
 ipso pro genero declaratur num. 21. 204. 291. in quo num. 21.  
 25 ad filij vasalli commodum ius hoc in primis spectare, testa-  
 tum est.

Neque text. mouet in capit. 1. an agna. vel fil. sine hæredi-  
 tate patris feudum non admitti. atque ideo contra factum  
 aut alienationem patris filium hæredem nō venire. Quo-  
 niam ad feudum hæreditarium text. illum restringendum  
 vulgatio docto. sententia probat. Neque ad feudum. perti-  
 net, quod ad filium quasi filium spectat, & quod in eius alie-  
 nare perneciem non licet, vt Baldus ibi aliique scribunt n.  
 8. Idem Bald. in cap. 1. in princip. num. 5. de success. feudi. ex-  
 pressis in di. ca. 1. §. hoc quoque num. 4. & nu. 14. Cum opi-  
 hac necessario doct. omnes faciunt, quibus visum est, à fi-  
 lio citra pretij restitutionem, feudum alienatum reuocari,  
 de quibus memoria habita in d. respon. est nu. 21. versic. &  
 quod dicitur Reuocandi quippe facultatem filius non ha-  
 beret, si patris adite hæreditatem cogitur. l. ex qua persona  
 ff. de regul. iur. l. cum p. matre. C. de rei vendica. Ad feudum  
 hæreditarium text. restringendum in d. cap. 1. an agna. vel  
 fil. Bar. etiam sent. tit. in l. 3. num. 2. versic. si vero propter deli-  
 ctum. ff. de interdict. & releg. vbi noxium filio in feudo non  
 hæreditario patris factum nō putat. At enim noxium haud  
 dubie esset, si nisi vt hæres feudum non consequitur, atq;  
 ideo inepta Bartolus differentia inter feudum hæredi-  
 tarium & ex pacto & prouidentia esset, & in specie ad  
 restrictionem dicto capitulo primo an agna. vel fil. ita  
 Bartolum.



Bartolum Riminal. obseruat in consilio. 303. nume. 14. & nume. 17. lib. 2. in eadem sententia Castren. est in lapud Iulianum. §. si quis alicui numero 4. ff. de leg. 1. in l. 1. numero 5. C. de bonis liber. in consil. 311. circa id. quod primo quaeritur col. 2. in fin. in consil. 461. visis & diligenter examinatis priuilegiis col. 4. ante med. vers. item hoc casu forte li. 1. in consil. 207. dico dictum Bartholomæum circa med. & in consil. 217. præmittendum est, quod cum dicta venditio col. 2. post med. versic. sed ad primum respondetur li. 2. Sali. in l. 2. num. 5. in fi. C. de lib. & eorum li. Imola in ca. 2. col. 7. post med. versic. nec obstat etiam prædictis de feudis Alexand. in consil. 19. numero 5. lib. 5. Corn. in consil. 309. col. penul. ante med. versic. & hoc in emphyteusi lib. 1. Afflicti decisio ne 112. num. 3. Petrus Gerardi. singul. 89. Deci. in consil. 445. num. 51. Curti. posterior in consil. 78. nu. 4. Rubeus Alexandri. in consil. 85. numero 6. Soc. Iun. in consil. 77. nu. 135. & duo bus sequen. lib. 1. Natta in consil. 129. num. 2. in consil. 130. num. 9. in consil. 159. num. 1. Ab opi. hac doct. etiam stant. qui Bartol. differentiam amplectuntur in l. 3. ff. de interdict. & relega. quos prælongum commemorare fuerit. Et de quibus mentio à nobis facta in specie quadam grauissima est. Ex quibus receptam sententiam hanc esse non dubitatur.

Consequenter his dicendum eo ipso alienationem feudi. vtilem & firmam ex interlocutoria habitam, quod precium emptori restituere filius actor. iubetur. At enim contrarietatem in ea parte sententia ipsa habet. In qua vitij seu nullitatis ius in diffinitiuam filio reseruatur. Per quam reservationem alienationis vitium in conditione ponitur. Ita incertum iudicantibus de firmitate contractus ita reseruando erat. Si de vigore contractus liquere nisi in exitu ipso iudicij non poterat. Quomodo in re incerta certum constitui iudicium potuit. vt pretium depositum emptor ita haberet, perinde quasi in manifesto contractus robur esset. Ita incerta contractus vis reseruando & certa precij emptori adiudicatio apparet. Quæ res vitio eripi repugnat. 26 tæ non potest. Atque ideo irritam & sententiam efficit. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iuris. Et in sententia, vitiosam eam contrarietate fieri, Oldra. tradit in consilio. 234. factum tale est quidam miles numero 2. in fi. vers. ne ergo datio. Alexand. in consil. 124. in fin. lib. 2. Idque obtinet, quamuis exceptionem omnia nullitatis lex aut statutum reiciat. Ea quippe remota non creditur, quæ à contrarietate descendit Ang. in l. tale pactum. §. qui prouocauit num. 16. ff. de pactis. Perusi. in c. dilecto. q. 52. de appella. Dec. in c. ex parte. 2. num. 6. in fi. in nona fallentia, de offic. delega. in c. pastoralis nume. 13. versic. quando autem reus. de exceptio. in consil. 8. col. fi. & in locis alibi non paucis.

Secundo si de firmitate vel infirmitate contractus ita reseruando, non liquebat, Quomodo in re tam incerta certum iudicium dari in pretio restituendo potuit c. graue. 27 q. 3. Absolutum item in re dubia iudicium tex. damnat in c. fi. 33. di.

Neque dixeris, pronuntiatione de vitio aut nullitate contractus facta, grauamini huic allatam medicinam iri. Quoniam absolutum & simplex pretij restituendo præceptum fuit. ob id ab eo vti à facto & contrario reseruatio illa nullitatis euertitur. l. cum in plures. §. locator horrei. ff. locati. l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. reprehendenda. C. de institut. & substitu. c. cum M. de constit. c. sollicitudinem de appella. Quicquid enim protestatio canter, factum male rursus Bal. in consil. 9. factum tale est anno domini nume. 1. in fi. li. 1. Quod repetitum est in consil. 188. lib. 3. Rursus mentem ipsam sententia intueri, quæ ex præcepto pretij offerendi percipitur, non verba reservationis oportet. l. scire leges. ff. de legibus. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de execu. tutor. c. intelligentia de verb. sig. Quo arguendi genere in protestatione, cui factum repugnat, Antcha. vitur in consilio. 33. per statutum in princip.

Secundo in pecunia ipsa deponenda, non aliter exceptioni eius actor consensit nisi præstita cautio sit. Restitutum eam iri vbicunque contractus vitio patefacto, ita declaratum per iudicem fuerit. vnde cum in conditione vitij contractus positum per sententiam sit, conditione ipsa pendente, cautionem de restituendo præstare compellendus reus erat. l. in omnibus. ff. de iudic. Bartol. in l. quod si in diem in princip. ff. de petitio. hæred. itaque cum simplex & absolutum pretij depositi relaxandi præceptum fuerit sine iniuria id fieri actori non potuit id quidem in primis. quod bona & alia præter controuersa aduersario esse

actor negauit. Quo casu paupertatis probatio impletur, nisi si & bona alia à se possideri pars doceat. l. si is qui. Ibi que Bald. & Imola. ff. de testam. vbi qui plusquam dictum sit, ordinaturum testatorem fuisse asserit, probare necesse id habeat, eadem ratione qui bona plura quam dictum ab actore sit, possidere se ait, docere id debet. Atque ita in bonis pluribus ex tex. ostenditur in l. si. §. licentia, ibique Bar. & alij. C. de iur. deliber. gloss. vulgata & recepta in l. cum de lege. ff. de proba. Bart. in l. si constante in princip. num. 11. Ibi que Ias. nume. 104. ff. sol. mar. Idem Barto. in l. conficiuntur. §. codicillij. numero 4. ff. de iure codicil. in rubr. ff. de oper. nou. nunciatio. Ibiq; Alexan. receptum id ait, tradit idem Bartol. in l. decem num. 3. ff. de verbo. obligatio. Bald. in consilio 60. generalitas numero 3. in fin. lib. 4. Fulgo. in consilio 19. colum. 1. in fin. & in consilio 180. viso processu colum. 3. in fin. Geminia. in consilio 62. numero 5. Roman. in consilio 222. dubitatur in fin. & in consilio 276. visis in fin. Castren. in consilio 177. viso superscripto puncto, primo veniam colum. 1. in consilio 212. supradicta omnia quæ sita. 2. dubio lib. 1. & in consilio 8. in causa quæ vertitur coram D. vicario colum. 2. versicu. quarto renunciavit lib. 2. Alexan. in consilio 41. in fin. lib. 3. in consilio 71. colum. fin. lib. 4. & in consilio 16. colum. fin. lib. 5. Guido Papæ q. 142. Cur. Sen. in consilio 27. numero 17. Ias. in l. cum ex causa. ff. de re iudica. in consilio 34. col. 3. in fi. lib. 1. Riminal. in consil. 209. nume. 24. in consil. 221. in fi. lib. 2. Ruin. in consil. 30. nume. 7. in consil. 50. col. 7. circa med. in consil. 139. nume. 5. in consil. 157. nume. 17. in consil. 187. nume. 4. & sequen. lib. 1. in consil. 116. nume. 8. lib. 2. in consil. 91. num. 3. lib. 5. Curt. iun. in consil. 150. num. 10. Gozad. in consil. 94. numer. 32. Soci. iun. in consil. 77. num. 153. versic. & posito etiam lib. 1. Grauamina vnum atque alterum in iure, ex his aperiuntur. Primum, quod in contrarietate ponitur. vnde verbum potius de pretio faciendum restituendo non erat. Alterum, quod cautionis onus iniungendum reo fuerat, restitutum pretium iri, quotiens ita constitutum per sententiam aliam esset, vitio contractus denudato, quod patens alioquin emicat. Graua mentem tertium sponte sua ab his sequitur, quæ dicta mox de paupertate præsumpta sunt. Hoc enim præsupposito, vt bona quam controuersa habere reus non præsumatur consequens 31 fit, sequestrationi & fructuum petita locum fuisse per text. in cap. fin. de sequestra. poss. & fruct. quæ ad instantiam etiam primam pertinere, cum soluendo reus non est, Ab. ibi probat numero septimo & nono cum aliis in respons. prædicto collatis numero ultimo. quo magis admirer, admiratione plerisque sequestrationis petitionem conciliasse. sed faciunt locorum interualla & anni, ne mentem meam exploratam habeat, qui me non audito scriptis meis obstrepunt. enimvero si dubitandi rationibus impartirer, vel eas dissoluerem, vel errore meo comperto. cura turbatioque omnis quiesceret. Graua mentem quartum succedit. Namque cum incertum de vi contractus iudicanti esset, irritus an non æstimeretur. A firmitate initium faciendum eius non erat, verum præuerti id oportuit, in quo præiudicium inerat. 32 rat. A causa & enim inchoandum præiudiciali esse non dubitatur. l. 2. C. de ord. iud. c. tuam de ord. cogn. c. exhibita de iud. cap. lator qui filij sint legit. Barto. in l. si queramus. ff. de testa. Cardin. in consil. 120. in prin. Geminia. in consil. 102. colum. fi. Cor. in consil. 332. circa fin. lib. 1. Causam plane vitij aut nullitatis contractus præiudicalem esse quis dubitet. vt pote quo vitio admissio, locum pretij restitutio non habet. Infructuosa capitulorum rei probatio appareret. Quatenus ex probationibus, quæ postea fiunt vitium purgari 33 & contractus non solet, neq; ab eis firmitatem decretum recipit. Quod irritum prorsus non obscure inuenitur. vt in d. monstratum resp. habemus num. 156. & nu. id sequenti ampliatum. Bal. huc accedit in consil. 57. ad hoc in fi. lib. 4. decretum probationum defectu nullum à probationibus secutis non conualescere. Rursus cum formæ vice probatio necessaria qualitatū sit, quas in feudo alienando decreta domini expostulant, necessitas videlicet alienandi & numeratio pecuniæ aut traditio rei debite, propter quæ alienatio fit. Neque qualitatū probatio ipsarum interuenierit, iustum decretum, iustave alienatio fieri ex probationibus nequit, quæ postea sequuntur. Id quia vitium semper contractus durat, qui ordine aut forma illa ommissa factus est, vt Cast. docet in consil. 112. super primo videtur dicendum dictam sententiam in 2. dubio. lib. 2.

Hoc amplius dicendum, etiam si sententia diffinitiuæ quæstio contingeret, quæ iuris solennitate non deficeret, Consil. Crau. pars 2. Vv 3 & quam



& quam ex probationibus reformare nouis licet, iuxta illud, non deductum deducam &c. l. per hanc. C. de temp. apel. Reformationi locus nihilo magis foret. Id quia qualitatibus probatio ne quidem oblata legitur, quæ ad numerationem spectat, verbum quippe de numeratione pecuniarum factum in capitulis rei non est, propter quas alienatum feudum legitur. Cum instrumentis ipsis debitorum nisi per confessionem venditoris feudi debita non constent.

Rursus inter causas feudi alienandi debitum aureorum 400. narratur quos ex mutuo & pannis sericis sibi debitos emptor asseruit. At enim neque mutui numeratio, neque pannorum traditio, neque necessitas vlla circa eam pecuniam in capitulis narratur. Eam ob rem etiam si in causis aliis alienandi & necessitatis & numerationis probatio interueniret inutile, id ad rem esset, quatenus in summa non exigua aureorum 400. non modo probatione sed & allegatione ipsarum qualitarum capitula deficiunt, quorum admissio facta ad probandum est, & cum vitium vel tantulum satis ad decretum cunctam & alienationem totam perimendam esse, in eodem monstratum responso habemus nume. 252.

Consequenter his dicendum, nec sententiæ definitiæ locum ex probationibus nouis esse. Quatenus ad omnia seu qualitates omnes propter quas alienare feudum licet, probationes nouæ ne quidem apparantur. Id est in numeratione aliqua, neque in necessitate, quod ad summam aureorum 400. attinet. Inde mirari non satis possum, quæ ratione impelli quisquam potuerit, ut id genus capitula non

34 reiceret, quæ impertinentissima & euidentissime apparent. Quo casu excusationis quicquam peti à clausula, salvo iure impertinentium &c. & à constitutionib. recentib. nequit. Quæ ad eum casum non pertinent, quo in manifesto capitulorum ineptitudo constat. Authores Io. And. Ancha. & Domini. in cap. 2. de confes. lib. 6. Ias. in l. si duo. §. idem Iulianus num. 33. & seq. ff. de iure iuran. Paris. in consil. 97. nu. 133. & num. 136. lib. 1. Nata in consil. 20. nume. 5. Sed plena & ampla capitula fac, quæ pecuniarum omnium numerationem necessitatē & panni serici traditionem complecterentur, impertinentissima nihilominus capitula ipsa arguuntur. Id quia ut dictum nec semel est, interlocutoriæ vicem decretum sustinet, quod iustum ex nouis fieri probationibus nequit. Neque dixeris, §. locum id tum denique habere, si & ex facto nouo, & ex probatione noua decreti iustitiam confirmare quis studet. Causam aliam videri, si factum iam propositum noua demum probatione planum quis faciat. Quoniam testibus id & doc. testimoniis exagitat, quibus expressum est, initio ipso causarum cognitionem & probationem adhibendam, cum decretum interponitur. Ita ut satis non sit, causas enarrari, propter quas alienatio fit, nisi si & probatio earum initio etiam præstetur, ut in d. testatum respon. habemus, nume. 146. & pluribus sequen. & nu. 158.

Secundò ad arg. respondetur. Decretum hoc, quod in alienationibus interponitur, interlocutoriæ doct. comparatur. Quam ex nouis probationibus iustam fieri lex non patitur, ut in locis memoratis habetur. interlocutoria plane nec ex probationibus eorum iusta fit, quæ deducta aut proposita ante sunt, præterquam si probatio eorum oblata & non admissa per iudicem sit. Reiectione plane probationis amoræ, nec ex facti ante deducti probatione iustificare interlocutoriæ licet, ut Imo docet in Clemen. appellanti ante fi. de appel. Gozad. in cōf. 22. nu. 15. Natta in consil. 153. num. 7. verfi. allegat etiam vbi ne quidem per instrumentum probationem nouam facti antiqui agnoscit. Idē Rota sentit decisio. 13. in nouis in l. aditione. vbi nisi de probatione non loquitur non probatum probare ad interlocutoriæ iustificandam non licere.

36 Tertiò respondetur probationi locum nouæ fac, reo id adminiculari nihilo magis poterit, qui nisi in §. genere & in summa causas necessitatum in capitulis non retulit, hoc est aureorum circiter quinque millia in lites insumpta quam expressionem admittendum in genere non esse, cōmode satis in dicto explicatum responso inuenitur nu. 196. vberius & significantius nume. 386. ver. hoc ita admissio. ut nisi ex causa &c. & in notula apud indicem in verbo causam in specie. In quo loci eo additum corollarium illud est, quod responso id adiciere iam excuso non liceret. Idque factitatum & in partibus aliis indicis liquet. Atque vltra apud responsum & indicem scripta, satis id genus expressionem simplicem aut generalem causarum non esse, pro-

ter quas alienatio permitti alias prohibita solet, ex tex. declaratur in l. 1. ibique Bart. in no. semel atque iterum. C. de prædiis curial. lib. 10. vbi duo coniunctim exquirunt narrationem causarum in specie & nominatim, & probationem. Idem per illum tex. Bal. scribit in consil. 221. primo quaeritur nu. 1. lib. 2. ad quam rem præceptionem generalem Bal. idem tradit in l. sed & si quis. §. quaesitum col. 2. in principi. in fallentia. ff. si quis cautio vbi specialem in his expressionem possit, quæ à iure communi exorbitant. vbi alias alienandi permissio exorbitat, sed & species probatoria contingit. in qua momenti vilius probatio haberi generalis non solet ut pote incerta & obscura, ut in dic. monstratum respon. habemus nu. 349. verfi. atque expressim magis & nu. sequen. num. 351. num. 386. col. 11. verfi. inde ab re & nume. 428. & in

37 consil. 268. num. 3. & in §. exceptione rei, in specie ei proponendam, ita ut clara & certa appareat, neque satis sit, in genere eam opponi, ex tex. declaratur in l. Titia textores. ibique no. ff. de lega. 1. in l. 1. §. Labeo. ff. de flum. Bar. in l. 1. num. 7. ff. de exceptio. Alexan. in consil. 29. num. 28. lib. 7. Soc. in consil. 109. num. 5. lib. 3. Dec. in lagi num. 7. C. de transactio. Nata in consil. 120. num. 11. verfi. nec facit quod aliquando in consil. 153. num. 6. & num. 13. Bal. his adfuitur in l. prescriptione q. 5. C. si contra ius vel vtil. pub. exceptionem in genere respuendam, quæ ad illud se habere & aliud potest ex dicto memorabili Inno. in c. super eo. de appel. sed enim aureos quinquies mille & in vsu alios resse alias vertisse venditur feudi potuit, vox hæc honestius suppressa, quam expressa eam turpissime breuiter iudicio fuit.

38 Sed vltra in responso, notula eius & ante hic scripta. Scite magis hoc genus §. reiicienda capitula fuisse. ex Bart. confirmatur in consilio. 150. cum prædicta examinarem in fin. in libro rationum tutoris vel curatoris singulatim omnia referenda, neque satis esse in summa quid poni, verbi gratia pecuniam tantam ex redditibus pupilli, vel adulti redactam tantam in alimenta expositam, verum in specie & singulatim tantum à tali, colono acceptum, tantum à tali, tantum in re erogatum, tantum in tali. aliter quippe veritas aut falsitas doceri libri non poterit, si in genere aut summa describi res possit. Idem in consil. quodam non impresso Anch. admittit. de quo & Bar. Soc. meminit in consil. 46. nu. 6. & cōf. 73. nu. eod. lib. 1. in consil. 159. nu. 4. lib. 2. Dec. in consil. 274. nu. 6. in fi. Quocirca expressio necessaria in specie & nominatim erat, Pecunia tanta in aduocatos, tanta in procuratores tales & tales, videlicet tanta ob allegationes tales, ob schedulas, ob disceptationem causæ, tanta in notarios actorum, in sportulas & deinceps alia. Quod si in genere atque in summa exceptiones id genus agnoscimus, an non defendendi & contra probandi facultatem subtrahimus. Quam rationem Bart. Anch. & Soci. in locis memoratis obseruant eaque ante & ipsi vsi in responso ipso sumus, quam obuij mihi Bar. cum Ancha. & Soc. fierent.

39 Quarto indigentem actoris patrem non modo summe in capitulis expressæ, sed & maioris fac. Opem tamen à necessitate tanta frustra reus petit idque ratione inuicta ostenditur. Rei cuius enarrandæ causa sciendum, non nisi præsumptione iuris, partis exceptionem niti, ut qua ratione impensam tantam lis alimentaq; poscebāt. Ita in necessitates ipsas subleuandas ad villam cōtrouersam vendendam necesse fuerit accedere, inde ob causas ipsas initio necessarias feudi factam distractionem intelligi. namque cum expressum non sit quas ob causas æs illud conflatum alienum sit, de quo instru. producta loquuntur, in casu no. §. expresso non potest præsumptionibus non agi, quæ nisi ad tacita non pertinent, ex circumstantiis quæ colliguntur. c. ex studiis & quasi per totum de præsumpti. inde ut circumstantiæ ipsæ impellunt, ita iudicis animus ducitur, variatur, fortior, debiliore fit, Calde. in repeti. ca. vestra de cohabi. cleri. & mulie. de quo Alex. meminit in consil. 89. nu. 11. lib. 3. at enim causæ hic apparent expressæque sunt propter quas facta alienatio est. In quibus genus triplex necessitatis effertur videlicet aureorum 500. ob villam aliam ante iam venditam ex parte redimendam. Deinde ob aureos. 400. emptori ipsi ex mutuo & pannis sericis, ut assertum est debitos. Simul etiā propter nomina debitorum exoluenda, de quibus sub instrumentis prædictis memoria habetur. Itaque cum causæ ipsæ pateant, propter quas facta alienatio est, mirari quis dekinat, ad necessitatis præsumptas rei patronos adfuisse. in capit. probatoria necessitates ipsas referendo. Sed maior non paulo animum admiratio cepit, id genus capitula admissa. Qui enim fieri potest, ut ob necessitates tacitas & præsumptas



præsumptas feudi facta alienatio sit. Quod ex quibus cau-  
lis alienaretur, declaratum expressim est. An non in re cla-  
40 ra et cōiecturas filere & præsumptiones oportet. l. quoties.  
§. si duo. ff. de hære. inst. l. iam hoc iure. §. si. Ibiq; Bar. ff.  
de vulg. l. quod constitutum. Ibiq; etiam Bar. ff. de mili. te-  
sta. l. non aliter. ff. de leg. 3. l. si alij. ff. de usufruct. legat. l. pe-  
diculis. §. argento. ff. de auro & argen. leg. l. in his. Ibiq;  
Cast. & Soc. ff. de cond. & dem. l. continuus. §. cum ita. ff. de  
ver. obli. leg. si. C. de indic. vidui. tollen. cap. 2. de reg. iur. Vn-  
de dici potest, locum Glossæ nō esse, vbi tex. non deest. Ol-  
dra in consil. 258. Innocentius nu. 4. Bal. in consil. 343. exami-  
nanda sunt num. 4. post prin. lib. 1. Rursus cum seipso con-  
trahentes glossauerint, causas necessitatum & vendendi  
exprimendo, frustra ad legis glossam aditur, quid lex præ-  
sumat. Siquidem interpretationis egens expressum non  
est, at tacitum solummodo Bal. in Authen. nisi rogati nu-  
mero. 9. C. ad Treb. De quo Ias. meminit in consilio. 43. co-  
lum. 3. lib. 3. Tex. huc spectat, filere tacitum expressione fa-  
cta. Vnde non immerito sensus imbecillitati vertitur, indi-  
cia quærere, vbi certitudo inuenitur Bal. in d. l. continuus.  
§. cum ita Ias. in consil. 3. col. 1. & in consil. 5. col. 8. lib. 3. Sed &  
cauillationib; aduocatorum interpretationes & præsum-  
ptiones in re aperta Bal. tribuit in consil. 164. casus est ta-  
lis quoddam fenile in fil. lib. 2. Calumniosam item in re cla-  
ra interpretationem Curti. Sen. ait in consil. 29. num. 7. De  
quo etiam apud nos in consil. 11. num. 6. & in consil. 47. nu. 2.  
Qua ratione igitur capitula admitti id genus potuerint,  
tamque apertissime calumniola, non animaduerto.

Rursus cum in specie causæ feudi alienandi sub instru-  
mento ipso declarata venditionis sint, Quo modo in gene-  
re recipi capitula potuerint declarationi contrahentium  
contraria, & quibus capitulis nisi in genere & in summa ne-  
cessitates non exprimuntur, aurei quinquies mille in litiū  
41 dispendia. An non potior et in specie & per instrumentum  
atque contrahentium confessionem probatio Inn. & alij  
in ca. auditis de præscriptio cum aliis in d. respon. pro ge-  
nero congestis. nu. 349. in fi. & nu. duobus seq. vbi ampli-  
tum id legitur.

Iam à veritate alienissima capitula ipsa esse facto ipso  
& confessione manifestaria contrahentium demonstra-  
tur. Venditor enim preces maiestati regis obtulit, quibus  
causas alienandi narrauit, quæ in creditoribus dimittendis  
erant alienandi facultatem exoraret. Deinde permissione  
vendendi ex clausula illa facta si preces veritate nitantur  
& forma decretorum ad vnguem obseruata. Causæ ipsæ  
necessitatum in contractu perficiendo commemorata.  
De quibus dictum ante est. In qua re causas alias neces-  
sitatum non fuisse, perspicue ostenditur. Siquidem non ob  
villam redimendam facta venditio fuerat, si necessitates  
& aliæ supererant, verum & bonorum aliorum distractio  
facienda. Rursus qui necessitates alias ultra expressas, fuis-  
se tunc asserit, probare id cogitur dict. l. si. §. licentia. ibique  
Bar. & alij. C. de iure deliber. cum aliis non parce supra ad-  
scriptis. Iam non plusquam aureos. 200. Parisiis ob lites in-  
sumptos instrumento testatum publico est. Confessione  
igitur contrahentium capitulis partis refragante, flocci ea  
42 facienda. Quatenus confessioni et ipsi succumbere & te-  
stes & instrumenta oportet, vt respon. memoratū docet nu.  
11. quinetiam præsumptione iuris & de iure fortior cōfessio  
est gl. in l. in contractibus in prin. in verbo nullo modo. C.  
de non nu. pecun. in. §. aliud quoque. in Authen. de æqua-  
lido. Bar. & alij in Authen. sed iam necesse. C. de donat. an-  
te nupt. Roman. in consilio 350. num. 19. Castren. in leg. in  
ratione. 1. §. quod vulgo. in fin. ff. ad leg. falcid. Idque locum  
& in confessione tacita fictaue habere, Bart. scribit in Lab-  
sentem ante si. ver. quando constat. ff. de pœnis. vbi in pœna  
loquitur. Quod dictum pro sing. Ias. agnoscit in l. prius nu.  
39. ff. de operis noui, nunciat. Ruin. consil. 73. nu. 7. lib. 1. Pul-  
crum etiam & signandum Ias. idem ait in l. à diuo Pio. §. si  
pignora nu. 6. ff. de re iudic. quid hic dicendum, vbi expres-  
sa magis quam tacita aut præsumpta confessio videtur.

43 Consequenter his dicendum necessitates et alias, si quæ  
fuerant in bonorum distractione subleuatas aliorum esse,  
ceterum necessitates & alias fuisse tunc fac. Ad rem ta-  
men, hoc est ad alienationem controuersam roborandam  
nihil attinet, quæ ex causis facta aliis non est, quam quæ re  
lata in ea sunt, vnde causarum rationem haberi aliarum  
non oportet, propter quas facta alienatio non est, sic quo-  
modo in specie & cumulate in responso scriptum prædi-  
cto habemus nu. 75. tex. huc accedit in l. 1. ff. de cond. & dem.

& in l. cum seruus & vtroque Bart. ff. de verb. oblig. satis  
implementum non esse, nisi ex causa fiat ob quam imple-  
dum erat eodem Alex. spectat in consil. 128. lib. 5. alienatio-  
nem rei emphytheotica à domino directo factam nisi ex  
causa expressa non confirmari. Quare si sustineri ex ea ne-  
quit, ex alia non consistere, ex qua facta non est sequitur  
Ruinus in consil. 168. num. 18. sequen. li. 1. Idque in vniuer-  
sum obtinet, vt quoties ad aliquam causam actus limitatur,  
vitiosa est, sustineri ex alia nequeat, quæ apta sit l. 1. §. 1. ff. de  
constit. pecu. l. non codicillum. C. de testament. Bal. in con-  
sil. 470. statuto cauetur, quod si vltima dies lib. 1. in rubr. C.  
de constit. pec. nu. 15. Soc. in lib. 1. §. si quis ita nu. 8. Ibiq;  
Galau. num. 2. 1. ver. & breuiter docto. ff. de verbo. oblig. Ias.  
in §. in personam num. 25. Instit. de actio. Cor. in consil. 202.  
col. 2. circa med. lib. 4. Dec. in c. cum super col. si. de offi. de-  
lega. & apud nos in rubr. ff. de lega. 1. num. 24. Hoc amplius  
non tam calumniosa capitula hæc perspicue videntur  
quam ridicula. Commodum enim emptor consequi ex ne-  
cessitatibus aliis studet, in quibus sedandis nihil quicquam  
erogatum ab eo est. vnde nisi de necessitatibus videndum  
non est, in quas pretium eius erogatum apparet, hoc est  
ex quibus facta venditio legitur. Itaque si in necessitates  
alias grauiiores & in capitulis summa tam egregie narra-  
tas pretium ipsum versum non esse, ex instru. ipso liquidis-  
sime constat, quorsum probationem earum spectare.

Ad extremum & ob necessitates alias non expressas  
alienatio facta esto fuerit. Nihilo magis reo id proderit.  
quoniam si & in causas tacitas factam alienationem con-  
tendit, inficias certè ire non licet, quin & ob causas aliena-  
tum feudum sit, quæ in ipsa expressa alienatione sunt. Quo  
admisso, consequens fit, vt ob causas plures coniunctim-  
que facta alienatio dicatur. At enim causarum veritatem  
omnium exquiri, atque ideo ob causam aliquam falsam ex  
toto decretum euanesce, in respon. monstratum iam di-  
cto habemus nu. 200. & expressius nu. 252.

Quocirca aliud videndum veræ ne & necessariæ cau-  
44 sæ sint et in alienatione & decreto expressæ & quidem fal-  
sam & à necessitate omni vacuam eam esse, quæ in aureis  
400. consistit, demonstratum satis in responso est nu. 178. ver.  
sextio prædictorum omnium, & nu. 352. & quidem quæ ne-  
cessitas in debito de quo, vbi necessarium initio esset, non  
apparet fidei quicquam libro rationum non faciente. l. in-  
strum. l. rationes & l. exemplo. C. de proba. c. 2. de fide instr.  
Bar. in l. admonendi nu. 24. & pluribus sequen. ff. de iure iur.  
idque locum & in scriptura habet, cui solennia omnia in-  
strumenti non desunt, si de ea tamen rogatus notarius non  
est Soc. in consil. 33. nu. 5. lib. 1. id quidem in primis, quod tam  
sæpe rogatus reus vt librum ipsum ederet, facere id renuit.  
Quo casu suspensissimum cum in d. respon. ostendimus  
num. 179. Itaque cum debitum ipsum aureorum. 400. om-  
45 nino non appareat, perinde et res est, vt si factum prorsus  
non sit. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tuto. l. cum res verfic. item  
si res alie. ff. de leg. 1. l. cum ita legatur. §. species. ff. de lega. 2.  
& alia in d. respon. collata nu. 123. 143. & num. 151. Neque  
dixeris, venditoris confessione debitum illud approbari au-  
reorum 400. Quoniam fidei quicquam confessione id ge-  
nus in specie non haberi, quæ à potestate contentis non  
pendet, de quo genere species controuersa est, responsum  
ipsum docet nu. 187. & quidem si ad æquitatem ipsam spe-  
ctare libet, serici tantum indigentem venditorem non fuis-  
se palam est, vt pote cui filia & sorores non essent, neq; ex  
eo quicquam ornamentum versum vxoris allegatur, ne-  
dum probatio sit. Atque vbi filia & sorores fuissent, pro  
46 quæstu et redditibus impensam metiendam, dictum in  
respon. habemus. nu. 127. Quibus non inepte Bar. respon-  
det in consil. 231. dominus Ioannes monachus in fi. vbi cum  
beneficium redditus tenuis quis habet, vt ad victum non  
superat, absurdam rem putat, facultatem ei dari, in annos  
plures vitæ sustentandæ causa, fructus ipsos beneficij in  
successoris pernicipi vendendi. Si ob vitam tuendam ne  
quidem fructus vendere in successoris dispendium non  
conceditur, Quid in pannis sericis probandum, quibus vi-  
ta & honore etiam incolumi carere nobilis potest, Cui res  
ampla non est. Rursus si venditioni fructum in annos plu-  
res ad successoris incommodum lex resistit? Quid vbi ad  
proprietas interitum res accedit?

Apparet ex his in capite hoc aureorum. 400. neque. ne-  
cessitas, neq; numerationis aut traditionis fidei quicquam  
factum. Atque ideo ex causa falsa prorsus alienationem  
in ea parte factam. De summa modo aureorum. 500. viden-  
Conf. Crau. pars 2. Vv 4 dum



dum, qui in villam collocandi redimendam erant: in qua re tantundem, atque in aureis 400. statuendum. Nulla quippe necessitas, ut ob villam vnam recuperandam alterius alienatio fiat, Quæ res ad versuram pertinet. Neque altare  
47 depadari + vnum oportet, ut alterum obtegatur. l. si finita. §. si autem. ff. de dam. infe. l. si autem. §. 1. ff. de aqua plu. arc. l. si. §. exceptis. C. qui potior in pign. hab. gl. in §. sed neque effusas in Aut. quom. opor. epi. Alex. in cōf. 34. nu. 6. li. 5.

Secundò ubi villæ redimendæ facta alienatio non fuisset, & alterutrum necessariam distractionem dicamus, altera potius venundanda. utpote ab arce. Non longinqua magis prouentus non tanti atque venditori ipsi onerosa minus. l. 1. §. 1. l. magis puto. §. quod non passim. ff. de rebus eorum. Imo. in cōf. 98. nu. 5. Rom. in cōf. 321. circa prin. & quamuis in bonis minorum tex. cum doct. loquantur, Rationem tamen eandem, imo & maiorem feudi alienatio habet, quæ  
48 prohibita magis atque + bonorum pupillarium est. Ob causam quippe necessariam bonorum distractionem minores patiuntur d. l. magis puto & per totum titulum & C. de præd. mino. Quod aliter in feudo esse responsum ipsum indicat num. 30. vberius nu. 69. Idque receptum & iure canonico est. ca. quæ in ecclesiarum, Ibiq; Dec. nu. 10. in sexto no. de constitutio. Riminal in cōf. 81. nu. 16. vers. & prædicta procedunt lib. 1. Et licet ob causas necessarias per decreta feudum alienetur, attamen quam minimo successorum id fieri incommodo conuenit, ut quo minus possis, successorum ius lædatur per ea quæ in d. scripta responso sunt nu. & nu. 51. seq. vers. & qua ratione. Hicque obseruandum,  
49 æqualitate + villarum à cæteris admissa, præciosiorem controuersiam intelligi, utpote arce non proximum, via publica duntaxat intermedia nostra, quippe interest, fundos vicinos pretio etiam longe maiori habere. l. si cui fundus. ff. de leg. 2. l. si in l. 1. nu. 77. ff. de leg. 1.

Tertiò in dominio veditoris & ab eo possessa villa controuersia erat, ob id quod certum erat, + retinendū, non incerti habendi gratia id est villæ alterius distractæ redimendæ. dimittendum. l. non quemadmodum. ff. de iudi. l. quotiens. §. hæredes. ff. de hæredi. insti. l. quia ratio. Ibiq; gloss. ff. de condi. insti. l. cum Titio. ff. ad l. Falcid. l. si stipulatus in prin. ff. de fideius. c. nisi de renuncia. c. illud de cler. ægro. c. deus omnipotens. 2. q. 1. c. iudicantem 30. quæst. 5. c. nullus de pœ. ni. d. 6. ca. 51. quis positus in fi. de pœnis. di. 7. Ad hæc nouum laudimij, onus opus non erat, venditione posteriore non attenta.

Apparet ex his, cum ex causis tribus principaliter alienatio facta feudi sit. Id est propter aureos illos 400. deinde 500. alios in villam redimendam dispensandos, & ob creditores instrumentarios. Quod ad causas priores attinet, In quibus dimidiatū ferme precium consistit, necessitatis & numerationis quicquam non inueniri. Vnde si indiuidua alienatio habetur, & diuiduitatem decretum non recipit, atque ex vitio vel tantulo deficit irritūve sit. Sic quo modo ex responso declaratum ante habemus. Quid hic statuendum, ubi ex dimidia fere precij parte vitium consistit. Consequenter his dicendum, non modo necessitatem villam in causis his duabus non interuenire, verum necessitati id genus legem resistere.

Ad causam tertiam alienationis descendendum quæ in creditoribus instrumentariis dimittendis vertitur. Quam causam nihilo cæteris potiore existimo. Principio quod causa nulla æris alieni tanti contrahendi in specie expressa & nominatim non est, per ea quæ locupletissime & in responso atque indice notata & superius sunt. Neque momenti quicquam afferre probationes possunt quatenus nisi in genere & in summa necessitates non exprimuntur, ex Bar. in d. cōf. 105. in fi. Anch. Soc. & Decio superius relatis. Secundo quia numeratio pecuniarum ob quas venditum feudum dicitur, ne quidem allegata in capitulis rei est, tantum ab est ut fides eius fiat. De qua numeratione probanda + verbis pluribus scriptum in respon. est num. 186. & plurib. seq. & num. 401. Quocirca satis non fuerit, æs ipsum alienum vere fuisse, nisi & formæ paritum decretorum sit, id est probatio qualitatis præstita, quæ in numeratione versatur, per ea, quæ in d. notata respon. sunt numer. 31. 125. 140. 396. & inutilem veritatem sine obseruatione formæ esse, responsum idem declarat nu. 160.

Hic etiam obseruandum, cū fines aut limites necessitatis  
52 + egredi feudi alienatio nequeat, Quæ ob causas permissa necessaria est, sic quomodo in eodem testatum respon. legitur num. 194. Quib. Bal. accedit in cōf. 75. quidam tutor

nu. 2. lib. 1. & in cōf. 20. quid importent in fi. lib. 2. Dec. in l. si donatione num. 17. C. de collatio. & in cōf. 303. nu. 18. l. as. in l. creditor nu. 3. in tertia limitatione. ff. si cer. pe. Quomodo limitationis & modi huius haberi ratio poterit, causis ipsis necessitatis in specie & singularim non enarratis.

Vnum etiam in causis obseruandum necessariis duxi,  
53 quod + apud Cast. legi. in l. Titius post prin. per illum Tex. ff. ad Trebel. cū id restituere hæres rogatur, quod reliquum ex hæreditate tempore restitutionis erit, quamuis facultatem alienandi rogatus habeat. Attamen quia arbitrio boni viri intelligi facultatem oportet, ne fideicommissi profundèdī occasio præbeatur, Ad causas necessarias facultatem ipsam alienandi restringendā. Sed quæritur apud Castren. quid si in dubio de causa alienandi res est ob causam necessariam an voluntariam facta alienatio sit. Quid tum in causa statuendum aut præsumendum. Respondet Castren. ex tex. illo, ob causam fideicommissi euertedi fideicommissa bona alienata in dubio censerī, Idque & Natra probat in cōf. 115. nu. 8. Ex qua Castre. traditione plura desumuntur ad speciem controuersam accommodatissima. Primum, confutatio argumenti, quo patronus rei utebatur, Bonum venditorem feudi in dubio præsumi. Atque Ideo dilapidandi causa alienatum id nō credi. Quod argumentum profligatum in respon. prædicto est. nu. 62. & seq. Ad perniciem tertiæ præsumptionem hanc non recipi. Quæ responsio in specie ex tex. d. l. Titius & Castren. ibi confirmatur, ubi dolus in dubio contra rogatum alienantem præsumitur quod fideicommissi euertendi causa alienauerit. vnde causas probare necessitatis cogitur. Atque ubi doli præsumptio taceret, satis est, necessitatum probationem præstandam. cum nihil impediat, ob causam voluntariam dolo tamen amoto, alienationem fieri. Secundo ex tex. prædicto & Castren. ibi confirmatio eius colligitur, quod scriptam & in respon. & in co  
54 rollatio est. Causam necessariam tum + deniq; intelligi, si initio necessitas instat. non idem, si à voluntate necessitas descendit. Hæc enim interpretatio ex tex. memorato ratione fortiore iuuatur. Etenim si ubi alienandi facultas hæredi grauato hoc ipso datur, quod id demum, quod supererit, restituere iubetur, Arbitrio tamen viri boni hoc est ob causas necessarias tantummodo, permissa alienatio creditur. Quid dicendum hic erit, ubi nisi ob causas necessarias expressim feudum alienare per decreta non licet. & si  
55 nisi arbitrio + boni viri alienare non conceditur, viri ne boni arbitrium in alienatione erit, quæ ob causam voluntariam sit. Ad quem modum feudi totius subuertedi vel malignis vel negligentibus prodigisse præstita occasio erit. Quam agnoscendam interpretationem non esse, in dict. monstratum respon. habemus. nu. 61. num. 77. in cōf. 118. nu. 24. & in cōf. 175. nu. 3.

Apparet ex prædictis, cum ob causas tres præcipuas alienatum feudum lægatur, id est ob creditores instrumentarios, ob villam redimendam, & ob aureos 400. quos sibi debitos emptor asseruit: nullam omnium, qualitatibus suis per decreta exquisitis adiuuari. Atque ideo perspicuam vndique capitulorum ineptitudinem constare.

Neque dixeris, ob causam alienationis vitiole + confirmanda + admissa c. non esse, verum ut si quid erogatum ab emptore probatum erit, Ratio eius haberetur. Quoniam si ea mente facta admissio est. grauior iniuria crescit. Siquidè nihil aliud quàm necessitatum causas, ex quibus es constat alienum est, capitula nō habent. Neque vsui cui alij esse probatio eorum poterat, quam ut recte ritèque venditum feudum appareret. Quocirca non tam iniuria ex mente & causa hæc velari, quam neglectus in capitulis argui non animaduersis videtur.

Planissimum ex his grauamè factū quartum est: quod in præiudicialitate consistit. Quoniam cum in manifesto vitio contractus esset, neque facti probationes posceret: ut pote ex sola eius lectione & literis regiit patens. Ab eo initium exordium. vel de eo pronuntiandum, non firmitas eius præsupponenda in deposito simpliciter dimittendo erat. Tolerabilius certe non paulo fuerat, verbum de deposito & villa ex parte tradenda nō facere. Quintum in iure grauamen subiicitur, quod in vitio depositi significando deprehenditur. Pro inutili quippe habitum eo ipso demonstratur, quod nisi re aut actualiter, ut aiunt, reo expediretur. Villæ is tradendæ non adstringitur. Ita depositi periculum deponentis esse declaratur. Quod utiq; non fieret, robore eius admissio per ea, quæ in responso scripta ipso sunt num. 266. & nu. duobus seq. ubi ampliatum id inuenitur. Ita



57 Ita quod ꝑ laboribus molestiis, negotiis quæ tam grauissimis & prope fatalibus rectum æquumve demonstratum & sententiam denique senatus supremi tale declaratum depositum est, nutu vnico ab inferiore perimitur, Quo quid durius. l. si quando in princ. C. de inof. test. c. eccle. 2. ante fin. de elect.

Secundo vtile depositum esse, responsum ipsum perspicue docet nu. 207. nu. 235. num. 270. tenus. Atque præteribi scripta, aliter etiam vigor & iustitia eius demonstratur, quod principis iussu ita apud præfectum montis Regalis pecuniam ob signatam apparet, vt ea in oppida quatuor munita recuperanda princeps vteretur. Namque cum dotis pecuniam esset, & pecunias mutuas summis tum studiis ob recuperationem memoratam princeps quæreret. Neque qui pecuniam ipsam dotis proderent, defuissent. Causaretur quæ Gener vel Socer pro eo, ad depositum contra reum faciendum pecuniam ipsam residuam destinata respondit iussitque princeps depositum ipsum apud The sauri, vel ciuitatis iam dictæ præfectos faciendum. Vnde pro eo nec est, atque si depositam ante pecuniam in causam prædictam recuperationis princeps accipiat. Immo enim vere vti depositam, & post depositum ipsum impleri eam accepit. Ius plane ꝑ principi esse, subditos ad pecunias ob vtilitatem publicam credendas compellendi, non dubitatur, vt Ange. docet in consi. 206. inter ordinamenta in princip. Castren. in l. si quis nec causam in vltimis verbis. ff. si cert. pet. Alex. in l. 1. nu. 41. in fin. vers. ex his patet. Ibi que Ripa num. 118. ff. solu. mar. Hoc ita si necessitatibus publicis consuli de propria pecunia nequit. Itaque iustum depositum hoc ex causa euidentissima & non improbat apud principem ipsum vel ab eo electos constat. Quod ad solennitates iuris attinet, & ipsis id munitum cum responsum ipsum Senatus supremi sententia testatur.

Tertio iniquum, irritum, iurisq; solennibus defectum esto depositum sit, pro vtili tamen apud inferiorem habendum. Qui gesta superioris ꝑ non recusat, non tractat, non iudicat, non corrigit vel emandat. l. si. C. de l. c. cum inferior de maiori. & obedi. c. inferior. 21. di. ca. sancta. 11. q. 8. Feder. de Sen. in con. 115. casus talis est, quidam delegatus in prin. Locumque id vel tunc quoque habere, cum infirmum aut nullum factum superioris est, notatum apud nos legitur in consi. 137. num. 8. & in consi. 148. num. 3. Bald. huc. competit ꝑ in l. si vt proponis nu. 12. C. quom. & quan. iud. Delegatione consumpta aut finita, licentiam ordinario non esse ad causam se superioris iniussu ingerendi, quæ de legata semel est. Sequitur l. fin. l. more circa fin. ff. de iurisd. om. iud. Quid hic dicendum, vbi superioris mandato apud ipsum seu ab eo nominatum factum depositum est, & adhuc durat, & cuius maximopere interest, vtile id & firmum manere, ne eo auctore fraudem sentiant, quos iussibus parere suis oportuit. l. si prætor. ff. de iudi. l. Paulus. ff. de prætor. stipula. l. 1. in fin. C. de his qui veniam. æta. impe. glo. huc accedit in l. exigendi in glo. pe. in fin. C. de procur. sub legis auctoritate circunueniendum quenquam non fore. Itaque si vigore depositum cassum inferior credidit, contra quam senatus visum supremo est, adeundus superior erat.

In qua re mirari satis nequeo artis aut cautelæ suspectum nonnullis depositum id visum, contra ac iuris omnim præsumptio ferat. l. merito. ff. pro socio. Rursus ꝑ cū factum non ideo sit, quod apud reum id mansurum actor putaret. Verū vt lite de nullitate pendente bonis actor frueretur, Quam ob causam factum sub e conditione est, & protestatione adiecta, vt non aliter reo expediatur, nisi cautione ab eo de restituendo præstita sententia de nullitate pro actore lata. Quomodo artis aut cautelæ cuius suspitio animum inuade re cuiusquam potuit, vt ad artem sibi pernicialem quispiam cogitauerit. l. cum indebito. ff. de probatio. Proinde & si maxime crimine immunis nemo omni inueniatur, neque vltimū, à mendacio vacuum inueniri, Propheta testetur psal. 115. attamen quod ad artem aut cautelam hanc attinet, vitij ne tantulum quidem vel cogitatione tenus, superius ipsis testibus incurrit.

Frustra tamen in deposito hoc occupamur, quoniam vti dictum habemus factum eo non est, quod apud partem mansurum actor crederet. vnde cum ad terminum definitionis iudicium ipsum nullitatis peruenerit, sibi non reo id

restituendum actor sperat. Iudicium ad definiendum instructum interruptum à reo didici, magnoque cum nixa certare vt paganica bona ostendat, liminaque eius vsque adeo obscurata vt registrum Noni ediderit, quod fatale ei esse non dubitatur. Siquidem non plusquam iugera decem allodiolia & oneribus rusticanis obnoxia liber ille docet.

62 Vnde negatiua id genus probanda ꝑ rationem optimā in registro eiusdem Bart. animaduertit in l. decem nu. 3. ff. de verb. oblig. Atq; ideo registro ipso ad feud. probationem in respo. nos vsi prædicto sumus nu. 433. ad usq; nu. 446. feudique probationem per casum septē distinctionē in respo. so eodem significantissimè ostendimus num. 425.

Et ad inuestituram. 1291. die. 28. Ianuarij conscriptam, quæ producta ab aduersario est præter fidei defectu, quod productum nisi exemplum non est, confutata satis in respo. so prædicto legitur num. 291. vers. postquam hæc non 63 foeliciter, & num. sequentium agmine, & quia ꝑ nu. 348. inter alias responsiones illa adscribitur, quæ ab infirmitate clausulæ executoriæ aut accessoriæ petitur, visum est, efficaciorē confutationem hanc præstare. In qua re præstanda meminisse, oportet, executoriam eam clausulam intelligi, quæ verbis ipsis executiuis adstruitur, quale verbum est habeant, veluti cum dicitur, quæ quidem bona habeant, vel ad habendum renendum &c. Natta in consi. 111. num. 2. in fin. vers. pro solutione. sed enim clausula dictæ inuestituræ, qua aduersarius nititur, post verbum possideant adiicitur, quod ad executionem contractus pertinet feud. enim aut inuestituræ, & contractus omnis executio in rei ipsius possessione, ea quæ possidenda consistit.

Secundo executoria clausula estimatur, quæ in parte substantiali contractus non ponitur. Dec. in l. si. num. 21. C. de pactis, vbi clausulam de donatione causa mortis non reuocanda, in parte substantiali positam ita ait, si ita donatio mortis causa sit, vt reuocare eam non liceat. Sed enim pars substantialis feudi in natura eius demonstranda, ex verbis illis consistit in nobile, antiquum, rectum & paternum.

Tertio & expressiuis clausulam executoriam eam demum accipiendam, quæ in eadem clausula principali & eodem instati inseritur. Dec. tradit in consi. 305. nu. 8. Quo cum Cur. Iun. sentit in consi. 56. num. 21. & seq. Natta in consi. 123. nu. 7. Sed enim postquæ de feud. expressio facta natura est, quale intelligeretur, Id est rectum, antiquum, nobile & paternum, de facultate disponendi mentio in clausula alia separata & post verbum possideat executiuum fit. Quare inter clausulas generales notariorum relata clausula hæc videtur, & faciât &c. Quo casu executoriam eam intelligi Natta ait in con. 104. nu. 8. in fi.

64 Obseruandum etiam, vltra genera argu. alia feudi Noni recti probandi, de quibus in responso prædicto, quod feudalibus bona cōtrouersa à reo facto ipso possideri quod onera non agnoscit, quæ ob bona agnoscit. quæ ob bona agnoci pagaica solent, & causam exprimere compellatur, quæ obrem muneribus non fungatur mirum ni verbis eius cōtrarium factum deprehendatur. feudalibus bona non admittit. Atqui proinde vt pro feudalibus immunitate fruor, factum plane verbis potentius proculdubio est. l. si tamen. §. ei. qui. ff. de ædi. edic. cum aliis in d. respon. accumulatis nu. 176. vers. inde dicemus. Quibus & illud adfuitur potentio rem reuocationem esse, quæ facto, quam quæ verbis fit. Namque si facto testam. reuocatur, illud cancellando, solennitas necessaria alia non est. Quod contra in reuocatione contingit, quæ verbis fit Bal. in consi. 127. licet regula. in cō. 209. licet consulentes lib. 4. & in consi. 254. ad euidenciam præmittendum est. quod primum testam. lib. 5. eo. & illud spectat, à facto contrario protestationem dissolui c. cum M. de const. cum aliis superius relatis. Iam paganica millies esto bona fuissent, feudalibus tamen facta à successoribus maxime à venditore esse Generi patre, neque facto & ꝑ confessioni auctoris reum contrauenire, satis superque respo. sum docet nu. 313. 329. & num. 429. Idque & Cephal. admittit in consi. 90. num. 43.

Laus Deo. Virgini, Diuoque meo tutelari Ioanni Euāgelistæ & vniuersæ cœlestium Curia. Quibus præsentibus splendorum tandem, sincerumque de viris grauissimis iudicium expectatur. Apud Montem Regalem quarto nonas Ianuarij 1556.







# INDEX LOCUPLETISSIMVS RERVM ET VERBORVM IN OMNIA D.

AYMONIS CRAVETTÆ A SAVILIANO I.C. CLARISSIMI CONSILIA,

ORDINE ALPHABETICO DIGESTVS.

## A



**PRÆPOSITIO** dicitur priuatiua & exclusiua. consil. 156. nu. 6. fol. 312

**Abbreviatura** Notarij sine solennitate, an vitiet instrumentū ab ea transsumptum. consil. 216. nu. 5. fol. 433

**Abbreviatura**, de qua Notarius non fuit rogatus, non tenet. ibid. nu. 7. 433

ex Abbreviatura in folio separato, carente solennitatibus, an commissariis ad leuandum instrumenta à protocolis possit ex tali abbreviatura leuare instrumentum consil. 216. num. 8. 433

**Abesse** id credi propter quod numeratio pretij facta est. col. 327. nume. 234. 729

**Absens** dicitur in materia excussionis, qui est in alieno territorio. consil. 201. num. 45. 412

**Absens**. Ex pacto reservatio in fauorem tertij absentis, ipsi tertio lus non quæritur. consilio 15. numero 4. 50

**Absentes** Canonici vocari debent in materia electionis aut collationis beneficiorum. consil. 134. nu. 12. fol. 257. & consil. 88. num. 18. 177

**Absentia** Canonici in dubio non præsumitur, quia esset præsumere delictū cum residere teneatur. consil. 88. n. 18. ibi. 177

**Absentia** non nocet in contractu innominato. consil. 25. nume. 18. 74

**Absolutio** à iuramento limitata ad fines agendi aut excipiendi, non tollit vires contractus. consil. 7. nu. 7. 32

**Absolutio** à iuramento concedi debet quando seruari non potest sine interitu salutis æternæ illud recipientis licet seruari possit sine interitu salutis æternæ ipsius iurant. consil. 192. num. 11. 377

**Absolutio** à iuramento non videtur necessaria in eo, qui vult impugnare contractum ex capite implementi non fecit. consil. 127. num. 16. 240

**Absolutio** à iuramento concedi debet licet non contineat turpitudinem ex parte iurant. sed recipientis tantum. consil. 152. nu. 11. 305. & consil. 192. numero 11. 377

**Absolutio** à iuramento vitatur ex vitio obreptionis aut subreptionis. consilio 7. nu. 11. 33

**Absolutio** à iuramento minori concedi non debet sine causa, & quæ sit iusta causa consilio 7. numero 3. 32

**Absolutionem** à iuramento solus Papa concedit quando est probabile dubiū an concedi debeat vel non. col. 6. n. 92. 27

**Absolutionem** iuramenti non exigit quod vacuum consensu est. consil. 327. nu. 234. 729

**Absolutionem** à iuramento solus Papa concedit quando quis periurium iam incurrit. ibidem nume. 93. 729

**Absurdum** est, quod plus sit in referente, quam in relato. consil. 236. num. 15. 473

**Acceptans** legatum, tenetur ad onus legato iniunctum licet illud legato sit maius. consil. 174. numero 9. 342

**Acceptans** simpliciter aliquod officium, censetur se obligare ad omnia onera ipsi officio annexa. col. 132. nu. 22. 252

**Acceptatio** curatoris efficacior est, quam Procuratoris. consil. 261. num. 3. 533

**Acceptatio** donationis fit ex sola scientia. ibid. nu. 5. 534

**Acceptatio** debet fieri cum omnibus suis qualitatibus. consilio 278. num. 2. 579

**Accessoria** & appendices censentur inclusa in dispositione quando dispositio in principali solo verificari non potest. consil. 149. nu. 6. 296

**Accessoria** ab eo non deberi qui sortem non debet. consil. 327. nume. 289. 735

**Accusatus** de aliquo crimine potest accusatorem re accusare quando prosequitur suam vel suorum iniuriam. consil. 53. nu. 4. 112

**Actio** Ciuilis & criminalis cumulationem non patitur: potest tamen incidenter implorari officium Iudicis in Iudicio criminali circa restitutionem rei. col. 220. nu. 7. 439

**Actio** de dolo competit contra fallentē, consil. 241. nu. 20. 482

**Actio** de dolo cessat quoties dolo purgari potest actione ex contractu, & vsuræ repeti possunt conditione indebiti. consil. 6. numer. 105. 28

**Actio**: Quando iuratur super aliquo facto, tollitur omnis actio quæ ex illo facto oriri poterat. consilio 291. nu. 2. 610

**Actio** quæ ob rem stabilem competit ad exemplum immobilis inducatur. consil. 327. nu. 198. fol. 724. & nu. 421. 455.

**Actiones** confunduntur per hæreditatis aditionem. consil. 308. nume. 7. 644

**Actiones** competentes ex diuersis causis contra eandem personam possunt cumulari: & pulchrè de cumulatione. consil. 16. nu. 8. 54

**Actiones** plures vbi competunt ex diuersis causis vna electa altera tollitur. 16. num. 9. 54

**Actiones** hæreditariæ an competant fideicommissario, si hæreditas non sit restituta re vel verbo. consil. 203. nu. 16. 414

**Actiones** personales non transeunt in singularem successionem. consil. 298. nu. 7. 637

Reliqua vide infra in litera S. in ver. Sententia.

**Actor** ex remedio omni litem vincit quodcunque colligi ex narratis potest quamuis ad remedium aliud conclusio trahatur. consil. 327. nu. 215. 726

**Actor** an Reus quis dicatur, non inspicitur quis ad Iudicium vocatus sit, sed petitio originaria est attendenda. consilio 182. num. 2. 356

**Actor** non prosequens Ius suum intra terminum sibi præfixum, censetur illi renunciare, vt postea audiri nullo modo possit. consil. 216. num. 20. 434

**Actor** veluti tenetur probare fundamentum suæ intentionis, ita Reus tenetur probare fundamentum suæ exceptionis. consil. 226. nume. 8. 454

**Actori** non debet subueniri ex capite ignorantie. consil. 221. nume. 8. 443

**Actori** satis est si probet qualitatem Rei in casibus, in quibus agens tenetur probare dominium, & in quibus dominium est difficilis probationis. consil. 269. num. 6. 552

**Actus** constituendi officarios separatim fieri non possunt citra diuisionem iurisdictionis. consil. 318. num. 2. 676

**Actus** existentia quod operatur, idem agit sola eiusdem actus suspicio. consilio 268. num. 2. 549

**Actus** factus citra solennitatem legis valet, quando est utilis ei, in cuius fauorem solennitas producta est. secus quando esset inutilis. consil. 206. nu. 3. 422

**Actus** iudicis est stricti Iuris nec extenditur ad alias personas. consilio 216. numero 24. 434

**Actus** ita interpretari debet vt trahatur ad casum magis necessarium. consil. 304. num. 5. 652

**Actus** agentium non debent operari vltra communem intentionem primariam vel secundariam. ibidem num. 7. 653

in Actu quando fit mentio alterius, ad quem negotium pertinet, censetur actus celebratus nomine illius. consil. 304. numero 1. 651

in Actibus inter viuos non censetur cogitatum de futuris. consilio 252. num. 3. 507

**Actus** qui sequitur, præsumitur fieri ex titulo & causa præcedenti. consil. 284. nume. 6. 593

**Actus** nostri voluntarij non extenduntur vltra quod geruntur. consil. 292. num. 1. 611

**Actus** quasi possessionis eligendi vel putandi videri possunt, Ius autē proprietatis non potest videri. consil. 258. nu. 6. 522

**Actus** in dubio præsumitur factus ob causam necessariam potius quam voluntariam. consil. 106. nu. 8. fol. 104. consil. 149. num. 12. fol. 297. & consil. 272. num. 4. 559

**Actus** limitatè factus ex vna causa ex qua sustineri non potest, non valebit ex alia causa ex qua fieri poterat. consilio. 171. numero 17. 337

**Actus** attribuitur mandanti aut committenti, non exequenti. consil. 122. nu. 3. 230

**Actus** quando intra terminum impleri non potest, sufficit perfici post terminum. consil. 12. nu. 3. 46

**Actus** sustinetur ex capite ex quo sustineri potest, vbi est clausula



- fula omni meliori modo. consil. 141. nu. 3. fol. 277
- Actus sequens veniens ad executionem actus præcedentis non alterat naturam ipsius actus præcedentis: sed debet intelligi eo modo, quo actus præcedens. consil. 135. nu. 13. 264
- Actus nullus conuallidari non potest ex consensu alterius partis tantum. consilio 39. nume. 13. 95
- Actus qui fit ex duplici causa, licet ex vna sustineri non possit, sustinetur tamen ex altera. consil. 141. nu. 2. & 3. 277
- Actus inter viuos licet resolui possit in conditionis euentum, interim tamen dicitur purus. consil. 202. nu. 27. 410
- Actus productionis librorum non attribuitur producendi, sed petenti & mandanti exhibitionem fieri. consil. 275. nu. 3. 570
- Actus quando potest trahi ad bonum & malum, in dubio debet trahi ad bonum. consil. 205. nume. 9. 419
- Actus reservationis Iuris succedendi quid possit operari. consilio 289. nume. 3. 604
- Actus ubi potest dupliciter intelligi, eo modo intelligitur, qui declaratur per protestationem. consil. 319. nu. 18. 683
- Actus ubi fieri non potest intra terminum an possit fieri post terminum. consil. 202. nu. 18. 415
- Actus vnus recipit interpretationem à verbis prolatis in alio actu. consil. 231. nu. 12. 462
- Actus nullus vt confirmetur ex confessione aut consensu partis, requiritur cōsensu expressus, nec sufficeret consensus tacitus aut pactum nudum. consil. 29. numero 6. 81
- Actum aliquem faciens censetur se astringere legibus de ipso actu loquentibus. & actus in dubio intelligitur factus secundum quod Ius disponit. consil. 186. nu. 9. 366
- Actuum pluralitas in dubio non est præsumenda. consilio 223. nu. 8. 447
- de Actu inualido & elusorio non censetur in dubio cogitatum. consilio 33. nume. 10. 87
- Actum quid in dubio præsumitur ex causa magis principali. consil. 202. nu. 25. 410
- ¶ Ademptum sub conditione censetur datum sub contraria conditione. consil. 202. nu. 26. vbi declaratur an procedat in actu inter viuos & sententia Iudicis. 410
- ¶ Adiens hæreditatem non censetur approbare factum testatoris contra dispositionem legis. consil. 100. nu. 5. 394
- ¶ Aditio ab intestato aliquando prodest etiam aliis hæredibus legitimis. consil. 324. nu. 2. 694
- Aditio hæreditatis inducitur ex sola voluntate actu aut verbis declarata. consil. 148. nu. 10. 295
- Aditio hæreditatis inducitur etiam ex declaratione voluntatis facta inter alias personas & parte absente. consil. 148. nume. 10. ibid.
- Aditio hæreditatis inducitur ex cessione iurium hæreditariorum, quod qualiter procedit declaratur, consilio 200. numero 1. 394
- Aditio hæreditatis non præsumitur ex possessione bonorum hæreditariorum, quando quis probat quod possedit ex alia causa quam hæreditaria. consil. 197. nu. 4. 388
- Aditio hæreditatis non præsumitur in actibus dubiis, qui possunt se habere ad aditionem & non, quo casu statuitur declarationi non solum hæredis, sed hæredis hæredis. ibid. nu. 4.
- Aditio hæreditatis probari debet per allegantem. consil. 37. nu. 4. & 5. fol. 95. & consilio 197. nu. 5. 388
- Aditio hæreditatis non inducitur quando possidens probat se possidere ex alia causa quam hæreditaria, & censetur quis possidere ex causa vtiliori, & an possederit quis ex alia causa, standum videtur eius iuramento. consil. 33. nu. 11. 87
- Aditione hæreditatis confusionem seu interitum obligationis induci. consil. 327. nu. 448. 758
- Aditio hæreditatis de facili præsumitur in hereditate lucrosa, secus in damnosa. consil. 33. nu. 12. ibid.
- Aditio hæreditatis arguitur quando quis reperitur plus possidere, quam ad eum pertineat ex causa non hæreditaria. consil. 33. nume. 14. 87
- Aditio hæreditatis non præsumitur ex possessione rerum hæreditariarum modici valoris. consil. 33. nu. 12. 87
- Aditio quæ inducitur ex cessione iurium hæreditariorum non operatur quod quis conueniatur à creditoribus. consil. 200. nume. 2. 394
- Aditione sola hæreditatis dominium rerum hæreditariarum acquiritur hæredi, possessio verò non æquè. consil. 202. nume. 35. 411
- Administrator vniuersalis non debet eius negocia indefensa relinquere ratione dubij expensarum. consil. 132. nu. 14. 251
- Administrator reipublicæ fidem bonam debet agnoscere, & si temerè litiget condemnari debet in expensis nomine proprio. quod qualiter intelligatur, vide ibi. n. 2. & 14. 250. & 251
- Administrator reipublicæ dici potest suspectus per quemlibet de populo, sicut dicitur de tutore. consil. 132. nu. 9. 251
- Administrator non valde diues præsumitur soluisse de pecuniis eius, cuius bona administrat. consilio 129. nu. 3. 242
- Administrator creditor illius cuius bona administrat, præsumitur quod sibi satisfecerit. consil. 129. nu. 5. 243
- Administrator non debet aggredi negocia insolita, alias tenetur de suo proprio. in consilio 132. numero 2. 242
- Administrator quilibet obligatur rationem reddere. consil. 218. nu. 1. 437
- Administratorum rationem exigens, censetur gesta per eum qui administravit approbare. consil. 204. nu. 14. 417
- Administratoribus pluribus stantibus, statuitur maiori parti. consil. 268. nume. 4. 550
- ¶ Approbatio generalis testamenti, non videtur extendi ad legata in Codicillis specialiter detracta. consil. 257. nu. 3. 520
- Approbationis natura est confirmare & laudare, quæ sunt acta, non etiam vt de nouo aliquid concedatur. consil. 257. nume. 4. 520
- ¶ Adulteri absolutio prodest adulteræ, sed condemnatio non. consil. 206. nu. 2. 422
- Adulterium commissum in matrimonio putatiuo ita puniatur, sicut commissum in vero. consil. 205. nu. 36. 420
- Adulterij iniuriam prosequi per viam iustitiæ an vtilitas reputetur. consil. 137. nu. 10. in fi. 271
- Adulterij suspicio oritur quando simul inueniuntur masculus & foemina noctis tempore in locis abditis. consil. 205. nume. 24. 419
- Cætera vide infra in litera C. in vers. Consuetudo. & in litera M. in vers. Maritus.
- ¶ Aduocatus non dicitur testis omni exceptione maior. consil. 56. nu. 4. & 13. vbi limitatur. 166. & 117
- Aduocatus admittitur in testem in his quæ per alios facile probari non possunt. consil. 56. nu. 13. 117
- Aduocati partium per Iudices audiri debent. consil. 201. nume. 22. 403
- ¶ Affectio maior arguitur erga eum qui plus fuit honoratus. consil. 147. nu. 2. 292
- Affectio maior habetur ad nominatos in specie quam in genere. consil. 77. nu. 12. 166
- Affectio maior habetur ad natos quam ad nascituros. consilio 98. nume. 2. fol. 189. & consilio 173. nu. 12. 341
- Affectio maior arguitur ex priori nominatione. consil. 147. nume. 2. 292
- ¶ Affinis per lineam transversalem non repellitur à testimonio. consil. 2. nume. 9. 5
- Agens ex pluribus causis copulatiue sufficit quod vnā probet quæ concludat ad intentionem agentis. consil. 15. nu. 7. 51
- Agens quod sibi licere putat quando sumus in prohibitiis puniri non debet. consilio 6. nu. 89. 26
- Agens ex vna causa si illam non probat, debet succumbere, licet ex alia causa agere & obtinere potuisset, etiam quod alia causa probetur. consil. 80. nu. 17. 164
- Agens ex vna causa & probans aliam, quomocunque obtinere debet, quando proceditur sola facti veritate inspecta. consil. 198. nu. 7. 391
- Agens ad redditionem rationum agere debet secundum naturam illius actionis. consil. 231. nu. 6. 461
- Agenti de vitio vel delicto, omnia censetur permissa quæ specialiter prohibita non reperiuntur. consil. 203. nu. 23. 415
- Agri an possit in bona fratrum diuisa in quibus aliqua sunt subiecta fideicommissio de euictione, eueniēte casu fideicommissi. consil. 211. nu. 7. 428
- ¶ Agnationis ratio non consideratur in vocatis ad successionem propinqui. consil. 250. nu. 4. 506
- Agnationem & familiam conseruetur reipub. interest. consil. 327. nume. 352. 744
- Agnationis iura retinent filii. consil. 67. nu. 3. 132
- Agnationis censetur habita ratio ex eo quod filij masculi semper fuerunt vocati. consilio 113. nu. 2. 215
- Agnationis ratione inducitur fideicommissum: & agnatio videtur considerata ex eo quod masculi fuerunt prædilecti. consil. 113. nu. 5. fol. 215. & consil. 155. nu. 7. fol. 310. & consil. 130. nu. 9. 245
- Agnationis ratio censetur habita quando fit mentio masculinitatis. consil. 202. nu. 12. 409
- ¶ Agnatorum appellatione in statutis aut vltimis voluntatibus non veniunt foeminae agnatæ. consil. 180. nu. 1. 352
- ¶ Alienare & renunciare potest qui in Iudicio actiones mouet. 352



re potest, & e contra. consilio 90. nume. 1.	179	Animus hominis consistit in facto. consilio 202. nume. 47. 412. & consil. 327. num. 117.	716
Alienandi prohibitio facta filius, non porrigitur ad nepotes ex eis. consil. 306. num. 6.	656	¶ Antecedens qui vult censetur velle consequens necessarium, etiam in materia stricti iuris prout in sententia. consil. 79. nume. 4.	160
Alienationis appellatione venit omnis tractus translationis domini. consil. 215. nu. 2.	432	Antecedenti destructo corrumpit consequens consil. 75. num. 27. fol. 153. & consil. 202. num. 29.	411
Alienatione prohibita censetur prohibita transactio per quam transfertur res in alium. consil. 197. num. 7.	388	¶ Antiquitas temporis inducit praesumptionem Clericatus, quando quis longo tempore missas celebravit. consil. 93. nu. 5. fol. 183. & consil. 134. nu. 24.	258
Alienatione prohibita non potest res in Iudicium deduci: quia prohibitus alienare censetur prohibitus rem in Iudicium deducere. ibidem nu. 7. & quod intelligatur ad preiudicium tertij.	ibid.	Antiquitas pro lege habetur. consil. 170. nu. 7.	334
Alienatione prohibita non censetur prohibita donatio, quae fieret personis coniunctis. consilio 39. num. 14.	96	Antiquitas non inducit praesumptionem pro actu quando vere probatur de contrario: puta, si ex productione instrumenti de antiquo vere appareat minus solenniter actum quid esse. consil. 134. nume. 44.	260
Alienationis rei immobilis prohibitio ad actionem pertinet quae ob rem immobilem competit. consil. 327. nu. 421.	755	Antiquitas temporis dat fidem exemplo sumpto sine citatione partis, dat fidem scripturae priuatae & literis scriptis in campanili. consil. 157. nu. 4.	314
Alienatione rei prohibita, censetur prohibita cessio actionum super ipsa re. consil. 92. nu. 8.	182	Antiquitas peccatum non tollit, imò illud grauius reddit. consil. 146. nume. 4. fol. 291. & consil. 314. num. 5.	670
¶ Alimenta debita ratione dotium debent taxari habito respectu ad quantitatem ipsarum, licet ille adhuc solui non debeant. consil. 189. nu. 9.	369	Antiquum quid dicitur per ceterum annos. consil. 146. nu. 3.	261
Alimenta quando dicatur quis habere unde aliunde se alat. consilio 199. nu. 5. & 6.	392	¶ Apocrypha scripta & subscripta per tertium de voluntate aut mandato alterius perinde est, ac si per eum sic volente aut mandantem scripta aut subscripta esset. consil. 73. nu. 1.	142
Alimenta praestari debent ex redditibus & accessionibus. consil. 219. nume. 9. & consil. 527. nu. 127.	717	¶ Apostilla instrumenti manu aliena non probat, quando Notarius de ea non appellatur. consil. 104. nu. 17.	202
Alimenta aut dos tolli non possunt per statutum. consil. 189. nume. 3.	368	Apostilla scripta manu eiusdem Notarii nec hoc in dubium reuocatur fidem facit, & non requirit aliam attestationem Notarii. consil. 88. nume. 2. & 4.	176
Alimenta non comprehenduntur in generali exclusione aut prohibitione consil. 18. nume. 1.	367	Apostilla ut fidem faciat requiritur quod Notarius rogatus de instrumento attestetur in sua subscriptione se fecisse ipsam apostillam, & debet habere omnes solennitates requisitas ad instrumentum cui apposita est. consil. 88. nu. 1.	176
Alimentorum modus totus committitur arbitrio Iudicis qui debet moderari habito respectu ad quantitatem patrimonij, ad qualitatem & dignitatem alimentarij, & ad consuetudinem regionis. consilio 189. nume. 10.	370	Apostilla fieri potest sine consensu aut licentia Iudicis de voluntate partium. consilio 88. nume. 5.	176
Alimentorum causa dicitur pia, & causa pia & alimentorum equiparantur. consilio 199. nu. 10.	393	Apostilla reddit instrumentum suspectum quando legitime facta non est secus si legitime. consil. 88. nume. 6.	176
Alimentorum appellatione quae veniant, & an veniant expensa studij. consil. 199. num. 3.	392	¶ Apotheca an veniat appellatione domus. consilio 134. nu. 1.	467
in Alimentis considerantur redditus annui, non proprietas nuda, quia non tenetur quis pro alimentis proprietatem vendere, quod facit ad sciendum an habeat quis aliunde unde se alat. consil. 199. numero 11.	393	¶ Appellans tenetur fidem facere de grauamine. consil. 273. numero 6.	565
Alimentis renunciari non potest. consil. 116. nu. 2.	220	Appellare dicitur, qui iter accipit ad principem. consil. 319. nume. 13.	681
Alimentis debitis a patre iure naturali, aut a merito ratione dotium mulier aut filius renunciare non possunt. consil. 189. num. 3.	271	Appellari potest ab utraque parte ab eadem sententia ad diuersos Iudices, quando Capitula sententiae sunt separata. consil. 232. nume. 7.	465
Cetera vide infra in litera F. in ver. Fructus.		Appellari non potest ab interlocutoria de exequendo. consil. 273. nume. 14.	567
Alimentarius tenetur operari ad vtilitatem & fauorem heredis, in cuius domo percipit alimenta. consilio 25. nu. 23.	75	Appellatio ab interlocutoria minus legitime interposita, tenetur in praedictum appellantis. consil. 181. num. 4.	355
Alimenta filia si debet dotari quando nupserit, interim apte quam nubat ali debet. consilio 189. num. 3.	368	Appellatio ab interlocutoria eximit appellantem a iurisdictione Iudicis a quo. consilio 103. numero 6.	198
¶ Aliqua dictio verificatur in quolibet etiam minimo. consil. 135. nume. 29.	266	Appellatio quae permixta censetur. consilio 203. nume. 24.	415
¶ Allegans civilem possessionem tenetur eam probare, & quid requiratur ad eius probationem. consil. 5. num. 11.	14	Appellatio quando proficit victo. consilio 220. nume. 21.	441
Allegans additionem hereditatis tenetur eam probare. consil. 33. num. 2.	86	Appellatio arguitur temeraria ex eo quod appellans fuit mulctatus. consil. 66. nume. 2.	132
Allegans solutionem eam probare tenetur. consil. 313. nu. 1.	666	Appellatio reducit res ad eum statum in quo erant in prima instantia post litem contestatam. consilio 220. nu. 6.	439
Allegari quid debet, licet de iure praesumatur. consil. 201. nume. 30.	404	Appellationis ius pertinet ad superiorem iure superioritatis, quod ius remissum non censetur, cum vasallus recognoscit dominum directum in superiorem. consil. 209. nu. 10.	426
¶ Altare vnum detegi non debet, ut aliud contegatur. consil. 6. nume. 86.	26	Appellationi censetur renunciare qui promittit stare sententiae. consil. 103. num. 13.	199
¶ Alternatiua parit incertitudinem. consilio 157. nume. 11.	315	Appellatus potest uti appellatione appellantis licet appellans illi renunciauerit. consilio 80. numero 10.	163
¶ Alteri per alterum iniuria conditio afferri non debet. consil. 293. nu. 12.	616	Reliqua vide infra in litera L. in ver. libelli.	
Ambiguitatem a verbis generalibus existere consil. 327. numero 97.	714	¶ Approbare censetur subditi infeudationem quando non contradixerunt sed tacuerunt. consilio 54. num. 4.	113
Ambiguum quid dicatur ibid. nume. 98. & nume. 316.	739	Approbationem ad id restringendum in quo facta est consil. 327. num. 461.	760
¶ Admissione instrumenti probata, an tenor eius instrumenti probetur. consilio 157. nume. 17.	316	¶ Approbare censetur Episcopus pacta apposita in iure patronatus, seu in eius fundatione instituendo praesentatum a patrono qui pacta apposuerat. consil. 139. nu. 5.	318
Amitrat, verb. quando sit priuatiuum. consil. 239. num. 1.	477	Approbari censetur transactio ex eo quod eius virtute quid soluitur. consil. 158. num. 3.	317
Amor, require supra Affectio.		¶ Approbatus testis amplius reprobari non potest. consil. 100. nume. 13.	194
¶ Animal repperit in solo alieno verberare non licet. consil. 181. nume. 5.	355	Approbans testamentum inuolidum quando teneatur ad solutionem legatorum. consilio 200. numero 9.	395
¶ Animus trahi non potest circa ignorata. consil. 309. nu. 7.	662	¶ Aqua cursus immutari non debet in praedictum alterius. consil. 124. num. 8.	234
¶ Animus declaratur ex facto etiam in brutis. consil. 150. nu. 4.	298		
¶ Animus qualis fuerit in praecedentibus, declaratur ex postea gestis. consilio 77. numero 10.	156		
¶ Animus alicuius declaratur ex scriptura priuata, consilio 125. nume. 31.	235		
¶ Animus sequens declaratur ex his quae praecedunt, consil. 220. numero 11.	440		



# Index in consil.

- ¶ Arbitrio Iudicis quando quid committitur, illud iuri debet conuenire, debet seruari æquitas, & datur arbitrium, vt Tyriaca contra venenum. consil. 190. num. 5. 371
- Arbitrium generale ad inhonesta non spectare consilio 327. nume. 104. 715
- Arbitri electi ex necessitate statuti habentur loco Iudicis ordinarij. consil. 202. nu. 28. 311
- in Arbitrariis Iudex de eo quod fecit redargui non potest. consil. 78. nu. 8. 159
- ¶ Argumentum à sufficienti partium enumeratione de Iure procedit. consil. 306. nu. 1. 655
- Argumentum ab oppositis valet. consilio 321. nu. 4. 689
- Argumentum à paritate rationis est fortius argumento à contrario sensu. consilio 236. numero 13. 472
- Argumentum à contrario sensu an fumatur in statutis. ibid. nume. 14. 472
- Argumentum à contrario sensu fumitur ad correctionem Iuris communis quando aliàs in sensu directo statutum nihil operatur. consilio 201. numero 13. 402
- Argumentum à contrario sensu non fumitur contra expressam testatoris dispositionem, quæ postea sequitur. consil. 203. num. 11. 414
- Argumentum à contrario sensu debet restringi ad limites sensus directi. ibid. 414
- Argumentum à contrario sensu non fumitur ad correctionem Iuris communis, quando in sensu directo operari potest. consil. 39. num. 5. 95
- Argumentum à contrario sensu non fumitur quando in sensu contrario est eadem ratio quæ in sensu directo. consil. 39. nume. 7. & 11. 95
- Argumentum à contrario sensu non fumitur quando induta ad vnum effectum operarentur effectum contrarium. consil. 39. num. 8. 95
- Argumentum licet sit bonum à contrario sensu, non tamen sumi potest in sensu diuerso habente diuersam rationem. consil. 179. num. 11. 351
- Argumentum à contrario sensu non fumitur plus quàm de necessitate inferatur, sed limitatè ad sensum directum. consil. 203. nume. 9. 414
- Argumentum à contrario sensu quando nihil operetur. consil. 289. num. 2. 604
- Argumentum à contrario sensu locum habet etiam in contrariis. consil. 70. num. 3. 137
- Argumentum à maiortate rationis an procedat in mandato consil. 247. nu. 1. fol. 497. & consil. 274. nu. 10. 569
- Argumenti forma à contrario sensu. consilio 236. nu. 12. 472
- Argumentum valet à communiter accidentibus, etiam vbi agitur de crimine ciuilitate. consilio 25. nu. 13. 74
- Argumentum à communiter accidentibus valet. consilio 234. numero 3. folio 468. & consilio 270. num. 6. 554
- Argumentum à communiter accidentibus validum est in materia præsumptionum & coniecturarum. consilio 6. numero 23. fol. 17. & consilio 40. nu. 2. 96
- Argumentum de Iure quærendo ad Ius quæsitum non valet de Iure, & difficilius admittitur. consil. 205. nu. 29. 420
- Argumentum à solitis, in quo casu valeat. consil. 297. nu. 3. 633
- Argumentum non valet, minus quis dilectus est. ergo fortius censetur grauatus. consilio 161. numero 17. 323
- Argumentum hoc lege cautum non reperitur, valet. in consil. 90. nume. 2. 179
- Argumentum à crimine læsæ maiestatis diuinæ ad crimen læsæ maiestatis humanæ valet. consilio 6. num. 3. 16
- Argumentum de causa Ciuili ad criminalem valet. consil. 58. nume. 1. 170
- Argumentum à nomine bonum est: puta quando aliqua res appellatur res talis: nam præsumitur quod sit illius. consil. 111. num. 18. 211
- ¶ Arma portans præsumitur habere malum animum. consil. 314. num. 3. 669
- ¶ Arrhæ quando non perdantur. consil. 233. nu. 1. 465
- ¶ Articuli dicuntur impertinentes ex quibus nullus effectus sequi potest. consil. 5. nu. 18. 14
- Articuli censentur admissi ex eo quod testes super eis recipiuntur. consil. 179. num. 12. 352
- Articuli omnino impertinentes admitti non debent, etiam cum clausula saluo Iure impertinentium. consil. 23. nu. 4. 69
- ¶ Ascendens grauatus an ita possit detrahere duas quartas sicuti descendentes. in quo dubio concluditur qd sic, contra Alexand. & Ias. consil. 90. nume. 1. 179
- ¶ Assessor capi non debet nisi vbi esset difficultas in Iure. consil. 140. nume. 5. 276
- ¶ Assertio Principis an sufficiat ad probationem causæ per eum expressæ quando agitur de præiudicio tertij. consil. 135. nume. 42. 468
- Assertioni Principis non creditur causam subesse, qua remota actus fieri non potest. consil. 327. num. 25. 707
- Assertioni Prælati non creditur per quam collatio sua iustificetur idem in Iudice cuius assertioni non creditur, per quam iustificetur eius sententia. consil. 171. nu. 7. 336
- Assertioni alicuius etiam iurata vbi standum est, istud tamen procedit quando contra iurantem non esset præsumptio aut verisimilitudo. consilio 171. nume. 9. 336
- Assertioni alicuius licet standum sit, admittitur tamen probatio in contrarium. consilio 171. numero 8. 336
- Assertioni Iudicis aut arbitratorum creditur, quando est verisimilis. consil. 54. nu. 13. 113
- Assertioni Cardinalis non creditur in alterius præiudicium. consil. 104. nu. 5. 200
- Assertioni Principis non creditur in præiudicium tertij. consil. 171. nu. 11. 337
- ¶ Assignatio ad ordinandum super tota causa dicitur sententia interlocutoria. consilio 23. numero 7. 70
- Autem dictio, repetit qualitatem superioris dispositionis. consil. 208. num. 5. 425
- ¶ Auaritia animos excæcat Clericorum, & Clericorum genus auarissimum est. consil. 10. nu. 161. 43
- ¶ Auiam dicatur præterita in testamēto nepotis, stante clausula testamenti per quam quilibet Ius & actionem habere prætendens in bonis testatoris instituitur in aliqua certa summa. consil. 162. nu. 1. 324
- ¶ Autoritas licitum est Ius dicere propria autoritate quando deficit copia Iudicis, & periculum est in mora. consil. 5. nume. 12. 14
- Autoritas existens in possessione seu quasi potest propria autoritate tollere impedimentum per quod turbatur in eius possessione. consil. 53. nu. 7. 112
- ¶ Auius quando teneatur dotare neptem, & an dos censeatur collata cōtemplatione ipsius neptis. consil. 219. nu. 1. 438
- Auius non tenetur dotare neptem, si pater est diues, aliàs censetur facere cōtemplatione neptis. consil. 219. nu. 3. 438
- Auius an habeat priuilegium quod matri competit, vt substitutis compendiosa facta impuberi per verba communia, non contineat pupillarem auo materno non existente in medio. consil. 141. nu. 6. 278
- ¶ Auxilium ad homicidium considerari non potest sine animo occidendi. consil. 309. nu. 6. 661

## B



- ALDV S dicit Bartolum errasse in positione casus, & dicit assessores cecos qui in eo casu sequuntur Bartolum. consil. 6. nu. 7. 16
- Baldus nullum textum ignorauit. consil. 92. nu. 2. 181
- Baldi autoritas non parua in causis decidendis: & de Baldo dicitur quod nullum textum ignorauit. consil. 166. nu. 4. 327
- ¶ Bannimenta hodie sunt loco deportationis, quæ amplius non est in vsu. consil. 220. num. 13. 440
- Bannitus æquiparatur excommunicato. consil. 309. nu. 4. 661
- Bannitorum receptatores sic puniuntur, vt delinquentes. consil. 309. nume. 3. 661
- ¶ Beneficium habens Ecclesiasticum, dicitur Procurator, non Dominus. consil. 90. num. 3. 179
- Beneficium Ecclesiasticum, obtinere quis non potest, nisi sit Clericus. consil. 93. nume. 1. 183
- Beneficium conferre non dicitur id faciens ad quod tenebatur. consilio 6. num. 80. 25
- Beneficiorum vnio est stricti Iuris, quia quilibet Ecclesia debet habere suum Rectorem. consil. 258. nume. 10. 524
- Beneficium Iuris nemini auferri debet. consilio 7. num. 13. 33
- ¶ Belli tempore quo Ius non redditur, licitum est Ius dicere propria autoritate. consilio 5. numero 12. 10
- Bello durante subditi bellantium non liberantur à debitis. consilio 6. num. 87. 26
- Cætera vide infra in litera C. in vers. Casus belli. 10
- Benemeritorum expressionem inter prohibitos vel vt quæ si ob benemerita, donatio valeat, in specie faciendam. Quo intelligi possit, modo ne donationis merita respondeant. consil. 327. nu. 386. fol. 748
- Cum Socino item in consilio. 295. ibi commemorato, quo-



# D. Aymonis Crauettae

tiens inter prohibitos donatio perficitur, Paris. facit in con-  
 fi. 88. nu. 16. & nu. 99. lib. 3.  
 ¶ Bestiam repertam in solo alieno verberare non licet. confi.  
 181. num. 5. 355  
 ¶ Bigamia contrahitur ex matrimonio nulliter contracto.  
 confi. 191. numero 7. 373  
 ¶ Blasphemans Deum an dicatur infamis Iure Ciuili. confi.  
 6. nume. 4. 16  
 ¶ Bona fides requiritur in præscriptione, quæ licet præsuma-  
 tur, allegari tamen debet. confi. 134. nume. 15. 257  
 Bona fides præsumitur in eo, qui aliquid facit secundum Ius  
 naturale. confi. 6. num. 121. 30  
 Bona fides causatur etiam ex iniustis & temerariis causis.  
 consilio 145. nume. 14. 289  
 Bona fides licet præsumatur, debet tamen allegari. consilio  
 258. nume. 23. 527  
 Bona fides non præsumitur, sed probari debet quando à sta-  
 tuto requiritur bona fides, vt statutum aliquid operetur.  
 confi. 201. nume. 13. 402  
 Bona fide factum puniri nõ debet. & bene fieri dicitur, quod  
 bona fide fit. quod tamen declara, vt in confi. 6. num. 90. &  
 120. fol. 26. & 30. & confi. 18. num. 12. 57  
 Bona fides causatur etiam ex iniustis causis & Iuris errore.  
 confi. 6. num. 119. 30  
 ¶ Bona acquisita post testamentum veniunt in institutione.  
 confi. 11. num. 8. fol. 44. & confi. 139. numero 4. 274  
 Bona quæ sita iudicio testatoris, in restitutione fideicommissi  
 si solum veniunt. confi. 24. nume. 12. 72  
 Bona subiecta fideicommissio obligari non possunt pro doti-  
 bus vxoris, quatenus legitima bona propria suppetunt, sed  
 in subsidium tantum. confi. 19. numero 18. 61  
 Bona tenens ratione fideicommissi habet noticiam de ipso fi-  
 deicommissio. confi. 255. num. 4. 310  
 Bona Ecclesiæ possunt alienari sine solennitatibus Iuris vbi  
 agitur de modico præiudicio. confi. 182. num. 15. 358  
 Bona alienata vendicari non possunt viuentem matre, quæ alie-  
 nauit. confi. 285. num. 1. 594  
 Bona alterius administrans tenetur de administratione. confi.  
 205. num. 38. 421  
 Bona ante occupationem præsumuntur fuisse in nullius bo-  
 nis. confi. 293. num. 1. 613  
 Bona confiscata quæ mouentur de directo dominio alterius  
 reuertuntur ad dominum directum: ideo bona Clerici con-  
 demnati per Episcopum applicantur Domino temporali,  
 de cuius dominio mouentur. consilio 128. nu. 6. 241  
 Bona prouenientia occasione delicti, de regalibus dicuntur.  
 confi. 128. num. 4. 241  
 Bona confiscata ob crimen læsæ maiestatis humanæ princi-  
 paliter, quia immediatè offensa sit maiestas Principis, perti-  
 nent ad ipsum Principem, non ad vasallum, in cuius sunt  
 territorio. confi. 128. nu. 7. 241  
 Bona confiscata pertinent ad Dominum castri, in cuius ter-  
 ritorio sunt, licet confiscatio præcesserit concessionem cas-  
 tri, dummodò executio facta adhuc non sit. consilio 128.  
 numero. 5. 241  
 Bona an possint alienari, quando fructus pro alimentis non  
 sufficiunt. consilio 25. numero 31. 76  
 Bona accipiens sibi adiudicata per laudum, censetur ipsum  
 laudum ratificare. consilio 237. numero 2. 473  
 Bona pauperum gaudent eisdem priuilegiis, quibus bona Ec-  
 clesiæ. confi. 323. nu. 3. 694  
 Bona alienata ad hoc, vt imputentur in legitimam & Trebel-  
 lianicam, oportet fieri alienationem ex causa voluntaria.  
 consilio 316. numero primo. 672  
 Bona alienata contra prohibitionem testatoris possunt vendi  
 cari, prohibitio enim impedit translationem Dominij. con-  
 silio 243. numero 1. 489  
 Bonorum successor non tenetur ad onera ultra vires hære-  
 ditatis, licet aliud sit in successore hæreditatis. confi. 139.  
 numero 5. 274  
 Bonorum discussio potest quodcumque fieri lite pendente  
 citra nouam instantiam. confi. 223. nu. 1. 446  
 Bonorum & hæreditatis Appellatio idem significat consilio  
 11. nu. 7. fol. 44. & confi. 139. num. 3. vbi declaratur. 274  
 Bonorum Appellatio nõ comprehendit Vniuersitatem, ideo  
 non venit Ius Patronatus. confi. 139. numero 5. 274  
 Bonorum Appellatio extenditur etiam ad Iura & actiones.  
 confi. 213. num. 6. 430  
 Bonorum communium diuisio, quare sit introducta. confi.  
 264. num. 1. 538

in Bonis nostris ea dicuntur esse, ad quæ actionem habe-  
 mus. consilio 213. num. 5. 430  
 ¶ Bonus in dubio quilibet præsumitur. confi. 60. nume. 7. 122  
 Bonus quis quando præsumatur. vide intra in litera P. in ver-  
 fic. præsumptio.  
 ¶ Breuitas termini iniquitatem arguit iudicantis. confi. 103.  
 nume. 10. 199  
 Breuitas temporis non vitiat sententiam, quando Iudex in  
 tempore illo breui instructus esse potuit de negotio: idem  
 quando mora esset periculum allatura, & de crimine con-  
 stat. confi. 279. num. 1. 580  
 Breuitas temporis presumptionem inducit vt ob causam, quæ  
 non multo ante fuit, acta res intelligatur. confi. 327. nu. 383.  
 & in ver. interuallum. fol. 748  
 Breuitas tēporis decreti virtutē cōsumit. Quotiens tempore  
 eodē tumultuarieq; omnia expediūtur. con. 327. nu. 155. 719  
 Breuitas temporis vitiat sententiam, & ex ea præsumitur do-  
 lus, & reddit acta nulla etiam in arbitrariis: immò etiam  
 sententia Principis annullatur ex temporis breuitate. con-  
 silio 153. numero 2. 306  
 Breuitas temporis inducit præsumptionem contra Iudicem  
 quando per tempus nimium breue negotium dirimit. con-  
 sil. 132. nu. 17. 252

C



ANONICA TVS sine prædenda an confere-  
 tur. confi. 170. nu. 1. & 10. 333.  
 Canonici. vide supra in litera A. in ver. Absentes.  
 ¶ Capitulum non potest mutare, nec alterare for-  
 mam Ecclesiæ antiquitus constitutam. confi. 170. nu. 7. 334  
 ¶ Carceratus nulliter relaxari non debet, quando vbi carceratus  
 non esset, de nouo deberet carcerari. confi. 46. nu. 7. 104  
 Carcerati causa dicitur pia. confi. 3. nu. 10. 8  
 ¶ Carcere verb. quid importet confi. 239. nu. 2. 477  
 ¶ Castro concessio cum pertinentiis veniunt omnia quæ sunt  
 in territorio ipsius castri, nisi aliter probentur exempta: sed  
 an comprehendantur ratione iurisdictionis tantum aut  
 particularis dominij. confi. 54. nu. 9. 113  
 ¶ Casus belli superueniens irritare non debet quod ab initio  
 legitime actum est. consilio 6. numero 99. 27  
 Casus: Quando agitur contra aliquem quod culpa sua præcef-  
 sit. casum debet articulari & probari, quod nisi fuisset illa  
 culpa, casus ille non euenisset. confi. 8. nu. 27. 36  
 Casus omissus à testatore habetur pro omisso, & casus contin-  
 gens præter ordinationem testatoris non includitur sub  
 dispositionem etiam quod maior in eo esset ratio dispo-  
 nendi. consilio 161. numero 10. 323  
 Casus omissus non dicitur in quo eadem est ratio: ideo ad  
 eum fit extensio. confi. 62. nume. 14. folio 127. & consilio  
 130. nume. 7. 245  
 Casus omissus non dicitur vbi subest eadem æquitas, & omni-  
 moda similitudo. confi. 326. nume. 9. 699  
 Casus fortuitus dicitur factum Principis. confi. 95. nu. 1. 185  
 Casus fortuitus insolitus non comprehenditur in dispositio-  
 ne, licet obligauerit se quis ad casum fortuitum: idem in  
 casu fortuito extraordinario. & quis dicatur casus fortuitus  
 insolitus. confi. 95. num. 2. 185  
 Casus fortuitus imputatur, quando culpa illum præcedit. con-  
 sil. 64. nume. 5. 129  
 Casus omnis fortuitus dicitur insolitus. confi. 294. nu. 8. 624  
 Casum fortuitum promittens intelligitur promississe de casu  
 fortuito generali, non qui specialiter accidit ex potestate  
 Principis. consilio 95. nume. 5. 186  
 Casus fortuiti promissio intelligitur de casu fortuito purè &  
 simpliciter ab vtraque parte, secus si sit casus fortuitus ex  
 altera parte tantum. confi. 95. num. 6. 186  
 Casum fortuitorum renunciatio nõ trahitur ad casum pro-  
 uenientem ex facto proprio alterius contrahentis, etiam  
 quod illud factum sit iustum. confi. 95. num. 8. 186  
 Casus superueniens non debet irritare, quod legitime ab ini-  
 tio factum est. confi. 194. num. 7. 384  
 Casus similes dicuntur habentes eandem vel maiorem ra-  
 tionem. confi. 326. num. 10. 699  
 ¶ Causa iusta excusat à mora, & etiā iniusta. confi. 233. nu. 4. 466  
 Causa iusta an præsumatur in Principe. confi. 135. nume. 41. 268  
 Causa iusta non præsumitur in dispensante, quando ceditur  
 ad importunitatem postulantium. confi. 135. nume. 44. 268  
 Causa iusta non præsumitur in Principe in his, in quibus sine  
 causa quid facere non potest. confi. 5. nume. 5. 13  
 Causa iusta auferendi dominium alterius dicitur, quando re-  
 spicit



# Index in consil.

spicit utilitatem publicam, sed alia etiam causa considerari potest, de qua in consil. 135. nu. 21. & 40. in fi. 264. & 268

Causa pia non fauemus in præiudicium tertij. consil. 303. numero 6. 647

Causa iniusta excusat à dolo, licet plenè non probetur. consil. 254. num. 5. 515

Causa possessoria potest dici summaria, in qua Laicus videtur capax etiam causæ spiritualis, quando pars confitetur. consil. 258. nu. 4. 317

Causa iuris videtur reseruata deleganti. consil. 274. nu. 3. 568

Causa conseruationis libertatis est fauorabilis. consil. 292. numero 3. 612

Causa carcerati dicitur pia, & causa pia semper intelligitur excepta in quacunque dispositione. consil. 3. nu. 10. 8

Causa prima & originalis attendi debet, & ab ea fit denominatio. consil. 131. nu. 15. fol. 249. & consil. 144. nu. 2. 285

Causa prima semper spectanda est. consil. 202. nu. 14. 409

Causa quando vna tantum considerari potest, illa pro expressa habetur. consil. 8. nu. 14. 35

Causa falsa vitiat etiam sententiam Principis. consil. 134. numero 50. 261

Causa facti considerari debet potius quàm ipsum factum. consil. 75. nu. 15. fol. 152. consil. 201. nu. 25. folio 403. consil. 202. nu. 7. f. 408. & consil. 319. nu. 7. 680

Causa facti cur aliquid fiat, semper inspicere debet. consil. 304. numero 3. 652

Causa prius constare & apparere debet, quando dispositio sine causa fieri non potest. consil. 172. nu. 7. 339

Causa respiciens commodum testatricis, præsumitur finalis. consil. 243. nu. 3. 489

Causa. Cum nisi ex causa aliqua fieri actus nequit, firmitatem non aliter obtinet, quam si ex causa factus illa sit. consil. 327. nu. 175. fol. 721. & in ver. tanquam. Ibiq. sententiis & decisionibus id non paucis, neque inscitis enarratur.

Causa. Ad causam suam referri & restringi verba debent. nu. 191. & in ver. relatio restringi.

Causa falsa decretum resoluit. consil. 327. nu. 200. Ibiq. ampliat. Significantius, nu. 252. 724

Causa prima consumpta, sequentes omnes confici. consil. 327. nu. 402. 752

Causa dispositionem generalem restringit. consil. 327. numero 416. 754

Causam in specie nominatimq. exprimendā quotiens nisi ex causa qua fieri actus non pot. fol. 723. nu. 196. fol. 748. Cumulatius & scite magis, nu. 386. versi. Hoc ita admissio, vt nisi ex causa. & c. f. 748. De quo et in ver. generalis causarū. & in ver. specialem expressionem. Atque vltra in locis & numeris prædictis scripta, ex tex. ratione validiore sententia hac in specie controuersa iuuatur in §. Aliud quoque capitulū in auctē. vt cum de appella. cognō. nominatim causas exhæredationis enarrandas, neque probationem earum satis citra expressionem esse, neque ex diuerso probationem sine expressione sufficere, vt gloss. ibi secunda docet. Rei cuius ratio intelligi non alia potest, nisi vt occasio malignadi & causas falsas commiscendi parētibus adimatur, qui de re nihili in liberos quandoque commouentur. Rursus quo faciliorem defensionis præstandæ & contra probandi rationem filij habeant. Quam rationem perspectam in specie controuersa in responso ipso habemus. Si id ita constitutum in bonis patris est, & quæ pro arbitrio diminuere viuus permittitur. Quid in feudo dicendum, quod aduentitium est, & quod ex cōtractibus & inuestituris maiorū filio debetur. Et quod decretorum instituto remoto, nec ob causas alienare necessarias licet, vt quotiens ob causas ipsas necessarias alienare id hypothecæ neq. conceditur, causarum ipsarum nominatim fieri expressio debeat. Quo indemnitati magis cautum filij sit & fraudis præcidi occasio possit. Facilius quippe non paulo filio erit, ius defensionis expressione facta, præstare, & probationes contra inducere quā vbi in obscuro res manet, & cum ad fraudes arcendas necessitas hæc expressionis spectet, fauorabilis haud dubie habetur. Adeo vt in specie pœnali etiā & odiosa lata interpretatio fiat. l. i. in fi. ff. de calum. l. Sed Iulianus in prin. & §. mutui datio. ff. ad macedo. c. quanto de priuile. c. si ciuitas de sentent. excom. lib. 6. gloss. fin. in c. quanquam de vsur. lib. 6. Dec. in consil. 5. in fi. in consil. 196. col. 1. in consil. 277. col. 2. in consil. 301. col. 2. in consil. 398. in fi. & apud nos in l. i. nu. 95. versi. ampliatur ista conclusio. ff. de leg. 1. Inde bonum & æquum statutum, quod fraudibus occurrendi aditum causa sit, Bald. putat in consil. 184. municipali nu. 3. versi. in contra nu. in lib. 1.

Ratione & alia fauorem sententia hæc habet, vt nominatim exprimi causas necessitatem oporteat, quod feudi conseruatio ad eum modum fit. Quam rationem ad fauorem diiudicandum Bar. & doct. obseruant in l. i. numero 32. post med. C. de sum. trini. & fide cathol. Vbi fauorabile statutum habetur, quo vxori legare maritus non permittitur, vicēque contraria, ne amore mutuo spoliatio fiat, & inter hæres legitimos bona conseruentur. Ius idem probandū, Bar. & alij scribunt, cum testandi ius per statutum minori adimitur. Sequitur Rom. in consil. 39. in l. dubio Alex. in consil. 41. numero 5. lib. 5. Socin. in consil. 131. numero 2. versi. primum probatur. lib. 4. Corn. in consil. 232. col. 1. lib. 4. Dec. in l. final. numero 13. ff. de iur. om. iudi. in d. consil. 196. in prin. Ias. in l. non tantum numero 7. ff. de re iudi. in l. fin. numero 16. C. de indic. viduita. tollen. & in consil. 112. col. 3. versi. secundo fortius libro primo. Quæ fauoris ratio vehementior non paulo hic inuenitur. vbi conseruatio feudi vertitur, quod filij est filiōque ex cōtractibus maiorum debetur. Quod aliter in specie Bartol. & aliorum est. In qua iuris quicquam hæredibus legitimis non competit, causa quorum conseruatio per statutum fit. Vnde acquisitio magis, quam conseruatio in specie Bartol. & aliorum vertitur. Conseruationem planè hic cōtingere non dubitatur, quam fauorabiliorem acquisitione esse, in manifesto est. cum facilius quid conseruetur, quā recens acquiratur. lege patre furioso. ff. de his, qui sunt sui vel alien. iuris l. vt pomum & l. pro parte. ff. de seruitu. lege is cui. ff. de testam. l. si seruum. §. fin. ff. de acquir. hæred. lege fina. ff. vnde lib. Inde fit, vt quamuis per alium acquisitio nō fiat. l. stipulatio ista §. alteri. ff. de verbor. obligat. §. si quis alij instit. de inutil. stipula. Per alium tamen ius quæsitum conseruatur. l. sed & si quid 1. §. penult. l. arboribus. §. quid tamē Ibiq. Bald. ff. de vsufru. l. forma. §. si cum ego. ff. de censib. Sed & per malefidei possessorem ius in re quæsitum custoditur. l. qui fundum. ff. quem serui. amittan. Idem ex Bartol. ostenditur in l. i. §. si quis hoc interdicto. ff. de sing. actūque priua. vbi ex vsu partis iuris totius, quod quæsitū sit, perpetuam manere conseruationem putat. Quod contra in acquisitione fit. quæ ad partem restringitur, qua vsus quis sit. Idem Bar. scribit in consil. 189. primo quæritur col. fi. cū aliis apud nos aggregatis in tracta. de antiq. tempor. par quarta numero. quinquagesimo septuagesimo sexto. versi. in eo vero, qui tenet.

Causam magis quam factum spectandum. consil. 327. nu. 192. 723

Causa noua aut nouus titulus an consideretur in venditore redimentem rem venditam ex pacto appposito. consil. 23. numero 3. 66

Causa apposita in donatione, vbi respicit utilitatem ipsius donantis illa præsumitur finalis sine quā donatio facta non esset. consil. 245. nu. 3. 494

Causa possessoria est summaria. & modici præiudicij. consil. 258. nu. 2. 522

Causa proxima & immediata inspicere debet. consil. 163. numero 4. 325

Causa proxima & immediata magis influit quam remota & mediata. consil. 264. numero 3. 539

Causa permissionis fauorabilior est, quàm causa prohibitionis. consil. 203. numero 25. 415

Causa remota non ita consideratur sicut proxima. consil. 205. nu. 30. 420

Causa finalis dicitur quæ respicit fauorem disponentis aut alterius tertij. consil. 59. numero 4. 121

Causa finalis arguitur ex procemio, ex dictione pro ex illis verbis hoc ideo fecit & c. similiter quando ex causa quæ respicit commodum donantis, & illa quæ generaliter respicit totam dispositionem causa autem impulsiva, quæ non influit in totam dispositionem. consil. 119. numero 21. 379

Causa finalis dicitur sine quis alias ita facturus non erat, aut eo modo nisi fuisset causa illa. consil. 142. nu. 9. 280

Causa quælibet etiam bestialis excusat à dolo. consil. 46. numero 10. 105

Causa vna quando dicatur præiudicialis ad alteram. consil. 280. num. 1. 581

Causa dominij est præiudicialis ad causam plagij. ibid. numero 2. 582

Causæ falsitas actum non vitiat quando scitur talis falsitas. consil. 81. nu. 2. 165

Causæ falsitas vitiat omnem dispositionem. consilio. 258. numero 12. 524

Causæ cognitio alia non requiritur post latam sententiam diffinitiuam. consil. 273. nu. 1. 565

Causam



Causam habere ab aliquo quādo quis dicatur. cō. 92. nu. 7. 182  
 de Causa criminali & ciuili quando tractatur, si vna est praeiudicialis praeponitur cum disiunctione. conf. 280. nu. 3. 582  
 in causa criminali contra subditos agitur principaliter vt delictum puniatur, conf. 232. nu. 9. 465  
 Cautio usufructuarij debet praestari expressa qualitate & aestimatione bonorum. conf. 187. nu. 7. 385  
 Cautio sufficiens considerari non potest vbi odium est capitale. conf. 31. nu. 4. 83  
 Cautio de iudicatum soluendo, licet cōtineat causam defensionis, quod fideiussor teneatur defendere Reum, tamē nō pōt cōueniri antequā Reus conueniatur. conf. 272. nu. 1. 559  
 Cautio debet praestari, ab eo qui tenetur ad aliquid soluendū vel restituendum. conf. 269. nu. 7. 426  
 Cautio actus non recipit diem neque conditionem, conf. 272. nu. 15. 562  
 Cedens & cessionarius si concurrant contra tertium, praefertur cessionarius habens ius vtile quando cessio est ad com modum ipsius cessionarij. conf. 227. nu. 2. 455  
 Cedi an possint quae sunt transmissibilia ad hāereses. conf. 191. nu. 2. 195  
 Censualis res quot modis fieri possit. conf. 217. nu. 4. 435  
 Censu extirpandus est cuius causa ignoratur, nisi sit praescriptus. conf. 132. nu. 11. 251  
 Censu quādo debetur, quid agendum. conf. 217. nu. 6. 436  
 Certum quid dicitur, quod vniformiter semper fit. conf. 121. nu. 5. 228  
 Certa per incerta non laedi. conf. 327. nu. 349. 744  
 Cessio non tenet contra formam statuti, & cessante iuramento actus renunciari non potest iuri prohibitio & annullatio. conf. 242. nu. 1. 487  
 Cessio facta particulari Ecclesiae, quae non habet potestatem contra debitorem non dicitur facta in potentiorē personam. conf. 205. nu. 44. 421  
 Cessio extenditur etiam ad bona mobilia quando est facta generaliter & vniuersaliter. conf. 227. nume. 1. 455  
 Cessio de iure recatandi aut redimendi alteri potest fieri: & de pluribus casibus, in quibus cessio fieri potest. conf. 191. numero 2. 372  
 Cessio fieri potest de iure competenti siue de iure communi siue speciali, idē ius impugnandi cessionem ex capite implementi non secuti alteri cedi potest, idem in beneficio restitutionis in integrum. conf. 127. nume. 15. 240  
 Cessio actionum liberat debitorem obligatum ex eo solum quod actiones habeat. conf. 109. nu. 8. 208  
 Cessionarius an dicatur potentior persona ob officium claustratus. conf. 205. nu. 43. 421  
 Cetera Dictio, & cetera, operatur circa omnia consueta apponi in instrumento. conf. 34. num. 5. quod tamen intelligitur vt nu. 7. 90  
 Charitas ordinata incipit à seipso, & plus amat se in vngue pedis, quā aduersarium in vertice capitis, apibus enim ille cauit qui se plus diligit vllum. conf. 6. numero 25. fol. 36. & conf. 8. nu. 17. 18  
 Charitas non valet inhibitiō per quam opus charitatis & pietatis excluditur tāquā contraria iuri diuino. conf. 4. nu. 9. 10  
 Christiani priuilegio dignus non videtur, qui Christiani abutitur nomine. conf. 73. nu. 25. 145  
 Citatio non requiritur quando agitur de modico praedicio. conf. 182. nu. 17. 358  
 Citatio minus legitima nihil operatur, & forma citationis ommissa processus redditur nullus. conf. 182. nu. 11. 357  
 Citationem die feriato admitti. conf. 324. nu. 263. 732  
 Citationis defectu an actus nullus. conf. 327. nu. 264. 732  
 Citatio trina conuenit contumaci. conf. 254. nu. 2. 512  
 Citatio procuratoris non sufficit quando agitur de graui praedicio. conf. 182. num. 11. 357  
 Citatio personalis seu nominatim fieri debet quando persona est certa. ibid. nu. 10. 357  
 Citatio redditur inutilis quando actus fit alia hora quā citationis, idē actus redditur nullus. conf. 122. nu. 17. 231  
 Citatus à duobus iudicibus tenetur maiori obedire. conf. 6. nume. 83. 26  
 Ciuiler possidens potest propria autoritate naturalem recuperare intra modicum tempus. conf. 4. nu. 8. 10  
 Claustrina protestatio dicitur de qua contrahens certificatus nō est, & quā dicatur clām quid fieri. cō. 120. nu. 5. 227  
 Claustrinē actum arguit praesumptionem contra facientem. conf. 129. nu. 11. 243  
 Claustrinē factum arguit suspicionem putā quid de nocte

fiat. conf. 178. nu. 6. 349  
 Clarum: In re clara cessat dubitatio, nec est opus glossa vbi tex. habemus. infra in litera D. in ver. Dubitatio. 12  
 Clausula libelli, & alias cōclusiones peto adiudicari, quae melius ex praemissis elici possunt, non tollit vitium ineptitudinis libelli. conf. 151. nu. 4. 300  
 Clausula generalis non obstantibus, sola sufficit vbi agitur de modico praedicio in his quae sunt de Iure ciuili. conf. 182. num. 13. 358  
 Clausulae omni meliori modo, vis ac effectus. conf. 327. numero 217. 727  
 Clausulae sola facti veritate inspecta vis. ibid. nu. 206. 725  
 Clausulae, ius & iustitiam ministrari, vis. ibid. nu. 215. 726  
 Clausula generalis post species enumeratas, extendenda est ad casus specialiter expressos. in conf. 209. n. 5. 475  
 Clausula omni meliori modo, &c. operatur, ne restringatur dispositio ad specificata. conf. 326. nu. 15. 699  
 Clausula apposita ad vnum finem, non debet trahi ad alium. conf. 231. nu. 10. 462  
 Clausula non obstantibus, non tollit vitium subreptionis, & restringitur ad expressa. conf. 206. nu. 3. 422  
 Clausulae suppletentes omnes defectus, & exceptione quacunque non obstante nō operatur, quominus opponi possit contra personā quod non sit legitima aut habilis ad actum. conf. 104. numero 2. 200  
 Clausula de plenitudine potestatis, non derogat praecedenti dispositioni habenti clausulam derogatoriam ad sequētes. conf. 126. nu. 2. 237  
 Clausula de plenitudine potestatis nil operatur in his quae sunt facti de quibus Princeps informatus non fuit. ibid. nume. 3. 238  
 Clausula quorum tenores haberi volumus pro expressis vim habet derogationis specialis. conf. 126. nu. 7. 238  
 Clausula peto ius & iustitiam ministrari non potest operari circa ea quae nullo modo narrata & proposita sunt, nec in narratis comprehendi possunt. conf. 151. nu. 4. 300  
 Clausula codicillaris, non operatur contra voluntatem testatoris. conf. 210. nu. 3. 426  
 Clausula codicillaris concepta per verba praesentis temporis non operatur circa vitium nullitatis, postea superueniens seu quando testamentum postea rumpitur, & quid quando concipitur talis clausula per verba praesentis temporis subiunctiui modi. c. 69. nu. 1. 135  
 Clausula codicillaris non operatur nisi concipiatur per verba futuri temporis. conf. 34. nu. 4. 90  
 Clausula codicillaris an sustineat testamentum in quo possumus est praeteritus. conf. 34. nu. 1. 89  
 Clausula codicillaris an intelligatur in testamento inter liberos: & an clausula codicillaris tacite intellecta si tantae potentiae, quanta est expressa. conf. 34. nu. 2. 89  
 Clausula codicillaris operatur quod substitutio quae facta cesserit ordine successiuo intelligatur per viam fideicommissi, quod subtiliter deducitur contra Decium, contra quem etiam adducitur Curt. iun. conf. 22. nu. 3. 67  
 Clausula generalis non obstantibus non operatur quādo plura sunt obstantia. Et periuro testi in vno in nullo creditur. conf. 6. nu. 59. 22  
 Clausula non obstantibus, restringitur ad casus expressos & solum declarat mentem rescribentis quo ad eos, idē non tollit vitium subreptionis. conf. 68. nu. 6. 134  
 Clausula quomodocunque vacet, comprehendit omnem variationis modum. conf. 88. nu. 10. 176  
 Clausulae, si preces veritate nitantur, eadem vis ac clausulae, si ita esse constiterit. conf. 327. nu. 152. 719  
 Clausula de plenitudine potestatis vti potest inferior à Principe, quando ea usus est per tempus cuius initij memoria nō extat in contrarium. conf. 135. nu. 3. 262  
 Clausula derogatoria apposita in codicillis operatur quod non reuocantur per sequentes codicillos non facta mentione illius clausulae derogatoriae, imō non reuocantur etiam per sequens testamentum nisi reuocetur illa derogatio. conf. 90. nu. 5. 179  
 Clausula derogatoria non intelligitur in testamento nisi inter liberos. conf. 15. nu. 10. 52  
 Clausulae accessoriae non immutāt naturam principalis dispositionis. conf. 25. nu. 3. 73  
 Clausula generalis natura est, quod generaliter intelligatur, nec restringatur à specificatis. conf. 245. nu. 10. 495  
 Clausulae appositae in testamento debet intelligi rebus & terminis sic stantibus & quandiu ipsum testamentum nō reuocatur. conf. 25. nu. 1. 495



# Index in Consil.

- Clausula ex certa scientia æquiparatur clausulæ de plenitudine potestatis & parem cum ea vim obtinet consil. 182. numero 18. 358
- Clausula ex certa scientia, operatur vt tertio præiudicetur in his quæ sunt de iure ciuili quando princeps de facto informatus est consil. 182. numero 13. 358
- Clausulæ ex certa scientia, & non obstantibus, simul iunctæ operantur etiam in notabile præiudicium tertij, quod intellege in his quæ sunt merè iuris ciuilis consil. 182. nu. 13. 358
- Clausulis generalibus non censetur quis velle seipsum ligare. consilio 25. numero 5. 73
- ¶ Clementina 1. de probatio quando procedat, infra in litera. T. in versicu. Textus.
- ¶ Clericatus est necessarius vt quis beneficij sit capax, nec sufficit quem esse destinatum ad clericatum nisi verè sit clericus: nec sufficit clericatus præsumptus quod quis sit reperi- tus in habitu & tonsura clericali consil. 134. nume. 40. 259
- Clericatus litera sine sigillo non probat. consil. 134. nu. 41. 260
- Clericatus non præsumitur ex eo quod probetur de ordinibus maioribus. consil. 134. numero 45. 260
- Clericatus primæ tonsuræ probari debet in beneficiis Ecclesiasticis. consil. 104. nu. 4. 260
- Clericatus an probetur ex confessione partis. consilio 93. nu. mero 1. 183
- Clericatus probatur confessione partis vbi agitur possessorio in quo sufficit leuor tituli probatio. consil. 93. nume. 4. 183
- Clericus in causa criminali non est idoneus testis contra laicum consil. 2. num. 1. 4
- Clericus priuatur beneficiis quando contrahit matrimonium etiam nulliter. consilio 191. numero 7. fol. 373
- Clericus deponens sine licentia superioris videtur quodammodo se ingerere ad testimonium, ideò dicitur suspectus. consil. 2. num. 5. 4
- Clericus non potest donare concubine. consil. 229. nu. 3. & 6. 457
- Clerici seculares in monasterio regulari esse non debent, ne dicantur homines diuersæ professionis in eodem officio sociari. consil. 96. num. 1. 186
- Clerici contra ius canonicum consuetudinem inducere possunt consil. 251. nume. 2. 507
- Reliqua vide supra in litera A. in versic. Auaritia.
- ¶ Cognatio non consideratur inter natos aut coniunctos ex diuersis matribus. consil. 133. nume. 12. 273
- ¶ Cognitio causæ dicitur non interuenisse ob temporis breuitatem consil. 153. num. 1. 306. & consil. 327. num. 155. 719
- ¶ Collatio secunda an valeat prima non cassata & pulchrè de intellectu tex. in c. inter dilectos. de excess. præla. consil. 93. numero 6. 183
- Collatio donationis cessat quando effectus donationis cõfer- tur post mortem donantis. consil. 85. num. 7. 172
- Collatio donationis cessat quando per eam donatio fieret e- lusoria. consil. 85. nu. 8. 172
- Collatio: Donatio iurata conferri debet per filium in potesta- te, quia statim valet infra in litera D. in versic. Donatio.
- Collatio sola non sufficit nisi inducatur quis in possessionem ex mandato & voluntate titulum concedentis. consil. 134. numero 24. 258
- Collatio an fiat de bonis donatis in cõtractu matrimonij quã- do filius donatarius vult succedere parenti donatori simul fratribus aut sororibus ab intestato, & cõcluditur quod nõ quia dicitur donatio simplex. consil. 85. num. 1. 172
- Collatio fit vel non fit ex mente disponentis vbi alias non fie- ret. consil. 125. num. 5. 235
- Collatio fit vbi alias non fieret, quando eam nõ facta magna surgeret inæqualitas. consilio 125. numero 7. 235
- Collatio expensarum studij fieri debet habita ratione alimen- torum quæ filius domi percepturus esset. consil. 125. nume- ro 1. & 9. 235
- Collatio beneficij non tenet nisi conferens sciat de potestate sua quod ius haberet conferendi: idem in iudice ignorante fundamentum suæ iurisdictionis. consilio 134. numero quarto. 155
- Collatio beneficiorum de iure communi pertinet ad Episco- pum, non ad Capitulum. consilio 134. numero 14. fol. 257. cõ- sil. 170. num. 3. 333
- Collationis ius regulatur ex tacita & præsumpta mente donã- tis: ideò cessat collatio vbi de mente apparere potest quod voluerit donans eam cessare. consil. 85. nu. 8. 172
- ¶ Collectandi ius dicitur esse de regalibus. consilio 195. nume- ro 1. 384
- Collecta imponi potest per vniuersitatem pro modo facultata- tum cuiusque ad æs & libram, & ibi quid in villa seu castro an possit collectam imponere. consil. 195. nu. 1. 384
- Collecta aut subsidium quo casu imponatur. consil. 308. nume- ro 2. 659
- Collectæ exactio fit executiue, ideò si quis collectã recuset soluere auferuntur ab eo fructus: quod qualiter procedat declaratur. consil. 111. num. 1. & 19. fol. 209. & 211
- Collectam soluere non tenetur qui pro bonis suis certũ quid annuum Vniuersitati soluit. consil. 111. nu. 7. 210
- ¶ Colonus seu conductor non potest prætendere ius in re ex eo quod dominus seu locator permittit eum manere in cõ- ductione lōgo tempore, nec consideratur possessio in acti- bus voluntariis. consil. 107. nu. 4. 205
- Colonus potest auri venas vel argenti inquirere in re conduc- ta consil. 209. num. 2. 425
- ¶ Commendator quis dicatur. consil. 184. num. 2. 592
- Commendæ quando impropriari debent. consil. 284. nu. 5. 592
- ¶ Commodum regulatur ab onere. consil. 245. nu. 4. 494
- ¶ Communis rei commoditas percipi debet pro modo & me- sura portionum singulorum. consil. 60. num. 3. 122
- Comunitas approbans molendini ædificationem eam am- plius reprobare non potest. consil. 204. numero 15. 417
- ¶ Commutatio alicuius restitutionis in causa testamenti an valeat. consil. 296. num. 1. 628
- Commutandi potestas relicta à testatore ad vnum vsum, in alium dicitur contraria iuri positiuo. consil. 296. nu. 2. 628
- ¶ Comparare potest in iudicio tertius cuius interest & ex per- sona sua causam agere, de cuius iure plenè est cognoscen- dum. consil. 220. nu. 2. 439
- ¶ Compater dicitur testis idoneus & omni exceptione maior etiam in causa matrimoniali. consil. 169. nu. 1. 332
- ¶ Compensandi animus non præsumitur in debitore ex con- tractu vel quasi. consil. 86. nu. 1. 173
- Compensandi animus colligitur ex coniecturis. consilio 32. numero 6. 85
- Compensandi animus an præsumatur in herede donante vel legante eo casu quo debitum erat necessarium in persona defuncti quasi in herede sponte adente videatur volunta- rium & concluditur quod etiam in herede dicatur necessa- rium quò ad compensationem inducendam contra Cor- neum, contra quem in terminis adducitur Anchara. & Pau. consil. 131. nu. 14. 248
- Compensandi animus colligitur ex coniecturis quãdo iube- tur legatarius esse contentus relicto, vel quando relinqui- tur pro omni eo quod petere posset, vel quando relinqui- tur pro euitandis discordiis inter heredem & legatarium. consil. 149. nume. 3. 296
- Compensandi animus præsumitur in fratre donante sororem cuius gerebat negocia consil. 131. nume. 18. fol. 249
- Compensandi animus an præsumatur quando testator legas puellæ pro causa matrimoniali postea in matrimonij con- tractu puellæ donat. consil. 167. nume. 1. 329
- Compensatio an præsumatur in herede grauato relinquen- te substituto aut fideicommissario. Ioã. de Ana. voluit quod sic, sed mordetur eius dictum. consil. 131. num. 16. 249
- Compensatio non censetur facta cum debito voluntariè con- tracto. consil. 149. nu. 2. 296
- Compensatio fit ex coniecturis vbi alias non fieret. consil. 131. num. 17. 249
- Communicatus cum homicida ratificat homicidium com- missum. consil. 220. nu. 16. 441
- Concedentis declarationi standum est in casu dubio. consil. 234. num. 4. 468
- Concessio quæ fit personis cõiunctis reputatur fauorabilis. consil. 160. nu. 1. 320
- ¶ Conclusio in causa dicitur mera interlocutoria, quam Iu- dex inferior ex causa potest reuocare. con. 144. num. 20. 287
- Conclusio illa, quod statur dicto testis in tortura, quando con- trariatur, procedit in ciuilibus non in criminalibus contra tertium. consil. 6. nu. 47. 21
- Post conclusionem in causa recipiuntur probationes ex of- ficio iudicis. consil. 134. nu. 1. 255
- ¶ Concubinarij dicuntur turpes personæ. consil. 229. nu. 12. 458
- Concubinatus est omnino iure canonico prohibitus. consilio 226. num. 11. 458
- Concubinæ relicta cum qua matrimonium non potest con- trahi, ad fiscum videntur pertinere. consil. 229. nu. 8. 458
- Concubinas ali de bonis Ecclesiasticis inhonestum est. consil. 229. nu. 16. 459
- ¶ Conditio sine causa competit etiam ad recuperandam pos- sessionem. scilicet.



fionem. conf. 299. nu. 2. 642  
 Condictio dicitur actio personalis, nec datur contra tertium  
 possessorem. ibid. nu. 6. 642  
 Conditio quando dicatur & quando modus. conf. 59. nu. 1. 121  
 Conditio actum indiuiduum efficit. conf. 327. nu. 124. & 132. 716  
 Conditione non impleta, pro eo rem esse, vt si res acta non sit  
 ibid. nu. 392. 751  
 Conditionem impletam liquere iudici oportet. conf. 327.  
 nume. 144. 718  
 Conditio si impleta iam sit de tempore legati conditionalis  
 an legatum debeat. conf. 167. nu. 6. 329  
 Conditio, si decesserit sine liberis, apposita in substitutione,  
 deficit liberis natis licet ipsi postea moriantur sine liberis.  
 quod qualiter procedat hic omnino vide. conf. 98. nume.  
 1. & 4. 189  
 Conditio si sine hæredibus decesserit, intelligitur, id est, sine  
 liberis. conf. 38. nu. 1. 94  
 Conditio importatur per illa verba: quando matrimonio col-  
 locabitur: & deficiente conditione perinde est ac si actus  
 factus non esset. conf. 15. num. 3. 50  
 Conditio si decesserit sine liberis, deficit quando quis dece-  
 dit relicto vno filio. cōf. 62. nu. 1. fol. 189. & cōf. 208. nu. 1. 424  
 Conditio si decesserit sine liberis, deficit liberis existentibus,  
 licet ipsi non succedant. conf. 62. nu. 2. 125  
 Conditione substitutionis deficiente deficit substitutio: nec  
 tunc dicitur quis priuari iure substitutionis, sed habetur  
 pro non substituto, & talis conditio si decesserit sine liberis  
 apposita in compendiosa, facit eam deficere, licet institu-  
 tus non possit esse hæres: quia decedat viuo testatore reli-  
 cto filio: & sic facit deficere etiam vulgarem comprehen-  
 sam in compendiosa. conf. 62. nu. 1. 125  
 Conditio: Positus in conditione censetur vocatus ex conie-  
 cturis. conf. 24. nu. 13. fol. 72. consilio 62. nu. 6. fol. 126. & conf.  
 67. nume. 1. 132  
 Conditio importat causam finalem. conf. 167. nu. 10. 330  
 Conditio an intelligatur per illa verba, cum pacto & condi-  
 tione. conf. 59. nu. 1. 121  
 Conditio si nupserit de voluntate aut consensu talis, apponi  
 potest dispositioni quando non agitur de pœna. sed de lu-  
 cro non faciendo. conf. 80. nu. 11. 163  
 Conditio iniqua non debet adferri alteri per alterum. conf.  
 293. nu. 12. 616  
 Conditio debet impleri in forma specifica. conf. 313. nu. 5. 667  
 Conditio & bona fama multum agit ad excludendam præ-  
 sumptionem delicti. conf. 244. nu. 6. 491  
 Conditionis natura est, vt suspendat actum & stet actus in-  
 pendenti antequam conditio eueniat. conf. 273. nu. 9. 566  
 Conditionem tertij absentis meliorem facere possumus, de-  
 teriorem minimè. conf. 282. nu. 4. 587  
 Conditionis implementum ab eo probandum, qui actu con-  
 ditionali vtitur. conf. 327. nu. 141. & seq. 718  
 Conditione sublata censetur sublatum conditionatum quā-  
 do ita apparet de mente disponentis. conf. 80. nu. 2. 162  
 Conditione deficiente, nulla redditur collatio sub ipsa con-  
 ditione facta. conf. 93. nu. 1. 183  
 Conditione deficiente habetur actus ac si nunquam factus  
 esset. conf. 170. nu. 8. 334  
 Conditionale dicitur quod remittitur arbitrio alterius, quia  
 intelligitur si ille arbitratus sit. conf. 122. nu. 7. 230  
 Conditionale legatum non debetur ante euentum conditio-  
 nis. conf. 101. nu. 2. 195  
 Conducens vel emens fundum mercari non dicitur. conf.  
 6. nume. 3. 16  
 Conductionem rei suæ nullam. conf. 327. nu. 4. 11. 753  
 Conductor quo casu finita conductione non possit percipe-  
 re fructus. conf. 212. nu. 8. 429  
 Conductor potest de commodis rei conductæ disponere si-  
 cut locator poterat. conf. 6. nu. 13. 30  
 Conductor non potest referre quæstionem dominij locatori,  
 nec aliàs habens causam ab alio, quod procedit quando  
 agit possessorio, secus si petitorio. conf. 157. nu. 1. & 4. 314  
 Conferre an teneatur frater doctor expensam in studio fa-  
 ctam, & quid in libris. conf. 125. nu. 1. 235  
 Confiteri censetur quis narrata per ipsum in rescripto quod  
 impetrauit, licet illud sit subreptitium: vbi etiam quod ta-  
 lis confessio est ita potens sicut expressa. conf. 201. nume.  
 5. & 6. 401. & conf. 327. nu. 173. 721  
 Confiteri quis ea intelligitur, quæcunque in precibus narra-  
 ta ab eo sunt. conf. 327. num. 173. fol. 723. Ibi que ampliatur,  
 quamuis momenti vilius rescriptum non sit obreptitium.

Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio non  
 censetur facta animo donandi, quando maritus postea vxor-  
 ri tanquam dotatæ alimenta exhibuit. in cons. 40. nu. 4. 97  
 Confessio mariti non præsumitur facta in fraudem, quando  
 fit de parua summa. ibid. nu. 4. eod.  
 Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio, si  
 pro parte probetur vera, in totum vera præsumitur. conf.  
 158. nu. 6. fol. 317. & conf. 198. nu. 6. 391  
 Confessio mariti, quod fundum emit de pecunia vxoris, non  
 dicitur suspecta, aut facta animo donandi, quando est veri-  
 similis, quia maritus aliunde habuit de bonis vxoris, verifi-  
 militudo enim tollit suspicionem fraudis. consilio 40. nu-  
 meros. 97  
 Confessio mariti de dote recepta constante matrimonio præ-  
 iudicat etiam creditoribus, quando mulier agit hypothe-  
 caria contra tertios possessores lapso tempore ad opponen-  
 dum exceptionem non numeratæ dotis. conf. 40. nu. 6. 97  
 Confessio mariti iurata suspecta argui non potest. consilio 40.  
 nume. 7. 97  
 Confessio mariti de dote recepta præcedente constitutione  
 aut promissione dotis, non præsumitur facta animo donan-  
 di, sed animo liberandi promissorem: & virtute ipsius pro-  
 missoris, & quid si fiat talis confessio constante matrimo-  
 nio. conf. 40. nu. 1. 96  
 Confessio mariti de recepta ante contractum matrimonium  
 præsumitur de facili facta animo donandi. consilio 40. nu-  
 mero 1. & 3. 96  
 Confessio mariti de dote recepta non ita præsumitur facta in  
 fraudem respectu futurorum creditorum sicut præterito-  
 rum: sed de fraude constare debet ex aliquibus coniecturis,  
 & quæ coniecturæ sufficiant. conf. 44. nu. 1. 101  
 Confessione suæ frustra quem obrepere. conf. 327. num. 11. fol.  
 706. & nu. 252. 730  
 Confessio mariti in testamento de maiori summa dotis quam  
 acceperit, facit quod tota summa confessata debetur. conf.  
 149. nume. 1. 296  
 Confessio in facto alieno non præiudicat confitenti. conf. 208.  
 nume. 46. & 47. 412  
 Confessio qualificata diuidi non potest quando præsumptio  
 non est contra confitentem. conf. 150. nu. 5. 298  
 Confessio vbi est geminata, cessat exceptio rei non traditæ.  
 conf. 272. nu. 18. 562  
 Confessio facta coram negotiorum gestore, dicitur facta præ-  
 sente parte. conf. 272. nu. 16. 562  
 Confessio partis ad positiones, est plenissima probatio. conf.  
 217. nu. 9. 436  
 Confessio dicitur maior quolibet publico instrumento. conf.  
 217. num. 16. 436  
 Confessio facta præsentem parte, plenè probat. consilio 267.  
 numero 1. 547  
 Confessio absentis est vti præsentis in causa spiritali. conf.  
 281. nume. 3. 584  
 Confessio debet esse certa & necessario concludens. consilio  
 157. num. 9. 315  
 Confessio incerta non nocet: puta, si quis fateatur se occidisse  
 Antonium simpliciter. ibid. nu. 9. 315  
 Confessio quæ fit de modica summa simulata dici non potest.  
 conf. 40. nu. 8. 98  
 Confessio non nocet quando non est verisimilis. conf. 134. nu.  
 38. fol. 259. & conf. 175. nu. 5. 344  
 Confessio quando reprobat a iudice vel a parte non atten-  
 ditur, ideo confitens contrauenire illi potest. consilio 175.  
 numero 6. 344  
 Confessio & verba enunciativa auctoris præiudicant singula-  
 ribus successoribus. conf. 29. nu. 1. 80  
 Confessio facta post terminum datum ad deliberandum an  
 possit reuocari tanquam erronea, allegatur Roma. sibi con-  
 trarius. conf. 112. nu. 9. 214  
 Confessio vxoris constante matrimonio in fraudem donatio-  
 nis non firmatur iuramento. conf. 81. nu. 1. 164  
 Confessio non prodest nec nocet in his quæ a potestate con-  
 fitentis non dependent. conf. 93. nu. 2. 183  
 Confessio damnati ad mortem quod vsuras extorsit præiu-  
 dicat fisco. consilio sexto. numero 53. fol. 22. & consilio 168.  
 numero 8. 317  
 Confessio: Statut declarationi delinquentis circa eius confes-  
 sionem, & confessio in dubio interpretatur in fauorem.  
 conf. 9. nume. 34. 40  
 Confessio extorta persuasionibus aduersarij reuocari potest,  
 etiam post conclusionem in causa. conf. 192. nu. 12. 377



# Index in Consil.

- Confessio excellentior est omni probatione, & ubi est confessio sufficit. consil. 175. nu. 1. 343
- Confessio erronea non præiudicat. consil. 202. nu. 5. fol. 408. limitatur ibi. nu. 49. quando esset error in iure. 412
- Confessio non potest facere delictum. consil. 262. nu. 4. 535
- Confessioni suæ contravenire quis non potest, & confessio maior est quocunque publico instrumento & quibuscunque depositionibus testium, & ubi est confessio ibi est relaxatio omnis probationis, nec potest iudex confessionem nullam pronunciare: & habet confessio vim scripturæ & instrumenti. consil. 61. nu. 3. 123
- Confessioni suæ contravenire quis non potest, etiam in causa criminali, ubi enim est confessio ibi est relaxatio omnis probationis: & maior est confessio quolibet publico instrumento & quibuscunque depositionibus testium. consil. 171. nume. 4. 336
- Confessioni defuncti hæres contravenire non potest. consil. 125. nume. 2. 235
- Confessioni statuitur ubi aliàs non staretur, quando pro ea concurrat aliqua coniectura levis. consil. 40. nu. 5. 97
- Confessioni partis non statuitur in actu prohibito & certo casu per se, sed veritas illius casus permittitur aliter probari debet. consil. 175. nu. 2. & 4. 343
- Confessioni verisimili fides habetur quæ aliàs non haberetur. consil. 202. nu. 48. 412
- pro Confesso quis non habetur, nisi contumaciam admiserit. consil. 254. nu. 1. 514
- ¶ Confinitum expressio fit ad expressionem rei. consil. 293. numero 7. 614
- ¶ Confiscatio bonorum alicuius subditi vasallo Principis sine bonorum existentium in territorio alicuius vasalli an pertineat ad Principem aut ad vasallum. consil. 128. nu. 1. 241
- Conformitas sententiarum ut ab eis appellari non possit, intelligitur quando in omnibus est conformitas, secus si sit difformitas in aliquo, quia in eo in quo est difformitas permittitur appellatio. consil. 183. nu. 1. 359
- Conformitas trium sententiarum impedit executionem, quando illæ tres sententiæ vim habent diffinitivæ aliàs secus. consil. 183. nume. 5. 360
- Conformitas trium sententiarum impedit appellationem, nisi ultima sententia inferat novum gravamen, vel nisi in ultima sententia sit aliqua diversitas à prima. consil. 183. numero 4. 359
- Conformes non dicuntur sententiæ quando una fertur super meritis, altera super desertione appellationis. consil. 183. numero 1. 359
- Conformes non dicuntur sententiæ quando una fertur super condemnatione, altera super executione facienda. consil. 183. nume. 1. 359
- Conformes dicuntur sententiæ quatenus concordant licet in aliquo discordent. consil. 183. nu. 1. 359
- Conformes an dicantur sententiæ quando quis obtinuit duas sententias pro se, tertiam contra se super nullitate, & quartam pro se confirmatoriam duarum primarum. consil. 183. numero 2. 359
- ¶ Congregans viros armatos ad actum licitum non tenetur de violentia inde secuta. consil. 18. num. 10. 57
- Congregans gentes armatas, vel consilium seditionis habens tenetur lege Julia. consil. 224. nu. 1. 448
- Congregatio dicitur illicita quando per eam usurpatur auctoritas Magistratus. consil. 4. nu. 2. 10
- Congregatio: Qui potest aliquid facere, potest etiam homines congregare pro eo faciendo, nec tenentur congregantes pro facto aliorum, quando initium fuit licitum. consil. 4. nume. 15. 10
- Congregatio quæ non fit contra bonum statum terræ aut in præiudicium alterius puniri non debet. consil. 4. numero 17. 11
- Congregatio Vniuersitatis aut Capituli fieri debet legitime ad sonum campanæ & more solito, aliàs gesta non valent. consil. 134. num. 5. 256
- Congregatio quæ fit contra prohibitionem superioris non dicitur enorme delictum, inspecta qualitate personarum & causæ ob quam fit congregatio. consil. 4. nu. 16. 11
- Congregatio & conuenticula differunt: quia congregatio fit ad bonum, conuenticula ad malum. consil. 4. nu. 18. 11
- Congregatio in dubio præsumitur facta ob malam causam. consil. 4. nu. 1. fol. 10. & consil. 35. num. 7. 91
- Congregatio Vniuersitatis qualiter fieri debeat attenditur consuetudo. consil. 4. nu. 19. 11
- Congregatio Vniuersitatis an superioris licentiam requirat. consil. 4. nu. 20. 11
- Congregationes quæ fiunt ad bonum finem puniri non debent. consil. 4. num. 14. 10
- ¶ Coniunctio æqualis præsumptionem excludit. consil. 287. numero 2. 598
- Coniunctus non præsumitur voluisse coniuncto iniuriari: nec etiam subditus præsumitur voluisse Principi aut domino suo iniuriari. consil. 9. nu. 26. 40
- Coniunctus potest accusare occisorem coniuncti si velit ad vindictam publicam. consil. 119. nu. 3. 225
- Coniunctus licet pro coniuncto agat, ei tamen præiudicare non potest. consil. 109. nu. 4. 207
- Coniunctus præsumitur scire facta coniuncti. consil. 237. numero 1. 473
- Coniuncto permittitur exequi iniuriam & vlcisci mortem propinqui, & etiam sceminis & inhabilibus, iudiciali vindicta. consil. 220. nu. 1. 439
- Conclusionem seu peremptionem obligationis additione hæreditatis induci. consil. 327. nu. 448. 758
- ¶ Connexa dicuntur, quæ data & recepta sunt in libro rationum. consil. 275. num. 4. 570
- Connexorum idem est iudicium. consil. 275. nu. 5. 570
- in Connexis prohibito vno censetur prohibitum & alterum. consil. 232. nume. 2. 464
- ¶ Consentiens alienationi rei suæ sibi præiudicat. consil. 24. numero 9. 71
- Consentiens exemplationi alicuius instrumenti an censetur ipsum instrumentum aut exemplum approbare. consil. 197. numero 13. 389
- Consensus solus in præsentiam criminis an quem obliget. consil. 224. nu. 4. 448
- Consensus probatur ex antiquitate temporis. consil. 104. numero 9. 201
- Consensus præsumitur ex antiquitate temporis ubi agitur de magno præiudicio. ibid. nu. 10. 44
- Consensus partium expressus quando requiritur, non sufficit tacitus qui ex facto percipitur. consil. 204. nu. 16. 417
- Consensus tacitus non sufficit ad confirmandum actum nullum infra in litera N. in versi. Nullus. 417
- Consensus requisitus in contractu, puta in quitatione sufficit quod interueniat in promissione de quitando licet non interueniat in ipsa quitatione & sic in executione. consil. 11. numero 2. 44
- Consensus eius de cuius hæreditate agitur, satis est quod ex post superueniat: & ibi. quando sufficiat consensum ex post superuenire. consil. 11. nu. 4. 44
- Consensu dempto delictum non intelligi. consil. 327. numero 234. 729
- Consensui nihil perinde ut errorem aduersari. nu. 227. ibid. 729
- Consensum & post actum interponi, vbicunq; necessitas eius ad præiudiciū consentientis spectat. consil. 327. num. 263. 732
- Consensum domini directi in feudo alienando, onerosum agnatis non esse. consil. 327. nu. 295. 736
- Consensum domini directi recte post alienationem interponi, quia præiudicii ratione adhibetur. ibidem numero 397. 752
- Consensum, qui forme nomine exquiritur, ante actum, aut in actu præstandum. nu. 398. ibid. 752
- Consensum patris frustra post donationem causa mortis accommodari, cum formæ causa exigetur. ibid. nu. 398. versi. ea ratione. 62
- Consensus aliquorum ubi requiritur in aliquo actu agens ex eo quod consensus non interuenierit, tenetur probare quod extarent personæ quarum consensus requirebatur. consil. 80. nume. 14. 163
- Consensus mariti requisitus in contractu uxoris non est necessarius quando adhiberi non potest propter absentiam mariti in longinquo. consil. 12. nu. 4. 46
- Consensus non obligat consentientem ad dandum aut faciendum de suo, sed tantum ne possit contravenire actui, nisi consentiens venditioni precium recipiat. consil. 33. numero 19. 88
- Consensus semel præstitus amplius reuocari non potest. consil. 24. nu. 10. fol. 71. & consil. 200. nu. 2. 394
- Consensum sufficit interuenire in promissione de quitando, licet non interueniat in ipsa quitatione: & sic executione actus. consil. 11. nu. 2. 44
- ¶ Consequens qui vult, censetur velle omne necessarium antecedens ad illud. consil. 266. nu. 3. 544



# D. Aymonis Crauettae

- Consequens sine antecedenti esse non potest. consilio. 202. numero 29. 411
- Consequens qui vult quod censeatur velle omne antecedens necessarium ad illud, intelligitur in his quæ dependent à mera voluntate disponentis tantum. consilio. 134. numero 45. 260
- Consequens qui vult, censeatur velle omne necessarium antecedens ad illud, etiam in materia stricti iuris. consil. 174. numero 2. 342
- Consequens censeatur permissum permissio antecedenti: & qui vnum vult, censeatur velle & alterum sine quo illud facile explicari non potest: & fit extensio ad ea quæ veniunt in consequentiam etiam in odiosis. consil. 186. nu. 7. 362
- Consequentia de præiudicio tertij quod venit in consequentiam, non curatur etiam quod agatur de præiudicio Ecclesiæ. consil. 186. nu. 8. 363
- in Consequentiam multa permittuntur quæ directo aut principaliter fieri non possunt. consil. 6. nu. 112. 29
- Conservatur aliquid facilius quam acquiratur de nouo. consil. 292. nu. 2. 611
- Consilium loci representat totam vniuersitatem, quod intellige, vt habetur. consil. 195. nu. 8. 385
- Constare prius debet quod quis sit hostis, antequam puniatur Reus quod pecuniam hosti dederit. consil. 6. nu. 27. 19
- Constare prius debet executori quod personæ contra quas vult exequi sint de comprehensis in eius mandato. consil. 196. nu. 5. 387
- Constare iudici oportere, impletam conditionem esse neque mutare, impletum vere esse, si inscius iudex de hoc sit. consil. 327. nu. 144. & nu. 160. 718
- Constare prius debet de qualitate ex qua demum iurisdictio competit, si qualitas illa negetur. ibid.
- Constituti effectus transit ad hæredes constituentis. consil. 107. nu. 2. 205
- Constitutio renouata an sit noua. consil. 223. nu. 6. 447
- Consuetudo non inducitur in his quæ vario modo obseruata fuerunt. consil. 96. nu. 5. 187
- Consuetudo & statutum an requiratur scientiam superioris. consil. 96. nu. 6. 187
- Consuetudo non inducitur ex simplici tolerantia contra debitum iuris. consilio 96. numero 7. fol. 187. & consilio. 116. numero 3. 220
- Consuetudo habens causam discontinuam requirit tempus cuius initij memoria non extat in contrarium. consilio 96. numero 8. 187
- Consuetudo an per superiorem tolli possit. consilio. 96. numero 9. 188
- Consuetudo est origo, fama, & principium omnium iurisdictionum. consil. 238. nu. 7. 473
- Consuetudo æquiualeat veritati. ibid. nu. 8.
- Consuetudo est quasi Ius alterum naturale. ibid. nu. 9.
- Consuetudo loci vbi res sita est, quando tractatur de aliquo Iure respectu rei, attendenda est. consil. 206. nu. 16. 423
- Consuetudo non potest induci ex actibus difformibus & variis. consil. 313. nu. 4. 667
- Consuetudo vt probetur, requiritur probatio quod actus facti fuerint in vim illius consuetudinis. quod pulchre exemplificatur consilio 171. numero 14. fol. 337. & consilio 197. nu. 12. 389
- Consuetudo debet plenè probari, & probatio dicitur multum difficilis. consil. 325. nu. 1. 695
- Consuetudinem generaliter probari non sufficit, sed probari debet specialiter in casu de quo agitur. consilio. 96. numero 4. 187
- Consuetudo probatur ex pluribus instrumentis in quibus apparet ita solitum esse fieri. consil. 134. nu. 9. 256
- Consuetudo non probatur per testes dicentes consuetudinem esse, sed debent deponere de actibus & de tempore ex quibus consuetudo inducitur, imò etiam articuli generales super consuetudine non videntur admittendi in specie nisi actus exprimentur super quibus consuetudo inducenda est. consil. 134. nu. 6. 256
- Consuetudo irrationabilis contra Ius Canonicum non valet, & dicitur irrationabilis, quando contrariatur æquitati naturali. consil. 96. nu. 3. fol. 187. & consil. 116. nu. 5. 220
- Consuetudo an valeat quod adulterium capitaliter non puniatur. consil. 137. nu. 1. 270
- Consuetudo non valet vt detur fides omni scripturæ mercatoris, quia materia daretur fabricandi falsum. ibidem numero 1.
- Consuetudo contraria Iuri naturali non valet. consilio 116. numero 2. 220
- Consuetudo quod extantibus masculis fœminæ non succedunt, non probatur ex eo solum quod fœminæ longo tempore fuerunt exclusæ, nisi probetur fuisse exclusæ virtute illius consuetudinis, cum potuerint excludi per testamentum. consil. 171. nu. 14. fol. 337. & consil. 197. nu. 12. 377
- Consuetudo interpretari debet naturaliter & secundum factum, non secundum Ius: idem in statuto. consilio. 118. numero 26. 224
- Consuetudo potius recipit interpretationem ab alia consuetudine quam à iure scripto. consil. 118. nu. 4. 223
- Consuetudo nulla quæ à superiore tolleratur, per Iudicem inferiorem tolli non potest. consil. 137. nu. 8. 410
- Consuetudo contra Ius commune restringi debet. consil. 170. nu. 4. 334
- Consuetudo an requiratur quod sit obtenta in contradictorio Iudicio, & an sufficiat contradictio extrajudicialis. consil. 55. nu. 6. 115
- Consuetudo contra Ius commune strictè debet intelligi, vt minus lædatur Ius commune quam sit possibile. consil. 118. nu. 6. 223
- Consuetudinem pro arbitrio à principe antiquari. consil. 327. nu. 251. 730
- Consuetudinem religionis totius communem nec non & singularem patriæ ad interpretationem faciendam valere. consil. 327. nu. 317. versic. hoc amplius non modo. 740
- Consuetudinem, defuerit in me doctoris assertionem quoad præsumptionem probari. consil. 327. nu. 479. fol. 762. versic. doctori plane. & in ver. doctori. Ibiq; facilius id admittendum, quotiens doct. plures ita aiunt.
- Consuetudinem ex actibus non induci, qui ad effectum non perueniunt. nu. 483. ibid.
- Consuetudo in præsumptione aut verisimili spectanda. Quia quod consuetum non est, factum non præsumitur, neque verisimile æstimatur consil. 327. nu. 323. & nu. 441. fol. 741. & 758.
- Consuetudo actuum frequentiam poscit. nu. 485. Ibiq; ampliat. versic. hoc amplius. 763
- Consuetudo feudi alienandi tempus desiderat quod hominum memoriam exuperat. nu. 486. ibid.
- Consuetudinis probationem in casu speciali, de quo lis exercetur, præstandam. consil. 327. nu. 487. Ibiq; de consuetudine feudi alienandi. 764
- Consuetudo non ideo fit nulla quod sit contra Ecclesiam, nisi illa quæ magnum præiudicium affert, nulla ratione fulcitur. consilio 21. numero 13. 65
- Consuetudo vim pacti habet immò est fortior pacto. ideo vbi valet pactum à fortiori debet valere consuetudo. consil. 4. numero 13. 10
- Consuetudo non apponendi nomen Imperatoris in instrumentis non probatur ex eo quod testes dicant notarios consueuisse publicare instrumenta sine nomine Imperatoris, nisi deponant de actuum frequentia. consil. 134. nu. 7. 256
- Consuetudo collectandi forenses, restringi debet ad eos à quibus exactum est. consil. 111. nu. 15. 210
- Consuetudo simpliciter disponens super contractibus non ligat subditos contrahentes extra territorium. consil. 30. numero 6. 83
- Consuetudo vniuersalis totius patriæ prohibens facultatem testandi videtur fauorabilis. consil. 118. nu. 7. 223
- Consuetudo generalis & notoria probatione non indiget, nec allegatio eius est necessaria in loco quo viget. consil. 137. nu. 5. 270
- Consuetudo nutritiua peccati, seu dans materiam delinquendi, non valet. consilio. 116. numero 4. fol. 220. & consilio 137. numero 1. 270
- Consuetudo contra Ius induci non potest ab his, qui contra Ius expressè statuere non possunt. consil. 134. nu. 25. 258
- Consuetudo iniusta & peccati nutritiua quæ de facto obseruatur à Iudice tolli non potest. consil. 137. nu. 9. 271
- Consuetudo vicinorum attenditur etiam in onerosis consil. 94. nu. 5. 184
- Consuetudo aut stylus curiæ Romanæ non extenditur ad alia loca. consil. 121. nu. 8. 228
- Consuetudo contra substantiam regulæ non valet. consil. 96. nu. 2. fol. 187. & consil. 116. nu. 7. 221
- Consuetudo antiquissima præsumitur rationabilis. Et consuetudine simpliciter sublata, non censeatur sublata consuetudo antiquissima. consil. 21. nu. 12. 65
- Consue.



# Index in consil.

Consuetudo antiquissima non requirit approbationem Principis. consil. 21. nu. 12. 65  
 Consuetudo dicitur stricti iuris, & in ea nihil suppleri debet ultra solitam obseruantiam: & vbi consuetudo de aliquo non disponit, nec nos debemus disponere. consil. 30. nu. 5. 83  
 Consuetudo non valet quod Prælatus non teneatur facere elemosynam pauperibus de redditibus Ecclesiæ. consil. 116. nume. 2. 220  
 Consuetudo principaliter disponens super bonis an restringatur ad bona existentia in territorio, non distinguendo an sit fauorabilis vel odiosa. consil. 30. nume. 4. 83  
 Consuetudo vicinorum attenditur circa declarationem aut interpretationem actus. consil. 118. num. 3. 222  
 Consuetudo specialis derogat generali. consil. 11. nu. 16. 211  
 Consuetudo faciendi contractus illicitos an excuset: & an versus loquendi excuset à blasphemia. consil. 6. num. 103. 28  
 Consuetudo generaliter vnius loci generaliter est obseruanda. consil. 206. num. 13. 422  
 Consuetudo seruari debet vbi agitur de interpretatione actus ibidem. num. 14. eod.  
 Consuetudo depascendi bestias in territorio aut fundo alieno valet. consil. 4. num. 3. 10  
 Consuetudo patriæ Bourbonexij, quod acquisita constante matrimonio inter virum & uxorem sint communia, an extendatur ad bona sita extra patriam aut territorium Bourbonexij. consil. 30. num. 1. 82  
 Consuetudo quod acquisita constante matrimonio sint communia inter virum & uxorem, dicitur odiosa, quia omnis recessus à iure communi dicitur odiosus. consil. 30. nu. 2. 82  
 Consuetudo minuens pœnam adulterij non videtur iuste introducta fauore multitudinis, conseruandæ. consilio 137. numero 10. 271  
 Consuetudo dicitur rationalis ex eo solum quod à superiore tolleratur. ibid. num. 10. eod.  
 Consuetudo Bulgari in Authen. hoc locum. C. si secun. nu. mul. an habeat locum in testamento Principis, & quando vxor constituit maritum dominum & vñfructuarium bonorum suorum. consil. 32. num. 8. 84  
 Consuetudo non valet vbi statutum valere non potest. consilio 137. num. 3. 270  
 Consuetudo quæ corruptelam continet tempore firmari non potest. ibid. num. 4. 271  
 Consuetudo contra honestatem non valet. ibid. nu. 4. eod.  
 Consuetudinis interpretatio ita fieri debet, vt profit illis quibus autores ipsius consuetudinis prodesse voluerunt, non quibus prodesse noluerunt. consil. 118. num. 25. 224  
 per Consuetudinem derogatur solennitati. cap. fin. de electio. lib. 6. consil. 63. num. 2. 127  
 Reliqua vide supra in vers. In congregatione infra in litera S. in vers. Scientia superioris. & in litera V. in vers. Vñura & consuetudo.  
 ¶ Contemnens mandatum superioris nō committit crimen læsæ maiestatis. consil. 6. num. 117. 30  
 ¶ Contemptus Canonicoꝝ absentium an reddat collationem nullam. consil. 88. in fi. 177  
 ¶ Contemplatio potius attenditur quàm sermo, id est, potius inspicitur cuius contemplatione fiat actus quàm ad quem derigantur verba. consil. 91. num. 6. 180  
 Contemplatio: Quando concurrunt duo quorum vnum sit contemplatione alterius aut propter alterum, ibi vnum tantum iudicatur. consilio 203. numero 13. folio 409. consil. 231. num. 16. 249  
 ¶ Continuatio: Facilius quid continuatur quàm de nouo fiat. consil. 4. num. 9. 10  
 Continuatio possessionis quæ ab initio non competebat superueniente iusta eam possidendi, vim habet nouæ acquisitionis. consil. 171. num. 1. 336  
 ¶ Contrahens non tenetur stare contractui, nisi sibi impleatur. consil. 246. num. 3. 496  
 Contractus principalis quando resoluitur aliquo casu, etiam constitutum resoluitur. consil. 299. num. 2. 642  
 Contractus sunt voluntarij ab initio, ex postfacto necessarij. consil. 298. num. 10. 638  
 Contractus feudi populo Romano quod fuerit incognitus. consil. 241. num. 5. 480  
 Contractus censualis dicitur quando in contractu exprimitur, quod contrahens possit disponere vt de re sua propria. consil. 20. num. 15. 63  
 Contractus emphyteuticus dicitur, quando conceditur res titulo perpetuæ locationis. consil. 20. num. 14. 63

Contractus in dubio præsumitur potius censualis quàm emphyteuticus. consil. 204. num. 22. 417  
 Contractus iuratus ad irritū reuocatur, si lesio probetur enormis longè ultra dimidiam iusti precij. consil. 221. nu. 16. 444  
 Contractus innominatus non requirit partis præsentiam. consilio 25. num. 18. 74  
 Contractus nominatus rescinditur agendo ex capite implementi non sequuti, quoties illud quod erat implendū, fuit causa finalis ipsius contractus. consil. 246. num. 2. 496  
 Contractus nominatus resoluitur vbi deficit causa finalis sine qua quis contracturus non fuisset. consil. 299. nu. 1. 642  
 Contractus quomodo ratificetur. consil. 276. num. 6. 573  
 Contractus non annullatur ob implementum non sequutum, nisi interueniente monitione ad implendum, vel culpa debentis implere. consil. 204. num. 25. 418  
 Contractus non venit appellatione testamenti. consilio 207. num. 5. 424  
 Contractus in dubio habet præsumptionem iuris pro se. consil. 156. num. 1. 311  
 Contractus iudicatur & denominatur ab effectu contra formam verborum, quando effectus repugnat verbis & non aliter. consil. 20. num. 5. 62  
 Contractus talis iudicari debet qualis in sui figura apparet. consil. 20. num. 1. 62  
 Contractus vnus dicitur non obstante pluralitate rerum venditarum, quando nō fuisset quis vnā empturus sine aliis. consil. 202. num. 13. fol. 19. vbi idem in legato plurium rerum vt dicatur vnicum legatum, quando non fuisset testator legaturus vnā sine aliis. consil. 203. num. 10. 414  
 Contractus duo incontinenti facti vnus post alium dicuntur correspectiui. consil. 298. num. 13. 638  
 Contractus & vltimæ voluntates qualiter inter se differant. consil. 188. num. 5. 603  
 Contractum approbare & ratificare censetur petens terminum ad soluendum. consil. 237. num. 3. 474  
 Contractus recedi à verbis non debet: & verba contractus habentur pro textu, cui credendum est magis quàm glossa. consil. 105. num. 2. 202  
 ex Contractu negotiorum gestorum, non quaeritur ius domino ante ratificationem. consil. 252. num. 1. 508  
 Contraria in eodem subiecto, temporèque eodem non concurrere. consil. 327. num. 449. 788  
 Contrarietas distinguendo, diuidendòve excludenda. consil. 377. num. 305. & sequent. vsque ad num. 309. fol. 737. in verbis inuestituræ id receptum ostenditur. Et ad inuestituram Paris. dictum quadrat in consil. 8. nu. 28. lib. 1. Tum maxime contradictionem euitandam, cum stylo vsitato, & cōmuni similium feudatoriorum obseruationi dispositio repugnaret. Verba item vniuersalia secundum præcedentia restringenda, ne contradictio inducatur. Riminal. scribit in consil. 94. num. 63. in fi. vers. nec illa verba. latius in con. 103. num. 33. & septem seq. lib. 1. Hoc amplius dicendum, per errorem clausulam sequentem & faciāt quicquid velint &c. expressam intelligi quatenus cum verbis coherere superioribus non posset in feudum rectum, auitum, &c. ita vt distinctione qua excludi contrarietas non posset, ne ex cōtinenti seipsum mutare quis censeatur, vt scite Imola docet in l. quotiens. §. sed si cum colum. 2. in prin. vers. interdum vero id, quod dicitur. ff. de hæredi. instit. Quod dictū pro eleganti admodum Riminal. sequitur in consil. 383. nu. 32. & duobus sequen. libr. 2. Sed & verba superflue. potius quam præcedentibus derogeretur, tolerabilius Riminal. idem putat in consil. 400. nume. 14. Quid hic admittendum, vbi citra superfluitatem, & cum effectu non exiguo, intelligi clausula hæc potest, & faciant quicquid velint. Hoc est ad contradictionem domini eam referendo propter quam aut super qua apposita sunt. Et ad quam contradictionem clausulam ipsam referendam ex his ostenditur, quæ scripta ante sunt num. 189. & infra num. 356. Idque ex Riminal. mirifice adiuuatur in consil. 79. num. 24. & in vers. inuestituram.  
 Contrarietas in contradictione scripturarum id alteri stare, quod specialius est. num. 368. ibid. 746  
 Contrarietas. Cum inuicem scripturæ pugnant, eam ante stare, quæ adminiculis maioribus nititur. num. 369. ibid.  
 Contrarietas inter scripturas pugnantes eam præcedere, quæ verisimilior sit. num. 372. 747  
 Contrarietas, cum testamenta duo eiusdem diei constant, si in vno pure, sub conditione in altero eidem datum legatū sit, eo vtendum in quo conditionale legatū est. nu. 377. 747  
 Contrarietate instrumentū interueniente potius negariū



# D. Aymonis Crauettae.

aut prohibitorium haberi. num. 367. fol.	746	Correctionem per tacitos aut subauditos intellectus non induci. conf. 327. num. 357.	745
Contrarietatem euidentem nec in reo excipiente admittendam num. 449. vers. audiri igitur. fol.	758	Correspectiua quæ dicatur conf. 327. nu. 305.	725
Contrarietatis pellendæ causa restrictionem admittendam num. 301. fol.	737	Correspectiuorum vno perempto, & reliquum ibid. nu. 203.	
Ibiq; in verbis etiam vniuersalibus negatiuis ampliatur. Altera ampliatio num. 303. habetur etiam num. 304. Sed & le- fionem iuris tertij admitti contradictionis excludendæ causa, Paris. scribit in consil. 70. col. 1. & seq. lib. 1. Quod sane intelligendum ita puto, si derogari tertio potest. Quid in specie controuersa admittendum, in qua cuiusquam non interest. & in vers. restrictionem. vniuersalia.		¶ Credita testatoris dicuntur bona hæreditaria. consil. 316. num. 3.	673
Contrarietatis excludendæ causa, verba offendenda n. 310.	739	Creditor non potest apprehendere bonorum possessionem quibus debitor cessit propria autoritate, sed iudicis au- toritate exponantur venalia. consil. 213. num. 1.	430
Contrarietatis fugiendæ causa subauditionem fieri nu. 357. vers. Immo enim è contrario. fol.	745	¶ Crimen læsæ maiestatis non committitur nisi quando Prin- cipis principaliter læditur: & quid in eo qui interficit Con- siliarium Principis consil. 6. num. 79.	25
¶ Contrarietas fugienda est in omni materia etiam verba im- propriando. consil. 70. nu. 5.	137	Crimen læsæ maiestatis aliquando committitur, tamen agi- tur de pœna pecuniaria, & quomodo intelligatur. consilio 224. num. 8.	449
¶ Contrauenire quis potest facto suo proprio quod à iure re- probatur: putà pater donationi factæ filio: maritus donatio- ni factæ vxori. consil. 175. num. 6.	344	Crimen læsæ maiestatis non committitur ex solis iniuriis. consil. 6. num. 1.	16
Contrauenire non potest quis sententiæ quam pro se obti- nit. consil. 123. num. 8.	232	Criminis autor acerbius plectendus est quàm socij. consilio 220. num. 15.	441
Contraueniens in modico an incurrat pœnas. l. si quis maior. C. de transact. & quid in vasallo contrauenienti fidelitati in modico. consil. 182. num. 16.	358	in Crimine priuato pro quo ciuilitè agitur potest Iudex in eodem processu condemnare reum etiam pro crimine. consil. 53. num. 2.	112
¶ Contumacia. Ob contumaciam non debet quis priuari iure suo. consil. 103. num. 8.	198	in Criminalibus nõ sufficit præsumptio ad arguendam iden- tatem, nisi aliter probetur. conf. 244. num. 3.	491
Contumax in non faciendo, non punitur quando fuit causa probabilis aut impedimentum ita non faciendi. consilio 319. num. 20.	685	in Criminalibus in dubio pronunciare debemus in fauorem rei. ibid. num. 9.	492
Contumax non dicitur qui comparere non tenetur, nec con- sideratur contumacia coram eo qui iurisdictionem non habet. consil. 103. num. 7.	198	¶ Culpa aut dolus non imputatur expendenti nummos ad eum valorem pro quo eos accepit. consil. 6. num. 106.	28
Contumax vt habeatur pro confesso oportet cum personali- ter moneri, nec satisfacit monitio in persona Procuratoris. consil. 254. num. 3.	514	Culpa non imputatur custodi pecuniæ quod illa fuerit sub- tracta quando simul subtracta est etiam pecunia ipsius cu- stodis ibid.	
¶ Conuenti ad soluendum censum obligantur ostendere quæ bona censualia sint aliàs omnia præsumuntur affecta onere census. consil. 217. num. 12.	436	Culpa imputari non potest non facienti quod facere non po- tuit. consil. 219. num. 15.	439
¶ Conuersatio quæ cum malis fit, facilè mouet Iudicem ad torturam. consil. 35. num. 13.	92	Culpa imputatur non cogitanti quod de facili euenire pote- rat. consil. 97. num. 4. fol. 188. consil. 170. num. 11. fol. 335. & con- silio 179. num. 5.	351
Conuersatio cum homicida præstat indicium contra conuer- santes nisi conuersatio sit interpellata. conf. 220. nu. 12.	440	Culpa ei imputari non potest, qui aliquid facit pro vitando damno futuro. consil. 8. num. 21.	36
Conuersationis ratione inducitur præsumptio tam ad bonum quàm ad malum: & ex conuersatione in domo alicuius fit indi- cium ad torturam in homine malæ famæ. conf. 73. nu. 12.	143	Culpa non imputatur consulenti vt quis id faciat, quod alij facere consueuerunt. consil. 8. num. 22.	eod.
¶ Conuersi non admittuntur ad feudum. conf. 303. nu. 10.	650	Culpa ei imputari nõ potest qui primus facere incæpit quod aliis consuluit faciendum. consil. 8. num. 23.	36
¶ Copia leuata ab alienato prothocollo parte non vocata, nõ probat. consil. 197. num. 11.	389	Culpa imputari non potest facienti in re aliena, quod in re sua propria fecit. consil. 123. num. 10.	232
Copia instrumenti minus solenniter sumpta fidem facit par- te non opponente. consil. 150. num. 2.	298	Culpa non imputatur non facienti quod facere non teneba- tur. consil. 4. nu. 24. fol. 11. conf. 63. nu. 9.	128
Copia instrumenti probat, quando secundum eius tenorem fuit obseruatum. consil. 65. num. 11.	131	Culpa lata dicitur non inquirere de eo, de quo alij commu- niter inquirere consueuerunt. conf. 132. num. 13.	251
¶ Copula requirit concursum omnium: idè vbi in aliquo actu requiritur consensus fratrum & parentum disponen- tis, omnium consensus est necessarius. consil. 80. nu. 13.	163	Culpa imputatur ei qui non inuestigauit, an is cum quo be- neficium permutauit, iuste illud obtineret. ibidem.	
Copulæ natura est perfectè & circa idem copulare, non circa diuersa: & copulæ natura est ampliare dispositionem. conf. 9. num. 25.	39	Culpa cessat vbi mora non est: mala fides argui non potest in eo qui soluit. consil. 21. num. 7.	64
¶ Correspectiua non debent diuerso iure censer. consil. 19 num. 4.	59	Culpa imputatur non inuestiganti an in loco debeatur ga- bella: immò culpa lata dicitur non inquirere de eo, de quo alij inquirere consueuerunt. consil. 115. num. 3.	218
Correspectiui censentur actus qui sunt incontinenti, id est, vnus gratia & respectu alterius: idem in actibus qui sunt breui tempore vnus post alterum. consil. 153. nu. 8.	307	Culpa imputatur ei qui remedio sibi competenti non vtitur, immò dolus tunc imputatur. conf. 21. num. 10.	65
in correspectiui, id est, quando vnus fit respectu alterius, pos- to vno ponitur & alterum, sublato vno tollitur alterum. consil. 179. num. 13.	352	Culpa alicuius quod cum eo ob eius culpam habitare quis non poterit, qualiter probari debeat. consil. 151. nu. 16.	301
in correspectiuis si vnum cessat, cessat & alterum. consil. 230. num. 2. fol. 459. & consil. 246. num. 4.	496	Culpa maior est ineptè aut imprudenter quid agere quàm il- lud omittere. conf. 8. num. 28.	36
¶ Corrigere potest focer generum, quia focer habetur loco patris: immò licitum est seniori iuniorem corrigere etiam verberando, & etiam cessante coniunctione sanguinis. con- silio 151. num. 17.	301	Culpa imputari non potest non facienti aliquid, cum si illud factum esset, nihil tamen profuisset. consil. 83. num. 5.	168
¶ Correctio facilius fit in his, quæ sequuntur ex interuallo, quàm in his, quæ sunt incontinenti. consil. 307. nu. 4.	657	Culpa imputatur incipienti aut prouocanti. consil. 97. num. 1. fol. 188. & consil. 119. num. 11.	226
Correctio voluntatis induci non debet per subauditos intel- lectus. consil. 70. num. 8.	137	latè de Culpa. consil. 327. num. 87. 90. 272. 274. 277. & 279. fol. 713. & sequentib.	
¶ Correctio. Etiam in materia correctoria dicitur fauorabilis, & latè interpretanda, quando per eam redimus ad ius com- mune. consil. 174. num. 7.	342	Culpa quælibet etiam leuissima abesse præsumitur ab his, qui operam dant rei licitæ. consil. 319. num. 17.	683
		Culpa dicitur ordinata ad casum quando principaliter respi- cit ipsum casum. conf. 247. num. 7.	498
		Culpa levis dicitur ratione desidiæ & negligentia, & non fa- cere in re aliena quod in sua quis faceret. conf. 97. nu. 5.	188
		Culpa, vt ex culpa præcedenti teneatur quis de casu fortuito, requiritur quod illa culpa fuerit ad casum ordinata. consil. 8. num. 29.	36
		Culpa non dolus arguitur ex omissione. consil. 6. nu. 75.	25
		Culpa sua lucrari nemo debet. conf. 100. num. 11.	195
		Culpa imputatur vocanti alium non idoneum ad onus ali- quod. consil. 8. num. 25.	36
		Culpa	



# Index in Consil.

Culpa in dubio non præsumitur, immò ad vitandum præsumptionem culpæ præsumitur quis fecisse, quod aliis verifimiliter faceret: & probari debet culpa certa & clara. conf. 8. nume. 20. 36

Culpa vbi sumus in dubio an interuenerit vel non, nunquam debet quis pro culpa condemnari. conf. 8. nu. 30. 37

Culpa quòd quis cum alio habitare non potuerit, non probatur ex omni altercatione: putà quòd alius solitus sit quandoque altercari. conf. 151. nu. 19. 308

Culpa in dubio non præsumitur. conf. 151. num. 18. fol. 683. & conf. 319. nu. 17. 308

Culpa leuissima dicitur non præuidere quod quocunque modo præuidere potuit. conf. 97. nu. 3. 188

Culpa imputatur non petenti licentiam etiam quod talis licentia de facili concedi non soleat. conf. 121. num. 10. 229

Culpa vltima nocet & damnum attribui debet culpæ proximæ & immediatè non remotæ. conf. 8. nu. 24. 36

Culpa imputatur voluntariè se obliganti pro alio. conf. 129. nume. 10. 243

Culpa lata, dicitur non facere quod consuetum est fieri. conf. 97. nume. 6. 188

Culpa imputatur ei qui à principe aliquid non postulauit, licet illud reputetur impossibile. confilio 64. nu. 6. 129

Culpa non imputatur non facienti aliquid, quod erat dubium an esset profuturum vel non. conf. 83. nu. 5. 168

Culpa condemnari quis non debet vbi sumus in dubio an culpa interuenerit vel non, & aliqualis dubietas excusant à culpæ. conf. 151. nu. 19. 301

Culpa imputatur ei, qui potuit impedimentum amouere, & non amouit. conf. 270. nu. 3. 553

Culpam fiscus imputare non potest, quando ex eà damnum non sustinet. conf. 3. nu. 25. 9

Culpam allegans probare eam debet clarè & specificè. 151. nume. 11. 300

vt ex Culpa præcedenti tenentur quis de casu requiritur quod culpa ad casum fuerit ordinata. conf. 8. nu. 29. 36

Reliqua vide suprà. eo in ver. Casus, & infrà in litera F. in ver. Facienti.

¶ Cumulari possunt Iudicium ciuile & criminale. conf. 14. nume. 1. 48

Cumulari possunt actiones competentes ex diuersis causis contra eandem personam. conf. 16. num. 8. vbi pulchra de cumulatione. 54

Super actione cumulata pronunciandum ubicunque cognitum de ea est quamuis locus cumulationi non esset. conf. 327. nume. 212. 726

Cumulatio iudicij ciuilis & criminalis admittitur. conf. 58. nume. 2. 120

¶ Curator non solum, sed etiam extraneus potest acceptare pro adultò: in extraneo autem pro absente requiritur expressa ratificatio. confilio 261. numero. 1. 533

Curatoris autoritas non curatur vbi minor iurat. conf. 7. nume. 16. 34

¶ Custodes agrorum & portarum dicuntur viles personæ. conf. 197. nu. 7. 387

D



**D**A M N V M quod quis sustinet ob publicam utilitatem, de publico debet refarciri. confilio 95. nume. 7. 186

Damni causa fauorabilior est quàm lucri: ideò facilius subuenitur tractanti de damno quàm de lucro. confilio 120. numero 2. 227

Damni rationem non haberi quod culpa acceptum eius est, quæ id deflet. conf. 327. nume. 87. 713

Damnum in eo non consistere quod quis iure patitur. ibid. numero 233. 728

Damni occasionem dans, damnum dedisse videtur. conf. 264. nume. 4. 539

Damnificans alium non tenetur pro damno quando damnum habet ad mixtam culpam partis. conf. 119. nu. 11. 226

Damnum dare prohibitus tenetur curare ne damnum detur. conf. 319. nu. 21. 685

Damnum & periculum regulariter ad eum pertinet, cuius principaliter & ordinariè sit lucrum. conf. 247. nu. 2. 497

Damnum corporis occisi aut deformitatis membri peti non potest actione legis Aquiliæ. confilio 119. num. 5. 226

Damnum operarum amissarum ob hominem occisum petere non possunt nisi hi quibus ex talibus operis acquirebatur aut qui ex eis ali debebant. conf. 119. nu. 6. 226

Damnum debetur licet culpa leuissima datum sit. quando est culpa in faciendo. conf. 97. nume. 2. 188

Damnum datum quando probatur iuramento damnum passi vel saltuarij ex forma statuti, intelligitur contra ipsum damnum dantem non contra tertium: putà quando ex forma statuti villa tenetur emendare damnum datum per alium. conf. 196. nu. 8. 387

¶ Dationi insolutum censetur renunciare petens debitum aut pecuniam. conf. 74. nu. 7. 149

¶ Datum quid non fuisse, nec datum quidem, sed ademptum paria sunt. conf. 202. nu. 25. 410

¶ Debens seruitutem non potest in prædio seruienti quid agere per quod vsus seruitutis impediatur. conf. 4. nu. 6. 10

Debitor soluens vni non creditori pro creditore, non soluit ad utilitatem recipientis. sed veri creditoris. conf. 304. numero. 4. 652

Debitor ob id suspectus habetur q̄ soli bona non possidet. conf. 327. nume. 491. 764

Debitum an præsumatur solutum quando creditor creditori soluit: & de intellectu l. si cum dos. ff. rerum amot. conf. 129. nume. 9. 243

Debitum dotis est fortius, quàm debitum legitimum. conf. 236. nume. 5. 470

Debitum qui soluit ex instrumento, non potest ignorantiam instrumenti allegare. conf. 276. nu. 5. 574

à Debito propter bellum superueniens non liberatur quis, quò minus teneatur hosti soluere quod debet. conf. 6. nu. 87. & 97. & 27. 26. & 27

¶ Deceptis ob aliorum assertionem subueniri debet. conf. 157. nume. 15. 316

Decima debetur etiam de paleis, & cōsuetudo non valet per quam materia datur delinquendi, & an valeat consuetudo quòd decima soluat in horreis. conf. 21. nu. 1. 64

Decimæ debent solui feudatario de illis inuestito. conf. 206. nume. 12. 422

Decimas retinentes, sunt immemores salutis æternæ. conf. 206. nume. 17. 423

Decimarum causa licet sit spiritualis, possessorium tamè non est spirituale. Aliud enim est res, aliud possessio rei. conf. 258. nume. 1. 522

in Decimis non considerantur personæ, sed ipsa Ecclesia. conf. 206. nu. 9. 422

¶ Declaratio voluntatis non requirit partis præsentiam. conf. 148. nu. 11. 295

Declaratio ex interuallo non admittitur in præiudicium alterius. conf. 106. nu. 13. fol. 205. & conf. 112. nu. 12. 214

Declaratione & restrictione cessante per dictionem limitatiuam, genus non restringitur propter species enumeratas & sequentes. conf. 227. nume. 8. 455

¶ Decretum debet intelligi prout est possibile ipsum adaptari. conf. 231. nu. 5. 461

Decretum domini ita interpretari debet ne mereatur à sapientibus reprehendi: nec trahi debet ad iniquum intellectum, qui aut fatuus est aut callidus, nec iudicè intelligi debent verba decreti. conf. 1. nu. 54. 14

Decreti & sententiæ discrimen. conf. 327. nu. 148. 718

Decreti iudicis potestas magna. ibi. n. 10. 706. Vide. contrarium num. 147. & sequentib. 718

Decretum iudicis respiciens personam pupilli extenditur in consequentiam ad bona sita extra territorium. conf. 264. numero. 9. 540

Decretum nullum ex probationibus nouis non conualescere. conf. 327. nu. 156. 719

Decreta probationum defectu euanescere. ibid. nu. 148. 718

Decuriones non possunt remittere Ius vniuersitatis. conf. 45. nume. 8. 103

¶ Defensio non excusat nisi sit necessaria. conf. 314. nu. 4. 670

Defensio probatur etiam per testes coniunctos, fœminas, & per præsumptiones. conf. 2. nu. 9. fol. 5. & conf. 119. nu. 9. 226

Defensio satis est quod semiplene probetur. & dubia probatio sufficit vbi agitur de causa defensionis. confilio. 2. nume. 16. 6

Defensionis causa, ne facultate eius præstandæ, quis careat, expressionem causæ in specie faciendam. quotiens propter causam quam iustam à iure communi disceditur, conf. 327. numero. 386. versic. ratione & alia. & ante si. nu. fol. 741

Defensionis causa dicitur factum homicidium, quando occidens prior fuit insultatus & percussus pugno, cui culpæ erat talem percussorem sustinere, vel quando occidens erat debilior corpore quàm esset occisus. conf. 119. nu. 7. 226



- erat debiliore corpore quam esset occisus. conf. 219. nu. 7. 226
- Defensionis causa an consideretur quando iam percussus percussorem occidit & dicitur quod sic, si percussor non aufugit statim cum percussit. conf. 119. nu. 8. 226
- Defensionis rei sue causa in criminalibus admittitur verborum impropriatio, imò interpretantur verba secundum fictionem ne reus puniatur. conf. 6. nu. 41. 20
- Delegante mortuo antequam delegatus partes citauerit, ex pirat de delegati iurisdictione. conf. 274. nu. 1. 568
- ¶ Delictum. Si deliquerint plures causa eorum potest separari & singuli puniuntur per diuersos Iudices. conf. 232. numero. 1. 464
- Delictum cessat in accessorio, vbi principalis non deliquit. conf. 319. nu. 12. 681
- Delictum commissum die festo, cum probatur commissum in nocte festi, praesumitur commissum hora noctis, quae datur diei, vt fugiatur maior poena. conf. 205. nu. 10. 419
- Delictum dicitur grauius ratione presbyteratus & dignitatis personae delinquentis, & contra quam delictum committitur. conf. 9. nu. 2. 37
- Delictum facientis grauius est quam omittentis. conf. 300. nume. 3. 644
- Delictum probare per coniecturas non sufficit. conf. 244. nume. 1. 490
- Delictum probatur ex pluribus praesumptionibus modo capitaliter non agatur. conf. 134. nu. 36. 259
- Delictum vt fugiatur interpretatio in dubio fieri debet. de quo multa pulchra & ipsa notabilia exempla. conf. 151. nume. 18. 301
- Delicti grauitas cognoscitur ex grauitate poenae. conf. 6. nume. 18. 18
- Delicti particeps quis dicatur. conf. 224. num. 5. 449
- Delictorum diuersitas arguitur ex diuersitate titulorum, quando ponuntur sub diuersis titulis, & ex diuersitate poenae. conf. 6. nume. 1. 16
- in Delictis semper praesumitur pro eo, quod excusat. conf. 244. nume. 5. 491
- Delinquens qui credit haeredibus fide dignis excusatur. conf. 319. num. 4. 682
- Delinquenti quando dicatur auxiliari. conf. 220. nu. 10. 440
- ¶ Demanum non consideratur in castro solito infeudari, seu castrum solitum infeudari non dicitur esse de demanio. conf. 54. nume. 1. 112
- ¶ Demonstratio falsa non viciat, si aliae plures verae sunt. conf. 269. nu. 5. 551
- ¶ Denominatio contractus fit à verbis, quando effectus non repugnat, alias fit ab effectu. conf. 85. nu. 5. 172
- Denominatio contractus in dubio fieri debet à proprietate verborum. conf. 20. nu. 13. fo. 63. & conf. 14. nu. 11. 217
- Denominatio fit à mandante non ab exequente, quia actus attribuitur mandanti non exequenti. conf. 144. nu. 3. 285
- Denominatio potius fit habito respectu ad formam & solennitatem actus quam ad effectum. conf. 20. nu. 6. 62
- Denominatio legati fit à verbis modo effectus non repugnet. conf. 25. nu. 22. 75
- Denominatio fit à prima causa, non ab eo quod fit in executione ipsius primae causae. conf. 202. num. 34. 411
- ¶ Deposito: Quando sunt duae depositiones eiusdem testis aequè solennes, statuitur primae & non secundae. conf. 6. numero 44. 21
- Deposito. Testis quando deponit vnum extra Iudicium cum iuramento, & contrarium in Iudicio, non videtur standum alicui depositioni. ibidem. nu. 46. & 48. 21
- Deposito extra torturam pro qua sunt plures praesumptiones praefertur depositioni in tortura. conf. 75. nu. 32. 153
- Depositioni in tortura quod stetur intelligitur quando solum obstat defectus contrarietatis, secus si alij defectus concurrant, quia ibi disputatur, quod aliunde praecedant habilia. conf. 6. num. 54. 22
- Depositioni in tortura non videtur standum quando testis tortus est periurus. conf. 6. nume. 16. fol. 17
- Depositioni extraiudiciali statuitur, potiusquam iudiciali, quando habet plures praesumptiones pro se. conf. 75. nu. 31. 153
- Depositioni solenni licet stetur, illa tamen debilitatur ex depositione minus solenni, adeo quod ex tali depositione solenni non fit indicium ad torturam. conf. 6. nu. 46. 21
- ¶ Depositarius mutuans pecuniam depositum furtum committit. conf. 106. num. 7. 204
- ¶ Depositum non integrum nihil releuat. conf. 106. nu. 1. 204
- Deposito locum non esse, vbi opus solutio est. conf. 327. nu. 706
- Declaratur id. nu. 215. accipit. 731
- Deposito ratum ita habendum si citatio interueniat nu. 14. ibid.
- De quo. nu. 259. latius differitur. 731
- Deposito ineptum, quod iudicis iussu non fuit, ibid. nu. 15. ver. iudicis item. Declaratur, numero. 269. ver. aequè ex superioribus. 731
- Deposito de pecunia qua facere, cautione de supplendo interposita, prodesse, vbicunque liquida res non est, conf. 327. num. 207. 725
- Deposito viribus ita constare si oblatio ante facta pecuniae sit, ibid. nu. 256. Vbi declaratur. 731
- ¶ Derogare censetur quis formae faciens actum sine illa forma quando derogandi potestatem habet. conf. 177. n. 2. 346
- Derogatio ne fiat actus sequens, restringitur secundum praecedentem potius quam ei derogare censetur. conf. 70. nume. 19. 139
- Derogatio quae & qualis requiratur quando praecedat dispositio habens clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones. conf. 126. num. 1. 236
- Derogatio specialis dicitur quando de mente constat quod quis voluerit derogare dispositioni praecedenti, & quando dicatur constare de mente, late vide conf. 126. nu. 5. 237
- Derogationem clausula superior, vt praemorientis portio ad superstitem perueniat, à clausula posteriore non accipit. & quicquid placuerit faciendum conf. 327. nu. 308. 738
- Derogatum dispositioni speciali per generalem non intelligi. Quotiens vna simul cohaerere citra derogationem possunt, conf. 327. n. 305. ver. quod Alex. dictum. Ibi quae ampliat ut appositae huc etiam cum temporibus diuersis dispositio vtraque fit. 737
- Derogatum praecedentibus. per sequentia non censeretur, nisi quatenus necessitas impellit ibid. nu. 306. 738
- Derogatum superioribus per verba posteriora nec vniuersalia intelligi, vbicunque conciliatio adhiberi inter ea potest, ibid. nume. 307. Idque ex Riminali iuuatur in conf. 79. nu. 18. & pluribus seq.
- Derogatum non censetur praecedentibus conuentionibus per sequentes nisi quatenus de necessitate inferatur. conf. 26. nu. 7. 77
- Derogatum censetur primae dispensationi per secundam minoris temporis. conf. 167. numero 11. 330
- Derogatum censetur primo pacto ex illo pacto diuerso facto interuallo. conf. 80. nu. 16. 164
- Derogatum non censetur consuetudini per contrariam constitutionem nisi quatenus verba sonant. conf. 144. nu. 13. 236
- Derogatum non censetur per actum sequentem actui praecedenti nisi quatenus de necessitate inferatur. conf. 167. nume. 4. 329
- Derogatum non censetur dispositioni speciali per dispositionem generalem sequentem habentem derogatoriam quando vterque dispositio saluari potest citra derogationem. conf. 144. num. 14. 286
- Derogatum non censetur statuto antiquo per statutum nouum quando per distinctionem simul stare possunt. conf. 70. nume. 15. 138
- Derogatum non censetur legi speciali praecedenti, per legem generalem sequentem, etiam habentem clausulam derogatoriam, quando vtraque potest aliquo modo saluari. conf. 70. nume. 16. 138
- Derogatum non censetur legi antiquae per legem nouam, nisi quatenus dictum sit expresse conf. 70. numero 17. 138
- Derogatum non censetur pactis in contractu apposis per quaecunque verba contractus. conf. 70. num. 18. 138
- ¶ Descendentes. vide infra in litera G. in vers. Generis. & in litera I. in vers. Institutio.
- ¶ destructio operis facti an sit ex edicto. de nuncia. nou. ope. aut ex interdicto quod vi aut clam. conf. 154. nu. 3. 308
- Destruere quis potest propria autoritate quod super suo aedificatum est. conf. 124. nu. 2. & nu. 13. vbi declaratur. 233. & 234
- Destruere non debet quis propria autoritate opus quod ipso vidente & sciente factum est. conf. 124. nu. 10. 234
- ¶ Dictio, & caetera, non operatur vt illud quod per eam subintelligitur, habeatur pro expresse, sed agi potest vt Notarius extendat. conf. 34. numero 6. 90
- Dictio & caetera solum comprehendit ea quae veniunt ad complementum orationis non separata ab ipsa oratione. conf. 34. n. 7. 90
- Dictio & caetera nihil operatur, nec extendi potest quando instrumentum non exprimit conceptum & intentionem partium ad plenum. conf. 43. nu. 8. 90
- Dictio & caetera, operatur quod censetur appositae apponi per ipsum



# Index in consil.

- ipsum Notarium specialiter non per alios Notarios generaliter. conf. 34. nume. 5. 90
- Dictio vt supra, refertur ad omnia præcedentia. consilio 88. numero 3. 176
- Dictio omnis, operatur quòd si testator legat omnem rem quam communem cum alio habebat, censetur legare etiã partem socij. conf. 80. num. 15. 164
- Dictio vniuersalis negatiua, omnia excludit etiam minima. consil. 294. nume. 6. 620
- Dictionis vniuersalis significatio sic est lata, quòd etiam refertur ad impropria etiam in materia stricta & odiosa. consil. 294. nume. 5. 620
- Dictiones præcisæ comprehendunt omnem casum. consilio 201. nume. 44. 406
- Dictis, est verbum restrictiuum: ideo vbi sit mentio de dictis hæredibus, non veniunt hæredes hæredum. consilio 98. numero 8. 190
- ¶ Dictum non verisimile, non attenditur. conf. 281. nu. 6. 584
- ¶ Dictum testis in tortura non præualet, quando dictum sine tortura est verisimilius. conf. 6. nu. 49. 21
- ¶ Dicto iurato statur quando sunt duo dicta contraria. conf. 55. nume. 4. fol. 115. Dicti materiam supple supra in litera A. in versi. Assertio.
- ¶ Dierum longitudo præstat fidem instrumentis. conf. 274. numero 5. 568
- ¶ In Diffinitiuâ procedi debet causa cognita. consilio 273. numero 3. 565
- ¶ Dignitas non excusat delictum sed auget. consilio 168. numero 8. 332
- ¶ Dilectio maior arguitur ex eo quòd magis quis fuit honoratus & ex priori vocatione aut institutione. consilio 161. numero 5. 322
- ¶ Dilectionis materiam supple infra in litera P. in versi. Prædilectus.
- ¶ Dilectus quis magis dicitur à testatore ex eo quòd prior vocatus aut nominatus est. conf. 62. nu. 7. 126
- ¶ Dilectus minus non debet esse melioris conditionis quàm magis dilectus. conf. 155. nu. 6. 310
- ¶ Diligens in officio suo quilibet præsumitur. consilio 140. numero 3. 479
- ¶ Diligentia in dubio præsumitur, non negligentia. consilio 77. numero 11. 156
- ¶ Ad discordiam faciles sumus natura licet. conf. 59. nu. 3. 121
- ¶ Discussio fit secundum naturam petitionis factæ. consilio 223. numero 4. 446
- ¶ Discussionem bonorum impleta nec facta petitione noua sed continuata prima, non est prima instantia. consilio 223. numero 1. 446
- ¶ Dispensatio quomodo & qualiter concedi debeat: & quid considerare Princeps debeat antequam dispense. consilio 135. numero 43. 268
- ¶ Dispensatio Papæ super voto in consequentiam præiudicat tertio. conf. 186. nu. 8. 363
- ¶ Disponens censetur velle prouidere in casu magis necessario consilio 301. nu. 6. 646
- ¶ Disponentis intentio vbi dubia est, semper recurritur ad causam finalem ex qua mentem eius colligimus & interpretamur. conf. 245. nu. 2. 493
- ¶ Dispositio vulgaris & materni sermonis interpretari debet grosso modo & improprie. conf. 118. nu. 23. 224
- ¶ Dispositio etiam iurata intelligi debet stantibus rebus prout erant de tempore dispositionis. conf. 95. nu. 4. 186
- ¶ Dispositio testatoris ita intelligi debet vt minus recedatur à iure communi quàm sit possibile. conf. 25. nu. 6. 73
- ¶ Dispositio testatoris interpretari debet vt trahatur ad casum magis necessarium. conf. 25. nu. 29. 75
- ¶ Dispositio testatoris quòd eius filijs stantibus in communione bona acquirenda sint inter eos communia: an intelligatur de acquirendis post mortem ipsius testatoris, aut etiam eo viuente. conf. 133. nu. 1. 253
- ¶ Dispositio testatoris satis est quòd impleatur quo ad effectum, licet non quo ad verba. conf. 59. nu. 5. 121
- ¶ Dispositio restringi debet ad primum actum in materia odiosa & stricti Iuris. conf. 161. nu. 9. 323
- ¶ Dispositio quælibet restringitur ob sui causam finalem: & restringi debent verba ad rem super qua exprimuntur. conf. 16. nume. 5. 53
- ¶ Dispositio vtcunque generalis & vniuersalis restringitur ne quis indebitè damnum patiatur. conf. 221. nu. 5. 442
- ¶ Dispositio generalis continens extensionem iuris iam concessi restringi debet quando alias alteri præiudicium fieret. conf. 3. nume. 7. 8
- ¶ Dispositio generalis restringi debet ad verisimilitia. consilio 3. numero 14. 8
- ¶ Dispositio generalis restringitur ad ea quæ concernunt causam ipsius dispositionis, ideo statutum quòd pater teneatur pro contractibus filij mercatoris, intelligitur de contractibus qui fiunt ob causam mercantiæ: idem in consuetudine quòd detur fides libris mercatorum, quia restringitur quo ad ea quæ concernunt causam mercantiæ: similiter statutum quòd potestas teneatur pro familia restringitur ad ea quæ concernunt officium potestatis, si familia in eo officio delinquat. conf. 3. nu. 15. 8
- ¶ Dispositio quælibet licet generalis, restringitur ad suam causam. conf. 221. nume. 12. 444
- ¶ Dispositio generalis non trahitur ad ea in quibus euident est iniquitas. conf. 3. nume. 18. 8
- ¶ Dispositio generalis restringi debet quando alias inconueniens sequeretur. conf. 3. nu. 13. 8
- ¶ Dispositio generalis nõ trahitur ad excessiua: ideo permissio aut licentia de meliorando fundum nõ intelligitur de melioramentis excessiuis. conf. 3. nu. 19. 8
- ¶ Dispositio generalis generaliter intelligi non debet, quando non est par ratio generaliter intelligendi. conf. 2. nu. 26. 7
- ¶ Dispositio generalis debet intelligi de tempore continuo, nõ etiam interpellato. conf. 259. nu. 10. 529
- ¶ Dispositio generalis non comprehendit ea, per quæ periculum animæ incurritur. conf. 282. nu. 5. 587
- ¶ Dispositio generalis intelligi debet secundum naturam rei de qua loquitur dispositio, etiam verba impropriando & in materia stricti Iuris, & pulchra de natura attédeda, & quid sit natura. conf. 186. nu. 5. 362
- ¶ Dispositio generalis non debet restringi propter aliqua verba inferius prolata, in quibus dispositio verificari non potest. conf. 203. nume. 13. 414
- ¶ Dispositio generalis non comprehendit maiora expressis. conf. 227. nume. 11. 456
- ¶ Dispositio ita debet exaudiri, vt non inducat contrarietatem. conf. 214. nume. 17. 431
- ¶ Dispositio loquens super facto notorio, intelligitur constante facto notorio. conf. 260. nume. 2. 530
- ¶ Dispositio de primogenitis videtur fauorabilis edita principaliter ad conseruandas familias, & earum dignitatem. consil. 256. nume. 3. 517
- ¶ Dispositio vniuersalis affirmatiua restringitur ad casus habentes eandem rationem, & non diuersa. ibid. nu. 7. 621
- ¶ Dispositio ampliatur quando procedunt species, & sequitur genus. conf. 294. nu. 7. 621
- ¶ Dispositio facta ad obuiandum scandalis, dicitur fauorabilis. ibid. num. 8. 624
- ¶ Dispositio non valet habens clausulam derogatoriam potentia ad sequentes dispositiones, quominus tali dispositioni præcedenti possit derogari. conf. 126. nu. 4. 237
- ¶ Dispositio contrahentium intelligi debet secundum dispositionem Iuris communis. conf. 33. nu. 18. 88
- ¶ Dispositio legis loquentis in aliquo casu simplici non habet locum quando tali casu simplici aliquid additur. consilio 176. nume. 7. 346
- ¶ Dispositio contrahenire debet vbi conueniunt verba. conf. 10. numero 7. 42
- ¶ Dispositio quælibet quantumuis stricti Iuris ita interpretari debet, vt aliquid operetur, & ne superfluo facta censeatur. conf. 272. nume. 7. 560
- ¶ Dispositio deueniens ad casum à quo incipere non potest, vitatur quando actus plene consummatus non erat. consilio 168. nume. 8. 332
- ¶ Dispositio videtur fauorabilis & latè interpretanda etiam in materia correctoria quando per eam redimus ad Ius commune. conf. 174. nu. 7. 342
- ¶ Dispositio deficit qualitate deficiente, cuius respectu quid agitur. conf. 202. nu. 31. 411
- ¶ Disputando veritas clarius ostenditur. conf. 135. nu. 18. 264. & conf. 202. nu. 15. 409
- ¶ Diues an dicatur vxor habens maritum diuitem. conf. 164. nume. 3. & 5. 326
- ¶ Diues non dicitur mater habens filios diuites. consilio 164. numero 6. 326
- ¶ Diuersitas casuum non tollitur arguendo modum de vno ad alterum nisi ratio reddatur diuersitatis. conf. 187. nu. 2. 364
- ¶ Diuersitas delictorum arguitur ex diuersitate titulum



quando ponuntur delicta sub diuersis titulis. idem ex di-  
 uersitate poenae. consil. 6. nu. 1. 16  
 Diuersitas in tempore reddit testes singulares. consil. 9. nu. 17. 39  
 ex Diuersitate poenae aut nominum, diuersitas arguitur crimi-  
 num. consil. 6. nu. 2. 16  
 Diuisa non est æquè potens ac vnita. consil. 90. nu. 2. 122  
 Diuisio nulliter facta per minorem censetur de nouo facta  
 quando post maiorem ætatem longo tempore tacuit possi-  
 dedo bona iuxta formam ipsius diuisionis. consil. 19. nu. 4. 59  
 Diuisio inter aliquos cohæredes aut socios tantum fieri po-  
 test, licet aliis absentibus non noceat. consil. 60. numero 4. 122  
 Diuisio contraria dispositioni testamenti inducit renuncia-  
 tionem ipsius testamenti. consil. 24. nu. 3. 71  
 Diuisio erronea debet reuocari, etiam quod ex alia causa pos-  
 set sustineri. consil. 26. nu. 10. fol. 78. consilio 188. nu. 9. 367  
 Diuisio licita est pro bono pacis iam facta retractari, & alia de  
 nouo haberi. consilio 264. numero 7. 539  
 Diuisio dicitur alienatio, licet necessaria. ibid. numero 8.  
 Diuisioni præscribi non potest licet res steterit communis per  
 tempus antiquissimum cuius initij memoria non extat in  
 contrarium. consilio 60. numero 1. 122  
 per Diuisionem contrariam testamento inducitur renuncia-  
 tio ipsius testamenti. consilio 24. numero 3. 71  
 in Diuisione societatis an socius qui plus de labore et indu-  
 stria posuit maiorem partem lucri, aut acqulsitorum habe-  
 re debeat ratione ipsius maioris industriæ & laboris consi-  
 lio 159. nume. 11. 319  
 in Diuisione societatis fructus bonorum vxoris consumpti  
 repeti non possunt. consil. 159. nu. 5. 318  
 in Diuisione societatis an habeatur ratio quod vnus socio-  
 rum plus altero expenderit, quia maiorem haberet fami-  
 liam. consil. 159. nu. 10. 319  
 Doctori attestanti de consuetudine aut communi vsu lo-  
 quendi creditur quoad præsumptionem, quæ probandi  
 onus transferat in aduersarium. consil. 166. nume. 9. 328  
 Dolus non præsumitur ex actu ex quo commodum quis  
 non sentit. consilio 18. numero 22. 58  
 Dolus arguitur ex fuga, & ex fuga mariti adminiculum ve-  
 hemens fit quod ipse vxorem interfecerit. consilio. 6. nu-  
 mero. 37. 20  
 Doli præsumptione eum onerari, qui quod debet, non facit,  
 consil. 327. nu. 275. vers. in eandem sententiam. 734  
 Doli suspitione eum laborare, qui litem remoratur, nume.  
 381. ibid. 747  
 Dolum in eo intelligi, qui id asserit, quod ignorat, ibid. nu. 202.  
 & in verb. ignorare periurium. 724  
 Dolum in subreptione intelligi, ibid. nume. 201. vers. sed &  
 ex subreptione.  
 Dolum in eo intelligi, qui iuris remedia non adhibet, nume.  
 275. ibid. 734  
 Dolus indiuiduus, in partem quippe committi non potest,  
 consil. 327. nume. 138. 717  
 Dolum in eo præsumi, qui de iuribus suis certiore. alium  
 non facit ibid. nu. 275. vers. quo loci.  
 Dolus arguitur ex taciturnitate quando quis quid tacet ad  
 sui commodum in damnum alterius. consil. 83. nu. 3. fol. 168.  
 consilio 142. nu. 20. fol. 281. consil. 172. nu. 5. folio. 339. & con-  
 silio 192. numero 14. fol. 378  
 Dolus in eo arguitur qui promissa non seruat quatenus debet  
 & potest. consilio 6. nu. 96. fol. 27. consil. 100. nume. 9. fol. 194. &  
 consil. 192. numero 14. 378  
 Dolus arguitur ex scientia, & quando quis non facit illud ad  
 quod scit se teneri. consil. 115. nume. 2. 218  
 Dolus verus arguitur in eo qui scienter facit rem prohibi-  
 tam. consil. 193. nu. 2. 380  
 Dolus arguitur contra administratorem aliquid facientem  
 ad incommodum eius cuius bona administrat. consil. 142.  
 nume. 15. 280  
 Dolus arguitur contra transeuntem per viam non rectam, sed  
 inusitatam consil. 115. nume. 5. 115  
 Dolus arguitur ex tractatu præcedenti ibidem numero 6.  
 Dolus arguitur non solum ex taciturnitate, seu etiam ex falsa  
 expressione. consilio 282. numero 8. fol. 583  
 Dolus arguitur in eo qui leges transgreditur, qui non seruat  
 voluntatem testatoris, & qui contra pactum quid facit. con-  
 silio 193. nume. 3. 380  
 Dolus arguitur ex taciturnitate, quando quis tacet aliqua  
 quæ si expressa essent, alius verisimiliter ita contracturus  
 non fuisset. consil. 192. nu. 14. 378  
 Dolus arguitur ex latione enormi, quod largissime explicatur

consil. 142. num. 21. 281  
 Dolus arguitur contra non certiorantem alium de iuribus si-  
 bi competentibus, & pulchrè ponuntur decisiones in qui-  
 bus contra tacentem arguitur dolus. consil. 142. nu. 20. 281  
 Dolus arguitur ex qualitate personæ puta contra victricum  
 qui priuignos odio prosequi præsumitur. consil. 142. n. 18. 218  
 Dolus arguitur quando quid agitur confuse & sub inuolu-  
 cro, causa non expressa cur ita fiat. consil. 142. num. 19. 281  
 Dolus ex proposito arguitur, quando læsio est multum excelsa  
 sua consil. 29. numero 5. fol. 81. consil. 142. numero 22. folio  
 281. & consilio 192. numero 3. 375  
 Dolus ex proposito arguitur ex persuasione: & nimia  
 persuasio habetur loco coactionis: imò suasio ad malum  
 plus est quàm compulsio. & pulchra vide consil. 192. nume-  
 ro 12. vsque ad numerum 15. 377  
 Dolus arguitur contra scientem futuram prohibitionem aut  
 reductionem, si contra eam quid faciat, & similiter argui-  
 tur dolus contra eum qui aliquid facit contra denunciatio-  
 nem sibi factam, & an tali denunciationi simpliciter credi  
 debeat. consil. 5. nu. 76. 25  
 Dolus arguitur ex qualitate temporis contra eum, qui aliquid  
 agit tempore nocturno. consil. 35. numero 11. 92  
 Dolus præsumitur contra eum, qui aliquid facit quod sibi  
 non prodest & alteri nocet, licet illud faciat in re sua pro-  
 pria. consil. 35. nu. 10. fol. 92 & consilio 75. nume. 10. 151  
 Dolus & calumnia præsumuntur in eo, qui proposita & obie-  
 cta non probat consilio 262. numero 7. 535  
 Dolus præsumitur contra accusatorem, qui id obicit quod  
 sibi non prodest, sed alteri tantum nocet consil. 75. nu. 10 151  
 Dolus præsumitur ex tarditate, quando quis distulit falsi accu-  
 sationem proponere. consilio 75. numero 9. 151  
 Dolus præsumitur contra eum qui rem alienam consumit  
 consilio 142. num. 16. fol. 280. & consil. 193. nu. 5. 380  
 Dolus præsumitur in eo, qui aliquid facit sprete denunciatio-  
 ne aut prohibitione sibi facta consil. 90. numero 2. 371  
 Dolus præsumitur contra Iudicem in Iure errantem. consilio  
 18. nume. 14. 57  
 Dolus præsumitur contra eum qui eodem instanti omnia fie-  
 ri procurauit. consilio 35. nume. 5. 91  
 Dolus præsumitur contra eum qui cum iactura alterius lu-  
 crum querit. consil. 142. nume. 17. 280  
 Dolus præsumitur ratione mendacij. consil. 2. numero 13. 6  
 Dolus & culpa imputantur prouocantibus, & quis dicatur  
 prouocare. consil. 2. nu. 12. 6  
 Dolus non præsumitur sed probari debet indicij perspicuis,  
 alijs perspicacibus. consilio 8. numero 1. fol. 34  
 Dolus præsumitur contra eum qui id non facit, quod facere  
 tenetur. consil. 75. nu. 6 fol. 150. consil. 100. nu. 9. fol. 194. consil.  
 172. nume. 5. fol. 194. consil. 192. numero 15. fol. 278. & consilio  
 193. numero 2. fol. 380  
 Dolus committi non solet contra personam non maleuolam  
 nec sine causa consil. 6. nu. 22. fol. 18. consil. 8. nu. 13. fol. 35. &  
 consil. 9. nu. 19. fol. 39. & consil. 75. nume. 13. 151  
 Dolus an præsumatur contra comittentem vitium obrepuo-  
 nis aut subreptionis. consilio 2. numero 15. 6  
 Dolus & fraus vitiant actum dolo aut fraude gestum. consil.  
 142. nume. 25. 281  
 Dolus præsumitur in tutore alienante rem pupilli sine causa,  
 consil. 141. nu. 19. fol. 278. & consil. 93. nume. 2. 183  
 Dolus & culpa non imputantur facienti aliquid quod & si fa-  
 ctum non esset, idem tamen futurus erat euentus. consil.  
 115. nume. 16. 220.  
 Dolus non præsumitur contra facientem id quod cedit ad sui  
 damnum. consil. 8. nu. 4. fol. 35. & consil. 75. nu. 18. 152  
 Dolus præsumitur in eo qui alienat bona subiecta restitutio-  
 ni. consil. 193. numero 5. 380  
 Dolus imputari non potest facienti actum permissum, licet  
 ex eo actu veniatur ad actum prohibitum. consil. 81. n. 8. 36  
 Dolus non imputatur expēdendi pecuniam ad eum valorem  
 pro quo eam accepit. consil. 6. numero 106. 28  
 Dolus non imputatur custodi pecuniæ quando illa fuit sub-  
 tracta quando simul subtracta est etiam pecunia ipsius cu-  
 stodis. consil. 6. nu. 106. 28  
 Dolus aut fraus præsumi non debet, quando doli aut fraudis  
 causæ nulla verisimiliter potest imaginari. consil. 8. nu. 19. 18  
 Dolus aut culpa imputari ei non potest, qui id agit, quod alij  
 communiter facere consueuerunt. consil. 6. nu. 78. 25  
 Dolus imputatur ei qui non vitur remedijs oportunis. consil.  
 197. nume. 7. 188  
 Dolus facilius præsumitur quando contrahit quis in domo  
 Yy 2 alterius



# Index in Consil.

- alterius et cum persona domestica. conf. 142. nume. 18. 280
- Dolus qui fuit in contractu confirmato repetitus censetur in sequenti contractu confirmante. conf. 142. nu. 13. 280
- Dolus verus grauior est dolo praesumpto. conf. 146. nu. 6. 292
- Dolus ei imputari non potest, qui sui iuris conseruandi causa quid egit. conf. 8. nu. 15. 35
- Dolus praesumitur contra minorem, mulierem, militem, & rusticum, quando occulte arguunt. conf. 115. nu. 5. 219
- Dolus praesumitur ex actu insolito. consilio 321. nume. 3. 689
- Dolus praesumitur contra eum, qui id adserit vel affirmat, quod ignorat. conf. 249. nume. 6. 502
- Dolus in dubio non praesumitur. conf. 319. numero 1. 679
- Dolus & calumnia praesumuntur in eo, qui proposita & obiecta non probat. consilio 162. numero 7. fol. 535
- Dolus praesumitur in arbitris, qui faciunt ratificari laudum antequam illud legatur, & sicut tenent eius tenorem. consil. 221. numero 10. 444
- Doli causa cessante cessare debet doli praesumptio, & ubi causa doli verisimilis nulla imaginari potest, cessare debet ipsius doli praesumptio. conf. 75. nu. 14. 152
- Doli praesumptio cessat ratione coniunctionis sanguinis, & praesumitur dolus ex nimia festinantia. conf. 18. nu. 21. 58
- Doli praesumptio cessat ex praesentia propinquorum & amicorum. conf. 282. nume. 9. 587
- Doli praesumptio cessat ratione coniunctionis sanguinis. consilio 319. numero 6. 680
- Doli Reus quis non dicitur ex publica protestatione. consil. 319. nu. 8. 680
- Dolum committere non dicitur, qui se plus altero diligit. consil. 8. nu. 16. 35
- Dolo aut culpa sua lucrari nemo debet. conf. 100. nu. 11. 195
- Dolo fieri dicitur quicquid fit contra bonam fidem. conf. 142. nume. 14. 280
- Dolo caret, qui accipit ut domino restituat. conf. 319. nu. 2. 679
- Dolo cessante, de poena aliquam tractari non debet. conf. 319. nume. 15. 682
- à Dolo an excuset rumor & fama. consil. 319. nu. 4. 679
- ¶ Dominium probatum obstat in possessorio, sed non probandum. consil. 299. nu. 7. 643
- Dominium pecuniae numeratae non est difficilis probationis. consilio 269. nu. 1. 551
- Dominium semiplene probari non sufficit, nec in eo locus est iuramento suppletivo. conf. 157. nu. 13. 315
- Dominium non transfertur in filium à patre, sed continuatur. consilio 215. nume. 9. 432
- Dominium transfertur ex pignore iudiciali, quando capitur res in executionem sententiae. consilio 157. nu. 2. 314
- Dominium non probatur ex eo quod emit quis aut conducit rem ab alio tanquam rem ipsius vendentis aut locantis. conf. 157. num. 5. 315
- Dominium non probatur per testes nisi rationem reddant etiam non interrogati. consilio 357. nu. 6. fol. 124. & consilio 61. nume. 5. 214
- Dominium probatur ex confessione partis licet non transferatur. conf. 157. nu. 2. 6. & 7. 314. & 315
- Dominium reuocabile improprie dominium dicitur. consil. 202. nume. 33. 411
- Dominium utile separatum à directo in eadem persona non potest considerari. conf. 292. nu. 11. fol. 612
- Dominij probatio quibus competat. conf. 279. nume. 4. 581
- ¶ Dominus male tractans subditos an feudo priuetur, remissive. consilio 54. nume. 16. 113
- Dominus potest agere actione iniuriarum pro vexatione sui subditi. conf. 35. nu. 2. 91
- Dominus castri percipere debet omnem utilitatem provenientem ex iurisdictione ipsius castri. conf. 128. nume. 3. 241
- Dominus potest emphyteutam propria autoritate expellere quando rem emphyteuticam alienauit sine eius consensu. consilio 18. num. 7. 57
- Dominus inferior potest facere statutum in auxilium prohibitionis superioris. consilio 314. numero 2. fol. 669
- Dominus qui non fecit furtum à seruo commissum reddere furtum ratificat. conf. 220. nu. 17. 449
- Dominus quando declarauit voluntatem suam, & expulit emphyteutam, potest adhuc pensionem petere prateriti temporis. conf. 212. num. 9. 429
- Dominus non potest ratificare interpositam appellationem à Procuratore, exacto & finito, tempore appellandi. consil. 252. numero 2. 508
- ¶ Domus aedificata extra muros ciuitatis an veniat cum in legato dicitur, domos meas. conf. 297. nume. 1. 632
- ¶ Donet quis licet post mortem suam, conferendo effectum donationis post mortem donantis, non tamen dicitur donare causa mortis, sed inter viuos. conf. 214. nu. 1. 430
- ¶ Donandi animus non praesumitur in ascendente erga descendente in eo ad quod non tenetur, nisi expensa sit modica. conf. 86. nu. 3. 173
- Donandi animus non praesumitur in fratre erga fratrem, nisi in alimentis. conf. 86. nu. 2. 173
- Donandi animus in dubio non praesumitur, sed potius fatuitas aut error, in facto etiam proprio. conf. 142. nu. 66. 281
- Donans causa mortis semper sibi reseruat vsumfructum, nec vult eum finire, nisi post mortem. consil. 214. num. 11. 431
- Donans rem Titio ut post eius mortem deueniat ad Ecclesiam, potest illud pactum Titio remittere antequam Ecclesiae Ius perfecte quaesitum sit. consil. 135. nu. 10. 263
- Donantis voluntas cognoscitur ex forma donandi faciendo reservationem. conf. 214. num. 12. 431
- Donatio censetur facta etiam de bonis futuris propter reservationem in ea factam. consilio 15. nu. 8. 51
- Donatio: Quando in eadem dispositione fit pactum de hereditate viuentis, & donatio de bonis propriis contrahentium ex pacto de hereditate viuentis donatio non vitatur. consilio 19. nu. 5. fol. 59
- Donatio praesumitur ratione coniunctionis sanguinis & dotis quando frater scit filiam fratris dotari de bonis communibus & tacet. consilio 159. numero 4. 318
- Donatio inter virum & uxorem non valet sine iuramento, nisi sit reciproca & vicissitudinaria. conf. 245. nu. 11. 495
- Donatio permittitur ex causa alimentorum in filios spurios de aequitate Canonica. consilio 229. numero 14. 459
- Donatio valet, ubi aliquid reseruatur, de quo donator testari possit. consilio 222. num. 3. 445
- Donatio in concubinam censetur prohibita, eadem ratione, qua donatio inter virum et uxorem. conf. 229. nume. 2. 457
- Donatio quando verè dicatur ob causam. conf. 101. nu. 1. 645
- Donatio hereditatis valet si quis dicat, dono tibi hereditatem meam, quia intelligitur, id est, dono tibi bona mea praesentia, ut actus valeat, quod pulcherrimis decisionibus confirmatur. conf. 139. nu. 6. 274
- Donatio inter patrem & filium sine iuramento, non confirmatur morte patris donatoris, nisi interuenerit traditio, sufficit tamen traditio facta per constitutum aut reservationem vsumfructus. conf. 141. nume. 1. 277
- Donatio iurata inter patrem & filium valet, secundum communem opin. consilio 19. nu. 1. 59
- Donatio inter patrem & filium confirmatur morte patris: etiam ante aditam hereditatem, & sufficit ficta traditio per constitutum. consilio 19. numero 2. 59
- Donatio praesumitur fauore dotis etiam inter extraneos. consilio 15. nu. 9. 51
- Donatio facta cōtēplatione matrimonij dicitur simplex, ideo filio in legitimam imputari non debet. conf. 114. nu. 17. 218
- Donatio propter nuptias verè & proprie quae dicatur. consil. 85. nume. 4. 172
- Donatio propter nuptias soluto matrimonio reuertitur ad donantem, nisi aliud actum sit. conf. 185. nume. 1. 360
- Donatio omnium bonorum praesentium & futurorum an firmetur iuramento. conf. 139. nu. 8. fol. 275
- Donatio filij de bonis in quibus pater habet vsumfructum, an reconualescat mortuo patre. conf. 39. numero 3. & 10. 35
- Donatio iudicatur inter viuos vel causa mortis, prout melius valere potest, imò si verba donationis sonent inter viuos, si tamen ut inter viuos valere non potest, sed solum ut donatio causa mortis, valebit donatio causa mortis. consilio 52. nume. 4. 111
- Donatio in descendente non praesumitur erga ascendente, sed contra sic. conf. 164. nu. 6. 326
- Donatio ob causam in materia collationis dicitur quae in se necessitatem habet, seu ad quam faciendum donatio cogi non potest. conf. 85. num. 6. fol. 260. & conf. 136. numero 2. 269
- Donatio inter virum & uxorem non valet etiam respectu fructuum licet conferatur donatio post mortem donatoris. consilio 25. numero 16. 74
- Donatio non praesumitur sed fatuitas potius aut error etiam in facto proprio. conf. 77. nu. 14. fol. 157. conf. 142. numero 26. fol. 281. conf. 149. num. 9. fol. 376. conf. 192. nume. 7. 296
- Donatio ob causam dicitur quando causa respicit fauorem donationis ita quod excludatur liberalitas. consilio 85. numero 2. 172



Donatio arguitur simplex ex illis verbis, donatione puta & irreuocabili. conf. 85. nu. 3. 172

Donatio iurata conferri debet per filium in potestate, quia statim valet. conf. 102. nu. 4. 196

Donatio iurata inter patrem & filium an habeat tacitam conditionem si filius donatarius patris superuiuat, ita quod filio pramortuo reuertatur ad patrem, & quid in donatione iurata inter virum & uxorem, & concluditur quod non contra Decium. conf. 102. nu. 1. 196

Donatio praesumitur tribus concurrentibus, imò duobus inter scientes, id est, coniunctio sanguinis, & cursus longi temporis, & an sufficiat sola sanguinis coniunctio. consil. 159. nume. 4. 318

Donatio reuocatur per susceptionem filij, nec reconualecitur per eius mortem. conf. 151. nu. 28. 303

Donatio tacita quae inducitur ex confessione coniugum morte confirmatur. consil. 81. in fi. 165

Donatio quando dicatur ob causam in materia imputationis in legitimam. conf. 136. nu. 2. 269

Donatio ob causam non dicitur proprie donatio nec liberalitas. ibidem.

Donatio causa mortis absenti fieri non potest. conf. 25. nu. 17. 74

Donatio causa mortis non censetur reuocata ex institutione vniuersali facta in omnibus bonis testatoris. consilio 144. numero 10. 286

Donatio causa mortis improprie dicitur vltima voluntas. consil. 308. nume. 5. 660

Donatio inter viuos iurata de omnibus bonis praesentibus & futuris, licet inter viuos valere non possit, valebit tamen ut donatio causa mortis si adsit numerus quinque testium, quod bene nota tanquam subtilissimum in practica. conf. 139. numero 10. 275

Donatio magis iudicatur causa mortis, quando fit mentio de morte per modum causae, quam si fiat mentio de morte simpliciter. conf. 214. nu. 10. 431

Donatio in qua fit mentio mortis, an intelligatur causa mortis. ibid. nume. 19.

Donatio facta absenti licet non valeat ut donatio, valebit tamen ut fideicommissum, si adsit numerus testium sufficiens ad fideicommissum. conf. 139. nume. 11. 275

Donatio est nulla, si per eam aufertur facultas testandi. conf. 222. numero 1. 444

Donatio cum reservatione vsusfructus quando valeat. conf. 222. nume. 10. 445

Donatio vitatur quando fit reservatio vsusfructus contra Decium. conf. 222. num. 11. 446

Donatio filij de bonis aduertiis in quibus pater habet vsusfructum, an confirmetur morte patris. conf. 39. nu. 3. & 10. 995

Donatio inter virum & uxorem ante contractum matrimonium valet quando fit in compensationem aetatis, puta, quia mulier annosa donat iuueni, quod qualiter intelligatur, late & subtiliter declarat conf. 51. nu. 1. 109

Donatio probatur ex obseruantia subsecuta, vbi plenè probata non est. conf. 277. nu. 2. 575

Donationis causae natura est, quod pramortiente donatario euanescat donatio, nec transit ad filios. conf. 214. nu. 18. 431

in Donatione inspicitur voluntas, non autem sonitus verborum. consil. 214. nu. 6. 430

Donatio generalis comprehendit bona, quae erant donantis simpliciter. conf. 234. num. 2. 467

in Donatione male arguitur de uxore ad concubinam. conf. 229. numero 17. 459

Reliqua vide infra in litera L. in ver. in legitimam.

Donator tenetur alere donatarium inopem. conf. 51. n. 5. 110

Donator reseruans vsusfructum cogitauit donationem esse validam. conf. 222. nu. 6. 445

Reliqua vide infra in litera E. in ver. Emens.

Donatario decedente sine liberis, an bona donata reuertantur ad donantem. conf. 15. nu. 6. 51

¶ Dos est medium perueniendi ad matrimonium. consilio 281. nume. 2. 583

Dos, secundum opinionem communem, data nepti, praesumitur data contemplatione patris, quando auus tenetur ad dotandum. conf. 219. nu. 2. 438

Dos congrua quomodo intelligatur. conf. 236. nu. 3. 470

Dos in solidum acquiritur filiae, quando pater fuit stipulatus eam filiae reddi. conf. 84. nu. 3. 169

Dos quando constituitur filiae pro omni iure quod habere posset in bonis paternis succedit loco legitimae, nec in ea dote procedit, tex. in l. dos à patre. C. solu. mat. consilio 84.

numero 5. 169

Dos quando dicatur proprium mulieris patrimonium conf. 39. numero 4. 95

Dos minor legitima an dicatur congrua. conf. 11. nu. 15. 45

Dos an augeri possit de bonis fideicommissis. conf. 291. nu. 1. 610

Dotis profectitiae vsusfructum pater habet. conf. 84. nu. 1. 169

Dotis legatum factum ab extraneo dicitur conditionale si nuptiae sequantur, ideo ad haeredes non transmittitur, quod qualiter intelligatur quae vide conf. 101. nu. 1. 195

Dos confessa compensationem suffert. conf. 327. nu. 186. versi. dos item confessa. 722

Dos confessa damno possessoribus bonorum mariti non est. Quibus iudicium hypothecarium inferri ob id genus dote non potest. conf. 327. nu. 186. versi. Sed nec hypothecariam. 722

Doti confessa priuilegium aucten. res quae. C. com. de lega. & l. fi. C. qui potior in pig. hab. non tribui. nu. 186. 722

in Dotis causa tam principaliter quam incidenter Iudex secularis est competens. conf. 253. nu. 3. 511

Dotata non dicitur filia ab aliquo, quae de suo proprio ipsius filiae dotata est. conf. 142. nu. 10. 280

¶ Dubietas: Propter dubietatem an quis foueat bonum Ius vel non, non debet quis Ius suum indefensum relinquere. conf. 132. nu. 14. 251

¶ Dubia efficitur res per negationem quando allegatur causa probabilis ipsius negationis. consil. 132. nu. 16. 252

Dubius casus an habeatur pro certo, quo ad impediendum actum, & dicitur quod sic. conf. 152. nu. 5. 300

in Dubio Iudex debet facere quod est minus damnosum vtri que parti. conf. 14. nu. 8. 49

in Dubio praesumitur quid factum ob causam necessariam. consil. 22. nume. 5. 67

in Dubio non est praesumendum voluisse testatorem aliquid odiosum. conf. 25. nu. 4. 73

in dubio non praesumitur quis id voluisse, per quod alius deciperetur. conf. 186. nu. 13. 363

in Dubio pronunciari debet, ut actus non rescindatur. consil. 151. nume. 33. 301

in Dubio non censetur quis sensisse de re aliqua illicita aut prohibita. conf. 25. nume. 20. 74

in re Dubia sententia certa dari non potest, nec in dubio absolutum debet esse Iudicium. conf. 8. nu. 11. fol. 35. Ideò in re dubia Reo satis est, quod intentionem Actoris dubiam reddat. conf. 6. nu. 127. 31

Dubitans & ignorans aequiparantur. conf. 319. nu. 9. 680

¶ Dubitatio cessat vbi verba sunt clara, nec egemus glossa vbi textum habemus. conf. 4. nu. 21. 11

Dubitatio. Quod quis de aliquo dubitauerit, probatur eius iuramento. conf. 8. nu. 12. 35

¶ Dummodo dictio importat conditionem, quando venit quid implendum ante perfectionem actus, & idem in aliis verbis modum significantibus de sui natura. consilio 10. numero 4. 42

Duo. Vnum consideratur in duobus, quando ex ipsis duobus vnum fit propter alterum, aut cōtemplatione alterius consil. 202. num. 13. 409

Duplicitas vinculi an attendatur in substitutionibus ut vtrique coniunctus praeratur coniuncto ex altero latere tantum. consil. 43. num. 1. 100

¶ Duratio actus requiritur in his quae habent tractum successuum. conf. 181. num. 3. 355

E.



**E** BRIETAS non repellitur à testimonio nisi esset testis ebrius tempore testimonij. consilio 169. numero 5. 333

¶ Ecclesia, minor & vniuersitas aequiparantur. conf. 204. nume. 24. 418

¶ Ecclesiam non cogitur Princeps habere in feudatariam, sed permittitur Ecclesiae ut feudi commoda percipiat in vita vasalli ingressi religionem. conf. 121. nu. 14. 292

Ecclesiam mutuo restituendo non aliter teneri, quam si ob causam necessariam factum ostenditur. conf. 327. nume. 111. 715

Ecclesiae bonorum alienatio duo copulatè poscit alienandi causam & formam seu solennitatem. ibi. nu. 159. 719

Ecclesiarum vnio dicitur alienatio, & ad probationem vnionis requiritur scriptura. consil. 258. nu. 11. 524

¶ Edere tenetur quis non solum instrumentum quo se iuuat, sed alia etiam in se relata. conf. 112. num. 15. 214



# Index in consil.

- Editio instrumenti fieri non debet, quando illud non probat, secundum Corneum, sed in contrarium adducitur textus Ange. & Dec. conf. 182. num. 8. 357  
 Reliqua vide infra in litera P. in ver. Præsumptio.  
 ¶ Edificare potest quilibet in solo suo usque ad cælum, licet ex tali ædificatione alteri noceatur, dummodò non fiat animo principaliter nocendi. conf. 94. nu. 2. 184  
 Edificare non potest quis in solo suo immittendo aliquid in locum priuati citra Ius seruitutis. conf. 94. nu. 1. 184  
 Edificare non potest quis in solo suo quando per tale ædificium via publica deterior fieret. conf. 94. nu. 1. ibid.  
 Edificari non potest in riuo sine licentia Vniuersitatis. conf. 204. nume. 1. 416  
 Edificatum super solo publico destrui non debet, nisi fieret ædificium super via publica. conf. 204. nu. 18. 417  
 Edificatum in solo alieno, quando possit destrui. consilio 204. numero 19. 417  
 ¶ Effectus præualet verbis. conf. 214. nu. 2. 430  
 Effectus ubi verbis repugnat, magis attenditur effectus quam sonus verborum, & tunc denominatio fit potius ab effectu quam à verbis. conf. 301. numero. 3. fol. 645. & consilio. 327. nume. 205. 725  
 ¶ Electa in dubio censetur via per quam vtrique casui satisfiat. conf. 149. nume. 13. 296  
 Electioni vltimæ sepulturæ standum est. conf. 10. nu. 1. 41  
 Eligibilis de Iure communi fit ineligibilis de consuetudine. conf. 238. nume. 6. 475  
 ¶ Eluforium actum non censetur quis facere. conf. 23. n. 3. 69  
 ¶ Emere ponitur pro redimere, quando reiteratur acquisito. conf. 202. nume. 37. 411  
 ¶ Emens à donatore post factam prohibitionem ad mandatū Principis præsumitur in mala fide. conf. 261. nu. 6. 534  
 Emens cū promissione reuendendi his quibus venditor erat obligatus reuendere, non potest conueniri ab his in quorum fauorem promissio facta est, quando fuerunt absentes nec vllus pro eis stipulatus est. conf. 12. nu. 6. 47  
 Emptio fructuum habetur instar conductionis consilio 145. numero 21. 290  
 Emptor obligatus retrouendere non cogitur retrouendere pro parte tantum. conf. 19. nu. 4. 373  
 Emptor ubi inquietatur per actionem hypothecariam, non agit de euictione, sed aduocatur possessio. consilio 298. numero 14. 639  
 ¶ Emphyteuta vendens rem emphyteuticam non exprimendo quòd sit emphyteutica, cadit à Iure suo. idem in fallo alienante rem feudalem pro libera. conf. 112. nu. 11. 214  
 ¶ Enunciatiua verba probant, ubi agitur de modico præiudicio. conf. 182. nume. 15. 358  
 Enunciatiua verba instrumenti vt probent, necesse est quòd clarè & specificè quid enunciatur, nec sufficit in genere quid enunciari. conf. 157. nume. 10. & 12. 315  
 Enunciatiua verba probant illud tantum quod est necessarium ad actum. conf. 199. nu. 12. 393  
 Cætera vide infra in litera V. in ver. verba.  
 ¶ Eodem, dictio, est relatiua referens præcedentia in sequentibus. conf. 220. nume. 20. 441  
 Episcopi assertio ex causis legitimis alienationem rei ecclesiasticæ factam non facit fidem. conf. 327. nu. 28. 146. 187. 246. & plurib. sequentib. fol. 707. & seq.  
 Episcopus non tenetur habere Papam pro Papa, quando Papa non habet Episcopum pro Episcopo. consilio 241. numero 17. 482  
 ¶ Equalis coniunctio præsumptionem excludit. consilio 297. numero 2. 632  
 ¶ Equalitas inter contrahentes seruanda est, & in dubio interpretatio fieri debet vt contrahentium æqualis sit conditio. conf. 70. nume. 1. 137  
 Equalitas arguit bonam fidem, inæqualitas autem suspicionē inducit ad malum. conf. 195. nu. 5. 385  
 Equalitas pactorum fidem bonam in contrahentibus arguit consil. 145. nume. 13. 289  
 Equalitatis seruandæ causa substitutio compendiosa facta personis disparibus continet fideicommissariam tantum, licet hoc modo substitutio reddatur inefficax. consilio 143. numero 16. 284  
 Equalitatis seruandæ ratione dispositio generalis restringitur & fit extensio de casu ad casum ratione æqualitatis seruandæ. consil. 133. nume. 8. 216  
 Equalitatis seruandæ causa aliquid venit aut includitur in dispositione, quod alias non veniret. conf. 133. nu. 7. 216  
 Equalitatis ratio laudi aut alterius dispositionis, declarat dubium, quod esse potest. consilio 202. nume. 23. 409  
 ¶ Errantibus in facto facilius subuenitur, quàm errantibus in Iure. consil. 188. num. 10. 367  
 Error non præsumitur in maioribus. conf. 217. nume. 11. 436  
 Error quicunque sufficit, ubi agitur de vitanda pena. consilio 319. num. 19. 684  
 Error confessionis probatur probando rem aliter se habere quàm contineat confessio. conf. 157. nu. 8. 315  
 Error iuris dubij æquiparatur errori facti, & causat bonam fidem quo ad præscribendum. consilio 279. num. 2. 581  
 Error Iuris dicitur ignorantia iniusta. consilio. 244. numero 7. 492  
 Error Iuris præsumitur in mulieribus, & etiam in masculis minoribus. consilio 132. numero. 11. fol. 280. & consilio 327. numero. 228. 728  
 Error Iuris probabilis, quia opi. Doct. sint variæ, causat bonam fidem. conf. 145. nu. 19. 290  
 Error Iuris vitiat diuisionem, si quis putans alium Ius habere in hæreditate, cum eo diuidat. conf. 188. nu. 10. 367  
 Error Iuris impedit præscriptionem. Sed an hoc procedat in præscriptione longi tēporis hic vide, nec impeditur præscriptio ex Iuris errore, quando pro ea æquitas adest naturalis. conf. 27. nu. 3. 4. 5. 78  
 Error Iuris excusat vniuersitatē, quæ minori æquiparatur. consil. 4. nume. 26. 12  
 Error Iuris non excusat à condemnatione expensarum nec à vitio nullitatis. conf. 178. nume. 11. 349  
 Error Iuris in Doctore, dolo adscribitur, nec excusatur. conf. 225. nu. 10. 452  
 Error Iuris, non nocet minoribus, ubi agitur de vitando damno. ibid. nume. 11.  
 Error probatur probando rem aliter se habere quàm dictum aut factum sit. conf. 188. num. 9. 366  
 Error facti non nocet masculis maioribus tractantibus de damno vitando, etiam quòd sit error in facto proprio, quod procedit ubi talis error esset probabilis. consil. 188. n. 10. 366.  
 Error probatur ex eo quòd credidit quis assertioni alterius. conf. 157. num. 14. 316  
 Errorem corrigens sine autoritate superioris dicitur leuiter delinquere consilio 46. nume. 8. 104  
 Errorem ipsum tenetur probare, qui contendit se negasse pro errore. consilio 255. nume. 5. 516  
 Euentus secutus nocere non debet quando initium fuit bonum & licitum. consilio 6. nume. 88. 26  
 Euentus superueniens infirmare non debet actum qui effectum fortitus sit. conf. 102. nume. 2. fol. 297. & consil. 285. nume. 2. 594  
 Euentus non debet irritare quòd ab initio legitimè factum est, & ad sciendum an donatio sit inofficiosa, inspici debet tempus ipsius donationis. consil. 40. nume. 10. 98  
 ¶ Euictio debetur in donatione remuneratoria consil. 64. numero 3. 129  
 Euictio an ideò minus debeatur quòd scienter quis contraxerit super Iure alieno. conf. 64. nu. 4. 129  
 Euictio. Emens aut diuidens rem alienā aut alteri obligatam scienter agat de euictione. consilio 77. nu. 18. 157  
 de Euictione non agitur quando euincitur res ex facto autorum agenti de euictione, vel quando euincitur res secundum naturam suam. consilio 24. nu. 1. 70  
 Euictio fideicommissio ex facto autoris agitur de euictione, quando fideicommissum remissum fuerat. conf. 24. nu. 152. 7  
 Excipiendi Ius transit ad singularem successorem conf. 148. nume. 1. 499  
 Exceptio à regula latè debet interpretari quādo regula exorbitat à Iure cōmuni: & per exceptionem reducitur res ad Ius commune, vt minus corrigatur Ius commune quàm sit possibile. conf. 135. nume. 35. 267  
 Exceptio plenè & perfectè probari debet ita quòd necessario concludat, & probari debet in sua specie & forma, vt concludat effectum exceptionis. conf. 201. nu. 28. 404  
 Exceptio discussionem ante litem contestatam omitta reddit processum nullum si procedatur ad vltiora citra requisitionem ipsius discussionis. consilio 223. nume. 7. 447  
 Exceptio discussionis dicitur de apicibus Iuris. consil. 263. numero 1. 536  
 Exceptio discussionis licet inuenta à Iure ciuili tolli non potest, quia fundatur in Iure naturali. ibid. nu. 4.  
 Exceptio discussionis dicitur de natura actus aut Iudicij. ibid. nume. 6. 537  
 Exceptio



Exceptio potest opponi in vim dilatoria ante litem contesta-  
tam. ibid. num. 5.  
Exceptio facta in aliqua dispositione declarat quid & quantum  
in dispositione comprehensum sit. consil. 214. nu. 14. 431  
Exceptio probari debet clare & concludenter. consilio 218.  
num. 7. 437  
Exceptio opposita probari debet in sua forma & specie, ita  
quod concludat effectum exceptionis oppositae. consilio  
249. num. 1. 501  
Exceptio nullitatis impedit executionem sententiae, quando  
eius probatio incontinenti offertur. consil. 207. nu. 8. 424  
Exceptio litis finitae quomodo procedat. consil. 204. nu. 7. 416  
Exceptionis natura est negare si regula affirmet. consilio 236.  
numero 10. 471  
Exceptionem sibi competentem non opponens, illi renun-  
ciare censetur, & incertitudo non vitiat, de qua oppositum  
non fit. consil. 121. num. 4. 228  
Exceptiones quae incontinenti probari possunt, admittuntur  
in iudicio summario. consil. 104. num. 10. 201  
Exclusio extenditur ad omnes descendentes exclusi. consi-  
lio 127. num. 4. 239  
Exclusi vnus a successione extenditur ad omnes descenden-  
tes ab eo. consil. 184. num. 2. 360  
Exclusio. Quando femina excluditur a statuto propter ma-  
sculum tenetur masculus ad eam alimentandam. consilio  
189. num. 1. 367  
Exclusionis materia dicitur odiosa & stricti Iuris, tanquam  
contra Ius commune. consil. 259. num. 8. 528  
Exclusus a successione alicuius censetur etiam exclusus a suc-  
cessionem descendendum ab eo. consil. 138. nu. 8. & 10. 272  
Excommunicatus potest esse in iudicio parte non oppo-  
nente. consil. 199. num. 13. 393  
Exculpato vulnerati prodest exculpato, licet inculpatio ei  
non noceat. consil. 6. num. 64. 23  
Excusatur quis si deliquit credendo quid hominibus fide di-  
gnis. consil. 319. num. 14. 682  
Excusatio probari debet per eum, qui eam proponit. consilio  
35. num. 8. 91  
Excussio non censetur reiecta in causis in quibus procedi-  
tur sola facti veritate inspecta, quando agitur hypotheca-  
ria contra tertium possessorem. consil. 263. nu. 3. 536  
Excussio non est necessaria vbi agitur Saluiano interdicto,  
nec etiam vbi debitor principalis est absens. consilio 201.  
num. 45. 407  
Excussio non videtur necessaria contra correum qui censetur  
promisisse animo fideiubendi. consil. 77. num. 19. 157  
Excussionis exceptio censetur reiecta per iudicem proceden-  
do ad vltiora. consil. 77. num. 17. 157  
Excussionis exceptio dicitur de apicibus Iuris, sed an hoc pro-  
cedat etiam quando agitur contra tertium possessorem ra-  
tione hypothecae. consil. 201. nu. 47. 407  
Excussionis beneficium perdit emens scienter rem alteri hy-  
pothecatam, & ibi alia exempla quibus scienti imputatur.  
consil. 77. num. 18. 157  
Excussionis bonorum exceptio opponi non potest quando  
opponentis non interest. consil. 182. nu. 8. 357  
Excussionem opponens simpliciter, censetur eam approbare  
omni meliori modo & via sibi vtiliori. consil. 263. nu. 2. 536  
Executio non fit in peculio aduentitio pro delicto filij, e-  
tiam respectu proprietatis tantum contra patrem. consilio  
39. num. 12. 95  
Executio an vitietur ob enormem laesionem, & an remedium  
1.2. C. de rescin. vend. locum habeat in re vendita ad subha-  
stationem. consil. 29. nu. 4. 81  
Executio facta virtute ordinationis inualida dicitur nulla.  
consil. 302. num. 5. 647  
Executor ante praesentationem rescripti, Ius exequendi non  
habet. consil. 134. num. 22. 258  
Executores testamenti non possunt transigere super bonis re-  
lictis pauperibus. consil. 323. num. 1. 693  
Exemptio dicitur stricti Iuris, & restringi debet ad suam cau-  
sam. consil. 132. num. 29. 252  
Exemptio generalis non comprehendit illud quod eximens  
facere non poterat si voluisset. consil. 132. num. 21. 252  
Exemptio ab oneribus concedi non potest ab eo, qui supe-  
riorem recognoscit. consil. 132. num. 21. 252  
Exemptio castri arguitur quando dominus ipsius castri non  
visitat ipsum superiorem, aut eius legatum, nec eum vt ta-  
lem recognoscit. consil. 111. num. 17. 211  
Exemptionis fundamento sublato, necesse est vt exemptio

corruat. consil. 290. num. 1. 606  
¶ Existens in possessione seu quasi potest propria autoritate  
tollere impedimentum, per quod turbatur in eius posses-  
sione. consil. 4. num. 7. 10  
¶ Exitus secutus declarat animum in praeteritum qualis fue-  
rit, & ex euentu sententiae probatur an quis foueret bonum  
vel malum Ius. consil. 192. num. 19. 378  
Exitus secutus declarat qualis fuerit animus in praecedenti-  
bus. consil. 35. num. 9. 92  
Exitus acta probat. consilio 6. numero 30. fol. 19. & consilio 18.  
numero 4. 56  
¶ Exoneratio vitiat testimonium quando testis tractat de se  
exonerando. consil. 112. num. 10. 214  
¶ Expendens pecuniam pro pluri quam valeat an punia-  
tur, & quod de vendente rem maiori precio. consilio 6.  
numero 107. 29  
¶ Expensa facta extra causam societatis ipsi societati impu-  
tantur quando est societas vniuersalis. consil. 159. nu. 7. 319  
Expensa Doctoratus consumptae conferri debent quando  
expressè apparet quod pater ea donare noluit. consilio 125.  
numero 4. 235  
Expensarum condemnatio in causa criminali non fit contra  
denunciatores aut accusatores, qui causam litigandi iu-  
stam habuit. consil. 178. num. 10. 349  
¶ Exprimi quid sufficit praesumptiue. consil. 150. num. 2. 298  
Expressum dicitur quod ex mente colligitur. consilio 174.  
numero 2. 342  
Expressum dicitur quod sequitur ex eo quod expressum re-  
peritur. consil. 149. num. 11. 296  
Expressum dicitur in quo eadem est ratio. consil. 186. nu. 11. 363  
Expressum facit cessare tacitum. consilio 32. num. 2. fol. 84. &  
consil. 92. num. 3. 182  
Expressum dicitur, quod verbi, actusve naturam habet & quod  
ab expresso aut narratis colligitur. aut sequitur. consil. 327.  
num. 208. versic si dixeris, casu diuerso. Bald. loqui. 9. fol. 738.  
Quibus text. accedit in l. Gallus. §. 1. Ibi qui ex verbis con-  
cipi potest. Ibi etiam. Ruin. col. 2. in fi. ff. de lib. & posthu.  
Idem Ruin. in l. 1. num. 21. ff. sol. mat. in consil. 64. num. 10. lib.  
1. in consil. 108. num. 16. in consil. 132. num. 4. lib. 2. Cephal. in  
consil. 68. circa fin. in consil. 82. in fin. in consil. 132. num. 8. in  
consil. 135. nu. 20. in consil. 144. nu. 30. Quod locum tum etiam  
habet. cum formae vice expressio desideratur Aretin. in d. l.  
Gallus in prin. col. 3. in fi. ver. pro ista differentia adduco tibi  
text. Ruin. in consil. 121. num. 11. lib. 2. Cephal. in consil. 74. nu.  
20. Idque ratione fortiore iuuatur, namque satis est, praes-  
umptione iuris expressum aut actum id intelligi, quod for-  
mae vice exquiratur. c. proposuit. Ibi etiam Innoc. & Anto. de  
cleri. excommuni. Aret. in consil. 51. videtur dicendum col.  
1. in fi. Soc. in consil. 188. num. 10. ver. ex quibus patet respon-  
sio iunctis has, quae ante scripta in argumento contrario  
sunt, lib. 2. Quid in specie controuersa dicendum, in qua ad  
formam expressio non exigitur. Immo enim verbis etiam  
illis detractis, rectum, auitum, & c. hoc ipso quod feudum  
conceditur, rectum id censetur. vt nisi ad descendentes  
non ambulet.  
Expressum dicitur maioris efficaciae quam tacitum. consil. 193.  
numero 5. 380  
¶ Extensio non fit in materia exorbitanti etiam ex maiori-  
tate rationis, nisi materia sit fauorabilis. consil. 173. num. 11. 341  
Extensio fieri non dicitur vbi eadem est ratio. consilio 118.  
numero 15. 224  
Extensio non fit in beneficiis extraordinariis de casu ad ca-  
sum etiam ex identitate rationis, ideo beneficium l. fin. C.  
de edic. diui Adria. tollen. quod competit haeredi scripto,  
non datur haeredi ab intestato, licet eadem sit ratio. consil.  
173. num. 10. 341  
Extensio non fit etiam in materia extendibili, vbi maior ratio  
est in vno casu quam in altero. consil. 176. num. 2. 345  
Extensio non fit de vno casu ad alterum quando aliquid in-  
ducitur ex equitate contra Ius in vno casu. consilio 173.  
numero 7. 341  
Extensio impeditur non solum vbi minor ratio est in vno  
casu quam in altero, sed etiam vbi dubitatur an eadem  
sit ratio in his quae sunt contra Ius commune. consil. 173.  
numero 13. 341  
Extensio non fit in exorbitantibus ex identitate rationis,  
nisi ratio sit expressa. consil. 173. num. 4. 340  
Extensio non fit in aequiparatis, nisi aequiparatio sit simplex  
& vniuersalis. consil. 205. num. 42. 421  
Extensio non fit vbi minor ratio est in vno casu quam in altero,  
etiam



# Index in Consil.

- etiam in materia aliàs extendibili, immò non fit extensio quando dubitatur, an fit eadem ratio in vno casu quæ est in altero. consil. 6. nu. 10. fol. 17. & consil. 67. nu. 6. 133
- Extensio non fit de vno casu ad alterum in depositione in qua rationes plures possunt assignari. consil. 67. nu. 7. fol. 133. & consil. 173. nu. 13. 341
- Extensio censetur prohibita de persona ad personam quando non agitur de trahendo verbum ad censum, quem comprehendere potest. consil. 98. nu. 13. 190
- Extensio non fit in casibus diuersis & dissimilibus, etiam ex maiori rationis. consil. 6. nu. 11. 17
- Extensio non fit in voluntate testatoris quando non conuenit æquirati, bonis moribus, legibus nec statutis. consil. 173. nu. 8. 341
- Extensio non ita facilius fit in dispositione hominis sicut in dispositione legis. consil. 173. nu. 14. 341
- Extensio non fit in tacitis & præsumptis sicut in expressis. consil. 313. nu. 3. 430
- Extensio non fit ad casum, in quo non militat eadem ratio. consil. 284. nu. 3. 592
- Extensio fieri non debet quando per eam induceretur contrarietas. consil. 140. nu. 6. 276
- Extensio non permittitur de persona ad personam. consil. 161. numero 13. 323
- Extensio non fit in odiosis ex identitate rationis. consil. 173. numero 4. & 13. 340
- Extensio an fiat de vno casu ad alterum in pacto contrahentium. consil. 172. nu. 2. 340
- Extensio intelligitur facta cum omnibus qualitatibus suis. consil. 27. nu. 3. 93
- Extensio est licita de vno casu ad alterum etiam in materia correctoria quando ratio est expressa in dispositione. consil. 113. numero 3. 215
- Extensio fit de vno casu ad alterum ratione æqualitatis seruandæ. consil. eod. nu. 5. & consil. 113. nu. 8. 254
- Extensio fit etiam in materia præcisa ad casum improprium propter rationem naturalem, vbi habeat incommodum, qui sentit commodum. consil. 326. nu. 13. 670
- Extensio fit etiam in pœnalibus quando aliàs dispositio fieret elusoria. consil. 15. nu. 25. 266
- Extensio fit in materia correctoria de persona ad personam vbi ratio est expressa vel pro expressa habetur. cõ. 155 n. 7. 310
- Extensio fit etiam in materia pœnali quando agitur de vilitate publica. consil. 291. nu. 3. 610
- Extensio fit secundum quantitatem & naturam extensio. consil. 231. nu. 4. 461
- Extensio fit in dispositione quæ est contra Ius cõmune quando per eam reditur ad Ius commune. consil. 173. nu. 9. 341
- Extensio fit stricta significatione ad latam etiam materia odiosa. consil. 155. nu. 8. 310
- Extensionis materia tota fundatur in rationis identitate, quæ cessante cessat extensio & cessat extensio vbi minor ratio est in vno casu quàm in alio. consil. 17. nu. 2. fol. 56. & consil. 173. numero 13. 341
- Extincta qualitas amplius non reuiuiscit. declaratur in consilio 202. nu. 2. 408
- Extractus ab vtero in quarto aut quinto mense habetur pro mortuo, perinde ac si mulier abortum fecisset. consil. 210. nu. 5. 427
- ¶ Extranei, vide infrà in litera H. in ver. Hæredum.

## F

- F**ACERE velle in dubio quis non præsumitur, quod est prohibitum & impossibile de Iure. consilio 245. nu. 12. 495
- Facere de nouo plus est, quàm augere. consil. 291. nu. 2. 610
- Facienti quod debet culpa adscribi non potest. consilio 319. nu. 16. 682
- Facta in continenti censentur corresponsiua vnum factum propter alterum. consil. 11. nu. 3. 44
- Facta multa tenent, quæ fieri prohibentur. con. 272. nu. 9. 560
- Facta sunt fortiora verbis ad demonstrandam hominis voluntatem. consil. 204. nu. 11. 417
- Facti dicuntur, quæ in animo constant. consil. 204. nu. 27. 418
- Facti causa inspicere debet, non ipsum factum. consil. 201. nu. 25. fol. 403. & consil. 319. nu. 7. 680
- Factum simpliciter & bona fide puniri non debet, nec etiam puniri quis debet, qui id fecit quod sibi licere putauit. cõf. 3. nu. 4. fol. 7. & consil. 6. nu. 80. 25
- Factum ab initio legitime, ex casu superuenienti irritari non debet. consil. 11. nu. 18. 46
- Factum bona fide an bene dicatur fieri las. dubitat. sed vide declaratum in consil. 6. nu. 120. 30
- Factum quid præsumitur in executionem minarum præcedentium. consil. 35. nu. 16. 92
- Factum considerari non debet, sed causa facti. consil. 253. n. 2. 510
- Factum secutum declarat qualis fuerit animus quando vidua recessit à domo hæredum. consil. 205. nu. 7. 419
- Factum non dicitur quod reuocatum est, & verba debent intelligi de actu non reuocabili. consil. 100. nu. 2. 193
- Factum vt ex eo ratificatio inducatur, tale esse debet, vt citra ratificationem illud fieri non potuerit. consil. 197. nu. 12. 389
- Factum Principis dicitur factum legis & partis. idem in facto Iudicis quod Principis dicitur factum partis, & factum legis dicitur factum hominis, quod intelligitur quando Princeps aut Iudex ritè rectèque procedit. consil. 5. nu. 1. 12
- Factum vnius alteri non debet nocere mandato non probato, & alteri per alterum iniqua conditio asserri non debet. consil. 6. nu. 68. 24
- Factum arbitri dicitur factum partis. consil. 202. nu. 36. 411
- Factum aliquod cuiquam quando damnosum esse potest, agitur ad factum totius. consil. 318. nu. 3. 66
- Facto ipso inducitur præsentatio ex mandato ad præsentandum. consil. 76. nu. 5. 154
- in Facto proprio non præsumitur ignorantia, etiam data longinquitate temporis, quando factum est notabile. consilio 6. nu. 26. 15
- Factorum qualitas inspecta, quæ sine loquela se intelligunt & per solum aspectum imprimunt voluntatem suam. consil. 204. nu. 12. 417
- ¶ Facilius quid conseruatur in esse, quàm amissum aut extinctum recuperetur. consil. 298. nu. 12. 638
- ¶ Falsificatio sigilli considerari non potest nisi prius constet de substantia sigilli. consil. 46. nu. 4. 104
- Falsitas non dicitur quado quis facit scripturam quitationis deinde adit Notarium, dicendo, vellem quod leuares mihi instrumentum ex ista quitatione de qua rogatus es, & Notarius id facere recuset. consil. 46. nu. 3. 104
- Falsitas arguitur ex non verisimili. idem instrumentum continens rem non verisimilem non probat, idem in testibus loquentibus non verisimilia. consil. 134. nu. 36. 259
- Falsitas in re modica leue dicitur delictum, etiam quod dolus interuenerit, quod pulchrè exornatur. consil. 46. nu. 12. 105
- Falsitas probatur per verisimiles coniecturas quando agitur contra Notarium aliqualem suspectum, cuius fama non est in totum bona. consil. 73. nu. 22. 144
- Falsitas arguitur quado Notarius in registratione instrumenti non seruauit solitum suum stylum. consil. 28. nu. 5. 79
- Falsitas instrumenti cassationis & reuocationis alterius instrumenti arguitur, quando Notarius expedit in forma solenni instrumentum quod allegatur cassatum & reuocatum. consil. 56. nu. 18. 118
- Falsitas arguitur quando testamentum de antiquo sumptum recentibus literis legitur registratum. consil. 28. nu. 4. 79
- Falsitas dicitur de criminibus quæ occultè committuntur: idem ad probandum falsitatem admittuntur testes aliàs inhabiles. consil. 56. nu. 12. 117
- Falsitas vbi est manifesta ab ea quis excusari non potest, vbi aliàs excusaretur verba impropriando. consil. 134. nu. 34. 259
- Falsitas considerari non potest in scriptura omnino priuata quæ fidem nullam facit, adeo vt pœnæ etiam extraordinariæ locus non sit. consil. 46. nu. 1. 104
- Falsitas instrumenti arguitur quando testes in eo descripti omnes reperiuntur mortui. consil. 28. nu. 7. 80
- Falsitas plenè probatur ex duabus præsumptionibus. consil. 134. nu. 39. 259
- Falsitas committi non solet sine aliqua causa: idem falsitas non consideratur vbi falsitatis causa considerari potest. consil. 75. nu. 13. 151
- Falsitatis suspitio operatur ne fides detur instrumento suspecto. consil. 28. nu. 9. 80
- Falsitatis suspitio sola habetur pro falsitate, quando opponitur falsitas ciuilitè ne instrumento fides detur, quia instrumentum de falso suspectum non probat. consil. 134. nu. 26. 258
- Falsitatis suspitio arguitur ex apostilla diuersi atramenti in parte substantiali. consil. 134. nu. 27. 258
- Falsitatis suspitio est contra eum, qui respondit se nolle instrumento vti, sed rem testibus probare voluit. consilio 134. nu. 28. 259



# D. Aymonis Crauettae

numero 30. & 35.	259	Fœminæ nō possunt attollere faydam domus. conf. 250. numero 3.	506
Falsitatis suspicio contra scripturam oritur quando ex pluribus testibus descriptis in ipsa scriptura aliqui tantum examinantur. conf. 134. nu. 28.	258	¶ Festinantia nimia inducit suspensionem. conf. 6. nu. 34.	20
Falsitatis suspicio cessat in re modica. conf. 56. nu. 14. fol. 117. & conf. 75. nu. 16.	152	¶ Feudum quid dicatur. conf. 203. nu. 9.	615
Falsitatis suspicio arguitur quando in prothocollo reperitur incisio alicuius folij. conf. 28. nu. 8.	80	Feudum à vasallo qui aufert tanquam à rebelle, satis dicitur declaratum esse rebellum. conf. 319. nu. 3.	679
Falsitatis suspicio contra instrumentum arguitur quando continet non verisimilia. conf. 28. nu. 1. fol. 118. conf. 56. nu. 19. fol. 79. & conf. 134. nu. 6.	259	Feudum non venit in generali dispositione, qua prohibetur alienari. conf. 256. nu. 5.	318
Falsitatis suspicio arguitur ex longa tarditate quando notarius diu stetit antequam registraret instrumentum, & similiter ex tarditate producentis instrumentum suspicio oritur contra producentem. conf. 28. nu. 6.	80	Feudum an comprehendatur in generali dispositione. ibid. nu. 6.	
Falsitatis præsumptio cessat in eo quod fit coram multitudine. conf. 75. nu. 19.	152	ad Feudum non admittuntur conuersi. conf. 303. numero. 10. 650	
Falsitatis præsumptio cessat quando ex ea nullum quis reportat commodum. ibid. nu. 17.		Feudum quæ probent. conf. 276. nu. 2.	572
Falsitatis præsumptio cessat ex multitudine & nume. testium qui deposuerunt. conf. 65. nu. 13.	131	Feudum quando est nouum, potest pater filiis præiudicare relinquendo illud vni ex filiis tantum. conf. 135. nu. 8.	263
Falsitatis præsumptio cessat quando quis vigore instrumenti quod falsum allegatur longo tempore stetit in possessione bonorum. conf. 65. nu. 11.	131	Feudi alienationem filiis agnatisve, nec domino volente nocere. conf. 327. nu. 304. fol. 737. Huc pertinet quæ scripta sunt nu. 1. & nu. 295.	
Falsitatis præsumptio cessat ex qualitate & bona fama testium instrumentariorum. conf. 65. nu. 12.	eod.	Feudi alienationem nequidem necessitatis aut pietatis, seu animæ causa, permitti. conf. 327. nu. 30. fol. 707. Vberius. nu. 69. Ob necessitatem urgentem feudum alienari, nequidem canonicum ius patitur. c. quæ in ecclesiarum. Ibiq. Deci. nu. 10. in sexto nota. de constitu. Idem Riminal. scribit in cō si. 81. nu. 16. vers. & prædicta procedunt. lib. 1.	
in Falsitate scripturæ consideranda maximè attendi debet verisimilitudo, quia quod verisimile non est, est quædam falsitatis imago. conf. 28. nu. 1.	79	Feudi alienationem ex clausula permitti, & faciant quicquid voluerint. ibid. nu. 292.	736
Falsum non dicitur quod primordium aliquod habuit veritatis. conf. 46. nu. 8.	104	Feudi naturam à vasallo in perniciem suam alterari, numero 328.	741
Falsum non committit Notarius apponens clausulam consuetam, licet de ea rogatus expresse nō fuerit. cōf. 75. nu. 4. 150		Feudi interpretatio, in quo expressum est, vt de eo iure feudi quicquid velit, inuestitus faciat. ibid. nu. 331.	742
¶ Fama bona purgat suspensiones quibus quis laborat. De ceteris ergo in famæ bono odore. conf. 145. nu. 24.	291	Feudi probatio quando per inuestituras & recognitiones citra adminiculum aliud fiat iuxta scite, accumulate luculentè. nu. 425. fol. 755. Vbi casuum septem distinctione quæstio explicatur.	
Fama plene probat vbi agitur de modico præiudicio. consilio 182. nu. 15.	355	Feudi quālibet antiqui successionem nisi descendentes primum inuestiti non deferri. ibid. numero 354. versiculo Sed enim.	745
Fama sufficit ad probandam paupertatem, aut quem non esse soluendo. conf. 201. nu. 46.	407	Feudi naturam per clausulam non mutari & quibus dederit, quotiens per inuestituras alias feudi incolumis natura appareat. nu. 358.	ibid.
Fama non sufficit ad torturam, sed solum ad inquirendum aut ad carcerem. conf. 41. nu. 6.	99	Feudi clausula & quibus dederit, ex verbis aliis inuestituræ restringi. nu. 360.	ibid.
Fama bona rei inquisiti, aut accusati tollit suspensiones contra eum existentes. conf. 99. nu. 11.	193	Feudi naturam ex clausula conseruari, tibi & cui ius dabit, feudum concedimus. nu. 361.	
Fama bona & qualitas accusati debilitat indicia contra eum ne ex eis torqueri possit. conf. 151. nu. 21.	302	Feudum domini etiam permissum agnato etiā remotiori alienatum, alienatore extincto, recte ab agnato proximioris filiōve alienatoris, precio non restito auocari. ibid. nu. 21. De quo etiam nu. 204. 265.	291
Fama excusat impetrantem beneficium viuientis quando fama erat de morte. conf. 88. nu. 13.	177	Feudum hypothecæ generali non cedere. nu. 294. & nu. 390.	
Fama an excuset à dolo. conf. 319. nu. 4.	679	Feudum hypothecæ impune non supponi. numero. 293. versic. Sed nec Hypotheca. Ibiq. ampliatur & nu. 390. versiculo hoc amplius.	
Fama vt probetur debet originem habere à personis honestis & fide dignis. conf. 41. nu. 1.	91	Feudum rectum nisi ad descendentes non ambulat, numero 334. Ampliatur. nu. 354. vers. Sed enim. Ampliatio altera assuitur, etiam cum pro heredibus & successoribus vtriusque sexus accipitur. Cæphal. in conf. 9. nu. 2. Sed & idem verbis illis detractis vtriusque sexus, vt non alij quam descendentes inuidentur, quamuis hæredes eos esse oporteat, & verbum hæredibus ad ius ciuile, successoribus ad fœminas pertinebit Alex. in conf. 44. in princ. lib. 1. in conf. 10. col. fin. versic. & quia ratione dixi lib. 3. Curt. Senior in conf. penul. nu. 6. cum aliis apud Dec. aggregatis in conf. 171. nu. 3. in fin. vers. tertio principaliter, & et nu. duobus seq. in conf. 208. nu. me. n. Paris. in conf. 106. nu. 21. & seq. lib. 1. Curt. minor. conf. 138. nu. 14. & seq. Soci. Iun. in conf. 95. nu. 26. lib. 3. Sed & fœminas excludi cum pro hæredibus & successoribus feudum datur, in d. conf. 106. Paris. testatur. nu. 23. Apparet ex his, vt in verba hæc inuestitura non concepta, non modo hæreditarium simpliciter feudum non sit. Sed & ordine successorio inuitatæ fœminæ intelligantur. Siquidem mente defecata, & ratione communi meditari rem libet.	
Fama duæ contrariæ cum probantur, statim testibus de bona fama. conf. 275. nu. 12.	571	Feudum iniussu domini alienatum ad agnatos, non etiam ad dominum transferri. nu. 294. vers. quod si contra quam.	736
Famam oriri ex causis verisimilibus & probabilibus oportet. conf. 260. nu. 7.	532	Feudum alienatū non ideo minus ab agnatis, vendicari, quod voluntate domini facta alienatio sit. nu. 295.	
Reliqua vide infra in litera L. in ver. instrumenta.		Feudum proprium atque rectum in dubio præsumi, atque vti tale præscriptum intelligi. nu. 314.	
¶ Fatalia non habentur in consideratione in causa nullitatis. conf. 266. nu. 8.	546	Feudum nouum antiquum ex clausula fieri, iure recti & antiqui feudi. nu. 321.	741
¶ Favor & odium vbi concurrunt, quia dispositio partim sit fauorabilis, partim odiosa, in totum iudicatur fauorabilis. conf. 118. nu. 10.	223	Feudum pro descendentes agnatisve acceptum per clausulam & quibus dederit, non immutari. nu. 359.	
Fauorabilis materia aut dispositio ita interpretari debet vt fauor extendatur. conf. 118. nu. 21.	224		
Fauorabilis dicitur dispositio, quæ fit ad obuiandum fraudibus. conf. 118. nu. 11.	223		
Fauorabilis dicitur dispositio per quam redimus ad ius commune. conf. 118. nu. 11.	eod.		
Fauorabile aut odiosum quid dicitur inspecta causa principalis ob quam introductum est, quod pulchrè declaratur. conf. 118. nu. 9.	223		
in Fauorabilibus censetur quis loqui de seipso, potius quam de alio. conf. 274. nu. 12.	569		
¶ Fœminæ quando excluduntur propter masculos, an deficientibus masculis admittantur masculi descendentes ex fœminis consilio 22. numero 10. vbi concluditur quod non.	67		

Feudum



# Index in consil.

- Feudum creditoribus vasalli obnoxium non est, nec de eo creditoribus satisfieri debet, sed tantum de eius commoditatibus, nisi aliter habeat consuetudo. consilio. 197. numero 2. 388
- Feudum hereditarium quo ad heredes extraneos non transit, & circa eius alienationem iudicatur ut aliud feudum non hereditarium consil. 197. nu. 3. 588
- Feudum quando conceditur alicui aut causam legitimam habenti, ab eo, an possit alienari domino irrequisito. consil. 92. numero 6. 182
- Feudum quando conceditur pro se & quibus dederit, potest alienari sine consensu domini. consil. 84. nu. 11. 170
- Feudi successor non tenetur ad onera feudatarii defuncti, nisi debita sint contracta occasione ipsius feudi, puta pro illo meliorando. consil. 197. nu. 1. 388
- Feudi alienandi prohibitio, quando non habeat locum consil. 303. nu. 4. 649
- Feudi priuatio sine causa fieri non potest. consilio 293. numero 4. 613
- Feudi contractus fuit incognitus populo Romano. consil. 241. nu. 15. 481
- in Feudo vero & proprio an censeantur electa industria personarum. consil. 204. nu. 7. 416
- Fictio ab homine induci non potest, sed à lege consil. 134. numero 33. 259
- Fideicommissarius tenetur probare quod bona quæ petit essent in dominio testatoris. consil. 61. nu. 6. 124
- Fideicommissarius non faciens inventarium, tenetur ad onera ultra vires hereditatis & hæres tenetur ad onera pro rata Trebellianicæ, non tamen tenetur hæres ad legata nisi essent annua. consil. 19. nu. 16. 61
- Fideicommissarius non tenetur ad onera hæredis grauati licet contracta ex causa hereditaria aut occasione hereditatis. consil. 19. nu. 17. 61
- Fideicommissarius agere potest ad vendicationem bonorum ante restitutam hereditatem quando non est qui restituit quia hæres grauatur decesserit sine liberis, & alia pulchra exempla similia. consil. 12. nu. 5. 46
- Fideicommissarius an possit vendicare bona aliena per hæredem grauatum ante restitutionem sibi factam re aut verbo. consil. 19. nu. 12. 60
- Fideicommissarius si instituitur hæres per hæredem grauatum, dicitur capere bona ex primo testamento in quo substitutus est, non ex testamento hæredis grauati. consil. 144. numero 1. 285
- Fideicommissarius acceptans restitutionem fideicommissorum generaliter an censeatur adire hereditates omnium substituentium consil. 33. nu. 1. 46
- Fideicommissarius possidens bona, in duobus casibus potest opponere hæredi petenti se mitti in possessionem bonorum exceptionem dolo facit petere quod restitutorus es. consil. 69. nu. 2. 136
- Fideicommissum inducitur ex prohibitione alienationis, quia voluerit testator bona in familia remanere. consil. 130. numero 10. 245
- Fideicommissum restitui debet deducto ære alieno. consil. 186. nu. 12. fol. 363. & consil. 306. nu. 4. fol. 656
- Fideicommissum conditionale, non transmittitur ad heredes consil. 306. nu. 3. 656
- Fideicommissum ad quod vocantur superstites, transmittitur ad heredes ex coniecturata mente defuncti. ibid. numero 4. eod.
- Fideicommissum iniunctus filiis non extenditur ad nepotes, ut grauati filiis censeantur grauati nepotes, licet maior sit ratio grauandi nepotes quam filios. consil. 67. nu. 8. 133
- Fideicommissum quando mulier constituit sibi dotes de bonis subiectis fideicommissis, si eas recuperet, non tenetur amplius fideicommissario restituere. consil. 186. nu. 14. 363
- Fideicommissum stante statuto quod vxore decedente sine liberis maritus lucretur certam partem dotis, quæ statuta sunt communiter in Italia, an tale statutum habeat locum quando constituitur dos de bonis subiectis fideicommissis latissime & pulcherrime vide lector. consil. 186. numero 4. & 15. 362. & 363
- Fideicommissio censetur renuntiatum per diuisionem in qua alter alteri potestatem dat alienandi bona diuisa. consil. 24. numero 8. 71
- In restitutione fideicommissi solum veniunt bona quæ sita in dicio testatoris. consil. 24. nu. 12. 72
- Fideiubens pro accusatis per vniuersitatem prosequentem iniuriam particularium, si vniuersitas causam prosequi non lit an possit per ipsos particulares conueniri, ita quod fideiussio præstita vniuersitati profit singularibus. consil. 45. numero 1. 102
- Fideiussor quando simpliciter se obligat aut fideiubet, censetur se obligare in omnem casum & causam, quæ ex natura negocij procedit. consil. 272. nu. 2. 559
- Fideiussor est in loco sui principalis, ideo tenetur. ibid. numero 3. eod.
- Fideiussor censetur se obligare in omnem casum, in quo principalis tenetur. ibid. nu. 5.
- Fideiussor non potest condemnari de iudicatum soluendo, ubi principalis condemnari non potest. consilio. 287. numero 1. 597
- Fideiussor videtur interuenisse omnem casum & causam quæ ex natura negocij procedit. consil. 45. nu. 6. 103
- Fidelis quis non potest pro parte esse & pro parte non, sicut quis non potest esse pro parte seruus, & pro parte liber, pro parte ingenuus, & pro parte libertus. consil. 201. numero 17. 402
- Fidelitatem quis non tenetur iurare ex eo solum, quod possideat bona in alieno territorio. consil. 201. nu. 10. 401
- Fides hosti seruanda est siue data sit ante hostilitatem, siue post consil. 6. nu. 81. 25
- Fidei præstatio obrinet vim iuramenti. consilio 241. nu. 11. 481
- Fidem contractus non seruare, est mentiri. consil. 241. numero 19. 99
- Fidem non seruans efficitur infamis, & puniri debet extraordinarie crimine stellionatus. consil. 192. nu. 16. 378
- Filia non dicitur hæres extraneus. consil. 289. nu. 1. 603
- Filia exclusa per statutum quandiu masculus superest, si decedit relicto masculo & liberis: deinde decedit masculus sine masculis, an transmittat ius succedendi ad eius liberos. consil. 127. nu. 11. 240
- Filia in quitatione reseruauit ius succedendi casu quo fratres morentur sine liberis: an tale ius reseruatum transmittatur ad heredes concluditur quod sic. consil. 127. numero 9. & 12. fol. 239
- Filia habens fratrem & sororem renunciauit patri bona paterna tempore matrimonij deinde præmoriitur frater: postea decedit pater relicto filiabus tantum ab intestato, an noceat renunciatio filiarum quominus cum aliis sororibus possit ab intestato succedere, & quid si de tempore quitationis solum extabant alie sorores. consil. 42. nu. 1. 99
- Filia quando donat bona in quibus pater habet vsumfructum an reconualecat donatio mortuo patre. consil. 84. n. 16. 171
- Filia an possit donare dotem viuente patre. consil. 39. nu. 1. 95
- Filia dotata à patre aut fratre non dicitur, quæ dotata est de bonis propriis ipsius filiarum. consil. 142. nu. 10. 280
- Filia quando petere possit dotem. consil. 236. nu. 4. 470
- Filia non potest disponere de dote in qua pater habet vsumfructum neque inter viuos neque in vltima voluntate. consil. 84. nu. 2. 169
- Filia quæ quitauit an possit petere supplimentum congruæ dotis: & an augeri debeat dos auctis facultatibus, & quid quando filia excluditur à statuto propter dotem. consil. 11. nu. 14. 45
- Filia vnus ex sociis dotari non debet de bonis communibus nisi sit societas vniuersalis omnium bonorum consil. 159. numero 9. 319
- Filia exclusa à statuto propter masculum debet dotari. consil. 189. nu. 2. 370
- Filiarum dotata an debeatur supplementum congruæ dotis vique ad quantitatem legitimæ. consil. 219. nu. 4. 438
- Filiarum non vocantur ubi habetur agnationis ratio. consil. 306. nu. 5. 656
- Filiarum agnationis iura retinent. consil. 67. nu. 3. 132
- Filius familiæ quis non est pro parte, & pro parte emancipatus. consil. 273. nu. 13. 567
- Filius filij aut fratris tantum intrat locum patris, secus in pro-nepote. consil. 127. nu. 3. 239
- Filius qui negociatur cum pecunia paterna, an aliquid consequi debeat. consil. 125. nu. 10. 236
- Filius qui negociatur & lucratur ex operis & industria sua, nihil communicat aliis fratribus aut sororibus: quid autem si lucratur ex pecunia patris consil. 165. nu. 1. 326
- Filius grauatus pure non trahit duas quartas sed vnam tantum consil. 200. nu. 11. 395
- Filius an præsumatur negociatus & acquisiuisse de bonis patris consil. 61. nu. 8. 174



# D. Aymonis Grauettae.

Filius potest disponere inter viuos de bonis aduentitiis, in quibus pater non habet vsumfructum. consil. 39. num. 2. fol. 95. consil. 84. num. 9. fol. 170. consil. 92. num. 1. vbi quod secus in donatione causa mortis. 181

Filius intrat locum matris quando agitur de hereditate auunculi & matertera consil. 67. num. 4. fol. 132. & consilio 127. numero 2. 230

Filius an intret locum patris vbi agitur de fideicommissio aut dispositione hominis. consil. 67. num. 5. 132

Filius hæres particularis grauatus non detrahit legitimam & Trebellianicam, sed legitimam tantum contra Curtium iuniorem. consil. 131. num. 13. fol. 248

Filius potest donare bona aduentitia contemplatione matrimonij, seu propter nuptias sine consensu patris. consilio 185. numero 2. 360

Filius an succedant in bonis, quorum pater fecit quitationem & quo casu. consil. 288. num. 1. 602.

Filij filiorum substituti veniunt ex iudicio testatoris. consil. 243. num. 2. 489

Filij approbantes testamentum patris totum, non partem approbare videntur. consil. 257. num. 1. 520

Filij positi in conditione an dicantur prædilecti substitutis. consil. 109. num. 2. 207

Filij masculi positi in conditione an censeantur vocati. consil. 62. num. 15. fol. 127. consil. 130. num. 2. fol. 310. & consilio 155. num. 2. 244

Filij positi in conditione & grauati, censeantur etiam vocati. consil. 130. num. 3. fol. 244. & consil. 155. num. 5. 310

Filij positi in conditione censeantur vocati quando sequeretur absurdum, quod extraneus substitutus præferretur liberis & descendens testatoris. consil. 326. num. 3. 698

Filij positi in conditione quando censeantur vocati, intelligitur vt succedant eorum parentibus grauatis, non vt dicantur substituti coheredi dato ipsis parentibus. consilio 130. numero 5. 245

Filij positi in conditione an censeantur vocati quando testator digreditur ad plures gradus substitutionum. consil. 98. in fine. 191

Filij positi in conditione, licet non dicantur vocati secundum magis commu. opin. Dodet. ab ista tamen opin. de facili receditur ex aliqua leui coniectura. consil. 62. num. 6. 126

Filij masculi positi in conditione censeantur vocati quando si liabus certum quid relictum est. consil. 62. num. 9. fol. 126. consil. 130. num. 4. 245

Filij an admittantur ad feudum concessum pro aliquo & hæredibus, licet ipsi filij non sint hæredes. & cõcluditur quod debent esse hæredes. consil. 197. num. 5. 388

Filij non intrant locum parentum, qui adhuc viuunt. consil. 127. num. 6. 239

Filiorum appellatione veniunt nepotes, quando testator habuit filios & liberos pro eodem, quia de eis promiscue vsus est. consil. 62. num. 17. fol. 126

Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes largo sumpto vocabulo. consil. 155. num. 8. 310

Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes, quando testator fecit mentionem de filiis vniuersaliter, dicendo de omnibus aut quibuscunque filiis. consil. 155. nu. 4. 310

Filiorum appellatio tantum comprehendit quantum liberorum, quando testator habuit ista duo pro synonymis, & promiscue eis vtitur. consil. 155. num. 3. 310

Filiorum appellatione non veniunt nisi liberi primi gradus aut nepotes ad plus. consil. 155. num. 1. 310

Filiis primi matrimonij comperit actio in rem scripta reuocatoria in terminis. l. hac edictali. C. de secund. nupt. consil. 194. num. 6. 384

Reliqua vide infra in litera H. in ver. Hæres.

Finis natura attendi debet, ideo ordinata ad aliquem finem debent regulari secundum naturam ipsius finis. consil. 137. numero 14. 271

Finis interpretatur ex ordine principij: & talia præsumuntur esse subiecta, qualia prædicata demonstrant. consilio 9. numero 32. 40

Fiscus tenetur creditoribus tanquam hæres. consilio 263. numero 7. 537

Fiscus non succedit nisi vltimo loco vbi nullus alius iure aliquo potest succedere. consil. 138. num. 2. 272

Fiscus non est priuilegiatus nisi quatenus dicitur. consilio 168. num. 10. 332

Fiscus quando admitti debet. consil. 220. num. 8. 439

contra Fiscum in dubio est pronuntiandum, quod pulchre

exornatur. consil. 6. num. 128. 31

Fisco pertinere videntur reliqua concubinae cum qua matrimonium contrahi non potest. consil. 229. num. 8. 458

Forensis ratione honoris non efficitur subditus statueticum. consil. 271. num. 2. 556

Forensis conuetus in aliquo loco, quod ex eo solum quod ibi possidet bona, nõ ligatur statuto pertinente ad decisionem causæ. consil. 201. nu. 10. 15. 18. & 28. 401. & seq.

Forensis collectari potest ex consuetudine aut præscriptione. consil. 111. num. 10. 210

Forensis excusatur si non soluit gabellam debitam contra lus commune ex forma statuti, allegando ignorantiam ipsius statuti. consil. 115. num. 4. 219

Forensis præsumitur scire statutum loci, in quo contrahi ex longaua conuersatione. consil. 249. num. 5. 502

Forenses dicuntur personæ odiosæ. consil. 242. nu. 2. 487

Forensium conditio fieri potest deterior per statutum quam terrigenarum conditio. consil. 201. nu. 14. 402

Forma quando seruari non potest, valet actus ea non seruata, idem in mandato. consil. 12. numero 2. fol. 46. & consilio 177. num. 5. 347

Forma dicitur quando solenitas requiritur de tempore actus vel quando modus adiicitur præter dispositionem Iuris communis. consil. 182. num. 10. 357

Forma satis est quod effectualiter & æquiualeenter impleatur. consil. 177. num. 4. 347

pro Forma quando aliquid non requiritur, sufficit quod quomodo colligatur. consil. 257. num. 7. 521

Forma sublata, cessat formatum. consil. 230. num. 3. 459

Forma legis non seruata licet actus fiat nullus, poena tamen non imponitur. consil. 4. num. 22. 11

Fortè dictio in Doctore intelligitur assertiue seu affirmatiue. consil. 91. num. 4. 180

Franchisia interpretatio pertinet ad Principem concedentem. consil. 259. num. 11. 529

Franchisiae verba conditionaliter statuta, nihil operantur. consil. 273. num. 11. 566

in Franchisiae verbis clavis cessare debent cauillationes Aduocatorum. consil. 273. num. 8. 566

Frater ratificare censetur venditionem à fratre factam de re communi, petendo partem precij à fratre venditore. consil. 159. num. 6. 318

Fraus renunciationis arguitur ratione infirmitatis. consilio 88. num. 17. 177

Fraus permutationis beneficii arguitur ratione infirmitatis quando fit ab infirmo. consil. 82. num. 3. 166

Fraus in permutatione beneficiorum arguitur ex disparitate quando vnum est pinguius altero. consil. 82. nu. 4. 166

Fraus arguitur ex interpositione personæ, & prohibitus quid facere per seipsum, censetur etiam prohibitus per alium. consil. 122. num. 10. fol. 230. & consil. 156. num. 11. 313

Fraus arguitur ex actuum varietate. consil. 153. nu. 9. 307

Fraus arguitur ratione coniunctionis sanguinis quando fit permutatio inter coniunctos. consil. 82. nu. 5. 166

Fraus directe probari non potest, sed ex coniecturis tantum. consil. 100. num. 3. 194

Fraus arguitur ex minis præcedentibus. consil. 100. nu. 3. 194

Fraus arguitur ex solutione maioris precij. consil. 100. nu. 4. 194

Fraus probatur per locum à verisimili. consil. 100. num. 15. fol. 195. & consil. 153. num. 11. 307

Fraus præsumitur in repudiatione hereditatis, quando repudiatus remanet in possessionem hereditariorum. consilio 100. num. 7. 194

Fraus dicitur delictum, ideo in ea requiruntur probationes luce meridiana clariores. consil. 21. num. 4. 64

Fraus arguitur ex his quæ præcedunt & quæ sequuntur. consil. 143. num. 9. 283

Fraus probatur per coniecturas & indicia, cum aliter probari non possit: quia occulte committitur. consil. 143. nu. 12. 283

Fraus arguitur ex his quæ breui postea tempore fiunt. consil. 100. num. 8. 194

Fraudis suspicio cessat in his, quæ fiunt ex interuallo. consil. 44. num. 2. 101

Fraudis suspicio cessat in his, quæ solita sunt ita fieri, quando aliquid fit iuxta solitum. consil. 44. num. 5. fol. 101. & consil. 100. numero 5. 194

Fraudis suspicio cessat contra personam coniunctam. consil. 44. num. 4. 101

Fructus quando pro alimentis non sufficiunt, an bona alienari possint. consil. 25. num. 31. 76

Fructus



# Index in consil.

Fructus an computentur in Trebellianicam quādo grauatus  
detrahit duas quartas.conf.16.nu.10. 54  
Fructus bonorum paraphernalium & aliorum bonorum non  
dotalium quando teneatur maritus uxori restituere.conf.  
193.nu.15. 382  
Fructus quo casu non veniant in restitutionem.conf.317.nu-  
mero 2. 673  
Fuga arguit dolum in fugiente.conf.6.nu.37. 20  
Sicut præsumptio est contra fugientem, ita præsumptio est  
pro eo qui non fugit.conf.6.nu.39. 20  
¶ Fundamento sublato omnia corruunt.conf.6.nu.36.fol.20.  
& conf.202.nu.29. 411  
¶ Fur relaxari non debet nisi furto restituto, licet ciuilitate  
actum non fuerit ad furti restitutionem. consilio. 53. nume-  
ro 3. 112  
¶ Futura Require suprā in litera D. in ver. Dispositio.

## G

**G**ABELLA est res odiosa.conf.231.nu.17. 463  
Gabella solui non debet pro blado aut vino per-  
ceptis ex bonis propriis stante statuto quod pro ne-  
gociatione bladi & vini soluatur gabella.conf.6.nu-  
mero 16. 30  
Gabella sigilli ante factam liquidationem nulla debetur.con-  
f.231.nu.8. 462  
Gabella fraudatio probatur ex coniecturis.conf.115.nu.1. 218  
¶ Geminata confessio reuocari potest tanquam erronea pro-  
bata erroris causa.conf.151.nu.32. 303  
Geminata prädilectio voluntatem testatoris vehementiorem  
& efficaciorē demonstrat.conf.326.nu.6. 698  
Geminatio verborum fortius operatur.conf.105.nu.4. 203  
Geminatio contractus facit cessare præsumptionem simula-  
tionis infra in litera S. in ver. Simulatio.  
Geminatio multum operatur, & per eum vicitur, magis enixē  
apparet de voluntate disponentis.conf.201.nu.42. 412  
Geminatus consensus an tollit remedium.l.2.C.de rescin.  
vend.conf.54.nu.7.fol.113.& pulchrē vide vbi Doctores dis-  
sentiant, & Decij varietas producit.conf.151.nu.31.fol.303.  
& conf.160.nu.3. 320  
Geminantur quādoque verba vt plenius quis sibi prouideat,  
non vt aliquid operentur.conf.70.nu.30. 140  
¶ Generale mandatum de subueniendo fratribus, non trahi-  
tur ad eos fratres in quibus reperitur facta specialis proui-  
sio.conf.89.nu.4. 173  
Generale mandatum principis aut priuati illicita non com-  
prehendit.conf.168.nu.9. 332  
Generale rescriptum Principis non trahitur ad id quod Prin-  
ceps in specie non potest, nec ad id quod concedendum  
consuevit Princeps se difficilem reddere, quod est singula-  
re.conf.172.nu.4. 339  
Generalia verba restringi non debent non subsistente aliqua  
ratione restringendi.conf.84.nu.14. 171  
Generalia verba pariunt obscuritatem.conf.162.nu.2. 324  
Generalia verba restringi debent ne sequatur absurdum.conf.  
86.nu.8. 174  
Generalis ratificatio non comprehendit illicita, & locutio ge-  
neralis solum includit ea, quæ loquentem verisimile est in-  
clusurum. conf.160.nu.5. 320  
Generalis acceptatio fideicommissorum non comprehendit  
fideicommissa acceptanti damnosa. consilio 33. numero 4.  
& 5. 86  
Generalis impugnatio non trahitur ad ea quæ sunt impugnā-  
ti fauorabilia.conf.33.nu.5. 86  
Generalis dispositio generaliter debet intelligi, etiam quod  
maior ratio sit in vno casu quam in alio consilio 92. nume-  
ro 4. 182  
Generalis dispositio nunquam refertur ad illud quod in spe-  
cie prohibetur.conf.106.nume.6.fol.204.& conf.200.nu.  
6.& 8. 394  
Generalis dispositio restringi debet ad suam causam, ideo sta-  
tutum quod pateteneatur pro filio mercatore intelligitur  
quando contraheret filius in causam mercantiæ.conf.171.  
nume.13. 337  
Generalis dispositio tantum operatur in suo genere quantū  
specialis in sua specie.conf.162.nu.2. 324  
Generalis dispositio generaliter intelligi non debet, quando  
non est par ratio omnium quæ sub generalitate compre-  
di possunt.conf.70.nu.27. 139  
Generalis dispositio generaliter debet intelligi, etiam in

materia odiosa.conf.118.nu.14. 224  
Generalis dispositio restringi debet ex ratione præsumptæ &  
coniecturata, & ad id quod est rationis, quod sine dubio  
procedit quando aliās indebitē quis læderetur vel locuple-  
taretur quis cum iactura alterius.conf.3.nu.3. 7  
Generalis dispositio non comprehendit tertij præiudicium  
multo minus ipsius disponentis.conf.33.nu.8. 87  
Generalis dispositio restringitur ex ratione tacita & conie-  
cturata, maxime quando aliās indebitē quis damnum pa-  
teretur.conf.33.nu.9. 87  
Generalis dispositio non extenditur ad casum in quo posset  
esse captio seu læsio.conf.70.nu.28. 139  
Generalis dispositio generaliter debet intelligi, quia genera-  
lis locutio nihil relinquit intactum, & verbo generali om-  
nia includuntur.conf.133.nu.5. 233  
Generalis clausula non debet referri ad maiora expressis.  
conf.95.nu.10. 186  
Generalis clausula: Per clausulas generales non censetur  
quis velle se ipsum ligare.conf.25.nu.5.fol. 73  
Generalis lex sequens quod non deroget legi præcedenti lo-  
quēti casu speciali quomodo intelligatur.conf.176.nu.6.346  
Generalis acceptatio fideicommissarium non compren-  
dit fideicommissum inutile.conf.33.nu.7.fol. 86  
Generalis prouisio non comprehendit, quod in specie pro-  
hibetur.conf.170.nu.2. 333  
Generalitas parit obscuritatem.conf.70.nu.20. 139  
Generalitas sequens restringi & limitari debet secundum  
præcedentia.conf.86.nu.5.fol.173.& conf.221.nu.15.444  
Generalitas quæ in vno tantum verificari potest, habetur pro  
speciali.conf.162.nu.4. 324  
Cetera in materia generalitatis vide suprā in litera D. in ver.  
Dispositio.  
¶ Genus & species quando ponuntur circa eandem personā,  
species videtur posita gratia demonstrationis non limitatio-  
nis.conf.226.nu.9. 454  
Genus à quo remouetur, remota etiam censetur quælibet e-  
ius species.conf.118.nu.13. 223  
Generis appellatione veniunt omnes descendentes vtriuf-  
que sexus siue descendant ex masculis siue ex foeminis.cō.  
161.nu.2. 322  
¶ Gladium quis ita portare debet ne alteri nocere possit, &  
dolus præsuntur contra deferentem gladium aliter quam  
deferre debeat: similiter dolus præsuntur in prohibitis.  
conf.97.nu.8. 168  
¶ Grauamen nominatim iniunctum vni, ad alios non extendi-  
tur.conf.98.nu.7. 190  
¶ Grauatus in restitutione fideicommissi detrahitur meliora-  
tiones factas in duobus fideicommissis.conf.202.nu.51. 413  
Grauati censentur expresse vocati quando testator vltimius  
procedit faciendo plures gradus substitutionum. consil.  
98.nume.3. 189

## H

**H**A B E N S ius plura respiciens, si vtatur in aliquibus cō-  
seruat sibi ius in totum, ideo præscribi non potest quod  
ad alia per non vsum.conf.27.nu.2. 78  
¶ Habilitas præsupponitur ex alio capite, quoties tractatur  
de aliquo.conf.307.nu.2. 657  
¶ Hæreditas descendens non adita non transmittitur per a-  
scendentem ad eius liberos.conf.37.nu.4. 83  
Hæreditas an possit alicui adimi in casum quo institutus nol-  
let matrimonium contrahere de consilio consensu aut ar-  
bitrio alterius.conf.1.nu.1. 1  
Hæreditas adita repudiari potest in præiudicium repudiantis  
conf.24.nu.6. 71  
Hæreditas non adita transmittitur ad hæredes quando ipsius  
hæreditatis aditio dilata fuit in certum tempus per testa-  
torem.conf.127.nu.10. 240  
Hæreditas pacto dari non potest.conf.19.nu.6.fol.59.conf.139.  
nu.2.fol.274.& conf.256.nu.2. 517  
Hæreditatis aditio debet esse pura.conf.312.nu.4. 665  
Hæreditatis aditio arguitur quando quis reperitur possidere,  
plus quam ad eum pertineat ex causa non hæreditaria cō.  
33.nu.14. 87  
Hæreditatis petitio competit pro legitima aut eius supplemē-  
to.conf.312.nu.4. 665  
Hæres: Condicio si sine hæredibus decesserit, intelligitur, id  
est, sine liberis.conf.38.nu.1. 94  
Hæres verba de hæredibus à suis con- oribus procreantur.



Hæres verba de hæredibus à suis corporibus procreatis, aut  
vtriusq; sexus, non conuenitur hæredibus extraneis, etiã in  
materia transitoria ad hæredes extraneos. conf. 38. nu. 2. 94  
Hæres agit proprio nomine pro iniuria illata cadaueri. conf.  
205. nume. 37. 421  
Hæres ex testamento quando possit adire ab intestato. conf.  
324. nume. 1. 694  
Hæres quando obligat se & bona sua alicui in solidum non  
iuuatur beneficio inuentarij, licet dicatur in instrumento,  
quod obligauit se vt hæres cum beneficio. consilio. 214.  
numero 7. 430  
Hæres priuari non debet hæreditate ob modum non imple-  
tum quando est modus qui concernit merum fauorem ip-  
sius hæredis. conf. 59. nu. 2. 121  
Hæres qui non fecerit inuentarium, tenetur ad integra le-  
gata & vltra vires hæreditarias, priuatur etiam Trebelliani-  
ca, contrarium tamen tenet in conf. 17. vbi multa sunt addi-  
ta. conf. 219. nu. 6. 438  
Hæres quando alienauit bona an possit conueniri pro legiti-  
ma. conf. 109. nu. 9. 208  
Hæres potest impugnare contractum quem defunctus pote-  
rat ratione læsionis enormis doli aut fraudis, & sic tale ius  
impugnandi transmittitur ad hæredes. conf. 142. nu. 29. 282  
Hæres cum beneficio inuentarij non potest contrauenire fa-  
cto defuncti. conf. 225. nu. 12. 452  
Hæres adeundo hæreditatem non censetur approbare ea,  
quæ testator disposuit contra prohibitionem legis, puta re-  
linquendo contra formam l. hac edictali. C. de secundis nu-  
ptiis: vel contra dispositionem Ruth. licet. C. de natu. libr.  
conf. 200. nume. 5. 394  
Hæres potest contrauenire facto defuncti quando contraue-  
nit vt filius, non vt tanquam hæres, quod tamen non ita  
simpliciter est intelligendum. consil. 200. nu. 7. 394  
Hæres non tenetur approbare factum defuncti in his, in qui-  
bus defunctus pro libito disponere non potuit. consil. 200.  
nume. 7. 394  
Hæres non tenetur ratificare factum defuncti nisi pro ea par-  
te pro qua est hæres. consilio 131. nume. 7. fol. 247  
Hæres grauatus qualiter teneatur ad legata, & an Trebelliani-  
ca detrahatur habito respectu ad legata soluta. consil. 110.  
nume. 2. 208  
Hæres grauatus non tenetur restituere bona aliunde obu-  
enta quam ex testamento grauantis. conf. 144. nu. 4. 285  
Hæres grauatus in restitutione fideicommissi detrahere po-  
test, quod sibi testatore grauante debebatur, licet inuenta-  
rium non fecerit, & si illud soluat, repetere poterit condi-  
tione indebiti aut incerti. conf. 144. nu. 5. 285  
Hæres grauatus quando detrahit duas quartas, an fructus im-  
putentur in Trebellianicam, in quo articulo Doct. subiipsis  
non constituerunt, & an liberis primi gradus Trebelliani-  
ca possit prohiberi. conf. 16. nu. 10. 54  
Hæres grauatus si contraxit vel aliquid ei vt hæredi cõcessum  
est, non tenetur illud restituere si non erat hæreditarium.  
conf. 144. nu. 4. 285  
Hæres grauatus restituere totam hæreditatem, an in restitu-  
tione fideicommissi possit detrahere fideicommissa sibi  
debita in testamentis antecessorum ipsius testatoris gra-  
uantis. conf. 144. nu. 1. 285  
Hæres grauatus qualiter teneatur ad præstationem legato-  
rum. conf. 16. nu. 1. 52  
Hæres grauatus si alienent bona fideicommissi, precium eo-  
rum venit in restitutionem. conf. 295. nu. 4. 627  
Hæres non implens voluntatem testatoris dicitur contraue-  
nire eius testamento, & illud impugnare. conf. 1. nu. 3. 2  
Hæres occisi tenetur accusare de morte defuncti. conf. 119.  
nume. 3. 225  
Hæres hæredis dicitur hæres primi testatoris. conf. 298. n. 9. 638  
Hæredis appellatio in dubio intelligitur de vniuersali. consil.  
186. nume. 2. 361  
Hærede mortuo qui modum implere debebat, eius hæres  
hæreditate priuari non potest ob modum non impletum.  
conf. 59. nu. 8. 121  
Hæredem non habet viuens. consilio 131. nume. 1. fol. 247  
Hæres verbum quando accipitur pro filiis, an requiratur  
quod filij sint hæredes, vbi pulcherrimè habetur, & Pauli  
varietas ostenditur. conf. 131. nu. 7. 247  
Hæres masculi intelliguntur, id est, descendentes, etiam in  
materia transitoria ad hæredes extraneos. conf. 38. nu. 5. 94  
Hæres quando lucrari debeant fructus vxoris vidue, & quo  
modo hoc fiat. consilio 268. nu. 5. fol. 550

Hæredum masculorum appellatione, vel hæredum vtriusque  
sexus, aut ex suo corpore procreatorum, an veniant filij li-  
cèt non sint hæredes, & concluditur necessarium esse q  
sint hæredes contra Decium. conf. 131. nu. 8. 247  
Hæredum appellatione quando veniunt soli filij, non requiri-  
tur quod filij sint hæredes, quando ita apparet de volunta-  
te testatoris. ibidem nu. 9.  
Hæredum appellatio an comprehendat descendentes tan-  
tùm, quando testator substituit aliquem & eius hæredes.  
conf. 155. nu. 6. 310  
Hæredum appellatione veniunt etiam extranei in Francia.  
consilio 303. nu. 5. 649  
Hæreticus non fit quis ex sola nominatione, sed ex operibus  
operibus contra fidem conf. 261. nu. 5. 335  
¶ Homicida non est testis idoneus sine tortura, imò etiam  
cum tortura, etiam quod sit emendatus de delicto. conf. 9.  
nume. 1. 37  
Homicidium dicitur crimen grauissimum, & infamia repellit  
a testimonio in causa criminali intantum, quod testis infam-  
is infamia facti non facit indicium. conf. 9. nu. 2. 37  
Homicidium in dubio præsumitur factum ob defensionem.  
conf. 151. nu. 18. 301  
Homicidium non punitur pœna ordinaria, nisi dolo commi-  
sum sit. conf. 6. nu. 100. 27  
Homicidium: Quæ personæ admittantur ad petendum dam-  
num aut interesse ciuili propter homicidium supra in lite-  
ra D. in ver. Damnum.  
¶ Honoris causa æquiparatur causæ vitæ. conf. 2. nu. 18. fol. 6. &  
conf. 168. nu. 2. 331  
¶ Hostis prædari non licet, quando ex ea prædatione fides da-  
ta læderetur. conf. 6. nu. 98. 27  
¶ Humilitas commendatur, & superbia deprimitur. consil.  
121. nume. 12. 229  
¶ Hypotheca contrahitur eo respectu, quæ reuocari potest  
conf. 298. nu. 2. 636  
Hypotheca quatenus &c. competit legatario in re legata. ibi.  
nume. 3.  
Hypotheca generalis non comprehendit impossibilia hypo-  
thecanti. ibi. nu. 6. 634  
Hypotheca dicitur indiuidua, licet actio aut obligatio perso-  
nalis super qua interposita est sit diuidua. consilio 77.  
numero 15. 157  
Hypotheca. Promittens recognoscere censum super molen-  
dinis, censetur ipsa molendina hypothecare. consilio 20.  
numero 10. 63  
Hypothecam habens potest agere contra tertium possesso-  
rem actione confessoria vel negatoria, quod est singulare.  
conf. 201. nume. 9. 401  
Hypothecam generalem & specialem habens an cogatur eli-  
gere specialem. conf. 77. nu. 17. 157  
Hypothecaria agens an debeat probare dominium vel posses-  
sionem hypothecantis, remissiue, conf. 101. nu. 4. 400  
Hypothecaria præscribitur 10. annis inter præsentis & 30. in-  
ter absentes cum titulo, sine titulo autem tertius posses-  
sor præscribit 30. annis, debitor vero 40. consilio. 148. nu-  
mero 6. 294  
Hypothecaria præscribitur seu contra eum. præscriptio inci-  
pit currere etiam ante discussionem bonorum, in qua re  
Alex. varietas proditur. conf. 148. nu. 6. 294

## I

**I**DENTITAS rei probari debet per confinia aut  
aliàs demonstrationes. conf. 112. nu. 3. 213  
Identitas probatur probata aliqua qualitate, quæ  
concordet. conf. 198. nu. 2. 390  
Identitas contractus præsumitur quando exprimitur eadem  
causa, licet summa sit diuersa. conf. 198. nu. 2. 903  
Identitas contractuum præsumitur quando fiunt eodem tẽ-  
pore, eodẽ loco, & coram eisdẽ testibus. conf. 198. nu. 4. 391  
Identitas corporis præsumitur ex conformitate nominum.  
ibid. nume. 2.  
Identitas probari debet ab eo qui se fundat in identitate, simi-  
liter pluralitas probari ab eo debet, qui in ea se fundat.  
consilio 198. nume. 4. 391  
Identitas bonorum probari non potest nisi testes habeant no-  
titiã de antiquis & modernis confinibus. conf. 57. nu. 7. 119  
Identitas personarum probari debet per nomen & cogno-  
men. conf. 169. nume. 4. 333  
Identitas personæ facilius probatur quàm identitas rerum.  
consilio 269. nu. 3. 551



# Index in consil.

- Identitas delicti probatur ex identitate temporis & loci. consil. 198. num. 2. 390
- Identitas rei presumitur non obstante diuersitate confinium, quando tales confines possunt vni rei conuenire. ibid. nu. 2. 390
- Identitas causæ presumitur ex breuitate temporis. consil. 202. num. 40. 412
- Identitas rei satis dicitur probata constituto quod in illa re tantum dispositio verificari poterat, nulla alia existente re. consil. 112. nu. 5. 213
- Identitatis probatio necessaria est ad probationem delicti. consil. 144. nu. 2. 491
- ¶ Ignorare facta aliena quis presumitur. consil. 203. nu. 5. 414
- Ignorans se possidere, possidere non dicitur. consil. 171. nu. 18. 338
- Ignorans defectum alicuius actus, non potest dici illum approbare. consil. 226. nu. 7. 454
- Ignorans dicitur iuste impeditus. consilio 201. nu. 36. 405
- Ignorans puniri non debet, idcirco statutum loquens per verba ampla & prægnantia restringitur ne ignorans puniatur, & agens contra aliquem quod prohibitum quid fecerit, debet articulare & probare de scientia quod scienter illud prohibitum fecerit. consil. 6. nu. 73. 25
- Ignorans fundamentum suæ potestatis non potest actum validum facere. consil. 134. nu. 4. 255
- Ignoranti & dubitanti dolus imputari non potest, & dubitans dicitur in bona fide. consilio 8. num. 10. 35
- Ignorantibus culpa imputari non potest, cur non soluerint quando legitur ordinamentum solutionis publicatum. consil. 204. nu. 21. 417
- Ignorantia vnius alteri non nocet. consilio 203. num. 4. 414
- Ignorantia facti actum iudicis inficit. consil. 327. nu. 144. & sec. & num. 160. 718
- Ex causis ignorantis actum non fieri. ibid. nu. 174. 721
- Ignorantia excludit consensum, vt iuramentum ne quidem tunc operetur. consil. 257. nu. 2. 520
- Ignorantia probatur iuramento. consilio 201. nu. 32. 405
- Ignorantia excludit consensum, vt iuramentum ne quidem tunc operetur. consil. 257. nu. 2. 520
- Ignorantia probatur iuramento. consilio 201. nu. 32. 405
- Ignorantia non cadit aut presumitur in facto notabili. consil. 148. num. 5. 294
- Ignorantia iuris presumitur in minore. etiam quod tractet de lucro pendendo. consil. 192. nu. 5. 376
- Ignorantia vel scientia testamenti paterni an presumatur in filio. in quo artic. Bal. Pau. de Cast. & Gozadinus subiunctis contrarij dicuntur. consil. 193. nu. 6. 380
- Ignorantia presumitur in facto proprio, etiam data loginquitate temporis quando factum est notabile. consil. 6. nu. 26. 18
- Ignorantia probabilis non cadit in notorio facti transeuntis. consil. 204. nu. 6. 416
- Ignorantia non excusat vbi inuestigare quis tenetur. consil. 168. nu. 4. 331
- Ignorantia in facto alieno non excusat, vbi quis tenetur inuestigare, vel vbi quis de facili certior fieri potest. consil. 225. num. 4. 450
- Ignorantiam allegare non potest scribens & subscribens manu propria, immo sola subscriptio excludit allegationem ignorantie. consil. 25. nu. 13. 74
- ¶ Immunitas simpliciter concessa intelligitur à muneribus personalibus tantum. consil. 209. nu. 7. fol. 426
- Immunitas odiosa. consil. 327. nu. 436. 757
- ¶ Impedimentum allegans tenetur probare quod nisi fuisset illud impedimentum fecisset, quod sibi incumberebat. consil. 179. nu. 9. 351
- Impedimentum non presumitur nisi probetur, cum in facto consistat. consil. 227. nu. 10. 456
- Impedimentum probari debet per eum, qui illud allegat. consil. 270. nu. 2. 553
- Impedimentum vt excuset, an debeat de eo quis protestari. consil. 151. nu. 23. 302
- Impedimentum vt excuset, probari debet quod illo cessante actus secutus fuisset. consil. 151. n. 22. fol. 302. & consil. 179. nu. 9351
- Impedimento cessante locus est dispositioni, quæ impedimento constante cessabat. consil. 202. nu. 39. 412
- Impedimentum quod ab impediti culpa oritur, nihili faciendum. consil. 327. nu. 89. 713
- Impedimenti vnius amotione ad alterum non trahi. ibid. n. 332. 74
- Impedito currit tempus vbi agitur de modico præiudicio. consil. 182. num. 15. 35
- ¶ Imperfecta substitutio confici debet ex præcedentibus vel sequentibus, si commodè fieri possit. consil. 147. nu. 7. 293
- ¶ Impetrans beneficium aut rescriptum tenetur probare omnia narrata per eum in sua impetratione. consil. 104. num. 3. fol. 200. & consil. 148. nu. 8. fol. & consil. 327. nu. 140. 295
- ¶ Implere non potest quis post rem in iudicium deductam, et postquam oppositum fuit de implemento non secuto. consil. 192. nu. 16. 378
- Implere prius tenetur ex duobus contrahentibus, qui prior vult agere. consil. 151. nu. 10. 300
- Implementum ex parte sua probare debet volens agere ex donatione ob causam, quia perditur donatio quam quis non implet ex parte sua. consilio 151. nu. 8. 300
- Implementum simplex non sufficit nisi probetur factum esse implementum ob causam, ob quam impleri debebat, in dubio tamen presumitur impletum ex ea causa, dummodo, implens eam non ignoraret. consil. 171. nu. 15. 337
- Implementum non secutum facit rescindi contractum etiam nominatum via actionis quando tale implementum respicit causam finalem ipsius contractus alias ope exceptionis tantum. consil. 192. num. 22. 379
- Implementum secutum esse, probari debet ab eo qui tenetur implere, non ab eo cui implementum est. consil. 192. n. 15. 378
- Implementi non secuti exceptio semper opponi potest non obstante statuto prohibente exceptiones opponi. consil. 151. num. 10. 300
- Implementi non secuti exceptio contra agentem opponi potest, etiam quod agens impeditus fuerit implere. consil. 151. num. 10. 300
- Implementi non secuti exceptio dicitur litis finitæ, & nunquam censetur exclusæ per statutum quod nulla exceptio opponi possit. consil. 127. n. 14. 240
- Implementi non secuti exceptio an censeatur remissa, quando donator cui impletum non fuit, petit à donatario vt impleat. Cor. tenuit qd non, sed Autor arguit in contrarium. consil. 151. num. 8. 300
- Implementi non secuti exceptio adeo obstat, quod super ea iudex supplet ex officio. etiam parte non petente. consil. 151. num. 10. 300
- Implemento cessionis non sequuto cessio resoluitur. consil. 127. numero. 13. 240
- ex Implemento promissi satis probatur promisso. consil. 150. num. 4. 298
- ¶ Implorans beneficium restitutionis in integrum restituere debet quod accepit. consil. 7. nu. 4. 34
- ¶ Impossibile licet dicatur quod à Principis voluntate dependet, non tamen excusatur quis nisi illud à Principe postulauerit & fecerit quod in se est. consil. 121. nu. 10. 229
- Impossibilitas siue iuris siue facti reddit sententiam nullam. consil. 79. nu. 6. 160
- Impossibilitas iuris in vno non nocet in alio separabili, quia in separabilibus vnum non vitatur propter alterum. consil. 1. num. 4. 2
- Impossibilis conditio quam testator reputabat possibilem, vitiat legatum. consil. 167. nu. 8. 329
- ¶ Improperatio verborum tolleratur vt intelligantur, secundum subiectam materiam. consil. 202. nu. 38. 411
- ¶ Impugnare non potest quis testes quos examinari fecit etiam in alia causa & inter diuersas personas, licet eorum depositionibus vti nolit. consil. 188. nu. 5. 366
- Impugnare dicitur testamentum non seruans in eo disposita. consil. 24. nu. 5. 71
- ¶ Imputandum videtur testatori quando supruixit & potuit mutare testamentum nec mutauit. consil. 67. nu. 2. 132
- ¶ Incapacitatis vitium non purgatur ex lapsu temporis cuius initij memoria non extat in contrarium num. 7. 166
- Incertitudo circa qualitatem non nocet dummodo substantia sit certa, puta si testator instituit heredem secundum conditiones infra scriptas, & nullas scribat conditiones, valet enim institutio. consil. 147. nu. 6. 293
- Incertitudo substitutionis aut probationis non vitiat quando in omnem euentum concludit. consil. 147. nu. 3. 293
- Incertitudo non vitiat actum, qui ex iuris dispositione declarari potest. consil. 162. qu. 3. 324
- Incertitudo non vitiat quando ex aliqua verisimilitudine potest certificari. consil. 121. nu. 1. 228
- Incertitudo non vitiat de qua oppositum non fit. consil. 21. numero 4. 228
- Incertitudo vitiat priuilegium & collationem, imò etiam confessionem. consil. 104. nu. 11. 201
- Incertitudo non vitiat dispositionem quando ex aliqua verisimilitudine potest declarari. consil. 167. nu. 1. 324



Incertum non dicitur quod venit per iudicem certificandū,  
nec incerta dicitur dispositio partium quæ ad iuris dispo-  
sitionem se referunt. conf. 162. nu. 6. 324  
Incerta certis non derogare. conf. 327. nu. 349. 744  
Incerto motiuo respondendum non esse. conf. 327. nu. 474. 762  
Incertum & nullum æquiparatur. conf. 231. nu. 3. 461  
Incertum dici non potest, quod in vno tantum potest verifi-  
cari. conf. 121. nu. 6. 228  
Incerta non dicitur dispositio ratione generalitatis quando  
in vno tantum potest verificari. conf. 162. nu. 4. 324  
Incestus suspicionem tollit proximitatis ratio. consilio 321.  
numero 1. 689  
Incontinenti fieri dicitur, quod fit breui tempore post. con-  
sil. 156. nume. 17. 313  
Incontinenti quando quid dicatur fieri vel ex interuallo, re-  
linquitur arbitrio iudicis. ibid.  
Incontinenti fieri dicitur quod fit ex interuallo, quando ab  
initio conuenit quod illud fieret. conf. 156. nu. 19. 314  
Indefensus quis dicitur, quando per personam minus legiti-  
mam est defensus. conf. 265. nu. 1. 541  
Indefensum ius suum relinquere nemo debet in re dubia. co-  
sil. 132. numero 14. 251  
Indefinita non æquipollent vniuersali in materia probatio-  
nis. conf. 33. nume. 16. 87  
Indicium ad torturam minus est quam semiplena probatio  
imò minus quam præsumptio. conf. 35. nu. 17. 92  
Indicium quando probatur per plures testes, non requiritur  
quod sint omni exceptione maiores. conf. 6. nu. 13. fol. 17.  
& conf. 35. nu. 19. 93  
Indicium vnum sufficit ad torturam. conf. 35. nu. 18. 93  
Indicium vnum ad torturam sufficit quando contra personā  
vilem agitur. conf. 73. nu. 4. 142  
Indicium ad torturam vt probetur per vnum testem, debet  
esse testis omni exceptione maior, inuulnerabilis & indubi-  
tatus, & cui nulla coniectura resistat. consilio 99. nu. 4. 192  
Indicia animi quotiens aliqua adsunt, cessant ea quæ crimen  
inducunt. conf. 275. nu. 13. 571  
Indicia ad torturam qualia esse debeant, & duo requiruntur  
vt indicium ad torturam probetur per vnum testem. consi-  
lio 6. numero 12. 17  
Indicia ad torturam quæ & qualia esse debeant. consilio 99.  
numero 1. 192  
Individuum dicitur quod adfert tantam vtilitatem in par-  
te respectu partis, quantam in toto respectu totius. consilio  
239. numero 6. 478  
Individuum actum per conditionem fieri. consilio 327. nu-  
mero 134. 717  
Individuum actum intelligi, in quo fraus interuenit. ibid. nu.  
938. & 183. 717. & 722  
Individua forma æstimatur. conf. 327. nu. 135. & 265. 717. & 732  
Individuum quid dicitur ex mente disponentis licet aliās de  
sui natura diuidi possit. conf. 170. nu. 6. 334  
Inducta ad vnum effectum, non agunt contrarium. consilio  
136. numero 8. 471  
Industria personæ est electa quando negocium non habet  
certam & demonstratam formam. conf. 303. nu. 3. 648  
Ineptitudo. Propter ineptitudinem actionis absoluitur pars  
ab obseruatione iudicij cum expensis. consilio 231. nu-  
mero 16. 463  
Ineptitudo libelli cognoscitur quando aptè non concluditur.  
conf. 7. nume. 1. 32  
Ineptitudo libelli opponi potest etiam post sententiam quæ  
transiit in rem iudicatam. conf. 151. nu. 3. 299  
Ineptitudo libelli non tollitur ex protestatione agentis quod  
intendit agere non in modum libelli, sed in vim qualis qua-  
lis petitionis. ibid. nu. 3. 299  
Ineptitudo libelli colligitur ex modo concludendi quando  
aptè non concluditur secundum formam à lege traditam.  
vel ex ratione causæ quando non agitur ex causa valida ad  
condemnationem, puta peto à te decem quia benè mihi  
est. conf. 151. nu. 1. fol. 299. & conf. 327. nu. 404. 753  
Ineptus libellus recipi non debet sed dentibus lacerari, & con-  
tra libellum ineptum exceptio aliqua non est necessaria.  
conf. 75. nume. 7. 151  
Ineptus libellus vbi est, acta omnia corruunt. consilio 151. nu-  
mero 2. 299  
Ineptus libellus vbi est, iudex supplere non potest nisi illud la-  
cerando. conf. 151. nume. 3. 299  
Ineptus libellus vbi est, exceptio contra eum non videtur ne-  
cessaria. ibid. nume. 3. 299

Ineptus dicitur libellus quando ex narratis nō elicitur actio,  
seu non deprehenditur causa idonea ex qua actio eliciatur  
vel quando ex narratis apparet quod iniuste quis aut sine  
actione experitur. conf. 75. nu. 1. 150  
Inæqualitas statuti aut alterius dispositionis suspicionem  
inducit. conf. 195. nu. 5. 385  
Infamis infamia facti non facit indicium ad torturam, nec  
creditur tali testi. conf. 2. nu. 2. & quid in ciuilibus. 4  
Inferior non potest reuocare factum superioris, licet illud  
nullum sit. conf. 148. nu. 3. 294  
Inferior adeo nō potest cognoscere de gestis per superiorem,  
quod non valet consuetudo in contrarium. consilio 148.  
numero 4. 294  
Inferior tollere non potest priuilegium à superiore conce-  
sum nec eius factum immutare nisi ex causa, & quæ dicatur  
iusta causa reuocandi priuilegium. conf. 21. nu. 3. 64  
Inferior contra ius superioris venire non potest. consilio 238.  
numero 5. 475  
Inferior non potest se intromittere in eo super quo superior  
manum imposuit, licet factum superioris sit nullum. consi-  
lio 137. nume. 8. 271  
Infirmitas non impedit animi vires: ideò constitutus in ex-  
tremis potest testari, matrimonium contrahere, & testimo-  
nium dicere. conf. 6. nu. 57. 22  
Infirmi testimonium potentius videtur. conf. 6. nu. 51. 33  
Ingressus monasterium an perdat ius succedendi ex substi-  
tutione facta ante ingressum, & deciditur quod non. conf.  
152. numero 2. 304  
Inhibitio per quam opus charitatis & pietatis excluditur  
tanquam contraria iuri diuino non valet. conf. 3. nu. 9. 8  
Inimicitia oritur ex lite, imò dicitur inimicitia capitalis si  
sit lis de omnibus bonis aut maiori eorum parte. consil. 31.  
numero 2. 83  
Inimicitia filij matri nocere non debet. conf. 6. nu. 85. 26  
Inimicitia non præsumitur nisi probetur. conf. 8. nu. 8. 35  
Inimicitia præsumitur ex lite. conf. 75. nu. 11. 151  
Inimicitia etiam leuis sufficit ad reddendum officialem suspe-  
ctum. conf. 6. nu. 31. 19  
propter Inimicitiam domini etiam eius officiales redduntur  
suspecti. conf. 6. nu. 33. 19  
Inimicus præsumitur dedisse damnum, vbi de malefactore  
non constat & vbi concurret. conf. 5. nu. 3. 91  
Inimicus reconciliatus non est testis omne exceptione ma-  
ior. conf. 73. nume. 13. 143  
Inimicus nō admittitur ad testimonium etiam in criminibus  
exceptis, etiam quod sit reconciliatus. conf. 9. nu. 6. 38  
Inimicus præsumitur testis, qui testimonium contra aliquem  
deposuit in causa criminali. conf. 31. nu. 3. 83  
Inimicus testis admitti non potest per iudicem, licet habeat  
potestatem procedendi sine aliqua iuris solennitate, quia  
eius suspicio est de iure naturali. conf. 9. nu. 6. 38  
Inimicus testis non facit semiplenam probationem licet ini-  
micitia non sit capitalis. conf. 6. nu. 32. 19  
Inimicus præsumitur testis dicens se ab aliquo verberatum  
aut iniuriatum. conf. 99. nu. 3. 192  
Iniuriatus non potest petere damnum contumeliæ perti-  
nens ad vindictam publicam quando iniuria fuit remissa  
per Principem. conf. 119. nu. 2. 225  
Iniuria commissa contra Doctorem efficitur grauior & puni-  
tur lege Iulia, de vi publica. conf. 168. nu. 10. 332  
Iniuria non committitur sine dolo & animo iniuriandi. &  
agens actione iniuriarum dolum allegare debet. consilio  
13. numero 2. 47  
Iniuria quæ fit defuncto minor est ea, quæ fit viuenti. consil.  
205. nume. 26. 420  
Iniuria facta vni respicit omnes de eius familia aut cognatio-  
ne. conf. 41. nume. 3. 99  
Iniuria commissa in iudicio grauior dicitur. consilio 168.  
numero 11. 332  
Iniuria facta vni, alij nocere non debet. conf. 120. nu. 6. 227  
Iniuria dicitur grauior quæ committitur per socium, compa-  
trem, aut fratrem. conf. 168. nu. 11. 332  
Iniuria committitur per verba infamatoria, etiam vera quan-  
do reipublicæ non interest illa detegi aut pronunciari.  
conf. 168. nume. 3. 331  
Iniuria facta vni videtur facta omnibus de eius domo. consil.  
119. nume. 1. 225  
Iniurie æstimatio committitur arbitrio iudicis, qui eam taxat  
consideratis omnibus qualitatibus & circumstantiis, rursus  
fit æstimatio iniuriæ ex omni opinione vulgi, & probatur  
æstimatio



# Index in Confil.

- astimatio iniuriæ per testes deponentes per verbum cre-  
confilio 119. nu. 1. 225
- Iniuriarum condemnati quis non debet quādo animum in-  
iuriandi non habuit, licet verba dicantur iniuriosa, & an do-  
lus requiratur in actione iniuriarum. conf. 9. nu. 36. 40
- Iniuriarum tenetur dicens alicui publice, quod est vsurarius  
animo tantum iniuriandi, licet verum sit eum esse vsura-  
rium. confilio 145. nu. 1. 288
- Iniuriarum actio præsupponit dolum, quia sine dolo iniuria  
non committitur. confil. 9. nu. 36. fol. 40. conf. 13. nu. 2. fol. 47.  
& conf. 119. nu. 4. 226
- Iniuriarum actio non competit Vniuersitati pro iniuria illata  
vni de Vniuersitate, aut domino pro iniuria subditi, aut Præ-  
lato pro iniuria Clerici. conf. 45. nume. 1. 102
- Iniuriarum actio non competit coniuncto pro iniuria illata  
coniuncto. conf. 119. numero 3. 225
- Iniuriarum actione venit damnum aut interesse contumeliæ  
pro quanto noller iniuriatus talem contumeliam pati. con-  
fil. 119. nume. 1. 225
- Iniuriarum tenetur obiciens alicui crimen post restitutio-  
nem à Principe factam Idem in eo qui vitat aliquem tan-  
quam excommunicatum post absolutionem. conf. 168. nu. 1. 331
- Iniuriarum dupliciter agi potest, criminaliter & ciuilitur, &  
quando dicatur agi criminaliter aut ciuilitur. confilio 53.  
numero 1. 111
- Innocentia & defensio probatur etiam per testes aliās in-  
habiles. confil. 2. nu. 9. fol. 5. & conf. 119. nu. 9. 226
- Innocentiæ principium est nemini iniuriam inferre. confilio  
318. nume. 6. 678
- ab Innocentia maxima datur securitas. confilio 6. nu. 38. 20
- Inquisitio dicitur de iure speciali. confil. 262. nu. 6. 535
- ad Inquisitionem veniri non potest nisi præcedant indicia.  
confil. 262. nu. 1. 534
- Insinuatio potest quandoque fieri ante quā res deduca-  
tur in iudicium. conf. 201. nu. 27. 404
- Insinuatio quādo requiratur in donatione. conf. 214. nu. 16. 431
- Insinuationis defectus tollitur iuramento secundum commu-  
nem opinionem. confil. 118. nume. 1. 222
- Licet in contrarium dicat esse communem opinionem Bar-  
ba. inter consilia Curtij senio. in conf. 67. col. pen. & fin. Cal-  
ca. in confil. 19. col. fi. in conf. 25. col. 14. & conf. 26. col. 6. circa  
fi. Barbatiam sequitur Curt. senio. in d. confil. 67. in fi. in ad-  
di. ad illud confil. Barbatia. Idem sequuntur Ioan. Ant. de  
Placentia, Hier. Tortus, Ioan. Puteus & Nicolinus de sancto  
Nazario inter consilia eiusdem Curtij in confilio 68. vbi  
etiam quod insinuationi renunciari non potest cum iura-  
mento, & ibidem istud latè tenet Cur. in additio. ad illud  
consilium 68.
- Insolita pacta arguunt malam fidem, & suspicionem indu-  
cunt. confil. 145. nu. 14. 289
- Insolita negocia administrator aggredi non debet aliās de  
suo proprio tenet. conf. 131. nu. 2. 250
- Insolitam pœnam Iudex apponere non debet aliās arguitur  
affectionatus & suspectus. conf. 103. nu. 11. 199
- Inspici semper debet quod fieri debet, non quod fit. conf.  
320. nume. 5. 688
- Instantia dicitur perire culpa partis, non iudicis. confil. 270.  
nume. 5. 553
- Instantia currit etiam in causis summarijs. confil. 270. nu. 1. 553
- Instituto Colam & eius descendentes, censentur vocati de-  
cendentes per fideicommissum. conf. 22. nu. 6. 67
- Institutio conditionalis non transmittitur ad heredes morien-  
te instituto ante conditionem impletam. conf. 258. nu. 15. 505
- Institutio heredis ad interrogationem alterius non valet, quan-  
do non constat quod testari omnino quis vellet. confil.  
143. nume. 13. 283
- Institutio verbis generalibus fieri potest, secus in hæredatio-  
ne. conf. 162. nu. 5. 324
- Institutio præsentati à patrono requirit solennitatem de qua  
in cap. fi. de elec. lib. 6. confil. 63. nume. 2. fol. 127. & confil. 177.  
nume. 1. 346
- Institutio vniuersalis non comprehendit bona alij restituen-  
da post mortem testatoris, etiam si de illis bonis disponere  
testator potuisset. conf. 19. numero 13. 60
- Institutio hæredis facta ad interrogationem notarij per te-  
statorem grauiter infirmantem, adeo quod vix loqui pos-  
set non expresso hæredis nomine non valet. confilio 143.  
nume. 13. 283
- Institutio generalis non comprehendit bona hæredis nec  
bona alteri donata etiam reuocabiliter nisi expressè dica-  
tur. conf. 26. nu. 19. 74
- Institutio aut substitutio generalis non trahitur ad bona quæ  
duratura non erant in hæreditate testatoris post eius mor-  
tem, licet de eis si voluisset disponere testator potuisset. con-  
filio 144. numero 8. fol. 285
- Instrumentum quando dicatur publicum. confilio. 216.  
nume. 16. 434
- Instrumentum aliquando facit plenam fidem, non obstante  
omissione mensis & diei. confilio 274. nu. 8. 569
- Instrumentum debet scribi & subscribi per eundem notarium.  
conf. 274. nu. 13. 569
- Instrumentum conditionale executionem habere non po-  
test ante impletam rationem. conf. 212. nu. 10. 429
- Instrumentum primum inualidum, non potest facere secun-  
dum validum. conf. 216. nu. 11. 433
- Instrumentum vt reprobetur per testes, debent testes depo-  
nere de toto eius tenore. conf. 75. nu. 28. 153
- Instrumentum an reprobetur per testes quorum quilibet de-  
ponit de sensu suo se non audiuisse proferri tale quid per  
disponentem. 75. nu. 29. 153
- Instrumentum factum à notario non boni nominis licet in  
totum non reprobetur, ex hoc suspectum tamen redditur.  
conf. 134. nu. 34. 259
- Instrumentum non probat quando continet non verisimilia  
sed dicitur suspectum licet testes contra illud non depo-  
nant. conf. 28. nu. 1. fol. 79. & conf. 75. nu. 20. 152
- Instrumentum non reprobat per testes singulares, quan-  
do quilibet deponit de sensu suo tantum, quod non fuit  
præsens instrumento, non nominando testes. conf. 56.  
nu. 8. contrarium dicitur. nu. 7. 117
- Instrumentum quod reprobari debet per testes omni exce-  
ptione maiores, intelligitur de testibus non instrumenta-  
rijs. confil. 56. nu. 9. 117
- Instrumentum vt reprobetur per testes debent esse omni  
exceptione maiores. confil. 56. nume. 3. fol. 116. confilio 75.  
nume. 34. 153
- Instrumentum quando habet quinque testes cum duo suffi-  
ciant, si tres deponant contra instrumentum, non sustine-  
tur instrumentum ex alijs duobus nisi expresse deponant  
pro ipso instrumento, quod not. tanquam singulare & vti-  
lissimum in practica. conf. 56. nu. 16. 118
- Instrumentum an debet scribi manu notarij. conf. 72. nu. 3. 141
- Instrumentum non reprobat per testem limitatè deponen-  
tem super tempore, quia potuit res geri alio tempore. conf.  
56. nume. 6. 116
- Instrumentum minus solenne fidem facit quando secundum  
illius tenorem fuit obseruatum. conf. 101. nu. 4. 196
- Instrumentum notarij sine testibus fidem non facit. confil.  
122. nume. 13. 231
- Instrumentum redditur suspectum ex eo quod aliquid reperi-  
tur scriptum manu aliena sine attestatione notarij. confil.  
104. nume. 16. 202
- Instrumentum non solenne probat quando secundum eius  
tenorem fuit obseruatum. conf. 158. nu. 1. fol. 479. & confil.  
101. nume. 4. 196
- Instrumentum reprobat per duos testes instrumentarios.  
licet vnus testis si pro instrumento, quod tamen intellige,  
vt pulchrè & subtiliter declaratur. confil. 56. nu. 15. 118
- Instrumentum non videtur reprobari quando duo testes depo-  
nunt contra instrumentum, & vnus pro instrumento. conf.  
56. num. 7. & 15. vbi declaratur. 117
- Instrumentum continens rem verisimilem probari debet, li-  
cèt testes contra ipsum instrumentum deponant quod  
est singulare. confilio 75. numero 20. fol. 152
- Instrumentum suspectum de falso non probat. de hoc vide  
suprà in litera F. in vers. Falsitas.
- Instrumentum facilius reprobat ne probet, quā vt falsum  
arguatur. conf. 56. nu. 20. 118
- Instrumentum non solenne licet nō probet, magnam tamen  
præsumptionem inducit. conf. 158. nu. 10. fol. 318
- Instrumentum sine testibus non probat. confilio 56. nu. 1. 116
- Instrumentum reprobat per duos testes, quando non re-  
maneant alij testes instrumentarij in numero sufficenti ad  
validitatem instrumenti. conf. 56. nu. 2. 146
- Instrumenti probatio dicitur miraculosa, vt credatur testimo-  
nio pellis mortuæ. conf. 56. nu. 21. 118
- Instrumenti probatio dicitur contra Ius diuinum, & contra  
naturam. conf. 122. nu. 15. 231
- Instrumenti solennitatibus deficientibus, frustra queritur  
de comparatione. conf. 206. nu. 9. 122



Instrumenti alicuius mentionem faciens, praesumitur habuisse  
se noticiam illius & contentorum in eo conf. 245. nu. 1. 493  
Instrumenti casus fortuitus quando est, non est dubitan-  
dum, sicut dicitur de casu legis: habet enim instrumen-  
tum vim diffinitionis causae, & de eo dici potest, noli me  
tangere. conf. 31. nu. 7. fol. 84 & conf. 307. nu. 1. 657  
ab Instrumenti falsi usu desistens post productionem non te-  
netur. conf. 315. nu. 1. 671  
in Instrumento publico quae sint necessaria. conf. 216. nu. 2. 453  
in Instrumento publico necessarium est signum notarij.  
ibid. nume. 3. 453  
Instrumenta defectuosa mortuis Notariis à quibus recepta  
sunt probant semiplene. conf. 274. num. 4. fol. 568  
Instrumenta de antiquo habent vim probationis famae. conf.  
54. nume. 10. 113  
Instrumenta antiqua non solum probant dominium sed etiam  
possessionem. conf. 54. nu. 11. 113  
Instrumenta plura antiqua probant famam, seu vim habent  
probationis. conf. 258. nu. 17. 526  
Instrumentis antiquis magis creditur quam testibus: quia in-  
strumentis antiquis lux veritatis assistit, amplius magis cre-  
ditur instrumentis antiquis de decem annis solum quam testibus  
in quibus ex lapsu 10. annorum praesumitur obliuio. conf. 54. nu. 15. 113  
in Instrumentis attenditur consuetudo locorum in quibus  
sunt. conf. 325. nu. 3. 697  
Intellectus ad l. hac parte. l. si spurius. & l. Modestinus. ff.  
unde cognati. conf. 138. nu. 6. 273  
Intellectus ad l. Quintus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. confil.  
61. nume. 7. 124  
Intellectus ad l. si cum dos. ff. re. amo. confilio 129. num. 9. 243  
Intellectus ad l. si à me. ff. ad l. Falci. conf. 202. nu. 6. 408  
Intellectus ad l. cum scriptum ff. de dote praelegata. conf. 149.  
nume. 16. 297  
Intellectus ad l. pater. ff. de iniuriis & l. si hi, qui separatim. ff.  
de appella. conf. 182. nu. 6. 356  
Intellectus ad l. peto. §. fratre. ff. de lega. c. cum simi. confil.  
180. nume. 2. 352  
Intellectus ad c. si à sede. de restitu. spoliato. confil. 171. nume.  
1. cum sequen. 336  
Intellectus ad c. inter dilectos. de excess. praelato. confil. 93.  
nume. 6. 183  
Intellectus multiplex parit obscuritatem. conf. 9. nu. 33. 40  
Interesse quando non debeatur. confilio 320. nu. 2. 688  
Interesse allegans quod si pecuniam habuisset, praedium  
comparasset, & ex eo fructus percepisset, tenetur probare  
quod erat fundus venalis quem emisset. conf. 86. nu. 4. 178  
Interesse publicum ubi versatur, admittitur quilibet de popu-  
lo, etiam is cuius non interest. conf. 132. nu. 8. 250  
Interesse cessante audiri quis non debet, & exceptio tua non  
interest, impedit litis ingressum. confil. 182. nu. 8. 357  
Interesse cessante querelantes audiri non debent, & exceptio  
tua non interest, dicitur litis finitae impediens litis ingres-  
sum. conf. 115. nu. 7. 219  
Interesse lucris cessantis debetur quando est quasi certum &  
in potentia propinqua. confilio 320. nu. 6. 688  
Quorum non interest audiri non debent. confilio 25. nu. 7. 103  
Interesse alimentorum ob moram doti restituenda factam  
ita mulieri deberi, si necessitatem alimentorum approbat  
nu. 120. conf. 327. nu. 120. 103  
Interesse quod debetur in recompensationem, fructuum, non  
potest excedere quantitatem ipsorum fructuum confil. 189.  
nu. 7. vers. quartus casus est. in fin. vers. fol. 369  
Interesse obligatio facilius committitur quam ad poenam.  
conf. 192. nu. 17. 378  
Interessentia in diuinis intelligitur, quando quis potest resi-  
dere sine periculo personae vel rerum. conf. 203. nu. 19. 415  
Interlocutoria mista quomodo iudicari debet. confilio  
273. nume. 3. 565  
Interlocutoria habens vim diffinitivae iudicatur ut diffinitiva.  
ibidem. nu. 4. 565  
Interlocutoria habens vim diffinitivae an possit reuocari. conf.  
181. nume. 2. 354  
Interlocutoria potest iustificari vel impugnari ex nouiter pro-  
ductis seu probatis, quae veniunt ad probationem causae ex  
pressa in prima instantia. conf. 182. nu. 1. 356  
Interlocutoria debet confirmari vel irritari ex eisdem actis,  
non ex instrumentis de nouo productis, nisi de nouo vene-  
rint ad noticiam appellantis, vel sit talis interlocutoria  
quae habeat vim diffinitivae. conf. 182. nu. 1. 356  
Interlocutoria nunquam transit in rem iudic. respectu iudicis

& quando honestas suadet, iudex eam reuocare debet, li-  
cet pars hoc petere non possit. conf. 23. nu. 8. 70  
Interlocutoria modici praedicti fieri potest parte non voca-  
ta. conf. 179. nu. 10. 351  
Interlocutoria dicitur reintegratio possessionis in summario  
possessorio iudicio pendente. conf. 140. nu. 4. 276  
Interlocutoriae materiam vide infra in litera S. in vers. Sen-  
tentia.  
Interpellatio ad defendendum solum est necessaria quando  
quis ageret ad interesse, secus si ut saluum sit ius primarium.  
confil. 83. nume. 4. 168  
Interpretari debet dispositio testatoris ut trahatur ad cau-  
sam magis necessariam. confil. 149. numero 12. 297  
Interpretatio in contractibus fieri debet ut seruetur bona  
fides & aequitas naturalis. conf. 70. numero 13. 138  
Interpretatio contractus fieri debet secundum consuetudi-  
nem potiusquam secundum statutum loci. conf. 77. n. 13. 157  
Interpretatio contractus ita habenda est, ut ne in damno qui-  
dem sit alter contrahentium. conf. 245. num. 9. 495  
Interpretatio cessat in re clara, nec indigemus glossa ubi tex-  
tum habemus: & ubi verba sunt clara cessare debent cauil-  
lationes Aduocatorum conf. 47. nu. 2. 106  
Interpretatio lata fieri debet ratione donationis: & donatio  
praesumitur fauore dotis etiam inter extraneos. confilio.  
15. nume. 9. 51  
Interpretatio ita fieri debet ut minus ligetur disponens quam  
sit possibile. confil. 135. nu. 33. 267  
Interpretatio lata admitti debet quando agitur de repellen-  
do fraudem. confil. 122. nu. 11. 230  
Interpretandi iuris facultatem vel iudex ipse in rebus dubiis  
habet. conf. 327. nu. 99. vers. quinetiam. 14  
Interpretandi ius eius esse, cuius est legem condere n. 99. ibi. 714  
Interpretatio statuti ita habenda, ut quo minus possit, à iure  
discedatur. conf. 327. nu. 48. 709  
Interpretatio potior, qua parcius tertij ius tangitur ibid. nu. 52  
vers. & qua ratione & nume. 57. 709  
Interpretatio abiicienda, per quam alienum ius extinguere  
quispiam permittitur ibid. num. 61. 710  
Interpretatio ad correctionem quandoque trahitur, ibid.  
nume. 111. 715  
Interpretationem partis vnius scripturae ab alia fieri ibid. nu.  
436. & nu. 358. & 757. 745  
Interpretationem secundum l. veteribus non fieri, quotiens  
momenti quicquam ita interpretando verba non haberent  
ibid. numer. 340. ubi ampliatur. 743  
Interpretationem secundum l. veteribus non fieri, quotiens  
natura contractus interpretatio contra dicit. nu. 412. ibid.  
Interpretationem inuestiturae praefendam, cui feudorum  
ius commune fauet. ibid. nu. 375. 747  
Interpretationem decreti statutiue agnosci non conuenit, vn-  
de consultum his intelligatur, quibus prodesse aut prospici-  
cere statutum noluit. nu. 193. 723  
Interpretatio lata fit propter affectionem. confilio. 245. nu-  
mero 8. 494  
Interpretatio proueniens ex proprietate verborum admitti-  
tur etiam in materia odiosa & poenali. conf. 118. nu. 12. 223  
Interpretatio consuetudinis ita fieri debet ne consuetudo  
fiat elusoria. conf. 118. nu. 24. 224  
Interpretatio fieri debet ut actus intelligatur factus secun-  
dum dispositionem iuris communis. conf. 91. nu. 8. 180  
Interpretatio admitti debet per quam seruatur aequalitas.  
conf. 133. nu. 7. 253  
Interpretatio in dubio fit contra collectam. confilio. 111. nu-  
mero 26. 212  
Interpretatio in dubio fieri debet ut delictum dicatur leuius.  
conf. 6. nu. 69. 24  
Interpretatio in dubio fieri debet ut actus valeat & Princeps  
praesumitur ut plenitudine potestatis quando alius actus  
non valeret. conf. 52. nume. 2. 111  
Interpretatio in dubio fieri debet per quam satisfiat utrique  
casui quando inter aliquos casus diuersas reperitur. conf.  
301. nume. 4. 646  
Interpretatio capienda est per quam dispositio efficitur ple-  
nior & efficacior. conf. 202. nu. 16. 409  
Interpretatio voluntatis dubiae fit secundum consuetudinem  
patriae aut loci in quo fit dispositio: & potius fit interpreta-  
tio secundum consuetudinem quam secundum statutum  
loci. conf. 72. nume. 10. fol. 141  
Interpretatio principis vim habet legis generalis quo ad om-  
nes. conf. 135. nu. 39. 267



# Index in consil.

- Interpretatio de necessitate inest aut secundum verisimilitu-  
dinem aut secundum ipsius rei naturam. conf. 33. nu. 22. 89
- Interpretatio dispositionis ita fieri debet ne contineat iniqui-  
tatem. conf. 86. nu. 14. 363
- Interpretatio statuti Principis ad ipsum Principem spectat.  
conf. 135. nume. 39. 267
- Interpretatio ita fieri debet ne retrahantur homines ab ob-  
sequiis faciendis pro publica utilitate. conf. 178. nu. 11. 350
- Interpretatio fieri debet aut secundum verisimilitudinem, aut  
secundum naturam. conf. 135. nu. 33. 267
- Interpretatio ita fieri debet vt trahatur dispositio ad casum  
magis necessarium. conf. 135. nu. 34. 267
- Interpretatio fit latior in dispositione Principis quam priua-  
ti nominis: nec in actu hominis nec in actu Principis glos-  
sandum est. conf. 135. nu. 36. 267
- Interpretatio statuti ita fieri debet ne statutum reddatur elu-  
sorium. conf. 175. nu. 3. 343
- Interpretatio cessat vbi verba sunt clara. conf. 11. nu. 6. 44
- Interpretatio semper inest dispositioni de necessitate ex veri-  
similitudine aut ipsius rei natura: & dicitur interpretatio  
spiritus scripturæ. & duplex est interpretatio, vna necessa-  
ria quæ fit per punctum rationis, altera probabilis quæ fit  
per viam æquitatis, nec iudaicè fieri debet interpretatio, &  
ita fieri debet ne dispositio à sapientibus reprehendi pos-  
sit. conf. 3. num. 23. 9
- Interpretatio præcedentium seu dispositionis ambiguae præ-  
cedentis sumitur ex obseruantia postea secuta, quia præsu-  
mitur ita fuisse cogitatum prout obseruatum postea fuit;  
nec requiritur præscriptio in tali obseruantia quod longo  
tempore ita fuerit obseruatum. conf. 101. nu. 3. 195
- Interpretatio decreti ita fieri debet vt profit illis, quibus Prin-  
ceps prodesse voluit, non quibus noluit prodesse. consilio  
51. numero 5. 14
- Interpretatio fieri debet vt minus præiudicetur partibus quæ  
fit possibile. conf. 33. num. 24. 89
- Interpretatio admitti non debet per quam quis est in damno  
aut deceptus remaneret. conf. 33. nume. 25. fol. 89. & consil.  
91. numero 11. 180
- Interpretatio capi debet quæ pariformiter omnibus conuenit  
conf. 20. nume. 12. 63
- Interpretatio ita fieri debet ne dispositio reddatur elusoria.  
conf. 135. nu. 25. 266
- Interpretatio alia necessaria quæ fit per punctum rationis,  
alia probabilis quæ fit ex æquitate seu per viam æquitatis.  
conf. 135. nume. 37. 267
- Interpretatio in criminalibus semper debet fieri in bonum si  
fieri possit. de quo pulchra ponuntur exempla. consilio 9.  
numero 20. 29
- Interpretatio capi non debet per quam actus vitiatur consil.  
25. numero 7. 73
- Interpretatio admitti debet per quam extenditur materia fa-  
uorabilis. conf. 135. nu. 38. 267
- Interpretatio legis aut statuti fieri debet ex arbitrio boni viri.  
consil. 135. nume. 39. 267
- Interpretatio statuti dubij sumitur ex obseruantia postea se-  
quuta. conf. 201. nu. 11. 401
- Interpretatio quod actus valeat, fit etiam in materia odiosa &  
stricti iuris, etiam verba impropriando. conf. 52. nu. 6. 111
- Interpretatio ita fieri debet vt ex multis sensibus scripturæ  
iustior accipiatur. conf. 70. nu. 14. 138
- Interpretatio voluntatis testatoris & legis à pari procedunt  
conf. 291. nume. 5. 610
- ¶ Interuallum: Fraudis suspicio cessat in his quæ fiunt ex inter-  
uallo. consil. 44. nu. 2. 101
- Interuallum temporis impedimento esse, quominus ob cau-  
sam actum quid censeatur, quæ dudum ante fuerit. cōf. 327.  
numero 383. 348
- Reliqua vide infra in litera M. in versu. Metus.
- ¶ Intestatus decedens dicitur disponere de bonis in fauorem  
eorum, qui ab intestato succedunt. conf. 176. nu. 8. 346
- Intestatus decedens an dicatur disponere de rebus suis, vt trans-  
mittat ad hæredes ea de quibus in contractu cautum erat,  
vt posset disponere. conf. 70. nu. 13. 138
- ¶ Intrusus dicitur apprehendens possessionem bullis non le-  
uatis. conf. 134. nu. 24. 258
- ¶ Inualidum. De actu inualido & elusorio non censetur in  
dubio cogitatum. conf. 33. nu. 10. 87
- ¶ Inuentarium factum respectu vnius personæ, non trahitur  
ad aliam personam separatam. conf. 312. nu. 3. 664
- Inuentarium non nocet nominatim non citatis quando erat  
certi. conf. 89. num. 6.
- Inuentarium prohiberi non potest in præiudicium credito-  
rum sed legatariorum sic: in quo articulo circa legatarios,  
Bal. variavit. conf. 174. num. 11. 343
- Innetariū cogitur tutor facere nō obstante remissione testa-  
toris quando pupilli interest illud fieri. conf. 190. nu. 9. 372
- Inuentarium quando conficitur citari debent omnes, quo-  
rum interest, nominatim quando sunt certi, & etiam incer-  
ti quando de facili potest quis de eis certificari. consil. 225.  
numero 1. 450
- Inuentarium diuiduum, atque ideo irritum contra aliquos,  
ratum ab aliis fieri. ibid. num. 452. 759
- Inuentarium solenne in dubio præsumi. ibid. nu. 475. 762
- Inuentarium intra tempus præstitum coeptum non esse, par-  
ui fieri, dum intra tempus peractum modo fit, nu. 479. ibid.
- Inuentarium vitiosum inutile hæredi fieri, nu. 480. 762
- Inuentarium in feudo hæreditario non simpliciter, at secun-  
dum quid, frustra non esse, nu. 481. ibid.
- Inuentarium non erat cognitum de Iure digestorum. conf.  
174. numero 7. 343
- Inuentarij omissionem damnosam in foro salutis ecclesiæ ve  
non esse nu. 469. conf. 327. nu. 469. 761
- Inuentarij necessitas, ne supra vires hæreditarias quis tenea-  
tur, quo iure introducta. nu. 469. ibid.
- Inuentarij solennia exoleuisse nume. 476. ibid. fol. 762
- Inuentarij solennia curæ non esse, vbicunque sola facti veritas  
spectanda nu. 477. ibid.
- Inuentarij conficiendi tempus ab additione hæreditatis cede-  
re, nume. 479. ibid.
- Inuentarij beneficium à statuto prohiberi potest, consilio  
174. nume. 6. 342
- Inuentarij confectio an censeatur prohibita quando testator  
mandauit legata solui sine aliqua diminutione æris alieni,  
& concluditur quod sic. consilio 174. nu. 1. 342
- Inuentarij beneficium an possit testator hæredi prohibere, &  
concluditur quod sic contra Guidonem Papæ in consiliis.  
consil. 174. nume. 3. eod.
- ¶ Inuestitura probat titulum sed non Ius inuestientis, ideo  
non sufficit producere inuestituram nisi probetur de Iure  
inuestientis. conf. 124. nu. 11. 234
- Inuestituræ interpretationem eligendam, quæ ad Ius commu-  
ne accedit. conf. 327. nu. 375. 747
- ¶ Inuitus dicitur testificari deponens in Iudicio ex quo cogi  
potest ad testificandum. conf. 13. nu. 1. 47
- Inuitus nemo cogitur aliis benefacere. conf. 121. nu. 11. 229
- ¶ Inutile & nullum æquiparantur, & esse non dicitur quod in-  
utile est. conf. 33. nu. 6. 86
- ¶ Irregularitas in Clerico idem est quod infamia. consilio 2.  
numero 2. 4
- ¶ Ita quod verba, naturam habent limitatiuam & taxatiuam  
consil. 201. numero 41. 406
- ¶ Iudæus non potest esse testis contra Christianum, consil. 73.  
numero 2. & 18. 142. & 14.
- Iudæus minor læsus restituitur in integrum. conf. 73. nume. 2.  
& 26. 142. & 145
- Iudæus factus Christianus rediens ad opera Iudæorum fidei  
Christianus arguitur. ibi. nu. 11. 143
- Iudæi dicuntur personæ viles & infames. conf. 73. nu. 6. 142
- Iudæorum conuersatione Christiani vti non debent, nec eis  
beneficia conferre, nisi eleemosynam tempore necessitatis  
ibidem nume. 10. 143
- ¶ Iudicare tota lege nō prospecta, inciuile est. cōf. 275. n. 14. 571
- ¶ Iudex quandoque æquitate suadente ad euitandum cir-  
cuitum potest condemnare ex libello inepto. consilio 210.  
numero 9. 427
- Iudex cum absoluit, maiorem laudem habet quam cum con-  
demnat. conf. 205. nu. 23. 419
- Iudex secularis est competens in causa dotis tam principaliter  
quam incidenter. conf. 253. nu. 4. 511
- Iudex laicus potest cognoscere de causa spirituali parte non  
opponente, & post sententiam non potest opponi. consilio  
222. numero 5. 439
- Iudex secularis non videtur competens vt Clericum inuitum  
possit citare, licet possessorio agatur. conf. 258. nu. 8. 523
- Iudex secularis an puniat Clericum falsum deponentem co-  
ram eo. conf. 53. nume. 5. 112
- Iudex nō potest iudicare super nō petitis. cōf. 271. nu. 6. 557
- Iudex non condemnans in accessoriis, censetur ab eis absol-  
uere, adeo quod peti non possunt noui iudicio. consilio  
320. numero 1. 687



- Iudex appellationis non potest incidenter cognoscere super nullitate interlocutoria. consil. 273. num. 5. 565
- Iudex appellationis ab interlocutoria qui cognouit de negotio principali, an debeat super eo pronunciare. consilio 23. numero 1. 68
- Iudex de qua re cognouit, pronunciare necesse habet, quamuis admittenda cognitio non esset. consil. 327. nu. 212. 726
- Iudicem ex officio supplere ob clausulam ius & iustitiam ministrari. ibid. num. 216. 66
- Iudex appellationis ante omnia debet pronunciare an appellatio sit admittenda vel non. consil. 103. num. 5. 198
- Iudex in dubio debet facere quod est minus damnosum vtrique parti. consil. 14. nu. 8. fol. 49. consil. 33. nu. 9. fol. 70. & consil. 207. num. 10. 424
- Iudex dicitur priuatus quando procedit sine causae cognitione. consil. 302. num. 4. 647
- Iudex quando quis dicatur in causa propria. consil. 23. nu. 6. 70
- Iudex quando quis sit in causa propria. consil. 232. nu. 8. 465
- Iudex temperare debet à poena tritemiam quoties alia imponi potest. consil. 18. cum. 18. 58
- Iudex non debet nocentem relaxare, nisi prius satisfaciatur parti priuatae. consil. 14. num. 5. 49
- Iudex inferior inmittens se de eo quod pertinet ad solum Principem, Reus videtur laesa maiestatis. consil. 18. nu. 2. 56
- Iudex potest ex officio supplere, p. pupillis. consil. 190. nu. 8. 372
- Iudex moueri potest ad iudicandum etiam ex his, quae sunt extra acta. consil. 198. num. 11. 391
- Iudex ex officio potest supplere pro Ecclesia & pauperibus. consil. 190. num. 10. 372
- Iudex propter peccata nescit causarum dubia soluere. consil. 15. num. 1. 50
- Iudex potest ex officio se informare super notorio. consilio 210. numero 4. 407
- Iudex quando non possit priuare possessorem absentem. consilio 235. num. 2. 469
- Iudex in arbitrariis de eo quod fecit, redargui non potest. consil. 78. num. 8. 159
- Iudex non debet applicare animum suum ad vnam speciem probationis. consil. 73. num. 21. 144
- Iudex votum animi sui declarare non debet ante sententiam, immò ex hoc ut suspectus recusari potest. consil. 134. nu. 2. 255
- Iudex induci potest ad credendum plenè testibus singularibus. consil. 73. num. 35. 147
- Iudicis partes debent veritatem summopere inuare, & ad lucem perducere. consil. 203. num. 29. 415
- Iudicis assertio factum partium non probat. consil. 265. nu. 3. 542
- Iudicis assertioni non creditur ex qua sententia eius iustificatur, & quid in assertionem vnius parlamenti. consil. 48. nu. 1. fol. 107 & consil. 171. num. 7. 337
- Iudicis assertioni quando creditur, intelligitur quando in specie quid exprimit. consil. 48. num. 2. 107
- Iudicis factum habetur pro facto partis. consil. 248. nu. 1. 499
- Iudicis creditur de actis ordinariis, non de probationibus, quae sunt maiores prejudicii in casibus in quibus ille potest procedere sine scriptis. consil. 265. num. 4. 542
- coram Iudice suspecto litigare periculosum est. consilio 132. numero 25. 253
- Iudicium vnum non satisfacit quando agitur contra personam honestam. consil. 244. num. 8. 285
- Iudicium pro socio dicitur generale. consil. 245. num. 7. 494
- Iudicij noui natura non est, prateritum Iudicium perferre, quia aliàs nouum dici non posset. consil. 223. nu. 9. 447
- Iudicij principalis ratio habenda est cum eo, quod accessorie venit. ibid. num. 10. 414
- Iurare non est turpitudine, si iuramentum referatur. consilio 203. numero 3. 414
- Iurare, iuramentum referre, sunt separabilia. consilio 203. numero 20. 415
- Iurare & iuramentum referre quis non potest. ibid. num. 21. 415
- Iurare quis cogitur in actionibus famosis, nec iuramentum referre potest. consil. 203. num. 2. & 8. Et quid in aliis actionibus. ibid. 414
- Iuramentum est de Iure diuino. consil. 241. num. 12. 481
- Iuramentum sine consensu iurantem in actu erroneo nihil operatur. consil. 144. nu. 16. 286
- Iuramentum ut dicatur illicitum, & seruari non debeat, requiritur quod vtrique salus periclitetur, spiritualis scilicet & temporalis, aut saltem altera tantum. consil. 139. nu. 9. 275
- Iuramentum habet vim contestationis litis, & perpetuat actionem ad quadraginta annos. consil. 71. nu. 2. 140
- Iuramentum: Actus factus contra iuramentum non redditur nullus. consil. 191. num. 6. 373
- Iuramentum erroneum non nocet. consil. 144. num. 17. fol. 287. & consil. 327. num. 227. 727
- Iuramentum tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. & quid in minore iurante. consil. 114. num. 9. 217
- Iuramentum maioris tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. consil. 188. num. 3. 66
- Iuramentum non tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. in minore, muliere & rustico. consil. 142. num. 28. 282
- Iuramentum non tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. quando dolus aut fraus in contractu interuenit. consil. 142. numero 27. 282
- Iuramentum minoris an tollat remedium l. 2. C. de rescind. vendi. quando iurat non contrahere ratione minoris aetatis aut alia quacunque causa. vbi Decius varius ostenditur. consil. 288. num. 3. fol. 366
- Iuramentum potest offerri cum sit species probationis, quando durat terminus publicandi. consil. 207. num. 1. 423
- Iuramentum litis decissum, non potest offerri nisi deferens aliquid probauerit, licet minus quam semiplenè. ibidem numero 4. 424
- Iuramentum potest offerri intra tempus probandi, quia nondum est ius quaesitum aduersario ibidem num. 3. 423
- Iuramentum supplet semiplenam probationem. ibi nu. 5. 424
- Iuramentum an praesumatur praestitum eadem facilitate, qua inducitur quis ad principaliter contrahendum. consil. 192. numero 9. 376
- Iuramentum quod recipiat omnes condiciones actus super quo interponitur, qualiter intelligatur, pulchrè tractatur & late. consil. 102. num. 7. 197
- Iuramentum in quo consensus abest, nullam vim habet. consil. 327. num. 227. 727
- Iuramentum non extenditur ad ius ignoratum. consil. 192. numero 6. 376
- Iuramentum an vitiet actum gestum contra ipsum iuramentum. consil. 170. num. 11. 335
- Iuramentum super facto alieno deferri non potest. consil. 157. numero 17. 316
- Iuramentum cui deferretur, an possit is recusare, si sit facti necius. consil. 203. num. 1. 411
- Iuramentum comes est veritas, iusticia & iudicium. consil. 144. num. 16. fol. 286 & consil. 229. num. 9. 458
- Iuramentum licet non referatur ut oblatum est, quis tamen cogitur iurare, & totum Iudicis arbitrio finiendum est. consil. 203. num. 6. 414
- Iuramentum praestandum esse in dubiis causis si pronuncietur, hoc minimè est damnosum. consil. 203. nu. 28. 415
- Iuramentum assertorium non validat confessionem constanter matrimonio factam, secus in promissorio. consil. 81. numero 3. 165
- Iuramentum referri potest deferenti, licet ignoret factum sub sua credulitate. consil. 203. num. 26. fol. 415
- Iuramentum cui refertur, is habet electionem regulariter iurandi vel referendi, cum speciale sit in iudicio famoso. consil. 203. num. 10. 414
- Iuramentum per verbum credo, vtrum noceat vel proficiat. consil. 203. num. 8. 414
- Iuramentum praestari debet Iudice deferente aliàs si sponte quis iuret, non valet, quod fallit quando ex forma statuti statuitur iuramento alicuius, rursus quando Iudex acceptat tale iuramentum, quia acceptando satis videtur deferre. consil. 106. num. 2. 386
- Iuramentum praestari debet intra terminum probatorium, & post litem contestatam quando ex forma statuti credendum est iuramento alicuius, & illud vim probationis obtinet, & quid in iuramento suppletiuo. consilio 196. numero 1. 386
- Iuramentum suppletiuum deferri debet quando apparet de substantia debiti, licet non probetur certa quantitas ipsius debiti, quia certitudo quantitatis probabitur per iuramentum. consil. 198. num. 9. fol. 391
- Iuramentum suppletiuum deferretur etiam in causis magnis quando probatum quid fuit plusquam semiplenè. consil. 198. num. 10. 391
- Iuramentum suppletiuum deferretur etiam in causis magnis quando praesumptio est contra partem consilio. 198. numero 10. eod.
- Iuramentum suppletiuum non deferretur ad famae probationem. consil. 260. num. 8. 532
- Consil. Crauet. pars. 2. Z z 4 Iuramen-



# Index in consil.

Iuramentum suppletium deferretur super vsuris, quando est aliqua præsumptio contra vsurarium. consilio. 73. numero 24.	145	Ius hypothecæ dicitur indiuiduum, licet ipsæ res hypothecæ sint. ibid. nu. 10.	
Iuramentum suppletium deferretur in causa matrimoniali & in aliis causis arduis, quando probatum est plusquam semiplenè. conf. 73. nu. 24. & 26.	145	Ius non acquiritur Vniuersitati ex possessione particulari. cōf. 317. nu. 4.	675
Iuramentum suppletium an deferatur Iudæis contra Christianum. conf. 73. nu. 25. & 26.	145	Ius visitandi cui competat. conf. 238. nu. 13.	476
Iuramentum non debet nocere ei cui deferretur, etsi referri non possit ob ignorantiam eius, cui refertur. conf. 203. numero 3.	414	Ius perpetuum qui habet potest imponere leges subditis. cōf. 214. nu. 1.	669
Iuramentum seruari non debet quando non continet verisimilia. conf. 249. nu. 8.	503	Ius Canonicum præualeat in materia præscriptionis ne inducatur cum mala fide. conf. 146. nu. 5.	291
Iuramentum tantum operatur quantum habet de consensu & non vltra. conf. 242. nu. 3.	488	Iuri Canonico creditur in rebus à iure ciuili non decis. conf. 315. nu. 3.	672
Iuramentum in litem stare non potest sine probatione. conf. 287. nu. 5.	599	Ius acquisitum absenti ex Notarij stipulatione non videtur reuocabile quod latè probatur. conf. 19. nu. 11.	60
Iuramentum nunquam operatur in præiudicium tertij, cuius fauore aliquid introducit, sed solius iurantis tantum. conf. 229. num. 7.	458	Ius patronatus probatur per solam famam in antiquis. conf. 322. nu. 2.	691
Iuramentum non seruatur, nisi propter vinculum æquitatis. ibid. nu. 10.	458	Ius patronatus dicitur laicale quando acquiritur de pecunia fundatoris licet fundator sit persona Ecclesiastica. conf. 68. num. 4.	134
Iuramentum minoris vbi est, nō curatur de autoritate curatoris. conf. 7. nu. 16.	34	Ius patronatus non venit appellatione bonorum. conf. 139. numero 5.	274
Iuramentum dicitur quid indiuiduum. conf. 201. nu. 17.	402	Iuri patronatus Laicorum derogari non potest per Legatum de Latere. conf. 82. num. 10.	166
Iuramenti delatio an debeat irritari, licet iuramentum referri non possit. conf. 203. nu. 22.	415	Iuri patronatus Laicorum derogari potest per Papam. conf. 83. num. 8.	128
per Iuramenti oblationem constituitur quis Iudex in causa propria & etiam testis. conf. 203. nu. 6.	414	Ius patronatus quando dicatur Laicale & quando Ecclesiasticum, & an Legatus de Latere possit iuri patronatus derogari. conf. 63. nu. 6.	128
Iuramenti probatio sufficit vbi agitur de modico præiudicio. conf. 182. nu. 15.	358	Reliqua vide supra in litera B. in versic. Bonorum appellatio. Ius quæsitum dicitur fauorabilius iure quærendo, seu causa tractantis de iure quæsito conseruando fauorabilior dicitur causa eius, qui tractat de iure quærendo. conf. 21. numero 11.	65
Iuramento præstito quod nihil aliud quæri possit, non procedit quando de periurio constat ex actis vel confessione partis. conf. 73. nu. 37.	147	Ius superueniens mandanti non confirmat ius mandantis, sed oportet ius subesse de tempore mandanti. conf. 153. numero 14.	307
Iuramento an sit adhuc locus lapso termino probatorio, modo non fuerit datus terminus ad probandum habendum. conf. 207. nu. 6.	424	Ius superueniens nō operatur nisi ex tempore ex quo superuenit, nec trahitur retrò in præiudicium tertij. conf. 171. numero 19.	338
Iuramento alicuius vbi standum est circa damnum datum, illud non intelligitur circa qualitatem iurisdictionis, quod etiam credatur iuranti locum in quo dicitur datum damnum esse de iurisdictione talis, vel comprehendi in potestate iurantis. conf. 196. nu. 3.	386	Ius repudiatum cui accrescat. conf. 288. nu. 2.	602
Iuramenta minorum boni præsidēs debent relaxari facere etiam per capturam personarum. conf. 192. nu. 2.	375	Ius non quæritur absenti nisi interueniente nuncio vel episcopo. ibid. nu. 3.	
Iuvene reperto in camera despectorato, etiam quod mulier teneret ianuā clausam, vtrum sequatur quod iuuenis impleuit opus Veneris? conf. 205. nu. 21.	419	Ius offerendi quomodo competat ratione hypothecæ. conf. 298. nu. 1.	636
Ius loquens de iuramento est prohibitium certarum personarum & causarum, quia personæ prohibentur aliquando illud deferre, & pro aliquibus causis deferri non potest. conf. 203. nu. 23.	415	Ius offerendi dicitur ius reale competens ratione hypothecæ, pro quo agitur hypothecaria. ibid. nu. 8.	637
Ius cui acquiritur quando bona consignantur in extimo cōmunis, nōmine suo vel alterius. conf. 217. nu. 8.	438	Ius commune robur interpretationi addit. conf. 337. numero 375.	747
Iuri alicuius nunquam derogatum aut renunciatum videtur nisi expresse actum sit. conf. 257. nu. 5.	521	Iuris mentio vbi in feudo fit, tibi & cui ius dabit, vel iure feudi facias, vt lubitum erit, naturam eius non offendi. cōf. 327. nu. 361.	745
Ius quæsitum mediante facto alterius facilius tollitur per eū cuius facto quæsitum est quàm ius proprio facto quæsitum. conf. 35. nu. 28.	93	Ius domini & vassalli à pari procedit. conf. 241. nu. 7.	480
Ius accrescendi iunctum cum substitutione facit quod præferantur in substitutione illi in quibus cadit ius accrescendi. conf. 44. nu. 2.	101	Ius commendandi cui pertineat. conf. 284. nu. 1.	592
Ius accrescendi in iure accrescendi præferantur illi in quibus vltra coniunctionem hominis cadit coniunctio legalis. cōf. 43. in fine.	100	Ius recatandi an competat post cessionem bonorum. conf. 213. nu. 4.	430
Ius accrescendi locum habet inter duos cohæredes verbis tantum coniunctos, quande in rebus non sunt omnino desuncti, quia eadem hæreditas æqualiter pro indiuiso relicta sit. conf. 62. nu. 4.	125	Ius diuinum non vult credi confessioni alicuius in facto proprio. conf. 293. nu. 3.	613
Iuri scripto causa etiam non interueniente ex potestate superprema à principe derogari. conf. 327. nu. 238.	729	Ius correctorium dicitur quando in totum corrigitur & tollitur. conf. 291. nu. 4.	610
Ius commune verisimilem rem efficit. ibid. nu. 334.		Ius superueniens in persona auctoris prodest singulari successori habenti causam ab eo, quo ad acquisitionem de nouo. conf. 206. nu. 6.	422
Ius pascuendi præscribitur spacio 40. annorum, quando tale ius acquiritur personis, non prædiis dominantibus, quod est notabile. conf. 4. nu. 5.	10	Iuris præsumptiones dicuntur probationes liquidissimæ, & sufficiunt etiam vbi agitur de aliquid impugnando, & etiā sufficiunt ad probationem delicti, non tamen vt capitaliter quis puniatur. conf. 6. nu. 42.	21
Ius non competit ante conditionis euentum, & executio actus conditionalis fieri non potest ante euentum conditionis. conf. 10. nu. 15.	43	Iuri merè positiuo contraueniens, non incidit in pœnam, si actus palam sit. conf. 279. nu. 3.	581
Ius quærendum facilius tollitur quam ius quæsitum. conf. 114. nu. 14.	218	Iure datoris resoluta, resoluitur ius acceptoris. consilio numero 4.	642
Ius decimandi dicitur reale. conf. 206. nu. 8.	422	Iure suo quis priuari nō debet sine sui culpa. cōf. 201. n. 36. 405	
		Iura fiscalia videntur competere domino habenti merum imperium. conf. 209. nu. 4.	425
		Iura petitorij vbi sunt liquidata, non est ferenda sententia iuxta per possessorio. conf. 248. nu. 5.	499
		Iurisdicctio omnimoda vbi conceditur, venit ius appellationis. conf. 209. nu. 9.	426



**L.**  
**A I C O R V M** statutum factum principaliter pro eorum commodo teneri, licet, in consequentiam præiudicaretur Ecclesiæ. conf. 186. num. 8. fol. 363. & consil.



# D. Aymonis Crauettae.

251. num. 2. 507  
 ¶ Laudemium debetur pro omni alienatione rei emphyteu-  
 tica. consil. 215. num. 1. 432  
 Laudemium non debet solui, & in quo casu. ibid. num. 8. &  
 consil. 327. num. 290. & 291. 735  
 ¶ Legatus de Latere nihil potest contra formam Iuris com-  
 munis. consil. 103. num. 2. 198  
 Legati de Latere factum reputatur factum à Papa. consil. 177.  
 numero 3. 346  
 ¶ Legatum diuersæ quantitatis in eadem scriptura facit quod  
 vtraque summa debetur. consil. 167. num. 3. 329  
 Legatum quando pluries fit de eadem summa in diuersis scri-  
 pturis, vtraque summa debetur. consil. 167. num. 3. 329  
 Legatum strictè interpretari debet vt hæres censeatur minus  
 grauatus quàm sit possibile. consil. 86. nu. 7. 174  
 Legatum comprehendit quicquid est intra confines rei le-  
 gata, quando tota res confinata est in dominio testatoris.  
 consil. 105. num. 1. 198  
 Legatum quando pluries fit, eidem personæ etiam in scriptis  
 si fiat ob eandem causam alterum tantum debetur. consil.  
 167. num. 10. 339  
 Legatum fundi non censeatur reuocatum ex eo quod mulier  
 legans postea det omnia bona sua in dorem marito. consil.  
 144. num. 11. 286  
 Legatum spuris relictum est nullum, nisi relictum fuerit in  
 causam alimentorum. consil. 219. num. 7. 438  
 Legatum interpretari debet vt hæres censeatur minus gra-  
 uatus quàm sit possibile. consil. 25. nu. 24. 75  
 Legati verba ambigua debent declarari ex coniecturis con-  
 siderata qualitate persona legatarij & habito respectu ad  
 præcedentia & sequentia. consil. 86. num. 9. 174  
 Legati omnia verba debent intelligi secundum eius principi-  
 pium, quia talia sunt subiecta qualia prædicata demonstrat.  
 consil. 25. num. 30. 76  
 Legato potest apponi onus excedens valorem ipsius legati.  
 consil. 174. num. 9. 42  
 Legata iam soluta ad integrum, falcidia indebitè soluta repeti  
 non potest nisi per errorem soluta fuisset. consil. 29. nu. 5. 438  
 Legata diminui non debent ob æs alienum hæredis quando  
 remanent bona ad istud sufficientia, etiam ad falcidiam.  
 consil. 300. num. 8. 644  
 Legata & fideicommissa dicuntur odiosa, & sunt strictè in-  
 terpreteranda. consil. 208. num. 4. 425  
 in Legato vfusfructus veniunt etiam ea quæ vfu consummun-  
 tur. consil. 300. num. 5. 644  
 Reliqua vide supra in litera C. in versic. Contractus vnus.  
 ¶ Legitima non debetur filio de lucro quod debetur alteri  
 filio ratione operarum suarum, nec de bonis subiectis resti-  
 tutioni fideicommissi. consil. 145. num. 2. 288  
 Legitima non diminuitur ob donationem propter beneme-  
 rita. ibid. num. 4. & 6. vbi limitatur nisi benemerita habeant  
 causam necessariam.  
 Legitima de legitima debita matri in bonis filia detrahatur  
 lucrum statutarium, quod facit maritus in dotibus vxoris.  
 consil. 186. num. 12. 363  
 Legitima & Trebellianica quas detrahit filius grauatus sub  
 conditione absorbent dimidiam totius hereditatis, & quid  
 si legitima ascendit ad dimidiam, an etiam Trebellianica  
 detrahi possit. consil. 50. num. 1. 109  
 Legitima debita ascendenti quanta sit. consil. 110. nu. 3. 208  
 Legitima eligi non potest in bonis in quibus alius fuit substi-  
 tutus. consil. 19. num. 14. 61  
 Legitima an debeat augeri auctis facultatibus patris quan-  
 do filia renunciauit bona paterna. consil. 11. num. 13. 14. & 15.  
 fol. 45. & consil. 114. nu. 16. 218  
 Legitima non debetur transuersali nisi instituta turpi perso-  
 na. consil. 256. num. 4. 517  
 Legitima quæ dicatur. consil. 236. nu. 1. 470  
 Legitima qualiter debeatur quando in hereditate non sunt  
 corpora hereditaria, sed solū iura & actiones pro consequen-  
 dis bonis pertinentibus ad testatorem. consil. 109. nu. 7. 208  
 Legitima non minuitur ob legata facta pro restitutione malè  
 ablatorum aut in recompensatione seruitiorum, nisi aliter  
 de malè ablatis aut seruitiis probetur. consil. 141. nu. 4. 277  
 Legitima non debetur filia quæ seipsam exclusit ab intesta-  
 to. consil. 11. num. 13. 45  
 Legitima non debetur ab intestato. consil. 202. num. 11. 409  
 Legitima detrahatur quando grauamen est purum in testa-  
 mento. consil. 242. nu. 5. 488  
 Legitima non minuitur per donationes. consil. 141. nu. 5. 277

Legitima non debetur in rebus legatis, nisi testator leget om-  
 nes res meliores hereditatis. consil. 109. num. 6. 207  
 Legitima supplementum peti potest conditione ex lege in  
 rem scripta, & an peti possit petitione hereditatis, & an  
 competat contra legatarios, fideicommissarios aut alios  
 terrios possessores. consil. 109. num. 5. 207  
 Legitima & Trebellianica detractio semel tantum fieri po-  
 test. consil. 161. num. 18. 323  
 Legitima Ius transmittitur etiam ad hæredes extraneos con-  
 sil. 12. num. 5. 664  
 Legitima computatio fit detrahendo æs alienum, etiam de-  
 bitum hæredi. consil. 165. num. 3. 326  
 Legitima computatio fit cumulando etiam bona donata a-  
 liis filiis. consil. 165. num. 5. 326  
 in Legitimam filiorum primi matrimonij an imputetur quo  
 ipsi capiunt ex dispositione l. hac edictali. C. de secund. nup  
 consil. 194. num. 1. vbi concluditur quod non. 383  
 in Legitimam an imputetur donatio facta filio contempla-  
 tione Clericatus. consil. 136. num. 1. 269  
 in legitimam computatur aut imputatur donatio ob cau-  
 sam. ibidem.  
 in Legitimam non imputatur donatio simplex facta filio cū  
 iuramento quæ ab initio statim valet. ibid. num. 2.  
 in legitimam quando imputatur militia filio quæsitum per  
 patrem. consil. 136. num. 3. 269  
 ¶ Legitimare potest Princeps in præiudicium substituti. consil.  
 135. num. 6. 263  
 Legitimatio inducitur quando naturalis filius in testamento  
 patris appellatur. consil. 166. num. 12. 328  
 Legitimatio personæ necessaria est etiam in Iudicio sum-  
 mario. consil. 104. num. 1. 200  
 Legitimatus per rescriptum Principis consequitur iura agna-  
 tionis & succedere potest agnatis patris, saltem quando ita  
 dicitur in legitimatione, in quo articulo Iason variauit. co-  
 sil. 138. num. 4. 272  
 ¶ Læso corporis præfertur læsioni pecnniarum. consil. 264.  
 numero 2. 338  
 Læso superueniens non sufficit ad concedendum restitutio-  
 nem in integrum. consil. 11. num. 17. 45  
 Læso consideratur in minore ex eo solū quod compro-  
 mittit quando sit compromissum cum clausula, quod  
 possit arbiter pronunciare de Iure & de facto. consil. 192.  
 num. 4. 376  
 Læso non consideratur in filia renunciente bona patris vi-  
 uentis. consil. 114. num. 13. 217  
 Læso inspicere debet habito respectu ad tempus contractus.  
 consil. 114. num. 16. fol. 218. consil. 151. num. 7. fol. 300. & consil.  
 188. num. 4. 366  
 Læso non potest considerari in donatione. consil. 160. nu. 1320  
 Læso in quitatione quam facit filia viua matre considerari  
 non potest nisi respectu legitima. consil. 11. num. 10. 45  
 Læso hoc ipso probatur quod aduersarij assertioni quis cre-  
 didit. consil. 327. num. 253. 731  
 Læso non videtur considerabilis ratione incertitudinis aut  
 dubij euentus, quando aliquid potest se habere ad com-  
 modum & incommodum. consil. 143. num. 8. quod exem-  
 plificatur in pulchro casu. 283  
 Læso an consideretur in donatione, ita quod in donatione  
 habeat locum remedium l. 2. C. de rescind. vend. & conclu-  
 ditur quod sic in donatione non simplici, imò idem in do-  
 natione simplici quæ fieret in magna quantitate sine ali-  
 qua causa. consil. 192. num. 1. 372  
 Læso vbi est multum excessiua vltra dimidiam iuramen-  
 tum maioris non tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend.  
 & quid si talis læso non sit excessiua sed simpliciter vltra  
 dimidiam. consil. 7. nu. 5. fol. 32 & consil. 192. nu. 3 & 8. 375  
 Læso an consideretur in quitatione geminata, & an cesset  
 remedium l. 2. C. de rescind. vend. vbi actus est geminatus.  
 consil. 14. num. 18. 218  
 Læso in donatione considerari non potest, ideò in ea cessat  
 remedium l. 2. C. de rescind. vend. consil. 114. nu. 12. 217  
 Læso. Pro læsione enormi competit remedium ordinarium  
 l. 2. C. de rescind. vend. nec intentari potest remedium ex-  
 traordinarium restitutionis in integrum quando læso so-  
 lū est in precio, non in contractu, quia non expediret mi-  
 nori alienare. consilio 7. numero 2. fol. 32. & latius consilio  
 151. numero 6. 300  
 Læso vbi est vltra dimidiam remedium l. 2. C. de rescind. vend.  
 non tollitur per iuramentum minoris, mulieris & rustici,  
 in quo artic. Alexand. sibi contrarius fuit. consil. 292. num. 2.  
 variauit



# Index in consil.

variauit & Imol. ibid. nu. 9. 375. & 376  
 Læſio vbi eſt enormis, an præſumatur quis ignoraffe valorē  
 bonorum. conſil. 192. numero quinto vbi quid ſtante iura-  
 mento. 376  
 Læſio enormis facit quod ſubuenitur minoribus, non obſtā-  
 te eorum ſcientia, id eſt, quod ſcirent valorē bonorum.  
 conſilio 142. nu. 24. 281  
 Læſioni enormiſſimæ renunciari non poteſt quominus con-  
 traheniri poſſit obtenta abſolutione a iuramento. conſilio  
 142. nu. 23. 281  
 Læſioni enormiſſimæ an poſſit renunciari; latè & pulchrè  
 conſil. 114. nu. 10. fol. 217. & conſil. 192. nu. 10. 377  
 Læſionem non poteſt allegare cedens iura fratribus quando  
 religionem ingreditur. conſil. 160. nu. 1. 320  
 ex Læſione ſuperuenienti reſtitutio in integrum concedi nō  
 debet. conſil. 11. nu. 17. 45  
 Læſo ſub confidentia alterius ſuccurri debet. con. 192. nume-  
 ro 23. 379  
 Lex vbi diſponit de ratione attenditur lex, vbi ratio diſponit  
 de lege attenditur ratio. conſil. 221. nu. 14. 444  
 Lex loquens de alienatione, debet intelligi de alienatione vo-  
 luntaria non neceſſaria. conſil. 215. nu. 3. 432  
 Lex vtrum priuet dote viduam ob ſtuprum. conſil. 205. nume-  
 ro 31. 420  
 Lex promptior eſt ad benefaciendum quàm ad nocendum.  
 conſil. 206. nu. 4. 422  
 Lex extenditur ad omnes cauſas, quibus adaptatu ratio le-  
 gis, licet lex ſtrictius loquatur in parte diſpoſitiua. conſil.  
 227. nu. 6. 455  
 Lex intelligi debet ſecundum mentem potiusquam verba,  
 etiam faciendo vim verbis, quibuſcunque cōiecturis mēs  
 colligi poſſit. conſil. 46. nu. 10. 105  
 Lex debet intelligi & interpretari ſecundum poſſibile. conſil.  
 203. nu. 12. 414  
 L. hac edictali. C. de ſecun. nup. qualiter intelligatur, & an an-  
 te omnia filij primi matrimonij detrahant legitimam &  
 deciditur quod ſic. conſil. 142. nu. 4. 279  
 L. hac edictali. C. de ſecund. nup. locum habet etiam ſi quid  
 relinquitur vel donatur ratione alimentorum vel uſufru-  
 ctus. conſil. 194. nu. 3. 383  
 Reliqua vide infra in litera M. in verſicul. in Materia. lege. hac  
 edictali.  
 L. ſi. C. de dotis promiſ. non præcedit, quando filia conſentiret  
 declarationi patris dicentis, ſe eam dotare de bonis pater-  
 nis & maternis. conſil. 84. nu. 6. 170  
 L. 2. C. pro ſocio, an procedat in extraneo acquirente pro alio  
 & concluditur quod ſic contra Rom. conſil. 129. nu. 3. 242  
 L. hæreditatum. ff. ad l. Falc. procedit etiam ex poſtfacto, quia  
 habetur ratio vitæ longioris de qua apparet licet ab initio  
 de vita tam longa non fuerit cogitatum. conſil. 105. nume-  
 ro 10. 203  
 Lex interpretanda eſt latius quàm diſpoſitio hominis. conſil.  
 118. nu. 22. 224  
 Lex vbi aliquid non diſponit, de eo opponi non poteſt valet  
 enim argumentum hoc, lege cautum non reperitur ergo  
 & c. conſil. 90. nu. 3. 179  
 Legis ob formam non ſeruata puniri quis non debet, licet  
 actus ſit nullus. conſilio 4. nu. 22. 10  
 Legi prohibitiuè factæ in odium prohibiti poteſt renunciari  
 cum iuramento. conſil. 229. nu. 1. 457  
 ſine lege loqui non debemus, & ius allegans illud tenetur  
 probare ſiue ſimus in affirmatiua ſiue in negatiua. conſil.  
 25. nu. 9. fol. 73. & conſil. 6. nu. 78. & 79. 25  
 ¶ Libellus in appellationis cauſa mutari aut emendari non  
 poteſt. conſil. 273. nu. 7. 566  
 Libelli interpretationem actori non perſmitti, vbiſcunque in  
 arbitrio eius eſſet eluſorium iudicium facere. conſil. 327.  
 nume. 61. 710  
 Libelli ſuper ineptitudine iudex ſupplere non poteſt niſi illū  
 lacerando. conſil. 151. nu. 3. 299  
 ¶ Liber priuati fidem facit quando continet veriſimilia. conſil.  
 73. nu. 1. fol. 147. conſil. 158. nu. 9. fol. 318. conſil. 258. nu. 18. fol. 526.  
 & conſil. 275. nu. 8. 571  
 Liber rationis vnus contra tertium & non in fauorem ſcri-  
 bentis multum adminiculatur. Soc. in conſil. 295. col. 2. poſt  
 med. ver. 3. principaliter lib. 2. allegat notata per Bart. in l. nu-  
 da. ff. de dona. Imo probat ſemiplenè in fauorem tertij. Ber-  
 tachi. in verſi. liber rationum in ver. 8. Aufre. in deciſ. Tolo-  
 ſa. conſil. 496. col. 2. vbi intelligit. Aufre. quando eſt liber ra-  
 tionis hominis probati & bonæ fidei. Sed Bart. in l. 1. §. de

ſeruis. ff. de tutel. & rationi. diſtrahē. dicit quod facit aliqua-  
 lem fidem. Dec. aut in c. 2. colum. 7. verſicu. ſecundo Abbas  
 excludit. de fide. inſtru. quod probat ſemiplenè idem tenet  
 Iaſ. in repe. admonendi. col. 51. in fin. nume. 180. ff. de iureiu-  
 rando.  
 Liber rationum probat pro ſcribente, vni agitur de modico  
 præiudicio. conſil. 182. nu. 15. 358  
 Liber eccleſiæ repertus in archiuis publicis probat. conſil. 158.  
 nume. 5. 317  
 Liber Eccleſiæ aut priuati continens multas particulas ſi in  
 aliquibus ſi verus, probat etiam in aliis. conſil. 158. nu. 6. 317  
 Libri antiqui Eccleſiæ fidem faciunt. conſil. 158. nu. 4. 317  
 Liber ſociorum probat in fauorem ſcribentis in his quæ ſunt  
 veriſimilia. conſil. 75. nu. 23. 152  
 Liber rationum quando pro parte reperitur verus, etiam in  
 aliis verus præſumitur. conſil. 198. nu. 6. 391  
 Liber mercatoris in quo caſu faciat fidem. conſil. 218. nu. 5. 437  
 Libera præſumitur res de iure communi niſi probetur ſerui-  
 tus. conſil. 112. nu. 4. 213  
 ¶ Liberè verbum importat totalitatem, puta ſi princeps man-  
 dat condemnationes liberè cancellari, intelligitur quo ad  
 omnia. conſil. 122. nu. 5. 330  
 Liberationis legatum an releuet à redditione rationum, pul-  
 chrè vide de effectu talis legati. conſil. 193. nu. 9. 281  
 ¶ Liberatorum nomen dicitur collectiuum, comprehendens  
 omnes deſcendentes in infinitum. conſil. 22. nu. 4. fol. 67. con-  
 ſil. 130. nu. 1. fol. 244. & conſil. 131. nu. 2. 247  
 Liberatorum appellatione veniunt omnes deſcendentes in in-  
 finitum in fauorabilibus. conſil. 155. nu. 3. 310  
 Liberis natiſcituris acquiri ius poteſt. conſil. 19. nu. 10. 60  
 ¶ Liberum dicitur quod eſt liberum omni libertate & abſolu-  
 tum ab omni ſeruitute. conſil. 122. nu. 6. 230  
 Libertas aduerſus onera probatur quando dominus habens  
 plura prædia, aliqua regiſtrauit, & aliqua non, quia pro præ-  
 diis non regiſtratis arguitur libertas. conſilio 111. numero 4.  
 fol. 209  
 Libertas ab oneribus bonorum præſumitur niſi probetur ſer-  
 uitutis. conſilio 111. numero 9. fol. 210. & conſilio 132. nume-  
 ro 10. 251  
 Libertas aduerſus onera quanto tempore præſcribatur, pul-  
 chrè vide conſilio. 57. numero 8. fol. 119. & conſil. 111. nu-  
 mero 12. 210  
 Libertas aduerſus onera facilius præſcribi debet quàm ſerui-  
 tus. conſil. 111. nu. 10. 210  
 Libertas non ſoluendi onera perditur quando liber ab oneri-  
 bus bona libera regiſtrat. conſil. 111. nu. 14. 210  
 Libertas non ſoluendi onera pro bonis acquiritur quando  
 pro aliquibus bonis ſoluta fuerunt, pro aliquibus non quo  
 ad ea bona pro quibus ſolutum non fuit. conſil. 111. nu. 6. 210  
 Libertas non ſoluendi onera acquiritur ex non uſu taleandi  
 quando talearum caſus euenit. conſil. 111. nu. 3. 209  
 Libertati incommodo alieno fauendum non eſſe. conſil. 327.  
 nn. 54. 709  
 à Libertate ad cauſam piam rectè colligi. ibid. nu. 55. 710  
 Libertas aduerſus ſubiectionem non præſcribitur quamdiu  
 quis obediuit iuſſibus officiariorum domini. con. 27. nume-  
 ro 5. 78  
 Libertas non iurandi fidelitatē non præſcribitur ex eo quod  
 per centum annos fidelitatem non irauerit. conſil. 27. nume-  
 ro 4. 78  
 Libertas aduerſus obedientiam quando præſcribatur à  
 ſubdito. conſil. 27. per totum. 33  
 Libertas præſumitur aut probatur, ex inſpectione regiſtri in  
 quo non apparet de aliqua regiſtratione bonorum nec ſo-  
 lutione onerum. conſil. 111. nu. 13. 210  
 ¶ Licitum eſt in ſuo agere pro arbitrio licet ex eo damnum  
 alij inferatur, dummodo non id fiat animo principaliter  
 nocendi. conſil. 4. nu. 3. 10  
 Limitatio. Actus noſtros voluntarios ad limites voluntatis  
 reſtringendos. conſil. 327. nu. 460. 760  
 ¶ Liquidatio ſemper eſt neceſſaria ante aliquam executionē.  
 conſil. 164. nu. 2. 325  
 ¶ Literæ diffinitorum religioni ſigillatę fidem faciunt, etiam  
 vllis teſtibus. conſil. 121. nu. 7. 228  
 Literæ Episcoporum & aliorum dignitatem obtinentium ſi-  
 ne teſtibus fidem faciunt quando ſunt ſigillo munitæ. cō-  
 ſil. 122. nu. 14. 231  
 Literis ordinarij ſine teſtium ſubſcriptione creditur quando  
 agitur de modico præiudicio. conſil. 181. nu. 15. 358  
 Literæ priuilegij Principis debēt eſſe ſcriptæ manu ipſius  
 Principis.



Principis. consil. 277. num. 1. 575  
 Literis publici officialis non creditur nisi quatenus pertinet  
 ad eius officium. consil. 240. num. 1. 475  
 ¶ Lite pendente inter duos Principes super vno principatu,  
 si quid per eos agitur, an gesta teneant. consil. 152. num. 1. 404  
 Lite pendente super aliqua hereditate aut omnibus bonis  
 Actoris, an teneatur Reus per modum prouisionis ad ali-  
 qua alimenta præstanda ipsi Actori. consil. 164. num. 1. 325  
 Lite pendente super petitione hereditatis possunt legatarij  
 agere contra heredem scriptum præstita cautione. ibid.  
 nume. 2.  
 ¶ Litigiosi vitium quando considerari possit super possessio-  
 ne. consil. 279. num. 1. 580  
 Litigiosa res non dicitur quando fuit renunciatum causæ, liti  
 & instantiæ. consil. 182. num. 4. 356  
 ¶ Locus ubi fit actus inspicitur in respicientibus formam aut  
 solennitatem actus, non autem locus statuti originis aut  
 domicilij. consil. 271. num. 4. 556  
 Lucana constitutio admittens probationem Iuramenti post  
 decennium, intelligitur de decennio à tempore ortæ obli-  
 gationis efficaciter. consil. 214. num. 4. 430  
 ¶ Lucem odit qui malè agit. consil. 321. num. 2. fol. 689  
 Ludus an repellat à testimonio. consil. 169. num. 5. 333  
 ¶ Luxuria plus castitate habere non debet. consil. 326. nu. 11. 698

M

**M**AGIS dilectus in institutione censetur etiam ma-  
 gis dilectus in substitutione. consil. 147. num. 3. 293  
 Magis præsumitur pro vna Vniuersitate quam pro  
 particularibus. consil. 4. num. 27. 12  
 Magis videtur credendum vltimæ depositioni testis, per quā  
 testis fuit condemnatus & punitus, quam præcedenti. con-  
 sil. 6. num. 6. 16  
 Maioritas rationis consideratur vt arguatur ex ea etiam in  
 materia odiosa. consil. 202. num. 32. 411  
 ¶ Mala fides defuncti nocet heredi, etiam inchoanti præscrip-  
 tionem ex persona sua. consil. 146. num. 7. 292  
 Mala fides an purgetur ex cursu temporis longissimi 30. an-  
 norum aut ultra, vbi de intellectu doctri. Bart. in l. fin. in fi.  
 C. vnde vi. consil. 146. num. 1. 291  
 Mala fidei possessorem de fructibus percipiendis titulo vitio  
 so non perficiente teneri. consil. 327. num. 288. 735  
 Mala fides arguitur quando scit quis rem ad alium pertinere  
 in totum vel in partem. consil. 146. num. 1. 291  
 Mala fides argui non potest in eo qui pecuniam soluit. consil.  
 21. nume. 7. 64  
 Mala fides an noceat in præscriptione tanti temporis cuius  
 initij memoria non extat in contrarium. consil. 146. nu. 2. 291  
 Mala fides vera grauior est mala fide præsumpta. consil. 146.  
 numero 6. 292  
 Mala fides præsumitur contra eum, qui contrahit contra dis-  
 positionem Iuris. consil. 142. num. 12. fol. 280  
 Mala fides præsumitur in eo qui aliquid fecit contra Iuris  
 dispositionem. consil. 134. num. 16. fol. 257  
 Mala fides nocet etiam in præscriptione antiquissimi tem-  
 poris. consil. 218. num. 4. 437  
 ¶ Maledicens Principi, aut Principem verbis offendens qua-  
 liter puniatur. consil. 6. num. 71. 24  
 ¶ Malum aliquod si à familia committitur, tenentur domini,  
 nec excusantur propter ignorantiam. consil. 220. nu. 19. 441  
 ¶ Malus in antecedenti censetur etiam malus in consequen-  
 ti. consil. 2. num. 5. 4  
 ¶ Mandatum non præsumitur ex temporis antiquitate quia  
 mandatum non fit coram Iudice. consil. 266. num. 9. 546  
 Mandatum sufficit impleri prout possibile est, si eius forma  
 aliter non potest impleri. consil. 203. num. 17. 414  
 Mandatum impleri prout est impossibile, sufficit. consil. 247.  
 nume. 4. 498  
 Mandatum in quo dicitur quod Canonici talis Ecclesiæ con-  
 stituerunt talem procuratorem non valet, quia potest veri-  
 ficari in duobus Canonis tantum. consil. 33. num. 3. 86  
 Mandatum ad resignandum finitur morte mandantis non  
 obstante ignorantia mandatarij, ideo resignatio facta post  
 mortem dicitur nulla, & vacet beneficium per obitum, nō  
 per resignationem. consil. 88. num. 8. 176  
 Mandatum ad acceptandum beneficia & accepta resignan-  
 dum, non est sufficiens ad validandum resignationem fa-  
 ctam virtute talis mandati. consil. 153. num. 4. 307  
 Mandatum satis est producere quando pars opponit. consil.

108. num. 4. 206  
 Mandatum minus legitimum censetur approbatum parte  
 non opponente. consil. 150. num. 2. 298  
 Mandatum nou productum in prima instantia produci po-  
 test in causa appellationis, & talis productio conctio con-  
 ualidat retro gesta in prima instantia. consil. 108. nu. 1. 26  
 Mandatum speciale ad vendendum dicitur licet non expri-  
 matur res super qua venditio fieri debeat. & quomodo di-  
 catur mandatum speciale ad petendum restitutionem in  
 integrum. consil. 126. num. 6. 237  
 Mandatum generale non comprehendit illud per quod mā-  
 dans argueretur de fide rupta, etiam quod hoc in manda-  
 to. dicatur. consil. 54. num. 6. 113  
 Mandatum generale non comprehendit quod Procurator  
 agere quid possit contra factum ipsius mandantis. consil. 54.  
 numero 5. 113  
 Mandatum generale Principis aut priuati illicica non com-  
 prehendit. consil. 168. num. 9. 332  
 Mandati specialis probatio debet esse clara, lucida, & neces-  
 sariò concludens. consil. 265. num. 5. 542  
 in Mandato magis attenditur mens quam verba. consil. 247.  
 num. 5. fol. 498. & consil. 274. num. 9. 569  
 ¶ Marchio in suo marchionatu habetur loco Principis, ideo  
 potest statuta condere etiam contra Ius commune, simili-  
 ter rescriptum potest concedere Iuri cōmuni contrarium  
 cum clausula non obstantibus. consil. 135. nu. 2. 262  
 ¶ Maritus stipulatus sibi alimenta, censetur stipulatus etiam  
 pro vxore ratione vnitatis & affectionis. consilio 51. nume.  
 mero 3. 110  
 Maritus si plus reliquerit secundæ vxori quam vni ex liberis  
 primi matrimonij, cui minus reliquit, illud plus insoli-  
 dum pertinet ad liberos primi matrimonij. consilio 194.  
 numero 5. 384  
 Maritus donauit quædam bona extraneo. reseruato vso fru-  
 ctu sibi & vxoris suæ, an valeat reseruatō in fauorem vxor-  
 is. consil. 194. num. 5. 384  
 Maritus & vxor quando consentunt habuisse pecuniam, an  
 præsumatur peruenisse ad quemlibet pro dimidia aut ad  
 maritum tantum, pulcherrimè & latè tractatur. consilio 91.  
 numero 1. 180  
 Maritus lucratur partem dotis ex forma statuti, etiam in do-  
 ta. spuria. consil. 186. num. 16. 363  
 Maritus & vxor quando seorsum habitant culpa mariti, pri-  
 uatur maritus fructibus bonorum dotalium aut saltem te-  
 netur ad alimenta vxori necessaria. consil. 31. nu. 6. 84  
 Maritus cui est constituta dos in bonis subiectis fideicomis-  
 so, si illa euincatur per fideicommissarium mortua vxore  
 sine liberis agit de euictione contra hæredes vxoris quare  
 nus ascendit lucrum dotium sibi debitum ex forma statu-  
 ti quando mulier habebat alia bona de quibus dotare se  
 poterat. consil. 186. num. 17. 364  
 Maritus in donatione quam fecit secundæ vxori si non exces-  
 sisset legitimam filiorum primi matrimonij, si postea legi-  
 tima minuatur, quia nascantur alij liberi ex secundo ma-  
 trimonio, diminui non debet donatio secundæ vxoris quæ  
 ab initio non fuit excessiua. consil. 40. num. 9. 98  
 Maritus qui ex arte sua potest viuere an habeat beneficium  
 ne teneatur nisi inquantū facere potest. consil. 199. nu. 9. 393  
 Maritus ex adulterij causa potest vxori libellum repudij mit-  
 tere. consil. 205. num. 18. 419  
 Mariti paupertas superueniens obligationem vxoris quæ do-  
 tem simul cum marito promiserat, non auget. consil. 77. nu-  
 mero 7. 156  
 Maritus expellens vxorem compellitur dotem restituere.  
 consil. 253. nu. 10. 513  
 Marito viuente minor videtur occasio peccandi vxori quam  
 eo mortuo. consil. 205. nu. 35. 420  
 Reliqua vide supra in litera F. in ver. Fructus.  
 ¶ Masculus. Vbi fœminæ excluduntur an deficientibus ma-  
 sculis descendantibus ex masculis admittatur masculi de-  
 scedentes ex fœminis, & concluditur quod non. consil. 67.  
 num. 10. 22  
 ¶ Mater an possit quid relinquere secundo marito quando a-  
 licui ex liberis primi matrimonij nihil reliquit, & an secun-  
 dus maritus & liberi primi matrimonij reduci debeant ad  
 æqualitatē, in quo articulo Bal. variavit. consil. 193. nu. 13. 382.  
 Mater potest relinquere secundo marito vsque ad concurren-  
 tem quantitatem legitimæ vnius ex filiis primi matrimo-  
 nij, licet tali filio relictum fuerit minus legitima. consil. 193.  
 nu. 12. 382  
 Mater



# Index in consil.

Mater potest plus relinquere liberis secundi matrimonij quā  
primi, modo legitima filiorum primi matrimonij non mi-  
nuatur. conf. 193. nu. 11. 382

Mater agens contra officium pietatis priuatur successione fi-  
lij, & faciens quod sibi licere credidit, puniri non debet, cō  
fi. 18. nu. 26. 59

Mater hostis, hostis non dicitur, quia hostilitas non confide-  
ratur contra mulieres, quibus lus vindictæ non competit  
conf. 6. nu. 77. 25

Mater non dicitur administratrix personæ nec bonorum fi-  
lij. conf. 39. nu. 6. 95

Mater an possit plus relinquere liberis secundi matrimonij  
quā primi, & quid in marito. conf. 40. nu. 11. 98

Mater secundo nubens non potest esse tutrix liberorum pri-  
mi matrimonij sine licentia Principis. conf. 193. nu. 14. 184

Mater transiens secunda vota ipso iure tutrix esse definit tri-  
plici ratione & solus Princeps matrem secundo nubentem  
ad tutelam admittit. conf. 18. nu. 1. 56

Mater transiens ad secunda vota an succedat liberis primi  
matrimonij quo ad vsumfructum tantum. conf. 37. nu. 2. 93

Matre transeunte ad secunda vota, tutela insolidum rema-  
net apud tutorem testamentarium, nec potest Iudex alium  
adiungere, si testamentarius solus sit sufficiens. conf. 18. nu.  
mero 5. 56

Mater an possit plus relinquere aut donare secundo marito  
stipulanti nomine liberorum secundi matrimonij quā  
liberis primi matrimonij, pulcherrimè vide, quia fuit con-  
trouersia inter Bal. Fran. de Albergo. de Aret. Ioan. de Lig-  
na. & Richard. de Sali. quorum consilia Pau. de Cast. retra-  
xit. consil. 192. num. 11. 377

Mater ex inimicitia filij grauari non debet. consil. 6. nu. 85. 26

Matrem filij successione carere, à qua tutela suscepta rite mi-  
nus sit, quamuis ex fide bona eam gesserit. consil. nume-  
ro 161. 719

¶ Materia indefinita legis æquipollet vniuersali. consil. 229.  
numero 3. 457

Materia subiecta, vide infra in litera V. in versic. Verba.  
in Materia l. hac edictali. C. de secund. nup. potest secundus  
coniunx capere quatenus est legitima liberorum primi  
matrimonij, licet vni eorum minus legitima relictum sit.  
conf. 142. nu. 5. 279

in Materia l. hac edictali, quantum consequi possit mulier aut  
vir secundo nubens, habetur ratio legitimæ liberorum pri-  
mi matrimonij, id est, quatenus ascendit legitima vnius li-  
cet minus legitima relictum sit. conf. 40. nu. 9. 98

Matrimonium nutu contractum, nullum esse, non est Iuris  
ambigui. conf. 253. nu. 1. 510

Matrimonium an possit prohiberi sub poena priuationis hæ-  
reditatis, quod non contrahatur absque consilio & volun-  
tate alicuius. conf. 1. in prin. & per totum. 1

Matrimonium & beneficium Ecclesiasticum inuicem se non  
compatiuntur. conf. 303. nu. 9. 650

Matrimonium probari debet per testes omni exceptione  
maiores, quia dicitur causa grauis. conf. 169. nu. 2. 332

Matrimonium impeditur publicæ honestatis ratione consil.  
129. nu. 5. 458

Matrimonij causa dicitur fauorabilis. conf. 281. nu. 1. 583

¶ Maximè, dictio, habet vim inclusiuam & implicatiuam, si-  
cut dictio, tam, nam dicitur augmentatiua. conf. 227. nume-  
ro 10. 456

¶ Medij & finis idem debet esse Iudicium. conf. 137. nu. 12. 271

¶ Melius est non soluere quā solutum repetere. con. 129. nu.  
mero 7. 243

¶ Memoria hominis est labilis, & ex quanto tempore induca-  
tur obliuio. conf. 28. nu. 4. 79

¶ Mendacij ratione dolus præsumitur, & propter mendaciū  
mulier & minor perdunt priuilegium. conf. 2. nu. 13. fol. 6. &  
conf. 192. nu. 13. 377

¶ Mens verisimilis contrahentium attendi debet in donatio-  
ne. conf. 51. nu. 2. 110

Mens in contractibus inspicitur. conf. 33. nu. 21. 88

¶ Mentio vbi non fit de parte aliqua, intelligitur de qualibet  
particula etiam minima. conf. 308. nu. 4. 659

¶ Mercator, Conducens vel emens fundum mercatori non  
dicitur. conf. 6. nu. 111. 29

Mercator præsumitur habere pecuniam paratam. conf. 191. nu.  
mero 8. 373

¶ Meretrix an habeat factionem testamenti. conf. 203. nume-  
ro 25. 415

¶ Metus vbi infertur per alium, rescindi debet contractus, cō

fil. 253. nu. 7. 512

Metus arguitur ex vultu terribili alicuius potentis. conf. 49  
nu. 3. 108.

Metus allegari non potest per filiam quæ de tempore actus  
seorsum à patre habitabat. conf. 114. nu. 4. & 7. 216

Metus arguitur ex contradictione statim secuta. conf. 11. nu-  
mero 18. 43

Metus arguitur ex minis habito respectu ad qualitatem per-  
sonæ minantis. conf. 49. nu. 1. 96

Metus non videtur probabilis vbi de metu protestatus quis  
non fuit nec clandestinè nec palam. conf. 120. nu. 3. 227

Metus arguitur quando quis remittit iura sua. conf. 49. nume-  
ro 4. 108

Metus arguitur ex importunitate & persuasione, quæ vim  
coactionis habet. conf. 10. nu. 17. 43

Metus præsumptio cessat vbi de metu protestatus quis non  
fuit. conf. 114. nu. 6. 217

Metus mariti contra vxorem an præiudicet tertio contrahen-  
ti cum vxore & metum ignoranti. Idem in metu illato testa-  
tori quod non præiudicat hæredi instituto ignoranti de ta-  
li metu. conf. 120. nu. 1. 227

Metus præsumptio cessat ex præsentia iudicis. consil. 114. nu. 2.  
fol. 216. & conf. 253. nu. 4. 511

Metus non præsumitur in actu geminato aut reiterato. consil.  
114. nu. 8. 215.

Metus reuerentialis sufficit præcedentibus minis vel verbe-  
ribus. conf. 49. num. 2. 108

Metus arguitur ob periculum amissionis honoris. conf. 49. nu-  
mero 7. 109

Metus probatio multum adiuuatur ex eo quod de metu pro-  
testatus quis fuit. conf. 49. nu. 8. 109

Metus probatur ex euentu secuto, quando ita actū est prout  
quis minatus fuerat. conf. 49. nu. 9. 109

Metus arguitur ex eo quod non esset quis in libertate ad ar-  
bitrium faciendi. conf. 49. nu. 6. 108

Metus præsumptio cessat ex præsentia mariti aut amicorum  
conf. 114. nu. 3. 216

Metus non præsumitur nisi probetur. conf. 115. nu. 13. 219

Metus non præsumitur in officiali contra non subditum. ibi.  
num. 14. 219

Metus non arguitur ex mandato principis cui obedire quis  
non tenebatur in illo casu. ibid. nu. 15. 217

Metus præsumptio cessat in his, quæ fiunt ex interuallo. cō  
fi. 114. nu. 5. 217

Metus probetur per locum à verisimili. conf. 49. nu. 5. 108

Metus reuerentialis cum læsione enormi sufficit ad rescindē-  
dum contractum, nec requiruntur minæ aut verbera, ma-  
ximè in filia. conf. 11. nu. 12. fol. 216. & conf. 114. nu. 1. 45

Metu commissio per tertium, dispendium pati non debet is,  
in cuius fauorem actus est habitus, nisi metum intellexerit  
conf. 253. nu. 6. 512

Cætera vide infra in litera P. in ver. Periculi.

¶ Miles Hierosolymitanus an succedat in feudo. conf. 303. nu-  
mero 1. 648

Militi iure erranti subuenitur, & in eo error Iuris præsumitur  
sine alia probatione. conf. 144. nu. 19. 287

Reliqua vide infra eo. in ver. Minoribus.

Minæ cum inimicitia faciunt indicium ad torturam. conf. 35.  
numero 1. 91

Minæ. Præsumitur quid factum in executionem minarum  
præcedentium. conf. 35. nu. 16. 92

Reliqua vide supra in litera F. in ver. Factum.

Minis, odio & maleficio statim secuto concurrentibus deli-  
ctum plenè probatur. conf. 35. nu. 4. 91

¶ Minor 14. annis non potest constituere Procuratorem in spi-  
ritualibus sine autoritate Episcopi aut officialis. conf. 153. nu-  
mero 14. 307

Minor restituitur in integrum vt impleat, qui contractum ex  
sui parte non impleuit. conf. 204. nu. 23. 417

Minor locans domum potentiori restitui debet, si dubitet  
non posse consequi restitutionem domus finita locutione  
conf. 162. nu. 4. 376

Minor asserens se maiorem ratione mendacij perdit benefi-  
cium restitutionis in integrum. conf. 221. nu. 9. 443

Minor renuncians lus quærendum non restituitur in inte-  
grum. conf. 114. nu. 1. 218

Minor alienas contra prohibitionem testatoris, qui in casum  
alienationis voluit bona ad alium deuenire, an restitua-  
tur in integrum, pulchrè vide conf. 193. nu. 1. 380

Minor iurans non contrahere contractum ratione minoris  
ætatis 21



etatis alia quacunque causa, perdit beneficium l. 2. C. de re  
 scind. vendi. consilio 7. numero 4. 32  
 Minor quando simpliciter iurat non contrauenire contra-  
 ctui, non exprimendo ex causa minoris ætatis aut alia, non  
 perdit beneficium d. l. consilio 7. nu. 6. 32  
 Minor quando iurat non curatur quod autoritas curatoris  
 non interuenerit. consilio 7. num. 6. cod. 179  
 Minor 25. annis potest renunciare beneficium Ecclesiasticum  
 sine curatore. consi. 90. nume. 179. 179  
 Minor renuncians beneficium Ecclesiasticum non restitui-  
 tur in integrum post collationem alteri factam de ipso be-  
 neficio. consil. 90. nu. 4. 179  
 Minor restituitur in integrum ad examinandum etiam post  
 attestaciones publicatas. consi. 65. nume. 3. 130  
 Minoribus, mulieribus, militibus & rusticis clandestinè quid  
 agentibus non subuenitur, licet tractent de vitando dam-  
 no. consilio 35. numero 12. fol. 92  
 Minuitur quid facilius, quàm quod in totum tollatur. con-  
 sil. 135. nume. 9. 263  
 Minus licere debet ei, cui licet quod est plus. consilio 16.  
 nume. 11. 54  
 Modo non impleto hæres priuari non debet hæreditate,  
 nisi modus causa finalis fuerit institutionis, & quæ dicatur  
 causa finalis. consilio 59. nume. 4. 121  
 Modi implementum quando est dubium, an commodum  
 vel damnum afferre possit, nunquam opponi potest exce-  
 ptio modi non impleti. consi. 59. num. 3. 121  
 Modi non impleti oppositio cessat quando opponentis non  
 interest modum fuisse impletum. consil. 59. nume. 2. cod. 121  
 Modi defectus non inducit priuationem hæreditatis quan-  
 do testator omnino alias erat relicturus. consi. 59. nu. 6. 121  
 Modica subreptio non vitiat. consi. 182. nume. 17. 358  
 Modica contrauentio an facit committi pœnas l. si quis ma-  
 ior. C. de transactio. & quid si vasallus contraueniat fi-  
 delitati in modico. 128. nume. 16. 358  
 Modicæ summæ confessio simulata dici non potest. consi. 40.  
 nume. 8. fol. 98. & consi. 44. nume. 3. 101  
 Modicum, suspicio falsitatis cessat in re modica. consi. 56. nu. 14.  
 fol. 117. & consil. 75. nume 16. 117  
 Monachus retinet iura suitatis & succedit ab intestato. con-  
 silio 152. numero 2. 304  
 Monasteriū an habeatur loco filij, & faciat deficere condi-  
 tionem substitutionis, si decesserit sine filiis naturalibus &  
 legitimis ex suo corpore procreatis, & concluditur com-  
 munem opi. esse quod sic. consi. 152. nume. 1. 303  
 Monetam falsam expendens non tenetur crimine falsi, nisi  
 sciuerit eam esse falsam. consil. 244. nume. 4. 491  
 Monetæ augmentum debetur vbi pecunia aliqua est in obli-  
 gatione, non in facultate soluendi. consi. 47. nu. 5. 106  
 Monitio an sit necessaria, vt hæres priuetur hæreditate ob  
 modum non impletum. consi. 59. nume. 7. 121  
 Monitio an requiratur antequàm hæres non implens volun-  
 tatem testatoris priuetur hæreditate vbi distinguitur inter  
 factum negatiuum. consi. 193. nume. 4. 380  
 Mora committitur per interpellationem. consi. 89. nu. 4. 178  
 Mora purgari non potest post terminum legis. consilio 166.  
 numero 15. 328  
 Mora non committitur ante liquidationem. consi. 89. nu. 5. 178  
 Mora contrahitur ex implemento alterius partis quando agi-  
 tur de interesse, non vbi agitur de pœna. consilio 246.  
 numero 1. 496  
 Mora semel commissa non purgatur quando res desit esse  
 integra. ibid. nume. 5. 496  
 Mora committitur sine interpellatione vbi adest iuramen-  
 tum. consilio 64. nume. 2. 129  
 Moræ purgatio non admittitur post executionem factam à  
 iure vel ab homine. consilio 216. nume. 23. 434  
 Moram committit obligatus ad factum sine interpellatione  
 ex eo quod non præstitit diligentiam in faciendo, quod  
 procedit vbi agitur de interesse, secus si de pœna. consilio  
 64. numero 1. 129  
 Moram quis debitori non obicit, quod pecuniam debitam in  
 villam redimendam ex pacto non impendit, nisi ostendat  
 in numerato & creditori ipsi pecuniam fuisse, quæ erogan-  
 da vna simul cum pecunia debita erat. consi. 327. nu. 19. de-  
 claratur 277. & nu. 279. fol. 706. & 734  
 Morem antiquorum non seruans, non seruat eorum hono-  
 rem. consi. 28. nu. 10. 475  
 Mors, Confessio in periculo mortis fortius probat. consilio 6.  
 numero 53. 22

Mors probatur ex fama quando non est de recenti, similiter  
 probatur mors quando quis pro mortuo est habitus per  
 coniunctos & consanguineos, qui vestes lugubres detule-  
 runt: & probatur mors per testes consanguineos & amicos,  
 quid in eo qui fuit absens annis 20. an ex hoc præsumatur  
 mortuus. consil. 127. num. 17. 240

Mors testis aut Notarij fidem auget probationum, ideo testes  
 mortui iudicantur pro instrumento. consil. 6. nume. 52. & 61.  
 fol. 22. & consil. 56. nume. 7. 117

Mors addit non parum fidei scripturis mortuorum. consilio  
 275. numero 6. 571

Mors vim obtinet iuramenti. ibid. nume. 7.

Mortis mentio non facit censer donationem causa mortis,  
 quando fit mentio mortis demonstratiuè, non per modum  
 causæ finalis. consi. 214. nume. 9. 431

Mortui scripturæ maior datur fides quàm viuientis. consil. 6.  
 numero 6. & 52. 16. & 22

Mortui scriptura maiorem fidem facit quàm viuientis. consil.  
 158. nume. 7. 317

Mulier in casibus in quibus ad testimonium admittitur,  
 non dicitur omnis exceptione maior. consi. 99. nu. 5. 192

Mulier hostis dici non potest, seu in muliere hostilitas non  
 consideratur, quia mulieri ius vindictæ non competit. con-  
 silio 6. nume. 77. 25

Mulier quando dicatur pernoctasse extra domum hæredis  
 mariti. consi. 205. nu. 12. 419

Mulier aliqua cum viuit cum quoquam impudicè, an cesset  
 mala fama vel suspicio, si cesset rumor. ibi. nu. 14. 419

Reliqua vide supra eo. in ver. Minoribus.

Multa transeunt cum Vniuersitate, quæ specialiter transfer-  
 ri non possunt. notatur consil. 213. nume. 7. 430

Multitudini parcitur in pœnarum impositione. consilio.  
 137. numero 10. 271

Mutuum considerari non potest, nisi pecunia sit in dominio  
 mutuantis. consil. 106. nume. 5. 204

## N



**N**ATVRA dispositio generalis intelligi debet se-  
 cundum naturam rei de qua loquitur dispositio,  
 etiam verba impropriando & in materia stricti  
 iuris, & pulchra de natura attendenda, & quid sit  
 natura. consil. 186. nume. 5. 362

Natura, Qui non est in rerum natura, dicitur incapax, nec ad-  
 mittitur ad substitutionem. consil. 212. nu. 6. 429  
 cum res ad Naturam suam rediit, locum regula non habet,  
 rem semel alienatam, perpetuò alienabilem fieri. consilio  
 327. nume. 490. 764

Naturalis vt dicatur quis, an requiratur quod fuerit natus ex  
 concubina retenta in domo affectione concubinæ. consi-  
 lio 166. numero 8. 328

Naturalis propriè sumptus Ius agnationis non habet, nisi re-  
 spectu patris, etiam si legitimeretur per oblationem curiæ,  
 imò nec ipsi patri agnatus efficitur. consilio 138. numero  
 13. & 7. 272

Naturalis non succedit coniunctis ex latere & persona pa-  
 tris. ibidem.

Naturalis filius ali debet à patre aut eius hærede de Iure Ci-  
 uili, de Iure autem Canonico etiam spurius ali debet. consi-  
 lio 89. numero 1. 178

Naturalis in dubio quis præsumitur, non spurius. consilio 138.  
 numero 1. 272

Naturalis, Inter naturales Ius cognitionis est non agnationis.  
 consilio 138. nume. 1. 272

Naturalibus ita succeditur sicut naturales aliis succedunt.  
 consilio 138. numero 9. 273

Necessitas interpret est dispositionis, quia interpretatur di-  
 spositio vt facta censeatur ob causam magis necessariam.  
 consilio 202. numero 10. 409

Necessitas triplex. consi. 327. nu. 94. 714

Necessitas ab eo probanda qui ea subnititur. ibid. nu. 116. 715

Necessitatibus verbum importat alimenta, si fiat legatum pro  
 necessitatibus. consilio 199. numero 4. 392

In quacunque prohibitione generali aut vniuersali semper  
 intelligitur exclusus actus, qui fieret ex necessitate. consil.  
 6. numero 91. 27

Reliqua vide supra in litera A. in ver. Actus.

Negans actus solennitatem, non potest ex eo se iuuare.  
 consilio 255. numero 2. 515

Negans, Qui negauit semel appellasse, nō potest appellatione  
 A a a fateri



# Index in Consil.

- fateri & ea prosequi consilio 255.nu.2. 515
- Negatio calumniosa rem dubiam non facit.conf.55.nu.3. 115
- Negatiua non probatur per testem, nisi rationem adducat etiam non interrogatus.confilio 2.nume.3. 4
- Negatiua quod aliud instrumentum receptum non fuit per Notarium, non probatur ex eo quod in eius prothocollo aliud instrumentum non reperitur.conf.112.nu.7. 213
- Negatiua quod malefactor non inuenitur, probari debet per vniuersitatem quæ malefactorem capere tenetur.confil. 121.nume.11. 229
- Negatiua tu non obtinuisti licentiam à datario, probatur eo ipso quod contrarium non probatur consilio 1.nu.10. 3
- Negatiua quod hæres non impleuit voluntatem testatoris probari debet per allegantem.conf.1.nume.7. 2
- Negatiua vniuersalis omne tempus negat.confilio 146.nu. 4. 291
- Negatiua fortior est ad negandum quàm affirmatiua ad affirmandum.conf.146.nu.4. 291
- Negatiua quod filius in contractu matrimonij non habuit consensum patris, probatur probando quod de tempore contractus pater erat absens.confilio 1.nu.8. 2
- Negatiua quod pecunia numerata non fuit, probatur probando quod de tempore confessionis nulla interuenit numeratio.conf.1.nu.9. 3
- Negatiua quod Notarius rogatus non fuit, vel quod pecunia numerata non est, qualiter probetur.confilio. 117.nume.3. 222
- Negatiua probatur in inspectione scripturæ.confilio 138. numero 5. 272
- Negatiua quod quis onera non soluerit, probari non debet per eum qui præscriptionem libertatis contra onera allegat, sed probare sufficit temporis cursum 40. annorum, & Negatiuam allegare.confilio 111.nu. 11. 210
- Negatiua probari debet per eum cuius fundamentum in negatiua consistit, siue agendo, siue excipiendo.confil.112. nume.6. 213
- Negatiuæ probatio quando impossibilis est concludenti, modo sufficit eam probare prout possibile est.conf. 1.nu.9. 3
- Negatiuam allegans non tenetur ipsam probare quando ipsi alleganti implendum quid erat super quo allegatur negatiua.confilio 1.numero 10. 3
- Negatiuam coarctans testis de facili non coarctabilem redditur suspectus.confilio 9.nu.7.fol.38. conf.75.nu.25. 153
- Negatiuum lus qualiter probetur, puta quod quis non possit colere pascua in tali manso.confilio 154.nu.2. 308
- ¶ Negligens in officio remoueri ab eo debet, quod exemplificatur in tutore, Procuratore, executore testamenti, in Prelato & Medico.confil. 132.nu.3. Et ibidem quod propter negligentiam priuatur quis iure suo, & quod negligens in puniendo delinquentem dicitur fautor eius. 250
- Negligentia ignorantia imputari non potest.confilio 201. numero 29. & 36. 404
- Negligentia dicitur dolus & peccatum mortale in his, qui ex officio ad diligentiam obligantur.conf.132.nu.4. 250
- Negligentia probatur quando quis expressè recusat quid agere vel remediis oportunis non utitur cum possit.confil.132. nume.4. 250
- Negligentia in omittendo dicitur dolus quando habet admixtum aliquod factum, puta contemptum Iudicis vel partitis.conf. 132.nume.5. 250
- Negligentia cōuincitur ex vnica interpellatione.conf.132.n.6. 250
- Negociari olim solitus an præsumatur hodie negociari.conf. 320.nume.3. 688
- Negotiatio non dicitur quando quis vendit granum, vinum aut oleum suum.confil. 163.nu.3. 325
- Negotio principali suspecto, non dicitur noua instantia, quando habita est redditio ad negotium principale.confil.223. nume.5. 447
- Negotiorum gestor quando teneatur.confilio 238.nu.17. 476
- ¶ Nepos non debet esse mellioris conditionis quàm filius confilio 243.nume.6. 490
- Nepos naturalis institui non potest stante pro legitima, quia tunc prohibitio, quæ est in parte militat in nepote naturali.conf.326.nume.1. 697
- Nepotes non veniunt appellatione filiorum quando testator se reulit ad filios certos aut neminatos.confilio.98. nume.9. 190
- ¶ Nihil & inualidum æquiparantur.confilio.115.nu.7. 219
- ¶ Nobilitas perditur per Notariatum.confilio.163.nu.1. 325
- Nobilitas perditur ex arte tabernaria & mechanica.confil. 163.nume.2. 324
- Notabili testi magis creditur.confilio 6.numero 28. 19
- ¶ Nomen suorum & liberorum dicitur collectiuum.confil. 22.nume.4. 67
- Nomen non curatur quando non dubitatur dere.confilio 214.nume.5. 430
- Nominis Iudaici retento arguit Iudaismum in Iudæo facto Christiano.conf.73.nume.13. 143
- Nominis Iudaici retento arguit retentionem effectus, & valet argumentum à nomine etiam in probatione dominij putata ex eo quod res appellatur talis præsumitur quod sit illius.confilio 73.numero 14. 144
- Nomine proprio censetur se obligare administrator quando bona propria obligat.confilio 73.numero 3. 142
- Nomine turpi cauendum est.conf.73.nume.3. 143
- Nominis argumentum est inualidum, puta si aliqua res appellatur talis, nam præsumitur quod sit illius.conf.111.nu.18. 211
- ¶ Non entium nullæ sunt qualitates.conf.216.nu.10. 433
- Non posse quis dicitur, quod honestè non potest.confil. 268. nume.1. 549
- ¶ Notariatus qualitas non inest à natura, ideò probari debet sicut dicitur de Clericatu.confilio 150.nu.1. 298
- Notariatus probatio nõ videtur necessaria nisi pars opponat.confilio 122.nu.16.fol.231. & confil. 150.nu.2. 298
- Notariatus consistit in facto, ideò probari debet quando negatur qualitas Notariatus.confilio 72.nu.1. 141
- Notariatus præsumitur propter antiquitatem temporis ultra centum annos.confilio 274.nume.14.fol. 569
- Notariatus probari debet ubi negatur.conf.122.nu.16. 231
- Notarius subscribens instrumentum simpliciter non exprimendo officium aut Nomen Notariatus, satis censetur se subscribere tanquam Notarium quādo adhibuit solennia requisita ad publicum instrumentum.conf. 150.nu.3. 298
- Notarius potest apponere in testamento clausulam codicillarem, licet testator eum non rogauerit, nec ipse Notarius virtutem eius intelligat.conf.75.nu.4. 150
- Notarius non apponens instrumento quod tenetur apponere, tenetur de falso, idem si apponat aliquid prohibitum.conf.75.nu.6. 150
- Notarius de gestis in præteritum attestari non potest.confilio 171.nume.5. 336
- Notarius habet præsumptionem Iuris pro se adeò quod liqui diffimè constare debet de falsitate contra eum.confil.75. nume.8. 151
- Notarius dicitur habere officium & iurisdictionem voluntariam.confilio 196.nume.7. 387
- Notarius censetur rogatus vt verba ita concipiat, quod ex eis voluntas disponentis sustineatur.conf.74.nu.2. 150
- Notarius instrumentum edere non debet nisi ei cuius interest.conf.56.nume.18. 118
- Notarius debet seruare testamentum cancellatum ad iussum testatoris.confil.228.nu.4. 457
- Notarij verba dubia interpretantur contra eum, qui eius scripturam producit.conf.88.nume.19.fol. 177
- Notarij error, imperitia aut simplicitas partibus nocere non debet.confil.147.nu.5. 293
- Notarij signum in instrumento publico est necessarium.confil.216.nume.3. 433
- Notarij officium quale sit.confil.240.nu.2. 479
- Notario non creditur de his, quæ tempore actus interuenire non potuerunt, quod tamen limitatur non procedere in factis antiquis.confilio 88.nume.22. 177
- Notario attestanti de his quæ tempore actus gesta non sunt vel geri non potuerunt, non creditur nisi inter ipsas partes præsentibus & instrumento consentientes.conf. 196.nu.6. 387
- Notario non creditur nisi de his quæ geruntur in eius præsentia.confil.88.nume.20. 177
- Notario non creditur nisi de his quæ geruntur inter partes de tempore actus.confilio 88.numero 21.fol. eod. 177
- Notario mortuo potest quis auctoritate Iudicis ex abbreviatura sumere instrumentum.conf.216.nume.6. 433
- Reliqua vide supra in littera F. in ver. Falsitas. & in littera R. in ver. Restitutio principis.
- Notificatio, reuocationis procuratoris quando sit necessaria.confil.76.nu.3. 154
- ¶ Notorium dicitur quod publicè fit, & quod fit coram decem testibus.conf.121.nu.2. 228
- Notoriam rem confessio facit.conf.32.nu.22. 727
- Notorium esse non potest quod non est.confil. 111.nu.2. 427
- Notorius defectus proprietatis dicitur, de quo constat ex actis.



actis. confil. 299. nu. 8. 643  
 Super notorio potest iudex ex officio se informare. confil. 104. 201  
 nume. 9.  
 ¶ Noua causa dicitur ratione alterationis, quando antiqua alteratur. confil. 24. nu. 14. 72  
 Noua dicitur substitutio ex diuersitate formæ & conditionis. confil. 80. nu. 3. 162  
 Noua causa aut nouus titulus an cōsideretur in venditore redimente rem venditam ex pacto appposito. confil. 202. n. 3. 408  
 Noua res. In rebus nouis nouum est remedium & consilium adhibendum. confil. 263. nu. 5. 539  
 ¶ Nouatio non censetur facta quando prima obligatio plus continet quàm secunda, quia per secundam non censetur nouata prima. consilio 167. nu. 2. 329  
 Nouatio fit per secundam promissionem in qua apponitur longior terminus. consil. 167. nu. 12. 530  
 Nouatio inducitur per secundum pactum diuersum à primo. confil. 167. nume. 9. 330  
 Nouatio facilius inducitur in actu qui dependet à voluntate vnius tantum. ibid. nu. 9.  
 Nouitas semper est in peculio. consilio 238. nume. 14. 476  
 ¶ Nouitius an possit cedere iura sibi competentia fratri suo & dicitur q̄ non, & quid de cessione facta ante ingressum. confil. 252. nu. 4. & 6. 509  
 ¶ Nouum quid non dicitur quando illud quod erat in habitu deducitur ad actum. consil. 223. nu. 11. 447  
 Nox operatur, quod delictum de nocte commissum facilius probari potest, seu faciliores in eo probationes sufficiunt ob difficultatem probandi. confil. 178. nu. 2. 348  
 Nox. Dolus præsumitur in actu nocturno. consil. 35. nu. 11. 92  
 Nox. Dolus præsumitur contra quid agentem de tempore nocturno. consil. 35. nu. 11. cod.  
 Nox. Testis deponens de actu facto de nocte an probet. confil. 99. nume. 9. 192  
 Nullitas nulla est maior quàm quæ provenit ex defectu legitimationis personarum. confil. 265. n. 2. 541  
 Nullitas proponi non potest per eum cuius non interest. consil. 177. nu. 6. fol. 347. & consil. 179. nu. 5. 351  
 Nullitas actus non attenditur, quando ita de facto obseruatur. consil. 137. nume. 9. 271  
 Nullitas perpetuò opponi potest vsque ad triginta annos, saltem per viam exceptionis. consil. 153. nu. 5. 307  
 Nullitas sententiæ perpetuò opponi potest. consilio 108. nume. 4. 206  
 Nullum quod est, nullum producit effectum. consil. 216. nu. 12. fol. 434. & consil. 327. nu. 250. 730  
 Nullum dicitur quicquid sit, contra statutum. consilio 170. nume. 11. 335  
 Nullus actus conualidari non potest ex consensu alterius partis tantum. confil. 39. num. 13. 95  
 Nullus actus vt confirmetur ex confessione aut consensu partis requiritur consensus expressus, nec sufficit tacitus, aut pactum nudum. consilio 29. nume. 6. 81  
 Numerus singularis pluralitatem non patitur. vbi declaratur. consil. 161. nume. 1. & 4. 322  
 Numerus singularis quando verificetur in plurali. consil. 180. nume. 3. 353  
 Numerus pluralis non verificatur in vno. consilio 225. nume. 2. 450



**O**BIICERE non potest quis alteri id, quod & ipse fecit. consil. 123. numero 9. 232  
 Obiicere non potest quis alteri id ex quo obiiciens lucrum sentit. confil. 147. nu. 4. 293  
 Obiicere non potest quis alteri id in quo causam præbuit, idè non potest Reus obiicere Actori, debebas me interpellare de fationem rei, quando molestia processit facto culpa ipsius obiicientis. confil. 88. nume. 1. 179  
 Oblationem satis verborum tenus factum, cum liquidum debitum non est. confil. 327. nu. 207. vers. hoc amplius oblationem. Prolixius, nu. 209. 725  
 Oblationem non reiici, quæ verborum tenus fit, pecuniam oblatam creditore non admittente ibid. nu. 208.  
 Oblationem superuacuum, si constare possit, pecuniam oblatam repudiaturam creditorem fuisse ibid. nu. 210.  
 ¶ Obligatio non inducitur sine consensu nostro, fallit in obligatione legali. consilio 77. nume. 6. 155  
 Obligatio legalis dicitur fortior obligatione hominis. consilio 27. n. 6. fol. 7. & consilio 111. nu. 24. 222  
 Obligatio in futurum non inducitur ex eo quòd voluntarie

in præteritum gestum est. confil. 116. nu. 9. 221  
 Obligatio personalis non transit ad singularem successorem, nec curandum est de autoritate Paul. de Cast. in l. si cum vendere. ff. de pign. act. quia Pau. fuit sibi contrarius, quæ contrarietas ab aliis animaduersa non est. consil. 12. nu. 7. 47  
 Obligatio defuncti transit ad hæredes actiue & passiue. confil. 272. numero 11. 561  
 Obligatio personalis potest sequi tertium possessorem si statutum ita dicat. consil. 201. nu. 8. 401  
 Obligatio. Promittens recognoscere censum super molendinis, censetur ipsa molendina obligare & hypothecare. confil. 20. num. 10. 63  
 Obligationum diuersitas præsumitur propter summarum diuersitatem, & ambæ summæ dicuntur debite cum sint diuersæ. consil. 282. nu. 1. 586  
 Obligationum diuersitas præsumitur ex diuersitate personarum. ibi. nume. 2.  
 Obligatus ad factum non tenetur ad interesse, nisi finito tempore. confil. 233. nu. 5. fol. 467. & consil. 247. nume. 3. 408  
 Obligatus soluere sine termino obligatur in continenti soluere. consil. 192. nume. 18. 378  
 Obligatus aliquid facere vel non facere tenetur cauere ne detur materia aut occasio quòd illud non fiat vel fiat. consil. 170. nume. 9. 334  
 Obligatus ad aliquid faciendum sine termino tenetur facere quàm primum potest, & an requiratur interpellatio vt constituatur in mora. consil. 192. nu. 17. 378  
 Obligatus ad factum cum iuramento an precise obligetur. consilio 12. nume. 1. 46  
 ¶ Obliuio de facili præsumitur circa tempus. consil. 65. nu. 10. fol. 131. & consilio 75. nume. 25. 153  
 Obliuio ex quanto tempore inducatur. consilio 28. nu. 4. 79  
 Obliuio non præsumitur in facto multum notabili, etiam ex antiquitate temporis. consilio 134. numero 31. 259  
 ¶ Opreptio aut subreptio an vitiat gratiam quando constat de mente Principis, quòd omnino alias concessisset. confil. 2. nume. 14. 6  
 Obreptio dicitur crimen, idè clare probari debet per opponentem. confil. 68. nu. 9. 135  
 Obreptionis vitium maius est quàm subreptionis. consilio 68. numero 5. fol. 134. & consil. 327. nu. 182. 722  
 Obreptio dolum arguit. consilio 327. numero 183. 722  
 Obreptione rescriptum subuerti. ibidem nume. 181.  
 Obreptitium rescriptum quòd dicatur. ibid. nume. 140. 718  
 Obseruantia secuta secundum tenorem instrumenti minus solennis, dat fidem. instrumenti. confil. 101. nu. 3. fol. 195. & consilio 158. nume. 1. 317  
 Obseruantia subsequuta optime declarat dubium consuetudinis, nec requiritur ita fuisse obseruatum longo tempore. confil. 118. nume. 2. 222  
 Obseruantia præsumitur subsequuta ex tit. sententiæ præcedentis. consil. 10. nu. 9. 42  
 Obseruantia. Reuocatur difficilius quòd longo tempore fuit obseruatum. consil. 42. numero 4. fol. 100. & consilio. 151. nume. 30. 303  
 Obseruantia interpretatiua non requirit prescriptionem. consil. 211. num. 12. 401  
 Obseruantia post sequuta declarat quale fuerit Ius præcedens reseruat. consilio 211. nu. 8. 428  
 Reliqua vide supra in litera L. in vers. Instrumentum.  
 ¶ Obstantia plura vbi sunt, vno sublato, non censentur sublata alia. confil. 5. num. 55. & 59. 22  
 ¶ Occidendi aut non occidendi animus præsumitur ex modo & qualitate percutiendi. consilio 119. nu. 10. 22  
 Occisor ex confessione condemnari non potest, nisi constet de corpore occisi. confil. 211. nu. 3. 427  
 ¶ Occultatio inducit presumptionem contra occultantem, puta si quis nolit nominare autorem à quo emisse dicit, idem si quis recusat producere instrumentum, nec occultatione paritur minori, mulieri aut rustico. confil. 178. nu. 5. 349  
 De Occultante quòd sit præsumptio contra eum, vide infra in litera P. in ver. Præsumptio. & de Occultè agente supra in litera D. in ver. Dolus.  
 ¶ Odiosum dicitur quicquid recedit à Iure communi. consil. 170. nume. 3. 333  
 Odiosa dicitur dispositio & contra bonos mores per quam libera testandi facultas restringitur. consilio 25. nu. 4. 73  
 Odiosa dicitur dispositio continens inæqualitatem, & similiter omnis recessus à Iure communi dicitur odiosus. consil. 173. nume. 3. 340



# Index in consil.

- ¶ Offendere non licet bannitum tolleratum in ciuitate. consil. 168. numero 4. 331
- ¶ Officialis an finito officio alterius officialis ad idem officium admitti possit amplius ex interuallo. consilio 259. numero 1. 527
- ¶ Officiales locorum tantam potestatem habent quanta eis per statuta conceditur & non ultra. consil. 196. nu. 4. 387
- ¶ Officium suum non petenti iudex præstat clausula adscripta ius & iustitiam ministrari. consil. 327. nu. 2. 6. 726
- ¶ Officium qui semel adimpleuit, ad idem potest admitti, nisi in eo malè fuerit versatus. consil. 259. nume. 3. 528
- ¶ Omissio, propter omissionem punitur quis pro culpa tantum, non pro dolo. consil. 6. nume. 75. 25
- ¶ Omissus casus, de hoc supra in litera C. in vers. Casus.
- ¶ Omnis dictio, operatur quod si testator legat omnem rem quam communem cum alio habebat, censetur legare etiã partem socij. consil. 80. nume. 15. 164
- ¶ Onus sequitur rem quocunque vadat. consil. 217. nu. 5. 436
- ¶ Onus rei suæ unicuique licet iniungere ex arbitrio. consilio 117. numero 1. 221
- ¶ Onus legato apponi potest maius ipso legato. consilio 171. numero 9. vbi declaratur. 336
- ¶ Onus reale transit ad quolibet possessorem. consil. 112. nu. 2. 213
- ¶ Onus reale imponi non potest nisi per habentem ius aut dominium in ipsa re, cui onus imponitur. consilio 57. numero 2. 119
- ¶ Onus de re legitima reici qualiter intelligatur. consilio 15. numero 5. 50
- ¶ Onus diminui debet bonis diminutis, & econtra bonis auctis augeri debet. consil. 195. nume. 6. 385
- ¶ Onere multiplici grauari quis non debet. consil. 24. nu. 7. fol. 71. consil. 32. num. 4. fol. 85. consil. 111. nume. 8. fol. 210. & consil. 201. numero 13. 402
- ¶ Onera æqualiter distribui debent ne pauperes compellantur & diuites inæqualiter aggrauentur. consil. 195. nu. 8. 385
- ¶ Onera noua imponens tenetur lege Iulia de vi publica. consil. 238. numero 16. 476
- ¶ Operam dans rei illicitæ tenetur pro maleficio quod inde sequitur, licet illud committi non mandauerit. consilio 35. numero 14. 92
- ¶ Operari, verba an ita debeant intelligi, vt aliquid operentur infra in litera V. in ver. Verba. & consil. 327. nu. 47. 709
- ¶ Opinio aut veritas attenditur in pœnalibus aut odiosis pro ut Reo vtilius est ad vitandum pœnam. consil. 2. nu. 8. fol. 5. & consil. 88. nu. 16. 177
- ¶ Opinio præfertur veritati in his quæ consistunt in animo. consilio 88. numero 14. 177
- ¶ Opinionones Docto. vbi sunt dubiæ potest iudex inclinare in quam partem velit. consil. 135. nu. 40. 268
- ¶ Opponere quis debet de iure sibi competenti, alias non opponendo renunciare illi videtur. consilio 87. nume. 4. fol. 175. & consil. 121. nu. 4. 228
- ¶ Opponi debet contra incertitudinem alias illa non vitiat. consilio 121. nume. 4. 228
- ¶ Opponens de falsitate per modum exceptionis non tenetur se inscribere ad pœnam talionis. consil. 28. nu. 10. 80
- ¶ Opponens subreptionem contra rescriptum, tenetur illam probare. consil. 23. nume. 5. 70
- ¶ Opponens excussionem simpliciter, censetur eam opponere omni modo & via sibi vtiliori. consil. 263. nume. 2. 536
- ¶ Oppositio quæ non est verisimilis attendi non debet. consil. 94. numero 4. 184
- ¶ Oppositiones debent esse claræ, certæ & specificæ. consilio 262. numero 2. 534
- ¶ Oratio generalis & indefinita non tantum operatur, quantum specialis, vbi diuersa est ratio. consil. 33. nu. 15. 87
- ¶ Ordo successiuus in substitutione intelligitur etiam per viam fideicommissi, quando ita apparet de voluntate testatoris, & quando dicatur de ea constare. consilio 131. numero 5. 247
- ¶ Ordine successiuo & per viam fideicommissi intelliguntur vocati plures substituti per nomen collectiuum. consilio 22. numero 2. 66
- ¶ Ordine successiuo sceminarum admissionem in feudo intelligi. consilio 327. nume. 296. 736
- ¶ Ordine successiuo aliquos vocatos esse respectu primo loco vocatorum intelligi potest duobus modis, per modum vulgaris & per modum fideicommissi, quod qualiter procedat, vide ibi Paul. varietas ostenditur. consilio 131. numero 3. 247
- P**
- ACTVM De non succedendo sine iuramento an valeat. consil. 52. nu. 1. 111
- ¶ Pactum de non succedendo fratribus non valet quando fratres tali pacto non consenserunt, & requiritur consensus expressus. consil. 127. nu. 5. 239
- ¶ Pactum de hæreditate viuentis conualidatur consensu eius de cuius hæreditate agitur etiam ex post superuiuenti. consil. 19. numero 3. 59
- ¶ Pactum de hæreditate viuentis non vitiat donationem de propriis bonis factam in eadem dispositione. consilio 19. numero 5. 59
- ¶ Pactum commissoriæ sicut non reprobat in emptione & venditione, ita nec in datione in solutum. consilio 145. numero 18. 290
- ¶ Pactum legis commissoriæ valet in contractu transactionis. consilio 145. nume. 290
- ¶ Pactum de succedendo in certis bonis inuicem factum inter aliquos valet, dummodò non fiat sub nomine quoræ hæreditatis, imò valere videtur etiam sub nomine hæreditatis simpliciter, quando non veniunt bona futura, nec fit mentio de quota, quia impropriatur verbum hæreditas, & intelligitur pro bonis consil. 19. nume. 7. 59
- ¶ Pactum resolutiuum transactionis an impediatur translatione domini, in quo articulo Bald. Pau. de Cast. & Alexan. contrarij referuntur. consil. 201. nu. 3. 400
- ¶ Pactum aliquid faciendi seu occupandi propria autoritate valet. consil. 4. numero 12. 10
- ¶ Pactum vbi valet, valere debet etiam consuetudo, quæ vim pacti habet, imò consuetudo pacto est fortior. consilio 4. numero 13. 10
- ¶ Pacta leges appositæ in fundatione beneficij seruari debent quâdo Episcopus tali fundationi cõsensit. consil. 82. nu. 6. 166
- ¶ Pacta & contractus transcunt ad hæredes. consil. 102. nu. 3. 195
- ¶ Pacta insolita arguunt malam fidem, & suspicionem inducunt. consilio 145. nume. 14. 289
- ¶ Pacto stante & iuramento de non reuocando, donatio dicitur inter viuos, licet sit pactum quod resoluatur præmoriante donatario. consil. 214. nume. 20. 421
- ¶ Pacto de reuendendo an agi possit contra tertium possessorem, in quo articulo Pau. de Cast. fuit sibi ipsi contrarius & Alexan. imò quandoque dixit contra text. consilio 201. numero 1. & 2. 400
- ¶ Pacto reseruatiuo in fauorem tertij absentis ipsi tertio ius nõ quæritur. consil. 15. nume. 4. 50
- ¶ Palam, In his quæ palam fiunt cessat mala suspicio, ideò accipiens alienam pecuniam palam & bona fide, furtum non committit. consil. 3. nu. 5. 7
- ¶ Papa solus concedit absolutione à iuramento, quando quis periurium iam incurrit. consil. 6. nume. 93. 27
- ¶ Papa non potest absolvere à iuramento in præiudicium tertij cui ius quæsitum est non subsistente causa legitima. consil. 7. numero 8. 33
- ¶ Papa potest tollere ius quæsitum Ecclesiæ etiam sine causa. consilio 152. numero 8. 305
- ¶ Parentelæ verbum vtriusque parentis sexum significat vsque ad tritaum. consilio 161. nume. 3. 322
- ¶ Parentes pro liberis laborant. consil. 164. num. 4. 326
- ¶ Parentum appellatione qui veniant consil. 80. nume. 12. 163
- ¶ Paria sunt quid factum non esse vel factum quidem, sed reuocatum. consilio 80. numero 4. fol. 163. & consilio 327. numero 484. 763
- ¶ Paria sunt quod agatur lis de omnibus bonis aut maiori parte bonorum, ideò vtroque casu dicitur causa grauis. consil. 31. numero 2. 83
- ¶ Paria sunt quid fieri tempore prohibito vel permissio, & conferri in tempus prohibitum. consil. 175. nu. 8. 344
- ¶ Paria sunt nasci quem mortuum vel viuum quidem, sed eo tempore quo certum sit eum non posse viuere. consilio 210. numero 6. 427
- ¶ Paria sunt scire, vel scire debere. consil. 225. numero 5. 450
- ¶ Pars vna testamenti declaratur secundum aliam. consilio 62. numero 11. 126
- ¶ Pars potest approbare scripturam priuatam vt fidem faciat. consilio 275. numero 2. 570
- ¶ Pars non potest confitendo facere delictum vbi delictum nõ est, puta si quis fateatur se commississe furtum in re quæ sua sit, idem si quis fateatur fecisse contractus vsu rarios, nisi aliter de vsuris appareat. consil. 48. nume. 7. 108
- ¶ Pars allegans exceptionem tenetur illam probare. consil. 229. numero 108



numero 15. 459  
 Pars maior Vniuersitatis non potest reuocare gesta per totā  
 Vniuersitatem nemine discrepante. quod qualiter proce-  
 dat declaratur. nu. 8. conf. 132. nu. 1. 250  
 Pars maior Vniuersitatis præiudicat minori quando est actus  
 necessarius aut utilis ipsi Vniuersitati. conf. 27. nu. 8. 79  
 Pars maior Vniuersitatis facit quod ob necessitatem alij de  
 Vniuersitate probare non possunt. conf. 195. nu. 8. 385  
 Pars maior Vniuersitatis sufficit in his quæ fiunt ob publicam  
 utilitatem, licet statuto caueatur quod omnium consensus  
 sit necessarius. conf. 195. nu. 8. 383  
 Pars maior Capituli nihil facere potest nisi alij qui præsent  
 in loco erant fuerint vocati. conf. 134. nu. 11. 256  
 Pars maior se opponens aduersus id quod pertinet ad publi-  
 cam utilitatem minori parti, non præfertur, sed præualere  
 debet sententia minoris partis. conf. 195. nu. 10. 386  
 Pars maior non requiritur quod simul conueniat & consen-  
 tiat in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis, sed pos-  
 sunt singuli aut maior eorum pars separatim consentire,  
 ideò plures sunt patroni, singuli separatim possunt præsen-  
 tare. conf. 63. nume. 1. 127  
 Parte non opponente continentia causæ diuidi potest. conf.  
 60. nume. 5. 122  
 Parte non opponente admittitur probatio contra præsum-  
 ptionem iuris & de iure. conf. 248. nu. 3. 499  
 Partes maiorem potestatem habent disponendi de earum  
 bonis quam Princeps aut statum. conf. 11. nu. 16. 45  
 Partes non possunt derogare Iuri publico, sed tamen operatur  
 renunciatio & consensus partis in vim pacti. consilio 266.  
 numero 5. 544  
 Partes non possunt consentire quod procedat delegatus mor-  
 tuo delegante, re integra. conf. 274. nu. 2. 568  
 Partes possunt conuenire, quod stetur probationi imperfecte.  
 conf. 206. nume. 19. 423  
 Partes substantialibus iudicij renunciare non possunt, opera-  
 tur tamen talis renunciatio in vim pacti nudi, quod prodest  
 ad excipiendum. conf. 182. nu. 12. 357  
 ¶ Parum & nihil æquiparantur. conf. 46. nu. 13. 105  
 ¶ Pascua dicuntur Vniuersitatis, non domini loci. consilio.  
 154. numero 1. 308  
 Pascua valet consuetudo depascuandi bestias in fundo alie-  
 no. conf. 4. nume. 4. 10  
 Pascua diuidi debent pro rata prædiorum, & eorum necessita-  
 te, vbi de vsu pascuorum quæstio est. conf. 154. nu. 1. 308  
 Pascuo communi vti quis debet solum pro modo possessio-  
 num, quas ibi in vicino habet. conf. 60. nu. 3. 122  
 in Pascuis antiquitas seruanda est. conf. 154. nu. 1. 308  
 Pascuandi ius præscribitur 40. annis, quando tale ius acquiri-  
 tur personis, non prædiis dominantibus. conf. 4. nu. 5. 10  
 ¶ Pater an teneatur ad expensas studij. conf. 125. nu. 8. 235  
 Pater debet thesaurizare filiis. 238. nu. 18. 476  
 Pater potest dare in dotem sine consensu domini rem em-  
 phyteoticam, quia est alienatio necessaria. consilio 215. nu-  
 mero 6. 432  
 Pater qui in testamento pupillariter substituit filio, inspecta  
 veritate censetur duo testamenta propter pluralitatem  
 personarum. conf. 232. nu. 4. 464  
 Pater & mater simul promittentes dotem pro filia an quilibet  
 teneatur pro sua virili, & an mater censeatur promississe ani-  
 mo repetendi à marito. conf. 77. nu. 1. 155  
 Pater potest transigere de bonis aduentitiis filij in re dubia,  
 dummodò non donet, cum habeat maiorem potestatem  
 quam tutor. consil. 74. nu. 1. 18  
 Pater & filius reputantur pro vno capite quo ad æstimum  
 communis. conf. 249. nu. 10. 503  
 Patris factum ad iniuriam filij non recidere. consilio. 327. nu-  
 mero 92. 713  
 Pater potest appellare pro filio. consilio 278. nu. 1. 578  
 Pater potest præiudicare filiis. conf. 217. nu. 2. 435  
 Pater habens alia bona, non potest filiam dotare de rebus em-  
 phyteuticis sine consensu domini. conf. 215. nu. 7. 432  
 Pater quando obligetur pro filio. conf. 236. nu. 7. 471  
 Pater tenetur reddere si quid dolosè administravit. consilio  
 218. nume. 2. 437  
 Pater tenetur, indistinctè pro bonis qui administravit quorū  
 vsusfructus ipsi non quæritur. ibidem nu. 3.  
 Pater potest omnia bona sua vendere, & precium in mare pro-  
 iicere, non obstat præiudicio liberorū. conf. 241. nu. 1. 480  
 Pater quando dat certam dotem filia pro omnibus bonis  
 & iuribus paternis, & fraternis, & sororibus, quæ bona

& iura filia cedit & renunciat ipsi patri, non censetur eam  
 dotasse de bonis paternis tantum, nec tunc procedit tex. in  
 l. fi. C. de dotis promiss. conf. 84. nu. 4. 169  
 Pater transiens ad secunda vota non succedit liberis primi  
 matrimonij nisi respectu vsusfructus, & patitur easdem pe-  
 nas quas mater. consilio 37. num. 1. fol. 93  
 Pater non habet vsusfructum in dote aduentitia filia. conf.  
 84. nu. 7. 170  
 Pater non habet vsusfructum in bonis filij emancipati quæ-  
 sitis post emancipationem. conf. 84. nu. 8. 170  
 Pater quando fuit stipularus dotem reddi filia aut ius & actio  
 nem habentibus ab ea, censetur consensum præstitisse cir-  
 ca alienationem ipsius dotis. consil. 84. nu. 11. 170  
 Pater non potest consequi dotem filia quam ipsi donauerat,  
 seu ipsi filia reddi stipularus erat, nisi vt hæres ipsius filia.  
 conf. 83. nu. 10. 170  
 Pater potest donare filio vsusfructum bonorum aduentitio-  
 rum. conf. 39. nu. 2. 95  
 Pater an habeat vsusfructum in dote filia profectitia, quan-  
 do dos in totum & pleno iure filia acquiritur. conf. 84. nu. 15.  
 fol. 171. & conf. 39. nu. 14. vbi quid in aliis profectitiis dona-  
 tis à patre. 96  
 Pater succedens filio simul cum fratribus aut sororibus de-  
 functi non habet vsusfructum in portionibus aliorum  
 fratrum & sororum. conf. 37. nu. 5. 94  
 Pater occupans bona iure peculij tenetur satisfacere credi-  
 toribus filij infra annum quatenus est in peculio. consilio  
 102. nume. 6. 197  
 Pater an succedat in solidum filio exclusis matre & transuer-  
 salibus in bonis profectis à patre, quæ materia latè & sub-  
 tiliter declaratur contra Bar. & sequaces eo casu, quo ex-  
 tant transuersales defuncti. conf. 176. nu. 1. 345  
 Pater succedit filio vt hæres etiam in bonis profectitiis quæ  
 patri non acquiruntur. conf. 102. nu. 5. 196  
 Pater aut mater dummodo relinquit legitimam filiis de aliis  
 bonis ad arbitrium potest disponere. conf. 142. nu. 1. 279  
 Pater & filius quando consitentur habuisse dotes, si pater in-  
 solidum administrabat negocia domus & onera matrimo-  
 nij supportabat, an præsumatur tota dos ad patrem perue-  
 nisse. consil. 91. nume. 3. 180  
 Pater in dubio non censetur donare filio, sed potius in pecu-  
 lium concedere. conf. 39. nume. 9. 95  
 Patris erga liberos affectio magna est, & amicitia est inter pa-  
 trem & filium, qua nulla maior reperitur. conf. 1. nu. 2. 1  
 Patri permittitur disponere pro arbitrio de bonis suis modò  
 relinquit legitimam filiis. conf. 256. nu. 1. 517  
 ¶ Patria obedire quis debet, & vassallus veniens contra patriā  
 feudo priuari debet. conf. 132. nu. 24. 253  
 ¶ Patientia de alterius possessione quando præiudicet. consil.  
 312. nume. 1. 664  
 ¶ Patroni plures an debeant simul præsentare aut possint præ-  
 sentare separatim. consilio 63. nu. 1. 127  
 Patroni Laici nunquid possint in præsentando variare & plu-  
 ries præsentare. conf. 63. nu. 3. 128  
 Patroni præsentantes aliis compatronis non vocatis non pri-  
 uantur potestate præsentandi pro ea vice. conf. 63. nu. 9. 128  
 ¶ Patruus negociatus de communibus pecuniis nepotum te-  
 netur communicare lucra ex tali negotiatione. consilio  
 186. numero 1. 596  
 ¶ Pauli de Cast. auctoritati non minus deferendum quam au-  
 thoritati Alex. Ioan. de Anan. & Paulus se ipsum commen-  
 dat. consil. 201. nume. 2. 400  
 ¶ Pauper aliquid possidens in causa magna, non videtur inte-  
 ger testis. consilio 249. nume. 11. 504  
 Pauper & famulus partis à testimonio repellitur. consilio 249.  
 numero 11. 504  
 Pauper subditus producentis repellitur à testimonio. consil.  
 249. numero 11. 504  
 Pauper dicitur qui non habet vnde se alat, licet ex operibus  
 suis possit viuere. conf. 199. nu. 5. 6. & 8. 392  
 Pauper dicitur mulier, quæ non habet bona ad victum & ve-  
 stitum. consil. 199. nume. 7. eod.  
 Cætera vide supra in litera M. in vers. Maritus.  
 Pecunia quando solui debet in genere, puta in libris aut flo-  
 renis, an debeatur valor extrinsecus, seu an debeat fieri so-  
 lutio secundum valorem qui erat de tempore contractus.  
 consil. 47. nume. 1. 106  
 Pecunia quando variatur in valore ob deteriorationem in-  
 trinsecam bonitatis monetæ, solutio fieri debet, aut de anti-  
 qua moneta æquæ bona aut de noua æstimatione antiquæ  
 Aaa 3 consilio



# Index in Consil.

consilio 47. nu. 6.	106	tur. consilio 327. nume. 202.	724
Pecunia alicui simpliciter tradita præsumitur tradita ob causam ex qua minor inducitur iactatio tradenti. consil. 106. numero 11.	205	Periurium in iuramento erroneo non potest. ibid. nu. 229.	
sine Pecunia in possibile est viuere, idè eam naturaliter omnes appetunt. consil. 8. nu. 3.	35	Periurium an contrahatur ex iuramento quod viribus non subsistit. ibid. nume. 232.	728
Pecunias deferens præsumitur dominus earum ex sola delatione & possessione. consilio 269. nu. 2.	551	Periurium iam incursum à parte remitti non potest, licet Soci. & Gozadi. contrarium videantur voluisse. consil. 151. nume. 9.	300
¶ Pedagium vbi fraudatur, bona ipso iure sunt confiscata. consilio 115. nu. 1.	218	Periurus omnino repellitur à testimonio, etiam quod sit periurus circa aliqua accessoria tantum. consil. 6. nume. 14. & 48. 17. &.	21
¶ Pœna committentis vim publicam dicitur hodie arbitraria. 224. nume. 2.	448	Periurus audiri non debet in causa in qua periurium committitur. consil. 7. nu. 12.	33
Pœna cessat vbi delictum non est. consilio 311. nu. 2.	663	Periurus non dicitur iurans falsum, quod credit verum, & error excusat à periurio. consil. 65. nu. 9.	131
Pœna priuationis imponi non debet nisi culpa præcedente. consil. 63. nu. 9.	128	Periurus audiri non debet quando periurium tangit causam pro quo agitur. consil. 191. nu. 7.	373
Pœna corporalis non imponitur sine dolo. consil. 3. nume. 15.	8	Periurus incurrit pœnas. l. si quis maior. C. de transac. non solum in contractu transactionis, sed & omnia alio. consil. 191. nume. 5.	373
Pœna præsupponit culpam. consil. 4. nu. 23.	11	Periurus dicitur testis deponens super eo, quod ignorat. consil. 99. nume. 7.	179
Pœna imponi non debet pro eo quod bona fide fit, nec puniri debet faciens quod sibi licere credidit. consil. 8. nu. 31.	37	Periurus auditur parte non opponente. consilio 199. nu. 12. & 13. vbi quando repella ur.	392
Pœna non imponitur nisi præcedente culpa. consil. 66. nu. 2.	132	Periurio testi non creditur, etiam in tortura. consil. 6. nu. 48.	21
Pœna delicto commensari debet. consilio 46. nu. 15.	105	Periurio testi in vno, in nullo creditur. consil. 6. nu. 59.	23
Pœna consuetudinis minor & mitior derogatur pœnæ iuris communis. consil. 37. nu. 7.	271	¶ Permissum censetur omne quod expresse prohibitum non reperitur in his, quæ sunt de genere permissorum. consil. 174. nume. 5.	342
Pœna imponi debet secundum consuetudinem, non secundum dispositionem iuris, idem in pœna statuti. consil. 137. nume. 6.	271	¶ Permutatio beneficii impeditur ex iusta patronorum contradictione, imò si facta sit irritatur. consil. 82. num. 2.	166
Pœna ordinaria homicidij puniri non debet qui confitetur commisisse homicidium casualiter, non ex proposito. consil. 2. nume. 2.	4	Permutatio beneficiorum principaliter fieri debet in utilitatem Ecclesiæ super qua superior debet inquirere. consil. 82. nume. 8.	166
Pœna appositæ non implenti voluntatem testatoris remitti potest per eos in quorum fauorem erat implenda. consil. 80. nume. 10.	164	Permutatio valet in beneficialibus, nec requirit vocationem patronorum. consil. 82. nu. 1.	165
Pœna quando committatur ex actu nullo. consil. 191. nu. 7.	373	Permutatio beneficii facta in fraudem dicitur nulla. consil. 82. nume. 5.	166
Pœna quando remittitur arbitrio iudicis potest arbitrari vique ad mortem, si delictum dignum est morte ex circumstantiis. consil. 220. nu. 14.	414	¶ Pernoctare quid significet. consil. 205. numero 16.	419
Pœnam insolitam iudex apponere non debet, aliàs arguitur affectionatus & suspectus. consil. 103. nu. 11.	199	¶ Pernoctatio arguit stuprum, quando fit sine causa. consil. 105. nume. 1.	418
Pœnæ mulieris transeuntis ad secunda vota non sunt sublatæ quatenus concernunt fauorem liberorum primi matrimonij, quibus non existentibus cessant ipsæ pœnæ. consil. 36. nume. 1.	93	¶ Pernoctatio sola non sufficit ad probationem adulterij. consil. 205. nume. 19.	419
Pœnæ secundò nubentium cessant præmorientibus liberis primi matrimonij. consil. 142. nu. 8.	279	¶ Perplexitas in testamento arguit illud suspectum. consil. 143. nume. 11.	283
Pœnæ impositæ secundò nubentibus in fauorem liberorum primi matrimonij non habent locum quamdiu parentes viuunt. consil. 142. nu. 3.	279	¶ Perplexitas magis viciat actum quàm impossibilitas, & perplexitas, in testamento illud suspectum reddit. consil. 79. nume. 5.	160
Pœnæ impositio contra facientem aliquem actum an reddat actum nullum. consil. 93. nu. 7.	184	¶ Perseuerantia delictum aggrauat, quia humanum est peccare, diabolicum perseuerare. consilio 132. nume. 6.	250
in Pœnis imponendis inspicere debet consuetudo. consil. 41. numero. 8.	99	Persona inspicitur ad quam effectus, non ad quam verba diriguntur. consil. 56. nu. 5.	116
in Pœnalibus dispositio loquens in casu vero, non debet extendi ad casum fictum. consilio 205. nu. 33.	420	Persona vilis & inops fustigatur in delictis minoribus. consil. 224. nume. 3.	448
in Pœnalibus dispositio loquens in casu vero, non debet trahi ad casum fictum. consil. 205. nu. 39.	421	Personæ industria est electa quando non habet certam & demonstratam formam. consil. 303. num. 3. fol.	648
¶ Pœnitentia non admittitur post ius aliis quæsitum. consil. 106. nume. 14.	205	Personarum diuersitas, diuersam medelam desiderat. consil. 232. nume. 5.	464
Pœnitentia permittitur in crimine falsi etiam in causa appellationis, idè qui falso instrumento usus est in prima instantia, potest in casu appellationis pœnitere, & dicere, nolite eo vti. consil. 46. nu. 11.	105	¶ Persuasio aduersarij dicitur iusta causa concedendæ restitutionis in integrum. consil. 192. nume. 12.	377
¶ Pensio aut merces iusta quæ dicatur. consil. 145. nu. 8.	288	Pertinentibus verbo, quomodo resoluator. consilio 293. numero. 4.	613
Perfectum non dicitur, quod reuocari potest. consil. 202. numero. 33.	411	¶ Pertinentiæ an probentur ex verbis concessionis, quando conceditur castrum cum sua iurisdictione, pascualis, banis, tasquis, censibus, montibus, nemoribus, &c. consil. 54. nume. 9.	113
Periculum in se suscipiens, non tenetur quando culpa partis illud euenit. consil. 119. nu. 11.	226	Petens terminum ad soluendum, censetur ratificare & approbare contractum. consil. 237. nu. 3.	474
Periculi metus & suspicio idem operantur ad excusandum, quod ipsum periculum. consil. 319. nu. 5.	680	Petitio, De futura petitione tertij ratio haberi non debet. consil. 269. nume. 8.	136
Periurium anceps præstare quis cogi potest. consil. 203. numero. 5.	414	Petitio est fundamentum iudicij sine qua acta stare non possunt, & sententia ferri non permittitur. consil. 223. nu. 3. 430	
Periurium committi testis dicens falsum etiam super articulo impertinenti. consil. 6. nu. 19.	18	¶ Pia causa semper intelligitur excepta in quacunque dispositione. consil. 3. num. 10.	8
Periurium committitur ex iuramento nullo. consil. 191. n. 7.	373	¶ Pietas, Non valet inhibitiō contra pietatem tanquam contraria iuri diuino. consil. 3. nu. 9.	8
Periurium dicitur crimen grauissimum, & grauius homicidio quo ad Deum. consil. 6. nu. 17.	18	¶ Peruenisse ad aliquem non dicitur, quod restitui oporteat. consil. 202. nu. 25.	410
Periurium circa extranea aut ea quæ negotium principale non respiciunt, inficit testimonium quando iurauit testis dicere veritatem super interrogatoriis faciendis. consil. 99. nume. 8.	192	¶ Pignore cessante cessat eius confirmatio. consil. 208. nu. 4.	637
Periurium à notario vel teste admitti qui incognita loquuntur. consilio 327. nume. 202.		¶ Plenitudine potestatis vti potest Princeps, præsumitur quando aliàs actus non valeret. consilio 177. n. 2.	346

Plenitudine



Plenitudine potestatis vti potest Princeps per suos Vicarios sicut per seipsum. conf. 135. nu. 4.	263	numero 3.	674
Materiam plenitudinis potestatis supple supra in litera C. in versu. Clausula, & infra in versu. Princeps.		Possessio an probetur per instrumenta antiqua vel recentia. consilio 54. num. 11.	113
¶ Plura imperfecta perfectum vnum constituere non pos- sunt. conf. 216. num. 14.	434	Possessionis probatio super principali trahitur ad accessoria. conf. 54. num. 14.	113
Pluralitas apocharum aut instrumentorum non praesumitur. conf. 198. num. 1.	390	Possessionis continuatio quae ab initio non competebat su- perueniente iusta causa possidenti vim habet nouae acqui- sitionis. conf. 171. num. 1.	336
Pluralitas causarum aut delictorum non praesumitur. conf. 73. num. 38. fol. 147. & consil. 202. num. 42.	412	¶ Possessor beneficii Ecclesiastici non tenetur ostendere ti- tulum sui beneficii, nisi ad requisitionem sui ordinarij. con- silio 258. num. 13.	524
Pluralitas contractuum non praesumitur, etiam ex pluralita- te instrumentorum, & quod potius praesumitur error. quā pluralitas factorum. ibid.		Possessore non citato missus in possessionem non excusatur, si dicat quod ignorabat possessorem, quia ignorantia lucrū sibi afferret, & possessori damnum. conf. 221. num. 11.	444
Pluralitas delictorum non praesumitur licet delictum sit rei- terabile. consil. 6. num. 35.	20	Possessorium dicitur modici praedictij, idō sufficit in eo se- miplena probatio. conf. 158. num. 12.	318
Pluralitas factorum non praesumitur. consil. 112. num. 4.	213	Possessorio causae spiritualis vbi agitur semper probandus est titulus saltem coloratus. conf. 258. num. 9.	524
¶ Plus petens cadat à iure suo, quid requiratur. consil. 325. numero 2.	696	Possessorio vbi est conclusum, non potest haberi ratio ali- cuius petitorij. conf. 279. num. 5.	553
Popularis actio competit etiam ei cuius non interest. consil. 132. num. 8. fol. 85. & consil. 195. num. 11.	386	Possidere praesumitur quis iure familiaritatis quando appa- ret de titulo alterius, licet ille titulus sit inualidus, consilio 61. num. 2.	123
Cetera vide infra in litera S. in versu. Suspicio.		Post verbum, iunctum infinitiuo comprehendit futura, etiā in materia stricti iuris. consil. 105. num. 5.	205
¶ Positioni respondere, etiam cuius factum non intelligit, quis cogitur. consil. 203. num. 7.	414	¶ Practica attenditur & vera interpretatio dicitur, quae sumi- tur à practica. consil. 91. num. 7.	180
¶ Positus in conditione censetur vocatus ex coniecturis. con- silio 24. num. 13.	72	¶ Praebenda dicitur accessoria & connexa ad Canonicatum ideō Praebenda sola sine Canonicatu adimi nō potest. con- silio 170. num. 5.	334
¶ Posse non dicimur quod cōmodē non possumus, vel quod possumus cum difficultate. conf. 199. num. 2.	392	Praecedentia declarantur ex sequentibus. consil. 149. nu. 4.	296
Posse quis non dicitur quando quid facere non potest sine consensu aut arbitrio alterius, vel quando tenetur solenni- tatem aliquam obseruare. conf. 182. nu. 7.	357	Praecedentia. Ex praecedentibus declarantur sequentiā, quia ex ordine principij interpretamur finem, & talia praesu- muntur esse subiecta, qualia praedicata demonstrant. conf. 9. numero 32.	40
¶ Possedisse quis praesumitur ex praecedenti titulo. consil. 126. numero 5.	454	¶ Precij quantitas arguit quid & quantum veniat in vendi- tione. conf. 105. num. 9.	203
Possessio ciuilis quando perdatur. consil. 235. num. 1.	469	Precij ex quantitate arguitur an aliquid veniat in venditione vel non. consil. 310. num. 3.	662
Possessio iniusta nemini prodesse debet. consil. 299. num. 5.	642	Precio non probato infertur nullitas vel inualiditas contra- ctus venditionis, quia sine precio venditio constare non potest. consil. 272. num. 19.	562
Possessio praesumitur habita ex titulo praecedenti. consil. 255. numero 3.	516	¶ Praedilectio geminata voluntatem testatoris vehementio- rem & efficaciorē demonstrat. consil. 326. num. 6.	698
Possessio quandoque trahit ad se proprietatem. consilio 258. numero 3.	522	Praedilectus quis dicatur ad exclusionem substituti. consil. 109. num. 3.	207
Possessio vbi est vitiosa redintegrari ad eam quis non debet. conf. 248. num. 6.	500	¶ Prædo non perdit expensas factas gratia quærendorum fructuum, quas deducit cum fructibus compensando. conf. 87. num. 2.	174
Possessio vltima aliquando consideratur. conf. 322. nu. 5.	692	Prædo dicitur tenens rem alienam, non docendo ex qua cau- sa teneat. conf. 87. num. 1.	174
Possessio vnius actus vel in vna re, non potest extendi ad alium actum, vel ad aliam rem, alio existente in possessione. conf. 528. num. 16.	525	Prædo perdit expensas & melioramenta facta in rem de fa- cto occupatam. conf. 87. num. 2.	174
Possessio iunior licet sit titulata quod praesumatur vitiosa nō procedit quādo titulus habitus esset palam. ibid. nu. 22.	527	Præferri debet primō institutus, licet secūdō institutus prius adeptus sit possessionem. conf. 63. nu. 4.	128
Possessio vbi in possessionem quis mittitur autoritate iudicis, prior possessor statim amittit possessionem & naturalem & ciuilem. conf. 5. num. 10.	14	¶ Praedictialis articulus in iudicio prius tractari debet aliās processus & sententia annullantur, & quando vnum dica- tur praedictiale ad alterum. conf. 79. nu. 7.	160
Possessio naturalis recuperari non potest propria autoritate vbi etiam ciuilis perdita est, quæ ciuilis statim amittitur quando sciuit quis naturalem occupatam, nec eam statim recuperauit. consil. 5. num. 9.	14	Praedictium modicum vbi versatur multa conceduntur cō- tra regulas Iuris, quod exemplis plerique pulcherrimē exornatur. conf. 182. num. 15.	358
Possessio in dubio praesumitur iusta & legitima. consilio 150. numero 5.	298	¶ Prælatus non potest consentire Monacho cedenti ius Mo- nasterio iam quæsitum: & an de fructibus aut redditibus Ecclesiae possit in vita disponere: & etiam tractatur si inter- ueniat consensus Capituli. conf. 152. num. 7.	305
Possessio longissima ius in re tribuit. conf. 107. nu. 1.	205	Prælatus praedictare potest Ecclesiae quando eo modo redu- citur res ad Ius commune. consil. 135. nu. 38.	267
Possessio faciendi clusas in riuo non perditur ex eo quod clu- sae perierint, quia aliae fieri possunt. conf. 124. nu. 5.	233	Prælatus solus potest repudiare hæreditatem delatam: Mona- cho nondum aditam. conf. 152. nu. 9.	305
Possessio quamdiu est penes aliquem contra eum praescribi non potest. conf. 29. nu. 9.	82	Prælati vita & exemplo magis, quis instruitur, quam verbis. conf. 204. nu. 13.	417
Possessio seruitutis aquae acquiritur ex eo, quod semel quis aqua sit vsus. conf. 124. nu. 7.	234	Præparatio in delictis non sufficit sed requiritur consumma- tio. conf. 46. num. 2.	104
Possessio vitiosa dicitur quæ propria autoritate acquiritur. conf. 134. num. 23.	258	¶ Praescribens quando habet praesumptionem Iuris contra se, requiritur in praescriptione tempus cuius initij memoria non extat in contrarium. conf. 27. nu. 1.	78
Possessio vitiosa dicitur quæ acquiritur in vim tituli inualidi. consil. 171. num. 3.	136	¶ Praescriptio Iuris incorporalis requirit sententiam & patien- tiam eius, cui Ius tale competit, nec in dubio praesumitur scientia. conf. 134. nu. 14. & 18.	257
Possessio vitiosa non prodest, & dicitur vitiosa quando acqui- ritur seu accipitur nō vocato possessore. conf. 104. nu. 14.	201	Praescriptio super principali trahitur etiam ad accessoria. cō- silio 54.	
Possessio beneficii Ecclesiastici acquiri non potest sine spe- ciali mandato. conf. 104. num. 15.	201		
Possessio libertatis non soluendi onera qualiter acquiritur vt inducatur talis possessio, vbi mordetur Alex. consil. 111. num. 2. 21. & 25.	209. & 211		
Possessio regulariter acquiritur ex vnico actu. consilio 124. numero 9.	234		
Possessio non probatur per testes dicentes quod possederunt nomine talis, nisi probetur de eius mandato aut ratifica- tione. consil. 5. num. 6.	14		
Possessio probatur ex perceptione fructuum. conf. 197. nu. 2.	388		
Possessio praesumitur sequuta ex titulo praecedenti. consil. 317.			



# Index in consil.

- fil. 54. num. 14. 131
- Præscriptio cōtra fideicommissum an inducatur aut currere incipiat antequam fideicommissi casus euenerit. consil. 67. num. 9. 133
- Præscriptio currit in actibus merè voluntariis quando sunt talia quæ in iudicio deduci possunt. consil. 11. nu. 23. 211
- Præscriptio æquiparatur concessioni Principis ex quo Principis auctoritate introducta est, & habet præscriptio vim cōtractus & pacti, imò habetur pro veritate. consil. 10. numero 11. 42
- Præscriptio interruptitur per apprehensionem possessionis. consil. 71. nu. 3. 140
- Præscriptio inducatur contra ius offerendi, & dicitur quod non quando est sequela exceptionis. consil. 71. nu. 4. 140
- Præscriptio in actibus merè voluntariis quod requirat, puta quod quis cogi possit ad cōquendum in furno alterius, vel molendum in molendino alterius. consil. 11. nu. 22. 211
- Præscriptio de facili non præsumitur, sed probari debet per allegantem, & in dubio iudicandum est cōtra præscriptionem. consil. 29. nu. 9. 82
- Præscriptio temporis non obstat quando opponitur de nullitate per modum exceptionis, quia quæ sunt temporalia ad agendū, perpetua sunt ad excipiendum. consil. 266. nu. 7. 545
- Præscriptio non currit contra possidentem, etiam si quis possidet per constitutum. consil. 29. num. 9. fol. 82. & consil. 71. numero 3. 140
- Præscriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium necessaria est in eo contra quem est iuris præsumptio. consil. 27. nu. 1. 78
- Præscriptio extēditur ad alias personas & ad alios actus quando agitur de præscriptione iuris vniuersalis. consil. 55. numero 1. 114
- Præscriptio est quid facti, ideò probari debet. consil. 132. numero 12. 251
- Præscriptio aduersus solutionem census inducitur spacio. 11. annorum seu ex cessatione per illud tēpus. consil. 57. nu. 8. 119
- Præscriptio non currit contra non valentem agere, licet verba statuti inducentia præscriptionem sint valde præcisa. consil. 116. nu. 8. 221
- Præscriptio non inducitur nisi cum bona fide, & quando dicatur quis in bona fide, & quando in mala fide. consil. 116. numero 6. 221
- Præscriptio non requirit possessionem quando agitur de extinguendo iure alterius tantum, non de acquirendo, similiter non requiritur possessio in præscriptione 30. annorum. consil. 111. nu. 20. 211
- Præscriptio Capituli circa collationem beneficiorum interruptitur per collationes Episcoporum. consil. 134. nu. 19. 257
- Præscriptio iuris aque ducendę interruptitur per obturationem foraminum ex quibus aqua duceretur. consil. 134. numero 19. 257
- Præscriptio considerari nō potest in his quę vario modo fuerunt obseruata. consil. 134. nu. 20. eod.
- Præscriptio longissimi temporis sufficit ad possessorium redintegrandę seu ne agi possit tali possessorio. consil. 124. numero 14. 234
- Præscriptio non inducitur ex non vsu quando quis pro parte iure suo vsus est, quia vsus in parte conseruat ius in totū. consil. 124. nu. 15. 234
- Præscriptio non inducitur ex non vsu, nisi probetur casum euenisse, quod quis iure illo uti posse. consil. 124. nu. 16. eod.
- Præscriptio quartę Episcopo debita inducitur quando tempore longissimo soluta non fuit. consil. 124. nu. 3. 233
- Præscriptio 40. annorum cum titulo sufficit cōtra Ecclesiam, & sententia dicitur titulus legitimus ad præscribendum. consil. 10. nu. 10. 42
- Præscriptio triginta annorum sufficit contra pactum de reuēdendo, non obstante quod emptor promiserit reuēdere toties quoties voluerit venditor. consil. 71. nu. 1. 140
- Præscriptio non requirit possessionem quando agitur de extinguendo iure alterius tantum, non de acquirendo, similiter non requiritur possessio ius præscriptione 30. annorū. consil. 111. nu. 20. 211
- Præscriptio non currit non valenti agere, licet impedimentū agendi proueniat culpa impediti. consil. 201. nu. 28. 404
- Præscriptio dicitur odiosa, & contra eam in dubio fieri debet interpretatio dicitur enim impium præsidium, & contra naturalem equitatem. consil. 201. nu. 37. 405
- Præscriptionis exceptio non admittitur in curia bayliuatus sancti Marcellini. consil. 201. nu. 44. 406
- Præscriptionis ratio an haberi debeat vbi proceditur sola facti veritate inspectu. remiss. in quo articulo Ias. variat. cō. 201. nu. 37. 405
- Præscriptionem non requirit consuetudo aut obseruantia interpretatiua. consil. 201. nu. 12. 401
- Præscriptionem allegans tenetur eam probare, & probare debet partis negligentiam & scientiam, quod sciret ius sibi cōpetere ita agendi. consil. 201. nu. 9. 404
- Præscriptionem allegans, quæ solum currere incipit post tēpus mortis alicuius, debet ipsum tēpus præcise probare. consil. 201. nu. 32. 405
- Præscriptionem allegans tenetur probare finitam eam esse ante lit. contest. ibi. nu. 33. 405
- Præscriptionem libertatis contra onera allegans, non tenetur probare negatiuam, quod non soluerit in præteritam sed illa præsumitur. consil. 37. nu. 9. 120
- Præsentans nulliter non priuatur potestate præsentandi, sed potest iterum præsentare. consil. 63. nu. 10. 128
- Præsentatio facta a maiori parte de indigno scienter non valet. consil. 63. nu. 4. 128
- Præsentatio & institutio cōtra formam foundationis sunt nullæ. consil. 63. nu. 5. 128
- Præsentatio fieri non potest quamdiu aliquis est in possessione beneficii, licet priuandus veniat per sententiam. consil. 82. nu. 1. 165
- Præsentatus a pupillo cæteris paribus præfertur præsentato a tutore. consil. 76. nu. 2. 154
- Præsens citari non debet. consil. 4. nu. 25. 11
- Præsens & tacens non præsumitur consentire vbi agitur de graui præiudicio. consil. 226. nu. 10. 454
- Præsentia sola cum taciturnitate non inducit renunciationē iuris licet requiratur consensus expresse. consil. 225. numero 109. 451
- Præsumitur fraus ob varietatem contractuum. consil. 253. numero 7. 512
- Præsumitur in dubio quid factum prout vtilius est facienti. consil. 106. nu. 9. 205
- Præsumitur quis in dubio se obligare prout ius disponit. consil. 77. nu. 9. 156
- Præsumitur facile pro aliquo non apparente de iure alterius. consil. 78. nu. 4. 158
- Præsumitur quid factum ob causam ob quam fieri poterat, non causam impossibilem. consil. 83. nu. 7. 168
- Præsumitur quid factum ob eam causam & necessitatem præcedentem. consil. 106. nu. 10. fol. 205. consil. 235. nu. 11. 263
- Præsumitur quid factum ob causam licitam, & potius ob causam coniunctionis sanguinis quam ob aliam causam. consil. 18. nu. 22. 58
- Præsumitur præcessisse quod est posterius in ordine vt actus valcat, & sententia arguitur diffinitiuā vel interlocutoriā prout melius valere potest. consil. 52. nu. 3. 111
- Præsumitur quid factum ob causam necessariam potius quam voluntariam. consil. 135. nu. 12. 264
- Præsumitur quid factum ex causa verisimili, quia verisimilitudo dicitur secundum ius naturale, & dicitur cognata nature. consil. 8. nu. 5. 35
- Præsumitur quod qui non reuertitur, amplius non habeat, animum reuertendi. consil. 205. nu. 4. 418
- Præsumitur in dolo tacens veritatem in rescripti impetratione. consil. 142. nu. 20. 281
- Præsumitur fraus in tacente verum ad sui commodum & deceptionem alterius. ibid.
- Præsumitur dolus contra tacentem, nec certiorant alium de beneficio sibi competentem. consil. 141. nu. 20. 281
- Præsumitur dolus in arbitris facientibus ratificare laudū antequam illud legatur. consil. 142. nu. 20. eod.
- Præsumitur dolus in arbitratore qui laudi prorogationem partibus non intimaui. consil. 142. nu. 20. 281
- Præsumptio sumitur a consuetis. consil. 206. nu. 15. 423
- Præsumptio est quod actus sequens factus sit secundum causam præcedentem. consil. 91. nu. 9. 180
- Præsumptio est contra non producentem scripturam quod faciat contra non producentem. consil. 134. nu. 17. 257
- Præsumptio est quod quis fecerit probationem meliorem & pleniorē, quam haberet. consil. 134. nu. 3. 255
- Præsumptio est quod scolarius accipiens pecunias mutuo, illas vtiliter expēderit in necessitates scolasticas, & pater accipiens pecunias mutuo de tempore haristia, præsumitur illas expendisse pro alimentis familiaria. consilio 91. numero 5. 180



- Præsumptio vincitur approbatione. consil. 6. num. 70. fol. 24. 419  
 consil. 35. num. 5. fol. 91. & consil. 146. num. 7. 292
- Præsumptio vna alteram tollit, & multo fortius plures præsumptiones vnam vincunt. consil. 145. num. 11. fol. 289. consil. 149. num. 17. fol. 297. consil. 250. num. 2. fol. 305. consil. 282. num. 6. fol. 587. & consil. 320. num. 4. 688
- Præsumptio est contra nolentem edere instrumentum. consil. 112. num. 16. fol. 215. consil. 134. num. 17. fol. 257. & consilio. 172. num. 6. 339
- Præsumptio sumitur ex præterito in futurum. consilio. 190. numero 3. 371
- Præsumptio est quod quis acquisierit de pecuniis propriis quod qualiter procedat, vide consil. 191. nu. 8. 373
- Præsumptio illa præfertur per quam arguitur bonitas hominis, idem in testibus, quia præferuntur qui deponunt de bonitate alicuius. consil. 8. nu. 7. fol. 35. consil. 75. nu. 21. 152
- Præsumptio colligitur ex qualitate personæ, idem persona diligens præsumitur fecisse quæ ad diligentis officium pertinent. consil. 129. num. 6. 243
- Præsumptio quæ pro aliquo est operatur quod leuiore pro eo sufficiunt probationes. consil. 75. num. 12. 151
- Præsumptio non fit de verisimilibus. consil. 57. nu. 14. 120
- Præsumptio vna non sufficit, sed plures requiruntur vbi agitur de iudicando ex præsumptionibus. consil. 57. nu. 5. 119
- Præsumptio l. merito. ff. pro socio procedit in Reo vt absoluitur, non actore ad fundandum in eius intentionem. consil. 57. nu. 6. fol. 119. & consil. 132. nu. 18. 253
- Præsumptio quæ militat contra aliquem operatur quod hic contra quem militat tenetur probationes fortiores præstare. consil. 198. num. 3. 391
- Præsumptionem iuris probationis liquidissime instar esse. consil. 327. num. 18. 716
- Præsumi factum non debet, quod fieri in usu non est. consil. 327. num. 323. & 441. 741. & 758
- Præsumptio onus probandi in eum transfert, cui ius non fauet. ibid. num. 15. 706
- Præsumptio iuris vbi cui obstat, fortiores ab eo probationes exquiri. ibid. num. 315. 739
- Præsumi quid actum ob causam fauorabilem. ibid. nu. 437. 757
- Præsumptio. Ex causa acta res non creditur, vnde iniustitiæ Princeps notatur. ibid. num. 438.
- Ex causa verisimiliori actum præsumi, quamuis causa expressa alia inueniatur. ibid. nu. 440.
- Præsumptio de eo sumenda, de quo pacto aliquo constat potius quam de quo omnino non constat. ibid. nu. 443. 758
- Præsumptionem vnā ab altera fortiore elidi. ibid. nu. 248. 730
- Præsumptio quæ est pro aliquo facit quod in aduersario fortiores requirantur probationes. consil. 134. nu. 10. 256
- Præsumptio vbi est contra aliquem requiruntur probationes fortiores & efficaciores, imò debent esse probationes altissimè testes tales de quibus nulla verisimilis sit dubitatio. consil. 56. num. 11. fol. 117. consil. 75. num. 12. fol. 151. & consil. 129. numero 13. 244
- Præsumptio quæ est contra aliquem transfert in eum onus probandi. consil. 60. nu. 7. fol. 122. & consil. 198. nu. 3. 391
- Præsumptio abhorret irrationabilia & non fit de non verisimilibus. consil. 6. num. 24. fol. 18. & consil. 8. num. 6. 35
- Præsumptio delinquendi cessat contra homines bonæ famæ. consil. 21. num. 9. 65
- Præsumptio specialis tollit generalem. consil. 258. nu. 21. 526
- Præsumptio est contra dominum tenentem famulum male conditionis, quod etiam ipse dominus similis sit vitæ. consilio 35. num. 13. 92
- Præsumptio sumitur ex his quæ apparent, non ex his quæ non apparent. consil. 202. num. 9. 408
- Præsumptio est contra aliquid occultantem, idem contra occultantem probationes admittitur probatio per iuramentum partis, & contra occultantem scripturam defertur iuramentum in litem, idem in lacerante instrumentum, & quot crimina considerentur contra eum qui lacerat informationes sumptas super aliquo crimine. consil. 6. nu. 8. 17
- Præsumptio maior est pro Vniuersitate quam pro aliquibus particularibus. consil. 132. num. 16. 253
- Præsumptio sicut est contra fugientem, ita præsumptio est pro eo qui non fugit. consil. 6. num. 39. 20
- Præsumptio vna iuris pro Reo facit, vt ex parte accusatoris fortiores requirantur probationes. consil. 6. nu. 43. 21
- Præsumptio vna tollit veram, & fortior tollit debiliorem, & illa dicitur fortior quæ est pro Reo. consil. 8. nu. 9. 35
- Præsumptio efficax sumitur à communiter accidentibus. consilio 205. num. 15. 419
- in Præsumptionis materia magis præsumitur prodesse plus operanti. consil. 318. num. 4. 676
- Præsumptiones Iuris suppleant dicta testium, etiam dictum vnus testis suppletur ex aliis præsumptionibus ad plenam probationem, imò etiam singularitas testium suppletur ex aliis præsumptionibus Iuris. consil. 35. num. 15. fol. 92. & consilio 88. num. 7. 176
- Præsumptiones duæ simul iunctæ faciunt vnam plenam probationem. consil. 43. nu. 32. fol. 283. & consil. 158. nu. 11. 318
- Præsumptiones piures sufficiunt ad probandum reatum, vbi non agitur de pœna capitali. consil. 78. nu. 1. 348
- Præsumptiones non fiunt de non verisimilibus. consil. 6. nu. 21. fol. 18. & consil. 75. num. 14. 52
- Præsumptiones multum vrgentes faciunt plenam probationem etiam in materia criminali modo non agatur de puniendo capitaliter. consil. 73. nu. 19. 144
- Præsumptiones Iuris dicuntur probationes liquidissime, & sufficiunt etiam Actori, qui tendit ad impugnandum. consil. 156. numero 15. 313
- Præsumptiones duæ simul iunctæ vim habent vnus testis. consilio 178. num. 9. 349
- Præsumptionum plurium concursus inducunt plenam probationem in his qui sunt difficilis probationis. consil. 73. numero 19. 144
- ¶ Præterita an dicatur aua in testamento nepotis stante clausula testamenti per quam quilibet ius & actionem habere prætendens in bonis testatoris instituitur in aliqua certa summa. consil. 162. num. 1. 324
- Præteritus dicitur filius institutus in re propria ipsius filij. consilio 142. num. 10. 280
- ¶ Primogenituræ Ius probatur Iure Diuino, Canonico & Ciuili. consil. 135. num. 45. 269
- Primogenitus con præfertur in feudis, nisi maioribus, quæ diuidi non possunt, puta Ducatus, Marchionatus, Comitatus & Baronie. consil. 135. num. 1. 262
- ¶ Primus. In materia odiosa prout in fideicommissio dispositio restringitur ad primum actum. consil. 161. nu. 9. 323
- ¶ Princeps præsumitur iustitiæ plenus, & vult Princeps quod iura sua volunt, nec potest Princeps impunè permittere aliquid turpe. consil. 168. num. 9. fol. 332. consil. 172. num. 1. fol. 338. & consil. 293. num. 8. 381
- Princeps non ligatur solennitatibus meri Iuris ciuilis sed quid in citatione quæ est de iure naturali an de plenitudine potestatis possit procedere parte non citata, pulchrè declaratur. consil. 5. num. 3. 12
- Princeps ita potest exercere plenitudinem potestatis per alium sicut per seipsum. consil. 63. num. 7. 128
- Princeps si in concessione excipit casum in quo tertio præiudicium fiebat, ex hac reseruatione declaratur quod voluerit in casibus non reseruatis tertio præiudicare. consilio 214. num. 15. 431
- Princeps cum donat rem tertij, oportet quod tertius probeat rem esse suam. consil. 29. nu. 2. 613
- Princeps frangendo fidem acrius peccat quam alius inferior. consil. 241. num. 19. 482
- Princeps non est dominus contractuum qui à prædecessore incœperunt. ibid. 65
- Princeps dicitur supra Ius ciuile, & plenissimam in ea potestatem habet. consil. 256. num. 1. 517
- Princeps licet possit derogare Iuri ciuili sine causa, id tamen de honestate facere non debet, nisi ex causa. ibid. nu. 2. 512
- Princeps quando aliquid facit, semper præsumitur facere ex iusta causa. consil. 253. num. 8. 512
- Princeps non potest tollere ius gentium. consil. 303. num. 7. 650
- Princeps non potest tollere aut auferre Iura priuatorum sine causa. consil. 308. num. 1. 658
- Princeps exceptionem dilatoriam vt lubet non promittit. consil. 327. num. 238. 729
- Princeps remedium possessorium in totum denegat, cui liberum est iubere, vt petitorium tantummodo disceptetur. ibid. num. 239. 729
- Princeps potest res priuatorum auferre pro bono pacis, & ob publicam vtilitatem. consil. 264. nu. 10. 540
- Princeps potest tollere priuilegia sine causa. consil. 241. nu. 2. 480
- Princeps potest mutare quadrata rotundis. ibid. num. 4. 658
- Princeps alienando subditos inuitos, priuatur eorum proprietate. ibid. num. 9. 658
- Princeps non potest tollere ea quæ sunt Iuris ciuilis quando in se habet naturalem æquitatem. ibid. nu. 13. 481



# Index in consil.

- Princeps præsumitur iustitiæ plenus, & quando in actu interuenit Principis autoritas. l. 1. allegari nō potest, nec peti restitutio in integrum. consil. 5. num. 2. 12
- Princeps ius quæsitum ex sententia tollere non potest, etiam de plenitudine potestatis. consil. 103. num. 3. 198
- Princeps non potest ius alij quæsitum sine causa auferre, quādo particulariter vni aut aliquibus tantum auferret, secus si generaliter condendo legem. consil. 135. num. 30. 267
- Princeps aut is cui Princeps potestatis plenitudinem cōcessit potest dispensare contra ius ciuile, etiam sine causa consil. 144. num. 8. 285
- Princeps præsumitur vti plenitudine potestatis quando aliās actus non valeret. consil. 75. num. 3. 150
- Princeps debet cognoscere & iudicare veritate inspecta tanquam Deus, & quod debet iudicare secundum conscientiam. consil. 198. num. 7. 391
- Princeps licet quid faciat ob publicam vtilitatem tamen si ex ea damnum priuatis infertur, illud restitui debet. consil. 95. num. 7. 186
- Princeps de plenitudine potestatis tollere nō potest ius quæsitum de iure gentium, putā ex consensu partis. consilio. 103. num. 15. 199
- Princeps sine causa non potest auferre dominium quæsitum etiam de iure ciuili, puta, aditione hæreditatis, sententia, aut præscriptione, etiam de plenitudine potestatis. consil. 7. num. 10. fol. 33. consil. 135. num. 20. & 22. fol. 264. & consil. 172. num. 3. 339
- Princeps potest alicui auferre dominium rei suæ sine causa de plenitudine potestatis, causa autem requiritur quæ respiciat vtilitatem publicam. consil. 5. num. 4. 13
- Princeps non potest vti plenitudine potestatis contra non subditum. consil. 7. num. 9. 33
- Princeps potius debet habere rationem priuatorum quam fisci. consil. 9. num. 38. 40
- Princeps dominium vtile vasallo sine eius culpa auferre non potest de plenitudine potestatis. consil. 135. num. 19. 264
- Princeps legi per eum condite potest apponere qualitates & reservationes sicut priuatus traditioni rei suæ apponere legem quam vult. consil. 125. num. 31. 267
- Princeps reuocans à se gesta etiam motu proprio, præsumitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non potest. consil. 143. num. 10. 283
- Princeps ea quæ sunt de mero iure ciuili tollere potest de plenitudine potestatis, etiam sine causa. consil. 119. nu. 2. 225
- Princeps mādare quod cognoscatur de petitorio simul cum possessorio. consil. 182. num. 14. 358
- Princeps potest possessorem non citatum priuare possessione sua quando ei notoriè constat de non iure possessoris, imò etiam à Principe fieri id potest. consil. 5. num. 6. 13
- Princeps tollere potest ius quærendū ex contractu aut aliās de iure gentium, secus in iure quæsito. consil. 134. nu. 7. 256
- Princeps debet tractare subditos tanquam filios & nepotes. consil. 9. num. 37. fol. 40. & consil. 241. num. 8. 480
- Princeps de plenitudine potestatis nō potest tollere ius quæsitum ex contractu cum Principe ipso celebrato, vbi declaratur. consil. 135. num. 1. & 7. 3263
- Princeps habet consuetudinē sub pedibus. consil. 238. nu. 11. 475
- Principis præsentia facit cessare omnem præsumptionē fraudis vel deceptionis. consil. 253. num. 9. 512
- de Principis potestate qui disputat, facit superiorem vel parem ipsi. consil. 241. num. 3. 480
- Principis factum dicitur casus fortuitus. consil. 233. nu. 2. 466
- Principis assertioni creditur in antiquis, etiam ad eius commodum & præiudicium tertij. consil. 276. num. 1. 572
- Principis beneficium latissimè est interpretandum. consilio 273. numero 12. 567
- Principis contractus non debet interpretari instar contractum priuatorum, sed magis liberaliter & gratiosè, & Princeps dicitur mundi dominus quo ad bonum, non ad malum: & præsumitur Princeps iustitiæ plenus. consilio 95. numero 9. 186
- Principis actus debet esse ab omni malitia & diminutione alienus. consil. 135. num. 44. & pulchra de Principe quæ in eo requirantur. 268
- Principi attestanti de crimine alterius quod talis crimen commiserit, non creditur. consil. 48. nu. 1. fol. 107. & supra in litera A. in versic. Assertio.
- Principi non obediens dicitur legis violator. consilio 223. num. 3. 446
- Principi non licet vasallos inuitos in alium transferre. consilio 241. numero 6. 480
- sub Principe iusto viuere summa libertas est. consilio 241. numero 14. 481
- Principij ex ordine interpretamur finem & talia præsumuntur esse subiecta, qualia prædicata demonstrant. consilio 9. num. 32. 40
- Prior in tempore collationis beneficij potior est in iure, licet posterior alteri postea concedet cum clausula non obstante collatione alteri facta, quia intelligitur de collatione inualida. consil. 93. num. 2. 183
- Priuati non possunt tribuere iurisdictionem. consilio 266. numero 4. 544
- Priuatio hæreditatis casu quo hæres tale quid non fecerit, operatur in fideicommissio, quia semel hæres nō potest desinere esse hæres. consil. 1. num. 6. 2
- Priuatio iuris sui inferri non debet nisi trina citatione præcedente aut saltem bina. consil. 103. num. 9. 199
- Priuilegium potest reuocari à Principe de plenitudine potestatis, etiam sine causa. consil. 276. num. 7. 374
- Priuilegiū quo casu non possit reuiuiscere. consil. 322. nu. 3. 698
- Priuilegium cōcedere potest Papa aliquibus locis ne teneantur ad decimas. consil. 21. num. 2. 64
- Priuilegium non esse reuocandum, in dubio pronūciandum est. consil. 21. num. 14. 66
- Priuilegium pecunia concessum, transit in contractum. consil. 241. num. 10. 481
- Priuilegium personæ concessum, dicitur indiuiduum. consil. 239. numero 5. 478
- Probare potest quis per testes & iuramentum. consil. 207. numero 2. 423
- Probandi onus in se suscipiens sibi non nocet, quando illud probare non tenebatur. consil. 192. num. 20. 378
- Probandi onus asserentis esse. consil. 327. nu. 426. 755
- Probationem per necesse concludentem esse oportere. ibid. numero 195. 723
- Probatio semiplena sufficit ad probandum defensionem: & dubia probatio sufficit vbi agitur de causa defensionis. consilio 2. numero 16. 6
- Probatio semiplena non sufficit in testamentis, etiam si vnus tantum testis deficeret. consil. 25. num. 15. 74
- Probatio potentior confundit probationem minus potentem: similiter præualet probatio quæ est magis clara consilio 6. num. 50. 21
- Probatio perfecta quid sit. consil. 73. nu. 20. 144
- Probatio in specie præualet probationi generali. consilio 143. numero 2. 282
- Probatio valet super eo quod expresse deductū au allegatum est, dummodò virtualiter deductum sit. consil. 198. nu. 8. 391
- Probatio vbi deficit, perinde est ac si illud quod probatur, non esset, & qui non probat, iure carere dicitur. consilio 48. numero 4. 107
- Probatio admittitur in contrarium contra præsumptionem insurgentem ex antiquitate temporis. consil. 290. nu. 7. 609
- Probatio dubia non releuat. consil. 203. nu. 25. 415
- Probatio generalis non releuat tanquam dubia, etiam in ciuilibus. consil. 262. num. 3. 534
- Probatio quando ponitur in conditione, non est locus iuramento suppletivo. consil. 275. num. 6. 543
- Probatio plena fit ex pluribus præsumptionibus & indicij. consil. 275. num. 11. 571
- Probatio incerta & dubia non releuat. consil. 276. nu. 4. 573
- Probatio & præsumptio illa præualet per quam arguitur bonitas alicuius. consil. 8. num. 7. 35
- Probatio per comparisonem literarum totiens admittitur, quotiens instrumentum, per quod comparatio fieri petitur, est solenne. consil. 216. num. 17. 434
- Probatio dubia & obscura nihil releuat. consil. 218. nu. 5. 437
- Probatione deficiente pro eo res habetur, ac si omnino non sit. consil. 317. num. 123. 716
- Probationes leuiiores sufficiunt quando agitur contra personam vilem. consil. 73. num. 22. 144
- Probationes leuiiores sufficiunt quando proceditur sola facti veritate inspecta. ibid. num. 23. 145
- Probationes leuiiores sufficiunt quando agitur coram arbitratore, & an arbitrator possit dare fidem scripturæ priuati: super quo diuersitas Doctorum arguitur. ibid. 145
- Probationes aut præsumptiones diuersæ speciei coniungi debent ad plenam probationem in materia difficilis probationis: idem quando vnaquæque species probationum tendit ad eundem finem. consil. 73. num. 20. 144
- Probationes



# D. Aymonis Crauettae

Probationes per alium factae, possunt Reo inquisito prodesse, sed non nocere. conf. 205. nu. 41.	421	alienationis fideicommissi, quia feudum alienari non potest ex causa dotis, secus in fideicommissio. conf. 24. numero 11.	71
Probationes leuiiores sufficiunt circa ea quae sunt verisimilia etiam coram arbitratore. conf. 258. nu. 19.	526	in quacunque Prohibitione generali aut vniuersali semper intelligitur exceptus & exclusus actus, qui fieret ex necessitate. conf. 6. nu. 91.	26
Probationum fides multum debilitatur quando agitur contra personam grauem. conf. 73. nu. 2.	144	in Prohibitoris quicquid prohibitum non reperitur, permittitur censetur. conf. 203. nu. 23.	415
Probationibus fauendum vbi res est in obscuro. conf. 207. nu. 9.	424	Prohibitus alienare non potest aliquid facere per quod occasio detur alienandi. conf. 170. nu. 9.	334
in materia probationis & praesumptionis valet argumentum a communiter accidentibus. conf. 6. nu. 23.	18	Prohibitum fieri immediate, mediate fieri non potest. conf. 137. nu. 12.	271
Processus carens suis substantialibus tenet parte non opponente. conf. 150. nu. 2.	298	Prohibitum fieri pure, non potest fieri sub conditione, quando esset suspicio fraudis. conf. 197. nu. 9.	389
Proclama non opponitur lapso termino, cum de vendenda re proclamatur. conf. 216. nu. 21.	434	Promittere & donare quod sint paria, quando & qualiter procedat, tres declarationes dantur. conf. 175. nu. 6.	344
Procurator in criminalibus admittitur ad opponendum contra libellum ineptum. conf. 151. nu. 3.	299	Promittens recognoscere censum super molendinis, censetur ipsa molendina obligare & hypothecare. conf. 20. numero 10.	63
Procurator Principis indebitum aliquem vexans tenetur iniuriarum. conf. 168. nu. 7. & 10.	332	Promittens factum alienum, excusatur si fecit quicquid potuit ut illud fieret. conf. 272. nu. 12.	561
Procurator non admittitur in criminalibus, tamen processus si admittitur, valet. conf. 220. nu. 4.	459	Promissio facti alieni omnino obligat. conf. 272. nu. 13.	561
Procuratorem se esse alicuius adferenti non creditur, nisi mandatum doceatur. conf. 260. nu. 3.	530	Promissio de associando aliquem in officio, intelligitur quando promittens teneret officium nomine suo proprio. conf. 100. nu. 1.	193
Proditor quis appelletur. conf. 224. nu. 6.	449	Promissio bonorum non valet per quam aufertur libera testandi facultas, vbi quod non firmatur iuramento. conf. 139. nu. 2.	274
Prodigi contractus non reconualefcit cessante prodigalitate. conf. 39. nu. 11.	95	Permissio bonorum post mortem promittentis an valeat. conf. numero 1.	274
Producens rescriptum aut instrumentum, non potest impugnare narrata in eo, licet producat in parte & passibus pro se tantum facientibus quod sine dubio procedit, quando talis productio acceptatur. conf. 201. nu. 6.	401	Promissio defensionis toties videtur necessaria, quoties decretum est necessarium. conf. 230. nu. 1.	459
Producens rescriptum, eo uti non potest, si negat narrata in eo nisi aliquid per errorem narratum sit. ibid. nu. 7.		Promissio facta sine causa, praesumitur facta ex causa contractus praecedentis. conf. 23. nu. 13.	70
Producens testes, censetur eorum dicta approbare, licet deponerent de credulitate tantum ibi.		Promissio de non offendendo aliquem, intelligitur nisi fiat offensio ex causa de nouo superuenienti. confilio 264. numero 6.	539
Producens in iudicio instrumenta ad causam facientia praesumitur Procurator ut saltem admittatur cum cautione de rato: & quid si producens erat persona domestica domini, an sit vera Roma. distinctio. conf. 80. nu. 5.	163	Promissio probatur ex implemento promissi. conf. 150. numero 4.	298
Producens instrumentum an censeatur fateri etiam quae incidenter aut enunciatiue in eo continentur. conf. 77. numero 8.	156	Promptiores esse debemus in processibus irritandis, quam in extinctione corporis humani. conf. 2. nu. 21.	7
Producens instrumentum animo illud impugnandi non censetur fateri contenta in eo. conf. 175. nu. 7.	344	Propria causa quando dicatur, ut testis dicatur deponere in causa propria. conf. 99. nu. 2.	162
Productio statuti non est necessaria coram iudice loci vbi statutum viget, secus coram iudice appellationis. conf. 48. numero 5. fol. 107. conf. 137. nu. 5.	270	Proprietas an censeatur relicta, quando testator legat uxori victum & vestitum, ita quod teneatur bene regere & administrare bona, nec ea alienare possit nisi in casu maxime necessitatis. conf. 25. nu. 21.	75
Productio instrumenti reuocari non potest. confilio 80. numero 6.	163	Proprietatis defectus notorius dicitur, de quo constat ex actis. conf. 299. nu. 8.	643
Productio instrumento nihil addi aut detrahi potest virtute illius clausulae dictamine sapientis. conf. 80. nu. 8.	163	Prorogatio termini fieri non potest vbi terminus est iam lapsus. conf. 179. nu. 3.	350
Productus liber in iudicio probat contra producentem licet producat in parte & passibus. conf. 80. nu. 7.	163	Prosecutio. Potest is, cuius nomine agitur, causam proseguire si agens desistat aut negligat. conf. 45. in fi.	105
Profectitium. In bonis. profectitius quae pater filio donauit, non habet pater vsumfructum, nec dicitur legitimus administrator. conf. 39. nu. 4.	95	Protestatio non videtur necessaria in impedito, dummodo constet de impedimento. conf. 253. nu. 5.	511
Prohibitio facta verbis vniuersalibus restringitur ut non comprehendat notorie licita. conf. 3. nu. 4.	7	Protestatio clandestina non releuat quando agitur de praedicio tertij, & obligatio non est contra bonos mores, licet metus esset probabilis cur publice protestari quis non auderet. conf. 120. nu. 6.	227
Prohibitio generalis de non receprando bannites, comprehendit personam patris. conf. 309. nu. 1.	661	Protestatio clandestina de metu non releuat, vbi palam protestari quis potuit. conf. 120. nu. 3.	227
Prohibitio inter patrem & filium dicitur contra ius naturale. conf. 309. nu. 5.	665	Prothocollum Notarij mortui carens subscriptione & signo, potest grossari seu leuari in formam publicam seu melius, si in prothocollo aut imbreuiatura Notarij defuncti sit aliquod instrumentum, carens subscriptione & signo, potest ex eo leuari instrumentum publicum. conf. 158. numero 7.	317
Prohibitio domini per illa verba, ne quis audeat vel praesumat praesupponit dolum. conf. 6. nu. 118.	30	Prouidemus, verb. quomodo potest intelligi. conf. 284. numero 4.	593
Prohibitio generalis non trahitur ad ea quae sunt ob causam necessariam, ideo stante statuto quod nullus de magnatibus ingredi audeat palatium, non habet locum in Medico magnate, qui ingreditur causa curandi infirmum. conf. 3. num. 20.	8	Prouocanti dolus & culpa imputatur, & quis dicatur prouocare. conf. 2. nu. 12.	6
Prohibitio generalis restringitur ne comprehendat casum licitum & permissum. conf. 3. nu. 21.	8	Prouocanti non imputatur culpa in his quae sunt de genere permissorum. conf. 97. nu. 9.	189
Prohibitio de non contrahendo, intelligitur quando proprio nomine quis contraheret, non alieno. conf. 100. nu. 1.	193	Puella deponi aut sequestrari debet apud matronam honestam, aut monasterium aliquod ad instantiam coniuncti id requirentis, ne indignè aut ante aetatem legitimam alicui nubat ad suggestionem eius apud quem moratur & quoties contra eum suspicio aliqua laborat. confilio 190. numero 1.	371
Prohibitio generalis non comprehendit factum causa pietatis aut miserationis. conf. 3. nu. 8.	8	Puella quando apud sponsum educari debeat. confilio 190. numero 2.	290
Prohibitio domini non trahitur ad bona quae sunt extra eius territorium. conf. 6. nu. 114.	30		
Prohibitio generalis de non faciendo aliquam negotiationem, intelligitur de hiis qui emunt ut reuendant, non de his qui negociantur super fructibus perceptis in proprio fundo. conf. 6. nu. 115.	30		
Prohibitio alienationis feudi est fortior quam sit prohibitio			



# Index in Consil.

me. 4. 371  
 ¶ Propter omissionem non punitur quis pro dolo, sed culpa tantum. conf. 6. nu. 75. 25  
 ¶ Puniri antequam puniatur quis quod pecuniam hosti dederit constare prius debet quod ille hostis esset. conf. 6. nu. 72. 25  
 Puniri quis non debet agens quod sibi licere putat, quando non sumus in prohibitis. conf. 6. nu. 89. 26  
 Puniri non debet quod simpliciter & bona fide fit, nec puniri debet faciens quod sibi licere putauit. conf. 3. nu. 24. 9  
 Puniri non debet qui aliter non deliquit ut accusatur. conf. 6. nu. 9. 105  
 Puniri quis non debet ex ea culpa ex qua damnum secutum non est, & culpa vnus alteri nocere non debet. conf. 8. nu. 46. 36  
 Puniri non debet dicens aut faciens quod sibi licere putat. conf. 9. nu. 31. 40  
 Puniri non debet quod non mala fide fit. conf. 6. nu. 120. fol. 30. conf. 18. nu. 12. fol. 57. & conf. 75. nu. 35. 153  
 ¶ Pupilla educari non debet apud victricum. conf. 18. nu. 3. 56  
 Pupilla non debet aliapud auiam, quæ ei nuptias procurauit. conf. 18. nu. 11. 57  
 ¶ Pupillus & Ecclesia æquiparantur. conf. 190. nu. 10. 372  
 Pupilli possunt ratificare societatem post finitam ætatem pupillarem. conf. 236. nu. 2. 597

Q



**Q**UALITAS adiecta verbo debet adesse secundum tempus verbi consilio 212. nume. 7. fol. 429. & conf. 313. nu. 2. fol. 666. & conf. 327. nu. 40. 708  
 Qualitas requisita in aliquo actu an sufficiat quod ex post superueniat. conf. 201. nu. 26. 403  
 Qualitas extincta amplius non reuiuiscit. consilio 202. nume. 2. 408  
 Qualitas probari non potest nisi prius probetur substantia, nec imputatur culpa tutori cur pecunia pupilli in emptio nes prædiorum non conuerterit, nisi probetur prius quod essent prædia venalia quæ tutor emere potuisset. consilio 21. nu. 5. 64  
 Qualitas non consideratur quæ in materia de qua agitur nihil operatur, puta in successione feudi nõ inspicitur quod vnus sit frater vtrunque coniunctus, & alter cõsanguineus tantum quia vinculum cognationis nihil facit. conf. 186. nu. 3. 362  
 Qualitas probari debet quæ non inest à natura, ideò allegans se esse Clericum tenetur probare clericatum, quia Clericus nemo nascitur. conf. 72. nu. 2. 141  
 Qualitatem statuti probandam, quamuis iure præsumatur. 140. conf. 327. nu. 125. 716  
 Qualitate deficiente cuius respectu quid agitur deficit dispositio. conf. 202. nu. 31. 411  
 ¶ Quæ non profunt singula, multa iuuant. conf. 258. nu. 20. 526  
 Quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto sunt necessitatis. conf. 206. nu. 11. 422  
 ¶ Querela de qua in l. fratris, & in l. fratres. C. de inoffic. testa. non competit fratri coniuncto ex latere tantum contra testamentum fratris naturalis. conf. 138. nu. 11. 273  
 Querelæ aut nullitatis ius ad appellationem non pertinere. conf. 327. nu. 333. 742  
 Quæstionem dominij a conductore vel emptore rei suæ, locatori vel veditori referri nõ põt. con. 327. nu. 411. & 412. 753  
 ¶ Quæstio facti non dicitur specialis, licet ius possit esse speciale. conf. 258. nu. 7. 523  
 Quæstionem dominij referre non potest conductor locatori, nec alius quouis causam ab alio habes, quod procedit quando agitur possessorio, secus si petitorio. conf. 157. nu. 1. 314  
 Quid facilius conseruatur inesse, quàm amissum aut extinctum recuperetur. conf. 298. nu. 12. 580  
 ¶ Quitatio generalis quomodo restringenda sit. conf. 221. nu. 13. 444  
 Quitatio generalis non nocet errantibus, quando agitur de vitando damno. conf. 221. nu. 8. 443  
 Quitatio an rescindi debeat ex capite læsionis & doli. conf. 272. nu. 7. 560  
 Quitatio bonorum maternorum facta per filiam matre adhuc viuentem, non videtur valida matre non consentiente. conf. 11. nu. 1. 44  
 Quitatio dicitur nulla, cessante causa finali ipsius quitationis. conf. 142. nu. 9. 283

Quitatio nihil aliud est quàm donatio, quando remittitur ius quæsitum. conf. 143. nu. 7. cod.  
 Quitatio etiã de bonis futuris intelligitur de futuris ex causa de præsentis aut de præterito, & quando dicatur causa de præsentis aut de præterito. & conf. 11. num. 5. 6. & 8. vbi subtiliter. 44  
 Quitationis verba generalia restringi debent ex intentione partium & restringitur generalitas ex ratione præsumpta vel considerata. conf. 42. nu. 3. 100  
 Quitationis causa cessante reuocatur quitatio. consil. 221. nu. 7. 443  
 ¶ Quod quis dubitauerit de aliquo, standum videtur eius iuramentum cum pendeat ab animo. conf. 8. nu. 12. 35  
 Quondam, dictio, significat mortem eius cuius adiicitur. conf. 148. nu. 9. 295  
 Quo quomodo dictio, licet sit vniuersalis, tamẽ restringitur ad modos proportionales materiæ idoneæ in qua exprimitur. conf. 256. nu. 8. 519

R



**R**ASVRA non nocet quando ea non obstante legi potest, quod prius scriptum erat. conf. 73. nu. 15. 144  
 ¶ Ratificare censetur socius appellationem ab alio interpositam constituendo cum Procuratorem ad prosequendum ipsam appellationem. conf. 159. nu. 5. 318  
 Ratificare censetur socius alienationem factam per socium alienando pluris valentiam rei alienare & precium ipsius pluris valentiæ recipiendo. ibid.  
 Ratificare censetur Vniuersitas laudum prolatum inter eius Syndicum & aliam vniuersitatem ex longa taciturnitate, quia præsumitur quod habuerit copiam instrumeti ipsius laudi. conf. 40. nu. 3. 97  
 Ratificari non potest contractus dolosus, non data scientia doli. conf. 160. nu. 4. 320  
 Ratificatio fieri debet tempore habili. conf. 5. nu. 17. 14  
 Ratificatio ut arguatur ex aliquo facto requiritur quod faciens sciat illud de cuius ratificatione agitur, & allegans talem ratificationem ex facto tenetur probare ipsam scientiam. conf. 197. nu. 14. 389  
 Ratificatio transactionis Syndici facta censetur per Vniuersitatem soluendo ad formam ipsius transactionis. consil. 55. num. 5. 115  
 Ratificatio non est necessaria, vbi est mandatum. conf. 241. nu. 2. 480  
 Ratificatio delicti non inducitur ex eo, quod res occupata ad alium perueniat. ibid. nu. 4.  
 Ratificationis effectus est, quod mandato æquiparatur, & trahitur retro ad tempus actus celebrati. conf. 304. nu. 2. 651  
 Cætera vide supra in litera F. versicul. Factum ut ex eo.  
 ¶ Ratio generalis ampliat dispositionem ad limitem ipsius rationis. conf. 227. nu. 3. 455  
 Ratio generalis facit dictum extendi ad casum, ad quem alias non adaptatur, etiam in materia stricta. ibid. nu. 4.  
 Ratio quando est expressa in lege, vbicunque locum habet ratio, æquẽ locum habet legis dispositio, licet sit contra ius commune. ibi. nu. 5.  
 Ratio finalis dispositionis si suadet restrictionẽ, ex ea restringitur dispositio generalis. ibid. nu. 7.  
 Ratio generalis & finalis ampliat dispositionem loquentem in casu speciali. conf. 135. nu. 32. 267  
 Ratio legis generalis non restringit dictum legis generalis quando ex tali generalitate nemo patitur damnum. consil. 118. nu. 13. 223  
 Ratio eadem vbi est, ius idem esse debet, nec dicitur lex extendi vbi ratio est eadem sed enucleari, nec dicitur casus omisus vbi eadem est ratio. & pulchra de rationis identitate. conf. 183. nu. 3. 359  
 Ratio quando vna tantum potest assignari, illa habetur pro expressa. conf. 118. nu. 6. fol. 223. & conf. 201. nu. 28. 404  
 Ratio testis debet esse legitima & necessario concludens, nõ eadem cum dicto. conf. 2. nu. 4. 4  
 Ratio incredibilis testimonium suspectum reddit. conf. 249. nu. 7. 103  
 Ratio naturalis sola sufficit, cuncta recte respondet, habetur pro titulo seruanda est etiam si lex deficiat, & vix reperitur aliquid contra conscientiam naturalem quod conscientiam non remordeat. conf. 31. nu. 5. 84  
 Ratio naturalis operatur ut fiat extensio etiam ad casum improprium



# D. Aymonis Crauettae.

improprium in materia præcisa. conf. 326. nu. 13. 670  
 Ratio non est habenda de futura petitione tertij. conf. 269. 552  
 numero 8.  
 Rationis identitas inspicere debet, non casuum diuersitas, quia non sufficit diuersificare casus, nisi ratio reddatur diuersitatis. conf. 190. nume. 2. 371  
 Rationis maioritas operatur in statuto odioso, & contra Ius ut fiat extensio de casu ad casum. conf. 326. nu. 10. 670  
 Rationum tenetur reddere frater maior, quam bona communia administravit. conf. 159. nu. 6. 319  
 Ratio diuersa diuersum ius vel in scriptura connexa efficit. conf. 327. num. 467. 761  
 Ratione tacita ad limites eius dispositionem restringendam. ibid. nume. 418. 754  
 Ratione administratorum an reddat socius socio. confilio 159. numero 6. 319  
 Ratione legis correctæ censetur correctæ lex, quando ratio legis est finalis. conf. 88. num. 11. 177  
 Rationum ad redditionem quando agitur in prosecutione causæ debent deduci certæ res administratæ, ut sententia possit ferri. conf. 231. nu. 14. 463  
 Rationum redditio duo continet, computum dare, & reliqua restituere. conf. 231. nu. 2. 461  
 Rationum redditio cui fieri debeat. conf. 238. nu. 15. 476  
 Reale onus sequitur possessorem. conf. 57. nu. 1. fol. 119. & conf. 112. nume. 2. 213  
 Rebellis dici non potest, qui per metum aut coactè quid facit, quia talis dicitur rebellio passiuæ non actiuæ, & coactè dicitur facere qui metu iurisiurandi præstiti quid agit, & valet argumentum de tortura ad iuramentum. confilio 6. numero 8. 26  
 Recedi non potest à contractu re non integra nisi restitutus iam datis & acceptis. conf. 83. nu. 1. 167  
 Receptare. Receptanti patri filium bannitum parcur. confilio 45. nume. 1. 102  
 Recipiens depositum minus integrum cæsetur illud approbare, & recipiens partem precij censetur renunciare resolutioni contractus, quæ inducitur ex solutione integraliter non facta, & alia plura exempla ponuntur in quibus ex reptione quis sibi præiudicat. conf. 106. nu. 2. 204  
 Recipiens pignus non idoneum sibi non præiudicat quominus residuam summam possit petere. ibidem. nu. 4. 111  
 Recipiens pecuniam à Monacho, quam credebatur esse ipsius Monachi, non tenetur Monasterio restituere si eam bona fide consumpsit. confilio 6. nu. 122. 30  
 Recognitio scripturæ priuatæ inducit plenam probationem. confilio 73. nume. 15. 144  
 Recognitio probat directum dominium eius cui fit recognitio. conf. 22. num. 11. fol. 63. & conf. 327. nu. 431. 756  
 Recognitio transfert Ius in eum cui fit. conf. 154. nu. 5. 309  
 Recompenare seipsum nemo potest. conf. 310. nu. 1. 662  
 Redditi Ecclesiæ qualiter debeant dispensari. confilio 116. numero 1. 226  
 Referenti creditur licet de relato non constet in his, quæ dependent à voluntate & potestate partium, quod intelligitur quando explicitè apparet de voluntate disponentis. conf. 157. nu. 1. & 16. 314. & 316  
 Reformatio actus facilius permittitur, quæ noua ipsius actus constitutio. confilio 195. nu. 3. 385  
 Regalia & Principi reseruata præscribuntur per tempus cuius initij memoria non extat in contrarium, imò concurrente scientia superioris præscribuntur tanto tempore. Quæ etiam scientia cessante præscribuntur tanto tempore 40. annorum in odium priuatorum personarum, licet non in odium Principis. conf. 54. nu. 8. 113  
 Regalia cui concessa sunt, iura etiam fiscalia habet. confilio 128. numero 4. 113  
 Regalia cui competunt, competunt & fiscalia. confilio 209. numero 3. 241  
 Cætera vide supra in litera B. in versu. Bona prouenientia.  
 Regula, quod descendens non transmittit hæreditatem nõ aditam ad descendentes, non procedit in infante. confilio 210. numero 7. 427  
 Regula Cancellariæ de non verisimili, non obstat quando beneficium principis liter impetratur tanquam vacans per resignationem, licet verè per mortem vacaret. confilio 88. numero 12. 177  
 Regula Cancellariæ de non verisimili, solum procedit ubi votum imminet captandæ mortis. confilio 88. nu. 11. 177  
 Quod in iuramento intelligitur reseruata autoritas su-

perioris, procedit quando superior expresse quid iubet, secus si generaliter, quia in iussu eius generali non censetur velle quod quis quid faciat contra iuramentum. confilio 6. nume. 15. 27  
 Regula est quod in feudo non succedit, qui feudo seruire non potest. confilio 303. nu. 10. 650  
 Regulam Iuris satis est quod quis pro se habeat, & allegans exceptionem à regula tenetur eam probare. conf. 25. nu. 8. fol. 11. conf. 76. nu. 4. fol. 154. & conf. 168. nu. 8. 332  
 à Regulis Iuris receditur ob æquitatem à consuetudine, à verbis testatoris confilio 22. nu. 2. fol. 442  
 Relatio clausulæ in fine positæ referri debet ad omnia antecedentia quando non subest ratio diuersitatis cur fiat ad vnum potius quam ad aliud, & idem in substitutione, & clausula posita in fine substitutionis. confilio 326. nu. 14. 670  
 Relatio fieri debet ad proximam rationem maioris conformitatis. confilio 84. nume. 17. 171  
 Relatio vnius ad alterum quando fit, qualitates vtriusque dispositionis æqualiter debent intelligi determinatè. confilio 131. nume. 11. 248  
 Relatio ad alias dispositiones in testibus nõ admittitur, quando agitur causa criminalis. conf. 115. nu. 8. 219  
 Relatio testis ad depositionem inualidam viciat testimonium. conf. 115. nu. 8. 219  
 Relatio fieri debet ad omnia præcedentia quando per eam actus sustinetur. conf. 88. nu. 3. 176  
 Relatio in dubio fieri debet ad proximam. confilio 147. nu. 8. 293  
 Relatio non fit ad omnia quando in omnibus non militat par ratio, sed fieri debet ad eum tantum casum, in quo maior est ratio, ut ad eum fiat potius quam ad alia. confilio 70. numero 10. 138  
 Relatio ad remota fieri debet potius quam sequatur absonus intellectus, & relatio cessat ubi per eam resisteret absurdum. confilio 70. nu. 11. 138  
 Relatio fieri debet ad ea in quibus potest. confilio 149. n. 10. 296  
 Relatio ad omnia fieri debet, etiam remota, quando ratio diuersitatis reddi non potest cur non ad omnia fiat. confilio 149. nume. 8. 296  
 Relatio nunquam fit ad omnia præcedentia, contra seu ultra intentionem disponentis. conf. 70. nu. 9. 137  
 Relatio fieri non debet per quam inducta ad vnum effectum operantur effectum contrarium. conf. 70. nume. 7. 137  
 Relatio fieri non debet quando per eam dispositio infirmaretur aut inutilis fieret. confilio 70. nu. 4. 137  
 Relatio fieri non debet ad id, per quod correctio induceretur voluntatis. conf. 70. nu. 3. 137  
 Relatio debet fieri ad præcedentia referendo singula singulis. conf. 98. nu. 11. 190  
 Relatio nunquam fit ad ea, quæ sunt diuersæ naturæ & conditionis. conf. 151. nu. 5. 300  
 Relatio fieri debet ad omnia præcedentia quando non est ratio diuersitatis cur magis fiat ad proximam quam ad remotam. confilio 155. num. 10. 311  
 Relatum licet non appareat, creditur tamen referenti in his quæ dependent à voluntate & potestate partium, quod intelligitur, quando explicitè apparet de voluntate disponentis. confilio 157. num. 3. & 16. 314. & 316  
 Relatum dicitur esse in referente verè & propriè, & cum omnibus suis qualitatibus. confilio 45. num. 4. 102  
 Relatum debet intelligi respectu substantiæ actus & omnium eius qualitatium, & relatio in dubio fieri debet. confilio 47. num. 4. 106  
 Relicta concubinæ cum qua matrimonium contrahi non potest, ad fiscum videntur pertinere. confilio 229. nu. 8. 458  
 Religiosus non seruans regulam, non dicitur testis idoneus. confilio 9. num. 4. 38  
 Remedium l. 2. C. de rescind. vend. tollitur iuramento. confilio 11. num. 11. 45  
 Remedium l. 2. C. de rescind. vend. an competat contra possessorem. confilio 7. num. 15. 34  
 Remedium l. 2. C. de rescind. vend. an locum habeat in re vendita ad subhastationem. confilio 29. num. 4. 81  
 Cætera vide supra in litera G. in versu. Geminatus consensus & in litera L. in versu. Læcio. & infra in versu. Restitutio.  
 Remissionem petit conductor gabellæ, licet promiserit eam non petere, quando res non manet in eo statu in quo erat de tempore contractus, & quando superuenit casus verisimiliter non cogitatus ex verisimili vulgi opinione. confilio 9. num. 3. fol. 185  
 Remotior quandoque est melioris conditionis quam proximior



# Index in Consil.

- ximior. consil. 98. nu. 15. 191.
- ¶ Renouatio contractus in terminis litem quantur. §. qui impleto. ff. loca. restringitur ad contractum locationis & precarij, nec fit reuocatio in fauorem eius qui non impleuit pro parte sua. consil. 87. num. 3. 175
- ¶ Renunciare dicitur pars solennitati Iudicij quando de ea nihil opposuit. consil. 140. nu. 4. 276
- Renunciare censetur venditor resolutioni contractus quæ inducebatur ex solutione precij suo tempore non facta protestando, quod nisi emptor impleat pro parte sua, ipse etiam venditor non obseruabit. consil. 106. nu. 3. 204
- Renunciare censetur quis consuetudini ioso actu aut facto, non vtendo ipsa consuetudine sed alio iure diuerso. consil. 96. nume. 10. 187
- Renunciare non potest quis fauore tertij. consilio 80. nu. 9. 163
- Renunciari potest cum iuramento, Iuri prohibitio & introducto in odium prohibiti, modo non concernat vtilitatem publicam principaliter. consil. 116. num. 1. 433
- Renunciari non potest beneficium, quod est de Iure patronatus sine consensu patronorum. consilio 153. nu. 10. 307
- ¶ Renunciatio omni legum & Iuris auxilio, censetur renunciare beneficio inuentarij. consil. 290. nu. 5. 608
- Renunciatio redire non potest ad ius renunciatum. consil. 24. nume. 4. 71
- Renunciatio Iura sua regressus non datur. consil. 74. numero. 7. 149
- ¶ Renunciatio beneficij Ecclesiastici minus legitime facta nocet renunciati. consil. 24. nu. 6. 71
- ¶ Renunciatio non inducitur nisi constet expresse. consil. 200. nume. 10. 493
- Renunciatio limitata ad vnam causam, ad aliam non trahitur. consilio 242. nu. 6. 488
- Renunciatio non nocet non existente aut succedente persona cuius contemplatione facta est. ibid. nu. 7. 489
- Renunciatio facta de bonis auia paternæ viuentis, ipsa auia absente non nocet. ibidem nu. 8.
- Renunciatio matris non præiudicat filiis viuentibus ex propriis personis licet concurrant cum patris vel auunculis consil. 127. nume. 4. 239
- Renunciatio non induci potius quam verba vacua fiant. consil. 327. nume. 343. 743
- Renunciatio matris non præiudicat filiis venientibus ex eorum personis, vt non hæredes Iuris. consil. 127. nu. 1. 239
- Renunciatio filia an præiudicat nepotibus venientibus ex propria persona quando filia dotem accepit pro omni Iure quod petere & habere posset. consil. 84. nu. 5. 169
- Renunciatio filia de hæreditate paternæ in manibus patris non præiudicat quando pater decessit ab intestato nullis relictis masculis. consilio 42. nu. 1. vsque ad nu. 5. 99
- Renunciatio de bonis maternis non præiudicat, nisi mater fuerit præsens renunciationi. consil. 42. nu. 5. 106
- Renunciatio facta præsumitur eadem facilitate, qua quis ad contrahendum inductus est. consil. 192. nu. 10. 377
- Renunciatio beneficij fieri debet omnino, id est, liberè, totaliter, simpliciter & absolute. consil. 122. nu. 2. 230
- Renunciatio Quando quis renunciat cum iuramento hæreditarii alterius adhuc viuentis, an requiratur consensus eius de cetero hæreditate agitur. consil. 127. nu. 5. 239
- Renunciatio testamenti inducitur per diuisionem contrariam testamenti. consil. 24. nu. 3. 71
- Renunciatio verba cum sint clara ad omnia pertinentia, non est vltius dubitandum. consil. 290. nu. 6. 608
- Renunciatio facta Iurium transactionis, dicimus cessare priuilegium & causam exemptionis. consil. 290. nu. 3. 607
- Renunciatio filiarum sunt odiosa & restringi debent. consilio 42. nume. 2. 100
- Repetitio fit ne derogatum censeatur actui præcedenti. consil. 135. nume. 16. 264
- Repetitio non fit in orationibus diuersis ac separatis. consil. 289. nume. 4. 605
- Repetitionis virtus ea est, vt quæ repetita censentur, habeantur pro expressis, perinde ac si expressa essent in dispositione in qua repetita dicuntur. consil. 135. nu. 17. 264
- Repetita censentur in l. interpretante omnia dicta & contenta in lege interpretata. consilio 135. nu. 15. 264
- Repetita censentur in actu confirmante omnia contenta in actu confirmato. ibidem.
- Repetita censentur in actu sequenti, dicta in actu præparato ad ipsum actum sequentem. consilio 135. nu. 14. 264
- Repetita censentur in declaratione, dicta & contenta in dispositione declarata. ibidem nu. 15.
- ¶ Reprobatio legis fortior est reprobatione hominis. consil. 175. nume. 6. 344
- Repudiatio hæreditatis facta vni. cohæredi prodest omnibus aliis cohæredibus pro rata. consil. 200. nu. 1. 394
- Repudiatio hæreditatis inducitur ex verbis enunciatiuis. consilio 24. num. 2. 71
- Cætera vide infra in litera S. in vers. Substitutio.
- ¶ Res præsumitur acceptata ex causa magis vtili. consilio 24. nume. 13. 71
- Res quæ semel fuit apud aliquem, præsumitur adhuc esse: nisi probetur amissio. consilio 112. numero 17. fol. 215
- Res iudicata habetur pro veritate, & naturalia vincula sanguinis mutat, & falsum mutat in verum, non essentialiter, sed quo ad effectum. consilio 79. nu. 1. 160
- Res noua non dicitur, quando solum alterantur accidentalialia ipsius rei, forma substantiali remanente. consilio 223. numero. 12. 447
- Res vna & eadem non debet duplici Iure censi. consil. 252. nu. 4. fol. 509. & consilio 304. nu. 6. 653
- Res inter alios acta facilius aliis prodest quam noceat. consil. 206. nume. 1. 422
- Res transit cum suis qualitatibus. consilio 202. nu. 3. fol. 408. & declaratur. nume. 44. 412
- Res inter alios acta non nocet aliis, quorum interest æquè principaliter. ibi. nume. 21. 410
- Res inter alios acta licet præiudicat his de quorum præiudicio agitur in cõsequentiâ, possunt tamen appellare. ibi & ibi, quod appellatio non est necessaria, quando talis persona possideret, quia tueri potest causa per viam exceptionis. ibidem.
- Res acta inter alios eo casu, quo nocet alijs, etiam prodest, & quidem multo magis. ibidem numero 22.
- Res inter alios acta licet aliis non præiudicet, probat tamen quod ita fuit actum. consilio 65. nu. 6. 130
- Res emphyteutica non dicitur commissa antequam dominus directus declarauerit voluntatem suam, quod vult rem haberi pro commissa. consilio 212. nume. 1. 427
- Res commissa quod pertineat domino directo, non conductori, illud procedit de Iure communi. ibidem nu. 11. 428
- Res quælibet facilius contineat esse suum, quam de nouo fiat. consilio 4. num. 9. 10
- Res vbi dubia est, iudicandum est Actorem nolle nouum actum facere, sed actum inchoatum confirmare. consil. 223. nume. 14. 448
- Res semel extincta, amplius non reuiuiscit. consil. 298. nu. 11. 638
- Res semel diuisa amplius diuidi non potest, non existente causa diuisionis. consil. 318. nu. 1. 675
- Res aliena hypothecari non potest. consil. 298. nu. 5. 637
- Rei suæ traditioni potest quilibet apponere legem, quam vult. consil. 118. nu. 5. fol. 223. & consil. 178. nu. 4. 348
- Rei suæ quis potest apponere onus seruitutis, quod transeat in omnem singularem successorem. consil. 217. nu. 3. 435
- Rei suæ potest quis onus reale ad libitum imponere. consil. 112. nume. 1. 213
- per Rei sequestratæ exhibitionem aut præsentationem confutitur indemnitati creditoris. consil. 272. nu. 6. 560
- Rei incertitudo quid aliquando possit operari. consil. 315. n. 2. 671
- Rem propriam quando quis possit autoritate propria occupare consilio 241. num. 16. 278
- Rem aliquam quando plures vendunt, & quilibet in solidum, omnes promissiones, postea factæ censentur etiam factæ in solidum, cum veniant continuatiue ad ipsam venditionem. consilio 208. nu. 7. 425
- Rem nouam aut negotium nouum non faciunt ea, quæ pertinent ad perfectionem inchoatorum. consil. 223. nu. 13. 448
- Re emphyteutica euicta ab vno fratrum pro portione sua accepta, non agitur de euictione, si euincatur secundum naturam contractus emphyteutici. consilio 211. n. 6. 428
- in Re clara cessat præsumptio quæ tollitur per contrarias probationes, & præsumptio fortior tollit debiliorem. consilio 6. numero 70. 24
- in Re dubia prouinciandum est in fauorem mulieris, quia potior est causa damni quam lucri. consil. 105. nu. 22. 419
- in Re dubia adhibenda est interpretatio per quam vitatur perna, & delictum excluditur. consil. 205. nu. 1. 419
- in Re dubia, sententia dari non potest, nec in dubio absolutum debet esse Iudicium. consilio 8. nu. 11. 35
- in Re dubia, sententia certa dari non potest, & Reo satis est, si intentionem Actoris dubiam reddit. consil. 6. nu. 126. 21



# D. Aymonis Crauettae.

*Re Ecclesiastica quomodo procedatur, quando iura non sunt clara.* consil. 325. num. 2. 666  
*de Rebus suis disponere nemo potest contra legis prohibitionem.* consil. 241. num. 18. 482  
*in Rebus nouis nouum consilium & nouum remedium est adhibendum.* consil. 264. num. 5. 539  
*Rescissio.* In dubio pronunciari debet vt actus non rescindatur, de hoc supra in litera D. in versicu. Dubium.  
*Reseruatio praesupponit Ius seruatum antecedere, quia quod non est, seruari non potest.* consil. 226. num. 6. 453  
*Reseruatio operari non potest, nisi prius appareat de Iure seruato, & quatenus illud competit.* consil. 33. num. 20. 88  
*Reseruatio Ius nullum de nouo tribuit, sed conseruat tantum si quod sit.* consil. 29. num. 8. 82  
*Reseruatio conseruat Ius seruatis.* consil. 33. num. 17. 88  
*Reseruatio Ius de nouo non tribuit, sed competens tantum conseruat.* consil. 127. num. 7. 239  
*Reseruatio facta in donatione operatur quod censetur facta donatio etiam de bonis futuris.* consil. 15. num. 8. 51  
*Reseruatio seu retentio aliquorum bonorum facta per vnum ex sociis repugnat societati vniuersali omnium bonorum, similiter quando vnus sociorum non communicat omnia lucra, sed aliqua tantum, societas vniuersalis argui non potest.* consil. 26. num. 6. 77  
*Reseruatio generalis non comprehendit ea quae non respiciunt praedictum seruantis.* consil. 3. num. 17. 8  
*Reseruatio Iuris tertij nihil operatur, quando tertio Ius nullum competit.* consil. 15. num. 3. 50  
*Reseruatio facta de aliquibus bonis confirmat donationem in aliis bonis non seruatis.* consil. 214. num. 13. 431  
*Reseruatiōis aut retentionis natura est Ius si quod competit conseruare, non autem ampliare aut de nouo dare.* consil. 144. numero 15. 286  
*Reseruatiōis natura est conseruare Ius seruatum, non vt de nouo aquiratur.* consil. 70. num. 6. 137  
*ex Reseruatiōe appositā in donatione praesumitur quod voluerit quis donare etiam bona futura.* consil. 15. num. 8. 51  
*Resignatio libera dicitur in qua alterius excluditur requisitiō.* consil. 122. num. 4. 230  
*Resolutio dispositionis pro eo est ac si dispositio facta non esset.* consilio 202. num. 24. 29. 40. & 52. fol. 410. & seq.  
*Resolutio, licet actus inter viuos resolui possit, interim tamen dicitur purus.* ibid. num. 22. 410  
*Responsio facta ad vnam ex duabus quaestionibus trahitur ad vtranque quaestionem, modo vtrique sit applicabilis.* consilio 45. num. 3. 102  
*Respublica pupillo aequiparatur.* consil. 132. num. 9. 251  
*Rescriptum praesumitur concessum ob causam licitam, non illicitam.* consil. 72. num. 1. 338  
*Rescriptum Principis contra Ius commune strictè debet interpretari vt minus corrigat Ius commune quam sit possibile, imò potius tolleratur quod rescriptum nihil operetur, quam vt corrigat Ius commune.* consil. 172. num. 2. 338  
*Rescriptum concessum vni ex consortibus litis alteri prodest, licet de eo in rescripto mentio non fiat.* consil. 45. num. 2. 102  
*Restitui an debeat vxor marito pendente lite inter eos, quando vxor agit contra maritum ad persecutionem aliorum bonorum.* consil. 31. num. 1. 83  
*Restitutio in integrum an detur aduersus praescriptionem longissimi temporis ex capite ignorantiae, & concluditur quod sic, in quo articulo fuerunt sibiipsis contrarij Alexandrinus & Gozadinus.* consil. 201. num. 24. 405  
*Restitutio in integrum nunquam censetur sublata per verba generalia nisi expresse agatur.* ibid. num. 35. 405  
*Restitutio non datur aduersus lapsum primae instantiae ex causa impedimenti.* consil. 270. num. 4. 553  
*Restitutio in integrum non conceditur nisi summarie saltem probetur de laesione.* consil. 179. num. 8. 351  
*Restitutio principis purgat omnem maculam, ideo bannitus restitutus perdit nomen banniti, similiter Notarius condemnatus de falso, & restitutus à Principe, potest instrumenta conficere imò amplius per restitutionem reconvalescunt instrumenta recepta ante restitutionem.* consilio 168. numero 1. 331  
*Restitutio Principis an operetur extra eius territorium.* consilio 9. num. 5. 38  
*Restitutio in integrum, & remedium l. 2. C. de rescind. vend. an competat contra tertium possessorem.* consil. 7. num. 15. 34  
*Restitutio in integrum peti non potest, vbi remedio ordinario vt quis potest, ideo minor laesus ultra dimidiam agi*

*remedio ordinario l. 2. C. de rescind. vend. non aut beneficium implorat restitutionis in integrum, quod qualiter procedat, vide consilio 151. num. 6.* 300  
*Restitutio in integrum peti debet re integra, id est, ante eius alienationem.* consil. 151. num. 29. 303  
*Restitutio in integrum tollitur per iuramentum minoris.* consilio 7. num. 3. 32  
*Restitutio in integrum non datur maiori, nisi ex iusta causa.* consilio 225. num. 7. 451  
*Restitutio non conceditur ex publica ignorantia.* consilio 225. numero 8. eod.  
*Restitutio in integrum peti non potest sine speciali mandato.* consilio 238. num. 3. 475  
*Restitutio in integrum non datur in odiosis.* consilio 271. numero 7. 557  
*Restitutio in integrum conceditur minori non solum quando in continenti laeditur, sed etiam si laedi possit.* consilio 192. num. 4. 376  
*Restitutio in integrum an ex capite ignorantiae concedi debeat hospitali Cherij.* consil. 204. num. 22. 417  
*Restitutionem in integrum imploras, quod accepit restituere debet.* consil. 7. num. 14. 34  
*Restitutus ad famam dicitur testis idoneus.* consil. 9. num. 5. 38  
*Cetera vide supra in litera B. in versicu. Bona quaesita.*  
*Restringitur potius actus sequens secundum praecedentem, quam quod praecedenti derogare censeatur.* consilio 144. numero 12. 286  
*Restringi debet generalis dispositio ex verisimili mente & intentione disponerium, quod procedit licet verba sint praecisa.* consil. 70. num. 25. 139  
*Restringi debet dispositio generalis, ne alias indebitè quis ad lucrum admittatur.* consil. 70. num. 26. eod.  
*Restringi debent clausulae generales & amplae, secundum naturam actus.* consil. 25. num. 2. 73  
*Restringi non debet consuetudo introducta vniuersaliter & pro communi quiete.* consil. 118. num. 20. 223  
*Restringi debent verba etiam praecisa secundum mentem disponentium.* consil. 51. num. 4. 110  
*Restringi non debent verba generalia, non interueniente ratione restringendi, etiam si generaliter intelligendo indebitè quis lucrum perderet.* consil. 176. num. 4. 345  
*Restringi non debent verba legis generalia, quando non prouideret lex in casu qui magis frequenter contingit.* consil. 176. numero 5. 345  
*Restringi debent verba ad cogitatum disponentis.* consilio 33. numero 9. 87  
*Restrictionem verbis vniuersalibus ab aequitate affert.* num. 78. consil. 327. num. 78. 712  
*Restrictionem in verbis generalibus admitti, quotiens ad restringendum ratio impellit.* ibid. num. 105. 715  
*Restrictionem ob contradictionem cauendam admitti.* ibid. num. 301. & in ver. contrarietatis. ibique amplatur. Et ampliatio altera, num. 303. 737  
*Restrictionem verborum generalium & vniuersalium ad ea fieri, quae naturae actus congruunt.* ibid. 318. num. 331. 740. & 742.  
*Restrictionem verborum generalium ad cogitatum faciendum.* num. 338. 743  
*Restrictione ex ratione tacita nedum expressa fieri.* n. 418. 754  
*Restrictionem dispositionis generalis ad causam suam faciendam.* num. 416. 754  
*Restrictionem rati habitationis ad eam faciendam, nomine cuius interposita est.* num. 450. & pluribus seq. 759  
*Restrictionem dispositionis cuius vis ad bona in ea expressa faciendam.* num. 457. 759  
*Restrictionem ratione suadente in sermone generali faciendam.* num. 463. 761  
*Restringenda verba, vt quo prolata sunt, respectu intelligantur.* nu. 189. & nu. 356. fol. 723. & 745. Ad sententiam hanc mirifice id quadrat, quod scriptum apud Riminal. est in consil. 79. nu. 24. & quod scriptum est g. num. 356. versu. huc & illud confert. feudi alterationem ad id restringendam, in quo facta est. In qua specie Riminal. etiam omnino videndus in consil. 74. nu. 24. ad quaestionem enim controuersam dirimendam appositissime valet. & in ver. alterationem feudi.  
*Restringi debet dispositio concernens publicam vtilitatem, quando agitur de praedictio tertij.* consil. 95. nu. 7. 186  
*Restringi non debet generalis dispositio nulla subsistente ratione restringendi.* consil. 133. num. 6. 263  
*Restrictio admittitur dispositionis generalis, vt aequalitas*



# Index in consil.

seruetur. consil. 133. nume. 8. 254  
 Restrictio duplex tolerari non debet. consil. 288. nume. 602  
 Restrictio fieri debet verborum generalium, quando aliàs inconueniens sequeretur. consilio 70. nume. 21. 139  
 Restrictio fieri debet verborum generalium, quando aliàs induceretur correctio. consil. 70. nu. 22. eod.  
 Restrictio fit verborum generalium, vt æqualitas seruetur. consil. 70. nume. 23. 139  
 Restrictio fit verborum generalium ratione æquitatis. consil. 70. nume. 24. eod.  
 Restrictio admittitur solum vbi quis aliàs sustineret damnum, non ob cessationem, lucri. etiam, si generaliter intelligendo indebitè quis lucrum perderet. consil. 118. nu. 18. 224  
 Restrictio verborum generalium fieri non debet non interueniente ratione restringendi. consil. 118. nu. 16. eod.  
 Restrictio fieri non debet in dispositione generali non interueniente ratione restringendi, & omnis interpretatio restrictiua dicitur contra liberalem sermonem. consil. 194. numer. 4. 383  
 Restrictio generalis dispositionis fieri debet ad suam causam. consil. 196. nume. 3. 386  
 Restrictio fieri non debet propter æquitatem, quando dispositio aliàs est bona publicam concernens vtilitatem. consilio 118. nu. 17. 224  
 Restrictio fit generalis dispositionis, quando aliàs resullaret inæqualitas. consil. 173. num. 6. 341  
 Restrictiua verba restringunt dispositionem, etiam fauorabilem. consil. 98. nume. 14. 191  
 Restrictiua interpretatio est contra literalem sermonem ideo verba generaliter loquentia restrictionem non recipiunt, nisi in casibus in Iure expressis, maxime in materia quæ non est odiosa aut restringibilis. consil. 135. nu. 23. 265  
 Retardans. processum tenetur ad interesse partis, consil. 134. nume. 49. 261  
 Retentionis causa dicitur fauorabilior quàm acquisitionis. consil. 6. nume. 98. 27  
 Retinendi Ius fauorabilius est quàm agendi, & prohibita compensatione non censetur prohibita retentio. consil. 148. nume. 2. 294  
 Retinendi Ius competit etiam in executione sententiæ. ibid.  
 Retinendi ius facilius quam agendi dari, consil. 327. n. 406. 753  
 Retinendi ius ab hypotheca nasci, nu. 405. versiculo æque nemo dubitat, & nu. 407. ibid.  
 Retinendi ius etiam ob debitum aliud quam hypothecarium permitti ibid. nu. 407. vers. non solum autem.  
 Retinendi ius in executione etiam sententiæ esse n. 408. ibid.  
 Reuocari non debent nulliter gesta, quando de nouo essent facienda. consil. 179. numero 6. 351  
 Reuocari non debet, quod si factum non esset, de nouo fieri deberet. consilio 65. nu. 4. fol. 130. consilio 140. nu. 9. fol. 227. & consilio 172. nume. 7. 339  
 Reuocari difficilius debet quod longo tempore fuit obseruatum. consil. 42. nume. 4. 100  
 Reuocatio testamenti requirit eandem solennitatem, quàm ipsum testamentum. consilio 25. nu. 14. 74  
 Reuocatio Procuratoris constituti ad renunciandum beneficium, an operetur antequam fuerit intimata ipsi Procuratori, seu antequam ad eius notiam deueniret. consil. 76. n. 154  
 Reuocatio actus difficilius est quando longo tempore fuit obseruatus. consil. 151. nu. 30. 303  
 Reuocatio facta in vltimis codicillis non trahitur ad bona alteri donata in primis codicillis cum iuramento. consilio 25. nume. 20. 74  
 Reuocatus actus non habetur in consideratione. & pro non facto habetur quod reuocari potest. consil. 182. nu. 2. 356  
 Cætera vide supra in litera F. in vers. Factum.  
 Reus absolui debet Actore non probante. etiam in materia beneficiæ. consil. 104. nu. 18. fol. 202. & consil. 177. nu. 1. 346  
 Reus quando non possidet, debet Actor declarari dominus probato eius Iure, & Reus ipse absolui obseruatione Iudicij. consil. 60. nu. 8. 122  
 Reus torqueri non debet quando eius probationes sunt fortiores, pares, aut in aliquo debiliores probationibus fisci aut accusatoris. consilio 6. nu. 40. 20  
 Reus nihil excipiens de feriis, censetur illis renunciare. consilio 148. nu. 2. 499  
 Rei duo debendi quando constituuntur in casu in quo negocium ad alterum tantum pertinet is principaliter & insolidum obligatur, alter autem censetur promississe animo intendendi seu fideiubendi. consil. 91. nu. 2. 180

Rei duo debendi tacite censentur se insolidum obligasse quâdo bona eorum insolidum obligauerunt, & cautum est, quod illa per creditorem insolidum retineri possent vsque ad integram satisfactionem debiti. consil. 77. nume. 2. 155  
 Cætera vide infra in litera V. in vers. Verba.  
 Rex donationem facere potest regiam dignitatem grauiter non lædentem quam successor in regno obseruare tenetur. consil. 54. nu. 2. 112  
 Riuis non continuè fluens non dicitur publicus, sed priuati Iuris. consil. 204. nume. 3. 416  
 Riuis quando dicatur publici Iuris. consil. 204. nu. 17. 417  
 Riuis non nauigabilis nec alium faciens nauigabilem non dicitur de regalibus, ideo licitum est vnicuique ex tali riuo aquam ducere ad prædia sua. consilio 124. nu. 5. 233  
 in Riuis publico potest licite fabricari, dummodo non sit nauigabilis, quia talia flumina dicuntur publici vsus, & quod non inferatur damnum vicino. consil. 204. nu. 8. 416  
 Rixa. in rixa præsumitur quis fuisse in dubio animo mediandi & separandi rixantes, non animo offendendi. consilio. 151. nume. 18. 306  
 Rogitus testium testamenti satis est quod fiat à Notario, rogitus autem Notarij fieri debet à testatore aut à partibus contrahentibus. consil. 117. numero 2. 221  
 Rubrica generalis habens orationem perfectam attendi debet licet verba sequentia videantur specialia. consilio. 61. nume. 1. 123  
 Rumor an excuset à dolo. consilio 319. nu. 4. 679  
 Rusticitatis habetur ratio circa pœnas, & similiter simplicitatis, & vide omnino in consil. 18. nu. 13. 57  
 Rustico magis parcitur circa vitium obreptionis & subreptionis. consilio 2. nume. 15. 6

S.



**S**ATIS est constare de voluntate testatoris vt per secundum testamētum tollatur primum habens clausulam derogatoriam, & vbi primum testamentum habet clausulam derogatoriam tacitam facilius tollitur per secundum quàm si haberet clausulam derogatoriam expressam. consil. 25. nu. 11. 73  
 Satis est habere regulam Iuris pro se, & allegans exceptionem à regula tenetur eam probare. consil. 25. num. 8. 73  
 Schismate sublato per abiurationem, eligi quis potest, ac si nunquam schismaticus fuisset. consilio 293. nu. 10. 615  
 Scire præsumitur vxor qualitatem bonorum mariti, an sint libera vel emphyteutica ex communi conuersatione & cohabitatione. consilio 151. nume. 24. 302  
 Scire præsumitur quilibet de prouincia factum in vna parte prouinciæ quando illud factum concernit totam prouinciæ. consil. 121. nu. 3. 228  
 Scire præsumitur quis testamentum alterius ex eo quod possidet bona eius hæreditaria quando illa aliàs licite possidere non posset. consilio 123. nume. 4. 231  
 Scire præsumitur quis de bonis communiter possessis quomodo & qualiter obuenerint. consilio 123. nume. 2. eod.  
 Scire præsumitur quis ea quæ fiunt in loco, quem solitus est frequentare. consil. 168. nu. 6. 331  
 Scire præsumitur instrumentum qui de eo mentionem facit. consil. 65. nume. 7. 130  
 Scire præsumitur in aliqua papyro contenta qui in ea quid scribit. consil. 73. num. 39. 147  
 Scire præsumitur quis contenta in scriptura qua fuit apud eum. ibidem.  
 Scire vel scire debere, paria sunt. consilio 225. nume. 5. 450  
 Scienti valorem bonorum non competit remedium l. 2. C. de rescind. vend. quod an procedat in minore, muliere, rustico & similibus personis non sagacibus. consil. 151. num. 25. 302  
 Scientia præsumitur in his de quibus est fama. consil. 57. n. 10. 120  
 Scientia præsumitur ex qualitate facti quâdo est tale factum quod solet in noticiam deuenire. consil. 123. nu. 3. fol. 231. & consil. 168. nume. 5. 331  
 Scientia præsumitur in hærede de facto defuncti arduo. consil. 168. nume. 5. 331  
 Scientia præsumitur inter socios ratione conuersationis. consil. 168. num. 6. 331  
 Scientia instrumenti an probetur ex eo quod faciat quis mentionem de ipso instrumento. consilio 194. nu. 8. 381  
 Scientia valoris bonorum præsumitur in eo, qui circa ea quod tidiè versatur. consilio 151. nu. 24. 302  
 Scientia statutorum loci præsumitur in forense habitante in ipso loco. consil. 115. nu. 24.

Scientia



# D. Aimonis Crauettae.

Scientia praesumitur ex vicinitate locorum, & diuturnitate temporis. consilio 148. nu. 5. 294  
 Scientia praesumitur inter compatriotas, id est, praesumitur quis scire conditionem sui compatriotae. consil. 168. nu. 6. 331  
 Scientia partis arguit scientiam totius, ideo qui scit de parte instrumenti praesumitur de toto scire. consil. 74. nu. 2. 148  
 Scientia praesumitur ex vicinitate temporis & loci. consil. 74. nu. 2. 148  
 Scientia arguitur ex his quae communiter fieri solent. consil. 123. numero 5. 231  
 Scientia testamenti paterni arguitur ex pluribus coniecturis late enumeratis. in consilio 193. nu. 7. 380  
 Scientia arguitur ex communi habitatione. consilio 26. numero 3. 77  
 Scientia praesumitur ex productione instrumenti quod produciens sciret contenta in eo. consilio 26. nu. 3. fol. 77. & consil. 123. nu. 6. 232  
 Scientia quae arguitur ex eo quod aliquid publice notum esset in loco non sufficit ad imponendam poenam corporalem. consilio 193. nu. 8. 381  
 Scientia praesumitur in his, qui simul habitant & communiter viuunt. consil. 123. nu. 1. 231  
 Scientia instrumenti praesumitur contra eum, qui illud produxit. consil. 291. nu. 31. 405  
 Scientia instrumenti praesumitur contra eum, qui de ipso instrumento facit mentionem. ibid.  
 Scientia superioris non videtur necessaria in consuetudine Iuri contraria. consilio 251. nu. 1. 407  
 Scientia superueniens non sufficit ad puniendum. consil. 6. nu. 74. 25  
 Scriptura seruata inuenta in archiuo antiquissimo videtur probare. consil. 274. nu. 6. 568  
 Scriptura de qua facienda est comparatio, debet habere testimonium subscriptionem, ubi instrumenti publici solenia non habet, & quomodo id intelligatur. consil. 216. nu. 18. 434  
 Scriptura adiuncta comparatione literarum, etiam quoad comparationem literarum non nocet contra tertium. ibid. nu. 19.  
 Scriptura requiritur ad probationem, quando potuit adhiberi, alias fit probatio per testes. consil. 203. nu. 18. 415  
 Scriptura requiritur ad probationem emphyteusis, imò etiam ad probandum solutiones factas pro ipsa re emphyteutica. consil. 112. nu. 8. 214  
 Scriptura priuata habens subscriptionem trium testium probat ipsis testibus mortuis sine alia recognitione. consil. 158. nu. 7. 317  
 Scriptura tertij facta vtraque parte mandante plenè probat non obstante statuto quod non credatur scripturae tertij. consilio 73. nu. 1. 142  
 Scriptura priuata fidem facit quando fuit approbata à parte. consilio 158. nu. 2. 317  
 Scripturae scriptae allegare non potest ignorantiam scribens. consil. 25. nu. 13. 74  
 Scripturae defectus suppletur per obseruantiam subsequutam. consil. 274. nu. 7. 568  
 circa Scripturae fidem inspicitur locus, ubi facta est scriptura, ubicunque illa producat. consilio 275. nu. 1. 570  
 Semel dominus dominum amplius non fieri. consil. 327. n. 322. 741  
 Semel alienatum alienabile perpetuo fieri, quomodo intelligatur, nu. 489. ubi ad prohibitionem alienandi realem id non pertinere scriptum est. 764  
 Semel alienatum alienabile perpetuo non fieri, ad suam re naturam redeunte, ibid. nu. 490. 764  
 Senator dicitur persona illustris, & senatus Imperatori equiparatur. consil. 168. nu. 10. 332  
 Senator Principi equiparatur. consil. 198. nu. 7. 391  
 Senatus Principem repraesentat & Principi equiparatur, & legem potest condere, licet non contra Ius superioris. consil. 144. nu. 20. 287  
 Sententia in Iudicio summario valet, licet non recitetur in loco Iudicij. consilio 140. nu. 4. 276  
 Sententia nulla debet per Iudicem appellationis reformari quando nullitas non respicit omnia acta vniformiter. consil. 179. nu. 7. 351  
 Sententia operari non debet contra mentem & intentionem Iudicis. consil. 88. nu. 7. 366  
 Sententia interpretari debet, ut Iudex censeatur pronunciare secundum quod Ius disponit, & quod voluerit Iudex minus derogare Iuri partium quam sit possibile. consilio 188. nu. 8. 366

Sententia ferri potest contra vnum ex pluribus indiuiduis, consilio 60. nu. 10. 122  
 Sententia approbatur & transit in rem Iudicatam petendo pronunciari male appellatum & bene iudicatum, imò ex eo solum quod non appellatur, quod procedit etiam in causa criminali. consil. 79. nu. 3. 160  
 Sententia Iudicis delegati iniusta, dicitur etiam nulla secundum Ius, cuius opinio comprobatur contra Corn. & Brunum, & pro Ias. adducitur Oldra. consil. 182. nu. 9. 357  
 Sententia interpretatur secundum Ius, ideo Iudex condemnans Reum in petitis simpliciter, censetur eum condemnasse prout de iure debebat. consil. 74. nu. 9. 149  
 Sententia in dubio interpretari debet in fauorem condemnati ut minus censeatur condemnatus quam sit possibile. ibid. nu. 10. eod.  
 Sententia quae transiit in rem iudicatam an habeat praesumptionem Iuris pro se, etiam quo ad ea quae in sententia non narrantur. consil. 208. nu. 2. 206  
 Sententia intelligi debet secundum intentionem Iudicis, & mens Iudicis talis esse intelligitur qualis de Iure esse debet. consil. 45. nu. 5. 103  
 Sententia transit in rem iudicatam non solum quando ab ea non appellatur, sed etiam quando minus legitime appellatur, & qui non appellat, Catonis carmen male dicit: Forote para. secundum Bal. consil. 123. nu. 11. 198  
 Sententia appellata transit in rem iudicatam, & si ab ea erat appellatum, amplius appellari non potest. consilio 103. numero 12. 199  
 Sententia contraria sententiae quae transiit in rem iudicatam non valet. nec potest tunc se Iudicem quis comperentem pronunciare. consil. 103. nu. 4. 198  
 Sententia ferri non potest sine causae cognitione. consil. 23. nu. 1. 68  
 Sententia in dubio praesumitur lata ex causa ex qua proferri debeat. consil. 23. nu. 2. 69  
 Sententia ubi est, dici potest est casus sententiae. Idem in instrumentis quod est casus instrumenti, sicut dicitur de casu legis. consilio 10. numero 7. 42  
 Sententia lata contra rectorem Ecclesiae praedicitur eius successoribus. consil. 10. nu. 8. 42  
 Sententia in dubio interpretari debet in fauorem condemnati potius quam victoris. consil. 188. nu. 2. 366  
 Sententia interpretari debet secundum naturam contractus cuius occasione pronunciata est, etiam verba improprian-do. ibidem.  
 Sententia dicitur stricti iuris, & restringi debet quoties restringi potest salua ratione recti sermonis, & lata pro Reo prodest fideiussori. consil. 10. nu. 3. fol. 41. & consilio 188. nu. 6. 366  
 Sententia interpretari & intelligi debet secundum libellum & intentionem agentis, ut sit conformis ipsi libello. consil. 188. nu. 1. 366  
 Sententia nulla reformari potest per Iudicem appellationis quando nullitas non respicit omnia acta vniformiter, etiam in fauorem eius qui non appellauit. consilio 140. nu. 8. 276  
 Sententia dicitur mera interlocutoria non habens vim definitiuam, quae non perimit Ius partis in causa principali. consil. 181. nu. 1. 354  
 Sententia desertionis appellationem esse desertam, est interlocutoria, licet habeat vim definitiuam. consilio 181. nu. 2. 354  
 Sententia per quam reiciuntur exceptiones peremptoriae dicitur interlocutoria ibid. nu. 2.  
 Sententia censetur approbata ex eo quod ab ea non appellatur. consil. 108. nu. 3. 206  
 Sententia qua quis declaratur debitor, operatur, quod censetur condemnatus ad soluendum, similiter si Iudex declarat bona hypothecata censetur condemnare possessorem ad restituendum: & si Iudex dicat, Tertius furtum commisit, censetur eum condemnare ad poenam furti ex forma statuti. consil. 79. nu. 4. 160  
 Sententia operari non debet ultra intentionem Iudicis. consil. 10. nu. 4. 41  
 Sententia habet praesumptionem pro se. Idem in laudo. consil. 102. nu. 8. 408  
 Sententia declaratur ex actis. ibid. nu. 17. 209  
 Sententia aut laudum praesumitur ferri ex causa ex qua pronunciari debet. ibid. nu. 18.  
 Sententia valeret, si pronunciaretur super petitorio ubi fuit cognitum de possessorio & petitorio. consilio 248. numero 4. 499



# Index in Consil.

- Sententia lata à Iudice delegato de cuius delegatione non constat, dicitur nulla. conf. 266. numero 6. 545
- Sententia dispositiua licet non requiratur aliquid ipso Iure, tamen requiritur declaratiua in his, quæ non trahunt secum executionem. conf. 312. nume. 2. 428
- Sententia declaratoria non est necessaria in casibus, in quibus licet domino directo accipere possessionem rei emphyteuticæ propria autoritate. ibid. nume. 2.
- Sententia lata post instantiam peremptam est nulla, quæ nec reformari nec confirmari potest. conf. 270. nume. 7. 334
- Sententia lata in fauorem directi domini in consequentia videtur prodesse habentibus dominium vitile. consilio 206. numero 5. 403
- Sententia lata pro vno consocio prodest omnibus, cum eadem sit causa defensionis omnium. conf. 202. nu. 7. 408
- Sententia debet esse conformis libello porrecto. consilio 210. numero 8. 427
- Sententia an reddatur nulla quando Iudex non seruat mandatum legis. consilio 140. nume. 7. 276
- Sententia an reddatur nulla quando quis sine actione agit, pulchrè vide. & concluditur quod sic parte opponente. consilio 191. numero 1. 372
- Sententia aduocati Iudicis non redditur nulla nisi fuerit recusatus tanquam suspectus. conf. 199. nume. 14. 393
- Sententia interpretatur secundum naturam actus super quo prolata est, etiam verba impropriando. conf. 231. nu. 7. 461
- Sententiæ capitula quando sunt separata ab eadem sententia, appellari potest ab vtraque parte ad diuersos Iudices. consilio 232. numero 7. 465
- de Sententia non executâ, & quæ vsu recepta non est, non videtur curandum. conf. 10. nu. 5. 41
- Sententias contrarias ferri inter diuersas personas non est inconueniens. conf. 232. nume. 3. 464
- In Separabilibus vnum non vitiatur propter alterum. consil. 203. numero 21. 415
- Sepeliri quis debet in loco maiorum suorum, & vir & vxor in eodem sepulchro poni debent. consil. 10. nume. 6. 62
- Sepulturæ electio facta ad suggestionem alterius non valet, quia debet esse spontanea. consilio 10. nume. 12. 42
- Sequestra sunt regulariter de Iure prohibita. consilio 272. numero 14. 558
- Seruitus ad seruitiū qui tenetur, nihil potest facere per quod impediatur Ius seruitutis. conf. 291. nume. 4. 612
- Seruitus probari debet tanquam ex titulo allegato, & necessario debet concludere. consil. 226. nume. 2. 453
- Seruitus cui debetur, non potest is eum duriores facere inuito eo, qui seruitutem debet. ibidem nume. 4.
- Seruitus quando præscribatur. conf. 204. num. 4. 416
- Seruitus habens causam continuam & discontinuam quanto tempore perdatur. consil. 124. nu. 3. 216
- Seruitus censetur constituta per clausulam cum suis introitibus & exitibus. conf. 105. nume. 12. 203
- Seruitus vt probetur præscripta, non sufficit allegare titulum cum possessione longi temporis, nisi probetur quod præscribens vsus fuerit seruitute tanquam ex illo titulo. consilio 197. num. 13. 389
- Seruitutis possessio seu quasi quanto tempore acquiratur. consilio 124. nume. 1. 233
- Seruitutis viæ præscriptio impletur annis 10, inter presentes etiam si non probetur titulus. conf. 226. nu. 1. 453
- Seruitutis causa allegata debet esse certa, intelligibilis, apta & coherens. ibid. nu. 3.
- Seruitutem debens non potest in prædio seruienti quid agere per quod vsus seruitutis impediatur. conf. 4. nu. 6. 10
- Seu, dictio est ampliatiua aut saltem copulatiua. conf. 105. numero 6. 207
- Signum quando est corruptum aut non bene apparet priuilegium ita sigillatum, fidem non facit. conf. 46. nu. 6. 104
- Sigillum vt fidem faciat, oportet quod sit alicuius personæ iurisdictionem habentis, idè sigilla inferiorum ab Episcopo parum operantur. consilio 46. num. 5. 104
- Sigilli nulla gabella debetur ante factam liquidationem. conf. 231. numero 8. 462
- Signum Notarij est de substantia instrumenti, saltem de generali consuetudine. consilio 72. numero 4. 141
- Silentium longum inducit suspensionem contra tacentem. consil. 65. numero 8. 131
- Similitudo satis est, quod sit in casu, de quo agitur, licet in aliis sit dissimilitudo. conf. 92. nu. 9. 182
- Similitudinis vbi generaliter fit mentio, generaliter intelligi debet similitudo quo ad omnia. consil. 48. nu. 3. 107
- Simonia non committitur ex pactis & conuentionibus quæ sunt secundum Ius commune seu de Iure permissio. consil. 145. nume. 4. 288
- Simonia committitur ex solis precibus quando sunt pro indigno ratione amicitie consanguinitatis aut lucri gratia. consilio 122. nume. 9. 230
- Simoniæ vitium occultè committitur, ob id leuiiores in ea probationes sufficiunt. conf. 122. nume. 8. 230
- Simoniæ vitium purgatur autoritate Papæ, quando est simonia de Iure positiuo, secus in autoritate Legati de Latere. consilio 122. nume. 12. 230
- Simoniaca an dicatur constitutio Procuratoris ad resignandum beneficium in manibus superioris in fauorem illius cui placuerit & videbitur ipsi Procuratori, & concluditur quod sic. conf. 22. nume. 1. 230
- Simulatio non probatur per coniecturas hominis. consilio 145. nume. 2. 288
- Simulatio probatur ex coniecturis, & sufficiunt duæ coniecturæ aut præsumptiones. conf. 156. nu. 7. 312
- Simulatio emptionis præsumitur quando emptor ex fama non reputatur idoneus ad emendum bona tam magni valoris. consilio 153. nume. 12. 307
- Simulatio probari potest aliis coniecturis quàm ex consuetudine facerandi. conf. 156. nume. 17. 313
- Simulatio cessat ex geminatione contractuum. conf. 160. n. 6. 320
- Simulatio arguitur quando venditor semper remanet in possessione, licet ex causa locationis aut ex clausula constituti. consil. 156. nume. 10. 313
- Simulatio & fraus arguitur ex eo quod fit contractus per interpositam personam. consil. 156. nume. 11. 313
- Simulatio arguitur ex varietate contractuum. consilio 156. numero 11. eod.
- Simulatio arguitur ex eo quod venditor erat in magna necessitate. consilio eod. nume. 13. eod.
- Simulatio arguitur in contractu facto nomine vxoris quando precium soluitur de pecunia mariti, & marito res traditur tunc enim vxoris nomen simulatè præsumitur accommodatum. consilio 100. numero 6. 194
- Simulatio arguitur quando bona empta locantur sub pensionem vili. consil. 156. nume. 12. 313
- Simulationis suspicio cessat vbi constat de numeratione precij. consilio 145. nume. 7. 288
- Simulatio contractus in dubio non præsumitur nisi probeatur. conf. 145. nume. 2. 288
- Simulatio contractus an arguatur ex duabus coniecturis, id est, ex pacto de reuendendo & modicitate precij, latè consilio 157. numero 2. 4. 8. & 16. 314. & seq.
- Simulatio probatur arguendo à verisimili. conf. 156. nu. 9. 312
- Simulatio contractus arguitur quando ille breui postea tempore resoluitur. consilio 153. nume. 13. 307
- Simulationis suspicio non cessat ex donatione pluris valentia. conf. 156. nume. 9. 312
- Simulatus an dicatur contractus, relinquatur arbitrio Iudicis. consil. 156. nume. 14. 313
- Simulatus præsumitur contractus ex sola confessione quando non constat de numeratione precij in materia suspecta. consilio 145. nume. 7. 288
- Singularitas non obstatiua, sed adminiculatiua non nocet. consilio 78. nume. 2. 158
- Singularitas testium suppletur ex aliis præsumptionibus. consilio 73. numero 36. 147
- Singularitas testium non nocet vbi agitur de probando aliquid in genere, & pulchrè quando repellantur testes singulares. consilio 78. numero 6. 158
- Singularitatis defectus suppletur ex aliis præsumptionibus. conf. 78. nu. 5. fol. 158. & conf. 178. nu. 8. 349
- Sociari non debent homines diuersæ professionis. consilio 121. nume. 13. 229
- Societas non consideratur inter fratres patre viuente. consil. 133. nume. 2. 253
- Societas tacita extendi non potest ultra actus ipsius societatis. consil. 123. nume. 11. 232
- Societas vniuersalis omnium bonorum non consideratur quando vnus sociorum quid acquirit nomine proprio. consilio 26. nume. 2. 77
- Societas vniuersalis inducitur ex actibus diffinitivis. consil. 123. numero 13. 233
- Societas vniuersalis non impeditur ex eo quod vnus socius negociatur, alter non. conf. 159. num. 3. 318



# D. Aymonis Crauetæ

- Societas vniuersalis an ideò non præsumatur quòd vnus tantum sociorum negocietur. conf. 26. num. 4. 77
- Societas vniuersalis omnium bonorum an tacitè induci possit. conf. 26. num. 5. eod.
- Societas vniuersalis omnium bonorum censetur distracta & soluta, quando vnus sociorum quid facit nomine proprio aliis scientibus & patientibus. conf. 26. num. 2. fol. 77. & consilio 123. num. 7. 232
- Societas vniuersalis omnium bonorum non inducitur ex communi habitatione & negociatione ac lucrorum communicatione. conf. 26. nu. 1. & 4. fol. 76. & conf. 131. nu. 12. 247
- in Societate vniuersali an veniant bona obuenta ex titulo hæreditario. conf. 26. num. 8. 77
- Societas vniuersalis omnium bonorum ex quibus actibus inducatur. conf. 159. num. 1. 318
- Societatis pactum continens inæqualitatem an valeat, latè & pulchrè tractatur. conf. 173. num. 1. 340
- in Societate veniunt debita & credita, commoda & incommoda æqualiter, ita vt pactum in contrarium non valeat. conf. 245. num. 5. 494
- Socius an teneatur pro debitis cōtractis per alterum socium. conf. 159. num. 8. 319
- Socius impeditus ingredi domum communem potest propria autoritate impedimenta amouere puta clausulam domus. consil. 4. num. 10. 10
- Socius non censetur habere mādaturum à socio nisi in his, quæ societati expediunt. conf. 129. num. 1. 242
- Socius criminis facit indicium ad torturam in delictis quæ occultè committuntur, non tamen vnus solus sufficeret nisi concurrant alia adminicula seu aliæ præsumptiones, & socius criminis cum infamia rei facit semiplenam probationem, quia contra infamem sufficiunt leuiore probationes, & leuiora indicia. conf. 178. num. 3. 348
- Socius vniuersalis non tenetur communicare bona acquisita nomine proprio sciente & non contradicente altero socio. conf. 26. num. 9. 78
- Socius ratificare censetur alienationem factam per socium alienando plurisualentiam rei alienatæ, & precium ipsius plurisualentiæ recipiendo. conf. 159. num. 5. 318
- Socius non tenetur ex obligatione socij, quæ non cædat ad vtilitatem societatis. conf. 129. num. 12. 243
- Socius emens prædium nomine proprio non tenetur communicare socio quando non est societas omnium bonorum vniuersalis. conf. 131. num. 12. 248
- Socius licet acquirat prædium de pecunia communi nomine proprio, non tamè tenetur communicare ipsum prædium sed tantum restituere partem precij socio quando non est societas vniuersalis. conf. 131. num. 12. eod.
- Socius acquirere præsumitur de pecuniis propriis nisi aliud probetur puta quòd non haberet alia bona nec esset industrius. ibidem.
- Socius tenetur communicare socio bona acquisita quando societas est vniuersalis. conf. 159. num. 2. 318
- Socius tenetur de dolo, lata culpa, & leui. conf. 180. nu. 10. 194
- Socij si post diuisionem retinent bona communia, inducitur inter eos tacita re communicatio. consil. 73. nu. 13. 143
- Socij licet non sint omnes æqualis industriæ, lucra tamen æqualiter in capita debent diuidi. consil. 159. num. 3. 318
- Sociorum vnus potest in solidum disponere de re communi. conf. 219. num. 10. 681
- Ex eo quòd vnus sociorum acquirit nomine proprio arguitur quòd non esset societas vniuersalis omnium bonorum. conf. 26. num. 2. 77
- Sociorum vnus non potest excipere cōtra agentem Iudicio diuisorio, quia contra omnes eodem libello agi debet. consilio 60. num. 6. 122
- Sociorum vnus quādo solus causam defendit in solidum debet condemnari. conf. 60. num. 9. 122
- Solennia adhibita in vna scriptura, non censentur in alia repetita. conf. 216. num. 15. 434
- Solennia extrinseca præsumitur ex antiquitate temporis tam in iudicialibus quam in extraiudicialib. conf. 317. nu. 2. 674
- Solennitas Iuris non attenditur quando de cōsuetudine non obseruatur. conf. 121. num. 9. 228
- Solennitatis de Iure requisitæ omissio an vitiet instrumentū, sicut omissio solennitatum Iuris. conf. 216. num. 4. 433
- Solicitor qui si pnte se obrulit ad sollicitandum causam non dicitur testis idoneus. conf. 2. num. 5. 4
- Solicitor causarum repellitur à testimonio propter affectionem. conf. 281. num. 5. 584
- Soluens administratori quem sciebat de proximo remouendum, non dicitur in culpa. consil. 6. num. 94. 27
- Soluendo non esse quis dicatur. consil. 199. num. 7. 392
- Soluendo quem non esse, probatur per discussionem consil. 76. numero 5. 154
- Solutio: Melius est non soluere, quàm solutum repetere. consil. 129. num. 7. 243
- Solutio: Quando testator legat mille & quingentos aureos soluendos in pecuniis, mercantiis & aliis reb. ipsius testatoris, solutio debet fieri in pecuniis mercantiis & aliis rebus pro rata, ideò soluentur. 500. aurei in pecunia numerata, 500. in mercantiis, & alij. 500. in aliis bonis, quòd nota consil. 187. num. 5. 365
- Solutio quando testator mandat solui legata in bonis ipsius testatoris, si bona non suppetunt, hæres non tenetur de suo soluere. consil. 187. num. 4. eod.
- Solutio: quando testator mandauit solui legata in eius bonis, an poterit hæres soluere in pecunia, & concluditur quòd sic. conf. 187. num. 6. 365
- Solutio præsumitur facta vigore instrumenti præcedentis quando de alio dubio aut de alia causa non apparet, etiam quòd sit aliqua diuersitas summæ inter instrumentum & ipsas solutiones secutas. conf. 158. num. 13. 318
- Solutio in dubio præsumitur facta de pecuniis propriis soluentis nisi aliud ex coniecturis suadeatur. conf. 129. num. 2. fol. 242. & vide latius in conf. 191. num. 8. fol. 373. & in d. conf. 129. vbi D. Aymo. Crauet. reprobatur Roma. in conf. 3. vbi voluit quòd extraneus soluens pro extraneo præsumitur soluere de pecuniis ipsius extranei.
- Solutio præsumitur facta de pecuniis communibus, quando ita de facili fieri poterat. conf. 129. num. 8. 243
- Solutionem allegans, tenetur eam probare. conf. 313. nu. 1. 666
- ex Solutionis cessatione quandoque cadunt cedentes à Iure. conf. 204. num. 2. 416
- Solum vbi est publicum, ædificatum super eo destrui non debet, nisi fieret ædificium super via publica. consilio 204. numero 18. 417
- Speciale mandatum ad vendendum dicitur, licet non exprimatur res super qua venditio fieri debeat, & quomodo dicatur manda speciale ad petendum restitutionem in integrum. conf. 126. num. 6. 237
- Specialia verba quæ dicantur, & quæ generalia. consilio 126. numero 6. eod.
- Spoliari dicitur creditor, quasi possessione percipiendi censum annuum, ex eo, quòd debitor census recusat soluere. consil. 140. num. 1. 276
- Spoliatio probatur ex eo quòd recusat quis alium ad possessionem admittere, quòd procedit, licet spontè quis de possessione recesserit. consil. 140. num. 1. 276
- Spoliatio arguitur ex eo, quòd pars denegat possessionem restituere, vel venientem ad possessionem non admittit. consil. 107. num. 3. 205
- Spoliatus à Principe quando Principi constitit de non iure spoliati, licet citatus non fuerit citatus clam, aut manu armata. consil. 5. num. 7. 13
- Spoliatus à Iudice restitui non debet, quando sententia Iudicis tenet, nec restituit, debet spoliatus à iudice, nisi præcedente cognitione, an iustè vel iniustè fuerit spoliatus. ibi numero 8.
- Spoliatus: Contra spoliatum autoritate Iudicis admittitur exceptio proprietatis. consil. 5. num. 8. vbi omnino & pulcherrimè vide vltra alios per distinctionem. 13
- Spoliatus à Iudice nulliter & iuris ordine non seruato restitui debet. consil. 18. num. 8. fol. 57. consil. 124. num. 4. fol. 233. & consil. 140. num. 2 vbi idem in spoliato à Principe. 276
- Spoliatus potest propria autoritate ius sibi dicere. consil. 4. num. 2. fol. 10. & consil. 18. num. 8. 57
- Spoliatus tenetur probare duo, possessionem ipsius spoliati, & defectionem seu spoliationem. consil. 140. num. 1. 276
- Spoliatus restitui ante omnia debet, licet iniustè possideret. ibid. num. 2. 276
- Spoliatus restitui debet non solum respectu possessionis, sed etiam respectu fructuum & omnium accessorium vsq; ad minimum quadrantem, adeò quòd si vnus nummus deficeret, non cogitur spoliatus in petitorio respondere. consilio 140. num. 3. 276
- Spoliatus recuperare debet possessionem propria autoritate incontinenti, non ex interuallo. conf. 154. num. 4. 309
- Spoliatus antequam respondeat super petitorio debet stare in possessione tanto tempore, quanto stetit spoliatus in



# Index in consil.

- consil. 140. num. 3. 276  
 Spoliatus non debet restitui, ubi possessio peruenit ad aliquem sine vitio, & iniuste quis spoliatus non fuit. consil. 322. numero 4. 691  
 Spoliatus à priuato quid differat à spoliato Iudicis autoritate. consil. 302. num. 3. 647  
 Spoliatus possessione sine ordine & probatione restitui debet. consil. 302. num. 1. 646  
 Spoliatus quando non restituatur. ibid. num. 2. 193  
 Spoliatus non restituitur, quando notorie constat de non iure ipsius. ibid. num. 6. 647  
 Spoliatus quod agit pro recuperatione rei suae, dicitur defensor. consil. 5. num. 13. 14  
 ¶ Spurius filiam non cogitur pater dotare, nec alere, quando ex arte sua potest nubere & viuere consilio 199. numero 1. fol. 392  
 Spurius natus ex coitu, donatio non succedit matri, nec nepos ex eo auia. consil. 184. num. 3. 360  
 Spurius non transmittit ad haeredes relicta pro alimentis. Idem in dote spuriae. consil. 186. num. 16. 363  
 Spurius an dicatur natus ex soluto & virgine. consilio. 166. nume. 3. 6. & 7. 327  
 Spurius in dubio non praesumitur filius, sed naturalis consil. 166. num. 1. 327  
 Spurius non dicitur natus ex soluto & soluta, quando soluta non est nobilis aut alias honestioris conditionis. consilio 166. nume. 2. eod.  
 Spurius an dicatur natus ex coniugato & soluta. consilio. 166. numero 2. eod.  
 Spurius non natus ex coitu damnato, licet verè & propriè non sit naturalis, capax tamen est, non extante sobole legitima. consil. 166. num. 11. 328  
 Spurius ius tertij opponere non potest, si agat contra eum qui, alio extante proximior ad vendicandum bona relicta ipsi spurio. consil. 166. num. 16. 328  
 Spurius praescribit bona patris spacio triginta annorum consil. 166. num. 13. 328  
 Spurio quae alimenta conueniant. consilio 219. numero 8. fol. 438  
 Spurio relicta vendicari debent infra duos menses. alias fisco sit locus. consil. 166. num. 15. 328  
 Spurio an reliqui possit pro alimentis, quando potest viuere ex arte & operis suis. consil. 199. num. 1. fol. 392. & consilio. 200. numero 10. 395  
 Spurij non possunt habilitari per statutum ad succedendum, quia tale statutum materia daret delinquendi, valet tamen statutum, quod spuris succedatur. consilio 137. numero 2. fol. 270  
 Spurij filij legitimi & naturales auo aut auia ab intestato succedere non possunt. consil. 184. num. 2. 360  
 Spurij filiis naturalibus & legitimis potest auus relinquere sobole legitima non extante. consilio. 184. numero primo fol. eod.  
 Spurius filij legitimi & naturales aequiparantur filiis naturalibus tantum, ideo eis relinquere non potest amplius quam naturalibus. consil. 200. num. 4. 394  
 Spuriis relictum non debetur etiam interueniente pacto sobolis legitimae. secus in relicto filiis naturalibus. consil. 200. numero 3. & 9. 394  
 Inter Spurios natos ex coitu damnato, cessat ius etiam cognationis. & de intellectu legis hac parte. l. si spurius, & l. Modestinus. C. unde cognati. consil. 138. num. 6. 273  
 ¶ Stare verb. quid praesupponat. consil. 259. num. 4. 528  
 Statur declarationi delinquentis circa eius confessionem. & confessio Rei in dubio interpretari debet in eius fauorem. consil. 9. num. 34. 40  
 Statur testimonio minus solenni, quando est verisimilius altero testimonio solenni. consil. 6. num. 45. & 49. 21  
 Statur dicto testis solennis & iudiciali, non minus solenni, sed limita. consil. 6. num. 6. 45. & 46. 16. & 21  
 Standum videtur primo testamento iurato & solenni, quando testis sibi contrariatur. consil. 6. num. 5. & 15. 16. & 17  
 ¶ Statuere potest Ecclesia sine consensu Episcopi in modicis. consil. 182. num. 15. 356  
 Statutum prohibens exceptiones opponi, dicitur pertinere ad litem decisionem. consil. 201. num. 38. 406  
 Statutum tollens exceptiones, seu prohibens exceptiones opponi, valet. ibid.  
 Statutum admittens aliquas exceptiones tantum, censetur alias reuocare. consil. 201. num. 39. 406  
 Statutum admittens aliquas exceptiones tantum, non censetur excludere alias exceptiones similes expressis. ibidem numero 40.  
 Statutum quod pater teneatur pro filio mercatore, intelligitur quando contraheret filius in causam mercantiae. consil. 171. num. 13. 337  
 Statutum loquens de artifice aut mercatore, intelligitur de eo qui facit artificium aut mercaturam nomine suo proprio, non alieno. consil. 100. num. 1. 193  
 Statutum permittens bannitum impunè occidi generaliter, debet intelligi siue quis occidat per se, siue per alium, etiam data pecunia. consil. 3. num. 2. 8  
 Statutum non valet quod pro homicidio poena imponatur pecuniaria. consil. 137. num. 2. 270  
 Statutum quod partes compromittant inter consanguineos, non habet locum in extraneis litigantibus, qui non habent communes consanguineos. consilio 203. numero 14. fol. 414  
 Statutum interpretari debet prout possibile est. ibidem numero 15.  
 Statutum valet disponens contra forenses ratione bonorum quae possident in territorio statuentium, ideo valet statutum, quod forensis teneatur ad collectas pro bonis, quae possidet in territorio statuentium, contra Corn. consil. 201. num. 14. 402  
 Statutum pactum vallatum plus valet quam simplex. Idem in statuto coniuncto cum consuetudine quod valet, licet sit contrarius ubi alias non valeret. consilio 201. numero 18. fol. 402  
 Statutum laicorum valet in praeiudicium Ecclesiae quando tractatur de iure quaerendo. consil. 251. num. 2. 507  
 Statutum loquens in personam, non comprehendit forenses, etiam pro bonis sitis in territorio statuentium. consil. 271. num. 1. 556  
 Statutum recipit interpretationem passiuam à iure communi. consil. 259. num. 2. 527  
 Statutum vtrunque generale, debet restringi & limitari, non solum ob causam & rationem expressam, sed etiam praesumptam & coniecturam. ibid. num. 5. 528  
 Statutum interpretari debet ne videatur sine ratione, licet verba videantur aliud importare. ibid. num. 6.  
 Statutum prohibens mulierem alienare sine consensu propinquorum, non habet locum in alienatione necessaria. consil. 215. num. 5. 432  
 Statutum quod vnus pro alio teneatur, restringitur quando culpa imputari potest. consil. 3. num. 16. 8  
 Statutum debet intelligi ut minus corrigat ius commune quam sit possibile, etiam verba impropiando. consilio 197. numero 6. 388  
 Statutum aut consuetudo non operatur extra territorium vbi sumus in odiosis. consil. 30. num. 3. 83  
 Statutum non potest facere contractum vsurarium, qui verè vsurarius non sit. consil. 48. num. 7. 108  
 Statutum vel consuetudo non valet per quod materia datur delinquendi. consilio 137. numero 2. fol. 270. & consilio 229. numero 4. 458  
 Statutum loquens de tempore indeterminatè & generaliter, generaliter debet intelligi, ideo sufficit quocunque tempore fieri. consil. 201. num. 27. 404  
 Statutum potest tollere legitimam. consil. 236. num. 2. 470  
 Statutum quo cauetur quod solvatur certa quantitate rerum petitarum pro sigillo, siue causa fuerit generalis siue particularis, intelligi debet de rebus aestimabilibus. consil. 231. num. 1. 461  
 Statutum tollens exceptiones, eas tollere non censetur, quae incontinenti probari possunt. consil. 207. num. 7. 424  
 Statutum quod fides detur libris mercatorum, valet. consilio 21. num. 9. 65  
 Statutum de lucro dotis generaliter loquens, generaliter intelligi debet. consil. 307. num. 1. 657  
 Statutum recipit interpretationem passiuam à iure communi, licet sit contra ius commune. consilio 236. numero 9. fol. 471  
 Statuti interpretatio non debet esse contraria grauato. consil. 307. num. 3. 657  
 de Statuti interpretatione ubi agitur, illa est habenda ex bono & aequo. consil. 254. num. 6. 515  
 Statuti appellatione venit consuetudo. consilio 251. numero 3. fol. 507  
 Statuto stante quod contra instrumentum nulla possit exceptio



# D. Aymonis Crauettae

- puo opponi, opponi potest quod non est liquidum. consil.  
 231. nu. 9. 462  
 a Statuto reclamare licet quando continet inæqualitatem, &  
 ex eo plus grauiatur vnus quàm alter. conf. 195. nu. 5. 385  
 Statuto tollente exceptiones contra instrumentum non tol-  
 luntur exceptiones quæ veniunt ex fonte & capite eiusdẽ  
 instrumenti. conf. 211. nu. 5. 428  
 Statuto loci ligatur, qui in eo loco forum sortitur. con. 201. nu.  
 mero 24. 403  
 Statuta interpretantur ad modum, quo interpretatur volun-  
 tas testatoris. conf. 254. nu. 4. 309  
 Statuta variari debent secundum varietatem temporum &  
 ab æquitate statuta abhorreere non debent. conf. 195. nume-  
 ro 4. 385  
 Statutorum cassatio generalis facta per Principem, non tra-  
 hitur ad statuta iurata. conf. 276. nu. 8. 574  
 in statutis potius attenditur mens statuentium quàm verba.  
 conf. 274. nu. 11. 569  
 ¶ Stuprandi animus quando dicatur cessare. conf. 205. nume-  
 ro 6. 419  
 Stuprum per famam probatur. conf. 205. nu. 13. 419  
 Stuprum & adulterium in quibus terminis æquiparentur. cõ.  
 205. nu. 28. 420  
 Stuprum non committitur cum vidua vilis conditionis. con.  
 166. nu. 6. 327  
 Stuprum cum virgine non dicitur punibile de Iure ciuili  
 quando est virgo humilis aut vilis conditionis. conf. 166. nu.  
 mero 6. 327  
 Stupri crimen leuius est quam adulterij, quia leuius punitur  
 conf. 205. nu. 25. 420  
 ¶ Stylus contra us commune valet, quando est præscriptio  
 conf. 201. nu. 19. 403  
 Stylus seruari debet siue pertineat ad litis ordinationem siue  
 ad litis decisionem, ideo valet stylus quod sententia stet in  
 pendentia. ibid. nu. 21. 403  
 Stylus quod valeat, non requiritur quod sit obtentus in con-  
 traditorio iudicio. conf. 201. nu. 22. 403  
 Stylus si non obseruetur per iudicem, dicitur iudex iniquẽ  
 agere. ibid. 403  
 ¶ Subditus quis non dicitur ratione solius possessionis bono-  
 rum. conf. 201. nu. 10. & 16. 401  
 Subditus de Iure communi tenetur iurare fidelitatem secun-  
 dum nouam formam. conf. 17. nu. 1. 78  
 Subditi inuiti alienari non possunt. in conf. 54. nu. 3. 113  
 Subditi approbare censentur in feudationem, quãdo non cõ-  
 tradixerunt, sed tacuerunt. conf. 54. nu. 4. 113  
 Subditi dicuntur serui obodientarij. conf. 6. nu. 110. 29  
 Subditi: In causa criminali contra subditos agitur principali-  
 ter, vt delictum puniatur. conf. 232. nu. 9. 465  
 Subditorum diuisio ipsis inuitis fieri non potest. conf. 318. nu.  
 mero 5. 677  
 pro Subditis præsumitur contra dominos. conf. 132. nu. 19. 252  
 ¶ Subiecta talia esse præsumuntur, qualia prædicata demon-  
 strant. conf. 9. nu. 32. 40  
 ¶ Subreptio non committitur ex eo, quod non fit mentio de  
 actu nullo. conf. 82. nu. 9. 166  
 Subreptio non committitur, quando non fit mentio de inimi-  
 citia sublata: nec in rescripto gratiæ fieri debet mentio de  
 eo, quod non fuit causa homicidij. conf. 2. nu. 17. fol. 6. & cõ.  
 182. nu. 4. 356  
 Subreptio non inducitur ex tacurnitate eius, quod si expref-  
 sum fuisset, facilius rescriptum concessum esset. consilio 2.  
 num. 19. 6  
 Subreptio committitur, quando in genere quid narratur non  
 in specie. consilio 68. numero 3. fol. 134 & consil. 79. nume-  
 ro 2. 160  
 Subreptio arguit dolum. conf. 68. nu. 11. 135  
 Subreptio vitiat, licet per ignorantiam aut simplicitatem com-  
 missa sit. nec excusatur rusticus in vitio subreptionis. conf.  
 68. nu. 12. 135  
 Subreptio committitur, quando in genere, quid narratur nõ  
 in specie. conf. 79. nu. 2. 160  
 Subreptio vitiat omnia gesta virtute rescripti subreptitij, etiã  
 quod tale rescriptum esset aliàs iuri consentaneum. contil.  
 103. nu. 17. 200  
 Subreptio an committatur, quando non fit mentio de Eccle-  
 sia annexa aut accessoria. & dicitur quod sic. consil. 104. nu.  
 mero 12. 201  
 Subreptio committitur ex eo, quod non fit mentio sancti, in  
 honorem Ecclesia fundata est. conf. 104. nu. 13. 201  
 Subreptio non committitur, quando non fit mentio de litis  
 pendentia, quæ extincta est aut suspensa. consil. 182. nume-  
 ro 4. 356  
 Subreptio an tollatur ex clausula non obstantibus, quãdo ap-  
 paret de voluntate Principis, quod omninò aliàs conce-  
 sisset. conf. 68. nu. 1. & 6. 134  
 Subreptio vitiat ipso iure in beneficialibus seu rescriptis gra-  
 tiosis, licet à parte non opponatur. conf. 68. nu. 2. 134  
 Subreptio committitur, quando confusè aut in genere quid  
 dicitur, quia expressio debet esse explicita & specialis. con-  
 68. nu. 3. 134  
 Subreptio non tollitur per clausulam pro expressis habentes  
 quando Princeps aliquid concedit ad petitionem partis.  
 conf. 68. nu. 7. 135  
 Subreptio vitiat, quando tacetur id, de quo mentio facienda  
 erat in specie, licet Princeps aliàs concessurus fuisset, etiã  
 quod illud, quod tacetur sit quid modicum. conf. 68. nume-  
 ro 8. 135  
 Subreptio non committitur, quando præsumptiue quid ex-  
 primitur, nec quando rescribens in genere saltem scire po-  
 tuit. quod tacitum est. conf. 79. nu. 8. 161  
 Subreptio modica non vitat. conf. 182. nu. 17. 358  
 Subreptionis exceptio dilatoria est, & opponi & probari de-  
 bet ante litem contestatam, & sublata censetur per clausu-  
 lam remotis quibuscunque exceptionibus. conf. 68. nu. 13.  
 fol. 135. & conf. 89. nu. 9. 162  
 Subreptionis exceptio non censetur sublata, licet per rescri-  
 ptum Principis tollantur omnes exceptiones. conf. 68. nu.  
 13. fol. 204. sed vide contra in conf. 79. nu. 162  
 Subreptionem committens dicitur similis infirmo, qui vul-  
 nus celat. conf. 68. nu. 10. 135  
 Subreptitium rescriptum non causat titulum iustum ad præ-  
 scribendum. conf. 68. nu. 13. 135  
 ¶ Subrogata an veniant in restitutione fideicommissi, quan-  
 do alienantur bona fideicommissi, & alia subrogantur in  
 locum eorum. conf. 202. nu. 3. & 5. & omninò nu. 50. vbi de  
 intellectu dictorum Soc. conf. 36. lib. 3. 408  
 ¶ Subscribens non potest allegare ignorantiam scripturæ sub-  
 scriptæ, imò sola subscriptio excludit ignorantiam allegatio-  
 nem. conf. 5. nu. 13. 74  
 Subscribens alicui scripturæ eam impugnare non potest, nisi  
 doceat se fuisse deceptum, aut inductum ad ita subscriben-  
 dum. conf. 73. nu. 40. 147  
 ¶ Substitutio pupillaris omninò tacita matrem excludit, quã-  
 do substituitur filius testatoris, à fortiori excludi mater de-  
 bet per substitutionem cõpendiosam factam pupillo per  
 verba communia sine distinctione temporum. conf. 141. nu.  
 mero 7. 278  
 Substitutio facta de propinquiore cessare debet, quam primũ  
 propinquior vocatus est, nec extendi debet, vt etiam pro-  
 pinquior grauatus censeatur. conf. 161. nu. 9. 323  
 Substitutio habens tractum temporis in futurum intelligitur  
 fideicommissum, siue fiat per nomina appellatiua siue col-  
 lectiua, vbi quando dicatur habere tractum temporis in  
 futurum. conf. 22. nu. 7. & 9. 67  
 Substitutio vulgaris fieri potest in legatis. conf. 321. nu. 1. 663  
 Substitutio potest dici probata, vbi est dubium, an testator  
 voluerit substituere vel non, quia probatio dubia non rele-  
 uat, sed interpretatur substitutio dubia contra eum, in cu-  
 ius fauorem facta est. conf. 208. nu. 3. 424  
 Substitutio compendiosa facta pupillo verbis communibus  
 sine distinctione temporum interpretatur directa, & con-  
 tinet pupillarem matre in medio existente, quando facta  
 reperitur in bonis & hæreditate ipsius pupilli. consil. 141.  
 num. 8. 278  
 Substitutio compendiosa facta restricta ad bona testatoris,  
 non comprehendit pupillarem. conf. 98. nu. 10. 190  
 Substitutio compendiosa an contineat vulgarem. consil. 283.  
 num. 1. 1591  
 Substitutio compendiosa facta per verba communia conti-  
 net pupillarem quando testator in aliqua parte testamen-  
 ti accepit verbum commune pro directo. consilio 62. nu-  
 mero 12. 126  
 Substitutio compendiosa continet vulgarem, quæ locum ha-  
 bet instituto decedente in vita testatoris. consilio 62. nume-  
 ro 3. 125  
 Substitutio facta de filiabus vel earum liberis, intelligitur or-  
 dine successiuo. conf. 147. nu. 9. 293  
 Substitutio facta de superstitibus & eorũ hæredibus, intelli-  
 gitur ordine successiuo, sed an per modũ vniuersalis vel fidei-  
 commissi,



# Index in Consil.

- commissi, vide per totum maximè ptimum dubium. consil. 131. nu. 1. & 10. 248. & 246  
 Substitutio generaliter facta trahi nō debet ad casum in quo prouisio specialis facta est. consilio 98. nu. 16. 191  
 Substitutio reciproca tacita vt inducatur, plura requiruntur. consil. 161. nu. 7. 322  
 Substitutio reciproca non inducitur inter eos post quorum mortem fit substitutio, nisi fiat vltimo morienti & in tota hæreditate secūdum communem opinionem, à qua tamē de facili recedi debet ex aliquibus coniecturis. consil. 113. nu. 1. 215  
 Substitutio facta ordine successiuo intelligitur per viā fideicommissi quando in ea sunt verba habentia tractum temporis in futurum. consil. 131. nu. 4. & 10. 247  
 Substitutio facta à filiofamilias in contractu patre consentiente valere non potest in vim fideicommissi, valet tamen in vim donationis causa mortis interueniente stipulatione consil. 130. nu. 11. 246  
 Substitutio compendiosa facta pupillo verbis communibus sine distinctione temporum matrem excludit quādo substituitur frater testatoris. consil. 141. nu. 7. 278  
 Substitutio in contractu donationis dominium acquiritur etiam sine traditione & in tali substitutione, non requiritur stipulatio, secus in aliis contractibus sed quod requiratur traditio adducitur Bellamera contra Decium. consil. 19. nu. 9. 60  
 Substitutio imperfecta perfici debet ex præcedentibus vel sequentibus si commodè fieri possit. consil. 147. nu. 7. 293  
 Substitutio facta per verbum commune substituit adiectum certæ rei, dicitur fideicommissaria, nam verbum commune adiectum certæ rei nunquam trahitur ad vniuersalem substitutionem. consil. 210. nu. 1. 426  
 Substitutio vulgaris & fideicommissaria sunt repugnantes cum fideicommissaria requiratur aditionem hæreditatis, & expiret vulgaris per aditionem. ibid. nu. 2.  
 Substitutio directa non trahitur ad fideicommissariam ex clausula codicillari, quando repugnant verba & mens testatoris. ibid. nu. 4.  
 Substitutio facta in vltimo gradu modis præmissis refertur ad omnes substitutiones præcedentes, referendo singula singulis. consil. 98. nu. 11. 190  
 Substitutio reciproca inducitur inter hæredes grauatos ex coniecturis, quæ explicatur. consil. 130. nu. 6. 245  
 Substitutio nulla conditionalis ad hæredes transmittitur. consil. 152. nu. 3. 304  
 Substitutio habens tractum temporis in futurum, dicitur compendiosa. consil. 62. nu. 3. 125  
 Substitutio fieri potest etiam in contractibus. consilio. 19. numero 8. 60  
 Substitutio facta post mortem plurium, an habeat locum eueniente casu substitutionis in persona vnius tantum. consil. 109. nu. 1. 206  
 Substitutio facta de aliqua superflite & eius hæredibus, intelligitur de descendantibus. consil. 38. nu. 3. 94  
 Substitutio facta de aliquo ex suis, intelligitur de ordine successiuo. consil. 22. nu. 2. 66  
 Substitutio facta de aliquo ex suis hæredibus, sine dubio intelligitur per viam fideicommissi. consil. 22. nu. 9. 67  
 Substitutio facta in codicillis, reuocat substitutionem factā in testamento. consil. 80. nu. 1. 162  
 Substitutio non extenditur ad alias personas, vbi sunt verba restrictiua. consil. 98. nu. 5. 190  
 Substitutio incerta & dubia interpretatur contra eum, qui nititur ex substitutione. consil. 147. nu. 1. 292  
 Substitutio directa etiam ex coniecturis induci potest. consil. 62. nu. 15. 127  
 Substitutio extenditur ad liberos substitutorum ex identitate aut maioriæ rationis. consil. 326. nu. 4. 698  
 Substitutio interpretatur secundum institutionem, vt prædictus in institutione censeatur prædilectus in substitutione. ibid. nu. 5.  
 Substitutio vna alteram declarat, vt prædilectus in vna substitutione censeatur prædilectus & in alia ibid. nu. 7.  
 Substitutio facta in vno casu, trahitur ad aliam ex identitate rationis, & ex præsumpta voluntate testatoris, etiam cōtra naturam & proprietatem verborum. ibid. nu. 8.  
 Substitutio facta filio decedenti sine filiis, an extendatur ad eius filios. ibid. nu. 16. 670  
 Substitutio reciproca tacita, vt inter aliquos inducatur, duo copulati requiruntur, consil. 306. nu. 2. 658  
 Substitutio facta vulgariter & pupillariter, an continente possit fideicommissum. consil. 305. nu. 1. 654  
 Substitutionum effectus magis attenditur, quàm verborum sonus. consil. 305. nu. 2. 654  
 Substitutionis verba habent tractum temporis. consil. 305. nu. 4. 654  
 Substitutionem allegans probare eam tenetur, quia semper dici potest, substitutio hoc casu non loquitur. consil. 161. nu. 16. 323  
 Substitutionum gradus omnes sunt fideicommissarij. consil. 295. nu. 1. 622  
 Substitutus aut subrogatus in aliquo officio debet esse eiusdem qualitatis, cuius est substituens. consil. 96. nu. 1. 186  
 Substitutus non excluditur per personam magis dilectam, quando grauatus fecit, testamentum, per quod persona illa magis dilectam non succedit. consil. 113. nu. 4. 216  
 Substitutus impugnans testamentum respectu institutionis potest ex eo se fundare respectu substitutionis. consil. 255. nu. 1. 515  
 Substituti per nomen collectiuum intelliguntur vocatio ordine successiuo per viam fideicommissi. consil. 22. nu. 4. 67  
 Substitutus in parte admittitur ad totum, quando alias testator decederet pro parte testatus & pro parte intestatus. & textus in l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæred. inst. locum habet etiam in substitutione directa. consil. 62. nu. 5. 125  
 Substitutus in vltimo gradu substitutionis non censetur grauatus aliis restituere, quia alias non diceretur substitutus in vltimo gradu. & substitutio facta vni ad alium, non extenditur. consil. 161. nu. 6. 322  
 Substitutio repudiante bona remanent apud hæredem grauatum. consil. 80. nu. 19. 164  
 ¶ Successionis ius æquale esse debet, ideo parentes eo modo succedunt naturalibus, quo naturales parentibus. consil. 176. nu. 3. 345  
 Successor bonorum, non hæreditatis, non tenetur ad æs alienum vltra vires hæreditarias, licet inuentarium non fecerit. consil. 139. nu. 5. 274  
 Successor in iure alterius tenetur probare de iure sui autoris. consil. 124. nu. 12. 234  
 ¶ Successorum appellatione veniunt hæredes sanguinis secundum materiam subiectam. consil. 251. nu. 4. 507  
 ¶ Suorum appellatione qui veniant in substitutione, quando testator substituit aliquem & suos. consil. 22. nu. 1. 66  
 Suorum appellatione qui veniant remissiue. consil. 75. numero 26. 153  
 Suorum & liberorum nomen dicitur collectiuum. consil. 22. nu. 4. 67  
 ¶ Superior præsumitur velle, quod de iure debet. consil. 76. numero 4. 154  
 Superioris interuentus in actibus vniuersitatum non videtur necessarius, nisi vbi agitur de magno præiudicio. consil. 238. nu. 2. 475  
 ¶ Superfluitas toleratur, id est, quod verba nihil operentur potius quàm excludatur filia à successionem patris per nepotes transuersales. consil. 127. nu. 8. 239  
 ¶ Superueniens casus non debet irritare, quod legitimè ab initio factum est. consil. 11. nu. 18. fol. 46. & consil. 194. nu. 7. 384  
 Superueniens euentus non debet irritare, quod ab initio legitimè factum est. & ad sciendum, an donatio sit inofficiosa ipsius donationis tempus inspicere debet. consil. 40. nu. 10. fol. 98. & consil. 102. nu. 2. 196  
 Superueniens ius mandanti non cōfirmat ius mandantis, sed oportet ius subesse de tempore mandati. consil. 154. nu. 14. 309  
 Superueniens ius non operatur, nisi ex tempore, ex quo superuenit, nec trahitur retrò in præiudicium tertij. consil. 171. nu. 19. 338  
 Superueniens læsio non sufficit ad concedendam restitutionem in integrum. consil. 11. nu. 17. 45  
 Superueniens titulus Canonico, qui diu steterat in possessione falsi Canonici non requirit nouam installationem aut possessionem. consil. 171. nu. 1. 336  
 ¶ Supplementum legitimæ transmittitur, etiam ad hæredes extraneos. consil. 142. nu. 2. 279  
 Supplementum legitimæ licet fiat à lege, habetur tamen ac si ab homine relictum esset. consil. 193. nu. 12. 382  
 ¶ Suspecta an dicatur mater ex eo, quod proferat, filiam in sponsam alicui. consil. 190. nu. 6. 372  
 Suspectus dicitur recusans officium suum, in quo tenetur exercere, idem in Syndico dicente aduersarium fouere iustitiam. consil. 132. nu. 7. 210  
 Sulpe-



# D. Aymonis Crauettae

Suspectus dicitur affectans tutelam sibi decerni. consilio. 18. numero 19. 58  
 Suspectus: Periculosum est coram Iudice suspecto litigare. consil. 132. num. 25. 253  
 Suspecti tutoris causa competit cuilibet de populo. consilio. 132. num. 9. 251  
 Suspecti redduntur officiales propter inimicitiam domini. consil. 6. num. 3. 16  
 Suspicio arguitur ex dilatione & tarditate, quando quis retardat quid facere. consil. 171. num. 7. 336  
 Suspicio scripturae aut apostillae, an arguatur ex diuersitate atramenti, & ex diuersitate manus. consil. 88. num. 7. 176  
 Suspicio semper praesumitur contra eum, qui se opponit motioni, ne alias curat. consil. 181. num. 6. 355  
 Suspicio oritur contra se opponentem & recusantem aliquid facere. similiter suspicio est contra Iudicem, qui pari se opponit. consil. 100. num. 12. 195  
 Suspicio sola sufficit ad tollendum fidem probationis. consil. 249. num. 9. 503  
 Suspicio arguitur ex his, quae fiunt clam. consil. 205. nu. 5. 418  
 Suspicio arguitur contra instrumentum testamenti, in quo quid legatur personae mortuae. consil. 28. num. 3. 76  
 Suspicio iniuriae aut criminis cessat, quando in publico quid dicitur aut fit. consil. 9. num. 28. 40  
 Suspicio contra particulares vniuersitatis se opposcentes, ne fiat statutum ob publicam vtilitatem. consil. 195. nu. 9. 386  
 Suspicio ex nimia festinantia & sollicitudine arguitur. consil. 6. num. 34. fol. 20. & consil. 134. num. 32. 259  
 Suspicio est contra eum, qui se opponit monitorio, ne publicetur. consil. 134. num. 29. 258  
 In his quae palam fiunt, cessat mala suspicio, ideo accipiens pecuniam alienam palam & bona fide furtum committit. consil. 3. num. 5. 7  
 Suspicio purgatur ratione adiuncti. consil. 238. num. 12. 476  
 Suspicio arguitur contra eum, qui se tractat de se exonerando. consil. 132. num. 16. 252  
 Suspicio arguitur contra Iudicem ex breuitate temporis, quando per tempus nimium breue negocium dirimit. ibidem numero 17. 449  
 ad Suspicionem peccati vitandam praesumitur vxorem quae fuisse de bonis mariti. consil. 206. num. 18. 423  
 ex Suspicione sola seditionis, licet quod non seditiosus sit, potest poena pecuniaria vel relegatione puniri. consil. 224. num. 9. 449  
 Suspensiones plures multum operantur. consil. 249. num. 12. 504  
 Sustainatio verbum, importat alimenta, si fiat legatum ad congruam sustentationem. consil. 199. num. 4. 392  
 Syndicus potest transigere in causa dubia. consilio 237. numero 4. 475  
 Syndicatus dicitur munus personale, ad quod inuitus quis tenetur. consil. 132. num. 3. 255

## T

**T** A C E N S in iudicio dicitur consentire, & qui non opponit in iudicio ius sibi competens, illud censetur remittere. consil. 1. num. 1. 3  
 Tacite non censetur quis id velle, quod expresse non potest. consil. 103. num. 16. 199  
 Taciturnitas praesudicat, quando ultra taciturnitatem factum aliquod politium intercessit. consil. 111. num. 5. 210  
 Taciturnitas in iudicio habetur pro consensu. & ubi tertius interuenit in causa, necessario non videtur alia noua litis contestatio. consil. 14. num. 7. 49  
 Taciturnitas longa facit praesumi contra ipsum tacentem. consil. 148. num. 11. 295  
 Taciturnitas arguit approbationem in subditis circa infeudationem, quando non contradixerunt. consil. 54. nu. 4. 113  
 Tacitus actus non est tantae potentiae, quanta expressus ad inducendum aliquid contra regulas Iuris commutis. consil. 200. num. 7 & 8. 394  
 Tacitus actus non ita late interpretatur sicut expressus. consil. 34. num. 3. 91  
 Tacitus actus non ita extenditur sicut expressus. consilio. 123. num. 12. 232  
 Talearum onus petente conditione fideicommissi pertinet ad heredem grauatum percipientem fructus. consil. 295. num. 3. 627  
 Tarditas inducit suspensionem, quia suspicio est contra tardantem aut differentem quid facere. consil. 75. num. 9. fol.

151. & consil. 171. num. 7. 336  
 Taxatiua dictio non excludit ea, quae sunt de appendiciis & accessoriis. quod in pulchro casu exemplificatur. consilio. 149. num. 6. 296  
 Taxatiua dictio omnia alia excludit. consil. 155. nu. 1. & 6. 310  
 Taxatiua habet in se implicitam negatiuam. consil. 201. nu. 40. 406  
 In Taxatione expensarum non requiritur citatio fideiussoris de iudicatum soluendo. consil. 272. num. 8. 560  
 Temeritas grauiter puniri non debet. consil. 47. num. 10. 105  
 Tempus existentis conditionis inspicere debet. consil. 11. nu. 9. 45  
 Tempus euientis conditionis inspicere debet, & aequaliter detrahatur Trebellianica, quando fideicommissum est conditionale, & an detrahatur etiam habito respectu ad bona legata & iam soluta. consil. 16. num. 2. 52  
 Tempus ubi generaliter & indeterminate apponitur in dispositione, generaliter debet intelligi, ut sufficiat quocunque tempore fieri. consil. 84. num. 13. 170  
 Tempus releuandi bona capta in executionem iudicati, a qua fuit appellatum, quando incipiat currere, an a tempore ipsius executionis, an vero a tempore confirmatae sententiae in causa appellationis. consil. 66. num. 1. 131  
 Tempus omne praescriptionis introductae per statutum aut Ius civile, dicitur continuum, nisi in casibus, in quibus contrarium expresse deciditur. consil. 271. num. 5. 557  
 Tempus adiectum in mandato, an dicatur de forma mandati. consil. 247. num. 6. 498  
 Tempus triginta annorum requiritur in re magni praedicti. consil. 258. num. 14. 525  
 Tempus ubi a lege non determinatur, sufficit quocunque tempore fieri regulariter. consil. 153. num. 4. 307  
 Temporalis antiquitas non est omnipotens, ut suppleat omnes defectus, sic etiam nec dicitur tortura omnipotens. consil. 6. num. 56. 22  
 Tempore inhabili fieri quid non potest, licet conferatur in tempus habile, quando lex resistit initio. consil. 197. nu. 8. 385  
 Tempore belli, quo ius non redditur, licitum est propria auctoritate ius sibi dicere, imò cessante bello, quando deficit copia iudicis & periculum est in mora, ne bona distrahan- tur. consil. 5. num. 13. 14  
 Tenuta non rite concessa reuocari non debet, quando de nouo concedenda est. consil. 65. num. 4. 130  
 Terminus iuris seu a iure limitatus per iudicem prorogari non potest, nec eo lapsa admittitur mora purgatio. consil. 179. num. 2. & 4. 350  
 Terminus ex officio dari debet, non petenti in his, in quibus renetur ex officio inquirere. consil. 153. num. 3. 306  
 Terminus praeniri non potest, quando post aliquod tempus quid fieri debet, quia ante tempus fieri potest. consilio 156. num. 5. 312  
 Termino lapso impleri potest, quod intra terminum perfici non potuit. consil. 12. num. 3. 46  
 Termino constituto ad soluendum, si ante debet praecedere aliqua liquidatio, non currit terminus ante factam declarationem. consil. 212. num. 3. 428  
 Terminum petens ad soluendum, censetur ratificare & approbare contractum. consil. 217. num. 3. 474  
 Territorium: De territorio Principis dicitur locus Principi subditus. consil. 128. num. 2. 241  
 Tertius, de iure tertij opponi potest, quando agens cessit ius suum alteri, nam dici agenti potest, amice, tu cessisti ius tuum alteri. consil. 191. num. 3. 373  
 Tertius, de cuius interesse agitur, potest interuenire in causa criminali pro iuribus suis priuatis. consil. 14. num. 2. fol. 58. & consil. 58. num. 1. 116  
 Tertius quando interuenit in causa status, processus reuocari non debet. consil. 14. num. 4. 49  
 Tertij dispendio libertati non subscribi. consil. 227. nu. 54. 709  
 Tertij ius ledere non permittitur, cui generalis tributa potestas est. ibid. num. 103. & seq. versic. Bart. huc. 714  
 Tertij ius non opponi, ubicunque nisi tertio volente, ius ipsum non competit. num. 278. 734  
 Tertij ius non opponi ibid. num. 393. limitatur. nu. 399. & seq. 734  
 Tertij ius, quod in consensu domini directi consistit, cur non opponatur ibid. num. 394. fol. 751  
 Et ibi recte de eo opponi, ubicunque voluntatis domini declaratio facta ab eo est, quod exclusum dominum vtilem esse intelligit, quia in iussu domini directe alienauit, aut mercedem ei seu pensionem non intulit.  
 Tertio ne scriptura noceat, restrictionem in ea admittendam tam & si vtilis reipublicae sit. consil. 327. num. 53. 709  
 Tertius



# Index in Consil.

- Tertius quo tempore possit in causa interuenire, & lex loquens de tempore indeterminatè, intelligitur de quocunque tempore. conf. 14. nu. 3. 48
- Tertius potest interuenire in causa criminali pro interesse suo ciuili. conf. 14. nu. 2. 48
- Tertius cui interest potest comparere in iudicio & ex persona sua causam agere, de cuius iure plenè est cognoscendum. conf. 220. nu. 2. 439
- Tertius potest etiā interuenire in iudicio per alium inchoato tam in causa principali, quā appellacionis inuito primo. ibid. nu. 3. 47
- Tertius possessor quando comparuit in causa, defendit, sententia lata contra principalem mandatur executioni contra ipsum successorem & tertium possessorem. conf. 12. numero 8. 47
- Tertij ius opponi potest, quando vnus totum petit, cum alij super sint simile ius obtinentes, puta, si ex pluribus substitutis vnus pro toto agat aliis non exclusis cessione aut repudiatione, quo casu libellus redditur ineptus. conf. 144. numero 21. 487
- Tertij ius opponi potest per spurium, si agas cōtra eum, quis alios extante proximior ad vendicandum bona relictā ipsi spurio. conf. 166. nu. 14. 378
- Tertij ius opponi potest agenti, quod cessit iura sua alteri. similiter opponere potest de iure tertij, qui causam habet ab ipso tertio. conf. 166. nu. 16. 328
- Tertij ius opponi potest cōtra hāredem grauatum, quod restituit hāreditatem fideicommissario. conf. 191. nu. 3. 373
- Tertij ius opponi potest contra agentem vt hāredem in foli dum, quando alij supersunt simile ius obtinentes. conf. 72. nu. 6. 141
- Tertij ius habentis vtile dominium opponi potest agenti pro iure directi dominij. conf. 191. nu. 3. 373
- Tertio scienti litem motam an imputetur, quo minus in causa interuenire non possit. conf. 14. nu. 5. 49
- Tertio acquiritur sine acceptatione in casu. l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo. conf. 25. nu. 17. 74
- ¶ Testamentum confirmatur morte & aditione hāreditatis. conf. 167. nu. 7. 329
- Testamentum fuisse factum probatur duobus testibus, licet ad probandum solenniter illud fuisse factum aut ad probandum voluntatem testatoris septem requirantur. conf. 65. nu. 5. 130
- Testamentum inter liberos dicitur habere clausulam derogatoriam ad sequentia testamenta. & quid si sequens testamentum sit etiam inter liberos? dic regulam non procedere, dummodò sequens testamentum sit vtilius aut fauorabilius ipsis liberis. conf. 143. num. 7. fol. 283. & conf. 152. nu. 12. fol. 305. & conf. 160. num. 2. 320
- Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, facilius tollitur per secundum scriptum & subscriptum manu testatoris, quia in eo cessat timor instigationis & subornationis. conf. 5. cum. 12. 74
- Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, tollitur per secundum, quando ita constat de voluntate testatoris & facilius tollitur clausula reuocatoria tacita quā expressa. conf. 25. nu. 11. 74
- Testamentum dolo conditū, aut nullum est, aut rescindi debet Principis rescripto. conf. 143. nu. 8. 283
- Testamentum secundum vt rumpat primum, quid requiratur. conf. 143. nu. 4. & 14. 283
- Testamentum non opitulatur agenti ex eo, nisi impleta testatoris voluntate. conf. 80. nu. 18. 164
- Testamentum irritatur per cancellationem. cōf. 228. nu. 1. 456
- Testamentum rumpitur ex solo ingressu monasterij. ibid. nu. mero 3. 457
- Testamentum dicitur nullum prætermisso filio. conf. 295. nu. mero 2. 627
- Testamentum dicitur de iure gentium, licet testandi solennitas sit de iure ciuili. conf. 135. nu. 6. 263
- Testamentum sustineri in dubio debet. conf. 143. nu. 3. 15. & 16. vbi declaratur. 283
- Testamentum reddit nullum præteritio, licet præteritus nihil dicat de nullitate. conf. 242. nu. 4. 488
- Testamentum an valeat, in quo hāres instituitur ad interrogationem alterius. latè & pulchrè declaratur. conf. 117. numero 1. 221
- Testamenta appellacione non venit contractus. conf. 307. nu. mero 5. 688
- Testamenti pars vna per aliam declaratur, & præcedentia sequentia. conf. 297. nu. 5. 634
- Testamenta duo, vbi sunt facta eodem tempore, neutrum valet, quando nescitur quod sit prius, & quod posterius. conf. 143. nu. 5. 283
- cum Testamentis duobus decedere nemo potest. conf. 143. nu. me. 4. 283
- ¶ Testator censetur velle quod ius disponit. conf. 75. nu. 5. 150
- Testator ita potest renunciare fauori hāredis, sicut suo proprio. conf. 174. nu. 10. 342
- Testator non præsumitur vel substitutionem inutilem facere. conf. 161. nu. 3. 322
- Testator potest disponere, quod vnus hāredum insolidum sustineat onera hāreditaria. conf. 174. nu. 8. 342
- Testator specialiter prouidit vxori de alimentis, deinde reliquit eam tutricem, dominam & gubernatricem bonorum, qualiter intelligatur tale relictum: pulchrè habetur de materia in Authen. hoc locum. C. si secun. nup. mul. conf. 32. nu. 1. 84
- Testator adeò non censetur grauare hāredem, quod potius toleratur, vt verba nihil operentur, quā hāres censetur grauatus. conf. 86. nu. 10. 174
- Testator si substituit filios inter se vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, & omnibus ipsis decedentibus substituit Titium simpliciter: Titius censetur substitutus vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, propter coniunctionem orationis. conf. 208. nu. 6. 425
- Testator quando in aliqua parte prætulit extraneos filiis, verisimile est, quod etiam in aliis partibus idem voluerit facere. conf. 62. num. 13. 126
- Testator potest disponere de bonis hāredis, sicut de suis propriis. conf. 133. nu. 3. 753
- Testator legans rem simpliciter, in qua hāres ius aliquod habet, censetur legare etiam ius hāredis. ibid. nu. 4. 75
- Testator in dubio censetur minus grauare hāredem quam sit possibile, imò potius toleratur quod legatum sit inutile quā quod censetur testator grauare hāredem. conf. 32. nu. 3. fol. 85. conf. 149. nu. 15. fol. 330. conf. 167. nu. 14. fol. 297. & conf. 187. nu. 3. 365
- Testator quando scribit & subscribit secundum testamentū manu propria cessat timor instigationis & subornationis ideo facilius tollitur primum testamentum habens clausulam derogatoriam. conf. 25. nu. 12. 74
- Testator quando relinquit vsumfructum vxori pro sua indigentia, vxor solum vsum consequi potest. conf. 25. numero 27. 75
- Testator quando relinquit vsumfructum alicuius rei alicui, deinde committit custodiam ipsius rei alteri, solum censetur vsum legatus. conf. 25. nu. 28. 75
- Testator conformatur cum dispositione statuti. conf. 250. numero 1. 505
- Testator non potest de vsumfructu disponere, cum eius morte finiatur. conf. 222. nu. 2. 444
- Testator si in testamento solenni se referat ad aliquam scripturam priuatam non solennem, omnia contenta in illa scriptura priuata cēsentur expresse disposita in ipso testamento referente. conf. 142. nu. 6. 283
- Testator in casu dubio nō est præsumendum voluisse aliquid odiosum. conf. 25. nu. 4. 73
- Testator non præsumitur velle id, quod non loquitur. conf. 300. nu. 6. 644
- Testatoris voluntas declaratur eo modo, quo voluntas statueretur. conf. 326. nu. 12. 670
- Testatoris voluntas quamuis dura obseruari debet. conf. 1. nu. mero 1. 1
- Testatoris voluntas æquiparatur formæ legis, ideo sicut factū contra formam legis dicitur nullum, ita factum contra voluntatem testatoris. conf. 174. nu. 3. 342
- Testatoris voluntas præsumitur conformis iuris dispositioni. conf. 225. nu. 9. 451
- Testatoris voluntatem vehementiorem & efficaciorē reddit geminata prædilectio. conf. 326. nu. 6. 698
- Testatoris potestas in disponendo super rebus suis maior videtur quā statuti si licet, quod ad præiudicium ipsius testatoris, aut hāredis. conf. 174. nu. 6. 342
- Testatoris credita dicuntur bona hāreditaria. conf. 316. nu. mero 3. 673
- Testatoris prohibitio de non alienando, non extenditur ad necessariam alienationem. conf. 215. nu. 4. 432
- ¶ Testificando verisimile est, quod quis contra fratrem veritatem dicat. conf. 210. nu. 9. 427



# D. Aymonis Crauettae.

Testimonium minus solene praeualet, quando est verisimilius  
testimonio solenni. conf. 6. nu. 45. & 49. 21

Testimonium testis infirmi videtur potentius, quia non praesumitur quod sit immemor salutis aeternae, & infirmitas  
tortura quaedam videtur spiritualis. conf. 6. nu. 51. 21

Testimonium quatuor clericorum tantum valet, quantum  
testimonium sex laicorum. conf. 267. nu. 2. 547

Testimonio impugnato vti licet ad defectum declarandi con-  
trarietatem testium. consilio 9. nu. 16. 39

Testimoniis magis creditur, quando sunt consonantia & ami-  
ca naturae. conf. 2. nu. 11. 6

Testis coarctans negatiuam de facili non coarctabilem red-  
ditur de falso suspectus. consil. 9. nume. 7. fol. 38. & consilio  
75. nume. 25. 153

Testis debet deponere super facto, non iudicare. conf. 6. nu. 123.  
fol. 30. & conf. 41. nu. 4. 260

Testis semel approbatus, amplius reprobari non potest. conf.  
100. nume. 13. 195

Testis vnus dictum suppletur ex aliis praesumptionibus. con-  
sil. 98. nume. 5. 206

Testis deponens circa id, super quo prius dixerat, se non re-  
cordari redditur suspectus, nisi alleget causam, cur magis  
nunc recorderetur quam prius. conf. 75. nu. 33. 153

Testis admittitur pater pro filio parte non opponente. conf.  
150. nume. 2. 298

Testis inimicus non facit semiplenam probationem, licet ini-  
micitia non sit capitalis. conf. 6. nu. 32. 19

Testis in criminalibus debet rationem adducere, etiam non  
interrogatus. conf. 2. nu. 3. fol. 4. & conf. 115. nu. 10. 219

Testis deponens super negatiua, debet rationem adducere,  
etiam non interrogatus. consilio 2. nu. 34. 38

Testis dubitativè deponens non probat, sed debet firmiter &  
constanter deponere. consilio 6. nu. 124. 30

Testis dubitativè deponens circa tempus, fortius probat. con-  
sil. 65. nu. 10. 131

Testis vnus vt faciat iudicium ad torturam debet esse inuul-  
nerabilis. conf. 9. nu. 11. 38

Testis deponens de actu facto de nocte ad lumen lunae de faci-  
li fallitur. conf. 99. nu. 9. 192

Testis defectus suppleri non potest per alterum testem, etiam  
defectuosum. conf. 6. nu. 125. fol. 31. & conf. 99. nu. 10. 192

Testis quando vnum deponit extra iudicium, aliud in iudi-  
cio, ex tali testimonio iudiciali non potest ad sententiam  
diffinitiuam perueniri, imò torqueri debet testis. conf. 74.  
nume. 6. fol. 149. & conf. 75. nu. 30. 153

Testis redditur suspectus, quando dicit non recordari de his,  
quae eodem contextu gesta sunt. consil. 115. nume. 11. fol. 219. &  
consil. 134. nu. 13. 257

Testis deponens super dominio debet rationem adducere,  
etiam non interrogatus. conf. 61. nu. 5. fol. 124. & consil. 157.  
nume. 6. 315

Testis interrogatus de causa scientiae, & eam non reddens,  
dicitur deponere, vt pecus. consilio 115. nu. 9. 219

Testis dicitur periurus deponens falsum, etiam super articu-  
lo impertinenti, etiam si deponat per verbum, credit. conf.  
6. nume. 19. 18

Testis vnus quando est omnino inhabilis eius dictum non  
potest suppleri ex testimonio alterius habilis. conf. 9. nu. 12. 42

Testis qui super aliquo semel deposuit, super eo amplius inter-  
rogari non debet, & an valeat testamentum factum ad in-  
terrogationem alterius. conf. 10. nu. 13. 42

Testis, deponens, negatiuam dicitur de falso suspectus, & pu-  
niri debet extra ordinem. conf. 9. nume. 7. fol. 37. & consil.  
75. nume. 35. 153

Testis quando deponit se audiuisse quid dici ab alio, & ille a  
quo dicit audiuisse, negat se dixisse, non probatur falsitas  
contra testem idem si testis dicat se non deposuisse prout  
notarius scripsit, quia vbi agitur criminaliter neutri credi-  
tur contra alterum. consil. 13. nume. 3. fol. 47. & consilio. 74.  
nume. 3. 148

Testis non idoneus non potest defectum alterius testis sup-  
plere. conf. 216. nu. 13. 414

Testes producti ad probationem factae debent esse omni ex-  
ceptione maiores in casibus, in quibus sufficit eius proba-  
tio. conf. 249. nu. 14. 505

Testis dictum praesumitur verum sicut instrumentum. consil.  
31. nume. 3. 83

Testis dicto solenni statuitur, & iudiciali non minus solenni, seu  
limita. conf. 6. nu. 6. fol. 16. & nu. 45. & 46. 21

Testis quando sibi contrariatur standum videtur primo di-

cto iurato & solenni. consilio 6. nu. 5. & 15. 17

Testis dicto an stetur in tortura quando variè deposuit, dic  
quod sic in ciuilibus, secus in criminalibus contra tertium.  
conf. 6. num. 47. 21

Testis dicens se non recordari de eo, quod id verisimiliter re-  
cordari debet, dicitur de falso suspectus. consil. 9. nu. 9. 38

Testis minus solenniter examinatus facit aliquale iudicium,  
imò concludere debet apud viros graues, quoties procedi-  
tur sola facti veritate inspecta. conf. 198. nu. 11. 391

Testis vt suppleat defectum alterius debet esse inuulnerabi-  
lis, & omni exceptione maior. conf. 6. nu. 125. fol. 31. consil. 9.  
nume. 17. fol. 39. & conf. 99. nu. 10. 192

Testis falsum deponens in causa ciuili potest puniri crimina-  
liter per Iudicem causae. consilio 53. nu. 5. 112

Testis non probat, quando tractat de se exonerando, quod  
ampliat procedere etiam, si agatur de exonerando pa-  
trem ipsius testis. consilio 112. nu. 10. 214

Testis se referens ad depositionem inuolidam, non probat.  
conf. 115. nume. 8. 219

Testis mortuus iudicatur pro instrumento. conf. 56. nu. 7. 117

Testis productus ad probationem fraternitatis debet ratio-  
nem reddere, etiam non interrogatur, quia fraternitas non  
cadit sensum testis. conf. 249. nu. 2. 501

Testis quomodo destruat defectum suum. ibid. nu. 4. 501

Testis vnus vt suppleat defectum alterius, requiritur quod sit  
omni exceptione maior. consilio 9. nu. 13. 38

Testis dicitur deponere in causa propria, quando commo-  
dum vel incommodum ad eum pertinere potest, vel quan-  
do tractat de se exonerando. consilio 99. nu. 2. 112

Testis simpliciter deponens quem esse malae famae non pro-  
bat, nisi in specie dicat causas, cur sit malae famae. consil. 134.  
nume. 6. 256

Testis deponens non verisimilia, dicitur de falso suspectus.  
Idem in instrumento continente non verisimilia. conf. 28.  
nu. 2. fol. 79. conf. 115. nu. 12. fol. 219. & conf. 171. nu. 6. 336

Testis nimium animosus redditur suspectus, idem in Iudice  
nimium animosè procedente. consilio 2. nu. 6. 4

Testis est suspectus, & repellitur ratione affectionis. conf. 281.  
nume. 4. 584

Testi in vno falso, in nullo creditur. conf. 9. nu. 10. 38

Testi non idoneo creditur, quando deponit verisimilia. conf.  
35. nume. 7. fol. 91. consil. 75. numero 23. fol. 152. & consil. 275.  
nume. 9. 571

Testi clerico magis creditur quam laico, & tantum valet te-  
stimonium quatuor clericorum, quantum sex laicorum.  
conf. 169. nu. 3. 333

Testi in vno periuro, in nullo credit. consil. 6. numero 69. 22

Testi periuro non creditur, etiam in tortura. conf. 6. nu. 48. 21

Testi nobili magis creditur. conf. 6. nu. 28. 19

Testi diuiti magis creditur, quia pauper de facili corruppi-  
tur. conf. 6. nu. 29. fol. 19. & consil. 249. nume. 13. 504

Testi sicut non creditur, quando deponit in causa propria,  
ita nec aliis testibus dicentibus dici audiuisse ab eo, ne plus  
credatur copiae quam originali. conf. 41. nume. 2. 98

Testi vni creditur ex conuentione partium. consilio 100.  
nume. 13. 195

Testis dicens se ab aliquo verberatum aut iniuriatum prae-  
sumitur eius inimicus. conf. 99. nu. 3. 192

Testes non probant, nec ad concordiam reduci possunt, quan-  
do dictum aut confessio partis testes producentis contra-  
riatur ipsius testibus. consilio 171. nu. 10. 336

Testes deponentes in specie praeferruntur testibus depo-  
nentibus in genere. conf. 94. nu. 3. 184

Testes redduntur singulares ex diuersitate loci. consilio 78.  
nume. 1. & 3. 158

Testis singularitas suppletur ex aliis praesumptionibus. conf.  
35. nu. 6. fol. 81. & conf. 73. nu. 36. 147

Testes singulares faciunt semiplenam probationem aut fal-  
tem praesumptionem, & potest Iudex induci ad plenè cre-  
dendum testibus singularibus, vbi putherrimè de proba-  
tione testium singularium. conf. 35. nu. 13. fol. 147. conf. 73.  
nume. 35. fol. 92. & conf. 78. nu. 7. 159

Testes singulares circa idem factum dicuntur contrarii. conf.  
9. nume. 8. 39

Testes singulares probant, vbi agitur de modico prauidicio.  
consil. 182. nume. 15. & ibidem quod idem in testibus con-  
sanguineis. 8

Testes singulares in loco vel tempore non videntur repelli  
di, nisi quando locus vel tempus essent de substantia  
consil. 78. nu. 2. 8



# Index in Confil.

- Testes dicuntur singulares, quando deponunt de diuerso tempore & loco, aut de diuersis actibus. conf. 78. nu. 1. & 3. fol. 158. & conf. 151. nu. 12. 301
- Testes singulares non probant, quia ubi est singularitas, ibi est varietas & ynitatis, & singularitas testium diuidit testimonia, & ea lacerat, & testes singulares dicuntur diuersi & lacerati. confil. 41. nu. 1. 93
- Testes singulares admittuntur ad probandum præsumptam voluntatem alicuius confilio 75. nu. 33. 153
- Testes singulares probant stuprum, famam, vitam & malam fidem. conf. 73. nu. 33. 146
- Testes plures singulares an probent vnum indicium. confil. 73. nu. 34. 146
- Testes non redduntur singulares ex sola dissonantia in cortice verborum, modo concordent in effectu. confilio 78. nume. 10. 159
- Testes, ubi sunt singulares, minus probant mille, quam vnus, alij alios elidunt & debilitant. conf. 267. nu. 4. 547
- Testes singulares coniungi debent vt probent plenè, quando tendunt ad eandem fidem rei, licet per diuersa media. ibid. nume. 5. 547
- Testium singularitas quotuplex dicatur. conf. 267. nu. 3. 547
- Testibus singularibus potest iudex plenam fidem adhibere, si ex eis inducatur ad ita credendum. confil. 78. nu. 7. 159
- Testes deponentes de bonitate alicuius præferuntur cæteris partibus. conf. 6. nu. 63. fol. 23. conf. 9. nu. 8. fol. 38. conf. 21. nu. 6. fol. 64. confilio 145. numero 15. fol. 289. & confilio 151. nume. 20. 302
- Testes in causa criminali debent deponere de dolo & tempore. conf. 9. nu. 19. 39
- Testes instrumentarij esse possunt etiam inhabiles. confil. 56. nume. 10. 117
- Testes non publicati non probant etiam semiplene. conf. 134. nume. 48. 261
- Testes quando sunt hincinde pares, statur illis pro quibus sunt præsumptiones. conf. 73. nu. 41. 147
- Testes recipiuntur publicatis attestacionibus super facto nouo & diuerso, licet ex eo partis reproberetur intentio. confil. 74. nume. 5. 149
- Testes inhabiles an sint idonei in testamento. conf. 72. nu. 5. 141
- Testes in criminalibus debent specificè deponere, nec audiuntur si se referant ad alias depositiones. confil. 15. nu. 8. 219
- Testes deponentes de eorum sensu tantum reprobant instrumentum. conf. 56. nu. 17. 118
- Testes redduntur suspecti deponentes super his quæ sunt iuris. conf. 75. nu. 26. 153
- Testes Iudæi contra Christianum, licet non sint testes idonei, suppleantur tamen ex aliis præsumptionibus. confilio 73. nume. 18. 144
- Testes deponentes de diuerso tempore an dicantur singulares quando non est vis in tempore. conf. 151. nu. 13. 301
- Testes coniungi non possunt, quando dictum vnus elidit dictum alterius. conf. 9. nu. 15. 39
- Testes quando deponunt bona de quibus litigatur fuisse talium coniugum, intelligitur quod essent ipsorum coniugum æqualiter, & quilibet coniunx haberet suam dimidiam, idem si testes dicant quod viderunt possideri bona per tres filios, quia intelligitur quod quilibet possideret pro sua tertia parte. conf. 61. nu. 4. 123
- Testes non idonei qui alias admittuntur in crimine læsæ maiestatis non admittuntur, ubi agitur de probando læsam maiestatis ex solis verbis. conf. 6. nu. 9. 17
- Testes deponentes de veritate facti, alij de confessione, an coniungantur ad plenam probationem. conf. 73. nu. 34. 146
- Testes in dubio præsumi debent contestes, si congrua interpretatione hoc fieri potest: licet in contestes se non nominent, de quo pulchrè vide conf. 78. nu. 9. fol. 159. & conf. 151. nume. 15. 301
- Testes deponentes sub eadem formalitate verborum redduntur suspecti. conf. 78. nu. 11. 159
- Testes post publicatas attestaciones examinari possunt super eo, super quo pars diuinare non potuit ante publicationem. conf. 65. nu. 1. fol. 130. & conf. 74. nu. 4. 149
- Testes recipi possunt publicatis attestacionibus parte non opponente. conf. 65. nu. 2. 130
- Testes contrarij aut perijuri an admittantur in crimine læsæ maiestatis. conf. 6. nu. 58. 22
- Testes criminosi aut infames non admittuntur sine tortura, etiam in casibus in quibus specialiter introductum est, vt admittantur, puta in crimine læsæ maiestatis. Alex. confil. 11. col. 1. ver. quinimò. in casibus. lib. 1. & infra confilio 9. nume. 1. & 2. 33
- Testes recipi debent publicatis attestacionibus. quando producuntur simul cum scriptura. confilio 65. nu. 3. 130
- Testis repellitur non solum quando est singularis, sed etiam quando singularis esse non potest, quod tamen in dubium reuocatur per autorem, in quo Aretinus videtur variasse. conf. 151. nu. 14. 301
- Testes esse concordantes in facto principali sufficit, licet discordent in aliquibus circumstantiis. conf. 167. nu. 6. 329
- Testium dicta suppleantur ex præsumptionibus iuris quæ sunt pro eis. Et dictum vnus testis suppletur ex aliis præsumptionibus ad plenam probationem. conf. 6. num. 66. fol. 23. & conf. 198. nu. 5. 391
- Testium dicta ad concordiam debent reduci, ubi falsum videntur. conf. 260. nu. 5. 531
- Testium examinatio per iudicem incompetentem redditur nulla. conf. 2. nu. 7. 4
- Testium defectus suppletur ex numero & qualitate aliorum testium. conf. 73. nu. 27. 145
- Testibus deponentibus de facto eorum proprio sine eorum interesse magis creditur, & an vni tantum credatur ita deponenti, Doct. dissentiunt non aduertentes ad Pau. contrarietatem. conf. 2. nume. 9. fol. 5. conf. 73. nu. 30. fol. 145. conf. 99. nume. 6. fol. 162. confil. 178. nume. 7. fol. 349. & confil. 220. numero 18. 441
- Testibus deponentibus verisimiliora magis creditur, licet pauciores sint numero. conf. 6. nume. 65. fol. 23. confil. 115. nume. 10. 219
- Testibus publicatis non possunt recipi testes super articulo qui prius includebatur super facto iam proposito. confil. 134. nu. 47. 260
- Testibus, non testimoniis iudicandum est. conf. 6. nu. 20. 18
- Testibus non creditur quorum repelluntur autores, ne plus credatur copiarum quam originali. Et separatorum separata debet esse ratio. conf. 6. nu. 67. 23
- Testibus plenè deponentibus potest iudex ex causa fidem non adhibere, causa autem dicitur, quando deponunt non verisimilia. confil. 75. numero 22. fol. 152. & confil. 134. nume. 37. 259
- Testibus deponentibus affirmatiuè creditur potius, quam deponentibus negatiuè. confilio 226. nu. 11. 454
- Testibus deponentibus contra seipso, aut eorum coniunctos magis creditur. conf. 6. nu. 62. 23
- Testibus publicatis potest pars dare nomina testium Iudici & se absentare, Iudex enim ex officio poterit tales testes sic nominatos examinare, quia in eo timor cessat subornationis, sed non debet Iudex mandare parti quod hoc faciat. conf. 134. nume. 1. 255
- Testibus publicatis non licet declarare in specie, quod in genere deductum est, quia per declarationem non dicitur nouum factum proponi. confilio 134. nu. 46. 260
- Testibus non creditur, ubi dicunt dici audiuisse ab his, quibus non crederetur. conf. 112. nu. 13. 214
- ¶ Tex. in Auth. res quæ. C. commu. delega. non habet locum in prohibitione alienandi inter viuos. conf. 19. nu. 19. 61
- Text. in c. si a sede, de restit. spol. lib. 6. quod ubi duo habent titulum eiusdem datæ his præfertur, qui prius possessionem accepit, intelligitur quando capta esset possessio in vim illius tituli. confilio 171. nu. 12. 337
- Text. in Clemen. literis, de probatio. solum procedit, quando attestatur Princeps de facto suo proprio, non si de alieno ex aliorum assertione. conf. 104. nu. 7. 200
- Text. in Clemen. literis, de probatio. solum procedit in Papa. conf. 104. nu. 6. 200
- Text. in Clemen. literis, de probatio. non procedit in præiudicium non subditi Principi attestanti. conf. 104. nu. 8. 201
- Text. in c. fin. de electione. li. 6. procedit etiam in institutione Rectoris. conf. 63. num. 2. 127
- Text. in c. si de elect. li. 6. solum procedit in ordinariis, & procedit in confirmatione præcisæ & simplicis. confilio 177. numero 3. 346
- Text. in l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæred. instituen. locum habet etiam in substitutione directa. conf. 62. nu. 5. 125
- ¶ Titulus non probat dominium sed causat ius aliquid accipiendi aut consequendi. confilio 57. nu. 3. 119
- Titulus superueniens Canonico, qui diu steterat in possessione falsi Canoniciatus, non requirit nouam installationem aut possessionem. confilio 171. nu. 1. 339
- Titulus sententiæ validus est ad præscribendum. confilio 148. 148



148. numero 7. 295  
 Titulus solus non probat iura, sed ius tantum accipiendi aut  
 acquirēdi probat, ideò non sufficit producere titulos, qui-  
 bus Capitulum contulit beneficia, nisi probetur, quòd hi,  
 quibus collatio facta est, & beneficia illa tenuerint & possi-  
 derint. conf. 134. num. 2. 258  
 Tituli productio in emptore aut creditore non sufficit, nisi  
 probetur de iure auctoris. conf. 57. nu. 4. 119  
 Titulis pluribus iuuare quis se potest, & res semel mea de no-  
 uo aut ex nouo titulo mihi acquiri potest, si primus titulus  
 sit dubius. conf. 16. nu. 6. fol. 53. & conf. 171. nu. 2. & 20. 336  
 Titulus coloratus quādo sufficiat in possessorio beneficij ec-  
 clesiastici. conf. 322. num. 1. 690  
 Titulus nouus consideratur in venditore redimente rem ven-  
 ditam ex pacto apposito. conf. 202. nu. 3. fol. 408. & in vendi-  
 tione latius. ibid. nu. 34. 411  
 Toleratio banniti facit, quòd bannitus toleratus impunè of-  
 fendi non potest, stante statuto, quòd bannitus impunè of-  
 fendi possit. conf. 168. nu. 4. 331  
 Torquere aliquem non licet, nisi probetur delictum esse cõ-  
 missum. conf. 260. nu. 1. 529  
 Torqueri quis potest ex præsumptionibus. conf. 35. nu. 17. 92  
 Torqueri non debet homo liber in causa ciuili, vbi de com-  
 modo tantum pecuniario agitur. conf. 137. nu. 12. 217  
 Tortura subrogatur loco testium, ideò committitur arbitrio  
 Iudicis. conf. 35. nu. 20. 93  
 Tortura haberi non debet pro crimine, pro quo pœna tan-  
 tum pecuniaria imponitur. conf. 41. nu. 9. 99  
 Tortura inchoari debet à magis suspecto, & tortura subroga-  
 tur loco testium, ideò dicitur arbitraria Iudici. consilio 13.  
 numero 4. 48  
 Tortura locus esse non debet, vbi pœna tantum pecuniaria  
 imponitur, ne grauior sit modus probandi, modo ipso con-  
 demnandi. conf. 137. nu. 1. 270  
 Tortura purgat non solum indicia, sed etiam probationes de-  
 bilitat, adeò, quòd ex eis tortus condemnari non potest.  
 consilio 178. numero 10. 349  
 Tortura cessat, vbi de crimine ciuilitè agitur. consilio 137.  
 numero 12. 271  
 Tortura facilius permittitur contra hominem malæ condi-  
 tionis. conf. 35. nume. 13. 92  
 Tortura quando fit locus. conf. 287. nu. 3. 598  
 Tortura purgat non solum indicia, sed etiam probationes.  
 conf. 287. num. 4. 594  
 Tortura adhiberi debet eum moderamine. ibid. num. 6.  
 ad Torturam non venit, vbi sunt duæ probationes delicti.  
 conf. 287. nume. 2. 598  
 ad Torturam non deuenitur in causa merè criminali, nisi de-  
 lictum plenè constat. conf. 260. nu. 4. 531  
 Cetera vide supra in verbo Temporis.  
 Tortus semel, repeti ad torturam non debet, nisi ex nouis in-  
 diciis. conf. 287. num. 7. 600  
 Tractatus cum aliis adminiculis sufficit in decisijs. consil.  
 249. numero 3. 501  
 Traditio non probatur per instrumentum, in quo fit mentio  
 de traditione. consil. 157. nu. 13. 315  
 Traditio non requiritur, vt dominium rerum hæreditariarum  
 acquiratur hæredi, sed additio sufficit hæreditatis. consilio  
 202. nume. 35. 411  
 Traditionem veram vel fictam sufficit interuenire in casibus  
 in quibus illa requiritur. conf. 272. num. 17. 562  
 Transactio non valet super re clara, ratione suspicionis ca-  
 lumnix. consil. 276. nu. 3. 573  
 Transactio vt rescindatur ex capite enormis læsionis, debet  
 deduci & probari læsio, etiam habito respectu ad dubium  
 litis euentum, & qualiter probetur iste dubius litis euentus  
 consil. 151. nume. 27. 302  
 Transactio an rescindatur ex capite enormis læsionis, & sic in  
 transactione an habeat locum remedium l. 2. C. de rescin.  
 vend. conf. 151. nu. 25. 302  
 Transactio non valet, non visis verbis testamenti. consilio 144.  
 num. 17. fol. 287. & conf. 272. nume. 20. 563  
 Transactio super re clara dicitur continere turpitudinem  
 ideò non valet. conf. 152. nu. 10. 305  
 Transitus facilius est in habentibus symbolum. consilio 149.  
 numero 14. 297  
 Translatio quæ fit diuerso iure aut titulo, non censetur facta  
 cum omnibus suis qualitatibus. conf. 202. nu. 30. 411  
 Translatio non fit cum suis qualitatibus, quando alteratio in-  
 tercedit. consil. 202. nu. 30. cod.

Transmitti non potest hæreditas repudiata. conf. 163. n. 4. 325  
 Transmissio non fit in substitutionibus, etiam in substitutione  
 vulgari. conf. 131. nu. 3. & 6. 247  
 Transmissio debiti seu ius competens ex dispositione legis  
 vel statuti transmittitur ad hæredes, prout est ius excluden-  
 di fœminas stante masculino contra Salic. licet Calcanus di-  
 cat se lucratum florenos mille ex illa opinione Salic. consil.  
 185. nume. 3. 361  
 Transmissio fideicommissi conditionalis inducitur ex conie-  
 ctura, quando testator vocauit liberos alterius substituti  
 minus dilecti, tunc enim substitutus transmittit ad eius libe-  
 ros, quando fuit magis dilectus. conf. 62. nu. 10. 126  
 Transmissio an fiat de iure competenti ex l. hac edictali. C. de  
 secund. nup. si vnus ex filiis primi matrimonij decedat an-  
 te parentem, qui secundum matrimonium contraxit, & cõ-  
 cluditur fieri transmissionem ad liberos, non ad extraneos  
 consilio 142. num. 6. 279  
 Transmissio fideicommissi conditionalis, an fiat ad suos filia-  
 rum, quando vocauit suos extraneorum. conf. 67. nu. 1. 132  
 Transmissio fieri non potest, vbi persona media, per quam fieri  
 debet, est inhabilis ad transmittendum, quia medium inha-  
 bile impedit extrema coniungi. conf. 163. nu. 5. 325  
 Transmissio fideicommissi conditionalis facilius induci de-  
 bet quàm fideicommissum. conf. 62. nu. 16. 127  
 Trebellianica censetur prohibita, quando testator mandat  
 hæreditatem restitui sine aliqua diminutione. consilio 174.  
 numero 1. 342  
 Trebellianica non detrahitur de donatione causa mortis. con-  
 silio 130. nu. 11. 246  
 Trebellianica nō detrahitur per secundum fideicommissariū  
 nisi hæres rogatus coactè adiunxisset, nam cum hæres coactè  
 adiens eam non detrahat, detrahit fideicommissarius. con-  
 silio 131. numero 11. 248  
 Trebellianica non dicitur detrahi contra voluntatem testato-  
 ris, cum prohibere eam possit. conf. 194. nu. 2. 383  
 Trebellianica an perdat ob inuentarium non confectum,  
 in quo articulo Bart. Bal. Paulus de Cast. Corne. & alij pleri-  
 que Doctores sibipsis fuerunt contrarij. Et pulcherrimè ac  
 subtiliter declaratur. conf. 17. num. 1. 55  
 Trebellianica sicut non detrahitur de relicto facto ad pias  
 causas immediatè, ita nec de relicto facto piz causæ media-  
 tæ. consilio 137. nume. 13. 271  
 Trebellianica non detrahitur per hæredem grauatum & in-  
 stitutum in re certa tantum contra Curtium iuniorem, de  
 quo latè vide consilio 186. num. 1. 361  
 Trebellianica non detrahitur de fideicommissio particulari  
 per hæredem in re certa, contra Curtium iuniorem. consil.  
 19. numero 15. 61  
 Trebellianicam an detrahit filius grauatus, quando legitima  
 ascendat ad dimidiam. conf. 50. nume. 1. 900  
 Tutori minus legitimo imputandum est, cur tutelam minus  
 solenniter & legitime administrauerit. consilio 205. nu-  
 mero 37. 421  
 Turpitudinis manifestè est nolle iurare, nec iuramentum re-  
 ferre. consilio 203. nume. 2. 414  
 Turpitudinem suam allegans audiri non debet. consilio 106.  
 numero 12. 205  
 Turpitudinem auctoris successor allegare non potest, quod  
 procedit etiam in singulari successore habente causam lu-  
 cratiuam. conf. 125. nume. 6. 73  
 Tutor falsus non debet esse melioris conditionis quàm ve-  
 rus. consilio 18. nume. 15. 57  
 Tutor suspectus quando dicatur, vide supra in litera S. in  
 verb. Suspicio.  
 Tutor nominatus à matre transeunte ad secunda vota, an de-  
 beat per Iudicem dari. conf. 190. num. 8. 372  
 Tutor propria autoritate potest pupillam eripere de manu al-  
 terius, quando cessat timor scandali, & residentia verbis tã-  
 tum fit. consilio 18. nume. 6. 57  
 Tutor testamentarius etiam sine promissione obligatur adul-  
 to, si quid malè gesserit. consilio 230. nume. 4. 459  
 Tutor citatus si non comparet, tunc vocari non debent affi-  
 nes, vt pupillus defendatur. consilio 225. nume. 6. 451  
 Reliqua vide supra in litera F. in verb. Fama.

V



A CARE non dicitur beneficium ex renūciatio-  
 ne nulla. consil. 90. nu. 2. & ibidem q. vacare non  
 dicitur beneficium ex sententia nulla, quando  
 nulliter quis remouetur à beneficio. 179

Ccc 2 Vacare



# Index in consil.

- Vacare debet beneficium de iure & de facto, vt alteri conferri possit. conf. 153. nu. 6. 307
- ¶ Valor rei dicitur minor ratione oneris adiuncti, ratione mali vicini, & ratione difficultatis in exigendo. consil. 145. nu. 9 fol. 289. nu. 19. 412
- Valor, super valore Iudex se informat ex officio. consilio. 200 nume. 20. 410
- ¶ Varietas facit præsumptionem contra varietatem, & varietas quælibet consideranda est in materia suspecta. consil. 178. nume. 4. 348
- Variari non potest in iudicio, ideò qui semel viam vnam elegit, ab ea recedere non potest. conf. 74. nu. 8. 149
- Variatio quæ est circa aliqua accidentia non circa substantiam non nocet, similiter non nocet variatio in verbis narratiuis, dummodò in conclusione nulla fit variatio. consil. 48. nume. 3. 207
- Variatio testis non vitiat testimonium, quando fit per errorem. consil. 66. nu. 10. 131
- Variatio coram Iudice incompetenti non nocet. consil. 48. nume. 6. 107
- Variatio quando consideretur. consilio 260. nu. 6. 532
- ¶ Vassallus contraueniens iuramento fidelitatis non amittit feudum, nisi in casibus à iure expressis. Tenetur tamen domino reuelare, quia nouerat contra dominum tentatum. consilio 224. nu. 7. 449
- Vassallus potest de consuetudine alienare feudum irrequisito domino. conf. 241. nu. 5. 480
- Vassallus quando priuatur feudo ex aliquibus causis, intelligitur de feudo vero & proprio. conf. 6. nu. 109. 29
- Vassallus malè tractans subditos, an feudo priuari debeat, & an prius requiratur monitio superioris de benè tractando. consil. 6. nume. 108. 29
- Vassalli factum præiudicat filiis, sed non agnatis. remissiue tantum. conf. 197. nu. 10. 389
- Reliqua vide supra in litera L. in verb. Ius.
- ¶ Vel, dictio, ponitur inter diuersa. consilio 326. nu. 2. 696
- ¶ Velle præsumitur superior, quod de iure debet. consil. 76 nume. 4. 154
- ¶ Vendere & promittere de vendendo an sit diuersa, similiter soluere & petere terminum ad soluendum, an sint diuersa. conf. 76. nu. 5. eod.
- Vendens vectigal pro tribus annis in precium tot florenorum ad singulos annos, licet ex sono verborum fuerit inita venditio, ramen appellabitur locatio. conf. 214. nu. 3. 430
- Venditio simpliciter facta comprehendit omnia existentia intra confines rei venditæ, nisi nominatim fuerint excepta. conf. 105. nu. 1. 202
- Venditio comprehendit destinata ad vsum rei venditæ. conf. 105. nume. 8. 203
- Venditionis effectio & natura non est præstari precium in singulos annos. conf. 214. nu. 4. 430
- Venditor quoties non tenetur de euictione, frustra quæritur de denunciatione. consilio 211. nu. 4. 428
- Venditor non condemnatur ad assumptionem defensionis causæ, nisi constet, quòd moueatur lis emptori contra formam promissorum per venditorem. conf. 211. nu. 1. 427
- Venditor conuentus iudicio euictionis non potest excipere de denunciatione litis sibi non facta, nisi doceat de interesse suo, id est, quòd si denunciatio facta esset emptorem defendisset. consilio 179. nu. 6. 351
- Venditor conuentus iudicio euictionis per emptorem non potest obicere, se fuisse interpellatum ad defendendum ipsum emptorem, nisi ostendat, quòd si fuisset interpellatus, habebat modum & facultatem ipsum defendendi. conf. 83. nu. 6. 168
- Venditor, qui aliqua in contractu asseruit, tenetur manu tenere, quòd illa sint vera, prout asseruit. conf. 145. nu. 22. 290
- Venditor promittens vendere intra tempus, non cogitur post tempus vendere. consilio 216. nu. 22. 434
- Venæ siue mineræ sunt ad exemplum thesauri, & inuentoribus quæruntur. conf. 209. nu. 1. 425
- ¶ Verbum præcisum recipit naturalem & rationabilem modificationem. consil. 3. nu. 22. 9
- Verbum nullum debet esse superfluum, si alius sensus sanus dari potest. conf. 294. nu. 3. 619
- Verbum aliquod refertur etiam ad ea, quæ sunt in superlatiuo gradu. conf. 294. nu. 2. eod.
- Verbum hæredes in testamentis intelligitur, id est, de liberis secundum communem vsum loquendi. conf. 38. nu. 4. 94
- Verbo contractus expresso scādum est, licet aliæ præsumptiones præponderent in contrarium. conf. 20. nu. 4. 6
- Verba vniuersalia trahuntur etiam ad casum improprium. conf. 294. nu. 3. 619
- Verba, nolo valere istud testamentum, quomodo intelligi debeant. conf. 228. nu. 2. 457
- Verba legis cum cessabunt, cessabit & dispositio. consil. 205 nume. 17. 419
- Verba, dedit & tradidit, quid importent. conf. 245. nu. 13. 495
- Verba comprehendunt etiam regalia expressa, modò non dissimilia præcedentibus. ibid. nu. 8. 495
- Verba conditionum sunt strictè interpretanda, & debent intelligi de primo actu. consilio 208. nu. 2. 424
- Verba, in casu prædicto sunt restrictiua, & impediunt extensionem ferri ad alium casum. consilio 98. nu. 6. 190
- Verba ita intelligi debent, ne sint superflua aut sine dubio. conf. 84. nu. 12. 170
- Verba debent intelligi, vt aliquid operentur, & potius toleratur correctio Iuris communis, quàm verba sint superflua. conf. 92. nu. 5. 182
- Verba debent intelligi, vt aliquid operentur etiam in materia pœnali, & trahi debent verba, quasi ad extraneum intellectum, vt aliquid operentur. conf. 201. nu. 13. 402
- Verba debent ita intelligi in materia dispensationis, vt aliquid operentur. conf. 227. nu. 15. 456
- Verba enunciativa instrumenti probant contra producentem, quòd sine dubio procedit, quando sunt necessaria ad actum. consilio 134. nu. 8. 256
- Verba enunciativa probant dominium inter ipsas partes. conf. 29. nu. 1. 80
- Verba enunciativa autoris probant etiam contra singularem successorem. conf. 29. nu. 1. 80
- Verba enunciativa vt operentur, necesse est enunciationem fieri specificè, nec sufficit aliquid simpliciter enunciari aut generaliter. consilio 29. nu. 3. 81
- Verba enunciativa incidenter emissa non præiudicant, quando de enunciato principaliter contingit disputari. ibid. n. 3. 81
- Verba enunciativa obligationem non inducunt, sed probationem tantum. conf. 29. nu. 7. 62
- Verba enunciativa prolata per modum causæ inducunt dispositionem, & quado proferuntur per modum modi. conf. 217. nume. 7. 436
- Verba enunciativa, in his, quæ sunt iuris, non præiudicant, ideò non præiudicat confessio, quòd quis furtum commiserit, vbi furtum non est, nec nocet generalis confessio, quòd quis sit vsurarius, nisi aliter vsura probetur, idem si quis fateatur executionem legitimè factam. consilio. 29. nume. 2. 80
- Verba enunciativa laudi præiudicant partibus, quæ non contradixerunt. consil. 54. nu. 12. 113
- Verba enunciativa sententiæ non probant, nisi quatenus ex actis constat, quando agitur de præiudicio tertij, & quid in antiquis. consilio 197. nu. 10. 389
- Verba vbi conueniunt, conuenire debet & dispositio. consil. 149. nume. 5. 296
- Verba sententiæ debent intelligi ciuilitè, secundum terminos iuris communis. conf. 10. nu. 2. 41
- Verba satis dicuntur operari, quando tollunt dubitationem. conf. 25. num. 31. fol. 76. & consilio 70. nu. 29. 140
- Verba statuti ita debent, intelligi, vt aliquid operetur ultra ius commune, imò etiam contra ius commune. Et sumitur argumentum à cōtrario sensu ad correctionem iuris communis, quando aliàs in sensu directè statutum nihil operaretur. Et debent intelligi verba, vt aliquid operentur, etiam in materia pœnali. Et trahi debet verba, quasi ad extraneum intellectum vt aliquid operentur. conf. 201. nu. 13. 402
- Verba in odiosis debent intelligi latè, quatenus ipsorum proprietatis patitur. conf. 227. nu. 12. 456
- Verba vniuersalia simplicia comprehendunt omnia, quæ possunt excogitari. ibid. nu. 13. 456
- Verba generalia restringi non debent, non interueniente ratione restringendi, etiam si generaliter intelligendo indubitè quis lucrum perderet. conf. 136. nu. 4. 355
- Verba generalia aut vniuersalia ad cogitatum restringi debent. conf. 3. nu. 1. fol. 8. conf. 105. nu. 3. fol. 202. & conf. 209. nu. 6. fol. 202. & conf. 214. nu. 1. 618
- Verba generalia generaliter debent intelligi, & generalis locutio nihil relinquit intactum, imò verbo generali omnia includuntur, nec debemus excipere de inhibitione generali, quòd inhibitiō ipsa non excipit. consil. 3. nume. 1. 7



- Verba generalia intelligi debent, etiam in odiosis. conf. 308. nu. 3. 659
- Verba vniuersalia sunt maioris potentiae quā generalia. conf. 290. nu. 4. 607
- Verba generalia debent intelligi ciuilitate, non etiam ruditer. conf. 259. nu. 7. 528
- Verba generalia debent intelligi secundum casum proximū & propinquum, non etiam remotum. ibid. nu. 9. 635
- Verba vniuersalia ad plura referuntur. conf. 297. nu. 7. 471
- Verba generalia restringuntur ad causam, propter quam prolata sunt. conf. 236. nu. 6. 661
- Verba generalia negatiue concepta, omnia comprehendunt etiam insolita. conf. 308. nu. 6. 522
- Verba generalia restringuntur ex natura actus. conf. 258. numero 5. 7
- Verba vniuersalia restringuntur ad id, quod equum est, ne dānum quis indebitē patiat. conf. 3. nu. 6. 405
- Verba vniuersalia restringi debent ad id, quod est rationis. conf. 201. nu. 36. 463
- Verba generalia statuti restringuntur, ne correctio iuris communis iudicatur. conf. 231. nu. 15. 443
- Verba generalia quo casu in extensione iuris restringuntur. conf. 221. nu. 6. 442
- Verba quitationis quantumlibet generalia debent restringi propter æquitatem, nam statutum generale recipit limitationem ab æquitate. conf. 221. nu. 1. 442
- Verba quitationis generalia debent pertinere ad casum, qui in se continent iniquitatem, impropriantur verba, vt æquū iniquo præferatur. ibid. nu. 3. 224
- Verba contractus attendi debent, nec ab eis est recedendum & verba contractus habentur pro textu, cui magis credendum est quā glossæ. conf. 20. nu. 9. fol. 62. conf. 105. nu. 2. fol. 202. & conf. 118. nu. 19. 66
- Verba ordine successiuo, an intelligatur per viam vulgaris aut fideicommissi, quod subtiliter & pulchrè tractatur. conf. 22. nu. 3. 39
- Verba impropriantur & intelliguntur secundum fictionem, vt delictum fugiatur. conf. 6. numero 126. fol. 31. & consilio. 9. numero 24. 411
- Verba impropriantur, vt intelligantur secundum subiectam materiam. conf. 202. nu. 38. 89
- Verba debent intelligi eo respectu, quo prolata sunt. conf. 9. nu. 2. fol. 39. conf. 16. nu. 3. fol. 53. & conf. 33. nu. 26. 39
- Verba debent intelligi secundum subiectam materiam. conf. 9. nu. 22. 39
- Verba captiose intelligi non debent in damnum proferentis. conf. 9. nu. 23. 140
- Verba quādoque geminantur, vt plenius quis sibi provideat non vt aliquid operentur. conf. 70. nu. 30. 34
- Verba debent impropriari potius quā dolus præsumatur. conf. 8. nu. 2. 62
- Verba debent intelligi secundum naturam contractus. conf. 20. nu. 3. 206
- Verba narratiua sententiæ probant, quando transiit sententia in rem iudicam. conf. 108. nu. 2. 2
- Verba etiam præcisa restringi debent secundum mentem disponentis, & pulcherrimè de restrictione verborum. conf. 3. nu. 21. & 22. 595
- Verba legis permittentis vendicationem bonorum liberis, primi matrimonij, debent intelligi de vendicatione perpetua, quæ reuocari non possit. conf. 285. nu. 3. 76
- Verba omnia legati intelligi debent secundum eius principium, quia talia sunt subiecta qualia prædicata demonstrat. conf. 25. nu. 30. 645
- Verba procemij denotant causam finalem. consilio 301. numero 2. 42
- Verba cui conueniunt, conuenire debet & dispositio, & vbi est sententia dici potest casus sententiæ, idem in instrumento, quod est casus instrumenti, sicut dicitur casu legis. conf. 10. nu. 7. 437
- Verba dubia probationis interpretatur contra eum, qui querit probare, etiam si ageretur de causa fauorabili. consilio 218. nu. 6. 490
- Verba statuti ita debent accipi, vt aliquid operentur. consilio 243. nu. 5. 445
- Verba debent impropriari, etiam in odiosis, & in his, quæ sunt stricti iuris ne actus corruat. conf. 322. nu. 8. 646
- Verba in dubio censentur prolata demonstratiue, non restrictiue. conf. 301. nu. 5.
- Verba & non aliter, operantur quod dispositio extendi non potest, & eorum natura est adeo præcisa, quod modificatio aliqua nec interpretatio à verbis separata, admittitur. conf. 201. nu. 43. 406
- Verba in dubio intelligi debent prolata secundum loquendi consuetudinem. conf. 9. nu. 30. 40
- Verba debent intelligi de actu vniiformi, non difformi. consilio 9. nu. 27. 40
- Verba debent intelligi vt aliquid operentur, immò debent impropriari & intelligi contra eorum naturam potius quā nihil operentur. conf. 105. nu. 7. fol. 203. conf. 135. nu. 24. fol. 265. & conf. 297. nu. 4. 634
- Verba sine hæredibus à suis corporibus procreatis aut vtriusque sexus, non conueniunt hæredibus extraneis, etiam in materia transitoria ad hæredes extraneos. conf. 38. nu. 2. 94
- Verba ita tamen, vim habent limitatiuam & restrictiuam ad præcedentia. conf. 25. nu. 26. 75
- Verba debent intelligi secundum qualitatem personarum inter quas proferuntur. consilio 308. nu. 7. 661
- Verba quando censentur apposita ad maiorem demonstrationem. conf. 214. nu. 8. 431
- Verba debent proprie intelligi in statutis. conf. 271. nu. 3. 556
- Verba quando sunt clara non disputatur. conf. 239. nu. 4. 478
- Verba potius nihil operantur quā vt indebitē quis damnū patiat, vel quā vt inducatur iniquitas aut aliquod illicitum, vel quā vt aliquid fiat contra mentem disponentis. conf. 70. numero 29. 140
- Verba sæpius apponuntur causa demonstrationis, non vt aliquid operentur. conf. 86. nu. 11. 174
- Verba ex linea patris, sunt interpretanda materialiter & effectiue. conf. 250. nu. 5. 506
- Verba aliquando impropriantur, vt intelligantur secundum naturam actus. conf. 245. nu. 6. 494
- Verba Franchisiæ conditionaliter nihil operantur. conf. 273. numero 11. 566
- in Verbis franchisiæ clavis cessare debent cauillationes aduocatorum. conf. 273. nu. 8. 566
- Verborum impropriatio pro defensione Rei in criminalibus admittitur, immò interpretantur verba secundum fictionem ne Reus puniatur. conf. 6. nu. 41. 20
- Verborum à proprietate in dubie recedi non debet. conf. 149. nu. 7. 296
- Verbis generalibus stantibus trahitur cessio ad iura etiam in cognita, quia saltem dicitur cogitatum in genere. conf. 227. numero 14. 456
- à Verbis contractus non est recedendum. conf. 239. nu. 3. 478
- Verbis quibuscunque sufficit voluntatem declarari. consilio 120. numero 4. 227
- Reliqua vide supra in litera R. in ver. Restringi.
- ¶ Verecundiæ & pudoris habenda est ratio, ideò fideiussor soluens rebelli Ecclesiæ quod promiserat pacto nudo, repeteret potest à principali, quia verecundum fuisset fidem datam lādere. conf. 6. nu. 82. 26
- ¶ Verisimilitudo potest haberi per relationē peritorum in arte administrandi & negociandi. conf. 275. nu. 10. 570
- Verisimile id non habetur, quod fieri non solet. consilio 327. numero 323. 385. 441. 741. 750. & 758.
- Verisimile esse oportet, quod scriptum sub instrumento est. ibid. nu. 373. versic. causam eandem.
- Verisimile id non credi, ad quod rationabilis iudicis motus non applicatur. ibid. nu. 386. versic. iam veri id dissimile. 748
- Verisimilem esse confessionem oportet, vt confitenti noceat. ibid. nu. 384.
- Verisimilitudinem ex qualitate personæ colligi. ibid. nu. 386.
- Verisimilitudinis vis ea est, vt fidei quicquam testibus non habeatur, qui veri dissimilia proferunt. ibid. nu. 373. 747
- Verisimilius in testibus spectandum vel numero paucioribus. ibid. nu. 372. 747
- Verisimilius id censeret quod iuri communij amicū est. ibid. numero 374.
- Verisimilitudo attendi debet in qualibet materia. conf. 298. numero 16. 640
- Verisimilitudo dicitur cognata naturæ & habetur pro lege, & verisimilius dicitur quod magis consonat rationi & iuri communi. conf. 75. nu. 24. fol. 152. conf. 135. nu. 33. fol. 267. & conf. 269. nu. 4. 551
- Verisimilitudo maximè attenditur in materia probationis, habetur enim pro lege, & dicitur cognata naturæ, & vnum verisimile additum pluribus verisimilibus inducit plenam probationem. consilio 61. numero 9. fol. 124. & consilio 73. nu. 41. 147



# Index in consil.

- Verisimilitudo operatur vt fides detur confessioni verisimili  
alioquin fidei nihil haberetur. conf. 202. nu. 48. 407
- ¶ Veritas eius quod quis credit, licet sit in contrarium, non  
tamen periurium quis incurrit. conf. 203. num. 26. 415
- ¶ Veritati omnia consonant, nec aliud est veritas nisi ipsa lex,  
constantia & firmitudo, quæ est basis & fundamentum iu-  
stitiæ, quæ virtute nulla præclarior. conf. 6. num. 27. 19
- ¶ Vexationis redimendæ causa datum repeti potest tanquam  
datum ex turpi causa. conf. 152. num. 10. 303
- ¶ Vindex potest esse tutor pupilli licet apud eum priuignus  
educari non debeat. conf. 190. num. 7. 372
- ¶ Vindex an tutor esse possit. conf. 18. num. 20. 58
- ¶ Videlicet, dictio, est declaratiua præcedentium. consilio 310.  
numero 2. 662
- ¶ Videbitur verb. quomodo interpretandum. consilio 273.  
numero 10. 566
- ¶ Vidua non cogitur morari cū hæredib. mariti cum debean-  
tur alimenta ex dispositione testamenti. conf. 205. nu. 1. 418
- ¶ Vidua, quæ exierit per noctis tempus, vtrum fecerit animo  
recedendi. ibid. num. 3. 418
- ¶ Vidua potest domiciliū mutare, & alio se conferre per diem  
& noctem. ibid. num. 11. 419
- ¶ Vidua luxuriosè viuens patitur easdem pœnas, quas mulier  
secundò nubens intra annum luctus. ibid. num. 27. 420
- ¶ Vidua an dote priuetur à lege propter stuprum. ibid. nu. 21. 420
- ¶ Vidua sicut gaudet priuilegiis prioris matrimonij, ita debent  
sentire in commodum pœnæ amissionis dotis ad stuprum.  
ibid. num. 40. 421
- ¶ Vidua potest recedere à priuignis causa conseruandi hone-  
statem. consil. 268. num. 3. 550
- ¶ Viduæ an debeantur alimenta ab hæredibus mariti. consilio  
189. num. 7. 368
- ¶ Viles artes aut personæ quæ dicantur, Iudicis arbitrio relin-  
quitur. conf. 163. num. 1. 325
- ¶ Vilitas, ebrietas & paupertas repellunt à testimonio. consil.  
9. numero 14. 39
- ¶ Villa quando ex forma statuti tenetur malefactorem cape-  
re, non sufficit eum ab aliquo capi, nisi capiatur nomine  
villæ. conf. 171. num. 16. 337
- ¶ Villa aut castrum non habet iurisdictionem, nisi ex priuilegio  
aut antiqua consuetudine. conf. 195. num. 2. 385
- ¶ Vinculum duplex operatur. conf. 201. num. 18. 402
- ¶ Violentiæ pœna teneri non debet, qui fecit quod sibi licere  
credidit. conf. 18. num. 9. 57
- ¶ Virgo in dubio an præsumatur mulier. conf. 166. nu. 5. 327
- ¶ Vis publicæ pœna quæ sit. conf. 18. nu. 17. 58
- ¶ Visio folius cum sola, nudi cum nuda, an sufficiat ad plenam  
probationem adulterij. conf. 205. num. 20. 419
- ¶ Vitæ hominis computatio an procedat secundum terminos.  
l. hæreditatum. ff. ad legem Falcid. quando quis plus vel mi-  
nus vixit. conf. 194. num. 6. 384
- ¶ Vltima derogant prioribus, vbi est repugnantia, & non ali-  
ter. conf. 167. num. 5. 329
- ¶ Vltima voluntas est ambulatoria vsque ad extremum vitæ  
spiritum. consil. 143. num. 1. 282
- ¶ Vltimæ electioni sepulturæ standum est. consilio 10. nu. 1. 46
- ¶ Vniri debent causæ plurimæ quando idem petitur & ex ea-  
dem causa, quod procedit etiam in causa criminali. consil.  
182. num. 5. 356
- ¶ Vniuersalia verba restringi debent ad ea quæ sunt de natu-  
ra dispositionis cui adiiciuntur. conf. 144. nu. 7. 285
- ¶ Vniuersalia verba sunt maioris potentia, quàm generalia. cō-  
86. num. 174
- ¶ Vniuersalia verba legati restringuntur ad ea in quibus testa-  
tor legat omnes res quas habet in tali loco. cōf. 144. n. 6. 286
- ¶ Vniuersalis dispositio restringitur ad casus habentes ean-  
dem rationem & causam, nec extenditur ad causas ha-  
bentes diuersam rationem. consilio 144. nu. 6. 285
- ¶ Vniuersitas circa administrationem rerum suarum liberā  
habet potestatem. consilio 238. nu. 1. 475
- ¶ Vniuersitas quæ causam instituit etiam pro particularibus, si  
sit negligens in prosequendo possunt particulares causam  
prosequi. cōf. 45. num. 9. 103
- ¶ Vniuersitas non potest remittere iniuriam illatam particula-  
ribus personis, immo nec decuriones possunt remittere  
(Ius competens Vniuersitati pro iniuria ipsi Vniuersitati il-  
lata. conf. 45. nu. 8. 103
- ¶ Vniuersitas puniri debet ex facto particularium. consilio 21.  
numero 8. 64
- Vniuersitas æquiparatur domino & patri, ideò potest agere  
pro iniuria particularium sicut pro iniuria filij, & domi-  
nus pro iniuria subditi. consil. 45. num. 1. 102
- Vniuersitas maiorem habet præsumptionem pro se quàm  
particulares. consil. 132. num. 16. 252
- Vniuersitas patrona qualiter præsentet. consil. 63. nu. 1. 127
- Vniuersitas præsumitur scire ea, quæ fiunt in iudicio loci ip-  
sius Vniuersitatis, vel ea quæ frequenter fiunt. consil. 214.  
numero 5. 416
- Vniuersitatis promissio aut obligatio præiudicat aliis patien-  
tibus & tolerantibus talem promissionem aut obligatio-  
nem seruari. consil. 55. num. 2. 115
- Vniuersitati ex possessione particularium Ius non quæritur.  
consil. 217. num. 4. 435
- Reliqua vide supra in litera P. in vers. Pars maior Vniuersita-  
tis. & infra in vers. Vnus.
- Vnus de populo admittitur in his quæ concernunt publicam  
vtilitatem, nisi quod agentis non interfit. con. 195. nu. 11. 386
- Vnus alium obligare non potest sine mandato, onus reale se-  
quitur possessorem. consil. 57. num. 1. 119
- Vnus solus de vniuersitate recusare non debet, quæ alij de v-  
niuersitate faciunt, quia membra à capite recedere non  
licet. consil. 27. num. 7. 79
- Vnusquisque apud suum ordinarium est conueniendus. consil.  
232. num. 6. 464
- ¶ Vocati sub nomine collectiuo censentur vocari ordine suc-  
cessiuo, quando inter eos cadit ordo charitatis & affectio-  
nis. consil. 131. num. 2. 247
- ¶ Voluntas & propositum distinguunt maleficia. consil. 205.  
numero 34. 420
- ¶ Voluntas declaratur ex ratione adiecta dispositioni. consilio.  
243. num. 4. 489
- ¶ Voluntas & mens contrahentium attendi debet. consilio. 15.  
numero 7. 51
- ¶ Voluntas attenditur in delictis, ideò dormiens non dicitur  
delinquere, & voluntate sublata omnis actus probatur in-  
differens. consil. 88. num. 14. 177
- ¶ Voluntas hominis ex verbis declaratur, & consistit voluntas  
in verbis sicut facies in speculo, & in ore & mente præsu-  
mitur esse vnum & idem. consil. 35. num. 6. 91
- ¶ Voluntas disponentium talis esse præsumitur, qualis de Iure  
esse debet, & spectandum est quid disponentes verisimili-  
ter respondissent si de casu illo fuissent interrogati. consil.  
33. num. 23. 89
- ¶ Voluntas disponentis quo Iure actum facere voluerit, decla-  
ratur ex modo & forma præcedenti. conf. 29. nu. 8. 62
- ¶ Voluntas hominis talis esse intelligitur, qualis est natura rei.  
consil. 186. num. 6. 362
- ¶ Voluntas in specie declarata præualet voluntati declarata in  
genere. consil. 143. num. 2. 282
- ¶ Voluntas testatoris ita interpretari debet, ne sequatur absur-  
dum. consil. 62. nu. 8. fol. 126. quod procedit etiam verba im-  
propriando. consil. 130. num. 8. 245
- ¶ Voluntas testatoris dubia interpretari debet secundum id,  
quod est verisimilius. consil. 25. num. 25. 75
- ¶ Voluntas testatoris interpretari non debet per diuinationem  
consil. 161. num. 12. 32
- ¶ Voluntas testatoris vbi est dubia fundamentum super ea fie-  
ri non potest. consil. 32. num. 7. 85
- ¶ Voluntas testatoris ita interpretari debet ne præsumatur vo-  
luisse aliquod odiosum. consil. 25. num. 4. 73
- ¶ Voluntas testatoris satis est quod impleatur quo ad effectum  
licet non quo ad verba. conf. 59. num. 5. 121
- ¶ Voluntas In voluntate testatoris impetranda subaudiri nihil  
debet. consil. 161. num. 15. 323
- ¶ Voluntas testatoris declaratur ex eo quod in vna parte quid  
expressit in alia non, quia ita sciuisset exprimere in alia  
parte si voluisset. consil. 161. num. 8. 323
- ¶ Voluntas testatoris si in totum impleri non potest, impleri  
debet prout possibile est. consil. 1. num. 5. 2
- ¶ Voluntas testatoris colligitur ex modo seu forma legandi.  
consil. 32. num. 6. fol. 85. & consil. 143. num. 17. 284
- ¶ Voluntas testatoris interpretari debet secundum eius affe-  
ctionem vt eum præferre voluerit, quæ magis dilexit: quæ  
affectio attenditur etiam contra proprium significatum  
verborum. consil. 62. num. 8. 126
- ¶ Voluntas testatoris non attenditur quando testator nihil di-  
xit. consil. 161. num. 14. 323
- ¶ Voluntas testatoris declaratur etiam ex primo testamento  
facto



# D. Aymonis Crauettae

- facto ex interuallo. & an declaretur voluntas ex testamen-  
to imperfecto aut reuocato. conf. 113. nu. 6. 216
- Voluntas testatoris quando censeatur esse cōformis iuri cō-  
muni. conf. 180. nu. 4. 353
- Voluntas testatoris est ambulatoria vsque ad extremum vite  
spiritum. conf. 25. nu. 6. 73
- Voluntas testatoris vbi est dubia, super ea fieri fundamentū  
non potest. conf. 143. nu. 17. 284
- Voluntas testatoris non attenditur quando verba non patiti-  
tur, etiam quod magna sit præsumptio illius voluntatis. cō.  
161. nu. 13. 323
- Voluntas testatoris interpretatur secundum eius opinionē,  
non secundum veritatem. conf. 88. nu. 15. 177
- Voluntas disponentis declaratur ex verisimilitudine conf. 9.  
num. 35. fol. 40. conf. 25. nu. 25. fo. 75. conf. 32. nu. 5. fol. 85. con-  
fi. 167. nu. 13. fol. 330. & conf. 186. nu. 10. fol. 363. conf. 297. nume-  
ro 6. 634
- Voluntas hominis ex eius factis declaratur, quod procedit  
etiam in brutis. conf. 73. nu. 11. 143
- Voluntas hominis declaratur ex priata eius scriptura. conf.  
202. nu. 46. 412
- Voluntas hominis declaratur etiam & non facto. conf. 91. nu.  
mero 10. 180
- Voluntas contrahentium declaratur ex eo, quod solitum est  
fieri. conf. 20. nu. 7. 62
- Voluntas fortius declaratur factis quā verbis. conf. 298. nu-  
mero 15. 639
- Voluntas alicuius declaratur ex ratione. conf. 236. nu. 11. 473
- Voluntas superioris talis esse intelligitur qualis de iure esse  
debet, nec intelligitur Princeps sentire & velle id quod  
non potest de iure vel æquitate scripta. conf. 103. nume-  
ro 14. 199
- Voluntas hominis non præsimitur esse alia à verbis, quod  
pulchrè exornatur. conf. 20. nu. 2. 69
- Voluntas præcedens declaratur ex facto sequenti, maximè  
ex his quæ incontinenti fiunt. conf. 33. nu. 1. 87
- Voluntas præcedens talis præsimitur, qualis illigitur ex fa-  
cto, quod sequitur. conf. 319. nu. 11. 681
- Voluntatis declaratio in vna parte testamenti trahitur ad a-  
lias partes eiusdem testamenti, & declaratio voluntatis cum  
vna persona præiudicat etiam quo ad alias. conf. 62. nume-  
ro 11. 126
- Voluntatem testatoris non tenetur Iudex sequi quando fi-  
liis damnosa esset, puta si testator remisit tui necessitatē  
faciendi inuentarium. in conf. 190. nu. 9. fol. 2. & conf. 193.  
nu. 10. 381
- Voluntates morientium ex viuientium opinio interpreta-  
ri debent. conf. 155. nu. 11. 311
- Voluntatum diuersitas arguitur ex diuersitate scripturarum.  
conf. 282. nu. 3. 584
- Vltima derogant prioribus vbi est repugnat, & non ali-  
ter. conf. 167. nu. 5. 329
- Vltima voluntas est ambulatoria vsque ad extremum vite  
spiritum. conf. 143. nu. 1. 282
- Vsura aut cōsuetudo fœnerandi an probetur testes sin-  
gulares, in quo articulo Bal. & Abb. variauer & similiter  
variavit. Dec. an admittantur testes ad probam quid in  
genere, variavit etiam Hyppolit. & pulchra de singu-  
laritate testium. conf. 73. nu. 32. 146
- Vsura committitur quando mercator conuenit sibi solua-  
tur certum quid annuum pendere terminationis for-  
tis, licet illud lucrum facturum fuisset verisimiliter quod la-  
tissimè examinatur per distinctionem sex cam. conf. 87.  
nu. 5. 175
- Vsura non dicitur vendere bladum precio quod valebit in  
mense Maij. quando alias quis venditurus erat. confil.  
145. nu. 23. 291
- Vsura an probetur per testes, qui dicunt vsuras esse aut cō-  
tractus vsurarios fecisse. conf. 6. nu. 102. 28
- Vsura non dicitur emere alucolos apum cum o quod si  
de tali mense non erunt omnes pleni, quod auditor te-  
neatur satisfacere pro quolibet vase vacuo. q. nu. 21. 202
- Vsura dicitur in mercatore pacifcente de inte ante mo-  
ram restituendæ pecuniæ, etiam quod ipse actor in lo-  
co mutui tantum lucrum verisimiliter faceret. conf.  
87. nu. 5. 175
- Vsura non præsimitur ex pacto de retrouendo appposito  
ex interuallo. conf. 156. nu. 3. 17. & 18. 312. & 313
- Vsura non dicitur emptio certi annui redditus modo non  
interueniat modicitas præcij, aut non fiat iudem vsu-  
rarum, & fieri potest contractus etiam ab Ecclesia. conf. 145.  
num. 20. 290
- Vsura est difficilis probationis, ideo sufficiunt probationes  
possibiles per coniecturas etiam leues, & sufficit probatio  
semiplena. conf. 73. nu. 7. 143
- Vsura tolleratur tanquam interesse in venditione & emptio-  
ne & commensurari debet interesse ad valorem fructuum  
non ad præcij quantitatem. conf. 105. nu. 11. 203
- Vsura dicitur quando testator mandat vt legatarius perci-  
piat fructus rei hypothecatae donec solutum sit legatum  
pecuniæ. conf. 89. nu. 1. 178
- Vsura non præsimitur in foro contentioso, imò in dubio cō-  
tractus debet iudicari licitus, nisi quis solitus sit fœnerari  
conf. 48. nu. 8. 108
- Vsura non dicitur fructus ante tempus emere. conf. 48. nume-  
ro 9. 108
- Vsura arguitur ex qualitate debitoris cui mutuatur, puta si  
Christianus mutuet Iudæis. conf. 73. nu. 10. 143
- Vsura præsimitur ex modicitate præcij & pacto de retrouen-  
dendo quando tale pactum purè non concipitur, sed quod  
possit redimi res demum post aliquod tempus. conf. 156. nu-  
mero 5. 312
- Vsura arguitur ex inæqualitate pacti quando vnus sociorum  
vult in lucro tantum participare, non etiam in damno. cōf.  
145. nu. 13. & 16. 289
- Vsura committitur contra scientem, ideo non videtur puni-  
bilis crimine stellationatus. conf. 6. nu. 101. & 104. 27
- Vsura arguitur ex taxatione interesse. confil. 189. numero 5. 6. & 8. fol. 368
- Vsura non dicitur mutuare bladum vt illud restituatur in mē-  
se Maij. confil. 145. num. 3. 291
- Vsura probatur arguendo à verisimili quando non est verissi-  
mile, quem mutuasit sine vsuris. conf. 73. nu. 16. 144
- Vsura probatur per duas coniecturas. conf. 73. nu. 7. 143
- Vsura an probetur per testes singulares. conf. 73. nu. 5. 142
- Vsura non committitur nisi in mutuo vero vel facto ex con-  
uentione partium. conf. 145. nu. 6. 288
- Vsura non arguitur ex taxatione alimentorum. conf. 189. nu-  
mero 5. 368
- Vsura, Ab vsura excusat consuetudo in foro cōtentioso quā-  
do agitur de contractu qui passim ita fieri consuevit. cōf.  
145. nu. 12. 289
- Vsura non dicitur quando disponitur super eo, quod de iure  
communi conceditur. conf. 89. nu. 2. 178
- Vsura an dicatur quando vidua non habens aliundè vnde se  
alat, pacifcitur cum hæredibus mariti de dando certum  
quid annuum donec solvatur dos. conf. 89. nu. 3. 178
- Vsuræ suspicio cessat, quando in contractu refert se quis ad  
solitum patriæ super talibus contractibus. confil. 145. nume-  
ro 14. 289
- Vsuræ suspicio cessat in eo, qui rei periculum in se suscipit ex-  
cepto contractu mutui. conf. 145. nu. 5. 288
- Vsuræ suspicio cessat ratione dubij euentus. conf. 47. nu. 7. 107
- Vsuræ suspicio cessat vbi est iustitia præcij. confil. 156. nume-  
ro 7. 288
- Vsurarum solutio non probatur ex eo solum quod quis sit so-  
litus fœnerari. confil. 73. num. 3. 142
- Vsurarum solutio probatur in solito fœnerari probando mu-  
tuum, & quod debitor retinuit mutuum per aliquod tem-  
pus. confil. 73. num. 9. 143
- Vsurarius an præsumat contractus ex pacto de retrouen-  
dendo & modicitate præcij. 156. num. 2. 4. & 16. 311. & seq.
- Vsurarius an dicatur contractus socidæ in quo fit conuentio  
quod liceat tradenti animalia in socidā de tempore diui-  
sionis aliqua præcipua detrahere. confil. 145. num. 15. 289
- Vsurarius non arguitur contractus ex eo solum quod quis  
sit consuetus fœnerari. confil. 73. num. 3. 8. 9. 17. & 28.  
142. & seq.
- Vsurarius in dubio non præsimitur contractus, sed licitus  
& iustus in foro contentioso. confil. 145. num. 2. 288
- Vsurarius an dicatur contractus in foro contentioso, inspici-  
tur forma ipsius contractus. confil. 145. num. 6. 288
- Vsurarius non dicitur contractus quando emptor bonum il-  
los locat venditori ad affanagium precio certi bladi sing u-  
lis annis. confil. 145. num. 3. 288
- Vsurarius non præsimitur contractus ex vnica coniectura,  
sed pluribus opus est. confil. 145. num. 10. 289
- Vsurarius an puniatur de iure ciuili. confilio 6. numero 101.  
& 104. 27. & 28
- Vsurarius an probetur per testes deponentes quod ipsi sit  
cep



# Index in Consil.

reperunt ab eo mutuum sub vfuris, vbi Bald. & Alexand. vi-  
liant fibiipsis contrariari. conf. 73. nu. 4. 29. & 31. 142. & 145  
¶ Vfusfructuarius tenetur præstare cautionem de vtendo &  
fruendo arbitrio boni viri, non obstante quòd testator mæ-  
dauit vxorem non molestari in vfusufructu, vel quòd hæ-  
res eam in vfusufructu non molestare promiserit: vel etiam  
quòd testator expresse prohibuerit talem cautionem peti.  
conf. 187. nu. 7. 365  
¶ Vfusfructuarius an teneatur ad æs alienum & legata, aut ve-  
rò hæres, pulcrè & latè vide, in quo articulo Bal. & Dec. si-  
biipsis constantes non fuerunt. conf. 187. nu. 1. 364  
¶ Vfusfructuarius cedens alicui vfusufructum, intelligitur cessisse  
commoditatem ipsius vfusufructus, vt cessio valeat, & à iure  
suo non cadat. conf. 52. nu. 5. 111  
¶ Vfusfructuarius dolose versando circa vsumfructum, perdit  
ius suum. consilio 300. nu. 1. 644  
¶ Vfusfructuarius cadit à iure suo quoties malè versatur in re-  
bus, nec illis vitur arbitrio boni viri. consilio 300. nume-  
ro 2. 644  
¶ Vfusfructus verbum, capitur pro fructibus, quando aliàs dis-  
positio non valeret. consilio 222. nu. 9. 445  
¶ Vfusfructus an assignetur creditoribus. consil. 213. nu. 2. 430  
¶ Vfusfructus vbi simpliciter reseruatur, potest donator testari  
de fructibus reseruatis. consil. 221. nu. 4. 442  
¶ Vfusfructus quandiu durat & donator viuit, fructus ad eum  
pertinent, & potest de eis disponere. ibid. nu. 5.  
¶ Vfusfructus reseruatō intelligi debet pro reseruatione fru-  
ctuum. consil. 222. nu. 7. 445  
¶ Vfusfructus legatum comprehendit ea quæ vfu consumun-  
tur. consil. 300. nu. 5. 644  
¶ Vfusfructus relictus vxori pro sua indigentia comprehendit  
solum vsum. consil. 25. nu. 27. 75  
¶ Vfusfructus alicuius rei quando alicui relinquitur deinde ip-  
sius rei custodia alicui committitur, solum censetur lega-  
tus vsum. conf. 25. nu. 28. 75  
¶ Vfusfructus quandiu durant in persona debitoris eius com-

moda pertinebunt ad creditorem. con. 213. nu. 3. 430  
¶ Vfusfructus amittitur propter occultationem bonorum. conf.  
300. nu. 5. 644  
¶ Vfus communis loquendi præualere debet in qualibet ma-  
teria, appellatio enim vulgi pro iure habetur: & fit extensio  
de persona ad personam, etiam in materia exorbitanti  
& correctoria ob talem communem vsum loquendi. conf.  
166. nu. 10. 328  
¶ Vfus communis loquendi, quando inspici debeat. consil. 229.  
numero 6. 458  
¶ Vti non potest quis iure inuestituræ, nisi vtatur cum om-  
nibus suis qualitatibus. conf. 135. nu. 26. 266  
¶ Vtilis donatio facta simul cum pacto de hæreditate viuen-  
tis non vitatur per pactum inutile, supra in litera P. in vers.  
Pactum.  
¶ Vtilitas publica præferri priuata debet, etiam cum incom-  
modo aliquorum particularium. consil. 132. nu. 23. 252  
¶ Vulgare. Dispositio vulgaris seu materia sermonis inter-  
pretari debet grosso modo & impropria. consilio. 118. nu-  
mero 23. 224  
¶ Vulgariter verbum, quo casu censetur abusuè positum.  
consil. 305. nu. 3. 654  
¶ Vulnus an imputetur deferenti gladium si eum non depo-  
suit videns alium ad eum venientem causa ludi. consil. 97.  
numero 10. 189  
¶ Vxor præsumitur acquisiuisse de bonis mariti: ideo vxor  
acquirens nomine proprio tenetur restituere precium ma-  
rito aut eius hæres. consil. 81. nu. 4. 165  
¶ Vxor quando præsumatur acquisiuisse de bonis propriis nō  
mariti, & pulchrè intellectus l. Quintus. ff. de donat. inter  
virum & vxor. consil. 61. nu. 7. 124  
¶ Vxor habens maritum diuitem an diues dicatur. consilio 164.  
numero 3. & 5. 326  
¶ Vxor non prohibet communicare cum viro bannito. consil.  
309. nu. 2. 661  
Cætera vide supra in litera M. in versic. Maritus.

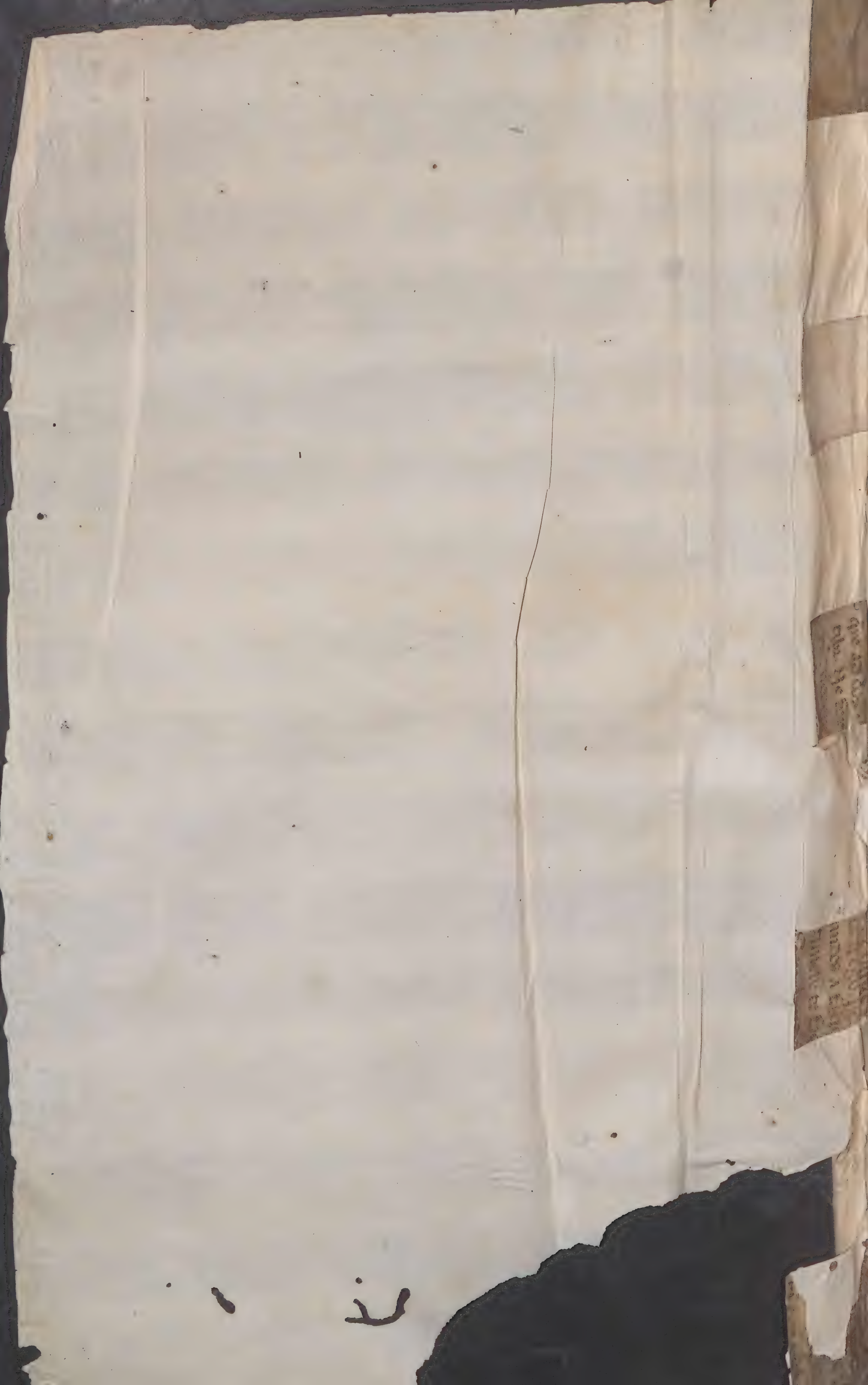
Ceries Chartarum. a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb  
Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc. Omnes  
terniones, dempta Ccc. duernion



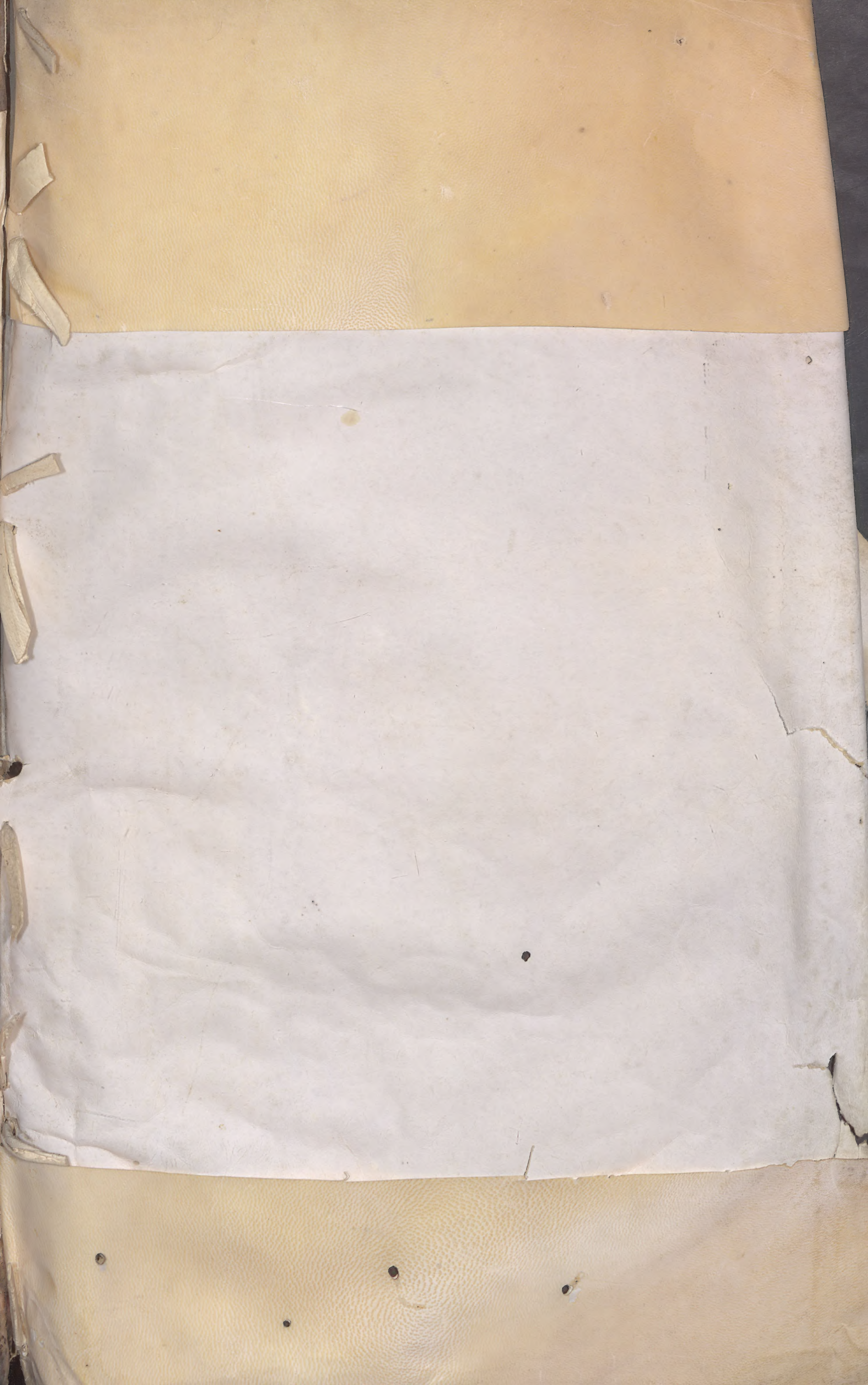
1821/128

Li

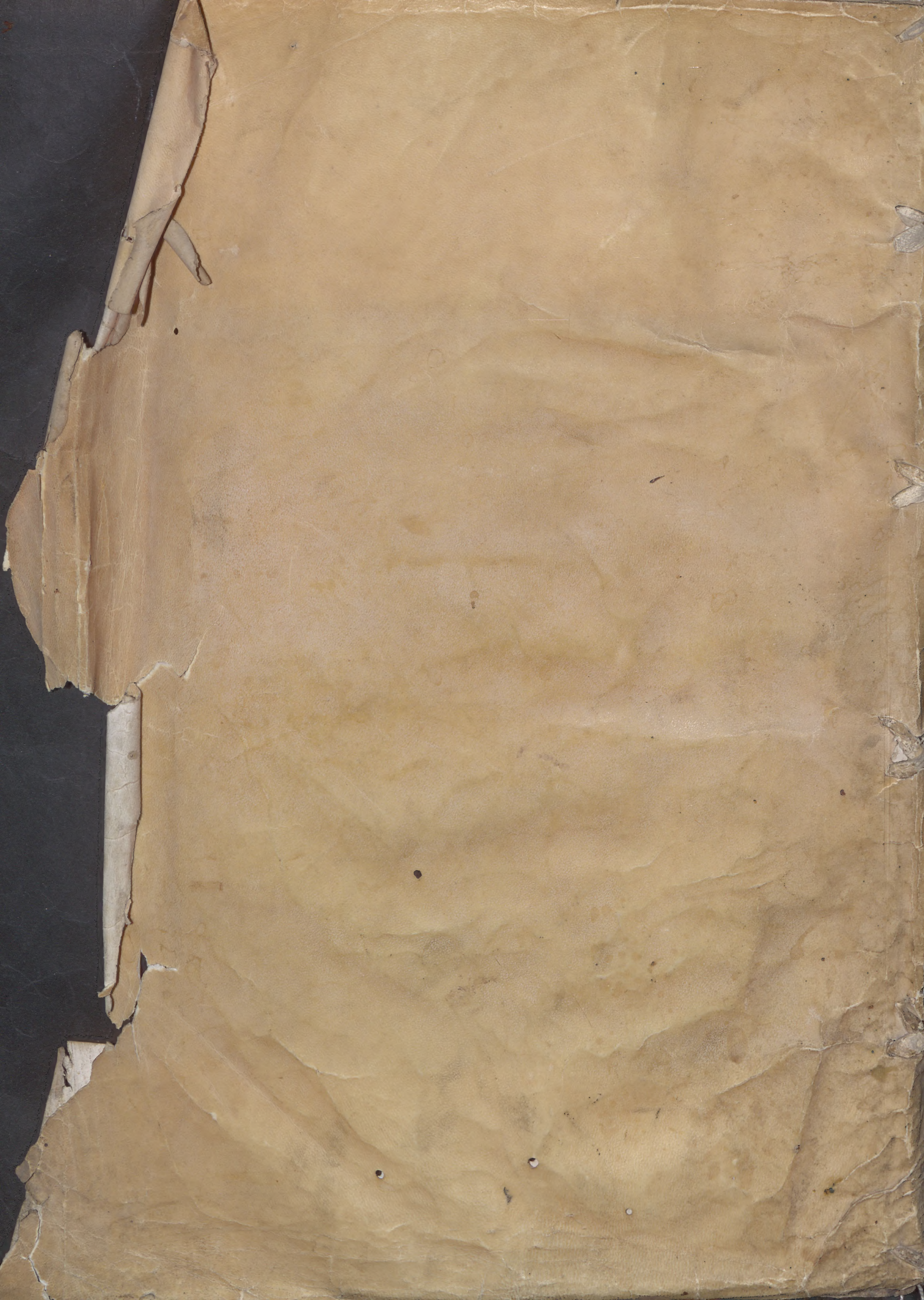


















colorchecker classic



calibrite

